Nhanderuete ayvu iky'a e'ỹ va'e

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá

Wycliffe

Nhanderuete ayvu iky'a e'ỹ va'e

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá

Nhanderuete ayvu iky'a e'ỹ va'e
A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá
[gun]

Primeira Edição,
© 2004, Sociedade Bíblica do Brasil

Edição para a Web
© 2017, Wycliffe Bible Translators, Inc.

www.Wycliffe.org

www.ScriptureEarth.org

Creative Commons Licença
Atribuição-Uso Não-Comercial-Vedada a Criação de Obras Derivadas
Você pode copiar, distribuir, exibir e executar a obra sob as seguintes condições:
Atribuição. Você deve dar crédito ao autor original, da forma especificada pelo autor ou licenciante.
Uso ñão-Comercial. Você não pode utilizar esta obra com finalidades comerciais.
Vedada a Criação de Obras Derividas. Você não pode alterar, transformar ou criar outra obra com base nesta.
http:\creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

Índice

Mba'emo oĩa kuaa ukaa

Antiguo Testamento

Gênesis	Gên	7
Êxodo	Êx	106
Levítico	Lev	188
Números	Núm	245
Deuteronômio	Deut	330
Josué	Jos	401
Juízes	Juíz	447
Rute	Rut	497
1 Samuel	1Sam	505
2 Samuel	2Sam	571
1 Reis	1R	626
2 Reis	2R	690
1 Crônicas	1Cr	754
2 Crônicas	2Cr	809
Esdras	Esd	877
Neemias	Ne	897
Ester	Est	925
Jó	Jó	940
Salmos	Sal	1001
Provérbios	Pro	1173
Eclesiastes	Ecl	1225
Cântico	Cânt	1241
Isaías	Isa	1253
Jeremias	Jer	1353
Lamentações	Lam	1458
Ezequiel	Eze	1472
Daniel	Dan	1567
Oséias	Os	1598
Joel	Joel	1614
Amós	Amó	1620
Obadias	Oba	1633
Jonas	Jon	1636
Miquéias	Miq	1641

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Naum . . . . . Naum. 1651
Habacuque . . . . . Hab 1656
Sofonias . . . . . Sof 1662
Ageu . . . . . Ageu 1667
Zacarias . . . . . Zac 1671
Malaquias . . . . . Mal. 1690

Novo Testamento

Mateus . . . . . Mt 1697
Marcos . . . . . Mr 1770
Lucas. . . . . Lc 1816
João . . . . . Joã 1894
Atos . . . . . At 1953
Romanos . . . . . Ro 2022
1 Coríntios 1Co. 2053
2 Coríntios 2Co. 2082
Gálatas . . . . . Gá 2101
Efésios . . . . . Ef. 2112
Filipenses . . . . . Flp 2123
Colossenses. . . . . Col 2131
1 Tessalonicenses. 1Ts 2139
2 Tessalonicenses. 2Ts 2146
1 Timóteo 1Tm 2150
2 Timóteo 2Tm 2159
Tito . . . . . Tit 2166
Filemom . . . . . Flm. 2170
Hebreus . . . . . Heb 2172
Tiago. . . . . Tia 2195
1 Pedro. 1Pe. 2203
2 Pedro. 2Pe. 2212
1 João 1Jo 2218
2 João 2Jo 2226
3 João 3Jo 2228
Judas. . . . . Jud 2230
Apocalipse . . . . . Ap 2233
Glossário 2268
Leia o Bíblia 2275

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Nhanderuete ayvu iky'a e'ỹ va'e regua

Bíblia 'epy va'e ma Nhanderuete ayvu iky'a e'ỹ va'e. “Ha'e va'e ipara va'e ma Nhanderuete guigua meme, ha'e rami vy ha'eve nhanhombo'e aguã, nhanhomongeta, nhanhomo'arandu, ha'e teko porã rupi nhanhomoingo aguã, Nhanderuete remimbo'e kuery opa mba'e py hi'arandu vy iporã va'e ha'e javi ojapo kuaa aguã” (2 Timóteo 3.16-17). “Senhor ayvu ma iky'a e'ỹ va'e meme, tata rupa yapo gui ojapo pyre py prata sete-kue oiky'a'o pyre rami” (Salmo 12.6).

Peteĩ regua pe anho e'ỹ Nhanderuete oikuaa uka oayvu, ha'e javi regua pe. Ha'e nunga rupi peteĩ-teĩ ayvu py oguerovaa, nhandeayvu py guive. Mba'eta Nhanderuete oipota jaikuaa pavẽ nhanderayvu vy Gua'y peteĩ'i va'e ombouague nhandereraa jepe aguã. “Mba'eta Nhanderuete yvy re ikuai va'e oayvu vy ome'ẽ Gua'y peteĩ'i va'e, hexe ojerovia va'e okanhy e'ỹ aguã, ha'e rã tekove marã e'ỹ oupity aguã” (João 3.16).

Nhanderuete ayvu ma jaexa rive va'erã e'ỹ, mba'eta ijayvua jaikuaa vy jaikuaa avi 'rã oipotaa, nhandejee nhaendu 'rã guive ipo'akaa. “Mba'eta xeayvu ma tata oiko, ha'e martelo ita guaxu mbovoa ramigua”, he'i Senhor (Jeremias 23.29). “Mba'eta Nhanderuete ayvu ma oikove ha'e ipo'akapa va'e. Kyxe haĩmbe jovai va'e gui haĩmbeve va'e, mba'eta oike 'rã jaikovea ha'e nhanenhe'ẽ omboja'o aguã peve, jaku'ea ha'e nhanderajy ojayaa rami avi. Ha'e rami vy oikuaa uka 'rã nhapẽxaa ha'e nhandepy'aa ha'e javi” (Hebreus 4.12).

“Peka ke Senhor ojejou uka teria ja, pejapukai ixupe ha'e'i py teri oĩa ja. Tove heko vai va'e tojepe'a oikoaty gui, ojejavy rei va'e tojepe'a ha'eve'ỹa rami onhembopy'aa gui. Tojeko rerova Senhor pe, mba'eta omboaxy 'rã. Tojevy Nhanderuetea py, opa mba'e py joperdoa va'e ramo. ‘Mba'eta xee anhembopy'aa ma peẽ kuery penhembopy'aa ramigua e'ỹ, ha'e xereko voi peẽ kuery reko ramigua e'ỹ’, he'i Senhor. ‘Mba'eta yvy gui yva yvate etevea rami avi pendereko gui xereko voi yvateve, ha'e peẽ kuery penhembopy'aa gui anhembopy'aa yvateve avi. Mba'eta oky ha'e yro'y yva gui ho'a vy ha'ekue katy ju ndooi 'rã yvy omoakỹ e'ỹ re, ha'e rami vy ojapo 'rã mba'emo ra'yĩ moaĩare ojouve ju aguã rami, ha'e mbojape ho'uxe va'e voi ojou aguã rami, ha'e rami ae avi xeayvu xejuru gui oẽ va'e voi ndojevy rivei 'rã xea py. Ha'e rami 'rãgue py ojapo 'rã xee aipota va'e, anhembopy'aague ojapopa 'rã, ha'e rami aguã ae ambou rire’” (Isaías 55.6-11).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Antiguo Testamento

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Gênesis jypy'i kuaxia Moisés ombopara va'ekue

Gênesis jypy'i kuaxia Moisés ombopara va'ekue

Tery Génesis ma “Mba'emo ypy” he'ia, “Jypy'i ma Nhanderuete ojapo raka'e yva ha'e yvy”, he'ia rami (1.1). Kova'e kuaxia para re ma omombe'u marã rami pa opa mba'e ijypy'iague: kuaray, jaxy, jaxy-tata, yvy, ye'ẽ, avakue, kunhague, mymba, mba'emo rogue, tekoarã guive.

Ha'e nunga ha'e javi Nhanderuete ojapo jave ha'eve va'e meme raka'e. Ava ovy'a oikovy yvotyty rupi oikoa py, gua'yxy reve. Ha'e gui ma ha'e kuery nonhe'ẽ rendui ramo Nhanderuete omoxẽ, ha'e omano aguã re ijayvu. Ha'e ramia py oiko ypy raka'e teko vai ha'e manoa. Ha'e rami rire nhande kuery jajejavy ha'e nhamano aguã rami meme nhandekuai.

Avakue hetave tema ha'e heko vaive oje'oivy. Ha'e ramo Nhanderuete yy ombou vy ojukapa raka'e. Noé anho Nhanderuete pe ete oiko ramo ogueraa jepe kanoã guaxu py, hoo pygua kuery reve.

Ha'e va'e rire Nhanderuete peteĩ regua oiporavo ha'e kuery pe ojekuaa uka aguã. Ha'e kuery ru ma Abraão raka'e, ha'e gui ta'y Isaque, ha'e gui Isaque ra'y Jacó ju oiporavo. Ha'e va'e kuery peteĩ-teĩ pe Nhanderuete ogueroayvu porã vy ijayvu yvy hekoague hamymino kuery pe ju ome'ẽ aguã re.

Jacó pe ma amboae heryrã ju ome'ẽ: ha'e va'e ma Israel. Jacó ma doze gua'y kuery oguereko. Ha'e kuery gui doze regua ikuai raka'e Israel kuery. Jacó ra'y kuery va'e regua peteĩ ma José. Ha'e va'e re tyke'y kuery nda'ija'ei vy ovende raka'e Egito yvy katy oguata va'e kuery pe. Ha'e gui ma karuai oiko ramo Jacó ra'y kuery ha'e javi oo Egito yvy re, tembi'u ojogua aguã. Ha'e py ma opyta raka'e.

Kova'e kuaxia para ha'e javi rupi Nhanderuete oexa uka nhanemboaxya. Adão ha'e Eva ojejavy rire teĩ Nhanderuete omboaxy vy omonhemonde. “Noé ma Senhor renonde oupity omboaxya”, he'i (6.8). Ha'e José voi guyke'y kuery pe aipoe'i: “Peẽ kuery ma anhetẽ xevy pejapo vaixe pekuapy karamboae. Ha'e rã Nhanderuete ma ha'e nunga oguerova nhomoingo porã aguã rami. Mba'eta heta ete rekove reraa jepearã xemoingo, aỹ pexa pekuapya rami”, he'i (50.20). Nhanderuete ma nhanemboaxya ha'e nhandereraa jepea oiko.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Yva, yvy ha'e opa mba'e ikuai va'e omoingoague

1 1 Jypy'i ma Nhanderuete ojapo raka'e yva ha'e yvy.
2 Yvy ma nda'itui porãi teri, neĩ mba'eve jipoi. Ijaxuru vaikue va'e áry
ma pytũ anho rei oiny. Ha'e gui Nhanderuete Nhe'ẽ oiko avi yy áry.
3 Ha'e gui Nhanderuete aipoe'i:
— Toiko hexakãa — he'i. Ha'e ramo hexakãa oiko.[a]
4 Hexakãa Nhanderuete oexa rã ha'eve va'e. Ha'e vy omboja'o hexakãa
ha'e pytũa.
5 Hexakãa ma Nhanderuete oenoĩ "Ára". Ha'e rã pytũ reia pe ma "Pytũ"
he'i. Oiko ka'aru ha'e aje'ive. Ha'e va'e ára ma ijypya.[b]
6 Ha'e gui Nhanderuete aipoe'i ju:
— Yy oĩ va'e mbyte rupi toĩ yva, yy omboja'o aguã mokoĩ henda rupi
— he'i.
7 Ha'e rami vy Nhanderuete yva ojapo vy yy yvate oĩ va'e omboja'o iguy
rupi oĩ va'e gui. Ha'e rã ha'e rami ojeapo.
8 Ha'e va'e ma Nhanderuete oenoĩ "Yva". Oiko ka'aru ha'e aje'ive. Ha'e va'e
ma mokoĩ araa.
9 Ha'e gui Nhanderuete aipoe'i avi:
— Yy yva guýry oĩ va'e tono'õ peteĩ henda py, ha'e tojekuaa ipiru reia
— he'i. Ha'e rã ha'e rami ojeapo.
10 Ipiru reia ma Nhanderuete oenoĩ "Yvy", ha'e rã yy ono'õ va'e pe ma
"Ye'ẽ" he'i. Nhanderuete ha'e nunga oexa rã ha'eve va'e.
11 Ha'e gui aipoe'i:
— Toiko nhuũ yvy gui. Toiko jai rogue ha'yĩ va'e ha'e yvyra hi'a va'e.
Tai'a ha'yĩ va'e joo ramigua e'ỹ-e'ỹ yvy áry — he'i. Ha'e ramo ha'e rami
oiko.
12 Yvy gui oiko nhuũ, jai rogue ha'yĩ va'e joo ramigua e'ỹ-e'ỹ ha'e
yvyra hi'a va'e. Ha'e va'e re oĩ joo rami e'ỹ-e'ỹ ha'yĩ va'e. Ha'e nunga
Nhanderuete oexa rã ha'eve va'e.
13 Oiko ka'aru ha'e aje'ive. Ha'e va'e ma mboapy araa.
14 Ha'e gui Nhanderuete aipoe'i avi:
— Toĩ hendy va'e yva re, oikuaa uka aguã ára ha'e pytũ, ha'e va'e re
oikuaa aguã mba'emo oa'angaa, ára ha'e ma'etỹa.
15 Yva re hendy va'e toĩ yvy moexakãarã — he'i. Ha'e ramo ha'e rami oiko.
16 Nhanderuete ojapo mokoĩ hendy guaxu va'e: tuvixave va'e ma ara py
ojekuaa va'erã, ha'e rã kyrĩve va'e ma pyávy ojekuaa va'erã. Jaxy-tata avi
ojapo.
17 Ha'e vy yva re omoĩ yvy moexakãarã,

---

[b] **1.5** Ha'e kuery pe rã ára nhavõ ka'aru ranhe oiko, ha'e gui aje'ive.

a 1.3 2 Coríntios 4.6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 ara py ha'e pyávy ojekuaa ha'e omboja'o aguã hexakã aguã ha'e pytũ.
Ha'e nunga Nhanderuete oexa rã ha'eve va'e.
19 Oiko ka'aru ha'e aje'ive. Ha'e va'e ma irundy araa.
20 Ha'e gui Nhanderuete aipoe'i avi:
— Toiko ke opa marãgua temimoingo yy rupi omyĩ va'e, ha'e rã yvy áry
rupi ma toveve guyra yva rupi — he'i.
21 Ha'e rami vy Nhanderuete omoingo yy rupigua tuvixakueve ha'e opa
marãgua otyryry va'e. Ha'e nunga heta ikuai yy rupi, peteĩ-teĩ regua.
Omoingo avi guyra peteĩ-teĩ regua. Ha'e nunga Nhanderuete oexa rã
ha'eve va'e.
22 Ha'e rami vy ogueroayvu porã vy aipoe'i:
— Pendera'y reta ke, pendereta ke. Ha'e rami vy pemonyẽ ye'ẽ, ha'e rã
yvy re ma taeta guyra — he'i.
23 Oiko ka'aru ha'e aje'ive. Ha'e va'e ma peteĩ nhiruĩ araa.
24 Ha'e gui Nhanderuete aipoe'i avi:
— Toiko ke yvy re opa marãgua temimoingo joo ramigua e'ỹ-e'ỹ. Toiko
mymba oka re ikuai va'erã, otyryry va'e ha'e ka'aguy regua joo ramigua
e'ỹ-e'ỹ — he'i. Ha'e ramo ha'e rami oiko.
25 Nhanderuete omoingo vixo ka'aguy regua joo ramigua e'ỹ-e'ỹ, mymba
oka regua joo ramigua e'ỹ-e'ỹ, ha'e yvy rupi otyryry va'e ha'e javi joo
ramigua e'ỹ-e'ỹ. Ha'e nunga Nhanderuete oexa rã ha'eve va'e.
26 Ha'e gui Nhanderuete aipoe'i avi:
— Nhamoingo ava va'e nhande ete ramigua, nhande rami ete oiko
va'erã. Topena pira ye'ẽ rupigua re, guyra oveve va'e re, mymba
oka regua re, yvy ha'e javi re ha'e yvy rupi otyryry va'e ha'e javi re
— he'i.
27 Ha'e rami vy Nhanderuete omoingo ava ojee ramigua. Nhanderuete
rami oiko va'erã ae omoingo. Ava ha'e kunha va'e omoingo.[c]
28 Ha'e vy Nhanderuete ogueroayvu porã. Ha'e vy aipoe'i:
— Pendera'y reta ke, pendereta ke, pemonyẽ yvy, ha'e pendepo'aka yvy
re. Pepena ke pira ye'ẽ rupi ikuai va'e re, guyra oveve va'e ha'e yvy áry
otyryry va'e ha'e javi re — he'i.
29 Aipoe'ive ju:
— Ma'ẽ, pẽvy ame'ẽ jai rogue ha'yĩ va'e yvy re ikuai va'e ha'e yvyra'a
ha'yĩ va'e ha'e javi. Ha'e nunga ma pe'u va'erã oiko.
30 Ha'e rã yvy re vixo ikuai va'e pe, guyra oveve va'e, yvy rupi otyryry
va'e ha'e ipytuẽ va'e ha'e javi pe ma jai rogue pyau 'rã ikuai ho'u va'erã —
he'i. Ha'e ramo ha'e rami ae oiko.
31 Nhanderuete opa mba'e omoingo va'ekue oexa rã ha'eve ete va'e. Oiko
ka'aru ha'e aje'ive. Ha'e va'e ma mboapy meme araa.

---

c 1.27 Mateus 19.4; Marcos 10.6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 1 Ha'e rami py ojapopa yva ha'e yvy ha'e opa mba'e ikuai va'e.
2 Ha'e gui ma Nhanderuete ojapopa ma vy sete-a ára py opytu'u
opa mba'e ojapoa gui.[d]
3 Sete-a ára Nhanderuete ogueroayvu porã iky'a e'ỹ va'e opyta aguã rami,
ha'e va'e ára opa mba'e ojapoa gui opytu'u vy.

Ava ojapo ypy'iague

4 Po rami ma yva ha'e yvy oiko ypy'i jave guare, SENHOR Nhanderuete
omoingo rã.
5 Ha'e va'e jave ma mba'eve onhotỹ mbyre jipoi teri yvy re, ha'e peteĩve
hogue va'e yvy re ikuai va'e naenhoĩ teri, mba'eta yvy áry SENHOR
Nhanderuete nombo'okyi teri, ha'e ndoikoi teri avakue yvy re oma'etỹ
va'erã.
6 Yvy gui yvyxĩ rive opu'ã ovy vy omoakỹ yvy jave re.
7 Ha'e ramo SENHOR Nhanderuete ojapo ava yvy ku'i gui, ha'e inhapyĩgua
py oipeju ipytuẽ reve oiko aguã. Ha'e ramo ava hekove va'e oiko.[e]
8 Ha'e gui Éden yvy re SENHOR Nhanderuete onhotỹ peteĩ yvyra ty,
kuaray oua katy. Ha'e py ae omoĩ ava omoingo va'ekue.
9 Yvy gui SENHOR Nhanderuete omoenhoĩ opa marãgua yvyra jaexa rã iporã
va'e ha'e hi'a ja'u aguã ha'eve va'e. Yvyra ty mbyte py omoĩ avi yvyra tekove
me'ẽa, ha'e yvyra mba'emo porã ha'e mba'emo vai kuaa ukaarã avi omoĩ.
10 Éden yvy gui ma peteĩ yakã oẽ yvyra ty moakỹarã. Ha'e va'e gui oja'o
vy irundy henda rupi oxyry.
11 Yakã jypygua ma Pisom hery va'e. Ha'e va'e ma Havilá yvy ouro oĩa
rupi ojere-jere ovy va'e.
12 Ha'e va'e yvy re ouro oĩ va'e ma iporã. Ita bdélio ha'e ônix voi oiko ha'e py.[f]
13 Yakã mokoĩa ma Giom hery va'e. Ha'e va'e ma Cuxe yvy ha'e javi rupi
ojere-jere ovy va'e.
14 Yakã mboapya ma Tigre hery va'e. Ha'e va'e ma Assíria yvy rovai rupi
oxyry ovy kuaray oua katy rupi. Ha'e gui irundya ma Eufrates hery va'e.
15 Ha'e gui SENHOR Nhanderuete ava va'e ogueraa vy Éden regua yvyra
ty omoĩ omoatyrõ ha'e opena aguã.
16 Ha'e rami vy ixupe SENHOR Nhanderuete aipoe'i:
— Yvyra ty py yvyra hi'aĩ va'e ha'e javi'a ha'eve 'rã re'u aguã.
17 Ha'e rã yvyra mba'emo porã ha'e mba'emo vai kuaa ukaa 'a ma re'u
va'erã e'ỹ, mba'eta ha'e va'e re'ua ára anhetẽ remano 'rã.

Kunha omoingoague

18 Ha'e gui SENHOR Nhanderuete aipoe'ive ju:

---

[f] **2.12** Bdélio ma mba'emo iju porã va'e, ha'e rã ônix ma ita pytã'i va'e. Ovare va'e meme.
d 2.2 Hebreus 4.4 **e 2.7** 1 Coríntios 15.45

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Nda'evei ava va'e ha'e ae'i oiko aguã. Amoingo 'rã ipytyvõarã, hexeve guarã ae — he'i.
19 Ha'e rami vy SENHOR Nhanderuete ma mymba yvy regua ha'e guyra yvate rupi oveve va'e omoingo va'ekue ha'e javi oguerupa ava va'e oĩa py, marã rami pa omboerya oikuaa aguã. Temimoingo ikuai va'e peteĩ-teĩ ava va'e omboeryague rami ae hery.
20 Ha'e rami py ava omboery mymba kuery ha'e javi, guyra oveve va'e ha'e vixo ka'aguy regua voi. Ha'e rami teĩ ava pe jipoi hexevegua ae ipytyvõarã.
21 Ha'e ramo SENHOR Nhanderuete ojapo ava va'e hopeyi vaipa aguã rami. Ha'e ramo oke ete. Ha'e ramo ixugui peteĩ inharukã SENHOR omboi vy ho'o py ju omboty omboiague.
22 Ava arukã SENHOR Nhanderuete omboi va'ekue gui omboete peteĩ kunha. Ha'e vy ogueru ava pe.
23 Ha'e ramo ava va'e oexa vy aipoe'i:
— Kova'e ma xekãgue gui ae ikãgue va'e, ha'e xero'o gui ho'o va'e. Kova'e pe "Kunha" 'ea 'rã, ava va'e gui omboia rire — he'i.[g]
24 Ha'e rami rire avakue oeja 'rã nguu ha'e oxy, gua'yxy reve joguereko aguã, mokoĩ gui peteĩ'i to'o oiko aguã.[h]
25 Ha'e rami jave ma ava va'e ha'e ta'yxy ipire rei va'eri noxĩ raka'e.

Ava ha'e kunha ojejavyague

3 1 Ha'e gui mboi avi oiko raka'e. Ha'e va'e ma vixo ka'aguy rupigua SENHOR Nhanderuete omoingo va'ekue ha'e javi gui nhombotavy kuaave va'e. Ha'e rami vy aipoe'i kunha va'e pe:
— Po rami teve Nhanderuete aipoe'i ra'e: "Pe'u eme ha'e javive yvyra ty py ikuai va'e'a" he'i va'ekue?
2 Kunha va'e ombovai:
— Yvyra ty py ikuai va'e'a ma ha'eve ro'u aguã.
3 Ha'e rã yvyra ty mbyte py peteĩ yvyra hi'aĩ va'e'a pe ma Nhanderuete "Pe'u eme, neĩ pepoko eme, pemano e'ỹ aguã", he'i va'ekue orevy.
4 Ha'e gui mboi aipoe'i kunha va'e pe:
— Anhetẽ napemanoi 'rã,
5 mba'eta Nhanderuete oikuaa ha'e va'e'a pe'ua ára penderexa ojepe'a 'rãa, ha'e Nhanderuete rami ete 'rã peikuaa mba'emo porã ha'e mba'emo vai — he'i.
6 Kunha va'e oikuaa rã yvyra'a ho'u aguã ha'eve. Yvyra'a oexa rã iporã, ha'e oikuaa avi imo'aranduarã oikoa. Ha'e rami vy hi'a omondo vy ho'u. Ome pe avi ome'ẽ rã ha'e voi ho'u.

---

g **2.23** Ha'e kuery ayvu py tery "Kunha" ma "Ava guigua" nhaendu rã joo ramigua rai'i.
h **2.24** Mateus 19.5; Marcos 10.7; 1 Coríntios 6.16; Efésios 5.31

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Ha'e ramo mokoĩve rexa ojepe'a rã oikuaa ipire reia. Ha'e rami vy figo'y
rogue ojou vy ombovyvy guambeorã.
8 Ha'e gui ka'aru jave yvyra ty rupi SENHOR Nhanderuete oiko rã ava
va'e ha'e ta'yxy oendu. Ha'e rami vy SENHOR renonde gui onhemi yvyra
ty mbyte.
9 Ha'e gui SENHOR oenoĩ ava va'e. Ha'e vy oporandu:
— Mamo tu reĩ?
10 Ombovai:
— Aendu ndeayvu yvyra ty py reiko rã. Ha'e rami vy ndevy akyje vy
anhemi, mba'eta xepire rei — he'i.
11 Nhanderuete oporandu:
— Mava'e tu oikuaa uka ndepire reia? Re'u teve yvyra'a "He'u eme ke"
ha'eague?
12 Ava va'e ombovai:
— Kunha xera'yxyrã reme'ẽ va'ekue rima yvyra'a ome'ẽ xevy. Ha'e ramo
mae ma xee ha'u — he'i.
13 Ha'e gui kunha va'e pe ju SENHOR aipoe'i:
— Mba'e re tu ha'e rami rejapo?
Kunha va'e ombovai:
— Mboi xembotavy ramo rima xee ha'u — he'i.
14 Ha'e gui SENHOR Nhanderuete aipoe'i mboi pe:
— Guĩ rami rejapo rire mymba oka regua ikuai va'e ha'e vixo ka'aguy
regua ha'e javive gui ayvu vai pyve 'rã reiko. Ha'e rami vy retyryry 'rã
reikovy nderye re, ha'e reikovea pukukue re yvy ku'i rive 'rã rere.
15 Ajapo 'rã ndee ha'e kunha va'e reve joe napendea'ei aguã rami, ha'e gui
neramymino kuery ha'e hemiarirõ kuery reve ju. Ha'e va'e omou'ũ 'rã
neakã, ha'e rã ndee ma reixu'u 'rã ipyta py — he'i.
16 Kunha va'e pe ju aipoe'i:
— Xee ajapo 'rã nememby ryru'i vy rejexavai ete aguã rami. Ha'e ramo
haxy 'rã rendu nememby reikuavã'i vy. Renhomoirũxe 'rã neme reve. Ha'e
rã ha'e ma ipo'aka 'rã ndere — he'i.
17 Ha'e gui Adão pe aipoe'i:
— Ndee ma ndera'yxy renhe'ẽ rendu vy yvyra'a "He'u eme" ha'eague
va'e re'u rire ndekáuxa ae 'rã yvy ayvu vaipy itui. Remba'eapo poyi vy
'rãe rejou yvy gui re'u va'erã, reikovea pukukue re.
18 Yvy gui henhoĩ 'rã juu'y ha'e juu vaikue. Nerembi'urã oiko 'rã yvy gui
ae.
19 Ndery'aiague re 'rã re'u reikovy mbojape, yvy ju rejeapo peve, yvy gui ae
rojapo rire. Mba'eta yvy ku'i regua reiko vy yvy ku'i ju 'rã rejeapo — he'i.
20 Ava va'e gua'yxy omboery Eva, oikove va'e ha'e javive xy oiko ramo.[i]

---

[i] **3.20** Tery Eva ma "Hekove va'e" 'ea. Ha'e rã tery Adão ma "Ava" 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Adão ha'e ta'yxy aorã ma SENHOR ojapo mymba pire gui. Ha'e rami vy
omonhemonde.
22 Ha'e gui SENHOR Nhanderuete aipoe'i:
— Aỹ gui ma nhande rami avakue ikuai, mba'eta oikuaa mba'emo porã
ha'e mba'emo vai. Ha'e gui nda'evei yvyra tekove me'ẽa 'a voi ha'e kuery
omondo aguã, mba'eta ho'u vy oiko riae 'rã — he'i.
23 Ha'e rami vy SENHOR omoxẽ Éden regua yvyra ty gui, yvy gui omoingo
rire yvy re ae ju oma'etỹ oikovy aguã.
24 Ava omoxẽ ma vy anjo kuery ipepo va'e omoĩ imbokuapy yvyra ty
regua kuaray oua katy. Oeja avi peteĩ kyxe guaxu hendy va'e ojere-jere
va'erã, yvyra tekove me'ẽa hi'aĩa katy tape oo va'e jokoarã.

Abel ha'e Caim rekokue oĩa

4 1 Ha'e gui ava va'e jogueroke gua'yxy Eva reve. Ha'e ramo oguereko
kyrĩ va'e, oikuavã Caim. Ha'e vy aipoe'i:
— SENHOR xepytyvõ ramo ava'i aikuavã — he'i.
2 Ha'e rire teĩgue ju oikuavã tyvy Abel. Abel ma vexa'i re openaa rupi
oiko. Ha'e rã Caim ma oma'etỹ va'e.
3 Peteĩ ára Caim ogueru mba'emo onhotỹ va'ekue'a SENHOR pe ome'ẽ
va'erã.
4 Ha'e rã Abel ma guymba kuery regua jypy'i oiko va'ekue ogueru, ikyrave
va'e anho. Ha'e ramo SENHOR ojou porã Abel ha'e mba'emo ome'ẽ va'e.
5 Ha'e rã Caim ome'ẽ va'e ma SENHOR ndojou porãi. Ha'e ramo Caim ivai
vaipa vy hova mboaepa.
6 Ha'e ramo ixupe SENHOR aipoe'i:
— Mba'e re tu ndevai? Mba'e re tu nderova mboae rei ri?
7 Ha'evea rami reiko ramo anhetẽ e'ỹ 'rã ri ty'y roguerovy'a? Ha'e rami
teĩ ha'eve'ỹa rami reiko ramo rejejavy aguã nerarõ okẽ py. Opa marã
ndererekoxe ramo hexe ndepo'aka 'rãgue.

Jojuka ypy'iague

8 Ha'e gui Caim aipoe'i guyvy Abel pe:
— Jaa na mba'ety py — he'i. Ha'e gui mba'ety rupi ikuai jave guyvy
Abel re Caim opu'ã vy ojuka.
9 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Caim pe:
— Mamo tu nderyvy Abel oĩ?
Caim ombovai:
— Xee ndaikuaai. Xee ri ty'y xeryvy re opena va'e aiko? — he'i.
10 Ha'e ramo Nhanderuete aipoe'i:
— Mba'e tu rejapo? Nderyvy ruguy xevy ojapukai yvy gui.
11 Ha'e rami rire aỹ ayvu vaipy 'rã reiko yvy re, mba'eta nderyvy ruguy
ndepo py remoẽ va'ekue yvy ojuru oipe'a vy omokõ rire.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Ha'e nunga rupi yvy re rema'etỹ teĩ ixugui iporã va'e ndoikoi 'rã ndevy.
Rejava-java ha'e reguata rei 'rã yvy re — he'i.
13 Ha'e ramo Caim aipoe'i SENHOR pe:
— Ha'e rami ete xembopaga ramo ndaropo'aka reguai.
14 Mba'eta aỹ xemoxẽ ta xeyvy gui. Ha'e ramo ajepe'a 'rã nerenonde gui
anhemi aguã. Ajava, aguata rei tema 'rã aikovy yvy re. Ha'e xererovaexĩ
va'e rei tema 'rã xejuka.
15 SENHOR ombovai:
— Ha'e rami avi Caim, ndejukaare ma sete-kue 'rã opaga — he'i. Ha'e rami
vy Caim re SENHOR omoĩ ikuaa ukaarã, ojou va'e kuery ojuka e'ỹ aguã.
16 Ha'e ramo SENHOR renonde gui Caim ojepe'a vy Node yvy re ju oiko,
Éden regua kuaray oua katy.

Caim ramymino kuery rery oĩa

17 Ha'e gui Caim gua'yxy reve jogueroke ramo oguereko kyrĩ va'e, ha'e
vy oikuavã'i Enoque. Ha'e gui Caim peteĩ tetã ojapo vy gua'y Enoque rery
rupi omboery.
18 Enoque ra'y ma Irade oiko. Irade ra'y ma Meujael, Meujael ra'y ma
Metusael, Metusael ra'y ma Lameque.
19 Lameque ma mokoĩ kunha ojou gua'yxyrã: peteĩ ma Ada hery va'e, ha'e
rã amboae ma Zilá.
20 Ada oikuavã'i Jabal. Ha'e va'e ramymino kuery ma oo'i rupi ikuai ha'e
mymba re opena va'e kuery ae.
21 Tyvy rery ma Jubal. Ha'e va'e ramymino kuery ma mba'epu ixã reta va'e
mbopua ha'e mimby monhe'ẽa kuery ae.
22 Ha'e gui Zilá ju oikuavã'i Tubalcaim. Ha'e va'e ma opa marãgua
tembiporu haĩmbe va'e apoa oiko, overa va'e ha'e ferro guigua. Tubalcaim
reindy ma Naamá.
23 Ha'e gui Lameque aipoe'i gua'yxy kuery pe:
— Ada ha'e Zilá, pendu ke xeayvu rã. Peẽ Lameque ra'yxy kuery,
pejapyxaka ke xeayvua re. Xee ma ajuka peteĩ ava xere ojeai rire, ha'e
peteĩ kunumi va'e ajuka avi xere opyrõ ramo rive.
24 Caim ojukaa vy sete-kue 'rã opaga. Ha'e rã xee Lameque ma amongue
xejukaa vy setenta vezes sete-kue 'rã opaga — he'i.
25 Ha'e gui peteĩgue ju Adão gua'yxy reve jogueroke ramo peteĩ ava'i ju
oikuavã. Ha'e va'e ma omboery Sete, mba'eta aipoe'i:
— Nhanderuete amboae ava'i ju ome'ẽ xevy, xepi'a Abel tyke'y Caim
ojuka va'ekue rekovia — he'i.[j]
26 Ha'e gui peteĩ oiko avi Sete ra'y. Ha'e va'e ma omboery Enos. Ha'e va'e
guive ma SENHOR rery rupi ha'e kuery ojapukai ypy raka'e.

---

j **4.25** Tery Sete ma “Ome'ẽ mbyre” 'ea reve nhaendu rã joo ramigua.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

1 Crônicas 1.1-4

5 1 Kova'e kuaxia ma Adão ramymino kuery rekokue oĩa. Nhanderuete
avakue omoingo vy ojee rami ae ojapo.
2 Ha'e rami vy omoingo ava va'e, ha'e gui kunha ju. Ogueroayvu porã,
ha'e mokoĩve pe "Avakue" he'i, omoingoa ára guive.[k]
3 Adão ma cento e trinta ma'etỹ re oiko. Ha'e gui ta'y oiko nguu
ramigua ete, nguu rami ete ojekuaa. Ha'e va'e ma omboery Sete.
4 Sete oiko rire tuu Adão ma oitocentos ma'etỹ re ju oiko. Ha'e gui oikove
ju ta'y ha'e tajy kuery.
5 Adão ha'e javi vy novecentos e trinta ma'etỹ re oiko. Ha'e rire omano.
6 Ha'e gui ta'y Sete ma cento e cinco ma'etỹ re oikoa py oiko ta'y Enos.
7 Enos oiko rire tuu Sete ma oitocentos e sete ma'etỹ re ju oiko. Oikove ju
ta'y ha'e tajy kuery.
8 Sete ha'e javi vy novecentos e doze ma'etỹ oiko. Ha'e rire omano.
9 Enos ma noventa ma'etỹ re oikoa py oiko ta'y Cainã.
10 Cainã oiko rire tuu Enos ma oitocentos e quinze ma'etỹ re ju oiko.
Oikove ju ta'y ha'e tajy kuery.
11 Enos ha'e javi vy novecentos e cinco ma'etỹ re oiko. Ha'e rire omano.
12 Cainã ma setenta ma'etỹ re oikoa py oiko ta'y Maalalel.
13 Maalalel oiko rire ma tuu Cainã ma oitocentos e quarenta ma'etỹ re ju
oiko. Oikove ju ta'y ha'e tajy kuery.
14 Cainã ha'e javi vy novecentos ma'etỹ re oiko. Ha'e rire omano.
15 Maalalel ma sessenta e cinco ma'etỹ re oikoa py oiko ta'y Jerede.
16 Jerede oiko rire tuu Maalalel ma oitocentos e trinta ma'etỹ re ju oiko.
Oikove ta'y ha'e tajy kuery.
17 Maalalel ha'e javi vy oitocentos e noventa e cinco ma'etỹ re oiko. Ha'e
rire omano.
18 Jerede ma cento e sessenta e dois ma'etỹ re oikoa py oiko ta'y
Enoque.
19 Enoque oiko rire tuu Jerede ma oitocentos ma'etỹ re ju oiko. Oikove ta'y
ha'e tajy kuery.
20 Jerede ha'e javi vy novecentos e sessenta e dois ma'etỹ re oiko. Ha'e rire
omano.
21 Enoque ma sessenta e cinco ma'etỹ re oikoa py oiko ta'y Metusalém.
22 Enoque ma Nhanderuete reve oiko. Ta'y Metusalém oiko rire tuu
trezentos ma'etỹ re oiko. Oikove ju ta'y ha'e tajy kuery.
23 Enoque ha'e javi vy trezentos e sessenta e cinco ma'etỹ oiko.
24 Enoque ma Nhanderuete reve oiko ramo ndoexaavei, Nhanderuete
ojeupe ae ogueraa ramo.

---

k 5.2 Mateus 19.4; Marcos 10.6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Metusalém ma cento e oitenta e sete ma'etỹ re oikoa py oiko ta'y Lameque.
26 Lameque oiko rire tuu Metusalém ma setecentos e oitenta e dois ma'etỹ
re ju oiko. Oikove ju ta'y ha'e tajy kuery.
27 Metusalém ha'e javi vy novecentos e sessenta e nove ma'etỹ re oiko.
Ha'e rire omano.
28 Lameque ma cento e oitenta e dois ma'etỹ re oikoa py oiko peteĩ ta'y.
29 Ha'e va'e ma Noé omboery vy aipoe'i:
— Kova'e ma nhanemombytu'u 'rã ko yvy Nhanderuete ijayvu vaiague
re nhandekuai vy nhandepo py nhamba'eapo poyia gui — he'i.
30 Noé oiko rire tuu Lameque ma quinhentos e noventa e cinco ma'etỹ re
ju oiko. Oikove ju ta'y ha'e tajy kuery.
31 Lameque ha'e javi vy setecentos e setenta e sete ma'etỹ re oiko. Ha'e
rire omano.
32 Noé ma quinhentos ma'etỹ re oiko rire mboapy oiko ta'y kuery: Sem,
Cam ha'e Jafé.

Avakue opa marã rei ikuaiague

6 1 Hetave ovy avakue yvy re, ha'e tajy kuery ikuai.
2 Nhanderuete ra'y kuery ava rajy kuery oexa rã iporãgue. Ha'e ramo
gua'yxyrã ojopy oipota va'e rei.
3 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i:
— Xenhe'ẽ noĩ riaei 'rã avakue re, to'o rive ikuai rã. Ha'e rami vy ha'e
kuery ma cento e vinte ma'etỹ peve'i 'rã ikuai — he'i.
4 Ha'e jave ma ikuai gigante yvy re. Ha'e Nhanderuete ra'y kuery avakue
rajy kuery re omenda rire ta'y kuery ojerovia rei va'e ikuai. Ha'e va'e
avakue ma ipy'a guaxukue ha'e omboetepy meme raka'e.
5 SENHOR oexa rã avakue yvy re ikuai va'e heko vaive tema oje'oivy.
Ha'e kuery py'a re oĩ opa marã ikuai aguã anho.
6 Ha'e ramo SENHOR ndoguerovy'avei avakue yvy re omoingoague. Opy'a
re oendu nda'eveia.
7 Ha'e rami vy aipoe'i:
— Avakue amoingo va'ekue amokanhymba 'rã yvy gui. Avakue,
vixo, yvy rupi otyryry va'e ha'e guyra oveve va'e ha'e javi 'rã amomba.
Ndarovy'avei amoingoague — he'i.
8 Ha'e rã Noé ma SENHOR renonde oupity omboaxya.
9 Po rami ma Noé rekokue: Noé ma ava heko porã va'e, ha'e javegua
kuery mbyte anhetẽ rupi anho oiko Nhanderuete reve.
10 Ta'y kuery ma mboapy oiko raka'e: Sem, Cam ha'e Jafé.

Yy ovu aguã Nhanderuete omombe'u ma voiague

11 Nhanderuete renonde yvy regua kuery opa marã rei ikuai joupe
ojapo vaia rupi anho.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Yvy Nhanderuete oexa rã yvy regua kuery opa marã rei ikuai. Peteĩ-teĩ
reko ivaipa ma yvy re.
13 Ha'e ramo Nhanderuete aipoe'i Noé pe:
— Xee anhembopy'a yvy regua kuery ha'e javi amomba aguã, avakue
heko vai va'e anho ikuai ramo yvy re. Amokanhymba 'rã, yvy reve.
14 Ha'e ramo ejapo peteĩ kanoã guaxu yvyrape cipreste guigua va'e gui.
Ha'e va'e py rejapo 'rã opy ja'o-ja'o'i. Ipa'ũ-pa'ũ rembotypa 'rã opy katy ha'e
oka katy, oja va'e reikyty vy.
15 Po rami 'rã rejapo: cento e cinqüenta metros remoĩ 'rã ipuku-a, ha'e rã
ipya ma vinte e cinco metros, ha'e yvatea ma quinze.
16 Jovaive rupi rembokua 'rã meio metro yvatea rami. Kanoã rokẽrã ma
ijyke re 'rã rejapo. Pyrõarã ma renhono 'rã mboapy: peteĩ iguy rupi, peteĩ
hi'áry, ha'e rã amboae ma yvateve rupi.
17 Mba'eta ambou 'rã yy yvy ha'e javi ao'iarã, amomba aguã opa
mba'e ipytuẽ va'e yva guýry ikuai va'e. Yvy re ikuai va'e ha'e javi 'rã
okanhymba.
18 Ha'e rã ndereve ma ajapo 'rã xereve guarã. Ha'e rami rã peikepa 'rã
kanoã py, ndee, ndera'y kuery, ndera'yxy ha'e ndera'y ra'yxy kuery reve.
19 Kanoã py remoinge avi 'rã mymba temimoingo kuery ikuai va'e. Peteĩ-
teĩ regua gui mokoĩ 'rã remoinge, ava ha'e kunha okuave reve rereko aguã
ndereve.
20 Guyra kuery, vaka, yvy rupi otyryry va'e, ha'e nunga ha'e javi peteĩ-teĩ
regua gui mokoĩ 'rã reru ndea py, okuave reve rereko aguã.
21 Ndea py emoĩ porã avi ke opa marãgua tembi'u. Emboaty ndea py ndee
re'u va'erã, ha'e kuery pe voi — he'i.
22 Ha'e rami Noé ojapo. Nhanderuete ojapo uka va'ekue ojapopa.

Ngoo pygua kuery reve Noé kanoã py oikeague

7 1 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Noé pe:
— Eike ke kanoã py, ndee ha'e ndero pygua kuery ha'e javive,
mba'eta aikuaa xerenonde heko porã va'e reikoa aỹgua kuery mbyte.
2 Ha'e javi regua mymba pe'u aguã ha'eve va'e ma sete irũ va'e 'rã reraa
ava ha'e kunha. Ha'e rã mymba ha'eve'ỹ va'e ma peteĩ'i irũ va'e eraa ava
ha'e kunha.[1]
3 Guyra oveve va'e voi sete irũ va'e 'rã reraa ava ha'e kunha, peteĩ-teĩ
regua okuave aguã yvy re.
4 Mba'eta sete araa py ambo'oky 'rã yvy re, quarenta ára ha'e quarenta
pytũ peve. Yvy gui amokanhymba 'rã amoingo va'ekue ha'e javi — he'i.
5 Ha'e ramo Noé ojapo SENHOR ojapo uka va'ekue ha'e javi.

---

[1] **7.2** Ha'e kuery ma amongue mymba pe "Ha'eve'ỹ va'e" he'i 'rã, ha'e rã amboae pe ma "Iky'a e'ỹ va'e" he'i 'rã. Ha'e nunga Levítico 11 py omombe'u porãve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Noé ma seiscentos ma'etỹ oguereko, yy ovu vy yvy ojao'i jave.
7 Oky ramo yy ovu va'e gui Noé oike raka'e kanoã py. Hexeve oike avi ta'y
kuery, ta'yxy ha'e ta'y ra'yxy kuery.
8 Oike avi mymba ha'eve va'e ha'e ha'eve'ỹ va'e, guyra ha'e yvy rupi
otyryry va'e ha'e javi.
9 Ha'e kuery ma Noé-a py oikepa kanoã py. Mokõ-mokoĩ oike ava ha'e
kunha, Noé pe Nhanderuete ojapo ukaague rami.
10 Ha'e gui sete ára rire yy ovu ouvy yvy áry.
11 Seiscentos ma'etỹ Noé oguereko jave, mokoĩ jaxya ha'e dezessete araa
py ma yy yvy guy gui ovu vy omondoropa ygua ha'e javi, ombokua ja'ea,
ha'e yva voi ojepe'apa.
12 Ha'e rami vy oky vaipa yvy re quarenta ára ha'e quarenta pytũ re.
13 Ha'e va'e árave Noé oike raka'e kanoã py. Oike avi ta'y kuery Sem, Cam
ha'e Jafé, ta'yxy ha'e ta'y ra'yxy kuery reve.
14 Ha'e kuery ha'e mymba peteĩ-teĩ regua, vaka, yvy rupi otyryry va'e,
guyra, guyra'i ha'e ipepo va'e ha'e javi,
15 ho'o va'e ipytuẽ va'e ha'e javi gui mokõ-mokoĩ oike Noé reve kanoã py.
16 Temimoingo ha'e javi regua gui oike ava ha'e kunha, Nhanderuete Noé
pe ojapo ukaague rami. Ha'e rã ha'e oike rire ma SENHOR omboty okẽ.

Yy ovu jave guare

17 Yvy áry ma quarenta ára re yy ou. Ovuve ovy vy oguerovu heravy
kanoã yvy áry gui.
18 Yy ouve vy typyve ovy yvy áry. Ha'e rã kanoã ma ovu oupy yy áry.
19 Yvy áry yy ou vy ojao'ipa. Yvyty yvatekueve va'e yva guýry ikuai va'e
ha'e javi ojao'i.
20 Yvyty ikuai va'e yy ojao'i vy sete metros raxa peve typy hi'áry.
21 Temimoingo yvy re ikuai va'e omanomba: guyra, mymba oka regua
ha'e ka'aguy regua, yvy re omyĩ va'e ha'e avakue ha'e javi.
22 Opa marãgua ipytuẽ va'e, yvy pirua rupi ikuai va'ekue omanomba.
23 Ha'e rami py temimoingo kuery yvy re ikuai va'ekue opa, avakue,
mymba, otyryry va'e, guyra oveve va'e, ha'e javive okanhymba yvy gui.
Noé anho oikove, ha'e hexeve kanoã py ikuai va'e guive.
24 Cento e cinqüenta ára re yy itui yvy áry.

Yy ovu va'ekue typave ovyague

8 1 Ha'e gui ma Nhanderuete ima'endu'a Noé re, ha'e kanoã py mymba
ka'aguy regua ha'e oka regua hexeve ikuai va'e ha'e javi re. Ha'e rami
vy Nhanderuete ojapo yvy áry rupi yvytu oipeju aguã rami. Ha'e ramo yy
typa ovy.
2 Onhembotypa ju ygua yvy guy gui yy omondoro va'ekue, ha'e yva voi
ndojepe'avei ramo oky vaipa va'ekue opytu'u.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Yy ma oxyry ovy yvy áry gui. Typave ovy cento e cinqüenta araa peve.
4 Ha'e gui sete jaxya ha'e dezessete araa py ma kanoã opyta Ararate yvyty
áry.
5 Ha'e va'e rire dez jaxya peve ju yy typave ovy. Ha'e va'e jaxy jypy'ia ára
ojekuaa ypy yvyty apyte.

Noé xapirẽ ha'e apykaxu opoiague

6 Ha'e gui quarenta araa py ma Noé oipe'a okẽ'i kanoã re ojapo va'ekue.
7 Ha'e rami vy opoi peteĩ xapirẽ. Ha'e va'e oẽ vy oo ha'e ojevy jepi, yvy
áry gui yy ipiru peve.
8 Ha'e rire peteĩ apykaxu ju opoi, yvy áry gui pa yy typa maa oikuaaxe
vy.
9 Va'eri apykaxu oguapy aguã ndojoui vy ojevy ju ha'e oĩa py kanoã py,
yvy yy ojao'i teri ramo. Ha'e ramo Noé okuave'ẽ rã oguapy ramo omoinge
ju kanoã py.
10 Sete ára ju oarõ rire opoi ju apykaxu kanoã gui.
11 Ha'e rire ka'aru jave ojevy ju ha'e oĩa py. Ojuru py ogueru oliveira rogue
ipyau va'e. Ha'e ramo Noé oikuaa yvy áry gui yy typa maa.
12 Ha'e gui sete ára ju oarõ rire teĩgue ju opoi apykaxu. Ha'e ramo
ndojevyvei ha'e py.

Kanoã gui Noé kuery oẽmba jevyague

13 Ha'e gui seiscentos e um ma'etỹa, ijypya jaxy ha'e ijypya ára ma yy
typa yvy áry gui. Ha'e ramo Noé oipe'a kanoã ao'ia. Oma'ẽ vy oexa yvy
ipiru maa.
14 Ha'e gui mokoĩ jaxya, vinte e sete araa py ma yvy ipiru ete ma.
15 Ha'e ramo Nhanderuete aipoe'i Noé pe:
16 — Peẽmba ju ke kanoã gui, ndera'yxy, ndera'y kuery ha'e ndera'y
ra'yxy kuery reve.
17 Emoẽmba avi mymba kuery ndereve ikuai va'e, temimoingo ha'e javi,
guyra, vaka ha'e opa marãgua yvy rupi otyryry va'e, ha'e kuery yvy re
ikuai jevy vy ta'y ha'e heta aguã — he'i.
18 Ha'e ramo Noé oẽ gua'y kuery, gua'yxy ha'e gua'y ra'yxy kuery reve.
19 Omoẽmba avi mymba kuery kanoã gui, yvy rupi otyryry va'e ha'e javi,
guyra ha'e yvy áry omyĩ va'e peteĩ-teĩ regua.

Noé altar ojapoague

20 Ha'e gui Noé ojapo peteĩ altar SENHOR pegua.[m] Ha'e rami vy mymba
ha'e guyra'i ha'eve va'e regua ojopy vy ojuka. Oapy vy ome'ẽ altar áry.
21 Ha'e rã ipixe porã SENHOR oetũ vy aipoe'i ojeupe:

---

[m] **8.20** Altar ma SENHOR pe ome'ẽmby oapya aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Aỹ gui ma avakue káuxa xee ndaxeayvu vaivei 'rã yvy re, kyrĩ guive
heko vai aguã anho ipy'a va'eri. Neĩ namombavei ma 'rã temimoingo
kuery amombaague rami.
22 Yvy ituia ja ndoiko e'ỹi 'rã mba'emo onhotỹa aguã neĩ omono'õa aguã,
yro'ya neĩ haku-a, ára neĩ pytũ ndoiko e'ỹi 'rã guive.

Noé kuery reve Nhanderuete guexeve guarã ojapoague

9 1 Ha'e gui Nhanderuete ogueroayvu porã Noé ha'e ta'y kuery. Ha'e vy
aipoe'i:
— Pendera'y ke, pendereta ha'e pemonyẽ yvy.
2 Mymba yvy re ikuai va'e ha'e guyra oveve va'e ha'e javi 'rã okyje pendegui.
Pendepo py amboaxa 'rã yvy áry omyĩ va'e ha'e pira ye'ẽ rupigua ha'e javi.
3 Opa marãgua oikove va'e yvy re oo va'e ha'e javi 'rã ha'eve pe'u va'erã.
Pẽvy jai rogue pyau ame'ẽague rami avi aỹ ma ame'ẽmba.
4 Ha'e rã xo'o huguy oĩ teri va'e ma nda'evei pe'u aguã, tuguy re tekove oĩ
ramo.
5 Anhetẽ pende kuery ruguy omoẽague re voi anhombopaga 'rã. Mymba
ikuai va'e gui voi amboekovia 'rã, avakue po gui amboekoviaa rami avi.
Mba'eta amongue oirũ rekove oipe'a rire ipo gui amboekovia kuerei 'rã.
6 Amongue oirũ ruguy omoẽ rire avakue ju omoẽ 'rã huguy, Nhanderuete
ojee rami ae avakue omoingo rire.
7 Ha'e rã peẽ ma penda'y reta, pendereta ha'e pemonyẽ yvy, pendereta yvy
re — he'i.
8 Noé ha'e ta'y kuery pe Nhanderuete aipoe'i avi:
9 — Aỹ ma peẽ kuery reve ajapo ta xereve guarã, peneramymino kuery
10 ha'e temimoingo kuery pendereve ikuai va'e ha'e javi reve: guyra'i,
mymba oka regua ha'e ka'aguy regua kanoã gui oẽ va'ekue, opa marãgua
mymba yvy re ikuai va'e reve guive.
11 Po rami pendereve ajapo xereve guarã: Temimoingo kuery namombavei
ma 'rã yy gui, yy ndouvei 'rã yvy mombaarã.
12 Nhanderuete aipoe'ive ju:
— Pova'e ma aeja xereve guarã ajapo va'e kuaa ukaarã, peẽ kuery ha'e
temimoingo kuery pendereve ikuai va'e ha'e javi reve, ha'e araka'e rã peve
ikuai va'erã va'e peguarã voi:
13 Arai re aexa uka 'rã xerapa, yvy re ikuai va'e reve xereve guarã ajapo
va'ekue kuaa ukaarã.[n]
14 Yvy áry arai aru nhavõ, ha'e arai re karugua ojekuaa ramo
15 xema'endu'a 'rã xereve guarã ajapo va'ekue re, peẽ ha'e temimoingo
ikuai va'e ha'e javi reve. Ha'e rami vy yy nambouvei 'rã okuave va'e
mombaarã.

---

[n] **9.13** “Xerapa” he'ia ma arai re Nhanderuete karugua oexa uka va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Karugua ojekuaa 'rã arai re. Ha'e ramo xee aexa vy xema'endu'a 'rã
xereve guarã xee Penderuete raka'e rã peve guarã ajapo va'ekue re,
temimoingo yvy re ikuai va'e ha'e javi reve.
17 Nhanderuete aipoe'i Noé pe:
— Ha'e va'e ma xereve guarã ajapo va'ekue kuaa ukaarã temimoingo
kuery yvy re ikuai va'e reve — he'i.
18 Noé ra'y kuery kanoã gui oẽ va'ekue ma Sem, Cam ha'e Jafé. Cam
ra'y ma Canaã.
19 Ha'e va'e kuery ma Noé ra'y mboapy ikuai raka'e. Ha'e kuery gui ae yvy
jave re omonyẽ.

Noé jogueroayvu porã ha'e ijayvu vaiague

20 Noé ma oma'etỹa rupi oiko. Ha'e rami vy onhotỹ uva.
21 Ha'e gui vinho oy'u vy oka'u, ha'e ipire rei oiny oo'i py.
22 Canaã ru Cam ma nguu ipire reia oexa vy omombe'u mokoĩ guyke'y
kuery oka py ikuai va'e pe.
23 Ha'e ramo guyke'y Sem ha'e Jafé ma peteĩ capa ojopy vy omoĩ oaxi'y
re. Ha'e rami vy okupe re oguata ovy vy ojao'i nguu pire reia oexa e'ỹ re,
amboae katy rive oma'ẽ reve.
24 Ha'e gui Noé oka'uague gui ovy vy oikuaa gua'y kyrĩve va'e hexe
ojapoague.
25 Ha'e vy aipoe'i:
— Tove Canaã toiko ayvu vaipy. Guyke'y kuery rembiguai yvyĩve va'e
rami toiko — he'i.
26 Aipoe'ive ju:
— SENHOR Sem Ruete va'e ma ayvu porãmby toiko. Ha'e rã Canaã ma
Sem rembiguai toiko.
27 Ha'e Jafé ma tove Nhanderuete tomboyvate. Guyke'y Sem irũ toiko hoo
py. Ha'e rã Canaã ma hembiguai toiko — he'i.
28 Yy ovuague oaxa rire Noé ma trezentos e cinqüenta ma'etỹ re ju oiko.
29 Noé ha'e javi vy novecentos e cinqüenta ma'etỹ oiko. Ha'e rire omano.

1 Crônicas 1.5-23

10 1 Po rami ma Noé ra'y kuery ramymino kuery rery. Ta'y kuery ma
Sem, Cam ha'e Jafé. Ha'e kuery ma yy ovu rire ta'y okuapy.
2 Jafé ra'y kuery ma Gômer, Magogue, Madai, Javã, Tubal, Meseque
ha'e Tiras.
3 Gômer ra'y kuery ma Asquenaz, Rifate ha'e Togarma.
4 Javã ra'y kuery ma Elisá, Társis, Quitim ha'e Dodanim.
5 Ha'e va'e kuery oja'o vy oo ye'ẽ rembe re ikuai amboae reguarã. Peteĩ-teĩ
regua oayvu ae py ijayvu, joegua-egua joa py ikuai.
6 Ha'e gui Cam ra'y kuery ma Cuxe, Mizraim, Pute ha'e Canaã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Cuxe ra'y kuery ma Sebá, Havilá, Sabtá, Raamá ha'e Sabtecá. Ha'e
Raamá ra'y kuery ma Sabá ha'e Dedã.
8 Cuxe ra'y ma Ninrode. Ha'e va'e ma ipo'akapa ypy raka'e yvy re.
9 Imba'ejukaa ipy'a guaxu va'e oiko SENHOR renonde. Ha'e ixupe "Ninrode
SENHOR renonde imba'ejukaa rami avi oiko va'e", 'ea.
10 Jypy'i ipo'aka raka'e ma Babel tetã re, ha'e gui Ereque, Acade ha'e Calné
re ju, Sinar yvy re ae.
11 Ha'e va'e yvy gui ha'e ojepe'a Assíria re ju oiko aguã. Ha'e vy ojapo
Nínive, Reobote-Ir ha'e Calá tetã.
12 Nínive ha'e Calá mbyte ma ojapo avi Resém tetã guaxu.
13 Mizraim ra'y ma Ludim, Anamim, Leabim, Naftuim,
14 Patrusim ha'e Casluim (ha'e va'e gui ma filisteu kuery ikuai), ha'e gui
Caftorim.
15 Canaã ra'y ma Sidom jypygua. Ha'e va'e gui ma Hete ju.
16 Hamymino kuery ma jebuseu kuery, amorreu, girgaseu,
17 heveu, arqueu, sineu,
18 arvadeu, zemareu ha'e hamateu kuery ikuai. Canaã ramymino kuery
ma opa rupi oaĩmba raka'e.
19 Canaã ramymino kuery yvy omboja'oague ma Sidom guive oo Gerar katy,
Gaza peve, ha'e gui oo Sodoma, Gomorra, Admá ha'e Zeboim katy, Lasa peve.
20 Ha'e va'e kuery ma Cam ramymino kuery. Peteĩ-teĩ regua oayvu ae py
ijayvu, joegua-egua joa py ikuai.
21 Ha'e gui Jafé ryke'y Sem ma ta'y avi. Hamymino kuery ma Héber ra'y
kuery ha'e javi ikuai.
22 Sem ra'y kuery ma Elão, Assur, Arfaxade, Lude ha'e Arã.
23 Arã ra'y kuery ma Uz, Hul, Geter ha'e Más.
24 Arfaxade ra'y ma Salá, Salá ra'y ma Héber.
25 Héber ra'y ma mokoĩ oiko. Peteĩ ma Pelegue hery va'e, mba'eta ha'e
va'e oiko jave yvy omboja'oa.[o] Ha'e rã tyvy ma Joctã.
26 Joctã ra'y kuery ma Almodá, Salefe, Hazar-Mavé, Jerá,
27 Hadorão, Uzal, Dicla,
28 Obal, Abimael, Sabá,
29 Ofir, Havilá ha'e Jobabe ikuai. Ha'e va'e kuery ha'e javi ma Joctã ra'y kuery.
30 Ha'e kuery yvy omboja'oague ma Messa guive oo, kuaray oua katy
Sefar yvyty oĩ va'e peve.
31 Ha'e va'e kuery ma Sem ra'y kuery. Peteĩ-teĩ regua oayvu ae py ijayvu,
joegua-egua joa py ikuai.
32 Ha'e va'e kuery ae Noé ramymino kuery. Peteĩ-teĩ regua oayvu ae py
ijayvu, joegua-egua joa py ikuai. Ha'e kuery ma yy ovu rire oja'opa yvy
jave re.

---

[o] **10.25** Tery Pelegue ma "Oja'oa" 'ea reve joo ramigua.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Babel py torre ojapoa okuapyague

11 1 Ha'e jave py ma yvy jave re peteĩ'i ayvu oiko ramo peteĩ'i rami
anho ijayvu okuapy.
2 Ha'e kuery kuaray oua katy gui oje'oi vy ojou peteĩ yvy joja porã reia
Sinar yvy re. Ha'e py ju ikuai.
3 Ha'e vy aipoe'i joupe-upe:
— Peju ke, jajapo yvy jykuerã, japy porã — he'i. Ha'e jave py yvy jykue
oiporu ita 'rãgue py. Oja va'e voi oiporu omboja aguã.
4 Aipoe'i okuapy:
— Peju ke, jajapo peteĩ tetã nhandevy, ha'e torre yva re peve yvate
va'erã. Ha'e rami vy nhandere ima'endu'a porãa 'rã, ha'e yvy jave re
nhaneaĩ e'ỹ aguã — he'i okuapy.
5 Ha'e rami rã SENHOR oguejy oexa aguã tetã ha'e torre avakue ra'y
kuery ojapo va'e.
6 Ha'e vy SENHOR aipoe'i:
— Aỹ peve peteĩ regua anho ikuai, ha'e peteĩ rami meme ijayvu va'e.
Ha'e nunga ma jypy'i rei teri. Aỹ gui ma ha'e kuery ndojapo kuaa e'ỹi 'rã
ojapoxe va'e rei.
7 Peju ke, jaguejy, jajapo joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu aguã rami, peteĩ-teĩ
joayvu oendu kuaa ve'ỹ aguã — he'i.
8 Ha'e rami vy SENHOR omoaĩmba yvy jave re. Ha'e ramo opytu'u tetã
ojapo okuapya gui.
9 Ha'e nunga rupi ha'e va'e henda omboerya Babel, ha'e py joayvu oendu
kuaa e'ỹ aguã rami SENHOR ojapo rire, yvy jave re omoaĩmba vy.[p]

1 Crônicas 1.24-27

10 Po rami ma Sem ramymino kuery rery. Ha'e ma cem ma'etỹ
oguerekoa py ta'y ypy'i Arfaxade oiko, yy ovu rire mokoĩ ma'etỹa py.
11 Ha'e Arfaxade oiko rire tuu Sem ma quinhentos ma'etỹ re ju oiko. Ta'y
ha'e tajy ju.
12 Arfaxade ma trinta e cinco ma'etỹ oikoa py oiko ta'y Salá.
13 Ha'e Salá oiko rire tuu Arfaxade ma quatrocentos e três ma'etỹ re ju
oiko. Ta'y ha'e tajy ju.
14 Salá ma trinta ma'etỹ oikoa py oiko ta'y Héber.
15 Ha'e Héber oiko rire tuu Salá ma quatrocentos e três ma'etỹ re ju oiko.
Ta'y ha'e tajy ju.
16 Héber ma trinta e quatro ma'etỹ oikoa py oiko ta'y Pelegue.
17 Ha'e Pelegue oiko rire tuu Héber ma quatrocentos e trinta ma'etỹ re ju
oiko. Ta'y ha'e tajy ju.

---

[p] **11.9** Tery Babel ma “Joo rami e'ỹ-e'ỹ oikuaa okuapya” 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Pelegue ma trinta ma'etỹ oikoa py ta'y Reú oiko.
19 Ha'e Reú oiko rire tuu Pelegue ma duzentos e nove ma'etỹ re ju oiko.
Ta'y ha'e tajy ju.
20 Reú ma trinta e dois ma'etỹ oikoa py oiko ta'y Serugue.
21 Ha'e Serugue oiko rire tuu Reú ma duzentos e sete ma'etỹ re ju oiko.
Ta'y ha'e tajy ju.
22 Serugue ma trinta ma'etỹ oikoa py oiko ta'y Naor.
23 Ha'e Naor oiko rire tuu Serugue ma duzentos ma'etỹ re ju oiko. Ta'y ha'e
tajy ju.
24 Naor ma vinte e nove ma'etỹ oikoa py oiko ta'y Terá.
25 Ha'e Terá oiko rire tuu Naor ma cento e dezenove ma'etỹ re ju oiko. Ta'y
ha'e tajy ju.
26 Terá ma setenta ma'etỹ oiko rire oiko ta'y kuery Abrão, Naor ha'e
Harã.
27 Po rami ma Terá ramymino kuery rery. Terá ra'y kuery ma Abrão,
Naor ha'e Harã. Harã ra'y ma Ló.
28 Harã ma yvy oikoague py ae omano, Ur caldeu kuery rekoa py. Ha'e
va'e jave py tuu Terá oikove teri.
29 Abrão ha'e Naor ojou gua'yxyrã. Abrão ra'yxy ma Sarai hery va'e, ha'e rã
Naor ra'yxy ma Milca, Harã rajy ae. Harã ra'y kuery ma Milca ha'e Iscá.
30 Ha'e rã Sarai ma imemby va'erã e'ỹ ae oiko.
31 Ha'e gui Terá ogueraa gua'y Abrão, gua'y Harã ra'y Ló, ha'e gua'y
Abrão ra'yxy Sarai. Ha'e vy caldeu kuery rekoa Ur gui jogueraa, Canaã
yvy re ovaẽ aguã. Ha'e rami teĩ Harã tekoa peve'i oje'oi. Ha'e vy opyta
okuapy ha'e py.
32 Ha'e gui Terá ma duzentos e cinco ma'etỹ oikoa py omano Harã tekoa
py.

Nhanderuete Abrão oenoĩ vy ogueroayvu porãague

12 1 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Abrão pe:
— Exẽ ke ndeyvy gui, nderu ro ha'e neretarã kuery ikuaia gui,
ha'e tereo yvy aexa uka va'erã katy.[q]
2 Mba'eta ndegui amoingo 'rã peteĩ regua heta va'e. Romoingo porã 'rã,
ha'e amboete uka 'rã nderery. Ndere vy amboae regua kuery amoingo
porã avi 'rã.
3 Amoingo porã avi 'rã nemoingo porã va'e kuery, ha'e rã ndere ijayvu vai
va'e kuery re ma xeayvu vai 'rã. Ndere vy yvy regua ha'e javi ikuai porã
'rã — he'i.[r]
4 Ha'e rami SENHOR ijayvuague rami vy Abrão oo. Ló voi oo hupive.
Setenta e cinco ma'etỹ Abrão oguereko reve ojepe'a Harã tekoa gui.

---

q 12.1 Atos 7.3 **r 12.3** Gálatas 3.8

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Abrão ngupive ogueraa va'e ma gua'yxy Sarai, guyvy ra'y Ló ha'e
mba'emo oguereko va'e ha'e javi. Ogueraa avi guembiguai kuery Harã
tekoa py oiko jave ojou va'ekue. Ha'e rami vy Canaã yvy katy ju jogueraa.
Ha'e vy ovaẽmba ha'e py.
6 Ha'e va'e yvy Abrão oaxa ovy Siquém tetã peve, Moré py yvyra carvalho
hi'aĩ va'e peve. Ha'e jave ma cananeu kuery ikuai yvy re.
7 Ha'e ramo Abrão pe SENHOR ojexa uka. Ha'e vy aipoe'i:
— Kova'e yvy ame'ẽ 'rã neramymino kuery pe — he'i. Ha'e ramo Abrão
ojapo peteĩ altar SENHOR pe, ixupe ojexa uka rire.
8 Ha'e va'e gui oaxa ovy yvyty Betel regua kuaray oua katy oĩ va'e peve.
Ha'e py ma oupi oo'i, Betel tetã regua kuaray oikea katy opyta, ha'e Ai
regua kuaray oua katy. Ha'e py voi ojapo peteĩ altar SENHOR pe, ha'e
ojapukai SENHOR rery rupi.
9 Abrão oo ju ha'e gui, Neguebe katy tema oo oiny.[s]

Egito yvy re Abrão oiko jave guare

10 Ha'e gui ha'e va'e yvy re oiko karuai. Ha'e ramo Abrão oo vy Egito
yvy re ju oiko, ijyvy re ae karuai ete ramo.
11 Ha'e gui Egito yvy re ovaẽ rai'i maa py Abrão aipoe'i gua'yxy Sarai pe:
— Xee aikuaa porã ndee kunha porã ereikoa.
12 Ha'e ramo Egito pygua kuery nderexa vy aipoe'i 'rã: “Peva'e kunha ma
ta'yxy oiko”, he'i vy xejuka 'rã. Ndee anho'i nemoingove 'rã.
13 Ha'e nunga rupi aipo're xereindy reikoa rami, ndere vy ha'e kuery
xemboete vy xee voi xemoingove aguã — he'i.
14 Egito yvy re Abrão ovaẽ ramo ha'e pygua kuery ta'yxy oexa rã iporã
ete.
15 Faraó rembiguai kuery yvatekueve va'e oexa vy omombe'u Faraó pe.
Ha'e ramo Faraó ogueru ruka kunha va'e ngoo py.
16 Faraó ma kunha va'e re vy opena porã Abrão re. Ha'e ramo ojou-jouve
guymbarã: vexa'i, vaka, mburika'i, ha'e gui guembiguai avakue ha'e
kunhague, kavaju ha'e camelo.
17 Ha'e rami teĩ SENHOR omoingo axy Faraó ha'e hoo pygua kuery ha'e
javi. Mba'emo vai ete omoingo Abrão ra'yxy Sarai káuxa.
18 Ha'e ramo Faraó oenoĩ uka Abrão. Ha'e vy aipoe'i:
— Mba'e tu rejapo xere? Mba'e re tu ndera'yxy oikoa neremombe'u
porãi ri,
19 ha'e “Xereindy” 're rive? Ha'e rami rã ajopy karamboae xera'yxyrã. Aỹ
ma ndera'yxy ae ri rã eraa ju, ha'e tapeo — he'i.
20 Ha'e rami vy Faraó guembiguai kuery pe opena uka Abrão re. Ha'e
ramo oarõ heravy, ta'yxy ha'e opa mba'e oguereko va'e guive.

---

[s] **12.9** Neguebe ma Judéia regua yvy piru reia kuaray puku-a katy oĩ va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Abrão ha'e Ló joegui oja'oague

13 1 Ha'e gui Egito gui Abrão oẽ vy Neguebe katy ju oo. Gua'yxy
ogueraa opa mba'e oguereko va'e reve. Ló avi oo hupive.
2 Abrão ma oguerekopa va'e. Oguereko vaka, prata ha'e ouro.
3 Ha'e gui Neguebe gui Betel katy ju oo, oo'i oupi ypy'iague py, Betel ha'e
Ai mbyte py ae,
4 altar SENHOR peguarã ojapoague peve. Ha'e py ae ju Abrão ojapukai
SENHOR rery rupi.
5 Abrão rupive Ló oo vy ogueraa reta vexa'i, vaka ha'e oo'i.
6 Ha'e nunga rupi ha'e va'e yvy re nda'evevei joa py mokoĩve ikuai aguã,
oguerekopa va'e meme ramo. Nda'evei ae joa py ikuai aguã.
7 Ha'e gui Abrão rymba re opena va'e kuery joguero'a rei Ló rymba re
opena va'e kuery reve. Ha'e va'e jave py cananeu ha'e ferezeu kuery avi
ikuai ha'e va'e yvy re.
8 Ha'e ramo Abrão aipoe'i Ló pe:
— Nda'evei nhande jajoguero'a rei aguã, neĩ xerembiguai kuery
nerembiguai kuery reve joguero'a aguã nda'evei, joegua meme
nhandekuai vy.
9 Ma'ẽ, nerenonde itui yvy ha'e javi. Ajerure xea gui rejepe'a aguã. Xapy'a rei
jaiporu kuaa e'ỹa katy ri reo ramo xee ma jaiporu kuaa katy 'rã aa. Ha'e rã
jaiporu kuaa katy ri reo ramo xee ma jaiporu kuaa e'ỹa katy 'rã aa — he'i.
10 Ha'e ramo Ló oma'ẽ vy oexa yvy joja porã reia Jordão yakã yvýry itui
va'e, Zoar tekoa katy'i. Ha'e va'e yvy ma Sodoma ha'e Gomorra SENHOR
omomba e'ỹ mbove yy porã oĩa, yvotyty SENHOR omoingo va'ekue rami
ae iporã, Egito yvy rami avi.
11 Ha'e ramo Ló ma ojeupe guarã oiporavo Jordão yvýry yvy joja porã
reia itui va'e ha'e javi. Ha'e rami vy ha'e katy oo, kuaray oua katy. Ha'e
rami py mokoĩve oja'o joe gui.
12 Abrão ma Canaã yvy re ae opyta. Ha'e rã Ló ma oo vy yvy joja porã reia re
tetã ikuai va'e rupi oiko. Ha'e rami vy oo'i oguerova heravy Sodoma tetã peve.
13 Ha'e rã Sodoma pygua avakue ma heko vai va'e, SENHOR renonde
ojejavypa ete va'e ikuai.

Abrão pe Canaã yvy ome'ẽ aguã re SENHOR ijayvuague

14 Ha'e gui Ló ojepe'a ma rire SENHOR aipoe'i Abrão pe:
— Ema'ẽ reĩa guive kuaray ijapu'a'ia katy, kuaray ipuku-a katy, oua
katy ha'e oikea katy.
15 Mba'eta yvy rexa va'e ha'e javi 'rã ame'ẽmba ndevy, ha'e neramymino
kuery pe voi, araka'e rã peve guarã.[t]

---

t 13.15 Gálatas 3.16

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Amboeta 'rã neramymino kuery yvy ku'i hetaa rami. Amongue yvy ku'i
oipapa kuaa va'e rire mae oipapa kuaa avi 'rãgue neramymino kuery.
17 Epu'ã ke, tereo ha'e eikuaa pota kova'e yvy ipuku-a ha'e ipya rami,
mba'eta ame'ẽmba 'rã ndevy — he'i.
18 Ha'e ramo Abrão ngoo'i oguerova heravy vy oiko carvalho yvyra ty
Manre py oĩ va'e rexei'i ju oiko, Hebrom tetã katy'i. Ha'e py ma teĩgue ju
ojapo altar SENHOR pe.

Irundy huvixa kuery peteĩ nhiruĩ re opu'ã okuapyague

14 1 Ha'e jave py ma Sinar tetã pygua huvixa Anrafel, Elasar pygua
huvixa Arioque, Elão pygua huvixa Quedorlaomer ha'e Goim
pygua huvixa Tidal reve,
2 ha'e kuery ma opu'ã okuapy Sodoma pygua huvixa Bera rovai, Gomorra
pygua huvixa Birsa, Admá pygua huvixa Sinabe, Zeboim pygua huvixa
Semeber ha'e Belá Zoar hery avi va'e pygua huvixa rovai.
3 Ha'e ramo ha'e va'e kuery ma Sidim regua yvyugua py ono'õmba okuapy,
yupa he'ẽ ro va'e katy'i.
4 Ha'e kuery ma doze ma'etỹ re ma huvixa Quedorlaomer escravo ikuai
rire treze ma'etỹ maa py nonhe'ẽ renduxevei.
5 Ha'e gui catorze ma'etỹa py Quedorlaomer ou, guexevegua huvixa kuery
reve. Ha'e rami vy oitypa refaim kuery Asterote-Carnaim tetã py, ha'e gui
zuzim kuery Hã py, emim kuery Savé-Quiriataim py,
6 ha'e horeu kuery ju oity Seir yvyty re, El-Parã regua tekoa e'ỹa katy'i oĩ
va'e peve.
7 Ha'e gui ma En-Mispate py ju ovaẽ (ha'e va'e ma Cades), ha'e rami vy
oitypa amalequita ha'e amorreu kuery Hazazom-Tamar py ikuai va'ekue.
8 Ha'e ramo hovai opu'ã jogueravy Sodoma pygua huvixa, Gomorra
pygua huvixa, Admá pygua huvixa, Zeboim pygua huvixa ha'e Belá Zoar
va'e pygua huvixa. Ha'e kuery jogueraa Sidim regua yvyugua py huvixa
kuery mboae rovai opu'ã aguã,
9 Elão pygua huvixa Quedorlaomer, Goim pygua huvixa Tidal, Sinar
pygua huvixa Anrafel ha'e Elasar pygua huvixa Arioque rovai. Ha'e rami
py irundy huvixa kuery opu'ã okuapy peteĩ nhiruĩ huvixa kuery rovai.
10 Ha'e gui Sidim regua yvyugua py ma heta oĩ yvykua oja va'e oĩa. Ha'e
va'e rupi Sodoma ha'e Gomorra pygua huvixa kuery ojava vy amongue
ho'a yvykua py, ha'e rã amboae kuery ma yvyty katy ojava.
11 Ha'e rã hovaigua kuery ma oipe'apa Sodoma ha'e Gomorra pygua kuery
mba'e rei-rei. Tembi'u voi ogueraapa vy oje'oipa ju.

Ló kuery ojopypaa heravyague

12 Ha'e kuery ogueraa avi Abrão ryvy ra'y Ló, Sodoma tetã py oikoague
gui. Hymba kuery voi ogueraapa.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Ha'e ramo peteĩ oo jepe va'ekue ou vy omombe'u Abrão hebreu va'e pe,
Manre regua carvalho ty katy'i oikoa py. Manre ma amorreu oiko raka'e,
Escol ha'e Aner ruvy. Ha'e va'e kuery ma Abrão reve nhomoirũ va'e ikuai.
14 Ha'e ramo Abrão ma tyvy ra'y ogueraa ague oendu vy omono'õmba
guembiguai kuery hoo py itui'i va'ekue, opu'ã kuaa va'e trezentos e
dezoito ikuai va'e. Ha'e rami vy amboae kuery rakykue oje'oi Dã peve.
15 Ha'e rami vy hembiguai kuery oja'o vy pyávy opu'ã okuapy amboae
kuery rovai. Oitypa vy omonha Damasco yke ijaxua katy Hobá tetã oĩ
va'e peve.
16 Ha'e rami vy oguerupa ju imba'e rei-rei. Ogueru avi guetarã Ló, imba'e
rei-rei, kunhague ha'e hetarã kuery ha'e javive.
17 Ha'e gui Abrão ma huvixa Quedorlaomer ha'e hexevegua huvixa
kuery oitypaague gui ojevy ramo oĩa py Sodoma pygua huvixa ou ovaexĩ
aguã Savé regua yvyugua, “Huvixa yvyugua” 'epy va'e py.

Melquisedeque Abrão ogueroayvu porãague

18 Ha'e gui oĩa py Salém pygua huvixa Melquisedeque ogueru mbojape
ha'e vinho. Ha'e va'e ma sacerdote oiko Nhanderuete yvate ete va'e pegua.
19 Ha'e gui ogueroayvu porã Abrão. Ha'e vy aipoe'i:
— Abrão, tove Nhanderuete yvate ete va'e, yva ha'e yvy rerekoa
tanemoingo porã.
20 Ha'e ta'ima'endu'a porãa Nhanderuete yvate ete va'e re, ndepo py
nderovaigua kuery omboaxapa rire — he'i. Ha'e rami rã ixupe Abrão
ome'ẽ dízimo ogueru va'ekue ha'e javi gui.[u]
21 Ha'e gui Sodoma pygua huvixa ju aipoe'i Abrão pe:
— Xevy pe eraa uka ju xeretã pygua kuery, ha'e rã nhomba'e rei-rei
reru va'ekue ma ndevy guarã toĩ — he'i.
22 Ha'e rã Abrão ombovai:
— Aupi xepo SENHOR Nhanderuete yvate ete va'e, yva ha'e yvy rerekoa
pe.
23 Ha'e rami vy aura mba'eve ajopy e'ỹ aguã nemba'e rei-rei gui, neĩ peteĩ
nhimbo, neĩ xapatu xã, “Xee ame'ẽ ramo Abrão oguerekopa”, 're e'ỹ aguã.
24 Mba'eve xee ndaipotai xejeupe guarã, mba'emo kunumigue ho'u va'ekue
e'ỹ vy, ha'e xerupive oje'oi va'ekue Aner, Escol ha'e Manre pe reme'ẽ va'erã
va'e anho. Tove ha'e kuery tojopy ojeupe guarã — he'i.

Nhanderuete Abrão ta'y aguã re ijayvuague

15 1 Ha'e va'e rire SENHOR Abrão pe ojexa uka vy aipoe'i ixupe:
— Abrão, ekyje eme. Xee ma mba'emo vai jokoa aiko ndevy,
ha'e ndevy guarã va'ekue heta 'rã ame'ẽ.

---

u 14.18-20 Hebreus 7.17,21

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Abrão ombovai:
— SENHOR Xeruete, mba'e tu ha'vy reme'ẽ 'rã, xera'y e'ỹ re ae aiko rã?
Ha'e xero py mba'emo areko va'e aeja rã ojopy va'erã ma Damasco guigua
Eliézer anho.
3 Aipoe'ive ju: — Xera'yrã nereme'ẽi rire mba'emo areko va'e xero py
tembiguai itui'i va'ekue pe guarã rive opytapa.
4 Ha'e ramo SENHOR ombovai vy aipoe'i:
— Ha'e va'e ma nemba'e jopyarã e'ỹ oiko. Ha'e rã ndegui oiko va'erã va'e
ae ma 'rã ojopy — he'i.
5 Ha'e vy ogueraa oka py. Ha'e vy aipoe'i:
— Ema'ẽ yva re, ha'e eipapa jaxy-tata ikuai va'e, reipapa aguã ha'eve ramo.[v]
Aipoe'i avi: — Guĩ rami 'rã heta neramymino kuery — he'i.
6 Ha'e ramo Abrão SENHOR re ojerovia ramo ixupe "Heko porã va'e" he'i.[w]
7 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju:
— Xee ma SENHOR Ur caldeu kuery retã gui roipe'a va'ekue, kova'e yvy
nderekoarã ame'ẽ aguã — he'i.
8 Abrão oporandu ixupe:
— SENHOR Xeruete, mba'exa tu aikuaa 'rã anhetẽ kova'e yvy ajopy 'rãa?
9 Ombovai:
— Eru xevy ha'vy peteĩ vaka kunha'i, peteĩ kavara ha'e peteĩ vexa'i
ra'y, mboapy ma'etỹ oguereko va'e meme. Eru avi peteĩ pyku'i'i ha'e peteĩ
apykaxu'i — he'i.
10 Ha'e ramo Abrão mymba ha'e javi ogueru vy oipe'ãmba mbyte rupi.
Onhono porã'i ipẽgue, peteĩ-teĩ joexe-exei'i. Ha'e rã guyra'i ma noipe'ãi.
11 Xapirẽ kuery mba'emo re'õgue áry oguejy ramo Abrão omondyi.

Abrão reve Nhanderuete ngupive guarã ojapoague

12 Ka'aru rai'i ma jave Abrão hopeyi vaipa, ha'e oendu avi okyje vaipaa,
pytũ vai ete ramo.
13 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i ixupe:
— Reikuaa pota pova'e re, mba'eta neramymino kuery joyvy rupi
oguata rei 'rã. Escravo ikuai aguã rami ojopya 'rã. Ha'e gui ombojexavaia
'rã quatrocentos ma'etỹ re.
14 Ha'e rami teĩ herekoa kuery ma xee ju amoingo axy 'rã. Ha'e va'e rire
ojepe'apa 'rã ha'e gui, imba'e rei-reipa reve.[x]
15 Ha'e rã ndee ma reo porã 'rã neramoĩ kuerya py. Ha'e ramo nenhono
porãa 'rã ndetuja'i ete jave.
16 Ha'e gui neramymino kuery irundykuea mae ma ikuai va'e ojevy 'rã
apy, mba'eta ndopai teri apygua amorreu kuery heko vai aguã — he'i.

---

v 15.5 Romanos 4.18 **w 15.6** Romanos 4.3,9,22; Gálatas 3.6; Tiago 2.23
x 15.13-14 Atos 7.6-7

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Kuaray oike ma ramo pytũ vaipa ete. Ha'e gui ojekuaa peteĩ tapyĩ
ryru hataxĩ opu'ã oinya va'e, ha'e peteĩ takua ryxa rendy mymba pẽgue
ikuai va'e mbyte rupi oaxa oiny va'e.
18 Ha'e va'e árave Abrão reve SENHOR ojapo ngupive guarã. Ha'e vy
aipoe'i:
— Ha'e gui neramymino kuery pe ae 'rã ame'ẽ kova'e yvy, Egito yakã
guive Eufrates yakã guaxu peve,
19 queneu kuery ikuaia, quenezeu, cadmoneu,
20 heteu, ferezeu, refaim,
21 amorreu, cananeu, girgaseu ha'e jebuseu kuery ikuaia guive.

Sarai ha'e Agar rekokue oĩa

16 1 Abrão ra'yxy Sarai ma imemby va'e'ỹ. Ha'e rami avi oguereko
peteĩ guembiguai Egito guigua Agar hery va'e.
2 Ha'e gui Sarai aipoe'i Abrão pe:
— Xee ma Nhanderuete xeapo kyrĩ va'e areko e'ỹ aguã rami. Emenda
ke xerembiguai re, ha'e va'e rupi xepi'arã rami ndera'y aguã — he'i. Ha'e
ramo Abrão onhe'ẽ rendu Sarai.
3 Ha'e rami vy ome Abrão-a py Sarai ogueraa guembiguai Egito guigua
Agar, ome'ẽ ta'yxy jevyrã. Ha'e va'e jave ma dez ma'etỹ re ma ikuai Canaã
yvy re.
4 Ha'e gui Agar reve Abrão jogueroke ramo oguereko kyrĩ va'e. Kyrĩ va'e
oguereko maa oexa vy nda'ija'evei ma opatõ ra'yxy re.
5 Ha'e ramo Sarai aipoe'i Abrão pe:
— Ndere ae toopa xemoxĩmba reiague. Xee ma xerembiguai rereko
aguã ame'ẽ rire kyrĩ va'e oguereko maa oexa vy nda'ija'evei xere. Tove
SENHOR toikuaa pota xere rejapo va'ekue re.
6 Gua'yxy pe Abrão ombovai:
— Nerembiguai ma ndepo py oiko. Ereko ndee ae rerekoxea rami —
he'i. Ha'e ramo Sarai guembiguai oguereko axy ramo ojava ixugui.
7 Ha'e gui SENHOR-a guigua anjo ojou tekoa e'ỹa py peteĩ yvu rexei, Sur
yvy katy tape oo va'e py.
8 Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Ndee Sarai rembiguai Agar, magui tu reju? Marã katy tu reo?
Ombovai:
— Xererekoa Sarai gui rima ajava — he'i.
9 Ha'e ramo anjo SENHOR-a guigua aipoe'i ixupe:
— Ejevy ju ndererekoaa py, ha'e enhemo'yvyĩ'i ipo py.
10 Anjo aipoe'ive ju:
— Xee amboeta ete 'rã neremiarirõ kuery, avave rei oipapa kuaa aguã
rami e'ỹ.
11 Anjo aipoe'ive ju:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Rereko 'rã kyrĩ va'e, ava'i 'rã reikuavã. Remboery 'rã Ismael,
rejexavaia gui SENHOR ndereraa jepe rire.[y]
12 Ha'e va'e ma avakue oikuaa rã mburika ka'aguy regua rami 'rã oiko,
mba'eta opu'ã 'rã pavẽ re, ha'e rã hexe ma pavẽ 'rã opu'ã avi. Oiko 'rã
guyvy kuery rovaigua — he'i.
13 Ha'e ramo Agar ma SENHOR hexeve ijayvu rire ojapukai hery rupi.
Ha'e vy aipoe'i:
— Ndee ma Xeruete rexa va'e — he'i. Mba'eta aipoe'i: "Xee ri ty'y apy
ha'eve xerexaa aexa aguã?" he'i vy.
14 Ha'e nunga rupi ha'e va'e ygua hery Beer-Laai-Roi. Cades ha'e Berede
mbyte re opyta.[z]

Ismael itui'iague

15 Ha'e gui Agar oguereko'i Abrão ra'y. Ha'e rã Abrão Agar re ta'yague
omboery Ismael.
16 Oitenta e seis ma'etỹ re ma Abrão oiko jave Agar ta'y Ismael re.

Nhanderuete Abrão rery oguerovaague

17 1 Abrão noventa e nove ma'etỹ oguerekoa py SENHOR ojexa uka
ixupe. Ha'e vy aipoe'i:
— Xee ma Nderuete xepo'akapa va'e. Eiko ke xerenonde opa mba'e py
ndereko porãa rupi.
2 Ha'e ramo ndereve ajapo 'rã xerupive guarã, ha'e rami vy amboeta 'rã
neramymino kuery — he'i.
3 Ha'e ramo Abrão guenapy'ã re oĩ, ngova yvy re omovaẽ. Nhanderuete
aipoe'i ixupe:
4 — Xerupive guarã ndereve ajapo rire ndee reiko 'rã mbovy e'ỹ regua
ikuai va'e ru.
5 Ha'e nunga rupi Abrão ve'ỹ ma 'rã nderery, ha'e rã Abraão, mbovy e'ỹ
regua rurã romoingo rire.[a]
6 Xee romboeta ete 'rã neramymino kuery. Ndegui 'rã amoingo joegua e'ỹ-
e'ỹ, huvixa kuery guive.
7 Xerupive guarã ndereve jypy'i ajapo va'ekue ma aikuaa uka 'rã
neramymino kuery pe ha'e kuery ikuai jevy-jevy rã guarã, raka'eve rã. Ha'e
rami vy Nderuete aiko aguã, ha'e gui neramymino kuery Ruete guive.
8 Ndevy ha'e neramymino kuery pe ame'ẽ 'rã yvy reguata reikovyague.
Ha'e kuery pegua itui Canaã yvy ha'e javi, raka'e rã guarã. Ha'e xee aiko
'rã ha'e kuery Ruete.

---

[y] **16.11** Tery Ismael ma "Nhanderuete oendu va'e" 'ea. [z] **16.14** Tery Beer-Laai-Roi ma "Hekove va'e xerexaaty ygua" 'ea. [a] **17.5** Tery Abraão ma "Heta regua ru" 'ea (Romanos 4.17).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Opire omboi uka aguã oejaa ague

9 Nhanderuete aipoe'ive ju Abraão pe:
— Ndee ha'e neramymino kuery pendekuai 'rã xereve guarã ajapo va'e
rupi, ha'e kuery ikuaia nhavõ ha'e rami ae ta'ikuai.
10 Po rami ma xereve guarã ajapo, ha'e va'e rupi peẽ ha'e neramymino kuery
pendekuai aguã: Pemboi 'rã avakue'i penembyte oiko va'e ha'e javi pire.
11 Pendero'o pire ae 'rã pemboi. Ha'e nunga ma xereve guarã ajapo va'e
rupi pendekuaia kuaa ukaarã oĩ.
12 Penembyte oiko va'e oito ára oguerekoa py pemboi 'rã ipire: avakue
pende kuery regua ha'e penerembiguai ra'y kuery pendo py oiko va'ekue,
yvy mboae guigua pejogua va'ekue guive, penderegua ae e'ỹ teĩ.
13 Pemboi 'rã pendero py itui'i va'ekue ha'e pendeperáta re pejogua
va'ekue pire. Ha'e rami py xereve guarã ajapo va'ekue kuaa ukaarã oĩ 'rã
pendero'o re, raka'e rã peve guarã.
14 Ha'e rã ngo'o pire omboi uka e'ỹ va'e ma oipe'aa 'rã pende kuery mbyte
gui, xereve guarã ajapo va'ekue rupi e'ỹ oiko ramo.

Sarai rery ju Nhanderuete oguerovaague

15 Nhanderuete aipoe'i Abraão pe:
— Ndera'yxy Sarai pe ma "Sarai" 'ereve eme, ha'e rã "Sara" ju 'rã renoĩ.[b]
16 Mba'eta amoingo porã vy ajapo 'rã ndera'yrã oguereko aguã rami.
Anhetẽ amoingo porã ramo ixugui joegua e'ỹ-e'ỹ 'rã ikuai, huvixa kuery
guive — he'i.
17 Ha'e ramo Abraão guenapy'ã re oĩ vy yvy re ngova omovaẽ. Ha'e vy
hory vy aipoe'i ojeupe:
— Ava cem ma'etỹ ma oguereko va'e nda'u ta'y 'rã ri? Ha'vy Sara nda'u
imemby nho 'rã, noventa ma'etỹ ma oguereko va'eri? — he'i ojeupe.
18 Ha'e gui Nhanderuete pe ju Abraão aipoe'i:
— Ismael ae oiko 'rãgue nerenonde rupi — he'i.
19 Nhanderuete ombovai:
— Ndera'yxy Sara ae 'rã oguereko ndera'y. Ha'e va'e remboery 'rã
Isaque. Ixupe ae 'rã amoĩ atã xereve guarã ajapo va'ekue, hamymino
kuery raka'eve rã ikuai va'erã va'e peguarã.
20 Ha'e rami avi aendu avi Ismael re ndeayvu rã. Amoingo porã avi 'rã,
ha'e ajapo 'rã ta'y reta aguã rami. Ta'y kuery ma doze huvixa 'rã ikuai.
Ixugui amoingo 'rã peteĩ regua heta ete ikuai va'e.
21 Ha'e rã xereve guarã ajapo va'ekue ma Isaque pe ae ju 'rã amoĩ atã. Ha'e
va'e ma peteĩ ma'etỹa py kova'e ára ojeupity ju jave Sara oguereko 'rã
ndera'yrã — he'i.

---

[b] **17.15** Tery Sara ma "Huvixave rajy" 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Ha'e gui Abraão reve Nhanderuete ijayvupa ma vy ojeupi ovy ha'e gui.

Opire omboi ukapaa okuapyague

23 Ha'e va'e árave Abraão ogueru ruka gua'y Ismael, guembiguai kuery
ha'e pygua ae ha'e peráta re ojogua va'ekue ha'e javi. Avakue hoo py
ikuai va'e ha'e javive omboatypa vy omboi peteĩ-teĩ pire, Nhanderuete
aipoe'iague rami vy.
24 Abraão noventa e nove ma'etỹ oguereko reve opire omboi uka raka'e.
25 Ta'y Ismael ma treze ma'etỹ oguereko jave omboi ipire.
26 Peteĩ ára pyve Abraão ta'y Ismael reve omboi uka okuapy opire.
27 Avakue hoo py ikuai va'e ma guive rã opire omboi ukapa, tembiguai
kuery ha'e pygua ae, ha'e yvy mboae gui peráta re ojogua pyre guive.

Abraão pe SENHOR ha'e mokoĩ anjo ojexa ukaague

18 1 Ha'e gui Manre py Abraão pe SENHOR ojexa uka ju yvyra
carvalho ty oĩ va'e rexei'i, hakuve ma jave ngoo'i rokẽ py oguapy
oiny jave.
2 Abraão oma'ẽ vy oexa mboapy avakue henonde hi'aĩ ra'e ramo. Oexa
vy ngoo'i rokẽ gui onha ovy ovaexĩ aguã.[c] Guenapy'ã re oĩ, ngova yvy re
omovaẽ rei reve.
3 Ha'e vy aipoe'i:
— Xe-Senhor, rejou porã ri ramo ajerure reaxa rive e'ỹ aguã xee
nerembiguaia gui.
4 Taru ruka yy pendepy pejoi aguã.[d] Pepytu'u ranhe kova'e yvyra guy py.
5 Aru ruka 'rã mbojape'i. Pe'u ke, penembaraeteve, ore kuery
penembiguaia py pevaẽ ma vy. Ha'e gui mae ma ha'eve peove aguã — he'i.
Ha'e kuery ombovai vy
— Ejapo ha'vy ndeayvuague — he'i okuapy.
6 Ha'e ramo Abraão ojapyra ovy oo'i Sara oĩa py. Ha'e vy aipoe'i:
— Emoakỹ pojava na mboapy ryru trigo iporãve va'e mbojaperã, ha'e
exy ju tanhimbu py — he'i.
7 Ha'e gui Abraão ma mymba kora katy ju onha ovy. Peteĩ vaka ra'y
ikyra porã va'e ojopy vy ome'ẽ omongakua va'ekue pe oguereko katu
pojava aguã.
8 Ogueru avi kamby kekue ha'e oke e'ỹ va'e, ha'e gui vaka ro'o oexy uka
va'ekue. Ha'e rami vy ipoua kuery renonde omoĩmba. Oarõ ho'amy ha'e
kuerya py yvyra guy py okaru okuapy ramo.

---

[c] **18.2** Mboapy avakue ovaẽ va'e regua mokoĩ ma anjo ikuai (19.1), ha'e rã amboae ma SENHOR ae, ha'e'ỹ vy anjo ikuaa ukaa (versículos 1, 17, 20, 22). [d] **18.4** Ha'e kuery reko rami vy oo py ipoua kuery ovaẽ ramo hoo va'e omovaẽ vy ogueru ruka 'rã yy opy ojoi aguã, tape rupi yvy ku'i rupi ou rire (19.2; 24.32; 43.24; Juízes 19.21; Lucas 7.44; João 13.1-14).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ha'e ramo ha'e kuery oporandu ixupe:
— Ndera'yxy Sara mamo tu oĩ?
Ombovai:
— Opy ri hiny — he'i.
10 Ha'e kuery regua peteĩ va'e aipoe'i:
— Aỹ ma peteĩ ma'etỹa py ma aju ete ju 'rã ndea py. Ha'e ramo ndera'yxy Sara oguereko 'rã ava'i — he'i. Ha'e rami jave Sara oendu oo'i rokẽ py ha'e kuery rakykue katy.
11 Abraão ha'e Sara ma tujakue'i ete ma ikuai. Sara voi ndoikovei ma gueko re.
12 Ha'e gui Sara ha'e nunga oendu vy hory oiny opy'a py. Ha'e vy aipoe'i ojeupe ae:
— Xeguaiguĩ'i ete ma, ha'e xeme voi tuja'i ma va'eri, ha'e rami teĩ nhi'ã avy'a nho 'rã ri? — he'i.
13 SENHOR aipoe'i Abraão pe:
— Mba'e re tu Sara hory rei reve ri aipoe'i: "Anhetẽ ete ri nda'u areko'i teri 'rã kyrĩ va'e, xeguaiguĩ'i ma rire?" he'i?
14 Nhanderuete pe nda'u oiko 'rã ri mba'emo haxy ete va'e ojapo aguã? Peteĩ ma'etỹa py kova'e ára ojeupity jevy jave 'rãe aju ndea py, ha'e Sara oguereko 'rã kyrĩ va'e — he'i.[e]
15 Ha'e rami rã Sara okyje vy onhenhomi. Ha'e vy aipoe'i:
— Ndaxeroryi rima ainy.
Ha'e rã ha'e va'e ma ombovai:
— Any, anhetẽ nderory kuri — he'i.

Sodoma ha'e Gomorra omomba aguã re Nhanderuete ijayvuague

16 Ha'e gui avakue opu'ãmba vy oo ha'e gui, Sodoma tetã katy oma'ẽ aguã. Abraão voi oo ranhe ha'e kuery rupive tape oexa uka aguã.
17 SENHOR aipoe'i ojeupe ae:
— Ndaikuaa ukai 'rã ri nda'u Abraão pe mba'e pa ajapo taa?
18 Mba'eta Abraão gui ma oiko 'rã peteĩ regua heta ha'e imbaraete va'e. Ha'e hexe vy yvy jave regua ha'e javi 'rã amoingo porã.[f]
19 Mba'eta xee aiporavo ha'e ombo'e aguã gua'y kuery ha'e guamymino kuery araka'eve rã guarã xee aipotaa rami ikuai aguã re, teko porã ha'e ha'eve ramigua anho ojapo aguã. Ha'e nunga rupi Abraão pe xee SENHOR ajapo 'rã hekorã re xeayvuague — he'i.
20 SENHOR aipoe'ive ju:
— Sodoma ha'e Gomorra pygua kuery reko re opa marã ayvua rã aendu. Ha'e kuery ojejavypave tema oje'oivy.
21 Ha'e nunga rupi avaẽ 'rã aexa aguã anhetẽ pa aendua rami ha'e kuery ikuaia. Ha'e rami e'ỹ rã aikuaa avi 'rã.

---

e 18.10,14 Romanos 9.9 **f 18.18** Gálatas 3.8

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Nhanderuete pe Abraão ojerureague

22 Ha'e gui ha'e va'e avakue oje'oi Sodoma tetã katy. Ha'e rã Abraão ma
SENHOR renonde teri oĩ.
23 Ha'e rami vy hexe onhemboja vy aipoe'i:
— Heko vai va'e remombaa py remomba avi 'rã teve heko porã va'e?
24 Xapy'a rei tetã py cinqüenta heko porã va'e ikuai teĩ nda'u remomba
nho 'rã tetã? Cinqüenta heko porã va'e remboaxya nda'u nerendui 'rã tetã
remomba e'ỹ aguã?
25 Ejapo eme ha'e rami, heko vai va'e rejukaa py ejukapa avi eme heko
porã va'e, heko vai va'e opaa rami ae avi heko porã va'e opa e'ỹ aguã.
Tove ha'e ramigua toiko eme. Ndee yvy jave re ikuai va'e rerekoa reiko
va'e ha'eve e'ỹa rami teve 'rã rejoguereko? — he'i.
26 Ha'e ramo SENHOR ombovai:
— Ha'e gui Sodoma py cinqüenta heko porã va'e ajou ri vy ha'e kuery
re vy amboaxy 'rã tetã ha'e javi — he'i.
27 Ha'e gui Abraão aipoe'ive ju:
— Taxepy'a guaxu xeayvuve aguã Xeruete reve, yvy ku'i, tanhimbu
guigua aiko va'eri.
28 Xapy'a rei heko porã va'e cinqüenta aguã peteĩ nhirũi'i ri oata ramo
remomba nho 'rã teve tetã?
Ombovai:
— Quarenta e cinco ri ha'e py ajou vy namombai 'rã tetã — he'i.
29 Abraão aipoe'ive ju:
— Ha'e gui xapy'a rei quarenta ri ikuai ramo ha'vy?
Ombovai:
— Quarenta ikuai va'e re vy namombai 'rã — he'i.
30 Oporanduve ju:
— Ejou vai eme ke SENHOR, xeayvuve ju taa. Ha'vy trinta ikuai ramo ha'e py?
SENHOR ombovai:
— Trinta heko porã va'e ha'e py ajou vy namombai 'rã — he'i.
31 Abraão ijayvuve tema:
— SENHOR reve xeayvuve ta. Ha'vy vinte ete'i ri ikuai ramo ha'e py?
SENHOR ombovai:
— Namombai 'rã vinte ikuai va'e re vy — he'i.
32 Abraão aipoe'ive ju:
— Ejou vai eme ke SENHOR, teĩgue ju xeayvu taa. Ha'vy dez heko porã
va'e ikuai ramo?
SENHOR ombovai:
— Dez-'i ikuai va'e re vy namombai 'rã — he'i.
33 Abraão ijayvupa ma ramo SENHOR ojepe'a ovy. Ha'e rã Abraão ma
ngoo katy ju ojevy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ló mokoĩ anjo omovaẽague

19 1 Pytũ'i ovy jave mokoĩ anjo ovaẽ Sodoma py. Ha'e jave py Ló
oguapy oiny tetã py oikea py. Anjo kuery ou rã oexa vy opu'ã ovy
ovaexĩ aguã. Ovaexĩ vy guenapy'ã re oĩ, yvy re ngova omovaẽ oiny.
2 Ha'e vy aipoe'i:
— Aỹ ma xeruvixa kuery, pevaẽ ke xee penerembiguai ro py pendepy
pejoi ha'e peke aguã. Ko'ẽ rã aje'ive'i mae ma peguatave ju 'rã.
Ha'e kuery ombovai:
— Ha'e rami avi tetã mbyte py rive roke teĩ ha'eve — he'i.
3 Ló onhea'ã ete ramo mae ma jogueraa hoo py oke aguã. Ha'e ramo
omongaru, mbojape ombovu e'ỹ re oexy uka vy. Ha'e ramo ha'e kuery
okaru.
4 Onhenomba e'ỹ re Sodoma tetã pygua avakue jogueru vy ombojere
okuapy oo. Kunumigue ha'e tujakue ou okuapy opa rupi gui.
5 Ha'e rami vy Ló pe ojapukai vy aipoe'i okuapy:
— Mamo tu ikuai avakue pytũ'i jave ndero py ovaẽ va'ekue? Eru oka
katy rojavyky rei aguã — he'i okuapy.
6 Ha'e ramo Ló anho oẽ ha'e kuerya py, ha'e omboty okẽ.
7 Ha'e vy aipoe'i:
— Xeretarã kuery, ajerure pejapo vai e'ỹ aguã.
8 Ma'ẽ, mokoĩ xerajy kunhataĩgue areko xero py. Ha'e va'e kuery ma aru
ta perekoxea rami pereko aguã. Ha'e rã ha'e va'e avakue pe ma pejapo vai
eme, xero py amovaẽ rire.
9 Ha'e rã ha'e kuery aipoe'i:
— Ejepe'a ke upe gui!
Ha'e gui joupe-upe ju ijayvu:
— Amboae yvy guigua nhanderekoa py ou va'ekue ri oikuaa potaxe
nhandere. Ha'e nunga rupi hexe tema ngoo py omovaẽ va'ekue gui jajapo
vaive 'rã — he'i okuapy. Ha'e vy Ló omboty rei jogueruvy, ha'e omboixe
okẽ.
10 Ha'e ramo ngopy avakue ikuaia gui okuave'ẽ vy ojopy Ló, omoinge ju
opy. Ha'e rami vy omboty ju okẽ.
11 Ha'e gui oexa mboguepa oka py ikuai va'e, kyrĩgueve ha'e tujakueve.
Ha'e ramo okẽ rekaa rupi rive ikuai ikane'õmba peve.
12 Ha'e gui mokoĩ ava aipoe'i Ló pe:
— Apy rerekove pa ndero pygua kuery? Nderajy me kuery, ndera'y
kuery, nderajy kuery pa ikuai? Mba'eta rereko va'e ma guive rã eraapa ke
tetã gui.
13 Mba'eta ore romomba ta kova'e tetã. Apygua kuery reko vaia
omombe'ua rã SENHOR renonde peve onhendu. Ha'e ramo SENHOR
orembou romomba aguã — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Ha'e ramo Ló oo vy guajy me kuery pe omombe'u. Ha'e vy aipoe'i:
— Pepu'ã ke, pejepe'a apy gui. SENHOR omomba ta kova'e tetã — he'i
teĩ tajy me kuery "Horyai vy po" he'i okuapy.
15 Ko'ẽmba ramove anjo kuery peteĩgue ju ijayvu Ló pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Epu'ã ke, erojava heravy ndera'yxy ha'e nderajy mokoĩve rereko va'e,
tetã okanhy rã pekanhy e'ỹ aguã — he'i.
16 Ha'e rami teĩ heko mbegue ramo avakue ojopy ipo re ogueraa, ta'yxy
ha'e tajy kuery mokoĩve reve. SENHOR omboaxy ramo ogueraa tetã roka
peve.
17 Mombyry'i ma ogueraa maa py anjo kuery va'e regua aipoe'i ixupe:
— Penhave tema, tapeo jepe. Pema'ẽ eme penderakykue re, ha'e
yvy joja porã reia rupi peaxapa e'ỹ teria ja pepyta eme. Yvy'ã re tapeo
pekanhy e'ỹ aguã — he'i.
18 Ha'e rã Ló ombovai vy aipoe'i:
— Ha'e rami ma nda'evei xeruvixa.
19 Ndee ma xemboaxy vy xepytyvõ ete kuri xereraa jepe vy. Ha'e rami avi
nda'evei yvy'ã re aa aguã. Akyje aa reve mba'emo vai xerupity ramo aiko
vai gui.
20 Pe'i py oĩ tekoa mboae. Ha'e va'e katy taa, mba'eta ndatuvixai. Tove ha'e
katy taa, kyrĩ'i ete ramo. Ha'e py ma xerekove reve 'rã aiko — he'i.
21 Ha'e rami rã ha'e kuery ombovai:
— Ha'eve ri. Ore noromombai 'rã tekoa ndeayvuague.
22 Tereo pojava ha'e py reiko aguã. Mba'eve rei ndajapoi 'rã ha'e py revaẽ
e'ỹa ja — he'i. Ha'e rami rire ha'e va'e tetã omboerya Zoar.[g]

Sodoma ha'e Gomorra omombaa ague

23 Kuaray yvate'i ma ovy jave Ló ovaẽ Zoar tekoa py.
24 Ha'e rã Sodoma ha'e Gomorra áry ma SENHOR ombou enxofre ha'e tata,
ixuguigua ae ho'a yva gui.
25 Ha'e rami vy omomba ete tetã, ha'e ha'e katy'i yvy joja porã reia ha'e
javi. Tetã py ikuai va'ekue omomba, mba'emo yvy re henhoĩ va'e ha'e javi
reve.
26 Ha'e gui Ló ra'yxy ma guakykue re oma'ẽ vy juky guigua opyta ho'amy.
27 Ha'e gui Abraão ma ko'ẽ e'ỹ re opu'ã vy oo SENHOR renonde oĩague
py.
28 Sodoma ha'e Gomorra tetã katy oma'ẽ ho'amy. Ha'e vy oexa rã yvy joja
porã reia ha'e javi gui hataxĩ opu'ã ovy, tata rupa gui hataxĩ opu'ãa rami.
29 Yvy joja porã reia re tetã ikuai va'ekue Nhanderuete omomba teĩ
Abraão re ima'endu'a vy ogueraa jepe ta'y kyrĩ Ló hetã omomba ta va'e
mbyte gui.

---

g **19.22** Tery Zoar ma "Kyrĩ'i va'e" 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Moabita ha'e amonita kuery ypy rekokue oĩa

30 Ha'e gui Zoar tekoa py Ló oikoxe teĩ okyje vy ojepe'a ju ha'e gui, guajy
mokoĩve reve. Yvy'ã re ju oo, ha'e peteĩ itakua oĩ va'e py ikuai guajy kuery reve.
31 Ha'e gui tajy guaiguĩve va'e aipoe'i kyrĩve va'e pe:
— Nhanderu ma tuja'i ma, ha'e jipoi avakue kova'e yvy re nhanemerã
ikuai va'e, nhanderekorã va'ekue rami vy nhamenda aguã.
32 Jaa, nhamboy'u vinho py. Ha'e gui nhanheno hexeve, nhanderu gui ae
nhanememby aguã ta'yrã — he'i.
33 Ha'e rami vy ha'e va'e pyávy nguu pe ome'ẽ vinho oy'u aguã. Ha'e gui
guaiguĩve va'e ovaẽ vy nguu reve onheno oikuaa e'ỹ re. Tajy onheno rã
noendui, neĩ opu'ã jevy ramo voi noendui.
34 Ha'e gui ko'ẽgue guaiguĩve va'e aipoe'i kyrĩve va'e pe:
— Kuee pyávy xee anheno va'ekue xeru reve. Ha'e gui kova'e pyávy
ha'ekue rami ju jajapo vinho oy'u aguã. Ha'e gui ndee ju evaẽ enheno
hexeve, ixugui nhanememby aguã ta'yrã — he'i.
35 Ha'e va'e pyávy ha'ekue rami ae ju nguu pe vinho ome'ẽ oy'u aguã. Ha'e
gui tajy kyrĩve va'e ju ovaẽ vy onheno nguu reve oikuaa e'ỹ re. Onheno rã
tuu noendui, neĩ opu'ã ramo voi ndoikuaai.
36 Ha'e rami py Ló rajy kuery mokoĩve nguu gui ae imemby.
37 Guaiguĩve va'e ma peteĩ ava'i oikuavã vy omboery Moabe. Ha'e va'e
ramymino kuery ma Moabe pygua kuery aỹ peve ikuai va'e.
38 Ha'e gui kyrĩve va'e voi peteĩ ava'i oikuavã avi vy omboery Ben-Ami.
Ha'e va'e ramymino kuery ma Amom pygua kuery aỹ peve ikuai va'e.

Gerar py Abraão ha'e Sara ikuai jave guare

20 1 Abraão guekoa gui oẽ vy Neguebe yvy katy ju oo. Ha'e py ju
oiko Cades ha'e Sur mbyte re, Gerar py ae.
2 Gua'yxy Sara pe "Xereindy" he'i ramo Gerar pygua huvixa Abimeleque
ogueru ruka.
3 Pyávy Abimeleque oexa ra'u rã Nhanderuete ojexa uka. Ha'e vy aipoe'i
ixupe:
— Kunha va'e reipe'a ramo rombopaga 'rã remano peve, omenda va'e
ramo — he'i.
4 Ha'e jave kunha va'e reve Abimeleque ndajoguerekoi teri. Ha'e rami vy
aipoe'i:
— SENHOR, rejuka ta va'e ty'y heko porã va'e?
5 Mba'eta ime ae "Xereindy" he'i, ha'e kunha va'e voi ixupe "Xekyvy" he'i.
Ha'e nunga rupi rima xee potae vy e'ỹ ajapo, ajapo vaixe vy e'ỹ — he'i.
6 Nhanderuete ombovai oexa ra'u rã:
— Aikuaa porã potae vy e'ỹ rejapoague. Ha'e nunga rupi ae xee rojoko
xerovai rejejavy e'ỹ aguã, ha'e kunha va'e reve rejoguereko e'ỹ aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Aỹ ma eraa ju imea py, mba'eta profeta oiko. Ha'e ma ndere ojerure
ramo reikove 'rã. Ha'e rami avi ime pe kunha va'e ndereraai ju ri vy
reikuaa anhetẽ ete remano 'rãa, nerembiguai kuery ha'e javi reve — he'i.
8 Ko'ẽ rai'i jave Abimeleque opu'ã vy oenoĩmba guembiguai kuery, ha'e
vy omombe'upa. Ha'e ramo avakue oendu vy onhemondyipa okuapy.
9 Ha'e gui Abimeleque oenoĩ uka Abraão. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Mba'e tu rejapo orere? Mba'e nunga py tu ajejavy ndevy? Mba'eta
ha'e rami ete ndee xererojejavy ha'e xerembiguai kuery guive. Nda'evei
va'e rejapo va'ekue xere.
10 Mba'exa tu renhembopy'a ha'e nunga rejapo aguã? — he'i Abraão pe.
11 Abraão ombovai:
— Mba'eta xee ma xejeupe ae aipoa'e: "Kova'e tekoa pygua kuery ma
Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi e'ỹ ikuai vy xejuka 'rã xera'yxy
káuxa", ha'e va'ekue.
12 Ha'e rami avi anhetẽ ae xereindy oiko, xeru rajy oiko vy, va'eri ha'i
memby e'ỹ ta'vy oiko. Ha'e rami vy rima hexe amenda karamboae.
13 Ha'e nunga rupi aguata-guata aguã xeru ro gui Nhanderuete
xemondouka jave aipoa'e va'ekue xera'yxy pe: "Po rami 'rã ndee xepytyvõ
nhavaẽa nhavõ rupi, Xevy 'Xekyvy' 're 'rã", ha'e va'ekue ixupe.
14 Ha'e rami rã ixupe Abimeleque ogueru ruka vexa'i, vaka, ha'e
tembiguai kuery avakue ha'e kunhague, omboaxapa Abraão pe. Ta'yxy
Sara avi omboaxa ju ime pe.
15 Ha'e vy Abimeleque aipoe'i:
— Xeyvy ha'e javi ma nerenonde itui. Eĩ tema reĩxea py rei — he'i.
16 Ha'e gui Sara pe ju aipoe'i:
— Ma'ẽ, ndekyvy pe ame'ẽ ta mil hatã'i va'e prata guigua, ndere oiko
va'ekue ha'e javi rekovia. Ha'e ramo pavẽ oikuaa 'rã ndereko porã va'ea
— he'i.
17 Ha'e gui Abraão ojerure ramo Nhanderuete omonguera Abimeleque,
ta'yxy ha'e hembiguai kuery, ta'y jevy aguã rami.
18 Mba'eta Abraão ra'yxy Sara káuxa SENHOR ojapo rire kunhague
Abimeleque ro py ikuai va'e ha'e javi imemby ve'ỹ aguã rami.

Isaque itui'iague

21 1 SENHOR ijayvuague rami vy Sara pe ojekuaa uka vy ojapo
ijayvuague.
2 Ha'e ramo Sara oguereko'i, ha'e vy oikuavã peteĩ ava'i. Nhanderuete
oa'angaague ára py ae Abraão tuja'i ma va'eri ta'y, SENHOR ijayvuague
rami vy.
3 Sara pi'a'i itui'i va'ekue Abraão omboery Isaque.
4 Ta'y Isaque oito ára oguerekoa py Abraão omboi ipire, Nhanderuete
ojapo ukaague rami vy ae.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Abraão cem ma'etỹ ma oguereko ta'y Isaque oiko jave.
6 Ha'e gui Sara aipoe'i:
— Aỹ ma Nhanderuete xeapo xerory ju aguã rami. Ha'e ramo pavẽ ha'e
nunga oendu vy hory avi 'rã xererovy'a vy.
7 Avave rei noexa'ãi va'ekue xee Sara amokambu'i aguã re xepi'a'i Abraão
ra'y, tuja'i vaipa ma va'eri ta'vy — he'i.

Tekoa e'ỹa rupi Agar oguata jave guare

8 Ava'i Isaque tuvixa ovy vy nokambuvei. Ha'e ramo nokambuveia ára
Abraão ojapo peteĩ ngaru tuvixa va'e.
9 Ha'e va'e javegua py oĩ avi Egito guigua Agar pi'a, Abraão ra'y mboae
va'e. Ha'e va'e ma ojojai rei Isaque. Ha'e nunga Sara oexa vy
10 aipoe'i Abraão pe:
— Emondouka na peva'e tembiguai ipi'a reve. Nda'evei ipi'a mba'emo
reja va'e ojopy avi aguã xepi'a Isaque reve — he'i.[h]
11 Ha'e nunga Abraão oendu vy nda'evei gua'y jypygua re.
12 Ha'e rami teĩ Nhanderuete aipoe'i Abraão pe:
— Ndeporiau eme ndera'y ha'e ixy nerembiguai re oiko va'e re. Endu ke
ndera'yxy Sara ijayvua ha'e javi, mba'eta Isaque ramymino kuery pe ae 'rã
"Abraão ramymino kuery" 'ea.[i]
13 Ha'e gui nerembiguai pi'a ramymino kuery voi amboeta 'rã, ndera'y
oiko avi ramo — he'i.
14 Ha'e ramo ko'ẽ e'ỹ mbove Abraão opu'ã vy Agar pe ome'ẽ mbojape
ha'e peteĩ hyru yy. Ikupe re omoĩ. Ixupe omboaxa avi ipi'a'i. Ha'e rami vy
omondouka. Ha'e ramo kunha va'e oo vy oguata rei oikovy Berseba katy
tekoa e'ỹa oĩ va'e rupi.
15 Ha'e gui yy hyru py opa ma ramo opi'a omonheno yvyra'i hi'aĩ va'e guy py.
16 Ha'e vy ojepe'a vy oo ava'i ituia gui mombyry'i, hu'y nhamombo ramo
oguerovya rami peve, "Ava'i omano rã aexa aguã nda'evei" he'i vy. Ha'e
rami vy ha'e py oguapy vy haxẽ reve ojae'o.
17 Ha'e gui Nhanderuete ma ava'i va'e haxẽ rã oendu. Ha'e rami vy yva
gui Nhanderuetea guigua anjo oenoĩ Agar. Ha'e vy aipoe'i:
— Agar, mba'e tu rereko? Ekyje eme, mba'eta Nhanderuete oendu ava'i
ituia py haxẽa.
18 Epu'ã ke, emopu'ã imo'amy ava'i ndepo py rejopy reve, mba'eta amboeta
ete 'rã hamymino kuery — he'i.
19 Ha'e gui Nhanderuete kunha va'e rexa oipe'a ramo oexa peteĩ ygua.
Ha'e py oo vy omonyẽ ju yryru, ha'e opi'a'i pe ome'ẽ oy'u aguã.
20 Ava'i va'e tuja ovy rã Nhanderuete oiko hexeve. Tekoa e'ỹa rupi oiko
guyrapa ha'e hu'y revegua.

---

h 21.10 Gálatas 4.30 **i 21.12** Romanos 9.7; Hebreus 11.18

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Parã yvy regua tekoa e'ỹa rupi oiko. Ha'e gui ta'yxyrã ixy ojou peteĩ
kunha Egito pygua.

Abimeleque reve Abraão peteĩ rami ikuai aguã ojapoague

22 Ha'e jave ma Abimeleque ha'e ojeupegua xondaro ruvixa Ficol reve
aipoe'i Abraão pe:
— Opa mba'e rejapoa py Nhanderuete oiko ndereve.
23 Ha'e nunga rupi aỹve eura xevy Nhanderuete rery rupi, xevy ndeapu
e'ỹ aguã, xera'y pe, neĩ xeramymino pe. Ndevy ajapo porãague rami xevy
ju rejapo porã aguã, ha'e xeyvy re reikoague re voi — he'i.
24 Abraão ombovai vy
— Aura 'rã — he'i.
25 Ha'e rami teĩ Abimeleque pe Abraão ijayvu ete, hembiguai kuery
peteĩ ygua oipe'a nhea'ã okuapyague re.
26 Ha'e ramo Abimeleque ombovai:
— Xee ndaikuaai mava'e pa ha'e ramigua ojapo. Avave rei ndoikuaa
ukaai teri xevy, neĩ ruxã'i ma voi naendui kova'e ára e'ỹ vy — he'i.
27 Ha'e ramo Abimeleque reve Abraão ojapo peteĩ rami ikuai aguã. Ha'e
rami vy vexa'i ha'e vaka ogueru vy ome'ẽ Abimeleque pe.
28 Sete vexa'i kunha Abraão oiporavo vy mymba kuerya gui ha'e kuery
ae'i ikuai aguã py omoĩ.
29 Ha'e ramo Abimeleque oporandu Abraão pe:
— Mba'erã tu sete vexa'i ri reipe'a?
30 Abraão ombovai:
— Xepo gui rejopy 'rã pee py sete vexa'i ikuai va'e, xee ae kova'e ygua
ajo'o ukaague kuaa ukaarã — he'i.
31 Ha'e rami rire ha'e va'e henda hery Berseba, ha'e py oura okuapy rire.[j]
32 Ha'e rami vy peteĩ rami ikuai aguã re jogueroayvu Berseba py. Ha'e rire
Abimeleque ha'e xondaro ruvixa Ficol opu'ã vy ojevypa ju filisteu kuery
yvy katy.
33 Berseba py Abraão onhotỹ tamargueira. Ha'e py ojapukai guive
SENHOR Nhanderuete imarã e'ỹ va'e rery rupi.
34 Filisteu kuery yvy re Abraão oiko are.

Nhanderuete Abraão oeko a'ãague

22 1 Ha'e va'e rire Nhanderuete oeko a'ã Abraão. Ha'e vy
— Abraão — he'i ixupe.
Ombovai:
— Apy ma aĩ.
2 Nhanderuete aipoe'i:

---

j **21.31** Tery Berseba ma “Ygua ouraague” 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Ejopy ndera'y peteĩ'i Isaque reayvu ete va'e, ha'e eraa Moriá yvy
re. Ha'e py reme'ẽ 'rã xevy reapy vy, peteĩ yvyty xee aexa uka va'erã áry
— he'i.
3 Ha'e gui ko'ẽ e'ỹ mbove Abraão opu'ã. Guymba mburika oguereko
katupa ma vy ogueraa mokoĩ guembiguai, gua'y Isaque guive. Yxakã
omboa'y uka omoendy aguã. Ha'e gui oo Nhanderuete aipoe'iague katy.
4 Mboapy ára ma ooa py Abraão oma'ẽ vy oexa ooxea mombyry gui.
5 Ha'e vy aipoe'i guembiguai kuery pe:
— Peẽ kuery orerarõ 'rã apy mburika'i reve. Ha'e rã xee ma kunumi
va'e reve 'rã roo kii rami. Nhanderuete romboetepa ma vy rojevy ju 'rã
peẽa py — he'i.
6 Ha'e vy yxakã omoendy va'erã Abraão ojopy vy ombovoyi gua'y Isaque.
Ha'e rã ta'y ma opo py ogueraa tata ha'e kyxe. Ha'e rami vy jogueraa.
7 Ooa rupi Isaque aipoe'i nguu Abraão pe:
— Xeru.
Ombovai:
— Apy ma aĩ xera'y.
Isaque oporandu:
— Apy ma tata, yxakã guive oĩ. Mamo tu oĩ vexa'i jajuka ha'e japy
va'erã?
8 Ombovai:
— Xera'y, Nhanderuete ae 'rã ojou uka vexa'i japy va'erã — he'i. Ha'e
gui oove tema joupive.
9 Ha'e gui ovaẽ ma Nhanderuete ijayvuague py. Ha'e py ma Abraão
ojapo peteĩ altar SENHOR pe. Ha'e va'e áry omoĩ yxakã. Ha'e gui ojokua
gua'y Isaque, ha'e altar áry omonheno yxakã oĩ va'e áry.
10 Opo omondouka vy ojopy kyxe gua'y ojuka aguã.
11 Ha'e ramo anjo SENHOR-a guigua ijayvu nhendu yva gui. Ha'e vy aipoe'i:
— Abraão! Abraão!
ombovai vy
— Apy ma aĩ — he'i.
12 Ha'e ramo aipoe'i:
— Eupi eme ndepo kunumi va'e rejuka aguã, mba'eve ejapo eme hexe.
Mba'eta aỹ ma aikuaa Nhanderuete renonde rejererokyjea rupi reiko
va'ea, ndera'y peteĩ'i va'e xevy nereme'ẽxe e'ỹi rire — he'i.
13 Abraão guakykue katy oma'ẽ vy oexa peteĩ vexa'i guakua re ojejura
oiny va'e jai rogue hi'aĩ va'e re. Ha'e rami vy vexa'i ojopy vy oapy gua'y
rekovia.
14 Ha'e va'e henda Abraão omboery “ SENHOR ojou uka 'rã”. Ha'e rami rire
aỹ peve “ SENHOR pegua yvyty re ojou uka 'rã”, 'ea.
15 Ha'e gui mokoĩguea ma anjo SENHOR-a guigua ijayvu Abraão pe yva
gui.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Ha'e vy SENHOR aipoe'i:
— Xerery rupi ae aura: Nami rejapo, ndera'y peteĩ va'e xevy nereme'ẽxe e'ỹi rire ma
17 xee romoingo porã 'rã. Anhetẽ amboeta 'rã neramymino kuery jaxytata yva re ikuai va'e rami, ha'e ita ku'i ye'ẽ yvýry ikuai va'e hetaa rami. Neramymino kuery ipo'aka 'rã ngovaigua kuery retã re.[k]
18 Ha'e kuery re vy yvy regua kuery ha'e javi 'rã amoingo porã, xeayvua rejapo rire — he'i.[l]
19 Ha'e ramo Abraão ojevy ju guembiguai kuerya py. Oo joupive guekoa Berseba katy. Ha'e py ju hekoa.

Naor ramymino kuery rery oĩa

20 Ha'e va'e rire Abraão oendu "Milca voi oikuavã ma kyrĩgue, nderyvy Naor ra'y" 'ea rã
21 Po rami hery oĩ: tujave va'e ma Uz, tyvy Buz, Arã rurã Quemuel,
22 ha'e gui Quésede, Hazo, Pildas, Jidlafe ha'e Betuel.
23 Betuel rajy ma Rebeca. Ha'e va'e kuery irundy meme ma Milca memby kuery ikuai, Abraão ryvy Naor ramymino kuery.
24 Naor ra'yxy jevy ma Reumá hery va'e. Ha'e voi oguereko kyrĩgue: Teba, Gaã, Taás ha'e Maaca.

Sara omanoague

23 1 Ha'e gui Sara ma cento e vinte e sete ma'etỹ re oikoa py
2 omano Quiriate-Arba tetã Hebrom 'epy va'e py, Canaã yvy re ae. Ha'e ramo Abraão ou vy ojae'o ipy'a vai vy.
3 Ha'e va'e rire Abraão opu'ã ju omano va'ekue ituia gui. Ha'e vy ijayvu Hete ra'y kuery ikuai va'e pe:
4 — Xee ma yvy mboae guigua aiko pendeyvy re. Peme'ẽ xevy ha'vy omano va'ekue ruparã pendeyvy re, xera'yxy retekue anhono porã aguã — he'i.
5 Hete ra'y kuery ombovai vy Abraão pe aipoe'i:
6 — Xeruvixa, endu ke oreayvu. Ndee ma orembyte reiko Nhanderuete huvixarã omoĩ va'ekue rami. Yvyra rupa iporãve va'e py tema enhono porã ndera'yxy retekue. Ore kuery regua mava'eve norome'ẽ e'ỹi 'rã yvyra ruparã va'e, omano va'ekue renhono porã aguã — he'i.
7 Ha'e ramo Abraão opu'ã vy guenapy'ã re oĩ ha'e va'e tekoa pygua kuery ha'e Hete ra'y kuery renonde.
8 Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Xapy'a rei omano va'ekue anhono porã aguã pejou porã ri vy pejapyxaka. Xerekovia pejerure Zoar ra'y Efrom pe,

---

k 22.17 Hebreus 6.14 **l 22.18** Atos 3.25

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 xevy ome'ẽ aguã Macpela re itakua oĩ va'e, mba'eta ijyvy apy re oĩ.
Hepya rami porã tovende xevy, pendeyvy mbyte re anhono porã aguã
— he'i.
10 Ha'e gui heteu regua Efrom ou vy oguapy oiny Hete ra'y kuery
mbyte. Tetã kora rokẽ rupi oike va'e ha'e javi oendua py ijayvu, ha'e vy
aipoe'i Abraão pe:
11 — Any teve xeruvixa, endu ke. Xeyvy ame'ẽmba rive 'rã ndevy,
itakua oĩ va'e guive. Xeretarã ra'y kuery pavẽ renonde ame'ẽ ndevy.
Enhono porã tema omano va'ekue — he'i.
12 Ha'e ramo Abraão guenapy'ã re oĩ tekoa pygua kuery renonde.
13 Tekoa pygua kuery oendua py ijayvu ju Efrom pe:
— Ha'e rami teĩ rejou porã ri ramo ajerure rejapyxaka aguã re. Ndeyvy
repy 'rã xee ame'ẽ. Ejopy ke xepo gui. Ha'e ramo 'rãe xera'yxy retekue
anhono porã ha'e py — he'i.
14 Ha'e ramo Efrom ombovai:
15 — Xeruvixa, endu ha'vy. Peteĩ yvy quatrocentos hatã'i va'e prata
guigua ovare va'e, mba'e tu ha'e nunga xevy ha'e ndevy? Enhono porã
katu ha'e py ndera'yxy retekue — he'i.
16 Ha'e rami Efrom ijayvu rã Abraão oendu vy oa'ã prata ha'e ome'ẽ
ixupe. Hete ra'y kuery oexaa py ome'ẽ, ijayvuague rami vy quatrocentos
hatã'i va'e prata guigua, mba'emo vendea oiporuve va'e regua.
17 Ha'e rami Efrom yvy Macpela re oĩ va'e Manre katy'i, yvy, itakua ha'e
yvyra ikuai va'e ha'e javi
18 ovendepa Abraão pe, Hete ra'y kuery ha'e tetã kora rokẽ py ikuai va'e
ha'e javive oendua py.
19 Ha'e rire Abraão onhono porã gua'yxy Sara retekue itakua py,
Macpela yvy re Manre katy'i. Ha'e va'e tekoa ma Hebrom, Canaã yvy re
oĩ.
20 Ha'e rami py Hete ra'y kuery Abraão pe ovende raka'e yvy ha'e itakua
oĩ va'e, ta'yxy omano va'ekue ruparã.

Guembiguai pe Abraão Isaque ra'yxyrã ojou ukaague

24 1 Ha'e rire Abraão tuja'i ete ma, heta ma'etỹ ma oguereko, ha'e
opa mba'e py SENHOR omoingo porã.
2 Ha'e ramo Abraão ijayvu guembiguai hoo py ikuai va'e gui inhymave
va'e, opa mba'e oguereko va'e re opena va'ety pe. Ha'e vy ixupe aipoe'i:
— Emoĩ ndepo xe'u guy rupi,
3 ha'e eura SENHOR Nhanderuete yva ha'e yvy ha'e javi re ipo'aka va'e
rery rupi, xera'y ra'yxyrã rejou aguã teĩ Canaã yvy apy aikoa py ikuai va'e
rajy kuery regua e'ỹ guive.[m]

---

[m] **24.3** Ha'e va'e jave ma ha'e kuery ouraa ovareve aguã opo omoĩ 'rã jo'u guy rupi oura vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ha'e rã xeretarã kuerya py ae 'rã reo, ha'e va'e regua rejou aguã xera'y
Isaque ra'yxyrã — he'i.
5 Ha'e ramo hembiguai aipoe'i:
— Xapy'a rei ma kunha va'e ndouxei 'rã xerupive kova'e yvy re. Ha'e
rami rã ndera'y teve 'rã araa yvy rejuague katy?
6 Abraão ombovai:
— Nda'evei! Ejapo eme xera'y ha'e katy ojevy aguã rami.
7 Mba'eta SENHOR Nhanderuete yva pygua xepe'a karamboae xeru ro ha'e
yvy xetuiague gui, ha'e xevy oura reve "Kova'e yvy ame'ẽ 'rã neramymino
kuery peguarã", he'i va'ekue. Ha'e rami vy nerenonde omondouka 'rã
guembiguai anjo. Ha'e ramo ha'e va'e yvy gui 'rã reru xera'y ra'yxyrã.[n]
8 Ha'e gui xapy'a rei kunha va'e nderupive ndouxei ramo toaxa rive
reuraague. Ha'e rami teĩ eraa eme xera'y ha'e katy — he'i.
9 Ha'e ramo opatõ Abraão 'u guy rupi hembiguai opo omoĩ reve oura
ijayvuague rami ojapo aguã re.
10 Ha'e rami vy dez camelo hembiguai ogueraa opatõ rymba, ha'e
mba'emo porã ipatõ ogueraa uka va'ekue ha'e javi. Mesopotâmia katy
ojepe'a ovy, Naor kuery retã katy ae.
11 Hetã py ovaẽ rai'ia py peteĩ ygua oĩ va'e yvýry ovaẽ. Ha'e py
omombytu'u ranhe mymba camelo henapy'ã re. Ka'aru jave kunhataĩgue
yy re ouaty hora omombytu'u imbokuapy.
12 Ha'e vy aipoe'i opy'a py:
— SENHOR, xepatõ Abraão Ruete reiko va'e, ajerure ndevy xepytyvõ
aguã, ha'e xepatõ Abraão voi remboaxy aguã.
13 Mba'eta xee ma apy aĩ ygua rexei'i, kunhague kova'e tetã pygua rajy
kuery yy re ouaty py.
14 Ha'e nunga rupi tove kunhataĩ xevy aipoa'ea va'e: "Emboguejy yryru
ay'u aguã", ha'e ramo "Ey'u, ha'e nerymba camelo kuery avi 'rã amboy'u",
he'i va'e ae toiko nerembiguai Isaque ra'yxyrã reiporavo va'ekue. Ha'e
ramo 'rãe aikuaa xepatõ remboaxy maa — he'i.

Rebeca reve Isaque nhovaexĩague

15 Ha'e rami teri ijayvu ho'amy jave tetã gui oẽ ouvy Rebeca, Betuel rajy
va'e. Tuu ma Abraão ryke'y Naor ra'y, ha'e Milca pi'a. Peteĩ yryru ogueru
oiny oaxi'y áry.
16 Ha'e va'e kunhataĩ ma iporã vaipa, ava reve joguereko va'e'ỹ teri. Ha'e
gui ygua py oo vy o'yryru omonyẽ ma vy ou ju.
17 Ha'e va'e jave py tembiguai oo vy ovaexĩ. Ha'e vy aipoe'i:
— Eme'ẽ yy nde'yryru gui ay'u aguã.
18 Kunha va'e ombovai:

---

n 24.7 Gálatas 3.16

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Ey'u katu xeruvixa — he'i. Ha'e rami vy yryru omboguejy pojava vy
ojopy reve ombojero'a omboy'u aguã.
19 Omboy'upa ma vy aipoe'i:
— Anoẽve ta nerymba camelo kuery pe ju ha'e javive oy'u peve — he'i.
20 Ha'e rami vy ojapura reve onhoẽ mymba oy'uaty py, ha'e onha ju
ovy ygua katy ojarave aguã. Ogueruve ju vy camelo kuery ha'e javive
omboy'u.
21 Ava va'e ijayvu e'ỹ re oma'ẽ oiny oikuaa porãxe vy SENHOR anhetẽ pa
ha'e oguataa py oipytyvõa, tyrã anya.
22 Camelo kuery ha'e javive oy'u ma ramo ava va'e oguenoẽ peteĩ ojere'i
va'e ouro guigua hatã'i va'e rami rai ipoyi va'e, ha'e mokoĩ poapy regua
ouro guigua dez hatã'i va'e rami ipoyi va'e.
23 Ha'e vy oporandu kunha va'e pe:
— Xee ajerure remombe'u aguã: Mava'e rajy tu ndee? Ha'eve 'rã nda'u
nderu ropy ake aguã, ha'e xerupive ou va'ekue guive?
24 Ombovai:
— Xee ma Betuel rajy. Xeru ma Naor ra'yxy Milca pi'a.
25 Ha'e gui roguereko reta mba'emo pire ha'e nhuũ. Peke aguã voi ha'eve
— he'i.
26 Ha'e rami rã ava va'e guenapy'ã re oĩ vy ombojerovia SENHOR.
27 Ha'e vy aipoe'i:
— Ta'ima'endu'a porãmby toiko SENHOR, xepatõ Abraão "Xeruete"
he'ia, mba'eta nomboaxy e'ỹi xepatõ, neĩ anhetẽ rupi ndoguereko e'ỹi.
Xeraperã re SENHOR xembo'e ra'e xepatõ retarã kuery ro py ae avaẽ aguã
— he'i.
28 Ha'e rami rã kunhataĩ va'e onha ovy, ha'e oxy kuery ro py omombe'upa.
29 Rebeca oguereko peteĩ okyvy Labão hery va'e. Ha'e va'e onha ovy
tembiguai ygua rexei hi'aĩ va'e ovaexĩ aguã.
30 Ojere'i va'e ha'e poapy regua gueindy poapy re oexa vy, ha'e heindy
"Po rami ava va'e ijayvu xevy" he'i. Ha'e ramo Labão oendu vy oo ovaexĩ
camelo reve, ygua yvy'iry hi'aĩa py.
31 Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— SENHOR nemoingo porã va'e, evaẽ ke. Mba'e re tu re'ã apy oka py?
Xeropy rupi areko katupa ma, nerymba camelo ikuai aguã guive — he'i.
32 Ha'e rami vy omovaẽ. Camelo kuery áry gui mba'emo omboguejypa
vy ome'ẽ mba'emo pire ha'e nhuũ. Yy guive ogueru ruka ava va'e py ojoi
aguã, avakue hupive ou va'ekue pe voi.
33 Tembi'u guive ogueru.
Ha'e ramo ava va'e aipoe'i:
— Xee ndakaru reguai amombe'upa e'ỹ re mba'erã pa ajua.
Labão ombovai:
— Emombe'u ma'vy — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

34 Ha'e ramo aipoe'i:
— Xee ma Abraão rembiguai aiko.
35 SENHOR omoingo porã ete xepatõ. Ha'e ramo oguerekopa: vexa'i, vaka,
prata, ouro, guembiguai avakue ha'e kunhague, guymba camelo ha'e
mburika'i.
36 Sara xepatõ ra'yxy kakuaa vaipa oikoa py oikuavã opi'a. Ha'e va'e pe ma
tuu ome'ẽmba oguereko va'e ha'e javi.
37 Ha'e gui xepatõ xeapo karamboae aura aguã rami. Ha'e vy aipoe'i:
"Xera'y ra'yxyrã rejou vy nda'evei kunhague Canaã yvy xee aikoa va'e
regua rejou aguã.
38 Ha'e rami 'rãgue py xeru ro py 'rã reo, xeretarã kuerya py ae. Ha'e gui
'rã reru xera'y ra'yxyrã", he'i va'ekue xevy.
39 Ha'e ramo xepatõ pe "Xapy'a rei ma kunha va'e ndouxei 'rã xerupive", ha'e.
40 ramo ombovai: " SENHOR hexeve aikoa va'e ombou 'rã guembiguai anjo
nepytyvõarã, xeretarã kuery ha'e xeru ro py ae rejou aguã xera'y ra'yxyrã.
41 Ha'e rami avi xeretarã kuerya py reo ramo kunha va'e ha'e kuery
nombou ukaxei ramo ma toaxa rive reuraague", he'i va'ekue xevy.
42 Ha'e gui ange ygua py avaẽ vy aipoa'e xejeupe: "Xepatõ Abraão SENHOR
'Xeruete' he'ia va'e, xapy'a rei aguataa rupi xepytyvõ ramo ma,
43 apy ma aĩ aỹ ygua yvy'iry. Tove kunhataĩ yy re ou va'e pe aipoa'e ramo
'Eme'ẽ na yy ruxã'i tay'u nde'yryru gui', ha'e rã
44 xevy 'Ey'u, ha'e nerymba camelo kuery pe voi ajara 'rã', he'i va'e, ha'e
va'e ae toiko xepatõ ra'y ra'yxyrã SENHOR oiporavo va'ekue", ha'e va'ekue.
45 Ha'e nunga re teri xepy'a ainy jave oẽ ouvy Rebeca. Yryru oaxi'y áry
ogueru va'e reve ygua py oo vy ojara yy. Ha'e gui xee aipoa'e: "Ajerure
ndevy eme'ẽ na ay'u aguã", ha'e
46 ramo ome'ẽ pojava. Ha'e vy oaxi'y áry gui yryru omboguejy vy aipoe'i:
"Ey'u, ha'e nerymba camelo kuery pe voi ame'ẽ 'rã oy'u aguã", he'i. Ha'e
ramo ay'u, xerymba camelo kuery voi omboy'u.
47 Ha'e gui ixupe aporandu: "Mava'e rajy tu ndee?" Ha'e ombovai: "Betuel
rajy aiko. Xeru ma Naor ra'y, Milca pi'a va'e", he'i. Ha'e ramo ixĩ re amoĩ
ojere'i va'e, ha'e rã ipoapy re ma poapy regua amoĩ.[o]
48 Ha'e vy xerenapy'ã re aĩ vy ambojerovia SENHOR. Xema'endu'a porã
SENHOR xepatõ Abraão "Xeruete" he'ia va'e re, mba'eta tape ha'evea rupi
xerereko rire, xepatõ retarã rajy ae ajou aguã rami ta'y ra'yxyrã.
49 Ha'e gui aỹ ma xapy'a rei xepatõ pe iporã va'e ha'e anhetẽ rupigua ri
pejapoxe vy pemombe'u xevy. Ha'e rami e'ỹ ramo pemombe'u porã avi
xevy, xee aikuaa aguã jaiporu kuaa regua katy aa aguã, e'ỹ vy jaiporu
kuaa e'ỹa katy — he'i.

---

[o] **24.47** Ha'e va'e jave py kunhague omombu uka 'rã oxĩ, aỹgua onambi omombu ukaa rami avi, ijegua va'e omoĩ aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

50 Ha'e ramo Labão ha'e Betuel ombovai:
— Ha'e nunga ma SENHOR gui ae oiko ra'e. Ore ma mba'eve rei
oreayvurã ndoroikuaai, anhetẽ va'e remombe'u ramo.
51 Upe hiny Rebeca nerenonde. Eraa, tapeo. Toiko nepatõ ra'y ra'yxyrã,
SENHOR ijayvuague rami vy — he'i.

Rebeca re Isaque omendaague

52 Ha'e rami ombovai rã Abraão rembiguai oendu vy guenapy'ã re oĩ
SENHOR renonde.
53 Ha'e oguenoẽ mba'emo porã: ouro, prata guigua ha'e tupyja. Rebeca pe
ome'ẽmba. Ikyvy pe, ixy pe avi ome'ẽ mba'emo porã.
54 Ha'e rire mae okaru ha'e oy'u okuapy, avakue hupive ou va'ekue reve.
Pytũ oaxa okuapy.
Ko'ẽ rai ramove tembiguai opu'ã vy aipoe'i:
— Xemondouka ju xepatõa katy.
55 Ha'e rã ikyvy ha'e ixy aipoe'i:
— Tove, kunha va'e topytave'i ranhe dez ára ri jepe. Ha'e gui mae ma
'rã oo — he'i.
56 Ha'e ramo aipoe'i:
— Nda'evei ha'e rami aguã, aguataa rupi SENHOR xepytyvõ rire.
Xemondouka ju xepatõa katy.
57 Aipoe'i okuapy:
— Nhaenoĩ ha'vy kunhataĩ va'e, ixugui ae nhaendu aguã — he'i.
58 Ha'e rami vy gueindy Rebeca oenoĩ okuapy vy oporandu ixupe:
— Reoxe pa kova'e ava reve?
Ha'e ramo
— Aa 'rã — he'i.
59 Ha'e ramo omondouka gueindy Rebeca hembiguai reve, Abraão
rembiguai ha'e avakue hupive ou va'ekue reve oo aguã.
60 Ogueroayvu porã imondovy Rebeca. Ha'e vy aipoe'i:
— Ndee ma orereindy. Tanememby reta ete. Tove neremiarirõ kuery
ta'ipo'aka ngovaigua kuery retã re — he'i.
61 Ha'e ramo Rebeca opu'ã guembiguai kunhataĩgue reve. Camelo áry
oĩmba vy oje'oi ava va'e rakykue. Ha'e rami py Abraão rembiguai ogueraa
Rebeca.
62 Ha'e va'e jave Isaque ou oiny Beer-Laai-Roi katy gui, Neguebe yvy re
ju oiko aguã.
63 Ka'aru'i jave oo oyvy rupi oikuaa pota aguã. Ha'e gui oma'ẽ vy oexa
camelo árygua kuery ou oiny rã.
64 Rebeca voi oma'ẽ vy oexa Isaque. Ha'e rami vy camelo áry gui oguejy
vy
65 oporandu Abraão rembiguai pe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Mava'e ava tu ou oiny yvy rupi nhandea katy?
— Xepatõ rima ou — he'i ombovai vy. Ha'e ramo tova mo'ãa oguenoẽ vy omo'ã ngova.[p]
66 Isaque pe tembiguai omombe'u mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi.
67 Ha'e ramo Isaque ma oxy Sara rogue py ogueraa Rebeca. Hexe omenda ramo ta'yxy oiko. Isaque oayvu ete. Ha'e rami vy mae ipy'a porã ju ixy omanoague gui.

1 Crônicas 1.32,33

25 1 Abraão omenda ju kunha mboae Quetura hery va'e re.
2 Ha'e va'e ma oikuavã Zinrã, Jocsã, Medã, Midiã, Isbaque ha'e Suá.
3 Jocsã ra'y kuery ma Sabá ha'e Dedã. Dedã ra'y kuery ma Assurim, Letusim ha'e Leumim.
4 Midiã ra'y kuery ma Efá, Efer, Enoque, Abida ha'e Elda. Ha'e va'e kuery ha'e javi Quetura pi'a kuery.
5 Ha'e rã Isaque pe ae ma Abraão ome'ẽ oguereko va'e ha'e javi.
6 Gua'yxy jevy pi'a kuery pe ma mba'emo ome'ẽ avi va'eri oikove teri reve omondoukapa gua'y Isaque-a gui mombyry. Amboae yvy katy omondouka kuaray oua katy.

Abraão omanoague

7 Abraão ma cento e setenta e cinco ma'etỹ re oiko.
8 Ha'e gui Abraão ipytuẽ atã vy omano kakuaa ete reve. Ha'e ramo heraa tamoĩ kuerya py.
9 Ha'e ramo ta'y Isaque ha'e Ismael onhono porã Macpela py itakua oĩ va'e py. Ha'e va'e yvy ma Manre katy'i oĩ, heteu regua Zoar ra'y Efrom mba'e va'ekue.
10 Ha'e va'e yvy ma Hete ra'y kuery gui Abraão ojogua va'ekue. Ha'e py ae onhono porã Abraão, ta'yxy Sara yvýry.
11 Abraão omano rire ta'y Isaque ju Nhanderuete omoingo porã. Isaque ma Beer-Laai-Roi katy'i oiko.

1 Crônicas 1.28-31

12 Po rami Ismael ramymino kuery rery. Ha'e ma Abraão ra'y, Sara rembiguai Agar Egito guigua pi'a.
13 Po rami ma Ismael ra'y kuery rery, jypy'i itui'i va'ekue guive. Ismael ra'y ypy ma Nebaiote, ha'e gui Quedar, Adbeel, Mibsão,
14 Misma, Dumá, Massá,
15 Hadade, Tema, Jetur, Nafis ha'e Quedemá.

---

[p] **24.65** Rebeca ma ngova ojao'i omerã Isaque omboete vy, ha'e kuery reko rami vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Ha'e va'e kuery ma Ismael ra'y kuery. Ha'e kuery rery ma hetã ha'e
hekoa rery joo ramigua. Doze huvixa ikuai guetarã kuery re opena va'e.
17 Ismael ma cento e trinta e sete ma'etỹ re oiko. Ha'e vy omano. Ha'e rã
heraa tamoĩ kuerya py.
18 Ta'y kuery ma Havilá yvy guive Sur peve ikuai, Egito katy'i, Assíria
katy jaa vy jaaxa va'e. Guetarã kuery gui mombyry ikuai.

Isaque ra'y kuery itui'iague

19 Po rami ma Abraão ra'y Isaque ra'y kuery. Abraão ra'y ma Isaque.
20 Isaque quarenta ma'etỹ oguerekoa py omenda Rebeca re. Ha'e va'e ma
arameu regua Betuel Padã-Arã pygua rajy, arameu regua Labão reindy.
21 Ha'e gui Isaque ra'yxy imemby va'erã e'ỹ oiko ramo ojerure SENHOR
pe. Ha'e rã ojerurea SENHOR oendu ramo ta'yxy Rebeca oguereko'i kyrĩ
va'e.
22 Hyru'i py kyrĩgue joe opu'ã okuapy. Ha'e ramo Rebeca aipoe'i:
— Ha'e rami ri ramo mba'erã tu xee aiko? — he'i. Ha'e rami vy
oporandu SENHOR pe.
23 SENHOR ombovai:
— Mokoĩ regua rima nderye py oĩ, itui'i guive mokoĩ regua 'rã oiko joo
rami e'ỹ ikuai va'e. Peteĩ regua ma amboae gui ipo'akave 'rã, ha'e tujave
va'e oiko 'rã kyrĩve va'e rembiguai — he'i.[q]
24 Ha'e gui kyrĩ va'e oikuavã aguã ára ovaẽ ramo mokoĩ oĩ ra'e hyru'i py.
25 Jypygua ma pytã rei, haguepa rei va'e oiko. Ha'e nunga rupi omboery
Esaú.[r]
26 Ha'e rire'i ma tyvy ju oiko guyke'y Esaú pyta re ojopy reve. Ha'e nunga
rupi omboery Jacó.[s] Isaque sessenta ma'etỹ oguerekoa py ta'yxy Rebeca
oikuavã'i.

Esaú jypygua peguarã va'e ovendeague

27 Ha'e gui avakue'i tujapave ma oje'oivy. Esaú ma imba'ejuka rupi oiko
ka'aguy re. Ha'e rã Jacó ma oiko rive, oo'i py oĩ va'e.
28 Isaque oayvu vaipa Esaú, xo'o ojuka va'ekue ho'uxe vai vy. Ha'e rã
Rebeca ma Jacó oayvuve.
29 Ha'e gui Jacó mba'emo'i ombojy oiny jave Esaú ou oiny ka'aguy gui
inhembyayi vaipa reve.
30 Ha'e vy aipoe'i:
— Eme'ẽ xevy upe pytã rei va'e rembojy va'ekue kyrĩ'i ha'u aguã,
xenhembyayi vaipa ma — he'i. Ha'e nunga rupi omboerya Edom.[t]

---

[r] **25.25** Tery Esaú ma “Haguepa va'e” 'ea. [s] **25.26** Tery Jacó ma “Jopyta jopya” 'ea, nhombotavya jaikuaa aguã. [t] **25.30** Tery Edom ma “Pytã va'e” 'ea.

q 25.23 Romanos 9.12

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

31 Ha'e ramo Jacó aipoe'i:
— Evende ranhe xevy jypygua peguarã rejopy va'erã va'e.[u]
32 Tyke'y ombovai:
— Xee ma amano ta ma. Mba'erã tu ovare xevy jypygua peguarã va'e?
— he'i.
33 Ha'e ramo Jacó
— Eura ranhe xevy — he'i ramo oura.
34 Ha'e gui Esaú pe Jacó ome'ẽ mbojape ha'e lentilha mimoĩ. Ha'e rã
ho'upa ma vy opu'ã ovy. Ha'e rami py Esaú nombovarei jypygua pegua
ojopy aguã va'ekue.

Filisteu kuery yvy re Isaque oiko jave guare

26 1 Ha'e gui oiko ju karuai yvy re, jypy'i Abraão oiko teri jave
karuai oiko va'ekue ramigua. Ha'e nunga rupi Isaque oo Gerar
katy, filisteu kuery ruvixa Abimeleque-a py.
2 Ha'e gui ixupe SENHOR ojexa uka vy aipoe'i:
— Eguejy eme Egito katy. Epyta yvy xee aexa uka va'e py.
3 Ha'e py ae eiko. Ha'e rã xee aiko 'rã ndereve, romoingo porã 'rã guive.
Mba'eta ndevy ha'e ndera'y kuery pe ju 'rã ame'ẽ kova'e yvy ha'e javi.
Ajapopa 'rã nderu Abraão pe auraague.
4 Ha'e rami vy neramymino kuery amboeta 'rã jaxy-tata yva re ikuai va'e
hetaa rami. Ha'e kuery pe ju teĩ ame'ẽ kova'e yvy ha'e javi. Neramymino
kuery re vy amoingo porã 'rã ha'e javi regua yvy re ikuai va'e,
5 Abraão xenhe'ẽ rendu rire. Ha'e ma ojapopa ajapo uka va'e, aipota va'e,
lei hekorã aeja va'ekue ha'e javi — he'i.[v]
6 Ha'e ramo Isaque ma Gerar py ae opyta.
7 Ha'e va'e tekoa pygua kuery ta'yxy re oporandu rã "Xereindy" he'i 'rã,
"Xera'yxy" he'i aguã okyje vy. Ojeupe ae "Avakue tekoa pygua xejuka e'ỹ
aguã Rebeca oayvu vy" he'i, ta'yxy iporã vaipa ramo.
8 Are ma ha'e py Isaque oikoa py filisteu kuery ruvixa Abimeleque
oma'ẽ peteĩ okẽ'i rupi. Ha'e vy oexa Isaque gua'yxy Rebeca reve joayvu
ramo.
9 Ha'e gui Abimeleque oenoĩ uka Isaque. Ha'e vy aipoe'i:
— Anhetẽ ae kunha va'e ndera'yxy ra'e! Mba'e re tu ixupe "Xereindy"
're?
Isaque ombovai:
— Mba'eta "Ikáuxa xejukaa e'ỹ aguã", ha'e vy — he'i.
10 Abimeleque aipoe'i:

---

u 25.31 Ha'e kuery reko rami vy tuu omano vy gua'y tujave va'e pe oeja retave 'rã iporãve va'e anho, ha'e rã kyrĩve va'e pe ma mboapy'ive 'rã oeja.

v 26.5 Atos 3.25

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Mba'e re tu ha'e rami rejapo orere? Ndaxyi 'rãgue amongue apygua ndera'yxy
reve ojejavy aguã. Ha'e rami va'e rire ndee orembojejavy vaipa ete 'rãgue — he'i.
11 Ha'e gui guetarã kuery ha'e javive pe ju Abimeleque ijayvu:
— Amongue kova'e ava re ojapo vai va'e, ha'e e'ỹ vy ta'yxy re opena
va'e ma anhetẽ omano 'rã — he'i.
12 Ha'e rire ha'e va'e yvy re Isaque oma'etỹ. Ha'e va'e ma'etỹ re ae peteĩ-
teĩ gui omono'õ cem, SENHOR omoingo porã ramo.
13 Ha'e rami vy oguerekopave tema ovy, oiko porã, oguerekopa ete peve.
14 Oguereko vexa'i, vaka, oguereko reta guembiguai. Ha'e ramo filisteu
kuery nda'evei rei ikuai hexe.
15 Ha'e rami vy ombotypa ygua tuu Abraão oikove teri rã hembiguai
kuery ojo'o va'ekue, yvy omonyẽmba rive.
16 Abimeleque voi aipoe'i Isaque pe:
— Ejepe'a orerekoa gui, ore kuery gui ndepo'akapave ma guive ramo — he'i.
17 Ha'e rami rã Isaque oo ha'e gui, Gerar yvy'ã guy py ju oiko aguã. Ha'e
py ae hekoa.
18 Ha'e py peteĩgue ju Isaque ojo'o uka yguarã Abraão oikove teri rã ojo'o
pyre, Abraão omano rire filisteu kuery ombotypa va'ekue. Ygua peteĩ-teĩ
omboery tuu omboeryague rupi ae.
19 Isaque rembiguai kuery avi yvy'ã guy py ojo'o vy ojou yvu porã oĩa.
20 Ha'e rã Gerar pygua vexa'i re opena va'e kuery joguero'a okuapy Isaque
rymba kuery re opena va'e reve, "Kova'e yy ma oremba'e" he'i vy. Ha'e
ramo ha'e va'e ygua Isaque omboery Eseque, hexeve joguero'a ramo.[w]
21 Ha'e gui amboae ygua ju ojo'o. Ha'e va'ekue re voi joguero'a okuapy.
Ha'e nunga rupi ha'e va'e omboery Sitna.[x]
22 Ha'e gui oove vy amboae ju ojo'o yguarã. Ha'e va'e re ma
ndajoguero'avei vy omboery Reobote,[y] "Aỹ SENHOR nhanderekoarã ome'ẽ
ma ramo nhandekuai porã 'rã kova'e yvy re" he'i vy.
23 Ha'e gui Berseba katy ju oo.
24 Ha'e va'e pyávy SENHOR ojexa uka ixupe. Ha'e vy aipoe'i:
— Xee ma nderu Abraão Ruete. Ekyje eme, mba'eta ndereve voi
xee aiko. Romoingo porã 'rã, ha'e neramymino kuery amboeta 'rã
xerembiguai Abraão re vy — he'i.
25 Ha'e ramo ha'e py ojapo peteĩ altar SENHOR pe, ha'e ojapukai hery rupi. Ha'e gui
oupi oĩ aguã ha'e py ae hekoa vy. Hembiguai kuery ojo'o ju yguarã ha'e py.

Abimeleque reve Isaque peteĩ rami ikuai aguã ojapoague

26 Ha'e rire Gerar gui ou Abimeleque, irũ Ausate ha'e xondaro ruvixa
Ficol reve.

---

[w] **26.20** Tery Eseque ma "Joguero'aa" 'ea. [x] **26.21** Tery Sitna ma "Ija'e e'ỹa" 'ea.
[y] **26.22** Tery Reobote ma "Heta ikuai aguã" 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

27 Ovaẽmba ramo Isaque aipoe'i ha'e kuery pe:
— Mba'erã tu peju xea py? Xere napendea'ei rei vy penembyte gui
xepe'a va'ekue ri.
28 Ha'e kuery ombovai:
— Roexa porã SENHOR anhetẽ ndereve oikoa. Ha'e rami vy aiporo'e:
"Aỹ ke jaura ore kuery ndereve, jajapo peteĩ rami nhandekuai aguã."
29 Eura ke orevy rejapo vai e'ỹ aguã, ore peteĩve henda py ndere
ndorojapo vaia rami avi. Ha'evea rami anho rojapo ndere, romondouka
porã guive karamboae. Ndee ma SENHOR omoingo porã va'e reiko — he'i.
30 Ha'e ramo Isaque ojapo ngaru ha'e kuery pe. Okaru ha'e oy'u okuapy.
31 Ko'ẽ rai opu'ã vy oura okuapy joupe-upe. Ha'e gui Isaque omondoukapa
rã ha'e kuery oje'oi porã.
32 Ha'e va'e árave Isaque rembiguai kuery ou vy ixupe omombe'u ygua
ojo'o va'ekue. Ha'e vy aipoe'i:
— Rojou ma yy — he'i okuapy.
33 Ha'e va'e ygua ma omboery Seba. Ha'e rami rire ha'e va'e tetã rery aỹ
reve Berseba.
34 Ha'e gui Esaú quarenta ma'etỹ oguerekoa py gua'yxyrã ojou mokoĩ:
heteu regua Beeri rajy Judite ha'e heteu regua Elom rajy Basemate.
35 Ha'e kuery mokoĩve re Isaque ha'e Rebeca nda'evei ete ikuai.

Isaque gua'y kuery Jacó ha'e Esaú ogueroayvu porãague

27 1 Isaque tuja'i vy ndoexa kuaavei, noma'ẽ atãvei ma vy. Gua'y
tujave va'e Esaú oenoĩ vy aipoe'i:
— Xera'y.
Ombovai:
— Apy ma aĩ — he'i.
2 Tuu aipoe'i ixupe:
— Xetuja'i ma, amano aguã ára ovaẽ ouvy teĩ ndaikuaai araka'e paa.
3 Aỹ eraa nerembiporu hu'y ryru ha'e nderapa, tereo ka'aguy re, ha'e ejuka
xo'o xevy.
4 Ejapo tembi'u hee va'e xee ha'uxea ramigua, eru ha'u aguã. Mba'eta
amano e'ỹ mbove xee rogueroayvu porã 'rã — he'i.
5 Ha'e ramo Rebeca oendu gua'y Esaú reve Isaque ijayvu rã. Ha'e ramo
Esaú ka'aguy re xo'o ojuka aguã oo ma ramo
6 Rebeca aipoe'i opi'a Jacó pe:
— Aendu kuri nderyke'y Esaú reve nderu ijayvu vy
7 "Eru xo'o, ha'e ejapo tembi'u hee va'e ha'u aguã, amano e'ỹ mbove
SENHOR renonde rogueroayvu porã aguã", he'i rã.
8 Aỹ ma xepi'a, endu xeayvu, ejapo ajapo uka va'e.
9 Tereo mymba kora py, eru mokoĩ kavara'i iporã va'e. Ha'e va'e gui ma
xee ajapo 'rã tembi'u hee va'e nderu pe, ha'e ho'uxea ramigua ae.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Ha'e gui reraa 'rã nderu pe ho'u aguã, omano e'ỹ mbove ndee ae
ndereroayvu porã aguã — he'i.
11 Jacó aipoe'i oxy Rebeca pe:
— Ha'e rami avi ke'y Esaú ma haguepa rei va'e, ha'e rã xee ma ha'e
ramigua e'ỹ.
12 Xapy'a rei xeru opokopa 'rã xere, oikuaa pota vy. Ha'e rami vy oikuaa
'rã ambotavyxea, ha'e ijayvu vai 'rã xere, xereroayvu porã 'rãgue py
— he'i.
13 Ha'e rã ixy ombovai:
— Xepi'a, tove xere ae toĩ ijayvu vaia. Ndee ma ejapo xeayvua. Tereo,
ha'e eru — he'i.
14 Ha'e ramo oo. Mymba ojuka vy ogueru oxy pe. Ha'e rã ojapo tembi'u
hee va'e, tuu ho'uxea ramigua.
15 Ha'e gui Rebeca ogueru opi'a tujave va'e Esaú mba'e ao iporãve
va'e, ngoo py oguereko va'e. Ha'e va'e py ma opi'a kyrĩve va'e Jacó ju
omonhemonde.
16 Kavara rague py onhovã ipo ha'e ijaju'y ndagueia rupi.
17 Ha'e vy opi'a Jacó pe ome'ẽ tembi'u hee va'e ha'e mbojape ojapo va'ekue.
18 Ha'e gui nguua py Jacó oo. Ha'e vy aipoe'i:
— Xeru.
Ombovai:
— Apy ma aĩ. Mava'e tu ndee, xera'y?
19 Jacó ombovai:
— Xee ma Esaú, ndera'y tujave va'e. Ajapo ma rejapo uka va'ekue. Evy
ke, eguapy, he'u ajuka va'ekue, xereroayvu porã aguã — he'i.
20 Ha'e ramo Isaque aipoe'i gua'y pe:
— Xera'y, mba'exa vy tu rejou voi'i ete ri rejuka va'erã?
Ombovai:
— Mba'eta SENHOR nderuete ombou xerenonderã — he'i.
21 Ha'e ramo Isaque aipoe'i Jacó pe:
— Enhemboja ha'vy xea py. Tapoko ndere xera'y, Esaú ete pa reikoa
tyrã anya aikuaa aguã — he'i.
22 Ha'e ramo nguu Isaque-a katy'i Jacó onhembojave. Ha'e ramo hexe
opokopa vy aipoe'i:
— Ndeayvua ma Jacó rami ndeayvu, ha'e rã ndepo ma Esaú rami ae
ndepo — he'i.
23 Ndoikuaai, ipo haguepa rei ramo tyke'y Esaú po rami. Ha'e rami vy
ogueroayvu porã.
24 Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Ndee ma xera'y Esaú ae pa?
Ombovai:
— Tá, ha'e ae xee — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Ha'e ramo aipoe'i:
— Xera'y, eru ha'vy xea py rejuka va'ekue ha'u aguã, rogueroayvu porã
aguã — he'i. Ha'e gui xo'o ogueru ramo ho'u. Vinho avi ogueru ramo oy'u.
26 Tuu Isaque aipoe'i:
— Xera'y, evaẽve'i ju ke, xerayvu — he'i.
27 Ha'e rã onhemboja vy oayvu. Ha'e ramo tuu oetũ ijao reakuã. Ha'e vy
ogueroayvu porã vy aipoe'i:
— Xera'y, reakuã ma mba'ety SENHOR omoingo porã va'e reakuã.
28 Nhanderuete tome'ẽ ndevy yxapy yva gui, tomoingo porã ndeyvy re
henhoĩ va'e. Tome'ẽ vaipa trigo ha'e uva pyau.
29 Tove amboae regua nerembiguai ta'ikuai, tanemboete. Tove nderyvy
kuery re tandepo'aka, ndexy pi'a kuery guenapy'ã re toĩ nerenonde. Tove
ndere ijayvu vai va'e toiko ayvu vaipy, ha'e rã ndereroayvu porã va'e ma
ayvu porãmby toiko — he'i.
30 Gua'y Jacó Isaque ogueroayvu porãmba ma ramo nguua gui oẽ ovy
ramove tyke'y Esaú ovaẽ okaxa vy ooague gui.
31 Ha'e avi tembi'u hee va'e ojapo va'ekue ogueru nguua py. Ha'e vy aipoe'i
ixupe:
— Evy ke xeru, he'u ndera'y ojuka va'ekue, xereroayvu porã aguã
— he'i.
32 Tuu Isaque oporandu:
— Mava'e tu ndee?
Ombovai:
— Xee ma ndera'y tujave va'e Esaú — he'i.
33 Ha'e ramo Isaque oryryipa reve aipoe'i:
— Mava'e tu ha'vy xo'o ojuka va'ekue ogueru ra'e? Ndee reju e'ỹ mbove
xee ha'upa ma, ha'e aroayvu porã guive. Ha'e rami rire ayvu porãmby ae
'rã oiko — he'i.
34 Ha'e rami tuu ijayvu rã Esaú oendu vy nda'evei vaipa. Ha'e vy aipoe'i
nguu pe:
— Xeru, xee voi ta'vy xereroayvu porã 'rãgue.
35 Tuu ombovai:
— Nderyvy xembotavy reve ou vy ojereroayvu porã uka kuri
nderekovia — he'i.
36 Ha'e ramo Esaú aipoe'i:
— Ha'evea rami e'ỹ ri ty'y ha'e hery Jacó?[z] Mba'eta mokoĩgue ma
xembotavy. Xegui jypygua peguarã ajopy 'rã va'ekue oipe'a rire aỹ ma
xerekovia ju ojereroayvu porã uka. Ndererekovei teve neĩ peteĩ henda py
ri jepe xereroayvu porã aguã?
37 Ha'e ramo tuu Isaque ombovai Esaú pe:

---

[z] **27.36** Tery Jacó ma “Nhombotavya” 'ea (25.26).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Xee amoĩ ae ma ndere ipo'aka va'erã. Tyvy kuery hembiguai ikuai
aguã rami ajapo. Trigo ha'e uva pyau ojoupa aguã rami xeayvu. Ha'e gui
ndee xera'y, mba'e tu aỹ ajapo ta ndevy? — he'i.
38 Esaú aipoe'i nguu pe:
— Xeru, neĩ peteĩ henda py xereroayvu porã aguã voi teve ndererekoi?
Xereroayvu porã avi nho ke — he'i. Ha'e gui Esaú ijayvu atã vy ojae'o.
39 Tuu Isaque ombovai:
— Ndee ma yvy porã gui mombyrya py 'rã reiko, yxapy yvate gui ho'a
e'ỹa rupi.
40 Kyxe re rejeroviaa rupi 'rã reiko nderyvy rembiguai. Ha'e rami teĩ
repu'ã vy reo jepe 'rã ndere ipo'akaa gui — he'i.
41 Ha'e rire gua'y Jacó tuu ogueroayvu porã rire Esaú ivai guyvy pe.
Ha'e vy aipoe'i ojeupe: “Xeru omano aguã ovaẽ rai'i ma. Ha'e va'e rire ma
ajuka 'rã xeryvy Jacó”, he'i.
42 Rebeca oendu ha'e rami ipi'a tujave va'e Esaú ijayvuague omombe'ua
rã. Ha'e rami vy oenoĩ uka opi'a kyrĩve va'e Jacó. Aipoe'i ixupe:
— Ma'ẽ, nderyke'y Esaú ndejukaxe ipy'a porã aguã.
43 Ha'e gui aỹ ma xepi'a, endu xeayvua. Tereo xekyvy Labão ro katy Harã
py.
44 Hexeve eiko are nderyke'y ivaiague oaxa peve,
45 nderyke'y re rejapoague re hexarai vy nda'ivaivei peve. Ha'e gui ma
amondouka 'rã ndereruarã. Mba'e re tu peteĩ árave amokanhy ta xepi'a
kuery mokoĩve? — he'i.
46 Ha'e gui ome Isaque pe ju Rebeca aipoe'i:
— Xee ma ndavy'ai Hete rajy kuery kova'e yvy re ikuai va'e re. Xapy'a
rei Jacó ju ha'e kuery va'e regua gua'yxyrã ojou ramo mba'erã tu aikove
ta? — he'i.

Jacó ojavaague

28 1 Ha'e ramo Isaque oenoĩ Jacó. Ogueroayvu porã reve
omondouka. Ha'e vy aipoe'i:
— Nda'evei ndera'yxyrã rejou aguã apy Canaã yvy re ikuai va'e rajy
kuery regua.
2 Ha'e rami 'rãgue py epu'ã, tereo Padã-Arã katy, ndexy ru Betuel ro katy.
Ha'e py ae 'rã ndera'yxyrã rejou ndexy kyvy Labão rajy kuery regua.
3 Tove Nhanderuete ipo'akapa va'e tanemoingo porã, tomboeta
neramymino kuery, heta regua pendekuai aguã.
4 Tove ndere ju toiko Abraão ogueroayvu porãague, ha'e gui neramymino
kuery re ju, yvy reikoa Nhanderuete Abraão pe ome'ẽ va'ekue re ndee ju
nderekoa aguã — he'i.
5 Ha'e rami vy Isaque omondouka Jacó Padã-Arã katy Betuel ra'y Labão ro
katy. Ha'e va'e ma Arã pygua oiko, Jacó ha'e Esaú xy Rebeca kyvy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e gui Esaú oexa gua'y Jacó Isaque ogueroayvu porã reve Padã-Arã
katy omondouka rã gua'yxyrã ha'e gui ojou aguã. Mba'eta ixupe "Nda'evei
Canaã yvy re ikuai va'e rajy kuery regua rejou aguã ndera'yxyrã" he'i
imondovy va'ekue.
7 Ha'e vy Esaú oexa avi Jacó nguu ha'e oxy ayvu oendu vy Padã-Arã katy
oo rã.
8 Oikuaa avi tuu Isaque kunhague Canaã yvy pygua ndojou porãia.
9 Ha'e rami vy Abraão ra'y Ismael rekoa py Esaú oo vy gua'yxyrã kuery
ojou va'ekue gui ojouve ju Ismael rajy Maalate, Nebaiote reindy.

Jacó pe tape pyrõ-pyrõa'i oexa ukaa ague

10 Ha'e gui Jacó ma Berseba gui ojepe'a vy oo oiny Harã katy.
11 Peteĩ henda py ovaẽa py oaxa pytũ, kuaray oike ma ramo. Peteĩ ita ha'e
py itui va'e ojou vy omoĩ oakã ngytarã. Ha'e vy onheno oupy vy oke.
12 Oexa ra'u vy oexa peteĩ tape pyrõ-pyrõa'i yvy gui yva peve oo va'e.
Ha'e va'e rupi anjo kuery Nhanderuetea guigua ojeupi ha'e oguejy okuapy.
13 Ha'e va'e gui mombyry e'ỹ hi'aĩ SENHOR. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Xee ma SENHOR neramoĩ Abraão ha'e Isaque Ruete. Yvy aỹ renheno
rejupya ma ame'ẽ 'rã ndevy ha'e neramymino kuery pe.
14 Neramymino kuery ma yvy ku'i rami 'rã heta. Kuaray oikea katy guive
'rã hekoa kuaray oua katy peve, ha'e ijapu'a'ia katy guive ipuku-a katy
peve. Ndere ha'e neramymino kuery re vy amoingo porã 'rã ha'e javi
regua yvy re ikuai va'e.
15 Xee ma aiko ndereve, ndere apena 'rã mamo rã reikoa rupi. Rojapo
'rã kova'e yvy re rejevy ju aguã rami. Noroipytyvõ e'ỹi 'rã, xeayvuague
ajapopa peve — he'i.
16 Ha'e gui Jacó okeague gui omyĩ vy aipoe'i:
— Anhetẽ SENHOR oĩ ra'e apy. Xee ma ndaikuaai.
17 Nda'evei rima ra'e apy! Apy ma Nhanderuete ro, yva rokẽ ae! — he'i
ojererokyje reve.

Betel py Jacó ita omopu'ãague

18 Ko'ẽ rai ramove Jacó opu'ã vy ojopy ita oakã ngytarã omoĩ va'ekue,
ha'e omopu'ã ijytarã rami. Hi'áry onhoẽ azeite.
19 Ha'e va'e katy'i tetã oĩ va'e yma Luz hery va'ekue ma Betel ju omboery.[a]
20 Ha'e gui Jacó onhemboayvu vy aipoe'i:
— Xapy'a rei xereve Nhanderuete oiko vy xere opena ramo, xapy'a rei
mbojape ha'e ao anhemonde aguã xevy ome'ẽ ramo
21 xeru ro katy ju ajevy porã aguã rami, ha'e ramo SENHOR ae 'rã Xeruete.

---

[a] **28.19** Tery Luz ma português pygua ayvu "Luz" e'ỹ raka'e, ha'e kuery ayvu py "Amêndoa'y" 'ea. Ha'e rã tery Betel ma "Nhanderuete ro" 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Ha'e gui kova'e ita ijytarã rami amopu'ã va'ekue ma oĩ 'rã Nhanderuete
rorã. Ha'e gui mba'emo rejou uka va'e nhavõ gui xee ame'ẽ kuerei 'rã
dízimo ndevy — he'i.

Raquel reve Jacó nhovaexĩague

29 1 Jacó oguatave vy ovaẽ kuaray oua katy ikuai va'e kuery yvy re.
2 Oma'ẽ vy oexa peteĩ ygua ojo'o pyre oĩ va'e. Oexa avi ijyvýry
mboapy henda py vexa'i ijaty va'e. Onhenomba rei okuapy, mba'eta ha'e
va'e ygua gui ae 'rã opena va'e kuery ome'ẽ guymba kuery oy'u aguã.
Ygua juru áry oĩ ita tuvixa va'e imbotyarã.
3 Ha'e py mymba kuery ijatypa jave opena va'e kuery oipe'a 'rã ita ygua
juru gui. Ha'e vy vexa'i kuery omboy'upa ma vy omoĩ ju 'rã oĩaty py.
4 Jacó oporandu ha'e kuery pe:
— Xeryvy kuery, mamogua tu peẽ kuery?
Ombovai:
— Ore ma Harã pygua — he'i okuapy.
5 Jacó oporandu ha'e kuery pe:
— Peikuaa pa Naor ra'y Labão?
Ombovai vy
— Roikuaa ri — he'i.
6 Jacó oporanduve ju:
— Ha'e oiko porã pa?
— Tá, oiko porã. Pee hymba kuery vexa'i reve ou oiny va'e ma tajy
Raquel ae — he'i okuapy.
7 Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:
— Ndaka'arui teri, novaẽi teri mymba kuery vexa'i pemboty aguã.
Pemboy'u vexa'i kuery, ha'e peraa pemongaruve — he'i.
8 Ha'e kuery ombovai:
— Ore kuery pe nda'evei, mymba kuery ijatypa e'ỹa ja. Ha'e ramo 'rãe
roipe'a ita ygua juru gui romboy'u aguã — he'i okuapy.
9 Ha'e kuery reve ijayvu teri reve ovaẽ ouvy Raquel nguu rymba kuery
reve, mba'eta vexa'i re openaa rupi oiko.
10 Ha'e gui oxy kyvy Labão rajy Raquel hymba vexa'i kuery reve ou oiny
rã Jacó oexa vy oo oipe'a ita ygua juru gui. Ha'e rami vy omboy'u oxy
kyvy Labão rymba vexa'i kuery.
11 Ha'e nunga Jacó ojapopa vy Raquel oayvu vy ojae'o.
12 Ha'e vy Raquel pe Jacó omombe'u tuu retarã ra'y ha'e Rebeca pi'a oikoa.
Ha'e ramo kunha va'e onha ovy nguu pe omombe'u aguã.
13 Heindy pi'a Jacó ovaẽague Labão oendu vy onha reve oo ovaexĩ.
Oikuavã, oayvu, ha'e ngoo py ogueraa. Ha'e ramo Labão pe Jacó
omombe'upa oguataa rupi oiko va'ekue.
14 Labão aipoe'i ixupe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Anhetẽ ndee xekãgue ha'e xero'o regua reiko — he'i. Ha'e ramo Jacó
peteĩ jaxy re oiko hexeve.
15 Ha'e rire Labão aipoe'i Jacó pe:
— Ndee xeretarã reiko va'eri ha'evea rami teve remba'eapo rive xevy?
Emombe'u ke mba'e re 'rã tu remba'eapo — he'i.
16 Labão oguereko mokoĩ guajy: guaiguĩve va'e ma Lia, ha'e rã kyrĩve
va'e ma Raquel.
17 Lia ma oexa porã va'e'ỹ, ha'e rã Raquel ma opa mba'e py iporã, hova rupi voi.
18 Jacó oayvu Raquel. Ha'e vy aipoe'i Labão pe:
— Sete ma'etỹ re amba'eapo 'rã ndevy, nderajy kyrĩve va'e Raquel re.
19 Labão ombovai:
— Amboae ra'yxyrã ame'ẽ 'rãgue py ha'eveve ndevy ae ame'ẽ aguã.
Eiko ha'vy xea py — he'i.
20 Ha'e rami vy sete ma'etỹ re Jacó omba'eapo Raquel re. Ixupe rã sete
ma'etỹ oaxapa voi, mboapy ára ete'i merami, oayvu ete ramo.

Lia ha'e Raquel re omendaague

21 Ha'e gui Jacó aipoe'i Labão pe:
— Eme'ẽ ma'vy xera'yxyrã. Ovaẽ ma nha'angaague, hexe amenda aguã
— he'i.
22 Ha'e ramo Labão omboatypa avakue ha'e py ikuai va'e ngaru ojapoa py.
23 Pyávy ma ogueru guajy Lia, Jacó pe ome'ẽ. Ha'e ramo jogueroke.
24 (Guajy Lia rembiguairã Labão ome'ẽ guembiguai kunha Zilpa.)
25 Ko'ẽgue Lia ri ty ra'e oikuaa vy Jacó aipoe'i Labão pe:
— Mba'e re tu ha'e rami xeapo ra'e? Nderajy Raquel re e'ỹ ri ty'y
amba'eapo raka'e? Mba'e re tu xembotavy ri?
26 Labão ombovai:
— Nda'evei ha'e rami rojapo aguã orerekoa py. Nda'evei guaiguĩve va'e
gui kyrĩve va'e ranhe omenda aguã.
27 Kova'e semana opa rire ma ame'ẽ 'rã Raquel avi, sete ma'etỹ re ju xevy
remba'eapo aguã re — he'i.
28 Jacó ojou porã vy peteĩ semana oiko Lia reve. Ha'e ramo mae ma
guajy Raquel avi Labão ome'ẽ ta'yxyrã.
29 (Guajy Raquel rembiguairã Labão ome'ẽ avi guembiguai kunha Bila.)
30 Ha'e gui Jacó joguereko Raquel reve. Lia gui oayvuve Raquel. Ha'e gui
sete ma'etỹ re ju omba'eapo Labão pe.

Jacó ra'y kuery itui'iague

31 Lia ndoayvuivea SENHOR oexa vy ojapo imemby aguã rami. Ha'e rã
Raquel ma imemby va'erã e'ỹ oiko.
32 Ha'e ramo Lia kyrĩ va'e oguereko vy oikuavã ava'i. Ha'e va'e omboery
Rúben. Ha'e vy aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Xeporiau rã SENHOR oexa vy xepytyvõ. Ha'e ramo aỹ xeme xerayvu 'rã — he'i.[b]
33 Teĩgue ju kyrĩ va'e oguereko vy oikuavã ava'i. Ha'e vy aipoe'i:
— Ajexavai aikovya SENHOR oikuaa vy kova'e ju ome'ẽ xevy — he'i vy omboery Simeão.[c]
34 Peteĩgue ju Lia kyrĩ va'e oguereko vy oikuavã ava'i. Ha'e vy aipoe'i:
— Aỹ kova'e gui ma xeme xereve onhemoirũve 'rã, mboapy ta'y areko ramo — he'i. Ha'e vy omboery Levi.[d]
35 Peteĩgue ju oguereko kyrĩ va'e, ava'i. Ha'e vy aipoe'i:
— Aỹ ma arovy'a SENHOR — he'i. Ha'e vy omboery Judá.[e] Ha'e gui ndoguerekovei ranhe kyrĩ va'e.

30 1 Ha'e gui Raquel Jacó ra'y ndoguerekoia oikuaa vy hakate'ỹ guyke re. Ha'e vy aipoe'i Jacó pe:
— Xemomemby ma ta'vy. Ha'e rami e'ỹ ramo amano 'rã — he'i.
2 Ha'e ramo Jacó ivai Raquel pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Xee ri ty'y Nhanderuete? Ha'e ae nememby e'ỹ aguã rami ojapo — he'i.
3 Kunha va'e ombovai:
— Apy ma oĩ xerembiguai Bila. Xerekovia hexeve ju pejogueroke kyrĩ va'e oguereko aguã, imemby ramo xememby rami oiko aguã — he'i.
4 Ha'e vy ixupe ome'ẽ guembiguai Bila ta'yxy jevyrã. Ha'e ramo Jacó jogueroke.
5 Ha'e rami vy Bila oguereko Jacó ra'y.
6 Ha'e ramo Raquel aipoe'i:
— Nhanderuete xere oikuaa pota vy oendu xeayvua. Ha'e rami vy ome'ẽ xepi'arã — he'i. Ha'e nunga rupi omboery Dã.[f]
7 Ha'e gui Raquel rembiguai Bila teĩgue ju oguereko kyrĩ va'e Jacó ra'y.
8 Ha'e rã Raquel aipoe'i:
— Xeryke reve ropu'ã vaipaa gui xepo'aka ma hexe — he'i vy omboery Naftali.[g]
9 Ha'e gui Lia ma kyrĩ va'e ndoguerekoveia oikuaa vy ogueru guembiguai Zilpa, ha'e Jacó pe ome'ẽ ta'yxy jevy mboaerã.
10 Ha'e gui Lia rembiguai Zilpa oguereko'i ma Jacó ra'y.
11 Ha'e ramo Lia aipoe'i:
— Iporã ete va'e oiko xevy — he'i vy omboery Gade.[h]
12 Ha'e va'e rire Lia rembiguai Zilpa teĩgue ju oguereko Jacó ra'y.
13 Ha'e ramo Lia aipoe'i:

---

[b] **29.32** Tery Rúben ma "Ma'ẽ, ipi'a oiko" 'ea. [c] **29.33** Tery Simeão ma "Oikuaa porãmby" 'ea. [d] **29.34** Tery Levi ma "Irũ" 'ea. [e] **29.35** Tery Judá ma "Herovy'aa" 'ea. [f] **30.6** Tery Dã ma "Joguerekoa" 'ea. [g] **30.8** Tery Naftali ma "Joe apu'ãa" 'ea. [h] **30.11** Tery Gade ma "Iporã va'e oikoa" 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Aỹ ma avy'a, xepi'a kuery voi xererovy'a ete 'rã — he'i vy omboery Aser.[i]
14 Ha'e gui Rúben ma trigo omono'õa py ojou mandrágora rembypy
mba'ety py.[j] Oxy Lia pe ogueru. Ha'e ramo Raquel aipoe'i Lia pe:
— Eme'ẽ xevy mandrágora rembypy ndepi'a ojou va'ekue gui.
15 Lia oporandu:
— Reraa ma xeme xegui. Aỹ mandrágora rembypy xepi'a ojou va'ekue
ju ta reraa?
Ha'e ramo Raquel ombovai:
— Ha'e rami rã ma aỹ pyávy tove Jacó ndereve toke mandrágora
rembypy ndepi'a ojou va'ekue rekovia — he'i.
16 Ka'aru'i Jacó mba'ety gui ou ramo Lia oo ovaexĩ. Ha'e vy aipoe'i:
— Aỹ xereve ju 'rã reke, romboekovia kuri mandrágora rembypy xepi'a
ojou va'ekue re — he'i ramo ha'e va'e pytũ oke hexeve.
17 Lia ojerurea Nhanderuete oendu ramo peteĩ nhiruĩa ma oguereko
Jacó ra'y.
18 Ha'e ramo Lia aipoe'i:
— Nhanderuete ome'ẽ xevy mba'emo porã, xeme pe xerembiguai ame'ẽ
rire — he'i vy omboery Issacar.[k]
19 Lia peteĩgue ju oguereko kyrĩ va'e. Mboapy memea ma oguereko Jacó
ra'y.
20 Ha'e rami vy Lia aipoe'i:
— Nhanderuete mba'emo iporã ete va'e ome'ẽ xevy. Aỹ xereve anho 'rã
xeme opyta, mboapy meme ta'y areko ramo — he'i vy omboery Zebulom.[l]
21 Ha'e rire kunha'i ju oguereko. Ha'e va'e ma omboery Diná.
22 Ha'e gui Raquel re ju Nhanderuete oikuaa pota vy ojerurea oendu
avi. Ha'e vy ojapo imemby aguã rami.
23 Oguereko kyrĩ'i va'e, ava'i. Ha'e vy aipoe'i:
— Aỹ ma Nhanderuete axĩmba rei aguã rami ve'ỹ xeapo — he'i.
24 Ha'e vy omboery José. Aipoe'i:
— Tove Nhanderuete amboae ju tome'ẽ xepi'arã — he'i vy.[m]
25 Ha'e gui Raquel José oguereko'i rire Jacó aipoe'i Labão pe:
— Aỹ ma xemondouka ju xeyvy re ae xerekoa oĩ va'e katy.
26 Eme'ẽ ta'vy xera'yxy kuery ha'e xera'y kuery, ha'e kuery re amba'eapo
vaipa ete rire. Ha'e ramo aa 'rã. Ndee voi reikuaa mbovy ma'etỹ re ha'e
marã rami pa ndevy amba'eapoague.

Jacó omba'eapove ju aguã re Labão ijayvuague

27 Ha'e ramo Labão aipoe'i:

---

[i] **30.13** Tery Aser ma "Ovy'a va'e" 'ea. [j] **30.14** Mandrágora ma jai rogue. Ha'e kuery pe rã moã imemby aguã regua. [k] **30.18** Tery Issacar ma "Mba'eapoa repy" 'ea. [l] **30.20** Tery Zebulom ma "Tekoa" 'ea. [m] **30.24** Tery José ma "Tome'ẽve ju" 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Aỹ xemboaxya rendu vy ke epytave xereve. Aikuaa ma ndere vy
Nhanderuete xemoingo porãa.
28 Emombe'u ke mba'e nunga re pa remba'eapo aguã xevy. Ha'e ramo xee
apaga 'rã — he'i.
29 Jacó aipoe'i:
— Ndee reikuaa marã rami pa ndevy amba'eapoague, nerymba kuery
re apena porãague voi.
30 Xee aju e'ỹ mbove mboapy'i rereko va'ekue. Aỹ ma heta ete ma rereko.
Ndevy amba'eapo ramo Nhanderuete nemoingo porã. Ha'e gui aỹ araka'e
tu ha'vy amba'eapo ta xee ae mba'erã re? — he'i.
31 Ha'e ramo Labão oporandu:
— Mba'e tu ha'vy reipota ame'ẽ?
Jacó aipoe'i:
— Mba'eve eme'ẽ eme. Nerymba kuery re apena, arõve jevy 'rã aikovy,
po rami ri xere rejapo ramo.
32 Kova'e árave aaxa 'rã nerymba kuery ha'e javi ikuaia rupi. Vexa'i kuery
mbyte gui aipe'apa 'rã ipara'i va'e, ipara va'e ha'e huũ va'e ha'e javi. Ha'e
gui kavara kuery mbyte gui aipe'a 'rã ipara va'e ha'e ipara'i va'e. Ha'e va'e
nunga rive topyta amba'eapoague repy.
33 Po rami 'rã reikuaa ha'evea rami pa aiko tyrã pa anya. Reju xapy'a vy
rexaxe ramo angana va'ekue ha'e javi 'rã ojekuaa nerenonde. Xapy'a rei
kavara kuery ipara'i va'e'ỹ, ipara e'ỹ va'e, e'ỹ vy vexa'i kuery huũ e'ỹ va'e
xereve rejou ri vy reikuaa 'rã xemondaague — he'i.
34 Ha'e ramo Labão aipoe'i:
— Tá, ha'eve. Ndeayvuague rami ae tema eiko — he'i.
35 Ha'e va'e árave guymba kavara ava Labão oguereko va'e gui omboja'opa
ipara puku va'e ha'e ipara va'e ha'e javi. Kavara kunha ikuai va'e mbyte
gui oipe'a ipara'i va'e ha'e ipara va'e, ha'e javive ipara xiĩ va'e. Vexa'i ikuai
va'e mbyte gui oipe'a huũ va'e. Omboaxapa gua'y kuery pe.
36 Mboapy araa py nhavaẽ aguã va'e py ogueraa Jacó-a gui. Ha'e rã Jacó
ma Labão rymba mboae re opena oikovy.

Jacó oguerekopave ovyague

37 Ha'e gui Jacó ojou yvyra rakã ipyau va'e álamo, aveleira ha'e plátano guigua.
Ha'e vy oipiro vy ombopara puku-puku, yvyra xiĩ va'e ojekuaa aguã rami.
38 Ha'e vy yvyra rakã oipiro va'ekue omoĩ mymba renonde yy rape py,
mymba oy'uaty py ae. Ha'e rami vy yy oy'u aguã ou vy ipuru'apa.
39 Mymba kuery guenonde re yvyra oĩ jave ipuru'apa. Ha'e rami vy vexa'i
kuery oguereko ipara puku va'e, ipara'i va'e ha'e ipara va'e.
40 Ha'e gui Jacó omboja'o vexa'i. Labão rymba kuery ipara puku ha'e huũ
va'e ikuaia katy ombojere mymba mboae. Guymba kuery ae omombyta
mombyry'i, nomboje'ai Labão rymba kuery re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

41 Ha'e gui vexa'i tuvixakueve ta'yxe nhavõ mymba kuery renonde Jacó
omoĩ kuerei yvyra, yy rape yvýry mymba kuery oexa aguã py, yvyra
oexa reve ta'y aguã.
42 Ha'e rã vexa'i kuery ikangykue ta'yxe ramo ma nomoĩ yvyra. Ha'e
rami vy ikangykue Labão pe opytapa, ha'e rã imbaraetekue ma Jacó pe
opytapa.
43 Ha'e rami vy Jacó oguerekopave tema: mymba vexa'i, guembiguai
kuery avakue ha'e kunhague, camelo, mburika guive.

Nguu kuery yvy katy Jacó ojevyague

31 1 Ha'e gui Jacó oendu Labão ra'y kuery ijayvu vy "Jacó tu oipe'apa
rima nhanderu mba'e. Nhanderu mba'e gui omba'erã ha'e javi
ojou" he'i okuapy rã.
2 Jacó oexa Labão voi ndoguerovy'avei rã ha'ekue rami e'ỹ.
3 SENHOR aipoe'i Jacó pe:
— Tereo ju nderu kuery yvy katy, neretarã kuerya katy ae. Xee aiko 'rã
ndereve — he'i.
4 Ha'e ramo Jacó oenoĩ uka Raquel ha'e Lia nhuũndy rupi guymba
kuery reve oikoa py.
5 Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Xee aikuaa penderu ha'ekue rami e'ỹ ndaxererovy'aveia. Ha'e rami
teĩ xeru Ruete xereve oiko.
6 Peẽ kuery ae voi peikuaa anhea'ãa rupi penderu pe amba'eapoague.
7 Ha'e rami teĩ penderu xembotavypa herekovy. Dez-kue ma opaga 'rã
va'ekue oguerova. Ha'e rã Nhanderuete ma mba'eve py ndojapo vai ukai
xere.
8 Xapy'a rei xevy "Vexa'i ipara'i va'e remba'eapoague repy topyta" he'i
ramo hymba kuery ipara'i va'e anho 'rã ta'y'i. Ha'e rã xapy'a rei "Ipara
puku va'e remba'eapoague repy topyta" he'i ramo hymba kuery ipara
puku va'e anho ta'y'i.
9 Ha'e rami vy Nhanderuete nderu rymba kuery oipe'a vy xevy ju
omboaxa.
10 Ha'e gui mymba kuery ipuru'a'ipa jave ama'ẽ vy aexa ra'u kavara ava
ojeupi va'e ipara puku, ipara'i ha'e ipara va'e meme ikuaia.
11 Ha'e anjo Nhanderuetea guigua aexa ra'u rã "Jacó" he'i ramo ambovai:
"Apy ma aĩ."
12 Aipoe'i xevy: "Ema'ẽ, ha'e exa kavara ava ojeupi va'e ipara puku, ipara'i
ha'e ipara va'e meme ikuaia, mba'eta aexapa Labão ndere ojapo vaia.
13 Xee ma Nderuete Betel py ajexa uka va'ekue. Ha'e py ma ita remopu'ã
va'ekue áry azeite renhoẽ reve renhemboayvu xevy. Epu'ã ke aỹ, kova'e
yvy gui tereo ju neretarã kuerya katy" he'i va'ekue xevy — he'i.
14 Ha'e ramo Raquel ha'e Lia ombovai vy aipoe'i ixupe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Anhetẽ ete ri oreru ro py noĩvei orevy ome'ẽ va'erã.
15 Ndorererekoi ri ty'y amboae yvy guigua oguerekoa rami? Mba'eta
orevende, omomba orevy guarã va'ekue.
16 Mba'eta oreru gui Nhanderuete opa mba'e oipe'apa va'ekue ma
nhanemba'e meme, ha'e nhandera'y kuery mba'e. Aỹ ejapo tema
Nhanderuete ndevy aipoe'iague — he'i.
17 Ha'e ramo Jacó opu'ã. Gua'y kuery ha'e gua'yxy kuery camelo áry
omoĩ vy
18 ogueraapa guymba kuery ha'e oguereko va'e ha'e javi. Hymba kuery
Padã-Arã py oiko jave ojou va'ekue omboatypa, nguu Isaque-a py Canaã
yvy re oo aguã.
19 Labão guymba rague ojaya aguã oo jave Raquel imonda mba'emo
ra'angaa nguu ro py oĩ va'ekue re.
20 Ha'e rami vy Jacó ju ombotavy Arã pygua Labão. Nomombe'ui ojava
aguã.
21 Ojava ovy opa mba'e oguereko va'e reve. Opu'ã vy oaxa ovy yakã
Eufrates, Gileade yvyty katy oo vy.

Jacó rakykue Labão ooague

22 Mboapy araa py mae ma Labão pe omombe'ua Jacó ojavaague.
23 Ha'e ramo guyvy kuery ngupive ogueraa vy oje'oi hakykue. Sete ára re
oguata. Ha'e vy Gileade yvyty re ovaẽa py oupity.
24 Pyávy oexa ra'u rã Nhanderuete ou Arã pygua Labão-a py. Ha'e vy
aipoe'i:
— Eiko kuaa ke, Jacó pe ndeayvu eme iporã va'e rupi, neĩ iporã e'ỹ va'e
rupi voi — he'i.
25 Ha'e gui Labão oupity ma Jacó ha'e va'e yvyty re Jacó oo'i oupiague
py. Labão voi oupi oo'i Gileade yvyty re guyvy kuery reve.
26 Ha'e vy Labão aipoe'i Jacó pe:
— Mba'e tu xere rejapo xembotavy vy? Xerajy kuery reraa ra'e,
escravo-rã kyxe py ogueraa va'e rami rive.
27 Mba'e re tu rejava nhemi ri xembotavy aguã? Mba'eve neremombe'ui
xevy romondouka porã'i aguã, mboraei rupi, pandeiro ha'e mba'epu ixã
reta va'e rupi.
28 Mba'e re tu nderejapoi xeramymino kuery ha'e xerajy kuery ayvupa'i
aguã rami? Ha'eve e'ỹa rami reiko.
29 Ha'e rami avi xee xepo'aka ndere ajapo vai aguã, va'eri kuee pyávy
nderu Ruete ijayvu xevy. Ha'e vy aipoe'i: “Eiko kuaa ke Jacó pe ndeayvu
vai e'ỹ aguã, neĩ ndeayvu porã e'ỹ aguã”, he'i va'ekue xevy.
30 Aỹ ma nderu ro re nderevy'avei vy reo xea gui. Ha'e rami vy mba'e re
tu ha'vy nemonda ri xeruete ra'angaa areko va'ekue re? — he'i.
31 Ha'e ramo Jacó ombovai:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Akyje vy ndaikuaa ukai ndevy. Aipoa'e xejeupe: “Xapy'a rei rã guajy
kuery oipe'a nhea'ã 'rã xegui”, ha'e va'ekue.
32 Ha'e gui nderuete ra'angaa reruare rejou ramo toikove eme.
Nhaneretarã kuery oexaa py eikuaa porã pota xemba'e oĩ va'e rupi
nemba'e rejouxe vy. Eraapa ju nemba'e — he'i. Mba'eta Jacó ma ndoikuaai
ra'e Raquel imondaague.
33 Ha'e gui Labão oike Jacó ro Lia ha'e hembiguai kuery kunhague
ikuaia py. Opovyvypa teĩ ndojoui. Lia oĩa gui oẽ vy Raquel oĩa py ju oike.
34 Tuuete ra'angaa ma Raquel onhomi ra'e camelo kupe árygua guýry. Ha'e
va'e áry ju oguapy oiny. Labão opy ha'e javi rupi opovyvypa teĩ ndojoui.
35 Ha'e ramo Raquel aipoe'i nguu pe:
— Xeruvixa, ndevai eme ke. Nda'evei apu'ã aguã nerenonde, kunhague
reko gui xemba'eaxy vy — he'i. Ha'e ramo oeka teĩ ndojoui nguuete
ra'angaa ngoo py oguereko va'ekue.
36 Ha'e rami rã Jacó ivai vy ijayvu Labão pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Mba'e nunga py tu ha'vy noronhe'ẽ rendui raka'e? Mba'e py ha'vy
ajejavy vaipa raka'e ndevy, xerakykue reju aguã?
37 Xemba'e rei-rei rupi repovyvypa reia rupi mba'e tu ha'vy rejou ndero
gui guare? Eru apy xeretarã kuery nderyvy kuery renonde, ha'e kuery
oikuaa pota aguã nhanderekokue re.
38 Vinte ma'etỹ re ndea py aiko jave ma nerymba vexa'i, kavara
na'imemby porã e'ỹi, neĩ ndakarui guive nerymba vexa'i re.
39 Neĩ peteĩgue ndarui ndevy vixo omondoro va'ekue. Ha'e nunga oiko rã
xee ae amboekovia. Ha'e rã ara py e'ỹ vy pyávy mba'emo nerymba kuery
ogueraa ramo ndee remboekovia kuerei xepo gui.
40 Ara py aiko axy kuaray aku gui, ha'e pyávy yro'y gui ju ajexavai aikovy
va'ekue, ndake kuaavei guive.
41 Vinte ma'etỹ re aiko va'ekue ndero py. Catorze ma'etỹ re ndevy
amba'eapo nderajy kuery mokoĩve re, ha'e gui seis ma'etỹ re ju nerymba
kuery re apena aikovy va'ekue. Ha'e jave dez-kue ha'ekue-'ekue e'ỹ rami
rerova xevy repaga 'rã va'ekue.
42 Anhetẽ Xeru Ruete, Abraão Ruete, Isaque Ojererokyjea va'e ae
xereve ndoikoi va'e rire ma ndee xemondouka rive 'rãgue. Ha'e rami teĩ
Nhanderuete xere opena amba'eapoa py ajexavai rã. Ha'e nunga rupi ae
kuee pyávy ijayvu raka'e ndevy — he'i.

Jacó reve Labão peteĩ rami ikuai aguã ojapoague

43 Ha'e ramo Labão aipoe'i Jacó pe:
— Kova'e kunhague ma xerajy kuery ikuai, kova'e avakue'i ma
xeramymino kuery, kova'e mymba kuery ma xerymba meme ikuai. Opa
mba'e jaexa va'e xemba'e meme. Mba'e tu ha'vy ajapo ta aỹ xerajy kuery
pe ha'e ipi'a kuery oikuavã va'ekue pe?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

44 Aỹ ma eju, xereve jajapo peteĩ rami ju nhandekuai aguã, nhande
mokoĩve nhanema'endu'a riae aguã rami — he'i.
45 Ha'e ramo Jacó peteĩ ita ojopy vy omopu'ã ijytarã rami.
46 Ha'e vy aipoe'i guyvy kuery pe:
— Pemono'õ ke ita — he'i. Ha'e ramo ita ogueru vy omboaty. Ita
omboaty va'ekue yvýry okaru okuapy.
47 Ha'e va'e ma Labão omboery Jegar-Saaduta. Ha'e rã Jacó ma omboery
Galeede.
48 Ha'e ramo Labão aipoe'i:
— Kova'e itaaty ma aỹ guive topyta nhande mokoĩve moma'endu'aarã
— he'i. Ha'e nunga rupi ae omboerya Galeede.[n]
49 Omboery avi Mispa, mba'eta aipoe'i:
— Tove Nhanderuete topena xere ha'e ndere joe gui mombyry jaikoa ja.
Toikuaa pota nhandeayvuague jajapo aguã re.[o]
50 Ha'e gui xapy'a rei xerajy kuery reayvu ve'ỹ vy amboae kunha re ju
remenda ramo avave rei oikuaa e'ỹ teĩ tove Nhanderuete toikuaa pota
ha'e nunga re, mokoĩve nhanderexa vy.
51 Labão aipoe'ive ju Jacó pe:
— Apy nhande mokoĩ mbyte oĩ itaaty ha'e ita amopu'ã va'ekue.
52 Tove kova'e itaaty ha'e ita topyta nhanemoma'endu'aarã, kyvõ katy gui
itaaty rovai katy aaxa e'ỹ aguã, neĩ ndee ma voi nda'evei itaaty neĩ ita
reaxa aguã kyvõ katy.
53 Tove nhaneramoĩ kuery Abraão ha'e Naor Ruete toikuaa pota nhandere
— he'i. Ha'e ramo Jacó oura nguu Isaque Ojererokyjea va'e rery rupi.
54 Ha'e va'e yvyty re Jacó ojuka peteĩ mymba Nhanderuete pe, ha'e
guetarã kuery oenoĩmba mbojape ho'u aguã. Ho'upa vy ha'e va'e pyávy ju
yvyty re oke.
55 Ko'ẽ e'ỹ mbove'i Labão opu'ã vy oayvupa guamymino kuery ha'e
guajy kuery. Peteĩ-teĩ ogueroayvu porã. Ha'e vy mae ma ojepe'a vy oo ju
ngoo katy.

32

1 Jacó voi oguatave ju. Ha'e ramo Nhanderuetea guigua anjo
kuery jogueru ovaexĩ aguã.
2 Ha'e kuery ou rã Jacó oexa vy aipoe'i:
— Apy rima Nhanderuetea guigua ikuaia — he'i vy omboery
Maanaim.[p]

Esaú reve Jacó peteĩ rami ju ikuai aguã ojapoague

3 Ha'e gui Jacó guenonde re omondouka guyke'y Esaú pe oayvu
mombe'uarã kuery, Edom regua Seir yvy katy oĩ ramo.

---

[n] **31.48** Tery Galeede ma “Itaaty nhanema'endu'a aguã” 'ea. [o] **31.49** Tery Mispa ma “Torre oikuaa pota va'ety oĩa” 'ea. [p] **32.2** Tery Maanaim ma “Mokoĩ regua ikuaia” 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ha'e vy aipoe'i imondovy ha'e kuery pe:
— Po rami pendeayvu 'rã xeruvixa Esaú pe: “Nerembiguai Jacó aipoe'i
uka: ‘Aguataa rupi Labão ro py ranhe aiko va'ekue aỹ peve.
5 Areko vaka, mburika, vexa'i, ha'e gui xerembiguai avakue ha'e
kunhague. Xeruvixa, ndea py amondouka xeayvu mombe'uarã nerenonde
xemboaxy uka aguã’ he'i uka”, peje 'rã ixupe.
6 Ha'e gui tenonde re omondouka va'ekue ou jevy vy aipoe'i Jacó pe:
— Roo nderyke'y Esaú-a py peve. Ha'e voi ou nerovaexĩ aguã
quatrocentos avakue reve — he'i okuapy.
7 Ha'e rami ijayvu rã Jacó oendu vy okyje vaipa, onhemondyi guive.
Ha'e vy omboja'o ngupive ikuai va'e ha'e javi: vexa'i, vaka ha'e camelo
kuery. Mokoĩ henda-enda py omboaty.
8 Mba'eta ijayvu vy “Xapy'a rei Esaú ou vy peteĩ pygua ojukapa teĩ
amboae pygua oo jepe 'rã”, he'i.
9 Ha'e gui Nhanderuete pe Jacó ojerure vy aipoe'i:
— SENHOR xeramoĩ Abraão ha'e xeru Isaque Ruete, xevy aipo're
va'ekue: “Tereo ju ndeyvy re neretarã kuerya katy. Ha'e py ma ndere
apena porã 'rã”, 're va'ekue.
10 Xee nerembiguai ma xe'yvyĩ'i ete ndee xemboaxy vy ndeayvuague rami
xerereko porã aguã. Mba'eta xepopoka reve anho aaxa karamboae kova'e
Jordão yakã. Aỹ ma mokoĩ henda py ju oreaty.
11 Xereraa jepe ke ke'y Esaú po py aiko vai e'ỹ aguã. Mba'eta akyje apy ou
vy xejuka gui, ha'e xera'yxy ha'e xera'y kuery ojukapa gui.
12 Xevy aipo're va'ekue: “Xee apena 'rã ndere. Amboeta 'rã neramymino
kuery ita ku'i heta aguã, heta ete ramo avave rei ndoipapa kuaai aguã
rami”, 're va'ekue — he'i.
13 Ha'e va'e pyávy Jacó opyta ha'e py. Mba'emo ogueraa va'e gui
oguereko katu guyke'y Esaú pe ome'ẽ va'erã:
14 duzentos kavara, vinte kavara ava, duzentos vexa'i, vinte vexa'i ava,
15 trinta camelo ikamby va'e ta'y'i reve, quarenta vaka, dez vaka ava,
vinte mburika ha'e dez ta'y'i.
16 Ha'e va'e nunga ogueraa ukapa guembiguai kuery pe, peteĩ-teĩ henda
py omoĩ. Guembiguai kuery pe aipoe'i imondovy:
— Tapeo xerenonderã, pemondyi pokã mymba kuery peteĩ-teĩ regua
amboae regua gui mombyry'i oo aguã — he'i.
17 Jypy oo va'e pe aipoe'i:
— Ke'y Esaú rerovaexĩ rã oporandu 'rã ndevy: “Mava'e tu nembou?
Marã katy tu reo? Mava'e rymba tu nerenonde ikuai?” he'i ramo
18 rembovai 'rã: “Nerembiguai Jacó rymba rima aru. Nguvixa Esaú peguarã
ombou uka. Ha'e gui ha'e voi ou oiny orerakykue”, peje 'rã — he'i.
19 Mokoĩa oo va'e pe ha'ekue rami ju aipoe'i uka, mboapya oo va'e pe
voi. Mymba kuery mondyiarã ha'e javi pe aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Po rami meme 'rã pendeayvu Esaú peovaexĩ vy.
20 Aipopeje 'rã: “Nerembiguai Jacó ou oiny orerakykue”, peje — he'i uka
imondovy. Mba'eta ojeupe aipoe'i: “Mba'emo ame'ẽ uka vy ambopy'a porã
'rã avaexĩ e'ỹ mbove. Ha'e gui ma xee aexa 'rã. Ha'e rami rã xapy'a rei
xejou porã 'rã”, he'i.
21 Ha'e rami vy guenonde ranhe omondouka ome'ẽ uka va'erã. Ha'e rã ha'e
ma ha'e va'e pytũ re opyta ranhe okeague py.

Nhanderuetea guigua ava reve Jacó joguero'aague

22 Ha'e va'e pyavyve Jacó opu'ã vy omboaty mokoĩve gua'yxy, mokoĩve
guembiguai kunha ha'e gua'y kuery onze-ve ikuai va'e. Ha'e vy ogueraapa
Jaboque yakã oaxaaty peve.
23 Ha'e kuery ranhe omboaxa yakã rovai re. Oguereko va'e ha'e javi
omboaxapa.
24 Jacó ha'e ae'i opyta ha'e py. Ha'e ramo peteĩ ava ojekuaa vy hexeve
joguero'a ko'ẽ peve.
25 Ava va'e ma Jacó re nda'ipo'akaia oexa vy opoko hi'u guýry. Ha'e rami
vy omboi Jacó 'u ojepotaa, joguero'a vy.
26 Ha'e vy aipoe'i:
— Xepoi katu, taa, mba'eta ko'ẽ ta ma.
Jacó ombovai:
— Noromondoukai 'rã xereroayvu porã e'ỹa ja — he'i.
27 Ha'e ramo oporandu:
— Mba'exa tu ha'vy nderery?
— Jacó — he'i.
28 Ha'e rã aipoe'i:
— Aỹ ma Jacó ve'ỹ 'rã nderery, ha'e rã Israel. Mba'eta huvixa
rami Nhanderuete ha'e avakue reve renhea'ã ndepo'aka peve
— he'i.[q]
29 Ha'e gui Jacó aipoe'i:
— Ajerure nderery remombe'u aguã.
Ombovai:
— Mba'e re tu xerery re reporandu? — he'i. Ha'e vy ogueroayvu porã
ha'e py.
30 Ha'e va'e henda Jacó omboery Peniel, “Apy ma xerexa py ae
Nhanderuete aexa teĩ xerekove ndoipe'ai”, he'i vy.[r]
31 Kuaray oẽ jave oaxa Peniel rupi, okara-karau ovy hi'u oi rire.
32 Ha'e rami rire aỹ reve Israel kuery ndo'ui 'rã xo'o rajykue hi'u áry rupi
ijapu'a oiny va'e, ava va'e Jacó retyma rajy omboapu'apa rire.

---

[q] **32.28** Tery Israel ma “Nhanderuete reve joguero'a va'e” 'ea. [r] **32.30** Tery Sucote ma “Mymba ro” 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Esaú reve Jacó nhovaexĩague

33 1 Jacó oma'ẽ vy oexa Esaú ou oiny rã quatrocentos avakue reve.
Ha'e rami vy gua'y kuery omboja'o vy opena uka Lia, Raquel ha'e
mokoĩve guembiguai kunha pe.
2 Tenonde omondouka mokoĩve guembiguai kunha, ipi'a kuery reve.
Ha'e kuery rakykue omondouka Lia imemby kuery reve. Takykue ete
omondouka Raquel ipi'a José reve.
3 Ha'e va'e kuery gui ha'e ranhe oo vy sete-kue guenapy'ã re oĩ ovy
guyke'ya py ovaẽ peve.
4 Ha'e ramo Esaú onha ouvy ovaexĩ aguã. Oikuavã, oayvupa. Ojae'o
vaipa mokoĩve.
5 Ha'e gui Esaú oma'ẽ vy oexa kunhague ha'e kyrĩgue ou oiny rã. Ha'e vy
aipoe'i:
— Mava'e kuery tu ndereve ikuai?
Jacó ombovai:
— Peva'e kuery ma kyrĩgue xee nerembiguai pe Nhanderuete ome'ẽ
va'ekue — he'i.
6 Ha'e gui mokoĩ hembiguai kunha ovaẽ ouvy opi'a kuery reve, ha'e
guenapy'ã re oĩmba.
7 Ha'e gui Lia omemby kuery reve ju ovaẽ vy ha'e kuery voi guenapy'ã re
oĩ. Ha'e gui ma Raquel opi'a José reve ovaẽ ouvy vy oĩ guenapy'ã re.
8 Ha'e ramo Esaú oporandu:
— Mba'erã tu guĩ rami ete nerymba kuery xererovaexĩ ra'e?
Jacó ombovai:
— Xeruvixa, anhemboaxy uka vy rima aru ruka kuri ndevy — he'i.
9 Ha'e ramo Esaú aipoe'i:
— Xee ma areko vaipa ma mba'emo. Ndepo py ae ri topyta rereko
va'e.
10 Ha'e rã Jacó ombovai:
— Ejopy katu. Xapy'a rei xejou porã ri rã ajerure ame'ẽ rive'i va'e rejopy
aguã re. Mba'eta xevy rã nderova Nhanderuete rova rami ete, xererovy'aa
rupi xemovaẽ ramo.
11 Ha'e nunga rupi ajerure mba'emo'i aru ruka va'ekue rejopy aguã re,
xevy Nhanderuete ome'ẽ porãmba rire. Arekopa opa mba'e — he'i. Ha'e
rami vy onhea'ã ojopy aguã.
12 Esaú aipoe'i:
— Jaje'oi ha'vy. Xee ma aa ta tenonde.
13 Ha'e ramo Jacó aipoe'i:
— Xeruvixa, ndee reikuaa xera'y kuery kyrĩgue teri ikuaia. Xereve
areko avi vexa'i ha'e vaka ikamby va'e. Xapy'a rei peteĩ ára re xerymba
kuery romondyi atã heravy ramo omanomba 'rã ha'e javi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Ha'e nunga rupi xeruvixa, tereo tema ndee ranhe xee nerembiguai
renonde. Ha'e rã xee ma mbeguei'i 'rã aa nderakykue, vaka romondyi va'e
ha'e kyrĩgue ooa'i rami, Seir py ndee xeruvixaa py avaẽ peve — he'i.
15 Esaú ombovai:
— Ha'e rami rã ndereve taeja xereve ikuai va'e regua.
Ha'e rã Jacó aipoe'i:
— Mba'erã tu ha'e kuery opyta ta? Xeruvixa, ha'eve ae ma aexa
xemboaxya — he'i.
16 Ha'e rami rã ha'e va'e árave Esaú oo ju Seir py ouague katy.
17 Ha'e rã Jacó ma Sucote katy oo. Ha'e py ma ngoorã ojapo, vaka korarã
ojao'i guive. Ha'e nunga rupi ae ha'e va'e henda omboery Sucote.

Siquém py Jacó ovaẽague

18 Padã-Arã gui Jacó ojevy vy hexaĩ reve ovaẽ Siquém tetã py, Canaã
yvy re oĩ va'e py. Tetã yvýry oupi oo'i.
19 Yvy oo'i oupia va'e ma cem hatã'i va'e re ojogua Siquém ru Hamor ra'y
kuery gui.
20 Ha'e py ma ojapo peteĩ altar. Ha'e va'e ma omboery Nhanderuete Israel
Ruete pegua.

Siquém pygua kuerya py Diná oo jave guare

34 1 Ha'e gui Lia memby Diná, Jacó rajy va'e ojepe'a ovy yvy re ikuai
va'e rajy kuery rexa vy.
2 Ha'e jave ha'e va'e pygua huvixa ma Hamor ra'y Siquém. Ha'e va'e ma
Jacó rajy Diná oexa vy ojopy vy ojavyky, oguereko rive.
3 Ovy'a ete kunhataĩ re, oayvu vy. Ijayvu porã'i guive ixupe.
4 Ha'e gui Siquém aipoe'i nguu Hamor pe:
— Eru ruka ke ha'e va'e kunhataĩ xera'yxyrã — he'i.
5 Ha'e ramo Jacó oendu tajy Diná oguereko riveague. Ha'e rami teĩ
okyrirĩ ranhe, ta'y kuery vaka re openaa rupi ikuaia gui ojevypa e'ỹa ja.
6 Ha'e va'e jave ou Siquém ru Hamor Jacó reve ijayvu aguã.
7 Ha'e gui Jacó ra'y kuery oupa nhuũndy gui. Oendu okuapy gueindy re
oikoague. Ha'e rami vy nda'eveipa, ipoxypa okuapy, Israel kuery re Siquém
ha'eve e'ỹa ramigua ojapo rire. Jacó rajy oguereko rive, ha'eve'ỹ va'e ete ojapo.
8 Ha'e gui ma ha'e kuery reve Hamor ijayvu. Ha'e vy aipoe'i:
— Xera'y Siquém ndovy'ai ete oikovy nderajy re. Ajerure peme'ẽ aguã
ta'yxyrã.
9 Ha'e rami vy peiko 'rã oreretarã kueryrã. Orevy pe peme'ẽ 'rã pendajy
kuery, ha'e orerajy kuery ju peraa 'rã pendera'y kuery ra'yxyrã.
10 Ha'e rami vy pendekuai ore kuery reve. Oreyvy ma pendeyvyrã itui.
Apy ae pendekuai, mba'emo pejogua peikovy penemba'erã pejou vy
— he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Siquém voi aipoe'i Diná ru ha'e ikyvy kuery pe:
— Ejapo ke ajerurea. Ha'e rã xee ame'ẽ 'rã peipota va'e rei.
12 Mba'emo re pejerure reta teĩ ame'ẽmba 'rã. Ha'e rami avi peme'ẽ
kunhataĩ va'e xera'yxyrã — he'i.
13 Ha'e ramo Siquém ha'e tuu Hamor pe Jacó ra'y kuery ombovai vy
ombotavya rupi ijayvu, heindy Diná Siquém oguereko rive rire. Ha'e vy
aipoe'i okuapy:
14 — Ha'e rami aguã nda'evei, orereindy rome'ẽ aguã ava opire omboi
uka e'ỹ va'e ra'yxyrã. Orereko rami vy ha'e nunga nda'evei.
15 Peteĩ mba'e pejapo ramo ha'eve 'rã orevy, peẽ kuery avakue ha'e javive
ore rami avi pendepire pemboi uka ramo.
16 Ha'e ramo 'rãe romomenda orereindy kuery, ha'e pendajy kuery re
ore romenda, peẽ kuery reve orekuai, ha'e peẽ kuery reve peteĩ regua
nhandekuai.
17 Ha'e rã norenhe'ẽ rendui, pendepire napemboi ukai ramo rogueraa ju
'rã orereindy — he'i.
18 Ha'e rami ha'e kuery ijayvu rã Hamor ha'e ta'y Siquém ojou porã.
19 Ha'e rami vy kunumi va'e ndarei ha'e rami ojapo aguã, Jacó rajy oayvu
vy. Ha'e va'e ma nguu ro pygua kuery ha'e javi gui omboeteave va'e oiko.
20 Ha'e gui gua'y Siquém reve Hamor tetã kora rokẽ py oo vy ijayvu
avakue ha'e py ikuai va'e pe. Ha'e vy aipoe'i:
21 — Ha'e va'e avakue ma ndojapo vai 'rã nhandere. Ha'e ramo tove
ta'ikuai, tojogua mba'emo. Nhandeyvy ma tuvixa, ha'eve nhande ha'e javi
nhandekuai aguã. Ha'e kuery rajy kuery jajopy 'rã nhandera'yxyrã, ha'e
nhanderajy kuery nhamomenda 'rã ha'e kuery re.
22 Ha'e rami avi peteĩ mba'e jajapo ramo ha'e va'e avakue pe ha'eve 'rã
nhandereve peteĩ'i regua ikuai aguã, avakue apy nhandekuai va'e ha'e
javive nhandepire nhamboi uka ramo, ha'e kuery ojapoa rami avi.
23 Ha'e rire ha'e kuery rymba vaka, mba'emo oguereko va'e-va'e ha'e javi
ha'e hymba kuery ha'e javi 'rã teve nhanemba'erã opyta. Ha'e kuery peteĩ'i
re ojerurea jajapo, nhande kuery reve ikuai aguã — he'i.
24 Ha'e ramo tetã kora rokẽ py ikuai va'e ha'e javi onhe'ẽ rendu okuapy
Hamor ha'e ta'y Siquém. Ha'e rami vy avakue opire omboi ukapa hokẽ py
ikuai va'ekue ha'e javive.

Simeão ha'e Levi Siquém ro pygua avakue ojukapaague

25 Mboapy araa py avakue haxya oendu vaipa jave Jacó ra'y mokoĩ
Simeão ha'e Levi Diná kyvy kuery ikuai va'e ogueraa okyxe. Tetã py oike
ha'e pygua kuery oexa'ã e'ỹa py. Ipoxy reve ojukapa avakue ha'e py ikuai
va'ekue ha'e javi.
26 Kyxe py ojuka avi Hamor ha'e ta'y Siquém. Siquém ro gui gueindy Diná
oipe'a vy oje'oipa ju.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

27 Ha'e gui Jacó ra'y kuery mboae ou vy ojukapaague oexa vy ogueraapa
mba'emo tetã py ojou va'e ha'e javi, heindy ha'e pygua oguereko rive rire.
28 Hymba vexa'i, vaka, mburika oipe'apa tetã gui, ha'e hovai re mba'emo
ikuai va'ekue ha'e javi,
29 imba'e rei-rei ha'e javi oipe'apa. Ta'y kuery ha'e ta'yxy kuery oipokuapa
heravy ngoo katy.
30 Ha'e ramo Jacó aipoe'i Simeão ha'e Levi pe:
— Ha'e rami peiko vy xemoĩ vai. Pejapo ko'i rupi ikuai va'e xejou vai
aguã rami, cananeu ha'e ferezeu kuery. Nhandereta e'ỹ'i ramo xere opu'ã
vy xejuka 'rã, xero pygua kuery ha'e javi reve.
31 Ha'e kuery ombovai:
— Ha'e rami avi ha'eve 'rã ri nda'u ha'e kuery orereindy itavy rei va'e
rami oguereko rã? — he'i okuapy.

Betel py Jacó altar ojapoague

35 1 Ha'e gui Nhanderuete aipoe'i Jacó pe:
— Epu'ã ke, tereo ju Betel katy. Ha'e py eiko, ejapo peteĩ altar
Nderuete nderyke'y Esaú gui rejava jave ojexa uka va'ekue pe — he'i.
2 Ha'e ramo Jacó ijayvu ngoo pygua kuery ha'e hexevegua kuery ha'e
javi pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Pemombo ke mba'emo ra'angaa amboae kuery guigua penembyte
pereko va'e. Pejeky'a'o ukapa. Pendeao voi pemboekoviapa.
3 Nhapu'ã ke, jaje'oi Betel katy. Ha'e py ma ajapo 'rã peteĩ altar
Nhanderuete ajexavai rei rã xerepy va'ekue pe, aguata aikovya rupi
xereve oiko rire — he'i.
4 Ha'e ramo Jacó po py omboaxapa mba'emo ra'angaa amboae kuery
guigua oguereko va'ekue ha'e javi. Namixã oguereko va'ekue voi
omboaxapa. Ha'e ramo Jacó ojatypa yvyra carvalho Siquém katy'i hi'aĩ
va'e guy py.
5 Ha'e gui ma oje'oi. Nhanderuete ojapo ha'e katy rai-rai'i tetã oĩ va'e
pygua kuery okyjea oendu aguã rami. Ha'e ramo avave rei ndoje'oiai Jacó
ra'y kuery rakykue.
6 Ha'e rami vy Jacó hexeve ikuai va'e ha'e javive reve ovaẽmba Luz tetã
Betel 'epy va'e py, Canaã yvy re oĩ va'e py.
7 Ha'e py ma Jacó ojapo altar. Ha'e va'e henda omboery El-Betel, ha'e py
guyke'y gui ojava ovy jave Nhanderuete ojexa uka rire.[s]
8 Ha'e py omano Rebeca mongakuaare Débora. Ha'e ramo onhono porã
Betel guy katy carvalho hi'aĩ va'e guy py. Ha'e va'e yvyra omboery
Alom-Bacute.[t]

---

[s] **35.7** Tery El-Betel ma “Betel py Nhanderuete ojekuaa ague” 'ea. [t] **35.8** Tery Alom-Bacute ma “Carvalho ojae'opaague” 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ha'e gui Padã-Arã gui Jacó ou ma ramo Nhanderuete teĩgue ju ojexa
uka ixupe. Ha'e rami vy ogueroayvu porã.
10 Ha'e vy aipoe'i:
— Nderery ma Jacó. Aỹ guive ma Jacó ve'ỹ ma, ha'e rã Israel 'rã
nderery — he'i. Ha'e rami vy omboery Israel.
11 Aipoe'ive ju:
— Xee ma Penderuete ipo'akapa va'e aiko. Ndera'y reta ke. Ndegui oiko
'rã peteĩ regua, ha'e gui heta regua ju 'rã, huvixa kuery voi.
12 Ndevy ju ame'ẽ 'rã yvy Abraão ha'e Isaque pe ame'ẽ va'ekue. Ha'e gui
ndee ndereikovei ma rire neramymino kuery pe ju 'rã ame'ẽ — he'i.
13 Ixugui Nhanderuete ojepe'a vy ijayvu oinyague gui ojeupi ju.
14 Ha'e ramo Jacó reve Nhanderuete ijayvu oinyague py ixupe omopu'ã
peteĩ ita ijytarã rami. Hi'áry onhoẽ guive mba'emo, azeite avi.
15 Henda hexeve Nhanderuete ijayvuague ma Jacó omboery Betel.

Benjamim itui'i ramo Raquel omanoague

16 Betel gui oje'oive ju. Efrata py ovaẽ rai'ia py Raquel oikuavã opi'a.
Haxy vaipa ete reve oikuavã.
17 Imemby raxy ramo hexe opena va'e aipoe'i:
— Enhemondyi eme. Kova'e voi ma reikuavã nho 'rã — he'i.
18 Ha'e gui omano rã inhe'ẽ ojepe'a ovy jave omboery Benoni. Ha'e rã tuu
ma omboery Benjamim.[u]
19 Ha'e gui Raquel omano ramo onhono porã Efrata katy tape oo va'e
yvýry. Ha'e va'e ma Belém.
20 Raquel rupa áry Jacó omopu'ã peteĩ ita ijytarã. Ha'e va'e ma aỹ reve hi'aĩ.
21 Ha'e gui Israel ojepe'a ju vy oorã ojapo Éder py torre oĩ va'e rovai re.
22 Ha'e va'e yvy re Israel oiko jave py ta'y Rúben oo vy onheno nguu
ra'yxy jevy Bila reve. Ha'e ramo Israel oikuaa. Ha'e javi vy doze ikuai
raka'e Jacó ra'y kuery.

1 Crônicas 2.1,2

23 Lia pi'a kuery ma Jacó ra'y jypy guare Rúben, ha'e gui Simeão, Levi,
Judá, Issacar ha'e Zebulom.
24 Raquel pi'a ma José ha'e Benjamim.
25 Raquel rembiguai Bila pi'a ma Dã ha'e Naftali.
26 Lia rembiguai Zilpa pi'a ma Gade ha'e Aser. Ha'e va'e kuery Jacó ra'y
Padã-Arã py itui'i va'ekue.
27 Ha'e gui nguu Isaque-a py ju Jacó ou Manre Quiriate-Arba re oĩ jave
py. Ha'e va'e ma Hebrom, Abraão ha'e Isaque ikuaiague.

---

[u] **35.18** Tery Benoni ma “Xepi'a xeraxya guigua” 'ea. Ha'e rã Benjamim ma “Xera'y xepo aiporu kuaa regua oĩ va'e” 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 Isaque cento e oitenta ma'etỹ re oiko.
29 Ha'e gui Isaque ipytuẽ atã vy omano tuja'i vaipa ma vy. Ha'e ramo
heraa guamoĩ kuerya py. Ha'e ramo ta'y kuery Esaú ha'e Jacó ae onhono
porã.

1 Crônicas 1.35-37

36 1 Po rami ma Esaú ramymino kuery rery. Hery mboae ma Edom.
2 Esaú gua'yxyrã ojou Canaã py ikuai va'e rajy kuery regua:
heteu regua Elom rajy Ada, heveu regua Zibeão ra'y Aná rajy Oolibama,
3 ha'e Ismael rajy Nebaiote reindy Basemate.
4 Esaú gui Ada oguereko Elifaz, ha'e Basemate oguereko Reuel.
5 Oolibama oguereko Jeús, Jalão ha'e Coré. Ha'e va'e kuery ma Esaú ra'y
kuery Canaã yvy re itui'i va'ekue.
6 Esaú ogueraapa gua'yxy kuery, gua'y kuery, guajy kuery, ngoo py
oguereko va'e kuery ha'e javi, guymba kuery, vaka ha'e mba'emo Canaã
yvy re oĩ jave ojou va'ekue ha'e javi. Amboae yvy re ju ogueraapa guyvy
Jacó gui oja'o vy,
7 mba'eta ha'e kuery oguerekopa vy nda'evei joa py ikuaive aguã. Yvy
ikuaia re ma noĩvei hymba kuery omongaru aguã, heta ete ramo.
8 Ha'e rami vy Esaú Edom avi hery va'e oo vy Seir yvyty re oiko.
9 Pova'e ma Esaú ramymino kuery, edomita kuery Seir yvyty re ikuai.
10 Po rami ma Esaú ra'y kuery rery: Esaú ra'yxy Ada pi'a Elifaz, ha'e Esaú
ra'yxy Basemate pi'a Reuel.
11 Elifaz ra'y kuery ma Temã, Omar, Zefô, Gaetã ha'e Quenaz.
12 Esaú ra'y Elifaz ma gua'yxy jevy oguereko, Timna hery va'e. Ha'e va'e
ma Elifaz gui oguereko Amaleque. Ha'e va'e kuery ma Esaú ra'yxy Ada
remiarirõ.
13 Ha'e gui Reuel ra'y kuery ma Naate, Zerá, Samá ha'e Mizá. Ha'e va'e
kuery ma Esaú ra'yxy Basemate remiarirõ.
14 Ha'e rã Esaú ra'yxy jevy Oolibama ma Aná rajy, Zibeão ramymino oiko.
Esaú gui oguereko Jeús, Jalão ha'e Coré.
15 Pova'e kuery ma Esaú ra'y kuery huvixa ikuai va'e: Esaú ra'y jypy'igua
Elifaz ra'y kuery ma huvixa Temã, Omar, Zefô, Quenaz,
16 Coré, Gaetã ha'e huvixa Amaleque. Ha'e va'e Elifaz ra'y kuery huvixa
meme ikuai, Edom yvy re oiko va'ekue. Ada remiarirõ ikuai.
17 Ha'e rã Esaú ra'y Reuel ra'y kuery ma huvixa Naate, Zerá, Samá ha'e
Mizá. Ha'e va'e Reuel ra'y kuery ma huvixa meme ikuai Edom yvy re.
Esaú ra'yxy Basemate remiarirõ ikuai.
18 Ha'e rã Esaú ra'yxy Oolibama pi'a kuery ma huvixa Jeús, Jalão ha'e Coré.
Ha'e va'e huvixa kuery ma Esaú ra'yxy Oolibama Aná rajy memby ikuai.
19 Ha'e kuery, huvixa kuery guive Esaú ramymino meme ikuai. Ha'e ma
Edom.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

1 Crônicas 1.38-42

20 Pova'e kuery ma horeu regua Seir ra'y kuery ha'e va'e yvy re ikuai
va'e: Lotã, Sobal, Zibeão, Aná,
21 Disom, Eser ha'e Disã. Ha'e va'e kuery ma horeu kuery ruvixa, horeu
regua Seir ra'y meme ikuai Edom yvy re.
22 Lotã ra'y kuery ma Hori ha'e Homã. Lotã reindy ma Timna.
23 Sobal ra'y kuery ma Alvã, Manaate, Ebal, Sefô ha'e Onã.
24 Zibeão ra'y kuery ma Aiá ha'e Aná. Aná ma tekoa e'ỹa py yvu haku va'e
ojou raka'e, nguu Zibeão rymba kuery mburika re opena oikovya py.
25 Aná ra'y kuery ma Disom ha'e tajy Oolibama.
26 Disã ra'y kuery ma Hendã, Esbã, Itrã ha'e Querã.
27 Eser ra'y kuery ma Bilã, Zaavã ha'e Acã.
28 Disã ra'y kuery ma Uz ha'e Arã.
29 Horeu kuery ruvixa ikuai va'e ma huvixa Lotã, Sobal, Zibeão, Aná,
30 Disom, Eser ha'e Disã. Ha'e va'e kuery ma horeu kuery ruvixa ikuai,
Seir yvy re hekoa va'e meme.

1 Crônicas 1.43-54

31 Pova'e kuery ma Edom yvy re huvixa kuery ikuai, Israel kuery
ruvixave oĩ e'ỹ mbove.
32 Beor ra'y Belá oĩ Edom pygua ruvixa. Tetã opena oikovya ma Dinabá.
33 Belá omano ramo hekovia oĩ Bozra pygua Zerá ra'y Jobabe.
34 Jobabe omano ramo hekovia oĩ temanita yvy guigua Husão.
35 Husão ju omano ramo hekovia oĩ Bedade ra'y Hadade. Ha'e va'e ma
Moabe yvy re Midiã pygua kuery ojuka va'ekue. Tetã opena oikovya ma
Avite.
36 Hadade omano ramo hekovia oĩ Masreca pygua Samlá.
37 Samlá omano ramo hekovia oĩ Saul, Reobote tetã Eufrates yakã yvy'iry
oĩ va'e guigua.
38 Saul omano ramo hekovia oĩ Acbor ra'y Baal-Hanã.
39 Acbor ra'y Baal-Hanã omano ramo hekovia oĩ Hadar. Tetã opena
oikovya ma Pau. Ta'yxy ma Meetabel oiko, Matrede rajy, Me-Zaabe
ramymino.
40 Po rami ma Esaú ramymino huvixa ikuai va'e. Ha'e kuery rery,
hetarã kuery rery ha'e hekoa rery ma joo ramigua: huvixa Timna, Alva,
Jetete,
41 Oolibama, Elá, Pinom,
42 Quenaz, Temã, Mibzar,
43 Magdiel ha'e Irã. Ha'e va'e kuery ma Edom pygua ruvixa ikuai. Ha'e
kuery rery ma ijyvy hekoa rery joo ramigua ae. Ha'e va'e kuery ma Edom
kuery ru Esaú ramymino ikuai.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tyke'y kuery guyvy José ovendeague

37 1 Jacó ma yvy tuu oguata oikovyague rupi ae ju oiko, Canaã yvy
re.
2 Po rami ma Jacó kuery rekokue. Ta'y José dezessete ma'etỹ oguereko
jave vexa'i re opena oikovy guyke'y kuery reve. Kunumi teri jave tuu
rembiguai pi'a kuery reve oiko, Bila ha'e Zilpa pi'a kuery reve. Ha'e kuery
reko omombe'u riae nguu pe.
3 Tuu Israel ma gua'y kuery ha'e javi gui oayvuve José, tuja'i ma vy ta'y
rire. Ha'e rami vy ikamixa pukurã ojapo, ijyva puku va'e.
4 Ha'e gui tyke'y kuery ma ha'e kuery gui tuu José oayvuvea oexa vy
nda'ija'evei hexe. Hexeve ijayvu porã aguã voi nda'evevei.
5 Ha'e gui José oexa ra'u peteĩ mba'e, ha'e guyke'y kuery pe omombe'u.
Ha'e ramo ipoxypave ju,
6 mba'eta ha'e kuery pe aipoe'i rire:
— Ajerure pẽvy, pendu ke amombe'u rã aexa ra'u va'ekue.
7 Mba'ety py merami nhandekuai mba'emo aju jokuaa rupi. Ha'e va'e
mbyte py xee ajokua va'ekue opu'ã ho'amy. Ha'e rã peẽ pejokua va'ekue
ma ombojere vy xemba'e renonde re ojero'a okuapy — he'i.
8 Ha'e ramo tyke'y kuery aipoe'i:
— Ha'e rami vy ndee ri ty'y oreruvixarã reiko? Ndee ri ty'y orere
ndepo'aka ta? — he'i okuapy. Ha'e rami ipoxypave okuapy oexa ra'u
va'ekue omombe'u ramo, ijayvua ojou vai vy.
9 Ha'e gui amboae ju José oexa ra'u. Guyke'y kuery pe omombe'u vy
aipoe'i:
— Aexa ra'u avi peteĩ mba'e. Ha'e vy aexa kuaray, jaxy ha'e jaxy-tata
onze ikuai va'e. Ha'e kuery xerenonde re merami ikuai vy ngova yvy re
omovaẽmba okuapy — he'i.
10 Nguu ha'e guyke'y kuery pe omombe'u ramo tuu ixupe ijayvu ete.
Ha'e vy aipoe'i:
— Mba'erã tu ha'e nunga rexa ra'u? Ha'e rami vy ore kuery — xee,
ndexy, nderyke'y kuery — yvy re orerova romovaẽmba 'rã ri ty'y
nerenonde re roĩ vy? — he'i.
11 Tyke'y kuery ma ndoayvuvei okuapy. Ha'e rã tuu ma ha'e nungakue
omoĩ porã opy'a re.
12 Ha'e gui tyke'y kuery oo nguu rymba kuery vexa'i re opena aguã
Siquém katy.
13 Ha'e ramo Israel aipoe'i José pe:
— Xerymba kuery re nderyke'y kuery opena okuapy Siquém py.
Romondouka 'rã ha'e kuerya py.
José ombovai:
— Apy ma aĩ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Israel aipoe'i:
— Tereo aỹ. Exa marã rami pa nderyke'y kuery ikuaia, ha'e xerymba
kuery mba'exa pa ikuaia guive exa pota. Ha'e gui eju xevy remombe'u
aguã — he'i. Ha'e rami vy Hebrom yvy'ã guy gui omondouka Siquém katy.
15 Opa rupi rei José oiko rã peteĩ ava ovaexĩ. Ha'e vy oporandu:
— Mba'e tu reka reikovy?
16 Ombovai:
— Ke'y kuery rima aeka aikovy. Emombe'u ke mamo pa mymba kuery
oguereko okuapya — he'i.
17 Ha'e rã ava va'e aipoe'i:
— Apy gui oje'oipa ju ma. Mba'eta aendu aipoe'i rã: "Jaje'oi apy gui
Dotã katy ju" he'i okuapy ramo. — Ha'e ramo José oo guyke'y kuery
rakykue. Ha'e vy Dotã py ojou.
18 Mombyry rupi ou reve ha'e kuery oexa vy ovaẽ e'ỹ mbove
jogueroayvu okuapy ojuka aguã re.
19 Joupe-upe aipoe'i:
— Pee ma ou oiny oexa ra'u kuaa va'e!
20 Peju ke aỹ, jajuka. Nhamombo yvykua py, ha'e nhamombe'u 'rã vixo
ka'aguy regua ho'uague rami. Ha'e rami vy jaexa 'rã mba'e pa oexa
ra'uague gui oiko ra'ea — he'i okuapy.
21 Ha'e rami ijayvu rã tyke'y Rúben oendu vy ogueraa jepe ha'e kuery
po gui. Ha'e vy aipoe'i:
— Nda'evei jajuka aguã.
22 Nda'evei nhamoẽ aguã huguy. Yvykua tekoa e'ỹa py oĩ va'e py
pemombo teĩ hexe pemoĩ eme pendepo — he'i. Ha'e rami ijayvu ha'e
kuery po gui ogueraa jepexe vy tuua py ju omondouka aguã.
23 Ha'e gui José guyke'y kuerya py ovaẽ ramove ojopy, omboi ikamixa
puku ijyva puku va'e onhemonde oikovya.
24 Ojopy vy omombo yvykua yy oĩ e'ỹ va'e py.
25 Ha'e gui oguapy okuapy okaru aguã. Oma'ẽ vy oexa Ismael regua
kuery Gileade gui ou okuapy va'e. Guymba camelo áry ogueru heakuã
porã va'e, bálsamo ha'e mirra. Egito yvy katy ogueraa henoiny.
26 Ha'e gui Judá aipoe'i guyvy kuery pe:
— Mba'e tu jajou 'rã nhanderyvy jajukaague re, ha'e huguy
nhamoẽague nhanhomia re?
27 Peju, nhavende Ismael regua kuery pe, hexe nhandepo nhamoĩ e'ỹ
aguã, mba'eta nhanderyvy nhandero'o ae oiko — he'i. Ha'e ramo tyvy
kuery ojou porã.
28 Mba'emo vendea Midiã pygua kuery oaxa oje'oivy ramo José ryke'y
kuery ojopy vy oguenoẽ yvykua gui. Ismael regua kuery pe ovende vinte
hatã'i va'e prata guigua re. Ha'e rã ha'e kuery ma Egito yvy katy ogueraa
José.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

29 Ha'e gui Rúben yvykua py oma'ẽ aguã ou ju ramo José noĩvei ma ha'e
py. Ha'e ramo oao omondoro.[v]
30 Oo ju guyke'y kuerya py. Aipoe'i:
— Kunumi va'e noĩvei pe py. Ha'e rami rire xee marã katy 'rã tu aa?
— he'i.
31 Ha'e ramo José kamixa puku ojopy vy kavara ojuka vy ombovypa
huguy.
32 Ha'e vy kamixa puku ijyva puku va'e omondouka, nguua py ogueraa
uka. Ha'e vy aipoe'i uka okuapy:
— Kova'e rojou. Exa pota ndera'y mba'e pa tyrã pa ha'e'ỹa — he'i uka.
33 Ha'e gui tuu kamixa puku oexa kuaa vy aipoe'i:
— Xera'y mba'e rima. Vixo ka'aguy regua rima ho'u ra'e. Anhetẽ José
omondoropa 'rã ra'e — he'i.
34 Ha'e rami vy Jacó oao omondoropa vy ajukue voxa guigua py ju
onhemonde. Mbovy ára re rei e'ỹ ipy'a vai oikovy gua'y re.
35 Ha'e ramo ta'y ha'e tajy kuery ha'e javive joguerupa ombopy'a porã
aguã. Ha'e rã ha'e ma nonhembopy'a porã ukai. Ha'e vy aipoe'i:
— Ajae'o reve 'rã xenhe'ẽ oo xera'y oĩa py — he'i. Ha'e rami vy tuu
ojae'o vaipa.
36 Ha'e va'e jave Midiã regua kuery ma Egito yvy py ju ovende José,
Faraó rembiguai xondaro ruvixa Potifar hery va'e pe.

Judá ha'e ta'y ra'yxykue Tamar rekokue oĩa

38 1 Ha'e va'e jave py Judá guyvy kuerya gui ojepe'a vy oiko peteĩ
Adulão pygua, Hira hery va'e ro py.
2 Ha'e py Judá oexa peteĩ kunha Canaã pygua Sua rajy. Gua'yxyrã ogueru
vy oguereko.
3 Ha'e gui oguereko'i kyrĩ va'e, ava'i. Tuu omboery Er.
4 Oguerekove ju amboae kyrĩ va'e. Ha'e va'e ma ixy omboery Onã.
5 Peteĩgue ju oguereko ramo amboae ava'i itui'i. Ha'e va'e rery ma Selá.
Quezibe tekoa py oikoa py oikuavã'i.
6 Ha'e gui Judá ojou gua'y jypy guare Er ra'yxyrã, Tamar hery va'e.
7 Ha'e rã Judá ra'y tujave va'e ma teko vai rupi anho oiko Nhanderuete
renonde. Ha'e ramo SENHOR oipe'a hekove.
8 Ha'e ramo gua'y Onã pe ju Judá aipoe'i:
— Ereko nderyke'y ra'yxykue. Nhanderekorã va'ekue rami vy ereko,
nderyke'y ra'yrã rami pereko aguã — he'i.[w]

---

[v] **37.29** Ha'e kuery omondoro 'rã oao ndovy'aia oexa uka vy. [w] **38.8** Ha'e kuery reko rami vy amongue ta'y e'ỹ re omano ramo tyvy ju oiko 'rã imeve'ỹ va'e re omenda aguã rami, tyvy ra'y oiko aguã omano va'ekue ra'y rami (Deuteronômio 25.5-6). Ha'e nunga re saduceu kuery oporandu okuapy Jesus pe (Mateus 22.23-33; Marcos 12.18-27; Lucas 20.27-40).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ha'e rami teĩ Onã oikuaa ta'y oiko va'erã va'e ta'y ae e'ỹ oiko 'rãa. Ha'e
rami vy guyke'y ra'yxykue reve onheno nhavõ ojapo yvy py ho'apa aguã
rami, tyke'y ra'yrã rami oiko e'ỹ aguã.
10 Ha'e rami ojapo ramo SENHOR ndojou porãi. Ha'e rami vy ha'e va'e
rekove voi oipe'a avi.
11 Ha'e ramo Judá aipoe'i gua'y ra'yxykue Tamar pe:
— Eiko imeve'ỹ va'e ranhe nderu ro py, xera'y Selá tuja peve — he'i.
Mba'eta ojeupe aipoe'i: "Kova'e xera'y voi guyke'y kuery rami omano e'ỹ
aguã", he'i vy. Ha'e ramo Tamar oo vy nguu ro py ju oiko.
12 Yma ma rire Judá ra'yxy Sua rajy va'e omano. Ha'e va'e gui Judá ipy'a
porã ju vy oo guymba kuery vexa'i rague ojaya aguã Timna py, oirũ Hira
Adulão pygua reve.
13 Ha'e Tamar pe aipo'ea:
— Neme rukue rako ou oiny Timna katy, guymba vexa'i rague ojaya
aguã — he'i.
14 Ha'e ramo oao imeve'ỹ va'e regua onhemondea omboekovia, ngova
guive omo'ã ojexa kuaa uka e'ỹ aguã. Oguapy oiny Enaim rokẽ rexei
Timna katy tape oo va'e py, mba'eta oikuaa Selá tuja ma va'eri ta'yxyrã
nome'ẽi teria.
15 Ha'e gui Judá oexa vy "Itavy rei va'e po" he'i, ngova omo'ã ramo.
16 Ha'e rami vy hexe onhemboja ovy vy aipoe'i:
— Eju, jaa nhanheno — he'i, gua'y ra'yxykue oexa kuaa e'ỹ vy.
Kunha va'e oporandu:
— Mba'e tu ha'vy reme'ẽ ta nhanheno aguã re?
17 Ha'e ombovai:
— Ndea py aru ruka 'rã peteĩ kavara xerymba kuery ikuaia gui — he'i.
Ha'e rã kunha va'e aipoe'i:
— Kavara reru ruka e'ỹa ja eja ranhe xevy mba'emo areko va'erã — he'i.
18 Judá oporandu:
— Mba'e nunga ha'vy reipota aeja?
Kunha va'e ombovai:
— Nemba'e carimbo ixã reve, ha'e ndepopoka ndepo py rereko va'e —
he'i. Ome'ẽmba vy
onheno kunha va'e reve. Ha'e gui kunha va'e oguereko'i ta'y.
19 Ha'e vy opu'ã ovy vy omboi ngova mo'ãa. Omoĩ ju ao imeve'ỹ va'e regua
omboi va'ekue.
20 Ha'e va'e rire oĩague py Judá ogueraa uka kavara oirũ Adulão pygua
pe, kunha va'e gui ogueru ju aguã ipo py oeja va'ekue. Oo teĩ ndojoui
kunha va'e.
21 Ha'e vy oporandu ha'e pygua avakue pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Mamo tu oĩ kunha itavy rei va'e Enaim rexei'i tape oo va'e py oĩ
va'ekue?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e kuery ombovai:
— Apy tu ndoikoi ri jepi itavy rei va'e — he'i.
22 Ha'e gui Judá oĩa py ju irũ ojevy vy aipoe'i:
— Xee ndajoui kunha va'e. Ha'e rami avi avakue ha'e pygua "Apy tu ndoikoi ri jepi itavy rei va'e", he'i okuapy xevy.
23 Judá ombovai:
— Tove ipo py ae topyta aeja va'ekue, nhandejojaia rei e'ỹ aguã. Ixupe guarã kavara araa uka teĩ nderejoui — he'i.
24 Ha'e gui mboapy jaxy rai'i jave Judá pe aipo'ea:
— Ndera'y ra'yxykue Tamar tu itavy rei ra'e, oguereko ma kyrĩ va'e — 'ea.
Ha'e ramo Judá aipoe'i:
— Penoẽ na oka py peapypa aguã.
25 Oguenoẽ heruvy ramo aipoe'i uka ome rukue pe:
— Kova'e ja gui ae areko kyrĩ va'e. Peikuaa pota ke mava'e mba'e pa kova'e carimbo ixã revegua ha'e kova'e popoka — he'i.
26 Ha'e ramo Judá oexa kuaa vy aipoe'i:
— Ha'e ma xegui heko porãve va'e oiko, imerã xera'y Selá name'ẽi rire — he'i. Ha'e va'e rire nonhenovei hexeve.
27 Kyrĩ va'e oikuavã aguã ára ovaẽ ramo mokoĩ'i oguereko hyru py.
28 Itui'i jave peteĩ omoĩ opo oka katy. Ixy re opena va'e ojopy vy ipo rupi ojokua nhimbo pytã va'e py. Ha'e vy aipoe'i:
— Kova'e ma ha'e ranhe omoẽ opo.
29 Ha'e rami teĩ ha'e va'e opo omoinge ju ramo amboae ju itui. Ha'e rã aipoe'i:
— Mba'exa tu remopa'ũ rejuvy? — he'i vy omboery Perez.[x]
30 Ha'e gui ma tyvy ju itui ipo rupi nhimbo pytã ojokuaa va'ekue reve. Ha'e vy omboery Zera.

Potifar ro py José oikoague

39 1 Ha'e gui Ismael regua kuery Egito katy José ogueraa okuapy rire ha'e kuery gui Faraó rembiguai xondaro ruvixa Potifar hery va'e ju ojogua.
2 José reve SENHOR oiko ramo oiko porã Egito pygua ro py.
3 Potifar voi oexa hexeve SENHOR oikoa, ha'e mba'emo ojapoa ha'e javi py SENHOR omoingo porãa.
4 Ha'e rami vy ojou porã José. Omoĩ ngoo py ikuai va'e ha'e javi re opena aguã. Opa mba'e oguereko va'e omboaxapa ipo py.
5 Ngoo ha'e opa mba'e oguereko va'e re opena ukaa ára guive José re vy SENHOR omoingo porã Egito pygua ro. Opa mba'e oguereko va'e, hoo pygua, mba'ety rupi voi SENHOR omoingo porã.

---

[x] **38.29** Tery Perez ma "Omopa'ũ va'e" 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e ramo Potifar opa mba'e José po py omboaxapa, mba'emo re opena
va'erã omoĩ vy mba'eve re ndoikuaa potavei mbojape ho'u va'erã e'ỹ vy.
José ma imbaraete, iporã guive.
7 Ha'e va'e rire ipatõ ra'yxy openaxe oikovy José re. Ha'e vy aipoe'i:
— Enheno xereve.
8 Ha'e ramo ndoipotai vy aipoe'i opatõ ra'yxy pe:
— Xepatõ ma ndoikuaa potai mba'emo hoo py oĩ va'e re, xepo py
omboaxapa oguereko va'e ha'e javi.
9 Ha'e voi xegui ndayvatevei kova'e oo py. Mba'eve nomboaxa e'ỹi apena
aguã, ndere e'ỹ vy, ta'yxy ae reiko ramo. Mba'e re tu ha'e rami ete teko
vai ajapo ta, Nhanderuete pe ajejavy vy? — he'i.
10 Ko'ẽ nhavõ kunha va'e ijayvu oikovy José pe. Ha'e rã ndojapyxakai
hexeve onheno aguã, neĩ hexeve oĩ aguã ndojou porãi guive.
11 Ha'e gui peteĩ ára oo py José ou mba'emo re oikuaa pota aguã.
Tembiguai oo pygua kuery neĩ peteĩve noĩ.
12 Ha'e ramo kunha va'e ijao re ojopy vy aipoe'i:
— Enheno xereve — he'i ju. Ha'e ramo kunha va'e po py oao oeja ovy,
onha ovy oka katy.
13 Oka katy onha vy oao ipo py oeja ovya kunha va'e oexa vy
14 oenoĩ tembiguai avakue oo pygua kuery. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Pexa ma, kova'e hebreu xeme ogueru va'ekue nhanembojaru rei
aguã ou. Xea py ou kuri xereve onhenoxe vy. Ha'e rã xee ajapukai ratã.
15 Ajapukai ratã ramo oendu vy onha ovy oka katy, oao oeja ovy — he'i.
16 Kunha va'e ijao omoĩ porã oyvýry, ime ngoo py ou ju peve.
17 Ha'e gui ome pe ju omombe'u jypy omombe'uague rami ae. Ha'e vy aipoe'i:
— Xea py ou kuri hebreu nerembiguairã reru va'ekue, xembojaruxe vy.
18 Ha'e gui ajapukai atã ramo oka katy onha vy xeyvýry oeja ovy oao — he'i.
19 Ipatõ ra'yxy ixupe "Ha'e rami nerembiguai ojapo kuri xere" he'i rã
oendu vy ipoxy vaipa.
20 Ha'e vy ojopy José. Ombo'a uka nhuã huvixa ombo'a uka va'ekue ikuaia
py. Ha'e rami rã José nhuã py oĩ.
21 Ha'e rami teĩ José reve SENHOR oiko vy opena porã hexe. Ojapo nhuã
re opena va'e ojou porã aguã rami.
22 Ha'e ramo José pe ju opena uka nhuã py ikuai va'e ha'e javive re.
Mba'emo ojapoa va'e ha'e javi re opena ha'e py.
23 Nhuã re opena va'e mba'eve ndojapoi, José pe anho mba'emo ojapo uka vy.
Hexeve SENHOR oiko, ha'e mba'emo ojapoa ha'e javi py SENHOR omoingo porã.

José nhuã py oĩ jave mokoĩ oexa ra'u va'ekue omombe'uague

40 1 Ha'e va'e rire Egito pygua huvixa rembiguai kuery, ixupegua
karo re opena va'ety ha'e mbojape apoa, mokoĩve ojejavy opatõ
pe.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Ha'e ramo guembiguai mokoĩve pe Faraó ivai, karo re opena va'e ruvixa
pe, mbojape apoa ruvixa pe guive.
3 Ha'e rami vy ombo'a uka xondaro ruvixa ro py, José nhuã py oĩa py ae.
4 Mokoĩve re xondaro ruvixa opena uka José pe. Ha'e rami py opyta are
okuapy nhuã py.
5 Peteĩ pyavyve ha'e kuery mokoĩve oexa ra'u, karo re opena va'ekue
ha'e mbojape apoare Egito pygua huvixa rembiguai nhuã py ikuai va'e.
Ha'e rami vy peteĩ-teĩ oikuaaxe oexa ra'uague mba'erã paa.
6 Ko'ẽ aje'ive reve ha'e kuerya py José ou vy oexa rã iporiau rei
okuapy.
7 Ha'e ramo oporandu Faraó rembiguai hexeve nhuã py ikuai va'e pe. Ha'e
vy aipoe'i:
— Mba'e re tu aỹ pendeporiau rei pekuapy?
8 Ha'e kuery ombovai:
— Roexa ra'u kuri peteĩ mba'e, ha'e avave rei jipoi mba'erã paa kuaa
ukaarã — he'i.
Ha'e ramo José aipoe'i:
— Nhanderuete e'ỹ ri ty'y ha'e nunga kuaa ukaarã oiko? Pemombe'u
ha'vy xevy pexa ra'u va'ekue.

Karo re opena va'e oexa ra'u va'ekue omombe'uague

9 Ha'e ramo karo re opena va'ekue José pe omombe'u oexa ra'u va'ekue.
Ha'e vy aipoe'i:
— Xee aexa ra'u rã peteĩ uva rembypy hi'aĩ xerenonde.
10 Uva rembypy re oĩ mboapy hakã. Hoky, ipotypa, hi'a ijajupa guive.
11 Faraó pegua karo xepo py merami areko. Uva'a ajopy vy aumbiri
merami karo py. Ha'e vy Faraó po py merami amoĩ — he'i.
12 Ha'e ramo José aipoe'i ixupe:
— Po rami guarã rima ra'e: Mboapy uva rakã ma mboapy ára.
13 Ha'e gui mboapy araa py ma Faraó nemoĩ ju 'rã reikoaty rami reiko
aguã, nerembiaporã va'ekue rejapo ju 'rã ipo py karo remoĩ aguã, yma
ixupegua karo re repenaaty rami ae ju.
14 Ha'e rami avi reiko porã ma vy nema'endu'a ke xere. Ajerure xepytyvõ
aguã, Faraó oendua py ke nema'endu'a xere, kova'e oo gui aẽ aguã,
15 mba'eta xee ma anhetẽ xererua rive va'ekue hebreu kuery yvy gui. Ha'e
gui apy voi mba'eve ndajapoi nhuã py xembotya aguã — he'i.

Mbojape apoa oexa ra'u va'ekue omombe'uague

16 Ha'e gui mbojape apoa ruvixa ju José mba'emo omombe'u porãa oexa
vy aipoe'i ixupe:
— Xee voi aexa ra'u kuri. Ha'e gui mboapy ajaka'i mbojape oĩa xeakã
áry merami araa henoiny.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ajaka'i hi'áryve oĩ va'e py ma opa marãgua Faraó ho'uxe vai va'e oĩ
mbojape apoa rembiapo. Ha'e rã guyra ma ho'u okuapy xeakã áry ajaka'i
araa va'e gui — he'i.
18 Ha'e ramo José aipoe'i ixupe:
— Po rami guarã rima ra'e: Mboapy ajaka'i ma mboapy ára.
19 Ha'e gui mboapy araa py ma Faraó oipe'a uka 'rã neakã, ha'e ndereupi
'rã yvyra re. Ha'e rã guyra ho'u 'rã ndero'okue — he'i.
20 Ha'e gui mboapy araa py ma ovaẽ Faraó ituiague ára. Ha'e va'e ára
py ngaru ojapo guembiguai kuery ha'e javi pe. Ha'e kuery oexaa py omoĩ
ju karo re opena va'e ruvixa, ha'e rã mbojape apoa ruvixa re ma ijayvu
omano aguã re.
21 Karo re opena va'e ruvixa ma omoĩ oikoaty rami ju oiko aguã rami,
Faraó po py karo omoĩ aguã.
22 Ha'e rã mbojape apoa ruvixa ma ojyryvipy uka, José omombe'u voiague
rami.
23 Ha'e rami teĩ karo re opena va'e ruvixa na'ima'endu'avei José re,
hexarai rive.

Faraó oexa ra'u va'ekue ju José omombe'uague

41 1 Mokoĩ ma'etỹa py Faraó ju oexa ra'u. Nilo yakã yvýry merami
opu'ã ho'amy.
2 Oexa ra'u sete vaka ikyra va'e, iporãgue va'e yy gui oẽ vy nhuũ rogue
ho'u okuapy ramo.
3 Ha'e va'e rire sete vaka ivaikue, inhangaikue va'e ju yy gui oẽ ouvy
ikyrakue rakykue. Oẽ ypy va'ekue reve opyta okuapy yy rembe re.
4 Ha'e gui vaka ivaikue rei, inhangaikue va'e omokõmba merami vaka
ikyrave va'e. Ha'e ramove Faraó omyĩ.
5 Ha'e gui oke vyve oexa ra'u ju. Ha'e vy oexa peteĩ rembypy re sete
hary iporã va'e oĩ rã.
6 Ha'e va'e rire sete hary ju oĩ ivaikue'i, yvytu haku va'e omombirupa rei'i
va'ekue ramigua.
7 Ha'e gui sete hary ivaikue'i va'e omokõmba hary porãgue oĩ va'ekue. Ha'e
gui Faraó omyĩ. Ha'e nunga oexa ra'u.
8 Ko'ẽ aje'ive ha'e nunga re anho Faraó ipy'a oiny vy oenoĩ ukapa
imba'ekuaa va'e ha'e guembiguai hi'arandu va'e Egito py ikuai va'e ha'e
javi. Ha'e kuery pe omombe'upa oexa ra'u va'ekue. Ha'e rami teĩ peteĩve
jipoi ixupe mba'erã paa omombe'u kuaa va'erã.
9 Ha'e rami rã karo re opena va'e ruvixa aipoe'i Faraó pe:
— Aỹ ma xema'endu'a peteĩ ajejavyague re.
10 Nerembiguai kuery pe ndevai vaipa vy xemboty uka karamboae nhuã
py xondaro ruvixa ro py, mbojape apoa ruvixa reve.
11 Peteĩ pyávy peteĩ-teĩ roexa ra'u joo rami e'ỹ-e'ỹ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Ore roĩa py oiko avi peteĩ kunumi hebreu va'e xondaro ruvixa
rembiguai oiko va'ekue. Ore roexa ra'u va'ekue romombe'u ramo oikuaa
uka mba'erã pa roexa ra'uague. Peteĩ-teĩ pe roexa ra'u va'ekue ha'evea
rami omombe'u orevy.
13 Ha'e gui roexa ra'u va'ekue omombe'uague rami meme oiko. Xee ma
aikoaty rami ju xemoĩ. Ha'e rã amboae ma rejyryvipy uka — he'i.
14 Ha'e ramo Faraó ma José oenoĩ uka ramo nhuã gui oguenoẽa pojava.
Ha'e ramo guendyva ojapo, ha'e oao omboekovia ma vy oo Faraó pe ojexa
uka aguã.
15 Ixupe Faraó aipoe'i:
— Xee aexa ra'u va'ekue avave rei ndoikuaai mba'erã pa aexa ra'ua.
Ha'e rã ndevy ma aipo'ea reikuaa va'ea oexa ra'u pyre mba'erã paa.
16 José ombovai vy aipoe'i:
— Xee e'ỹ rima aikuaa, Nhanderuete ae 'rã oikuaa uka ndee Faraó pe
opena porã vy — he'i.
17 Ha'e ramo Faraó omombe'u José pe:
— Aexa ra'u vy yakã Nilo rembe re merami xe'aĩ.
18 Ha'e aexa sete vaka ikyra va'e, iporã va'e yy gui oẽ rã. Okaru okuapy
ranhe nhuũ rogue re.
19 Ha'e rire vaka kuery mboae ju oẽ ouvy ikangykue, ivaikue ha'e
inhangaikue. Ha'e ramigua xee aexa va'e'ỹ teri Egito yvy ha'e javi re.
20 Ha'e gui vaka inhangaikue, ivaikue va'e ho'upa ikyra va'e oẽ ypy
va'ekue.
21 Omokõmba rire teĩ aexa rã nhomokõ va'ekue rami e'ỹ, ivaikue rei ae
okuapy jypy guare rami ae. Ha'e gui amyĩ.
22 Ha'e gui ma aexa ra'u ju peteĩ rembypy re sete hary iporãgue oĩ va'e.
23 Ha'e va'e rire oẽ ju sete hary vaikue'i, yvytu haku va'e gui ipirupa rei
va'e.
24 Ha'e gui sete hary vaikue'i va'e omokõmba sete hary porãgue ikuai
va'ekue. Ha'e nunga imba'ekuaa va'e kuery pe amombe'u rã neĩ peteĩve
nomombe'u kuaai mba'erã paa — he'i.
25 Ha'e ramo José ombovai:
— Ndee Faraó, peteĩ rami guarã ae rexa ra'u ra'e. Nhanderuete
mba'emo omoingo va'erã rima oikuaa uka ndevy.
26 Sete vaka iporã va'e rexa va'e ma sete ma'etỹ. Ha'e sete hary iporã va'e
voi sete ma'etỹ. Rexa ra'u va'ekue ma peteĩ'i rami guarã.
27 Sete vaka ivaikue rei, inhangaikue va'e takykue oẽ va'e ma sete ma'etỹ
avi, ha'e sete hary ivaikue rei va'e yvytu haku va'e omombirupa va'ekue
ma sete ma'etỹ re karuai oiko va'erã.
28 Pova'e ayvu Faraó pe aipoa'e va'e py ma Nhanderuete ndevy oikuaa uka
mba'emo ombou va'erã.
29 Mba'eta sete ma'etỹ re opa mba'e oiko porã 'rã Egito yvy ha'e javi re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

30 Ha'e va'e rire ma sete ma'etỹ re ju 'rã oiko karuai. Ha'e va'e gui opa
mba'e oiko porãague re na'ima'endu'aavei 'rã Egito yvy re, mba'eta karuai
omomba 'rã yvy ha'e javi.
31 Yvy re oiko porãague re ma na'ima'endu'aavei 'rã karuai ha'e va'e rire
oiko ramo. Ha'e nunga nda'evei ete 'rã.
32 Mokoĩgue ma Faraó pe Nhanderuete oexa ra'u uka, mba'eta ombou 'rãe,
ombou voi 'rã guive.
33 Aỹ ma Faraó, rejou 'rãgue peteĩ ava oiko kuaa va'e, hi'arandu va'e Egito
yvy re opena aguã remoĩ va'erã.
34 Faraó, ejapo ke po rami. Emoĩ yvy re opena va'erã kuery, Egito yvy
rupi sete ma'etỹ re peteĩ nhiruĩ henda py ijaju va'e oiko nhavõ gui peteĩ-
teĩ ojopy va'erã.
35 Opena va'e kuery tomono'õ mba'emo'a, ma'etỹa oiko porã va'e ára.
Tomboaty reta mba'emo ra'yĩ Faraó po py tetã pygua kuery peguarã.
Tomoĩ porãmba.
36 Ha'e rami vy 'rãe pereko tembi'u karuai sete ma'etỹ re Egito yvy re oiko
jave guarã, karuai gui yvy re ikuai va'e opa e'ỹ aguã — he'i.

Egito yvy re José opena oikovyague

37 Ha'e va'e ayvu Faraó ojou porã. Hembiguai kuery voi ojou porã.
38 Ha'e rami vy Faraó aipoe'i guembiguai kuery pe:
— Jajou 'rã ri nda'u ava kova'e rami hexe Nhanderuete Nhe'ẽ oĩ va'e?
— he'i.
39 Ha'e rire José pe ju Faraó aipoe'i:
— Ha'e gui ha'e nunga ha'e javi Nhanderuete oikuaa ukapa ndevy.
Avave rei ndoikoi ndee ramigua oiko kuaa ha'e hi'arandu va'e.
40 Ha'e rami rã ndee ae 'rã reĩ xero re opena va'e. Ndee meme 'rã
ndepo'aka xevygua kuery re. Xee anho 'rã ndegui yvateve va'e aiko — he'i.
41 Faraó aipoe'ive ju José pe:
— Ma'ẽ, Egito yvy ha'e javi re repena aguã romoĩ — he'i.
42 Ha'e rami vy Faraó okuã regua hery oĩa va'e omboi vy José kuã re ju
omoĩ. Ao ajukue iporãve va'e guigua py omonhemonde vy mbo'y ouro
guigua omoĩ ijaju'y re.
43 Karóxa mokoĩa va'e py oĩ aguã rami ojapo, ha'e henonde “Penenapy'ã re
ke peĩ” he'i uka heravy. Ha'e rami py ombopo'aka Egito yvy re ikuai va'e
ha'e javi re.
44 Faraó aipoe'ive ju José pe:
— Xee ma Faraó. Ha'e rami avi ndeayvu e'ỹ re avave rei ndoupi 'rã opo
neĩ opy Egito yvy ha'e javi re — he'i.
45 Faraó omboery José Zafenate-Panéia. Ta'yxyrã ome'ẽ Asenate, Om
pegua sacerdote Potífera hery va'e rajy. Ha'e va'e rire José oguata oikovy
Egito yvy ha'e javi rupi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

46 José trinta ma'etỹ oguereko Egito pygua huvixa Faraó renonde ojexa
uka jave. Ha'e va'e gui Egito yvy jave re oguataa rupi oiko.
47 Sete ma'etỹ re yvy py onhotỹ mbyre ha'e javi oiko porã.
48 Ha'e va'e sete ma'etỹ re José omono'õ ukapa tembi'urã Egito yvy re oiko
va'e. Omoĩ porã tetã ikuai va'e py. Peteĩ-teĩ tetã pyve omoĩ porã ha'e va'e
katy'i rupi tembi'urã oiko va'ekue.
49 Ha'e rami vy José omono'õ reta mba'emo ra'yĩ, ita ku'i ye'ẽ rembe rupi
ikuai va'e hetaa rami. Ndoipapa kuaavei ma, heta vaipa ete rã.
50 Ha'e gui karuai oiko e'ỹ mbove oiko mokoĩ kyrĩ va'e José ra'y, Om
pegua sacerdote Potífera rajy Asenate pi'a.
51 Tujave va'e ma José omboery Manassés, mba'eta "Nhanderuete
xemboexarai amba'eapo atãague, ha'e xeru ro py aiko jave guare ha'e javi
re", he'i vy.[y]
52 Ha'e rã gua'y mboae ma omboery Efraim, "Yvy ajexavai aikovyague py
teĩ Nhanderuete xeapo xera'y reta aguã rami", he'i vy.[z]
53 Sete ma'etỹ Egito yvy re opa mba'e oiko porãa opa.
54 Ha'e va'e rire oiko sete ma'etỹ re karuai, José aipoe'iague rami vy. Yvy
jave re ete oiko karuai. Ha'e rã Egito yvy ha'e javi re ma oĩ tembi'u.
55 Egito yvy jave re karuai oiko ramo Egito pygua kuery Faraó pe
ojapukai tembi'u re. Ha'e ramo ojeupegua kuery pe Faraó
— Tapeo José-a py. Ha'e ojapo uka va'e tema pejapo — he'i.
56 Yvy jave re karuai oiko ramo José oipe'a uka tembi'u omoĩ porãaty
ha'e javi Egito pygua kuery pe ovende aguã, Egito re voi karuai oiko ramo.
57 Yvy jave re karuai ramo Egito katy oua, José gui tembi'u ojogua aguã.

Egito py José ryke'y kuery ju ou okuapyague

42 1 Egito yvy re tembi'u oĩa Jacó oikuaa vy aipoe'i gua'y kuery pe:
— Mba'e re tu joe-joe rive ri pema'ẽ pekuapy?
2 Xee aendu "Egito yvy re mba'emo ra'yĩ oĩ" 'ea rã. Tapeo ha'vy ha'e gui
pejogua jaikove aguã, nhamanomba e'ỹ aguã — he'i.
3 Ha'e ramo José ryke'y kuery dez-ve ikuai va'e oje'oi Egito gui mba'emo
ra'yĩ ojogua aguã.
4 Ha'e rã José ryvy Benjamim ma Jacó nomondoukai tyke'y kuery reve,
ojeupe "Xapy'a rei mba'emo oiko gui", he'i vy.
5 Ha'e rami vy amboae regua kuery reve Israel ra'y kuery oje'oi mba'emo
ojogua vy, Canaã yvy re voi karuai oiko ramo.
6 José ma Egito yvy re opena va'e oĩ. Ha'e ae yvy jave gui ou va'e pe
mba'emo ovende oiny. Ha'e rami rã tyke'y kuery ou vy guenapy'ã re oĩ
henonde, yvy re ngova omovaẽmba reve.

---

[y] **41.51** Tery Manassés ma "Nhomboexaraia" 'ea. [z] **41.52** Tery Efraim ma "Ta'y reta va'e" 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 José ma guyke'y kuery oexa kuaa. Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe ndojekuaa
ukai. Ha'e kuery pe ijayvu atã guive. Ha'e vy aipoe'i:
— Magui tu peju?
Ha'e kuery ombovai:
— Canaã yvy gui roju tembi'u rojogua aguã — he'i okuapy.
8 José oexa kuaa guyke'y kuery, ha'e rã ha'e kuery ma ndoexa kuaai.
9 José ima'endu'a ha'e kuery rekorã oexa ra'u va'ekue re. Ha'e vy aipoe'i:
— Peẽ kuery ma nhemi rupi oikuaa pota va'e pendekuai. Oreyvy re
peju mamo pa roarõ e'ỹa peikuaaxe vy rive.
10 Ha'e kuery ombovai:
— Any, oreruvixa. Ore nerembiguai kuery tembi'u rojogua aguã rima
roju.
11 Ore kuery ha'e javive peteĩ'i ava ra'y orekuai. Heko porã va'e guive
orekuai, mba'emo re oikuaa pota va'e e'ỹ — he'i okuapy.
12 Ha'e rã ha'e aipoe'i:
— Any teve. Yvy roarõ e'ỹa re peikuaaxe vy rima peju.
13 Ha'e kuery ombovai:
— Ore kuery nerembiguai orekuai va'e ma doze joegua orekuai, peteĩ
ava Canaã yvy re oiko va'e ra'y kuery. Kyrĩve va'e ma oreru ro py opyta.
Ha'e rã amboae ma ndoikovei ma — he'i okuapy.
14 Ha'e gui José aipoe'i ha'e kuery pe:
— Xee pẽvy aipoa'eague rami ae oreyvy re peikuaa pota va'e ete
pendekuai.
15 Ha'e rami vy 'rãe aikuaa. Anhetẽ ete Faraó rekove rupi aura vy aipoa'e:
Apy gui ndapeoi 'rã penderyvy kyrĩve va'e ou e'ỹa ja.
16 Peẽ kuery regua peteĩ xee amondouka 'rã penderyvy reruarã. Ha'e rã peẽ
kuery ma romboty 'rã aikuaa aguã anhetẽ pa pendeayvua. Ha'e rami e'ỹ rã
Faraó rekove rupi aura vy aipoa'e: Oreyvy re peikuaa pota vy ae peju — he'i.
17 Ha'e vy mboapy ára re ombo'a imbokuapy nhuã py.
18 Mboapy araa py José aipoe'i:
— Po rami pejapo vy 'rãe peikove, mba'eta xee voi Nhanderuete
renonde ajererokyjea rupi aiko va'e.
19 Peẽ kuery heko porã'i va'e ri pendekuai vy peẽ kuery va'e regua peteĩ'i
pepyta 'rã apy nhuã py. Ha'e rã amboae kuery ma tapeo mba'emo ra'yĩ
peraa pendo pygua kuery ho'u va'erã.
20 Ha'e gui penderyvy kyrĩve va'e ta'vy peru xea py. Ha'e ramo 'rãe aikuaa
porã pendeayvu anhetẽa. Ha'e rami e'ỹ vy pemanomba 'rã — he'i.
Ha'e rami rã ha'e kuery oiko katu ha'e rami ojapo aguã.
21 Joupe-upe aipoe'i:
— Aỹ ma japaga 'rã nhanderyvy re jajapo vaiague re. Anhetẽ ojexavai
reve nhandevy ojapukai ramo nanhamboaxyi karamboae. Ha'e nungakue
re ae jaiko axy aỹ — he'i okuapy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Ha'e ramo Rúben ombovai:
— Xee aipo nda'ei ri ty'y raka'e: “Nda'evei kunumi va'e re jajapo vai
aguã” nda'ei? Teĩ peẽ kuery naxenhe'ẽ rendui. Aỹ ha'e nungakue re
japagapa jakuapy huguy nhamoẽ uka rire — he'i.
23 Ha'e kuery ha'e rami ijayvu vy ndoikuaai José oendu kuaa, mba'eta ha'e
kuery reve ijayvu mba'e he'ia paa omombe'u va'e rupi.
24 Ha'e kuerya gui José ojepe'a ranhe. Ha'e vy ojae'o. Ha'e gui ou ju vy
ha'e kuery reve ijayvu. Guyke'y Simeão ha'e kuery mbyte gui oipe'a vy
ojokua uka ha'e kuery oexaa py.

Egito gui José ryke'y kuery ojevyague

25 Ha'e kuery voxa mba'emo ra'yĩ José omonyẽ uka vy peteĩ-teĩ voxa
py omoĩ uka ju iperáta, tembi'u tape rupi ho'u va'erã guive. Ha'e ramo
ijayvuague rami ojapoa.
26 Ha'e ramo guymba mburika'i áry mba'emo ra'yĩ ojogua va'ekue oupi vy
oje'oipa ha'e gui.
27 Oke aguã py opytaa py peteĩ ovoxa oipe'a mburika'i ho'u va'erã
oguenoẽ aguã. Ha'e vy operáta ojou ju voxa py oĩ ramo.
28 Ha'e vy guyvy kuery pe aipoe'i:
— Kore ome'ẽa ju rima xeperáta. Ha'ekue ete'i nda oĩ xevoxa py — he'i.
Ha'e rami vy onhemondyi okuapy okyje vy. Joe-joe oma'ẽ reve joupe-
upe aipoe'i:
— Mba'e re nda'u ha'e rami ete ri Nhanderuete ojapo nhandere? — he'i
okuapy.
29 Ha'e gui Canaã yvy re nguu Jacó-a py ovaẽ vy ixupe omombe'upa
oiko va'ekue-'ekue. Ha'e vy aipoe'i:
30 — Ava ha'e va'e yvy pygua ruvixa oĩ va'e orevy ijayvu atã, ijyvy re
oikuaa pota va'e rami orerereko.
31 Ha'e rã ore kuery aiporo'e: “Ore ma heko porã va'e orekuai, roikuaa
pota va'e'ỹ.
32 Doze joegua orekuai, peteĩ'i oiko oreru. Peteĩ oreryvy ma jipovei, ha'e
rã kyrĩve va'e ma oreru ro py oĩ Canaã yvy re”, ore.
33 Ha'e gui ava yvy regua ruvixa aipoe'i orevy: “Po rami 'rã aikuaa peẽ
kuery heko porã va'e pa peikoa. Apy peja 'rã peteĩ penderegua va'e. Ha'e
rã amboae kuery ma pendo pygua kuery rembi'urã peraa vy tapeo.
34 Ha'e gui xea py ju peru penderyvy kyrĩve va'e. Ha'e ramo 'rã aikuaa
avakue heko porã va'ea, oikuaa pota va'e'ỹ peikoa. Ha'e gui ma pendepo
py ju amboaxa 'rã penderyvy, ha'e kova'e yvy re pejogua aguã mba'emo”,
he'i va'ekue orevy.
35 Ha'e kuery ogueru va'ekue voxa gui onhoẽ vy peteĩ-teĩ oexa operáta
voxa py ogueru jevyague. Voko'i peráta ryru oexa peteĩ-teĩ. Ha'e rami vy
onhemondyipa okuapy, tuu voi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

36 Ha'e gui tuu Jacó aipoe'i:
— Aỹ nda'evei teve xevy. José ma ndoikovei ma, Simeão voi noĩ apy. Aỹ
ma Benjamim ju peraaxe. Ha'e nunga ha'e javi oiko xevy.
37 Ha'e gui Rúben aipoe'i nguu pe:
— Xapy'a rei xeryvy ndaru jevyi ri ramo ejuka xera'y mokoĩve'i
hekovia. Xevy repena uka ramo ma xee aru ju 'rã.
38 Ha'e rã tuu ombovai:
— Nda'evei xera'y penderupive oo aguã. Tyke'y omano ma. Ha'e anho'i
oikove. Xapy'a rei ooa rupi mba'emo ixupe oiko ramo ma xeporiaua gui
rive amano aguã rami 'rã pejapo — he'i.

Egito yvy katy ju José ryke'y kuery oo aguã re onhembopy'a okuapyague

43 1 Ha'e ramia jave re karuai nda'evei ete yvy re.
2 Ha'e gui ha'e kuery tembi'u Egito gui ojogua va'ekue opa ramo
tuu aipoe'i:
— Tapeo, pejoguave ju tembi'u nhandevy.
3 Ha'e ramo Judá ombovai:
— Ha'e rami avi ava va'e orevy ijayvu atã reve aipoe'i va'ekue: “Xerova
ndapexa jevyi 'rã penderyvy penderupive ou e'ỹ rã”, he'i va'ekue.
4 Ha'e nunga rupi oreryvy orerupive remondouka ramo ma roo ju 'rã
tembi'u rojogua aguã.
5 Ha'e rã neremondoukai ramo ndorooi 'rã, ava va'e “Xerova ndapexai 'rã
penderyvy penderupive ou e'ỹ rã”, he'i rire.
6 Ha'e ramo tuu Israel aipoe'i:
— Mba'e re tu xemoĩ vai rei pekuapy penderyvy mboae arekovea
peikuaa uka vy?
7 Ha'e kuery ombovai:
— Ha'e va'e ava oporandu karamboae orere, ha'e oreretarã kuery re
guive. Ha'e vy aipoe'i: “Oikove teri pa penderu? Perekove pa penderyvy?”
he'i orevy. Ha'e rã oporandua ha'e javi'i rombovai. Ndoroikuaai mba'erã
pa oikuaaxea vy “Peru ke penderyvy”, he'i orevy.
8 Ha'e gui Judá aipoe'i nguu Israel pe:
— Xerupive ha'vy emondouka kunumi va'e. Ha'e ramo ropu'ã vy roo 'rã
jaikovepa aguã. Ha'e rami e'ỹ ramo ndajaikovei 'rã, ore kuery, ndee, neĩ
orera'y kuery.
9 Xee ae 'rã apena hexe, ha'e rire xepo gui ae ju rejou aguã. Ha'e gui xee ndea
py ndaru jevyi ri ramo xee ae ajejavy va'e aiko 'rã ndevy, aikovea pukukue re.
10 Ha'e rã nanhamboarei va'e rire ma mokoĩguea ma rojevy 'rãgue — he'i.
11 Tuu Israel ombovai:
— Ha'e rami rã ma po rami pejapo: Pejopy mba'emo iporãve va'e kova'e
yvy gui, pendevoxa py peraa ava va'e pe peme'ẽ va'erã: bálsamo, ei kyrĩ'i,
heakuã porã va'e, mirra, terebinto ha'e amêndoas.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Peráta guive peraave pendepo py. Pendevoxa py peráta peru va'ekue
voi peraa ju pendepo py, mokoĩguea repy. Xapy'a rei ojavy ri nhi'ã ra'e.
13 Ha'e gui penderyvy avi peraa. Pepu'ã, ha'e tapeo ju ava va'ea katy.
14 Tove Nhanderuete ipo'akapa va'e tapenemboaxy uka huvixa renonde
peĩ ramo, penderyke'y mboae pendupive ou ju aguã, Benjamim guive.
Ha'e gui xee, xera'y kuery okanhy ramo ma ta'y e'ỹ va'e 'rã apyta — he'i.

José guyke'y kuery omovaẽmbaague

15 Ha'e gui avakue ogueraa mba'emo ome'ẽ va'erã, peráta guive ogueraa
mokoĩguea repy. Guyvy Benjamim voi ogueraa. Opu'ã vy oje'oi Egito katy.
Ha'e rami vy ojexa uka ju José pe.
16 Benjamim ha'e kuery reve oĩ rã José oexa vy aipoe'i hoo re opena va'e pe:
— Eraa kova'e avakue ha'e javi xero py. Ejuka vaka ra'y, ereko katupa.
Kova'e kuery ma kuaray mbyte jave okaru 'rã xereve — he'i.
17 Ha'e ramo ojapopa José ijayvuague. Ha'e rami vy ogueraa avakue José
ro py.
18 José ro py ogueraa rã okyjepa okuapy. Ha'e vy aipoe'i:
— Peráta káuxa rima aỹ nhandereru, kueve nhandevoxa py peráta
oĩ rire. Aỹ ma nhanemondaague rami 'rã omombe'u, nhandere opu'ã vy
escravo nhanemoingo aguã, nhanerymba kuery mburika'i ojopy aguã
guive — he'i.
19 Ha'e vy José ro re opena va'e re ha'e kuery onhemboja vy hexeve
ijayvu okuapy okẽ py.
20 Ha'e vy aipoe'i:
— Kore xeruvixa, tembi'u rojogua aguã jypy roju karamboae.
21 Rojevya rupi roke aguã py rovaẽ vy orevoxa roipe'a ramo ha'e py
oreperáta oĩ ra'e. Ha'e va'ekue aỹ rogueru ju.
22 Ha'e gui rogueruve ju peráta tembi'u rojogua aguã. Ndoroikuaai guive
mava'e pa oreperáta orevoxa py omoĩ jevyague — he'i okuapy.
23 Ha'e ramo ava va'e ombovai:
— Pendepy'a guaxu ke, pekyje eme. Penderuete, peẽ kuery ru Ruete ae
omoĩ uka ju peráta pendevoxa py. Pendeperáta xee ae ajopypa karamboae
— he'i. Ha'e gui ha'e kuerya py ogueru ju Simeão.
24 Ha'e gui José ro py ogueroike vy yy ogueru opy ojoi aguã. Hymba
kuery mburika'i guive omongaru.
25 Ha'e rã ha'e kuery ma José pe ome'ẽ va'erã oguereko katu kuaray mbyte
jave ou rã guarã, mba'eta oendu ha'e py okaru vy ou 'rãa.
26 José ou ramo ha'e kuery ogueroike heruvy ixupe ome'ẽ va'erã.
Henonde re guenapy'ã re oĩ okuapy, yvy re ngova omovaẽ reve.
27 Ha'e ramo ha'e kuery pe oporandu mba'exa pa ikuaia re. Ha'e vy aipoe'i:
— Ha'vy penderu tuja'i pemombe'u va'ekue oiko porã pa? Oikove teri
pa?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 Ha'e kuery ombovai:
— Oiko porã ri oreru nerembiguai, oikove teri — he'i okuapy. Oakã
omboguejypa reve guenapy'ã re oĩ.
29 Ha'e ramo José oma'ẽ vy oexa guyvy Benjamim ixy pi'a. Ha'e vy
aipoe'i:
— Upe va'e ma nhi'ã penderyvy kyrĩve va'e pemombe'u va'ekue?
Nhanderuete topena porã ndere, xera'y — he'i ixupe.
30 José oeka pojava ojae'o aguã, opy'a re guyvy oayvua anho oendu vy.
Ha'e vy opy mboae oike vy ojae'o.
31 Ojeovaei rire oẽ ju ouvy. Ojejoko vy aipoe'i guembiguai pe:
— Pejara ke tembi'u — he'i.
32 Ha'e ramo ixupe omoĩ ae'i, ha'e kuery pe omoĩ ae'i avi, ha'e Egito pygua
kuery ha'e kuery reve okaru va'e pe omoĩ ae'i avi, mba'eta Egito pygua
kuery pe nda'evei hebreu kuery reve okaru aguã, Egito kuery rekorã
va'ekue rami vy.
33 Ha'e rami vy guenonde omboguapy uka guyke'y kuery ha'e javi. Tujave
va'e omboguapy tujave va'e oĩ aguã py porã, peteĩ-teĩ ha'e rami aguã rami
omboguapy, kyrĩve va'e voi kyrĩve va'e oĩ aguã py. Ha'e rami rã joe-joe
oma'ẽ reve onhemondyipa okuapy.
34 Ha'e gui peteĩ-teĩ ho'u va'erã ojara uka tembi'u guenonde re oĩ va'e gui.
Ha'e rã Benjamim pe ma hetave ojara uka, amboae kuery pe ojara uka
va'e gui peteĩ nhiruĩkue hetave. Ha'e ramo ha'e kuery okaru ha'e oy'u
porã okuapy hexeve.

José guyke'y kuery ou jevy aguã rami ojapoague

44 1 Ha'e gui José aipoe'i ngoo re opena va'e pe:
— Emonyẽmba ke avakue voxa ipo'akaa rami peve, ha'e emoĩ
ju peteĩ-teĩ peráta ivoxa py.
2 Ha'e gui kyrĩve va'e voxa py ma pemoĩ xekaro prata guigua voi, iperáta
mba'emo ra'yĩ repykue reve — he'i. Ha'e rã José aipoe'iague rami ojapo.
3 Ko'ẽmba ramove avakue oje'oipa ju guymba kuery reve.
4 Tetã gui mombyry e'ỹ'i teri oo jave José aipoe'i ngoo re opena va'e pe:
— Epu'ã, tereo avakue oo va'ekue rakykue. Reupity vy ke aipo're:
“Mba'e re tu penderayvu ete va'e pe pejapo vai?
5 Upe va'e karo e'ỹ ri ty'y xeruvixa oy'uaty ha'e imba'ekuaa rupi oiporu
va'ety? Ha'e ramia py pejapo vai rima”, 're.
6 Ha'e ramo hembiguai ha'e kuery oupity vy ha'ekue rami ae ijayvu.
7 Ha'e ramo ha'e kuery ombovai:
— Oreruvixa, mba'e re tu ha'e rami ete ri ndeayvu? Ha'e ramigua ete
ore nerembiguai kuery ndorojapoi.
8 Peráta orevoxa py rojou va'ekue ma Canaã yvy gui rogueru ju ndevy.
Mba'erã tu ha'vy nderuvixa ro gui prata, ouro re oremonda ta?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Karo rejou ri ramo heruare tomano, ha'e rã ore kuery ma torekuai
ndevygua escravo, oreruvixa — he'i okuapy.
10 Ha'e ramo ombovai:
— Pendeayvuague rami ae teĩ karo reruare anho 'rã oiko xevygua
escravo. Ha'e rã peẽ kuery re ma pendereko vaia noĩ — he'i.
11 Ha'e gui ha'e kuery ojapura voxa omboguejypa aguã yvy py. Peteĩ-teĩ
oipe'a ovoxa.
12 Ha'e ramo huvixa rembiguai oikuaa pota peteĩ-teĩ voxa py oĩ va'e re.
Tujave va'ea gui ranhe omboypy vy kyrĩve va'ea py omomba. Ha'e vy karo
ojou Benjamim voxa py.
13 Ha'e ramo ha'e kuery oao omondoropa. Peteĩ-teĩ guymba áry ju ovoxa
oupipa vy ojevypa tetã katy.

Judá onhemombe'u porãague

14 Ha'e gui Judá guyvy kuery reve ovaẽmba ju José ro py, ha'e py teri oĩ
ramo. Guenapy'ã re ju oĩmba henonde.
15 Ha'e ramo José aipoe'i:
— Mba'e re tu ha'e ramigua pejapo xere? Ndapeikuaai va'e ty'y ava xee
rami ipo'aka va'e imba'ekuaa va'e memea?
16 Ha'e ramo Judá ombovai:
— Xeruvixa, mba'exa tu ha'vy rombovai ta ndevy? Mba'exa tu ha'vy
oreayvu ta? Mba'exa tu ronhemombe'u ta? Nhanderuete oikuaa ore
nerembiguai kuery rojejavyague. Aỹ ma xeruvixa, ore kuery ha'e javive
'rã ndevygua escravo orekuai, karo reraare anho e'ỹ — he'i.
17 Ha'e ramo José aipoe'i:
— Nda'evei ha'e rami ajapo aguã. Ava xekaro reraare anho 'rã oiko
escravo. Ha'e rã peẽ kuery ma tapeo porã penderua katy — he'i.
18 Ha'e ramo Judá onhembojave hexe. Ha'e vy aipoe'i:
— Xeruvixa, ejapyxaka ranhe xeayvua re. Ejapyxaka peteĩ'i re xee
nerembiguai xeayvu aguã. Xeruvixa, ndevai eme xee nerembiguai pe,
mba'eta ndee ma Faraó rami avi ndepo'akapa va'e.
19 Xeruvixa, ore nerembiguai kuery pe reporandu karamboae vy aipo're:
“Pereko pa penderu, e'ỹ vy penderyvy?” 're va'ekue.
20 Ha'e gui ndee oreruvixa pe rombovai: “Roguereko oreru tuja'i, ha'e ta'y avi
oiko oreru tuja'i ma vy ta'yague. Ha'e va'e ma kyrĩve va'e oiko. Tyke'y ae'i va'ekue
omano rire ha'e anho'i ma oiko ixy pi'a. Tuu oayvuve va'e oiko”, ro'e va'ekue.
21 Ha'e gui ndee aipo're avi va'ekue ore nerembiguai kuery pe: “Peru ha'vy
apy aexa aguã.”
22 Ha'e ramo ndee oreruvixa pe rombovai: “Kunumi va'e nda'evei nguu
tuja'i oeja aguã. Oeja ramo omano 'rã”, ro'e va'ekue.
23 Ha'e gui ndee aipo're ju orevy: “Penderyvy kyrĩve va'e penderupive
ndoui ramo ndapexavei 'rã xerova”, 're va'ekue.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 Ha'e gui roo ju nerembiguai orerua py. Romombe'upa ndee xeruvixa
ndeayvuague.
25 Oreru aipoe'i: “Tapeo, pejoguave'i ju tembi'u ja'u va'erã”, he'i va'ekue.
26 Ha'e rã ore rombovai: “Nda'evei roo aguã. Oreryvy kyrĩve va'e orerupive oo ramo
'rãe ha'eve. Nda'evei 'rã ava va'e rova roexa ju aguã oreryvy reve'ỹ”, ro'e ixupe.
27 Ha'e gui nerembiguai oreru aipoe'i: “Peẽ kuery peikuaa xera'yxy
oikuavã karamboae mokoĩ'i xera'y.
28 Peteĩ ma xea gui okanhy ramo aipoa'e: ‘Xee aikuaa rã ta'vy omboa'ypaa
rã nda'u’, ha'e va'ekue. Aỹ peve xee ndaexavei.
29 Aỹ kova'e ju xea gui peipe'axe, ha'e ixupe mba'emo oiko ramo pejapo 'rã
xeporiau gui amano aguã rami”, he'i va'ekue oreru.
30 Ha'e rami rire aỹ ma xapy'a rei xee nerembiguai xerua py ajevy teĩ
kunumi va'e orerupive ndooi ramo ma oreru omano rive 'rã, mba'eta
kunumi va'e reve vy ae oikove'i teri.
31 Orereve kunumi va'e noĩ rã oreru oexa vy omano 'rã. Ha'e rami vy
rojapo 'rã nerembiguai oreru iporiau gui rive omano aguã rami.
32 Mba'eta xee nerembiguai aiko kunumi va'e re apena aguã rami. Ha'e
rami vy xeru pe aipoa'e: “Xeru, xapy'a rei xee ndaru jevyi ramo ndevy pe
aiko 'rã ajejavy va'e aikovea pukukue re”, ha'e va'ekue.
33 Ha'e nunga rupi aỹ xeruvixa, xee ae tapyta nerembiguairã kunumi va'e
rekovia, ha'e rã kunumi va'e ma too ju ke'y kuery reve.
34 Mba'exa tu xerua py aa ju ta kunumi va'e reve'ỹ? Mba'eta xee ma
ndaexaxei xeru tuja'i pe mba'emo vai oiko rã — he'i.

Guyke'y kuery pe José ojekuaa ukaague

45 1 Ha'e gui José ma ha'e javi oexaa py nonhemombe'u e'ỹ reguavei.
Ha'e vy ojapukai:
— Toẽmba xea gui — he'i. Ha'e ramo avave rei hexeve ndopytai,
guyke'y kuery pe José ojekuaa uka aguã.
2 Ha'e gui José ojae'o atã, Egito pygua kuery oendu aguã rami, Faraó ro
pygua kuery guive.
3 Ha'e rami vy José aipoe'i guyke'y kuery pe:
— Xee ma José aiko. Ha'vy oikove teri pa xeru? — he'i. Ha'e ramo
tyke'y kuery nombovai kuaavei, henonde py okyjepa vy.
4 José peteĩgue ju aipoe'i guyke'y kuery pe:
— Aỹ ma penhembojapa xere — he'i ramo hexe ovaẽmba ouvy. Ha'e vy
aipoe'ive ju: — Xee ma José Egito yvy katy xevende imbouvy va'ekue.
5 Aỹ ma nda'evei pendeporiaupa rei aguã kyvõ katy xevendeague re, neĩ
pendejeupe pendevai aguã voi nda'evei. Mba'eta ajogueraa jepe aguã ae
Nhanderuete xembou raka'e penerenonde.
6 Mba'eta mokoĩ ma'etỹ re ma karuai oiko kova'e yvy re. Aỹ oata peteĩ
nhiruĩ ma'etỹ teri mba'eve rei nonhotỹai neĩ nomono'õai aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Nhanderuete xembou penerenonde nhande kuery opa e'ỹ aguã ko yvy
gui, heta araa jepe vy.
8 Mba'eta peẽ kuery e'ỹ xembou karamboae apy. Nhanderuete ae xembou
vy Faraó ru rami xemoĩ, hoo py ikuai va'e ha'e javive ruvixarã, Egito yvy
ha'e javi re apena aguã.
9 Tapeo povaja ha'vy xerua py, aipopeje: “Ndera'y José aipoe'i uka:
‘Nhanderuete xemoĩ Egito yvy ha'e javi regua ruvixarã. Eju voi xea py are
e'ỹ re.
10 Gósen yvy re ha'eve 'rã xea katy'i reiko aguã, ndera'y kuery,
neramymino kuery, nerymba vexa'i, vaka kuery, ha'e mba'emo rereko va'e
ha'e javi reve.
11 Ha'e py ma apena 'rã ndere, mba'eta peteĩ nhiruĩ ma'etỹ teri oata karuai
opa aguã. Ha'e rami iporiaukue va'e reiko e'ỹ aguã, ndero py ikuai va'e,
neĩ rereko va'e ha'e javi opa e'ỹ aguã’, he'i uka José”, peje.
12 Aỹ ma peẽ kuery xeryvy Benjamim reve pexa pekuapy xee ae
pendereve xeayvu aikovya.
13 Xeru pe pemombe'u Egito yvy re mba'emo porã arekopa va'e ha'e pexa
va'e ha'e javi. Tapeo pojava, apy ju peru xeru — he'i.
14 Ha'e gui guyvy Benjamim oĩa py José oo vy ijaju'y rupi oikuavã reve
ojae'o. Benjamim voi ojae'o guyke'y aju'y rupi oikuavã vy.
15 Ha'e gui guyke'y kuery ha'e javive ju oayvupa ojae'o reve. Ha'e ramo
tyke'y kuery ijayvu hexeve.

José ryke'y kuery ou okuapy rã Faraó oenduague

16 Ha'e gui Faraó ro py voi onhendu aipo'ea rã:
— José ryke'y kuery ri ty ou ra'e — 'ea rã. Faraó oendu vy ojou porã,
hembiguai kuery guive.
17 Ha'e rami vy Faraó aipoe'i José pe:
— Aipo're nderyke'y kuery pe: “Pova'e nunga pejapo: Penerymba kuery
pembovoyi ju heravy Canaã yvy katy.
18 Ha'e gui peru penderu ha'e pendera'y kuery xea py. Xee ame'ẽ 'rã yvy
iporãvea Egito re oĩ va'e pendekuai aguã. Ha'e py pekaru 'rã pekuapy
iporãve va'e re anho”, 're.
19 Emombe'u avi ha'e kuery pe: “Pova'e nunga pejapo: Egito yvy gui peraa
karóxa pendera'y kuery ha'e pendera'yxy kuery peru aguã. Peru avi
penderu, pejupa.
20 Ha'e pepexã rei eme mba'emo pereko va'e perupa aguã re, mba'eta Egito
yvy ha'e javi re iporãguevea ikuai va'e opytapa rã pendevy”, 're — he'i.
21 Ha'e gui Israel ra'y kuery ha'e rami ojapo. Faraó aipoe'iague rami vy
ha'e kuery pe José ome'ẽ karóxa, tembi'u guive tape rupi ho'u va'erã.
22 Peteĩ-teĩ pe ome'ẽ ao iporãve va'e. Ha'e rã Benjamim pe ma ome'ẽve,
trezentos hatã'i va'e prata guigua ha'e peteĩ nhiruĩ ao iporãve va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Nguu pe ma ha'e rami avi ogueraa uka dez mburika'i opa mba'e porã
Egito guigua re ovoyi va'e, ha'e dez mburika'i mba'emo ra'yĩ ha'e mbojape
re ovoyi va'e. Tembi'u tuu oua rupi ho'u va'erã voi ome'ẽ.
24 Ha'e rami vy omondoukapa guyke'y kuery. Aipoe'i:
— Joe-joe pepu'ã eme tape peoa rupi — he'i imondovy.
25 Ha'e rami rã Egito yvy gui oje'oi vy ovaẽmba ju Canaã yvy re nguu
Jacó-a py.
26 Nguu pe aipoe'i okuapy:
— José oikove teri. Ha'e ma Egito yvy jave re opena va'e oiko — he'i
okuapy. Ha'e ramigua oendu vy nda'ipy'a tytyveia ramigua oendu,
ndogueroviai vy.
27 José ijayvuague omombe'upa rã tuu Jacó oendu vy, ha'e karóxa heruarã
José omondouka va'ekue oexa vy mae ma oendu ju ipy'a guaxua.
28 Ha'e rami vy Israel aipoe'i:
— Ha'eve ma. Xera'y José anhetẽ oikove teri ra'e. Xee aa ta amano e'ỹ
mbove aexa ju aguã — he'i.

Egito yvy katy Jacó ro pygua kuery oje'oiague

46 1 Ha'e gui Israel opa mba'e oguereko va'e reve oo vy Berseba py
ranhe ovaẽ. Ha'e py ma mba'emo ome'ẽ nguu Isaque Ruete pe
ombojerovia vy.
2 Pyávy Israel pe Nhanderuete ojexa uka vy aipoe'i:
— Jacó! Jacó!
Ombovai:
— Apy ma aĩ — he'i.
3 Ha'e ramo aipoe'i:
— Xee ma Nderuete, nderu Ruete aiko. Ekyje eme Egito yvy re reo
aguã, mba'eta ha'e py ndegui amoingo 'rã peteĩ regua heta va'e.
4 Xee aa 'rã ndereve Egito katy. Araka'eve rã ajapo 'rã ha'e gui pejevy ju
aguã rami. Remano ramo José ae 'rã omboty nderexa — he'i.
5 Ha'e gui Berseba gui Jacó oguatave ovy. Israel ra'y kuery ogueraa
nguu Jacó, gua'y kuery ha'e gua'yxy kuery Faraó karóxa heraarã ombou
va'ekue py.
6 Ogueraapa guymba kuery vaka ha'e Canaã yvy re oiko jave ojou va'ekue
ha'e javi. Oopa Egito katy, Jacó, hamymino kuery guive.
7 Gua'y kuery, gua'y ra'y kuery, guajy kuery, gua'y rajy kuery, ha'e kuery
ha'e javi ogueraapa Egito katy.
8 Po rami ma Israel ra'y kuery nguu Jacó reve Egito katy oo va'ekue
rery: Rúben ma Jacó ra'y tujave va'e.
9 Rúben ra'y kuery ma Enoque, Palu, Hezrom ha'e Carmi.
10 Simeão ra'y kuery ma Jemuel, Jamim, Oade, Jaquim, Zoar ha'e Canaã
pygua pi'a Saul.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Levi ra'y kuery ma Gérson, Coate ha'e Merari.
12 Judá ra'y kuery ma Er, Onã, Selá, Perez ha'e Zera. Ha'e rã Er ha'e Onã
ma Canaã yvy re ae omano. Perez ra'y kuery ma Hezrom ha'e Hamul.
13 Issacar ra'y kuery ma Tola, Puva, Jó ha'e Sinrom.
14 Zebulom ra'y kuery ma Serede, Elom ha'e Jaleel.
15 Ha'e va'e kuery ma Jacó ramymino ikuai, Lia pi'a meme, Padã-Arã py
oiko va'ekue. Tajy Diná voi ha'e pygua. Ha'e va'e ta'y kuery, tajy kuery
ha'e javi vy ma trinta e três ikuai.
16 Ha'e gui Gade ra'y kuery ma Zifiom, Hagi, Suni, Esbom, Eri, Arodi ha'e
Areli.
17 Aser ra'y kuery ma Imna, Isvá, Isvi, Berias ha'e heindy Sera. Berias ra'y
kuery ma Héber ha'e Malquiel.
18 Ha'e va'e kuery ma Zilpa pi'a meme, Jacó ra'y ha'e rajy kuery. Zilpa ma
Labão guajy Lia rembiguairã ome'ẽ va'ekue. Ha'e kuery ha'e javi vy ma
dezesseis ikuai.
19 Ha'e gui Jacó ra'yxy Raquel pi'a ma José ha'e Benjamim.
20 José ra'y kuery Egito py oiko va'ekue ma Manassés ha'e Efraim. Ha'e
kuery ma Asenate pi'a ikuai. Ixy ma Om pegua sacerdote Potífera rajy.
21 Benjamim ra'y kuery ma Bela, Bequer, Asbel, Gera, Naamã, Ei, Rôs,
Mupim, Hupim ha'e Arde.
22 Ha'e va'e kuery ma Jacó ra'y kuery, Raquel pi'a meme. Ha'e javi vy
catorze ikuai.
23 Ha'e gui Dã ra'y ma Husim.
24 Naftali ra'y kuery ma Jazeel, Guni, Jezer ha'e Silém.
25 Ha'e va'e kuery ma Jacó ra'y kuery, Bila pi'a meme. Ha'e va'e ma Labão
guajy Raquel rembiguairã ome'ẽ va'ekue. Ha'e javi vy sete ikuai.
26 Ha'e rami py Jacó reve Egito katy oo va'ekue ma sessenta e seis ikuai,
ta'y ra'yxy kuery jaipapa e'ỹ re.
27 José ra'y kuery Egito py oiko va'ekue ma mokoĩ ikuai. Jacó ro pygua
kuery Egito py oo va'ekue ha'e javi vy setenta ikuai raka'e.

Nguu reve José nhovaexĩague

28 Jacó guenonde re omondouka Judá José-a py, Gósen katy tape oo
va'e oikuaa aguã. Ha'e rami vy Gósen yvy re ovaẽmba.
29 Ha'e gui José ma karóxa oguereko katu vy oo ovaexĩ nguu Israel Gósen
re. Ixupe ojexa uka vy ijaju'y rupi oikuavã are'i ojae'o reve.
30 Ha'e ramo Israel aipoe'i gua'y José pe:
— Aỹ ma amano teĩ ha'eve ma, reikove reve roexa rire — he'i.
31 Ha'e gui José aipoe'i guyke'y kuery ha'e nguu ro pygua kuery ha'e javi
pe:
— Xee aa ju ta ranhe. Faraó pe aipoa'e 'rã: “Ke'y kuery ha'e xeru ro
pygua kuery ha'e javi Canaã yvy re ikuaia gui oupa ma xea py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

32 Ha'e va'e avakue ma vexa'i ha'e vaka re openaa rupi ikuai. Oguerupa
guymba kuery vexa'i ha'e vaka, mba'emo oguereko va'e ha'e javi reve”,
ha'e 'rã.
33 Ha'e gui Faraó penerenoĩ uka vy oporandu 'rã: “Mba'exa tu peẽ kuery
pemba'eapo va'e?” he'i ramo ma
34 aipopeje 'rã: “Ore nerembiguai kuery ma mymba kuery re ropenaa
rupi orekuai, orekunumi guive aỹ peve, oreramoĩ kuery ikuaiague rami
ae”, peje. Ha'e rami rã ijayvu 'rã Gósen yvy re pendekuai aguã. Mba'eta
Egito pygua kuery pe rã guymba re opena va'e omboetepy e'ỹ meme ikuai
— he'i.

Faraó-a py José nguu Israel ogueruague

47 1 Ha'e gui José ou vy aipoe'i Faraó pe:
— Xeru ha'e ke'y kuery oupa ma Canaã yvy gui. Guymba kuery
vexa'i ha'e vaka, ha'e mba'emo oguereko va'e ha'e javi reve ovaẽ okuapy
Gósen yvy re — he'i.
2 Ha'e vy teĩ nhiruĩ guyke'y kuery ogueru avi, oexa uka Faraó pe.
3 Ha'e ramo José ryke'y kuery pe Faraó oporandu:
— Mba'exa tu peẽ kuery pemba'eapo va'e?
Ha'e kuery ombovai:
— Nerembiguai kuery vexa'i re ropenaa rupi orekuai, oreramoĩ kuery
ikuaiague rami ae.
4 Kova'e yvy re orekuai aguã ri roju, mba'eta Canaã yvy re ma nhuũ porã
jipoi ore nerembiguai kuery rymba kuery pe, karuai nda'evei ete ramo.
Ha'e nunga rupi aỹ rojerure Gósen yvy re orekuai aguã re — he'i okuapy
Faraó pe.
5 Ha'e ramo Faraó aipoe'i José pe:
— Nderu ha'e nderyke'y kuery ndea py oupa ma ramo
6 Egito yvy ndevy guarã ae itui. Iporãvea py ejapo nderu ha'e nderyke'y
kuery ta'ikuai. Gósen yvy re ae ri ta'ikuai. Ha'e gui xapy'a rei rã nderyke'y
kuery regua opena kuaa ete va'e ikuai ramo emoĩ xerymba kuery re ae
opena va'erã — he'i.
7 Ha'e gui nguu Jacó ju José ogueru vy oexa uka Faraó pe. Ha'e ramo
Jacó ogueroayvu porã Faraó.
8 Faraó oporandu Jacó pe:
— Mbovy ma'etỹ ma tu rereko?
9 Jacó ombovai:
— Xee aikoa ha'e javi vy ma cento e trinta ma'etỹ. Mboapy'i ete aiko
axya. Xee ma ndaupityi teri xeramoĩ kuery oikoague ma'etỹ peve — he'i.
10 Ha'e rami vy Jacó Faraó ogueroayvu porã rire oo ju oĩa gui.
11 Ha'e gui José omboekoa nguu ha'e guyke'y kuery. Ramessés yvy re
Egito yvy iporãvea py ome'ẽ ikuai aguã, Faraó aipoe'iague rami vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Nguu, guyke'y kuery ha'e nguu ro pygua kuery ha'e javi pe José ombou
jepi tembi'u, peteĩ-teĩ gua'y kuery mbovy pa oguerekoa rami.

José Egito yvy ha'e javi ojoguaague

13 Karuai nda'evei ete ramo yvy jave re jipoi tembi'u. Ha'e nunga rupi
Egito ha'e Canaã yvy re ikuai va'e iporiauve oje'oivy karuai gui.
14 Ha'e vy Egito ha'e Canaã pygua kuery José gui mba'emo ra'yĩ ojogua vy
ipo py anho omboaxa peráta. Ha'e ramo Faraó ro py ju oguerupa.
15 Ha'e gui Egito ha'e Canaã yvy re peráta jipovei ramo Egito pygua kuery
ha'e javi jogueru vy ojexa uka José renonde. Ha'e vy aipoe'i okuapy:
— Eme'ẽ orerembi'urã. Mba'erã tu romanomba ta rexaa py? Oreperáta
opa ma — he'i okuapy.
16 José ombovai:
— Pendeperáta opa ma ramo penerymba kuery ju peru. Penerymba
kuery rekovia 'rã ame'ẽ tembi'u — he'i.
17 Ha'e ramo José-a py ogueru guymba kuery. Ha'e rã hembi'urã José
ome'ẽ kavaju, vexa'i, vaka ha'e mburika'i rekovia. Ha'e rami vy ha'e va'e
ma'etỹ re ma mymba kuery rekovia re omongaru.
18 Ha'e va'e ma'etỹ opa rire ma'etỹa mboae ovaẽ ramo José-a py oupa ju.
Ha'e vy aipoe'i:
— Oreruvixa, nda'evei rombotavya rupi oreayvu aguã ndevy. Oreperáta
opa ma, orerymba kuery voi rerekopa ma. Mba'eve'i ndoroguerekovei ma
ndevy peguarã, orerete ae ha'e oreyvy e'ỹ vy.
19 Mba'erã tu ore kuery romano ta rexaa py, oreyvy opyta rive aguã? Orejogua
ke, oreyvy avi ejogua tembi'u rekovia. Ha'e rami rã ore kuery roiko 'rã escravo
Faraó pegua, oreyvy voi imba'erã topyta. Eme'ẽ orevy mba'emo ra'yĩgue
roikove aguã, romano e'ỹ aguã, yvy voi opyta rive e'ỹ aguã — he'i okuapy.
20 Ha'e rami rã Egito yvy ha'e javi José ojogua Faraó pe. Egito pygua
kuery peteĩ-teĩ oyvy ovende, ha'e py karuai nda'evei ete ramo. Ha'e rami
vy yvy ha'e javi Faraó mba'e opyta.
21 Ha'e pygua kuery voi ojeupegua escravo omoingo, Egito yvy ha'e javi
rupi ikuai va'e.
22 Sacerdote kuery hyvy anho ndojoguai, mba'eta ha'e va'e kuery pe Faraó
mba'emo ome'ẽ jepi ramo. Faraó po gui ojopy va'ekue re ae okaru okuapy.
Ha'e rami vy ha'e kuery novendei oyvy.
23 Ha'e gui José aipoe'i heta va'e kuery pe:
— Aỹ ma peẽ kuery rojogua ma, pendeyvy voi ajogua Faraó mba'erã.
Apy ma mba'emo ra'yĩgue oĩ. Peraa, penhotỹ yvy re.
24 Mba'emo'a pemono'õ vy ma peteĩ nhiruĩ ikuai va'e nhavõ gui peteĩ-teĩ
peme'ẽ 'rã Faraó pe. Ha'e rã hembyrekue ma pendevy peguarã topyta.
Pendevygua ma yvy re penhotỹ ju aguã, pekaru aguã pendera'y kuery
ha'e pendero py ikuai va'e ha'e javi reve — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Ha'e ramo ha'e kuery ombovai:
— Ndee ma roikove aguã rami oreapo. Oreruvixa, ndee oremboaxya rupi
orerereko. Ha'e ramo Faraó pegua escravo orekuai teĩ ha'eve — he'i okuapy.
26 Ha'e rami aguã Egito yvy re José ojapoague ma lei aỹ peve guarã oĩ:
Mba'emo aju peteĩ nhiruĩ ikuai nhavõ gui ma peteĩ-teĩ ome'ẽa 'rã Faraó
pe. Sacerdote kuery yvy anho Faraó mba'e'ỹ itui.
27 Ha'e rami vy Israel Egito yvy re oiko, Gósen re ae. Ha'e py ha'e kuery
ikuai aguã ojou vy heta-etave oje'oivy, heta ete ikuai.
28 Jacó ma dezessete ma'etỹ re oiko Egito yvy re. Jacó oikoa ma'etỹ ha'e
javi vy cento e quarenta e sete ma'etỹ.
29 Ha'e gui Israel omano rai'i ma vy oenoĩ gua'y José. Ha'e vy aipoe'i:
— Aỹ ma ndee xemboaxy ramo ajerure xe'u guýry ndepo remoĩ reve
reura aguã, xevy rejapo porã aguã anhetẽ rupi. Ajerure Egito yvy re e'ỹ
xenhono porã aguã,
30 ha'e rã xeru kuery ikuaiague py anho. Ha'e rami vy Egito yvy gui
xeretekue reraa 'rã xeru kuery onhono porãague py, ha'e py ae xenhono
porã aguã — he'i.
José ombovai:
— Xee ajapo 'rã ndeayvuague rami — he'i.
31 Ha'e gui Jacó
— Eura ha'vy xevy — he'i. Ha'e ramo oura. Ha'e rami rã Israel ojero'a,
ngupa akã re ojeko.[a]

Jacó imba'eaxy oupya py José gua'y kuery ogueruague

48 1 Ha'e va'e rire José pe aipo'ea:
— Nderu tu imba'eaxy vaipa rima oupy — 'ea. Ha'e ramo
ogueraa ha'e py mokoĩve gua'y Manassés ha'e Efraim.
2 Jacó pe omombe'ua:
— Ndera'y José rako ou oiny ndea py — 'ea. Ha'e ramo Israel
onhemomburu ngupa py oguapy ranhe aguã.
3 Ha'e gui Jacó aipoe'i José pe:
— Nhanderuete Ipo'akapa va'e xevy ojexa uka karamboae Canaã yvy re
Luz tetã py aiko jave, ha'e rami vy xereroayvu porã.
4 Ha'e vy aipoe'i: “Xee rojapo 'rã ndera'y reta aguã rami. Neramymino
kuery ajapo 'rã heta regua ikuai aguã rami. Ha'e kuery pe ame'ẽ 'rã kova'e
yvy araka'e rã peve guarã”, he'i va'ekue xevy.
5 Ha'e rã ndera'y mokoĩ Egito yvy re aju e'ỹ mbove oiko va'ekue ma, ha'e
kuery ma aỹ guive xera'y ae'i rami ikuai. Efraim ha'e Manassés ma xera'y
ae'i rami ma ikuai, Rúben ha'e Simeão rami avi.[b]

---

[a] **47.31** Ha'e rami Jacó ojapo ombojerovia vy (Hebreus 11.21). [b] **48.5** José ra'y kuery mokoĩ ikuai va'e ma Jacó omano ta vy ogueroayvu porã, gua'y kuery ae'i pe rami avi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e rã ha'e kuery rire ju ndera'y ikuai va'erã va'e ma ndera'y ae 'rã
ikuai, ha'e guyke'y kuery yvy re 'rã ha'e kuery hekoa.
7 Mba'eta xee Padã gui aju jave Raquel omano karamboae Canaã yvy re,
tape Efrata katy oo va'e katy'i. Xeporiau reve anhono porã karamboae
tape Efrata Belém 'epy va'e katy oo va'e yvýry — he'i.
8 Ha'e gui Israel ma José ra'y kuery oexa vy aipoe'i:
— Mava'e kuery tu upe va'e?
9 José aipoe'i nguu pe:
— Xera'y kuery rima ikuai, apy ae Nhanderuete xevy ome'ẽ va'ekue
— he'i.
Ha'e ramo aipoe'i:
— Eronhembojave'i ha'vy xea py, aroayvu porã aguã — he'i.
10 Israel tuja'i ete vy hexa voi pytũmba ma, ndoexa porãvei ma. Ha'e
nunga rupi José ogueronhemboja heruvy ha'e oĩa py. Ha'e ramo oayvupa,
oikuavãmba.

Gua'y José ha'e ta'y kuery Jacó ogueroayvu porãague

11 Ha'e ramo Israel aipoe'i José pe:
— Xee ma naexa'ãi peteĩgue ju roexa aguã. Ha'e rami teĩ Nhanderuete
ojapo ndera'y kuery avi aexa aguã rami — he'i.
12 Ha'e gui José gua'y kuery oipe'a nguu renapy'ã re ikuaia gui. Nguu
renonde oĩ guenapy'ã re, ngova omovaẽ yvy re.
13 Ha'e va'e rire José ogueru ju gua'y kuery. Efraim ma oiporu kuaa re
omopu'ã imo'amy, tuu Israel oiporu kuaa e'ỹa re oĩ aguã, ha'e rã Manassés
ma oiporu kuaa e'ỹa re omopu'ã, Israel oiporu kuaa re. Ha'e rami vy
mokoĩve ogueronhemboja heruvy hexe.
14 Ha'e rami teĩ Israel opo ombojoaxa imondovy vy oiporu kuaa regua
omoĩ Efraim kyrĩve va'e apyte re, ha'e rã oiporu kuaa e'ỹa ma Manassés
apyte re omoĩ, tujave va'eri.
15 Ha'e rami vy José ra'y kuery ogueroayvu porã vy aipoe'i:
— Xeramoĩ Abraão oiko va'ekue Nhanderuete renonde, xeru Isaque
guive. Ha'e gui xere ju opena oikovy xekyrĩ guive aỹ peve.
16 Ixuguigua anjo opa mba'e vai gui xereraa jepe va'e tomoingo porã
kova'e avakue'i. Tove xerery rupi meme ta'ikuai, xeru kuery Abraão ha'e
Isaque rery rupi guive. Ta'y kuery taetave oje'oivy yvy re — he'i.
17 Ha'e gui tuu opo oiporu kuaa regua Efraim apyte re omoĩ rã José
oexa vy ndojou porãi. Ha'e rami vy nguu po re ojopy, Efraim apyte gui
oguerova aguã Manassés apyte re.
18 Ha'e vy José aipoe'i nguu pe:
— Evoko rami e'ỹ xeru, mba'eta kova'e ae ma tujave va'e oiko. Inhakã
re ae 'rãgue remoĩ reiporu kuaa regua — he'i.
19 Ha'e rami teĩ tuu opo ndoguerova ukai. Ha'e vy aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Xera'y, xee aikuaa ae ma, aikuaa. Ha'e rami avi ixugui avi 'rã oiko
peteĩ regua, yvate va'e 'rã oiko. Ha'e rã tyvy ma ixugui yvateve 'rã.
Hamymino kuery ma heta regua 'rã ikuai — he'i.
20 Ha'e rami py ha'e va'e ára ogueroayvu porã. Ha'e vy aipoe'i:
— Peẽ kuery rery rupi Israel kuery jogueroayvu porã 'rã. Ha'e vy
"Tove Nhanderuete tanemoingo porã Efraim ha'e Manassés rami", he'i 'rã
okuapy. — Ha'e rami ijayvu vy Manassés rery gui Efraim rery re ranhe
ijayvu.
21 Ha'e rire Israel aipoe'i José pe:
— Aỹ xee amano 'rã. Ha'e rami teĩ Nhanderuete oiko 'rã ndereve, ojapo
'rã yvy neramoĩ kuery ikuaiague py peo ju aguã rami.
22 Ndevy pe aeja peteĩ mba'e, ha'e ramigua nderyke'y kuery pe aeja va'erã
e'ỹ. Ndevy aeja yvy'ã amorreu kuery gui xekyxe ha'e xerapa py aipe'a
va'ekue.

Jacó gua'y kuery rekorã omombe'u ma voiague

49 1 Ha'e rire Jacó oenoĩ gua'y kuery ha'e javi. Ha'e vy aipoe'i:
— Peno'õmba ke. Xee amombe'u 'rã penderekorã, raka'e rã
guarã.
2 Jacó ra'y kuery, peno'õmba pendu aguã. Pejapyxaka penderu Israel
ijayvu rã.
3 — Rúben, ndee ma xera'y tujave va'e, xembaraetea kuaa ukaa. Jypy'i
xegui reiko va'ekue, pavẽ gui yvateve ha'e ipo'akave va'e reiko.
4 Ha'e rami avi yai opu'ã-pu'ãa rami avi rejejoko kuaa e'ỹ vy pavẽ gui e'ỹ
'rã ndeyvateve. Mba'eta nderu rupa py rejeupi vy retekoavy rire. Xerupa
py rejeupi va'ekue.[c]
5 — Ha'e gui Simeão, Levi reve ma joegua pendekuai. Pendekyxe
perojerovia peikovy joe.
6 Ha'e rami avi peẽ kuery penhembopy'aa py xee ma nanhembopy'ai, peẽ
penhemboatya re xenhe'ẽ nonhembojai. Mba'eta pendepoxy vy pejojuka
raka'e, pejerovia vy vaka oguata vaikue aguã rami pejapo.
7 Pendevaia ma ayvu vaipy topyta, pendevai vaipa rã. Pendepoxy vy
pejapo vai ete. Ha'e ramo xee romboja'o 'rã Jacó kuery ra'y ikuaia rupi,
Israel ra'y ikuaia rupi romoaĩmba 'rã.
8 — Judá, nderyvy kuery tandererovy'a. Ndepo py rejopy 'rã
nderovaigua kuery aju'y re. Nderu ra'y kuery voi guenapy'ã re oĩ 'rã
nerenonde.
9 Judá, ndee ma xivi ra'y rami ndepy'a guaxu va'e. Xera'y, guembia
omondoroa gui opu'ã ju va'e rami reiko. Xivi ha'e xivi kunha minha
onheno oupya gui mava'e nda'u omomyĩ ta?

---

c 49.4 Gênesis 35.22

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Judá regua po gui ndoipe'aai 'rã huvixa po pygua opy mbyte ojopy
heno'amy va'e, ija Siló 'epy va'e ou e'ỹa ja. Ha'e va'e ma pavẽ regua 'rã
onhe'ẽ rendu okuapy.
11 Guymba mburika omoxã 'rã uva rembypy re, hymba ra'y uva rembypy
iporãve va'e re 'rã omoxã. Oao ojoi 'rã uva rykue py, o-capa ma tuguy
rami uva'a guigua py ojoi 'rã.
12 Hexa ma pytã 'rã vinho gui, haĩ ma xiĩ va'e opyta 'rã kamby oy'u gui.
13 — Ha'e gui Zebulom ma ye'ẽ yvýry 'rã oiko, kanoã ojaaty katy. Sidom
peve 'rã oo hekoa.
14 — Issacar ma mburika'i ikãgue mbaraete va'e, vexa'iaty ikuai va'e
mbyte rupi onheno oupy va'e rami.
15 Ha'e oikuaa rã opytu'u aguã ha'eve, ijyvy iporã rã. Ha'e rami vy ojero'a
'rã onhembovoyi uka vy. Ogueropo'akaa rã oiko 'rã nhoembiguai.
16 — Ha'e gui Dã ma oikuaa pota 'rã guetarã kuery re, Israel regua
mboae ojapoa rami.
17 Dã ma mboi tape yvýry itui va'e rami avi 'rã oiko. Mboi minha itui 'rã
tape yvýry kavaju pyta py oixu'u aguã, kavaju árygua hakykue katy ho'a
aguã rami ojapo.
18 — SENHOR, xee ma roarõ aikovy xereraa jepe aguã!
19 — Ha'e gui Gade re ma jojukaa kuery heta opu'ã okuapy teĩ
omonhamba 'rã imondovy.
20 — Aser ma ojou reta 'rã tembi'u porã, huvixave pegua voi.
21 — Naftali ma guaxu opoi pyre rami oiko, ijayvu porã kuaa 'rã guive.
22 — José ma yvyra rakã hi'a porã riae va'e rami 'rã oiko, yakã yvýry oĩ
va'e rami, kora áry rupi hakã ojeupi ovy va'e rami.
23 Hapa va'e kuery omoĩ vai 'rã. Hexe hu'y omombo vy omoingo axy 'rã.
24 Ha'e rami teĩ nderapa rejopy atã riae 'rã, ndejyva voi imbaraete 'rã,
Jacó repyare Ipo'akapa va'e nepytyvõ ramo. Ha'e va'e ma Israel kuery re
opena va'e, Israel kuery pegua ita imbaraete va'e.
25 Nderu Ruete nepytyvõ 'rã. Ipo'akapa va'e nemoingo porã 'rã. Yva guigua
ha'e yvy guyrygua py nemoingo porã 'rã. Omoingo porã avi 'rã xy kuery
kã ha'e kyrĩ'i va'e ryru ndera'y reta aguã rami.
26 Xeru kuery xereroayvu porãague gui xee nderu rogueroayvu porãve,
yvyty araka'e rã guarã apyte áryve. Ha'e nunga ha'e javi toĩ José akã re,
guyke'y kuery gui yvateve va'e rã.
27 — Ha'e gui Benjamim ma guary nhomondoropa va'e rami ipo'aka riae
va'e. Ha'e nunga ma aje'ive reve ho'u 'rã oiny guembia, ha'e ka'arukue voi
omboja'o 'rã ojopy va'ekue — he'i.
28 Ha'e va'e kuery ma Israel regua doze ikuai va'e ru. Ha'e rami ae tuu
ogueroayvu porã. Peteĩ-teĩ ogueroayvu porã peteĩ-teĩ renonderã oĩa rami
vy.
29 Ha'e rire ha'e kuery pe aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Xenhe'ẽ heraa 'rã xeramoĩ kuerya py. Ha'e ramo xenhono porã xeru
kuery yvýry itakua heteu regua Efrom yvy re oĩ va'e py.
30 Macpela regua yvy Manre katy'i oĩ Canaã yvy re, Efrom gui Abraão
ojogua va'ekue jouparã.
31 Ha'e py ma Abraão onhono porã raka'e gua'yxy Sara. Ha'e py ju Isaque
onhono porã Rebeca. Ha'e py avi xee anhono porã karamboae Lia.
32 Ha'e va'e yvy ha'e itakua oĩ va'e ma Hete ra'y kuery gui ojogua pyre
— he'i.
33 Opa ma Jacó gua'y kuery omongetapa vy opy omboapu'a heravy
ngupa py, ha'e omano. Ha'e rami vy inhe'ẽ heraa tamoĩ kuerya py.

Jacó re ipy'a vai reve onhono porãague

50 1 Ha'e ramo José nguu rova oikuavã vy ojae'o reve oayvupa.
2 Guembiguai poropoanoa ikuai va'e pe José ijayvu tuu retekue
omoeakuãmba aguã re. Ha'e ramo poropoanoa kuery omoeakuãmba
Israel retekue.[d]
3 Gueko rami vy quarenta ára re omba'eapo omoeakuãmba peve. Ha'e
Egito pygua kuery ma setenta ára re ojae'o okuapy.
4 Ojae'oa opa ma rire José aipoe'i Faraó ro pygua kuery pe:
— Peẽ kuery xemboaxy ramo ajerure Faraó apyxa py pendeayvu aguã
re. Aipoa'e uka:
5 “Xeru rãgue'i xeapo karamboae aura aguã rami. Ha'e vy aipoe'i: ‘Xee
amano ta ma. Ha'e gui xenhono porã Canaã yvy re xeruparã xee ae areko
katu va'ekue py’, he'i va'ekue. Aỹ ma aaxe xeru retekue anhono porã
aguã. Ha'e gui aju ju 'rã”, peje Faraó pe — he'i.
6 Ha'e ramo Faraó ombovai:
— Tereo katu, enhono porã nderu, ndevy oura ukaague rami ae
— he'i.
7 Ha'e ramo José ojepe'a ovy nguu onhono porã aguã. Hupive oje'oi
avi Faraó rembiguai kuery, hoo pygua yvatekueve va'e ha'e Egito yvy re
yvatekueve ha'e javi.
8 Oje'oi avi José ro pygua kuery, tyke'y kuery ha'e nguu ro pygua kuery
ha'e javi. Gósen yvy re opyta va'e ma kyrĩgue'i anho, hymba kuery
vexa'i, vaka guive.
9 Hupive oje'oi avi karóxa ha'e kavaju árygua. Heta ete oje'oi.
10 Ha'e gui mba'emo moa'yĩaty Atade py oĩ va'e py ovaẽmba vy opyta
ranhe Jordão rovai re. Ha'e py ma peteĩgue ju ojae'o vaipa okuapy. Sete
ára re José ojae'o nguu re.
11 Canaã yvy regua ha'e py ikuai va'e oexa okuapy ha'e rami ete ojae'o
okuapy rã, Atade py mba'emo moa'yĩaty oĩ va'e py. Ha'e vy aipoe'i:

---

[d] **50.2** Egito pygua kuery gueko rami vy omoeakuã 'rã te'õgue, are teĩ hu'ũmba e'ỹ aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Egito pygua kuery ojae'o vaipa ete — he'i okuapy. Ha'e rami vy
omboery Abel-Mizraim. Jordão rovai re oĩ.[e]
12 Ha'e gui ta'y kuery ojapo tuu ijayvuague rami.
13 Ha'e rami vy Canaã yvy katy ogueraa vy onhono porã Macpela yvy re
itakua oĩ va'e py. Ha'e va'e yvy ma heteu regua Efrom gui Abraão jouparã
ojogua va'ekue, Manre katy'i.
14 Ha'e rire José ojevy ju Egito katy guyke'y kuery reve, ha'e tuu onhono
porã aguã hupive oje'oi va'ekue ha'e javi.

Guyke'y kuery reve José ijayvu porã'iague

15 José ryke'y kuery ma tuu omano ma rire aipoe'i okuapy:
— Aỹ ma xapy'a rei José ojepyxe vy nhanembopaga ma 'rã ixupe jajapo
vaiague re — he'i okuapy.
16 Ha'e rami vy José pe aipoe'i uka okuapy:
— Nhanderu rãgue'i omano e'ỹ mbove aipoe'i:
17 "Aipopeje 'rã José pe: 'Eperdoa ke nderyke'y kuery ojejavyague ndevy
otekoavy vaipa rire teĩ', he'i. Ha'e rami rire ma aỹ rojerure reperdoa aguã
re ore kuery nderu Ruete rembiguai va'e rojejavyague", peje. — Ha'e rami
ha'e kuery ijayvua José oendu vy ojae'o.
18 Ha'e gui tyke'y kuery ou vy henonde re guenapy'ã re oĩmba reve
aipoe'i okuapy:
— Apy ma roĩ nerembiguai kueryrã.
19 José ombovai:
— Pekyje eme. Xee ma nhi'ã Nhanderuete rami aĩ?
20 Peẽ kuery ma anhetẽ xevy pejapo vaixe pekuapy karamboae. Ha'e
rã Nhanderuete ma ha'e nunga oguerova nhomoingo porã aguã rami.
Mba'eta heta ete rekove reraa jepearã xemoingo, aỹ pexa pekuapya rami.
21 Ha'e nunga rupi pekyje eme. Xee apena 'rã pendere ha'e pendera'y
kuery re — he'i. Ha'e rami vy ombopy'a guaxua rupi ijayvu porã'i ha'e
kuery reve.

José omanoague

22 Egito yvy re José oiko, nguu ro pygua kuery guive. Cento e dez
ma'etỹ re oiko.
23 José oexa Efraim ra'y kuery, ta'y ra'y kuery guive. Oexa avi Manassés
ra'y Maquir ra'y kuery, guenapy'ã áry omboguapy imbokuapy.
24 Ha'e gui José aipoe'i guyke'y kuery pe:
— Xee ma amano ta ma. Ha'e rire Nhanderuete pendevy ojekuaa uka
vy penemondouka ju 'rã kova'e yvy gui, yvy mboae Abraão ha'e Jacó pe
ome'ẽ aguã re ouraague katy — he'i.

---

[e] **50.11** Tery Abel-Mizraim ma "Egito pygua kuery ojae'oa" 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 José ojapo Israel ra'y kuery oura aguã rami. Ha'e vy aipoe'i:
— Anhetẽ Nhanderuete ojekuaa uka 'rã pendevy, ha'e ramo xekãgue
peraa 'rã apy gui — he'i.
26 Ha'e gui José omano cento e dez ma'etỹ oguerekoa py. Ha'e ramo
hetekue omoeakuãmbaa vy Egito yvy re ae onhono porãa peteĩ hyru py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Êxodo mokoĩa kuaxia Moisés ombopara va'ekue

Êxodo mokoĩa kuaxia Moisés ombopara va'ekue

Tery Êxodo ma “Oẽmbaa” he'ia. Ha'e rami vy kova'e kuaxia para re omombe'ua Egito yvy re Israel kuery escravo ikuaia gui oẽmbaague.

Jypy Nhanderuete oenoĩ Moisés Egito yvy re oo vy ixupegua kuery oguenoẽ aguã. Ha'e rã Moisés ma ndooxei ranhe. Ha'e rami vy oporandu: “Mava'e tu xee aiko Faraó-a py aa aguã, ha'e Egito yvy gui Israel kuery anoẽ aguã?” Nhanderuete ombovai: “Xee aiko 'rã ndereve”, he'i (3.11-12a). Ha'e gui ma Moisés oporanduve ju Nhanderuete rery marã rami paa re. “Nhanderuete ombovai Moisés pe: ‘Xee ma xee ae. Po rami ndeayvu 'rã Israel kuery pe: “Xee ae” he'i va'e xembou peẽ kuerya py’”, he'i (3.14). Mba'eta Nhanderuete ma peteĩ'i anho, amboae ndoikoi.

Ha'e gui ma Egito yvy re Moisés oo vy huvixa Faraó renonde py dez regua ojapo nhomondyipaarã. Ha'e va'e rire mae ma Faraó omondouka Israel kuery oyvy gui. Ha'e rami teĩ nda'evei nho vy oakykue monha oxondaro kuery reve. Ha'e ramo ye'ẽ mbyte py Nhanderuete ojukapa. Ha'e rã ojeupegua kuery pe ma ye'ẽ omboja'o vy yy opu'ã va'e mbyte rupi omondouka yvy piru reia rupi.

Ha'e gui ma tekoa e'ỹa rupi ogueraa Sinai yvyty peve. Ha'e py ma Moisés po py omboaxa ojeguigua lei ha'e kuery rekorã. Omombe'u avi ombojerovia atyrã ojapo aguã. Nhanderuete opa mba'e py ha'e kuery re opena porã, yva gui hembi'urã maná 'epy va'e ombou guive teĩ ha'e kuery ndojeroviai ha'e nonhe'ẽ rendui jepi raka'e.

Jacó ramymino kuery Egito re ikuai va'ekue rery oĩa

1 1 Po rami ma Israel ra'y kuery rery, Jacó reve Egito re oo va'ekue.
Peteĩ-teĩ ogueraa ngoo pygua kuery.
2 Rúben, Simeão, Levi ha'e Judá,
3 Issacar, Zebulom ha'e Benjamim,
4 Dã ha'e Naftali, Gade ha'e Aser.
5 Jacó guigua kuery ha'e javi ma setenta ikuai. Ha'e rã José ma Egito re oiko ae ma.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e gui José omano ha'e tyke'y kuery ha'e javi, ha'e javegua kuery ha'e
javive.
7 Israel kuery ikuai porã vy heta-etave ha'e imbaraeteve tema ovy. Ha'e
rami vy ha'e kuery yvy omonyẽ.
8 Ha'e gui Egito pygua huvixa mboae ju oĩ José oikuaa e'ỹ va'e.[a]
9 Ha'e va'e ma aipoe'i guembiguai kuery pe:
— Aỹ ma Israel kuery heta vaipa ma, nhandegui ipo'akave guive.
10 Ma'ẽ, jaikuaa rami jajapo ha'e kuery re heta-etave e'ỹ aguã, xapy'a rei
nhandere opu'ãa ramo nhanderovaigua kuery re ha'e kuery onhemoirũ
e'ỹ aguã, ha'e nhandere opu'ã vy nhandeyvy gui oje'oipa rive e'ỹ aguã.
11 Ha'e rami vy omoĩ Israel kuery momba'eapoarã oguereko axy rei aguã
ombovoyia rupi. Ha'e ramo Faraó pe Israel kuery ojapo tetã mba'emo
ra'yĩgue omoĩ porã atyrã, Pitom ha'e Ramessés hery va'e.
12 Ha'e rami teĩ oguereko axy reia ramive ma heta-etave tema ovy. Ha'e
ramo nda'evei rei ikuai Israel kuery gui.
13 Ha'e rami vy Egito pygua kuery oguereko axy reive okuapy Israel kuery
omomba'eapoa py.
14 Ojavyky rei okuapy omomba'eapo poyi vy, yapo omou'ũa py, tijolo
ojapoa py ha'e mba'ety rupi omba'eapoa py. Omba'eapoa ha'e javi rupi
omoingo axy.

Faraó ijayvuague rami e'ỹ kyrĩ'i va'e rexaa kuery ikuaiague

15 Ha'e gui Egito pygua huvixa ijayvu hebreu regua kyrĩ'i va'e rexaa
kuery pe. Ha'e va'e kuery regua peteĩ ma Sifrá, ha'e rã amboae ma Puá
hery va'e.
16 Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Hebreu regua memby pexa vy ke peikuaa pota. Xapy'a rei ava'i ri
ramo ma pejuka 'rã. Ha'e rã kunhague'i ri ramo ma tove ta'ikuai.
17 Ha'e rã kyrĩ'i va'e rexaa kuery ma Nhanderuete renonde ojererokyjea
rupi ikuai vy Egito pygua huvixa ijayvuague rami e'ỹ ojapo. Ha'e rami vy
ndojukai avakue'i itui'i rã.
18 Ha'e ramo Egito pygua huvixa oenoĩ uka kyrĩ'i va'e rexaa kuery. Ha'e
vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Mba'e re tu ha'e rami pejapo? Ndapejukai ri avakue'i.
19 Ha'e ramo kyrĩ'i va'e rexaa kuery aipoe'i Faraó pe:
— Mba'eta hebreu regua kunhague ma Egito regua rami e'ỹ ikyre'ỹ
va'e vy kyrĩ'i va'e rexaa kuery ovaẽ e'ỹ mbove ma voi 'rã oikuavã — he'i
okuapy.
20 Ha'e rami rã Nhanderuete opena porã kyrĩ'i va'e rexaa kuery re, ha'e
Israel kuery heta-etave ete tema ovy, imbaraete guive.

---

a 1.8 Atos 7.18

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Ha'e kyrĩ'i va'e rexaa kuery Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi vy
ojapo ha'e kuery voi imemby aguã rami.
22 Ha'e ramo Faraó ijayvu guembiguai kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Hebreu regua avakue'i itui nhavõ pemombo 'rã Nilo yakã py. Ha'e rã
kunhague'i ma ndapejukai 'rã.

Moisés itui'i ha'e okakuaague

2 1 Ha'e gui peteĩ ava Levi regua oo vy omenda peteĩ Levi regua rajy re.
2 Ha'e ramo kunha va'e ma kyrĩ va'e oguereko vy oikuavã peteĩ ava'i.
Ha'e vy oexa rã iporã'i ramo onhomi mboapy jaxy re.
3 Onhomi aguã nda'evevei ramo ma ojou peteĩ ajaka jai rogue guigua, ha'e
ombotypa betume ha'e oja va'e py. Ha'e gui opi'a'i omboyru vy yakã py
omoĩ hembe katy'i jai rogue ikuaia rupi.
4 Ha'e rã heindy ma mombyry gui oma'ẽ oikovy mba'e pa oikoa oexaxe vy.
5 Ha'e gui Faraó rajy ou yakã py ojau aguã. Hembiguai kunhataĩgue
yakã yvýry ikuai. Ha'e gui ajaka jai rogue mbyte ovu rã oexa vy
omondouka guembiguai ojopy aguã.
6 Oipe'a vy oexa kyrĩ va'e itui rã. Ha'e va'e ojae'o ramo omboaxy. Ha'e vy
aipoe'i:
— Kova'e ma hebreu regua ra'y ra'e.
7 Ha'e ramo heindy ou vy aipoe'i Faraó rajy pe:
— Reipota pa aa peteĩ hebreu regua aenoĩ omokambu ha'e omongakuaa
aguã ndevy?
8 Faraó rajy ombovai:
— Tereo ha'vy — he'i. Ha'e ramo kunhataĩ oo vy oenoĩ kyrĩ va'e xy.
9 Ixupe Faraó rajy aipoe'i:
— Tereo, eraa kova'e ava'i, emongakuaa xevy. Ha'e rã xee apaga 'rã
repenaa re — he'i. Ha'e ramo ixy ogueraa vy omongakuaa.
10 Ha'e gui ava'i tujave ma ramo ogueraa Faraó rajya py. Ha'e va'e ju
oguereko opi'a ete'i rami. Ha'e rami vy omboery Moisés, “Yy gui anoẽ
va'ekue” he'i vy.[b]

Egito pygua Moisés ojuka vy Midiã katy onhaague

11 Ha'e gui Moisés tuja ma vy oo guetarã kuery ikuaia py. Ha'e vy oexa
rã omomba'eapoa poyi vai ete. Oexa avi peteĩ Egito pygua oinupã rã
hebreu regua.
12 Ha'e gui jovaive-ive re oma'ẽ vy avave rei ndoexai vy ojuka Egito
pygua, ha'e vy hetekue ojaty ita ku'i reia py.
13 Ko'ẽgue ju oo vy oexa mokoĩ hebreu regua joguero'a rã. Ha'e rami vy
joapo vai va'e pe aipoe'i:

---

[b] **2.10** Tery Moisés ma “Oguenoẽ mbyre” 'ea reve nhaendu rã joo ramigua.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Mba'e re tu reinupã neretarã?
14 Ha'e va'e ombovai:
— Mava'e tu nemoĩ oreruvixarã orere reikuaa pota aguã? Egito pygua rejukaague rami jevy teve xejukaxe ri?
Ha'e nunga Moisés oendu vy okyje, “Anhetẽ teve ha'e va'e oikuaa” he'i vy.[c]
15 Ha'e nunga Faraó voi omombe'ua rã oendu vy ojukaxe Moisés. Ha'e rami teĩ Faraó gui Moisés ojava vy oo Midiã yvy re oiko.
Ha'e py ma oguapy oiny peteĩ ygua yvýry.
16 Sacerdote Midiã pygua ma sete guajy oguereko. Ha'e va'e kuery ma ygua py ou yy ojara aguã. Ha'e rami vy mba'emo oy'uaty oĩ va'e py omonyẽ imoiny nguu rymba kuery vexa'i omboy'u aguã.
17 Ha'e jave jogueru avi vexa'i re opena va'e kuery mboae, ha'e omonhamba kunhague ha'e gui. Ha'e rã Moisés ma opu'ã vy oepy kunhague, ha'e omboy'upa hymba kuery guive.
18 Ha'e gui kunhague ma nguu Reuel-a py ojevypa. Ha'e ramo tuu oporandu:
— Mba'e re tu kova'e ára peju voive ri?[d]
19 Kunhague ombovai:
— Peteĩ Egito pygua orereraa jepe vexa'i re opena va'e kuery po gui. Ha'e gui yy ju ojara orevy, ha'e mymba kuery pe voi ome'ẽ oy'u aguã — he'i.
20 Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:
— Mamo ha'vy hiny ava va'e? Mba'e re tu peja ra'e ha'e py? Penoĩ na, tou to'u mbojape — he'i.
21 Ha'e ramo Moisés ovy'a ha'e va'e ava reve opyta vy. Ha'e ramo Moisés ra'yxyrã ome'ẽ guajy Zípora.
22 Ha'e gui ta'yxy oikuavã peteĩ ava'i. Ha'e ramo omboery Gérson, “Yvy mboae re aiko va'e” he'i vy.[e]

Egito pygua huvixa omano rã guare

23 Yma ete ma rire omano Egito pygua huvixa. Ha'e jave Israel kuery ipoaẽ riae okuapy escravo ikuai vy. Ha'e vy ojapukai okuapy. Ha'e ramo ha'e kuery ojapukaia ma Nhanderuetea peve onhendu.
24 Ipoaẽa Nhanderuete oendu vy ima'endu'a Abraão, Isaque ha'e Jacó reve ngupive guarã ojapo va'ekue re.
25 Ha'e rami vy Israel kuery Nhanderuete oexa vy oikuaa pota ikuai axya re.

---

[d] **2.18** Reuel ma Midiã pygua sacerdote (versículo 16). Hery mboae ma Jetro (Êxodo 3.1).
[e] **2.22** Tery Gérson ma “Yvy mboae regua” 'ea reve nhaendu rã joo ramigua.

c 2.14 Atos 7.27-28,35

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Moisés reve Nhanderuete yvyra rogue hendy va'e mbyte gui ijayvuague

3 1 Ha'e gui Moisés opena oikovy guatyu Jetro Midiã pygua sacerdote
va'e rymba kuery vexa'i re. Ha'e rami vy vexa'i kuery ogueraa
kuaray oikea katy tekoa e'ỹa va'e py, ha'e Nhanderuete pegua yvyty re
ovaẽ, Horebe 'epy va'e py.[f]
2 Ha'e gui ixupe ojexa uka peteĩ anjo SENHOR-a guigua peteĩ yvyra rogue
hendy va'e mbyte. Moisés oma'ẽ rã yvyra rogue re tata hendy oiny va'eri
ndokai.
3 Ha'e ramo aipoe'i ojeupe ae:
— Aa ta peva'e katy, aexa aguã ha'e rami ete iporã va'e. Mba'e re tu
yvyra rogue ndokai?
4 Ha'e katy oexa aguã oo rã SENHOR oexa vy oenoĩ tata yvyra rogue
hendy va'e mbyte gui. Ha'e vy aipoe'i:
— Moisés, Moisés!
Ombovai:
— Apy ma aĩ.
5 Ha'e ramo aipoe'i ju:
— Ejuve eme kyvõ katy. Emboi ndepy regua, mba'eta yvy repyrõ
re'amya ma iky'a e'ỹ va'e.[g]
6 Xee ma nderu Ruete, Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete — he'i.
Ha'e ramo Moisés ma Nhanderuete re oma'ẽ aguã okyje vy omo'ã
ngova.[h]
7 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju:
— Xee aexa ete xevygua kuery Egito re ikuai vy ojexavaia. Aendu ma
ha'e kuery ojapukaia imomba'eapoa kuery gui. Xee aikuaa ojexavaia.
8 Ha'e nunga rupi aguejy araa jepe aguã Egito pygua kuery po gui, ha'e
ajapo aguã ha'e va'e yvy gui yvy iporã mba'emo oata e'ỹa py oje'oi aguã
rami. Ha'e va'e yvy ma kamby ha'e ei oata e'ỹa, ha'e cananeu kuery rekoa,
heteu, amorreu, ferezeu, heveu ha'e jebuseu kuery rekoa.[i]
9 Mba'eta Israel kuery ojapukaia ma xea peve onhendu, aexa avi Egito
pygua kuery opa marã rei ombojexavaia.
10 Eju ha'vy, aỹ xee romondouka 'rã Faraó-a py, Egito yvy gui xevygua
Israel kuery reipe'a aguã — he'i.
11 Ha'e rami rã Moisés aipoe'i Nhanderuete pe:
— Mava'e tu xee aiko Faraó-a py aa aguã, ha'e Egito yvy gui Israel
kuery anoẽ aguã?
12 Nhanderuete ombovai:

---

[f] **3.1** Horebe yvyty rery mboae ma Sinai.

g 3.5 Atos 7.33 **h 3.6** Mateus 22.32; Marcos 12.26; Lucas 20.37; Atos 7.32
i 3.7,8 Atos 7.34

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Xee aiko 'rã ndereve. Po rami 'rã reikuaa xee romondoukaague:
Egito gui xevygua kuery renoẽmba ma rire kova'e yvyty re ae ju xee
Penderuete xemboete 'rã pekuapy.
13 Moisés aipoe'i Nhanderuete pe:
— Ha'e gui Israel kuery ikuaia py avaẽ vy ha'e kuery pe "Penderu
kuery Ruete xembou peẽ kuerya py" ha'e ramo ma ha'e kuery oporandu
'rã xevy: "Mba'exa tu hery?" he'i 'rã okuapy. Ha'e rami rã marã rami tu
aipoa'e 'rã ha'e kuery pe?
14 Nhanderuete ombovai Moisés pe:
— Xee ma xee ae. Po rami ndeayvu 'rã Israel kuery pe: "Xee ae" he'i
va'e xembou peẽ kuerya py.
15 Po rami 'rã ndeayvu Israel kuery pe: " SENHOR peneramoĩ kuery
Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete va'e rima xembou karamboae pendea
py.[j] Po rami ae ma xerery opa va'erã e'ỹ. Ha'e va'e rupi ae 'rã xere
penema'endu'a aỹ ha'e araka'e rã peve", 're.
16 Tereo ha'vy, emono'õmba Israel mongetaaty kuery. Aipo're ha'e kuery
pe: " SENHOR peneramoĩ kuery Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete ojexa uka
karamboae xevy. Ha'e va'e aipoe'i: 'Anhetẽ xee aikuaa pota ma pendere,
aexa guive Egito yvy re penemoingo axya.
17 Ha'e nunga rupi xee aipoa'e: "Ajapo 'rã Egito yvy re pendekuai axy reia
gui peo jepe aguã cananeu kuery yvy re, heteu, amorreu, ferezeu, heveu
ha'e jebuseu kuery yvy re, yvy kamby ha'e ei oata e'ỹa py" ', he'i", 're 'rã
ha'e kuery pe.
18 — Ha'e ramo ha'e kuery oendu 'rã ndeayvua, ha'e gui Israel
mongetaaty kuery reve peo 'rã Egito pygua huvixaa py. Ha'e vy aipopeje
'rã ixupe: " SENHOR hebreu kuery Ruete ojekuaa uka orevy. Aỹ ma
tove mboapy ára re toroo tekoa e'ỹa oĩ va'e katy, SENHOR Oreruete pe
mba'emo rome'ẽ aguã", peje 'rã.
19 Ha'e rami teĩ xee aikuaa Egito pygua huvixa napenemondoukai 'rãa,
xepo'akaa aexa uka e'ỹ rã.
20 Ha'e nunga rupi xepo aupi vy ajapo vai 'rã Egito yvy re. Ha'e kuery
mbyte ambou 'rã opa marãgua nhomondyipaarã. Ha'e va'e rire mae ma
penemondouka 'rã.
21 Mba'eta xee ajapo 'rã Egito pygua kuery penepytyvõxe aguã rami. Ha'e
ramo penembouka rã ndapeo rivei 'rã, pendepo py mba'eve peraa e'ỹ re.
22 Ha'e rami 'rãgue py peẽ kuery regua peteĩ-teĩ kunha ojerure 'rã ha'e
katy'i ikuai va'e, ha'e hoo py ovaẽ va'e-va'e pe prata ha'e ouro guigua
iporã va'e re, ao re guive. Ha'e nunga pejopy vy pendera'y ha'e penderajy
kuery re voi pemoĩ 'rã. Ha'e rami vy peraapa 'rã Egito pygua kuery
mba'emo oguereko va'ekue.

---

[j] **3.15** Tery SENHOR ma "Aikove va'e" 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Moisés mba'emo ojapo aguã re Nhanderuete ombo'eague

4 1 Ha'e gui Moisés ombovai:
— Ha'e rami avi xeretarã kuery ndogueroviai 'rã xeayvua, neĩ
noendui 'rã guive. Ha'e rami vy “ SENHOR ma ndojexa ukai ndevy”, he'i
'rã xevy.
2 SENHOR oporandu ixupe:
— Mba'e tu ndepo py rereko va'e?
Ombovai vy
— Xepopoka rima areko — he'i.
3 Ha'e rã aipoe'i ixupe:
— Emombo ha'vy yvy py.
Ha'e ramo yvy py omombo rã ojeapo mboi. Ha'e va'e gui Moisés onha.
4 Ha'e gui SENHOR aipoe'i ju Moisés pe:
— Eju, ekuave'ẽ ha'e ejopy huguai re.
Ha'e ramo okuave'ẽ vy huguai re ojopy rã popoka rive ju ojeapo.
5 SENHOR aipoe'i:
— Ha'e nunga ma ha'e kuery oexa vy oguerovia aguã ndevy SENHOR
ojexa ukaague, peneramoĩ kuery Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete.
6 Ha'e gui emoĩ ndepo ndepexo re — he'i. Ha'e rami opexo re opo omoĩ vy
oipe'a jevy rã ipo re oĩ lepra, yro'y rami xiĩ va'e.
7 SENHOR aipoe'ive ju:
— Emoĩ ju ndepo ndepexo re — he'i ramo teĩgue ju opexo re opo omoĩ
vy oipe'a jevy rã ho'o iporãa rami ae ju ojekuaa.
8 SENHOR aipoe'i:
— Jypygua hexa pyrã rejapo rã ha'e kuery nandereroviaai neĩ ndoikuaa
potai teĩ xapy'a rei mokoĩa rejapo ramo ojerovia 'rã.
9 Ha'e rami avi ha'e va'e mokoĩ hexa pyrã rejapo rã ha'e kuery
ndogueroviai, neĩ ndeayvua noendu potai ramo ma yy rejara 'rã yakã gui,
ha'e renhoẽ 'rã yvy piru reia py. Ha'e rã yy yakã gui rejara va'ekue ojeapo
'rã tuguy yvy áry.
10 Moisés ombovai SENHOR pe:
— Ai SENHOR! Xee ma xeayvu kuaa va'e'ỹ, nerembiguai reve ndeayvu
rire neĩ ndeayvu e'ỹ mbove. Mba'eta xejuru ha'e xeapekũ ipoyi vaipa
xeayvu porã aguã.
11 SENHOR aipoe'i ixupe:
— Mava'e tu ojapo avakue juru? Mava'e tu ojapo ijayvu e'ỹ va'e ha'e
oendu e'ỹ va'e, ha'e oexa va'e ha'e oexa e'ỹ va'e? Xee SENHOR e'ỹ teve
ajapo?
12 Ha'e gui aỹ tereo. Xee ma ndejuru reve aiko vy rombo'e 'rã ndeayvu
aguã.
13 Ha'e ramo aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Ai SENHOR! Emondouka remondouka va'e rei, xee e'ỹ.
14 Ha'e ramo SENHOR ivai Moisés pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Levita regua Arão nderyke'y e'ỹ ri ty'y? Xee aikuaa ha'e va'e ijayvu
kuaa ete va'ea. Ha'e gui ha'e ou ma oiny nerovaexĩ vy. Nderexa vy ovy'a
'rã opy'a py.
15 Ha'e gui ndee hexeve ndeayvu vy remombe'u 'rã ijayvu aguã. Ha'e gui xee
aiko 'rã ndejuru ha'e ijuru reve, ha'e rombo'e 'rã mba'emo pejapo aguã re.
16 Nderekovia nderyke'y 'rã ijayvu penetarã kuery pe. Ha'e ma ndejuru
rekovia 'rã ijayvu, ha'e rã ndee ma ixupe aipo'ere uka 'rã xee Penderuete
rami.
17 Ha'e rami ejopy kova'e popoka ndepo py, ha'e va'e py hexa pyrã rejapo
aguã — he'i.

Egito yvy katy Moisés ojevyague

18 Ha'e gui Moisés ojevy vy guatyu Jetro-a py ranhe ovaẽ. Aipoe'i
guatyu pe:
— Tove taa xeretarã kuery Egito yvy re ikuaia py ju ajevy aguã, okuave
teri paa aexa aguã.
Ha'e rã Jetro ma
— Tereo porã ke — he'i Moisés pe.
19 Ha'e gui Midiã yvy re teri Moisés oiko reve SENHOR aipoe'i ixupe:
— Tereo, ejevy ju Egito katy, mba'eta ndejukaxe va'ekue omanomba ma
— he'i.
20 Ha'e ramo Moisés ma gua'yxy ha'e gua'y kuery ogueraa vy omoĩ
mburika áry. Ha'e rami vy Egito yvy katy ojevy. Opo py ma Moisés
ogueraa Nhanderuete pegua popoka.
21 SENHOR aipoe'i ju Moisés pe:
— Egito yvy re revaẽ vy ke Faraó renonde ejapopa hexa pyrã ndepo py
amboaxa va'ekue ha'e javi. Ha'e rami avi xee ajapo 'rã inhakã ratã aguã
rami, neretarã kuery omondouka e'ỹ aguã.
22 Faraó pe aipo're 'rã: “Po rami SENHOR ijayvu: ‘Israel kuery ma xera'y
jypygua rami.
23 Ha'e nunga rupi aipoa'e ndevy xera'y remondouka aguã xevy oiko aguã.
Ha'e rã neremondoukaxei ramo xee ajuka 'rã ndera'y jypyguare rereko
va'e’, he'i uka ndevy”, 're 'rã ixupe.
24 Ha'e gui tape rupi Moisés oguataa rupi opytu'ua py SENHOR ovaexĩ.
Ha'e vy ojukaxe.[k]
25 Ha'e ramo ta'yxy Zípora ma peteĩ ita haimbe va'e oguenoẽ vy omboi
opi'a pire, ha'e Moisés py yvy'iry omombo. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

---

[k] **4.24** Nhanderuete ojukaxe mba'eta Moisés nomboi teri gua'y pire, ijayvuague rami e'ỹ (Gênesis 17.9-14).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Ndee xeme ma xevy rã jouguy moẽa — he'i.
26 Ha'e rami rã SENHOR oeja Moisés oikove aguã rami. Opi'a pire omboia
káuxa ae ixupe ta'yxy “Xeme jouguy moẽa”, he'i.
27 Ha'e gui tyke'y Arão pe voi SENHOR aipoe'i:
— Tereo tekoa e'ỹa py eovaexĩ nderyvy Moisés — he'i. Ha'e ramo ha'e
va'e ojepe'a ovy. Nhanderuete pegua yvyty oĩ va'e py guyvy ovaexĩ vy
oayvupa.
28 Ha'e ramo guyke'y Arão pe Moisés omombe'u SENHOR hexeve ijayvu vy
omondoukaague, ha'e hexa pyrã ojapo ukaague ha'e javi.
29 Ha'e gui Moisés jogueraa Arão reve. Ha'e vy omboatypa Israel kuery
mongetaaty kuery.
30 Heta va'e kuery pe Arão omombe'u Moisés pe SENHOR aipoe'i ukaague
ha'e javi, ha'e kuery oexaa py ojapo avi hexa pyrã.
31 Ha'e rami rã ha'e kuery oguerovia. Mba'eta SENHOR oikuaa pota vy
Israel kuery ikuai axya oexa ma. Ha'e nunga ha'e kuery pe omombe'u rã
oendu vy oĩmba guenapy'ã re, ha'e ombojerovia.

Faraó pe Moisés ha'e Arão ijayvuague

5 1 Ha'e gui Faraó-a py Moisés Arão reve jogueraa vy aipoe'i ixupe:
— Po rami SENHOR Israel kuery ruete ijayvu: “Emondouka na
xevygua kuery, xemboete vy ngaru ojapo aguã tekoa e'ỹa py”, he'i.
2 Ha'e rã Faraó aipoe'i:
— Mava'e tu SENHOR oiko, ijayvua xee aendu vy Israel kuery
amondouka aguã? Xee ndaikuaai teve “ SENHOR” pejea, neĩ namondoukai
'rã Israel kuery — he'i.
3 Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'ive ju:
— Hebreu kuery ruete ma ou orepou. Ha'e nunga rupi oremondouka
na mboapy ára re tekoa e'ỹa py roo aguã, SENHOR oreruete pe mba'emo
rome'ẽ aguã, orere ha'e ombou e'ỹ aguã mba'eaxy, e'ỹ vy kyxe revegua.
4 Ha'e ramo ha'e kuery pe Egito pygua huvixa aipoe'i:
— Moisés ha'e Arão, mba'e nunga rupi? Mba'e re tu pemombytu'uxe ri
penetarã kuery omba'eapoa gui? Tapeo na peẽ kuery pemba'eapo aguã katy.
5 Faraó aipoe'i avi:
— Penetarã kuery heta ma ikuai oreyvy re. Ha'e rã peẽ ma
pemombytu'uxe omba'eapoa gui.

Faraó Israel kuery ombojexavai reiague

6 Ha'e va'e árave Faraó ijayvu guembiguai huvixa kuery ha'e
omba'eapoa re opena va'e kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:
7 — Aỹ gui ma Israel kuery pe napeme'ẽvei ma 'rã mba'emo 'ygue jypy
guare rami, yvy jykuerã ojapo aguã. Ha'e kuery ae too ha'e kuery ae tojou
mba'emo 'ygue.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Ha'e rami avi ha'e kuery pe pejapo uka 'rã yvy jykuerã jypy'i guive
ojapoaty rami ae. Mbovyve'i tojapo eme. Mba'eta ha'e kuery ma inhate'ỹ
okuapy. Ha'e rami vy ae "Jaje'oi, mba'emo nhame'ẽ Nhanderuete pe", he'i.
9 Ha'e nunga rupi pembopoyive tema ha'e va'e avakue rembiaporã, ha'e
va'e rupi anho ikuai aguã, ijapu va'e ayvu ojapyxaka e'ỹ aguã — he'i.
10 Ha'e ramo hembiguai huvixa kuery ha'e omba'eapoa re opena va'e
kuery oje'oi vy ijayvu Israel kuery pe:
— Faraó aipoe'i: "Pendevy name'ẽvei ma 'rã mba'emo 'ygue.
11 Tapeo, peẽ ae pejou mba'emo 'ygue pejoua py rei. Mba'eta mba'eve py
ndapejapoi 'rã penerembiapo mbovyve'i", he'i uka pẽvy — he'i.
12 Ha'e ramo Egito yvy ha'e javi rupi Israel kuery oaïmba oje'oivy
mba'emo 'ygue 'rãgue py hembyrekue ri jepe omono'õ aguã.
13 Huvixa kuery ombojexavai rei herekovy. Ha'e vy aipoe'i:
— Pejapopa ke penembiapo peteĩ-teĩ ára pyguarã pejopy va'ekue
mba'emo 'ygue ikuai jave guare rami — he'i.
14 Ha'e rami vy oinupã Israel kuery omba'eapoa re opena va'e kuery Faraó
rembiguai huvixa kuery omoĩ va'ekue. Ha'e vy ha'e kuery pe aipoe'i
okuapy:
— Mba'e re tu napemombai kuee, neĩ ange penembiaporã pejopy
va'ekue, kueve guare rami yvy jykuerã pejapopa aguã?

Moisés ha'e Arão pe Israel kuery ivai okuapyague

15 Ha'e ramo Israel kuery omba'eapoa re opena va'e kuery oje'oi Faraó-a
py. Ixupe ijayvu vy aipoe'i:
— Mba'e re tu ha'e rami orerereko nerembiguai orekuai va'eri?
16 Mba'emo 'ygue ma nome'ẽavei ore kuery nerembiguai orekuai va'e pe,
ha'e rami teĩ "Pejapo ke yvy jykuerã", 're uka orevy. Ore ma orenupãmbaa
rami teĩ pende kuery ae pejejavy.
17 Ha'e rami teĩ Faraó ombovai:
— Peneate'ỹ, peneate'ỹ. Ha'e rami vy ae "Jaje'oi, mba'emo nhame'ẽ
SENHOR pe", peje jepi.
18 Ha'e gui aỹ tapeo pemba'eapo. Ha'e rã mba'emo 'ygue ma nome'ẽai 'rã
pendevy. Ha'e rami teĩ pejapo retaaty rami ae 'rã pejapo yvy jykuerã.
19 Ha'e ramo Israel kuery omba'eapoa re opena va'e kuery ojexavai rei
okuapy, ha'e kuery pe aipo'ea rã: "Mba'eve py mbovyve'i pejapo eme yvy
jykuerã, peteĩ-teĩ ára py pejapo aguã va'ekue."
20 Ha'e gui Faraó renonde gui ha'e kuery oje'oi vy oexa Moisés ha'e Arão
ha'e kuery rarõa py ikuai rã.
21 Ha'e vy ha'e kuery pe aipoe'i:
— Tove pendere SENHOR toexa pota, toikuaa pota pendere, mba'eta
peẽ pejapo Faraó orere nda'ija'ei aguã rami, ha'e hembiguai kuery
renonde. Ha'e kuery po py reme'ẽ kyxe orejuka aguã — he'i okuapy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Ha'e ramo Moisés SENHOR pe ojapukai. Ha'e vy aipoe'i:
— SENHOR, mba'e re tu rembojexavai uka kova'e kuery? Mba'e re tu
xee xembou?
23 Mba'eta Faraó-a py nderery rupi xeayvu aguã ajexa ukaa ára guive ma
ojavyky rei kova'e kuery. Ha'e rã ndee ma peteĩve py ndereraa jepei teri
ndevygua kuery.

6 1 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Aỹ ma rexa 'rã mba'emo Faraó re ajapo va'e, mba'eta xepo'akaa
aexa uka ramo 'rãe penemondouka, xepo'akaa aexa uka ramo 'rãe
penerenoẽ ukapa oyvy gui.

Israel kuery ogueraa jepe aguã re Nhanderuete ijayvuague

2 Ha'e gui Nhanderuete ijayvuve ju Moisés pe. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Xee ma SENHOR.
3 Abraão, Isaque ha'e Jacó pe ajexa uka vy Penderuete ipo'akapa va'ea
rami ajekuaa uka raka'e. Ha'e rã xerery SENHOR rupi ma ha'e kuery pe
ndajekuaa ukai.
4 Ha'e kuery reve ajapo avi xereve guarã, ha'e va'e rupi Canaã yvy ame'ẽ
aguã hekoarã, ha'e va'e yvy re oguata rei va'e rami ikuaiague ae.
5 Aendu avi Egito pygua kuery Israel kuery escravo omoingo rã ipoaẽ
okuapya. Ha'e rami vy xema'endu'a xereve guarã ajapo va'ekue re.
6 Ha'e nunga rupi aipo're Israel kuery pe: “Xee ma SENHOR. Ha'e rami vy
roguenoẽ 'rã Egito pygua penembovoyia guy gui. Roipe'a 'rã pemba'eapo
vaipaa gui, ha'e rogueraa jepe 'rã xepo aupi vy nhombopagaarã tuvixa
va'e ambou reve.
7 Xee rogueraa 'rã xevy guarã, ha'e aiko 'rã Penderuete. Ha'e ramo peikuaa
'rã xee SENHOR ae Penderuete aikoa, Egito pygua penembovoyia guy gui
roguenoẽ va'e.
8 Ha'e rami vy rogueraa 'rã yvy Abraão pe ame'ẽ aguã auraague, Isaque
ha'e Jacó pe guive. Pendevy ju ame'ẽ 'rã penderekoarã. Xee ma SENHOR”,
're 'rã xerery rupi.
9 Ha'ekue rami ae Moisés ijayvu Israel kuery pe. Ha'e rami teĩ ha'e kuery
ndoikuaa potai Moisés re, escravo poyi ikuaia gui onhe'ẽ py ikuerai vy.
10 Ha'e gui teĩgue ju SENHOR ijayvu Moisés pe. Ha'e vy aipoe'i:
11 — Tereo Egito pygua huvixa Faraó-a py. Aipo're ixupe: “Tove na too
Israel kuery ndeyvy gui”, 're.
12 Ha'e rã Moisés ombovai vy aipoe'i SENHOR pe:
— Neĩ endu ke, Israel kuery ma noendui. Mba'exa'vy tu Faraó oendu ta
xeayvu? Ndaxeayvu porã kuaai — he'i.
13 Ha'e rami teĩ Moisés ha'e Arão pe SENHOR ojapo uka ae Israel kuery
peguarã, ha'e Egito pygua huvixa Faraó peguarã guive, Egito yvy gui
Israel kuery oguenoẽ aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Moisés ha'e Arão ramymino kuery rery oĩa

14 Po rami ma heta va'e kuery re opena va'e kuery rery. Israel ra'y
jypygua Rúben ra'y kuery ma Enoque, Palu, Hezrom ha'e Carmi. Ha'e va'e
kuery ma Rúben ra'y kuery.
15 Ha'e Simeão ra'y kuery ma Jemuel, Jamim, Oade, Jaquim, Zoar ha'e
Canaã pygua pi'a Saul. Ha'e va'e kuery ma Simeão ra'y kuery.
16 Po rami ma Levi ra'y kuery rery hamymino kuery reve: Gérson, Coate
ha'e Merari. Levi ma cento e trinta e sete ma'etỹ re oiko.
17 Gérson ra'y kuery ma Libni ha'e Simei, ta'y kuery rery oĩa rami.
18 Coate ra'y kuery ma Anrão, Isar, Hebrom ha'e Uziel. Ha'e gui Coate ma
cento e trinta e três ma'etỹ re oiko.
19 Merari ra'y kuery ma Mali ha'e Musi. Ha'e rami ma Levi ra'y kuery rery
hamymino kuery reve.
20 Ha'e gui Anrão ma gua'yxyrã ojou ojaixe Joquebede. Ha'e ramo oikuavã
Arão ha'e Moisés. Anrão ma cento e trinta e sete ma'etỹ re oiko.
21 Isar ra'y kuery ma Corá, Nefegue ha'e Zicri.
22 Uziel ra'y kuery ma Misael, Elzafã ha'e Sitri.
23 Arão ma gua'yxyrã ojou Aminadabe rajy Eliseba, Naassom reindy va'e.
Ha'e ramo oikuavã'i Nadabe, Abiú, Eleazar ha'e Itamar.
24 Corá ra'y kuery ma Assir, Elcana ha'e Abiasafe. Ha'e va'e ma Corá ra'y kuery.
25 Ha'e gui Arão ra'y Eleazar ma gua'yxyrã ojou Putiel rajy kuery
va'e regua. Ha'e ramo oikuavã'i Finéias. Ha'e va'e kuery ma hoo va'e
yvatekueve va'e ikuai gua'y kuery reve.
26 Ha'e gui Arão ha'e Moisés pe ae SENHOR aipoe'i: "Penoẽ ke Israel
kuery Egito yvy gui xondaro ikuai va'e rami" he'i va'ekue.
27 Ha'e va'e kuery ma Egito pygua huvixa Faraó pe ijayvu va'ekue Egito
gui Israel kuery oguenoẽ aguã. Moisés ha'e Arão hery va'e.

Faraó pe Moisés ijayvu jevyague

28 Ha'e va'e jave ae SENHOR ijayvu Moisés pe Egito yvy re oiko rã.
29 Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Xee ma SENHOR. Aipo're Egito pygua huvixa Faraó pe ndevy
xeayvuague ha'e javi rupi — he'i.
30 Ha'e ramo Moisés ombovai SENHOR renonde:
— Xee ma ndaxeayvu porã kuaai. Mba'exa tu Faraó xenhe'ẽ rendu ta?

7 1 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Ma'ẽ, ndee romoĩ tuuete rami Faraó áry. Ha'e rã nderyke'y Arão
oiko 'rã ndeayvu mombe'uarã.
2 Mba'eta nderyke'y Arão pe remboaxa 'rã ndevy aipoa'e uka va'e ha'e javi.
Ha'e gui ha'e va'e ju 'rã ijayvu Faraó pe, oyvy gui Israel kuery omondouka
aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ha'e rami avi xee ma ajapo 'rã Faraó inhakã ratã aguã rami. Ha'e Egito
yvy re ajapo 'rã heta hexa pyrã ha'e xeguigua iporã va'e.
4 Ha'e rami teĩ Faraó ndojapyxakai 'rã pendeayvu re. Ha'e nunga rupi
xee amoĩ 'rã xepo Egito áry. Ha'e rami vy ajapo 'rã Egito yvy gui oẽmba
aguã rami xexondaro kuery xevygua kuery ikuai va'e, Israel kuery,
nhombopagaarã tuvixa va'e aikuaa uka reve.
5 Ha'e ramo Egito pygua kuery oikuaa 'rã xee SENHOR aikoa, Egito áry
xepo amoĩ jave ha'e kuery mbyte gui Israel kuery anoẽmba vy.
6 Ha'e gui Moisés ha'e Arão ojapo ha'e rami. Ha'e kuery pe SENHOR
ijayvuague rami ae ojapo okuapy.
7 Moisés ma oitenta ma'etỹ oguereko, ha'e rã Arão ma oitenta e três ma'etỹ
oguereko Faraó pe ijayvu jave py.
8 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés ha'e Arão pe:
9 — Ha'e gui pẽvy Faraó "Pejapo ha'vy hexa pyrã, ha'e ramo ajerovia
'rã pendere", he'i rã ke aipo're Arão pe: "Ejopy ndepopoka, ha'e emombo
Faraó renonde." Ha'e ramo ojeapo 'rã mboi.
10 Ha'e ramo Moisés ovaẽ Faraó-a py Arão reve. Ha'e vy ojapo SENHOR
ha'e kuery pe ojapo uka va'ekue. Arão omombo opopoka Faraó ha'e
hembiguai kuery renonde. Ha'e ojeapo mboi.
11 Ha'e ramo Faraó ogueruruka hi'arandu va'e ha'e imba'evyky va'e kuery.
Ha'e ramo Egito pygua hi'arandu va'e kuery ma ha'ekue rami ae ojapo
nhemi rupi hi'arandua py.
12 Ha'e ramo ha'e kuery voi opopoka peteĩ-teĩ omombo ramo ojeapo mboi.
Teĩ Arão popoka ho'upa ha'e kuery popoka.
13 Ha'e rami teĩ Faraó inhakã ratã vy noendu potai SENHOR ijayvuague re.

Jypygua nhombopagaarã yy tuguy omoingoague

14 SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Faraó ma inhakã ratã vy nomondoukaxei neretarã kuery.
15 Tereo ju Faraó-a py ko'ẽmba'i ramove. Ha'e ma oo 'rã yy katy. Rearõ 'rã
yakã yvýry. Ndepo py rereko 'rã ndepopoka mboi ojeapo va'ekue.
16 Ha'e aipo're ixupe: " SENHOR hebreu kuery ruete xembou ndea py
aipoa'e aguã: 'Emondouka xevygua kuery tekoa e'ỹa py ikuai aguã xevy.
Ha'e rami teĩ aỹ peve nerendu potai', ha'e aguã.
17 Ha'e gui SENHOR aipoe'i ukave ju: 'Pova'e nunga rupi 'rã reikuaa xee
SENHOR aikoa. Kova'e popoka xepo py areko va'e py ainupã 'rã yy yakã
rupi oĩ va'e. Ha'e ramo oiko 'rã tuguy.
18 Pira yakã rupi ikuai va'e omanomba 'rã. Yakã heakuã vaikue 'rã, ha'e
Egito pygua kuery ojeguaru 'rã yakã gui oy'u aguã', he'i uka."
19 SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
— Aipo're Arão pe: "Ejopy ndepopoka, ha'e eupi ndepo yy Egito rupi
ikuai va'e áry, yakã, yy rape, yupa ikuai va'e ha'e yy omboty pyre ha'e

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

javi áry, tuguy oiko aguã. Toiko tuguy Egito yvy jave re, yryru yvyra
guigua ha'e ita guigua py", 're 'rã ixupe — he'i.
20 Ha'e ramo Moisés ha'e Arão ojapo SENHOR ijayvuague. Ha'e rami vy
Arão opopoka oupi vy oinupã yy yakã rupi oĩ va'e, Faraó ha'e hembiguai
kuery oexaa py. Ha'e ramo yy yakã rupi oĩ va'e ha'e javi tuguy oiko.
21 Pira yakã rupi ikuai va'e omanomba. Yakã heakuã vaikue. Ha'e Egito yvy
re ikuai va'e nda'evevei yakã gui oy'u aguã. Egito yvy jave re tuguy oiko.
22 Ha'e gui Egito pygua imba'ekuaa va'e kuery voi ha'ekue ramigua ju
ojapo okuapy nhemi rupi hi'arandua py. Ha'e nunga rupi Faraó inhakã
ratã vy noendu potai, SENHOR ijayvuague rami vy.
23 Faraó ojere vy ngoo katy ju oo. Neĩ ha'e nunga re voi ndoikuaa potai
opy'a py.
24 Ha'e gui Egito pygua kuery ha'e javi ojo'o okuapy yakã yvýry, ojou aguã
yy oy'u aguã. Mba'eta yy yakã guigua nda'evei oy'u aguã.
25 Ha'e gui SENHOR yakã oinupã uka rire sete ára oaxa.

Mokoĩa nhombopagaarã ju'i ombouague

8 1 Ha'e va'e rire SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Tereo ju Faraó-a py, ha'e aipo're ixupe: "Po rami SENHOR
ijayvu: 'Tove too xevygua kuery, xevy ikuai aguã.
2 Xapy'a rei neremondoukai ramo ma rombopaga 'rã ju'i ndeyvy ha'e javi
rupi ambou vy.
3 Yakã gui oiko 'rã ju'i. Mbovy e'ỹ 'rã oẽ, oiko 'rã ndero py, opy ja'o'i
rekeaty py, nderupa áry, nerembiguai kuery ro rupi, ndevygua kuery re,
ha'e mbojape pembojyaty rupi, mbojaperã pemoapomoaty rupi.
4 Ju'i ojeupi 'rã ndere, nerembiguai kuery ha'e ndevygua kuery ha'e javive
re', 're 'rã ixupe."
5 SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
— Aipo're ke Arão pe: "Eupi ndepo ndepopoka reve yakã áry, yy rape
ha'e yupa ikuai va'e áry, ju'i rejapo Egito yvy re oẽ aguã rami", 're.
6 Ha'e ramo Arão opo oupi yy Egito yvy re ikuai va'e áry. Ha'e rã ju'i oẽ vy
Egito yvy ha'e javi rupi ojao'i.
7 Ha'e ramo imba'ekuaa va'e kuery ha'ekue ramigua ju ojapo nhemi rupi
hi'arandua py. Ha'e vy ojapo Egito yvy re ju'i oẽ aguã rami.
8 Ha'e gui Faraó oenoĩ Moisés ha'e Arão. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Pejerure SENHOR pe oipe'a aguã ju'i xea gui ha'e xevygua kuerya
gui. Ha'e ramo ma pende kuery romondouka 'rã SENHOR pe mba'emo
peme'ẽ aguã.
9 Ha'e ramo Moisés aipoe'i Faraó pe:
— Aipo're ke xevy araka'e pa reipota ajerure ndere, nerembiguai kuery
ha'e ndevygua kuery re, ju'i oipe'aa aguã ndea gui ha'e ndero pygua
kuerya gui, yakã py anho ju opyta aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 — Ko'ẽ rã — he'i.
Moisés aipoe'i:
— Toiko ndeayvua rami, reikuaa aguã peteĩve jipoia SENHOR Oreruete ramigua.
11 Ndea gui ojepe'apa 'rã ju'i, ndero pygua kuery, nerembiguai kuery ha'e ndevygua kuerya gui. Yakã py anho ju 'rã ikuai — he'i.
12 Ha'e ramo Moisés ha'e Arão jogueraa Faraó-a gui. SENHOR pe Moisés ojapukai ju'i káuxa, Faraó reve jogueroayvuague rami vy.
13 Ha'e ramo SENHOR ojapo Moisés ijayvuague rami. Ju'i omanomba oo rupi, oka rupi ha'e mba'ety rupi ikuaiague py.
14 Ijaty reta-eta. Ha'e ramo yvy jave re heakuã vaikue.
15 Ha'e gui Faraó ma oo jepea oexa vy inhakã ratãve ju. Ha'e vy noenduxevei, SENHOR ijayvuague rami vy.

Mboapya nhombopagaarã ky ombouague

16 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Aipo're Arão pe: “Eupi ndepopoka, ha'e einupã yvy ku'i re, ky oiko aguã Egito yvy jave re”, 're.
17 Ha'e rami ojapo. Arão opo opopoka reve oupi vy oinupã yvy ku'i. Ha'e ramo oiko reta ky avakue re ha'e mymba kuery re. Yvy ku'i ha'e javi gui ky oiko Egito yvy jave re.
18 Ha'e ramo imba'ekuaa va'e kuery ma ha'ekue ramigua ae avi o'arandua rupi ojapo nhemixe ky omoingo aguã, va'eri ndojapo kuaai. Ky anho ikuai avakue re ha'e mymba kuery re.
19 Ha'e ramo imba'ekuaa va'e kuery aipoe'i Faraó pe:
— Kova'e ma Nhanderuete kuã ojapo va'e — he'i teĩ Faraó inhakã ratã. SENHOR ijayvuague rami vy noendui ae.

Irundya nhombopagaarã mberu ombouague

20 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Epu'ã ke ko'ẽ rã aje'ive'i reve, ha'e ejexa uka ju Faraó pe. Ha'e va'e oo 'rã oiny yy katy. Ha'e rã ixupe aipo're: “Po rami ijayvu SENHOR: ‘Tove too xevygua kuery, xevy ikuai aguã.
21 Ha'e gui xevygua kuery neremondoukai ri ramo ma'ẽ, xee ambou 'rã mberu nde'áry, nerembiguai kuery, ndevygua kuery ha'e ndero pygua kuery áry. Ha'e Egito pygua kuery ro rupi omonyẽmba 'rã mberu, yvy ha'e kuery ikuaia voi.
22 Ha'e rã Gósen yvy re xevygua kuery ikuaia rupi ma amboae rami 'rã ajapo. Xevygua kuery ikuaia re mberu ndoikoi 'rã, reikuaa aguã pendeyvy mbyte re voi xee SENHOR aikoa.
23 Ha'e rã ndevygua kuery ma xevygua kuery arekoa rami e'ỹ 'rã areko. Ko'ẽ rã oiko 'rã ha'e nunga hexa pyrã’, he'i uka ndevy”, 're.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 Ha'e rami ae SENHOR ojapo. Ha'e ramo Faraó ro re ou mbovy e'ỹ
mberu, hembiguai kuery ro re ha'e Egito yvy ha'e javi áry. Ha'e ramo yvy
na'iporãvei mberu gui.
25 Ha'e ramo Faraó oenoĩ Moisés ha'e Arão. Ha'e vy aipoe'i:
— Tapeo, Penderuete pe mba'emo peme'ẽ teĩ kova'e yvy re anho ta'vy.
26 Moisés ombovai:
— Ha'e rami rojapo aguã nda'evei, mba'eta SENHOR Oreruete pe rome'ẽ
'rã mba'emo Egito pygua kuery ojou porã va'e'ỹ. Ma'ẽ, xapy'a rei ha'e
kuery oexaa rupi ha'e nunga rome'ẽ ramo ha'e kuery oreapipa 'rã ita py.
27 Ha'e rami 'rãgue py mboapy ára re 'rã roo tekoa e'ỹa py, ha'e py mae
SENHOR Oreruete pe mba'emo rome'ẽ aguã, orevy aipoe'ia rami vy
— he'i.
28 Ha'e ramo Faraó aipoe'i:
— Ha'eve 'rã tekoa e'ỹa py teĩ peo aguã mba'emo peme'ẽ aguã. Ha'e
rami avi mombyry ete e'ỹ 'rã peo. Ha'e xere voi ke penhembo'e.
29 Moisés ombovai:
— Ma'ẽ, aỹ ma xee nerenonde gui aa vy anhembo'e 'rã SENHOR
pe. Ha'e gui ko'ẽ rã kova'e mberu ojepe'apa 'rã ndee Faraó-a gui,
nerembiguai kuery ha'e ndevygua kuery ha'e javia gui. Ha'e rami avi
Faraó, xembotavyve eme, xeretarã kuery SENHOR pe mba'emo ome'ẽ aguã
neremondoukaia py — he'i.
30 Ha'e ramo Faraó renonde gui Moisés oo vy onhembo'e SENHOR pe.
31 Ha'e ramo SENHOR ojapo Moisés ijayvuague rami. Ha'e ramo mberu
ojepe'apa Faraó-a gui, hembiguai kuery ha'e ixupegua kuery ha'e javia
gui. Peteĩ'i voi ndopytai mberu.
32 Ha'e rami teĩ Faraó inhakã ratã ju. Ha'e vy nomondoukai ha'e kuery.

Peteĩ nhiruĩa nhombopagaarã mymba re mba'eaxy ombouague

9 1 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Ejexa uka ju Faraó pe, ha'e aipo're ixupe: "Po rami SENHOR
hebreu kuery ruete va'e ijayvu: 'Tove too xevygua kuery, xevy ikuai aguã.
2 Mba'eta xapy'a rei neremondoukai ha'e remombyta nhea'ã ramo
3 SENHOR opo omoĩ 'rã nerymba kuery nhuũndy rupi ikuai va'e áry,
kavaju kuery, mburika, camelo kuery, vaka ha'e vexa'i kuery áry,
mba'eaxy vaikue ombou vy.
4 Ha'e rã Israel kuery rymba kuery re ma SENHOR amboae rami 'rã ojapo
Egito pygua kuery rymba re ojapo 'rãgue py, Israel kuery rymba neĩ
peteĩve omano e'ỹ aguã', he'i uka ndevy.
5 Mba'eta SENHOR oa'anga ma ha'e nunga oiko aguã ára. Ko'ẽ rã ha'e
nunga SENHOR omoingo 'rã yvy re", 're 'rã ixupe — he'i.
6 Ha'e gui ko'ẽ jevy SENHOR ha'e nunga ombou ramo Egito pygua kuery
rymba ha'e javi omano. Ha'e rã Israel kuery rymba ma nomanoi neĩ peteĩ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Ha'e gui Faraó omondouka oma'ẽ aguã, ha'e rã Israel kuery rymba
nomanoi neĩ peteĩ. Ha'e rami teĩ Faraó inhakã ratã vy nomondoukai ha'e
kuery.

Seis-a nhombopagaarã ai vaikue ombouague

8 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Moisés ha'e Arão pe:
— Tata rupa gui pejopy pendepo renyẽ tanhimbu. Ha'e ramo Faraó
renonde Moisés omombo 'rã yvate katy.
9 Ha'e va'e gui oiko 'rã iku'i va'e Egito yvy ha'e javi áry. Ha'e ramo Egito
yvy jave rupi oiko 'rã irurupa, opu 'rã ai vaikue avakue re ha'e mymba
kuery re — he'i.
10 Ha'e ramo ha'e kuery oo vy tata rupa gui ojopy tanhimbu, ha'e vy
oo Faraó-a py. Moisés omombo yvate katy. Ha'e ramo ha'e va'e gui oiko
irurupa va'e ha'e ai vaikue avakue re ha'e mymba kuery re.
11 Ha'e nunga rupi Moisés renonde gui imba'ekuaa va'e kuery ojepe'apa
ai vaikue gui. Mba'eta imba'ekuaa va'e kuery re voi ai vaikue oiko, ha'e
Egito pygua kuery ha'e javi re.
12 Ha'e rami teĩ SENHOR ojapo Faraó inhakã ratã aguã rami. Ha'e ramo
noendui, Moisés pe SENHOR ijayvuague rami vy.

Sete-a nhombopagaarã amandau ombouague

13 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Epu'ã ke ko'ẽ rã aje'ive. Ejexa uka Faraó pe, ha'e aipo're ixupe: “Po
rami SENHOR hebreu kuery ruete ijayvu: ‘Tove too xevygua kuery, xevy
ikuai aguã.
14 Mba'eta aỹ ma ndere ete amoĩ 'rã nhombopagaarã ha'e javi,
nerembiguai kuery ha'e ndevygua kuery áry, peikuaa aguã avave rei xee
ramigua jipoia yvy jave re.
15 Mba'eta ha'e rami ajapoxe va'e rire rojuka aguã xepo amoĩ ma 'rãgue,
ndee ha'e ndevygua kuery áry mba'eaxy ambou vy. Roipe'apa ma 'rãgue
yvy gui.
16 Ha'e rami teĩ ha'e rami ndajapoi, ndevy aexa uka aguã xepo'akaa, ha'e
xerery rupi xereko omombe'ua aguã yvy jave re.[l]
17 Ha'e rã ndee repu'ã rei teri va'e ty'y xevygua kuery rovai, remondouka
e'ỹ aguã?
18 Ma'ẽ, ko'ẽ rã kova'e hora ojeupity ju jave ajapo 'rã amandau ho'a vaipa
aguã rami, Egito yvy re oiko e'ỹ teri va'e ramigua ijypya ára gui aỹ peve.
19 Ha'e gui aỹ ma emoinge ukapa nerymba vaka, avakue ha'e mymba
nhuũndy rupi ikuai va'e. Mba'eta opy ndoikei vy ha'e kuery re amandau
ho'a rã omanomba 'rã’, he'i uka ndevy”, 're.

---

l **9.16** Romanos 9.17

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Ha'e ramo Faraó rembiguai kuery va'e regua amongue ma SENHOR
ayvu oendu vy ojeayvu. Ha'e rami vy ojapo guembiguai kuery ha'e
guymba vaka kuery oupa aguã rami ngoo rupi.
21 Ha'e rã SENHOR ayvu re ndoikuaa potai va'e ma oeja guembiguai kuery
ha'e vaka kuery nhuũndy re ae.
22 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Eupi ndepo yvate katy. Ha'e rã ho'a 'rã amandau Egito yvy jave re,
avakue áry, mymba ha'e Egito yvy jave re mba'ety rupi onhotỹ mbyre
ikuai va'e áry.
23 Ha'e ramo Moisés yvate katy opopoka oupi ramo SENHOR ombou yapu
hatã va'e ha'e amandau, tata voi ho'a yvy re. Ha'e rami vy SENHOR ojapo
amandau Egito yvy re ho'a aguã.
24 Ha'e rami ete amandau ha'e tata amandau re irũ va'e ho'a nda'evei ete va'e.
Ha'e ramigua oiko va'e'ỹ teri Egito yvy re, Egito pygua ikuai ypya ára guive.
25 Ha'e gui Egito yvy jave re amandau ojuka opa mba'e oka rupi ikuai va'e,
avakue ha'e mymba kuery. Amandau ojavyky avi mba'ety rupi onhotỹ
mbyre ha'e javi, omopẽmba avi yvyra nhuũndy rupi ikuai va'e.
26 Ha'e rã Gósen yvy re Israel kuery ikuaia py anho ndo'ai amandau.
27 Ha'e ramo Faraó oenoĩ uka Moisés ha'e Arão. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Aỹ ma ajejavy. SENHOR ma heko porã va'e, ha'e rã xee ha'e xevygua
kuery ma rojejavy va'e.
28 Ejapukai ke ha'vy SENHOR pe, mba'eta ha'eve ma kova'e yapu atã va'e
ha'e amandau. Xee romondouka 'rã, ndapepytavei ma 'rã apy.
29 Ha'e ramo Moisés ombovai:
— Xee ma tetã gui aẽ vy xepo aupi 'rã SENHOR pe. Ha'e ramo yapu va'e
oaxa 'rã, ndo'avei 'rã amandau, peikuaa aguã ko yvy SENHOR mba'ea.
30 Ha'e rami avi xee aikuaa ndee ha'e nerembiguai kuery SENHOR
Oreruete renonde pejererokyje aguã noĩ teria.
31 (Ha'e jave py linho ha'e cevada ikuai va'e ojavykypa, mba'eta cevada ma
hary ma, ha'e rã linho ma ipoty.
32 Ha'e rã trigo ha'e centeio ma ndojavykyi, naenhoĩ teri ramo.)
33 Ha'e gui Faraó renonde gui Moisés oo ju vy oẽ tetã gui. SENHOR pe
opo oupi ramo yapu atã va'e ha'e amandau oaxapa, neĩ nda'okyvei yvy re.
34 Ha'e rami teĩ amandau ha'e yapu atã va'e oaxapa rã Faraó oexa vy
ojejavyve ju, mba'eta guembiguai kuery reve inhakã ratã va'e meme.
35 Ha'e rami vy Faraó inhakã ratã vy nomondoukai Israel kuery, Moisés
pe SENHOR ijayvuague rami vy.

Oito-a nhombopagaarã tuku ombouague

10 1 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Tereo Faraó-a py, mba'eta amoakã ratã, hembiguai kuery
guive, ha'e kuery mbyte ajapo aguã kova'e nunga hexa pyrã,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 ha'e ndera'y kuery pe, ndera'y ra'y kuery pe remombe'u aguã Egito
pygua kuery ajavyky reiague, ha'e ha'e kuery mbyte mbovykue rei e'ỹ
nhomondyipaarã ambouague, ha'e kuery oikuaa aguã xee ae SENHOR
aikoa — he'i.
3 Ha'e ramo Moisés ha'e Arão oo vy ojexa uka Faraó renonde. Ha'e vy
aipoe'i ixupe:
— Po rami SENHOR hebreu kuery ruete ijayvu: “Raka'e peve tu
nerenhemo'yvyĩ'i 'rã xerenonde? Tove too xevygua kuery, xevy ikuai
aguã.
4 Ha'e rami teĩ xevygua kuery neremondoukaxei aguã ramo ma'ẽ, ko'ẽ rã
ambou 'rã tuku ndeyvy re.
5 Ha'e ramo ojao'ipa 'rã yvy. Ha'e va'e gui neĩ peteĩ henda py ma
ndojekuaavei 'rã. Ha'e kuery ho'upa 'rã amandau ndojavykypai va'ekue,
ho'upa avi 'rã yvyra pendeyvy re henhoĩ va'ekue.
6 Ndero rupi voi omonyẽmba 'rã, nerembiguai kuery ha'e Egito pygua
kuery ha'e javi ro. Nderu kuery oexa e'ỹ teri va'e nunga, neĩ neramoĩ
kuery voi, yvy re ikuaia ára guive kova'e ára peve”, he'i uka ndevy —
he'i. Ha'e gui Moisés ojere vy ojepe'a ju ovy Faraó renonde gui.
7 Ha'e ramo Faraó rembiguai kuery aipoe'i ixupe:
— Raka'e peve tu kova'e ava nhandejopy 'rã herekovy? Emondouka na
ha'e kuery, SENHOR nguuete pe ikuai aguã. Ndereikuaai teri ri ty'y Egito
ivaipa maa? — he'i okuapy.
8 Ha'e gui Faraó renonde ogueru ju Moisés ha'e Arão. Ha'e ramo ha'e
aipoe'i ha'e kuery pe:
— Tapeo, peiko SENHOR penderuete pe. Ha'e gui mava'e kuery tu oo
va'erã pendereve?
9 Moisés ombovai:
— Ore revegua oo 'rã kunumigue, tujakue'i, orera'y kuery, orerajy
kuery, orerymba kuery ha'e vaka kuery ha'e javi. Mba'eta rojapo 'rãe
ngaru SENHOR pegua — he'i.
10 Ha'e ramo Faraó aipoe'i ha'e kuery pe:
— Toiko SENHOR pendereve, peẽ ha'e kyrĩgue reve, xapy'a rei
romondouka ri ramo. Ha'e rami avi peikuaa pota, mba'eta ha'eve'ỹa rami
pejapoxe.
11 Ha'e rami nda'evei 'rã. Tapeo peẽ avakue anho SENHOR pe pendekuai
aguã rejerurea rami — he'i. Ha'e rami vy Faraó guenonde gui oipe'a uka.
12 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Eupi ndepo Egito yvy áry, tuku ou vy ho'upa aguã jai rogue yvy re
ikuai va'e, amandau ndojavykypai va'ekue ha'e javi — he'i.
13 Ha'e gui Egito yvy áry Moisés opopoka oupi ramo SENHOR kuaray
oua katy gui ombou yvytu. Ha'e va'e ára pukukue re ha'e pytũ mbukukue
re oipeju. Ha'e gui ko'ẽ jave ma yvytu rupi ou tuku.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Ha'e rami vy tuku ou Egito yvy jave áry, yvy jave re oguejy. Heta ete
vy ha'e va'e e'ỹ mbove ndoikoi teri ha'e va'e nunga tuku, neĩ ha'e va'e rire
ndouvei ma 'rã ha'e va'e ramigua.
15 Mba'eta ojao'ipa yvy ha'e javi, yvy huũ rei aguã rami opyta. Ho'upa
jai rogue yvy re ikuai va'e ha'e yvyra'a ha'e javi, amandau ndojavykypai
va'ekue. Egito yvy ha'e javi rupi mba'eve jipovei ipyau va'e yvyra re, neĩ
jai rogue mba'ety rupi ikuai va'e.
16 Ha'e rami rã Faraó oenoĩ pojava Moisés ha'e Arão. Ha'e vy aipoe'i ha'e
kuery pe:
— Ajejavy SENHOR penderuete rovai ha'e peẽ kuery rovai.
17 Ha'e gui aỹ ma ajerure pẽvy xeperdoa ju aguã ajejavya aỹgua voi. Ha'e
pejerure SENHOR penderuete pe xegui oipe'a aguã kova'e manoa — he'i.
18 Ha'e ramo Faraó renonde gui Moisés oo ju vy ojapukai SENHOR pe.
19 Ha'e ramo SENHOR ojapo yvytu kuaray oikea katy gui ju oipeju atã
aguã rami. Ha'e va'e ma tuku oguerovevepa vy oitypa Ye'ẽ Pytã va'e py.
Neĩ peteĩ tuku ndopytai Egito yvy jave re.
20 Ha'e rami teĩ SENHOR Faraó omoakã ratã ramo nomondoukai Israel
kuery.

Nove-a nhombopagaarã pytũ ombouague

21 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Eupi ndepo yvate katy, Egito yvy re pytũ ou aguã, pytũ vaikue
japokoa va'e regua — he'i.
22 Ha'e ramo Moisés yvate katy opo oupi ramo oiko pytũ ana Egito yvy
jave re mboapy ára re.
23 Ha'e nunga rupi peteĩve ndajoexai, peteĩve oĩa gui nopu'ãi mboapy ára
re. Ha'e rã Israel kuery ro rupi ma hexakã.
24 Ha'e ramo Faraó oenoĩ Moisés. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Tapeo, peiko SENHOR pe. Topyta penerymba vexa'i ha'e penerymba
vaka anho. Pendera'y kuery kyrĩgue ma too avi pendupive.
25 Moisés ombovai:
— Ha'e rami ri ramo ndee ae 'rã reme'ẽ orepo py mba'emo rojuka ha'e
roapy vy SENHOR Oreruete pe rome'ẽ va'erã.
26 Any, orerymba vexa'i kuery avi 'rã oo orerupive. Neĩ peteĩve pyapẽ
ndopytai 'rã, mba'eta ha'e va'e regua gui roiporavo 'rã SENHOR Oreruete
pe rome'ẽ aguã. Ndoroikuaai mba'e nunga pa SENHOR pe rome'ẽ va'erãa,
ha'e py rovaẽ e'ỹa ja — he'i.
27 Ha'e gui Faraó inhakã ratã aguã rami SENHOR ojapo ramo
nomondoukaxei.
28 Ha'e rami vy Faraó aipoe'i Moisés pe:
— Ejepe'a ke xea gui, ha'e eiko kuaa xerova rexa ve'ỹ aguã. Mba'eta
xerova rexa jevya ára ma remano 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

29 Moisés ombovai:
— Ha'evea rami ndeayvu. Xee ndaexa jevyvei ma 'rã nderova — he'i.

Dez-a nhombopagaarã Nhanderuete ombou aguã re ijayvuague

11 1 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Peteĩgue ju 'rã ambou nhomoingo axyarã Faraó ha'e
Egito yvy ha'e javi áry. Ha'e ramo mae penemondouka 'rã apy gui.
Penemondoukaa ára ma anhetẽ penemoxẽmba ete 'rã.
2 Aỹ ma ndeayvu neretarã kuery oendua py, avakue ha'e javi ngoo katy'i
rupi ikuai va'e pe mba'emo re ojerure aguã re, kunhague voi tojerure
kunhague ngoo katy'i rupi ikuai va'e pe. Prata ha'e ouro guigua re
tojerure — he'i.
3 Ha'e ramo SENHOR ojapo Egito pygua kuery ixupegua kuery omboaxy
aguã rami. Moisés voi oikuaapy oiko Egito yvy re, Faraó rembiguai kuery
ha'e ixupegua kuery omboetepa.
4 Ha'e gui Moisés aipoe'i Faraó pe:
— Po rami SENHOR ijayvu: “Pytũ mbyte jave xee aaxa 'rã Egito yvy
mbyte rupi.
5 Ha'e ramo omano 'rã jypygua Egito yvy re ikuai va'e ha'e javive, Faraó
guenda openaaty py oguapy va'e ra'y jypygua, hembiguai kunha mba'emo
mongu'ia pygua pi'a jypygua voi, ha'e mymba ikuai va'e ra'y'i ypya ha'e
javi.
6 Ha'e ramo Egito yvy jave re onhendu 'rã haxẽ va'e. Ha'e nunga oiko
va'e'ỹ teri, ha'e ndoikovei ma 'rã guive.
7 Ha'e rã Israel kuery re ma ndoikoi 'rã, avakue, neĩ mymba kuery re. Ha'e
kuery re ma neĩ peteĩ jagua voi nonhe'ẽi 'rã, peikuaa aguã SENHOR amboae
rami oguerekoa Israel kuery, Egito pygua kuery rami e'ỹ”, he'i uka ndevy.
8 Ha'e ramo nerembiguai kuery apy ikuai va'e xea py jogueruvy vy
xerenonde ojero'a reve aipoe'i 'rã: “Tereo ndee ha'e neretarã kuery ndereve
ikuai va'e ha'e javive”, he'i 'rã xevy. Ha'e va'e rire mae ma 'rã aa — he'i
Faraó pe. Ha'e rami vy Moisés ipoxy vaipa reve ojepe'a Faraó renonde gui.
9 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Faraó ma noendui 'rã pendeayvua, xeguigua nhomondyipaarã
ojekuaave aguã Egito yvy re — he'i.
10 Ha'e nunga nhomondyipaarã ha'e javi Moisés ha'e Arão ojapo Faraó
renonde teĩ SENHOR omoakã ratã ramo Israel kuery nomondoukai oyvy
gui.

Páscoa judeu kuery rekorã oejaa ague

12 1 SENHOR aipoe'i Moisés ha'e Arão pe Egito yvy re teri ikuai jave:
2 — Kova'e jaxy ma pendevy jaxy jypygua 'rã, ma'etỹa ijypya
regua.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Pendeayvu Israel kuery ijaty va'e pe. Ha'e vy aipopeje: “Kova'e jaxy dez
araa py ma peteĩ-teĩ peru 'rã peteĩ vexa'i ra'y, peteĩ-teĩ hoo va'e ogueru 'rã
peteĩ vexa'i ra'y ngoo peguarã.
4 Ha'e gui xapy'a rei hoo pygua kuery mbovy'i vy vexa'i ra'y ndo'upai 'rã
ri ramo ma toenoĩ ojea katy'ive rupi ikuai va'e, mbovy pa ikuaia rami.
Oikuaa pota 'rã mbovy pe pa ha'eve vexa'i ra'y ho'upa aguã.
5 Vexa'i ava ma ivaikue rei e'ỹ va'e peteĩ ma'etỹ oguereko va'e ha'eve.
Vexa'i ra'y e'ỹ vy kavara'i ha'eve avi peru aguã.
6 Ha'e va'e jaxy pemboty 'rã catorze ára peve. Ha'e vy Israel kuery ha'e
javive 'rã ojuka ka'arukue.
7 Huguykue ma peraa vy peikyty 'rã okẽ yta jovaive ha'e hi'árygua rupi,
pendero pe'ua va'e rokẽ re ae.
8 Ha'e va'e pytũve 'rã pe'u ho'okue tata py oexy pyre. Mbojape imbovua
revegua e'ỹ ha'e jai rogue iro va'e reve 'rã pe'u.
9 Ho'okue ipyrygua ma ndape'ui 'rã, neĩ yy py ombojy pyre, ha'e rã tata py
oexy pyre anho: inhakãgue, hetymague ha'e ha'ykue-'ykue.
10 Ha'e va'e gui mba'eve rei ndapejai 'rã ko'ẽ peve guarã. Ko'ẽ peve opyta
va'e ma peapypa 'rã tata py.
11 Po rami 'rã pe'u. Pendeku'a kuaa reve 'rã pe'u, pendepy regua reve,
ha'e pendepo py pendepopoka pereko reve. Pe'u pojava ke. Ha'e va'e ma
SENHOR pegua Páscoa.[m]
12 Mba'eta ha'e va'e pytũ xee Egito yvy rupi aaxa vy ajuka 'rã ta'y jypygua
ikuai va'e ha'e javi, avakue ha'e mymba guigua voi. Ambopaga 'rã Egito
pygua ruete ikuai va'e ha'e javi. Xee ma SENHOR.
13 Huguykue ma oikuaa uka 'rã oo pendekuaia. Mba'eta huguy aexa vy
ma aaxa rive 'rã peĩa rupi. Ha'e rami rã peẽ kuery mbyte ma ndoikoi 'rã
mba'eaxy nhomombaarã. Ha'e va'e py ma Egito yvy re anho 'rã ajojuka.
14 “Ha'e va'e ára ma penema'endu'a aguã. Ngaru iky'a e'ỹ va'e pejapo
'rã SENHOR pe. Peneramymino kuery avi 'rã ojapo araka'e rã peve guarã,
pendekorã aeja rire.
15 Sete ára re pe'u 'rã mbojape imbovua revegua e'ỹ. Ijypya ára guive
peipe'apa 'rã mbojape mbovua penderopy oĩ va'ekue, mba'eta ijypya ára
guive sete-a ára peve imbovua revegua ho'u va'e rei oipe'aa 'rã Israel
kuerya gui.
16 Ijypya ára py ma pẽvy oiko 'rã nhemboaty iky'a e'ỹ va'e. Sete araa py
teĩgue ju pejapo 'rã nhemboaty iky'a e'ỹ va'e. Ha'e jave py ma neĩ peteĩve
tembiapo ndojapoai 'rã, pe'u va'erã pejapoa e'ỹ vy. Ha'e va'e anho ha'eve
pejapo aguã.
17 Ha'e rami vy pejapo 'rã ngaru mbojape imbovua revegua e'ỹ pe'u va'erã,
mba'eta ha'e va'e ára ae xee roguenoẽ Egito yvy gui. Ha'e nunga rupi

---

[m] **12.11** Tery Páscoa ma “Oaxa ovy rivea” 'ea (versículo 23).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

peneramymino kuery ikuaia peve 'rã penema'endu'a ha'e va'e ára re,
araka'e rã peve guarã aeja rire.
18 Jypygua jaxy catorze araa ka'aru guive 'rã pe'u mbojape imbovua
revegua e'ỹ, ha'e va'e jaxy vinte e um araa ka'aru peve.
19 Ha'e va'e sete ára ma toĩ eme mbojape mbovua pendero rupi. Mba'eta
mbojape imbovua revegua ho'u va'e oipe'aa 'rã Israel kuery mbyte gui,
mombyry guigua e'ỹ vy pendeyvy pygua ae teĩ.
20 Mba'eve imbovua revegua pe'u eme. Pendero ha'e javi rupi 'rã pe'u
mbojape imbovua revegua e'ỹ anho", peje ha'e kuery pe — he'i.
21 Ha'e rami rã Moisés oenoĩmba Israel kuery mongetaaty kuery. Ha'e
vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Peẽ kuery peteĩ-teĩ peiporavo 'rã vexa'i ra'y pendero peguarã, ha'e
pejuka 'rã Páscoa ára pyguarã.
22 Hissopo rakãgue peru vy pemoakỹ huguykue hy'a jere py oĩ va'e
py, ha'e hy'a jere py huguykue oĩ va'e peikyty 'rã penerokẽ yta re, ha'e
hi'árygua rupi. Ko'ẽmba peve peteĩve napeẽi 'rã penerokẽ gui.
23 Mba'eta SENHOR oaxa 'rã ovy Egito pygua kuery ojuka aguã. Ha'e rã
okẽ árygua ha'e ijyta jovaive re huguy oĩa SENHOR oexa vy ma oaxa rive
'rã ha'e va'e oo rupi, pendero py nomoingei 'rã nhomombaarã pendejuka
aguã.
24 Ha'e nunga rupi peẽ ha'e pendera'y kuery penderexarai eme pendekorã
araka'e rã peve aeja va'ekue re.
25 Ha'e gui yvy SENHOR ijayvuague py penderekoa ma vy voi pendekuai
'rã pendekorã aeja va'ekue rami.
26 Ha'e pendera'y kuery pẽvy oporandu ramo: "Mba'exa tu nhandereko
ha'e rami?" he'i ramo
27 aipopeje 'rã: " SENHOR pegua Páscoa pyguarã jajuka va'e, mba'eta Egito
yvy re Israel kuery ro áry rupi oaxa vy Egito pygua kuery ojuka, ha'e
rã nhandero py ikuai va'e ma ogueraa jepe", peje 'rã pendera'y kuery pe
— he'i.
Ha'e ramo heta va'e kuery ojero'apa vy ombojerovia okuapy.
28 Ha'e gui Israel kuery oje'oi vy ojapo ha'e rami. Moisés ha'e Arão pe
SENHOR aipoe'iague rami ae ikuai.

Dez-a nhombopagaarã ta'y kuery jypygua ojukapaa ague

29 Ha'e gui pytũ mbyte jave SENHOR ojuka Egito yvy re ta'y jypygua
ikuai va'e ha'e javi. Ojuka Faraó guenda openaaty py oguapy va'ety ra'y
jypygua, nhuã py ombo'a pyre ra'y kuery ha'e mymba ra'y jypygua ikuai
va'e ha'e javi.
30 Ha'e ramo Faraó opu'ã pyavyve, hembiguai kuery ha'e Egito pygua
kuery ha'e javive guive. Mba'eta haxẽ va'e onhendu Egito yvy re, mba'eta
oo omanoa e'ỹa jipoi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

31 Ha'e ramo ha'e va'e pytũve Faraó oenoĩ Moisés ha'e Arão. Ha'e vy
aipoe'i ha'e kuery pe:
— Pepu'ã ke, tapeo xevygua kuery mbyte gui, peẽ ha'e Israel kuery ha'e
javive guive. Tapeo, SENHOR pe pendekuai, aipo pejeague rami vy.
32 Penderupive peraa avi penerymba kuery vexa'i ha'e vaka, aipo
pejeague rami. Tapeopa, ha'e xee voi ke xereroayvu porã — he'i.
33 Mba'eta Egito pygua kuery omondouka pojava, oyvy gui omoẽmba
aguã ojapura vy, "Ha'e javive nhamanomba 'rã" he'i vy.
34 Ha'e ramo ha'e kuery ojopy mbojaperã omoakỹ va'ekue, imbovua
revegua e'ỹ. Omoapomoaty ma oao py onhovã vy ojaxei heravy.
35 Ha'e rami vy Israel kuery ojapo okuapy Moisés ijayvuague rami. Ha'e vy
Egito pygua kuery pe ojerure okuapy prata ha'e ouro guigua ha'e ao re.
36 SENHOR ojapo Egito pygua kuery omboaxy aguã rami ixupegua kuery.
Ha'e va'e kuery pe ojerurea ome'ẽmba. Ha'e ramo oipe'apa Egito pygua
kuery oguereko va'ekue.

Egito yvy gui Israel kuery oẽmbaague

37 Ha'e rami vy Israel kuery ma Ramessés tetã gui oje'oi Sucote katy.
Seiscentos mil yvy rupigua avakue ikuai, kunhague ha'e kyrĩgue oipapa
e'ỹ rã.
38 Ha'e kuery reve oje'oi avi amboae kuery joegua e'ỹ-e'ỹ, ha'e gui mbovy
e'ỹ mymba kuery vexa'i ha'e vaka.
39 Ombojy okuapy mbojape imbovua revegua e'ỹ Egito gui omoapomo
heravy va'ekue. Imbovua revegua e'ỹ teri ombojy, mba'eta Egito gui
omoẽmbaa ramo ojapura vy nda'evei ho'u va'erã ojapopa aguã.
40 Israel kuery ma quatrocentos e trinta ma'etỹ re ikuai Egito yvy re.
41 Ha'e gui quatrocentos e trinta ma'etỹa opa jave, ha'e va'e ára ae SENHOR
pegua xondaro rami ikuai va'e ha'e javi oje'oi Egito gui.
42 Ha'e va'e pytũ ma SENHOR re ima'endu'aa aguã, mba'eta ha'e va'e jave
oguenoẽmba Egito yvy gui. Ha'e va'e pytũ ma SENHOR pegua ramo Israel
kuery ha'e javive 'rã ima'endu'a, araka'e rã ikuai va'e voi.
43 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés ha'e Arão pe:
— Po rami ma Páscoa ára py pejapo va'erã. Amboae regua neĩ peteĩve
ndo'ui 'rã ha'e va'e regua.
44 Ha'e rã tembiguai kuery peráta re ojogua pyre ha'e javi 'rã ho'u, opire
omboi uka rire.
45 Ha'e rã amboae regua ha'e peráta re omba'eapo va'erã pejou va'ekue ma
ndo'ui 'rã ha'e va'e regua.
46 Peteĩ-teĩ vexa'i ra'y ma peteĩ'i oo py 'rã pe'u. Ho'okue peraa eme oka
katy, neĩ pemopẽ eme ikãgue.[n]

---

n 12.46 João 19.36

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

47 Israel kuery ha'e javive tojapo ha'e rami.
48 Ha'e rã xapy'a rei pendero py amboae yvy regua ovaẽ vy SENHOR
pegua Páscoa ho'uxe avi ramo ma avakue ha'e javi pire tomboi ranhe.
Ha'e gui mae ma 'rã ha'eve onhemboja ha'e ho'u aguã. Ha'e rami rire ha'e
pyguae rami 'rã oiko. Ha'e rã opire omboi uka e'ỹ va'e ma neĩ peteĩve
ndo'ui 'rã.
49 Ha'e rami ae toiko pendeyvy pygua ae, ha'e amboae yvy regua
penembyte rupi ikuai va'e pe.
50 Ha'e rami ikuai Israel kuery ha'e javive. Moisés ha'e Arão pe SENHOR
ojapo ukaague rami ae ikuai.
51 Ha'e va'e árave SENHOR oguenoẽ Israel kuery Egito yvy gui, peteĩ-teĩ
regua ooa rami.

Jypygua itui'i va'ekue SENHOR pegua ikuai aguã re ijayvuague

13 1 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:
2 — Xevy guarã remboaxa 'rã Israel kuery oxy gui jypygua itui'i
va'e ha'e javi. Avakue e'ỹ vy mymba guigua teĩ xemba'e meme — he'i.[o]
3 Ha'e ramo Moisés aipoe'i guetarã kuery pe:
— Penema'endu'a ke kova'e ára Egito yvy gui peopaague re, escravo
rami pemba'eapo poyiague gui. Mba'eta SENHOR opo'akaa rupi penerenoẽ
ha'e gui. Ha'e nunga rupi pe'u eme mbojape imbovua revegua.
4 Kova'e ára jaxy abibe 'epy va'e py ae peje'oi.
5 Ha'e gui SENHOR pendereraa 'rã yvy mboae re, cananeu kuery, heteu,
amorreu, heveu ha'e jebuseu kuery yvy penderekoarã ome'ẽ aguã re
peneramoĩ kuery pe oura reve ijayvuague, yvy kamby ha'e ei oata e'ỹa.
Ha'e va'e yvy re SENHOR pendereraa ma ramo kova'e jaxy ojeupity nhavõ
penema'endu'a ha'e rami penderekorã oeja va'ekue rami pendekuai aguã.
6 Ha'e rami vy sete ára re pe'u 'rã mbojape imbovua revegua e'ỹ. Ha'e gui
sete araa py ma oiko 'rã nhemboaty iky'a e'ỹ va'e SENHOR pegua.
7 Sete ára re pe'u 'rã mbojape imbovua revegua e'ỹ. Mbojape mbovua toĩ
eme pendereve, neĩ pendeyvy ha'e javi rupi.
8 Ha'e va'e árave ndera'y kuery pe remombe'u vy "Ha'e rami nhandekuai
mba'eta SENHOR mba'emo porã ojapo xevy Egito gui orenoẽ vy", peje 'rã.
9 Ha'e rami nhandekuaia opyta 'rã ikuaa ukaarã ndepo re ha'e nderova
re oĩ va'e rami, nema'endu'a aguã SENHOR guigua lei rupi ndeayvu aguã,
mba'eta Egito yvy gui SENHOR opo'akaa rupi nerenoẽ rire.
10 Ha'e nunga rupi ma'etỹa nhavõ, hi'ára py porã pendekuai 'rã ha'e va'e
ayvu rami.
11 — Ha'e gui SENHOR ndevy ha'e neramoĩ kuery pe ouraague rami vy
penemoinge 'rã cananeu kuery yvy re. Pendekoarã ome'ẽ ma ramo

---

o 13.2 Lucas 2.23

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 SENHOR peguarã remboaxa 'rã oxy gui jypygua itui'i va'ekue ha'e javi,
mymba kuery guive. Jypygua ava oiko va'e ma guive rã SENHOR peguarã
meme.
13 Ha'e rã mburika'i ra'y jypygua rekovia reme'ẽ 'rã vexa'i ra'y py.
Remboekovia e'ỹ ri ramo remopẽ 'rã ijatua rupi. Ha'e rã avakue regua
ndera'y kuery jypygua ikuai va'e ma remboekovia va'erã meme.
14 Ha'e gui ko'ẽ rã ndera'y kuery oporandu rã "Mba'e re tu ha'e rami
nhandekuai?" he'i ramo ixupe aipo're 'rã: " SENHOR opo'akaa rupi
orerenoẽ raka'e escravo orekuaia gui.
15 Mba'eta Faraó inhakã ratã vy noremondoukavei ramo SENHOR ojuka
Egito yvy re jypy'i guare ha'e javi, avakue ha'e mymba guigua voi. Ha'e
rami rire SENHOR pe xee amboaxa oxy gui jypygua itui'i va'e ava ma
guive rã, ha'e rã xera'y kuery jypygua ha'e javi ma amboekovia 'rã.
16 Ha'e rami nhandekuaia opyta 'rã ndepo re ha'e nderova re ikuaa ukaarã
oĩ va'e rami, mba'eta SENHOR opo'akaa rupi orerenoẽ raka'e Egito yvy
gui", 're 'rã ndera'y kuery pe.

Tape rupi Nhanderuete ojeupegua kuery oguerekoague

17 Israel kuery Faraó omondouka ma jave filisteu kuery yvy rupi tape
oo va'e rupi e'ỹ Nhanderuete ogueraa namombyryive teĩ, mba'eta aipoe'i
vy: "Xevygua kuery joe opu'ã va'e oexa vy oendu 'rã okyjea, ha'e Egito
yvy katy ju ojevyxe 'rã", he'i vy.
18 Ha'e rami 'rãgue py ojeupegua kuery Nhanderuete ojapo ojere
jogueravy aguã rami ye'ẽ pytã katy'i rupi tape tekoa e'ỹa rupi oo va'e
rupi. Ha'e ramo Israel kuery xondaro rami guembiporupa reve oje'oi Egito
gui.
19 Moisés ogueraa avi José kãgue, mba'eta ha'e rami Israel ra'y kuery
ojapo aguã re oura rire. Ha'e vy aipoe'i: "Anhetẽ Nhanderuete ojekuaa 'rã
pendevy. Ha'e ramo apy gui ke peraa xekãgue", he'iague rami ae ogueraa.
20 Ha'e gui ha'e kuery Sucote gui oje'oi vy Etã py ju ikuai, tekoa e'ỹa re
ovaẽa'i py.
21 SENHOR oo oiny ha'e kuery renonde. Ára pukukue re peteĩ arai opu'ã
va'e rupi oo, tape rupi ogueraa aguã. Ha'e rã pyávy ma tata opu'ã va'e
rupi oo oexape aguã, ara py ha'e pyávy ha'e kuery oguata aguã.
22 Ara py arai opu'ã va'e ndojepe'ai ha'e kuery áry gui, ha'e pyávy ma tata
opu'ã va'e voi ndojepe'ai.

Israel kuery rakykue Egito pygua kuery ouague

14 1 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:
2 — Ndeayvu na Israel kuery pe guakykue katy ju oo vy Pi-
Hairote rexei opyta aguã, Migdol ha'e ye'ẽ mbyte, Baal-Zefom renonde
katy. Ha'e va'e renonde py pepyta 'rã ye'ẽ yvýry.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ha'e ramo Faraó ojeupe ae “Israel kuery nda'ikuai kuaavei vy po
okanhymba ma nhi'ã tekoa e'ỹa re” he'i 'rã.
4 Ha'e rami vy amoakã ratã 'rã Faraó penderakykue oo aguã. Ha'e ramo pexa
'rã Faraó ha'e ixondaro kuery ha'e javi re xepo'aka rã. Egito pygua kuery voi
oikuaa 'rã xee SENHOR aikoa — he'i. Ha'e ramo ha'e kuery ojapo ha'e rami.
5 Ha'e gui Egito pygua huvixa pe omombe'ua Israel kuery ojavapa maa.
Ha'e ramo Faraó ha'e hembiguai kuery amboae rami ju onhembopy'a ha'e
kuery rovai. Ha'e vy aipoe'i okuapy:
— Mba'exa tu jajapo ra'e Israel kuery nhanerembiguai kuery ikuai ve'ỹ
aguã rami? — he'i okuapy.
6 Ha'e gui Faraó okaróxa oguereko katu ma vy ogueraa oxondaro kuery.
7 Ha'e rami vy ogueraa seiscentos mba'eyru oiporavo va'ekue ha'e karóxa
Egito re ikuai va'e ha'e javi, huvixa oĩ reve meme.
8 Mba'eta SENHOR omoakã ratã Egito pygua huvixa Faraó Israel kuery
rakykue oo aguã. Ha'e rã Israel kuery ma ipy'a guaxu reve oje'oi.
9 Ha'e kuery rakykue Egito pygua kuery oje'oi. Kavaju ha'e javi, Faraó
mba'e karóxa, kavaju árygua kuery ha'e ixondaro kuery reve oo vy oupity
ye'ẽ yvýry hekoa okuapya py, Pi-Hairote katy'i, Baal-Zefom renonde katy.
10 Ha'e gui Faraó kuery ovaẽ rai'i rã Israel kuery oma'ẽ. Ha'e vy oexa
Egito pygua kuery ha'e kuery rakykue ou oiny rã. Ha'e rami vy Israel
kuery okyje ete okuapy, ha'e vy ojapukai okuapy SENHOR pe.
11 Aipoe'i okuapy Moisés pe:
— Egito yvy re orenhono porã aguã jipoi ramo teve ha'e gui orenoẽ
kova'e tekoa e'ỹa py romanomba aguã? Mba'e re tu nami oreapo, Egito
gui roẽmba aguã rami orerereko?
12 Po rami e'ỹ ri ty'y ndevy oreayvu raka'e Egito yvy re teri nhandekuai
reve: “Orereja ke Egito pygua kuery pe orekuai aguã” ro'e va'ekue.
Mba'eta orevy pe ha'eveve va'e rire Egito pygua kuery pe orekuai aguã
tekoa e'ỹa py romanomba 'rãgue py — he'i okuapy.
13 Ha'e ramo Moisés ombovai heta va'e kuery pe:
— Pekyje eme, pekyrirĩ ha'e pexa 'rã pendereraa jepearã SENHOR
kova'e ára omoingo ta va'e, mba'eta Egito pygua kuery aỹ pexa va'e ma
ndapexa jevyvei ma 'rã.
14 SENHOR ae 'rã opu'ã penderepy aguã, ha'e rã peẽ ma pekyrirĩ 'rã — he'i.

Ye'ẽ mbyte rupi oopaague

15 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Mba'e re tu rejapukai xevy? Aipo're Israel kuery toguata oje'oivy.
16 Ha'e rã ndee ma eupi ndepopoka, ekuave'ẽ ye'ẽ áry, ha'e emboja'o, ye'ẽ
mbyte rupi Israel kuery oaxa aguã ipiru reia rupi.
17 Ma'ẽ, Egito pygua kuery xee amoakã ratã vy ajapo 'rã penderakykue oo
vy ha'e va'e rupi oike avi aguã rami. Xemboete pavẽ 'rã Faraó re xepo'aka

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ramo, ha'e ixondaro kuery ha'e javi re, ikaróxa ha'e kavaju árygua kuery
re guive.
18 Ha'e ramo Egito pygua kuery oikuaa pavẽ 'rã xee SENHOR aikoa. Faraó
re vy xemboetea 'rã, karóxa ha'e kavaju árygua kuery re vy guive — he'i.
19 Ha'e gui Nhanderuetea guigua anjo ma Israel kuery xondaro kuery
renonde oo oiny va'ekue ojepe'a vy ha'e kuery rakykue katy ju oaxa. Arai
opu'ã va'e voi ojepe'a ha'e kuery renonde katy gui, ha'e vy hakykue katy
ju opyta.
20 Ha'e rami vy opyta Egito pygua kuery ikuaia ha'e Israel kuery ikuaia
mbyte. Arai ma Egito pygua kuery pe pytũ, ha'e rã Israel kuery pe ma
hexakã. Ha'e rami py pytũ mbukukue re nda'evei Egito pygua kuery
onhemboja aguã Israel kuery re.
21 Ha'e gui Moisés okuave'ẽ ye'ẽ áry. Ha'e ramo ha'e va'e pytũ mbukukue
re SENHOR ojapo yvytu kuaray oua katy gui oipeju aguã rami, ye'ẽ
ojepe'a aguã. Yy oja'oague rupi yvy piru rei opyta.
22 Ha'e ramo Israel kuery oike ye'ẽ mbyte yvy ipiru reia rupi. Yy ma kora
rami oĩ ha'e kuery yvýry, oiporu kuaa re ha'e oiporu kuaa e'ỹa re.
23 Ha'e gui Egito pygua kuery ma ha'e kuery rakykue oje'oi vy oike avi
jogueravy, Faraó rymba kuery kavaju ha'e javive, karóxa ha'e kavaju
árygua kuery guive. Ha'e rami vy ye'ẽ mbyte peve oo.
24 Ha'e gui ko'ẽ rai jave SENHOR tata ha'e arai opu'ã va'e mbyte oĩa gui
oexa Egito pygua kuery oje'oi rã. Ha'e rami vy omondyipa.
25 Ha'e vy ha'e kuery karóxa ruéra ombopija vy ojapo ndoo porãvei aguã
rami. Ha'e ramo Egito pygua kuery aipoe'i:
— Jajavapa ke Israel kuery renonde gui, mba'eta SENHOR opu'ã ore
kuery rovai ha'e kuery repy vy.

Egito pygua kuery yy py omanombaague

26 SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Ekuava'ẽ ju ye'ẽ áry, Egito pygua kuery áry yy ojevy aguã, ikaróxa
ha'e kavaju árygua kuery áry — he'i.
27 Ha'e ramo ye'ẽ áry Moisés okuave'ẽ. Ko'ẽmba ma jave ye'ẽ oxyry atã ju
ouvy. Egito pygua kuery ojavapa ta ovy ramo yy ovaexĩ. Ha'e rami ye'ẽ
mbyte py SENHOR oitypa Egito pygua kuery.
28 Yy ojevypa vy ojao'ipa karóxa, kavaju kuery ha'e Faraó xondaro kuery
ha'e javi ye'ẽ mbyte rupi hakykue oje'oi ta va'ekue. Ha'e kuery regua neĩ
peteĩve ndopytai.
29 Ha'e rã Israel kuery ma ye'ẽ mbyte ipiru reia rupi oguata. Ha'e kuery pe
ma yy kora rami oĩ, oiporu kuaa re ha'e oiporu kuaa e'ỹa re.
30 Ha'e va'e ára SENHOR ogueraa jepe Israel kuery Egito pygua kuery
gui. Ha'e gui Israel kuery oexa okuapy Egito pygua kuery ye'ẽ rembe re
omanomba va'ekue.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

31 Ha'e rami vy Israel kuery oexa SENHOR ipo'aka etea Egito pygua kuery
re opu'ã rã. Ha'e ramo ha'e kuery oendu SENHOR renonde ojererokyjea.
Hexe ojerovia ete okuapy, hembiguai Moisés re guive.

Moisés oporaeiague

15 1 Ha'e ramo Moisés ha'e Israel kuery omonhendu okuapy pova'e
mboraei SENHOR pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Aporaei 'rã SENHOR pe, mba'eta yvate ete vy ipo'aka.
Ye'ẽ mbyte py oitypa kavaju ha'e hi'árygua kuery.
2 SENHOR ma xembaraetea ha'e aporaeia.
Ha'e ma xereraa jepea oiko.
Ha'e va'e ma xeruete, ha'e nunga rupi amboete 'rã.
Xeru Ruete voi oiko ramo amboyvate 'rã.
3 SENHOR ma joe opu'ã va'e.
SENHOR ma hery.
4 Ye'ẽ mbyte py oitypa Faraó mba'e karóxa ha'e xondaro kuery.
Huvixa kuery voi oy'upa Ye'ẽ Pytã va'e py.
5 Yai ou oiny va'e ojao'ipa.
Ha'e ramo ita rami oikepa yy guy ete peve.
6 SENHOR, ndepo reiporu kuaa regua ipo'aka vy iporã ete.
SENHOR, ndepo reiporu kuaa regua omboa'ypa nderovaigua
kuery.
7 Ndeyvate ete va'e vy reitypa nderovai opu'ã va'e kuery.
Ndepoxya rembou rã omokanhymba mba'emo ra'ykue rami.
8 Neapyĩgua gui nepytuẽ va'e py rive remboaty yy.
Oxyrya gui opytapa, ijaty oupy.
Yai ikuai va'e hatãmba ye'ẽ guýry.
9 Orerovaigua aipoe'i: “Aa 'rã ha'e kuery rakykue aupity peve.
Amboja'o 'rã ha'e kuery mba'e rei-rei va'ekue,
xenhe'ẽ py arovy'a 'rã ha'e nunga ajopypa vy.
Aekyi 'rã xekyxe, xepo py amokanhymba 'rã”, he'i va'ekue.
10 Ha'e rã ndeguigua yvytu py reipeju ramo ye'ẽ ojao'ipa.
Ha'e kuery oikepa yy omyĩ atãa py chumbo oikea rami.
11 — SENHOR, tuuete ikuai va'e regua mava'e 'rã tu ndee ramigua oiko?
Mava'e tu oiko ndee ramigua? Ndeky'a e'ỹ va'e rã ndererovy'aa.
Nhomondyipaarã iporã va'e rejapo vy okyjepy reiko.
12 Reiporu kuaa regua reupi ramo
yvy omokõmba.
13 Rejoayvua rupi rereko ndevygua kuery reraa jepe va'ekue.
Ndepo'akaa rupi reraa nderekoa iky'a e'ỹ va'e py.
14 Yvy regua kuery oendu vy oryryipa okuapy,
tekoaxy poyi ipo'aka Filístia pygua kuery re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Ma'ẽ, Edom py yvatekueve ikuai va'e ma oxĩmba.
Moabe pygua ipo'aka va'e kuery voi oendu okuapy okyjea.
Canaã pygua kuery ikangypa.
16 Ha'e kuery áry ho'a imondyiarã ha'e imongyjearã.
Ndejyva ipo'aka ete va'e gui vy okyrirĩmba 'rã ita rami,
ndevygua kuery oaxa peve, SENHOR,
rejogua va'ekue oaxapa peve.
17 Ha'e va'e kuery ma ndevygua yvyty re reraa vy renhotỹ 'rã ha'e py nemba'etyrã,
SENHOR, tekoa reĩ atyrã rereko katu va'ekue py,
henda iky'a e'ỹ va'e py, ndepo py renhono va'ekue py.
18 SENHOR ipo'aka 'rã araka'e rã peve — he'i.
19 Mba'eta Faraó rymba kuery kavaju, ikaróxa ha'e kavaju árygua kuery ye'ẽ mbyte py oikepa ramo ha'e kuery áry SENHOR ombou ju yy. Ha'e rã Israel kuery ma yvy rupi oaxa oje'oivy ye'ẽ mbyte ipiru reia rupi.

Miriã kunhague mboae reve oporaei okuapyague

20 Arão reindy Miriã ma profeta kunha oiko. Ha'e rami vy pandeiro ojopy rã hakykue kunhague ha'e javive oje'oi pandeiro reve ha'e ojerokya rupi.
21 Ha'e ramo ha'e kuery pe Miriã ombovai:
— Peporaei SENHOR pe, mba'eta iporã ete ipo'akaa py.
Mba'eta ye'ẽ py oitypa kavaju ha'e hi'árygua kuery.

Yy iro va'e iro e'ỹ va'e ju opytaague

22 Ye'ẽ Pytã va'e gui ma Moisés ogueraa Israel kuery tekoa e'ỹa Sur katy. Tekoa e'ỹa rupi mboapy ára re oguata oje'oivy yy ojou e'ỹ re.
23 Ha'e gui mae ma Mara py ovaẽ. Ha'e rami teĩ Mara py yy oĩ va'e ma nda'evei oy'u aguã, iro ramo. Ha'e ramo ae omboery Mara.[p]
24 Ha'e rami rã Moisés re heta va'e kuery ijayvu rei vy aipoe'i:
— Mba'e tu jay'u 'rã? — he'i okuapy.
25 Ha'e ramo Moisés ojapukai SENHOR pe. Ha'e rã ixupe SENHOR oexa uka peteĩ yvyra. Ha'e va'e ma Moisés yy py omombo ramo yy nda'irovei. Ha'e py SENHOR oeja peteĩ ayvu ha'e kuery rekorã. Ha'e rami vy ha'e kuery oeko a'ã ha'e py.
26 Ha'e vy aipoe'i:
— Xapy'a rei SENHOR Penderuete ayvu pendu riae, henonde ha'evea ramigua anho pejapo, ojapo uka va'e pendu, ha'e ijayvuague ha'e javi rupi pendekuai ramo ma neĩ peteĩve mba'eaxy ndoui 'rã pendere, Egito pygua kuery re ambou va'ekue regua. Mba'eta xee ma SENHOR romonguera va'e — he'i.

---

p **15.23** Tery Mara ma “Iro” 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

27 Ha'e gui ha'e kuery ma Elim py ju ovaẽ, doze yvu ha'e setenta pindo
ikuaia py. Ha'e py opyta okuapy yy ikuai va'e yvýry.

Nhanderuete maná ombouague

16 1 Elim tekoa gui Israel kuery ha'e javi oje'oi Sim tekoa e'ỹa katy,
Elim ha'e Sinai mbyte oĩ va'e. Egito yvy gui oẽmba rire mokoĩ
jaxya quinze araa py ovaẽ.
2 Ha'e gui tekoa e'ỹa py Israel kuery ha'e javive ijayvu mbegue rei okuapy
Moisés ha'e Arão re.
3 Ha'e vy aipoe'i okuapy:
— SENHOR po py romanomba va'e rire Egito yvy re, oja xo'o mimoĩ
oĩa yvýry roguapy rokuapy jave, ha'e orerevyatãmba peve mbojape ro'u
rokuapy jave. Mba'eta ndee ma kova'e tekoa e'ỹa py orereru orejuka aguã
karuai py, ore kuery ha'e javive — he'i.
4 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Ma'ẽ, ajapo 'rã yva gui penembi'urã ho'a aguã rami. Ha'e ramo ko'ẽ
nhavõ heta va'e kuery oẽ vy omono'õ 'rã peteĩ-teĩ ára guarã ete'i, xee aexa
aguã xeguigua lei rupi pa ikuai tyrã pa anya.[q]
5 Ha'e gui mboapy meme araa py ma mokoĩ ára peguarã 'rã pemono'õ.
Ha'e va'e pemono'õ vy pemoĩ 'rã penerembi'urã — he'i.
6 Ha'e ramo Moisés ha'e Arão aipoe'i Israel kuery ha'e javi pe:
— Kuri ka'arukue peikuaa 'rã SENHOR ae Egito yvy gui
penerenoẽmbaague.
7 Ha'e rã ko'ẽ aje'ive'i ma pexa 'rã SENHOR rexakã oexa uka rã, mba'eta
oendu pendeayvu rei rã. Ha'e gui marã ramigua tu ore roiko orere peẽ
kuery pendeayvu rei aguã?
8 Mba'eta ka'arukue SENHOR ombou 'rã xo'o pe'u va'erã, ha'e aje'ivekue ma
mbojape ju ombou penerevyatã aguã. Ha'e rami avi SENHOR oendu pejou
reia, mba'eta hexe ae pendeayvu rei. Ha'e rã ore ma mava'e tu roiko? Ore
rovai e'ỹ pendeayvu, ha'e rã SENHOR rovai — he'i Moisés.
9 Ha'e gui Moisés aipoe'i Arão pe:
— Aipo're Israel kuery ha'e javi pe: "Peno'õmba ke SENHOR renonde,
mba'eta ha'e oendu pendeayvu rei rã", 're 'rã ha'e kuery pe — he'i.
10 Ha'e ramo Israel kuery ha'e javi pe Arão ijayvu jave tekoa e'ỹa katy
oma'ẽ vy oexa okuapy SENHOR rexakã arai re.

Nhanderuete guyra codornizes ha'e maná ombouague

11 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:
12 — Aendu Israel kuery ijayvu reia. Ha'e ramo aipo're ha'e kuery pe:
"Kuri ka'aru pytũ e'ỹ mbove pe'u 'rã xo'o. Ha'e rã aje'ive'i ju ma pe'u 'rã

---

q 16.4 João 6.31

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mbojape. Ha'e rami vy peikuaa 'rã xee SENHOR Penderuete aikoa", 're 'rã
ha'e kuery pe — he'i.
13 Ha'e gui ka'arukue oveve ouvy guyra codornizes, ha'e vy ojao'ipa
tekoa ha'e javi rupi. Ha'e gui aje'ive'i ma yxapy oĩ tekoa yvýry.
14 Yxapy ho'a va'ekue ipirupa jave yvy re opyta mba'emo xiĩ rei va'e pira
pekue ramigua, yro'y rami ipererĩ va'e.
15 Ha'e nunga Israel kuery oexa vy joupe-upe aipoe'i okuapy:
— Mba'e nunga tu peva'e? Mba'eta ndoikuaai mba'e paa.
Ha'e ramo Moisés ombovai:
— Peva'e ma mbojape pe'u va'erã SENHOR ombou va'ekue.
16 Mba'eta SENHOR aipoe'i uka pẽvy: "Peva'e nunga peteĩ-teĩ pemono'õ 'rã
pe'u va'erã, peteĩ-teĩ peguarã peteĩ ryru tynyẽ oĩ, mbovy pa pendekuaia
rami. Peteĩ-teĩ omono'õ 'rã ngoo py ikuai va'e peguarã", he'i uka va'ekue.
17 Ha'e rami ae Israel kuery ojapo. Ha'e vy amongue omono'õve, ha'e rã
amboae kuery ma nomono'õive'i.
18 Ha'e rami teĩ hyru py oa'ã rã naembyrei omono'õ reta va'ekue pe, neĩ
ndoatai mbovy'i omono'õ va'ekue pe. Mba'eta peteĩ-teĩ ho'u aguã ha'evea
rami omono'õ.[r]
19 Ha'e gui Moisés aipoe'i ha'e kuery pe:
— Avave rei tomoĩ porã eme ko'ẽ rã guarã — he'i.
20 Ha'e rami teĩ ha'e kuery noendu potai Moisés ayvu re. Ha'e vy amongue
maná omono'õ vy omoĩ porã ko'ẽ rã guarã. Ha'e rã haxopa, heakuã vaikue
guive. Ha'e ramo Moisés ivai ha'e kuery pe.
21 Ha'e nunga rupi aje'ive'i nhavõ omono'õ peteĩ-teĩ ho'u va'erã ete'i,
mba'eta kuaray aku rã hykupa.

Israel kuery maná omono'õ okuapyague

22 Ha'e gui seis araa py ma tembi'u omono'õ okuapy mokoĩ ára guarã,
peteĩ-teĩ pe mokoĩ ryru omono'õ. Ha'e rã yvatekueve ou vy omombe'u
okuapy Moisés pe.
23 Ha'e ramo Moisés ombovai:
— Ha'e rami aguã ae ma SENHOR aipoe'i: "Ko'ẽ ramo ma pepytu'u 'rã,
SENHOR pegua ára sábado iky'a e'ỹ va'e ramo. Ha'e gui aỹ ma mba'emo oexyaty
py pexyxe va'e ma pexy 'rã, ha'e yy py pembojyxe va'e ma pembojy 'rã. Ha'e
rami avi ndape'upai va'ekue ha'e javi 'rã peipe'a ko'ẽ rã guarã", he'i va'ekue.
24 Ha'e ramo Moisés aipoe'iague rami ha'e kuery omoĩ porã ko'ẽ jevy
peve. Ha'e va'e ma naeakuã vaikuei, ndaxoi guive.
25 Ha'e ramo Moisés aipoe'i:
— Pe'u ke kova'e ára, mba'eta kova'e ára ma sábado SENHOR pegua.
Kova'e ára ma ndapejoui 'rã nhuũndy rupi.

---

r 16.18 2 Coríntios 8.15

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

26 Seis ára re 'rã pemono'õ. Ha'e rã sete araa ma sábado. Ha'e va'e ára py
ma jipoi 'rã — he'i.
27 Ha'e gui sete araa py heta va'e kuery regua amongue oje'oi omono'õ
aguã, teĩ ndojoui.
28 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Raka'e peve tu ndapejapoi 'rã ajapo uka va'e ha'e xeguigua lei?
29 Peikuaa pota SENHOR pepytu'u aguã sábado ára oejaague re. Ha'e
nunga rupi seis araa py ome'ẽ penembi'u mokoĩ ára peguarã. Sete araa py
ma peteĩ-teĩ topyta oĩa py ae, avave rei too eme oĩa gui — he'i.
30 Ha'e rami rã sete araa py heta va'e kuery opytu'u okuapy.
31 Ha'e nunga pe Israel kuery "Maná" he'i. Kuratõ ra'yĩ rami xiĩ, ha'e ei
guigua rami hee va'e.
32 Ha'e gui Moisés aipoe'i:
— Po rami SENHOR ojapo uka va'e: "Ha'e va'e regua pemonyẽ 'rã peteĩ hyru,
ha'e pemoĩ porã 'rã peneramymino kuery peguarã, ha'e kuery avi oexa aguã
tembi'u tekoa e'ỹa rupi penemongaruague, Egito gui roguenoẽ jave", he'i.
33 Ha'e gui Arão pe ju Moisés aipoe'i:
— Ejopy peteĩ hyru, ha'e emonyẽ maná. Ha'e va'e ma emoĩ porã
SENHOR renonde, peneramymino kuery peguarã — he'i.
34 Ha'e ramo Moisés pe SENHOR ijayvuague rami vy Arão ma
Nhanderuete ayvu oĩaty renonde omoĩ porã hyru.
35 Ha'e rã Israel kuery ma quarenta ma'etỹ re okaru okuapy maná re, yvy
hekoa aguã py oike peve. Canaã yvy re ovaẽ peve okaru okuapy maná re.
36 Ha'e gui dez ryru renyẽ ma peteĩ ajaka.

Refidim py ita gui yy oẽague

17 1 Ha'e gui Sim tekoa e'ỹa gui Israel kuery oje'oipa vy opyta-pyta
oje'oivy SENHOR aipoe'iague rami vy. Ha'e rami vy Refidim py ju
opyta okuapy. Ha'e py ma yy jipoi ha'e kuery oy'u aguã.
2 Ha'e ramo heta va'e kuery ijayvu ete okuapy Moisés re. Ha'e vy aipoe'i:
— Eme'ẽ yy roy'u aguã.
Moisés ombovai:
— Mba'e re tu pendeayvu ete xere? Mba'e re tu peko a'ã SENHOR? — he'i.
3 Heta va'e kuery ha'e py ijey'uveipa vy Moisés re ijayvu rei vy aipoe'i:
— Mba'e re tu oreapo Egito yvy gui roju aguã rami, yuvei py orejukapa
aguã, orera'y kuery ha'e orerymba kuery reve? — he'i okuapy.
4 Ha'e ramo Moisés ojapukai SENHOR pe:
— Mba'e tu ajapo 'rã kova'e kuery re? Ita py xeapipa ta ma okuapy.
5 SENHOR ombovai:
— Eaxa heta va'e kuery renonde, ha'e nderupive eraa Israel kuery
mongetaaty kuery regua. Ndepo py eraa ndepopoka yakã reinupãague
va'e. Tereo.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e gui nerenonde xee aĩ 'rã peteĩ itaova Horebe py oĩ va'e áry. Einupã
ha'e va'e itaova, ha'e rã ixugui oẽ 'rã yy. Ha'e ramo heta va'e kuery oy'u 'rã
— he'i. Ha'e rami Moisés ojapo Israel kuery mongetaa kuery renonde.
7 Ha'e va'e tekoa ma omboery Massá ha'e Meribá,[s] SENHOR oeko a'ãa
rupi Israel kuery ijayvu ete rire, "Nhanembyte SENHOR oĩ teve tyrã pa
any?" he'i okuapy vy.

Israel kuery re Amaleque kuery opu'ãague

8 Ha'e gui Refidim py Israel kuery ikuai jave Amaleque kuery ou vy
opu'ã okuapy ha'e kuery rovai.
9 Ha'e ramo Moisés ijayvu Josué pe:
— Eiporavo avakue ha'e tereo, pepu'ã Amaleque kuery rovai. Ha'e rã
xee ma ko'ẽ rã aẽ 'rã yvyty apyte áry, Nhanderuete pegua popoka xepo py
areko reve — he'i.
10 Ha'e ramo Josué ojapo Moisés ijayvuague rami. Ha'e rami vy opu'ã
okuapy Amaleque kuery re. Ha'e rã Moisés, Arão ha'e Hur ma yvyty apyte
áry oẽ.
11 Moisés opo oupi jave Israel kuery ipo'aka 'rã. Ha'e rã opo omboguejy
jave ma Amaleque kuery ju 'rã ipo'aka.
12 Ha'e gui Moisés po ma ipoyi. Ha'e ramo peteĩ ita ha'e kuery ogueru vy
omoĩ okuapy ha'e py. Ha'e ramo Moisés oguapy hi'áry. Arão ha'e Hur ma ipo
omoĩ atã herekovy jovaive-ive re. Ha'e rami py ipo oĩ atã kuaray oike peve.
13 Ha'e rami rã Josué kuery kyxe guaxu py oitypa Amaleque kuery.
14 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Embopara peteĩ kuaxia re ha'e nungakue re penema'endu'a aguã,
ha'e eroayvu ju Josué pe. Mba'eta xee amomba ete 'rã Amaleque kuery,
yva guýry rupi ha'e kuery re ima'endu'aa ve'ỹ aguã — he'i.
15 Ha'e gui Moisés ojapo peteĩ altar. Ha'e va'e ma omboery " SENHOR
ma xe-bandeira".[t]
16 Ha'e vy aipoe'i:
— Mba'eta SENHOR ouraague rami vy Amaleque kuery re opu'ã 'rã
araka'e rã peve.

Moisés ratyu ta'yxy ha'e ta'y kuery ogueruague

18 1 Ha'e gui Moisés ratyu Jetro sacerdote Midiã pygua va'e oendu
Moisés pe ha'e Israel kuery pe SENHOR ojapo va'ekue ha'e javi,
ha'e marã rami vy pa Egito yvy gui ha'e kuery ogueru raka'eague.
2 Ha'e rami vy Moisés ratyu Jetro ogueru ju ta'yxy Zípora
omondoukaague gui.

---

[s] **17.7** Tery Massá ma "Moangekoa" 'ea, ha'e gui Meribá ma "Ayvua ete-ete" 'ea.
[t] **17.15** Bandeira ma joe opu'ãa py huvixa omopu'ã 'rã hupivegua kuery ha'e py oupa aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Mokoĩ ta'y kuery reve ogueru. Ha'e va'e kuery regua peteĩ ma omboery
Gérson, Moisés “Amboae yvy rupi aguata rei aikovy va'ekue” he'i vy.
4 Ha'e rã amboae ma omboery Eliézer, “Xeru ruete xepytyvõ vy xereraa
jepe Faraó kyxe guaxu gui” he'i vy.[u]
5 Ha'e rami py Moisés tekoa e'ỹa py hekoa oikovya py hatyu Jetro ogueru
ta'y kuery ha'e ta'yxy, Nhanderuete pegua yvyty katy'i.
6 Ha'e vy hatyu aipoe'i uka Moisés pe:
— Xee nderatyu Jetro aju ndea py, ndera'yxy ha'e ndera'y kuery mokoĩ
reve — he'i uka
7 ramo Moisés oo ovaexĩ vy. Ojero'a vy oayvupa. Ha'e gui peteĩ-teĩ
amboae oiko porãa re oporandu vy jogueroike opy.
8 Guatyu pe Moisés omombe'u SENHOR Israel kuery oayvu vy ojapo
va'ekue ha'e javi Faraó ha'e Egito pygua kuery ha'e javi re, ha'e Egito yvy
re opa marãgua tembiapo ojapo va'ekue, ha'e marã rami vy pa SENHOR
ogueraa jepepaague.
9 Ha'e ramo Jetro oguerovy'a opa mba'e py Israel kuery pe SENHOR
ojapo porãague, Egito pygua kuery po gui ogueraa jepe vy.
10 Ha'e vy aipoe'i:
— Ta'ima'endu'a porã SENHOR Faraó ha'e Egito pygua kuery ha'e javi po
gui pendereraa jepe va'ekue re.
11 Aỹ ma aikuaa ma tuuete ramigua ikuai va'e ha'e javi gui SENHOR
ipo'akapave va'ea, mba'eta Egito pygua kuery po gui neretarã kuery
ogueraa jepe, ha'e kuery oguereko axy ramo — he'i.
12 Ha'e ramo Moisés ratyu Jetro ogueru Nhanderuete pe oapy vy ome'ẽ
va'erã. Ha'e ramo ou Arão ha'e Israel mongetaaty kuery ha'e javi, Moisés
ratyu reve okaru aguã Nhanderuete renonde.

Deuteronômio 1.9-18

13 Ko'ẽ jevy Moisés oguapy oiny heta va'e kuery re oikuaa pota aguã.
Ko'ẽmba ramove kuaray oikea peve heta va'e kuery opu'ã okuapy henonde.
14 Ha'e gui Moisés heta va'e kuery oguereko rã hatyu oexa vy aipoe'i:
— Mba'exa tu guĩ rami rereko heta va'e kuery? Mba'e re tu ndee anho
repenaa py reguapy reiny ko'ẽmba'i ramove kuaray oikea peve, ha'e rã
heta va'e kuery ma opu'ã okuapy nerenonde?
15 Moisés ombovai guatyu pe:
— Ha'e rami mba'eta xea py heta va'e kuery ou 'rã oporandu uka vy
Nhanderuete pe.
16 Ha'e gui amongue va'e ijayvu aguã oguereko vy ma ou 'rã xea py, xee
aikuaa pota aguã peteĩ-teĩ reko re, ha'e heta va'e kuery ambo'e porã aguã
Nhanderuete ojapo uka va'ekue ha'e lei re — he'i.

---

[u] **18.3-4** Tery Eliézer ma “Nhanderuete xepytyvõa” 'ea nhaendu rã joo ramigua.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ha'e ramo Moisés ratyu aipoe'i ixupe:
— Nda'evei ha'e rami rejapo aguã.
18 Mba'eta nekangy 'rã, heta va'e kuery ndereve ikuai va'e voi. Guĩ
ramigua ma ipoyi vaipa ndevy. Ndee ae'i ndereropo'aka kuaai 'rã.
19 Ha'e gui endu ke xeayvu. Xee romongeta 'rã, ha'e Nhanderuete
toiko ndereve. Eĩ tema heta va'e kuery rekovia Nhanderuete renonde.
Nhanderuete pe emombe'u ha'e kuery mba'emo oguereko va'e.
20 Embo'e hekorã va'ekue ha'e lei re. Ha'e embo'e ha'e kuery mava'e tape
rupi pa oo aguã, ha'e mba'emo ojapo aguã re.
21 Ha'e gui ejou avi heta va'e kuery regua avakue hi'aranduve va'e, avakue
Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e, oipotapa reia re
nda'eveve e'ỹi va'e. Ha'e va'e nunga emoĩ mil ikuai nhavõ va'e ruvixarã,
cem, cinqüenta ha'e dez ikuai nhavõ va'e ruvixarã.
22 Ha'e kuery toikuaa pota jepi heta va'e kuery re. Ha'e rã haxy ete va'e
ha'e javi ma ndevy pe ae 'rã ogueru. Mba'emo ndaxyi va'e re ma ha'e
kuery ae toikuaa pota. Ha'e rami rã ha'eveve 'rã ndevy. Ndereve amboae
kuery togueraa avi voyi.
23 Xapy'a rei ha'e rami rejapo, ha'e Nhanderuete ha'e rami aguã ojapo uka
ramo ma reropo'aka 'rã, ha'e heta va'e kuery ha'e javi 'rã ngoo katy ojevy
avi ovy'a reve — he'i hatyu.
24 Ha'e rami rã Moisés onhe'ẽ rendu guatyu. Ojapopa ijayvuague ha'e
javi.
25 Ha'e rami vy Moisés oiporavo avakue hi'arandu va'e Israel kuery regua
ha'e javi gui. Ha'e va'e kuery ma omoĩ imbokuapy heta va'e kuery re opena
va'erã: mil ikuai nhavõ va'e ruvixarã, cem, cinqüenta ha'e dez ruvixarã.
26 Ha'e ramo ha'e kuery ju oikuaa pota okuapy heta va'e kuery re. Haxy
ete va'e ma Moisés-a py 'rã ogueru. Ha'e rã ndaxyi va'e re ma ha'e kuery
ae 'rã oikuaa pota.
27 Ha'e ramo Moisés oxarura imondovy guatyu. Ha'e ramo ojevy ju oyvy
katy.

Sinai yvyty áry Moisés reve SENHOR ijayvuague

19 1 Egito yvy gui Israel kuery oẽmba rire mboapy jaxya ha'e ijypy'ia
ára py ovaẽ okuapy Sinai yvyty yvýry tekoa e'ỹa oĩ va'e py.[v]
2 Refidim gui oje'oi vy Sinai regua tekoa e'ỹa py ju ou. Ha'e va'e py ae
Israel kuery opyta okuapy yvyty rexei.
3 Ha'e gui Moisés oẽ yvyty re Nhanderuete reve ijayvu aguã katy. Ha'e
ramo yvyty áry gui SENHOR oenoĩ vy aipoe'i ixupe:
— Po rami 'rã ndeayvu Jacó ramymino kuery pe, remombe'u 'rã Israel
kuery ha'e javi pe:

---

[v] **19.1-2** Sinai yvyty ma yvateve va'e. Ha'e rã ijyvyrygua ma ijoja rei tekoa e'ỹa.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 “Pexa ma karamboae Egito pygua kuery re ajapo va'e, taguato pepo áry
rami rogueraa ague ha'e gui, ha'e apy xea py ju rogueruague.
5 Ha'e gui aỹ ma pendu kuaa pota 'rã xeayvu, pendekuai 'rã xereve guarã
ajapo va'ekue rami. Ha'e rami vy xevygua ae 'rã pendekuai, ha'e javi
regua mbyte teĩ, mba'eta yvy ha'e javi ma xemba'e.
6 Peẽ kuery pendekuai 'rã apenaa ha'e xevygua sacerdote kuery, peteĩ
regua iky'a e'ỹ va'e”, 're 'rã Israel kuery pe — he'i.
7 Ha'e ramo Moisés ou vy oenoĩ nhomongeta va'ety kuery. Ha'e kuery
oendua py omombe'upa ayvu SENHOR omombe'u uka va'ekue ha'e javi.
8 Ha'e ramo heta va'e kuery peteĩ rami ombovai:
— SENHOR ijayvua ha'e javi 'rã rojapo — he'i okuapy. Ha'e rami heta
va'e kuery ijayvuague Moisés omombe'u ju SENHOR pe.
9 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Ma'ẽ, ndea py aju 'rã peteĩ arai pytũ va'e rupi, ndereve xeayvu rã
heta va'e kuery oendu avi aguã, ndere ojerovia riae okuapy aguã —
he'i. Mba'eta SENHOR pe Moisés omombe'u ma va'ekue heta va'e kuery
ijayvuague.
10 SENHOR aipoe'i avi Moisés pe:
— Tereo ju heta va'e kuerya py. Eiky'a'o ukapa kova'e ára ha'e ko'ẽ rã.
Ha'e kuery tojoi oao,
11 ha'e toiko katupa mboapy araa pyguarã. Mba'eta mboapy araa py heta
va'e kuery ha'e javi oexaa py xee SENHOR aguejy 'rã Sinai yvyty áry peve.
12 Ha'e gui yvyty yvýry rupi rea'anga 'rã imoiny heta va'e kuery rejoko vy.
Ha'e vy aipo're 'rã: “Peiko kuaa pota yvyty re peẽ e'ỹ aguã, neĩ pepoko
eme ijyvýry rupi aa'angaague re. Mba'eta yvyty re opoko va'e rei omano
'rã.
13 Ha'e nunga re avave ndopokoai 'rã. Ha'e rami 'rãgue py ojapipaa 'rã ita
py, e'ỹ vy onhyvõa 'rã. Avakue, e'ỹ vy mymba teĩ ae ma ndoikovevei 'rã.
Mimby guaxu onhe'ẽ mbuku nhendu jave mae ma ha'eve yvyty re peẽ
aguã”, 're 'rã ha'e kuery pe.[w]
14 Ha'e gui Moisés yvyty áry gui heta va'e kuerya py ju oguejy ma vy
oiky'a'o ukapa. Ha'e ramo ojoi okuapy oao.
15 Moisés aipoe'i heta va'e kuery pe:
— Peiko katu ke mboapy araa pyguarã, ha'e rami vy penhemboja eme
kunhague re — he'i.
16 Ha'e gui mboapy araa ko'ẽmba ramove ma oiko onhemboxi ha'e overa
va'e, ha'e peteĩ arai pytũ ete va'e yvyty áry ojekuaa. Peteĩ mimby guaxu
onhe'ẽ ratã ete, tekoa py ikuai va'e oryryipa aguã rami.
17 Ha'e ramo Moisés ogueraa heta va'e kuery ikuaia gui mombyry'i
Nhanderuete ovaexĩ aguã. Ha'e ramo yvyty yvýry ju ikuai.

---

w 19.12,13 Hebreus 12.20

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Sinai yvyty ha'e javi rupi hataxĩ oiny, hi'áry peve SENHOR oguejy ramo
tata rupi. Hataxĩ opu'ã ovy tatakua gui hataxĩ opu'ã va'e rami, ha'e yvyty
ha'e javi oryryi atã.
19 Ha'e gui mimby guaxu onhe'ẽ atã-atãve tema. Moisés ijayvu rã
Nhanderuete ombovai yapu atãa py.
20 Ha'e gui Sinai yvyty apyte áry SENHOR oguejy vy oenoĩ Moisés yvyty
apyte áry ou aguã. Ha'e ramo Moisés oẽ ovy.
21 SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Eguejy ju, heta va'e kuery pe ndeayvu touve eme yvyty yvýry rupi
rea'angaague kyvõ rami xee SENHOR-a katy xerexa aguã, ha'e kuery
regua heta omano e'ỹ aguã.
22 Sacerdote kuery xee SENHOR re onhemboja va'e voi tojeky'a'o, xee
SENHOR ajuka e'ỹ aguã — he'i.
23 Ha'e ramo Moisés ombovai:
— Heta va'e kuery nda'evei ae Sinai yvyty re oẽ aguã, mba'eta orevy ndeayvu vy
aipo're: "Ea'anga yvyty yvýry rupi, xevy guarã ae remboaxa vy", 're va'ekue orevy.
24 SENHOR aipoe'i ixupe:
— Tereo, eguejy ju. Ha'e rire ma peẽ ju pejogueruvy Arão reve. Ha'e
rã sacerdote kuery ha'e heta va'e kuery ma touve eme rea'angaague kyvõ
rami xee SENHOR aĩa py oẽ aguã, ajuka e'ỹ aguã.
25 Ha'e ramo heta va'e kuerya py ju Moisés oguejy vy omombe'u ha'e
kuery pe ha'e nunga ha'e javi.

Deuteronômio 5.1-21

20 1 Ha'e gui po rami Nhanderuete ijayvu. Ha'e vy aipoe'i:
2 — Xee ma SENHOR Nderuete Egito yvy re escravo pendekuai
vy pemba'eapo poyiague gui pendepe'a va'ekue.
3 — Ndererekoi 'rã nderuete mboae xerenonde.
4 — Nderejapoi 'rã mba'emo ra'angaa nderueterã, yva re ikuai va'e
ra'angaa, yva guýry yvy re ikuai va'e ramigua, neĩ yvy guy rupi yy oĩ va'e
rupi ikuai va'e ra'angaa voi.
5 Ha'e nunga neremboetei 'rã, neĩ nerembojeroviai 'rã, mba'eta xee ae
ma SENHOR Nderuete aiko, aipota xere anho pejerovia, mba'eta aju vy
ambopaga 'rã xere nda'ija'ei va'e reko vaiague re, tuu kuery, ta'y kuery,
hamymino ha'e hamymino jevy kuery ikuaia peve.
6 Ha'e rã amongue xerayvu vy ajapo ukaague rami ikuai va'e ma amboaxy
'rã mil-kue hamymino kuery ikuai peve.
7 — Ndeayvu rive eme SENHOR Nderuete rery rupi, mba'eta SENHOR
nomboeko porãi 'rã hery rupi ijayvu rive va'ekue.
8 — Nema'endu'a ke sábado ára py iky'a e'ỹ va'erã remboete aguã.[x]

---

[x] **20.8-11** Sábado ma "Pytu'ua ára" 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Mboapy meme ára re 'rã remba'eapo, ha'e rejapopa 'rã rejapo va'erã
va'ekue ha'e javi.
10 Ha'e rã sete-a ára ma sábado SENHOR Nderuete pegua ára. Neremba'eapoi
'rã mba'eve py, ndera'y, nderajy, nerembiguai avakue ha'e kunhague,
nerymba kuery, neĩ mombyrygua kuery ndero py removaẽ va'ekue voi.
11 Mba'eta mboapy meme ára re SENHOR ojapo raka'e yva ha'e yvy, ye'ẽ
ha'e opa mba'e hexe ikuai va'e. Ha'e gui sete araa py ma opytu'u. Ha'e
nunga rupi sábado ára SENHOR ogueroayvu porã vy oeja iky'a e'ỹ va'erã.[y]
12 — Remboete 'rã nderu ha'e ndexy, reikove puku aguã yvy ndeyvyrã
SENHOR Nderuete ome'ẽ va'ekue re.[z]
13 — Ejojuka eme.[a]
14 — Ndetavy eme.[b]
15 — Nemonda eme.[c]
16 — Ndeayvu rive eme neirũ re.
17 — Emoaruã eme neirũ ro. Emoaruã eme neirũ ra'yxy, hembiguai ava
neĩ kunha, hymba vaka neĩ mburika'i, neĩ neirũ mba'e rei-rei oguereko
va'e.[d]

Deuteronômio 5.22-33

18 Israel kuery ha'e javi oendu okuapy yapu ha'e mimby guaxu pu, ha'e
oexa overa va'e ha'e yvyty gui hataxĩ va'e. Ha'e nunga ha'e kuery oexa vy
oryryipa ha'e mombyry'i opyta.
19 Ha'e vy aipoe'i okuapy Moisés pe:
— Ndee ae ke ndeayvu orevy, ha'e ramo ore kuery roendu 'rã. Ha'e rã
Nhanderuete ma ta'ijayvu eme orevy, romanomba e'ỹ aguã.
20 Moisés ombovai heta va'e kuery pe:
— Pekyje eme ke. Nhanderuete ma pendeko a'ã aguã ou kuri, henonde
pendu riae aguã pejererokyje aguã, pejejavy e'ỹ aguã — he'i.
21 Ha'e ramo ha'e kuery opu'ãmba okuapy mombyry'i. Ha'e rã Moisés ma
Nhanderuete oĩa katy onhemboja ovy arai pytũ reia py.

Altar re ijayvuague

22 Ha'e ramo Nhanderuete aipoe'i Moisés pe:
— Po rami 'rã ndeayvu Israel kuery pe: "Peẽ kuery pexa ma yva gui
pendereve xeayvu rã.
23 Pejapo eme tuuete ramigua prata e'ỹ vy ouro gui xereve pemboete avi
va'erã.

---

y 20.11 Atos 4.24; 14.15 **z 20.12** Mateus 15.4; Marcos 7.10; Efésios 6.2-3
a 20.13 Mateus 5.21; Romanos 13.9; Tiago 2.11
b 20.14 Mateus 5.27; Romanos 13.9; Tiago 2.11 **c 20.15** Romanos 13.9
d 20.17 Romanos 7.7; 13.9

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 Ha'e rami 'rãgue py peteĩ altar yvy guigua rive 'rã pejapo xemboete
aguã. Ha'e va'e áry ma mba'emo peapy vy peme'ẽ 'rã, ha'e peteĩ rami
nhandekuaia regua, penerymba vexa'i ha'e vaka ava. Mamo rã xerery re
penema'endu'a aguã ajapoague rupi aju 'rã ha'e py pendea py romoingo
porã aguã.
25 Ita gui ri xevy guarã altar pejapo vy ita omoatyrõmba pyre gui e'ỹ 'rã
pejapo, mba'eta tembiporu py pemoatyrõ vy pemongy'a 'rã.
26 Xevygua altar re pejeupi eme tape pyrõ-pyrõa'i rupi, pendepire reia
ojekuaa e'ỹ aguã", 're 'rã ha'e kuery pe.

Deuteronômio 15.12-18

21 1 — Po rami 'rã remombe'u heta va'e kuery rekorã.
2 Xapy'a rei peteĩ hebreu regua escravo-rã pejogua ramo mboapy
meme ma'etỹ peve ete'i 'rã omba'eapo pẽvy. Ha'e rã sete ma'etỹa py ma
pepoi rive 'rã, hepy re'ỹ.
3 Omenda e'ỹ re ri peru rire ha'e ae'i 'rã oo. Ava omenda va'e ri vy ogueraa
'rã ta'yxy.
4 Xapy'a rei ipatõ ta'yxyrã ome'ẽ ramo imemby e'ỹ vy ipi'a, ha'e ramo ma
kunha ha'e imemby kuery ipatõ pe meme 'rã opyta, ha'e ime ma ha'e ae'i
'rã oo.
5 Ha'e rami avi escravo onhemombe'u porã vy "Xee ma ayvu rima xepatõ,
xera'yxy ha'e xera'y kuery. Ha'e rami vy ndajepe'axei apy gui", he'i ramo
6 ipatõ ogueraa 'rã huvixa kuerya py, ojapo 'rã okẽ py ovaẽ aguã rami, e'ỹ
vy okẽ yta peve, ha'e ramo inambi ipatõ omombu 'rã mba'emo mombua
py. Ha'e rami rire ixupegua escravo riae 'rã oiko.
7 — Xapy'a rei peteĩ ava escravo-rã guajy ovende ramo kunha va'e
ndojepe'ai 'rã escravo kuery ojepe'aa rami.
8 Xapy'a rei ipatõ gua'yxyrã ojogua teĩ kunha va'e nombovy'ai ramo
ovende ju 'rã. Ha'e rami avi nda'evei amboae yvy pygua pe ovende aguã,
mba'eta ha'e rami aguã ixupe anhetẽ rupi e'ỹ 'rã oikoa.
9 Ha'e rã gua'y re ri omomenda vy guajy rami ae 'rã oguereko.
10 Ha'e gui xapy'a rei gua'y ra'yxyrã kunha mboae ju ojou vy ta'yxy
jypygua pe ome'ẽ tema 'rã tembi'u, ijaorã ha'e ta'yxy rami joguereko aguã.
11 Ha'e nunga mboapyve mba'e ixupe nome'ẽi ri vy opoi rive 'rã hepy re'ỹ.

Joguero'a va'e re ijayvuague

12 — Amongue jojuka ramo ha'e voi pejuka 'rã.
13 Ha'e rã potae vy e'ỹ ojuka, ha'e rã ipo py Nhanderuete ombou rire ma
pemondouka 'rã onhemi aguã henda pẽvy aikuaa uka va'erã va'e py.
14 Ha'e rami avi guetarã ojukaxe vy ete hexe oma'ẽ mbegue reve opu'ã,
hi'ã gui ojuka ramo ma xevygua altar yvýry oĩa gui teĩ penoẽ 'rã pejuka
aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Nguu e'ỹ vy oxy ojuka va'ekue ma pejuka 'rã.
16 Ha'e amongue ojopy nhea'ã rei vy ovende, ha'e rami e'ỹ vy ipo py ojoua
ramo ma pejuka avi 'rã.
17 Nguu e'ỹ vy oxy re ijayvu vai va'ekue avi 'rã pejuka.[e]
18 — Xapy'a rei mokoĩ joguero'aa py guetarã ombouguypa 'rã ita py,
ha'e e'ỹ opo py. Ha'e gui hetarã omano e'ỹ vy jepe ngupa py itui 'rã.
19 Ha'e gui opu'ã vy oka rupi ju oiko 'rã opopoka reve teĩ. Ha'e rami rã
napembopagai 'rã nhoungaare. Ha'e rami avi nhoungaare omboekovia 'rã
ára omboaxa riveague re, ha'e omopena uka 'rã okuera porã peve.
20 — Xapy'a rei amongue guembiguai ava e'ỹ vy kunha yvyra py oinupã
ramo omano 'rã ipo py. Ha'e rami rã pembopaga 'rã.
21 Ha'e rami avi xapy'a rei peteĩ ára, mokoĩ ára ri hembiguai nomanoi
ramo napembopagai 'rã ipatõ, mba'eta ipatõ peráta rami ombovare va'e.
22 — Ha'e gui xapy'a rei avakue joguero'aa py peteĩ ounga 'rã kunha ipuru'a
va'e. Ha'e gui omemby'i oity teĩ ixy re mba'eve rei ndoikoi ramo ma oungaare
omboekovia 'rã kunha va'e me oipotaa rami, huvixa kuery ijayvua rami ete.
23 Ha'e rami avi kunha va'e nda'evei ramo pejuka avi 'rã ijukaare,
24 joexa omombuague re pemombu avi 'rã hexa, nhoaĩ omopẽague re
pemopẽ avi 'rã haĩ, jopo ojayaague re pejaya avi 'rã ipo, jopy ojayaague re
pejaya avi 'rã ipy,[f]
25 joapyague re peapy avi 'rã, nhoungaague re peunga avi 'rã, ha'e
nhokyxĩague re peikyxĩ avi 'rã.
26 — Xapy'a rei amongue guembiguai ava e'ỹ vy kunha oexa mbogue
ramo ndoexavei 'rã. Ha'e rami rã opoi rive 'rã hexa ombogueague rekovia.
27 Ha'e guembiguai ava e'ỹ vy kunha raĩ ojavykya rupi omboi ramo opoi
rive 'rã haĩ omboiague rekovia.
28 — Ha'e gui xapy'a rei amongue rymba vaka ma ava e'ỹ vy kunha
oikutu rire omano 'rã. Ha'e rami rã vaka pejapipa 'rã ita py, ha'e neĩ
ho'okue ma voi ndape'ui 'rã. Ha'e rã vaka ja ma napembopagai 'rã.
29 Ha'e rami avi xapy'a rei vaka yma ma voi jokutu va'ety, ha'e ija oikuaa
va'eri nombotyi ramo peteĩ ava e'ỹ vy kunha mba'e ojuka 'rã. Ha'e rami rã
vaka pejapipa 'rã ita py, ha'e ija voi pejuka avi 'rã.
30 Ha'e rami teĩ ija pe omboekovia re ojerurea ramo ojerurea rami ome'ẽ
'rã guekove rekovia.
31 Xapy'a rei peteĩ ava'i e'ỹ vy kunha'i vaka oikutu vy ojuka ramo ha'ekue
rami ae 'rã pembopaga ija.
32 Ha'e rã escravo ava e'ỹ vy kunha mba'e vaka oikutu ramo ija opaga 'rã
ipatõ pe trinta hatã'i va'e prata guigua, ha'e rã vaka ma pejapipa 'rã ita py.
33 — Amongue yvykua omboty e'ỹ re oeja, xapy'a rei yvy ojo'o va'ekue
ri ikua nombotyi ramo ha'e py ho'a 'rã vaka, e'ỹ vy mburika.

---

e 21.17 Mateus 15.4; Marcos 7.10 **f 21.24** Mateus 5.38

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

34 Ha'e rami rã yvy jo'oare omboekovia 'rã ija pe peráta ome'ẽ vy. Ha'e gui
mymba omano va'ekue ma imba'e ae 'rã opyta.
35 — Xapy'a rei amongue rymba vaka ma amboae rymba vaka oikutu
ramo omano 'rã. Ha'e rami rã ija kuery ovende 'rã vaka oikove va'e,
ha'e hepykue omboja'o 'rã joo'i rami. Ha'e mymba omano va'ekue avi 'rã
omboja'o.
36 Ha'e rami avi ha'e va'e vaka jokutu va'etya oikuaa pavẽ va'eri ija
nombotyi ramo guymba vaka ome'ẽ 'rã amboae vaka rekovia, ha'e rã
omano va'ekue ma imba'e ae 'rã opyta.

Nhomba'e rei-rei re ijayvuague

22 1 — Xapy'a rei amongue vaka e'ỹ vy vexa'i re imonda vy ovende
'rã ojuka e'ỹ vy. Ha'e ramo peteĩ-teĩ vaka imondaague rekovia
ome'ẽ 'rã peteĩ nhiruĩ vaka, ha'e peteĩ-teĩ vexa'i imondaague rekovia
ome'ẽ 'rã irundy vexa'i.
2 Ha'e xapy'a rei imonda va'e peteĩ oo py oipe'a rã ojoua vy oikutu rã
omano 'rã. Ha'e ramo huguy moẽare ojejavy va'e'ỹ 'rã opyta.
3 Ha'e rã xapy'a rei kuaray ouve teri reve ri ha'e nunga oiko ramo huguy
moẽare ojejavy va'e 'rã opyta.
— Imonda va'e oiko va'e rei omboekovia 'rã imondaague. Xapy'a rei
ome'ẽ aguã ndojoui ramo pevende 'rã escravo-rã imondaague rekovia.
4 Xapy'a rei mymba vaka, mburika e'ỹ vy vexa'i mba'e re imonda rire
ipo py imondaague oikove reve teri ojoua 'rã. Ha'e rami rã imondaague
rekovia mokoĩ kuerei 'rã ome'ẽ.
5 — Xapy'a rei amongue guymba nhomba'ety py, e'ỹ vy jo'uvaty py
omongaru 'rã, ha'e rami e'ỹ vy opoi rive 'rã nhomba'ety rupi okaru oikovy.
Ha'e rami rã ija omba'ety gui ae 'rã omboekovia iporãgueve va'e ome'ẽ vy,
ha'e e'ỹ vy o'uvaty gui.
6 Xapy'a rei tata ojopy xapy'a vy juuty okai vy oapy avi 'rã mba'emo aju
oĩ va'e, e'ỹ vy oipo'o pyre, ha'e rami e'ỹ vy mba'ety ha'e javi okai 'rã. Ha'e
rami rã tata moendyare omboekovia 'rã okaiague re.
7 — Xapy'a rei amongue guetarã pe peráta e'ỹ vy mba'emo ome'ẽ 'rã
omoĩ porã aguã, ha'e gui ha'e nunga re imondaa 'rã ijopyare gui, ha'e
imonda va'ekue ojoua 'rã. Ha'e rami rã imondaague re ma mokoĩguea
repy 'rã omboekovia.
8 Ha'e xapy'a rei imonda va'ekue ndojouai ramo hoo va'e ae 'rã peraa
huvixa kuerya py, ha'e kuery oikuaa pota aguã guetarã mba'e rei-rei re
na'imondai pa ra'ea re.
9 Xapy'a rei amongue jokore 'rã mymba vaka re, mburika, vexa'i mba'e,
ao, e'ỹ vy mba'emo omokanhy mbyre re. Ha'e rami vy amboae "Xemba'e
rima" he'i ramo mokoĩve 'rã peraa huvixa kuerya py. Ha'e ramo huvixa
peteĩ ombopaga ramo guetarã pe mokoĩguea repy 'rã omboekovia.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Xapy'a rei amongue guetarã pe opena uka 'rã guymba mburika, vaka,
e'ỹ vy vexa'i re, ha'e e'ỹ vy amboae nunga mymba re, ha'e gui hymba
omano 'rã, ha'e e'ỹ vy ojejuka 'rã, e'ỹ vy oẽ ramo avave rei ndoexaavei 'rã.
11 Ha'e rami rã guetarã pe oura 'rã Nhanderuete rery rupi. Ha'e vy "Xee tu
ndajopyi nerymba", he'i 'rã. Ha'e ramo ija ojou porã 'rã, ha'e amboae ma
nomboekoviai 'rã.
12 Ha'e rami avi anhetẽ imondaague oikuaa ramo ma omboekovia 'rã ija
pe.
13 Xapy'a rei ojayapaa ramo ogueru 'rã oexa pavẽ aguã. Ha'e rami rã
nomboekoviai 'rã ojayapaague re.
14 Ha'e amongue guetarã pe hymba re ojerure vy ogueraa, ha'e ija noĩa py
mymba okarau, e'ỹ vy omano 'rã. Ha'e rami rã heraare omboekovia 'rã.
15 Ha'e rã ija ha'e py ri oĩ rire heraare nomboekoviai 'rã. Xapy'a rei hepy
re oiporu rire oiporukaague repy ae 'rã ome'ẽ hekovia.

Jomeme ha'e Nhanderuete pe marã rami pa ikuai aguã oejaague

16 — Kunhataĩ'i omenda aguã nda'evei teri va'e amongue ombotavy vy
onheno 'rã hexeve. Ha'e rami vy hexe omboekovia 'rã, ha'e omenda 'rã.
17 Ha'e rami avi tuu nomomendaxei ramo ixupe peráta py omboekovia 'rã
kunhataĩgue re opagaa rami.[g]
18 Imba'evyky va'e rei napemoingovei 'rã.
19 Mymba reve itavy va'ekue pejuka 'rã.
20 Amongue tuuete mboae pe, Nhanderuete pe'ỹ mba'emo ome'ẽ ramo
pejuka avi 'rã.
21 Pemoingo axy eme amboae regua, pereko axy eme, mba'eta peẽ voi
Egito yvy re amboae regua peiko rire.
22 Pejavyky eme neĩ peteĩve imeve'ỹ va'e, e'ỹ vy tyre'ỹ.
23 Mba'eta mba'emo py rei pemoingo axy ramo ha'e kuery xevy ojapukai
ramo aendu 'rã ojapukaia.
24 Ha'e rami vy xepoxy vy rojuka uka 'rã kyxe guaxu py. Ha'e ramo
pendera'yxykue ju 'rã oiko imeve'ỹ va'e, ha'e pendera'y kuery voi tyre'ỹ 'rã
ikuai.
25 Xapy'a rei xevygua iporiaukue'i ndea katy'i oiko va'e pe peráta reiporuka
ma vy emboekovia retave eme, peráta oiporuka va'ety kuery rami e'ỹ.
26 Xapy'a rei neretarã gui ao puku reipe'a vy nemba'emo ogueraa va'e
rekovia, ha'e rami vy ixupe reme'ẽ ju 'rã kuaray oike e'ỹ mbove.
27 Mba'eta ha'e va'e py ae 'rã onhemonde, onheovã'i 'rã ipire ao'ia. Ajukue
py onheovã e'ỹ re mba'exa tu oke 'rã? Ha'e va'e xevy ojapukai ramo aendu
'rã, mba'eta xee anhomboaxy kuaa va'e.

---

[g] **22.17** Ha'e jave py ava omendaxe vy kunhataĩ ru kuery pe ome'ẽ 'rã mba'emo iporã va'e (Gênesis 24.53).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 Ndeayvu vai eme Nhanderuete rovai, neĩ penderuvixa kuery re
voi.[h]
29 Xevy reme'ẽ va'erã eru voi nemba'ety gui ha'e nde'uvaty gui iporãgueve.
Ndera'y kuery jypygua voi remboaxa 'rã xevy.
30 Ha'e rami ae avi 'rã rejapo 'rã nerymba vaka ha'e vexa'i re. Sete ára re
ranhe oxy rupi toiko. Ha'e gui oito araa py ma reme'ẽ 'rã xevy.
31 Xevygua iky'a e'ỹ va'e 'rã pendekuai. Ha'e rami vy pe'u eme jai rupi
ivaipa rei va'e ro'okue. Jagua kuery pe rive 'rã pemombo.

Ijapu ha'e joe ijayvu rei va'e re ijayvuague

23 1 — Nda'evei nemba'emombe'u rive aguã, nda'evei joekokue
ramigua remombe'u vy heko vai va'e reve renhomoirũ aguã.
2 Nda'evei heta va'e kuery rupive peo aguã mba'emo vai pejapo aguã katy.
Ha'e pavẽ ijayvu rei okuapya py voi nda'evei renhomoirũ aguã anhetẽ
rupi e'ỹ ndeayvu vy.
3 Iporiaukue re reikuaa potaa py ma nda'evei reayvuve rive aguã.
4 Xapy'a rei nderovaigua rymba vaka e'ỹ vy mburika ixã e'ỹ re rejou vy
reraa ju 'rã ixupe.
5 Ndere ija'e e'ỹ va'e rymba mburika ovoyi reve onheno oupy rã rexa vy
ema'ẽ rive eme, eipytyvõ ivoyi oupi aguã.

Deuteronômio 16.18-20

6 — Neretarã iporiaukue'i huvixa kuery pe ojexa uka rã nda'evei
ha'eve'ỹa rami rereko aguã.
7 Nda'evei reiporu aguã ayvu rive rei. Nda'evei rejuka uka aguã ojejavy
e'ỹ va'e ha'e heko porã va'e, mba'eta xee namboeko porãi 'rã joapo vai rei
va'e.
8 Nda'evei ome'ẽmby rejopy aguã ha'eve'ỹa rami rejoguereko aguã,
mba'eta ome'ẽ mbyre oexa mbogue 'rã hi'arandu va'e, ojapo 'rã heko porã
va'ekue voi anhetẽ rupi e'ỹ ijayvu aguã rami.
9 Ha'e nda'evei amboae regua rejavyky aguã, mba'eta peikuaa ae ma
amboae regua py'a re oĩ va'e, Egito yvy re amboae regua peiko rire.

Levítico 25.1-7

10 — Mboapy meme ma'etỹ peve 'rã rema'etỹ ndeyvy re, ha'e ndejeupe
guarã remono'õ 'rã mba'emo aju.
11 Ha'e rã sete ma'etỹa re ma yvy reja 'rã opytu'u aguã, topyta rema'etỹ
e'ỹ re. Ha'e ramo heta va'e kuery regua iporiaukue'i ojou aguã ho'u va'erã,
ha'e ka'aguy rupigua voi ho'u aguã hembyrekue. Ha'e rami ae 'rã rejapo
nde'uvaty ha'e nde-oliveira-ty re.

---

h 22.28 Atos 23.5

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Levítico 23.3

12 — Mboapy meme ára peve 'rã remba'eapo. Ha'e rã sete araa py
ma repytu'u 'rã, nerymba vaka ha'e mburika voi opytu'u aguã, ha'e gui
nerembiguai pi'a kuery ha'e amboae regua voi opytu'u avi aguã.
13 Penekyre'ỹ xeayvua ha'e javi rupi pendekuai aguã. Ha'e rami vy
penema'endu'a eme tuuete ramigua rive rery re, ha'e nunga rery rupi
pendeayvu eme.

Êxodo 34.18-26; Levítico 23.4-21,33-44; Deuteronômio 16.1-17

14 — Ma'etỹa nhavõ mboapykue 'rã pejapo ngaru xevy.
15 Ha'e rami vy pejapo 'rã ngaru mbojape imbovua revegua e'ỹ. Sete ára re
pe'u 'rã mbojape imbovua revegua e'ỹ aipoa'eague rami vy, jaxy abibe re
oa'angaague py ae, mba'eta ha'e va'e jave py Egito yvy gui peẽmba raka'e.
Xerenonde avave rei tou rive eme mba'emo ogueru e'ỹ re.
16 Ha'e gui pejapo avi 'rã ngaru mba'emo ra'yĩgue pemono'õa regua,
penemba'ety rupi mba'emo ra'yĩgue pemoaĩague gui jypy'igua pemono'õ
jave. Ha'e gui ma'etỹa opaa py pejapo avi 'rã ngaru mba'emo'a peipo'oa
regua, penemba'ety rupi renhotỹ va'ekue gui pemono'õmba ma rire.
17 Ma'etỹa nhavõ mboapykue 'rã avakue ha'e javi ojexa uka okuapy
SENHOR Penderuete renonde.
18 Nda'evei mbojape imbovua regua xevy peme'ẽ avi aguã mymba pejuka
va'ekue ruguykue reve. Xevygua ngarua py nda'evei avi inhandykue
pereko aguã pytũ mbukukue re ko'ẽmba peve.
19 Penemba'ety rupi jypy'i oiko va'ekue regua iporãgueve peru 'rã SENHOR
Penderuete pegua oo py. Ha'e nda'evei kavara'i pembojy aguã ixy ae
kamby reve.

Ijyvyrã Nhanderuete ome'ẽ aguã re ijayvuague

20 — Penerenonde re amondouka 'rã peteĩ anjo pendere opena aguã
tape rupi, ha'e pendereraa aguã pendeyvyrã areko va'e py.
21 Ha'e va'e renonde re ma peiko kuaa, ha'e pendu ijayvua. Pepu'ã eme
hexe, mba'eta ha'e nomboguei 'rã pendeko vaiague, hexe xerery oĩ ramo.
22 Ha'e rami 'rãgue py opa mba'e py penhe'ẽ rendu, ha'e xeayvuague
ha'e javi rejapopa ramo xee aiko 'rã penderovaigua kuery rovaigua, ha'e
penemoingo axy reixe va'e moingo axya.
23 Mba'eta xeguigua anjo penerenonde oo vy pendereraa 'rã amorreu,
heteu, ferezeu, cananeu, heveu ha'e jebuseu kuery yvy peve. Ha'e gui ha'e
va'e kuery xee amomba 'rã.
24 Ha'e gui nda'evei ha'e kuery ruete pembojerovia neĩ pemboete aguã,
nda'evei ha'e kuery ikuaia rami peẽ kuery pendekuai aguã. Ha'e rami 'rãgue
py pemomba ete 'rã, ha'e pemboa'ypa 'rã ita omopu'ã va'ekue ha'e javi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 SENHOR Penderuete pe ete 'rã pendekuai. Ha'e ramo ha'e omoingo porã 'rã
mbojape pe'u va'e ha'e yy pey'u va'e. Penembyte gui oipe'apa 'rã mba'eaxy.
26 Ha'e ramo pendeyvy re ndoikoi 'rã kunha omemby'i oity va'e, neĩ
imemby va'erã e'ỹ. Xee romoingo pukuve 'rã.
27 Ha'e penerenonde rupi amondouka 'rã xegui okyjepa aguã, mamo rã
peoa ha'e javi rupi onhemondyipa aguã. Ajapo 'rã penderovaigua kuery
ha'e javi guakykue katy onha aguã rami.
28 Penerenonde amondouka avi 'rã kavy nerenonde gui oipe'a heravy
va'erã: heveu kuery, cananeu ha'e heteu kuery.
29 Ha'e rami avi peteĩ'i ma'etỹ re'ỹ 'rã aipe'a, ijyvy va'ekue opyta rei e'ỹ
aguã, ha'e penderovai ka'aguy rupigua heta-etave e'ỹ aguã.
30 Ha'e rami 'rãgue py mbeguei'i py aipe'a 'rã heravy penerenonde gui,
pendereta ha'e pendeyvyrã va'ekue ha'e javi rupi pendekoa peve.
31 Ha'e gui pendeyvyrã aa'anga 'rã Ye'ẽ Pytã guive filisteu kuery ikuaia
rupi ye'ẽ oĩ va'e peve, ha'e tekoa e'ỹa guive Eufrates yakã peve. Mba'eta
pendepo py amboaxa 'rã ha'e va'e yvy re ikuai va'e ha'e javi, penerenonde
gui peipe'apa aguã.
32 Ha'e kuery reve pejapo eme peteĩ rami pendekuai aguã, neĩ ha'e kuery
ruete ramigua kuery pe pendekuai eme guive.
33 Ha'e va'e kuery ma nda'evei ikuai aguã pendeyvy re, xerovai rupi
penderojejavy e'ỹ aguã. Tuuete kuery pe pendekuai ramo nhuã py rami
'rã penembo'a.

Israel kuery reve Nhanderuete guexeve guarã ojapoague

24 1 Ha'e gui Nhanderuete aipoe'i Moisés pe:
— Eẽ eovy xee SENHOR aĩa py, Arão reve, ha'e gui Nadabe,
Abiú ha'e setenta Israel regua nhomongeta va'ety kuery reve. Mombyry
gui teri pejua py pembojerovia 'rã.
2 Ndee Moisés anho 'rã renhemboja xee SENHOR re. Ha'e rã amboae kuery
ma nonhembojai 'rã, heta va'e kuery ma voi nda'evei oẽ aguã ha'e kuery
reve — he'i.
3 Ha'e gui Moisés oo ju vy heta va'e kuery pe omombe'u Nhanderuete
ijayvuague, ha'e ayvu oeja va'ekue ha'e javi.
Ha'e ramo heta va'e kuery peteĩ rami meme ombovai okuapy. Ha'e vy
aipoe'i:
— SENHOR ijayvuague va'e ma guive rã rojapopa 'rã — he'i.
4 Moisés omboparapa SENHOR ayvu ha'e javi'i. Ha'e gui ko'ẽ aje'ive'i reve
opu'ã vy peteĩ altar ojapo yvyty yvy'iry. Doze ita omopu'ã avi, Israel
kuery regua doze ikuaia rami.
5 Ha'e omondouka amongue Israel kuery regua kunumigue. Ha'e va'e
kuery ma mba'emo oapy vy ome'ẽ SENHOR pe, ha'e vaka ra'y ojuka
hexeve peteĩ rami ikuaia regua.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Huguy mbyte rupigua Moisés ojopy vy omoĩ peteĩ hy'a py, ha'e rã
hembyrekue ma omboayvipa altar áry rupi.
7 Ha'e gui kuaxia guexeve guarã ojapo pyre oĩa ogueru vy ogueroayvu
heta va'e kuery oendua py. Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i:
— SENHOR ijayvuague ha'e javi 'rã rojapo, ronhe'ẽ rendu vy — he'i.
8 Ha'e gui huguy omboyru va'ekue Moisés ogueraa vy heta va'e kuery
áry rupi ju omboayvi. Ha'e vy aipoe'i:
— Kova'e tuguy ma SENHOR guexeve guarã pendereve ojapo aguã,
ijayvuague ha'e javi rami vy — he'i.[i]
9 Ha'e gui oẽ jogueravy Moisés ha'e Arão, Nadabe, Abiú ha'e setenta-ve
Israel regua nhomongeta va'ety kuery.
10 Ha'e kuery oexa Israel kuery Ruete. Ipy guýry ma peteĩ pyrõa oĩ ita
safira ramigua, yva rami hexakã va'e.
11 Israel regua Nhanderuete oiporavo va'ekue oexa teĩ ha'e kuery re opo
nomoĩ. Ha'e rami 'rãgue py okaru ha'e oy'u okuapy henonde.

Peteĩgue ju nhomongeta va'ety kuery reve Moisés yvyty re oẽague

12 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Eẽ ke yvyty re xea py, ha'e epyta ranhe ha'e py. Ndevy ame'ẽ 'rã
itape ambopara va'ekue pendekorã ha'e ajapo uka va'e oĩa, ha'e kuery ju
rembo'e aguã — he'i.
13 Ha'e ramo guembiguai Josué reve Moisés opu'ã vy oẽ ovy
Nhanderuete pegua yvyty re.
14 Nhomongeta va'ety kuery pe aipoe'i:
— Orerarõ ke apy pendea py rojevy peve. Arão ha'e Hur ma opyta 'rã
pendereve. Xapy'a rei amongue mba'emo oguereko ri vy ha'e kuerya py
too — he'i.
15 Ha'e gui Moisés oẽ ramo arai ojao'ipa yvyty.
16 Sinai yvyty áry ojekuaa oiny Nhanderuete rexakã. Seis ára re arai
ojao'i. Ha'e gui sete araa py ma SENHOR oenoĩ Moisés arai mbyte gui.
17 SENHOR rexakã ma tata rami nhomomba va'e ojekuaa yvyty apyte áry
Israel kuery oexa rã.
18 Arai mbyte rupi Moisés oike vy oẽ ovy yvyty re. Ha'e py ma opyta
quarenta ára ha'e quarenta pytũ re.

Êxodo 35.4-9

25 1 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:
2 — Ndeayvu ke Israel kuery pe ogueru aguã xevy ome'ẽ
va'erã. Avakue ipy'a re ha'e rami aguã oĩa va'e, ha'e kuery po gui pejopy
'rã xevy ome'ẽ va'e.

---

i 24.8 Mateus 26.28; Marcos 14.24; Lucas 22.20; Hebreus 9.20

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Pova'e ma xevygua ha'e kuery po gui pejopy va'erã: ouro, prata ha'e
overa va'e,
4 ajukue hovy va'e, púrpura, pytã va'e, ajukue iporãve va'e ha'e kavara rague,
5 vexa'i pirekue omopytã mbyre, ipirekue iporãve va'e, yvyra acácia,
6 azeite tataendy rykuerã, azeite SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua
irũrã ha'e heakuã porã va'e oapy pyrã,
7 ita ônix ha'e ita sacerdote pegua manto ha'e ipexo regua jeguarã.
8 Xevy pe pejapo 'rã peteĩ henda iky'a e'ỹ va'erã, heta va'e kuery mbyte
xee aiko aguã.
9 Ombojerovia atyrã rejapo 'rã ha'angaa ndevy aexa uka va'e ha'e javi
rami, ha'e opy oĩ 'rã ha'e va'e rami rejapo va'erã ha'e javi.

Êxodo 37.1-5

10 — Yvyra acácia gui rejapo 'rã xeayvu ryrurã. Ipuku-a ma peteĩ metro
raxa'i, ipya ma meio metro raxa'i, yvatea ma meio metro raxa'i avi.
11 Renhovã 'rã ouro ete'i py. Hyepy rupi ha'e hi'áry rupi voi renhovã 'rã.
Ha'e ijyvýry rupi ma rembojegua 'rã ouro guigua py.
12 Rejapo avi 'rã irundy inhapyĩ va'e ouro gui. Ha'e va'e ma remoĩ 'rã
hyru apy irundyve re. Mokoĩ inhapyĩ va'e remoĩ 'rã kyvõ katygua re, ha'e
mokoĩ avi 'rã remoĩ hovai re.
13 Rejapo avi 'rã yvyra po'i'i acácia gui, ha'e renhovã 'rã ouro py.
14 Yvyra po'i'i ma remboaxa 'rã hyru jovaive re inhapyĩ va'e oĩ va'e rupi,
ha'e va'e re hyru peraa aguã.
15 Yvyra po'i'i opyta 'rã hyru jovaive re inhapyĩ va'e oĩ va'e rupi.
Ndapeipe'ai 'rã ha'e gui.
16 Hyru py remoĩ 'rã xeayvu ndevy aikuaa uka va'erã va'e.

Êxodo 37.6-9

17 — Imbotya teko vai ombogue atyrã rejapo avi 'rã ouro ete'i gui.
Ipuku-a ma peteĩ metro raxa'i 'rã, ha'e ipya ma meio metro raxa'i.
18 Ouro gui avi 'rã rejapo mokoĩ anjo ipepo va'e ra'angaa. Ouro omoatyrõ
mbyre gui 'rã rejapo, hyru mbotya apy jovaive re hi'aĩ va'erã.
19 Peteĩ anjo ra'angaa remopu'ã 'rã peteĩ apy re, ha'e amboae ma hovai re. Peteĩ
regua gui meme 'rã rejapo imbotya ha'e anjo ra'angaa ijapy jovaive re hi'aĩ va'erã.
20 Anjo ra'angaa opepo oupi 'rã yvate katy, ipepo omo'ã 'rã hyru mbotya.
Joa katy 'rã oma'ẽ, imbotya teko vai ombogueaty katy ae.
21 Hyru áry remoĩ 'rã imbotya. Ha'e rã hyepy py ma remoĩ 'rã xeayvu
ndevy amboaxa va'erã va'e.
22 Ha'e py aju 'rã ndea py, imbotya teko vai ombogueaty áry, mokoĩve anjo
ipepo va'e ra'angaa xeayvu ryru mbotya áry hi'aĩ va'e mbyte. Ndereve
xeayvu 'rã ajapo uka va'e, ha'e Israel kuery rekorã amombe'u va'e ha'e javi
re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Êxodo 37.10-16

23 — Rejapo avi 'rã peteĩ mesa yvyra acácia gui. Ipuku-a ma peteĩ
metro va'erã, ipua ma meio metro, ha'e yvatea ma meio metro raxa'i.
24 Mesa ma renhovã 'rã ouro ete'i py. Ijyvýry rupi ma rembojegua 'rã ouro
guigua py.
25 Ijyvýry rupi ma rejapo 'rã hembe 'yrã. Ipo guaxua ma irundy kuã
va'erã, ha'e hembe 'y rupi rembojegua 'rã ouro guigua py.
26 Irundy inhapyĩ va'e rejapo 'rã ouro gui. Ha'e va'e ma remoĩ 'rã ijapy
irundyve re, hetyma irundyve oĩa py.
27 Rembojeguaague katy'i 'rã oĩ inhapyĩ va'e yvyra po'i'i oĩ aguã, ha'e va'e
re peraa aguã mesa.
28 Ha'e va'e yvyra po'i'i ma rejapo 'rã yvyra acácia gui, ha'e ouro py
renhovã 'rã, ha'e va'e re peraa aguã mesa.
29 Hi'áry guarã rejapo avi 'rã hy'araaaã, heakuã porã va'e oapy atyrã, hy'a
kuarã ha'e hy'a rugua'i mba'emo ome'ẽmby peraa aguã. Ha'e va'e ma ouro
ete'i gui meme 'rã rejapo.
30 Mesa áry remoĩ 'rã mbojape iky'a e'ỹ va'e xerenonde oĩ riae va'erã.

Êxodo 37.17-24

31 — Rejapo avi 'rã peteĩ tataendy 'yrã ouro guigua. Ouro omoatyrõ
mbyre gui 'rã rejapo. Hapytarã, hakãrã, tykue ryrurã, ijapu'a va'erã, ha'e
ipotyrã voi peteĩ'i gui meme 'rã rejapo.
32 Ijyke gui ma oẽ 'rã mboapy meme hakã. Mboapy rakã oẽ oiny 'rã peteĩ
yke gui, ha'e hovai gui ju mboapy rakã avi 'rã oẽ.
33 Peteĩ-teĩ hakã re oĩ 'rã mboapy amêndoa ra'angaa tykue ryrurã, peteĩ
ijapu'a va'e ha'e peteĩ ipoty. Ha'e gui hakã mboae re ha'ekue rami ae avi
'rã oĩ mboapy amêndoa ra'angaa tykue ryrurã, peteĩ ijapu'a va'e ha'e peteĩ
ipoty. Ha'e rami 'rã mboapy meme hakã tataendy 'y gui oẽ oiny va'e.
34 Hi'y re ete ma oĩ 'rã irundy amêndoa ra'angaa ijapu'a va'e tykue ryrurã,
ipoty reve.
35 Peteĩ ijapu'a va'e oĩ 'rã mokoĩ rakã ixugui oẽ oiny va'e rendarã, ha'e
amboae ijapu'a va'e ha'ekue rami ae oĩ 'rã mokoĩ rakã ixugui oẽ oiny
va'e rendarã. Oĩve ju 'rã peteĩ ijapu'a va'e mokoĩ rakã ixugui oẽ oiny va'e
rendarã. Ha'e rami rejapo 'rã mboapy meme hakã mokõ-mokoĩ tataendy 'y
gui oẽ oiny va'e.
36 Ijapu'a va'e ha'e hakã ma peteĩ'i guigua meme. Ha'e javive peteĩ'i guigua
meme 'rã rejapo ouro ete'i omoatyrõ mbyre gui.
37 Rejapo avi 'rã sete tataendy. Ha'e va'e ma hendy 'rã omoexakã aguã
henonde.
38 Tata moendya ha'e imboguea ma ouro ete'i guigua meme.
39 Peteĩ poyikue ouro ete gui 'rã rejapo tataendy 'yrã ha'e hyru ha'e javi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

40 Eikuaa pota ke yvyty apyte re reĩ jave ha'angaa aexa uka va'ekue rami
ete rejapopa aguã re.[j]

Êxodo 36.8-18

26 1 — Ha'e gui rejapo 'rã ombojerovia atyrã. Imbotyarã ma oĩ 'rã
dez cortina ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui, ha'e hovy va'e,
púrpura ha'e pytã va'e gui. Rembojegua 'rã anjo ipepo va'e ra'angaa py.
Ojapo kuaa va'e ojapo 'rã.
2 Peteĩ-teĩ cortina puku-a ma catorze metros va'erã, ha'e ipya ma mokoĩ.
Cortina ikuai va'e joo rami meme 'rã.
3 Peteĩ nhiruĩ cortina oje'a 'rã joe, ha'e hovai re voi peteĩ nhiruĩ oĩ va'e
oje'a-je'a 'rã joe.
4 Hovy va'e gui rejapo 'rã jokuaa cortina jypygua apy re oĩ va'e rembe re.
Ha'e rami ae avi rejapo 'rã mokoĩa aty apy re cortina oĩ va'e rembe re.
5 Peteĩ-teĩ cortina re cinqüenta jokuaa 'rã rejapo, ha'e amboae cinqüenta
jokuaa rejapo 'rã mokoĩ aty apy re cortina oĩ va'e re. Peteĩ-teĩ ojokuaa ma
oĩ 'rã hovaigua renonde katy.
6 Ha'e rejapo avi 'rã cinqüenta ijopyarã ouro guigua. Ha'e va'e py peteĩ-teĩ cortina
rejopy 'rã amboae re. Ha'e rami py ombojeroviaaty peteĩ'i ae 'rã opyta.
7 — Ha'e kavara rague gui rejapo avi 'rã cortina mboae ombojeroviaaty
ao'i jevya mbotyarã. Onze cortina rejapo 'rã ha'e ramigua.
8 Ha'e va'e cortina peteĩ-teĩ puku-a ma quinze metros 'rã, ha'e ipya ma
mokoĩ. Onze-ve cortina ikuai va'e joo rami meme 'rã ipuku-a ha'e ipya.
9 Ha'e va'e cortina ma peteĩ nhiruĩ rejokua 'rã joe, ha'e gui mboapy meme
mboae voi rejokua 'rã ha'e rami. Cortina mboapy memea va'e ogueroja 'rã
ijao'ia oĩ va'e renonde.
10 Ha'e jypygua aty apy re cortina oĩ va'e rembe re ma cinqüenta jokuaa rejapo 'rã,
ha'e mokoĩa aty apy re cortina oĩ va'e rembe re ma cinqüenta jokuaa ju 'rã rejapo.
11 Rejapo avi 'rã cinqüenta ijopyarã overa va'e guigua. Ha'e gui ijopya
ikuai va'e remoĩ 'rã cortina jokuaa re. Ha'e va'e py rejokua 'rã reovy ijao'i
arã, peteĩ'i ae opyta aguã.
12 Ha'e gui ijao'ia re cortina hembyrekue ma remoĩ 'rã ombojeroviaaty
kupe katy, cortina mbyte rupi hembyre va'e ae.
13 Ha'e rami py ombojeroviaaty re cortina oĩ va'e pukukue rami hembyre
vy ma kyvõ rupi meio metro, hovai rupi meio metro avi. Ha'e va'e ma
jovaive re remoĩ 'rã ijao'i arã.

Mymba pirekue ha'e yvyrape ogueru rukaague

14 — Ha'e gui vexa'i pirekue omopytã mbyre gui rejapo 'rã ijao'ia áry
guarã. Ha'e va'e áry guarã ju remoĩ 'rã ipirekue iporãve va'e.

---

j 25.40 Hebreus 8.5

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 — Ombojeroviaaty ytarã ma rejapo avi 'rã yvyrape acácia gui. Ha'e
nunga ma rejapo 'rã imo'amy.
16 Peteĩ-teĩ yvyrape puku-a ma irundy metros raxa'i 'rã, ha'e ipya ma meio
metro raxa'i.
17 Peteĩ-teĩ yvyrape re oĩ 'rã mokoĩ omoĩ aguã joa katy oo va'e, joo'i rami
nhovaexĩ aguã rami. Ha'e rami rejapo 'rã yvyrape ombojeroviaaty ytarã
ha'e javi.
18 Ha'e ombojeroviaaty ytarã ma vinte yvyrape rejapo 'rã kuaray puku-a
katy guarã.
19 Ha'e gui vinte-ve yvyrape guýry guarã ma rejapo 'rã quarenta omopyrõ
aguã prata guigua. Mokoĩ omopyrõ aguã ma peteĩ yvyrape guýry guarã
rejapo mokoĩve rendarã, ha'e mokoĩ omopyrõ aguã amboae yvyrape
guýry guarã, mokoĩve rendarã.
20 Ha'e gui ombojeroviaaty rovai re ma rejapo avi 'rã vinte yvyrape,
kuaray ijapu'a'ia katygua reguarã.
21 Rejapo avi 'rã quarenta omopyrõ aguã prata guigua. Peteĩ yvyrape
guýry mokoĩ omopyrõ aguã, ha'e amboae yvyrape guýry mokoĩ avi.
22 Ha'e gui kuaray oikea katy ombojeroviaaty kupe reguarã ma rejapo 'rã
mboapy meme yvyrape.
23 Ha'e ombojeroviaaty kupe katy guarã ma rejapo avi 'rã mokoĩ yvyrape
ijapy katy guarã.
24 Ha'e va'e ma iguýry rupi oja'o, ha'e rã yvate rupi ma peteĩ inhapyĩ va'e
rupi joyvy 'rã oĩ. Ha'e rami rejapo 'rã mokoĩ yvyrape re. Mokoĩve apy
peteĩ-teĩ re 'rã mokoĩ oĩ.
25 Ha'e rami oĩ 'rã oito yvyrape omopyrõ aguã prata guigua reve,
dezesseis omopyrõ aguã. Peteĩ yvyrape guýry oĩ va'e mokoĩ omopyrõ
aguã, ha'e amboae yvyrape guýry mokoĩ ju.
26 — Yvyra mbyte rupi oaxa ovy va'erã ma rejapo avi 'rã acácia gui,
ombojeroviaaty yke re oĩ 'rã peteĩ nhiruĩ yvyrape.
27 Ha'e gui ombojeroviaaty rovai re yvyrape oĩ va'e rupi guarã ma peteĩ nhiruĩ,
ha'e oo kupe kuaray oikea katy yvyrape oĩ va'e rupi guarã peteĩ nhiruĩ avi 'rã oĩ.
28 Yvyra oaxa ovy va'e oaxa 'rã yvyrape mbyte rupi, peteĩ apy gui amboae
apy peve.
29 Yvyrape renhovã 'rã ouro py, ha'e ouro gui ae ju 'rã rejapo inhapyĩ va'e,
ha'e va'e rupi mbyte yvyra oaxa ovy va'e oaxa aguã. Yvyra oaxa oiny va'e
voi ouro py ae avi 'rã renhovã.
30 Ha'e gui rejapo 'rã ombojerovia atyrã yvyty re ndevy aexa uka va'ekue rami ae.

Êxodo 36.35-38

31 — Ha'e gui rejapo 'rã peteĩ ajukue okẽ regua hovy va'e gui, púrpura,
pytã va'e, ha'e iporãve va'e oipoka pyre gui. Rembojegua 'rã anjo ipepo
va'e ra'angaa py. Ojapo kuaa va'e ojapo 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

32 Ha'e va'e reipyo 'rã irundy yta yvyra acácia guigua ouro py onhovã
mbyre. Ha'e va'e jopyarã rejapo 'rã ouro gui, ha'e irundy prata guigua
omopyrõ aguã.
33 Ajukue okẽrã reupi 'rã ijopya guýry. Ha'e gui xeayvu ryru ju reraa 'rã
ha'e katy, ajukue okẽ regua rovai opyta aguã. Ha'e rami py ajukue oĩ 'rã
omboja'o aguã henda iky'a e'ỹ va'e ha'e henda iky'a e'ỹ ete va'e.
34 — Henda iky'a e'ỹ ete va'e py xeayvu ryru oĩ va'e mbotyarã ma remoĩ
'rã teko vai ombogueaty.[k]
35 Ha'e rã mesa ma cortina okẽ regua kyvõ rami 'rã remoĩ. Tataendy 'y ma
remoĩ 'rã mesa renonde ombojeroviaaty yke kuaray puku-a katy. Ha'e rã
mesa ma remoĩ 'rã kuaray ijapu'a'ia katy.
36 — Oo rokẽrã ma rejapo 'rã peteĩ ajukue hovy va'e gui, púrpura,
pytã va'e, ha'e ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui, ombojegua kuaa va'e
rembiapo.
37 Ha'e va'e ajukue ytarã ma rejapo 'rã peteĩ nhiruĩ yvyra acácia guigua.
Renhovãmba 'rã ouro py. Ijopyarã voi ouro guigua 'rã oĩ. Ha'e va'e
rendarã ma overa va'e remboyku 'rã peteĩ nhiruĩ.

Êxodo 38.1-7

27 1 — Ha'e gui altar-rã ma yvyra acácia gui 'rã rejapo. Ipuku-a ma
mokoĩ metros raxa'i, ipya ma ha'e rami ae ju, altar ijapy irundy
va'e opyta aguã. Ha'e rã yvatea ma peteĩ metro raxa'i 'rã.
2 Ijapy irundyve re ma rejapo 'rã irundy rakua. Ha'e va'e ma altar reve
peteĩ'i gui ae 'rã rejapo. Ha'e renhovãmba 'rã overa va'e py.
3 Ha'e rejapo avi 'rã tanhimbu ryrurã, ha'e pá iky'a'o arã, hy'arã, ikuxa rakua
ha'e tapyĩ ryrurã. Hyrurã ha'e javive overa va'e gui meme 'rã rejapo.
4 — Hi'árygua ipokã rei va'erã ma rejapo 'rã overa va'e gui, kya xã ramigua.
Irundyve apy reguarã ma rejapo 'rã irundy inhapyĩ va'e overa'i va'e gui.
5 Ha'e va'e remoĩ 'rã altar ryepy py yvy katy, altar mbyte peve ixã ovaẽ
aguã rami.
6 Altar peguarã rejapo avi 'rã yvyra po'i'i. Ha'e va'e yvyra po'i'i ma acácia
gui 'rã rejapo, ha'e overa va'e py ju 'rã renhovã.
7 Yvyra po'i'i ma oĩ 'rã inhapyĩ va'e jovaive altar re oĩ va'e re, peraa aguã.
8 Inhyvyĩ va'e rejapo 'rã yvyrape gui. Yvyty áry ndevy aexaague rami ae
'rã rejapo.

Êxodo 38.9-20

9 — Rejapo avi 'rã ombojeroviaaty rokarã. Kuaray puku-a katy oka rupi
oĩ 'rã cortina ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui. Jova-jovai re ipuku-a
ma quarenta e cinco metros 'rã.

---

k 26.34 Êxodo 25.21

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Ha'e va'e rupi oĩ 'rã vinte ijyta ha'e vinte omopyrõ aguã overa va'e
guigua meme. Ha'e va'e ijyta re ity'aĩ, ha'e hi'áry ikarẽ va'e oĩ va'e ma
prata guigua meme 'rã.
11 Ha'e rami avi kuaray ijapu'a'ia katygua voi cortina puku-a quarenta e
cinco metros avi 'rã. Ha'e vinte ijyta, ha'e vinte omopyrõ aguã oĩ va'e voi
overa va'e guigua meme 'rã. Ha'e rã ijyta re ity'aĩ, ha'e hi'áry ikarẽ va'e oĩ
va'e ma prata guigua meme 'rã.
12 Ha'e kuaray oikea katy ma oka pukukue rupi oĩ 'rã cortina vinte e dois
metros oĩ va'e. Ijyta oĩ 'rã dez, ha'e omopyrõ aguã dez avi.
13 Ha'e rami ae avi oka kuaray oẽa katygua voi ipya vinte e dois metros 'rã.
14 Ha'e okẽ yke re cortina oĩ va'e ma sete metros 'rã. Ijyta ma mboapy 'rã
oĩ, ha'e omopyrõ aguã voi mboapy 'rã.
15 Okẽ rovaigua re voi oĩ 'rã cortina sete metros va'e. Ijyta ma mboapy 'rã
oĩ, ha'e omopyrõ aguã voi mboapy avi 'rã.
16 Ha'e oka rokẽrã ajukue oĩ va'e ma nove metros ipya 'rã. Ha'e va'e ma
hovy va'e guigua, púrpura, pytã va'e ha'e ajukue iporãve va'e oipoka
pyre guigua, ajukue ombojegua kuaa va'e rembiapo. Ijyta irundy 'rã, ha'e
omopyrõ aguã voi irundy.
17 Ha'e javive ijyta oka rupi hi'aĩ va'e ma guive rã oguereko 'rã hi'áry rupi
prata guigua. Ity'aĩ voi prata guigua, ha'e rã omopyrõ aguã ma overa va'e
guigua 'rã.
18 Oka puku-a ma quarenta e cinco metros, ha'e ipya ma jova-jovai re
cinqüenta metros. Yvatea ma dois metros raxa'i 'rã. Cortina oĩ va'e ma
ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui, ha'e omopyrõ aguã ma overa va'e
guigua meme 'rã.
19 Ha'e javi tembiporu ombojeroviaaty py oiporu pyrã, ombota pyrã, ha'e
oka rupi ombota pyrã voi overa va'e guigua meme 'rã.

Levítico 24.1-4

20 — Aipo're 'rã Israel kuery pe togueru tataendyrã azeite oliveira gui
anho ombota pyre, tata hendy riae oiny aguã.
21 Ha'e gui oguy nhemboaty oĩaty py, xeayvu ryru renonde ajukue okẽ
regua oĩ va'e kyvõ rami, ha'e py ma Arão ha'e ta'y kuery opena riae 'rã,
ka'aru'i guive ko'ẽ aje'ive peve, SENHOR renonde. Ha'e rami ma Israel
kuery rekorã opa e'ỹ va'erã, araka'e rã peve guarã.

Êxodo 39.1-31

28 1 — Tou ndea py nderyke'y Arão ha'e ta'y kuery, Israel kuery gui
aiporavo ha'e kuery ae sacerdote ikuai aguã, Arão, ha'e gui ta'y
kuery Nadabe, Abiú, Eleazar ha'e Itamar.
2 Nderyke'y Arão pe rejapo 'rã ao iky'a e'ỹ va'erã, omboetea aguã ha'e
iporã aguã rami.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sacerdote kuery aorã ojapo ukaague

3 — Ndeayvu avi 'rã avakue mba'emo ojapo kuaa va'e ha'e hexe nhe'ẽ
imo'aranduarã amoĩa va'e ha'e javive pe, ha'e kuery ojapo aguã Arão aorã.
Ha'e rami rã xevy guarã remboaxa 'rã, xevygua sacerdote oiko aguã.
4 Po rami 'rã rejapo ijaorã: pexo regua, manto sacerdote pegua, kamixa
puku árygua, kamixa puku ombojegua pyre, ngora oimama mbyre ha'e
ku'akuaa. Ao iky'a e'ỹ va'erã rejapo 'rã nderyke'y Arão ha'e ta'y kuery pe,
xevygua sacerdote ikuai aguã.
5 — Peru 'rã ouro, hovy va'e, púrpura, pytã va'e ha'e ajukue iporãve va'e,
6 pejapo aguã manto sacerdote peguarã ouro gui, hovy va'e, púrpura, pytã
va'e ha'e ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui, ojapo porã mbyre meme.
7 Ha'e va'e re oĩ 'rã mokoĩ axi'y árygua. Mokoĩve apy re 'rã oĩ, peteĩ'i opyta
aguã.
8 — Iku'akuaa voi iporã aguã rami 'rã rejapo, sacerdote pegua manto
áry oĩ va'erã, joo rami guarã. Mba'eta joo rami ae 'rã rejapo ouro gui,
hovy va'e, púrpura, pytã va'e ha'e ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui.
9 Rejou 'rã mokoĩ ita ônix regua. Ha'e va'e re rembopara 'rã Israel kuery rery.
10 Peteĩ ita re rembopara 'rã mboapy meme tery, ha'e amboae ita re
amboae mboapy meme ju 'rã rembopara ha'e kuery itui'iague rami.
11 Ita re omba'eapo va'e ombopara 'rã, kuã reguarã omboparaa rami
avi. Ha'e va'e mokoĩ ita re rembopara 'rã Israel ra'y kuery rery ha'e javi.
Ijyvýry rupi remboja 'rã ouro py.
12 Mokoĩve ita remoĩ 'rã manto sacerdote pegua axi'y áry, ita Israel kuery
re imoma'endu'a arã. Ha'e kuery rery ma Arão oaxi'y áry ogueraa 'rã
SENHOR renonde ima'endu'a aguã.
13 Ouro gui rejapo 'rã ita rendarã,
14 ha'e remoxã 'rã mokoĩ corrente'i ouro ete'i gui. Ixã oipokaa rami 'rã
reipoka. Ha'e va'e corrente'i oipoka pyre ma remboja 'rã ita renda re.
15 — Rejapo avi 'rã pexo regua oikuaa pota aguã va'erã iporã aguã
rami, manto sacerdote peguarã rejapoague rami. Ouro gui, ha'e hovy va'e,
púrpura, pytã va'e ha'e ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui 'rã rejapo.
16 Irundya jovaive re, ha'e mokoĩ rejapo 'rã. Ipuku-a ma peteĩ po pukukue,
ha'e ipya voi peteĩ po pukukue avi 'rã.
17 Ha'e va'e re ma remoĩ 'rã ita hendarã reve, ita irundy ryxy oĩ reve:
jypy'igua ma sárdio, topázio ha'e carbúnculo. Ha'e va'e ma jypy'igua ryxy.
18 Mokoĩ ryxya ma esmeralda, safira ha'e diamante.
19 Mboapy ryxya ma jacinto, ágata ha'e ametista.
20 Ha'e gui irundy ryxya ma berilo, ônix ha'e jaspe. Henda ouro guigua oĩ
'rã imbojeguaarã.
21 Ha'e va'e ita oĩ 'rã Israel ra'y kuery rery oĩ aguã, hery doze va'e rami avi. Kuã
reguarã rami 'rã rembopara, peteĩ-teĩ ita re hery oĩ aguã, doze regua ikuaia rami.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Pexo regua peguarã rejapo 'rã peteĩ corrente ixã rami, ouro guigua
oipopẽ mbyre.
23 Ha'e pexo regua peguarã rejapo 'rã mokoĩ inhapyĩ va'e ouro guigua.
Ha'e mokoĩ inhapyĩ va'e remboja 'rã pexo regua apy re.
24 Ha'e gui mokoĩve corrente'i ouro guigua remboaxa 'rã mokoĩ inhapyĩ
va'e pexo regua apy re remoĩ va'ekue rupi.
25 Mokoĩve corrente'i apy remboja 'rã mokoĩve ita renda re, ha'e remoĩ 'rã
manto sacerdote pegua axi'y árygua renonde katy.
26 Rejapo avi 'rã mokoĩ inhapyĩ va'e ouro gui, ha'e remboja 'rã pexo
regua apy mokoĩve re, iguýry oĩ va'e rembe re, manto sacerdote pegua
reve.
27 Ha'e mokoĩ ju 'rã rejapo inhapyĩ va'e ouro gui. Ha'e va'e ma remoĩ 'rã
mokoĩve manto sacerdote pegua axi'y árygua re, henonde yvyĩve'i, ijoapya oĩ
va'e katy'i, iku'akuaa manto sacerdote pegua reve joo rami ojapo porã mbyre
áry.
28 Ha'e gui pexo regua re inhapyĩ va'e oĩ va'e ma rejokua 'rã inhapyĩ va'e
manto sacerdote pegua re oĩ va'e hi'áry, peteĩ xã hovy va'e py oĩ aguã
manto sacerdote pegua ku'akuaa reve joo rami oĩ aguã. Pexo regua
ndoja'oi 'rã manto sacerdote pegua gui.
29 Ha'e rami vy Israel kuery rery Arão ogueraa 'rã pexo regua oikuaa
pota aguã va'e, okuraxõ áry, henda iky'a e'ỹ va'e py oike ma vy, SENHOR
renonde ima'endu'a riae aguã.
30 — Ha'e gui pexo regua oikuaa pota aguã va'e re remoĩ avi 'rã Urim
ha'e Tumim,[l] Arão kuraxõ áry oĩ aguã SENHOR renonde oike ramo. Ha'e
rami vy Arão okuraxõ áry ogueraa 'rã Israel kuery re oikuaa pota aguã,
SENHOR renonde oike nhavõ.
31 — Ha'e sacerdote pegua manto reve guarã ma rejapo avi 'rã kamixa
puku áry guarã hovy va'e gui anho.
32 Mbyte py ma oĩ 'rã ijaju'y kuarã. Ha'e va'e hembe 'y rupi remoana 'rã
tupyja ipererĩ'i va'e rami, oxoro e'ỹ aguã.
33 Ha'e gui kamixa puku árygua rembe ha'e javi rupi rembojegua 'rã
yvyra'a ra'angaa hovy va'e, púrpura ha'e pytã va'e gui ojapo pyre py.
Mbyte rupi remoĩ avi 'rã oparã'i va'erã ouro guigua.
34 Kamixa puku árygua rembe ha'e javi rupi oĩ 'rã peteĩ oparã'i va'e ouro
guigua, ha'e peteĩ yvyra'a ra'angaa, ha'e gui amboae oparã'i va'e ouro
guigua, ha'e amboae ju yvyra'a.
35 Ha'e va'e kamixa puku árygua py Arão onhemonde 'rã omba'eapo jave
guarã, oparã'i va'e onhendu aguã henda iky'a e'ỹ va'e py oike nhavõ
SENHOR renonde, ha'e oẽ ouvy rã guive, omano e'ỹ aguã.

---

[l] **28.30** Urim ha'e Tumim ma sacerdote kuery mba'ekuaa-a oguereko va'ekue (Números 27.21).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

36 — Rejapo avi 'rã ipe va'e ouro ete'i guigua. Ha'e va'e ma rembopara
'rã “Iky'a e'ỹ va'e SENHOR peguarã” he'ia py, kuã reguarã omboparaa rami
avi.
37 Ha'e va'e re rejokua 'rã peteĩ ixã hovy va'e reve akã regua oĩa rami avi,
akã regua renonde ete py oĩ aguã.
38 Ha'e va'e oĩ 'rã Arão rova áry, Israel kuery mba'emo iky'a e'ỹ va'e
ome'ẽ va'ekue ogueraa vy ojeky'a'o uka aguã, hexe oĩ e'ỹ aguã jejavya.
Ha'e nunga rupi oĩ riae 'rã Arão rova áry, ome'ẽ mbyre ombovy'a aguã
SENHOR.
39 — Rejapo 'rã kamixa puku ajukue iporãve va'e gui. Akã regua voi
rejapo 'rã ajukue iporãve va'e gui, ha'e rã ku'akuaa ma ajukue ombopara
va'e ojapoa rami 'rã rejapo.
40 — Arão ra'y kuery pe rejapo 'rã kamixa puku, ku'akuaa ha'e akã
regua, omboetea ha'e iporã aguã.
41 Ha'e va'e py ae 'rã remonhemonde nderyke'y Arão ha'e ta'y kuery. Hexe
azeite remoĩ reve remboaxa 'rã xevygua sacerdote iky'a e'ỹ va'erã.
42 Rejapo avi 'rã ha'e kuery kaxõrã ijapu'a'i va'e ajukue iporãve va'e guigua
ojao'i aguã ipire reia. Iku'a guive hi'u peve 'rã oĩ.
43 Ha'e va'e ma Arão ha'e ta'y kuery omoĩ 'rã oguy nhemboaty oĩaty py
oike nhavõ guarã, altar oĩa py ovaẽ vy henda iky'a e'ỹ va'e py omba'eapo
aguã, ha'e kuery re jejavya oĩ e'ỹ aguã omano e'ỹ aguã. Ha'e rami aguã
aeja hekorã opa e'ỹ va'e, ha'e hamymino kuery ikuaive jevy va'e rekorã.

Levítico 8.1-36

29 1 — Po rami 'rã rejapo xevygua sacerdote-rã remboaxa aguã.
Reru 'rã peteĩ vaka ra'y ha'e mokoĩ vexa'i ivaikue rei e'ỹ va'e,
2 ha'e gui mbojape ha'e mbojape'i imbovua revegua e'ỹ azeite reve
omoapomo mbyre, ha'e gui mbojape'i imbovua revegua e'ỹ azeite reve
omoakỹ mbyre. Trigo ku'ikue iporãve va'e gui 'rã rejapo.
3 Ha'e va'e ma peteĩ ajaka py 'rã remboyru reru aguã. Reru avi 'rã vaka
ra'y ha'e mokoĩ vexa'i.
4 Ha'e gui rejapo 'rã Arão ha'e ta'y kuery oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py
ovaẽ aguã rami. Jypy rejoi 'rã yy py.
5 Ha'e rire ijaorã reru vy remonhemonde 'rã Arão kamixa puku py,
hi'árygua, sacerdote pegua manto ha'e pexo regua py. Ha'e gui reku'a
jokua 'rã ku'axã manto reguarã ojapo porã mbyre py.
6 Inhakã áry ma remoĩ 'rã akã regua, ha'e akã regua áry ju 'rã remoĩ coroa
iky'a e'ỹ va'e.
7 Ha'e gui azeite SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua reru vy renhoẽ 'rã
inhakã áry. Ha'e rami vy 'rã remoĩ.
8 Ha'e va'e rire Arão ra'y kuery ju 'rã remonhemboja. Ha'e kuery re ma
remoĩ 'rã kamixa puku.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Arão ha'e ta'y kuery re ku'akuaa ha'e akã reguarã reimama 'rã imoiny,
sacerdote ikuai aguã guekorã opa e'ỹ va'e rupi. Ha'e rami py remboaxa 'rã
Arão ha'e ta'y kuery xevy pegua sacerdote-rã.
10 — Ha'e oguy nhemboaty oĩaty renonde peru 'rã vaka ra'y. Mymba
akã re Arão ha'e ta'y kuery omoĩ 'rã opo.
11 Rejyryvi kyxĩ 'rã SENHOR renonde, oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py ae.
12 Ha'e gui vaka ra'y ruguy rejopy vy nekuã py reikyty 'rã altar rakua
ikuai va'e re. Ha'e rã huguy rembyrekue ma renhoẽ 'rã altar yvypy rupi.
13 Ha'e gui reipe'apa 'rã ikyra hyepy rupi ojao'i imoiny va'ekue, ipy'akue,
mokoĩve ipyky raxĩ ha'e ikyra hexe oĩ va'ekue. Ha'e nunga reapypa 'rã altar áry.
14 Ha'e rã vaka ra'y ro'okue, ipire ha'e hye po'ikue ma pendekoa gui
mombyry'i 'rã reapy. Ha'e va'e ma jejavya regua ome'ẽmby.
15 — Ha'e rire ma peru 'rã peteĩ vexa'i. Ha'e ramo inhakã re Arão ha'e
ta'y kuery omoĩ 'rã opo.
16 Vexa'i rejyryvi kyxĩ 'rã, ha'e huguy remboyru vy renhoẽ 'rã altar yvýry
jovaive rupi.
17 Vexa'i reipe'ã vy remboa'y-a'y 'rã. Hyepy ha'e hetymague rejoipa vy
remoĩ 'rã ipẽgue ha'e inhakãgue áry.
18 Ha'e rami meme 'rã vexa'i reapy altar áry. SENHOR pe reapy reve reme'ẽ
'rã, heakuã porã rã ojou porã aguã, SENHOR pe oapy vy ome'ẽ mbyrã.
19 — Ha'e gui amboae vexa'i rejopy ramo inhakã áry Arão ha'e ta'y
kuery omoĩ 'rã opo.
20 Rejyryvi kyxĩ 'rã vexa'i. Ha'e gui huguykue rejopy vy reikyty 'rã Arão
ha'e ta'y kuery nambi oiporu kuaa regua apy re, ha'ekue rami ae avi ikuã
guaxu ha'e ipyxã guaxu oiporu kuaa regua re. Huguy rembyrekue ma
renhoẽmba 'rã altar yvýry jovaive rupi.
21 Rejopy 'rã huguy altar áry oĩ va'e ha'e azeite SENHOR pe nhomboaxaa
aguã regua, ha'e remboayvipa 'rã Arão ha'e ijao re, ta'y kuery re ha'e ta'y
kuery hexeve ikuai va'e ao re. Ha'e reiky'a'o uka aguã ijao reve, ha'e ta'y
kuery hexeve ikuai va'e voi ha'e kuery ao reve.
22 — Ha'e gui reipe'a 'rã vexa'i kyrakue ha'e huguai kyrakue, ikyra hyepy
rupi ojao'i imoiny va'ekue avi, ipy'akue, mokoĩve ipyky raxĩgue, ikyra hexe
oĩ va'e ha'e hi'ugue oiporu kuaa regua, mba'eta vexa'i py reiky'a'o uka aguã,
23 peteĩ mbojape imbovua revegua e'ỹ, ha'e mbojape'i azeite revegua ha'e
mbojape'i kyrĩve'i va'e SENHOR renonde oĩ va'e gui.
24 Ha'e nunga ha'e javi reme'ẽ 'rã Arão ha'e ta'y kuery po py. Oupi reve
ombovava 'rã SENHOR renonde ome'ẽ mbyrã.
25 Ha'e gui ipo gui rejopy ju vy reapy 'rã altar áry. SENHOR pe 'rã reme'ẽ.
Heakuã porã rã ojou porã aguã, SENHOR pe oapy vy ome'ẽ mbyrã.
26 — Ha'e gui rejopy 'rã vexa'i reiky'a'o uka va'erã poxi'akue. Ha'e va'e
ma Arão ojeky'a'o uka aguã. Oupi reve ombovava 'rã SENHOR renonde
ome'ẽ mbyrã. Ha'e nunga ma ndevy guarã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

27 Reiky'a'o va'ekue reupi vy rembovava reve reme'ẽ 'rã, ipoxi'akue ha'e
hetyma rovaikue'i rembovava reve reme'ẽ va'ekue 'u ro'okue. Ha'e va'e ma
vexa'i reiky'a'o uka rã guarã gui reipe'a 'rã Arão ha'e ta'y kuery peguarã.
28 Ha'e va'e ma Israel kuery ome'ẽ riae 'rã Arão ha'e ta'y kuery pe,
sacerdote peguarã ramo. Ha'e nunga Israel kuery ome'ẽ 'rã SENHOR pe
peteĩ rami ikuaia reguarã.
29 — Ha'e ao iky'a e'ỹ va'e Arão oiporu va'ekue ma ta'y kuery pe ju 'rã
peme'ẽ 'rã ndoikovei rire, ha'e kuery ju oiporu aguã ha'e kuery re azeite
omoĩa reve SENHOR pegua sacerdote-rã omboaxaa rã.
30 Ta'y hekovia sacerdote-rã oiko aguã ma sete ára re 'rã onhemonde ha'e va'e
py, oguy nhemboaty oĩaty py oike vy henda iky'a e'ỹ va'e py omba'eapo aguã.
31 — Rejopy 'rã vexa'i SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua, ha'e vy
ho'okue rembojy 'rã henda iky'a e'ỹ va'e py.
32 Ha'e va'e ro'okue ma Arão ha'e ta'y kuery ho'u 'rã okuapy, ha'e oguy
nhemboaty oĩaty rokẽ py ajaka py mbojape remboyru va'ekue oĩ va'e gui.
33 Ha'e kuery ho'u 'rã tembi'u teko vai ojao'i ukaa aguã regua, sacerdote-rã
oiky'a'o uka ha'e omboaxaa aguã. Ha'e va'e tembi'u ma iky'a e'ỹ va'e ramo
amboae regua ndo'ui 'rã.
34 Xapy'a rei ko'ẽgue peve ri hembyre xo'o e'ỹ vy mbojape nhomboaxaa
aguã regua, reapypa 'rã tata py. Nda'evei pe'u aguã, iky'a e'ỹ va'e ramo.
35 — Ha'e rami rejapo 'rã Arão ha'e ta'y kuery pe. Ajapo ukaague rami
meme 'rã rejapo. Sete ára re 'rã remboaxa sacerdote-rã.
36 Ko'ẽ nhavõ rereko katu 'rã peteĩ vaka ra'y jejavya regua ome'ẽ mbyrã,
imbogue arã. Ha'e va'e py reiky'a'o uka 'rã altar, ha'e va'e rire jejavya
regua ome'ẽmby py teko vai rejao'i uka aguã. Hexe azeite remoĩ 'rã
SENHOR peguarã remboaxa aguã.
37 Sete ára re 'rã reiky'a'o uka altar, remboaxa vy. Ha'e rami rire altar iky'a
e'ỹ ete va'erã, ha'e hexe ovy va'e ma guive rã iky'a e'ỹ va'e avi 'rã opyta.

Números 28.1-8

38 — Pova'e ma reme'ẽ riae 'rã altar áry: ko'ẽ nhavõ mokoĩ vexa'i ra'y
peteĩ ma'etỹ oguereko va'e.
39 Peteĩ vexa'i ra'y reme'ẽ 'rã aje'ivekue, ha'e rã amboae ma kuaray oike jave.
40 Peteĩ vexa'i ra'y reve reme'ẽ avi 'rã peteĩ ryru trigo ku'ikue iporãve va'e
peteĩ litro azeite ombota pyre reve omoapomo mbyre, ha'e renhoẽ 'rã
peteĩ litro vinho.[m]
41 Ha'e gui amboae vexa'i ra'y ma kuaray oike jave rejuka 'rã aje'ive guare
rami tembi'u reme'ẽ aguã mba'emo renhoẽ reve. Ha'e nunga ma heakuã
iporã rã SENHOR ojou porã aguã, ixupe oapy vy ome'ẽmby.

---

[m] **29.40** Apy "peteĩ ryru" 'ea py ma mokoĩ litro va'e jaikuaa aguã, trigo ri rã peteĩ quilo va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

42 Ha'e rami ae araka'e rã peve peneramymino kuery mba'emo oapy vy
ome'ẽ 'rã, oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py xee SENHOR renonde. Ha'e py ae
xee arovaexĩ 'rã, ndereve xeayvu aguã ha'e py.
43 Ha'e py ae aju 'rã Israel kuerya py, xerexakãa py aiky'a'o aguã.
44 Ha'e rami vy aiky'a'o 'rã oguy nhemboaty oĩaty ha'e altar, ha'e gui Arão
ha'e ta'y kuery guive, xevygua sacerdote ikuai aguã.
45 Xee aiko 'rã Israel kuery mbyte rupi, Tuuete aiko 'rã.
46 Ha'e rami rire ha'e kuery oikuaapa 'rã xee ae SENHOR Tuuete aikoa,
Egito yvy gui araa jepe va'ekue, ha'e kuery mbyte rupi aiko aguã. Xee ma
SENHOR ha'e kuery Ruete.

Êxodo 37.25-28

30 1 — Ha'e gui rejapo avi 'rã peteĩ altar heakuã porã va'e peapy
atyrã. Yvyra acácia gui 'rã rejapo.
2 Ipuku-a ma meio metro va'erã, ha'e ipya ma ha'e rami ae avi 'rã, ijapy
irundy va'e. Ha'e rã yvatea ma mokoĩ metro 'rã. Hexe hakua ikuai va'e ma
hexeve peteĩ'i rami 'rã rejapo.
3 Ouro ete'i py renhovã 'rã yvatevea rupi, imbotyarã jovaive re ha'e hakua
ikuai va'e. Ijyvýry rupi rembojegua 'rã ouro guigua py.
4 Ha'e gui rembojeguaague yvyĩve'i rejapo avi 'rã mokoĩ inhapyĩ va'e ouro
guigua. Jovaive re 'rã remoĩ. Ha'e va'e rupi remboaxa 'rã yvyra po'i'i altar
peraa aguã.
5 Yvyra po'i'i ma rejapo 'rã acácia gui, ha'e renhovã 'rã ouro py.
6 Altar ma remoĩ 'rã xeayvu ryru renonde ajukue okẽ regua oĩ va'e kyvõ
rami, teko vai ombogueaty xeayvu ryru oĩ va'e rexei. Ha'e py ndereve aĩ
jepi 'rã.
7 Ha'e va'e altar áry ma Arão oapy 'rã heakuã porã va'e, ko'ẽ tataendy
omoatyrõ nhavõ.
8 Ha'e gui pytũ'i jave tataendy omoendy vy ha'ekue rami ae ju 'rã
oapy. Ha'e rami py heakuã porã va'e oĩ riae 'rã SENHOR renonde,
peneramymino jevy-jevy jave guarã.
9 Ha'e va'e áry ma nda'evei reapy aguã amboae ramigua heakuã porã va'e,
neĩ amboae regua ome'ẽmby nda'evei hi'áry reapy reve reme'ẽ aguã, neĩ
mba'emo ra'yĩgue voi. Nda'evei avi mba'emo hi'áry renhoẽ reve reme'ẽ
aguã.
10 Ma'etỹa nhavõ peteĩgue'i altar áry hakua ikuai va'e re Arão ojao'i uka
'rã pejejavyague mymba ojuka va'ekue ruguy py. Ma'etỹa nhavõ peteĩgue'i
ojao'i uka 'rã hi'áry. Ha'e va'e ma SENHOR pegua iky'a e'ỹ ete va'e,
peneramymino jevy-jevy peguarã.

Guekovia peráta ome'ẽ aguã re ijayvuague

11 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 — Ha'e gui Israel kuery reipapa ramo ma peteĩ-teĩ SENHOR pe ome'ẽ
'rã guekovea repyrã oipapaa jave. Ha'e kuery mbyte imoingo axyarã oiko
e'ỹ aguã, reipapa ma rire.
13 Reipapa va'e ma guive rã ome'ẽ 'rã po rami: hatã'i va'e seis grama va'e,
henda iky'a e'ỹ va'e py oiporupy ipoyi va'e rami (ha'e va'e regua ma doze
gramas ipoyia). Seis grama va'e ae 'rã ome'ẽ SENHOR pe.
14 Vinte ma'etỹ va'e guive tujakue peve ojepapa uka vy SENHOR pe ome'ẽ
'rã ha'e va'e regua ae.
15 Oguerekopa va'e ma ome'ẽ aguã va'ekue gui nome'ẽvei 'rã, neĩ
iporiaukue'i voi mbovyve'i nome'ẽi 'rã SENHOR pe, pendereko vaiague
pejao'i uka aguã.
16 Pejopy 'rã peráta pejao'i uka aguã repy Israel kuery gui, ha'e peme'ẽ
'rã oguy nhemboaty oĩaty rupi omba'eapo va'e pe. Ha'e va'e ma pejapo 'rã
SENHOR renonde Israel kuery re ima'endu'aa aguã, pendereko vaiague
pejao'i uka vy.

Êxodo 38.8

17 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
18 — Overa va'e gui rejapo 'rã peteĩ yy mbotyarã, mba'emo pejoi
aguã. Hendarã voi ejapo overa va'e gui avi. Ha'e va'e ma remoĩ 'rã oguy
nhemboaty oĩaty ha'e altar oĩ va'e mbyte py. Ha'e va'e py remoĩ 'rã yy.
19 Ha'e va'e py ma Arão ha'e ta'y kuery ojoi 'rã opo ha'e opy.
20 Oguy nhemboaty oĩaty py ha'e kuery oike vy yy py ojepoei, ha'e opy
ojoi 'rã omano e'ỹ aguã, ha'e altar oĩa py ovaẽ vy mba'emo omoĩ aguã,
ha'e SENHOR pe omoendy aguã mba'emo oapy vy omboaxa va'erã.
21 Opo ha'e opy ha'e kuery ojoi 'rã omano e'ỹ aguã. Ha'e rami aguã oĩ 'rã
hekorã opa e'ỹ va'e, ha'e kuery ha'e hamymino kuery ikuai jevy va'e peguarã.

Êxodo 37.29

22 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
23 — Ha'e gui heakuã porãve va'e regua reru 'rã mirra rykue mboapy
meme quilos poyikue, cinamomo heakuã porã va'e ma mbyte rupi 'rã
mboapy quilos va'e, ha'e gui cálamo heakuã porã va'e ma mboapy quilos
va'e avi 'rã,
24 ha'e cássia ma mboapy meme quilos va'e henda iky'a e'ỹ va'e py poyi
oiporu va'ety rami ipoyi va'e, ha'e gui azeite oliveira guigua ma peteĩ
galão va'e.
25 Ha'e nunga gui ma rejapo 'rã azeite iky'a e'ỹ va'e SENHOR pe
nhomboaxaa aguã regua, heakuã porã va'e apoa rembiapo. Ha'e va'e
nunga ma azeite iky'a e'ỹ va'e SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua.
26 Ha'e va'e ma oguy nhemboaty oĩaty re 'rã remoĩ remboaxy vy, ha'e gui
xeayvu aeja va'ekue ryru re,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

27 mesa hembiporu ha'e javi reve, tataendy 'y hembiporu ha'e javi reve,
altar heakuã porã va'e oapyaty,
28 altar mba'emo oapyaty hembiporu ha'e javi reve, ha'e hy'a re remoĩ avi
'rã, henda re guive.
29 Ha'e nunga ha'e javi ma SENHOR peguarã remboaxa 'rã ha'e rami, iky'a
e'ỹ ete va'e opyta aguã. Opa mba'e hexe ovy va'e avi 'rã iky'a e'ỹ va'e
opyta.
30 Azeite ma Arão ha'e ta'y kuery re avi 'rã remoĩ, xevygua sacerdote-rã
remboaxa vy.
31 Ha'e aipo're 'rã Israel kuery pe: "Kova'e ma azeite iky'a e'ỹ va'e xee
SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua, pende kuery ha'e araka'e rã peve
ikuai va'e peguarã.
32 Nda'evei ava sacerdote e'ỹ va'e re pemoĩ aguã, neĩ ha'e ramigua nda'evei
pejapo aguã ha'e va'e guigua gui ju. Iky'a e'ỹ va'e vy iky'a e'ỹ ae 'rã
pendevy kuery pavẽ pe.
33 Ha'e va'e azeite ramigua rive amongue ojapo, ha'e e'ỹ vy amboae regua
re omoĩ va'ekue ma oipe'aa 'rã heta va'e kuerya gui", 're 'rã ha'e kuery pe.

Heakuã porã va'e iky'a e'ỹ va'erã ojapo ukaague

34 SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
— Ejopy joo ramigua e'ỹ-e'ỹ heakuã porã va'e irũrã estoraque, ônica
ha'e gálbano. Ha'e va'e ma remboje'a 'rã heakuã porã va'e re, peteĩ-teĩ
guigua peteĩ rami meme 'rã ipoyi va'e.
35 Ha'e va'e gui rejapo 'rã heakuã porã va'e, ha'e nunga apoa rembiapo
rami. Remoirũ 'rã juky reve, ha'e gui irũ e'ỹ va'e ha'e iky'a e'ỹ opyta aguã.
36 Ha'e va'e regua amongue ma remongu'i vy remoĩ 'rã oguy nhemboaty
oĩaty py xeayvu ryru oĩ va'e rexei. Ha'e va'e ma peẽ kuery pavẽ pe iky'a
e'ỹ va'erã ete.
37 Ha'e va'e heakuã porã va'e pejapo va'e rami ju nda'evei pendejeupe
guarã pejapo aguã. Iky'a e'ỹ va'e ma SENHOR pegua ae 'rã.
38 Amongue ha'e ramigua gueakuãrã rive ojapo va'e ma oipe'aa 'rã heta
va'e kuery mbyte gui.

Êxodo 35.30–36.1

31 1 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive Moisés pe:
2 — Aenoĩ hery rupi Judá regua Uri ra'y Bezalel, Hur ramymino.
3 Ha'e va'e re ma xenhe'ẽ amoĩ amo'arandu ha'e mba'emo aikuaa uka vy,
tembiapo ha'e javi ojapo kuaa aguã rami,
4 o'arandu rupi mba'emo ra'angaa ojapo aguã ouro, prata ha'e overa va'e
gui,
5 ha'e ita jeguarã ombope porã aguã, yvyra gui guive mba'emo ojapo
aguã, ha'e tembiapo porã ha'e javi rupi omba'eapo aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e va'e irũrã ma amoĩ Dã regua Aisamaque ra'y Aoliabe. Ha'e avakue
mba'emo ojapo kuaa va'e ha'e javi pe amo'arandu ajapo uka va'e ha'e javi
ojapo kuaa aguã:
7 oguy nhemboaty atyrã, ha'e xeayvu ryrurã, ha'e imbotya teko vai
ombogue atyrã, ha'e oguy rupi tembiporu oĩ va'erã ha'e javi:
8 mesa hembiporu ha'e javi reve, tataendy 'y ouro ete'i guigua hembiporu
ha'e javi reve, altar heakuã porã va'e oapy atyrã,
9 altar mba'emo oapy atyrã hembiporu ha'e javi reve, hy'a guaxu henda reve,
10 ao ipererĩ'i va'e oipoka pyre, ao iky'a e'ỹ va'e sacerdote Arão ha'e ta'y
kuery peguarã sacerdote ikuai aguã,
11 azeite SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua, ha'e heakuã porã va'e henda
iky'a e'ỹ va'e pyguarã. Ha'e kuery ma xee ajapo ukaague rami meme 'rã ojapo.

Sábado ára ha'e itape ayvu oĩa re ijayvuague

12 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
13 — Israel kuery pe ndeayvu vy aipo'ere 'rã: "Pendekuai 'rã xevygua
sábado ára pyguarã aeja va'ekue rupi. Mba'eta xee ha'e peẽ kuery reve
guarã aeja peikuaa aguã, peneramymino kuery araka'e rã ikuai va'erã pe
guive, xee ae SENHOR pendeky'a'oa aikoa peikuaa aguã.
14 Ha'e nunga rupi ae pendekuai 'rã sábado ára pyguarã aeja va'ekue rupi,
mba'eta iky'a e'ỹ va'e pẽvy. Ha'e rã ha'e va'e ára py onhemongy'a va'e
ma omano 'rã. Ha'e va'e ára mba'emo ojapo nho va'e oipe'aa 'rã heta va'e
kuery mbyte gui.
15 Seis ára re 'rã pemba'eapo. Ha'e rã sete araa ma sábado SENHOR pegua
iky'a e'ỹ va'e pepytu'u aguã. Sábado ára py mba'emo ojapo va'e omano 'rã.
16 Ha'e nunga rupi Israel kuery sábado ára py ikuai 'rã ha'e rami, xereve
guarã ajapo va'ekue opa e'ỹ va'e re ima'endu'a reve araka'e rã peve.
17 Ha'e nunga xee ha'e Israel kuery reve guarã aeja araka'e rã peve guarã
ha'e kuery oikuaa aguã. Mba'eta seis ára re xee SENHOR ajapo raka'e yva
ha'e yvy. Ha'e gui sete araa py ma apytu'u mba'eve ndajapovei vy", 're 'rã
ha'e kuery pe — he'i.
18 Ha'e gui Moisés reve SENHOR Sinai yvyty áry ijayvupa ma rire ixupe
ome'ẽ mokoĩ itape ijayvu oĩa. Ha'e va'e itape ma Nhanderuete ha'e ae
okuã py ombopara va'ekue.

Deuteronômio 9.6-21

32 1 Ha'e gui yvyty gui Moisés ndoui ete maa heta va'e kuery oexa
vy oupa okuapy Arão-a py. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Epu'ã ke, ejapo tuuete ramigua nhanerenonde oo va'erã. Ha'e gui Moisés
Egito yvy gui nhanerenoẽ va'ekue ri ndajaikuaai mba'e pa hexe oiko raka'eague.[n]

---

n 32.1,23 Atos 7.40

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Arão ombovai:
— Pemboipa ha'vy namixã ouro guigua pendera'yxy nambi gui,
pendera'y kuery ha'e penderajy kuery gui. Ha'e vy peru ju — he'i.
3 Ha'e ramo heta va'e kuery ha'e javi onambi gui namixã omboipa vy
ogueru Arão-a py.
4 Ha'e kuery po gui ouro ojopy vy omoatyrõ tembiporu py. Tata py
omboy rire ojapo peteĩ vaka ra'y. Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i okuapy:
— Israel kuery, kova'e ae ma penderuete Egito yvy gui penerenoẽ
va'ekue — he'i okuapy.
5 Ha'e nunga Arão oexa vy ta'angaa renonde ojapo peteĩ altar. Ha'e vy
ijayvu atã reve aipoe'i:
— Ko'ẽ ramo ma oiko 'rã ngaru SENHOR pegua — he'i.
6 Ko'ẽ jevy iko'ẽmba okuapy vy ha'e nunga pe mba'emo oapy vy ome'ẽ
okuapy, peteĩ rami ikuaia regua avi. Ha'e vy oguapy okuapy okaru ha'e
oy'u aguã, ha'e gui opu'ã ma okuapy ovy'a aguã.[o]
7 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Tereo, eguejy ju, mba'eta neretarã kuery Egito gui renoẽ va'ekue
ojejavypa ju ma.
8 Ha'e kuery ojepe'a pojava tape xee aeja va'ekue gui. Ojeupe guarã ojapo
uka okuapy vaka ra'y tata py. Ha'e va'e anho omboete vy ixupe mba'emo
ome'ẽ okuapy. Ha'e vy aipoe'i: "Israel kuery, kova'e ae ma penderuete
Egito yvy gui penerenoẽ va'ekue", he'i va'ekue.
9 SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
— Ha'e kuery aexa rã inhakã ratã okuapy.
10 Aỹ ma xereja, xepoxya rupi tareko amokanhymba peve, ha'e gui ndegui
ju ajapo 'rã peteĩ regua heta ikuai aguã rami.

Êxodo 32.30-35; Deuteronômio 9.25-29

11 Ha'e ramo Moisés ojerure SENHOR nguuete pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Mba'e re tu ndepoxy ri ndevygua kuery opa mba'e re ndepo'akaa
rupi Egito yvy gui rerupa va'ekue rovai?
12 Mba'exa tu ha'eve 'rã Egito pygua kuery ijayvu vy "Apy gui ma tuuete
ogueraapa yvyty re ojukapa aguã, ha'e yvy áry gui omokanhymba aguã", he'i
okuapy aguã? Ndepoxya rupi e'ỹ ke eiko, ejapo vai eme ndevygua kuery rovai.
13 Nema'endu'a ke Abraão, Isaque ha'e Israel re. Ha'e kuery nerembiguai
ikuai va'e pe ndee ae rery rupi reura vy "Amboeta 'rã neramymino kuery
jaxy-tata hetaa rami. Ha'e gui kova'e yvy ha'e javi xeayvuague ame'ẽ 'rã
neramymino kuery rekoarã araka'e rã peve", 're va'ekue — he'i.
14 Ha'e rami rã ojeupegua kuery pe SENHOR ndojapoi ojapo vai aguã re
ijayvuague.

---

o 32.6 1 Coríntios 10.7

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Ha'e gui Moisés yvyty gui ojevy vy opo py ogueroguejy mokoĩ itape
Nhanderuete ayvu oĩa. Ha'e va'e itape ma jovaive re ipara oiny va'e.
16 Itape ma Nhanderuete rembiapo, iparaa oĩ va'e ma Nhanderuete ae
ombopara va'ekue itape re.
17 Ha'e gui Josué ma heta va'e kuery ojapukaia oendu vy aipoe'i Moisés pe:
— Joe opu'ãmbaa py hevovo rei nhendu okuapy ha'e kuery ikuaia py.
18 Moisés ombovai:
— Joe ipo'aka va'ekue onhendua e'ỹ, neĩ oity pyre onhendu e'ỹ guive.
Oporaei va'e rima aendu — he'i.
19 Heta va'e kuery ikuaia py ovaẽ rai'i vy oexa vaka ra'y ra'angaa hi'aĩ
rã, ha'e ojeroky va'e. Ha'e rami vy ipoxya oendu vy itape omombo vy
omboa'ypa yvyty yvy'iry.
20 Ha'e gui vaka ra'y ojapo pyre ojopy vy oapypa tata py. Omongu'i porã'i
vy omoaĩ yy áry rupi. Ha'e rami vy Israel kuery pe ome'ẽ oy'u aguã.
21 Moisés oporandu Arão pe:
— Mba'e tu ha'e kuery ojapo ndere ha'e rami ete ojejavypa aguã rami
rejapo aguã?
22 Arão ombovai:
— Xeruvixa, ndevai eme xevy. Reikuaa ma ha'e kuery py'a re teko vai anho oĩa.
23 Mba'eta xevy aipoe'i okuapy: "Ejapo tuuete orevy orerenonde oo va'erã.
Ha'e rami avi ava Moisés Egito yvy gui nhanerenoẽ va'ekue ri nhande
ndajaikuaai mba'e pa hexe oiko raka'ea", he'i okuapy va'ekue.
24 Ha'e ramo aipoa'e ha'e kuery pe: "Ouro pereko va'e ke peipe'a ha'e
peme'ẽ xevy", 're. Ha'e gui ma tata py xee amombo ramo rive kova'e vaka
ra'y ra'angaa oiko — he'i.

Tuuete ramigua mboetea kuery Moisés ojuka ukapaague

25 Ha'e ramo Moisés oexa rã heta va'e kuery ndojejokoi okuapy, ha'e
kuery ae oakã gui ikuai aguã rami Arão oeja rire oxĩmba aguã rami,
ngovaigua kuery mbyte ae teĩ.
26 Ha'e rami vy Moisés opu'ã ho'amy ha'e kuery ikuaia py oikea py. Ha'e vy aipoe'i:
— SENHOR-a katygua peiko va'e ke peju xea py — he'i. Ha'e gui oĩa py
ono'õmba jogueruvy Levi ramymino kuery ha'e javi.
27 Ha'e va'e kuery pe aipoe'i:
— Po rami ma SENHOR Israel kuery ruete aipoe'i: "Peteĩ-teĩ pemoĩ ke
pendekyxe pendeku'a re. Peaxa-axa 'rã heta va'e kuery ikuaia ha'e hokẽ ha'e
javi rupi. Peteĩ-teĩ pejuka 'rã penderyvy, peneirũ ha'e pendea katy'igua", he'i.
28 Ha'e ramo Moisés ojapo ukaague rami Levi ramymino kuery ikuai. Ha'e
va'e ára rãnda'u três mil avakue ho'a heta va'e kuery regua,
29 Moisés aipoe'i rire: "Kova'e ára ma SENHOR pe anho 'rã pendekuai,
peteĩ-teĩ pendera'y kuery e'ỹ vy penderegua kuery rovai peiko teĩ, kova'e
ára guive penemoingo porã ju aguã", he'i rire.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Êxodo 32.11-14; Deuteronômio 9.25-29

30 Ko'ẽ jevy Moisés aipoe'i heta va'e kuery pe:
— Peẽ kuery ma pejejavy vaipa. Ha'e rami teĩ aỹ ma aa ju ta SENHOR-a
py, pejejavyague ambogue ukapa aguã — he'i.
31 Ha'e gui Moisés SENHOR-a py ju oo. Ha'e vy aipoe'i:
— Ma'ẽ, kova'e kuery ojejavy vaipa okuapy nguueterã ouro guigua
ojapoa py.
32 Aỹ ma ajerure ojejavyague rembogue aguã re. Ha'e rami e'ỹ vy
embogue xerery kuaxia rembopara va'ekue gui — he'i.
33 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Xerovai ojejavy va'ekue anho 'rã ambogue xekuaxia gui.
34 Ha'e rã tereo aỹ, eraapa ha'e kuery xeayvuague katy. Xevygua anjo
oo 'rã nerenonde. Ha'e rami avi xee ajekuaa ára ambopagapa 'rãe xevy
ojejavy va'ekue — he'i.
35 Ha'e rami vy SENHOR omoingo axy, Arão pe ha'e kuery vaka ra'y
ra'angaa ojapo uka rire.

Ha'e kuery renonde Nhanderuete guigua anjo omondouka aguã re ijayvuague

33 1 Ha'e gui SENHOR aipoe'i ju Moisés pe:
— Tapeo apy gui ndee ha'e Egito yvy gui reipe'apa va'ekue ha'e
javi reve. Peguata 'rã yvy Abraão pe, Isaque ha'e Jacó pe ame'ẽ aguã re
aura reveague katy, "Neramymino kuery pe 'rã ame'ẽ", ha'eague rami vy.
2 Ha'e rami vy peteĩ anjo nerenonde amondouka vy aipe'apa 'rã cananeu
kuery, amorreu, heteu, ferezeu, heveu ha'e jebuseu kuery.
3 Tapeo yvy kamby ha'e ei oata e'ỹa katy. Ha'e rami avi peneakã ratã ete
ramo xee ma ndaai 'rã peẽ kuery reve, tape rupi apomomba e'ỹ aguã
— he'i.
4 Ha'e rami ijayvu rã heta va'e kuery oendu vy ojae'opa okuapy, ojee
jegua omoĩ va'ekue omboipa guive,
5 mba'eta Moisés pe SENHOR aipoe'i rire:
— Aipo'ere ke Israel kuery pe: "Peẽ kuery peneakã ratã ete va'e.
Xapy'a'i penembyte aa teĩ ma apomokanhymba 'rã. Ha'e nunga rupi
pendejegui pemboipa jegua pemoĩ va'ekue. Ha'e ramo 'rãe aikuaa mba'e
pa ajapo aguã", 're 'rã ha'e kuery pe — he'i va'ekue.
6 Ha'e rami rã Israel kuery omboipa jegua oiporu va'ekue ha'e javi, Horebe
yvyty re ovaẽa ára guive nomoĩvei.
7 Moisés ma ha'e ae'i oĩ aguã oo'i ogueraa 'rã heta va'e kuery ikuaia gui
mombyry'i. Ha'e py ju 'rã omopu'ã. Ha'e va'e pe "Oguy nhemboaty oĩaty"
'ea 'rã. SENHOR re ojerovia va'e ha'e javi 'rã oje'oi oguy nhemboaty oĩaty
katy. Heta va'e kuery ikuaia gui mombyry'i oĩ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Oo'i oĩa katy Moisés oẽ ovy ramo heta va'e kuery peteĩ-teĩ opu'ãmba 'rã
okuapy ngoo rokẽ py, hakykue katy gui oma'ẽ 'rã okuapy oo py oike peve.
9 Moisés opy oĩ ramove arai opu'ã va'e oguejy 'rã hi'áry, oo rokẽ py ju 'rã
opyta oiny. Ha'e rami vy SENHOR ijayvu 'rã Moisés reve.
10 Pavẽ rei oexa okuapy arai opu'ã va'e okẽ py opyta rã. Ha'e rami vy ae
peteĩ-teĩ ngoo rokẽ py opu'ãmba 'rã okuapy SENHOR omboete vy.
11 Moisés reve SENHOR ijayvu 'rã oiny jova re oma'ẽ reve oirũ reve ijayvu
va'e rami. Ha'e gui ma Moisés ojevy ju 'rã heta va'e kuery ikuaia py. Ha'e
rã hembiguai kunumi Num ra'y Josué va'e ma oo'i gui ndojepe'ai oikovy.

Ha'e kuery reve Nhanderuete oiko aguã re Moisés ojerureague

12 Ha'e gui Moisés aipoe'i SENHOR pe:
— Ndee ma "Eraa kova'e kuery", 're teĩ xevy neremombe'ui guive
mava'e ete'i pa xerupive remondouka 'rãa. Xevy aipo're: "Nderery rupi xee
roikuaa, ha'e xerembiexa rupi avi romboaxy", 're va'ekue xevy.
13 Ha'e nunga rupi aỹ xemboaxya rendu ramo ajerure ndereko reikuaa
uka aguã xevy, ha'e rami xee voi roikuaa porã aguã, ha'e ndee xemboaxya
rupi ete aiko aguã. Ha'e nema'endu'a avi kova'e kuery ndevygua ae ikuaia
re — he'i.
14 Ombovai:
— Xee ae ma aa 'rã ndereve, ha'e ame'ẽ 'rã nekane'õgua aguã — he'i.
15 Ha'e ramo Moisés aipoe'i:
— Xerupive ndereo reguai vy oremondouka eme apy gui.
16 Ha'e rami e'ỹ ramo mba'exa vy tu oikuaa ta nerembiexa rupi xee ha'e
ndevygua kuery oremboaxya? Mba'eta orereve reiko ramo 'rãe yvy regua
kuery reko rami e'ỹ orekuai.

Nhanderuete guexakãa oexa uka aguã re Moisés ojerureague

17 SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Xee ajapo avi 'rã ndeayvuague rami, mba'eta xee romboaxy, nderery
rupi roikuaa guive.
18 Moisés ojerure:
— Ajerure nerexakãa rexa uka aguã xevy.
19 Ombovai ju:
— Ajapo 'rã nerenonde xeporayvua ha'e javi oaxa aguã rami, ha'e
ndevy amombe'u porãve 'rã xerery SENHOR. Mba'eta amboaxy 'rã xee
amboaxyxe va'e, xemboaxya rami areko 'rã ha'e rami arekoxe va'e.[p]
20 Ha'e rã xerova ma nda'evei rexa aguã, mba'eta xerova oexa va'e
ndoikovei 'rã.
21 SENHOR aipoe'ive ju:

---

p 33.19 Romanos 9.15

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Apy xeyvy'iry oĩ peteĩ itaova, ha'e va'e áry ndee reĩ aguã.
22 Ha'e gui xepo'akaa oaxa ramo ma xee romoĩ 'rã ita pa'ũ oĩ va'e py, ha'e
xepo py rojao'i 'rã xee aaxa peve.
23 Ha'e gui xepo aipe'a ramo xerexa 'rã, teĩ xekupe katy gui rive. Ha'e rã
xerova ma nderexai 'rã.

Deuteronômio 10.1-5

34 1 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Mokoĩ ju ke embope itaperã jypy'i guare rami. Ha'e va'e
re ma xee ambopara uka 'rã ayvu ha'ekue ae itape rembovopa va'e re oĩ
va'ekue.
2 Eiko katu ha'vy ko'ẽ rã guarã, aje'ivekue Sinai yvyty re reẽ ju aguã. Ha'e
py ma rejexa uka jevy 'rã xevy, yvyty apyte áry ae.
3 Ha'e rami avi avave rei toẽ eme ndereve, neĩ toiko eme yvyty ha'e javi
re. Ijyvýry rupi vexa'i, neĩ vaka ma voi nda'evei omongaru aguã — he'i.
4 Ha'e rami rã Moisés ombope mokoĩ ita, jypy'i guare rami. Ha'e gui ko'ẽ
rai ma jave opu'ã vy oẽ ju ovy Sinai yvyty re, SENHOR ijayvuague rami
vy. Opo py ogueraa mokoĩ itaperã omoatyrõ va'ekue.
5 Ha'e gui SENHOR arai rupi oguejy vy hexeve hi'aĩ ha'e py. Ha'e rami vy
guery SENHOR omombe'u porãve reve
6 oaxa ovy henonde re. Ha'e vy ijayvu:
— SENHOR, SENHOR Penderuete aiko va'e ma nhomboaxy va'e, poroayvu
va'e, ipoxy voi e'ỹ va'e, opa mba'e py iporayvupa va'e ha'e ojeroviapy aiko.
7 Mil-kue peneramymino ikuaia peve areko 'rã xeporayvua rupi. Ambogue
'rã guive ha'e kuery reko vaia, ha'eve'ỹa rami ikuaia ha'e ojejavya ha'e
javi. Ha'e rami avi heko vai va'e ma nambopaga e'ỹi 'rã. Ha'e rami vy tuu
kuery reko vaiague regua ma ta'y kuery ha'e hamymino kuery re ju 'rã
ambou, mboapya ha'e irundya ikuaia peve — he'i.
8 Ha'e rami SENHOR ijayvu ramove Moisés yvy py guenapy'ã re oĩ vy
omboete.
9 Ha'e vy aipoe'i:
— SENHOR, xapy'a rei aỹ nerembiexa rupi xemboaxy ri vy eiko ha'vy
ore kuery mbyte rupi. Ore kuery oreakã ratã ete va'eri emboguepa ke
orereko vaiaty ha'e rojejavyague. Ha'e orereraa ndejeupe guarã.

Deuteronômio 7.1-5

10 Ha'e ramo aipoe'i:
— Xee ma heta va'e kuery reve xereve guarã ajapo vy ha'e kuery ha'e
javi renonde 'rã ajapo mba'emo iporã ete va'e. Ha'e nunga iporã ete va'e
ma neĩ peteĩ henda py, neĩ peteĩ regua renonde ma voi ndojapoai teri.
Peva'e kuery mbyte reikoa va'e, ha'e kuery ha'e javi toexa xee SENHOR
ajapo va'e, mba'eta mba'emo vaipa ete 'rã ajapo rombovai vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Penderexarai eme ange xeayvuague re. Mba'eta penerenonde gui
amoxẽmba 'rã amorreu, cananeu, heteu, ferezeu, heveu ha'e jebuseu
kuery.
12 Ha'e peoa yvy re hekoa va'e kuery reve nda'evei pejapo aguã peteĩ rami
pendekuai aguã, ha'e nungakue pendere oiko e'ỹ aguã nhuã rami.
13 Ha'e rami 'rãgue py peitypa 'rã ha'e kuery altar ojapo va'ekue,
pemopẽmba 'rã ita omopu'ã va'ekue, peake'o 'rã mba'emo ra'angaa ha'e
kuery omopu'ã va'ekue.
14 Napemboetei 'rã amboae tuuete ramigua, mba'eta xee SENHOR pe
"Oikuaa pota porã kuaa va'e" 'ea. Xee aipota xere anho pejerovia.
15 Ha'e nunga rupi ha'e va'e yvy regua kuery reve pejapo eme peteĩ
rami pendekuai aguã. Mba'eta ha'e kuery nguuete kuery mboetea rupi
mba'emo ome'ẽ, ha'e guymba ojukaa py penerenoĩ 'rã ha'e kuery reve pe'u
aguã ojuka va'ekue ro'okue gui.
16 Ha'e py peo ri vy ha'e kuery rajy kuery pejopy 'rã pendera'y kuery
ra'yxyrã. Ha'e gui tajy kuery nguuete pe ju omboete vy ojapo 'rã
pendera'y kuery voi ha'e kuery ruete omboete aguã rami.
17 Pejapo eme penderueterã mba'emo ryku gui rive.

Êxodo 23.14-19; Levítico 23.4-21,33-44; Deuteronômio 16.1-17

18 — Ha'e gui pejapo 'rã ngaru mbojape imbovua revegua e'ỹ regua.
Sete ára re 'rã pe'u mbojape imbovua revegua e'ỹ xeayvuague rami vy,
jaxy abibe 'epy va'e reguarã aa'angaague rami, mba'eta abibe jaxy py ae
Egito yvy gui peẽmba rire.
19 Jypygua itui'i va'ekue ma xemba'e meme. Penerymba kuery vaka ava,
jypygua oiko va'ekue ma guive rã, ha'e vexa'i guigua voi.
20 Ha'e gui mburika jypygua oiko va'ekue ma pendejeupe guarã
pemboekovia 'rã vexa'i ra'y'i pejuka vy. Ha'e rã pendejeupe guarã
napemboekoviaxei ri vy pemopẽ 'rã ijaju'y. Ha'e rami ae pendejeupe
pemboekovia avi 'rã pendera'y kuery jypy'i itui va'ekue.
— Avave rei xerenonde ndoui 'rã mba'emo ome'ẽ va'erã reve'ỹ.
21 — Seis ára re pemba'eapo 'rã. Ha'e rã sete araa py ma pepytu'u 'rã
penemba'eaty rupi pemba'eapoa gui, ha'e mba'emo pemono'õa gui.
22 — Trigo pemono'õ ypy'ia ára py pejapo 'rã ngaru sete semana-a
pygua, ha'e gui ma'etỹa opa nhavõ ju mba'emo pemono'õa ngaru pejapo.
23 Ha'e rami py ma'etỹa nhavõ mboapykue kuerei 'rã peẽ kuery va'e regua
avakue ha'e javi pejexa uka SENHOR Israel kuery ruete renonde.
24 Mba'eta penerenonde gui aipe'a 'rã amboae regua kuery, pendekuai
aguã ambopyve vy. Ha'e rami rire ma'etỹa nhavõ mboapykue SENHOR
renonde pejexa uka aguã peo teĩ jipoi 'rã pendeyvy pe'aarã.
25 — Ha'e gui xevy mymba ruguy peme'ẽ reve nda'evei mbojape
imbovua revegua avi peme'ẽ aguã. Ha'e Páscoa ára ngaru py xevy mymba

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

peme'ẽ rire nda'evei pyávy ndape'upai va'ekue opyta aguã ko'ẽ rã peve guarã.
26 Nemba'ety gui jypy'i pemono'õ va'ekue regua iporãgueve ma peru 'rã SENHOR Penderuete pegua oo py.
— Nda'evei kavara'i remomimoĩ aguã ixy kamby py ae — he'i.
27 SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
— Embopara ha'e va'e ayvu, mba'eta ha'e rami ae ndereve ha'e Israel kuery ha'e javi reve ajapo xereve guarã — he'i.
28 Ha'e py ma SENHOR reve Moisés oĩ quarenta ára ha'e quarenta pytũ re. Ha'e jave ma ndo'ui mbojape, neĩ yy ma voi ndoy'ui Ha'e py itape re ombopara ayvu guexeve guarã ojapo va'ekue regua, dez ayvu ombopara.

Moisés rova hexakãmbaa oexapa okuapyague

29 Ha'e gui Sinai yvyty gui Moisés oguejy vy opo py ogueraa mokoĩ itape Nhanderuete ayvu oĩa. Hexeve Nhanderuete ijayvu rire hova hexakãmbaa teĩ ndoikuaai ranhe yvyty gui oguejy ouvya ja.
30 Ha'e gui Moisés re Arão ha'e Israel kuery ha'e javive oma'ẽ rã hova hexakãmba. Ha'e ramo ha'e kuery okyje hexe onhemboja aguã.
31 Ha'e rami rã Moisés oenoĩmba. Ha'e ramo mae Arão ha'e yvatekueve onhemboja hexe, ha'e ha'e kuery reve Moisés ijayvu.
32 Ha'e gui ma oupa avi okuapy Israel kuery ha'e javi. Ha'e ramo ha'e va'e kuery pe Moisés omboaxapa Sinai yvyty re SENHOR ojapo ukaague.
33 Ha'e kuery pe Moisés ijayvupa ma vy ngova re omoĩ imo'ãarã.[q]
34 Ha'e gui SENHOR renonde ju Moisés ijayvu aguã oo vy ngova mo'ãa oipe'a kuerei 'rã, oẽ ouvy e'ỹa ja. Ha'e gui oẽ vy Israel kuery pe ju 'rã omombe'u ojapo uka pyre ha'e javi.
35 Ha'e ramo ma Israel kuery Moisés rova oexa rã hexakã. Ha'e va'e rire Moisés omo'ã ju 'rã ngova, peteĩgue ju SENHOR reve ijayvu aguã py oike e'ỹa ja.

Sábado ára re ijayvuague

35 1 Ha'e gui Moisés Israel kuery ha'e javive omboaty vy aipoe'i:
— Pova'e ayvu ma SENHOR ojapo uka jajapopa ete aguã.
2 Nhamba'eapo 'rã seis ára re, ha'e rã sete araa py ma ára iky'a e'ỹ va'e, SENHOR pegua sábado ixupe anho japytu'u aguã. Ha'e va'e ára omba'eapo va'e ma omano 'rã.
3 Sábado ára nda'evei neĩ peteĩve ma pejatapy aguã pendero rupi ae'i voi.

Êxodo 25.1-9

4 Moisés aipoe'ive ju Israel kuery ha'e javive pe:

---

q 34.33 2 Coríntios 3.7-16

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Po rami SENHOR ijayvu vy aipoe'i:
5 "Mba'emo pereko va'e-va'e gui peipe'a 'rã SENHOR pe peme'ẽ va'erã.
Peteĩ-teĩ pendepy'a re oĩa rami, peme'ẽxea rami peru 'rã SENHOR pe
peme'ẽ va'erã: ouro, e'ỹ vy prata, overa va'e,
6 hovy va'e, púrpura, pytã va'e, ajukue iporãve va'e, kavara rague,
7 vexa'i pirekue, mba'emo mopytãarã, yy rupigua pirekue, yvyra acácia,
8 azeite omboverapa aguã, azeite SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua
irũrã, heakuã porã va'e oapy pyrã,
9 ita ônix, manto sacerdote pegua re ha'e ipexo regua re ita oĩ va'erã", he'i.

Êxodo 39.32-43

10 "Peẽ kuery va'e regua toupa avakue mba'emo ojapo kuaa va'e ha'e
javi, tojapopa SENHOR ojapo uka va'ekue.
11 Tojapo ombojerovia atyrã, ijao'iarã ha'e hi'áry guarã reve, ty'aĩ ikuai
va'erã, yvyrape avi, yvyra hi'áry rupi guarã, ijytarã hendarã reve,
12 ha'e ayvu ryrurã ijyke rupi yvyra po'i'i oĩ va'e reve, teko vai ombogue
atyrã ha'e cortina okẽ pyguarã avi,
13 mesa ijyke rupi yvyra po'i'i ha'e hembiporurã ha'e javi oĩ va'e reve, ha'e
mbojape SENHOR renonde omoĩ mbyrã,
14 tataendy 'yrã hembiporu reve, tataendyrã, azeite tataendy rykuerã,
15 altar heakuã porã va'e oapy atyrã, ijyke regua yvyra po'i'i reve, azeite
SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua, heakuã porã va'e oapy pyrã, ha'e
ajukue ombojeroviaaty rokẽ reguarã,
16 altar mba'emo oapy atyrã, hi'áry guarã ipokã rei va'e overa va'e guigua, ijyke
regua yvyra po'i'i, hembiporu ha'e javi'i, mba'emo ojoi atyrã hendarã reve,
17 ajukue okẽ regua oka rupi guarã, ijytarã henda reve, cortina oka rokẽ
pyguarã,
18 ombota pyrã ombojeroviaaty omoĩ atã aguã, ombota pyrã oka kora
omoĩ atã aguã, ixãrã,
19 henda iky'a e'ỹ va'e rupi omba'eapo va'e kuery aorã, ha'e sacerdote
Arão ha'e ta'y kuery ao iky'a e'ỹ va'erã, ha'e kuery sacerdote ikuaia rupi
omba'eapo vy oiporu aguã", he'i.

Ogueruxea rupi mba'emo ogueru okuapyague

20 Ha'e gui Israel kuery ha'e javive Moisés renonde gui oo ju ramo
21 oĩa py ou avakue opy'a ha'e onhe'ẽ py mba'emo ome'ẽxea oendu va'e
ha'e javi. Ha'e va'e kuery ma SENHOR pe ome'ẽ va'erã ogueru oguy
nhemboaty atyrã ojapoa aguã, opy rupi mba'emo ojapo va'e kuery oiporu
va'erã, ha'e ao iky'a e'ỹ va'erã avi.
22 Avakue ha'e kunhague avi ou, ikyre'ỹ va'e meme. Ogueru jegua, mba'emo
ojee omoĩ va'ekue, kuã regua, poapy regua, ha'e opa mba'e porã ouro
guigua. Avakue ha'e javive ogueru SENHOR pe ouro guigua ome'ẽ va'erã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Hovy va'e oguereko va'e ha'e javi ogueru, ha'e gui púrpura, pytã va'e,
ajukue iporãve va'e, kavara rague, vexa'i pirekue omopytã mbyre, ha'e yy
rupi ikuai va'e pirekue guive ogueru.
24 Amongue ma ojapo mba'emo SENHOR pe ome'ẽ va'erã, prata guigua
e'ỹ vy overa va'e guigua. Ha'e va'e ma oguerupa. Ha'e yvyra acácia ojou
va'ekue ogueru okuapy opa marãgua ojapo pyrã.
25 Ha'e kunhague mba'emo ojapo kuaa va'e voi mba'emo ogueru okuapy
ha'e kuery ae opo py ojapo va'ekue, hovy va'e, púrpura, pytã va'e ha'e
ajukue iporãve va'e.
26 Kunhague opy'a re mba'emo ojapoxea oĩ va'e ha'e javi ma kavara rague
gui oipoka.
27 Huvixa kuery ma ita ônix ha'e ita sacerdote pegua manto ha'e ipexo
regua ombojegua pyrã ogueru,
28 ha'e mba'emo heakuã porã va'e, azeite tataendy rykuerã, azeite
SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua, ha'e heakuã porã va'e oapy
pyrã.
29 Ha'e rami py Israel kuery ogueruxea rupi ogueru SENHOR pe
ome'ẽ va'erã. Avakue ha'e kunhague opy'a re ome'ẽxea oendu va'e
ogueru okuapy ome'ẽ va'erã, Moisés pe SENHOR ojapo uka va'ekue
ha'e javi.

Êxodo 31.1-11

30 Ha'e gui Moisés aipoe'i Israel kuery pe:
— Pendu ke, SENHOR oenoĩ hery rupi Judá regua Uri ra'y Bezalel, Hur
ramymino.
31 Ha'e rami vy Nhanderuete Onhe'ẽ omonyẽ imbaraeterã, hi'arandurã
ha'e oikuaapa aguã, opa mba'e ojapo kuaa aguã rami,
32 ha'e mba'emo ra'angaa ojapo va'ekue rami ojapo aguã ouro, prata ha'e
overa va'e gui,
33 ha'e ita omoĩ 'rã omoatyrõ aguã, yvyra gui mba'emo ojapo aguã, ha'e
opa mba'e porã ojapo kuaa aguã.
34 Ipy'a re omoĩ 'rã amboae kuery avi ombo'e aguã, Dã regua Aisamaque
ra'y Aoliabe guive.
35 Ha'e kuery re omoĩ hi'arandurã mba'emo ojapo kuaa ete aguã rami,
haxyve va'e guive, ha'e hovy va'e py ajukue ombopara kuaa aguã,
púrpura py, pytã va'e py ha'e ajukue iporãve va'e py, ha'e oipokaa rupi
omba'eapo aguã. Ha'e rami py opa marã ojapo kuaa, mba'emo ra'angaa
ojapo va'ekue rami ae.

36 1 Ha'e rami py Bezalel ha'e Aoliabe omba'eapo, avakue mba'emo
ojapo kuaa va'e ha'e javi reve. Ha'e kuery pe SENHOR oikuaa uka
ha'e omo'arandu henda iky'a e'ỹ va'e pyguarã ha'e javi ojapo kuaa aguã,
SENHOR ojapo ukaague rami meme.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mba'emo apoarã kuery po py heta va'e kuery ome'ẽ va'ekue Moisés omboaxapaague

2 Ha'e gui Moisés oenoĩ Bezalel ha'e Aoliabe, ha'e avakue mba'emo
ojapo kuaa va'e ha'e javi. Ha'e va'e kuery SENHOR omo'arandu vy ipy'a re
omoĩ ovaẽ ha'e mba'emo ojapoxea.
3 Ha'e va'e kuery pe ae Moisés omboaxa Israel kuery ogueru ha'e ome'ẽ
va'ekue, henda iky'a e'ỹ va'e pyguarã ojapo aguã. Ko'ẽ nhavõ Moisés-a py
ha'e kuery ogueruve 'rã ome'ẽxea rupi ome'ẽ va'e.
4 Ha'e ramo avakue hi'arandu va'e ma henda iky'a e'ỹ va'e pyguarã
mba'emo ojapo 'rã va'ekue oeja ranhe vy oupa.
5 Ha'e vy aipoe'i okuapy Moisés pe:
— Heta va'e kuery tu ogueruve rima SENHOR ojapo ukaague rami
rojapo 'rã va'ekue áryve — he'i.
6 Ha'e ramo Moisés ijayvu heta va'e kuery ikuaia ha'e javi rupi
omombe'ua aguã. Ha'e vy aipoe'i uka:
— Avakue ha'e kunhague ma voi henda iky'a e'ỹ va'e pyguarã ome'ẽ
va'erã ojapo ve'ỹ teĩ ha'eve — he'i uka. Ha'e rami vy heta va'e kuery pe
ijayvu mba'emo ndogueruvei aguã,
7 mba'eta mba'emo ha'everã ma oĩ mba'emo ojapopaa aguã, hetave guive oĩ.

Êxodo 26.1-13

8 Ha'e rami rã omba'eapo va'e regua avakue mba'emo ojapo kuaa ete va'e
ojapo okuapy ombojerovia atyrã. Ha'e rami vy dez cortina ojapo ajukue
iporãve va'e oipoka pyre guigua, ha'e hovy va'e, púrpura ha'e pytã va'e
gui. Anjo ipepo va'e ra'angaa py ombojegua. Opa mba'e ojapo porã ete.
9 Peteĩ-teĩ cortina ma doze metros raxa'i 'rã ipuku-a, ha'e rã ipya ma
mokoĩ. Cortina ikuai va'e ma joo rami meme ipuku-a ha'e ipya.
10 Peteĩ nhiruĩ cortina ma amboae ae re oje'a, ha'e hovai re peteĩ nhiruĩ
ikuai va'e voi ha'e rami avi amboae ae re oje'a.
11 Cortina ojokua ypy va'ekue apy re ma jokuaarã ojapo hovy va'e gui.
Ha'ekue rami ae ju ojapo cortina ojokua va'ekue mboae apy re.
12 Cinqüenta jokuaa ojapo peteĩ-teĩ cortina re, ha'e cinqüenta ju cortina
mboae ikuai va'e japy re. Jokuaa ikuai va'e ma peteĩ-teĩ joexe-exei'i aguã
oĩ.
13 Ojapo avi cinqüenta ojopy aguã ouro guigua. Ha'e va'e py ma cortina
ikuai va'e amboae ae re ombojepo'oi aguã, ombojeroviaaty peteĩ'i opyta
aguã.
14 Kavara pire gui ojapo avi cortina ombojeroviaaty áry rupi guarã,
onze cortina.
15 Ha'e va'e regua peteĩ-teĩ cortina puku-a ma treze metros raxa'i, ha'e rã
ipya ma mokoĩ. Onze-ve cortina ma joo rami meme ipuku-a ha'e ipya.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Peteĩ nhiruĩ cortina ma joe ojokua, ha'ekue rami ae ju mboapy meme
hembyre va'ekue re.
17 Ha'e gui cinqüenta jokuaa ojapo cortina ojokua ypy va'ekue apy rembe re.
18 Overa va'e guigua ojapo avi cinqüenta ojopy aguã oo ao'ia ojokua aguã,
ha'e javive peteĩ'i opyta aguã.
19 Oo áry guarã ma ojapo vexa'i pirekue omopytã mbyre gui, ha'e rã
amboae pirekue ma inhana e'ỹ va'e.

Êxodo 26.14-30

20 Ombojeroviaaty mbotyarã ojapo avi yvyrape acácia gui, omopu'ã
imo'amy aguã.
21 Peteĩ-teĩ yvyrape ma quatro metros raxa'i ipuku-a, ha'e rã ipya ma meio
metro raxa'i.
22 Peteĩ-teĩ yvyrape re oĩ mokoĩ omoĩ aguã joa katy oo va'e. Ha'e rami
ojapo yvyrape ombojeroviaaty mbotyarã ha'e javi.
23 Yvyrape ombojeroviaaty mbotyarã ma vinte ojapo kuaray puku-a katy guarã.
24 Ha'e gui vinte-ve yvyrape rendarã prata guigua ojapo avi quarenta
iguýry rupi omoĩa aguã. Peteĩ ipe va'e guýry hendarã mokoĩ oĩ, ha'e
amboae ipe va'e guýry voi oĩ 'rã mokoĩ hendarã.
25 Ha'e gui ombojeroviaaty rovai katy guarã ma vinte yvyrape ju ojapo
kuaray apu'a'ia katy guarã.
26 Hendarã ma quarenta oĩ prata guigua meme: peteĩ-teĩ yvyrape guýry
ma mokoĩ oĩ hendarã, amboae guýry mokoĩ avi oĩ, ha'e ramive tema.
27 Ombojeroviaaty yke kuaray oikea katy guarã ma mboapy meme
yvyrape ju omopu'ã.
28 Ha'e gui ombojeroviaaty apy katy guarã ma mokoĩ yvyrape ju omopu'ã
jovaive reguarã.
29 Ha'e va'e ma iguy rupi ndoje'ai. Ha'e rã hi'áry ma joe oje'a 'rã inhapyĩ va'e oĩ
ypy va'e re. Ha'e rami omoĩ mokoĩ yvyrape ijapy katy guarã oĩ va'e.
30 Ha'e rami oĩ oito-ve yvyrape henda prata guigua reve. Ha'e javi ma
dezesseis oĩ hendarã: peteĩ-teĩ yvyrape guýry ma mokoĩ 'rã oĩ hendarã,
ha'e amboae guýry ma mokoĩ ju 'rã oĩ.
31 Imbotya mbyte rupi guarã ma yvyra po'i'i ojapo acácia gui: peteĩ
nhiruĩ ma yvyrape ombojeroviaaty yke rupi guarã ojapo,
32 ha'e gui peteĩ nhiruĩ ju ma yvyrape hovai re oĩ va'e peguarã, ha'e gui
peteĩ nhiruĩ ju ombojeroviaaty kupe katy rupi yvyrape oĩ va'e peguarã,
kuaray oua katy.
33 Yvyra po'i'i ma yvyrape omopu'ã va'ekue mbyte rupi omboaxa amboae
apy peve.
34 Yvyrape ikuai va'e ma ouro py onhovã, ha'e omoĩ avi inhapyĩ va'e ouro
guigua. Ha'e va'e rupi ae omboaxa imoiny yvyra po'i'i. Yvyra po'i'i voi
ouro py avi onhovã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Êxodo 26.31-37

35 Okẽrã ma ojapo avi ajukue hovy va'e gui, púrpura, pytã va'e ha'e
ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui. Ombojegua avi anjo ipepo va'e
ra'angaa py, hembiapo kuaa va'e ojapo va'ekue.
36 Yvyra acácia gui ojapo avi irundy ijytarã, ha'e ouro py ju onhovã.
ijopyarã ma ouro guigua avi, ha'e hendarã irundy ikuai, prata guigua
meme.
37 Ojapo avi oo'i rokẽ mbotyarã hovy va'e gui, púrpura, pytã va'e, ha'e
ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui, ombopara kuaa va'e ojapo.
38 Cortina ytarã ma peteĩ nhiruĩ ojapo, ojopy aguã reve. Ijapy yvate
katygua, ha'e hembe 'y ma ouro py meme onhovã. Ha'e rã hendarã peteĩ
nhiruĩ ikuai va'e ma overa va'e guigua.

Êxodo 25.10-15

37 1 Ayvu ryrurã ma Bezalel ojapo yvyra acácia gui. Ipuku-a ma
peteĩ metro raxa'i, ha'e rã ipya ha'e yvatea ma meio metro raxa'i
meme.
2 Ouro ete'i py onhovã ipypy rupi ha'e hi'áry rupi. Ijyvýry rupi ma ouro
guigua py ju ombojegua.
3 Irundy inhapyĩ va'e ma ouro gui ojapo. Ha'e va'e ma hyru apy omoĩ
irundyve re: mokoĩ inhapyĩ va'e omoĩ kyvõ katy, ha'e mokoĩ ju ma hovai
re.
4 Yvyra acácia gui ojapo avi yvyra po'i'i, ha'e ouro py ju onhovã.
5 Yvyra po'i'i ma hyru jovaive re omboaxa inhapyĩ va'e oĩ va'e rupi, hyru
ogueraa aguã.

Êxodo 25.17-22

6 Imbotyarã ma ouro ete'i gui ojapo avi teko vai ombogue atyrã.
Ipuku-a ma peteĩ metro raxa'i, ha'e rã ipya ma meio metro raxa'i.
7 Ouro gui ojapo avi mokoĩ anjo ipepo va'e ra'angaa. Ouro ombope pyre
gui ojapo, ha'e teko vai ombogueaty apy jovaive re omoĩ.
8 Peteĩ anjo ra'angaa ma peteĩ apy re omoĩ, ha'e rã amboae ma hovai re.
Ha'e peteĩ'i regua gui ae ojapo teko vai ombogue atyrã ha'e anjo ipepo
va'e jovaive re oĩ va'erã.
9 Anjo ra'angaa ma opepo py ojao'i teko vai ombogueaty. Peteĩ-teĩ joa katy
hova, ha'e teko vai ombogueaty re oma'ẽ.

Êxodo 25.23-30

10 Mesa ma yvyra acácia gui avi ojapo. Ipuku-a ma peteĩ metro, ipya
ma meio metro, ha'e rã yvatea ma meio metro raxa'i.
11 Ouro ete'i py onhovã, ha'e ijyvýry rupi ombojegua.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Ijyvýry rupi ojapo avi hembe 'yrã irundy kuã ipya va'e, ha'e hembe 'y
rupi ju ombojegua.
13 Ijapy irundyve re omoĩ irundy inhapyĩ va'e. Ouro omboyku vy ojapo,
ha'e omoĩ irundyve hetyma oĩa re.
14 Inhapyĩ va'e ma hembe 'y katy'i omoĩ yvyra po'i'i oaxa aguã, mesa
ogueraa aguã.
15 Yvyra po'i'i ma acácia guigua, ha'e ouro py ju onhovã, mesa ogueraa
aguã.
16 Mesa áry tembiporu oĩ va'erã ma ouro ete'i gui ojapo: hy'a, heakuã porã
va'e ryrurã, hy'a kua, ha'e tigela mba'emo rykue ome'ẽmby ryrurã.

Êxodo 25.31-39

17 Tataendy 'yrã ma ouro ete'i omoatyrõ mbyre gui ojapo. Hapytarã,
hakãrã, tykue ryrurã, ijapu'a va'e ha'e ipoty ikuai va'erã ha'e javi ma
peteĩ'i gui meme ojapo.
18 Ijyke gui ma mboapy meme hakã oẽ oiny. Peteĩ yke gui oẽ 'rã mboapy,
ha'e hovai gui ma mboapy avi oẽ.
19 Peteĩ-teĩ rakã re ma mboapy tykue ryru oĩ amêndoa ramigua, ha'e gui
peteĩ ijapu'a va'e ha'e peteĩ yvoty. Amboae hakã gui ma ha'ekue rami ae
ju mboapy tykue ryru amêndoa ramigua oẽ, peteĩ ijapu'a va'e ha'e peteĩ
yvoty. Ha'e rami ae ikuai mboapy meme hakã tataendy 'y gui oẽ oiny
va'e.
20 Tataendy 'y ete re ma irundy tykue ryru oĩ amêndoa ramigua, ijapu'a
va'e ha'e ipoty reve.
21 Mokoĩ rakã ixugui oẽ oiny va'e nhavõ re oĩ 'rã peteĩ ijapu'a va'e
hendarã. Amboae mokoĩ rakã ixugui oẽ oiny va'e re ma ijapu'a va'e mboae
ju oĩ hendarã. Ha'e rami ae tema ojapo mboapy meme hakã tataendy 'y
gui oẽ oiny va'e.
22 Ijapu'a va'e ha'e hakã hexe oĩ va'e ma peteĩ'i gui ae ojapo. Ha'e javi ma
peteĩ'i guigua meme, ouro ete'i omoatyrõ mbyre gui ojapo.
23 Ojapo avi sete tataendy. Tata moendya ha'e imboguea ma ouro guigua
meme.
24 Peteĩ poyikue ouro ete gui oiporu tataendy 'yrã ha'e hembiporu ha'e
javi reve ojapo aguã.

Êxodo 30.1-10

25 Altar heakuã porã va'e oapy atyrã ma yvyra acácia gui ojapo.
Ipuku-a ha'e ha'e ipya ma meio metro meme, ipuku-a oĩ va'e'ỹ ramo. Ha'e
rã yvatea ma peteĩ metro rai'i. Hexeve hakua ikuai va'e voi peteĩ'i gui ae
avi.
26 Ouro ete'i gui onhovã hi'áry ha'e ijyvýry rupi, hakua ikuai va'e guive.
Ijyvýry rupi ma ouro guigua py ombojegua.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

27 Ombojeguaague guýry rupi ojapo avi mokoĩ inhapyĩ va'e ouro guigua.
Jovaive re ojapo. Ha'e va'e rupi ma omboaxa yvyra po'i'i altar ogueraa
aguã.
28 Acácia gui yvyra po'i'i ojapo ma vy ouro py onhovãmba.

Êxodo 30.22-38

29 Ojapo avi azeite iky'a e'ỹ va'e SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua.
Heakuã porã va'e oapy atyrã avi ojapo, heakuã porã va'e apoa ojapo
va'ekue.

Êxodo 27.1-8

38 1 Altar mba'emo oapy atyrã ojapo avi yvyra acácia gui. Ipuku-a
ma mokoĩ metros raxa'i, ha'e ipya ha'e rami ae ju, ipuku-a oĩ
va'e'ỹ ramo. Ha'e rã yvatea ma peteĩ metro raxa'i.
2 Ijapy irundyve va'e re ma omoĩ irundy hakuarã. Ha'e va'e ma altar reve
peteĩ'i gui meme ojapo. Overa va'e py ju onhovãmba.
3 Tembiporu altar rupi oiporua va'erã ma ojapo avi opa marãgua:
tanhimbu ryrurã, pá iky'a'oarã, hy'arã, ikuxa rakua ha'e tapyĩ ryrurã.
Ha'e va'e ha'e javi ma overa va'e gui meme ojapo.
4 Altar reguarã ma ojapo peteĩ ipokã rei va'e overa va'e gui kya xã
ramigua. Ha'e va'e ma altar rye py rupi oĩ altar mbyte rupi peve ovaẽ.
5 Ipokã rei va'e overa va'e guigua apy irundyve reguarã ma ojapo irundy
inhapyĩ va'e. Ha'e va'e rupi ma omboaxa 'rã yvyra po'i.
6 Yvyra po'i ma acácia gui ojapo, ha'e overa va'e py ju onhovã.
7 Ha'e va'e ma inhapyĩ va'e rupi omboaxa altar jovaive re, ogueraa aguã.
Inhyvyĩ va'erã ma yvyrape gui ojapo.

Êxodo 30.17-21

8 Overa va'e gui ojapo yy mbotyarã, mba'emo ojoia aguã. Hendarã
voi ojapo overa va'e gui avi. Oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py kunhague
omba'eapo okuapy va'e epéko ome'ẽ va'ekue gui ojapo.

Êxodo 27.9-19

9 Okarã ma ojapo avi oo regua kuaray ipuku-a katy. Cortina oka
korarã oĩ va'e ma ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui ojapo. Ipuku-a ma
quarenta e cinco metros.
10 Ijytarã ma vinte ojapo, ha'e hendarã ma overa va'e guigua meme. Ha'e
rã ijyta re ty'aĩ oĩ va'e, ha'e hi'áry rupigua ma prata guigua.
11 Ha'e rami ae avi kuaray ijapu'a'ia katy voi oĩ cortina quarenta e cinco
metros ipuku-a va'e. Ijytarã ma vinte ojapo, ha'e vinte avi ojapo hendarã,
overa va'e guigua meme. Ijyta re ty'aĩ ha'e hi'áry rupigua oĩ va'e voi prata
guigua.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Ha'e rã kuaray oikea katy cortina oĩ va'e ma vinte e dois metros ipuku-a
va'e. Ijytarã ma dez ojapo, ha'e ijyta rendarã ma dez avi. Ijyta re ty'aĩ ha'e
hi'áry rupigua oĩ va'e ma prata guigua meme.
13 Kuaray oua katy cortina oĩ va'e ma vinte e dois metros ipuku-a va'e.
14 Ha'e rã oikea rexei cortina oĩ va'e ma sete metros ipuku-a. Ijyta ma
mboapy, ha'e henda voi mboapy.
15 Oka py oikea rovai katy ma cortina puku-a sete metros, oikea rovaive
katy joo rami ipuku-a. Ijyta ma mboapy, ha'e henda voi mboapy avi.
16 Oka yvýry rupi cortina oĩ va'e ha'e javi ma ajukue iporãve va'e oipoka
pyre gui ojapo.
17 Ijyta rendarã oĩ va'e ma overa va'e guigua meme. Ha'e rã ijyta re ty'aĩ
ha'e hi'áry rupigua oĩ va'e ma prata guigua.
18 Ajukue oka rokẽ regua ma ajukue ombopara va'e rembiapo. Hovy va'e
gui, púrpura, pytã va'e ha'e ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui ojapo.
Ipuku-a ma nove metros. Yvatea ha'e ipya ma dois metros raxa'i meme,
oka rupi cortina ikuai va'e re oa'ãague rami vy.
19 Ijyta irundy va'e ha'e ijyta renda irundy va'e ma overa va'e gui meme
ojapo. Ha'e rã hexegua ty'aĩ ma prata guigua. Ijapy yvategua, ha'e hi'áry
ha'e javi prata guigua.
20 Ha'e rã ombota pyrã ombojeroviaaty omoĩ atã aguã, ha'e oka yvýry
rupi oĩ va'e regua ma guive rã overa va'e guigua meme.

Mba'emo ombojeroviaaty regua oipapa ha'e oa'ãague

21 Pova'e nunga oĩ ombojeroviaaty Nhanderuete ayvu oĩa ropy. Moisés
aipoe'iague rami vy sacerdote Arão ra'y Itamar oipapa, levita kuery ha'e
py omba'eapo aguã.
22 Judá regua Uri ra'y Bezalel, Hur ramymino va'e ojapopa Moisés pe
SENHOR ojapo uka va'ekue ha'e javi.
23 Hexeve ma Dã regua Aisamaque ra'y Aoliabe omba'eapo. Ha'e va'e ma
mba'emo re opena va'e, mba'emo ra'angaa ombopara kuaa, ha'e ajukue
ombopara va'e hovy va'e py, púrpura, pytã va'e ha'e ajukue iporãve va'e py.
24 Henda iky'a e'ỹ va'e pyguarã ouro mba'emo ojapoa rupi oiporu
va'ekue, ouro ome'ẽ mbyre oa'ãa rã mil quilos rãnda'u, henda iky'a e'ỹ va'e
py oiporua va'e rami ae.
25 Ha'e rã prata guery ombopara uka va'e kuery ome'ẽ va'ekue ha'e javi
ma três mil quilos, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporua va'e rami.
26 Guery ombopara uka va'e vinte ma'etỹ va'e guive tujakue peve peteĩ-teĩ
ome'ẽ peteĩ hatã'i va'e seis grama va'e, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporua va'e
rami. Ome'ẽ va'ekue ha'e javi ma seiscentos e três mil, quinhentos e cinqüenta.
27 Prata ma três mil e quinhentos quilos oiporu mba'emo iky'a e'ỹ va'e
py oĩ va'e rendarã ojapo aguã, ha'e imbotya rendarã guive. Cem ojapo
hendarã, peteĩ-teĩ re ma trinta e cinco quilos prata oiporu.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 Ijyta re mba'emo ojopy aguã ojapo vy oiporu vinte quilos raxa'i, ha'e
gui ijapy yvategua onhovã, ha'e hi'áry rupigua ojapo aguã.
29 Ha'e gui overa va'e ha'e kuery ome'ẽ va'ekue oa'ãa rã dois mil e
quinhentos quilos.
30 Ha'e va'e gui ma ojapo oguy nhemboaty oĩaty rokẽ yta rendarã, altar
overa va'e guigua, ipokã rei va'e overa va'e guigua, ha'e altar py oiporu
va'erã ha'e javi.
31 Overa va'e gui ojapo avi oka yvýry rupi kora oĩ va'e rendarã, oka rokẽ
yta rendarã, ombota pyrã ombojeroviaaty moĩ atãarã ha'e javi, ha'e oka
yvýry rupi guarã ombota pyrã va'e ha'e javi.

Êxodo 28.1-43

39 1 Hovy va'e, púrpura ha'e pytã va'e gui ojapo avi ao iporãve va'e.
Ha'e va'e ma henda iky'a e'ỹ va'e rupi omba'eapo va'e onhemonde
va'erã. Ojapo ao iky'a e'ỹ va'e Arão peguarã, Moisés pe SENHOR ojapo
ukaague rami vy.
2 Manto sacerdote peguarã ma ojapo ouro gui, hovy va'e, púrpura, pytã
va'e ha'e ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui.
3 Ouro ombope porã'i vy ojapo ipererĩ'i va'e, ha'e ojaya po'i'i, oikutu aguã
hovy va'e reve, púrpura, pytã va'e ha'e ajukue iporãve va'e reve, ajukue
ombopara va'e rembiapo.
4 Ojapo avi mokoĩ axi'y áry guarã, manto apy mokoĩve ojopy aguã, ha'e
rami joe oje'a oiny.
5 Iku'akuaarã voi ojapo porã, ha'e omoĩ manto sacerdote pegua áry rupi.
Ha'e va'e ma manto reve joo rami ae ojapo ouro gui, hovy va'e, púrpura,
pytã va'e ha'e ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui, Moisés pe SENHOR
aipoe'iague rami vy.
6 Ita ônix omoatyrõ vy omoĩ hendarã ouro guigua re. Ha'e va'e re ma
ombopara Israel kuery rery, kuã reguarã omboparaa rami avi.
7 Ha'e va'e ita mokoĩve ma manto sacerdote pegua axi'y árygua re omoĩ,
Israel kuery re ima'endu'aa aguã, Moisés pe SENHOR aipoe'iague rami vy.
8 Pexo regua ma manto sacerdote pegua rami avi ojapo porã ete. Ouro
gui ojapo, ha'e hovy va'e, púrpura, pytã va'e ha'e ajukue iporãve va'e
oipoka pyre gui.
9 Pexo regua ma ijapy irundy va'e, mokoĩ va'e ojapo. Ipuku-a ha'e ipya ma
joo rami peteĩ po pukukue.
10 Ha'e va'e re ma omoĩ ita peteĩ-teĩ rendarã ojapo pyre reve. Ita ma
irundy ryxy omoĩ. Jypy'igua ma sárdio, topázio ha'e carbúnculo.
11 Mokoĩ ryxya ma esmeralda, safira ha'e diamante.
12 Mboapy ryxya ma jacinto, ágata ha'e ametista.
13 Irundy ryxya ma berilo, ônix ha'e jaspe. Peteĩ-teĩ rendarã ojapo pyre
ma ouro guigua meme.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Ha'e javi vy doze ita oĩ, Israel ra'y kuery rery doze ikuai va'e rami avi.
Kuã regua rami ombopara pyre. Peteĩ-teĩ re oĩ peteĩ rery, doze regua rery
ikuai va'e rami vy.
15 Pexo regua omoxã corrente'i oipopẽ mbyre py, ouro ete'i guigua.
16 Ixã rendarã ma mokoĩ ojapo pexo regua re, mokoĩ inhapyĩ va'e voi,
ouro guigua meme. Mokoĩve inhapyĩ va'e ma pexo regua apy re omoĩ.
17 Pexo regua apy re mokoĩve inhapyĩ va'e oĩ va'e rupi omoĩ mokoĩve
corrente oipopẽ mbyre ouro guigua.
18 Mokoĩve corrente oipopẽ mbyre apy mboae ma omovaẽ mokoĩve
hendarã ojapo pyre re. Ha'e va'e ju omoĩ manto sacerdote pegua axi'y
árygua re, henonde katy.
19 Ojapove ju mokoĩ inhapyĩ va'e ouro guigua. Ha'e va'e ma omoĩ mokoĩve
pexo regua apy re, hembe oĩ ypyve va'e re omoĩ manto sacerdote pegua rexei.
20 Ojapove ju mokoĩ inhapyĩ va'e ouro guigua, ha'e omoĩ mokoĩve manto
sacerdote pegua axi'y árygua re, iguýry, manto sacerdote pegua renonde
re, ombojaague oĩ va'e yvy'iry, ku'akuaa ojapo porã mbyre áry rupi.
21 Ha'e gui pexo regua re inhapyĩ va'e oĩ va'e ma ojokua inhapyĩ va'e
manto sacerdote pegua re oĩ va'e re, hi'áry rupi. Peteĩ xã hovy va'e py
ojokua, manto sacerdote pegua ku'akuaa ojapo porã mbyre áry rupi
opyta aguã. Ha'e rami vy pexo regua oja'o e'ỹ aguã manto gui, Moisés pe
SENHOR aipoe'iague rami vy.
22 Manto sacerdote pegua reve guarã ojapo avi kamixa puku árygua
oipopẽ mbyre gui, hovy va'e guigua.
23 Ha'e va'e mbyte py oĩ ijaju'y kuarã. Ijyvýry rupi omoana, oxoro e'ỹ aguã.
24 Kamixa puku árygua rembe ha'e javi ombojegua yvyra'a ra'angaa py.
Hovy va'e, pytã va'e ha'e ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui ojapo.
25 Oparã'i va'e voi ojapo ouro ete'i gui. Ha'e va'e ma omoĩ yvyra'a ra'angaa
ikuai va'e mbyte rupi, hembe ha'e javi rupi.
26 Peteĩ oparã'i va'e, ha'e gui peteĩ yvyra'a ra'angaa, ha'e gui amboae
oparã'i va'e, ha'e amboae yvyra'a, ha'e rami ae tema kamixa puku árygua
rembe ha'e javi rupi oĩ aguã. Ha'e va'e py onhemonde 'rã mba'emo ojapo
oikovya rupi, Moisés pe SENHOR aipoe'iague rami vy.
27 Kamixa pukurã ma ajukue iporãve va'e gui ojapo, Arão ha'e ta'y
kuery peguarã.
28 Akã reguarã ma ajukue iporãve va'e gui avi ojapo, ha'e akã jokuaa ajukue
iporãve va'e gui, ha'e gui kaxõ ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui ojapo.
29 Ha'e rã ku'akuaa ma ajukue iporãve va'e oipoka pyre gui ojapo, hovy
va'e, púrpura ha'e pytã va'e gui. Ajukue ombopara va'e rembiapo, Moisés
pe SENHOR aipoe'iague rami vy.
30 Akã jokua iky'a e'ỹ va'e reguarã ma ojapo avi ipererĩ'i va'e. Ouro ete'i
gui ojapo. Ha'e va'e re ma ombopara “ SENHOR pegua iky'a e'ỹ va'e” he'ia
va'e, kuã reguarã omboparaa rami avi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

31 Ha'e gui akã regua áry ipererĩ'i va'e ojokua aguã ma peteĩ ixã hovy va'e
py oiporu, Moisés pe SENHOR aipoe'iague rami vy.

Êxodo 35.10-19

32 Ha'e rami vy ojapopa ombojeroviaaty py mba'emo oĩ va'erã, oguy
nhemboaty oĩaty reguarã. Israel kuery ojapopa, Moisés pe SENHOR ojapo
ukaague rami vy.
33 Ha'e gui Moisés-a py ogueru avi ombojeroviaaty, ijao'iarã, opy guarã
ha'e javive, ojopy aguã, yvyrape, hi'áry rupi guarã, ijytarã, hendarã,
34 ijao'iarã vexa'i rague omopytã mbyre guigua, hi'áry guarã pirekue
inhana e'ỹ va'e guigua, ajukue okẽ reguarã,
35 Nhanderuete ayvu ryru yvyra po'i'i reve, imbotya teko vai ombogue atyrã,
36 mesa opa marãgua hembiporu reve, mbojape SENHOR renonde omoĩ
mbyrã,
37 tataendy 'yrã ouro ete'i gui ojapo va'ekue hataendy reve, ha'e tataendy
hendarã py porã oĩ hembiporu ha'e javi reve, azeite tataendy rykuerã,
38 altar ouro guigua avi, azeite SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua,
heakuã porã va'e oapy pyrã, ajukue oo rokẽrã,
39 altar overa va'e guigua, ipokã rei va'e overa va'e guigua hembiporu ha'e
javi reve, ha'e hy'a guaxu henda reve,
40 cortina oka korarã, ijyta hendarã ojapo pyre reve, ajukue oka rokẽrã,
ixãrã, ombota pyrã va'e, ombojeroviaaty re oiporu va'erã va'e ha'e javi,
oguy nhemboaty oĩaty rupi guarã,
41 ao iporãve va'e henda iky'a e'ỹ va'e py omba'eapo va'e kuery oiporu
va'erã, ao iky'a e'ỹ va'e sacerdote Arão peguarã, ha'e ta'y kuery aorã
sacerdote ikuai aguã.
42 Moisés pe SENHOR aipoe'iague rami vy Israel kuery ojapopa ma.
43 Ha'e ramo Moisés mba'emo ojapo pyre oexa rã SENHOR ojapo ukaague
rami meme ojapopa ra'e. Ha'e rami ojapopa ma ramo Moisés ogueroayvu
porã.

Moisés pe SENHOR omopu'ã ukaague ombojerovia atyrã ojapo pyre

40 1 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:
2 — Jaxy jypy'ia re ijypy'ia ára ma remopu'ã 'rã imo'amy oguy
pembojerovia vy penhemboaty aguã.
3 Ha'e va'e py ma remoĩ 'rã xeayvu ryru, ha'e remboty 'rã ajukue okẽ
reguarã reipyo vy.
4 Remoinge 'rã mesa, ha'e hi'áry mba'emo remoĩ 'rã oĩ aguã py porã. Opy
remopu'ã avi 'rã imo'amy tataendy 'y, ha'e remoendy 'rã hataendy.
5 Ha'e gui altar ouro guigua heakuã porã va'e oapy atyrã ma xeayvu ryru
renonde 'rã remoĩ. Ha'e gui mae ma remoĩ 'rã ajukue ombojeroviaaty
rokẽrã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e gui altar mba'emo oapy atyrã remoĩ 'rã oguy ombojeroviaaty ha'e
nhemboaty oĩaty rokẽ rexei'i.
7 Ha'e gui hy'a guaxu ju 'rã remoĩ oguy nhemboaty oĩaty ha'e altar mbyte
py. Ha'e rami vy remonyẽ 'rã imoiny yy.
8 Ijyvýry ma remopu'ã 'rã imo'amy oka korarã, ha'e remoĩ 'rã ajukue oka
rokẽrã.
9 — Ha'e gui azeite xee SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua reru vy
remoĩ 'rã ombojeroviaaty ha'e hexegua ikuai va'e ha'e javi re. Ha'e rami
py remboaxapa 'rã xevy guarã, hexegua ha'e javi reve. Ha'e ramo opyta
'rã iky'a e'ỹ va'e.
10 Altar mba'emo oapyaty re avi 'rã azeite remoĩ, hembiporu ha'e javi reve,
altar xee SENHOR peguarã remboaxa vy. Ha'e ramo altar opyta 'rã iky'a
e'ỹ ete va'e.
11 Azeite remoĩ 'rã hy'a guaxu re, henda reve, xevy guarã remboaxa vy.
12 Ha'e gui rejapo 'rã Arão ha'e ta'y kuery oguy nhemboaty oĩaty rokẽ re
onhembojapa aguã rami. Ha'e py ma rejoi 'rã yy py.
13 Arão remonhemonde 'rã ao iky'a e'ỹ va'e py, ha'e hexe remoĩ 'rã azeite,
xevygua sacerdote-rã remboaxa vy.
14 Ha'e gui ta'y kuery ju 'rã remonhemboja, ha'e kuery re avi remoĩ aguã
kamixa puku.
15 Ha'e kuery re ju remoĩ 'rã azeite tuu re remoĩague rami, ha'e kuery voi
xevygua sacerdote ikuai aguã. Ha'e kuery re azeite remoĩ rire hamymino
kuery voi araka'e rã peve ha'eve 'rã sacerdote ikuai aguã — he'i.

Ombojerovia atyrã omopu'ã imo'amyague

16 Ha'e ramo Moisés ojapopa SENHOR ojapo ukaague rami meme.
Ha'ekue rami ae ojapo.
17 Mokoĩ ma'etỹa py, jaxy ijypy'i ouvya py, jypy'ia ára py ma omopu'ãa
imo'amy ombojerovia atyrã.
18 Ombojerovia atyrã Moisés omo'ã aguã omoĩ hendarã, omopu'ã imo'amy
yvyrape, peteĩ-teĩ re omoĩ hi'áry rupigua, ha'e gui omopu'ã imo'amy ijytarã.
19 Ha'e gui ombojeroviaaty áry rupi oipyo ijao'iarã, ha'e hi'áry rupi guarã
avi omoĩ, Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami.
20 Ha'e vy itape Nhanderuete ayvu oĩa ogueru vy omoĩ hyrurã ojapo pyre py.
Hyru yke re omoĩ avi yvyra po'i'i. Hyru áry ma teko vai mbogue atyrã omoĩ.
21 Ha'e gui ayvu ryru ma ombojeroviaaty py ogueroike vy okẽrã oipyo
ajukue. Ha'e rami vy omboty ayvu ryru, Moisés pe SENHOR ojapo
ukaague rami vy.
22 Ha'e gui mesa ju omoĩ oguy nhemboaty oĩaty py, ombojeroviaaty regua
kuaray puku-a katy, ajukue okẽ regua kyvõ rupi, oka katy.
23 Ha'e va'e áry hendarã py porã omoĩ mbojape iky'a e'ỹ va'e SENHOR
renonde oĩ aguã, Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 Tataendy 'y avi omoĩ oguy nhemboaty oĩaty py, mesa renonde,
ombojeroviaaty regua kuaray oua katy.
25 Ha'e rami vy SENHOR renonde omoatyrõ tataendy, Moisés pe SENHOR
ojapo ukaague rami vy.
26 Altar ouro guigua ma oguy nhemboaty oĩaty py avi omoĩ, ajukue okẽ
regua rexei.
27 Hi'áry ma heakuã porã va'e omoendy, Moisés pe SENHOR ojapo ukaague
rami vy.
28 Ha'e gui ombojeroviaaty rokẽrã ju ajukue oipyo imoiny.
29 Ha'e gui altar mba'emo oapyaty ma oguy ombojeroviaaty py omoĩ, ha'e
nhemboaty oĩaty rokẽ py ae. Ha'e rami vy hi'áry mba'emo oapy vy ome'ẽ,
mba'emo ra'yĩgue guive, Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami vy.
30 Ha'e gui hy'a guaxu ju omoĩ oguy nhemboaty oĩaty ha'e altar mbyte.
Ha'e va'e omonyẽ yy ojejoia aguã.
31 Ha'e va'e py ma Moisés, Arão ha'e ta'y kuery ojepoei ha'e ojepyei 'rã
32 oguy nhemboaty oĩaty py oike ta vy, ha'e altar re onhemboja vy, Moisés
pe SENHOR ojapo ukaague rami vy.
33 Ombojeroviaaty ha'e altar yvýry rupi omopu'ã avi imo'amy oka korarã.
Kora rokẽrã ma ajukue oipyo. Ha'e rami py Moisés ojapo 'rã va'e ojapopa.

Números 9.15-23

34 Ha'e gui oguy nhemboaty oĩaty rupi arai ojao'ipa. Ha'e ramo
ombojeroviaaty ropy rupi tynyẽmba SENHOR rexakãa.
35 Moisés eteve voi ndoike reguai ranhe oguy nhemboaty oĩaty py, hi'áry
rupi arai opyta, ha'e ombojeroviaaty SENHOR rexakãa tynyẽ teria ja.
36 Ombojeroviaaty áry gui arai opu'ã ma rire mae ma Israel kuery
oguatave ju ikuaiague gui. Ha'e rami oiko kuerei 'rã ha'e kuery oguataa
ha'e javi rupi.
37 Ha'e rã arai opu'ã e'ỹa ja ma ha'e kuery ndoguatai 'rã, opu'ãa ára anho.
38 Ara py ma SENHOR guigua arai ojekuaa 'rã ombojeroviaaty áry. Ha'e
rã pyávy ma hi'áry ojekuaa 'rã tata, Israel kuery ha'e javi oexaa py, ha'e
kuery oguataa ha'e javi rupi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Levítico mboapya kuaxia Moisés ombopara va'ekue

Levítico mboapya kuaxia Moisés ombopara va'ekue

Tery Levítico ma “Levita kuery pegua” he'ia. Mba'eta Nhanderuete oenoĩ Levi ramymino kuery ombojeroviaaty rupi omba'eapo aguã. Amongue ma sacerdote-rã omoĩ Nhanderuete pe mymba ojuka vy oapy reve omboaxa aguã, ha'e e'ỹ vy amboae nunga: nhandy, mba'emo aju. Moisés ryke'y Arão ma jypygua sacerdote oiko raka'e. Ha'e rã levita kuery mboae ma sacerdote pytyvõarã ikuai ombojeroviaaty rupi.

Sacerdote kuery ha'e levita kuery ha'e javi ma Nhanderuete renonde iky'a e'ỹ va'erã omoĩa raka'e. Aipoe'i: “Xee Senhor ae Egito yvy gui penenoẽmba va'ekue, Penderuete aiko aguã. Ha'e nunga rupi iky'a e'ỹ va'e 'rã peiko, mba'eta xee ma iky'a e'ỹ va'e” (11.45). Ha'e rami avi Israel kuery pavẽ pe ju aipoe'i: “Iky'a e'ỹ va'e 'rã peiko xevy guarã, mba'eta xee Senhor iky'a e'ỹ va'e aiko ramo, ha'e yvy regua kuery mbyte gui roipe'a xevy guarã ae pendekuai aguã”, he'i (20.26). Ha'e va'e ayvu ma Nhanderuete pe jaiko va'e ha'e javi peguarã.

Mbovykue rei e'ỹ Nhanderuete ojapo uka vy aipoe'i: “Xee ma Senhor”: “Pendekuai 'rã xeayvua aeja va'ekue ha'e javi rupi, pejapopa 'rã ajapo uka va'ekue. Xee ma Senhor”, he'i (19.37). Ha'e va'e ayvu ma jajererokyje aguã oĩ, mba'eta Iky'a e'ỹ ha'e Ipo'akapa va'e pegua jaiko.

Oapy vy ome'ẽmby regua

1 1 SENHOR oguy nhemboaty oĩaty gui oenoĩ Moisés. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
2 — Aipo're Israel kuery pe: SENHOR pe mba'emo peme'ẽ va'erã peruxe vy penerymba vaka e'ỹ vy vexa'i 'rã peru.
3 — Xapy'a rei peapy vy peme'ẽxe vy mymba ava ivaikue rei e'ỹ va'e 'rã peru.[a] Oguy nhemboaty oĩaty rokẽ peve 'rã peru, SENHOR renonde pendejou porã aguã.
4 Ime'ẽa ma mymba ome'ẽ va'erã akã áry opo omoĩ 'rã, hekovia SENHOR ojopy vy ojejavya ojao'i aguã.

---

[a] **1.3** Judeu kuery mba'emo oapy reve ome'ẽ 'rã Nhanderuete omboete aguã, ha'e'ỹ vy ojejavyague ombogue uka aguã, e'ỹ vy Nhanderuete pe ete oikoa oikuaa uka aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ha'e rire ma vaka ra'y ojuka 'rã SENHOR renonde. Ha'e gui huguykue
ma Arão ra'y kuery sacerdote ikuai va'e oexa uka vy omboayvipa 'rã altar
oguy nhemboaty oĩaty rokẽ rexei'i oĩ va'e yvýry rupi.
6 Ha'e gui oapy vy ogueru pyre oipiropa vy omboa'ypa 'rã.
7 Sacerdote Arão ra'y kuery omoendy 'rã tata altar áry, ha'e tata py omoĩve
ju 'rã xakã.
8 Ha'e gui xakã altar áry tata reve oĩ va'e py ma Arão ra'y kuery
sacerdote ikuai va'e omoĩ avi 'rã mymba omboa'y va'ekue, inhakãgue,
ikyrakue voi.
9 Ha'e rã hyekue ha'e hetymague ma sacerdote kuery ojoi 'rã yy py. Ha'e
gui mae 'rã oapy altar áry. Ha'e nunga ma oapy vy ome'ẽmby, heakuã
porã rã SENHOR ojou porã aguã.
10 — Xapy'a rei mymba reapy vy reme'ẽ va'erã ma kyrĩve va'e, vexa'i e'ỹ
vy kavara ri reru vy ma ava meme 'rã reru ivaikue rei e'ỹ va'e.
11 Ha'e va'e ma SENHOR renonde ojukaa 'rã altar yvýry kuaray ijapu'a'ia
katy. Huguykue ma Arão ra'y kuery sacerdote ikuai va'e omboayvipa 'rã
altar yvýry ha'e javi rupi.
12 Ha'e gui omboa'ypa 'rã, inhakãgue, ikyrakue voi. Ha'e vy sacerdote
omoĩ porã'i 'rã xakã altar áry tata oĩ va'e py.
13 Ha'e rã hyekue ha'e hetymague ma ojoi 'rã yy py. Ha'e nungakue ha'e
javi sacerdote ogueru vy oapypa 'rã altar áry. Ha'e nunga voi ma oapy vy
ome'ẽmby, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã.
14 — Ha'e gui xapy'a rei SENHOR pe reapy vy reme'ẽ va'erã guyra ri vy
ma reru 'rã pyku'i'i e'ỹ vy apykaxu xiĩ.
15 Ha'e gui altar oĩa py sacerdote ogueru vy opoapẽ py omopẽ 'rã ijaju'y
kãgue, ipire omondo e'ỹ re. Ha'e vy oapy 'rã altar áry. Ha'e rã huguykue
ma omboxyry 'rã altar yvýry rupi.
16 Ha'e rã hi'ai hague reve omboi vy omombo 'rã altar kuaray oua katy
tanhimbu oĩa py.
17 Ha'e vy ipepo guive omondoro 'rã omboa'y e'ỹ re. Ha'e vy sacerdote
oapypa 'rã altar áry, xakã tata py itui va'e áry. Ha'e nunga voi oapy vy
ome'ẽmby, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã.

Mba'emo aju guigua ome'ẽmby regua

2 1 — Ha'e gui xapy'a rei amongue va'e rei SENHOR pe mba'emo aju
guigua ome'ẽ vy ma ogueru 'rã trigo ku'ikue iporãve va'e.[b] Hi'áry ma
omoĩ 'rã azeite, ha'e gui hexeve heakuã porã va'e ju 'rã ogueru.
2 Ha'e nunga ogueraa 'rã Arão ra'y kuery sacerdote ikuai va'e pe. Ha'e
kuery ojopy 'rã teĩ po trigo ku'ikue, azeite ha'e heakuã porã va'e ha'e

---

[b] **2.1** Mba'emo aju guigua ma ha'e kuery ome'ẽ 'rã Nhanderuete omboete ha'e oguerovy'a aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

javi reve. Ha'e va'e ma oapy 'rã altar áry ome'ẽmby ha'e javi rekovia.
Ha'e va'e ma oapy vy ome'ẽmby, heakuã porã rã SENHOR ojou porã
aguã.
3 Ha'e rã mba'emo aju guigua ome'ẽ mbyre ndoapyi va'ekue ma Arão ha'e
ta'y kuery peguarã opyta. Ha'e nunga ma SENHOR pe oapy pyre regua
iky'a e'ỹ ete va'e.
4 — Ha'e gui xapy'a rei reru 'rã mba'emo aju guigua tatakua py ombojy
pyre reme'ẽ va'erã. Ha'eve mbojape imbovua revegua e'ỹ, trigo ku'ikue
iporãve va'e azeite reve omoapomo mbyre, ha'e mbojape ipererĩ'i va'e
imbovua revegua e'ỹ azeite py oikytypa pyre.
5 Xapy'a rei mba'emo aju oexyaty py oexy pyre ri reru vy ma trigo
ku'ikue gui imbovua revegua e'ỹ azeite reve omoapomo mbyre 'rã
ha'eve.
6 Remboa'y-a'ypa 'rã. Ha'e gui hi'áry renhoẽ 'rã azeite. Ha'e nunga ma
mba'emo aju guigua ome'ẽmby.
7 — Ha'e gui xapy'a rei mba'emo aju guigua reme'ẽ va'erã pairá py ri
rembojy vy ma trigo ku'ikue iporãve va'e gui 'rã rejapo azeite reve.
8 Ha'e nunga mba'emo aju guigua reme'ẽ va'erã rejapo ri vy reru 'rã
SENHOR pe. Sacerdote-a py 'rã reraa, ha'e va'e ju altar py ogueraa aguã.
9 Ha'e gui mba'emo aju guigua reme'ẽ va'e gui ma sacerdote oipe'a
'rã altar áry oapy va'erã ha'e javi rekovia. Ha'e nunga ma oapy vy
ome'ẽmby, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã.
10 Ha'e gui mba'emo aju guigua ome'ẽ mbyre ndoapyi va'ekue ma Arão
ha'e ta'y kuery pegua. Ha'e nunga ma SENHOR pe oapy pyre regua iky'a
e'ỹ ete va'e.
11 — Ha'e rami avi mba'emo aju guigua SENHOR pe peme'ẽ va'erã ma
ndapejapoi 'rã imbovua revegua. Mba'eta teĩve regua imbovua revegua
nda'evei SENHOR pe peapy vy peme'ẽ va'erã, neĩ ei revegua voi nda'evei.
12 Ha'e va'e regua gui ma peru 'rã SENHOR pe jypy'igua peme'ẽ va'erã, teĩ
altar áry ma nomoĩai 'rã heakuã porã aguã rami.
13 Mba'emo aju guigua reme'ẽ va'e ha'e javi 'rã remoe'ẽ juky py. Ha'e
nunga reme'ẽ nhavõ neremoe'ẽ e'ỹi 'rã juky, mba'eta Nderuete guexeve
guarã ojapo va'ekue kuaa ukaarã. Reme'ẽ va'e ha'e javi re 'rã remoĩ juky.
14 — SENHOR pe reru avi 'rã mba'emo aju jypy'i oiko va'ekue regua
iporãgueve reme'ẽ va'erã. Ha'eve 'rã mba'emo rary pyau guigua reme'ẽ
aguã, tata py rexy va'ekue, ha'yĩngy hary pyau va'e gui reumbiri
va'ekue.
15 Ha'e va'e áry renhoẽ 'rã azeite, ha'e hexeve reru 'rã heakuã porã va'e.
Ha'e nunga ma mba'emo aju guigua ome'ẽmby.
16 Mba'emo ra'yĩngy oumbiri pyre gui sacerdote oipe'a 'rã ome'ẽmby ha'e
javi rekovia oapy va'erã, azeite ha'e heakuã porã va'e ha'e javi reve. Ha'e
nunga ma SENHOR pe oapy vy ome'ẽmby.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Peteĩ rami ikuaia regua ome'ẽmby regua

3 1 — Ha'e gui amongue SENHOR renonde ogueru 'rã peteĩ rami ikuaia
regua ome'ẽ va'erã.[c] Ha'e rami vy ha'eve 'rã guymba ava e'ỹ vy
kunha ivaikue rei e'ỹ va'e.
2 Mymba ome'ẽ va'e akã áry opo omoĩ vy ojuka 'rã oguy nhemboaty oĩaty
rokẽ katy'i. Huguykue ma Arão ra'y kuery sacerdote ikuai va'e omboayvi
'rã altar yvýry ha'e javi rupi.
3 Peteĩ rami ikuaia regua ome'ẽ va'e gui ma oipe'a 'rã mba'emo SENHOR pe
oapy vy ome'ẽ va'erã: ikyra hyekue áry ha'e hyekue re oĩ va'ekue ha'e javi,
4 ha'e gui ipykyraxĩ mokoĩve, hi'áry ikyra ojao'i va'ekue, ikupe áry guare,
ha'e ipy'akue re ikyra oĩ va'ekue voi ipykyraxĩ reve omboipa 'rã.
5 Ha'e nunga ha'e javi Arão ra'y kuery oapy 'rã altar áry, mba'emo oapy vy
ome'ẽmby, xakã áry ae 'rã oapy. Ha'e va'e ma oapy vy ome'ẽmby, heakuã
porã rã SENHOR ojou porã aguã.
6 — Ha'e gui peteĩ rami ikuaia reguarã SENHOR pe mba'emo ome'ẽ aguã
ma ha'eve mymba kyrĩ'ive va'e ava e'ỹ vy kunha, ivaikue rei e'ỹ va'e anho.
7 Vexa'i ri ome'ẽ va'erã ogueru vy ma SENHOR renonde py ae 'rã ome'ẽ.
8 Ha'e vy ome'ẽ va'e akã áry opo omoĩ vy ojuka 'rã oguy nhemboaty oĩaty
roka py. Huguykue ma Arão ra'y kuery omboayvi 'rã altar yvýry rupi.
9 Peteĩ rami ikuaia regua ome'ẽ va'e gui ma oipe'a 'rã ikyrakue SENHOR pe
oapy aguã: huguaikue ipyxo kãgue katy'i omboi pyre ha'e javi, ha'e ikyra
hyekue áry ha'e hyekue re oĩ va'ekue ha'e javi.
10 Ipykyraxĩ mokoĩve omboi avi 'rã, mokoĩve áry ikyra oĩ va'e, ikupe
regua, ha'e gui ipy'akue re ha'e ipykyraxĩ re oĩ va'ekue ha'e javi 'rã omboi.
11 Ha'e va'e ha'e javi sacerdote oapypa 'rã altar áry, SENHOR pe tembi'u
oapy vy ome'ẽmby.
12 — Kavara ri ome'ẽ va'erã vy ma SENHOR renonde py 'rã ogueru.
13 Ha'e vy inhakã áry opo omoĩ vy ojuka 'rã oguy nhemboaty oĩaty roka
py. Huguykue ma Arão ra'y kuery omboayvi 'rã altar yvýry ha'e javi rupi.
14 Ha'e va'e regua ome'ẽ va'e gui oipe'a 'rã SENHOR pe oapy vy ome'ẽ
va'erã: ikyra hyekue áry ha'e hyekue re oĩ va'ekue ha'e javi,
15 ipykyraxĩ mokoĩve, mokoĩve áry ikyra oĩ va'ekue, ikupe regua, ha'e
ipy'akue regua oĩ va'ekue ipykyraxĩ reve omboipa 'rã.
16 Ha'e nunga ha'e javi sacerdote oapypa 'rã altar áry, tembi'u oapy vy ome'ẽmby,
heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã. Ikyrakue ha'e javi ma SENHOR pegua ae.
17 Po rami ma pendekorã oeja pyre raka'e rã peve guarã, pendekuaia jave
re, ha'e mamo rã pendekuaia py: ndape'ui 'rã ikyrakue neĩ huguykue
— he'i.

---

[c] **3.1** Peteĩ rami ikuaia regua ha'e kuery ome'ẽ 'rã Nhanderuete omboete ha'e hexeve peteĩ rami ikuaia oikuaa uka aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sacerdote kuery potae vy e'ỹ ojejavy vy mba'emo ome'ẽ aguã regua

4 1 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
2 — Ndeayvu ke Israel kuery pe. Ha'e vy aipo're 'rã: Xapy'a rei
amongue potae vy e'ỹ ojejavy 'rã SENHOR ojapo uka va'ekue rovai, xapy'a
rei ha'e nunga rovai py ojapo 'rã ojapo e'ỹ va'erã va'ekue.
3 Xapy'a rei sacerdote-rã omoĩ mbyre eteve voi ojejavy 'rã heta va'e kuery
opaga aguã rami avi omoingo vy. Ha'e rami vy ojejavyague re SENHOR pe
ome'ẽ 'rã peteĩ vaka ra'y ivaikue rei e'ỹ va'e.[d]
4 SENHOR renonde py vaka ra'y ogueru 'rã oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py.
Vaka ra'y akã áry opo omoĩ vy ojuka 'rã SENHOR renonde.
5 Huguykue regua ma sacerdote-rã omoĩ mbyre ogueraa 'rã oguy
nhemboaty oĩaty py.
6 Huguykue py okuã omoakỹ vy sete-kue 'rã omboayvi SENHOR renonde
py, henda iky'a e'ỹ va'e py ajukue okẽ regua oĩ va'e rexei.
7 Sacerdote huguy omoĩ avi 'rã altar heakuã porã va'e oapyaty va'e rakua
ikuai va'e apy re, SENHOR renonde py. Ha'e va'e altar ma oguy nhemboaty
oĩaty py oĩ. Ha'e gui huguy rembyrekue ma altar mba'emo oapyaty va'e
guýry onhoẽ 'rã, nhemboaty oĩaty rokẽ py oĩ va'e py.
8 Jejavya ojao'i ukaa aguã regua vaka ra'y ome'ẽmby gui omboipa 'rã
ikyrakue oĩ va'e ha'e javi: ikyra hyekue áry, hyekue re oĩ va'ekue ha'e javi,
9 ipykyraxĩ mokoĩve, mokoĩve re ikyra oĩ va'ekue, ikupe regua, ha'e
ipy'akue regua oĩ va'ekue ipykyraxĩ reve omboipa avi 'rã,
10 peteĩ rami ikuaia regua vaka ra'y ome'ẽmby gui omboia rami avi. Ha'e
vy sacerdote oapypa 'rã altar mba'emo oapyaty va'e áry.
11 Ha'e rã vaka ra'y pirekue, ho'okue ha'e javi, inhakãgue, ipykue, hyekue,
ha'e hepoxikue,
12 vaka ra'y retekue ha'e javi ma ogueraa 'rã teta ikuaia gui mombyry'i peteĩ
henda iky'a e'ỹa py. Tanhimbukue omomboaty py 'rã oapypa tata py, xakã áry.

Números 15.22-26

13 — Xapy'a rei Israel kuery ha'e javi potae vy e'ỹ ojejavy teĩ ha'e
nungakue avave rei ndoikuaai ranhe, xapy'a rei ojapo e'ỹ va'erã va'ekue
py ojejavy okuapy 'rã SENHOR ojapo uka va'ekue rovai.
14 Ha'e gui ha'e kuery ojejavyague oikuaa ri ramo pavẽ ogueru 'rã vaka
ra'y ojejavyague re ome'ẽ va'erã. Ha'e vy oexa uka 'rã okuapy oguy
nhemboaty oĩaty roka py.
15 Vaka ra'y akã áry ha'e kuery mongetaaty kuery omoĩ 'rã opo SENHOR
renonde. Ha'e rire vaka ra'y ojukaa 'rã SENHOR renonde.

---

[d] **4.3** Jejavya regua ome'ẽmby ma ha'e kuery ome'ẽ ojejavyague ombogue uka aguã. Ha'e nunga ome'ẽ reve ojejavyague omombe'upa Nhanderuete oiky'a'o ju aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Vaka ra'y ruguykue regua sacerdote-rã omoĩ mbyre ojopy vy ogueraa
'rã oguy nhemboaty oĩaty py.
17 Ha'e vy huguykue py okuã omoakỹ vy sete-kue 'rã omboayvi SENHOR
renonde py, cortina okẽ regua rexei.
18 Huguykue omoĩ avi 'rã altar oĩ va'e rakua apy re, SENHOR renonde oguy
nhemboaty oĩaty py. Ha'e rã huguy rembyrekue ha'e javi ma onhoẽ 'rã
altar mba'emo oapyaty va'e nhemboaty oĩaty rokẽ py oĩ va'e guýry.
19 Vaka ra'y gui ikyrakue omboipa vy oapypa 'rã altar áry.
20 Ha'e va'e vaka ra'y re ojapo 'rã jejavya regua vaka ra'y ome'ẽmby re
ojapoa rami avi. Ha'e rami ae 'rã ojapo, ha'e kuery ojejavyague sacerdote
ojao'i uka vy. Ha'e rami rã ha'e kuery operdoaa 'rã.
21 Ha'e va'e rire vaka ra'y retekue oipe'aa 'rã heravy teta ikuaia gui
mombyry'i. Ha'e vy oapypa 'rã jypy vaka ra'y oapyague rami avi. Ha'e va'e
ma heta va'e kuery ojejavyague regua ome'ẽmby.

Yvatekueve potae vy e'ỹ ojejavy vy mba'emo ome'ẽ aguã regua

22 — Ha'e gui huvixa kuery va'e regua potae vy e'ỹ ojejavy 'rã SENHOR
ojapo uka va'ekue regua e'ỹ ojapoa py. Ha'e vy ha'e nunga py opaga aguã
rami 'rã oiko,
23 ha'e gui ojejavyague ixupe oikuaa ukaa ramo ogueru 'rã kavara ivaikue
rei e'ỹ va'e ome'ẽ va'erã.
24 Kavara akã áry opo omoĩ vy SENHOR renonde ojuka 'rã oapy pyrã
ojukaaty py. Ha'e nunga ma jejavya regua ome'ẽmby.
25 Ha'e gui jejavya regua ome'ẽ mbyre ruguy py sacerdote okuã re omoakỹ
vy ombovy 'rã altar mba'emo oapyaty va'e rakua ikuai va'e apy re. Ha'e rã
huguy rembyrekue ma onhoẽmba 'rã altar mba'emo oapyaty va'e yvýry
rupi.
26 Ome'ẽ mbyre kyrakue ma oapypa 'rã altar áry, peteĩ rami ikuaia regua
ome'ẽmby kyrakue oapya rami avi. Ha'e rami py sacerdote ojao'i uka 'rã
huvixa ojejavyague. Ha'e ramo operdoaa 'rã.

Mava'e rã rei potae vy e'ỹ ojejavy vy mba'emo ome'ẽ aguã regua

27 — Ha'e gui xapy'a rei mava'e rã rei pendeyvy re oiko va'e regua
ojejavy 'rã potae vy e'ỹ, SENHOR ojapo uka e'ỹ va'ekue ojapoa py. Ha'e
rami vy opaga aguã rami va'e 'rã oiko.
28 Ha'e gui ojejavyague ixupe oikuaa ukaa ramo ogueru 'rã kavara ivaikue
rei e'ỹ va'e ome'ẽ va'erã, ojejavyague regua.
29 Ojejavyague regua ome'ẽ va'e akã áry opo omoĩ vy ojuka 'rã oapy pyrã
ojukaaty py ae.
30 Ome'ẽmby ruguy py sacerdote okuã omoakỹ vy ombovy 'rã altar
mba'emo oapyaty va'e rakua apy re. Ha'e rã huguy rembyrekue ma
onhoẽmba 'rã altar yvýry rupi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

31 Ikyrakue ma omboipa 'rã peteĩ rami ikuaia regua re ome'ẽmby rami
avi. Sacerdote oapy 'rã altar áry, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã.[e]
Ha'e rami sacerdote ojao'i uka 'rã ojejavyague, ha'e ramo operdoaa 'rã.
32 — Ha'e rami teĩ xapy'a rei vexa'i ri ojejavyague regua ome'ẽ vy ma
kunha ivaikue rei e'ỹ va'e 'rã ogueru.
33 Ha'e rami vy ojejavyague regua ome'ẽmby akã áry opo omoĩ vy ojuka
'rã ojejavyague re, mba'emo ome'ẽmby oapyaty py ae.
34 Ojejavyague regua ome'ẽmby ruguykue py sacerdote okuã omoakỹ
vy ombovy 'rã altar mba'emo oapyaty va'e rakua apy re. Ha'e rã huguy
rembyrekue ma onhoẽmba 'rã altar yvýry rupi.
35 Ha'e rã ikyrakue ma omboipa 'rã, peteĩ rami ikuaia regua ome'ẽmby re
ojapoa rami avi. Ha'e vy sacerdote oapy 'rã altar áry, SENHOR pe mba'emo
oapy va'e áry. Ha'e rami sacerdote ojao'i uka 'rã ojejavyague. Ha'e ramo
operdoaa 'rã.

Amongue va'e rei oikuaa e'ỹ re ojejavy vy mba'emo ome'ẽ aguã regua

5 1 — Xapy'a rei amongue ojejavy 'rã po rami: Mba'emo oiko rã oexa e'ỹ
vy oendu teĩ huvixa omboayvua py voi nomombe'uxei 'rã. Mba'emo
oikuaa va'eri nomombe'ui vy hexe ae 'rã oĩ ojejavyague re opaga aguã.
2 Xapy'a rei amongue ojopy 'rã mba'emo ha'eve'ỹ va'e re, vixo ha'eve'ỹ
va'e re'õgue re mba'e, mymba ha'eve'ỹ va'e re'õgue, e'ỹ vy yvy rupi
onhembotyryry va'e ha'eve'ỹ va'e re'õgue re. Ha'e nunga avave rei ndoexaai
teĩ ha'e ae ju ha'eve'ỹ va'e ojeapo vy ha'e ae oiko 'rã opaga aguã rami.
3 Ha'e rami e'ỹ vy xapy'a rei ojopy 'rã ava guigua ha'eve'ỹ va'e re, ha'e
nunga oĩ va'e re rei onhemongy'a 'rã. Potae vy e'ỹ opoko teĩ oikuaa nho
vy opaga aguã rami 'rã oiko.
4 Ha'e rami e'ỹ vy amongue ijayvu vy oura rive 'rã ojapo vai aguã re, e'ỹ
vy ojapo porã aguã re teĩ, ha'e rami rei oura rivea rupi ijayvu 'rã oikuaa
pota vy e'ỹ, teĩ oikuaa nho vy ha'e nunga káuxa oiko 'rã opaga aguã rami.
5 Ha'e ramigua py ri opaga aguã rami oiko rire omombe'upa 'rã mba'e py
ete'i pa ojejavya,
6 ha'e ome'ẽ 'rã ojejavyague regua. Ha'e rami vy SENHOR pe ogueru 'rã
mymba kyrĩve va'e, vexa'i kunha, e'ỹ vy kavara kunha, ojejavyague regua
ome'ẽ va'erã. Ha'e ramo sacerdote ojao'i uka 'rã ojejavyague.

---

[e] **4.31** Mboapy regua ome'ẽmby pe anho "Heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã" 'ea va'e. Ha'e va'e ma oapy vy ome'ẽmby (capítulo 1), mba'emo aju guigua ome'ẽmby (capítulo 2), ha'e peteĩ rami ikuaia regua ome'ẽmby (capítulo 3). Ha'e va'e mboapy regua ome'ẽmby ma ome'ẽxea'i py 'rã ome'ẽ, Nhanderuete omboetea rupi. Ha'e rã amboae regua ome'ẽmby pe ma "Heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã" nde'i, mba'eta ojejavyague re ome'ẽ, Nhanderuete ombogue aguã. Ha'e va'e ma jejavya regua ome'ẽmby (4.1–5.7). Ha'e rami avi jejavya regua ome'ẽmby gui voi ikyrakue oapy rã ha'e nunga pe "Heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã" he'i avi 'rã, mba'eta peteĩ rami ikuaia regua ome'ẽmby rami oapy (4.31).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Ha'e gui vexa'i kunha ndojoui ri vy SENHOR pe ogueru 'rã mokoĩ apykaxu
e'ỹ vy mokoĩ jeruxi, opaga aguã rami oikoague re ome'ẽ va'erã. Peteĩ ma
ojejavyague regua 'rã ome'ẽ, ha'e rã amboae ma oapy vy ome'ẽmby.
8 Sacerdote pe mokoĩve ome'ẽ rã jejavya regua ranhe 'rã ojuka. Ha'e rami
vy opoapẽ py omopẽ 'rã ijaju'y kãgue, ipire omondo e'ỹ re.
9 Ha'e gui jejavya regua ome'ẽmby ruguykue gui ma ogueraa vy
omboayvipa 'rã altar yke rupi. Ha'e rã huguy rembyrekue ma altar guýry
rupi onhoẽmba 'rã. Ha'e va'e ma jejavya regua ome'ẽmby.
10 Ha'e gui amboae guyra ma oapy 'rã ipara oĩa rami vy. Ha'e rami
sacerdote ojao'i uka 'rã ojejavyague. Ha'e rã operdoaa 'rã.
11 Xapy'a rei mokoĩ apykaxu e'ỹ vy mokoĩ jeruxi ogueru aguã ndojoui ri
vy, ojejavya regua ome'ẽ va'erã togueru peteĩ ryru trigo ku'ikue iporãve
va'e.[f] Ha'e va'e áry tomoĩ eme guive azeite, neĩ heakuã porã va'e, jejavya
regua ome'ẽmby ramo.
12 Sacerdote pe ha'e va'e ome'ẽ ramo ojara 'rã peteĩ po renyẽ ha'e javi
rekovia. Ha'e va'ekue ma SENHOR pe oapy 'rã altar áry, oapy vy ome'ẽmby
oĩ va'e áry ju. Ha'e va'e ma jejavya regua.
13 Ha'e rami sacerdote ojao'i uka 'rã mba'emo py rei tema ojejavyague.
Ha'e ramo operdoaa 'rã. Ha'e rã ndoapyi va'ekue ma sacerdote kuery
pegua, mba'emo aju guigua ome'ẽ mbyre re ojapoa rami.

SENHOR pegua nomboeteiague re ome'ẽ aguã regua

14 SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
15 — Ha'e gui xapy'a rei amongue ojapo 'rã ojapo e'ỹ va'erã va'ekue, ha'e
potae vy e'ỹ ojejavy 'rã mba'emo SENHOR pegua iky'a e'ỹ va'e oĩ va'e py.
Ha'e rami vy guymba kuery ikuai va'e gui ogueraa 'rã SENHOR pe peteĩ
vexa'i ivaikue rei e'ỹ va'e ome'ẽ va'erã. Ha'e va'e repy re reikuaa 'rã hatã'i
va'e prata guigua mbovy paa, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporua va'e rami,
mba'emo omboekovia aguã regua ome'ẽmby.
16 Ha'e rami py oguerupa ju 'rã SENHOR pe ndoguerupai va'ekue. Hi'áry
omoĩ retave ju 'rã, peteĩ nhiruĩ ikuai nhavõ áry peteĩ-teĩ ju 'rã ome'ẽve.
Sacerdote pe ae 'rã ome'ẽ. Ha'e ramo sacerdote ojao'i uka 'rã ojejavyague,
mba'emo omboekovia aguã regua vexa'i ome'ẽ va'ekue py ae. Ha'e ramo
operdoaa 'rã.

Potae vy e'ỹ ojejavyague re mba'emo ome'ẽ aguã regua

17 — Xapy'a rei amongue ojejavy 'rã SENHOR ojapo uka va'ekue rupi
e'ỹ. Potae vy e'ỹ ojapo teĩ oiko 'rã opaga aguã rami, ha'e vy hexe ae 'rã oĩ
ojejavyague re opaga aguã.

---

[f] **5.11** Apy "peteĩ ryru" he'ia ma mokoĩ litro va'e re ijayvu vy, ha'e rã trigo ri rã peteĩ quilo va'e (Lucas 2.24).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Ha'e rami vy guymba kuery gui ogueraa 'rã sacerdote pe peteĩ vexa'i
ivaikue rei e'ỹ va'e. Hepy reikuaa rami ome'ẽ 'rã ojejavyague omboekovia
aguã. Ha'e ramo ha'e va'e py sacerdote ojao'i uka 'rã potae vy e'ỹ
ojejavyague. Ha'e ramo operdoaa 'rã.
19 Ha'e va'e ma mba'emo omboekovia aguã regua ome'ẽmby, SENHOR pe
opaga aguã rami oiko rire.

Amongue oikuaa teĩ ojejavy nho vy mba'emo ome'ẽ aguã regua

6 1 SENHOR ijayvuve Moisés pe. Ha'e vy aipoe'i:
2 — Xapy'a rei amongue ojejavy 'rã, ojapo vai 'rã SENHOR rovai. Xapy'a
rei oirũ pe nome'ẽ jevyxei 'rã mba'emo oĩa py omoĩ porã uka va'ekue, e'ỹ vy
mba'emo repyrã ome'ẽ va'ekue, mba'emo re imondaague mba'e, oirũ okoreague,
3 omokanhy mbyre ojou teĩ ha'e nunga pe "Ndajoui" he'i 'rã oura rive vy,
e'ỹ vy amboae ramigua py avakue ojejavy jepiaty rami.
4 Ha'e rami ojejavyague oikuaa pavẽ ramo ome'ẽ jevy nho 'rã imondaague
rekovia, e'ỹ vy okoreague rekovia, hexeve omoĩ porã va'ekue, mba'emo
omokanhy mbyre ojou va'ekue,
5 e'ỹ vy ha'e nunga ha'e javi re oura riveague. Omboekoviapa ju 'rã
ha'ekue'i rami. Ha'e va'e áry omoĩve'i ju 'rã, peteĩ nhiruĩ ikuai nhavõ
áry peteĩ-teĩ ju 'rã ome'ẽve. Ija kuery pe ae 'rã ome'ẽ, ojejavyague re
omboekovia aguã regua ome'ẽa árave.
6 Omboekovia aguã regua ome'ẽ va'erã ma SENHOR pe ogueru 'rã
guymba kuery gui vexa'i ivaikue rei e'ỹ va'e, mbovy repy reikuaa rami
omboekovia aguã regua ome'ẽ va'erã. Sacerdote pe ae 'rã ogueru.
7 Ha'e ramo ojejavyague sacerdote ojao'i uka 'rã SENHOR renonde. Ha'e
ramo operdoaa 'rã ojejavya py opaga aguã rami oikoague.

Mba'emo oapya vy ome'ẽmby regua lei oĩa

8 SENHOR aipoe'ive Moisés pe:
9 — Ejapo uka na Arão ha'e ta'y kuery pe. Ha'e vy aipo're: Po rami 'rã
mba'emo peme'ẽ peapy vy. Oapy vy ome'ẽ mbyre ma altar áry 'rã opyta
pytũ mbukukue ko'ẽ peve, tata altar áry hendy riae reve.
10 Ha'e gui ma sacerdote onhemonde 'rã ao puku ajukue iporãve va'e
guigua py, ha'e kaxõ ajukue iporãve va'e guigua py opire reia áry. Ha'e
rami vy altar áry tata ome'ẽ mbyre oapypa ma rire tanhimbu oguerova
'rã ha'e gui, altar yvýry ju ranhe 'rã omoĩ.
11 Ha'e gui oao omboekoviapa vy amboae ju 'rã omoĩ. Ha'e vy tanhimbu
ogueraa 'rã teta ikuaia gui mombyry'i, peteĩ henda iky'a e'ỹa py.
12 Altar áry tata hendy riae 'rã oiny. Pembogue eme. Ko'ẽ nhavõ hi'áry
sacerdote omoĩve 'rã xakã, ha'e gui ha'e va'e áry ju 'rã omoĩ oapy vy
ome'ẽmby, ha'e gui ha'e va'e áry ju 'rã oapy mba'emo kyrakue peteĩ rami
ikuaia regua, ome'ẽ mbyre guigua.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Altar áry tata hendy riae 'rã oiny. Pembogue eme.

Mba'emo aju guigua ome'ẽmby regua lei oĩa

14 — Po rami 'rã peme'ẽ mba'emo aju guigua. SENHOR renonde altar oĩ
va'e py 'rã Arão ra'y kuery ome'ẽ.
15 Ha'e kuery regua peteĩ ma mba'emo aju guigua ome'ẽmby gui ojopy 'rã
peteĩ po renyẽ trigo ku'ikue iporãve va'e azeite reve. Ojopy avi 'rã heakuã
porã va'e ome'ẽmby revegua ha'e javi. Ha'e va'e ma altar áry omoendy 'rã
ome'ẽmby ha'e javi rekovia, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã.
16 Ha'e rã hembyrekue ma Arão ha'e ta'y kuery ho'u 'rã. Imbovua reve'ỹ 'rã
ho'u henda iky'a e'ỹa py. Oguy nhemboaty oĩaty roka rupi 'rã ho'u okuapy.
17 Ha'e rami avi ndoexyi 'rã imbovua reve. Ha'e kuery peguarã ae xee
aeja xevygua oapy vy ome'ẽmby regua. Ha'e nunga ma iky'a e'ỹ ete va'e,
jejavya regua ha'e mba'emo omboekovia aguã regua ome'ẽmby rami avi.
18 Arão ra'y kuery va'e regua ha'e javi 'rã ho'u ha'e va'e gui. Ha'e rami aguã
pendekorã aeja va'ekue raka'e rã peve, pendekuaia pukukue reguarã, SENHOR pe
oapy vy ome'ẽmby regua. Ha'e va'e re ovy va'e rei tema iky'a e'ỹ va'e avi 'rã opyta.

Sacerdote kueryrã omoĩa jave mba'emo ome'ẽ aguã regua

19 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive Moisés pe:
20 — Pova'e nunga ma Arão ha'e ta'y kuery ome'ẽ 'rã SENHOR pe
sacerdote-rã omoĩa ára py. Peteĩ ryru trigo ku'ikue iporãve va'e ome'ẽ riae
jepi 'rã mba'emo aju guigua ome'ẽ mbyrã. Mbyte peve ma aje'ivekue 'rã
ome'ẽ, ha'e rã hembyrekue ma ka'arukue 'rã.
21 Ha'e va'e ma ombojy 'rã oexyaty py azeite reve, omona porã 'rã guive
ogueru aguã. Pẽgue-pẽgue'i mbixy ma ogueru 'rã mba'emo aju guigua
ome'ẽ aguã, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã.
22 Ha'e gui Arão ra'y kuery va'e regua hekovia sacerdote-rã omoĩ mbyre
ma ha'ekue rami ae 'rã ojapo. Raka'e rã peve guarã ojapo uka pyre rami
vy oapy 'rã SENHOR peguarã ae.
23 Ha'e rami 'rã mba'emo aju guigua ome'ẽmby peapypa, ndape'ui 'rã.

Jejavya regua ome'ẽmby regua lei oĩa

24 SENHOR aipoe'ive Moisés pe:
25 — Aipo're Arão ha'e ta'y kuery pe: Po rami 'rã peme'ẽ jejavya regua.
Mba'emo oapy vy ome'ẽmby ojukaaty py ae 'rã pejuka jejavya regua,
SENHOR renonde. Ha'e va'e ma iky'a e'ỹ ete va'e.
26 Jejavya regua mboaxaare sacerdote ae 'rã ho'u. Henda iky'a e'ỹa py 'rã
ho'u, oguy nhemboaty oĩaty roka py.
27 Ome'ẽ mbyre ro'okue re ovy va'e ha'e javi tema iky'a e'ỹ va'e avi 'rã
opyta. Ha'e gui oao re ri huguy omboayvi xapy'a vy ma omboayviague
ojoi 'rã henda iky'a e'ỹa py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 Yapo guigua py ri ombojy rire ma ombovo 'rã hyrukue. Ha'e rã overa
va'e guigua py ri ombojy rire ma oipyeipa porã, ha'e ojoi 'rã yy py.
29 Ha'e va'e ma sacerdote regua ha'e javi 'rã ho'u. Iky'a e'ỹ ete va'e.
30 Ha'e rã jejavya regua ome'ẽ mbyre ro'okue ma ndape'ui 'rã teĩve, oguy
nhemboaty oĩaty py huguykue peru rire, henda iky'a e'ỹ va'e py jejavya
ojao'i ukaa aguã. Ha'e nunga ma tata py 'rã peapypa.

Mba'emo omboekovia aguã regua ome'ẽmby regua lei oĩa

7 1 — Po rami 'rã peme'ẽ mba'emo omboekovia aguã regua. Ha'e va'e
ma iky'a e'ỹ ete va'e.
2 Mba'emo omboekovia aguã regua ome'ẽmby ma oapy vy ome'ẽmby
ojukaaty py ae avi 'rã pejuka. Ha'e gui huguykue ma omboayvia 'rã altar
áry ha'e javi rupi.
3 Ikyrakue ma omboaxapa 'rã, huguaikue ha'e hye áry ikyra oĩ va'ekue
voi,
4 ha'e gui ipykyraxĩgue mokoĩve, hexe ikyra oĩ va'ekue ikupe reguare, ha'e
ipy'akue regua ipykyraxĩgue reve omboipa 'rã.
5 Altar áry 'rã sacerdote oapy, SENHOR pe oapy vy ome'ẽ mbyrã. Ha'e va'e
ma mba'emo omboekovia aguã regua ome'ẽmby.
6 Sacerdote regua ha'e javi 'rã ho'u henda iky'a e'ỹ va'e py. Iky'a e'ỹ ete
va'e.
7 Jejavya regua peme'ẽa rami ae avi 'rã peme'ẽ mba'emo omboekovia aguã
regua. Mokoĩve regua lei ma peteĩ'i. Ha'e va'e py sacerdote ojao'i uka 'rã
jejavya, rire ixupegua ae 'rã opyta ndoapyi va'ekue.
8 Amongue rekovia sacerdote oapy vy ome'ẽ rire ipirekue opyta 'rã
ixupegua ae.
9 Omboxyryryaty py, e'ỹ vy oexyaty áry ombojy pyre ma sacerdote
peguarã meme 'rã opyta, tatakua py mba'emo aju guigua oexy pyre rami
avi.
10 Mba'eta mba'emo aju guigua ome'ẽ mbyre, azeite reve omoapomo
mybre e'ỹ vy ipiru va'e teĩ ma Arão ra'y kuery pegua meme.

Peteĩ rami ikuaia regua ome'ẽmby regua lei oĩa

11 — Po rami 'rã peme'ẽ peteĩ rami ikuaia regua. Amongue va'e rei
ha'eve SENHOR pe ome'ẽ aguã.
12 SENHOR oguerovy'aa rupi ri ome'ẽ vy oguerovy'aa rupi ome'ẽ va'e reve
ogueru avi 'rã mbojape imbovua revegua e'ỹ azeite py omoapomo mbyre,
ha'e mbojape ipererĩ'i va'e imbovua revegua e'ỹ azeite py oikyty pyre, ha'e
mbojape trigo ku'ikue iporãve va'e guigua azeite reve omoapomo porã
mbyre.
13 Ha'e va'e mbojape reve ogueru avi 'rã mbojape imbovua revegua ome'ẽ
va'erã, peteĩ rami ikuaia regua reve oguerovy'aa rupi ome'ẽ mbyrã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Mba'emo ome'ẽmby ha'e javi regua gui ogueru avi 'rã peteĩ mbojape
SENHOR pe ome'ẽ va'erã. Ha'e va'e ma peteĩ rami ikuaia regua ome'ẽmby
ruguykue sacerdote omboayvi rire ixupe guarã ae 'rã opyta.
15 Peteĩ rami ikuaia reguare ome'ẽa árave 'rã ho'upa oguerovy'aa rupi
ome'ẽmby ro'okue. Mba'eve ndoejai 'rã ko'ẽ rã guarã.
16 — Ha'e gui xapy'a rei amongue onhemboayvua rupi ri mba'emo
ome'ẽ, e'ỹ vy ha'e ae'i onhenhandua rami ome'ẽ teĩ ome'ẽa árave ae 'rã
ho'ua. Xapy'a rei mba'emo hembyre ramo ko'ẽgue ha'eve teri ho'ua aguã.
17 Ha'e rã mboapy ára peve ri ome'ẽ mbyre ro'okue hembyre ramo ma
oapypaa 'rã tata py.
18 Mba'eta xo'o peteĩ rami ikuaia regua ome'ẽ mbyre ma mboapy ára peve
ri ho'ua ramo heruare ndojou porãai 'rã, ome'ẽ va'ekue voi ndovarei 'rã.
Ha'e nunga ma ha'eve'ỹ va'e. Hi'uare re ae 'rã oĩmba ojejavyague re opaga
aguã.
19 — Ha'e gui mba'emo ha'eve'ỹ va'e re xo'o ovy ramo ma ndo'uai
'rã. Tata py 'rã oapypaa. Ha'e rã xo'o ome'ẽ mbyre regua ma amongue
ojeky'a'o ukapa va'ekue rei 'rã ha'eve ho'u aguã.
20 Ha'e rami avi amongue ojeky'a'o uka va'ekue'ỹ ri, peteĩ rami ikuaia
regua SENHOR pe ome'ẽ mbyre xo'o ho'u ramo, oipe'aa 'rã heta va'e kuery
mbyte gui.
21 Ha'e rami avi xapy'a rei amongue opoko 'rã mba'emo ha'eve'ỹ va'e
re, avakue guigua ha'eve'ỹ va'e, e'ỹ vy mymba ha'eve'ỹ va'e, e'ỹ vy
onhembotyryry va'e ha'eve'ỹ va'e guigua re. Ha'e gui ha'e va'e peteĩ rami
ikuaia regua SENHOR pe ome'ẽ mbyre xo'o gui ho'u ramo oipe'aa 'rã heta
va'e kuery mbyte gui.

Ikyrakue ha'e huguykue Nhanderuete ndo'u ukaiague

22 SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
23 — Ndeayvu 'rã Israel kuery pe. Ha'e vy aipo're: Pe'u eme vaka kyra,
neĩ vexa'i ha'e kavara kyra voi.
24 Ha'e gui mymba omano rive va'ekue, ha'e inharõ va'e rembia kyrakue
ha'eve 'rã amboae rami peiporu aguã, ha'e rã pe'u aguã ma nda'evei.
25 Mba'eta SENHOR pe oapy vy ogueru pyre kyrakue ho'u va'e rei ma
oipe'aa 'rã heta va'e kuery mbyte gui.
26 Ndape'ui 'rã huguy mamo rã peĩa py, neĩ guyra neĩ vaka guigua.
27 Huguy ho'u va'e rei tema oipe'aa 'rã heta va'e kuery mbyte gui.

Sacerdote kuery pegua re ijayvua

28 SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
29 — Ndeayvu ke Israel kuery pe. Ha'e vy aipo're: Peteĩ rami ikuaia
regua amongue ome'ẽ vy ogueru 'rã SENHOR pe. Ha'e gui peteĩ rami
ikuaia regua ome'ẽmby gui

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

30 opo py ae 'rã oipe'a heruvy SENHOR pe oapy vy ome'ẽ va'erã. Ipexo
kyrakue ma ogueru 'rã ipexokue reve. Ha'e va'e SENHOR renonde oupi vy
ombovava reve 'rã ome'ẽ.
31 Ikyrakue ma sacerdote oapy 'rã altar áry, ha'e rã ipexokue ma Arão ha'e
ta'y kuery peguarã opyta.
32 Hi'ugue oiporu kuaa regua voi ome'ẽ 'rã sacerdote pe, peteĩ rami ikuaia
regua ome'ẽ va'e gui oipe'a va'ekue.
33 Mba'eta Arão ra'y kuery va'e regua peteĩ rami ikuaia regua ome'ẽmby
ruguykue mboayviare ha'e ikyrakue rapyare, ha'e va'e ae 'rã ogueraa
hi'ugue oiporu kuaa regua ojeupe guarã.
34 Mba'eta xejeupe guarã ae aipe'a uka peteĩ rami ikuaia regua mymba
pexokue ha'e hi'ugue Israel kuery ome'ẽ va'ekue gui, ha'e sacerdote Arão
ha'e ta'y kuery pe ju amboaxa. Raka'e rã peve guarã ha'eve 'rã Israel
kuery gui ojopy aguã.
35 Ha'e nunga ae ma opyta Arão ha'e ta'y kuery peguarã, mba'emo
SENHOR pe oapy vy ome'ẽ mbyre regua, SENHOR pegua sacerdote-rã
omoĩa ára guive ha'e kuery peguarã aeja.
36 Ha'e kuery omoĩa ára py ha'e nunga ae xee SENHOR xeayvu Israel kuery
ome'ẽ aguã ha'e kuery pe, hamymino kuery rekorã avi aeja raka'e rã peve
guarã — he'i.
37 Ha'e rami ae 'rã peme'ẽ mba'emo oapy vy ome'ẽmby, mba'emo aju
guigua, jejavya regua, mba'emo omboekovia aguã regua, ojeky'a'o aguã
regua ha'e peteĩ rami ikuaia regua.
38 Moisés pe SENHOR ae ojapo uka va'ekue Sinai yvyty re. Ojapo ukaa ára
guive Israel kuery mba'emo ogueru aguã SENHOR pe Sinai regua tekoa
e'ỹa py.

Êxodo 29.1-37

8 1 SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
2 — Eraa Arão ha'e ta'y kuery ijao puku reve, ha'e azeite SENHOR
pe nhomboaxaa aguã regua avi, ha'e gui peteĩ vaka ra'y jejavya re reme'ẽ
va'erã, ha'e mokoĩ vexa'i, ha'e gui ajaka mbojape imbovua revegua e'ỹ va'e
oĩa.
3 Oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py emboaty uka heta va'e kuery ha'e javi
— he'i.
4 Ha'e ramo Moisés ojapo SENHOR ojapo ukaague rami. Ha'e ramo heta
va'e kuery ma oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py onhemboatypa okuapy.
5 Moisés aipoe'i ijaty va'e kuery pe:
— Namigua ma SENHOR ojapo uka va'ekue nhandevy — he'i vyve
6 Arão ha'e ta'y kuery ogueru vy ombojau yy py.
7 Omonhemonde Arão kamixa puku py, ha'e ku'akuaa ju omoĩ. Omoĩ ao
puku sacerdote pegua. Hexe omoĩ avi hi'árygua, ha'e manto sacerdote

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pegua ae omoĩ vy oku'akua avi manto regua py ae, ita oĩmbaa va'e py.
Ha'e vy omoatyrõmba porã'i hexe.
8 Ha'e gui ma omoĩ avi pexo regua, ha'e pexo regua re ma Urim ha'e
Tumim ju omoĩ.[g]
9 Inhakã re oimama imoiny ingorarã, ha'e ingora re henonde katy omoĩ
avi ouro guigua ipererĩ'i va'e hakã regua iky'a e'ỹ va'erã, Moisés pe
SENHOR ojapo ukaague rami vy.
10 Ha'e rami rã azeite SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua Moisés
ogueru vy omoĩ ombojeroviaaty re, ha'e mba'emo ikuai va'e ha'e javi re,
iky'a e'ỹ va'erã omboaxa vy.
11 Altar áry rupi ma sete-kue azeite omboayvi. Omboayvi altar re
hembiporu ikuai va'e rupi, hy'a guaxu ha'e henda rupi guive, iky'a e'ỹ
va'erã omboaxa vy.
12 Ha'e va'e rire Arão akã áry ju azeite SENHOR pe nhomboaxaa aguã
regua onhoẽ, iky'a e'ỹ va'erã omboaxa vy.
13 Ha'e gui Moisés omonhemboja avi Arão ra'y kuery. Ha'e vy kamixa
puku py omonhemonde vy ha'e kuery oiku'akua avi ku'akuaa py. Akã
reguarã oimama avi imoiny, SENHOR ijayvuague rami vy.
14 Vaka ra'y ogueru ruka avi jejavya regua ome'ẽ va'erã. Vaka ra'y akã
áry Arão ha'e ta'y kuery opo omoĩ jejavya regua ome'ẽ va'erã.
15 Ha'e rã Moisés ojuka vy ojopy huguykue, ha'e vy okuã py oikyty altar
rakua ikuai va'e re. Ha'e rami vy oiky'a'o altar. Huguy rembyrekue ma
altar yvýry onhoẽmba. Ha'e rami vy omboaxa iky'a e'ỹ va'erã, hi'áry
ojejavyague ojao'i uka aguã.
16 Ha'e gui ma hyekue áry ha'e ipy'akue re ikyra oĩ va'ekue ogueru
ipykyraxĩgue mokoĩve ikyrakue reve. Ha'e vy Moisés oapypa altar áry.
17 Ha'e rã vaka ra'y regua altar áry ndoapyi va'ekue ma ha'e kuery rekoa
gui mombyry'i oapy, ipirekue, xo'o ha'e hepoxi ha'e javi reve, Moisés pe
SENHOR ojapo ukaague rami vy.
18 Ha'e va'e rire vexa'i oapy vy ome'ẽ va'erã ju ogueru ruka. Vexa'i akã
áry ma Arão ha'e ta'y kuery opo omoĩ.
19 Moisés ojuka vy huguykue omboayvipa altar áry ha'e javi rupi.
20 Omboa'ypa vexa'i. Inhakãgue ma Moisés oapy, ipẽgue ha'e ikyrakue reve.
21 Hyekue, hetymague ma ojoipa ranhe yy py. Ha'e gui vexa'i ha'e javi
Moisés oapy altar áry, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã. Ixupegua
oapy vy ome'ẽmby opyta, Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami vy.
22 Ha'e gui amboae vexa'i ju ogueru ruka sacerdote-rã mboaxaarã.
Vexa'i akã áry Arão ha'e ta'y kuery omoĩ opo.
23 Moisés ojuka vy huguykue gui ojara vy ombovy Arão nambi, ikuã
guaxu ha'e ipyxã guaxu oiporu kuaa regua re meme.

---

[g] **7.8** Urim ha'e Tumim ma sacerdote kuery mba'ekuaa-a oguereko va'ekue (Números 27.21).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 Ha'e gui Arão ra'y kuery avi omovaẽ. Huguy gui ae ombovy ha'e kuery
nambi, ikuã guaxu ha'e ipyxã guaxu oiporu kuaa regua re. Ha'e rã huguy
rembyrekue ma altar áry ha'e javi rupi Moisés omboayvi.
25 Ogueru ikyrakue, huguaikue, ikyra hyekue áry ha'e ipy'akue re oĩ
va'ekue, ipykyraxĩgue mokoĩve ikyrakue reve, ha'e gui hi'ugue oiporu
kuaa regua.
26 Ha'e gui ajaka mbojape imbovua revegua e'ỹ va'e oĩa SENHOR renonde
oĩ va'e gui ma ojopy peteĩ mbojape imbovua revegua e'ỹ, peteĩ mbojape
azeite revegua, ha'e gui peteĩ mbojape ipererĩ'i va'e. Ha'e va'e ma omoĩ
ikyrakue ha'e hi'ugue oiporu kuaa regua áry.
27 Ha'e nunga ha'e javi omoĩ Arão ha'e ta'y kuery po py. Ha'e vy oupi reve
ombovava SENHOR renonde, ome'ẽ mbyrã.
28 Ha'e va'e rire ha'e kuery po gui Moisés oipe'a ju vy oapy altar áry,
mba'emo oapy inony va'e áry. Ha'e nunga ma ha'e kuery iky'a e'ỹ va'erã
omboaxa vy ome'ẽ, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã, SENHOR pe
ae oapy vy ome'ẽ.
29 Ipexokue ma Moisés ojopy vy oupi reve ombovava SENHOR renonde,
ome'ẽ mbyrã. Ha'e va'e vexa'i nhomboaxaa aguã regua ome'ẽmby pexokue
ma Moisés pegua ae, SENHOR ijayvuague rami vy.
30 Ha'e gui Moisés ojopy avi azeite SENHOR pe nhomboaxaa aguã
regua, ha'e altar áry huguykue oĩ va'ekue. Ha'e va'e omboayvi Arão ha'e
ijao re, ha'e gui ta'y kuery ha'e ijao re guive. Ha'e rami vy iky'a e'ỹ va'erã
omboaxa Arão ha'e ta'y kuery, ijao reve.
31 Ha'e gui ma Arão ha'e ta'y kuery pe Moisés aipoe'i:
— Pembojy ke xo'o oguy nhemboaty oĩaty rokẽ rexei. Ha'e pyve 'rã
pe'u ajaka nhomboaxaa aguã regua py mbojape oĩ va'e reve, xee ajapo
ukaague rami vy, “Arão ha'e ta'y kuery ho'u 'rã”, ha'e rire.
32 Ha'e gui xo'o ha'e mbojape ndape'upai va'ekue ma peapypa 'rã.
33 Sete ára peve pejepe'a eme oguy nhemboaty oĩaty rokẽ gui, iky'a e'ỹ
va'erã penemboaxa aguã ára ojeupitypa e'ỹa ja. Mba'eta sete ára peve 'rã
SENHOR ojeupe guarã penemboaxa.
34 Kova'e ára py jajapo va'ekue ma SENHOR ojapo uka va'ekue meme,
pejejavyague ojao'ipa aguã.
35 Ha'e nunga rupi sete ára peve 'rã pepyta oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py
ara py ha'e pyávy. Pejapopa 'rã SENHOR ojapo uka va'ekue, pemano e'ỹ
aguã, ha'e rami xevy ojapo uka rire — he'i.
36 Ha'e ramo Arão ha'e ta'y kuery ojapopa Moisés rupi SENHOR ojapo
uka va'ekue ha'e javi.

Arão ojeupegua ha'e heta va'e kuery regua ome'ẽague

9 1 Oito araa py ma Moisés oenoĩ Arão ta'y kuery reve, ha'e Israel
mongetaaty kuery guive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Ha'e vy aipoe'i Arão pe:
— Eraa peteĩ vaka ra'y rejejavya regua reme'ẽ va'erã, ha'e peteĩ vexa'i
reapy vy reme'ẽ va'erã. Mokoĩve ma ivaikue rei e'ỹ va'e 'rã. Ha'e vy eru
SENHOR renonde.
3 Ha'e gui aipo're 'rã Israel kuery pe: "Peru peteĩ kavara pejejavyague re
peme'ẽ va'erã, ha'e gui peteĩ vaka ra'y ha'e peteĩ vexa'i ra'y, mokoĩve peteĩ
ma'etỹ va'e ha'e ivaikue rei e'ỹ va'e meme, peapy vy peme'ẽ va'erã.
4 Peru avi peteĩ vaka ha'e peteĩ vexa'i peteĩ rami ikuaia regua peme'ẽ
va'erã, SENHOR renonde pejuka aguã, ha'e gui mba'emo aju guigua azeite
reve omona mbyre peme'ẽ va'erã, mba'eta kova'e ára SENHOR ojexa uka
'rã pẽvy", 're 'rã ha'e kuery pe — he'i.
5 Ha'e ramo Moisés ijayvuague rami vy ha'e kuery oguerupa okuapy
oguy nhemboaty oĩaty rexei. Ha'e vy heta va'e kuery ha'e javi oupa vy
ojexa uka okuapy SENHOR renonde.
6 Moisés aipoe'i:
— Kova'e SENHOR ojapo uka va'ekue ma pejapo 'rã. Ha'e ramo SENHOR
rexakãa ojexa uka 'rã pẽvy.
7 Arão pe ju Moisés aipoe'i:
— Enhemboja ke altar oĩa py, ha'e eme'ẽ rejejavyague re reapy vy
reme'ẽ aguã va'e. Ha'e vy ejao'i uka ndee ae rejejavyague, ha'e gui heta
va'e kuery pe avi. Ha'e va'e rire eme'ẽ heta va'e ome'ẽ uka va'ekue ha'e
kuery ojejavyague rejao'i uka aguã, SENHOR ijayvuague rami vy — he'i.
8 Ha'e ramo altar oĩa py Arão onhemboja vy ha'e ae ojejavyague regua
ranhe ojuka vaka ra'y.
9 Arão pe ta'y kuery huguykue ogueru ramo huguykue re okuã ombovy vy
oikyty altar rakua ikuai va'e re. Huguy rembyrekue ma onhoẽmba altar yvýry.
10 Ha'e gui ojejavyague regua ome'ẽmby kyrakue, ipykyraxĩgue ha'e
ipy'akue regua oĩ va'ekue ha'e javi ma oapypa altar áry, SENHOR Moisés
pe ojapo ukaague rami vy.
11 Ha'e rã ho'o ha'e ipirekue ma tekoa gui mombyry'ia py oapy.
12 Ha'e va'e rire mymba oapy vy ome'ẽ va'erã ju ojuka. Arão pe ta'y
kuery huguykue ogueru rã ha'e omboayvi altar yvýry ha'e javi rupi.
13 Ixupe ogueru avi mymba oapy vy ome'ẽ va'erã omboa'ypa va'ekue,
inhakãgue reve. Ha'e rã oapypa altar áry.
14 Ha'e gui hyekue ha'e hetymague ojoipa vy oapy altar py oapy inony va'e áry.
15 Ha'e va'e rire ogueru ruka heta va'e kuery ome'ẽ uka va'ekue.
Kavara heta va'e ojejavyague regua ome'ẽmby ranhe ojopy vy ojuka, ha'e
oguereko katu ojejavyague regua ome'ẽ aguã, jypy ojapoague rami vy.
16 Ogueru ruka avi oapy vy ome'ẽ va'erã. Ha'e vy ome'ẽ ojapoaty rami vy.
17 Ha'e gui ogueru ruka avi mba'emo aju guigua ome'ẽ va'erã. Ha'e va'e
regua peteĩ po renyẽ ojopy vy oapy altar áry, aje'ive reve mba'emo oapy
va'ekue áryve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Ha'e va'e rire ojuka vaka ha'e vexa'i peteĩ rami ikuaia reguarã
heta va'e kuery rekovia. Huguykue Arão ra'y kuery ixupe omboaxa rã
omboayvipa altar yvýry ha'e javi rupi.
19 Ojopy avi vaka ha'e vexa'i kyrakue, huguaikue, hyekue regua oĩ
va'ekue, ipykyraxĩgue ha'e ipy'akue regua oĩ va'ekue.
20 Ipexokue áry ikyrakue omoĩmba vy oapypa altar áry.
21 Ha'e rã ipexo ha'e hi'ugue oiporu kuaa regua ma Arão omboaxa
SENHOR renonde oupi vy ombovava reve, Moisés ojapo ukaague rami vy.
22 Ha'e va'e rire heta va'e kuery ikuaia katy Arão opo oupi vy
ogueroayvu porãmba. Ha'e gui mae oguejy, ojejavyague regua ome'ẽmba
ma rire, oapy vy ome'ẽmby ha'e peteĩ rami ikuai aguã regua guive.
23 Moisés ha'e Arão oike jogueravy oguy nhemboaty oĩaty py. Ha'e gui oẽ
ju vy teĩgue ju ogueroayvu porãmba heta va'e kuery. Ha'e ramo SENHOR
rexakãmbaa ojekuaa ha'e kuery pavẽ pe.
24 Oma'ẽ rã SENHOR-a guigua tata oguejy vy oapypa mymba ome'ẽmby altar
áry oĩ va'e ha'e javi, ikyrakue guive. Ha'e nunga ha'e kuery oexa vy oguerovy'a
reve omboete okuapy. Guenapy'ã re oĩmba, ngova yvy re omovaẽ reve.

SENHOR renonde Nadabe ha'e Abiú oiko vaiague

10 1 Ha'e gui Arão ra'y kuery Nadabe ha'e Abiú ma ha'e kuery voi
ogueraa omba'e hy'a'i heakuã porã va'e oapyaty, ha'e va'e re
omoĩ tata ha'e heakuã porã va'e. Ha'e rami vy ha'eve e'ỹa ramigua tata
ogueroike SENHOR renonde, ha'e kuery pe ojapo uka va'ekue'ỹ teĩ.
2 Ha'e ramo SENHOR-a gui tata ho'a xapy'a vy oapypa. Ha'e rã oiko vai
SENHOR renonde.
3 Ha'e gui Moisés aipoe'i Arão pe:
— Po rami SENHOR ijayvuague ae: “Xere onhemboja va'e pe aexa uka
'rã xeky'a e'ỹ va'ea, ha'e heta va'e kuery renonde ojekuaa 'rã xepo'akaa”,
he'i. Ha'e ramo Arão okyrirĩ.
4 Ha'e gui Moisés oenoĩ Arão tuty Uziel ra'y kuery Misael ha'e Elzafã.
Ha'e kuery pe aipoe'i:
— Peju, peipe'a penderyvy retekue henda iky'a e'ỹ va'e renonde gui,
peraa tekoa gui mombyry'ia py — he'i.
5 Ha'e ramo ha'e kuery ou vy ikamixa puku py ae onhovã heravy tekoa
gui mombyry'ia py, Moisés aipoe'iague rami vy.
6 Moisés aipoe'i Arão pe, ha'e ta'y kuery Eleazar ha'e Itamar pe voi:
— Pejeai eme pende'a re, neĩ pemondoro eme pendeao, pemano e'ỹ
aguã, ha'e nhande kuery pavẽ áry ou e'ỹ aguã imbopagaarã nda'evei ete
va'e. Ha'e rã nderegua kuery Israel ro pygua kuery ikuai va'e ma tojae'o
pavẽ SENHOR-a gui tata ho'aague re.
7 Peẽ eme guive oguy nhemboaty oĩaty rokẽ gui, pemano e'ỹ aguã,
pendere omoĩa rire azeite SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e ramo ha'e kuery ojapo okuapy Moisés aipoe'iague rami.

Sacerdote kuery mba'emo ojapo aguã, ha'e kuery pegua re ijayvua

8 SENHOR voi ijayvu Arão pe. Ha'e vy aipoe'i:
9 — Ndee ha'e ndera'y kuery oguy nhemboaty oĩaty py peike ta jave
ndapey'ui 'rã vinho neĩ iro va'e, peiko vai e'ỹ aguã. Ha'e rami aguã ma
peẽ kuery rekorã aeja va'e raka'e peve guarã, ha'e peneramymino kuery
ikuai va'erã-'erã pe guive guarã,
10 peẽ kuery peikuaa aguã mba'emo iky'a e'ỹ va'erã omboaxa pyre ha'e
omboaxa pyre'ỹ reve joo rami e'ỹa, ha'eve va'e ma ha'eve'ỹ va'e reve joo
rami e'ỹ guive,
11 Israel kuery pembo'e kuaa aguã Moisés pe SENHOR omombe'u uka
va'ekue rupi ikuai aguã rami.
12 Ha'e gui Moisés aipoe'i Arão ha'e ta'y okuave'i va'ekue Eleazar ha'e
Itamar pe:
— Pejopy mba'emo aju guigua SENHOR pe ome'ẽa teĩ ndoapyi va'ekue,
ha'e pe'u imbovua e'ỹ re altar yvy'iry ae, iky'a e'ỹ va'e ramo.
13 Pe'u 'rã henda iky'a e'ỹ va'e py, mba'eta pẽvygua ha'e pendera'y kuery
pegua ae, mba'emo SENHOR pe oapy vy ome'ẽ mbyre guigua. Ha'e rami
ae xevy ojapo uka va'ekue.
14 Ha'e gui ipexokue ha'e hi'ugue peupi vy pembovava reve pemboaxa
va'ekue voi pe'u 'rã peteĩ henda iky'a e'ỹa py, ndera'y kuery ha'e nderajy
kuery reve. Mba'eta ha'e nunga ma ndevy guarã ae ome'ẽ mbyre, ha'e
ndera'y kuery peguarã, Israel kuery peteĩ rami ikuaia regua ome'ẽ va'ekue
guigua.
15 Hi'ugue ha'e ipexokue peupi vy pembovava reve pemboaxa va'ekue ma
peru 'rã mymba peapy va'ekue kyrakue reve. Ha'e nunga ha'e javi peupi
vy pembovava 'rã SENHOR renonde. Ha'e rami aguã ma penderekorã
aeja va'e raka'e peve guarã, ha'e peneramymino kuery peguarã, SENHOR
he'iague rami vy — he'i.
16 Moisés oikuaa pota ete kavara jejavya regua ome'ẽ mbyre guigua teĩ
oapypaa ma ra'e. Ha'e vy ijayvu atã Arão ra'y kuery okuave'i va'e Eleazar
ha'e Itamar pe. Ha'e vy aipoe'i:
17 — Mba'e re tu ndape'ui ri jejavya regua ome'ẽ mbyre guigua henda iky'a
e'ỹa py? Mba'eta ha'e nunga ma iky'a e'ỹ ete va'e. Pendevy SENHOR ome'ẽ
heta va'e kuery ojejavyague peraa aguã SENHOR renonde pejao'i uka vy.
18 Ne'exa, ha'e va'e mymba ome'ẽ mbyre ruguykue henda iky'a e'ỹ va'e py
ndogueruai ramo ma xo'o pe'upa 'rãgue ra'e henda iky'a e'ỹ va'e py, xee
ajapo ukaague rami vy — he'i.
19 Arão ombovai Moisés pe:
— Ma'ẽ, ange jejavya regua xee ha'u va'e rire SENHOR ojou porã 'rãgue
ri nda'u? Mba'eta ange xera'y kuery omboaxa heta va'e kuery ojejavyague

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

regua SENHOR renonde, oapy vy ome'ẽ mbyre voi, va'eri ha'e rami ete
xere oiko — he'i.
20 Ha'e nunga Moisés oendu vy nda'ivaivei.

Deuteronômio 14.3-20

11 1 SENHOR ijayvu Moisés ha'e Arão pe. Ha'e vy aipoe'i:
2 — Aipopeje Israel kuery pe: Yvy re mymba ipy irundy va'e
ikuai va'e gui ma pova'e anho 'rã pe'u:
3 Ipyapẽ mbyte rupi ja'o va'e ha'e oixu'u jevy va'e ha'e javi ma ha'eve 'rã
mymba ikuai va'e gui pe'u aguã.
4 Ha'e rã pova'e nunga ma ndape'ui 'rã: oixu'u jevy va'e rive, ha'e e'ỹ vy
ipyapẽ ja'o va'e'ỹ rive. Camelo ma oixu'u jevy va'eri ipyapẽ ja'o va'e'ỹ. Ha'e
nunga ma ha'eve'ỹ va'e pendevy.
5 Arganaz ma oixu'u jevy avi va'eri ipyapẽ ja'o va'e'ỹ. Ha'e nunga ma
pendevy ha'eve'ỹ va'e.
6 Tapixi ma oixu'u jevy va'eri ipyapẽ ja'o va'e'ỹ. Ha'e nunga pendevy
ha'eve'ỹ va'e.
7 Poryko ma ipyapẽ ja'o va'eri oixu'u jevy va'e'ỹ. Ha'e va'e ma pendevy
ha'eve'ỹ va'e.
8 Ha'e nunga ro'okue ma ndape'ui 'rã, neĩ he'õgue re ma voi ndapepokoi
'rã, pendevy ha'eve'ỹ va'e ramo.
9 — Ha'e gui yy rupi ikuai va'e regua ma pova'e pe'u 'rã: ye'ẽ ha'e yakã
rupi ipepo ha'e ipekue va'e ma pe'u 'rã.
10 Ha'e rã ipepo e'ỹ va'e, e'ỹ vy ipekue e'ỹ va'e ma nda'evei: ye'ẽ rupi,
yakã, yy rupi onhemboaty okuapy, yy rupi temimoingo ikuai va'e tema
nda'evei, ha'eve'ỹ va'e pendevy.
11 Pendevy ha'eve'ỹ va'e ramo ma ho'okue ndape'ui 'rã, he'õgue voi ha'eve'ỹ
va'e.
12 Yy rupigua ipepo e'ỹ va'e, e'ỹ vy ipekue e'ỹ va'e ma pendevy ha'eve'ỹ
va'e meme.
13 — Guyra oveve va'e regua ha'eve'ỹ va'e ma pova'e regua ro'o ndape'ui
'rã, ojeguarupy ramo: taguato xiĩ, xapirẽ ha'e taguato ye'ẽ rupigua gui;
14 milhano, falção ha'e hexegua va'e ma guive rã;
15 xapirẽ regua ha'e javi, ha'e hexegua va'e ma guive rã;
16 avestruz, urukure'a, gaivota, taguato, ha'e hexegua va'e ma guive rã;
17 mocho, xapirẽ ye'ẽ rupigua, íbis,
18 aka'ẽ, pelicano, abutre,
19 cegonha, garça ha'e hexegua va'e ma guive rã, poupa ha'e mbopi.
20 — Ha'e gui omyĩ'i va'e oveve'i ha'e ipy irundy'i va'e regua ma guive rã
ha'eve'ỹ va'e pendevy.
21 Ha'e rã omyĩ'i ha'e oveve'i va'e, opy irundy re oguata va'e regua yvy áry
rupi opo aguã hetyma mbukuve va'e ma pe'u 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Ha'e va'e regua pe'u va'erã ma pova'e: locusta ha'e hexegua va'e ma
guive rã, tuku-karu ha'e hexegua va'e ma guive rã, kyju ha'e hexegua va'e
ma guive rã, ha'e tuku hexegua va'e ma guive rã.
23 Ha'e gui amboae oveve'i va'e ha'e omyĩ'i va'e opy irundy re oguata va'e
ma ha'eve'ỹ va'erã meme pendevy.
24 — Pova'e nunga re'õgue ma penemongy'aarã ramo amongue va'e rei
hexe opoko va'ekue ma ha'eve'ỹ va'e 'rã oiko ka'aru peve.
25 He'õgue reraare ma ojoi 'rã oao, ha'e rami teĩ ha'eve'ỹ va'e 'rã oiko
ka'aru peve.
26 Mymba ipyapẽ ja'o va'eri mbyte rupi e'ỹ oja'o va'e, ha'e oixu'u jevy va'e'ỹ
ma pendevy ha'eve'ỹ va'e meme. Ha'e nunga re opoko va'e rei ma ha'eve'ỹ
va'e avi 'rã oiko.
27 Mymba ipy irundy va'eri opy mbyte re oguata va'e ma pendevy ha'eve'ỹ
va'e meme. He'õgue re opoko va'e ma guive rã ha'eve'ỹ va'e 'rã oiko ka'aru
peve.
28 He'õgue reraare voi ojoi 'rã oao, ha'e ha'eve'ỹ va'e oiko 'rã ka'aru peve.
Ha'e nunga ha'e javi ma ha'eve'ỹ va'e pendevy.
29 — Ha'e gui yvy jave re temimoingo ikuai va'e-va'e regua ma pova'e
nunga ha'eve'ỹ va'e 'rã: doninha, anguja, teju ha'e hexegua va'e ma guive
rã,
30 ha'e geco, jakare yvy re ikuai va'e, tejuro, teju ye'ẽ yvýrygua ha'e
camaleão.
31 Ha'e gui temimoingo ikuai va'e ha'e javi gui ma ha'e nunga pendevy
ha'eve'ỹ va'e meme 'rã. He'õgue re opoko va'ekue ma oiko 'rã ha'eve'ỹ va'e
ka'aru peve.
32 Ha'e mba'emo áry ha'e nunga re'õgue ho'a ramo voi ha'eve'ỹ va'e 'rã,
mba'emo ryru yvyra guigua mba'e, ao, ipire, voxa, e'ỹ vy tembiporu
mba'emo jajapoa va'e rei, ha'e nunga nhamoĩ 'rã yy py, ka'aru peve 'rã
opyta ha'eve'ỹ va'e. Ha'e ramo ma ha'eve va'e ju 'rã opyta.
33 Ha'e gui mba'emo ryru nhae'ũ guigua py ri ha'e nunga ho'a ramo ma
ha'e py omboyru pyre ha'e javi ha'eve'ỹ va'e 'rã opyta. Hyru voi pembovo
'rã.
34 Ha'e va'e py tembi'u yy reve ojy va'ekue ma ha'eve'ỹ va'e meme 'rã opyta.
Hykue va'e jay'u va'erã omboyru pyre ma ha'eve'ỹ va'e meme avi 'rã.
35 Ha'e mba'emo áry rei he'õgue ho'a ramo opyta 'rã ha'eve'ỹ va'e: tatakua,
e'ỹ vy tata rupa yapo guigua áry ho'a ramo pembovopa 'rã, ha'eve'ỹ va'e
ma opyta ramo, ha'e nunga rupi ha'eve'ỹ va'ea peikuaa aguã.
36 Ha'e rã yvu, e'ỹ vy yy omboty pyre py ri ho'a ramo ma ha'eve va'e 'rã
opyta. Ha'e rã yy py omano va'ekue re opoko va'ekue ma ha'eve'ỹ va'e 'rã
opyta.
37 Xapy'a rei mba'emo ra'yĩgue onhotỹ mbyrã va'e áry ri he'õgue ho'a ramo
ma opyta 'rã ha'eve va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

38 Ha'e rã xapy'a rei amongue ha'yĩgue yy py omoakỹ va'ekue áry
mba'emo re'õgue ho'a ramo ma ha'eve'ỹ va'e 'rã opyta pendevy.
39 — Xapy'a rei mymba pe'u aguã ha'eve va'e omano ramo he'õgue re
amongue opoko ri vy opyta 'rã ha'eve'ỹ va'e ka'aru peve.
40 He'õgue regua ho'u va'ekue ma ojoi 'rã oao, ha'e ka'aru peve 'rã oiko
ha'eve'ỹ va'e. He'õgue reraare voi ojoi 'rã oao, ha'e oiko 'rã ha'eve'ỹ va'e
ka'aru peve.
41 — Opa marãgua temimoingo yvy rupi omyĩ okuapy va'e ma pe'u
aguã ha'eve'ỹ va'e meme. Ha'e nunga ma pe'u va'erã e'ỹ.
42 Opa marãgua temimoingo yvy rupi omyĩ okuapy va'e guye re oguata
va'e, opy irundy re oguata va'e, e'ỹ vy ipy reta va'e ma nda'evei 'rã pe'u
aguã, ha'eve'ỹ va'e ramo.
43 Ha'eve'ỹ va'e penhemoingo eme ha'e va'e regua temimoingo yvy rupi
omyĩ okuapy va'e pe'ua py, penhemongy'a eme ha'e va'e regua gui,
ha'eve'ỹ va'e peiko e'ỹ aguã.
44 Xee ma SENHOR Penderuete. Ha'e nunga rupi peẽ voi pejeky'a'o iky'a
e'ỹ va'e peiko aguã, mba'eta xee ma iky'a e'ỹ va'e. Penhemongy'a eme
temimoingo kuery yvy rupi onhembotyryry va'e gui.
45 Xee SENHOR ae Egito yvy gui penenoẽmba va'ekue, Penderuete aiko
aguã. Ha'e nunga rupi iky'a e'ỹ va'e 'rã peiko, mba'eta xee ma iky'a e'ỹ
va'e.[h]
46 — Ha'e va'e lei ma mymba kuery, guyra oveve va'e, yy rupi omyĩ va'e,
ha'e temimoingo yvy re ikuai va'e ha'e javi regua,
47 peikuaa aguã ha'eve va'e ha'e ha'eve'ỹ va'e reve joo rami e'ỹa, ha'e
mymba pe'u aguã ha'eve va'e ha'e ha'eve'ỹ va'e voi.

Kunhague oikuavã'i rire ojeky'a'o jevy aguã regua

12 1 SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
2 — Ndeayvu 'rã Israel kuery pe: Xapy'a rei peteĩ kunha kyrĩ
va'e oguereko vy ava'i ri oikuavã'i ma vy sete ára re 'rã oĩ ha'eve'ỹ va'e,
gueko re oiko va'e rami ae avi.
3 Oito araa py ma ava'i pire omboi uka 'rã.
4 Ha'e gui kunha va'e ma trinta e três ára peve 'rã oĩve nguguy gui
ojeky'a'o aguã. Ojeky'a'opaa ára ojeupity e'ỹa ja teĩve ma voi ndopokoi 'rã
iky'a e'ỹ va'e re, neĩ ndoikei 'rã henda iky'a e'ỹ va'e py.
5 Ha'e rã kunha'i ri oikuavã'i vy ma mokoĩ semana 'rã ha'eve'ỹ va'e oĩ,
gueko re oiko va'e rami avi. Ha'e va'e rire sessenta e seis ára re oĩ 'rã
nguguy gui ojeky'a'opa peve.
6 — Ha'e gui imemby'i e'ỹ vy ipi'a'i oikoague gui ojeky'a'opa aguã ára
ojeupity ma ramo sacerdote pe ogueraa 'rã peteĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ'i

---

h 11.44-45 1 Pedro 1.16

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

va'e oapy vy ome'ẽ va'erã, ha'e gui peteĩ apykaxu e'ỹ vy peteĩ jeruxi'i
jejavya regua ome'ẽ va'erã, oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py.
7 Ha'e ramo sacerdote ojuka 'rã SENHOR renonde kunha va'e ha'eve
e'ỹague ojao'i uka vy. Ha'e ramo ojeky'a'opa ju 'rã nguguy gui. Ha'e rami
aguã ma omemby'i e'ỹ vy opi'a'i oikuavã'i va'e rekorã oeja pyre.
8 Ha'e rami teĩ xapy'a rei vexa'i ra'y ome'ẽ va'erã ndojoui ri vy ogueraa 'rã
mokoĩ jeruxi e'ỹ vy mokoĩ apykaxu'i. Ha'e va'e regua peteĩ ma oapy vy
ome'ẽ 'rã, ha'e rã amboae ma jejavya regua. Ha'e va'e py sacerdote ojao'i
uka 'rã kunha va'e ha'eve e'ỹague, ha'e ramo ha'eve va'e ju 'rã oiko.[i]

Lepra regua lei oĩa

13 1 SENHOR aipoe'i Moisés ha'e Arão pe:
2 — Xapy'a rei amongue pire re oĩ 'rã irurupaa e'ỹ vy ipeupa
rei, e'ỹ vy iovea overa rei va'e. Ha'e nunga lepra rivyvyi ramo peraa 'rã
sacerdote Arão-a py, e'ỹ vy ta'y sacerdote oiko va'ea py.
3 Ha'e ramo sacerdote oexa pota 'rã ijaia ipire re oĩ va'e. Xapy'a rei ijaia
rupi ipire rague xiĩ rei, ha'e ijaia ho'o peve oike ma ramo ma oikuaa 'rã
lepra guigua ete ai vaikue. Sacerdote oexa potapa ma vy ixupe "Ha'eve'ỹ
va'e" he'i 'rã.
4 Xapy'a rei iovea overa rei va'e ha'e xiĩ rei va'eri ho'o peve ijai ndoikei,
ha'e ipire rague voi naxiĩ ramo sacerdote omboty 'rã ijai va'e ha'e ae'i sete
ára peve.
5 Sete araa py ma sacerdote oexa pota ju 'rã. Oexa rã ijai vaikue opyta,
ha'e ipire áry rupi nda'ipy-ipyve ovyi ri ramo sete ára peve ae ju 'rã
sacerdote omboty.
6 Ha'e gui sete araa py sacerdote oexa pota jevy 'rã. Xapy'a rei lepra
ndovera reivei, ha'e nda'ipyve ovyi ramo ma ixupe sacerdote "Ha'eve va'e"
he'i 'rã. Ha'e va'e regua ai ma tykue rei va'ekue ae. Ava oao ojoi vy ha'eve
va'e ju 'rã oiko.
7 Ha'e rami teĩ ojeky'a'o uka aguã sacerdote pe ojexa uka ma rire ipire rupi
ijai tykue reia ipyve ju ovy ri ramo teĩgue ju 'rã ojexa uka sacerdote pe.
8 Ha'e va'e oikuaa pota rã ipire rupi ijai tykue reia ipyve ra'e ri ramo ixupe
"Ha'eve'ỹ va'e" he'i 'rã, lepra ete oĩ ramo.
9 — Xapy'a rei amongue re lepra ojekuaa ri ramo peraa 'rã sacerdote-a py.
10 Sacerdote oikuaa pota rã ipire rurua rupi xiĩ rei va'e ojekuaa, ipire
rague xiĩmba ha'e ho'okue ojekuaa rei ri ramo
11 ipire re lepra ae oĩ. Ha'e nunga rupi sacerdote ixupe "Ha'eve'ỹ va'e" he'i
'rã. Nombotyi 'rã, ha'eve'ỹ va'e ae oiko ramo.
12 Xapy'a rei lepra ipy-ipyve ri hete pire ha'e javi rupi, ha'e sacerdote oexa
rã inhakã guive ipy peve ojao'ipa ri ijai ramo

---

i 12.8 Lucas 2.24

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 oikuaa pota porã 'rã. Xapy'a rei lepra ho'o ha'e javi rupi ojao'ipa ramo
iove va'e pe “Ha'eve va'e” he'i 'rã. Lepra oĩague xiĩmba ramo ha'eve va'e ju
oiko.
14 Ha'e rami teĩ ho'okue ojekuaa jevya ára py ma ha'eve'ỹ va'e ju 'rã oiko.
15 Ho'okue ojekuaa reia py sacerdote oexa vy “Ha'eve'ỹ va'e” he'i 'rã.
Ho'okue ojekuaa va'e ma ha'eve'ỹ va'e. Ha'e nunga ma lepra ae.
16 Xapy'a rei ho'okue ojekuaa rei va'ekue xiĩmba jevy ramo ou 'rã
sacerdote-a py.
17 Ha'e ramo oexa pota 'rã. Xapy'a rei lepra ojekuaa va'ekue xiĩmba jevy
ramo ijai vaikueague pe sacerdote “Ha'eve va'e” he'i 'rã. Ha'e ramo ha'eve
va'e 'rã oiko.
18 — Ha'e gui xapy'a rei ho'okue ha'e ipire py ipeupa reiague
onhembotypa,
19 ha'e ipeupa reia 'rãgue py irurupa rei vy iovea xiĩmba rei, e'ỹ vy overa
reia rupi pytãmba rei avi ramo ojexa uka 'rã sacerdote pe.
20 Ha'e ramo sacerdote oikuaa pota 'rã. Xapy'a rei ipire guýry ete oike,
ha'e ipire rague'i xiĩmba ri ramo sacerdote “Ha'eve'ỹ va'e” he'i 'rã. Ha'e
va'e ma lepra ae, ipeupa reiague gui ju ojekuaa.
21 Ha'e rami teĩ sacerdote oexa pota rã ipire rague'i naxiĩvei, ipire guýry
e'ỹ, ha'e ndoveravei ramo sacerdote sete ára peve 'rã omboty ha'e ae'i.
22 Xapy'a rei ipire rupi ipy-ipyve ri ramo ma ixupe sacerdote “Ha'eve'ỹ
va'e” he'i 'rã, lepra ae ramo.
23 Ha'e rami avi iovea overa reia nda'ipyve ovyi ri ramo ma ipeupa reia
rendakue ae 'rã ipere. Ha'e ramo ixupe sacerdote “Ha'eve va'e” he'i 'rã.
24 — Xapy'a rei ipire re tata okaia py ho'okue perea overa rei ri, xapy'a
rei xiĩmba ha'e pytã rei reve, e'ỹ vy xiĩmba rive ramo
25 sacerdote oexa pota 'rã. Xapy'a rei ipere overa reia rague xiĩmba, ha'e
ipire guýryve ri oĩ ramo lepra ae okaiague mbyte gui ojekuaa. Ixupe
sacerdote “Ha'eve'ỹ va'e” he'i 'rã, lepra ae ramo.
26 Ha'e rami teĩ sacerdote oexa pota rã ipere overa reia rague naxiĩ ri, neĩ
ipire guýry voi ndoikei, ha'e ndoveravei ri ramo sacerdote omboty 'rã sete
ára peve ha'e ae'i.
27 Ha'e gui sete araa py ma sacerdote oexa pota jevy 'rã. Xapy'a rei ijai
ipire rupi ipyve ri ovy ramo sacerdote “Ha'eve'ỹ va'e” he'i 'rã, lepra ae
ramo.
28 Ha'e rami avi xapy'a rei ipere overa reia oĩague py opyta, nda'ipyve
ovyi, ha'e ndovera reivei ramo okaiague pere ae 'rã ojekuaa. Ha'e ramo
sacerdote “Ha'eve va'e” he'i 'rã, okaiague pere rive ramo.
29 — Xapy'a rei ava e'ỹ vy kunha inhakã re e'ỹ vy hembeta re ijai ramo
30 sacerdote oexa pota 'rã ai. Xapy'a rei ipire guýry ri ijai oike, ha'e
hague'i ijupa rei va'e ojekuaa ramo ma sacerdote “Ha'eve'ỹ va'e” he'i 'rã.
Ha'e nunga lepra ma tinha 'epy va'e, inhakã re e'ỹ vy hembeta re ojekuaa.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

31 Ha'e rami teĩ ai tinha sacerdote oikuaa pota vy oexa rã ijai ipire guýry
vaipa e'ỹ, ha'e hague huũ va'e noĩ ri ramo sacerdote sete ára peve 'rã
omboty tinha revegua ha'e ae'i.
32 Sete araa py ma sacerdote oexa pota ju 'rã ai. Xapy'a rei tinha nda'ipyve
ovyi, hague'i iju va'e noĩ, ha'e tinha ai oexa rã ipire guýry e'ỹ ri ijai ramo
ma
33 ava onhopĩa 'rã. Ha'e rã ai tinha oĩa rupi ma nonhopĩai. Ha'e gui
sacerdote omboty ju 'rã sete ára peve ai tinha revegua.
34 Sete araa py ma sacerdote oexa pota jevy 'rã ai tinha revegua. Xapy'a
rei ipire rupi nda'ipyve ovyi, ha'e ipire guýry e'ỹ ri ijai ramo ixupe
sacerdote "Ha'eve va'e" he'i 'rã. Oao ojoi ma vy ha'eve va'e ju 'rã oiko.
35 Ha'e rami avi xapy'a rei ojeky'a'o uka rire ipire rupi ai tinha ipyve pyve
ri ramo
36 sacerdote oexa pota ju 'rã. Ipire rupi tinha ipyve pyve ri ramo sacerdote
hague'i ijupa va'e oeka e'ỹ teĩ ha'eve'ỹ va'e ae oiko.
37 Ha'e rami avi ha'e oexa rã ai tinha va'e opyta, ha'e hague'i huũ va'e
ipukuve ri ramo ai tinha okuera ma. Ha'eve va'e ramo ixupe sacerdote
"Ha'eve va'e" he'i 'rã.
38 — Ha'e gui ava e'ỹ vy kunha ipire rupi iperea overa rei va'e oĩ ramo
39 sacerdote oexa pota 'rã. Xapy'a rei ipire rupi ipereague xiĩmba rei va'eri
ndovera reivei va'e ramo ma iove xiĩ ojekuaa ipire rupi. Ha'e va'e ma
ha'eve va'e.
40 — Xapy'a rei ava akã gui hi'a okuipa vy ipire rei teĩ ha'eve va'e oiko.
41 Xapy'a rei hova katy gui ri hi'a kui vy hova katy ipire rei teĩ ha'eve va'e
oiko.
42 Ha'e rami avi xapy'a rei ijapyte rupi e'ỹ vy hova katy hi'a kuipaague py
ojekuaa ri ai xiĩ rei va'e pytã reve vy ma lepra ojekuaa, ijapyte rupi e'ỹ vy
hova katy hi'a kuipaague py.
43 Ha'e gui sacerdote oikuaa pota vy oexa rã irurua ijapyte re e'ỹ vy hova
katy hi'a kuipaague py xiĩ rei pytã reve ri ramo lepra ipire re ojekuaa rami,
44 ha'e ramo ma lepra revegua ae, ha'eve'ỹ va'e oiko. Ixupe sacerdote
"Ha'eve'ỹ va'e" he'i 'rã, inhakã re ijai oĩ ramo.
45 — Ha'e gui lepra revegua ma oao xorokue py onhemonde 'rã, o'a voi
nomoatyrõi 'rã. Ojejuru mo'ã reve ojapukai vy "Ha'eve'ỹ va'e, ha'eve'ỹ va'e
aiko!" he'i 'rã.
46 Hexe ai oĩa ja ha'eve'ỹ va'e oiko 'rã. Ha'eve'ỹ va'e vy ha'e ae'i 'rã oiko.
Heta va'e kuery gui mombyry 'rã onhemboekoa.
47 — Xapy'a rei amongue ao re ojekuaa 'rã hove rei va'e, ao vexa'i rague
guigua, e'ỹ vy ajukue iporãve va'e guigua re.
48 Ipuku-a rupigua mba'e, e'ỹ vy ipya rupigua re ojekuaa 'rã ajukue
iporãve va'e guigua e'ỹ vy vexa'i rague guigua re, mba'emo pire re, e'ỹ vy
pire guigua ojapo pyre re mba'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

49 Ha'e nunga re hove va'e hovy, e'ỹ vy pytã va'e ri oĩ ramo, ao re mba'e,
e'ỹ vy mba'emo pire re, ipuku-a rupi e'ỹ vy ipya rupigua re, ha'e pire gui
mba'emo ojapo pyre re teĩ hove rei va'e ojekuaa rã oexa uka 'rã sacerdote
pe.
50 Sacerdote oexa pota vy hove rei va'e oĩa omoĩ porã 'rã sete ára peve.
51 Ha'e gui sete araa py ma oexa pota jevy 'rã. Xapy'a rei ijao re ipyve
ovy ri ramo, ipuku-a rupi e'ỹ vy ipya rupi teĩ, ipire re e'ỹ vy mba'emo
hembiapo re mba'e, ha'e ramo lepra ovy va'e ae 'rã oĩ. Ha'e va'e ma
ha'eve'ỹ va'e ae.
52 Ha'e ramo oapypaa 'rã ajukue, ipuku-a rupi e'ỹ vy ipya rupigua re lepra
ojekuaa teĩ, vexa'i rague guigua e'ỹ vy ajukue iporãve va'e guigua teĩ,
mba'emo pire gui ojapo pyre re teĩ lepra ojoua rã lepra ae ovy va'e ae.
Ha'e nunga ha'e javi oapypaa 'rã.
53 — Ha'e rami avi xapy'a rei sacerdote oexa pota rã hove rei va'e
nda'ipyve ovyi ri ijao re, neĩ ipuku-a rupi neĩ ipya rupi, neĩ mba'emo pire
gui ojapo pyre re voi ramo
54 sacerdote ojoi uka 'rã hove va'e oĩague, ha'e sete ára peve ju omoĩ porã
'rã ha'e ae'i.
55 Ha'e gui ajukue hove rei va'e ojekuaa ague ojoia rire sacerdote oexa
pota rã ha'ekue'i ae opyta ramo, nda'ipyve ovyi teĩ ha'eve'ỹ va'e ae 'rã
oiko. Oapypaa 'rã tata py. Ha'e nunga ma lepra okaru va'e, hi'áry rupi e'ỹ
vy iguy rupi ojekuaa teĩ.
56 — Ha'e rami avi sacerdote oikuaa pota vy xapy'a rei oexa 'rã ojoia
rire oje'o ramo omondoro 'rã ajukue gui, e'ỹ vy ipirekue guigua gui,
ipuku-a rupi e'ỹ vy ipya rupi ojekuaa teĩ.
57 Ajukue re hove rei ovy va'e ojekuaa teri ramo, ipuku-a rupi e'ỹ vy ipya
rupi teĩ, mba'emo pire gui ojapo pyre re teĩ lepra ipy-ipyve va'erã ae.
Oapypaa 'rã tata py lepra ovyague.
58 Ha'e rami teĩ xapy'a rei ao re hove rei va'e oĩa va'e, ipuku-a rupi e'ỹ
vy ipya rupi teĩ, e'ỹ vy mba'emo pire guigua teĩ ojoia rã hove rei va'e
ndojekuaavei ri ramo teĩgue ju 'rã ojoia. Ha'e vy ma ha'eve va'e ju 'rã oiko.
59 Ha'e va'e lei ma vexa'i rague guigua re hove rei va'e ojekuaa va'e
regua, e'ỹ vy ajukue iporãve va'e guigua re, ipuku-a rupi e'ỹ vy ipya rupi
ojekuaa, e'ỹ vy ipire gui ojapo pyre re ojekuaa rire, ha'e nunga pe "Ha'eve
va'e" e'ỹ vy "Ha'eve'ỹ va'e" he'i kuaa aguã.

Lepra gui okuera va'ekue regua lei oĩa

14 1 SENHOR aipoe'i Moisés pe:
2 — Pova'e ojapo ukapy ma lepra gui okuera va'ekue ojeky'a'oa
ára guarã. Ha'e rami rã peraa 'rã sacerdote-a py.
3 Ha'e ramo tekoa gui mombyry'i oipe'a vy oexa pota 'rã. Xapy'a rei lepra
oguereko va'ekue gui okuera ma ramo

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 sacerdote oiky'a'o aguã ogueru ruka 'rã mokoĩ guyra oikove reve ha'e ha'eve
va'e, ha'e gui peteĩ yvyra yary, havijukue pytã va'e ha'e hissopo rogue.
5 Peteĩ guyra ma sacerdote ojuka uka 'rã hyru nhae'ũ guigua py yy xyry
omboyru va'ekue áry.
6 — Ha'e gui mokoĩa guyra ju ogueru 'rã oikove reve, ha'e gui yvyra
yary, havijukue pytã va'e, ha'e hissopo rogue. Ha'e vy omoakỹmba 'rã
guyra yy xyry áry ojuka va'ekue ruguykue py.
7 Lepra gui ojeky'a'o uka va'e áry rupi ma omboayvi 'rã sete-kue. Ha'e vy
ixupe "Ha'eve va'e" he'i 'rã, ha'e gui guyra oikove va'e opoi ju 'rã tekoa
e'ỹa áry rupi oveve ovy aguã.
8 Ha'e gui ojeky'a'o uka va'e ojoi 'rã oao, onhopĩmba 'rã opire rague ha'e
javi, ha'e ojau 'rã yy py. Ha'e vy ma ha'eve va'e ju 'rã oiko. Ha'e va'e rire oo
ju 'rã tekoa py, teĩ ngoo py tema ndoikei ranhe 'rã sete ára peve.
9 Sete araa py ma o'a onhopĩmba 'rã oakã gui, guendyva, ha'e guexa pykã
rague guive. Opire rague ha'e javi 'rã onhopĩmba. Ha'e vy oao ojoi 'rã,
ojau 'rã guive. Ha'e vy ma ha'eve va'e ju 'rã oiko.
10 — Oito araa py ma ogueru 'rã mokoĩ vexa'i ivaikue rei e'ỹ va'e, peteĩ
vexa'i kunha ivaikue rei e'ỹ va'e peteĩ ma'etỹ'i va'e, ha'e mboapy ryru
trigo ku'ikue iporãve va'e mba'emo aju guigua ome'ẽ mbyrã, azeite reve
omonamba pyre, ha'e gui peteĩ ryru azeite ju.
11 Ha'e gui sacerdote joky'a'o ukaa rupi oiko va'e ma SENHOR renonde
oexa uka 'rã ava ojeky'a'o uka aguã ou va'e mba'emo ogueru va'ekue ha'e
javi reve, oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py.
12 Peteĩ vexa'i va'e regua ogueru vy ojuka 'rã mba'emo omboekovia aguã
regua ome'ẽ va'erã, azeite ryru reve. Ha'e nunga oupi reve ombovava 'rã
SENHOR renonde ome'ẽ vy.
13 Ha'e gui vexa'i mboae ju 'rã ojuka. Jejavya regua ha'e oapy vy
ome'ẽmby ojukaaty py ae ojuka, henda iky'a e'ỹ va'e py. Mba'eta mba'emo
omboekovia aguã regua ome'ẽmby ha'e jejavya regua ma sacerdote pe
meme opyta, iky'a e'ỹ ete va'e.
14 Omboekovia aguã ome'ẽmby ruguykue regua sacerdote ojopy vy
ombovy 'rã ojeky'a'o uka va'e nambi, ikuã guaxu ha'e ipyxã guaxu oiporu
kuaa regua re meme.
15 Azeite ju ojopy vy hyru gui onhoẽ 'rã opo ijaxua regua mbyte py.
16 Opo ijaxua re azeite oĩ va'e py omoakỹ 'rã okuã oiporu kuaa regua. Ha'e
vy okuã py ju omboayvipa 'rã sete-kue SENHOR renonde.
17 Azeite rembyrekue opo py oĩ teri va'e regua ma sacerdote ombovy 'rã ojeky'a'o
uka va'e nambi, ikuã guaxu ha'e ipyxã guaxu oiporu kuaa regua re meme,
mba'emo omboekovia aguã regua ome'ẽ mbyrã ojuka uka va'ekue ruguy áry.
18 Ha'e rã azeite rembyrekue opo py oĩ va'e ma sacerdote onhoẽ 'rã
ojeky'a'o uka va'e apyte re. Ha'e rami vy SENHOR renonde sacerdote ojao'i
uka 'rã ha'eve e'ỹague.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 — Ha'e gui ma jejavya regua sacerdote ome'ẽ vy ojao'i uka 'rã
ojeky'a'o uka va'e ha'eve e'ỹague. Ha'e va'e rire ma ojuka 'rã oapy vy
ome'ẽmby.
20 Ha'e nunga ome'ẽ 'rã altar áry mba'emo aju guigua reve. Ha'e rami py
sacerdote ojao'i uka 'rã ava ha'eve e'ỹague. Ha'e ramo ha'eve va'e ju 'rã
oiko.
21 Xapy'a rei iporiaukue'i vy ha'e nunga ha'e javi ndojoui ri vy ogueru 'rã
peteĩ vexa'i mba'emo omboekovia vy ome'ẽ aguã oupi vy ombovava reve,
ha'eve e'ỹague ojao'i uka aguã. Ogueru avi 'rã peteĩ ryru trigo iporãve va'e
azeite reve omona mbyre mba'emo aju guigua ome'ẽ aguã, ha'e peteĩ ryru
azeite,
22 ha'e gui mokoĩ jeruxi e'ỹ vy mokoĩ apykaxu ojoua'i rami. Ha'e va'e
regua peteĩ ma jejavya regua ome'ẽ va'erã, ha'e rã amboae ma oapy vy
ome'ẽ va'erã.
23 Ha'e gui irundy meme ára ma ojeky'a'o ukaa py sacerdote pe ogueru 'rã
ha'e nunga ha'e javi, oguy nhemboaty oĩaty va'e rokẽ py, SENHOR renonde.
24 Sacerdote ma vexa'i mba'emo omboekovia aguã regua ome'ẽmby ha'e
azeite ryru ojopy vy oupi 'rã SENHOR renonde ombovava reve ome'ẽ
mbyrã.
25 Ha'e gui ma sacerdote ojuka 'rã vexa'i mba'emo omboekovia aguã regua
ome'ẽmby. Ha'e vy mba'emo omboekovia aguã vexa'i ojuka va'ekue ruguy
ojopy vy ombovy 'rã ojeky'a'o uka va'e nambi, ikuã guaxu ha'e ipyxã
guaxu oiporu kuaa regua re meme.
26 Azeite onhoẽ 'rã opo ijaxua regua mbyte re.
27 Ha'e vy opo ijaxua regua re azeite oĩ va'e py okuã oiporu kuaa regua
omoakỹ vy omboayvi 'rã sete-kue SENHOR renonde.
28 Ha'e vy azeite opo py oĩ va'e regua ombovy 'rã ojeky'a'o uka va'e nambi
apy, ikuã guaxu ha'e ipyxã guaxu oiporu kuaa regua re meme, mba'emo
omboekovia aguã regua ojuka pyre ruguy oikyty va'ekue áry.
29 Ha'e gui sacerdote po py azeite rembyre oĩ va'e ma onhoẽ 'rã ojeky'a'o
uka va'e apyte re, SENHOR renonde ha'eve e'ỹague ojao'i uka aguã.
30 Ome'ẽ 'rã peteĩ jeruxi e'ỹ vy peteĩ apykaxu ha'e ojoua'i rami.
31 Ha'e va'e regua peteĩ ma jejavya regua ome'ẽ 'rã, ha'e rã amboae ma
mba'emo aju guigua oapy vy ome'ẽmby reve guarã. Ha'e rami py SENHOR
renonde sacerdote ojao'i uka 'rã ojeky'a'o uka va'e ha'eve e'ỹague.
32 Ha'e va'e lei ma lepra oguereko va'e gui ojeky'a'o uka va'e rekorã,
iporiaukue'i vy ome'ẽ aguã ndojoui ramo.

Lepra oo re ojekuaa va'e regua lei oĩa

33 SENHOR aipoe'ive ju Moisés ha'e Arão pe:
34 — Canaã yvy pendekoarã pendevy ame'ẽ va'ekue py pevaẽ ma rire
amongue oo re xee amoĩ 'rã hu'ũmba rei va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

35 Ha'e ramo hoo va'e sacerdote pe omombe'u vy “Mba'emo vaikue ko xero
re oĩ”, he'i 'rã.
36 Ha'e ramo sacerdote oguenoẽ ukapa 'rã opy gui, hu'ũ rei va'e oexa pota
e'ỹ mbove, oo py ikuai va'e ha'e javi omongy'apa e'ỹ aguã. Ha'e rire mae
ma sacerdote oo 'rã oo re oikuaa pota aguã.
37 Oexa pota 'rã hu'ũ rei va'e. Xapy'a rei oo mbotya re iovea hovy rei va'e
e'ỹ vy pytã reia ri ojekuaa oo mbotya guýryve oike ramo ma
38 opy gui sacerdote oẽ vy omboty uka 'rã sete ára peve.
39 Sete araa py sacerdote ou ju 'rã oexa pota vy. Xapy'a rei oo mbotya re
ipyve ri hu'ũ rei va'e ojekuaa ramo ma
40 oo mbotya gui omboi uka 'rã ita hu'ũ rei va'e oĩa, ha'e vy omombo uka
'rã tetã gui mombyry'i peteĩ henda mba'emo ha'eve'ỹ va'e omomboaty py.
41 Ha'e gui onhopĩ ukapa 'rã opy rupi mbotya ikuai va'e ha'e javi rupi.
Onhopĩ va'ekue ku'ikue ma omombo 'rã tetã gui mombyry'i peteĩ henda
mba'emo ha'eve'ỹ va'e omomboaty py.
42 Ha'e va'e rire ma ita mboae ojopy vy omoĩa 'rã omboi ypyague py.
Omoapomo pyau va'ekue ojopy vy omboja 'rã oo re.
43 — Xapy'a rei ita omboia vy oo mbotya onhopĩmba rire omboja jevy
teĩ oo re hu'ũ rei va'e ojekuaa jevy ri ramo
44 sacerdote oike ju 'rã oexa pota. Xapy'a rei oo re hu'ũ rei va'e tuvixa-
vixave ri vy ma hu'ũ rei ovy va'e ae 'rã oĩ. Ha'eve'ỹ va'e ae 'rã opyta.
45 Ha'e rami rã oitypa 'rã oo, ita ha'e yvyra omboipa 'rã, oo mbotya
omboja va'ekue voi. Ha'e nunga ogueraapaa 'rã tetã gui mombyry, peteĩ
henda mba'emo ha'eve'ỹ va'e omomboaty py.
46 Oo omboty aguã jave py amongue oike vy ha'eve'ỹ va'e avi 'rã oiko
ka'aru peve.
47 Opy oke e'ỹ vy okaru va'ekue ma ojoi 'rã oao.
48 — Ha'e rami avi oo omboja pyaupa rire ha'e py sacerdote oike
jevy vy oexa pota rã oo re hu'ũ rei va'e ndatuvixave ovyi ri ramo ixupe
sacerdote “Ha'eve va'e” he'i 'rã, hu'ũ rei va'e okanhy ma rire.
49 Ha'e gui oo oiky'a'o aguã ma ojopy 'rã mokoĩ guyra, yvyra yary,
havijukue pytã va'e ha'e hissopo rogue.
50 Peteĩ guyra ojuka 'rã hyru nhae'ũ guigua py yy xyry omboyru va'ekue
áry.
51 Ojopy 'rã yvyra yary, hissopo rogue, havijukue pytã va'e ha'e guyra
oikove va'e. Ha'e vy guyra ojuka va'ekue ruguy py omoakỹ 'rã yy oxyry
va'e reve. Sete-kue 'rã omboayvi oo re.
52 Ha'e rami py oo oiky'a'o 'rã guyra ruguykue, yy oxyry va'e, guyra
oikove va'e, yvyra yary, hissopo rogue ha'e havijukue pytã va'e py guive.
53 Guyra oikove va'e ma tetã gui opoi 'rã mombyry tekoa e'ỹa áry rupi
oveve ovy aguã. Ha'e rami vy oo ha'eve e'ỹague oiky'a'o uka ma ramo
ha'eve va'e ju 'rã opyta.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

54 — Ha'e va'e lei ma opa marãgua lepra ha'e mba'eaxy tinha oguereko
va'e regua,
55 ao re hu'ũ rei va'e oĩ va'e, ha'e oo re,
56 irurupa va'e re, ipeu ha'e iperea overa rei va'e re,
57 penhombo'e aguã ha'eve va'e ha'e ha'eve'ỹ va'e oikoa re. Ha'e va'e ma lei
lepra regua.

Ava ha'e kunha re ha'eve'ỹa oĩ va'e re ijayvua

15 1 SENHOR aipoe'ive Moisés ha'e Arão pe:
2 — Pendeayvu Israel kuery pe, ha'e vy aipopeje: Ava ma guive
rã hete guigua ndopytai ramo ha'eve'ỹ va'e 'rã oiko ndopytaia káuxa.
3 Po rami 'rã ha'eve'ỹ va'e oikoa oikuaa aguã regua, hete guigua ndopytaia
káuxa. Xapy'a rei hete gui ndopytai, e'ỹ vy opytu'u-tu'u teĩ ha'eve'ỹ va'e ae
'rã oiko.
4 Tupa ha'e onhenoa py rei tema ha'eve'ỹ va'e 'rã opyta, ndopytaia káuxa.
Ha'e mba'emo áry ha'e oĩague py rei ha'eve'ỹ va'e avi 'rã opyta.
5 Hupa re ovy va'e rei tema ojoi 'rã oao, ha'e ojau 'rã yy py. Ha'e vy ka'aru
peve ha'eve'ỹ va'e 'rã oiko.
6 Ha'e gui hete guigua opyta e'ỹ va'e oguapyague py ri oguapy va'e tema
ojoi 'rã oao, ha'e ojau 'rã yy py. Ha'e vy ha'eve'ỹ va'e 'rã oiko ka'aru peve.
7 hete guigua opyta e'ỹ va'e re ovy va'e tema ojoi 'rã oao, ojau 'rã guive yy
py, ha'e oiko 'rã ha'eve'ỹ va'e ka'aru peve.
8 Xapy'a rei amongue ha'eve va'e re ava hete guigua opyta e'ỹ va'e onyvõ
ramo ha'e va'e voi ojoi 'rã oao, ha'e ojau 'rã yy py, ha'e vy ka'aru peve oiko
'rã ha'eve'ỹ va'e.
9 Kavaju kupe árygua hete guigua opyta e'ỹ va'e oĩague voi opyta 'rã ha'eve'ỹ va'e.
10 Mba'emo iguýry oĩ va'e re opoko va'e rei tema oiko 'rã ha'eve'ỹ va'e
ka'aru peve. Ha'e rã ha'e nunga reraare voi ojoi 'rã oao, ha'e ojau 'rã yy py,
ha'e vy oiko 'rã ha'eve'ỹ va'e ka'aru peve.
11 Amongue re hete guigua opyta e'ỹ va'e ojepoei e'ỹ re opokoa va'ekue ma
ojoi 'rã oao, ha'e ojau 'rã yy py, ha'e vy oiko 'rã ha'eve'ỹ va'e ka'aru peve.
12 Hyru yapo guigua re hete guigua opyta e'ỹ va'e opokoague ma
ombovoa 'rã. Ha'e rã hyru yvyra guigua ri ramo ma ojoipa 'rã yy py.
13 — Ha'e gui hete guigua opyta e'ỹ va'e okuera ju ma vy oipapa 'rã sete
ára peve ojeky'a'o uka aguã. Ha'e gui ojoi 'rã oao ha'e ojaupa 'rã guete ha'e
javi rupi yy xyry py. Ha'e vy ma ha'eve va'e ju 'rã oiko.
14 Irundy meme araa py ma ogueraa 'rã mokoĩ jeruxi e'ỹ vy mokoĩ
apykaxu. Ha'e vy ojexa uka 'rã SENHOR renonde py, oguy nhemboaty
oĩaty rokẽ py. Ha'e vy sacerdote pe ome'ẽ 'rã mokoĩ guyra,
15 ha'e va'e omboaxa aguã. Jypygua ma ome'ẽ 'rã jejavya regua, ha'e rã
amboae ma oapy vy ome'ẽmby. Ha'e rami SENHOR renonde sacerdote
ojao'i uka 'rã hete guigua opyta e'ỹ va'e ha'eve e'ỹague.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 — Ha'e gui ava xapy'a rei ijay ndopytai rei rive vy ma ojau 'rã yy py
guete ha'e javi rupi, ha'e vy oiko 'rã ha'eve'ỹ va'e ka'aru peve.
17 Ijao e'ỹ vy ipire re ijay ovyague oĩ ramo ojoipa 'rã yy py, ha'e vy opyta
'rã ha'eve'ỹ va'e ka'aru peve.
18 Xapy'a rei peteĩ ava kunha reve joguerekoa py ojapo ri vy mokoĩve 'rã
ojau yy py, ha'e vy ha'eve'ỹ va'e 'rã ikuai ka'aru peve.
19 — Kunha va'e gueko re oiko ramo heko ae ri oiko ramo sete ára
peve 'rã oiko gueko re. Hexe ovy va'e rei ha'eve'ỹ va'e 'rã oiko ka'aru
peve.
20 Gueko re oikoa pukukue re oke oupyague ha'e oguapyague rei tema
ha'eve'ỹ va'e 'rã opyta.
21 Hupa re ovy va'e rei tema ojoi 'rã oao, ha'e ojau 'rã yy py. Ha'e vy oiko
'rã ha'eve'ỹ va'e ka'aru peve.
22 Mba'emo áry oĩague re opoko va'ekue voi ojoi 'rã oao, ha'e ojau 'rã. Ha'e
vy oiko 'rã ha'eve'ỹ va'e ka'aru peve.
23 Hupa e'ỹ vy oguapyague áry mba'emo itui va'e re opoko va'ekue ma
oiko 'rã ha'eve'ỹ va'e ka'aru peve.
24 Xapy'a rei gueko re oiko va'e reve ava joguereko vy ma ha'eve'ỹ va'e 'rã
oiko sete ára peve. Tupa onhenoague voi opyta 'rã ha'eve'ỹ va'e.
25 — Ha'e gui kunha ma heko ojekuaa vaipa ete mbovy ára rei e'ỹ, ha'e
ramiaty py e'ỹ va'eri, ha'e'ỹ vy gueko re oikoaty gui oaxave ri vy ko'ẽ
nhavõ gueko re oikoa ja oiko 'rã ha'eve'ỹ va'e, gueko re ae oikoa rami.
26 Gueko re oiko va'e tupa okea va'e ma ha'eve'ỹ va'e 'rã opyta gueko re ae
oikoaty rami ae. Mba'emo áry oĩague va'e tema opyta avi 'rã ha'eve'ỹ va'e,
gueko re oikoaty rami ae.
27 Ha'e va'e re ovy va'ekue ma oiko 'rã ha'eve'ỹ va'e. Ha'e rami vy ojoi 'rã
oao, ha'e ojau 'rã yy py. Ha'e vy oiko 'rã ha'eve'ỹ va'e ka'aru peve.
28 Ha'e rami avi heko opyta ri ramo oipapa 'rã sete ára peve ju, ha'e gui
ma ha'eve va'e ju 'rã oiko.
29 Oito araa py ma ojopy 'rã mokoĩ jeruxi e'ỹ vy mokoĩ apykaxu, ha'e vy
ogueru 'rã sacerdote pe oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py.
30 Peteĩ ma sacerdote omboaxa 'rã jejavya re, ha'e rã amboae ma oapy vy
ome'ẽmby. Ha'e va'e rupi SENHOR renonde sacerdote ojao'i uka 'rã gueko
re oiko va'e ha'eve e'ỹague.
31 — Ha'e rami Israel kuery gui peipe'a ukapa 'rã ha'eve e'ỹague, ha'e
va'e gui oiko vai e'ỹ aguã xembojeroviaaty ha'e kuery mbyte oĩ va'e
omongy'aague re.
32 — Ha'e va'e lei ma hete guigua ndopytaia, ha'e ijay ndopytai rei rivea
re ha'eve'ỹ va'e oiko va'e regua,
33 ha'e kunha gueko re oikoa py oiko axy va'e regua, ava e'ỹ vy kunha teĩ
hete guigua opyta e'ỹ va'e, ha'e gui ava reve gueko re oiko va'e joguereko
va'e regua guive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jejavya ojao'i ukaa ára regua

16 1 SENHOR ijayvu Moisés pe, mokoĩ Arão ra'y kuery SENHOR
renonde py onhemboja vy oiko vai rire.
2 Ha'e vy SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Aipo're nderyke'y Arão pe, toike riae eme henda iky'a e'ỹ va'e py
ajukue okẽ regua rovai, xeayvu ryru áry imbotya teko vai ambogueaty
oĩ va'e renonde, omano xapy'a e'ỹ aguã, mba'eta xee ae imbotya áry ajexa
uka 'rã arai rupi.
3 Pova'e nunga reve anho 'rã Arão oike henda iky'a e'ỹ va'e py: peteĩ vaka
ra'y jejavya re ome'ẽ va'erã, ha'e vexa'i oapy vy ome'ẽmby.
4 Onhemonde 'rã kamixa puku ajukue iporãve va'e guigua iky'a e'ỹ va'e
py, ha'e kaxõ voi ajukue iporãve va'e guigua 'rã oiporu opire ao'iarã, oku'a
rupi ojokua 'rã ajukue iporãve va'e guigua avi, ha'e vy ngorarã ajukue
iporãve va'e guigua oimama mbyre py. Ha'e va'e ao ma iky'a e'ỹ va'e
meme. Yy py ojaupa ma vy onhemonde 'rã.
5 Israel kuery po gui ojopy 'rã mokoĩ kavara ojejavyague re ome'ẽ va'erã,
ha'e gui peteĩ vexa'i oapy vy ome'ẽ va'erã.
6 — Vaka ra'y jejavya regua ome'ẽ va'erã Arão ogueru vy ha'e ae ojejavyague
ranhe 'rã ojao'i uka, ha'e gui ngoo pygua kuery ojejavyague ju.
7 Mokoĩve kavara ojopy vy ogueru 'rã imo'amy SENHOR renonde oguy
nhemboaty oĩaty rokẽ py.
8 Mokoĩve kavara re oexa 'rã xortea. Peteĩ ma SENHOR peguarã opyta,
ha'e rã amboae kavara ma omondouka pyrã.
9 Kavara SENHOR peguarã opyta va'ekue ma Arão omovaẽ vy ojuka 'rã
jejavya regua ome'ẽ va'erã.
10 Ha'e rã kavara omondouka pyrã ma oikove reve 'rã oexa uka SENHOR
renonde, ha'e va'e rupi jejavya ojao'i uka aguã, ha'e gui tekoa e'ỹa katy
omondoukaa aguã.

Sacerdote yvateve va'e ha'e ae ojejavyague re ome'ẽa regua

11 — Ha'e gui Arão ogueru 'rã vaka ra'y ha'e ae ojejavyague ranhe ojao'i
uka aguã, ha'e gui ngoo pygua kuery ojejavyague ju. Ha'e vy ojuka 'rã
ojejavyague reguarã.
12 SENHOR renonde altar oĩ va'e áry gui oguenoẽ 'rã tapyĩ heakuã porã
va'e oapyaty renyẽ, ha'e gui mokoĩ po renyẽ heakuã porã va'e omongu'i
porã mbyre. Ha'e va'e ogueroike 'rã ajukue okẽ regua rovai.
13 Xee SENHOR renonde omoĩ 'rã heakuã porã va'e tata py, hataxĩgue ojao'i aguã
xeayvu ryru mbotya teko vai ambogueaty áry rupi, omano xapy'a e'ỹ aguã.
14 Ha'e gui vaka ra'y ruguykue ojopy vy okuã py omboayvipa 'rã ayvu
ryru mbotya áry rupi. Ha'e gui hyru mbotya renonde rupi ju sete-kue 'rã
omboayvi huguykue okuã py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Heta va'e kuery ojejavyague re ome'ẽa regua

15 — Ha'e va'e rire ma ojuka 'rã kavara heta va'e kuery ojejavyague
re ome'ẽ aguã. Huguykue ma ogueroike 'rã ajukue okẽ regua rovai.
Huguykue py ojapo 'rã vaka ra'y ruguykue py ojapoague rami ae.
Omboayvi 'rã ayvu ryru mbotya teko vai ambogueaty áry rupi, ha'e
henonde rupi.
16 Ha'e rami py ojao'i uka 'rã Israel kuery henda iky'a e'ỹ va'e
omongy'aague, ha'e kuery ojejavya ha'e heko vaia ha'e javi káuxa. Ha'e
rami ae avi oiky'a'o uka 'rã oguy nhemboaty oĩaty ha'e kuery mbyte oĩ
va'e omongy'apaague gui.
17 Peteĩve ava ndopytai 'rã oguy nhemboaty oĩaty py henda iky'a e'ỹ va'e
py sacerdote oike jave jejavya ojao'i uka aguã, ha'e ae ojejavyague ranhe
ojao'i uka ma vy oẽ e'ỹa ja, ha'e gui ngoo pygua kuery ha'e Israel kuery
ha'e javi ojejavyague ju.
18 Ha'e gui oẽ vy SENHOR renonde altar oĩa py oo vy oiky'a'o uka avi 'rã
omongy'aague oĩ va'e gui. Ha'e rami vy vaka ra'y ha'e kavara ruguykue
ojopy vy ombovy 'rã altar rakua ikuai va'e yvýry rupi.
19 Okuã py sete-kue 'rã huguykue omboayvi 'rã altar áry. Ha'e rami py
oiky'a'o uka 'rã Israel kuery omongy'aague gui.
20 — Ha'e gui ma henda iky'a e'ỹ va'e, oguy nhemboaty oĩaty ha'e altar
oiky'a'o ukapa ma rire ogueru ruka 'rã kavara oikove va'e.
21 Arão opo jovaive omoĩ 'rã kavara oikove va'e akã áry. Hi'áry omombe'u
'rã Israel kuery reko vaia, nonhe'ẽ rendui ha'e ojejavyague ha'e javi.
Kavara akã áry ha'e nunga omoĩmba ma vy ogueraa uka 'rã peteĩ ava po
rupi, ha'e rami aguã omoĩ mbyre pe.
22 Ha'e rami ha'e kuery reko vaia kavara ojee ae ogueraapa 'rã peteĩ yvy
avave rei noĩa py. Tekoa e'ỹa py 'rã ava opoi kavara.
23 — Ha'e va'e rire Arão oike jevy 'rã oguy nhemboaty oĩaty py. Ha'e
vy omboipa 'rã ao ajukue iporãve va'e guigua henda iky'a e'ỹ va'e py oike
aguã omoĩ va'ekue. Ha'e py ae 'rã oejapa.
24 Ojau 'rã yy py peteĩ henda iky'a e'ỹa py, ha'e vy onhemonde 'rã oao ae'i
py. Ha'e vy oẽ ju vy oapy vy ome'ẽ 'rã ha'e ae ojejavyague, ha'e heta va'e
kuery ojejavyague guive. Ha'e rami vy ojao'i uka 'rã.
25 Ome'ẽ mbyrã ojuka va'ekue kyrakue ma ojejavyague re oapypa avi 'rã
altar áry.
26 Ha'e gui kavara reraa-are ma ojoi 'rã oao ha'e ojaupa 'rã yy py. Ha'e gui
ma ovaẽ ju 'rã tekoa py.
27 Ha'e rã vaka ra'y ha'e kavara ojejavyague regua ome'ẽ va'ekue ma
huguykue henda iky'a e'ỹ va'e py jejavya ojao'i uka aguã ogueroike
rire hetekue peraa ju 'rã tekoa gui mombyry'i. Ipirekue, ho'okue ha'e
hepoxikue ha'e javi 'rã oapypa.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 Ha'e va'e rapyare ma ojoi 'rã oao, ha'e ojau 'rã yy py. Ha'e gui ma ovaẽ
ju 'rã tekoa py.

Jejavya ojao'ia ára ma'etỹa nhavõ ojeupity aguã regua

29 — Pova'e nunga ma penderekorã oeja pyre raka'e rã peve guarã. Ha'e
gui sete jaxya va'e dez araa py ma pejexavai 'rã penenhe'ẽ py, ndapejapoi
'rã mba'eve, neĩ ha'e py aegua, neĩ amboae regua penembyte rupi ikuai
va'e.[j]
30 Mba'eta ha'e va'e ára ma ojao'ia 'rã pejejavyague, pendeky'a'o aguã. Ha'e
ramo xee SENHOR renonde pejeky'a'opa 'rã pejejavyague ha'e javi gui.
31 Ha'e va'e sábado ára ma xevy pe ete 'rã pepytu'u ha'e pejexavai aguã
penenhe'ẽ py. Ha'e va'e ma penderekorã oeja pyre raka'e rã peve guarã.
32 Ha'e gui nguu rekovia sacerdote-rã omboaxaa vy hexe azeite omoĩ
mbyre ae 'rã ojao'i uka pejejavyague, ao ajukue iporãve va'e guigua iky'a
e'ỹ va'e py onhemonde reve.
33 Ha'e rami vy ojao'i uka 'rã henda iky'a e'ỹ va'e, oguy nhemboaty oĩaty
ha'e altar re ha'eve'ỹa oĩ va'ekue. Ojao'i uka avi 'rã sacerdote kuery ha'e
heta va'e kuery ha'e javi re oĩ va'ekue.
34 Ha'e va'e ma penderekorã raka'e rã peve guarã oeja pyre, ma'etỹa nhavõ
Israel kuery ojejavyague ojao'ia aguã — he'i.

Ha'e ramo Arão ojapopa Moisés pe SENHOR omombe'u ukaague rami.

Mymba ojuka aguã regua lei oĩa

17 1 SENHOR aipoe'i Moisés pe:
2 — Ndeayvu ke Arão, ta'y kuery ha'e Israel kuery ha'e javi pe.
Ha'e vy aipo're: Po rami SENHOR ojapo uka vy aipoe'i va'ekue:
3 Israel kuery regua ma guive rã xevy peguarã teĩ vaka ra'y e'ỹ vy vexa'i,
ha'e'ỹ vy kavara mba'e ojuka amboae tekoa py, e'ỹ vy tekoa gui mombyry'i,
4 oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py ogueru 'rãgue py xee SENHOR pe ome'ẽ
aguã, ha'e va'e ava pe "Jojukaa" 'ea 'rã. Huguy omoẽ rire ha'e va'e ava
oipe'aa 'rã heta va'e kuery mbyte gui.
5 Mba'eta Israel kuery ma mymba tekoa rovai rupi ojuka 'rãgue py ogueru
'rã SENHOR pe oexa uka aguã, oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py ae. Ha'e
rami rã sacerdote ome'ẽ 'rã SENHOR pe peteĩ rami ikuaia reguarã.
6 Huguykue sacerdote omboayvipa 'rã oguy nhemboaty oĩaty rokẽ rexei
SENHOR pegua altar oĩ va'e áry. Ha'e rã ikyrakue ma oapypa 'rã, heakuã
porã rã SENHOR ojou porã aguã.
7 Anha kuery pe rive nda'evevei ome'ẽ aguã mymba, mba'eta ha'e nunga
pe rive onhembotavy uka okuapy. Ha'e va'e ma penderekorã oeja pyre
raka'eve rã ikuai va'e peguarã.

---

j **16.29** Onhe'ẽ py ojexavai ojejavyague re, ha'e okaru e'ỹ re ikuai.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 — Ha'e nunga rupi aipo're ha'e kuery pe: Ava ma guive rã Israel kuery
va'e regua e'ỹ vy amboae regua penembyte ikuai va'e teĩ mba'emo oapy,
e'ỹ vy mymba ome'ẽ aguã ojuka aguã
9 oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py e'ỹ ogueru ramo SENHOR pe ome'ẽ aguã,
ha'e va'e ma oipe'aa 'rã heta va'e kuery mbyte gui.

Mymba ruguykue ho'u e'ỹ aguã re ijayvua

10 — Ava ma guive rã Israel kuery regua e'ỹ vy amboae guigua
penembyte rupi ikuai va'e teĩ huguykue ho'u ramo ma hovai apu'ã vy
aipe'a 'rã heta va'e kuery mbyte gui.
11 Mba'eta temimoingo rekovea ma huguy re ae oĩ. Huguy ma ame'ẽ uka
va'e altar áry pendereko vaiaty pejao'i uka aguã. Mba'eta huguy re vy ae
'rã ajao'i, tekove rekovia.
12 Ha'e nunga rupi aipoa'e ae ma Israel kuery pe: "Peẽ kuery va'e regua
neĩ peteĩve to'u eme huguykue, neĩ amboae regua penembyte ikuai va'e
voi to'u eme", ha'e va'ekue.
13 Ava ma guive rã Israel kuery va'e regua, e'ỹ vy amboae regua
penembyte rupi ikuai va'e teĩ, mymba e'ỹ vy guyra ojuka vy huguy
omoẽmba rive 'rã, ha'e yvy ku'i py ju 'rã ojao'i.
14 — Mba'eta temimoingo ha'e javi rekovea ma huguy re ae oĩ. Ha'e
nunga rupi ae aipoa'e va'ekue Israel kuery pe: "Xo'o ma guive rã pe'u eme
huguykue, mba'eta temimoingo ha'e javi rekovea ma huguy re ae oĩ. Ho'u
va'e rei tema oipe'aa 'rã", ha'e va'ekue.
15 Ha'e py aegua, e'ỹ vy amboae regua teĩ, mymba omano rive va'ekue
e'ỹ vy omboa'ypa pyre ri ho'u rire ojoi 'rã oao, ha'e ojau 'rã yy py. Ha'e vy
ha'eve'ỹ va'e 'rã oiko ka'aru peve. Ha'e va'e rire ma ha'eve va'e ju 'rã oiko.
16 Ha'e rami teĩ oao ndojoi neĩ yy py ndojaui ri ramo hexe ae 'rã oĩ
ojejavyague re opaga aguã.

Amboae reve itavy rei va'e re ijayvua

18 1 SENHOR aipoe'ive Moisés pe:
2 — Ndeayvu Israel kuery pe. Ha'e vy aipo're: Xee ma SENHOR
Penderuete.
3 Pendekuai eme Egito yvy pendekuaiague pygua kuery reko rami, neĩ
Canaã yvy katy xee rogueraa henoinya pygua kuery reko rami ma voi.
Ha'e kuery reko rami pendekuai eme.
4 Xee aipotaa rami ae 'rã pendekuai, xeayvu aeja va'ekue pejapo, ha'e va'e
rupi anho peiko aguã. Xee ma SENHOR Penderuete.
5 Ha'e nunga rupi xeayvua ha'e ajapo uka va'ekue rupi ae 'rã pendekuai. Mba'eta
ha'e va'e ayvu amongue ojapopa ri vy oikove 'rã hexe vy. Xee ma SENHOR.[k]

---

k 18.5 Romanos 10.5; Gálatas 3.12

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 — Ava ma guive rã nda'evei guetarã kunha reve ae ojejavy aguã. Xee
ma SENHOR.
7 Ejejavy eme nderu pe, ndexy reve pejejavya rupi. Ha'e ma ndexy ae.
Ejejavy eme hexeve.
8 Ejejavy eme ndexy anga reve, nderu pe voi rejejavy e'ỹ aguã.
9 Ejejavy eme nereindy reve. Xapy'a rei nderu rajy e'ỹ vy ndexy memby,
pendero py aegua e'ỹ vy pendero gui mombyry guigua teĩ ejejavy eme
hexeve.
10 Ejejavy eme ndera'y rajy e'ỹ vy nderajy memby reve, ndero'o pe ae
rejejavy e'ỹ aguã.
11 Ejejavy eme nderu ra'yxy memby, nderu gui oiko va'ekue reve, nereindy
ae oiko ramo.
12 Ejejavy eme nderu reindy reve, nderu retarã ae oiko ramo.
13 Ejejavy eme ndexy kypy'y reve, ndexy retarã ae oiko ramo.
14 Ejejavy eme nderu ryvy pe ta'yxy reve rejejavya rupi, ndexy'y ae oiko
ramo.
15 Ejejavy eme ndera'y ra'yxy reve, ndera'y ra'yxy ae oiko ramo. Ejejavy
eme hexeve.
16 Ejejavy eme nderyke'y e'ỹ vy nderyvy ra'yxy reve, nderyke'y e'ỹ vy
nderyvy pe rejejavy e'ỹ aguã.
17 Ejejavy eme peteĩ kunha ha'e imemby reve avi. Ha'e ejopy eme ndera'y
rajy neĩ nderajy memby hexeve rejejavy aguã. Ha'e kuery ma neretarã
kuery ae ramo ma ha'eve'ỹ ete 'rã.
18 Ndera'yxy ae rereko reve eraa eme amboae kunha ndera'yxy jevyrã, joe
nda'ija'ei e'ỹ aguã. Ndera'yxy ae oikovea ja nda'evei amboae re rejejavy aguã.

Ojeguarupy rupi anho joguereko va'e re ijayvua

19 — Enhemboja eme kunha gueko re oikoa ja, hexeve renheno aguã.
20 Enheno eme neirũ ra'yxy reve, hexeve vy renhemongy'a e'ỹ aguã.
21 Ndeguigua kuery peteĩve ma emboaxa eme Moloque pe rive, remongy'a
rei e'ỹ aguã Nderuete rery. Xee ma SENHOR.[l]
22 Enheno eme ava reve kunha reve rami. Ha'e nunga ma ojeguarupy ete.
23 Neĩ mymba reve voi nerenhenoi 'rã, hexeve vy renhemongy'a e'ỹ aguã.
Kunhague ma voi nda'evei mymba re onhemboja vy hexeve ojejavy aguã.
Ha'e nunga ma ha'eve'ỹ ete.
24 — Neĩ peteĩve ha'e va'e regua py enhemongy'a eme, mba'eta ha'e
nunga ha'e javi py amboae regua kuery onhemongy'a okuapya re aipe'apa
'rã penerenonde gui.

---

[l] **18.21** Tuuete ra'angaa Moloque ma amboae regua kuery ombojerovia vy ixupe gua'y kuery ae 'rã omboaxa tata rupi ojuka aguã (Levítico 20.1-5; 2 Reis 23.10; Jeremias 7.31; 32.35).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Ha'e rami vy ha'e kuery oyvy ae omongy'apa. Ha'e ramo aju vy ha'e va'e
yvy re aikuaa pota vy yvy gui amondyipa 'rã ha'e py ikuai va'e.
26 Ha'e rã peẽ kuery ma pejapo 'rã ajapo uka va'e ha'e xeayvu aeja va'ekue
ha'e javi. Neĩ peteĩve ojeguarupy amboae kuery ikuaia regua pejapo eme,
peẽ ha'e py aegua kuery, neĩ amboae regua penembyte rupi ikuai va'e voi.
27 Mba'eta ha'e va'e regua ojeguarupy ha'e javi ma peẽ kuery peju e'ỹ mbove
ha'e va'e yvy re ikuai va'e ojapo raka'e. Ha'e rami vy oyvy omongy'apa.
28 Peẽ ma pendekuai eme pendeyvy pemongy'aa rupi, peẽ kuery voi
pendepe'apaa e'ỹ aguã ha'e gui, peju e'ỹ mbove ha'e py ikuai va'e
oipe'apaague rami ae avi.
29 Ha'e va'e regua ojeguarupy rupi ikuai va'e, ha'e nunga apoare rei tema
oipe'apaa 'rã heta va'e kuery mbyte gui.
30 Ha'e nunga rupi xereve guarã aeja va'ekue rupi anho 'rã pendekuai.
Pejapo eme neĩ peteĩve ojeguarupy peju e'ỹ mbove ikuai va'e ojapo
va'ekue, penhemongy'a e'ỹ aguã. Xee ma SENHOR Penderuete.

Lei regua omombe'u porãve jevyague

19 1 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:
2 — Ndeayvu Israel kuery pavẽ pe. Ha'e vy aipo're: Peiko iky'a
e'ỹ va'e, mba'eta xee SENHOR Penderuete ma iky'a e'ỹ va'e aiko.
3 Peteĩ-teĩ pemboete 'rã pendexy ha'e penderu, ha'e pemboete avi 'rã
xevygua sábado ára. Xee ma SENHOR Penderuete.
4 Peiko eme mba'emo ra'angaa pe, neĩ pejapo eme penderuete ra'angaarã
mba'emo ryku gui. Xee ae ma SENHOR Penderuete.
5 — Ha'e gui xee SENHOR reve peteĩ rami nhandekuaia regua peme'ẽ vy
ma pendejou porã aguã rami 'rã peme'ẽ.
6 Peme'ẽa árave 'rã pe'u, ha'e ko'ẽgue jevy. Ha'e rã mboapy araa py ma
peapypa 'rã ndape'upai va'ekue.
7 Mboapy araa py ri ho'u va'e ma ojeguarupy ae 'rã opyta, ha'e ome'ẽ
mbyre voi ndajou porãi 'rã.
8 Ha'e nunga ho'u va'e rei tema hexe ae 'rã oĩ ojejavyague re opaga aguã,
xee SENHOR pegua iky'a e'ỹ va'e nombovarei rire. Ha'e nunga rupi oipe'aa
'rã heta va'e kuery mbyte gui.
9 — Ha'e gui ndeyvy re renhotỹ va'ekue remono'õ vy nemba'ety rembe
rupi neremono'õ katuĩ'i 'rã, neĩ hary reity rive va'ekue voi neremono'õi 'rã
nemba'ety gui.
10 Neremono'õ jevyi 'rã nde'uvaty rupi, neĩ nderejopyi 'rã uva'a reity rive
va'ekue. Ha'e nunga ha'e javi reja 'rã iporiaukue'i ha'e amboae regua kuery
pe. Xee ma SENHOR Penderuete.
11 — Nemonda eme, ndeapu eme, neĩ embotavy eme neirũ kuery.
12 Eura rive eme xerery rupi, Penderuete rery nerembovare e'ỹi aguã. Xee
ma SENHOR.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 — Emoingo axy rei eme neirũ kuery, ha'e kuery gui nemonda eme
guive. Omba'eapo va'e kuery peguarã ndepo py topyta eme ko'ẽ peve.
14 — Ndeayvu vai eme ijapyxa e'ỹ va'e re, neĩ hexa pyxo e'ỹ va'e
renonde emoĩ eme onhepyxanga aguã. Ha'e rami 'rãgue py Penderuete
renonde rejererokyjea rupi eiko. Xee ma SENHOR.
15 — Mba'emo re reikuaa potaa py ejoguereko eme ha'eve e'ỹa rami.
Ema'ẽve eme iporiaukue'i re, eayvuve rei eme guive oguerekopa rei va'e
kuery. Ha'evea rami meme 'rã reikuaa pota neirũ kuery reko re.
16 — Enhomoangeko rei eme heta va'e kuery mbyte rupi. Eiko eme
neirũ kuery rekove reipe'a ukaa rupi. Xee ma SENHOR.
17 — Ndea'e e'ỹ eme nderyke'y e'ỹ vy nderyvy kuery re ndepy'a py. Ha'e rami
avi ndeayvu ete 'rã neirũ pe, ha'e ramia py rive ndee voi rejejavy e'ỹ aguã.
18 — Ejepy eme joe, neĩ ndejee emoĩ eme neirũ kuery va'e regua pe ndevaia.
Ha'e rami 'rãgue py reayvu 'rã neirũ ndee ae rejeayvua rami. Xee ma SENHOR.[m]
19 — Reiko 'rã xeayvua aeja va'ekue rupi anho. Eja eme nerymba kuery
joegua e'ỹ-e'ỹ re ta'y aguã. Nemba'ety py enhotỹ eme mba'emo ra'yĩ mokoĩ
regua. Enhemonde eme guive ao joegua e'ỹ-e'ỹ guigua py.
20 — Amongue onheno 'rã escrava kunha amboae ava re omenda aguã
rami oiko va'e reve, teĩ imerã mba'eve ndopagai teri escrava oikoa gui
opoi aguã. Ha'e ramo mokoĩve ombopia 'rã. Ha'e rami avi ndojukaai 'rã,
mba'eta escrava oikoa gui ndopoiai teri ramo.
21 Ha'e ramia py ava va'e ojejavyague omboekovia aguã ogueru peteĩ
vexa'i xee SENHOR pe oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py.
22 Ha'e ramo mba'emo omboekovia aguã regua vexa'i ome'ẽ va'e py ma sacerdote
ojao'i uka 'rã ojejavyague SENHOR renonde. Ha'e ramo ojejavyague operdoa 'rã.
23 — Ha'e gui pendeyvyrã va'ekue re pendekoa ma vy opa marãgua
yvyra hi'a va'e penhotỹ ramo nda'evei ranhe 'rã hi'a pe'u aguã. Mboapy
ma'etỹ peve nda'evei 'rã, ndape'ui 'rãe.
24 Ha'e gui irundy ma'etỹa re ma hi'a ha'e javi peikuaa 'rã iky'a e'ỹ va'ea,
ha'e SENHOR pe peme'ẽmba 'rã perovy'aa rupi anho.
25 Peteĩ nhiruĩ ma'etỹa py mae ma 'rã pe'u hi'a, ha'e rami py hi'ave aguã.
Xee ma SENHOR Penderuete.
26 — Ndape'ui 'rã xo'o huguykue reve. Penemba'ekuaa eme,
penemba'evyky rei eme guive.
27 — Pejaya eme pende'a ijapu'a'i aguã rami, neĩ pejaya eme
penerendyva apy rupi.[n]

---

[n] **19.27-28** Ha'e jave py amboae regua kuery ma omanoa rã ipy'a vai vy ojaya 'rã o'a ijapu'a'i aguã rami, ha'e opa marã 'rã onhekyxĩmba rei (Levítico 21.5; Deuteronômio 14.1-2).

m 19.18 Mateus 5.43;
19.19; 22.39; Marcos 12.31; Lucas 10.27; Romanos 13.9; Gálatas 5.14; Tiago 2.8

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 Omanoa rã penhekyxĩmba rei eme pendero'o rupi, penhembojeguapa
rei eme guive. Xee ae ma SENHOR.
29 — Pembojejavy eme penderajy kuery itavy rei va'e ikuai aguã,
pendeyvy ha'e javi rupi penhembotavy vy teko vai rupi anho pendekuai
e'ỹ aguã.
30 Pemboete 'rã xevygua sábado ára, ha'e xevygua henda iky'a e'ỹ va'e.
Xee ma SENHOR.
31 — Peo eme omanogue mboayvua kuery re, neĩ imba'ekuaa va'e kuery
re. Peka eme, ha'e kuery reve vy penhemongy'a e'ỹ aguã. Xee ma SENHOR
Penderuete.
32 — Pepu'ã pe'amy hi'a xiĩmba'i va'e renonde py, pemboete 'rã tujakueve
ikuai va'e. Penderuete renonde avi peiko pejerokyjea rupi. Xee ma SENHOR.
33 — Amboae regua pendeyvy re ikuai va'e pemoingo axy rei eme.
34 Amboae regua penembyte ikuai va'e pereko 'rã pẽa py aegua perekoa
rami. Pemboaxy 'rã peẽ ae penhemboaxya rami, mba'eta Egito yvy re
amboae regua peẽ voi peiko rire. Xee ma SENHOR Penderuete.

Deuteronômio 25.13-16

35 — Pejokore eme joeko re peikuaa potaa py, neĩ yvyra'i py mba'emo
pea'ã vy, mba'emo pepejaa py, neĩ hyru py mba'emo pea'ãa py.
36 Mba'emo opejaa, ipoyia, ajaka ha'e galão ma ha'evea'i ramigua meme
'rã peiporu. Xee ma SENHOR Penderuete Egito yvy gui penerenoẽmbaare.
37 Pendekuai 'rã xeayvua aeja va'ekue ha'e javi rupi, pejapopa 'rã ajapo
uka va'ekue. Xee ma SENHOR.

Nhomoingo axyague repy re ijayvua

20 1 SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
2 — Aipo're avi 'rã Israel kuery pe: Ava ma guive rã Israel
kuery e'ỹ vy amboae regua peẽ kuery mbyte rupi ikuai va'e Moloque pe
gua'y kuery omboaxa ramo pejuka 'rã. Pendeyvy re pendekuai va'e ae 'rã
pejapipa ita py.[o]
3 Ha'e va'e rovai xee voi apu'ã vy aipe'a 'rã heta va'e kuery mbyte gui,
mba'eta Moloque pe gua'y kuery ae omboaxa vy omongy'a xevygua henda
iky'a e'ỹ va'e, ha'e nombovarei xerery iky'a e'ỹ va'e.
4 Xapy'a rei pendeyvy re pendekuai va'e penderexa pemboty 'rã pexa
e'ỹ aguã amongue gua'y kuery Moloque pe omboaxa rã, ha'e rami vy
ndapejukai 'rã.
5 Ha'e ramo ma xee ae 'rã apu'ã ha'e va'e ava ha'e hoo pygua kuery ha'e
javi rovai. Aipe'apa 'rã heta va'e kuery mbyte gui, hexeve Moloque pe
onhembotavy uka va'ekue ha'e javi guive.

---

o 20.2 Levítico 18.21

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 — Ha'e gui amongue oo 'rã omanogue mboayvua kuery pe oporandu
aguã, ha'e rami e'ỹ vy imba'evyky va'e kuerya py oo 'rã ha'e kuery reve vy
onhembotavy uka aguã. Ha'e ramo ha'e va'e rovai xee ae apu'ã vy aipe'a
'rã heta va'e kuery mbyte gui.
7 Ha'e nunga rupi pejeky'a'o uka ke iky'a e'ỹ va'e peiko aguã, mba'eta xee
ma SENHOR Penderuete.
8 Peiko ete 'rã xeayvua aeja va'ekue rupi, pejapopa ete. Xee ma SENHOR
xevygua iky'a e'ỹ va'erã penemoingo va'e.
9 Mava'e rã rei ava nguu e'ỹ vy oxy re ijayvu vai ramo pejuka 'rã. Nguu e'ỹ
vy oxy re ijayvu vai rire hexe ae 'rã oĩ huguy pemoẽague re opaga aguã.[p]
10 — Oirũ ra'yxy reve ava itavy ramo pejuka 'rã, kunha itavy va'ekue
voi.
11 Nguu ra'yxy reve ava onheno vy ojejavy nguu pe ae. Ha'e rã mokoĩve 'rã
pejuka. Ha'e kuery re ae 'rã oĩ huguy pemoẽague re opaga aguã.
12 Gua'y ra'yxy reve ava onheno ramo pejuka 'rã mokoĩve, nda'eveipa va'e
ojapo rire. Ha'e kuery re ae 'rã oĩ huguy pemoẽague re opaga aguã.
13 Ha'e gui ava meme ri kunha rami joguereko va'e ma mokoĩve ojapo
okuapy ojeguarupy. Pejuka 'rã. Ha'e kuery re ae 'rã oĩ huguy pemoẽague
re opaga aguã.
14 Xapy'a rei peteĩ ava joguereko 'rã peteĩ kunha ha'e ixy reve. Ha'e ramo
ha'eve'ỹ va'e ae. Peapypa 'rã ava ha'e kunhague, penembyte ha'e rami ete
teko vai ojapoa ve'ỹ aguã.
15 Mymba reve ri ava itavy ramo pejuka 'rã, pejuka avi 'rã mymba.
16 Kunha ri mymba re onhemboja vy hexeve ojejavy ramo pejuka 'rã
kunha va'e ha'e mymba avi. Ha'e kuery re ae 'rã oĩ huguy pemoẽague re
opaga aguã.
17 — Xapy'a rei peteĩ ava ogueraa 'rã gueindy nguu rajy va'e, ha'e e'ỹ
vy oxy memby, hexeve ojejavy aguã. Ha'e ramo ma ha'eve'ỹ va'e ae. Ha'e
kuery oipe'apaa 'rã heta va'e kuery mbyte gui. Gueindy reve ae ojejavy
rire hexe ae 'rã oĩ ojejavyague re opaga aguã.
18 Xapy'a rei peteĩ kunha gueko re oiko va'eri ava oguereko vy ojejavy 'rã.
Heko regua oexa, ha'e kunha va'e voi gueko regua oexa uka rire mokoĩve
oipe'aa 'rã heta va'e kuery mbyte gui.
19 Ha'e rami ae avi ejejavy eme ndexy kypy'y e'ỹ vy nderyke reve, neĩ
nderu reindy reve voi. Neretarã ae'i reve rejejavy rire ndere ae 'rã oĩ
rejejavyague re opaga aguã.
20 Oxy'y reve ava onheno vy otuty pe voi ojejavy. Hexe ae 'rã oĩ
ojejavyague re opaga aguã. Ha'e rami vy omano 'rã ta'y ve'ỹ re.
21 Guyvy e'ỹ vy guyke'y ra'yxy reve ri ava joguereko vy ha'eve'ỹ va'e ae
oiko, guyke'y e'ỹ vy guyvy pe ojejavy rire ta'y ve'ỹ re 'rã oiko.

---

p 20.9 Mateus 15.4; Marcos 7.10

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 — Ha'e nunga rupi peiko 'rã xeayvua aeja va'ekue ha'e javi rupi,
pejapopa ajapo uka va'ekue, yvy pendekuai aguã py rogueraa ague gui
pendepe'apaa e'ỹ aguã.
23 Pendekuai eme penerenonde gui aipe'a va'ekue regua ikuaia rami,
mba'eta ha'e nunga ha'e javi ha'e kuery ojapo va'e. Ha'e nunga rupi ae xee
ajou vai.
24 Ha'e rã peẽ kuery pe ma aipoa'e ae ma: Ha'e va'e yvy re ae 'rã
pendekoa, pendekoarã ae ame'ẽ, yvy kamby ha'e ei oata e'ỹa. Xee ma
SENHOR Penderuete yvy regua kuery mbyte gui pendepe'aare.
25 Ha'e nunga rupi aỹ peikuaa 'rã mymba ha'e guyra ha'eve va'e ha'e
ha'eve'ỹ va'e reve joo ramigua e'ỹa. Penhemoingo eme ojeguarupy mymba
re rive, guyra, e'ỹ vy yvy áry rupi onhembotyryry ovy va'e re rive,
mba'eta ha'e rami ikuai va'e pendegui aipe'a rire ha'eve'ỹ va'e memea
peikuaa aguã.
26 Iky'a e'ỹ va'e 'rã peiko xevy guarã, mba'eta xee SENHOR iky'a e'ỹ
va'e aiko ramo, ha'e yvy regua kuery mbyte gui roipe'a xevy guarã ae
pendekuai aguã.
27 — Ha'e gui ava e'ỹ vy kunha teĩ omanogue mboayvua, ha'e'ỹ vy
imba'evykya rupi oiko va'e pejuka 'rã. Pejapipa 'rã ita py. Ha'e kuery re ae
'rã oĩ huguy pemoẽague re opaga aguã.

Sacerdote kuery regua lei oĩa

21 1 SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Ndeayvu Arão ra'y kuery sacerdote ikuai va'e pe. Ha'e vy
aipo're: Sacerdote kuery ma nda'evei onhemongy'a aguã heta va'e kuery
ikuaia py omano va'ekue re opokoa py,
2 hetarã ae'i re e'ỹ ramo, ixy, tuu, ta'y, tajy, tyvy e'ỹ vy tyke'y ae'i,
3 ha'e heindy ae'i voi kunhataĩ'i omenda e'ỹ teri va'e retekue re opoko vy
onhemongy'a teĩ ha'eve avi.
4 Heta va'e kuery renondegua sacerdote kuery ikuai va'e vy nda'evei
onhemongy'a rive aguã, ha'eve'ỹ va'e oiko e'ỹ aguã.
5 Sacerdote kuery ma oakã nombopire rei 'rã, guendyva voi ndojayai 'rã,
nonhekyxĩmba rei 'rã guive guete rupi.
6 Ha'e kuery ma Nguuete pegua iky'a e'ỹ va'e 'rã ikuai, Nguuete rery
nombovareai aguã rami e'ỹ, mba'eta SENHOR pe ae mba'emo oapy vy
omboaxa, tembi'u SENHOR pegua guive. Ha'e vy iky'a e'ỹ va'e 'rã ikuai.
7 Ha'e kuery ma gua'yxyrã ndojoui 'rã kunha itavy rei va'e, e'ỹ vy
omboetepy e'ỹ. Ndojoui 'rã ime omoxẽ va'ekue, mba'eta sacerdote ma iky'a
e'ỹ va'e, Nguuete pe ete oiko va'e.
8 Ha'e nunga rupi remboaxa 'rã xevy guarã, Nguuete pegua tembi'u
me'ẽa ikuai ramo. Ha'e kuery ikuai 'rã iky'a e'ỹ va'e, mba'eta xee SENHOR
pendeky'a'oa aiko va'e ma iky'a e'ỹ va'e aiko.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Peteĩ sacerdote rajy onhembotavy reia py omboetepy e'ỹ onhemoingoa
ma nguu voi nomboete ukai vy. Ha'e ramo oapypaa 'rã.
10 — Ha'e gui sacerdote yvateve va'e ma tyvy kuery mbyte gui oiporavo
vy inhakã re onhoẽa azeite SENHOR pe omboaxaa aguã regua, ha'e ao
iky'a e'ỹ va'e py onhemonde aguã oiky'a'oa ramo ma nomoatyrõ e'ỹi 'rã
o'a, neĩ nomondoroi 'rã oao.
11 Neĩ nonhembojai 'rã teĩve tetekue re, neĩ tuu e'ỹ vy ixy ae omano teĩ
ha'e nonhemongy'ai 'rã hetekue re.
12 Ha'e ma noẽi 'rã henda iky'a e'ỹ va'e gui, nombovare e'ỹi 'rã Nguuete
pegua henda iky'a e'ỹ va'e, hexe azeite Tuuete pe nhomboaxaa aguã regua
omoĩa rire. Xee ma SENHOR.
13 Gua'yxyrã ma kunhataĩ'i omenda e'ỹ teri va'e anho 'rã ojou.
14 Gua'yxyrã ndojoui 'rã imeve'ỹ va'e, neĩ opoi pyre, omboetepy e'ỹ neĩ
itavy rei va'e, ha'e rami 'rãgue py kunhataĩ'i omenda e'ỹ teri va'e ha'e
kuery va'e regua ae 'rã ojou gua'yxyrã,
15 ha'e rami vy amboae kuery mbyte gua'y kuery nombovare e'ỹi aguã,
mba'eta xee SENHOR ae aiko xevygua iky'a e'ỹ va'erã amoingo va'e — he'i.
16 SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
17 — Ndeayvu 'rã Arão pe. Ha'e vy aipo're: Neramymino kuery, aỹ
guive ikuai va'erã voi, ha'e kuery va'e regua re ivaikue reia oĩa va'e
nonhembojai 'rã SENHOR Nguuete peguarã tembi'u omboaxa aguã.
18 Peteĩve ava hexe ivaikue reia oĩa va'e nonhembojai 'rã: ava hexa pyxo
e'ỹ va'e, e'ỹ vy ipy xogue va'e, hova pẽgue'i va'e, e'ỹ vy hete vaikue'i va'e,
19 ipy e'ỹ vy ipo opẽ va'ekue,
20 ojero'a rei'i va'e, kyrĩ'i rei va'e, e'ỹ vy hexa ra'yĩ huũa xiĩ'i va'e,
hemomba va'e, ipire ijaipa rei va'e, ha'e'ỹ vy ha'yĩ opu va'ekue.
21 Peteĩve ava sacerdote Arão ramymino va'e regua teĩ hexe ivaikue reia oĩ
ramo nonhembojai 'rã SENHOR pe mba'emo oapy vy omboaxa aguã. Hexe
ivaikue reia oĩ ramo nonhembojai 'rã Nguuete pegua tembi'u omboaxa aguã.
22 Ha'e rami avi ha'e va'e regua ma Nguuete pegua tembi'u ho'u teĩ ha'eve,
tembi'u iky'a e'ỹ va'e, iky'a e'ỹ ete va'e teĩ.
23 Ha'e rami teĩ hexe ivaikue reia oĩ ramo ndoikei 'rã ajukue okẽ regua
katy'i peve, neĩ novaẽi 'rã altar oĩa peve, xevygua henda iky'a e'ỹ va'e
nombovare e'ỹi aguã, mba'eta xee ma SENHOR xevygua iky'a e'ỹ va'erã
amoingo va'e — he'i.
24 Ha'e rami Moisés ijayvu Arão, ta'y kuery ha'e Israel kuery ha'e javi pe.

Tembi'u ha'eve va'e regua lei oĩa

22 1 SENHOR aipoe'i Moisés pe:
2 — Aipo're Arão ha'e ta'y kuery pe mba'emo iky'a e'ỹ va'e
Israel kuery xevy ome'ẽ va'ekue re topena rive eme, xerery iky'a e'ỹ va'e
nombovare e'ỹi aguã. Xee ma SENHOR.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3— Aipo're avi ha'e kuery pe: Peẽ kuery ha'e peneramymino kuery
ikuai va'e regua teĩ hexe ha'eve'ỹa oĩ teri reve mba'emo iky'a e'ỹ va'e xee
SENHOR pe Israel kuery ome'ẽ va'ekue re onhemboja ramo oipe'aa 'rã
xerenonde gui. Xee ma SENHOR.
4 Arão ramymino kuery regua teĩ lepra oguereko, e'ỹ vy hete guigua
opyta e'ỹ va'e ndo'ui 'rã tembi'u iky'a e'ỹ va'e, ojeky'a'opa e'ỹa ja. Ha'e rami
ae avi mba'emo ha'eve'ỹ va'e re opoko va'e avi, tetekue re ovy va'ekue, e'ỹ
vy ijay opyta e'ỹ xapy'a va'e,
5 ha'e'ỹ vy onhembotyryry va'e re opoko vy ha'eve'ỹ va'e oiko va'ekue, e'ỹ vy ava
ndojeky'a'o ukai teri va'e re, mba'emo re rei tema ovy vy ha'eve'ỹ va'e 'rã oiko.
6 Ha'e nunga re opoko va'ekue rei tema oiko avi 'rã ha'eve'ỹ va'e ka'aru
peve. Ha'e rami vy tembi'u iky'a e'ỹ va'e ho'u aguã nda'evei, yy py ojaupa
ranhe e'ỹa ja.
7 Ha'e gui kuaray oike ma jave ha'eve va'e ju 'rã oiko. Ha'e vy 'rãe ho'u
temibi'u iky'a e'ỹ va'e, ixupe guarã va'ekue ae ramo.
8 Sacerdote kuery ndo'ui avi 'rã mymba omano rive va'ekue e'ỹ vy
omboa'ypa pyre, ha'e nunga py onhemongy'a e'ỹ aguã. Xee ma SENHOR.
9 Ha'e kuery ma xereve guarã aeja va'ekue rupi 'rã ikuai, ha'e kuery
omano e'ỹ aguã ojejavya re opaga aguã oĩ va'e káuxa, ha'e kuery ae
onhemongy'a rire. Xee ma SENHOR iky'a e'ỹ va'erã amoingo va'e.
10— Ha'e rã amboae regua peteĩve ndo'ui 'rã tembi'u iky'a e'ỹ va'e. Sacerdote
kuerya py oke vy ou va'e, neĩ ixupe omba'eapo va'e kuery ma voi ndo'ui 'rã.
11 Ha'e rami avi xapy'a rei sacerdote operáta re ae 'rã ojogua escravo-rã.
Ha'e va'e regua ma ha'eve 'rã ha'e nunga gui ho'u aguã. Hopy ae oiko'i
va'ekue voi hexeve okaru avi 'rã hembi'u re.
12 Ha'e rami teĩ sacerdote rajy amboae regua re ri omenda vy ndokaruvei
'rã iky'a e'ỹ va'e ome'ẽ mbyre re.
13 Ha'e rami avi xapy'a rei sacerdote rajy imeve'ỹ va'e oiko, ha'e e'ỹ vy
opoi pyre, ha'e imemby e'ỹ teri vy nguu ro py ju ojevy 'rã kunhataĩ jave
oikoague py. Ha'e vy ma ha'eve 'rã nguu rembi'u re ju okaru aguã. Ha'e rã
amboae regua ma peteĩve nda'evei ha'e nunga re okaru aguã.
14 Xapy'a rei amongue oikuaa pota e'ỹ re mba'emo iky'a e'ỹ va'e ho'u 'rã.
Ha'e rami ri vy ma ha'ekue regua áryve ome'ẽve ju 'rã sacerdote pe, peteĩ
nhiruĩ ikuai nhavõ áry peteĩ-teĩ ju 'rã ome'ẽve iky'a e'ỹ va'ekue repy.
15 Sacerdote kuery nda'evei nombovarei aguã mba'emo iky'a e'ỹ va'e
SENHOR pe Israel kuery ome'ẽ va'e,
16 mba'eta ha'e rami ri vy ojapo 'rã hexe ae ojejavyague re opaga aguã
oĩ aguã rami, mba'emo iky'a e'ỹ va'e ho'uague káuxa, mba'eta xee ma
SENHOR iky'a e'ỹ va'erã amoingo va'e.

Mymba ivaikue rei e'ỹ va'e anho ome'ẽ aguã re ijayvua

17 SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 — Ndeayvu Arão ha'e ta'y kuery pe, ha'e Israel kuery ha'e javi pe.
Ha'e vy aipo're: Xapy'a rei Israel kuery va'e regua, ha'e'ỹ vy amboae
regua Israel kuery mbyte rupi ikuai va'e ogueru 'rã mba'emo ome'ẽ va'erã,
onhemboayvuague ojapopaa regua mba'e, e'ỹ vy onhenhandua'i rami
ome'ẽ va'e. Ha'e nunga SENHOR pe oapy vy ome'ẽ va'erã ogueru ramo
19 xee ajopy 'rã mymba ava ivaikue rei e'ỹ va'e anho, vaka ra'y, vexa'i e'ỹ
vy kavara.
20 Ha'e rã mymba ivaikue rei va'e ma napeme'ẽi 'rã, mba'eta ha'e nunga
ma xee ndajopyi 'rã pendepo gui.
21 Ha'e gui xapy'a rei xee SENHOR pe amongue ome'ẽ 'rã peteĩ rami ikuaia
regua, onhemboayvuague ojapopaa regua, e'ỹ vy onhenhandua'i rami
ome'ẽ teĩ, vaka ra'y, e'ỹ vy guymba kuery mboae guigua. Ha'e ramo
mymba ajopy aguã ma ivaikue rei e'ỹ va'e. Ha'e va'e re neĩ peteĩ henda py
ivaikue reia oĩ aguã nda'evei.
22 Ha'e rã oexa e'ỹ va'e, ikarẽgue'i, e'ỹ vy hova pẽgue'i va'e, ijai vaikue
va'e, hemomba va'e, e'ỹ vy ipire rupi iove rei va'e, ha'e nunga ma nda'evei
xee SENHOR pe peme'ẽ aguã, neĩ altar áry ma voi napemoĩ 'rã xee
SENHOR pe peapy aguã.
23 Ha'e rami avi vaka ra'y e'ỹ vy vexa'i hete vaikue'i va'e ha'eve 'rã
penhenhandua'i rami peme'ẽ aguã, ha'e rã penhemboayvuague pejapopaa
reguarã ma ndajopyi 'rã.
24 SENHOR pe napeme'ẽi 'rã mymba ha'yĩ raxy va'e, omou'ũ mbyre, oa'yĩjo
pyre, ha'e'ỹ vy ojaya pyre. Ha'e nunga pejapo eme yvy pendekuaia re.
25 Neĩ amboae regua kuery po gui pejopy eme avi ha'e nunga mymba
Penderuete pegua tembi'u peme'ẽ aguã, mba'eta ivaikuea oĩa káuxa
nda'evevei ae ma. Ha'e nunga ma ndajopyi 'rã pendepo gui.
26 SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
27 — Vaka ra'y, e'ỹ vy vexa'i oiko'i rire ma sete ára peve 'rã oiko ixya
py. Oito ára guive mae ha'eve xee SENHOR pe peapy vy peme'ẽ aguã. Ha'e
ramo ma xee ajopy 'rã.
28 Vaka, e'ỹ vy vexa'i teĩ peteĩ'i ára pyve pejuka eme mokoĩve imemby reve.
29 SENHOR perovy'aa rupi mba'emo peme'ẽ vy ma pendejou porã aguã
rami peme'ẽ.
30 Ha'e va'e árave pe'upa 'rã. Mba'eve pemoembyre eme ko'ẽ jevy guarã.
Xee ma SENHOR.
31 Ha'e nunga rupi peiko 'rã ajapo uka va'ekue rupi, pejapopa 'rã. Xee ma
SENHOR.
32 Pembovare e'ỹ eme xerery iky'a e'ỹ va'e, mba'eta Israel kuery mbyte
aikuaa uka 'rã iky'a e'ỹ va'e aikoa. Xee ma SENHOR iky'a e'ỹ va'erã
penemoingo va'e.
33 Egito yvy gui roguerupa va'ekue Penderuete aiko aguã. Xee ma
SENHOR.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

SENHOR pegua ngaru ikuai va'e re ijayvua

23 1 SENHOR aipoe'i Moisés pe:
2 — Ndeayvu 'rã Israel kuery pe. Ha'e vy aipo're: Ngaru
SENHOR peguarã oa'angaa pyre ma peikuaa uka 'rã iky'a e'ỹ va'e memea
penhemboaty aguã. Pova'e ma xevygua ngaru ikuai va'e.

Êxodo 23.12

3 — Seis ára re pemba'eapo 'rã. Ha'e rã sete araa ma sábado, xevygua
pepytu'u ha'e penhemboaty aguã ára iky'a e'ỹ va'e. Mba'eve py napemba'eapoi
'rã, mba'eta sábado SENHOR pegua ára, mamo rã peikoa rupi rei.

Êxodo 23.14,15; 34.18; Deuteronômio 16.1-8

4 — Pova'e ma ngaru SENHOR oa'anga va'ekue meme, ára iky'a e'ỹ va'e
penhemboaty aguã. Peikuaa uka 'rã oa'angaague ára ojeupity nhavõ.
5 Jypy'igua jaxy re, catorze araa py, ka'aru'i ma jave ojeupity 'rã SENHOR
pegua Páscoa ára.
6 Ha'e va'e jaxy re ae quinze araa py oiko 'rã SENHOR pegua ngaru
mbojape imbovua revegua e'ỹ va'e regua. Sete ára peve 'rã pe'u mbojape
imbovua revegua e'ỹ.
7 Jypy'ia ára ma pejapo 'rã nhemboaty iky'a e'ỹ va'e. Ha'e vy pemba'eapo
eme mba'eve py.
8 Sete ára re peme'ẽ 'rã mba'emo SENHOR pe peapy vy. Ha'e gui sete araa
py ma oiko 'rã nhemboaty iky'a e'ỹ va'e. Pemba'eapo eme mba'eve py.

Êxodo 23.16; 34.22,26

9 SENHOR aipoe'ive Moisés pe:
10 — Ndeayvu Israel kuery pe. Ha'e vy aipo're: Yvy ame'ẽ va'ekue
re pevaẽ ma vy pemono'õ 'rã mba'emo penhotỹ va'ekue. Mba'emo aju
pemono'õ va'e gui ma sacerdote pe peru 'rã jypy'i pejokua va'ekue regua
iporãgueve peme'ẽ va'erã.
11 Ha'e va'e jokuaa sacerdote oupi reve ombovava 'rã SENHOR renonde,
pendejou porã aguã.
12 Sábado ára rire'i 'rã sacerdote oupi reve ombovava. Mba'emo aju ojokua
pyre oupia ára ae 'rã peme'ẽ avi peteĩ vexa'i ivaikue rei e'ỹ va'e, peteĩ
ma'etỹ oguereko va'e, SENHOR pe peapy vy peme'ẽ aguã.
13 Ha'e gui mba'emo aju guigua peme'ẽ va'erã mokoĩ ryru trigo iporãve va'e
azeite reve omona mbyre. Ha'e va'e ma peapy vy peme'ẽ 'rã, heakuã porã rã
SENHOR ojou porã aguã. Peru avi 'rã peteĩ ryru vinho ixupe penhoẽ va'erã.
14 Ndape'ui 'rã mbojape, trigo maimbe, neĩ mba'emo ra'yĩngy, Penderuete
pe peme'ẽ va'erã peru e'ỹa ja. Ha'e rami aguã ma raka'e rã peve aeja
va'ekue penderekorã, pendekuaia rupi ha'e javi guarã ae.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Deuteronômio 16.9-12

15 — Ha'e gui peipapa 'rã ára, sábado ára rire'i jokuaa oupi reve
ombovava pyrã perua ára guive peipapa 'rã sete semana ha'e javi re.
16 Ha'e gui sete-a sábado rire'i ára guive ma cinqüenta ára jevy 'rã
peipapa. Ha'e gui ma peru ju 'rã SENHOR pe mba'emo aju guigua peme'ẽ
va'erã.
17 Pendekoa gui peru 'rã mokoĩ mbojape oupi reve ombovava pyrã.
Mokoĩ ryru trigo gui 'rã pejapo. Imbovua reve 'rã pembojy. Ha'e va'e ma
jypy'igua SENHOR pe peme'ẽ va'erã.
18 Ha'e gui mbojape reve peme'ẽ avi 'rã sete vexa'i ra'y ivaikue rei e'ỹ va'e,
peteĩ ma'etỹ'i va'e meme, ha'e peteĩ vaka ra'y, ha'e gui mokoĩ vexa'i. Ha'e
nunga peapy uka vy peme'ẽ 'rã SENHOR pe, peteĩ rami pendekuaia regua
ha'e vinho penhoẽ va'e reve. Peapy uka vy 'rã peme'ẽ, heakuã porã rã
SENHOR ojou porã aguã.
19 Ha'e gui peteĩ kavara peme'ẽ avi 'rã pejejavyague re, ha'e mokoĩ vexa'i
peteĩ ma'etỹ va'e ju 'rã peme'ẽ peteĩ rami pendekuaia reguarã.
20 — Ha'e nunga ma sacerdote oupi reve ombovava 'rã, trigo jypygua
gui mbojape pejapo va'ekue reve. Ha'e nunga SENHOR renonde oupi reve
ombovava pyrã peme'ẽ, mokoĩ vexa'i ra'y reve. Ha'e nunga ma SENHOR
pegua iky'a e'ỹ va'e, sacerdote kuery ho'u va'erã.
21 Ha'e va'e árave oikuaa uka 'rã nhemboaty aguã ára iky'a e'ỹ va'erã.
Pemba'eapo eme mba'eve py. Ha'e va'e ma ojapo uka pyre raka'e rã peve
guarã, pendekuaia ha'e javi rupi, ha'e peneramymino kuery ikuai va'e
peguarã avi.
22 — Ha'e gui pendeyvy re penemba'ety rupi pemono'õ vy ndapeo jevyi
'rã penemba'ety rembe rupi gui peruve aguã, neĩ hary peity rive va'ekue
pemono'õ eme. Tove iporiaukue'i ha'e amboae regua kuery peguarã. Xee
ma SENHOR Penderuete — he'i.
23 SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
24 — Ndeayvu Israel kuery pe. Ha'e vy aipo're: Sete jaxya re ijypy'ia ára
py ma oiko 'rã xevy pepytu'u ha'e penema'endu'a aguã ára. Mimby guaxu
pemonhe'ẽ 'rã penhemboaty aguã, ára iky'a e'ỹ va'e ramo.
25 Mba'eve py pemba'eapo eme. Ha'e rami 'rãgue py SENHOR pe 'rã peru
peapy vy peme'ẽ va'erã.

Jejavya ojao'ia aguã ára re ijayvua

26 SENHOR aipoe'ive Moisés pe:
27 — Ha'e gui ha'e va'e sete jaxya va'e re, dez araa py ma ojeupity 'rã
jejavya ojao'ia aguã ára. Oiko 'rã nhemboaty iky'a e'ỹ va'e, penenhe'ẽ py
pejexavaia rupi pendekuai aguã. Ha'e rami vy SENHOR pe peru 'rã peapy
vy peme'ẽ va'erã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 Ha'e va'e ára ma mba'eve py napemba'eapoi 'rã, pejejavyague ojao'ia
aguã ára, SENHOR Penderuete renonde pejejavyague pejao'i uka aguã ae.
29 Ha'e va'e ára onhe'ẽ py ojexavaia rupi e'ỹ ikuai va'e oipe'aa 'rã heta va'e
kuery mbyte gui.
30 Ha'e va'e ára mba'emo py omba'eapo va'e ma xee ae amokanhy 'rã heta
va'e kuery mbyte gui.
31 Mba'eve py napemba'eapoi 'rã. Ha'e va'e ma ojapo uka pyre raka'e rã
peve guarã peneramymino ikuai va'e peguarã, pendekuaia ha'e javi rupi.
32 Sábado ára rami oiko 'rã xevy pe pepytu'u aguã ára, penenhe'ẽ py
pejexavaia rupi peiko aguã. Ha'e va'e jaxy re nove araa py ka'arukue
guive, ha'e ko'ẽ jevy ka'aru peve ma pepytu'u 'rã sábado ára pemboetea
rami.

Ngaru oikoa ára oguy'i py ikuai aguã re ijayvua

33 SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
34 — Ndeayvu Israel kuery pe, ha'e vy aipo're: Sete jaxya va'e re quinze
araa py ma oiko 'rã SENHOR pegua ngaru oguy'i py peĩ aguã regua. Sete
ára re 'rã oiko.
35 Jypy'ia ára ma oiko 'rã nhemboaty iky'a e'ỹ va'e. Ha'e rami vy mba'eve
py napemba'eapoi 'rã.
36 Sete ára re 'rã SENHOR pe peme'ẽ mba'emo peapy vy. Oito araa py ju 'rã
oiko nhemboaty iky'a e'ỹ va'e, SENHOR pe peme'ẽ aguã mba'emo peapy
vy. Ixupe penhemboaty aguã ára ramo mba'eve py napemba'eapoi 'rã.
37 — Ha'e va'e ha'e javi ma SENHOR pegua ngaru oiko aguã ára oa'anga
pyre. Ojeupity nhavõ peikuaa uka 'rã nhemboaty iky'a e'ỹ va'erã, SENHOR
pe peme'ẽ aguã mba'emo peapy vy, tata py oapya va'erã, mba'emo aju
guigua, mymba ojukaa va'erã, ha'e mba'emo rykue onhoẽa va'erã, peteĩ-
teĩ regua ma hi'ára py porã 'rã peme'ẽ.
38 Oiko avi 'rã SENHOR pegua sábado ára, ha'e mba'emo peme'ẽ aguã ára,
ha'e penhemboayvuague pejapopaa regua, ha'e SENHOR pe mba'emo
penhenhandua'i rami peme'ẽ aguã ha'e javi.
39 — Ha'e gui sete jaxya re quinze ára py ma pendeyvy re penhotỹ
va'ekue'a pemono'õmba ma vy sete ára re pejapo 'rã ngaru SENHOR pe.
Jypy'ia ára, ha'e gui oito araa py ju 'rã oiko xevy pepytu'u aguã.
40 Jypy'ia ára py ma peru 'rã yvyra'a iporãgueve va'e, pindo rogue, yvyra
rogue porãgue, ha'e salgueiro yy rembe rupi hi'aĩ va'e rogue guive. Ha'e
rami vy sete ára re pevy'a 'rã SENHOR Penderuete renonde.
41 Ha'e rami vy pejapo 'rã ngaru SENHOR pegua, sete ára re ma'etỹa
nhavõ. Ha'e va'e ma ojapo uka pyre raka'e rã peve guarã, peneramymino
kuery ikuai va'e peguarã. Sete jaxya py ae 'rã pejapo.
42 Sete ára peve 'rã peĩ oguy'i yvyra rogue gui pejapo va'ekue guýry. Israel
kuery regua ha'e javi toĩ oguy'i py,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

43 peneramymino kuery oikuaa aguã, mba'eta Egito yvy gui Israel kuery
xee anoẽmba jave ajapo karamboae oguy'i guýry ikuai aguã rami. Xee ma
SENHOR Penderuete — he'i.
44 Ha'e rami Israel kuery pe Moisés omombe'u porãve ngaru SENHOR
pegua oa'angaague ára.

Êxodo 27.20,21

24 1 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:
2 — Ndeayvu Israel kuery pe ogueru aguã azeite ete'i oliveira
onhami mbyre guigua tataendy reguarã, ha'e rami vy hexakã riae oiny
aguã ogue e'ỹ re.
3 Ha'e va'e re ma Arão opena porã 'rã oikovy oguy nhemboaty oĩaty
py SENHOR ayvu oĩaty renonde, ajukue okẽ regua kyvõ rupi, ka'aru
guive ko'ẽgue peve. Ha'e va'e ma raka'e rã peve guarã ojapo uka pyre
peneramymino kuery ikuai va'e peguarã.
4 SENHOR renonde tataendy 'y ouro ete'i gui ojapo pyre áry ikuai 'rã
hendy va'e. Ha'e va'e re ha'e opena riae 'rã oikovy.

SENHOR pegua mesa áry mbojape oĩ va'e re ijayvua

5 — Ha'e gui trigo iporãve va'e rejou vy rejapo 'rã doze mbojape. Peteĩ-
teĩ ma mokoĩ ryru gui 'rã rejapo.[q]
6 Ha'e gui mesa ouro guigua va'e áry remoĩ 'rã mokoĩ ryxy rupi. Peteĩ-teĩ
ryxy rupi ma mboapy meme 'rã remoĩ SENHOR renonde.
7 Peteĩ-teĩ ryxy áry rupi ma remoĩ 'rã heakuã porã va'e. Ha'e va'e ma
mbojape ha'e javi rekovia oapy vy ome'ẽa 'rã SENHOR pe.
8 Sábado nhavõ Arão omoatyrõ porã'i 'rã SENHOR renonde. Ojapo riae 'rã
Israel kuery re vy, raka'e rã peve xereve guarã aeja va'ekue rami vy.
9 Ha'e va'e mbojape ma Arão ha'e ta'y kuery peguarã, henda iky'a e'ỹ va'e
py ae ho'u okuapy aguã, mba'eta iky'a e'ỹ ete va'e ha'e kuery pe, SENHOR
pe mba'emo oapy vy ome'ẽ mbyre revegua, raka'e rã peve guarã ajapo
ukaague rami vy.

SENHOR re ijayvu vai va'e opaga aguã re ijayvua

10 Ha'e gui Israel kuery mbyte peteĩ oiko Israel regua pi'a, Egito pygua
ra'y. Ha'e va'e ava Israel regua pi'a va'e ma Israel regua ae reve joe opu'ã
ha'e kuery rekoa py.
11 Israel regua pi'a va'e ma ojejavy vy ijayvu vai SENHOR rery re. Ha'e
ramo Moisés oĩa py oguerua. Ixy ma Dã regua Dibri rajy Selomite.
12 Ha'e rã ava va'e nhuã py ombotya hekorã SENHOR oikuaa uka e'ỹa ja.
13 Ha'e rami rã SENHOR aipoe'i Moisés pe:

---

q **24.5** Mbojape peteĩ-teĩ ma dois quilos trigo gui 'rã ojapo.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 — Peipe'a ijayvu vai va'ekue pendekoa gui mombyry'i. Ha'e ramo
inhakã áry henduare kuery ha'e javi tomoĩ opo. Ha'e gui heta va'e kuery
ha'e javi 'rã ojapipa ita py.
15 — Aipo're Israel kuery pe: Mava'e rã rei Nguuete re ijayvu vai va'e
ma hexe ae 'rã oĩ ojejavyague re opaga aguã.
16 SENHOR rery re ijayvu vai va'ekue ma pejuka 'rã. Peẽ kuery ha'e javi 'rã
pejapi ita py. Amboae regua kuery, e'ỹ vy Israel regua ae teĩ SENHOR rery
re ijayvu vai ramo ojukaa 'rã.
17 Jojuka va'e rei tema ojukaa avi 'rã.
18 Ha'e rã mymba jukaare ma amboae ju 'rã ome'ẽ hekovia, ha'ekue
ramigua ete'i.
19 Amongue va'e rei joupe ojapo vai ri ramo joe ojapoague re pejapo avi
'rã hexe:
20 nhomopẽague re pemopẽ avi 'rã, joexa omombuague re pemombu avi
'rã hexa, nhoaĩ omopẽague re pemopẽ avi 'rã haĩ. Nhomoingo axyague re
pejapo avi 'rã hexe.[r]
21 Mymba jukaare ma amboae ju 'rã ome'ẽ hekovia. Ha'e rã ava ri ojuka
ramo ma ojukaa avi 'rã.
22 Lei peteĩ'i rami ae 'rã peiporu, amboae regua kuery ha'e Israel kuery
va'e regua pe teĩ. Mba'eta xee ma SENHOR Penderuete — he'i.
23 Ha'e ramo Israel kuery pe Moisés aipoe'i ijayvu vai va'ekue tekoa gui
mombyry'i oipe'a vy ita py ojapipa aguã. Ha'e ramo Israel kuery ojapo
okuapy Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami.

Êxodo 23.10,11

25

1 SENHOR aipoe'i Moisés pe Sinai yvyty re oĩ teri jave:
2 — Ndeayvu Israel kuery pe, ha'e vy aipo're: Pendeyvyrã
ame'ẽ va'ekue py pevaẽ ma ramo yvy ae opyta rive jepi 'rã oupy SENHOR
pe sábado ára py rami.
3 Mboapy meme ma'etỹ re penhotỹ 'rã penemba'ety rupi, mboapy meme
ma'etỹ re avi 'rã pende'uva ty rupi pemoatyrõ hakã, ha'e vy pemono'õ 'rã hi'a.
4 Ha'e rã sete ma'etỹ re ma oiko 'rã sábado ára py rami yvy opytu'u aguã,
SENHOR pe ae 'rã opyta rive sábado ára py rami. Ha'e vy napema'etỹi 'rã
penemba'ety rupi, neĩ pende'uva ty rupi hakã napemoatyrõi 'rã guive.
5 Penemba'ety rupi henhoĩ rive va'ekue'a voi napemono'õi 'rã, neĩ uva rakã
pemoatyrõ e'ỹague rupi voi ndapeipo'oi 'rã. Ha'e va'e ma'etỹ re ma yvy
opyta rive 'rã xevy.
6 Ha'e rami avi yvy opyta rivea ja hi'a rive va'ekue ma ha'eve 'rã pe'u aguã,
peẽ, penembiguai kuery avakue ha'e kunhague, pẽvy omba'eapo va'e ha'e
amboae regua pendereve ikuai va'e guive.

---

r 24.20 Mateus 5.38

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Penerymba kuery ha'e mymba kuery pendeyvy re ikuai va'e voi okaru
avi 'rã mba'etygue ha'e javi rupi.

Ma'etỹ jubileu 'epy va'e re ijayvua

8 — Ha'e gui peipapa 'rã ma'etỹa oaxa va'e, sete ma'etỹa sete-kue peve
'rã peipapa. Ha'e rami vy sete ma'etỹa sete-kue peipapa va'e ha'e javi vy
quarenta e nove ma'etỹa 'rã peipapa.
9 Ha'e gui sete jaxya va'e re, dez araa py ma pemonhe'ẽ atã 'rã mimby
guaxu. Jejavya ojao'ia ára py ae 'rã pemonhe'ẽ pendeyvy ha'e javi rupi
onhendu aguã rami.
10 Ha'e vy cinqüenta ma'etỹ ma peikuaa uka 'rã ma'etỹ iky'a e'ỹ va'ea, yvy
jave rupi ikuai va'e pe peikuaa uka avi 'rã opa mba'e pepoi rivepa aguã.
Ha'e va'e ma'etỹ ma jubileu pendevy peguarã aeja va'e. Ha'e rami vy peteĩ-
teĩ pejevypa 'rã peovy pendeyvy ae katy, ha'e peneretarã kuerya katy ae.
11 Cinqüenta ma'etỹ ojeupity nhavõ oiko 'rã jubileu ma'etỹ pendevy pegua.
Ha'e vy napema'etỹi 'rã, neĩ napemono'õi 'rã henhoĩ rive va'ekue gui, neĩ
uva rakã pemoatyrõ e'ỹague rupi voi ndapeipo'oi 'rã.
12 Mba'eta jubileu ma'etỹ oiko, iky'a e'ỹ va'e pendevy. Ha'e vy penemba'ety
rupi hi'a rive va'ekue 'rã pe'u.
13 — Jubileu ma'etỹ re ma peteĩ-teĩ pejevy 'rã penderekoa katy ae.
14 Xapy'a rei neirũ pe mba'emo revende, ha'e e'ỹ vy neirũ gui mba'emo
rejogua ri vy ekore eme nderyke'y, e'ỹ vy nderyvy.
15 Mba'eta jubileu ma'etỹ oiko guive mbovy ma'etỹ oaxa va'ekue reipapaa
rami vy 'rã neirũ gui yvy rejogua va'e repyrã peikuaa. Mba'eta oyvy
ndevy ha'e ovende jave jubileu ma'etỹ ojeupity jevy aguã remono'õ aguã
mbovy ma'etỹ oata teria rami vy peikuaa 'rã hepyrã.
16 Heta ma'etỹ re guarã ri vy hepyve 'rã, ha'e rã mbovy'i ma'etỹ re guarã ri vy ma
ndaepyive 'rã, mba'eta ndevy ha'e omboepy 'rã mbovykue pa remono'õ aguã rami.
17 Ha'e nunga rupi pekore eme peneirũ kuery. Ha'e rami 'rãgue py peteĩ-
teĩ Penderuete renonde pejererokyjea rupi pendekuai, mba'eta xee ma
SENHOR Penderuete.
18 — Pendekuai xee ajapo uka va'ekue rupi, xee aipotaa rami pejapopa
aguã. Ha'e rami vy 'rã pendekuai porã pendeyvy re.
19 Ha'e rami vy yvy re mba'emo hi'a porã 'rã, pe'uxea rami 'rã pe'u,
pendekuai porã 'rã guive.
20 Xapy'a rei aipopeje 'rã: “Mba'e tu ja'u 'rã sete ma'etỹa re, nanhama'etỹi
neĩ nhanemba'ety gui nhamono'õ e'ỹ re?” peje 'rã xevy.
21 Ha'e ramo ma mboapy meme ma'etỹa re ajou uka retave 'rã pendevy,
mboapy ma'etỹ peve mba'emo hi'a aguã rami.
22 Ha'e gui oito ma'etỹa re mae ma pema'etỹ jevy vy pe'u 'rã pemono'õ ypy
va'ekue rive, nove ma'etỹa peve. Penhotỹ jevy va'ekue hi'a e'ỹa ja pe'u 'rã
inhymague gui.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Ha'e gui pendeyvy napevendei 'rã raka'e rã peve guarã, mba'eta yvy ma
xemba'e ae, ha'e rã peẽ kuery ma xevy rã kova'e yvy regua e'ỹ, amboae
guigua yvy rupi oguata va'e rami rive.
24 Ha'e nunga rupi yvy pendekuaia ha'e javi rupi yvy ja pe ae ju 'rã
pejogua uka.
25 — Xapy'a rei penderyvy e'ỹ vy penderyke'y iporiaukue'i vy oyvy
ovende ramo peteĩ hetarã ou 'rã hepyarã, ha'e vy ojogua jevy 'rã yvy tyvy
e'ỹ vy tyke'y ovende va'ekue.
26 Xapy'a rei amongue ndoguerekoi guetarã oyvy jogua jevyarã teĩ ha'e ae
'rã ojou hepyrã ojogua jevy aguã.
27 Ha'e rami vy ha'e oipapa 'rã mbovy ma'etỹ re pa ojapo ma ovendeague,
ha'e gui jubileu ma'etỹ ojeupity aguã oata teria rami vy ome'ẽ 'rã oyvy
joguaare pe, ha'e gui oyvy katy ae 'rã ojevy ju.
28 Ha'e rami avi yvy repyrã ndojoui ramo yvy ovende va'ekue opyta 'rã
ijoguaare po py ae, jubileu ma'etỹ ojeupity jevy e'ỹa ja. Ha'e gui jubileu
ojeupity jevy ramo ipo gui ojopy ju 'rã oyvyrã.
29 — Ha'e gui xapy'a rei tetã ikorapa va'e py amongue ngoo oguereko
va'e ovende teĩ ovendeague ára guive peteĩ ma'etỹ ndoaxai teria ja ha'eve
ojogua jevy aguã. Peteĩ ma'etỹ oaxa e'ỹa ja ha'eve ju 'rã ojogua aguã.
30 Ha'e rami avi ojogua jevy e'ỹ re peteĩ ma'etỹ oaxa ma rire oo tetã ikorapa va'e
py oĩ va'e opyta ae 'rã ijoguaare po py, ha'e oiko rire hamymino kuery po py ju,
raka'e rã guarã. Jubileu ma'etỹ ojeupity teĩ ijoguaare nome'ẽvei 'rã ivendeare pe.
31 Ha'e rã oo tekoa'i ikora e'ỹ va'e py oĩ va'e ma yvy hovai rupi oĩ va'e rami
'rã omboepya. Ha'e nunga ma ha'eve riae 'rã ojogua jevy aguã, ha'e vy
jubileu ma'etỹ ojeupity jave py ijoguaare ome'ẽ ju 'rã ivendeare pe.
32 Ha'e rã levita kuery retã rupi ma ngoo ovende rire teĩ raka'e rã peve
guarã ha'eve ojogua ju aguã.
33 Xapy'a rei levita ngoo guetã py ovende va'ekue ndojogua jevyi teĩ
ijoguaare ome'ẽ nho 'rã jubileu ma'etỹ ojeupity jevy ramo. Mba'eta levita
kuery retã py hoo ikuai va'e ma imba'e ae 'rã oĩ Israel kuery mbyte rupi.
34 Ha'e rã ha'e kuery retã yvýry yvy itui va'e ma novendei 'rã, mba'eta
imba'e ae 'rã itui raka'e rã peve guarã.

Deuteronômio 15.7-11

35 — Xapy'a rei nderyvy e'ỹ vy nderyke'y iporiau vy ikangypa ramo
pemongaru 'rã. Amboae regua pendeyvy rupi ikuai va'e reipytyvõa rami
rereko avi 'rã ndereve.
36 Ixupe peráta reiporukaa áryve emboekovia uka retave eme. Ha'e rami
'rãgue py Nderuete renonde rejererokyjea rupi eiko, ndereve nderyvy
kuery, nderyke'y kuery ikuai porã aguã rami.
37 Ha'e kuery pe peráta ndereiporukai 'rã remboekovia uka retave aguã
rive, neĩ tembi'u voi nerevendei 'rã ha'e kuery pe hepyve re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

38 Xee ma SENHOR Penderuete. Egito yvy gui roguerupa Canaã yvy ame'ẽ,
ha'e Penderuete aiko aguã.

Escravo kuery regua lei oĩa

39 — Ha'e gui nderyvy e'ỹ vy nderyke'y ndereve oikoa py iporiau vy
nerembiguairã onhevende teĩ ereko eme escravo rami.
40 Ndea py oiko 'rã omba'eapo va'e e'ỹ vy amboae regua rami. Jubileu
ma'etỹ ojeupity jevy peve'i 'rã omba'eapo ndevy.
41 Ha'e gui ma ndero gui ojepe'a vy gua'y kuery reve oje'oipa jevy 'rã nguu
kuery rekoague katy.
42 Mba'eta peẽ kuery ma Egito yvy gui xevygua escravo rami ae arupa
va'ekue. Ha'e nunga rupi napenevendeai ju 'rã amboae pegua escravo-rã.
43 Ha'e nunga rupi ejoguereko poyi eme. Ha'e rami 'rãgue py Nderuete
renonde eiko rejererokyjea rupi.
44 Xapy'a rei ndevygua escravo-rã ava e'ỹ vy kunha ma pendeyvy yvýry
rupigua anho 'rã pejogua. Ha'e gui ae 'rã pejou escravo-rã.
45 Ha'eve avi mombyry guigua penembyte ikuai va'e ra'y kuery pejogua
aguã, pendeyvy re ta'y kuery oguereko va'e guive. Ha'e kuery anho ha'eve
escravo pereko aguã.
46 Ha'e va'e kuery ma peja 'rã pendera'y kuery peguarã, pendera'y kuery
ju oguereko aguã. Pendera'y kuery pe omba'eapo 'rã raka'e rã peve. Ha'e
rã penderyvy kuery, penderyke'y kuery Israel kuery ae ikuai ramo pereko
poyi rei eme, peteĩ-teĩ penhembouvixave eme joe gui.
47 — Ha'e gui xapy'a rei amboae regua pendea rupi ikuai va'e oguerekopa 'rã
mba'emo, ha'e penderyke'y e'ỹ vy penderyvy iporiau vy onhevende 'rã amboae
regua penembyte oiko va'e pegua escravo-rã, ha'e rami e'ỹ vy ta'y kuery pe.
48 Ha'e va'e regua onhevende ma teĩ ha'eve nho 'rã ojoguaa ju aguã. Tyvy
kuery, tyke'y kuery va'e regua ha'eve 'rã ojogua ju aguã.
49 Ituty kuery, tyvy kuery voi ha'eve 'rã ojogua aguã, e'ỹ vy hetarã va'e rei
ojogua 'rã. Ha'e e'ỹ ramo ma ha'e ae mba'emo ojoupa ri vy ojejogua 'rã.
50 Ha'e gui ma ijoguaare reve oikuaa pota 'rã mbovy repy re pa
onhevendeague ma'etỹ guive jubileu ma'etỹ ojeupity jevy peve. Ha'e
va'e ma'etỹa mbovy paa rami vy oikuaa 'rã hepyrã, omba'eapo va'e pe
pemboekoviaa rami vy.
51 Xapy'a rei jubileu ojeupity peve ma'etỹa oata reta teri ramo ma ojejogua
ju aguã ome'ẽ reta 'rã.
52 Ha'e rami avi jubileu ojeupity peve ma'etỹa ndoata retai ri ramo ma
hexeve oikuaa pota vy ojejogua ju aguã nome'ẽ retaive 'rã.
53 Ha'e rami vy ma'etỹ nhavõ ixupe omba'eapo 'rã omba'eapo va'e rami ae.
Ha'e rami avi reikuaa pota 'rã ija oguereko poyi e'ỹ aguã.
54 Xapy'a rei avave rei ndojoguaa jevyi ri ramo jubileu ma'etỹ py ae 'rã oo
jepe, ta'y kuery voi oje'oi 'rã hexeve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

55 Mba'eta Israel kuery ma xevygua escravo rami ae ikuai. Xevygua kuery
areko va'e ma ha'e kuery ae, Egito yvy gui aipe'apa va'ekue. Xee ma
SENHOR Penderuete.

Nguuete ra'angaa omboete e'ỹ aguã re ijayvua

26 1 — Ndapejapoi 'rã penderuete ra'angaarã rive, neĩ napemopu'ãi
'rã mba'emo ra'angaa neĩ ita. Nda'evei avi pendeyvy re ita oĩ va'e
gui ta'angaarã pejapo aguã, ha'e nunga pe pejero'a e'ỹ aguã. Mba'eta xee
ae ma SENHOR Penderuete.
2 Pemboete 'rã xevygua sábado ára, pemboete avi 'rã xevygua henda iky'a
e'ỹ va'e. Xee ma SENHOR.

Deuteronômio 7.12-24; 28.1-14

3 — Xapy'a rei xeayvua rupi pendekuai, ha'e ajapo uka va'e ha'e javi
pejapo ramo
4 pendevy xee ambou 'rã oky hi'ára py porã. Ha'e rã yvy gui oiko 'rã
mba'emo'a, ha'e yvyra pendeyvy rupi ikuai va'e voi hi'a 'rã.
5 Ha'e rami rã mba'emo ra'yĩgue pejyky 'rã uva peipo'oa ára peve, ha'e uva
peipo'o 'rã mba'emo ra'yĩ pemono'õ jevya ára peve. Pejou 'rã tembi'u oata
aguã rami e'ỹ, ha'e pendekuai porã 'rã pendeyvy re.
6 Ajapo 'rã pendeyvy re pendekuai porã aguã rami. Penheno rã nda'ipoi
'rã penemondyiarã. Pendeyvy gui amomba 'rã mymba penemoangeko
reiarã ikuai va'ekue, ha'e pendeyvy rupi ndoaxavei ma 'rã kyxe
revegua.
7 Peakykue monhamba 'rã penderovaigua kuery. Penerenonde ha'e kuery
ho'apa 'rã pendekyxe gui.
8 Peẽ kuery va'e regua peteĩ nhiruĩ'i teĩ pemomba 'rã cem, ha'e peẽ kuery
va'e regua cem pemomba 'rã dez mil. Ha'e rã penerenonde penderovaigua
kuery ho'apa 'rã pendekyxe gui.
9 Pendere ama'ẽ vy ajapo 'rã pendera'y reta aguã rami, romboetave 'rã.
Ha'e vy xereve guarã aeja va'ekue amoĩ atãve 'rã.
10 Pe'u tema 'rã pemono'õ va'ekue ymague gui, ha'e inhymague penoẽmba
vy 'rãe pejou mba'emo ra'yĩgue pyau pemoĩ porã aguã.
11 Penembyte amoĩ 'rã xembojerovia atyrã, ha'e gui xenhe'ẽ py ndoroipota
e'ỹvei ma 'rã.
12 Penembyte rupi aiko vy Penderuete ae 'rã aiko, ha'e rã peẽ kuery ma
xevygua kuery pendekuai 'rã.[s]
13 Xee ma SENHOR Penderuete. Egito yvy gui roguerupa va'ekue ha'e
kuery pegua escravo pendekuai ve'ỹ aguã. Hi'y pendeaju'y rupi omoĩ
va'ekue amopẽ vy ajapo pende'yvi porã reve peiko aguã rami.

---

s 26.11,12 2 Coríntios 6.16

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Deuteronômio 28.15-68

14 — Ha'e rami teĩ xapy'a rei naxenhe'ẽ rendui, ha'e ajapo uka va'e ha'e
javi ndapejapoi ramo,
15 xeayvuague pemboykepa rive ri ramo, ha'e pendepy'a re aipotaa ha'e
javi napendu potai ajapo uka va'e ndapejapoxei vy, ha'e xereve guarã aeja
va'ekue rupi e'ỹ pendekuai ramo,
16 ha'e ramo xee ambou 'rã pova'e nunga: Pende'áry ambou 'rã
penemongyjearã, mba'eaxy ha'e pire raku vaikue. Ha'e nunga ojapo 'rã
penderexa hendy reia oguepa aguã rami, ha'e pendekovea opa ovy aguã
rami. Mba'emo ra'yĩ penhotỹ rive 'rã, mba'eta penderovaigua kuery ou vy
ho'upa 'rã.
17 Penderovaigua xee voi aiko ramo penderovaigua kuery pendejuka 'rã.
Pendere ija'e e'ỹ va'e kuery onhembouvixa rei 'rã pende'áry, ha'e mava'eve
penemonhaa e'ỹ teĩ penhamba rive 'rã.
18 Xeayvuague napendu potai teri ri ramo pejejavyague re
rombojexavaive ju 'rã sete-kue peve.
19 Ha'e rami vy amomba 'rã penembaraetea penhemboyvate rei ve'ỹ
aguã. Ha'e vy yva pende'áry rupi oĩ va'e amboty 'rã ferro guigua rami,
pendeyvy overa va'e rami hatãmba aguã.
20 Rive ete 'rã penhea'ã pemba'eapoa rupi. Mba'eta pendeyvy gui
ndoikovei ma 'rã pemono'õ va'erã, yvyra yvy re ikuai va'e voi ndai'avei 'rã.
21 — Xapy'a rei xerovai tema pendekuai, ha'e xeayvua napendu potai
ae ramo pende'áry ambouve 'rã penemoingo axyarã sete-kue peve ju,
pejejavyve temaa re.
22 Ha'e rami vy penembyte ambou 'rã ka'aguy rupigua inharõ va'e. Ha'e
va'e kuery omomba 'rã pendera'y kuery ha'e penerymba kuery, ojapo
'rã mbovy'i ete pekuave aguã rami, tape peguataaty rupi avave rei
ndoaxaavei peve.
23 — Ha'e ramigua oiko teĩ ndapeikuaa potai vy xeayvu napendu potai
xevy pe ju pendekuai aguã, ha'e xerovai tema peiko ramo ma
24 xee voi aiko 'rã penderovai. Ha'e rami vy pejejavyvea re xee ae
rojukapa 'rã sete-kue teri pendekuai axy aguã.
25 Pende'áry ambou 'rã kyxe revegua penemombaarã, xereve guarã aeja
va'ekue rovai pendekuai ramo. Ha'e ramo peneretã rupi pendeatypa teĩ
penembyte ambou 'rã mba'eaxy vaikue, ha'e romboaxa 'rã penderovaigua
kuery po py.
26 Pe'u 'rã va'ekue aipe'a ramo dez kunhague peteĩ'i tatakua pyve 'rã
ombojy mbojape, ha'e gui opejapa va'ekue anho 'rã omboja'o-ja'o pendevy.
Pe'u teĩ napenhandui 'rã.
27 — Ha'e rami ete oiko teĩ napendu potai vy xerovai ae tema peiko
ramo

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 xee voi xepoxya aendu vy aiko 'rã penderovai. Ha'e rami vy pejejavyvea
re rombojexavaive 'rã sete-kue peve ju.
29 Ha'e ramo pe'u 'rã pendera'y ha'e penderajy kuery ro'okue ae.
30 Aity ukapa 'rã pembojerovia atyrã yvy'ã rupi pejapo va'ekue,
ambovaipa 'rã kuaray ra'angaa pejapo va'ekue, ha'e penere'õgue amombo
'rã penderuete ramigua ivaipa va'ekue áry. Ha'e vy xepy'a py aendu 'rã
noromboaxyveia anho.
31 Ambovaipa 'rã peneretã ikuai va'e tekoa e'ỹa opyta aguã rami, amomba
'rã pembojeroviaaty, naetũvei ma 'rã heakuã porã va'e ajou porã aguã
peapy teĩ.
32 Ambotyguepa avi 'rã pendeyvy. Ha'e nunga gui penderovaigua kuery
onhemondyipa 'rã onhemboekoa okuapy vy.
33 Romoaĩmba 'rã yvy regua kuery mbyte rupi, ha'e aekyi uka 'rã kyxe
penderakykue rupi. Pendeyvy va'ekue itygue 'rã, ha'e peneretã va'ekue
ma tekoague meme 'rã opyta.
34 — Ha'e ramo 'rãe pendeyvy opytu'upa sábado ára py rami, jipoaveia
ja. Ha'e rã peẽ kuery ma penderovaigua kuery yvy re rive 'rã pendekuai.
Ha'e va'e jave ma pendeyvy ikane'õgua 'rã, sábado ára py opytu'upaa
rami.
35 Jipoaveia ja pendeyvy ikane'õgua 'rã, mba'eta yvy re pendekuai jave
pendeyvy ndopytu'ui rire sábado ára py rami.
36 Ha'e gui pekuave va'e kuraxõ re amoĩ 'rã mby'a guaxu ve'ỹ
penderovaigua kuery yvy re pendekuaia py. Ha'e rami vy penhamba 'rã
mba'emo rogue pirukue ovava nhendu'i va'e gui rive. Kyxe revegua ou
va'e gui rami 'rã penhamba, pe'apa rive 'rã guive mava'eve penemonha
ramo e'ỹ.
37 Pe'apa 'rã jo'a-jo'a kyxe gui ho'a va'e rami, mava'eve penemonha ramo
e'ỹ. Napepu'ã kuaavei 'rã penderovaigua kuery renonde.
38 Pemanomba 'rã yvy regua kuery mbyte, ha'e penderovaigua kuery yvy
re peneru'ũmba 'rã.
39 Pende kuery va'e regua okuave'i va'ekue okanhymba 'rã oje'oivy
penderovaigua kuery yvy re, peẽ ha'e peneramoĩ kuery reko vaiague
káuxa pekanhymba 'rã ha'e kuery rami avi.
40 — Ha'e rami avi xapy'a rei ha'e kuery ojejavyague omombe'upa 'rã,
ha'e tamoĩ kuery xerovai ikuaia rupi ojejavyague. Mba'eta tamoĩ kuery
voi xerovai ikuaia onhemombe'upa raka'e,
41 ha'e kuery rovai xee aiko vy hovaigua kuery yvy re amboaxapa
rire. Ha'e gui xapy'a rei pende kuery regua voi inhakã ratã va'e teĩ
onhemo'yvyĩ'i vy ojejavyague repy pe “Ha'evea ramigua” he'i ramo,
42 ha'e ramo xee xema'endu'a ju 'rã xereve guarã Jacó reve ajapo va'ekue,
Isaque ha'e Abraão reve ma voi ajapo va'ekue re. Ha'e kuery yvy re avi
xema'endu'a 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

43 Ha'e rami avi ijyvy jipoaveia ha'e kuery oeja va'ekue opytu'u 'rã sábado
ára py rami. Ha'e rami jave ha'e kuery ojejavyague re ambopagaa pe
“Ha'evea ramigua” he'i 'rã, xee aipota va'e ha'e kuery nombovarei, ha'e
ajapo uka va'ekue ojou vai rire.
44 Ha'e rami rã hovaigua kuery yvy re ha'e kuery ikuai jave ndaxerexarai
'rã ha'e kuery gui, naenduvei 'rã guive ha'e kuery ndaipotavei vy amomba
aguã, neĩ xereve guarã ha'e kuery reve ajapo va'ekue ambovaipa aguã,
mba'eta xee ma SENHOR ha'e kuery Ruete.
45 Ha'e rami 'rãgue py ha'e kuery amboaxy vy xema'endu'a ma voi 'rã
tamoĩ kuery pe xereve guarã ajapo va'ekue re, mba'eta Egito yvy gui
aipe'a va'ekue yvy regua kuery oexaa py, ha'e kuery Ruete aiko aguã. Xee
ma SENHOR — he'i.
46 Ha'e va'e ae SENHOR ojapo uka, oipota va'e ha'e lei Israel kuery pe
oeja va'ekue hexeve ikuai aguã. Sinai yvyty áry ome'ẽ va'ekue Moisés po
rupi.

Mba'emo ome'ẽa aguã re, ha'e hepyrã oikuaa aguã re ijayvua

27 1 SENHOR aipoe'ive Moisés pe:
2 — Ndeayvu Israel kuery pe, ha'e vy aipo're: Amongue
onhemboayvu 'rã xevy guarã nhomboaxa aguã re. Ha'e rami rire
omboaxa pyre SENHOR pegua ae 'rã oiko, teĩ ha'eve avi nhomboaxa ete
'rãgue py omboekovia aguã hepyrã reikuaa va'e re.[t]
3 Peteĩ ava vinte ma'etỹ va'e guive sessenta ma'etỹ va'e peve ri ramo ma
hepyrã reikuaa 'rã cinqüenta hatã'i va'e prata guigua, henda iky'a e'ỹ va'e
py oiporua va'e rami.
4 Ha'e rã kunha ri ramo ma trinta hatã'i va'e reikuaa 'rã hepyrã.
5 Ha'e rã amongue cinco ma'etỹ'i va'e guive vinte ma'etỹ va'e peve, ava ri
ramo hepyrã reikuaa 'rã vinte hatã'i va'e, ha'e rã kunha repyrã ramo dez
'rã reikuaa.
6 Ha'e rã peteĩ jaxy'i va'e guive cinco ma'etỹ va'e peve, ava ri ramo hepyrã
reikuaa 'rã cinco hatã'i va'e prata guigua, ha'e rã kunha repyrã ma três
ete'i 'rã.
7 Ha'e rã avakue sessenta ma'etỹ va'e guive tujakueve peve ramo ma
quinze hatã'i va'e reikuaa 'rã hepyrã. Ha'e rã kunha ma dez 'rã hepyrã.
8 Ha'e rami teĩ xapy'a rei nhomboaxa aguã re onhemboayvu va'e
iporiaukue'i vy ndojoui 'rã joepyrã reikuaa va'ekue. Ha'e rami vy ojexa
uka 'rã sacerdote pe, ha'e va'e ju joepyrã oikuaa aguã. Ha'e ramo hepyrã
sacerdote oikuaa 'rã ojoua'i rami vy.

---

[t] **27.2** Samuel xy Ana onhemboayvu ipi'a oiko'i rire SENHOR peguarã omboaxa aguã re (1 Samuel 1.9-11). Ha'e gui apy aipoe'i ha'eve avi amongue nhomboaxa ete 'rãgue py peráta re omboekovia aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 — Xapy'a rei penhemboayvu 'rã mymba SENHOR pe pemboaxa aguã
re. Peme'ẽ va'ekue ma SENHOR pe iky'a e'ỹ va'e meme.
10 Ha'e nungakue ndaperovai 'rã, neĩ iporã va'e napemboekoviai 'rã
ivaikue va'e re, neĩ ivaikue va'e iporã va'e re. Xapy'a rei peteĩ mymba
amboae re pemboekovia ramo mokoĩve 'rã opyta iky'a e'ỹ va'e.
11 Xapy'a rei mymba ha'eve'ỹ va'e SENHOR pe ome'ẽ mbyrã va'ekue'ỹ regua
ri peru vy pexa uka 'rã sacerdote pe.
12 Sacerdote ae oikuaa 'rã iporã pa, tyrã ivaikue rei va'ea. Sacerdote
oikuaa rami ae 'rã hepy.
13 Ha'e gui xapy'a rei pendejeupe guarã ju pejoguaxe vy hepyrã oikuaa pyre
áryve 'rã peme'ẽve, peteĩ nhiruĩ repy oikuaa nhavõ áry peteĩ-teĩ ju 'rã peme'ẽve.
14 — Ha'e gui amongue ngoo SENHOR pe omboaxa aguã re
onhemboayvu 'rã iky'a e'ỹ va'erã. Ha'e ramo sacerdote oexa pota 'rã iporã
paa, tyrã ivaikue rei va'ea. Sacerdote oikuaa rami ae 'rã hepy.
15 Ha'e rã SENHOR pe ngoo omboaxa va'ekue omboekovia jevyxe ri vy
hepyrã oikuaa pyre áryve 'rã ome'ẽve, peteĩ nhiruĩ repy oikuaa nhavõ áry
peteĩ-teĩ ju 'rã ome'ẽve. Ha'e ramo mae ma imba'e ju 'rã opyta.

Oyvy ome'ẽ aguã re oura rire ojogua jevy va'e regua

16 — Xapy'a rei amongue pe peteĩ mba'ety oejaa 'rã imba'erã, ha'e ramo
onhemboayvu 'rã SENHOR peguarã ju omboaxa aguã re. Ha'e gui hepyrã
reikuaa 'rã mba'emo ra'yĩgue ha'e va'e rupi onhotỹ aguã ha'eve va'e.
Cevada ra'yĩgue mba'e peteĩ ryru renyẽ repyrã ma cinqüenta hatã'i va'e
prata guigua 'rã reikuaa.
17 Xapy'a rei jubileu ma'etỹ py ri omba'ety omboaxa aguã re onhemboayvu
ramo hepyrã ha'e javi porã'i 'rã reikuaa.
18 Ha'e rami avi jubileu ma'etỹ oiko rire ri omba'ety omboaxa ramo
sacerdote hepyrã oikuaa 'rã jubileu ojeupity jevy peve mbovy ma'etỹ pa
oataa rami vy. Ha'e va'e rami vy hepyrã reikuaa vy neremboetaive 'rã.
19 Xapy'a rei omba'ety ome'ẽ rire ojogua jevyxe ri vy peráta ome'ẽve 'rã
hepyrã reikuaa va'ekue áryve, peteĩ nhiruĩ repy oikuaa nhavõ áry peteĩ-
teĩ ju 'rã ome'ẽve. Ha'e vy mae imba'e ju 'rã itui.
20 Xapy'a rei omba'etykue ndojogua jevyxei, neĩ amboae ava pe
novendexei rire ma nda'evei 'rã omboekovia ju aguã.
21 Ha'e rami avi jubileu ma'etỹ py ri ha'e va'e mba'ety omboekoviaa ramo
SENHOR pegua iky'a e'ỹ va'e 'rã itui, mba'ety ixupe omboaxa pyre rami
ae. Sacerdote peguarã 'rã itui.
22 — Xapy'a rei amongue omba'etyrã ojogua va'ekue omboaxa 'rã
SENHOR peguarã, imba'erã oeja pyre regua e'ỹ.
23 Ha'e ramo hepyrã sacerdote oikuaa 'rã jubileu ma'etỹ ojeupity peve
oataa rami vy. Ha'e va'e árave hepyrã oikuaa va'ekue ome'ẽ 'rã SENHOR pe
iky'a e'ỹ va'e opyta aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 Ha'e gui jubileu ojeupity jevy jave ha'e va'e mba'ety ivendeare mba'erã
ju 'rã itui, imba'erã ae oejaa rire.
25 Peteĩ-teĩ mba'e repyrã reikuaa 'rã hatã'i va'e henda iky'a e'ỹ va'e py
oiporua va'e rami. Peteĩ-teĩ hatã'i va'e ma doze gramas va'e.
26 — Ha'e rã jypy'igua mymba ra'y oiko va'e SENHOR peguarã ae ma
oiko ramo nda'evei avave rei omboaxa jevy aguã. Jypy'igua vaka ra'y, e'ỹ
vy mymba kyrĩ-kyrĩ'i va'e oiko teĩ SENHOR pegua ae meme.
27 Ha'e rami avi mymba ha'eve'ỹ va'e regua ramo ma ha'eve 'rã
omboekovia ju aguã, hepyrã reikuaa va'ekue rami vy, ha'e hi'áryve
ome'ẽve avi 'rã, peteĩ nhiruĩ repy reikuaa nhavõ áry peteĩ-teĩ ju 'rã
ome'ẽve. Xapy'a rei nomboekovia jevyi ri ramo ovendea 'rã hepyrã
reikuaa va'ekue re.

Mba'emo iky'a e'ỹ va'e ae omboekovia jevy e'ỹ aguã re ijayvua

28 — Ha'e rami avi SENHOR pe amongue omboaxa 'rã mba'emo
oguereko va'e raka'e rã peve guarã, ava mba'e, e'ỹ vy mymba, ha'e'ỹ
vy imba'etyrã oeja pyre teĩ. Ha'e nunga ma nda'evei pevende, neĩ
pemboekovia ju aguã. Ha'e nunga ha'e javi SENHOR pe pemboaxa ae ma
rire iky'a e'ỹ ete va'e opyta.
29 Avakue va'e regua teĩ SENHOR peguarã omboaxaa ae ma rire nda'evei
omboekovia ju aguã. Ojukaa 'rãe.

Dízimo re ijayvua

30 — Ha'e gui dízimo voi yvy gui mba'emo'a oiko va'ekue regua, mba'ety
gui mba'emo ra'yĩ va'e regua, e'ỹ vy yvyra'a teĩ SENHOR mba'e meme,
SENHOR pegua iky'a e'ỹ va'e.
31 Xapy'a rei amongue dízimo ome'ẽ va'ekue regua ri omboekoviaxe vy
ome'ẽve 'rã hepyrã va'ekue áryve, peteĩ nhiruĩ repy ovare nhavõ áry
peteĩ-teĩ ju 'rã ome'ẽve.
32 Ha'e rã dízimo vaka ra'y regua, mymba kyrĩgueve'i, ha'e mymba re
opena va'e kuery oipapa vy yvyra guy rupi omboaxa va'e ha'e javi regua
dízimo ome'ẽ ma rire ma SENHOR pegua iky'a e'ỹ va'e ae opyta.
33 Ija ndoikuaa potai 'rã iporã va'e pa, e'ỹ vy iporã e'ỹ va'ea re, neĩ
nda'evei omboekovia aguã. Omboekovia ri ramo mokoĩve 'rã opyta iky'a
e'ỹ va'e. Nda'evei avi 'rã ojeupe guarã ju ojogua aguã — he'i.
34 Kova'e ayvu ha'e javi Moisés pe SENHOR oeja va'ekue Israel kuery
peguarã, Sinai yvyty áry.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Números irundya kuaxia Moisés ombopara va'ekue

Números irundya kuaxia Moisés ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia ma Números 'epy va'e, mba'eta omombe'u mokoĩgue Moisés heta va'e kuery oipapaague. Jypy ma Egito yvy gui Israel kuery oẽmba rire Sinai yvyty py ikuai jave py oipapa (capítulo 1). Ha'e gui amboae ma quarenta ma'etỹ rire Canaã yvy re oopa ta jave py ju oipapa (capítulo 26). Ha'e gui kova'e kuaxia para re oĩ quarenta ma'etỹ re Israel kuery tekoa e'ỹa rupi ikuai jave guare.

Ha'e va'e jave ma Israel kuery nonhe'ẽ rendui jepi okuapy Nhanderuete, neĩ hemimbo'e Moisés voi. Amongue py na'ikyre'ỹvei, okyje rei ha'e ijayvu rei okuapy Moisés ha'e Nhanderuete rovai. Ha'e rami teĩ Nhanderuete omboaxya rupi opena porã, ojejavyague operdoa kuerei guive. Moisés ma imbaraete oikovy va'eri ha'e voi peteĩgue nonhe'ẽ rendu porãi, mba'eta Meribá tekoa py ivai vy nomboetei Nhanderuete heta va'e kuery oendua py. “Ha'e ramo Senhor aipoe'i Moisés ha'e Arão pe: ‘Peẽ kuery ndapejeroviai va'ekue xere, mba'eta Israel kuery oendua py ndapexa ukai xeky'a e'ỹ va'ea. Ha'e nunga rupi peẽ ma naperovaẽvei ma 'rã kova'e kuery ijyvyrã ame'ẽague py’, he'i” (20.12).

Ha'e gui ma Israel kuery rovaigua kuery ogueru peteĩ ava Balão ha'e kuery re ijayvu vai aguã. Ha'e rami teĩ Nhanderuete ojoko vy ojeupegua kuery rovai nomombe'u ukai ayvu vai. Ha'e rami 'rãgue py Balão aipoe'i: “Jacó kuery rovai rupi mba'evykya nda'eve ranhei 'rã, Israel kuery rovai mba'ekuaa ndovarei 'rã”, he'i (23.23a). Ha'e ramia py Nhanderuete oepy kuerei 'rã ojeupegua kuery.

Moisés pe Israel kuery rery rupi Nhanderuete oipapa ukapaague

1 1 Egito yvy gui Israel kuery oje'oipa rire mokoĩ ma'etỹa re, mokoĩ
jaxya, jypy araa py ma SENHOR ijayvu Moisés pe, Sinai yvyty katy'i
tekoa e'ỹa oĩ va'e py. Oguy nhemboaty oĩaty oĩ va'e py aipoe'i:

2 — Pemboparapa ke Israel kuery rery ha'e javi, peteĩ-teĩ ta'y va'e, ha'e tamoĩ
kuery ro pygua ikuaia rami vy. Avakue ha'e javi 'rã peipapa peteĩ-teĩ rery rupi.
3 Vinte ma'etỹ oguereko va'e guive 'rã peipapa tujakue peve, Israel regua
joe opu'ã aguã ikuai kuaa va'e meme, ha'e va'e kuery ae ndee ha'e Arão
reve peipapa 'rã xondaro kueryrã peteĩ-teĩ regua gui.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Peteĩ-teĩ regua ikuai va'e gui oiko avi 'rã peteĩ ava penepytyvõarã, nguu
ro pygua kuery ruvixa ae.
5 Po rami ma avakue penepytyvõa rery: Rúben ramymino kuery ruvixa
ma Sedeur ra'y Elizur;
6 Simeão ramymino kuery ruvixa ma Zurisadai ra'y Selumiel;
7 Judá ramymino kuery ruvixa ma Aminadabe ra'y Naassom;
8 Issacar ramymino kuery ruvixa ma Zuar ra'y Natanael;
9 Zebulom ramymino kuery ruvixa ma Helom ra'y Eliabe;
10 Ha'e gui José ra'y kuery ramymino kuery, Efraim ramymino kuery
ruvixa ma Amiúde ra'y Elisama, ha'e rã Manassés ramymino kuery ruvixa
ma Pedazur ra'y Gamaliel;
11 Benjamim ramymino kuery ruvixa ma Gideoni ra'y Abidã;
12 Dã ramymino kuery ruvixa ma Amisadai ra'y Aiezer;
13 Aser ramymino kuery ruvixa ma Ocrã ra'y Pagiel;
14 Gade ramymino kuery ruvixa ma Deuel ra'y Eliasafe;
15 Naftali ramymino kuery ruvixa ma Enã ra'y Aira.
16 Ha'e va'e kuery ma heta va'e kuery mbyte gui oiporavo pyre, tamoĩ
kuery ramymino kuery yvateve va'e, Israel kuery mbovy rei e'ỹ ikuai va'e
ruvixarã.
17 Ha'e ramo ha'e va'e avakue hery rupi oiporavoa ramo Moisés ha'e
Arão ogueraa.
18 Ha'e vy mokoĩ jaxya jypy'ia ára py heta va'e kuery omboatypa ramo
ha'e kuery omombe'u porãve okuapy peteĩ-teĩ regua ramoĩ kuery rery, tuu
ha'e ta'y kuery. Hery rupi oipapa vinte ma'etỹ oguereko va'e guive tujakue
peve.
19 Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami vy oipapapa Sinai yvyty katy'i
tekoa e'ỹa oĩ va'e py.[a]
20 Israel ra'y jypykue Rúben ramymino kuery, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery
ikuaia rami, tuu ha'e ta'y kuery, hery rupi meme oipapa. Peteĩ-teĩ ava
vinte ma'etỹ oguereko va'e guive tujakue peve oipapa joe opu'ã kuaa va'e
meme.
21 Ha'e vy Rúben ramymino kuery oipapa rã quarenta e seis mil e
quinhentos ha'e javi vy.
22 Ha'e gui Simeão ramymino kuery ju, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaia
rami, tuu ha'e ta'y kuery, hery rupi meme oipapa. Peteĩ-teĩ ava vinte
ma'etỹ oguereko va'e guive tujakue peve oipapa joe opu'ã kuaa va'e meme.
23 Ha'e vy Simeão ramymino kuery oipapa rã cinqüenta e nove mil e
trezentos ha'e javi vy.
24 Ha'e gui ma Gade ramymino kuery ju, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery
ikuaia rami, tuu ha'e ta'y kuery, hery rupi meme oipapa. Peteĩ-teĩ ava

---

[a] **1.19** Sinai yvyty áry SENHOR lei oeja raka'e (Êxodo 19.1-6).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

vinte ma'etỹ oguereko va'e guive tujakue peve oipapa joe opu'ã kuaa va'e
meme.
25 Ha'e vy Gade ramymino kuery oipapa rã quarenta e cinco mil
seiscentos e cinqüenta ha'e javi vy.
26 Ha'e gui Judá ramymino kuery ju, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaia
rami, tuu ha'e ta'y kuery, hery rupi meme oipapa. Peteĩ-teĩ ava vinte
ma'etỹ oguereko va'e guive tujakue peve oipapa joe opu'ã kuaa va'e
meme.
27 Ha'e vy Judá ramymino kuery oipapa rã setenta e quatro mil e
seiscentos ha'e javi vy.
28 Ha'e gui Issacar ramymino kuery ju, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery
ikuaia rami, tuu ha'e ta'y kuery, hery rupi meme oipapa. Peteĩ-teĩ ava
vinte ma'etỹ oguereko va'e guive tujakue peve oipapa joe opu'ã kuaa va'e
meme.
29 Ha'e vy Issacar ramymino kuery oipapa rã cinqüenta e quatro mil e
quatrocentos ha'e javi vy.
30 Ha'e gui Zebulom ramymino kuery ju, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery
ikuaia rami, tuu ha'e ta'y kuery, hery rupi meme oipapa. Peteĩ-teĩ ava
vinte ma'etỹ oguereko va'e guive tujakue peve oipapa joe opu'ã kuaa va'e
meme.
31 Ha'e vy Zebulom ramymino kuery oipapa rã cinqüenta e sete mil e
quatrocentos ha'e javi vy.
32 Ha'e gui José ra'y kuery ju, Efraim ramymino kuery ranhe, peteĩ-teĩ
hoo pygua kuery ikuaia rami, tuu ha'e ta'y kuery, hery rupi meme oipapa.
Peteĩ-teĩ ava vinte ma'etỹ oguereko va'e guive tujakue peve oipapa joe
opu'ã kuaa va'e meme.
33 Ha'e vy Efraim ramymino kuery oipapa rã quarenta mil e quinhentos
ha'e javi vy.
34 Manassés ramymino kuery ju, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaia rami,
tuu ha'e ta'y kuery, hery rupi meme oipapa. Peteĩ-teĩ ava vinte ma'etỹ
oguereko va'e guive tujakue peve oipapa joe opu'ã kuaa va'e meme.
35 Ha'e vy Manassés ramymino kuery oipapa rã trinta e dois mil e
duzentos ha'e javi vy.
36 Ha'e gui Benjamim ramymino kuery ju, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery
ikuaia rami, tuu ha'e ta'y kuery, hery rupi meme oipapa. Peteĩ-teĩ ava
vinte ma'etỹ oguereko va'e guive tujakue peve oipapa joe opu'ã kuaa va'e
meme.
37 Ha'e vy Benjamim ramymino kuery oipapa rã trinta e cinco mil e
quatrocentos ha'e javi vy.
38 Ha'e gui Dã ramymino kuery ju, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaia
rami, tuu ha'e ta'y kuery, hery rupi meme oipapa. Peteĩ-teĩ ava vinte
ma'etỹ oguereko va'e guive tujakue peve oipapa joe opu'ã kuaa va'e meme.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

39 Ha'e vy Dã ramymino kuery oipapa rã sessenta e dois mil e setecentos
ha'e javi vy.
40 Ha'e gui Aser ramymino kuery ju, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaia
rami, tuu ha'e ta'y kuery, hery rupi meme oipapa. Peteĩ-teĩ ava vinte
ma'etỹ oguereko va'e guive tujakue peve oipapa joe opu'ã kuaa va'e
meme.
41 Ha'e vy Aser ramymino kuery oipapa rã quarenta e um mil e
quinhentos ha'e javi vy.
42 Ha'e gui Naftali ramymino kuery ju, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery
ikuaia rami, tuu ha'e ta'y kuery, hery rupi meme oipapa. Peteĩ-teĩ ava
vinte ma'etỹ oguereko va'e guive tujakue peve oipapa joe opu'ã kuaa va'e
meme.
43 Ha'e vy Naftali ramymino kuery oipapa rã cinqüenta e três mil e
quatrocentos ha'e javi vy.
44 Ha'e va'e kuery ma Moisés ha'e Arão oipapa va'ekue. Israel kuery
yvatekueve ikuai va'e ma doze avakue, peteĩ-teĩ tamoĩ kuery ro pygua
kuery ruvixa oiko.
45 Ha'e rami vy Israel kuery ha'e javi oipapaa peteĩ-teĩ hoo pygua kuery
ikuaia rami. Peteĩ-teĩ ava vinte ma'etỹ oguereko va'e guive tujakue peve
oipapa joe opu'ã kuaa va'e meme.
46 Oipapa pyre ha'e javi vy ma seiscentos e três mil quinhentos e cinqüenta.

Levita kuery regua ndoipapaaiague

47 Ha'e rã levita kuery regua ma ndoipapaai tuu kuery regua ikuaia
rami, amboae kuery oipapaa rami e'ỹ,
48 mba'eta Moisés pe SENHOR ijayvu ma voi vy aipoe'i va'ekue:
49 “Levita kuery regua anho 'rã nderepapai, ha'e kuery rery ma voi
neremboparai 'rã Israel kuery rery mboae ikuaia py.
50 Ha'e rami 'rãgue py levita kuery ma remoĩ 'rã ombojeroviaaty xeayvu
oĩa va'e re opena va'erã, tembiporu ikuai va'e ha'e hexegua ha'e javi re.
Ha'e kuery ikuai 'rã ombojeroviaaty oguerova heravy aguã rami, hexegua
tembiporu ha'e javi reve. Ombojeroviaaty ropy rupi ae 'rã ha'e kuery
opena okuapy, ha'e ijyvýry rupi 'rã ikuai.
51 Ha'e gui ombojeroviaaty oguerova ta jave ma levita kuery ombovaipa
'rã. Ha'e gui tekoa mbyte py ju omopu'ã aguã ma levita kuery ae ju 'rã
omoatyrõ. Ha'e rã amboae regua hexe onhemboja vy omano 'rã.
52 Ha'e gui Israel kuery ma peteĩ-teĩ ngoorã ojapo 'rã guekoa py ae, peteĩ-
teĩ regua joa py ae 'rã ikuai, ojeupegua bandeira yvýry rupi.
53 Ha'e rã levita kuery ma ngoorã ojapo 'rã okuapy ombojeroviaaty
xeayvu oĩa va'e yvýry rupi ae, Israel kuery áry ou e'ỹ aguã imbopagaarã.
Ha'e rami vy levita kuery ae 'rã opena okuapy ombojeroviaaty xeayvu oĩa
va'e re”, he'i va'ekue.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

54 Ha'e ramo Israel kuery ojapo ha'e rami. Moisés pe SENHOR ojapo
ukaague ha'e javi rupi ikuai.

Tekoa rupi peteĩ-teĩ regua ikuai aguã re ijayvuague

2 1 SENHOR aipoe'i Moisés ha'e Arão pe:
2 — Israel kuery ikuai 'rã peteĩ-teĩ regua bandeira 'y yvýry rupi
ae. Peteĩ-teĩ regua bandeira re ma tamoĩ kuery kuaa ukaarã oĩ. Oguy
nhemboaty oĩaty oĩ va'e yvýry rupi 'rã hekoa, ha'e va'e katy peteĩ-teĩ
regua oma'ẽ okuapy aguã rami.
3 Kuaray oua katy ikuai 'rã Judá regua kuery ojeupegua bandeira
'y yvýry, peteĩ-teĩ regua joa py ae. Judá ra'y kuery ruvixarã oĩ 'rã
Aminadabe ra'y Naassom.
4 Ha'e kuery va'e regua xondaro kuery oipapaa rã setenta e quatro mil
seiscentos ha'e javi vy.
5 Ha'e kuery yvýry ikuai 'rã Issacar regua kuery. Ha'e va'e kuery
ruvixarã oĩ 'rã Zuar ra'y Natanael.
6 Ha'e kuery va'e regua xondaro kuery oipapaa rã cinqüenta e quatro mil
e quatrocentos ha'e javi vy.
7 Ha'e gui Zebulom regua kuery jevy 'rã ikuai. Ha'e va'e kuery ruvixarã
oĩ 'rã Helom ra'y Eliabe.
8 Ha'e kuery va'e regua xondaro kuery oipapaa rã cinqüenta e sete mil e
quatrocentos ha'e javi vy.
9 Judá regua kuery rekoa py oipapaa rã cento e oitenta e seis mil e quatrocentos
ha'e javi vy, amboae regua irũ kuery reve. Ha'e kuery ma tenondegua 'rã oje'oi.
10 Ha'e gui kuaray puku-a katy 'rã ikuai Rúben regua kuery ojeupegua
bandeira 'y yvýry, peteĩ-teĩ regua joa py ae. Rúben ra'y kuery ruvixarã oĩ
'rã Sedeur ra'y Elizur.
11 Ha'e kuery va'e regua xondaro kuery oipapaa rã quarenta e seis mil e
quinhentos ha'e javi vy.
12 Ha'e kuery yvýry ma ikuai 'rã Simeão regua kuery. Ha'e va'e kuery
ruvixarã oĩ 'rã Zurisadai ra'y Selumiel.
13 Ha'e kuery va'e regua xondaro kuery oipapaa rã cinqüenta e nove mil e
trezentos ha'e javi vy.
14 Ha'e gui ma Gade regua kuery jevy 'rã ikuai. Ha'e va'e kuery ruvixarã
oĩ 'rã Deuel ra'y Eliasafe.
15 Ha'e kuery va'e regua xondaro kuery oipapaa rã quarenta e cinco mil
seiscentos e cinqüenta ha'e javi vy.
16 Rúben regua kuery rekoa py oipapaa rã cento e cinqüenta e um mil
quatrocentos e cinqüenta ha'e javi vy, amboae regua irũ kuery reve. Ha'e
kuery ma tenondegua rakykue 'rã oje'oi.
17 Ha'e gui mae ma oguerovaa 'rã heravy oguy nhemboaty oĩaty. Levita
kuery ikuai va'e amboae kuery mbyte py 'rã oje'oi. Ha'e kuery ikuaia

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rami ae 'rã oje'oi oguataa rupi. Peteĩ-teĩ regua oje'oi 'rã ikuai aguã py ae,
ojeupegua bandeira rakykue.
18 Ha'e gui kuaray oikea katy ikuai 'rã Efraim regua kuery ojeupegua
bandeira 'y yvýry, peteĩ-teĩ regua joa py ae. Efraim ra'y kuery ruvixarã oĩ
'rã Amiúde ra'y Elisama.
19 Ha'e kuery va'e regua xondaro kuery oipapaa rã quarenta mil e
quinhentos ha'e javi vy.
20 Ha'e va'e kuery yvýry ikuai 'rã Manassés regua kuery. Ha'e va'e kuery
ruvixarã oĩ 'rã Pedazur ra'y Gamaliel.
21 Ha'e kuery va'e regua xondaro kuery oipapaa rã trinta e dois mil e
duzentos ha'e javi vy.
22 Ha'e gui ma Benjamim regua kuery jevy 'rã ikuai. Ha'e va'e kuery
ruvixarã oĩ 'rã Gideoni ra'y Abidã.
23 Ha'e kuery va'e regua xondaro kuery oipapaa rã trinta e cinco mil e
quatrocentos ha'e javi vy.
24 Efraim regua kuery rekoa py oipapaa rã cento e oito mil e cem ha'e
javi vy, amboae regua irũ kuery reve. Ha'e kuery ma mboapya py 'rã
oje'oi.
25 Ha'e gui kuaray apu'aa katy ikuai 'rã Dã regua kuery ojeupegua
bandeira 'y yvýry, peteĩ-teĩ regua joa py ae. Dã ra'y kuery ruvixarã oĩ 'rã
Amisadai ra'y Aiezer.
26 Ha'e kuery va'e regua xondaro kuery oipapaa rã sessenta e dois mil e
setecentos ha'e javi vy.
27 Ha'e va'e kuery yvýry ikuai 'rã Aser regua kuery. Ha'e va'e kuery
ruvixarã oĩ 'rã Ocrã ra'y Pagiel.
28 Ha'e kuery va'e regua xondaro kuery oipapaa rã quarenta e um mil e
quinhentos ha'e javi vy.
29 Ha'e gui ma Naftali regua kuery jevy 'rã ikuai. Ha'e va'e kuery
ruvixarã oĩ 'rã Enã ra'y Aira.
30 Ha'e kuery va'e regua xondaro kuery oipapaa rã cinqüenta e três mil e
quatrocentos ha'e javi vy.
31 Dã regua kuery rekoa py oipapaa rã cento e cinqüenta e sete mil e
seiscentos ha'e javi vy, amboae regua irũ kuery reve. Ha'e kuery ma opa
vygua 'rã oje'oi, peteĩ-teĩ regua ojeupegua bandeira rakykue.
32 Ha'e va'e kuery ma Israel kuery regua oipapa pyre, tamoĩ kuery
ikuai va'e-va'e rupi. Oipapa pyre ha'e javi vy ma seiscentos e três mil
quinhentos e cinqüenta, peteĩ-teĩ regua joa py ikuaia rami.
33 Ha'e rã levita kuery ma ndoipapaai Israel kuery oipapaa py, Moisés pe
SENHOR ijayvuague rami vy.
34 Ha'e rami ae Israel kuery ikuai. Moisés pe SENHOR ijayvuague rami ae
ikuai ojeupegua bandeira 'y yvýry rupi. Ha'e rami ae avi oguata oje'oivy,
peteĩ-teĩ regua nguu ro pygua kuery reve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Levita kuery mbovy pa ikuai, ha'e hembiaporã re ijayvuague

3 1 Ha'e gui pova'e kuery ma Arão ha'e Moisés ra'y kuery ikuai, Sinai
yvyty áry Moisés pe SENHOR ijayvu jave guare.
2 Po rami ae Arão ra'y kuery rery: ta'y jypykue ma Nadabe, ha'e gui ma
Abiú, Eleazar ha'e Itamar.
3 Po rami Arão ra'y kuery rery, sacerdote-rã omoĩ mbyre meme ikuai,
sacerdote-rã omboaxaa rire.
4 Ha'e rami teĩ Nadabe ha'e Abiú omano raka'e SENHOR renonde py, Sinai
regua tekoa e'ỹa py SENHOR renonde tata ha'eve'ỹa ramigua ogueroike
ramo. Ta'y e'ỹ re omano raka'e. Ha'e rã tyvy kuery Eleazar ha'e Itamar ju
sacerdote ikuai nguu Arão renonde.
5 SENHOR aipoe'i Moisés pe:
6 — Emonhemboja ke Levi regua kuery sacerdote Arão renonde py
ipytyvõarã.
7 Ha'e kuery tojapo mba'emo ixupe, ha'e heta va'e kuery oguy nhemboaty
oĩaty renonde rupi ikuai va'e ha'e javi re vy, ombojeroviaaty ropy rupi
omba'eapoa py.
8 Ha'e kuery opena 'rã tembiporu oguy nhemboaty oĩaty pygua ha'e
javi re. Ha'e vy 'rãe ojapopa ojapo 'rã va'ekue Israel kuery re vy,
ombojeroviaaty rupi omba'eapoa py.
9 Ha'e nunga rupi levita kuery remboaxa 'rã Arão ha'e ta'y kuery peguarã.
Israel kuery regua ixupe remboaxa va'erã ha'e kuery anho.
10 Ha'e rã Arão ha'e ta'y kuery pe ndeayvu 'rã sacerdote rami anho
omba'eapo aguã re. Ha'e rã amboae regua ri onhemboja vy ma omano 'rã
— he'i.
11 SENHOR aipoe'i Moisés pe:
12 — Ma'ẽ, levita kuery ma xee aipe'a va'ekue Israel kuery mbyte gui.
Israel kuery jypy'i oiko'i va'e nhavõ rekovia ma levita kuery aiporavo
xejeupe guarã. Ha'e rami rire levita kuery xevygua meme 'rã ikuai.
13 Mba'eta jypy'i oiko va'e nhavõ ma xevygua ae. Egito yvy py jypy'i
oiko va'ekue ajukapa ára guive ma Israel kuery va'e regua jypykue'i
amboaxapa xejeupe guarã, avakue ha'e mymba kuery voi. Xevy guarã
meme ikuai. Xee ma SENHOR — he'i.
14 Ha'e gui Sinai regua tekoa e'ỹa py SENHOR ijayvu Moisés pe. Ha'e vy
aipoe'i:
15 — Reipapa 'rã Levi ramymino kuery peteĩ-teĩ tamymino kuery rery
rupi, tuu ha'e ta'y kuery reve. Avakue ha'e javi 'rã reipapa, peteĩ jaxy
oguereko va'e guive tujapave peve — he'i.
16 Ha'e ramo SENHOR ijayvuague rami vy Moisés oipapa levita kuery,
ixupe oipapa ukaague rami ae.
17 Po rami ma Levi ra'y kuery rery: Gérson, Coate ha'e Merari.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Ha'e gui pova'e ma Gérson ra'y kuery rery, peteĩ-teĩ ta'y kuery reve:
Libni ha'e Simei.
19 Ha'e gui Coate ra'y kuery, ta'y kuery reve ma Anrão, Izar, Hebrom ha'e
Uziel.
20 Ha'e gui Merari ra'y kuery, ta'y kuery reve ma Mali ha'e Musi. Ha'e va'e
kuery ae Levi ramymino kuery, guamoĩ kuery rery rupi.
21 Gérson ramymino kuery ma Libni ha'e Simei ra'y kuery, Gérson re
tamoĩ va'e meme.
22 Ha'e kuery regua avakue peteĩ jaxy oguereko va'e guive tujapave peve
ma hery rupi oipapaa rã sete mil e quinhentos ha'e javi vy.
23 Ha'e gui Gérson ramymino kuery ma ombojeroviaaty kupe rupi 'rã
ngoorã ojapo, kuaray oikea katy.
24 Gérson ramymino kuery ruvixarã ma Lael ra'y Eliasafe ikuai 'rã.
25 Gérson ramymino kuery opena 'rã okuapy oguy nhemboaty oĩaty re,
ombojeroviaaty, oo ha'e ijao'ia re, ha'e oguy nhemboaty oĩaty rokẽrã
ajukue oĩ va'e re,
26 ajukue oka ombojeroviaaty ha'e altar yvýry rupi ikuai va'e re, oka
rokẽrã ajukue oĩ va'e re, ha'e gui ixã ikuai va'e re. Ha'e nunga ha'e javi
rupi omba'eapo aguã rami ikuai.
27 Ha'e gui Coate ramymino kuery ma Anrão, Izar, Hebrom ha'e Uziel
ra'y kuery. Ha'e va'e kuery ma Coate re tamoĩ va'e meme.
28 Ha'e kuery regua avakue peteĩ jaxy oguereko va'e guive tujapave peve
ma oipapaa rã oito mil e seiscentos ha'e javi vy. Ha'e kuery ma henda
iky'a e'ỹ va'e re opena aguã rami ikuai.
29 Ha'e gui Coate ramymino kuery ma ombojeroviaaty yke katy rupi 'rã
ngoorã ojapo, kuaray puku-a katy.
30 Coate ramymino kuery ruvixarã oĩ 'rã Uziel ra'y Elisafã.
31 Ha'e kuery ma xeayvu ryru re opena aguã rami ikuai, mesa oĩ va'e,
tataendy 'y, altar ha'e javi re, tembiporu henda iky'a e'ỹ va'e rupi oiporu va'ety
ha'e ajukue okẽrã oĩ va'e re. Ha'e nunga ha'e javi re opena aguã rami ikuai.
32 Levi ramymino kuery ruvixa yvateve va'e ma sacerdote Arão ra'y Eleazar.
Ha'e va'e ma opena 'rã henda iky'a e'ỹ va'e ropy rupi omba'eapo va'e kuery re.
33 Ha'e gui Merari ramymino kuery ma Mali ha'e Musi ra'y kuery. Ha'e
va'e kuery ae Merari re tamoĩ va'e meme.
34 Ha'e kuery regua avakue peteĩ jaxy oguereko va'e guive tujapave peve
ma oipapaa rã seis mil e duzentos ha'e javi vy.
35 Ha'e gui Merari ramymino kuery ruvixarã oĩ 'rã Abiail ra'y Zuriel. Ha'e
kuery ma ombojeroviaaty yke katy rupi 'rã ngoorã ojapo, kuaray apu'a'ia
katy.
36 Merari ra'y kuery omoĩague rami vy opena 'rã okuapy yvyra pe
ombojeroviaaty regua ikuai va'e re, ha'e gui ijyta'i, ijyta, ijyta yvypy ha'e
tembiporu ikuai va'e re. Ha'e va'e ha'e javi re opena aguã rami ikuai,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

37 ha'e gui ijyvýry oka rupi ijyta ikuai va'e re, ijyta yvypy, yvyra rakua,
ha'e ixã ikuai va'e ha'e javi re.
38 Ha'e gui ombojeroviaaty renonde kuaray oua katy Moisés ha'e
Arão ojapo 'rã ngoorã gua'y kuery reve, oguy nhemboaty oĩaty renonde
kuaray oua katy ae. Ha'e va'e kuery ma henda iky'a e'ỹ va'e ropy rupi 'rã
omba'eapo, omoĩague rami vy. Omba'eapo 'rã Israel kuery re oma'ẽ vy.
Ha'e rã amboae regua ri onhemboja vy omano 'rã.
39 Ha'e gui levita kuery regua avakue peteĩ jaxy oguereko va'e guive
tujapave peve ma oipapaa rã vinte e dois mil ha'e javi vy. SENHOR ojapo
ukaague rami vy Moisés ha'e Arão oipapa, ta'y kuery ha'e javi reve.

Jypy oiko'i va'ekue rekovia ome'ẽ mbyrã re ijayvuague

40 SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Eipapa ta'y jypykue'i avakue Israel kuery regua. Peteĩ-teĩ hery rupi
'rã reipapa peteĩ jaxy oguereko va'e guive tujapave peve.
41 Ha'e rami avi Israel kuery jypykue'i va'e rekovia xejeupe guarã
amboaxa ma levita kuery. Xee ma SENHOR. Ha'e rami ae avi levita
kuery rymba kuery xejeupe guarã amboaxa 'rã Israel kuery rymba kuery
jypykue'i va'ekue rekovia — he'i.
42 Ha'e ramo SENHOR ojapo ukaague rami vy Moisés oipapa jypykue'i
Israel kuery regua ha'e javi.
43 Ha'e kuery regua avakue jypykue'i va'e peteĩ jaxy oguereko va'e guive
tujapave peve ma hery rupi oipapaa rã vinte e dois mil duzentos e setenta
e três ha'e javi vy.
44 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:
45 — Israel kuery regua ta'y jypykue'i rekovia emboaxa ke levita kuery
xevy guarã, ha'e Israel kuery rymba kuery rekovia emboaxa avi levita
kuery rymba ikuai va'e. Mba'eta levita kuery ma xevy guarã meme ikuai.
Xee ma SENHOR.
46 Ha'e gui ikuai avi duzentos e setenta e três jypykue Israel kuery regua,
levita kuery gui hetave va'e. Ha'e va'e kuery remboekovia aguã ma
47 peteĩ-teĩ repyrã rejopy 'rã cinco hatã'i va'e. Henda iky'a e'ỹ va'e py hatã'i
va'e oiporua va'e regua ae 'rã reiporu, doze gramas va'e meme.
48 Ha'e va'e peráta reme'ẽ 'rã Arão ha'e ta'y kuery pe, hetave va'e kuery
repyrã — he'i.
49 Ha'e va'e peráta ma Moisés ojopy levita kuery gui Israel kuery
jypykue'i hetave ikuai va'e repyrã.
50 Israel kuery jypykue'i gui ae ojopy, mil trezentos e sessenta e cinco
hatã'i va'e ha'e javi vy, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporua va'e rami.
51 Ha'e va'e peráta SENHOR ome'ẽ ukaague rami vy Moisés ome'ẽ ha'e
kuery repyrã. Arão ha'e ta'y kuery pe ome'ẽmba, Moisés pe SENHOR ojapo
ukaague rami vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Coate ramymino kuery rembiaporã re ijayvuague

4 1 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés ha'e Arão pe:
2 — Pemboparapa ke Levi ra'y Coate ramymino kuery rery, ta'y
kuery ha'e tuu ro rupigua kuery ikuai va'e reve.
3 Trinta ma'etỹ va'e guive cinqüenta ma'etỹ oguereko va'e peve ha'e va'e
kuery omba'eapo aguã rami ikuai 'rã, onhemboaty aty ropy rupi mba'emo
ojapo aguã.
4 Po rami ae 'rã Coate ra'y kuery omba'eapo oguy nhemboaty oĩaty rupi,
mba'emo iky'a e'ỹ ete va'e re opena vy.
5 Ha'e gui heta va'e kuery ikuai va'e ova ta ma ramo Arão gua'y kuery
reve ou vy omboi 'rã ajukue okẽ regua xeayvu ryru oĩa mbotyarã omoĩ
mbyre, ha'e vy ha'e va'e py onhovã 'rã hyru.
6 Ha'e va'e áry rupi ma omoĩ 'rã mba'emo pirekue iporãve va'e, ha'e gui
hi'áry jevy rupi omoĩ 'rã peteĩ ajukue hovypa rei va'e. Ha'e gui mae ma
jovaive rupi 'rã omoĩ yvyra po'i oupi heravy aguã.
7 Ha'e rami ae avi mesa mbojape xerenonde omoĩ mbyre ikuaiaty áry voi
omoĩ 'rã peteĩ ajukue hovypa va'e. Ha'e va'e áry ju omoĩ 'rã hy'a, heakuã
porã va'e ryrurã, karo, ha'e gui mba'emo ryru kyrĩ'i va'e. Hi'áry ikuai
tema avi 'rã mbojape xerenonde ikuai riae va'erã.
8 Ha'e nunga ha'e javi áry rupi omoĩ 'rã ajukue pytã porãve va'e, ha'e ojao'i
'rã mba'emo pirekue iporãve va'e py. Ha'e gui ma jovaive rupi omoĩ avi 'rã
yvyra po'i.
9 Ha'e gui ma ajukue hovy va'e oupi vy ojao'i 'rã imoiny tataendy 'y hi'aĩ
va'e, tataendy ikuai va'e, tapyĩ pejua, imboguea, ha'e gui tykuerã azeite
ryru ikuai va'e ha'e javi.
10 Tataendy 'y, ha'e hexegua tembiporu ikuai va'e ha'e javi ojao'ipa 'rã
mba'emo pirekue iporãve va'e py. Ha'e gui ma omoĩmba 'rã yvyra po'i áry
rupi.
11 Ha'e gui ma altar ouro guigua áry rupi omoĩ 'rã peteĩ ajukue hovy va'e,
ha'e ojao'i 'rã mba'emo pirekue iporãve va'e py. Ha'e gui ma yvyra po'i
jevy 'rã omoĩ jovaive rupi.
12 Ha'e gui ma oguerupa 'rã tembiporu henda iky'a e'ỹ va'e rupi oiporua
va'e ha'e javi. Ha'e nunga voi onhovã 'rã ajukue hovy va'e py, ha'e ojao'i
avi 'rã mba'emo pirekue iporãve va'e py. Ha'e gui omoĩmba 'rã yvyra po'i
áry rupi.
13 Ha'e gui altar ryepy gui oipe'a 'rã tanhimbu oĩ va'e, ha'e hi'áry ma omoĩ
'rã peteĩ ajukue pytã va'e.
14 Ha'e va'e áry jevy omoĩmba 'rã altar rupi tembiporu oiporupy ha'e javi:
tapyĩ ryru, kuxa rakua va'e, kuxa guaxu ha'e hy'a guaxu ikuai va'e, ha'e
altar rupi tembiporu oiporupy ha'e javi. Ha'e gui hi'áry rupi ma omoĩ 'rã
mba'emo pirekue iporãve va'e. Ha'e gui ma jovaive rupi omoĩ 'rã yvyra po'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 — Ha'e gui tekoa gui oje'oipa ta ramo Arão ha'e ta'y kuery henda
iky'a e'ỹ va'e ha'e hexegua mba'emo ikuai va'e ojao'ipa ma rire Coate ra'y
kuery ju 'rã ou ogueraapa aguã. Ha'e rã mba'emo iky'a e'ỹ va'e re ma ha'e
kuery ndopokoi 'rã, omano e'ỹ aguã. Mba'emo oguy nhemboaty oĩaty
regua anho 'rã ha'eve Coate ra'y kuery ogueraa aguã.
16 Ha'e gui sacerdote Arão ra'y Eleazar ma tataendy rykuerã azeite oĩ va'e
re opena 'rã, ha'e gui heakuã porã va'e re, mba'emo aju guigua ome'ẽ jepi
aguã, azeite SENHOR pe nhomboaxaa aguã regua re. Ha'e rami ae 'rã
opena ombojeroviaaty re, ha'e gui ha'e py ikuai va'e ha'e javi re, henda
iky'a e'ỹ va'e ropy rupi mba'emo ikuai va'e re guive — he'i.
17 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Moisés ha'e Arão pe:
18 — Peja eme Coate ramymino kuery ojapo aguã, levita kuery mbyte
gui okanhymba aguã rami.
19 Pova'e ae 'rã pejapo ha'e kuery okuave aguã, mba'eta mba'emo iky'a e'ỹ
ete va'e ikuaia katy onhemboja vy ha'e kuery omanomba 'rã. Arão ha'e
ta'y kuery anho 'rã ha'e py oike, peteĩ-teĩ rembiaporã ome'ẽ aguã.
20 Ha'e rã Coate kuery ma neĩ xapy'a'i voi nda'evei oike aguã ha'e py
mba'emo iky'a e'ỹ va'e oexa aguã, ha'e kuery omano e'ỹ aguã.

Gérson ramymino kuery rembiaporã re ijayvuague

21 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
22 — Aỹ ma pemboparapa ke Gérson ramymino kuery rery, ta'y kuery
ha'e tuu ro rupigua kuery ikuai va'e reve.
23 Trinta ma'etỹ va'e guive cinqüenta ma'etỹ oguereko va'e peve ha'e va'e kuery
omba'eapo aguã rami ikuai 'rã, oguy nhemboaty oĩaty roka rupi opena aguã.
24 Gérson ramymino kuery rembiaporã ma mba'emo re opena ha'e
ogueraa aguã.
25 Oguerovapa 'rã ajukue ombojeroviaaty ha'e oguy nhemboaty oĩaty
mbotyarã oipyo pyre, ha'e gui ijao'ia, hi'áry rupi mba'emo pirekue iporãve
va'e py onhovã mbyre, okẽ reguarã ajukue omoĩ mbyre,
26 ombojeroviaaty, altar yvýry rupi ajukue oka mbotyarã oupi pyre, oka
rokẽrã ajukue omoĩ mbyre, ixã-ixã ha'e tembiporu ikuai va'e. Ha'e nunga
ha'e javi re openaa rupi 'rã ha'e kuery omba'eapo.
27 Gérson ramymino kuery mba'emo ogueraa e'ỹ vy ojapo aguã ha'e javi
ma Arão ha'e ta'y kuery ojapo ukaa rami 'rã ojapo. Arão kuery ae 'rã
oguerova uka mba'emo.
28 Ha'e rami ae Gérson ra'y kuery omba'eapo 'rã oguy nhemboaty oĩaty
rupi. Sacerdote Arão ra'y Itamar ijayvua rami anho 'rã omba'eapo okuapy.

Merari ramymino kuery rembiaporã re ijayvuague

29 — Ha'e gui Merari ramymino kuery reipapa avi 'rã ta'y kuery ha'e
tuu ro rupigua kuery ikuai va'e reve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

30 Trinta ma'etỹ va'e guive cinqüenta ma'etỹ oguereko va'e peve ha'e va'e kuery
omba'eapo aguã rami 'rã ikuai, oguy nhemboaty oĩaty rupi omba'eapo aguã.
31 Pova'e nunga ha'e kuery oguerova 'rã oguy nhemboaty oĩaty rupi
omba'eapo vy: yvyra pe ombojeroviaaty mbotyarã omoĩ mbyre, yvate
rupi ikuai va'e, ijytarã omopu'ã mbyre, ijyta yvypy ikuai va'e,
32 oka yvýry rupi ijytarã omopu'ã mbyre, ijyta yvypy, yvyra rakua, ixã-
ixã, tembiporu ha'e opa mba'e ha'e rupi oiporupy ha'e javi. Mba'emo ha'e
kuery oguerova va'erã rery remombe'upa 'rã.
33 Ha'e rami ae 'rã Merari ramymino kuery omba'eapo oguy nhemboaty
oĩaty rupi, sacerdote Arão ra'y Itamar ijayvua rami anho.

Coate ra'y kuery oipapaa ague

34 Ha'e gui Moisés ha'e Arão heta va'e kuery yvatekueve reve oipapapa
Coate ra'y kuery, ta'y kuery ha'e tuu ro rupigua kuery ikuai va'e reve.
35 Trinta ma'etỹ va'e guive cinqüenta ma'etỹ oguereko va'e peve oipapa
hembiaporã ome'ẽ aguã, oguy nhemboaty oĩaty rupi mba'emo ojapo aguã.
36 Ha'e va'e kuery oipapa rã dois mil setecentos e cinqüenta ha'e javi vy,
tuu ro rupigua kuery ikuaia rami.
37 Ha'e kuery ae Coate ramymino kuery oipapa pyre, oguy nhemboaty
oĩaty rupi omba'eapo va'erã meme. Moisés ha'e Arão ae oipapa, Moisés pe
SENHOR ojapo ukaague rami vy.

Gérson ramymino kuery oipapaa ague

38 Ha'e gui Gérson ramymino kuery ju oipapa avi, ta'y kuery ha'e tuu ro
rupigua kuery ikuai va'e reve,
39 trinta ma'etỹ va'e guive cinqüenta ma'etỹ oguereko va'e peve
hembiaporã ome'ẽ aguã, oguy nhemboaty oĩaty rupi mba'emo ojapo aguã.
40 Ha'e va'e kuery oipapa rã dois mil seiscentos e trinta ha'e javi vy, tuu ro
rupigua kuery ikuaia rami.
41 Ha'e kuery ae Gérson ramymino kuery oipapa pyre, oguy nhemboaty
oĩaty rupi omba'eapo va'erã meme. Moisés ha'e Arão ae oipapa, Moisés pe
SENHOR ojapo ukaague rami vy.

Merari ramymino kuery oipapaa ague

42 Ha'e gui Merari ramymino kuery ju oipapa avi, ta'y kuery ha'e tuu ro
rupigua kuery ikuai va'e reve,
43 trinta ma'etỹ va'e guive cinqüenta ma'etỹ oguereko va'e peve
hembiaporã ome'ẽ aguã, oguy nhemboaty oĩaty rupi mba'emo ojapo aguã.
44 Ha'e va'e kuery oipapa rã três mil e duzentos ha'e javi vy, tuu ro
rupigua kuery ikuaia rami.
45 Ha'e kuery ae Merari ramymino kuery oipapa pyre. Moisés ha'e Arão ae
oipapa, Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Levita regua kuery anho'i mbovy pa ikuaia re ijayvuague

46 Ha'e rami py Moisés ha'e Arão Israel kuery yvatekueve reve oipapa
levita regua kuery, ta'y kuery ha'e tuu ro rupigua kuery ikuai va'e reve,
47 trinta ma'etỹ va'e guive cinqüenta ma'etỹ oguereko va'e peve,
hembiaporã ome'ẽ aguã, oguy nhemboaty oĩaty rupi mba'emo ojapo aguã.
48 Ha'e va'e kuery oipapa rã oito mil quinhentos e oitenta ha'e javi vy.
49 Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami vy peteĩ-teĩ omoĩ guembiaporã
rupi omba'eapo aguã. Ha'e rami aguã ae ha'e kuery oipapa, Moisés pe
SENHOR ojapo ukaague rami vy.

Tekoa gui mombyry'i lepra revegua ha'e ha'eve'ỹ va'e oipe'apaa aguã re ijayvuague

5 1 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:
2 — Aipo're Israel kuery pe tekoa mbyte gui mombyry'i oipe'apa
aguã lepra revegua, ipeupa rei va'e, ha'e omanogue re opokoa py ha'eve'ỹ
va'e ikuai va'ekue ha'e javi.
3 Avakue ha'e kunhague voi peipe'a 'rã tekoa gui mombyry'i, penderekoa
omongy'apa e'ỹ aguã, mba'eta mbyte rupi xee aiko — he'i.
4 Ha'e ramo Israel kuery ha'e rami ae ojapo okuapy. Ha'e vy guekoa
mbyte gui oipe'apa ha'e ramigua kuery. Moisés pe SENHOR ojapo ukaague
rami vy Israel kuery ojapo okuapy.

Lei mba'emo rekovia ome'ẽa regua oĩa

5 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
6 — Aipo're Israel kuery pe: Xapy'a rei ava e'ỹ vy kunha mba'e ojejavy
'rã pavẽ ojejavya py, ha'e vy otekoavy 'rã SENHOR pe. Ha'e rami vy ha'e
va'e ojejavy va'e oiko.
7 Ha'e gui ma omombe'u 'rã ojejavyague, ha'e ojejavyague re mba'emo ome'ẽ 'rã
otekoavyague rekovia. Ome'ẽve 'rã guive, peteĩ nhiruĩ repy ovare nhavõ áry
peteĩ-teĩ ju 'rã ome'ẽve. Ha'e nunga ha'e javi ome'ẽ 'rã ojapo vaia va'ekue pe ae.
8 Ha'e gui xapy'a rei ha'e va'e omano, ha'e hetarã ete'i nda'ipoi ramo
otekoavyague rekovia ome'ẽa rã ojopy va'erã, ha'e ramo SENHOR pe ae
'rã ome'ẽ opaga aguã va'ekue. Sacerdote pe togueru peteĩ vexa'i reve, ha'e
va'e py ojejavyague ojao'i uka aguã.
9 Mba'emo sacerdote pe Israel kuery ogueru va'ekue ha'e javi ma sacerdote
pegua ae opyta iky'a e'ỹ va'e.
10 Peteĩ-teĩ gui mba'emo iky'a e'ỹ va'e ojopy va'ekue ma imba'e ae.
Sacerdote pe ogueru pyre ma ixupe ae 'rã opyta.

Kunha otavypaague re oikuaa pota aguã re ijayvuague

11 SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 — Ndeayvu ke Israel kuery pe, ha'e vy aipo're: Xapy'a rei amongue
ra'yxy ome gui ojepe'a vy oiko 'rã ome okorea rupi.
13 Ava mboae reve itavy rei teĩ onhenhomi ramo ime ndoexai 'rã,
ha'eve'ỹa rami oiko teĩ avave rei ndoexaai, neĩ itavy jave voi.
14 Ha'e gui xapy'a rei ime opy'a re oendu hakãte'ỹ reia, gua'yxy re hakãte'ỹ
'rã kunha va'e itavy rire, ha'e'ỹ vy nda'itavyi teĩ hexe hakãte'ỹ vy ma
15 ava va'e ogueru 'rã gua'yxy sacerdote-a py. Ogueru avi 'rã mba'emo gua'yxy
ojejavya regua ome'ẽ va'erã. Peteĩ ryru cevada ku'ikue ome'ẽ 'rã ha'e va'e
re azeite omoĩ e'ỹ re, neĩ heakuã porã va'e ma voi nomoĩ 'rã hi'áry, mba'eta
hakãte'ỹ reia regua mba'emo aju guigua ome'ẽmby. Ha'e va'e ma mba'emokue re
nhomoma'endu'a aguã regua ome'ẽ, teko vai kuaa ukaarã.
16 — Ha'e ramo sacerdote kunha va'e omonhemboja vy ogueru 'rã
imo'amy SENHOR renonde py.
17 Ha'e vy sacerdote karo nhae'ũ guigua yy ky'a e'ỹ oĩa va'e oupi vy ojopy
avi 'rã yvy ku'ikue ombojeroviaaty ropy rupi ikuai va'e regua. Ha'e va'e
ma omoĩ 'rã yy py.
18 Ha'e vy SENHOR renonde py kunha va'e oexa uka vy omboguejypa 'rã hi'a. Ha'e
vy ipo py omoĩ 'rã mba'emo aju guigua imoma'endu'aarã ome'ẽ mbyre, takãte'ỹ
regua. Ha'e rã yy iro va'e nhomoingo axyarã ma sacerdote po py ranhe 'rã opyta.
19 Ha'e gui kunha va'e pe sacerdote oura uka vy aipoe'i 'rã ixupe: "Xapy'a
rei ndereve avave rei nonhenoai, ha'e neme oipotaa rami e'ỹ vy ixugui
nderejepe'ai ri vy ha'eve'ỹ va'e rejapo aguã, ha'e rami vy kova'e yy iro va'e
ayvu vaipy nhomoingoarã gui rey'u teĩ mba'eve ndoikoi 'rã, reo jepe 'rã.
20 Ha'e rami teĩ xapy'a rei neme openaa gui rejepe'a vy ha'eve'ỹa rami
reiko, ha'e ava neme e'ỹ ri ndereve onheno ramo ma —"
21 (ha'e rami vy sacerdote oura uka 'rã kunha va'e pe oiko axy aguã
rupi, ha'e vy ixupe aipoe'ive 'rã:) "— Ha'e rami ri ramo tove SENHOR
tanemoingo ayvu vaipy ha'e ojou vaipy heta va'e kuery mbyte. Tove
SENHOR tandeapo nde'u ivaipa ha'e nderyepy rupi irurupa ovy aguã rami.
22 Ha'e rami vy kova'e yy ayvu vaipy nhomoingoarã nderyepy rupi oike
ramo ta'irurupa, ha'e ta'ivaipa nde'u", he'i 'rã. Ha'e ramo kunha va'e
"Ha'eve va'e, ha'eve va'e!" he'i 'rã.
23 — Ha'e gui ha'e va'e ayvu vai sacerdote omboparapa 'rã peteĩ kuaxia
re, ha'e gui ipara omboje'opa ju 'rã yy iro va'e irũrã.
24 Ha'e vy kunha va'e pe oy'u uka 'rã yy iro va'e ayvu vaipy
nhomoingoarã. Ha'e va'e oy'u ramove ma hexe oĩ 'rã imoingo axyarã.
25 Ha'e gui kunha va'e po gui sacerdote ju ojopy 'rã mba'emo aju guigua
takãte'ỹ regua ome'ẽ mbyre, ha'e SENHOR renonde oupi vy ombovava 'rã.
Ha'e gui ma altar hi'aĩa py ju 'rã ogueraa.
26 Ha'e gui mba'emo aju guigua nhomoma'endu'aarã ome'ẽ mbyre peteĩ po
ojopy vy oapy 'rã altar áry. Ha'e va'e rire yy ome'ẽ 'rã kunha va'e pe oy'u
aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

27 Ha'e gui ma ixupe yy oy'u uka ramo, xapy'a rei kunha va'e ojejavy ri vy
ha'eve'ỹa rami ome okorea rupi oiko rire ma yy ayvu vaipy nhomoingoarã hexe
oike vy omoingo axy 'rã. Ha'e ramo hyepy rupi irurupa 'rã, ha'e hi'u ivaipa 'rã.
Ha'e ramo kunha va'e heta va'e kuery mbyte rupi oiko 'rã ayvu vaipy.
28 Ha'e rami teĩ xapy'a rei kunha va'e mba'eve py ndojejavyi, ha'e hexe
ha'eve'ỹ va'e noĩ ramo oo jepe 'rã, ha'eve ju 'rã kyrĩ va'e oguereko'i aguã.
29 — Ha'e va'e lei ma takãte'ỹa regua, kunhague ome kuery openaa gui
ojepe'a vy ha'eve'ỹa rami oiko ramo guarã,
30 ha'e rami e'ỹ vy ava opy'a re hakãte'ỹa oendu ramo guarã. Ha'e rami vy
gua'yxy ogueraa vy SENHOR renonde py oexa uka 'rã, ha'e hexe sacerdote
ojapopa 'rã lei oĩ va'e ha'e javi rami vy.
31 Ha'e gui ava va'e re ma teko vai noĩ, ha'e rã kunha va'e ojejavy rire hexe
oĩ 'rã ojejavyague re opaga aguã.

Lei nazireu rami oiko aguã regua oĩa

6 1 SENHOR aipoe'i Moisés pe:
2 — Ndeayvu ke Israel kuery pe, ha'e vy aipo're: Peteĩ ava e'ỹ vy
kunha teĩ ae ma onhemboayvu 'rã anhetẽ rupi nazireu rami oiko aguã re,
SENHOR pe anho oiko aguã.[b]
3 Ha'e rami vy ha'e va'e ndoy'uvei ma 'rã vinho ha'e iro va'e regua. Neĩ
ndoy'uvei 'rã vinagre vinho guigua, iro va'e guigua, uva rykue, ndo'ui 'rã
uva oipo'o ramo'i pyre, neĩ ipirukue ma voi.
4 Nazireu rami oiko teri reve ndo'uvei 'rã mba'emo uva'a gui ojapo pyre,
ha'yĩgue neĩ ipirekue gui ma voi.
5 Nazireu rami oiko aguã re onhemboayvuague rami oiko teri reve ma
oakã rague ndojaya ukai 'rã mba'emo haimbe va'e py ma voi. SENHOR pe
anho oiko aguã ára ojeupitypa e'ỹa ja ma oiko 'rã iky'a e'ỹ va'e. Ha'e vy
onhembo'a vuku 'rã.
6 — SENHOR pe onhemboaxa aguã pukukue re ma nonhembojavei 'rã
te'õgue ituia katy ma voi.
7 Xapy'a rei tuu ae omano teĩ, e'ỹ vy ixy teĩ ae ma, e'ỹ vy tyvy, tyke'y, e'ỹ
vy heindy omano teĩ ikáuxa rive nda'evei ha'eve'ỹ va'e oiko aguã. Mba'eta
inhakã re oĩ 'rã Nguuete pe anho oiko aguã kuaa ukaarã.
8 Nazireu rami oikoa pukukue re ma SENHOR pe iky'a e'ỹ va'ea 'rã oexa uka.
9 — Ha'e gui ha'e oĩa py amongue omano xapy'a ramo nazireu rami
onhemboaxaague gui ha'eve'ỹ va'e ju 'rã oiko, hi'a guive. Ha'e ramo ma
sete araa py ojaya ukapa ju 'rã o'a, ojeky'a'o ukaa ára py ae.

---

[b] **6.2** Nazireu ma Nhanderuete pe anho'i oiko aguã rami onhemboayvu va'ekue. Peteĩ semana e'ỹ vy peteĩ jaxy, e'ỹ vy cinco ma'etỹ peve guarã oiko 'rã ijayvuague rami ae. Ha'e va'e rire ma nazireu ve'ỹ 'rã oiko, Nhanderuete pe oiko riae teĩ amboae nunga re opena reve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Ha'e gui oito araa py ma sacerdote pe ogueraa 'rã mokoĩ pyku'i'i e'ỹ vy
mokoĩ apykaxu'i, oguy nhemboaty oĩaty rokẽ peve.
11 Ha'e va'e regua peteĩ ma sacerdote omboaxa 'rã jejavya regua, ha'e rã
amboae ma oapypa vy omboaxa 'rã. Ha'e rami vy ojao'i uka 'rã omanogue
káuxa ojejavyague. Ha'e va'e árave omboaxa jevy 'rã o'a.
12 Ha'e gui onhemboaxa ju 'rã SENHOR pe nazireu rami oiko aguã, ha'e
vy mba'emo omboekovia aguã regua ome'ẽ va'erã ogueraa 'rã peteĩ vexa'i
peteĩ ma'etỹ oguereko va'e. Ha'e gui nazireu rami oikoa oaxa va'ekue ma
ndovarevei 'rã, ivaipa rive ramo.
13 — Po rami ma nazireu pegua lei. Nazireu rami oiko aguã ára
ojeupitypa ma ramo oguerua 'rã oguy nhemboaty oĩaty rokẽ peve.
14 Ha'e ramo SENHOR pe ha'e ogueru 'rã vexa'i peteĩ ma'etỹ va'e ivaikue rei
e'ỹ va'e, oapy vy ome'ẽ mbyrã. Ha'e gui jejavya regua ome'ẽ avi 'rã vexa'i
kunha peteĩ ma'etỹ oguereko va'e, ivaikue rei e'ỹ va'e. Ha'e gui peteĩ rami
ikuaia regua ome'ẽ 'rã peteĩ vexa ava ivaikue rei e'ỹ va'e.
15 Ome'ẽ avi 'rã peteĩ varai mbojape imbovua revegua e'ỹ, mbojape trigo
iporãve va'e guigua azeite reve omoapomo mbyre, ha'e gui mbojape iperirĩ'i
va'e azeite revegua. Mba'emo aju guigua voi ome'ẽ 'rã, mba'emo rykue guive.
16 Ha'e nunga SENHOR renonde py sacerdote ogueru vy oexa uka 'rã
jejavya regua ome'ẽmby ha'e oapypa revegua.
17 Vexa'i ma SENHOR pe ome'ẽ 'rã peteĩ rami ikuaia regua, varai py
mbojape imbovua revegua e'ỹ reve. Sacerdote ome'ẽ avi 'rã mba'emo aju
guigua ogueru pyre, mba'emo rykue guive.
18 Ha'e gui nazireu rami oiko va'e ma oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py hi'aĩa
py onhopĩ ukapa 'rã oakã rague nazireu rami oikoague kuaa ukaa. Ha'e
va'e ma ogueraa vy omoĩ 'rã tata áry, peteĩ rami ikuaia regua ome'ẽmby
oĩ va'e yvýry.
19 Ha'e va'e rire ma sacerdote ogueru 'rã vexa'i axi'y ro'okue mimoĩ, peteĩ
mbojape imbovua revegua e'ỹ hyru gui, ha'e gui peteĩ mbojape perirĩ'i
imbovua revegua e'ỹ. Ha'e nunga ma omoĩmba 'rã nazireu va'e po py,
nazireu rami oiko aguã oakã onhopĩmba ma rire.
20 Ha'e nunga sacerdote oupi 'rã SENHOR renonde py, oupi vy ombovava
reve ome'ẽ mbyrã. Ha'e nunga ma iky'a e'ỹ va'e opyta sacerdote peguarã,
mymba oupi vy ombovava reve ome'ẽmby pexokue ha'e hi'ugue ha'e rami
ae avi. Ha'e va'e rire ma ha'eve ju 'rã nazireu va'ekue vinho oy'u aguã.
21 — Ha'e va'e lei ma nazireu rami oiko aguã re onhemboayvu va'ekue
pegua. SENHOR pe mba'emo ome'ẽ 'rã nazireu ome'ẽ aguã va'e ae,
mba'emo oguereko va'e rami ome'ẽ va'e áryve. Onhemboayvuague rami
ae 'rã oiko, lei nazireu rami oiko aguã regua oĩa rami ae.

Sacerdote jogueroayvu porã aguã regua

22 SENHOR aipoe'i Moisés pe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 — Ndeayvu ke Arão ha'e ta'y kuery pe, ha'e vy aipo're: Po rami 'rã
peroayvu porã Israel kuery. Ha'e vy aipopeje 'rã:
24 " SENHOR tanemoingo porã
ha'e topena porã ndere.
25 SENHOR rova taexakã nde'áry rupi,
tanemboaxy guive.
26 SENHOR toma'ẽ riae ndere,
ha'e tome'ẽ revy'a aguã."
27 Po rami 'rã peroayvu xerery Israel kuery áry rupi. Ha'e ramo xee
amoingo porã 'rã — he'i.

Altar SENHOR pegua iky'a e'ỹ va'erã omboaxaa py yvatekueve mba'emo ome'ẽ okuapyague

7 1 Ha'e gui Moisés ombojerovia atyrã ojapopaa ára py azeite omoĩ
reve omboaxa SENHOR pegua iky'a e'ỹ va'erã, tembiporu ikuai va'e
guive, altar ha'e hexegua tembiporu ikuai va'e ha'e javi reve.
2 Ha'e ramo Israel kuery yvatekueve guetarã kuery rerekoa ikuai va'e,
peteĩ-teĩ regua ruvixa kuery guetarã kuery papaare ma mba'emo
ome'ẽmba okuapy.
3 Ha'e vy SENHOR renonde py ogueru okuapy ome'ẽ va'erã mboapy meme
karóxa hoopa va'e ha'e doze toro. Yvatekueve mokõ-mokoĩ ome'ẽ peteĩ
karóxa, ha'e rã peteĩ-teĩ ma ome'ẽ toro. Oguerupa okuapy ombojeroviaaty
rexei.
4 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:
5 — Ejopypa ke ha'e nunga ha'e kuery po gui, mba'eta oguy nhemboaty
oĩaty rupi omba'eapo va'e kuery oiporu va'erã. Levita kuery pe ju 'rã
remboaxapa, peteĩ-teĩ guembiaporã oguerekoa rami — he'i.
6 Ha'e ramo Moisés karóxa ha'e toro ojopypa vy omboaxapa levita kuery pe.
7 Ha'e rami vy Gérson ramymino kuery pe ranhe omboaxa mokoĩ karóxa
ha'e irundy toro, ha'e kuery guembiaporã oguerekoa rami.
8 Ha'e gui Merari ramymino kuery pe ma irundy karóxa ha'e oito toro
omboaxa, ha'e kuery guembiaporã oguerekoa rami. Ha'e kuery ma
sacerdote Arão ra'y Itamar po py meme omba'eapo.
9 Ha'e rã Coate ramymino kuery pe ma nome'ẽi mba'eve, mba'eta ha'e va'e
kuery henda iky'a e'ỹ va'e rupi omba'eapo va'e vy ojaxei 'rã mba'emo.
10 Ha'e gui altar re azeite omoĩ reve SENHOR peguarã omboaxa aguã
yvatekueve ogueru okuapy mba'emo altar áry ome'ẽ va'erã. Altar rexei
peteĩ-teĩ ogueru okuapy ome'ẽ va'e.
11 Mba'eta SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Altar xevygua iky'a e'ỹ va'erã pemboaxa aguã ma huvixa kuery
peteĩ-teĩ ogueru 'rã ome'ẽ va'erã, ára rexei ae 'rã oguerupa — he'iague
rami vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Ha'e ramo jypy'ia ára py mba'emo ome'ẽ va'erã ogueru va'ekue ma
Aminadabe ra'y Naassom, Judá ramymino kuery ruvixa.
13 Ha'e va'e ma ome'ẽ peteĩ hy'a prata guigua mil e quinhentos gramas
ipoyi va'e, ha'e gui peteĩ hy'a guaxu prata guigua oitocentos gramas ipoyi
va'e, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporupy ramigua ae. Ha'e va'e mokoĩve ma
trigo iporãve va'e py omonyẽ reve ogueru, azeite reve omoapomo mbyre,
mba'emo aju guigua ome'ẽ va'erã;
14 ha'e gui peteĩ hyru ouro guigua cento e vinte gramas ipoyi va'e, heakuã
porã va'e tynyẽ reve;
15 ha'e peteĩ toro ra'y, peteĩ vexa ava ha'e peteĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ
va'e, oapy vy ome'ẽ va'erã meme;
16 ha'e gui peteĩ kavara jejavya regua ome'ẽ va'erã;
17 ha'e gui peteĩ rami ikuai aguã regua ome'ẽ va'erã ma mokoĩ toro, peteĩ
nhiruĩ vexa ava, peteĩ nhiruĩ kavara ava ha'e peteĩ nhiruĩ vexa'i ra'y peteĩ
ma'etỹ va'e meme. Ha'e va'e ha'e javi ma Aminadabe ra'y Naassom ome'ẽ
va'ekue.
18 Ha'e gui mokoĩ araa py mba'emo ome'ẽ va'erã ogueru va'ekue ma
Zuar ra'y Natanael, Issacar ramymino kuery ruvixa.
19 Ha'e va'e ma ome'ẽ peteĩ hy'a prata guigua mil e quinhentos gramas
ipoyi va'e, ha'e gui peteĩ hy'a guaxu prata guigua oitocentos gramas ipoyi
va'e, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporupy ramigua ae. Ha'e va'e mokoĩve ma
trigo iporãve va'e py omonyẽ reve ogueru, azeite reve omoapomo mbyre,
mba'emo aju guigua ome'ẽ va'erã;
20 ha'e gui peteĩ hyru ouro guigua cento e vinte gramas ipoyi va'e, heakũa
porã va'e tynyẽ reve;
21 ha'e peteĩ toro ra'y, peteĩ vexa ava ha'e peteĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ
va'e, oapy vy ome'ẽ va'erã meme;
22 ha'e gui peteĩ kavara jejavya regua ome'ẽ va'erã;
23 ha'e gui peteĩ rami ikuai aguã regua ome'ẽ va'erã ma mokoĩ toro, peteĩ
nhiruĩ vexa ava, peteĩ nhiruĩ kavara ava ha'e peteĩ nhiruĩ vexa'i ra'y peteĩ
ma'etỹ va'e meme. Ha'e va'e ha'e javi ma Zuar ra'y Natanael ome'ẽ va'ekue.
24 Ha'e gui mboapy araa py ma ou Helom ra'y Eliabe, Zebulom
ramymino kuery ruvixa.
25 Ha'e va'e ma ome'ẽ peteĩ hy'a prata guigua mil e quinhentos gramas
ipoyi va'e, ha'e gui peteĩ hy'a guaxu prata guigua oitocentos gramas ipoyi
va'e, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporupy ramigua ae. Ha'e va'e mokoĩve ma
trigo iporãve va'e py omonyẽ reve ogueru, azeite reve omoapomo mbyre,
mba'emo aju guigua ome'ẽ va'erã;
26 ha'e gui peteĩ hyru ouro guigua cento e vinte gramas ipoyi va'e, heakũa
porã va'e tynyẽ reve;
27 ha'e peteĩ toro ra'y, peteĩ vexa ava ha'e peteĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ
va'e, oapy vy ome'ẽ va'erã meme;

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 ha'e gui peteĩ kavara jejavya regua ome'ẽ va'erã;
29 ha'e gui peteĩ rami ikuai aguã regua ome'ẽ va'erã ma mokoĩ toro, peteĩ
nhiruĩ vexa ava, peteĩ nhiruĩ kavara ava ha'e peteĩ nhiruĩ vexa'i ra'y peteĩ
ma'etỹ va'e meme. Ha'e va'e ha'e javi ma Helom ra'y Eliabe ome'ẽ va'ekue.
30 Ha'e gui irundy araa py ma ou Sedeur ra'y Elizur, Rúben ramymino
kuery ruvixa.
31 Ha'e va'e ma ome'ẽ peteĩ hy'a prata guigua mil e quinhentos gramas
ipoyi va'e, ha'e gui peteĩ hy'a guaxu prata guigua oitocentos gramas ipoyi
va'e, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporupy ramigua ae. Ha'e va'e mokoĩve ma
trigo iporãve va'e py omonyẽ reve ogueru, azeite reve omoapomo mbyre,
mba'emo aju guigua ome'ẽ va'erã;
32 ha'e gui peteĩ hyru ouro guigua cento e vinte gramas ipoyi va'e, heakũa
porã va'e tynyẽ reve;
33 ha'e peteĩ toro ra'y, peteĩ vexa ava ha'e peteĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ
va'e, oapy vy ome'ẽ va'erã meme;
34 ha'e gui peteĩ kavara jejavya regua ome'ẽ va'erã;
35 ha'e gui peteĩ rami ikuai aguã regua ome'ẽ va'erã ma mokoĩ toro, peteĩ
nhiruĩ vexa ava, peteĩ nhiruĩ kavara ava ha'e peteĩ nhiruĩ vexa'i ra'y peteĩ
ma'etỹ va'e meme. Ha'e va'e ha'e javi ma Sedeur ra'y Elizur ome'ẽ va'ekue.
36 Peteĩ nhiruĩ araa py ma ou Zurisadai ra'y Selumiel, Simeão
ramymino kuery ruvixa.
37 Ha'e va'e ma ome'ẽ peteĩ hy'a prata guigua mil e quinhentos gramas
ipoyi va'e, ha'e gui peteĩ hy'a guaxu prata guigua oitocentos gramas ipoyi
va'e, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporupy ramigua ae. Ha'e va'e mokoĩve ma
trigo iporãve va'e py omonyẽ reve ogueru, azeite reve omoapomo mbyre,
mba'emo aju guigua ome'ẽ va'erã;
38 ha'e gui peteĩ hyru ouro guigua cento e vinte gramas ipoyi va'e, heakũa
porã va'e tynyẽ reve;
39 ha'e peteĩ toro ra'y, peteĩ vexa ava ha'e peteĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ
va'e, oapy vy ome'ẽ va'erã meme;
40 ha'e gui peteĩ kavara jejavya regua ome'ẽ va'erã;
41 ha'e gui peteĩ rami ikuai aguã regua ome'ẽ va'erã ma mokoĩ toro, peteĩ
nhiruĩ vexa ava, peteĩ nhiruĩ kavara ava ha'e peteĩ nhiruĩ vexa'i ra'y peteĩ
ma'etỹ va'e meme. Ha'e va'e ha'e javi ma Zurisadai ra'y Selumiel ome'ẽ
va'ekue.
42 Ha'e gui mboapy meme araa py ma ou Deuel ra'y Eliasafe, Gade
ramymino kuery ruvixa.
43 Ha'e va'e ma ome'ẽ peteĩ hy'a prata guigua mil e quinhentos gramas
ipoyi va'e, ha'e gui peteĩ hy'a guaxu prata guigua oitocentos gramas ipoyi
va'e, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporupy ramigua ae. Ha'e va'e mokoĩve ma
trigo iporãve va'e py omonyẽ reve ogueru, azeite reve omoapomo mbyre,
mba'emo aju guigua ome'ẽ va'erã;

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

44 ha'e gui peteĩ hyru ouro guigua cento e vinte gramas ipoyi va'e, heakũa
porã va'e tynyẽ reve;
45 ha'e peteĩ toro ra'y, peteĩ vexa ava ha'e peteĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ
va'e, oapy vy ome'ẽ va'erã meme;
46 ha'e gui peteĩ kavara jejavya regua ome'ẽ va'erã;
47 ha'e gui peteĩ rami ikuai aguã regua ome'ẽ va'erã ma mokoĩ toro, peteĩ
nhiruĩ vexa ava, peteĩ nhiruĩ kavara ava ha'e peteĩ nhiruĩ vexa'i ra'y peteĩ
ma'etỹ va'e meme. Ha'e va'e ha'e javi ma Deuel ra'y Eliasafe ome'ẽ va'ekue.
48 Ha'e gui sete araa py ma ou Amiúde ra'y Elisama, Efraim ramymino
kuery ruvixa.
49 Ha'e va'e ma ome'ẽ peteĩ hy'a prata guigua mil e quinhentos gramas
ipoyi va'e, ha'e gui peteĩ hy'a guaxu prata guigua oitocentos gramas ipoyi
va'e, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporupy ramigua ae. Ha'e va'e mokoĩve ma
trigo iporãve va'e py omonyẽ reve ogueru, azeite reve omoapomo mbyre,
mba'emo aju guigua ome'ẽ va'erã;
50 ha'e gui peteĩ hyru ouro guigua cento e vinte gramas ipoyi va'e, heakũa
porã va'e tynyẽ reve;
51 ha'e peteĩ toro ra'y, peteĩ vexa ava ha'e peteĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ
va'e, oapy vy ome'ẽ va'erã meme;
52 ha'e gui peteĩ kavara jejavya regua ome'ẽ va'erã;
53 ha'e gui peteĩ rami ikuai aguã regua ome'ẽ va'erã ma mokoĩ toro, peteĩ
nhiruĩ vexa ava, peteĩ nhiruĩ kavara ava ha'e peteĩ nhiruĩ vexa'i ra'y
peteĩ ma'etỹ va'e meme. Ha'e va'e ha'e javi ma Amiúde ra'y Elisama ome'ẽ
va'ekue.
54 Oito araa py ma ou Pedazur ra'y Gamaliel, Manassés ramymino
kuery ruvixa.
55 Ha'e va'e ma ome'ẽ peteĩ hy'a prata guigua mil e quinhentos gramas
ipoyi va'e, ha'e gui peteĩ hy'a guaxu prata guigua oitocentos gramas ipoyi
va'e, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporupy ramigua ae. Ha'e va'e mokoĩve ma
trigo iporãve va'e py omonyẽ reve ogueru, azeite reve omoapomo mbyre,
mba'emo aju guigua ome'ẽ va'erã;
56 ha'e gui peteĩ hyru ouro guigua cento e vinte gramas ipoyi va'e, heakũa
porã va'e tynyẽ reve;
57 ha'e peteĩ toro ra'y, peteĩ vexa ava ha'e peteĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ
va'e, oapy vy ome'ẽ va'erã meme;
58 ha'e gui peteĩ kavara jejavya regua ome'ẽ va'erã;
59 ha'e gui peteĩ rami ikuai aguã regua ome'ẽ va'erã ma mokoĩ toro, peteĩ
nhiruĩ vexa ava, peteĩ nhiruĩ kavara ava ha'e peteĩ nhiruĩ vexa'i ra'y peteĩ
ma'etỹ va'e meme. Ha'e va'e ha'e javi ma Pedazur ra'y Gamaliel ome'ẽ
va'ekue.
60 Ha'e gui nove araa py ma ou Gideoni ra'y Abidã, Benjamim
ramymino kuery ruvixa.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

61 Ha'e va'e ma ome'ẽ peteĩ hy'a prata guigua mil e quinhentos gramas
ipoyi va'e, ha'e gui peteĩ hy'a guaxu prata guigua oitocentos gramas ipoyi
va'e, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporupy ramigua ae. Ha'e va'e mokoĩve ma
trigo iporãve va'e py omonyẽ reve ogueru, azeite reve omoapomo mbyre,
mba'emo aju guigua ome'ẽ va'erã;
62 ha'e gui peteĩ hyru ouro guigua cento e vinte gramas ipoyi va'e, heakũa
porã va'e tynyẽ reve;
63 ha'e peteĩ toro ra'y, peteĩ vexa ava ha'e peteĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ
va'e, oapy vy ome'ẽ va'erã meme;
64 ha'e gui peteĩ kavara jejavya regua ome'ẽ va'erã;
65 ha'e gui peteĩ rami ikuai aguã regua ome'ẽ va'erã ma mokoĩ toro, peteĩ
nhiruĩ vexa ava, peteĩ nhiruĩ kavara ava ha'e peteĩ nhiruĩ vexa'i ra'y peteĩ
ma'etỹ va'e meme. Ha'e va'e ha'e javi ma Gideoni ra'y Abidã ome'ẽ va'ekue.
66 Ha'e gui dez araa py ma ou Amisadai ra'y Aiezer, Dã ramymino
kuery ruvixa.
67 Ha'e va'e ma ome'ẽ peteĩ hy'a prata guigua mil e quinhentos gramas
ipoyi va'e, ha'e gui peteĩ hy'a guaxu prata guigua oitocentos gramas ipoyi
va'e, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporupy ramigua ae. Ha'e va'e mokoĩve ma
trigo iporãve va'e py omonyẽ reve ogueru, azeite reve omoapomo mbyre,
mba'emo aju guigua ome'ẽ va'erã;
68 ha'e gui peteĩ hyru ouro guigua cento e vinte gramas ipoyi va'e, heakũa
porã va'e tynyẽ reve;
69 ha'e peteĩ toro ra'y, peteĩ vexa ava ha'e peteĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ
va'e, oapy vy ome'ẽ va'erã meme;
70 ha'e gui peteĩ kavara jejavya regua ome'ẽ va'erã;
71 ha'e gui peteĩ rami ikuai aguã regua ome'ẽ va'erã ma mokoĩ toro, peteĩ nhiruĩ
vexa ava, peteĩ nhiruĩ kavara ava ha'e peteĩ nhiruĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e
meme. Ha'e va'e ha'e javi ma Amisadai ra'y Aiezer ome'ẽ va'ekue.
72 Ha'e gui onze araa py ma ou Ocrã ra'y Pagiel, Aser ramymino kuery ruvixa.
73 Ha'e va'e ma ome'ẽ peteĩ hy'a prata guigua mil e quinhentos gramas
ipoyi va'e, ha'e gui peteĩ hy'a guaxu prata guigua oitocentos gramas ipoyi
va'e, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporupy ramigua ae. Ha'e va'e mokoĩve ma
trigo iporãve va'e py omonyẽ reve ogueru, azeite reve omoapomo mbyre,
mba'emo aju guigua ome'ẽ va'erã;
74 ha'e gui peteĩ hyru ouro guigua cento e vinte gramas ipoyi va'e, heakũa
porã va'e tynyẽ reve;
75 ha'e peteĩ toro ra'y, peteĩ vexa ava ha'e peteĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ
va'e, oapy vy ome'ẽ va'erã meme;
76 ha'e gui peteĩ kavara jejavya regua ome'ẽ va'erã;
77 ha'e gui peteĩ rami ikuai aguã regua ome'ẽ va'erã ma mokoĩ toro, peteĩ
nhiruĩ vexa ava, peteĩ nhiruĩ kavara ava ha'e peteĩ nhiruĩ vexa'i ra'y peteĩ
ma'etỹ va'e meme. Ha'e va'e ha'e javi ma Ocrã ra'y Pagiel ome'ẽ va'ekue.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

78 Ha'e gui doze araa py ma ou Enã ra'y Aira, Naftali ramymino kuery ruvixa.
79 Ha'e va'e ma ome'ẽ peteĩ hy'a prata guigua mil e quinhentos gramas ipoyi va'e,
ha'e gui peteĩ hy'a guaxu prata guigua oitocentos gramas ipoyi va'e, henda iky'a e'ỹ
va'e py oiporupy ramigua ae. Ha'e va'e mokoĩve ma trigo iporãve va'e py omonyẽ
reve ogueru, azeite reve omoapomo mbyre, mba'emo aju guigua ome'ẽ va'erã;
80 ha'e gui peteĩ hyru ouro guigua cento e vinte gramas ipoyi va'e, heakũa
porã va'e tynyẽ reve;
81 ha'e peteĩ toro ra'y, peteĩ vexa ava ha'e peteĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ
va'e, oapy vy ome'ẽ va'erã meme;
82 ha'e gui peteĩ kavara jejavya regua ome'ẽ va'erã;
83 ha'e gui peteĩ rami ikuai aguã regua ome'ẽ va'erã ma mokoĩ toro, peteĩ
nhiruĩ vexa ava, peteĩ nhiruĩ kavara ava ha'e peteĩ nhiruĩ vexa'i ra'y peteĩ
ma'etỹ va'e meme. Ha'e va'e ha'e javi ma Enã ra'y Aira ome'ẽ va'ekue.
84 Po rami ma Israel kuery yvatekueve ome'ẽ va'ekue altar áry azeite
omoĩ reve SENHOR peguarã omboaxa aguã: doze hy'a prata guigua, doze
hy'a guaxu prata guigua ha'e doze avi hyru ouro guigua.
85 Peteĩ-teĩ hy'a prata guigua va'e ma mil e quinhentos gramas ipoyi
va'e meme, ha'e gui peteĩ-teĩ hy'a guaxu ma setenta ipoyi va'e. Ha'e va'e
tembiporu re prata oĩ va'e ha'e javi vy ma vinte e oito quilos e oitocentos
gramas, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporupy rami ae.
86 Ha'e gui doze hyru ouro guigua heakuã porã va'e tynyẽ reve ma cento e vinte
gramas ipoyi va'e meme, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporupy ramigua ae. Ha'e nunga
ha'e javi re ouro oĩ va'e ma um quilo e quatrocentos e quarenta gramas.
87 Ha'e gui mymba kuery oapy vy ome'ẽ mbyre ma doze toro ra'y, doze
vexa ava, doze avi vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e, mba'emo aju guigua ome'ẽ
mbyre reve, ha'e doze kavara ava avi ome'ẽ jejavya regua.
88 Ha'e gui peteĩ rami ikuai aguã regua mymba ome'ẽ mbyre ha'e javi
vy ma vinte e quatro toro ra'y, sessenta vexa ava, sessenta kavara ha'e
sessenta avi vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e meme. Ha'e va'e ma ome'ẽ okuapy
altar áry azeite omoĩ vy SENHOR peguarã omboaxa aguã.
89 Ha'e gui SENHOR reve Moisés ijayvu aguã oguy nhemboaty oĩaty
py oike nhavõ oendu kuerei 'rã ixupe ijayvu va'e ayvu ryru mbotya teko
vai ombogueaty áry gui. SENHOR ayvu ryru áry mokoĩ anjo ipepo va'e
ra'angaa hi'aĩ va'e mbyte gui onhendu.[c] Ha'e rami ae 'rã ijayvu ixupe.

Henda iky'a e'ỹ va'e py sete tataendy renda ikuai va'e re ijayvuague

8 1 SENHOR aipoe'i Moisés pe:
2 — Ndeayvu ke Arão pe, ha'e vy aipo're: Sete tataendy hendarã py
remoĩ vy reja 'rã imoiny hi'y kyvõ katy hexakã aguã rami — he'i.

---

[c] **7.89** Anjo ipepo va'e ra'angaa ma ayvu ryru mbotya áry guarã omoĩ mbyre (Êxodo 25.18-20).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ha'e ramo ha'ekue rami ae Arão ojapo. Ha'e rami vy tataendy omoĩ
hi'y kyvõ katy meme hexakã aguã rami, Moisés pe SENHOR aipoe'iague
rami vy.
4 Tataendy 'y ma ouro ombota pyre gui ojapoa va'ekue, hi'yvypy guive
yvate katy ipoty ikuaia peve. Moisés pe SENHOR ta'angaa oexa ukaague
rami ae ju ojapo tataendy 'yrã.

SENHOR pegua iky'a e'ỹ va'erã levita kuery omboaxaa ague

5 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
6 — Aỹ ma emono'õmba levita kuery Israel kuery mbyte gui, ha'e
eiky'a'opa xevy guarã.
7 Po rami 'rã rejapo iky'a e'ỹ va'e ikuai aguã: Ha'e kuery áry emboayvi yy
jejavya ojao'ia aguã regua. Ha'e gui hete ha'e javi rupi renhopĩ uka 'rã
kyxe py, ha'e rejoi ukapa 'rã ijao. Ha'e rami vy 'rã ha'e kuery iky'a e'ỹ va'e
ikuai.
8 Ha'e gui ha'e kuery ogueru 'rã peteĩ toro ra'y mba'emo aju guigua reve
ome'ẽ va'erã, trigo iporãve va'e ha'e azeite reve omoapomo mbyre. Ha'e rã
ndee ma amboae toro ra'y ju 'rã reru jejavya regua reme'ẽ va'erã.
9 Ha'e gui rejapo 'rã oguy nhemboaty oĩaty rexei levita kuery
onhembojapa aguã rami. Remboaty avi 'rã Israel kuery ha'e javi.
10 Ha'e gui ma SENHOR renonde py levita kuery removaẽmba ramo ha'e
kuery áry katy Israel kuery omoĩmba 'rã opo.
11 Ha'e gui SENHOR pe Arão oexa uka 'rã levita kuery mba'emo oupi reve
Israel kuery ome'ẽ va'e rami. Ha'e rami rã 'rã SENHOR pe omba'eapo aguã
rami ikuai.
12 Ha'e gui levita kuery ju opo omoĩ 'rã okuapy toro ra'y ikuai va'e akã
áry. Ha'e va'e regua peteĩ ma rejuka 'rã jejavya regua ome'ẽ mbyrã, ha'e
rã amboae ma SENHOR pe oapy vy ome'ẽ mbyrã, levita kuery ojejavyague
rejao'i uka aguã.
13 Ha'e vy Arão ha'e ta'y kuery renonde py levita kuery removaẽ imo'amy
vy rexa uka 'rã SENHOR pe oupi reve ome'ẽmby rami.
14 — Reipe'a 'rã levita kuery Israel kuery mbyte gui. Levita kuery ma
xevy pegua ae 'rã ikuai.
15 Ha'e va'e rire mae ma levita kuery oike 'rã oguy nhemboaty oĩaty rupi
omba'eapo aguã. Ndee remboaxa 'rã iky'a e'ỹ va'erã, ha'e xevy rexa uka 'rã
oupi reve ome'ẽmby rami.
16 Mba'eta ha'e kuery ae Israel kuery va'e regua ikuai va'erã xevy pegua.
Israel kuery regua jypykue ta'y ikuai va'ekue ha'e javi rekovia ma xejeupe
guarã meme aipe'a.
17 Mba'eta xevygua meme ikuai Israel kuery regua jypykue ikuai va'ekue,
avakue ha'e'ỹ vy mymba kuery regua teĩ. Egito yvy re ta'y ypy'iague
ajukapa ára guive ha'e kuery aipe'a xejeupegua iky'a e'ỹ va'erã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Ha'e nunga rupi xejeupe guarã levita kuery aipe'a Israel kuery jypykue
ikuai va'e rekovia.
19 Ha'e gui ma Arão ha'e ta'y kuery po py ju amboaxa levita kuery, Israel
kuery mbyte gui. Amboaxapa oguy nhemboaty oĩaty rupi omba'eapo
okuapy aguã Israel kuery re ama'ẽ vy, ha'e kuery ojejavyague ojao'i uka
aguã, ha'e rami vy Israel kuery mbyte rupi oiko e'ỹ aguã imoingo axyarã,
mba'eta henda iky'a e'ỹ va'e py Israel kuery oike va'e rire oiko 'rãgue ae
— he'i.
20 Ha'e ramo Moisés, Arão ha'e Israel kuery ha'e javi ma ha'e rami ae
ojapo okuapy levita kuery re. Moisés pe SENHOR ijayvuague ha'e javi
rami Israel kuery ojapo okuapy levita kuery omboaxa vy.
21 Ha'e rami vy levita kuery iky'a e'ỹ va'e ikuai aguã ojoi okuapy oao.
Ha'e gui Arão oexa ukapa SENHOR renonde py oupi reve ome'ẽmby rami.
Ojao'i uka guive ha'e kuery ojejavyague, iky'a e'ỹ va'e ikuai aguã.
22 Ha'e va'e rire levita kuery ovaẽmba okuapy oguy nhemboaty oĩaty rupi
omba'eapo aguã, Arão ha'e ta'y kuery renonde rupi. Levita kuery rekorã
re Moisés pe SENHOR ijayvuague rami vy ae ojapo ha'e kuery re.
23 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
24 — Pova'e lei ma levita kuery regua: Vinte e cinco ma'etỹ va'e guive
tujakue peve 'rã ikuai oguy nhemboaty oĩaty rupi omba'eapo aguã.
25 Ha'e rã cinqüenta ma'etỹ va'e ma ha'e va'e rupi nda'ikuaivei 'rã, ha'ekue
rami nomba'eapovei 'rã.
26 Ha'e rami 'rãgue py joegua kuery pytyvõa rupi 'rã ikuai oguy
nhemboaty oĩaty rupi omba'eapoa py, teĩ ha'e kuery ae nomba'eapovei 'rã.
Ha'e rami ae 'rã remoĩ levita kuery guembiaporã oĩ va'e ojapo aguã.

Páscoa ára pygua ngaru ojapo aguã re ijayvuague

9 1 SENHOR ijayvu Moisés pe Sinai regua tekoa e'ỹa rupi oiko teri reve.
Egito yvy gui oje'oipa rire mokoĩ ma'etỹa ha'e jypy'ia jaxy re ijayvu
vy aipoe'i:
2 — Israel kuery tojapo okuapy ngaru Páscoa regua hi'ára py porã.
3 Kova'e jaxy re catorze araa py, ka'aru ma ovya py ma pejapo 'rã ngaru
hi'ára py. Lei ha'e ojapo uka pyre ha'e javi rami vy 'rã pejapo ngaru
— he'i.
4 Ha'e ramo Moisés aipoe'i Israel kuery pe ngaru ojapo aguã Páscoa ára
py.
5 Ha'e rami vy ngaru ojapo okuapy, peteĩ jaxya re, catorze araa py ae.
Ka'aru ma ovy jave ojapo Sinai regua tekoa e'ỹa py. Moisés pe SENHOR
ojapo ukaague rami vy Israel kuery ojapopa okuapy.
6 Ha'e va'e ára ma amongue ikuai avi ha'eve'ỹ va'e peteĩ omanogue re
opokoague káuxa. Ha'e nunga rupi nda'evei ngaru oĩa py ikuai aguã. Ha'e
rami vy Moisés ha'e Arão renonde py ha'e kuery ovaẽ vy

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 aipoe'i okuapy:
— Ore ma ha'eve'ỹ va'e roiko peteĩ ava omano va'ekue re ropoko rire.
Nda'evei 'rã ri nda'u SENHOR pe ore voi mba'emo rome'ẽ aguã Israel kuery
reve Páscoa ára py?
8 Moisés ombovai:
— Pearõ ranhe, ha'e xee ajapyxaka 'rã ainy mba'exa pa peẽ kuery re
SENHOR ojapo uka rã aendu aguã — he'i.
9 Ha'e gui ma SENHOR aipoe'i Moisés pe:
10 — Ndeayvu ke Israel kuery pe, ha'e vy aipo're: Xapy'a rei amongue
pende kuery va'e regua, e'ỹ vy raka'eve rã peneramymino kuery ikuai
va'erã regua ikuai 'rã ha'eve'ỹ va'e omano va'ekue káuxa. Ha'e rami e'ỹ vy
penderekoa gui mombyry oguata teĩ ha'eve nho 'rã Páscoa regua ngaru
ojapo aguã SENHOR pe.
11 Ha'e rami vy ha'e kuery mokoĩ jaxya py 'rã ngaru ojapo, catorze araa
va'e ka'aru ma jave. Ho'u 'rã okuapy mbojape imbovua revegua e'ỹ, jai
rogue iro va'e reve.[d]
12 Pemoembyre eme neĩ kyrĩ'i ma voi ko'ẽ rã guarã, pemopẽ eme guive
ikãgue'i. Páscoa pygua ngaru regua re ipara oĩa rami 'rã pejapo.
13 Ha'e rami avi xapy'a rei peteĩ ava ngarua pyguarã ha'eve va'e oiko, ha'e
tape rupi ndoguatai va'eri Páscoa ára ngaru py ndooi ri ramo ha'e va'e oipe'aa
'rã heta va'e kuery mbyte gui, mba'eta ha'e va'e ára py mba'eve ndoguerui
SENHOR pe ome'ẽ va'erã. Ha'e va'e ava re oĩ ae 'rã ojejavyague re opaga aguã.
14 Ha'e gui penembyte amboae regua ikuai va'e Páscoa ára SENHOR pegua
ngarua py ikuai avi ri vy lei ipara oĩa rami vy ae 'rã ikuai. Peteĩ'i lei oĩ
pendevy ha'e amboae kuery pe joo rami.

Êxodo 40.34-38

15 Ha'e gui ombojerovia atyrã ojapoaa ára py arai ou va'e ojao'ipa. Ha'e
va'e oo ma SENHOR ayvu oĩaty ae. Ha'e rã ka'aru guive ko'ẽmba peve ma
tata rami ju 'rã ojekuaa ombojeroviaaty áry rupi.
16 Ha'e rami ae tema oiko. Arai ojao'i kuerei 'rã, ha'e rã pyávy ma tata
rami ju 'rã ojekuaa.
17 Oo áry gui arai ojeupi ovy nhavõ Israel kuery oguata 'rã oje'oivy. Ha'e
gui arai opyta oinya py ae ju 'rã Israel kuery opyta avi okuapy.
18 SENHOR oikuaa ukaa rami vy Israel kuery oje'oi 'rã, ha'e gui SENHOR
oikuaa ukaa rami vy ae ju 'rã opyta okuapy. Ombojeroviaaty áry rupi arai
opyta oinya ja ma ikuai tema 'rã ha'e py.
19 Heta ára re ri ombojeroviaaty áry rupi arai opyta teĩ Israel kuery
SENHOR ojapo ukaa rami ikuai vy ndooi 'rã okuapy.

---

[d] **9.11** Ha'e kuery pe ma Nhanderuete ngaru ojapo uka amboae jaxy py, hi'ára pyguarã ndoiko katui rire.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Amongue py are'ỹ'i re arai opyta 'rã oiny ombojeroviaaty áry rupi.
Ha'e ramo SENHOR oikuaa ukaa rami vy ikuaive tema 'rã ha'e py, ha'e gui
SENHOR oikuaa ukaa rami vy jevy 'rã oguata oje'oivy.
21 Amongue py ma ka'aru'i ramove ko'ẽmba peve'i 'rã arai opyta oiny. Ha'e
gui ko'ẽ rã arai ojeupi ovy ramo ma ha'e kuery oguata 'rã oje'oivy. Ara py
e'ỹ vy pyávy teĩ arai ojeupi ramo oguata 'rã oje'oivy.
22 Xapy'a rei ombojeroviaaty áry rupi arai oĩ tema 'rã mokoĩ ára re, e'ỹ vy peteĩ
jaxy re mba'e, e'ỹ vy areve mba'e teĩ hi'áry rupi arai oĩ teria ja Israel kuery ikuai
tema 'rã ha'e py, ndoguatai. Ojeupi ovy ramo mae ma oguata ju 'rã oje'oivy.
23 Ha'e rami py SENHOR oikuaa ukaa rami vy opyta 'rã, ha'e gui SENHOR
oikuaa ukaa rami vy ae ju 'rã oguata oje'oivy. SENHOR pe ojapo okuapy
ojapo 'rã va'ekue, Moisés rupi SENHOR ojapo ukaa rami vy.

Mokoĩ mimby guaxu prata guigua re ijayvuague

10 1 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
2 — Ejapo uka mokoĩ mimby guaxu prata guigua. Pembota-
mbota vy 'rã pejapo. Ha'e va'e pemonhe'ẽ 'rã heta va'e kuery pemboaty
aguã, ha'e ikuaia gui oguata oje'oivy aguã guive.
3 Pemonhe'ẽ ramo heta va'e kuery onhemboatypa 'rã okuapy ndea py,
oguy nhemboaty oĩaty rokẽ rexei'i rupi ae.
4 Peteĩ'i mimby guaxu pemonhe'ẽ ramo ndea py onhemboja 'rã yvatekueve
anho, Israel kuery mbovy rei e'ỹ regua ruvixa ikuai va'e ae.
5 Ha'e gui mokoĩve ri pemonhe'ẽ ramo ma oje'oi 'rã kuaray oua katy ikuai
va'ekue ranhe.
6 Pemonhe'ẽ jevy ramo oje'oi 'rã kuaray puku-a katy ikuai va'ekue.
Pemonhe'ẽ va'e ha'e kuery oendu vy oikuaa 'rã oje'oi aguã.
7 Ha'e rã ha'e kuery pemboaty jevy aguã ma pemonhe'ẽ avi 'rã teĩ hatã e'ỹ ta'vy.
8 Arão ramymino kuery sacerdote ikuai va'e ae 'rã omonhe'ẽ mimby
guaxu. Pende kuery rekorã aeja raka'e rã peve guarã.
9 Ha'e gui pendeyvy re ae pendekuai jave penderovaigua kuery reve
pepu'ã aguã katy peje'oi ramo penemoĩ vai okuapy ramo pemonhe'ẽ avi
'rã mimby guaxu. Ha'e ramo xee SENHOR Penderuete aĩa py peẽ kuery re
ama'ẽ ramo peo jepe 'rã penderovaigua kuery gui.
10 Ha'e rami ae avi pevy'a aguã ára py, xevy ngaru pejapoa py mba'e, ha'e
jaxy jypy'ia py guive pemonhe'ẽ avi 'rã mimby guaxu. Ha'e va'e jave py
mba'emo peapypa vy peme'ẽ, ha'e peteĩ rami pendekuaia regua peme'ẽ
va'e áry rupi pemonhe'ẽ ramo xee Penderuete aĩa py ama'ẽ 'rã pendere.
Xee ma SENHOR Penderuete aiko.

Sinai gui Israel kuery oje'oipaague

11 Ha'e gui ma mokoĩ ma'etỹa py, mokoĩ jaxya re vinte ára ma jave arai
ojeupi ovy oguy nhemboaty oĩaty áry rupi oĩague gui.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Ha'e ramo Israel kuery Sinai regua tekoa e'ỹa py ikuaia gui oguata
oje'oivy. Oguata-guata oje'oivy Parã regua tekoa e'ỹa py ju arai opyta peve.
13 Ha'e rami vy oguata ypy'i oje'oivy, SENHOR Moisés pe ojapo ukaa rami
vy.
14 Jypyrã ete ma Judá ramymino kuery pegua bandeira reraa ranhe
oje'oi ngupivegua kuery reve. Ha'e va'e regua xondaro kuery ruvixa ma
Aminadabe ra'y Naassom.
15 Ha'e gui Issacar ramymino kuery regua xondaro kuery ruvixa ma Zuar
ra'y Natanael.
16 Zebulom ramymino kuery xondaro kuery regua ruvixa ma Helom ra'y
Eliabe.
17 Ha'e gui ma ombovaipa okuapy ombojeroviaaty, ha'e Gérson ha'e
Merari ramymino kuery oje'oi vy ogueraapa henoiny.
18 Ha'e va'e rire ma Rúben kuery pegua bandeira reraa ju oje'oi
ngupivegua kuery reve. Ha'e kuery va'e regua xondaro kuery ruvixa ma
Sedeur ra'y Elizur.
19 Ha'e gui Simeão ramymino kuery regua xondaro kuery ruvixa ma
Zurisadai ra'y Selumiel.
20 Gade ramymino kuery regua xondaro kuery ruvixa ma Deuel ra'y
Eliasafe.
21 Ha'e gui ma oje'oipa ju Coate regua kuery mba'emo iky'a e'ỹ va'e
ogueraa reve. Ha'e gui ha'e kuery ovaẽ e'ỹ mbove ma voi omopu'ãmbaa ju
'rã imoiny ombojeroviaaty.
22 Ha'e va'e rire ma Efraim ramymino kuery pegua bandeira reraa ju
oje'oi ngupivegua kuery reve. Ha'e kuery regua xondaro kuery ruvixa ma
Amiúde ra'y Elisama.
23 Ha'e gui Manassés ramymino kuery regua xondaro kuery ruvixa ma
Pedazur ra'y Gamaliel.
24 Benjamim ramymino kuery regua xondaro kuery ruvixa ma Gideoni
ra'y Abidã.
25 Ha'e gui ma Dã ramymino kuery pegua bandeira reraa ju oje'oi
ngupivegua kuery reve. Ha'e va'e kuery ma heta va'e kuery ha'e javi
rakykue oje'oi oarõa rupi. Ha'e kuery va'e regua xondaro kuery ruvixa ma
Amisadai ra'y Aiezer.
26 Ha'e gui Aser ramymino kuery regua xondaro kuery ruvixa ma Ocrã
ra'y Pagiel.
27 Naftali ramymino kuery regua xondaro kuery ruvixa ma Enã ra'y Aira.
28 Ha'e rami ae oguata oje'oivy Israel kuery meme, oxondaro kuery reve.

Hobabe pe ha'e kuery reve oo aguã re Moisés ojerureague

29 Ha'e gui Moisés ijayvu Hobabe pe. Ha'e va'e ma hatyu Midiã pygua
Reuel ra'y. Ha'e vy aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Roguata roje'oivy peteĩ henda orevy SENHOR “Ame'ẽ 'rã pẽvy”
he'iague katy. Eju orerupive, ha'e ramo rojapo porã 'rã ndevy. Mba'eta
Israel kuery pe mba'emo porã ome'ẽ aguã re SENHOR ijayvu.
30 Ha'e ombovai:
— Xee ma ndaa reguai. Xeyvy xeretarã kuery rekoa py ae 'rã aa — he'i.
31 Ha'e gui ixupe Moisés aipoe'ive ju:
— Ne'exa, orereja eme ke, mba'eta ndee ma reikuaa tekoa e'ỹa rupi
orekuai ranhe 'rãa. Ha'e gui ndee ma orererekoarã 'rã reiko.
32 Xapy'a rei ore kuery reve reo ri ramo ndevy pe rojapo porã 'rã SENHOR
ore kuery pe ojapoa rami ae — he'i.[e]
33 Ha'e gui ma oje'oipa ma SENHOR pegua yvyty katy'i ikuaiague
gui. Mboapy araa re oguata oje'oivy. Ha'e kuery renonde rupi SENHOR
guexeve guarã ojapo va'ekue ryru reraa kuery oguata oje'oivy mboapy ára
re, ha'e kuery opytu'u aguã ojou aguã.
34 Ha'e gui ára py arai SENHOR ombou va'ekue oo tema ha'e kuery áry
rupi, ikuaia gui oje'oi jave voi.
35 Ha'e gui Nhanderuete ayvu ryru oupia heravy nhavõ Moisés aipoe'i 'rã:
— SENHOR, epu'ã ke nderovaigua kuery remoaĩmba aguã. Tove
nerenonde gui tonhamba ndere nda'ija'ei va'e.
36 Ha'e gui opyta ju nhavõ aipoe'i 'rã:
— SENHOR, ejevy ju ke mbovy rei e'ỹ Israel kuery ikuaia py.

Israel kuery ijayvu ete okuapyague

11 1 Ha'e gui ma SENHOR oendua py teĩ ha'e kuery ijayvu ete okuapy
mba'emo oiko va'e re. SENHOR oendu ramo ipoxya hendy. Ha'e
rami vy ha'e kuery mbyte tata SENHOR guigua ou vy omomba hekoa apy
rupi ikuai va'e.
2 Ha'e ramo Moisés pe ha'e kuery ojerure okuapy ramo SENHOR pe ha'e ju
onhembo'e. Ha'e ramo tata oguepa.
3 Ha'e nunga rupi ha'e va'e tekoa ma oenoĩ Taberá, ha'e kuery mbyte tata
SENHOR guigua hendy ma rire.[f]
4 Ha'e gui ha'e kuery mbyte opa marã ikuai va'e oendu okuapy Egito
pygua kuery rembi'u regua ho'uxe reia. Ha'e ramo Israel kuery voi
ojae'opa reve aipoe'i okuapy:
— Mava'e 'rã tu ome'ẽ xo'o ja'u va'erã?
5 Aỹ ma nhanema'endu'a jakuapy Egito yvy re pira ja'u rive jakuapyague
re, ha'e pepino, melão, alho ka'aguy regua, cebola ha'e alho re guive.
6 Ha'e rami teĩ aỹ ma nhanenhe'ẽ voi ipirupa ma 'rã, mba'eta amboae
ramigua ma voi ndajajouvei, kova'e maná e'ỹ vy — he'i okuapy.

---

[e] **10.32** Moisés ngupive ogueraaxe ngovaja Hobabe. Ha'e va'e ma ndooxei ranhe teĩ oo nho (Juízes 1.16). [f] **11.3** Tery Taberá ma “Okaia” 'ea reve nhaendu rã joo ramigua.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Maná ma coentro ra'yĩgue ramigua, jaexa rã yvyra ayxy ramigua rei.
8 Heta va'e kuery opa rupi oeka oje'oivy vy omono'õ vy omongu'i 'rã
mba'emo mongu'ia py, ha'e'ỹ vy angu'a py ojoxo 'rã. Ha'e rami vy
omomimoĩ 'rã oja py, e'ỹ vy iku'ikue gui ojapo 'rã mbojape. Ja'u rã
mbojape azeite reve ojapo pyre rami hee va'e.
9 Pyávy ha'e kuery rekoa rupi yxapy ho'a reve maná ho'a avi 'rã oiny ha'e rupi.

Moisés ojapo 'rã va'ekue ipoyi etea rupi ijayvuague

10 Heta va'e kuery ojae'o rã Moisés oendu, mba'eta peteĩ-teĩ gua'y kuery
reve ngoo rokẽ py ojae'o okuapy. Ha'e ramo SENHOR poxya hendy. Moisés
voi oexa vy ndojou porãi.
11 Ha'e ramo Moisés aipoe'i SENHOR pe:
— Mba'e re tu mba'emo vai rejapo xee nerembiguai re? Mba'e re tu
ndaxejou porãvei nerenonde py? Mba'eta xemoĩ kova'e kuery ha'e javi re
apena aguã rami.
12 Xee ae ri ty'y kova'e kuery moingoare aiko? Xee ae ri ty'y areko'i
va'ekue xevy aipo're aguã: "Eraapa ndejyva áry okambu'i va'e rami, yvy
aura reve neramoĩ kuery pe ame'ẽ aguã re xeayvuague peve", 're aguã?
13 Magui 'rã tu xee ajou xo'o ha'e kuery ha'e javi peguarã? Mba'eta
xerenonde py ojae'o reve aipoe'i okuapy: "Eme'ẽ na xo'o ro'u va'erã."
14 Ha'e gui xee ae'i ma voi ndaropo'akai 'rã kova'e kuery ha'e javi, xevy
ipoyi vaipa ramo.
15 Nami ae ta ri xerereko vy ma xejuka vyvoi, ajerure. Xemboaxy ri vy
xemoingo eme ajexavai aguã rive.

Moisés pytyvõarã setenta avakue Nhanderuete oiporavo ukaague

16 SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Emboaty ha'vy setenta avakue Israel kuery mongetaaty va'e regua
rexa va'ety, nhomongetaa rupi ha'e heta va'e kuery re openaa rupi ae
ikuai va'ety. Ha'e va'e kuery remonhembojapa 'rã oguy nhemboaty oĩaty
rexei, ha'e py ikuai aguã nerenonde.
17 Ha'e py ma xee aguejy vy xeayvu 'rã ndereve. Ha'e Xenhe'ẽ ndere oĩ va'e
ambouve vy ha'e kuery re voi amoĩ 'rã. Ha'e vy ndereve ha'e kuery ikuai
avi 'rã heta va'e kuery re openaa rupi, ndee anho'i e'ỹ repena aguã.
18 Ha'e vy aipo're 'rã heta va'e kuery pe: "Pejeky'a'o uka ju ko'ẽ rã guarã,
pe'u aguã xo'o. Mba'eta peẽ kuery pejae'o reve 'Mava'e tu ome'ẽ ta xo'o ja'u
va'erã? Egito yvy re ma jaiko porã va'ekue', peje ramo SENHOR oendu.
Ha'e rami vy pendevy SENHOR ome'ẽ 'rã xo'o, ha'e pe'upa 'rã.
19 Peteĩ ára'i re rive'ỹ 'rã pe'u, neĩ mokoĩ ára'i 'rã e'ỹ, neĩ peteĩ nhiruĩ neĩ
dez, neĩ vinte ára re'i e'ỹ guive.
20 Ha'e rami 'rãgue py peteĩ jaxy pukukue re 'rã pe'u, peneapyĩgua gui
oẽmba rã pejeguarupa peve. Mba'eta SENHOR penembyte oiko va'e

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ndapeipotavei, ha'e henonde py pejae'o reve ‘Mba'e re tu Egito gui jajupa raka'e?’ peje va'ekue”, 're 'rã ha'e kuery pe — he'i.
21 Ha'e ramo Moisés ombovai:
— Xee ma seiscentos mil avakue opu'ã okuapy va'e mbyte py aiko.
Ha'e ramo mba'exa tu aipo're xevy: “Eme'ẽ ha'e kuery pe xo'o, peteĩ jaxy pukukue re ho'u okuapy aguã” 're?
22 Mymba kuery vexa'i ha'e vaka ty'y ojukapaa 'rã ha'e kuery ha'e javi ho'u va'erã? Tyrã pa ye'ẽ rupi pira ikuai va'e ha'e javi 'rã omono'õmbaa ha'e kuery ho'u va'erã? — he'i.
23 Ha'e ramo Moisés pe SENHOR ombovai:
— Xee SENHOR jyva nda'u ijapu'a'i ri? Aỹ'i ma voi rexa 'rã xeayvuague oiko rã tyrã pa anya! — he'i.
24 Ha'e gui Moisés oẽ vy heta va'e kuery pe SENHOR omombe'upa SENHOR ijayvuague. Ha'e vy ha'e kuery mongetaaty setenta avakue ikuai va'e omboaty imbokuapy oo yvýry rupi.
25 Ha'e ramo SENHOR oguejy arai rupi. Ha'e vy ijayvu ixupe. Ha'e vy Nhe'ẽ hexe oĩ va'e ombouve vy omoĩ avi setenta nhomongetaaty ikuai va'e re. Ha'e va'e kuery re Nhe'ẽ oĩ avi ramo omombe'u okuapy ixuguigua, teĩ ha'e va'e rire ma nda'ijayvuvei ha'e rami.
26 Ha'e gui ma mokoĩ avakue opyta tekoa py. Peteĩ ma Eldade hery va'e, ha'e rã amboae ma Medade. Ha'e kuery re voi Nhe'ẽ oĩ, mba'eta ha'e kuery voi nhomongetaaty kuery regua teĩ oo katy ndooi va'ekue. Ha'e rami vy ha'e kuery voi ayvu omombe'u okuapy tekoa mbyte ikuaia py.
27 Ha'e ramo peteĩ kunumi onha ovy vy omombe'upa Moisés pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Eldade ha'e Medade voi ri tu ayvu omombe'u okuapy — he'i.
28 Ha'e ramo Num ra'y Josué, Moisés pytyvõarã oiporavo va'ekue va'e ombovai vy aipoe'i:
— Xeruvixa Moisés, emokyrirĩ na.
29 Ha'e rã Moisés aipoe'i ixupe:
— Ndee ta'vy nerakãte'ỹ teve xere? SENHOR pegua kuery profeta meme ikuai 'rãgue, ha'e kuery ha'e javi re SENHOR Onhe'ẽ omoĩ aguã! — he'i.
30 Ha'e va'e rire Moisés ma tekoa katy ju oje'oi Israel kuery mongetaaty kuery reve.

Guyra codornizes Nhanderuete ombouague

31 Ha'e gui SENHOR-a gui peteĩ yvytu oipeju ovy vy ye'ẽ áry gui ogueru guyra codornizes. Ha'e vy tekoa áry ha'e javi rupi omoaĩmba heravy peteĩ ára jaguataa rami rai'i peve. Ijyvýry rupi opyta peteĩ metro peve yvy py.
32 Ha'e ramo ha'e va'e árave heta va'e kuery oje'oipa, pyávy ha'e ko'ẽgue voi, ha'e vy ojopy oje'oivy guyra ikuai va'e. Amongue mboapy'ive ojopy va'ekue ri cem voxa renyẽ ogueru. Ha'e vy tekoa ha'e javi rupi omboaty imoiny ojeupe guarã ae.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

33 Ha'e rami teĩ ijuru py xo'o oime rei reve, oixu'u jepe e'ỹ re voi ha'e
kuery rovai SENHOR poxya hendy vy ojukapa mba'emo vai py.
34 Ha'e nunga rupi ha'e va'e tekoa ma oenoĩa Quibrote-Hataavá, ha'e py
Egito regua tembi'u re nda'eveive va'ekue ojatypaa rire.[g]
35 Ha'e gui Quibrote-Hataavá gui ma ha'e kuery oje'oive Hazerote katy,
ha'e vy opyta ju ha'e py.

Moisés rovai rupi Miriã ha'e Arão ijayvuague

12 1 Ha'e gui Moisés ogueraa peteĩ kunha Cuxe pygua gua'yxyrã.
Ha'e ramo Miriã ha'e Arão ijayvu okuapy Moisés rovai, Cuxe
pygua gua'yxyrã ogueraa va'ekue káuxa.
2 Ha'e vy aipoe'i okuapy:
— Xapy'a rei nda'u Moisés rupi anho ri SENHOR ijayvu? Nhande rupi
voi nda'u nda'ijayvui avi 'rã? — he'i ramo SENHOR oendu.
3 Moisés ma ava onhemo'yvyĩ'i va'e, ko yvy re avakue ikuai va'e gui voi
yvyĩ'ive va'e oiko.
4 Are'ỹ'i re SENHOR aipoe'i Moisés pe, Arão ha'e Miriã pe voi:
— Peẽ kuery mboapy ma peẽ 'rã oguy nhemboaty oĩaty oĩ va'e gui —
he'i. Ha'e ramo oẽmba mboapyve.
5 Arai rupi SENHOR oguejy ouvy vy oo rokẽ py opyta ho'amy. Ha'e vy
oenoĩ Arão ha'e Miriã. Ha'e ramo ha'e kuery ojexa uka.
6 Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:
— Pendu ke aỹ xee xeayvu ramo. Penembyte profeta oiko ramo ma
ixupe xee SENHOR ajekuaa uka 'rã mba'emo aexa ukaa py, ha'e'ỹ vy oexa
ra'ua py 'rã xeayvu hexeve.
7 Ha'e rã xerembiguai Moisés reve ma nami e'ỹ ju aiko, mba'eta ha'e ma
ojeroviapy ete oiko xero pygua kuery ha'e javi re openaa rupi.[h]
8 Hexeve ma xeayvu 'rã xejuru rupi ae, oikuaa porã aguã rami, ayvu haxy
rei va'e rupi e'ỹ. Ixupe xee SENHOR ajekuaa rã xerexa guive. Mba'exa ha'vy
tu ndapekyjei ri xerembiguai Moisés rovai rupi pendeayvu aguã? — he'i.
9 Ha'e rami vy ha'e kuery rovai SENHOR poxya hendy. Ha'e rire ojepe'a.
10 Arai voi ojepe'a ovy oo áry gui. Ha'e ramove Miriã oikuaa rã hexe
oĩ ma lepra, yro'y apĩ rami xiĩ rei va'e. Miriã re Arão oma'ẽ ramo lepra
revegua ma hi'aĩ.
11 Arão aipoe'i Moisés pe:
— Ake'e xeruvixa! Ndevy ajerure: Orere emoĩ eme orereko vaia,
mba'eta ore'arandua rupi e'ỹ rojapo ha'e nunga, rojejavy ete ange.
12 Nhanereindy topyta eme kyrĩ'i va'e oity pyre rami, mbyte rupi ho'okue
ho'apa va'e rami — he'i.

---

g **11.34** Tery Quibrote-Hataavá ma “Tembi'u re nda'eveive va'ekue ojatyaague” 'ea.
h **12.7** Hebreus 3.2,5

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Ha'e ramo SENHOR pe Moisés ojapukai vy aipoe'i:
— Xeruete, ajerure remonguera ju aguã.
14 SENHOR ombovai Moisés pe:
— Xapy'a rei hova re tuu onyvõ va'e rire nda'u sete araa peve ndopytai 'rãgue oxĩmbaa py? Ha'e voi topyta ranhe sete ára tekoa gui mombyry'i. Ha'e va'e rire ma ha'eve peru ju aguã — he'i.
15 Ha'e rami rã Miriã sete ára peve omondouka ranhe tekoa gui mombyry'i. Oguerua e'ỹa ja heta va'e kuery ndoguatai tekoa gui.
16 Ha'e va'e rire mae ha'e kuery oje'oi ju Hazerote gui, ha'e Parã regua tekoa e'ỹa py ju ikuai.

Deuteronômio 1.19-25

13 1 SENHOR aipoe'i Moisés pe:
2 — Emondouka ke avakue Canaã yvy re oexa pota va'erã, mba'eta ame'ẽ 'rã Israel kuery yvyrã. Peneramoĩ kuery peteĩ-teĩ regua gui remondouka 'rã peteĩ ava, huvixa oiko va'e ae — he'i.
3 Ha'e ramo Moisés omondouka Parã regua tekoa e'ỹa py ikuaia gui ae, SENHOR aipoe'iague rami vy. Ha'e va'e avakue ma Israel kuery ruvixa ikuai va'e meme.
4 Po rami ma ha'e va'e kuery rery: Rúben kuery regua ma Zacur ra'y Samua;
5 Simeão kuery regua ma Hori ra'y Safate;
6 Judá kuery regua ma Jefoné ra'y Calebe;
7 Issacar kuery regua ma José ra'y Jigeal;
8 Efraim kuery regua ma Num ra'y Oséias;
9 Benjamim kuery regua ma Rafu ra'y Palti;
10 Zebulom kuery regua ma Sodi ra'y Gadiel;
11 José kuery regua, ha'e Manassés kuery regua ae ma Susi ra'y Gadi;
12 Dã kuery regua ma Gemali ra'y Amiel:
13 Aser kuery regua ma Micael ra'y Setur;
14 Naftali kuery regua ma Vofsi ra'y Nabi;
15 Gade kuery regua ma Maqui ra'y Geuel.
16 Ha'e va'e avakue ma Moisés omoĩ yvy re oexa pota va'erã omondouka aguã. Ha'e gui Num ra'y Oséias rery Moisés oguerova vy Josué ju omboery.
17 Ha'e gui Canaã yvy katy Moisés omondouka oexa pota aguã. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Peẽ Neguebe katy, ha'e yvyty ikuai va'e rupi ju 'rã peo.
18 Pexa 'rã yvy peikuaa aguã mba'exa pa ra'e, ha'e hexegua kuery re guive peikuaa pota, imbaraetekue tyrã pa ikangykue, ndaetai tyrã pa heta.
19 Ha'e peikuaa pota 'rã mba'exa pa yvy ha'e kuery ikuaia re, iporã tyrã pa na'iporãi, ha'e mba'exa pa tetã ikuaia voi ra'e, tekoa rive tyrã pa tetã ikorapa va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Pexa avi mba'exa pa ra'e yvy itui, iporã tyrã pa na'iporãi, ha'e gui
ka'aguy tyrã pa any. Penekyre'ỹ tema, ha'e peru mba'emo aju ha'e va'e yvy
guigua — he'i. Ha'e va'e jave ma uva ijaju ypya ára ae.
21 Ha'e rami rã ha'e kuery oje'oi vy ha'e va'e yvy rupi oexa pota oje'oivy,
Zim regua tekoa e'ỹa guive Reobe peve Hamate py ovaẽa'i py.
22 Neguebe rupi oje'oi vy ou okuapy Hebrom peve. Ha'e py ma ikuai
Enaque ra'y kuery Aimã, Sesai ha'e Talmai. (Hebrom tetã ojapoa ma sete
ma'etỹ teri Egito yvy re Zoã tetã ojapoa e'ỹ mbove ma voi.)
23 Ha'e rire ma Escol yvyugua peve ju ou. Ha'e py ma ojaya okuapy peteĩ
xã uva hi'y reve. Ha'e va'ekue ma mokoĩ avakue ogueru peteĩ yvyra po'i
re ombo'y vy. Romã'a ha'e figo'a avi ogueru.
24 Ha'e va'e yvyugua pe ma "Escol" oenoĩ, ha'e py Israel kuery uva'a ojaya
rire.[i]

Deuteronômio 1.26-33

25 Ha'e gui yvy oexa vy oje'oiague gui quarenta ára opaa py ojevypa ju.
26 Oguata jogueruvy vy ovaẽmba ju Moisés ha'e Arão-a py, ha'e Israel
kuery ha'e javi onhemboaty okuapya py Parã regua tekoa e'ỹa re, Cades
py ae. Ha'e kuery pe omombe'upa okuapy oexa va'ekue, heta va'e kuery
ha'e javi pe voi. Oexa uka avi mba'emo aju ha'e va'e yvy gui ogueru
va'ekue.
27 Ha'e vy Moisés pe omombe'u vy aipoe'i okuapy:
— Roje'oi yvy oremondoukaague va'e peve. Ha'e gui anhetẽ ete ha'e py
kamby ha'e ei ndoatai. Kova'e ma mba'emo'a ha'e pyguare.
28 Ha'e rami avi avakue ha'e va'e yvy re ikuai va'e ma imbaraetekue ae.
Hetã voi tuvixa ete va'e ikuai, ikorapa va'e meme guive. Ha'e py roexa avi
Enaque ramymino kuery.[j]
29 Amalequita kuery ma Neguebe re ikuai. Ha'e rã yvyty rupi ma heteu,
jebuseu ha'e amorreu kuery ikuai. Ye'ẽ katy'i rupi ma cananeu kuery
ikuai, Jordão yakã yvýry rupi guive — he'i okuapy.
30 Ha'e gui Calebe ju nhomokyrirĩmba heta va'e kuery Moisés renonde
py ikuai va'e. Ha'e rami vy aipoe'i:
— Ma'ẽ, jaje'oi jajopy aguã ha'e va'e yvy, mba'eta nhandepo'aka 'rã ha'e
kuery re — he'i.
31 Ha'e rami teĩ avakue mboae hexeve oje'oi va'ekue aipoe'i okuapy:
— Nda'evei teve ha'e va'e kuery rovai jaje'oi aguã, nhande kuery gui
ipo'akapave va'e ramo — he'i okuapy.
32 Ha'e rami vy Israel kuery oendupaa py ha'e kuery ijayvu rei okuapy
yvy oexa va'ekue re. Ha'e vy aipoe'i:

---

[i] **13.24** Tery Escol ma "Uva'a" 'ea. [j] **13.28** Enaque ra'y kuery ma gigante ikuai raka'e (versículo 33).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Yvy mbyte rupi roexa pota aguã roaxaague va'e ma hekoa va'e kuery
mombaarã itui. Ha'e py roexa va'ekue ma ava ja'eakue meme,
33 gigante kuery avi roexa karamboae. Ha'e vy rojoexa ramo tuku'i rami
rive orekuai, ha'e kuery pe voi ha'e rami ae avi orerexa rã — he'i okuapy.
Enaque ramymino kuery ma gigante guigua meme ikuai raka'e.

Heta va'e kuery oyvyrã katy ndooxeiague

14 1 Ha'e gui heta va'e kuery opu'ãmba vy ojapukai atã rei okuapy.
Ha'e va'e pyávy ha'e kuery ojae'opa okuapy.
2 Ha'e vy Israel kuery ha'e javi ijayvu rei okuapy Moisés ha'e Arão re. Ha'e
vy aipoe'i:
— Ha'eveve 'rãgue Egito yvy re, e'ỹ vy kova'e tekoa e'ỹa py ma voi
nhamanomba va'e rire!
3 Mba'erã tu SENHOR nhandererupa kova'e yvy re? Kyxe py nhamanomba
aguã pa, ha'e nhandera'yxy kuery ha'e nhandera'y kue'iry escravo-rã
ogueraapaa aguã teve? Nda'evei nda'u Egito yvy katy ae ju jajevypa aguã?
— he'i.
4 Joupe-upe aipoe'i okuapy:
— Jajou peteĩ nhanderuvixarã, Egito yvy katy jajevypa aguã — he'i
okuapy.
5 Ha'e rami rã Israel kuery oexaa py Moisés ha'e Arão guenapy'ã re oĩ
ngova yvy re omovaẽ reve.
6 Ha'e rami ae avi yvy rexaare kuery va'e regua Num ra'y Josué ha'e
Jefoné ra'y Calebe omondoro okuapy oao.
7 Ha'e vy Israel kuery ha'e javive pe ijayvu vy aipoe'i:
— Yvy mbyte rupi roaxaague va'e rima iporã ete.
8 SENHOR nhandejou porã ri vy ojapo 'rã ha'e va'e yvy re nhavaẽ aguã rami,
nhandevy ju omboaxa aguã. Ha'e va'e yvy ma kamby ha'e ei oata e'ỹa.
9 Ha'e nunga rupi pepu'ã rei eme SENHOR re, pekyje eme guive ha'e pygua
avakue gui, mba'eta mbojape ja'ua rami nhamomba avi 'rã ha'e kuery.
Ha'e kuery reve noĩvei ma hepyarã va'ekue. Ha'e rã nhande kuery reve ma
SENHOR ae 'rã oiko. Pekyje eme ha'e kuery gui — he'i.
10 Ha'e rami teĩ heta va'e kuery ha'e javi jogueroayvu okuapy ita py
ojapipa aguã re. Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe SENHOR rexakã ojekuaa
xapy'a oguy nhemboaty oĩaty rupi.
11 Ha'e rami vy SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Raka'e peve nda'u kova'e kuery xereko a'ã 'rã okuapy? Raka'e peve
nda'u ndojeroviai 'rã xere, ha'e kuery mbyte rupi opa marãgua hexa pyrã
amoingo va'eri?
12 Ha'e nunga rupi ambou 'rã mba'eaxy vaikue ijukapaarã, name'ẽvei ma
'rã ijyvyrã va'ekue. Ha'e gui ndegui ju amoingo 'rã peteĩ regua kova'e
kuery gui hetave ha'e imbaraetekueve va'e — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Heta va'e kuery re Moisés ojerureague

13 Ha'e ramo Moisés ombovai SENHOR pe:
— Egito pygua kuery mbyte gui ndepo'akapaa rupi kova'e kuery
reipe'apa rire teĩ remomba ramo Egito pygua kuery oendupa 'rã.
14 Ha'e rami vy ha'e kuery omombe'u uka 'rã kova'e yvy re ikuai va'e pe.
Ha'e gui SENHOR, kova'e yvy pygua kuery oendu ae ma ndevygua kuery
mbyte rupi reikoa, ha'e ha'e kuery rexa py ae rejexa ukaa. Ha'e kuery áry
rupi ndeguigua arai oĩ, ha'e ha'e kuery renonde rupi arai opu'ã va'e py 'rã
reo ara py, ha'e rã pyávy ma tata opu'ã va'e py 'rã reo.
15 Ha'e gui xapy'a rei ndevygua kuery rejukapa vyvoi ramo amboae regua
kuery nemombe'ua rã oendu va'ekue aipoe'i 'rã okuapy:
16 "Yvy re SENHOR ndogueraa kuaai ri nda'u ojeupegua kuery, oura reve
ha'e kuery pe ome'ẽ aguã re ijayvu va'ekue ri, ha'e nunga rupi ae ojukapa
tekoa e'ỹa py", he'i 'rã okuapy.
17 Ha'e nunga rupi aỹ SENHOR, ajerure ndepo'akapa va'ea rexa uka aguã,
ndeayvuague rami vy. Mba'eta aipo're va'ekue:
18 "Xee SENHOR ma xeporayvu va'e ha'e opa mba'e py anhomboaxy va'e,
ambogue 'rã teko vai ha'e jejavya. Ha'e rami avi ojejavy va'ekue nambopaga
e'ỹi 'rã. Ha'e rami 'rãgue py tuu kuery reko vaiague re ambou 'rã ta'y kuery
voi ojexavai aguã, mboapya ha'e irundya ikuaia peve", 're va'ekue.
19 Ha'e nunga rupi opa mba'e py renhomboaxy va'e vy embogue ke kova'e
kuery reko vaia, heko vaia Egito yvy gui oje'oipa guive apy ovaẽmba peve
rembogue jepiaty rami.

Deuteronômio 1.34-40

20 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i:
— Ndeayvua rami xee ambogue ma ha'e kuery reko vaia.
21 Ha'e rami avi anhetẽ ete xee SENHOR xee ae rekove rupi, ha'e xerexakãa
yvy jave rupi ojekuaa va'erã va'e rupi aura vy aipoa'e:
22 avakue xerexakãa ha'e hexa pyrã Egito yvy re ha'e tekoa e'ỹa rupi ajapo
rã oexa va'ekue, ha'e gui dez-kue ma xereko a'ãa rupi naxenhe'ẽ rendui
va'ekue,
23 ha'e va'e regua neĩ peteĩve ma ndoexai 'rã yvy peneramoĩ kuery pe
ame'ẽ aguã re aura reve xeayvuague va'e. Tá, ndaxepotavei va'e kuery neĩ
peteĩ'i ma voi ndoexai 'rã.
24 Ha'e rã xerembiguai Calebe re ma amboae regua nhe'ẽ oĩ. Ha'e va'e ma
xereve ete oiko riae ramo xee ajapo 'rã yvy oexa potaague re ae hekoa
aguã rami. Hamymino kuery avi 'rã ikuai ha'e py.
25 Ne'exa, amalequita ha'e cananeu kuery ma yvy'ã guy katy ikuai.
Pejepekuavo ha'vy amboae katy. Ko'ẽ rã tapeo tekoa e'ỹa katy ju, ye'ẽ
pytã yvýry tape oo va'e rupi ae — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

26 Ha'e rire Moisés ha'e Arão pe ju SENHOR aipoe'i:
27 — Raka'e peve 'rã tu aropo'aka kova'e kuery xerovai rupi ijayvu
okuapy va'e? Xee aendupa ainy Israel kuery xere ijayvu rei okuapy ramo.
28 Aipo're ha'e kuery pe: SENHOR aipoe'i: Xee ae rekove rupi aura vy
aipoa'e: Xeapyxa py pendeayvuague ae ju 'rã ambou pendere.
29 Mba'eta kova'e tekoa e'ỹa py ae 'rã pemanomba, peẽ kuery va'e regua
penderery omoĩa jave vinte ma'etỹ va'e ha'e pendetujakueve va'e guive,
joupe-upe xerovai pendeayvu va'ekue ha'e javi.
30 Ndapeupityi 'rã yvy pendekoarã ame'ẽ aguã re aura reve xeayvuague
va'e py, Jefoné ra'y Calebe ha'e Num ra'y Josué va'e e'ỹ vy.
31 Ha'e rã pendera'y kuery pe "Escravo-rã ogueraapaa 'rã" peje va'ekue ri
ha'e kuery ma ajapo 'rã ha'e py ovaẽmba aguã rami. Ha'e kuery ma oexa
'rã yvy peẽ ndapeipotai va'ekue.
32 Ha'e rã peẽ kuery ma kova'e tekoa e'ỹa py 'rã pemanomba.
33 Kova'e tekoa e'ỹa rupi ma quarenta ma'etỹ re pendera'y kuery ikuai 'rã
guymba kuery re openaa rupi. Pejejavya káuxa ae 'rã ha'e kuery ojexavai,
kova'e tekoa e'ỹa py xapirẽ penderetekue ho'upa peve.
34 Mba'eta quarenta ára re yvy re pexa pota peje'oivy rire quarenta ma'etỹ
re ju 'rã pejexavai pejejavyague re, peteĩ-teĩ ára rekovia peteĩ ma'etỹ 'rã
oaxa. Ha'e rami vy pendupa 'rã xee rojou vaia regua.
35 Xee SENHOR ha'e rami xeayvu rire ha'e rami ae ju 'rã ajapo kova'e kuery heko vai
va'e xere opu'ã va'ekue re. Kova'e tekoa e'ỹa py ae 'rã okanhy ovy, opa peve — he'i.
36 Ha'e gui avakue yvy rexaarã Moisés omondouka va'ekue ojevy vy
ha'e va'e yvy re ijayvu rei vy ojapo heta va'e kuery ha'e javi yvy re ijayvu
rei avi okuapy aguã rami.
37 Ha'e va'e avakue yvy re ijayvu rei va'ekue ma SENHOR renonde py
omanomba raka'e mba'eaxy vaikue gui.
38 Ha'e rã Num ra'y Josué ha'e Jefoné ra'y Calebe ma avakue yvy rexaarã
oje'oi va'ekue va'e regua avi teĩ okuave.

Deuteronômio 1.41-46

39 Ha'e nunga Moisés omombe'u Israel kuery ha'e javive pe. Ha'e ramo
ha'e kuery iporiau vaipa ete okuapy.
40 Ko'ẽ rai ramove ovypa vy oẽmba jogueruvy yvyty apyte katy. Ha'e vy
aipoe'i okuapy:
— Apy ma orekuai, anhetẽ ae rojejavypa rire teĩ roo nho 'rã yvy
nhandevy SENHOR ome'ẽ 'rã va'ekue re — he'i okuapy.
41 Moisés ombovai:
— Mba'e re ha'vy SENHOR ojapo ukaa rami e'ỹ pendekuai? Pendeayvua
rami pendekuai aguã ma nda'eve porãi.
42 Tapeo eme ta'vy penderovaigua kuery renonde py pemanomba e'ỹ
aguã, mba'eta SENHOR noĩvei ma 'rã peẽ kuery mbyte.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

43 Ma'ẽ, penerenonde rupi amalequita ha'e cananeu kuery ikuai. Pe'apa 'rã
pekuapy ikyxe gui. Mba'eta SENHOR gui pejepe'a ma rire noĩvei 'rã peẽ
kuery reve — he'i.
44 Ha'e ramive ma ha'e kuery onhea'ã tema okuapy yvyty rupi oje'oi
aguã. Ha'e rami teĩ SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryru ndogueraai
ha'e kuery rekoa mbyte oĩa gui, neĩ Moisés voi ndooi.
45 Ha'e ramo amalequita ha'e cananeu kuery yvyty rupi ikuai va'e oguejy
vy ojukapa, Horma peve oitypa.

Lei mba'emo ome'ẽmby regua oĩa

15 1 SENHOR aipoe'i Moisés pe:
2 — Ndeayvu ke Israel kuery pe, ha'e vy aipo're: Yvy
pendekoarã xee ame'ẽ va'erã re pevaẽ jave ma
3 mba'emo peapy vy peme'ẽ 'rã SENHOR pe, mymba mba'e pejuka vy
penhemboayvuague pejapopa regua, e'ỹ vy mba'emo penhenhandua'i
rami peme'ẽ va'e, e'ỹ vy ngaru hi'ára py pejapoa py SENHOR pe peapy 'rã
heakuã porã va'e, vaka, vexa'i pejuka vy peme'ẽ va'e reve.
4 Ha'e gui SENHOR pe mba'emo ome'ẽ va'erã ogueru va'e ma ogueru avi 'rã
peteĩ ryru trigo iporãve va'e, peteĩ ryru raxa'i azeite reve omoirũ va'ekue.
5 Ha'e peteĩ-teĩ vexa'i peme'ẽ va'e reve guarã peru avi 'rã peteĩ ryru vinho
penhoẽ reve peme'ẽ va'erã, mba'emo peapy vy peme'ẽ va'e ha'e mymba
pejuka uka va'e áry.
6 Peteĩ-teĩ vexa'i peme'ẽ va'e reve guarã peru avi 'rã mba'emo aju guigua
peme'ẽ va'erã. Mokoĩ ryru trigo iporãve va'e peru, peteĩ ryru raxa'i azeite
reve omoirũ mbyre.
7 Vinho peteĩ ryru raxa'i 'rã peme'ẽ SENHOR pe penhoẽ reve, peapy vy
peme'ẽ ramo heakuã porã aguã.
8 Ha'e gui toro ra'y peapy e'ỹ vy pejuka aguã pereko katu 'rã
penhemboayvuague pejapopaa reguarã, ha'e'ỹ vy perovy'a aguã regua
SENHOR pe peme'ẽ va'erã.
9 Toro ra'y reve peru avi 'rã mba'emo aju guigua peme'ẽ va'erã. Mboapy
ryru trigo iporãve va'e 'rã peru, mokoĩ ryru rai'i azeite reve omoirũ
mbyre.
10 Vinho penhoẽ reve peme'ẽ 'rã mokoĩ ryru rai'i, SENHOR pe mba'emo
peapy vy peme'ẽ ramo heakuã porã aguã.
11 Ha'e rami ae pejapo 'rã toro ra'y peme'ẽ va'e reve guarã, vexa ava, vexa'i
ra'y ha'e kavara ava reve guarã guive.
12 Peteĩ-teĩ peme'ẽ va'e reve guarã 'rã peru, mbovy pa peme'ẽa rami vy.
13 Ha'e py aegua kuery ojapo 'rã ha'e rami, mba'emo oapy vy SENHOR pe
ome'ẽ ramo heakuã porã aguã.
14 Ha'e penembyte rupi ikuai avi 'rã amboae regua, peneramymino kuery
ikuaive-ive jave. Ha'e va'e regua ogueru avi 'rã mba'emo oapy vy SENHOR

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pe ome'ẽ va'erã, heakuã porã aguã. Peẽ kuery pejapoa rami ae avi 'rã ha'e
kuery voi ojapo.
15 Peẽ kuery ha'e javi rekorã ma peteĩ'i aeja, pẽvy ha'e amboae regua
penembyte rupi ikuai va'e pe voi. Ha'e va'e ma raka'e rã peve guarã oĩ
peneramymino kuery rekorã avi ikuai jave guarã. Peẽ kuery pendekuaia
rami ae avi 'rã amboae regua kuery ikuai xee SENHOR renonde.
16 Peteĩ'i lei oĩ 'rã penderekorã, peẽ kuery pe ha'e amboae regua
penembyte rupi ikuai va'e pe voi — he'i.
17 SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
18 — Ndeayvu ke Israel kuery pe, ha'e vy aipo're: Yvy xee rogueraa
ague py pevaẽ jave
19 yvy re mba'emo aju oiko va'ekue pe'u ta nhavõ SENHOR pe ranhe 'rã
peme'ẽ mba'emo.
20 Jypygua mba'emo pemongu'i va'ekue iporãve va'e gui pejapo 'rã mbojape.
Ha'e va'e ma peru peme'ẽ va'erã. Mba'emo pemoa'yĩ va'ekue rami 'rã peme'ẽ.
21 Jypygua mba'emo pemongu'i va'ekue iporãve va'e guigua SENHOR
peguarã ranhe 'rã peme'ẽ, peneramymino kuery ikuaive-ive jave voi.

Levítico 4.13-21

22 — Ha'e gui amongue py pejavy 'rã Moisés rupi SENHOR ojapo uka
va'ekue ndapejapoia py.
23 Mba'eta Moisés rupi meme SENHOR ojapo uka raka'e pẽvy, ojapo uka
ypya ára guive aỹ peve, ha'e peneramymino kuery ikuaive-ive jave guarã
guive.
24 Ha'e gui xapy'a rei potae vy e'ỹ pejapo 'rã ha'eve'ỹa rami, ha'e neĩ heta
va'e kuery voi ndoikuaai okuapy. Ha'e rami vy ha'e kuery ha'e javi ome'ẽ
'rã peteĩ toro ra'y, oapya ramo SENHOR pe heakuã porã aguã. Mba'emo
aju guigua reve 'rã ogueru, ha'e mba'emo rykue onhoẽ aguã ome'ẽ va'erã
reve, pendekorã oeja pyre rami vy ae. Peteĩ kavara ogueru avi 'rã jejavya
regua ome'ẽ va'erã.
25 Ha'e gui sacerdote ojao'i uka 'rã Israel kuery ojejavy okuapyague.
Ha'e ramo ha'e kuery operdoaa 'rã, potae vy e'ỹ ojavy rire. Ha'e kuery
ojejavyague re ogueru 'rã mba'emo oapy vy SENHOR pe ome'ẽ va'erã.
SENHOR renonde py ogueru avi 'rã ojejavyague regua ome'ẽ va'erã.
26 Ha'e ramo operdoaa 'rã Israel kuery ha'e javi, ha'e kuery mbyte rupi
amboae regua ikuai va'e voi, ha'e javive otekoavy rire.
27 — Amongue potae vy e'ỹ ojejavy rire ogueru 'rã peteĩ kavara kunha
peteĩ ma'etỹ va'e, ojejavyague regua ome'ẽ va'erã.
28 Ha'e ramo sacerdote ojao'i uka 'rã ojejavyague, SENHOR renonde potae
vy e'ỹ ojejavy rire. Ha'e nungakue ojao'i uka ramo operdoaa 'rã.
29 Israel kuery ae, ha'e'ỹ vy ha'e kuery mbyte amboae regua ikuai va'e teĩ
peteĩ'i anho 'rã oĩ lei potae vy e'ỹ ojejavy va'ekue pe.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

30 Ha'e rã otekoavy potae va'e, ha'e pygua kuery ae, e'ỹ vy amboae regua teĩ
SENHOR mboetea rupi e'ỹ rei oiko ramo oipe'aa 'rã heta va'e kuery mbyte gui,
31 SENHOR ayvu noendu potai rire, ha'e ndojapoxei ete ha'e ojapo uka
va'ekue. Ha'e va'e oipe'aa 'rãe, ha'e hexe ae 'rã oĩ ojejavyague opaga aguã.

Sábado regua lei rupi e'ỹ oiko va'ekue ombopagaague

32 Tekoa e'ỹa py Israel kuery ikuai teri reve oikuaa okuapy peteĩ ava
sábado py va'eri xakã omono'õ oikovy rã.
33 Ha'e rami vy xakã mono'õare ojou va'ekue ogueru okuapy Moisés ha'e
Arão-a py, heta va'e kuery ha'e javi renonde py.
34 Oeja ranhe openaa imoiny aguã, mba'eta ndoikuaai rei teri mba'exa pa
hexe ojapo aguã.
35 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Ha'e va'e ava ma omano aguã rami oiko. Pavẽ 'rã ojapi ita py, tekoa
gui mombyry'ia py — he'i.
36 Ha'e ramo ha'e kuery ha'e javi ma tekoa gui mombyry'ia py ogueraa
vy ojapipa okuapy ita py. Ha'e ramo omano, Moisés pe SENHOR ojapo
ukaague rami vy.

Deuteronômio 22.12

37 SENHOR aipoe'i Moisés pe:
38 — Ndeayvu ke Israel kuery pe. Ha'e vy aipo're: Pembopotypa 'rã
pendeao apy rupi, peneramymino kuery ikuaive-ive jave guarã. Ao apy re
peteĩ-teĩ poty 'rã pejokua ixã hovy va'e py.
39 Ha'e nunga pexa nhavõ penema'endu'a 'rã SENHOR ojapo uka va'ekue
ha'e javi re, pejapo ete aguã. Nda'evei pendepy'a re peipotaa oĩ va'e
rami rive pendekuai aguã, neĩ mba'emo pexa vy peipota rei aguã guive,
mba'eta ha'e nunga rupi pendekuai vy pendetavy rei ae ma.
40 Ha'e rami 'rãgue py penema'endu'a ajapo uka va'ekue ha'e javi re,
pejapo ete aguã. Ha'e vy 'rãe Penderuete renonde peiko iky'a e'ỹ va'e.
41 Xee ae ma SENHOR Penderuete, Egito yvy gui pendererupaare,
Penderuete aiko aguã. Xee ae SENHOR Penderuete.

Coré, Datã ha'e Abirão SENHOR rovai opu'ãxe okuapyague

16 1 Peteĩ levita regua oiko Coate ramymino Isar ra'y Coré hery va'e.[k]
Ha'e va'e ma ngupive ogueraa Rúben kuery regua, Eliabe ra'y
kuery Datã ha'e Abirão, ha'e gui Pelete ra'y Om.
2 Ha'e ramo ha'e va'e kuery ma Moisés renonde py opu'ã okuapy duzentos
e cinqüenta Israel kuery regua avakue reve, huvixarã heta va'e kuery
oiporavo va'ekue, avakue omboetepy ikuai va'e meme.

---

[k] **16.1** Amongue Bíblia py hery Coré 'rãgue py Corá oĩ. Mokoĩve tery ojeporu.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ha'e kuery onhemboaty okuapy Moisés ha'e Arão rovai opu'ãxe vy. Ha'e
vy aipoe'i okuapy ha'e kuery pe:
— Aỹ ha'eve ma! Mba'eta heta va'e kuery ha'e javive iky'a e'ỹ va'e
ikuai, nhande kuery va'e regua peteĩ-teĩ ma iky'a e'ỹ va'e jaiko, nhande
kuery mbyte SENHOR oiko ramo. Mba'e re tu ha'vy penhemboyvateve ri
SENHOR pegua orekuai va'e gui? — he'i okuapy.
4 Ha'e nunga Moisés oendu vy guenapy'ã re oĩ, ngova yvy re omovaẽ
peve.
5 Ha'e rami vy ijayvu Coré ha'e hexevegua kuery ha'e javi pe. Ha'e vy
aipoe'i:
— Ko'ẽ rã aje'ive ma SENHOR oikuaa uka 'rã mava'e ete pa ixupegua
ra'ea, ha'e mava'e pa iky'a e'ỹ va'e ojee omonhemboja va'erã. Mba'eta ha'e
oiporavo va'ekue anho 'rã omonhemboja.[l]
6 Coré ha'e nderevegua kuery ha'e javi, po rami 'rã pejapo. Peru ke hy'a'i
heakuã porã va'e oapyaty,[m]
7 ha'e gui ko'ẽ rã pemboja 'rã tata. Hi'áry pemoĩ avi 'rã heakuã porã va'e
SENHOR renonde py. Ha'e gui SENHOR oiporavo va'e ae ma 'rã iky'a e'ỹ
va'e. Peẽ levita kuery pendekuai va'e, ha'eve ma aỹ pendeayvu — he'i.
8 Aipoe'ive ju Coré kuery pe:
— Aỹ ma Levi ramymino kuery, penduve tema.
9 Peẽ kuery pe rã nda'u mba'e'ỹ'i ri Israel kuery Ruete ha'e kuery mbyte
gui pendeporavo hexe penhemboja aguã, ha'e SENHOR ombojeroviaaty
rupi ixupe pemba'eapo aguã heta va'e kuery re vy?
10 Mba'eta Coré, ha'e ma nemonhemboja ojee, ha'e nderevegua Levi
ramymino kuery voi. Mba'e re tu sacerdote ete avi peikoxe ri?
11 Ha'e nunga rupi ndee ha'e nderevegua ikuai va'e ma SENHOR rovaigua
meme pendekuai. Ha'e gui Arão ma mba'exagua tu oiko, hovai re
pendeayvu rei pekuapy aguã? — he'i.
12 Ha'e gui Moisés oenoĩ uka Eliabe ra'y kuery Datã ha'e Abirão. Ha'e
rami teĩ ha'e kuery ma aipoe'i uka:
— Ore kuery ma ndorooi 'rãe.
13 Ndee ma orepe'a va'ekue yvy kamby ha'e ei oata e'ỹa gui, kova'e tekoa
e'ỹa py ju romanomba aguã, ha'e gui aỹ renhemoĩ ukaxe oreruvixarã
orere ndepo'aka aguã.
14 Mba'eta ndee ndorereraai teri yvy kamby ha'e ei oata e'ỹa py, neĩ orevy
nereme'ẽi guive mba'ety ha'e vinho ty. Remombo ta ri ty'y yvy ku'ikue
kova'e avakue rexa py? Ha'e nunga rupi ore kuery ma ndorooi 'rã — he'i
uka.

---

[m] **16.6** Ha'e kuery ma sacerdote e'ỹ ikuai ramo nda'evei heakuã porã va'e oapy aguã, sacerdote kuery pe anho ha'eve (Êxodo 30.34-38).

l **16.5** 2 Timóteo 2.19

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Ha'e ramo Moisés ivai vaipa reve aipoe'i SENHOR pe:
— Ha'e kuery ndevy mba'emo ome'ẽ teĩ ema'ẽ rive ome'ẽ va'e re.
Mba'eta xee ma ha'e kuery gui neĩ peteĩ mburika ma voi ndaraai, neĩ
peteĩ henda py ma voi ndajapo vai ha'e kuery pe — he'i.
16 Moisés aipoe'ive ju Coré pe:
— Ndee ha'e nderevegua kuery ma ko'ẽ rã peĩmba 'rã SENHOR renonde
py. Arão voi oĩ 'rã.
17 Peteĩ-teĩ peru 'rã penemba'e hy'a'i heakuã porã va'e oapyaty, pemoĩ avi
'rã heakuã porã va'e. Peteĩ-teĩ peru 'rã SENHOR renonde py, duzentos e
cinqüenta hy'a'i ha'e javi py 'rã peru. Ndee ha'e Arão peru 'rã penemba'e
ae — he'i.
18 Ha'e ramo ha'e kuery peteĩ-teĩ ogueru okuapy heakuã porã va'e
oapyaty. Tata omboja, ha'e hi'áry omoĩ heakuã porã va'e. Moisés ha'e Arão
reve ikuai oguy nhemboaty oĩaty rokẽ rexei.
19 Moisés ha'e Arão rovai Coré omboatypa heta va'e kuery oguy
nhemboaty oĩaty rokẽ py. Ha'e ramo SENHOR rexakãa ojekuaa xapy'a ijaty
va'e ha'e javi pe.

Opu'ã rei va'ekue ombopagaague

20 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés ha'e Arão pe:
21 — Pejepe'a ke upe va'e kuery mbyte gui, mba'eta are'ỹ'i re amomba
vyvoi 'rã — he'i.
22 Ha'e rami teĩ ha'e kuery mokoĩve ma ngova yvy re omovaẽ reve aipoe'i:
— Oreruete temimoingo ha'e javi moingoare ha'e herekoa reiko va'e,
xapy'a rei rã peteĩ'i ava ri ojejavy ramo kova'e kuery ha'e javi rovai 'rã
teve ndepoxy?
23 SENHOR ombovai Moisés pe:
24 — Aipo're ha'vy upe py ikuai va'e ha'e javi pe: “Pejepe'a ke Coré, Datã
ha'e Abirão ikuaia gui”, 're.
25 Ha'e ramo Moisés opu'ã ju vy oo Datã ha'e Abirão ikuaia py. Hakykue
oje'oipa avi Israel kuery mongetaaty kuery.
26 Ha'e vy aipoe'i ha'e py ijaty va'e pe:
— Ajerure, pejepe'apa na upe va'e avakue heko vai va'e rekoa gui
mombyry'i. Pepoko eme guive ha'e kuery mba'e rei-rei re, ha'e kuery
ojejavya py peẽ voi penemombaa e'ỹ aguã — he'i.
27 Ha'e ramo ojepe'apa oje'oivy Coré, Datã ha'e Abirão ikuaia gui. Datã
ha'e Abirão ma oẽ vy ngoo rokẽ py oguapy, gua'yxy kuery reve, gua'y
kuery, guajy kuery ha'e kyrĩgue'i ha'e javi reve.
28 Ha'e gui Moisés aipoe'i:
— Mba'emo oiko ta va'e rupi peikuaa 'rã SENHOR ae xembouague
ixupegua ha'e javi ajapo aguã, ha'e xejegui e'ỹ ae meme ajapoa peikuaa
aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

29 Aỹ ma peva'e avakue amboae avakue omanoa rami ri omano ramo,
xapy'a rei avakue mboae ojexavaia rami rive ha'e kuery ojexavai ramo ma
SENHOR remimbou e'ỹ xee aiko.
30 Ha'e rami avi xapy'a rei SENHOR mba'emo ndajaexai teri va'e ojapo
ramo yvy ojepe'a rã kova'e avakue ho'apa aguã omba'e rei-rei reve,
ha'e yvykua vaikue py ha'e kuery oikove reve oguejy ramo peikuaa 'rã
SENHOR mboetea rupi ve'ỹ ikuai va'e memea — he'i.
31 Ijayvupa'i ramove yvy ha'e kuery ikuaia guy rupi ojepe'a ovy.
32 Ojepe'a ramo ha'e kuery ho'apa hoo ha'e javi reve, Coré revegua avakue
ikuai va'ekue voi, imba'e rei-rei ha'e javi reve.
33 Yvykua vaikue py ho'apa oguereko va'ekue ha'e javi reve. Ha'e gui yvy
ojao'ipa jevy ramo heta va'e kuery mbyte gui okanhymba.
34 Ha'e ramo Israel kuery ha'e kuerya katy'i rupi ikuai va'ekue onhamba
oje'oivy haxẽmba rã oendu vy, “Tove yvy tanhanemomba heravy eme
avi” he'i vy.
35 SENHOR-a gui tata oẽ ouvy vy ojukapa duzentos e cinqüenta avakue
heakuã porã va'e ryru revegua.
36 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:
37 — Aipo're sacerdote Arão ra'y Eleazar pe heakuã porã va'e oapyaty
ikuai va'e oipe'apa aguã tata hendy va'e mbyte gui, tomoaĩmba tata oĩ va'e
mombyrya rupi, mba'eta hyru ma iky'a e'ỹ va'e meme.
38 Ha'e gui ojejavy okuapy va'e mba'ekue heakuã porã va'e oapyaty peipe'a
va'ekue ma pemopererĩ'i 'rã altar penhovã aguã, SENHOR renonde py
oguerupa okuapy rire. Ha'e nunga iky'a e'ỹ va'e ikuai ramo opyta 'rã
Israel kuery oikuaa aguã — he'i.
39 Ha'e ramo sacerdote Eleazar oipe'a heakuã porã va'e oapyaty overa
va'e guigua okaipa va'ekue po gui, ha'e vy omopererĩ'i altar onhovã aguã,
40 Israel kuery ha'e nungakue re ima'endu'a okuapy aguã. Mba'eta amboae
regua rei Arão guigua e'ỹ va'e nda'evei SENHOR renonde py onhemboja
aguã heakuã porã va'e oapy aguã, Coré ha'e hexevegua kuery re oiko
va'ekue ramigua oiko ju e'ỹ aguã, Moisés rupi SENHOR ijayvuague rami
vy.

Opa marã ju ikuai va'ekue ombopagaague

41 Ko'ẽ jevy ma Israel kuery ha'e javi ijayvu rei okuapy Moisés ha'e Arão
rovai. Ha'e vy aipoe'i:
— Peẽ kuery tu pejuka ma SENHOR pegua kuery — he'i.
42 Moisés ha'e Arão rovai re ha'e kuery onhemboatypa vy oguy
nhemboaty oĩaty oĩa katy oje'oi ramove arai ou vy ojao'ipa, ha'e SENHOR
rexakãa ojekuaa xapy'a.
43 Moisés ha'e Arão jogueru avi onhemboaty aty renonde py.
44 Ha'e gui Moisés pe SENHOR ijayvu vy aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

45 — Pejepe'a ke upe va'e kuery ikuaia gui, amomba vyvoi aguã — he'i
ramo mokoĩve guenapy'ã re ikuai ngova yvy re omovaẽ peve.
46 Ha'e ramo Moisés aipoe'i Arão pe:
— Eraa ke nemba'e heakuã porã va'e oapyaty, ha'e emboja tata altar
áry gui rejopy va'e. Hi'áry rupi emoĩ avi heakuã porã va'e. Ha'e gui tereo
pojava heta va'e kuery ikuaia rupi ha'e kuery ojejavya rejao'i uka aguã,
mba'eta imbopagaarã tuvixa ete va'e ou SENHOR renonde gui. Omboypy
ma mba'eaxy vaikue — he'i.
47 Arão ma Moisés ijayvuague rami vy heakuã porã va'e ryru ogueraa
vy onha ovy tekoa mbyte rupi, ha'e kuery mbyte rupi mba'eaxy vaikue
ou ma ramo. Tata áry rupi heakuã porã va'e omoĩ vy ojao'i uka ovy ha'e
kuery ojejavya.
48 Ha'e rami py omanogue ha'e okuave va'e mbyte oiko. Ha'e rami rã
mba'eaxy vaikue opa vyvoi.
49 Mba'eaxy gui omano va'ekue ma catorze mil e seiscentos ha'e javi vy,
Coré káuxa omano va'ekue reve'ỹ vy.
50 Ha'e gui mba'eaxy vaikue opytu'u rire oguy nhemboaty oĩaty rokẽ py
ju Arão ou Moisés oĩa py.

Arão popoka ipotypaague

17 1 SENHOR aipoe'i Moisés pe:
2 — Ndeayvu ke Israel kuery pe. Ha'e kuery gui rejopy 'rã
popoka. Doze popoka rejopy 'rã, peteĩ-teĩ tamoĩ ro pygua kuery va'e regua
yvatekueve gui. Peteĩ-teĩ rery rembopara 'rã imba'e popoka re ae.
3 Ha'e rã Levi kuery va'e regua popoka re ma rembopara 'rã Arão rery,
mba'eta peteĩ-teĩ oo pygua kuery ruvixa oguereko 'rã popoka.
4 Ha'e va'e ma remoĩmba 'rã oguy nhemboaty oĩaty py, xeayvu ryru oĩ va'e
renonde. Ha'e py xee ae 'rã rovaexĩ.
5 Ha'e gui ava xee aiporavo va'e popoka ma ipotypa 'rã. Ha'e rami vy
xerenonde gui amombytu'upa 'rã Israel kuery penderovai rupi ijayvu rei
okuapya — he'i.
6 Ha'e rami Israel kuery pe Moisés ijayvu ramo doze yvatekueve ikuai va'e
ome'ẽ okuapy opopoka. Peteĩ-teĩ ixupe ome'ẽ guamoĩ ro pygua kuery pegua
ae, doze popoka ha'e javi vy. Ha'e kuery popoka mbyte py oĩ avi Arão popoka.
7 Ha'e kuery popoka ma Moisés ogueroikepa SENHOR renonde py, opy
ijayvua oĩaty py ae.
8 Ko'ẽ jevy oguy Nhanderuete ayvu oĩaty ropy Moisés oike ramo Arão
popoka Levi ro pygua kuery pegua henhoĩmba ra'e. Hi'y tuvixaa rupi
ipotypa ma, ha'e vy hi'apa guive.
9 Ha'e ramo popoka ha'e javi ma SENHOR renonde gui Moisés ogueraapa
ju Israel kuery ikuaia py. Ha'e ramo ha'e kuery oexa vy peteĩ-teĩ ojopy
okuapy opopoka ae.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Eraa ju ke imoiny Arão popoka xeayvu oĩaty renonde py, ha'e py ae
oĩ porã aguã Israel kuery opu'ã rei va'e oikuaa okuapy aguã. Ha'e rami vy
'rãe remokyrirĩ xerovai rupi ijayvu rei okuapy va'e, omanomba e'ỹ aguã
— he'i.
11 Ha'e ramo Moisés ojapo ha'e rami. SENHOR ojapo ukaa rami vy ae
ojapo.
12 Ha'e gui Moisés pe Israel kuery ijayvu jevy vy aipoe'i okuapy:
— Aỹ ma romanomba ta ma! Rokanhymba 'rã, rokanhymba 'rãe ha'e
javive!
13 Mba'eta SENHOR ombojeroviaaty katy onhemboja va'e rei ma omano 'rã.
Xapy'a rei nda'u ore kuery ha'e javive 'rã ri romanomba? — he'i okuapy.

Sacerdote kuery mba'emo ojapo ha'e ojopy va'erã re ijayvuague

18 1 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Arão pe:
— Ndee, ndera'y kuery ha'e neramoĩ Levi ramymino kuery
ha'e javi re oĩ 'rã henda iky'a e'ỹ va'e rupi pemba'eapoa py pejejavy ri vy
pepaga aguã. Ha'e rã ndee ha'e ndera'y kuery re anho 'rã oĩ sacerdote
rami pemba'eapoa py pejejavy vy pepaga aguã.
2 Ha'e gui oo xeayvu oĩaty renonde rupi ndee ha'e ndera'y kuery
pemba'eapo pekuapy jave ma peru avi 'rã peneretarã kuery peneramoĩ
Levi ramymino ikuai va'e, pendea py meme ha'e kuery ou vy penepytyvõ
okuapy aguã.
3 Ha'e kuery ma ndereve oo rupi omba'eapo vy ojapo 'rã okuapy ojapo 'rã
va'ekue. Ha'e rami teĩ ha'e kuery nonhembojai 'rãe henda iky'a e'ỹ va'e py
mba'emo ikuai va'e re, neĩ altar re, omanomba e'ỹ aguã, peẽ kuery voi.
4 Ndea py ha'e kuery onhemboaty 'rã okuapy ojapopa aguã oguy
nhemboaty oĩaty rupi ojapo 'rã va'e ha'e javi. Ha'e rã amboae regua ma
nda'evei pẽa py onhemboja aguã.
5 Peẽ kuery anho 'rã pemba'eapo henda iky'a e'ỹ va'e py, altar rupi voi,
Israel kuery mbopagaarã oiko jevy e'ỹ aguã.
6 Peneretarã kuery levita ikuai va'e ma xee aiporavo Israel kuery mbyte
gui, ha'e penepytyvõarã ju amboaxa oguy nhemboaty oĩaty rupi SENHOR
pe omba'eapo okuapy aguã.
7 Ha'e rã altar rupi, ha'e ajukue okẽ regua oĩ va'e ropy rupi ma ndee ha'e
ndera'y kuery reve ae 'rã pepena sacerdote rembiaporã oĩ va'e ha'e javi
re. Ha'e va'e ma penembiaporã ae. Peẽ kuery pe ame'ẽ sacerdote rami
pemba'eapo aguã. Ha'e rã amboae regua onhemboja ri vy ma omano 'rã
— he'i.
8 SENHOR aipoe'ive ju Arão pe:
— Ndevy peguarã xee amboaxa xevy ome'ẽ mbyre-mbyre gui mba'emo
oipe'aa va'e, Israel kuery mba'emo iky'a e'ỹ va'erã ogueru va'e guigua.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ndevy ha'e ndera'y kuery pe raka'e rã peve guarã amboaxa peẽ kuery
peguarã ae.
9 Pova'e ae 'rã pejopy mba'emo iky'a e'ỹ ete va'e gui, tata py omoĩa e'ỹ
va'ekue regua. Xevy ome'ẽ va'erã ha'e kuery ogueru va'e ha'e javi gui
mba'emo opyta 'rã ndevy ha'e ndera'y kuery pe iky'a e'ỹ ete va'erã,
mba'emo aju guigua mba'e, jejavya regua, ha'e mba'emo omboekovia aguã
regua xevy ogueru va'e ha'e javi gui.
10 Ha'e nunga pe'u 'rã pekuapy henda iky'a e'ỹ etea py ae. Peẽ kuery va'e
regua avakue ma guive rã pe'u 'rã. Pendevy ma iky'a e'ỹ va'e opyta.
11 Pova'e nunga voi opyta 'rã ndevy guarã: mba'emo Israel kuery oupi vy
ombovava reve ome'ẽ va'ekue ha'e javi gui oipe'a pyre, ha'e nunga voi
amboaxa ndevy, ndera'y kuery ha'e nderajy kuery pe guive, raka'e rã peve
guarã. Ndero pygua kuery ngarua pyguarã ha'eve va'e ri ikuai vy ha'e javi
'rã ha'eve ho'u aguã.
12 Azeite, vinho ha'e mba'emo ra'yĩgue oiko ypy'i va'ekue regua
iporãgueve SENHOR pe ha'e kuery ome'ẽ va'ekue ma ndevy peguarã meme
amboaxapa.
13 Yvy re onhotỹ mbyre ha'e javi regua jypy'i hi'a va'e xee SENHOR pe
ha'e kuery ogueru va'e ma nemba'e meme 'rã. Ndero pygua kuery ngarua
pyguarã ha'eve va'e ri ikuai vy ha'e javi 'rã ho'u.
14 SENHOR peguarã Israel kuery omboaxa va'ekue ha'e javi ma ndevygua
meme opyta.
15 Ha'e javi regua temimoingo jypy'igua oiko va'ekue xee SENHOR pe ha'e
kuery ogueru va'e, avakue e'ỹ vy mymba kuery teĩ ndevy guarã meme 'rã
opyta. Ha'e rami avi avakue jypykue oiko va'ekue ma remboekovia uka
'rã, mymba kuery ha'eve'ỹ va'e regua jypy guare remboekovia uka avi 'rã.
16 Peteĩ jaxy'i va'e meme 'rã remboekovia uka. Hekovia repyrã reikuaa
rami vy ae 'rã ome'ẽ, cinco hatã'i va'e re, henda iky'a e'ỹ va'e py oiporupy
regua doze grama va'e rami ae.
17 Ha'e rã vaka, vexa'i, kavara ra'y kuery jypy'igua va'e ma nomboekoviai
'rã, iky'a e'ỹ va'e ramo. Huguykue ma pemboayvipa 'rã altar áry rupi, ha'e
rã ikyrakue ma oapy vy ome'ẽa 'rã SENHOR pe heakuã porã aguã.
18 Ha'e rã ho'okue ma pendevygua 'rãe, ipexo oupi vy ombovava reve
ome'ẽ mbyre ro'okue, ha'e hi'u oiporu kuaa regua ro'okue ma ha'e rami ae
avi.
19 Xee SENHOR peguarã iky'a e'ỹ va'e Israel kuery ome'ẽ va'ekue ha'e javi
amboaxa ndevy, ndera'y ha'e nderajy kuery ikuai va'e pe guive, raka'e
rã peve guarã. Xee SENHOR renonde py oĩ riae 'rã xereve guarã ajapo
va'ekue juky regua, ndee ha'e neramymino kuery peguarã.[n]
20 Ha'e gui SENHOR aipoe'i avi Arão pe:

---

[n] **18.19** Mba'emo ome'ẽ 'rã juky py omoe'ẽ reve (Levítico 2.13).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Ndee ma ndeyvyrã nderejopyi 'rã neĩ ruxã'i voi, heta va'e kuery yvy mbyte neĩ peteĩ henda py voi noĩ 'rã ndeyvyrã. Mba'eta xee ae ma aiko ndevygua rereko va'erã Israel kuery mbyte — he'i.

Dízimo ha'e levita kuery re ijayvuague

21 — Levi ramymino kuery pe ma xee amboaxa dízimo ome'ẽmby
ha'e javi. Ha'e kuery peguarã ae opyta oguy nhemboaty oĩaty rupi
omba'eapoague repyrã.
22 Ha'e rã Israel kuery ma novaẽi 'rã oguy nhemboaty oĩaty py, ha'e kuery
ojejavyague re opaga aguã oĩ ramo omanomba e'ỹ aguã.
23 Levita kuery ae 'rã omba'eapo oguy nhemboaty oĩaty rupi, ha'e kuery re
ae 'rã oĩ ojejavy vy opaga aguã. Ha'e va'e lei ma raka'e rã peve oĩ hekorã,
hamymino jevy kuery peguarã. Ha'e rã oyvyrã ma neĩ ruxã'i ma voi
ndojopyi 'rã Israel kuery mbyte py.
24 Mba'eta Israel kuery dízimo SENHOR pe ome'ẽ okuapy va'e ma
amboaxapa levita kuery peguarã. Ha'e kuery pe ma "Israel kuery mbyte
rupi pendeyvyrã neĩ ruxã'i ma voi ndapejopyi 'rã", ha'e rire.
25 Ha'e gui Moisés pe ju SENHOR aipoe'i:
26 — Ndeayvu 'rã levita kuery pe, ha'e vy aipo're: Israel kuery dízimo
ome'ẽ va'ekue pendevy guarã amboaxa va'e pejopy vy pemboja'o ju 'rã
SENHOR pe. Dízimo ome'ẽ mbyre regua gui dízimo ju 'rã peme'ẽ xevy.
27 Ha'e nunga peme'ẽ va'e ma mba'emo pemoa'yĩ va'ekue gui, e'ỹ vy vinho
onhamiaty gui jypy'igua peme'ẽ 'rãgue py.
28 Ha'e rami vy SENHOR pe ju 'rã peme'ẽ dízimo Israel kuery po gui
pejopy va'ekue ha'e javi guigua. Ha'e nunga gui SENHOR pe peme'ẽ va'e
ma sacerdote Arão ae oiporu va'erã.
29 Ome'ẽ mbyre pejopy va'e ha'e javi gui peme'ẽ 'rã SENHOR pegua meme.
Ha'e nunga iporãgueve ae 'rã peme'ẽ iky'a e'ỹ va'erã.
30 — Aipo'reve ju 'rã levita kuery pe: Dízimo ome'ẽ mbyre regua
iporãgueve peme'ẽ ma rire hembyrekue ma pendevy guarã ae opyta,
mba'emo pemoa'yĩ va'ekue gui, e'ỹ vy vinho onhamiaty gui dízimo
me'ẽare pe hembyrekue opytaa rami avi.
31 Ha'e nunga pe'ua py rei pe'u teĩ ha'eve, peẽ kuery ha'e pendero pygua
kuery guive, oguy nhemboaty oĩaty rupi pemba'eapoague repy ae ramo.
32 Ha'e va'e mbyte gui iporãve va'e peme'ẽ aguã peiporavo ramo pendere
noĩ 'rã pejejavya. Ha'e rami vy 'rãe mba'emo Israel kuery iky'a e'ỹ va'erã
ome'ẽ va'ekue ndopyta jevyi ha'eve'ỹ va'e, pemanomba e'ỹ aguã.

Yy joky'a'oa re ijayvuague

19 1 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés ha'e Arão pe:
2 — Pova'e lei rupi SENHOR ojapo uka vy aipoe'i: Aipopeje
Israel kuery pe peẽa py togueru peteĩ vaka kunha'i pytã va'e, iporã rei

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

va'e, ivaikue rei e'ỹ va'e, neĩ peteĩgue ma voi canga py omomba'eapo e'ỹ
teri va'e.
3 Ha'e va'e ma pemboaxa ju 'rã sacerdote Eleazar pe. Ha'e va'e ju ogueraa
'rã tekoa gui mombyry'ia py, ha'e vy ojukaa 'rã henonde py.
4 Ha'e vy huguykue re sacerdote Eleazar okuã ombovy vy omboayvipa 'rã
oguy nhemboaty oĩaty renonde katy. Sete-kue 'rã omboayvi.
5 Ha'e oexaa py oapypaa 'rã vaka kunha'i ha'e javi: ipire, ho'okue, huguy
ha'e hepoxikue voi. Ha'e javi 'rã oapypa.
6 Sacerdote ogueru 'rã peteĩ yvyra yary va'e, hissopo rogue ha'e havijukue
pytã va'e, ha'e vy omoĩmba 'rã tata mbyte vaka kunha'i okaia py.
7 Ha'e gui ma sacerdote ojoi 'rã oao, ojau 'rã guive yy py. Ha'e rire mae 'rã
ojevy ju tekoa py, teĩ ha'eve'ỹ va'e oiko 'rã ka'aru peve.
8 Hapyare voi ojoi 'rã oao ha'e ojau yy py. Ha'e voi oiko 'rã ha'eve'ỹ va'e
ka'aru peve.
9 Ha'e gui peteĩ ava ha'eve va'e ma tanhimbu vaka kunha'i rugue omboaty
ju vy omoĩ porã 'rã tekoa gui mombyry'ia py, peteĩ henda iky'a e'ỹ va'e
ojapo pyre py. Israel kuery ha'e javi peguarã omoĩ porã 'rã, yy joky'a'oa
irũrã, jejavya gui joky'a'o aguã.
10 Ha'e gui vaka kunha'i rugue mono'õare voi ojoi 'rã oao, ha'e ha'eve'ỹ
va'e oiko 'rã ka'aru peve. Ha'e va'e ojapo uka pyre ma raka'e rã peve guarã
Israel kuery pe, ha'e amboae regua ha'e kuery mbyte rupi ikuai va'e pe
guive.
11 — Amongue omanogue re, ava retekue re ri opoko ramo ma ha'eve'ỹ
va'e oiko 'rã sete ára peve.
12 Ha'e gui mboapy araa py, ha'e sete araa py ju ojeky'a'o uka 'rã ha'e va'e
yy py, ha'eve va'e ju oiko aguã. Va'eri mboapy araa py, e'ỹ vy sete araa py
ndojeky'a'o ukai ri vy ma ha'eve'ỹ va'e ae 'rã oiko.
13 Xapy'a rei omanogue re, ava retekue re opoko va'ekue ndojeky'a'o ukai
vy ma omongy'apa avi 'rã SENHOR mbojeroviaaty. Ha'e va'e ma oipe'aa 'rã
Israel kuery mbyte gui, mba'eta hi'áry rupi yy joky'a'oa nomboayviai rire
ha'eve'ỹ va'e ae 'rã oiko. Hexe oĩ teri ha'eve'ỹa.
14 — Pova'e lei ma amongue ava peteĩ oo py ri omano rã guarã. Ha'e
va'e opy oike va'e, ha'e opy ikuai va'ekue ha'e javi 'rã ha'eve'ỹ va'e ikuai
sete ára peve.
15 Mba'emo ryru ojepe'a va'e, imbotya ojokua e'ỹ va'e ma ha'eve'ỹ va'e oiko
avi 'rã.
16 Ha'e javive rei mba'ety rupi ooa rupi amongue kyxe py ojuka pyre re
opoko va'ekue ma oiko 'rã ha'eve'ỹ va'e sete ára peve, ha'e'ỹ vy amboae rami
omano va'ekue re, amongue ava kãgue re, e'ỹ vy te'õgue rupa re mba'e.
17 Ha'eve'ỹ va'e oiky'a'oa aguã ma pejopy 'rã vaka kunha'i oapy va'ekue
rugue jejavya gui joky'a'oa va'e regua, ha'e gui hugue áry penhoẽ 'rã yy
oxyry va'e, peteĩ hyru py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Peteĩ ava ha'eve va'e ma peteĩ hissopo rogue ogueraa vy omoakỹ 'rã
ha'e va'e yy py. Ha'e va'e py omboayvipa 'rã ha'e va'e oo áry rupi ha'e
tembiporu ikuai va'e, ha'e py ikuai va'ekue áry rupi, ha'e gui ojuka pyre,
e'ỹ vy omano va'ekue kãgue re opoko va'ekue, hupa áry rupi guive.
19 Ha'eve'ỹ va'e áry rupi amongue ha'eve va'e omboayvi 'rã mboapy araa
py, ha'e sete araa py ju. Sete araa py ma oiky'a'o 'rã. Ha'eve'ỹ va'ekue ojoi
'rã oao, ha'e ojau 'rã yy py. Ka'aru jave ha'eve va'e ju 'rã oiko.
20 — Ha'e rami teĩ xapy'a rei amongue ha'eve'ỹ va'e ndojeky'a'o ukai
ramo oipe'aa 'rã heta va'e kuery mbyte gui, SENHOR pegua henda iky'a e'ỹ
va'e omongy'apa rire. Hi'áry rupi yy joky'a'oa nomboayviai rire ha'eve'ỹ
va'e ae 'rã oiko.
21 Ha'e rami aguã ma raka'e rã peve guarã oĩ ha'e kuery ojapo aguã. Yy
joky'a'oa mboayviare voi ojoi 'rã oao. Yy joky'a'oa re opoko va'e rei ma
oiko 'rã ha'eve'ỹ va'e ka'aru peve.
22 Opa marãgua re ha'eve'ỹ va'e opokoa va'e rei oiko 'rã ha'eve'ỹ va'e. Hexe
opoko va'e voi oiko 'rã ha'eve'ỹ va'e ka'aru peve.

Miriã omanoague

20 1 Ha'e gui Israel kuery ha'e javi ovaẽ okuapy Zim regua tekoa e'ỹa
py. Jypy'igua jaxy py ma Cades py opytapa okuapy. Ha'e py ma
Miriã omano, ha'e pyve ju onhono porãa.

Meribá py itaova oĩ va'e Moisés ombovoague

2 Ha'e gui yy nda'ipoi ha'e kuery oy'u aguã. Ha'e ramo onhemboaty
okuapy Moisés ha'e Arão rovai.
3 Moisés pe ijayvu atã vy aipoe'i okuapy:
— Ne'exa, oreryvy kuery SENHOR renonde py omanomba jave ore voi
romano va'e rire ha'eveve 'rãgue!
4 Mba'e re tu SENHOR pegua orekuai va'e orererupa raka'e tekoa e'ỹa py,
romanomba aguã rive, ore kuery ha'e orerymba kuery guive?
5 Mba'e re tu Egito yvy gui orererupa ri kova'e tekoa vaikue py oremovaẽ
aguã, neĩ mba'emo ra'yĩgue noĩa py, neĩ figo'a ma voi, vinho, romã'a, neĩ
yy jay'u va'erã voi nda'ipoia py? — he'i okuapy.
6 Ha'e ramo heta va'e kuery onhemboaty okuapy va'e renonde gui
Moisés ha'e Arão oje'oi vy ovaẽ nhemboaty oĩaty rokẽ py. Ha'e vy
guenapy'ã re oĩ ngova yvy re omovaẽ peve. Ha'e ramove SENHOR rexakãa
ojekuaa xapy'a ha'e kuery pe.
7 SENHOR aipoe'i Moisés pe:
8 — Aỹ eru popoka, ha'e emboatypa ju heta va'e kuery, ndee ha'e nderyke'y
Arão voi. Ha'e vy ha'e kuery oexapaa py ndeayvu 'rã itaova oĩ va'e pe, ha'e
ramo ixugui onheẽ 'rã yy. Ita gui yy onheẽ aguã rami pejapo vy peme'ẽ 'rã
heta va'e kuery pe oy'u okuapy aguã, hymba kuery pe guive — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ha'e ramo popoka SENHOR renonde py oĩ va'ekue Moisés oguenoẽ,
SENHOR aipoe'iague rami vy.
10 Ha'e gui Moisés ha'e Arão omboatypa heta va'e kuery itaova oĩ va'e
rexei. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Pendu ke aỹ, pepu'ã rei va'e kuery. Xapy'a rei nda'u rojapo 'rã kova'e
itaova oĩ va'e gui yy onheẽ aguã rami, peẽ kuery pey'u aguã? — he'i vy
11 Moisés opo py popoka oguereko va'e oupi vy itaova re oinupã
mokoĩgue. Ha'e ramo onheẽ vaipa ete yy. Heta va'e kuery oy'u okuapy,
hymba kuery guive.
12 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Moisés ha'e Arão pe:
— Peẽ kuery ndapejeroviai va'ekue xere, mba'eta Israel kuery oendua
py ndapexa ukai xeky'a e'ỹ va'ea. Ha'e nunga rupi peẽ ma naperovaẽvei
ma 'rã kova'e kuery ijyvyrã ame'ẽague py — he'i.
13 Ha'e va'e yy ma Meribá pygua. Ha'e py ma Israel kuery SENHOR rovai
rupi ijayvu atã okuapy ramo ha'e kuery mbyte py SENHOR oexa uka iky'a
e'ỹ va'ea.[o]

Edom yvy rupi ha'e kuery oaxa oje'oivy aguã re Moisés ojerure uka teĩague

14 Cades gui Moisés omondouka guembiguai kuery Edom pygua
huvixaa py, ixupe aipoe'i aguã: "Po rami ijayvu nderyvy Israel kuery:
Reikuaa porã ma ore kuery opa mba'e py orekuai axyague.
15 Mba'eta oreramoĩ kuery Egito yvy katy oguejypa raka'e. Ha'e gui ore
kuery ju Egito py are vaipa orekuai. Ha'e rã Egito pygua kuery oremoingo
axy, ore kuery ha'e oreru kuery voi.
16 SENHOR pe rojapukai ramo oreayvua oendu vy ojeguigua anjo
omondouka Egito gui orepe'apaarã. Ha'e gui aỹ ma Cades py orekuai, tetã
ndeyvy rexei'i oĩ va'e py.
17 Eja ndeyvy rupi roaxa aguã. Ndoroaxai 'rã penemba'ety rupi, neĩ uvaty
rupi. Ndoroy'ui avi 'rã ygua ikuai va'e gui. Tape iporãve va'e rupi anho 'rã
roguata, ndoropiai 'rã jaiporu kuaa katy, neĩ jaiporu kuaa e'ỹa katy ma
voi, ndeyvy rupi roaxapa peve", he'i uka.
18 Ha'e ramo Edom pygua aipoe'i uka ixupe:
— Peaxa eme ta'vy xeyvy rupi, rovaexĩ vy aa e'ỹ aguã kyxe reve — he'i.
19 Ha'e gui Israel kuery aipoe'i ju okuapy ixupe:
— Tape jeporuve va'e rupi anho 'rã roje'oi. Xapy'a rei xee ha'e'ỹ vy
xerymba kuery nemba'e yy roy'u ri vy apagapa 'rã hepya rami tema.
Amboae nunga ma ndaipotai, yvy rupi roaxa aguã e'ỹ vy.
20 Ombovai:
— Peaxa eme ta'vy — he'i vy Edom kuery oupa nhoguenoiny heta
avakue reve ovaexĩ aguã, opo'akaa oexa uka reve.

---

[o] **20.13** Tery Meribá ma "Ayvua ete-ete" 'ea (Êxodo 17.7).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Ha'e rami vy Edom kuery ndoejai Israel kuery ijyvy rupi oaxa aguã.
Ha'e ramo Israel kuery ojepekuavo oje'oivy ha'e va'e gui.

Números 33.38,39

22 Cades gui Israel kuery ha'e javi ikuai va'ekue oje'oi vy oguata oje'oivy
Hor yvyty katy.
23 Hor yvyty re Edom yvy opa'ia py ma SENHOR aipoe'i Moisés ha'e Arão pe:
24 — Arão nhe'ẽ ma heraa 'rã tamoĩ kuerya py, novaẽi 'rã Israel kuery
yvyrã ame'ẽ va'e py, Meribá py yy onheẽ jave naxenhe'ẽ rendu potai rire.
25 Eraa ha'vy Arão ha'e ta'y Eleazar, ha'e enoẽ Hor yvyty apyte peve.
26 Ha'e rire ma emboi Arão ao, ha'e gui ijaokue py ta'y Eleazar ju
emonhemonde, mba'eta Arão ma oipe'aa 'rã tuu kuery ooague katy, ha'e
py ae 'rã omano — he'i.
27 Moisés ojapo SENHOR ojapo ukaa rami vy. Jogueraa nhoguenoiny
Hor yvyty katy heta va'e kuery ha'e javi oexaa gui.
28 Arão ao Moisés omboi vy ta'y Eleazar ju omonhemonde ijaokue py. Ha'e
py Arão omano yvyty apyte py ae. Ha'e rã Moisés ha'e Eleazar ma oguejy
ju jogueruvy ha'e gui.
29 Ha'e ramo heta va'e kuery Arão omanoague oikuaa ma vy ha'e kuery
ha'e javi ojae'o hexe. Trinta ára re ojae'o okuapy.

Arade pygua huvixa oity okuapyague

21 1 Ha'e gui ma cananeu regua Arade pygua huvixa Neguebe py
oikoa py oendu omombe'ua rã Israel kuery tape rupi ou okuapya
Atarim katy. Ha'e rami vy Israel kuery re opu'ã vy amongue ogueraa
escravo-rã.
2 Ha'e ramo Israel kuery SENHOR renonde onhemboayvu vy aipoe'i
okuapy:
— Orepo py ri ha'e va'e kuery remboaxapa ramo romomba ete 'rã ha'e
kuery retã ikuai va'e — he'i.
3 Israel kuery ijayvua SENHOR oendu vy ipo py omboaxapa cananeu
kuery. Ha'e ramo Israel kuery omomba ete, hetã ikuai va'e guive. Ha'e
va'e tekoa ma oenoĩ okuapy Horma.[p]

Mboi ra'angaa overa va'e guigua re ijayvuague

4 Ha'e gui Hor yvyty gui oje'oipa okuapy. Ye'ẽ Pytã va'e yvýry tape oo
va'e rupi oje'oi, Edom yvy rovai rupi oaxa aguã. Ha'e rami teĩ Israel kuery
oguataa rupi nda'evei ete ju okuapy.
5 Ha'e vy ijayvu okuapy Nhanderuete ha'e Moisés rovai rupi. Ha'e vy
aipoe'i:

---

p **21.3** Tery Horma ma “Ombovaipaague” 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Mba'erã tu Egito yvy gui orererupa ri, kova'e tekoa e'ỹa py
romanomba aguã ty'y, mbojape neĩ yy ma voi nda'ipoia py? Mba'eta
orenhe'ẽ py voi orekane'õmba ma kova'e nunga mbojape ovare e'ỹ va'e
anho ro'u vy — he'i.
6 Ha'e ramo ha'e kuery mbyte rupi SENHOR ombou mboi inharõve va'e,
ixu'upaarã. Ha'e ramo heta omano Israel kuery va'e regua.
7 Moisés-a py ha'e kuery oupa vy aipoe'i okuapy:
— Rojejavypa ra'e, mba'eta SENHOR rovai ha'e nderovai rupi oreayvu.
Ejerure ha'vy SENHOR pe ore kuerya gui oipe'apa aguã mboi — he'i ramo
Moisés ojerure ha'e kuery re.
8 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Ejapo ke peteĩ mboi inharõve va'e ra'angaa, ha'e eupi imoiny yvyra
po'i apy re. Ha'e gui ha'e javive oixu'u va'ekue ha'e nunga re oma'ẽ vy
oikove 'rã — he'i.
9 Ha'e ramo Moisés ojapo peteĩ mboi ra'angaa overa va'e gui, ha'e vy oupi
imoiny peteĩ yvyra po'i apy re. Ha'e gui amongue mboi oixu'u ramo overa
va'e guigua re oma'ẽ va'e okuera kuerei.[q]

Israel kuery oguata oje'oivyague

10 Ha'e gui Israel kuery oje'oipa vy Obote py ju ikuai.
11 Ha'e gui Obote gui oje'oi vy Ijé-Abarim py ju opyta okuapy, tekoa e'ỹa
Moabe rexei oĩ va'e py, kuaray oua katy.
12 Ha'e gui oje'oi vy Zerede yvy'ã guy py ju opyta.
13 Oje'oi jevy vy Arnom yakã rovai ju opyta okuapy, tekoa e'ỹa amorreu
kuery rekoa peve oo va'e py. Mba'eta Arnom yakã ma Moabe yvy apy'i
rupi oĩ, Moabe ha'e amorreu kuery rekoa mbyte py.
14 Ha'e nunga rupi ae SENHOR joe opu'ãa regua oĩa kuaxia re ipara oiny:
"Vaebe tekoa Sufa re oĩ va'e,
ha'e Arnom yakã yvýry yvy'ã guy ikuai va'e rupi,
15 ha'e gui yvyugua gui jaguejya rupi
jaguejyve 'rã Ar tekoa katy,
Moabe tekoa apy'ia py nhavaẽa peve."
16 Ha'e gui ma Beer katy ju oguata oje'oivy. Ha'e va'e ygua ma Moisés
pe SENHOR aipoe'iague: "Emboatypa heta va'e kuery, ha'e ramo ame'ẽ 'rã
yy", he'iague va'e.
17 Ha'e ramo pova'e mboraei rupi Israel kuery oporai okuapy:
— Tovu yy! Perovy'a ke mboraei rupi!
18 Yguarã huvixa kuery ojo'o va'ekue,
heta va'e kuery regua yvatekueve ojo'o va'ekue
yvyra py rive, popoka oguereko va'e py ae — he'i okuapy.

---

q 21.9 João 3.14-15

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e gui ma tekoa e'ỹa gui Matana katy ju oguata oje'oivy.
19 Matana gui ma Naaliel katy ju oje'oi, ha'e Naaliel gui ma Bamote katy,
20 ha'e Bamote gui ma yvy'ã guy Moabe yvy oĩ va'e katy ju oje'oi, Pisga
yvyty áry peve. Ha'e va'e apyte gui nhama'ẽ 'rã tekoa e'ỹa katy.

Deuteronômio 2.26-37

21 Ha'e gui ma Seom amorreu kuery ruvixaa py Israel kuery omondouka
ayvu reraarã. Ha'e vy aipoe'i:
22 — Oremboaxa uka ke ndeyvy rupi. Ndoropiai 'rã mba'ety ikuai va'e
rupi, neĩ uvaty rupi. Ygua gui voi ndoroy'ui 'rã. Roguata 'rã roje'oivy tape
iporãve rupi anho, ndeyvy rupi roaxapa peve — he'i uka.
23 Ha'e rami teĩ Seom nomboaxa ukai Israel kuery oyvy rupi. Ha'e rami
'rãgue py ojeupegua kuery omboatypa vy oje'oi Israel kuery ovaexĩ aguã
tekoa e'ỹa py. Jasa py ovaẽa py opu'ã okuapy Israel kuery rovai.
24 Teĩ Israel kuery ma kyxe py ojuka reta vy ipo'aka ijyvy re, Arnom yakã
guive Jaboque peve, Amom ramymino kuery rekoa peve. Ha'e va'e tekoa
apy'i rupi ikorapa va'e.
25 Ha'e rami vy Israel kuery ojopypa amorreu kuery retã ikuai va'ekue,
ha'e va'e py ju ikuai, Hesbom py ha'e ijyvýry tekoa'i ikuai va'e ha'e javi
rupi.
26 Mba'eta Hesbom tetã ma amorreu kuery ruvixa Seom openaaty ae. Ha'e
va'e ma Moabe pygua ruvixa yma guare re opu'ã vy ijyvy ojopypa va'ekue
Arnom yakã peve,
27 ijayvu kuaa va'e kuery aipoe'ia rami:
"Peju ke Hesbom tetã py! Pejapo ju,
pemoatyrõmba ju Seom opena atyrã.
28 Mba'eta Hesbom gui tata oẽ,
tataendy nhomombaarã oẽ Seom pegua tetã gui,
ha'e vy omomba Moabe kuery rekoa Ar,
ha'e Arnom yvýry yvy'ã re yvatekueve ikuai va'ekue ha'e javive.
29 Moabe kuery, nda'evei ete 'rã pẽvy!
Quemos pe pendekuai va'e, okanhygue ma peiko.
Mba'eta ojapo pendera'y kuery onhamba aguã rami,
ha'e penderajy kuery escravo-rã ogueraapa aguã rami,
amorreu kuery ruvixa Seom peguarã ae.
30 Ore kuery ma roitypa ma.
Okanhymba ete Hesbom guive Dibom peve.
Rombovaipa ma Nofa peve,
tata py roapypa Medeba peve."

Deuteronômio 3.1-11

31 Ha'e rami vy amorreu kuery yvy re ju Israel kuery hekoa.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

32 Ha'e va'e rire Jazer tetã re ju Moisés oexa pota uka ma ramo Israel
kuery ipo'aka hekoa ijyvýry ikuai va'e ha'e javi reve, amorreu kuery ha'e
py ikuai va'ekue oipe'apa vy.
33 Ha'e gui ojevypa ju vy oje'oi Basã tetã katy tape oo va'e rupi. Ha'e ramo
Basã pygua huvixa Ogue va'e ou ha'e kuery rovai, ojeupegua kuery ha'e
javi reve. Ha'e vy joe opu'ã okuapy Edrei py.
34 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Ekyje eme ha'e kuery gui, mba'eta xee amboaxa ma ndepo py,
huvixa ha'e ixupegua kuery ha'e javi, ijyvy voi. Ha'e kuery re pejapo 'rã
amorreu kuery ruvixa Seom Hesbom pygua re pejapoague rami ae — he'i.
35 Ha'e ramo ojuka reta okuapy, huvixa, ta'y kuery ha'e ixupegua kuery
ha'e javi. Ha'e kuery va'e regua neĩ peteĩ'i ma voi ndoo jepei. Ijyvy re
ipo'aka avi omba'erã.

Balaão-a py ayvu reraa kuery Balaque omondoukaague

22 1 Israel kuery ha'e gui oje'oipa vy opyta ju okuapy Moabe yvy
rupi Jordão rovaigua re, Jericó tetã rexei.
2 Ha'e gui ma Zipor ra'y Balaque oexapa va'ekue Israel kuery amorreu
kuery re ojapoague.[r]
3 Ha'e rami vy ha'e kuery gui Moabe kuery okyje vaipa okuapy, heta raxa
ramo. Nda'evei ete ikuai Israel kuery ou rã oexa vy.
4 Ha'e va'e jave ma Moabe pygua huvixa ma Zipor ra'y Balaque ae.
Ha'e rami vy Moabe pygua huvixa aipoe'i Midiã pygua kuery
yvatekueve pe:
— Aỹ ma ha'e kuery heta ete vy omomba 'rã oreyvýry ikuai va'e, vaka
nhuũ mba'ety rupi oĩ va'e ho'upaa rami avi — he'i.
5 Ha'e rami vy guembiguai kuery omondouka Beor ra'y Balaão oenoĩ
aguã. Ha'e va'e ma Eufrates yakã yvýry oiko Petor py, hetarã kuery ikuaia
py ae. Ha'e va'e pe aipoe'i uka:
— Aỹ ma peteĩ regua Egito yvy gui ou vy ojao'ipa ma okuapy yvy ha'e
javi. Ha'e kuery ma xerekoa renonde katy ae ju ikuai.
6 Ha'e gui aỹ ajerure ndevy: Eju na ha'e kuery re ndeayvu vai aguã, xegui
ipo'akapave ramo. Xapy'a rei rã ha'e kuery va'e regua ajuka vy aipe'apa 'rã
xeyvy gui, mba'eta xee aikuaa reroayvu porã va'ekue rei ayvu porãmby
ae 'rã ikuai, ha'e amongue re ndeayvu vai rire ma ayvu vaipy 'rã oiko —
he'i uka.
7 Ha'e ramo Moabe ha'e Midiã pygua yvatekueve oje'oi. Ngupive
ogueraa avi ijayvu vaia omboekovia aguã. Balaão-a py ovaẽmba ma vy
ixupe omombe'u okuapy Balaque ijayvuague ha'e javi.
8 Ha'e ramo Balaão aipoe'i ha'e kuery pe:

---

[r] **22.2** Balaque ma Moabe pygua huvixave.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Pepyta ke apy kova'e pyávy, ha'e gui aikuaa uka 'rã ambovaia,
SENHOR ijayvua rami vy ae — he'i ramo Balaão ro py Moabe pygua
yvatekueve opyta okuapy.
9 Ha'e gui Balaão-a py Nhanderuete ojekuaa vy aipoe'i:
— Marã ramigua tu kova'e avakue ndero py ikuai va'e?
10 Balaão ombovai Nhanderuete pe:
— Ha'e kuery ma Zipor ra'y Balaque Moabe pygua huvixa va'e ombou
va'ekue xereve ijayvu aguã. Ha'e vy aipoe'i xevy:
11 "Egito yvy gui ou va'ekue regua ojao'ipa ma okuapy yvy ha'e javi.
Aỹ ma eju na ha'e kuery re ndeayvu vai aguã. Xapy'a rei ha'e kuery re
xepo'aka nho 'rã xeyvy gui aipe'apa aguã rami", he'i va'ekue xevy.
12 Ha'e ramo Nhanderuete aipoe'i Balaão pe:
— Tereo eme ha'e kuery reve, ndeayvu vai eme guive heta va'e kuery
re. Mba'eta ha'e kuery ma ijayvu porãmby ae ikuai — he'i.
13 Ha'e gui ko'ẽgue Balaão opu'ã vy aipoe'i Balaque pegua yvatekueve
pe:
— Tapeo ju pendeyvy katy, mba'eta SENHOR naxemondoukai
penderupive — he'i.
14 Ha'e ramo Moabe pygua yvatekueve opu'ã vy oje'oi ju Balaque-a py.
Ha'e vy aipoe'i okuapy:
— Balaão rima ndouxei orereve — he'i okuapy.
15 Ha'e gui yvatekueve mboae ju Balaque omondouka, jypygua kuery
gui hetave ha'e omboetevepy va'e.
16 Ha'e va'e kuery ma Balaão-a py ovaẽ vy aipoe'i okuapy:
— Po rami ma Zipor ra'y Balaque ijayvu: "Ajerure ndevy: Emboare eme
xea py reju aguã,
17 mba'eta anhetẽ ete rojapo 'rã omboetepy. Ndeayvua ha'e javi tema 'rã
ajapo. Ha'e gui ajerure ndevy: Eju ke, ndeayvu vai kova'e kuery re", he'i
uka va'ekue ndevy.
18 Ha'e ramo Balaque pegua yvatekueve pe Balaão ombovai:
— Xevy pe Balaque ngoo prata ha'e ouro tynyẽ reve ome'ẽmba teĩ xee
mba'eve ndajapoi 'rã SENHOR Xeruete ojapo uka va'e e'ỹ vy, mba'emo
kyrĩ'i va'e e'ỹ vy tuvixa va'e teĩ.
19 Ha'e rami avi aỹ ajerure kova'e pyávy peẽ kuery pepyta aguã apy,
aikuaa aguã xapy'a rei xevy SENHOR omombe'uve rã — he'i.
20 Pyávy Balaão-a py SENHOR ojekuaa vy aipoe'i ixupe:
— Ha'e va'e avakue ndereraaxe vy ou ramo epu'ã, tereo ha'e kuery reve.
Ha'e rami teĩ rejapo 'rã xeayvua anho.[s]

---

[s] **22.20** Nhanderuete nomondoukaxei teĩ omondouka nho, mba'eta oikuaa vy Balaão ooxe etea (versículo 12). Ha'e gui Balaão ma oikuaa ma voi Nhanderuete nomondoukaxeia, teĩ oo nho Nhanderuete oipotaa rami e'ỹ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

SENHOR-a guigua anjo ha'e Balaão rymba mburika'i ojoko-jokoague

21 Ko'ẽmba jave Balaão opu'ã vy ombokupe áryguapa guymba
mburika'i, ha'e vy oo Moabe pygua yvatekueve reve.
22 Ha'e oo ramo Nhanderuete poxya hendy. Ha'e rami vy SENHOR-a
guigua anjo opyta tape henonde oo aguã py ojoko aguã. Ha'e rami jave
Balaão oguata ovy mburika'i áry. Hexeve oo avi mokoĩ hembiguai.
23 Ha'e gui henda mburika'i oexa SENHOR-a guigua anjo tape py opyta
ho'amy rã, opo py okyxe hyru gui oekyi va'ekue oguereko reve. Ha'e ramo
mburika'i ma tape gui ojepekuavo ovy vy mba'ety rupi ju oo oiny. Ha'e
ramo Balaão oinupã mburika'i tape rupi ae ju ojevy aguã.
24 Ha'e gui ma SENHOR-a guigua anjo ma peteĩ henda uvaty mbyte rupi
hi'aĩ, kora jovaive rupi oĩ va'e py.
25 Mburika'i ma SENHOR-a guigua anjo hi'aĩ rã oexa vy kora re ojekyty vy
oumbiri heravy Balaão retyma. Ha'e ramo Balaão ojeaive ju.
26 Ha'e gui henonde katy SENHOR-a guigua anjo oove vy peteĩ henda
ipo'i'ivea py ju hi'aĩ, ojepekuavo aguã ha'eve'ỹa py oiporu kuaa katy, neĩ
oiporu kuaa e'ỹa katy ma voi.
27 Ha'e gui mburika'i ma SENHOR-a guigua anjo hi'aĩ rã oexa vy ho'a oupy
Balaão guy rupi. Ha'e ramo Balaão ivai ete vy oinupãmba mburika'i yvyra
py.
28 Ha'e ramo SENHOR ojapo mburika'i ijayvu aguã rami. Ha'e vy aipoe'i
Balaão pe:
— Mba'e tu xee ajapo ndevy, mboapykue ma xenupãmba aguã?
29 Balaão ombovai mburika'i pe:
— Mba'eta xeavyky rei. Xepo py kyxe areko va'e rire aỹ'i ma voi rojuka
'rãgue — he'i.
30 Ha'e ramo mburika'i ijayvu Balaão pe:
— Xapy'a rei nda'u xee nerymba mburika'i e'ỹ ri aiko, xe'áry e'ỹ nda'u
reĩ, reikoa pukukue re aỹ peve? Xapy'a rei nda'u nami ae pa ndevy ajapo
jepi?
Ombovai vy
— Any ri — he'i.
31 Ha'e gui Balaão rexa SENHOR oipe'a ramo oexa SENHOR-a guigua
anjo tape py hi'aĩ rã, kyxe hyru gui oekyi va'ekue opo py oguereko reve.
Ha'e ramo oakã omboguejy vy ngova omovaẽ yvy re.
32 SENHOR-a guigua anjo aipoe'i ixupe:
— Mba'e re tu mboapykue ma reinupãmba mburika'i? Ne'exa, xee ma
nderovai guarã aju, mba'eta xerenonde rupi ha'eve'ỹa rami reiko.
33 Mburika'i ma xerexa vy ae mboapykue ma ojepekuavo xegui. Anhetẽ
ete ha'e rami e'ỹ va'e rire xee rojuka ma 'rãgue, ha'e rã nerymba ma aeja
'rãgue oikove reve — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

34 SENHOR-a guigua anjo pe Balaão ombovai:
— Ajejavy, mba'eta ndaikuaai kova'e tape py xejokoarã ne'aĩa. Ha'e rã
xapy'a rei rã ha'eve'ỹ va'e ri reikuaa ramo ma ajevy ju 'rã.
35 SENHOR-a guigua anjo ombovai:
— Tereo tema peva'e avakue reve. Ha'e rami teĩ xeayvua rami anho 'rã
ndeayvu — he'i ramo Balaão oo ju oiny Balaque pegua yvatekueve reve.
36 Ha'e gui Balaão ovaẽ ta maa Balaque oendu vy oẽ ovaexĩ aguã peteĩ
tetã Moabe regua Arnom yakã ovaẽa peve, oyvy apy peve ete.
37 Ha'e rami vy Balaque oporandu Balaão pe:
— Xee namondoukai ri ty'y xerembiguai kuery nerenoĩ aguã? Mba'e re
tu ndereju voi ri xea py? Xee nda'u nanemboete kuaai ri?
38 Balaão ombovai Balaque pe:
— Apy ma xee aĩ nerenonde py. Xapy'a rei nda'u xee ju aỹ ha'eve 'rã
xeayvu aguã mba'emo re rei? Ha'e rami 'rãgue py ayvu Nhanderuete xevy
omombe'u uka va'e rupi anho 'rã xeayvu — he'i.
39 Ha'e gui Balaque reve Balaão oo vy ovaẽ okuapy Quiriate-Huzote py.
40 Ha'e ramo Balaque ma vaka ha'e vexa'i ojuka uka vy ho'okue
omondouka Balaão pe ha'e hexeve yvatekueve ikuai va'e pe.
41 Ko'ẽgue Balaque Balaão ogueraa vy oguenoẽ heravy Bamote-Baal apyte
peve. Ha'e va'e gui ma Balaão oexa Israel kuery regua ha'e'i pyve ikuaia.

Balaão jypy'i Israel kuery ogueroayvu porãague

23 1 Ha'e ramo Balaão aipoe'i Balaque pe:
— Ejapo na sete altar xevy, ha'e vy ejuka sete toro ra'y ha'e
sete vexa'i — he'i ramo
2 Balaque ojapo Balaão ijayvuague. Peteĩ-teĩ altar áry Balaque ha'e Balaão
oapy peteĩ toro ra'y ha'e peteĩ vexa'i.
3 Ha'e gui Balaão aipoe'ive ju Balaque pe:
— Ndee ma epyta apy altar áry reapy va'ekue yvýry, ha'e rã xee ma
aa 'rã mombyry'i. Xapy'a rei SENHOR xererovaexĩ vy ou ramo ma aju vy
ndevy amombe'upa 'rã oexa uka va'e rei — he'i vy oẽ ovy peteĩ yvyty áry.
4 Ha'e gui Balaão reve Nhanderuete nhovaexĩ ouvy ramo aipoe'i ixupe:
— Xee ma sete altar ma ajapo ndevy, ha'e gui peteĩ-teĩ áry apy ma peteĩ
toro ra'y ha'e peteĩ vexa'i — he'i.
5 Ha'e ramo SENHOR ome'ẽ ayvu Balaão omombe'u va'erã. Ha'e vy
aipoe'i:
— Tereo ju Balaque-a py. Ha'e vy xeayvua rami ae 'rã ndeayvu — he'i.
6 Ha'e katy ju Balaão oo vy altar ikuaia py ovaẽ rã altar yvýry teri
Balaque hi'aĩ, Moabe pygua yvatekueve ha'e javi reve.
7 Ha'e ramo ayvu omombe'u vy aipoe'i:
— Balaque ma xereru ruka Arã gui,
Moabe pygua huvixa xerenoĩ kuaray ou katy yvyty oĩ va'e gui.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

"Eju na, Jacó ramymino kuery re ndeayvu vai aguã,
eju ndeayvu rei Israel kuery re", he'i uka.
8 Ha'e rami avi mba'exa tu xeayvu vai ta Nhanderuete nda'ijayvu vaia kuery re?
Mba'exa tu xeayvu rei ta SENHOR nda'ijayvu reia kuery re?
9 Mba'eta xee ma yvyty áry gui aexa Israel kuery,
yvy'ã xe'aĩa gui ama'ẽ ha'amy ha'e kuery re.
Ha'e vy xee aexa rã ha'e kuery ae'i ikuai va'e regua,
ha'e kuery pe "Yvy regua" nda'eai 'rã.
10 Mava'e ha'vy oipapa kuaa ta Jacó ramymino kuery yvy ku'i rami heta va'e,
mava'e oipapa kuaa ta Israel kuery heta va'e apy re'i voi?
Xee ma tamano heko porã va'e kuery rami,
ha'e kuery opaa rami avi tapa — he'i.
11 Ha'e ramo Balaque aipoe'i Balaão pe:
— Mba'e tu rejapo xere? Xee ma roenoĩ xerovaigua kuery re ndeayvu vai aguã, va'eri ndee ma reroayvu porã.
12 Ha'e rã ombovai:
— Xapy'a rei nda'u ayvu SENHOR omombe'u uka va'ekue rupi e'ỹ 'rã ri xeayvu? — he'i.

Balaão mokoĩguea Israel kuery ogueroayvu porãague

13 Ha'e ramo Balaque aipoe'i ixupe:
— Xee ajerure ndevy: Eju, amboae katy ju jaa xerupive, ha'e kuery rexa aguã py. Ha'e'i rupive ikuai va'e anho 'rã rexa, ha'e javi e'ỹ. Ha'e vy ndeayvu vai 'rã ha'e gui — he'i vy
14 Zofim regua nhuũndy rupi ju ogueraa, Pisga yvyty apyte áry. Ha'e py ma sete altar ju ojapo, ha'e peteĩ-teĩ áry oapy peteĩ toro ra'y ha'e peteĩ vexa'i.
15 Ha'e ramo Balaão aipoe'i Balaque pe:
— Epyta ke apy altar áry reapy va'ekue yvýry, ha'e rã xee ma aa ta pe'i py SENHOR reve aikuaa pota aguã — he'i.
16 Balaão-a py SENHOR ojekuaa ju vy ixupe ome'ẽ ayvu omombe'u va'erã. Ha'e vy aipoe'i:
— Tereo ju Balaque-a py. Xeayvua rami 'rã ndeayvu.
17 Ha'e gui Balaque oĩa py ojevy rã ho'ame teri altar yvýry. Hexeve ikuai avi Moabe pygua yvatekueve. Ha'e vy oporandu:
— Mba'e he'i SENHOR?
18 Ha'e ramo Balaão ayvu omombe'u vy aipoe'i:
— Epu'ã ke Balaque, rendu aguã.
Ndee Zipor ra'y, ejapyxaka xeayvu re.
19 Nhanderuete ma ava e'ỹ oiko ijapu aguã,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ava ra'y e'ỹ guive oiko nda'evei nho ju aguã.
Xapy'a rei nda'u ha'e nome'ẽi 'rã ri ome'ẽ 'rã va'ekue?
Ha'e ijayvu rire ndojapoi 'rã ri nda'u ha'e rami he'iague?
20 Ma'ẽ, ha'e ijayvu ha'e kuery aroayvu porã aguã re.
Ha'e gui ha'e ogueroayvu porãague ma xee nda'evei amboaxa rive aguã.
21 Mba'eta Jacó kuery re ha'e ndoexai mba'emo vai,
nonhembopy'ai guive Israel kuery omoingo axy aguã.
Ha'e kuery reve SENHOR tuuete oiko,
ha'e kuery mbyte gui onhendu nguvixave oguerovy'a okuapya regua.
22 Egito yvy gui Nhanderuete ogueraapa raka'e,
ha'e kuery ma toro ka'aguy regua rami 'rã imbaraete.
23 Mba'eta Jacó kuery rovai rupi mba'evykya nda'eve ranhei 'rã,
Israel kuery rovai mba'ekuaa ndovarei 'rã.
Aỹ ma Jacó ha'e Israel kuery re aipo'ea 'rã:
“Mba'emo iporã ete va'e ha'e kuery pe Nhanderuete ojapo!”
24 Ma'ẽ, ha'e kuery opu'ã 'rã guary kunha rami,
guary rami ete 'rã opu'ã.
Mba'eta nonhenoi 'rã guembia ho'upa e'ỹa ja,
ojuka va'ekue ruguy voi oy'u va'e — he'i.
25 Ha'e ramo Balaque aipoe'i Balaão pe:
— Ndeayvu vai eme ha'e kuery re, neĩ eroayvu porã eme guive.
26 Ha'e rã Balaão ombovai vy aipoe'i Balaque pe:
— Aipo nda'ei ri ty'y: “ SENHOR ijayvua ha'e javi ma xee ajapo 'rãe”, nda'ei ae ty'y ndevy?
27 Ha'e rami rã Balaque aipoe'ive ju Balaão pe:
— Neĩ ke eju, amboae katy jevy ta rogueraa. Xapy'a rei ma ha'e py Nhanderuete ojou porã 'rã ndeayvu vai aguã — he'i.
28 Ha'e rami vy Peor yvyty apyte peve ju Balaque ogueraa Balaão. Ha'e va'e gui ma tekoa e'ỹa ha'e javi ojekuaa 'rã.
29 Ha'e gui Balaão aipoe'i Balaque pe:
— Apy voi ke ejapo xevy sete altar, ha'e eapy ju sete toro ra'y ha'e sete vexa'i — he'i.
30 Balaão ijayvuague rami vy Balaque ojapo vy peteĩ-teĩ altar áry oapy peteĩ toro ra'y ha'e peteĩ vexa'i.

Balaão mboapykuea Israel kuery ogueroayvu porãague

24 1 Ha'e gui Balaão oikuaa ae ma SENHOR Israel kuery ogueroayvu porãxea. Ha'e rami vy ha'ekue rami e'ỹ ndooi ranhe imba'ekuaa aguã. Ha'e rami 'rãgue py tekoa e'ỹa katy oma'ẽ ho'amy.
2 Balaão oma'ẽ vy oexa Israel kuery peteĩ-teĩ regua ikuai va'e. Ha'e gui hexe ou Nhanderuete-a guigua Nhe'ẽ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ijayvu vy aipoe'i:
— Po rami ma Beor ra'y Balaão ijayvu,
ava mba'emo oexa porã va'e ayvu,
4 Nhanderuete hayvu oendu va'e ayvu ae.
Mba'eta Ipo'akapa va'e oexa uka va'e aexa vy
xerenapy'ã re aĩ reve ama'ẽ porã va'e.
5 Jacó kuery, oo pendekuaia va'e ma iporã va'e meme!
Israel kuery, penderekoa ma iporã ete!
6 Yvy'ãmbe reia rupi ojekuaa,
yvoty ty yakã yvýry onhotỹ mbyre rami,
yvyra sândalo rembypy SENHOR onhotỹ va'ekue rami,
yary yy yvýry rupi hi'aĩ va'e rami.
7 Ha'e kuery yryru py ndoatai 'rã yy,
mba'emo ra'yĩ onhotỹa rupi voi inhakỹ porã riae 'rã.
Ha'e kuery ruvixave ma Agague gui 'rã yvateve,
ipo'akaa voi omboetevepy.
8 Israel kuery Egito yvy gui Nhanderuete ogueru va'ekue ma
toro ka'aguy regua rami imbaraete va'e.
Ha'e vy omomba 'rã ngovaigua kuery yvy regua.
Omopẽmba 'rã ikãgue.
Ngu'y py onhyvõmba 'rã.
9 Ha'e kuery oguapy vy onheno 'rã guary rami,
ha'e guary kunha rami. Mava'e 'rã tu omomyĩ?
Ovy'a ete 'rã ha'e kuery reroayvu porãare,
ha'e rã ha'e kuery re ijayvu vai va'ekue ma ayvu vaipy ikuai
— he'i.
10 Ha'e ramo Balaão pe Balaque ipoxy raxa. Ha'e vy aipoe'i Balaão pe:
— Xee ma xerovaigua kuery pe ndeayvu vai aguã roenoĩ teĩ
mboapykue ma reroayvu porã.
11 Ha'e nunga rupi aỹ ma tereo ju ndero katy. Xee ma "Ndevy ame'ẽ 'rã
mba'emo porã" ha'e va'ekue ri aỹ SENHOR ojapo ma mba'eve rejopy e'ỹ
aguã rami — he'i.
12 Ha'e ramo Balaão ju aipoe'i Balaque pe:
— Ha'e rami avi nerembiguai kuery xea py remondouka va'ekue pe xee
aipo nda'ei ty'y:
13 "Xapy'a rei Balaque ngoo ouro ha'e prata tynyẽ reve xevy ome'ẽ teĩ
xee ma mba'eve ndajapoi 'rã SENHOR ojapo uka va'e e'ỹ vy, aroayvu porã
aguã, e'ỹ vy xeayvu vai aguã teĩ. SENHOR ijayvuague rupi ae 'rã xee
xeayvu", nda'ei ae ri ty'y?
14 Ha'e gui aỹ xee aa ju ta xeretarã kuery rekoa katy. Ha'e rami teĩ
enhemboja ranhe, ndevy amombe'u ta raka'eve rã ndevygua kuery re
kova'e kuery ojapo 'rãa — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jaxy-tata Jacó guigua re Balaão ijayvu ma voiague

15 Ha'e vy Balaão ayvu omombe'u vy aipoe'i:
— Po rami ma Beor ra'y Balaão ijayvu,
ava mba'emo oexa porã va'e ayvu,
16 Nhanderuete hayvu oendu va'e ayvu ae.
Mba'eta Yvateve ete va'e oikuaa uka va'e aikuaa va'e,
Ipo'akapa va'e oexa uka va'e aexa va'e,
ha'e xerenapy'ã re aĩ reve ama'ẽ porã va'e.
17 Ha'e gui peteĩ aexa teĩ aỹ'i oiko va'erã e'ỹ guive,
aexa teĩ ovaẽ rai'i va'erã e'ỹ.
Mba'eta peteĩ jaxy-tata oiko 'rã Jacó ramymino,
Israel kuery mbyte gui peteĩ ou 'rã po pygua revegua,
Moabe kuery akã rupi omopẽmba va'erã,
ha'e Sete ramymino kuery mombaarã.
18 Mba'eta Edom yvy re ipo'aka 'rã,
ngovaigua kuery Seir yvy re voi ipo'aka 'rã.
Ha'e rã Israel kuery ma imbaraetea rupi 'rã ikuai.
19 Mba'eta Jacó kuery mbyte gui oiko 'rã joe ipo'aka va'erã.
Ha'e va'e omomba 'rã peneretã rupi pekuave va'ekue-'ekue — he'i.
20 Ha'e gui Balaão amalequita kuery ju oexa vy ayvu omombe'uve. Ha'e vy aipoe'i:
— Amalequita kuery ma yvy regua kuery gui penderetave va'eri
opaa py ma penemokanhymbaa 'rã — he'i.
21 Oexa avi Queneu kuery. Ha'e vy ayvu omombe'u vy aipoe'i:
— Penderekoa ma oĩ porã ranhe,
nderaityrã itaova re rejapo va'ekue ri,
22 teĩ peẽ Queneu kuery penemombaa 'rã.
Raka'e peve 'rã tu? Assur pygua kuery pendereraapa 'rã escravo-rã — he'i.
23 Ayvu omombe'u teri vy aipoe'i:
— Haxy ete 'rã! Mava'e tu oikove 'rã
Nhanderuete ha'e nunga omoingo jave?
24 Mba'eta Quitim yvy gui kanoã guaxu py avakue ou vy
Assur ha'e Héber rupi voi nhombojexavai 'rã.
Ha'e rami teĩ ha'e kuery ae jevy 'rã omanomba — he'i.
25 Ha'e rire Balaão opu'ã vy ojepe'a ovy, oyvy katy ju ojevy. Balaque voi oo ju ouague rupi.

Peor pygua kuery ruete ramigua Baal ombojerovia okuapya py Finéias omombaague

25 1 Israel kuery Sitim py ikuai jave ha'e kuery omboypy Moabe pygua kunhague reve itavy rei okuapy aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Ha'e va'e kunhague oenoĩmba nguuete ra'angaa kuery pe rive mba'emo
ome'ẽa py. Ha'e ramo Israel kuery amboae kuery reve okaru okuapy aguã
oo vy kunhague ruete ra'angaa kuery renonde py rive 'rã guenapy'ã re
ikuai.
3 Peor pygua kuery ruete ramigua Baal re Israel kuery voi oje'oi ramo
SENHOR poxya hendy ha'e kuery rovai.
4 Ha'e rami vy SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Ejopypa ke heta va'e kuery ruvixa ikuai va'e, ha'e vy SENHOR
renonde ejyryvipypa imo'amy oka py, Israel kuerya gui xepoxya ojepe'a
aguã — he'i.
5 Ha'e ramo Moisés aipoe'i Israel kuery mongetaa kuery pe:
— Peteĩ-teĩ pejuka 'rã penderegua avakue Peor pygua ruete Baal re
oje'oi va'ekue — he'i.
6 Ha'e rami teĩ peteĩ ava Israel kuery va'e regua oo vy heta va'e kuery
ikuaia py ogueru peteĩ kunha Midiã pygua. Moisés oexaa py eteve
ogueru, ha'e Israel kuery ha'e javi oexa pavẽa py, ha'e kuery oguy
nhemboaty oĩaty renonde py ojae'opa teri okuapy jave.
7 Kunha va'e ogueru rã sacerdote Finéias oexa. Ha'e va'e ma Eleazar ra'y,
Arão ramymino ae. Ha'e rami vy heta va'e kuery mbyte gui ha'e opu'ã vy
peteĩ hu'y ojopy reve
8 oo oiny ava Israel regua rakykue, ngopy oike ovyague peve. Ha'e py ae
onhyvõ mokoĩve hyepy rupi, ava Israel regua ha'e kunha va'e voi. Ha'e
ramo opytu'u mba'emo vai Israel kuery mbyte rupi oiko va'ekue.
9 Mba'emo vai gui omano va'ekue ma vinte e quatro mil ha'e javi vy.
10 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:
11 — Eleazar ra'y Finéias, sacerdote Arão ramymino va'e rima ojapo
Israel kuery áry gui xepoxya opytu'u aguã rami. Mba'eta xere vy ae
oendu nda'evei etea ha'e kuery mbyte rupi. Ha'e rami vy ojapo Israel
kuery amomba e'ỹ aguã rami, nda'evei etea aendu teĩ.
12 Ha'e nunga rupi aipo're 'rã: "Aỹ ma ndereve ajapo 'rã xereve peteĩ rami
romoingo aguã" 're,
13 mba'eta hexeve, ha'e gui ha'e ndoikovei rire hamymino kuery jevy ikuai
va'e reve ajapo 'rã sacerdote ikuai aguã. Xee nguuete re ima'endu'a vy ae
oendu openaxea, ha'e rami vy ojao'i uka Israel kuery ojejavyague — he'i.
14 Midiã pygua kunha reve Israel regua ojuka pyre ma Salu ra'y Zimri.
Tuu ma Simeão regua kuery ruvixa.
15 Ha'e rã Midiã pygua kunha ojuka pyre ma Zur rajy Cosbi. Tuu ma Midiã
pygua huvixa oiko.
16 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
17 — Pemoingo axy 'rã Midiã pygua kuery pejukapa peve,
18 mba'eta ha'e kuery voi penemoingo axy va'ekue Peor py nguuete
ramigua pembojerovia aguã rami penembotavypaa py, ha'e gui gueindy

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Midiã pygua huvixa rajy Cosbi káuxa voi. Ha'e va'e ma ojukaa Peor py
mba'emo vai oiko jave.

Israel kuery oipapaa jevyague

26 1 Mba'emo vai oaxapa ma rire SENHOR ijayvu Moisés pe, ha'e
sacerdote Arão ra'y Eleazar pe. Ha'e vy aipoe'i:
2 — Pemboparapa ke Israel kuery ha'e javi rery, vinte ma'etỹ va'e guive
tujakue peve, peteĩ-teĩ tamoĩ kuery ro pygua ikuaia rami vy. Israel kuery
va'e regua pemboparapa 'rã joe opu'ã kuaa va'e ha'e javi — he'i.
3 Ha'e ramo Moisés ha'e sacerdote Eleazar ijayvu Israel kuery
yvatekueve pe. Moabe yvy ka'aguy e'ỹa py, Jordão yakã yvýry Jericó tetã
rexei ikuaia py ijayvu vy aipoe'i:
4 — Peipapa 'rã avakue vinte ma'etỹ va'e guive tujakue peve, Moisés pe
SENHOR ojapo ukaague rami vy, ha'e Israel kuery Egito gui oje'oi va'ekue
ha'e javi pe — he'i.
5 Ha'e gui Rúben ma Israel ra'y jypykue va'e. Rúben ramymino kuery
Enoque guigua ma enoquita, Palu ramymino kuery ma paluíta,
6 Hezrom ramymino kuery ma hezronita, Carmi ramymino kuery ma
carmita.
7 Ha'e va'e kuery ma Rúben ramymino meme. Ha'e kuery va'e regua
oipapaa rã quarenta e três mil e setecentos e trinta ha'e javi vy.
8 Palu ra'y ma Eliabe.
9 Eliabe ra'y kuery ma Nemuel, Datã ha'e Abirão. Ha'e gui Datã ha'e
Abirão ma heta va'e kuery oiporavo va'ekue ri opu'ã okuapy Moisés ha'e
Arão rovai Coré pegua kuery reve, SENHOR rovai ae opu'ãa py.
10 Ha'e va'e jave py yvy ojepe'a ramo Coré pegua kuery ho'apa raka'e. Ha'e
vy omanomba. Tata py ju duzentos e cinqüenta avakue omano raka'e.
Ha'e nungakue ma nhanheangu aguã oiko raka'e.
11 Ha'e rami teĩ Coré ra'y kuery ma nomanombai.
12 Ha'e gui Simeão ramymino kuery peteĩ-teĩ regua ikuai va'e ma po
rami hery: Nemuel ramymino kuery ma nemuelita, Jamim ramymino
kuery ma jaminita, Jaquim ramymino kuery ma jaquinita,
13 Zerá ramymino kuery ma zeraíta, Saul ramymino kuery ma saulita.
14 Ha'e va'e kuery ma Simeão ramymino meme, vinte e dois mil e
duzentos ha'e javi vy ikuai.
15 Ha'e gui Gade ramymino kuery ju. Zefom ramymino kuery ma
zefonita, Hagi ramymino kuery ma hagita, Suni ramymino kuery ma
sunita,
16 Ozni ramymino kuery ma oznita, Eri ramymino kuery ma erita,
17 Arodi ramymino kuery ma arodita, Areli ramymino kuery ma arelita.
18 Ha'e va'e kuery ma Gade ramymino kuery meme. Ha'e kuery va'e regua
oipapaa rã quarenta mil e quinhentos ha'e javi vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Ha'e gui Judá ramymino kuery ma Er ha'e Onã. Ha'e va'e kuery ma
Canaã yvy re omano va'ekue.
20 Ha'e rami vy Judá ramymino kuery peteĩ-teĩ regua ikuai va'e ma po
rami hery: Selá ramymino kuery ma selaíta, Perez ramymino kuery ma
perezita, Zera ramymino kuery ma zeraíta,
21 Perez ra'y Hezrom ramymino kuery ma hezronita, ha'e rã Hamul
ramymino kuery ma hamulita.
22 Ha'e va'e kuery ma Judá ramymino kuery meme. Ha'e kuery va'e regua
oipapaa rã setenta e seis mil e quinhentos ha'e javi vy.
23 Ha'e gui Issacar ra'y kuery ju peteĩ-teĩ regua ikuai va'e ma po rami
hery: Tola ramymino kuery ma tolaíta, Puva ramymino kuery ma puvita,
24 Jasube ramymino kuery ma jasubita, Sinrom ramymino kuery ma
sinronita.
25 Ha'e va'e kuery ma Issacar ramymino kuery meme. Ha'e va'e kuery
oipapaa rã sessenta e quatro mil e trezentos ha'e javi vy.
26 Ha'e gui Zebulom ra'y kuery ju peteĩ-teĩ regua ikuai va'e ma po rami
hery: Serede ramymino kuery ma seredita, Elom ramymino kuery ma
elonita, Jaleel ramymino kuery ma jaleelita.
27 Ha'e va'e kuery ma Zebulom ramymino kuery meme. Ha'e kuery va'e
regua oipapaa rã sessenta mil e quinhentos ha'e javi vy.
28 Ha'e gui José ra'y kuery ju peteĩ-teĩ regua ma Manassés ha'e Efraim.
29 Manassés ramymino kuery Maquir guigua ma maquirita, Maquir ra'y
ma Gileade, ha'e Gileade ramymino kuery ma gileadita.
30 Ha'e gui Gileade ramymino kuery Jezer ramymino kuery ma jezerita,
Heleque ramymino kuery ma helequita,
31 Asriel ramymino kuery ma asrielita, Siquém ramymino kuery ma
siquemita,
32 Semida ramymino kuery ma semidaíta, Hefer ramymino kuery ma heferita.
33 Hefer ra'y Zelofeade ma ta'y e'ỹ va'e, tajy kuery anho ikuai. Zelofeade
rajy kuery ma Macla, Noa, Hogla, Milca e Tirza.
34 Ha'e va'e kuery ma Manassés ramymino kuery. Ha'e kuery va'e regua
oipapaa rã cinqüenta e dois mil e setecentos ha'e javi vy.
35 Ha'e gui Efraim ra'y kuery peteĩ-teĩ ikuai va'e ma po rami hery:
Sutela ramymino kuery ma sutelaíta, Bequer ramymino kuery ma
bequerita, Taã ramymino kuery ma taanita.
36 Ha'e gui Sutela ra'y Erã va'e ramymino kuery ma eranita ae.
37 Ha'e va'e kuery ma Efraim ramymino kuery meme. Ha'e kuery va'e
regua oipapaa rã trinta e dois mil e quinhentos ha'e javi vy. Ha'e va'e
kuery ma José ramymino kuery meme, peteĩ-teĩ regua ikuaia rami.
38 Ha'e gui Benjamim ramymino kuery peteĩ-teĩ regua ikuai va'e ma po
rami hery: Bela ramymino kuery ma belaíta, Asbel ramymino kuery ma
asbelita, Airão ramymino kuery ma airamita,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

39 Sufã ramymino kuery ma sufamita, Hufã ramymino kuery ma hufamita.
40 Bela ra'y kuery ma Arde ha'e Naamã. Arde ramymino kuery ma ardita,
Naamã ramymino kuery ma naamanita.
41 Ha'e va'e kuery ma Benjamim ramymino kuery meme. Ha'e kuery va'e
regua oipapaa rã quarenta e cinco mil e seiscentos ha'e javi vy.
42 Ha'e gui Dã ramymino kuery peteĩ-teĩ regua ikuai va'e ma po
rami hery: Suão ramymino kuery ma suamita. Ha'e va'e kuery ma Dã
ramymino kuery kuery, peteĩ-teĩ regua ikuaia rami.
43 Ha'e gui suamita kuery va'e regua ma oipapaa rã sessenta e quatro mil
e quatrocentos ha'e javi vy.
44 Ha'e gui Aser ra'y kuery ju peteĩ-teĩ regua ikuai va'e ma po rami
hery. Imna ramymino kuery ma imnaíta, Isvi ramymino kuery ma isvita,
Berias ramymino kuery ma beriaíta.
45 Berias ra'y Héber ramymino kuery ma heberita, ha'e rã Malquiel
ramymino kuery ma malquielita.
46 Ha'e gui Aser rajy rery ma Sera.
47 Ha'e va'e kuery ma Aser ramymino kuery meme. Ha'e kuery va'e regua
oipapaa rã cinqüenta e três mil e quatrocentos ha'e javi vy.
48 Ha'e gui Naftali ra'y kuery peteĩ-teĩ regua ikuai va'e ma po rami:
Jazeel ramymino kuery ma jazeelita, Guni ramymino kuery ma gunita,
49 Jezer ramymino kuery ma jezerita, Silém ramymino kuery ma silemita.
50 Ha'e va'e kuery ma Naftali ramymino kuery meme. Ha'e kuery va'e
regua oipapaa rã quarenta e cinco mil e quatrocentos ha'e javi vy.
51 Ha'e va'e kuery ma Israel kuery va'e regua oipapaa rã seiscentos e um
mil setecentos e trinta ha'e javi vy.

Ha'e kuery yvyrã omboja'o-ja'o aguã re ijayvua

52 SENHOR aipoe'i Moisés pe:
53 — Ha'e kuery pe ma remboja'o 'rã yvy imba'erã, peipapa rã peteĩ-teĩ
regua mbovy pa ikuaia rami vy.
54 Ha'e gui hetave va'e regua pe ma yvy tuvixave 'rã pemboaxa. Ha'e rã
mboapy'ive va'e regua pe ma ruxãve'i 'rã remboaxa. Peteĩ-teĩ regua mbovy
pa ikuaia rami vy 'rã remboaxa ijyvyrã.
55 Yvy pemboja'o 'rã xorte pexa vy. Tamoĩ kuery regua rery pexaa rami vy
ha'e kuery ojopy 'rã oyvyrã.
56 Xorte pexa vy 'rãe pemboja'opa peteĩ-teĩ regua pe, hetave va'e pe, ha'e
mboapy'ive va'e pe voi.

Levita kuery ju oipapaa ague

57 Pova'e kuery ma levita kuery va'e regua oipapa pyre, peteĩ-teĩ regua
ikuaia rami: Gérson ramymino kuery ma gersonita, Coate ramymino
kuery ma coatita, Merari ramymino kuery ma merarita.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

58 Pova'e kuery voi ma Levi ramymino kuery ikuai: libnita, hebronita,
malita, musita ha'e coreíta kuery regua. Coate ra'y ma Anrão.
59 Anrão ra'yxy ma Levi ramymino Joquebede, Egito yvy re ae oiko
va'ekue. Ha'e va'e ma oguereko'i Anrão ra'y kuery Arão ha'e Moisés, ha'e
gui ha'e kuery reindy Miriã.
60 Arão ra'y kuery ma Nadabe, Abiú, Eleazar ha'e Itamar.
61 Nadabe ha'e Abiú ma omano va'ekue, tata ha'eve'ỹa ramigua SENHOR
renonde py ogueruague re.
62 Ha'e va'e kuery regua oipapaa rã vinte e três mil, avakue peteĩ jaxy
va'e guive tujakue peve. Ha'e va'e kuery ma Israel kuery mboae reve
ndoipapaai, mba'eta ha'e kuery pe ma nome'ẽai ijyvyrã amboae kuery
reve.
63 Ha'e va'e kuery ha'e javi ma Moisés ha'e sacerdote Eleazar oipapa
va'ekue. Moabe yvy ka'aguy e'ỹa py oipapa Israel kuery, Jordão yakã
yvýry, Jericó tetã rexei ikuai jave.
64 Ha'e va'e kuery regua peteĩve ma voi jipovei Moisés ha'e sacerdote Arão
oipapa ypy va'ekue, Sinai regua tekoa e'ỹa py Israel kuery ikuai jave,
65 SENHOR "Ha'e kuery omanomba 'rã tekoa e'ỹa py" he'i rire. Ha'e rami
rire peteĩve ma voi ndoikovei, Jefoné ra'y Calebe e'ỹ vy, ha'e gui Num ra'y
Josué guive.

Zelofeade rajy kuery oyvyrã ojopy aguã re ijayvua

27 1 Ha'e gui ou okuapy Zelofeade rajy kuery. Zelofeade ma Hefer
ra'y, Hefer ma Gileade ra'y, Gileade ma Maquir ra'y, Maquir ma
Manassés ra'y, Manassés ma José ra'y. Po rami ma tajy kuery rery: Macla,
Noa, Hogla, Milca ha'e Tirza.
2 Ha'e gui ha'e va'e kuery ma Moisés renonde py ojexa uka okuapy,
sacerdote Eleazar, huvixa kuery ha'e heta va'e kuery renonde py, oguy
nhemboaty oĩaty rokẽ py onhemboatya py. Ha'e vy aipoe'i okuapy:
3 — Ore kuery ru ma omano karamboae tekoa e'ỹa py teĩ SENHOR rovai
Coré pegua kuery opu'ã okuapy va'e revegua e'ỹ. Ha'e ae ojejavyague re
omano raka'e. Ta'y e'ỹ re guive omano.
4 Mba'e re tu ha'vy oreru rery pembogue ta ri hetarã kuery mbyte gui,
ta'y kuery nda'ipoia káuxa rive? Eme'ẽ avi na oreyvyrã, oreru ryvy kuery
oguerekoa rami avi — he'i okuapy.
5 Ha'e va'e kunhague ojerurea Moisés omboaxa SENHOR renonde py.
6 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Moisés pe:
7 — Zelofeade rajy kuery ma ha'evea rupi meme ojerure. Ha'e nunga
rupi ha'e kuery pe voi peme'ẽ 'rã ijyvyrã, tuu ryvy kuery pe rami avi. Tajy
kuery pe 'rã peme'ẽ tuu yvykue.
8 Ndeayvu 'rã Israel kuery pe. Ha'e vy aipo're: "Amongue ta'y e'ỹ re omano
ri ramo imba'ekue peme'ẽ 'rã tajy pe ae.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ha'e rã tajy ndoikoi ramo imba'ekue peme'ẽ 'rã tyvykue pe.
10 Ha'e rã tyvy kuery ndoikoi ri ramo imba'ekue peme'ẽ 'rã tuu ryvy kuery pe.
11 Ha'e rã guyvy kuery ndoguerekoi ri ramo imba'ekue peme'ẽ 'rã penetarã kuery ae'ive pe imba'erã", 're 'rã — he'i.
Ha'e va'e ma Israel kuery rekorã SENHOR oeja va'ekue, Moisés pe ojapo ukaague rami vy.

Deuteronômio 3.23-29

12 Ha'e va'e rire SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Eẽ ke kova'e yvyty Abarim apyte peve, yvy Israel kuery pe ame'ẽ va'e rexa aguã.
13 Ha'e va'e rexa ma rire nenhe'ẽ ju 'rã heraa neramoĩ kuerya py, nderyke'y Arão nhe'ẽ heraa ague rami avi.
14 Mba'eta Zim regua tekoa e'ỹa py heta va'e kuery opu'ãmba rei jave peẽ voi naxenhe'ẽ rendui va'ekue, ha'e vy ha'e kuery oexaa py ndapexa ukai xeky'a e'ỹ va'ea, yy peme'ẽa py — he'i. Ha'e va'e yy ma Meribá pygua, Cades katy'i, Zim regua tekoa e'ỹa py.
15 Ha'e ramo Moisés aipoe'i SENHOR pe:
16 — Ndee SENHOR pavẽ rekoverã me'ẽa, ha'e pavẽ rekove re repena va'e, emoĩ peteĩ ava kova'e kuery re opena va'erã,
17 ha'e kuery renonde rupi ojepe'a ha'e ojevy va'erã, ha'e ha'e kuery oje'oi ha'e ojevya rupi oguereko va'erã, SENHOR pegua kuery vexa'i ija e'ỹ va'e rami rive ikuai e'ỹ aguã — he'i.

Moisés rekovia Josué ju omoĩague

18 SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Eraa ha'vy Num ra'y Josué, ha'e emoĩ ndepo hexe, mba'eta ha'e va'e re ma Nhe'ẽ oĩ.
19 Rexa uka 'rã sacerdote Eleazar ha'e heta va'e kuery ha'e javi renonde py. Ha'e kuery oexaa py eme'ẽ ojapo va'erã.
20 Ixupe ju 'rã remboaxa ndepo'akaa regua, Israel kuery ha'e javi onhe'ẽ rendu aguã.
21 Ha'e jevy 'rã ojexa uka sacerdote Eleazar pe, SENHOR renonde py oikuaa pota aguã Urim oexaa rupi. Mba'eta sacerdote ijayvua rami meme 'rã ha'e kuery oje'oi ha'e ojevy okuapy, Josué ha'e Israel kuery ha'e javi — he'i.
22 Ha'e ramo Moisés ojapo SENHOR ojapo ukaa rami. Ha'e vy Josué ogueraa vy oexa uka sacerdote Eleazar pe heta va'e kuery pavẽ oexaa py.
23 Hexe opo omoĩ vy ome'ẽ ojapo va'erã, Moisés pe SENHOR ijayvuague rami vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Êxodo 29.38-42

28 1 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
2 — Ndeayvu ke Israel kuery pe. Ha'e vy aipo're: Pepena 'rã
mba'emo xevy peme'ẽ aguã, peme'ẽ aguã ára py porã, mba'emo aju guigua
mba'e, mba'emo peapy va'erã, heakuã porã va'e guive.
3 Pova'e ae 'rã ko'ẽ nhavõ SENHOR pe peapy vy peme'ẽ va'erã: mokoĩ vexa'i
ra'y peteĩ ma'etỹ va'e, ivaikue rei e'ỹ va'e. Ha'e va'e ma peapy vy peme'ẽ
jepi 'rã.
4 Peteĩ vexa'i ra'y ma peme'ẽ 'rã aje'ive'i reve, ha'e rã amboae ma ka'a'ru'i
jave guarã.
5 Peteĩ ryru trigo iporãve va'e avi 'rã peru mba'emo aju guigua ome'ẽ
mbyrã, peteĩ ryru azeite onhami mbyre reve pemoirũ vy pemoapomo
va'ekue reve.
6 Ha'e va'e ma peapy vy peme'ẽ jepi 'rã Sinai yvyty py oejaague rami vy,
heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã.
7 Peteĩ-teĩ vexa'i ra'y reve penhoẽ avi 'rã peteĩ ryru iro va'e. Henda iky'a
e'ỹ va'e py 'rã peme'ẽ SENHOR pe.
8 Ha'e rã amboae vexa'i ra'y ma ka'aru'i jave 'rã peme'ẽ. Aje'ive'i reve guarã
peme'ẽa rami ae avi 'rã peme'ẽ ju mba'emo aju guigua, iro va'e penhoẽ
reve. Peapy vy 'rã peme'ẽ, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã.
9 — Ha'e rã sábado ára py ma peme'ẽ 'rã mokoĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ
va'e, ivaikue rei e'ỹ va'e, ha'e gui mokoĩ ryru trigo iporãve va'e azeite reve
omoapomo mbyre. Mba'emo aju guigua peme'ẽ 'rã iro va'e penhoẽ reve.
10 Ha'e va'e ma sábado nhavõ peapy vy peme'ẽ va'erã, ko'ẽ nhavõ mba'emo
peme'ẽ ha'e penhoẽ va'e áryve.
11 — Ha'e gui jaxy nhavõ ijypy'ia ára py ma SENHOR pe peapy vy
peme'ẽ 'rã mokoĩ toro ra'y, peteĩ vexa'i ha'e sete vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ
va'e, ivaikue rei e'ỹ va'e.
12 Toro ra'y reve peme'ẽ avi 'rã mba'emo aju guigua mboapy ryru trigo
iporãve va'e azeite reve omoapomo mbyre. Ha'e rã vexa'i reve ma
mba'emo aju guigua peme'ẽ 'rã mokoĩ ryru trigo iporãve va'e azeite reve
omoapomo mbyre.
13 Vexa'i ra'y reve ma mba'emo aju guigua peme'ẽ 'rã peteĩ ryru trigo
iporãve va'e azeite reve omoapomo mbyre. Ha'e va'e ma peapy vy peme'ẽ
'rã, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã.
14 Toro ra'y reve penhoẽ 'rã mokoĩ ryru vinho, ha'e rã vexa'i reve ma peteĩ
ryru raxa'i 'rã penhoẽ, ha'e gui vexa'i ra'y reve ma peteĩ ryru ete'i 'rã
penhoẽ. Ha'e va'e ma jaxy pyaua ára ojeupity nhavõ peme'ẽ 'rã peapy vy,
ma'etỹ mbukukue re.
15 Ko'ẽ nhavõ peru avi 'rã peteĩ kavara ava jejavya regua SENHOR pe
peapy vy peme'ẽ va'erã, mba'emo penhoẽ va'e reve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 — Ha'e gui jaxy jypy'igua re catorze araa py ma oiko 'rã SENHOR
pegua ngaru Páscoa regua.
17 Ha'e va'e jaxy re quinze araa py ma pejapo 'rã ngaru. Sete ára re 'rã
mbojape pe'u pekuapy imbovua revegua e'ỹ.
18 Ijypya ára oiko 'rã nhemboaty iky'a e'ỹ va'e. Neĩ peteĩve ma
napemba'eapoi 'rã.
19 SENHOR pe peapy vy peme'ẽ 'rã mokoĩ toro ra'y, peteĩ vexa'i ha'e sete
vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e, ivaikue rei e'ỹ va'e meme.
20 Mba'emo aju guigua peme'ẽ 'rã azeite reve omoapomo mbyre. Toro ra'y
reve peme'ẽ 'rã mboapy ryru trigo iporãve va'e gui pejapo va'ekue, ha'e rã
vexa'i ava reve ma mokoĩ ryru gui,
21 ha'e gui sete vexa'i ra'y ikuai va'e regua peteĩ-teĩ reve 'rã peme'ẽ peteĩ
ryru gui pejapo va'ekue.
22 Peme'ẽ avi 'rã peteĩ kavara ava jejavya regua, pejejavyague pejao'i uka aguã.
23 Ha'e nunga ha'e javi 'rã peme'ẽ, aje'ive'i reve mba'emo peapy vy peme'ẽ
va'ety reve.
24 Ha'e rami vy sete ára re, ko'ẽ nhavõ peme'ẽ 'rã mba'emo aju guigua
peapy vy, heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã. Ko'ẽ nhavõ mba'emo
peapy vy peme'ẽ va'e reve ha'e va'e peme'ẽ avi 'rã, mba'emo penhoẽ reve.
25 Ha'e gui sete araa py ju 'rã pejapo nhemboaty iky'a e'ỹ va'e. Neĩ peteĩve
ma napemba'eapoi 'rã.
26 — Ha'e gui mba'emo aju jypy'igua ára py ju 'rã pejapo nhemboaty
iky'a e'ỹa va'e, mba'emo aju pyau guigua SENHOR pe peru aguã, ngaru
semana regua ojeupity jave. Neĩ peteĩve ma napemba'eapoi 'rã.
27 Ha'e va'e jave py pova'e 'rã peapy vy peme'ẽ heakuã porã rã SENHOR
ojou porã aguã: mokoĩ toro ra'y, peteĩ vexa'i ava ha'e sete vexa'i ra'y peteĩ
ma'etỹ va'e meme.
28 Mba'emo aju guigua peme'ẽ avi 'rã azeite reve omoapomo mbyre. Toro
ra'y reve guarã pejapo 'rã mboapy ryru trigo iporãve va'e gui, ha'e rã
vexa'i ava reve guarã ma mokoĩ ryru gui.
29 Sete vexa'i ra'y va'e regua peteĩ-teĩ reve guarã ma pejapo avi 'rã peteĩ
ryru gui.
30 Peteĩ kavara ava peme'ẽ avi 'rã pejejavyague pejao'i uka aguã.
31 Ha'e nunga ha'e javi 'rã peme'ẽ, ko'ẽ nhavõ mba'emo peapy vy peme'ẽ
va'e reve, mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoẽ va'e reve. Ivaikue rei
e'ỹ va'e meme 'rã peru.

SENHOR pegua ngaru mboae oiko jave py mba'emo ome'ẽ va'erã re ijayvuague

29 1 — Ha'e gui sete jaxya re, jypy'igua ára py ma pejapo 'rã
nhemboaty iky'a e'ỹ va'e. Neĩ peteĩve ma napemba'eapoi 'rã. Pẽvy
oiko 'rã mimby guaxu pemonhe'ẽ aguã ára.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Ha'e va'e jave py pova'e nunga peme'ẽ 'rã peapy vy, heakuã porã rã
SENHOR ojou porã aguã: peteĩ toro ra'y, peteĩ vexa ava ha'e sete vexa'i ra'y
peteĩ ma'etỹ va'e, ivaikue rei e'ỹ va'e meme.
3 Mba'emo aju guigua peme'ẽ avi 'rã azeite reve omoapomo mbyre. Toro
ra'y reve guarã ma mboapy ryru trigo iporãve va'e gui 'rã pejapo, ha'e rã
vexa ava reve guarã ma mokoĩ ryru gui 'rã.
4 Ha'e gui sete vexa'i ra'y peteĩ-teĩ reve guarã ma peteĩ ryru gui 'rã pejapo.
5 Peteĩ kavara peme'ẽ avi 'rã jejavya regua, pejejavyague pejao'i uka aguã.
6 Ha'e va'e jaxy re mba'emo peapy vy peme'ẽ va'e reve 'rã peme'ẽ, mba'emo
aju guigua reve, ko'ẽ nhavõ mba'emo peapy vy mba'emo aju guigua ha'e
penhoẽ va'e regua reve. Ombopara pyre oĩa rami vy peme'ẽ 'rã heakuã
porã rã SENHOR ojou porã aguã.
7 — Ha'e gui sete jaxya re dez araa py ma pejapo ju 'rã nhemboaty
iky'a e'ỹ va'e. Penenhe'ẽ py pejexavaia rupi 'rã pendekuai. Neĩ peteĩve ma
napemba'eapoi 'rã.
8 Pova'e ma peapy vy peme'ẽ 'rã heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã:
peteĩ toro ra'y, peteĩ vexa ava, ha'e gui sete vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e,
ivaikue rei e'ỹ va'e meme.
9 Mba'emo aju guigua peme'ẽ 'rã azeite reve omoapomo mbyre: toro ra'y
reve guarã ma mboapy ryru trigo iporãve va'e gui pejapo 'rã, ha'e gui
vexa'i ava reve guarã ma mokoĩ ryru gui 'rã.
10 Ha'e rã sete vexa'i ra'y ikuai va'e regua peteĩ-teĩ reve guarã ma peteĩ'i
ryru gui 'rã pejapo.
11 Peme'ẽ avi 'rã peteĩ kavara ava jejavya regua. Ha'e va'e peme'ẽ avi
'rã jejavya regua ko'ẽ nhavõ peme'ẽ va'e reve, ha'e mba'emo peapy va'e,
mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoẽ jepi va'e reve.
12 — Sete jaxya re quinze araa py ma teĩgue ju 'rã oiko nhemboaty iky'a
e'ỹ va'e. Neĩ peteĩve ma napemba'eapoi 'rã. Sete ára re 'rã pejapo ngaru
SENHOR pe.
13 Pova'e ma peapy vy peme'ẽ 'rã heakuã porã rã SENHOR ojou porã aguã:
mboapy toro ra'y, mokoĩ vexa ava, ha'e gui catorze vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ
va'e, ivaikue rei e'ỹ va'e meme.
14 Mba'emo aju guigua peme'ẽ 'rã azeite reve omoapomo mbyre: mboapy
toro ra'y peteĩ-teĩ reve guarã ma mboapy ryru trigo iporãve va'e gui
pejapo 'rã, ha'e gui mokoĩ vexa'i ra'y peteĩ-teĩ reve guarã ma mokoĩ ryru
gui 'rã pejapo.
15 Ha'e rã catorze vexa'i ra'y peteĩ-teĩ reve guarã ma peteĩ'i ryru gui 'rã
pejapo.
16 Peteĩ kavara peme'ẽ avi 'rã jejavya regua, ko'ẽ nhavõ mba'emo peapy
va'e reve, mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoẽ va'e reve.
17 — Ha'e gui mokoĩ araa py ma peme'ẽ 'rã doze toro ra'y, mokoĩ vexa'i
ava ha'e catorze vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e, ivaikue rei e'ỹ va'e meme.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Toro ra'y, vexa'i ava ha'e vexa'i ra'y kuery reve guarã ma peme'ẽ avi 'rã
mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoẽ va'e. Peteĩ-teĩ mymba regua
mbovy pa ikuaia rami vy peme'ẽ 'rã hexeve guarã, ayvu oeja pyre rami
vy.
19 Peteĩ kavara peme'ẽ avi 'rã jejavya regua, ko'ẽ nhavõ mba'emo peapy
va'e reve, mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoẽ va'e reve.
20 — Ha'e gui mboapy araa py ma peme'ẽ 'rã onze toro ra'y, mokoĩ
vexa'i ava ha'e catorze vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e, ivaikue rei e'ỹ va'e
meme.
21 Toro ra'y, vexa'i ava ha'e vexa'i ra'y kuery reve guarã ma peme'ẽ avi 'rã
mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoẽ va'e. Peteĩ-teĩ mymba regua
mbovy pa ikuaia rami vy peme'ẽ 'rã hexeve guarã, ayvu oeja pyre rami
vy.
22 Peteĩ kavara peme'ẽ avi 'rã jejavya regua, ko'ẽ nhavõ mba'emo peapy
va'e reve, mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoẽ va'e reve.
23 — Ha'e gui irundy araa py ma peme'ẽ 'rã dez toro ra'y, mokoĩ vexa'i
ava ha'e catorze vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e, ivaikue rei e'ỹ va'e meme.
24 Toro ra'y, vexa'i ava ha'e vexa'i ra'y kuery reve guarã ma peme'ẽ avi 'rã
mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoẽ va'e. Peteĩ-teĩ mymba regua
mbovy pa ikuaia rami vy peme'ẽ 'rã hexeve guarã, ayvu oeja pyre rami
vy.
25 Peteĩ kavara peme'ẽ avi 'rã jejavya regua, ko'ẽ nhavõ mba'emo peapy
va'e reve, mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoẽ va'e reve.
26 — Ha'e gui peteĩ nhiruĩ araa py ma peme'ẽ 'rã nove toro ra'y, mokoĩ
vexa'i ava ha'e catorze vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e, ivaikue rei e'ỹ va'e
meme.
27 Toro ra'y, vexa'i ava ha'e vexa'i ra'y kuery reve guarã ma peme'ẽ avi 'rã
mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoẽ va'e. Peteĩ-teĩ mymba regua
mbovy pa ikuaia rami vy peme'ẽ 'rã hexeve guarã, ayvu oeja pyre rami
vy.
28 Peteĩ kavara peme'ẽ avi 'rã jejavya regua, ko'ẽ nhavõ mba'emo peapy
va'e reve, mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoẽ va'e reve.
29 — Ha'e gui mboapy meme araa py ma peme'ẽ 'rã oito toro ra'y, mokoĩ
vexa'i ava ha'e catorze vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e, ivaikue rei e'ỹ va'e
meme.
30 Toro ra'y, vexa'i ava ha'e vexa'i ra'y kuery reve guarã ma peme'ẽ avi 'rã
mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoẽ va'e. Peteĩ-teĩ mymba regua
mbovy pa ikuaia rami vy peme'ẽ 'rã hexeve guarã, ayvu oeja pyre rami vy.
31 Peteĩ kavara peme'ẽ avi 'rã jejavya regua, ko'ẽ nhavõ mba'emo peapy
va'e reve, mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoẽ va'e reve.
32 — Ha'e gui sete araa py ma peme'ẽ 'rã sete toro ra'y, mokoĩ vexa'i ava
ha'e catorze vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e, ivaikue rei e'ỹ va'e meme.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

33 Toro ra'y, vexa'i ava ha'e vexa'i ra'y kuery reve guarã ma peme'ẽ avi 'rã
mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoẽ va'e. Peteĩ-teĩ mymba regua
mbovy pa ikuaia rami vy peme'ẽ 'rã hexeve guarã, ayvu oeja pyre rami
vy.
34 Peteĩ kavara peme'ẽ avi 'rã jejavya regua, ko'ẽ nhavõ mba'emo peapy
va'e reve, mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoẽ va'e reve.
35 — Ha'e gui oito araa py ma pejapo 'rã nhemboaty iky'a e'ỹ va'e. Neĩ
peteĩve ma napemba'eapoi 'rã.
36 Ha'e rami vy peapy vy peme'ẽ 'rã peteĩ toro ra'y, peteĩ vexa ava ha'e
sete vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e, ivaikue rei e'ỹ va'e meme, heakuã porã
rã SENHOR ojou porã aguã.
37 Toro ra'y reve guarã, vexa'i ava ha'e vexa'i ra'y kuery reve guarã ma
peme'ẽ avi 'rã mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoẽ va'e. Peteĩ-teĩ
mymba regua mbovy pa ikuaia rami vy peme'ẽ 'rã hexeve guarã, ayvu
oeja pyre rami vy.
38 Peteĩ kavara peme'ẽ avi 'rã jejavya regua, ko'ẽ nhavõ mba'emo peapy
va'e reve, mba'emo aju guigua ha'e mba'emo penhoẽ va'e reve.
39 — Ha'e va'e ha'e javi ma SENHOR pe peme'ẽ 'rã peteĩ-teĩ ngaru
ojeupity nhavõ oapy vy ome'ẽ mbyrã, mba'emo aju guiguarã, mba'emo
onhoẽ mbyrã, ha'e peteĩ rami ikuai aguã reguarã. Ha'e va'e peme'ẽ avi
'rã SENHOR renonde penhemboayvua rami, e'ỹ vy penhenhandua'i rami
mba'emo peme'ẽ va'e reve — he'i.
40 Ha'e rami Moisés ijayvu Israel kuery pe, ixupe SENHOR ojapo ukaague
ha'e javi rami vy.

Deuteronômio 23.21-23

30 1 Ha'e gui Moisés ijayvu Israel kuery peteĩ-teĩ regua yvatekueve
ikuai va'e pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Pova'e ayvu ma SENHOR ojapo uka va'ekue:
2 Xapy'a rei peteĩ ava onhemboayvu 'rã SENHOR pe mba'emo ojapo aguã
re, ha'e'ỹ vy mba'emo ojapo e'ỹ re oiko aguã re. Ha'e rami ri vy ndojapo
e'ỹi 'rã ijayvuague. Onhemboayvuague ha'e javi 'rã ojapo.
3 Ha'e rami avi xapy'a rei peteĩ kunha onhemboayvu 'rã SENHOR pe
mba'emo ojapo aguã re, ha'e'ỹ vy mba'emo ojapo e'ỹ re oiko aguã re,
kunhataĩ vy nguu ro py teri oiko va'e.
4 Ha'e gui xapy'a rei tuu ma guajy onhemboayvuague oikuaa va'eri mba'eve
nde'i 'rã ixupe. Ha'e ramo ma onhemboayvuague ha'e javi 'rã ovare. Tajy
ojapopa 'rãe mba'emo ojapo e'ỹ re oiko aguã re onhemboayvuague.
5 Ha'e rã xapy'a rei tuu ha'e va'e nunga oikuaa vyve ojoko ramo ma tajy
onhemboayvuague neĩ peteĩ henda py voi ndovarei 'rã, mba'emo ojapo e'ỹ
re oiko aguã re ijayvuague rupi oiko e'ỹ teĩ ha'eve 'rã. SENHOR operdoa
'rã, onhemboayvuague tuu ojoko rire.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 — Ha'e rami avi xapy'a rei kunha va'e onhemboayvuague, ha'e'ỹ vy
opẽxa porã e'ỹ re mba'emo ojapo aguã re ijayvuague ovare teri reve
omenda 'rã,
7 ha'e xapy'a rei ime ha'e nunga oendu teĩ mba'eve nde'i ramo kunha va'e
onhemboayvuague ovare tema 'rã. Ojapo 'rãe mba'emo ojapo e'ỹ re oiko
aguã re ijayvuague.
8 Ha'e rami teĩ xapy'a rei ime oendu vyve ojoko 'rã kunha va'e
onhemboayvuague, e'ỹ vy opẽxa porã e'ỹ re ijayvuague ojapo aguã gui.
Ijayvuague ime ombovaipa rire SENHOR operdoa 'rã.
9 Ha'e gui imeve'ỹ va'e, e'ỹ vy kunha oeja pyre onhemboayvuague ma
ovare va'erã meme.
10 — Xapy'a rei kunha va'e ome ro py oiko reve onhemboayvu 'rã, ha'e'ỹ
vy oura reve ijayvu 'rã mba'emo ojapo e'ỹ re oiko aguã re.
11 Ha'e nunga ime oikuaa vy "Ha'eve" nde'i, neĩ "Nda'evei" nde'i ri ramo
kunha va'e onhemboayvuague ovare 'rã. Ojapopa 'rãe mba'emo ojapo
aguã re ijayvuague.
12 Ha'e rã xapy'a rei ime ha'e nunga oikuaa vyve ombovaipa 'rã. Ha'e rami rã
kunha va'e mba'emo ojapo aguã re, ha'e'ỹ vy mba'emo ojapo e'ỹ re oiko aguã
onhemboayvu rire teĩ ndovarei 'rã. Ime ombovaipa rire SENHOR operdoa 'rã.
13 Kunha va'e onhe'ẽ py ojexavaia rupi oiko aguã re ijayvu, e'ỹ vy oura
ramo ime oendu vy xapy'a rei "Ha'eve" he'i 'rã, e'ỹ vy "Nda'evei" he'i 'rã
ombovaipa vy.
14 Ha'e rami avi xapy'a rei ime ma ko'ẽ nhavõ mba'eve nde'i ramo kunha
va'e mba'emo ojapo aguã re onhemboayvuague ovarepa 'rã, ime oikuaa
vyve mba'eve nde'i rire.
15 Ha'e gui xapy'a rei ime ha'e nunga oendua ára rire ri ombovaipa ramo
hexe ae 'rã oĩ kunha va'e káuxa opaga aguã — he'i.
16 Ha'e va'e ma Moisés pe SENHOR omboaxa va'ekue ojapoa aguã,
ime ha'e gua'yxy reve joguereko kuaa aguã regua, ha'e gui tuu ha'e tajy
kunhataĩ vy nguu ro py teri oiko va'e pegua.

Midiã pygua kuery re ipo'akaague

31 1 SENHOR aipoe'i Moisés pe:
2 — Embopaga Midiã pygua kuery Israel kuery re ojapoague
re. Ha'e rire ma nenhe'ẽ heraa 'rã neramoĩ kuerya py — he'i.[t]
3 Ha'e ramo Moisés ijayvu heta va'e kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Peẽ kuery va'e regua pereko katu ke tembiporu joe pepu'ã aguã. Ha'e
gui tapeo Midiã pygua kuery rovai pepu'ã aguã, SENHOR ombopaga ukaa
rami pejapo aguã.

---

[t] **31.2** Midiã pygua kuery ojapo va'ekue ma ombotavypa rei Israel kuery, tuuete ramigua rive ombojerovia aguã rami (25.16-18).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Israel kuery peteĩ-teĩ regua joe opu'ã aguã py pemondouka 'rã mil avakue — he'i.
5 Ha'e ramo Israel kuery mbovy e'ỹ ikuai va'e peteĩ-teĩ regua gui
omondouka mil. Joe opu'ã aguã katy doze mil ha'e javi vy omondouka
tembiporu revegua meme.
6 Moisés ae omondouka joe opu'ã aguã katy, peteĩ-teĩ regua mil oje'oi
aguã. Oo avi sacerdote Eleazar ra'y Finéias. Ha'e va'e ma ogueraa mimby
guaxu iky'a e'ỹ va'e omonhe'ẽ aguã.
7 Ha'e gui Midiã pygua kuery reve opu'ã okuapy, Moisés pe SENHOR
ojapo ukaague rami vy.
8 Ha'e vy ojukapa okuapy avakue ikuai va'ekue ha'e javi. Jypyve omano
va'ekue regua anho e'ỹ, ojuka avi Midiã pygua huvixa kuery: Evi,
Requém, Zur, Hur ha'e Reba, peteĩ nhiruĩ Midiã pygua kuery ruvixa ikuai
va'ekue. Kyxe py ojuka avi okuapy Beor ra'y Balaão.
9 Ha'e rã Midiã pygua kunhague ha'e kyrĩgue ma Israel kuery ogueraapa
okuapy guembiguairã. Ogueraapa avi vaka kuery ha'e hymba kuery ikuai
va'ekue, ha'e oguereko va'ekue-'ekue ha'e javi.
10 Oapypa avi tetã ha'e kuery ikuaiague, ha'e gui hekoa mboae ikuai va'ekue voi.
11 Ha'e rami py ogueraapa ojopy va'ekue-'ekue, omba'erã ojou va'ekue ha'e
javi, ha'e kuery va'e regua ha'e hymba kuery guive.
12 Ha'e nunga oguerupa okuapy Moisés pe, sacerdote Eleazar ha'e Israel
kuery ha'e javi ikuai va'e pe. Guembiguairã ogueraa va'ekue, mba'emo
ojou va'ekue ha'e imba'e rei-rei va'ekue ha'e javi ogueraa guekoa py,
Moabe yvy ka'aguy e'ỹa py, Jordão yakã yvýry, Jericó tetã rexei.

Guembiguairã oguerupa pyre re ijayvuague

13 Ha'e gui Moisés, sacerdote Eleazar ha'e heta va'e kuery regua yvatekueve ha'e
javi ma tekoa gui oẽmba okuapy mombyry'i omovaẽ jevy aguã.
14 Ha'e rami teĩ Moisés ivai xondaro ruvixa kuery pe, mil ha'e cem
xondaro capitão kuery joe opu'ãague gui ou va'ekue pe.
15 Ha'e vy Moisés aipoe'i ha'e kuery pe:
— Peja ri ty'y kunhague ha'e javi okuave aguã?
16 Mba'eta ha'e kuery ae Balaão omongetaa rami vy ojapo va'ekue Israel
kuery SENHOR rovai rupi ikuai aguã rami, Peor py ae. Ha'e nunga rupi
mba'emo vai oiko raka'e SENHOR pegua kuery mbyte rupi.
17 Ha'e nunga rupi aỹ kyrĩgue'i regua pejukapa 'rã avakue'i ikuai va'e.
Pejukapa avi 'rã kunhague avakue reve nhogueronheno va'ekue.
18 Ha'e rã kunhague'i ha'e kunhataĩgue'i avakue reve nhogueronheno e'ỹ
teri va'e ma peja 'rã okuave aguã pendejeupe guarã.

Xondaro kuery ha'e mba'emo ogueru va'ekue oiky'a'opaa jevyague

19 — Sete ára re ranhe 'rã pendekuai tekoa gui mombyry'ia py. Mava'e
rã rei peẽ kuery pejojuka, ha'e'ỹ vy omanogue re pepoko va'ekue ma

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pejeky'a'o uka 'rã mboapy araa py, ha'e gui sete araa py ju, penembiguairã
peru va'ekue voi.
20 Peiky'a'o uka avi 'rã ao pereko va'e, mba'emo mymba rague gui ojapo
pyre, kavara rague gui ha'e yvyra gui ojapo pyre ha'e javi — he'i.
21 Ha'e gui sacerdote Eleazar aipoe'i avi xondaro kuery joe opu'ã aguã
katy oje'oi va'ekue pe:
— Po rami ma lei Moisés rupi SENHOR ojapo uka va'ekue.
22 Mba'emo ouro guigua, prata, overa va'e, ferro, estanho ha'e chumbo
guigua,
23 opa mba'e tata py oĩ aguã ha'eve va'e ma pemboaxa 'rã tata rupi ha'eve
va'e opyta aguã. Peiky'a'o avi 'rã yy joky'a'oa py. Ha'e rã mba'emo tata py
oĩ aguã nda'evei va'e ma yy py rive 'rã peiky'a'o.
24 Ha'e gui sete araa py pejoipa 'rã pendeao, ha'eve va'e ju peiko aguã.
Ha'e gui mae ma peike ju 'rã tekoa py.

Mba'emo ogueru pyre omboja'opa aguã re ijayvuague

25 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
26 — Reipapa 'rã nhomba'ekue ogueru pyre, ha'e kuery va'e regua ha'e
mymba kuery voi. Ndee ha'e sacerdote Eleazar peipapa 'rã, ha'e heta va'e
kuery regua tamoĩ kuery ro pygua yvatekueve ikuai va'e guive.
27 Pemboja'o 'rã mokoĩ henda katy joo rami meme. Peteĩ henda py ma
xondaro kuery joe opu'ã aguã oje'oi va'ekue peguarã, ha'e rã amboae
henda py ma heta va'e kuery ha'e javi peguarã.
28 Ha'e gui SENHOR peguarã peipe'a avi 'rã xondaro kuery joe opu'ã aguã
oje'oi va'ekue guigua. Quinhentos ikuai va'e nhavõ gui peteĩ 'rã peipe'a,
ha'e kuery va'e regua, toro, mburika'i ha'e vexa'i kuery ikuai va'e gui.
29 Xondaro kuery peguarã omboja'o pyre mbyte gui reipe'a va'ekue ma
sacerdote Eleazar po py 'rã reme'ẽ, SENHOR pe ju omboaxa va'erã.
30 Ha'e rã Israel kuery peguarã omboja'o pyre mbyte gui ma reipe'a 'rã
cinqüenta ikuai va'e nhavõ gui peteĩ, ha'e kuery va'e regua gui, toro, mburika'i,
vexa'i ha'e mymba kuery ha'e javi gui. Ha'e nunga remboaxapa 'rã levita kuery
po py, SENHOR pembojerovia aty rupi omba'eapo va'e peguarã — he'i.
31 Ha'e gui Moisés ha'e sacerdote Eleazar ojapopa SENHOR Moisés pe
ojapo ukaague.
32 Xondaro kuery mba'emo ogueru va'ekue ha'e javi vy ma seiscentos e
setenta e cinco mil vexa'i,
33 setenta e dois mil toro,
34 sessenta e um mil mburika'i,
35 ha'e gui trinta e dois mil kunhague neĩ peteĩgue ma avakue reve
nhogueronheno e'ỹ teri va'e.
36 Ha'e gui joe opu'ã aguã katy oje'oi va'ekue peguarã omboja'o pyre ma
trezentos e trinta e sete mil e quinhentos vexa'i ikuai.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

37 Vexa'i kuery SENHOR peguarã omboaxa va'ekue ma seiscentos e setenta
e cinco ha'e javi vy.
38 Toro ma trinta e seis mil. Ha'e va'e regua SENHOR peguarã omboaxa
va'ekue ma setenta e dois.
39 Mburika'i kuery ma trinta mil e quinhentos. Ha'e va'e regua SENHOR
peguarã ome'ẽ va'ekue ma sessenta e um.
40 Ha'e rã ha'e kuery va'e regua ma dezesseis mil. Ha'e va'e regua SENHOR
peguarã omboaxa va'ekue ma trinta e dois.
41 Ha'e ramo sacerdote Eleazar po py ju Moisés omboaxa SENHOR peguarã
ome'ẽ mbyre, Moisés pe ojapo ukaague rami vy.
42 Heta va'e kuery peguarã ju Moisés omboja'o joe opu'ã aguã katy oje'oi
va'ekue ogueru va'ekue gui.
43 Heta va'e kuery peguarã omboja'o va'ekue ma trezentos e trinta e sete
mil e quinhentos vexa'i,
44 trinta e seis mil toro,
45 trinta mil e quinhentos mburika'i,
46 ha'e gui ha'e kuery va'e regua ma dezesseis mil.
47 Ha'e gui Israel kuery peguarã omboja'o pyre mbyte gui ma cinqüenta
ikuai va'e nhavõ gui Moisés oipe'a peteĩ, ha'e kuery va'e regua ha'e
mymba kuery guive. Ha'e vy omboaxapa levita kuery SENHOR
ombojeroviaaty rupi omba'eapo va'e po py, Moisés pe SENHOR ojapo
ukaague rami vy.

Xondaro ruvixa kuery mba'emo onhenhandua'i rami ome'ẽ okuapyague

48 Ha'e gui Moisés-a py ovaẽmba okuapy xondaro kuery mbovy e'ỹ
ikuai va'e ruvixa kuery, mil ha'e cem ikuai va'e capitão kuery voi.
49 Ha'e vy ha'e kuery aipoe'i okuapy ixupe:
— Ore nerembiguai kuery ma roipapapa avakue joe opu'ãa pygua ore
kuery ropenaa va'e. Ha'e rã ha'e kuery va'e regua neĩ peteĩve ma ndoatai,
ore kuery va'e regua ha'e rami ae avi.
50 Ha'e nunga rupi rogueru ma SENHOR pe rome'ẽ va'erã, peteĩ-teĩ rogueru
rojou va'ekue regua gui, mba'emo ouro guigua, jyva regua, poapy regua,
kuã regua, namixã ha'e mbo'y. SENHOR renonde py rogueru rojejavyague
rojao'i uka aguã — he'i okuapy.
51 Ha'e ramo ha'e kuery gui Moisés ha'e sacerdote Eleazar ojopypa ouro
guigua, mba'eta jegua ojapo porã mbyre meme ramo.
52 SENHOR pe ouro guigua mil ha'e cem rerekoa capitão kuery ogueru
va'ekue poyikue ma cento e oitenta quilos raxa ha'e javi vy.
53 Mba'eta joe opu'ãa pygua kuery omba'erã mba'emo ojopy va'ekue meme.
54 ouro guigua mil ha'e cem rerekoa capitão kuery gui Moisés ha'e
sacerdote Eleazar ojopy vy onhemboaty aty ropy ju ogueru imoiny,
SENHOR renonde py Israel kuery ima'endu'a riae aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e kuery va'e regua amongue Jordão rovai re opytaxe okuapyague

32 1 Rúben ha'e Gade ramymino kuery ma heta ete oguereko
guymba kuery. Ha'e kuery ma Jazer ha'e Gileade yvy oexa rã
mymba kuery ikuai aguã ha'eve.
2 Ha'e rami vy Gade ha'e Rúben ramymino kuery ou okuapy Moisés pe
ojerure aguã, sacerdote Eleazar ha'e heta va'e kuery yvatekueve reve. Ha'e
vy aipoe'i okuapy:
3 — Ha'e gui yvy Atarote, Dibom, Jazer, Ninra, Hesbom, Eleale, Sebã,
Nebo ha'e Beom,
4 ha'e va'e yvy pygua kuery Israel kuery renonde gui SENHOR oipe'apa ma
va'ekue meme. Ha'e va'e yvy ma ha'eve mymba kuery ikuai aguã. Ha'e gui
ore nerembiguai kuery ma orerymba va'e meme.
5 Xapy'a rei rã ndee rejou porã ri vy eme'ẽ ha'e va'e yvy ore nerembiguai
kuery pe oreyvyrã. Oremboaxa eme Jordão yakã rovai katy — he'i
okuapy.
6 Ha'e rami teĩ Gade ha'e Rúben ramymino kuery pe Moisés aipoe'i:
— Amboae regua kuery anho 'rã ty'y joe opu'ã aguã katy oje'oi, ha'e rã
peẽ kuery ma apy ae 'rã pepytapa?
7 Mba'e re tu pejapo Israel kuery nda'ipy'a guaxuvei aguã rami, yvy
SENHOR ha'e kuery pe ome'ẽ va'e py oove e'ỹ aguã?
8 Mba'eta ha'e rami ae avi penderu kuery ojapo raka'e, Cades-Barnéia gui
amondouka jave py kova'e yvy oexa pota aguã.
9 Ha'e va'e kuery ma Escol yvy'ã guy katy peve ovaẽa py yvy oexapa ma
vy ojapo okuapy Israel kuery nda'ipy'a guaxuvei aguã rami, yvy SENHOR
ome'ẽ va'e oupity e'ỹ aguã.
10 Ha'e va'e árave SENHOR poxya hendy vy oura reve aipoe'i va'ekue orevy:
11 "Anhetẽ ete avakue vinte ma'etỹ va'e guive tujakue peve Egito gui oje'oi
va'ekue ri peteĩve ma ndoexai 'rã yvy Abraão pe, Isaque ha'e Jacó pe aura
reve ame'ẽ aguã re xeayvuague, xenhe'ẽ rendua gui ojepe'apa rire.
12 Oexa va'erã ma quenezeu Jefoné ra'y Calebe anho, ha'e Num ra'y Josué
avi, mba'eta ha'e kuery ma SENHOR nhe'ẽ rendua gui ndojepe'ai rire", he'i
va'ekue.
13 Ha'e rami vy SENHOR poxya Israel rovai rupi hendy vy quarenta ma'etỹ
re ojapo ha'e kuery tekoa e'ỹa rupi oguata rei aguã rami, SENHOR rovai
opu'ã okuapy va'ekue omanomba peve.
14 Ha'e gui apy ju pendekuai avakue ojejavypa va'e regua. Peẽ kuery ju
penderu kuery ojapoague rami ae avi pepu'ã pekuapy, pejapo aguã Israel
rovai SENHOR ipoxyve aguã rami.
15 Mba'eta peẽ kuery napenhe'ẽ renduxei ramo teĩgue ju ha'e oejapa 'rã
kova'e kuery tekoa e'ỹa py. Ha'e ramo peẽ kuery káuxa ae 'rã ha'e kuery
okanhymba — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Ha'e ramo Moisés oĩa py ha'e kuery onhembojave jogueruvy vy
aipoe'i okuapy:
— Ore kuery ma apy rojapo 'rã mymba kuery korarã, ha'e tetã orera'y
kuery rekoarã.
17 Ha'e rã ore kuery ma orerembiporu rojopy vy rojapura reve 'rã roje'oi
Israel kuery renonde rupi, ha'e kuery ikuai aguã py rogueraa peve.
Orera'y kuery anho 'rã opyta tetã ikorapa va'e py, yvy regua kuery ojuka
e'ỹ aguã py.
18 Israel kuery peteĩ-teĩ oyvyrã va'ekue py ikuaipa e'ỹa ja ore kuery
ndorojevyvei 'rã orero katy.
19 Mba'eta ore kuery ma ndorojopyi 'rã ha'e kuery reve yvy Jordão rovai
re itui va'e regua, neĩ henondeve katy ma voi, mba'eta ore ma Jordão
kyvõ katy roguereko ae ma oreyvyrã, kuaray oua katy — he'i okuapy.
20 Ha'e ramo Moisés ombovai:
— Xapy'a rei ha'e nunga pejapo ri vy, ha'e SENHOR renonde rupi
penerembiporu reve joe pepu'ã aguã katy peje'oi,
21 SENHOR renonde rupi peteĩ-teĩ penerembiporu reve Jordão rovai re
peaxa, guenonde gui ngovaigua kuery oipe'apa peve,
22 ha'e SENHOR renonde rupi ha'e va'e yvy re pendepo'akapa, ha'e rami
ramo ma ha'eve 'rã pejevy ju aguã. Ha'e gui SENHOR ha'e Israel kuery
renonde rupi pejapo ve'ỹ teĩ ha'eve 'rã. Ha'e gui kova'e yvy ma pendekuai
aguã 'rã itui SENHOR renonde.
23 Ha'e rã xapy'a rei ha'e rami e'ỹ ri pendekuai ramo ma ma'ẽ, SENHOR
rovai ojejavy va'e 'rã peiko. Ha'e rami vy peikuaa pejejavyague re pepaga
'rãe.
24 Ha'e nunga rupi pejapo tema tetã pendera'y kuery ikuai aguã, penerymba
kuery korarã guive. Pejapopa e'ỹ eme guive pendeayvuague — he'i.
25 Ha'e ramo Gade ha'e Rúben ramymino kuery ijayvu ju okuapy Moisés
reve. Ha'e vy aipoe'i okuapy:
— Ndee oreruvixa, rejapo uka va'ekue meme 'rã ore nerembiguai kuery
rojapo.
26 Orera'y kuery, orerajy kuery, orera'yxy kuery ha'e orerymba kuery ha'e
javi opytapa 'rã apy tetã Gileade yvy re ikuai va'e py ae.
27 Ha'e rã ore nerembiguai kuery ma SENHOR renonde rupi 'rã roaxa
orerembiporu reve meme, ndee oreruvixa aipo'reague rami vy — he'i
okuapy.
28 Ha'e ramo ha'e kuery ojapo va'erã re Moisés ijayvu sacerdote
Eleazar pe, Num ra'y Josué ha'e Israel kuery regua tamoĩ kuery ro pygua
yvatekueve ikuai va'e ha'e javi pe.
29 Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Gade ha'e Rúben ramymino kuery pende kuery renonde rupi ri
Jordão rovai katy oaxa ramo, SENHOR renonde rupi peteĩ-teĩ guembiporu

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

reve joe opu'ã aguã katy oo aguã, ha'e xapy'a rei ha'e va'e yvy re
pendepo'akapa ri vy ma ha'e kuery pe peme'ẽ 'rã Gileade yvy ikuai aguã.
30 Ha'e rami teĩ xapy'a rei ha'e kuery guembiporu reve ndoaxai ri vy
pende kuery reve, ha'e rami vy pende kuery pendekuaia mbyte rupi ae 'rã
ha'e kuery ikuai, Canaã yvy re ae — he'i.
31 Ha'e ramo Gade ha'e Rúben ramymino kuery ombovai vy aipoe'i
okuapy:
— Ore nerembiguai kuery pe SENHOR ijayvua rami tema rojapo 'rã.
32 Ha'e rami vy SENHOR renonde rupi roaxa 'rã Canaã yvy re
orerembiporu reve. Ha'e rã oreyvyrã rojopy va'erã ma Jordão yakã kyvõ
rami ae itui.

Deuteronômio 3.12-17

33 Ha'e rami rã Gade ha'e Rúben ramymino kuery, ha'e José ra'y
Manassés ramymino kuery va'e regua mbytekue yvyrã ma Moisés ome'ẽ
amorreu kuery ruvixa Seom ha'e Basã pygua huvixa Ogue openaague. Ha'e
va'e yvy ome'ẽ tetã ikuai va'e reve, mba'eta yvy ha'e javi rupi tetã ikuai.
34 Ha'e gui Gade ramymino kuery ma ojapo Dibom tetã, Atarote ha'e
Aroer,
35 Atarote-Sofã, Jazer ha'e Jogbeá,
36 Bete-Ninra ha'e Bete-Harã, tetã ikorapa va'e meme. Vexa'i kuery korarã
voi ojapo.
37 Ha'e gui Rúben ramymino kuery ma ojapo Hesbom, Eleale ha'e
Quiriataim,
38 Nebo, ha'e Baal-Meom hery oguerova va'e. Sibma voi ojapo. Tetã ha'e
kuery ojapo va'e ma amboae rami meme omboery.
39 Ha'e gui Manassés ra'y Maquir ramymino kuery ma Gileade yvy katy
oje'oi vy ipo'aka. Amorreu kuery ha'e py ikuai va'ekue ma ha'e kuery
oipe'apa.
40 Ha'e rami vy Manassés ra'y Maquir kuery pe Moisés ome'ẽ Gileade yvy
ha'e kuery ikuai aguã.
41 Ha'e va'e yvýry rupi tekoa ikuai va'e ma Manassés ra'y Jair ae oo vy
ojopypa. Ha'e va'e ma oenoĩ Havote-Jair.
42 Ha'e gui Noba oo vy ojopy Quenate, ijyvýry rupi tekoa ikuai va'e guive.
Ha'e va'e oenoĩ ju Noba, guery rupi ae.

Egito gui ha'e kuery oẽmba guive ikuaiague rery meme oĩa

33 1 Pova'e rupi ma Israel kuery Egito yvy gui oje'oi vy peteĩ-teĩ
regua oxondaro kuery reve oguata jogueravyague, Moisés ha'e
Arão ijayvua rami meme.
2 Moisés ombopara oguata oje'oivya nhavõ, SENHOR ijayvua rami vy.
Pova'e rupi ha'e kuery oguata, oje'oia nhavõ rupi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ramessés tetã gui oje'oi jaxy jypya re quinze araa py. Páscoa ára rire
ko'ẽ jevy ma Israel kuery oguata oje'oivy ipy'a guaxu reve, Egito pygua
kuery ha'e javi oexaa gui,
4 Egito pygua gua'y jypykue onhono porã teri okuapya ja, ha'e kuery
mbyte rupi SENHOR ojukapa rire. Ha'e kuery ruete ra'angaa re voi
SENHOR ombou imbopagaarã.
5 Ha'e gui Ramessés tetã gui Israel kuery oje'oi vy ikuai ranhe Sucote
py.
6 Sucote gui oje'oi vy ma ikuai ranhe Etã py, tekoa e'ỹa apy'i py.
7 Etã gui oje'oi vy ojeapa oje'oivy vy Pi-Hairote py ju ikuai, Baal-Zefom
katy'i peve. Ha'e vy ikuai ju ranhe Migdol rexei'i.
8 Ha'e gui Pi-Hairote gui oje'oi ju vy ye'ẽ oĩ va'e mbyte rupi oaxa oje'oivy
tekoa e'ỹa katy oje'oi vy. Ha'e gui mboapy ára re tekoa e'ỹa Etã rupi
oguata rire ma opyta ju ranhe Mara py.
9 Mara gui oje'oi jevy vy ova okuapy Elim py. Ha'e gui Elim py ma doze
ygua oĩ, setenta pindo avi ikuai. Ha'e py ju opyta ranhe.
10 Elim gui oje'oi vy Ye'ẽ Pytã rembe'i rupi ju opyta.
11 Ye'ẽ Pytã gui oje'oi vy Sim tekoa e'ỹa py ju opyta.
12 Sim gui oje'oi vy Dofca py ju opyta.
13 Dofca gui oje'oi vy ma Alus py ju opyta.
14 Alus gui oje'oi vy ma Refidim py ju opyta, teĩ ha'e py ma nda'ipoi yy
ha'e kuery oy'u aguã.
15 Refidim gui oje'oi vy Sinai regua tekoa e'ỹa py ju opyta.
16 Sinai regua tekoa e'ỹa gui oje'oi vy ma Quibrote-Hataavá py ju opyta.
17 Quibrote-Hataavá gui oje'oi vy Hazerote py ju opyta.
18 Hazerote gui oje'oi vy Ritma py ju opyta.
19 Ritma gui oje'oi vy Rimom-Perez py ju opyta.
20 Rimom-Perez gui oje'oi vy Libna py ju opyta.
21 Libna gui oje'oi vy Rissa py ju opyta.
22 Rissa gui oje'oi vy Queelata py ju opyta.
23 Queelata gui oje'oi vy Sefer yvyty py ju opyta.
24 Yvyty Sefer gui oje'oi vy Harada py ju opyta.
25 Harada gui oje'oi vy Maquelote py ju opyta.
26 Maquelote gui oje'oi vy Taate py ju opyta.
27 Taate gui oje'oi vy Tera py ju opyta.
28 Tera gui oje'oi vy Mitca py ju opyta.
29 Mitca gui oje'oi vy Hasmona py ju opyta.
30 Hasmona gui oje'oi vy Moserote py ju opyta.
31 Moserote gui oje'oi vy Bene-Jaacã py ju opyta.
32 Bene-Jaacã gui oje'oi vy Hor-Hagidgade py ju opyta.
33 Hor-Hagidgade gui oje'oi vy Jotbatá py ju opyta.
34 Jotbatá gui oje'oi vy Abrona py ju opyta.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

35 Abrona gui oje'oi vy Eziom-Geber py ju opyta.
36 Eziom-Geber gui oje'oi vy Zim regua tekoa e'ỹa regua py ju opyta. Ha'e
va'e ma Cades ae.
37 Cades gui oje'oi vy ma Hor yvyty py ju opyta, Edom yvy apy'i py.

Números 20.22-29

38 Ha'e gui sacerdote Arão ma SENHOR ijayvuague rami vy oẽ ovy Hor
yvyty re. Ha'e py ae omano, quarenta ma'etỹ re ma Israel kuery Egito yvy
gui oje'oipa rire, peteĩ nhiruĩ jaxya, ijypy'ia ára py.
39 Arão ma cento e vinte e três ma'etỹ oguerekoa py omano Hor yvyty re.
40 Ha'e gui cananeu Arade pygua huvixa oendu Israel kuery oupa ta
maa. Ha'e va'e ma Canaã yvy regua kuaray puku-a katy oiko va'e.
41 Ha'e gui Hor yvyty gui ha'e kuery oje'oi vy Zalmona py ju opyta.
42 Zalmona gui oje'oi vy Punom py ju opyta.
43 Punom gui oje'oi vy Obote py ju opyta.
44 Obote gui oje'oi vy Ijé-Abarim py ju opyta, Moabe yvy apy'i py.
45 Ijé-Abarim gui oje'oi vy Dibom-Gade py ju opyta.
46 Dibom-Gade gui oje'oi vy Almom-Diblataim py ju opyta.
47 Almom-Diblataim gui oje'oi vy yvyty Abarim py ju opyta, Nebo katy'i.
48 Yvyty Abarim gui oje'oi vy opyta ju Moabe yvy ka'aguy e'ỹa rupi,
Jordão yvýry, Jericó tetã rexei.
49 Ha'e gui Jordão yakã yvýry opyta ranhe okuapy, Bete-Jesimote guive
Abel-Sitim oĩa peve, Moabe yvy ka'aguy e'ỹa rupi.

Canaã yvy regua kuery Nhanderuete oipe'a ukapaague

50 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe, Moabe yvy ka'aguy e'ỹa rupi ha'e
kuery ikuai jave, Jordão yakã yvýry, Jericó tetã rexei:
51 — Ndeayvu ke Israel kuery pe. Ha'e vy aipo're: Jordão yakã peaxapa
ma vy Canaã yvy katy peje'oi ma jave
52 penerenonde katy gui peipe'apa 'rã ha'e va'e yvy regua kuery.
Pembovaipa 'rã ita ta'angaa oĩa va'e ha'e javi, ta'angaarã mba'emo ryku
gui ha'e kuery ojapo va'ekue voi. Peitypa 'rã yvy'ã rupi ombojerovia atyrã
ojapo va'ekue.
53 Ha'e va'e yvy pejopypa 'rã penemba'erã, ha'e py ae pendekuai aguã,
mba'eta ha'e va'e yvy ae ame'ẽ pendeyvyrã.
54 Xortea pexaa rami 'rã pemboja'o yvy, pendera'y kuery peteĩ-teĩ mbovy
pa ikuaia rami vy. Hetave va'e regua pe ma tuvixave va'e 'rã peme'ẽ
ijyvyrã, ha'e rã mboapy'ive va'e pe kyrĩve'i va'e 'rã peme'ẽ ijyvyrã. Xorte
pexaa rami ae 'rã opyta peteĩ-teĩ peguarã. Penderu kuery guigua peteĩ-teĩ
regua mbovy pa ikuaia rami 'rã pejopy pendeyvyrã.
55 Ha'e rami avi penerenonde gui yvy regua kuery ndapeipe'apai ri ramo
peẽ kuery mbyte py opyta va'ekue ma penderexa py juu haxy va'e rami

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

'rã ikuai, penderyepy rupi hakua va'e oĩa rami 'rã pendu. Ha'e rami vy
penemoangekoarã rive 'rã opyta yvy pendekuaia re.
56 Ha'e gui pendere ju ajapo 'rã ha'e kuery re ajapo aguã re
anhembopy'aague.

Ijyvy apy ikuai va'e re ijayvuague

34 1 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
2 — Ndeayvu ke Israel kuery pe. Ha'e vy aipo're: Canaã yvy re
pevaẽmba ma rire itui 'rã penderekoarã, Canaã yvy ae, ijapya'i nhavõ peve.
3 — Yvy kuaray puku-a katy itui va'e re pendekuai 'rã Zim regua tekoa
e'ỹa regua guive Edom yvy apy'i peve. Kuaray puku-a katy pendeyvy oo
'rã ye'ẽ apy guive kuaray oua katy.
4 Ha'e va'e apy ma ojeapa 'rã ovy kuaray puku-a katy rupi, Acrabim yvy'ã
katy, ha'e gui ma oaxa ju 'rã Zim peve. Ha'e gui ma oo 'rã Cades-Barnéia
kuaray puku-a katy rupi. Ha'e vy Hazar-Adar katy oẽ vy Azmom peve 'rã
oaxa.
5 Ha'e va'e apy ma Azmom gui ojeapave 'rã ovy Egito katy'i yakã'i oĩ va'e
rembe peve. Ha'e gui oove 'rã ye'ẽ rembe'i peve ae.
6 — Ha'e gui kuaray oikea katy rupi pendeyvy apyrã ma ye'ẽ tuvixave
va'e rembe 'rã opyta. Ha'e va'e ae 'rã opyta pendeyvy apy kuaray oikea
katy rupi.
7 — Pova'e ma ijapy kuaray ijapu'a'ia katy rupi: ye'ẽ tuvixave va'e guive
oaxa 'rã Hor yvyty peve.
8 Ha'e gui Hor yvyty guive ma oo 'rã Hamate py nhavaẽa'i peve. Ha'e va'e
apy ma Zedade peve 'rã oo.
9 Ha'e va'e gui ma oo 'rã Zifrom peve, ha'e gui opaa ma Hazar-Enã py 'rã
opyta. Ha'e va'e ae ma ijapy kuaray ijapu'a'ia katy rupi oo va'e.
10 — Ha'e gui kuaray oua katy rupi ijapy oo 'rã Hazar-Enã guive Sefã
peve.
11 Ha'e gui Sefã guive oguejy 'rã Ribla peve, Aim kuaray oua katy rupi
ae. Ha'e gui ma oguejyve vy oo 'rã Quinerete ye'ẽ rembe rupi kuaray oua
katy rupi.
12 Ha'e gui oguejyve 'rã ovy Jordão yakã rembe ha'e javi rupi, ha'e gui ye'ẽ
rembe py ju 'rã opa. Ha'e va'e ae 'rã pendeyvyrã itui, ijapya'i ha'e javi peve
— he'i.
13 Ha'e gui Moisés ijayvu Israel kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Kova'e yvy ma pendeyvyrã xortea pexaa rami pejopy va'erã, nove
regua pe ha'e peteĩ regua mbytekue ikuai va'e pe ju SENHOR ome'ẽ uka
va'ekue.
14 Mba'eta Rúben ha'e Gade ramymino kuery ma oyvyrã ojopy ae ma
okuapy guamoĩ ro pygua kuery mbovy pa ikuaia rami vy. Ha'e gui
Manassés kuery regua mbytekue voi ojopy ma avi oyvyrã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Ha'e va'e mokoĩ regua ha'e peteĩ regua mbytekue ikuai va'e ju ojopy ae
ma okuapy oyvyrã Jordão yakã kyvõ rami, Jericó tetã rexei, kuaray oua
katy ae.[u]

Yvy mboja'oarã kuery rery oĩa

16 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
17 — Pova'e avakue ae ma yvy mboja'oarã ikuai. Hery ma sacerdote
Eleazar ha'e Num ra'y Josué.
18 Peteĩ-teĩ regua gui peiporavo avi 'rã peteĩ huvixa, yvy mboja'oarã.
19 Ha'e va'e avakue rery ma po rami: Judá kuery va'e regua ma Jefoné ra'y
Calebe,
20 Simeão ramymino kuery va'e regua ma Amiúde ra'y Samuel,
21 Benjamim kuery va'e regua ma Quislom ra'y Elidade,
22 Dã ramymino kuery va'e regua ma Jogli ra'y huvixa Buqui,
23 José ra'y Manassés ramymino kuery va'e regua ma Éfode ra'y huvixa
Haniel,
24 Efraim ramymino kuery va'e regua ma Siftã ra'y huvixa Quemuel,
25 Zebulom ramymino kuery va'e regua ma Parnaque ra'y huvixa Elizafã,
26 Issacar ramymino kuery va'e regua ma Azã ra'y huvixa Paltiel,
27 Aser ramymino kuery va'e regua ma Selomi ra'y huvixa Aiúde,
28 Naftali ramymino kuery va'e regua ma Amiúde ra'y huvixa Pedael — he'i.
29 Ha'e va'e kuery pe ae SENHOR omboja'o uka Canaã yvy Israel kuery
rekoarã.

Levita kuery pegua tetã re ijayvuague

35 1 SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe, Moabe yvy ka'aguy e'ỹa py ha'e
kuery ikuai jave, Jordão yakã yvýry, Jericó tetã rexei:
2 — Ndeayvu ke Israel kuery pe, amongue tetã ha'e kuery yvy re ikuai
va'e ome'ẽ aguã levita kuery rekoarã. Peteĩ-teĩ tetã yvýry rupigua ome'ẽ
avi 'rã levita kuery yvyrã, guymba kuery oguereko aguã.
3 Ha'e va'e tetã py ae 'rã ha'e kuery ikuai. Ha'e rã ijyvýry rupi ma vaka,
vexa'i ha'e guymba kuery ha'e javi 'rã oguereko.
4 Tetã ikuai va'e yvýrykue levita kuery pe ome'ẽ va'erã va'e ma tetã kora
guive oo 'rã mombyry'i, quatrocentos e cinqüenta metros peve tetã yvýry
ha'e javi rupi.
5 Tetã gui mombyrya py kuaray oua katy rupi ma pea'ã 'rã novecentos
metros, ha'e gui kuaray puku-a katy rupi, oikea katy, ha'e kuaray ijapu'a'ia
katy rupi ma novecentos metros ju 'rã pea'ã. Ha'e va'e mbyte py oĩ 'rã tetã.
Ha'e rami ae 'rã peteĩ-teĩ tetã yvýrykue oĩ.

---

[u] **34.15** Kova'e kuaxia py ma "Jordão kyvõ rami" he'ia ma Jordão yakã regua kuaray oua katy yvy itui va'e re ijayvu vy, mba'eta ha'e py teri ha'e kuery ikuai.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 — Levita kuery pe tetã peme'ẽ va'e regua ma mboapy meme tetã opyta
'rã onhemi atyrã. Ha'e va'e ma peiporavo 'rã jojuka rive va'ekue onhemi
aguã. Ha'e va'e áryve levita kuery pe peme'ẽve 'rã quarenta e dois tetã.
7 Levita kuery pe tetã peme'ẽ va'erã ma quarenta e oito tetã ha'e javi vy,
ijyvýrykue reve.
8 Ha'e gui tetã Israel kuery mba'e regua levita kuery pe peme'ẽ va'erã va'e
ma xapy'a rei peteĩ regua heta raxa ri ikuai ramo ma levita kuery pe heta
'rã pemboaxa tetã. Ha'e rã xapy'a rei peteĩ regua ndaetai ramo mboapy'i
'rã pemboaxa levita kuery pe. Peteĩ-teĩ regua guetã mbovy pa ojopyague
rami amongue ome'ẽ 'rã levita kuery pe ikuai aguã.

Deuteronômio 4.41-43; 19.1-3

9 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Moisés pe:
10 — Ndeayvu ke Israel kuery pe, ha'e vy aipo're: Canaã yvy re pevaẽ
aguã Jordão yakã peaxa ma vy
11 amboae tetã ju 'rã peiporavo onhemia atyrã, ha'e va'e py jojuka rive
va'ekue oike 'rã onhemi aguã.
12 Ha'e va'e tetã pereko 'rã jouguy moẽare onhemi aguã imbopagaarã va'e
gui, heta va'e kuery mbyte py jojuka rive va'ekue ojukaa e'ỹ aguã ojexa
uka e'ỹ mbove onhemboayvu uka aguã.
13 Mboapy meme tetã peiporavo 'rã onhemia atyrã.
14 Ha'e va'e tetã va'e regua ma mboapy peme'ẽ 'rã Jordão kyvõ rami oĩ
va'e, ha'e rã amboae mboapy va'e ma Canaã yvy re 'rã oĩ, tetã onhemia
atyrã ae oĩ aguã.
15 Ha'e va'e mboapy meme tetã ma Israel kuery pe opyta 'rã onhemi atyrã,
ha'e amboae regua kuery pe guive, ha'e kuery mbyte rupi ovaẽ va'ekue
pe, ha'e va'e tetã py jojuka rive va'ekue onhemi aguã.

Deuteronômio 19.11-13

16 — Ha'e gui amongue tembiporu ferro guigua py mba'e nhonupã
rã omano ramo hembiporu revegua pe “Jojukaare” peje 'rã. Ha'e ramo
jojukaare ma guive rã pejuka 'rã.
17 Ha'e'ỹ vy amongue opo py ita oguereko va'e py amboae ojapi 'rã omano
aguã rami. Ha'e va'e pe voi “Jojukaare” peje 'rã. Ijukaare ramo pejuka 'rã.
18 Ha'e'ỹ vy amongue opo py yvyra oguereko va'e py amboae oinupã 'rã omano
aguã rami. Ha'e va'e pe voi “Jojukaare” peje 'rã. Ijukaare ramo pejuka 'rã.
19 Jouguy moẽare reve joepyarã ou va'ekue nhovaexĩ vy ojuka 'rãe.
20 Ha'e gui xapy'a rei amongue nhomoanha 'rã nda'iporayvui vy, ha'e'ỹ vy
amongue ojukaxe vy mba'emo hexe omombo 'rã omano aguã rami,
21 ha'e rami e'ỹ vy ija'ea rupi e'ỹ opo py ae ounga 'rã omano aguã rami.
Ha'e ramo pejuka 'rã ijukaare, jojukaare ramo. Jojukaare reve joepyarã
ou va'ekue nhovaexĩ vy ojuka 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Deuteronômio 19.4-10

22 — Ha'e gui xapy'a rei amongue potae vy e'ỹ nhomoanha xapy'a 'rã,
ha'e'ỹ vy mba'emo omombo rive 'rã hexe ojukaxe vy e'ỹ.
23 Ha'e'ỹ vy oexa e'ỹ re hi'áry ita oity rive ramo omano 'rã, hovaigua e'ỹ
oiko, neĩ ixupe ojapo vaixe rei e'ỹ teĩ.
24 Ha'e ramo ma heta va'e kuery ha'e javi oikuaa pota 'rã okuapy jojukaare
ha'e joepyarã ou va'e re, kova'e lei oĩ rami vy ae.
25 Ha'e rami vy joepyarã ou va'ekue po gui ogueraa jepe 'rã okuapy
jojukaare, hekoa katy'i tetã onhemia aty oĩ va'e katy omondouka vy, ha'e
py onhemi aguã. Ha'e py ae 'rã jojukaare opyta, sacerdote yvateve va'erã
azeite iky'a e'ỹ va'e py omoĩ mbyre omano e'ỹa ja.
26 Ha'e rã xapy'a rei jojukaare tetã onhemi aguã ooague gui oẽ ri ramo
27 ha'e va'e tetã gui mombyrya py joepyarã ojou vy jojukaare ojuka teĩ
napembopagai 'rã huguy omoẽague re.
28 Tetã onhemiaty py ae jojukaare opyta 'rãgue sacerdote yvateve va'e omano
e'ỹa ja. Ha'e gui sacerdote omano ma rire jojukaare ojevy ju 'rã oyvy py.
29 Ha'e va'e ma penderekorã ombopara pyre, peneramymino kuery ikuai
va'erã pe guive, penderekoa ha'e javi rupi.
30 — Jojukaague hexaare kuery omombe'u ramo mae ma jojukaare
pejuka 'rã. Peteĩ'i ri hexaare oiko ramo ma nda'evei 'rã pejuka aguã.
31 Jojukaare omano aguã rami oiko rire ma nda'evei 'rã pemboekovia uka
aguã. Pejuka 'rãe.
32 Ha'e rami ae avi xapy'a rei tetã py onhemi oikovya gui ojevy ju 'rã
oyvy re ae, sacerdote yvateve va'e omano e'ỹ mbove ma voi. Ha'e va'e voi
napemboekovia ukai 'rã,
33 pejapo e'ỹ aguã yvy pendekuaia ha'eve'ỹ va'e itui aguã rami, mba'eta
jouguy omoẽague ma ojapo 'rã yvy ha'eve'ỹ va'e itui aguã rami. Peteĩve
henda py pendeyvy ndapeiky'a'oi jouguy omoẽague gui, jouguy moẽare
ruguy pemoẽ e'ỹ vy.
34 Ha'e nunga rupi pejapo eme yvy pendekuaia ha'eve'ỹ va'e opyta aguã
rami, ha'e va'e mbyte rupi xee aiko avi ramo. Mba'eta xee SENHOR aiko
Israel kuery mbyte.

Kunhague yvy jopyare omenda aguã re ijayvuague

36 1 Ha'e gui Moisés oĩa py ovaẽmba okuapy Gileade ramymino
kuery huvixa ikuai va'e. Gileade ma Maquir ra'y, Maquir ma
Manassés ra'y, Manassés ma José ra'y. Ha'e gui ha'e kuery ijayvu okuapy
Moisés ha'e Israel kuery ruvixa ikuai va'e renonde py.
2 Ha'e vy aipoe'i okuapy:
— Oreruvixa, ndevy SENHOR ojapo ukaague rami vy kova'e yvy xortea
oexaa rupi reme'ẽ uka va'ekue Israel kuery yvyrã. Ha'e gui oreruvixa,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

SENHOR ijayvuague rami ae avi rejapo va'ekue oreryke'y Zelofeade
yvykue tajy kuery pe ju omboaxaa aguã rami.[v]
3 Ha'e rami teĩ xapy'a rei ha'e va'e kuery omenda 'rã Israel kuery regua
mboae re. Ha'e ramo ma ha'e kuery yvyrã ojopy va'ekue oipe'aa 'rã
oreramoĩ kuery yvykue gui, ha'e omboaxaa 'rã amboae regua mba'erã,
ime kuery regua mba'e ae. Ha'e rami 'rã oipe'aa oreyvyrã xortea oexaa
rupi rojopy va'ekue gui.
4 Mba'eta jubileu ma'etỹ Israel kuery pegua ojeupity nhavõ ma kunhague
yvyrã ojopy va'ekue oaxa 'rã ime kuery regua pe ae.[w] Ha'e rami vy oyvyrã
ojopy va'ekue oipe'aa 'rã oreramoĩ kuery regua yvykue gui — he'i okuapy.
5 Ha'e ramo Moisés ijayvu Israel kuery pe, SENHOR ojapo ukaa rami vy.
Ha'e vy aipoe'i:
— José ramymino kuery va'e regua ma anhetẽ rupi meme ijayvu.
6 Mba'eta po rami ae SENHOR oeja va'ekue Zelofeade rajy kuery pe.
Aipoe'i va'ekue: "Ha'e kuery pe ma ha'eve amongue va'e re rei omenda
aguã teĩ guamoĩ ramymino kuery regua re anho.
7 Ha'e rami vy Israel kuery peteĩ-teĩ regua mba'e yvy ndoaxai 'rã amboae
regua mba'erã. Mba'eta Israel kuery ikuai 'rã guamoĩ kuery mba'ekue yvy
py ae.
8 Xapy'a rei Israel kuery peteĩ regua tajy omba'erã ojopy 'rã guamoĩ kuery
yvykue. Ha'e rami vy omenda 'rã guamoĩ ramymino kuery regua re ae,
Israel kuery peteĩ-teĩ ikuai aguã guamoĩ kuery yvykue py.
9 Ha'e rami vy peteĩ-teĩ regua oyvyrã ojopy va'ekue gui ndoaxai 'rã
amboae regua pe. Mba'eta Israel kuery peteĩ-teĩ ikuai 'rã guamoĩ kuery
yvykue py ae", he'i va'ekue.
10 Moisés pe SENHOR ojapo ukaague rami ae Zelofeade rajy kuery ikuai.
11 Ha'e rami vy Zelofeade rajy kuery Macla, Tirza, Hogla, Milca ha'e Noa
ma otuty ra'y kuery re meme omenda,
12 José ra'y Manassés ramymino kuery va'e regua re ae omendapa. Ha'e
rami vy oyvyrã ojopy va'ekue opytapa tamoĩ ramymino kuery regua
mba'e ae.
13 Ha'e va'e ayvu ha'e javi SENHOR oeja va'ekue Moisés pe Israel kuery
rekorã, Moabe yvy ka'aguy e'ỹa py ikuai jave, Jordão yakã yvýry, Jericó
tetã rexei.

---

v 36.2 Números 27.1-11 **w 36.4** Levítico 25.8-34

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Deuteronômio peteĩ nhiruĩa kuaxia Moisés ombopara va'ekue

Jordão yakã yvýry Moisés ijayvu ypy'iague

Deuteronômio peteĩ nhiruĩa kuaxia Moisés ombopara va'ekue

Tery Deuteronômio ma “lei omombe'u porãveague” he'ia, mba'eta kova'e kuaxia para re Israel kuery pe Moisés omombe'u porãve Nhanderuete guigua lei. Omombe'u avi ha'e kuery tekoa e'ỹa rupi oguata jave Nhanderuete opena porãague, ha'e omongeta guive Canaã yvy re oo vy onhe'ẽ rendu aguã. Moabe yvy re teri ikuai jave omombe'u, Jordão yakã regua kuaray oua katy, Canaã yvy re oo ta jave.

Kova'e kuaxia para re Moisés omombe'u porãve avi Nhanderuete reko: “Pendu ke, Israel kuery. Peteĩ'i oiko Senhor, Senhor Nhanderuete ae. Ha'e nunga rupi peayvu 'rã Senhor Penderuete pendepy'a, penenhe'ẽ ha'e penembaraetea ha'e javi py”, he'i (6.4-5). Moisés ijayvu avi Nhanderuete renonde jajererokyjea rupi nhanhe'ẽ rendu aguã: “Ha'e nunga rupi Israel kuery, mba'e nunga tu Senhor oipota pejapo? Senhor Penderuete renonde pejererokyjea rupi pendekuai aguã anho, heko rupi pendekuai, Senhor Penderuete peayvu ha'e ixupe peiko aguã pendepy'a ha'e penenhe'ẽ ha'e javi py, ha'e pejapopa aguã Senhor ojapo uka va'e ha'e oayvu oeja va'ekue, aỹ pẽvy amboaxa va'e, ha'e rami vy pendekuai porã aguã”, he'i (10.12-13).

Kuaxia para opaa py ijayvu Moisés omanoague re, mba'eta Meribá py Nhanderuete nonhe'ẽ rendui rire ixupe noguerovaẽ ukai heta va'e kuery ijyvyrã ome'ẽ va'ekue py. Moisés rekovia Nhanderuete oiporavo uka ipytyvõare Josué heta va'e kuery ogueraa aguã. Ha'e rã Moisés ma Pisga yvyty oẽ, ha'e va'e gui Canaã yvy katy oma'ẽ ranhe aguã. Ha'e rire yvyty áry ae Moisés omano raka'e, Israel kuery pegua profeta yvateve va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Israel kuery ikuaiague Moisés omombe'uague

1 1 Kova'e ayvu rupi ma Israel kuery pe Moisés ijayvu raka'e Jordão
yakã rovai teri ikuai jave, tekoa e'ỹa yvy joja reia py, Sufe ye'ẽ
yvýry, Parã, Tofel, Labã, Hazerote ha'e Di-Zaabe mbyte ikuaia py.
2 Onze ára ogueraa 'rã va'ekue Horebe yvyty guive Cades-Barnéia peve
oguata oje'oivy aguã, Seir yvy'ã rupi tape oo va'e rupi.[a]
3 Quarenta ma'etỹa va'e onze jaxy ijypy'ia ára py Moisés ijayvu raka'e
Israel kuery pe, SENHOR ha'e kuery re ijayvuague rami ae,
4 amorreu kuery ruvixa Seom Hesbom pygua, ha'e Basã pygua kuery
ruvixa Ogue Astarote py oiko va'ekue ha'e kuery ojuka rire Edrei py.
5 Jordão yakã rovai, Moabe yvy re teri ikuaia py Moisés omboypy kova'e
lei omombe'u porãve aguã. Ha'e vy aipoe'i:
6 — SENHOR Nhanderuete ma ijayvu Horebe yvyty re nhande kuery
nhandekuai jave. Ha'e vy aipoe'i va'ekue: "Kova'e yvyty re pepyta
ranheague ha'eve ma.
7 Pejere ha'vy, pejepe'apa. Tapeo yvyty rupi amorreu kuery ikuaia katy,
ha'e yvy joja reia re yvyty ikuaia katy, Neguebe katy voi, ha'e ye'ẽ yvýry
cananeu kuery ikuaia katy, Líbano katy Eufrates yakã guaxu peve.
8 Ne'exa, ha'e va'e yvy ha'e javi amoĩ penerenonde. Pevaẽ ha'vy, ha'e
va'e yvy re penhemboekoa aguã, SENHOR oura reve peneramoĩ kuery
pe ome'ẽ rire, Abraão, Isaque ha'e Jacó, ha'e gui ha'e kuery ikuai rire
hamymino jevy-jevy kuery peguarã voi", he'i va'ekue.

Êxodo 18.13-27

9 — Ha'e va'e jave py ae aipoa'e pendevy: "Xee ae'i ndaxepo'aka reguai
peẽ kuery rogueraa aguã,
10 SENHOR Penderuete penemboetave rire. Ha'e ramo aỹ pendereta ma
jaxy-tata yva re ojekuaa va'e rami.
11 Tove SENHOR peneramoĩ kuery Ruete tapenemboetave mil-kue peve ju,
ha'e ijayvuague rami vy.
12 Ha'e rami avi mba'exa tu xee ae'i aropo'aka ta pendepoyikue ha'e javi,
pendevoyi, ha'e pepu'ã reia?
13 Peiporavo ha'vy avakue hi'arandu, oiko kuaa ha'e opena kuaa va'e,
peẽ kuery peteĩ-teĩ regua gui ae, amoĩ aguã pendere opena va'erã", ha'e
va'ekue.
14 — Ha'e rã xembovai vy "Ha'evea rami ndeayvu", peje va'ekue.
15 Ha'e rã peẽ kuery peteĩ-teĩ regua akã aenoĩ vy amoĩ peẽ kuery
ruvixarã, avakue hi'arandu ha'e opena va'e meme. Ha'e vy amoĩ mil ikuai

---

[a] **1.2** Horebe ma Sinai yvyty ae (Êxodo 3.1; Malaquias 4.4). Onze ára ete'i oguata 'rãgue py quarenta ma'etỹ re ha'e kuery ikuai raka'e tekoa e'ỹa rupi, Nhanderuete ombopaga rã nonhe'ẽ renduiague re (Números 14.26-34).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

va'e-va'e re opena va'erã, ha'e gui cem, cinqüenta ha'e dez ikuai va'e re
opena va'erã, peẽ kuery peteĩ-teĩ regua re ae.
16 Ha'e va'e jave py xeayvu pendere opena va'ety kueryrã pe. Ha'e vy
aipoa'e va'ekue: “Pendu 'rã penderegua kuery joe nda'evei reia, ha'evea'i
rami 'rã peikuaa pota avakue joegua meme nda'evei rei va'e re, ha'e'ỹ vy
amboae regua ha'e kuery reve ikuai va'e re teĩ.
17 Ha'e rami vy peikuaa potaa py peteĩ regua peayvuve eme joegui, pendu
'rã yvyĩgueve'i ha'e yvatekueve ijayvua teĩ. Pekyje eme guive avave gui,
mba'eta peikuaa pota kuaa aguã ma Nhanderuete gui ae ou. Ha'e rami avi
mba'emo peikuaa pota aguã haxy ete ri ramo pemboaxa 'rã xea py, ha'e rã
xee voi aendu 'rã”, ha'e va'ekue.
18 Ha'e rami ae ha'e va'e jave py xeayvu va'ekue mba'emo pejapo aguã ha'e
javi re.

Números 13.1-24

19 — Ha'e gui ma Horebe yvyty gui jaje'oi vy jaguata tekoa e'ỹa ijava
etea pexaague ha'e javi rupi. Tape amorreu kuery regua yvyty ikuai va'e
rupi jaje'oi SENHOR Nhanderuete ojapo ukaague rami vy. Ha'e vy Cades-
Barnéia peve nhavaẽ karamboae.
20 Ha'e ramo xee aipoa'e va'ekue peẽ kuery pe: “Amorreu kuery regua
yvyty ikuai va'e re nhavaẽ ma, nhandeyvyrã SENHOR Nhanderuete ome'ẽ
va'e re ae.
21 Ne'exa, kova'e yvy ma SENHOR Nhanderuete omoĩ ma penerenonde.
Tapeo ha'vy penhemboekoa aguã, SENHOR peneramoĩ kuery Ruete
aipoe'iague rami vy. Pekyje eme, penhemondyi eme guive”, ha'e va'ekue.
22 Ha'e ramo peẽ kuery xea py pevaẽmba vy aipopeje va'ekue:
“Nhamondouka 'rã avakue nhanerenonde guarã, yvy re oexa pota aguã
nhandevy, ha'e gui nhandevy omombe'u ju aguã tape jaa aguã, ha'e tetã
oĩa py tema nhavaẽ aguã”, peje va'ekue.
23 Ha'e rami pendeayvua xee ajou porã vy doze avakue aiporavo
karamboae penembyte gui, peteĩ-teĩ regua peteĩ'i ava.
24 Ha'e ramo ha'e kuery jogueraa vy yvyty ikuai va'e rupi oguata vy yvy
re oexa pota oje'oivy raka'e. Ha'e vy Escol yvyugua peve ovaẽ vy
25 yvy re mba'emo aju ikuai va'ekue opo py ojopy vy ha'e nunga ogueru
okuapy nhandea py. Ha'e vy nhandevy omombe'u vy “Yvy porã ete
SENHOR Nhanderuete nhandevy ome'ẽ va'e”, he'i va'ekue.

Números 13.25-33

26 — Ha'e rami teĩ peẽ kuery ma ndapeoxei. Ha'e rami 'rãgue py
SENHOR Penderuete ojapo ukaague rupi e'ỹ pendekuai.
27 Ha'e rami vy pendero rupi voi penhembopoxy rivea rami pendeayvu
tema pekuapy. Ha'e vy aipopeje va'ekue: “ SENHOR ma nanhanderayvui

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

vy ae ma nhi'ã nhandepe'apa Egito yvy gui, amorreu kuery po py
nhanemboaxapa rã ha'e kuery nhanemomba aguã rive.
28 Ha'e gui marã katy 'rã tu jaje'oi aguã ha'eve? Mba'eta nhanderyvy
kuery ojapo nhandepy'a ikangy rei aguã rami. Mba'eta ha'e kuery
aipoe'i va'ekue: 'Ha'e pygua kuery ma nhandegui tuvixakueve ha'e
yvatekueve ikuai. Ha'e kuery retã voi tuvixave, ha'e yva peve ikorapa
va'e. Ha'e gui roexa avi ha'e py Enaque ra'y kuery regua', he'i", peje
va'ekue.[b]
29 Ha'e ramo xee aipoa'e va'ekue pendevy: "Penhemondyi rei eme, pekyje
eme guive.
30 Mba'eta SENHOR Penderuete penerenonde rupi oo vy ha'e ae joe opu'ã
'rã peẽ kuery repy vy, Egito yvy re pexa pavẽa py nhandevy mba'emo
ojapoague rami ae,
31 ha'e tekoa e'ỹa re nhandekuaia rupi ojapoague rami voi. Ha'e py ma
pexapa karamboae ava gua'y ogueraa rami avi SENHOR Penderuete
pendereraa henoiny tape peguataa ha'e javi rupi, apy pevaẽ peve.
32 Ha'e rami teĩ aỹ ma ndapejeroviai pekuapy SENHOR Penderuete re,
33 penerenonde tape ha'e javi rupi oo teĩ, ojou uka vy peẽ kuery pepyta
aguã. Pyávy ma tata py oexa uka tape peo aguã, ha'e rã ára py ma arai
rupi", ha'e va'ekue pendevy.

Números 14.20-38

34 — Ha'e rami pendeayvua SENHOR oendu vy ivai reve oura reve
aipoe'i va'ekue:
35 "Anhetẽ ete aipoa'e, kova'e avakue heko vai va'e regua peteĩve ndoexai
'rã yvy porã, tamoĩ kuery pe ame'ẽ aguã xeayvuague,
36 Jefoné ra'y Calebe anho e'ỹ vy. Ha'e va'e ma oexa 'rã. Ha'e rami vy yvy
ha'e opyrõ ma oikovyague ame'ẽ 'rã ixupe ha'e ta'y kuery pe ju, SENHOR
rupive oiko aguã onhea'ã rire", he'i va'ekue SENHOR.
37 Ha'e rami avi pendekáuxa xevy voi SENHOR ivai vy aipoe'i va'ekue:
"Ha'e rami ae avi ndee voi ndereupityi 'rã ha'e va'e yvy.
38 Ha'e rã Num Josué ra'y nerenonde rupi oiko va'e, ha'e va'e ae 'rã oupity.
Embopy'a guaxu ke ha'vy, mba'eta ha'e va'e ojapo 'rã Israel kuery hekoa
aguã rami yvy ame'ẽ va'e re.
39 Ha'e gui pendera'y kue'iry, ha'e kuery pe 'Ombo'a pyrã' pejeague va'e,
pendera'y kuery mba'emo vai neĩ mba'emo porã ma voi ndoikuaai va'e
kuery ae oike 'rã ha'e py. Ha'e kuery pe ae 'rã ame'ẽ, ha'e ramo hekoa 'rã
okuapy ha'e py.
40 Ha'e rã peẽ kuery ma pejere, tapeopa ju tekoa e'ỹa katy, tape Ye'ẽ pytã
katy oo va'e rupi", he'i va'ekue SENHOR.

---

[b] **1.28** Enaque ra'y kuery ma gigante ikuai raka'e (Números 13.28).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Números 14.39-45

41 — Ha'e ramo peẽ kuery aipopeje va'ekue xevy: “Rojejavy rima
SENHOR rovai. Roje'oi nho 'rã joe ropu'ã vy, SENHOR Nhanderuete
ijayvuague rami vy”, peje vy peteĩ-teĩ penerembiporu joe opu'ãa pygua
pejopypa vy pendepy'a py pemoĩ ae pekuapy yvyty ikuaia katy peje'oi
aguã.
42 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i karamboae xevy: “Aipo're ha'e kuery pe:
‘Tapeo eme, pepu'ã eme joe, mba'eta xee ndaikoi 'rã peẽ kuery mbyte,
penderovaigua kuery pendereitypa e'ỹ aguã’, 're”, he'i va'ekue.
43 Ha'e rami pendevy xeayvu va'ekue ri napenduxei pekuapy. Ha'e rami
'rãgue py SENHOR nhe'ẽ rendua rupi e'ỹ, ha'e pendejee anho rei pejeroviaa
rupi peje'oi karamboae yvyty ikuaia katy.
44 Ha'e ramo ha'e va'e yvy re amorreu kuery ikuai va'e penerovaexĩ aguã
joguerupa vy eiru rami penemonha. Ha'e rami vy pendereitypa Seir guive
Horma peve.
45 Ha'e ramo pejevypa ma vy pejae'o va'ekue SENHOR renonde. Ha'e rami
teĩ SENHOR noendui, ndojapyxakai ae pejapukaia re.
46 Ha'e va'e rire mbovy ára rei e'ỹ pendekuai va'ekue Cades py ae.

Cades gui Zerede peve oguata oje'oivy jave guare

2 1 — Ha'e va'e rire ma jajeapa vy tekoa e'ỹa katy ju jaje'oi, tape ye'ẽ
pytã katy oo va'e rupi, SENHOR xevy aipoe'iague rami vy. Ha'e rami
vy mbovy ára re rei e'ỹ jajere-jere jakuapy Seir regua yvyty yvýry rupi.
2 Ha'e rã SENHOR ijayvu vy aipoe'i xevy:
3 “Pejere-jere vaipa ma kova'e yvyty yvýry rupi. Pejeapa ju ke kuaray
ijapu'a'ia katy.
4 Ha'e vy heta va'e kuery pe ndeayvu vy aipo're 'rã: ‘Peaxa 'rã penderyke'y
kuery Esaú ramymino kuery Seir re ikuaia rupi. Ha'e va'e kuery ma okyje
'rã peẽ kuery gui. Va'eri peiko kuaa pota ta'vy opa mba'e py.
5 Pejoguero'a rei eme ha'e kuery reve, mba'eta ha'e kuery yvy ma name'ẽi
'rã pendevy, neĩ ruxã'i pepyrõ aguã rive voi. Mba'eta Esaú kuery pe ae
ame'ẽ raka'e Seir yvyty regua ha'e javi.
6 Ha'e kuery gui tembi'u pe'u va'erã pejogua 'rã peráta re ae. Yy pey'u
va'erã voi pejogua peráta re’, 're 'rã” he'i va'ekue SENHOR.
7 Mba'eta SENHOR Penderuete penemoingo porã va'ekue pendepo py
penembiapoa ha'e javi re. Ha'e ma oikuaapa kova'e tekoa e'ỹa rupi
peguataa. Quarenta ma'etỹ re SENHOR Penderuete oiko pendereve. Ha'e
ramo mba'eve rei ndoatai pendevy.
8 Ha'e gui jaaxa nhanderyvy Esaú ramymino kuery Seir re ikuaia yke
rupi. Ha'e rami vy tape Elate ha'e Eziom-Geber gui yvy joja reia katy oo
va'e gui jajeapa vy tape Moabe regua tekoa e'ỹa rupi oo va'e rupi ju jaa.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 — Ha'e gui SENHOR aipoe'i xevy: “Pejavyky rei eme Moabe pygua
kuery, neĩ pepu'ã rei eme guive ha'e kuery re, mba'eta ha'e kuery yvy ma
name'ẽi 'rã pendevy, mba'eta Ar tetã ame'ẽ ma voi Ló ramymino kuery
pe”, he'i.
10 (Ha'e py ymave rupi ikuai va'ekue ma emim kuery. Ha'e va'e kuery ma
tuvixakue, heta ete, ha'e anaquim kuery rami ipuku va'ekue raka'e.
11 Ha'e kuery pe ma “Refaim ikuai” 'ea va'ekue, anaquim kuery pe rami
avi. Ha'e rã ha'e kuery pe Moabe pygua kuery ma “Emim kuery” he'i.
12 Ha'e horeu kuery voi ikuai va'ekue Seir py. Va'eri Esaú ra'y kuery omomba
vy omondyipa guenonde gui, ha'e rami vy hekoague py ha'e kuery ju ikuai,
Israel kuery ojapoague rami avi oyvyrã SENHOR ome'ẽ va'ekue py.)
13 Ha'e gui “Pepu'ã ke aỹ, ha'e peaxa Zerede yakã rovaigua re”, SENHOR
he'iague rami vy jaaxa va'ekue Zerede yakã rovaigua re.
14 Cades-Barnéia guive Zerede yakã rovaigua peve jaguataague ha'e javi
ma trinta e oito ma'etỹ, nhande kuery regua avakue joe opu'ã va'ety ha'e
javi omanomba peve nhandeaty mbyte py ae, SENHOR oura reve ijayvu
ma voiague rami vy.[c]
15 Ha'e rami vy SENHOR ae opo oupi ha'e kuery rovai, nhandeaty mbyte
gui omomba ha'e omokanhymba peve.

Ar tetã rupi Arnom yakã oaxapa oje'oivyague re ima'endu'aague

16 — Ha'e gui heta va'e kuery mbyte gui avakue joe opu'ã va'ety
omanomba ma rire
17 SENHOR ijayvu vy aipoe'i xevy:
18 “Aỹ ma peaxa 'rã Ar rupi, Moabe pygua kuery yvy rupi,
19 ha'e pevaẽ 'rã Amom ra'y kuery renonde katy peve. Ha'e rã pejavyky rei
eme, neĩ pepu'ã rei eme ha'e kuery re, mba'eta Amom ra'y kuery yvy ma
name'ẽi 'rã pendeyvyrã, Ló ra'y kuery yvyrã ame'ẽ ma voi rire.”
20 (Ha'e rami avi ha'e va'e yvy pe “Refaim kuery yvy” 'ea avi, ha'e kuery
voi ikuai ranhe rire, ha'e kuery pe amonita kuery “Zanzumim kuery” 'ea
va'e ae.
21 Ha'e kuery ma tuvixakue, heta ete, ha'e anaquim kuery rami ipuku
va'ekue raka'e. Ha'e gui SENHOR omomba va'ekue amonita kuery renonde
gui. Ha'e ramo ha'e kuery ju omondyipa ma vy ikuai hekoague py.
22 Ha'e rami ae avi Esaú ra'y kuery re ojapo raka'e Seir py, mba'eta
ha'e kuery renonde horeu kuery omomba rire Esaú ra'y kuery ju ikuai
hekoague py, kova'e ára peve.
23 Ha'e gui Caftor pygua kuery voi guekoa gui ae ou vy omomba avi
raka'e aveu kuery Gaza tekoa peve ikuai va'ekue, ha'e vy ikuai hekoague
py.)

---

c 2.14 Números 14.28-35

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 Ha'e gui “Pepu'ã ke ha'vy. Tapeo, ha'e peaxa Arnom yakã. Ne'exa,
ndepo py ma amboaxa Hesbom pygua huvixa Seom amorreu regua,
ha'e ijyvy ha'e javi. Tapeo ha'vy, pendekuai ha'e py, pepu'ã ha'e kuery
re.
25 Aỹ gui amboypy 'rã yva guy rupi ikuai va'e ha'e javi re amoĩ aguã peẽ
kuery gui okyjepa rei aguã. Ha'e kuery pendepo'akaa omombe'ua rã
oendu vy oryryipa 'rã okuapy pendegui, ndaekorãvei rei vy”, SENHOR he'i
va'ekue.

Números 21.21-30

26 — Ha'e ramo Quedemote tekoa e'ỹa gui xee amondouka ayvu
mombe'uarã kuery Hesbom pygua huvixa Seom-a py. Ayvu ha'evepa rei
aguã regua amombe'u uka vy aipoa'e:
27 “Tove toroaxa ndeyvy rupi. Tape rupi anho 'rã roo. Ndorojepe'ai 'rã
roiporu kuaa katy, neĩ roiporu kuaa e'ỹa katy voi.
28 Tembi'u ro'u va'erã reme'ẽ peráta re ae, yy roy'u va'erã voi peráta re
reme'ẽ. Ha'e vy tove toroaxa ndeyvy rupi,
29 Esaú ra'y kuery Seir py ikuai va'e oremboaxaague rami avi, ha'e Moabe
pygua kuery Ar py ikuai va'e voi. Ha'e rami vy roaxa aguã Jordão yakã
rovaigua re, oreyvyrã SENHOR Oreruete ome'ẽ va'ekue py rovaẽ peve”,
ha'e uka va'ekue.
30 Ha'e rami teĩ Hesbom pygua huvixa Seom ndoipotai jaaxa ijyvy rupi,
mba'eta SENHOR ae ojapo inhakã ratãa rupi onhe'ẽ py ndoipotaia oendu
aguã rami, pendepo py omboaxa aguã aỹ pexaa rami ae.
31 Ha'e vy SENHOR aipoe'i: “Ne'exa, apy amboypy ma pendepo py
omboaxa aguã Seom ha'e ijyvy ha'e javi. Tapeo ha'vy peipe'apa, peẽ ju
ijyvykue py penhemboekoa aguã”, he'i va'ekue.
32 — Ha'e gui Seom ojeupegua kuery ha'e javi reve ou okuapy
nhanderovai opu'ã aguã Jaza py.
33 Ha'e rami teĩ nhandepo py SENHOR Nhanderuete omboaxa ramo
jaitypa, ta'y kuery ha'e ixupegua kuery ha'e javi.
34 Ha'e va'e jave ha'e kuery retã ikuai va'e jajopypa vy nhamomba katuĩ'i,
avakue, kunhague ha'e kyrĩgue'i guive. Neĩ peteĩve ma voi ndajaejai
va'ekue ikuaive aguã.
35 Hymba kuery anho tema jajopy nhanerymbarã, ha'e hetã jaipe'a
va'ekue py mba'emo oeja va'ekue voi.
36 Arnom yvyugua yvýry Aroer oĩ va'e, ha'e ha'e py tetã oĩ va'e guive
Gileade peve, tetã ikora yvateve va'e meme teĩ jaipe'apa, nhandepo py
SENHOR Nhanderuete omboaxapa ramo.
37 Ha'e rã Amom ra'y kuerya py anho nanhavaẽi va'ekue, neĩ Jaboque
yakã yvýry rupi, yvyty yvýry tetã ikuai va'e rupi, neĩ teĩve henda py
SENHOR Nhanderuete nanhanemondoukaia rupi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Números 21.31-35

3 1— Ha'e gui jajeapa vy Basã katy tape oo va'e rupi ju jaa. Ha'e ramo
Basã pygua huvixa Ogue nhanerovaexĩ vy ou ojeupegua kuery ha'e
javi reve, nhandere opu'ã aguã Edrei py.
2 Ha'e rã SENHOR Nhanderuete aipoe'i xevy: “Ekyje eme ha'e kuery gui,
mba'eta amboaxa ndepo py, ixupegua kuery ha'e ijyvy ha'e javi reve.
Ha'e va'e re pejapo 'rã amorreu kuery ruvixa Seom re pejapoague rami,
Hesbom pygua ae va'ekue”, he'i va'ekue.
3 Ha'e rami vy nhandepo py SENHOR Nhanderuete omboaxa avi Basã
pygua huvixa Ogue, ixupegua kuery ha'e javi reve. Jajukapa, neĩ peteĩ'i
voi oikove aguã rami e'ỹ.
4 Ha'e va'e jave py nhandepo'aka hetã ha'e javi re. Teĩve tetã noĩ
nhandepo'akaa e'ỹ va'ekue. Sessenta tetã re nhandepo'aka Argobe regua
yvy ha'e javi, Basã pygua huvixa Ogue openaague.
5 Ha'e va'e tetã ha'e javi ma ikora yvate va'e meme, ikora rokẽ jokoa va'e
voi. Tetã mbovy e'ỹ rei avi jajopy ikora e'ỹ va'e.
6 Nhamomba katuĩ'i, Hesbom pygua huvixa Seom mba'ekue re jajapoague
rami. Peteĩ-teĩ tetã nhamomba, avakue, kunhague ha'e kyrĩgue ha'e javi.
7 Mymba kuery anho tema jaraa nhandevy guarã, tetã pygua kuery
oguereko va'ekue voi.
8 Ha'e rami py amorreu kuery huvixa mokoĩve po gui jaipe'a va'ekue ijyvy
Jordão yakã kyvõ rupi itui va'ekue, Arnom yakã guive yvyty Hermom
yvyty peve.
9 (Hermom yvyty pe ma Sidom pygua kuery “Siriom” he'i, ha'e rã
amorreu kuery ma “Senir” he'i okuapy va'e.)
10 Ha'e rami vy nhandepo'aka yvy joja reia rupi tetã ikuai va'e re, Gileade
regua ha'e javi re, Basã regua re voi, Salca ha'e Edrei peve. Ha'e va'e ma
Basã pygua huvixa Ogue openaague meme.
11 (Mba'eta Basã pygua huvixa Ogue anho'i ma oikove va'ekue refaim
kuery regua. Ha'e va'e rupa ma ferro guigua, Amom ra'y kuery retã Rabá
re oĩ teri va'e. Ipuku-a ma irundy metros, ha'e rã ipya ma mokoĩ metros,
aỹ nha'ãa rami.)

Números 32.33-42

12 — Ha'e va'e jave py ae jajopypa nhandeyvyrã. Ha'e gui Arnom
yvyugua yvýry Aroer tekoa oĩ va'ekue guive Gileade regua yvyty
mbytekue peve, tetã ikuai va'e ha'e javi reve amboaxa Rúben ha'e Gade
ramymino kuery pe.
13 Ha'e rã Manassés ramymino kuery mbytekue ikuai va'e pe ma amboaxa
Gileade yvy rembyre ha'e Ogue openaague Basã yvy ha'e javi. Argobe
regua Basã ha'e javi pe ma “Refaim kuery yvy” 'ea va'ekue.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Ha'e gui Manassés ra'y Jair ojopy Argobe, ha'e va'e ma Basã ae, gesurita
ha'e maacatita kuery yvy oje'aa peve. Ha'e vy tekoa ikuai va'e ma guery
py ae oenoĩ rire "Havote-Jair" 'ea aỹ peve.
15 Maquir pe ma amboaxa Gileade.
16 Ha'e rã Rúben ha'e Gade regua kuery pe ma amboaxa Gileade guive
Arnom yvyugua peve, ha'e va'e mbyte rupi ija'orã opyta oiny ramo, ha'e
gui Jaboque yakã yvýry Amom ra'y kuery yvy oje'aa peve.
17 Ha'e rami ae avi Arabá rupi ma Jordão yakã opyta ija'orã, Quinerete
yupa guive Arabá regua ye'ẽro peve, ha'e gui kuaray oẽa katy ma Pisga
yvy'ã guy katy rupi oo.
18 — Ha'e va'e jave py pendevy xeayvu vy aipoa'e va'ekue: " SENHOR
Penderuete ae ome'ẽ kova'e yvy penderekoarã. Ha'e nunga rupi
penderegua avakue ipy'a guaxukue guembiporu reve toaxapa guyvy
kuery Israel regua mboae renonde.
19 Penda'yxy kuery, pendera'y ha'e penderajy kuery anho 'rã opyta
penderekoarã amboaxa va'ekue py, penerymba kuery guive, mba'eta
aikuaa penerymba reta va'ea,
20 ha'e rami penderyvy kuery voi SENHOR opytu'u aguã ome'ẽa ára peve peẽ
kuery pe ranhe pepytu'u aguã ome'ẽague rami avi, ha'e kuery voi hekoa aguã
ijyvyrã Jordão yakã rovai re SENHOR Penderuete ome'ẽ va'e py. Ha'e gui mae
ma peteĩ-teĩ pejevy 'rã pendeyvyrã amboaxa va'ekue py", ha'e va'ekue.
21 — Ha'e va'e jave py Josué pe voi xeayvu vy aipoa'e va'ekue: "Nderexa
py ae rexapa ma kova'e mokoĩ huvixa re SENHOR Nderuete ojapoague.
Ha'ekue rami ae ju 'rã SENHOR ojapo huvixa ikuai va'e openaa rupi ndee
reaxa aguã rupi.
22 Pekyje eme ha'e kuery gui, mba'eta SENHOR Penderuete ae 'rã opu'ã peẽ
kuery repy vy", ha'e va'ekue.

Números 27.12-23

23 — Ha'e va'e jave xee voi ajapukai SENHOR pe. Ha'e vy aipoa'e:
24 "Ah SENHOR Oreruete, remboypy ma xee nerembiguai pe rexa uka
aguã mba'emo ndepo'akaa rupi ndepo imbaraete va'e py rejapo va'e.
Mba'eta mba'e nunga tuuete yva re, e'ỹ vy yvy re teĩ ikuai va'e, ha'e kuery
ojapo avi 'rã ndepo'akaa rupi rejapo va'e ramigua?
25 Ha'e nunga rupi ajerure ndevy, tove taaxa avi, xee voi aexa aguã yvy
porã Jordão yakã rovai re itui va'e, ha'e va'e yvytya ha'e javi, Líbano
peve", ha'e va'ekue SENHOR pe.
26 — Ha'e rami teĩ peẽ kuery káuxa SENHOR xevy ivai vy noendu potai.
Ha'e rami vy aipoe'i: "Ha'eve ma! Ndeayvuve eme xereve ha'e nunga re.
27 Eẽ eovy Pisga yvyty apyte áry, ha'e ema'ẽ kuaray ijapu'a'ia katy, ipuku-a
katy ha'e oikea katy. Nderexa py rive 'rã rexa, mba'eta nda'evei kova'e
Jordão yakã rovai re reaxa aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 Ha'e rami avi Josué pe ndeayvu 'rã rembopy'a guaxu ha'e
remombaraetea rupi, mba'eta ha'e ma oaxa 'rã kova'e kuery renonde,
ojapo 'rã yvy ndee rexa rive va'ekue py hekoa aguã rami", he'i va'ekue.
29 — Ha'e ramo japytave'i ranhe Bete-Peor katy'i yvyugua oĩ va'e py.

SENHOR nhe'ẽ rendua rupi heta va'e kuery ikuai aguã re Moisés ijayvuague

4 1 — Aỹ ma Israel kuery, pendu ke ayvu oeja pyre ha'e 'arandua
rupigua re rombo'e ta va'e. Pejapo ete peikove ha'e peupity aguã
pendeyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'e.
2 Napemoĩvei 'rã ayvu xee amboaxa va'e áryve, neĩ napemboivei 'rã guive,
SENHOR Penderuete ojapo uka va'ekue pejapopa aguã, xee amboaxaa
rami ae.
3 Penderexa py ae pexa va'ekue tuuete Baal re oje'oi va'ekue re SENHOR
Penderuete ojapoague, mba'eta avakue Peor pygua kuery nguuete Baal re
oje'oi va'ekue ma omokanhymba raka'e penembyte gui.
4 Ha'e rã peẽ kuery SENHOR Penderuete re pejerovia ete va'e ma
pekuavepa aỹ peve.
5 Ne'exa, SENHOR Xeruete omombe'u ukaague rami vy xee rombo'e ma
oayvu oeja va'ekue ha'e hi'arandua rupigua re, pendeyvyrã pejopy va'ekue
py pendekuai ma vy ha'e rami ae pendekuai aguã.
6 Pendejee pemoĩ ha'vy pejapo ete aguã, mba'eta ha'e rami vy pexa uka
'rã pene'arandua ha'e peiko porã kuaa amboae regua kuery rembiexa py.
Ha'e nunga ayvu oeja pyre ha'e kuery oendu vy "Anhetẽ ete kova'e kuery
ma hi'arandu ete ha'e ikuai porã kuaa va'e", he'i 'rã okuapy.
7 Mba'eta mba'e nunga kuery regua tu heta teĩ nguu ete oguereko SENHOR
Nhanderuete jajapukai nhavõ nhanepytyvõ va'e ramigua?
8 Mba'e nunga kuery regua tu heta teĩ oguereko ayvu oeja pyre ha'e
'arandu rupigua aỹ penderekorã amboaxa va'e ha'e javi ramigua?
9 — Ha'e rami avi pereko kuaa pota peẽ ae pendekuaia ha'e penenhe'ẽ,
penderexarai e'ỹ aguã penderexa py pexa va'ekue-'ekue re, ha'e pendepy'a
gui pemokanhy eme peikoa pukukue re. Peikuaa uka avi 'rã pendera'y
ha'e peneramymino kuery pe.
10 Pendexarai eme Horebe yvyty re Penderuete renonde pendekuai
jave guare re, xevy SENHOR aipoe'i jave: "Emboatypa ke kova'e kuery,
tojapyxaka xeayvu re, yvy re ikuaia pukukue re xerenonde ikuai aguã
ojererokyjea rupi, ha'e gua'y kuery voi ombo'e aguã ha'e rami" he'i va'ekue.
11 Ha'e va'e yvyty yvýry pevaẽ vy pearõmba pekuapy. Yvyty ma tata raku
jekuaa yva mbyte peve, ha'e gui pytũ vaikue, arai pytũ guive.
12 Ha'e gui tata mbyte gui SENHOR ijayvu. Ijayvu nhendu rã pendu
va'ekue. Ha'e rami ete ijayvua pendu va'eri neĩ peteĩve py ndapexai
va'ekue.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Pendevy peguarã omombe'u guexeve guarã, ojapo uka avi dez ayvu
ojapo pyrã. Ha'e va'e ma ombopara mokoĩ itape re.
14 Ha'e va'e jave ae SENHOR xevy penembo'e uka avi oayvu oeja va'ekue
ha'e o'arandu rupigua re, pendeyvyrã pejopy va'ekue py pendekuai ma vy
pejapopa aguã.
15 Pereko kuaa pota ha'vy penenhe'ẽ, mba'eta Horebe yvyty re tata mbyte
gui SENHOR Penderuete pendevy ijayvu jave neĩ teĩgueve ma ndapexai
va'ekue,
16 penhemboeko ky'a rei e'ỹ aguã mba'emo ra'angaa pembojerovia va'erã
rive pejapoa py, ava e'ỹ vy kunha ra'angaa teĩ ae ma,
17 ha'e'ỹ vy mba'emo mymba yvy rupi ikuai va'e, e'ỹ vy yva guy rupi oveve
va'e ramigua,
18 mymba yvy rupi otyryry va'e, e'ỹ vy pira yy guýry ikuai va'e voi.
19 Peiko kuaa pota ke, yva re pema'ẽ vy kuaray, jaxy, jaxy-tata ha'e
mba'emo yva re ojekuaa va'e ha'e javi pexa vy pejekore vy henonde
penenapy'ã re peĩ reve pemboete e'ỹ aguã, mba'eta ha'e nunga ma
SENHOR Penderuete ae oeja va'ekue yva guýry ha'e javi regua ikuai va'e
peguarã rive.
20 Ha'e rã peẽ kuery ma SENHOR pendejogua vy penerenoẽmba tata rupa
ferro ky'a'oaty, Egito yvy re pendekuaia gui, ojeupe guarã ae pendereru,
aỹ minha pexaa rami.
21 — Ha'e gui pendekáuxa xevy SENHOR ivai vy oura xee aaxa e'ỹ aguã
yvy porã Jordão yakã rovai re pendekoarã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'e
py.
22 Ha'e rami rã xee ma kova'e tekoa py ae 'rã amano, ndaaxai 'rã Jordão
yakã rovai re. Ha'e rã peẽ kuery ma peaxa 'rã ha'e va'e yvy porã py
penderekoa aguã.
23 Peiko kuaa pota ke penderexarai e'ỹ aguã SENHOR Penderuete guexeve
guarã ojapo va'ekue gui, pejapo e'ỹ aguã mba'emo ra'angaa pembojerovia
va'erã, ha'e nunga SENHOR Penderuete ndojapo ukai rire.
24 Mba'eta SENHOR Penderuete ma tata nhomokanhyarã. Ha'e ma oipota
hexe anho pejerovia.[d]
25 — Ha'e gui pendera'y ha'e peneramymino jevy vy yvy re
pendetuja'ipa ma jave, xapy'a rei penhemboeko ky'aa rupi pejapo 'rã
mba'emo ra'angaa pembojerovia va'erã, ha'e vy SENHOR Penderuete
renonde ha'eve'ỹ va'e pejapo 'rã pendevy ivai aguã rami,
26 aỹ gui ma yva ha'e yvy opyta peẽ kuery rekokue moma'endu'aarã,
mba'eta pemanomba voi 'rã pendeyvyrã Jordão yakã rovai re peaxa
vy pejopyague py. Ha'e py ma ndapeiko pukui 'rã. Ha'e rami 'rãgue py
penemombaa 'rã.

---

d 4.24 Hebreus 12.29

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

27 Ha'e rami vy SENHOR penemoaĩmba 'rã amboae regua ikuaia rupi.
Mboapy'i ete'i 'rã pekuave, yvy regua kuery ikuaia rupi SENHOR
penemondoukaague rupi.
28 Ha'e py ma penderueterã pembojerovia 'rã avakue rembiapo rive, yvyra
ha'e ita guigua, oexa e'ỹ va'e, oendu e'ỹ va'e, okaru e'ỹ va'e, neĩ oetũ e'ỹ va'e.
29 Ha'e gui mae ma peka 'rã SENHOR Penderuete, ha'e vy pejou 'rã,
penenhe'ẽ ha'e pendepy'a ha'e javi py ri peka vy.
30 Mba'eta pejexavaia py opaa ára ha'e nunga ha'e javi pendere ou ramo
SENHOR Penderuete pe pejevy vy penhe'ẽ rendu nho ramo
31 SENHOR Penderuete napenepytyvõ e'ỹi 'rã, nhomboaxy kuaa va'e vy.
Napenemomba etei 'rã, ndaexarai 'rã guive oura reve guexeve guarã
peneramoĩ kuery reve ojapo va'ekue gui.
32 — Aỹ ma peikuaa pota yma peiko e'ỹ mbove mba'emo oikoague re,
mba'eta yvy re Nhanderuete avakue omoingo guive, yva guy ha'e javi
rupi ndoikoi neĩ noenduai teri guĩ ramigua.
33 Tyrã pa amongue va'e regua nda'u oendu ma tata mbyte gui tuuete
ijayvu va'e teĩ okuave teri, peẽ kuery re oikoague rami?
34 Tyrã amongue tuuete nda'u onhembopy'a ma amboae regua kuery
mbyte gui ojeupe guarã oipe'a aguã, joeko a'ãa py, mba'emo porã oexa
ukaa py, iporã va'e ojapoa py, joe opu'ãa py, opo oupi vy opo'akaa oexa
ukaa py, opa marã nhomondyipaa py, Egito yvy re SENHOR Penderuete
penembiexarã ojapoague rami ete?
35 Pendevy ae ha'e nunga oexa uka raka'e, peikuaa aguã SENHOR ae
Penderuete oikoa. Jipoi amboae, ha'e anho e'ỹ vy.[e]
36 Yva gui oayvua omonhendu penembo'e aguã, ha'e yvy re ju oexa uka
guata tuvixa va'e. Ha'e ramo hata mbyte gui pendu va'ekue ijayvua.
37 Peneramoĩ kuery ha'e oayvua rupi, hamymino kuery ju oiporavo vy
penerenoẽmba raka'e Egito yvy gui, ha'e ae ojekuaa uka opo'akaa ha'e javi py,
38 penerenonde gui oipe'apa aguã amboae regua pendegui ipo'akapave
va'e voi, ha'e gui pendeyvyrã va'ekue py peru aguã, aỹ jaexaa rami ae.
39 Ha'e nunga rupi aỹ gui ma peikuaa 'rã, pendepy'a py peikuaa pota porã 'rã
SENHOR anho Nhanderuete oikoa re, yva re ha'e yvy re ndoikoi amboae.
40 Pejapopa ha'vy oayvu oeja va'ekue ha'e ojapo ukaague aỹ xee ju
amboaxa va'e, pendekuai porã'i aguã, ha'e pendera'y kuery ju peẽ
ndapeikovei jave, pendeyvyrã SENHOR Penderuete raka'e rã peve guarã
ome'ẽ va'ekue py pendekuai puku aguã — he'i Moisés.

Números 35.9-15; Deuteronômio 19.1-3

41 Moisés oiporavo mboapy tetã onhemi atyrã Jordão yakã regua
kuaray oua katy ikuai va'e,

---

e 4.35 Marcos 12.32

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

42 ha'e py potae vy e'ỹ oirũ ojuka va'ekue onhemi aguã, neĩ omotare'ỹ-
e'ỹkue py ri vy, ha'e va'e tetã va'e regua py rei ovaẽ vy oiko aguã.
43 Ha'e vy Rúben kuery peguarã ma Bezer tetã oiporavo tekoa e'ỹa py
yvypea re oĩ va'e. Gade kuery pe ma Gileade regua Ramote tetã oiporavo,
ha'e rã Manassés kuery pe ma Basã regua Golã tetã ju.

Mokoĩgue ma Moisés ijayvu jevyague

Lei oeja pyre Moisés omombe'u porãveague

44 Pova'e lei ma Israel kuery rekorã Moisés omboaxa va'ekue.
45 Po rami ma mba'emo oikuaa uka pyre, ayvu oeja pyre ha'e 'arandu
rupigua Israel kuery pe Moisés omombe'u va'ekue Egito yvy gui oupa jave
py,
46 Jordão yakã rovai teri ikuaia re, Bete-Peor katy'i yvyugua rupi ikuai
jave, amorreu kuery Hesbom pygua ruvixa Seom oiko va'ekue yvy re. Ha'e
va'e ma Moisés ha'e Israel kuery ojuka va'ekue Egito yvy gui oupa ma jave,
47 ha'e ijyvykue guive ojopypa ikuai aguã, Basã pygua huvixa Ogue
yvykue guive. Ha'e va'e mokoĩve ma amorreu kuery huvixa ikuai va'ekue
meme. Ijyvykue ma Jordão yakã regua kuaray oua katy ituí,
48 Arnom yvyugua katy'i Aroer tekoa oĩ va'e guive, ha'e Siom yvyty peve
(ha'e va'e ma Hermom),
49 Yvy joja reia ha'e javi Jordão yakã regua kuaray oua katy oĩ va'e, yvy
joja reia regua ye'ẽ rembe peve Pisga yvyty katy'i yvy'ã guy rupi.

Êxodo 20.1-17

5 1 Ha'e gui Israel kuery Moisés oenoĩmba vy aipoe'i:
— Israel kuery, pendu ke ayvu oeja pyre ha'e 'arandu rupigua re
pendeapyxa py xeayvu ramo, peikuaa porã vy pejapopa ete aguã.
2 Horebe yvyty re nhandekuai jave nhande kuery reve SENHOR
Nhanderuete ojapo guexeve guarã.
3 Nhaneramoĩ kuery reve'ỹ SENHOR ojapo, ha'e rã nhande kuery apy aỹ'i
jakuave'i teri va'e reve ae.
4 Nhande kuery nhaendua py ete SENHOR ijayvu, yvyty áry tata mbyte gui.
5 (Ha'e rami jave ma xee ha'ã va'ekue Nhanderuete ha'e peẽ kuery mbyte
SENHOR ijayvua mboaxaarã, mba'eta tata gui pekyje vy napeẽi yvyty re.)
Ha'e gui SENHOR aipoe'i va'ekue:
6 "Xee ma SENHOR Nderuete Egito yvy re escravo pendekuai vy
pemba'eapo poyiague gui pendepe'a va'ekue.
7 Ndererekoi 'rã nderuete mboae xerenonde.
8 Nderejapoi 'rã mba'emo ra'angaa nderueterã, yva re ikuai va'e ra'angaa,
yva guýry yvy re ikuai va'e ramigua, neĩ yvy guy rupi yy oĩ va'e rupi
ikuai va'e ra'angaa voi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ha'e nunga neremboetei 'rã, neĩ nerembojeroviai 'rã, mba'eta xee
SENHOR Nderuete ma aipota xere anho pejerovia, mba'eta aju vy
ambopaga 'rã xere nda'ija'ei va'e reko vaiague re, tuu kuery, ta'y kuery,
hamymino ha'e hamymino jevy kuery ikuaia peve.
10 Ha'e rã amongue xerayvu vy ajapo ukaague rami ikuai va'e ma
amboaxy 'rã mil-kue hamymino kuery ikuai peve.
11 "Ndeayvu rive eme SENHOR Nderuete rery rupi, mba'eta SENHOR
nomboeko porãi 'rã hery rupi ijayvu rive va'ekue.
12 "Nema'endu'a ke sábado ára py iky'a e'ỹ va'erã remboete aguã,
SENHOR Nderuete ojapo ukaague rami vy.
13 Mboapy meme ára re 'rã remba'eapo, ha'e rejapopa 'rã rejapo va'erã
va'ekue ha'e javi.
14 Ha'e rã sete-a ára ma sábado SENHOR Nderuete pegua ára.
Neremba'eapoi 'rã mba'eve py, ndera'y, nderajy, nerembiguai avakue
ha'e kunhague, nerymba vaka, mburika'i, neĩ peteĩve nerymba, neĩ
mombyrygua kuery ndero py removaẽ va'ekue voi, nerembiguai kuery voi
ndee rami avi topytu'u.
15 Mba'eta nema'endu'a Egito yvy re escravo reiko jave ha'e gui SENHOR
Nderuete ndepe'aague re, opo oupi vy opo'akaa oexa ukaa py. Ha'e rami
rire SENHOR Nderuete omboete uka sábado ára.
16 "Remboete 'rã nderu ha'e ndexy, SENHOR Nderuete ojapo ukaague
rami, reikove puku ha'e reiko porã aguã ndeyvyrã SENHOR Nderuete
ome'ẽ va'ekue py.[f]
17 "Ejojuka eme.[g]
18 "Ndetavy eme.[h]
19 "Nemonda eme.[i]
20 "Ndeayvu rive eme neirũ re.
21 "Emoaruã eme neirũ ra'yxy. Emoaruã eme neirũ ro, neĩ imba'ety,
hembiguai ava neĩ kunha, hymba vaka neĩ mburika'i, neĩ mba'eve neirũ
mba'e rei-rei oguereko va'e."[j]

Êxodo 20.18-21; 31.18

22 — Ha'e va'e ayvu rupi ma pendeaty va'e kuery pe SENHOR ijayvu
raka'e yvyty oĩa gui. Tata ha'e arai pytũ mbyte gui onhendu atã. Ha'e va'e
rire nda'ijayvuve jevyi. Mokoĩ itape re omboparapa ma rire ome'ẽ xevy.
23 Yvyty tata ojopeayi teri reve arai pytũa gui ijayvu rã pendu vy
penhemboja xere, peteĩ-teĩ regua akã ha'e nhomongeta va'ety kuery.

---

f 5.16 Mateus 15.4; Marcos 7.10; Efésios 6.2-3
g 5.17 Mateus 5.21; Romanos 13.9; Tiago 2.11
h 5.18 Mateus 5.27; Romanos 13.9; Tiago 2.11 **i 5.19** Romanos 13.9
j 5.21 Romanos 7.7; 13.9

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 Ha'e vy aipopeje va'ekue xevy: “Apy ma SENHOR Nhanderuete orevy
oexa uka opo'akaa ha'e imarã e'ỹ va'ea. Roendu guive tata mbyte gui
ijayvu rã. Aỹ roexa rã Nhanderuete ndee ava reiko va'e reve ijayvu teĩ
reikove teri.
25 Ha'vy aỹ, mba'e re tu romanomba ta? Mba'eta peva'e tata tuvixa va'e
oremokanhymba 'rã. SENHOR Nhanderuete ayvu roenduve tema ri vy
romanomba 'rã.
26 Mba'eta mava'e ava nda'u SENHOR Nhanderuete oikove va'e tata mbyte
gui ijayvu rã oexa teĩ oikove 'rã, nhande kuery jaexaa rami?
27 Enhemboja ndee, ha'e endu SENHOR Nhanderuete mba'e he'ia. Ha'e
gui orevy ju remombe'upa 'rã SENHOR ijayvuague. Ha'e ramo roendu vy
rojapopa 'rã”, peje va'ekue.
28 Ha'e rami xevy pendeayvu rã SENHOR oendu vy aipoe'i xevy: “Xee
aendu heta va'e kuery ndevy pe ijayvu rã. Ha'e kuery ha'evea rami meme
ijayvu.
29 Ha'e kuery py'a re oĩ ete 'rãgue xerenonde ojererokyjea rupi ikuai aguã,
ha'e ajapo uka va'e ha'e javi rupi, ha'e kuery ikuai porã aguã, ta'y kuery
voi, raka'e rã peve guarã!
30 Tereo ha'vy, ha'e kuery pe ‘Tapeopa ju pendero katy’, 're.
31 Ha'e rã ndee ma repytave ju 'rã apy xereve. Ha'e rã xee amombe'uve
'rã ajapo uka va'e, xeayvu ha'e aipota va'e ha'e javi. Ha'e va'e re ma ndee
rembo'e 'rã ha'e kuery oyvyrã ame'ẽ va'e py ikuai jave ojapopa aguã
rami”, he'i va'ekue SENHOR.
32 Ha'e nunga rupi pejapopa pota 'rã SENHOR Penderuete ojapo uka va'ekue.
Ha'e ramia gui pejepe'a eme peiporu kuaa katy, neĩ peiporu kuaa e'ỹa katy.
33 SENHOR Penderuete ojapo uka va'e ha'e javi rupi pendekuai, pendekuai
porã ha'e peiko pukuve aguã pendeyvyrã pejopy aguã va'e re.

“Nhanhe'ẽ rendu aguã ae lei oeja”, he'iague

6 1 — Kova'e ayvu ma SENHOR Penderuete ojapo uka va'ekue, 'arandua
rupigua ha'e oipotaa reve, ha'e va'e re penhembo'e vy pejapo ete
aguã yvy re pendekuai ma vy,
2 SENHOR Penderuete renonde pejererokyjea rupi pendekuai aguã,
'arandua rupigua ha'e oayvua ojapo uka va'e xee amboaxa rã peẽ ha'e
pendera'y kuery, ha'e peneramymino kuery voi ikuaia pukukue reguarã,
peiko pukuve aguã.
3 Ha'e nunga rupi pendu ke Israel kuery, peikuaa pota ha'e pejapo ete
aguã, pendekuai porã ha'e penderetave ete aguã pendeyvy kamby ha'e ei
oata e'ỹa py, SENHOR peneramoĩ kuery ruete aipoe'iague rami vy.
4 Pendu ke, Israel kuery. Peteĩ'i oiko SENHOR, SENHOR Nhanderuete ae.[k]

---

k 6.4 Marcos 12.29,32

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ha'e nunga rupi peayvu 'rã SENHOR Penderuete pendepy'a, penenhe'ẽ
ha'e penembaraetea ha'e javi py.[l]
6 Kova'e ayvu aỹ amombe'u va'e ma pemoĩ 'rã pendepy'a re.
7 Ha'e va'e rupi pembo'e 'rã pendera'y kuery. Ha'e va'e rupi avi 'rã pendeayvu
pekuapy pendero py, tape rupi peikoa py, penheno ha'e pevy ju ma vy guive.
8 Ha'e va'e re penemoma'endu'aarã pejokua 'rã imoiny pendepo re, ha'e
penderova re penderexa mbyte py.
9 Pembopara avi 'rã pendero rokẽ áry, ha'e okẽ re.
10 — Ha'e gui SENHOR Penderuete peneramoĩ Abraão, Isaque ha'e Jacó
pe ouraague rami vy pendeyvyrã va'e py pendereraa ma rire pendepo py
omboaxa 'rã tetã tuvixa ha'e iporã va'e peẽ kuery pejapo va'ekue'ỹ,
11 ha'e gui oo opa mba'e porã oĩa pemonyẽ va'ekue'ỹ, ha'e yguarã pejo'o va'ekue'ỹ,
uvaty ha'e oliveira ty penhotỹ va'ekue'ỹ. Ha'e va'e gui pe'u vy penevyatãmba ma vy
12 penheangu penderexarai e'ỹ aguã SENHOR, Egito yvy re escravo peiko
vy pemba'eapo poyiague gui pendepe'a va'ekue gui.
13 SENHOR Penderuete renonde pejererokyjea rupi 'rã peiko, ixupe ae 'rã
pendekuai, hery rupi anho 'rã peura.
14 Peiko eme amboae tuuete ramigua pe, neĩ teĩve yvy regua kuery
pendeyvýry ikuai va'e ruete pe,
15 mba'eta SENHOR Penderuete penembyte oiko va'e oipota hexe anho
pejerovia. Ha'e rami e'ỹ rã SENHOR Penderuete poxya penderovai hendy
vy penemomba 'rã yvy áry gui.
16 Peko a'ã eme SENHOR Penderuete, Massá py peko a'ãague rami.[m]
17 Pejapo ete 'rã SENHOR Penderuete ojapo uka va'ekue, ayvu ha'e
'arandua rupigua ha'e ojapo uka va'ekue ha'e javi.
18 SENHOR renonde rupi pejapo 'rã ha'eve va'e ha'e iporã va'e anho,
pendekuai porã aguã, ha'e yvy porã re pendekoa aguã, SENHOR
peneramoĩ kuery pe oura reve ome'ẽ aguã re ijayvuague py ae,
19 ha'e penerenonde gui pendovaigua kuery SENHOR oipe'apa aguã
aipoe'iague rami.
20 — Raka'eve rã ndera'y kuery oporandu 'rã ndevy. Ha'e vy aipoe'i 'rã:
"Mba'erã tu ayvu 'arandua rupigua ha'e oipotaa SENHOR Nhanderuete
oeja raka'e nhandevy?" he'i ramo
21 rembovai 'rã ndera'y kuery pe: "Egito yvy re Faraó pegua escravo
orekuai va'ekue ri teĩ SENHOR opo'akaa rupi orepe'apa ha'e gui.
22 Roexaa py SENHOR ojapo karamboae mba'emo kuaa ukaarã ha'e
nhomondyipaarã tuvixa ete va'e nhomongyjea rupi, Faraó rovai, hoo
pygua kuery ha'e Egito pygua kuery ha'e javi rovai.

---

[m] **6.13,16** Kova'e ayvu rupi Jesus ombovai anha omoangeko rã
(Mateus 4.7,10; Lucas 4.8,12).

[l] **6.5** Mateus 22.37; Marcos 12.30,33; Lucas 10.27

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Ha'e rami vy ha'e gui orepe'a orereru aguã kova'e yvy nhaneramoĩ
kuery pe oura reve nhanderekoarã ome'ẽ aguã re ijayvuague py.
24 SENHOR ijayvu avi kova'e ayvu oeja va'ekue ha'e javi jajapopa ete
aguã, ha'e henonde jajererokyjea rupi nhandekuai aguã, raka'e rã peve
nhanemoingo porã ha'e nhanemoingove aguã, aỹ peve ojapoa rami ae.
25 Ha'e gui SENHOR Nhanderuete renonde kova'e ayvu ojapo uka va'ekue
ha'e javi ri jajapo ramo aipoe'iague rami ae, ha'e nunga oĩ 'rã nhandereko
porãrã", 're 'rã.

Êxodo 34.10-17

7 1 — SENHOR Penderuete pendereru 'rã pendeyvyrã py penderekoa
aguã, ha'e penerenonde gui oipe'a reta 'rã yvy regua: heteu kuery,
girgaseu, amorreu, cananeu, ferezeu, heveu ha'e jebuseu kuery, sete
regua 'rã oipe'a pendegui hetave ha'e imbaraetekueve va'e teĩ.
2 Ha'e va'e kuery ma SENHOR Penderuete omboaxapa 'rã pendepo py.
Ha'e ramo pemomba katuĩ'i 'rã. Ha'e kuery reve ndapejapoi 'rã peteĩ rami
pendekuai aguã, napemboaxyi 'rã guive.
3 Neĩ napemendai 'rã ha'e va'e regua kuery reve. Ta'y kuery re
napemomendai 'rã penderajy kuery, tajy kuery ma voi ndaperui 'rã
pendera'y kuery re omenda va'erã.
4 Mba'eta ha'e kuery ojapo 'rã pendera'y kuery xegui ojepe'a aguã rami,
amboae tuuete ramigua kuery pe ju ikuai aguã. Ha'e ramo penderovai
SENHOR poxya hendy vy penemomba vyvoi 'rã.
5 Ha'e rami 'rãgue py po rami 'rã pejapo ha'e kuery re: Peitypa 'rã altar ha'e kuery
ojapo va'ekue, pemopẽmba 'rã ita omopu'ã va'ekue, peake'o 'rã yvyra ta'angaarã
omopu'ã va'ekue, ha'e gui peapypa 'rã mba'emo ra'angaarã ojapo va'ekue.
6 — Mba'eta peẽ kuery ma SENHOR Penderuete pegua iky'a e'ỹ va'e
pendekuai. Yvy regua ha'e javi gui SENHOR Penderuete pendeporavo
ojeupe guarã.
7 Amboae regua gui penderetave va'e ramo e'ỹ guive SENHOR penderayvu
vy pendeporavo, mba'eta yvy regua ha'e javi gui mboapy'ive va'e peiko.
8 Ha'e rami 'rãgue py SENHOR penderayvu ete vy rive pendepe'a opo'akaa
rupi, ha'e peneramoĩ kuery pe oura reve ijayvuague ojapo vy. Ha'e vy
ae penderepy escravo peiko vy pemba'eapo poyia gui, ha'e Egito pygua
huvixa Faraó po'akaa gui.
9 Ha'e nunga rupi peikuaa pota SENHOR Penderuete anho Nhanderuete
oikoa re. Nhanderuete ojeroviapy va'e vy guexeve guarã ojapo va'ekue
rupi ae 'rã oiko nhanemboaxya rupi, jayvua rupi ojapo uka va'e jajapo
va'e kuery pe, mil-kue nhaneramymino ikuai jevy-jevy va'e pe guive.
10 Ha'e rã hexe nda'ija'ei va'e kuery ma ha'e ombopaga 'rã omokanhymba
peve. Ndarei 'rã hexe nda'ija'ei va'e re oikuaa pota vy ombopaga vyvoi
aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Ha'e nunga rupi pejapopa 'rã ojapo uka va'ekue, ayvu ha'e 'arandua
rupigua kova'e ára gui pendevy amboaxa va'e.

Levítico 26.3-13; Deuteronômio 28.1-14

12 — Pova'e 'arandua rupigua pendu vy pemoĩ porã ha'e pejapo ete ri
ramo SENHOR Penderuete oiko 'rã guexeve guarã peneramoĩ kuery pe
oura reve ojapo va'ekue rami.
13 Ha'e rami vy penderayvua rupi penemoingo porã ha'e penemboetave
'rã heravy. Omoingo porã avi 'rã pendera'y kuery, ha'e pendeyvy re
mba'emo aju oiko va'e, mba'emo ra'yĩ, vinho, azeite, ha'e penerymba vaka
ha'e vexa'i ra'y kuery, yvy peneramoĩ kuery pe oura reve ome'ẽ aguã re
ijayvuague py ae.
14 Yvy regua ikuai va'e ha'e javi gui penemoingo porãve 'rã. Ha'e ramo
pendekuaia py ndoikoi 'rã avakue ta'y e'ỹ va'erã, kunhague imemby e'ỹ
va'erã, neĩ penerymba kuery regua ma voi.
15 Pendegui SENHOR oipe'apa 'rã opa marãgua mba'eaxy. Peẽ kuery re
nomoĩ 'rã mba'eaxy vaikue Egito yvy re pexa va'ekue ramigua. Ha'e nunga
ma pendere ija'e'ỹ va'e kuery ha'e javi re 'rã omoĩ.
16 Pemomba 'rã ha'e javi regua pendepo py SENHOR Penderuete omboaxa
va'ekue. Ha'e kuery re pema'ẽ teĩ pemboaxy eme, peiko eme guive ha'e
kuery pegua tuuete pe, mba'eta ha'e rami rã pendereity 'rã.
17 — Xapy'a rei aipopeje 'rã pendepy'a py: "Kova'e yvy regua kuery ma
nhande kuery gui hetave ramo mba'exa tu jaipe'a 'rã?" peje teĩ
18 pekyje eme ha'e kuery gui. Penema'endu'a tema Faraó re SENHOR
Penderuete ojapo va'ekue re, ha'e Egito yvy ha'e javi rupi
19 mba'emo tuvixa ete va'e pexaa py ojapo va'ekue re, hexa pyrã ha'e
mba'emo porã ete ojapo va'ekue re, mba'eta SENHOR Penderuete opo oupi
vy opo'akaa oexa uka reve penerenoẽ ha'e gui. Ha'ekue rami ae ju 'rã
ojapo yvy regua pekyjea va'e kuery ha'e javi re.
20 Ha'e kuery mbyte rupi SENHOR Penderuete ombou avi 'rã kavy guaxu,
pendegui nonhai vy onhemi va'e ndaekorãvei pavẽ peve.
21 Ha'e nunga rupi penhemondyipa rei eme ha'e kuery pexa vy, mba'eta
penembyte SENHOR Penderuete oĩ, Nhanderuete ipo'akapa ha'e okyjevepy
va'e ae.
22 Ha'e rami avi mbeguei'i rupi anho 'rã SENHOR Penderuete oipe'a 'rã
kova'e kuery regua penerenonde gui. Napemomba vyvoi 'rã, penderovai
guarã mymba inharõ va'e hetave oje'oivy e'ỹ aguã.
23 Ha'e rami avi pendepo py SENHOR Penderuete omboaxapa 'rãe, nda'evei
reive va'e ojapo vy omomba peve.
24 Pendepo py omboaxa avi 'rã huvixa kuery, ha'e ramo pejapo aguã
yva guy rupi ha'e kuery rery na'ima'endu'aavei aguã rami. Avave rei
nda'ipo'akaai 'rã pendere, pemomba peve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Ha'e kuery ruete ra'angaa ma peapypa 'rã tata py. Prata ha'e ouro ha'e
nunga onhovãague re voi pepena rei eme, peraa eme penemba'erã, ha'e
va'e py pe'a e'ỹ aguã. Mba'eta ha'e nunga ma SENHOR Penderuete pe rã
ojeguarupy.
26 Ha'e nunga rupi peru eme ojeguarupy penderopy guarã, ayvu vaipy peẽ
voi peiko e'ỹ aguã ha'e nunga rami ae. Ha'e nunga ha'e javi pejou vai ha'e
pembojeguaru ete 'rã, ayvu vaipy meme ramo.

SENHOR opena porãague re ima'endu'a aguã regua

8 1 — Peikuaa pota ke ojapo uka pyre aỹ amboaxa va'e pejapopa ete
aguã, peikove ha'e penderetave aguã. Ha'e gui yvy SENHOR penamoĩ
kuery pe oura reve ome'ẽ aguã re ijayvuague py pevaẽ vy pendekuai
aguã.
2 Penema'endu'a ke tape rupi SENHOR Penderuete pendereraa ague ha'e
javi re. Quarenta ma'etỹ re pendereraa tekoa e'ỹa rupi penemo'yvyĩ'i aguã
pendereko a'ã vy, pendepy'a re oĩ va'e oikuaa aguã, xapy'a rei ojapo uka
va'e rupi pa pendekuai tyrã pa any.
3 Ha'e rami vy penemo'yvyĩ'ia rupi ojapo pendekaruai aguã rami. Ha'e
gui maná re ju penemongaru, ha'e nunga pexa va'ekue'ỹ teri, neĩ penderu
kuery ma voi oikuaa va'ekue'ỹ. Ha'e ramigua ome'ẽ pendevy oikuaa uka
aguã mbojape re anho e'ỹ avakue oikoa. Ha'e rã SENHOR ayvu ha'e javi re
'rã avakue oiko.[n]
4 Pendeao penhemondea va'e voi nda'ivaipai raka'e, pendepy ma voi
nda'irurupai, quarenta ma'etỹ pukukue re teĩ.
5 Ha'e nunga rupi peikuaa pota penekuraxõ py, mba'eta avakue gua'y kuery
omo'arandua rami avi SENHOR Penderuete penemo'arandu herekovy.
6 Pendekuai SENHOR Penderuete ojapo uka va'ekue rupi ete, gueko oeja
va'ekue rupi ae peiko aguã henonde pejererokyjea rupi.
7 Mba'eta SENHOR Penderuete pendereraa 'rã yvy porãa py, yakã ikuaia,
yvu, yvu typy va'e guive yvyugua ha'e yvyty áry gui oxyry oiny va'e,
8 yvy trigo ha'e cevada oiko porãa, uva, figo ha'e romã'a oiko porãa guive,
ha'e gui oliveira, azeite ha'e ei ikuaia.
9 Ha'e va'e yvy re ma tembi'u oata aguã rami e'ỹ 'rã pe'u, mba'eve rei
ndoatavei ma 'rã ha'e py. Yvy re ita ikuai va'e py ferro oĩ, ha'e yvyty ikuai
va'e gui ma penoẽ 'rã overa va'e.
10 Pekaru vy penevyatãmba 'rã, ha'e vy perovy'a 'rã SENHOR Penderuete
yvy porã pendevy ome'ẽague re.
11 — Ha'e rami avi penheangu, penderexarai eme SENHOR Penderuete
re, ha'e ojapo uka va'ekue ndapejapo e'ỹi aguã, 'arandua rupigua ha'e
ayvu oeja va'ekue, pendevy aỹ amboaxa va'e ae.

---

[n] **8.3** Kova'e ayvu rupi Jesus ombovai anha omoangeko rã (Mateus 4.4; Lucas 4.4).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Ha'e rami pekarupa vy penevyatãmba ma rire teĩ, oo porã pejapo vy
ha'e va'e py peĩ ma rire,
13 penerymba vaka ha'e vexa'i kuery hetave ma rire, ha'e penemba'e prata
ha'e ouro voi ndoatavei aguã rami rire teĩ
14 xapy'a rei pendepy'a py pendeyvate rei vy penderexarai 'rã SENHOR
Penderuete re, Egito yvy re escravo peiko vy pemba'eapo poyiague gui
penerenoẽ va'ekue ri,
15 ha'e gui tekoa e'ỹa tuvixa ha'e ijavaete va'e rupi pendereraa herekovy
va'ekue ri mboi inharõ ete va'e ikuaia rupi, japeuxa popia va'e ha'e yvy
pirua yy ikuai e'ỹa rupi. Ha'e gui pendevy itaova gui yy omoẽ va'ekue,
16 ha'e tekoa e'ỹa rupi penemongaru va'ekue maná penderu kuery oikuaa
va'ekue'ỹ re, penemo'yvyĩ'i vy pendereko a'ã aguã, ha'e gui opaa py
penemoingo porã aguã.
17 Ha'e nunga rupi pendepy'a py "Xepo'akaa ha'e xejyva mbaraetea py ae
arekopa", peje eme.
18 Ha'e rami 'rãgue py penema'endu'a SENHOR Penderuete re, mba'eta
ha'e ae penemombaraete mba'emo pejoupa aguã rami, ha'e rami pendevy
pe ojapo guexeve guarã peneramoĩ kuery pe oura reve ojapo va'ekue
ojeupity aguã, aỹ pexaa rami.
19 Mba'eta SENHOR Penderuete re penderexarai ri vy amboae tuuete
kuery re peo vy ha'e kuery pemboetea rupi ju pendekuai ramo aỹ ma'ẽ,
penderovai xeayvu pekanhymba aguã re.
20 Ha'e javi regua penerenonde gui SENHOR omombaague rami
pekanhymba avi 'rã, SENHOR Penderuete napenhe'ẽ rendu potai rire.

SENHOR Israel kuery oipytyvõague re Moisés omoma'endu'aague

9 1 — Pendu ke, Israel kuery. Aỹ peaxa 'rã Jordão yakã, amboae regua
kuery pendegui hetave ha'e imbaraeteve va'e re pendepo'aka aguã
katy. Hetã ikuai va'e ma tuvixa ha'e yva peve ikorapa va'e.
2 Ha'e kuery ma heta ha'e yvateve va'e, Enaque ra'y kuery ae. Ha'e va'e
kuery reko ma pendua ae ma, "Mava'e 'rã tu ipo'aka Enaque ra'y kuery
re?" 'ea ramo.
3 Ha'e nunga rupi aỹ peikuaa pota, mba'eta SENHOR Penderuete ae oaxa
'rã penerenonde rupi. Tata nhomokanhyarã rami 'rã omomba ha'e oitypa
penerenonde rupi. Ha'e rami rã peipe'a ha'e pemokanhymba vyvoi 'rã,
SENHOR ijayvuague rami vy.
4 — Ha'e nunga rupi penerenonde gui SENHOR Penderuete oipe'apa ma
ramo aipopeje eme pendepy'a py: "Xereko porã ramo ae SENHOR xereru
kova'e yvy re xerekoa aguã", peje eme. Mba'eta kova'e yvy regua kuery
heko vai ramo SENHOR oipe'apa 'rã penerenonde gui.
5 Pendereko porãa re e'ỹ ta'vy, neĩ pendepy'a py iporã va'e oĩa re e'ỹ
guive yvy re pendekoa aguã pevaẽ 'rã. Kova'e yvy regua kuery reko vaia

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

re rima SENHOR Penderuete oipe'apa 'rã penerenonde gui, ojapo aguã
peneramoĩ kuery pe oura reve ijayvuague ojeupity aguã, Abraão, Isaque
ha'e Jacó pe.

Êxodo 32.1-20

6 — Ha'e nunga rupi peikuaa pota ke, mba'eta pendereko porãa re e'ỹ
SENHOR Penderuete ome'ẽ kova'e yvy porã pendekuai aguã, mba'eta peẽ
kuery ma peneakã ratãgue ae.
7 Penema'endu'a tema, pendexarai eme tekoa e'ỹa rupi SENHOR
Penderuete pembopoxyague re. Egito yvy gui peopaa ára guive apy
pevaẽmba peve pepu'ãmba reia rupi pendekuai SENHOR rovai.
8 Horebe yvyty re pendekuai jave SENHOR pembopoxy rei ramo
penderovai ipoxya hendy va'ekue penemomba aguã.
9 Mba'eta xee ma yvyty áry aa va'ekue itape ajopy aguã, guexeve guarã
SENHOR pendereve ojapo va'ekue oĩa. Yvyty áry ma quarenta ára ha'e
pytũ re aiko mbojape ha'u e'ỹ re, neĩ yy ay'u e'ỹ re.
10 Ha'e ramo xevy pe SENHOR ome'ẽ mokoĩ itape Nhanderuete okuã py
ae ombopara va'ekue. Ha'e va'e re oĩ ayvu pendevy guarã SENHOR yvyty
áry omombe'u va'ekue ha'e javi, tata mbyte oĩa gui, peẽ kuery ha'e javi
pendeatypa pekuapy jave.
11 Ha'e gui quarenta ára ha'e quarenta pytũa py ma SENHOR ome'ẽ xevy
mokoĩ itape ipara va'e, guexeve guarã ojapo va'ekue oĩa.
12 Ha'e vy SENHOR aipoe'i xevy: “Epu'ã ju ke, eguejy pojava apy gui,
mba'eta ndevygua kuery Egito yvy gui reru va'ekue onhemongy'apa ma
oje'oivy. Are e'ỹ'i re ojepe'apa ma ha'e kuery rekorã aeja va'ekue gui,
mba'emo ryku gui rive nguuete ra'angaarã ojapo vy”, he'i va'ekue.
13 — Xevy pe SENHOR ijayvuve ju vy aipoe'i: “Kova'e kuery xee aexa rã
inhakã ratã ete okuapy.
14 Tamomba ete, yva guy ha'e javi rupi gui hery amboguepa aguã. Ha'e
gui ma ndegui ju amoingo 'rã peteĩ regua ha'e kuery gui imbaraetekueve
ha'e hetave va'erã”, he'i va'ekue xevy
15 Ha'e ramo ajere vy aguejy yvyty gui. Ha'e ramo yvyty ojopeayi oiny
tata gui. Xepo py araa mokoĩ itape guexeve guarã ojapo va'ekue oĩa.
16 Ha'e gui ama'ẽ rã pejejavypa rei ra'e SENHOR Penderuete rovai. Ha'e
rami vy penderueterã mba'emo ryku gui pejapo ra'e peteĩ vaka ra'y
ra'angaa rive. Are e'ỹ'i re pejepe'apa penderekorã SENHOR oeja va'ekue gui.
17 Ha'e ramo mokoĩ itape areko va'e amombo xepo gui, ha'e vy pexaa py
amboa'ypa.
18 — Ha'e gui teĩgue ju quarenta ára ha'e quarenta pytũ re aiko SENHOR
renonde py jypy guare rami. Xerenapy'ã re aĩ, mbojape nda'ui neĩ yy ma
voi nday'ui pejejavya ha'e javi re vy, mba'eta SENHOR oexaa py mba'emo
vai ete pejapo ipoxy aguã rami.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Xee voi akyje va'ekue SENHOR penemomba aguã rami ipoxy etea gui.
Ha'e rami teĩ peteĩgue ju SENHOR oendu xeayvua.[o]
20 Arão pe voi SENHOR ipoxy raxa va'ekue omomba aguã rami. Ha'e rami
teĩ ha'e va'e jave py Arão re voi ajerure.
21 Ha'e rami vy pejejavya rupi vaka ra'y ra'angaa pejapo va'ekue ajopy vy
apypa, ha'e gui amou'ũmba porã iku'ipa peve. Iku'ikue ma yakã yvyty gui
oxyry oiny va'e py amombo.
22 — Ha'e gui Taberá py, Massá ha'e Quibrote-Hataavá py ju pejapo
SENHOR ipoxy ete aguã rami.
23 Cades-Barnéia gui SENHOR penemondouka vy aipoe'i: "Tapeo, ha'e
penderekoa yvy pendevy ame'ẽ va'e py", he'i ramo ndapejapoxei raka'e
SENHOR Penderuete ijayvuague. Ndaperoviai vy napenhe'ẽ rendui.
24 Ha'e rami vy SENHOR rovai pepu'ã rei va'e ae tema roexa ypya ára
guive ma voi.

Êxodo 32.11-14,30-35

25 — SENHOR renonde py ajero'a ainy, ha'e quarenta ára ha'e quarenta
pytũ re xetui, pendevy SENHOR "Amomba 'rã" he'i rire.
26 Ha'e vy SENHOR pe ajerure vy aipoa'e: "Ah SENHOR Oreruete! Emomba
eme ndevygua kuery, ndejeupe guarã ae nembaraetea rupi repy vy Egito
yvy gui ndepo'akaa rupi renoẽmba va'ekue.
27 Nderexarai eme nerembiguai kuery Abraão, Isaque ha'e Jacó re. Eikuaa
pota eme kova'e kuery inhakã atãa re, neĩ heko vaia re, neĩ ojejavy
okuapya re.
28 Ha'e rami Egito yvy orerenoẽague pygua kuery aipoe'i e'ỹ aguã: 'Ha'e
kuery rima SENHOR ndogueraa reguai yvy ijayvuague py. Ha'e kuery
re ha'e nda'ija'evei vy ae rima oguenoẽmba raka'e tekoa e'ỹa py ojukapa
aguã', he'i okuapy e'ỹ aguã.
29 Ha'e rami avi ha'e kuery ma ndevygua ae, ndevy guarã ae renoẽmba
raka'e ndepo'aka etea rupi, ha'e ndepo reupi reve", ha'e va'ekue SENHOR pe.

Mokoĩguea itape re lei omboparaague

10 1 — Ha'e va'e jave py SENHOR aipoe'i xevy: "Mokoĩ itape ju ke
emoatyrõ jypy guare rami guarã. Ha'e vy eju ju xea katy yvyty
áry. Ejapo avi peteĩ hyru yvyra gui.
2 Ha'e gui mokoĩ itape re xee ambopara 'rã jypygua remopẽmba va'ekue re
oĩague rami. Ha'e ramo remboyru 'rã hyrurã rejapo va'ekue py", he'i xevy.
3 Ha'e rami rã peteĩ hyru yvyra acácia guigua ajapo, ha'e mokoĩ itape
amoatyrõ jypy guare rami guarã. Ha'e gui aẽ avy yvyty re mokoĩve itape
xepo py araa reve.

---

o 9.19 Hebreus 12.21

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ha'e gui itape re SENHOR jypy iparaague rami ju ombopara dez ayvu
ojapo uka va'e, pendeatya ára py yvyty áry tata oĩ va'e mbyte gui
omombe'u ypy va'ekue rami ae. Ha'e rami vy SENHOR omboaxa xevy.
5 Ha'e ramo ajere vy yvyty gui aguejy ju. Itape ma amboyru hyrurã ajapo
va'ekue py. Ha'e va'e py ae opyta, xevy SENHOR ojapo ukaague rami vy.

Levi kuery regua oiporavoague

6 — Ha'e gui ma Israel kuery oje'oipa Beerote-Bene-Jaacã gui Mosera
katy ju oo aguã. Ha'e py ma Arão omano, ha'e ramo onhono porãa ha'e
pyve. Hekovia ta'y Eleazar ju oĩ sacerdote.
7 Ha'e va'e gui ma oje'oi ju Gudgoda katy, ha'e Gudgoda gui ma Jotbatá
katy ju oje'oi. Ha'e va'e yvy re ma yakã'i ikuai rei.
8 Ha'e va'e jave py SENHOR oiporavo Levi ramymino kuery ogueraa aguã
hyru SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue oĩa, SENHOR renonde ikuai
aguã, ixupe omba'eapo, ha'e hery rupi jogueroayvu porã aguã, aỹ peve
guarã ae.
9 Ha'e rami rire Levi kuery ndoguerekoi ae tema oyvyrã guyke'y kuery
reve. SENHOR ae oiko ha'e kuery mba'erã, SENHOR Penderuete ijayvuague
rami vy.
10 — Ha'e gui jypy'i guare rami aiko tema yvyty re, quarenta
ára ha'e pytũ re. Ha'e ramo xeayvua peteĩgue ju SENHOR oendu,
napenemombaxei.
11 Ha'e gui SENHOR aipoe'i xevy: "Epu'ã ke, tereo ju heta va'e kuery
renonde rupi, yvy peneramoĩ kuery pe aura reve ame'ẽ aguã re
xeayvuague py ha'e kuery ovaẽ vy ikuai aguã."

Onhe'ẽ rendu aguã regua

12 — Ha'e nunga rupi Israel kuery, mba'e nunga tu SENHOR oipota
pejapo? SENHOR Penderuete renonde pejererokyjea rupi pendekuai aguã
anho, heko rupi pendekuai, SENHOR Penderuete peayvu ha'e ixupe peiko
aguã SENHOR pendepy'a ha'e penenhe'ẽ ha'e javi py,
13 ha'e pejapopa aguã SENHOR ojapo uka va'e ha'e oayvu oeja va'ekue, aỹ
pẽvy amboaxa va'e, ha'e rami vy pendekuai porã aguã.
14 Ma'ẽ, yva ha'e yvate rupi yva oĩ va'e ma SENHOR Penderuete mba'e
meme, yvy ha'e hexe ikuai va'e ha'e javi guive.
15 Ha'e rami avi peneramoĩ kuery SENHOR oayvu etea rupi omboaxy
rire peẽ kuery ha'e kuery ramymino pendekuai va'e ju ojeupe guarã
pendeporavo ha'e javi regua gui, aỹ pexaa rami.
16 Ha'e nunga rupi penekuraxõ gui pemboi mba'emo vai oĩ va'e, ha'e
pendekuaive eme peneakã ratãa rupi.
17 Mba'eta SENHOR Penderuete ma tuuete ikuai va'e ruete, ha'e senhor
ikuai va'e SENHOR, Nhanderuete yvateve va'e, ipo'akapa ha'e okyjevepy

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

va'e. Ha'e ma peteĩ rive joegui oayvuve va'e'ỹ, neĩ ome'ẽmby ndojopyi 'rã
guive ha'eve'ỹa rami joguereko aguã.
18 Ha'evea rami 'rã oguereko tyre'ỹ ha'e imeve'ỹ va'e, oayvu avi amboae
regua kuery, ha'e kuery pe tembi'u ha'e ijaorã ojou uka vy.
19 Ha'e nunga rupi peẽ avi peayvu 'rã amboae regua, mba'eta peẽ kuery
voi amboae regua pendekuai va'ekue Egito yvy re peiko jave.
20 Ha'e gui SENHOR Penderuete renonde pendekuai 'rã pejererokyjea rupi.
Ixupe ae 'rã peiko, hexe ae penhemboja, ha'e hery rupi anho 'rã peura.
21 Mba'eta ha'e ma perovy'a va'erã ha'e Penderuete oiko, pendevy ojapo
va'e mba'emo tuvixa ete va'e nhomondyipaarã, penderexa py ae pexa
va'ekue.
22 Mba'eta peneramoĩ kuery ma setenta ikuai va'e reve oje'oi raka'e Egito
yvy katy. Ha'e gui aỹ ma SENHOR Penderuete pendeapo yva re jaxy-tata
ikuai va'e rami pendereta aguã rami.

11 1 — Ha'e nunga rupi peayvu 'rã SENHOR Penderuete, ha'e ára
nhavõ peiko 'rã penembo'ea rupi, ayvu oeja va'ekue, 'arandua
rupigua ha'e ojapo uka va'ekue ha'e javi rupi.
2 Aỹ gui peikuaa pota ha'vy. (Pendera'y kuery pe'ỹ xeayvu, mba'eta ha'e
kuery ma ndoikuaai neĩ ndoexai SENHOR Penderuete penemo'arandua
rupi pendererekoague.) Peikuaa pota ke SENHOR yvate etea, ipo'aka etea
ha'e opo oupia reve mba'emo ojapoague re.
3 Penema'endu'a avi hexa pyrã Egito mbyte rupi ojapo va'ekue re, Egito
pygua huvixa Faraó re, ijyvy jave rupigua ha'e javi re,
4 Egito pygua xondaro kuery re, ha'e gui kavaju árygua ha'e karóxa ikuai
va'e re SENHOR ojapoague re, mba'eta ha'e kuery áry rupi ombou Ye'ẽ Pytã,
penderakykue ha'e kuery ou jave py. Aỹ peve guarã SENHOR omomba.
5 Penema'endu'a avi tekoa e'ỹa py ojapoague re, apy pevaẽ peve,
6 ha'e gui Rúben ramymino Eliabe ra'y kuery Datã ha'e Abirão re
ojapoague re. Mba'eta yvy ojepe'a ramo ho'apa raka'e, hoo pygua kuery,
hoo ha'e hupive oo va'ekue ha'e javi, Israel kuery pavẽ oexaa py.
7 Penderexa py ae pexa va'ekue tuvixa ete va'e SENHOR ojapo rã.

Onhe'ẽ rendu rã omoingo porã aguã re ijayvua

8 — Ha'e nunga rupi pendekuai SENHOR ojapo uka va'ekue aỹ amboaxa
va'e ha'e javi rupi, penembaraete aguã, ha'e yvy katy peoa py pevaẽ vy
penderekoa aguã,
9 ha'e rami vy peiko pukuve aguã yvy SENHOR oura reve peneramoĩ
kuery pe ome'ẽ aguã re ijayvuague py, hamymino kuery pe avi. Ha'e va'e
yvy ma kamby ha'e ei oata e'ỹa.
10 Mba'eta yvy penderekoarã ma Egito yvy pejepe'aague va'e rami e'ỹ.
Mba'eta ha'e va'ekue py ma mba'emo ra'yĩ penhotỹague katy pendepy py
pemboxyry vy pemoakỹ va'ekue horta rami ae.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Ha'e rã yvy penderekoarã SENHOR ome'ẽ va'e ma yvyty ha'e yvyugua
reia, oky yva gui ho'a va'e gui ae 'rã inhakỹ va'e.
12 Ha'e va'e yvy re SENHOR Penderuete ae 'rã opena. Ha'e va'e re SENHOR
Penderuete oma'ẽ riae 'rã, ma'etỹa ypy'i guive opa peve.
13 Xapy'a rei aỹ ayvu amboaxa va'e rupi peiko ramo, SENHOR Penderuete
peayvua rupi, ha'e pendepy'a ha'e penenhe'ẽ ha'e javi py ixupe anho
pendekuai ramo
14 yvy áry rupi ambou 'rã oky hi'ára py porã, mba'emo henhoĩ jave ha'e
ipoty jave ju, mba'emo ra'yĩ penhotỹ va'ekue gui pemono'õ aguã, uva
rykue ha'e azeite pereko aguã.
15 Pendeyvy rupi amoingo 'rã jai rogue penerymba kuery rembi'urã. Ha'e
ramo pekaru vy penevyatãmba 'rã pekuapy.
16 Penheangu ke pendepy'a py pejekore e'ỹ aguã, ha'e pejepe'a vy tuuete
mboae pe pendekuai vy ha'e kuery renonde penerenapy'ã re peĩ e'ỹ aguã.
17 Mba'eta peẽ kuery rovai SENHOR poxya hendy ramo ojoko 'rã yva
nda'okyvei aguã rami, ha'e ramo yvy re mba'emo naenhoĩvei 'rã, ha'e are
e'ỹ re pekanhymba 'rã yvy porã SENHOR pendevy ome'ẽ va'ekue gui.
18 — Ha'e nunga rupi pemoĩ porã xeayvuague pendepy'a ha'e penenhe'ẽ
py. Pejokua 'rã imoiny pendepo re penemoma'endu'aarã, ha'e penderova
re penderexa mbyte py.
19 Ha'e va'e re pembo'e 'rã pendera'y ha'e penderajy kuery, penderopy rupi
peguapy peiny vy pendeayvu 'rã, tape rupi peoa py, penhenoa py ha'e
pevy ju ma vy.
20 Ha'e va'e ayvu pembopara avi 'rã penerokẽ áry rupi, ha'e penerokẽ re
ae,
21 pende'ára hetave aguã pendera'y ha'e penderajy kuery pe voi, yvy
SENHOR oura reve peneramoĩ kuery pe ome'ẽ aguã re ijayvuague py
penderekoa ma vy, yvy áry yva oĩ temaa rami avi.
22 Mba'eta xapy'a rei kova'e ayvu pendevy amboaxa va'e ha'e javi pejapo
ramo, SENHOR Penderuete peayvua rupi, heko rupi pendekuai, ha'e
hexeve peiko ramo
23 SENHOR oipe'apa 'rã amboae regua kuery ha'e javi. Ha'e ramo pejopy 'rã
ha'e kuery ikuaiague, peẽ kuery gui hetave ha'e imbaraetekueve teĩ.
24 Ha'e gui mamo rã rei pepyrõa ma penemba'e meme 'rã, tekoa e'ỹa guive,
Líbano ha'e yakã Eufrates yakã guive, ye'ẽ kuaray oikea katygua peve.
25 Avave rei nda'ipo'akai 'rã pendere. Mba'eta yvy pepyrõa ha'e javi rupi
SENHOR Penderuete omoingo 'rã pendegui okyjea aguã rami, ijayvuague
rami vy.

Imoingo porãarã e'ỹ vy imoingo vaiarã re ijayvuague

26 — Ma'ẽ, aỹ penerenonde py amoĩ penemoingo porãarã, e'ỹ vy
penemoingo vaiarã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

27 Penemoingo porãa oiko 'rã SENHOR Penderuete ojapo uka va'ekue
pejapopa ramo, aỹ amboaxa va'e rupi ae.
28 Ha'e rã penemoingo vaia ma oiko 'rã SENHOR Penderuete ojapo uka
va'ekue pejapo 'rãgue py pejepe'a ramo tape pendevy aỹ aikuaa uka va'e
gui, amboae tuuete kuery rupi ndapeikuaai va'eri peo vy.
29 Ha'e gui yvy penderekoarã peo aguã py SENHOR Penderuete pendereraa
ma jave pemombe'u 'rã penemoingo porãa regua Gerizim yvyty áry gui,
ha'e rã penemoingo vaia regua ma Ebal yvyty áry gui 'rã pemombe'u.
30 Ha'e va'e mokoĩve yvyty ma Jordão yakã rovai re oĩ, kuaray oikea
katy, cananeu kuery yvy re, yvy joja reia re Gilgal rexei, Moré py yvyra
carvalho ikuai va'e katy'i.
31 Mba'eta peaxa ta ma Jordão yakã, pendeyvyrã SENHOR Penderuete
ome'ẽague py pendekuai aguã. Ha'e py 'rã penhemboekoa.
32 Ha'e rami avi penhea'ã ayvu ha'e 'arandua rupigua aỹ aikuaa uka va'e
ha'e javi rupi pendekuai aguã.

Anhetẽ va'e rupi ombojerovia atyrã oiporavoague

12 1 — Pova'e ayvu oeja pyre ha'e 'arandu rupigua pejapo 'rã
pendeyvyrã SENHOR peneramoĩ kuery Ruete ome'ẽ va'ekue py,
ára nhavõ ha'e va'e yvy re peikoa pukukue re.
2 Amboae regua kuery peipe'a vy pemomba 'rã nguuete ramigua
mboeteaty, yvyty ha'e yvy'ã'i áry ha'e javi rupi, ha'e yvyra rovana guy
rupi ikuai va'e ha'e javi.
3 Peitypa 'rã ha'e kuery mba'e altar ha'e javi, ita omopu'ã va'ekue
pemboa'ypa 'rã, ta'angaa yvyra gui omo'ã va'ekue peapypa 'rã tata py,
mba'emo ryku gui nguuete ra'angaarã ojapo va'ekue pemboa'ypa avi 'rã,
hery pemboguepa aguã ha'e va'e yvy gui.
4 — Mba'eta SENHOR Penderuete ma ha'e rami e'ỹ 'rã pemboete.
5 Ha'e rami 'rãgue py ha'e javi regua ikuaiague mbyte py SENHOR
Penderuete peteĩ henda oiporavo 'rã guery omoĩ, ha'e ojeupegua oo oĩ
aguã. Ha'e py ae 'rã peo peka vy.
6 Ha'e katy 'rã peru mba'emo peapy vy peme'ẽ va'erã ha'e mymba pejuka
vy peme'ẽ va'erã, dízimo pereko va'e, mba'emo pendepo py peru va'e,
mba'emo penhenhandua'i rami peme'ẽ va'erã, ha'e gui jypy'i guare
penerymba vaka ha'e vexa'i ra'y'i oiko va'ekue.
7 Ha'e py SENHOR Penderuete renonde py ae 'rã pekaru ha'e perovy'a
pekuapy opa mba'e pejapoa py, peẽ ha'e pendero pygua kuery reve,
SENHOR Penderuete penemoingo porã rire.
8 Apy jajapoa rami ve'ỹ 'rã pendekuai, mba'eta aỹ peve peteĩ-teĩ ha'e ae
ojou porãa rami rive 'rã ikuai,
9 mba'eta ndapeupityi teri pepytu'u aguã pendeyvyrã SENHOR Penderuete
ome'ẽ va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Ha'e rami avi peaxa 'rãe Jordão yakã, pendekuai aguã pendeyvyrã
SENHOR Penderuete ome'ẽ va'erã py. Ha'e ramo pendevy pe ome'ẽ 'rã
pepytu'u aguã penderovaigua kuery pendeyvýry rupi ikuai va'e ha'e javi
gui. Ha'e ramo pendekuai porã 'rã opa mba'e vai gui.
11 Ha'e ramo SENHOR Penderuete oiporavo 'rã peteĩ henda hery oĩ aguã.
Ha'e py ae 'rã peru pendevy aruruka va'ekue ha'e javi: mba'emo peapy
vy peme'ẽ va'erã ha'e mymba pejuka vy peme'ẽ va'erã, dízimo pereko
va'e, mba'emo pendepo py pejapo va'ekue, ha'e gui iporãgueve SENHOR
peguarã peme'ẽ aguã penhemboayvuague ha'e javi.
12 Ha'e rami vy pevy'a 'rã SENHOR Penderuete renonde py, peẽ kuery,
pendera'y ha'e penderajy kuery, pendevygua escravo avakue ha'e
kunhague, ha'e gui levita kuery peneretã py ikuai va'e, penembyte rupi
ijyvy e'ỹ va'e teĩ.
13 Penheangu ke, mba'emo peapy vy peme'ẽ e'ỹ aguã mamo rã pexa rã
ha'eve reia py rive.
14 Ha'e rami 'rãgue py peẽ kuery va'e regua pendekuaia gui peteĩ'i henda
SENHOR oiporavoague py 'rã peo mba'emo peapy vy peme'ẽ aguã, ha'e
ayvu amboaxa va'e ha'e javi pejapo aguã.

Xo'o ho'u ha'e mba'emo ome'ẽ aguã re ijayvua

15 — Ha'e rami avi nderekoa py ae ha'eve xo'o rejuka vy re'u tema aguã,
nenhe'ẽ py re'uxea rami, SENHOR Nderuete ojou uka va'e rei. Ha'eve va'e
e'ỹ vy ha'eve'ỹ va'e reiko teĩ ha'eve re'u aguã, guaxu puku ha'e guaxu ete'i
ro'o re'ua rami.[p]
16 Ha'e rã huguykue ma ndere'ui 'rã. Yy rami renhoẽ 'rã yvy py.
17 Ha'e rami teĩ nderekoa py ma nda'evei re'u aguã dízimo-rã remboja'o
va'ekue, mba'emo aju gui, e'ỹ vy uva rykue gui, azeite, nerymba kuery
vaka ha'e vexa'i ra'y jypyguare regua gui voi. Neĩ nda'evei re'u aguã
mba'emo reme'ẽ aguã re renhemboayvuague regua gui, mba'emo
renhenhandua'i rami reme'ẽ va'erã, neĩ reme'ẽ aguã ndepo py rejapo
va'ekue gui voi.
18 Ha'e nunga ma SENHOR Nderuete renonde anho 'rã re'u, henda ha'e
oiporavoague py ae, ndee, ndera'y kuery, nderajy kuery, ndevygua escravo
avakue ha'e kunhague, ha'e levita kuery nderekoa py ikuai va'e. Ha'e rami
vy SENHOR Nderuete renonde py ae 'rã revy'a rejapoa ha'e javi py.
19 Enheangu ke, eipytyvõ e'ỹ eme levita kuery yvy re reikoa ja.
20 — Ha'e gui SENHOR Nderuete oayvuague rami vy ndeyvyrã
ombotuvixave ma ramo, xapy'a rei xo'o re'uxe vy “Ha'u 'rã xo'o” 're 'rã.
Ha'e rami vy nderekoa py ae 'rã re'u, re'uxea rami.

---

[p] **12.15,22** Mba'eta guaxu puku ma ka'aguy rupigua rã SENHOR pe ome'ẽ mbyrã e'ỹ. Ha'eve amongue va'e rei ho'u tema aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Ha'e rami avi henda SENHOR Nderuete guery omoĩ aguã oiporavoague
gui mombyry ri reiko vy ma rejuka 'rã nerymba vaka ha'e vexa'i kuery
SENHOR ojou uka va'ekue, ha'e nderekoa py ae teĩ ha'eve re'u aguã,
re'uxea rami, ndevy amboaxaague rami vy.
22 Guaxu puku ha'e guaxu ete'i ro'o re'ua rami 'rã re'u xo'o. Ha'e nunga gui
ma avakue ha'eve va'e ha'e ha'eve'ỹ va'e teĩ ha'eve ho'u aguã.
23 Ha'e rami avi eikuaa pota huguy reve re'u e'ỹ aguã, mba'eta tuguy re
ma oĩ tekove. Nda'evei tekove xo'o reve re'u aguã.
24 He'u eme tuguy. Yvy py 'rã renhoẽ yy rami.
25 Ndere'ui 'rãe. Ndera'y kuery ndereikovevei rire ndo'ui avi 'rã, SENHOR
penemoingo porã aguã, henonde ha'evea ramigua anho pejapo ramo.
26 Ha'e rã mba'emo rereko va'e gui reiky'a'o uka va'ekue, ha'e reme'ẽ aguã re
renhemboayvuague va'e ma henda SENHOR oiporavoague py ae 'rã reraa.
27 SENHOR Penderuete pegua altar áry ae 'rã reapy vy reme'ẽ, ho'okue ha'e
huguykue guive. Mymba reme'ẽ va'e ruguykue ma onhoẽa 'rã SENHOR
Penderuete pegua altar áry rupi. Ha'e rã ho'okue gui ma re'u 'rã.
28 Eikuaa pota rejapopa aguã ayvu amboaxa va'ekue ha'e javi, ndee
ha'e ndera'y kuery peiko porã aguã raka'e rã peve, SENHOR Penderuete
renonde ha'evea ramigua pejapo ramo.
29 — Ha'e gui penerenonde gui SENHOR Nderuete amboae regua kuery
oipe'apa ma jave, ha'e ijyvykue py reo ma vy nderekoa aguã,
30 enheangu ha'e kuery ikuaiague rami avi reiko e'ỹ aguã, nerenonde gui
omombaa rire teĩ. Eikuaa pota rei eme guive ha'e kuery ruete ra'angaa
kuery re, neĩ "Ha'e kuery nguu ete ra'angaa omboeteague rami xee voi
ajapo 'rã", 're eme.
31 Emboete eme SENHOR Nderuete ha'e rami, mba'eta ha'e kuery nguuete
kuery pe ojapo va'e ma SENHOR pe rã ojeguarua ha'e ojou vaipy meme,
mba'eta nguuete kuery pe ha'e kuery oapy 'rã gua'y ha'e guajy kuery eteve voi.
32 — Rejapopa 'rã ayvu amboaxa va'e ha'e javi. Hi'áryve neremoĩvei 'rã,
neĩ neremboivei 'rã guive.

Profeta ramigua rive ha'e mba'emo ra'angaa mboetea rupi nhomoingoxe va'e re ijayvua

13 1 — Ha'e gui xapy'a rei peteĩ profeta, ha'e'ỹ vy mba'emo rexa ra'ua
penembyte py oiko vy omombe'u ma voi 'rã hexa pyrã e'ỹ vy
nhomondyipaarã,
2 ha'e rire hexa pyrã e'ỹ vy nhomondyipaarã omombe'u va'ekue oiko 'rã,
teĩ ha'e va'e aipoe'i avi 'rã: "Jaa ke amboae tuuete kuery ndajaikuaai teri
va'ekue pe ju jaiko", he'i ramo ma
3 pendu pota eme profeta e'ỹ vy mba'emo rexa ra'ua ayvu. Mba'eta
SENHOR Penderuete pendereko a'ã, oikuaaxe vy anhetẽ pa pendepy'a ha'e
penenhe'ẽ ha'e javi py peayvu ra'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 SENHOR Penderuete rupive anho 'rã peiko, henonde pejererokyjea rupi
'rã pendekuai. Pejapo 'rã ha'e ojapo uka va'e, pendu 'rã ijayvua, ixupe ae
'rã peiko, hexe anho 'rã penhemboja.
5 Ha'e gui ha'e va'e profeta e'ỹ vy mba'emo rexa ra'ua ma pejuka 'rã,
SENHOR Penderuete rovai nhomopu'ãa rupi ijayvu rire, Egito yvy re
escravo pendekuaiague gui penerenoẽare rovai ijayvu, pendepe'axe vy
SENHOR Penderuete tape oeja va'ekue gui. Ha'e rami vy penembyte gui
peipe'a 'rã mba'emo vai.
6 Xapy'a rei nderyvy e'ỹ vy nderyke'y ndexy pi'a ae ha'e rami 'rã ijayvu,
ndera'y e'ỹ vy nderajy, ndera'yxy reayvu va'e mba'e, e'ỹ vy neirũ ndee ae
rejeayvua rami reayvu va'e teĩ nhemi rupi ndereroayvu vy aipoe'i 'rã:
"Jaa jaiko amboae tuuete kuery pe ju, ha'e nunga ndee neĩ neramoĩ kuery
ma voi ndoikuaai va'e teĩ,
7 amboae regua ndeyvýry ikuai va'e ruete ra'angaa pe ae, ndea gui
mombyry e'ỹ vy ha'e'i rupigua, pendeyvy re mamo rã rei", he'i ramo ma
8 enhembotavy uka eme ixupe, endu pota eme, hexe ema'ẽ eme guive
remboaxya rupi. Ndereraa jepe ukai 'rã, nerenhomi 'rã guive.
9 Ha'e rami 'rãgue py rejuka 'rãe. Ndee ranhe'i 'rã ndepo reupi rejuka
aguã, ha'e gui heta va'e kuery ha'e javi ju 'rã.
10 Pejapipa 'rã ita py omano peve, mba'eta SENHOR Penderuete Egito yvy
re escravo peikoague gui penerenoẽare gui pendepe'axe rire.
11 Ha'e rami rã Israel kuery ha'e javi omombe'ua rã oendu vy ojererokyje 'rã
okuapy, ha'e ha'ekue ramigua mba'emo vai ndojapovei 'rã penembyte rupi.
12 — Ha'e gui xapy'a rei amongue tetã pendekoarã SENHOR Penderuete
ome'ẽ va'ekue rupi pendu 'rã omombe'ua vy aipo'ea rã:
13 "Penderekoa py avakue heko vai va'e oje'oi vy nhombotavypa tetã
pygua kuery, 'Jaa amboae ruete ndajaikuaai va'ekue pe jaiko' he'i va'e",
14 'ea ramo pendu vy ma peikuaa pota porã 'rã, pexa pota ha'e peporandu
porã 'rã. Xapy'a rei ha'e rami ete mba'emo vai penembyte rupi anhetẽ ri
oiko ra'e ramo
15 ha'e va'e tetã pygua kuery pejukapa 'rãe kyxe py. Pemomba 'rã ha'e py
ikuai va'ekue ha'e javi, mymba kuery guive.
16 Imba'e rei-reikue ma pemboatypa 'rã tetã mbyte py, ha'e vy tetã ha'e
mba'e rei-rei reve peapypa 'rã SENHOR Penderuete pe mba'emo oapy vy
ome'ẽmby rami. Ha'e rami rire ha'e va'e tetã mba'emo vaikueaty rive 'rã oĩ
raka'e rã peve, ndojapoavei 'rã guive.
17 Omomba pyrã regua neĩ peteĩve topyta eme pendepo py, SENHOR
penemboaxy nhombopaga ve'ỹ aguã poxya rupi, ha'e penderayvua rupi
penemboetave aguã, peneramoĩ kuery pe ouraague rami vy,
18 xapy'a rei SENHOR Penderuete ijayvua pendu vy ha'e ojapo uka va'ekue
ha'e javi pejapo ri ramo, aỹ amboaxa va'e ae, SENHOR Penderuete
renonde rupi ha'evea ramigua anho pejapo aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Onhekyxĩ rei e'ỹ aguã re ijayvua

14 1— SENHOR Penderuete ra'y kuery ae peiko. Ha'e nunga rupi
penhekyxĩ rei eme, neĩ penderova katy ma voi penhopĩ eme
omano va'ekue káuxa pendepy'a vai vy.
2 Mba'eta peẽ kuery ma SENHOR Penderuete pegua iky'a e'ỹ va'e
pendekuai. Ha'e javi regua yvy jave rupi ikuai va'e gui SENHOR
pendeporavo va'ekue ojeupe guarã.

Levítico 11.1-47

3— Neĩ peteĩve ndape'ui 'rã ojeguarupy regua.
4 Pova'e mymba ro'o anho 'rã pe'u: vaka, vexa'i, kavara,
5 guaxu ete'i, guaxu puku, guaxu mirĩ, kavara ka'aguy regua, antílope,
vexa yvyty rupigua ha'e gamo.
6 Mymba ikuai va'e regua ipyapẽ mbyte rupi ja'o va'e, ha'e oixu'u jevy va'e
ma ha'eve meme 'rã pe'u aguã.
7 Ha'e rã pova'e ma ndape'ui 'rã: mymba oixu'u jevy va'e anho, ha'e'ỹ
vy ipyapẽ ja'o va'e anho: camelo, tapixi ha'e arganaz, oixu'u jevy va'eri
ipyapẽ ja'o va'e'ỹ vy. Ha'e nunga ma ha'eve'ỹ va'e 'rã pendevy.
8 Poryko voi nda'evei, mba'eta ipoapẽ ja'o va'eri oixu'u jevy va'e'ỹ guive vy
ha'eve'ỹ va'e 'rã pendevy. Ha'e va'e ro'o ndape'ui 'rã, he'õgue re voi pepoko
eme.
9— Yy rupi ikuai va'e gui ma pova'e regua 'rã pe'u: ipepo ha'e ipekue
va'e ha'e javi.
10 Ha'e rã opa mba'e ipepo e'ỹ va'e, ha'e'ỹ vy ipekue e'ỹ va'e ma ndape'ui
'rã. Ha'eve'ỹ va'e meme 'rã pendevy.
11— Ha'e gui guyra ja'u aguã ha'eve va'e ha'e javi regua ma pe'u 'rã.
12 Ha'e rã pova'e ma pe'u va'erã e'ỹ: taguato guaxu, quebrantosso, taguato
guaxu ye'ẽ rupigua,
13 açor, taguato ha'e milhano, ha'e ha'e va'e regua ma guive rã;
14 ha'e javi uruvu, ha'e ha'e va'e regua ma guive rã;
15 ha'e gui avestruz, urukure'a, mbyju ye'ẽ rupigua, taguato, ha'e ha'e va'e
regua ma guive rã;
16 ha'e gui mocho, íbis, aka'ẽ,
17 oko, abutre, uruvu ye'ẽ rupigua,
18 kuruka ha'e guyraxĩ, ha'e ha'e va'e regua ma guive rã; ha'e gui poupa
ha'e mbopi.
19— Ha'e javi regua omyĩ'i ha'e oveve'i va'e ma guive rã ha'eve'ỹ va'e
pendevy, pe'u va'erã e'ỹ.
20 Ha'e rã guyra ha'eve va'e ha'e javi regua ma pe'u 'rã.
21— Mymba omano rive va'ekue ma ndape'ui 'rã. Ha'eve peme'ẽ
aguã amboae regua kuery peneretã py ikuai va'e pe ho'u aguã, ha'e'ỹ

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

vy amboae regua kuery pe pemboekovia aguã, mba'eta peẽ kuery ma
SENHOR Penderuete pegua iky'a e'ỹ va'e.
— Napembojyi 'rã kavara ra'y ixy kamby py ae.

SENHOR peguarã dízimo ome'ẽ aguã regua

22 — Ha'evea rami kuerei 'rã dízimo reme'ẽ mba'emo ra'yĩ renhotỹ
va'ekue aju guigua, ma'etỹa nhavõ mba'ety rupi remono'õ va'e gui.[q]
23 Dízimo regua gui ma SENHOR Nderuete renonde 'rã re'u, guery
omoĩ aguã oiporavoague py, mba'emo aju guigua, vinho, azeite, ha'e
gui nerymba vaka ha'e vexa'i kuery ra'y ypy'i regua gui. Ha'e rami vy
'rã reikuaa SENHOR Nderuete renonde rejererokyjea rupi reiko aguã,
reikovea pukukue re.
24 Ha'e gui xapy'a rei henda SENHOR Nderuete guery omoĩ aguã
oiporavoague mombyry ete ramo nda'evei 'rã ha'e py reraa aguã,
nderekoa gui mombyry ramo ha'e SENHOR Nderuete ojou uka reta
va'ekue reme'ẽ aguã,
25 ha'e ramo remboekovia 'rã dízimo, ha'e hepykue peráta ndepo py reraa
reve tereo henda SENHOR Nderuete oiporavoague py.
26 Ha'e va'e peráta re ma rejogua 'rã nenhe'ẽ py reme'ẽxe va'e rei, vaka,
vexa'i, e'ỹ vy vinho, oy'u pyrã irove va'e, ha'e'ỹ vy nenhe'ẽ py reme'ẽxea
rendua rami tema. Ha'e rami vy ha'e py, SENHOR Nderuete renonde py ae
re'u vy revy'a 'rã ndero pygua kuery ha'e javi reve.
27 — Ha'e rami teĩ eipytyvõ e'ỹ eme levita kuery neretã mbyte ikuai
va'e, pendeyvy rupi oyvyrã ndojopyi rire.
28 Mboapy ma'etỹa opa nhavõ ma dízimo ha'e va'e ma'etỹa mba'emo aju
regua remono'õ vy neretã py ae 'rã remoĩ porã.
29 Ha'e ramo levita kuery ou 'rã ho'u aguã (pendeyvy rupi oyvyrã
ndojopyi rire). Ou avi 'rã amboae regua kuery, tyre'ỹ ha'e imeve'ỹ va'e
neretã py ikuai va'e. Okaru 'rã okuapy hevyatãmba peve, SENHOR
Nderuete nemoingo porã aguã ndepo py rejapo va'e ha'e javi py.

Oreveague omboguepaa aguã ára pyguarã re ijayvua

15 1 — Ha'e gui sete ma'etỹa opa nhavõ remboguepa kuerei 'rã ndevy
oreveaague.
2 Po rami 'rã rembogue: Neirũ kuery pe mba'emo reiporuka va'ekue ha'e
javi rembogue 'rã omboekovia aguã va'ekue. Ha'e rami vy neremboekovia
ukai 'rã neirũ e'ỹ vy nderyvy kuery pe, rembogue aguã SENHOR oikuaa
uka ramo.
3 Ha'e rã amboae regua kuery pe ma ha'eve remboekovia uka aguã, ha'e rã
nderyvy oiporu vy ogueraa va'ekue ma neremboekovia ukavei 'rã.

---

q 14.22 Levítico 27.30-33; Números 18.21

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ha'e rami vy pendekuaia py iporiaukue'i ikuai e'ỹ aguã, mba'eta opa
mba'e py SENHOR Penderuete penemoingo porã 'rã yvy penderekoarã
ome'ẽ va'ekue py,
5 xapy'a rei SENHOR Penderuete ayvu pendu ri ramo, aỹ amboaxa va'e
ha'e javi pejapo ete aguã.
6 Mba'eta SENHOR Penderuete penemoingo porã 'rãe, aipoe'iague rami vy.
Ha'e ramo heta regua kuery pe peiporuka 'rã mba'emo, teĩ ha'e kuery gui
ma peẽ kuery ndapeiporui 'rã mba'eve. Heta regua re pendepo'aka 'rã, teĩ
ha'e kuery ma pendere nda'ipo'akai 'rã.

Levítico 25.35-38

7 — Ndeyvyrã SENHOR Nderuete ome'ẽague rupi xapy'a rei nderekoa
rupi oiko 'rã nderyvy iporiaukue'i va'e, neretã oĩ va'e pygua. Ha'e ramo
ma ndepy'a ratã eme, neĩ nerakãte'ỹ eme guive nderyvy iporiaukue'i pe.
8 Ha'e rami 'rãgue py reipe'a 'rã ndepo opa marãgua reiporuka aguã ixupe
oata va'e rei.
9 Enheangu ke amboae rami rei ndepy'a e'ỹ aguã, aipo're eme guive:
"Sete ma'etỹa ovaẽ ta ma, orevea nhamboguepa aguã", 're eme, nderyvy
iporiau'i va'e re rema'ẽ vai vy ixupe mba'eve nereme'ẽi aguã. Mba'eta ha'e
rami rã SENHOR pe ojapukai 'rã nderovai, ha'e ndere oĩ 'rã rejejavya.
10 Reme'ẽxea'i py eme'ẽ ixupe, ndepy'a re mba'emo vai toĩ eme reme'ẽa py.
Ha'e rami rã SENHOR Nderuete nemoingo porã 'rã ndepo py rejapo va'e
ha'e rejapoxea ha'e javi py.
11 Mba'eta ikuai 'rãe iporiaukue'i yvy re. Ha'e nunga rupi aipoa'e ndevy:
Eipe'a ndepo, reme'ẽxea'i py reme'ẽ aguã nderyvy ojexavai rei'i va'e ha'e
iporiaukue'i ndeyvy re ikuai va'e pe.

Êxodo 21.1-11

12 — Xapy'a rei peteĩ nderyvy e'ỹ vy nereindy hebreu regua ndevy
ovendea ramo ma mboapy meme ma'etỹ peve'i 'rã remomba'eapo. Ha'e gui
sete ma'etỹa py ma repoi ju 'rã.
13 Ndea gui oo ma jave emondouka rive eme mba'emo reraa uka e'ỹ re.
14 Ixupe reme'ẽxea'i py eme'ẽ nerymba kuery regua, mba'emo moa'yĩaty
gui, ha'e uva renhamiaty gui guare. SENHOR Nderuete nemoingo
porãague regua gui reme'ẽ 'rã ixupe.
15 Nema'endu'a ke Egito yvy re ndee voi escravo reikoague gui SENHOR
Nderuete nerenoẽague re. Aỹ gui ma ha'e nunga amboaxa ndevy.
16 Ha'e rã xapy'a rei nerembiguai "Xee ndaai 'rã ndea gui" he'i 'rã ndevy,
mba'eta nderayvu ha'e ndero pygua kuery voi, ha'e ndea py oiko porã.
17 Ha'e ramo mba'emo mombua py remombu 'rã inambi okẽ py. Ha'e rami
rire nerembiguai ae 'rã oiko raka'e rã peve. Ha'e rami ae avi 'rã rejapo
nerembiguai kunha va'e re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Ndejeupe “Haxy xee apoi aguã” 'ere eme, mba'eta mboapy meme ma'etỹ
re ma ndevy omba'eapo rire mbyte rupi ete'i omba'eapo va'e repy re,
SENHOR Nderuete nemoingo porã aguã rejapo va'e ha'e javi py.

Lei mymba ra'y kuery oiko ypy'i va'ekue re ijayvua

19 — Nerymba vaka e'ỹ vy vexa'i ra'y oiko ypy'i va'ekue ha'e javi ma, ava
ri ramo remboaxa 'rã SENHOR Nderuete peguarã. Vaka ra'y jypy guare ma
neremomba'eapoi 'rã, ha'e vexa'i ra'y jypy guare rague ma nderejayai 'rã.
20 Ha'e va'e ro'o re'u 'rã SENHOR renonde py ndero pygua kuery reve.
Ma'etỹa nhavõ 'rã re'u, henda SENHOR oiporavoague py ae.
21 Ha'e rami teĩ ha'e va'e mymba re ivaikuea oĩ ri ramo, hetyma vaikue'i
e'ỹ vy oexa e'ỹ va'e mba'e, ha'e'ỹ vy amboae rami ivaikuea oĩ ramo ma
nereme'ẽi 'rã SENHOR Nderuete pe.
22 Ha'e va'e ma neretã py ae 'rã re'u. Peẽ kuery va'e regua ha'eve va'e ha'e
ha'eve'ỹ va'e teĩ pe'u 'rã joa py, guaxu puku e'ỹ vy guaxu ete'i ro'o pe'ua
rami.
23 Ha'e rã huguykue ma ndape'ui 'rãe. Penhoẽ 'rã yvy py yy rami.

Judeu kuery pegua ngaru mboapy regua ojapo aguã re ijayvua

Páscoa ára regua
Êxodo 23.14,15; 34.18; Levítico 23.4-8

16 1 — Abibe jaxy re Páscoa ára ojeupity nhavõ pejapo 'rã ngaru
SENHOR Penderuete pegua. Mba'eta abibe jaxy py ae, pyávy
SENHOR Penderuete penerenoẽmba raka'e Egito yvy gui.
2 Ha'e rami rire Páscoa ára ojeupity jave SENHOR Penderuete pe peme'ẽ
'rã penerymba vaka ha'e vexa'i regua, SENHOR guery omoĩ aguã
oiporavoague py ae.
3 Ha'e va'e jave py ma mbojape ombovu pyre ndape'ui 'rã. Sete ára re 'rã
pe'u mbojape imbovua revegua e'ỹ, jexavai regua, (mba'eta Egito yvy gui
pejepe'a pojava raka'e), peikoa pukukue re penema'endu'a aguã Egito yvy
gui pejepe'aague ára re.
4 Sete ára re pendea py noĩ 'rã mbojape mbovua, pendeyvy ha'e javi rupi.
Ha'e rami avi jypya ára ka'arukue xo'o pejuka va'ekue ma topyta eme
ko'ẽguerã.
5 Páscoa ára pyguarã neĩ peteĩve pejuka eme penderekoarã SENHOR
Penderuete ome'ẽ va'ekue py,
6 ha'e rã SENHOR Penderuete guery omoĩ aguã oiporavoague py ae 'rã
pejuka Páscoa ára pyguarã. Ka'arukue, kuaray oike ma jave 'rã pejuka,
Egito yvy gui peẽmbaague hora ojeupity jave ae.
7 Pembojy vy pe'u 'rã SENHOR Penderuete oiporavoague py ae. Ha'e gui
ko'ẽgue jevy peo 'rã pendero katy pejevy aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Mboapy meme ára re 'rã pe'u mbojape imbovua revegua e'ỹ. Ha'e gui
sete araa py ma SENHOR Penderuete pe pejapo 'rã nhemboaty iky'a e'ỹ
va'e. Neĩ peteĩve ma napemba'eapoi 'rã.

Pentecostes ára regua
Êxodo 23.16; 34.22; Levítico 23.15-21

9 — Ha'e gui peipapa 'rã sete semana peve. Mba'ety rupi kyxe py
mba'emo aju pemono'õ ypya ára guive sete semana peve 'rã peipapa.
10 Ha'e vy SENHOR Penderuete pe pejapo 'rã ngaru semanas regua.
Pendepo py ae 'rã peme'ẽ mba'emo peme'ẽxea'i py, SENHOR Penderuete
penemoingo porãague rami.
11 Pevy'a 'rã pekuapy SENHOR Penderuete renonde py, pendera'y,
penderajy kuery, penerembiguai avakue ha'e kunhague reve, levita kuery
penderekoa py ikuai va'e reve, ha'e gui amboae regua, tyre'ỹ ha'e imeve'ỹ
va'e kuery pendea rupi ikuai va'e reve, SENHOR Penderuete guery omoĩ
aguã oiporavoague py ae.
12 Penema'endu'a ke Egito yvy re escravo pendekuaiague re. Ha'e rami vy
kova'e ayvu oeja pyre re peikuaa pota 'rã pejapo ete aguã.

Oguy'i py ikuai aguã regua
Levítico 23.33-43

13 — Ha'e gui sete ára re pejapo 'rã ngaru oguy'i py pendekuai aguã
regua, mba'emo pemoa'yĩmba ma jave, ha'e uva rykue penhamimba ma
rire.
14 Ngarua py pevy'a 'rã, pendera'y, penderajy kuery, penerembiguai
avakue ha'e kunhague, ha'e gui levita, amboae regua, tyre'ỹ ha'e imeve'ỹ
va'e kuery penderekoa py ikuai va'e reve.
15 Sete ára re 'rã ngaru pejapo SENHOR Penderuete pegua, SENHOR
oiporavoague py ae, mba'eta SENHOR Penderuete penemoingo porã 'rã
mba'emo pemono'õa ha'e pendepo py pejapo va'e ha'e javi py, opa mba'e
py perovy'a aguã rami.
16 — Ha'e rami py ma'etỹa nhavõ mboapykue-pykue peẽ kuery va'e
regua avakue ikuai va'e ojexa uka 'rã SENHOR Penderuete renonde,
oiporavoague py ae: ngaru mbojape imbovua revegua e'ỹ va'e regua oikoa
py, ngaru semanas regua, ha'e gui ngaru oguy'i py ikuai aguã regua oikoa
py. Opo py mba'emo ogueru reve anho 'rã ojexa uka SENHOR renonde py.
17 Peteĩ-teĩ ome'ẽ 'rã ojoua'i rami, SENHOR Tuuete omoingo porãague rami.

Êxodo 23.6-9

18 — Penderekoarã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue py peẽ kuery
regua ikuaia ha'e javi rupi pemoĩ 'rã nhomboayvu va'ety ha'e huvixa
kueryrã, heta va'e kuery re oikuaa pota aguã ha'evea rami.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Joe peikuaa pota eme ha'eve e'ỹa rami rei. Peteĩ peayvuve eme joegui.
Pejopy eme ome'ẽmby, mba'eta ome'ẽmby ombogue 'rã hi'arandu va'e rexa
ha'e omboeko vai rive 'rã heko porã va'e.
20 Ha'evea rami meme 'rã peikuaa pota, ha'e rami anho'i, peikove ha'e
penderekoa aguã pendeyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue py.
21 Pemo'ã eme yvyra ta'angaarã SENHOR Penderuete pegua altar yvýry.
22 Neĩ pemo'ã eme ita SENHOR Penderuete ojou vai va'e regua rive.

Tuuete ra'angaa mboeteare ombopagaa aguã re ijayvua

17 1 — Ha'e gui vaka ra'y e'ỹ vy vexa'i iporã e'ỹ, ivaikue rei va'e ma
peme'ẽ eme SENHOR Penderuete pe, mba'eta ixupe ramo ojeguaru
pyrã.
2 Xapy'a rei pendea py penderekoarã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue
rupi pejou 'rã ava e'ỹ vy kunha teĩ SENHOR Penderuete renonde teko vai
rupi oiko va'e, guexeve guarã ojapo va'ekue rupi e'ỹ.
3 Ha'e va'e nunga oo vy tuuete mboae pe rive 'rã ikuai omboetea rupi,
ha'e'ỹ vy kuaray, jaxy, ha'e'ỹ vy yva re ojekuaa va'e pe rei, xee ajapo
ukaague rami e'ỹ.
4 Ha'e va'e reko omombe'ua rã pendu vy ma peikuaa pota porã 'rã. Ha'e
gui xapy'a rei anhetẽ ete ri Israel kuery mbyte ha'eve'ỹ va'e ojapo ramo
5 ava e'ỹ vy kunha va'e ha'eve'ỹ va'e apoare peraa 'rã peneretã rokẽ peve,
ha'e vy pejapipa 'rã ita py omano peve.
6 Mokoĩ e'ỹ vy mboapy hexaare omombe'u ramo mae ma pejuka omano
aguã rami ojejavy va'ekue. Peteĩ'i hexaare omombe'u ramo nomanoi 'rã.[r]
7 Hexaare ranhe 'rã ita omombo ojuka aguã. Ha'e gui ma heta va'e kuery
ha'e javi 'rã ojapi. Ha'e rami vy pendea gui peipe'a aguã heko vai va'e.[s]

Haxy ete va'e re huvixa oikuaa pota kuaa aguã re ijayvua

8 — Ha'e gui mba'emo re reikuaa pota aguã haxy ete ri ramo,
jojukaague re mba'e, e'ỹ vy mba'emo re ojerurea, joapo vaiague, e'ỹ
vy amboae ramigua oikuaa pota ukaa py, ha'e ramo repu'ã vy reo 'rã
SENHOR Nderuete oiporavoague py.
9 Ha'e vy rejexa uka 'rã levita regua sacerdote kuery ha'e nhomboayvu
va'ety ha'e jave py ikuai va'e pe. Ha'e kuery pe reporandu rã omombe'u 'rã
rejapo va'erã.
10 SENHOR oiporavoague py ndevy ombovaiague rami 'rã rejapo. Enhea'ã
ndevy ojapo uka va'ekue rejapopa aguã.
11 Lei re ha'e kuery nembo'eague rami 'rã rejapo. Ayvu ndevy
omombe'uague gui nderejepe'ai 'rãe, reiporu kuaa regua katy, neĩ reiporu
kuaa e'ỹa katy ma voi.

---

r 17.6 Hebreus 10.28 **s 17.7** 1 Coríntios 5.13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Ha'e gui ava onhemboyvate rei vy SENHOR Nderuete pegua sacerdote
ayvu noendu potai, neĩ nhomboayvu va'ety ayvu ri ramo ma ojukaa 'rã,
Israel kuery mbyte gui peipe'a aguã mba'emo vai,
13 ha'e nunga heta va'e kuery ha'e javi oendu vy okyje aguã,
onhemboyvate ve'ỹ aguã rami.

Huvixaverã omoĩ mbyre rekorã re ijayvua

14 — Xapy'a rei yvy penderekoarã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue py
pevaẽ ma vy aipopeje 'rã: "Nhamoĩ huvixave nhandere opena va'erã, ha'e
javi regua nhandeyvýry rupi ikuaia rami" peje 'rã.
15 Ha'e rami vy penderuvixaverã pemoĩ 'rã SENHOR Penderuete oiporavo
va'e ae. Ha'e rã amboae regua ava penderyvy kuery regua e'ỹ ma nda'evei
pemoĩ aguã, ha'e rã Israel kuery va'e regua anho.
16 Ha'e rami avi penderuvixave ma nda'evei ojeupe guarã kavaju
omboetave aguã, neĩ Egito yvy katy heta va'e kuery ogueraa jevy aguã,
kavaju ojouvexe vy. Mba'eta pendevy "Ndapejevyvei 'rã kova'e tape rupi"
he'i va'ekue SENHOR.
17 Nda'evei avi ojou reta aguã gua'yxy jevyrã, opy'a py tape porã gui opia
e'ỹ aguã. Nda'evei guive ojeupe guarã prata e'ỹ vy ouro ojou reta aguã.
18 — Ha'e gui guenda opena atyrã py oguapy ma vy ojeupe ae oguerova
'rã kova'e lei kuaxia re ombopara vy. Ha'e va'e ma levita regua sacerdote
kuerya py oĩ va'e.
19 Ngupive oguereko riae 'rã, oikovea ára nhavõ ogueroayvu aguã. Ha'e
rami vy oikuaa 'rã SENHOR Nguuete renonde ojererokyjea rupi oiko aguã,
ha'e kova'e lei re ayvu oĩ va'e ha'e javi rupi omoĩ porã ha'e ojapopa ete
aguã.
20 Mba'eta ha'e va'e ayvu ojapo 'rã opy'a py guyvy kuery gui
onhemboyvateve e'ỹ aguã, ha'e ojapo uka pyre gui ojepe'a e'ỹ aguã,
oiporu kuaa regua katy neĩ oiporu kuaa e'ỹa katy ma voi. Ha'e rami vy
Israel kuery mbyte huvixa oĩ are aguã, ha'e gui ta'y kuery ju.

Sacerdote ha'e levita kuery peguarã ha'e hekorã re ijayvua

18 1 — Ha'e gui levita regua sacerdote kuery, ha'e levita kuery ha'e
javi ndoguerekoi 'rã oyvyrã Israel kuerya py. Ha'e kuery okaru 'rã
SENHOR pe oapy vy ome'ẽ mbyre re, ha'e kuery peguarã opyta va'e gui.
2 Oyvyrã ma ndoguerekoi 'rã guyvy kuery ikuaia rupi. SENHOR ae 'rã ha'e
kuery mba'erã va'ekue, ha'e kuery pe ijayvuague rami vy.
3 Ha'e nunga rupi pova'e ma sacerdote kuery peguarã heta va'e kuery
ome'ẽ va'ekue regua, vaka e'ỹ vy vexa'i kuery mba'e. Sacerdote pegua ma
ijaxi'y kãgue, ha'e gui haĩ'y kãgue ha'e hyekue.
4 Ha'e kuery pe peme'ẽ avi 'rã jypygua mba'emo aju, uva rykue ha'e azeite
iporãgueve gui, ha'e gui vexa'i rague jypy guare voi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Mba'eta ha'e kuery ma Israel kuery ha'e javi regua gui SENHOR
Penderuete oiporavo va'ekue, SENHOR rery rupi omba'eapo aguã, ha'e gui
ta'y kuery ju, ára nhavõ reguarã.
6 — Ha'e gui xapy'a rei peteĩ levita ou 'rã guekoa peteĩ tetã Israel regua
va'e rei gui. Opy'a py omba'eapoxea'i ha'e javi rupi 'rã ou henda SENHOR
oiporavoague py.
7 Ha'e rami vy omba'eapo 'rã SENHOR Nguuete rery rupi, guyvy kuery
levita regua ha'e javi SENHOR renonde opena okuapya rami.
8 Ha'e va'e ho'u va'erã ma ha'e kuery pegua reve joo rami ae 'rã, mba'emo
guekoa py ovendeague repy áryve ome'ẽa 'rã.

Imba'ekuaa ha'e imba'evyky va'e kuery rovai ijayvua

9 — Ha'e gui yvy SENHOR Penderuete ome'ẽague py pevaẽ ma vy
napenhembo'ei 'rã ha'e pygua kuery ha'eve'ỹ va'e ojapoa rami pendekuai
avi aguã.
10 Penembyte py toiko eme guive gua'y e'ỹ vy guajy tata py oapy va'e,
imba'ekuaa va'e, tenondegua mombe'ua, oexa'ã kuaa va'e, neĩ imba'evyky
va'e ma voi,
11 onhembo'e vaikue va'e, neĩ omanogue mboayvua, nhe'ẽ vai revegua, neĩ
omanogue pe oporandu va'e ma voi.
12 Mba'eta ha'e nunga apoa ma SENHOR pe rã ojeguarupy meme. Ha'e
nunga ha'e kuery ojapo okuapya re ae SENHOR Penderuete oipe'a raka'e
penerenonde gui.
13 Opa mba'e py heko porã va'e 'rã peiko SENHOR Penderuete renonde.
14 Mba'eta yvy pejopy va'erã va'e regua kuery ojapyxaka 'rã okuapy
tenondegua mombe'ua ha'e imba'ekuaa va'e kuery re. Ha'e rã pendevy pe
ma SENHOR Penderuete ndojapo ukai ha'e nunga.

Profeta yvate ete va'e oiko aguã re ijayvua

15 — Penembyte gui SENHOR Penderuete omoingo 'rã peteĩ profeta-rã,
penderyvy regua xee rami guarã ae. Ha'e va'e re ma pejapyxaka 'rã,[t]
16 mba'eta Horebe yvyty re penhemboaty pekuapya py SENHOR
Penderuete pe pejerure vy "Nda'evei SENHOR Oreruete ayvu roenduve
aguã, neĩ kova'e tata tuvixa ete va'e roexave aguã, romano e'ỹ aguã", peje
va'ekue.
17 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i xevy: "Ha'evea rami ha'e kuery ijayvu.
18 Ha'e rami rã ha'e kuery pe xee amoingo 'rã peteĩ profeta-rã penderyvy
kuery mbyte gui, ndee ramigua ae. Ha'e va'e juru py amoĩ 'rã xeayvu, ha'e
kuery pe ju omombe'u aguã ixupe ajapo ukaague ha'e javi.

---

[t] **18.15-19** Profeta Moisés ramigua SENHOR omoingo va'erã ma Jesus ae (Atos 3.22-23; 7.37).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Xerery rupi xeayvu ha'e omombe'u ramo ambopaga 'rã ndojapyxaka
potai va'e ha'e javi.
20 Ikuai avi 'rã profeta kuery xerery rupi merami ijayvu va'eri xeayvu
namombe'u ukaia va'e, ha'e'ỹ vy tuuete mboae rery rupi ijayvu va'e. Ha'e
va'e regua profeta kuery ma pejuka 'rã.
21 Xapy'a rei aipopeje 'rã pendepy'a py: 'Mba'exa vy tu jaikuaa 'rã SENHOR
gui e'ỹ aipoe'i rã?'
22 Peikuaa pota ke: Peteĩ profeta SENHOR rery rupi ijayvu teĩ ijayvuague
ndojeupityi, ndoikoi ri ramo ma SENHOR guigua e'ỹ ae ijayvu. Ha'e va'e
profeta ma onhemboyvatea rupi rive ijayvu ra'e. Pekyje eme ixugui."

Números 35.9-15; Deuteronômio 4.41-43

19 1 — SENHOR Penderuete yvy regua oipe'apa vy ijyvykue pendevy
ju ome'ẽ ramo ha'e kuery rekoague ha'e hoogue ikuai va'e pejopy
vy ha'e py pendekuai ma rire,
2 ha'e jave py mboapy tetã ju pemboja'o 'rã pendeyvyrã SENHOR
Penderuete ome'ẽ va'ekue mbyte rupi.[u]
3 Pejapo 'rã tape ha'e va'e katy oo va'erã, ha'e pendeyvyrã SENHOR
Penderuete ome'ẽ va'ekue pemboja'o 'rã mboapy henda rupi, ha'e va'e tetã
py jojukaare ma guive rã onhemi aguã.

Números 35.22-28

4 — Pova'e nunga jojukaare ha'eve 'rã ha'e va'e tetã py onhemi vy oikove
aguã: oirũ ojukaxe reia py e'ỹ, potae vy e'ỹ ojuka va'ekue anho.
5 Xapy'a rei amongue oo 'rã oirũ reve ka'aguy re xakã ojaya aguã. Ha'e vy
haxa py yvyra ojaya aguã oity ratã ramo hi'y gui ferro oẽ xapy'a ramo
oirũ omongarau rire omano 'rã. Ha'e gui ijukaare oo vy onhemi 'rã ha'e
va'e tetã py oo jepe aguã.
6 Ha'e rami e'ỹ rã huguy repyarã opy'a py ipoxy reve jojukaare omonha vy
oupity 'rã tape ipuku-a rupi. Ha'e vy ojuka 'rã, omano aguã rami e'ỹ oiko
teĩ, jojukaxe reia py e'ỹ rire.
7 Ha'e nunga rupi aipoa'e mboapy tetã peiporavo aguã.
8 Xapy'a rei SENHOR Penderuete peneramoĩ kuery pe ouraague rami vy
ombotuvixave 'rã pendeyvy, ha'e pendevy ome'ẽmba 'rã yvy ome'ẽ 'rã
va'ekue,
9 xapy'a rei ha'e ojapo uka va'ekue aỹ amboaxa va'e ha'e javi pejapo ramo
SENHOR Penderuete peayvu, ha'e ára nhavõ ixuguigua tape rupi peiko aguã,
ha'e rami vy ma mboapy tetã ju 'rã pejouve, mboapy ae ma va'ekue áryve,

---

[u] **19.1-3** Jordão yakã yvýry ha'e kuery ovaẽ ypyague py mboapy tetã omboja'o ma voi raka'e (4.41-43). Apy ma mboapy ju omboja'o aguã re ijayvu, ha'e javi vy mboapy meme tetã oĩ aguã jojukaare onhemi atyrã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 ha'e rami pendeyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue py heko porã va'e
ruguy omoẽa e'ỹ aguã, pendere oĩ e'ỹ aguã tuguy omoẽague re opaga aguã.

Números 35.16-21

11 — Ha'e gui xapy'a rei oiko 'rã oirũ ndoayvui vy oity aguã re
onhembopy'a va'e. Ha'e vy hexe opu'ã vy oinupã vy ojuka 'rã, ha'e gui
onhemi 'rã peteĩ tetã peiporavo va'ekue py.
12 Ha'e ramo hekoa ae pygua nhomongeta va'ety kuery omondouka 'rã
heruarã, ha'e oguerua ma ramo omboaxa 'rã huguy repyarã po py ojuka
aguã.
13 Ha'e va'e re pema'ẽ eme pemboaxya rupi, Israel kuery mbyte gui peipe'a
aguã heko porã va'e ruguy moẽare ojejavyague, pendekuai porã aguã.

Yvy ja'oa ha'e mba'emo mombe'ua kuery re ijayvua

14 — Erova eme neirũ kuery yvy markaa, ymagua kuery pendeyvy re
omo'ã va'ekue, yvy SENHOR Penderuete penderekoarã ome'ẽ va'ekue py.
15 — Amongue teko vai, e'ỹ vy jejavya ma guive rã ojapo rire teĩ peteĩ'i
hexaare nda'evei hovai opu'ã vy hekokue omombe'u aguã. Mokoĩ, mboapy
hexaare omombe'u rire mae 'rã peikuaa anhetẽgua.[v]
16 Xapy'a rei joe amongue opu'ã vy hekokue ramigua omombe'u 'rã teko
vai ojapoague rami.
17 Ha'e rami rã mokoĩve avakue joupe ijayvu va'ekue ojexa uka 'rã
SENHOR renonde py, sacerdote ha'e nhomboayvu va'ety kuery ha'e va'e
ára ikuai va'e renonde.
18 Nhomboayvu va'ety kuery oikuaa pota porã 'rã. Ijayvu riveague, guyvy
rovai ijapuague ri oikuaa vy
19 hexe ojapo 'rã guyvy re ojapoxeague rami. Ha'e rami vy 'rã peipe'a teko
vai penembyte gui,
20 amboae kuery oendu vy okyje aguã, ha'ekue ramigua ndojapoavei aguã
penembyte rupi.
21 Joapo vaiare re pema'ẽ eme pemboaxya rupi: joekove oipe'aague re
peipe'a avi 'rã hekove, joexa omombuague re pemombu avi 'rã hexa,
nhoaĩ omopẽague re pemopẽ avi 'rã haĩ, jopo ojayaague re pejaya avi 'rã
ipo, e'ỹ vy jopy ojayaague re pejaya avi 'rã ipy.

Joe opu'ãa rã guarã re ijayvua

20 1 — Ha'e gui penderovaigua kuery reve pepu'ã aguã peo vy pexa
'rã kavaju áry e'ỹ vy karóxa py ou va'e pendegui hetave va'e. Ha'e
rami teĩ pekyje eme, mba'eta pendereve oiko SENHOR Penderuete Egito
yvy gui penerenoẽare ae.

---

v 19.15 Mateus 18.16; 2 Coríntios 13.1

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Joe pepu'ã aguã py pevaẽ ta ramo penerenonde sacerdote oo vy ijayvu
'rã peẽ kuery pe.
3 Ha'e vy aipoe'i 'rã: “Pendu ke, Israel kuery. Aỹ pevaẽ ta ma
penderovaigua kuery reve joe pepu'ã aguã py. Penhemondyi eme
penekuraxõ py. Pekyje eme, peryryipa eme, napenderekorãvei eme guive
penderovai ha'e kuery ou rã pexa vy,
4 mba'eta SENHOR Penderuete oo 'rã peẽ kuery reve. Pendere vy ha'e opu'ã
'rã penderovaigua kuery re, pendereraa jepe aguã”, he'i 'rã.
5 — Ha'e gui yvatekueve ju peẽ kuery pe ijayvu 'rã. Ha'e vy aipoe'i
'rã: “Peẽ kuery va'e regua mava'e tu ngoorã ojapo teĩ nomboaxai teri
SENHOR peguarã? Ha'e va'e tojevy ju ngoo katy, joe opu'ãa py omano
ramo amboae ju omboaxa e'ỹ aguã.
6 Ha'e peẽ kuery va'e regua mava'e tu uva tyrã onhotỹ va'eri hi'a
nomono'õi teri? Ha'e va'e tojevy ju ngoo katy, joe opu'ãa py omano ramo
amboae ju omono'õ e'ỹ aguã.
7 Peẽ kuery va'e regua mava'e tu kunha re omendaxe va'eri nomendai teri?
Ha'e va'e tojevy ju ngoo katy, joe opu'ãa py omano ramo amboae ju kunha
re omenda e'ỹ aguã.
8 Peẽ kuery va'e regua mava'e tu okyje raxa ha'e ipy'a vava rei va'e? Ha'e
va'e tojevy ju ngoo katy, tyvy kuery voi opy'a py okyjea oendu avi e'ỹ
aguã, ha'e va'e opy'a py okyjea rami”, he'i 'rã yvatekueve heta va'e kuery
pe ijayvu vy.
9 Heta va'e kuery pe yvatekueve ijayvupa ma vy mae ma omoĩ 'rã xondaro
kuery ruvixarã ha'e kuery renonde katy guarã.
10 — Ha'e gui amongue tetã re pepu'ã aguã py pevaẽ ta ma vy
peporandu ranhe ha'e kuery reve peteĩ rami pendekuai aguã re.
11 Xapy'a rei peteĩ rami ikuaixea rami penembovai, ha'e pendevy guetã
rokẽ oipe'a ramo ma ha'e pygua kuery ha'e javi pemomba'eapo atã 'rã
penerembiguairã.
12 Ha'e rami teĩ pendereve peteĩ rami nda'ikuaixei vy pendere opu'ã ri
ramo ma pejokopa 'rã tetã.
13 Ha'e ramo SENHOR Penderuete omboaxa 'rã pendepo py. Ha'e pygua
avakue ikuai va'e ma guive rã pejuka 'rã kyxe py.
14 Ha'e rã kunhague, kyrĩgue, mymba kuery, ha'e mba'emo tetã py ikuai va'e
ha'e javi ma peraapa 'rã penemba'erã. Peẽ ae peiporu 'rã penderovaigua
kuery mba'e rei-reikue pendepo py SENHOR Penderuete omboaxa va'ekue.
15 Ha'e rami ae 'rã pejapo tetã pendegui mombyry ikuai va'e ha'e javi re,
ha'e katy'igua kuery pegua e'ỹ ramo.
16 Ha'e rã amboae regua kuery pendepo py SENHOR Penderuete omboaxa
va'e retã py ma neĩ peteĩve ndapejai 'rã oikove vy ipytuẽ va'e.
17 Ha'e rami 'rãgue py SENHOR Penderuete ijayvuague rami vy pemomba
ete 'rã: heteu kuery, amorreu, cananeu, ferezeu, heveu ha'e jebuseu kuery,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 ha'e kuery penembo'e e'ỹ aguã ha'eve'ỹ va'e pejapo aguã, nguuete
ra'angaa kuery pe ojapoa rami, mba'eta ha'e rami pejejavy 'rã SENHOR
Penderuete rovai.
19 — Xapy'a rei peteĩ tetã pejoko 'rã mbovy ára re rei e'ỹ, ha'e kuery
re pepu'ã 'rã pendepo'aka aguã. Ha'e rami teĩ pembovaipa rive eme
yvyra ha'e va'e rupi ikuai va'e haxa py peake'o vy, mba'eta hi'a ha'eve 'rã
pe'u aguã. Pemboguai eme, mba'eta yvyra mba'ety rupi ikuai va'e nda'u
avakue teve, ha'e va'e re pepu'ã aguã?
20 Ha'e rã yvyra hi'a pe'u e'ỹ va'erã ma ha'eve peake'o vy peity aguã. Ha'e
va'e py tetã re pepu'ã pekuapya va'e rovai pemo'ã 'rã ijokoarã, peitypa
peve.

Oikuaa e'ỹpy jojukaague ojao'i ukaa aguã re ijayvua

21 1 — Ha'e gui pendeyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽague py peteĩ
te'õgue pejou xapy'a 'rã mba'ety py itui va'e, ha'e ndapeikuaai 'rã
guive mava'e pa ojukaague.
2 Ha'e ramo nhomongetaa ha'e oikuaa pota va'ety kuery oẽ 'rã jogueruvy,
ha'e vy omano va'ekue ituia gui oa'ã 'rã peteĩ-teĩ tetã ijyvýry rupi oĩ va'e
peve.
3 Ha'e gui omano va'ekue ituia katy'ive tetã oĩ va'e pygua nhomongeta
va'ety kuery ogueraa 'rã peteĩ vaka kunha nomba'eapoi teri va'e, neĩ
canga re voi nomoatãi teri va'ekue.
4 Ha'e va'e ogueraa 'rã peteĩ yvyugua yy xyry oĩa yvy noikaraĩai, neĩ
nonhotỹai teria py. Ha'e va'e yvyugua py ae 'rã ojyryvi poka vaka kunha.
5 Ha'e gui Levi ramymino va'e regua sacerdote kuery ovaẽ avi 'rã, mba'eta
ha'e va'e kuery SENHOR Penderuete oiporavo va'ekue ojeupe omba'eapo
aguã, SENHOR rery rupi jogueroayvu porã, ha'e ijayvua rupi oikuaa pota
aguã peteĩ-teĩ ojerurea ha'e joguero'apaague re.
6 Ha'e gui nhomongeta va'ety kuery tetã omano va'ekue ituia katy'ivegua
ha'e javi ma ojepoei 'rã vaka kunha yvyugua py ojuka va'ekue áry.
7 Ha'e vy aipoe'i 'rã okuapy: “Orepo e'ỹ ae kova'e ava ruguy omoẽ va'ekue,
orerexa ndoexai guive huguy omoẽa rã.
8 Ha'e gui SENHOR, emboaxy ndevygua Israel kuery, ndee ae reraa
jepe rire. Eja eme heko porã va'e ruguy omoẽague py jejavy opyta
aguã ndevygua Israel kuery mbyte”, he'i okuapy ramo ojao'ia 'rã huguy
omoẽague py jejavy oĩ va'e.
9 Ha'e rami py penembyte gui peipe'a uka 'rã heko porã va'e ruguy
omoẽague py jejavy oĩ va'e, SENHOR renonde ha'evea ramigua pejapo vy.

Kunha escravo-rã ogueraa pyre re ijayvua

10 — Penderovaigua kuery reve joe pepu'ã aguã peo ramo xapy'a rei
SENHOR Penderuete omboaxa 'rã pendepo py, ha'e peraapa 'rã escravo-rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Ha'e vy ha'e kuery mbyte xapy'a rei peteĩ kunha iporã ete va'e rexa vy
ndea'e rei 'rã hexe, ha'e reraaxe 'rã ndera'yxyrã.
12 Ha'e rami vy reraa 'rã ndero katy, ha'e o'a ojayapa 'rã oakã re oĩ
va'ekue, ojaya 'rã opoapẽ,
13 ha'e gui omboekovia 'rã oao escravo-rã peraa jave onhemondeague.
Ndero py ae 'rã oiko, ha'e peteĩ jaxy re ojae'o 'rã nguu ha'e oxy re. Ha'e
va'e rire mae ma rejoguereko 'rã hexeve. Ndee ma ime 'rã reiko, ha'e rã
kunha va'e ma ndera'yxy 'rã.
14 Ha'e gui xapy'a rei ndevy pe rã kunha va'e nda'evei rei ramo tove too
ha'e ae ooxea katy rei. Nda'evei 'rã peráta re revende aguã, ereko axy eme
guive, ndee ae ma remo'yvyĩ'i rire.

Ta'y jypy guare peguarã re ijayvua

15 — Xapy'a rei peteĩ ava omenda 'rã mokoĩ kunha re. Peteĩ ma oayvuve
'rã, ha'e rã amboae ma ndoayvuive 'rã. Ha'e vy gua'yxy mokoĩve re ta'y
'rã, ha'e ndoayvuive va'e re ranhe 'rã ta'y.
16 Ha'e gui gua'y kuery pe mba'emo oguereko va'e omboja'opaa ára py ma
nda'evei 'rã jypy guare peguarã oguereko va'e oayvuve va'e pi'a pe ome'ẽ
aguã, ndoayvuive va'e pi'a pe 'rãgue py, mba'eta ha'e va'e ae ta'y jypy
guare.
17 Ndoayvuive va'e pi'a pe ae tuu "Jypy guare" he'i vy ixupe ome'ẽ retave
'rã oguereko va'e gui mokoĩguea va'ekue. Kumumive jave py ta'ya pe ae
ojopy 'rã jypy guare peguarã tuu oguereko va'ekue.

Ta'y nhonhe'ẽ rendu e'ỹ va'e re ijayvua

18 — Xapy'a rei amongue oguereko 'rã peteĩ gua'y inhe'ẽ rendu e'ỹ ha'e
opu'ã rei va'e, nguu neĩ oxy ayvu ma voi noendu potai va'e, tuu oinupã teĩ
ndoikuaa potai rive ae va'e.
19 Ha'e ramo tuu ha'e ixy ojopy vy ogueraa 'rã tetã pygua nhomongeta
va'ety kuery ikuaia py, guetã rokẽ py ae.
20 Ha'e rami vy aipoe'i 'rã ha'e kuery pe: "Kova'e orera'y ma orere opu'ã rei
ha'e norenhe'ẽ rendui va'e, neĩ ndojapyxakai oreayvua re. Opa marã rei
oiko, oka'uxe guive oikovy", he'i 'rã.
21 Ha'e ramo tetã pygua avakue ha'e javi ojapipa 'rã ita py, omano peve.
Ha'e rami vy penembyte gui peipe'a 'rã teko vai. Ha'e ramo Israel kuery
ha'e javi oendu vy ojererokyje 'rã okuapy.

Yvyra re omano va'ekue oupi pyre oipe'aa jevy aguã re ijayvua

22 — Xapy'a rei amongue ojejavy vy omano aguã rami oiko 'rã. Ha'e
ramo pejuka ma vy hetekue yvyra re peupi imoiny rire,
23 hetekue ndopytai 'rã yvyra re pytũ mbuku re. Ha'e va'e árave 'rãe
pemboguejy ha'e pejaty. Mba'eta yvyra re oupi pyre ma Nhanderuete

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ijayvu vaia va'e oiko. Ha'e rami vy 'rãe napemongy'a rei pendeyvyrã
SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue.[w]

Okanhygue re ijayvua

22 1 — Xapy'a rei nderyvy rymba vaka e'ỹ vy vexa okanhygue rexa
vy enhomi eme ixugui. Reme'ẽ jevy 'rã nderyvy pe.
2 Ha'e rami avi ija ndea katygua e'ỹ ramo, e'ỹ vy rexa va'ety e'ỹ ramo ma
ndero py ranhe eraa rereko aguã, nderyvy ogueraa aguã ou rã ixupe
remboaxa jevy peve.
3 Ha'e rami ae 'rã rejapo hymba mburika'i re, ha'e ijao re voi. Ha'e rami
ae avi 'rã rejapo nderyvy omokanhy va'ekue re rei, rejou ri vy. Nda'evei
renhomi aguã.
4 Ha'e gui nderyvy rymba mburika'i e'ỹ vy vaka tape rupi ho'a va'ekue
rexa vy enhomi eme ixugui. Reipytyvõ 'rãe remopu'ã vy.

Lei opa mba'e rei regua

5 — Kunhague nonhemondei 'rã avakue pegua ao py, avakue ma voi
nonhemondei 'rã kunha pegua ao py. Mba'eta ha'e ramigua ojapo va'e rei
tema SENHOR Nderuete ojeguarua meme.
6 — Tape rupi reoa rupi xapy'a rei rexa 'rã guyra'i raity yvyra re, e'ỹ
vy yvy py, ha'e va'e re guyra ra'y kue'iry ikuai, e'ỹ vy hupi'a, ha'e gui
ta'y kue'iry áry, e'ỹ vy hupi'a áry ixy oĩ. Ha'e rami rã ejopy eme ixy ta'y
kue'iry reve.
7 Tove ixy too ooxea katy, eraa ta'y kue'iry anho ndejeupe guarã, reiko
porã ha'e reiko pukuve aguã.
8 — Ha'e gui oorã rejapo vy ijao'ia rembe rupi rejapo 'rã kora jojokoarã,
xapy'a rei ijao'ia gui amongue ho'a ramo oo káuxa ndere oĩ e'ỹ aguã
huguy omoẽague re repaga aguã.
9 — Nde'uvaty rupi enhotỹ eme mokoĩ regua ha'yĩ'i, ha'yĩ renhotỹ va'ekue
gui hi'a oiko vy ha'eve'ỹ va'e opyta e'ỹ aguã, ha'e remono'õ va'ekue ha'e javi.
10 — Yvy reikaraĩ aguã eraa eme vaka mburika reve irũ va'e.
11 — Enhemonde eme ao vexa rague guigua ipererĩ va'e reve ombojo'a
pyre py.

Lei ombojeguaa aguã regua

12 — Ao puku renheovãa rembojegua 'rã ijapy irundy va'e py.

Lei itavy reia ha'e omenda va'e pegua

13 — Xapy'a rei peteĩ ava omenda 'rã kunha re, ha'e kunha va'e reve
jogueroke ma rire nda'ija'evei 'rã hexe.

---

w 21.23 Gálatas 3.13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Ha'e rami vy omombe'u 'rã itavy rei va'ea rami, kunha va'e re ijayvu rei
vy. Ha'e vy aipoe'i 'rã: “Kova'e kunha re amenda teĩ hexeve ajoguereko vy
ndaexai kunhataĩ'i teria” he'i ramo
15 kunha va'e ru ha'e ixy ma kunhataĩ'i teria kuaa ukaarã ojou vy ogueraa
'rã tetã py nhomongeta va'ety kuery okẽ py ikuaia py.
16 Nhomongeta va'ety kuery pe kunha va'e ru aipoe'i 'rã: “Kova'e ava re
xerajy amomenda teĩ kunha va'e re ha'e nda'ija'ei vy
17 hexe ijayvu oxĩmba aguã rami. Ha'e vy xevy ‘Nderajy ma kunhataĩ'i e'ỹ
ra'e’ he'i. Ko, apy ma oĩ xerajy kunhataĩ'i teri oikoa kuaa ukaarã”, he'i vy
ajukue oipyopa 'rã tetã pygua nhomongeta va'ety kuery renonde.
18 Ha'e nunga ha'e kuery oexa vy ime ojopy vy oinupãmba 'rã.
19 Ha'e rami vy ome'ẽ uka 'rã cem hatã'i va'e prata guigua kunha va'e ru
peguarã, Israel regua kunhataĩ va'e rovai ijayvu rei rire. Ha'e gui kunha
va'e oiko 'rã ta'yxy ae, ha'e ime nomoxẽvei 'rã oikoa pukukue re.
20 Ha'e rami avi anhetẽ ae ri kunhataĩ'i oikoa ndoexai ramo
21 ha'e pygua kuery kunha va'e ogueraa 'rã tuu kuery rokẽ peve, ha'e tetã
pygua avakue ojapipa 'rã ita py omano peve, Israel kuery mbyte oiko
vaikue rei rire, itavy rei ra'e nguu ro rupi teri oiko reve. Ha'e rami vy
penembyte gui peipe'a 'rã teko vai.

22 — Ha'e gui xapy'a rei peteĩ ava ojoua 'rã kunha ome oguereko va'e
reve onheno ramo. Ha'e vy mokoĩve omano 'rã, ava kunha reve onheno
va'ekue, ha'e kunha va'e teĩ ae ma. Ha'e rami py peipe'a 'rã teko vai Israel
kuery mbyte gui.

23 — Xapy'a rei peteĩ kunhataĩ ete teri omenda aguã rami oiko, ha'e gui
peteĩ ava tetã py ojou vy ogueronheno 'rã.
24 Ha'e ramo mokoĩve peraa 'rã tetã rokẽ peve ita py pejapipa aguã,
omano peve. Kunha va'e ma tetã py ndojapukaiague re 'rã pejuka, ha'e
rã ava ma oirũ ra'yxy omo'yvyĩ'iague re. Ha'e rami py peipe'a 'rã teko vai
penembyte gui.

25 — Ha'e rã mba'ety rupi ava ojou 'rã kunha omenda aguã rami oiko
va'e, ha'e vy onhea'ã vy ogueronheno 'rã. Ha'e rami vy ava va'e anho'i
omano 'rã kunha ogueronhenoague re.
26 Ha'e rã kunha va'e re ma mba'eve ndapejapoi 'rã. Hexe ma noĩ omano
aguã regua, mba'eta ava va'e ojapo oirũ rovai opu'ã vy ojukaa rami,
27 mba'ety py ojou rire. Kunha omenda aguã rami oiko va'e ojapukai teĩ
nda'ipoai heraa jepearã.

28 — Ha'e gui xapy'a rei peteĩ ava ojou 'rã kunhataĩ'i ete va'eri omenda
aguã rami e'ỹ teri oiko va'e, ha'e. ojopy vy ogueronheno 'rã. Ha'e nunga
ojoua ramo
29 kunha va'e ru pe ava va'e kunha reronhenoare ome'ẽ 'rã cinqüenta
hatã'i va'e prata guigua. Ava omo'yvyĩ'i rire kunha va'e oiko 'rã ta'yxyrã.
Neĩ nda'evei 'rã omoxẽ aguã oikoa pukukue re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

30 — Ha'e gui peteĩve ava ma voi nogueronhenoi 'rã oxy ranga, nguu
rupa omongy'a e'ỹ aguã.

Nhemboaty iky'a e'ỹ va'e py oĩ aguã nda'evei va'e re ijayvua

23 1 — Avakue oa'yĩjo pyre e'ỹ vy oembo aya pyre ma ndoikei 'rã
SENHOR pegua nhemboaty oĩaty py.
2 Omenda e'ỹ va'ekue pi'a ma voi ndoikei 'rã SENHOR pegua nhemboaty
oĩaty py. Neĩ hamymino kuery dez-kue peve ikuai va'e voi ndoikei 'rã.
3 Amom ha'e Moabe pygua kuery va'e regua mava'eve voi ndoikei 'rã
SENHOR pegua nhemboaty oĩaty py. Neĩ hamymino kuery dez-kue peve
ikuai va'e voi ndoikei 'rã, raka'e rã peve teĩ,
4 mba'eta ha'e va'e kuery ndogueraai rire mbojape ha'e yy penerovaexĩ
aguã, Egito yvy gui peopa jave tape rupi peguataa rupi. Ha'e rami 'rãgue
py peráta re penderovai guarã ogueru Beor ra'y Balaão, Mesopotâmia re
Petor guigua, peẽ kuery rovai ijayvu vai aguã.
5 Ha'e rami teĩ SENHOR Penderuete Balaão ayvu noendu potai vy ojapo
pendereroayvu porã aguã rami ijayvu vai 'rãgue py, penderayvu ete vy.
6 Ha'e va'e regua kuery reve peteĩ rami pendekuai aguã nda'evei pejapo
aguã, neĩ ha'e kuery ikuai porã aguã rami ma voi, pendekuaia pukukue
re, raka'e rã peve.
7 — Ha'e rã Edom pygua kuery ma peayvu e'ỹ eme, penderyvy kuery ae
ramo. Peayvu e'ỹ eme avi Egito pygua kuery, ha'e kuery yvy re amboae
regua rami pendekuai rire.
8 Ha'e va'e ramymino kuery regua peteĩ-teĩ oike 'rã SENHOR pegua
nhemboaty oĩaty py.

Tekoa iky'a e'ỹ va'e opyta aguã re ijayvua

9 — Penderovaigua kuery re xondaro kuery opu'ã aguã oje'oi jave ma
penheangu 'rã ha'eve'ỹ va'e ha'e javi gui.
10 Xapy'a rei peẽ kuery va'e regua oiko 'rã ha'eve'ỹ va'e pyávy otyy
omondykya py. Ha'e rami vy ha'e va'e ojepe'a 'rã pendekuaia gui.
Ndopytai 'rãe ha'e py.
11 Ha'e gui ko'ẽ jevy ka'aru ma jave ojau 'rã yy py. Kuaray oike ma jave
oike ju 'rã pendekuaia py.
12 Pendekuaia gui mombyry'ia py oĩ 'rã peteĩ henda peo aguã.
13 Tembiporu rereko va'e reve reraa avi 'rã peteĩ yvyra, reguapy ma
vy ha'e va'e py rejo'o aguã yvy. Ha'e gui rejevy ta ma vy rejaty 'rã
nderepoxi.
14 Mba'eta SENHOR Penderuete oiko avi 'rã pendekuaia mbyte rupi,
penderovaigua kuery gui pendereraa jepe ha'e penderepy aguã. Ha'e
nunga rupi pendekuaia ma iky'a e'ỹ va'e 'rã opyta, pendere SENHOR
ha'eve'ỹ va'e oexa vy pendegui ojepe'a e'ỹ aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Escravo oo jepe va'ekue, itavy rei va'e ha'e oiporuka pyre rekovia re ijayvua

15 — Peteĩ escravo opatõ gui ojava vy ndea py ri onhemi ramo
neremboaxa jevyi 'rã ipatõ pe.
16 Ndea py ae toiko ha'e ae oiporavoague py, peẽ kuery rekoa rupi ojou
porãa py ae. Pereko axy eme.
17 — Israel regua rajy kuery ta'ikuai eme ta'angaa pegua itavy rei va'e,
neĩ Israel regua ra'y kuery ma voi ta'ikuai eme ha'e rami.[x]
18 SENHOR Penderuete pegua opy ndaperui 'rã itavy rei va'e repykue,
neĩ ava itavy rei va'e repykue voi, penhemboayvuague pejapopaa regua
peme'ẽ aguã teĩ ae ma. Mba'eta ha'e va'e mokoĩve repy ma SENHOR
Penderuete ojeguarua meme.
19 — Nderyvy pe mba'emo reiporuka rire emboekovia uka retave eme,
peráta, tembi'u, e'ỹ vy mba'emo rei, ha'e nunga oiporukaa vy hekovia
ojopyave aty teĩ.
20 Amboae regua kuery pe mba'emo reiporuka vy ha'eve 'rã remboekovia
uka retave aguã. Ha'e rã nderyvy pe ma mba'emo reiporuka vy
emboekovia uka retave eme, SENHOR Nderuete nemoingo porã aguã
ndeyvy reĩa rupi mba'emo rejapo va'e ha'e javi py.

Mba'emo ojapo aguã re onhemboayvu okuapyague

21 — SENHOR Nderuete pe mba'emo rejapo aguã re renhemboayvu ri vy
emboare eme rejapo aguã. Mba'eta SENHOR Nderuete nembopaga 'rã, ha'e
ndere ae oĩ 'rã rejejavya.
22 Ha'e rami avi mba'emo rejapo aguã re nerenhemboayvui rire ma ndere
noĩ 'rã rejejavya.
23 Enhea'ã ndeayvuague rejapo ete aguã, mba'eta ndejuru py ae SENHOR
Nderuete pe rejapoxea'i py ndeayvu rire.
24 — Neirũ mba'e uvaty rupi reaxa vy ha'eve 'rã uva re'uxea rami re'u
aguã nerevyatã peve, teĩ eraa eme ajaka py.
25 Ha'e rami ae avi neirũ mba'ety rupi reaxa vy ha'eve mba'emo aju reipo'o
aguã, teĩ kyxe py nderejayai 'rã imba'ety rupi.

Omenda va'e oja'o rã guarã re ijayvua

24 1 — Xapy'a rei peteĩ ava kunha va'e ojou vy omenda 'rã hexe, teĩ
kunha va'e re ha'eve'ỹ va'e ojou rire ndojou porãvei 'rã. Ha'e rami
vy oja'o aguã regua ombopara vy kunha va'e po py ome'ẽ ma vy mae ma
omondouka 'rã ngoo gui.[y]

---

[x] **23.17** Ha'e jave py itavy reia 'rã amboae regua kuery ruete ra'angaa pegua templo py (1 Reis 14.24).

y 24.1 Mateus 5.31; 19.7-9

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Ha'e gui xapy'a rei hoo gui kunha va'e oo rire amboae ava re ju 'rã omenda.
3 Ha'e gui ha'e va'e ju ndoayvuvei vy oja'o aguã regua ombopara vy ipo
py ome'ẽ ma vy omondouka ju 'rã ngoo gui, ha'e rami e'ỹ vy mokoĩa ava
gua'yxyrã ogueraa ma rire omano 'rã.
4 Ha'e gui ime jypygua imondoukaare ma nda'evei 'rã ogueru ju aguã
gua'yxyrã omongy'a ma rire, mba'eta SENHOR pe ojeguarua ae 'rã. Pejapo
eme pendeyvyrã SENHOR Nderuete ome'ẽ va'ekue re jejavya oĩ aguã rami.

Lei nhomboaxya rupi ikuai aguã re ijayvuague

5 — Ava omenda ramo'i va'e ma joe opu'ã aguã katy oo e'ỹ teĩ ha'eve,
neĩ napemopenai 'rã mba'eve rei re. Peteĩ ma'etỹa peve toiko ngoo py ae,
gua'yxyrã ogueraa va'ekue ombovy'a aguã.
6 — Ndevy amongue oreve ramo eraa eme mokoĩ ita mba'emo ra'yĩgue
mongu'ia oguereko va'e, neĩ ita hi'árygua eraa eme, mba'eta ha'e rami
reipe'a 'rãgue oikove aguã.
7 — Xapy'a rei amongue imonda 'rã guyvy Israel regua va'e re escravo-
rã, e'ỹ vy ovende va'erã. Imondaague peikuaa ramo tomano. Ha'e rami vy
'rã penembyte gui peipe'a teko vai.
8 — Penheangu ke mba'eaxy lepra gui, ha'e penhea'ã levita regua
sacerdote kuery penembo'ea pejapopa aguã. Penhea'ã ha'e kuery pe ajapo
ukaague rami pejapo aguã.
9 Penema'endu'a ke Miriã re SENHOR Penderuete ojapoague re, tape rupi
Egito yvy gui peopa jave.[z]
10 — Neirũ pe mba'emo reiporuka ri vy eike eme hoo py hekovia renoẽ
aguã.
11 Repyta 'rã oka py, ha'e rã mba'emo poruare ae 'rã ogueru hekovia reraa
aguã.[a]
12 Ha'e rami teĩ ha'e va'e ava iporiaukue'i ri ramo nda'evei hekovia rereko
aguã pytũ mbukukue re.
13 Kuaray oike'i jave ixupe reme'ẽ ju 'rã ao puku reraa va'ekue ha'e va'e py
onheovã aguã, ha'e ramo ndereroayvu porã 'rã. Ha'e ramigua ma SENHOR
Nderuete renonde "Ndereko porãa" he'i 'rã.
14 — Ereko axy eme nerembiguai iporiaukue'i ojexavai va'e, nderyvy
ae'i e'ỹ vy amboae regua ndeyvy re nderekoa py oiko va'e.
15 Hi'ára py porã ixupe reme'ẽ 'rã omba'eapoague repy, kuaray oike e'ỹ
teri reve, mba'eta iporiaukue'i vy oipota oikove aguã. Ha'e rami e'ỹ rã
SENHOR pe ha'e ojapukai 'rã nderovai, ha'e ndere oĩ 'rã jejavya.

---

[z] **24.9** Moisés reindy Miriã ma hovai ijayvu rire Nhanderuete omomba'eaxy lepra py (Números 12.9-10). [a] **24.9-13** Ha'e kuery reko rami vy amongue oirũ pe mba'emo oiporuka ramo iporukaare pe irũ ogueraa uka 'rã mba'emo, oiporu va'e hekovia ome'ẽ ju peve guarã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 — Tuu kuery ndapejukai 'rã ta'y kuery ojejavyague re, neĩ ta'y kuery
ma voi ndapejukai 'rã tuu kuery ojejavyague re. Peteĩ-teĩ omano 'rã ha'e
ae ojejavyague re.
17 — Eikuaa pota porã e'ỹ eme amboae guigua ha'e tyre'ỹ kuery. Eraa
eme imeve'ỹ va'e ao ixupe reiporuka va'ekue rekovia.
18 Nema'endu'a tema Egito yvy re escravo pendekuaiague re, ha'e SENHOR
ha'e gui pendereraa ague re. Ha'e nunga rupi ae ajapo uka ndevy ha'e
rami aguã.
19 — Nemba'ety py mba'emo aju remono'õ jave peteĩ jokuaa re
nderexarai ri vy ejevy eme rejopy nho aguã. Topyta amboae regua, tyre'ỹ
ha'e imeve'ỹ va'e peguarã. Ha'e ramo SENHOR Nderuete nemoingo porã 'rã
ndepo py rejapo va'e ha'e javi py.
20 Azeite remondopa ma rire ejevy ju eme remondove aguã hakã gui.
Topyta amboae regua, tyre'ỹ ha'e imeve'ỹ va'e peguarã.
21 Ha'e gui uva'a reipo'opa ma rire ejevy ju eme reipo'ove aguã.
Hembyrekue topyta amboae regua, tyre'ỹ ha'e imeve'ỹ va'e peguarã.
22 Nema'endu'a Egito yvy re escravo pendekuaiague re. Ha'e nunga rupi
ajapo uka ndevy ha'e rami aguã.

Nhombopagaa py nhonupã aguã re ijayvua

25 1 — Xapy'a rei mokoĩ joguero'a vy jogueraa rã oikuaa pota va'ety
kuerya py. Ha'e ramo oikuaa pota vy omboeko porã 'rã ha'evea
rami oiko va'ekue, ha'e ombopaga 'rã ha'eve'ỹa rami oiko va'ekue.
2 Xapy'a rei ha'eve'ỹa rami oiko va'ekue pembopi aguã rami ri oiko ramo
nhomboayvu va'ety omonheno uka, ha'e gui oinupã uka 'rã guenonde py,
mbovykue pa ojapo vaiague re oinupãa oikuaa rami.
3 Quarenta-kue peve'i 'rã peinupã, ha'e va'e áryve nda'evei peinupã aguã,
mba'eta penderyvy peinupãve ri vy pemo'yvyĩ'i 'rã penerenonde.
4 — Vaka mba'emo aju moa'yĩa rupi omba'eapo va'e ma pejokua eme
ijuru rupi.[b]

Guyke'y ra'yxykue re omenda aguã re ijayvua

5 — Xapy'a rei joegua meme joa py oiko, ha'e peteĩ omano 'rã ta'y e'ỹ
re. Ha'e ramo omano va'ekue ra'yxy nomendai 'rã amboae re, ngoo pygua
re ae e'ỹ vy. Hovaja ae gua'yxyrã ogueraa vy omenda 'rã hexe, hexe ta'y
aguã hovaja rekorã oeja pyre rami vy.[c]
6 Ha'e gui kunha va'e re jypy'i ta'ya omboery 'rã guyke'y omano va'ekue
rery rupi, hery okanhy e'ỹ aguã Israel kuery mbyte gui.
7 — Ha'e rã xapy'a rei ngovaja re tyvy nomendaxei ri ramo kunha va'e
oo 'rã tetã rokẽ py nhomongeta va'ety kuery ikuaia py. Ha'e vy aipoe'i

---

b 25.4 1 Coríntios 9.9; 1 Timóteo 5.18 **c 25.5** Mateus 22.24; Marcos 12.19; Lucas 20.28

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

'rã: “Xerovaja xere ndata'yxei guyke'y rery oĩ ae aguã Israel kuerya rupi.
Xereve ndojapoxei hovaja ojapo aguã va'e”, he'i 'rã.
8 Ha'e ramo hetã pygua mongeta va'ety kuery oenoĩ uka 'rã ava va'e, ixupe
ijayvu aguã. Ha'e gui ndoipotai vy “Ndaraaxei ae” he'i ramo
9 hovaja kunha ou ju 'rã nhomongeta va'ety kuerya py. Ha'e vy ipy gui
omboi 'rã ngovaja py regua, ha'e onyvõ 'rã hova re. Ha'e rami vy “Ha'e
rami 'rã ojapoa ava guyke'y rekovia ndata'yxei va'e re” he'i 'rã.
10 Ha'e rami rire ava va'e ro pygua kuery pe “Ipy rei va'e regua” 'ea 'rã
Israel kuerya rupi.
11 — Xapy'a rei mokoĩ ava joe opu'ãa py peteĩ va'e ra'yxy ovaẽ 'rã ome
oepy aguã hovaigua po gui. Ha'e rami vy okuave'ẽ vy ojopy 'rã hako rupi.
12 Ha'e ramo ma pejaya 'rã ipo. Hexe pema'ẽ eme pemboaxya rupi.

Levítico 19.35,36

13 — Ndevoxa py eraa eme ipoyia joo rami e'ỹ va'e: peteĩ tuvixave va'e,
ha'e rã amboae kyrĩve va'e.
14 Ha'e ndero py ereko eme hyru joo rami e'ỹ va'e: peteĩ tuvixave va'e, ha'e
rã amboae kyrĩve va'e.
15 Teĩ'i regua rereko 'rã opejaa aguã, ha'evea'i ramigua anho, ha'e hyru
ha'evea'i ramigua anho avi. Ha'e rami vy reiko pukuve aguã ndeyvyrã
SENHOR Nderuete ome'ẽ va'ekue py.
16 Mba'eta ha'e ramigua teko vai ojapo va'e ha'e javi ma SENHOR Nderuete
ojeguarua meme.

Amaleque kuery omokanhymba aguã re ijayvuague

17 — Penema'endu'a ke Egito yvy gui peopa jave Amaleque kuery
pendere ojapo vaiague re tape rupi.
18 Mba'eta tape rupi pendeporiau ha'e penekangy reve peguata jave ha'e
kuery ovaẽ xapy'a vy opu'ã okuapy takykue penekangykueve peju va'ekue
re, Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi e'ỹ.
19 Ha'e nunga rupi pendeyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue py
pendekuai ma ramo ha'e ome'ẽ 'rã pepytu'u aguã penderovaigua kuery
pendeyvýry rupi ikuai va'e ha'e javi gui. Ha'e ramo pemokanhymba 'rã
Amaleque kuery, ha'e kuery re ima'endu'aave aguã rami e'ỹ, yva guy rupi
rei. Penderexarai eme ke.

Mba'emo aju oiko ypy'i va'ekue re ijayvua

26 1 — Ha'e gui pendeyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue py
revaẽ vy ha'e py nderekoa ma vy
2 rejopy 'rã mba'emo aju remono'õ ypy'i va'ekue, ndeyvy gui oiko va'ekue
regua iporãgueve. Ha'e va'e ma peteĩ ajaka py remoĩ vy reraa 'rã henda
SENHOR Penderuete guery omoĩ aguã oiporavoague py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ha'e gui reo 'rã sacerdote ha'e va'e jave oĩ va'ea py. Ha'e vy aipo're 'rã
ixupe: “Aỹ SENHOR Nhanderuete pe amombe'u porã, yvy nhaneramoĩ
kuery pe ome'ẽ aguã oura reve ijayvuague py xerekoa maa”, peje 'rã.
4 Ha'e ramo ndepo gui sacerdote ajaka ojopy vy omoĩ 'rã SENHOR
Nderuete pegua altar oĩ va'e rexei.
5 Ha'e gui ma SENHOR Nderuete renonde py renhemombe'u porã vy aipo're 'rã:
“Xeramoĩ ma arameu regua oiko raka'e. Ha'e va'e ma omano rai'i ma vy oo Egito
yvy re. Ha'e py ju amboae regua rami oiko raka'e ngoo pygua kuery mboapy'i va'e
reve. Ha'e gui ixugui oiko peteĩ regua hetave ha'e imbaraetekueve, ha'e py ae.
6 Ha'e rami teĩ Egito pygua kuery orembojaru ha'e orembojexavai rei vy
oremoĩ romba'eapo raxa aguã rami.
7 SENHOR oreramoĩ kuery Ruete pe rojapukai ramo oreayvua oendu vy
oikuaa pota rojexavaia, romba'eapoa ha'e oremoingo axya re.
8 Ha'e rami vy Egito yvy gui SENHOR orerenoẽ opo oupi py opo'akaa oexa uka
reve, ha'e nhomondyipaarã ojapo reve, mba'emo kuaa ukaarã ha'e hexa pyrã reve.
9 Apy ju orereru vy kova'e yvy ome'ẽ orevy, kamby ha'e ei oata e'ỹa.
10 Ha'e gui ma'ẽ, aỹ ma aru mba'emo aju jypy guare iporãgueve va'e yvy
ndee SENHOR xevy reme'ẽ va'ekue guigua”, 're 'rã. Ha'e rami vy SENHOR
Nderuete renonde ajaka remoĩ vy rejero'a 'rã henonde.
11 Ha'e gui rerovy'a 'rã mba'emo porã SENHOR Nderuete ndevy ome'ẽ
va'ekue ha'e javi, ndero pygua kuery pe, ha'e nderekoa py levita ha'e
amboae regua ikuai va'e pe guive.

Dízimo ome'ẽ kuaa aguã re ijayvua

12 — Ha'e gui mboapy ma'etỹa py dízimo reme'ẽ ojeupity nhavõ dízimo-rã
remboja'opa ma rire reme'ẽ 'rã levita kuery pe, amboae yvy guigua, tyre'ỹ ha'e
imeve'ỹ va'e kuery pe, nderekoa rupi ha'e kuery okaru vy hevyatã okuapy aguã.
13 Ha'e vy SENHOR Nderuete renonde py aipo're 'rã ixupe: “Ndevy peguarã
amboaxa va'ekue xero gui anoẽ vy levita kuery pe ame'ẽ, amboae guigua,
tyre'ỹ ha'e imeve'ỹ va'e kuery pe, xevy rejapo uka va'ekue ha'e javi rami
vy. Rejapo uka va'ekue neĩ peteĩve ndajapo e'ỹi, peteĩve re ndaxerexarai.
14 Dízimo gui ma xee nda'ui xepy'a vai jave, neĩ ruxã'i ma voi nanoẽi xevy
ha'eve'ỹ va'e aiko reve, namboaxai guive oo omanogue ituia py oĩ aguã.
Xee anhe'ẽ rendu SENHOR Xeruete. Xevy ojapo uka va'ekue ajapopa ma.
15 Ema'ẽ yva re ne'amba iky'a e'ỹ va'e oĩa gui, ha'e vy emoingo porã
ndevygua Israel kuery, ha'e yvy oreramoĩ kuery pe reuraague rami orevy
reme'ẽ va'ekue, yvy kamby ha'e ei oata e'ỹa”, 're 'rã.

Onhe'ẽ rendu aguã re ijayvua

16 — Aỹ gui ma pendevy SENHOR Penderuete ojapo uka kova'e ayvu
oeja va'ekue ha'e oipotaa. Pemoĩ porã pendejee, ha'e pejapo pendepy'a
ha'e penenhe'ẽ ha'e javi py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ange SENHOR oikuaa uka Penderuete oikoa regua, ha'e ixuguigua tape
rupi, ha'e oayvu oeja va'ekue rupi pendekuai aguã, ha'e gui ojapo uka
va'ekue ha'e nhomongetaa rupi, ha'e ijayvua re pejapyxaka aguã.
18 Ange SENHOR pendevy oikuaa uka avi ixupegua pendekuai aguã, pendevy
aipoe'iague rami vy, ha'e ojapo uka va'ekue ha'e javi rupi pendekuai aguã.
19 Ha'e rami rã ha'e javi regua SENHOR omoingo va'ekue gui
penemboyvateve 'rã, ha'e kuery gui pendererovy'aave, penemboeteave
ha'e pendejou porãave aguã, ha'e SENHOR Penderuete pegua iky'a e'ỹ va'e
peiko aguã, aipoe'iague rami vy — he'i Moisés.

Mboapykuea ma Moisés ijayvuague

Omboetea rupi lei ita re ombopara ukaague

27 1 Israel regua nhomongeta va'ety kuery reve Moisés ijayvu heta
va'e kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Pejapopa ke kova'e ojapo uka pyre aỹ pendevy amombe'u va'e.
2 Peaxa 'rã Jordão yakã rovai re pendeyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ
va'e katy peo vy. Yakã peaxaa árave pemo'ã 'rã ita tuvixakue, ha'e cal py
pemoxiĩmba 'rã.
3 Peaxapa ma rire ha'e va'e ita re pembopara 'rã kova'e lei re ayvu oĩ va'e
ha'e javi, ha'e rami vy pevaẽ aguã pendeyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ
va'ekue py. Ha'e va'e yvy ma kamby ha'e ei oata e'ỹa, SENHOR peneramoĩ
kuery Ruete ijayvuague rami vy.
4 Kova'e ára aipoa'e Jordão yakã rovai re peaxa ma vy Ebal yvyty re ita
pemo'ã aguã, ha'e pemoxiĩmba 'rã cal py.
5 Ha'e py SENHOR Penderuete pe pejapo 'rã peteĩ altar ita gui. Ha'e va'e re
ndapeiporui 'rã tembiporu ferro guigua.
6 Ita pejou va'ekue py rive 'rã pejapo altar SENHOR Penderuete peguarã.
Hi'áry peapy 'rã mba'emo peme'ẽ va'e.
7 Peme'ẽ avi 'rã peteĩ rami pendekuaia regua ha'e py. Ha'e rami vy pekaru
ha'e pevy'a 'rã SENHOR Penderuete renonde.
8 Ha'e va'e ita re pembopara 'rã ayvu kova'e lei re oĩ va'e ha'e javi, ojekuaa
porã aguã rami — he'i.
9 Ha'e gui levita regua sacerdote kuery reve Moisés ijayvu vy aipoe'i
Israel kuery ha'e javi pe:
— Israel kuery, pekyrirĩmba ke pendu aguã! Aỹ gui ma SENHOR
Penderuete pegua ete 'rã peiko.
10 Ha'e nunga rupi penhe'ẽ rendu SENHOR Penderuete, ha'e pejapopa
ojapo uka ha'e ayvu oeja va'ekue aỹ pẽvy amombe'u va'e.

Ebal yvyty áry gui ayvu vai omombe'ua aguã re ijayvuague

11 Ha'e va'e ára Moisés ojapo uka heta va'e kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 — Jordão yakã rovai re peaxa ma rire pova'e kuery ikuai 'rã Gerizim
yvyty áry jogueroayvu porã aguã: Simeão, Levi, Judá, Issacar, José ha'e
Benjamim regua.
13 Ha'e rã pova'e kuery ma ayvu vai mombe'uarã 'rã ikuai Ebal yvyty áry:
Rúben, Gade, Aser, Zebulom, Dã ha'e Naftali regua.
14 — Ha'e gui levita kuery ijayvu atã 'rã Israel kuery ha'e javi pe. Ha'e
vy aipoe'i 'rã:
15 "Ayvu vaipy 'rã oiko ava ta'angaarã onhopĩ e'ỹ vy, mba'emo ryku gui
ojapo vy hi'ã py omopu'ã va'e. Ha'e nunga ojapo kuaa va'e rembiapo teĩ
SENHOR pe rã ojeguarupy meme."
Ha'e ramo heta va'e kuery ha'e javi ombovai vy "Ha'eve va'e" he'i 'rã
okuapy.
16 Aipoe'i avi 'rã: "Ayvu vaipy 'rã oiko oxy e'ỹ vy nguu nomboetei va'e."
Heta va'e kuery ombovai vy "Ha'eve va'e" he'i 'rã.
17 Aipoe'i 'rã: "Ayvu vaipy 'rã oiko oirũ yvy markaa oguerova va'e."
Heta va'e kuery ombovai vy "Ha'eve va'e" he'i 'rã.
18 Aipoe'i 'rã: "Ayvu vaipy 'rã oiko hexa pyxo ve'ỹ va'e tape ojavy aguã
rami ojapo va'e."
Heta va'e kuery ombovai vy "Ha'eve va'e" he'i 'rã.
19 Aipoe'i 'rã: "Ayvu vaipy 'rã oiko mombyry guigua, e'ỹ vy tyre'ỹ ha'e
imeve'ỹ va'e mba'e oipe'a va'e."
Heta va'e kuery ombovai vy "Ha'eve va'e" he'i 'rã.
20 Aipoe'i 'rã: "Ayvu vaipy 'rã oiko oxy ranga reve onheno va'e, nguu
rupa omongy'a rire."
Heta va'e kuery ombovai vy "Ha'eve va'e" he'i 'rã.
21 Aipoe'i 'rã: "Ayvu vaipy 'rã oiko mymba reve itavy va'e."
Heta va'e kuery ombovai vy "Ha'eve va'e" he'i 'rã.
22 Aipoe'i 'rã: "Ayvu vaipy 'rã oiko gueindy reve, nguu rajy e'ỹ vy oxy
memby reve onheno va'e."
Heta va'e kuery ombovai vy "Ha'eve va'e" he'i 'rã.
23 Aipoe'i 'rã: "Ayvu vaipy 'rã oiko guaixo reve onheno va'e."
Heta va'e kuery ombovai vy "Ha'eve va'e" he'i 'rã.
24 Aipoe'i 'rã: "Ayvu vaipy 'rã oiko oirũ nhemi rupi ojuka va'e."
Heta va'e kuery ombovai vy "Ha'eve va'e" he'i 'rã.
25 Aipoe'i 'rã: "Ayvu vaipy 'rã oiko amongue ome'ẽmby ojopy va'e heko
porã va'e ojuka aguã."
Heta va'e kuery ombovai vy "Ha'eve va'e" he'i 'rã.
26 Aipoe'i 'rã: "Ayvu vaipy 'rã oiko kova'e lei re ayvu oĩ va'e nomboetei
vy ndojapoi va'e."
Heta va'e kuery ombovai vy "Ha'eve va'e" he'i 'rã.[d]

---

d 27.26 Gálatas 3.10

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Levítico 26.3-13; Deuteronômio 7.12-26

28 1 — Ha'e gui SENHOR Penderuete ayvu re pejapyxaka porã
vy ha'e ojapo uka va'ekue aỹ amombe'u va'e pejapopa ri ramo
SENHOR Penderuete penemboyvate 'rã yvy jave re ikuai va'e áryve.
2 SENHOR Penderuete penhe'ẽ rendu ramo pendere ombou 'rã kova'e ayvu
porã ha'e javi, peẽ kuery re ojeupitypa 'rã.
3 Ayvu porãmby 'rã peiko tetã py ha'e penemba'ety rupi.
4 Ayvu porãmby 'rã ikuai kyrĩgue pereko va'e, mba'emo'a pendeyvy gui
oiko va'e, ha'e penerymba kuery vaka ha'e vexa'i ta'y'ia.
5 Ayvu porãmby 'rã peiko hyru py mba'emo aju pemono'õa, ha'e
mbojaperã pemoapomoa py.
6 Ayvu porãmby 'rã peiko peike ha'e peẽ ju maa ha'e javi py.
7 SENHOR ojapo 'rã penerenonde py penderovaigua kuery pendere opu'ã
va'ekue oitypaa aguã rami. Peteĩ tape rupi penderovai ou va'ekue ri sete
tape rupi ju 'rã ojava jogueravy pendegui.
8 SENHOR ombou 'rã mba'emo aju pemoĩ porãaty oĩ porã aguã, ha'e opa
mba'e pendepo py pejapo va'e voi. Ha'e rami vy penemoingo porã 'rã
pendeyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue py.
9 SENHOR ojeupe guarã penemoingo 'rã iky'a e'ỹ va'e regua, pendevy
ouraague rami vy, SENHOR Penderuete ojapo uka va'ekue pejapo, ha'e
ixuguigua tape rupi pendekuai ramo.
10 Ha'e ramo yvy regua kuery ha'e javi SENHOR guery rupi penerenoĩa
oexa vy okyjepa 'rã pendegui.
11 SENHOR opa mba'e 'rã ome'ẽ pẽvy: kyrĩgue perekoa py, penerymba
kuery ta'y'ia py, ha'e pendeyvy gui mba'emo oikoa py, SENHOR
pendeyvyrã ome'ẽ aguã re peneramoĩ kuery pe ouraague py ae.
12 SENHOR oipe'a 'rã yva mba'emo porã ombou aguã, hi'ára py porã yvy re
ombo'oky aguã, pendepo py mba'emo pejapo va'e ha'e javi py penemoingo
porã aguã. Ha'e ramo heta regua pe mba'emo peiporuka 'rã teĩ peẽ ma
ndapeiporui 'rã ha'e kuery mba'e.
13 SENHOR penemoĩ 'rã ha'e kuery akãrã, tuguairã ve'ỹ. Ha'e ramo
hi'árykue'i 'rã pendekuai, iguy rupi rive'ỹ, xapy'a rei SENHOR Penderuete
ojapo uka va'ekue aỹ amombe'u va'e pejapopa aguã pemoĩ ramo.
14 Pejepe'a eme peteĩve ayvu aỹ ajapo uka va'e gui, pendeaxua re neĩ
pendeaxua e'ỹa re ma voi, tuuete mboae kuery re rive peaxa vy ha'e
kuery pe pendekuai e'ỹ aguã.

Levítico 26.14-45

15 — Ha'e rami teĩ xapy'a rei SENHOR Penderuete napenhe'ẽ rendui vy,
ojapo uka va'ekue ha'e ayvu aỹ amombe'u va'e ha'e javi ndapejapoi ramo,
pendere ou 'rã kova'e ayvu vai ha'e javi, pendere ojeupitypa 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Ha'e ramo ayvu vaipy 'rã peiko tetã py ha'e penemba'ety rupi.
17 Ayvu vaipy 'rã peiko hyru py mba'emo aju pemono'õa, ha'e mbojaperã
pemoapomoa py.
18 Ayvu vaipy 'rã ikuai kyrĩgue pereko va'e, mba'emo'a pendeyvy gui oiko
va'e, ha'e penerymba vaka ha'e vexa'i kuery ta'y'ia.
19 Ayvu vaipy 'rã peiko peike ha'e peẽ ju maa ha'e javi py.
20 — Pendere SENHOR ombou 'rã ayvu vai penemoĩ vaiarã ha'e pendere
opu'ã va'e mba'emo pejapoa ha'e javi py, penemomba rã pekanhymba
xapy'a peve, teko vai pejapoa rupi xegui pejepe'aague re.
21 SENHOR ombou 'rã mba'eaxy vaikue pendere oja va'erã, pendeyvyrã
pejopy aguã katy peoa va'e omomba peve.
22 SENHOR pendejuka 'rã mba'eaxy vaikue py, pire raku, ai ipeupa va'e,
kuaray aku raxa va'e, pirupa va'e, hu'ũmbaa ha'e hatãmba reia py. Ha'e
nunga penemoingo axy 'rã pekanhymba peve.
23 Yva peneakã áry rupi oĩ va'e ma overa va'e rami 'rã onhemboty, ha'e
yvy pepyrõa ma ferro rami 'rã hatãmba.
24 Pendeyvy rupi oky 'rãgue py SENHOR ombou 'rã yvy ku'i ha'e
tanhimbu rive. Yva gui ha'e nunga anho ho'a 'rã pende'áry penemomba
peve.
25 SENHOR pendereity 'rã penderovaigua kuery renonde rupi. Peteĩ tape
rupi ha'e kuery rovai peju rire teĩ sete tape rupi ju 'rã pejavapa ha'e
kuery gui. Ha'e vy yvy jave regua ikuaia rupi pendekuaa 'rã ojeguaru
reia rami.
26 Penderetekue opyta 'rã guyra yvate rupi oveve va'e ha'e mymba yvy re
ikuai va'e rembi'urã rive. Ha'e nunga mondyiarã ndoikoi 'rã.
27 SENHOR penembojexavai 'rã ai vaikue Egito pyguare regua py, tyepy
peu, temo ha'e ai vaikue py, ndapekueravei aguã rami.
28 SENHOR penembojexavai 'rã peneakã vai reia py, napema'ẽveia ha'e
pendepy'a eta reia py.
29 Ha'e ramo kuaray mbyte teĩ pekuave'ẽ rei 'rã peovy, pytũ rupi oexa e'ỹ
vy okuave'ẽ rei ovy va'e rami. Ha'e rami vy ndapeiko porãvei 'rã. Ha'e
rami 'rãgue py peikoa pukukue re pejexavai 'rã, penemba'e rei-rei re
imondapaa riae 'rã. Ha'e avave rei napendereraa jepeai 'rã.
30 Peteĩ kunha re pemenda teĩ hexeve amboae ava onheno 'rã. Penderorã
pejapo teĩ ha'e py ndapeikoi 'rã. Uva penhotỹ teĩ napemono'õi 'rã.
31 Penerymba toro ojukaa 'rã pexaa py, teĩ ho'okue ndape'ui 'rã. Pendegui
penerymba mburika'i re imondaa 'rã, ha'e ndojevyvei 'rã pendea py.
Penerymba kuery vexa'i ogueraa ukapaa 'rã penderovaigua kuery pe. Ha'e
avave rei napendereraa jepeai 'rã.
32 Pendera'y ha'e penderajy kuery omboaxapaa 'rã amboae regua kuery
pe. Ha'e nunga penderexa py ae pexa rire penema'endu'aa rupi pejexavai
rei 'rã ára nhavõ. Ha'e rami teĩ pendepo py mba'eve ndapejapo kuaai 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

33 Pendeyvy rupi pemba'eapoague gui mba'emo aju oiko va'ekue ma peteĩ
va'e regua kuery peikuaa e'ỹ va'e ho'upa 'rã. Ha'e vy penembojexavai ha'e
penembojero'a rei 'rã ára nhavõ.
34 Ha'e ramo peneakã vaipa 'rã mba'emo vai ete pexa rire.
35 SENHOR penembojexavai 'rã ai vaikue karu penerenapy'ã ha'e
peneretyma re oĩ va'e py. Ha'e va'e gui ma ndapekueravei 'rã, pendepy
guive pendeapyte peve.
36 — Ha'e gui SENHOR pendereraa uka 'rã penderuvixaverã pemoĩ
va'ekue reve, pexa va'ety e'ỹ regua kuery pe, neĩ peẽ neĩ penderu kuery
ma voi ndapeikuaai va'e regua pe. Ha'e py pendekuai 'rã amboae tuuete
kuery yvyra ha'e ita gui rive ojapo pyre pe.
37 Ha'e javi regua ikuaia rupi SENHOR pendereraa ukaague rupi ha'e kuery
onhemondyi 'rã pendegui, pendere ijayvu ha'e pendejojai rei 'rã okuapy.
38 Mba'ety rupi mba'emo ra'yĩ penhotỹ reta teĩ mbovy'i 'rã pemono'õ, tuku
ho'upa ramo.
39 Uva voi penhotỹ reta vy pepena porã'i teĩ ndapey'ui 'rã hykue, neĩ
napemono'õi 'rã hi'a, haxo'i ho'upa ramo.
40 Pendeyvy ha'e javi rupi azeitona'y ikuai teĩ azeite ndaperekoi 'rã
pendejee peikyty aguã, hi'a okuipa rã.
41 Pendera'y ha'e penderajy kuery pereko teĩ pendereve ndopytai 'rã,
escravo-rã ogueraapaa rã.
42 Pendeyvy re yvyra ikuai ha'e ijaju okuapy va'e tuku-karu ho'upa 'rã.
43 Penembyte py amboae regua ikuai va'e yvateve 'rã oje'oivy, ha'e rã peẽ
ma pene'yvyĩve 'rã peje'oivy.
44 Ha'e kuery mba'emo oiporuka 'rã pendevy, teĩ peẽ ma ndaperekoi 'rã
ha'e kuery pe peiporuka aguã. Ha'e kuery ikuai 'rã peneakã, ha'e rã peẽ
ma peiko 'rã huguai.
45 Kova'e ayvu vai ha'e javi ou 'rã pende'áry. Penembojexavai rei 'rã, pendere
ojeupitypa vy penemokanhymba peve, SENHOR Penderuete napenhe'ẽ
rendui rire, pendevy ojapo uka ha'e ayvu oeja va'ekue ndapejapoi guive.
46 Penembyte py mba'emo oiko va'e opyta 'rã mba'emo kuaa ukaarã ha'e
hexa pyrã, ha'e peneramymino kuery pe voi, raka'e rã peve guarã.
47 — Mba'eta SENHOR Penderuete perovy'a ha'e peayvua rupi ve'ỹ ixupe
peiko, opa mba'e pereko teĩ,
48 ha'e rire karuai, yuvei, pire reia ha'e opa mba'e oataa py 'rã peiko,
penderovaigua kuery SENHOR ombou va'e pe ae. Pendeaju'y re ha'e omoĩ
'rã kanga ferro guigua penemomba peve.
49 Pendere SENHOR ombou 'rã peteĩ regua kuery mombyry gui. Ha'e ramo
yvy apy gui 'rã ou pojava taguato oveve ouvy va'e rami. Neĩ ha'e va'e
kuery ayvu ma voi napendu kuaai 'rã.
50 Ha'e kuery ngova py oexa uka 'rã opoxya, neĩ peẽ kuery va'e regua
tujakue'i omboete va'e'ỹ, neĩ kunumigue'i ma voi nomboaxyi 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

51 Ha'e kuery ho'u 'rã penerymba ra'y kuery ha'e pendeyvy gui mba'emo
aju oiko va'ekue, omokanhymba peve. Ndoejai 'rã ha'yĩgue'i, uva rykue,
azeite, neĩ penerymba vaka ha'e vexa'i ta'y'i aguã, omomba ete peve.
52 Peneretã ikuai va'e ojokopa 'rã, pendeyvy ha'e javi rupi kora yvateve
ha'e hatãve va'e pejeroviaague oitypa peve. Peneretã ikuai va'e ojokopa
'rã, pendeyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue ha'e javi rupi.
53 Penderovaigua kuery pendejokopaa py penemoĩ vai ete ramo pe'u
'rã kyrĩgue pereko va'ekue, pendera'y ha'e penderajy kuery SENHOR
Penderuete pendevy ome'ẽ va'ekue ro'okue ae.
54 Avakue penembyte py porayvuve ha'e ojou porãvepy ikuai va'e teĩ
hakate'ỹ 'rã guyvy, gua'yxy oayvu va'e, ha'e gui gua'y kuery okuave va'e pe,
55 mba'eta ha'e kuery pe nomboja'oxei 'rã gua'y ha'e guajy kuery ro'okue
ha'e ae ho'upa aguã, mba'eta tetã ha'e javi hovaigua kuery ojokopa ramo
ixupe neĩ mba'eve'i ndopytai, oĩ vaia py ombojexavai rire.
56 Ha'e kunhague penembyte py porayvuve ha'e ojou porãvepy ikuai va'e
teĩ, porayvu ha'e ojou porãvepy vy neĩ yvy re nopyrõi va'ekue teĩ hakate'ỹ
'rã ome oayvu va'e, opi'a ha'e omemby pe,
57 mba'eta hakate'ỹ 'rã omemby ryrukue ha'e ho'okue re, ha'e ae nhemi
rupi ho'upaxe opa mba'e oata ramo, mba'eta tetã ha'e javi hovaigua kuery
ojokopa vy ombojexavai ete 'rã.
58 Xapy'a rei kova'e lei kuaxia para re oĩ va'e pejapo aguã napemoĩ, ha'e
SENHOR Penderuete rery hexakãmba va'e renonde ndapejererokyjevei
ramo
59 pendere SENHOR ombou 'rã mba'eaxy vaikue, peneramymino kuery re
guive. Ha'e va'e mba'eaxy vaikue ma tuvixa ha'e opa voi va'erã e'ỹ.
60 Ha'e vy penemoingo axy 'rã mba'eaxy vaikue Egito pyguare regua
pekyjea py. Ha'e ramo pendere ju 'rã oja oiny.
61 Pende'áry SENHOR ombou avi 'rã mba'eaxy ha'e mba'emo vaikue kova'e
kuaxia lei oĩa re ipara noĩ va'e voi, penemokanhymba peve.
62 Ha'e ramo mboapy'i ete 'rã pendekuai, yva re jaxy-tata rami pendereta
va'ekue teĩ, SENHOR Penderuete napenhe'ẽ rendui rire.
63 SENHOR pendererovy'a vy penemoingo porã ha'e penemboetave
heravyague rami ae ju ovy'a 'rã penemokanhymbaa rupi, penemomba
peve. Yvy penderekoarã peoa va'e gui pendepe'apa 'rã.
64 SENHOR penemoaĩmba 'rã ha'e javi regua mbyte rupi, yvy apy guive
hovai re peve. Ha'e py ma peiko 'rã amboae tuuete peikuaa e'ỹ va'ekue pe,
neĩ penderu kuery ma voi ndoikuaai va'ekue pe. Ha'e vy pembojerovia 'rã
yvyra ha'e ita guigua rive.
65 Ha'e gui neĩ ha'e va'e regua ikuaia rupi pendekuaia py ndapepytu'ui 'rã,
neĩ pendepy opytu'u aguã ma voi ndapejoui 'rã, mba'eta ha'e py SENHOR
ombou 'rã pendepy'a oryryipa, penderexa kangypa ha'e penenhe'ẽ py pe'a
rive aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

66 Penderekove okanhy rai'i 'rã, penerenonde nhimbo py omoxã mbyre
rami. Ara py ha'e pyávy pekyjepa 'rã, ndapeikovei aguã re pepẽxaa py.
67 Ko'ẽgue aipopeje 'rã: “Pytũ ma va'e rire ha'eve 'rãgue!” Ha'e gui
pytũ'i jave ma “Aikore! Ko'ẽmba ma va'e rire ha'eve 'rãgue!” peje 'rã
pekuapy, mba'eta pendepy'a re pendu 'rã pekyje reia, ha'e penderexa py
nhomondyipa rei va'e pexa vy.
68 SENHOR ojapo 'rã Egito katy kanoã guaxu py pendereraa jevy aguã,
ha'e tape pendevy “Ndapeovei ma 'rã” he'iague rupi teĩ. Ha'e py ma
penhevendexe 'rã penderovaigua kuery escravo-rã avakue ha'e kunhague,
teĩ ndoikoi 'rã pendejoguaarã — he'i Moisés.

Irundykuea ma Moisés ijayvuague

Heta va'e kuery reve Nhanderuete guexeve guarã ojapo pyauague

29 1 Kova'e ayvu ma Moisés rupi SENHOR guexeve guarã Israel
kuery reve ojapo va'ekue Moabe yvy re, ha'e kuery pe Horebe
yvyty re oeja va'ekue áryve.
2 Ha'e rami vy Moisés Israel kuery ha'e javi oenoĩmba vy aipoe'i:
— Peẽ kuery pexapa va'ekue Egito yvy re SENHOR ojapoague ha'e javi.
Pexaa py ojapo Faraó re, hembiguai kuery ha'e ijyvy ha'e javi re.
3 Hexa pyrã tuvixa va'e penderexa py ae pexa va'ekue, mba'emo kuaa
ukaarã ha'e iporã ete va'e.
4 Ha'e rami teĩ aỹ peve nome'ẽi pẽvy penekuraxõ py pejapyxaka ete aguã,
neĩ penderexa py pexa aguã, neĩ pendeapyxa py mba'emo pendu aguã.[e]
5 Aipoe'i: “Quarenta ma'etỹ re tekoa e'ỹa rupi xee roguereko jave pendeao
na'inhymai, neĩ pendepy regua ma voi nda'ivaipai.
6 Mbojape ndaperekoi va'ekue pe'u va'erã, ha'e vinho neĩ iro va'e voi
ndapey'ui, peikuaa aguã xee ae SENHOR Penderuete aikoa”, he'i va'ekue.
7 Apy ju peju jave Hesbom pygua huvixa Seom ha'e Basã pygua huvixa
Ogue voi ou nhandere opu'ã aguã, teĩ nhande kuery jaity karamboae.
8 Ha'e kuery yvykue re nhandepo'aka vy nhamboaxa Rúben kuery
peguarã, Gade ha'e Manassés kuery pe.
9 Ha'e nunga rupi pendu porã ke kova'e ayvu guexeve guarã ojapo pyre
regua. Pejapopa ete, peiko porã aguã opa mba'e pejapoa py.
10 — Ha'e gui aỹ peẽ kuery ha'e javive pene'aĩ SENHOR Penderuete
renonde py: peẽ kuery va'e regua huvixa kuery, tujakueve ha'e
yvatekueve, avakue Israel kuery regua ha'e javive,
11 ha'e gui pendera'y ha'e penderajy kuery, pendera'yxy ha'e amboae regua
pendekuaia rupigua kuery, pendevy yxakã ayaaty ha'e yy reruaty kuery
voi,

---

e 29.4 Romanos 11.8

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 pendejee pemoĩ aguã SENHOR Penderuete guexeve guarã ojapo va'ekue
rupi pendekuai aguã, ha'e aỹ pendevy oura reve ijayvua rupi.
13 Ha'e rami ojapo aỹ gui ojeupe guarã penemoingo aguã, ha'e Penderuete
oiko aguã, pendevy ijayvuague rami vy, ha'e peneramoĩ kuery Abraão,
Isaque ha'e Jacó pe ouraague rami.
14 Ha'e gui peẽ kuery peguarã anho e'ỹ guĩ rami Nhanderuete reve guarã
ajapo aura reve.
15 Aỹ apy SENHOR Nhanderuete renonde py pene'aĩ va'e reve, ha'e gui aỹ
apy nhandereve ikuai e'ỹ va'e kuery reve voi.
16 — Mba'eta peikuaa ae ma Egito yvy re nhandekuai jave, ha'e gui yvy
regua kuery yvy mbyte rupi jaaxa jave guare ha'e javi.
17 Pexa ha'e kuery pegua ojeguarua, mba'emo ra'angaarã yvyra ha'e ita
gui ojapo va'ekue. Pexa avi ha'e kuery mbyte rupi prata ha'e ouro guigua
oguereko va'e,
18 ha'e rami vy peẽ kuery mbyte rupi oiko e'ỹ aguã neĩ peteĩve ava, kunha
neĩ hoo pygua kuery, neĩ peẽ kuery va'e regua ma voi opy'a re omoĩ va'e
SENHOR Nhanderuete gui ojepe'a vy yvy regua kuery ruete pe rive oiko
aguã, peẽ kuery mbyte rupi oiko e'ỹ aguã mba'emo vai rapo, ha'e va'e gui
henhoĩ aguã moã vaikue iro va'e.[f]
19 Avave rei kova'e ayvu vai oendu vy aipote'i eme ha'e ae opy'a py
ojereroayvu porãa rupi rive: "Xee aiko porã 'rã, xepy'a py mba'emo vai
oĩ va'e rupi aiko teĩ", te'i eme, mba'eta oka'u ma teĩ oy'uvexea oendu va'e
rami ijayvu.
20 Ha'e va'e ma SENHOR ndoperdoai 'rãe. Ha'e rami 'rãgue py ha'e va'e ava
pe SENHOR oexa uka 'rã ipoxya ha'e nda'evei etea. Hi'áry ombou 'rã ayvu
vai kova'e kuaxia re ipara oiny va'e ha'e javi, ha'e SENHOR ombogue 'rã
hery yva guy rupi gui.
21 Ha'e va'e ma SENHOR omboja'o 'rã Israel kuery regua ikuaia gui
ojexavai aguã, ayvu vai kova'e kuaxia re ombopara pyre ha'e javi rami vy.
22 — Ha'e ramo raka'eve rã ikuai va'e kuery omombe'u 'rã okuapy,
peẽ kuery rire pendera'y ju ikuai va'e, ha'e amboae regua yvy mboae
mombyry gui ou va'e voi. Mba'eta oexa 'rã kova'e yvy re mba'emo vai ha'e
mba'eaxy vaikue oikoague, nhomoingo axyarã SENHOR ombou va'ekue.
23 Mba'eta pendeyvy ha'e javi rupi okaipa 'rã enxofre ha'e juky ho'aague
rami. Mba'eve rei nonhotỹai 'rã, neĩ ndai'avei 'rã, neĩ ka'aguy ma voi
ndoikovei 'rã, tetã Sodoma ha'e Gomorra, Admá ha'e Zeboim SENHOR
ojou vai vy opoxya rupi omombaague rami.
24 Ha'e ramo ha'e javi regua aipoe'i 'rã okuapy: "Mba'e re nda'u SENHOR
guĩ ramigua ojapo peva'e yvy re? Mba'e nunga káuxa py tu nami ete oexa
uka opoxya?"

---

[f] **29.18** "Mba'emo vai rapo" he'ia ma nhombojejavy va'e re ijayvu vy (Hebreus 12.15).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 he'i okuapy ramo ombovaia 'rã: “Mba'eta SENHOR tamoĩ kuery Ruete
gui ha'e kuery herexaraipa rire, ha'e Egito yvy gui oguenoẽ vy guexeve
guarã ojapo va'ekue gui ojepe'a ramo.
26 Ha'e rami ojepe'a vy amboae tuuete kuery pe ikuai, ombojeroviapa rei
okuapy, ha'e va'e tuuete ha'e kuery ndoikuaai va'ekue ri, ha'e SENHOR
nombojerovia ukai teĩ.
27 Ha'e nunga rupi ae kova'e yvy rovai SENHOR poxya hendy vy ombou
ayvu vaipy kova'e kuaxia re ipara oiny va'e ha'e javi.
28 Ha'e rami vy SENHOR opoxya reve oipe'apa ijyvy gui. Ojou vai ete ha'e
ombopagaxea oendu vy omombopa yvy mboae katy, aỹ jaexaa rami ae”,
he'i 'rã ombovai vy.
29 — Mba'eta mba'emo jaikuaa e'ỹ va'e ma SENHOR Nhanderuete pegua
ae. Ha'e rã mba'emo oikuaa uka va'ekue ma nhandevy ha'e nhandera'y
kuery pegua raka'e rã peve guarã, kova'e lei re ayvu oĩ va'e jajapopa
aguã.

Omboaxy jevy aguã re ijayvuague

30 1 — Raka'eve rã ha'e nunga ha'e javi ou 'rã pendere, ayvu porã
ha'e ayvu vai, penerenonde amombe'u va'ekue voi. Ha'e ramo
yvy regua kuery ikuaia mbyte SENHOR Penderuete penemomboague py
penema'endu'a ju 'rã ha'e nungakue re.
2 Ha'e gui peẽ ha'e pendera'y kuery reve pejevypa ju 'rã SENHOR
Penderuete pe, penekuraxõ ha'e penenhe'ẽ ha'e javi py. Pejapyxaka ju 'rã
ijayvua re, aỹ ajapo uka va'e rami vy.
3 Ha'e ramo SENHOR Penderuete penemboaxy nho vy penemoingo porã
ju 'rã. Ha'e vy teĩgue ju 'rã penemboatypa heruvy yvy regua kuery mbyte
penemoaĩague gui.
4 Yva mamo rã ijapy rupi penemoxẽ va'ekue teĩ ha'e gui voi SENHOR
Penderuete penemboatypa 'rã heruvy, ha'e gui ae 'rã pendereru.
5 Ha'e vy SENHOR Penderuete pendereraa 'rã yvy peneramoĩ kuery
ikuaiague py ae, peẽ kuery ju pendekuai aguã. Ha'e vy penemoingo porã
vy peneramoĩ kuery gui voi penemboetave 'rã.
6 Ha'e vy penekuraxõ gui SENHOR Penderuete omboi 'rã mba'emo vai oĩ
va'e, peneramymino kuery kuraxõ gui voi, penekuraxõ ha'e penenhe'ẽ
ha'e javi py peayvu aguã SENHOR Penderuete, peikove aguã.
7 Ha'e gui penderovaigua kuery áry ae 'rã SENHOR Penderuete ombou
kova'e ayvu vai ha'e javi, pendere ija'e e'ỹ va'e penembojexavaiare kuery
re ju oiko aguã.
8 Ha'e rami rire SENHOR ijayvua re pejapyxaka ju vy pejapo 'rã ojapo uka
va'ekue aỹ xeayvua ha'e javi.
9 Ha'e ramo SENHOR Penderuete ojapo 'rã pendepo py mba'emo pejapo
va'e oiko porã aguã rami, pendera'y ha'e penderajy kuery itui'ia py,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

penerymba kuery ta'y'ia py, mba'ety rupigua hi'a porã aguã pendekuai
porã aguã rami. Mba'eta teĩgue ju SENHOR pendererovy'a 'rã penemoingo
porã aguã, peneramoĩ kuery oguerovy'aague rami,
10 xapy'a rei SENHOR Penderuete ayvu re pejapyxaka vy ojapo uka va'ekue ha'e
ayvu kova'e kuaxia re ipara oiny va'e ha'e javi pemoĩ porã ramo, ha'e penekuraxõ
ha'e penenhe'ẽ ha'e javi py SENHOR Penderuete peguarã ju pejeko rerova ri ramo.
11 — Mba'eta kova'e ayvu aỹ pendevy amboaxa va'e ma haxy vaipa
va'e'ỹ, neĩ pendegui mombyry e'ỹ oĩ.
12 Mba'eta yva re e'ỹ oĩ, aipopeje aguã: "Mava'e nda'u oo 'rã yva re, nhandevy
ogueru vy omombe'u aguã, jajapo kuaa aguã rami?" peje e'ỹ aguã.
13 Neĩ ye'ẽ rovai re e'ỹ guive ayvu oĩ, aipopeje aguã: "Mava'e nda'u
nhanderekovia oaxa 'rã yy rovai re ogueru vy nhandevy omombe'u aguã,
jajapo kuaa aguã?" peje e'ỹ aguã.
14 Mba'eta kova'e ayvu ma pendea'i py oĩ, pendejuru py pemombe'u kuaa,
ha'e pendepy'a py peikuaa va'e ae, pejapo kuaa aguã.[g]

Tekove e'ỹ vy manoa oiporavo ukaague

15 — Ma'ẽ, aỹ penerenonde xee amoĩ tekove mba'emo porã reve, ha'e
gui manoa mba'emo vai reve.
16 Xapy'a rei aỹ kova'e ayvu ajapo uka va'e pemoĩ porã vy, ha'e SENHOR
Penderuete peayvu vy ixuguigua tape rupi peiko, ha'e gui ojapo uka va'ekue,
ayvu ha'e 'arandua rupigua pemoĩ porã ri vy peikove ha'e penderetave 'rã, mba'eta
SENHOR Penderuete penemoingo porã 'rã yvy pendekuai aguã peoague py.
17 Ha'e rami teĩ xapy'a rei pendepy'a py pejepe'a vy ndapejapyxakaxevei 'rã, ha'e
pendererovaa rã tuuete mboae pemboete, ha'e kuery pe ju peiko aguã ramo,
18 ha'e ramo aỹ amombe'u porã ma voi anhetẽ pemano 'rã. Napendekuai
arei 'rã yvy Jordão yakã rovai re peaxaague py.
19 Aỹ gui ma aenoĩ yva ha'e yvy penderovai xeayvua moma'endu'aarã.
Mba'eta penerenonde amoĩ tekove ha'e manoa, ayvu porã ha'e ayvu vai.
Peiporavo ha'vy tekove peikove aguã, peẽ ha'e pendera'y kuery.
20 Peayvu tema SENHOR Penderuete. Pejapyxaka ijayvua re, hexeve peiko
aguã. Mba'eta ha'e rami vy 'rãe peikove ha'e peiko puku yvy peneramoĩ
kuery pe SENHOR oura reve ome'ẽ aguã re ijayvuague py, Abraão, Isaque
ha'e Jacó pe ae — he'i Moisés.

Opa vygua omombe'uague

Moisés rire Josué ju joguerekoarã oiko aguã re ijayvuague

31 1 Pova'e ayvu Moisés omombe'u Israel kuery ha'e javi pe.
2 Ha'e vy aipoe'i:

---

g 30.11-14 Romanos 10.5-10

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Kova'e ára ma cento e vinte ma'etỹ ma areko. Aỹ nda'evevei aẽ ha'e
aike ju aguã, SENHOR ae xevy ijayvuague rami: “Ndee ndereaxai 'rã
Jordão yakã”, he'i.
3 SENHOR Penderuete ae oaxa 'rã penerenonde rupi. Ha'e ae omomba 'rã
amboae regua kuery penerenonde gui, peẽ kuery ju pendekuai aguã.
Josué ma oaxa 'rã penerenonde rupi, SENHOR ijayvu ma voiague rami vy.
4 Ha'e kuery re SENHOR ojapo 'rã amorreu pygua huvixa Seom ha'e Ogue
re ojapoague rami. Ha'e va'e kuery ma omomba va'ekue, ijyvy voi.
5 Ha'e gui penerenonde ikuai va'e kuery ma pendepo py SENHOR omboaxa
ma ramo ha'e kuery re pejapo 'rã pẽvy ajapo uka ma voiague ha'e javi
rami vy.
6 — Penembaraete ha'e pendepy'a guaxu. Pekyje eme, ha'e kuery
pexa vy penhemondyi eme guive, mba'eta SENHOR Penderuete ae oo 'rã
pendereve. Napenderejai 'rã, napenepytyvõ e'ỹi 'rã guive — he'i.[h]
7 Ha'e gui Moisés oenoĩ Josué, ha'e vy Israel kuery ha'e javi renonde py
aipoe'i ixupe:
— Nembaraete ha'e ndepy'a guaxu ke. Mba'eta kova'e kuery reve reo 'rã
yvy SENHOR oura reve nhaneramoĩ kuery pe ome'ẽ aguã re ijayvuague
py. Ha'e rami vy ndee reraa 'rã ha'e py ikuai aguã.
8 SENHOR ae 'rã oo nerenonde rupi. Ha'e ma oiko 'rã ndereve. Nanderejai
'rã, naneipytyvõ e'ỹi 'rã. Ekyje eme, enhemondyi eme guive — he'i.

Sete ma'etỹ ojeupity nhavõ heta va'e kuery pe lei ogueroayvua aguã re ijayvuague

9 Kova'e lei ae Moisés ombopara va'ekue. Ha'e gui Levi ramymino kuery
sacerdote ikuai va'e pe ju omboaxa, SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue
ryru reraaty kuery pe, ha'e Israel kuery mongetaaty kuery ha'e javi pe.
10 Ha'e kuery pe Moisés ojapo uka vy aipoe'i:
— Sete ma'etỹ opa'ia py kuerei, ma'etỹ oreveague pemboguepa aguã
ojeupity nhavõ, ngaru oguy'i py pendekuai aguã regua oiko jave,
11 Israel kuery ha'e javi ojexa uka 'rã okuapy SENHOR nguuete renonde.
Ha'e va'e jave py peroayvu 'rã kova'e kuaxia para lei oĩa va'e, henda
SENHOR oiporavoague py ae.
12 Ha'e rami vy pemboatypa 'rã heta va'e kuery: avakue, kunhague,
kyrĩgue ha'e amboae regua penderekoa rupi ikuai va'e, ha'e kuery oendu
vy oikuaa aguã, ha'e SENHOR Penderuete renonde ojererokyjea rupi ikuai
aguã, ha'e ayvu kova'e lei regua ojapopa aguã,
13 pendera'y kuery lei oikuaa e'ỹ teri va'eri oendu vy oikuaa avi aguã
SENHOR Penderuete renonde ojererokyjea rupi ikuai aguã, Jordão yakã
rovai re yvy peoague py peikoa pukukue re.

---

h 31.6 Hebreus 13.5

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Raka'eve rã Israel kuery nonhe'ẽ renduvei 'rãa re ijayvuague

14 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Ma'ẽ, ovaẽ rai'i ma remano aguã ára. Enoĩ ha'vy Josué, ha'e vy pejexa
uka 'rã oguy nhemboaty oĩaty py, ixupe aeja aguã ojapo va'erã — he'i ramo
Moisés ha'e Josué jogueraa vy ojexa uka oguy nhemboaty oĩaty py.
15 Ha'e py SENHOR ojekuaa arai rupi, hokẽ áry rupi opyta oiny.
16 SENHOR aipoe'i Moisés pe:
— Ma'ẽ, ovaẽ rai'i ma neramoĩ kuery reve repytu'u aguã. Ha'e va'e rire
kova'e kuery opu'ã vy itavy rei 'rã okuapy, amboae regua tuuete kuery
pe 'rã ikuai, yvy oje'oiague mbyte py. Ha'e rami vy xegui ojepe'apa 'rã
oje'oivy, xereve guarã ha'e kuery reve ajapo va'ekue ombovaipa vy.
17 Ha'e va'e jave py xepoxya hendy 'rã ha'e kuery rovai. Ha'e vy
naipytyvõvei 'rã, ha'e kuery pe ndajexa ukai 'rã omombaa aguã. Ha'e kuery
áry mba'emo vai ha'e ikuai axy aguã ou reta ramo ijayvu 'rã: “Nhanderuete
orembyte py noĩvei ramo e'ỹ teve ha'e rami ete oiko orere?” he'i 'rã okuapy.
18 Ha'e va'e jave anhetẽ ete ha'e kuery pe ndajexa ukai 'rã, opa marã rei
ikuaiague re, amboae regua tuuete kuery re rive ovapa rire.
19 Ha'e ramo pembopara kova'e mboraei pendejeupe ae, ha'e pembo'e
Israel kuery ha'e javi oporaei aguã rami, Israel kuery rovai xeayvua
moma'endu'aarã opyta aguã.
20 Mba'eta xee araa 'rã xevygua kuery yvy kamby ha'e ei oata e'ỹa py,
tamoĩ kuery pe aura reve ame'ẽ aguã re xeayvuague rami vy. Ha'e ramo
ha'e kuery okaru porã vy hevyatã ha'e ikyrapa 'rã. Ha'e gui ma ovapa 'rã
amboae regua tuuete kuery re xembopoxy aguã rami, xereve guarã ajapo
va'ekue ombovaipa vy.
21 Ha'e gui opa marã ikuai axy ha'e ojexavai ramo, ha'e jave py kova'e
mboraei rupi ima'endu'a 'rã mba'e re pa ha'e kuery rovai aikoa re, mba'eta
hamymino kuery oporai riae 'rã. Mba'eta aikuaa ha'e kuery py'a re aỹ voi
oĩ va'e ha'e javi, yvy aura reve ame'ẽ aguã re xeayvuague py araa e'ỹ re
ma voi — he'i.[i]
22 Ha'e va'e árave Moisés ombopara kova'e mboraeirã ha'e javi, ha'e vy
ombo'e Israel kuery oporaei aguã.
23 Ha'e gui Num ra'y Josué ojapo va'erã re SENHOR ijayvu vy aipoe'i:
— Nembaraete ha'e ndepy'a guaxu ke, mba'eta ndee reraa 'rã Israel
kuery yvy ame'ẽ aguã re aura reve xeayvuague py. Ha'e ramo xee aiko 'rã
ndereve.

Hyru yvýry kuaxia lei oĩa omoĩa aguã re ijayvuague

24 Kuaxia re Moisés ombopara ayvu kova'e lei regua ha'e javi.

---

[i] **31.21** “Kova'e mboraei” he'ia ma 32 py oĩ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Ijayvu guive levita kuery SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryru
reraa kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:
26 — Pejopy ke kova'e kuaxia lei oĩa, ha'e pemoĩ porã SENHOR
Penderuete guexeve guarã ojapo va'ekue ryru oĩaty yvýry, ha'e py itui
riae aguã mba'e re pa penderovai oikoa kuaa ukaarã.
27 Mba'eta xee aikuaa ae ma pendevai reia ha'e peneakã ratãa. Mba'eta
aỹ peẽ kuery reve xee aiko teri jave SENHOR rovai rupi pendekuai rire,
amano rire katuve ma ha'e ramive 'rã pendekuai.
28 Pemboatypa ke xerenonde rupi peẽ kuery regua nhomongeta va'ety ha'e
penderuvixa kuery, ha'e kuery apyxa py xeayvu aguã pova'e ayvu rupi.
Ha'e vy xee aenoĩ yva ha'e yvy ha'e kuery rovai xeayvua moma'endu'aarã.
29 Mba'eta xee aikuaa porã amano rire opa marã rei pendekuai 'rãa.
Pejepe'apa 'rã tape xee rombo'eague gui. Ha'e rami vy opaa ára py kova'e
ayvu vai penderupity 'rã, mba'eta SENHOR renonde pejapo vai, pendepo
py pejapo va'ekue py peko a'ã rei rire, ipoxy aguã rami.

Moisés mboraeirã re nhombo'eague

30 Ha'e ramo Israel kuery ha'e javi pe Moisés ombo'e pova'e ayvu
mboraeirã:

32 1 — Yva, xeayvu rã ejapyxaka ke ndeapyxa py.
Yvy, endu ke xejuru gui ayvu oẽ va'e.
2 Xe'arandua ma opa rupi too oky otykya rami,
xeayvua tanhomoingo porã yxapy yvy omoakỹa rami,
nhuũ áry oky rayvi'i, ha'e mba'ety áry rupi otykya rami.
3 Mba'eta amombe'u porãve 'rã SENHOR rery.
Amboyvate ete 'rã Nhanderuete.
4 Ha'e ma itaova! Ha'e ojapo va'e ma ha'evea ramigua meme,
oikoa ha'e javi rupi oexa uka gueko porãa.
Nhanderuete ma ojeroviapy, hexe noĩ 'rã mba'emo vai.
Heko porã va'e vy ha'evea rami joguereko.
5 Ha'e rã peẽ kuery ma hovai rupi pendekuai, ojeroviaa rupi e'ỹ.
Ha'e rami vy ta'y kuery regua e'ỹ ma peiko,
ha'e rã iove ramigua rive.
Peẽ kuery ma ha'eve e'ỹa rami pendekuai teko vai rupi.
6 Ha'e rami ete teve pemboekovia SENHOR pendererekoa re,
inhakã porã e'ỹ ha'e oikuaa e'ỹ rei va'e peiko va'e?
Ha'e'ỹ nda'u Penderu ojeupe guarã pendejoguaare,
penemoingoare ha'e penemombaraetea?
7 Penema'endu'a ke ára ymave rupi oiko va'ekue re,
peikuaa pota na ma'etỹa oaxapa rei ma va'ekue rupi ikuai va'ekue
re.
Peporandu ke penderu kuery pe, ha'e ramo omombe'u porãve 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Penemongeta va'ety kuery pe peporandu rã omombe'u avi 'rã.
8 Mba'eta Yvate ete va'e yvy regua ikuai aguã ome'ẽ-me'ẽ raka'e,
avakue ra'y kuery joegui omboja'o vy.
Ha'e va'e jave py oa'anga raka'e ha'e kuery rekoarã,
Israel ra'y kuery regua mbovy pa ikuaia rami vy.
9 Mba'eta SENHOR pegua oĩ va'e ma ixupegua kuery,
Jacó kuery ae ikuai ixupegua regua.
10 Yvy ipirupa reia py ojou va'ekue ojeupe guarã,
peteĩ henda tekoa e'ỹa hi'ãgue-'ãgue nhendua py.
Ha'e vy ojoko herekovy vy opena ha'e kuery re,
opena porã imoiny guexa ra'yĩ re rami ae.
11 Taguato minha gua'y kuery ombo'e vy
ha'e kuery áry rupi oveve oikovy va'e rami,
opepo oipyo vy ojopy imoiny vy opepo áry ogueraa va'e rami,
12 ha'e rami ae SENHOR nhanderereko, ha'e anho'i.
Hexeve ndoikoi amboae regua tuuete.
13 Ha'e vy yvyty áry rupi ojapo kavaju árygua rami oje'oi aguã rami.
Ojapo mba'ety rupi ikuai va'e gui okaru okuapy aguã rami,
ei itaova re ikuai va'e oipyte aguã, ha'e azeite itaty reia rupi ikuai va'e,
14 vaka kamby kekue, vexa'i kamby gui,
ha'e gui vexa ra'y kyrakue,
kavara ha'e kavara ava Basã py ikuai va'e gui,
trigo porãgueve va'e gui ae.
Ojapo uva rykue oy'u aguã rami, pytã porã va'e.
15 Ha'e rami teĩ hymba hembiayvu va'e ikyrapa ma vy opyvoi hexe.
Ikyrapa, tuvixapa, oguerekopa ma vy
hexaraipa Nhanderuete imoingoare gui,
ndoipotavei itaova gueraa jepeare.
16 Mba'eta amboae regua tuuete re rive ha'e kuery oo vy ojapo SENHOR
nda'evei etea oendu aguã rami,
ojeguarupy omboetea py ombopoxy.
17 Anha kuery pe rive ome'ẽ okuapy mba'emo, Nhanderuete pe e'ỹ.
Amboae regua tuuete ndoikuaai rei va'ety pe,
tuuete ojapoa pyau va'ekue pe,
tuu kuery omboete va'ety pe e'ỹ.
18 Hexaraipa okuapy itaova ha'e kuery re ta'y va'e gui,
nguuete imoingoare gui ae hexarai.
19 Ha'e nunga SENHOR oexa vy nopenavei,
ta'y kuery ha'e tajy kuery ombopoxy rire.
20 Ha'e vy aipoe'i: “Ha'e kuery pe ndajexa ukavei 'rã.
Aexa 'rã opaa py ha'e kuery re oiko va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mba'eta ha'e kuery ma teko vai rupi ikuai va'erã ae,
ta'y kuery ojeroviapy e'ỹ.
21 Ha'e rami vy nguuete pe rai'i ra'aga e'ỹ ikuai vy xeapo nda'evei etea
aendu aguã rami,
mba'emo ra'angaa pe rive ikuai vy xembopoxy.
Ha'e nunga rupi xee ju ajapo 'rã ha'e kuery nda'evei etea oendu
aguã rami peteĩ regua e'ỹ ikuai va'e arua py,
inhakã porã e'ỹ va'e regua arekoa py xee ajapo 'rã ha'e kuery ivai
aguã rami.[j]
22 Mba'eta xepoxya rupi amoendy 'rã tata
manoa guyve katy peve hendy va'erã.
Ha'e va'e omomba 'rã yvy ha'e mba'ety ikuai va'e,
yvyty guy rupi peve 'rã amoendy.
23 Ha'e kuery rovai heta 'rã ambou mba'emo vai.
Xeru'y amombo 'rã ha'e kuery re.
24 Ha'e ramo okanhymba 'rã karuai gui,
omano 'rã pire raku ha'e mba'eaxy vaikue gui.
Ha'e kuery rovai ambou 'rã mymba haĩmba rei va'e,
ha'e mboi vaikue yvy ku'i rupi onhembotyryry va'e.
25 Oka rupi omanomba 'rã kyxe gui,
ha'e rã ngopy rupi ma ho'apa 'rã nhemondyi gui,
kunumigue ha'e kunhataĩgue,
kyrĩgue'i okambu'i ha'e tujakue hi'a xiĩmba'i va'e voi.
26 Xee aipoa'e 'rãgue opa rupi romoaĩmba aguã rami,
ajapo 'rãgue pendere avave ima'endu'aa ve'ỹ aguã rami,
27 va'eri xee ndaipotai penderovaigua kuery ovy'a rei,
penderovaigua kuery ojekore vy
aipoe'i e'ỹ aguã: 'Nhandepo py ae jaity,
SENHOR e'ỹ rima ha'e nunga ha'e javi ombou va'ekue', he'i okuapy
e'ỹ aguã.
28 Mba'eta xevygua kuery ma imongetaarã va'e'ỹ merami ikuai,
ha'e kuery re noĩ 'arandu.
29 Ha'e kuery ma hi'arandu va'e tamo ra'e ikuai!
Ha'e rami va'e rire ma oikuaa 'rãgue ha'e nunga,
oikuaa pota 'rãgue opa taa re.
30 Mba'exa vy tu peteĩ'i va'eri ha'e kuery va'e regua mil omondyi,
e'ỹ vy mokoĩ'i va'e dez mil omondyi.
Ha'e kuery repyarã itaova oĩ va'ekue oeja ramo ae oiko ha'e rami,
ha'e jopo py SENHOR omboaxa ramo.
31 Mba'eta hovaigua kuery pegua itaova ma nhande'itaova rami e'ỹ,

---

j 32.21 1 Coríntios 10.22; Romanos 10.19

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nhanderovaigua eteve voi oikuaa.
32 Mba'eta ha'e kuery uvaty ma Sodoma py ikuai va'e ramigua,
ha'e imba'ety ma Gomorra regua.
Ha'e kuery uva ma veneno rami jojukaarã,
ha'e ijaju va'e voi iro va'e meme.[k]
33 Ha'e kuery uva rykue ma onhembotyryry va'e veneno rami iro va'e,
mboi guigua rami ete nda'evei va'e.
34 Ha'e rami aguã ma xejee e'ỹ ri ty'y amoĩ imoiny,
mba'emo moĩ porãaty py rami?
35 Mba'eta anhombopaga aguã rami aiko mba'emokue amboekovia vy,
ha'evea ára py ha'e kuery onhepyxanga jave.
Mba'eta ovaẽ rai'i ma ha'e kuery ojexavai aguã ára,
ha'e kuery renonderã ou pojava."
36 Mba'eta SENHOR oikuaa pota 'rã ojeupegua kuery re,
ha'e vy omboaxy 'rã guembiguai kuery,
ha'e kuery mbaraeteague opa ma ovya ha'e oexa vy,
mba'eta ha'e kuery va'e regua nonhenduvei 'rã, escravo ha'e
escravo e'ỹ va'e ma voi.[l]
37 Ha'e ramo aipoe'i 'rã: "Mamo tu ikuai tuuete ramigua pemboete
va'ekue,
ha'e itaova re pejeroviaa va'ekue?
38 Ha'e va'e tuuete kuery nda'u ho'u 'rã mba'emo kyra peme'ẽ va'e,
ha'e oy'u 'rã vinho peme'ẽ va'e?
Ha'e kuery ae ha'vy topu'ãmba penepytyvõ aguã,
peẽ kuery penhemi atyrã ojeapo vy!
39 Pexa ke aỹ, xee ae, xee anho'i aiko.
Amboae regua tuuete ndoikoi, xee e'ỹ vy.
Xee ma ajojuka ha'e anhomoingove 'rã.
Xee anhomoingo axy ha'e anhomonguera ju 'rã.
Ndoikoi guive xepo py ho'a va'ekue reraa jepearã.
40 Yvate katy xepo aupi reve
xee ae rekove opa va'erã e'ỹ rupi aura vy aipoa'e:
41 Xekyxe hendy rei va'e aĩmbe'e,
ha'e xepo'akaa rupi aikuaa pota vy
ambopaga 'rã xerovaigua kuery,
amboekovia 'rã xere nda'ija'ei va'e kuery ojapoague.
42 Ajapo 'rã xeru'y tuguy omoẽ aguã rami,
(xekyxe voi omomba 'rã ho'o,)

---

[k] **32.32-33** Uvaty re ijayvua py Israel kuery re ae ijayvu, ha'e rã uva'a ma ha'e kuery reko porãrã va'ekue.

[l] **32.35-36** Romanos 12.19; Hebreus 10.30

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

omanogue ha'e ombo'a pyre kuery ruguy,
penderovaigua kuery akã hi'a vuku va'e regua voi”, he'i.
43 Amboae regua kuery, perovy'a ke ixupegua kuery,
mba'eta SENHOR nhombopaga 'rã guembiguai kuery ruguy omoẽa ague re,
ombopaga 'rã hovaigua kuery,
ha'e vy oiky'a'o ju 'rã ojeupegua kuery yvy.[m]
44 Ha'e va'e ayvu mboraei regua ha'e javi Moisés omombe'u heta va'e kuery remiendurã, Num ra'y Josué reve.
45 Ha'e va'e ayvu rupi Israel kuery pe Moisés ijayvupa ma rire
46 aipoe'ive ju:
— Penekuraxõ re pemoĩ porã 'rã ayvu aỹ penembyte amombe'u va'e ha'e javi, pendera'y kuery pe pejapo uka aguã kova'e lei re ayvu oĩ va'e ha'e javi.
47 Mba'eta pova'e ma pendevy ayvu rive e'ỹ, ha'e rã penemoingovearã ae. Pova'e ayvu rupi vy ae 'rã peiko pukuve pendeyvyrã Jordão yakã rovai re peaxa ma vy pendekuaia py.

Moisés rekove opa ma aguã ára pyguare

Nebo yvyty apyte gui Moisés Canaã yvy oexa aguã re ijayvuague

48 Ha'e va'e árave SENHOR ijayvu Moisés pe. Ha'e vy aipoe'i:
49 — Eẽ ke Abarim yvyty rupi Nebo yvyty peve. Ha'e va'e ma Moabe yvy re oĩ Jericó rexei'i katy. Ha'e vy rexa 'rã Canaã yvy, Israel kuery rekoarã ame'ẽ va'ekue.
50 Ha'e gui yvyty reẽague áry ae 'rã remano, ha'e rã nenhe'ẽ heraa 'rã neramoĩ kuerya py, nderyke'y Arão Hor yvyty py omano rã inhe'ẽ tamoĩ kuerya py heraa ague rami avi.
51 Mba'eta peẽ naxenhe'ẽ rendui va'ekue Israel kuery mbyte, Meribá yakã katy'i Cades re, Zim tekoa e'ỹa py. Mba'eta Israel kuery mbyte py ndapeikuaa ukai iky'a e'ỹ va'e aikoa.
52 Ha'e rami vy yvy nerenonde oĩ va'e rexa rive 'rã, nerevaẽi 'rã Israel kuery yvyrã ame'ẽ va'ekue py.

Moisés jogueroayvu porãague

33 1 Po rami ma Nhanderuete remimbo'e Moisés omano ta jave ogueroayvu porã Israel kuery.
2 Ha'e vy aipoe'i:
— SENHOR ma Sinai yvyty katy gui ou vy
ha'e kuery pe ojekuaa Seir katy gui ko'ẽmba'i ouvya rami,

---

m 32.43 Romanos 15.10; Hebreus 1.6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Parã yvyty guive hexakãmba ouvy.
Mbovy rei e'ỹ ojeupegua iky'a e'ỹ va'e kuery reve ou.
Oiporu kuaa regua re tata rami ojekuaa ha'e kuery pegua lei.
3 Anhetẽ ete ae ra'e reayvu heta va'e kuery.
Ndevygua kuery iky'a e'ỹ va'e ndepo py meme ikuai.
Ndepy yvy'iry ha'e kuery onhemboja okuapy vy
onhembo'e uka 'rã ndeayvua re.
4 Moisés ombopara va'ekue
Jacó guigua kuery peguarã lei.
5 Ha'e gui SENHOR ae oĩ guembiayvu kuery ruvixarã,
ha'e kuery regua yvatekueve onhemboatya py,
Israel kuery regua ha'e javi reve.
6 — Rúben kuery ma tokuave, tomanomba eme.
Ha'e va'e regua avakue mbovy'i e'ỹ ta'ikuai.
7 Judá kuery renonderã ma po rami omombe'u:
— SENHOR, endu ke Judá kuery ojerurea,
epena heta va'e kuery ikuaia py ju ojevy aguã rami.[n]
Ndepo py ke ejoguero'a ha'e kuery repya rupi,
eipytyvõ hovaigua kuery rovai rupi.
8 Ha'e gui Levi kuery va'e regua pe aipoe'i:
— Xeruete, Tumim ha'e Urim rupi ejekuaa uka ke
ndevygua ava ojeroviapy va'e pe.
Ha'e va'e reko ma Massá py reikuaa porã raka'e,
ha'e Meribá yakã py ixupe ndeayvu ete.[o]
9 Ha'e va'e ma oxy ha'e nguu pe aipoe'i va'ekue
peteĩgueve oexa e'ỹa rami,
neĩ guyvy kuery oexa e'ỹ va'ekue,
gua'y kuery re voi openaa rupi ndoikoi.
Ha'e rami 'rãgue py ojee omoĩ porã ndeayvuague,
ha'e ndereve guarã rejapo va'ekue rupi anho oiko.[p]
10 Ha'e vy ne'arandua re ombo'e oikovy Jacó kuery,
Israel kuery ombo'e ndeguigua lei re.
Oapy avi heakuã porã va'e rejou porã aguã,
mymba kuery voi oapy ndevygua altar áry.
11 SENHOR, emoingo porã ke ha'e kuery imbaraete aguã,
erovy'a avi opo py ojapo va'e.

---

[n] **33.7** Judá kuery va'e regua ma heta va'e kuery renonde 'rã oje'oi joe opu'ã aguã katy (Números 2.9). [o] **33.8** Apy ma ijayvu sacerdote yvateve Levi regua oiko va'e re. Sacerdote jypygua ma Arão ae oiko raka'e. Ha'e gui Tumim ha'e Urim ma sacerdote kuery mba'ekuaa-arã oĩ (Êxodo 28.30). [p] **33.9** Levi kuery ma pavẽ gui oayvuve Nhanderuete ayvu (Êxodo 32.25-29).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e rã emoingo axypa ha'e kuery re ija'e e'ỹ vy opu'ã rei va'e,
raka'eve rã opu'ã ve'ỹ aguã.
12 Ha'e gui Benjamim kuery va'e regua pe ma aipoe'i:
— SENHOR rembiayvu oĩ porã ete 'rã hexeve.
Ára nhavõ SENHOR opena porã 'rã.
Ha'e ramo opytu'u 'rã ijyva áry rupi.
13 Ha'e gui José kuery va'e regua pe ma aipoe'i:
— SENHOR tomoingo porã pendeyvy,
yva gui ho'a va'e iporãgueve py,
yxapy ha'e yy yvy guy rupi oĩ va'e py guive,
14 kuaray omboaju va'e iporãgueve,
ha'e jaxy nhavõ hi'a va'e py,
15 ha'e gui yvyty ymave guare,
ha'e yvy'ã raka'eve rã peve oĩ va'e rupi henhoĩ porãgueve va'e py,
16 yvy gui oiko va'e iporãgueve va'e ha'e javi py,
yvyra'a iporãgueve va'e py voi.
Ha'e nunga ha'e javi tou José kuery re,
tyvy kuery yvateve va'e rã.[q]
17 Ha'e kuery ipo'aka 'rã vaka jypy guare va'e rami,
hakua ma vaka ka'aguy regua rakua rami.
Ha'e va'e py ma ipo'aka 'rã yvy regua ha'e javi re,
yvy apy peve voi.
Ha'e rami ae mbovy e'ỹ ta'ikuai Efraim
ha'e Manassés regua kuery.
18 Ha'e gui Zebulom kuery va'e regua pe ma aipoe'i:
— Pevy'a ke Zebulom kuery, ye'ẽ rembe rupi peoa py,
ha'e peẽ Issacar kuery voi pendekoa py peĩa rupi.
19 Ha'e kuery mokoĩ regua ma oenoĩ 'rã amboae regua kuery yvyty áry oupa aguã.
Ha'e py ma Nhanderuete pe ome'ẽ 'rã ha'evea ramigua.
Mba'eta ha'e kuery okaru porã 'rã ye'ẽ rupigua re,
ha'e mba'emo iporãve va'e ita ku'ia guýry oĩ va'ekue gui.[r]
20 Ha'e gui Gade kuery va'e regua pe ma aipoe'i:
— Tovy'a porã Gade kuery yvyrã omboetavea rupi.
Ha'e kuery ma guary kunha rami 'rã ikuai,
jojyva ha'e nhoakã omboa'ypaa rupi.
21 Ha'e vy omba'erã ojopy 'rã iporãve va'e,
huvixa kuery peguarã ha'e py omoĩ porã mbyre.
Ha'e vy heta va'e kuery renonde rupi oguata vy

---

[q] **33.16** José ramymino kuery ma mba'emo ojopy retave aguã rami ikuai (1 Crônicas 5.1).
[r] **33.18-19** Zebulom kuery ma ye'ẽ rembe rupi ikuai raka'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ojapo 'rã SENHOR oipotaa ha'evea ramigua,
Israel kuery re ijayvuague rami vy.
22 Ha'e gui Dã kuery va'e regua pe ma aipoe'i:
— Dã kuery ma guary'i
Basã gui opo va'e rami 'rã ikuai.
23 Ha'e gui Naftali kuery va'e regua pe ma aipoe'i:
— Naftali kuery ma SENHOR omoingo porãa rupi 'rã ovy'a okuapy.
Opa mba'e py SENHOR ogueroayvu porãa rami vy
hekoa 'rã yupa rupi, kuaray puku-a katy.
24 Ha'e gui Aser kuery va'e regua pe ma aipoe'i:
— Aser kuery ma ta'ikuai porãve Jacó ra'y kuery ikuaia mbyte.
Tyvy kuery rembiayvuve toiko,
ha'e ipy rupi tomoakỹ azeite py.
25 Ha'e kuery retã rokẽ jokoa ma ferro ha'e overa va'e guigua toĩ.
Ta'ikuai porã okuave teria ja.
26 — Hembiayvu peiko va'e, Penderuete ramigua mboae ndoikoi.
Yva áry rupi ha'e ou 'rã penepytyvõ aguã,
yvatevea rupi ou arai áry.
27 Nhanderuete imarã e'ỹ va'e re ae 'rã pendekoa,
ha'e ramo ojyva áry rupi penekuavã 'rã raka'e rã peve guarã.
Penerenonde katy gui oipe'a 'rã penderovaigua kuery
“Pemomba katu”, he'i vy.
28 Ha'e ramo Israel kuery ikuai porã 'rã,
Jacó ramymino kuery, ygua oĩ ae'i va'e rami 'rã ikuai,
yvy mba'emo aju ha'e vinho oĩa va'e re.
Yva gui ma ho'a 'rã yxapy imoakỹarã.
29 Israel kuery, pevy'a ete 'rã!
Marã ramigua tu ikuai peẽ kuery ramigua?
SENHOR ogueraa jepe va'e peiko.
Ha'e ma mba'emo vai jokoa oĩ penepytyvõarã,
ha'e kyxe penembopo'akaarã.
Ha'e rami rire penderovaigua kuery ma peipotaa rami meme 'rã ikuai,
ha'e rã peẽ ma pepyrõ 'rã ha'e kuery ombojeroviaaty yvy'ã re ojapo va'ekue áry.

Moisés omanoague

34 1 Ha'e gui Moabe yvy gui Moisés oẽ vy Nebo yvyty katy oo, Pisga yvy'ã yvatevea py, Jericó rexei'i ae. Ha'e ramo ixupe SENHOR oexa uka yvy ha'e javi Gileade guive Dã peve,
2 Naftali, Efraim ha'e Manassés kuery peguarã, ha'e gui Judá kuery peguarã yvy ha'e javi, ye'ẽ kuaray oikea katy oĩ va'e peve,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 ha'e gui Neguebe ha'e Jericó tetã pindo ty va'e katy'i yvyugua oĩ va'e
ha'e javi rupi, Zoar peve.
4 Ha'e rami vy SENHOR aipoe'i ixupe:
— Kova'e yvy ae ma Abraão, Isaque ha'e Jacó pe aura reve ame'ẽ aguã
re xeayvuague va'e, “Peneramymino kuery pe ame'ẽ 'rã”, ha'eague ae.
Ha'e va'e ma nderexa py rexa aguã rami ajapo va'eri ndereoi 'rã ha'e katy
— he'i.
5 Ha'e pyve SENHOR rembiguai Moisés omano, Moabe yvy re, SENHOR
ijayvuague rami vy.
6 Ha'e ramo onhono porã peteĩ yvy'ã guy py Moabe re, Bete-Peor rexei'i.
Aỹ peve avave rei ndoikuaai teri onhono porãague.
7 Moisés omano jave py cento e vinte ma'etỹ oguereko va'ekue. Ha'e rami
teĩ hexa ndoguepai teri va'ekue, imbaraete rei guive.
8 Peteĩ jaxy re Israel kuery ojae'opa okuapy Moisés re, Moabe yvy re ae,
ojae'o aguã va'ekue opa peve.
9 Ha'e gui Num ra'y Josué re Moisés opo omoĩ rire hexe Nhe'ẽ
imo'arandua anho oĩ. Ha'e ramo ijayvua re Israel kuery ojapyxaka vy
ojapo okuapy Moisés rupi SENHOR ojapo ukaague rami.
10 Israel kuery mbyte ndoikovei teri profeta Moisés ramigua ju, mba'eta
jova re oma'ẽ reve SENHOR ijayvu hexeve.
11 Ndoikovei teri mba'emo kuaa ukaarã ha'e hexa pyrã SENHOR ojapo
ukaa rami vy Egito yvy re ha'e ojapo va'ekue ramigua, Faraó re, ixupegua
yvatekueve re, ha'e ijyvy ha'e javi rupi.
12 Mba'eta Moisés ma opo'akaa rupi ojapo va'ekue mba'emo nda'evei ete
ha'e tuvixave va'e, Israel kuery pavẽ oexaa py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Josué rekokue oĩa

Josué rekokue oĩa

Jypy'i kova'e kuaxia para py aipoe'i: “Senhor rembiguai Moisés omano rire ipytyvõare Num ra'y Josué va'e ju Senhor oenoĩ. Ha'e vy aipoe'i: ‘Xerembiguai Moisés omano ma. Epu'ã ke aỹ, eaxa Jordão yakã kova'e kuery ha'e javi reve, Israel kuery yvyrã ame'ẽ va'ekue py. Opa rupi pepyrõa yvy ame'ẽ ma voi pendevy, Moisés pe xeayvuague rami vy. ... Moisés reve aikoague rami ae ju 'rã aiko ndereve. Ndoroejai 'rã, noroipytyvõ e'ỹi 'rã guive. Nembaraete ha'e ndepy'a guaxu ke’”, he'i (1.1-2, 5b-6a). Ha'e rami rã kova'e kuaxia re oĩ Josué Israel kuery ogueraa vy Canaã yvy re ipo'akaague.

Jypy ma Jericó tetã oipe'a okuapy, Nhanderuete opo'akaa rupi ikora oitypa ramo. Ha'e gui amboae tetã ikuai va'e re ju ha'e kuery ipo'aka. Amongue henda py nda'ipo'akai guive. Josué opena vy peteĩ-teĩ regua pe ome'ẽ ijyvyrã.

Opaa py Josué aipoe'i Israel kuery ha'e javi pe: “Xetuja'i ma, are ma aiko. Ha'e gui peẽ kuery pexapa ma Senhor Penderuete peẽ kuery re oma'ẽ vy amboae regua kuery re ojapoague. Mba'eta ha'e kuery re Senhor Penderuete ae opu'ã oikovy penderepy vy”, he'i (23.2b-3).

Josué ipy'a guaxu aguã re Nhanderuete ijayvuague

1 1 SENHOR rembiguai Moisés omano rire ipytyvõare Num ra'y Josué
va'e ju SENHOR oenoĩ. Ha'e vy aipoe'i:
2 — Xerembiguai Moisés omano ma. Epu'ã ke aỹ, eaxa Jordão yakã
kova'e kuery ha'e javi reve, Israel kuery yvyrã ame'ẽ va'ekue py.
3 Opa rupi pepyrõa yvy ame'ẽ ma voi pendevy, Moisés pe xeayvuague
rami vy.
4 Tekoa e'ỹa ha'e Líbano yvy guive Eufrates yakã tuvixa va'e peve, heteu
kuery yvy ha'e javi ame'ẽ, ha'e gui kuaray oikea katy ye'ẽ tuvixa va'e oĩ
va'e peve, pendevy guarã meme itui.
5 Reikovea pukukue re avave rei nda'ipo'akaai 'rã pendere. Moisés reve
aikoague rami ae ju 'rã aiko ndereve. Ndoroejai 'rã, noroipytyvõ e'ỹi 'rã guive.
6 Nembaraete ha'e ndepy'a guaxu ke, mba'eta ndee rejapo 'rã kova'e kuery
yvy re hekoa aguã rami, tuu kuery pe aura reve ame'ẽ aguã re xeayvu
rire.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Nembaraete ha'e ndepy'a guaxu ete ke, rejapopa aguã lei xerembiguai
Moisés ojapo ukaague. Ejepe'a eme ndeaxu e'ỹa katy, neĩ ndeaxua katy,
mamo rã reikoa py reiko porã aguã.
8 Ejepe'a eme kuaxia re lei oĩa re ndeayvua gui. Ha'e va'e re reikuaa pota
'rã reikovy ara py ha'e pyávy. Enhea'ã tema ipara re oĩa rami rejapopa
aguã. Ha'e rami vy reiko porã 'rã, ha'e rejapopa 'rã rejapo va'erã va'e.
9 Xee ae aipo nda'ei ri ty'y ra'e? Nembaraete ha'e ndepy'a guaxu ke. Ekyje
eme, enhemondyi eme guive, mba'eta SENHOR Nderuete oiko ndereve
mamo rã reikoa py rei.

Canaã yvy re oaxa e'ỹ mbove ijayvuague

10 Ha'e ramo Josué ijayvu heta va'e kuery regua yvatekueve pe. Ha'e vy
aipoe'i:
11 — Peaxa ke heta va'e kuery ikuaia mbyte rupi. Ha'e kuery pe
pendeayvu vy aipopeje 'rã: “Pereko katu ke tembi'u, mba'eta mboapy
araa py peaxa 'rã kova'e Jordão yakã, pevaẽ aguã pendeyvyrã SENHOR
Penderuete ome'ẽ va'ekue re, penderekoa aguã”, peje.
12 Ha'e gui Rúben regua, Gade ha'e Manassés regua mbyte rupi oja'o
va'ekue pe ju Josué ijayvu vy aipoe'i:[a]
13 — Penema'endu'a ke SENHOR rembiguai Moisés ijayvu vy pendevy
aipoe'iague re: “ SENHOR Penderuete ome'ẽ 'rã pepytu'u aguã kova'e yvy
ome'ẽ va'e re.
14 Pendera'yxy kuery, pendera'y ha'e penderajy kuery ha'e penerymba
vaka kuery topyta Jordão yakã kyvõgua re pendevy Moisés omboaxa
va'ekue re. Ha'e rã peẽ ma tembiporu reve 'rã peaxa penderyvy kuery
renonde, xondaro peiko va'e ha'e javi. Peipytyvõ 'rã,
15 penderyvy kuery voi opytu'u aguã SENHOR ome'ẽ, peve peẽ kuery pe
rami avi. Ha'e kuery voi 'rã hekoa oyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ
va'e re. Ha'e rami vy 'rãe pejevy pendeyvyrã SENHOR rembiguai Moisés
omboaxa va'ekue re, kuaray oua katy pendekoa aguã, Jordão yakã
kyvõgua re”, he'i va'ekue.
16 Ha'e ramo Josué pe ha'e kuery ombovai okuapy vy aipoe'i:
— Orevy pe ndeayvua ha'e javi 'rã rojapo, ha'e mamo rã oremondoukaa
py tema roo 'rã.
17 Opa mba'e py Moisés ronhe'ẽ renduague rami avi ndee ju 'rã ronhe'ẽ rendu.
18 Ha'e rã ha'e javi ava ndeayvua rami ndoikoxei, ha'e rejapo uka va'e ha'e
javi ndojapoxei va'e ma omano 'rã. Ha'e nunga rupi nembaraete ke, ha'e
ndepy'a guaxu.

---

[a] **1.12** Rúben, Gade ha'e Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue opyta raka'e Jordão yakã regua kuaray oẽa katy oĩ va'e re, amboae kuery reve yakã oaxa 'rãgue py. Ha'e kuery va'e regua xondaro kuery anho oaxa Jordão yakã guyvy kuery oipytyvõ aguã (Números 32).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jericó tetã re oikuaa pota vy oo va'e kuery Raabe ro py ikuai jave guare

2 1 Sitim gui Num ra'y Josué omondouka mokoĩ ava yvy re oma'ẽ
nhemi aguã. Ha'e vy aipoe'i:
— Peguataa rupi peikuaa pota peovy yvy re, Jericó tetã peve — he'i
ramo oje'oi. Ha'e rami vy ovaẽ peteĩ kunha itavy rei va'e ro py. Hery ma
Raabe. Ha'e py ae ha'e kuery oke.
2 Ha'e ramo Jericó pygua huvixa pe omombe'ua vy aipo'ea:
— Ma'ẽ, ange pyávy apy ovaẽ ra'e avakue Israel kuery regua
nhandeyvy re oikuaa pota va'e — 'ea.
3 Ha'e ramo Jericó pygua huvixa aipoe'i uka Raabe pe:
— Emoẽ ju avakue ou vy ndero py ovaẽ va'ekue, mba'eta nhandeyvy
ha'e javi re oikuaa pota aguã ou — he'i uka.
4 Ha'e rami teĩ kunha va'e ma mokoĩ avakue omovaẽ vy onhomi ma voi
va'ekue. Ha'e rami vy aipoe'i:
— Anhetẽ xea py ovaẽ kuri mokoĩ avakue. Va'eri xee ndaikuaai
maguigua paa.
5 Ha'e gui pytũ ma jave tetã kora rokẽ pemboty ta ramo ha'e kuery oexa
vy jogueraa ju kuri. Ndaikuaai marã katy pa oje'oia. Tapeo pojava ha'e
kuery rakykue, peupity nho 'rã — he'i.
6 Mba'eta ha'e va'e e'ỹ mbove ngoo áry ojeupi vy onhomi va'ekue linho
'ygue omoĩ porã va'ekue guy py.
7 Ha'e gui huvixa rembiguai kuery oje'oi ju yvy re oikuaa pota va'e kuery
rakykue, Jordão yakã oaxaaty katy tape oo va'e rupi. Ha'e kuery rekaa oẽ
ramove tetã kora rokẽ ombotya.
8 Ha'e gui oikuaa pota va'e kuery onheno e'ỹ mbove kunha va'e oo ha'e
kuerya py oo áry.
9 Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Xee aikuaa porã pende kuery pe SENHOR kova'e yvy ome'ẽague.
Pende kuery gui ore kuery rokyjea anho roendu, ha'e yvy re ikuai va'e
ha'e javi ikangypa guive.
10 Mba'eta roendu Egito gui peo jave Ye'ẽ Pytã penerenonde oĩ va'e
SENHOR omboypaague, ha'e gui mokoĩ amorreu kuery ruvixa re pejapo
va'ekue voi, Jordão rovai re Seom ha'e Ogue pemomba va'ekue.
11 Ha'e nungakue roendu vy orepy'a kangy, neĩ peteĩve re noĩvei
imbaraetea, pende kuery peju ramo. Mba'eta SENHOR Penderuete ae
Nhanderuete yva ha'e yvy re ipo'aka va'e ae.
12 Ha'e gui aỹ ma peura xevy SENHOR rery rupi, xee romboaxyague rami
peẽ kuery ju xeru ro pygua kuery pemboaxy aguã. Ha'e aikuaa porã aguã
aipota avi mba'emo xevy pemboaxa,
13 xeru ha'e ha'i hekove reve peja aguã, xekyvy ha'e xekypy'y kuery voi,
ha'e roguereko va'e ha'e javi, orejukaarã gui orereraa jepe vy — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Ha'e ramo avakue aipoe'i kunha va'e pe:
— Ndee oremombe'u e'ỹ ramo orerekovea voi rome'ẽ 'rã nderekove
rekovia. Ha'e vy kova'e yvy SENHOR orevy ome'ẽ ma jave anhetẽ ete
romboaxy 'rã — he'i okuapy.
15 Ha'e ramo kunha va'e ojapo janela oĩ va'e py ixã va'e rupi ha'e kuery
oguejy aguã rami, tetã kora áry ae hoo oĩ ramo.
16 Ha'e gui aipoe'i ha'e kuery pe:
— Tapeo yvyty reia re, pendereka vy oo va'e kuery pendejou e'ỹ aguã.
Mboapy ára peve 'rã penhemi ha'e py, ha'e kuery ojevy ju peve. Ha'e gui
mae ma tapeo tape rupi — he'i.
17 Ha'e ramo avakue aipoe'i ixupe:
— Ndevy rouraague ndorojapoi 'rã,
18 teĩ po rami 'rã rejapo: pendeyvy re ore kuery rovaẽ jave kova'e ixã pytã
va'e janela roguejyague py rejokua 'rã, ha'e gui nderu, ndexy, ndekyvy
ha'e nderu ro pygua kuery ha'e javi remboatypa 'rã ndero py. Ha'e rami
e'ỹ rã ndorojapoi 'rã rouraague.
19 Ha'e rami avi peteĩ va'e rei ndero rokẽ gui oka py oẽ ri ramo ma hexe
ae 'rã oĩ huguy omoẽague opaga aguã, orere e'ỹ. Ha'e rã ndereve opy
ikuai va'e ruguy omoẽa ramo ma orere ae toĩ ropaga aguã, ha'e kuery re
amongue opo omoĩ rã.
20 Ha'e rami avi ndee oremombe'u ramo ore ndorojapoi 'rã ndevy
rouraague — he'i.
21 Ha'e ramo kunha va'e
— Pendeayvuague rami toiko — he'i vyve omondouka. Ha'e rã ha'e
kuery oo. Ha'e gui janela re kunha va'e ojokua ixã pytã va'e.
22 Avakue jogueraa vy yvyty reia re ovaẽ. Ha'e py ma mboapy ára
opyta, heka vy oo va'e kuery guetã katy ju ojevypa peve, ha'e kuery tape
ha'e javi rupi oeka okuapy teĩ ndojoui vy.
23 Ha'e rami vy mokoĩve ava ma yvy'ã gui oguejy vy jogueraa ju. Yakã
oaxa ma vy ovaẽ Num ra'y Josué oĩa py. Ixupe omombe'u ha'e kuery re
oiko va'ekue ha'e javi.
24 Ha'e vy aipoe'i Josué pe:
— Anhetẽ ete nhandepo py SENHOR omboaxa ha'e va'e yvy ha'e javi.
Ha'e py ikuai va'e ha'e javi ipy'a kangypa nhandegui — he'i.

Jordão yakã oaxa oje'oivyague

3 1 Ko'ẽ ju ramove Israel kuery ha'e javi reve Josué nhomopu'ãmba vy
Sitim gui oje'oi, Jordão yakã rembe peve ovaẽmba. Ha'e py ma oke
ju ranhe okuapy oaxa e'ỹ mbove.
2 Ha'e gui mboapy araa py huvixa kuery oaxa ju oje'oivy heta va'e kuery
mbyte rupi.
3 Ha'e vy heta va'e kuery pe omombe'u-mbe'u vy aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— SENHOR Penderuete guexeve guarã ojapo va'ekue ryru ma levita
regua sacerdote kuery oupi heravy rã pexa vy peẽ kuery voi peo 'rã ha'e
kuery rakykue.[b]
4 Ha'e rami avi hyru gui mombyry'i 'rã peiko, mil metros-a py. Ha'e va'e
re penhemboja eme, marupi pa peo aguã peikuaa aguã, mba'eta ha'e va'e
tape rupi peo va'e'ỹ teri — he'i.
5 Josué avi aipoe'i avi heta va'e kuery pe:
— Pejeky'a'o ke ko'ẽ rã guarã, mba'eta peẽ kuery mbyte SENHOR ojapo
'rã iporã va'e — he'i.
6 Sacerdote kuery pe voi ijayvu vy aipoe'i:
— Peupi heravy Nhanderuete guexeve guarã ojapo va'ekue ryru, ha'e
peroaxa heta va'e kuery renonde — he'i ramo hyru oupi vy heta va'e
kuery renonde ogueroguata heravy.
7 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Josué pe:
— Kova'e ára amboypy 'rã romboyvate aguã Israel kuery pavẽ oexaa
py, ha'e kuery oikuaa aguã Moisés reve aikoague rami ndereve ju aikoa.
8 Ha'e gui ndee ma sacerdote kuery hyru reraa va'e pe ndeayvu vy aipo're:
"Jordão yakã py peguejy ma vy pepyta ranhe 'rã ha'e py", 're.
9 Ha'e ramo Josué aipoe'i Israel kuery pe:
— Penhemboja ke kyvõ rami, SENHOR Penderuete ayvu pendu aguã.
10 Ha'e va'e rire Josué aipoe'ive ju:
— Po rami 'rã peikuaa Nhanderuete oikove va'e penembyte oikoa, ha'e
anhetẽ penerenonde gui oipe'apa 'rãa cananeu, heteu, heveu, ferezeu,
girgaseu, amorreu ha'e jebuseu kuery ha'e javi.
11 Ma'ẽ, SENHOR yvy jave re ipo'aka va'e guexeve guarã ojapo va'ekue
ryru ma penerenonde ogueroaxa 'rã heravy Jordão yakã.
12 Ha'e gui aỹ ma peiporavo doze avakue Israel regua, peteĩ-teĩ regua gui
peteĩ ava peiporavo,
13 mba'eta Jordão yakã py sacerdote kuery SENHOR yvy jave re ipo'aka
va'e ayvu ryru reraa kuery oguejy ramove yy ojeaya 'rã, yvate katy gui yy
ou 'rã va'ekue ijaty ramo — he'i.
14 Ha'e gui ma ha'e kuery guekoa gui oguata oje'oivy Jordão yakã oaxa
aguã. Ha'e kuery renonde sacerdote kuery ogueraa okuapy SENHOR ayvu
ryru.
15 Hyru reraa kuery Jordão yakã py oguejy ramo yy py ipy inhakỹ.
(Mba'eta Jordão ma ára pyau nhavõ tyguaxu raxa va'e, hembe ikuai va'e
áry rupi guive.)
16 Ha'e gui yy yvate katy gui ou va'e opyta. Adã tetã gui mombyry'i ono'õ,
Zaretã rexei oĩ va'e katy. Ha'e rã yvy joja reia regua ye'ẽ ro katy oxyryague
ma typa. Ha'e ramo ha'e kuery oaxa oje'oivy, Jericó tetã rexei'i ae.

---

b 3.3 Êxodo 25.10-16; Hebreus 9.1-5

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ha'e rã sacerdote kuery SENHOR ayvu ryru reraa va'e ma Jordão yakã
mbyte py opyta okuapy. Ha'e ramia ja Israel kuery ha'e javi ipiru reia rupi
oaxa.

Jordão yakã mbyte gui doze ita oguenoẽague

4 1 Ha'e kuery ha'e javi Jordão yakã oaxapa ma ramo SENHOR ijayvu
Josué pe. Ha'e vy aipoe'i:
2 — Eiporavo doze avakue, peteĩ-teĩ regua gui eiporavo peteĩ.
3 Ha'e va'e kuery pe ndeayvu vy aipo're: "Apy Jordão yakã mbyte gui
penoẽ doze ita sacerdote kuery opyta vy opyrõ okuapya gui. Ha'e va'e ma
peraa vy pemboaty kova'e pytũ pepyta aguã py", 're.
4 Ha'e rami rã Josué oenoĩ doze avakue Israel kuery regua oiporavo
va'ekue,
5 peteĩ-teĩ regua gui peteĩ oiporavo. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Tapeo Jordão yakã mbyte py peẽ ranhe SENHOR Penderuete ayvu
ryru reraa kuery renonde, ha'e peteĩ-teĩ pendeaxi'y áry peupi 'rã heravy
peteĩ ita, Israel kuery regua mbovy pa ikuaia rami vy.
6 Ha'e va'e ma pende kuery mbyte oĩ 'rã penema'endu'a aguã. Ha'e gui
pendera'y kuery raka'e rã ikuai va'e oporandu vy "Mba'erã tu kova'e ita?"
he'i ramo
7 aipopeje 'rã ha'e kuery pe: " SENHOR ayvu ryru renonde ma Jordão yakã
ojeaya raka'e. Hyru ogueroaxaa ramove yy ojeaya. Ha'e rami rire kova'e ita
ma raka'e rã peve guarã ikuai Israel kuery ima'endu'a aguã", peje 'rã — he'i.
8 Ha'e rami rã Israel kuery ojapo Josué ijayvua. Ha'e vy Jordão yakã
mbyte gui ojopy heravy doze ita, Josué pe SENHOR aipoe'iague rami vy,
Israel kuery regua mbovy pa ikuaia rami vy. Ha'e va'e ma ha'e kuery
opyta aguã py ogueraa vy omboaty ha'e py.
9 Ha'e gui Jordão yakã mbyte py ma Josué ju doze ita omopu'ã, sacerdote
kuery ayvu ryru reraa va'e opyta vy opyrõague py ae. Ha'e va'e ita ma aỹ
peve ikuai ha'e py.[c]
10 Mba'eta sacerdote hyru reraa kuery ma Jordão mbyte opyta okuapy,
Moisés pe SENHOR aipoe'i ukaague ojeupitypa peve, heta va'e kuery pe
Josué ijayvuague rami vy. Ha'e ramo heta va'e kuery oaxapa pojava.
11 Heta va'e kuery ha'e javi yakã oaxapa ma ramo sacerdote kuery
opytaague gui oguenoẽ ju SENHOR ayvu ryru, pavẽ oexaa py.
12 Israel kuery renonde oaxa avi jogueravy Rúben regua, Gade ha'e
Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue. Tembiporu reve meme oaxa,
Moisés ijayvuague rami vy.
13 SENHOR renonde quarenta mil xondaro rãnda'u oaxa joe opu'ã aguã
katy, Jericó tetã yvýry nhuũndy reia py.

---

[c] **4.9** "Aỹ peve" he'i mba'eta kova'e kuaxia omboparaa jave ita opyta teri.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Ha'e va'e ára ma SENHOR omboyvate Josué Israel kuery pavẽ oexaa py.
Ha'e ramo omboete okuapy oikovea pukukue re, Moisés omboeteague
rami avi.
15 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Josué pe:
16 — Aipo're sacerdote kuery xeayvu ryru reraa va'e pe Jordão yakã gui
oguenoẽ aguã — he'i.
17 Ha'e ramo sacerdote kuery pe Josué ijayvu vy
— Peẽ ju ke Jordão yakã gui — he'i ramo
18 sacerdote kuery ayvu ryru reraa va'e ma Jordão mbyte gui oẽmba. Ha'e
gui yvy pirua re ha'e kuery opyrõ ramove Jordão yakã oĩague rupi ju
oxyry. Yy rembe ha'e javi rupi oxyry, oĩague rami ae ju.
19 Dez-a jaxy jypy'ia ára ha'e kuery oje'oi Jordão yakã gui. Gilgal py ju
opyta okuapy, Jericó rexei kuaray oua katy.
20 Doze ita Jordão yakã gui oguenoẽ va'ekue ma Josué omboaty Gilgal py.
21 Ha'e vy aipoe'i Israel kuery pe:
— Raka'e rã pendera'y kuery pendevy pe oporandu vy aipoe'i 'rã:
“Mba'erã tu kova'e ita?” he'i ramo
22 pendera'y kuery pe pemombe'u vy aipopeje 'rã: “Peva'e Jordão yakã ma
Israel kuery oaxa raka'e ipirua rupi.
23 Mba'eta peẽ kuery renonde SENHOR Nhanderuete ojapo Jordão yakã
ipiru aguã rami, peaxapa peve. Mba'eta ore kuery renonde SENHOR
Nhanderuete Ye'ẽ Pytã omombiru karamboae roaxapa peve, ha'e gui
ha'ekue rami ae ju ojapo orevy,
24 yvy regua kuery ha'e javi oikuaa aguã SENHOR ipo'akapa va'ea, ha'e
peẽ voi SENHOR Penderuete renonde pejererokyjea rupi pendekuai aguã,
raka'e rã peve.”

Israel kuery pire omboia ague

5 1 Ha'e va'e yvy regua huvixa kuery oendupa ha'e nunga. Amorreu kuery
Jordão yakã kyvõ katy ikuai va'e kuaray oikea katy, ha'e cananeu
kuery ye'ẽ yvýry ikuai va'e ruvixa kuery ha'e javi oendu Israel kuery
renonde Jordão yakã SENHOR omombirupaague, ha'e kuery oaxapa peve.
Ha'e va'e oendu vy ipy'a kangypa Israel kuery káuxa, noĩvei ma imbaraeterã.
2 Ha'e va'e jave py SENHOR aipoe'i Josué pe:
— Pejapo kyxe ita gui, ha'e emboi uka Israel kuery pire — he'i.[d]
3 Ha'e ramo Josué ojapo uka kyxe ita gui, ha'e vy omboi uka Israel kuery
pire, Gibeate-Haralote py.
4 Pova'e nunga rupi ae Josué omboi uka ipire, mba'eta Egito yvy gui oẽ
va'ekue tekoa e'ỹa re oguataa rupi omanomba ma rire, avakue xondaro
ikuai va'ekue ha'e javi.

---

d 5.2 Gênesis 17.10-14; Êxodo 12.43-48

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Mba'eta Egito yvy gui oẽ va'e kuery ma opire omboi uka va'ekue meme,
ha'e rã oẽ va'ekue gui tekoa e'ỹa rupi oiko'i va'ekue ma nomboi ukai.
6 Quarenta ma'etỹ re Israel kuery ikuai tekoa e'ỹa rupi, avakue xondaro
ikuai va'e Egito gui oẽ va'ekue omanomba peve, SENHOR nonhe'ẽ rendui
rire. Ha'e va'e kuery pe ma SENHOR oura reve ijayvu yvy neĩ ndoexa ukai
aguã re, tamoĩ kuery pe SENHOR ome'ẽ aguã re oura reve ijayvuague, yvy
kamby ha'e ei oata e'ỹa.
7 Ha'e rami vy ha'e kuery rekovia ma ta'y kuery ju omoingo. Ha'e va'e
kuery pire ae Josué omboi uka, nomboi ukai teri va'ekue ikuai ramo,
oguataa rupi nomboiai rire.
8 Ha'e kuery pire omboipa ma rire opyta ranhe ikuaia py ae, okuerapa
peve.
9 SENHOR aipoe'ive ju Josué pe:
— Kova'e ára peẽ kuery gui aipe'a Egito yvy re escravo pendekuai vy
pexĩmba reiague — he'i.
Ha'e nunga rupi ha'e va'e tekoa Gilgal hery aỹ peve.[e]

Páscoa ára py ngaru ojapo okuapyague

10 Gilgal py Israel kuery ikuai jave ojapo okuapy ngaru Páscoa ára. Ha'e
va'e jaxy catorze ára va'e ka'arukue py ojapo, Jericó yvýry nhuũndy reia
oĩ va'e py.
11 Páscoa ára rire ko'ẽ jevy ho'u okuapy mba'emo aju ha'e va'e yvy re ojou
va'ekue: mbojape imbovua e'ỹ va'e ha'e mba'emo ra'yĩ oaimbe va'ekue ho'u
okuapy ha'e va'e ára.
12 Ha'e va'e yvy regua mba'emo aju ho'ua ára rire'ive ma opa maná.[f] Ha'e
rã Israel kuery ndojouvei. Ha'e rami 'rãgue py ha'e va'e ma'etỹ guive
okaru okuapy Canaã yvy re mba'emo aju ikuai va'e re.

Josué pe SENHOR pegua xondaro ruvixa ojekuaa ukaague

13 Jericó yvýry Josué oikoa py oma'ẽ vy guenonde oexa peteĩ ava opu'ã
ho'amy va'e, opo py kyxe hyru gui oekyi va'ekue reve. Ha'e va'e re Josué
onhemboja vy oporandu ixupe:
— Ndee pa orea katygua tyrã pa orerovaigua reiko?
14 Ha'e rã ombovai:
— Any. Xee ma SENHOR pegua xondaro kuery ruvixa aỹ aju va'e
— he'i.
Ha'e ramo Josué ojero'a vy ngova omovaẽ yvy re omboete vy. Ha'e vy
oporanduve ju ixupe:
— Xeruvixa, mba'e 're 'rã tu xee nerembiguai pe?

---

[e] **5.9** Tery Gilgal nhaendu rã "Oipe'a" 'ea rami. [f] **5.12** Maná ma Israel kuery rembi'urã Nhanderuete yva gui ombou va'ekue (Êxodo 16).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 SENHOR pegua xondaro kuery ruvixa ombovai Josué pe:
— Emboi ndepy regua, mba'eta yvy reĩa ma iky'a e'ỹ va'e — he'i.
Ha'e ramo Josué ojapo ha'e rami.

Jericó tetã oitypaague

6 1 Ha'e gui Jericó rokẽ ma Israel kuery gui onhemboty porã. Avave rei
noẽai, neĩ ndoikeai 'rã.
2 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Josué pe:
— Ma'ẽ, ndepo py amboaxa ma Jericó tetã, huvixa ha'e ixupegua ipy'a
guaxukueve guive.
3 Ha'e rã peẽ avakue joe opu'ãa pygua kuery ha'e javive ma pembojere 'rã
tetã peteĩgue. Ha'e rami ma mboapy meme ára re 'rã pejapo.
4 Xeayvu ryru renonde ma sete sacerdote ogueraa 'rã sete mimby guaxu
vexa'i ava rakuakue guigua. Ha'e gui sete araa py ma sete-kue 'rã
pembojere tetã, ha'e sacerdote kuery omonhe'ẽ 'rã mimby guaxu.
5 Ha'e gui mimby guaxu vexa'i ava rakuakue guigua omonhe'ẽ puku rã
pendu vy peẽ kuery ha'e javive pejapukai ratã 'rã. Ha'e gui tetã kora
ho'apa 'rã yvy katy, ha'e peẽ kuery pejeupi 'rã hi'áry rupi, peteĩ-teĩ
penerenonde katy — he'i.
6 Ha'e ramo Num ra'y Josué oenoĩ sacerdote kuery. Ha'e vy aipoe'i ha'e
kuery pe:
— Pejopy heravy SENHOR ayvu ryru. Ha'e gui SENHOR ayvu ryru
renonde ma sete sacerdote togueraa sete mimby guaxu vexa'i ava
rakuakue guigua — he'i.
7 Heta va'e kuery pe ju aipoe'i:
— Tapeo, pembojere tetã. Ha'e rã tembiporu revegua kuery ma SENHOR
ayvu ryru renonde toje'oi — he'i.
8 Josué ijayvuague rami heta va'e kuery oje'oi. SENHOR renonde sete
sacerdote ranhe oaxa jogueravy sete mimby guaxu vexa'i ava rakuakue
guigua reve, mimby guaxu omonhe'ẽ jogueravy. Ha'e rã hakykue ma
SENHOR ayvu ryru ogueraa.
9 Ha'e gui sacerdote kuery mimby guaxu omonhe'ẽ va'e renonde ma
avakue tembiporu revegua oje'oi. Takykue ete oo va'e ma hyru rakykue
oje'oi. Ha'e rã mimby guaxu omonhe'ẽ ae tema jogueravy.
10 Heta va'e kuery pe Josué ijayvu vy aipoe'i:
— Pejapukai eme, penhendu eme, neĩ peteĩ ayvu toẽ eme pendejuru
gui. Xee xeayvu vy “Pejapukai ke” ha'e ramo mae ma pejapukai — he'i.
11 Ha'e rami py SENHOR ayvu ryru revegua kuery ma peteĩgue ombojere
jogueravy tetã, ha'e ojevy ju. Tekoa py ju ovaẽ. Ha'e vy oke okuapy ha'e
py.
12 Ko'ẽ rai Josué opu'ã rã sacerdote kuery ogueraa ju okuapy SENHOR
ayvu ryru.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 SENHOR ayvu ryru renonde sete sacerdote kuery sete mimby guaxu
vexa'i ava rakuakue guigua omonhe'ẽ tema jogueravy. Ha'e kuery renonde
ma avakue tembiporu revegua oje'oi. Ha'e rã takykuegua kuery ma SENHOR
ayvu ryru rakykue oje'oi. Ha'e ramia ja mimby omonhe'ẽ tema jogueravy.
14 Mokoĩ araa py teĩgue ju ha'e kuery ombojere tetã, ha'e ojevypa ju
tekoa py. Ha'e rami ma mboapy meme ára re ojapo okuapy.
15 Sete araa py ma ko'ẽ ju hexakã ramove oje'oi ju. Ha'ekue rami ae
ombojere tetã, sete-kue. Ha'e va'e ára anho sete-kue ombojere tetã.
16 Ha'e gui sete-kuea py sacerdote kuery mimby guaxu omonhe'ẽ jave
Josué aipoe'i heta va'e kuery pe:
— Pejapukai ke, mba'eta SENHOR omboaxa ma tetã pendepo py.
17 Pemomba ete aguã rami oĩ, ha'e py ikuai va'e ha'e javi voi. Oikove
va'erã ma Raabe itavy rei va'ekue anho, hoo pygua kuery guive, mba'eta
avakue yvy re oikuaa pota aguã romondouka va'ekue onhomi rire.
18 Ha'e rami avi pejepoyvu ke pejopy e'ỹ aguã mba'emo pemomba aguã
rami omboaxa pyre, Israel kuery rekoa ayvu vaipy pejapo e'ỹ aguã,
nda'evei rei va'e perua py.
19 Ha'e rã prata ha'e ouro guigua, ha'e mba'emo ryru overa va'e ha'e ferro
guigua ha'e javi ma SENHOR peguarã ae 'rã opyta. Ha'e nunga ma jaraa
'rã ixupe guarã nhamoĩ porã aguã — he'i.
20 Ha'e ramo heta va'e kuery ojapukai, ha'e sacerdote kuery omonhe'ẽ
mimby guaxu. Omonhe'ẽ rã ha'e kuery oendu vy ojapukai ratã okuapy.
Ha'e ramo tetã kora ho'apa. Hi'áry ha'e kuery ojeupi jogueravy vy oikepa
tetã py, peteĩ-teĩ ooa katy ae. Ha'e rami py oipe'a tetã.
21 Tetã py ikuai va'e ma guive rã ojukapa kyxe py: avakue, kunhague,
kyrĩgue, tujakue, mymba kuery vaka, vexa'i ha'e mburika kuery guive.

Raabe ogueraa jepeague

22 Ha'e gui Josué ijayvu mokoĩ ava yvy re oikuaa pota aguã oo va'ekue
pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Peike kunha itavy rei va'ekue ro py, penoẽ ha'e gui, ha'e javi ikuai
va'e reve, ixupe peuraague rami vy — he'i.
23 Ha'e ramo kunumigue oikuaa pota va'ekue ma oo py oike vy oguenoẽ
Raabe, ha'e tuu, ixy, ikyvy kuery, ha'e oguereko va'e ha'e javi. Hetarã
kuery ha'e javi ogueraa Israel kuery rekoa katy'i ikuai aguã.
24 Ha'e rã tetã ha'e opa mba'e ha'e py ikuai va'e ma oapypa tata py. Ha'e rã
prata, ouro, ha'e overa va'e guigua, ferro guigua anho oguenoẽ SENHOR
ropy guarã.
25 Josué omoingove itavy rei va'ekue Raabe, tuu ro pygua kuery, ha'e opa
mba'e oguereko va'e voi. Ha'e rami rire Israel kuery mbyte ha'e kuery
ikuai aỹ peve, Jericó tetã re oikuaa pota aguã Josué omondouka va'ekue
onhomi rire.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

26 Ha'e va'e jave py Josué ojapo heta va'e kuery oura vy aipoe'i okuapy
aguã: “Ayvu vaipy toiko SENHOR renonde ava opu'ã vy kova'e tetã Jericó
ojapo jevy va'e. Ijytarã omo'ã va'e omokanhy 'rã gua'y jypygua, ha'e rã
tetã rokẽ omoĩ jevy va'e ma omokanhy 'rã kyrĩve va'e” he'i okuapy aguã.
27 Ha'e rami SENHOR oiko Josué reve. Ha'e ramo heko oendupaa yvy
jave re.

Acã ojejavyague káuxa Israel kuery Ai tekoa re nda'ipo'akaiague

7 1 Ha'e rami teĩ Israel kuery ikuai aguã va'ekue rupi nda'ikuai,
mba'emo omomba pyrã re nda'evei vy. Mba'eta Judá regua Carmi
ra'y Acã, Zabdi ramymino ha'e Zera ramymino jevy va'e ma ojeupe guarã
ojopy mba'emo omomba aguã rami omboaxa pyre. Ha'e nunga rupi
SENHOR poxya hendy Israel kuery rovai.
2 Ha'e rami jave py Josué omondouka avakue Jericó gui Ai tekoa katy.
Ha'e va'e tekoa ma Bete-Áven katy'i oĩ, Betel regua kuaray oua katy. Ha'e
kuery pe ijayvu vy aipoe'i imondovy:
— Tapeo, peiko kuaa yvy re — he'i ramo ha'e kuery oje'oi vy Ai tekoa
re oikuaa pota.
3 Josué oĩa py ha'e kuery ojevy vy aipoe'i ixupe:
— Heta va'e kuery ha'e javi e'ỹ toje'oi. Dois mil e'ỹ vy três mil avakue
ete'i ri toje'oi Ai tekoa mombaarã. Emokane'õmba eme heta va'e kuery,
nhanderovaigua kuery ha'e pygua mbovy'i ri ikuai rã — he'i okuapy.
4 Ha'e rami vy ha'e kuery regua avakue ma três mil oje'oi. Ha'e rami ra'aga
vy ha'e kuery onhamba Ai pygua avakue gui.
5 Ha'e kuery regua avakue ma Ai pygua ojuka trinta e seis, ha'e omonha
amboae kuery tetã kora rokẽ gui ita oguenoẽaty oĩ va'e peve. Yvy'ã guy
rupi oo vy ojukave. Ha'e nunga rupi heta va'e kuery ipy'a kangypa, yy
rami rive opyta.
6 Ha'e rami rã Josué omondoro oao, ha'e ho'a oupy ngova yvy re omovaẽ
reve. Ka'aru peve onheno SENHOR ayvu ryru renonde. Israel mongetaaty
kuery voi ha'e rami nda'evei vy oakã re omoĩ okuapy yvy ku'i.
7 Josué ojapukai vy aipoe'i:
— Ah SENHOR Xeruete! Mba'e re tu rejapo kova'e kuery Jordão yakã
oaxa aguã rami? Amorreu kuery po py oremboaxa aguã pa rejapo, ha'e
kuery oremomba aguã rive? Jordão yakã rovai re ae ropyta aguã rovy'a
va'e rire!
8 Ah SENHOR, mba'e pa aipoa'e ta? Mba'eta Israel kuery onhamba rire
ngovaigua kuery gui!
9 Ha'e nunga ma cananeu kuery ha'e yvy re ikuai va'e ha'e javi oendu vy
orejoko 'rã jogueruvy, ojapo 'rã orerery re na'ima'endu'aavei aguã rami
yvy re. Ha'e gui ha'e rami vy mba'e 'rã tu rejapo nderery ipo'akapa va'e re
ima'endu'aa aguã?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Josué pe:
— Epu'ã ke. Mba'e re tu evoko rami re'a rejupy nderova yvy re?
11 Israel kuery ojejavy, nda'ikuaixei xereve guarã ajapo va'ekue rami. Ha'e
rami vy ojopy omomba pyrã regua. Imonda, ijapu, ha'e omba'e rei-rei
guýry onhomi imoiny.
12 Ha'e nunga rupi ae Israel kuery nopu'ã kuaavei kuri ngovaigua kuery
renonde. Onhamba oje'oivy amboae regua renonde gui, Israel kuery ae
ju omomba pyrã ojeapo. Peẽ kuery mbyte gui mba'emo onhomi mbyre
peipe'a e'ỹa ja xee ndaikovei ma 'rã peẽ kuery reve.
13 Eiko katu ke, eiky'a'o uka heta va'e kuery. Aipo're ha'e kuery pe:
"Pejeky'a'o ke ko'ẽ rã guarã. Mba'eta po rami Israel kuery Ruete ijayvu:
Peẽ Israel kuery, peẽ kuery mbyte oĩ omomba pyrã va'ekue. Penembyte
gui mba'emo omomba pyrã peipe'a e'ỹa ja nda'evei penderovaigua kuery
renonde pepu'ã aguã.
14 Aỹ ma ko'ẽ rã aje'ive'i reve pejexa ukapa 'rã peteĩ-teĩ regua. Ha'e ramo
xorte rupi SENHOR oikuaa uka 'rã peteĩ regua. Ha'e va'e kuery ma ojexa
uka 'rã, peteĩ-teĩ tekoa pygua. Ha'e ramo SENHOR oikuaa uka 'rã peteĩ
tekoa. Ha'e va'e kuery ju peteĩ-teĩ oo rupi 'rã ojexa uka. Ha'e ramo SENHOR
oikuaa uka 'rã peteĩ oo. Ha'e va'e gui ma peteĩ-teĩ ava 'rã ojexa uka.
15 Ha'e gui mba'emo omomba pyrã jopyare pejou va'e rei peapypa 'rã tata
py, opa mba'e oguereko va'e guive, mba'eta SENHOR guexeve guarã ojapo
va'ekue rami ndoikoxei vy ha'eve'ỹ va'e ojapo Israel kuery mbyte", 're 'rã.
16 Ha'e rami rã Josué opu'ã ko'ẽ rai. Ha'e vy ojapo Israel kuery ojexa
ukapa aguã rami, peteĩ-teĩ regua. Ha'e gui xortea oexa rã Judá regua ae
ra'e.
17 Ha'e gui Judá regua kuery ojexa uka rã Zera ramymino kuery re
ojekuaa. Ha'e gui Zera ramymino kuery peteĩ-teĩ ojexa uka rã Zabdi ro
pygua kuery re ojekuaa.
18 Ha'e gui ha'e va'e ro pygua kuery ojexa uka rã ojekuaa Judá regua
Carmi ra'y Acã, Zabdi ramymino, Zera ramymino jevy va'e re.
19 Ha'e gui Acã pe Josué aipoe'i:
— Xera'y, embojerovia na SENHOR Israel kuery Ruete, eporaei ixupe.[g]
Aỹ emombe'u porã xevy mba'e pa rejapoague. Enhenhomi eme — he'i.
20 Ha'e ramo Josué pe Acã ombovai vy aipoe'i:
— Anhetẽ ae ajejavy ra'e SENHOR Israel kuery Ruete pe, po rami ajapo.
21 Mba'emo rei-reikue re ama'ẽ vy aexa peteĩ ao puku Babilônia guigua
iporãve va'e, ha'e duzentos hatã'i va'e prata guigua, ha'e gui peteĩ
ouro guigua meio quilo poyikue oĩ va'e. Ha'e nunga aipota vy ajopy
karamboae. Ha'e vy anhomi yvy guýry, ajaty xeroguy mbyte py, ha'e
iguýry ma prata oĩ — he'i.

---

g **7.19** "Embojerovia Nhanderuete" he'i hery rupi omboura vy (João 9.24).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Ha'e ramo hoo katy Josué omondouka oikuaa pota va'erã kuery.
Onha reve oje'oi hoguy katy. Ha'e py ma onhomi va'ekue oĩmba ra'e, ha'e
rã iguýry ma prata oĩ.
23 Ha'e rami vy hoguy mbyte gui ojopypa heruvy vy ogueru Josué ha'e
Israel kuery pavẽ ikuaia py. SENHOR renonde omoĩmba.
24 Ha'e ramo Israel kuery ha'e javi reve Josué ogueraa Zera ra'y Acã.
Ogueraa avi prata, ao puku, ouro guigua, ha'e ta'y kuery, tajy kuery,
hymba kuery vaka, mburika, vexa'i kuery, ha'e gui hoguy, ha'e oguereko
va'ekue ha'e javi. Acor yvyugua py ogueraapa.
25 Ha'e py ma Josué aipoe'i:
— Mba'e re tu orembojexavai rei ri? Kova'e ára ma ndee ju 'rã SENHOR
nembojexavai — he'i ramo Israel kuery ha'e javi ojapipa ita py. Ojapipa
ma rire oapypa tata py.
26 Ha'e gui hetekue áry heta omboaty ita. Ha'e nunga ma aỹ peve oĩ ha'e
py. Ha'e rami rire SENHOR nda'ipoxyvei. Ha'e va'e yvyugua ma Acor hery
aỹ peve.[h]

Ai tekoa omomba okuapyague

8 1 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Josué pe:
— Ekyje eme, enhemondyi eme guive. Emboaty uka ju xondaro
kuery ha'e javi, ha'e pepu'ã. Tapeo ju Ai tekoa katy. Mba'eta ndepo py
amboaxa ma Ai pygua huvixa ha'e ixupegua kuery, hetã ha'e ijyvy guive.
2 Ha'e rã Ai tekoa ha'e huvixa re rejapo 'rã Jericó ha'e huvixa re
rejapoague rami. Ha'e rã imba'e rei-reikue ha'e hymba kuery ma ha'eve 'rã
pendejeupe guarã peraa aguã. Peiko katu tetã kupe rupi penhemi aguã,
tetã re pepu'ã aguã ha'e gui — he'i.
3 Ha'e ramo Josué ha'e joe opu'ãa pygua kuery ha'e javi reve opu'ã vy
oje'oi Ai pygua kuery re opu'ã aguã. Trinta mil avakue imbaraeteve va'e
Josué oiporavo vy omondouka pyávy.
4 Ha'e kuery pe ijayvu vy aipoe'i:
— Ma'ẽ, romoĩ 'rã penhemi aguã tetã re pepu'ã aguã ikupe katy gui.
Mombyry vaipa e'ỹ ke pendekuai tetã gui. Ha'e javive peke eme.
5 Ha'e rã xee ha'e xerupive ikuai va'e ha'e javi ma tetã renonde py rovaẽ
rai'i 'rã rokuapy. Ha'e gui kueve guare rami orea katy ha'e kuery oẽ ramo
ma ronha 'rã ranhe ha'e kuery renonde gui.
6 Tove ha'e kuery orerakykue tou tetã gui oẽmba peve. Mba'eta ha'e kuery
“Onhamba po nhanerenonde gui” he'i 'rã kueve guare rami. Ha'e rami ae
ronhamba ranhe 'rã teĩ.
7 Ha'e gui ma peẽ kuery penhemiague gui peju vy pendepo'aka 'rã tetã re.
Mba'eta SENHOR Penderuete omboaxa 'rã pendepo py.

---

[h] **7.26** Tery Acor ma “Moangekoa” 'ea ha'e kuery ayvu py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Tetã re pendepo'aka ma vy pemboja 'rã tata, SENHOR ijayvuague rami
vy. Ma'ẽ, ha'e rami aguã ae pendevy xeayvu — he'i.
9 Ha'e gui Josué omondouka ramo ha'e kuery oo onhemi aguã py. Betel
ha'e Ai mbyte opyta okuapy, Ai regua kuaray oikea katy. Ha'e rã Josué ma
ha'e va'e pytũ oaxa heta va'e kuery mbyte.
10 Ko'ẽ rai ma jave Josué opu'ã vy oikuaa pota ju heta va'e kuery re.
Ha'e rire heta va'e kuery renonde oje'oi Israel mongetaaty kuery reve Ai
tekoa katy opu'ã aguã.
11 Hupive oje'oi avakue joe opu'ãa pygua kuery ha'e javi. Ovaẽmba ma
okuapy tetã renonde katy, Ai regua kuaray ijapu'a'ia katy opyta. Ha'e
kuery ikuaia ha'e Ai tekoa pa'ũ re ma peteĩ yvyugua oĩ.
12 Cinco mil avakue ogueraa avi vy Betel ha'e Ai mbyte py omoĩ onhemi
aguã, tetã regua kuaray oikea katy.
13 Ha'e rami vy ha'e javi omoĩ imbokuapy ikuai aguã py ae. Hetave ikuai
tetã gui kuaray ijapu'a'ia katy, ha'e rã onhemi va'e kuery ma ka'arua katy
opyta. Ha'e va'e pytũ ma Josué oguejy yvyugua peve.
14 Ai tekoa pygua huvixa oexa vy tetã pygua kuery reve ikuai atã. Ko'ẽ
rai jave opu'ã okuapy vy oo Israel kuery rovai yvy joja reia py opu'ã aguã
katy. Ndoikuaai okuapy hovaigua kuery tetã kupe rupi onhemi okuapya.
15 Ha'e kuery renonde Josué ha'e Israel kuery ha'e javi ojeapo ipo'akaa pyre
rami. Ha'e vy onhamba tenonde gui, tekoa e'ỹa katy tape oo va'e rupi oje'oi vy.
16 Ha'e nunga rupi tetã pygua kuery ha'e javive oenoĩa omonha aguã. Ha'e
ramo Josué kuery rakykue oje'oi, tetã gui mombyry'ia peve.
17 Neĩ peteĩ'i ava ndopytaai Ai py, neĩ Betel py, Israel kuery rakykue
oje'oipa vy. Israel kuery rakykue oje'oi vy oeja tetã rokẽ ojepe'a reve.
18 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Josué pe:
— Ai tekoa katy eupi hu'y guaxu ndepo py rereko va'e, mba'eta
amboaxa 'rã ndepo py — he'i.
Ha'e rã Josué hu'y guaxu opo py oguereko va'e oupi tetã katy.
19 Opo oupi rã onhemi va'ekue oexa vy opu'ã pojava onhemiague gui. Tetã
py ovaẽ vy oikepa. Omboja pojava tata ha'e py.
20 Ha'e gui Ai tekoa pygua avakue guakykue katy ojere vy oexa tetã
mbyte gui hataxĩ opu'ã jekuaa rã yvate katy. Nda'evei onheguaẽ aguã
guakykue katy neĩ guenonde katy, mba'eta tekoa e'ỹa katy onha va'ekue
voi ojere okuapy, hakykue rupi ou va'e kuery rovai opu'ã aguã.
21 Ha'e gui Josué ha'e Israel kuery ha'e javive oexa okuapy onhemi va'ekue
tetã re ipo'aka rã. Hataxĩ tetã gui opu'ã va'e avi oexa vy ojevy vy ojukapa
Ai pygua avakue.
22 Tetã gui amboae kuery voi oẽ ngovaigua kuery rovai opu'ã aguã. Ha'e
ramo opyta okuapy Israel kuery mbyte py. Amongue peteĩ henda katy
gui ou, amboae ma amboae katy gui ou. Ha'e rami vy ojukapa. Peteĩve
ndoikovei, neĩ ndoo jepei.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Ha'e rã Ai pygua huvixa ma oikove reve ojopy vy ogueru okuapy
Josué-a py.
24 Ha'e rami py Israel kuery Ai pygua kuery ojukapa yvy'ãmbe reia py,
tekoa e'ỹa py hakykue oje'oiague rupi ae. Ojukapa kyxe py, omomba. Ha'e
vy Israel kuery Ai tekoa py ojevy vy ha'e py ju ojukapa kyxe py.
25 Ha'e va'e ára ojuka va'ekue avakue kunhague reve vy ma doze mil, Ai
pygua kuery ha'e javi.
26 Mba'eta Ai pygua kuery omomba ete e'ỹa ja Josué nomboguejyi opo
hu'y guaxu reve oupiague gui.
27 Mymbakue ha'e mba'e rei-reikue ma Israel kuery ojeupe guarã ogueraa
tetã gui, Josué pe SENHOR ijayvuague rami vy.
28 Ai tekoa re Josué tata omboja uka vy mba'emo vaikueaty ojapo raka'e
rã peve guarã. Aỹ peve opyta ha'e rami.
29 Ha'e rã Ai pygua huvixa ma ojyryvipy, ha'e yvyra re oeja ka'aru
peve. Kuaray oike jave mae ma Josué omboi uka he'õgue yvyra gui.
Tetã kora rokẽ py omombo inony. Hi'áry omboaty reta ita aỹ peve oĩ
va'erã.

Lei ogueroayvu jevyague

30 Ha'e ramo Ebal yvyty re Josué ojapo peteĩ altar SENHOR Israel kuery
Ruete pe,
31 Israel kuery pe SENHOR rembiguai Moisés ijayvuague rami vy.
Mba'eta kuaxia lei oĩa re Moisés ombopara va'ekue po rami: “Xevygua
altar pejapo 'rã ita omoatyrõ mbyre gui e'ỹ, tembiporu ferro guigua
ndapeiporui 'rã” he'iague rami. Ha'e va'e áry ma mba'emo mymba oapy
okuapy Senhor pe. Ome'ẽ avi hexeve peteĩ rami ikuai aguã regua.
32 Ha'e py ita re ju Josué ombopara lei Israel kuery renonde Moisés
ombopara va'ekue oguerova vy.
33 Israel kuery ha'e javive ikuai ha'e py, imongetaaty kuery, yvatekueve
ha'e nhomboayvu va'ety kuery reve. SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue
ryru jovaive-ive rupi ikuai, levita regua sacerdote kuery hyru reraa
va'e renonde. Yvy mboae regua ikuai avi, ha'e kuery mbyte py ae ikuai
va'ekue reve. Ha'e kuery regua omboja'o mbyte rupi, amongue ikuai aguã
Gerizim yvyty rexei, ha'e rã amboae kuery ma Ebal yvyty rexei ikuai
aguã, SENHOR rembiguai Moisés ijayvuague rami meme, Israel regua
ogueroayvu porã uka vy.
34 Ha'e rire ogueroayvu lei re ayvu oĩ va'e ha'e javi, ayvu porã ha'e ayvu
vai oĩ va'e, kuaxia re lei ipara oĩa rami vy.
35 Israel kuery pavẽ nhomboatya py Josué neĩ peteĩ henda py ma voi
ndogueroayvu e'ỹi Moisés ojapo ukaague regua. Kunhague, avakue'i ha'e
kunhague'i pe voi ogueroayvu, ha'e yvy mboae regua kuery ha'e kuery
mbyte ikuai va'e pe guive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Gibeão pygua kuery nhombotavypaague

9 1 Ha'e nunga huvixa kuery oendu okuapy Jordão yakã kyvõgua ha'e
javi: yvy'ãa rupi, yvy'ãmbe reia rupi, ye'ẽ tuvixa va'e rembe ha'e javi
rupi, Líbano katy'i ikuai va'e, heteu kuery, amorreu, cananeu, ferezeu,
heveu ha'e jebuseu kuery.
2 Ha'e vy peteĩ rami ha'e kuery ono'õ okuapy Josué ha'e Israel kuery rovai
opu'ã aguã.
3 Ha'e gui Gibeão pygua kuery ma Jericó ha'e Ai tekoa re Josué ojapo
va'ekue oendu vy
4 jogueroayvu okuapy ombotavy aguã re. Ha'e vy Josué-a katy oje'oi
huvixa rembiguai rami rive ojeapo vy. Voxa ymague anho ogueraa
mburika ary, ha'e vinho ryru ymague, oxorokue ha'e ombojapa pyre.
5 Opy re xapatu ymague, ombojapa pyre omoĩ, ha'e ojee ao yma py
onhemonde. Mbojape tape rupi guarã ogueru va'e ma ipiru ha'e ivaipa
va'e meme.
6 Oje'oi Josué-a py Gilgal py hekoa oĩa py. Ha'e rami vy ixupe aipoe'i
okuapy, ha'e Israel regua avakue ha'e javi pe:
— Rovaẽ apy oreyvy mombyry oĩ va'e gui. Aỹ ma jajapo peẽ kuery reve
peteĩ rami nhandekuai aguã — he'i okuapy.
7 Ha'e ramo Israel regua avakue aipoe'i ha'e kuery heveu ikuai va'e pe:
— Xapy'a rei ore kuerya katy'i rupi ae pendekuai va'e. Ha'e rami rã
mba'exa tu rojapo ta peẽ kuery reve peteĩ rami nhandekuai aguã?
8 Ha'e kuery ombovai Josué pe:
— Ore ma nerembiguai roiko — he'i okuapy.
Josué peteĩgue ju oporandu ha'e kuery pe:
— Marã ramigua ete tu peẽ? Magui tu peju?
9 Ombovai okuapy:
— Ore nerembiguai kuery ma oreyvy mombyry ete oĩ va'e gui roju,
SENHOR Nderuete omombe'ua rã roendu rire. Roendu heko, ha'e Egito
yvy re ojapo va'ekue ha'e javi,
10 ha'e amorreu kuery ruvixa mokoĩve Jordão yakã rovai ikuai va'e re
ojapo va'ekue: Hesbom pygua huvixa Seom, ha'e Basã Astarote py oĩ va'e
pygua huvixa Ogue re.
11 Ha'e nunga rupi oremongeta va'ety kuery ha'e oreyvy re ikuai va'e
ha'e javi aipoe'i orevy: “Peraa tembi'u tape rupi peguata rã guarã, ha'e
tapeo ha'e kuery peovaexĩ aguã. Aipopeje ha'e kuery pe: ‘Ore kuery ma
penerembiguai roiko. Ha'e gui aỹ ma pejapo ke peẽ kuery reve peteĩ rami
nhandekuai aguã’, he'i va'ekue orevy.”
12 Kova'e mbojape rogueru va'e ma haku teri reve rojopy va'ekue orero
gui, peẽ kuerya py rovaẽ aguã rojua ára. Ha'e gui ma'ẽ, apy oĩ ipirupa
ha'e ivaipa ma.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Ha'e gui kova'e vinho ryru ma ipyau va'ekue vinho romboyru jave,
aỹ ma oxoropa ma. Ha'e kova'e oreao, ha'e xapatu voi inhymamba ma,
mombyry ete gui roguata ramo — he'i okuapy.
14 Ha'e ramo Israel kuery ha'e kuery rembi'u oa'anga teĩ SENHOR pe ma
noporandui.
15 Ha'e rami vy ha'e kuery reve Josué ojapo peteĩ rami ikuai aguã, ojapo
ha'e kuery okuave aguã rami. Ha'e Israel regua yvatekueve voi oura
okuapy ha'e rami.
16 Ha'e kuery reve peteĩ rami ikuai aguã ojapo ma rire mboapy araa py
oikuaa ha'e'i rupi ae ikuai ra'ea, ha'e kuery mbyte ikuai va'e ae.
17 Mba'eta Israel kuery oo vy ovaẽ ha'e kuery retã py mboapy araa py
ete'i. Ha'e kuery retã ma Gibeão, Cefira, Beerote ha'e Quiriate-Jearim.
18 Ha'e rami teĩ Israel kuery ndojukai, SENHOR Israel kuery Ruete rery
rupi yvatekueve oura rire. Ha'e ramo heta va'e kuery ijayvu vai okuapy
yvatekueve rovai.
19 Ha'e ramo yvatekueve aipoe'i okuapy heta va'e kuery ha'e javi pe:
— Ore ma SENHOR Israel kuery Ruete rery rupi roura ae ma ha'e kuery
pe. Ha'e nunga rupi nda'evei ha'e kuery re nhandepo nhamoĩ aguã.
20 Ha'e rami avi po rami 'rã jajapo ha'e kuery re: Nhamoingove 'rã, roura
rire nhande'áry Nhanderuete poxya ou e'ỹ aguã.
21 Ta'ikuai tema — he'i yvatekueve ha'e kuery pe. Ha'e rami rire Gibeão
pygua kuery ma yxakã mbovoarã ha'e yy renoẽarã ikuai heta va'e kuery
pavẽ pe, yvatekueve ijayvuague rami vy.
22 Ha'e gui Josué oenoĩmba vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Mba'e re tu orembotavy vy "Peẽ kuerya gui mombyry orerekoa va'e"
peje va'ekue, ore kuerya katy'i ae pendekoa va'eri?
23 Ha'e nunga rupi aỹ ma ayvu vaipy pendekuai. Ore kuery pegua escravo
pendekuai riae 'rã yxakã pembovo ha'e yy penoẽ aguã Xeruete ro pyguarã
— he'i.
24 Ha'e kuery ombovai Josué pe:
— Rombotavya rupi oreayvu va'ekue, mba'eta ore nerembiguai kuery
roendu omombe'ua rã anhetẽ SENHOR Nderuete guembiguai Moisés pe
ijayvu pendevy ome'ẽ aguã kova'e yvy ha'e javi, ha'e peẽ kuery renonde
omomba aguã yvy re ikuai va'e ha'e javi. Peẽ kuery orejukapa gui rokyje
vy ae orekuai va'ekue ha'e rami.
25 Ma'ẽ, ndepo py orekuai. Ha'evea rami ha'e anhetẽ rupi orerereko — he'i
okuapy.
26 Ha'e rami rã Josué oguereko ha'e rami. Ogueraa jepepa Israel kuery
po gui, ndojuka ukai.
27 Ha'e va'e ára guive Josué omoingo yxakã mbovoarã ha'e yy renoẽarã
heta va'e kuery pe, ha'e SENHOR pegua altar pyguarã. Aỹ peve ha'e rami
ikuai, henda Nhanderuete oiporavoague py ae.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Peteĩ nhiruĩ huvixa Gibeão rovai opu'ã okuapyague

10 1 Ha'e gui Jerusalém pygua huvixa Adoni-Zedeque oendu Ai tekoa
re Josué kuery ipo'aka vy omomba eteague. Oendu avi Ai ha'e
huvixa re ojapoague, Jericó ha'e ha'e pygua huvixa re ojapoague rami avi.
Oendu avi Gibeão pygua kuery Israel kuery reve peteĩ rami ikuai aguã
ojapoague, ha'e ha'e kuery mbyte ikuaia. Ha'e nunga oendu vy
2 okyje vaipa okuapy, mba'eta Gibeão ma tetã guaxu oĩ huvixave
oĩa ramigua, Ai tekoa gui tuvixave va'e. Oikuaa avi ha'e pygua ipy'a
guaxukue memea.
3 Ha'e ramo Jerusalém pygua huvixa Adoni-Zedeque omondouka
guembiguai Hoão Hebrom pygua huvixaa py, ha'e Jarmute pygua huvixa
Pirã hery va'ea py, Laquis pygua huvixa Jafia-a py, ha'e Eglom pygua
huvixa Debir-a py. Ha'e vy ha'e kuery pe aipoe'i uka:
4 — Peju ke xea py, xepytyvõ Gibeão pygua kuery jajukapa aguã.
Mba'eta ha'e kuery ma Josué ha'e Israel kuery reve ojapo raka'e peteĩ rami
ikuai aguã — he'i.
5 Ha'e rami rã amorreu regua huvixa kuery nhomboaty vy oje'oi peteĩ
nhiruĩve: Jerusalém pygua huvixa, Hebrom, Jarmute, Laquis ha'e Eglom
pygua huvixa. Xondaro kuery ha'e javi reve oje'oi vy Gibeão katy'i ikuai.
Ha'e gui opu'ã okuapy ha'e pygua kuery rovai.

Gibeão pygua kuery Josué pe ojepy ukaague

6 Ha'e ramo Gibeão pygua avakue omondouka oayvu reraa Josué kuery
rekoa Gilgal py. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Orereja eme ore ae'i, nerembiguai orekuai rã. Eju pojava orea katy,
orereraa jepe, orepytyvõ ke. Mba'eta amorreu kuery yvytya rupi ikuai
va'e regua huvixa kuery reve ono'õ ma okuapy orere opu'ã aguã — he'i.
7 Ha'e ramo Josué ma Gilgal gui oje'oi oxondaro kuery ha'e ipy'a guaxukue
ha'e javi reve.
8 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Josué pe:
— Ekyje eme ha'e kuery gui, mba'eta ndepo py amboaxapa. Neĩ peteĩve
nda'ipo'akai 'rã ndere — he'i.
9 Pytũ mbukukue re Gilgal gui Josué oguata ovy vy ovaẽ xapy'a ha'e
kuerya py.
10 SENHOR omoĩ vai Israel kuery renonde, ojapo ojuka reta aguã rami
Gibeão py. Ha'e rami vy omonha Bete-Horom katy tape oo va'e rupi,
Azeca ha'e Maquedá peve oitypa oje'oivy.
11 Ha'e gui Israel kuery gui Bete-Horom yvy'ã guy katy onha oje'oivy jave
ma ha'e kuery áry SENHOR yva gui ombo'oky amandau guaxu Azeca
ovaẽa peve. Ha'e ramo omanomba. Israel kuery kyxe py ojuka va'ekue gui
hetave amandau gui omano va'ekue.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Kuaray ha'e jaxy opyta ranheague

12 Israel kuery po py SENHOR amorreu kuery omboaxaa ára ma Josué
ojapukai SENHOR pe. Ha'e vy Israel kuery oendua py aipoe'i:
— Kuaray, epyta ke Gibeão áry, ha'e ndee jaxy, epyta Aijalom yvyugua
áry — he'ia rami
13 kuaray opyta, jaxy guive, ngovaigua kuery ojukapa peve. Yva mbyte
py ae kuaray opyta, are oike aguã peteĩ ára ha'e javi re rai'i. Kuaxia heko
porã va'e rekokue oĩa re ha'e nunga ipara oiny.
14 Ha'e va'e'ỹ mbove ha'e va'e ramigua ára ndoikoi, neĩ ha'e va'e rire,
SENHOR peteĩ ava ojapukai rã onhe'ẽ rendu vy ojapo va'ekue ramigua.
Mba'eta SENHOR ae Israel kuery re oma'ẽ vy opu'ã hovaigua kuery re.
15 Ha'e gui ma Israel kuery ha'e javi reve Josué ojevy guekoa Gilgal py
oĩ va'e py.

Peteĩ nhiruĩ huvixa Josué omboty ukapa rire ojukaague

16 Ha'e rã peteĩ nhiruĩve huvixa kuery ma onha vy onhemimba
Maquedá py itakua oĩ va'e py.
17 Ha'e ramo Josué pe omombe'ua vy
— Peteĩ nhiruĩve huvixa kuery ojoua ra'e Maquedá py itakua oĩ va'e py
onhemi va'ekue — 'ea.
18 Ha'e gui Josué aipoe'i:
— Itakua juru mbotyarã ha'vy pembojere peteĩ ita guaxu, ha'e pemoĩ
avakue harõarã. Ha'e rã peẽ ae ma pepyta eme ha'e py.
19 Ha'e rami 'rãgue py tapeo pendovaigua kuery rakykue, pejukapa
takykue oo va'e-va'e. Pemoinge eme ha'e kuery retã py, mba'eta SENHOR
Penderuete omboaxa ma pendepo py — he'i.
20 Ha'e rami py Israel kuery reve Josué ojuka reta, omomba. Ha'e rami
avi ha'e kuery regua amongue ete'i oo jepe tetã ikorapa va'e py oike vy.
21 Ha'e gui Josué oĩa katy ixupegua kuery ha'e javi ojevy okuapy ovy'a
reve, Maquedá py ikuaiague py ae. Ha'e rami rire avave rei nda'ijayvu
kuaavei Israel kuery rovai.
22 Ha'e va'e rire mae Josué aipoe'i:
— Peipe'a ke itakua juru gui ita guaxu oĩ va'e, ha'e xea py ju peru peteĩ
nhiruĩve huvixa kuery ha'e gui.
23 Ha'e ramo ma ha'e rami ikuai vy itakua gui ogueru peteĩ nhiruĩve
huvixa: Jerusalém pygua, Hebrom, Jarmute, Laquis ha'e Eglom pygua.
24 Josué-a py huvixa kuery ogueru ma ramo oenoĩmba avakue Israel
regua ha'e javi. Ha'e vy aipoe'i xondaro ruvixa kuery hexeve oje'oi va'ekue
pe:
— Peju ke. Pepyrõ kova'e huvixa kuery aju'y re — he'i ramo ha'e kuery
ou vy opyrõ ha'e kuery aju'y re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Ha'e ramo Josué aipoe'i ha'e kuery pe:
— Pekyje eme, penhemondyi eme guive. Penembaraete ha'e pendepy'a
guaxu, mba'eta guĩ rami ae SENHOR ojapo 'rã pendovaigua kuery ha'e javi
re, ha'e kuery rovai pepu'ãa va'e re rei — he'i.
26 Ha'e gui Josué oikutu vy ojukapa. Ha'e vy yvyra re oupi imoiny peteĩ
nhiruĩve. Hetekue yvyra re ovava okuapy ka'aru peve.
27 Kuaray oike ma jave Josué omboguejy uka yvyra gui. Ha'e rã omombo
itakua onhemiague py ae. Ha'e gui itakua juru py omboaty reta ita
guaxu. Ha'ekue py teri oĩ aỹ peve.

Sete huvixa re vyvoi ju Josué kuery ipo'akaague

28 Ha'e va'e árave Josué ipo'aka Maquedá tetã re. Ha'e pygua kuery
ojukapa kyxe py, huvixa voi. Omomba katuĩ'i ha'e py ikuai va'ekue.
Ndoejai neĩ peteĩve. Maquedá pygua huvixa re ojapo Jericó pygua huvixa
re ojapoague rami ae.
29 Maquedá gui ma Israel kuery ha'e javi reve Josué oje'oi Libna katy,
ha'e vy ha'e pygua re ju opu'ã.
30 Ha'e ramo SENHOR omboaxa Israel kuery po py, huvixa guive. Kyxe py
ojukapa ha'e py ikuai va'e ha'e javi. Ndoejai neĩ peteĩ'i. Ha'e pygua huvixa
re ojapo Jericó pygua huvixa re ojapoague rami.
31 Libna gui Israel kuery ha'e javi reve Josué oo vy Laquis tetã ju ojoko,
ha'e vy opu'ã ha'e pygua re.
32 Laquis voi SENHOR omboaxa Israel kuery po py. Ha'e ramo ko'ẽ jevy oike
vy ojukapa kyxe py ha'e py ikuai va'e ha'e javi, Libna re ojapoague rami ae.
33 Ha'e ramo Geber pygua huvixa Hoão va'e oo Laquis pygua kuery
oipytyvõ vy, teĩ Josué ojuka, hupivegua kuery voi. Neĩ peteĩ'i ndoejai.
34 Laquis gui Israel kuery ha'e javi reve Josué oo Eglom katy. Ha'e py ju
ojoko vy opu'ã ha'e pygua re.
35 Ha'e va'e árave oike vy ojukapa kyxe py. Ha'e py ikuai va'e ha'e javi
omomba. Laquis re ojapoague rami ae ju ojapo.
36 Ha'e rire ma Eglom gui Israel kuery ha'e javi reve Josué oo Hebrom
katy. Ha'e pygua kuery re ju opu'ã.
37 Ha'e py oike vy ojukapa kyxe py: huvixa ha'e ha'e katy'i hekoa va'ekue
ha'e javi. Neĩ peteĩ'i voi ndoejai, Eglom re ojapoague rami ae. Omomba
ukaague rami ae Josué omomba, ha'e pygua kuery ha'e javi.
38 Ha'e gui Debir py ju Israel kuery ha'e javi reve Josué ojevy vy opu'ã
ha'e pygua re.
39 Oipe'a tetã, ha'e huvixa voi ojuka kyxe py. Ha'e py ikuai va'e ha'e
javi omomba katuĩ'i. Peteĩ'i voi ndoejai. Hebrom, Libna ha'e huvixa re
ojapoague rami ojapo Debir ha'e huvixa re voi.
40 Ha'e rami py Josué kuery ojukapa ha'e va'e yvy regua kuery yvy'ã
reia rupi ikuai va'e, Neguebe rupi, nhuũndy reia ha'e yvy'ã guy rupi ikuai

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

va'e, huvixa kuery ha'e javi reve. Omomba ipytuẽ va'e ha'e javi. Neĩ peteĩ'i
voi ndoejai, SENHOR Israel kuery Ruete ijayvuague rami vy.
41 Cades-Barnéia guive Gaza peve Josué kuery jojukapa, yvy ha'e javi
Gósen guive Gibeão rupi peve.
42 Josué kuery oitypa vyvoi ha'e va'e huvixa kuery, ha'e ijyvy ha'e javi,
mba'eta SENHOR Israel kuery Ruete ae Israel kuery re oma'ẽ vy opu'ã joe.
43 Ha'e rire ma Israel kuery ha'e javi reve Josué ojevy ju guekoa Gilgal katy.

Amboae kuery re Josué kuery ipo'akaague

11 1 Ha'e nunga ma omombe'ua rã Hazor pygua huvixa Jabim oendu
vy guembiguai omondouka Madom pygua huvixa Jobabe-a py,
Sinrom ha'e Acsafe pygua huvixaa py,
2 ha'e yvyty reia kuaray ijapu'a'ia katy huvixa kuery ikuai va'ea py,
Quinerete regua kuaray puku-a katy yvy joja reia py, Dor regua yvy'ãmbe
ha'e yvy'ãmbe tuvixa va'e ikuai va'e rupi, ye'ẽ rexei oĩ va'e py,
3 omondouka avi cananeu kuery kuaray oua katy, ha'e kuaray oikea katy
ikuai va'e pe: amorreu kuery, heteu, ferezeu, jebuseu kuery yvytya rupi
ikuai va'e pe, ha'e heveu kuery Hermom yvy'ã guy py Mispa yvy re ikuai
va'e pe.
4 Ha'e rami rã ha'e va'e kuery oupa, oxondaro kuery ha'e javi reve. Mbovy
e'ỹ ete ikuai, ita ku'i ye'ẽ rembe rupi ikuai va'e rami heta. Guymba kavaju
ha'e karóxa heta ete ogueru.
5 Ha'e va'e huvixa kuery jogueruvy vy Merom yakã yvýry ono'õ okuapy,
Israel kuery re opu'ã aguã.
6 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Josué pe:
— Ekyje eme ha'e kuery gui. Ko'ẽ rã kova'e hora-ve amboaxapa 'rã
Israel kuery po py ojuka pyre. Kavaju kuery pemongaraupa 'rã, ha'e
karóxa peapypa 'rã tata py — he'i.
7 Ha'e rami rã Merom yakã katy Josué oxondaro kuery ha'e javi reve ou
pojava vy opu'ã okuapy ha'e kuery rovai.
8 Israel kuery po py SENHOR omboaxapa ramo ojukapa. Omonha Sidom
tuvixa va'e peve, ha'e Misrefote-Maim ha'e Mispa regua yvyugua kuaray
oua katy oĩ va'e peve. Ojukapa, neĩ peteĩ'i voi ndoejai.
9 Ha'e kuery re Josué kuery ojapo SENHOR aipoe'iague rami. Kavaju
omongaraupa, ha'e karóxa oapypa.
10 Ha'e va'e jave py Josué kuery ojevy vy Hazor tetã re ju ipo'aka. Kyxe py
ojuka ha'e pygua huvixa. Hazor ma tetã mboae ae ha'e javi re ipo'aka va'ekue.
11 Kyxe py ojuka ha'e py ikuai va'e ha'e javi, omomba katuĩ'i. Peteĩve
ndoikovevei. Ha'e Hazor tetã ma oapypa.
12 Ha'e va'e huvixa kuery tetã openaa ha'e javi ma Josué kuery ojopypa,
huvixa kuery voi. Ojukapa kyxe py, omomba katuĩ'i, SENHOR rembiguai
Moisés ijayvuague rami vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Ha'e rã tetã yvy'ã reia rupi ikuai va'e ma Israel kuery ndoapyi, Hazor
e'ỹ vy. Ha'e va'e ma Josué oapy uka.
14 Ha'e va'e tetã pygua mba'e rei-reikue ma Israel kuery ogueraapa,
hymbakue guive. Ha'e rã ha'e pygua kuery ma ojukapa kyxe py omomba
peve. Peteĩve ndoikovevei.
15 SENHOR guembiguai Moisés pe ijayvuague rami ae Moisés ju ijayvu
Josué pe. Ha'e rã ha'ekue rami Josué ojapo. Neĩ peteĩ ayvu'i voi ndojapo
e'ỹi Moisés pe SENHOR ijayvuague ha'e javi.
16 Ha'e rami py Josué kuery ipo'aka ha'e va'e yvy ha'e javi re: yvyty reia
rupi, Neguebe ha'e Gósen yvy ha'e javi, yvy joja reia rupi, Arabá, ha'e gui
Israel peguarã yvyty reia, ha'e ijyvýry yvy'ã reia oĩ va'e reve,
17 Halaque yvyty Seir katy oo va'e guive Baal-Gade Líbano regua yvyugua
re oĩ va'e peve, Hermom yvyty yvy'iry. Ha'e va'e rupi huvixa kuery ikuai
va'e voi ojopypa. Oitypa, ha'e ojukapa.
18 Are vaipa Josué kuery opu'ã okuapy ha'e va'e huvixa kuery rovai.
19 Jipoi tetã Israel kuery reve peteĩ rami ikuai va'e, heveu kuery Gibeão
pygua e'ỹ vy. Joe opu'ãa rupi anho ojopypa.
20 Mba'eta SENHOR gui ae ou ha'e kuery inhakã ratã aguã, Israel kuery
rovai opu'ã aguã rami, ha'e rami rã omboaxy e'ỹ re omomba ete aguã
omokanhymba peve, Moisés pe SENHOR ijayvuague rami vy.
21 Ha'e va'e jave py Josué kuery oje'oi vy omomba anaquim kuery yvyty
reia rupi ikuai va'e, ha'e gui Hebrom, Debir ha'e Anabe pygua, ha'e Judá
ha'e Israel regua yvyty re ikuai va'ekue ha'e javi. Josué kuery omomba
ete, hetã guive.
22 Anaquim regua neĩ peteĩve ndoikovei Israel kuery yvy re. Gaza py
anho, Gate ha'e Asdode py ma amongue'i okuave.
23 Ha'e rami py Moisés pe SENHOR ijayvuague rami vy Josué ipo'aka
ha'e va'e yvy ha'e javi re. ha'e omboja'o Israel kuery yvyrã. Joegua-egua
ikuai va'e peguarã omboja'o. Ha'e va'e rire yvy re opytu'upa joe opu'ãa gui.

Mokoĩ huvixa Moisés oity va'ekue rery oĩa

12 1 Pova'e kuery ma ha'e va'e yvy regua huvixa Israel kuery ojukapa
va'ekue Jordão yakã rovai re kuaray oua katy, ha'e ijyvy re voi
ipo'aka, Arnom yakã'i guive Hermom yvyty peve, ha'e yvy joja reia
kuaray oua katygua ha'e javi.
2 Amorreu kuery ruvixa Seom ma Hesbom py oĩ va'ekue. Ha'e va'e
openaague ma Arnom yvyugua yvýry Aroer oĩ va'e guive, ha'e Arnom
yvyugua mbyte gui Gileade mbyte peve, Jaboque yakã'i peve, Amom
ramymino kuery yvy peve.
3 Yvy joja reia guive ye'ẽ Quinerete kuaray oua katy peve, ha'e gui Ye'ẽ
ro regua kuaray oua katy tape Bete-Jesimote katy oo va'e rupi, ha'e gui
kuaray puku-a katy guive Asdote-Pisga yvy'ã guy katy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Amboae yvy ma Basã pygua huvixa Ogue mba'ekue. Ha'e va'e ma
refaim kuery ramymino, Astarote ha'e Edrei py oĩ va'ekue.
5 Ha'e va'e openaague ma Hermom yvyty, Salca ha'e Basã ha'e javi,
gesurita ha'e maacatita kuery yvy peve, ha'e gui Gileade mbyte rupi
Hesbom pygua huvixa Seom yvy peve.
6 Ha'e va'e kuery SENHOR rembiguai Moisés Israel kuery reve ojukapa.
Ijyvykue ma SENHOR rembiguai Moisés omboaxa Rúben regua, Gade ha'e
Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue pe.

Huvixa kuery Josué oitypa va'ekue retã rery oĩa

7 Ha'e gui po rami ma Jordão yakã kyvõ rupi kuaray oikea katy huvixa
kuery ikuai va'e rery, Israel kuery reve Josué ojukapa va'ekue, Baal-Gade
Líbano regua yvyugua guive, Halaque yvyty Seir katy oo va'e peve. Ha'e
va'e yvy ma Josué omboaxa Israel regua kuery pe omboja'o vy.
8 Ha'e va'e yvy ma yvyty reia rupi oĩ, yvy'ãmbe reia rupi, yvy joja reia
rupi, yvy'ã guy rupi, tekoa e'ỹa rupi, ha'e Neguebe rupi. Ha'e py ikuai
va'ekue ma heteu, amorreu, cananeu, ferezeu, heveu ha'e jebuseu kuery.
9 Huvixa ojuka ypy'i va'ekue ma Jericó pygua, ha'e gui Betel rexei Ai oĩ
va'e pygua,
10 ha'e gui Jerusalém pygua huvixa, Hebrom pygua,
11 Jarmute pygua, Laquis pygua,
12 Eglom pygua, Gezer pygua,
13 Debir pygua, Geder pygua,
14 Horma pygua, Arade pygua,
15 Libna pygua, Adulão pygua,
16 Maquedá pygua, Betel pygua,
17 Tapua pygua, Hefer pygua,
18 Afeca pygua, Lasarom pygua,
19 Madom pygua, Hazor pygua,
20 Sinrom-Merom pygua, Acsafe pygua,
21 Taanaque pygua, Megido pygua,
22 Quedes pygua, Carmelo py Jocneão oĩ va'e pygua,
23 Nafate-Dor pygua, Goim pygua Gilgal py oĩ va'e,
24 ha'e gui ma Tirza pygua huvixa. Ha'e javi vy ma trinta e um huvixa
kuery ikuai va'ekue.

Yvy ndojopypai teri va'ekue re ijayvuague

13 1 Ha'e gui Josué tuja'i ma, heta ma'etỹ ma oguereko jave ixupe
SENHOR aipoe'i:
— Ndetuja'i ma, heta ma rereko ma'etỹ. Ha'e rami teĩ heta ete teri oĩ
yvy ndapejopypai va'e.
2 Yvy ndapejopyi teri va'e ma filisteu kuery yvy ha'e javi, Gesur ha'e javi,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Egito katy'i Sior oĩ va'e guive Ecrom yvy kuaray ijapu'a'ia katy oĩ va'e
peve, “Cananeu kuery yvy” 'epy va'e, ha'e gui filisteu kuery ruvixa peteĩ
nhiruĩ ikuai va'e openaa: Gaza, Asdode, Asquelom, Gate ha'e Ecrom tetã.
4 Kuaray puku-a katy oĩ va'e ma aveu kuery yvy ndapejopyi teri avi, ha'e
gui cananeu kuery yvy ha'e javi, ha'e Sidom regua kuery Meara yvy,
amorreu kuery yvy katy'i Afeca oĩ va'e.
5 Oime teri avi gibleu kuery yvy, ha'e Líbano yvy ha'e javi kuaray oẽa
katy oĩ va'e, Hermom yvy'ã guy py Baal-Gade oĩ va'e guive Hamate katy
oaxaa peve,
6 ha'e gui yvyty reia rupi ikuai va'e ha'e javi, Líbano gui Misrefote-Maim
peve, Sidom regua kuery ha'e javi. Ha'e va'e yvy xee aipe'a 'rã Israel kuery
renonde gui. Ha'e nunga rupi emboja'o ma voi yvy Israel kuery peguarã,
ndevy xeayvuague rami vy.
7 Ha'e nunga rupi aỹ ma emboja'o yvy nove regua ikuai va'e peguarã, ha'e
Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue pe — he'i.
8 Ha'e rã Manassés regua mboae mbyte rupi oja'o va'ekue reve ma
Rúben ha'e Gade regua kuery hekoa ae ma Jordão yakã rovai re kuaray
oua katy, SENHOR rembiguai Moisés omboaxaague rami vy.
9 Ha'e kuery yvy ma Arnom yvyugua py Aroer oĩ va'e gui ijypy, ha'e gui
tetã yvyugua mbyte py oĩ va'e, ha'e Medeba py yvy'ãmbe tuvixa va'e ha'e
javi Dibom peve oo va'e,
10 ha'e amorreu kuery ruvixa Seom Hesbom py oĩ va'e openaague tetã,
Amom ramymino kuery yvy peve.
11 Ha'e gui Gileade, ha'e gesurita ha'e maacatita kuery yvy, Hermom yvyty
ha'e javi, ha'e gui Basã ha'e javi Salca peve,
12 Basã pygua huvixa Ogue openaague ha'e javi, Astarote ha'e Edrei py voi
opena va'ekue. Ha'e va'e ma gigante kuery regua rembyrekue. Ha'e va'e
kuery ma Moisés ojukapa rai vy oipe'apa va'ekue.
13 Ha'e rã gesurita ha'e maacatita kuery ma Israel kuery ndoipe'ai rire aỹ
peve ha'e kuery ikuai Israel kuery mbyte.

Moisés yvy omboja'o-ja'oague

14 Ha'e rã Levi regua pe anho nomboja'oi ijyvyrã, mba'eta SENHOR
Israel kuery Ruete pe mba'emo oapy reve ome'ẽ mbyre ma ha'e kuery
pegua oĩ, aipoe'i ma voiague rami vy.
15 Ha'e gui Rúben ramymino kuery regua pe ma Moisés omboja'o peteĩ-
teĩ hoo pygua kuery ikuaia rami vy.
16 Ha'e kuery rekoarã ijypy Arnom yvyugua apy re Aroer oĩ va'e gui, ha'e
gui tetã yvyugua mbyte py oĩ va'e, ha'e yvy'ãmbea tuvixa va'e ha'e javi
Medeba peve.
17 Oĩ avi Hesbom ijyvýry tetã ikuai va'e ha'e javi reve, yvy'ãmbea tuvixa
va'e py oĩ va'e: Dibom, Bamote-Baal ha'e Bete-Baal-Meom,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 ha'e gui Jaza, Quedemote, Mefaate,
19 Quiriataim, Sibma, ha'e Zerete-Saar yvy'ã rugua oĩ va'e re,
20 Bete-Peor, Pisga re yvy'ã reia oĩ va'e, Bete-Jesimote,
21 tetã yvy'ãmbe tuvixa va'e ha'e javi, ha'e amorreu kuery ruvixa Seom
Hesbom py oĩ va'e openaague ha'e javi. Ha'e va'e ma Moisés ojuka Midiã
pygua ruvixa kuery Evi, Requém, Zur, Hur ha'e Reba ojukaague rami avi.
Ha'e va'e kuery ma Seom pegua yvatekueve yvy re opena va'ekue.
22 Israel kuery kyxe py ojuka avi Balaão Beor ra'y imba'ekuaa va'e,
amboae kuery ojukaa py.
23 Rúben regua kuery yvy ma Jordão yakã peve oo, ha'e ha'e katy rai'i
ikuai va'e peve. Ha'e va'e yvy ma Rúben ramymino kuery pegua, peteĩ-teĩ
hoo pygua kuery ikuaia rami vy, tetã ha'e tekoa ijyvýry ikuai va'e reve.
24 Ha'e gui Gade regua kuery pe ma Moisés omboja'o ta'y kuery peguarã
peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaia rami vy.
25 Ha'e kuery yvy ma Jazer ha'e Gileade re tetã oĩ va'e ha'e javi, ha'e
Amom ramymino kuery yvy mbyte rupi, Rabá apy re Aroer oĩ va'e peve;
26 ha'e gui Hesbom guive Ramate-Mispa ha'e Betonim peve, ha'e Maanaim
guive Debir yvy peve;
27 ha'e gui yvyugua py oĩ va'e ma Bete-Arã, Bete-Ninra, Sucote ha'e Zafom
ma Hesbom pygua huvixa Seom openaague rembyrekue, ha'e gui Jordão
yakã, ha'e ijyvýry rupi ikuai va'e ye'ẽ Quinerete apy peve, Jordão rovai re
kuaray oua katy oĩ va'e.
28 Ha'e va'e yvy ma Gade ramymino kuery pegua peteĩ-teĩ hoo pygua
kuery ikuaia rami vy, tetã ha'e tekoa ijyvýry ikuai va'e reve.
29 Ha'e gui Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue peguarã ma Moisés
omboja'o peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaia rami vy.
30 Ha'e kuery rekoa ma Maanaim gui ijypy, ha'e gui Basã ha'e javi, Basã
pygua huvixa Ogue openaague ha'e javi, ha'e tekoa Jair openaague ha'e
javi, sessenta tetã Basã re ikuai va'e;
31 ha'e gui Gileade yvy mbyte rupi, ha'e Astarote ha'e Edrei tetã Basã
pygua huvixa Ogue openaague. Ha'e va'e tetã ma Manassés ra'y Maquir
pe omboaxa va'ekue, Maquir ramymino kuery mbyte rupi ikuai va'e pe
omboaxa, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaia rami vy.
32 Ha'e va'e yvy ma Moisés omboja'o va'ekue Moabe regua nhuũndy rupi
oiko teri jave. Jordão yakã rovai re opyta, Jericó regua kuaray oua katy.
33 Ha'e rã Levi regua pe ma Moisés nomboja'oi yvy, mba'eta ha'e kuery pegua ma
SENHOR Israel kuery Ruete ae oiko, ha'e kuery pe ijayvu ma voiague rami vy.

Canaã yvy xorte rupi omboja'oague

14 1 Po rami ma Canaã yvy re Israel kuery oyvyrã ojopy raka'e.
Sacerdote Eleazar, Num ra'y Josué ha'e Israel kuery regua huvixa
ikuai va'e omboja'o okuapy ha'e kuery pe.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Ha'e kuery yvyrã xorte oexaa rupi omboja'o okuapy Moisés pe SENHOR
ijayvuague rami vy, nove regua pe, ha'e peteĩ mbyte rupi oja'o va'ekue
peguarã ae.
3 Ha'e rã mokoĩ regua ha'e amboae mbyte rupi oja'o va'ekue yvyrã ma
Moisés omboaxa ma voi Jordão yakã rovai re. Ha'e rã levita kuery pe ma
nomboaxai ijyvyrã tyke'y kuery yvy mbyte rupi.
4 Mba'eta José ramymino kuery Manassés ha'e Efraim gui ma mokoĩ
regua ikuai. Ha'e gui levita kuery pe ma nomboaxai ijyvyrã.[i] Ha'e rami
avi tetã omboaxa ha'e kuery ikuai aguã, ha'e gui tetã yvýry rupi omboaxa
avi guymba vaka ha'e mymba mboae oguereko aguã.
5 Moisés pe SENHOR ijayvuague rami ae Israel kuery ikuai vy omboja'opa
yvy.

Calebe pe Josué Hebrom yvy omboaxaague

6 Ha'e gui Josué-a py Judá ramymino kuery ovaẽ avi Gilgal py. Ha'e
rami vy quenezeu regua Jefoné ra'y Calebe aipoe'i ixupe:
— Ndee reikuaa Nhanderuete remimbo'e Moisés pe SENHOR ijayvuague
Cades-Barnéia py, xereko re ha'e ndereko re avi.[j]
7 Xee ma quarenta ma'etỹ areko va'ekue Cades-Barnéia gui SENHOR
rembiguai Moisés xemondouka jave yvy re aikuaa pota aguã. Ha'e rã xee
amombe'u porã ixupe xepy'a re aendu va'e.
8 Ha'e rã xeryvy kuery xerupive oje'oi va'ekue ma omongyjepa rei heta
va'e kuery. Ha'e rã xee ma aĩ atãve tema SENHOR Xeruete oipota va'e
ajapo aguã.
9 Ha'e ramo ha'e va'e ára Moisés oura vy aipoe'i va'ekue xevy: “Anhetẽ
yvy repyrõague ma ndee ha'e neramymino kuery pegua oĩ raka'e rã peve
guarã, SENHOR Xeruete oipota va'e rejapo aguã reĩ atã ramo”, he'i va'ekue
xevy.
10 Ma'ẽ, SENHOR xere opena aỹ peve aikove aguã rami, ijayvuague rami
vy. Quarenta e cinco ma'etỹ ma ojapo Moisés pe ha'e rami SENHOR
ijayvuague, Israel kuery tekoa e'ỹa rupi teri oguata jave py. Ha'e gui aỹ
ma xee oitenta e cinco ma'etỹ ma areko.
11 Xembaraete teri, Moisés xemondouka jave guare rami. Aỹ voi
xembaraete aikovy ha'ekue rami ae, joe apu'ã aguã katy aa ha'e ajevy aguã.
12 Ha'e nunga rupi aỹ ma emboaxa xevy yvyty reia SENHOR aipoe'iague.
Ha'e jave py rendu karamboae anaquim kuery ha'e py ikuaia, ha'e tetã

---

[i] **14.4** José ramymino kuery reve doze ma ikuai araka'e Israel regua. Ha'e va'e doze regua pe anho ome'ẽ ijyvyrã, Levi regua pe e'ỹ. [j] **14.6** Calebe ha'e Josué ma Canaã yvy re oikuaa pota aguã omondouka pyre regua, ha'e kuery anho nhomongeta va'ekue yvy py heta va'e kuery oike oje'oivy aguã re. Ha'e rã amboae kuery oje'oi va'ekue ma okyjepa. Ha'e nunga rupi Calebe ha'e Josué pe anho SENHOR ijayvu yvy re oike aguã re (Números 14.24).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

guaxu ikorapa va'ea. Ha'e rami teĩ xereve SENHOR oiko rã aipe'apa 'rã
ijayvuague rami vy — he'i.
13 Ha'e rami rã Josué ogueroayvu porã Jefoné ra'y Calebe. Ha'e vy ixupe
omboaxa Hebrom regua ijyvyrã.
14 Ha'e rami rã Hebrom opyta quenezeu regua Jefoné ra'y Calebe mba'e,
ixupe guarã ome'ẽ aỹ peve, SENHOR Israel kuery Ruete oipota va'e ojapo
aguã oĩ atã ramo.
15 Ha'e va'e e'ỹ mbove Hebrom tetã rery ma Quiriate-Arba. Arba ma
anaquim kuery regua gui yvateve va'ekue. Ha'e va'e rire yvy re opytu'upa
ju joe opu'ãa gui.[k]

Nove regua ha'e amboae regua mbyte rupi oja'o va'ekue yvyrã omboja'oague

Judá kuery pe ijyvyrã omboja'oague

15 1 Ha'e gui Judá ramymino kuery yvyrã xorte rupi omboja'oa peteĩ-
teĩ hoo pygua kuery ikuaia rami vy. Ha'e kuery yvy itui kuaray
puku-a katy Edom yvy peve, Zim tekoa e'ỹa kuaray puku-a katy itui va'e
apy peve.
2 Kuaray puku-a katy rupi ijyvy itui Ye'ẽ ro apy guive, ijapy kuaray
puku-a katygua guive.
3 Ha'e gui oo kuaray puku-a katy Acrabim katy oẽ ovya peve, Zim rupi
oaxa, ha'e gui kuaray puku-a katy gui oẽ ovy Cades-Barnéia katy.
4 Oaxa Hezrom rupi, oẽ Adar peve, ha'e gui Carca rupi ju ojere ovy. Oaxa
Azmom, ha'e ovaẽ Egito katy'i yakã'i oĩ va'e py. Ha'e gui ijyvy oo ye'ẽ
peve. Ha'e va'e rupi oo 'rã pendeyvyrã omboja'oa kuaray puku-a katy oĩ
va'e.
5 Ha'e rã ijapy kuaray oua katygua ma Ye'ẽ ro rembe rupi itui, Jordão
yakã 'aa peve. Ijapy ka'arua katygua ma ye'ẽ rembe ojere va'e gui oo,
Jordão 'aa guive.
6 Ha'e gui oo Bete-Hogla peve, ha'e oaxa Bete-Arabá kuaray ijapu'a'ia katy
rupi, oẽ ovy Rúben ra'y Boã pegua ita oĩa peve.
7 Oẽve tema ovy Acor yvyugua guive Debir katy, ha'e gui kuaray ijapu'a'ia
katy rupi ju oo Gilgal katy. Ha'e va'e ma oĩ Adumim katy oẽ ovya katy'i,
kuaray puku-a katy yakã'i oĩa rami. Ha'e gui ma oaxa ovy En-Semes py
yy oĩ va'e peve. Ha'e gui oove En-Rogel peve.
8 Ha'e va'e gui ma oẽ ovy Hinom ra'y rekoa yvyugua rupi, ha'e gui jebuseu
kuery ikuaia regua kuaray puku-a katy rupi. Ha'e va'e ma Jerusalém. Ha'e
gui oẽ ovy Hinom yvyugua rexei kuaray oua katy yvyty oĩ va'e apyte peve,
yvyugua refaim kuery ikuaiague kuaray ijapu'a'ia katy itui va'e apy peve.

---

[k] **14.15** Tery Quiriate-Arba ma “Arba pegua tetã” 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ha'e gui yvyty apyte guive oo yvu Neftoa py oĩ va'e peve. Ha'e gui oo
oiny Efraim tetã yvyty reia rupi ikuai va'e peve. Oove tema Baalá peve.
Ha'e va'e ma Quiriate-Jearim.
10 Ha'e gui ojere ovy Baalá guive kuaray oikea katy Seir yvyty peve oo vy.
Oaxa ovy Jearim yvyty kuaray ijapu'a'ia katy oĩ va'e yvýry rupi. Ha'e va'e
ma Quesalom. Ha'e gui oguejy ovy Bete-Semes katy. Timna rupi oaxa.
11 Oove ju Ecrom yke kuaray puku-a katy oĩ va'e katy rupi. Siquerom katy
oo vy oaxa yvyty Baalá, Jabneel py oẽ, ye'ẽ py mae ijapy.
12 Ha'e rã yvy omboja'oa kuaray oikea katy itui va'e ma ye'ẽ tuvixa va'e
rembe ae. Ha'e rami ma itui Judá ramymino kuery yvyrã omboja'oa,
peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaia rami vy.

Juízes 1.11-15

13 Ha'e gui Jefoné ra'y Calebe pe ma Josué omboaxa Judá ramymino
kuery yvy mbyte py oiko aguã, SENHOR aipoe'iague rami vy. Ha'e va'e ma
Quiriate-Arba, Hebrom 'epy va'e. Arba ma Enaque ru oiko va'ekue.
14 Ha'e va'e tetã gui Calebe oipe'a mboapy Enaque ra'y kuery regua: Sesai,
Aimã ha'e Talmai, Enaque ramymino kuery meme.
15 Ha'e va'e gui oo Debir pygua kuerya katy. Ymave heryague ma
Quiriate-Sefer.
16 Calebe aipoe'i:
— Quiriate-Sefer re ipo'aka vy oipe'apa va'ekue pe ma ame'ẽ 'rã xerajy
Acsa ta'yxyrã — he'i.
17 Ha'e gui Calebe ryke'y Quenaz ra'y Otniel ae oipe'a. Ha'e ramo ta'yxyrã
ome'ẽ guajy Acsa.
18 Ha'e va'e kunha Otniel-a py oo vy ixupe ijayvu guatyu pe peteĩ yvy
re ojerure aguã re. Ha'e gui mburika áry gui oguejy ramo ixupe Calebe
oporandu:
— Mba'e tu reipota?
19 Ombovai:
— Eme'ẽ mba'emo xevy. Yvy pirua rive xevy reme'ẽ rire eme'ẽve ju
ygua ikuai va'e — he'i ramo ixupe ome'ẽ yvu yvy'ã re ha'e yvy'ã guy rupi
ikuai va'e.

Judá kuery retã rery oĩa

20 Pova'e ma Judá ramymino kuery rekoarã omboaxa pyre, peteĩ-teĩ
hoo pygua kuery ikuaia rami vy.
21 Judá ramymino kuery retã kuaray puku-a katy, Edom yvy katy'i ikuai
va'e rery ma Cabzeel, Éder, Jagur,
22 Quiná, Dimona, Adada,
23 Quedes, Hazor, Itnã,
24 Zife, Telém, Bealote,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Hazor-Hadata, Queriote-Hezrom (ha'e va'e ma Hazor),
26 Amã, Sema, Moladá,
27 Hazar-Gada, Hesmom, Bete-Pelete,
28 Hazar-Sual, Berseba, Biziotiá,
29 Baalá, Iim, Ezém,
30 Eltolade, Quesil, Horma,
31 Ziclague, Madmana, Sansana,
32 Lebaote, Silim, Aim ha'e Rimom. Ha'e javi vy ma vinte e nove tetã
ikuai, ijyvýry tekoa ikuai va'e reve.
33 Ha'e gui yvy'ãmbe reia rupi ma Estaol, Zorá, Asná,
34 Zanoa, En-Ganim, Tapua, Enã,
35 Jarmute, Adulão, Socó, Azeca,
36 Saaraim, Aditaim, Gedera ha'e Gederotaim. Ha'e javi vy ma catorze tetã
ikuai, ijyvýry tekoa ikuai va'e reve.
37 Ha'e gui Zenã, Hadasa, Migdal-Gade,
38 Dileã, Mispa, Jocteel,
39 Laquis, Bozcate, Eglom,
40 Cabom, Laamás, Quitlis,
41 Gederote, Bete-Dagom, Naamá ha'e Maquedá. Ha'e javi vy ma dezesseis
tetã ikuai ijyvýry tekoa ikuai va'e reve.
42 Ha'e gui Libna, Eter, Asã,
43 Ifta, Asná, Nezibe,
44 Queila, Aczibe ha'e Maressa. Ha'e javi vy ma nove tetã ikuai ijyvýry
tekoa ikuai va'e reve.
45 Ha'e gui Ecrom avi, ha'e ijyvýry tetã'i ha'e tekoa ikuai va'e reve,
46 ha'e gui Ecrom tetã guive ye'ẽ peve, Asdode katy tekoa ikuai va'e ha'e javi reve.
47 Ha'e gui Asdode ha'e ijyvýry tetã'i ha'e tekoa ikuai va'e reve, Gaza
ha'e ijyvýry tetã'i ha'e tekoa ikuai va'e reve, Egito regua yakã ha'e ye'ẽ
tuvixa va'e rembe peve.
48 Yvy'ã reia rupi ikuai va'e ma Samir, Jatir, Socó,
49 Daná, Quiriate-Sana (ha'e va'e ma Debir),
50 Anabe, Estemoa, Anim,
51 Gósen, Holom ha'e Gilo. Ha'e javi vy ma onze tetã ikuai ijyvýry tekoa
ikuai va'e reve.
52 Ha'e gui Arabe, Dumá, Esã,
53 Janim, Bete-Tapua, Afeca,
54 Hunta, Quiriate-Arba (ha'e va'e ma Hebrom) ha'e Zior. Ha'e javi vy ma
nove tetã ikuai ijyvýry tekoa ikuai va'e reve.
55 Ha'e gui Maom, Carmelo, Zife, Jutá,
56 Jezreel, Jocdeão, Zanoa,
57 Caim, Gibeá ha'e Timna. Ha'e javi vy ma dez tetã ikuai ijyvýry tekoa
ikuai va'e reve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

58 Ha'e gui Halul, Bete-Zur, Gedor,
59 Maarate, Bete-Anote ha'e Eltecom. Ha'e javi vy ma mboapy meme tetã
ikuai ijyvýry tekoa ikuai va'e reve.
60 Ha'e gui Quiriate-Baal (ha'e va'e ma Quiriate-Jearim) ha'e Rabá. Ha'e
javi vy ma mokoĩ tetã oĩ ijyvýry tekoa ikuai va'e reve.
61 Tekoa e'ỹa py oĩ va'e ma Bete-Arabá, Midim, Secaca,
62 Nibsã, Tetã-juky ha'e En-Gedi. Ha'e javi vy ma mboapy meme tetã ikuai
ijyvýry tekoa ikuai va'e reve.
63 Ha'e rã jebuseu kuery Jerusalém py ikuai va'e ma Judá ramymino
kuery ndoipe'a kuaai. Ha'e ramo aỹ peve Jerusalém py jebuseu kuery
ikuai Judá ramymino kuery mbyte.

Efraim kuery pe ijyvyrã omboja'oague

16 1 Ha'e gui José ramymino kuery yvyrã xorte rupi omboaxaa
va'ekue ma ijypy Jordão yakã ha'e Jericó katy'i gui. Ha'e gui oo
Jericó regua kuaray oua katy yy oĩ va'e rupi, ha'e gui tekoa e'ỹa ha'e yvy'ã
reia rupi oo Betel peve.
2 Betel gui ma oo Luz katy, ha'e arquita kuery yvy oaxa Atarote peve.
3 Ha'e gui oguejy ovy kuaray oikea katy Jafleti yvy peve, Bete-Horom
yvy'ã guy oĩ va'e ha'e Gezer peve. Ye'ẽ rembe py ma ijapy.
4 Ha'e va'e ma José ra'y kuery Manassés ha'e Efraim regua yvyrã ojopy va'ekue.
5 Ha'e gui Efraim ramymino kuery yvyrã peteĩ-teĩ hoo pygua kuery
ikuaia rami vy ojopy va'ekue apy ma kuaray oua katy rupi oo Atarote-
Adar guive Bete-Horom yvy'ã oĩ va'e peve.
6 Ha'e gui ye'ẽ katy oo. Kuaray ijapu'a'ia katy rupi oo Micmetate katy'i.
Ha'e va'e gui ma kuaray oua katy ojevy ovy Taanate-Siló peve. Ha'e va'e
rupi oo ju kuaray oua katy Janoa peve.
7 Janoa guive oguejy ovy Atarote ha'e Naarate katy. Jericó py ovaẽ vy
Jordão yakã rembe py ijapy.
8 Ha'e gui Tapua guive kuaray oikea katy oo oiny Caná yakã'i peve. Ye'ẽ
rembe py ma ijapy. Ha'e va'e ma Efraim ramymino kuery regua yvyrã
omboaxa pyre, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaia rami vy.
9 Efraim ramymino kuery pe omboja'oa avi amongue tetã Manassés
ramymino kuery yvy mbyte ikuai va'e, ijyvýry tetã'i ha'e tekoa'i ikuai va'e
ha'e javi reve.
10 Ha'e rã cananeu kuery Gezer py ikuai va'e ma ndoipe'ai okuapy. Ha'e
rire ha'e va'e kuery ma Efraim kuery mbyte ikuai aỹ peve. Ha'e ramo
omomba'eapo nhea'ã imbokuapy.

Manassés kuery mbyte rupi oja'o va'ekue pe ijyvyrã omboja'oague

17 1 Ha'e gui Manassés regua kuery yvyrã ma xorte rupi avi
omboaxaa. Manassés ma José ra'y oiko ypy'i va'ekue. Ha'e gui

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Manassés ra'y jypy'igua ma Maquir Gileade ru va'e, joe opu'ãa rupi oiko
va'ekue. Ixupe ma Gileade ha'e Basã tekoa omboaxaa.
2 Manassés ramymino kuery mboae ojopy avi oyvyrã, peteĩ-teĩ hoo pygua
kuery ikuaia rami vy. Ha'e va'e kuery ma Abiezer ra'y kuery, Heleque,
Asriel, Siquém, Hefer ha'e Semida ra'y kuery. Ha'e va'e kuery ma José ra'y
Manassés ramymino kuery meme, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaia rami
vy.
3 Ha'e rã Manassés ra'y Maquir ramymino, Gileade ra'y Zelofeade hery
va'e ma ndata'yi, tajy anho rei. Tajy kuery rery ma Macla, Noa, Hogla,
Milca ha'e Tirza.
4 Ha'e va'e kuery ma ovaẽmba sacerdote Eleazar, Num ra'y Josué ha'e
huvixa kuery renonde. Ha'e vy aipoe'i okuapy:
— Moisés pe SENHOR aipoe'i raka'e oreyvyrã omboaxa aguã orekyvy
kuery ikuaia mbyte — he'i ramo ha'e kuery yvyrã Josué omboaxa tuu
ryvy kuery ikuaia mbyte, SENHOR aipoe'iague rami vy.
5 Ha'e vy Manassés regua rekoarã omboaxave ju dez henda py, Gileade
ha'e Basã yvy Jordão yakã rovai re oĩ va'e ojopy ae ma va'ekue áryve.
6 Mba'eta Manassés ramymino kuery kunhague ma ta'y kuery mbyte
oguereko 'rãe yvy. Ha'e rã Manassés ramymino kuery mboae ma Gileade
yvy ojopy ae ma va'ekue.
7 Ha'e gui Manassés kuery yvy apy ma Aser gui oo Micmetate, Siquém
regua kuaray oua katy oĩ va'e peve. Ha'e gui kuaray puku-a katy oo En-
Tapua pygua kuery ikuaia peve.
8 Manassés kuery ma Tapua yvy re hekoa. Ha'e rã Tapua tetã ma Efraim
ramymino kuery pegua opyta, Manassés regua yvy apy py oĩ va'eri.
9 Ha'e ramo ijyvy apy oguejy ovy Caná yakã peve. Ha'e rã Manassés yvy
re, yakã gui kuaray puku-a katy tetã ikuai va'e ma Efraim pegua opyta.
Ha'e gui Manassés yvy apy ma yakã gui kuaray ijapu'a'ia katy rupi oo
oiny. Ijapy ma ye'ẽ rembe py.
10 Efraim regua yvy ma kuaray puku-a katy oĩ, ha'e rã Manassés regua
yvy ma kuaray ijapu'a'ia katy oĩ. Ha'e gui ijapy ma ye'ẽ rembe. Kuaray
ijapu'a'ia katy rupi oĩ va'e ma Aser regua yvy. Ha'e rã kuaray oua katy
rupi ma Issacar regua yvy oĩ.
11 Mba'eta Issacar ha'e Aser regua yvy re amongue tetã ikuai va'e ma
Manassés kuery peguarã opyta. Ha'e va'e ma Bete-Seã ha'e tetã'i ijyvýry
ikuai va'e, Ibleão, Dor, Taanaque ha'e Megido, yvy mboapy yvyty'i oĩ va'e
re.
12 Ha'e rami avi ha'e va'e tetã pygua kuery ma Manassés ramymino kuery
ndoipe'a kuaai. Ha'e nunga rupi cananeu kuery ikuai ae tema ha'e va'e
yvy re.
13 Ha'e gui Israel kuery heta-etave ovy vy omomba'eapo nhea'ã cananeu
kuery, ndoipe'apai.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Ha'e gui José ramymino kuery regua aipoe'i Josué pe:
— Mba'e re tu peteĩ henda py ete'i ri remboaxa oreyvyrã? Mba'eta ore kuery ma heta orekuai, aỹ peve SENHOR oremoingo porã ramo.
15 Josué ombovai:
— Pendereta va'e vy tapeo ka'aguy re, ha'e py pembokatu ferezeu ha'e refaim kuery yvy re, pendeyvy Efraim re yvy'ã reia oĩ va'e ipo'i'i vaipa ri ramo — he'i.
16 Ha'e ramo José ramymino kuery aipoe'ive ju:
— Yvy'ã reia re orerekoa oĩ va'e ma nda'evei. Ha'e gui cananeu kuery yvyugua py ikuai va'e ma karóxa ferro guigua oguereko va'e meme. Bete-Seã py ha'e ijyvýry tetã'i rupi ikuai va'e ha'e javi oguereko avi, Jezreel yvy'ã guy py ikuai va'e kuery voi.
17 Ha'e ramo José ra'y Efraim ha'e Manassés regua kuery pe Josué ombovai vy aipoe'i:
— Peẽ kuery ma pendereta ha'e penembaraete va'e. Peteĩ henda py ete'i e'ỹ 'rã penderekoa.
18 Aỹ ma yvy'ã reia ma pendevy guarã itui. Ka'aguy anho rei teĩ pembokatupa 'rã. Ijapya peve 'rã penderekoa, mba'eta peipe'apa 'rã cananeu kuery, imbaraetekue ha'e karóxa ferro guigua guive oguereko va'eri — he'i.

Yvy nomboja'opai teriague sete henda rupi omboja'oague

18 1 Ha'e gui Israel kuery ijatypa okuapy Siló py. Ha'e py oupi okuapy oo onhemboaty atyrã, yvy ha'e javi re ha'e kuery ipo'aka rire.
2 Ha'e rami avi Israel kuery mbyte sete regua ikuai oyvyrã ndojopyi teri va'e.
3 Ha'e ramo Josué aipoe'i Israel kuery pe:
— Raka'e peve tu pearõ 'rã pendeyvyrã SENHOR peneramoĩ kuery Ruete ome'ẽ va'ekue pejopy aguã?
4 Peteĩ-teĩ regua gui peiporavo 'rã mboapy avakue xee amondouka va'erã. Ha'e kuery toiko katu oo aguã. Yvy jave rupi toguata, tombopara kuaxia re peteĩ-teĩ regua oyvyrã ndojopyi va'ekue. Ha'e gui toupa ju xea py.
5 Ha'e rami vy omboja'o 'rã yvy sete henda rupi. Ha'e rã Judá kuery ma oyvy re ae ma ikuai kuaray puku-a katy. José ramymino kuery voi oyvy re ae ma ikuai kuaray ijapu'a'ia katy.
6 Pembopara 'rã yvy sete henda rupi omboja'oa aguã regua. Ha'e gui peru 'rã xevy, xee xortea aexa aguã SENHOR Nhanderuete renonde peikuaa aguã.
7 Ha'e rã levita kuery ma ndojopyi 'rã oyvyrã peẽ kuery mbyte, mba'eta ha'e kuery pegua ma sacerdote SENHOR pegua ikuai aguã. Ha'e rami avi Gade, Rúben ha'e Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue ma ojopy ae ma oyvyrã Jordão yakã rovai re kuaray oua katy, ha'e kuery pe SENHOR rembiguai Moisés omboaxa va'ekue — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Ha'e rami rã ha'e va'e avakue opu'ã vy oje'oi. Yvy regua ombopara
aguã oje'oi va'e kuery pe Josué ijayvu vy aipoe'i imondovy:
— Tapeo, peguata yvy ha'e javi rupi. Pemboparapa kuaxia re. Ha'e vy
pejevy ju xea py apy Siló py ae, xortea aexa aguã pẽvy SENHOR renonde
— he'i.
9 Ha'e ramo avakue oje'oi. Yvy ha'e javi rupi oaxa jogueravy. Kuaxia
re ombopara tetã ikuai va'e ha'e javi, sete henda rupi ombopara oje'oivy.
Ha'e vy ojevypa ju Josué-a py tekoa Siló py.
10 Ha'e ramo SENHOR renonde Josué ha'e kuery pe oexa xortea Siló py.
Ha'e rami vy Israel kuery yvyrã Josué omboja'o ha'e py, peteĩ-teĩ regua
jave ikuaia rami vy.

Benjamim regua kuery pe ijyvyrã omboja'oaague

11 Ha'e gui Benjamim ramymino kuery pe ma xorte oexa peteĩ-teĩ hoo
pygua kuery ikuaia rami vy. Ha'e gui ijyvyrã xorte rupi opyta Judá ha'e
José ramymino kuery yvy mbyte py.
12 Ha'e kuery yvy apy ma kuaray ijapu'a'ia katy oo oiny Jordão yakã
guive. Jericó rexei gui oẽ ovy kuaray ijapu'a'ia katy, ha'e gui oẽ ovy yvy'ã
reia rupi kuaray oikea katy. Bete-Áven tekoa e'ỹa py ma ijapy.
13 Ha'e va'e gui oaxa ovy Luz tekoa katy, Luz regua ka'arua katy. Ha'e va'e
ma Betel. Oguejy ovy Atarote-Adar peve, Bete-Horom yvy'ã guy rupi oĩ
va'e regua yvyty kuaray ijapu'a'ia katy oĩ va'e yvy'iry peve.
14 Oove tema yvyty yke kuaray puku-a katy oĩ va'e rupi kuaray oikea katy
oo vy. Ijapy ma Judá ramymino kuery retã Quiriate-Baal py. Ha'e va'e ma
Quiriate-Jearim. Ha'e va'e ma ijapy kuaray oikea katy oĩ va'e.
15 Ha'e gui ijapy kuaray puku-a katygua ma ijypy Quiriate-Jearim apy
kuaray oẽa katy oĩ va'e gui. Ha'e gui oove ju Neftoa py yvu ikuai va'e peve.
16 Oguejy ovy yvyty Hinom ra'y rekoa yvyugua rexei oĩ va'e peve, refaim
kuery rekoa yvyugua regua kuaray ijapu'a'ia katy rupi. Ha'e gui oguejy
ovy Hinom yvyugua rupi, jebuseu kuery rekoa yvy'ã guy reia rupi kuaray
puku-a katy oo vy. Ha'e gui En-Rogel katy ju oguejy.
17 Ojeapa ovy kuaray ijapu'a'ia katy vy ovaẽ En-Semes py. Ha'e gui ma
oaxa oiny Adumim yvy'ã re Gelilote oĩ va'e katy'i. Ha'e vy oguejy ovy
Rúben ra'y Boã pegua ita oĩa peve.
18 Oo ju kuaray puku-a katy yvy joja reia rupi, yvu ikuai va'e katy'i rupi
oo vy. Ha'e gui oguejy ovy yvy'ãmbe reia katy.
19 Ha'e va'e gui ma ijapy oaxa ovy Bete-Hogla peve, kuaray ijapu'a'ia katy
rupi. Opa 'rã Ye'ẽ ro rembe py, Jordão yakã 'aa py. Ha'e va'e ma yvy apy
kuaray puku-a katy oĩ va'e.
20 Ha'e gui ijapy kuaray oua katy rupi oĩ va'e ma Jordão rembe rupi oĩ.
Ha'e va'e ma Benjamim ramymino kuery pegua yvy apy ojere ovy va'e
regua, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaia rami vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Benjamim kuery retã rery oĩa

21 Benjamim regua peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaia rami vy ha'e kuery
pegua tetã ma Jericó, Bete-Hogla, Emeque-Quesis,
22 Bete-Arabá, Zemaraim, Betel,
23 Avim, Pará, Ofra,
24 Quefar-Amonai, Ofni ha'e Geba. Ha'e javi vy ma doze tetã ikuai, ijyvýry
tekoa ikuai va'e reve.
25 Ha'e gui Gibeão, Ramá, Beerote,
26 Mispa, Cefira, Mosa,
27 Requém, Irpeel, Tarala,
28 Zela, Elefe, Jebus (ha'e va'e ma Jerusalém), Gibeá ha'e Quiriate. Ha'e
javi vy ma catorze tetã ikuai, ijyvýry rupi tekoa ikuai va'e reve. Ha'e va'e
ma Benjamim ramymino kuery yvy, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaia
rami vy.

Simeão kuery pe ijyvyrã omboja'oague

19 1 Ha'e gui Simeão pe, Simeão ramymino kuery pe ma mokoĩa
xorte oexa, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaia rami vy. Ha'e va'e
kuery yvy ma Judá ramymino kuery yvy mbyte py itui.
2 Ha'e kuery yvyrã ojopy va'ekue re oĩ Berseba, Seba, Moladá,
3 Hazor-Sual, Balá, Ázen,
4 Eltolade, Betul, Horma,
5 Ziclague, Bete-Marcabote, Hazar-Susa,
6 Bete-Lebaote ha'e Saruém. Ha'e javi vy ma treze tetã ikuai, ijyvýry tekoa
ikuai va'e reve.
7 Ha'e gui Aim, Rimom, Eter ha'e Asã, irundy tetã, ijyvýry tekoa ikuai va'e
reve.
8 Ha'e gui oĩ avi ha'e va'e tetã yvýry tekoa ikuai va'e ha'e javive, Baalate-
Beer peve. Ha'e va'e ma Ramá Neguebe regua. Ha'e va'e ma Simeão
ramymino kuery yvyrã ojopy va'ekue, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaia
rami vy.
9 Simeão ramymino kuery yvyrã ma Judá ramymino kuery yvy gui
omboja'oa, mba'eta ha'e kuery yvy ma tuvixa ete ha'e kuery pe. Ha'e
nunga rupi Simeão ramymino kuery pe ha'e kuery yvy gui omboja'oa
ikuai aguã.

Zebulom kuery pe ijyvyrã omboja'oague

10 Ha'e gui Zebulom ramymino kuery pe mboapya xorte oexa peteĩ-teĩ
hoo pygua kuery ikuaia rami vy. Ha'e kuery yvy apy ma Saride peve oo.
11 Oẽ ovy kuaray oikea katy rupi Marala peve. Dabesete gui oo va'e ovaẽ
yakã'i Jocneão katy'i oĩ va'e peve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Saride gui ojeapa ovy kuaray oua katy, Quislote-Tabor kyvõ peve.
Daberate katy oo vy Jafia peve oẽ ovy.
13 Ha'e va'e gui oaxa ovy kuaray oẽa katy Gate-Hefer ha'e Ete-Cazim katy.
Rimom katy oo oiny Neá peve.
14 Ha'e va'e rupi ojere ovy vy oaxa kuaray ijapu'a'ia katy Hanatom peve.
Ijapy Ifta-El yvy'ã guy py.
15 Oĩve ju Catate, Naalal, Sinrom, Idala ha'e Belém. Ha'e javi vy doze tetã
ikuai, ijyvýry tekoa ikuai va'e reve.
16 Ha'e va'e ma Zebulom ramymino kuery yvyrã ojopy va'ekue, peteĩ-teĩ
hoo pygua kuery ikuaia rami vy, ha'e va'e tetã ha'e ijyvýry tekoa ikuai
va'e reve.

Issacar kuery pe ijyvyrã omboja'oague

17 Ha'e gui Issacar ju. Issacar ramymino kuery pe ma irundya xorte
oexa, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaia rami vy.
18 Ha'e va'e kuery yvy re oĩ Jezreel, Quesulote, Suném,
19 Hafaraim, Siom, Anacarate,
20 Rabite, Quisião, Ebes,
21 Remete, En-Ganim, En-Hada ha'e Bete-Pazes.
22 Ijyvy apy ma Tabor, Saazima ha'e Bete-Semes rupi oaxa ovy vy Jordão
yakã rembe py ijapy. Ha'e javi vy dezesseis tetã ikuai, ijyvýry tekoa ikuai
va'e reve.
23 Ha'e va'e ma Issacar ramymino kuery yvyrã ojopy va'ekue, peteĩ-teĩ hoo
pygua kuery ikuaia rami vy, ha'e va'e tetã ha'e ijyvýry tekoa ikuai va'e reve.

Aser kuery pe ijyvyrã omboja'oague

24 Aser ramymino kuery pe ma peteĩ nhiruĩa xorte oexa, peteĩ-teĩ hoo
pygua kuery ikuaia rami vy.
25 Ha'e kuery yvy re ma oĩ Helcate, Hali, Béten, Acsafe,
26 Alameleque, Amade ha'e Misal. Ha'e gui oaxa ovy kuaray oikea katy
Carmelo peve, ha'e gui Sior-Libnate katy.
27 Ojeapa ovy kuaray oua katy Bete-Dagom peve. Oaxa ovy Zebulom ha'e
Ifta-El yvyugua rupi, kuaray ijapu'a'ia katy oo Bete-Emeque ha'e Neiel
peve. Ha'e gui oo oiny nhandeaxua regua rupi Cabul peve.
28 Oaxa avi Ebrom, Reobe, Hamom ha'e Caná rupi, Sidom tuvixa va'e peve
oo.
29 Ojere ovy Ramá katy, Tiro tetã ikorapa va'e peve. Ha'e gui ma ojeapa
ovy Hosa katy. Aczibe yvýry ye'ẽ rembe py ijapy.
30 Oĩ avi Umá, Afeca ha'e Reobe. Ha'e javi vy ma vinte e duas tetã ikuai
ijyvýry tekoa ikuai va'e reve.
31 Ha'e va'e ma Aser ramymino kuery yvyrã ojopy va'ekue, peteĩ-teĩ hoo
pygua kuery ikuaia rami vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Naftali kuery pe ijyvyrã omboja'oague

32 Ha'e gui Naftali ramymino kuery pe ma mboapy memea xorte oexa,
peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaia rami vy.
33 Ha'e kuery yvy apy ma Helefe guive oo carvalho yvyraty Zaananim py
oĩ va'e peve. Ha'e gui Admim-Neguebe katy oo, ha'e Jabneel katy Lacum
peve. Ha'e gui Jordão yakã rembe py ijapy.
34 Ojere ovy kuaray oikea katy rupi Aznote-Tabor katy. Ha'e gui ma oaxa
ovy Hucoque katy. Kuaray puku-a katy oĩ Zebulom yvy, ha'e rã kuaray
oikea katy oĩ Aser yvy. Ha'e gui kuaray oikea katy oĩ Judá regua yvy
Jordão rembe rupi.
35 Tetã ikorapa va'e ma Zidim, Zer, Hamate, Racate, Quinerete,
36 Adamá, Ramá, Hazor,
37 Quedes, Edrei, En-Hazor,
38 Irom, Migdal-El, Horém, Bete-Anate ha'e Bete-Semes. Ha'e javi vy
dezenove tetã ikuai, ijyvýry tekoa ikuai va'e reve.
39 Ha'e va'e ma Naftali ramymino kuery yvyrã ojopy va'ekue peteĩ-teĩ hoo
pygua kuery ikuaia rami vy, ha'e va'e tetã ha'e ijyvýry tekoa ikuai va'e
reve.

Dã kuery pe ijyvyrã omboja'oague

40 Ha'e gui Dã ramymino kuery pe ma sete-a xorte oexa, peteĩ-teĩ hoo
pygua kuery ikuaia rami vy.
41 Ha'e kuery yvy re ma oĩ Zorá, Estaol, Ir-Semes,
42 Saalabim, Aijalom, Itla,
43 Elom, Timna, Ecrom,
44 Elteque, Gibetom, Baalate,
45 Jeúde, Bene-Beraque, Gate-Rimom,
46 Me-Jarcom, Racom ha'e yvy Jope katy'i oĩ va'e.
47 Dã ramymino kuery pe ijyvy kyrĩve'i ramo ha'e kuery oje'oi vy joguero'a
okuapy Lesém pygua kuery reve. Ipo'aka vy ojukapa kyxe py. Tetã re
ipo'aka ma vy ikuai ha'e py. Ha'e vy omboery Dã, guamoĩ rery rupi ae.
48 Ha'e va'e ma Dã ramymino kuery yvyrã ojopy va'ekue, peteĩ-teĩ hoo
pygua kuery ikuaia rami vy, ha'e va'e tetã ha'e ijyvýry tekoa ikuai va'e
reve.

Josué peguarã tetã omboaxaague

49 Ha'e gui Israel kuery yvy omboja'opa ma rire Num ra'y Josué pe
ome'ẽ hekoarã ha'e kuery yvy mbyte py.
50 SENHOR ijayvuague rami vy ixupe ome'ẽ Timnate-Sera tetã
ojerureague, Efraim kuery ikuaia mbyte py yvy'ã reia oĩ va'e py. Ha'e
ramo ha'e va'e tetã ha'e ojapo jevy vy oiko ha'e py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

51 Ha'e va'e yvy ma sacerdote Eleazar, Num ra'y Josué ha'e heta va'e
kuery ruvixa kuery omboja'o okuapy xorte oexa vy. Israel kuery yvyrã
omboja'o Siló py SENHOR renonde, onhemboaty atyrã ojapo va'ekue rokẽ
py. Ha'e rami vy opa ma yvy omboja'o.

Tetã jojukaare onhemi aguã oiporavoague

20 1 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Josué pe:
2 — Aipo're Israel kuery pe: "Peiporavo ke amongue tetã
onhemi atyrã, Moisés rupi pendevy ajapo ukaague rami vy.[l]
3 Ha'e va'e tetã jojukaare onhemiaty 'rã oĩ, jojuka rive va'e, potae vy
e'ỹ, ojekore vy rive jojuka va'ekue oo jepe aguã jouguy omoẽague re
imbopagaarã gui.
4 Ha'e va'e tetã katy oo 'rã onhemi aguã. Tetã kora rokẽ py ovaẽ vy ha'e
pygua nhomongeta va'ety kuery pe omombe'upa 'rã guekokue. Ha'e ramo
mae omoinge 'rã tetã py. Ha'e vy ixupe ome'ẽ 'rã ha'e kuery reve oiko
aguã.
5 Xapy'a rei jouguy omoẽague re imbopagaarã ha'e py ovaẽ ramo ipo
py ha'e pygua kuery nomboaxai 'rã jojukaare, potae vy e'ỹ jojuka rire,
nda'ija'e e'ỹi guive.
6 Ha'e ramo ha'e va'e tetã py ae 'rã jojukaare oĩ, heta va'e kuery renonde
ojexa uka rã omboayvu rã guarã, ha'e gui sacerdote yvateve va'e ha'e va'e
jave py oĩ va'e omano e'ỹa ja. Ha'e ramo mae ma jojuka rive va'ekue oẽ vy
ngoo katy ju 'rã ojevy tetã onhaague py ae", 're.
7 Ha'e gui ma tetã ha'e kuery oiporavo va'e ma Galiléia regua Quedes,
Naftali regua yvy'ã reia re oĩ va'e; Efraim regua Siquém yvy'ã reia re oĩ
va'e; ha'e Quiriate-Arba Hebrom hery mboae va'e, Judá regua yvy'ã reia
re oĩ va'e.
8 Ha'e gui Jordão yakã rovai re Jericó rexei kuaray oua katy ma oiporavoa
ae ma Rúben kuery ikuaia Bezer tekoa e'ỹa yvy'ãmbea tuvixa va'e re oĩ
va'e; ha'e Gileade regua Ramote Gade kuery ikuaia py, ha'e gui Basã regua
Golã, Manassés kuery ikuaia py.
9 Ha'e va'e tetã oiporavo Israel kuery ha'e javi pe, amboae yvy regua ha'e
kuery mbyte ikuai va'e pe guive. Ha'e py potae vy e'ỹ jojuka va'ekue ha'e
javi onhemi atyrã, jouguy omoẽague re imbopagaarã po py omano e'ỹ
aguã, ha'e rami 'rãgue py heta va'e kuery renonde ojexa uka aguã.

1 Crônicas 6.54-81

21 1 Ha'e gui sacerdote Eleazar ha'e Num ra'y Josué oĩa py ovaẽ
okuapy levita regua tujakueve ruvixa ikuai va'e, ha'e Israel kuery
regua ruvixa ikuaia py.

---

l 20.2 Números 35.9-28; Deuteronômio 4.41-43; 19.1-13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Canaã yvy re Siló oĩ va'e py ha'e kuery ijayvu vy aipoe'i:
— Moisés rupi SENHOR ijayvu raka'e orevy pemboaxa aguã tetã
orekuai aguã, ha'e ijyvýry rupi yvy itui va'e orerymba kuery roguereko
aguã — he'i.
3 Ha'e rami rã SENHOR aipoe'iague rami vy levita kuery pe Israel kuery
omboaxa tetã oyvy re oĩ va'e, ha'e ijyvýry yvy itui va'e.
4 Coatita kuery pe ranhe xorte oexa. Ha'e kuery regua sacerdote Arão
ramymino kuery levita ikuai va'e ma xorte rupi ojopy treze tetã Judá,
Simeão ha'e Benjamim kuery yvy regua.
5 Ha'e rã Coate ramymino kuery mboae ma xorte rupi ojopy dez tetã
Efraim, Dã ha'e Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue yvy regua.
6 Ha'e gui Gérson ramymino kuery ma xorte rupi ojopy treze tetã Issacar,
Aser, Naftali ha'e Manassés regua oyvyrã ojopy ypy va'ekue yvy regua
Basã py.
7 Ha'e gui Merari ramymino kuery ma peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaia
rami vy ojopy doze tetã Rúben, Gade ha'e Zebulom kuery yvy regua.
8 Ha'e rami py levita kuery pe Israel kuery omboaxa ha'e va'e tetã ha'e
javi, ijyvýrykue reve. Xorte rupi omboaxa, Moisés rupi SENHOR ojapo
ukaague rami vy.
9 Ha'e gui Judá ha'e Simeão ramymino kuery yvy regua pova'e tetã
omboaxa.
10 Levi ra'y Coate ramymino Arão ra'y kuery ikuai aguã, ha'e kuery pe
ranhe xorte oexa.
11 Ha'e kuery pe omboaxa Quiriate-Arba Judá regua yvy'ã reia re oĩ va'e
(ha'e va'e ma Hebrom), ijyvýrykue reve. Arba ma Enaque ru oiko va'ekue.
12 Ha'e rã tetã yvýrykue ha'e tekoa ikuai va'e ma Jefoné ra'y Calebe
peguarã omboaxaa ae ma.
13 Ha'e gui sacerdote Arão ramymino kuery pe omboaxa Hebrom tetã
jojukaare oo jepe aguã, ijyvýrykue reve. Omboaxa avi Libna,
14 Jatir, Estemoa,
15 Holom, Debir,
16 Aim, Jutá ha'e Bete-Semes ijyvýrykue reve meme. Ha'e javi vy ma nove
tetã omboaxa mokoĩ regua yvy re.
17 Ha'e gui Benjamim kuery yvy regua ma irundy tetã omboaxa: Gibeão,
Geba,
18 Anatote ha'e Almom, ijyvýrykue reve meme.
19 Ha'e javi vy sacerdote Arão ramymino kuery pegua ma treze tetã
omboaxaa ijyvýrykue reve.
20 Ha'e gui Levi ra'y Coate ramymino kuery ma tetã ojopy xorte rupi
Efraim kuery yvy regua.
21 Ha'e kuery pe omboaxa Siquém tetã jojukaare oo jepe aguã Efraim
regua yvy'ã reia re, ijyvýrykue reve. Omboaxa avi Gezer,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Quibzaim ha'e Bete-Horom ijyvýrykue reve meme, irundy tetã.
23 Ha'e gui Dã kuery yvy regua ma irundy tetã omboaxa: Elteque,
Gibetom,
24 Aijalom ha'e Gate-Rimom, ijyvýrykue reve meme.
25 Ha'e gui Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue yvy regua ma mokoĩ
tetã omboaxa: Taanaque ha'e Gate-Rimom, ijyvýrykue reve meme.
26 Ha'e javi vy ma dez tetã ijyvýrykue reve omboaxaa Coate ramymino
kuery mboae pe.
27 Ha'e gui Levi ra'y Gérson ramymino kuery pe ma Basã py Manassés
regua kuery yvy regua omboaxa mokoĩ tetã: Golã jojukaare oo jepe aguã,
ha'e Beesterá guive, ijyvýrykue reve meme.
28 Issacar kuery yvy regua ma irundy tetã omboaxa: Quisião, Daberate,
29 Jarmute ha'e En-Ganim, ijyvýrykue reve meme.
30 Aser kuery yvy regua ma irundy tetã omboaxa: Misal, Abdom,
31 Helcate ha'e Reobe, ijyvýrykue reve meme.
32 Naftali kuery yvy regua ma Galiléia py omboaxa Quedes jojukaare
oo jepe aguã, ijyvýrykue reve. Omboaxa avi Hamote-Dor ha'e Cartã
ijyvýrykue reve meme, mboapy tetã.
33 Ha'e javi vy Gérson regua kuery peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaia rami
vy ma treze tetã ojopy ijyvýrykue reve meme.
34 Ha'e gui Levita kuery mboae Merari ramymino kuery pe ma Zebulom
kuery yvy regua ma irundy tetã omboaxa: Jocneão, Cartá,
35 Dimna ha'e Naalal, ijyvýrykue reve meme.
36 Rúben kuery yvy regua ma irundy tetã omboaxa: Bezer, Jaza,
37 Quedemote ha'e Mefaate, ijyvýrykue reve meme.
38 Gade kuery yvy gui ma Gileade py omboaxa Ramote jojukaare oo jepe
aguã, ijyvýrykue reve. Omboaxa avi Maanaim,
39 Hesbom ha'e Jazer ijyvýrykue reve meme, irundy tetã ha'e javi vy.
40 Ha'e va'e tetã ha'e javi ma xorte rupi omboaxaa Merari ramymino kuery
pe, peteĩ-teĩ hoo pygua kuery ikuaia rami vy, Levi regua voi ikuai ramo.
Doze tetã ojopy.
41 Ha'e rami vy Israel kuery yvy regua ma quarenta e oito tetã omboaxa
levita kuery pe, ijyvýrykue reve meme.
42 Peteĩ-teĩ tetã omboaxa ijyvýry rupi yvy itui va'e reve. Ha'e va'e tetã ha'e
javi ma ha'e rami meme omboaxa.
43 Ha'e rami py Israel kuery pe SENHOR ome'ẽ yvy ha'e javi, tamoĩ kuery
pe ome'ẽ aguã re ouraague rami vy. Ha'e ramo ojopy ma vy ikuai ha'e py.
44 Ha'e kuery pe SENHOR ome'ẽ opytu'u aguã oyvy ha'e javi rupi, tamoĩ
kuery pe ouraague ha'e javi rami vy. Hovaigua kuery neĩ peteĩve
nda'ipo'akai ha'e kuery re, ha'e kuery po py SENHOR omboaxapa ramo.
45 Israel kuery pe mba'emo porã ojapo aguã re SENHOR ijayvuague peteĩ
henda py voi ndoaxa rivei. Ha'e javi ojeupity.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mokoĩ regua ha'e amboae regua mbyte rupi oja'o va'ekue Josué ogueroayvu porãmba ma vy hoo katy omondoukaague

22 1 Ha'e ramo Josué oĩa py oenoĩ Rúben, Gade ha'e Manassés regua
mbyte rupi oja'o va'ekue.
2 Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Peẽ kuery pe SENHOR rembiguai Moisés ijayvuague pejapopa ma.
Ha'e gui xee voi xenhe'ẽ rendu pekuapy ajapo uka va'e ha'e javi py.
3 Are ma, aỹ peve napeipytyvõ e'ỹi penderyvy kuery. Ha'e rami 'rãgue py
pendejee pemoĩ SENHOR Penderuete ojapo uka va'ekue pejapopa aguã.
4 Penderyvy kuery pe SENHOR Penderuete ome'ẽ ma opytu'u aguã,
ijayvuague rami vy. Ha'e nunga rupi pejevy aỹ, tapeo penderekoa katy,
yvy pendevygua itui va'e katy, SENHOR rembiguai Moisés Jordão yakã
rovai re pendevy omboaxa va'ekue py.
5 Ha'e rami teĩ pemoĩ porã pota ke lei SENHOR rembiguai Moisés pendevy
ojapo uka va'ekue, po rami: Peayvu 'rã SENHOR Penderuete, peiko 'rã
ixuguigua tape rupi anho, pemoĩ 'rã ojapo uka va'ekue pejapopa aguã,
pejepe'a eme ixugui, ha'e peiko ixupe pendepy'a ha'e penenhe'ẽ ha'e javi
py — he'i.
6 Ha'e rami vy Josué ogueroayvu porãmba ma vy omondoukapa. Ha'e
ramo guekoa katy ae oje'oi.
7 Ha'e rami mba'eta Manassés regua kuery yvyrã ma Basã yvy re Moisés
omboaxa ae ma va'ekue. Ha'e rã ha'e kuery regua mboae kuery yvyrã
ma Josué omboaxa va'ekue tyvy kuery ikuaia mbyte, kuaray oikea katy
Jordão yakã kyvõgua re. Ha'e gui Josué hekoa katy omondoukapa ta ma
vy ogueroayvu porãmba.
8 Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Perekopa reve tapejevy porã'i penderekoa katy, penerymba kuery
reta reve, prata, ouro, overa va'e, ferro ha'e ao heta ete reve. Penderyvy
kuery pe tapemboja'o penderovaigua kuery mba'e rei-reikue — he'i.
9 Ha'e ramo Rúben, Gade ha'e Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue
ojevypa. Canaã yvy re Israel kuery rekoa Siló gui oje'oi ju Gileade yvy
re ha'e kuery yvy itui va'e katy, ha'e py ae hekoarã Moisés omboaxa rire,
SENHOR ijayvuague rami vy.

Jordão yakã rembe re altar ojapo jave guare

10 Ha'e gui Rúben, Gade ha'e Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue
oje'oi vy Jordão yakã rembe peve ovaẽ. Ha'e py ma peteĩ altar ojapo
okuapy Jordão rembe re. Ha'e va'e altar ma tuvixa ete oexaa pavẽ va'erã.
11 Ha'e ramo Israel kuery oendu aipo'ea rã: “Rúben ha'e Gade kuery
Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue reve ojapo okuapy peteĩ altar
Jordão yakã rembe re, Canaã yvy Israel kuery ikuaia katy”, 'ea rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Ha'e ramigua Israel kuery oendu vy ono'õmba okuapy Siló py, ha'e gui
oje'oi vy guyvy kuery rovai opu'ã aguã.
13 Ha'e gui Gileade yvy katy Israel kuery omondouka sacerdote Eleazar
ra'y Finéias hery va'e, Rúben ha'e Gade kuery Manassés regua mbyte rupi
oja'o va'ekue ikuaia katy.
14 Hupive omondouka avi dez huvixa kuery, Israel kuery peteĩ-teĩ regua
gui. Ha'e va'e kuery ma ngoo pygua kuery tujakueve ikuai, Israel regua
heta va'e kuery ikuaia gui omondouka.
15 Ha'e ramo ha'e kuery oje'oi vy Rúben ha'e Gade kuery Manassés regua
mbyte rupi oja'o va'ekue reve ikuaia py ovaẽ. Ha'e vy ha'e kuery pe ijayvu
vy aipoe'i okuapy:
16 — SENHOR pegua kuery nhomboaty va'e ha'e javi aipoe'i uka okuapy:
Mba'exa tu pendeayvuague rami e'ỹ peiko Israel kuery Ruete rovai?
Kova'e ára SENHOR pe pendekuaia gui pejepe'apa ri pekuapy. Mba'eta
altar pejapo SENHOR rovai pendekuai aguã.
17 Yma Peor py nhande kuery ojapo vaiague ri ty'y kyrĩ'i ete pẽvy?[m] Ha'e
nungakue gui ndajajeky'a'o ukapai teri aỹ peve, nhaneramoĩ kuery re
SENHOR mba'emo vai ombou va'ekue ri.
18 Mba'erã tu ha'vy aỹ voi pepoipa ri SENHOR gui? Mba'eta SENHOR rovai
aỹ pendekuai ramo araka'eve rã ipoxy 'rã Israel kuery ha'e javi rovai.
19 Xapy'a rei pendeyvyrã pejopy va'ekue re ha'eve'ỹa ramo peva ju
SENHOR pegua yvy re, ha'e SENHOR pegua oo oĩa py. Mba'eta ha'eve 'rã
ore kuery mbyte penderekoa aguã. Ha'e rami e'ỹ vy teĩ pejapo vai eme
guive SENHOR rovai, neĩ ore kuery rovai, SENHOR pegua altar 'rãgue py
altar mboae pejapoa py.
20 Tyrã pa Zera ra'y Acã mba'emo omomba pyrã ojopy vy ha'eve'ỹa rami
ojapo jave Israel kuery ha'e javi áry e'ỹ teve ou raka'e mboxy? Mba'eta
ha'e anho'i e'ỹ omano va'ekue ojapo vaiague re — he'i okuapy.[n]
21 Ha'e ramo Rúben, Gade ha'e Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue
ombovai okuapy Israel kuery ruvixa ikuai va'e pe. Ha'e vy aipoe'i:
22 — SENHOR, Nhanderuete ipo'akapa va'e! SENHOR, Nhanderuete
ipo'akapa va'e! Ha'e ma oikuaa porã. Ha'e Israel kuery voi toikuaapa.
Xapy'a rei ronhe'ẽ rendu e'ỹa rupi, e'ỹ vy SENHOR rovai rojapo vaia rupi
roiko ramo toremomba aỹ'ive.
23 Xapy'a rei SENHOR gui rojepe'a aguã ri altar-rã rojapo, ha'e rami e'ỹ
vy hi'áry ojuka pyre, mba'emo aju, e'ỹ vy peteĩ rami orekuai aguã regua
rome'ẽ aguã rojapo ramo SENHOR ae torembopaga.
24 Ha'e rami 'rãgue py kova'e altar rojapo roexa'ãmba rei reve orekuai vy,
mba'eta xapy'a rei raka'eve rã orera'y kuery pe pendera'y kuery aipoe'i 'rã:
“Mba'e nunga tu peẽ kuery pereko SENHOR Israel kuery Ruete reve?

---

m 22.17 Números 25.1-9 **n 22.20** Josué 7

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Mba'eta Jordão yakã SENHOR onhono vy yvy apyrã omoĩ raka'e ore
ha'e peẽ kuery mbyte, peẽ Rúben ha'e Gade ramymino kuery. Mba'eve
ndaperekoi SENHOR reve", he'i 'rã okuapy. Ha'e rami vy pendera'y kuery
ojapo 'rã orera'y kuery ojepe'a aguã rami SENHOR renonde ojererokyjea
rupi ikuaia gui.
26 Ha'e nunga rupi aiporo'e va'ekue orejeupe ae: "Po rami 'rã jajapo, peteĩ
altar-rã, mba'emo roapy aguã e'ỹ, neĩ mymba rome'ẽ aguã e'ỹ.
27 Ha'e rami 'rãgue py ha'e va'e toĩ ore ha'e peẽ kuery mbyte ikuaa ukaarã,
nhaneramymino kuery raka'e rã nhande rire ikuai va'erã pe, ha'e kuery
oikuaa aguã SENHOR pe ete ore kuery orekuaia, ha'e henonde anho
mba'emo roapy, mymba rome'ẽ, ha'e peteĩ rami orekuai aguã regua
rogueraa 'rã rome'ẽ aguã. Ha'e rami rã raka'eve rã orera'y kuery pe
pendera'y kuery 'Mba'eve ndaperekoi SENHOR reve', he'i e'ỹ aguã."
28 Ha'e nunga rupi ae orejeupe aiporo'e va'ekue: "Xapy'a rei raka'eve rã
ha'e rami ha'e kuery ijayvu 'rã nhandevy, ha'e nhaneramymino kuery
pe. Ha'e rami rã aipoja'e 'rã: 'Peikuaa pota SENHOR pegua altar-rã oreru
kuery ojapo va'ekue re, mba'emo oapy aguã e'ỹ, neĩ mymba ome'ẽ aguã
e'ỹ, ha'e rã ikuaa ukaarã opyta aguã ore ha'e peẽ kuery mbyte', ja'e 'rã",
ro'e.
29 Ha'e nunga rupi nda'evei ete ore kuery SENHOR rovai roiko aguã, neĩ
kova'e ára ixugui rojepe'a aguã. Altar-rã rojapo va'ekue áry ma norome'ẽi
'rãe mba'emo roapy reve, mba'emo aju, e'ỹ vy mymba rojuka va'ekue,
SENHOR Nhanderuete pegua opy renonde altar hi'aĩ va'e áry e'ỹ vy — he'i
okuapy.
30 Ha'e rami Rúben, Gade ha'e Manassés ramymino kuery ijayvu rã
sacerdote Finéias ha'e Israel regua heta va'e kuery tujakueve ikuai va'e
oendu vy oguerovy'a okuapy.
31 Ha'e rami vy sacerdote Eleazar ra'y Finéias aipoe'i Rúben, Gade ha'e
Manassés ramymino kuery pe:
— Aỹ roikuaa ma SENHOR nhanembyte oikoa. Mba'eta mba'eve
ndapejapoi ra'e SENHOR rovai. Aỹ ma pejapo Israel kuery SENHOR po py
jaiko vai e'ỹ aguã rami — he'i.
32 Ha'e gui mae sacerdote Eleazar ra'y Finéias huvixa kuery mboae reve
oeja oje'oivy Rúben ha'e Gade ramymino kuery ha'e py. Gileade yvy gui
ha'e kuery ojevypa ju Canaã yvy re Israel kuery ikuaia katy. Ha'e py ovaẽ
vy heta va'e kuery pe omombe'upa.
33 Ha'e rami ijayvu rã Israel kuery oendu vy oguerovy'a vy ima'endu'a
porã okuapy Nhanderuete re. Ha'e vy nda'ijayvuvei Rúben ha'e Gade
ramymino kuery rovai opu'ã aguã re, neĩ ha'e kuery yvy ombovaipa aguã.
34 Ha'e gui Rúben ha'e Gade ramymino kuery ma altar-rã ojapo va'ekue pe
"Ikuaa ukaa" he'i okuapy, mba'eta aipoe'i: "Nhanembyte oikuaa uka 'rã
SENHOR ae Nhanderuete oikoa."

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

SENHOR guigua lei rami ikuai aguã re Josué ijayvuague

23 1 Yma ete rire, Israel kuery hovaigua kuery ijyvýry rupi ikuai
va'e ha'e javi gui SENHOR omombytu'upa rire Josué tuja'i ma,
oiko are'i ma.
2 Ha'e vy Josué oĩa py oenoĩ Israel kuery ha'e javi, nhomongeta va'ety,
huvixa kuery, nhomboayvu va'ety ha'e mba'emo re opena va'e kuery. Ha'e
vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Xetuja'i ma, are ma aiko.
3 Ha'e gui peẽ kuery pexapa ma SENHOR Penderuete peẽ kuery re oma'ẽ
vy amboae regua kuery re ojapoague. Mba'eta ha'e kuery re SENHOR
Penderuete ae opu'ã oikovy penderepy vy.
4 Ma'ẽ, apy peẽ kuery pegua xorte aexa karamboae, amboae regua kuery
amomba va'e yvykue pejopy aguã, Jordão yakã guive ye'ẽ tuvixa va'e
peve kuaray oikea katy. Ha'e rami avi ha'e kuery va'e regua amongue
okuave teri.
5 SENHOR Penderuete oipe'apa 'rã penembyte gui, omoxẽ 'rã penerenonde
gui. Ha'e ramo pejopy 'rã ha'e kuery yvykue, SENHOR Penderuete
ijayvuague rami vy.
6 Ha'e nunga rupi penhea'ã ete ke kuaxia re lei Moisés ombopara va'ekue
pejapopa aguã, ha'e va'e gui pejepe'a e'ỹ aguã pendeaxu e'ỹa katy, neĩ
pendeaxua katy,
7 penhemoirũ e'ỹ aguã amboae regua kuery peẽ kuery mbyte okuave va'e
re. Penema'endu'a eme ha'e kuery ruete rery re, peura eme ha'e kuery re,
peiko eme ha'e kuery pe, pembojerovia eme guive.
8 Ha'e rami 'rãgue py SENHOR Penderuete re tema peĩ atã, kova'e ára peve
pendekuaia rami ae.
9 Mba'eta penerenonde gui SENHOR oipe'a ma amboae regua imbaraeteve
ha'e heta ikuai va'e teĩ. Ha'e rã peẽ kuery re ma avave rei nda'ipo'akaai aỹ
peve.
10 Peẽ kuery regua peteĩ'i ava teĩ omonha 'rã mil ikuai va'e, SENHOR
Penderuete ae penderepy vy joe opu'ã ramo, ijayvuague rami vy.
11 Ha'e nunga rupi penhea'ã penenhe'ẽ re pepenaa py, SENHOR Penderuete
anho peayvu aguã.
12 Mba'eta xapy'a rei ixugui pejepe'a vy kova'e regua kuery penembyte
okuave va'e re penhemoirũ ha'e penhemoetarã, ha'e gui ha'e kuery reve
peẽ kuery penhomoirũ vy,
13 peikuaa pota ke pova'e re: SENHOR Penderuete anhetẽ ndoipe'avei
ma 'rã peẽ kuery renonde gui. Ha'e rami 'rãgue py nhuã ha'e mba'emo
mbo'aa rami 'rã oĩ pẽvy. Oiko 'rã pendekupe rupi penenupãa rami, ha'e
juu penderexa py oĩ va'e rami, kova'e yvy porã SENHOR Penderuete ome'ẽ
va'ekue áry gui pekanhymba peve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 — Ma'ẽ, aỹ xee aa ta ma tape yvy regua ha'e javi oje'oia rupi.º Ha'e gui
peẽ kuery ma pendepy'a ha'e penenhe'ẽ ha'e javi re peikuaa porã neĩ peteĩve
ayvu ndoaxa riveia SENHOR Penderuete pẽvy mba'emo porã re ijayvuague
ha'e javi. Ha'e nunga ha'e javi ojeupitypa, neĩ peteĩve ndoaxa rivei.
15 Ha'e rami avi mba'emo porã oiko aguã re SENHOR Penderuete ijayvuague
ha'e javi ojeupityague rami ae ju pendere ha'e ombou 'rã mba'emo vai
ijayvuague rami vy, yvy porã pẽvy ome'ẽ va'ekue áry gui pekanhymba peve.
16 Xapy'a rei SENHOR Penderuete guexeve guarã ojapo va'ekue rupi e'ỹ
pendekuaia gui pejepe'a vy amboae regua ruete pe ju pendekuai ha'e
pemboete ramo SENHOR poxya hendy 'rã pendere. Ha'e are'ỹ re pekanhy
'rã yvy porã pẽvy ome'ẽ va'ekue áry gui.

Josué omano ta vy heta va'e kuery omongetaague

24 1 Ha'e va'e rire Siquém py Josué oenoĩ Israel regua kuery ha'e
javi. Israel mongetaaty kuery, huvixa, nhomboayvu va'ety
ha'e mba'emo re opena va'e kuery oenoĩmba ramo ojexa uka okuapy
Nhanderuete renonde.
2 Ha'e ramo Josué aipoe'i heta va'e kuery ha'e javi pe:
— Po rami SENHOR Israel kuery Ruete ijayvu: "Ymave rupi peneramoĩ
kuery ikuai va'ekue Eufrates yakã rovai re. Tuuete mboae pe ikuai,
Abraão ha'e Naor ru Terá voi.
3 Ha'e gui peneramoĩ Abraão yakã rovai gui xee aru vy ajapo raka'e Canaã
yvy ha'e javi rupi oguata aguã rami. Amboeta avi hamymino kuery.
Ta'yrã ame'ẽ Isaque,
4 ha'e gui Isaque pe ma Jacó ha'e Esaú ame'ẽ. Esaú yvyrã ame'ẽ Seir regua
yvy'ã reia. Ha'e rã Jacó ha'e ta'y kuery ma Egito katy oje'oi.
5 Ha'e ramo ambou Moisés ha'e Arão, ha'e Egito pygua kuery amoingo axy
mba'emo vai ambou vy. Ha'e va'e rire peẽ kuery roguenoẽ ha'e gui.
6 Egito yvy gui peneramoĩ kuery anoẽmba ramo pevaẽ va'ekue ye'ẽ rembe
re. Ha'e kuery rakykue Egito pygua kuery voi karóxa ha'e kavaju árygua
reve ou va'ekue Ye'ẽ Pytã peve.
7 Ha'e gui peneramoĩ kuery ojapukai ramo SENHOR omoĩ pytũ reia peẽ
ha'e Egito pygua kuery mbyte. Ha'e gui Egito pygua kuery áry yy ombou
ramo ojao'ipa. Peẽ kuery pexa xee Egito yvy re mba'emo ajapo rã. Ha'e
ramo pendekuai are va'ekue tekoa e'ỹa rupi.
8 Ha'e va'e gui amorreu kuery Jordão yakã rovai re ikuai va'e yvy re ju xee
rogueru. Ha'e va'e kuery ma peẽ kuery rovai opu'ã va'ekue ri pendepo py
amboaxapa. Ha'e ramo pejopy ha'e kuery yvy, penerenonde gui amomba rire.
9 Israel kuery re opu'ã avi raka'e Moabe pygua huvixa, Zipor ra'y Balaque.
Ha'e rami vy oenoĩ uka Beor ra'y Balaão peẽ kuery re ijayvu vai aguã.

º **23.14** Ha'e rami ijayvu omano ta maa oikuaa vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Ha'e rami teĩ xee naendu potai Balaão ayvu. Ha'e rami 'rãgue py pendereroayvu
porã aguã rami ajapo. Ha'e rami vy rogueraa jepe ha'e kuery po gui.[p]
11 Ha'e gui Jordão yakã peaxa vy Jericó tetã peve pevaẽ rã peẽ kuery re
Jericó pygua kuery opu'ã raka'e, ha'e amorreu kuery, ferezeu, cananeu,
heteu, girgaseu, heveu ha'e jebuseu kuery guive. Ha'e rami teĩ ha'e kuery
amboaxapa raka'e peẽ kuery po py.
12 Penerenonderã amondouka kanharõ guaxu. Ha'e va'e ma penerenonde
gui oipe'apa, mokoĩve amorreu kuery ruvixa va'e voi. Pendekyxe py e'ỹ,
penderapa py e'ỹ guive oipe'aa.
13 Pẽvy ame'ẽ yvy pemba'eapoague e'ỹ, ha'e tetã pejapo va'ekue e'ỹ.
Ha'e ramo aỹ penderekoa ha'e py. Pe'u pekuapy uva ha'e oliveira'a
penhotỹague gui e'ỹ", he'i SENHOR.

SENHOR pe ikuai aguã regua ombopyau jevyague

14 — Ha'e nunga rupi aỹ gui ma SENHOR renonde pendekuai
pejererokyjea rupi. Ixupe pendekuai opa mba'e py, pejepe'a e'ỹ re.
Ha'e gui pemombopa tuuete ramigua Eufrates rovai ha'e Egito yvy re
peneramoĩ kuery ombojerovia va'ekue, SENHOR pe anho pendekuai.
15 Ha'e rami avi xapy'a rei pẽvy SENHOR pe pendekuai aguã nda'evei
ramo aỹve peiporavo marã ramigua pe ete pa peiko aguã: tuuete ramigua
Eufrates rovai re peneramoĩ kuery ombojerovia va'ekue pe, e'ỹ vy
amorreu kuery ruete kuery pe rive, ha'e kuery yvy re pendekuai vy. Ha'e
rã xee ha'e xero pygua kuery ma SENHOR pe ae 'rã roiko — he'i.
16 Ha'e ramo heta va'e kuery ombovai vy aipoe'i:
— Nda'evei ete SENHOR gui rojepe'a aguã tuuete mboae kuery pe rive
orekuai aguã.
17 Mba'eta SENHOR ae ma Nhanderuete. Ha'e ma Egito yvy gui nhande ha'e
nhaneramoĩ kuery nhanerenoẽ va'ekue, escravo nhandekuaiague gui. Ojapo
guive hexa pyrã tuvixa va'e jaexa va'e, ha'e gui opa rupi tape jaguataa rupi
opena porã nhandere, amboae regua kuery ikuaia rupi roaxaa rupi guive.
18 Nhanerenonde gui SENHOR oipe'a va'ekue ha'e va'e kuery ha'e javi, amorreu
kuery kova'e yvy re ikuai va'ekue voi. Ha'e nunga rupi ore kuery voi orekuai
'rã SENHOR pe, ha'e ae ma Nhanderuete oiko ramo — he'i okuapy.
19 Josué aipoe'ive ju heta va'e kuery pe:
— Nda'evei 'rã ko SENHOR pe pendekuai aguã, mba'eta Nhanderuete
ma iky'a e'ỹ va'e. Ha'e ma oipota hexe anho pejerovia. Ha'e rami vy ixupe
pendereko vai ramo nomboguei 'rã pejejavyague.
20 Mba'eta SENHOR pe peikoa gui pejepe'a vy tuuete amboae ramigua pe
ju pendekuai ramo ha'e onhemoingo 'rã peẽ kuery rovai, penemoingo axy
'rã penemokanhymba peve, peẽ kuery pe ojapo porã ranhe rire teĩ — he'i.

---

p 24.9-10 Números 22.1-24

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Ha'e rami rã heta va'e kuery ombovai:
— Any ri, SENHOR pe 'rã orekuai — he'i okuapy.
22 Ha'e gui Josué aipoe'i heta va'e kuery pe:
— Ha'e rami vy peẽ kuery ma penderovai ae peikuaa uka SENHOR peiporavoa rami, ixupe pendekuai aguã.
Ombovai vy
— Tá, ha'e rami ae roikuaa uka — he'i okuapy.
23 Josué aipoe'i:
— Ha'e rami vy aỹ pemombopa tuuete amboae ramigua penembyte ikuai va'e, ha'e pendepy'a re pemoĩ SENHOR Israel kuery Ruete pe anho peiko aguã.
24 Heta va'e kuery ombovai Josué pe:
— SENHOR Nhanderuete pe orekuai 'rã, ha'e ijayvu rã ronhe'ẽ rendu 'rã guive — he'i okuapy.
25 Ha'e rami py ha'e va'e ára Siquém py Josué heta va'e kuery reve ojapo SENHOR pe ikuai aguã regua. Ha'e kuery pe oeja ha'e rami ae ikuai aguã.

Ita nhomoma'endu'aarã omopu'ãague

26 Ha'e ramigua ayvu Josué ombopara kuaxia para Nhanderuete guigua lei oĩa va'e re. Ha'e gui peteĩ ita tuvixa va'e ojopy vy omopu'ã imo'amy ha'e py, yvyra carvalho SENHOR pegua henda iky'a e'ỹ va'e py hi'aĩ va'e guy py.
27 Ha'e vy heta va'e kuery pavẽ pe Josué aipoe'i:
— Ma'ẽ, kova'e ita ma penema'endu'a aguã oĩ, mba'eta hexei ha'e va'e ayvu ha'e javi SENHOR omombe'u. Ha'e va'e ma penemoma'endu'a 'rã Penderuete pe pendeapu e'ỹ aguã — he'i.
28 Ha'e gui Josué omondoukapa ju heta va'e kuery, peteĩ-teĩ hekoa katy.

Juízes 2.6-9

29 Ha'e va'e nunga oiko rire SENHOR rembiguai Num ra'y Josué omano, cento e dez ma'etỹ re ma oikoa py.
30 Ha'e ramo ijyvy re ae onhono porãa, Timnate-Sera, Efraim regua yvyty reia re oĩ va'e py, Gaás yvyty regua kuaray ijapu'a'ia katy.
31 Josué oikovea pukukue re Israel kuery ikuai SENHOR pe, ha'e gui Josué ndoikovevei ma rire nhomongeta va'ety kuery ikuaia pukukue re ju, Israel kuery pe SENHOR ojapo va'ekue oikuaapa va'e ramo.
32 Ha'e gui José kãgue Israel kuery Egito yvy gui ogueru va'ekue ma Siquém yvy re ojaty inony. Yvy Siquém ru Hamor ra'y kuery gui cem hatã'i va'e prata guigua re Jacó ojogua va'ekue py ae onhono porã. Ha'e rami rire ha'e va'e yvy ma José ramymino kuery mba'erã itui.
33 Arão ra'y Eleazar omano avi ramo onhono porãa Gibeá py. Ha'e va'e yvy Efraim regua yvyty reia re oĩ va'e ma ta'y Finéias peguarã ome'ẽ mbyre.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Joguerekoa juiz kuery opena jave guare oĩa

Joguerekoa juiz kuery opena jave guare oĩa

Josué omano ma ramo Israel kuery “Oeja rivepa guamoĩ kuery Ruete Senhor Egito yvy gui oguenoẽmba va'ekue ri. Ha'e vy ovapa nguuete kuery mboae re, ha'e kuerya katy rai'i rupi ikuai va'e kuery ruete re. ... Ha'e nunga rupi Israel kuery rovai Senhor poxya hendy vy omboaxa mba'emo pe'apaarã kuery po py. Ha'e rã oipe'apa ha'e kuery oguereko va'ekue. Hovaigua kuery ha'e katy'i rupi ikuai va'e kuery po py ae omboaxa ramo ojejopy uka ngovaigua kuery pe. ... Ha'e gui Senhor omoĩ joguerekoarã kuery, mba'emo pe'apaa kuery po gui oepy aguã. ... Joguerekoarã omoĩ va'ekue reve Senhor oiko vy oepypa hovaigua kuery po gui, joguerekoa oikoa pukukue re. Mba'eta ha'e kuery moingo axya ha'e imbojexavai reia kuery káuxa ipoaẽ okuapy. Ha'e nunga Senhor oendu vy omboaxy. Ha'e rami teĩ joguerekoa omano ma rire ha'ekue rami ae ju 'rã ikuai” (2.12a, 14, 16, 18-19a).

Ha'e javi vy treze joguerekoarã Nhanderuete omoĩ raka'e. Ha'e kuery va'e regua ma Gideão ha'e Sansão. Ha'e rami teĩ heta va'e kuery ha'eve'ỹa rami anho ikuai. Opaa py aipoe'i: “Ha'e va'e jave ma ndoikoi huvixave Israel kuery re opena va'erã. Ha'e ramo peteĩ-teĩ ikuai 'rã ha'e kuery ae oipotaa rami rive” (21.25).

Kova'e kuaxia py ijayvua rami vy Nhanderuete pegua kuery ixupe ete ri ikuai vy ikuai porã 'rã. Ha'e rã ndojeroviai rei ramo ha'e kuery pe nda'evei 'rã. Jajejavy rei teĩ Nhanderuete pe jajapukai ramo nhandeperdoa 'rãe tema.

Cananeu kuery re Judá kuery ipo'akaague

1 1 Josué omano rire Israel kuery oporandu okuapy SENHOR pe. Ha'e
vy aipoe'i:
— Ore kuery va'e regua mava'e nda'u ha'e ranhe oo 'rã cananeu kuery
ikuaia py, ha'e kuery rovai opu'ã aguã?
2 SENHOR ombovai:
— Judá kuery ma oo 'rã. Mba'eta ha'e kuery po py ma amboaxa ma yvy
— he'i.
3 Ha'e ramo Judá kuery aipoe'i guyvy kuery Simeão regua pe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Jaa ke orerupive jajopy aguã oreyvyrã xorte rupi ome'ẽ mbyre.
Nhapu'ã 'rã cananeu kuery rovai. Ha'e va'e rire ore kuery ju 'rã
penderupive roo, pendeyvyrã xorte rupi ome'ẽ mbyre py — he'i
ramo ha'e kuery rupive Simeão kuery oo avi.
4 Judá kuery oje'oi rã ipo py SENHOR omboaxa cananeu ha'e
ferezeu kuery. Ha'e ramo Bezeque py ojukapa ha'e kuery va'e regua
dez mil avakue.
5 Bezeque py ma ha'e kuery Adoni-Bezeque ojou vy hexe opu'ã
okuapy. Ha'e vy ojuka cananeu ha'e ferezeu kuery.
6 Ha'e rã Adoni-Bezeque ma ojava ovy teĩ hakykue oje'oi vy oupity
vy ojaya ikuã guaxu jovaive ha'e ipyxã guaxu voi.
7 Ha'e ramo Adoni-Bezeque aipoe'i:
— Setenta huvixave ikuai ha'e va'e kuery kuã guaxu ha'e ipyxã
guaxu ojayapaa reve omono'õ okuapy va'ekue tembi'u kure'i xe-mesa
guy py. Ha'e gui joe xee ajapoague rami ae Nhanderuete xembopaga
avi — he'i.
Ha'e rire Jerusalém py ogueraa ramo omano ha'e py.
8 Judá kuery ma Jerusalém rovai ju opu'ã vy ipo'akapa. Ha'e vy
ojukapa kyxe py, ha'e tetã re omboja tata.
9 Ha'e va'e rire Judá kuery oje'oi ju opu'ã aguã cananeu kuery yvyty
áry rupi ikuai va'e re, Neguebe rupi ha'e yvy'ã guy rupi ikuai va'e
re.
10 Ha'e gui cananeu kuery Hebrom py ikuai va'e rovai ju Judá kuery
oje'oi. Ha'e va'e rery ypy ma Quiriate-Arba. Ha'e vy Judá kuery
ojuka Sesai, Aimã ha'e Talmai.

Josué 15.14-19

11 Ha'e va'e gui ma Debir tetã py ikuai va'e rovai opu'ã aguã ju
oje'oi. Ymave ma Debir rery ma Quiriate-Sefer.
12 Calebe aipoe'i:
— Amongue va'e rei Quiriate-Sefer oitypa vy ipo'aka va'ekue pe
ma ame'ẽ 'rã xerajy Acsa ta'yxyrã — he'i.
13 Ha'e gui Calebe ryvy Quenaz ra'y Otniel va'e ae ipo'aka tetã re.
Ha'e ramo ixupe Calebe ome'ẽ guajy Acsa ta'yxyrã.
14 Ha'e va'e ma omea py oo vy aipoe'i:
— Tereo xeru pe ejerure peteĩ henda yvy re — he'i. Ha'e gui
kunha va'e ae mburika'i áry gui oguejy ramo Calebe oporandu ixupe:
— Mba'e tu reipota?
15 Ombovai:
— Eme'ẽ rive xevy peteĩ mba'e. Yvy pirua rive ma xevy reme'ẽ
va'ekue ri yvu avi eme'ẽ xevy — he'i ramo ixupe Calebe ome'ẽ yvy'ã
re ha'e yvy'ã guy rupi yvu ikuai va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Amboae rupi ipo'akaague

16 Judá kuery reve Moisés ratyu queneu va'e ra'y kuery oguata avi
oje'oivy. Tetã pindoty va'e gui oje'oi Judá regua tekoa e'ỹa peve, Arade
rexei kuaray puku-a katy.[a] Ha'e py oje'oi vy ikuai ha'e pygua kuery reve.
17 Ha'e gui Judá kuery guyvy kuery Simeão regua reve oje'oi vy ojukapa
cananeu kuery Zefate py ikuai va'ekue, omomba ete. Ha'e nunga rupi ha'e
va'e omboerya ju Horma.[b]
18 Judá kuery ojopypa avi Gaza, Asquelom ha'e Ecrom, ha'e katy'i rupi
yvy ikuai va'e ha'e javi reve.
19 Judá kuery reve SENHOR oiko ramo oipe'apa yvyty rupi ikuai va'ekue.
Ha'e rã yvyugua re ikuai va'e ma ndoipe'a kuaai, karóxa ferro guigua ha'e
kuery oguereko ramo.
20 Ha'e gui Moisés ijayvuague rami vy Calebe pe omboaxaa Hebrom
tetã. Ha'e ramo ha'e gui Calebe oipe'apa Enaque ra'y kuery mboapy ikuai
va'ekue.
21 Ha'e rã Benjamim kuery ma ndoipe'a reguai jebuseu kuery Jerusalém
py ikuai va'e. Ha'e rami 'rãgue py Benjamim kuery reve jebuseu kuery
ikuai Jerusalém py ae, aỹ peve.
22 José ramymino kuery voi oje'oi Betel tetã rovai opu'ã aguã. Ha'e
ramo ha'e kuery reve SENHOR oiko.
23 Ha'e rami vy Betel re ha'e kuery omondouka avakue oikuaa pota nhemi
aguã. Ha'e va'e tetã omboery ypyague ma Luz.
24 Oikuaa pota va'e kuery oexa okuapy peteĩ ava tetã gui oẽ ouvy rã. Ha'e
vy aipoe'i ixupe:
— Exa uka na orevy tetã katy oikeaty. Ha'e rami rã romboaxy 'rã
— he'i.
25 Ha'e gui tetã katy oikeaty ha'e oexa uka ramo ha'e kuery ojukapa tetã
pygua kuery kyxe py. Ha'e rã ha'e va'e ava hoo pygua kuery reve ma
ndojukai.
26 Ha'e ramo heteu kuery yvy re ju ava va'e oo vy peteĩ tetã ojapo ha'e py,
ha'e omboery Luz. Ha'e va'e ma hery oime aỹ peve.[c]

Yvy Israel kuery ndojopypai teri va'ekue re ijayvuague

27 Ha'e gui Manassés kuery ma ndoipe'ai Bete-Seã pygua kuery, neĩ
Taanaque, Dor, Ibleão, neĩ Megido pygua kuery, neĩ ha'e katy'i rupi tekoa
ikuai va'e pygua kuery, mba'eta cananeu kuery oĩ atãve okuapy oyvy re
ae ikuai aguã.

---

[a] **1.16** Tetã pindoty ma Jericó ae (Deuteronômio 34.3; 2 Crônicas 28.15). [b] **1.17** Tery Horma ma “Ombovaipaague” 'ea. [c] **1.26** Tery Luz ma “Amêndoa'y” 'ea ha'e kuery ayvu py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 Israel kuery imbaraeteve ma vy omomba'eapo nhea'ã cananeu kuery.
Ha'e rami teĩ ndoipe'apai.
29 Efraim kuery ma ndoipe'ai cananeu kuery Gezer py ikuai va'e. Ha'e
ramo ha'e kuery reve ikuaive tema Gezer py ae.
30 Zebulom kuery ma ndoipe'ai avi Quitrom neĩ Naalol py ikuai va'e.
Ha'e ramo cananeu kuery ikuaive tema ha'e kuery reve, omba'eapo nhea'ã
aguã rami ikuai.
31 Aser kuery ma ndoipe'ai Aco py ikuai va'e, neĩ Sidom, Alabe, Aczibe,
Helba, Afeca, neĩ Reobe pygua kuery voi.
32 Ha'e rami rire Aser kuery ma cananeu kuery mbyte rupi ae ikuai ha'e
va'e yvy re, ndoipe'apai rire.
33 Naftali kuery ma ndoipe'ai Bete-Semes pygua kuery, neĩ Bete-Anate
pygua kuery voi. Ha'e rami vy cananeu kuery mbyte rupi ikuaive tema
ha'e va'e yvy re. Ha'e rã Bete-Semes ha'e Bete-Anate pygua kuery ma
omomba'eapo nhea'ã.
34 Ha'e gui amorreu kuery ojapo Dã kuery yvy'ã rupi anho ikuai aguã
rami, yvy'ã guy katy oguejy e'ỹ aguã.
35 Ha'e rami ae avi amorreu kuery onhea'ã okuapy Heres yvyty re ikuai
aguã, Aijalom ha'e Saalabim re. Ha'e rami teĩ José ramymino kuery
ipo'aka nho vy omomba'eapo nhea'ã.
36 Amorreu kuery ikuaia apy ma Acrabim ha'e Sela guive oo oiny yvy'ã
katy.

Israel kuery pe Nhanderuete ijayvu atãague

2 1 Ha'e gui SENHOR-a guigua anjo ma Gilgal gui oẽ vy oo Boquim tetã
py. Ha'e vy aipoe'i:
— Ajapo raka'e Egito gui peẽmba aguã rami, ha'e rogueru yvy
aura reve peneramoĩ kuery pe ame'ẽ aguã re ju. Xee aipoa'e va'ekue:
"Nambovaipai 'rã xereve guarã peẽ kuery reve ajapo va'ekue.
2 Ha'e rã peẽ ma nda'evei kova'e yvy regua kuery reve pejapo aguã peteĩ
rami pendekuai aguã. Ha'e rami 'rãgue py peitypa 'rã ha'e kuery altar ikuai
va'e", ha'e va'ekue ri peẽ naxenhe'ẽ rendui. Mba'e re tu ha'e rami pejapo?
3 Ha'e nunga rupi xee aipoa'e avi: "Xee ma ndaipe'ai 'rã ha'e kuery
penerenonde gui. Ha'e rami 'rãgue py penderovaigua riae 'rã ikuai, ha'e
tuuete ramigua ikuai va'e voi nhuã penembo'aarã 'rã ikuai", ha'e va'ekue
— he'i.
4 SENHOR-a guigua anjo ha'e rami Israel kuery ha'e javi pe ijayvu ramo
ha'e kuery onhendu atã vy ojae'o okuapy.
5 Ha'e nunga rupi ha'e va'e henda omboery Boquim.[d] Ha'e gui ha'e py
mba'emo ome'ẽ okuapy SENHOR pe.

---

[d] **2.5** Tery Boquim ma "Ojae'oa" 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Josué 24.29-31

6 Josué heta va'e kuery omondoukapa rã Israel kuery peteĩ-teĩ regua
oje'oi oyvyrã ojopy aguã katy.
7 Josué oikoa pukukue re ma SENHOR pe anho heta va'e kuery ikuai, ha'e
gui Josué ndoikovei ma rire nhomongeta va'ety kuery ikuaia pukukue re
ju. Ha'e va'e kuery ma Israel kuery pe SENHOR mba'emo porã tuvixa va'e
ojapo rã oexapa va'ekue.
8 Ha'e gui ma Num ra'y Josué SENHOR rembiguai va'e omano, cento e dez
ma'etỹ ma oguerekoa py.
9 Ha'e ramo onhono porãa ijyvy apy re ae, Timnate-Heres py, Efraim
kuery yvy re yvyty oĩ va'e re, Gaás yvyty regua kuaray ijapu'a'ia katy.
10 Ha'e va'e javegua kuery ha'e javi avi omano rã ogueraa tuu kuerya
py. Ha'e va'e kuery rire ma ta'y ha'e tajy kuery ju ikuai SENHOR oikuaa
e'ỹ va'e, neĩ Israel kuery pe mba'emo porã ojapo va'ekue voi ndoikuaai
okuapy.
11 Ha'e rami vy SENHOR renonde Israel kuery ojapo okuapy ha'eve'ỹ va'e,
Baal ra'angaa ikuai va'e re rive ikuai vy.
12 Oeja rivepa guamoĩ kuery Ruete SENHOR Egito yvy gui oguenoẽmba
va'ekue ri. Ha'e vy ovapa nguuete kuery mboae re, ha'e kuerya katy rai'i
rupi ikuai va'e kuery ruete re. Ha'e nunga rive ha'e kuery omboete vy
ombopoxy SENHOR,
13 SENHOR gui ojepe'apa vy Baal ha'e Astarote pe rive ikuaia py.
14 Ha'e nunga rupi Israel kuery rovai SENHOR poxya hendy vy omboaxa
mba'emo pe'apaarã kuery po py. Ha'e rã oipe'apa ha'e kuery oguereko
va'ekue. Hovaigua kuery ha'e katy'i rupi ikuai va'e kuery po py ae
omboaxa ramo ojejopy uka ngovaigua kuery pe.
15 Ha'e kuery rovai tema SENHOR po oĩ oje'oia rupi rei. Ha'e kuery re ma
mba'emo vai anho SENHOR ombou, oura reve ijayvuague rami vy. Ha'e
rami rã ojexavai ete okuapy.
16 Ha'e gui SENHOR omoĩ joguerekoarã kuery, mba'emo pe'apaa kuery
po gui oepy aguã.
17 Ha'e rami teĩ nonhe'ẽ rendui avi okuapy joguerekoa kuery. Ha'e vy
ovapa okuapy amboae ramigua tuuete kuery re, ha'e vy omboete okuapy.
Ojepe'a pojava guamoĩ kuery SENHOR onhe'ẽ rendua rupi oje'oiague gui.
Ha'e vy nda'ikuaivei guamoĩ kuery ikuaiague rami.
18 Joguerekoarã omoĩ va'ekue reve SENHOR oiko vy oepypa hovaigua
kuery po gui, joguerekoa oikoa pukukue re. Mba'eta ha'e kuery moingo
axya ha'e imbojexavai reia kuery káuxa ipoaẽ okuapy. Ha'e nunga
SENHOR oendu vy omboaxy.
19 Ha'e rami teĩ joguerekoa omano ma rire ha'ekue rami ae ju 'rã ikuai.
Ha'e vy guamoĩ kuery ikuaiague gui nda'eveive ete ju okuapy, amboae

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

regua tuuete re ovapa, ha'e nunga pe rive ikuai ha'e omboete okuapy.
Peteĩ henda py voi ndojepe'ai teko vai ojapo okuapya gui, neĩ ha'eve'ỹa
rami rei ikuaia gui.
20 Ha'e nunga rupi Israel kuery rovai SENHOR poxya hendy. Ha'e vy
aipoe'i:
— Kova'e kuery nda'ikuai ae tamoĩ kuery pe xereve guarã ajapo va'ekue
rupi, naxenhe'ẽ rendui guive.
21 Ha'e ramo ha'e kuery renonde gui xee voi ndaipe'avei 'rã amboae regua
kuery, Josué omano vy oeja rive va'ekue rembyre.
22 Ha'e rami 'rãgue py ha'e va'e regua aeja 'rã Israel kuery aeko a'ã aguã,
aikuaa aguã SENHOR guigua tape rupi tamoĩ kuery ikuaiague rami ikuai
'rãa, tyrã pa anya — he'i.
23 Ha'e rami vy ha'e kuery mbyte py SENHOR oeja amboae regua kuery,
ndoipe'a voi, neĩ nomboaxapai guive Josué po py.

Israel kuery mbyte amboae rami rei onhembo'ea rupi ikuai va'e re ijayvuague

3 1 Pova'e regua kuery ma SENHOR oeja va'ekue Israel kuery oa'anga
aguã, mba'eta Israel kuery pavẽ e'ỹ oikuaa Canaã yvy re joe opu'ãa
katy oo aguã.
2 Ha'e rami ojapo Israel kuery joe opu'ã aguã oikuaa e'ỹ teri va'ekue-'ekue
ombo'e vy.
3 Ijyvy re oeja va'ekue ma peteĩ nhiruĩ filisteu regua yvatekueve va'e, ha'e
cananeu kuery ha'e javi, Sidom tetã pygua ha'e heveu kuery Líbano yvy'ã
re ikuai va'e, Baal-Hermom yvy'ã guive Hamate katy oikea peve.
4 Ha'e va'e kuery opyta SENHOR oeko a'ã aguã Israel kuery, oikuaa aguã
ha'e kuery ojapyxaka 'rã paa tamoĩ kuery pe Moisés rupi ojapo uka
va'ekue re.
5 Ha'e ramo Israel kuery ma heteu kuery mbyte rupi, amorreu, ferezeu,
heveu ha'e jebuseu kuery mbyte rupi ikuai vy
6 gua'yxyrã ogueraa ha'e va'e regua rajy kuery, ha'e guajy kuery omomenda
ha'e va'e regua ra'y kuery re. Ha'e kuery ruete kuery omboete avi okuapy.

Cusã-Risataim po gui Otniel Israel kuery oepyague

7 SENHOR renonde rupi Israel kuery ha'eve'ỹa rami ikuai, hexaraipa
SENHOR nguuete gui. Ha'e vy omboete okuapy Baal ra'angaa ikuai va'e
ha'e yvyra aygue gui ta'angaarã omopu'ã mbyre.
8 Ha'e ramo ha'e kuery rovai SENHOR poxya hendy vy omboaxapa
Mesopotâmia pygua huvixa Cusã-Risataim po py. Ha'e ramo oito ma'etỹ
re Cusã-Risataim rembiguai ikuai.
9 Ha'e gui SENHOR pe Israel kuery ojapukai okuapy ramo hepyarã ombou
Calebe ryvy Quenaz ra'y Otniel. Ha'e ramo oepy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Ha'e va'e re SENHOR guigua Nhe'ẽ ou ramo oikuaa pota Israel kuery re.
Joe opu'ã aguã katy ha'e oo ramo ipo py SENHOR omboaxa Mesopotâmia
pygua huvixa Cusã-Risataim. Ha'e ramo Otniel ipo'aka hexe.
11 Ha'e rami rire quarenta ma'etỹ re opytu'upaa yvy re. Ha'e gui ma
Quenaz ra'y Otniel omano.

Eglom rembiguai ranhe ha'e kuery ikuaiague

12 Peteĩgue ju Israel kuery ha'eve'ỹa ramigua ikuai SENHOR renonde.
Ha'e ramo Israel kuery re SENHOR ombopo'aka Moabe pygua huvixa
Eglom, henonde ha'eve'ỹa rami ikuai rire.
13 Ha'e va'e ma ojea py omboaty Amom ha'e Amaleque kuery. Ha'e kuery
reve oje'oi vy ojuka Israel kuery regua. Tetã pindoty va'e re avi ipo'aka.
14 Dezoito ma'etỹ re Israel kuery ikuai Moabe pygua huvixa Eglom va'e
rembiguai.

Eúde joepy jevyague

15 Ha'e gui SENHOR pe Israel kuery ojapukai okuapy ramo hepyarã ombou
peteĩ ava ijaxu va'e, Benjamim regua Gera ra'y Eúde. Ha'e va'e po rupi Israel
kuery omondouka peráta Moabe pygua kuery ruvixa Eglom pe omboaxa va'erã.
16 Ha'e rã Eúde ma peteĩ kyxe haimbe jovai va'e ojapo, ijyva ku'a peve
ipuku-a va'e. Ha'e va'e ma oku'a oiporu kuaa re omoĩ, oao guy rupi.
17 Ogueraa avi peráta Moabe pygua kuery ruvixa Eglom pe ome'ẽ va'erã.
Eglom ma ava guaxu rei.
18 Peráta ogueru va'ekue ome'ẽ rire ma omondoukapa ju avakue
ngupivegua, ha'e kuery reve oẽ avi ranhe.
19 Ha'e gui Gilgal py ta'angaa ikuaia peve ooague gui ojevy ju. Ha'e vy
aipoe'i huvixa pe:
— Xeruvixa, xee areko peteĩ ayvu xee ae'i aikuaa va'e ndevy guarã.
Huvixa ombovai vy
— Ekyrirĩ ranhe — he'i vy guenonde gui omondoukapa ijyvýry ikuai va'ekue.
20 Yro'yxãvea'i jave ramo huvixa oguapy oiny peteĩ opy ja'o'i py. Oĩa py
Eúde oike vy aipoe'i:
— Areko peteĩ ayvu Nhanderuete guigua ndevy amombe'u va'erã —
he'i ramo Eglom opu'ã tenda oĩa gui.
21 Ha'e ramo Eúde oaxua regua okuave'ẽ vy oekyi kyxe oyke oiporu kuaa
regua gui, ha'e oipyxo hye py.
22 Haimbea reve hi'y voi oike, ha'e hye gui kyxe ndoekyi ramo ikyra
onhembotypa hi'áry. Ha'e gui Eúde ma okẽ'i oĩ va'e rupi oẽ vy
23 oaxa ovy oikeaty rupi, okẽ ombotypa vy ojoko rire.
24 Ha'e oo ma rire ou huvixa rembiguai kuery. Ha'e kuery oma'ẽ rã opy
yro'yxãvea'i rokẽ ojokoa ra'e imoiny. Ha'e ramo “Opy yro'yxãvea'i py po
opytu'u oiny” he'i ranhe.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Ha'e gui noarõxevei ma okuapy vy opy katygua okẽ ndoipe'a reguai vy ipe'aa
ogueru vy oipe'a. Ha'e gui oexa rã huvixa re'õgue ipukupa oupy yvy rupi.
26 Ha'e kuery ikuai area ja Eúde oo jepe. Ta'angaa ojapo pyre ikuaia rupi
oaxa vy Seirá katy oo.
27 Ha'e py ovaẽ vy omonhe'ẽ mimby guaxu Efraim regua yvyty reia rupi.
Ha'e rã Israel kuery oguejy oje'oivy hupive, tenonde ha'e oo ramo.
28 Ha'e kuery pe aipoe'i:
— Jaa ke xerupive, mba'eta pendepo py SENHOR omboaxa ma
penderovaigua kuery Moabe pygua — he'i.
Ha'e ramo hakykue oje'oi vy ojoko Jordão yakã oaxaaty, Moabe pygua
kuery oaxa e'ỹ aguã. Ha'e kuery va'e regua neĩ peteĩve nomboaxai.
29 Ha'e va'e jave py ojuka dez mil avakue Moabe pygua kuery regua,
imbaraetekue ha'e ipy'a guaxukue meme. Peteĩve ndoo jepei.
30 Ha'e rami py ha'e va'e ára Israel kuery ipo'aka okuapy Moabe re. Ha'e
ramo yvy re opytu'upa oitenta ma'etỹ re.
31 Ha'e va'e rire ma oiko avi Anate ra'y Sangar. Ha'e va'e ma peteĩ toro mondyia
py ojuka seiscentos avakue filisteu regua. Ha'e rami vy ha'e voi oepy Israel kuery.

Canaã pygua huvixa Jabim rembiguai ha'e kuery ikuaiague

4 1 Eúde omano rire ma peteĩgue ju Israel kuery ha'eve'ỹa rami ikuai
SENHOR renonde.
2 Ha'e ramo SENHOR omboaxapa Canaã pygua huvixa Jabim po py. Ha'e
va'e openaa ma Azor tetã. Ixupegua xondaro kuery ruvixa ma Harosete-
Hagoim pygua Sísera hery va'e.
3 Ha'e gui Israel kuery ojapukai okuapy SENHOR pe, mba'eta Jabim ma
novecentos karóxa ferro guigua oguereko va'e reve vinte ma'etỹ re ma
oguereko axy.

Débora ha'e Baraque joepyague

4 Ha'e va'e jave Israel kuery oguereko oikovy va'e ma peteĩ profeta
kunha Lapidote ra'yxy Débora hery va'e.
5 Débora ma peteĩ pindo hi'aĩ va'e "Débora oĩaty" 'epy va'e guy py opena
oiny, Ramá ha'e Betel mbyte py Efraim regua yvy'ã reia py. Ha'e oĩa py
Israel kuery jogueru 'rã mba'emo re oikuaa pota aguã.
6 Ha'e gui ha'e va'e kunha va'e oenoĩ uka Abinoão ra'y Baraque, Naftali
regua Quedes tetã py oikoa gui. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— SENHOR Israel kuery ruete nda'u ndevy ijayvu vy aipo nde'i raka'e:
"Tereo, eraa avakue Tabor yvyty peve. Dez mil avakue eraa Naftali ha'e
Zebulom kuery regua.
7 Ha'e gui xee ajapo 'rã ndea py Quisom yakã'i py Jabim pegua xondaro
kuery ruvixa Sísera va'e ou aguã rami, karóxa ha'e xondaro kuery reve,
ha'e amboaxapa 'rã ndepo py", nde'i pa?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Ha'e rã Baraque aipoe'i:
— Xerupive ndee reo ramo ma aa 'rã. Ha'e rã xerupive ndereoi ramo
ma xee ndaai 'rã — he'i.
9 Kunha va'e ombovai:
— Anhetẽ aa 'rã nderupive, teĩ ndee e'ỹ 'rã nemboetea joe nhapu'ã aguã
katy jaa rire. Mba'eta SENHOR omboaxa 'rã Sísera peteĩ kunha va'e po py
— he'i. Ha'e vy Débora ojepe'a vy Baraque reve jogueraa Quedes katy.
10 Quedes py ma Baraque oenoĩ Zebulom ha'e Naftali kuery va'e regua.
Ha'e rã hupive oje'oi dez mil avakue. Débora voi oo avi hupive.
11 Quedes katy'i oiko avi peteĩ ava queneu regua Héber hery va'e. Ha'e
va'e ma queneu kuery Moisés ratyu Hobabe ramymino kuerya ikuaia gui
ojepe'a ma vy Zaananim katy'i ojapo va'ekue ngoorã, yvyra carvalho hi'aĩ
va'e guy py.
12 Ha'e gui Sísera pe omombe'ua rã oikuaa Tabor yvyty katy Abinoão
ra'y Baraque oo maa.
13 Ha'e rami vy Sísera ogueru rukapa karóxa ha'e javi, novecentos karóxa
ferro guigua meme, ha'e hexeve ikuai va'e ha'e javi, Harosete-Hagoim gui
ogueraapa Quisom yakã'i peve.
14 Ha'e ramo Débora aipoe'i Baraque pe:
— Epu'ã ke, mba'eta kova'e árave SENHOR omboaxa 'rã Sísera ndepo
py. Xapy'a rei nda'u SENHOR ndooi ri nerenonde rupi? — he'i. Ha'e ramo
Baraque ma Tabor yvyty gui oguejy ovy, ngupivegua dez mil avakue
reve.
15 Ha'e gui Baraque rupivegua kuery kyxe reve ovaẽ ramo SENHOR oitypa
Sísera, karóxa ha'e xondaro kuery ha'e javi. Ha'e rã Sísera ma karóxa gui
opo vy onha ovy yvy rupi.
16 Baraque ma karóxa ha'e xondaro kuery rakykue monha Harosete-
Hagoim peve. Ha'e rami py Sísera pegua xondaro kuery oitypa kyxe py,
neĩ peteĩve ndoo jepei.

Jael ojukaague Sísera

17 Ha'e gui Sísera ma yvy rupi onha ovy vy ovaẽ queneu regua Héber ro
py, mba'eta peteĩ rami ikuai Hazor pygua huvixa Jabim ha'e queneu regua
Héber ro pygua kuery reve. Ha'e gui Héber ra'yxy Jael oĩa py ovaẽ ramo
18 Jael oẽ ovy Sísera ovaexĩ vy. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Eike ke, xeruvixa. Eike na xero py, ekyje eme — he'i. Ha'e ramo opy
ovaẽ ramo kunha va'e onhovã peteĩ nheovãa py.
19 Ava va'e aipoe'i ixupe:
— Ajerure ndevy, eme'ẽ na xevy ruxã'i yy ay'u aguã, xey'uvei ramo.
Ha'e rã kunha va'e ma kamby ryru oipe'a vy kamby ome'ẽ oy'u aguã. Ha'e
va'e rire onhovã ju.
20 Ha'e gui ava va'e aipoe'ive ju ixupe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— He'ã ke okẽ py. Xapy'a rei amongue ou rã oporandu vy “Oĩa pa?” 'ea ramo “Any” 're 'rã — he'i.
21 Ha'e ramo Héber ra'yxy Jael ma peteĩ yvyra rakua oguy pygua ha'e peteĩ karavo mbotaa ogueru vy oo mbeguei'i ava va'e onhenoa py. Ha'e rami vy hexapy kã rexei'i ombota yvyra rakua, oaxa vy yvy re oike aguã peve, mba'eta oke rana oupy, ikane'õ vaipa vy. Ha'e rami vy omano.
22 Ha'e gui Sísera rakykue Baraque oo rã Jael oexa vy oẽ ju ovaexĩ vy. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Eju, aexa uka 'rã ava reka va'ekue — he'i ramo oo hakykue'i. Ha'e vy oexa rã Sísera omano ra'e oupy, yvyra rakua hexapy kã rexei'i oĩ reve.
23 Ha'e rami py ha'e va'e ára Israel kuery renonde Nhanderuete omo'yvyĩ'i Canaã pygua huvixa Jabim.
24 Ha'e gui Canaã pygua huvixa Jabim kuery re Israel kuery ipo'akave tema oje'oivy, omomba peve.

Débora oporaeiague

5 1 Ha'e va'e ára Débora ha'e Abinoão ra'y Baraque reve oporaei vy aipoe'i:
2 — Israel kuery renonde huvixa kuery onhemoĩmba,
ha'e heta va'e kuery onhenhandua rupi ojeko me'ẽmba ramo
penema'endu'a porã SENHOR re.
3 Pendu ke, huvixa kuery. Pejapyxaka, yvatekueve:
Xee, xee ae ma aporaei ta SENHOR pe.
Aporaei ta SENHOR Israel kuery Ruete pe.
4 Ndee SENHOR, Seir gui reẽ vy,
Edom regua nhuũndy guive rejerojy reovy ramo
yvy oryryi, yva gui hayvi avi.
Tá, arai voi ombo'oky rayvi.
5 SENHOR renonde rupi yvyty ikuai va'e omy-omyĩ,
yvyty Sinai voi, SENHOR Israel kuery Ruete renonde.
6 Anate ra'y Sangar oiko jave,
Jael avi oiko jave ma ndoaxavei mba'emo vendea kuery.
Oguata va'e kuery voi opia oje'oivy tape vaikue rupi.[e]
7 Israel yvy re tekoa ikuai va'ekue tekoa e'ỹa opyta, okyrirĩmba rei,
xee Débora apu'ã peve,
Israel kuery va'e regua xy aiko va'e apu'ã.
8 Nguuete pyaurã Israel kuery ojou ramo
hetã kora rokẽ py oiko joe opu'ã va'e.
Israel kuery quarenta mil ikuai va'eri

---

[e] **5.6** Ha'e kuery okyjepa rei Canaã pygua huvixa Jabim ha'e ixupegua xondaro ruvixa Sísera gui. Ha'e nunga rupi ndoguatavei tape rupi, ha'e guekoa voi oeja reipa.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e kuery mbyte py ndojoui hu'y jokoa neĩ hu'y guaxu.
9 Xekuraxõ oo Israel regua xondaro kuery ruvixa re,
heta va'e kuery rerekoarã onhenhandua rupi onhemoĩ ramo.
Penema'endu'a porã SENHOR re!
10 Peẽ kuery mburika xiĩ va'e áry peĩ va'e,
peikuaa potaa py peguapy va'e,
ha'e tape rupi peguata va'e voi pendeayvu avi ha'e nunga re.
11 Yy rerua kuery oporaei va'e,
mymba kuery oy'uaty yakã ikuai va'e mbyte rupi
pendeayvu SENHOR gueko porãa rupi ojapo va'e re,
mba'eta gueko porãa rupi oipytyvõ Israel re hekoa va'e.
Ha'e rami rire SENHOR pegua kuery
ha'eve ju ngoo katy ojevy aguã.
12 Emyĩ ke Débora, emyĩ ke.
Evy ke, ekeve eme, emonhendu mboraei.
Epu'ã ke Baraque, ndee Abinoão ra'y,
eraapa ke ndejopyare kuery rejokua reve.
13 Ha'e ramo oguejy avi yvatekueve rembyre,
SENHOR pegua kuery xereve guarã oje'oi ipo'akakueve rovai.
14 Efraim kuery va'e regua Amaleque yvy yma guare re ikuai va'e
ma joe opu'ãa katy oguejy jogueravy.
Ha'e gui ndee Débora nderakykue
oje'oi avi Benjamim regua guetarã kuery reve.
Maquir gui oguejy xondaro ruvixa kuery,
Zebulom gui voi ou po pygua ojopy reve jogueraa va'e kuery.
15 Issacar regua yvatekueve voi Débora rupive oje'oi.
Issacar kuery ma Baraque rupive oje'oi,
hakykue oguejy jogueravy yvy'ã guy katy.
Ha'e rã Rúben kuery va'e regua mbyte ma
joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu okuapy.
16 Mba'e re tu vaka kora rupi ri pepyta pekuapy
mimby pu pendua py rive?
Rúben regua joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu okuapy.
17 Gileade pygua kuery voi Jordão yakã rovai re opyta.
Ha'e Dã kuery, mba'e re tu kanoã guaxu yvýry opyta okuapy?
Aser kuery voi oguapypa okuapy ye'ẽ rembe re,
opytu'u porã okuapy ye'ẽ rakã pa'ũ py.
18 Ha'e rã Zebulom kuery va'e regua ma ndojeayvuveikue py oo,
Naftali kuery voi nhuũndy yvy'ã re oje'oi.
19 Ha'e gui huvixave kuery ono'õ vy joe opu'ã okuapy.
Canaã pygua huvixa kuery opu'ã okuapy Taanaque py,
Megido yy yvýry.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e rami teĩ prata guigua mba'eve ndogueraai omba'erã.
20 Mba'eta yva guive ma voi jaxy-tata opu'ã okuapy Sísera rovai,
oaxa ovya rupi ae opu'ã.
21 Quisom yakã voi ogueroxyrypa,
Quisom yakã opu'ã jepiaty ae.
Xenhe'ẽ, ejerojyve tema, nembaraete ke.
22 Ha'e ramo kavaju kuery ipyambu onhaa rupi,
hi'árygua kuery joe opu'ã aguã katy ogueronha ramo.
23 SENHOR-a guigua anjo aipoe'i: “Pendeayvu vai ke Meroz tetã re.
Pendeayvu vai ha'e py ikuai va'e re,
mba'eta ha'e kuery ma SENHOR jogueraa jepe aguã katy ndooi rire,
SENHOR jogueraa jepe aguã katy ndooi ixupegua ipy'a guaxukueve reve”, he'i.
24 Ha'e rã Jael ma kunhague mboae gui ayvu porãvepy toiko,
queneu regua Héber ra'yxy va'e.
Ayvu porãvepy toiko kunhague oguy py ikuai va'e ha'e javi gui.
25 Mba'eta ava va'e ovaẽ vy yy re ojerure ramo ixupe ome'ẽ kamby.
Karo yvatekueve pegua va'e py ae ome'ẽ kamby nhandykue.
26 Ha'e gui okuave'ẽ yvyra rakua ituia katy,
oiporu kuaa regua re okuave'ẽ omba'eapo va'e kuery karavo ombotaaty re.
Ha'e vy Sísera re ombota vy
ombovo inhakã,
ombokua vy omboaxa inhakã rupi.
27 Ha'e rã kunha va'e py yvy'iry ojero'a,
ho'a vy ipukupa oupy.
Ipy yvýry ojero'a vy ho'a.
Ojero'aa pyve ho'a vy omano.
28 Ha'e gui ma Sísera xykue'i ma janela jokoa pa'ũ rupi oma'ẽ ho'amy.
Ha'e vy janela gui haxẽ reve aipoe'i:
“Mba'e re tu ikaróxa ndou voi ri?
Mba'e re tu hymba kavaju kuery ndoguata pojavai ri?” he'i.
29 Ha'e rã kunhague hi'arandukueve ombovai okuapy,
ha'e rã ha'e voi ombovai ojeupe ae:
30 “Ndojoui 'rã ri nda'u, nomboja'oi 'rã ri nda'u mba'emo oipe'apa va'ekue?
Peteĩ-teĩ ava pe peteĩ e'ỹ vy mokoĩ kunhataĩ nome'ẽi 'rã ri ty'y?
Ha'e gui Sísera peguarã ae ma opyta 'rã ajukue joegua e'ỹ-e'ỹ pytã va'e,
ha'e ramo peteĩ e'ỹ vy mokoĩ ajukue ombojeguapa pyre e'ỹ nda'u gua'yxy aju'y re omoĩ 'rã?” he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

31 Ha'e rami ae SENHOR, tomanomba nderovaigua kuery ha'e javi.
Ha'e rã nderayvua kuery ma
kuaray hexakã ouvya rami taexakã — he'i.
Ha'e rami rire yvy re opytu'upa quarenta ma'etỹ re.

Midiã pygua kuery Israel kuery ojavyky reiague

6 1 Israel kuery ha'eve'ỹ va'e ojapo SENHOR renonde. Ha'e nunga rupi
SENHOR sete ma'etỹ re omboaxa Midiã pygua kuery po py.
2 Israel kuery re Midiã pygua kuery ipo'akapave tema oje'oivy ramo ha'e
kuery gui onhemi atyrã ojapo okuapy yvy'ã re itaovape guy ha'e itakua oĩ
va'e rupi, ha'e tetã ikorapa va'e py.
3 Mba'eta Israel kuery oma'etỹ nhavõ Midiã pygua kuery, amalequita ha'e
kuaray oua katygua kuery regua opu'ã 'rã jogueruvy ha'e kuery rovai.
4 Ha'e vy ha'e kuery rovai ono'õ vy omomba 'rã mba'emo aju yvy re ikuai
va'e Gaza katy'i peve. Israel kuery pe mba'eve ndoejai ho'u va'erã. Oipe'a
avi 'rã hymba kuery vexa'i, vaka ha'e mburika'i.
5 Mba'eta ovaẽ 'rã okuapy guymba kuery ha'e oguy omopu'ã va'erã reve.
Tuku-karu rami mbovy e'ỹ reve ou ramo neĩ oipapaa aguã nda'evei, neĩ
hymba camelo kuery voi. Ou okuapy yvy regua ombotyguepa aguã.
6 Ha'e rami rã Israel kuery ikangy ete okuapy Midiã pygua kuery ikuai rã.
Ha'e rami vy ha'e kuery ojapukai okuapy SENHOR pe.
7 Midiã pygua kuery káuxa SENHOR pe Israel kuery ojapukai ramo
8 SENHOR ombou peteĩ profeta ha'e kuery pe aipoe'i va'erã:
— Po rami SENHOR Israel kuery Ruete ijayvu: “Xee ae ma Egito yvy
gui roguerupa va'ekue, escravo pendekuaiague gui roguenoẽ.
9 Ha'e rami vy rogueraa jepe Egito pygua ha'e penemoingo axya kuery
ha'e javi po gui. Penerenonde gui ha'e kuery aipe'a vy pendevy ju ame'ẽ
ijyvykue.
10 Ha'e gui aipoa'e: ‘Xee ma SENHOR Penderuete. Pekyje eme amorreu
kuery ruete ramigua kuery gui, ha'e kuery yvy re pendekuai teĩ’, ha'e
va'ekue ri xeayvu re peẽ kuery ndapejapyxakai.”

Nhanderuete oenoĩague Gideão

11 Ha'e gui SENHOR-a guigua anjo ou vy oguapy Ofra py yvyra carvalho
hi'aĩ va'e guy py, Abiezer ra'y Joás yvy re. Ha'e va'e jave ma ta'y Gideão
ma uva'a ombiriaty py omoa'yĩ oiny trigo, Midiã pygua kuery gui onhomi
aguã.
12 Ha'e va'e pe SENHOR-a guigua anjo ojexa uka vy aipoe'i:
— SENHOR oiko ndereve, ava ipy'a guaxu va'e — he'i.
13 Gideão ombovai:
— Ai xeruvixa! SENHOR orereve oiko va'eri mba'e re tu ha'vy orere ou
kova'e nunga ha'e javi? Mamo 'rã tu oĩ mba'emo porã ha'e ojapo va'ekue

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

oreru kuery omombe'u va'e ramigua? Mba'eta aipoe'i orevy: “Egito yvy
gui e'ỹ ri nda'u SENHOR nhanenoẽmba raka'e?” he'i okuapy va'eri aỹ ma
SENHOR orerejapa, oremboaxapa ri Midiã pygua kuery po py — he'i.
14 Ha'e ramo Gideão oĩa katy SENHOR ojere vy aipoe'i:
— Tereo ndere mbaraetea oĩ va'e rupi, ha'e eraa jepe Israel kuery Midiã
pygua kuery po gui. Xee e'ỹ ri nda'u romondouka? — he'i.
15 Ha'e ramo aipoe'i ixupe:
— Aikore xeruvixa! Mba'e nunga py 'rã tu araa jepe Israel kuery? Ma'ẽ,
Manassés kuery ikuai va'e gui xero pygua kuery iporiauve va'e, ha'e gui
xee ma xeru ro pygua kuery gui kyrĩve va'e aiko.
16 SENHOR ombovai:
— Ndereve xee aiko ramo ma rejukapa vyvoi 'rã Midiã pygua kuery
peteĩ'i ava rami rive — he'i.
17 Gideão aipoe'i ju:
— Xapy'a rei aỹ xejou porã ha'e xemboaxy ri vy ejapo ha'vy mba'emo,
ndee ae ri SENHOR ndeayvua reikuaa uka aguã.
18 Ambe'i ranhe, apy gui ejepe'a eme ajevy e'ỹa ja, mba'emo nerenonde
amoĩ va'erã aru aguã.
Ombovai vy
— Roarõ 'rã ha'vy rejevy peve — he'i.
19 Opy Gideão oike vy oguereko katu peteĩ kavara'i ha'e peteĩ ryru trigo
gui ojapo mbojape imbovua revegua e'ỹ. Xo'o omoĩ peteĩ ajaka py, ha'e rã
tykue ma peteĩ oja py omoĩ. Ha'e rami vy yvyra carvalho guy py oĩa py
oguerupa vy omoĩ henonde.
20 Ha'e ramo SENHOR-a guigua anjo aipoe'i ixupe:
— Ejopy xo'o ha'e mbojape imbovua revegua e'ỹ, emoĩmba peva'e ita
áry, ha'e hi'áry enhoẽmba tykue — he'i rã ha'e rami ojapo.
21 Ha'e ramo SENHOR-a guigua anjo ma popoka opo py ogueru va'ekue
omokuave'ẽ vy omovaẽ xo'o ha'e mbojape imbovua revegua e'ỹ oĩ va'e re.
Ha'e ramo ita gui tata opu'ã vy oapypa vyvoi xo'o ha'e mbojape. Ha'e gui
SENHOR-a guigua anjo ojepe'a vyvoi henonde gui.
22 Ha'e gui Gideão ma anjo SENHOR-a guigua etea oikuaa vy aipoe'i:
— SENHOR Xeruete, nda'evei ete xevy! Mba'eta xerexa py ae aexa kuri
SENHOR-a guigua anjo.
23 Ha'e rã SENHOR ombovai:
— Toĩ ndere mby'a porã! Ekyje eme! Neremanoi 'rã ri — he'i.
24 Ha'e ramo SENHOR pe Gideão ojapo peteĩ altar ha'e py. Ha'e va'e
omboery “ SENHOR gui ou mby'a porã.” Aỹ peve ha'e va'e altar oĩ Ofra py
Abiezer ramymino kuery yvy re.

Baal pegua altar Gideão oitypaague

25 Ha'e va'e pyavyve SENHOR aipoe'i ixupe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Eraa peteĩ vaka nderu rymba, ha'e va'e ma toro sete ma'etỹ va'e
regua mokoĩa pereko va'e. Ha'e va'e reve eity Baal pegua altar nderu
ojapo va'ekue, ha'e ejaya yvyra gui ta'angaarã omo'ã mbyre, altar yvýry
hi'aĩ va'e.
26 Ha'e gui SENHOR Nderuete pe ju ejapo peteĩ altar. Ha'e va'e yvy'ã apyte
áry pyve ejapo, ita py remboupa vy. Ha'e vy toro mokoĩa rejopy vy rejuka
ha'e reapy 'rã ome'ẽ mbyrã, ta'angaa'y yxakãrã rejaya va'ekue remoendy
vy — he'i.
27 Ha'e ramo Gideão dez avakue guembiguai ikuai va'e ogueraa vy ojapo
SENHOR ijayvuague. Ha'e rami teĩ okyje avi nguu ro pygua kuery ha'e
guetã pygua avakue gui. Ha'e rami vy ara py ndojapoi, pyávy anho.
28 Ha'e gui ko'ẽ rai jave ha'e va'e tetã pygua avakue opu'ã vy oexa rã Baal
pegua altar oitya ma ra'e, ha'e ijyvýry ta'angaa'y guigua hi'aĩ va'ekue ojayaa
ra'e. Ha'e toro mokoĩa va'e voi oapypaa inony altar ojapo va'ekue áry.
29 Ha'e rami vy joupe-upe aipoe'i okuapy:
— Mava'e tu ojapo peva'e nunga?
Ha'e vy oporanduve ha'e oikuaa pota porã ma vy
— Joás ra'y Gideão rima ojapo — he'i okuapy.
30 Ha'e ramo ha'e va'e tetã pygua avakue aipoe'i okuapy Joás pe:
— Eraa na ndera'y apy gui mombyry'i, jajuka aguã. Mba'eta oity altar
Baal pegua ha'e ojaya ijyvýry ta'angaa'y hi'aĩ va'ekue.
31 Ha'e ramo Joás aipoe'i hexe opu'ã va'e kuery ha'e javi pe:
— Baal repya rupi ri ty'y pejoguero'a ta? Peẽ ae ri ty'y pepy 'rã? Hepya
rupi joguero'a va'e rei omano 'rã kova'e ko'ẽ re ma voi. Mba'eta tuuete ae
ri vy ha'e ae tojepy ixupegua altar oityague re — he'i.
32 Ha'e va'e ára guive Gideão omboerya Jerubaal, mba'eta aipoe'i:
— Baal ae tojepy, ixupegua altar oityague re — 'ea.[f]
33 Ha'e gui Midiã pygua kuery, amalequita ha'e kuaray oua katy ikuai
va'e kuery ono'õmba okuapy. Ha'e vy oupa vy Jezreel yvyugua py ikuai.
34 Ha'e ramo Gideão re SENHOR Nhe'ẽ onhemonde ramo omonhe'ẽ atã
mimby guaxu. Ha'e ramo Abiezer ramymino kuery oupa oĩa py.
35 Ha'e rami vy guembiguai kuery omondouka Manassés regua ikuaia
ha'e javi rupi, ha'e kuery avi oenoĩ oĩa py oupa aguã. Aser regua ikuaia
rupi avi omondouka guembiguai, Zebulom ha'e Naftali regua ikuaia rupi
guive. Ha'e ramo oupa oĩa py.
36 Ha'e gui Gideão aipoe'i Nhanderuete pe:
— Xapy'a rei ndeayvuague rami vy xee rupi ae ri Israel kuery reraa
jepe 'rã ramo
37 ma'ẽ, peteĩ pirekue vexa'i rague amoĩ 'rã mba'emo moa'yĩaty py. Xapy'a
rei ha'e va'e re anho ri yxapy oĩ ramo, ha'e ijyvýry rupi ipiru rei ramo

---

[f] **6.32** Tery Jerubaal ma “Baal tojepy” 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aikuaa 'rã xee rupi ae Israel kuery reraa jepe 'rãa, ndeayvuague rami vy
— he'i.
38 Ha'e ramo ha'ekue rami oiko, mba'eta ko'ẽgue, ko'ẽ rai ramove Gideão
ovy vy vexa'i rague onhami vy yxapykue peteĩ hy'a omonyẽ.
39 Ha'e gui Gideão aipoe'ive ju:
— Ndevai eme xevy, xeayvuve ju ta pova'e re anho. Aỹ ma ajerure
ndevy teĩgue ju rejapo aguã vexa'i rague re xee aikuaa aguã. Tove vexa'i
rague anho ta'ipiru, ha'e rã ijyvýry ma ta'ixapypa — he'i.
40 Ha'e ramo ha'ekue rami ae Nhanderuete ojapo ha'e va'e pytũ re. Vexa'i
rague anho ipiru oiny, ha'e rã ijyvýry rupi ma yvy inhakỹmba yxapy gui.

Trezentos avakue reve Gideão oitypaague Midiã pygua kuery

7 1 Ko'ẽ rai ramove Jerubaal Gideão va'e opu'ã, hexeve ikuai va'e ha'e
javi reve. Ha'e vy oje'oi vy Harode yvu oĩ va'e yvýry ju ikuai. Kuaray
ijapu'a'ia katy ikuai Midiã pygua kuery, Moré yvyty rexei.
2 Gideão pe SENHOR aipoe'i:
— Heta ete rima ndereve ikuai va'e, ha'e kuery po py Midiã
pygua kuery amboaxa aguã. Ha'e rami va'e rire xerovai Israel kuery
onhemboyvate vy "Orepo'akaa rupi ae roo jepe" he'i 'rãgue okuapy.
3 Ha'e nunga rupi ndeayvu ke heta va'e kuery oendua py. Ha'e vy aipo're:
"Amongue ndooxeia ha'e okyjea oendu va'e ma tojevy ju, tojepe'a ovy
Gileade yvyty reia gui", 're 'rã — he'i. Ha'e rami rã ha'e kuery va'e regua
ojevy vinte e dois mil, ha'e rã dez mil ma opyta.
4 SENHOR aipoe'ive ju Gideão pe:
— Oĩ reta ete teri ha'e kuery va'e regua. Ejapo yy py oguejypa aguã rami,
ha'e rã ha'e py ndevy aikuaa pota uka 'rã. Amongue xee ndevy aipoa'ea va'e:
"Kova'e ma oo 'rã nderupive" ha'ea va'e ma oo 'rã nderupive. Ha'e rã ndevy
"Kova'e ma nderupive ndooi 'rã", ha'ea va'e ma ndooi 'rãe — he'i.
5 Ha'e ramo Gideão ojapo yy py oguejypa aguã rami. Ha'e ramo ixupe
SENHOR aipoe'i:
— Reipe'a 'rã opu'ã reve jagua rami oapekũ py oy'u va'e ha'e javi, ha'e
rã oy'u aguã guenapy'ã re oĩ va'e kuery ma amboae katy 'rã reipe'a — he'i.
6 Opu'ã reve opo py oy'u va'e ma trezentos avakue ikuai. Ha'e rã
hembyrekue ha'e javi ma guenapy'ã re oĩ yy oy'u aguã.
7 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Gideão pe:
— Peva'e trezentos avakue oapekũ py oy'u va'ekue reve ma xee
rogueraa jepe 'rã, ndepo py Midiã pygua kuery amboaxapa vy. Ha'e rã
amboae kuery ma tojepe'a pavẽ, peteĩ-teĩ too guekoa katy ae — he'i.
8 Ha'e rami rã avakue Israel regua peteĩ-teĩ Gideão omondoukapa hoo
katy, ha'e rã trezentos ete'i ma ojea py omombyta. Ha'e va'e kuery ma opo
py ojopy heravy guembi'urã ha'e mimby guaxu mymba rakuakue guigua.
Ha'e rã Midiã pygua kuery ma yvy'ã guy py ono'õ okuapy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ha'e va'e pyavyve SENHOR aipoe'i ixupe:
— Epu'ã ke ha'e eguejy ono'õ okuapya katy, mba'eta amboaxapa ma
ndepo py.
10 Xapy'a rei repu'ã aguã rekyje teri ri vy ono'õ okuapya katy eguejy
nerembiguai kunumi va'e Pura reve.
11 Ha'e vy pendu 'rã ha'e kuery joupe-upe ijayvu va'e. Ha'e va'e rire
ndepy'a guaxua rendu ma ramo peguejy 'rã ono'õ okuapy va'e rovai pepu'ã
aguã — he'i. Ha'e ramo guembiguai Pura reve oo ono'õ okuapya apy'i
peve.
12 Midiã pygua kuery, amalequita ha'e kuaray oua katygua kuery ha'e
javi ma mbovy e'ỹ vy omonyẽ rei yvyugua tuku rami. Ha'e kuery rymba
camelo kuery voi mbovy rei e'ỹ ikuai, ita ku'i ye'ẽ rembe re ikuai va'e
rami.
13 Ha'e gui Gideão ovaẽ vy oendu peteĩ ava oirũ pe omombe'u rã oexa
ra'u va'ekue. Ha'e vy aipoe'i:
— Xee aexa ra'u kuri rã peteĩ mbojape cevada guigua ojere ovy Midiã
pygua kuery nhano'õ jakuapya katy. Ha'e vy onhembota xondaro kuery
ruvixa roguy re. Ha'e va'e ho'a vy ojere yvate katy guare yvy katy. Ha'e vy
ha'ekue rami ae itui — he'i.
14 Irũ ma ombovai:
— Ha'e va'e ma Israel regua Joás ra'y Gideão kyxe ae. Ipo py tuuete
omboaxa ra'e Midiã pygua kuery, ha'e nhano'õ jakuapy va'e ha'e javi
— he'i.
15 Ha'e rami rã oexa ra'u pyre ha'e mba'erã paa Gideão oendu ma vy
omboete Nguuete. Ha'e gui ojevy ju Israel kuery onhemboatya py. Ha'e vy
aipoe'i ha'e kuery pe:
— Pepu'ã ke, mba'eta pendepo py SENHOR omboaxa ma Midiã pygua
kuery.
16 Ha'e gui omboja'o trezentos avakue mboapy aty ikuai aguã. Peteĩ-teĩ
po py ome'ẽ mimby guaxu ha'e yryru, ipy py takua ryxa rendy oĩ va'e reve.
17 Ha'e vy ha'e kuery pe aipoe'i:
— Pema'ẽ ke xere, ha'e pejapo xee ajapoa rami. Ono'õ okuapya apy'i
peve xee avaẽ vy ajapoa rami pejapo avi 'rã.
18 Ha'e gui xee ha'e xereve ikuai va'e mimby guaxu romonhe'ẽ ramove peẽ
voi pemonhe'ẽ 'rã pekuapy ono'õ va'e kuery yvýry rupi. Ha'e vy pejapukai
reve “ SENHOR ha'e Gideão rery rupi!” peje 'rã — he'i
19 Ha'e gui ma Gideão ha'e cem avakue hexeve ikuai va'e ma ono'õa
apy'i peve ovaẽ, pytũ mbyte rai'i nhoarõa kuery omboekovia aguã rami
ikuai jave. Ha'e vy mimby guaxu omonhe'ẽ vy ombovo yryru opo py
ogueru va'ekue.
20 Ha'e rami vy mboapy aty ikuai va'e omonhe'ẽ pavẽ mimby guaxu ha'e
ombovo yryru. Oaxua regua re ojopy tataendy'y, ha'e rã oiporu kuaa

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

regua re ma mimby guaxu omonhe'ẽ va'e oguereko. Ha'e vy ojapukai okuapy:
— Kyxe SENHOR ha'e Gideão rery rupigua!
21 Ha'e vy peteĩ-teĩ ma hi'aĩague py ae opyta ono'õ okuapy va'e yvýry. Ha'e ramo ha'e javi omboypy onha, ojapukai ha'e ojava oje'oivy aguã.
22 Trezentos mimby guaxu onhendu rã SENHOR ojapo peteĩ-teĩ kyxe jomeme oiporu aguã rami. Ono'õ okuapya ha'e javi rupi oiko ha'e rami. Ha'e rami vy Zererá katy onhamba, ha'e gui Bete-Sita ha'e Abel-Meolá apy peve, Tabate rovai.
23 Ha'e ramo Israel regua avakue, Naftali, Aser ha'e Manassés regua oenoĩmbaa avi Midiã pygua kuery rakykue oje'oi aguã.
24 Efraim regua yvy'ã reia ha'e javi rupi Gideão omondouka guembiguai kuery. Ha'e vy aipoe'i imondovy:
— Peguejy ke Midiã pygua kuery pejoko aguã. Pemboaxa eme Jordão yakã, Bete-Bara peve — he'i ramo Efraim regua avakue oenoĩ mbyre ojokopa Jordão yakã Bete-Bara peve.
25 Ha'e rami vy ojopy okuapy Midiã pygua huvixave mokoĩ oiko va'ekue, Orebe ha'e Zeebe. Ojuka Orebe itaova Orebe regua py ae, ha'e rã Zeebe ma ojuka Zeebe regua uva onhamiaty py. Oje'oive Midiã pygua kuery rakykue. Ha'e gui Jordão rovai re Gideão oĩa py ogueru Orebe ha'e Zeebe akãgue.

Efraim kuery reve Gideão ijayvu porã'i, ha'e rã Midiã pygua huvixave kuery ojukapaague

8 1 Ha'e gui Efraim regua avakue aipoe'i okuapy Gideão pe:
— Mba'e re tu ha'e rami ete rejapo orere? Mba'eta Midiã pygua kuery rovai repu'ã aguã reo jave norerenoĩ — he'i okuapy ixupe ijayvu atã vy.
2 Ha'e ramo ombovai ha'e kuery pe:
— Aỹ ma mba'exa tu peẽ kuery pejapoa gui xee ajapove? Peẽ Efraim kuery mba'e uva'a rembyrekue na'iporãive ri ty'y ore Abiezer ramymino kuery mba'e uva'a gui?
3 Pendepo py ae Nhanderuete omboaxa Midiã pygua huvixave kuery Orebe ha'e Zeebe. Mba'exa tu xee ajapo ta peẽ pejapo va'ekue ramigua? — he'i vy ojapo ha'e kuery nda'ivaivei aguã rami.
4 Ha'e gui Jordão yakã yvýry peve Gideão ovaẽ vy oaxapa oje'oivy trezentos avakue hexeve ikuai va'e reve. Ha'e kuery ikane'õmba ma teĩ joakykue teri oje'oi.
5 Ha'e gui aipoe'i Sucote pygua avakue pe:
— Ajerure pẽvy, peme'ẽ xerupivegua kuery ho'u va'erã, mba'eta ikane'õmba ma, ha'e xerupive oje'oi Midiã pygua huvixa kuery Zeba ha'e Zalmuna rakykue.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e rã Sucote pygua yvatekueve ombovai:
— Ndee rereko ma pa Zeba ha'e Zalmuna pokue, nexondaro kuery ho'u
va'erã rome'ẽ aguã? — he'i.[g]
7 Ha'e ramo Gideão ju aipoe'i:
— Ha'e rami rã Zeba ha'e Zalmuna xepo py SENHOR omboaxa ma ramo
pendero'o rupi roikutupa 'rã juu tekoa e'ỹ regua ha'e juu rakuaendy py
— he'i.
8 Ha'e gui Penuel py oo vy ha'ekue rami ae ju ijayvu ha'e pygua avakue
pe. Ha'e rã Penuel pygua kuery voi ombovai Sucote pygua avakue
ombovaiague rami.
9 Ha'e ramo Penuel pygua avakue pe ijayvu vy aipoe'i avi:
— Xee ma ajevy porã ju vy aitypa 'rã kova'e torre — he'i.
10 Ha'e gui Zeba ha'e Zalmuna ma Carcor py ikuai oxondaro kuery reve,
quinze mil avakue ha'e javi vy, kuaray oua katygua kuery va'e regua
xondaro kuery hembyre va'ekue. Ha'e rã ojuka pyre ma cento e vinte mil
avakue kyxe reve guare.
11 Gideão ma ijyvy e'ỹ va'e rape rupi oo oiny, Noba ha'e Jogbeá katy rupi
kuaray oua katy. Ha'e vy ojukapa ha'e va'e xondaro kuery nonheangui rei
jave.
12 Zeba ha'e Zalmuna ma ojava jogueravy va'eri ha'e kuery rakykue
Gideão oo. Ha'e vy ojopy mokoĩve Midiã pygua huvixa Zeba ha'e
Zalmuna, oitypa avi ixondaro kuery.
13 Ha'e gui Joás ra'y Gideão opu'ãague gui Heres yvy'ã rupi ojevy vy
14 ojoko peteĩ kunumi va'e Sucote pygua, ha'e ixupe oporandu mba'emo
re. Ha'e ramo kunumi va'e ixupe ombopara Sucote pygua yvatekueve ha'e
nhomongeta va'ety kuery rery ha'e javi, setenta e sete avakue rery.
15 Ha'e ramo Gideão ou ju Sucote pygua avakue ikuaia py. Ha'e vy aipoe'i:
— Ema'ẽ apy ma Zeba ha'e Zalmuna re, ha'e kuery reko re xejojai
vy aipo pejeague: “Rereko ma pa Zeba ha'e Zalmuna pokue, ndevygua
avakue ikane'õmba va'e ho'u va'erã rome'ẽ aguã?” pejeague — he'i.
16 Ha'e rami vy ojopy ha'e va'e tetã pygua nhomongeta va'ety kuery,
ha'e ombopi ukapa Sucote pygua avakue juu tekoa e'ỹ regua ha'e juu
rakuaendy py.
17 Oity avi torre Penuel py oĩ va'ekue, ha'e ojuka tetã pygua avakue.
18 Ha'e rire aipoe'i Zeba ha'e Zalmuna pe:
— Marã ramigua avakue tu pejuka raka'e Tabor py?
Ha'e kuery ombovai:
— Ndee ramigua meme ri ha'e kuery ikuai karamboae. Peteĩ-teĩ ma
huvixave ra'y ramigua — he'i.

---

[g] **8.6** Ha'e jave ma ngovaigua ruvixa kuery ojuka vy inhakã e'ỹ vy ipokue ojaya 'rã oexa uka aguã (Juízes 7.25).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Ha'e ramo aipoe'i:
— Ha'e va'e kuery rima xeryvy kuery, ha'i pi'a kuery ae'i. Anhetẽ ete
SENHOR oikove va'e rery rupi aura vy aipoa'e: Ha'e kuery ndapejukai va'e
rire xee voi ndorojukai 'rãgue — he'i.
20 Ha'e gui aipoe'i gua'y jypygua Jéter va'e pe:
— Epu'ã ha'e ejuka mokoĩve — he'i teĩ kunumi teri vy okyxe ndoekyi,
okyje vy.
21 Ha'e ramo Zeba ha'e Zalmuna aipoe'i:
— Epu'ã ke ndee ae, ha'e eju orere, mba'eta tuja va'e anho 'rã ipy'a
guaxu — he'i ramo Gideão opu'ã vy ojuka mokoĩve. Ha'e vy ha'e kuery
rymba camelo aju'y gui oipe'a ijeguarã jaxy pẽgue ramigua oĩ va'ekue.

Gideão huvixarã noĩxei va'eri manto sacerdote peguarã ojapo ma rire omanoague

22 Ha'e ramo Israel regua avakue aipoe'i okuapy Gideão pe:
— Eĩ ke oreruvixarã, ndee ha'e gui ndera'y ju, ha'e va'e rire
neramymino voi ju, Midiã pygua kuery po'akaa gui orereraa jepe rire.
23 Gideão ombovai:
— Xee ma naĩ reguai penderuvixarã, xera'y voi nopenai 'rã pendere.
SENHOR ae ma 'rã penderuvixa oĩ — he'i.
24 Gideão aipoe'ive ju ha'e kuery pe:
— Ha'e rami avi peteĩ mba'e re ma ajerure ta pẽvy: Peme'ẽ xevy
namixã penemba'erã peipe'a va'ekue-'ekue — he'i, mba'eta hovaigua kuery
ma Ismael regua vy namixã ouro guigua oguereko va'ekue.
25 Ha'e kuery aipoe'i:
— Rovy'a ete reve 'rã rome'ẽ ndevy — he'i okuapy vy peteĩ ao puku ha'e
kuery oipyo vy hi'áry peteĩ-teĩ omoĩ peteĩ namixã oipe'a va'ekue.
26 Namixã ouro guigua ojerurea va'ekue poyikue oikuaa rã dezenove
quilos ouro ete anho oĩ, amboae ramigua jegua reve'ỹ vy: jaxy pẽgue,
mbo'y, ao púrpura guigua Midiã pygua huvixa kuery omoĩ va'ekue ha'e
camelo kuery aju'y re jegua oĩ va'ekue reve'ỹ vy.
27 Ha'e va'ekue gui ma Gideão ojapo peteĩ manto sacerdote peguarã, ha'e
guekoa Ofra py omoĩ. Ha'e ramo ha'e va'e re Israel kuery ovapa vy opa marã rei
ikuai. Ha'e va'e manto ma nhuã rami opyta Gideão pe, hoo pygua kuery pe voi.
28 Ha'e rami py Midiã pygua kuery ma Israel kuery oitypa ma rire
neĩ oakã nomopu'ãvei ha'e kuery rovai ou aguã. Ha'e rami rã yvy re
opytu'upa quarenta ma'etỹ re, Gideão oikovea pukukue re.
29 Ha'e gui Joás ra'y Jerubaal va'e ojepe'a vy oiko ngoo py ae.[h]
30 Gideão ma setenta gua'y kuery oguereko, ta'y ae meme, mba'eta ta'yxy
reta vy.

---

[h] **8.29** Jerubaal ma Gideão rery mboae (Juízes 6.32).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

31 Siquém py ta'yxy jevy oiko va'e voi oikuavã'i peteĩ ava'i. Ha'e rã
omboery Abimeleque.
32 Ha'e gui Joás ra'y Gideão tuja'i ete ma vy omano. Ha'e rã onhono porãa
tuu Joás onhono porãague py ae ju, Abiezer ramymino kuery rekoa Ofra py.
33 Ha'e gui Gideão omano rire Israel kuery opa marã rei ju ikuai, Baal
ra'angaa ikuai va'e re rive ovapa vy. Ha'e rami vy nguueterã omoĩ okuapy
Baal-Berite ra'angaa.
34 Israel kuery na'ima'endu'avei SENHOR nguuete re, hovaigua kuery
ijyvýry ikuai va'e ha'e javi gui ogueraa jepe va'ekue ri.
35 Neĩ Jerubaal Gideão va'e ro pygua kuery re voi ha'e kuery nda'ija'evei,
Israel kuery pe ha'e ojapo porã va'ekue ri.

Abimeleque guyvy kuery ojukapa vy ha'e ju onhembouvixave oinyague

9 1 Ha'e gui Jerubaal ra'y Abimeleque ma Siquém tetã py oo, oxy kyvy
kuery ikuaia py. Ha'e pygua kuery pe ijayvu, ha'e guamoĩ ro pygua
kuery ha'e javi pe. Ha'e vy aipoe'i:
2 — Ajerure pendeayvu ke Siquém pygua kuery ha'e javi oendua py.
Ha'e vy aipopeje: "Mava'e tu peẽ kuery pejou porãve penderuvixarã:
Setenta avakue Jerubaal ra'y kuery ha'e javi, tyrã pa peteĩ'i
penderuvixarã oĩ aguã? Penema'endu'a ke xee voi peẽ kuery va'e regua,
pendero'o ae aikoa re", peje — he'i.
3 Ha'e va'e ayvu ha'e javi ma Siquém pygua kuery pe ju ixy kyvy kuery
omombe'u. Ha'e ramo ha'e kuery py'a re oĩ Abimeleque-a katy anho oje'oi
aguã, "Nhanderegua" he'i okuapy vy.
4 Ha'e rami vy ixupe ome'ẽ okuapy setenta hatã'i va'e prata guigua Baal-
Berite ra'angaa oĩa gui oipe'a va'ekue. Ha'e va'e peráta Abimeleque ome'ẽ
avakue hi'arandu e'ỹ ha'e ojerovia rei rive va'e pe ngupive guarã.
5 Ha'e rami vy Ofra tetã py nguu ro py oje'oi vy ojuka guyvy kuery
Jerubaal ra'y ikuai va'ekue. Peteĩ ita áry pyve ojuka setenta avakue. Ha'e
rã Jerubaal ra'y kyrĩve Jotão va'e ma onhemi vy oikove.
6 Ha'e gui Siquém ha'e Bete-Milo pygua kuery ha'e javi ono'õmba jogueru
vy nguvixaverã omoĩ okuapy Abimeleque, Siquém katy'i yvyra carvalho
ima'endu'aapy hi'aĩ va'e yvy'iry.

Jotão ijayvuague

7 Ha'e gui Jotão pe ha'e nunga omombe'ua rã oo vy oẽ Gerizim yvyty re.
Ha'e py oĩa gui ojapukai reve ijayvu ho'amy. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Siquém pygua kuery, pejapyxaka ke xeayvua re, Nhanderuete ju
pendeayvu oendu aguã.
8 Peteĩgue ma yvyra ikuai va'e oje'oi nguvixaverã omoĩ aguã azeite oikyty
reve. Ha'e rami vy peteĩ azeitona'y hi'aĩ va'e pe aipoe'i okuapy: "Eĩ ke
oreruvixarã."

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ha'e rami teĩ azeitona'y ombovai: “Ha'e rami avi xee ajepe'a 'rã ri ty'y
azeite ame'ẽa gui, Nhanderuete ha'e avakue oguerovy'a va'eri, yvyra
pendekuai va'e áry rupi rive xerakã ovava aguã?” he'i.
10 Ha'e gui figo'y pe ju yvyra ikuai va'e aipoe'i: “Eju ndee oreruvixarã.”
11 Ha'e rã figo'y ombovai: “Xee ajepe'a 'rã ri ty'y xe'a he'ẽ ha'e iporã va'e
ame'ẽa gui, yvyra pendekuai va'e áry rupi rive xerakã ovava aguã?” he'i.
12 Ha'e gui uva rembypy pe ju yvyra ikuai va'e aipoe'i: “Eju ndee
oreruvixarã.”
13 Ha'e rã uva rembypy ombovai: “Xee ajepe'a 'rã ri ty'y vinho ame'ẽa gui,
Nhanderuete ha'e avakue oguerovy'a va'eri, yvyra pendekuai va'e áry rupi
rive xerakã ovava aguã?” he'i.
14 Ha'e gui juu'y pe rive ju yvyra ikuai va'e aipoe'i okuapy: “Eju ndee
oreruvixarã.”
15 Ha'e ramo juu'y ombovai yvyra ikuai va'e pe: “Anhetẽ ri penderuvixarã
xemoĩxe vy peju ha'vy, penhemi xekuaray'ã guy py. Ha'e rã any ri ramo
juu'y gui toẽ tata, toapypa yary Líbano py ikuai va'e voi” he'i.
16 — Ha'e gui aỹ ma anhetẽ rupi ri nda'u pendekuai Abimeleque
penderuvixarã pemoĩa py? Ha'evea rami ri nda'u Jerubaal ha'e hoo pygua
kuery re pejapo? Ha'e va'e mba'emo porã ojapoague rami ri nda'u pejapo
hexe?
17 (Mba'eta xeru ma pendere vy joe opu'ã vy ndojeayvuveikue py
pendereraa jepe raka'e Midiã pygua kuery po gui.
18 Ha'e rã peẽ kuery ma aỹ xeru ro pygua kuery re pepu'ã vy peteĩ ita
áryve pejukapa kuri ta'y kuery setenta ikuai va'e. Ha'e gui peẽ Siquém
pygua kuery, hembiguai pi'a Abimeleque va'e ju pemoĩ penderuvixarã,
penderegua ramo rive.)
19 Ha'e gui xapy'a rei anhetẽ rupi ha'e ha'evea rami ri Jerubaal ha'e
hoo pygua kuery re pejapo vy ma tapererovy'a Abimeleque, ha'e voi
toguerovy'a peẽ kuery.
20 Ha'e rã any ri ramo Abimeleque gui toẽ tata, tomomba Siquém ha'e
Bete-Milo pygua kuery. Ha'e Siquém ha'e Bete-Milo pygua kuery gui voi
toẽ tata, Abimeleque ju tomomba — he'i.
21 Ha'e va'e rire'ive Jotão ojava vy oo Beer katy guyke'y Abimeleque gui
okyje vy. Ha'e py ju oiko.

Abimeleque rovai Gaal ijayvuague

22 Ha'e gui Abimeleque mboapy ma'etỹ re ma Israel kuery ruvixa oĩ jave
23 Nhanderuete ombou peteĩ nhe'ẽ Abimeleque ha'e Siquém pygua kuery
reve joe ija'e e'ỹ aguã rami nhomoingoarã. Ha'e ramo ha'e kuery nhemi
rupi ikuai Abimeleque rovai.
24 Ha'e rami oiko Jerubaal ra'y kuery setenta ikuai va'e ojukapaague
repyrã ou aguã, ha'e tyke'y Abimeleque ojukapa va'ekue áry ae huguy

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

omoẽague re imbopagaarã ou aguã, ha'e Siquém pygua kuery áry voi,
mba'eta ha'e kuery onhemoirũ rire guyvy kuery ojukapa aguã py.
25 Ha'e rami vy Abimeleque rovai Siquém pygua kuery omoĩ avakue yvyty
ikuai va'e áry oma'ẽ mbegue aguã, ha'e va'e rupi oaxa va'e ha'e javi ha'e
kuery oguero'a aguã. Ha'e rã ha'e nunga Abimeleque pe omombe'ua.
26 Ha'e gui Ebede ra'y Gaal va'e guyvy kuery reve ou avi vy Siquém py
ikuai. Ha'e ramo hexe Siquém pygua kuery ojerovia okuapy.
27 Ha'e gui ha'e kuery mba'ety py oje'oi vy omono'õ uva'a. Ha'e vy hi'a
onhamimba ma rire ojapo okuapy ngaru. Ha'e rami vy nguu ete ra'angaa
pegua oo py ju oje'oi vy okaru ha'e oy'u okuapy, Abimeleque re ijayvu vai
guive.
28 Ha'e rami vy Ebede ra'y Gaal aipoe'i:
— Marã ramigua tu Abimeleque, ha'e marã ramigua tu nhande Siquém
pygua jaiko, ixupe jaiko aguã? Ha'e va'e ma Jerubaal ra'y e'ỹ ri ty'y?
Zebul e'ỹ ri ty'y hembiguai oiko? Mba'erã tu ixupe rive jaiko? Ha'e rami
'rãgue py ha'eveve Siquém ru Hamor ramymino kuery pe jaiko.
29 Peẽ kuery ma xepo py penemoĩa va'e rire xee aipe'a 'rãgue Abimeleque,
ha'e ixupe "Emboatypa ndevygua xondaro kuery, ha'e erupa" ha'e 'rãgue
— he'i.
30 Ha'e rami Ebede ra'y Gaal ijayvu rã tetã pygua huvixa Zebul oendu
vy ivai vaipa.
31 Ha'e rami vy Abimeleque-a py omondouka nhemi guembiguai
omombe'u va'erã: "Ebede ra'y Gaal ma guyvy kuery reve Siquém py ou vy
tetã pygua kuery omopu'ãmba nderovai.
32 Epu'ã ke ha'vy pyávy, ndee ha'e ndereve ikuai va'e kuery ha'e javi.
Penhemi ranhe mba'ety rupi.
33 Ha'e gui ko'ẽ aje'ive reve pevypa kuaray oẽ'i ramove, ha'e pepu'ã
pekuapy tetã re. Ha'e rã Gaal ngupive ikuai va'ekue reve penderovai
oẽmba jogueruvy ramo pejapo tema hexe pejapoxea rami", he'i uka.

Gaal ha'e Siquém pygua kuery re Abimeleque opu'ã vy omombaague

34 Ha'e va'e pyavyve Abimeleque ha'e hexeve ikuai va'e ovypa vy
onhemi okuapy Siquém tetã re opu'ã aguã. Irundy henda py ikuai.
35 Ha'e gui Ebede ra'y Gaal oẽ vy opu'ã ho'amy tetã rokẽ py. Ha'e ramo
Abimeleque ha'e hexeve ikuai va'e ha'e javi opu'ãmba ju onhemiague gui.
36 Ha'e rã ha'e kuery ou rã Gaal oexa vy aipoe'i Zebul pe:
— Ma'ẽ, oguejya jekuaa yvyty áry gui.
Zebul ombovai:
— Any, yvyty'ã rima ava rami rexa — he'i.
37 Ha'e gui Gaal ijayvuve ju. Ha'e vy aipoe'i:
— Ma'ẽ, pee ma oguejya jogueruvy nhanerenonde katy gui, ha'e ou reta
avi yvyra carvalho imba'ekuaa aty rupi tape ou va'e gui.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

38 Zebul ombovai:
— Ha'e gui mamo tu aỹ'i oĩ ndejuru, ha'e va'e py aipo'reague: “Marã
ramigua tu Abimeleque ixupe jaiko aguã?” 'reague? Peva'e e'ỹ ri ty'y
nerembovarei va'ekue? Ha'e rami vy eẽ ha'vy, epu'ã hovai — he'i.
39 Ha'e ramo Siquém pygua kuery renonde Gaal oẽ ovy vy opu'ã
Abimeleque kuery rovai.
40 Ha'e rã Abimeleque omonha vy ou ramo Gaal ojava henonde gui. Ha'e
gui heta ojuka pyre ho'a tetã rokẽ rupi oike ta maa peve.
41 Ha'e gui Abimeleque ma Arumá py ranhe oo opyta ramo Zebul ae
omoxẽ Gaal ha'e tyvy kuery Siquém py ikuai ve'ỹ aguã.
42 Ko'ẽ jevy tetã pygua kuery oẽmba ju oje'oivy mba'ety katy. Ha'e
nunga Abimeleque pe omombe'ua rã
43 ojeupegua avakue ojopy vy omboja'o mboapy henda py. Ha'e rami vy
omondouka mba'ety rupi onhemi aguã. Amboae kuery tetã gui oẽ rã oexa
vy opu'ã hovai, oitypa.
44 Abimeleque hexevegua kuery reve onha pojava vy tetã rokẽ py ae
ikuai. Ha'e rã amboae mokoĩ aty va'e mba'ety katy oẽ oje'oivy va'ekue re
opu'ã vy oitypa avi.
45 Ha'e va'e ára pukukue re Abimeleque kuery opu'ã okuapy ha'e va'e tetã
re. Ha'e vy ipo'aka. Ha'e pygua kuery ojukapa vy ombovaipa tetã, ha'e
juky avi omoaĩ.[i]
46 Ha'e ramo Siquém pygua kuery torre py ikuai va'e ha'e nunga oendu
vy oikepa El-Berite pegua templo guy py onhemi atyrã ojo'o pyre py.
47 Abimeleque pe omombe'ua Siquém py torre pygua kuery ono'õ okuapya.
48 Ha'e ramo Zalmom yvyty re Abimeleque oẽ ojeupegua kuery ha'e javi
reve. Haxa Abimeleque ojopy vy ojaya peteĩ yvyra rakã. Ha'e va'e oupi vy
oaxi'y áry omoĩ reve aipoe'i ngupive ikuai va'e pe:
— Xee ajapo rã pexa vy peẽ voi ha'ekue rami pejapo pojava — he'i ramo
49 ha'e kuery peteĩ-teĩ yvyra rakã ojaya vy oo Abimeleque rakykue. Ha'e
vy onhonomba imoiny onhemi atyrã ojo'o pyre áry. Ha'e vy omoendy
Siquém pygua kuery torre py ikuai va'ekue ha'e javi áry, oapypa. Ha'e
rami vy omanomba, mil avakue ha'e kunhague.

Abimeleque omanoague

50 Ha'e gui Abimeleque ma Tebes tetã py oo vy ojokopa vy ipo'aka.
51 Ha'e va'e tetã mbyte py oĩ peteĩ torre imbaraete va'e. Ha'e va'e katy tetã
pygua kuery avakue ha'e kunhague onha vy oikepa. Ha'e vy guakykue
torre rokẽ omboty vy ojeupipa okuapy ijapyte áry.
52 Torre oĩa peve Abimeleque ou vy opu'ã hovai. Ha'e vy okẽ peve ovaẽ
oapy aguã.

---

[i] **9.45** Juky omoaĩ mba'eve henhoĩ e'ỹ aguã (Deuteronômio 29.23; Salmo 107.33-34).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

53 Ha'e ramo peteĩ kunha ma peteĩ ita guaxu mba'emo mongu'ia regua
oupi vy omombo Abimeleque hakã re, ombovo ikãgue.
54 Ha'e ramo ha'e oenoĩ vyvoi ojeupegua kunumi hu'y jokoa reraa. Ha'e vy
aipoe'i ixupe:
— Ekyi ndekyxe ha'e xejuka, “Kunha rive ojuka”, 'ea e'ỹ aguã — he'i
ramo kunumi va'e oipyxo ramo omano.
55 Abimeleque omano maa Israel regua avakue oexa vy oje'oipa peteĩ-teĩ
ngoo katy.
56 Ha'e rami py Abimeleque re Nhanderuete ombou nguu pe ojapo
vaiague rekovia, guyvy kuery setenta va'e ojukapaague re.
57 Ha'e rami ae avi Siquém pygua avakue áry Nhanderuete ombou ojapo
vaiague ha'e javi rekovia. Ha'e rami vy ha'e kuery re ojeupity Jerubaal
ra'y Jotão ijayvu vaiague.

Israel rerekoa kuery Tola ha'e Jair rekokue oĩa

10 1 Abimeleque oiko rire ma Israel kuery repyarã oiko Issacar regua
Puá ra'y Tola, Dodô ramymino. Ha'e va'e ma Samir py oiko Efraim
regua yvy'ã reia re.
2 Ha'e va'e ma vinte e três ma'etỹ re opena Israel kuery re. Ha'e gui
omano, ha'e rã onhono porãa Samir py ae.
3 Tola oiko rire ma oiko Jair. Ha'e va'e ju opena Israel kuery re, vinte e
dois ma'etỹ re.
4 Ha'e va'e ma trinta gua'y kuery oguereko, trinta mburika'i áry ikuai va'e.
Oguereko avi trinta tetã. Ha'e va'e ma Havote-Jair omboery kova'e ára
peve, Gileade yvy re ikuai va'e.
5 Ha'e gui Jair omano, ha'e rã Camom py onhono porãa.

Filisteu ha'e Amom kuery rembiguai ikuai jave guare

6 Ha'e gui Israel kuery ha'eve'ỹa rami ju ikuai SENHOR renonde. Ha'e vy
Baal ra'angaa kuery pe rive ikuai, Astarote, ha'e Síria pygua kuery ruete
ramigua ikuai va'e pe, Sidom, Moabe, Amom ha'e filisteu kuery pegua
va'e pe. Ojepe'apa okuapy SENHOR pe ikuaia gui, ixupe nda'ikuaivei.
7 Ha'e ramo Israel kuery rovai SENHOR poxya hendy vy omboaxapa
filisteu ha'e Amom kuery po py.
8 Ha'e ramo ha'e va'e kuery ombojexavai Israel kuery ha'e va'e ma'etỹ
guive, oguereko axy rei. Dezoito ma'etỹ re oguereko axy Israel kuery
Jordão yakã rovai re ikuai va'e ha'e javi, amorreu kuery yvy re Gileade py
ikuai va'e.
9 Ha'e gui Amom kuery ma Jordão yakã kyvõ rupi oaxa Judá kuery rovai
ju opu'ã avi aguã, Benjamim ha'e Efraim kuery rovai guive. Ha'e ramo
Israel kuery ikuai axy ete.
10 Ha'e gui Israel kuery ojapukai okuapy SENHOR pe. Ha'e vy aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Rojejavy nderovai, mba'eta oreruete roeja vy Baal ra'angaa kuery pe
rive orekuai.
11 Ha'e rã SENHOR ombovai Israel kuery pe:
— Egito pygua kuery penemoingo axy jave, ha'e gui amorreu kuery ju,
Amom kuery, filisteu,
12 Sidom pygua, amalequita ha'e maonita kuery pendereereko axy rã xevy
pe pejapukai jave xee ndorogueraa jepei ri ty'y ha'e kuery po gui?
13 Ha'e rami teĩ peẽ xereja ma tuuete ramigua pe rive pendekuai aguã.
Ha'e nunga rupi xee ndorogueraa jepevei ma 'rã.
14 Tapeo, pejapukai penderueterã peiporavo va'ekue pe ae. Ha'e kuery ae
tapendereraa jepe pejexavaia gui — he'i.
15 Ha'e rami teĩ Israel kuery ojapukaive ju SENHOR pe:
— Rojejavy ae ma. Ejapo orere rejapoxea ha'e javi rami, va'eri orereraa
jepe ju aỹ ete'i ri jepe, rojerure ndevy — he'i okuapy.
16 Ha'e rami vy ha'e kuery mbyte gui oipe'apa okuapy amboae kuery ruete
ra'angaa, ha'e vy SENHOR pe ju ikuai. Ha'e ramo ndoexa uka e'ỹvei Israel
kuery omboaxya, ikuai axy rã.
17 Amom kuery ma ono'õ vy Gileade py ikuai. Ha'e rã Israel kuery ma
oupa vy Mispa py ikuai.
18 Ha'e ramo heta va'e kuery regua Gileade pygua huvixa kuery joupe-upe
aipoe'i okuapy:
— Mava'e ava nda'u ha'e ranhe 'rã oo Amom kuery rovai opu'ã aguã?
Ha'e va'e oĩ 'rã Gileade pygua ha'e javi ruvixarã.

Israel kuery repyarã Jefté onhemoĩague

11 1 Ha'e gui Gileade tetã pygua Jefté ju oiko. Ha'e va'e ava ma ipy'a
guaxu va'e, kunha itavy rei va'e pi'a, Gileade ra'y.
2 Gileade ra'yxy ae oguereko avi ta'y kuery. Ha'e va'e kuery tujapa ma vy
omoxẽ Jefté. Ha'e vy aipoe'i okuapy ixupe:
— Ndee ma mba'eve ndererekoi 'rã orevy guarã nhanderu oguereko
va'e regua, kunha mboae pi'a reiko vy — he'i okuapy.
3 Ha'e ramo guyke'y kuery renonde gui Jefté ojava vy Tobe yvy re ju oiko.
Ha'e pygua avakue hi'arandu e'ỹ rei va'e hexe onhemoirũ vy oje'oi 'rã hupive.
4 Ha'e va'e rire Amom kuery opu'ã okuapy Israel kuery rovai.
5 Ha'e kuery opu'ã rã Gileade pygua nhomongeta va'ety kuery oje'oi Jefté
oĩa py, Tobe yvy gui ogueru aguã.
6 Ha'e vy aipoe'i okuapy Jefté pe:
— Eju oreruvixarã, Amom kuery rovai nhapu'ã aguã.
7 Jefté ombovai Gileade pygua nhomongeta va'ety kuery pe:
— Ha'e rami avi peẽ kuery ndaxerayvui vy naxemoxẽi ri ty'y raka'e
xeru ro gui? Ha'e vy mba'e re tu aỹ peju xea py, pendekuai axy vy rive?
— he'i

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Ha'e ramo Gileade pygua nhomongeta va'ety kuery aipoe'i ju Jefté pe:
— Ha'e rami rã ae roju ndea py. Eju orereve, Amom kuery rovai
nhapu'ã aguã. Ha'e rã ndee ma reĩ 'rã Gileade pygua kuery ha'e javi
ruvixa — he'i okuapy.
9 Ha'e ramo Jefté ju oporandu Gileade pygua nhomongeta va'ety kuery pe:
— Ha'e gui xapy'a rei xereraa ju ri Amom kuery rovai apu'ã aguã, ha'e
SENHOR xepo py omboaxa ramo anhetẽ ri pa xee aiko 'rã penderuvixa?
10 Gileade pygua nhomongeta va'ety kuery ombovai:
— SENHOR ae 'rã nhanembyte oĩ oreayvu renduarã, ha'e rami vy
orembopaga 'rã ndeayvuague ndorojapoi ramo — he'i.
11 Ha'e rami rã Jefté oo Gileade pygua nhomongeta va'ety kuery reve.
Ha'e rã ha'e pygua kuery omoĩ nguvixarã. Ha'e gui SENHOR renonde
Mispa py ju Jefté omombe'upa SENHOR ijayvuague.
12 Ha'e gui Amom kuery ruvixaa katy Jefté omondouka guembiguai
kuery oayvu mombe'uarã. Ha'e vy aipoe'i uka:
— Mba'e tu rereko xereve, xea py reju vy xeyvy rovai repu'ã aguã?
13 Jefté rembiguai kuery pe Amom pygua huvixa ombovai:
— Mba'eta Egito yvy gui Israel kuery ou vy ojopy raka'e oreyvy Arnom
guive Jaboque peve, ha'e gui Jordão yakã peve ju. Aỹ eme'ẽ porã'i ju
xeyvy — he'i.
14 Ha'e rami teĩ guembiguai kuery mboae ju Jefté omondouka Amom
kuery ruvixa pe oayvu mombe'uarã.
15 Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Jefté aipoe'i uka: Israel kuery ma ndojopyi raka'e Moabe pygua
kuery yvy, neĩ Amom kuery yvy.
16 Mba'eta Egito gui Israel kuery ou vy tekoa e'ỹa rupi oguata Ye'ẽ Pytã
peve, ha'e rupi ae Cades py ovaẽ aguã.
17 Ha'e ramo Israel kuery oayvu mombe'uarã omondouka raka'e Edom pygua
kuery ruvixaa py. Ha'e vy aipoe'i uka: “Rojerure ndevy roaxa ta ndeyvy
rupi”, he'i uka. Ha'e rami teĩ Edom pygua kuery ruvixa noendu potai.
Ha'ekue rami ae ju Israel kuery ojerure Moabe pygua kuery ruvixa pe, ha'e
va'e voi noendu potai. Ha'e rami rã Cades py ranhe Israel kuery ikuai.
18 Ha'e va'e rire tekoa e'ỹa rupi oguata vy ojeapa raka'e Edom ha'e Moabe
pygua kuery yvy yke rupi. Ha'e vy ha'e va'e kuery yvy gui mombyry'i
ovaẽ kuaray oua katy, Arnom yakã rovai re ae ikuai. Ha'e rami vy novaẽi
raka'e Moabe kuery yvy re, mba'eta Arnom yakã ma ijyvy apy oĩ.
19 Ha'e ramo amorreu kuery ruvixa Hesbom pygua Seom pe ju Israel
kuery omondouka oayvu mombe'uarã. Ha'e vy aipoe'i uka ixupe:
“Rojerure ndevy, toroaxa ndeyvy rupi orekuai aguã py rovaẽ aguã”, he'i
20 teĩ Israel kuery re Seom ndojeroviai vy nomboaxai oyvy rupi. Ha'e rami
'rãgue py ojeupegua kuery ha'e javi oenoĩ vy Jaza py ikuai, ha'e vy opu'ã
okuapy Israel kuery rovai.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Ha'e gui Israel kuery po py SENHOR Israel kuery ruete omboaxa Seom
ha'e ixupegua kuery ha'e javi, ha'e ramo ojukapa. Ha'e ramo Israel kuery
oipe'apa amorreu kuery ijyvy rupi ikuaiague gui.
22 Ipo'aka amorreu kuery yvy ha'e javi re, Arnom guive Jaboque peve,
ha'e gui tekoa e'ỹa guive Jordão yakã peve.
23 Ha'e rami py SENHOR Israel kuery ruete ae oipe'a uka raka'e amorreu
kuery ojeupegua kuery renonde gui. Ha'e gui ndee ma nhi'ã kova'e yvy ja
renhemoingo ta?
24 Anhetẽ e'ỹ ri ty'y penderuete Camos mba'emo pendevy omboaxa va'e
ramo "Oremba'e" peje? Ha'e rami ae avi ore kuery voi rojopy 'rã oreruete
SENHOR orerenonde gui oipe'a va'ekue yvy.
25 Ndee ma nhi'ã Zipor ra'y Balaque Moabe pygua ruvixa oĩ va'ekue gui
nembaraeteve? Mba'eta ha'e va'e ma peteĩgueve nda'ijayvu rei raka'e
Israel kuery rovai, ha'e kuery re nopu'ãi guive.[j]
26 Ha'e gui Israel kuery trezentos ma'etỹ re Hesbom ha'e Aroer re
hekoa jave, ha'e ijyvýry tekoa'i ikuai va'e rupi, ha'e gui Arnom
yakã rembe ha'e javi rupi tetã ikuai va'e re ha'e kuery hekoa jave
ma, ha'e va'e jave mba'e re tu ndapejopy jevyi raka'e ha'e va'e
tetã?
27 Ha'e nunga rupi xee e'ỹ ajejavy nderovai! Ha'e rã ndee ae ma rejapo vai
orerovai repu'ãa py. Tove SENHOR pavẽ re oikuaa pota va'e toikuaa pota
aỹ Israel ha'e Amom kuery re, he'i uka.
28 Ha'e rami teĩ Amom kuery ruvixa ndojapyxaka potai Jefté oayvu
omombe'u uka va'ekue re.

Jefté onhemboayvuague

29 Ha'e ramo Jefté re SENHOR Nhe'ẽ ou ramo oaxa ovy Gileade ha'e
Manassés rupi, ha'e vy Gileade regua Mispa oĩ va'e peve oo, ha'e Mispa
gui oo ju Amom kuery rovai opu'ã aguã.
30 Jefté onhemboayvu vy oura SENHOR pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Xapy'a rei Amom kuery xepo py remboaxa ramo
31 Amom kuery re xepo'akaague gui ajevy ju ma ramo xerokẽ gui
xerovaexĩ aguã ha'e ranhe oẽ ouvy va'e rei amboaxa 'rã SENHOR peguarã,
ixupe xee ame'ẽ 'rã apy reve — he'i.
32 Ha'e rami vy Jefté oo Amom kuery reve nhovaexĩ, ha'e kuery rovai
opu'ã aguã. Ha'e gui Jefté po py SENHOR omboaxapa.
33 Ha'e ramo oitypa Aroer guive Minite katy'i peve (vinte tetã ha'e
javi vy), ha'e Abel-Queramim peve ju. Heta tekoa oity. Ha'e rami
vy Israel kuery renonde Amom kuery nda'ipo'akavei aguã rami
ikuai.

---

[j] **11.25** Números 22 guive 24 peve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

34 Ha'e gui Mispa py Jefté ou jevy vy ngoo py ovaẽ ramo tajy ae ha'e
ranhe oẽ ouvy ovaexĩ aguã. Pandeiro reve ojerokya rupi ou. Ha'e va'e ma
tajy peteĩ'i va'e ae, tajy mboae nda'ipoi, ta'y e'ỹ va'e guive.
35 Guajy oexa vy Jefté oao omondoropa reve aipoe'i:
— Aikore xerajy, ndee xemomboriau ete! Ndee ma reiko ajexavai aguã
rami, mba'eta nda'evei SENHOR pe anhemboayvuague amboaxa rive ju
aguã.
36 Ha'e rã kunhataĩ ombovai nguu pe:
— Xeru, ndee renhemboayvu ae ma SENHOR pe. Ha'e rami xere ejapo
SENHOR pe renhemboayvuague rami ae. Mba'eta nderovaigua Amom
kuery gui SENHOR nderepy rire — he'i.
37 Aipoe'ive ju nguu pe:
— Peteĩ mba'e ejapo xevy: Taa ranhe, mokoĩ jaxy re taiko yvy'ã rupi,
amenda e'ỹ va'e aikoa re ajae'o aguã, xeirũ kuery reve.
38 Tuu ombovai vy — Tereo — he'i vy mokoĩ jaxy re omondouka. Ha'e
ramo oirũ kuery reve tajy oo vy yvy'ã rupi ojae'o omenda e'ỹ va'e oikoa
re.
39 Mokoĩ jaxy opa ma ramo ojevy ju nguua py. Ha'e ramo hexe ojapo
onhemboague. Kunhataĩ va'e ma ava reve nonhemoirũi ae. Ha'e va'e gui
oiko Israel kuery rekorã,
40 mba'eta ma'etỹ nhavõ Israel rajy kuery oje'oi 'rã irundy ára re, Gileade
pygua Jefté rajy re ipy'a vaia rupi oporaei aguã.

Efraim kuery re Jefté kuery opu'ãague

12 1 Ha'e ramo Efraim regua avakue oenoĩmbaa rã oje'oipa Zafom
katy. Ha'e vy aipoe'i okuapy Jefté pe:
— Mba'e re tu Amom kuery rovai repu'ã aguã reo jave norerenoĩ ore
avi nderupive roo aguã? Roapy 'rã ndero, ha'e py reĩ teri reve.
2 Ha'e kuery pe Jefté ombovai:
— Ha'e rami avi Amom kuery reve xevygua kuery joguero'a ete jave
xee roenoĩ teĩ peẽ kuery ndapeoi va'ekue ha'e kuery po gui xereraa jepe
aguã.
3 Peẽ ndaxereraa jepei taa aikuaa vy mae ajeayvukue'i py e'ỹ aa Amom
kuery rovai apu'ã aguã. Ha'e ramo xepo py SENHOR omboaxa ha'e kuery
ha'e javi. Ha'e gui mba'e re tu aỹ peju xea py xerovai pepu'ãxe vy? — he'i
4 Ha'e rami vy Gileade pygua avakue Jefté omboatypa vy opu'ã okuapy
Efraim kuery rovai. Gileade pygua avakue oitypa Efraim regua, mba'eta
Efraim pygua kuery ijayvu vy “Peẽ Gileade pygua kuery Efraim gui
pejepe'a va'ekue, Efraim ha'e Manassés kuery mbyte pendekuai va'ekue”,
he'i rire.
5 Ha'e ramo Gileade pygua kuery ojokopa Jordão yakã oaxaaty Efraim
katy oo va'e py. Ha'e rami vy Efraim regua ojava ovy vy “Aaxaxe” he'i

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ramo ha'e kuery pe Gileade pygua avakue ju oporandu 'rã: “Ndee pa
Efraim pygua ae?” Ha'e rã ombovai vy “Any” he'i
6 ramo aipoe'ive ju 'rã: “Ha'e vy aipo're: ‘Chibolete’ 're”, he'i 'rã. Ha'e ramo
ombovai vy xapy'a rei “Sibolete” he'i 'rã ayvu ndoupity porãi vy. Ha'e
ramo oguero'a vy ojuka 'rã Jordão yakã oaxaaty pyve. Ha'e rami vy ha'e
va'e jave py Efraim kuery va'e regua omano quarenta e dois mil.
7 Gileade pygua Jefté ma mboapy meme ma'etỹ re opena raka'e Israel
kuery re. Ha'e gui omano rã onhono porãa peteĩ tetã Gileade re oĩ va'e py.

Joguerekoa kuery Ibsã, Elom ha'e Abdom ikuai jave guare

8 Ha'e va'e rire ma Belém pygua Ibsã ju opena Israel kuery re.
9 Ha'e va'e ma trinta gua'y kuery oguereko, trinta guajy kuery guive
mombyrygua kuery re omenda va'e meme. Ha'e rami ae avi mombyry gui
trinta kunhague ogueru gua'y kuery ra'yxyrã. Sete ma'etỹ re opena Israel
kuery re.
10 Ha'e gui Ibsã omano rã onhono porãa Belém tetã py ae.
11 Ha'e va'e rire ma Zebulom pygua Elom oiko. Ha'e va'e ma dez ma'etỹ
re opena Israel kuery re.
12 Zebulom pygua Elom omano rã onhono porãa Zebulom yvy re Aijalom
py.
13 Ha'e va'e rire ma piratonita Hilel ra'y Abdom ju opena Israel kuery
re.
14 Ha'e va'e ma quarenta gua'y kuery oguereko, ha'e gui trinta
guamymino kuery. Ha'e va'e kuery ma setenta mburika'i áry ikuai. Oito
ma'etỹ re opena Israel kuery re.
15 Ha'e gui piratonita Hilel ra'y Abdom omano rã onhono porãa Efraim
yvy re Piratom py, yvyty reia rupi amalequita kuery ikuaia py.

Sansão itui'iague

13 1 SENHOR renonde Israel kuery ha'eve'ỹa rami ju ikuai ramo
quarenta ma'etỹ re omboaxa filisteu kuery po py.
2 Zorá tetã py oiko peteĩ ava Dã ramymino, Manoá hery va'e. Ta'yxy
ma imemby va'erã e'ỹ ae oiko vy na'imembyi.
3 Ha'e gui kunha va'e pe SENHOR-a guigua anjo ojexa uka vy aipoe'i
ixupe:
— Ma'ẽ, ndee ma nememby va'erã e'ỹ ae reiko va'ekue, nememby va'e'ỹ
teri va'eri rereko'i 'rã, ha'e vy reikuavã nho 'rã peteĩ ava'i.
4 Ha'e rã aỹ ma eiko kuaa ke, ey'u eme vinho, neĩ iro va'e. He'u eme
ha'eve'ỹ va'e.
5 Mba'eta ndee rereko'i vy reikuavã 'rã peteĩ ava'i. Ha'e va'e akã re
napemovaẽi 'rã kyxe hi'a pejaya aguã. Mba'eta ava'i guive oiko 'rã
nazireu, guyru'i py teri oĩ reve ae 'rã oiko Nhanderuete pe omboaxa

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pyre.[k] Ha'e gui omboypy 'rã Israel kuery ogueraa jepe aguã filisteu kuery
po'akaa gui — he'i.
6 Ha'e rami rã omea py kunha va'e oo vy aipoe'i ixupe:
— Peteĩ ava Nhanderuete remimbo'e ou kuri xea py, Nhanderuetea
guigua anjo ramigua ojekuaa, nhanemongyje rei va'e. Ha'e rã xee ma
naporandui maguigua paa re, neĩ ha'e voi guery nomombe'ui xevy,
7 va'eri aipoe'i xevy: "Ma'ẽ, ndee rereko'i vy reikuavã 'rã peteĩ ava'i. Ha'e
nunga rupi aỹ ma ey'uve eme vinho, neĩ iro va'e, he'u eme guive ha'eve'ỹ
va'e, mba'eta ava'i ma oiko 'rã nazireu Nhanderuete pe omboaxa pyre,
guyru'i py oĩ reve omanoa ára peve", he'i va'ekue xevy.
8 Ha'e ramo Manoá onhembo'e SENHOR pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Xe-SENHOR, ajerure ndevy, embou ju ava neremimbo'e, torembo'e
ava'i itui'i va'erã roguereko aguã re.
9 Ha'e rami Manoá ijayvu rã Nhanderuete oendu ramo SENHOR-a guigua
anjo teĩgue ju ou kunha va'e oĩa py, mba'ety py oguapy oiny jave. Ha'e rã
ime Manoá ma noĩ hexeve.
10 Ojekuaa ramo kunha va'e opu'ã pojava ho'amy vy onha ovy ome pe
omombe'u. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Ma'ẽ, xevy ojexa uka ju ava kueve'i ojexa uka va'ekue — he'i.
11 Ha'e ramo Manoá opu'ã avi vy gua'yxy rakykue oo. Ha'e gui ava va'e
hi'aĩa py ovaẽ vy aipoe'i ixupe:
— Ndee pa kova'e kunha pe ndeayvu ra'e?
Ombovai:
— Xee ae ri — he'i.
12 Ha'e ramo Manoá aipoe'i:
— Ha'e gui ndeayvuague ojeupity ma jave marã rami 'rã tu roguereko
ava'i, ha'e mba'e nunga 'rã tu ojapo?
13 Ixupe SENHOR-a guigua anjo ombovai ju:
— Tove kunha va'e toiko xeayvuague rami ae.
14 Ha'e rami vy peteĩve henda py ndo'ui 'rã uva'a guigua, vinho neĩ iro va'e
ndoy'ui 'rã, ndo'ui 'rã guive ha'eve'ỹ va'e. Ixupe xeayvuague ha'e javi 'rã
ojapo — he'i.
15 Ha'e ramo Manoá teĩgue ju aipoe'i SENHOR-a guigua anjo pe:
— Epytave'i ranhe ke, ha'e rã ndevy roguereko katu 'rã peteĩ kavara'i — he'i,
16 mba'eta Manoá ndoikuaai SENHOR-a guigua anjo oikoa. Ha'e gui
SENHOR-a guigua anjo aipoe'i Manoá pe:
— Apytave teĩ nda'ui 'rã tembi'u reme'ẽ va'e. Xapy'a rei mba'emo reapy
reve reme'ẽ va'erã ri rereko katu vy SENHOR pe ae eme'ẽ — he'i.

---

[k] **13.5,7** Nazireu kuery mboae ma Nhanderuete pe mba'emo ojapo aguã re onhemboayvu va'e (Números 6.1-21). Ha'e rã Sansão ma itui'i e'ỹ re voi anjo oiporavo uka va'ekue nazireu oiko aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Manoá oporandu ju SENHOR-a guigua anjo pe:
— Marã rami tu nderery, ndeayvuague ojeupity ramo romboete aguã?
18 SENHOR-a guigua anjo ombovai vy
— Mba'e re tu reporandu xerery re? Mba'eta iporã ete va'e oikuaa pyrã e'ỹ — he'i.
19 Ha'e gui Manoá ojopy peteĩ kavara'i ha'e mba'emo aju guigua ome'ẽ va'erã. Ha'e va'e ma SENHOR pe ome'ẽ peteĩ ita áry. Ha'e ramo SENHOR-a guigua anjo ma peteĩ mba'e ojapo iporã ete va'e, Manoá ha'e ta'yxy oexaa py.
20 Ha'e rami vy altar áry gui tata yva katy ojeupi ovy va'e rupi SENHOR-a guigua anjo voi ojeupi ovy. Ha'e rã Manoá ha'e ta'yxy oexa vy guenapy'ã re ikuai ngova yvy re omovaẽ reve.
21 Manoá pe, neĩ ta'yxy pe anjo SENHOR-a guigua ndojexa ukavei ramo Manoá oikuaa SENHOR-a guigua anjo oikoa.
22 Ha'e rami vy aipoe'i gua'yxy pe:
— Anhetẽ ete nhamano 'rã, Nhanderuete jaexa rire.
23 Ha'e rã ta'yxy ombovai:
— SENHOR nhandejukaxe va'e rire nhandepo gui ndojopyi 'rãgue mba'emo jaapy reve nhame'ẽ va'ekue, neĩ mba'emo aju guigua. Neĩ ndoexa ukai 'rãgue ha'e nunga ha'e javi, neĩ ndoikuaa ukai 'rãgue guive — he'i.
24 Ha'e va'e rire ma kunha va'e oikuavã'i peteĩ ava'i. Ha'e vy omboery Sansão. Ha'e gui ava'i tuvixa ovy, ha'e SENHOR omoingo porã.
25 Ha'e gui Zorá ha'e Estaol mbyte Maané-Dã py oiko jave SENHOR Nhe'ẽ omboypy oguereko aguã.

Sansão omendaxeague

14 1 Ha'e gui Sansão ma Timna tetã py oo. Ha'e py ma peteĩ filisteu rajy oexa vy
2 ojevy vy omombe'u nguu ha'e oxy pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Timna py aexa kuri peteĩ kunha, filisteu kuery rajy regua. Peru ta'vy xera'yxyrã.
3 Ha'e rami teĩ tuu ha'e ixy ombovai:
— Jipoi ri ty'y kunha nhaneretarã kuery rajy regua, ha'e'ỹ vy nhande kuery ha'e javi regua, filisteu kuery ikuaia gui ndera'yxyrã rejopy 'rãgue py? Mba'eta ha'e kuery ma opire omboi uka e'ỹ va'e.
Sansão aipoe'i nguu pe:
— Eru xevy ha'e va'e ae, mba'eta ha'e va'e anho ajou porã — he'i.
4 Ha'e gui tuu ha'e ixy ndoikuaai SENHOR gui ha'e rami aguã oikoa. Ha'e va'e jave py Israel kuery re filisteu kuery ipo'aka ramo SENHOR oarõ filisteu kuery ombopaga aguã.
5 Ha'e gui nguu ha'e oxy reve jogueraa Timna py. Timna katy'i uvaty ikuai va'e py ovaẽ jave oma'ẽ vy oexa peteĩ guary ra'y okororõ reve oẽ ouvy rã oĩa katy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e ramo hexe SENHOR Nhe'ẽ onhemonde rã omondoropa vyvoi
kavara'i omondoroaa rami avi, opo py mba'eve oguereko e'ỹ re. Ha'e rami
teĩ nguu neĩ oxy pe nomombe'ui ojukaague.
7 Oove vy kunha va'e reve ijayvu vy ojou porã.
8 Kueve ma rire Sansão ojevy ju gua'yxyrã ogueraa aguã. Ha'e gui tape
rupi oo vy opia ovy oexa aguã guary re'õgue. Ha'e va'e oexa rã eiru oĩ ei
reve.
9 Opo py hetãgue ojopy vy ho'u heravy oguata reve. Ha'e gui nguu ha'e
oxya py ovaẽ vy ha'e kuery pe ome'ẽ ei, ha'e rã ho'u avi. Ha'e rami teĩ ha'e
kuery pe nomombe'ui guary re'õgue gui oguenoẽague.

Ayvu py mba'emo re Sansão oporanduague

10 Ha'e gui kunha va'e ro py Sansão ojapo peteĩ ngaru, mba'eta ha'e
rami ae kunumigue ojapo va'erã ha'e kuery reko rami vy. Tuu avi oo.
11 Ha'e gui filisteu kuery Sansão oexa vy trinta avakue oenoĩ hexeve ikuai
aguã.
12 Ha'e gui ha'e va'e kuery pe Sansão aipoe'i:
— Pẽvy amombe'u ta peteĩ ayvu pembovai va'erã. Xapy'a rei sete ára re
ngaru ndopai peve pembovai kuaa ri ramo pẽvy ame'ẽ 'rã trinta kamixa
ha'e trinta ao ngaru oĩa py oiporupy.
13 Ha'e rã napembovai kuaai ri vy peẽ ae 'rã peme'ẽ xevy trinta kamixa
ha'e trinta ao ngaru oĩa py oiporupy — he'i.
Ha'e kuery aipoe'i:
— Emombe'u ha'vy orevy, toroendu ayvu rombovai aguã.
14 Ha'e ramo ha'e kuery pe omombe'u vy
— Okaru va'ekue gui oẽ tembi'u,
imbaraete va'ekue gui oẽ he'ẽ va'e — he'i.
Ha'e rã mboapy ára re ha'e kuery nombovai kuaai okuapy.
15 Sete araa py ma ha'e kuery aipoe'i Sansão ra'yxy pe:
— Ndeayvu na neme pe orevy oporanduague omombe'u porãve aguã
re, ndee ha'e nderu ro roapypa e'ỹ aguã. Tyrã pa oremba'e rei-rei reipe'a
aguã rive orerenoĩ uka? Ha'e rami e'ỹ teve? — he'i okuapy.
16 Ha'e ramo Sansão renonde ta'yxy ojae'o. Ha'e vy aipoe'i:
— Xemomboriau ete, ndaxerayvui vy. Mba'eta xeretã pygua kuery pe
remombe'u ayvu ha'e kuery ombovai va'erã, teĩ xevy voi neremombe'u
porãvei teri.
Ha'e ramo ombovai:
— Neĩ xeru neĩ ha'i pe voi namombe'ui. Ha'e gui ndevy ma nhi'ã
amombe'u 'rã? — he'i.
17 Ha'e rã henonde ojae'o oikovy sete ára re ngaru oikoa pukukue re.
Ha'e ramo sete araa py mae omombe'u porãve ixupe oporandu riae ramo.
Ha'e ramo kunha va'e ju omombe'u guetã pygua kuery pe.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Ha'e gui sete araa py kuaray oike e'ỹ mbove ma ha'e va'e tetã pygua
avakue aipoe'i Sansão pe:
— Mba'e nunga tu oiko ei gui he'ẽve va'e, ha'e guary gui imbaraeteve
va'e? — he'i.
Ha'e rã ha'e kuery pe Sansão aipoe'i:
— Xerymba vaka kunha py yvy napeikaraĩ va'e rire napembovai kuaai
'rãgue aporanduague.[l]
19 Ha'e ramo hexe SENHOR Nhe'ẽ onhemonde ramo Asquelom pygua
kuery ikuaia py oo vy ha'e va'e regua ojuka trinta avakue. Ha'e rami vy
ha'e kuery ao ngaru oĩa py oiporu va'e oipe'apa vy ome'ẽ oporanduague
ombovai va'ekue pe. Va'eri ivai raxa reve oo ju nguu ro katy.
20 Ha'e gui Sansão irũ ae pe ju ome'ẽa kunha va'e ta'yxyrã.

Filisteu kuery mba'ety rupi Sansão oapypaague

15 1 Kueve ma rire trigo omono'õa ára py Sansão peteĩ kavara'i
ogueraa reve vy oo guembirekoa py, “Avaẽ 'rã xerembireko oĩa
py” he'i vy. Ha'e rami teĩ hatyu nomovaẽi.
2 Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Xee aexa'ã ndereayvuveia rami. Ha'e rami vy neirũ pe ju ame'ẽ. Ha'e
rami avi ikypy'y kyrĩve va'e ixugui iporãve va'e'ỹ ri ty'y? Ha'e rami rã
eraa hekovia.
3 Sansão ombovai:
— Aỹ ma xee ha'evea rami 'rã ambopaga filisteu kuery — he'i.
4 Ha'e rami vy oo vy ojopy trezentos aguara'i, ha'e mokõ-mokoĩ ruguai re
ojokua hendy va'erã.
5 Hendy va'erã omoendypa vy opoipa filisteu kuery mba'ety rupi. Ha'e
rami vy omoendy mba'emo aju jokuaa ikuai va'e, nomono'õi teri va'ekue
guive, ha'e gui uvaty ha'e oliveira-ty ha'e javi rupi.
6 Filisteu kuery oporandu okuapy:
— Mava'e tu ha'e nunga ojapo?
Ombovaia:
— Timna pygua rajy me Sansão ojapo, mba'eta ixugui ta'yxy oipe'a vy
irũ pe ju ome'ẽ rire — 'ea. Ha'e ramo filisteu kuery oje'oi vy oapy kunha
va'e tuu reve.
7 Sansão aipoe'i ha'e kuery pe:
— Evoko rami pejapo rire ndapytu'ui 'rã aipotaa rami ajepy e'ỹa ja
— he'i.
8 Ha'e rami vy oguero'a vy ojuka reta. Ha'e vy oo ju, Etã py itaovape guy
oĩ va'e py opyta.

---

[l] **14.18** “Xerymba vaka kunha” he'ia ma gua'yxy re ae ijayvu vy, “Xera'yxy pe napeporandui va'e rire napembovai kuaai 'rãgue” he'i aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Judá regua avakue Sansão ojokua reve ogueraa ague

9 Ha'e ramo filisteu kuery oje'oi vy Judá rovai opu'ã okuapy. Ha'e rami
vy Leí tetã katy'i rupi ikuai.
10 Ha'e kuery pe Judá regua avakue oporandu:
— Mba'e re tu peju ore kuery rovai?
Ha'e kuery ombovai:
— Sansão re roju rojokua heravy aguã, hexe rojapo aguã ore kuery re
ojapoague rami avi — he'i okuapy.
11 Ha'e ramo três mil avakue Judá regua oje'oi Etã py itaovape guy oĩ va'e
py. Ha'e vy aipoe'i okuapy Sansão pe:
— Ndereikuaai teve filisteu kuery nhandere ipo'akaa? Mba'e re tu ha'vy
ha'e rami ete rejapo nhande kuery re?
Ombovai:
— Xere ha'e kuery ojapoague rami ae avi xee ajapo karamboae ha'e
kuery re — he'i.
12 Ha'e kuery aipoe'i:
— Ore roju rojokua heravy aguã, filisteu kuery po py romboaxa
aguã.
Sansão aipoe'i ha'e kuery pe:
— Peura ha'vy peẽ ae xejuka e'ỹ aguã.
13 Ha'e kuery ombovai:
— Any ri, rojokua heravy aguã rive roju ha'e kuery po py romboaxa
aguã. Mba'eve py rei ndorojukai 'rã — he'i. Ha'e rami vy mokoĩ ixã pyau
py ojokua vy oguenoẽ heravy itaovape guy py oĩa gui.

Mburika raĩ'y kãgue py Sansão mil avakue ojukaague

14 Leí tetã py ha'e kuery oguerovaẽ ramo filisteu kuery ovy'a reve
oẽmba jogueruvy ovaexĩ aguã. Ha'e rami teĩ Sansão re SENHOR Nhe'ẽ
onhemonde ramo ixã ijyva rupi ojokuaague omondo nhimbo kaigue'i
rami rive. Ha'e rami vy ojokuaague ojerapa ipo gui.
15 Peteĩ mburika'i raĩ'y kãgue pyau teri va'e ha'e katy'i itui va'e ojou vy
ha'e va'e py ojuka mil avakue.
16 Ha'e vy aipoe'i:
— Peteĩ mburika'i raĩ'y kãgue py ajapo opa rupi ono'õa aguã
rami,
peteĩ mburika'i raĩ'y kãgue py rive ajuka mil avakue — he'i.
17 Ha'e rami ijayvupa ma vy omombo haĩ'y kãgue opo gui. Ha'e va'e henda
ma omboery Ramate-Leí.[m]
18 Ijy'uvei vaipa vy ojapukai SENHOR pe. Ha'e vy aipoe'i:

---

[m] **15.17** Tery Ramate-Leí ma "Yvy'ã haĩ'y kãgue oĩa" 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Xee nerembiguai pe heta reraa jepe uka kuri. Ha'e gui xee amano 'rã
teve xey'uvei gui? Aĩ vai 'rã teve ha'e va'e kuery opire omboi uka e'ỹ va'e
po py? — he'i.
19 Ha'e ramo itakua Leí py oĩ va'e SENHOR oipe'a vy ojapo yy oxyry ouvy
aguã rami. Sansão oy'u ma vy imbaraete ha'e oiko porã ju. Ha'e va'e rire
ha'e va'e henda omboerya En-Hacoré aỹ peve.[n]
20 Sansão ma vinte ma'etỹ re opena Israel kuery re, filisteu kuery
ipo'aka jave ae.

Gaza py Sansão ooague

16 1 Ha'e gui Gaza tetã py ju Sansão oo. Ha'e py ma peteĩ kunha
itavy rei va'e oexa vy hexeve jogueroke rive.
2 Gaza pygua kuery joupe-upe
— Sansão ovaẽ ra'e apy — he'i okuapy.
Ha'e ramo ojoko mbeguepa, pytũ mbukukue re oarõ okuapy tetã kora
rokẽ py onhemia py. Pytũ mbukukue re okyrirĩ okuapy, mba'eta aipoe'i:
— Nharõ tema ko'ẽ peve. Ha'e rami vy jajuka 'rã — he'i vy.
3 Ha'e rã Sansão ma pytũ mbyte peve'i nhogueronheno joguerupy. Ha'e gui
ovy vy ojopy tetã kora rokẽ jovaive regua. Ijokoa reve oipe'a vy omoĩ oaxi'y
áry, ha'e vy yvy'ã katy ogueraa, yvyty apyte áry Hebrom renonde katy peve.

Dalila Sansão ojopy uka nhemiague

4 Ha'e va'e rire Sansão inhakã vai peteĩ kunha Soreque yvyugua py oiko
va'e Dalila hery va'e re.
5 Ha'e ramo kunha va'e oĩa py filisteu regua yvatekueve oje'oi vy aipoe'i
ixupe:
— Ndeayvu na ixupe ndevy omombe'u porãve aguã mba'e nunga rupi
pa imbaraete oikovya, ha'e mba'e nunga py pa rojokua vy rojopy ete aguã.
Ha'e ramo ore kuery peteĩ-teĩ ndevy rome'ẽ 'rã mil e cem hatã'i va'e prata
guigua — he'i okuapy.
6 Ha'e rami rã Dalila aipoe'i Sansão pe:
— Ajerure ndevy remombe'u aguã xevy mba'e nunga rupi tu
nembaraetea, ha'e mba'e nunga py ndejokua vy 'rã tu ndere ipo'akaa.
7 Sansão ombovai:
— Sete vaka pi pyau, ipiru e'ỹ teri va'e py ri xejokuaa ramo xekangy
'rã. Ha'e rami vy avakue mboae rami rive 'rã aiko — he'i.
8 Ha'e ramo Dalila pe filisteu regua yvatekueve ogueru sete vaka pi
pyau, ipiru e'ỹ teri va'e. Ha'e rã ha'e va'e py kunha va'e ojokua,
9 ha'e rã avakue ma opy ja'o mboae py onhomi okuapy. Ha'e rami vy
kunha va'e aipoe'i Sansão pe:

---

[n] **15.19** Tery En-Hacoré ma “Ojapukai va'e pegua yvu” 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Sansão, filisteu kuery ou ma ra'e ndere! — he'i ramove omondopa
vaka pi, mandyju okai va'ekue omondoa rami. Ha'e rami py ndoikuaai
okuapy mba'e nunga rupi pa imbaraetea.
10 Ha'e gui Dalila aipoe'i Sansão pe:
— Ma'ẽ, ndee ma xejojai rei ha'e ndeapu xevy. Ma'ẽ, aỹ ma emombe'u
porã xevy: Mba'e nunga py pa ndejokuaa ramo 'rã tu ha'eve?
11 Ombovai:
— Ixã pyau mba'eve py oiporu pyre e'ỹ teri va'e py ri xejokuaa porã
ramo xekangy vy amboae avakue rami rive 'rã aiko — he'i.
12 Ha'e ramo Dalila ma opy ja'o mboae py avakue onhomi ma vy ixã
pyau ogueru, ha'e ojokua. Ha'e vy
— Sansão, filisteu kuery ou ma ra'e ndere! — he'i teĩ ojyva kuaa
omondopa vyvoi peteĩ nhimbo omondoa rami.
13 Ha'e gui Dalila aipoe'i Sansão pe:
— Aỹ peve xejojai anho rei ha'e ndeapu xevy. Ha'e rã aỹ ma emombe'u
porã xevy: Mba'e nunga py pa ndejokuaa ramo 'rã tu ha'eve?
Ombovai:
— Ajukue popẽa py xe'a sete henda py ri reipopẽ, ha'e yvyra rakua py
rembopija atã ramo xekangy vy aiko 'rã avakue mboae rami rive — he'i.
Ha'e ramo oke oupy jave kunha va'e hi'a sete popẽa oĩ va'e oipopẽmba
ajukue popẽa py,
14 ha'e peteĩ yvyra rakua py ju ombopija atã. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Sansão, filisteu kuery ou ma ra'e ndere! — he'i ramo okeague gui
omyĩ vy yvyra rakua omboi vy oguenoẽ o'a ajukue popẽa gui.
15 Ha'e gui kunha va'e aipoe'i ixupe:
— Mba'exa tu xevy “Roayvu” 're va'eri nekuraxõ py xere
nerenhemoirũxei? Mba'eta mboapykue ma xejojai rei, neremombe'ui teri
guive mba'e nunga rupi pa nembaraetea — he'i.
16 Ko'ẽ nhavõ kunha va'e oporandu tema, omombe'u ete aguã omoangeko
rei riae ramo Sansão onhe'ẽ py nonhenhandu porãvei, omanoxe rive
peve.
17 Ha'e rami vy kunha va'e pe onhemombe'upa opy'a re oĩ va'e ha'e javi.
Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Xee ma xeakã rague re kyxe omovaẽa va'erã e'ỹ, mba'eta ha'i rye
py teri aĩ reve nazireu aiko Nhanderuete omboaxa pyre. Xeakã rague
onhopĩa ri ramo xembaraetea ojepe'apa 'rã xegui. Ha'e ramo xekangy vy
aiko 'rã avakue mboae rami rive — he'i.
18 Opy'a re oĩ va'e ha'e javi onhemombe'ua Dalila oikuaa ma vy oenoĩ
uka filisteu regua yvatekueve. Ha'e vy aipoe'i:
— Peju ke teĩgue ju, mba'eta aỹ ma xevy onhemombe'u ma opy'a re
oĩ va'e ha'e javi — he'i. Ha'e ramo oĩa py filisteu regua yvatekueve oupa
okuapy, peráta guive ogueru.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Ha'e ramo Dalila ojapo o'u áry Sansão oke aguã rami. Ha'e vy peteĩ ava
oenoĩ vy onhopĩ uka hi'a sete popẽa oĩ va'ekue ha'e javi. Ha'e rami py
ipo'aka nho hexe, imbaraetea okanhy ete ramo.
20 Ha'e gui kunha va'e aipoe'i:
— Sansão, filisteu kuery ou ra'e ndere!
Ha'e rã okeague gui omyĩ vy ojeupe ae "Jepiaty rami aẽ ju 'rã aỹ, ha'e
vy aa jepe 'rã" he'i, mba'eta ndoikuaai teri ixugui SENHOR opo'akaa oipe'a
maa.
21 Ha'e ramo filisteu kuery ojopy vy omombupa hexa, ha'e Gaza tetã py
ogueraa. Mokoĩ corrente overa va'e guigua py ojokua. Ha'e rã mba'emo
mongu'ia ombojere herekovy nhuã py ombotya py.
22 Ha'e rami teĩ inhakã rague onhopĩa rire ipukuve ju ma ovy.

Sansão omanoague

23 Ha'e gui filisteu regua yvatekueve ono'õ okuapy nguu ete Dagom
ra'angaa pe mba'emo ome'ẽ ha'e ovy'a okuapy aguã. Mba'eta
— Nhandevygua nhanderuete ma nhandepo py Sansão nhanderovaigua
omboaxa rire — he'i vy.
24 Ha'e rami heta va'e kuery oexa vy oporaei okuapy nguu ete ramigua
pe, mba'eta aipoe'i:
— Nhandevygua nhanderuete nhandepo py omboaxa nhanderovaigua
nhandeyvy ojapo vai ha'e nhanderegua ojuka va'ety — he'i okuapy.
25 Ha'e gui opy'a py ovy'a okuapy vy aipoe'i:
— Pembou na Sansão jarovy'a rei aguã — he'i. Ha'e ramo Sansão nhuã
gui herua rã oguerovy'a rei okuapy. Oo ytarã mokoĩ omo'ã mbyre pa'ũ py
omopu'ãa imo'amy.
26 Ha'e gui Sansão aipoe'i kunumi ipo re ogueno'ã va'e pe:
— Xerereko ke oo yta hi'aĩ va'e re apoko aguã peve, hexe ajeko aguã
— he'i.
27 Ha'e va'e oo ma tynyẽ rei avakue ha'e kunhague. Ikuai avi filisteu
regua yvatekueve ha'e javi. Oo ao'ia áry ma três mil ju ikuai avakue ha'e
kunhague, Sansão re oma'ẽ okuapy ojojai rei reve.
28 Sansão ojapukai SENHOR pe. Ha'e vy aipoe'i:
— SENHOR Xeruete, ajerure ndevy xere nema'endu'a aguã, ha'e eme'ẽ
aỹ ete'i ri jepe xembaraete ju aguã. Xeruete, filisteu kuery re ajepy 'rãgue
xerexa omombuague rekovia — he'i.
29 Ha'e rami vy Sansão oikuavã mokoĩve oo yta oo mbyte py hi'aĩ va'e,
ha'e va'e re onhemomburu ete ho'amy, peteĩ re ma oiporu kuaa regua re,
ha'e rã amboae re ma oaxua re.
30 Ha'e vy aipoe'i:
— Tamano filisteu kuery reve — he'i vy onhemomburu ete reve ojero'a
ramo oo ho'apa yvatekueve ha'e heta va'e kuery ha'e py ikuai va'e ha'e javi

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

áry. Ha'e rami py oiko vaia ára ma oikove teri reve jojukaague gui ojuka retave.

31 Ha'e gui ou tyvy kuery ha'e tuu ro pygua kuery ha'e javi. Hetekue oupi heravy vy onhono porã Zorá ha'e Estaol mbyte, tuu Manoá onhono porãague py ae. Vinte ma'etỹ re Sansão opena va'ekue Israel kuery re.

Mica ngoo py ta'angaa oguerekoague

17 1 Oiko peteĩ ava Efraim regua Mica hery va'e, yvy'ã reia re oiko.
2 Ha'e va'e ma aipoe'i oxy pe:

— Ha'e gui mil e cem hatã'i va'e prata guigua ndegui imondaague va'e, ha'e va'e re ndeayvu vaiague ha'e xevy remombe'u avi va'ekue, ma'ẽ, ha'e va'e peráta ma xee ae areko. Xee ae xemonda karamboae ndegui.

Ha'e ramo ixy ombovai:

— Tove SENHOR tanemoingo porã, xepi'a! — he'i.

3 Oxy pe mil e cem hatã'i va'e prata guigua ome'ẽ jevy ramo ixy aipoe'ive ju:

— Kova'e peráta ma xepo gui ae amboaxa SENHOR pe. Ndee xepi'a, ndee ae 'rã reiporu peteĩ ta'angaarã rejapo uka aguã yvyra gui, ha'e gui amboae ju ma prata ryku gui. Aỹ gui ma ame'ẽmba ju 'rã ndevy — he'i.
4 Ha'e rami rã oxy pe peráta ome'ẽ ramo duzentos hatã'i va'e prata guigua ogueraa vy opaga prata re omba'eapo va'e pe. Ha'e va'e ju peteĩ ta'angaarã ojapo yvyra gui, ha'e amboae ju ma hyku va'e gui ojapo. Ha'e va'e ta'angaa ma Mica ro py ae opyta.

5 Ha'e rami py ava Mica hery va'e oguereko oo tuuete ra'angaa ikuaiaty. Ojapo avi peteĩ manto sacerdote pegua ha'e ta'angaa opy guarã. Peteĩ gua'y omboaxa avi sacerdote-rã.
6 Ha'e jave py ma ndoikoi huvixave Israel kuery re opena va'erã. Ha'e ramo peteĩ-teĩ ikuai 'rã ha'e kuery ae oipotaa rami rive.

Mica ro py levita ovaẽ jave guare

7 Ha'e gui Judá regua Belém tetã py oiko peteĩ kunumi va'e. Ha'e va'e ma levita oiko va'eri ha'e py oiko.

8 Ha'e gui Judá regua Belém gui ha'e va'e ojepe'a ovy, mamo rã ojou porã reia py oiko aguã. Ha'e rami vy tape rupi oo vy ovaẽ Efraim regua yvy'ã reia re, Mica ro oĩa py ae.

9 Ha'e gui Mica oporandu ixupe:

— Magui tu reju?

Ombovai:

— Xee ma levita Judá regua Belém guigua. Ha'e vy mamo rã ajou porãa py 'rã aiko — he'i.

10 Ha'e ramo Mica aipoe'i ixupe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Eiko xea py ae. Xerurã rami eiko, xevygua sacerdote-rã. Ha'e rã
ma'etỹa nhavõ ndevy ame'ẽ 'rã dez hatã'i va'e prata guigua, ndeaorã ha'e
tembi'u — he'i rã levita va'e oendu vy ovaẽ ha'e py.
11 Ovy'a reve kunumi va'e oiko ava ro py. Ta'y rami oiko.
12 Ha'e ramo Mica ma levita regua kunumi va'e omoĩ ojeupegua sacerdote-
rã. Ha'e ramo Mica ro py oiko.
13 Ojeupe ae Mica aipoe'i:
— Aỹ xee aikuaa SENHOR xemoingo porã 'rãa, xevygua sacerdote-rã
levita areko ramo.

Dã regua kuery oyvy tuvixave va'erã ojouxe jave guare

18 1 Ha'e va'e jave ma ndoikoi huvixave Israel kuery re opena va'erã.
Ha'e rami rã Dã regua kuery oeka okuapy oyvyrã ikuai aguã,
mba'eta ha'e va'e ára peve ha'e kuery ndojopyi teri oyvyrã xorte rupi
ome'ẽ mbyre Israel regua ikuaia mbyte.[o]
2 Ha'e rami vy Dã kuery omondouka peteĩ nhiruĩ avakue ha'e kuery va'e
regua ae, Zorá ha'e Estaol pygua kuery ipy'a guaxuvekue, yvy re oma'ẽ
mbegue ha'e oikuaa pota aguã. Ha'e vy ha'e kuery pe
— Tapeo, peikuaa pota yvy re — he'i. Ha'e ramo oje'oi vy Efraim regua
yvy'ã reia re ovaẽ Mica ro py. Ha'e vy oke okuapy ha'e py.
3 Mica ro py ha'e kuery ikuai jave oendu kuaa kunumi va'e levita regua
ayvu. Ha'e vy oĩa py onhemboja vy aipoe'i ixupe:
— Mava'e tu ndereru apy? Mba'e tu rejapo reikovy apy? Ha'e mba'e tu
apy rereko?
4 Ombovai:
— Po rami Mica ojapo xevy. Peráta re ixupe amba'eapo vy aiko
ixupegua sacerdote — he'i.
5 Ha'e ramo aipoe'i okuapy ixupe:
— Eporandu ha'vy Nhanderuete pe, roikuaa aguã tape rupi rooa rupi
iporã va'e rojou 'rã paa.
6 Sacerdote ombovai:
— Tapeo porã ke. Tape rupi peguataa rupi SENHOR oma'ẽ 'rã — he'i.
7 Ha'e ramo peteĩ nhiruĩ avakue oje'oi vy Laís tetã py ju ovaẽ. Ha'e py
ma oexa rã ha'e pygua kuery ikuai porã. Sidom pygua kuery reko rami
ikuai mby'a porã ha'e joe ojeroviaa rupi. Peteĩve jipoi huvixa mba'emo
py omoingo axy va'erã. Sidom tetã gui mombyry ikuai, amboae kuery re
nonhemoirũi guive.
8 Ha'e ramo ojevypa ju guyvy kuery Zorá ha'e Estaol py ikuaia py. Ha'e
rã ha'e kuery pe oporandu vy
— Mba'e pa pemombe'u orevy? — he'i ramo

---

o 18.1 Josué 19.41-48

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 ombovai:
— Pepu'ã ke, jaje'oi ha'e kuery rovai. Mba'eta yvy re roikuaa potaa rupi
roexa rã iporã. Peĩ rive ta tema ri ty'y upe py? Pemboare eme ta'vy peje'oi
vy ha'e va'e yvy pejopy aguã.
10 Mba'eta ha'e py pevaẽ vy pejou 'rã joe ojeroviaa rupi rive ikuai va'e,
ijyvy ma tuvixa guive. Nhanderuete omboaxa ma pendepo py. Ha'e va'e
yvy ma mba'eve oata e'ỹa ha'e py ikuai va'e kuery pe — he'i.
11 Ha'e rami rã Dã regua kuery ma Zorá ha'e Estaol gui oje'oi, seiscentos
avakue tembiporu joe opu'ãa pygua revegua meme.
12 Ha'e kuery oje'oi vy Judá regua Quiriate-Jearim py ranhe ikuai. Ha'e
nunga rupi ha'e va'e henda pe "Maané-Dã" he'i okuapy aỹ peve. Quiriate-
Jearim rovai katy oĩ.
13 Ha'e va'e gui oje'oi ju Efraim regua yvy'ã reia katy. Ha'e vy Mica ro py
ju ovaẽ okuapy.

Mica pegua ta'angaa oipe'a vy Laís tetã re ipo'aka okuapyague

14 Peteĩ nhiruĩ avakue Laís yvy re oikuaa pota aguã oje'oi va'ekue
aipoe'i guyvy kuery pe:
— Peikuaa pa ha'e va'e oo py oĩa peteĩ manto sacerdote pegua, ha'e
ta'angaa oo pygua, ta'angaa yvyra guigua ha'e amboae ma mba'emo ryku
guigua oĩa? Penhembopy'a ke ha'vy mba'emo pejapo aguã re — he'i.
15 Ha'e ramo ha'e py ovaẽ okuapy kunumi levita regua ro py, Mica ro py
ae. Ha'e vy oxarura okuapy ixupe.
16 Seiscentos avakue Dã regua tembiporu joe opu'ãa pygua oguereko va'e
ma okẽ rupi opyta okuapy oikeaty py.
17 Ha'e rã peteĩ nhiruĩ avakue yvy re oikuaa pota aguã oje'oi va'ekue oike
vy ojopy ta'angaa yvyra guigua, manto sacerdote pegua, ta'angaa oo
py ikuai va'ekue ha'e ta'angaa mba'emo ryku gui ojapo pyre guive. Ha'e
rã sacerdote ma opyta ho'amy okẽ py, seiscentos avakue tembiporu joe
opu'ãa pygua revegua kuery ikuaia py.
18 Mica ro py ha'e kuery oike vy ta'angaa yvyra guigua oipe'a heravy,
manto sacerdote pegua, ta'angaa oo py ikuai va'e ha'e ta'angaa mba'emo
ryku guigua. Ha'e ramo sacerdote aipoe'i ha'e kuery pe:
— Mba'e tu pejapo?
19 Ha'e kuery ombovai:
— Ekyrirĩ ke, emoĩ ndepo ndejuru py, ha'e eju orerupive. Orevy ju 'rã
reiko oreru rami ha'e sacerdote-rã. Mba'eta ndevy pe ha'eveve pa peteĩ'i
ava ro py sacerdote reikoa, tyrã pa Israel re peteĩ regua ha'e javi pe
sacerdote reiko aguã? — he'i rã
20 sacerdote oendu vy ovy'a opy'a py. Ha'e rami vy ha'e ae ju manto
sacerdote pegua oipe'a, ta'angaa oo py ikuai va'e ha'e ta'angaa yvyra
guigua oipe'a avi vy oguenoẽ heravy ha'e kuery mbyte rupi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Ha'e kuery ojevy aguã katy ju oo ta vy guenonde omoĩ gua'y kue'iry,
guymba kuery ha'e omba'e rei-rei ha'e javi. Ha'e rami vy oje'oi.
22 Mica ro gui mombyry'i ma Dã kuery oje'oi jave avakue Mica ro
katy'igua kuery nhomboaty vy oupity okuapy.
23 Ha'e vy hakykue katy gui ojapukai oje'oivy. Ha'e rã ha'e kuery ojere vy
aipoe'i Mica pe:
— Mba'e tu oiko upe va'e kuery remboaty aguã?
24 Ombovai:
— Tuuete ra'angaarã ajapo va'ekue peipe'apa ra'e, xevygua sacerdote
guive. Ha'e gui peo ju kuri. Mba'e tu oiko xevy guarã peja va'ekue? Ha'e
gui mba'e re tu xevy peporandu vy "Mba'e tu oiko?" peje? — he'i.
25 Ha'e ramo Dã kuery aipoe'i ixupe:
— Ndeayvuve eme orevy, xapy'a rei avakue ipy'a guaxukueve ndere
opu'ã rã pekanhymba e'ỹ aguã, ndero pygua kuery reve — he'i okuapy.
26 Ha'e rami vy Dã kuery oje'oive tema. Ha'e rã Mica ma ixugui ha'e kuery
ipo'akavea oikuaa vy ojevy ju ngoo katy.
27 Ha'e kuery ogueraa ta'angaarã Mica ojapo va'ekue ha'e sacerdote
oguereko va'ekue. Ha'e gui Laís tetã py ju ovaẽ, peteĩ regua ikuai porã
ha'e joe ojeroviaa rupi rive ikuaia py. Ha'e vy ojukapa kyxe py, ha'e
oapypa tetã.
28 Nomoingovei avave rei, mba'eta Sidom tetã gui mombyry, avave rei re
na'irũi guive. Ha'e va'e tetã ma Bete-Reobe katy'i oĩ yvyugua oĩ va'e py.
Ha'e gui ha'e kuery ae ju tetã omoatyrõ ju vy ha'e py ikuai.
29 Tetã omboery guamoĩ Dã Israel ra'y oiko va'ekue rery py. Ha'e rã tetã
rery ypyague ma Laís.
30 Dã kuery ojeupe ae ogueraa ta'angaa yvyra guigua. Ha'e gui Dã regua
kuery pe ju Gérson ra'y Jônatas, Manassés ramymino va'e oĩ sacerdote,
ha'e va'e rire ta'y kuery pe ju, ha'e kuery escravo-rã ogueraapaa ára peve.
31 Ha'e rami py Mica ta'angaa ojapo va'ekue ma ojeupe ae ju ha'e kuery
oguereko, Siló py Nhanderuete pegua oo oĩ teria ja.

Levita ha'e ta'yxy jevy rekokue oĩa

19 1 Ha'e va'e jave py huvixave ndoikoi Israel kuery re opena va'erã.
Ha'e gui oiko peteĩ levita regua. Ha'e va'e ma Efraim yvy'ã rupi
oguata oikovy vy peteĩ gua'yxy jevyrã ogueraa Judá regua Belém tetã
pygua.
2 Ha'e rã kunha va'e ma hexe nda'ija'evei vy opoi. Ha'e rami vy nguu ro
katy ju ojevy Judá regua Belém py. Ha'e py ju oiko irundy jaxy re.
3 Ha'e gui ime opu'ã vy guembiguai ha'e mokoĩ mburika ogueraa
hakykue oo vy. Hexeve ijayvu porã'ixe ogueru ju aguã. Ha'e py ovaẽ ramo
kunha va'e omovaẽ nguu ro py. Tuu oexa vyve ovy'a reve oẽ, omovaẽ
porã'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Hatyu kunha va'e ru va'e ma mboapy ára re omombyta ojea py. Okaru
ha'e oy'u okuapy, ha'e gui omenda va'e kuery oke ha'e py.
5 Irundy araa py ovy voi, opu'ã oje'oi aguã. Ha'e ramo kunha va'e ru
aipoe'i guajy me pe:
— Penhemombaraete ranhe ke peteĩ mbojape'i re. Ha'e va'e rire ma peo
'rã — he'i ramo
6 oguapy mokoĩve, okaru ha'e oy'u nhoguenoiny.
Ha'e gui kunha va'e ru aipoe'i ava pe:
— Ajerure ndevy, kova'e pytũ ju peke apy, pendepy'a py pevy'a aguã.
7 Ha'e rami teĩ ava va'e opu'ã ju oo aguã. Ha'e rã hatyu ma hexeve ijayvu
tema vy ha'e va'e pytũ re ju omombyta.
8 Peteĩ nhiruĩ araa py ovy voi oo aguã. Ha'e rã kunha va'e ru aipoe'i:
— Penhemombaraete ke, pepytave'i ju ka'aru peve — he'i ramo
mokoĩve okaru nhoguenoiny.
9 Ha'e ramo ava va'e opu'ã ju oo aguã, ta'yxy jevy ha'e hembiguai
kunumi va'e reve. Ha'e rã ixupe aipoe'i hatyu kunha va'e ru:
— Ma'ẽ, ka'aru ma, pytũ ovaẽ ju ta ma. Ajerure ndevy pytũ peaxa ju
aguã apy. Ára oaxa ta ramo peaxa pytũ apy, pendepy'a py pevy'a aguã.
Ha'e gui ko'ẽ rã mae ma pepu'ã pendero katy peo aguã — he'i.
10 Ha'e rami teĩ ava va'e ndoaxaxevei pytũ ha'e py. Ha'e rami vy opu'ã
vy oo. Ngupive ogueraa va'e ma mokoĩ mburika ikupe árygua va'e ha'e
ta'yxy jevy. Ha'e gui Jebus tetã katy'i peve ovaẽ (ha'e va'e ma Jerusalém
tetã).
11 Jebus katy'i oje'oi jave ka'aru ete ma ramo kunumi va'e aipoe'i opatõ
pe:
— Aỹ ma jaa, nhavaẽ jebuseu kuery retã py, pytũ jaaxa aguã ha'e py.
12 Ipatõ ombovai:
— Any, nda'evei tetã jaikuaa e'ỹ va'e py nhavaẽ aguã, Israel kuery e'ỹ
ikuaia py. Jaave 'rã Gibeá peve.
13 Jaave 'rã, nhavaẽ 'rã amboae tekoa py, Gibeá py e'ỹ vy Ramá py jake
aguã — he'i guembiguai pe.
14 Ha'e gui oje'oive. Gibeá tetã katy'i ovaẽ jave kuaray oike, Benjamim
regua yvy py.
15 Ha'e rami vy opia oje'oivy Gibeá katy, pytũ oaxa aguã ha'e py. Ha'e py
ovaẽ vy oguapy okuapy tetã mbyte py, mba'eta avave rei nomovaẽai ngoo
py pytũ oaxa aguã.
16 Ha'e gui pytũ ma jave ou peteĩ tuja'i mba'ety rupi omba'eapoague gui.
Ha'e va'e ma Efraim yvy'ã reia pygua va'eri Gibeá py hekoa va'e. Ha'e rã
ha'e pygua kuery ae ma Benjamim regua meme.
17 Tuja'i va'e oma'ẽ vy tetã mbyte py oexa oguata va'e. Ha'e vy oporandu
ha'e kuery pe:
— Marã katy peo, ha'e magui tu peju?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Ombovai:
— Judá regua Belém gui roguata roje'oivy, mombyry Efraim yvy'ã
reia katy roo. Xee ma ha'e pygua ae. Aa karamboae Judá regua Belém
py. Ha'e gui aỹ ma aguata avy SENHOR pegua oo oĩa katy. Teĩ avave rei
naxemovaẽai ngoo py,
19 roguereko teĩ ae ma mba'emo pirukue ha'e mba'emo rogue orerymba
mburika peguarã. Mbojape ha'e vinho voi roguereko xevy, kunha ha'e kunumi
va'e nerembiguai reve ou va'ekue pe. Mba'eve rei ndoatai orevy — he'i.
20 Ha'e ramo tuja'i va'e aipoe'i:
— Tove mby'a porã toĩ ndere. Xapy'a rei ndevy mba'emo oata ramo xee
ae tajou. Ha'e rami avi nda'evei tetã mbyte py peaxa aguã pytũ — he'i.
21 Ha'e rami vy ngoo py ae omovaẽ vy mba'emo rogue ome'ẽ mburika
kuery pe. Ha'e kuery py ojoipa ma rire okaru ha'e oy'u okuapy.
22 Ha'e kuery ovy'a okuapy jave ha'e va'e tetã pygua avakue nhe'ẽ vai
ra'y kuery oupa vy ombojere okuapy oo. Ombota-mbota okuapy okẽ re.
Ha'e vy hoo va'e tuja'i va'e pe ijayvu vy
— Emoẽ apy oka py ava ndero py removaẽ va'ekue rojavyky rei aguã
— he'i.
23 Ha'e rã hoo va'e ma ha'e kuerya py oẽ vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Any xeryvy kuery, pejapo eme ha'e rami ete ha'eve'ỹ va'e. Xee ae ma
xero py ava amovaẽ rire pejapo vai eme.
24 Xee aru 'rã oka py xerajy omenda e'ỹ teri va'e, ha'e ava va'e ra'yxy jevy.
Ha'e va'e kuery ma pemo'yvyĩ'i 'rã, ha'e kuery re 'rã pejapo pejapoxea
rami. Ha'e rã ava va'e re ma pejapo vai eme ha'e rami ete — he'i.
25 Ha'e pygua avakue noendu potaxei ramo levita ra'yxy jevy ojopy vy
ogueraa oka py, omboaxa ha'e kuery pe. Ha'e ramo ha'e kuery ju ojopy
vy ojavyky reia rupi oguenonheno okuapy pytũ mbukukue re, ko'ẽ peve.
Ha'e gui ko'ẽmba ma ramo oejapa rive oje'oivy.
26 Ko'ẽ rai'i ma ramo kunha va'e ou vy ho'a oo ome oĩa rokẽ py. Ha'e py
ma iko'ẽmba ete'i oupy.
27 Ko'ẽgue ime opu'ã vy oipe'a okẽ. Ha'e rami vy oove aguã oẽ vy oexa
rã kunha gua'yxy jevy okẽ rupi itui ra'e, opyrõ ovyaty áry opo omoĩ reve.
28 Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Epu'ã ke, ha'e gui jaa — he'i teĩ nombovai. Ha'e ramo ava va'e oupi
inony mburika'i áry, ojepe'a, oo ju ngoo katy.
29 Ngoo py ovaẽ ma vy gua'yxy omboguejy jevy retekue. Ha'e vy kyxe
ogueru vy omboa'ypa, ikãgue reve, doze henda py. Ha'e va'e ma ogueraa
uka Israel kuery ikuaia ha'e javi rupi.
30 Peteĩ-teĩ oexa va'e aipoe'i okuapy joupe-upe:
— Kova'e nunga ojapoa va'e'ỹ teri, neĩ oexaa va'e'ỹ teri, Egito yvy
gui Israel kuery oua ára guive aỹ peve. Peikuaa pota ha'e nunga re,
penhembopy'a ha'e pejogueroayvu — he'i okuapy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Levita ra'yxy jevy ojavyky reia ague re Israel kuery nhombopagaague

20 1 Ha'e gui Israel kuery ha'e javi ma Mispa py oje'oi vy
nhomboatypa okuapy SENHOR renonde. Peteĩ'i rami ou Dã guive
Berseba peve ikuai va'e, Gileade yvy gui guive.
2 Ha'e kuery va'e regua yvatekueve ha'e javi ha'e Israel kuery peteĩ-
teĩ regua oupa okuapy Nhanderuete pegua onhemboaty okuapya py.
Quatrocentos mil avakue ikuai opu'ã okuapy va'e, kyxe revegua meme.
3 Benjamim kuery voi oendu okuapy Israel kuery Mispa katy oje'oia
omombe'ua rã.

Ha'e gui ava pe Israel kuery oporandu okuapy:

— Emombe'upa orevy marã rami vy pa ha'e nunga oikoague.

4 Ha'e ramo ava levita kunha omano va'ekue megue ombovai vy aipoe'i:

— Xera'yxy jevy reve rovaẽ Benjamim regua kuery retã Gibeá py, pytũ
roaxa aguã.
5 Ha'e ramo Gibeá pygua kuery xere opu'ã vy pyávy ombojere oo xee aĩa
va'e. Xejukaxe, ha'e gui xera'yxy jevy voi ojavyky rei okuapy. Ha'e ramo
omano.
6 Ha'e ramo xera'yxy jevy retekue araa. Amboa'ypa vy araa uka Israel
kuery yvy ha'e javi rupi, nhande Israel kuery moxĩmbaarã ojapo rire.
7 Ma'ẽ, peẽ kuery ma Israel kuery regua meme pendekuai. Peikuaa pota
porã ke! Pejogueroayvu ha'e penhomongeta ha'e nunga re — he'i.

8 Ha'e rami rã heta va'e kuery ha'e javi ma peteĩ'i rami opu'ãmba
okuapy vy aipoe'i:

— Nhande kuery va'e regua peteĩve ndojevyi 'rã ngoo katy, peteĩve
ndajaai 'rã nhandero katy.
9 Ha'e rami vy po rami 'rã jajapo Gibeá pygua kuery re: Jaje'oi 'rã ha'e
kuery rovai nhapu'ã aguã xorte jaexaa rami.
10 Ha'e rami vy Israel kuery regua cem avakue ikuai va'e-va'e gui ma dez
kuerei 'rã nhamondouka, mil ikuai va'e-va'e gui cem kuerei 'rã, ha'e dez
mil ikuai va'e-va'e gui ma mil kuerei 'rã nhamondouka tembi'u ojou aguã
nhande kuery pe. Ha'e rã nhande kuery ma Benjamim regua Gibeá py jaa
vy ha'e kuery re jajapo 'rã Israel kuery mbyte ojapo vaiague rami — he'i.
11 Ha'e rami vy Israel regua avakue ha'e javi nhomboaty okuapy ha'e va'e
tetã rovai opu'ã vy oo aguã. Peteĩ'i rami onhemoirũmba okuapy.

12 Ha'e gui Israel kuery omondouka avakue Benjamim regua yvy ha'e
javi rupi, aipoe'i aguã:

— Mba'e nunga ha'eve'ỹ va'e tu penembyte ojapoa?

13 Aỹ orepo py pemboaxa na Gibeá pygua avakue nhe'ẽ vai ra'y kuery
rojukapa aguã, ha'e rami vy Israel kuerya gui roipe'a aguã ha'e rami ete
nda'evei va'e — he'i. Ha'e rã Benjamim kuery ma noendu potai guyvy
Israel kuery ayvu.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Ha'e rami 'rãgue py Benjamim kuery ma Gibeá katy'i tetã ikuai va'e gui
oupa vy ono'õmba okuapy, oje'oi aguã Israel kuery re opu'ã aguã.
15 Ha'e va'e ára ma oipapaa Benjamim kuery tetã ikuai va'e gui ou
va'ekue. Oikuaa rã vinte e seis mil avakue ikuai kyxe revegua, Gibeá
pygua kuery reve'ỹ vy. Ha'e va'e kuery ma oipapaa rã seiscentos avakue
ikuai oiporavo pyre meme.
16 Ha'e va'e kuery ha'e javi regua ma setecentos avakue ikuai oiporavo
pyre ijaxu va'e meme. Ha'e va'e kuery ma ita momboa py peteĩ 'ague'i re
omombo vy voi ndojavyi 'rã.
17 Ha'e rã Israel regua avakue ma oipapaa rã quatrocentos mil avakue ikuai
kyxe revegua, joe opu'ãa rupi ikuai va'ety meme, Benjamim regua e'ỹ.
18 Ha'e gui Israel regua kuery opu'ã vy Betel py oo. Ha'e py ma
Nhanderuete pe oporandu vy aipoe'i:
— Ore kuery va'e regua mava'e ranhe 'rã tu oo Benjamim kuery rovai
opu'ã aguã?
SENHOR ombovai:
— Judá kuery ranhe 'rã oo — he'i.
19 Ha'e gui ko'ẽ aje'ive reve Israel kuery opu'ã vy oje'oi. Ono'õ okuapy
Gibeá rovai opu'ã aguã.
20 Israel regua avakue ae oje'oi Benjamim kuery rovai opu'ã aguã. Gibeá
katy'i ikuai joe opu'ã aguã rami.
21 Ha'e ramo Gibeá gui Benjamim kuery oẽ oje'oivy vy ha'e va'e ára oitypa
Israel regua yvy rupi, vinte e dois mil avakue.
22 Ha'e gui avakue Israel kuery regua peteĩgue ju ipy'a guaxu vy oiko
katu okuapy joe opu'ã aguã, jypya ára opu'ãague py ae ju.
23 Ha'e va'e'ỹ mbove ma Israel kuery oje'oi ranhe vy ojae'o okuapy
SENHOR renonde. Ka'aru peve oporandu okuapy SENHOR pe,
— Roje'oi ju 'rã pa oreryvy kuery Benjamim regua rovai ropu'ã aguã?
— he'i vy.
SENHOR ombovai:
— Tapeo ha'e kuery re pepu'ã aguã — he'i.
24 Ha'e gui ma ko'ẽ jevy Israel kuery ovaẽ ma okuapy Benjamim kuery
rovai opu'ã aguã.
25 Ha'e va'e ára voi Benjamim kuery Gibeá tetã gui oẽ oje'oivy ha'e kuery
ovaexĩ aguã. Ha'e vy dezoito mil avakue ju oity yvy rupi, kyxe revegua meme.
26 Ha'e rami rã Israel kuery ha'e javi oje'oi vy Betel py ovaẽ. Ha'e vy
ojae'o ete okuapy, ha'e py SENHOR renonde ikuaia py. Ha'e va'e ára okaru
e'ỹ re ikuai ka'aru peve. SENHOR renonde ome'ẽ avi okuapy mba'emo
oapy reve ha'e peteĩ rami ikuaia regua.
27 Ha'e rami vy Israel kuery oporandu ju okuapy SENHOR pe. (Mba'eta
ha'e va'e jave ma ha'e py ae oĩ Nhanderuete guexeve guarã ojapo va'ekue
ryru.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 Ha'e va'e oĩa rupi Eleazar ra'y Finéias, Arão ramymino va'e omba'eapo
oikovy ha'e jave py.) Ha'e gui aipoe'i okuapy:
— Roo jevy 'rã pa oreryvy kuery Benjamim regua rovai ropu'ã aguã,
tyrã pa ndoroovei ma 'rã?
SENHOR ombovai:
— Tapeo, mba'eta ko'ẽ ramo xee amboaxa 'rã pendepo py — he'i.
29 Ha'e ramo Israel kuery ma Gibeá yvýry rupi omoĩ xondaro kuery
onhemi aguã.
30 Ha'e gui mboapy araa py ma Benjamim kuery rovai Israel kuery
opu'ã aguã oje'oi vy jypy guare rami ae oiko katu okuapy Gibeá rovai
opu'ã aguã.
31 Ha'e ramo ha'e kuery ovaexĩ aguã Benjamim kuery oẽ jogueruvy vy
tetã gui mombyry ojereru uka vy omboypy ju ojuka aguã ha'e kuery
regua. Jypy guare rami ojuka trinta avakue Israel regua tape rupi. Ha'e
va'e regua peteĩ ma Betel katy oo, ha'e rã amboae ma Gibeá nhuũndy katy
oo va'e.
32 Ha'e rami vy Benjamim kuery aipoe'i:
— Kue'i guare rami ae ju ho'apa ta ma nhanerenonde — he'i okuapy.
Ha'e rã Israel kuery ma aipoe'i:
— Nhanhamba, ha'e kuery nhanderakykue tape rupi oopa aguã tetã
gui mombyry peve — he'i.
33 Ha'e rami vy Israel regua avakue ikuaiague gui opu'ãmba jogueruvy,
joe opu'ã aguã rami ikuai Baal-Tamar py. Israel regua onhemia py ikuai
va'ekue voi oẽmba jogueruvy Geba katy'i ikuaiague gui.
34 Ha'e rami vy dez mil avakue Israel kuery regua oiporavo pyre ou
okuapy Gibeá re opu'ã aguã. Opu'ãa ma nda'evei ete va'e, ha'e rã amboae
kuery ma noexa'ãi okuapy okanhymba taa.
35 Ha'e ramo Israel kuery renonde SENHOR omoĩ vai Benjamim kuery.
Ha'e ramo ha'e va'e ára Israel kuery ojuka Benjamim regua vinte e cinco
mil e cem avakue, kyxe revegua meme.
36 Ha'e ramo mae Benjamim kuery oexa ombojexavai maa. Mba'eta
avakue Israel regua ojepe'apa ranhe Benjamim regua kuery renonde gui,
Gibeá rovai opu'ã va'erã kuery onhomi va'ekue re ojerovia vy.
37 Ha'e gui onhemi okuapy va'ekue oẽmba pojava vy oikepa Gibeá tetã py.
Ha'e vy oitypa ha'e javi kyxe py ojuka vy.
38 Avakue Israel regua ma jogueroayvu ae ma onhemi va'e kuery reve,
tetã gui peteĩ arai tuvixa va'e rami hataxĩ omopu'ã aguã re.
39 Ha'e nunga Israel regua kuery oexa vy ojevy ju opu'ã aguã katy. Ha'e
kuery re ae Benjamim regua kuery omboypy ojapo vai aguã, trinta
avakue Israel regua ojuka vy
— Kuee nhapu'ãague rami ae ri ha'e kuery ho'apa ma 'rã nhanerenonde
— he'i okuapy teĩ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

40 Ha'e rami teĩ tetã gui hataxĩ opu'ã ma ovy arai rami, oo yta hi'aĩ va'e
rami ae. Ha'e ramo Benjamim regua kuery guakykue katy oma'ẽ vy oexa
rã tetã ha'e javi rupi tata rendy vuku ojeupi ma ovy ra'e yvate.
41 Israel regua avakue ojerepa rã Benjamim regua kuery oexa vy
onhemondyipa okuapy, imombaarã ou ta maa oexa vy.
42 Ha'e rami vy Israel regua avakue renonde gui ojevypa, tekoa e'ỹa katy
tape oo va'e rupi onhambaxe va'eri opu'ã va'e kuery omoĩ vai. Ha'e rã tetã
gui ou va'e kuery ju ojukapa ha'e kuery mbyte.
43 Ha'e rami vy ojokopa rei Benjamim regua kuery. Hakykue monha vy
mamo rã opytu'ua py oupity, Gibeá katy'i, kuaray oua katy.
44 Ha'e rami py Benjamim regua ho'a dezoito mil avakue, ipy'a guaxuve
va'e meme.
45 Ha'e gui ojevypa vy tekoa e'ỹa katy ju onhamba, Rimom py itaova oĩ
va'e katy. Tape rupi hembyrekue onha va'e regua ma cinco mil avakue ju
ojukave. Ha'e gui hupive rei omonhave Gidom peve. Ha'e py ju ojukave
dois mil avakue ha'e kuery regua.
46 Ha'e va'e ára Benjamim regua omano va'e ha'e javi vy ma vinte e cinco
mil avakue kyxe revegua, ipy'a guaxuve va'e meme.
47 Ha'e rami teĩ seiscentos avakue ojere vy ojava tekoa e'ỹa katy, Rimom
py itaova oĩ va'e py. Ha'e py ma irundy jaxy re ikuai.
48 Ha'e gui ma Israel regua avakue ojevy ju Benjamim kuery rekoa katy.
Ha'e vy ojukapa kyxe py tetã py hembyre va'ekue ha'e javi, avakue ha'e
mymba kuery, ojou va'e rei. Tetã ojou va'e rei oapypa tata py.

Benjamim regua avakue ra'yxyrã ojouague

21 1 Ha'e gui Israel regua avakue Mispa py teri ikuaia py oura okuapy reve
— Nhande kuery regua peteĩve nomomendai 'rã guajy
Benjamim regua ra'yxyrã — he'i ma voi va'ekue.
2 Ha'e rami teĩ Betel py ha'e kuery oo vy ka'aru peve ikuai Nhanderuete
renonde ha'e py. Ojapukai ha'e ojae'o okuapy hexay ete reve.
3 Ha'e vy aipoe'i:
— Ah! SENHOR Israel kuery ruete, mba'e re tu ha'e rami ete oiko Israel
re, mba'eta aỹ oata ma peteĩ regua — he'i okuapy.[p]
4 Ha'e gui ko'ẽ jevy, ko'ẽmba ramove ha'e kuery opu'ã vy peteĩ altar
ojapo ha'e py. Hi'áry ome'ẽ okuapy mba'emo oapy reve, peteĩ rami ikuaia
regua guive ome'ẽ.
5 Ha'e gui Israel kuery joupe-upe oporandu vy
— Mava'e tu Israel regua ndooi va'ekue SENHOR pegua nhemboaty
oikoa py? — he'i.

---

[p] **21.3** "Peteĩ regua oata" he'i okuapy, mba'eta Benjamim regua avakue ojukapa rai'i ma rire (versículo 6).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mba'eta Mispa py SENHOR renonde oura ae ma voi onhemboaty aguã
ndoui va'e ojukaa aguã re.
6 Israel kuery omboaxy okuapy guyvy Benjamim regua kuery,
— Kova'e ára opa rai'i ete peteĩ regua Israel gui.
7 Ha'e gui marã rami vy nda'u jajou 'rã hembyrekue ra'yxyrã? Mba'eta
SENHOR pe jaura ae ma nhanderajy kuery nhamomenda e'ỹ aguã ha'e
kuery ra'yxyrã — he'i okuapy.
8 Ha'e rami vy aipoe'i:
— Oiko pa Israel regua SENHOR pegua nhemboaty Mispa py oiko va'e
py ndooi va'ekue? — he'i.
Ha'e rami vy oikuaa pota rã Jabes-Gileade pygua kuery peteĩve ndooi ra'e
ono'õ okuapy vy nhemboaty ojapoa py.
9 Heta va'e kuery oipapaa rã oikuaa Jabes-Gileade pygua kuery peteĩve
noĩ ha'e py.
10 Ha'e nunga rupi ha'e katy ijaty okuapy va'e omondouka doze mil avakue
ipy'a guaxukueve. Ijayvu imondovy vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Tapeo pejukapa Jabes-Gileade pygua kuery kyxe py, kunhague ha'e
kyrĩgue guive.
11 Po rami 'rã pejapo: Avakue ha'e kunhague avakue reve onheno ma
va'ekue ha'e javi 'rã pejuka — he'i.
12 Ha'e rami rã Jabes-Gileade py oo vy quatrocentos kunhataĩgue ojou
avakue reve onheno e'ỹ teri va'e. Ha'e va'e kuery Siló py oguerupa heta
va'e kuery ikuaia py, Canaã yvy re.
13 Ha'e gui ono'õ okuapy va'e ha'e javi omondouka Benjamim kuery pe
imombe'uarã, Rimom itaovape guy py onhemi va'ekue pe. Ha'e rami vy
ijayvu jomeme ikuai porã ju aguã re.
14 Ha'e ramo Benjamim regua kuery ojevypa. Ha'e rã ha'e kuery ra'yxyrã
ome'ẽa Jabes-Gileade py kunhataĩgue ndojukai va'ekue. Ha'e rami teĩ oata
teri ha'e kuery ra'yxyrã.
15 Ha'e rami py ha'e kuery omboaxy Benjamim kuery, Israel regua oata
aguã rami SENHOR ojapo rire.
16 Ha'e gui nhomongeta va'ety kuery aipoe'i ijaty okuapy va'e pe:
— Marã rami vy nda'u jajouve ju 'rã hembyrekue ra'yxyrã, Benjamim
regua kunhague opa rire?
17 Mba'eta nda'evei Benjamim regua rembyrekue ndata'yi aguã, mba'eta
nda'evei peteĩ regua ha'e javi oata aguã.
18 Ha'e rami avi nhande ma nda'evei ha'e kuery ra'yxyrã nhamomenda
aguã nhanderajy kuery, mba'eta nhande Israel kuery jaura vy "Ayvu vaipy
toiko Benjamim regua ra'yxyrã guajy omomenda va'e", ja'e rire — he'i.
19 Ha'e ramo ombovai:
— Ma'etỹa nhavõ ma oiko 'rã SENHOR pegua nhemboaty Siló py. Ha'e
nunga oiko 'rã Betel tetã katy'i kuaray ijapu'a'ia katy, tape Betel gui

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Siquém katy yvy'ã rupi oo va'e rupi kuaray oua katy, ha'e Lebona regua
kuaray ipuku-a katy — he'i.
20 Ha'e rami vy Benjamim kuery pe ju ijayvu vy aipoe'i:
— Tapeo, penhemi uvaty ikuai va'e rupi.
21 Ha'e py ma pema'ẽ mbegue peiny, mba'eta Siló pygua rajy kuery oẽ
'rã jogueruvy oguyryĩ reve ojeroky vy. Ha'e ramo ma peẽ 'rã uvaty py
penhemia gui, ha'e ha'e kuery regua peteĩ-teĩ pejopy 'rã pendera'yxyrã.
Ha'e vy tapeo ju Benjamim yvy re.
22 Ha'e gui tuu ha'e ikyvy kuery ou 'rã nhandea py ndojou porãia rupi
ijayvu aguã. Ha'e ramo ha'e kuery pe aipo ja'e 'rã: "Orerayvua rupi ke
pemboaxy avi Benjamim regua avakue, mba'eta Jabes-Gileade tetã re
ropu'ã jave ta'yxyrã ndorojoupai rire. Ha'e rami avi penderajy kuery
napeme'ẽi va'ekue ha'e kuery pe. Ha'e rami e'ỹ va'e rire pepaga aguã rami
peiko 'rãgue", ja'e 'rã — he'i.[q]
23 Ha'e rami ae Benjamim kuery ikuai. Ha'e rami vy gua'yxyrã peteĩ-teĩ
ogueraa oguyryĩ reve ojeroky okuapy va'e kuery gui, mbovy pa ikuaia
rami vy ogueraa. Ha'e gui oje'oi vy oyvy py ju ojevypa. Ojapo ju guetã,
ha'e vy ikuai ha'e py.
24 Ha'e gui mae ma Israel kuery voi ojevy ju ha'e gui. Peteĩ-teĩ guetarã
kuerya py ae oo, gua'y kuerya py ha'e oyvy py ae.
25 Ha'e va'e jave ma ndoikoi huvixave Israel kuery re opena va'erã. Ha'e
ramo peteĩ-teĩ ikuai 'rã ha'e kuery ae oipotaa rami rive.

---

q **21.22** Ha'e kuery ha'e javi oura va'ekue Benjamim regua avakue ra'yxyrã guajy kuery ome'ẽ e'ỹ aguã (versículo 1). Ha'e gui apy ojerure guajy kuery pe Benjamim regua avakue ra'yxyrã ojereraa uka aguã, ouraague ombovaipa e'ỹ aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Rute rekokue oĩa

Rute rekokue oĩa

"Joguerekoa kuery opena jave py ma oiko karuai Israel yvy re. Ha'e gui peteĩ ava oo Judá regua Belém tetã py oikoa gui Moabe yvy re ju oiko aguã, gua'yxy ha'e mokoĩ gua'y kuery reve" (1.1). Ha'e rami ijypy kova'e kuaxia para. Moabe yvy re ava va'e omano, ta'y kuery avi. Ha'e ramo ta'yxykue Noemi hery va'e ojevy ju Belém tetã py. Hexeve ou avi peteĩ ipi'a ra'yxykue Rute hery va'e, Moabe pygua. Ha'e va'e ma oayvu ete ome xykue'i, Nhanderuete anhetẽ va'e re ojerovia guive oikovy.

Belém tetã py oiko jave peteĩ ava heko porã va'e ogueraa gua'yxyrã, Boaz hery va'e. Ha'e rami vy Rute ma huvixa Davi jaryi, ha'e Jesus Cristo jaryi guive oiko raka'e.

Ha'e jave py heko vai va'e heta ikuai teĩ Rute rami ikuai avi yvyĩgueve'i ojerovia ete va'e. Ha'e va'e kuery ma Nhanderuete omoingo porã.

Moabe yvy gui Noemi ha'e Rute ojevyague

1 1 Joguerekoa kuery opena jave py ma oiko karuai Israel yvy re. Ha'e
gui peteĩ ava oo Judá regua Belém tetã py oikoa gui Moabe yvy re ju
oiko aguã, gua'yxy ha'e mokoĩ gua'y kuery reve.
2 Ha'e va'e ava ma Elimeleque hery va'e, ha'e rã ta'yxy ma Noemi. Ta'y
kuery ma Malom ha'e Quiliom. Efrateu kuery ikuai Judá regua Belém py
hekoa va'e. Moabe yvy re ha'e kuery ovaẽmba vy hekoa ha'e py.
3 Ha'e gui ma Noemi me Elimeleque omano. Ha'e rã kunha va'e ha'e
anho opyta mokoĩ opi'a reve.
4 Ha'e gui mokoĩve omenda Moabe pygua kunhague re. Ta'yxy kuery
regua peteĩ rery ma Orfa, ha'e rã amboae ma Rute. Ha'e rami vy ha'e py
ikuai dez ma'etỹ rai'i.
5 Ha'e gui mokoĩve ipi'a Malom ha'e Quiliom omano avi. Ha'e rami vy kunha
va'e ha'e anho'i opyta, ipi'a kuery mokoĩve ha'e ime ndoikovevei ma rire.
6 Ha'e gui kunha va'e oendu SENHOR ojeupegua kuery re ima'endu'a
vy ho'u va'erã ojou uka jevya. Ha'e rami vy opi'a ra'yxykue reve opu'ã
jogueravy Moabe yvy gui ojevy aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Ha'e ramo opi'a ra'yxykue mokoĩve reve oje'oi ikuaiague gui. Mboapyve
oguata jogueravy, Judá yvy katy ovaẽ aguã.
8 Ha'e gui ma Noemi aipoe'i ha'e kuery pe:
— Tapeo, pejevy ju peteĩ-teĩ pendexya py. Tove SENHOR tapenemboaxy,
omano va'ekue peẽ pemboaxyague rami, ha'e xevy voi.
9 Tove SENHOR tapenembovy'a, peteĩ-teĩ penemerã ro py — he'i. Ha'e vy
oayvupa.
Ha'e rami rã ha'e kuery ojae'o atã.
10 Ha'e rami vy ime xykue pe aipoe'i:
— Any, ore voi roo avi 'rã nderupive neretarã kuerya katy.
11 Ha'e rã Noemi aipoe'i:
— Pejevy ke, xememby kuery. Mba'erã tu peo ta xerupive? Xee nda'u
areko teri ri xerye py xepi'a penemerã?
12 Pejevy ke, xememby kuery. Tapeo ke, mba'eta xeguaimi'i ete ma
amenda jevy aguã. Xee ma "Aendu teri arõ aguã" ha'e va'e rire, ha'e rami
e'ỹ vy kova'e pytũ re xemerã ajou vy xememby voi va'e rire ma
13 pearõ 'rãgue ri ty'y ha'e kuery tujapa peve? Imeve'ỹ va'e teri 'rãgue ri
ty'y peiko? Any teve, xememby kuery. Mba'eta pendere vy xee xeporiau
vaipa teĩ, xerovai SENHOR opo oupi rire — he'i.
14 Ha'e ramo ha'e kuery teĩgue ju ojae'o atã okuapy. Orfa ma peteĩgue oayvu
reve oxarura ovy ome xykue pe. Ha'e rã Rute ma oikuavã ratã tema oiny.
15 Ha'e ramo Noemi aipoe'i ixupe:
— Ne'exa, neirũ ojevy ma ovy guetarã kuery ha'e nguuete kuerya katy.
Ejevy ke ndee voi neirũ rakykue.
16 Ha'e rã Rute ombovai:
— Ejeja uka eme xevy, xejoko eme guive nderupive aa aguã. Mba'eta mamo rã
reoa py rei xee aa avi 'rã, ha'e mamo rã rekea py xee voi ake 'rã. Neretarã kuery
ma xeretarã kuery ae avi 'rã ikuai, ha'e Nderuete pe ma "Xeruete" ha'e avi 'rã.
17 Mamo rã remanoa py xee amano avi 'rã, ha'e py ae 'rã xenhono porãa.
Ha'e gui tove SENHOR taxemoingo axy ha'e oikuaa rami, xapy'a rei ndegui
mba'emo pe ajepe'a uka ramo, manoa e'ỹ vy — he'i.
18 Ha'e ramo Noemi ngupive ooxe etea oexa vy nonhea'ãvei ojevy aguã.
19 Ha'e rami vy jogueraa mokoĩve Belém peve.
Ha'e py ovaẽ ramo tetã pygua kuery onhemondyipa rei okuapy ha'e
kuery oexa vy. Ha'e vy kunhague ma aipoe'i okuapy:
— Peva'e e'ỹ teve Noemi?
20 Ha'e ramo ombovai:
— Xevy pe "Noemi" pejeve eme, ha'e rã "Mara" peje xevy, mba'eta
Ipo'akapa va'e ha'e rami ete xemoingo axy rire.[a]

---

[a] **1.20** Tery Noemi ma "Iporã va'e" 'ea. Ha'e rã tery Mara ma "Haxy va'e, iro va'e" 'ea (Êxodo 15.23).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Arekopa reve apy gui aa va'ekue ri SENHOR ojapo xeporiaukue'i
reve ajevy aguã rami. Mba'e re tu "Noemi" peje xevy, xerovai SENHOR
onhemoĩ ramo, Ipo'akapa va'e xembojexavai rei rire? — he'i.
22 Ha'e rami py Noemi ojevy Moabe yvy gui, opi'a ra'yxykue Moabe
pygua Rute reve. Cevada omono'õa ypy'i jave ovaẽ Belém py.[b]

Cevada ra'yĩgue 'are Rute ojeupe guarã omono'õague

2 1 Ha'e gui peteĩ ava oiko Noemi me rãgue'i retarã oguerekopa va'e.
Ha'e va'e ma Elimeleque retarã, Boaz hery va'e.
2 Ha'e gui Moabe pygua Rute aipoe'i Noemi pe:
— Taa nhomba'ety rupi taiko, xemboaxy'i va'e rakykue rupi rei aa vy
cevada ra'yĩgue 'are amono'õ aguã.
Ombovai:
— Tereo ha'vy, xememby — he'i.
3 Ha'e gui Rute nhomba'ety py oo vy omono'õ oikovy omono'õ va'e
kuery rakykue rupi. Elimeleque retarã Boaz mba'ety py guive oo.
4 Ha'e jave py ae Boaz ou Belém gui. Ha'e rami vy guembiguai kuery
omono'õ va'e pe oxarura:
— SENHOR toiko peẽ kuery reve.
Ha'e kuery ombovai:
— Ndee voi SENHOR tanemoingo porã — he'i okuapy.
5 Ha'e gui Boaz oporandu guembiguai kuery re opena va'e pe:
— Mava'e rajy tu pe kunha va'e?
6 Hembiguai ombovai:
— Pe kunha va'e ma Moabe pygua, Noemi reve Moabe yvy gui ou
va'ekue.
7 Ha'e va'e ma ange xevy aipoe'i: "Tajopy ha'yĩgue, tamono'õ avy omboaty
pyre pa'ũ rupi omono'õ va'e kuery rakykue rupi", he'i vy ou kuri.
Ko'ẽmba'i ramove koropi ae oiko aỹ'i peve, xapy'a'i opytu'u oguy py guive
— he'i.

Rute reve Boaz ijayvu porã'iague

8 Ha'e gui Boaz aipoe'i Rute pe:
— Endu ke, xerajy. Tereo eme mba'ety mboae py remono'õ vy, apy
gui tereove eme. Apy ae 'rã reiko xerembiguai kunhague reve.

---

[b] **1.22** Israel kuery yvy py ma mba'emo ra'yĩgue omono'õ 'rã abril ha'e maio py. Cevada ranhe 'rã omono'õ, ha'e gui trigo ju. Po rami 'rã omono'õ. Hi'y ma avakue ojaya rire kunhague hakykue oo vy ojokua 'rã. Ha'e gui oo ju 'rã ndojokuapai va'ekue ojopy vy. Ha'e gui mae ma ogueraa 'rã ojyky aguã py. Vaka omopyrõ vy 'rã ojyky, ha'e'ỹ vy hi'áry rupi mba'emo ipoyi va'e omoatã 'rã heruvy, e'ỹ vy karóxa omboguata reve. Ha'e gui omboveve 'rã, ha'e oiky'a'o ju 'rã omboyru aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Rexa pota 'rã cevada mono'õa kuery omba'eapoa re, hakykue rupi
reo aguã. Xerembiguai kuery pe xeayvu ae ma ndere opena rei e'ỹ
aguã. Ndey'uvei vy tereo yryru oĩa py, ha'e ey'u xerembiguai kuery
ojara va'ekue — he'i.
10 Ha'e ramo kunha va'e ngova omovaẽ yvy re. Ha'e vy aipoe'i:
— Mba'exa'vy tu xepytyvõ 'rã, amboae tekoa guigua aiko
va'eri?
11 Boaz ombovai vy aipoe'i:
— Xevy omombe'ua porã neme omano rire ixykue pe rejapo porãague.
Mba'eta nderu, ndexy ha'e yvy ndetui'iague reja vy peteĩve reikuaa e'ỹ
va'e kuerya py reju va'ekue.
12 SENHOR tomboekovia joupe rejapo porãague. Tove SENHOR Israel kuery
ruete gui toupa ndevy guarã ha'e javi, ipepo guýry renhemi aguã reju rire
— he'i.
13 Ha'e ramo kunha va'e aipoe'i:
— Xeruvixa, ndee xepytyvõ vaipa ma. Xembopy'a porã xee nerembiguai
py'a re peve guarã ndeayvu vy, xee nerembiguai regua ndaikoi va'eri
— he'i.
14 Ha'e gui okarua jave ju Boaz aipoe'i ixupe:
— Enhemboja ke kyvõ katy, ekaru einy mbojape re, vinho reve —
he'i. Ha'e ramo omono'õ va'e kuery reve oguapy oiny. Ha'e rã ixupe
ome'ẽ ha'yĩgue mbixy. Ixupe ome'ẽ retave ramo okaru porã, hevyatã
peve.
15 Ha'e gui kunha va'e ha'yĩgue oekave ju aguã opu'ã ramo Boaz
peteĩgue ju ijayvu guembiguai kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Tove tomono'õ pemboaty va'ekue ikuaia rupi voi, pendeayvu eme
ixupe.
16 Peity-ityve tema upe py pemboaty va'ekue gui, tove ta'ikuai ojopy aguã.
Pendevai eme ixupe — he'i.
17 Ha'e gui mba'ety rupi kunha va'e omono'õ oikovy ka'aru peve.
Omono'õ va'ekue ojyky vy oexa rã peteĩ ajaka renyẽ rai'i cevada
oĩ.
18 Ha'e va'e oupi heravy tetã katy. Ha'e ramo ime xykue oexa omono'õ
va'ekue. Ha'e ramo okaru okuapy jave guare rembyre voi oguenoẽ vy
ome'ẽ avi ome xykue pe.
19 Ha'e rami rã ime xykue aipoe'i ixupe:
— Mamo tu remono'õ ange? Mamo tu remba'eapo ra'e? Ta'ima'endu'a
porãa nepytyvõ vy nemovaẽ porãare re!
Ha'e ramo ome xykue pe Rute omombe'u mamo pa omba'eapoague.
Ha'e vy aipoe'i:
— Mba'ety amba'eapoa va'e ja rery ma Boaz — he'i.
20 Ha'e ramo Noemi aipoe'i opi'a ra'yxykue pe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— SENHOR tomoingo porã, mba'eta ndojepe'ai jaikove va'e ha'e omano
va'ekue omboaxy oikovya gui. Ha'e va'e ava ma peteĩ nhanderepya regua
oiko — he'i.[c]
21 Ha'e ramo Moabe pygua Rute aipoe'i:
— Ha'e va'e ma xevy "Xerembiguai kuery reve ae 'rã reiko ha'yĩgue
omono'õmba peve", he'i avi.
22 Opi'a ra'yxykue Rute pe Noemi ombovai:
— Xememby, ha'eve ete 'rã hembiguai kunhague reve reiko aguã,
amboae kuery mba'ety rupi reiko axy 'rãgue py — he'i.
23 Ha'e rami vy Boaz rembiguai kunhague reve kunha va'e omono'õ
oikovy cevada ha'e trigo omono'õmba peve, ha'e ome xykue'ia py oke jepi
oikovy.

Mba'emo moa'yĩaty py Boaz oĩa py Noemi omondoukaague

3 1 Ha'e gui ime xykue Noemi aipoe'i ixupe:
— Xememby, nda'evei ri ty'y nemerã xee ajou aguã revy'a aguã?
2 Ne'exa, Boaz ma nhaneretarã oiko, guembiguai kunhague reve
nemoingo va'ety guive. Ma'ẽ, kova'e pyávy ojyky 'rã mba'emo moa'yĩaty
py.
3 Ejau ke, enhemoeakuã ha'e emoĩ ndeao iporãve va'e. Ha'e vy tereo
mba'emo moa'yĩaty py. Va'eri ava va'e okaru ha'e oy'u e'ỹ teria ja ejekuaa
uka eme ta'vy ixupe.
4 Ha'e gui oke ta ma ramo reikuaa pota 'rã mamo pa onhenoa re. Ha'e gui
reo avi 'rã ha'e py. Eipe'a inhovã ipy gui, ha'e enheno avi ha'e py. Ha'e gui
ma ava va'e omombe'u 'rã rejapo va'erã.
5 Rute ombovai:
— Xee ajapopa 'rã ndeayvuague — he'i.

Rute re Boaz omenda aguã re ijayvuague

6 Ha'e rami rã mba'emo moa'yĩaty py oo vy ojapo ime xykue ijayvuague
ha'e javi.
7 Ha'e rami vy Boaz okaru ha'e oy'upa ma vy, ha'e opy'a py ovy'a ete oiny
reve oo onheno ha'yĩgue omboaty pyre yvy'iry, ha'e ramo kunha va'e
onhemboja mbeguei'i vy oipe'a inhovã ipy gui. Ha'e vy onheno avi oupy
ha'e py.

---

[c] **2.20** Ha'e kuery reko rami vy hetarã ae'ive va'e pe "Nhanderepya" he'i 'rã. Ha'e va'e ma ojogua ju 'rã guetarã yvy operde va'ekue (Levítico 25.25), opena 'rã guetarã iporiaukue'i re (Levítico 25.35), ojogua ju 'rã guetarã escravo-rã ogueraa pyre (Levítico 25.47-49), oepy 'rã guetarã ojukaague re (Números 35.19), ha'e omenda 'rã guyvy rembirekokue re imemby va'e'ỹ teri ramo (Deuteronômio 25.5-10). Ha'e gui nhande kuery repya ma Jesus ae (Gálatas 4.5; Tito 2.14).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Pytũ mbyte jave ava va'e onhemondyi. Ovy vy oexa rã peteĩ
kunha va'e ipy rupi onheno oupy ra'e.
9 Ha'e vy aipoe'i:
— Mava'e tu ndee?
Ombovai:
— Xee ma nerembiguai Rute. Eipyo ke nde-capa xee nerembiguai
áry, mba'eta ndee ma orepytyvõarã reiko — he'i.[d]
10 Ha'e ramo aipoe'i:
— Xerajy, SENHOR tanemoingo porã. Jypy joupe rejapo porãague
gui aỹ xevy rejapo va'e iporãve ete, mba'eta kunumigue rakykue
rupi ma ndereoi, iporiaukue'i e'ỹ vy oguerekopa va'e rakykue rupi
voi.
11 Ha'e gui aỹ ma xerajy, ekyje eme. Ndeayvua ha'e javi 'rã ajapo,
mba'eta tetã py xeretarã kuery ikuai va'e ha'e javi oikuaa ndee
kunha heko porã va'ea.
12 Ne'exa, anhetẽ ete xee penepytyvõarã aiko va'eri penepytyvõarã
mboae oiko avi xegui peneretarã ae'ive va'e.
13 Epyta apy kova'e pytũ re. Ha'e gui ko'ẽmba'i jave xapy'a rei ha'e
va'e nepytyvõxe vy ha'eve nepytyvõ aguã. Ha'e rã nanepytyvõxei ri
ramo anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rery rupi aura vy aipoa'e: Xee
ae 'rã roipytyvõ. Enhenove ranhe ejupy ko'ẽmba peve — he'i.
14 Ha'e rami rã ipy rupi onheno oupy ko'ẽmba peve. Aje'ive'i reve
opu'ã ovy joexa kuaa e'ỹ re teri, ava va'e
— Toikuaa eme kunha va'e mba'emo moa'yĩaty py ouague — he'i
ramo.
15 Ava va'e aipoe'i avi:
— Eupi xevy ajukue renheovãa va'e, ejopy imoiny — he'i. Kunha
va'e oupi ma ramo omonyẽ mboapy meme ryru cevada ra'yĩgue.
Ikupe áry oupi ma ramo oo ju tetã katy.
16 Ome xykue ro py ovaẽ ramo ixupe oporandu:
— Xememby, mba'e pa oiko ra'e?
Ha'e ramo omombe'u ava va'e ixupe ojapo porãague ha'e javi.
17 Aipoe'ive ju:
— Kova'e cevada ra'yĩgue mboapy meme ryru ome'ẽ xevy, mba'eta
aipoe'i: “Mba'eve reraa e'ỹ re ejevy eme teri neme xykuea katy”, he'i
va'ekue.
18 Ha'e ramo Noemi aipoe'i ixupe:
— Xememby, earõ ke, mba'e pa oiko 'rãa jaikuaa peve. Mba'eta
ha'e va'e ava ma ndopytu'ui 'rã kova'e árave ha'e nunga re oikuaa
pota e'ỹ re.

---

[d] **3.9** Hexe omendaxea rami ijayvu ojejavy e'ỹ re, ha'e kuery reko rami vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Rute re Boaz omenda aguã re jogueroayvuague

4 1 Ha'e gui tetã kora rokẽ py Boaz oo vy oguapy oiny ha'e py.[e] Ha'e
rami vy oexa oiny hetarã pytyvõa mboae ijayvuague va'e oaxa rã.
Ha'e va'e pe Boaz aipoe'i:
— Xeretarã, eju apy, eguapy ke — he'i ramo ha'e va'e ojere vy oguapy
oiny avi ha'e py.
2 Ha'e ramo Boaz oenoĩ dez avakue tetã pygua nhomongeta va'ety ikuai
va'e. Ha'e kuery pe aipoe'i:
— Peẽ voi peguapy ke apy — he'i ramo oguapy avi okuapy.
3 Ha'e gui guetarã oipytyvõ aguã rami oiko va'e pe ju aipoe'i:
— Ha'e gui nhanderyke'y Elimeleque yvykue ma ta'yxykue ovendea
va'erã itui, Noemi Moabe yvy gui ojevy va'ekue ae 'rã ovendexe.
4 Ha'e nunga rupi xee anhembopy'a ndevy amombe'u aguã. Ha'e rami vy
nhaneretarã kuery apy oguapy okuapy va'e renonde aipoa'e ndevy: Ejogua
na ha'e va'e yvy. Rejoguaxe ri vy ejogua. Ha'e rã any ri vy emombe'u porã
xevy aikuaa aguã, mba'eta amboae ipytyvõara ndoikoi ndee e'ỹ vy, ha'e
ndee rire ma xee ju aiko — he'i.
Ombovai:
— Xee ma ajogua 'rã — he'i.
5 Ha'e gui Boaz aipoe'ive ju:
— Ha'e rami avi Noemi po gui yvy rejoguaa ára ma Moabe pygua
imeve'ỹ va'e Rute gui avi 'rã rejogua, hexe remenda ramo ndera'y oiko
va'erã pe ime yvykue opyta aguã hery py — he'i.[f]
6 Ha'e ramo ojogua ta va'ekue aipoe'i:
— Ha'e rami ri ramo xee ma nda'evei ajogua aguã, amokanhy e'ỹ aguã
xera'y kuery peguarã ae mba'emo areko va'e ha'e javi. Ejogua ndee ae
ajogua 'rã va'ekue, xee ajogua aguã nda'eve reguai ramo — he'i.
7 Po rami ae yma rupi Israel kuery reko, amongue mba'emo ovende,
e'ỹ vy omboekoviaa py. Ha'e va'e oikuaa uka porã aguã ma omboi
'rã opy ryru, ha'e ijoguaa pe ome'ẽ 'rã. Ha'e rami py oikuaa pavẽ 'rã
omboekoviaague, Israel kuery reko rami vy.
8 Ha'e rami rã hetarã oipytyvõ aguã rami oiko va'e Boaz pe "Ndee ae
ejogua" he'i vy omboi opy ryru.
9 Ha'e ramo Boaz aipoe'i nhomongeta va'ety ha'e guetarã kuery ha'e javi
pe:

---

[e] **4.1** Ha'e jave py ma huvixa kuery mba'emo re oikuaa pota vy oo 'rã tetã rokẽ py, tetã rokẽ yvýry oguapy 'rã okuapy jogueroayvu aguã. Ha'e rami vy amongue mba'emo oguereko va'e oo 'rã tetã rokẽ py huvixa kuery oikuaa pota aguã (Deuteronômio 21.18-19; 2 Samuel 15.1-4; 19.8; Jó 29.7-12; Provérbios 31.23; Jeremias 38.7-8; 39.3).

f 4.5 Deuteronômio 25.5-10

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Kova'e ára pexa pavẽa py Noemi po gui ajogua mba'emo Elimeleque,
Quiliom ha'e Malom oguereko va'ekue ha'e javi.
10 Ha'e xera'yxyrã araa avi Malom ra'yxykue Moabe pygua Rute, herykue
py xera'y oiko ma ramo ixupe guarã yvy opyta aguã, Malom rerykue re
hexegua kuery ha'e tetã rokẽ py onhemboaty va'e hexarai e'ỹ aguã. Ha'e
nunga rexaare ma peẽ kuery ae pendekuai aỹ — he'i.
11 Ha'e ramo nhomongeta va'ety kuery ha'e okẽ py ikuai va'e ha'e javi
aipoe'i:
— Ore kuery ma roexa ri. Ha'e ramo ha'e va'e kunha ndero py reraa
va'erã ma SENHOR tomoingo porã Raquel ha'e Lia omoingoague rami,
mba'eta ha'e va'e mokoĩve omboetave raka'e Israel kuery. Ha'e gui ndee
Boaz voi tanemboetea Efrata py, nderery re ta'ima'endu'aa pavẽ Belém
tetã py.
12 Ndero pygua kueryrã ta'ikuai Judá ra'y Perez, Tamar pi'a va'e ro py
ikuaia rami, ndera'yxy rupi ndera'y kueryrã SENHOR ome'ẽ va'erã ha'e
javi.

Rute opi'a Obede oikuavã'iague

13 Ha'e gui Boaz ogueraa Rute gua'yxyrã. Hexeve joguereko ramo ixupe
SENHOR ome'ẽ oguereko'i aguã. Ha'e rã oikuavã'i ava'i.
14 Ha'e ramo Noemi pe kunhague ikuai va'e aipoe'i:
— SENHOR toiko ima'endu'a porãmby, mba'eta kova'e ára nome'ẽ e'ỹi
neremiarirõ nepytyvõarã. Tove ha'e va'e rery re ta'ima'endu'aa pavẽ Israel
kuery ikuaia rupi.
15 Ha'e va'e ma nembopy'a porã ju 'rã nderekove pukukue re, ha'e
nembopy'a porã 'rã neguaimi'i ma jave teĩ, mba'eta ndepi'a ra'yxykue
nderayvu va'e oikuavã'i ma. Ha'e va'e kunha ma sete ndepi'a kuery oiko
'rã va'ekue gui ovareve va'e ndevy — he'i.
16 Ha'e ramo guamiarirõ ava'i Noemi ojopy vy omoĩ o'u ary, hexe opena
oikovy guive.
17 Hoo katy'i rupi ikuai va'e omboery okuapy.
— Oiko ma peteĩ ava'i Noemi remiarirõ — he'i vy omboery Obede. Ha'e
va'e ma Jessé ru, ha'e Jessé ma Davi ru raka'e.
18 Po rami ma Perez ramymino kuery rery: Perez ra'y ma Hezrom,
19 Hezrom ra'y ma Rão, Rão ra'y ma Aminadabe,
20 Aminadabe ra'y ma Naassom, Naassom ra'y ma Salmom,
21 Salmom ra'y ma Boaz, Boaz ra'y ma Obede,
22 Obede ra'y ma Jessé, ha'e rã Jessé ra'y ma Davi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jypygua kuaxia Samuel 'epyre oĩa

Jypygua kuaxia Samuel 'epyre oĩa

Kova'e kuaxia para re oĩ Samuel ha'e huvixa Saul rekokue. Samuel ma Nhanderuete renonde profeta oiko, ha'e joguerekoa opa vygua. Saul ma Israel pygua huvixave jypy'i oĩ va'ekue. Saul oĩ jave Davi oiko avi, Saul rekovia Israel kuery ruvixa oĩ va'erã.

Heta va'e kuery ae ojerure okuapy raka'e nguvixaverã omoĩa aguã re. Ha'e rami teĩ Samuel nomoĩxei ranhe. Ha'e vy ixupe Nhanderuete aipoe'i: “Ha'e kuery oipota ramo emoĩ” he'i ramo mae omoĩ Saul. Huvixa Saul ma jypy onhe'ẽ rendu Nhanderuete, ha'e rã araka'eve rã ojepe'a onhe'ẽ rendua gui, ha'e ae oikuaa rami rive oiko vy. Nhanderuete pe mymba ome'ẽ teĩ ixupe Samuel aipoe'i: “Mba'emo nhame'ẽa gui ma ha'eveve nhanhe'ẽ rendu. Vexa'i kyrakue nhame'ẽa gui ha'eveve ojapo uka va'e jajapo. ... Ha'e gui Senhor ayvu reja rire ha'e voi ndereja, huvixa nereĩvei aguã”, he'i (15.22b, 23b). Ha'e ramo Saul oiko vai, Senhor ndoguerovy'avei rã. Nhanderuete nanhanhe'ẽ rendui ramo ou 'rã jajexavai aguã.

Saul oĩ teri reve hekovia Nhanderuete oiporavo Davi. Ha'e va'e ma kunumi va'e, guymba vexa'i kuery openaa rupi oiko. Ha'e rami teĩ Nhanderuete po'akaa rupi ojuka raka'e gigante Golias ita momboa py rive. Aipoe'i: “Ndee ma kyxe reve reju xerovai, hu'y guaxu ha'e hu'y jokoa reve. Ha'e rã xee ma nderovai aju Senhor ixondaro reta va'e rery rupi. ... Apy heta va'e kuery ikuai va'e ha'e javi oexa 'rã Senhor jogueraa jepea kyxe py e'ỹ, hu'y guaxu py e'ỹ guive. Mba'eta pendere opu'ã va'e ma Senhor ae. Ha'e ae 'rã penemboaxapa orepo py”, (17.45a, 47) he'i vy ojuka.

Elcana ha'e mokoĩ ta'yxy rekokue oĩa

1 1 Oiko peteĩ ava Ramataim-Zofim guigua, Efraim yvy'ã reia
katygua, Elcana hery va'e. Ha'e va'e ma Jeroão ra'y, Jeroão ma
Eliú ra'y, Eliú ma Toú ra'y, Toú ma Zufe ra'y. Efraim regua meme
ikuai.
2 Ha'e va'e ma ta'yxy mokoĩ va'e. Peteĩ ma Ana, amboae ma Penina.
Penina ma imemby va'e, ha'e rã Ana ma imemby va'e'ỹ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ha'e va'e ava ma'etỹa nhavõ guekoa gui oo 'rã Siló tetã katy, omboetea
rupi mba'emo ome'ẽ aguã SENHOR ixondaro reta va'e pe. Ha'e py oiko
avi sacerdote Eli ta'y mokoĩve Hofni ha'e Finéias reve. SENHOR pegua
sacerdote meme ikuai.
4 Elcana ma SENHOR pe mba'emo omboaxa va'e nhavõ gui mba'emo ome'ẽ
avi 'rã gua'yxy Penina pe, ha'e gua'y ha'e guajy kuery ha'e javi pe.[a]
5 Ha'e rã gua'yxy Ana pe ma hetave 'rã ome'ẽ oayvuve vy, SENHOR
nomomemby ukai teĩ.
6 Ta'yxy mboae omoangeko reia rupi tema oguereko, SENHOR
nomomemby ukai ramo.
7 Ha'e rami ae tema oiko ma'etỹa nhavõ. SENHOR pegua oo katy Ana oo
nhavõ ta'yxy mboae omomboriaua rupi tema ijayvu. Ha'e ramo ojae'o
oiny vy ndokarui.
8 Ha'e rami rã ime Elcana aipoe'i ixupe:
— Ana, mba'e re tu rejae'o? Mba'e re tu nderekarui ri? Mba'e re tu
ndepy'a py ndeporiau reiny? Peteĩ nhiruĩ meme ndepi'a 'rãgue py xee
ndereve aikoa ha'eveve e'ỹ ri ty'y? — he'i.

Ana ojerure vy onhemboayvuague

9 Ha'e gui Siló py ha'e kuery okaru ha'e oy'u jave oĩ avi sacerdote Eli.
Ha'e ma peteĩ tenda py oguapy oiny SENHOR pegua oo yta yvýry.
10 Ha'e va'e rire Ana opu'ã vy onhe'ẽ py nda'evei etea oendu reve ojerure
ho'amy SENHOR pe, ojae'o vaipa guive.
11 Ha'e vy onhemboayvu reve aipoe'i:
— SENHOR nexondaro reta va'e, xapy'a rei xee nerembiguai ajexavaia
re rema'ẽ vy xere nema'endu'a ri ramo, xapy'a rei xee nerembiguai re
nema'endu'a vy peteĩ xepi'arã reme'ẽ ri ramo ma ndevy ju SENHOR
amboaxa 'rã oikoa pukukue re ndevy guarã anho oiko aguã, ha'e
peteĩgueve hi'a ndojayaai 'rã guive kyxe py — he'i.[b]
12 SENHOR renonde onhembo'ea py oĩ are ramo Eli oma'ẽ oiny ijuru
omyĩa re.
13 Mba'eta Ana ma opy'a py rive'i ijayvu. Hembe omyĩ va'eri nda'ijayvuẽi.
Ha'e ramo Eli “Oka'u rai po” he'i vy
14 aipoe'i ixupe:
— Raka'e peve 'rã tu reka'u rei reiny? Ey'uve eme vinho! — he'i.
15 Ha'e rami teĩ Ana ombovai:

---

[a] **1.4** Ha'e kuery reko rami vy SENHOR pe tembi'u omboaxa va'e amongue regua gui ha'eve 'rã ha'e kuery ae ho'u aguã, ngoo pygua kuery ha'e javi reve (Deuteronômio 12.17-18; 16.13-17). [b] **1.11** SENHOR pe opi'a omboaxa aguã re Ana ijayvu Números 6.1-21 py oĩa rami. Ha'e rami ae avi oiko Sansão (Juízes 13.2-5) ha'e Paulo (Atos 18.18).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Any, xeruvixa! Xee ma kunha xenhe'ẽ py ajexavai rei va'e. Xee
nday'ui ri vinho, neĩ iro va'e. Ha'e rami 'rãgue py SENHOR renonde aju
xenhe'ẽ py ajexavaia rami anhemombe'u aguã.
16 Ha'e nunga rupi xee nerembiguai pe "Nhe'ẽ vai rajy" 're eme. Mba'eta
xeporiaua ha'e ajexavaia rima aroayvu ainy aỹ — he'i.
17 Ha'e rami rã Eli ombovai:
— Tereo porã'i ha'vy. Tove Israel kuery ruete tojapo rejerureague — he'i.
18 Ha'e rã kunha va'e ju
— Xee nerembiguai taxejou vai eme — he'i. Ha'e rami ijayvu ma vy
kunha va'e oo ju tape rupi. Okaru jevy rire iporiaua noĩvei hova re.

Samuel itui'i rire Nhanderuete peguarã omboaxaague

19 Ha'e gui ko'ẽ rai ramove ha'e kuery ovy vy SENHOR renonde omboete
okuapy. Ha'e rami vy ojevypa vy ngoo py ae ovaẽ Ramá tetã py. Ha'e gui
gua'yxy Ana reve Elcana joguereko ju. Ha'e ramo hexe SENHOR ima'endu'a ramo
20 oguereko'i peteĩ kyrĩ va'e. Hi'ára ovaẽ ramo oikuavã'i opi'a'i. Ha'e va'e
ma omboery Samuel,
— SENHOR pe ajerureague ae oiko — he'i vy.
21 Ha'e gui ime Elcana ma ngoo pygua kuery ha'e javi reve
oje'oi SENHOR pe mba'emo ma'etỹa nhavõ ome'ẽa rami ome'ẽ ha'e
onhemboayvuague ojapopa aguã.
22 Ha'e rã Ana ma ndooi. Ha'e vy ome pe aipoe'i:
— Ava'i nokambuvei jave ma xee araa 'rã aexa uka SENHOR pe, ha'e rã
ha'e py ae oiko aguã.
23 Ime Elcana ombovai:
— Eiko ha'vy ndevy ha'evea rami. Eropyta okambu teria ja. Ha'e rami
vy eiko SENHOR ijayvuague ojapopa aguã rami — he'i. Ha'e ramo ta'yxy
opyta vy ombotuvixa kyrĩ va'e okã re, okambu teria ja.
24 Nokambuvei ma jave mae ma ogueraa. Peteĩ vaka ra'y mboapy ma'etỹ
va'e reve ogueraa avi, peteĩ ajaka trigo ku'ikue ha'e peteĩ vinho ryru. Ha'e
rami vy SENHOR pegua opy oexa uka Siló py, ava'i va'e kyrĩ'i ete teri reve.
25 Ha'e rami vy vaka ra'y ojuka ukapa ma vy opi'a'i ogueraa sacerdote Eli oĩa py.
26 Ha'e vy ixupe ixy aipoe'i:
— Aỹ ma xeruvixa, anhetẽ ete nderekove rupi aura vy aipoa'e: Xee ma
kunha apy ndereve aĩ va'ekue, SENHOR renonde anhembo'e ha'amya py.
27 SENHOR pe kova'e ava'i re ae ajerure ramo ojapo ma ajerureague.
28 Ha'e nunga rupi aru oikoa pukukue re SENHOR peguarã amboaxa aguã,
SENHOR pe ajerure rire — he'i. Ha'e ramo omboete SENHOR ha'e py.

Ana oporaeiague

2 1 Ha'e rami vy Ana onhembo'e vy aipoe'i:
— Xepy'a py arovy'a SENHOR,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

xembaraetevea aendu avi SENHOR re vy.
Xejuru py ma xerory xerovaigua kuery gui,
ndee xereraa jepea re avy'a vy.
2 SENHOR rami iky'a e'ỹ va'e ndoikoi,
ndee ramigua amboae ndoikoi vy.
Neĩ peteĩve'i py ndoikoi itaova ndee Oreruete rami guarã.
3 Pemboeteve eme ayvu pejejou porã reia rupigua,
pendejuru gui toẽ eme nhemboyvate reia rupigua.
Mba'eta SENHOR Nhanderuete anho hi'arandua rupi oiko va'e.
Jaikoa ha'e javi re ha'e oikuaa pota 'rã mba'emo opejaa py rami.
4 Ha'e rami vy omopẽmba 'rã imbaraete va'e kuery rapa,
ha'e rã ikangykue'i va'ekue ma omombaraete 'rã.
5 Karuai oendu e'ỹ va'ekue ma aỹ escravo-rã onhemoingo uka 'rã
mbojape re rive,
ha'e rã okaruxe reia rupi ikuai va'ekue ma ndojexavai reivei ma 'rã
karuai gui.
Na'imembyi ae va'ekue voi sete kyrĩ va'e oguereko,
ha'e rã imemby reta va'ekue ma na'imbaraetevei ma 'rã.
6 SENHOR ae ma tekove pe'aa ha'e tekove me'ẽa oiko.
Yvykua katy nhomboguejy, ha'e jogueru jevy kuaa va'e.
7 SENHOR ma nhomomboriau kuaa, ha'e nhombovy'a jevy kuaa va'e,
nhomo'yvyĩ'i kuaa, ha'e nhomboyvate jevy kuaa va'e.
8 Ha'e omopu'ã 'rã iporiaukue'i yvy ku'i ituiague gui,
ytyaty ikuaia gui omboyvate 'rã iporiaukue'i va'e,
yvatekueve va'e mbyte ju 'rã omboguapy,
ojapo 'rã ipo'akapa va'e renda áry oguapy aguã rami.
Mba'eta SENHOR gui vy ae yvy yta itui va'e oĩ atã,
ha'e va'e áry omoĩ atã yvy ha'e javi.
9 Ha'e opena 'rã ojeupe guarã oiky'a'o va'ekue re opyrõa rupi,
ha'e rã heko vai va'e kuery ma omokyrirĩmba 'rã pytũ manoa oĩa
py.
Mba'eta avakue ma ombaraetea rupi rive nda'ipo'akai 'rã.
10 SENHOR re opu'ãa rupi ikuai va'e ma omomba 'rã,
ha'e kuery rovai hyapu 'rã yva gui.
SENHOR nhombopaga 'rã yvy apy rupi voi,
ha'e rã ojeupegua huvixa ma omombaraete 'rã,
ombopo'aka 'rã guembiporavo — he'i.
11 Ha'e gui Elcana ojevy ju Ramá py ngoo oĩa py. Ha'e rã ava'i ma
sacerdote Eli renonde rupi mba'emo ojapo oikovy SENHOR pe.

Eli ra'y kuery mba'emo vai ojapo jepiague

12 Eli ra'y kuery ma nhe'ẽ vai ra'y ete ikuai, nomboetei guive SENHOR.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Mba'eta ha'e jave ma po rami 'rã sacerdote kuery ojapo heta va'e kuery
re. Amongue mba'emo ome'ẽ nhavõ ou 'rã peteĩ sacerdote rembiguai
kunumi va'e xo'o ombojy teria py, opo py kuxa rakua oguereko reve,
14 ha'e vy omopo'ẽ 'rã oja ferro guigua py, e'ỹ vy oja py, oja guaxu py, e'ỹ
vy hy'a py mba'e, ha'e gui kuxa rakua py oguenoẽ va'e rei sacerdote kuery
ogueraa 'rã ojeupe guarã. Ha'e rami ae tema 'rã ojapo Israel kuery ha'e py
Siló py oo va'e nhavõ re.
15 Ikyrakue oapy e'ỹ mbove ma voi sacerdote rembiguai kunumi va'e ou
vy aipoe'i 'rã ava oapy ta va'e pe: "Upe va'e xo'o eme'ẽ sacerdote kuery pe
oexy aguã, mba'eta ndepo gui ndojopyi 'rã xo'o jykue, ipyrygua anho",
he'i 'rã.
16 Ha'e gui xapy'a rei xo'o me'ẽa ombovai vy "Tove ikyrakue ranhe taapy,
ha'e rire ma rejopyxea rami ejopy", he'i ramo ma aipoe'i 'rã: "Any, eme'ẽ
xevy aỹ ma voi. Ha'e rami e'ỹ rã aipe'apa nhea'ã 'rã", he'i 'rã.
17 Ha'e rami py ha'e va'e kunumigue opa mba'e py ojejavy SENHOR
renonde, ixupe mba'emo ome'ẽmby nombovarei vy.

Samuel kyrĩ jave guare

18 Ha'e gui Samuel ma kyrĩ reve ma voi mba'emo ojapo oikovy SENHOR
renonde, manto sacerdote pegua ipererĩ'i va'e py onhemonde guive.
19 Ixy ma ma'etỹa nhavõ ao puku ruxã'i va'e ojapo vy ixupe ogueru 'rã
ome reve, ma'etỹa nhavõ mba'emo ome'ẽaty rami ome'ẽ jave.
20 Ha'e ramo Eli ogueroayvu porã 'rã Elcana ha'e ta'yxy. Ha'e vy aipoe'i
'rã:
— Tove SENHOR tome'ẽve ju kova'e kunha pi'arã, SENHOR pe opi'a
omboaxa va'ekue rekovia — he'i. Ha'e ramo ha'e kuery ojevy ju 'rã guekoa
katy.
21 Ha'e rã Ana re SENHOR opena porã ramo oguereko raka'e mboapy
avakue ha'e mokoĩ kunha. Ha'e gui kunumi va'e Samuel ma tujave ovy
SENHOR renonde.

Gua'y kuery pe Eli ijayvuague

22 Ha'e gui Eli tuja'i ete reve oendu omombe'ua rã Israel kuery ha'e
javi re ta'y kuery ojapo vaia, mba'eta nhogueronheno 'rã kunhague oguy
nhemboaty oĩaty rokẽ rupi omba'eapo va'e kuery reve.
23 Ha'e rami vy gua'y kuery pe aipoe'i:
— Mba'e re tu ha'e nunga pejapo? Mba'eta aendu riae tema heta va'e
kuery omombe'u rã pendeko vaia.
24 Ha'e rami e'ỹ ta'vy xera'y kuery, peiko porã e'ỹa ae tema aendu.
SENHOR pegua kuery ojejavypa aguã rami pejapo.
25 Xapy'a rei peteĩ ava oirũ rovai ri ojejavy ramo Nhanderuete oikuaa
pota 'rã mokoĩve re. Ha'e rã SENHOR rovai ri ojejavy ramo ma mava'e 'rã

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tu oiko hepyarã? — he'i. Ha'e rami tuu ijayvu teĩ ha'e kuery noendu potai,
SENHOR ojukaxe ae ramo.
26 Ha'e rã kunumi va'e Samuel ma tujave ha'e ijyvateve ovy, SENHOR
ha'e avakue ojou porãve tema aguã rami oiko.

Eli ro pygua kuery rovai profeta ijayvuague

27 Ha'e gui Eli oĩa py ou peteĩ ava Nhanderuete remimbo'e. Ha'e vy
aipoe'i ixupe:
— Po rami SENHOR ijayvu: "Neramoĩ ro pygua kuery pe xee ajekuaa
uka va'ekue Egito yvy re teri Israel kuery ikuai jave, Faraó rekoa py.
Anhetẽ e'ỹ ri ty'y?
28 Ha'e rami vy Israel kuery pavẽ regua mbyte gui xee aiporavo ae ma
sacerdote xejeupe guarã, xevygua altar oĩa py oo vy heakuã porã va'e
oapy aguã, ha'e xerenonde manto sacerdote pegua py onhemonde reve
ikuai aguã. Neramoĩ kuery peguarã ame'ẽmba va'ekue mba'emo Israel
kuery oapy va'ekue ha'e javi.
29 Mba'e re tu ha'vy pepyrõmba rei ri xevy pe mymba ha'e mba'emo
ra'yĩgue ome'ẽmby re, xeayvuague rami vy xevygua oo py ome'ẽa teĩ?
Ha'e ndee, mba'e re tu xegui remboeteve ndera'y kuery rive? Mba'eta ha'e
kuery reve penhemongyra rivepa ma pekuapy xevygua Israel kuery ome'ẽ
va'e iporãgueve re."
30 Ha'e nunga rupi SENHOR Israel kuery ruete aipoe'i: "Anhetẽ xee aipoa'e
va'ekue ndero pygua ha'e neramoĩ ro pygua kuery raka'e rã peve guarã
amoingo aguã", he'i va'ekue. Ha'e rami teĩ aỹ SENHOR aipoe'i: "Ha'e nunga
toĩve eme, mba'eta amboete uka 'rã xemboetea kuery, ha'e rã xerayvua
rupi e'ỹ ikuai va'e ma ojou vaia 'rã.
31 Ne'exa, ovaẽ ouvy ndejyva ajaya aguã ára, ha'e neramoĩ jyva voi, ndero
py tujakueve ndoikovei aguã rami.[c]
32 Ndee ae rexa 'rã jexavaia Nhanderuete pegua opy rupi oiko rã. Israel
kuery re mba'emo porã oikoa ramive ndero pygua kuery va'e regua ma
ndoikoi 'rã tuja va'e.
33 Xapy'a rei neramymino kuery va'e regua amongue ava xevygua altar
oikoa gui ndaipe'ai 'rã va'eri nderexay py amboguepa 'rã nderexa, nenhe'ẽ
py ndeporiaua rendu va'e gui. Ha'e rami vy neramymino kuery, ndero
pygua kuery ha'e javi ma kunumi rei teri reve teĩ omanomba 'rã.
34 Ha'e gui ndera'y kuery mokoĩ Hofni ha'e Finéias re mba'emo oiko 'rã
reikuaa aguã, mba'eta peteĩ ára pyve omano 'rã mokoĩve.
35 Ha'e gui ma xejeupe guarã amoingo 'rã peteĩ sacerdote ojerovia pyrã.
Ha'e va'e ma oiko 'rã xepy'a re oĩ va'e ha'e javi rami, anhembopy'aa rami

---

[c] **2.31** "Ndejyva ajayapa 'rã" he'ia ma ta'y kuery ojukapa aguã re ijayvu vy. Ha'e rami ae ojapo (1 Samuel 4.11-18).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

meme. Hoorã ajapo 'rã oĩ atã aguã rami, ha'e oiko riae 'rã xerembiporavo
renonde.
36 Ha'e va'e renonde ou 'rã okuapy ndero gui hembyre va'ekue ha'e javi, guenapy'ã
re oĩ 'rã peteĩ'i hatã'i va'e prata guigua ojopy aguã rive, ha'e peteĩ jururã'i
mbojape. Ha'e vy aipoe'i 'rã: 'Ajerure ndevy, sacerdote kuery omba'eapoa rupi xee
voi xemoĩ aguã re, mbojape ra'ykue'i ha'u va'erã ajou aguã', he'i 'rã okuapy."

Ikéry py SENHOR Samuel oenoĩague

3 1 Kunumi va'e Samuel mba'emo ojapo oikovy SENHOR pe, Eli oexaa
rupi. Ha'e va'e jave ma SENHOR oayvu nombou retai, mba'emo
ndoexa uka riaei guive.
2 Ha'e gui peteĩ pytũ ma sacerdote Eli onheno oupy onhenoaty rupi.
Hexa pytũmba rei ma guive vy ndoexavei rai'i ma.
3 Samuel voi onheno ma avi oupy SENHOR ayvu ryru oĩa oo py,
Nhanderuete pegua tataendy oĩ va'e nombogueai teri jave.
4 Ha'e gui ma SENHOR oenoĩ kunumi va'e:
— Samuel, Samuel!
Ha'e ramo ombovai:
— Apy ma aĩ! — he'i.
5 Ha'e rami vy onha ovy Eli ituia py. Ha'e vy aipoe'i:
— Apy ma ha'ã, ndee xerenoĩ ramo.
Ha'e rã aipoe'i:
— Any, xee e'ỹ ri roenoĩ xera'y. Tereo ju enheno — he'i ramo oo ju onheno.
6 SENHOR teĩgue ju oenoĩ:
— Samuel! — he'i.
Ha'e ramo ovy jevy vy Eli ituia py oo vy aipoe'i:
— Apy ma ha'ã, ndee xerenoĩ ramo.
Ha'e rã aipoe'i:
— Any, xee e'ỹ ri roenoĩ xera'y. Tereo enheno ju — he'i.
7 Mba'eta Samuel ndoikuaai teri SENHOR ae ria, ixupe SENHOR oayvu
nomboui teri ramo.
8 Ha'e gui mboapykue ma SENHOR oenoĩ Samuel. Ha'e rã ovy vy oo ju
Eli-a py. Ha'e vy aipoe'i:
— Apy ma ha'ã, ndee xerenoĩ ramo.
Ha'e ramo mae ma Eli oikuaa SENHOR ae ri kunumi va'e oenoĩa.
9 Ha'e rami vy aipoe'i Samuel pe:
— Tereo enheno ju. Ha'e gui xapy'a rei nerenoĩa ju rã aipo're: "Ndeayvu
ke SENHOR, xee nerembiguai aendu ainy ndeayvu", 're 'rã — he'i. Ha'e
ramo Samuel oo ju ngupa py onheno.
10 Ha'e gui SENHOR ou vy hi'aĩ ha'e py. Ha'e rami vy oenoĩ ypyague
rami ae ju oenoĩ:
— Samuel, Samuel! — he'i ramove ombovai:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Ndeayvu ke, mba'eta xee nerembiguai aendu ma ainy — he'i.
11 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Samuel pe:
— Ne'exa, peteĩ mba'e ajapo ta Israel kuery re, ha'e va'e oendu va'e rei
ijapyxa nhe'ẽmba 'rã nhemondyi gui.
12 Mba'eta ha'e va'e ára Eli rovai amoingo 'rã hoo pygua kuery rekorã
xeayvuague ha'e javi. Amboypy vy ma ajapopa 'rã.
13 Mba'eta ixupe aipoa'e ae ma va'ekue hoo pygua kuery ambopaga aguã
raka'e rã peve, ha'e kuery ojejavya ha'e voi oikuaa porã rire. Ta'y kuery
opa marã rei ikuai va'eri tuu ndojokoi.
14 Ha'e nunga rupi aura Eli ro pygua kuery ojejavyague ndojao'iai ae aguã
re, mymba e'ỹ vy mba'emo ra'yĩgue ha'e kuery ome'ẽ teĩ.

Eli pe Samuel oexa va'ekue omombe'uague

15 Ko'ẽmba peve Samuel onheno oupy. Ha'e vy ma oipe'a SENHOR pegua
oo rokẽ. Ha'e rami teĩ okyje teri Eli pe oexa va'ekue omombe'u aguã.
16 Ha'e gui Eli oenoĩ Samuel. Ha'e vy aipoe'i:
— Xera'y Samuel!
Ombovai:
— Apy ma ha'ã! — he'i.
17 Ha'e ramo aipoe'i:
— Mba'e he'i tu SENHOR ijayvu vy? Ajerure renhomi e'ỹ aguã. Tove
Nhanderuete ha'e oipotaa rami ete tojapo ndevy, xapy'a rei ijayvuague
ha'e javi remombe'u porãmba e'ỹ rã.
18 Ha'e ramo Samuel omombe'upa, mba'eve py ndoikuaa uka e'ỹi. Ha'e
rami rã Eli aipoe'i:
— SENHOR ae rima ra'e. Ha'e oipota va'e ae tojapo — he'i.
19 Ha'e gui Samuel okakuaave tema ovy. Hexeve SENHOR oiko vy
peteĩve henda py ndoejai ijayvuague oaxa rive aguã rami.
20 Ha'e rami rã Israel kuery ha'e javi, Dã guive Berseba peve ikuai va'e
oikuaapa okuapy SENHOR pegua profeta Samuel oikoa.
21 Siló py SENHOR ojekuaa uka ae tema Samuel pe, oayvu ombou guive.

Israel kuery re filisteu kuery ipo'akaague

4 1 Ha'e rami rã Samuel ayvu oendupaa Israel kuery ikuaia rupi.
Ha'e gui ma Israel kuery oje'oipa filisteu kuery rovai opu'ã aguã.
Ha'e rami vy Ebenézer tekoa katy'i ijaty okuapy. Ha'e rã filisteu kuery ma
Afeca katy'i ijaty okuapy.
2 Filisteu kuery ma hyxy porãmba okuapy, Israel kuery reve joguero'a aguã
oje'oi. Ha'e gui joguero'a okuapya py filisteu kuery omoingo axypa Israel kuery.
Ha'e vy nhuũndy reia rupi ojuka okuapy quatro mil avakue Israel regua.
3 Ha'e gui Israel kuery ijaty okuapyague py ojevypa ramo nhomongeta
va'ety kuery aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Mba'e re nda'u SENHOR nhanemoingo axy uka ange filisteu kuery
renonde? Siló tetã gui jaru 'rãgue SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue
ryru, nhanembyte ou vy nhanderovaigua kuery po gui nhanderepy aguã
— he'i.
4 Ha'e ramo heta va'e kuery ogueru ruka SENHOR ixondaro reta va'e
anjo ipepo va'e ra'angaa ikuai va'e mbyte oĩ va'e ayvu ryru. Nhanderuete
guexeve guarã ojapo va'ekue ryru oguerua py ma Eli ra'y kuery mokoĩve
ikuai, Hofni ha'e Finéias.

Hyru oipe'aa heravy, ha'e Hofni ha'e Finéias ojukaa okuapyague

5 Ha'e gui Israel kuery ijaty okuapya py SENHOR ayvu ryru oguerua
jave ma ha'e kuery ha'e javi onhendu atã xapy'a okuapy. Ha'e ramo yvy
jave rupi rai oendua.
6 Ha'e kuery ovy'a reve ojapukai atãa filisteu kuery oendu vy aipoe'i
okuapy:
— Mba'exa tu ovy'a ete nhendu va'e hebreu kuery ijatya py? — he'i.
Ha'e vy mae oikuaa SENHOR ayvu ryru ijatya py oguerua maa.
7 Ha'e rami vy filisteu kuery okyjepa aipoe'i okuapy.
— Nhanderuete ramigua kuery ou ra'e ha'e kuery ijaty okuapya py —
he'i. — Nda'evei ete nhandevy! Ha'e nunga oiko va'e'ỹ teri aỹ peve.
8 Nda'evei ete nhandevy! Mava'e tu nhandereraa jepe 'rã Nhanderuete
ramigua kuery ipo'akapa va'e gui? Mba'eta ha'e va'e Nhanderuete ramigua
kuery ae ma Egito pygua kuery opa marãgua mba'eaxy py omoingo axy
va'ekue tekoa e'ỹa re ikuaia py.
9 Filisteu kuery, penembaraete ke ha'vy! Avakue ipy'a guaxukueve peiko,
hebreu kuery pegua escravo nhandekuai e'ỹ aguã, ha'e kuery nhande-
escravo ikuaiague rami e'ỹ! Avakue ipy'a guaxukueve nhandekuai reve
jaje'oi joe nhapu'ã aguã! — he'i okuapy.
10 Ha'e rami vy filisteu kuery joe opu'ã okuapy. Ha'e vy ombojexavai Israel
kuery ramo peteĩ-teĩ onhamba ngoo katy. Israel kuery regua ikuai axypa,
trinta mil avakue yvy rupigua ojukaa ramo.
11 Oipe'aa avi heravy Nhanderuete ayvu ryru. Ojukaa avi Eli ra'y mokoĩve,
Hofni ha'e Finéias.

Eli omanoague

12 Ha'e va'e árave peteĩ ava Benjamim regua hyxy okuapya mbyte
gui onha ovy vy ovaẽ Siló tetã py. Oao xorokue reve ovaẽ, yvy oakã re
omombo reve.
13 Ha'e va'e ovaẽ jave Eli oguapy oiny guenda py, tape yvýry. Oma'ẽ oiny,
Nhanderuete ayvu ryru re nda'evei vy ipy'a ryryipa rei guive. Ava va'e
tetã py ovaẽ vy omombe'upa ma rire tetã ha'e javi rupi hevovo rei xapy'a
okuapy haxẽ vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Haxẽ rei va'e Eli oendu vy oporandu:
— Mba'e nunga tevovo tu pova'e? — he'i ramo ava va'e ojapurave ouvy reve omombe'u Eli pe.
15 Eli ma noventa e oito ma'etỹa oguereko ha'e va'e jave py. Ndoexavei ae ma, oexa aguã nda'evevei ae va'e vy.
16 Ha'e gui ava va'e aipoe'i Eli pe:
— Xee ma hyxy va'e gui aẽ vy ange'i anha ajuvy kuri va'ekue — he'i.
Eli oporandu:
— Xera'y, mba'e nunga tu oiko ra'e?
17 Imombe'ua ombovai:
— Filisteu renonde gui Israel kuery onhamba kuri. Nhande kuery mbyte rupi oiko nhandejukapaa. Ndera'y mokoĩve, Hofni ha'e Finéias ojukaa avi. Nhanderuete ayvu ryru voi oipe'aa heravy — he'i.
18 Nhanderuete ayvu ryru omombe'u ramove Eli guakykue katy ho'a guenda okẽ katy'i oĩ va'e gui. Oaju'y omopẽ vy omano vyvoi, tuja'i ete ha'e ipoyi guive vy. Quarenta ma'etỹ re ma Israel kuery re opena va'ekue.
19 Ha'e gui ma ta'y Finéias ra'yxy omemby oikuavã rai'i va'e oendu avi omombe'u rã Nhanderuete ayvu ryru oipe'a heravyague ha'e ime ru ha'e ime omanoague. Ha'e nunga oendu vy onhea'ã xapy'a vy kyrĩ'i va'e oikuavã'i oiny, omemby raxya oendu vy.
20 Kunha va'e omano ta ramo kunhague ipytyvõa kuery aipoe'i okuapy:
— Ekyje eme, reikuavã'i ae ma ava'i — he'i.
Ha'e rami teĩ kunha va'e nombovai, ha'e rami ijayvua re ndojapyxaka potai.
21 Va'eri opi'a'i omboery Icabô,
— Israel kuery pegua hexakãmba va'ekue okanhy ra'e — he'i vy.
Ha'e rami ijayvu Nhanderuete ayvu ryru oipe'aa heravyague re, ime ru ha'e ime omanoague re guive.[d]
22 Aipoe'ive ju:
— Israel kuery pegua hexakãmba va'ekue okanhy ra'e, Nhanderuete ayvu ryru oipe'aa rã.

Dagom pegua opy hyru oĩ jave guare

5 1 Ha'e gui Nhanderuete ayvu ryru ma filisteu kuery ogueraa Ebenézer tekoa gui, ha'e Asdode tetã py oguerovaẽ.
2 Ha'e py ma Nhanderuete ayvu ryru ogueraa vy Dagom ra'angaa oĩa oo py omoĩ, ta'angaa yvy'iry ae.
3 Ha'e gui ko'ẽ ramo aje'ive'i reve Asdode pygua kuery ovypa vy oma'ẽ rã Dagom ra'angaa ho'a ma oupy ra'e, ngova yvy rami itui SENHOR ayvu ryru renonde. Ha'e ramo ojopy vy hi'aĩague py ju omopu'ã imo'amy.

---

[d] **4.21** Tery Icabô ma "Okanhy ma hexakã va'e" 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ko'ẽ jevy aje'ive'i reve ovypa ju vy oma'ẽ rã Dagom ra'angaa ho'a ju oupy
ra'e, ngova yvy rami ae ju itui SENHOR ayvu ryru renonde. Dagom akã ha'e
ipo jovaive ojayaa ma ra'e inony okẽ renda áry. Hete mbytekue rive ma ouve.
5 Ha'e rami rire Dagom pegua sacerdote kuery ha'e ixupegua opy oike va'e
rei ma ha'e va'e okẽ renda re nopyrõvei 'rã Asdode tetã py, aỹ peve.
6 Ha'e gui Asdode pygua kuery rovai SENHOR opo omoĩ vy omoingo axy
vaipa. Ombojexavai vy omomba'eaxypa tuguy rape mbopeupaa py, ha'e
katy'i rupi ikuai va'e kuery guive.
7 Ha'e rami rã avakue Asdode pygua ha'e nunga oexa vy aipoe'i okuapy:
— Nda'evevei nhanderekoa py Israel kuery ruete ayvu ryru opyta aguã.
Mba'eta nhande'áry ma ipo ipoyi ete, nhande kuery ruete Dagom áry voi
— he'i.
8 Ha'e rami vy ayvu reraarã omondouka guekoa py omboatypa aguã
filisteu kuery ruvixa ikuai va'e ha'e javi. Ha'e vy ha'e kuery pe aipoe'i
okuapy:
— Mba'e nda'u jajapo 'rã Israel kuery ruete ayvu ryru re?
Ombovai:
— Peraa ju Israel kuery ruete ayvu ryru Gate tetã py, ha'e gui tetã
nhavõ rupi toguerekoa — he'i ramo Gate tetã py ju ogueraa.
9 Ayvu ryru ogueraa ma rire ha'e va'e tetã rovai ju SENHOR po oĩ. Ha'e
ramo nda'eveipa rei okuapy, mba'eta ha'e va'e tetã py voi omomba'eaxypa
yvyĩgueve ha'e yvatekueve voi. Ha'e kuery ha'e javi re oĩ tuguy rape
mbopeupaarã.
10 Ha'e ramo Ecrom tetã py ju ogueraa Nhanderuete ayvu ryru. Teĩ ha'e
py oguerovaẽ rã Ecrom pygua kuery ijayvu atã reve aipoe'i:
— Nhandea py ju oguerua ra'e Israel kuery ruete ayvu ryru. Nhande
kuery ha'e javi ojukapaxe vy rima ogueru — he'i.
11 Ha'e rami vy ayvu reraarã omondouka vy filisteu kuery ruvixa ikuai
va'e omboaty ju aguã. Ha'e vy aipoe'i:
— Peraa uka ju apy gui Israel kuery ruete ayvu ryru, tojevy ju oĩague
py ae, ore kuery ha'e javi orejukapa e'ỹ aguã — he'i. Mba'eta hetã ha'e
javi rupi oiko manoa gui okyjepa rei va'e, ha'e py Nhanderuete po
ombojexavai ete ramo.
12 Mba'eta omano e'ỹ va'ekue re voi oĩ tuguy rape mbopeupaa. Ha'e ramo
ha'e va'e tetã pygua kuery ojapukaia onhendu ovy yva peve.

Filisteu kuery oyvy rovai katy hyru ogueraa ukaague

6 1 Sete jaxy re SENHOR ayvu ryru oĩ filisteu kuery yvy re.
2 Ha'e ramo ha'e kuery oenoĩmba sacerdote ha'e imba'ekuaa va'e
kuery. Ha'e vy aipoe'i okuapy:
— Mba'e tu jajapo 'rã SENHOR ayvu ryru re? Pemombe'u marã rami vy
pa oĩague katy ae rogueraa uka jevy aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ha'e kuery ombovai:
— Ha'e gui Israel kuery ruete ayvu ryru peraa ukaxe vy peraa uka eme
hyru rive. Ha'e kuery ruete oĩa katy peraa uka avi 'rã nhandereko vaia
rekovia peme'ẽ va'e. Ha'e vy 'rãe pekuera, ha'e peikuaa mba'e re pa opo
pende'áry gui ndoipe'ai teria — he'i.
4 Ha'e ramo oporanduve ju okuapy:
— Mba'e nunga 'rã tu orereko vaia rekovia rome'ẽ?
Ha'e kuery ombovai:
— Filisteu kuery yvatekueve mbovy pa ikuaia rami vy peme'ẽ 'rã peteĩ
nhiruĩ tuguy rape mbopeupaa ra'angaa ha'e peteĩ nhiruĩ anguja ra'angaa
ouro guigua meme, mba'eta tekoaxy pende'áry ha'e yvatekueve ikuai va'e
áry ou va'ekue ma peteĩ'i regua.
5 Pejapo ke pendekoaxy ra'angaa ha'e anguja ra'angaa guive Israel kuery
ruete pemboete aguã, mba'eta anguja heta ikuai nhandeyvy jave rupi
ombovaipa va'e. Xapy'a rei rã pende'áry gui oipe'a nho 'rã opo, penderuete
ramigua ha'e pendeyvy ha'e javi áry gui guive.
6 Mba'eta mba'e re rã'vy peneakã ratã Faraó ha'e Egito pygua kuery ha'e
javi inhakã ratãague rami? Mba'eta ha'e va'e minha oguereko axy rire
omondoukapa raka'e, oeja ha'e kuery oje'oipa aguã.
7 Ha'e gui aỹ ma pejapo peteĩ karóxa ipyau va'e heraarã. Pejopy avi mokoĩ
vaka ta'y'i va'e, canga hexe omoĩmby e'ỹ teri va'e, ha'e pemoĩ karóxa re.
Ha'e rã ta'y'i ma peraa uka vy pemboty uka 'rã hoo py.
8 Ha'e vy mae ma SENHOR ayvu ryru peupi vy pemoĩ karóxa py. Ijyke
re hyru mboae oĩ va'e py ma pemoĩ ouro gui mba'emo ra'angaa pejapo
va'ekue, pendeko vaia rekovia peme'ẽ va'e. Ha'e gui ma tove too.
9 Pexa pota porã ke. Xapy'a rei Bete-Semes katy tape oo va'e rupi ri oo
ramo jaikuaa 'rã ha'e ae nhanemoingo axyare oikoa. Ha'e rã ha'e katy e'ỹ
ri oo ramo jaikuaa 'rã ipo e'ỹ ae nhanemoingo axyare oikoa, ha'e xapy'a-
py'a py rive nhandere oiko va'e ae — he'i.

Bete-Semes py hyru ovaẽague

10 Ha'e rami ae ha'e va'e avakue ojapo. Ha'e vy mokoĩ vaka ta'y'i va'e
ogueraa vy omoĩ karóxa re. Ha'e rã ta'y'i ma omboty hoo py.
11 Karóxa py omoĩ SENHOR ayvu ryru. Omoĩ avi hyru py anguja ra'angaa
ouro guigua ha'e tuguy rape mbopeupaa ra'angaa guive.
12 Ha'e gui ma vaka oguata oje'oivy Bete-Semes katy ma voi. Oguataa
rupi haxẽ jogueravy va'eri ha'e va'e tape rupi ae tema oo, opia e'ỹ re
oiporu kuaa katy neĩ oiporu kuaa e'ỹa katy. Hakykue rupi oje'oi filisteu
yvatekueve, Bete-Semes tetã katy'i peve oo.
13 Ha'e va'e jave py ma Bete-Semes pygua kuery trigo omono'õ okuapy
yvyugua rupi. Ha'e gui oma'ẽ-ma'ẽ vy oexa ayvu ryru oguerua oiny rã.
Oexa vy ovy'a pavẽ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Karóxa ma Bete-Semes pygua Josué yvy peve oguerua. Ha'e py ae opyta
peteĩ ita tuvixa va'e ituia py. Ha'e ramo karóxa regua yvyrape ikuai va'e
omboipa vy omoendy. Tata ojapo va'e áry oapy okuapy vaka, SENHOR pe
ome'ẽ vy.
15 Levita kuery ma SENHOR ayvu ryru omboguejy, ijyvýry hyru ouro gui
ojapo pyre oĩ va'e voi. Ha'e rami vy ita tuvixa va'e áry ju omoĩ. Ha'e va'e
árave Bete-Semes pygua avakue mba'emo ome'ẽ avi SENHOR pe, mymba
oapy reve.
16 Ha'e nunga ha'e javi peteĩ nhiruĩ filisteu yvatekueve va'e oexa ma vy
ojevypa ju Ecrom tetã katy ha'e va'e árave.
17 Ha'e gui tuguy rape mbopeupaa ra'angaa ouro guigua filisteu kuery
gueko vaia rekovia SENHOR pe ogueru ruka va'ekue ma pova'e: Asdode
tetã regua peteĩ, ha'e Gaza, Gate, Asquelom ha'e Ecrom tetã regua avi.
18 Anguja ra'angaa ouro guigua ha'e rami ae avi filisteu kuery guetã
mbovy pa ikuaia rami vy ogueru ruka, mba'eta tetã peteĩ nhiruĩ ikuai
va'e ma yvatekueve peteĩ-teĩ openaa, ikorapa va'e ha'e ha'e katy'i tekoa
ikuai va'e guive. Ha'e gui ita tuvixa va'e hi'áry SENHOR ayvu ryru
omoĩague va'e ma aỹ peve oime Bete-Semes pygua Josué mba'etygue py.

Quiriate-Jearim peve ayvu ryru ogueraa ague

19 Bete-Semes pygua avakue ayvu ryrupy katy oma'ẽ ramo SENHOR
omomba'eaxypa. Ha'e kuery regua cinqüenta mil e setenta ojuka. Ha'e
ramo heta va'e kuery ojae'opa okuapy ha'e kuery va'e regua SENHOR
ojuka reta ramo.
20 Ha'e rami vy Bete-Semes pygua kuery avakue aipoe'i okuapy:
— Mava'e nda'u ha'eve SENHOR renonde oĩ aguã? Mba'eta Nhanderuete
ma iky'a e'ỹ va'e oiko. Mava'e kuery rekoa katy ju 'rã jaraa uka
nhanderekoa gui? — he'i.
21 Ha'e nunga rupi Quiriate-Jearim pygua kuery pe omondouka ayvu
reraarã. Ha'e vy aipoe'i:
— Filisteu kuery ogueru ruka ju ma SENHOR ayvu ryru. Peju ha'vy,
peraa peẽ kuerya py.

7 1 Ha'e ramo Quiriate-Jearim pygua avakue ou vy SENHOR ayvu ryru
ogueraa Abinadabe ro py, yvy'ã áry. Ha'e rami vy ta'y Eleazar omoĩ
SENHOR ayvu ryru re opena aguã.

Ojeko rerova jevy okuapy aguã re Samuel ijayvuague

2 Ha'e va'e ára guive SENHOR ayvu ryru opyta Quiriate-Jearim py.
Mbovy ára re rei e'ỹ oaxa oiny ha'e py, vinte ma'etỹ oaxapa peve. Ha'e
nunga re Israel kuery ha'e javi ojae'o okuapy SENHOR renonde.
3 Ha'e rami rã Samuel ijayvu Israel ro pygua kuery ha'e javi pe. Ha'e vy
aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Pendepy'a ha'e javi py ri SENHOR pe pejevy vy peipe'a ha'vy
penembyte gui Nhanderuete ramigua rive pereko va'e, Astarote ra'angaa
ikuai va'e voi. Pereko katu pendepy'a SENHOR peguarã, ha'e ixupe anho
peiko. Ha'e rami ri ramo pendereraa jepe 'rã filisteu kuery po gui — he'i.
4 Ha'e ramo Israel kuery ombyte gui oipe'a Baal ha'e Astarote ra'angaa
oguereko va'ekue ha'e javi, ha'e SENHOR pe anho ju ikuai.

Filisteu kuery nda'ipo'akaveiague

5 Samuel aipoe'ive ju:
— Israel kuery ha'e javi tonhemboaty Mispa py. Ha'e rã xee ma SENHOR
pe anhembo'e 'rã pendere — he'i.
6 Ha'e ramo Mispa py onhemboaty okuapy vy yy oguenoẽ vy SENHOR
renonde onhoẽ, okaru e'ỹ re ikuai vy ha'e va'e ára. Ha'e py aipoe'i:
— Jajejavy SENHOR rovai — he'i okuapy. Israel kuery Mispa py ikuai
va'e re ma Samuel ae opena.
7 Mispa py Israel kuery onhemboaty okuapya omombe'ua rã filisteu
kuery oendu vy yvatekueve ikuai va'e reve ou Israel kuery rovai. Ha'e
nunga Israel kuery oendu vy okyjepa rei okuapy filisteu kuery gui.
8 Ha'e rami vy Israel kuery aipoe'i okuapy Samuel pe:
— Epytu'u eme ta'vy SENHOR Nhanderuete pe orere rejapukaia gui,
filisteu kuery po gui orerepy aguã — he'i.
9 Ha'e gui Samuel peteĩ vexa'i okambu teri va'e ogueraa vy ojuka, ha'e
SENHOR pe ome'ẽ oapy reve. SENHOR pe Samuel ojapukai Israel kuery re.
Ha'e ramo ombovai.
10 Samuel mymba ome'ẽ jave py filisteu kuery ovaẽ Israel kuery reve
joguero'a aguã. Ha'e rami teĩ ha'e va'e ára SENHOR hyapu opororo ratã
reve filisteu kuery áry rupi. Ha'e rami vy omongyjea py rive oitypa, Israel
kuery renonde.
11 Israel regua avakue Mispa gui oje'oi filisteu kuery rakykue. Ha'e rami
vy oity Bete-Car katy'i yvy'ã guy oĩ va'e peve.
12 Ha'e gui Samuel peteĩ ita ojopy vy omopu'ã Mispa ha'e Sem mbyte py.
Ha'e va'e omboery Ebenézer. Po va'e ma "Apy peve SENHOR nhanepytyvõ"
he'ia.
13 Ha'e rami vy filisteu kuery oitypaa rire ndouvei Israel kuery yvy re,
Samuel oikovea ja ha'e kuery rovai SENHOR po oĩ rã.
14 Ha'e gui tetã ikuai va'e re filisteu kuery ipo'akaague va'e ma Israel
kuery po py ju omboaxapa, Ecrom guive Gate peve. Ha'e katy'i yvy itui
va'e voi Israel kuery oipe'a filisteu kuery po gui. Amorreu kuery voi
ndajoguero'avei ranhe Israel kuery reve.
15 Samuel oikovea pukukue re opena Israel kuery re.
16 Ma'etỹa nhavõ ojeapa 'rã ovy Betel, Gilgal ha'e Mispa tetã rupi. Ha'e
va'e tekoa ha'e javi rupi oikuaa pota Israel kuery re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ramá tetã py ojevy kuerei 'rã, ha'e py ae hoo oĩ ramo. Ha'e py voi Israel
kuery re opena, ha'e peteĩ altar SENHOR peguarã ojapo avi ha'e py.

Nguvixaverã re Israel kuery ojerure okuapyague

8 1 Samuel tuja'i ma vy gua'y kuery ju omoĩ Israel kuery re opena
aguã.
2 Ta'y ypy rery ma Joel, ha'e rire jevygua ma Abias. Ha'e kuery ma
Berseba py opena.
3 Ha'e rami teĩ Samuel ra'y kuery ma nguu oikoague rami e'ỹ ikuai. Peráta
re rive nda'eveive va'e vy mba'emo ome'ẽa rã ojopy 'rã ha'eve e'ỹa rami
joguereko aguã.
4 Ha'e ramo Israel regua nhomongeta va'ety kuery onhemboaty vy oupa
okuapy Ramá py Samuel oĩa py.
5 Ha'e vy aipoe'i okuapy ixupe:
— Ne'exa, ndee ndetuja'i, ha'e ndera'y kuery ma reikoague rami e'ỹ
ikuai. Ha'e nunga rupi aỹ ejou peteĩ oreruvixaverã orere opena va'erã,
yvy regua ha'e javi oguerekoa rami — he'i.
6 Ha'e rami ijayvu rã Samuel oendu vy ndojou porãi, "Ejou
oreruvixaverã orere opena va'erã", he'i ramo. Ha'e rami vy Samuel
oporandu oiny SENHOR pe.
7 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Samuel pe:
— Endu pota heta va'e kuery ijayvua ha'e ndevy ojerurea ha'e javi re,
mba'eta ndee e'ỹ ndereja, ha'e rã xee anho ndaxepotai ha'e kuery re apena
aguã.
8 Ha'e kuery Egito yvy gui anoẽmba jave ma voi rire aỹ peve ikuai tema
ha'e rami. Mba'eta nguuete mboae pe ikuai vy xereja jepi okuapy. Ha'e
rami ae ju ojapo ndere voi.
9 Ha'e rami teĩ aỹ ma endu pota ha'e kuery ijayvua re. Ha'e rami avi
ndeayvu atã 'rã ha'e kuery pe, emombe'u porãve marã rami pa huvixave
oĩ va'e oguereko 'rãa — he'i.
10 Ha'e ramo heta va'e kuery nguvixaverã re ojerure rire ha'e kuery pe
Samuel omombe'upa SENHOR ijayvuague.
11 Ha'e vy aipoe'i:
— Po rami ma huvixave oĩ va'e pendererekо 'rã. Ha'e va'e ma pendera'y
kuery oipe'a vy omomba'eapo 'rã karóxa py ha'e kavaju áry guarã, ha'e
karóxa renonde onha va'erã.
12 Ha'e kuery va'e regua omoĩ 'rã mil re opena va'erã, ha'e'ỹ vy cinqüenta
va'e re mba'e. Amboae kuery ma omba'ety rupi 'rã omomba'eapo,
mba'emo ra'yĩgue omono'õa py. Ha'e rã amboae kuery ju ma ojapo uka 'rã
tembiporu joe opu'ãa pyguarã, ha'e'ỹ vy karóxa reguarã.
13 Penderajy kuery voi ogueraa 'rã heakuã porã va'e apoarã, tembi'u
mbojyarã ha'e mbojape apoarã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Ojeupe ae oipe'a 'rã penemba'ety iporãvea, uvaty ha'e oliveira ty gui.
Guembiguai kuery pe ju 'rã omboaxa.
15 Mba'emo ra'yĩgue ha'e uva pemono'õ va'ekue gui ojopy 'rã dízimo
ojeupe ae, ojeupegua opena va'e ha'e guembiguai kuery pe omboaxapa
aguã.
16 Ogueraa avi 'rã penerembiguai avakue ha'e kunhague, ha'e kunumigue
iporãve va'e, penerymba mburika'i kuery voi. Ha'e vy omomba'eapo 'rã
mba'emo ojapo ukaa py.
17 Penerymba vexa'i kuery gui voi ojopy 'rã dízimo, ha'e penemoingo 'rã
guembiguairã.
18 Ha'e rami rã ha'e va'e ára pejapukai 'rã SENHOR pe penderuvixarã
peiporavo uka va'ekue káuxa. Ha'e rami teĩ ha'e va'e ára SENHOR noendui
'rã pejapukaia — he'i.
19 Ha'e rami Samuel ijayvu rã heta va'e kuery noendu potai. Ha'e vy
aipoe'i okuapy:
— Any rima! Roguereko nho 'rã huvixave orere opena va'erã,
20 yvy regua kuery ha'e javi ikuaia rami ore kuery voi orekuai aguã.
Oreruvixave ae 'rã opena orere, ha'e ore kuery renonde 'rã oo joe ropu'ã
aguã katy — he'i okuapy.
21 Ha'e rami heta va'e kuery ijayvua Samuel oendu vy SENHOR pe ju
omombe'u.
22 Ha'e ramo Samuel pe SENHOR ombovai vy
— Endu ke ha'e kuery ijayvua, ha'e emoĩ huvixaverã teĩ — he'i.
Ha'e rami rã Israel kuery pe ju Samuel aipoe'i:
— Pejevy ju peteĩ-teĩ penderekoa katy.

Mburika'i kanhygue reka vy Saul oo vy Samuel reve joexaague

9 1 Peteĩ ava oiko oguerekopa va'e Benjamim regua Quis hery va'e.
Ha'e va'e ma Abiel ra'y, Abiel ma Zeror ra'y, Zeror ma Becorate ra'y,
Becorate ma Afia ra'y.
2 Ha'e va'e ma peteĩ gua'y oguereko Saul hery va'e. Ha'e va'e kunumi ma
iporãve va'e. Israel kuery regua nda'ipoi ixugui iporãve va'e. Heta va'e
kuery ha'e javi gui ipukuve va'e, joaxi'y gui oaxa reive va'e.
3 Ha'e gui Saul ru Quis rymba kuery mburika okanhymba. Ha'e ramo
gua'y Saul pe Quis aipoe'i:
— Eraa peteĩ kunumi va'e nderupive guarã. Peiko katu, ha'e tapeo
mburika'i peka vy — he'i.
4 Ha'e ramo oo vy oaxa jogueravy Efraim yvy'ã reia ha'e Salisa yvy rupi
teĩ ndojoui. Ha'e va'e rire Saalim yvy katy ju oo va'eri ha'e py voi nda'ipoi
avi. Benjamim yvy rupi ju oaxa teĩ ndojoui ae tema.
5 Ha'e gui ma Zufe yvy re ha'e kuery ovaẽ ramo Saul aipoe'i kunumi
hupive oo va'e pe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Eju, jajevy ju. Nda'evei xeru guymba kuery mburika'i re iporiaua gui
nhandere ju iporiauve aguã.
6 Kunumi va'e ombovai:
— Ha'e rami avi kova'e tetã py oiko peteĩ ava Nhanderuete remimbo'e
omboetevepy. Ha'e va'e ijayvua ma oiko 'rãe. Jaa mba'e ha'e py. Xapy'a rei
ha'e oexa uka 'rã tape jaa aguã — he'i.
7 Ha'e ramo Saul aipoe'ive ju kunumi va'e pe:
— Ha'e rami avi ha'e va'e oĩa py jaa vy mba'e nunga ta'vy jaraa 'rã
ixupe? Mba'eta nhandevoko py mbojape jareko va'ekue opa ma. Nda'ipoi
teve ava Nhanderuete remimbo'e pe nhame'ẽ va'erã. Mba'e tu jareko?
8 Kunumi va'e ombovai Saul pe:
— Apy ko arekove teri peteĩ hatã'i kyrĩ'i va'e prata guigua. Ha'e va'e ae
'rã ame'ẽ ava Nhanderuete remimbo'e pe, nhandevy tape oexa uka aguã
— he'i.
9 (Ymave rupi Israel yvy re ma Nhanderuete pe oporandu uka vy oo va'e
"Peju, jaje'oi imba'ekuaa va'e oĩa py", he'i 'rã. Aỹ "Profeta" ja'ea va'e pe ma
yma rupi "Imba'ekuaa va'e" 'ea raka'e.)
10 Ha'e gui Saul aipoe'i kunumi va'e pe:
— Aipo'rea ma ha'eve va'e. Eju ha'vy, jaa. Ha'e rami vy oo tema tetã
Nhanderuete remimbo'e oĩa katy.
11 Tetã py ovaẽ rai'i ma vy ovaexĩ kunhataĩgue yy re oẽ okuapy va'e.
Ha'e vy oporandu ha'e kuery pe:
— Apy nda'u oĩ 'rã ri imba'ekuaa va'e?
12 Ha'e kuery ombovai:
— Oĩ rima. Ma'ẽ, peove ma penerenonde. Pejapurave'i ke, mba'eta ange
ou kuri tetã py. Mba'eta apygua kuery oo 'rã kuri yvy'ã re Nhanderuete
pe mba'emo ome'ẽ aguã.
13 Tetã py pevaẽ vyve pejou 'rã, yvy'ã katy okaru aguã oo e'ỹ mbove'i.
Mba'eta apygua kuery ndokarui 'rã ha'e ovaẽ e'ỹa ja, mba'emo ome'ẽ
va'erã oguereko va'e ogueroayvu porã ranhe e'ỹa ja. Ha'e va'e rire mae
ma oenoĩ uka pyre kuery okaru 'rã okuapy. Tapeo ha'vy aỹ'i ma voi pejou
aguã — he'i.
14 Ha'e ramo tetã katy oo. Ovaẽ ramove Samuel ae oẽ ouvy yvy'ã katy
oo aguã. Ha'e rami vy nhovaexĩ okuapy.
15 Peteĩ ára teri Saul ovaẽ aguã oata jave SENHOR oikuaa uka ma voi
Samuel pe. Ha'e vy aipoe'i:
16 "Ko'ẽ rã kova'e hora ndea py ambou 'rã peteĩ ava Benjamim yvy guigua.
Ha'e va'e ma azeite reikyty reve remoĩ 'rã xevygua Israel kuery ruvixarã.
Ha'e ma ogueraa jepe 'rã xevygua kuery filisteu kuery po gui. Mba'eta xee
aendu xevygua kuery ojerure rã, ha'e kuery ojapukaia xea peve onhendu
ramo", he'i va'ekue.
17 Ha'e gui ma Samuel oexa Saul ramove SENHOR aipoe'i ixupe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Pee ma ava aipoa'eague. Evoko va'e ae ma opena 'rã xevygua kuery
re — he'i.
18 Okẽ py Saul Samuel re onhemboja vy aipoe'i:
— Ajerure ndevy, rexa uka aguã mamo pa imba'ekuaa va'e ro oĩa.
19 Samuel ombovai vy aipoe'i Saul pe:
— Xee ae ma imba'ekuaa va'e. Tereo xerenonde yvy'ã katy. Kova'e
ára ma jakaru 'rã xereve. Ko'ẽ rã aje'ivekue ma romondouka ju 'rã, ha'e
amombe'upa 'rã ndepy'a re oĩ va'e ha'e javi.
20 Ndepy'a vai eme guive mboapy ára re mburika'i okanhy va'ekue re,
mba'eta ojoua ma. Mava'e peguarã tu oĩ ovareve va'e Israel ha'e javi re,
ndevy e'ỹ vy, ha'e nderu ro pygua kuery ha'e javi pe e'ỹ teve? — he'i.
21 Ha'e ramo Saul ombovai:
— Ha'e rami avi xee ma Benjamim regua Israel kuery ikuai va'e gui
yvyĩve va'e, xero pygua kuery voi Benjamim regua gui ore'yvyĩve va'e
orekuai. Mba'e re tu ha'vy ha'e rami ndeayvu? — he'i.
22 Ha'e gui Samuel ogueraa Saul ha'e hexevegua kunumi va'e, ha'e vy
ogueroike opy mboae'i okaruaty py. Ha'e kuery pe ome'ẽ henda iporãve
va'e oenoĩ uka va'ekue mbyte py, trinta rivyvyi ikuaia py.
23 Tembi'u mbojya pe Samuel aipoe'i:
— Eru ke ndevy tembi'u ame'ẽ va'ekue, “Emoĩ porã ndea py”, ha'eague.
24 Ha'e ramo tembi'u mbojya ma xo'o 'ugue hexegua ha'e javi reve
ogueru vy Saul renonde omoĩ. Samuel aipoe'i:
— Ne'exa, upe va'e ma amoĩ porã va'ekue. Ejopy ke, he'u, mba'eta
ndevy pe ae amoĩ porã kova'e hora guarã, “Penoĩ ukapa apygua kuery”,
ha'e va'ekue guive — he'i. Ha'e ramo Samuel reve Saul okaru ha'e va'e ára.
25 Ha'e gui yvy'ã gui oguejy jogueruvy vy tetã re ju ovaẽ rire Samuel
ijayvu oiny Saul reve ngoo áry.
26 Ko'ẽmba rai jave ko'ẽ mbija oẽ jekuaa ouvy ramove Samuel ovy vy
onhenduka Saul hoo áry okea py.[e] Ha'e vy aipoe'i:
— Evy ke. Xee aa 'rã ndereve romondouka aguã — he'i ramo Saul ovy
vy jogueraa mokoĩve, Samuel reve.
27 Tetã apy katy ha'e kuery oguejy jogueravy jave Samuel aipoe'i Saul
pe:
— Aipo're kunumi va'e pe nhanerenonde oo aguã re. Ha'e rã ndee ma
ha'e oo rire earõve'i ke, ndevy amombe'u aguã Nhanderuete ijayvuague.

Israel kuery ruvixarã Saul re Samuel azeite onhoẽague

10 1 Ha'e gui peteĩ ryru azeite Samuel oguenoẽ vy onhoẽ Saul akã re.
Oayvu vy aipoe'i:

---

[e] **9.26** Ha'e kuery ro ao'ia ma pyrõa rami ae ijoja rei va'e hiny, hi'áry ha'e kuery oke, e'ỹ vy mba'emo ojapo aguã ha'eve va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— SENHOR ae ndere onhoẽ uka azeite ojeupegua Israel kuery ruvixa
reiko aguã.
2 Ha'e gui xea gui kurive reo vy rexa 'rã mokoĩ avakue Raquel ojatyaague
katy'i, Benjamim yvy re Zelza py. Ha'e va'e kuery aipoe'i 'rã ndevy:
“Ojoua ju ma mburika'i peka peikovy va'e. Ha'e gui aỹ ma nderu
mburika'i re nda'ipy'a vaivei ma, pendere ju iporiau oikovy. Ha'e rami vy
ojeupe ae ‘Mba'e 'rã tu ajapo xera'y ajou aguã?’ he'i.”
3 Ha'e gui peove'i vy pevaẽ 'rã Tabor katy'i yvyra carvalho hi'aĩ va'e py.
Ha'e py penerovaexĩ 'rã jogueruvy mboapy avakue Betel py Nhanderuete
omboete vy oje'oi va'e. Peteĩ ma omondyi 'rã heravy mboapy kavara.
Amboae ma mboapy mbojape he'ẽ va'e 'rã ogueraa. Ha'e rã amboae ju ma
peteĩ ryru ipire guigua py 'rã ogueraa vinho.
4 Ha'e kuery ma ndevy oxarura ma vy ndevy ome'ẽ 'rã mokoĩ mbojape.
Ha'e va'e ma rejopy 'rã ipo gui.
5 Ha'e gui peove 'rã Gibeá-Eloim katy. Ha'e py ma oĩ filisteu regua
xondaro kuery ijaty okuapya. Tetã py pevaẽ ma vy peovaexĩ 'rã profeta
kuery yvy'ã katy gui ou va'e. Ha'e kuery renonde ou 'rã okuapy mbaraka
revegua, angu'a pu, mimby ha'e mba'epu ixã reta va'e revegua. Ayvu
omombe'u reve 'rã ou.
6 Ha'e gui ndere voi SENHOR Nhe'ẽ oĩ 'rã. Ha'e ramo ayvu remombe'u avi
'rã ha'e kuery reve, amboae ava rami nemoingo ramo.
7 Ha'e nunga ndere oiko ramo ejapo reipota va'e ha'e py, mba'eta ndereve
Nhanderuete oiko ramo.
8 Ha'e gui ndee ranhe xegui reo 'rã Gilgal py. Ne'exa, xee voi aa avi 'rã reĩa
py, mymba aapy reve ame'ẽ aguã, peteĩ rami ikuai aguã regua voi. Sete
ára re xerarõ 'rã ndea py aju peve. Ha'e ramo ma ndevy amombe'u porã
'rã rejapo va'erã — he'i.

Profeta kuery mbyte Saul oikoague

9 Saul oo ta vy Samuel-a katy ojere oxarura aguã. Ha'e ramove
Nhanderuete oguerova ipy'a. Ha'e gui ha'e va'e árave ha'e nunga ha'e javi
oiko ikuaa ukaarã.
10 Ha'e gui Gibeá py ha'e kuery ovaẽ jogueravy ramo profeta kuery oẽ
ouvy ovaexĩ aguã. Saul re Nhanderuete Nhe'ẽ onhemonde ramo ha'e voi
ayvu omombe'u avi ha'e kuery mbyte.
11 Yma guive oexa va'ety kuery ha'e javi ma profeta kuery mbyte ayvu
omombe'u avi rã oexa vy peteĩ-teĩ aipoe'i okuapy joupe-upe:
— Mba'e nunga tu oiko Quis ra'y re? Saul voi nda'u profeta kuery regua
avi oiko?
12 Ha'e rã peteĩ ava ombovai:
— Ha'e rami avi mava'e ha'vy amboae kuery ru? — he'i. Ha'e nunga
rupi aipo'ea va'ety: “Saul voi nda'u profeta kuery regua avi oiko?”

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Saul ayvu omombe'upa ma rire yvy'ã katy ju oo.
14 Ha'e gui Saul tuty oporandu ixupe, hexevegua kunumi va'e pe guive:
— Marã katy tu peo ra'e?
Ombovai:
— Mburika'i reka vy roo teĩ ndorojou reguai vy roove ju Samuel oĩa py — he'i.
15 Ha'e ramo Saul tuty aipoe'i:
— Ajerure ndevy, emombe'u ke xevy mba'e he'i tu Samuel pendevy?
16 Saul ombovai otuty pe:
— Orevy omombe'u mburika'i ojoua jevyague rive — he'i. Nomombe'u porã potai huvixa oĩ aguã re Samuel ijayvuague.

Saul huvixarã oĩague

17 Ha'e gui Mispa py Samuel oĩ teria py omboatypa SENHOR pegua kuery.
18 Ha'e vy aipoe'i Israel kuery pe:
— Po rami SENHOR Israel kuery ruete ijayvu: "Xee ma Israel kuery anoẽmba va'ekue Egito yvy gui. Egito pygua kuery po gui araa jepe, huvixa ikuai va'e imbojexavaia gui guive."
19 Ha'e rami teĩ aỹ ma pejapa Penderuete mba'emo vai py pejexavaia gui pendereraa jepe va'ekue. Ha'e vy aipopeje: "Any! Emoĩ peteĩ huvixave orere opena va'erã", peje. Ha'e gui aỹ SENHOR renonde pendekuai, penderegua ikuai va'e ha'e javi, ha'e mil jevy-jevy pendekuai va'e reve — he'i.
20 Ha'e javi regua Samuel omboatypa rire xortea py Benjamim regua oiporavoa oikuaa ukaa.
21 Ha'e gui Benjamim regua kuery peteĩ-teĩ ro pygua ikuai va'e oguerupa rã oikuaa ukaa va'e ma Matri ro pygua kuery. Ha'e va'e kuery gui ju Quis ra'y Saul oikuaa ukaa. Ha'e rami teĩ oeka vy ndojouai.
22 Ha'e ramo SENHOR pe ju oporandu Saul pa ou ra'ea re. Ha'e ramo SENHOR ombovai vy
— Upe py ae ma oĩ, mba'e rei-rei mbyte py onhemi oiny — he'i.
23 Ha'e ramo onha oje'oivy vy ogueru ha'e gui. Ha'e ramo heta va'e kuery mbyte hi'aĩa py pavẽ gui ipukuve ho'amy joaxi'y gui oaxa reive va'e.
24 Ha'e gui Samuel aipoe'i heta va'e kuery pe:
— Pexa ma pa SENHOR oiporavo va'ekue? Nhande kuery va'e regua amboae ndoikoi ae ha'e ramigua ete'i — he'i ramo heta va'e kuery ha'e javi ojapukai atã reve
— Toikove riae nhanderuvixa! — he'i okuapy.
25 Heta va'e kuery pe Samuel omombe'u porãve huvixa ikuai va'e joguereko aguã. Ha'e nunga peteĩ kuaxia re ombopara vy omoĩ porã SENHOR renonde. Ha'e rami vy Samuel omondoukapa heta va'e kuery peteĩ-teĩ hoo katy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

26 Saul voi oo avi ngoo katy Gibeá py. Hupive heta oje'oi avi avakue ipy'a
Nhanderuete oguerovaague va'e kuery.
27 Ha'e rã nhe'ẽ vai ra'y kuery ma aipoe'i okuapy:
— Mba'exa 'rã ha'e va'e ava nhandereraa jepe? — he'i. Ha'e rami vy
ombojaru rei okuapy, mba'eve ndoguerui guive ixupe ome'ẽ va'erã. Ha'e
rami teĩ Saul ma oendu rive.

Amom pygua kuery re Saul ipo'akaague

11 1 Ha'e gui Amom pygua Naás opu'ã ovy vy ojoko Jabes-Gileade
tetã. Ha'e ramo Naás pe Jabes pygua avakue aipoe'i okuapy:
— Ejapo ke orerereko porã aguã regua, ha'e ramo ndevy pe orekuai 'rã
— he'i.
2 Ha'e rami teĩ Amom pygua Naás ombovai:
— Ajapo 'rã ri teĩ penderexa peiporu kuaa regua re amombupa avi 'rã
— he'i Israel kuery ha'e javi omoxĩmbaxe vy.
3 Ha'e ramo Jabes pygua nhomongeta va'ety kuery aipoe'i:
— Ha'e rami rã ma earõ ranhe sete ára ayvu mombe'uarã romondouka
aguã Israel ha'e javi rupi. Ha'e gui xapy'a rei orerepyarã nda'ipoai ramo
ma rojejopy ukapa 'rã ndevy — he'i okuapy.
4 Ha'e gui Saul rekoa Gibeá py ayvu mombe'ua kuery ovaẽ vy ha'e
pygua kuery pe omombe'u oiko va'ekue. Ha'e ramo ha'e kuery ojae'o atã
okuapy.
5 Ha'e jave py ma Saul nhuũndy rupi vaka kuery re openaa gui ojevy vy
oporandu:
— Mba'e tu ha'e kuery oguereko ha'e rami ete ojae'o okuapy aguã? —
he'i ramo ixupe omombe'u Jabes pygua avakue ijayvuague.
6 Ha'e rami ijayvu rã Saul oendu ramo hexe oĩ Nhanderuete Nhe'ẽ. Ha'e
ramo oendu ipoxy raxaa.
7 Ha'e rami vy mokoĩ toro ojuka ha'e ombo'ipa vy ogueraa uka Israel
yvy regua ha'e javi pe. Ayvu mombe'ua kuery heraa va'e pe aipoe'i uka:
— Saul ha'e Samuel oipotaa rami amongue nda'ikuai ramo nami ae 'rã
ojapoa hymba toro re — he'i uka.
Ha'e ramo heta va'e kuery SENHOR gui okyjea oendu vy peteĩ ava rami
oupa.
8 Bezeque py ovaẽa py oipapaa rã Israel kuery va'e regua ma trezentos
mil, ha'e gui Judá guigua ma trinta mil avakue ju ikuai.
9 Ayvu mombe'ua kuery ou va'ekue pe ha'e kuery aipoe'i:
— Po rami 'rã aipopeje Jabes-Gileade pygua kuery pe: “Ko'ẽ rã kuaray
ojope'i ramove penderepya 'rã”, peje.
Ha'e ramo ayvu mombe'ua kuery oo vy omombe'u okuapy Jabes pygua
kuery pe.
Ha'e rami rã ha'e kuery ovy'apa vy

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Amom pygua kuery pe ju aipoe'i:
— Ko'ẽ rã rojejopy ukapa 'rã pendevy. Ha'e ramo ma peipotaa rami
oreapo teĩ ha'eve — he'i okuapy.
11 Ha'e gui ko'ẽ jevy Saul omboja'o ngupivegua kuery mboapy henda py.
Ha'e ramo aje'ive'i reve ha'e kuery Amom pygua kuery ikuaia mbyte oo
vy ojukapa rai'i, kuaray akuve peve. Okuave va'e joa rupi e'ỹ-e'ỹ onha vy
ndopytai peteĩve ma joa py.

Huvixarã Saul oĩ ete aguã re ijayvu okuapyague

12 Ha'e gui heta va'e kuery aipoe'i Samuel pe:
— Mava'e kuery tu nhandere Saul opena aguã ndoipotai va'ekue? Peru
apy, rojukapa aguã.
13 Ha'e rã Saul ombovai:
— Kova'e ára ma mava'eve nomanoi 'rã, mba'eta ange SENHOR ogueraa
jepepa Israel kuery — he'i.
14 Heta va'e kuery pe Samuel ju aipoe'i:
— Peju, jaje'oi Gilgal py nhamoĩ atãve aguã huvixarã oĩ aguã regua — he'i.
15 Ha'e ramo ha'e kuery ha'e javi Gilgal py oo vy SENHOR renonde ijayvu
okuapy nguvixarã Saul oĩ ete aguã re. Henonde ogueru avi okuapy peteĩ
rami ikuai aguã regua SENHOR pe ome'ẽ va'erã. Saul voi ovy'a vaipa ha'e
py Israel regua kuery ha'e javi reve.

Samuel opa vy ijayvu heravyague

12 1 Ha'e gui Samuel aipoe'i Israel kuery ha'e javi pe:
— Ne'exa, pendeayvua aendu vy ajapopa va'ekue pejerurea.
Ha'e vy amoĩ penderuvixaverã.
2 Aỹ ma pereko ma huvixa penerenonde oiko va'erã. Ha'e gui xee ma
xetuja'i ma, xe'a xiĩmba ma guive. Xera'y kuery ikuai avi apy pendekuaia
py. Xee ae penerenonde aiko va'ekue, xekunumi guive aỹ peve.
3 Ha'e gui apy ma ha'ã SENHOR renonde, ha'e penderuvixarã omoĩ va'ekue
renonde. Pemombe'u ha'vy xapy'a rei xerovai mba'emo pereko ri vy.
Mava'e rymba toro tu aipe'a raka'e? Mava'e gui tu mburika'i aipe'a raka'e?
Mava'e tu akore raka'e? Mava'e tu areko axy raka'e? Mava'e po gui tu
peráta ajopy raka'e ha'evea rami e'ỹ aikuaa pota aguã? Ha'e nungakue
ajopy va'e rire ame'ẽmba ju 'rãgue — he'i.
4 Ha'e ramo heta va'e kuery ombovai:
— Any rima, mba'eve py ndee ndorekorei, norembojexavai, neĩ mba'eve
nderejopyi orepo gui — he'i.
5 Ha'e rã ha'e aipoe'i:
— Kova'e ára SENHOR ae oĩ pendeayvuague renduarã, ha'e
penderuvixarã omoĩ va'ekue voi oĩ omombe'u aguã xepo py mba'eve
ndapejouia.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e rã heta va'e kuery ombovai vy
— Nhanderuete oĩ ri oreayvuague renduarã — he'i okuapy.
6 Ha'e ramo Samuel aipoe'i heta va'e kuery pe:
— SENHOR ae pendeayvu renduarã oĩ. Ha'e ae Moisés ha'e Arão
oiporavo va'ekue Egito yvy gui penderu kuery oguenoẽ aguã.
7 Ha'e gui aỹ ma apy pendekuai va'e xee romoma'endu'apa 'rã SENHOR
renonde, mba'emo porã pendevy ha'e penderu kuery pe ojapoague re.
8 Mba'eta Jacó kuery Egito yvy py ovaẽmba raka'e. Ha'e va'e rire penderu
kuery SENHOR pe ojapukai okuapy ramo ombou Moisés ha'e Arão. Ha'e
rami vy Egito yvy gui oguenoẽmba vy ojapo apy ju hekoa aguã rami.
9 Ha'e rami teĩ ha'e kuery hexaraipa SENHOR Nguuete gui. Ha'e ramo
omboaxapa Hazor pygua xondaro kuery ruvixa Sísera va'e po py, filisteu
kuery po py, ha'e gui Moabe pygua huvixa po py ju. Ha'e ramo ha'e kuery
reve joguero'a.
10 — Ha'e gui ma SENHOR pe ju ojapukai vy aipoe'i okuapy: "Rojejavy,
mba'eta SENHOR roeja vy Baal ha'e Astarote ra'angaa pe rive orekuai
va'ekue. Ha'e rami teĩ aỹ orereraa jepe jevy ke orerovaigua kuery po gui.
Ha'e ramo ndevy ae ju 'rã orekuai", he'i va'ekue.
11 Ha'e rami rã SENHOR ombou Jerubaal, Baraque, Jefté ha'e gui xee
Samuel ju, penderovaigua kuery penembojere rei va'e po gui pendereraa
jepe uka vy. Ha'e va'e rire pendekuai porãmba va'ekue.
12 — Ha'e rami teĩ penderovai Amom kuery ruvixa Naás ou rã pexa
vy aipopeje xevy: "Nda'evei! Tove toĩ oreruvixaverã", peje, SENHOR
Penderuete ae penderuvixave oĩ ae va'eri.
13 Ha'e gui aỹ, pee ma hi'aĩ penderuvixaverã pejou uka va'ekue,
pejerureague. Ma'ẽ, SENHOR penderuvixaverã omoĩ va'ekue hi'aĩ.
14 Ha'e gui xapy'a rei SENHOR renonde pejererokyjea rupi vy ixupe
pendekuai, ha'e penhe'ẽ rendu, ha'e ojapo uka va'e rovai napepu'ãi, ha'e
rami 'rãgue py peẽ ha'e penderuvixave pendere opena va'e reve SENHOR
penderuete pe ete ri peiko ramo ma ha'eve 'rã pendevy.
15 Ha'e rami avi xapy'a rei SENHOR ayvu re ndapejapyxakai vy ojapo uka
va'e ndapejapoi ri ramo ma SENHOR oupi 'rã opo penderovai, peneramoĩ
kuery rovai oupiague rami avi.
16 Ha'e gui aỹ voi apy pene'aĩ va'e pexa 'rã mba'emo porã SENHOR
penerenonde ojapo va'e.
17 Aỹ e'ỹ teve trigo mono'õa ára? Ha'e rami teĩ aỹ ajerure 'rã SENHOR pe.
Ha'e rã ombou 'rã yapu oky reve. Ha'e nunga pexa vy peikuaa 'rã SENHOR
renonde pejejavy vaipa eteague, mba'eta pejerure penderuvixaverã omoĩ
aguã re — he'i.
18 Ha'e rami vy SENHOR pe Samuel ojerure ramo ha'e va'e árave
SENHOR ombou yapu oky reve. Ha'e ramo ojererokyje okuapy SENHOR
renonde, Samuel guive omboete pavẽ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Ha'e gui ha'e kuery ha'e javi aipoe'i Samuel pe:
— Ejerure ke SENHOR nderuete pe ore nerembiguai kuery romanomba
e'ỹ aguã re. Mba'eta rojejavyague ha'e javi romboetave ma heravy
oreruvixaverã re rojerurea py.
20 Samuel ombovai:
— Pekyje eme. Ha'e rami pejapoa py pejejavy ete ri. Ha'e rami teĩ
pejepe'a eme SENHOR pe pendekuaia gui. Ha'e rami 'rãgue py pendepy'a
ha'e javi py pendekuai SENHOR pe.
21 Pejepe'a eme mba'emo ra'angaa pe rive pendekuai aguã, ha'e nunga
mba'everã ndovarei, neĩ pendereraa jepearã e'ỹ, mba'emo ra'angaa rive ae
vy.
22 Ha'e rami teĩ SENHOR guery tuvixa va'e omboete ukaa rupi vy
noipytyvõ e'ỹi 'rã ojeupegua kuery, ojeupe guarã SENHOR pendereru rire.
23 — Ha'e gui xee ma ndajejavyi 'rãe SENHOR pe, peẽ kuery re ajerure
e'ỹa py rive. Ha'e rami 'rãgue py xee rombo'e tema 'rã tape porã hi'yvi va'e
re.
24 Ha'e nunga rupi SENHOR renonde pejererokyjea rupi pendekuai,
ixupe anho peiko pendepy'a ha'e javi py. Mba'eta pexa ae mba'emo porã
pendevy ojapo va'ekue tuvixa ete va'e.
25 Ha'e rami teĩ xapy'a rei pejejavya rupi tema pendekuai vy pekanhy 'rãe,
peẽ kuery, ha'e penderuvixave voi.

Israel ha'e filisteu kuery reve joe opu'ã aguã rami ikuaiague

13 1 Peteĩ ma'etỹ ma Israel kuery re Saul opena rire mokoĩ ma'etỹa
py
2 ojeupe oiporavo três mil avakue Israel regua. Ha'e kuery va'e regua ma
dois mil ikuai Saul reve Micmás py, Betel yvy'ã reia re, ha'e rã amboae
mil avakue ma ta'y Jônatas reve ikuai Benjamim regua Gibeá py. Heta
va'e kuery rembyrekue ma omondoukapa ju peteĩ-teĩ hoo katy.
3 Ha'e gui Jônatas kuery ojukapa rai'i filisteu kuery Gibeá py ikuai
va'e. Ha'e nunga filisteu kuery oendupa vy ivai ramo Saul omonhe'ẽ uka
mimby guaxu oyvy ha'e javi rupi, “Hebreu kuery toendupa” he'i vy.
4 Ha'e rami py Israel kuery ha'e javi oendu okuapy Saul kuery filisteu
ikuai va'e ojukapa rai'i ramo filisteu kuery Israel kuery pe ivai okuapya.
Ha'e ramo Saul oenoĩ ukapa heta va'e kuery Gilgal py oĩa py.
5 Filisteu kuery voi ono'õmba okuapy Israel kuery reve joguero'a aguã.
Ha'e kuery va'e regua ma trinta mil karóxa, seis mil kavaju árygua kuery
ha'e gui amboae kuery ju ita ku'i ye'ẽ rembe re ikuai va'e rami heta va'e.
Ha'e vy oje'oi vy ijaty okuapy Micmás py, Bete-Áven regua kuaray oua
katy.
6 Ha'e gui avakue Israel regua omoĩ vaia rã oexa okuapy heta va'e kuery
ndaekorãvei rei. Ha'e rami vy onhemi okuapy itakua ikuai va'e rupi,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yvykua, itaova yvateve va'e pa'ũ, yvyra rupa ha'e yy oĩ atyrã ojo'o pyre rupi.
7 Hebreu kuery va'e regua amongue ma Jordão yakã oaxa oje'oivy Gade
ha'e Gileade yvy katy oo aguã. Ha'e rã heta va'e kuery Gilgal py Saul reve
ae opyta va'ekue ma okyjea anho oendu okuapy.

Saul mymba kuery ome'ẽ ramo ixupe Samuel ijayvu eteague

8 Ha'e gui Saul ma sete ára re oarõ Samuel ijayvuague rami vy.[f] Va'eri Gilgal py
Samuel ndoui ramo heta va'e kuery omboypy ha'e gui joa katy e'ỹ-e'ỹ oje'oi aguã.
9 Ha'e ramo Saul aipoe'i:
— Peru ha'vy xevy mymba aapy reve ame'ẽ va'erã, ha'e peteĩ rami
nhandekuai aguã regua guive — he'i.
Ha'e rami vy mymba ome'ẽ oapy reve.
10 Oapy reve ome'ẽmba'i ramove Samuel ovaẽ ouvy. Ha'e rã Saul oẽ ovy
ovaexĩ vy oipopyy aguã.
11 Samuel oporandu:
— Mba'e tu rejapo?
Saul ombovai:
— Heta va'e kuery apy gui joa katy e'ỹ-e'ỹ oje'oi ta, ha'e ndee reju 'rãgue ára py
nderejui, ha'e gui filisteu kuery Micmás py ono'õmba ma avi. Ha'e nunga aexa vy
12 aipoa'e xejeupe ae: "Aỹ ma xerovai filisteu kuery ou ma 'rã Gilgal py,
SENHOR pe ajerure e'ỹ re." Ha'e rami vy aĩ vai ma vy mymba kuery ame'ẽ
kuri aapy reve — he'i.
13 Ha'e rami rã Samuel aipoe'i Saul pe:
— Ne'arandua rupi e'ỹ reiko ra'e SENHOR nderuete ojapo uka va'ekue
e'ỹ rejapo vy. Ha'e rami e'ỹ va'e rire SENHOR ojapo ma 'rãgue raka'e rã
peve Israel kuery re repena aguã rami.
14 Ha'e rami teĩ aỹ gui ma repenaa noĩ riaei 'rã. SENHOR ojeupe guarã
ojou ae ma peteĩ ava oguerovy'a va'e. Ha'e va'e ma omoĩ 'rã ojeupegua
kuery ruvixarã, SENHOR ojapo uka va'ekue ndee nderejapoi rire — he'i.
15 Ha'e vy Samuel opu'ã vy Gilgal gui oo Benjamim regua Gibeá katy. Ha'e rire'ive
Saul oipapa heta va'e kuery hexeve opyta va'e, seiscentos avakue ikuai.
16 Ha'e gui Saul, ta'y Jônatas ha'e heta va'e kuery hexeve opyta va'ekue ma
Benjamim regua Geba py ikuai. Ha'e rã filisteu kuery ma Micmás py ijaty okuapy.
17 Filisteu kuery rekoa gui ma mboapy henda katy oje'oi mba'emo re
imonda aguã. Ha'e kuery regua peteĩ aty ma tape Ofra via rupi oje'oi Sual
yvy katy.
18 Amboae kuery ma oje'oi tape Bete-Horom via rupi. Ha'e rã mboapya
ma tape kavaju árygua ooaty rupi oje'oi Zeboim yvyugua rupi, tekoa e'ỹa
katy.

---

[f] **13.8** Samuel ijayvu ma voi va'ekue Gilgal py sete ára re Saul oarõ aguã (1 Samuel 10.8).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Ha'e gui Israel yvy ha'e javi re peteĩve ndoikoi ferro moatyrõa, filisteu
kuery “Hebreu kuery ojapo e'ỹ aguã kyxe, neĩ hu'y rakua” he'i rire.
20 Ha'e nunga rupi Israel ha'e javi oje'oi 'rã filisteu kuery rekoa py
oaĩmbe'e uka aguã yvy karaĩa, enxada, haxa ha'e foice.
21 Filisteu kuery ma Israel kuery gui mokoĩ hatã'i va'e repy re 'rã oaĩmbe'e
yvy karaĩa ha'e enxada, ha'e gui haxa ha'e foice oaĩmbe'e aguã ma peteĩ
repy 'rã ojopy.
22 Ha'e nunga rupi joguero'aa ára ma Saul ha'e Jônatas reve ikuai va'e po
py neĩ kyxe, neĩ hu'y rakua ma voi ndoguerekoi. Ha'e nunga oguereko
va'e ma Saul ha'e ta'y Jônatas anho'i.
23 Ha'e jave py filisteu regua xondaro kuery oẽ oje'oivy Micmás tape rugua katy.

Filisteu kuery re Jônatas ipo'akaague

14 1 Ha'e gui peteĩ ára Saul ra'y Jônatas aipoe'i hu'y jokoa reraa
kunumi va'e pe:
— Eju, jaa filisteu kuery yvy'ã ugua rovai re ijaty va'e katy — he'i.
Nguu pe oikuaa uka e'ỹ re oo.
2 Ha'e jave py Saul ma Gibeá apy katy oiko Migrom py romã'y hi'aĩ va'e
yvypy py. Hexeve ikuai va'e ma seiscentos avakue.
3 Ha'e py oiko avi sacerdote Aías, manto sacerdote pegua py onhemonde
va'e. Ha'e va'e ma Icabô ryvy Aitube ra'y, Icabô ma Finéias ra'y, Finéias
ma Eli ra'y. Eli ma sacerdote SENHOR pegua Siló py oiko va'ekue. Saul
reve ikuai va'e ndoikuaai okuapy Jônatas ooague.
4 Ha'e gui Jônatas ma onhembopy'a tape rugua oaxa aguã filisteu kuery
ijatya katy. Kyvõ rupi hi'aĩ peteĩ itaova, ha'e rã hovai re ma amboae hi'aĩ.
Peteĩ rery ma Bozez, amboae ma Sené.
5 Peteĩ ma kuaray apu'a'ia katy hi'aĩ Micmás katy, ha'e rã amboae ma
kuaray puku-a katy hi'aĩ Geba katy.
6 Ha'e gui hu'y jokoa reraa pe Jônatas aipoe'i:
— Eju, jaa opire omboi uka e'ỹ va'ekue ijatya katy. Xapy'a rei SENHOR
nhanepytyvõ 'rã, mba'eta ixupe ma ndaxyi jogueraa jepe aguã heta va'e
rupi e'ỹ vy mboapy'i va'e rupi teĩ — he'i.
7 Ha'e ramo hu'y jokoa reraa ombovai:
— Ejapo tema ndepy'a re oĩ va'e ha'e javi. Apy ma xee aiko avi ndereve,
ajapo 'rã ndee reipota va'e.
8 Ha'e ramo Jônatas aipoe'i:
— Jaa ha'vy ha'e va'e avakue ikuaia katy. Ha'e kuery pe jajexa uka 'rã.
9 Xapy'a rei nhandevy “Pepyta peĩa py rovaẽ peve” he'i ramo ma japyta 'rã
nhane'aĩa py ae, ndajaai 'rã ha'e kuerya katy.
10 Ha'e rã xapy'a rei “Peju orea katy” he'i ramo ma nhavaẽ 'rã javy ha'e
katy, mba'eta SENHOR omboaxapa 'rã nhandepo py. Ha'e rami ma jaikuaa
'rã — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Ha'e gui filisteu kuery ijaty va'e pe mokoĩve ojexa uka ramo joupe-
upe aipoe'i:
— Pee ma hebreu kuery oẽ jogueruvy itakua py onhemiague gui — he'i
okuapy.
12 Ha'e rami vy Jônatas ha'e hu'y jokoa reraa ojexa uka rã filisteu kuery
ijaty va'e ombovai vy aipoe'i:
— Peju orea katy, ha'e ore rombopaga 'rã — he'i.
Ha'e ramo hu'y jokoa reraa pe Jônatas aipoe'i:
— Eju einy xerakykue'i rupi, mba'eta SENHOR omboaxapa ma Israel
kuery po py — he'i.
13 Ha'e rami vy Jônatas oponhy reve ojeupi ovy. Hakykue'i rupi ma
hu'y jokoa reraa ou avi oiny. Jônatas guenonde rupi oitypa filisteu kuery.
Hakykue rupi ma hu'y jokoa reraa voi jojuka ovy.
14 Ha'e rami jypy Jônatas ha'e hu'y jokoa reraa reve jojuka vinte avakue
meio litro yvy py rive'i.
15 Ha'e ramo filisteu kuery ijatya py oiko nhemondyi tuvixa va'e, nhuũndy
rupi ha'e kuery ikuaia ha'e javi rupi guive. Ijaty va'e ha'e imonda aguã
oje'oi va'ekue voi oryryipa okuapy. Yvy voi oryryi, ngyje Nhanderuete
guigua oiko rã.
16 Ha'e gui Benjamim regua Gibeá py Saul pegua harõa kuery oma'ẽ
vy oexa rã filisteu kuery heta va'ekue oaĩmba ra'e, joa katy e'ỹ-e'ỹ onha
oje'oivy.
17 Ha'e ramo Saul aipoe'i hexeve ikuai va'e pe:
— Ne'exa, peipapa xerevegua kuery, mava'e pa nhandea gui oo ra'ea
peikuaa aguã — he'i ramo oipapa vy oikuaa Jônatas ha'e py noĩa, neĩ hu'y
jokoa reraa va'e voi.
18 Saul aipoe'i Aías pe:
— Eru apy Nhanderuete ayvu ryru — he'i, mba'eta ha'e va'e ára ma
Israel kuery ikuaia py ae hyru oĩ.
19 Ha'e gui sacerdote pe Saul ijayvu jave filisteu kuery ijatya py hevovo
nhendu va'e onhenduve tema ramo Saul aipoe'i sacerdote pe:
— Aỹ gui ma ayvu ryru reru e'ỹ teĩ ha'eve — he'i.[g]
20 Ha'e ramo Saul ha'e hexeve ikuai va'e ono'õmba jevy vy joguero'a
aguã katy oje'oi. Ha'e ramo filisteu kuery jomeme ae opu'ã okuapy ra'e
kyxe oguerojerovia reve, opa marã jojuka rive okuapy.
21 Ha'e gui hebreu kuery filisteu kuery ijatya py ikuai va'ekue ma Israel
kuerya katy ju oje'oi, ha'e vy Saul ha'e Jônatas reve ikuai va'e re ju
onhemoirũ okuapy.

---

g **14.18-19** Nhanderuete ayvu ryru Saul oipota, ha'e va'e rupi Nhanderuete pe oporandu aguã mba'e pa oikoa re, ha'e filisteu kuery rakykue oo aguã re. Ha'e gui filisteu kuery onhamba ma rire Saul ndoipotavei hyru.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Ha'e gui Efraim yvy'ã reia rupi Israel regua avakue onhemi va'ekue
oendupa okuapy filisteu kuery onhambaa. Ha'e rami vy ha'e kuery voi
oje'oi hakykue joguero'a vy.
23 Ha'e rami py ha'e va'e ára SENHOR ogueraa jepe Israel kuery. Bete-Áven
rovai rupi voi joguero'a oje'oivy.

Saul onhemboayvu jave guare

24 Ha'e va'e ára Israel regua avakue ojexavai okuapy, mba'eta ojeupegua
kuery oendua py Saul oura vy: "Ayvu vaipy toiko ava pytũ e'ỹ mbove
tembi'u ho'u va'e rei, xerovaigua kuery re ajepypa e'ỹa ja", he'i rire. Ha'e
rami rã heta va'e kuery neĩ mba'eve ndo'ui.
25 Ha'e gui ha'e kuery ha'e javive ovaẽ okuapy ka'aguy re, ei yvy re oĩa
py.
26 Ka'aguy re ha'e kuery ovaẽ rã ei oĩ vaipa teĩ mava'eve rei ndoerei,
ouraague káuxa okyje vy.
27 Ha'e rã Jônatas ma noendui nguu heta va'e kuery oendua py ouraague.
Ha'e rami vy yvyra'i opo py oguereko va'e apy omovaẽ vy omoakỹ ei
rykue'i py. Oere vyve hexa hendypa.
28 Ha'e ramo heta va'e regua peteĩ aipoe'i:
— Ange nderu oura kuri ore roendua py. Ha'e vy aipoe'i: "Ayvu vaipy
toiko ava kova'e ára tembi'u ho'u va'e rei", he'i va'ekue. Ha'e ramo ore
kuery orekangypa ma rokuapy — he'i.
29 Ha'e ramo Jônatas aipoe'i:
— Xeru ma ojapo ra'e nhandeyvy re ojexavaia aguã rami. Ne'exa,
xerexa hendypa kuri kova'e ei ruxã'i aere va'ekue gui teĩ.
30 Ha'e gui nhande kuery katuve ma imbaraete 'rãgue kova'e ára ngovaigua
kuery tembi'u ogueru va'ekue gui okaruxea rami okaru va'e rire. Ha'e rami
teĩ kova'e py filisteu kuery ndajajuka reta vaipai kuri — he'i.
31 Ha'e va'e ára ma filisteu kuery Micmás guive Aijalom peve ojukapaa
py ha'e kuery ikangypa.
32 Ha'e vy hovaigua kuery mba'emo ogueru va'ekue re oje'oi pojava vy
ojopypa vexa'i, vaka ha'e ta'y'i guive. Yvy rupi rive ojuka vy ho'u okuapy
huguy reve.
33 Ha'e nunga Saul pe omombe'ua vy
— Nhande revegua kuery ojejavy okuapy SENHOR rovai, xo'o huguy
reve ho'u vy — 'ea.
Ha'e ramo Saul aipoe'i:
— Ha'eve'ỹa rami raxa pejapo. Pembojere aỹve ita guaxu kyvõ katy.
34 Aipoe'ive ju:
— Tapeo, nhande kuery mbyte rupi aipopeje: "Peteĩ-teĩ peru mymba
vaka e'ỹ vy vexa'i pejou va'ekue, ha'e pejuka apy ae. Ha'e gui mae pe'u.
Pejejavyve jevy eme SENHOR rovai, huguy reve pe'ua py", peje — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e ramo pyavyve ha'e kuery peteĩ-teĩ ogueru vaka ojopy va'ekue. Ha'e
vy ojuka ha'e py.
35 Saul ojapo avi peteĩ altar SENHOR peguarã. Ha'e va'e altar ma jypygua
ha'e ojapo.

Jônatas oo jepe aguã rami heta va'e kuery ojapo okuapyague

36 Saul aipoe'ive ju:
— Kova'e pyavyve jaje'oi 'rã filisteu kuery rakykue. Jaitypa 'rã ko'ẽmba
peve. Nhamoembyre eme peteĩve ava ha'e kuery va'e regua — he'i.
Hexevegua kuery ombovai okuapy:
— Ejapo rejou porãa rami.
37 Ha'e rã sacerdote oĩ va'e aipoe'i:
— Ha'e rami avi Nhanderuete pe ranhe nhaporandu — he'i.
Ha'e ramo Nhanderuete pe Saul oporandu uka vy aipoe'i:
— Toroo pa filisteu kuery rakykue? Remboaxa 'rã pa ore Israel kuery
po py? — he'i uka teĩ ha'e va'e ára ma Nhanderuete nombovai.
38 Ha'e rami rã Saul aipoe'i:
— Peẽ heta va'e kuery re pepena va'e ha'e javi, pejupa apy. Peikuaa
pota pexa aguã mba'e nunga jejavy pa ange ojapoa ra'e.
39 Mba'eta anhetẽ ete SENHOR oikove va'e Israel kuery reraa jepea rery
rupi aura vy aipoa'e: Ojejavy va'ekue omano 'rã, xera'y Jônatas ae teĩ —
he'i va'eri heta va'e kuery peteĩve nombovai.
40 Ha'e gui aipoe'ive ju Israel kuery pe:
— Peẽ kuery ma peteĩ henda py 'rã peĩ, ha'e rã xee ha'e xera'y Jônatas
reve ma amboae py 'rã ore'aĩ.
Heta va'e kuery ombovai:
— Ejapo ha'vy rejou porãa rami — he'i okuapy.
41 Ha'e gui Saul aipoe'i SENHOR Israel kuery ruete pe:
— Eikuaa uka ke anhetẽ va'e.
Ha'e ramo xortea py oikuaa uka Jônatas ha'e Saul, ha'e rã heta va'e kuery
e'ỹ ae ra'e.
42 Saul aipoe'i ju:
— Pexa ha'vy xortea xere ha'e xera'y Jônatas re — he'i ramo Jônatas ae
oikuaa ukaa.
43 Ha'e ramo Saul oporandu Jônatas pe:
— Emombe'u porã ke mba'e pa rejapo ra'ea.
Jônatas ombovai:
— Aere kuri ei yvyra'i xepo py areko va'e py. Ha'e gui apy ma aĩ amano
aguã.
44 Ha'e ramo Saul aipoe'i:
— Nhanderuete taxembopaga ha'e oipotaa rami, Jônatas omano e'ỹ rã.
45 Ha'e rami teĩ heta va'e kuery aipoe'i Saul pe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Jônatas ri ty'y omano 'rã, nhande Israel kuery nhandereraa jepe
va'ekue ri? Tomano eme. Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rery rupi roura
vy aiporo'e: Ha'e va'e akã gui neĩ peteĩ hi'a ma voi ndo'ai 'rã. Nhanderuete
reve vy ae ha'e nunga ojapo ange — he'i okuapy. Ha'e rami py heta va'e
kuery ojapo Jônatas omano aguã gui oo jepe aguã rami.
46 Ha'e gui filisteu kuery rakykue Saul kuery ndoovei ramo ha'e kuery
ojevypa ju oyvy katy.
47 Israel kuery ruvixarã Saul oĩ ma vy joguero'a oikovy ngovaigua kuery
jovaive rupi ikuai va'e ha'e javi reve: Moabe, Amom ra'y kuery ha'e Edom
ha'e Zobá pygua huvixa kuery reve, ha'e gui filisteu regua huvixa kuery
reve. Ooa katy rei ipo'akapa va'e raka'e.
48 Imbaraetea rupi joguero'a vy ojuka Amaleque pygua kuery voi. Ha'e
rami vy ogueraa jepe Israel kuery mba'emo re imonda aguã oje'oi va'ekue
po gui.
49 Saul ra'y kuery ma Jônatas, Isvi ha'e Malquisua raka'e. Tajy guaimive
va'e rery ma Merabe, ha'e rã kyrĩve va'e ma Mical.
50 Saul ra'yxy ma Aimaás rajy Ainoã. Ixupe xondaro kuery re opena va'e
rery ma Abner, Saul tuty Ner ra'y ae.
51 Saul ru ma Quis raka'e. Ha'e gui Abner ru Ner ma Abiel ra'y raka'e.
52 Saul oĩa pukukue re joguero'a tema filisteu kuery reve. Ha'e rami vy
avakue imbaraetekue ha'e ipy'a guaxukueve Saul oexa vy ogueraapa 'rã
ojeupe guarã.

Saul SENHOR nonhe'ẽ rendui rire huvixa noĩvei aguã re ijayvuague

15 1 Ha'e gui Samuel aipoe'i Saul pe:
— SENHOR xembou karamboae ndere azeite aikyty vy
ixupegua Israel kuery ruvixarã amoĩ aguã. Ha'e rire aỹ ejapyxaka
SENHOR ijayvua re.
2 Po rami SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu: Xee ambopaga 'rã Amaleque
pygua kuery Israel kuery re ojapo vaiague re, mba'eta Egito gui Israel
kuery ou ramo ha'e kuery rovai opu'ã okuapy tape rupi.
3 Ha'e nunga rupi tereo aỹ. Ejukapa Amaleque pygua kuery, ha'e emomba
katuĩ'i guive oguereko va'e ha'e javi, emomba e'ỹ eme mba'eve'i. Rejuka
'rã avakue ha'e kunhague, avakue'i ha'e kyrĩgue'i okambu va'e ha'e javi,
vaka ha'e vexa'i, camelo ha'e mburika'i kuery — he'i.
4 Ha'e rami rã Saul heta va'e kuery oenoĩ ukapa vy oipapa Telaim py:
duzentos mil avakue yvy rupi guarã ha'e dez mil avakue Judá regua
ikuai.
5 Amaleque tetã py Saul ogueraa ma vy yvyugua py omoĩ oarõ nhemiarã.
6 Ha'e rami vy queneu kuery pe ranhe aipoe'i:
— Tapeo, pejepe'a. Peẽmba Amaleque pygua kuery mbyte gui, ha'e
kuery amombaa py peẽ kuery romomba avi e'ỹ aguã. Mba'eta Israel kuery

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Egito gui ou jave pemboaxypa raka'e — he'i. Ha'e rami rã queneu kuery
ojepe'apa Amaleque pygua kuery mbyte gui.
7 Ha'e ramo mae ma Saul ojuka Amaleque pygua kuery, Havilá guive
Egito katy'i Sur peve.
8 Ojopy avi Amaleque pygua huvixa Agague oikove reve. Ha'e rã ha'e
pygua kuery ma ojukapa kyxe py.
9 Ha'e rã Agague ma Saul ha'e hexevegua kuery ndojukai, neĩ mymba
kuery vexa'i ha'e vaka ra'y porãgueve, mymba ikyrakueve va'e, vexa'i ra'y
kuery ha'e mba'emo porãgueve ha'e javi guive. Nomomba etei. Ivaikue-
ikue'i, oipota e'ỹ va'e rive omomba.
10 Ha'e ramo SENHOR oayvu ombou Samuel pe. Ha'e vy aipoe'i:
11 — Xee ndavy'avei huvixarã Saul amoĩague re, mba'eta xevy oikoa
gui ojepe'a vy ndojapoi xeayvuague — he'i ramo Samuel iporiau vaipa vy
pytũ mbukukue re ojerure oiny SENHOR pe.
12 Ko'ẽ rai ramove Samuel oo aje'ive'i reve Saul ovaexĩ aguã. Teĩ ixupe
omombe'ua:
— Saul oo ma Carmelo katy. Ha'e py ma mba'emo omopu'ã ha'e ae
onhemoma'endu'a uka aguã. Ha'e gui ojevy vy Gilgal katy oguejy ovy
— 'ea.
13 Ha'e ramo Samuel oo Saul oĩa py. Ha'e py ovaẽ ramo Saul aipoe'i
ixupe:
— Tove SENHOR topena porã ndere. Xee ajapopa ma SENHOR
ijayvuague.
14 Ha'e ramo Samuel oporandu:
— Mba'exa tu ha'vy vexa'i ha'e vaka nhendua xeapyxa py aendu va'e?
15 Saul ombovai:
— Ha'e nunga tu Amaleque tekoa gui ogueru pyre rima. Mba'eta vexa'i
ha'e vaka kuery iporãgueve ma xerevegua kuery nomombai, SENHOR
Nderuete pe ojuka aguã ogueru. Ha'e rã hembyrekue ma rojukapa katuĩ'i
— he'i.
16 Ha'e ramo Samuel aipoe'i Saul pe:
— Earõ ranhe, ndevy amombe'u aguã kuee pyávy xevy SENHOR
aipoe'iague.
Saul ombovai vy
— Ndeayvu ke — he'i.
17 Samuel ijayvuve:
— Ndejeupe ae "Xe'yvyĩ'ive" 're va'ekue ri Israel kuery akãrã e'ỹ ri ty'y
nemoĩa? Ha'e vy ndere azeite SENHOR oikyty uka reve nemoĩ raka'e ha'e
kuery ruvixarã.
18 Ha'e gui kyvõ rupi ju SENHOR nemondouka vy aipoe'i va'ekue: "Tereo,
emomba katuĩ'i ojejavy va'e kuery Amaleque regua. Ha'e kuery rovai
pejoguero'a 'rã pemomba peve", he'i va'ekue.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Mba'e re ha'vy nderejapyxakai SENHOR ijayvua re? Ha'e rami 'rãgue
py renha reve imba'e rei-reikue rejopy. Ha'eve'ỹa rami rejapo SENHOR
renonde — he'i.
20 Ha'e rami teĩ Saul ombovai Samuel pe:
— Ha'e rami e'ỹ ko, aendu ri SENHOR ayvu. Ha'e vy tape SENHOR
xemondoukaague rupi ae aa vy Amaleque pygua huvixa Agague aru, ha'e
rã Amaleque pygua kuery ma ajukapa katuĩ'i.
21 Ha'e rami avi heta va'e kuery ogueru avi imba'e rei-reikue mba'emo
mymba vexa'i ha'e vaka ra'y kuery. Romomba aguã va'ekue gui
iporãgueve ha'e kuery oiporavo heruvy SENHOR nderuete pe ome'ẽ aguã
Gilgal py — he'i.
22 Va'eri Samuel aipoe'i:
— SENHOR nda'u ijayvua nhaendua gui oguerovy'ave 'rã teve mba'emo
japy vy nhame'ẽ va'e rive? Ne'exa, mba'emo nhame'ẽa gui ma ha'eveve
nhanhe'ẽ rendu. Vexa'i kyrakue nhame'ẽa gui ha'eveve ojapo uka va'e jajapo.
23 Mba'eta onhemboyvate va'e kuery ma imba'evyky va'e rami ae ojejavy,
nonhe'ẽ rendui va'e kuery ma ngopy ta'angaa ombojerovia aguã oguereko
va'e rami ojejavy. Ha'e gui SENHOR ayvu reja rire ha'e voi ndereja, huvixa
nereĩvei aguã — he'i.
24 Ha'e ramo Saul ombovai Samuel pe:
— Xee ma ajejavy ri, SENHOR ojapo uka va'e ndajapoi vy, ndeayvua
guive. Mba'eta heta va'e kuery gui akyje vy ha'e kuery ijayvua aenduve.
25 Ha'e rami teĩ aỹ ma ndevy ajerure xeperdoa aguã ajejavyague. Ha'e
rami vy ejevy ju xereve SENHOR romboete aguã — he'i.
26 Ha'e rami teĩ Samuel aipoe'i Saul pe:
— Xee ndajevyi 'rã ndereve. SENHOR ayvu reja rire ha'e voi ndereja,
Israel kuery ruvixa nereĩvei aguã — he'i.
27 Ha'e gui Samuel oo ju aguã ojere rã Saul ojopy ijao puku apy re. Ha'e
ramo oxoro.
28 Ha'e ramo Samuel aipoe'i ixupe:
— Ange ndepo gui SENHOR omondoro avi Israel kuery re repenaague.
Ha'e vy ndea katy'igua ndegui heko porãve va'e pe ju ome'ẽ.
29 Ha'e gui Israel kuery ruete Hexakãmba va'e ma nda'ijapui, nda'evei nho
va'e'ỹ guive, mba'eta ava e'ỹ oiko ojeko rerova rive aguã.
30 Ha'e ramo Saul aipoe'i:
— Xee ajejavy teĩ xemboete uka ri jepe heta va'e kuery yvatekueve ha'e
Israel kuery ha'e javi renonde. Ejevy ju ha'vy xereve, SENHOR nderuete
nhamboete aguã — he'i.
31 Ha'e ramo Saul reve Samuel jogueraa nho ju, ha'e vy omboete SENHOR.

Samuel Agague ojukaague

32 Ha'e gui Samuel aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Peru apy Amaleque pygua huvixa Agague — he'i.
Ha'e ramo oĩa py Agague oikuaa rei reve ou, ojeupe “Anhetẽ, amano aguã gui akyjea ko oaxa ma” he'i vy.
33 Ha'e rami teĩ Samuel aipoe'i:
— Ndekyxe kunhague pi'a kuery rekove oipe'aague rami ae avi ndexy voi oiko 'rã ipi'a ve'ỹ va'e kunhague mbyte rupi — he'i vyve SENHOR renonde Gilgal py Samuel omboa'y-a'ypa Agague.
34 Ha'e gui Samuel oo Ramá katy. Ha'e rã Saul ma guekoa Gibeá py oo ngoo oĩ va'e katy.
35 Saul omanoa ára peve Samuel ndoexavei teĩ oendu guive Saul re ipy'a vaia. SENHOR voi ndovy'avei Israel kuery ruvixarã Saul omoĩague re.

Jessé rekoa py Samuel omondoukaa ague

16 1 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Samuel pe:
— Raka'e peve 'rã tu ndepy'a vai Saul re? Mba'eta xee SENHOR amboyke ma Israel kuery re openaa gui. Emonyẽ peteĩ hakuakue azeite, ha'e tereo. Romondouka 'rã Jessé rekoa Belém py. Mba'eta ta'y kuery va'e regua peteĩ ajou ma huvixarã.
2 Samuel oporandu:
— Mba'exa 'rã tu aa? Saul oikuaa ri vy xejuka 'rã.
SENHOR ombovai:
— Eraa peteĩ vaka ra'y. Ha'e vy aipo're: “Aju SENHOR pe mymba ajuka vy ame'ẽ aguã”, 're.
3 Ha'e rami vy renoĩ 'rã Jessé mymba reme'ẽ aguã py ou aguã. Ha'e rã xee aikuaa uka 'rã mba'e pa rejapo 'rãa. Ha'e ramo xee aikuaa uka va'e ae 'rã remoĩ, azeite reikyty vy — he'i.
4 Ha'e gui SENHOR aipoe'iague rami Samuel oiko vy oo Belém tekoa py. Ha'e ramo tetã pygua nhomongeta va'ety kuery oexa vy oryryipa reve oẽ jogueruvy ovaexĩ aguã. Ha'e vy oporandu:
— Ha'evepa reia rupi pa reju?
5 Ombovai:
— Ha'evepa reia rupi ri aju SENHOR pe mymba ajuka vy ame'ẽ aguã. Pejeky'a'o ke ha'e peju xereve mymba ame'ẽa py — he'i. Ha'e rami vy oiky'a'o Jessé ha'e ta'y kuery. Ha'e vy oenoĩmba avi mymba ome'ẽ aguã katy.
6 Ha'e kuery oike ouvy rã Samuel oexa Eliabe. Ha'e vy ojeupe ae “Kova'e nhi'ã SENHOR renonde oiporavo va'ekue hi'aĩ” he'i.
7 Ha'e rami teĩ SENHOR aipoe'i Samuel pe:
— Eikuaa pota eme hova re, neĩ ipuku-a re, mba'eta ha'e va'e ma xee ndaiporavoi. Mba'eta SENHOR ma avakue joexaa rami e'ỹ oexa va'e. Avakue ma hi'árykue rive 'rã oexa, ha'e rã SENHOR ma ipy'apy re oexa va'e — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Ha'e gui gua'y Abinadabe ju Jessé oenoĩ vy ojapo Samuel renonde rupi
oaxa aguã rami. Ha'e rami teĩ
— Kova'e voi SENHOR oiporavo va'ekue'ỹ — he'i.
9 Ha'e gui gua'y Samá ju Jessé ojapo oaxa aguã, teĩ Samuel
— Kova'e e'ỹ SENHOR oiporavo — he'i.
10 Ha'e rami vy Jessé sete-ve ojapo gua'y kuery Samuel renonde rupi
oaxa aguã rami, teĩ Jessé pe Samuel ombovai vy
— Kova'e kuery voi SENHOR ndoiporavoi avi — he'i.
11 Ha'e gui ma Samuel oporandu Jessé pe:
— Opa ma teve ndera'y kuery?
Ombovai:
— Oata teri kunumive ete va'e teĩ vexa'i re opena oikovy — he'i.
Samuel aipoe'i ju Jessé pe:
— Enoĩ uka ha'vy, mba'eta ha'e ou e'ỹ re nda'evei mesa py jaguapy
aguã.
12 Ha'e ramo oenoĩ uka vy ogueroike uka. Ha'e va'e ma ipytã rei porã,
hexa porãmba, ha'e hete porã rei va'e. SENHOR aipoe'i Samuel pe:
— Epu'ã ha'e eikyty azeite hexe, mba'eta upe va'e ae ma — he'i.
13 Ha'e ramo Samuel hakuakue py azeite oĩ va'e oupi vy oikyty inhakã
re omoĩ tyke'y kuery oexaa py. Ha'e va'e ára guive SENHOR Nhe'ẽ
onhemonde Davi re. Ha'e gui ma Samuel opu'ã vy Ramá katy ju oo.

Saul renonde Davi mba'epu ixã reta va'e ombopu oinyague

14 Saul gui SENHOR Nhe'ẽ ojepe'a ramo nhe'ẽ vai ju ombou rã oguereko
axy.
15 Ha'e ramo Saul rembiguai kuery aipoe'i okuapy:
— Ne'exa, aỹ ma nhe'ẽ vai Nhanderuete ombou va'ekue nembojexavai.
16 Ha'e nunga rupi oreruvixa, emondouka na nerembiguai kuery
nerenonde ikuai va'e peteĩ ava rogueru aguã ixã reta va'e mbopuarã. Ha'e
ramo rãnda'u nhe'ẽ vai SENHOR ombou va'ekue ndere ou jave peteĩ-teĩ
okuã py ombopu rã rendu vy rekuerave 'rã — he'i okuapy.
17 Saul ombovai guembiguai kuery pe:
— Pejou ha'vy peteĩ ava imba'epu porã kuaa va'e, ha'e peru xea py
— he'i.
18 Ha'e gui peteĩ kunumi va'e ombovai vy aipoe'i:
— Xee ma aikuaa peteĩ ava Belém pygua Jessé ra'y kuery va'e regua.
Ha'e va'e ma imba'epu porã kuaa va'e, imbaraete ha'e ipy'a guaxu va'e
guive, ava joguero'aa pygua rami rei oiko va'e, ijayvu kuaa ha'e hete porã
rei va'e, ha'e hexeve SENHOR oikoa va'e — he'i.
19 Ha'e rami rã Jessé oĩa py Saul ayvu mombe'uarã ombou vy aipoe'i uka:
— Embou xevy ndera'y Davi, vexa'i kuery re opena oikovy va'e — he'i
uka.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Ha'e ramo Jessé guymba mburika'i ojopy vy ombovoyi mbojape ha'e
peteĩ vinho ryru re. Peteĩ kavara ra'y'i voi ogueru vy Saul peguarã
ogueraa uka avi gua'y Davi pe.
21 Ha'e rami vy Saul oĩa py Davi oo vy henonde oiko. Ha'e ramo ha'e
oayvu vaipa vy hu'y jokoa reraarã omoingo.
22 Saul aipoe'i uka Jessé pe:
— Tove Davi xerenonde rupi riae toiko, xembovy'a rei ramo — he'i.
23 Ha'e gui Saul re nhe'ẽ vai Nhanderuete ombou va'e ou nhavõ Davi
mba'epu ixã reta va'e oupi vy peteĩ-teĩ okuã py ombopu 'rã oiny. Ha'e
ramo Saul onhenhandu 'rã ha'eve raive, okuerave 'rã, ixugui nhe'ẽ vai
ojepe'a kuerei rã.

Golias opu'ãxe reia rupi ijayvuague

17 1 Ha'e gui filisteu kuery omboaty xondaro kuery joguero'a aguã.
Ono'õmba okuapy Judá re Socó oĩ va'e py. Socó ha'e Azeca mbyte
ijaty okuapy Efes-Damim py.
2 Ha'e rã Saul ha'e Israel kuery ma ono'õmba vy Elá yvyugua py ijatypa
okuapy. Ha'e py ma oiko katu okuapy filisteu kuery re opu'ã okuapy aguã.
3 Filisteu kuery ma hovai re ikuai yvy'ã oĩ va'e re, ha'e rã Israel kuery
ma yvy'ã kyvõ rupigua re ikuai. Ha'e kuery ikuaia mbyte ma yvyugua
oĩ.
4 Ha'e gui filisteu kuery ijaty okuapya gui peteĩ ava oẽ ouvy joguero'a
kuaa rei va'e. Golias hery va'e, Gate pygua, mboapy metros ipuku va'e.
5 Oakã re oguereko akã regua overa va'e guigua, ha'e onhemonde ao ratã
ipore-pore va'e py. Ha'e va'e poyia ma cinqüenta e cinco quilos.
6 Hetyma re ma oĩ tetyma regua hatã va'e overa va'e guigua. Ijaxi'y re ma
peteĩ hu'y guaxu overa va'e guigua oĩ.
7 Hu'y guaxu'y ma ipoguaxu ajukue popẽa'y rami. Hu'y guaxu apy ma seis
quilos va'e. Henonde ma oo oiny hu'y jokoa tuvixa va'e reraa.
8 Ha'e va'e ojapukai ho'amy Israel regua xondaro kuery ikuaia katy. Ha'e
vy aipoe'i:
— Mba'e re tu pejoguero'a aguã peju va'eri pendeyxy rei pekuapy? Xee
ma filisteu e'ỹ teve aiko, ha'e peẽ nda'u Saul rembiguai kuery e'ỹ teve
pendekuai? Peiporavo ha'vy peteĩ ava penderegua xerovaiguarã.
9 Ha'e gui xereve rojoguero'aa py ha'e va'e xejuka ri ramo ore kuery
orekuai 'rã penerembiguairã. Ha'e rã xee ri xepo'aka vy ajuka ramo peẽ
'rã orerembiguairã pendekuai ore roipotaa rami anho.
10 Aipoe'ive tema:
— Aỹ ma xeayvu ha'amy xondaro kuery Israel regua rovai. Embou na
xevy peteĩ ava, mokoĩve rojoguero'a aguã — he'i.
11 Ha'e rami filisteu va'e ijayvu rã Saul ha'e Israel kuery ha'e javi oendu vy
onhemondyipa rei okuapy, okyje vaipa guive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tyke'y kuery ikuaia katy Davi omondoukaa ague

12 Davi ru ma efrateu Judá regua Belém pygua, Jessé hery va'e, ta'y
irundy meme va'e. Saul opena oikovy jave ma tujave va'e ae ma oiko.
13 Jessé ra'y kuery tujakueve mboapy ikuai va'e ma Saul pe ojexa uka
vy hupive oo joguero'a aguã katy. Ha'e va'e kuery regua tujave va'e ma
Eliabe, mokoĩa ma Abinadabe, ha'e rã mboapya ma Samá.
14 Davi ma kunumive ete va'e. Tyke'y tujakueve anho oo mboapyve Saul
rupive.
15 Ha'e rã Davi ma Saul oĩa py oo rire ojevy kuerei 'rã guekoa Belém py
nguu rymba vexa'i kuery re opena aguã.
16 Ha'e ramia ja filisteu va'e ma aje'ive'i nhavõ 'rã ou, ka'aru'i avi.
Quarenta ára re ha'e rami oiko.
17 Ha'e gui ma Jessé aipoe'i gua'y Davi pe:
— Eraa ke nderyke'y kuery pe peteĩ ryru trigo oaimbe pyre ha'e kova'e
dez mbojape. Tereo pojava kova'e nunga reraa vy ijaty okuapya py,
nderyke'y kuery pe.
18 Ha'e gui kova'e dez queijo ma mil xondaro re opena va'e pe eraa.
Nderyke'y kuery reipou 'rã reikuaa aguã ikuai porã pa ra'ea. Ha'e gui reju
vy ha'e kuerya gui reru 'rã mba'emo aikuaa aguã.
19 Ha'e kuery ma Saul ha'e Israel kuery ha'e javi reve 'rã ikuai Elá yvyugua
py, filisteu kuery reve joguero'a aguã py — he'i tuu.
20 Ha'e ramo ko'ẽmba rai'i ramove Davi ovy vy vexa'i kuery re opena
va'erã po py oejapa vy mba'emo ojopy heravy nguu Jessé aipoe'iague rami
vy. Xondaro kuery ijaty okuapya py ovaẽ jave ha'e kuery joguero'a aguã
katy oje'oi. Ojapukai okuapy reve nhoenoĩ joguero'a aguã py oje'oi aguã.
21 Israel kuery ha'e filisteu kuery nhoarõ okuapy, jovaive re hyxy okuapy.
22 Ha'e ramo Davi mba'emo ogueraa va'ekue oejapa ranhe mba'emo re
opena va'ety po py. Ha'e vy onha ovy joguero'a va'erã ikuaia katy. Ha'e py
ovaẽ vy oporandu guyke'y kuery pe ikuai porã paa re.
23 Ha'e kuery reve Davi ijayvu teri ho'amy reve filisteu regua xondaro
kuery ikuaia gui ou oiny ha'e ae'i opu'ã va'erã Golias hery va'e, filisteu
Gate pygua. Ha'e va'e ma ijayvuaty rami ae ijayvu ramo Davi oendu.

Israel kuery rovai gigante Golias ijayvuague

24 Ha'e va'e ava Israel kuery ha'e javi oexa vy onhamba ixugui okyje
vaipa vy.
25 Ha'e vy joupe-upe aipoe'i:
— Pexa pa ha'e va'e ava ou rã? Israel kuery rovai ijayvu aguã ou. Ha'e
va'e jukaare pe ma huvixa ome'ẽ 'rã opa mba'e nunga, guajy ae ome'ẽ avi
'rã ta'yxyrã, ha'e tuu ro pygua kuery imposto re ndopagavei ma 'rã Israel
regua — he'i okuapy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

26 Ha'e rami rã Davi oporandu oĩa katy'i ikuai va'e pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Mba'e nunga ete tu ome'ẽa 'rã ava ha'e va'e filisteu ojuka vy Israel
kuery moxĩmbaare oipe'a va'e pe? Marã ramigua tu ha'e va'e opire omboi
uka e'ỹ va'ekue oiko, Nhanderuete oikove va'e pegua xondaro kuery rovai
ha'e rami ete ijayvu aguã? — he'i.
27 Ha'e kuery ijayvuague rami ae ju ijayvu vy
— Ha'e nunga ome'ẽmbaa 'rã ava ijukaare pe — he'i.
28 Ha'e gui ha'e kuery reve ijayvu rã tyke'y tujave va'e Eliabe oendu vy
ivai vaipa Davi pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Mba'e re tu reju ra'e apy? Mava'e po py tu reja ra'e vexa'i kuery
mboapy'i repenaa va'e tekoa e'ỹa rupi? Xee aikuaa porã renhemboyvateve
reia ha'e ndereko vaia. Joguero'a va'e rexa aguã rive reju.
29 Davi ombovai:
— Mba'e nunga py tu xee ajapo vai aỹ? Aporandu rive'i merami va'eri
— he'i.
30 Ha'e rami vy ixugui ojepe'a vy amboae pe ju oporandu ha'ekue rami ae.
Ha'e rã jypyguare rami ae ju ombovai.

Gigante rovai Davi joguero'a aguã oiko katuague

31 Ha'e rami Davi ijayvua oendupaa vy Saul pe omombe'u uka. Ha'e
ramo oenoĩ uka Davi.
32 Davi ou vy aipoe'i Saul pe:
— Avave py'a re toĩ eme ixugui okyjea. Xee nerembiguai ae 'rã aa
filisteu rovai ajoguero'a aguã — he'i.
33 Ha'e rami teĩ Saul aipoe'i Davi pe:
— Nda'evei ndee reo aguã filisteu reve rejoguero'a vy, mba'eta ndee ma
nekunumi ete teri. Ha'e rã ha'e ma kunumi guive joguero'a va'ety ae rei.
34 Davi ombovai Saul pe:
— Ha'e gui xee nerembiguai ma xeru rymba kuery vexa'i re apena va'e.
Guary e'ỹ vy urso mba'e ou vy mymba kuery ikuaia gui vexa ra'y'i ojopy ramo
35 hakykue xee aa vy ajuka 'rã. Ha'e vy ijuru gui araa jepe kuerei 'rã vexa
ra'y'i. Xere opu'ã teĩ hendyva re ajopy vy ajuka 'rã.
36 Xee nerembiguai ajuka karamboae guary ha'e urso. Ha'e gui filisteu va'e
voi omano 'rã ha'e kuery rami, Nhanderuete oikove va'e pegua xondaro
kuery rovai ijayvu rire — he'i.
37 Davi aipoe'ive tema:
— Guary ha'e urso xejopya gui SENHOR xereraa jepe rire filisteu va'e
po gui voi xereraa jepe 'rã — he'i.
Ha'e rami rã Saul aipoe'i Davi pe:
— Tereo ha'vy, SENHOR toiko ndereve — he'i.
38 Saul omonhemonde Davi oao ratã py ae, inhakã re ngora overa va'e
guigua omoĩ, ha'e ipexo re omba'e pexo regua ae omoĩ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

39 Ao ratã re Davi kyxe omoĩ vy onhea'anga oguata aguã, oiporu va'ety
e'ỹ vy. Ha'e rami vy Davi aipoe'i Saul pe:
— Kova'e nunga reve tu nda'evei rima aguata aguã, aiporu va'ety e'ỹ vy
— he'i. Ha'e vy Davi omboipa ju ojegui.
40 Opo py yvyra'i oiporu va'ety ogueraa reve oo yakã'i rembe py. Ha'e py
oiporavo peteĩ nhiruĩ ita yxyĩ rei'i va'e. Ha'e va'e ita omboyru ovoko vexa'i
re openaa rupi oguereko va'ety py. Ha'e vy ita momboa ogueraa avi vy
onhembojave ovy filisteu va'e re.

Gigante reve Davi nhovaexĩ vy ojukaague

41 Davi onhemboja ovy rã filisteu va'e oexa vy ha'e voi ovaexĩ ouvy.
Henonde ma hu'y jokoa tuvixa va'e reraa ou avi oiny.
42 Filisteu va'e oma'ẽ porã vy oexa Davi. Ha'e rami vy ojojai rei, kunumi
pytã rei ha'e hete porã rei va'e ou rã.
43 Ha'e rami vy filisteu va'e aipoe'i Davi pe:
— Ha'e gui jagua ri ty'y xee aiko, yvyra'i reve rive reju aguã? — he'i.
Ha'e vy nguuete ramigua rery rupi filisteu ijayvu vai Davi re.
44 Filisteu va'e aipoe'ive tema Davi pe:
— Eju ke xere, ndero'okue ame'ẽ aguã guyra oveve va'e ha'e vixo vaikue
ikuai va'e pe — he'i.
45 Ha'e ramo Davi aipoe'i filisteu pe:
— Ndee ma kyxe reve reju xerovai, hu'y guaxu ha'e hu'y jokoa reve.
Ha'e rã xee ma nderovai aju SENHOR ixondaro reta va'e rery rupi. Ha'e
va'e ma Israel regua xondaro kuery rovai ndeayvu vaiaty va'e ruete ae
oiko.
46 Aỹ'ive SENHOR nemboaxa 'rã xepo py. Rojuka 'rã, ha'e amboi 'rã
neakãgue. Ha'e rami vy filisteu ijaty okuapy va'e retekue voi aỹve
ame'ẽmba 'rã guyra yvate rupi oveve va'e ha'e vixo vaikue pe. Ha'e rami
rire yvy jave re oikuaapaa 'rã Israel kuery mbyte Nhanderuete oikoa.
47 Apy heta va'e kuery ikuai va'e ha'e javi oexa 'rã SENHOR jogueraa jepea
kyxe py e'ỹ, hu'y guaxu py e'ỹ guive. Mba'eta pendere opu'ã va'e ma
SENHOR ae. Ha'e ae 'rã penemboaxapa orepo py — he'i.
48 Ha'e gui filisteu va'e Davi ovaexĩ aguã ouve ramo hyxy okuapy va'e
oeja ovy vy onha ovy filisteu va'e ovaexĩ vy.
49 Ovoko'i py Davi opo'ẽ ovy vy oguenoẽ peteĩ ita. Ha'e va'e ma ita
momboa py omombo vy ojapi filisteu rova py. Hova mbyte py ita oike
oiny ramo ho'a ngova yvy re.
50 Ha'e rami py filisteu re Davi ipo'aka raka'e ita py ha'e ita momboa py
rive'i. Ojapi vy ojuka, opo py kyxe oguereko vy e'ỹ.
51 Ha'e gui Davi onha ovy vy filisteu áry onhemombo vy ikyxe ojopy
vy oguenoẽ hyru gui. Ojuka ma vy ha'e va'e py ojaya inhakã. Ha'e ramo
filisteu kuery ma guepyarã va'ekue omano maa oexa vy onhamba.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

52 Ha'e ramo Israel ha'e Judá pygua avakue opu'ãmba. Ovy'apa reve oje'oi
filisteu kuery rakykue Gate ha'e Ecrom tetã rokẽ peve. Filisteu kuery
ojuka pyre ho'a-o'apa tape rupi, Saaraim guive Gate ha'e Ecrom peve.
53 Ha'e gui ma filisteu kuery rakykue ooague gui Israel kuery ojevypa ju.
Filisteu kuery ijaty okuapyague gui ojopypa heravy mba'emo oeja pyre.
54 Davi ma filisteu akãgue ojopy vy ogueraa Jerusalém tetã py. Ha'e rã
hembiporukue ma ngoo py ae omoĩ porã.
55 Filisteu va'e re nhovaexĩ aguã Davi oo rã Saul oexa vy aipoe'i
xondaro kuery ruvixa Abner pe:
— Abner, mava'e ra'y tu peva'e kunumi va'e?
Abner ombovai:
— Xeruvixa, anhetẽ ete nderekove rupi aura vy aipoa'e: Xee ndaikuaai
— he'i.
56 Huvixave aipoe'i ju:
— Eporandu ha'vy mava'e ra'y pa ha'e va'e kunumi va'e — he'i.
57 Ha'e gui ma filisteu ojukaague gui Davi ojevy ju ma ramo Abner
ogueraa Saul oĩa py, filisteu akãgue opo py ogueru reve.
58 Ha'e ramo Saul oporandu:
— Kunumi, mava'e ra'y tu ndee?
Davi ombovai:
— Xee nerembiguai ma Belém pygua Jessé ra'y aiko — he'i.

Davi reve Jônatas joayvuague

18 1 Ha'e gui Saul reve Davi ijayvupa ma ramo ta'y Jônatas onhe'ẽ py
joayvu Davi reve. Jônatas ha'e ae ojeayvua rami oayvu.
2 Ha'e va'e ára guive Saul oĩa py ae omombyta Davi, tuu ro katy
nomondoukavei.
3 Davi reve Jônatas ojapo peteĩ rami ikuai aguã, ha'e ae ojeayvua rami
oayvu vy.
4 Ha'e rami vy Jônatas oao puku oiporu va'ety omboi vy ome'ẽ Davi pe,
tembiporu joe opu'ãa pygua guive: kyxe, guyrapa ha'e ku'akuaa.
5 Davi oo tema 'rã Saul omondoukaa py rei, ha'evea rami meme ojapo
oikovy. Ha'e ramo ipo py Saul omboaxa oxondaro kuery opena aguã. Heta
va'e kuery ojou porãmba okuapy, Saul rembiguai kuery ikuai va'e voi.

Kunhague oporaeia Saul oendu vy ivai oinyague

6 Ha'e gui Saul oxondaro kuery reve oupa jave Davi avi ojevy filisteu
kuery ojukaague gui. Ha'e ramo kunhague Israel tetã py ikuai va'e ha'e
javi oẽmba huvixa Saul ovaexĩ vy. Oporaei oje'oivy, pandeiro reve ojeroky
guive. Ovy'a oje'oivy mba'epu reve.
7 Kunhague ovy'a reve jorire-rire'i oporaei vy
— Saul ma mil ojuka va'ekue,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e rã Davi ma dez mil peve ojuka va'ekue — he'i oje'oivy.
8 Ha'e rami ijayvu rã Saul oendu vy ivai vaipa oiny, ha'e va'e ayvu
nombovy'ai ete rã. Ha'e aipoe'i:
— Davi pe ma "Dez mil peve ojuka va'ekue" he'i kunhague, ha'e rã
xevy pe ma "Mil ete'i ojuka va'ekue" he'i. Anhetẽ ixupe oata va'e ma
huvixarã oĩ aguã anho — he'i.
9 Ha'e va'e ára guive Saul ndoexaxe porãvei Davi.
10 Ko'ẽ jevy Saul re nhe'ẽ vai Nhanderuete ombou va'ekue oĩ ramo
ivaia re anho oĩ ngoo py. Ha'e rã Davi ma jypyguare rami ae ixã reta va'e
ombopu oiny. Saul ma hu'y guaxu oguereko opo py.
11 Ojeupe "Anhyvõ 'rã Davi oo mbotya reve" he'i vy omombo teĩ Davi
ojeavy uka. Hu'y guaxu mokoĩgue omombo teĩ Davi ojeavy uka kuerei.
12 Davi reve SENHOR oiko rã Saul okyje ixugui, Saul-a gui ma SENHOR
ojepe'a rire.
13 Ha'e rami vy Saul oĩa gui omondouka ju Davi, ha'e vy mil xondaro
kuery re ju omopena. Ha'e ramo oxondaro kuery reve oẽ ha'e ojevy 'rã
heta va'e kuery oexaa py.
14 Davi reve SENHOR oiko rã ha'evea rami meme ojapo.
15 Ha'e ramo Saul ma Davi ha'evea rami ojapo oikovya oexa vy okyjeve
tema ixugui.
16 Ha'e rã Israel ha'e Judá kuery ha'e javi ma oayvu okuapy Davi, mba'eta
ha'e kuery oexaa py oxondaro kuery reve oẽ ha'e ojevy 'rã.

Saul Davi ojuka ukaxeague

17 Ha'e gui Saul aipoe'i Davi pe:
— Ne'exa, apy ma oĩ xerajy guaimive va'e Merabe. Ame'ẽ 'rã ndera'yxyrã.
Ha'e gui ndee ma xevy anho 'rã reiko xera'y ipy'a guaxu va'erã, SENHOR
pe vy rejoguero'a aguã — he'i, ojeupe ae "Xepo py e'ỹ 'rã oiko vai, ha'e rã
filisteu kuery po py" he'i vy.
18 Ha'e ramo Davi ombovai vy aipoe'i Saul pe:
— Ha'e rami avi marã ramigua tu xee, ha'e mba'exa tu xereko, ha'e xeru
kuery marã ramigua tu ikuai Israel yvy re, xeruvixa rajy me xee aiko
aguã? — he'i.
19 Ha'e rami teĩ Davi pe Saul guajy Merabe ome'ẽ 'rãgue py amboae pe
ome'ẽ ta'yxyrã, Meolá pygua Adriel pe.

Mical Davi oayvu vy hexe omendaague

20 Ha'e rã Saul rajy mboae Mical ma oayvu Davi. Ha'e nunga Saul pe
omombe'ua rã oendu vy ovy'a vaipa.
21 Mba'eta ojeupe aipoe'i: "Xerajy Mical ae 'rã ame'ẽ ixupe, oiko aguã
nhuã imbo'aarã, filisteu kuery ojuka aguã", he'i vy.
Ha'e rami vy Davi pe Saul aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Kova'e xerajy mokoĩa va'e re ma aỹ xerajy me 'rã reiko — he'i.
22 Saul aipoe'i uka guembiguai kuery pe:
— Pendeayvu ke Davi pe ha'e ae'ia py. Ha'e vy aipopeje 'rã: “Ne'exa, huvixa ma nderayvu vaipa, hembiguai kuery ha'e javi nderayvu avi. Eiko ha'vy huvixa rajy merã”, peje 'rã.
23 Ha'e rami Davi pe Saul rembiguai kuery ijayvu rã ombovai:
— Pavẽ gui xeporiaukueve va'eri huvixa rajy me ta ri ty'y aiko? — he'i.
24 Ha'e rami ijayvuague Saul rembiguai kuery ixupe omombe'u vy aipoe'i:
— Po rami ma Davi ijayvu.
25 Saul aipoe'ive ju:
— Po rami aipopeje ju 'rã Davi pe: “Oreruvixa ma mba'eve ndoipotai reme'ẽ tajy re remenda aguã, cem filisteu kuery pirekue e'ỹ vy, ngovaigua kuery re ojepy uka aguã” peje 'rã — he'i Saul, mba'eta oipota filisteu kuery po py Davi omano.
26 Ha'e va'e ayvu Davi pe Saul rembiguai kuery omombe'u rã ovy'a vaipa huvixa rajy merã oiko aguã. Ha'e rami vy oa'angaague ára ovaẽ e'ỹ mbove
27 Davi opu'ã vy ojeupegua kuery ogueraa vy ojuka duzentos filisteu regua. Ipirekue omboipa heruvy vy ome'ẽ huvixa pe, tajy me oiko aguã. Ha'e ramo ta'yxyrã Saul ome'ẽ guajy Mical.
28 Ha'e nunga Saul oexa vy oikuaa Davi reve SENHOR anhetẽ oikoa, ha'e tajy Mical Davi oayvua guive oexa.
29 Ha'e rami vy Davi gui Saul okyjeve oikovy vy nda'ija'ei ae tema hexe.
30 Filisteu yvatekueve pegua xondaro kuery joguero'a vy oje'oi nhavõ Saul rembiguai kuery ikuai va'e gui Davi ojukave 'rã. Ha'e ramo hery opa rupi oendupaa.

Davi re Jônatas ojerureague

19 1 Ha'e gui ma gua'y Jônatas pe Saul ijayvu Davi ojuka aguã re, guembiguai kuery ha'e javi pe guive. Ha'e rami teĩ Saul ra'y Jônatas Davi oayvu ete vy
2 omombe'u ixupe. Ha'e vy aipoe'i:
— Xeru Saul ndejuka ukaxe. Enheangu ke ko'ẽ rã aje'ivekue guarã. Tereo renhemi aguã katy, epyta ha'e py ae.
3 Ha'e rã xee ma aa 'rã xeru reve nhuũndy rupi reĩa katy'i peve. Xeru reve xeayvu 'rã ndere, ha'e aexa 'rã oiko va'e. Ha'e gui ma aikuaa uka 'rã ndevy — he'i.
4 Ha'e gui ma nguu Saul reve Jônatas ijayvu porã Davi re. Ha'e vy aipoe'i:
— Xeruvixa, ejejavy eme nerembiguai Davi rovai, mba'eta ndevy pe ndojapo vai. Ha'e rami 'rãgue py ndevy ojapo oikovy va'e ma iporã va'e meme.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Mba'eta ndojeayvuvei reve filisteu kuery ojuka reta ramo SENHOR
ogueraa jepe Israel kuery. Ndee ae voi rexa vy rerovy'a va'ekue. Mba'e
re 'rã'vy rejejavy heko porã'i va'e ruguy remoẽ vy, Davi rejuka rive vy?
— he'i.
6 Ha'e rami Jônatas ijayvu 'rã Saul oendu vy oura:
— Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rupi aura vy aipoa'e: Davi ma
nomanoi 'rã — he'i.
7 Ha'e rã Jônatas Davi oenoĩ uka vy ixupe omombe'upa tuu ijayvuague
ha'e javi. Ha'e rami vy Saul oĩa py ju ogueru. Ha'e ramo henonde rupi ju
oiko jypyguare rami ae.

Peteĩgue ju Saul Davi ojuka ukaxeague

8 Ha'e gui teĩgue ju oiko joe opu'ãa. Ha'e ramo filisteu kuery reve Davi
joguero'a vy oitypa ramo onhamba okuapy ixugui.
9 Ha'e rã Saul re ma nhe'ẽ vai ju oĩ SENHOR ombou va'ekue. Ngoo py
oguapy oiny, opo py hu'y guaxu oguereko reve. Henonde Davi ombopu
oiny mba'epu ixã reta va'e.
10 Ha'e rami vy Davi re Saul hu'y omombo xapy'a oo mbotya reve
onhyvõxe vy, teĩ ojeavy uka rã hu'y guaxu ipija oiny oo mbotya re. Ha'e
ramo Davi onha vy oo jepe.
11 Ha'e va'e pyavyve Saul omondouka guembiguai kuery Davi ro
py, oarõ vy aje'ive reve ojuka aguã. Ha'e nunga Davi pe ta'yxy Mical
omombe'u vy
— Kova'e pyávy ndereo jepei ri vy ko'ẽ rã ndejukaa 'rã — he'i.

Mical nguu ombotavy ramo Davi oo jepeague

12 Ha'e gui Mical ma janela yvate oĩ va'e gui omboguejy Davi. Ha'e
ramo onha ovy vy oo jepe.
13 Mical ojopy peteĩ ta'angaa ngopy oguereko va'e. Ha'e va'e ma tupa py
omonheno vy inhakã re omoĩ peteĩ ajukue kavara rague guigua, ha'e ao
puku py ju onhovãmba inony.
14 Saul rembiguai kuery Davi reraarã ombou va'ekue pe ma ta'yxy ijayvu
vy
— Imba'eaxy oupy — he'i.
15 Ha'e rire Saul guembiguai kuery omondouka ju Davi oexa ete aguã.
Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Peru tema hupa reve teĩ, ajuka aguã — he'i.
16 Ha'e ramo hembiguai kuery oo ju vy tupa py oexa rã ta'angaa oo pygua
ae itui ra'e, ha'e inhakã re ajukue kavara rague guigua oĩ.
17 Ha'e ramo guajy Mical pe Saul aipoe'i:
— Mba'e re tu nami xembotavy vy remondouka xerovaigua?
Mical ombovai:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Mba'eta ha'e aipoe'i xevy: “Eja taa. Ha'e rami e'ỹ ramo xee rojuka 'rã”, he'i va'ekue.

Guembiguai kuery reve Saul ayvu omombe'u okuapyague

18 Ha'e rami py Davi onha vy oo jepe. Ha'e vy Ramá tetã py Samuel
oĩa py ovaẽ vy ixupe omombe'u Saul ojapoague ha'e javi. Ha'e rami vy
Samuel reve ojepe'a vy profeta kuery ro oĩ va'e py ju oiko.
19 Ha'e gui Saul pe aipo'ea:
— Davi je Ramá tetã py oiko profeta kuery ro py — 'ea.
20 Ha'e rami rã Saul omondouka guembiguai kuery Davi ogueru aguã.
Ha'e kuery oo vy oexa profeta kuery ikuai va'e ayvu omombe'u okuapy
rã. Samuel voi oĩ ha'e kuery reroayvua py. Saul rembiguai kuery re voi ou
Nhanderuete Nhe'ẽ, ha'e ramo ha'e kuery omombe'u avi okuapy ayvu.
21 Ha'e nunga Saul pe omombe'ua rã oendu vy guembiguai kuery mboae
ju omondouka. Ha'e rã ha'e kuery voi omombe'u avi ayvu. Ha'e ramo Saul
ma mboapykuea ju omondouka. Ha'e kuery voi omombe'u avi ayvu.
22 Ha'e ramo ha'e ae ma voi oo Ramá tetã py. Ygua tuvixa va'e Seco
tekoa katy'i oĩ va'e py ovaẽ vy oporandu:
— Mamo tu ikuai Davi ha'e Samuel?
Ombovai vy
— Ha'e kuery ma Ramá tetã py ikuai profeta kuery ro py — 'ea.
23 Ha'e ramo Ramá tetã py profeta kuery ro oĩ va'e katy oo. Ha'e rã
hexe voi Nhanderuete Nhe'ẽ ou. Ha'e ramo oguata ovya ramive ayvu
omombe'u ovy Ramá py profeta kuery ro oĩ va'e py ovaẽ peve.
24 Ha'e py ma oao puku omboi vy omombe'u oiny ayvu Samuel renonde.
Ha'e rami onheno oupy ha'e va'e ára re, pytũ mbukukue re guive. Ha'e
rami rã aipo'ea:
— Saul voi teve oiko profeta kuery va'e regua?

Davi ha'e Jônatas joayvu eteague

20 1 Ha'e gui Ramá tetã py profeta kuery ro oĩ va'e gui Davi onhave
ju ovy. Ha'e vy aipoe'i Jônatas pe:
— Mba'e tu xee ajapo? Mba'e nungakue py tu ajejavy? Mba'e py tu xee
ajapo vai nderu pe, xejuka ukaxe aguã?
2 Ombovai:
— Ha'e nunga ndoikoi 'rã. Nanderejukai 'rãe. Xeru ma ndojapoi 'rã
mba'eve, tuvixa va'e neĩ kyrĩ'i va'e xevy ranhe omombe'u e'ỹ re. Mba'erã
tu xeru ha'e ramigua ndoikuaa ukai 'rã xevy? Ha'e nunga ndoikoi 'rãe
— he'i.
3 Ha'e rã Davi oura reve ombovai:
— Nderu ma oikuaa ae ndee xemboaxya. Ha'e nunga rupi ojeupe ae
aipoe'i: “Jônatas toikuaa eme ha'e nunga, iporiau e'ỹ aguã”, he'i va'ekue.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rupi, ha'e ndee Jônatas nderekove rupi avi
aura vy aipoa'e: Xee amano aguã ovaẽ rai'i ma — he'i.
4 Ha'e rami rã Jônatas aipoe'i Davi pe:
— Ndee reipota va'e tema xee ajapo 'rã.
5 Davi ombovai:
— Ko'ẽ ramo oiko 'rã ngaru jaxy pyau pygua, huvixa reve xee akaru
ainy aguã 'rãgue. Va'eri tove taa nhuũndy rupi anhemi aguã, mboapy
araa ka'arukue peve.
6 Ha'e gui xee naĩa nderu oikuaa rã ndee aipo're 'rã: “Davi ojerure kuri
Belém guetã katy oo aguã re, mba'eta ha'e py hetarã kuery ha'e javi 'rã
ojapo mymba ome'ẽ okuapy aguã ma'etỹa nhavõ”, 're 'rã.
7 Ha'e ramo xapy'a rei nderu “Ha'eve” he'i ramo xee nerembiguai aiko
porã 'rã. Teĩ ivai ri ramo reikuaa ma 'rã xejukaxea.
8 Xee nerembiguai pe exa uka xemboaxya, xereve SENHOR renonde peteĩ
rami jaiko aguã rami rejapo rire. Ha'e rami e'ỹ rã xapy'a rei xere ha'eve'ỹ
va'e oĩa reikuaa vy ndee ae xejuka. Mba'e re 'rã tu nderu pe xemboaxa?
— he'i.
9 Jônatas ombovai:
— Ha'e nunga ma ndoikoi 'rãe ndere. Xeru ndejukaxea aikuaa ri vy aju
voi 'rã ndea py, xee ae amombe'u aguã — he'i.
10 Davi oporandu Jônatas pe:
— Ha'e rami rã nderu ivai reve ri ombovai rã mava'e tu ou 'rã xevy pe
omombe'u aguã?
11 Jônatas ombovai:
— Eju ha'vy, jaa nhuũndy rupi — he'i. Ha'e vy jogueraa.

Davi reve peteĩ rami ikuai aguã Jônatas ojapoague

12 Ha'e gui Jônatas aipoe'i Davi pe:
— SENHOR Israel kuery ruete oendua py aipoa'e: Ko'ẽ rã e'ỹ vy ko'ẽ
mboae ramo aikuaa pota 'rã xerua py. Xapy'a rei ndee Davi pe ha'e ojapo
porãxe ri ramo xee amombe'u uka 'rã.
13 Ha'e rami avi xapy'a rei xeru ndejukaxe teĩ ndevy xee ndaikuaa
ukai ri ramo reo jepe aguã rami, ha'e ramo tove SENHOR xee Jônatas
taxembopaga ha'e ae oipotaa rami. SENHOR toiko ndereve, xeru reve
oikoague rami.
14 Ha'e gui xapy'a rei xee aikove teri ramo xemboaxy ke SENHOR rami,
amano e'ỹ aguã.
15 Ha'e yvy gui SENHOR omomba teĩ ndee Davi rovaigua kuery ha'e javi,
ha'e rami teĩ emboaxy e'ỹ eme xero pygua kuery — he'i.
16 Ha'e rami Davi ro pygua kuery re Jônatas oma'ẽ vy ojapo peteĩ rami
ikuai aguã. Ha'e vy aipoe'i:
— Tove SENHOR tombopaga Davi rovaigua kuery ha'e javi — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Teĩgue ju Jônatas ojapo Davi oayvua rupi oura aguã rami, mba'eta
Jônatas oayvu onhe'ẽ ha'e javi py.
18 Ha'e gui Jônatas aipoe'ive:
— Ko'ẽ ramo oiko 'rã ngaru jaxy pyau pygua. Ha'e va'e py oporandua
'rã ndere, nerenda oĩ rive ramo.
19 Mboapy araa py ma reo pojava 'rã jypy renhemiague katy, Ezel py
itaova rovai hi'ãa py 'rã repyta.
20 Ha'e gui xee ma ha'e katy amombo 'rã mboapy hu'y, itaova re rive
omombo va'e rami.
21 Ha'e rami vy amondouka 'rã kunumi va'e, "Tereo, eka hu'y", ha'e vy.
Ha'e va'e gui xapy'a rei kunumi va'e pe "Ne'exa, hu'y tu kyvõ'i rami ikuai,
eru", ha'e ramo ke eju ju Davi, mba'eta anhetẽ ete SENHOR oikove va'e
rupi aura vy aipoa'e: Reiko porã 'rã, mba'eve gui rekyje e'ỹ re.
22 Ha'e rami teĩ xapy'a rei kunumi va'e pe "Neĩ ke, hu'y nderovaive'i ma
ikuai", ha'e ramo tereo, SENHOR nemondouka ramo.
23 Ha'e gui jajogueroayvuague rami vy nhanembyte SENHOR oĩ 'rã raka'e
rã peve — he'i.
24 Ha'e rami rã Davi oo vy nhuũndy rupi onhemi.
Ha'e gui ngaru jaxy pyau pygua oiko jave py ma huvixa ma mesa py oĩ
okaru aguã.
25 Gueko rami vy guenda py ae oĩ oo mbotya yvy'iry. Jônatas ma henonde'i
oĩ, ha'e gui Saul yvy'iry ma Abner oĩ avi. Ha'e rã Davi renda ma oĩ rive.
26 Ha'e rami teĩ ha'e va'e ára ma Saul mba'eve nde'i, ojeupe ae "Davi re
ko mba'emo rei oĩ rã ha'eve'ỹ va'e teri oiko, onhemongy'a uka va'ekue ae
'rã", he'i vy.
27 Ko'ẽ jevy ha'ekue rami ae ju oiko mokoĩ araa ma ngaru jaxy pyau
pygua. Davi renda oĩ rive ae tema.
Ha'e ramo Saul aipoe'i gua'y Jônatas pe:
— Mba'e re tu Jessé ra'y ndoui okaru vy, kuee neĩ aỹ ma voi?
28 Jônatas ombovai:
— Davi ijayvu porã'ia rupi ojerure xevy Belém tekoa katy oo aguã re.
29 Ha'e vy aipoe'i xevy: "Ajerure aa aguã, mba'eta xeretarã kuery mba'emo
ome'ẽ aguã rami ikuai tekoa py. Ha'e vy xeretarã kuery va'e regua onhea'ã
rei xereraa aguã re. Aỹ ha'eve ri ramo ajerure aa aguã re, xeregua kuery
aexapa aguã", he'i rire. Ha'e nunga rupi ae ndoui xeruvixa ngaru rejapoa
py.

Jônatas pe Saul ivai reve ijayvuague

30 Ha'e ramo Saul ma Jônatas pe ae ivai. Ha'e vy aipoe'i:
— Kunha heko vai ha'e inhakã ratã va'e pi'a! Xee ndaikuaai teve Jessé
ra'y reiporavoague nemoxĩmbaarã, ha'e ndexy nekuavãare voi oxĩmba
aguã?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

31 Ha'e nunga rupi Jessé ra'y yvy re oikovea ja neĩ ndee ma voi riae
ndereikoi 'rã, neĩ repenaa voi noĩ atãi 'rã. Eru ruka ha'vy aỹ ma voi, ajuka
'rãe — he'i.
32 Ha'e ramo Jônatas ombovai vy aipoe'i nguu Saul pe:
— Mba'e re 'rã ha'vy rejuka? Mba'e tu ojapo vai?
33 Ha'e rami teĩ hexe Saul omombo hu'y guaxu onhyvõ aguã. Ha'e rami rã
Jônatas oikuaa anhetẽ ae tuu onhembopy'aa Davi ojuka aguã.
34 Ha'e rire Jônatas ivai vy mesa gui opu'ã ovy. Mokoĩ araa ma ngaru
jaxy pyau pygua va'e ára ma ndokarui, tuu ha'e rami ete Davi re ijayvu rã
iporiau vy.

Jônatas Davi mondoukaa rupi ijayvuague

35 Ko'ẽ jevy Davi reve Jônatas oa'angaague ára py oo nhuũndy katy.
Ogueraa avi peteĩ guembiguai kunumi va'e.
36 Kunumi va'e pe
— Enha ke hu'y amombo rã reru aguã — he'i. Ha'e ramo ha'e va'e onha
jave omombo peteĩ hu'y henonderã katy.
37 Jônatas hu'y omombo va'ekue ho'aague py kunumi va'e ovaẽ ramo
Jônatas ojapukai ixupe. Ha'e vy aipoe'i:
— Nderovaive'i e'ỹ teve hu'y ho'a?
38 Teĩgue ju Jônatas ojapukai:
— Neĩ ejapura ke, neakuã ta'vy — he'i. Ha'e ramo kunumi Jônatas
rembiguai hu'y ojopy ma vy ojevy ju herekoa oĩa py.
39 Kunumi va'e mba'eve ma voi ndoikuaai. Jônatas ha'e Davi anho'i oikuaa
ha'e nunga.
40 Ha'e gui ma kunumi ogueru va'ekue po py Jônatas omoĩ guapa. Ha'e
vy aipoe'i:
— Tereo, eraa tetã katy.
41 Kunumi va'e oo'i ramove Davi opu'ã ouvy kuaray puku-a katy oĩague
gui. Mboapykue oĩ guenapy'ã re, ngova yvy re omovaẽ reve. Ha'e vy
Jônatas reve mokoĩve joayvu vyve ojae'o. Davi ma ojae'ove oiny.
42 Jônatas aipoe'i Davi pe:
— Tereo porã'i ke, nhande mokoĩve SENHOR rery rupi jaura vy "
SENHOR toĩ nhanembyte, ha'e gui xero pygua ha'e ndero pygua kuery
mbyte avi", ja'e rire — he'i.
Ha'e ramo Davi opu'ã ovy. Ha'e rã Jônatas ma tetã katy ju ojevy.

Sacerdote Aimeleque oĩa py Davi ooague

21 1 Ha'e gui ma Nobe tetã py Davi ovaẽ sacerdote Aimeleque oĩa
py. Ha'e ramo Aimeleque ma Davi ou rã oexa vy oryryipa reve oẽ
ovaexĩ vy. Ha'e vy aipoe'i:
— Mba'e re tu ndee ae'i reju? Mava'eve pa ndoui ndereve?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Davi ombovai sacerdote Aimeleque pe:
— Huvixave xembou vy aipoe'i: “Mava'eve toikuaa eme mba'e re
pa romondoukaa, ha'e mba'e nunga rupi paa voi”, he'i va'ekue. Ha'e rã
xevygua xondaro kuery pe ma aipoa'e peteĩ henda py rojoexa ju aguã rami.
3 Aỹ ma mba'e tu rereko apy ndepo py? Eme'ẽ xevy peteĩ nhiruĩ mbojape,
e'ỹ vy rereko va'e rei tema — he'i.
4 Sacerdote ombovai vy Davi pe aipoe'i:
— Mbojape rive'i ma ndarekoi xepo py. Mbojape iky'a e'ỹ va'e anho oĩ.
Ha'e rami avi nderevegua avakue kunha reve nhogueronheno ve'ỹ teri
va'e pe ma guive rã — he'i.
5 Davi ombovai vy aipoe'i sacerdote pe:
— Tá, ha'e rami ae jepi, rojoguero'a aguã katy roo nhavõ nda'evei ae
kunhague reve roĩ aguã. Ha'e rami vy xerevegua avakue nonhemboete
ky'ai 'rã roo rivea rupi, ha'e gui aỹ katuve ma nda'iky'aive ma 'rã — he'i.
6 Ha'e rami rã sacerdote ome'ẽ mbojape iky'a e'ỹ va'e, amboae regua ha'e py
nda'ipoi rã. Mbojape iky'a e'ỹ va'e anho oĩ, SENHOR renonde gui oguenoẽ
mbyre, hi'ára py porã omboekovia rire mbojape haku rei teri va'e re.
7 Ha'e va'e ára py oĩ ra'e peteĩ Saul rembiguai regua, SENHOR renonde oĩ
aguã rami oiko va'e ae. Doegue hery va'e, Edom pygua, Saul rymba kuery
re opena va'e.
8 Ha'e gui Davi aipoe'i Aimeleque pe:
— Ndererekoi pa hu'y guaxu, e'ỹ vy kyxe? Mba'eta xee ndarekoi kyxe
neĩ xerembiporu ma voi, huvixa xembou pojava rã.
9 Sacerdote ombovai:
— Apy oĩ va'e ma kyxe filisteu Golias Elá yvyugua py rejuka va'ekue
mba'ekue. Manto sacerdote pegua'ã katy oĩ ajukue py onhovã mbyre.
Reraaxe vy ke eraa, mba'eta amboae nda'ipoi kova'e anho e'ỹ vy — he'i.
Davi aipoe'i:
— Amboae nda'ipoi ri ha'e va'e ramigua. Eme'ẽ xevy.

Gate pygua huvixa Aquis oĩa katy ojavaague

10 Ha'e va'e ára Davi opu'ã vy ojava ovy Saul gui. Ha'e vy Gate pygua
huvixa Aquis oĩa py ju ovaẽ.
11 Ha'e rami teĩ Aquis pe hembiguai kuery aipoe'i okuapy:
— Peva'e pa Davi oyvy re huvixa opena va'e e'ỹ teve? Ixupe e'ỹ teve
ojeroky reve oporaei reve “Saul ma mil ete'i ojuka, ha'e rã Davi ma dez
mil peve ojuka va'e”, he'i okuapyague va'e? — he'i okuapy.
12 Ha'e rami ijayvu rã Davi oendu vy ima'endu'a riae oikovy ha'e ae'i. Ha'e
rami vy Gate pygua huvixa Aquis gui okyje.
13 Ha'e rami vy ha'e kuery oexaa py onhembotavy rei vy inhakã porã e'ỹ
va'e rami oiko. Ha'e vy okẽ yta rupi oikaraĩmba, ha'e hendyry xyrypa rei
oikovy guendyva rupi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Ha'e ramo Aquis aipoe'i guembiguai kuery pe:
— Pexa ma kova'e ava na'inhakã porãia va'eri. Mba'e re tu xea py peru?
15 Xevy pe oata ri ty'y inhakã porã e'ỹ va'e, ha'e va'e peru avi aguã, xerenonde
inhakã vai rei oikovy aguã? Ha'e va'e voi ri ty'y oike 'rã xero py? — he'i.

Adulão ha'e Moabe py Davi onhemiague

22 1 Ha'e rami rã Davi ha'e gui oo vy Adulão katy'i itakua oĩ va'e
py ju onhemi. Ha'e py ha'e oikoa tyke'y kuery ha'e tuu ro pygua
kuery ha'e javi oendu vy oupa ha'e py hexeve ikuai aguã.
2 Hexe onhemoirũ avi avakue mba'emo py ojapurapa rei va'e ha'e javi,
oreve va'e e'ỹ vy ndovy'ai rei va'e. Ha'e rã ha'e ma oiko ha'e kuery re
opena va'e. Ha'e javi vy hexeve ikuai quatrocentos avakue rivyvyi.
3 Ha'e va'e gui Davi oo ju Moabe regua Mispa katy. Ha'e rami vy ha'e
pygua huvixa pe aipoe'i:
— Toiko xeru ha'e ha'i pendereve, mba'e pa Nhanderuete xere ojapo
'rãa aikuaa peve — he'i.
4 Ha'e rami vy Moabe pygua huvixa oĩa py ha'e kuery ogueru ramo
hexeve ikuai, Davi itakua py oikoa ja.
5 Ha'e gui profeta Gade aipoe'i Davi pe:
— Epytave eme apy. Tereo, Judá yvy re ju eike — he'i ramo Davi oẽ vy
Herete ka'aguy'i re ju oo.

Nobe py sacerdote ikuai va'ekue Saul ojuka ukapaague

6 Davi ha'e hexevegua avakue ikuaia oikuaa okuapya. Ha'e nunga Saul
pe omombe'ua rã oendu. Ha'e jave py Saul ma Gibeá py oĩ, yvyra-vyra'i
guy py, yvy'ã'ia re. Opo py oguereko hu'y guaxu, ha'e hexeve hembiguai
kuery voi ikuai.
7 Ha'e va'e kuery pe aipoe'i:
— Benjamim ramymino kuery, pendu ke xeayvua! Pẽvy voi ty'y Jessé
ra'y ome'ẽ 'rã yvy ha'e uvaty? Peẽ kuery ha'e javi pendeapo 'rã ri ty'y mil
ha'e cem re pepena aguã rami?
8 Ha'e rami aguã ae ri ty'y pejogueroayvu pekuapy xerovai? Mava'eve
rei nomombe'ui xevy Jessé ra'y reve xera'y peteĩ rami ikuai aguã re
jogueroayvuague. Peẽ kuery va'e regua peteĩve naxemboaxyi vy xevy
napemombe'ui xera'y eteve voi xerembiguai reve xemoingo axy aguã rami
jogueroayvuague, aỹ minha jaexaa rami — he'i.
9 Ha'e ramo Edom pygua Doegue ma ombovai, Saul rembiguai kuery
mboae reve hi'aĩ avia py. Ha'e vy aipoe'i:
— Ha'e gui xee ma aexa Jessé ra'y Nobe tetã py ovaẽ rã, Aitube ra'y
Aimeleque oĩa py.
10 Ha'e gui ha'e ojerure rã Aimeleque oporandu SENHOR pe. Ha'e vy ixupe
ome'ẽ tembi'u. Ixupe ome'ẽ avi kyxe filisteu Golias mba'ekue — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Ha'e rami rã huvixa oenoĩ uka sacerdote Aitube ra'y Aimeleque, ha'e
tuu ro pygua kuery ha'e javi. Ha'e va'e kuery ma Nobe py sacerdote ikuai
va'e. Ha'e ramo ha'e kuery ha'e javi ou okuapy huvixaa py.
12 Saul aipoe'i:
— Aitube ra'y, endu ke xeayvua!
Ombovai:
— Apy ma aĩ, xeruvixa — he'i.
13 Ha'e ramo Saul aipoe'i:
— Mba'e re tu Jessé ra'y reve penhomongeta xerovai? Mba'eta ixupe
reme'ẽ mbojape ha'e kyxe. Hexe reporandu avi Nhanderuete pe, xerovai
opu'ã vy xejuka nhemi aguã, aỹ jaexaa rami — he'i.
14 Ha'e ramo Aimeleque ombovai vy huvixa pe aipoe'i:
— Ha'e rami avi mava'e ha'vy nerembiguai kuery ikuai va'e regua Davi
rami heko porã va'e? Ha'e ma nderajy me, nerarõa kuery re opena va'e,
ha'e ndero pygua kuery omboeteve okuapy va'e.
15 Tyrã aỹ ramo teve jypy'i Nhanderuete pe ajerure hexe? Any! Ndeayvu
rive eme xee nerembiguai re, neĩ xeru ro pygua kuery re. Mba'eta xee
nerembiguai va'e ma mba'eve aikuaa va'e'ỹ, tuvixa va'e neĩ kyrĩ'i va'e
— he'i.
16 Ha'e rami teĩ huvixave ombovai:
— Aimeleque, ndee remano 'rã, nderu ro pygua kuery ha'e javi reve.
17 Huvixa aipoe'ive ju harõa kuery hexeve ikuai va'e pe:
— Peju, pejukapa SENHOR pegua sacerdote kuery, mba'eta ha'e kuery
voi Davi re onhemoirũ vy ojava rã oikuaa va'eri xevy ndoikuaa ukai rire
— he'i teĩ hembiguai kuery ndojukaxei SENHOR pegua sacerdote kuery.
18 Ha'e ramo Doegue pe ju huvixa aipoe'i:
— Eju, ejukapa sacerdote kuery — he'i ramo Edom pygua Doegue ou
vy ojukapa sacerdote kuery. Ha'e va'e ára ojuka oitenta e cinco avakue
manto sacerdote pegua py onhemonde va'ekue.
19 Nobe tetã sacerdote kuery rekoa py voi ojukapa kyxe py: avakue ha'e
kunhague, kyrĩgue ha'e okambu'i va'e, vaka, mburika'i ha'e vexa'i kuery.

Davi reve Abiatar voi onhemiague

20 Aitube ra'y Aimeleque ra'y kuery regua ojukaa rã peteĩ'i anho oo
jepe, Abiatar hery va'e. Ha'e va'e ma Davi oĩa katy onha ovy.
21 Ha'e vy ixupe omombe'u vy aipoe'i:
— Saul ma ojuka ukapa ma SENHOR pegua sacerdote kuery.
22 Ha'e ramo Davi aipoe'i Abiatar pe:
— Xee aikuaa porã ae ma Edom pygua Doegue ha'e py oĩ rire
nomombe'u e'ỹi 'rãe Saul pe. Xekáuxa ae nderu ro pygua kuery omanomba.
23 Eiko ri xereve, ekyje eme, mba'eta xejukaxea ma ndee voi ndejukaxe
avi. Xereve vy ma reo jepe 'rã — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Queila pygua kuery Davi ogueraa jepeague

23 1 Ha'e gui ma Davi pe omombe'ua:
— Queila pygua kuery reve filisteu kuery joguero'a vy
imondapa mba'emo ra'yĩgue re — 'ea.
2 Ha'e rami rã SENHOR pe Davi oporandu vy aipoe'i:
— Ha'e gui xee aa vy pa aity 'rã filisteu kuery?
SENHOR ombovai vy aipoe'i Davi pe:
— Tereo, filisteu kuery peitypa 'rã, ha'e vy peraa jepe 'rã Queila pygua
kuery — he'i.
3 Ha'e rami teĩ avakue Davi reve ikuai va'e aipoe'i:
— Apy Judá yvy re rive voi rokyje, ha'e gui Queila katy filisteu regua
xondaro kuery rovai roje'oi vy katuve ma — he'i okuapy.
4 Ha'e rami rã Davi teĩgue ju oporandu SENHOR pe. Ha'e rã SENHOR
ombovai vy aipoe'i:
— Peiko katu tema Queila katy peo aguã, mba'eta pendepo py
amboaxapa 'rã filisteu kuery — he'i.
5 Ha'e ramo Queila katy Davi oje'oi hexevegua kuery va'e reve. Filisteu
kuery rovai opu'ã vy ogueraapa ju mymba kuery imondaague. Heta avi
ojuka ha'e kuery regua. Ha'e rami py Davi ogueraa jepe Queila pygua
kuery.
6 Davi oĩa katy Aimeleque ra'y Abiatar ojava va'ekue Queila katy oo avi
vy opo py ogueraa manto sacerdote pegua.
7 Ha'e gui Saul pe omombe'ua Queila katy Davi ooague. Saul aipoe'i:
— Nhanderuete omboaxa ma xepo py. Ojejoko uka ma, peteĩ tetã hokẽ
jokoa va'e py oike rire — he'i.
8 Ha'e rami vy Saul oenoĩ ukapa ojeupegua kuery, joe opu'ã vy Queila
katy oje'oi aguã, Davi ha'e hexevegua kuery ojokopa aguã.
9 Ha'e rami teĩ Davi oikuaa ae Saul ojukaxe oikovya. Ha'e vy aipoe'i
sacerdote Abiatar pe:
— Eru apy manto sacerdote pegua — he'i ramo ogueru.
10 Ha'e gui Davi onhembo'e SENHOR pe:
— Xe-SENHOR Israel kuery ruete va'e, xee nerembiguai aendu Saul
xekáuxa Queila tetã py ou vy ombovaipaxea.
11 Ha'e gui Queila pygua avakue xemboaxa 'rã teve ipo py? Ha'e Saul ou
ae 'rã teve, xee nerembiguai aendua rami? Ah SENHOR Israel kuery ruete,
eikuaa uka ke xee nerembiguai pe.
SENHOR ombovai:
— Ou 'rã — he'i.
12 Ha'e gui teĩgue ju Davi oporandu ixupe:
— Ha'e gui avakue Queila pygua xemboaxa 'rã teve Saul po py,
xerembiguai kuery reve?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

SENHOR ombovai ju:
— Penemboaxa 'rã ipo py — he'i.
13 Ha'e rami rã Davi ma hexeve avakue seiscentos ikuai va'e reve oiko
katupa vy Queila gui oẽmba vy ooa katy rei oje'oi. Ha'e gui Queila gui
Davi ojava maa omombe'ua rã Saul oendu vy ndoo potavei.
14 Ha'e rã Davi ma tekoa e'ỹa rupi ae tema oiko onhemia py. Yvy'ã reia
Zife tekoa e'ỹa re oiko. Saul ko'ẽ nhavõ oeka oikovy teĩ Nhanderuete
nomboaxai ipo py.

Teĩgue ju Davi ha'e Jônatas peteĩ rami ikuai aguã re jogueroayvuague

15 Ha'e gui Saul ojukaxe vy oo jevyague Davi oikuaa vy opyta ranhe
Horesa py Zife tekoa e'ỹa py.
16 Ha'e ramo Saul ra'y Jônatas opu'ã vy oo Davi oĩa katy Horesa py. Ha'e
vy ombopy'a guaxuve Nhanderuete re ojeroviaa py.
17 Ha'e vy aipoe'i:
— Ekyje eme, mba'eta xeru Saul nandejoui 'rã. Ha'e rami 'rãgue py
ndee ae 'rã repena Israel kuery re. Ndereve xee voi aĩ 'rã nepytyvõarã.
Ha'e nunga xeru ae voi oikuaa porã — he'i.
18 Ha'e rami vy SENHOR renonde mokoĩve ojapo peteĩ rami ikuai aguã.
Ha'e gui Davi opyta Horesa py, ha'e rã Jônatas ma ngoo katy ju ojevy.

Zife pygua kuery Davi omboaxa nhemi aguã re ijayvu okuapyague

19 Ha'e gui Zife pygua kuery oje'oi Gibeá katy Saul oĩa py. Ha'e vy
aipoe'i:
— Ore kuery orerekoa Horesa py e'ỹ teve Davi onhemi oikovy? Haquila
yvy'ã reia rupi oiko Jesimom regua kuaray puku-a katy.
20 Aỹ ma oreruvixa, tereo ndepy'a py rejou porãa rami vy. Ha'e gui ore
kuery ma ndepo py romboaxa aguã rami 'rã roiko — he'i okuapy.
21 Saul aipoe'i:
— SENHOR tapenemoingo porã, xemboaxya rupi peiko rã.
22 Tapeo ha'vy peporandu porãve. Peikuaa pota porã mamo pa oikoa re,
ha'e mava'e pa oexa jepi va'ea re. Mba'eta xevy omombe'ua ha'e oiko kuaa
raxa va'ea rami.
23 Ha'e nunga rupi pejapyxaka, peikuaa pota porã onhemiaty ha'e javi re.
Ha'e gui ma pejevy ju xea py pemombe'u porãve aguã, Judá regua mbovy
e'ỹ ikuaia rupi teĩ ajou aguã — he'i.
24 Ha'e rami rã ha'e kuery opu'ã vy Zife katy ju ojevy Saul renonderã.
Davi ha'e hexevegua avakue ikuai Maom regua tekoa e'ỹa py Jesimom
katy, yvy joja reia oĩ va'e re.
25 Hakykue Saul ha'e hexevegua avakue oje'oi rã Davi pe omombe'ua.
Ha'e rami rã oo itaova pa'ũ tekoa e'ỹa Maom oĩ va'e katy. Ha'e nunga Saul
oendu vy oo avi Davi rakykue tekoa e'ỹa Maom katy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

26 Ha'e gui ma Saul ha'e hexevegua avakue oje'oi peteĩ yvy'ã katy, ha'e rã
Davi ha'e hexevegua avakue ma amboae katy oje'oi. Davi ojapura Saul gui
oo jepe aguã onha vy. Ha'e rami teĩ ha'e kuery ojoko Davi kuery ojopypa
aguã.
27 Ha'e gui Saul oĩa py ou peteĩ ayvu mombe'ua. Ha'e vy aipoe'i:
— Ejapura ke ha'e tereo ju, mba'eta filisteu kuery oupa ma nhandeyvy
re — he'i.
28 Ha'e rami rã Saul ojepe'a Davi rakykue ooa gui, filisteu kuery re opu'ã
ovy aguã. Ha'e nunga rupi ha'e va'e tekoa omboerya Ita oo jepea.
29 Ha'e va'e gui Davi oo vy En-Gedi py ju onhemi oĩ porã aguã py.

Davi Saul ndojukaiague

24 1 Filisteu kuery rakykue Saul ooague gui ojevy jave omombe'ua
ixupe:
— Davi ma En-Gedi tekoa e'ỹa re oiko — 'ea.
2 Ha'e ramo Saul ogueraa três mil avakue Israel kuery ha'e javi gui
oiporavo va'ekue. Ha'e rami vy itaova pa'ũ ijavaete reia rupi oje'oi Davi
ha'e hexevegua avakue rakykue.
3 Tape rupi ooa rupi ovaẽ vexa'i kuery kora oĩ va'e py. Ha'e py oĩ avi peteĩ
itakua. Ha'e va'e py ma Saul oike, jai py opytaxea oendu vy. Ha'e va'e
itakua py ae Davi oirũ kuery reve ikuai, iguyve katy onhemi okuapy.
4 Ha'e ramo Davi revegua avakue aipoe'i okuapy:
— Ange ma SENHOR aipoe'iague ára: “Ndepo py amboaxa 'rã
nderovaigua, reipotaa rami rereko aguã” he'iague — he'i okuapy ramo
Davi opu'ã mbeguei'i ovy vy ojaya Saul ao puku apy.
5 Ha'e rami teĩ Saul ao apy ojaya rire Davi oendu ipy'a tytyvea.
6 Ha'e rami vy hexevegua avakue pe aipoe'i:
— SENHOR taxejoko mba'emo rei xeruvixa re ajapo e'ỹ aguã, hovai
xepo amoĩ e'ỹ aguã, SENHOR oiporavo va'ekue oiko rã — he'i.
7 Ha'e rami Davi ijayvu vy ojoko hexevegua avakue Saul rovai opu'ã
okuapya gui. Ha'e gui Saul ma itakua gui oẽ ju vy oove tema.
8 Ha'e rire Davi voi opu'ã vy oẽ avi itakua gui. Ha'e rami vy ojapukai
ho'amy Saul pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Huvixave, xeruvixa!
Saul guakykue re oma'ẽ ramo Davi guenapy'ã re oĩ omboetea rupi,
ngova yvy re omovaẽ reve.
9 Ha'e vy Davi aipoe'i Saul pe:
— Mba'e re tu rejapyxaka 'rã avakue “Davi ndejukaxe”, he'i va'e kuery re?
10 Mba'eta nderexa py ae rexa ange kova'e itakua py SENHOR xepo
py SENHOR nemboaxa rã. Ha'e gui amongue aipoe'i rojuka aguã teĩ
xee ma ndorojukai, mba'eta aipoa'e: “Xee namoĩ 'rã xepo xeruvixa re,
Nhanderuete oiporavo rire”, ha'e kuri.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Ema'ẽ ha'vy xeru, exa apy xepo py ndeao apykue areko va'e.
Ndeao apy'i rive xee ajaya kuri rojuka 'rãgue py. Eikuaa pota ha'vy
rexa aguã xere noĩa romoingo axy aguã. Xee ma mba'eve ndajapoxei
ndere, ndajapo vai ndevy, ndee xejukaxe vy xereka reikovy teĩ.
12 SENHOR toikuaa pota xere ha'e ndere, SENHOR ae tanembopaga
xere rejapo vaiague re, ha'e rã xee ma namoĩ 'rã xepo ndere.
13 Ymagua kuery ayvu omombe'u vy "Heko vai va'e gui ae oiko teko
vai", he'iaty rami ae. Ha'e rã xee ma namoĩ 'rã xepo nderovai.
14 Ha'e gui mava'e rakykue tu ndee Israel pygua huvixa va'e reo?
Marã ramigua tu rejopyxe? Peteĩ jagua re'õgue ri ty'y? Tyrã pa peteĩ
jagua ky teve?
15 SENHOR toikuaa pota xere, toikuaa pota xere ha'e ndere, toexa
pota porã, taxemboeko porã, xevy pe tojapo ha'evea ramigua, ha'e
taxereraa jepe ndepo gui — he'i.
16 Ha'e rami Davi ijayvupa ma ramo Saul ombovai:
— Pova'e ae pa ndeayvua, xera'y Davi? — he'i vyve ojae'o atã.
17 Aipoe'ive Davi pe:
— Ndee ma xegui ndereko porãve va'e, mba'eta mba'emo porã
anho rejapo xere, ha'e rã xee ma mba'emo vai ajapoxe ndere.
18 Ange rexa uka xere rejapo porãa. Ndepo py SENHOR xemboaxa teĩ
ndee ndaxejukai.
19 Mba'eta mava'e nda'u ngovaigua ojou teĩ omondouka porã rive 'rã
tape rupi? SENHOR tome'ẽ ndevy mba'emo porã ange xere nderejapo
vaiague re.
20 Aỹ aikuaa porã ma ndee ae 'rã huvixave reiko, ha'e Israel kuery re
repenaa oĩ atã 'rã ndepo py.
21 Ha'e nunga rupi eura ke xevy SENHOR re, xeguigua kuery
remomba e'ỹ aguã, xerery rembogue e'ỹ aguã xeru ro gui — he'i.
22 Ha'e rami rã Saul pe Davi oura ramo oo ju ngoo katy. Ha'e rã
Davi ma hexeve avakue reve oje'oi peteĩ henda py onhemi jevy
aguã.

Samuel omanoague

25 1 Ha'e gui Samuel omano. Ha'e ramo Israel kuery ha'e javi
ono'õmba vy ojae'o okuapy. Hekoague py ae onhono porã,
Ramá tetã py. Ha'e va'e rire Davi opu'ã vy oove ju Parã tekoa e'ỹa
katy.

Nabal rekoa py Davi kuery ovaẽ jave guare

2 Oiko peteĩ ava Maom pygua, Carmelo katy'i ijyvy va'e. Ha'e va'e
ma oguerekopa va'e, três mil vexa'i ha'e mil kavara oguereko va'e.
Ha'e vy vexa'i rague ojaya oikovy Carmelo py ae.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ha'e va'e rery ma Nabal.[h] Ha'e rã ta'yxy rery ma Abigail. Kunha va'e ma
hi'arandu ha'e iporã guive. Ha'e rã ime ma ivai ja rei ha'e nda'iporayvui
guive opa mba'e py. Ha'e va'e ma Calebe ramymino oiko raka'e.
4 Ha'e gui Davi ma tekoa e'ỹa re oikoa py oendu Nabal vexa'i rague
ojaya oikovya.
5 Ha'e rami vy dez guembiguai kunumigue ha'e katy omondouka vy
aipoe'i:
— Tapeo Carmelo py Nabal omba'eapoa py. Ixupe peporandu 'rã xerery
rupi, mba'exa pa oikoa re.
6 Ha'e vy oguerekopa va'e pe aipopeje 'rã: "Toĩ ndere mby'a porã, ndero
pygua re voi, ha'e rereko va'e ha'e javi re.
7 Aendu vexa'i rague pejaya pekuapya. Nerymba vexa'i re opena va'e
kuery romovaẽ orea py. Ha'e kuery pe ndorojapo vai, ha'e ha'e kuery pe
mba'eve rei ndoatai Carmelo py orea py ikuai jave.
8 Ndevygua kunumigue ikuai va'e pe reporandu rã ha'e kuery oremombe'u
porã 'rã. Ha'e nunga rupi xevygua kunumigue voi ndea py ou ramo emovaẽ
porã, mba'eta pevy'aa ára py rovaẽ ramo. Eme'ẽ ha'vy xerembiguai kuery
pe ndepo py rereko va'e tema, xee ndera'y Davi pe voi", he'i uka imondovy.
9 Ha'e gui kunumigue Davi omondouka va'ekue Nabal oĩa py ovaẽmba
vy ixupe omombe'upa Davi ayvu ha'e javi, hery rupi. Ha'e vy ojapyxaka
okuapy.
10 Ha'e ramo Davi rembiguai kuery pe Nabal ombovai vy aipoe'i:
— Mava'e tu Davi? Mava'e tu Jessé ra'y? Mba'eta aỹ gui ma heta ikuai
tembiguai opatõ gui ojavapa va'ekue.
11 Xee nda'u aipe'a 'rã ri xemba'e mbojape ha'e yy, ha'e xevy omba'eapo
va'e kuery peguarã xo'o ajuka va'ekue, ha'e nunga amboaxa aguã avakue
aikuaa e'ỹ va'e pe, magui pa oua aikuaa e'ỹ re? — he'i.
12 Ha'e rami rã Davi rembiguai kuery ojevy ju oje'oivy tape ouague
rupi. Ovaẽmba vy Davi pe omombe'upa ju ijayvuague ha'e javi.
13 Ha'e ramo Davi aipoe'i guembiguai kuery pe:
— Peteĩ-teĩ pemoĩ kyxe pendejee — he'i ramo peteĩ-teĩ ojee omoĩ
okyxe, Davi voi omoĩ avi okyxe. Davi rupive avakue oje'oi va'e ma
quatrocentos rivyvyi, ha'e gui duzentos ju mba'e rei-rei rarõa py opyta.
14 Ha'e rami jave Nabal rembiguai kuery va'e regua omombe'u ta'yxy
Abigail pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Davi tekoa e'ỹa py oĩa gui ombou guembiguai kuery orererekoa va'e
pe ijayvu porã'i uka aguã teĩ ha'e ombovai atã.
15 Ha'e va'e avakue ma ha'eve vai'i va'e orevy. Mba'eve py ha'e kuery
noremoingo axyi. Ha'e rami ae avi ha'e kuery reve orekuaia ja mba'eve rei
ndoatai oremba'e, nhuũndy rupi orekuai jave teĩ.

---

[h] **25.3** Tery Nabal ma "Hi'arandu e'ỹ va'e" 'ea (versículo 25).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Ore kuery pe ma ha'e kuery ara py ha'e pyávy ikuai kora mba'emo
jokoarã, ha'e kuery reve vexa'i ropenaa rupi orekuaia ja.
17 Aỹ ma eikuaa pota. Exa mba'e pa rejapo va'erã, mba'eta anhetẽ mba'emo
vai oiko 'rã tema orererekoa re, ha'e hoo pygua kuery ha'e javi re. Ha'e
ma nhe'ẽ vai ra'y ramo ndoikoi hexeve ijayvu porã'ia aguã — he'i.

Davi jojukaxea gui Abigail omombytu'u eteague

18 Ha'e ramo ta'yxy Abigail ojapura reve ogueraa duzentos mbojape,
mokoĩ ryru vinho, teĩ nhiruĩ vexa'i ro'okue, teĩ nhiruĩ ryru trigo ra'yĩgue
mbixy, cem uva'a pirukue ha'e duzentos figo pirukue apomo. Ha'e vy
guymba kuery mburika'i áry omoĩmba vy
19 aipoe'i guembiguai kunumigue pe:
— Tapeo xerenonderã. Xee ma penderakykue'i 'rã aa — he'i va'eri ome
Nabal pe ma mba'eve nomombe'ui.
20 Mburika'i áry oo oiny vy yvy'ã guy oguejy vy ojeapa'i ma ovy jave
Davi ha'e hupivegua avakue ou avi okuapy. Ha'e vy nhovaexĩ ha'e kuery
reve.
21 Davi aipoe'i ma voi va'ekue: “Anhetẽ tekoa e'ỹa rupi arõ uka rive va'ekue
mba'emo Nabal oguereko va'e. Xee ma imba'e rei-rei regua mba'eve
namboatai heta teĩ. Ixupe xee ajapo porãague rekovia ha'e ojapo vai xevy.
22 Tove Nhanderuete oipotaa rami tombopaga Davi rovaigua kuery,
xapy'a rei ko'ẽmba peve peteĩ ava ha'e kuery va'e regua oikove reve aeja ri
ramo”, he'i va'ekue.
23 Ha'e gui Abigail oexa Davi vy oguejy pojava guymba mburika'i áry
gui. Davi renonde py guenapy'ã re oĩ ngova yvy re omovaẽ reve, yvy re
peve ojero'a oiny.
24 Ipy yvy'iry oĩa py aipoe'i:
— Ake'e xeruvixa, xere ae toĩ xeme ojapo vaiague repy. Ha'eve rã xee
nerembiguai xeayvu ta ndereve. Endu ke xee nerembiguai xeayvu rã.
25 Xeruvixa, epena eme nhe'ẽ vai ra'y Nabal hery va'e re. Mba'eta hery
he'ia rami avi heko. Hery ma Nabal, a rami avi hexe oĩ va'e ma 'arandu
e'ỹ reia anho. Ha'e rã xee nerembiguai ma ndaexai kuri nerembiguai
kuery remondouka va'ekue.
26 Ha'e gui aỹ ma xeruvixa, anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rupi, ha'e ndee
avi nderekove rupi aura vy aipoa'e: SENHOR ndejoko kuri jouguy remoẽ
e'ỹ aguã, ha'e ndepo py ae rejepy e'ỹ aguã. Nabal rami ae avi topagapa
nderovaigua kuery ndee xeruvixa pe ojapo vaixe va'e ha'e javi.
27 Ha'e gui kova'e ma xee nerembiguai aru va'ekue ndee xeruvixa pe ame'ẽ
rive va'erã. Eme'ẽ nderupivegua kunumigue pe.
28 Xeperdoa ke xee nerembiguai ajejavya. Mba'eta SENHOR ojapo 'rã ndero
pygua kuery imbaraete aguã rami meme, SENHOR pe vy rejoguero'a
ramo. Teko vai toĩ eme ndere reikoa pukukue re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

29 Xapy'a rei amongue ava nderakykue opu'ã 'rã nderekovea oipe'a aguã
teĩ nderekovea SENHOR Nderuete ojokua 'rã ojeupegua ikuai va'e mbyte.
Ha'e rã nderovaigua kuery rekovea ma omombo 'rã ita momboa py rami.
30 Ha'e gui ma SENHOR ndere ijayvuague rami vy oexa uka 'rã nderayvua,
Israel kuery ruvixaverã nemoĩ vy.
31 Ha'e va'e jave py xeruvixa, noĩ 'rã nemomboriauarã, neĩ ndepy'a re ipoyi va'e
jouguy mba'eve re'ỹ remoẽague re, neĩ ndepo py ae rejepyague re. Ha'e gui
SENHOR nemoingo porã jave ma nema'endu'a ke xee nerembiguai re — he'i.
32 Ha'e rami rã Abigail pe Davi ombovai:
— Tove SENHOR Israel kuery ruete ta'ima'endu'a porãa, ange xerovaexĩ
aguã nembou rire.
33 Ta'ima'endu'a porãa ne'arandu reikovya re, ha'e ima'endu'a porãmby
tereiko ndee ae, mba'eta ange xejoko jouguy amoẽ taa gui, ha'e xepo py
ae ajepy taa gui.
34 Mba'eta anhetẽ ete SENHOR Israel kuery ruete oikove va'e rupi aura vy
aipoa'e: Xejoko kuri ajapo vai taa gui. Mba'eta xerovaexĩ aguã ndereju
pojavai va'e rire Nabal ndoikovei 'rãgue ko'ẽmba peve, neĩ peteĩve ava
ixupegua ma voi — he'i.
35 Ha'e gui Abigail po gui Davi ojopy mba'emo ogueru va'ekue. Ha'e vy
aipoe'i:
— Tereo porã'i ke ndero katy. Ne'exa, rejerurea aendu vy ajapo 'rãe.

Nabal omanoague

36 Ha'e rire Abigail ojevy ju Nabal oĩa py. Ha'e rã ha'e ma ngoo py ojapo
oikovy ngaru, huvixave ngaru ojapo va'e ramigua. Opy'a re ovy'aa anho
rei oendu, oka'u vaipa ma vy. Ha'e rami rã ixupe ta'yxy nomombe'ui
ranhe mba'eve, neĩ mboapy'i neĩ heta ma voi, nako'ẽi teria ja.
37 Ko'ẽ jevy Nabal okuera ju ma oiny vinho py oka'uague gui. Ha'e gui ma
ta'yxy omombe'u ha'e nunga. Ha'e rã ipy'a he'õmba rire ita rami ju opyta.
38 Dez araa py ma SENHOR ojuka Nabal. Ha'e rã omano.

Abigail re Davi omendaague

39 Nabal omanoague Davi pe omombe'ua rã oendu vy aipoe'i:
— SENHOR toiko ima'endu'a porãmby, mba'eta xerepy ma Nabal xevy
ijayvu atãague re, xejoko guive mba'emo vai ajapo taa gui. Nabal ojapo
vaiague repy ma hexe ae ju SENHOR ombou — he'i.
Ha'e gui Abigail pe Davi oporandu uka gua'yxyrã ogueraa aguã re.
40 Ha'e ramo Davi rembiguai kuery oje'oi Carmelo py Abigail oĩa py. Ha'e
vy aipoe'i okuapy ixupe:
— Davi orembou gua'yxyrã rogueraa aguã — he'i.
41 Ha'e ramo kunha va'e opu'ã vy guenapy'ã re oĩ ngova yvy re omovaẽ
reve. Ha'e vy aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Apy ma aĩ hembiguairã. Xeruvixa rembiguai kuery py ajoi aguã
rami aiko — he'i.
42 Ha'e rami vy kunha va'e ojapura vy oo mburika'i áry teĩ nhiruĩ
guembiguai kunhataĩgue reve. Ha'e vy oo Davi rembiguai kuery rupive.
Ha'e ramo ogueraa gua'yxyrã.
43 Davi ogueraa avi Ainoã Jezreel guigua. Ha'e vy ta'yxy mokoĩ.
44 Mba'eta Saul ma guajy Mical Davi ra'yxy va'e ome'ẽ ju va'ekue Galim
pygua Laís ra'y Palti ra'yxyrã.

Teĩgue ju Davi Saul ndojukaiague

26 1 Ha'e gui Zife pygua kuery ou Gibeá py Saul oĩa py. Ha'e vy
aipoe'i okuapy:
— Davi ma Haquila yvy'ã reia rupi nonhemi teve, Jesimom katy'i? —
he'i okuapy.
2 Ha'e rami rã Saul opu'ã vy Zife tekoa e'ỹa katy oo Davi reka vy. Hexeve
oje'oi avi três mil avakue Israel gui oiporavo va'ekue.
3 Saul kuery ijaty okuapy Haquila yvy'ã re, Jesimom katy, tape yvýry. Ha'e
rã Davi ma tekoa e'ỹa re oiko. Ha'e rami vy Saul oeka ouvya Davi oikuaa vy
4 omondouka oexa pota va'erã kuery. Ha'e vy oikuaa Saul ou ete ae ra'ea.
5 Davi opu'ã vy oo Saul kuery ijaty okuapya py. Ha'e vy oexa Saul onheno
oupy rã, Ner ra'y Abner xondaro kuery re opena va'e guive. Saul ma ijaty
okuapy va'e mbyte py onheno oupy. Ijyvýry rupi ma heta va'e kuery ikuai.
6 Ha'e gui Davi aipoe'i Heteu pygua Aimeleque ha'e Joabe ryke'y Abisai
Zeruia pi'a va'e pe:
— Mava'e tu peo ta xerupive ha'e kuery ijaty okuapya py Saul ituia py?
Abisai ma ombovai:
— Xee aa 'rã nderupive — he'i.
7 Ha'e rami vy Abisai reve Davi ou pyávy heta va'ea py. Ha'e rã ha'e py
Saul onheno vy oke oupy ijaty okuapy va'e mbyte. Oakã katy'i hu'y guaxu
oipyxo imo'amy yvy re. Abner ha'e heta va'e kuery mboae ma ijyvýry rupi
meme onheno okuapy.
8 Ha'e gui Abisai aipoe'i Davi pe:
— Aỹ ma ndepo py Nhanderuete omboaxa ma nderovaigua. Taa xee aỹ
taipyxo yvy re hu'y guaxu py ae, peteĩgue'i pyve. Mokoĩgue aipyxo e'ỹ teĩ
ha'eve 'rã — he'i.
9 Teĩ Davi ombovai vy aipoe'i Abisai pe:
— Ejuka eme. Mava'e tu SENHOR oiporavo va'ekue rovai opo oupi 'rã
ojejavy e'ỹ re?
10 Davi aipoe'ive ju:
— Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rupi aura vy aipoa'e: SENHOR ae 'rã
ojuka, e'ỹ vy omano aguã ára ovaẽ 'rã, e'ỹ vy joguero'aa py oo rã ojukaa
'rã, xee e'ỹ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 SENHOR taxejoko oiporavo va'ekue re xepo aupi e'ỹ aguã. Ha'e rami avi
aỹ ma ejopy hu'y guaxu inhakã katy'i oĩ va'e, yryru guive. Ha'e gui jaa ju
— he'i.
12 Ha'e rami vy Davi ojopy uka hu'y guaxu Saul akã katy'i oĩ va'e ha'e
yryru. Ha'e gui oo ju. Mava'eve ndoexaai, neĩ ndoikuaai, nomyĩai guive.
Ha'e javive okepa tema okuapy, ha'e kuery hopeyi vaipa aguã rami
SENHOR ojapo rã.
13 Ha'e gui Davi ma yvyugua rovai re oo ma vy yvy'ã apyte py hi'aĩ
mombyry'ia py. Saul kuery ikuaia gui mombyry'i ete hi'aĩ.
14 Ha'e rami vy ha'e kuery pe ojapukai nhendu ho'amy, Ner ra'y Abner pe
guive. Ha'e vy aipoe'i:
— Abner, nerembovai va'e ty'y?
Ha'e ramo Abner omyĩ vy oporandu:
— Mava'e tu ndee, huvixave pe rejapukai aguã?
15 Ha'e ramo Davi ombovai Abner pe:
— Ndee ta'vy ava e'ỹ teve reiko? Israel kuery va'e regua mava'e tu oiko
ndee rami ipo'aka va'e? Mba'e re ha'vy nerepenai ri nderuvixa re? Mba'eta
ou kuri peteĩ regua nderuvixa omomba aguã.
16 Ha'eve'ỹa rami rejapo. Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rupi aura vy
aipoa'e: Ha'eveve pemano, penderuvixarã SENHOR oiporavo va'ekue re
napepenai rire. Aỹ ma exa pota: Mamo tu oĩ huvixa mba'e hu'y guaxu
ha'e yryru inhakã katy'i oĩ va'ekue? — he'i.

Teĩgue ju Davi reve Saul peteĩ rami ikuai aguã re ijayvuague

17 Ha'e gui Davi ri ty ra'ea Saul oendu kuaa vy aipoe'i:
— Ndeayvu e'ỹ teve, xera'y Davi?
Davi ombovai:
— Tá xeruvixa, xeayvu ae ri — he'i.
18 Aipoe'ive tema:
— Xeruvixa, mba'e re tu ha'e rami ete ri reka riae nerembiguai? Mba'e
tu xee ajapo ndere? Mba'e nunga teko vai tu rejou xere?
19 Aỹ ma xeruvixa, ajerure ndevy: Endu ke xee nerembiguai xeayvu rã.
SENHOR ae xerovai reo aguã rami ndeapo va'e rire ojopy 'rãgue mba'emo
ixupe ame'ẽ va'e. Ha'e rami avi avakue ri ha'e rami aguã rami ndeapo vy
ayvu vaipy ta'ikuai SENHOR renonde. Mba'eta aỹ ha'e kuery xemoxẽ ma
SENHOR pegua yvy re aikoague gui, “Tereo, embojerovia tuuete mboae
ramigua pe”, he'ia rami.
20 Ha'e rami teĩ aỹ xeruguy tomoẽa eme SENHOR pegua yvy gui
mombyrya py. Mba'eta ndee Israel pygua huvixave ma jagua ky ramigua
rakykue rive reo, inambu pytã rakykue yvy'ã reia rupi oo va'e rami
— he'i.
21 Ha'e rami rã Saul aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Ajejavy rima. Xera'y Davi, ejevy ju ha'vy, mba'eta ndajapo vai jevyi
'rã ndevy. Ange rexa uka xerekovea rembovare va'ea. Xee ae ma inhakã
porã e'ỹ va'e rami aiko ajejavy riaea py.
22 Davi ombovai:
— Ne'exa, apy ma nemba'e hu'y guaxu areko. Tou xea py peteĩ kunumi
ogueru aguã.
23 Ha'e gui peteĩ-teĩ pe SENHOR tomboekovia heko porãa rupi ojeroviapy
oikoa. Mba'eta xepo py SENHOR nemboaxa va'eri xee ma xepo ndaupixei
SENHOR oiporavo va'ekue rovai.
24 Ange nderekovea ambovareague rami ae avi SENHOR tombovare
xerekovea voi, taxereraa jepe opa mba'e vai gui — he'i.
25 Ha'e ramo Saul aipoe'i Davi pe:
— Xera'y Davi, ima'endu'a porãmby tereiko. Mba'eta rejapo 'rã mba'emo
tuvixa va'e, ndepo'aka 'rãe — he'i.
Ha'e ramo Davi oove ju, ha'e rã Saul ma guekoa katy ju ojevy.

Teĩgue ju Davi Gate pygua huvixa Aquis oĩa py ooague

27 1 Ha'e rami teĩ Davi ojeupe ae aipoe'i: "Xapy'a rei ramo amongue
ára xee akanhy 'rã Saul po py. Ha'eveve filisteu kuery yvy katy
ajava, Israel ha'e javi rupi Saul xereka oikovya gui ikane'õ vy opytu'u
aguã. Ha'e ramo 'rãe xee aa jepe ipo gui" he'i.
2 Ha'e rami vy Davi oiko katu vy seiscentos avakue hupive ikuai va'e reve
oje'oi Gate pygua huvixa Maoque ra'y Aquis oĩa katy.
3 Gate tetã py ae Davi oiko Aquis reve. Ha'e rã hupivegua avakue ma
peteĩ-teĩ gua'yxy kuery reve ikuai. Davi voi mokoĩve gua'yxy reve oiko:
Jezreel guigua Ainoã, ha'e Carmelo pygua Nabal ra'yxykue Abigail.
4 Gate katy Davi ojavaague Saul pe omombe'ua rã oendu vy ndoeka potavei.
5 Ha'e gui Davi aipoe'i Aquis pe:
— Xapy'a rei ndee xemboaxya rendu vy ke eme'ẽ peteĩ tetã ndeyvy
regua py aĩ aguã. Xee nerembiguai nda'evei ndeyvy'iry aĩ aguã tetã
huvixave oĩaty mbyte py — he'i ramo
6 ha'e va'e árave ixupe Aquis omboaxa Ziclague tetã. Ha'e rami rire aỹ
peve Ziclague opyta huvixa Judá pygua mba'e ae.
7 Filisteu kuery yvy re Davi oiko peteĩ ma'etỹ rire irundy jaxya peve.
8 Ha'e gui Davi ngupivegua avakue reve oje'oi jepi 'rã gesurita kuery,
gersita ha'e amalequita kuery rovai. Ha'e va'e kuery ma ha'e va'e yvy re
ikuai Sur katy Telã guive Egito yvy peve.
9 Ha'e va'e yvy Davi kuery ombovaipa 'rã heravy, ojuka 'rã avakue ha'e
kunhague. Ojeupe guarã ogueraapa kuerei vexa'i, vaka, mburika'i ha'e
camelo kuery, ajukue guive. Ojevy vy ovaẽ kuerei Aquis oĩa py.
10 Ha'e ramo Aquis oporandu 'rã: "Marã ramigua kuery reve tu ange
pejoguero'a ra'e?" he'i nhavõ Davi ombovai 'rã: "Judá regua kuaray

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

puku-a katy ikuai va'e reve ri, jerameel ha'e queneu kuery kuaray puku-a
katy ikuai va'e reve" he'i 'rã.[i]
11 Davi ndojuka e'ỹi peteĩve ava neĩ kunha ma voi Gate tetã py oguerojevy
va'erã. Mba'eta ojeupe ae aipoe'i: "Oremombe'ua e'ỹ aguã, 'Ha'e rami Davi
ojapo', he'i vy." Ha'e rami vy filisteu kuery yvy re oĩ teria ja ojapo oikovy
ha'e rami ae.
12 Aquis ma ojerovia Davi re. Ha'e vy aipoe'i:
— Ha'e anhetẽ ete ri ojapo guetarã Israel pygua kuery ae voi nda'ija'ei
aguã rami. Ha'e nunga rupi xevy anho'i riae 'rã oiko.

En-Dor py omanogue mboayvua oiko va'ea py Saul ooague

28 1 Ha'e va'e jave py filisteu regua xondaro kuery ono'õmba okuapy
Israel kuery rovai joguero'a aguã. Ha'e rami vy huvixa Aquis
aipoe'i Davi pe:
— Aikuaa uka ma voi ndevy: Xereve ndee voi reo 'rã joguero'aa py,
nderevegua avakue reve.
2 Davi ombovai:
— Ha'e rami rã reikuaa 'rã xee nerembiguai mba'e pa ajapo 'rãa — he'i.
Aquis aipoe'ive ju Davi pe:
— Ha'e rami rire romoĩ 'rã xerarõarã reikoa pukukue re — he'i.
3 Samuel omano ma va'ekue, ha'e ramo Israel kuery ha'e javi ojae'o vy
onhono porã raka'e Ramá tetã py hekoague py ae. Ha'e gui Saul oyvy gui
oipe'apa raka'e omanogue mboayvua ha'e imba'ekuaa va'e kuery ha'e javi.
4 Ha'e gui filisteu kuery ono'õ vy ou Suném py ju ijaty okuapy aguã.
Ha'e ramo Saul omono'õmba avi Israel kuery ramo Gibeá py ijaty okuapy.
5 Filisteu kuery ijaty okuapya Saul oexa vy oendu okyjea. Ha'e vy ipy'a
tyty vaipa oiny onhemondyi vy.
6 Ha'e rami vy SENHOR pe oporandu teĩ nombovai, ra'u rupi, Urim rupi,
neĩ profeta kuery ayvu rupi ma voi.[j]
7 Ha'e ramo Saul aipoe'i guembiguai kuery pe:
— Pejou na peteĩ kunha omanogue mboayvua, ha'e va'e oĩa py aa vy
aporandu uka aguã.
Hembiguai kuery ombovai:
— Oiko peteĩ kunha En-Dor py omanogue mboayvua — he'i.
8 Ha'e gui Saul ndojekuaa ukai aguã amboae ao omoĩ reve oo. Hupive ma
oo avi mokoĩ avakue. Ha'e vy pyávy ovaẽmba kunha va'ea py. Ha'e vy aipoe'i:
— Ndevy ajerure omanogue remboayvu aguã. Ha'e vy rembovy 'rã
aipota va'e ae.

---

[i] **27.10** Ha'e rami Davi ombovai ombotavy vy. Guetarã Israel kuery reve ae joguero'aa rami ijayvu, Israel kuery rovaigua kuery reve joguero'a va'eri. [j] **28.6** Urim ma sacerdote kuery mba'ekuaa-a oguereko raka'e (Êxodo 28.30; Números 27.21).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Kunha va'e ombovai:
— Ha'e rami avi reikuaa porã huvixa Saul ojapoague, mba'eta oipe'apa raka'e omanogue mboayvua ha'e imba'ekuaa va'e kuery. Mba'e re tu amano aguã rami rive reju, xejuka ukaxe vy? — he'i
10 Ha'e ramo ixupe Saul oura SENHOR rery rupi:
— Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rupi aura vy aipoa'e: Ndoikoi 'rãe ha'e nungakue re nembopagaarã — he'i.
11 Ha'e rami rã kunha va'e aipoe'i:
— Mava'e ha'vy ambovy 'rã?
Ombovai:
— Embovy xevy Samuel — he'i.
12 Ha'e gui kunha va'e Samuel oexa vy ojapukai atã reve aipoe'i Saul pe:
— Mba'e re tu xembotavy? Mba'eta ndee ae ri tu huvixa Saul.
13 Huvixa ombovai:
— Ekyje eme. Mba'e tu rexa? — he'i.
Kunha va'e ombovai Saul pe:
— Peteĩ aexa nhanderuete ramigua yvy gui oẽ rã — he'i.
14 Ha'e ramo oporandu ju:
— Mba'exa tu ojekuaa?
Kunha va'e ombovai:
— Oẽ ouvy va'e ma tuja'i, ao puku py onheovã va'e — he'i. Ha'e ramo Samuel ae ria Saul oikuaa vy guenapy'ã re oĩ ngova yvy re omovaẽ reve.
15 Ha'e gui Samuel aipoe'i Saul pe:
— Mba'e re tu xemoangeko, aẽ jevy aguã rami rejapo vy?
Saul ombovai:
— Xeporiau vaipa aikovy, xerovai filisteu kuery joguero'a rã. Nhanderuete voi xegui ojepe'a vy naxembovaivei, profeta kuery rupi, neĩ ra'u rupi ma voi. Ha'e nunga rupi roenoĩ uka, xevy remombe'u aguã ajapo va'erã — he'i.
16 Ha'e ramo Samuel aipoe'i:
— Mba'e re ha'vy xevy reporandu ri, SENHOR ndereja vy nderovaigua oiko rire?
17 Mba'eta SENHOR ndere ojapo xevy aipoe'i ukaague rami. Ndepo gui ndepo'akaa oipe'a vy neirũ Davi pe ju omboaxa.
18 SENHOR ayvu re nderejapyxakai vy neremombai karamboae Amaleque kuery opoxya rupi omomba ukaague rami vy. Ha'e nunga rupi ae SENHOR nemoĩ vai aỹ.
19 SENHOR nemboaxa 'rã filisteu kuery po py, Israel kuery ha'e javi reve. Ha'e gui ko'ẽ ramo ndee ha'e ndera'y kuery xereve ma 'rã peiko. Filisteu kuery po py SENHOR omboaxa avi 'rã Israel kuery ijaty okuapy va'e — he'i.
20 Ha'e ramove Saul ho'a vy ipukupa oupy yvy rupi. Okyje vaipa oupy Samuel ayvu gui. Ha'e vy na'imbaraetevei, ha'e va'e ára, pyávy voi mba'eve ndo'ui rire.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Saul ituia katy kunha va'e ovaẽve'i ovy vy oexa ndojepokuaavei etea.
Ha'e vy aipoe'i:
— Ma'ẽ, xee nerembiguai ma rejerurea aendu vy ndajeayvuveikue py
ajapopa kuri ndeayvuague.
22 Teĩ aỹ ma ndee ju endu xee nerembiguai xeayvua. Tamoĩ mbojape re'u
va'erã. He'u, nembaraete ma vy tape rupi reo aguã.
23 Ha'e rami teĩ ndoipotai vy aipoe'i:
— Xee nda'ui 'rã — he'i. Ha'e rami teĩ hembiguai kunha va'e reve ome'ẽ
nhea'ã rei ramo ojapyxaka. Ha'e vy yvy gui opu'ã vy oguapy oiny tupa py.
24 Kunha va'e oguereko peteĩ vaka ra'y omongyra va'ekue. Ojuka pojava.
Trigo ku'i avi ogueru vy omoapomo, ha'e ombojy mbojape imbovua e'ỹ
va'e.
25 Ha'e rami vy Saul ha'e hembiguai kuery pe ogueru ramo okaru okuapy.
Ha'e gui opu'ãmba vy oje'oipa ju pyavyve.

Davi re filisteu kuery ndojeroviaveiague

29 1 Ha'e gui filisteu kuery omono'õmba xondaro kuery Afeca py.
Ha'e rã Israel kuery ma Jezreel py yvu oĩ va'e katy'i ijaty okuapy.
2 Ha'e katy filisteu kuery yvatekueve va'e oje'oi cem ha'e mil reve-reve.
Ha'e rã Davi ha'e avakue hexeve ikuai va'e ma oo Aquis reve hakykue
guarã.
3 Filisteu kuery yvatekueve va'e aipoe'i okuapy:
— Kova'e hebreu kuery, mba'e tu ojapo okuapy apy?
Aquis ombovai filisteu kuery yvatekueve va'e pe:
— Ha'e va'e pa Davi e'ỹ, Israel pygua huvixa Saul rembiguai e'ỹ teve?
Kueve ma guive xereve ae oiko. Ha'e gui hexe ndajou vai, xea py ou guive
aỹ peve — he'i.
4 Ha'e rami teĩ filisteu kuery yvatekueve va'e ivai vaipa ixupe. Ha'e vy
aipoe'i okuapy:
— Embojevy ju ha'e va'e ava hekoarã reme'ẽague katy. Nda'evei
nhandereve oo aguã jajoguero'aa py, nhanderovaigua oiko e'ỹ aguã.
Mba'eta ha'e rami e'ỹ vy mba'exa vy 'rã tu ha'eve nguvixa reve peteĩ rami
ju ikuai aguã, nhande kuery akãgue ogueraa e'ỹ vy?
5 Ha'e va'e pa Davi e'ỹ? Ojerokya py joupe-upe ombovai vy aipoe'i: “Saul
ma ojuka mil, ha'e rã Davi ma dez mil ojuka va'ekue” he'iague va'e e'ỹ
teve?
6 Ha'e rami rã Aquis oenoĩ Davi. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rupi aura vy aipoa'e: Ndee ma
anhetẽ rupi reiko va'e. Ha'e gui xevy rã ha'evea rami vy rei orereve
kova'e rojoguero'aa py reo. Mba'eta xea py rejuague guive kova'e ára peve
mba'eve py ndojou vaiai ndere. Ha'e rami teĩ yvatekueve va'e ma ndojou
porãi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Ejevy ju aỹ, ejevy porã ke, filisteu kuery yvatekueve va'e ndejou vai rei
e'ỹ aguã — he'i.
8 Ha'e ramo Davi aipoe'i Aquis pe:
— Ha'e rami avi mba'e tu xee ajapo? Ha'e e'ỹ vy mba'e tu xee
nerembiguai re rejou vai, ndevy amba'eapo ypya ára guive aỹ peve,
xeruvixa rovaigua kuery rovai xee voi ajoguero'a e'ỹ aguã?
9 Aquis ombovai:
— Xee ma aikuaa porã. Xevy rã anhetẽ Nhanderuete guigua anjo rami
reiko porã va'e teĩ. Ha'e rã filisteu kuery yvatekueve va'e ma "Too eme
orereve joguero'aa py" he'i okuapy.
10 Evy voi ha'vy ko'ẽ rai ramove nerembiguai kuery ndereve ou va'ekue
reve. Kuaray hexakã'i ramove pevypa, ha'e tapeo — he'i.
11 Ha'e ramo ko'ẽ rai ramove Davi ovy avakue hexeve ikuai va'e reve,
filisteu kuery yvy katy ju ojevy oje'oivy aguã. Ha'e rã filisteu kuery ma
Jezreel katy oje'oi.

Ziclague tetã gui Amaleque kuery opa mba'e ogueraapaague

30 1 Ha'e gui mboapy araa py Davi hexevegua avakue reve ovaẽmba
Ziclague tetã py. Ha'e vy oikuaa Amaleque pygua kuery ou vy
kuaray puku-a katygua kuery re opu'ãague, ha'e Ziclague tetã ombovaipa
vy oapypa ma raka'eague.
2 Ha'e vy kunhague ojou va'e tema ogueraapa raka'e ojeupe guarã. Ha'e
rami avi mava'eve ndojukai: kyrĩgue neĩ tujakue. Ngupive ogueraapa rive
oje'oivy ouague rupi.
3 Ha'e gui tetã py Davi ha'e hexevegua avakue ou vy oexa rã okaipa
raka'e. Ha'e rã ta'yxy kuery, ta'y ha'e tajy kuery ogueraapaa raka'e.
4 Ha'e rami rã Davi ha'e hexeve ikuai va'e ojapukai atã reve ojae'o.
Ojae'o raxa okuapy ikangypa peve.
5 Davi ra'yxy mokoĩve avi ogueraa raka'e: Jezreel guigua Ainoã, ha'e
Carmelo pygua Nabal ra'yxykue'i Abigail.
6 Davi iporiau vaipa, mba'eta hexevegua avakue ita py ojapipa aguã re
ijayvu okuapy rã. Peteĩ-teĩ ivai okuapy gua'y ha'e guajy kuery re. Ha'e
rami teĩ Davi ma SENHOR nguuete re vy ipy'a guaxuve ju.

Ojokua reve reve ogueraa pyre Davi oguerupa jevyague

7 Ha'e gui Davi aipoe'i sacerdote Aimeleque ra'y Abiatar pe:
— Eru manto sacerdote pegua — he'i ramo Abiatar ogueru Davi pe.
8 Ha'e gui SENHOR pe Davi oporandu vy aipoe'i:
— Aa 'rã teve ha'e kuery rakykue? Aupity 'rã teve?
SENHOR ombovai:
— Tereo, peupity 'rãe. Ha'e vy peraa jepepa ju 'rã ogueraa va'ekue ha'e
javi — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ha'e gui Davi oo seiscentos avakue hexeve ikuai va'e reve. Besor yakã'i
py ovaẽ ramo amongue opyta ikane'õve va'e-va'e.
10 Ha'e rã Davi quatrocentos avakue reve oove tema. Duzentos ma
takykue opyta va'ekue, ikane'õ vy Besor yakã'i ndoaxai va'ekue.
11 Ha'e gui nhuũndy rupi ojou okuapy peteĩ ava Egito pygua, Davi oĩa
py ogueru. Ixupe mbojape ome'ẽ rã ho'u. Ome'ẽ avi yy oy'u aguã.
12 Ome'ẽ avi peteĩ figo pirukue apomo ra'ykue'i, mokoĩ uva'a pirukue
guive. Ha'e ramo ho'upa. Ha'e gui ikangy gui imbaraeteve ju, mboapy ára
ha'e mboapy pytũ re ma mba'eve ndo'uvei, neĩ yy ndoy'uvei va'ekue.
13 Ha'e ramo ma Davi oporandu:
— Mava'e regua tu ndee? Magui tu reju?
Egito pygua kunumi va'e ombovai:
— Xee tu Amaleque regua rembiguai rima. Mboapy ára re xemba'eaxy
ramo xepatõ xereja apy.
14 Ore kuery romomba rojuvy kuaray puku-a katy queretita kuery, Judá
yvy regua kuery, ha'e gui Calebe regua kuaray puku-a katygua. Ha'e vy
Ziclague tetã voi roapypa rojuvy — he'i.
15 Davi aipoe'i:
— Ha'eve pa reo vy ha'e kuerya py xereraa aguã?
Ombovai:
— Nhanderuete rery rupi ha'vy eura xevy xejuka e'ỹ aguã, ha'e xepatõ
po py ju xemboaxa e'ỹ aguã. Ha'e rami rã aa 'rã roguereko aguã ha'e
kuery ikuaia peve — he'i.
16 Ha'e gui oo, ogueraa henoiny. Ha'e ramia ja Amaleque pygua kuery
ma joa rupi e'ỹ-e'ỹ ikuai ha'e va'e yvy re. Okaru ha'e oy'u okuapy, ovy'a
vaipa okuapy omondakue ha'e javi filisteu kuery yvy ha'e Judá gui
ogueru va'ekue re.
17 Ko'ẽ rai'i ramove Davi kuery ojuka okuapy ka'aru'i peve. Ha'e ramo
ha'e kuery va'e regua peteĩve ma ndoo jepei, quatrocentos kunumigue
camelo áry oĩ va'e anho onhamba.
18 Ha'e rami py Davi ogueraa jepepa nho ju Amaleque pygua kuery
ogueraa va'ekue-'ekue. Ogueraa jepe avi gua'yxy mokoĩve.
19 Mba'eve'i ndoatai, kyrĩgue neĩ tujakue, ta'y neĩ tajy kuery, neĩ
omondakue ogueraa va'ekue ma voi, neĩ mba'eve ha'e kuery ogueraapa
va'ekue. Davi oguerupa nho ju.
20 Ha'e gui Davi ojopypa avi heruvy vexa'i ha'e vaka. Ha'e nunga Davi
renonde omondyi heravy va'e aipoe'i:
— Kova'e ma Davi ogueru va'e.

Davi mba'emo omboja'o ukaague

21 Ha'e gui Davi ovaẽ ouvy duzentos avakue ikane'õ vy ndoovei
va'ekuea py, Besor yakã yvýry opytapa okuapyague py ae. Ha'e ramo ha'e

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

va'e kuery oupa Davi ovaexĩ vy, hupive ou okuapy va'e voi. Ha'e kuery
oua py Davi ovaẽve'i ouvy vy oxarura porã'i.
22 Ha'e rami teĩ Davi rupive oje'oi va'ekue regua iporayvu e'ỹ va'e, nhe'ẽ
vai ra'y kuery ombovai vaikue reve aipoe'i okuapy:
— Nhande kuery reve ha'e kuery ndooi rire nanhame'ẽi 'rã mba'eve rei
ogueraapa pyre jaru ju va'ekue. Peteĩ-teĩ peraa pendera'yxy ha'e pendera'y
kuery rive. Ha'e vy tapeopa ju — he'i okuapy.
23 Ha'e rami teĩ Davi aipoe'i:
— Xeryvy kuery, evoko rami e'ỹ pejapo SENHOR nhandevy ome'ẽ va'ekue
re, nhandere opena vy nhande po py nhanderovai ou va'ekue omboaxapa rire.
24 Mava'e 'rã tu ojapyxaka ha'e rami pendeayvua re? Mba'eta pejoguero'a
vy peo va'ekue pejopya rami ae avi 'rã mba'e rei-rei rarõa py opyta
va'ekue voi ojopy. Joo rami meme 'rã jajopy — he'i.
25 Ha'e rami rire ha'e rami aguã ma Israel kuery rekorã oĩ, ha'e va'e ára
guive aỹ peve.
26 Ziclague tetã py Davi ovaẽ vy mba'emo re imonda vy ogueraapa pyre
ogueraa ukapa ju Judá regua tujakueve oirũ kuery ikuai va'e pe. Ha'e vy
ha'e va'e kuery pe aipoe'i uka:
— Kova'e ma pendevy rome'ẽ rive SENHOR rovaigua kuery ogueraapa
va'ekue regua — he'i.
27 Ha'e rami vy Betel pygua kuery pe ogueraa uka, Ramote Neguebe
pygua kuery pe, Jatir,
28 Aroer, Sifmote, Estemoa,
29 Racal, jerameel ha'e queneu kuery ikuaia tetã pygua kuery pe,
30 Horma, Borasã, Atace,
31 Hebrom, ha'e gui Davi avakue hexeve ikuai va'e reve oje'oiague ha'e javi
rupi ikuai va'e pe.

1 Crônicas 10.1-7

31 1 Ha'e gui Israel kuery reve filisteu kuery joguero'a ramo avakue
Israel regua onhamba filisteu kuery gui. Ha'e ramo Gilboa yvy'ã
re ojukapa.
2 Filisteu kuery ojoko avi Saul ha'e ta'y kuery. Ha'e vy ojuka Saul ra'y
kuery Jônatas, Abinadabe ha'e Malquisua.
3 Joguero'aa py Saul oĩ vaive ovy. Hu'y momboa kuery ojou ramo ha'e
kuery gui okyje vaipa.
4 Ha'e gui Saul aipoe'i hu'y jokoa reraa pe:
— Ekyi ndekyxe ha'e xepyxo, ha'e kuery opire omboi uka e'ỹ va'ekue ou
vy xepyxo vy xejojai rei e'ỹ aguã — he'i teĩ hu'y jokoa reraa ndoipyxoxei,
okyje vaipa vy. Ha'e ramo Saul ae kyxe ojopy vy hakua re ho'a.
5 Hu'y jokoa reraa Saul omano ma ri ty ra'ea oexa vy ha'e voi kyxe re ho'a
vy omano avi hexeve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e rami py Saul omano, ta'y kuery voi, hu'y jokoa reraa reve. Avakue
hexeve ikuai va'e voi ha'e va'e ára ojukapaa.
7 Ha'e gui avakue Israel regua yvyugua rupi ha'e Jordão yakã rovai hekoa
va'e oexapa okuapy oirũ kuery onhambaa, ha'e Saul gua'y kuery reve
omanomba maa. Ha'e rami vy ha'e kuery voi guekoa oejapa vy onhamba
avi. Ha'e gui filisteu kuery ou vy ha'e py ju hekoa.

1 Crônicas 10.8-12

8 Ko'ẽ jevy filisteu kuery ou omanogue mba'ekue ogueraapa aguã. Ha'e
rami vy ojou Saul ha'e ta'y kuery mboapyve Gilboa yvy'ã re omanoague
py.
9 Ha'e rami vy Saul akãgue ojaya vy hembiporukue ogueraapa. Filisteu
kuery yvy ha'e javi rupi omondouka ayvu mombe'uarã, ha'e nungakue
omombe'u aguã ta'angaa pegua oo ikuai va'e rupi, ha'e guetarã kuery ha'e
javi pe.
10 Saul rembiporukue ma Astarote ra'angaa oĩa py ogueraa. Ha'e rã
hetekue ma Bete-Seã tetã kora re omboja imoiny.
11 Ha'e gui ma Jabes-Gileade pygua kuery oendu okuapy filisteu kuery
Saul re ojapoague.
12 Ha'e rami vy avakue ipy'a guaxukueve va'e opu'ãmba vy pytũ
mbukukue re oguata oje'oivy. Ha'e vy Bete-Seã tetã kora gui omboi
heruvy Saul ha'e ta'y kuery retekue. Jabes tetã py oupa ju vy oapypa.
13 Ikãgue ojopy vy ojatypa Jabes py ae, yvyra ikuai va'e guy py. Ha'e vy
sete ára re okaru e'ỹ re ikuai.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mokoĩa kuaxia Samuel 'epyre oĩa

Mokoĩa kuaxia Samuel 'epyre oĩa

Kova'e kuaxia ma Davi rekokue oĩa, huvixa oĩ jave guare. Jypy ma Judá regua kuery ruvixa oĩ. Ha'e rire ma Israel kuery ha'e javi ju oipota huvixa oĩ aguã.

Davi ma Nhanderuete re ojerovia ete va'e. Ha'e ramo ojapo ngovaigua kuery ha'e javi re ipo'aka aguã rami. Ijyvate ete, ha'e heta va'e kuery ha'e javi ombojepokuaapa ojee. Ha'e rami teĩ itavy reia py ojapo vai guive. Ha'e ramo ixupe profeta Natã ijayvu ramo Davi onhemombe'u: “Ajejavy raka'e Senhor pe.” Natã ombovai Davi pe: “Senhor ndeperdoa rejejavyague gui. Ndee ma neremanoi 'rã. Ha'e rami avi rejapo vaiague káuxa ma Senhor rovaigua kuery ijayvu rei okuapy. Ha'e gui ndera'y oiko rire omano 'rã”, he'i (12.13-14). Nhanderuete ombopaga rã Davi ojou porã ha'e ogueropo'aka. Ha'e rami teĩ Davi ro pygua kuery ojapo jepi iporiau aguã rami.

Davi ma Israel pygua huvixa ikuai va'e gui yvateve va'e oiko raka'e. Ha'e nunga rupi nhandereraa jepearã Nhanderuete ombou va'ekue pe ma “Davi ra'y” e'ỹ vy “Davi ramymino” 'ea. Davi ma heta salmo ojapo raka'e Nhanderuete pe oporai vy.

Israel kuery oitypa ha'e Saul omano aviague Davi pe omombe'uague

1 1 Saul omano ma rire Davi ojevy ju Amaleque kuery oitypaague gui.
Ha'e vy mokoĩ ára re oiko Ziclague tetã py.
2 Mboapy araa py, Saul pegua kuery ijaty okuapya gui ou peteĩ ava ijao
xoropa rei va'e, oakã áry yvy omoĩmba rei reve.[a] Davi oĩa py ha'e va'e
ovaẽ vy ojero'a, yvy re oĩ guenapy'ã re.
3 Ixupe Davi oporandu:
— Magui tu reju?
Ombovai:
— Anha ajuvy Israel kuery ijaty okuapya gui — he'i.
4 Davi oporanduve ju:

---

[a] **1.2** Oao omondoropa rei ha'e oakã re yvy omoĩ Saul omanoague re ipy'a vai vy (Gênesis 37.29,34; 1 Samuel 4.12; 2 Samuel 1.11).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Mba'e tu oiko ha'e py? Emombe'u ke xevy.
Ombovai:
— Joguero'aa gui ore kuery ronhamba, heta ho'a vy omano rã, Saul ha'e ta'y Jônatas guive — he'i.
5 Ha'e rami rã Davi aipoe'i kunumi imombe'ua va'e pe:
— Mba'exa tu ha'vy reikuaa Saul ha'e ta'y Jônatas omanoa?
6 Ha'e rã kunumi imombe'ua va'e aipoe'i:
— Avaẽ xapy'a rei Gilboa yvyty re. Ha'e rã Saul ojeko oiny guembiporu hu'y re. Ha'e gui karóxa ha'e kavaju árygua kuery ojokove tema okuapy.
7 Guakykue katy oma'ẽ vy xerexa vy xerenoĩ. Ha'e ramo xee "Apy ma aĩ" ha'e ixupe.
8 Xevy pe oporandu "Mava'e tu ndee?" he'i ramo xee ambovai: "Xee ma Amaleque regua", ha'e.
9 Ha'e ramo aipoe'i xevy: "Eju ha'vy, xe'áry epu'ã he'amy ha'e xejuka, mba'eta xerajyjeapa rei va'eri xerekovea oime teri", he'i.
10 Ha'e ramo hi'áry apu'ã ha'amy vy ajuka, mba'eta xee aikuaa porã ndoikovei 'rãa ho'a ma rire. Ha'e vy coroa oĩ va'ekue ajopy ha'e ipoapy regua, ha'e gui aru apy ndevy xeruvixa — he'i.

Davi ojuka ukaague Amaleque regua

11 Ha'e rami rã Davi oao ae ojopy vy omondoro, avakue hexeve ikuai va'e ha'e javive Davi ojapoa rami avi ojapo okuapy.
12 Iporiaupa, ojae'opa okuapy, ha'e va'e ára okaru e'ỹ re ikuai ka'aru peve, Saul ha'e ta'y Jônatas omano ramo, ha'e SENHOR pegua Israel kuery re guive, kyxe py ho'apa rire.
13 Davi aipoe'ive ju kunumi imombe'ua va'e pe:
— Maguigua tu ndee?
Ombovai:
— Xee tu amboae guigua ra'y, Amaleque regua — he'i.
14 Davi aipoe'i ixupe:
— Mba'exa tu nderekyjei ri ra'e SENHOR oiporavo va'ekue rovai ndepo reupi aguã?
15 Ha'e gui ma Davi oenoĩ peteĩ kunumi va'e. Ha'e vy aipoe'i:
— Eju, epu'ã peva'e ava re — he'i. Ha'e ramo oipyxo rã omano.
16 Davi aipoe'i va'ekue:
— Ndere ae toĩ nderuguy moẽague repaga aguã, mba'eta ndejuru py ae nderovai remombe'u vy "Ajuka SENHOR oiporavo va'ekue", 're va'ekue.

Saul ha'e Jônatas re Davi ipy'a vaia rupi oporaiague

17 Ha'e gui Davi ojae'o Saul ha'e ta'y Jônatas re. Po rami oporaei iporiaua rupi.
18 Judá ra'y kuery ha'e javi ombo'e uka avi kova'e mboraei guyrapa regua, kuaxia para heko porã va'e kuery rekokue oĩa va'e re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 — Israel kuery, perovy'a rei va'ekue ho'a ma pendeyvy re yvy'ã oĩ
va'e re!
Mba'exa tu ipy'a guaxukueve ho'apa!
20 Ha'e rã Gate tetã py ma pemombe'u eme,
peikuaa uka eme guive Asquelom tetã py tape ikuai va'e rupi,
filisteu kuery rajy kuery oguerovy'a rei e'ỹ aguã,
opire omboi uka e'ỹ va'e rajy kuery ovy'a rei reve opo-opo e'ỹ
aguã.[b]
21 Ha'e gui Gilboa yvy'ã peiko va'e,
pende'áry to'ave eme yxapy neĩ oky,
pendere toikove eme mba'emo aju,
mba'eta ha'e py ma ipy'a guaxukueve mba'e hu'y jokoa ojeatypa
yvy re,
Saul mba'e hu'y jokoa voi ho'a rire nomboveraavei ma 'rã azeite py.
22 Jônatas peteĩgueve ma voi ndogueropytu'ui va'ekue guapa,
neĩ Saul ndogueru jevy rivei va'ekue okyxe,
ojuka va'ekue ruguy ha'e ipy'a guaxukueve kyrakue oĩ e'ỹ re.
23 Saul ha'e Jônatas ma ija'ea ha'e oayvuve pyre,
oikovea ja ha'e omano ma teĩ nomboja'oai!
Taguato gui ipojavave,
ha'e guary gui imbaraeteve va'ekue.
24 Peẽ Israel rajy kuery, pejae'o Saul re,
ajukue pytã va'e py pemonhemonde,
ha'e ouro guigua py pendeao ombojegua va'ekue re.
25 Mba'exa tu ipy'a guaxukueve ho'apa raka'e joguero'aa py!
Jônatas voi ojukaa yvy'ã re!
26 Xeryvy Jônatas, xeporiau aikovy ndere!
Ndee xerayvu vaipa va'ekue!
Xerayvu ete vy
kunhague gui voi ndee xerayvuve va'ekue.
27 Mba'exa tu ipy'a guaxukueve ho'apa,
ha'e hembiporu joguero'aa pygua okanhymba! — he'i.

Judá pygua ruvixarã Davi omoĩ okuapyague

2 1 Ha'e va'e rire Davi oporandu SENHOR pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Aa 'rã teve Judá tetã regua py?
SENHOR ombovai:
— Tereo — he'i.
Davi oporanduve ju:
— Mamo katy ete 'rã aa?

---

[b] **1.20** Gate ha'e Asquelom ma Israel rovaigua kuery filisteu va'e retã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

SENHOR ombovai:
— Hebrom katy — he'i.
2 Ha'e ramo Davi oo ha'e katy. Ta'yxy mokoĩve oje'oi avi: Jezreel pygua
Ainoã ha'e Carmelo pygua Nabal ra'yxykue'i Abigail.
3 Davi oguerupa avi hexevegua avakue, peteĩ-teĩ ta'y kuery reve. Ha'e
rami vy Hebrom tekoa py ju ikuai.
4 Ha'e gui Davi oĩa py Judá pygua avakue ou vy omoĩ nguvixarã. Davi
pe omombe'u avi:
— Avakue Saul retekue nhono porãare ma Jabes-Gileade pygua meme
— he'i.
5 Ha'e ramo Jabes-Gileade pygua avakue pe Davi omondouka ayvu
mombe'uarã kuery aipoe'i aguã: "Tove SENHOR tapenemoingo porã,
penderuvixakue pe pejapo porãague re, Saul retekue penhono porã rire![c]
6 Ha'e gui aỹ ma tove SENHOR tapenderereko penemboaxya ha'e
ojeroviapy oikoa rupi. Xee voi ajapo porã 'rã ha'e rami pejapo porãague
re.
7 Aỹ ma pendepo ta'imbaraete, tapendepy'a guaxu guive, mba'eta
penderuvixa Saul omano ma teĩ xee ju Judá regua kuery xemoĩ
nguvixarã" he'i uka.

Israel pygua ruvixarã Abner omoĩague Isbosete

8 Ha'e gui Saul pegua xondaro kuery ruvixa Ner ra'y Abner ma
Maanaim tetã py ogueraa Saul ra'ykue Isbosete.
9 Ha'e py ma omoĩ huvixarã Gileade yvy re, Aser, Jezreel, Efraim,
Benjamim ha'e Israel ha'e javi re opena aguã.
10 Saul ra'ykue Isbosete ma quarenta ma'etỹ rivyvyi oguereko Israel re
opena ypy'i jave. Ha'e vy mokoĩ ma'etỹ peve'i oĩ. Judá regua kuery anho
ikuai Davi pegua.
11 Davi ma sete ma'etỹ ha'e seis jaxy re opena Judá pygua kuery re,
Hebrom tetã py ae.

Isbosete pegua kuery re Davi pegua kuery ipo'akaague

12 Ha'e gui Ner ra'y Abner ma Maanaim gui ogueraa Saul ra'ykue
Isbosete pegua avakue Gibeão peve.
13 Ha'e rã Davi pegua avakue ma Zeruia pi'a Joabe ogueraa avi ha'e py.
Ha'e rami vy nhovaexĩmba Gibeão yy omboty pyre katy'i. Jovaive-ive re
ikuai, hovai katy ha'e kyvõ katy.
14 Abner aipoe'i Joabe pe:
— Topu'ã kunumigue, tajoguero'a nhanerenonde.

---

[c] **2.4-7** Jabes-Gileade tekoa ma Davi retarã kuery Judá regua e'ỹ, Israel regua ramo ma ha'e pygua kuery reve ijayvu porã'i, ixupe guarã ju ikuai aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Joabe ombovai vy
— Topu'ã ha'vy — he'i.
15 Ha'e rami rã opu'ã jogueruvy jojo'i rami: doze Benjamim regua Saul
ra'y Isbosete pegua, ha'e gui doze avakue Davi pegua ju.
16 Peteĩ-teĩ ojopy ngovaigua akã re, jopyxo kyxe py joyke py. Ha'e vy
jojavi ho'apa. Ha'e rami rire ha'e va'e henda pe ma "Yvy kyxe" 'ea, Gibeão
katy'i oĩ.
17 Ha'e va'e árave joguero'ave tema okuapy. Ha'e rã Davi pegua avakue
oitypa Abner ha'e Israel regua kuery re.

Abner ojukaague Asael

18 Ha'e py ma ikuai Zeruia pi'a mboapyve: Joabe, Abisai ha'e Asael.
Asael ma guaxu ka'aguy regua rami inhakuã va'e.
19 Ha'e gui Asael ma Abner rakykue oo. Oeka ovya rupi ndoikei oiporu
kuaa katy, neĩ oiporu kuaa e'ỹa katy ma voi.
20 Ha'e ramo Abner guakykue katy oma'ẽ vy oporandu ovy:
— Ndee ae ri ty'y Asael?
Ombovai vy:
— Xee ae ri — he'i.
21 Ha'e ramo Abner aipoe'i ixupe:
— Eike ha'vy reiporu kuaa katy, e'ỹ vy reiporu kuaa e'ỹa katy.
Ejoguero'a peteĩ kunumi va'e reve, ixugui ae eipe'a hembiporu joguero'aa
pygua — he'i teĩ Asael ma ndojepe'axei hakykue ooa gui.
22 Teĩgue ju Abner aipoe'i ixupe:
— Ejepe'a na xerakykue gui. Mba'e re tu xee rojuka ta, ha'e yvy
py roity rive? Ha'e rami vy mba'exa tu xee ajoexa ta nderyvy Joabe
reve?
23 Ha'e rami teĩ Asael ndojepe'axei ae ramo hye py Abner oipyxo hu'y
guaxu rapyta py rive, ikupe gui omboaxa. Ha'e ramo Asael ho'a vy ha'e
pyve omano. Omanoague py ovaẽ va'e tema opyta kuerei 'rã.

Abner pegua avakue rakykue Joabe ooague

24 Ha'e gui Joabe ha'e Abisai ju Abner rakykue oje'oi. Kuaray oike'i
ma jave ovaẽ jogueravy Amá yvy'ã re. Ha'e va'e ma Giá katy'i oĩ, Gibeão
tekoa e'ỹa katy tape oo va'e yvy'iry.
25 Ha'e gui Benjamim ra'y kuery ono'õmba vy Abner rupive oje'oi vy peteĩ
yvy'ã apyte áry ijaty okuapy peteĩ rami.
26 Ha'e ramo Abner ojapukai Joabe pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Kyxe py nhanhomomba riae 'rã teve? Ndereikuaai teve opaa py joe
nanhandea'evei 'rãa? Raka'e peve 'rã tu neremombytu'ui penderegua
kuery reve orerakykue peoa gui?
27 Joabe ombovai:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Anhetẽ ete Nhanderuete oikove va'e rery rupi aura vy aipoa'e: Nami nandeayvui va'e rire ko'ẽ rã aje'ive'i mae ma 'rãgue ore kuery ropytu'u oreryvy kuery rakykue rupi rooa gui — he'i.
28 Ha'e rami vy Joabe mimby guaxu omonhe'ẽ rã ha'e kuery ha'e javi opytapa, ha'e vy ndoovei Israel kuery rakykue rupi, ndajoguero'a nhoi guive.
29 Ha'e ramo ha'e va'e pytũ mbukukue re Abner ha'e ixupegua avakue oguata yvy joja reia rupi. Jordão yakã oaxapa vy aje'ive'i reve oguatave vy ovaẽmba Maanaim py.
30 Ha'e rami py Joabe ndoovei Abner rakykue. Ha'e vy ojeupegua kuery omboatypa rã oata ra'e dezenove Davi pegua avakue, Asael oipapa e'ỹ re.
31 Va'eri Davi rembiguai kuery ma trezentos e sessenta avakue ojuka va'ekue Benjamim regua Abner reve oje'oi va'ekue, ha'e ramo omanomba.
32 Asael retekue ma ha'e kuery ogueraa vy onhono porã okuapy tuu rupa py ae, Belém katy'i. Ha'e va'e pytũ mbukukue re Joabe ha'e avakue hexeve ikuai va'e oguatave vy Hebrom tetã py iko'ẽmba jogueravy.

3 1 Davi ro pygua kuery reve Saul ro pygua kuery joguero'a are raka'e. Ha'e rami teĩ Davi kuery imbaraeteve, ha'e rã Saul ro pygua kuery ma ikangyve oje'oivy.

1 Crônicas 3.1-4

2 Hebrom tetã py Davi ra'y kuery ikuai. Ta'y ypy'i ma Jezreel pygua Ainoã pi'a Amnom.
3 Mokoĩa ma Carmelo pygua Nabal ra'yxykue'i Abigail pi'a Quileabe. Mboapya ma Gesur pygua huvixa Talmai rajy Maaca pi'a Absalão.
4 Irundya ma Hagite pi'a Adonias. Peteĩ nhiruĩa ma Abital pi'a Sefatias.
5 Mboapy memea ma Davi ra'yxy Eglá pi'a Itreão. Ha'e kuery ma Davi ra'y kuery Hebrom py ae ikuai va'ekue.

Davi reve peteĩ rami ikuai aguã Abner ojapoague

6 Davi ha'e Saul ro pygua kuery joguero'a jave Saul ro pygua ikuai va'e gui Abner ipo'akave ovy.
7 Oiko avi raka'e Saul ra'yxy jevykue Rispa hery va'e, Aiá rajy. Ha'e gui Isbosete oporandu Abner pe:
— Mba'e re tu ndee renheno xeru ra'yxy jevykue reve?
8 Ha'e rami Isbosete ijayvu rã Abner oendu vy ivai vaipa ixupe. Ha'e vy aipoe'i:
— Xee ri ty'y jagua akã aiko, Judá kuerya katy aa aguã? Ange teri ajapo porã nderu Saul ro pygua kuery pe, tyvy ha'e irũ kuery pe guive. Xee ma noromboaxai Davi po py. Ha'e rami teĩ aỹ remombe'u ha'e va'e kunha reve atekoavya rami.
9 Xee Abner Nhanderuete taxembopaga oipotaa rami, Davi pe SENHOR ouraague rami xee ndajapoi ri ramo.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Mba'eta Saul ro pygua po'akaague amboaxa 'rã joupe. Ha'e rami vy ajapo 'rã
Davi ju Israel ha'e Judá kuery re ipo'aka aguã rami, Dã guive Berseba peve — he'i.
11 Ha'e rami Abner ijayvua Isbosete nda'evei ombovai aguã neĩ peteĩ
ayvu'i py ma voi, okyje vy.
12 Ha'e ramo Abner ojegui ae omondouka ayvu mombe'uarã Davi pe.
Ha'e vy aipoe'i uka:
— Mava'e po py tu kova'e yvy itui? Xereve ha'vy ejapo peteĩ rami jaiko aguã,
ha'e ramo xee roipytyvõ 'rã ndepo py Israel kuery ha'e javi amboaxa vy — he'i uka.
13 Davi ombovai:
— Ha'eve, ndereve ajapo 'rã peteĩ rami jaiko aguã, va'eri peteĩ mba'e ma aipota:
Xea py reju vy reru 'rã Saul rajy Mical. Ha'e rami e'ỹ vy nderexai 'rã xerova — he'i.[d]
14 Saul ra'ykue Isbosete pe voi Davi ombou ayvu mombe'uarã. Ha'e vy
aipoe'i uka:
— Embou ju xera'yxy Mical, cem filisteu kuery pire amboiague re
xera'yxyrã ajogua va'ekue — he'i.
15 Ha'e rami rã Isbosete kunha va'e oipe'a uka ju ime Paltiel Laís ra'y va'e ro gui.
16 Ime oo ranhe oiny hakykue'i, ooa rupi ojae'o ovy Baurim peve. Ha'e rã
ixupe Abner
— Tereo, ejevy ju eovy — he'i ramo mae ojevy.
17 Ha'e gui Abner jogueroayvu Israel regua nhomongetaa ikuai va'e
reve. Ha'e vy aipoe'i:
— Kueve ma pemoĩxe Davi penderuvixarã.
18 Aỹ ma pejapo ete, mba'eta Davi pe SENHOR ijayvu va'ekue:
"Xerembiguai Davi rupi vy xevygua kuery araa jepepa 'rã filisteu kuery
ha'e hovaigua kuery ha'e javi po gui", he'i va'ekue.
19 Benjamim kuery pe ju Abner omombe'u uka ha'e rami ae. Ha'e vy Davi
oĩa katy oo Hebrom tetã py, ixupe omombe'u aguã Israel ha'e Benjamim
regua kuery ha'e javi oipota okuapya.
20 Ha'e gui Hebrom tetã py Davi ro oĩ va'e py Abner ovaẽ, hexeve vinte
avakue ou va'ekue reve.
21 Ha'e rami vy Abner aipoe'i Davi pe:
— Xeruvixa, xee apu'ã vy aa 'rã Israel kuery ha'e javi amono'õmba aguã
ndeea py, ndereve ojapo okuapy aguã ndevy ikuai aguã — he'i. Ha'e rami
rã Davi Abner omondouka ramo oo porã'i.

Nhemi rupi Joabe Abner ojukaague

22 Ha'e jave ma Davi ha'e Joabe rembiguai kuery joguero'a vy oje'oiague
gui oupa ju. Ngupive ogueru reta joegui oipe'a va'ekue. Ha'e rã Abner ma
Hebrom tetã py noĩvei ma Davi-a py, omondouka rã oo porã ma rire.

---

[d] **3.13** Saul rajy Mical ma Davi ra'yxyrã ome'ẽ va'ekue ri ixugui oipe'a vy amboae ava pe ju omboaxa raka'e (1 Samuel 18.27; 25.44).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Ha'e gui Joabe guexevegua kuery reve ou rã ixupe aipo'ea:
— Huvixa Davi-a py Ner ra'y Abner ou ra'e, ha'e gui omondouka rire oo
porã ju ma oiny — 'ea.
24 Ha'e rami rã huvixaa py Joabe oo vy aipoe'i ixupe:
— Mba'e tu rejapo ra'e? Abner ou ra'e ndea py. Mba'exa tu remondouka
rive ju?
25 Reikuaa porã Ner ra'y Abner reko. Ha'e ma nembotavy aguã ou, ha'e mba'emo
rejapo va'e re oikuaa pota vy oikuaa aguã renhembopy'aa ha'e javi — he'i.
26 Ha'e gui Davi-a gui Joabe ojepe'a ma vy Davi pe oikuaa uka e'ỹ re
omondouka ayvu mombe'uarã Abner rakykue, ha'e rami vy ojapo Sirá
ygua gui ojevy aguã.
27 Hebrom tetã py Abner ojevy ju ma ramo Joabe ogueroike okẽ rupi ha'e
kuery ae'ia py jogueroayvu aguã merami. Ha'e vy hye py Joabe oipyxo
ramo omano, guyke'y Asael ojukaague re oepy vy.
28 Ha'e rire ma Davi oikuaa vy aipoe'i:
— Xee ha'e xevygua kuery ma SENHOR pe mba'eve py ndorojejavyi Ner
ra'y Abner ruguy omoẽague py, raka'e rã peve.
29 Huguy moẽague re opaga aguã toĩ Joabe ha'e tuu ro pygua kuery ha'e
javi re! Joabe ro py toĩ riae ijai peupa va'e, lepra revegua, yvyra re oguata
va'e, kyxe py ho'a va'e ha'e tembi'u oipota rei va'e voi — he'i.
30 Ha'e rami py Joabe guyvy Abisai reve ojuka raka'e Abner, Gibeão py
joguero'aa py tyke'y Asael ojukaague re.

Abner omanoague re Davi ojae'oague

31 Ha'e gui Davi aipoe'i Joabe ha'e hexevegua kuery ha'e javi pe:
— Pemondoro pendeao, penhemonde voxa py, ha'e vy tapeo pejae'o
peovy Abner retekue renonde ogueraa rã — he'i. Ha'e rã huvixa Davi ma
mba'e guaxu ryru rakykue'i oo oiny.
32 Ha'e rami vy Hebrom tetã py onhono porã okuapy Abner retekue.
Abner onhono porãague yvy'iry huvixa onhendu ratã reve ojae'o oiny.
Heta va'e kuery ha'e javi ojae'o avi okuapy.
33 Abner re huvixa ojae'o vy aipoe'i:
— Mba'e re tu Abner omano heko vai va'ekue rami?
34 Mba'eta ipo ndojokuaai,
neĩ ipy re voi noĩ corrente.
Ha'e rami 'rãgue py heko vai va'e ra'y kuery po py ho'a rive va'e
rami ho'a! — he'i.
Ha'e ramo heta va'e kuery ha'e javi ojae'ove hexe.
35 Ha'e gui ma heta va'e kuery ha'e javi ou vy ojapo okuapy Davi okaru
aguã rami, ára rei teri reve. Ha'e rami teĩ Davi oura vy aipoe'i:
— Kuaray oike e'ỹ mbove mbojape e'ỹ vy tembi'u mboae xee ha'u ramo
tove Nhanderuete taxembopaga ha'e oipotaa rami — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

36 Ha'e rami Davi ijayvu rã heta va'e kuery oendu vy ojou porã okuapy,
huvixa ojapo va'e rei ojou porã memea rami avi.
37 Ha'e rami vy ha'e va'e ára guive ha'e kuery ha'e Israel kuery ha'e javi
oikuaapa okuapy Ner ra'y Abner ojukaague py huvixa Davi mba'eve
ndoguerekoiague.
38 Ha'e gui huvixa aipoe'i guembiguai kuery pe:
— Ndapeikuaai teve ange Israel yvy re peteĩ ava yvateve ha'e
imbaraete va'e ho'aague?
39 Ha'e rã xee ma xekangy aỹ, huvixarã xemoĩa teĩ. Xegui ma kova'e
avakue Zeruia pi'a kuery imbaraetekueve va'e. SENHOR ae tombopaga
mba'emo vai apoare kuery ojapoague re — he'i.

Isbosete ojukaa ague

4 1 Hebrom tetã py Abner ojukaa ague Saul ra'ykue Isbosete oendu vy
ikangypa, ha'e Israel kuery ha'e javi okyjepa.
2 Saul ra'ykue pegua mokoĩ ava oiko, xondaro kuery ruvixa meme. Peteĩ
ma Baaná, ha'e rã amboae ma Recabe hery va'e. Beerote pygua Rimom
ra'y va'e meme, Benjamim kuery regua, mba'eta Beerote ma Benjamim
yvy regua ae,
3 mba'eta Beerote pygua kuery yma guare onha vy Gitaim tetã py ova
va'ekue. Ha'e py ae ikuai aỹ peve.
4 Ha'e gui Saul ra'y Jônatas ma peteĩ gua'y oguereko va'ekue oguata
e'ỹ va'e. Peteĩ nhiruĩ ma'etỹ rivyvyi oguereko va'ekue Saul ha'e Jônatas
omanoague mombe'ua ou jave Jezreel gui. Ha'e ramo hexe opena va'ety
oupi heravy oguerojava vy. Oguerojava aguã ojapura ramo ava'i ho'a vy
oguata karẽ'i va'e oiko. Hery ma Mefibosete raka'e.
5 Ha'e gui Beerote pygua Rimom ra'y kuery Recabe ha'e Baaná jogueraa
vy Isbosete ro py ovaẽ. Kuaray mbyte jave hakuve ma ramo oke oupy.
6 Ha'e py Recabe ha'e tyvy Baaná jogueroike jogueravy oguy katy, trigo re
ou va'e rami. Ha'e rami vy oipyxo hye py, ha'e gui onha jepe.
7 Ha'e kuery ma oguy py oike rã Isbosete ngupa okeaty py itui jave oipyxo
vy ojuka. Ha'e rire inhakãgue ojaya vy ogueraa. Pytũ mbukukue re
oguata jogueravy yvy joja reia rupi.
8 Isbosete akãgue ma ha'e kuery ogueru huvixa Davi pe Hebrom py.
Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Apy ma nderovaigua Saul ndejukaxeare ra'ykue Isbosete akãgue.
Xeruvixa, ha'e rami ange SENHOR ojapo rejepy aguã rami Saul ha'e ta'y
kuery ojapoague ha'e javi re — he'i.
9 Ha'e rami teĩ Davi ombovai Beerote pygua Rimom ra'y kuery Recabe
ha'e tyvy Baaná pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e xenhe'ẽ ojexavaia ha'e javi gui
ogueraa jepe va'ekue rery rupi aura vy aipoa'e:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Yma xea py amongue ayvu ogueru vy “Saul ma omano ma” he'i ramove
araa vy Ziclague tetã py ajuka karamboae, ojeupe rã iporã va'e merami
omombe'u rã.
11 Ha'e gui heko vai va'e kuery katuve ma ambopaga 'rã, peteĩ ava heko
porã va'e ngoo py ngupa py ae itui va'e jukaare kuery. Ha'e rami vy aỹ
xee rombopaga 'rã huguy pendepo py pemoẽague re, romomba 'rã yvy
gui — he'i.
12 Ha'e rami vy Davi guembiguai kunumigue pe ijayvu rã ha'e kuery
ojuka. Ha'e vy ipokue ha'e ipykue ojaya ma vy oupi imoiny Hebrom tetã
py, yy omboty pyre oĩ va'e yvy'iry. Ha'e rã Isbosete akãgue ma ogueraa vy
Abner rupa katy'i ojaty, Hebrom py ae.[e]

1 Crônicas 11.1-3

5 1 Ha'e gui ma Israel regua kuery ha'e javi ou okuapy Hebrom py Davi
oĩa py. Ha'e vy ijayvu vy aipoe'i okuapy:
— Ore kuery voi ma nderegua kuery ae avi.
2 Yma Saul oiko teri vy orere opena jave py ndee ae reo ha'e rejevy 'rã
va'ekue Israel regua xondaro kuery reve. Ha'e gui SENHOR aipoe'i: “Ndee
repena 'rã xevygua Israel kuery re, reiko 'rã ha'e kuery ruvixa”, he'i
va'ekue ndevy — he'i okuapy.
3 Hebrom py huvixa Davi-a py Israel regua nhomongetaa kuery ha'e javi
ou ramo ha'e kuery reve Davi ojapo oguereko porã aguã regua, SENHOR
renonde. Ha'e ramo omoĩ okuapy Davi nguvixarã Israel kuery re opena aguã.
4 Davi opena ypy'i jave ma trinta ma'etỹa oguereko. Ha'e gui ma
quarenta ma'etỹ re opena.
5 Hebrom py ma Judá kuery re anho ranhe opena sete ma'etỹ ha'e mboapy
meme jaxy re. Ha'e gui Jerusalém py ju trinta e três ma'etỹ re opena
Israel ha'e Judá kuery ha'e javi re.

1 Crônicas 11.4-9

6 Ha'e gui Jerusalém tetã katy huvixa Davi ogueraa ojeupegua avakue,
jebuseu kuery ha'e va'e yvy re ikuai va'e rovai opu'ã aguã. Ha'e ramo Davi
pe ha'e pygua kuery aipoe'i okuapy:
— Ndereikei 'rã apy, ára revegua e'ỹ ha'e oguata e'ỹ va'e kuery rive teĩ
ndejoko rã — he'i okuapy, ojeupe “Davi ndoikei 'rã apy”, he'ia rami.
7 Ha'e rami teĩ Davi oipe'a nho Sião py oo ikorapa va'e. Ha'e va'e pe ma
“Tetã Davi rekoa” 'ea.
8 Mba'eta ha'e va'e ára Davi aipoe'i:
— Jebuseu kuery pejukaxe va'e tapeo yy raperã ita ombokuaague rupi,
ha'e vy pejukapa “Ára revegua e'ỹ ha'e oguata e'ỹ va'e” 'ea va'e kuery —

---

[e] **4.12** Ha'e kuery ma Isbosete akãgue ojaya rire Davi ojaya uka ipo ha'e ipy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

he'i, mba'eta Davi onhe'ẽ py nda'ija'ei ae ha'e kuery re. (Ha'e nunga rupi
aipo'ea: “Ára revegua e'ỹ ha'e oguata e'ỹ va'e ndoikei 'rã ha'e va'e oo py”,
'ea.)
9 Ha'e rami vy oo ikorapa va'e py Davi ae oĩ, ha'e vy omboery tetã Davi
rekoa. Ha'e va'e yvýry rupi tetã omoatyrõ heravy, Milo guive oikea peve.
10 Davi ipo'akave tema ovy, hexeve SENHOR Nhanderuete ixondaro reta
va'e oiko ramo.

1 Crônicas 14.1,2

11 Davi-a py Tiro pygua huvixa Hirão ombou ayvu mombe'uarã. Ogueru
ruka avi yvyra yary, oo apoa kuery ha'e ita re omba'eapo va'e kuery, Davi
rorã ojapo va'erã.
12 Ha'e ramo Davi oikuaa SENHOR omoĩ atãvea Israel re opena aguã,
ojeupegua kuery oayvua rupi ombopo'akave.

1 Crônicas 3.5-9; 14.3-7

13 Hebrom tetã gui Davi ou rire Jerusalém py ju ojouve gua'yxy jevyrã.
Ha'e rã ikuaive ju ta'y ha'e tajy kuery.
14 Po rami ma Jerusalém py itui'i va'ekue rery: Samua, Sobabe, Natã,
Salomão,
15 Ibar, Elisua, Nefegue, Jafia,
16 Elisama, Eliada ha'e Elifelete.

1 Crônicas 14.8-17

17 Filisteu kuery oendu okuapy Davi omoĩa Israel kuery ha'e javi
ruvixarã. Ha'e vy oupa ojopy aguã Davi. Ha'e nunga Davi oendu vy ova ju
oo ikorapa va'e py.
18 Ha'e rã filisteu kuery ou vy Refaim yvyugua ha'e javi rupi ijaty.
19 Ha'e ramo Davi oporandu SENHOR pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Taa pa filisteu kuery rovai? Remboaxa 'rã teve xepo py?
SENHOR ombovai:
— Tereo, mba'eta anhetẽ amboaxa 'rã filisteu kuery ndepo py — he'i.
20 Ha'e rami rã Baal-Perazim py Davi ou vy oitypa ha'e py. Ha'e vy aipoe'i:
— SENHOR omoaĩmba xerovaigua filisteu kuery ryxya xerenonde py
ikuai va'ekue, yy mba'emo ogueroxyry heravya rami — he'i. Ha'e nunga
rupi ha'e va'e tekoa oenoĩa Baal-Perazim.[f]
21 Ha'e py ma filisteu kuery oejapa oje'oivy ta'angaa oguereko va'ekue.
Ha'e rã Davi ha'e avakue hexeve ikuai va'e ogueraapa.
22 Ha'e gui filisteu kuery ou nho jevy vy ijaty ju okuapy Refaim
yvyugua ha'e javi rupi.

---

[f] **5.20** Tery Baal-Perazim ma “Senhor omoaĩmba” 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 SENHOR pe Davi oporandu jevy ramo ombovai:
— Tereo eme. Pembojere 'rã hakykue katy gui, ha'e gui ma ha'e kuery
re pepu'ã 'rã amora ikuai va'e guy rupi.
24 Ha'e gui xapy'a rei rendu 'rã amora rovapy rupi opyrõ-pyrõ nhendu
va'e. Ha'e va'e rendu vy ke ejapura. Ha'e va'e ma nerenonde SENHOR ae oo
nhendua, filisteu kuery ijaty okuapy va'e jukapaarã — he'i.
25 SENHOR ojapo ukaa rami Davi ojapo vy ojukapa filisteu kuery Geba
guive Gezer py ovaẽa peve.

1 Crônicas 13.5-14

6 1 Davi ma Israel kuery gui omboatypa ju oiporavo va'ekue ha'e javi,
trinta mil avakue.
2 Oiko katupa ma vy ogueraa ha'e kuery Judá re Baalá oĩ va'e katy, ha'e
va'e gui Nhanderuete ayvu ryru ogueru aguã yvy'ã katy. Ha'e va'e re oĩ
SENHOR ixondaro reta va'e anjo ipepo va'e kuery ikuai va'e mbyte oĩ va'e
rery.
3 Nhanderuete ayvu ryru ma peteĩ karóxa ipyau va'e áry omoĩ vy ogueru
Abinadabe ro yvy'ã re oĩague gui. Ha'e rã Abinadabe ra'y kuery Uzá ha'e
Aiô oje'oi karóxa pyau reraarã.
4 Ha'e rami py Abinadabe ro yvy'ã re oĩague gui ogueru inony
Nhanderuete ayvu ryru. Ha'e rã Aiô oo oiny hyru renonde.
5 Davi ha'e Israel ro pygua kuery ha'e javi ovy'a oje'oivy SENHOR renonde
rupi, opa marãgua ipu va'e yvyra faia gui ojapo pyre py, ixã reta va'e,
mbaraka, angu'a pu'i, pandeiro ha'e hy'a pu py.
6 Ha'e gui Nacom mba'emo moa'yĩaty re ovaẽa py ma Nhanderuete ayvu
ryru re Uzá opoko vy omombyta, vaka onhepyxanga rã.
7 Ha'e ramo Uzá rovai SENHOR poxya hendy vy ha'e pyve ojuka,
nomboetei reia re. Ha'e rã omano Nhanderuete ayvu ryru yvy'iry ae.
8 SENHOR Uzá ojuka rã Davi ndojou porãi. Ha'e vy ha'e va'e tekoa
omboery Perez-Uzá, aỹ peve guarã.
9 Ha'e va'e ára SENHOR gui Davi okyje vy aipoe'i:
— Mba'exa nda'u SENHOR ayvu ryru aru 'rã? — he'i.
10 Ha'e rami vy Davi ndogueruxevei SENHOR ayvu ryru guekoa katy. Ha'e
rami 'rãgue py Gate guigua Obede-Edom va'e ro katy rive ogueraa uka.
11 Mboapy jaxy re SENHOR ayvu ryru opyta Gate guigua Obede-Edom ro
py. Ha'e rã SENHOR omoingo porã, hoo pygua ha'e javi reve.

1 Crônicas 15.25–16.3

12 Ha'e gui ma Davi pe omombe'ua vy aipo'ea:
— SENHOR oayvu ryru re vy omoingo porã Obede-Edom ro pygua kuery
ha'e mba'emo oguereko va'e ha'e javi — 'ea. Ha'e ramo Davi ovy'a reve oo
vy Obede-Edom ro gui ogueru ruka guekoa katy Nhanderuete ayvu ryru.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 SENHOR ayvu ryru rerua kuery mboapy memekue opyrõa py kuerei 'rã
SENHOR pe ojuka vaka ha'e vexa'i omongyra pyre.
14 Davi ojeroky ratã ouvy SENHOR renonde ovy'a reve. Onhemonde
sacerdote pegua manto ajukue pererĩ'i gui ojapo pyre py.
15 Ha'e rami vy Israel kuery ha'e javi reve Davi ogueru SENHOR ayvu
ryru, ovy'a reve ha'e mimby guaxu omonhe'ẽa rupi.
16 Tetã Davi rekoa py SENHOR ayvu ryru oguerovaẽa ma heruvy jave
Saul rajykue Mical janela rupi oma'ẽ vy oexa oiny SENHOR renonde
huvixa Davi ojeroky ha'e opo-opo reve ou rã. Ha'e rami vy opy'a py ojou
vai.
17 Ha'e gui SENHOR ayvu ryru ogueroike vy omoĩ oo'i hendarã ae ma
voi Davi ojapo va'ekue py. Davi ae SENHOR renonde ogueru mba'emo
oapy reve ha'e peteĩ rami ikuaia regua ome'ẽ va'erã.
18 Mba'emo oapy reve ha'e peteĩ rami ikuaia regua Davi ome'ẽmba ma rire
ogueroayvu porã heta va'e kuery SENHOR ixondaro reta va'e rery rupi.
19 Ha'e gui ha'e kuery ha'e Israel kuery ha'e javi pe ome'ẽ tembi'u, avakue
ha'e kunhague pe. Peteĩ-teĩ ikuai va'e pe ome'ẽ peteĩ ra'ykue mbojape,
peteĩ ra'ykue ja'ea'i xo'o ha'e uva pirukue. Ha'e rire ma ha'e kuery
ojepe'apa oje'oivy ngoo katy.

Mical pe Davi ijayvu eteague

20 Davi ngoo pygua kuery ae ogueroayvu porã aguã ojevy jave Saul
rajykue Mical oẽ ovaexĩ aguã. Ha'e vy aipoe'i:
— Ojexa uka porã ete pa Israel pygua huvixa! Ange ojekuaa uka
guembiguai kuery rembiguai kunhague pe, oxĩ e'ỹ va'e rami ojekuaa uka,
ovare'ỹ va'e rive rami ete.
21 Ha'e rã Davi ombovai Mical pe:
— SENHOR renonde ae xee ajapo. Ha'e va'e ma xeporavo karamboae
nderu ha'e hoo pygua kuery ha'e javi 'rãgue py, ha'e vy xemoĩ uka
ojeupegua Israel kuery ruvixarã. SENHOR renonde ae xee avy'a kuri.
22 Ha'e gui xee ange aikoague gui ndajeayvu ukaive tema 'rã, ha'e
anhemo'yvyĩ'ive 'rã aikoa py. Ha'e rã tembiguai kunhague ndeayvua va'e
ma xemboeteve 'rã okuapy — he'i.
23 Saul rajykue Mical ma na'imembyi, omanoa ára peve.

1 Crônicas 17.1-15

7 1 Ha'e gui huvixa Davi ngoo py ae oĩ jave, hovaigua kuery jova-jovai
re ikuai va'e opu'ãague gui SENHOR omombytu'u ma rire
2 huvixa aipoe'i profeta Natã pe:
— Ma'ẽ, xee ma xero ainy yary guigua py, ha'e rã hyru Nhanderuete
pegua ma peteĩ oo'i py rive oĩ.
3 Natã ombovai huvixa pe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Tereo, ejapo ndepy'a re rendu va'e ha'e javi, ndereve SENHOR oiko
ramo — he'i.
4 Ha'e gui ha'e va'e pyavyve, Natã pe SENHOR ombou oayvu. Ha'e vy
aipoe'i:
5 — Tereo ha'e aipo're xerembiguai Davi pe: "Po rami SENHOR ijayvu:
Ndee ae 'rã teve rejapo peteĩ oo xee aĩ aguã?
6 Mba'eta neĩ peteĩve oo py ma voi xee naĩ teri Egito yvy gui Israel
kuery arupa guive aỹ peve. Ha'e rami 'rãgue py oo'i py rive aiko va'e,
xembojerovia aty py ae.
7 Opa rupi Israel kuery aru herekovya rupi nda'u xeayvu ri raka'e
amongue nderegua pe, xevygua Israel kuery re apena uka va'ekue pe
nda'u aipoa'e: 'Mba'e re tu nderejapoi peteĩ xerorã yary guigua?' ha'e teve?
8 Ha'e gui aỹ ma po rami 'rã ndeayvu xerembiguai Davi pe: 'SENHOR
ixondaro reta va'e aipoe'i: Xee roiporavo karamboae vexa'i kuery re
repenaa gui, ha'e kuery rakykue reikoa gui, huvixarã xevygua Israel
kuery re ju repena aguã.
9 Ndereve xee aa avi karamboae, mamo rã reoa rupi tema. Nderovaigua
kuery amomba nerenonde gui, amboyvate guive nderery, yvy regua
ipo'akakueve anho ikuaia rami.
10 Areko katu avi xevygua Israel kuery rekoarã, ha'e vy amboekoapa ha'e
py, mava'eve omoangekoave e'ỹ aguã, ha'e heko vai va'e ombojexavaive
e'ỹ aguã jypy guare rami e'ỹ,
11 xevygua Israel kuery rerekoarã amoĩa ára guive. Ha'e rami avi ndevy
ame'ẽ 'rã nderovaigua kuery opu'ãague gui repytu'u aguã' ", he'i va'ekue.
SENHOR ma oikuaa uka pova'e: Ha'e ae 'rã ojapo oo ndevy.[g] Aipoe'i:
12 "Nderekovea opa rã nderu kuery reve repytu'u ma jave nderekovia xee
amoingo 'rã ndeguigua, ndegui ete oiko va'erã. Ha'e vy ajapo 'rã ipo'akaa
oĩ atã aguã rami.
13 Ha'e va'e ae ma ojapo 'rã peteĩ oo xerery oĩ aguã, ha'e rã xee ajapo 'rã
raka'e rã peve ipo'aka oiny aguã rami.
14 Xee ma tuu 'rã, ha'e rã ha'e ma xera'y 'rã oiko. Xapy'a rei ha'e ojejavy
ramo ma ambopaga 'rã avakue hyvyra po'i'i py, avakue gua'y kuery
ombopia rami.[h]
15 Ha'e rami teĩ ixugui ndaipe'ai 'rã amboaxya, Saul nerenonde gui aipe'a
vy namboaxyveiague rami e'ỹ.
16 Ha'e rã ndero ha'e ndepo'akaa ma amoĩ atãve 'rã nerenonderã. Ha'e
rami vy oĩ riae 'rã ndepo'aka reinya", he'i.

---

g **7.11** Oo ojapo aguã re SENHOR ijayvu, raka'eve rã Davi ramymino kuery regua huvixarã omoingo aguã re (versículos 12, 16). Ha'e va'e regua ma Jesus Cristo ae oiko (Lucas 1.32-33,69; Atos 13.23).

h **7.14** 2 Coríntios 6.18; Hebreus 1.5; Apocalipse 21.7

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ha'e va'e ayvu ha'e javi ma Natã pe oexa ukaague rami ae omombe'u
Davi pe.

1 Crônicas 17.16-27

18 Ha'e gui ma SENHOR pegua opy Davi oike vy hi'aĩ henonde. Ha'e vy
aipoe'i:
— SENHOR Xeruete, mba'e nunga tu xee aiko, ha'e mba'e nunga tu xero
pygua kuery ikuai, apy peve ndee xereru aguã?
19 SENHOR Xeruete, ha'e nunga tu ndevy pe mba'e'ỹ rima, ndeayvu ma voi
guive xee nerembiguai ro pygua raka'e rã guarã re. SENHOR Xeruete, ha'e
nunga ma avakue ha'e javi mo'aranduarã rejapo.
20 Ha'e gui xee nerembiguai Davi, mba'e ta'eve ju ndevy pe? Mba'eta ndee
ma xekuaa porã, SENHOR Xeruete.
21 Ndeayvua ha'e ndepy'a re rendua rami vy rejapo kova'e nunga tuvixa
va'e ha'e javi, xee nerembiguai pe reikuaa uka guive.
22 Ha'e nunga rupi SENHOR Xeruete, ndetuvixa ete va'e, mba'eta ndoikoi
ndee ramigua ete'i, ndoikoi guive Oreruete mboae ndee e'ỹ vy, oreapyxa
py ae roenduague rami.
23 Mava'e regua tu ndevygua Israel kuery ikuaia ramigua? Xeruete,
ha'e kuery anho'i ae yvy re ikuai va'e mbyte gui ndejeupe guarã reipe'a
va'ekue. Ha'e rami ndejeupe ae rejapo nderery re ima'endu'aa aguã rami,
ha'e ndevygua kuery pe rejapo mba'emo porã ete, ndeyvy re guive,
mba'eta ha'e gui yvy regua kuery remoxẽmba raka'e tuuete ramigua
kuery reve, ndevygua kuery Egito yvy gui renoẽmba va'ekue renonde gui.
24 SENHOR, Israel kuery ndejeupe guarã ae remoingo raka'e rã peve, ha'e
gui ndee ju renhemoingo Tuuete.
25 Ha'e gui aỹ ma SENHOR Xeruete, ha'e va'e ayvu xee nerembiguai rekorã
re, ha'e xero pygua re guive aipo'reague toĩ atãve, ejapo ndeayvuague
rami ae.
26 Nderery tomboetea riae, ha'e vy " SENHOR ixondaro reta va'e ma Israel
kuery Ruete", ta'ea. Ha'e ramo xee Davi nerembiguai ro ma oĩ atã riae 'rã
nerenonde.
27 Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete va'e, xee
nerembiguai pe ha'e nunga reikuaa uka vy "Ajapo 'rã oo ndevy",
're va'ekue. Ha'e nunga rupi ae xee nerembiguai xepy'a guaxu nami
anhembo'e aguã ndevy.
28 Ha'e gui aỹ, SENHOR Xeruete, ndee ae ma Oreruete, ha'e ndeayvua ma
anhetẽ va'e meme. Ha'e vy xee nerembiguai pe rejapo porã aguã re ndeayvu.
29 Ha'e nunga rupi aỹ SENHOR Xeruete, emoingo porã xee nerembiguai ro
pygua kuery, nerenonde rupi orekuai riae aguã rami, mba'eta ha'e rami
aguã re ndeayvu rire. Ha'e rami vy xee nerembiguai ro pygua reroayvu
porã rire raka'e rã peve 'rã roiko porã — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

1 Crônicas 18.1-13

8 1 Ha'e rire ma Davi filisteu kuery oitypa vy ipo'aka ha'e kuery re.
Ha'e kuery po gui oipe'a avi hetã tuvixakueve re ipo'aka aguã.
2 Oitypa avi Moabe pygua kuery. Ha'e rami vy yvy rupi omonhenomba
vy oa'ã: mokoĩ ixã'i oa'ãgue ma ojuka aguã rami ikuai, ha'e rã peteĩ
ixã'i oa'ãgue ma ndojukai. Ha'e rami vy Moabe pygua kuery ikuai Davi
rembiguairã, ha'e ixupe mba'emo opaga jepi 'rã okuapy.
3 Ha'e gui Zobá pygua huvixa Reobe ra'y Hadadezer ma yakã Eufrates
re ipo'aka ju aguã oo jave hexe voi Davi ipo'aka.
4 Ixupegua kavaju árygua kuery ma Davi ojopy mil e setecentos, ha'e gui
vinte mil avakue yvy rupigua. Ojayapa guive kavaju karóxa regua pytaxã,
cem ete'i oeja ojaya e'ỹ re.
5 Ha'e ramo Síria pygua kuery ma Damasco tetã gui ou Zobá pygua
huvixa Hadadezer repyarã. Ha'e rami teĩ ha'e va'e avakue Síria guigua ma
Davi ojuka vinte e dois mil.
6 Ha'e gui Damasco regua Síria py Davi omoĩ harõarã kuery. Ha'e ramo
Síria pygua kuery Davi rembiguairã ikuai vy mba'emo opaga 'rã okuapy
ixupe. Davi ooa nhavõ rupi SENHOR ombopo'akave tema.
7 Hadadezer rembiguai yvatekueve hu'y jokoa ouro guigua oguereko
va'ekue Davi ojopy vy oguerupa Jerusalém py.
8 Hadadezer pegua tetã Betá ha'e Berotai gui voi huvixa Davi oipe'ave
tema overa va'e guigua.
9 Ha'e gui Hamate pygua huvixa Toí oendu Hadadezer pegua xondaro
kuery Davi oitypaague.
10 Ha'e rami vy huvixa Davi-a py ombou gua'y Jorão. Ha'e va'e ma oxarura
vy oguerovy'a Hadadezer reve joguero'aa py ojukapaague re (mba'eta Toí
reve Hadadezer joguero'a tema rire). Jorão ou vy ogueru mba'emo prata,
ouro ha'e overa va'e guigua ome'ẽ va'erã.
11 Ha'e nunga huvixa Davi ojopy vy omboaxapa SENHOR peguarã, ha'e javi
regua re ipo'akaague va'e kuery gui prata ha'e ouro ojopy va'ekue reve:
12 Síria guigua, Moabe regua, Amom ra'y kuery, filisteu kuery, Amaleque
ha'e Zobá pygua huvixa Recabe ra'y Hadadezer mba'e rei-rei guigua guive.
13 Síria pygua kuery Davi oitypaague gui ou vy “Juky yvyugua” 'ea va'e py
dezoito mil avakue ju ojuka. Ha'e rami rã Davi rery re ima'endu'aa opa rupi.
14 Edom re voi omoĩ harõarã kuery. Edom ha'e javi rupi omoĩ harõarã.
Ha'e ramo Edom pygua kuery ha'e javi ikuai Davi rembiguairã. Davi ooa
nhavõ rupi SENHOR ombopo'akave tema.

2 Samuel 20.23-26; 1 Crônicas 18.14-17

15 Ha'e rami vy Davi opena Israel kuery ha'e javi re. Joe oikuaa potaa
py ha'evea rami oguereko ojeupegua kuery.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Ixupegua xondaro kuery ruvixa ma Zeruia pi'a Joabe. Mba'emo oiko
va'ekue mboparaa ma Ailude ra'y Josafá.
17 Sacerdote ma Aitube ra'y Zadoque, ha'e gui Abiatar ra'y Aimeleque.
Ha'e rã kuaxia re opena va'ety ma Seraías.
18 Huvixa ro rarõa kuery ruvixa ma Joiada ra'y Benaia. Ha'e rã Davi
pytyvõa kuery ma ta'y kuery ae.

Jônatas ra'ykue re Davi opena porãague

9 1 Davi aipoe'i:
— Oikove teri teve Saul ro pygua kuery va'e regua, Jônatas ayvua
rupi xee apena porã aguã? — he'i.
2 Saul ro py oiko raka'e peteĩ hembiguai Ziba hery va'e. Ha'e va'e oenoĩ
ukaa Davi-a py oo aguã. Davi oporandu ixupe:
— Ndee pa Ziba?
Ombovai:
— Xee ae ri, nerembiguai aiko — he'i.
3 Huvixa aipoe'i:
— Ndoikovei ma teve Saul ro pygua Nhanderuete porayvua rami apena
porã aguã?
Ziba ombovai huvixa pe:
— Oiko teri peteĩ Jônatas ra'ykue, opy jovaive oiporu ve'ỹ va'e — he'i.
4 Huvixa oporandu:
— Mamo ha'vy oĩ?
Ziba ombovai:
— Amiel ra'y Maquir ro py ko oĩ, Lo-Debar py — he'i.
5 Ha'e ramo Lo-Debar gui huvixa ogueru ruka Amiel ra'y Maquir ro gui.
6 Davi-a py Saul ra'y Jônatas ra'ykue Mefibosete ou vy guenapy'ã re oĩ,
ngova yvy re omovaẽ reve. Ixupe Davi aipoe'i:
— Mefibosete!
Ombovai:
— Apy ma nerembiguai aiko! — he'i.
7 Ha'e gui Davi aipoe'i:
— Ekyje eme, mba'eta nderu Jônatas ayvua rupi apena porã 'rã ndere.
Ha'e vy ndevy ame'ẽmba 'rã neramoĩ Saul yvykue ha'e javi. Ha'e rã ndee
ma rekaru riae 'rã xe-mesa py.
8 Ha'e ramo ojero'a ju reve aipoe'i:
— Mba'e tu xee nerembiguai aiko, jagua re'õgue rami xee aiko va'e re
rema'ẽ aguã? — he'i.
9 Ha'e gui Davi oenoĩ uka ju Saul rembiguai Ziba. Ha'e vy aipoe'i
ixupe:
— Saul mba'e va'ekue ha'e imba'e rei-reikue ha'e javi ma amboaxa ange
nepatõ ra'ykue pe.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Pemba'eapo 'rã ijyvy re, ndera'y kuery ha'e nerembiguai kuery reve. Ha'e
vy mba'emo aju pemono'õ kuerei 'rã, nepatõ rogue py oĩ aguã pe'u va'erã.
Ha'e rã nderuvixa ra'ykue Mefibosete ma xe-mesa py riae 'rã okaru — he'i.
Ziba ra'y kuery ikuai raka'e quinze, ha'e gui hembiguai kuery ma vinte.
11 Ziba aipoe'i huvixa pe:
— Xeruvixa, xee nerembiguai pe rejapo uka va'e ha'e javi 'rã ajapo —
he'i. Ha'e rami vy Mefibosete okaru oikovy Davi mesa py, huvixa ra'y
kuery rami ae avi.
12 Mefibosete ra'y kyrĩ'i va'e rery ma Mica. Ziba ro py ikuai va'e ma
Mefibosete rembiguai meme raka'e.
13 Mefibosete ma Jerusalém tetã py hekoa raka'e, huvixa mesa py ae tema
okaru vy. Ha'e ma opy jovaive oiporu ve'ỹ va'e.

1 Crônicas 19.1-19

10 1 Ha'e rire ma Amom ra'y kuery ruvixa omano, ha'e rã ta'y Hanum
ju oĩ nguu rekovia.
2 Ha'e ramo Davi aipoe'i:
— Naás ra'ykue Hanum pe aexa uka 'rã ayvua, tuu xerayvuague rami
— he'i. Ha'e rami vy Davi omondouka guembiguai kuery ombopy'a porã
ju aguã tuu omanoague gui. Ha'e rã Davi rembiguai kuery ovaẽ Amom
ra'y kuery yvy re.
3 Ha'e rami teĩ Amom regua yvatekueve aipoe'i okuapy nguvixa Hanum pe:
— Rexa'ã teve Davi nderu rãgue'i omboetea rupi guembiguai ombou
nembopy'a porãarã? Xapy'a rei ma ndea py merami guembiguai kuery
ombou vy neretã re oikuaa pota ha'e yvy re oexa pota rire ombovaipa
aguã e'ỹ teve? — he'i okuapy.
4 Ha'e rami rã Hanum ojopy Davi rembiguai kuery, ha'e vy onhopĩmba
hendyva ijykekue'i rupi, ijao ojaya guive hevi ro'o ojekuaa peve. Ha'e rire
mae ma omondouka ju.
5 Ha'e nunga Davi oikuaa vy ombou ayvu mombe'uarã ha'e kuery
ovaexĩ aguã, omoxĩmbaa rire. Huvixa aipoe'i uka:
— Pepyta ranhe Jericó tetã py, penerendyva ipukupa ju peve. Ha'e rire
ma peju ju — he'i uka.
6 Amom ra'y kuery oikuaa okuapy Davi nda'ija'evei aguã rami
ojapoague. Ha'e vy omondouka ayvu mombe'uarã vinte mil Síria pygua
avakue ogueru aguã Bete-Reobe ha'e Zobá gui, ha'e gui mil avakue Maaca
pygua huvixa pegua, ha'e doze mil ju Tobe gui ogueru aguã.
7 Ha'e nunga Davi oendu vy ha'e kuery rovai ombou Joabe oxondaro
kuery ha'e javi reve, ipy'a guaxukueve meme.
8 Amom ra'y kuery oje'oi vy tetã kora rokẽ py oarõ okuapy joe opu'ã aguã.
Ha'e rã Síria pygua kuery Zobá ha'e Reobe guigua ma amboae rupi ranhe
ikuai nhuũndy rupi, avakue Tobe ha'e Maaca guigua kuery reve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ha'e gui Joabe oexa hovaigua kuery henonde ha'e hakykue katy gui
oarõ okuapya, ha'e rami vy Israel kuery ikuai va'e gui opu'ã kuaave va'e
oiporavo vy omboyxy imbokuapy Síria pygua kuery rovai.
10 Ha'e rã hembyrekue ma guyvy Abisai po py omboaxa. Ha'e ramo ha'e
va'e ma Amom ra'y kuery rovai ju omboyxy imbokuapy.
11 Ixupe Joabe aipoe'i:
— Xapy'a rei Síria pygua kuery xegui imbaraeteve ramo ndee reo 'rã
xepytyvõ aguã. Ha'e rã Amom ra'y kuery ri ndegui imbaraeteve ramo xee
aju 'rã roipytyvõ vy.
12 Nhanembaraete ke ha'vy. Jajoguero'a nhandepy'a guaxua rupi
nhaneretarã kuery ha'e Nhanderuete pegua tetã ikuai va'e jaepya rupi.
Ha'e SENHOR tojapo ojou porãa rami — he'i.
13 Ha'e vy Joabe guexevegua kuery ogueraa vy joguero'a okuapy Síria
pygua kuery reve. Ha'e rã ha'e va'e kuery onhamba henonde gui.
14 Ha'e rã Síria pygua kuery onhamba maa Amom ra'y kuery oexa vy ha'e
kuery voi onhamba avi Abisai renonde gui, ha'e vy guetã py ju oikepa.
Ha'e ramo Joabe ma Amom ra'y kuery reve joe opu'ãague gui ojevy vy
oopa ju Jerusalém katy.
15 Ha'e gui Síria pygua kuery ma Israel kuery renonde oitypaa oexa vy
ono'õmba ju.
16 Hadadezer ogueru rukave ju Síria pygua kuery yakã rovai re ikuai
va'ekue, ha'e rã ha'e va'e kuery ma Helã tetã py ou. Ha'e kuery renonde ou
oiny Sobaque, Hadadezer pegua xondaro kuery rerekoarã.
17 Ha'e nunga Davi pe omombe'ua rã oendu vy omboatypa Israel kuery ha'e
javi, ha'e vy Jordão yakã oaxa vy Helã katy oje'oi. Síria pygua kuery oarõ
okuapy Davi kuery rovai joguero'a aguã, ha'e vy joguero'a ha'e kuery reve.
18 Ha'e rami teĩ Israel kuery renonde gui Síria pygua kuery onhamba ju.
Ha'e ramo Davi ojuka Síria pygua kuery va'e regua setecentos karóxa
pygua ha'e quarenta mil kavaju árygua. Oipyxo avi xondaro kuery
rerekoa Sobaque, ha'e rami rã ha'e pyve omano.
19 Hadadezer rembiguai kuery huvixa ikuai va'e oitypa maa oexa okuapy
vy ojapo Israel kuery reve ikuai porã ju aguã, ha'e kuery rembiguai ikuai
aguã. Ha'e rami rire Síria pygua kuery okyje vy noipytyvõxevei Amom
ra'y kuery.

Bate-Seba reve Davi itavyague

11 1 Peteĩ ma'etỹa ma rire huvixa kuery joguero'a vy oopa jepi jave
Davi omondouka Joabe guembiguai kuery ha'e Israel kuery ha'e
javi. Ha'e ramo ha'e kuery oitypa Amom ra'y kuery, ojokopa okuapy guive
hetã Rabá. Ha'e rã Davi ma Jerusalém py ae opyta.
2 Peteĩgue ka'aru rai jave Davi ngupa py ituia gui opu'ã vy oiko-iko rei
ngoo áry rupi. Ha'e vy oexa peteĩ kunha ojau rã, iporã raxa va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Davi oporandu uka mava'e paa re. Ha'e rã ombovaia:
— Bate-Seba ri, Eliã rajy ha'e heteu regua Urias ra'yxy va'e — 'ea.
4 Ha'e ramo Davi omondouka guembiguai kuery ogueru aguã. Ha'e ou
ramo onheno hexeve. Ha'e ramo kunha va'e ma ha'eve'ỹague gui ojeky'a'o
ma vy ngoo katy ju ojevy.
5 Kunha va'e oguereko'i vy Davi pe
— Areko'i ma — he'i uka.

Davi Urias ogueru ruka jave guare

6 Ha'e ramo Davi omondouka ayvu mombe'ua Joabe pe. Ha'e vy aipoe'i
uka:
— Embou ke xea py heteu regua Urias — he'i ramo Davi-a py Joabe
ombou Urias.
7 Davi-a py Urias ou rã ixupe oporandu mba'exa pa Joabe oikoa re, ha'e
kuery ikuaia re ha'e joguero'a okuapya re.
8 Ha'e gui ma Davi aipoe'i Urias pe:
— Tereo ndero py epytu'u — he'i.
Davi ro gui Urias oo ramove'i ixupe huvixa ogueraa uka mba'emo ome'ẽ
rive va'e.
9 Ha'e rami teĩ Urias ma huvixa ro rokẽ py rive onheno, nguvixa
rembiguai kuery ha'e javi reve. Ha'e vy ngoo katy ndooi.
10 Davi pe omombe'ua vy
— Urias tu ndooi ma ngoo katy — 'ea.
Ha'e ramo Davi aipoe'i Urias pe:
— Mombyry gui e'ỹ teve reju? Mba'e re tu ndereoi ndero katy?
11 Urias ombovai:
— Lei ryru ha'e Israel ha'e Judá kuery ma oguy'i py rive opytapa teri
okuapy. Xepatõ Joabe ha'e nerembiguai kuery ha'e javi ma ijaty okuapy
oka py rive. Ha'e rã xee teve aike ta xero py akaru ha'e ay'u aguã, ha'e
xera'yxy reve anheno aguã? Anhetẽ ete nderekove rupi aura vy aipoa'e:
Xee ndajapoi 'rã ha'e nunga — he'i.
12 Ha'e ramo Davi aipoe'i Urias pe:
— Epytave'i ranhe aỹ ete'i ri jepe, ha'e vy ko'ẽ ramo romondouka ju
aguã — he'i ramo ha'e va'e ára pukukue re Urias oiko Jerusalém tetã py,
ko'ẽgue peve.
13 Davi oenoĩ vy hexeve okaru ha'e oy'u, omonga'u guive. Ka'aru'i ma jave
Urias oo ngupa py onheno aguã nguvixa rembiguai kuery reve, ha'e rã
ngoo katy ma ndooi ae.

Urias omanoague

14 Aje'ivekue, kuaxia para Joabe pe Davi ojapo vy Urias po py ogueraa
uka.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Kuaxia para re aipoe'i imoiny:
— Emondouka Urias pavẽ renonde joguero'avea py. Ha'e vy peja ha'e
ae'i, ojukaa aguã — he'i.
16 Ha'e ramo tetã Joabe kuery ojoko imoinya py omondouka Urias
avakue imbaraetekueve reve joe opu'ã aguã py.
17 Avakue tetã py ikuai va'e oẽ vy Joabe kuery reve joguero'a okuapy
ramo Davi rembiguai kuery va'e regua amongue ho'a. Heteu regua Urias
omano avi.
18 Ha'e ramo imombe'uarã Joabe ombou vy Davi pe omombe'u
joguero'aa py oiko va'ekue ha'e javi.
19 Ayvu mombe'ua pe ijayvu imondovy vy aipoe'i:
— Xapy'a rei joguero'aa oiko va'ekue remombe'upa rã
20 ha'e ivai vy aipoe'i 'rã ndevy: “Mba'e re tu tetã yvy'iry ete ri
pejoguero'a? Ndapeikuaai ri ty'y tetã kora gui omombo 'rãa?
21 Mba'exa tu ojukaa raka'e Jerubesete ra'y Abimeleque? Peteĩ kunha va'e e'ỹ
teve kora áry gui hexe omombo ita, ha'e va'e gui ae omano raka'e Tebes py?”
he'i ramo ndee ju “Omano avi nerembiguai heteu regua Urias” 're 'rã — he'i.
22 Ha'e ramo ayvu mombe'ua oo vy ovaẽ, ha'e Davi pe omombe'upa
Joabe aipoe'i ukaague.
23 Ha'e vy ayvu mombe'ua aipoe'i Davi pe:
— Anhetẽ, ha'e va'e avakue ma oregui ipo'akave vy nhuũndya rupi ou
orerovai. Teĩ ore kuery roo avi ha'e kuery rovai, tetã kora rokẽ py oikea
peve.
24 Ha'e ramo hu'y revegua kuery ikora yvatea gui nerembiguai kuery
rovai omombo ramo amongue'i omano ndee xeruvixa rembiguai kuery.
Ha'e gui omano avi nerembiguai heteu regua Urias.
25 Davi aipoe'i ayvu mombe'ua pe:
— Po rami 'rã aipo're Joabe pe: “Ndepy'a vai eme ha'e nungakue re,
mba'eta kyxe py jojuka 'rãe joguero'aa py. Pejoguero'ave tema tetã rovai
ha'e peitypa”, 're 'rã. Po rami 'rã rembopy'a guaxu Joabe — he'i.

Bate-Seba re Davi omendaague

26 Ha'e gui Urias ra'yxy ma ome omanoa oendu vy ojae'o.
27 Ojae'o vaipa ma rire Davi ogueru ruka rã herua hoo py. Ha'e rã ta'yxy
ju ma oiko vy oguereko peteĩ kyrĩ va'e. Ha'e rami teĩ Davi ojapo va'ekue
ma SENHOR pe nda'evei va'e.

Davi pe Natã ijayvuague

12 1 Davi-a py SENHOR ombou profeta Natã. Ha'e py Natã ovaẽ vy
aipoe'i ixupe:
— Peteĩ tetã py ma je oiko mokoĩ avakue. Peteĩ je oguerekopa va'e, ha'e
rã amboae ma je iporiaukue'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Oguerekopa va'e ma vexa'i ha'e vaka kuery heta oguereko.
3 Ha'e rã iporiaukue'i va'e ma je mba'eve ndoguerekoi, peteĩ vexa ra'y'i
ojogua va'ekue ombotuvixa va'e e'ỹ vy. Ha'e va'e ma hoo py tuvixa'i ta'y
kuery reve. Ha'e kuery reve okaru, ha'e kuery karo gui oy'u guive. Ijyva
áry oke ramo guajy rami oguereko.
4 Ha'e gui oguerekopa va'ea py peteĩ ovaẽ mombyry gui ou va'ekue. Ha'e
ramo ha'e va'e ndojukaxei guymba kuery vexa'i ha'e vaka ae, mombyry
gui ou va'ekue omongaru aguã. Ha'e rami 'rãgue py ojopy iporiaukue'i
va'e rymba vexa'i, ha'e vy ae omongaru ava ovaẽ va'ekue — he'i.
5 Ha'e ramo Davi ivai raxa ava ha'e rami ete joapo va'ekue pe. Ha'e vy
aipoe'i Natã pe:
— Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rery rupi aura vy aipoa'e: Ava ha'e
rami joapo va'ekue ma ojukaa ramo 'rã ha'eve.
6 Ha'e vexa ra'y'i ojuka va'ekue rekovia ma irundy ju 'rã ome'ẽ,
nhomboaxya rupi e'ỹ ojapo rire — he'i.
7 Ha'e ramo Natã ombovai Davi pe:
— Ha'e va'e ava ma ndee ae. Po rami SENHOR Israel kuery ruete ijayvu:
Xee roiporavo va'ekue Israel kuery ruvixarã, Saul po gui rogueraa jepe guive.
8 Ndevy ame'ẽ nderuvixa rokue, ha'e ndejyva py amboaxa ta'yxykue
ha'e javi. Ndevy amboaxa avi Israel ha'e Judá kuery. Ha'e rã ha'e nunga
mboapy'i raka'e va'e rire mba'emo ame'ẽ retave heravy 'rãgue ndevy.
9 Mba'e re tu nderexarai ri SENHOR ijayvua gui, mba'emo vai rei rejapo
vy? Mba'eta heteu regua Urias ma rejuka uka kyxe py. Ha'e gui ta'yxykue
ma ndera'yxyrã rejopy, Amom ra'y kuery kyxe py ime rejuka uka rire.
10 Ha'e rami rire aỹ guive ndero py ndoiko e'ỹi 'rã kyxe jojukaarã, mba'eta
xereja vy heteu regua Urias ra'yxy reraa rire.
11 — Po rami SENHOR ijayvu: Ma'ẽ, ndero gui ae amoingo 'rã mba'emo vai
nde'áry, ha'e vy ndee ae rexaa py ajopy ukapa 'rã ndera'yxy kuery, neirũ pe ju
'rã amboaxa. Ha'e va'e ae ju 'rã onheno ha'e kuery reve, ára porã rei jave.
12 Mba'eta ndee ma nhemi rupi rejapo, ha'e rã xee ma ha'e nunga ajapo 'rã
Israel kuery ha'e javi oexaa py, kuaray rexakãa py ae — he'i.
13 Ha'e rami rã Davi aipoe'i Natã pe:
— Ajejavy raka'e SENHOR pe.
Natã ombovai Davi pe:
— SENHOR ndeperdoa rejejavyague gui. Ndee ma neremanoi 'rã.
14 Ha'e rami avi rejapo vaiague káuxa ma SENHOR rovaigua kuery ijayvu
rei okuapy. Ha'e gui ndera'y oiko rire omano 'rã — he'i.
15 Ha'e gui ma Natã oo ju ngoo katy.

Bate-Seba pi'a omanoague

Ha'e gui SENHOR omoingo axy Davi ra'y'i Urias ra'yxykue oguereko
va'ekue. Ha'e rã kyrĩ va'e imba'eaxy vaipa.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Kyrĩ va'e re Davi ojapukai Nhanderuete pe. Okaru e'ỹ re guive oiko,
ha'e pytũ mbukukue oaxa oupy yvy rupi ipukupa reve.
17 Ha'e ramo nhomongeta va'ety kuery hoo py ikuai va'e onhemboja
okuapy hexe, yvy gui omopu'ãxe vy. Ha'e rã ha'e ma nopu'ãxei, ha'e kuery
reve ndokaruxei guive.
18 Sete araa py ma kyrĩ va'e omano. Ha'e rã hembiguai kuery okyje
okuapy kyrĩ va'e omano maa Davi pe omombe'u aguã, mba'eta ha'e kuery
aipoe'i okuapy:
— Ma'ẽ, kyrĩ va'e oikove'i teri reve nhandeayvu ramo noendu potai.
Mba'exa 'rã tu kyrĩ va'e omano maa nhamombe'u ramo? Mba'eta
iporiauve ju 'rã — he'i okuapy.
19 Davi ma hembiguai kuery joupe-upe ijayvu mbegue rã oexa vy
oikuaa kyrĩ va'e omano maa. Ha'e vy oporandu guembiguai kuery pe:
— Kyrĩ va'e pa omano ma ra'e?
Ha'e kuery ombovai:
— Omano ma — he'i.
20 Ha'e ramo Davi opu'ã ju yvy gui. Ojau, onhemoatyrõ ha'e oao
omboekovia ma vy SENHOR pegua opy oike vy omboete. Ha'e gui ma
ngoo katy ju ou vy ojerure tembi'u oguerua aguã re. Henonde omoĩa rã
ho'u.
21 Hembiguai kuery aipoe'i okuapy:
— Mba'e tu rejapo? Kyrĩ va'e oikove'i teria ja ma rekaru e'ỹ re reiko,
rejae'o guive. Va'eri omano ma rire revy vy mbojape guive re'u reiny.
22 Ombovai:
— Kyrĩ va'e oikove'i teria ja rima akaru e'ỹ re aiko, ajae'o guive,
mba'eta aipoa'e vy: “ SENHOR xemboaxy nho rivyvyi gui, ha'e rã pa kyrĩ
va'e oikove tema 'rã?” ha'e va'ekue.
23 Ha'e gui aỹ ma omano ma rire mba'e re 'rã'vy akaru e'ỹ re aiko? Xee
nda'u amoingove ju 'rã teve? Xee aa 'rã ha'e oĩa py, teĩ ha'e ma ndou
jevyvei 'rã xevy — he'i.
24 Ha'e gui ma Bate-Seba oĩa py Davi oo vy ijayvu porã'i, hexeve
onheno guive. Ha'e ramo oguereko'i peteĩ ava'i. Ha'e va'e ma Davi
omboery Salomão. Ha'e rã SENHOR voi oayvu.
25 Profeta Natã po py Davi omoĩ ramo oenoĩ Jedidias, SENHOR oayvu
ramo.[i]

1 Crônicas 20.1-3

26 Ha'e ramia ja Joabe kuery joguero'a teri Amom ra'y kuery retã Rabá
rovai, ha'e vy ipo'aka okuapy huvixa rekoa oĩ va'e re.

---

[i] **12.25** Salomão ma hery mokoĩ va'e. Tery Jedidias ma “ SENHOR rembiayvu” 'ea. Ha'e rã tery Salomão ma “Joguereko porã'i va'e” 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

27 Ha'e ramo Davi-a py Joabe ombou ayvu mombe'ua aipoe'i va'erã: “Rabá
rovai ajoguero'a vy xepo'aka ma yy tetã pygua kuery oy'u aguã va'ekue
re.
28 Ha'e gui aỹ ma emono'õve ju ndejeupegua kuery mboae, ha'e pejoko
tetã pendepo'aka peve, xee ae xepo'aka ramo xerery rupi oenoĩa e'ỹ
aguã”, he'i uka.
29 Ha'e ramo Davi amboae kuery ha'e javi omono'õmba vy Rabá tetã katy
oje'oi. Ha'e va'e tetã rovai joguero'a vy ipo'aka.
30 Ha'e pygua huvixa akã gui omboi coroa. Ha'e va'e re ouro oĩ va'e poyia
ma trinta e três quilo rivyvyi, ha'e va'e re oĩ avi ita hepykueve va'e. Ha'e
gui Davi akã re ju omoĩa. Ha'e va'e tetã gui ogueraa reta mba'emo.
31 Ha'e py ikuai va'ekue ogueraa avi vy omomba'eapo yvyra ayaa py,
picareta ha'e haxa ferro guigua py, ha'e gui yvy jykue apoa py. Ha'e rami
Davi ojapo Amom ra'y kuery retã ha'e javi re. Ha'e gui heta va'e kuery
ha'e javi reve Davi ojevy ju Jerusalém katy.

Amnom gueindy reve itavyague

13 1 Davi ra'y Absalão oguereko raka'e gueindy iporã vaipa va'e,
Tamar hery va'e. Ha'e va'e re ma Davi ra'y mboae Amnom va'e
opena rei.
2 Amnom nda'evei oiko gueindy Tamar re, imba'eaxy peve, teĩ kunha va'e
ma avakue oikuaa va'e'ỹ teri ramo haxy ete ha'e nunga ojapo aguã.
3 Amnom oguereko peteĩ oirũ, Davi ryvy Siméia ra'y, Jonadabe hery
va'e. Jonadabe ma oiko kuaa rei va'e.
4 Ha'e va'e aipoe'i Amnom pe:
— Mba'e re tu ko'ẽ nhavõ ne'angaive reovy? Neremombe'uxei teve xevy?
Ha'e ramo Amnom onhemombe'u:
— Ayvu xeryvy Absalão reindy Tamar — he'i.
5 Jonadabe aipoe'i ixupe:
— Enheno nderupa py, enhemomba'eaxy merami ejupy. Nderu ndepou
vy ou ramo aipo're: “Ajerure xereindy Tamar ou vy mbojape ome'ẽ aguã,
mba'eta tembi'u ojapo rã aexa vy ha'u 'rã ipo gui”, 'rã 'rã — he'i.
6 Ha'e ramo Amnom onheno vy onhemomba'eaxy oupy. Huvixa oipou
vy ou rã Amnom aipoe'i ixupe:
— Ajerure xereindy Tamar ou vy tojapo mokoĩ mbojape aexaa py, ipo
gui ha'u aguã — he'i.
7 Ha'e ramo Davi aipoe'i uka Tamar pe ngoo py oĩa py:
— Tereo ndekyvy Amnom ro py, ejapo tembi'u ixupe — he'i.
8 Okyvy Amnom ro py Tamar ovaẽ rã onheno oupy. Kunha va'e trigo
apomo ogueru vy mbojape ojapo, ha'e vy ombojy oexaa py.
9 Oexya renda oguerova ixupe teĩ Amnom ndo'uxei. Ha'e rami 'rãgue py
aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Tojepe'apaa xea gui — he'i. Ha'e ramo ha'e javive ojepe'apa.
10 Ha'e gui ma Amnom aipoe'i gueindy Tamar pe:
— Eru tembi'u xerupa py, ha'e ramo ha'u 'rã ndepo gui — he'i ramo Tamar mbojape ojapo va'ekue ogueru okyvy Amnom rupa okeaty peve.
11 Ome'ẽ ramove ojopy kunha va'e jyva re, ha'e vy aipoe'i:
— Xereindy, eju, enheno xereve — he'i.
12 Ha'e rami teĩ kunha va'e ombovai:
— Any xekyvy, enhea'ã rei eme, mba'eta Israel re ma namigua ojapoa va'e'ỹ. Ejapo eme mba'emo vai.
13 Mamo 'rã tu aa axĩmba reve? Ha'e rã ndee ma Israel kuery ndekuaa 'rã inhakã porã e'ỹ va'e rami. Aỹ ma ajerure huvixa reve ndeayvu aguã re. Ha'e ma naxeme'ẽ e'ỹi 'rã ndera'yxyrã — he'i.
14 Ha'e rami teĩ ikyvy noendu potai kunha va'e ijayvua re. Ha'e imbaraeteve vy onhea'ã rei vy nhogueronheno kunha va'e reve.
15 Ha'e rire Amnom oendu nda'ija'evei etea, jypy oayvuague rami e'ỹ. Ha'e vy Amnom aipoe'i ixupe:
— Epu'ã, tereo ju.
16 Ha'e ramo kunha va'e ombovai:
— Any, xekyvy. Xemondouka rive jevy va'e rire jypy xere rejapo va'ekue gui nda'eveive 'rãgue — he'i.
Ha'e rami teĩ ikyvy noendu potai vy
17 guembiguai kunumi va'e oenoĩ vy aipoe'i:
— Emoẽ kunha va'e oka py, ha'e gui emboty okẽ — he'i.
18 Ha'e ramo hembiguai kunumi va'e oka py omoẽ vy omboty okẽ.
Tamar ma ao ijyva puku va'e py onhemonde, huvixa rajy kuery kunhataĩ'i va'e onhemondea rami.
19 Ha'e gui tanhimbu ojopy vy omoĩ oakã re, omondoropa oao ijyva puku va'e onhemondea, ha'e vy oakã re opo omoĩ reve ojepe'a. Ojae'o atã ovy.
20 Ha'e gui ikyvy Absalão ju oexa vy aipoe'i ixupe:
— Ndekyvy Amnom teve oĩ ra'e ndereve? Ma'ẽ xereindy, ekyrirĩ ma'vy. Ndekyvy ranga oiko. Ndepy'a vai eme ha'e nungakue re — he'i. Ha'e rami rire Tamar iporiau vaipa reve okyvy Absalão ro py ju oiko.
21 Huvixa Davi ha'e nunga ha'e javi oendu vy ivai.
22 Ha'e rã Absalão ma guyke'y Amnom reve nda'ijayvu porãi neĩ nda'ijayvu vai guive, gueindy Tamar re onhea'ã reiague re.

Guyke'y Amnom Absalão ojuka ukaague

23 Mokoĩ ma'etỹa ma oaxa rire Absalão ojaya oikovy guymba kuery vexa'i rague Baal-Hazor py, Efraim katy'i oĩ va'e py. Ha'e vy Absalão oenoĩ uka huvixa ra'y kuery ha'e javi ha'e py ou aguã.
24 Ha'e vy huvixaa py Absalão oo vy aipoe'i ixupe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Ma'ẽ, xee nerembiguai ajaya aikovy vexa'i rague. Xeruvixa, ajerure reo aguã nerembiguai kuery reve.
25 Ha'e rami teĩ huvixa ombovai:
— Any xera'y, ndorooi 'rã jojavi, ndevy pe mba'emo oata e'ỹ aguã — he'i. Ta'y Absalão ogueraaxea rami ijayvu tema va'eri ndooxei. Ha'e rami teĩ ogueroayvu porã.
26 Ha'e rami rã Absalão aipoe'i:
— Ndee ndereoxei teĩ xeryke'y Amnom ri jepe emondouka orereve.
Huvixa oporandu:
— Mba'erã tu ha'e oo 'rã ndereve? — he'i ramo
27 Absalão onhea'ã rei tema. Ha'e ramo huvixa omondouka nho Amnom, gua'y kuery ha'e javive reve.
28 Ha'e gui Absalão ma guembiguai kunumigue pe ijayvu vy aipoe'i:
— Peikuaa pota rei ke. Amnom vinho gui oka'u vaipa ma vy ovy'a rei jave pendevy “Pejuka ke Amnom” ha'e ramo pejuka. Pekyje eme. Xee e'ỹ ri ty'y ha'e rami ajapo uka? — he'i.
29 Ha'e rami rã Absalão rembiguai kunumigue Amnom re ojapo okuapy Absalão ojapo ukaague. Ha'e ramo huvixa ra'y kuery ikuai va'e oexa vy opu'ãmba vy peteĩ-teĩ guymba áry oĩ vy onhamba.
30 Ha'e kuery tape rupi teri oo reve ayvu mombe'ua ovaẽ Davi-a py aipoe'i va'e:
— Xeruvixa, Absalão tu ndera'y kuery ha'e javive ma ojukapa, neĩ peteĩve ndopytai — he'i.
31 Ha'e rami rã huvixa opu'ã vy omondoro oao, ha'e ho'a yvy rupi. Hembiguai kuery hexeve ikuai va'e ha'e javi avi omondoro oao.
32 Davi ryvy Siméia ra'y Jonadabe oĩ avi. Ha'e va'e ombovai vy aipoe'i:
— Xeruvixa, exa'ã eme ndera'y kuery ha'e javi ojukapaa rami, Amnom anho'i omano. Mba'eta Absalão ma gueindy Tamar re Amnom onhea'ã reia ára guive ha'e rami aguã ae onhembopy'a va'ekue.
33 Ha'e nunga rupi aỹ xeruvixa, erovia eme ha'e rami ete, ndera'y kuery omanombaa rami e'ỹ. Mba'eta Amnom anho'i ko omano — he'i.
34 Ha'e gui Absalão ma ojava ma ra'e.
Ha'e gui tembiguai oikuaa pota ho'amy va'e ma guakykue katy tape oĩ va'e re oma'ẽ vy oexa yvy'ã katy gui heta oguejy jekuaa jogueruvy va'e.
35 Ha'e ramo Jonadabe aipoe'i huvixa pe:
— Xeruvixa, pee ma ou jekuaa ndera'y kuery. Xee nerembiguai xeayvuague rami ae oiko ra'e — he'i.
36 Ha'e va'e ijayvupa ramove'i huvixa ra'y kuery ovaẽmba okuapy. Ha'e vy onhendu ratã reve ojae'o okuapy. Ha'e rã huvixa ha'e hembiguai kuery ha'e javive avi ojae'o raxa okuapy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Talmai rekoa katy Absalão ojavaague

37 Ha'e rã Absalão ma ojava vy oo Gesur pygua huvixa Amiúde ra'y
Talmai rekoa katy. Ha'e rã Davi ma ojae'o tema gua'y re ko'ẽ nhavõ.
38 Ha'e rami vy Absalão ojava vy oo Gesur katy. Ha'e py ma mboapy
ma'etỹa peve oiko.
39 Ha'e ramo ma Davi opytu'u Absalão oekaa gui, mba'eta ipy'a porã ju ma
Amnom omanoague gui.

Jerusalém tetã katy Absalão ojevy juague

14 1 Ha'e gui huvixa opy'a py oexa nga'u tema gua'y Absalão. Ha'e
nunga Zeruia pi'a Joabe oikuaa vy
2 ogueru ruka peteĩ kunha hi'arandu va'e Tecoa tetã gui. Ha'e vy aipoe'i
ixupe:
— Ejexa uka iporiau vaipa va'e rami, emoĩ ao ndeporiaua pygua,
enhemoatyrõ eme azeite py, ha'e enhemoingo omano va'ekue re are ma
iporiau oikovy va'e rami.
3 Ejexa uka ha'e rami huvixa pe, ha'e ndeayvu hexeve aipoa'eague rupi
anho — he'i. Ha'e vy Joabe omombe'u ijayvu aguã.
4 Ha'e gui huvixa pe Tecoa pygua kunha ojexa uka vy ojero'a reve oĩ
guenapy'ã re, ngova yvy re omovaẽ reve. Ha'e vy aipoe'i:
— Xeruvixa, xepytyvõ ke!
5 Huvixa oporandu:
— Mba'e ha'vy rereko?
Ombovai:
— Aikore! Xee nerembiguai ma kunha imeve'ỹ va'e aiko xeme omano
rire.
6 Xee areko va'ekue mokoĩ xepi'a. Ha'e kuery ma jomeme joguero'a
mba'ety py. Imboja'oarã nda'ipoai rã peteĩ ma guyke'y oipyxo vy ojuka.
7 Ha'e ramo xeretarã kuery ha'e javi opu'ãmba okuapy xee nerembiguai
rovai, ha'e vy aipoe'i okuapy xevy: “Emboaxa na orepo py guyke'y
jukaare, rojuka aguã omano va'ekue rekovia, ha'e rami vy romomba aguã
ndee rire nemba'ekue jopyarã”, he'i okuapy. Ha'e rami vy 'rã ha'e kuery
ombogue tapyĩ opa vygua areko va'ekue, ha'e xeme rery voi, ta'ykue yvy
re ndoikovevei aguã rami — he'i.
8 Kunha va'e pe huvixa ombovai:
— Tereo ndero katy. Ha'e rã xee ajapo 'rã ndeayvuague — he'i.
9 Tecoa pygua kunha aipoe'ive ju huvixa pe:
— Ha'e gui xeruvixa, tove xere ha'e xeru ro pygua kuery re toĩ ha'e
nungakue re ropaga aguã. Ha'e rã ndee xeruvixa, tenda repenaaty py reĩ
va'e re toĩ eme.
10 Huvixa ombovai:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Nderovai ijayvuave ri ramo eru xea py. Ha'e ramo nanemoangekovei
'rã — he'i.
11 Kunha va'e aipoe'i:
— Ha'e rami rã xeruvixa, eura ke SENHOR Nderuete rery rupi, ojepyxe
vy ou va'e kuery ojuka e'ỹ aguã xepi'a jouguy omoẽague re.
Ombovai:
— Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rupi aura vy aipoa'e: Neĩ peteĩ'i ma
voi ndepi'a'a ndo'a rivei 'rã yvy py — he'i.
12 Ha'e gui ma kunha va'e aipoe'i:
— Xeruvixa, tove xee nerembiguai tamombe'uve'i ju peteĩ ayvu ndevy.
Ombovai:
— Emombe'u tema — he'i.
13 Kunha va'e ijayvuve tema:
— Mba'e re tu ndee ha'e rami e'ỹ renhembopy'a Nhanderuete pegua
kuery rovai reiko aguã? Mba'eta xeruvixa, ha'e rami ndeayvua rami
vy ndee ae renhembopaga uka, mba'eta ndee voi ndereru ruka jevyxei
ndera'y amboae yvy katy remondouka va'ekue.
14 Mba'eta nhande kuery ma nhamano 'rãe, yvy py yy onhoẽ mbyre
nanhamboyru kuaaveia rami. Ha'e rã Nhanderuete ma nanhandejuka
rivei 'rã, ha'e rami 'rãgue py onhembopy'a 'rã henonde gui omondouka
pyre mombyry riae ikuai e'ỹ aguã re.
15 Aỹ ma xeruvixa, pova'e ayvu rupi ndereve xeayvu vy ae aju, heta va'e
kuery xemongyje ramo. Ha'e ramo xee nerembiguai aipoa'e: “Xeayvu 'rã
huvixa reve. Xapy'a rei rã ha'e ojapo 'rã xeayvua”, ha'e vy aju.
16 Mba'eta ndee xeruvixa, xee nerembiguai re reikuaa pota 'rã avakue
po gui xerepy aguã, xee ha'e xepi'a rekove ha'e kuery oipe'a e'ỹ aguã,
Nhanderuete mba'emo ome'ẽ rã rojopy e'ỹ aguã rami.
17 Xee nerembiguai teĩgue ju aipoa'e ta: Aỹ xeruvixa, ndeayvu ke aiko
porã ju aguã rami. Mba'eta ndee ma Nhanderuete guigua anjo rami
reikuaa va'e mba'emo porã ha'e mba'emo vai. Ha'e SENHOR Nderuete oiko
'rã ndereve — he'i.
18 Ha'e ramo huvixa ombovai vy aipoe'i kunha va'e pe:
— Ajerure renhenhomi e'ỹ aguã ndevy aporandu taa re.
Kunha va'e ombovai:
— Ndeayvu ha'vy, xeruvixa — he'i.
19 Huvixa aipoe'i:
— Joabe e'ỹ teve ndereve ijayvu va'ekue pova'e ha'e javi rupi ndeayvu aguã?
Kunha va'e ombovai:
— Anhetẽ ete xeruvixa, nderekove rupi aura vy aipoa'e: Ndeayvua gui
mava'eve ojepe'a aguã nda'evei, oiporu kuaa regua katy neĩ oiporu kuaa
e'ỹa katy. Mba'eta anhetẽ nerembiguai Joabe ae ri xembou ra'e pova'e
ayvu ha'e javi rupi xeayvu aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Ha'ekue rami ve'ỹ reiko aguã ae ri nerembiguai Joabe ojapo uka ha'e
rami. Ha'e rami teĩ xeruvixa, Nhanderuete guigua anjo rami ne'arandu
va'e vy yvy jave re oiko va'e teĩ reikuaapa 'rã — he'i.
21 Ha'e gui ma Joabe pe ju huvixa aipoe'i:
— Aendu ma rejerure ukaa. Tereo ha'vy, eru kunumi Absalão — he'i.
22 Ha'e ramo Joabe ojero'a vy guenapy'ã re oĩ ngova yvy re omovaẽ
peve. Ha'e vy huvixa ogueroayvu porã vy aipoe'i:
— Aỹ ma xeruvixa, aikuaa ma ndee xejou porãa, xee nerembiguai
ajerure ukaague rejapo rire — he'i.
23 Ha'e rami vy Joabe opu'ã vy oo Gesur katy. Ha'e vy Jerusalém py ju
ogueru Absalão.
24 Ha'e rami rã huvixa aipoe'i:
— Tojevy ju ngoo py xerova oexa e'ỹ re — he'i ramo Absalão ngoo py
ae ojevy huvixa rova oexa e'ỹ re.

Absalão iporãa re ijayvuague

25 Israel ha'e javi rupi amboae nda'ipoi Absalão rami ojou porãmby. Ipy
guive ijapyte peve noĩ ivaikuea.
26 Hi'a ma ma'etỹa opaa nhavõ ojayaa vy ipoyia oexaa rã dois quilos raxa'i
'rã, mba'emo opejaa huvixa oiporu uka va'e rami.
27 Oiko avi ta'y mboapy ha'e peteĩ'i tajy, Tamar hery va'e. Ha'e va'e kunha
ma jaexa rã iporã ete va'e.

Davi oĩa py Absalão ooague

28 Mokoĩ ma'etỹ re ma huvixa rova oexa e'ỹ re Jerusalém py Absalão
oiko vy
29 oenoĩ uka Joabe, huvixaa py omondouka aguã teĩ ha'e ndouxei.
Peteĩgue ju oenoĩ uka teĩ ha'e ndouxei.
30 Ha'e ramo aipoe'i guembiguai kuery pe:
— Ma'ẽ, pee py ma Joabe mba'ety itui xemba'ety re oje'a va'e, cevada
onhotỹague. Tapeo peapy — he'i ramo Absalão rembiguai kuery oapy
imba'ety.
31 Ha'e rami rã Joabe opu'ã vy oo Absalão ro py. Ha'e vy aipoe'i:
— Mba'e re tu nerembiguai kuery oapy ri xemba'ety?
32 Absalão ombovai:
— Roenoĩ uka vy aipoa'e va'ekue: “Eju apy, huvixaa py romondouka aguã,
po rami xeayvu remombe'u aguã: ‘Mba'erã tu aju raka'e Gesur tetã aikoague
gui? Ha'eveve 'rãgue ha'e py ae aiko va'e rire’, 're aguã.” Aỹ ma xee aexaxe
huvixa rova. Xapy'a rei xee ri ajejavy ramo ma taxejuka — he'i Joabe pe.
33 Ha'e ramo huvixaa py Joabe oo vy omombe'upa. Ha'e ramo mae
huvixa oenoĩ uka Absalão. Ha'e ramo ou vy ojexa uka huvixa renonde,
ngova yvy re omovaẽ reve. Ha'e ramo huvixa oayvupa.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Absalão opu'ã rei ramo Davi kuery onhambaague

15 1 Ha'e va'e rire ma Absalão ojeupe ae ojou peteĩ karóxa, kavaju
kuery ha'e cinqüenta avakue henonde oo va'erã.[j]
2 Ha'e rami vy aje'ive'i reve Absalão ovy vy opyta 'rã ho'amy tetã kora
rokẽ py. Ha'e ramo avakue huvixaa katy mba'emo re oikuaa pota uka vy
oo va'e ha'e javi pe Absalão aipoe'i 'rã: “Mava'e tetã guigua tu ndee?” he'i
rã ombovai vy “Israel regua ae ri xee nerembiguai aiko” he'i
3 ramo ma Absalão aipoe'ive ju 'rã ixupe: “Ma'ẽ, reikuaa pota ukaa va'e
ma ha'evea ramigua, ha'evea rami meme. Ha'e rami teĩ huvixa ma avave
rei nomoĩ oendu va'erã”, he'i 'rã.
4 Absalão aipoe'ive ju 'rã: “Aikore! Yvy re opena va'etyrã xemoĩa va'e rire,
avakue mba'emo re oikuaa pota uka vy, e'ỹ vy ojerure aguã xea py ou
ramo ha'e kuery re ajapo 'rãgue ha'evea ramigua meme!” he'i 'rã.
5 Ha'e rami ae avi henonde amongue ou vy henonde yvy py ojero'a ta
ramo ha'e okuave'ẽ vy omopu'ã ju 'rã oayvupa reve.
6 Ha'e rami py Absalão ojapo Israel kuery huvixaa katy mba'emo
re oikuaa pota uka vy oo va'e ha'e javi re. Ha'e rami vy ojee meme
oguerovapa avakue Israel kuery kuraxõ.
7 Irundy ma'etỹ opaa py ma Absalão aipoe'i huvixa pe:
— Tove Hebrom tetã katy taa SENHOR pe anhemboayvuague ajapo aguã.
8 Mba'eta Síria re Gesur tekoa py teri aiko jave xee nerembiguai
anhemboayvu vy aipoa'e va'ekue: “Xapy'a rei Jerusalém katy ajevy aguã
rami SENHOR xeapo ri ramo ambojerovia 'rã”, ha'e rire.
9 Huvixa ombovai:
— Tereo porã ke — he'i. Ha'e ramo opu'ã vy Hebrom katy oo.
10 Ha'e rami avi Absalão nhemi rupi omondouka ayvu mombe'uarã
Israel kuery va'e regua ha'e javi rupi. Ha'e vy aipoe'i:
— Mimby guaxu pu pendu vy aipopeje 'rã: “Absalão ma Hebrom tetã
py oĩ nhanderuvixa”, peje.
11 Jerusalém gui Absalão rupive oje'oi duzentos avakue oenoĩ va'ekue.
Ha'e va'e kuery ma oo tema rive, mba'erã paa oikuaa vy e'ỹ.
12 Absalão mba'emo Nhanderuete pe ome'ẽ oikovy jave oenoĩ uka avi Davi
mongetaaty Aitofel Gilo tetã py hekoa va'e. Ha'e rami py huvixa rovaigua
kuery imbaraeteve oje'oivy, heta-etave tema ou Absalão-a katy guarã.
13 Ha'e gui peteĩ ou ayvu mombe'ua Davi pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Israel kuery ha'e javive ko Absalão re anho ovapa — he'i.
14 Ha'e rami rã Davi aipoe'i Jerusalém py hexevegua avakue ikuai va'e
pe:

---

[j] **15.1** Israel pygua huvixa kuery gui Absalão ranhe guendarã karóxa ojou raka'e. Opa mba'e ojapo huvixarã onhemoingo aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Pepu'ã ke, nhanha, mba'eta Absalão gui ndajaa jepe reguai teve.
Pejapura ke jaje'oi pojava, nhanderupity xapy'a e'ỹ aguã, ha'e nhande'áry
mba'emo vai ogueru reve tetã py ikuai va'e ha'e javi ojukapa e'ỹ aguã
kyxe py.
15 Ha'e ramo huvixa Davi revegua avakue ombovai:
— Ma'ẽ, apy ma nerembiguai orekuai, oreruvixa ojapo uka va'e tema
rojapo aguã ae — he'i okuapy.
16 Ha'e gui huvixa ojepe'a ramo hoo pygua kuery ha'e javi oje'oi hexeve.
Va'eri oeja avi dez gua'yxy jevy kuery ngoo re opena va'erã.
17 Ha'e rami vy heta va'e kuery hupive oje'oi va'e reve huvixa oo rã oo
ijapy'i py oĩ va'e py opytapa ranhe.
18 Ha'e gui hexevegua avakue ha'e javi oaxa henonde katy. Ha'e vy harõa
ha'e Gate pygua kuery ha'e javi ju, seiscentos avakue Gate pygua hupive
oje'oi va'ekue oaxa jogueravy huvixa renonde.

Itai ojeroviapy oikoa oexa ukaague

19 Ha'e gui ma huvixa aipoe'i Gate pygua Itai va'e pe:
— Mba'e re tu ndee reoxe avi ore kuery reve? Ejevy ju, epyta
penderuvixarã ou va'e reve, mba'eta amboae yvy guigua reiko, ndeyvy
gui ae mombyry reiko va'e.
20 Kuee rei revaẽ va'ekue ma nhi'ã xee rogueraa ta ma avi xerupive aỹ, neĩ
xee ma voi ndaikuaai marã katy pa aa aguã va'eri? Ejevy ju, erojevypa
avi nderyvy kuery. Tove ndere toĩ Nhanderuete nemboaxya ha'e
ojeroviapy oikoa.
21 Ha'e ramo Itai ombovai huvixa pe:
— Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rupi, ha'e ndee xeruvixa nderekove
rupi avi aura vy aipoa'e: Mamo rã rei ndee xeruvixa reĩa py ae xee
nerembiguai aiko avi 'rã, amano e'ỹ vy aikove aguã teĩ — he'i.
22 Ha'e ramo Davi aipoe'i Itai pe:
— Tereo ha'vy, eaxa xerenonde katy — he'i. Ha'e ramo Gate pygua Itai
ma hexevegua avakue ha'e javi reve oo, kyrĩgue guive.
23 Ha'e kuery oo rã ha'e va'e yvy re ikuai va'e oexa vy ojae'o ratã pavẽ.[k]
Ha'e rã ha'e kuery oaxa oje'oivy. Cedrom yakã huvixa voi oaxa, tekoa e'ỹa
katy tape oĩ va'e rupi oo vy.

Jerusalém tetã katy ju Zadoque, Abiatar ha'e Husai ombojevyague

24 Oaxa avi sacerdote Abiatar ha'e Zadoque. Ha'e kuery reve oje'oi avi
levita kuery SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryru reraa kuery. Ha'e
py omboguejy ranhe, tetã gui ha'e kuery ha'e javi oẽ vy oaxapa peve.
25 Ha'e ramo huvixa Davi aipoe'i Zadoque pe:

---

[k] **15.23,30** Ha'e kuery ojae'o mba'eta huvixa guetã gui onha ramo (versículo 20).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Perojevy ju SENHOR ayvu ryru tetã katy. SENHOR rembiexa rupi
xemboaxy ri vy xeapo 'rã ha'e katy ju ajevy aguã rami hyru aexa ju aguã,
oĩaty voi.
26 Ha'e rami teĩ xapy'a rei SENHOR xevy "Xee ndoguerovy'avei", he'i ramo,
ma'ẽ, xee ma apy ha'ã. Tojapo xere ha'e oipotaa rami — he'i.
27 Sacerdote Zadoque pe huvixa aipoe'ive ju:
— Ndee ha'e Abiatar imba'ekuaa va'e vy pejevy porã'i ke tetã katy.
Pendereve too porã'i avi pendera'y mokoĩ: ndera'y Aimaás, Abiatar ra'y
Jônatas guive.
28 Ma'ẽ, peẽ pemombe'u uka jevy e'ỹa ja xee apyta ranhe 'rã yy oaxaaty
tekoa e'ỹa katy oĩ va'e py — he'i.
29 Ha'e ramo Zadoque ha'e Abiatar ma Jerusalém katy ju ogueraa
Nhanderuete ayvu ryru. Ha'e py ae opyta.
30 Ha'e gui Davi oguatave ovy vy Oliveiras yvy'ã rupi oẽ ovy ojae'o
reve. Oakã ojao'i ha'e ipy rei reve oguata ovy. Hupive oje'oi va'e ha'e javi
oakã ojao'i reve meme ojae'o avi jogueravy.
31 Ha'e rire Davi pe omombe'ua vy aipo'ea:
— Aitofel voi Absalão reve opyta ndere opu'ã rei va'e kuery mbyte.
Ha'e ramo Davi aipoe'i:
— SENHOR, xee ajerure: ejapo Aitofel o'arandua rupi e'ỹ nhomongeta
aguã rami — he'i.[l]
32 Ha'e gui yvyty apyte áry Davi ovaẽ SENHOR ombojeroviaaty py.
Ha'e jave ha'e oma'ẽ rã peteĩ ovaẽ ouvy arquita regua Husai. Ha'e va'e
ma oao puku oxoropa va'e py onhemonde reve ou, ha'e oakã re yvy
omoĩ reve.
33 Ixupe Davi aipoe'i:
— Xerupive reo aguã ri reju ramo nda'evei xevy.
34 Ha'eveve 'rã tetã katy rejevy vy Absalão pe aipo're: "Aỹ ma xeruvixa,
xee ma nerembiguai ju 'rã aiko, nderu rembiguai aikoague rami avi.
Ha'ekue rami ae 'rã aiko nerembiguai", 're vy rejapo 'rã Aitofel ijayvu rã
Absalão oendu ve'ỹ aguã rami.
35 Ha'e py ndereve ikuai avi 'rã sacerdote kuery Zadoque ha'e Abiatar.
Huvixa ro py mba'emo rendu va'ekue ha'e javi 'rã remombe'u uka ha'e
kuery pe.
36 Ta'y kuery avi 'rã ikuai ha'e py: Zadoque ra'y Aimaás ha'e Abiatar ra'y
Jônatas. Ha'e kuery pe ma xeremiendurã pemombe'u uka 'rã mba'emo
pyau pendu va'ekue ha'e javi — he'i.
37 Ha'e ramo Davi irũ Husai ojevy ju tetã katy. Absalão voi ovaẽ ma
avi Jerusalém py.

---

[l] **15.31** Aitofel ma huvixa mongetaaty oiko. Davi mongetaa rupi ranhe oiko, ha'e gui Absalão mongetaa rupi ju (versículo 12).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Davi reve Ziba ijayvuague

16 1 Ha'e gui Davi ma yvy'ã guy katy ojapyro ovy jave ou jekuaa
oiny Mefibosete rembiguai Ziba.[m] Ha'e va'e ma mokoĩ mymba
mburika'i ogueru ombokupe áryguapa va'ekue, ha'e hi'áry duzentos
mbojape, ha'e cem xã uva pirukue, cem avi hi'a pyau, ha'e gui peteĩ ryru
vinho.
2 Ziba ou rã Davi oexa vy oporandu ixupe:
— Mba'erã tu kova'e nunga reru?
Ziba ombovai:
— Mymba mburika'i ma hi'áry huvixa ro pygua kuery oĩ aguã. Ha'e rã
mbojape ha'e mba'emo'a ma kunumigue ho'u va'erã aru. Vinho ma tekoa
e'ỹa rupi penekane'õ vy pey'u va'erã — he'i.
3 Ha'e rã Davi oporanduve ju:
— Ha'vy nderuvixa ra'y, mamo tu opyta?
Ziba ombovai:
— Ha'e ma Jerusalém py ae opyta, mba'eta ojeupe ae "Kova'e ára po
xevy ju 'rã Israel ro pygua kuery omboaxa xeru rekovia xepo'aka aguã",
he'i vy.
4 Ha'e rami rã Davi aipoe'i Ziba pe:
— Mefibosete oguereko va'ekue-'ekue ma ame'ẽmba ndevy.[n]
Ziba ombovai:
— Xeruvixa, xee ajero'a romboete vy. Taxemboaxy nerenonde — he'i
Davi pe.

Davi re Simei ijayvu vaiague

5 Ha'e gui Baurim tekoa py huvixa Davi ovaẽ vy oma'ẽ rã peteĩ ovaexĩ
jogueruvy Saul ro pygua kuery regua Simei hery va'e, Gera ra'y. Ha'e va'e
ovaexĩ vy ijayvu vai ouvy hexe.
6 Davi re ita omombo ouvy, hembiguai kuery re guive, Davi revegua ha'e
hembiguai xondaro kuery ooa yke jovaive rupi oje'oi oiny va'eri.
7 Simei ijayvu vai vy aipoe'i:
— Tereo apy gui, tereo ke, ndee ava tuguy moẽaty, nhe'ẽ vai ra'y.
8 Aỹ Nhanderuete nembopaga ma Saul ro pygua kuery ruguy omoẽague
re, hekovia ndee nhemi rupi reĩ rire. Ha'e rami teĩ ndera'y Absalão po
py ju SENHOR omboaxa. Ma'ẽ, aỹ ma rexĩmba reia rupi reiko, ava tuguy
moẽaty reiko vy — he'i.

---

[m] **16.1** Ziba ma Saul rembiguai ranhe oiko, ha'e gui Jônatas ra'ykue Mefibosete rembiguai ju (2 Samuel 9.9-10). [n] **16.3-4** Ziba pe Davi omboaxa mba'emo Mefibosete oguereko va'ekue, mba'eta ixupe Ziba ijapu vy Absalão re Mefibosete ooague rami omombe'u ramo. Ha'e rã Mefibosete ma ndooi (2 Samuel 19.24-30).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ha'e rami rã Zeruia pi'a Abisai aipoe'i Davi pe:
— Xeruvixa, mba'e re tu peva'e jagua re'õgue ijayvu vai ri ndere? Tove
taaxa apy gui akã'o aguã.
10 Huvixa ombovai:
— Mba'e tu xee areko peẽ Zeruia pi'a kuery reve? Tove ri ta'ijayvu vai.
Mba'eta xapy'a rei SENHOR ae ixupe ijayvu vy "Ndeayvu vai Davi pe", he'i
raka'e. Ha'e rami ri ramo mava'e tu "Mba'e re tu ha'e rami ete rejapo?"
he'i aguã ha'eve ta? — he'i.
11 Davi aipoe'ive ju Abisai ha'e guembiguai kuery ha'e javive pe:
— Ne'exa, xera'y ae teĩ xejukaxe aỹ, ha'e rami peva'e Benjamim regua
katuve ma. Tove ta'ijayvu vai, mba'eta SENHOR ae ojapo uka ha'e rami.
12 Xapy'a rei SENHOR oma'ẽ 'rã xee ajexavaia re. Ha'e rami ri vy mba'emo
porã anho 'rã SENHOR ome'ẽ xevy kova'e ára ayvu vaiague rekovia — he'i.
13 Ha'e gui ma oguatave oje'oivy, Davi ha'e ixupegua avakue reve. Ijyke
rupi Simei voi oo avi oiny yvy'ã pukukuea rupi. Ijayvu vai tema ovy, ita
ha'e yvy guive omombo ovy hexe.
14 Ha'e gui huvixa ha'e hupive oguata va'e kuery reve ma ikangypakue
ovaẽ oje'oivy Jordão yakã rembe re. Ha'e py ma ikane'õgua ranhe okuapy.

Absalão pegua oikoa rami Husai ombotavya rupi onhemombe'uague

15 Ha'e gui Jerusalém tetã py Absalão kuery ovaẽmba okuapy ixupegua
avakue Israel regua ha'e javi reve. Ha'e kuery reve ou avi Aitofel.
16 Ha'e gui Davi irũ Husai arquita va'e voi ojexa uka avi Absalão pe. Ha'e
vy aipoe'i ixupe:
— Toikove huvixa, toikove huvixa!
17 Ha'e rã Absalão aipoe'i Husai pe:
— Ha'e rami ae teve rexa uka neirũ Davi pe reikoa? Mba'e re tu ndereoi
neirũ rupive?
18 Husai ombovai:
— Any ri. Xee apyta 'rã hekovia SENHOR omoĩ va'ekue reve. Kova'e
kuery Israel pygua avakue ha'e javi oiporavo va'ekue reve xee voi aiko 'rã,
hexeve ae 'rã.
19 Mba'eta mava'e pe 'rã tu aiko aguã ha'eve? Ndee ta'y pe e'ỹ ri ty'y?
Nderu rembiguai aikoague rami ae ndevy ju 'rã aiko xee — he'i.

Davi ra'yxy jevy kuery reve Absalão onhenoague

20 Ha'e gui ma Absalão aipoe'i Aitofel pe:
— Oremongeta na mba'e nunga pa rojapo aguã.
21 Aitofel ombovai Absalão pe:
— Nderu ra'yxy jevy kuery oeja ovy ngoo re opena va'erã. Enheno ha'vy
ha'e kuery reve. Ha'e ramo nderu reve joe napendea'eveia Israel kuery ha'e
javi oikuaa ramo nderevegua kuery ipy'a guaxuve 'rã okuapy — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Ha'e gui ma oo áry ojapo okuapy peteĩ oo'i Absalão oĩ aguã. Ha'e ramo
ha'e py, Israel kuery pavẽ oexaa py onheno nguu ra'yxy jevy kuery reve.
23 Ha'e va'e jave Aitofel nhomongeta 'rã Nhanderuete pe oporandua
rã ombovaia rami avi. Ha'e rami ae tema Aitofel ijayvu nhomongeta vy,
Davi omongetaague rami ae avi omongeta Absalão.

Aitofel ha'e gui Husai ju omongetaague

17 1 Aitofel aipoe'ive ju Absalão pe:
— Tove taiporavo doze mil avakue. Ha'e vy Davi rakykue aa 'rã
kova'e pyavyve.
2 Hexe apu'ã 'rã ikane'õ ha'e ikangypa rei jave. Amondyipa 'rã. Ha'e rã
hexeve ikuai va'ekue onhamba 'rã. Huvixa anho'i 'rã ajuka.
3 Ha'e kuery ajapo 'rã ndere oupa ju aguã rami meme. Mba'eta ha'e kuery
ha'e javi ojevypa 'rã, peteĩ'i ava rejukaxea rami rejuka uka rire. Ha'e rami
vy ikuai porãmba 'rã — he'i.
4 Ha'e rami ijayvu rã Absalão ha'e Israel regua nhomongeta va'ety kuery
ha'e javi oendu vy ojou porã rei okuapy.
5 Ha'e rami teĩ Absalão aipoe'ive ju:
— Penoĩ ta'vy arquita regua Husai ju, nhaendu aguã ha'e pa mba'e he'i
ra'e — he'i.
6 Absalão-a py Husai ovaẽ ramo aipoe'i ixupe:
— Ha'e rami Aitofel ijayvu ange. Ha'eve 'rã pa ijayvua rami jajapo
aguã? Ha'e rami e'ỹ vy ndee ju ke ndeayvu.
7 Husai ombovai Absalão pe:
— Aitofel ange ijayvuague ma ha'eve va'e'ỹ — he'i.
8 Husai aipoe'ive ju:
— Reikuaa porã nderu ha'e avakue hexeve ikuai va'e reko, reikuaa avi
ha'e kuery ipy'a guaxukueve ikuaia, ha'e urso kunha ka'aguy rupi gua'y
kuery omokanhy va'e rami ipoxy va'e memea. Nderu voi joe opu'ã va'ety
vy pyávy teĩ ndopytai 'rã ojeupegua kuery reve.
9 Ne'exa, aỹ ma ha'e oma'ẽ mbegue 'rã peteĩ itakua gui, e'ỹ vy amboae
henda py. Ha'e gui jypy'i hexe pepu'ãa py ndevygua kuery amongue oitya
ri ramo ha'e nunga oendu va'e rei ijayvu vy "Absalão rupi ou va'ekue
oitypaa ra'e" he'i 'rã.
10 Ha'e rami rã ma avakue ipy'a guaxukueve voi okyjepa rei 'rã, xivi
rami ipy'a guaxu va'e teĩ. Mba'eta Israel kuery pavẽ oikuaa nderu ma
joe opu'ãa py ipo'akave va'ety ae, ha'e hexevegua avakue voi ipy'a
guaxukueve memea.
11 Xee ma po rami romongeta: Emboatypa pojava ndejeupe Israel kuery
ha'e javi, Dã guive Berseba peve ikuai va'e, ye'ẽ rembe re ita ku'i ikuaia
rami mbovy rei e'ỹ ikuai va'e. Ha'e vy ndee ae 'rã reraa henoiny ha'e
kuery mbyte rupi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Ha'e vy ma Davi re jaje'oi 'rã mamo rã rei oĩa py, ha'e vy jajopy xapy'a
'rã, yxapy minha yvy re ho'aa rami. Ha'e ramo ndoikovevei 'rã, hexevegua
avakue voi ndokuavei 'rã teĩve.
13 Xapy'a rei amongue tetã py ha'e onhemi ramo ma ha'e katy Israel kuery
ha'e javi 'rã ogueraa ixã. Ha'e vy jaitypa 'rã heravy yakã katy, oĩague py
neĩ peteĩ'i ita ra'y'i voi nda'ipovei peve — he'i.
14 Ha'e rami rã Absalão ha'e Israel pygua avakue aipoe'i okuapy:
— Aitofel ijayvuague gui ma arquita regua Husai ijayvua ha'eveve —
he'i okuapy, mba'eta SENHOR ae ojapo Aitofel ijayvua oendu rivepa aguã
rami, Absalão kuery áry mba'emo vai ombouxe vy.
15 Ha'e gui ma Husai aipoe'i sacerdote kuery Zadoque ha'e Abiatar pe:
— Aitofel ma ha'e rami omongeta kuri Absalão ha'e Israel regua
nhomongeta va'ety kuery. Ha'e rã xee ma amboae rami amongeta.
16 Aỹ pemondouka pojava ha'vy Davi pe ayvu mombe'uarã aipoe'i aguã:
“Epyta eme kova'e pytũ yy oaxaaty tekoa e'ỹa katy oĩ va'e py. Ha'e rami
'rãgue py eaxa pojava hovaigua re, huvixa ojukaa e'ỹ aguã, hexeve ikuai
va'e kuery reve”, peje uka — he'i.
17 Ha'e jave ma Jônatas ha'e Aimaás ma En-Rogel katy'i oĩ, tetã py ha'e
kuery ovaẽ rã oexaa e'ỹ aguã. Ha'e gui ha'e kuery pe peteĩ tembiguai
kunha'i omombe'u ha'e nunga, Davi pe ju ha'e kuery omombe'u aguã.
18 Ha'e rami teĩ peteĩ kunumi va'e oexa nho vy ou Absalão pe omombe'u.
Ha'e rã mokoĩve ma ojapura reve jogueraa vyvoi vy peteĩ ava ro py ovaẽ,
Baurim tekoa py. Ha'e va'e roka py oĩ peteĩ ykua ojo'o pyre. Ha'e va'e py
ha'e kuery oguejy jogueravy.
19 Ykua mbotya hoo va'e ra'yxy ogueru vy omoĩ hi'áry. Imbotya áry ju
mba'emo ra'yĩgue onhoẽ. Ha'e rami rã mava'eve ndoikuaai.
20 Ha'e va'e oo py Absalão rembiguai kuery ovaẽ vy aipoe'i okuapy
kunha va'e pe:
— Mamo tu ikuai Aimaás ha'e Jônatas?
Kunha va'e ombovai:
— Ha'e kuery oaxapa ae ma yy oaxaaty — he'i. Ha'e ramo ha'e kuery
oeka teĩ ndojoui vy ojevypa ju Jerusalém katy.
21 Ha'e kuery oje'oi ramove ykua gui oẽ mokoĩve. Ha'e rami vy oo vy
omombe'u Davi pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Pepu'ã ke, peaxapa pojava yy rovai re, mba'eta ha'e rami Aitofel
ijayvu penderovai — he'i.
22 Ha'e rami rã Davi ha'e hexevegua kuery ha'e javi oaxapa Jordão yakã.
Ko'ẽmba ma jave takykue re neĩ teĩ'i voi nda'ipoi Jordão oaxa e'ỹ va'e.
23 Ha'e gui Aitofel ma nhomongetaague rami e'ỹ ikuaia rã oexa vy
ombokupe árygua guymba mburika'i, ha'e oĩ vy oo tetã py ngoo oĩ va'e
py. Mba'emo omoĩmba porã ma vy ha'e ae oo ojejyryvipy. Omano ramo
onhono porãa tuu rupa yvýry.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 Ha'e gui Davi kuery ma Maanaim py ovaẽ. Absalão kuery voi Jordão
yakã oaxapa, avakue Israel kuery hexeve ikuai va'e reve.
25 Ha'e vy xondaro kuery ruvixa Joabe rekovia ma Absalão omoĩ Amasa.
Ha'e va'e ma Ismael guigua Itra ra'y, Naás rajy Abigail pi'a. Abigail ma
Joabe xy Zeruia kypy'y.
26 Ha'e rami vy Israel kuery Absalão reve ijatypa okuapy Gileade yvy re.

Absalão revegua xondaro kuery re Davi revegua kuery ipo'aka okuapyague

27 Maanaim py Davi kuery ovaẽ ma ramo ovaexĩ jogueruvy pova'e kuery:
Amom kuery va'e regua Rabá pygua Naás ra'y Sobi, ha'e gui Lo-Debar pygua
Amiel ra'y Maquir, ha'e gui Rogelim pygua gileadita regua Barzilai avi.
28 Ha'e va'e kuery ma Davi oĩa py ogueru tupa, hy'a, hyru nhae'ũ guigua,
trigo, cevada, mba'emo ku'ikue, ha'yĩgue maimbe, ei retã, kumanda pe'i,
29 ei, kamby kekue, vexa'i kuery ha'e gui queijo vaka guigua. Ha'e nunga
oguerupa Davi ha'e hexeve ikuai va'e pe ho'u va'erã, mba'eta aipoe'i
okuapy: “Kova'e kuery ma tekoa e'ỹa rupi ikuaia py inhembyayi, ikane'õ
ha'e ije'yuvei guive” he'i vy.

18 1 Davi guexevegua kuery oipapa vy ha'e kuery ruvixarã omoĩ mil
e'ỹ vy cem re opena va'erã.
2 Ha'e gui mboapy henda py omboja'o vy omondoukapa ju: peteĩ aty ma
Joabe ogueraa, amboae aty ma Zeruia pi'a Abisai ogueraa, ha'e rã amboae
aty ma Gate pygua Itai ogueraa. Huvixa aipoe'i ha'e kuery pe:
— Xee voi aa 'rã peẽ kuery reve.
3 Ha'e rã ha'e kuery ombovai:
— Ndee ma ndereoi 'rã. Xapy'a rei nhanderovaigua kuery oremonha
vy orere ha'e kuery nopenai 'rã, neĩ mbyte rupi peve ore romano teĩ ae
ma, mba'eta ore kuery va'e regua dez mil ikuai va'e gui ndee anho'i teĩ
revareve va'e. Ha'eveve ndee orerepy aguã rami reiko aguã, tetã py reĩa
gui ae — he'i okuapy.
4 Davi ju aipoe'i ha'e kuery pe:
— Peẽ kuery peipotaa rami ha'vy xee aiko 'rã — he'i. Ha'e rami rã tetã
kora rokẽ yvýry huvixa hi'aĩ jave ixupegua kuery ha'e javi oẽ jogueravy
cem ha'e mil ma voi-voi.
5 Ha'e gui ma Joabe, Abisai ha'e Itai pe ju Davi ijayvu. Ha'e vy aipoe'i:
— Xere pema'ẽ vy pereko porã'i xera'y Absalão — he'i. Amboae kuery
ha'e javi oendu okuapy xondaro ruvixa kuery pe huvixa gua'y Absalão re
opena porã uka rã.
6 Ha'e gui ma ha'e javi oje'oi tetã rovai rupi, Israel kuery reve joguero'a
aguã. Efraim regua ka'aguy rupi joe opu'ã okuapy.
7 Ha'e py ma Davi rembiguai kuery oitypa Israel kuery. Ha'e va'e ára ho'a
reta, vinte mil avakue ojukaa py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Mba'eta joe opu'ã va'e kuery oaĩmba oje'oivy ha'e va'e yvy ha'e javi rupi.
Ha'e va'e ára kyxe py ojukaa gui okanhy retave ka'aguy re ikuaia py rive.

Absalão omanoague

9 Absalão ma mburika áry oo oiny vy nhovaexĩ Davi rembiguai avakue
reve. Hymba mburika ma peteĩ yvyra carvalho hi'aĩ va'e rakã guy rupi
oaxa ovy jave Absalão akã ipija oiny yvyra rakãmby py, ha'e vy ovava
oiny yvate katy gui yvy katy. Hymba mburika ma oaxa tema ovy.
10 Peteĩ ava ha'e nunga oexa vy oo omombe'u Joabe pe. Ha'e vy
— Absalão ma yvyra carvalho rakã re ovava oiny — he'i.
11 Ha'e rã Joabe aipoe'i ava imombe'uare pe:
— Rexa va'eri mba'e re tu nderejukai ha'e pyve, ha'e reity 'rãgue inony
yvy rupi? Ha'e rami reiko va'e rire ma ndevy ame'ẽ 'rãgue dez hatã'i va'e
prata guigua ha'e peteĩ ku'akuaa — he'i.
12 Ha'e ramo ava va'e aipoe'i Joabe pe:
— Xepo py mil hatã'i va'e prata guigua reme'ẽ teĩ xee ma nakuave'ẽi 'rã
huvixa ra'y rovai, mba'eta roendu porã ange huvixa ndevy, Abisai ha'e Itai
pe ijayvu ramo, “Pereko porã'i xera'y Absalão”, he'i rã.
13 Xapy'a rei xee ma nanhe'ẽ renduia rupi hexe ajapo vai va'e rire huvixa
ndoikuaa e'ỹi 'rãgue. Ha'e rami avi ndee eteve voi xejou vai 'rãgue — he'i.
14 Joabe ombovai:
— Nda'evei ndereve ha'ã rive aguã — he'i vyve mboapy hu'y ogueraa
vy oipyxo Absalão kuraxõ py, oikove teri reve yvyra carvalho rakãmby re
ipija oinya py.
15 Ha'e gui dez kunumigue Joabe rembiporu reraa va'e kuery ju ombojere
okuapy vy ojuka ete'i Absalão.
16 Ha'e gui ma Joabe mimby guaxu omonhe'ẽ rã ixondaro kuery
opytu'upa Israel kuery monhaa gui. Ha'e vy ojevypa, Joabe omombytu'u
ramo.
17 Absalão retekue ogueraa vy omombo ka'aguy re yvykua tuvixa va'e oĩ
va'e py, ha'e vy hi'áry omboaty reta ita. Ha'e rã Israel kuery ma peteĩ-teĩ
ngoo katy onhamba oje'oivy.
18 Absalão oikove teri reve omopu'ã va'ekue peteĩ ita ojeupe ae, huvixa
rekoa yvyugua py. Mba'eta aipoe'i: “Xee ndarekoi xera'y peteĩ'i ma voi
xerery re ima'endu'aa aguã”, he'i. Ha'e rami vy ita re ae omoĩ guery. Ha'e
rami rire ha'e va'e pe aỹ peve “Absalão pegua ita” 'ea.

Absalão omano rã Davi ojae'o vaipaague

19 Ha'e gui Zadoque ra'y Aimaás aipoe'i:
— Tove taa tamombe'u huvixa pe hovaigua kuery po'akaa gui SENHOR
ogueraa jepe maague.
20 Ha'e rami teĩ Joabe ombovai:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Ndee ma neremombe'ui 'rã teve ange mba'emo oiko va'ekue, amboae
ára py ha'eve 'rã teĩ, huvixa ra'y ae omano rire — he'i.
21 Ha'e gui peteĩ Etiópia pygua hi'aĩ va'e pe ju Joabe aipoe'i:
— Ndee katu tereo emombe'u mba'emo rexa va'ekue — he'i ramo Joabe
renonde ojero'a ma vy onha ovy.
22 Ha'e gui Zadoque ra'y Aimaás aipoe'ive ju Joabe pe:
— Ha'e rami teĩ ma tove xee voi taa Etiópia pygua rakykue.
Joabe aipoe'i:
— Mba'erã tu ndee voi renha ta, xera'y? Mba'eta ha'e nunga
remombe'ua gui nderejoui 'rã hekovia — he'i.
23 — Ha'e rami teĩ ae ma xee aanha ta avi — he'i ju Aimaás.
Ixupe Joabe
— Enha ha'vy eovy — he'i ramove Aimaás onha avi ovy tape yvy'ãmbe
rupi, ha'e vy onhokuã ovy Etiópia pygua.
24 Tetã jaikea py Davi oguapy oiny mokoĩ okẽ oĩ va'e mbyte py. Peteĩ
jopya ojeupi ovy okẽ yke rupi kora oĩ va'e áry. Ha'e vy oma'ẽ vy oexa
peteĩ ava ha'e ae'i onha ouvy va'e.
25 Ha'e vy jopya ojapukai vy omombe'u huvixa pe. Ha'e rã huvixa
ombovai:
— Ha'e ae'i ri ou va'e ma mba'emo porã mombe'uarã 'rã ou — he'i. Ha'e
vy ou oiny va'e ovaẽ ouvy.
26 Ha'e gui jopya oma'ẽ jevy vy oexa amboae ava onha ouvy va'e. Ha'e
vy teĩgue ju ojapukai okẽ py oĩ va'e pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Amboae ava ju ha'e ae'i onha jekuaa ouvy.
Huvixa ombovai:
— Ha'e rami rã ha'e va'e voi mba'emo porã mombe'uarã 'rã ou — he'i.
27 Aipoe'ive ju jopya:
— Tenonde onha ouvy va'e ma ko Zadoque ra'y Aimaás.
Huvixa ombovai:
— Ha'e va'e ma heko porã va'e vy mba'emo porã omombe'u 'rã ouvy
— he'i.
28 Ha'e gui ma Aimaás ovaẽ vy ojapukai huvixa pe:
— Ha'evepa rei! — he'i vy huvixa renonde ojero'a ngova yvy re omovaẽ
peve. Ha'e vy aipoe'ive ju:
— Ta'ima'endu'a porãa SENHOR Nderuete re, mba'eta nhandepo py
omboaxapa xeruvixa rovai opu'ã va'ekue — he'i.
29 Huvixa oporandu:
— Oiko porã pa xera'y Absalão?
Aimaás ombovai:
— Ha'e rami avi xeruvixa, xee ma nerembiguai Joabe xembou ma jave
aexa nhomoanha-anha ha'e hevovo rei va'eri xee ndaikuaai guive mba'e
paa — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

30 Huvixa aipoe'i:
— Apy he'ã, earõ ranhe — he'i ramo oarõ ho'amy ha'e py.
31 Ha'e gui Etiópia pygua ju ovaẽ vy aipoe'i:
— Xeruvixa, mba'emo porã aru neremiendurã. Ange ma SENHOR nderepy nderovai opu'ã va'ekue po'akaa gui — he'i.
32 Ha'e ramo huvixa oporandu Etiópia pygua pe:
— Oiko porã pa xera'y Absalão?
Etiópia pygua ombovai:
— Xeruvixa, tove ha'e va'e oiko vaiague ramigua toiko nderovaigua kuery ha'e javi re, ndevy ojapo vai aguã opu'ã va'ekue ma guive rã — he'i.
33 Ha'e rami rã huvixa opy'a py onhenhandu vai ete vy ojepe'a ovy tetã kora rokẽ áry opy ja'o oĩ va'e py oĩ aguã. Ha'e vy ojae'o. Oguata vy ojevy-jevy oikovya rupi aipoe'i:
— Xera'y Absalão, xera'y, xera'y Absalão! Nderekovia xee amano 'rãgue teĩ, Absalão xera'y, xera'y!

Davi pe Joabe ijayvuague

19 1 Ha'e gui ma Joabe pe aipo'ea:
— Ma'ẽ, huvixa tu ojae'o rima oikovy gua'y Absalão re ipy'a vaia rupi — 'ea.
2 Ha'e rami py ha'e va'e ára ha'e kuery ipo'aka teĩ iporiaupa okuapy, “Huvixa ma gua'y Absalão re ipy'a vai” 'ea ramo.
3 Ha'e va'e árave ha'e kuery nda'evei reve oike ju okuapy tetã py, joe opu'ãa gui oxĩmba rei vy onha va'e rami.
4 Huvixa Davi ma oakã ojao'ipa reve ojapukai ratã:
— Xera'y Absalão, Absalão xera'y, xera'y! — he'i oikovy.
5 Ha'e ramo Joabe ma huvixa oĩa py oike vy aipoe'i ixupe:
— Aỹ ma rejapo nerembiguai kuery ha'e javi oxĩmba aguã rami, ha'e kuery ange nderekove ogueraa jepe rire teĩ, ha'e ndera'y ha'e nderajy kuery rekove, ha'e ndera'yxy ha'e ndera'yxy jevy kuery rekove guive.
6 Ndee ma nhi'ã reayvu ndere ija'e e'ỹ va'e kuery, ha'e rã nderayvua kuery ma remomboriau rive. Aỹ ma xee aikuaa rã ange Absalão nomanoi, ha'e rã ore kuery ma romanomba va'e rire revy'a 'rãgue.
7 Epu'ã ke aỹ, eẽ, ha'e ndeayvu nerembiguai kuery ipy'a porã ju aguã rami. Xee ma Nhanderuete rery rupi aura vy aipoa'e: Aỹ ndeayvu aguã nereẽi ri ramo ndereve neĩ peteĩ'i ava ma voi ndopytavei 'rã kova'e pyávy. Nekunumi guive aỹ peve rejexavaiaty gui ma ha'e nunga nda'eveive 'rã ndevy — he'i.
8 Ha'e rami rã huvixa opu'ã vy oguejy tetã kora rokẽ py oguapy oiny. Ha'e rã heta va'e kuery ha'e javi pe omombe'ua vy
— Ne'exa, huvixa ma okẽ py hiny — 'ea rã ha'e kuery ha'e javi ou vy ojexa uka okuapy huvixa renonde.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e rã Israel kuery ma onhamba ma voi, peteĩ-teĩ ngoo katy.
9 Ha'e rami vy Israel kuery ha'e javi regua joupe-upe ijayvu okuapy, ha'e
vy aipoe'i:
— Huvixa ma nhanderovaigua ha'e filisteu kuery po gui nhandereraa
jepe va'ekue ri oyvy gui ae onha va'ekue Absalão káuxa.
10 Ha'e rami teĩ Absalão nhanderuvixarã nhamoĩ va'ekue ma joe opu'ãa py
omano. Aỹ ka, mba'e re tu pekyrirĩ ri? Pejapo 'rãgue huvixa ojevy ju aguã
rami.

Jerusalém tetã katy Davi ojevyague

11 Israel kuery ha'e rami joupe-upe ijayvua omombe'upaa ma huvixa
Davi pe. Ha'e ramo huvixa aipoe'i uka sacerdote kuery Zadoque ha'e
Abiatar pe:
— Aipopeje ke Judá regua nhomongetaa kuery ikuai va'e pe: “Mba'e re
tu peẽ kuery gui amboae kuery ha'e javi ranhe ogueru ju 'rã huvixa hekoa
py?
12 Peẽ kuery ma xeryvy kuery ae'i, xekãgue ha'e xero'o regua'i ae peiko.
Mba'e re tu ha'vy peẽ kuery gui amboae regua kuery ranhe xereru jevy
ta?” peje.
13 Ha'e gui Amasa pe ma aipopeje: “Ndee nda'u xero'o ha'e xekãgue regua
ae'i e'ỹ avi? Xevygua xondaro kuery ruvixa Joabe rekovia ndee romoĩ e'ỹ
ramo Nhanderuete taxembopaga ha'e oipotaa rami” peje.
14 Ha'e rami huvixa ijayvua Judá regua avakue oendu vy peteĩ'i rami
ovy'a okuapy opy'a py. Ha'e vy aipoe'i uka okuapy ixupe:
— Oreruvixa, ejevy ju nerembiguai kuery ha'e javi reve — he'i uka.
15 Ha'e ramo huvixa ojevy vy Jordão yakã peve ranhe ovaẽ. Ha'e rã
Judá kuery avi Gilgal py oje'oi huvixa reve nhovaexĩ aguã, Jordão yakã
ogueroaxa heruvy aguã.

Davi reve Simei nhovaexĩague

16 Ha'e gui Gera ra'y Simei, Benjamim regua Baurim pygua va'e ojapura
ovy vy Judá regua avakue rupive oguejy, huvixa Davi reve nhovaexĩ avi
aguã.[o]
17 Ha'e va'e reve oo avi mil xondaro kuery Benjamim regua. Saul ro pygua
kuery rembiguai Ziba oo avi, gua'y kuery quinze ha'e guembiguai vinte
va'e reve. Ha'e kuery jogueraa pojava Jordão yakã py huvixa pe ojexa uka
vy.
18 Ha'e rami vy ha'e kuery yy oaxapa huvixa ro pygua kuery ogueroaxa ju
heruvy aguã, ha'e ixupe ojapo aguã oipotaa rami rei.

---

[o] **19.16** Simei ma Jerusalém gui Davi onha jave ixupe ijayvu vai, ha'e hexe ita omombo va'ekue (2 Samuel 16.5-14).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Gera ra'y Simei ma huvixa renonde oĩ guenapy'ã re, huvixa Jordão
yakã oaxa ta ramo.
19 Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Xeruvixa, xembopaga eme ajejavyague re, nema'endu'a eme xee
nerembiguai xe'arandu e'ỹa rupi ajapo vaiague re, Jerusalém gui reoa
ára. Xeruvixa, nema'endu'ave eme ha'e nungakue re ndepy'a py.
20 Mba'eta xee nerembiguai va'e aỹ anhemombe'upa ajejavyague. Ha'e
rami vy ae xeruvixa, José ramymino kuery gui xee ranhe aju rovaexĩ
aguã — he'i.
21 Ha'e ramo Zeruia pi'a Abisai aipoe'i:
— Simei nomanoi 'rã ri nda'u huvixarã SENHOR omoĩ va'ekue pe ijayvu
vaiague re?
22 Ha'e rã Davi ombovai:
— Mba'e tu xee areko peẽ Zeruia pi'a kuery reve? Mba'e re tu aỹ
penhemoingo xerovaiguarã? Aỹ nda'u Israel regua omano ta? Tyrã pa xee
ndaikuaai teve Israel kuery ruvixa ju aĩa? — he'i
23 Ha'e gui Simei pe ju huvixa oura vy
— Ndee neremanoi 'rã — he'i.

Davi reve Mefibosete nhovaexĩague

24 Saul ramymino Mefibosete voi oo huvixa reve nhovaexĩ aguã.
Ha'e va'e ma huvixa ooa ára guive ojevy porãa ára peve ndojepyeivei,
nonhendyva apoi, neĩ oao voi ndojoivei va'ekue.
25 Ha'e gui Jerusalém py huvixa ovaẽ ramo hexeve Mefibosete nhovaexĩ
aguã ou ramo huvixa aipoe'i:
— Mefibosete, mba'e re tu ndereoi raka'e xerupive?
26 Ombovai:
— Xeruvixa, xerembiguai xembotavy ramo ndaai. Mba'eta xee
nerembiguai aguata porã e'ỹ va'e vy aipoa'e teĩ: “Ambokupe árygua uka
'rã xerymba huvixa rupive aa aguã”, ha'e va'ekue.
27 Ha'e rami teĩ xeruvixa, xerembiguai ma nerenonde ijayvu rei xere.[p]
Ha'e rami avi xeruvixa, ndee ma Nhanderuetea guigua anjo rami
reikuaapa va'e. Xerereko ke ndee reipotaa rami.
28 Ha'e gui xeruvixa, ha'evea rami 'rãgue xeru ro py ikuai va'ekue rejuka
ukapa va'e rire. Ha'e rami teĩ ndee xereru imoiny nde-mesa py okaru va'e
kuery mbyte. Ha'e nunga rupi xeruvixa, nda'evei mba'emo re rive xee
ajerure aguã ndevy — he'i.
29 Ha'e rã huvixa ombovai:

---

p **19.27** Mefibosete ma Saul ra'y Jônatas ra'ykue, hexe Davi opena porãa va'ekue Jônatas re ima'endu'a vy. Hembiguai ma Ziba (9.1-13). Ha'e gui Ziba ma Mefibosete rekokue ramigua rive omombe'u va'ekue Davi pe, ijyvy ojeupe guarã ae ojopyxe vy (16.1-4).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Ha'eve ma. Mba'e re tu ha'e nunga re teri ndeayvu? Xeayvu
Ziba reve pemboja'o pendeyvy.
30 Mefibosete aipoe'i huvixa pe:
— Ixupe ae topytapa, xeruvixa, ndero py rejevy porã ma rire.

Davi reve Barzilai nhovaexĩague

31 Ha'e gui Gileade pygua Barzilai voi Rogelim gui ou vy huvixa
reve oaxa Jordão yakã, yy rovai re peve.
32 Barzilai ma tuja'i ete, oitenta ma'etỹ ma oguereko va'e. Ha'e ae
huvixa kuery pe ome'ẽ va'ekue ho'u va'erã Maanaim py ikuai jave,
ava oguerekopa va'e vy. [q]
33 Ha'e gui huvixa aipoe'i Barzilai pe:
— Jaa ke xerupive, Jerusalém tetã py xee ame'ẽ 'rã
nerembi'urã.
34 Barzilai ombovai huvixa pe:
— Mbovy ára peve teri nda'u aiko 'rã? Nda'evei teve ndee
xeruvixa reve aa aguã Jerusalém peve.
35 Oitenta ma'etỹ ma xee areko. Ndaikuaavei ma mba'e nunga
pa iporã va'e, ha'e'ỹ vy iporã e'ỹ va'ea voi. Tembi'u ha'u va'e voi
naendu kuaavei ma heea, ha'u va'e ha'e ay'u va'e voi. Xee nda'u
aendu kuaa teri 'rã avakue ha'e kunhague oporaei rã? Xeruvixa,
mba'erã tu xee nerembiguai romoingo eta rei rive ta?
36 Ha'e rami avi xeruvixa, ndereve xee aa 'rã Jordão yakã rovai
peve'i. Mba'e re tu ndee remboekovia ta mba'emo porã ndevy
ajapoague?
37 Tove xee nerembiguai taa ju, ha'e vy xerekoa py ae amano'i 'rã
xeru ha'e ha'i kuery rupa katy'i xenhono porãa aguã. Ha'e rami
avi ne'exa, Quimã toĩ nerembiguairã. Xeruvixa, toaxa ha'e ae
nderupive, ha'e rã rereko 'rã reipotaa rami — he'i.
38 Huvixa ombovai:
— Toaxa ha'vy Quimã xereve, ha'e ixupe ajapo 'rã reipotaa
rami tema. Ndevy voi ajapo 'rã reipota va'e ha'e javi — he'i.
39 Pavẽ rei Jordão yakã oaxapa ramo huvixa voi oaxa ma vy
oayvupa Barzilai rova py, ha'e vy ogueroayvu porã imondovy.
Ha'e rã Barzilai ojevy ju ngoo katy.
40 Gilgal peve huvixa oaxa ovy ramo Quimã oo avi oiny hupive.
Huvixa rupive oje'oi avi Judá regua kuery ha'e javi, ha'e Israel
regua mbyte rupi peve.
41 Ha'e gui Israel regua avakue ha'e javi oupa okuapy huvixaa
py. Ha'e vy aipoe'i okuapy ixupe:

---

q 19.32 2 Samuel 17.27-29

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Oreruvixa, mba'e re tu oreryvy kuery gui Judá regua ranhe rive
ndereru nhemi okuapy? Mba'eta Jordão yakã kyvõgua re ha'e kuery
ndereru ndero pygua kuery reve, nerembiguai kuery ha'e javi avi — he'i.[r]
42 Ha'e ramo Judá regua avakue ha'e javi ombovai Israel kuery pe:
— Ha'e rami rojapo mba'eta huvixa ma oreretarã ae. Mba'e re tu ha'e
rami rã rive pendevai ta? Ore kuery nda'u huvixa rembi'u re rokaru, tyrã
pa orevy mba'emo ome'ẽ rive va'ekue?
43 Ha'e gui avakue Israel kuery ombovai ju Judá kuery pe:
— Ore kuery ma pendegui dez-kue oreretave va'e vy peẽ kuery gui
roguerekove Davi reve. Mba'e re tu ha'vy peẽ kuery norembovareive? Ore
kuery ranhe oreayvu raka'e nhanderuvixa rogueru jevy aguã re — he'i teĩ
Israel kuery ijayvua gui Judá kuery ijayvu poyive tema.

Seba huvixa rovai opu'ã rã ojukaa ague

20 1 Ha'e py oĩ avi peteĩ ava nhe'ẽ vai ra'y Seba hery va'e, Bicri ra'y,
Benjamim regua va'e. Ha'e va'e ma mimby guaxu omonhe'ẽ vy aipoe'i:
— Nhande kuery ma mba'eve ndajarekoi Jessé ra'y Davi reve. Israel
kuery, peteĩ-teĩ jaje'oi nhandero katy! — he'i.
2 Ha'e ramo Israel regua avakue ha'e javi oja'o jogueravy Davi-a gui, Bicri
ra'y Seba rupive anho oje'oi. Ha'e rã Judá regua kuery ma huvixa reve
tema ikuai, ha'e vy Jordão yakã guive ogueru okuapy Jerusalém peve.
3 Jerusalém tetã py ngoo oĩ va'e py Davi ovaẽ vy ogueraapa dez gua'yxy
jevy oguereko va'ekue ngoo re opena va'erã oeja va'ekue. Ha'e va'e kuery
ma ombotypa vy omongaru uka porã va'eri neĩ teĩve reve nonhenovei.
Ha'e kuery omano e'ỹa ja oo omboty pyre py ikuai imeve'ỹ va'e rami ae.
4 Ha'e gui Davi aipoe'i Amasa pe:
— Mboapy araa py emboatypa ke xea py Judá regua avakue, ha'e ndee
voi eju ju apy rejexa uka aguã — he'i.
5 Ha'e ramo Amasa oo Judá regua avakue oguerupa aguã, teĩ ou ju e'ỹ re
ára oa'angaague oaxa rive.
6 Ha'e ramo Abisai pe ju Davi aipoe'i:
— Aỹ Absalão ojapoague gui Seba ojapo vaive 'rã nhandevy. Ha'e rami
vy eraapa na xerembiguai kuery, ha'e pemonha, tetã ikorapa va'e py
onhemi vy nhandegui oo jepe e'ỹ aguã — he'i.
7 Ha'e ramo Joabe revegua kuery ma Jerusalém gui kuery oje'oipa Bicri
ra'y Seba omonha vy, huvixa rarõa ha'e xondaro kuery ipy'a guaxukue
ha'e javi reve.
8 Ha'e gui Gibeão katy'i ita tuvixa va'e hi'aĩa py ha'e kuery ovaẽmba jave
ma Amasa ovaexĩ ouvy. Joabe ma xondaro kuery ao py onhemonde

---

[r] **19.41** Apy "Israel kuery" he'ia ma Judá regua e'ỹ re ijayvu vy. Ha'e rã amboae py ma jaikuaa 'rã judeu kuery ha'e javi re ijayvua.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ho'amy ha'e py. Hi'áry ku'akuaa oĩ va'e reve kyxe avi oĩ hyru py. Ovaexĩ
ovy vy oity kyxe.
9 Ha'e vy Amasa pe Joabe
— Xeryvy, reiko porã'i pa? — he'i reve hendyva re ojopy oiporu kuaa
regua py, oayvu aguã merami.
10 Ha'e rã Amasa neĩ ndoikuaa potai Joabe opo rovai py kyxe oguerekoa
re. Ha'e rã ha'e va'e py ae oye'o, hyekue onhoẽmba. Teĩgue ju oikyxĩ e'ỹ
re omano ha'e pyve. Ha'e ramo guyvy Abisai reve Joabe omonhave ju
jogueravy Bicri ra'y Seba.
11 Joabe reve ikuai va'e regua peteĩ ma Amasa retekue yvýry hi'aĩ vy
aipoe'i:
— Joabe revegua Davi-a katygua peiko va'e ma jaa ke Joabe rupive
— he'i.
12 Tape mbyte rupi Amasa nguguy re omyĩ teri oupy ramo oexa va'e
nhavõ opyta kuerei 'rã. Ha'e nunga rupi xondaro va'e oexa vy tape mbyte
gui oguerovave heravy Amasa retekue nhuũndy katy. Ha'e vy hi'áry
omombo peteĩ ao puku, ituia py ovaẽ va'e nhavõ opyta ramo.
13 Tape gui oguerova ma rire avakue ha'e javi oo Joabe rupive, Bicri ra'y
Seba rakykue monha vy.
14 Seba kuery ma Israel ha'e javi regua ikuaia rupi oaxapa jogueravy,
Abel-Bete-Maaca peve. Ha'e rami teĩ berita kuery anho onhemboatypa vy
oje'oi hupive.
15 Ha'e gui Joabe oxondaro kuery reve ovaẽmba vy ojoko imoiny Abel-Bete-
Maaca tetã. Ha'e va'e tetã katy'i omboaty reta yvy, tetã kora yvatekuea
peve. Ha'e javi Joabe reve ikuai va'e ojo'o-jo'o okuapy tetã kora oity aguã.
16 Ha'e gui ma tetã gui peteĩ kunha hi'arandu va'e ojapukai:
— Pendu ke, pendu ke. Aipopeje Joabe pe tou kyvõ katy, hexeve
xeayvu aguã.
17 Ha'e va'e ovaẽ ramove kunha va'e oporandu:
— Ndee ae pa Joabe?
Ombovai:
— Xee ae — he'i.
Ha'e rã kunha va'e aipoe'i:
— Endu ke xee nerembiguai xeayvua.
— Aendu 'rã — he'i Joabe.
18 Ha'e rã kunha va'e aipoe'ive ju:
— Yma guive aipo'ea: “Penhemongeta uka 'rã Abel py, mba'emo pereko
va'e re oikuaa pota porãa aguã” 'ea.
19 Ha'e rami ae xee ma Israel kuery joe opu'ã va'e regua e'ỹ, ore kuery ma
ojeroviapy meme. Ha'e rã ndee ma rembovaipaxe peteĩ tetã, xee Israel
regua xy aiko va'eri. Mba'e re tu oremokanhy ta SENHOR pegua orekuai
va'e?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Joabe ombovai vy aipoe'i:
— Xee ma namokanhyi 'rãe, nambovaipavei 'rã guive.
21 Ndee rexa'ãa rami e'ỹ aikoa. Ha'e rami avi peteĩ ava Efraim yvyty re
oiko va'e, Bicri ra'y Seba hery va'e, opu'ã karamboae huvixa Davi rovai.
Ha'e va'e anho'i pemboaxa xevy, ha'e ramo ajepe'a ju 'rã peneretã gui
— he'i.
Ha'e rã kunha va'e aipoe'i Joabe pe:
— Ma'ẽ, inhakãgue amombo uka 'rã ndevy tetã kora áry rupi.
22 Ha'e gui kunha va'e o'arandua rupi oo guetarã kuery ha'e javi reve
jogueroayvu aguã. Ha'e rire Bicri ra'y Seba akã ojaya okuapy vy omombo
Joabe oexa aguã. Ha'e rã omonhe'ẽ mimby guaxu, ha'e ramo ojepe'apa ju
tetã gui. Peteĩ-teĩ ngoo katy ju oje'oi. Ha'e rã Joabe ma Jerusalém katy
ojevy huvixa reve jogueroayvu aguã.

2 Samuel 8.15-18; 1 Crônicas 18.14-17

23 Joabe ma Israel regua xondaro kuery ha'e javi re opena va'e. Ha'e rã
Joiada ra'y Benaia ma huvixa rarõa kuery re opena.
24 Adorão ma omomba'eapo nhea'ãmby kuery re opena. Ha'e rã Ailude ra'y
Josafá ma mba'emo oiko va'ekue mboparaa ae.
25 Seva ma kuaxia re opena va'ety. Zadoque ha'e Abiatar ma sacerdote
ikuai.
26 Ha'e gui Jair ramymino Ira ma Davi mongetaaty oiko.

Gibeão pygua kuery ojepy okuapyague

21 1 Davi oĩ jave oiko karuai mboapy ma'etỹ re. Ha'e rã SENHOR pe
Davi oporandu rã aipoe'i ixupe:
— Ha'e rami oiko mba'eta Saul ha'e hoo pygua kuery jouguy omoẽague
re ndopagai teri, Gibeão pygua kuery regua ojukaague re guive — he'i.
2 Ha'e rami rã Gibeão pygua kuery huvixa oenoĩ uka vy ijayvu ha'e
kuery reve. Gibeão pygua ma Israel regua e'ỹ, amorreu regua rembyrekue
ae. Ha'e gui Israel kuery oura ma voi va'ekue omomba e'ỹ aguã re, va'eri
Saul ma omombaxe Israel ha'e Judá kuery re nda'evei ete vy.[s]
3 Ha'e gui Davi oporandu Gibeão pygua kuery pe:
— Mba'e tu peipota ajapo pendevy kuery pe? Mba'e nunga tu ame'ẽ 'rã
pendevy teko vai ojapoague rekovia, SENHOR pegua kuery peroayvu porã
aguã?
4 Gibeão regua kuery ombovai okuapy:
— Saul ha'e hoo pygua kuery mba'e prata ha'e ouro ma ndoroipotai.
Israel regua ndorojukaxei guive peteĩve — he'i.

---

[s] **21.2** Gibeão regua kuery reve Josué jogueroayvuague rami vy Israel kuery pe omba'eapo 'rã avave rei ojukaa e'ỹ re (Josué 9).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Davi oporanduve ju:
— Mba'e nunga tu ha'vy tajapo pendevy kuery pe?
5 Ha'e kuery ombovai huvixa pe:
— Ha'e gui oreregua kuery jukaare, Israel mbyte rupi roikove e'ỹ aguã
oremokanhymbaxe va'ekue,
6 ha'e va'e ra'y kuery regua gui emboaxa orevy sete avakue SENHOR
renonde rojyryvipy aguã, Gibeá SENHOR rembiporavo Saul rekoague py
ae — he'i.
Ha'e ramo huvixa aipoe'i:
— Xee amboaxa 'rã pendevy — he'i.
7 Ha'e rã Jônatas ra'y Mefibosete Saul ramymino va'e ma huvixa
nomboaxai, SENHOR rery rupi Saul ra'y Jônatas reve SENHOR Davi
ouraague rami vy.
8 Ha'e rami vy huvixa ojopy Saul ra'y kuery Aiá rajy Rispa pi'a mokoĩve,
Armoni ha'e Mefibosete hery va'e, ha'e gui Saul rajy Merabe pi'a kuery
peteĩ nhiruĩve, meolatita Barzilai ra'y Adriel ra'y kuery ikuai va'e.
9 Ha'e va'e kuery ma Gibeão pygua kuery po py omboaxa yvy'ã áry
ojyryvipypa aguã, SENHOR renonde. Ha'e rã sete-ve ho'apa vyvoi. Ha'e vy
omano, mba'emo mono'õa ypy'ia ára, jypy cevada omono'õa ára py ae.
10 Ha'e ramo Aiá rajy Rispa ma peteĩ ajukue voxa guigua ogueraa vy
peteĩ ita tuvixa va'e áry oipyo imoiny oĩ aguã. Ha'e py ma jypy omono'õa
ára guive opyta yva gui oky ho'a ju peve. Ha'e va'e ma ara py neĩ pyávy
ndoejai oikovy tetekue ikuaia py guyra oveve va'e onhemboja aguã,
mymba ka'aguy rupigua guive.
11 Davi pe omombe'ua Saul ra'yxy jevy Rispa oikoa ha'e javi, Aiá rajy
va'e.
12 Ha'e rami rã Davi oo vy Jabes-Gileade gui ogueru Saul ha'e ta'y Jônatas
kãgue, ha'e pygua kuery Bete-Seã tetã mbyte gui ogueraa rire. Ha'e py ma
Gilboa yvyty re filisteu kuery Saul ojukaa ára py oeja imoiny va'ekue.
13 Ha'e kuery po gui Saul ha'e ta'y Jônatas kãgue ogueru vy ha'e va'e reve
onhono porã avi ojyryvipy pyre kãgue.
14 Ha'e rami vy Benjamim regua yvy re ojaty okuapy Saul ha'e ta'y Jônatas
kãgue, Zela py, tuu Quis onhono porãague py ae. Huvixa ojapo ukaa rami
ojapopa. Ha'e va'e rire ma ha'e va'e yvy re Nhanderuete ojapo porã ju.

1 Crônicas 20.4-8

15 Ha'e gui filisteu kuery opu'ã ju okuapy Israel kuery rovai. Ha'e rã
Davi oxondaro kuery reve oje'oi vy joguero'a filisteu kuery reve. Ha'e gui
ma Davi ikane'õ vaipa.
16 Isbi-Benobe ma gigante ramymino regua. Hu'y guaxu oguereko va'e ma
cinco quilos ipoyi va'e, ha'e onhemonde oikovy hu'y jokoa regua ipyaukue
py. Ha'e va'e ma ojukaxe Davi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ha'e rami teĩ Zeruia pi'a Abisai oepy vy filisteu oipyxo vy ojuka. Ha'e
ramo Davi pegua kuery ixupe oura vy aipoe'i okuapy:
— Aỹ gui ma orereve ndee ndereovei 'rã joe ropu'ã aguã katy, Israel
kuery moexakãa ogue e'ỹ aguã — he'i okuapy.
18 Ha'e va'e rire ma joguero'ave ju Gobe py, filisteu kuery reve. Ha'e py
ma husatita Sibecai va'e ojuka gigante ramymino Safe.
19 Ha'e va'e rire teĩgue ju joguero'a filisteu kuery rovai Gobe py. Ha'e gui
Belém pygua Jaaré-Oregim ra'y Elanã ojuka Gate pygua Golias. Ha'e va'e
guembiporu hu'y guaxu oguereko va'ekue ma ajukue popẽa'y rami tuvixa
va'e.[t]
20 Teĩgue ju opu'ã okuapy joe, Gate py ae. Ha'e py oiko peteĩ ava yvate
ete va'e. Ha'e va'e ma mboapy meme ikuã ha'e ipyxã voi, ha'e javi vy vinte
e quatro ikuã ha'e ipyxã oguereko. Ha'e va'e voi gigante ramymino regua.
21 Ha'e va'e ma Israel kuery mbojaru reia rupi ijayvu ramo Davi ryke'y
Simei ra'y Jônatas ojuka.
22 Ha'e va'e avakue irundy ikuai gigante ramymino Gate tetã py. Ha'e rami
teĩ Davi ha'e ixondaro kuery oitypa raka'e.

Salmo 18.1-50

22 1 Ha'e gui SENHOR pe Davi ijayvu kova'e mboraei rupi, Saul ha'e
hovaigua kuery ha'e javi po gui SENHOR ogueraa jepe jave.
2 Ha'e vy aipoe'i:
— SENHOR, ndee ma xe'itaova.
Ndee ma oo imbaraete va'e ha'e xerepya.
3 Xeruete ma xe'itaova anhemiaty,
mba'emo vai jokoa, xereraa jepea imbaraete va'e,
oo yvate va'e, ha'e anhemiaty.
Ndee Xeruete, xereraa jepe 'rã xejukaxea kuery gui.
4 Ajapukai SENHOR ogueroporaeipy va'e pe.
Ha'e rami vy aa jepe 'rã xerovaigua kuery gui.
5 Manoa pygua xejoko va'ekue yai rami,
heko vai va'e yai rami xere opu'ã vy xemongyje.
6 Manoa pygua xejokua va'ekue,
nhu'ã xã xejura xapy'a.
7 Ha'e ramo ajexavaia py ajapukai karamboae SENHOR pe.
Xeruete pe ajapukai ainy.
Ha'e rã ojeupegua templo gui oendu xeayvua,
ijapyxa peve ajapukaia ovaẽ ramo.
8 Ha'e ramo yvy omyĩ ha'e oryryi.
Yva yta ikuai va'e voi ovavapa, oryryipa,

---

t 21.19 1 Crônicas 20.5

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ogueropoxy ramo.
9 Inhapyĩgua gui opu'ã hataxĩ,
ijuru gui ma tata nhomombaarã oẽ,
tapyĩ hexakã va'e.
10 Yva omo'yvyĩ vy oguejy,
ipy guýry pytũ vaikue oĩ reve.
11 Peteĩ anjo ipepo va'e áry oĩ vy oveve ouvy,
yvytu opepo áry ogueru pojava ramo.
12 Oyvýry rupi rami omoĩ pytũ reia oo'irã,
pytũ, yy ijatya ha'e yva re arai ikuai va'e voi.
13 Hexakãa henonde oo va'e gui
hendy ovy tapyĩ rexakã ramigua.
14 Ha'e gui SENHOR yapu yva re,
Yvate ete va'e ijayvu atã.
15 Ngu'y omombo vy omoaĩmba xerovaigua kuery.
Overa vy omondyipa.
16 Ha'e ramo ojekuaa yy rupa,
ha'e yvy yta avi ojekuaapa,
ndeayvu atãa py SENHOR,
ndepoxya rupi neapyĩgua gui nepytuẽ ramo.
17 Yvate gui ha'e okuave'ẽ vy xejopy,
xerenoẽ yy tuvixa va'e gui.
18 Xereraa jepe xerovaigua kuery imbaraete va'e gui,
xemomboriau rei va'e kuery gui ae,
xegui ipo'akave ete va'ekue ri.
19 Xere ha'e kuery opu'ãmba rei ajexavai jave,
teĩ SENHOR onhemoĩ xepytyvõarã.
20 Ha'e rami vy xereru peteĩ henda ipa'ũ ja'eavea py.
Xereraa jepe xererovy'a vy.
21 Xereko porãa re SENHOR xerereko porã,
xevy pe ome'ẽ ndaxepo ky'aiague repy.
22 Mba'eta xee ma SENHOR guigua tape rupi aiko va'e,
ndajepe'ai Xeruete gui ha'eve'ỹa rami aiko aguã.
23 Xejee amoĩ ijayvuague ha'e javi,
xejegui ndaipe'ai ayvu omoĩ va'ekue.
24 Henonde aiko anhetẽa rupi,
ajejoko teko vai rupi aiko e'ỹ aguã.
25 Ha'e ramo SENHOR ome'ẽ xereko porãague repy,
henonde rupi ndaxereko ky'ai rire.
26 Heko porã va'e kuery pe rejekuaa uka 'rã heko porã va'e,
anhetẽ rupi ikuai va'e pe rejekuaa uka anhetẽ rupigua avi,
27 iky'a e'ỹ va'e pe rejekuaa uka iky'a e'ỹ va'e,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e rã heko vai va'e pe ma rejekuaa uka 'rã nhombopaga kuaa va'e.
28 Ndee reraa jepe 'rã onhemo'yvyĩ'i va'e,
ha'e rã oma'ẽ vaikue reia rupi onhemboyvate va'e ma remomba 'rã.
29 Ndee SENHOR ma xerexapea,
SENHOR omoexakã pytũ rupi aiko rã.
30 Ndereve vy amomba 'rã xondaro kuery,
Xeruete reve vy apo 'rã hetã kora áry rupi.
31 Nhanderuete guigua tape ma iky'a e'ỹ va'e,
SENHOR ayvu ma oa'anga pyre.
Hexe onhemi va'e ha'e javi pe ma mba'emo vai jokoa oiko.
32 Mava'e tu Nhanderuete oiko SENHOR e'ỹ vy?
Mava'e tu nhande'itaova oiko Nhanderuete e'ỹ vy?
33 Nhanderuete ma xemombaraetea xekangy e'ỹ aguã,
omoatyrõ 'rã aguata aguã rupi.
34 Ha'e ojapo xepy guaxu rami inhakuã aguã.
Ha'e vy yvatea rupi xemoingo.
35 Xepo pe voi ome'ẽ joe apu'ã kuaa aguã.
Ha'e ramo guyrapa overa va'e guigua voi aipira 'rã.
36 Mba'emo vai jokoarã reme'ẽ xereraa jepea,
xemboaxya rupi xemboyvate.
37 Apyrõ aguã tape rembopyve ramo
ndaxepyxyryi 'rã.
38 Xerovaigua kuery amonha 'rã aupity peve.
Amomba rire ma ajevy ju.
39 Amomba ae, amou'ũmba opu'ã aguã nda'evevei peve.
Xepy yvýry ho'apa.
40 Mba'eta ndee xemombaraete ajoguero'a kuaa aguã,
rejapo xere opu'ã va'ekue re xepo'aka aguã rami.
41 Xerovaigua kuery rejapo ojavapa aguã rami.
Xerayvu e'ỹ va'e amomba.
42 Ha'e kuery oma'ẽ rã avave rei ndoepyai.
Tá, SENHOR pe ha'e kuery ojapukai teĩ nombovai.
43 Ha'e ramo amongu'ipa yvy ku'i rami.
Amou'ũmba, yapo tape guiguare rami amomba.
44 Xeretã pygua kuery xere opu'ãa gui xereraa jepe,
xemoĩ yvy regua kuery ruvixarã.
Amboae regua kuery ndaexai va'ety voi xevygua ikuai.
45 Amboae regua kuery xenhe'ẽ rendu.
Xeayvu oendu vy ojapopa okuapy.
46 Ha'e gui amboae regua kuery okanhymba,
onhemiague gui oẽmba onhemondyipa vy.
47 SENHOR ma oikove va'e, togueroayvu porãa xe'itaova!

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tomboetea Xeruete, ita xereraa jepea.
48 Nhanderuete xerepy vy jojukapa,
heta va'e kuery re xembopo'aka.
49 Nhanderuete ae xereraa jepe xerovaigua kuery gui.
Ndee ma xemboyvate xerovaigua kuery áry,
ha'e xerepy avakue jojuka va'ety po gui.
50 Ha'e ramo SENHOR, roguerovy'a 'rã yvy regua kuery oendua py,
aporaei 'rã nderery rupi.[u]
51 Ha'e ae ombopo'aka 'rã huvixave omoĩ va'ekue,
oexa uka 'rã guembiporavo oayvua,
Davi ha'e hamymino kuery pe, raka'e rã peve.

Davi opa vygua ijayvuague

23 1 Pova'e ayvu ma opa vygua Davi ijayvuague.
Jessé ra'y Davi ijayvua,
ava omboyvate pyre, Jacó kuery ruete omoĩ va'ekue,
Israel regua ha'eve rei'ia rupi oporai va'e.
2 — SENHOR Nhe'ẽ ijayvu xejuru rupi,
ha'e ijayvua rupi ae xejuru omombe'u.
3 Israel kuery ruete ijayvu,
Itaova Israel kuery onhemiaty aipoe'i xevy:
"Teko porã rupi avakue re opena va'e,
SENHOR renonde ojererokyjea rupi joe opena va'e ma
4 ko'ẽ aje'ive omoexakã ouvy va'e rami oiko,
ko'ẽ aje'ive nda'araivei jave kuaray ojope ouvy va'e rami,
oky rire ojope ju vy mba'emo renhoĩ ombo'okypa va'e rami", he'i.
5 Ha'e rami e'ỹ ri pa Nhanderuete renonde xero pygua kuery ikuai?
Mba'eta xereve ojapo ngupive guarã opa e'ỹ va'erã,
ha'evea rami meme ae ojapo, ivaipa aguã rami e'ỹ.
Ha'e rami vy ndojapoi avi 'rã teve aa jepe aguã,
aupity aguã arõ aikovy va'e ha'e javi?
6 Ha'e rã nhe'ẽ vai ra'y kuery ma oipe'apaa 'rã
juu nhandepo py e'ỹ nhamondo va'e rami.
7 Mba'eta amongue omondoxe vy
oiporu 'rã ferro guigua, e'ỹ vy hu'y guaxu.
Ha'e rire hi'aĩague pyve okai katuĩ'i 'rã tata py.

1 Crônicas 11.10-47

8 Po rami ma Davi pegua ipy'a guaxukueve rery oĩ: Taquemoni
ra'y Josebe-Bassebete ma mboapyve va'e kuery ruvixa. Ha'e va'e ma

---

u 22.50 Romanos 15.9

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

guembiporu hu'y guaxu reve onhea'ã oikovy oitocentos avakue rovai, ha'e
vy ojukapa vyvoi peteĩgue'i pyve.
9 Ha'e va'e rire ma Dodô ra'y Eleazar, Aoí ramymino va'e. Ha'e va'e ma
mboapyve ipy'a guaxukueve va'e regua oiko. Peteĩ ára Davi reve ha'e
kuery ikuai vy filisteu kuery ijaty okuapy va'e ombovai okuapy joe opu'ã
aguã. Israel kuery mboae ma ojepe'apa ma teĩ
10 ha'e opu'ã vy onhea'ã filisteu kuery rovai, ipo kyxe ojopya haxypa peve.
Ha'e va'e ára SENHOR ogueraa jepepa rã heta va'e kuery Eleazar opu'ã
ho'amya py ojevypa ju mba'emo oeja pyre ojopy heravy aguã.
11 Ha'e va'e rire ma Agé ra'y Samá, hararita va'e. Leí tekoa py peteĩ
mba'ety kumanda pe'i anho ikuaia py filisteu kuery ijaty okuapy ramo
ha'e kuery gui heta va'e kuery onhamba teĩ
12 mba'ety mbyte py Samá hi'aĩ vy ojokopa. Ha'e rami vy ojukapa filisteu
kuery. Ha'e rami py teĩgue ju SENHOR ogueraa jepepa.
13 Ha'e gui trinta yvatekueve ikuai va'e regua mboapy ma mba'emo
mono'õa ára oje'oi avi Adulão itakua py Davi onhemia py. Ha'e va'e jave
py filisteu regua xondaro kuery voi ijaty okuapy Refains yvyugua py.
14 Ha'e rami vy Davi onhemia py oĩ, ha'e rã filisteu regua xondaro kuery
ma Belém py ikuai.
15 Ha'e gui Davi ijy'uvei etea rupi aipoe'i:
— Mava'e tu xemboy'u ta ygua Belém tetã kora rokẽ py oĩ va'e gui? —
he'i ramo
16 ha'e va'e mboapyve ipy'a guaxukueve ikuai va'e ma filisteu kuery ijaty okuapya
mbyte rupi oaxa vy ygua Belém tetã rokẽ py oĩ va'e gui oguenoẽ yy, ha'e Davi oĩa
py ogueru. Ha'e rã ha'e ndoy'uxei vy onhoẽ SENHOR renonde ome'ẽ mbyrã.
17 Ha'e vy aipoe'i:
— SENHOR, nda'evei ete xee ha'e nunga ay'u aguã! Xee ay'u 'rã ri nda'u
avakue ndojeayvuveikue py oje'oi va'ekue ruguy rami? — he'i vy ndoy'ui.
Ha'e ramigua ae mboapy ipy'a guaxukueve ojapo va'ekue.
18 Ha'e gui Joabe ryke'y Abisai, Zeruia pi'a va'e ma trinta ikuai va'e
ruvixa. Ha'e va'e ma guembiporu hu'y guaxu reve opu'ã trezentos ikuai
va'e rovai, ha'e vy ojukapa. Ha'e rami vy tenondegua mboapyve ikuai va'e
rami ete ima'endu'a porãmby oiko.
19 Ha'e ma trinta ikuai va'e gui omboetevepy vy ha'e kuery ruvixa oiko
va'eri tenondegua mboapyve ikuai va'e regua e'ỹ guive.
20 Ha'e gui Joiada ra'y Benaia ma ipy'a guaxuve va'e avi. Cabzeel pygua
oiko, mba'emo tuvixa va'e ojapo avi va'e. Ha'e rami vy ojuka mokoĩ
Moabe pygua joe opu'ã kuaave va'ekue. Yro'y apĩ ho'a jave ma itakua py
oguejy vy ojuka peteĩ guary okua py oĩ va'ekue.
21 Ojuka avi peteĩ ava Egito guigua ipukuve va'ekue. Egito pygua ma hu'y
guaxu reve ou rã Benaia popoka py rive opu'ã ovy vy ipo gui hu'y guaxu
oguereko va'ekue oipe'a vy ha'e va'e py ae ju ojuka.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Ha'e nunga Joiada ra'y Benaia ojapo rire mboapyve tenondegua ipy'a
guaxukueve re rami ima'endu'a porãmby oiko.
23 Ha'e va'e ma trinta ikuai va'e gui omboetevea va'eri mboapyve tenondegua
regua ndoikoi guive. Ha'e gui Davi omoĩ guarõa kuery re opena va'erã.
24 Trinta ikuai va'e ma po rami hery: Joabe ryvy Asael, Belém pygua
Dodô ra'y Elanã,
25 ha'e gui Samá ha'e Elica harodita va'e meme,
26 paltita va'e Heles, Tecoa pygua Iques ra'y Ira,
27 Anatote pygua Abiezer, Mebunai husatita va'e,
28 Zalmom aoíta va'e, Maarai netofatita va'e,
29 Baaná netofatita va'e ra'y Helebe, Gibeá pygua Ribai ra'y Itai Benjamim
regua va'e,
30 Benaia piratonita va'e, Gaás yakã katygua Hidai,
31 Abi-Albom arbatita va'e, Azmavete barumita va'e,
32 Eliaba saalbonita va'e, Jasém ra'y kuery, Jônatas,
33 Sama hararita va'e, Sarar ararita va'e ra'y Aião,
34 Aasbai maacatita va'e ra'y Elifelete, Aitofel gilonita va'e ra'y Eliã,
35 Hezrai carmelita va'e, Paarai arbita va'e,
36 Zobá pygua Natã ra'y Jigeal, Bani gadita va'e,
37 Zeleque amonita va'e, Naarai beerotita va'e, Zeruia pi'a Joabe
rembiporu reraaty,
38 Ira ha'e Garebe itrita va'e meme,
39 ha'e gui Urias heteu va'e. Ha'e javi vy trinta e sete ikuai.

1 Crônicas 21.1-6

24 1 Ha'e gui teĩgue ju SENHOR poxya hendy jevy Israel kuery rovai.
Ha'e vy Davi py'a re omoĩ ha'e kuery rovai oiko aguã. Ha'e vy
aipoe'i ixupe:
— Tereo eipapa Israel ha'e Judá kuery ha'e javi — he'i.
2 Ha'e ramo huvixa Davi aipoe'i xondaro ruvixa Joabe pe:
— Eiko ke Israel regua ha'e javi ikuaia rupi, Dã guive Berseba peve.
Ha'e vy eipapapa, aikuaa aguã mbovy pa ikuaia.
3 Joabe ombovai huvixa pe:
— Ha'e rami avi tove SENHOR Nderuete cem-kue ju tomboetave, ndee
xeruvixa rexaa py. Ha'e rami teĩ xeruvixa, mba'e re tu ndee ha'e rami ete
rejapoxe? — he'i.
4 Ha'e rami teĩ huvixa ayvu Joabe ha'e xondaro ruvixa kuery ijayvua
gui ipoyive ramo huvixa renonde gui Joabe ha'e xondaro ruvixa kuery
oje'oi vy oipapa jogueravy Israel kuery ha'e javi.
5 Ha'e rami vy ha'e kuery Jordão yakã oaxa vy opyta Aroer py Gade
yvyugua mbyte py tetã oĩ va'e yke jaiporu kuaa regua katy. Ha'e vy oo
Jazer katy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e gui ma Gileade katy oo vy ovaẽ Cades peve, heteu kuery yvy re.
Ha'e gui Dã-Jaã katy oo vy ojeapa jogueravy Sidom katy.
7 Ha'e vy ovaẽ Tiro tetã ikorapa va'e py, ha'e gui heteu ha'e cananeu kuery rekoa
ha'e javi rupi. Ha'e gui oje'oi ju Judá regua Neguebe yvy katy Berseba peve.
8 Ha'e rami py oguata jogueravy Israel yvy ha'e javi rupi.
Ha'e gui nove jaxya vinte araa py ma ovaẽ ju okuapy Jerusalém py.
9 Huvixa pe Joabe omombe'u heta va'e kuery mbovy pa ikuaia. Israel re
ikuai ra'e oitocentos mil avakue joe opu'ãa py kyxe oiporu kuaa va'e. Ha'e
rã Judá re ma quinhentos mil ikuai.

1 Crônicas 21.7-17

10 Ha'e gui Davi heta va'e kuery oipapa ukapa ma rire opy'a py oendu
ramo nda'eveia. Ha'e vy aipoe'i SENHOR pe:
— Ajejavy vaipa ra'e ha'e rami ajapoa py. Ha'e rami teĩ aỹ SENHOR,
ajerure rembogue aguã xee nerembiguai ajejavyague, inhakã porã ve'ỹ
va'e rami ajapo rire — he'i.
11 Ko'ẽ aje'ive'i reve Davi ovy ramove Davi pegua imba'ekuaa va'e
profeta Gade rupi SENHOR ombou oayvu. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
12 — Tereo aipo're Davi pe: "Po rami SENHOR ijayvu: 'Mboapy regua
va'e aikuaa uka 'rã peteĩ eiporavo ajapo aguã', he'i."
13 Ha'e ramo Davi-a py profeta Gade ovaẽ vy omombe'u. Ha'e vy aipoe'i:
— Reipota pa sete ma'etỹ re karuai ou ndeyvy re? Tyrã pa mboapy jaxy
re renha ta reikovy nderovaigua kuery gui, ha'e kuery nemonha rã? Tyrã
pa reipota mboapy ára re mba'eaxy vaikue oiko ndeyvy re? Eiporavo ke
aỹ, ha'e emombe'u xembouare pe ambovai va'erã — he'i.
14 Gade pe Davi ombovai:
— Xee ma ajexavaia aendu. Ha'eveve SENHOR po py anhemboaxa uka
rã, mba'eta ha'e ma opa e'ỹ va'e nhanemboaxy va'e. Ha'e rã avakue po py
ma xee nanhemboaxa ukaxei — he'i.
15 Ha'e rami rã SENHOR ombou mba'eaxy vaikue Israel yvy ha'e javi
rupi, ko'ẽ aje'ive'i guive oa'angaague ára peve. Ha'e ramo Dã guive
Berseba peve omano setenta mil avakue ha'e kuery regua.
16 Ha'e gui Jerusalém áry SENHOR-a guigua anjo tetã omomba aguã opo
oupi ho'amy jave SENHOR opytu'u ma mba'emo vai omoingoa gui. Ha'e vy
aipoe'i anjo heta va'e kuery mombaarã ou va'ekue pe:
— Ha'eve ma, emboguejy ju ndepo — he'i. Ha'e va'e jave ma anjo hi'aĩ
jebuseu regua Araúna mba'emo moa'yĩaty yvy'iry.
17 Ha'e gui anjo heta va'e kuery omomba rã Davi oexa vy ojapukai
SENHOR pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Xee rima ajejavy, xee rima hi'arandu e'ỹ va'e rami ajapo. Ha'e rã
kova'e vexa'i kuery, mba'e tu ha'e kuery ojapo? Xerovai ae eupi ndepo,
ha'e xeru ro pygua kuery rovai.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

1 Crônicas 21.18-27

18 Ha'e va'e árave profeta Gade ou Davi oĩa py. Ha'e vy aipoe'i:
— Tereo na, ejapo SENHOR pe peteĩ altar-rã jebuseu regua Araúna
mba'emo moa'yĩaty py.
19 Gade ayvu rupi SENHOR ojapo ukaague rami vy Davi oo.
20 Ha'e gui Araúna ma yvy'ã re oĩa gui oexa huvixa guembiguai kuery
reve jogueru nhoguenoiny ramo. Ha'e rami vy guenapy'ã re oĩ ngova yvy
peve.
21 Ha'e vy oporandu:
— Xeruvixa, mba'e re tu ndee reju apy xee nerembiguai aĩa py?
Davi ombovai:
— Mba'emo moa'yĩaty ajogua aguã rima aju, SENHOR pe altar-rã ajapo
aguã, mba'eaxy vaikue heta va'e kuery áry ombou va'ekue opytu'u aguã
— he'i.
22 Ha'e rã Araúna aipoe'i Davi pe:
— Ejopy ha'e eme'ẽ SENHOR pe reme'ẽxe va'e, reipota va'e rei teĩ. Apy
ma vaka ikuai reapy vy reme'ẽ va'erã. Oĩ avi yvyrape mba'emo moa'yĩaty
regua yxakãrã, canga guive oĩ.
23 Xeruvixa, ha'e nunga ha'e javi ndepo py xee Araúna ame'ẽmba — he'i.
Ha'e vy aipoe'ive ju:
— SENHOR Nderuete tojapo rejerurea.
24 Ha'e rami teĩ huvixa ombovai Araúna pe:
— Any, ndegui xee ajogua 'rã hepyrã porã re, mba'eta SENHOR Xeruete
pe name'ẽi 'rã xevy ome'ẽ rive pyre — he'i. Ha'e rami vy Davi ojogua
mba'emo moa'yĩaty, ha'e vaka re ma ome'ẽ cinqüenta hatã'i va'e prata
guigua.
25 Ha'e py ma Davi ojapo peteĩ altar SENHOR pe, ha'e vy ome'ẽ mba'emo
oapy reve, peteĩ rami ikuaia regua guive. Ha'e rami rã ha'e va'e yvy re
SENHOR ojapo porã jevy ramo Israel kuery ikuaia áry gui mba'eaxy
vaikue opytu'u.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jypy'igua kuaxia huvixave rei kuery rekokue oĩa

Jypy'igua kuaxia huvixave rei kuery rekokue oĩa

Huvixa Davi omano rire ta'y Salomão ju oĩ hekovia. “Salomão pe Nhanderuete ome'ẽ avi hi'arandurã, opa mba'e py oikuaa pota ha'e mba'emo oikuaapa rei aguã rami, ye'ẽ rembe rupi ita ku'i ikuaia rami. ... Omombe'u avi três mil ayvu arandua regua, ha'e gui mil e cinco mboraeirã. ... Ha'e ramo ha'e javi regua ou Salomão arandua oenduxe vy” (4.29, 32, 34a). Nhanderuete ombojerovia atyrã Salomão ojapo peteĩ templo iporã vaipa va'e, ouro ha'e overa va'e py onhovãmbaa. Mbovy rei e'ỹ oguereko kavaju ha'e karóxa joe opu'ãa pyguarã. “Ha'e rami vy setecentos kunhague oguereko huvixa rajy meme, ha'e gui trezentos ta'yxy jevy kuery. Ha'e va'e kunhague ma ojapo amboae rami rei ipy'a aguã. Ha'e vy tuja'ive ma jave ta'yxy kuery ombopy'a rerova ete tuuete mboae ramigua kuery re ju ombojerovia aguã. Ha'e ramo opy'a re anhetẽ rupi ve'ỹ oiko Senhor nguuete pe, nguu Davi oikoague rami e'ỹ” (11.3-4).

Salomão omano rire openaague omboja'oa mokoĩ henda py. Kuaray puku-a katy opyta Judá regua, ta'ykue opena aguã. Ha'e rã kuaray ijapu'a'ia katy ma Israel regua opyta, amboae kuery openaa. Ha'e va'e mokoĩve regua joe opu'ã jepi raka'e.

Israel regua re opena raka'e peteĩ huvixa Acabe hery va'e. Ha'e va'e ma Nhanderuete re ndojeroviai ramo ixupe profeta Elias ijayvu, tuuete ramigua Baal pegua sacerdote kuery reve oeko a'ã guive. Aipoe'i heta va'e kuery pe: “Raka'e peve 'rã tu pendepy'a py ndapeikuaai rei pekuapy mokoĩ rupi rei vy? Senhor ae ri Nhanderuete oiko ramo ixupe ete pendekuai. Ha'e'ỹ vy xapy'a rei Baal ri Nhanderuete oiko ramo ixupe pendekuai” he'i (18.21). Ha'e ramo Nhanderuete ombovai vy tata ombou yva gui, opo'akaa oexa uka vy.

Davi tuja'i ete jave guare

1 1 Huvixa Davi tuja'i ete, ha'e heta ma'etỹa oguereko ma ramo ajukue
py onhovãmbaa teĩ ijeyro'y ae tema.
2 Ha'e ramo ixupe hembiguai kuery aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Oreruvixa, tove tojoua peteĩ kunhataĩ'i nerenonde oiko va'erã. Tove
ndere topena toikovy, toke avi ndejyva py, ndeyro'y riae e'ỹ aguã — he'i.
3 Ha'e rami vy Israel ha'e javi rupi oeka oje'oivy kunhataĩ'i iporãve va'e.
Ha'e vy Suném pygua Abisague hery va'e ojou vy ogueru huvixaa py.
4 Kunhataĩ va'e ma iporã ete va'e. Huvixa re opena oikovy, oipytyvõa rupi
oiko teĩ huvixa ma hexe nopena rei.

Adonias huvixarã onhemoĩ uka rivexeague

5 Ha'e gui Davi ra'y Adonias Hagite pi'a va'e ma onhemboyvate rei. Ha'e
vy aipoe'i:
— Xee ae 'rã aĩ huvixarã — he'i. Ha'e rami vy ojou karóxa, kavaju áry
guarã kuery ha'e cinqüenta avakue henonde rupi onha okuapy aguã.
6 Ha'e rami teĩ tuu ma neĩ peteĩgue ma voi nda'ijayvui ixupe. Neĩ aipo
nde'i: “Mba'e re tu guĩ rami reiko?” nde'i. Ha'e ma jaexa rã iporãve va'e
avi, Absalão oiko rire oiko va'ekue.[a]
7 Ha'e rami vy Zeruia pi'a Joabe ha'e sacerdote Abiatar reve jogueroayvu,
ha'ea katy ha'e kuery oo vy oipytyvõ aguã re.
8 Ha'e rã sacerdote Zadoque ma Adonias-a katy ndooi, neĩ Joiada ra'y Benaia,
profeta Natã, Simei, Reí ha'e Davi rembiguai kuery ipy'a guaxukueve va'e ma voi.
9 Ha'e rire Adonias ma ita Zoelete py oĩa py oo vy ome'ẽ mymba kuery
vexa'i, vaka ha'e ikyra ete va'e oapy reve, Rogel katy'i yvu oĩ va'e py. Ha'e
katy oenoĩmba avi guyvy kuery huvixa ra'y ikuai va'e, ha'e gui avakue
Judá pygua huvixa rembiguai kuery ha'e javive.[b]
10 Ha'e rã profeta Natã ma noenoĩ ukai ae, neĩ Benaia, avakue ipy'a
guaxukueve neĩ guyvy Salomão ma voi.

Bate-Seba reve Salomão huvixarã oĩ aguã re Natã ijayvuague

11 Ha'e rami rã Natã aipoe'i Salomão xy Bate-Seba va'e pe:
— Nerendui ri ty'y Hagite pi'a Adonias huvixarã onhemoĩague? Ha'e
rami teĩ nhanderuvixa Davi ndoikuaai.
12 Ha'e nunga rupi eju, toromongeta, reikove reve reo jepe aguã, ndepi'a
Salomão voi.
13 Tereo, ejexa uka huvixa Davi pe. Ha'e vy aipo're ixupe: “Xeruvixa,
reura ma e'ỹ teve xee nerembiguai pe? Mba'eta aipo're va'ekue: ‘Ndepi'a
Salomão ae ma oĩ 'rã huvixave xerekovia, xerenda áry ae 'rã oĩ’, 're
va'ekue. Mba'e re tu ha'vy Adonias ri huvixarã onhemoĩ?” 're 'rã ixupe.
14 Ha'e gui huvixa reve ndee ndeayvu teri reve ma xee voi avaẽ 'rã
nderakykue. Ha'e vy xee ju xeayvu 'rã ndeayvuague rupi — he'i.

---

[a] **1.5-6** Adonias ma Absalão ryvy (2 Samuel 3.2-5), teĩ ha'e kuery ikuaia re tuu Davi ndoikuaa potai (2 Samuel 14). [b] **1.9** Adonias ma ngaru ojapo Nhanderuete peguarã merami teĩ huvixa oĩ aguã rive, tyke'y Absalão ojapoague rami avi (2 Samuel 15.7-12).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Ha'e gui Bate-Seba ma opy huvixa oĩa py oo vy ojexa uka ixupe.
Huvixa ma tuja'i raxa ma ramo Suném pygua Abisague oĩ avi oipytyvõa
rupi.
16 Ha'e gui huvixa renonde py Bate-Seba ojero'a vy oĩ guenapy'ã re. Ha'e
ramo oporandu vy
— Mba'e tu reipota? — he'i huvixa.
17 Kunha va'e ombovai:
— Xeruvixa, SENHOR Nderuete renonde reura va'ekue xee nerembiguai
va'e pe. Ha'e vy aipo're va'ekue: “Ndepi'a Salomão ae ma oĩ 'rã huvixarã
xerekovia. Ha'e ae 'rã oguapy xerenda áry”, 're va'ekue.
18 Ha'e rami teĩ aỹ ma Adonias ae onhemoĩ ra'e huvixaverã. Ha'e gui ndee
xeruvixa, ndereikuaai teri.
19 Ha'e va'e ma mymba kuery ojuka uka vy ome'ẽ ma vaka ra'y ikyrave
va'e ha'e vexa'i oata aguã rami rei e'ỹ. Oenoĩmba avi huvixa kuery ha'e
javi, sacerdote Abiatar ha'e xondaro kuery ruvixa Joabe. Ha'e rã ndera'y
Salomão ma ha'e noenoĩ ukai.
20 Ha'e rami teĩ xeruvixa, Israel kuery ha'e javi ma ndere meme oma'ẽ
okuapy, ndee ae reikuaa uka porãve aguã mava'e ete pa nerenda áry
oguapy va'erãa nderekovia huvixarã oĩ aguã.
21 Ha'e rami e'ỹ rã xeruvixa, neramoĩ kueryague rami nenhono porãa rã
xee ha'e xepi'a Salomão voi orerereko axya rei 'rã joapo vai va'ety rami
rive — he'i.
22 Huvixa reve kunha va'e ijayvu teri reve ovaẽ avi profeta Natã ha'e py.
23 Ha'e ramo huvixa pe omombe'ua vy ixupe aipo'ea:
— Apy ma ko ovaẽ profeta Natã — 'ea ramove ha'e va'e ju ojero'a vy
henonde ngova omboja yvy peve.
24 Ha'e vy aipoe'i:
— Xeruvixa, ndee ae ri nhi'ã aipo're va'ekue: “Adonias 'rã huvixa oĩ xee
ndaikovevei ma rire, ha'e vy ha'e ae ma 'rã oguapy xerenda áry”, 're ri
ty'y?
25 Mba'eta ange ma ha'e ou vy ojuka uka vaka ha'e mymba kuery
ikyrakueve va'e, vexa'i kuery oata aguã rami e'ỹ guive. Ha'e vy oenoĩ
ukapa huvixa ra'y kuery ha'e javi, xondaro kuery ruvixa ha'e sacerdote
Abiatar. Ha'e ramo ha'e kuery oguerovy'a vy okaru ha'e oy'u okuapy
henonde py. Ha'e vy ixupe aipoe'i okuapy: “Ha'eve ete ma nhanderuvixave
Adonias!” he'i okuapy.
26 Ha'e rã xee nerembiguai aiko va'e ma naxerenoĩ, neĩ sacerdote Zadoque,
Joiada ra'y Benaia ha'e ndera'y Salomão ma voi.
27 Xeruvixa, ndee ae ri nhi'ã rejapo uka va'ekue ha'e nunga? Mba'eta
nerembiguai kuery pe ndereikuaa ukai teve nderekovia nerenda áry
oguapy va'erãa — he'i.
28 Ha'e ramo huvixa Davi ijayvu vy

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Penoĩ ju ha'vy Bate-Seba xea py — he'i. Ha'e rã kunha va'e ma
huvixa renonde py ou ju vy ojexa uka ho'amy ixupe.
29 Ha'e ramo huvixa oura reve aipoe'i:
— Anhetẽ ete ajexavaia ha'e javi gui SENHOR oikove va'e xerepy
va'ekue rery rupi aura vy aipoa'e:
30 Kova'e ára pyve ajapo 'rã ndevy auraague. Mba'eta SENHOR Israel kuery
Ruete rery rupi aipoa'e va'ekue: “Ndepi'a Salomão ae 'rã oĩ xee naĩvei jave.
Ha'e ae ju 'rã oguapy xerenda áry xerekovia”, ha'e va'ekue.
31 Ha'e ramo Bate-Seba ma huvixa renonde py ojero'a vy yvy peve
omboja ngova. Ha'e vy aipoe'i:
— Ha'eve ete ma xeruvixa Davi, raka'e rã peve guarã!

Huvixarã Salomão omoĩ okuapyague

32 Ha'e gui ma Davi aipoe'i:
— Penoĩ xea py sacerdote Zadoque, profeta Natã ha'e Joiada ra'y Benaia
— he'i ramo ha'e va'e kuery oguerua rã ojexa uka okuapy huvixa pe.
33 Ha'e kuery pe huvixa aipoe'i:
— Peraa ke xee penderuvixa rembiguai kuery, ha'e pejapo xera'y
Salomão mburika áry oĩ aguã rami. Ha'e vy peraapa Giom katy.
34 Ha'e py ma profeta Natã reve sacerdote Zadoque omoĩ 'rã huvixarã
Israel kuery re opena aguã. Ha'e gui pembopu 'rã mimby guaxu, ha'e vy
“Ha'eve ete ma huvixave Salomão!” peje 'rã.
35 Ha'e gui ma peju jevy 'rã hupive. Ha'e rã ha'e ma ou vy oguapy 'rã
xerenda áry, xerekovia ha'e ju oĩ aguã, mba'eta xeayvuague rami vy ha'e
ae 'rã opena Israel ha'e Judá kuery re — he'i.
36 Ha'e rami rã Joiada ra'y Benaia huvixa ombovai vy aipoe'i:
— Ha'eve va'e. Po rami ae ta'ijayvu avi SENHOR xeruvixa Ruete va'e.
37 Xeruvixa, ndere SENHOR openaague rami ae topena Salomão re voi.
Ha'e rami vy tombopo'aka xeruvixa Davi po'akaa gui eteve voi — he'i.
38 Ha'e gui huvixa pegua xondaro kuery reve oje'oi sacerdote Zadoque,
profeta Natã ha'e Joiada ra'y Benaia. Huvixa Davi rymba mburika'i áry ae
Salomão omoĩ vy ogueraa okuapy Giom py.
39 Ha'e gui sacerdote Zadoque ma azeite ryru ombojerovia aty gui ogueru
va'ekue oupi vy omoĩ Salomão re. Ha'e vy mimby guaxu ombopu rã heta
va'e kuery ha'e javi oendu vy ojapukai:
— Ha'eve ete ma huvixa Salomão! — he'i okuapy.
40 Ha'e gui hakykue oje'oipa vy gaita ombopu reve oguerovy'a ete heravy.
Onhendu atã oje'oivy yvy voi omomyĩ rei aguã rami.

Adonias ojeupegua kuery reve onhemondyipa okuapyague

41 Ha'e ramo Adonias ha'e oenoĩ va'ekue okarupa ma rire oendu okuapy.
Joabe voi mimby pu oendu vy aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Mba'e nungarã tu pova'e tetã katy gui hevovo rei va'e onhendu?
42 Ha'e ijayvu teri reve ovaẽ sacerdote Abiatar ra'y Jônatas. Ha'e ramo
ixupe Adonias aipoe'i:
— Eike na, mba'eta ndee ma ava ndepy'a guaxu va'e vy mba'emo pyau
porã va'e anho 'rã nhi'ã reru orevy — he'i.
43 Ha'e rã Jônatas ombovai vy aipoe'i Adonias pe:
— Ha'e rami 'rãgue py nhanderuvixa Davi ma omoĩ uka ra'e Salomão
huvixaverã.
44 Ha'e rami vy hexeve Davi omondouka sacerdote Zadoque, profeta Natã,
Joiada ra'y Benaia ha'e ojeupegua xondaro kuery. Ha'e va'e kuery ma
omoĩ huvixa rymba mburika'i áry ae.
45 Ha'e vy Giom py sacerdote Zadoque ha'e profeta Natã omoĩ huvixaverã.
Ha'e gui oguerovy'a ete reve ojevypa jogueruvy ramo tetã ha'e javi rupi
hevovo rei okuapy. Ha'e va'e kuery ae rima ojapukai rã pendu va'e.
46 Ha'e gui Salomão ma huvixa renda áry oguapy ae.
47 Ha'e rami ae avi Davi rembiguai kuery yvatekueve ou okuapy ixupe
oxarura. Ha'e vy aipoe'i okuapy: “Nderuete tojapo nderery gui Salomão
rery omboetevea aguã rami. Tombopo'akave ndepo'akaa gui eteve”, he'i
okuapy ramo huvixa ngupa áry ituia pyve ojero'a.
48 Ha'e rami vy aipoe'i: “Ta'ima'endu'a porãa SENHOR Israel kuery Ruete
re, mba'eta ange nhandevy ombou xerenda áry oguapy va'erã, xee ae rexa
py ma voi aexa va'e”, he'i.
49 Ha'e rami rã Adonias hexeve guarã oenoĩ va'ekue oryryipa reve
opu'ãmba vy oje'oipa joa katy e'ỹ-e'ỹ.

Adonias onhemboaxy ukaague

50 Ha'e rã Adonias ma Salomão gui okyje vaipa avi vy opu'ã vy templo
py oo, ha'e ojopy oiny altar apy'i ikuai va'e re.[c]
51 Salomão pe aipo'ea:
— Ma'ẽ, Adonias ma ndegui okyje vy oo altar apy'i re ojopy oiny. Ha'e
vy aipoe'i: “Aỹ gui huvixa Salomão toura xejuka uka e'ỹ aguã kyxe py,
hembiguai aiko rã”, he'i.
52 Ha'e ramo Salomão ombovai:
— Ha'e va'e ma ha'evea rami ri oiko va'e ramo neĩ peteĩ'i hi'a ma voi
ndo'ai 'rã yvy py. Ha'e rã hexe nda'evei va'e oĩa jaikuaa ramo omano 'rã
— he'i.
53 Ha'e ramo guembiguai kuery Salomão omondouka rã omboguejy
okuapy altar gui. Ha'e ramo ha'e ou vy huvixa Salomão renonde py
ojero'a. Ha'e rã aipoe'i ixupe:

---

[c] **1.50** Templo py Adonias oike vy altar apy'i ikuai va'e re ojopy onhemboaxy ukaa rupi (Êxodo 21.12-14).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Tereo ju ndero katy.

Salomão pe Davi mba'emo ojapo va'erã omboaxapa ma vy omanoague

2 1 Ovaẽ ma ouvy Davi omano aguã ára. Ha'e vy gua'y Salomão pe
mba'emo ojapo uka vy aipoe'i:
2 — Xee aa ta ma tape omano va'e pavẽ oje'oia rupi. Ha'e gui ndepy'a
guaxu ke ava rami!
3 Eiko SENHOR Nderuete nhanembo'eague rami, ha'e oikoa rami ae reiko
vy ijayvua oeja va'ekue rejapopa aguã, ha'e ojapo uka va'ekue, oipotaa,
ha'e oikuaa uka va'ekue lei Moisés ombopara va'ekue re oĩa rami, ha'e
rami vy opa mba'e rejapoa py reiko porã aguã, mamo rã reoa rupi rei.
4 Ha'e ramo 'rãe SENHOR ndevy voi omoĩ atã xevy ijayvuague. Mba'eta
aipoe'i va'ekue: "Ndera'y kuery ma ikuaia re ae oikuaa pota ri vy anhetẽ
ete rupi xerenonde ikuai aguã opy'a ha'e onhe'ẽ ha'e javi py, ha'e ramo
ndoatai 'rã nderekovia tenda Israel kuery re openaaty áry oĩ va'e", he'i
va'ekue.
5 — Ha'e rami avi ndee ma reikuaa porã Zeruia pi'a Joabe xeapo vaiague,
ha'e gui Israel pygua xondaro kuery ruvixa mokoĩ va'e re voi: Ner ra'y
Abner ha'e Jéter ra'y Amasa re. Ha'e va'e kuery ma ha'e ojuka joe nopu'ãavei
ma jave teĩ. Ha'e rami vy ojepy joe opu'ãa jave py jouguy omoẽague re. Ha'e
nungakue py onhemongy'a, oku'ãkuaa ha'e oxapatu voi.[d]
6 Ha'e nunga rupi ejapo hexe ne'arandua rami. Ha'e rami vy eja eme hi'a
xiĩmba rire ma omano aguã.
7 — Ha'e rã Gileade pygua Barzilai ra'y kuery re ma repena porã 'rã.
Ha'e kuery va'e regua ta'ikuai riae nde-mesaa py okaru va'e, mba'eta ha'e
rami ae xere opena karamboae nderyke'y Absalão gui anha jave py.
8 — Ha'e gui apy ndereve avi oiko teri Benjamim regua Gera ra'y
Simei, Baurim pygua. Ha'e va'e ma xevy ijayvu vaikue rei ete karamboae,
Maanaim katy aa jave py. Ha'e rami rire teĩ Jordão yakã rembe re
xerovaexĩ vy ou ramo xee ma SENHOR rery rupi aura vy aipoa'e
karamboae kyxe py ajuka e'ỹ aguã re.
9 Ha'e rami teĩ aỹ ma exa'ã eme ojejavy e'ỹ va'e oikoa rami, mba'eta
ne'arandu va'e vy reikuaa porã 'rã hexe rejapo va'erã, huguy omoẽa ramo
omano aguã — he'i.
10 Ha'e va'e rire Davi ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e
ramo onhono porãa tetã Davi rekoague py ae.
11 Davi ma quarenta ma'etỹ re oĩ huvixa Israel kuery re opena va'e.
Hebrom py ranhe opena sete ma'etỹ re, ha'e gui trinta e três ma'etỹ re ju
Jerusalém py opena.

---

[d] **2.5-7** Joabe ma Abner ha'e Amasa ojukaague omombe'u 2 Samuel 3.25-32 ha'e 20.9-10 py. Ha'e rã Barzilai ra'y kuery Davi re opena porãague omombe'u 2 Samuel 17.27-29 py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Ha'e rami py Salomão ju oĩ nguu Davi rekovia. Ha'e vy opa mba'e py
ipo'akave tema ovy.

Adonias omanoague

13 Ha'e gui Hagite pi'a Adonias ou Salomão xy Bate-Seba oĩa py. Ha'e
ramo ixupe kunha va'e oporandu:
— Ha'evepa reia rupi pa reju?
Ombovai:
— Ha'evepa reia rupi rima — he'i.
14 Ha'e vy aipoe'ive ju:
— Peteĩ ayvu xeayvu ta ndevy.
Kunha va'e ombovai vy
— Ndeayvu tema — he'i.
15 Ha'e ramo aipoe'i:
— Reikuaa porã xee ae huvixa aĩ aguã rami aiko va'ekue, ha'e Israel
kuery ha'e javi oarõ okuapy va'ekue xee apena aguã, teĩ opena aguã ma
xeryvy pe ju omboaxaa. SENHOR gui ae ojopy ha'e rami aguã.
16 Ha'e gui aỹ ma peteĩ mba'e re anho ajerure ndevy. Ejapo e'ỹ eme xevy.
Kunha va'e ombovai:
— Ndeayvu ha'vy — he'i.
17 Ha'e ramo aipoe'i:
— Ajerure ndeayvu aguã huvixa Salomão pe, mba'eta ndevy pe ma
nome'ẽ e'ỹi 'rã. Tome'ẽ xevy Suném pygua Abisague xera'yxyrã.
18 Bate-Seba ombovai:
— Ha'eve, ndeayvuague rami vy xee xeayvu 'rã huvixa pe — he'i.
19 Ha'e gui ma Bate-Seba oo huvixa Salomão-a py, Adonias ojerureague
omombe'u aguã. Huvixa opu'ã oxy reve nhovaexĩ aguã, ha'e vy ojero'a
henonde py. Ha'e gui guenda áry ju oguapy vy ogueru ruka peteĩ tenda
oxy pe. Ha'e ramo oguapy oiny oiporu kuaa regua re.
20 Ha'e vy aipoe'i:
— Peteĩ mba'e kyrĩ'i ete va'e re tema ajerure ta ndevy. Eme'ẽ e'ỹ
eme.
Huvixa ombovai:
— Ha'i, ejerure tema. Xee name'ẽ e'ỹi 'rã ndevy — he'i.
21 Kunha va'e aipoe'i:
— Reme'ẽ 'rãgue Suném pygua Abisague nderyke'y Adonias ra'yxyrã.
22 Ha'e ramo huvixa Salomão ombovai vy aipoe'i oxy pe:
— Mba'e re tu rejerure Suném pygua Abisague re Adonias ra'yxyrã?
Mba'e re tu nderejerurei avi ha'e ipo'aka aguã re (mba'eta xeryke'y
oiko rã), ha'e sacerdote Abiatar ha'e Zeruia pi'a Joabe peguarã re voi?
— he'i.
23 Ha'e vy huvixa Salomão oura SENHOR rery rupi. Ha'e vy aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Adonias guekove rovai ae e'ỹ ri ijayvu ramo Xeruete oipotaa rami
taxembopaga.[e]
24 Ha'e gui aỹ anhetẽ ete SENHOR xeru Davi rekovia xemoĩ, ha'e
ijayvuague rami vy xero pygua kueryrã omoingo va'ekue oikove va'e rery
rupi aura vy aipoa'e: Aỹ ma Adonias omano 'rã — he'i.
25 Ha'e rami vy huvixa Salomão ma Joiada ra'y Benaia omondouka rã oo
vy oguero'a Adonias, ha'e vy ojuka.

Salomão sacerdote Abiatar omoxẽague

26 Ha'e gui sacerdote Abiatar pe ju huvixa aipoe'i:
— Tereo Anatote katy nemba'ety ituia py, mba'eta ndee ma ava ojuka
pyrã. Ha'e rami teĩ aỹ ma ndorojukai 'rã, mba'eta xeru Davi renonde rupi
SENHOR ayvu ryru reraa va'ekue, ha'e xeru ojexavaiague ha'e javi py ndee
voi rejexavai rire — he'i.
27 Ha'e rami vy Salomão omoxẽ Abiatar, SENHOR pegua sacerdote-ve'ỹ
oiko aguã. Ha'e rami py ojeupity Siló py Eli ramymino kuery rekorã re
SENHOR ijayvuague.[f]

Joabe ojukaa ague

28 Ha'e nunga Joabe pe omombe'ua rã oendu vy ojava ovy vy oike
SENHOR ombojerovia aty ropy, ha'e vy ojopy oiny altar apy'i oĩ va'e
re, mba'eta Joabe voi Adonias reve onhemoirũ va'ekue, Absalão reve
nonhemoirũi va'ekue ri.
29 Ha'e ramo Salomão pe omombe'ua SENHOR ombojerovia aty katy
Joabe ojava vy altar yvy'iry oĩa. Ha'e ramo Salomão Joiada ra'y Benaia
omondouka vy aipoe'i:
— Tereo ke, ero'a.
30 Ha'e ramo SENHOR ombojerovia aty py Benaia oo vy aipoe'i Joabe pe:
— Po rami huvixa ijayvu: Eẽ ke upe gui.
Ombovai:
— Any, apy ae 'rã amano — he'i.
Ha'e gui Benaia oo jevy vy ha'e nunga huvixa pe omombe'u vy aipoe'i:
— Po rami Joabe xembovai kuri.
31 Ha'e ramo ixupe huvixa aipoe'i:
— Ejapo ha'vy aipoe'iague rami vy. Ero'a vy ejuka, ha'e gui enhono
porã. Ha'e rami vy 'rãe xegui ha'e xeru ro pygua kuery gui reipe'a heko
porã va'e ruguy Joabe omoẽ riveague re rombopaga aguã oĩ va'ekue.

---

[e] **2.22-23** Adonias ojerureague omombe'ua rã Salomão oendu vy ndojou porãi, mba'eta Suném pygua Abisague Davi ra'yxy jevy rami ae irũ oiko va'ekue (1.1-4), ha'e pavẽ oikuaa rã huvixa ra'yxykue re omenda va'e huvixa jevyrã oikoa rami (2 Samuel 16.20-23).
[f] **2.27** Eli pe SENHOR ijayvuague ma 1 Samuel 2.27-33 py oĩ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

32 Ha'e rami rã Joabe re ae ju 'rã SENHOR omoĩ tuguy omoẽague re opaga
aguã. Mba'eta mokoĩ avakue ixugui heko porãve ha'e ha'eveve va'e re
opu'ã vy ojuka ete rire kyxe py, xeru Davi oikuaa e'ỹ re. Ha'e va'e ma Ner
ra'y Abner Israel kuery xondaro ruvixa va'e, ha'e gui Jéter ra'y Amasa
Judá pygua xondaro ruvixa.
33 Ha'e rami rã Joabe re ae 'rã oĩ ha'e kuery ruguy omoẽague re opaga
aguã, hamymino kuery re guive, raka'e rã peve guarã. Ha'e rã Davi re ma,
hamymino kuery, hoo pygua kuery, ha'e henda áry oĩ va'e re ma oĩ 'rã
SENHOR omoingo porã aguã, raka'e rã peve guarã — he'i.
34 Ha'e ramo Joiada ra'y Benaia Joabe re oguero'a vy ojuka. Ha'e vy
onhono porã hoogue py ae, tekoa e'ỹa py.
35 Ha'e gui Joabe rekovia ma huvixa omoĩ Joiada ra'y Benaia xondaro
ruvixarã, ha'e rã Abiatar rekovia ma omoĩ Zadoque sacerdote-rã.

Simei ojukaa ague

36 Ha'e rire ma huvixa oenoĩ uka Simei. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Ejapo ke nderorã Jerusalém py, ha'e py ae eiko. Apy gui eẽ-eẽve eme
ke peteĩve henda katy.
37 Mba'eta eikuaa pota porã ke: Apy gui reo vy Cedrom yakã reaxa vyve
remano 'rã. Ha'e gui ndere ae ju 'rã oĩ nderuguy omoẽague re repaga aguã.
38 Ha'e ramo Simei ombovai huvixa:
— Xeruvixa, ha'evea rami ndeayvu. Ndeayvuague rami 'rãe xee
nerembiguai aiko — he'i. Ha'e rami vy Simei are'i ma oiko Jerusalém py.
39 Ha'e gui mboapy ma'etỹa py ma mokoĩ Simei rembiguai ojava
jogueravy Gate pygua huvixa Maaca ra'y Aquis ro katy. Ha'e ramo Simei
pe omombe'ua vy
— Nerembiguai kuery je Gate py ikuai — 'ea.
40 Ha'e rami rã Simei opu'ã vy guymba mburika'i oguereko katu vy oo
Gate katy, Aquis ro gui guembiguai kuery ogueru aguã. Ha'e rami vy
Gate gui ogueru ju guembiguai kuery.
41 Salomão pe omombe'ua Simei Jerusalém gui Gate katy oo rire ojevy
ju maague.
42 Ha'e ramo huvixa oenoĩ uka Simei. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Xee ndajapoi ri ty'y raka'e SENHOR rery rupi reura aguã rami?
Ha'e romongeta vy aipo nda'ei teve raka'e: “Marã katy rã rei reoa árave
remano 'rã”, nda'ei ri ty'y? Ha'e ramo xevy aipo're va'ekue: “Ha'evea rami
ndeayvu aendu”, 're va'ekue ri.
43 Mba'e re ha'vy nderejapoi ri SENHOR pe reuraague, neĩ xee
romongetaague ma voi?
44 Huvixa aipoe'ive ju Simei pe:
— Ndepy'a re reikuaa porã xeru Davi re rejapo vaiague ha'e javi. Ha'e
nunga rupi ndere ae ju SENHOR ombou ta rejapo vaiague repy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

45 Ha'e rã huvixa Salomão ma ogueroayvu porãa 'rã, ha'e SENHOR renonde
py Davi po'akaa va'ekue omoĩ porãa 'rã raka'e rã peve — he'i.
46 Ha'e gui Joiada ra'y Benaia pe huvixa ijayvu ramo oo vy hexe opu'ã
vy ojuka. Ha'e rami py Salomão po'akaa oĩ atãve.

Faraó rajy re Salomão omendaague

3 1 Salomão hatyu oikovy Egito pygua huvixa Faraó re. Ha'e vy
gua'yxyrã Faraó rajy ogueraa vy tetã Davi rekoague py ranhe
ogueru, ngoorã ojapopa e'ỹa ja, ha'e gui SENHOR pegua oo ha'e Jerusalém
tetã ha'e javi rupi kora ojapopa e'ỹa ja.
2 Ha'e rami teĩ heta va'e kuery ma yvy'ã rupi ombojeroviaaty ikuai va'e
rupi oo vy mba'emo ome'ẽ teri okuapy ha'e py, mba'eta ha'e va'e jave ma
oo SENHOR rery oĩ atyrã ndojapoai teri.

2 Crônicas 1.2-13

3 Salomão oayvu ete SENHOR. Ha'e rami vy nguu Davi ombo'eague rami
oiko. Ha'e rami teĩ yvy'ã rupi ombojeroviaaty ikuai va'e rupi teri ome'ẽ
jepi mba'emo, heakuã va'e oapy guive.
4 Ha'e rami vy Gibeão katy oo mba'emo ome'ẽ aguã, ombojeroviaaty yvy'ã re oĩ
va'e tuvixave va'e ramo. Ha'e py altar oĩ va'e áry Salomão oapy uka mil mymba.
5 Ha'e gui ma Gibeão py ae Salomão pe SENHOR ojexa uka pyávy, ra'u
rupi. Ha'e vy aipoe'i:
— Ejerure ke xevy reipota va'e re, ha'e rã xee ame'ẽ 'rã.
6 Ha'e rã Salomão ombovai:
— Nerembiguai xeru rãgue'i Davi pe reayvua rexa uka raka'e opa mba'e
py, mba'eta ha'e ma ojerovia etea rupi ndereve oiko va'ekue, gueko porãa
rupi ha'e nerenonde rupi opy'a re anhetẽ ete va'e omoĩ reve. Reayvua rexa
ukaa rupi ixupe reme'ẽ peteĩ ta'y hekovia oĩ va'erã, aỹ ojekuaa rami.
7 Ha'e rami vy SENHOR Xeruete, xeru Davi rekovia xee nerembiguai ju
xembopo'aka. Ha'e rami teĩ xee xekyrĩ ete teri, mba'eve py ndaiko kuaai.
8 Xee nerembiguai ma ndevygua kueryrã reiporavo va'ekue mbyte rupi
aiko. Ha'e va'e kuery ma heta raxa va'e, neĩ aipapapa rei va'erã e'ỹ va'e.
9 Ha'e nunga rupi xee nerembiguai pe eme'ẽ xepy'a py xe'arandu aguã,
ndevygua kuery areko kuaa, ha'e xe'arandua rupi aikuaa pota aguã heko
porã ha'e heko vai va'e re. Mba'eta mava'e 'rã tu oguereko kuaa kova'e
kuery heta va'e? — he'i.
10 Ha'e rami ijayvu rã SENHOR oendu vy ojou porã, ha'e rami oiko aguã
re Salomão ojerure ramo.
11 Ha'e vy Nhanderuete ombovai:
— Ha'e rami aguã re ae rejerure rire, reiko pukuve aguã re'ỹ, rerekopa
aguã re, neĩ nderovaigua kuery omanomba aguã re'ỹ ma voi rejerure, ha'e
rã ne'arandurã re anho ha'evea ramigua reikuaa aguã,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 ha'e ramo ma xee ajapo 'rãe ndeayvuague. Ha'e vy ndepy'a re amoĩ rã
ne'arandu ha'e reikuaapa aguã. Ndoikoi teri ndee reiko 'rãa rami oiko
va'ekue, neĩ reĩ rire voi ndoikoi 'rã amboae.
13 Ndevy pe ame'ẽve avi 'rã rejerureague'ỹ teĩ, rerekopa ha'e ndeporiau
e'ỹ aguã. Huvixa kuery ikuai va'e regua ndoikoi 'rã ndee ramigua, repena
reikovya pukukue re.
14 Xapy'a rei aikoa rami ri reiko ramo, ha'e nderu Davi oikoague rami
avi xeayvuague ha'e ajapo uka va'ekue rejapopa ramo xee amboetave 'rã
nde'ára — he'i.
15 Ha'e gui ma Salomão omyĩ vy oikuaa oexa ra'u ra'ea. Ha'e vy
Jerusalém py ojevy vy SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryru
renonde py hi'aĩ. Ha'e vy ome'ẽ mymba kuery oapy uka reve, ome'ẽ avi
hexeve peteĩ rami ju ikuaia regua. Ha'e vy peteĩ ngaru ojapo guembiguai
yvatekueve ikuai va'e ha'e javi pe.

Mokoĩ kunhague re Salomão oikuaa potaague

16 Ha'e gui huvixaa py mokoĩ kunhague itavy rei va'e ovaẽ vy opu'ã
okuapy henonde py.
17 Ha'e kuery va'e regua peteĩ aipoe'i ixupe:
— Xeruvixa, kova'e kunha va'e reve ma peteĩ oo py ae roiko va'e. Ha'e
py ae aikuavã'i xepi'a.
18 Kyrĩ va'e aikuavã rire mboapy araa py ma kova'e kunha va'e voi
oikuavã'i avi ava'i. Joa py roĩ va'ekue, neĩ peteĩve ma voi jipoi oo py roĩ
jave, ore anho'i ae roĩ ha'e py.
19 Ha'e gui pyávy ma kova'e kunha va'e pi'a'i omano, hi'áry onheno oupy
rive ramo.
20 Ha'e gui pytũ mbyte xee nerembiguai ake teri ajupy jave ha'e va'e ovy
vy xejyva áry gui xepi'a'i oguerova vy ojyva áry ju omonheno. Ha'e rã
opi'a'i omano va'ekue ma omonheno xejyva áry.
21 Ko'ẽ rai jave avy amokambu aguã teĩ xepi'a'i omano ma ra'e merami.
Ha'e gui ko'ẽgue aikuaa pota rã ha'e va'e ava'i aikuavã'i va'ekue'ỹ — he'i.
22 Ha'e ramo amboae kunha va'e aipoe'i:
— Any, oikove'i va'e ma xepi'a'i ae, ndepi'a'i ae ma omano va'ekue.
Ha'e rã amboae ju ombovai:
— Any, omano va'ekue ma ndepi'a, xepi'a'i ma oikove va'e — he'i. Ha'e
rami ijayvu tema okuapy huvixa renonde py.
23 Ha'e ramo huvixa aipoe'i:
— Kova'e kunha aipoe'i: “Kova'e oikove va'e ma xepi'a, ha'e rã ndepi'a
ma omanogue.” Ha'e rã amboae ombovai vy “Any, omanogue ma ndepi'a,
xepi'a ma oikove va'e”, he'i.
24 Huvixa aipoe'ive ju:
— Peru peteĩ kyxe xevy — he'i ramo huvixaa py oguerua peteĩ kyxe.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Huvixa aipoe'i:
— Pemboja'o ava'i oikove va'e, ha'e gui mbytekue peme'ẽ 'rã peteĩ
kunha pe, ha'e rã hovaikue ma amboae pe peme'ẽ — he'i.
26 Ha'e rami rã ava'i oikove va'e xy ijayvu huvixa pe, mba'eta ixy ae vy
oendu opi'a oayvua anho. Ha'e vy aipoe'i:
— Xeruvixa, eme'ẽ na amboae pe ava'i oikove va'e. Ejuka uka eme teve.
Ha'e rã amboae kunha ma
— Ndoikoi 'rã xepi'a, neĩ ndepi'a voi. Tomboja'oa — he'i.
27 Ha'e ramo huvixa ombovai:
— Peme'ẽ ava'i oikove va'e kunha jypygua pe. Pejuka eme ta'vy,
mba'eta peva'e ma ixy ae — he'i.
28 Huvixa ijayvuague Israel kuery ha'e javi oendu vy omboete ete
okuapy, mba'eta oikuaa okuapy hexe Nhanderuete guigua 'arandua oĩa,
ha'evea rami joguereko kuaa aguã.

Salomão rembiguai kuery yvatekueve rery oĩa

4 1 Ha'e gui Salomão opena oikovy Israel kuery ha'e javi re.
2 Pova'e avakue ma hembiguai yvatekueve va'e: yvateve ete va'e ma
Zadoque ra'y Azarias.
3 Sisa ra'y kuery Eliorefe ha'e Aías ma kuaxia mboparaaty kuery. Mba'emo
oiko va'ekue ombopara va'ety ma Ailude ra'y Josafá.
4 Joiada ra'y Benaia ma xondaro kuery ruvixa. Zadoque ha'e Abiatar ma
sacerdote ikuai.
5 Ha'e gui Natã ra'y Azarias ma opena va'ety kuery ruvixa. Natã ra'y
Zabude ma mba'emo re opena ha'e huvixa irũ oiko.
6 Ha'e gui Aisar ma mba'emo re opena va'ety. Abda ra'y Adonirão ma
omomba'eapo nhea'ãmby kuery rerekoa.
7 Salomão omoĩ doze avakue Israel kuery ha'e javi re opena va'erã,
huvixa ha'e hoo pygua kuery ho'u va'erã ojoua rupi. Ha'e kuery regua
peteĩ-teĩ ma ma'etỹa nhavõ ojou 'rã peteĩ jaxy reguarã.
8 Ha'e kuery rery ma po rami: Ben-Hur ma Efraim yvyty rupi opena va'e.
9 Ben-Dequer ma Macaz, Saalabim, Bete-Semes, Elom ha'e Bete-Hanã rupi
opena.
10 Ben-Hesede ma Arubote rupi opena. Ha'e va'e pegua ma Socó ha'e Hefer
yvy ha'e javi avi.
11 Ben-Abinadabe ma opena Dor yvy'ã ha'e javi rupi. Ta'yxy ma Salomão
rajy Tafate.
12 Ailude ra'y Baaná ma opena Taanaque, Megido ha'e Bete-Seã ha'e javi
rupi. Ha'e va'e ma Zaretã katy'i rupi opyta Jezreel yvy'ã guy katy, Bete-
Seã guive Abel-Meolá peve, ha'e Jocmeão tetã rovai peve.
13 Ben-Geder ma Ramote-Gileade rupi opena. Ha'e va'e ma Manassés ra'y
Jair rekoague Gileade re ikuai va'e rupi opena. Opena avi Basã regua

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Argobe tetã oĩ va'e re, ha'e javi vy sessenta tetã ikorapa ha'e hokẽ jokoa
overa va'e guigua va'e meme.
14 Ido ra'y Ainadabe ma Maanaim rupi opena.
15 Aimaás ma Naftali rupi opena. Ha'e va'e ma gua'yxyrã ogueraa peteĩ
Salomão rajy, Basemate hery va'e.
16 Husai ra'y Baaná ma opena Aser ha'e Bealote rupi.
17 Parua ra'y Josafá ma Issacar rupi opena.
18 Elá ra'y Simei ma Benjamim rupi opena.
19 Uri ra'y Geber ma Gileade rupi opena amorreu kuery ruvixa Seom ha'e
Basã pygua huvixa Ogue yvykue re. Ha'e va'e yvy re peteĩ'i anho oĩ opena
va'e.

Salomão openaa rupi oguerekopaague

20 Judá ha'e Israel kuery ma heta ikuai, ye'ẽ yvýry ita ku'i ikuai va'e
rami heta. Okaru, oy'u ha'e ovy'a okuapy.
21 Salomão ma amboae regua ikuai va'e re opena avi, Eufrates yakã guive
filisteu kuery yvy ha'e Egito yvy peve. Ha'e pygua kuery ma mba'emo
ome'ẽ 'rã okuapy Salomão pe, ixupe omba'eapo 'rã guive okuapy ha'e
oikovea pukukue re.
22 Ko'ẽ nhavõ Salomão peguarã ome'ẽ 'rã okuapy trinta ryru trigo iporãve
va'e ha'e sessenta ryru trigo mboae,
23 ha'e gui dez vaka ra'y ikyra va'e, vinte vaka ikora pygua, ha'e cem
vexa'i, guaxu ete'i, guaxu puku, guaxu mirĩ ha'e guyra ikyrakue rei'i va'e.
24 Mba'eta ha'e va'e yvy ha'e javi rupi opena, ha'e Eufrates yakã yvýry rupi
Tifsa guive Gaza peve huvixa kuery ikuai va'e re. Ha'e gui ijyvy yvýry
ha'e javi rupi ma mba'eve rei ndoikoi.
25 Ha'e rami py Judá ha'e Israel kuery ikuai porã'i. Salomão oikovea
pukukue re peteĩ-teĩ oguapy 'rã okuapy ngoka py ae uva ha'e figo'y ikuaia
guy rupi, Dã guive Berseba peve.
26 Salomão oguereko avi quarenta mil kavaju oguy pygua karóxa reraarã,
ha'e gui imboguataa kuery ma doze mil.
27 Ha'e gui tembi'u re opena va'ety kuery ojou 'rã okuapy peteĩ-teĩ jaxy
reguarã, huvixa Salomão ha'e i-mesa py ovaẽ va'e pe rei, mba'eve oata e'ỹ
aguã rami.
28 Mamo rã huvixa oĩa py ogueraa avi 'rã cevada ha'e hi'ygue kavaju
kuery ha'e kavaju porãgueve peguarã, ijayvuague rami vy ae.

Salomão 'arandua re ijayvua

29 Salomão pe Nhanderuete ome'ẽ avi hi'arandurã, opa mba'e py oikuaa pota
ha'e mba'emo oikuaapa rei aguã rami, ye'ẽ rembe rupi ita ku'i ikuaia rami.
30 Kuaray oua katygua ha'e Egito pygua kuery 'arandua gui voi Salomão
hi'aranduve va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

31 Avakue ikuai va'e ha'e javi gui hi'aranduve, ezraíta Etã gui voi, ha'e gui
Maol ra'y kuery Hemã, Calcol ha'e Darda gui voi. Ha'e ramo hi'arandua
oendupaa ha'e javi regua ijyvýry ikuai va'e rupi.
32 Omombe'u avi três mil ayvu 'arandu regua, ha'e gui mil e cinco
mboraeirã.
33 Omombe'u kuaa avi hogue va'e ha'e javi, yary Líbano re ikuai va'e,
hissopo kora áry henhoĩ va'e guive. Omombe'u avi mymba kuery ha'e
guyra ikuai va'e, yvy rupi otyryry va'e ha'e pira ikuai va'e voi.
34 Ha'e ramo ha'e javi regua ou Salomão 'arandua oenduxe vy. Heta avi
ou yvy regua huvixa kuery rembiguai Salomão 'arandua omombe'ua rã
oendu va'ekue.

2 Crônicas 2.1-16

5 1 Salomão-a py Tiro pygua huvixa Hirão voi ombou guembiguai
kuery, mba'eta oendu tuu rekovia Salomão ju huvixarã omoĩaague.
Hirão ma Davi irũ ae oiko va'ekue.
2 Ha'e ramo Hirão pe ju Salomão omondouka guembiguai kuery aipoe'i
va'erã:
3 "Reikuaa porã xeru Davi SENHOR nguuete pegua oorã ojapo aguã
nda'eveiague, ngovaigua kuery reve joguero'a riae ramo, ipo'akaa guýry
SENHOR ha'e kuery omoĩmba e'ỹa ja.
4 Ha'e rã xevy pe ma SENHOR Xeruete ome'ẽ jovaive rupi orekuai porã'i
aguã. Ha'e vy ndoikoi orerovaiguarã, neĩ oremoangeko reiarã voi.
5 Ha'e nunga rupi anhembopy'a peteĩ oo ajapo aguã SENHOR Xeruete
rery oĩ aguã, xeru Davi pe ijayvuague rami vy. Ha'e vy aipoe'i va'ekue:
'Nderekovia ndera'y amoĩ va'erã va'e ae 'rã ojapo oo xerery oĩ aguã', he'i
va'ekue.
6 Ha'e nunga rupi ejaya na xevy yvyra yary Líbano yvy re ikuai va'e.
Xerembiguai kuery ma nerembiguai kuery reve avi 'rã ikuai, ha'e gui ha'e
va'e kuery omba'eapoague repy xee ame'ẽ 'rã ndeayvua rami ae. Mba'eta
reikuaa porã nerembiguai kuery Sidom pygua yvyra ojaya kuaa va'e rami
ete xerembiguai avakue regua peteĩve ndoikoi", he'i.
7 Ha'e rami Salomão ayvukue Hirão oendu vy ovy'a vaipa. Ha'e vy
aipoe'i:
— Ta'ima'endu'a porãa SENHOR re aỹ, mba'eta Davi pe peteĩ ta'y
hi'arandu ete va'e ome'ẽ heta va'e kuery re opena va'erã — he'i.
8 Ha'e rami vy Salomão oĩa py ju Hirão ombou guembiguai kuery
aipoe'i va'erã: "Aendu ma rejerure ukaague. Ha'e rami vy reipotaa rami
ajaya uka 'rã yvyra yary ha'e cipreste.
9 Ha'e va'e ma Líbano yvy gui xerembiguai kuery ogueraa 'rã ye'ẽ rembe
peve. Ha'e gui ye'ẽ rupi ma xee aru rukapa 'rã ojokuapa va'ekue ndee
rejopy aguã peve. Ha'e gui ha'e py ma ojorapa ju 'rã, ha'e ndee ju reraa

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ukapa 'rã. Ha'e gui ndee voi rejapo 'rã xee aipotaa rami, xero pygua kuery
pe tembi'u reme'ẽ vy", he'i va'erã.
10 Ha'e rami py Salomão oipotaa rami vy ixupe Hirão ogueru ruka
yvyra yary ha'e cipreste.
11 Ha'e gui Hirão pe ma Salomão ome'ẽ vinte mil ryru trigo hoo pygua
kuery rembi'urã, ha'e vinte ryru azeite-rã oumbiri pyre. Ha'e rami ojapo
ma'etỹa nhavõ.
12 Salomão pe Nhanderuete ijayvuague rami vy ome'ẽ hi'arandurã. Ha'e
gui Hirão ha'e Salomão reve peteĩ rami ikuai, jogueroayvuague rami vy.

2 Crônicas 2.17,18

13 Israel kuery va'e regua avakue ma Salomão omomba'eapo trinta mil.
14 Ha'e va'e kuery ma omondouka kuerei 'rã Líbano katy, jaxya nhavõ re
dez mil 'rã oo. Peteĩ jaxya re ma ikuai 'rã Líbano re, ha'e gui mokoĩ jaxya
re ma ngoo rupi 'rã ikuai. Ha'e kuery herekoa ma Adonirão.
15 Salomão oguereko avi oitenta mil mba'emo reraaty kuery, ha'e gui
oitenta mil ju yvyty rupi ita mbovoa kuery.
16 Salomão rembiguai três mil e duzentos avi ikuai joe opena va'ety. Ha'e
va'e kuery ma omba'eapo va'e kuery re opena vy ojapo uka 'rã mba'emo.
17 Huvixa ogueru ruka ita tuvixakueve ha'e iporãgueve va'e, omoatyrõ
mbyre guive ogueru ruka oo ytarã.
18 Salomão ha'e Hirão rembiguai kuery ae imoatyrõarã ikuai, Gibal pygua
kuery voi. Yvyra ha'e ita omoatyrõ okuapy templo-rã ojapo aguã.

2 Crônicas 3.1-9

6 1 Egito yvy gui Israel kuery oje'oipa rire ma quatrocentos ma'etỹa py
Salomão omboypy templo-rã ojapo aguã, Israel kuery re openaa py
irundy ma'etỹa py, mokoĩ jaxya zive 'epy va'e re.
2 Ha'e gui oo SENHOR peguarã huvixa Salomão ojapo va'ekue puku-a ma
vinte e sete metros va'e, ipya ma nove, ha'e yvatea ma treze raxa'i va'e.
3 Ha'e rã templo roka ja'oa renonde katy oĩ va'e pya ma nove metros va'e,
henda iky'a e'ỹ va'e rami ae. Ha'e rã ipuku-a katy ma quatro metros raxa'i.
4 Oo re omoĩ avi janela-rã opy katy oĩ va'e gui oka katy ipo'i'ive'i va'e.
5 Oo mbotya re oka katy rupi ma ojapo opy ja'orã yvatevea py, henda iky'a
e'ỹ va'e ha'e iky'a e'ỹ ete va'e yvýry rupi guive.
6 Pyrõa jypygua pya ma mokoĩ metros raxa'i, mokoĩa ma mboapy metros
rai'i va'e, ha'e rã mboapya ma mboapy metros raxa'i va'e, mba'eta imbotya
oka katygua ha'e javi rupi ojapo pyrõa yta rendarã, imbotya ombokua e'ỹ
aguã.
7 Oorã ojapo ita imbovoaty py ae oguereko katu pyre py. Ha'e rami vy oo
ojapo okuapya py ndoiporuai martelo, haxa neĩ tembiporu ferro guigua
ma voi, nombota-mbota nhenduai aguã ha'e py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Opy ja'o yvyĩve va'e rokẽ ma kuaray puku-a katy oĩ, ha'e tape pyrõ-
pyrõa'i rupi nhaẽ 'rã mokoĩa ha'e mboapya peve.
9 Ha'e rami vy oo ojapove heravy ojapopa peve. Ha'e vy oipyovãmba
yvyrape yary guigua py.
10 Ha'e gui oo re opy ja'o ojapo va'ekue yvatea ma mokoĩ metros raxa'i va'e
meme. Templo re ombojoapy yary guigua py ae.
11 Ha'e gui ma SENHOR oayvu ombou Salomão pe. Ha'e vy aipoe'i:
12 — Upe va'e oo rejapo reikovy va'e ma, xapy'a rei xeayvu aeja va'ekue
rupi reiko ramo, ha'e aipotaa rejapopa, ajapo uka va'e rejapo avi vy
ha'e va'e rupi anho ri reiko, ha'e ramo ndevy pe ajapo 'rã nderu Davi pe
xeayvuague.
13 Ha'e rami vy aiko 'rã Israel kuery mbyte rupi, xevygua kuery naipytyvõ
e'ỹi 'rã guive.

Henda iky'a e'ỹ ete va'e re ijayvua

14 Ha'e rami py Salomão ojapopa oo.
15 Imbotya ma opy rupi ojao'ipa yvyrape yary guigua py. Opyrõa guive
ijao'ia peve ojao'ipa yvyrape py, opy rupi. Ha'e rã pyrõa ma ojao'i yvyrape
cipreste guigua py.
16 Ha'e rami ae yvyrape yary guigua py ojao'ipa avi opy ja'o'i ijapy katy oĩ
va'e, nove metros ipya va'e, pyrõa guive ijao'ia peve. Ha'e va'e opy ja'o ma
henda iky'a e'ỹ ete va'erã ojapo.
17 Templo ropy iky'a e'ỹ va'e puku-a ma dezoito metros va'e.
18 Ha'e gui yvyrape opy rupi omo'ã mbyre ma ombojeguapa hy'a ha'e
yvoty ra'angaa py. Yary guigua anho ojekuaa, ita ma neĩ peteĩ henda'i py
ma voi ndojekuaai.
19 Ijapy katy ma oguereko katu henda iky'a e'ỹ ete va'erã, ha'e va'e py
omoĩ aguã SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryru.
20 Henda iky'a e'ỹ ete va'e puku-a ma nove metros, ipya ha'e yvatea ha'e
rami ae avi nove metros va'e meme. Ouro ete py onhovãmba, altar yary
guigua voi ouro ete py onhovã avi.
21 Opy rupi voi Salomão onhovãmba ouro ete py. Henda iky'a e'ỹ ete va'e
ropy rupi omoatã avi imoiny corrente ouro guigua, ouro py avi ojao'i rire.
22 Ha'e rami py ouro py meme onhovãmba opy rupi, altar henda iky'a e'ỹ
ete va'e renonde py oĩ va'e voi.

2 Crônicas 3.10-14

23 Henda iky'a e'ỹ ete va'e pyguarã ma yvyra oliveira gui ojapo avi
mokoĩ anjo ipepo va'e ra'angaa. Peteĩ-teĩ yvatea ma irundy metros raxa'i
meme.
24 Peteĩ-teĩ anjo pepo puku-a ma mokoĩ metros raxa'i. Ha'e rami vy irundy
metros raxa'i oĩ ipepo apy jovaive re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Amboae anjo ra'angaa ma ha'ekue rami ae ju yvatea irundy metros
raxa'i va'e avi. Mokoĩve tuvixaa ma joo rami ete'i.
26 Peteĩ anjo ra'angaa yvatea ma irundy metros raxa'i, ha'e rami ae
amboae voi ramo.
27 Anjo ra'angaa ma opy omo'ã. Ipepo ma oipyo imoiny. Ha'e gui peteĩ
pepo ma ovaẽ oiny oo mbotya re, ha'e rã amboae pepo ma oo mbotya
mboae re ovaẽ oiny. Ha'e rami vy opy mbyte rupi peve mokoĩve jovai gui
opepo omovaẽ imoiny joe.
28 Ha'e gui mokoĩve anjo ra'angaa ombojupa ju ouro py.

Opy rupi ha'e okẽ rupi ombojeguaague

29 Oo mbotya opy ha'e javi rupi ombojeguapa anjo ipepo va'e ra'angaa,
pindo ha'e yvoty ojepe'apa va'e ra'angaa py, opyve rupi ha'e kyvõ rupi voi.
30 Pyrõa ha'e javi rupi voi ombojupa ju ouro py, opyve rupi ha'e kyvõ rupi
voi.
31 Henda iky'a e'ỹ ete va'e rokẽrã ma ojapo yvyrape oliveira guigua gui.
Ha'e rã yvateve rupi guarã ha'e ijytarã ma ojapo vy omboapyte rakua,
peteĩ nhiruĩ ijapy va'e oĩ aguã.
32 Okẽrã ma mokoĩ yvyrape oliveira guigua gui ojapo. Ha'e vy
ombojeguapa anjo ipepo va'e, pindo ha'e yvoty ojepe'apa va'e ra'angaa py.
Ha'e nunga ha'e javi ouro py meme onhovã, pindo ha'e anjo ra'angaa guive.
33 Henda iky'a e'ỹ va'e oikeaty ytarã ma yvyra oliveira gui avi ojapo.
Oikeaty ma ijapy irundy va'erã ojapo.
34 Ha'e va'e okẽrã ma mokoĩ yvyrape cipreste guigua gui ojapo. Mokoĩve
yvyrape ma ojerea oĩ va'e meme.
35 Ha'e va'e ombojegua avi anjo, pindo ha'e yvoty ojepe'apa va'e ra'angaa
py, ha'e vy onhovãmba ouro py, ombojeguaague rupi porã.
36 Ha'e gui opy ja'o mbyte pygua rupi omoĩ avi ita ojaya pyre mboapy
jo'aa rupi, ha'e gui peteĩ jo'aa yvyra yary guigua.
37 Irundy ma'etỹa py, mokoĩ jaxya zive 'epy re ma omoĩ oo SENHOR pegua
ytarã.
38 Ha'e gui onze ma'etỹa py, oito jaxya bul 'epy re, opa ete ma oo
ojapoxeague rami, hexegua ha'e javi. Ha'e rami py sete ma'etỹ ogueraa
Salomão ojapopa aguã.

Salomão oo mboae ju ojapoveague

7 1 Ha'e gui Salomão ngoorã ojapo avi, treze ma'etỹ ogueraa ojapopa
aguã.
2 Ojapo avi oo Líbano ka'aguy regua guigua. Ipuku-a ma quarenta e
cinco metros, ipya ma vinte e dois, ha'e yvatea ma treze raxa'i. Ijytarã ma
irundy ryxy rupi omo'ã imo'amy yary guigua. Ha'e gui ijyta hi'aĩ va'e áry
omoĩ ijao'ia ytarã, yary guigua meme ju.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ijao'ia ma yary guigua. Opy ja'o ijyvýry rupigua ma quarenta e cinco
ikuai. Peteĩ-teĩ opy yvate va'e ja'o ma quinze oĩ. Ha'e va'e ma oyta re
meme oĩ.
4 Janela ma oĩ avi mboapy ryxy rupi, mboapy ryxy-ryxy jovai rupi janela oĩ.
5 Okẽ ha'e janela ikuai va'e ma ijapy irundy va'e meme, janela jova-jovai
rupi oĩ va'e ha'e javi.
6 Ha'e gui ma Salomão ojapo avi opy guaxurã ijyta reta va'e. Ipuku-a
ma vinte e dois metros, ha'e rã ipya ma treze raxa'i. Hexei'i rupi oĩ avi
oike atyrã ijyta va'e, ijao'ia reve.
7 Ojapo avi oo henda openaaty oĩ aguã. Ha'e py ma mba'emo re oikuaa
pota 'rã. Ha'e nunga rupi oikuaa potaaty 'ea. Yary gui meme ojao'ipa,
pyrõa guive ijao'ia peve.
8 Ha'e rã ngoo oke atyrã ma ojapo oo henda openaaty oĩa rovai oka oĩ
va'e mbyte py, ha'e va'e rami guarã ae ojapo. Faraó rajy Salomão ra'yxyrã
ogueru va'ekue rorã avi ojapo, henda openaaty oĩa rami guarã ae ju.
9 Ha'e va'e oo ha'e javi ma ita iporãve va'e guigua, oa'ãague rami ojaya
pyre meme, oka katy ha'e opy katy guarã ojaya pyre anho oiporu, yvy
guive ijao'ia rembe peve, ha'e oka katy rupi oka guaxu oĩ va'e peve.
10 Ha'e gui yvy re ijytarã omoĩ ita ovareve va'e tuvixakueve, mboapy e'ỹ
vy irundy metros meme ipuku-a va'e.
11 Ha'e va'e áry rupi ma ita ovarekueve oa'ãague rupi ojaya pyre, yary voi.
12 Ha'e gui oka guaxu yvýry rupi ma oĩ mboapy jo'aa ita ojaya pyre, ha'e
irundya ma yary gui ombojo'a. Ha'e ramigua ae avi oĩ SENHOR pegua opy
ja'o mbyte pygua, ha'e oikeaty rupi voi.
13 Ha'e gui ma huvixa Salomão omondouka guembiguai kuery Tiro tetã
gui Hirão ogueru aguã.
14 Ha'e va'e ma kunha Naftali regua imeve'ỹ va'e pi'a. Tuu ma ava Tiro
pygua overa va'e re omba'eapo va'ekue. Hirão ma hi'arandu raxa ha'e
oikuaapa va'e. Overa va'e gui voi ojapo kuaapa va'e. Ha'e va'e Salomão-a
py ou ma vy ojapopa ojapo uka va'e.[g]

2 Crônicas 3.15-17

15 Ojapo avi mokoĩ oo ytarã overa va'e guigua. Peteĩ-teĩ yvatea ma oito
metros, ha'e gui ixã cinco metros raxa'i va'e ojerea rupi.
16 Overa va'e gui ojapo avi mokoĩ ijyta áry guarã. Peteĩ-teĩ yvatea ma
mokoĩ metros raxa'i.
17 Ijyta áry guarã ojapo va'ekue ma ombojegua corrente oipoka pyre py.
Sete corrente ojapo peteĩ árygua reguarã, ha'e sete avi ojapo amboae
reguarã.

---

[g] **7.13-14** Tiro pygua huvixa ma Hirão avi (5.1-12). Ha'e rã apy omombe'u va'e ma Hirão mboae, overa va'e re omba'eapo va'e, huvixa e'ỹ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Ojapo avi yvyra'a ra'angaa mokoĩ ryxy corrente oĩ va'e áry rupi
ombojegua vy ojao'i aguã ijyta árygua rupi. Ha'e rami ae avi ojapo
amboae yta áry rupi.
19 Ijyta áry ojekuaa va'e ma yvoty rami meme, oo henda oĩa va'e py rami
avi, mokoĩ metros va'e meme.
20 Ijyta árygua re, yvoty katy'i, oipoka pyre py ombojeguaague rovai'i
rupi ma ikuai avi duzentos yvyra'a ra'angaa. Ha'e va'e ma ijyvýry rupi
omoĩ ryxy pyre, mokoĩve yta re.
21 Ha'e gui ma ijytarã omopu'ã imo'amy templo oikeaty py. Ijaxu e'ỹa re
omopu'ã va'ekue ma omboery Jaquim, ha'e rã ijaxua re omopu'ã va'ekue
ma omboery Boaz.[h]
22 Ijyta árygua ma yvoty rami ojekuaa. Ha'e rami py ojapopa ijytarã.

Overa va'e ryku gui yy mbotyarã ojapoague

23 Ha'e gui overa va'e ryku gui ojapo avi peteĩ yy mbotyarã. Ha'e va'e
ma ojere rei va'e, irundy metros raxa'i ipya va'e, ha'e rã yvatea ma mokoĩ
metros raxa'i. Ha'e gui ijyke rupi ixã treze metros raxa'i va'e oa'ãa va'e.[i]
24 Iguýry rupi ma omoĩ hy'akua ra'angaa, meio metro nhavõ re dez
ta'angaa omoĩ. Mokoĩ ryxy omoĩ, hy'a guaxu reve jojavi ojapo avi.
25 Yy mbotya ma doze vaka ra'angaa áry oĩ. Mboapy ma kuaray ijapu'a'ia
katy hi'aĩ, mboapy ma kuaray oikea katy, mboapy ma kuaray puku-a
katy, ha'e mboapy ma kuaray oua katy hi'aĩ. Ha'e va'e kuery áry ae oĩ hy'a
guaxu. Ha'e rã hevi ma mbyte katy meme ovaẽ oiny.
26 Ipo guaxu-a ma irundy kuã oĩa rami. Ijyvýrykue ma karo rami hembe
va'e, yvoty rami ojekuaa. Yy henyẽa ma quarenta mil litros rivyvyi va'e.

2 Crônicas 4.6-22

27 Overa va'e gui ojapo avi dez ryru rendarã. Peteĩ-teĩ ipuku-a ha'e ipya
ma mokoĩ metros rai'i, ha'e rã yvatea ma peteĩ metro raxa'i.
28 Po rami ma hendarã ojapo: hexe oĩ imbotya, ijyta reve.
29 Ha'e va'e re ma oĩ guary, vaka ha'e anjo ipepo va'e ra'angaa. Ijyta re
guary ha'e vaka ra'angaa ikuai va'e áry ha'e iguýry ma ombojegua avi.
30 Peteĩ-teĩ henda ma iruéra irundy va'e overa va'e guigua meme. Iruéra'y
voi overa va'e guigua. Ipy irundy va'e áry ma oĩ yryru ytarã mba'emo
ryku gui ojapo pyre. Ha'e va'e yvýry ombojegua.
31 Hi'áry oĩ avi ijyta ojere va'e. Ha'e va'e yvatea ma meio metro. Hi'yvypy
ho'amy va'e yta ma ojere rei va'e. Ipya ma meio metro raxa. Hexe oĩ avi
ijeguarã. Imbotya ma ijapy irundy va'e, ojere rei e'ỹ va'e.

---

h **7.21** Tery Jaquim ma “Imoĩ atãa” 'ea, ha'e rã Boaz ma “Imombaraetea” 'ea, Nhanderuete re ima'endu'aa rupi omboery vy.

i **7.23** 2 Crônicas 4.1-5

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

32 Iruéra irundy va'e ma imbotya guy rupi ikuai. Hi'y ma henda regua ae
oĩ. Peteĩ-teĩ ruéra yvatea ma meio metro raxa'i.
33 Iruéra ma karóxa regua ramigua meme. Hi'y, ijyvýry rupigua, raios,
ha'e mbyte regua voi ma overa va'e ryku guigua meme.
34 Peteĩ-teĩ hyru renda re, ijapy irundyve re oĩ hendarã. Ha'e va'e voi
hexegua ae oĩ.
35 Peteĩ-teĩ hyru renda áry re oĩ peteĩ ojere va'e peteĩ po yvatea va'e.
Henda áry rupi mba'emo yta ha'e imbotya ikuai va'e ma hexegua ae oĩ.
36 Hexegua ijyta ha'e imbotya ikuai va'e re ma ojapo anjo, guary ha'e
pindo ra'angaa. Peteĩ-teĩ oĩ aguã ha'evea py ae. Ijyvýry rupi oĩ avi
ijeguarã.
37 Ha'e rami vy ojapo dez hyru rendarã. Peteĩ-teĩ ma overa va'e ryku
guigua, joo rami meme tuvixa ha'e ojekuaa oiny va'e voi.
38 Ha'e gui ojapo avi dez hy'a overa va'e guigua. Peteĩ-teĩ ma oitocentos
litros raxa'i va'e. Peteĩ-teĩ pya ma mokoĩ metros rai'i. Dez hyru renda
ikuai va'e peteĩ-teĩ áry ma oĩ peteĩ hy'a.
39 Ha'e gui peteĩ nhiruĩ henda omoĩ opyve katy jaiporu kuaa regua re,
ha'e rã peteĩ nhiruĩ mboae ma jaiporu kuaa e'ỹa re omoĩ. Ha'e rã hy'a
guaxu ma omoĩ jaiporu kuaa regua re, kuaray puku-a ha'e oua katy rami.
40 Ha'e va'e rire ma Hirão ojapo avi oja guaxu, mba'emo reraa ha'e hy'a.
Ha'e rami py ojapopa SENHOR pegua opy guarã huvixa Salomão ojapo
uka va'ekue.
41 Ha'e va'e ma mokoĩ oo ytarã, mokoĩ ojere va'e oo yta áry oĩ va'erã,
mokoĩ oipoka pyre mokoĩ ijyta árygua reguarã,
42 quatrocentos yvyra'a ra'angaa mokoĩ oipoka pyre reve guarã, ha'e rami
vy peteĩ-teĩ oipoka pyre re mokoĩ ryxy omoĩ yvyra'a ra'angaa, ombojegua
aguã mokoĩ oo yta árygua,
43 dez hyru rendarã, ha'e hi'áry dez hy'a oĩ va'erã,
44 hy'a guaxu, ha'e iguýry doze vaka ra'angaa hi'aĩ va'erã,
45 oja guaxu, mba'emo reraa, hy'a mboae, ha'e va'e tembiporu ha'e javi
Hirão ojapo huvixa Salomão pe, SENHOR pegua opy guarã. Ha'e javive ma
overa va'e guigua omoexakã mbyre meme.
46 Ha'e nungarã ma huvixa ojapo ukapa Jordão yakã yvýry mba'emo
omboyku vy yapo porã reia áry, Sucote ha'e Zaretã mbyte.
47 Ha'e nunga heta raxa ramo Salomão ndopeja ukai. Ha'e rami vy
ndoikuaa porã potai overa va'e guigua poyia re.
48 Salomão ojapo uka avi tembiporu SENHOR pegua henda iky'a e'ỹ va'e
reguarã: altar ouro guigua, ouro guigua mesa hi'áry mbojape SENHOR
renonde omoĩa aguã,
49 tataendy'y ouro ete'i guigua, peteĩ nhiruĩ ijaxu e'ỹa re, ha'e peteĩ nhiruĩ
ju ijaxua re omoĩa va'erã henda iky'a e'ỹ ete va'e rexei. Yvoty ra'angaa,
tataendyrã ha'e tata mboguea ma ouro guigua meme.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

50 Ha'e gui hy'a'i, tapyĩ araa, hy'a, heakuã porã va'e ryrurã, tapyĩ ryrurã,
ouro ete'i guigua meme. Ha'e gui henda iky'a e'ỹ ete va'e ha'e templo ropy
henda iky'a e'ỹ va'e rokẽ ma ouro guigua meme ojapo.

2 Crônicas 5.1

51 Ha'e rami py huvixa Salomão ojapo ukapa oo SENHOR peguarã.
Salomão ogueru avi mba'emo nguu Davi omboaxa ma voi va'ekue: prata,
ouro ha'e tembiporu ha'e javi omoĩmba SENHOR pegua oo re mba'emo
hepyve va'e reve.

2 Crônicas 5.2-14

8 1 Ha'e gui Salomão omboatypa Israel regua nhomongeta va'ety
kuery, peteĩ-teĩ regua akã ikuai va'e ha'e Israel regua yvatekueve.
Guenonde py omboaty Jerusalém py ae, tetã Davi rekoague Sião va'e gui
templo katy oguerova aguã SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryru.
2 Ha'e ramo avakue Israel regua ha'e javi onhemboatypa okuapy huvixa
Salomão-a py. Ngaru ojapoa py ijaty sete jaxya etanim 'epy va'e py.
3 Israel regua nhomongeta va'ety kuery oupa ramo sacerdote kuery oupi
heravy SENHOR ayvu ryru.
4 Ha'e vy yvy'ã katy oguerova heravy oguy nhemboaty oĩaty reve ha'e
tembiporu iky'a e'ỹ va'e ha'e py ikuai va'ekue ha'e javi. Sacerdote ha'e
levita kuery ae ogueraa.
5 Ha'e rã huvixa Salomão ha'e Israel kuery onhemboaty va'ekue ha'e javi
reve ma hyru renonde rupi oje'oi. Vexa'i ha'e vaka ojuka oje'oivy. Mymba
kuery heta raxa ramo oipapaa aguã voi nda'evei.
6 Ha'e gui SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryru ma sacerdote
kuery omoĩ okuapy oĩ aguã py ae, templo ropyve henda iky'a e'ỹ va'e py,
henda iky'a e'ỹ ete va'e py ae, anjo ra'angaa ikuai va'e pepo guy rupi.
7 Mba'eta anjo pepo ma oipyo imoiny hyru itui aguã áry rupi. Ha'e rami
vy yvate rupi ojao'i hyru ha'e yvyra po'i'i hi'yrã ikuai va'e.
8 Yvyra po'i'i ipuku ete ramo henda iky'a e'ỹ va'e gui ojekuaa henda iky'a e'ỹ
ete va'e rexei'i, va'eri oka katy gui ma ndojekuaai. Ha'e py ma itui aỹ peve.
9 Ha'e gui ayvu ryru py ma mba'eve nda'ipoi Horebe py Moisés itape omoĩ
va'ekue e'ỹ vy. Egito yvy gui Israel kuery oje'oipa jave py ha'e kuery reve
guexeve guarã SENHOR ojapo va'ekue.
10 Ha'e gui henda iky'a e'ỹ va'e gui sacerdote kuery oẽ ju ramove peteĩ
arai ou vy omonyẽ SENHOR pegua opy rupi.
11 Ha'e ramo sacerdote kuery nda'evei ha'e py omba'eapove aguã, mba'eta
arai rupi SENHOR guigua rexakã ojekuaa va'e omonyẽ ixupegua opy rupi.

2 Crônicas 6.1-11

12 Ha'e gui Salomão aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— SENHOR aipoe'i va'ekue pytũa mbyte oĩ aguã re.
13 Ha'e rami rã anhetẽ ete xee ajapo peteĩ oo porã, peteĩ henda raka'e rã
peve reiko aguã — he'i.[j]
14 Ha'e gui huvixa ojere vy ogueroayvu porã Israel kuery onhemboaty
va'ekue ha'e javi, opu'ãmba teri okuapy reve.
15 Ha'e vy aipoe'i:
— Ta'ima'endu'a porãa SENHOR Israel kuery ruete re, mba'eta xeru rãgue'i
Davi pe ijayvuague ojapopa ma opo'akaa rupi. Ha'e vy aipoe'i va'ekue:
16 "Egito yvy gui xevygua kuery Israel regua aipe'apa ára guive, Israel
kuery ikuaia tetã neĩ peteĩve ndaiporavoi ha'e py peteĩ oo rejapo aguã
xerery oĩ aguã. Ha'e rami teĩ aiporavo Davi xevygua Israel kuery
ruvixarã", he'i va'ekue.
17 Ha'e rami avi xeru Davi opy'a re omoĩ peteĩ oo SENHOR Israel kuery
ruete rery oĩ atyrã ojapo aguã.
18 Ha'e rami teĩ xeru Davi pe SENHOR aipoe'i: "Peteĩ oo xerery oĩ atyrã
rejapoxea py ha'evea rami ndepy'a re remoĩ ha'e rami aguã.
19 Ha'e rami teĩ ndee e'ỹ 'rã oo rejapo, ha'e rã ndera'y ndegui oiko va'ekue
ae 'rã ojapo xerery oĩ atyrã", he'i raka'e.
20 Ha'e rami rire SENHOR ojapopa ma ijayvuague, mba'eta xeru Davi
rekovia xee aĩ vy aguapy ma ainy tenda Israel kuery re openaaty áry,
SENHOR ijayvuague rami vy. Ha'e rami vy ajapo ma oo SENHOR Israel
kuery ruete rery oĩ atyrã.
21 Ha'e py ajapo avi ijayvu ryru oĩ aguã. Ha'e va'e py oĩ itape nhaneramoĩ
kuery reve Egito yvy gui SENHOR oipe'a jave guexeve guarã ojapo va'ekue
oĩa.

2 Crônicas 6.12-42

22 Ha'e gui Salomão ma Israel kuery ha'e javi oexaa py SENHOR pegua
altar renonde py oĩ. Ha'e vy yva katy opo oupi reve
23 aipoe'i:
— SENHOR Israel kuery ruete, ndoikoi amboae ndee rami guarã ete yva
re neĩ yva guy yvy re voi, mba'eta nerembiguai kuery opy'a ha'e javi py
nerenonde rupi ikuai va'e ndee rereko 'rã ndereve guarã rejapo va'ekue
rami, ha'e remboaxya rupi.
24 Mba'eta rejapo ae ma nerembiguai xeru Davi pe ndeayvuague. Ndee ae
ndeayvu rire ndepo'akaa rupi rejapo ma, aỹ roexaa rami ae.

---

[j] **8.12-13** Nhanderuete Moisés reve ijayvu jave aipoe'i va'ekue arai pytũa py oĩ aguã, heta va'e kuery ijayvua oendu teĩ oexa e'ỹ aguã (Êxodo 19.9). Ha'ekue rami ae avi templo ropy henda iky'a e'ỹ ete va'e py SENHOR pegua hyru oĩa py ma pytũ rei, janela noĩ, ha'e oikeaty onhemboty ramo, ajukue hokẽrã omoĩ mbyre Jesus omano jave omondoroa peve (Mateus 27.51).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Ha'e gui aỹ SENHOR Israel kuery ruete, ejapopa ke nerembiguai xeru
Davi pe ndeayvuague. Ha'e vy aipo're va'ekue: “Xerenonde ndoatai 'rã
nderekovia tenda Israel kuery re openaaty áry oguapy oiny va'erã, xapy'a
rei xerenonde rupi ndera'y kuery voi ndee reikoague rami ikuai aguã
omoĩ porã ramo”, 're va'ekue.
26 Ha'e gui aỹ Israel kuery ruete, tojeupity nerembiguai xeru Davi pe
ndeayvuague.
27 — Ha'e rami avi ha'eve 'rã ri nda'u Oreruete yvy re reiko aguã? Ma'ẽ,
mba'eta yva neĩ yva yvatevea rupi peve voi nandejai 'rã, ha'e vy kova'e oo
xee ajapo va'ekue py katuve ma nda'evei 'rã.
28 Ha'e rami avi SENHOR Xeruete, endu pota ke xee nerembiguai
anhembo'e vy ajerurea re, rendu aguã aỹ nerenonde xee nerembiguai
ajapukai reve anhembo'ea.
29 Ha'e rami vy ara py ha'e pyávy kova'e oo re rema'ẽ riae aguã, ha'e
kova'e henda “Ha'e py 'rã xerery oĩ”, 'reague re, kova'e henda py
nerembiguai onhembo'e oinya rendu aguã.
30 Ha'e gui aỹ, endu nerembiguai ha'e Israel kuery ha'e javi kova'e henda
py rojapukai rokuapya. Endu ke yva re ne'amba py reĩa gui. Endu ha'e
oreperdoa guive.
31 — Xapy'a rei amongue oirũ pe otekoavy ramo ha'ekue re omboayvua
ramo ou vy kova'e ndevygua opy altar oĩ va'e renonde py oura ramo
32 endu ke yva re reĩa gui, ha'e embovai. Eikuaa pota nerembiguai kuery
re. Ha'e rami vy embopaga ojejavy va'ekue, hexe ae ojeapa aguã ojapo
vaiague. Ha'e rã ha'evea rami oiko va'e ma emboeko porã, ha'evea rami
oikoa repy reme'ẽ vy.
33 — Ha'e gui xapy'a rei ndevygua Israel kuery ndevy ojejavy rire ngovaigua
kuery renonde rupi ho'apa ma vy ndevy ju ojeko rerova 'rã okuapy. Ha'e vy
nderery rupi ojapukai vy kova'e oo py ndevy onhembo'e ha'e ojerure ramo
34 endu ke yva re reĩa gui, ha'e vy eperdoapa ndevygua Israel kuery
ojejavyague. Ha'e gui ejapo ju yvy tuu kuery pe reme'ẽ va'ekue katy ojevy
aguã rami.
35 — Ha'e gui xapy'a rei nderovai heta va'e kuery ojejavypa rire yva
rembotypa 'rã nda'okyvei aguã rami, ha'e gui kova'e henda py onhembo'e
okuapy vy nderery rupi ojapukai 'rã, ha'e remoingo axy rire ojejavypaa
gui ojeko rerova ramo
36 endu ke yva re reĩa gui, ha'e vy eperdoapa nerembiguai kuery,
ndevygua Israel kuery ojejavyague. Embo'e ju tape porã rupi ikuai aguã,
ha'e gui embou oky yvy ndevygua kuery ikuai aguã reme'ẽ va'ekue áry.
37 — Ha'e gui xapy'a rei kova'e yvy re oiko 'rã karuai e'ỹ vy mba'eaxy
vaikue, ha'e'ỹ vy hu'ũmbaa, hatãmba reia, e'ỹ vy tuku karu ha'e ape'i
okaru va'e, xapy'a rei hovaigua kuery ojokopa 'rã ha'e kuery retã, ha'e'ỹ
vy oiko 'rã ai vaikue e'ỹ vy mba'eaxy va'e rei,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

38 ha'e gui xapy'a rei mava'e rã rei onhembo'e vy ojerure 'rã, ha'e'ỹ vy
ndevygua Israel kuery ha'e javi 'rã ojerure okuapy, peteĩ-teĩ opy'a raxya
oikuaa vy kova'e oo oĩa katy opo omoĩ ramo
39 endu ke yva re ne'amba py reĩa gui, ha'e vy eperdoa. Ejapo, ha'e vy
eme'ẽ peteĩ-teĩ pe oikoague repy, ha'e kuery py'a re oĩ va'e reikuaapa va'e
vy, mba'eta ndee anho'i pavẽ py'a regua oikuaa va'e reiko.
40 Ha'e ramo nerenonde ha'e kuery ojererokyje aguã, oreru kuery yvyrã
reme'ẽ va'ekue re ikuaia pukukue re.
41 — Ha'e gui amboae regua voi, ndevygua Israel kuery regua e'ỹ ikuai
va'eri oyvy mombyrya gui ou avi 'rã nderery rupi ikuai aguã,
42 (mba'eta ha'e kuery voi oendu 'rã nderery yvateve va'e omombe'ua
rã, ha'e ndejyva reupi vy ndepo'akaa rexa ukaague), ha'e gui ha'e kuery
onhembo'e avi 'rã kova'e oo oĩa katy oma'ẽ reve,
43 ha'e ramo endu ke yva re ne'amba py reĩa gui, ha'e ejapopa amboae
regua kuery ndevy ojerurea, ha'e rami vy yvy regua ha'e javi nderery
oikuaa aguã, ndevygua Israel kuery rami ha'e kuery voi nerenonde
ojererokyjea rupi ikuai aguã, ha'e oikuaapa aguã kova'e oo xee ajapo
va'ekue py nderery remoĩague.
44 — Ha'e gui xapy'a rei ndevygua kuery oje'oi 'rã ngovaigua kuery reve
joe opu'ã aguã katy, ha'e gui tape rupi remondoukaa py onhembo'e 'rã
ndevy pe SENHOR, kova'e tetã reiporavo va'ekue ha'e kova'e oo nderery oĩ
atyrã rejapo uka va'ekue katy oma'ẽ ramo
45 endu ke yva re reĩa gui onhembo'e vy ojerure okuapya, ha'e ejapo
ha'evea rami.
46 — Xapy'a rei ma ha'e kuery ojejavy 'rã nderovai (mba'eta jipoi
ojejavy e'ỹ va'erã), ha'e ramo ha'e kuery rovai ndepoxy vy remboaxapa 'rã
hovaigua kuery po py, ha'e kuery guekoa katy ogueraapa aguã escravo-
rã, mombyry e'ỹ vy ha'e'i rupi teĩ ae ma.
47 Ha'e gui yvy mamo rã rei escravo-rã ogueraa ague re ikuaia py xapy'a
rei ha'e kuery onhemboaxy vy ojeko rerova 'rã, ha'e yvy escravo ikuaia py
ae ndevy ojerure vy aipoe'i 'rã okuapy: “Rojejavypa, teko vai rupi anho
orekuai va'ekue”, he'i 'rã okuapy.
48 Ha'e rami vy xapy'a rei ndevy guarã ju ojeko rerova 'rã opy'a ha'e onhe'ẽ
ha'e javi py, yvy hovaigua kuery escravo-rã ogueraa ague py ae, ha'e vy
ndevy onhembo'e 'rã okuapy oyvyrã tuu kuery pe reme'ẽ va'ekue katy oma'ẽ
reve, kova'e tetã ha'e kova'e oo nderery oĩ atyrã ajapo va'ekue katy voi.
49 Ha'e ramo endu ke yva re ne'amba py reĩa gui ha'e kuery onhembo'e vy
ojerure okuapya, ha'e ejapo ha'evea rami.
50 Eperdoa ndevygua kuery ndevy ojejavyague, nderovai rupi opa mba'e
py ojapo vai rã. Ejapo escravo-rã heraare kuery omboaxy aguã rami.
51 Mba'eta ndevygua kuery ma ndevy guarã ae Egito yvy gui reipe'a
va'ekue, tata rupa ferro guigua mbyte py ojexavaia gui.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

52 Ha'e rami vy eikuaa pota riae nerembiguai ha'e ndevygua Israel kuery
ojerure okuapya re, opa mba'e re ndevy ojapukai rã rendu aguã.
53 Mba'eta SENHOR xeruete, ndee ma kova'e yvy regua ha'e javi mbyte
gui reipe'apa raka'e ore ndevygua kuery ae orekuai aguã, Egito yvy gui
oreru kuery reipe'apa jave nerembiguai Moisés rupi ndeayvuague rami
vy — he'i.

Salomão heta va'e kuery ogueroayvu porãague

54 Ha'e gui Salomão opa ma SENHOR pe onhembo'e ha'e ojerure rire,
guenapy'ã re oĩ reve yvate katy opo oupi oinya gui opu'ã ju SENHOR
pegua altar oĩ va'e renonde gui.
55 Opu'ã ho'amy vy ogueroayvu porã Israel kuery ijaty okuapy va'e ha'e
javi. Ha'e vy ijayvu atã reve aipoe'i:
56 — Ta'ima'endu'a porãa SENHOR re, ojeupegua Israel kuery pe opytu'u
aguã ome'ẽ rire ijayvuague ha'e javi rami vy. Nhanemoingo porã aguã re
guembiguai Moisés rupi ijayvuague neĩ peteĩ'i ayvu nomboaxa rivei.
57 Ha'e gui SENHOR Nhanderuete toiko riae peẽ kuery reve, nhaneramoĩ
kuery reve oikoague rami ae. Tanhanepytyvõ e'ỹ eme, tanhandereja eme
guive,
58 nhanekuraxõ tomombyta ojeupe guarã ae, ixuguigua tape ha'e javi rupi
nhandekuai aguã, ha'e jajapopa aguã ojapo uka va'ekue, ijayvuague ha'e
oipotaa nhanderu kuery pe omombe'u va'ekue.
59 Tove po rami xeayvu vy SENHOR renonde rupi ajerurea toĩ riae SENHOR
Nhanderuete renonde py, ara py ha'e pyávy, ha'e rami vy guembiguai ha'e
ojeupegua Israel kuery oepy kuerei aguã, ko'ẽ nhavõ nhaikotevẽa rami,
60 yvy regua ha'e javi oikuaa aguã SENHOR ae Nhanderuete oikoa, ha'e
amboae ndoikoia.
61 Tove penekuraxõ py SENHOR Nhanderuete pegua ete tapendekuai, ha'e
ijayvuague rupi anho peiko ha'e ojapo uka va'ekue pejapopa aguã, aỹ
pejapoa rami ae — he'i.

2 Crônicas 7.4-10

62 Ha'e gui huvixa ha'e Israel kuery hexeve ikuai va'e ha'e javi ma
mymba kuery ome'ẽ okuapy SENHOR renonde.
63 Salomão ma SENHOR reve peteĩ rami ju ikuaia reguarã ome'ẽ avi vinte
e dois mil vaka ha'e cento e vinte mil vexa'i kuery. Ha'e rami py huvixa
ha'e Israel kuery ha'e javi reve SENHOR pegua oo omboaxa okuapy ipo py.
64 Ha'e va'e árave huvixa omboaxa avi oka SENHOR pegua oo rexei oĩ va'e.
Mba'eta ha'e py ae ome'ẽ mymba oapy reve, ha'e hexeve peteĩ rami ikuai
aguã regua kyrakue. Mba'eta altar overa va'e guigua SENHOR renonde oĩ
va'e ma kyrĩ'i ete rã noĩmba reguai mymba oapy reve ome'ẽ va'e, mba'emo
aju guigua ha'e hexeve peteĩ rami ikuai aguã regua kyrakue oapy va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

65 Ha'e va'e jave ae avi Salomão ojapo ngaru oguy'i py ikuai aguã
Israel kuery ha'e javi reve.[k] Heta ete ijaty okuapy SENHOR Nhanderuete
renonde py, Hamate tekoa py nhavaẽa'i ha'e Egito yakã katy'i gui ou
va'ekue. Sete ára rire sete ára re ju, ha'e javi vy catorze ára re ikuai.
66 Ngaru oikoa py oito araa py ma omondoukapa heta va'e kuery, ha'e rã
ha'e kuery ju ogueroayvu porã okuapy nguvixa. Ha'e gui mae ma oje'oipa
ju ngoo katy, ovy'a ete ha'e opy'a py oguerovy'a reve opa mba'e py SENHOR
guembiguai Davi pe ojapoague, ha'e ojeupegua Israel kuery pe guive.

2 Crônicas 7.11-22

9 1 Ha'e gui huvixa Salomão ojapopa ma oo SENHOR peguarã, ngoorã
ha'e opa mba'e onhembopy'aa rami ojapoxe va'ekue voi.
2 Ha'e ramo peteĩgue ju ixupe SENHOR ojexa uka, Gibeão py ojexa
ukaague rami.
3 Ha'e vy SENHOR aipoe'i:
— Xee aendu ae ma xerenonde py renhembo'e vy rejerurea. Ha'e
rami vy xee ajapo oo rejapo va'ekue iky'a e'ỹ va'e oĩ aguã rami, ha'e py
xerery amoĩ aguã raka'e rã peve guarã. Ha'e va'e re ama'ẽ vy xepy'a py
xema'endu'a riae 'rã ára nhavõ.
4 Ha'e gui xapy'a rei xerenonde rupi nderu Davi oikoague rami ndee voi
reiko ramo, ndepy'a ha'e javi py anhetẽ ete rupi ae ri reiko vy ajapo uka
va'ekue, xeayvuague ha'e aipotaa ha'e javi rejapopa ramo,
5 ha'e ramo raka'e rã peve guarã amoĩ atã 'rã nderu Davi pe xeayvuague,
hamymino kuery va'e regua amoingo riae 'rã xevygua Israel kuery re
opena va'erã. Ixupe aipoa'e va'ekue: "Nderekovia ndoiko e'ỹi 'rã tenda
Israel kuery re openaaty áry oguapy oiny va'erã", ha'e va'ekue.
6 Ha'e gui xapy'a rei peẽ ha'e pendera'y kuery marã rami vy xegui pejepe'a
vy ajapo uka va'ekue ha'e xeayvuague ndapejapovei vy peo 'rã tuuete
kuery mboae re, ha'e kuery pembojeroviaa rupi,
7 ha'e rami ri ramo xee aipe'apa 'rã Israel kuery ijyvyrã ame'ẽ va'ekue gui,
ha'e kova'e oo xerery oĩ atyrã aiky'a'opa va'ekue voi mombyry amombopa
'rã xerenonde gui. Ha'e rami rire Israel kuery ikuai 'rã yvy regua kuery
ojojai rei vy ijayvu rei okuapy aguã rami.
8 Kova'e oo ma aỹ omboeteave teĩ ha'e va'e jave py oĩague rupi oaxa va'e
kuery oexa vy onhemondyipa 'rã. Ha'e vy otuvy nhe'ẽ ha'e aipoe'i 'rã:
"Mba'e re tu SENHOR guĩ rami ete ri ombovaipa uka kova'e yvy ha'e
kova'e oo?" he'i 'rã okuapy.
9 Ha'e rã ombovaia 'rã: "Ha'e rami ete ombovaipa uka mba'eta ha'e kuery
oejapa rire SENHOR nguuete Egito yvy gui tuu kuery oipe'a va'ekue, ha'e

---

[k] **8.65** Ngaru oguy'i py ikuai aguã regua ma ha'e kuery rekorã Moisés rupi oeja pyre (Levítico 23.33-36; Deuteronômio 16.13-15).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tuuete mboae pe ju ova vy omboete ha'e ombojerovia okuapy ramo. Ha'e nunga rupi ae rima ha'e kuery áry SENHOR ombou raka'e guĩ rami ete ojexavai aguã", 'ea 'rã.

2 Crônicas 8.1-18

10 Vinte ma'etỹa py mae ma Salomão ojapopa mokoĩ oo, SENHOR peguarã ha'e ojeupe guarã guive.
11 Ha'e Salomão oipotaa rami ixupe Tiro pygua huvixa Hirão ma ombou yvyra yary ha'e cipreste guigua, ouro guive. Ha'e gui Hirão pe ju Salomão omboaxa vinte tetã Galiléia yvy regua.
12 Ha'e ramo guetã Tiro gui Hirão oo oexa aguã tetã Salomão omboaxa va'ekue, teĩ ndojou porãi.
13 Ha'e rami vy aipoe'i ixupe:
— Xeryvy, kova'e tetã ae ma nhi'ã xevy remboaxa va'ekue? — he'i. Ha'e rami vy omboery Cabul yvy, aỹ peve guarã.[l]
14 Hirão ma huvixa pe ouro guigua quatro mil quilos rivyvyi omondouka va'ekue.
15 Ha'e gui Salomão ma nhomomba'eapo nhea'ã SENHOR pegua oo ojapo aguã, ngoorã, ha'e gui Milo, Jerusalém korarã, Hazor tetã, Megido ha'e Gezer tetã avi,
16 mba'eta Egito pygua huvixa Faraó ou vy Gezer tetã re ipo'aka va'ekue. Ha'e vy oapypa vy ojukapa ha'e py cananeu kuery ikuai va'ekue. Ha'e vy Salomão pe ju omboaxa ta'yxyrã guajy ome'ẽ jave.
17 Ha'e nunga rupi ae Salomão ojapo ju Gezer, Bete-Horom yvy'ã guy rupigua,
18 Baalate ha'e Tadmor, ha'e va'e yvy re tekoa e'ỹa oĩ va'e py ae.
19 Ojapo avi tetã mba'emo oguereko va'e ha'e javi omoĩ porã atyrã, ha'e tetã ikaróxa ikuai aguã, kavaju árygua kuery rekoarã, ha'e Jerusalém py ojapoxe va'ekue ha'e javi, Líbano ha'e amboae yvy re openaa ha'e javi rupi peve.
20 Ha'e gui okuave teri amorreu kuery regua, heteu, ferezeu, heveu ha'e jebuseu kuery Israel kuery regua e'ỹ ikuai va'e.
21 Ha'e va'e kuery ra'y kuery okuave va'e ma Israel kuery ndojukapai va'ekue teĩ Salomão omomba'eapo nhea'ã, aỹ peve guarã.
22 Ha'e rã Israel kuery va'e regua ma neĩ peteĩve Salomão nomomba'eapoi escravo rami. Ha'e va'e kuery ma ixupe ikuai joe opu'ãa rupi, huvixa kuery, yvatekueve, capitão kuery, karóxa re opena va'e ha'e imboguataaty kuery.
23 Ha'e gui Salomão rembiguai kuery mba'emo ojapo uka va'e re opena va'ety yvatekueve ma quinhentos e cinqüenta ikuai. Ha'e va'e kuery ma omba'eapo va'e kuery re opena.

---

[l] **9.13** Tery Cabul ma "Mba'everã ndovarei va'e" 'ea. Ha'e rami omboery ndojou porãi vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 Ha'e gui Faraó rajy ma tetã Davi rekoague py oĩague gui ova ju hoorã
Salomão ojapo uka va'ekue py. Ha'e gui mae ojapo Milo.[m]
25 Ma'etỹa nhavõ mboapykue kuerei 'rã Salomão ome'ẽ mymba kuery
oapy reve ha'e peteĩ rami ikuai aguã regua, altar SENHOR peguarã ojapo
va'ekue áry. SENHOR renonde altar oĩ va'e áry oapy uka avi heakuã porã
va'e. Ha'e rami py ojapopa oo ixupe guarã.
26 Eziom-Geber py huvixa Salomão ojapo avi kanoã guaxu, Elate katy'i,
ye'ẽ pytã va'e yvýry, Edom yvy re ae.
27 Ha'e va'e kanoã guaxu mboguataarã Hirão ombou guembiguai kuery
yy rupi oguata va'ety, ye'ẽ rupi ikuai kuaa va'e meme, Salomão rembiguai
kuery reve omboguata va'erã.
28 Ha'e kuery ma Ofir py ovaẽ vy ha'e gui ojogua catorze mil quilos ouro
guigua, ha'e gui huvixa Salomão pe ju ogueru.

2 Crônicas 9.1-12

10 1 Ha'e gui Sabá pygua huvixa kunha oendu avi Salomão reko
omombe'ua rã, SENHOR rery omboetea voi. Ha'e rami vy ou haxy-
axy va'e re oporandu aguã.
2 Ha'e vy Jerusalém tetã py ovaẽ guembiguai kuery heta va'e reve.
Guymba camelo kuery ombovoyi heruvy tembi'u irũrã, mbovy rei e'ỹ
ouro ha'e ita iporãve va'e re. Ha'e gui Salomão renonde py ovaẽ vy ixupe
oporandu onhembopy'aague ha'e javi rami.
3 Ha'e ramo opa mba'e re oporandu rã Salomão ombovai, mba'eta ixupe
neĩ peteĩ henda py ma voi ndaxyi omombe'u porãve aguã.
4 Ha'e ramo Sabá pygua huvixa kunha oikuaa Salomão 'arandua ha'e javi,
oexa avi oo ojapo uka va'ekue,
5 mesa áry tembi'u oguerua va'e, yvatekueve ikuaiaty, hembiguai kuery
omba'eapoa, ijao guive, karo rerua kuery ha'e mymba kuery altar áry
SENHOR pe oapyaty. Ha'e va'e ha'e javi oexa vy onhemondyi rei oiny.
6 Ha'e vy aipoe'i huvixa pe:
— Anhetẽ ete ae ra'e xerekoa py ayvua ndereko regua aendu va'ekue
ha'e ne'arandua regua voi.
7 Ha'e rami teĩ xee ma ha'e va'e ayvu ndaroviai va'ekue, apy aju vy
xee ae rexa py aexa e'ỹa ja. Anhetẽ neĩ mbyte rupi peve ma voi xevy
nomombe'uai va'ekue, mba'eta ndereko omombe'ua rã aenduague gui
ne'arandupave ra'e, rerekopave ha'e ndere ima'endu'a porã mbyve ete va'e.
8 Ovy'a ete okuapy nerembiguai avakue nerenonde rupi ikuai va'ety,
mba'eta ha'e kuery oendu 'rã ne'arandua rupi ndeayvua.
9 Ta'ima'endu'a porãa avi SENHOR Nderuete re, mba'eta ndererovy'a vy
tenda Israel kuery re openaaty áry nemoĩ rire. Israel kuery SENHOR

---

[m] **9.24** Milo ma peteĩ henda Jerusalém tetã regua Salomão omombaraete va'ekue.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

oayvu riae vy ae nemoĩ huvixarã, ha'evea rami rejoguereko ha'e reikuaa
pota aguã — he'i.
10 Ha'e rami vy huvixa pe kunha va'e ome'ẽ quatro mil quilos ouro
guigua, heta tembi'u irũrã ha'e ita iporãve va'e guive. Neĩ peteĩgueve ma
ndogueruai teri mba'emo porã Sabá pygua huvixa kunha Salomão pe
ome'ẽ va'ekue ramigua ete.
11 Ha'e gui Hirão mba'e kanoã guaxu Ofir gui ouro ogueru va'e ma ha'e
katy gui ogueru avi yvyra sândalo aygue ha'e ita iporãve va'e.
12 Ha'e va'e yvyra sândalo gui ma huvixa Salomão ojapo uka jopy-jopy
ovyaty SENHOR pegua opy ha'e ngopy guarã, ha'e gui mba'epu ixã reta
va'e ha'e mbaraka oporaei va'e kuery peguarã. Ha'e va'e regua yvyra ma
neĩ peteĩgueve ndogueruai teri ha'e py, ha'e aỹ peve voi ndoexaavei ha'e
va'e regua yvyra.
13 Ha'e gui Sabá pygua huvixa kunha pe huvixa Salomão ju ome'ẽ
mba'emo ojerurea ha'e javi, mba'emo ome'ẽxea'i py ome'ẽ va'e áryve rupi.
Ha'e ramo ojevy vy oyvy katy ju oo, guembiguai kuery ha'e javi reve.

2 Crônicas 1.14-17; 9.13-28

14 Ha'e gui ma'etỹa nhavõ Salomão pe ouro oguerua va'e poyikue ma
vinte e dois mil quilos,
15 mba'emo vendea kuery, mba'emo mboekoviaaty, Arábia pygua huvixa
ha'e ijyvy re opena va'ety kuery ixupe ome'ẽ kuerei va'e áryve.
16 Ha'e ramo ouro ombope pyre gui Salomão ojapo duzentos hu'y jokoa
tuvixave va'e. Peteĩ-teĩ hu'y jokoarã ma seis quilos ouro opejaa.
17 Ouro ombope pyre gui ojapo avi trezentos hu'y jokoa kyrĩve va'e. Ha'e
va'e regua hu'y jokoarã peteĩ-teĩ ma dois quilos rai'i ouro opejaa. Ha'e va'e
ma oo Líbano ka'aguy regua guigua py huvixa omoĩ porã ukapa.
18 Huvixa ojapo avi peteĩ tenda tuvixave va'e marfim guigua, ha'e vy
onhovãmba ouro ete py anho.
19 Ha'e va'e tenda renonde guarã ma ojapo mboapy meme pyrõa. Henda
kupe ma ojere rei va'e. Ijyke jovaive re ma omoĩ avi jyva ytarã oguapyaty
yvýry, ha'e ijyva yta yvýry ma mokoĩ guary ra'angaa omopu'ã imo'amy.
20 Mboapy meme pyrõa ikuai va'e áry ma doze avi omoĩ guary ra'angaa,
peteĩ-teĩ pyrõa apy reguarã. Ha'e va'e nunga ma neĩ peteĩve huvixa pe ma
voi ojapoa va'e'ỹ teri.
21 Karo huvixa Salomão oy'uaty va'e ma guive rã ouro guigua meme,
ha'e gui oo Líbano ka'aguy regua guigua py tembiporu ikuai va'e voi
ouro guigua meme avi. Ha'e va'e re neĩ ruxã'i ma voi noĩ prata, mba'eta
Salomão oĩ jave prata rive nombovarei.
22 Mba'eta huvixa oguereko reta ye'ẽ rupi Társis guigua kanoã guaxu, Hirão
mba'e reve omboguataa va'e. Mboapy ma'etỹa py kuerei 'rã Társis gui kanoã
guaxu ojevy okuapy vy ogueru ouro, prata, marfim, karaja ha'e jayru guaxu.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Ha'e rami vy yvy jave re huvixa kuery ikuai va'e gui huvixa Salomão
ipo'akave, o'arandua py ha'e mba'emo oguerekopaa py.
24 Ha'e ramo oĩa py yvy jave gui ou 'rã okuapy o'arandua rupi ijayvu rã
oendu aguã.
25 Ma'etỹa nhavõ peteĩ-teĩ ogueru 'rã mba'emo ixupe ome'ẽ va'erã: ouro
ha'e prata guigua, ajukue, tembiporu, kavaju ha'e mburika kunha, tembi'u
irũrã guive.
26 Ha'e ramo Salomão oguerekopave ovy karóxa ha'e kavaju áry guarã.
Mil e quatrocentos karóxa oguereko, ha'e doze mil kavaju áry guarã. Ha'e
va'e ma joa py e'ỹ-e'ỹ 'rã oguereko tetã karóxa ikuaiaty rupi, Jerusalém
tetã py huvixa oĩa py guive.
27 Prata ma ita rami rive huvixa omboetave Jerusalém py, ha'e gui yary voi
oata aguã rami e'ỹ ojapo sicômoro'y tekoa e'ỹa rupi ikuai va'e rami rive.
28 Kavaju Salomão rymbarã ma Egito ha'e Cilícia yvy gui ogueru. Cilícia
guigua ma huvixa rembiguai mba'emo vendea kuery ae ogueru hepy oĩa
rami.
29 Ha'e rã Egito gui peteĩ-teĩ karóxa ogueru 'rã seiscentos hatã'i va'e repy
prata guigua re, ha'e rã kavaju ma cento e cinqüenta repy re. Ha'e rami
ae avi mba'emo vendea kuery ovende ju 'rã heravy heteu ha'e Síria pygua
huvixa kuery peguarã.

Tuuete kuery mboae re rive Salomão ojeroviaague

11 1 Ha'e gui Faraó rajy anho e'ỹ huvixa Salomão oayvu, heta
oguereko avi kunhague yvy mboae guigua: Moabe, Amom, Edom,
Sidom ha'e Hete guigua.
2 Ha'e va'e regua kunhague re ma SENHOR aipoe'i ma voi va'ekue Israel
kuery pe: “Pejoguereko eme ha'e kuery reve, neĩ ha'e kuery ma voi
tapenderereko eme, pendepy'a py penhembotavy uka e'ỹ aguã tuuete kuery
mboae re rive pevapa aguã”, he'i raka'e teĩ ha'e va'e regua ae Salomão oayvu.
3 Ha'e rami vy setecentos kunhague oguereko huvixa rajy meme, ha'e gui
trezentos ta'yxy jevy kuery. Ha'e va'e kunhague ma ojapo amboae rami
rei ipy'a aguã rami.
4 Ha'e vy tuja'ive ma jave ta'yxy kuery ombopy'a rerova ete tuuete mboae
ramigua kuery re ju ombojerovia aguã. Ha'e ramo opy'a re anhetẽ rupi
ve'ỹ oiko SENHOR nguuete pe, nguu Davi oikoague rami e'ỹ.
5 Ha'e rami vy Sidom pygua kuery xyete ra'angaa Astarote pe Salomão
oiko, ha'e gui Amom pygua kuery ruete Milcom ojeguarupy va'e pe guive.
6 Ha'e rami vy SENHOR renonde ha'eve'ỹ va'e Salomão ojapo vy SENHOR
pe anho ve'ỹ oiko, nguu Davi oikoague rami e'ỹ.
7 Ha'e va'e jave ma Salomão ojapo peteĩ oo Moabe kuery ruete Quemos
ojeguarupy peguarã, yvyty Jerusalém katy'i ae, ha'e Amom kuery ruete
Moloque ojeguarupy peguarã guive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Ha'e rami ae avi gua'yxy kuery peteĩ-teĩ regua pe ojapo, ha'e kuery
nguuete ramigua kuery pe heakuã porã va'e oapy ha'e mymba ojuka aguã.

Salomão rovai Nhanderuete onhemoĩague

9 Ha'e nunga rupi SENHOR opu'ã Salomão rovai, SENHOR Israel kuery
ruete pe oikoa gui ova ramo opy'a py, mokoĩgue ixupe ojexa uka va'ekue
ri.
10 Ha'e rami e'ỹ aguã ijayvu ae ma, tuuete ramigua kuery mboae pe oiko
e'ỹ aguã. Ha'e rami teĩ ndoikoi ae SENHOR ijayvuague rami.
11 Ha'e nunga rupi SENHOR aipoe'i ju Salomão pe:
— Nami ete reiko vy xerupive guarã ajapo va'ekue ha'e ajapo uka
va'ekue gui rejepe'a ma ramo ndegui ju aipe'a 'rã ndepo'akaa, nerembiguai
pe ju amboaxa aguã.
12 Ha'e rami teĩ reĩ teria ja ndaipe'ai 'rã, nderu Davi re ama'ẽ vy. Ha'e rami
'rãgue py ndera'y po gui 'rã aipe'a.
13 Ha'e rami avi ndaipe'apai 'rã guive ndepo'akaa. Ha'e vy ndera'y po
py aeja 'rã peteĩ regua, xerembiguai Davi re ha'e Jerusalém tetã re
xema'endu'a vy, aiporavo rire.

Salomão rovai guarã Nhanderuete omopu'ãague

14 Ha'e gui SENHOR omopu'ã Salomão rovai guarã. Ha'e va'e ma Edom
pygua Hadade, Edom pygua huvixa ramymino ae.
15 Mba'eta Edom yvy re Davi oiko jave ixondaro kuery ruvixa Joabe voi
ou avi omanogue onhono porã aguã. Ha'e va'e jave py ojuka avakue Edom
pygua ha'e javi.
16 (Mba'eta mboapy meme jaxy re Joabe oiko raka'e ha'e py Israel pygua
xondaro kuery reve, Edom pygua avakue ojukapa peve.)
17 Ha'e va'e jave py Hadade kunumi teri reve onha ovy amongue avakue
Edom pygua tuu rembiguai kuery reve, Egito katy oje'oi aguã.
18 Midiã yvy gui oje'oi vy Parã katy oguata jogueravy. Ha'e py ojouve
ju ngupive guarã, ha'e vy oguerovaẽmba Egito pygua huvixa Faraó-a
py. Ha'e va'e ma Hadade pe ome'ẽ peteĩ oo ijyvyrã guive, ha'e vy ijayvu
oipytyvõ aguã re.
19 Faraó omboaxy ete vy Hadade ra'yxyrã ome'ẽ avi ngovaja gua'yxy
kypy'y va'e.
20 Ha'e va'e ma ta'yxy Tafnes kypy'y. Ha'e va'e ma oikuavã'i ava'i,
Genubate hery va'e. Ha'e va'e ma Faraó ro py ae Tafnes omongakuaa
herekovy, Faraó ra'y kuery rupi ae Genubate oiko.
21 Ha'e gui Egito yvy re Hadade oikoa py oendu Davi guamoĩ kueryague
rami ndoikovevei'i maa, ha'e ixondaro kuery ruvixa Joabe voi omano ma
avia. Ha'e ramo Hadade aipoe'i Faraó pe:
— Tajevy ju xerekoa katy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Ha'e ramo Faraó oporandu ixupe:
— Mba'e tu xereve reikoa py oata ndevy, ndeyvy re rejevy aguã?
Ombovai:
— Any, mba'eve rei ndoatai, teĩ taa ju — he'i.
23 Nhanderuete omoingo avi amboae Salomão rovai guarã. Ha'e va'e ma
Eliada ra'y Rezom, opatõ Zobá pygua huvixa Hadadezer gui ojava va'ekue.
24 Ha'e va'e ma guembiguai kuery avakue omboaty vy onhemoingo ha'e
kuery ruvixa. Ha'e gui Davi pegua xondaro kuery jojukapa rire ha'e kuery
ma Damasco katy oje'oi. Ha'e py ma huvixaverã omoĩ okuapy Rezom.
25 Ha'e va'e ma Salomão oikovea pukukue re Israel kuery rovaigua oiko.
Hadade rami ae avi omoingo axy, Israel kuery re nda'ija'ei vy Síria pygua
kuery ruvixa onhemoingo rire.

Israel kuery ruvixa Jeroboão oĩ 'rãa re profeta Aías ijayvu ma voiague

26 Ha'e gui Nebate ra'y Jeroboão ma Efraim regua oiko tekoa Zereda
pygua, Salomão rembiguai ae oiko. Ixy ma imeve'ỹ va'e, Zerua hery va'e.
Ha'e va'e ava ae opo oupi huvixa rovai.
27 Po rami ae huvixa rovai oupi opo. Ha'e va'e jave py Salomão ma Milo
ojapoa rupi ombojoja yvy nguu Davi rekoague rupi.
28 Ha'e gui Salomão oexa rã Jeroboão ava ipy'a guaxu ha'e oiko kuaa va'e,
kunumi omba'eapo kuaa va'e ae. Ha'e ramo omopena José ramymino
kuery regua omomba'eapo nhea'ãmby kuery ha'e javi re.
29 Ha'e gui ma Jerusalém tetã gui Jeroboão oguata vy tape rupi
nhovaexĩ Siló pygua profeta Aías reve. Ha'e va'e ma peteĩ ao puku ipyau'i
va'e py onhemonde ovy, ha'e rã ha'e kuery mokoĩ'i ikuai nhuũndy py.
30 Ha'e ramo Aías ao puku ipyau'i va'e ojee gui omboi vy omondoro. Doze
ra'ykue omboja'o.
31 Ha'e vy aipoe'i Jeroboão pe:
— Ejopy ke dez ra'ykue ndejeupe guarã, mba'eta po rami ijayvu
SENHOR Israel kuery ruete: Ma'ẽ, Salomão po gui amondoropa 'rã
ipo'akaa, ha'e vy ndevy pe ju amboaxa 'rã dez regua.
32 Ha'e rami avi peteĩ regua aeja teri 'rã ipo py, xerembiguai Davi ha'e
Jerusalém tetã re ama'ẽ vy, Israel kuery ha'e javi regua gui aiporavo rire.
33 Mba'eta xegui Salomão ojepe'a vy guenapy'ã re oĩ Sidom kuery xyete
Astarote ra'angaa renonde, Moabe pygua kuery ruete Quemos ha'e
Amom pygua kuery ruete Milcom ra'angaa renonde. Xeguigua tape rupi
ve'ỹ oiko, xerenonde ha'eve va'e ndojapoxevei vy. Xeayvuague rupi ve'ỹ,
aipotaa rami ve'ỹ oiko, tuu Davi oikoague rami e'ỹ.
34 Ha'e rami teĩ ixugui ipo'akaa ndaipe'apa etei 'rã guive. Ha'e rami 'rãgue
py oikovea pukukue reguarã amoĩ huvixarã, xerembiguai Davi aiporavo
va'ekue re ama'ẽ vy, mba'eta Davi ma mba'emo ajapo uka va'ekue ha'e
xeayvuague ha'e javi rupi oiko va'ekue.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

35 Ha'e rã ta'y po gui ma aipe'a 'rã ipo'akaa, dez regua va'e, ndevy pe ju
amboaxa 'rã.
36 Ta'y po py peteĩ regua'i 'rã ame'ẽ, xerenonde xerembiguai Davi rekovia
peteĩ hendy va'e oĩ riae aguã raka'e rã peve guarã, Jerusalém tetã xerery
oĩ atyrã aiporavo va'ekue py ae.[n]
37 Ha'e gui ndee romoĩ ramo ndepo'aka 'rã ndepy'a py reipota va'e re rei,
Israel pygua huvixa reĩ vy.
38 Ha'e gui xee ajapo uka va'e ha'e javi ri rejapo ramo, ha'e xeguigua tape
rupi reiko vy xerenonde rupi ha'evea ramigua ri rejapo, xeayvuague ha'e
ajapo uka va'ekue remoĩmba ri xerembiguai Davi ojapoague rami avi,
ha'e ramo xee aiko 'rã ndereve, ha'e ndevy ajapo 'rã peteĩ oo oĩ riae va'erã,
Davi pe ajapo va'ekue ramigua, mba'eta ndevy pe amboaxa 'rã Israel
kuery re repena aguã.
39 Ha'e rã Davi ramymino kuery ma ambojexavai 'rã, teĩ raka'e rã peve'ỹ
guive — he'i.
40 Ha'e rami rã Salomão ojukaxe teĩ Jeroboão. Ha'e va'e oiko katu vy
Egito yvy katy ojava, Egito pygua huvixa Sisaque reve jogueroayvu aguã.
Ha'e py ae oiko Salomão omano peve.

2 Crônicas 9.29-31

41 Ha'e gui oĩve rei tema Salomão rekokue regua. Ha'e rami avi
hi'arandua ha'e mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia
Salomão rekokue oĩa re?
42 Quarenta ma'etỹ re Salomão oĩ huvixa Jerusalém py, Israel kuery ha'e
javi re openaa rupi.
43 Ha'e gui guamoĩ kueryague rami ndoikovevei'i ma ramo onhono porãa
tetã Davi rekoague py ae. Ha'e gui ta'y Roboão ju oĩ nguu rekovia.

2 Crônicas 10.1-15

12 1 Ha'e gui Roboão oo Siquém katy, mba'eta ha'e py Israel kuery
onhemboatypa ma nguvixarã omoĩ aguã.
2 Ha'e nunga Nebate ra'y Jeroboão oendu. (Ha'e va'e ma Egito yvy re teri
oiko, huvixa Salomão gui onhaague py.
3 Ha'e gui ju oenoĩa ramo) ha'e voi ou Israel kuery ha'e javi ikuaia py, Roboão
reve ha'e kuery jogueroayvu aguã. Ha'e rami vy aipoe'i okuapy Roboão pe:
4 — Nderu ma orerereko axy ete va'ekue. Ha'e gui aỹ gui ma ndee
orerereko porã'i ju ke nderu orembojexavai ha'e orerereko axyague gui.
Ha'e ramo ma ndevy ae 'rã orekuai — he'i okuapy.

---

[n] **11.36** "Hendy va'e" he'ia ma huvixa raka'eve rã oiko
aguã re ijayvu vy, ha'e Jesus Cristo rekorã re guive
(1 Reis 15.4; 2 Reis 8.19; 2 Crônicas 21.7; Salmo 132.17; Lucas 2.30-32; João 8.12).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ha'e ramo Roboão ombovai:
— Tapeopa ju. Ha'e gui mboapy araa py ma peju ju xea py — he'i. Ha'e ramo heta va'e kuery oje'oipa.
6 Ha'e gui ma huvixa Roboão onhemongeta uka nguu Salomão oikove teri jave tujakueve henonde ikuai va'ekue pe. Ha'e vy oporandu ha'e kuery pe:
— Mba'exa tu peẽ kuery xemongeta ta heta va'e kuery ambovai aguã?
7 Ha'e ramo ha'e kuery ombovai:
— Aỹ gui kova'e kuery ruvixa reiko vy xapy'a rei reipytyvõxe ha'e repena kuaaxe ri vy ndeayvu porã'i, ha'e ramo ha'e kuery raka'e rã peve 'rã ikuai nerembiguai — he'i okuapy.
8 Ha'e rami teĩ tujakueve omongeta rã Roboão noendu potai. Ha'e vy guembiguai kunumigue ojavegua kuery pe ju onhemongeta uka.
9 Ha'e vy ha'e kuery pe aipoe'i:
— Peẽ kuery, mba'exa tu xemongeta ta kova'e kuery ambovai aguã? Mba'eta xevy ojerure vy "Orerereko porã'i ju nderu orerereko axyague gui", he'i okuapy ramo.
10 Ha'e ramo kunumigue ijavegua kuery ombovai okuapy:
— Po rami 'rã ndeayvu heta va'e kuery "Nderu orerereko axy, va'eri ndee orerereko porã'i ju", he'i va'ekue pe. Po rami 'rã ndeayvu: "Xekuã kyrĩ'i va'e teĩ xeru ku'aa gui tuvixave.
11 Xeru pendererereko axy ae ma, ha'e rã xee ma roguereko axyve ete 'rã. Xeru ma vaka pi py penembojexavai penenupã vy, ha'e rã xee ma japeuxa popia py 'rã rombojexavai", 're 'rã — he'i okuapy.
12 Ha'e va'e rire mboapy araa py Jeroboão ha'e heta va'e kuery reve joguerupa ju Roboão-a py, huvixa "Mboapy araa py pejevy ju xea py", he'iague rami vy.
13 Ha'e ramo huvixa Roboão ombovai vy ayvu poyi py ijayvu, tujakueve omongetaa noendu potai rire.
14 Kunumigue omongetaague rami rive ijayvu vy aipoe'i:
— Xeru pendererereko axy, ha'e rã xee ma roguereko axyve 'rã. Xeru ma vaka pi py penembojexavai, ha'e rã xee ma japeuxa popia py 'rã rombojexavai — he'i.
15 Ha'e rami vy huvixa Roboão noendu potai heta va'e kuery ayvu re, mba'eta ha'e rami aguã ma SENHOR gui ae oiko, Nebate ra'y Jeroboão pe Siló pygua Aías ijayvuague SENHOR omoingo aguã.

2 Crônicas 10.16-19

16 Ha'e gui Israel kuery ha'e javi oexa rã ijayvua re huvixa Roboão ndojapyxaka potai ramo ivai vaipa okuapy. Ha'e vy aipoe'i:
— Mba'e tu ha'vy jareko Davi ramymino kuery reve? Jessé ra'y reve guarã noĩvei ri nhandevy! Israel kuery, jaje'oipa nhandero katy! Ha'vy

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Davi ramymino kuery, pepena pendero re ae! — he'i okuapy. Ha'e rami
vy Israel kuery peteĩ-teĩ oje'oipa ju ngoo katy.
17 Ha'e rã Judá regua tetã rupi Israel kuery hekoa va'e re ma Roboão ae
opena oikovy.
18 Ha'e gui heta va'e kuerya py huvixa Roboão omondouka
omomba'eapo nhea'ãmby kuery re opena va'ety Adorão. Ha'e rami teĩ
Israel kuery ojapipa ita py, ha'e ramo omano. Ha'e rã huvixa Roboão ma
okaróxa ogueraa nho vy onha ovy Jerusalém katy.
19 Ha'e rami py Israel kuery onhemoingo Davi ramymino kuery
rovaigua, aỹ peve guarã.
20 Ha'e rami vy Israel kuery ha'e javi ma Jeroboão ojevy ju maa oendu
vy oenoĩ uka onhemboaty okuapya py, ha'e vy omoĩ okuapy nguvixarã.
Mava'eve nda'ikuai Davi ramymino kuery rupive, Judá regua anho e'ỹ
vy.[o]

2 Crônicas 11.1-4

21 Ha'e gui Jerusalém py Roboão ovaẽ ma vy omboatypa Judá ha'e
Benjamim kuery, cento e oitenta mil oiporavo pyre, joe opu'ã kuaa va'e
meme, Israel kuery rovai opu'ã aguã, ha'e kuery re Salomão ra'y Roboão
ju ipo'aka aguã rami ojapo aguã.
22 Ha'e rami teĩ Nhanderuete oayvu ombou peteĩ ava guemimbo'e Semaías
hery va'e pe. Ha'e va'e pe aipoe'i:
23 — Ndeayvu Salomão ra'y Roboão Judá pygua huvixa va'e pe, ha'e gui
Judá ha'e Benjamim kuery pe, heta va'e kuery rembyrekue pe guive. Ha'e
vy aipo're:
24 "Po rami SENHOR ijayvu: 'Tapeo eme, pepu'ã eme penderyvy Israel
kuery rovai. Peteĩ-teĩ pejevy ju pendero katy, mba'eta xee ae ha'e nunga
amoingo va'ekue', he'i", 're 'rã.
Ha'e rami SENHOR ijayvua omombe'u rã ha'e kuery oendu vy ojevypa,
ijayvuague rami vy.

Jeroboão mba'emo ra'angaa rive ombojeroviaague

25 Ha'e gui Jeroboão omoatyrõ Siquém tetã Efraim regua yvy'ã re. Ha'e
vy onhemboekoa ha'e py. Omoatyrõ avi Penuel.
26 Ha'e vy Jeroboão ojeupe ae aipoe'i:
— Aỹ ma nhi'ã xepo'akaa 'rãgue py Davi ramymino kuery nho 'rã
ipo'aka.
27 Mba'eta kova'e kuery ma Jerusalém tetã katy oo jepi 'rã SENHOR pe
mba'emo ome'ẽ aguã. Ha'e rami vy opy'a re oendu 'rã okuapy Judá pygua

---

[o] **12.20** Apy "Israel kuery" he'ia ma dez-ve regua kuery Judá regua e'ỹ ikuai va'e re ijayvu vy. Ha'e rã amboae py ma jaikuaa 'rã judeu kuery ha'e javi re ijayvua.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

huvixa Roboão re ju oopa aguã. Ha'e vy xejuka 'rã okuapy, Judá pygua huvixa pe ojevypa vy — he'i.
28 Ha'e gui huvixa onhemongeta uka vy mokoĩ vaka ra'y ra'angaa ojapo ouro gui. Ha'e vy aipoe'i heta va'e kuery pe:
— Peẽ Israel kuery, aỹ gui ma Jerusalém katy peove e'ỹ teĩ ha'eve. Apy ae pexa Penderuete ramigua Egito yvy gui pendererupaare — he'i.
29 Ha'e va'e ta'angaa ma peteĩ omoĩ Betel py, ha'e rã amboae ma Dã py.
30 Ha'e ramia káuxa heta va'e kuery ojejavy okuapy, Dã py voi oje'oi tema vy, vaka ra'y ra'angaa rive peteĩ-teĩ omboete aguã.
31 Yvy'ã ikuaia rupi Jeroboão ojapo avi ombojerovia atyrã. Ha'e vy heta va'e kuery regua rive omoĩ sacerdote kueryrã, Levi ramymino kuery regua e'ỹ teĩ.
32 Ha'e gui irundy meme jaxya re quinze araa py ojapo peteĩ ngaru, Judá re ngaru oiko va'e ramigua. Ha'e rami vy mba'emo oapy okuapy altar áry. Ha'ekue ramigua Betel tetã py avi ojapo vy mba'emo ome'ẽ okuapy vaka ra'y ra'angaa ojapo va'ekue pe. Betel py voi omoĩ sacerdote kueryrã, yvy'ã re ombojerovia atyrã omopu'ã mbyre peguarã.
33 Ha'e gui oito jaxya re quinze araa py, ha'e ae oipotaa rami rive oa'angaague py ae, oo oiny Betel py altar ojapo uka va'ekuea py. Ha'e py voi ojapo ngaru Israel kuery pegua. Heakuã porã va'e oapy avi ha'e py.

Altar oĩ va'e re profeta ijayvuague

13 1 Ha'e gui ma peteĩ ava Nhanderuete remimbo'e SENHOR ijayvuague rami vy Judá gui ou vy Betel py ovaẽ. Ha'e jave py altar yvýry Jeroboão hi'aĩ heakuã porã va'e oapya py.
2 Ha'e ramo profeta ojapukai reve ijayvu altar re. SENHOR aipoe'i ukaague rami vy aipoe'i:
— Altar, altar! Nhanderuete ijayvu po rami: “Ma'ẽ, oiko 'rã peteĩ Davi ro pygua ramymino, Josias hery va'e. Ha'e va'e ma nde'áry oapy 'rã sacerdote kuery yvy'ã regua, nde'áry ha'e va'e kuery heakuã porã va'e oapy va'ekue ae. Ha'e rami py nde'áry oapya 'rã nhande va'e kãgue”, he'i.
3 Ha'e va'e árave ma omombe'u avi mba'emo kuaa ukaarã. Ha'e vy aipoe'i:
— Po rami SENHOR omombe'u uka mba'emo kuaa ukaarã. Ma'ẽ, altar ovopa rive 'rã, ha'e vy hi'áry tanhimbu oĩ va'ekue voi onheẽmba 'rã — he'i.
4 Ha'e rami Nhanderuete remimbo'e Betel pygua altar re ijayvu rã huvixa Jeroboão oendu vy altar áry gui opo oipe'a vy okuave'ẽ vy “Pejopy”, he'i ramove ipo ipiru vyvoi, Nhanderuete remimbo'e rovai okuave'ẽ ramo. Ha'e ramo nomomyĩ kuaavei.
5 Ha'e ramo altar ovo xapy'a rã hi'áry tanhimbu oĩ va'ekue onheẽmba, SENHOR ijayvuague rami mba'emo kuaa ukaarã hemimbo'e omombe'u va'ekue rami vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e rami rã huvixa aipoe'i Nhanderuete remimbo'e pe:
— Ejapukai te'i ae ri SENHOR nderuete pe, ha'e vy ejerure xere, xepo
ratãmbaa gui ha'eve ju aguã — he'i.
Ha'e ramo Nhanderuete remimbo'e ojerure SENHOR pe. Ha'e ramove
huvixa po ha'eve ju, ha'ekue rami ae.
7 Ha'e gui ma huvixa aipoe'ive ju Nhanderuete remimbo'e pe:
— Eju xerupive xero py, ha'e he'u mba'emo nembaraete aguã. Ha'e rã
xee ma ame'ẽ 'rã mba'emo ndevy.
8 Ha'e rami teĩ Nhanderuete remimbo'e va'e ombovai huvixa pe:
— Ndero py rereko va'e regua ma mbyte rupi peve xevy reme'ẽ teĩ xee
ndaai 'rã nderupive, nda'ui 'rã mbojape, nday'ui 'rã guive yy kova'e tekoa
py.
9 Mba'eta po rami ae xevy SENHOR ijayvu vy aipoe'i va'ekue: "Ndere'ui 'rã
mbojape, neĩ nderey'ui 'rã yy, ha'e neĩ nderejevyi 'rã guive tape rejuague
rupi", he'i va'ekue.
10 Ha'e rami vy ojepe'a vy amboae tape rupi oo, Betel katy ouague rupi
e'ỹ.

Profeta nonhe'ẽ rendui rã ombopagaague

11 Ha'e gui Betel py oiko avi peteĩ profeta tuja'i va'e. Ha'e va'e oĩa py
ta'y kuery ou vy omombe'u Nhanderuete remimbo'e ha'e va'e ára Betel py
ojapo va'ekue ha'e javi. Nguu pe omombe'u avi huvixa pe ijayvuague.
12 Ha'e ramo tuu oporandu ha'e kuery pe:
— Mava'e tape rupi ha'vy oo? — he'i ramo ta'y kuery oexa uka tape
Nhanderuete remimbo'e Judá guigua ooague.
13 Ha'e gui ma gua'y kuery pe aipoe'ive ju:
— Pembokupe árygua ha'vy xerymba mburika xevy pe — he'i. Ixupe
ombokupe áryguapa ramo oĩ hi'áry,
14 ha'e oo Nhanderuete remimbo'e rakykue. Ha'e vy oupity yvyra carvalho
guy py oguapy oiny rã. Ha'e rami vy aipoe'i ixupe:
— Ndee ae pa Nhanderuete remimbo'e Judá gui reju va'ekue?
Ombovai:
— Xee ae ri — he'i.
15 Ha'e ramo aipoe'i:
— Eju ha'vy xerupive xero py, ja'u mbojape.
16 Ha'e rã ombovai:
— Nda'evei ndereve ajevy aguã, neĩ navaẽi 'rã ndero py, nda'ui 'rã
mbojape, neĩ yy ma voi nday'ui 'rã kova'e tekoa py.
17 Mba'eta SENHOR ayvu rupi aipo'ea xevy: "Ha'e py ma ndere'ui 'rã
mbojape neĩ nderey'ui 'rã yy, tape rejuague rupi guive ndereo jevyi 'rã",
'ea rire — he'i.
18 Ha'e rami rã aipoe'ive ju ixupe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Xee voi profeta aiko ndee rami ae. Ha'e SENHOR ayvu rupi peteĩ anjo
aipoe'i xevy: “Ejapo ke nderupive ndero py ojevy aguã rami, mbojape ho'u
ha'e yy oy'u aguã”, he'i va'ekue — he'i ijapua rupi.
19 Ha'e ramo ma ojevy vy hoo py ovaẽ vy mbojape ho'u, yy oy'u guive.
20 Mesa py ha'e kuery ikuai jave joguerojevyare pe SENHOR ombou
oayvu.
21 Ha'e ramo Nhanderuete remimbo'e Judá guigua pe ojapukai vy aipoe'i:
— Po rami ijayvu SENHOR: “Nerenhe'ẽ rendui ra'e SENHOR, nderejapoi
SENHOR nderuete ojapo uka va'ekue.
22 Ha'e rami 'rãgue py rejevy vy re'u mbojape ha'e rey'u guive yy ndevy,
‘Ndere'ui 'rã mbojape, neĩ yy ma voi nderey'ui 'rã’, he'iague py ae. Ha'e
rami rire nderetekue nonhono porãai 'rã nderu kuery onhono porãague
py”, he'i.
23 Ha'e gui profeta joguerojevyare va'e opa ma mbojape ho'u ha'e yy
oy'upa ma vy joupe ombokupe árygua ju mburika.
24 Ha'e gui ma amboae ma oo ramo tape rupi ooa py peteĩ guary ovaexĩ
vy ojuka. Hetekue ma tape rupi oity inony rive, mburika ha'e guary ma
hi'aĩ hetekue yvýry.
25 Ha'e rupi oguata va'e kuery oaxa vy oexa okuapy hetekue tape rupi itui
rã, ha'e guary voi hetekue yvy'iry hi'aĩ rã. Ha'e vy oje'oi vy profeta tuja'i
va'e rekoa py omombe'u.
26 Ha'e gui profeta joguerojevyare ha'e nunga oendu vy aipoe'i:
— Nhanderuete remimbo'e va'ekue ae ri, SENHOR nonhe'ẽ rendui
va'ekue. Ha'e nunga rupi ae SENHOR omboaxa guary pe. Ha'e rã
omboa'ypa vy ojuka, SENHOR ixupe aipoe'i ukaague rami vy.
27 Ha'e gui aipoe'i gua'y kuery pe:
— Pembokupe árygua ha'vy xerymba mburika — he'i ramo ombokupe
áryguapa.
28 Ha'e ramo oo vy ojou tetekue tape rupi oity pyre, ha'e tetekue yvýry
mburika'i ha'e guary hi'aĩ va'eri ndo'ui, neĩ mburika ma voi nomboa'ypai
ra'e.
29 Ha'e gui Nhanderuete remimbo'e retekue profeta oupi vy mburika'i áry
omoĩ vy ogueraa ju. Ha'e rami vy guekoa py ju profeta tuja'i ojae'o reve
oguerovaẽ onhono porã aguã.
30 Nguparã oguereko katu ma voi va'ekue py ae onhono porã. Ha'e vy ha'e
kuery ojae'opa okuapy vy
— Aikore xeryvy! — he'i okuapy.
31 Onhono porã ma rire aipoe'i gua'y kuery pe:
— Xee amano ma ramo ke xenhono porã avi Nhanderuete remimbo'e
nhanhono porãague py ae. Pemoĩ ke xekãgue ikãgue yvýry.
32 Mba'eta ojeupity 'rãe Betel py altar oĩ va'e rovai SENHOR omombe'u
ukaague, Samaria yvy re ombojeroviaaty ikuai va'e rovai guive — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jeroboão ojejavyve tema ovyague

33 Ha'e nunga oiko rire teĩ Jeroboão ndojepe'ai ae tema gueko vaia gui.
Ha'e rami 'rãgue py heta va'e kuery regua rive omoĩve sacerdote kuery
yvy'ã rupi ombojeroviaaty ikuai va'e peguarã. Ha'e va'e oipota va'e rei
tema omoĩ sacerdote kuery yvy'ã rupi ombojeroviaaty ikuai va'e peguarã.
34 Ha'e rami tema oiko Jeroboão ro pygua kuery ojejavypa rei aguã rami,
ko yvy gui ha'e kuery omombaa aguã okanhymba peve.

Jeroboão rovai profeta Aías ijayvuague

14 1 Ha'e va'e jave py Jeroboão ra'y Abias imba'eaxy.
2 Ha'e ramo gua'yxy pe aipoe'i:
— Tereo aỹ'i ma voi, ejexa uka amboae rami, “Jeroboão ra'yxy teve” 'ea
e'ỹ aguã. Ha'e vy tereo Siló py. Ha'e py ma oiko profeta Aías, kova'e kuery
ruvixarã xee aĩ aguã re ijayvua ma voi va'ekue.
3 Eraa avi dez mbojape, xipa'i ha'e peteĩ ryru ei. Evaẽ oĩa py hexeve
ndeayvu aguã. Ha'e ramo ha'e ma omombe'u 'rã xera'y re oiko 'rãa — he'i.
4 Ha'e ramo Jeroboão ra'yxy oiko ha'e rami ae. Ha'e vy opu'ã ovy Siló
katy, ha'e Aías ro py ovaẽ. Ha'e rã Aías ma tuja'i ete vy ndoexavei ma.
5 Ha'e gui SENHOR aipoe'i Aías pe.
— Ma'ẽ, ou ma oiny Jeroboão ra'yxy opi'a imba'eaxya re oporandu
aguã. Po rami-rami 'rã ijayvu oike ma ouvy vy, “Jeroboão ra'yxy ae rima
ra'e” 're e'ỹ aguã — he'i.
6 Ha'e gui Aías ma kunha va'e okẽ rupi oike nhendu rã oendu vyve aipoe'i:
— Eike ke, Jeroboão ra'yxy. Mba'e re tu amboae rami rejexa ukaxe?
Mba'eta ndevy pe haxy va'e amombe'u aguã rami aiko.
7 Tereo ju, aipo're Jeroboão pe: “Po rami ijayvu SENHOR Israel kuery
ruete va'e: Xee ma heta va'e kuery mbyte gui roiporavo vy romoĩ huvixa
Israel kuery re repena va'erã.
8 Davi ro pygua kuery po'akaa aipe'a vy ndevy ju amboaxa, va'eri ndee ma
xerembiguai Davi oikoague rami e'ỹ reiko. Mba'eta ha'e va'e ma ajapo uka
va'ekue ojapoa rupi xerupive oiko va'ekue opy'a ha'e javi py, xerenonde
rupi ha'evea ramigua anho ojapo.
9 Ha'e rã ndee ma mba'emo vai anho rejapo, huvixa reĩ e'ỹ mbove ikuai
va'ekue ha'e javi gui ndereko vaive ete vy. Ha'e vy amboae tuuete kuery
ra'angaarã rejapo avi mba'emo ryku gui rive, xembopoxy aguã rami. Ha'e
rami vy ndekupe rive rerova xea katy.
10 Ha'e nunga rupi Jeroboão ro pygua kuery áry xee ambou 'rã mba'emo
vai anho. Ha'e vy Jeroboão ramymino kuery amomba 'rã ava ma guive
rã, escravo e'ỹ vy ikuai rive'i va'e teĩ. Ha'e vy Jeroboão ro pygua kuery
amombopa 'rã mymba repoxi mombyry omombopaa rami, ha'e kuery ha'e
javi opa peve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Ha'e ramo Jeroboão guigua tetã py omano va'ekue jagua ho'upa kuerei
'rã, ha'e rã mba'ety rupi omano va'ekue ma guyra yvate rupigua 'rã ho'u”,
he'i SENHOR.
12 — Ha'e rami rã ejere ju, tereo ndero katy. Ha'e gui nderekoa re ndepy
removaẽ ramove ndepi'a'i omano 'rã.
13 Ha'e ramo Israel kuery ha'e javi ojae'opa reve 'rã onhono porã. Ha'e
rami avi Jeroboão ra'y kuery va'e regua ma ha'e va'e anho'i 'rã onhono
porãa, mba'eta Jeroboão ro pygua kuery regua ha'e va'e re anho oĩ
SENHOR ojou porã va'e.
14 Ha'e gui SENHOR amboae ju 'rã omoĩ huvixa ojeupegua Israel kuery re
opena va'erã. Ha'e va'e ma oĩ vy omomba 'rã Jeroboão ro pygua kuery.
Xee aipoa'eague oikopa vyvoi 'rã.
15 Ha'e gui Israel kuery voi SENHOR oity ukapa 'rã mba'emo'ygue-'ygue yy
rupi ivevui vy omyĩ rei va'e rami ikuai peve. Kova'e yvy porã tuu kuery
pe ome'ẽ va'ekue gui oipe'apa 'rã Israel kuery, Eufrates yakã rovai rupi ju
omoaĩmba 'rã, SENHOR ombopoxya rupi ta'angaarã yvyra omopu'ã rire.
16 Ha'e rami py Jeroboão ojejavyague re oeja 'rã Israel kuery,
joguerojejavypa rire — he'i.
17 Ha'e gui ma Jeroboão ra'yxy opu'ã vy oo ju. Tirza tekoa py ovaẽ.
Ngoo py ovaẽ ramove ava'i va'e omano ma.
18 Ha'e ramo Israel kuery ha'e javi onhono porã vy ojae'opa okuapy,
SENHOR oayvu guembiguai profeta Aías rupi ombou va'ekue rami vy.
19 Ha'e gui oĩve rei tema Jeroboão rekokue regua. Ha'e rami avi joe
opu'ãague, joe openaague ha'e mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã
teve kuaxia Israel pygua huvixa kuery rekokue oĩa re?
20 Vinte e dois ma'etỹ re ma Jeroboão oĩ huvixa. Ha'e gui ndoikovevei'i ma
guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo ta'y Nadabe ju oĩ nguu rekovia.

2 Crônicas 12.1-16

21 Ha'e gui Salomão ra'y Roboão ma Judá re oĩ huvixa. Ixy ma Amom
guigua, Naamá hery va'e. Quarenta e um ma'etỹ ma oguerekoa py
Roboão omboypy huvixa oĩ aguã, ha'e gui dezessete ma'etỹ re peve opena
Jerusalém py. Ha'e va'e tetã ma Israel re ikuai va'e gui SENHOR oiporavo
va'ekue hery oĩ aguã.
22 Ha'e gui ma Judá pygua kuery ha'eve'ỹ ete va'e ojapo okuapy SENHOR
renonde. Ojejavya rupi anho ikuai vy guamoĩ kuery gui voi nda'eveive
va'e ojapo okuapy SENHOR nda'evei etea oendu aguã rami.
23 Mba'eta Judá pygua kuery voi yvy'ã re omopu'ã mba'emo ra'angaa, ita
ha'e yvyra ta'angaarã yvy'ã ikuai va'e áry, ha'e yvyra ikuai va'e guy rupi.
24 Ijyvy re ikuai avi avakue ta'angaa pegua itavy rei va'e. Ha'e rami vy
ojapo okuapy ha'eve'ỹ va'e yvy regua Israel kuery renonde gui SENHOR
oipe'a va'ekue ikuaiague rami rive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Ha'e gui peteĩ nhiruĩ ma'etỹa re ma Roboão huvixa oĩ jave py Egito
pygua huvixa Sisaque ou Jerusalém re opu'ã aguã.
26 Ha'e vy ogueraapa SENHOR pegua opy ha'e huvixa ropy iporãgueve oĩ
va'ekue. Ogueraa avi hu'y jokoarã ouro guigua Salomão ojapo va'ekue.
27 Ha'e gui ha'e va'ekue rekovia ma huvixa Roboão ojapove ju hu'y jokoa,
teĩ overa va'e guigua rive. Ha'e va'e ma omboaxa huvixa rokẽ rarõa kuery
rerekoa po py.
28 Ha'e gui SENHOR pegua oo py huvixa oike nhavõ harõa kuery ogueraa
'rã hu'y jokoa. Ha'e rire ogueru kuerei 'rã opy ja'o harõa kuery ikuaiaty
py.
29 Ha'e gui oĩve rei tema Roboão rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo
ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Judá pygua huvixa kuery
rekokue oĩa re?
30 Jeroboão kuery reve Roboão kuery joguero'a okuapy oikovea pukukue
re.
31 Ha'e gui ma Roboão ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e gui
ha'e kuery reve onhono porãa tetã Davi rekoague py. Ixy rery ma Naamá,
Amom guigua. Ha'e gui ta'y Abias ju oĩ nguu rekovia.

2 Crônicas 13.1-22

15 1 Ha'e gui Nebate ra'y Jeroboão dezoito ma'etỹ re ma huvixa oĩ
jave py Abias oĩ Judá pygua huvixarã.
2 Ha'e vy mboapy ma'etỹ re opena Jerusalém py. Ixy ma Absalão rajy
Maaca.
3 Ha'e va'e ma nguu ojejavypaague ha'e javi rupi ae ju oiko. Ha'e vy ipy'a
re noĩ SENHOR nguuete pe ete oiko aguã, nguu Davi oikoague rami e'ỹ.
4 Ha'e rami teĩ SENHOR tuuete Davi re oma'ẽ vy hekovia omoĩ peteĩ hendy
va'e Jerusalém py, ha'e va'e oiko rire ta'y ju omoingo vy. Ha'e rami vy
omoĩ atãve Jerusalém.[p]
5 Mba'eta Davi ma SENHOR renonde ha'evea rami anho ojapo va'ekue,
oikovea pukukue re ndojepe'ai guive peteĩve ojapo uka va'ekue gui ma
voi, Urias heteu va'e re ojapo va'ekue py e'ỹ vy.
6 Roboão ha'e Jeroboão ikuaia pukukue re oiko riae joe opu'ã va'e.
7 Ha'e gui oĩve rei tema Abias rekokue regua. Ha'e rami avi hi'arandua
ha'e mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Judá pygua
huvixa kuery rekokue oĩa re? Oiko avi raka'e Abias ha'e Jeroboão kuery
reve joe opu'ãa.
8 Ha'e gui ma Abias ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo
onhono porãa tetã Davi rekoague py. Ha'e gui ta'y Asa ju oĩ nguu rekovia.

---

[p] **15.4** "Hendy va'e" he'ia ma hekovia huvixa mboae raka'eve rã oiko va'erã re ijayvu vy (1 Reis 11.36).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Crônicas 14.1-8; 15.16–16.14

9 Ha'e gui Israel pygua huvixa Jeroboão vinte ma'etỹa re ma oĩ jave py
Asa oĩ Judá pygua huvixarã.
10 Ha'e va'e ma quarenta e um ma'etỹ re opena Jerusalém py. Ijaryi ma
Absalão rajy Maaca hery va'e.
11 Ha'e gui Asa ma SENHOR renonde rupi ha'evea rami oiko, guamoĩ Davi
rami ae.
12 Mba'eta oyvy gui oipe'apa avakue ta'angaa pegua itavy rei va'ekue,
oitypa avi ta'angaa nguu kuery ojapo va'ekue.
13 Ojaryi Maaca eteve voi oipe'a huvixa xy po'akaa gui, mba'eta ha'e va'e
ma yvyra gui ta'angaa ojeguaru pyrã ojapo uka rire. Ha'e rã Asa ma
ta'angaa ombovaipa vy oapypa Cedrom yvyugua py.
14 Ha'e rami teĩ yvy'ã rupi ombojerovia atyrã ojapo pyre ma nombovaipai
va'eri Asa oikovea pukukue re SENHOR pe ae oiko opy'a py.
15 Ha'e vy SENHOR pegua opy ogueru ju SENHOR pe mba'emo nguu
omboaxa uka va'ekue, ha'e ae omboaxa uka va'ekue guive: prata, ouro
ha'e tembiporu.
16 Israel pygua huvixa Baasa reve Asa opu'ã riae, oikovea pukukue re.
17 Mba'eta Israel pygua huvixa Baasa ma Judá kuery rovai ou vy ojokopa
Ramá tetã, Judá pygua huvixa Asa openaa gui mava'eve oo e'ỹ aguã, neĩ
ovaẽa e'ỹ aguã ha'e py.
18 Ha'e ramo Asa oipe'apa ouro ha'e prata SENHOR pegua opy oĩ teri va'e,
ha'e huvixa ropy omoĩ porã mbyre voi. Ha'e vy guembiguai kuery po py
huvixa Asa omboaxapa vy omondoukapa Síria pygua huvixa Ben-Hadade
pe, Damasco tetã py oĩa py. Ha'e va'e ma Heziom ramymino Tabrimom
ra'y. Ha'e vy ixupe aipoe'i uka:
19 — Jajapo ke jomeme nhandekuai porã'i aguã, nderu xeru reve
ikuaiague rami. Ne'exa, aru ruka ndevy ame'ẽ rive va'e, prata ha'e ouro.
Ha'e rã tereo, Israel pygua huvixa Baasa-a py embovaipa hexeve guarã
rejapo va'ekue, xeretã ojokoa gui ojepe'a aguã — he'i uka.
20 Ha'e ramo Asa ijayvua Ben-Hadade oendu vy xondaro ruvixa kuery
omondouka Israel kuery retã re opu'ã aguã. Ha'e rami vy oitypa Ijom, Dã,
Abel-Bete-Maaca ha'e Quinerete tekoa ha'e javi rupi, Naftali yvy rupi voi.
21 Ha'e nunga Baasa oendu vy opytu'u Ramá tetã ojokoa gui, ha'e vy Tirza
tekoa py ju opyta.
22 Ha'e ramo huvixa Asa ma Judéia ha'e javi rupi omombe'u uka oupaa
vy Ramá gui oguerupaa ju aguã ita ha'e yvyra huvixa Baasa ojokoa
py oiporu va'ekue. Ha'e va'ekue py ma huvixa Asa ju ojapo Geba tetã
Benjamim regua ha'e Mispa.
23 Ha'e gui oĩve rei tema Asa rekokue regua. Ha'e rami avi ipo'akaague,
tetã ojapoague, ha'e mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Judá pygua huvixa kuery rekokue oĩa re? Ha'e gui tuja'i ma jave
imba'eaxy opy rupi.
24 Ha'e gui Asa ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo
onhono porãa tetã Davi rekoague py, tuu kuery ituia py ae. Ha'e gui ta'y
Josafá ju oĩ nguu rekovia.

Israel pygua huvixa Nadabe ha'eve'ỹa rami joguerekoague

25 Ha'e gui Judá pygua huvixa Asa mokoĩ ma'etỹa re ma oĩ jave py
Jeroboão ra'y Nadabe oĩ Israel pygua huvixarã. Ha'e vy mokoĩ ma'etỹ re
oiko Israel kuery re openaa rupi.
26 Ha'e va'e ma SENHOR renonde rupi ha'eve'ỹ va'e ojapo oikovy nguu
oikoague rami, ha'e nguu Israel kuery oguerojejavypaague rupi ae.
27 Ha'e ramo hexe Issacar regua Aías ra'y Baasa opu'ã vy oity filisteu
kuery rekoa Gibetom py, Gibetom tekoa Nadabe ha'e Israel kuery ha'e javi
ojokopa jave.
28 Ha'e vy Baasa ma Judá pygua huvixa Asa oĩ jave mboapy ma'etỹa py
Nadabe ojuka vy ha'e ju huvixarã oĩ hekovia.
29 Ha'e gui oĩ ypy'ia pyve ojukapa Jeroboão ramymino kuery ha'e javi. Neĩ
peteĩve ma voi ndoejai oikove reve, omomba ete, SENHOR guembiguai
Siló pygua Aías rupi oayvu ombou va'ekue rami vy,
30 Jeroboão ojejavypaague re ae, ha'e Israel kuery oguerojejavypa ague
re, mba'emo vai py SENHOR Israel kuery ruete ombopoxya py.
31 Ha'e gui oĩve rei tema Nadabe rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo
ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Israel pygua huvixa kuery
rekokue oĩa re?
32 Asa ha'e Israel pygua huvixa Baasa ikuaia pukukue re oiko raka'e
jomeme opu'ã va'e.

Israel pygua huvixa Baasa oĩ jave guare

33 Ha'e gui Judá pygua huvixa Asa mboapy ma'etỹa re ma oĩ jave Aías
ra'y Baasa oĩ huvixarã. Ha'e va'e ma Israel kuery ha'e javi re opena oikovy
Tirza py. Vinte e quatro ma'etỹ re opena.
34 SENHOR renonde ojapo ha'eve'ỹ va'e. Ha'e vy Jeroboão
ojejavyague rupi ae oiko, ha'e Israel kuery oguerojejavypa ague
rupi.

Baasa rovai guarã Jeú ijayvu ma voiague

16 1 Ha'e gui SENHOR oayvu ombou Hanani ra'y Jeú pe. Baasa rovai
ijayvu vy aipoe'i:
2 — Xee ma yvy ku'i gui romopu'ã vy romoĩ va'ekue xevygua Israel
kuery ruvixarã, va'eri Jeroboão rekokue rupi reiko vy xevygua Israel
kuery rerojejavypa, xembopoxy aguã rami.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ne'exa Baasa, xee romomba ma 'rã neramymino kuery reve. Ha'e
vy ndero pygua kuery re ajapo 'rã Nebate ra'y Jeroboão ro pygua
kuery re ajapoague rami.
4 Ha'e rami rã Baasa guigua kuery tetã rupi omano va'ekue jagua kuery
ho'upa 'rã, ha'e rã mba'ety rupi omano va'ekue ma guyra yvate rupigua 'rã
ho'u — he'i.
5 Ha'e gui oĩve rei tema Baasa rekokue regua. Ha'e rami avi opo'akaa
rupi mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Israel pygua
huvixa kuery rekokue oĩa re?
6 Ha'e gui Baasa ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo
onhono porãa Tirza py ae. Ha'e gui ta'y Elá ju oĩ nguu rekovia.
7 Ha'e rami aguã ae SENHOR oayvu ombou Hanani ra'y profeta Jeú pe
Baasa ha'e hamymino kuery rovai, mba'eta SENHOR renonde opa mba'e py
ojapo vai vy ombopoxy, Jeroboão ro pygua kuery ikuaiague rami oikoa
py, ha'e Jeroboão ro pygua kuery ojukapaa py.

Israel pygua huvixa Elá re Zinri opu'ãague

8 Ha'e gui Judá pygua huvixa Asa vinte e seis ma'etỹa re ma oĩ jave py
Baasa ra'y Elá oĩ Israel kuery ruvixarã, tetã Tirza py ae. Mokoĩ ma'etỹ re
opena.
9 Ha'e va'e re opu'ã hembiguai Zinri joe opu'ãa pygua karóxa ikuai va'e re
mbyte rupi peve opena va'e. Elá ma Tirza py oĩ guembiguai Arsa ro py,
oy'u ha'e oka'u vaipaa rupi.
10 Ha'e gui Zinri oike vy oguero'a vy ojuka ete, Judá pygua huvixa Asa
vinte e sete ma'etỹa re ma oĩ jave. Ha'e vy ha'e ae ju oĩ hekovia.
11 Ha'e va'e ma tenda openaaty áry oĩ ypy vyve ojukapa Baasa kuery.
Ndoejai neĩ peteĩve avakue, hetarã, neĩ irũ kuery ma voi.
12 Ha'e rami py Zinri ojukapa Baasa kuery, profeta Jeú rupi Baasa rovai
SENHOR oayvu ombouague rami vy.
13 Baasa ha'e ta'y Elá opa mba'e py ojejavyague re ojuka, ha'e Israel kuery
oguerojejavypa ague re, SENHOR Israel kuery ruete ombopoxy aguã rami,
mba'emo ra'angaa ojapoague re guive.
14 Ha'e gui oĩve rei tema Elá rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo ojapo
va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Israel pygua huvixa kuery rekokue oĩa re?

Israel pygua huvixa Zinri oĩ jave guare

15 Ha'e gui Judá pygua huvixa Asa vinte e sete ma'etỹa re ma oĩ jave
py Zinri sete ára ete'i oĩ Tirza py. Ha'e jave py heta va'e kuery ma filisteu
kuery rekoa Gibetom re opu'ãa rupi ikuai.
16 Ha'e gui ha'e py ikuai va'e oendu “Zinri ma huvixa rovai opu'ã vy
ojuka” 'ea rã. Ha'e rami vy ha'e va'e árave Israel kuery ikuai va'e ha'e javi
nguvixarã omoĩ xondaro kuery rerekoa Onri.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ha'e ramo Gibetom gui Onri ogueraa Israel kuery ha'e javi. Ha'e vy
Tirza tekoa ojokopa okuapy.
18 Ha'e gui Zinri ma tetã re ipo'akaa ta ma ramo oexa vy oo huvixa ropy
imbaraetevea py. Ha'e py oike ma vy oĩa áry omoendypa vy omano.
19 Ojejavyague re ae omano, SENHOR renonde ha'eve'ỹ va'e ojapo rire,
Jeroboão oikoague rami ae Israel kuery oguerojejavypa ague re.
20 Ha'e gui oĩve rei tema Zinri rekokue regua. Ha'e rami avi huvixa
rovai opu'ãague ha'e mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia
Israel pygua huvixa kuery rekokue oĩa re?

Israel pygua huvixa Onri oĩ jave guare

21 Ha'e gui Israel kuery oja'o mokoĩ henda katy. Peteĩ ja'okue ma Ginate
ra'y Tibni rupive oje'oi nguvixarã omoĩ aguã, ha'e rã amboae ja'okue ma
Onri rupive oje'oi.
22 Ha'e gui Onri rupive oje'oi va'ekue ma ipo'aka okuapy Ginate ra'y Tibni
rupive oo va'ekue re. Ha'e gui Tibni omano ramo Onri ae ju opena.
23 Ha'e rami py Judá pygua huvixa Asa trinta e um ma'etỹa re ma oĩ jave
py Onri oĩ Israel kuery ruvixarã. Ha'e javi vy doze ma'etỹ re opena. Ha'e
rã Tirza py ma seis ma'etỹ re opena.
24 Ha'e gui Semer gui ojogua Samaria yvyty sessenta e seis quilos prata
re, ha'e vy omombaraete. Yvyty áry tetã ojapo va'ekue ma omboery
Samaria, Semer yvy jakue rery rupi.
25 Onri ma SENHOR renonde ojapo oikovy ha'eve'ỹ va'e. Ha'e oiko e'ỹ
mbove ikuai va'ekue gui ojapo vaive.
26 Nebate ra'y Jeroboão oikoague ha'e javi rupi oiko, Israel kuery
oguerojejavypa ague rupi. Ha'e vy SENHOR Israel kuery ruete ipoxy aguã
rami ojapo ta'angaarã ojapoa py.
27 Ha'e gui oĩve rei tema Onri rekokue regua. Ha'e rami avi opo'akaa
oexa ukaa rupi mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Israel
pygua huvixa kuery rekokue oĩa re?
28 Ha'e gui Onri ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo
onhono porãa Samaria py. Ha'e gui ta'y Acabe ju oĩ nguu rekovia.

Israel pygua huvixa Acabe oĩ, ha'e Jezabel re omendaague

29 Ha'e gui Judá pygua huvixa Asa trinta e oito ma'etỹa re ma oĩ jave
py Onri ra'y Acabe oĩ Israel kuery ruvixarã. Ha'e vy vinte e dois ma'etỹ re
opena oikovy Israel kuery re, Samaria py ae.
30 Onri ra'y Acabe ma SENHOR renonde ojapo oikovy ha'eve'ỹ va'e, ha'e
oiko e'ỹ mbove ikuai va'e gui heko vaive va'e.
31 Nebate ra'y Jeroboão ojejavyague rupi anho e'ỹ oiko, gua'yxyrã ogueraa
avi Sidom pygua huvixa Etbaal rajy Jezabel. Ha'e vy ova vy Baal pegua
ete oiko, ombojerovia ete.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

32 Ha'e vy peteĩ altar Baal peguarã ojapo Samaria py, Baal peguarã oo
ojapo va'ekue py ae.
33 Acabe omopu'ã avi imo'amy yvyra mba'emo ra'angaarã. Ha'e vy ha'e
oiko e'ỹ mbove Israel pygua huvixa kuery ikuai va'ekue gui ha'eve'ỹve
va'e ojapo, SENHOR Israel kuery ruete ombopoxy aguã rami rive.
34 Ha'e va'e oĩ jave Betel pygua Hiel ojapo ju Jericó. Ikora ytarã omoĩ jave
omano ta'y jypykue Abirão. Ha'e gui ikora rokẽ omoĩ jave ma Segube ju
omano ijapyre va'ekue, Num ra'y Josué rupi SENHOR ijayvuague rami vy.[q]

Nda'oky pukuvei aguã re Elias ijayvu rire xapirẽ kuery omongaruague

17 1 Ha'e gui Gileade gui ou Tisbé pygua Elias. Ha'e va'e ma aipoe'i
Acabe pe:
— Anhetẽ ete SENHOR Israel kuery ruete henonde aikoa va'e rekove
rupi aura vy aipoa'e: Ndo'ai 'rã yxapy neĩ oky kova'e ma'etỹ guive, xee
aipoa'e jevy e'ỹa ja — he'i.
2 Ha'e gui SENHOR oayvu teĩgue ju ombou Elias pe. Ha'e vy aipoe'i:
3 — Ejepe'a ke apy gui, ha'e tereo kuaray oua katy. Enhemi Querite
yakã yvýry rupi, Jordão yakã rovai.
4 Ha'e va'e yakã gui ae 'rã rey'u reikovy. Ha'e py ambou avi 'rã xapirẽ
kuery nemongaru va'erã — he'i.
5 Ha'e ramo oo vy SENHOR ijayvuague rami ojapo. Ha'e vy ojepe'a vy
oiko Jordão yakã rovai Querite yakã yvýry.
6 Ha'e gui ko'ẽmba'i nhavõ ixupe xapirẽ ogueru jepi 'rã mbojape ha'e xo'o.
Ka'aru'i jave ju 'rã ogueru mbojape ha'e xo'o. Ha'e rã yakã gui ae oy'u oikovy.
7 Ha'e gui kueve ma rire yakã gui oy'uaty typa, yvy re nda'okyvei ramo.

Imeve'ỹ va'e Sarepta pygua ro py Elias oiko jave guare

8 Ha'e gui ixupe SENHOR oayvu ombou jevy vy aipoe'i:
9 — Aỹ ma epu'ã ke, tereo ju Sidom re tekoa Sarepta oĩ va'e katy. Eiko
are ha'e py, mba'eta ha'e py oiko peteĩ kunha imeve'ỹ va'e, ha'e va'e pe
xeayvu ma nemongaru aguã re — he'i.
10 Ha'e ramo opu'ã ovy Sarepta katy. Tetã rokẽ py ovaẽ ovya py oma'ẽ
rã ha'e py oiko peteĩ kunha imeve'ỹ va'e xakã omono'õa rupi. Ha'e rã
onhenduka vy aipoe'i kunha va'e pe:
— Ajerure ndevy, eru ke xevy peteĩ ryru yy ay'u aguã.
11 Ha'e rã kunha va'e yy re oo ta ramo onhenduka jevy vy aipoe'i:
— Eru avi ke mbojape ra'ykue'i peteĩ jururã'i ri jepe.
12 Ha'e ramo kunha va'e ombovai:
— Anhetẽ ete SENHOR nderuete oikove va'e rery rupi aura vy aipoa'e:
Mba'eve ndarekoi ojykue ma voi. Oĩ va'e ma peteĩ po'i trigo oja py, ha'e ruxã'i

---

q 16.34 Josué 6.26

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

azeite hyru py. Ema'ẽ, ko ma mokoĩ yvyra rakãgue'i ajopy va'ekue, tembi'u'i
ajapo aguã xevy ha'e xepi'a pe. Ha'e va'e ro'upa ma rire romano 'rã — he'i.
13 Ha'e ramo Elias aipoe'i:
— Ekyje eme. Tereo ha'e ejapo tema xeayvuague. Jypy ma xevy ranhe
ejapo peteĩ mbojape'i, ha'e vy eru apy oka katy. Ha'e gui mae ejapove ju
ndejeupe ha'e ndepi'a pe avi.
14 Mba'eta po rami SENHOR Israel kuery ruete ijayvu: "Trigo oja py oĩ va'e
ndopavei 'rã, ha'e azeite ndoatavei 'rã hyru py, yvy áry SENHOR ombo'oky
e'ỹa ja", he'i.
15 Ha'e ramo kunha va'e oo vy ojapo Elias ijayvuague. Ha'e rami rire
kunha va'e ha'e hoo pygua kuery ha'e javi reve okaru okuapy, mbovy ára
re e'ỹ.
16 Oja py trigo oĩ va'e ndopavei, azeite voi ndoatai hyru py, Elias pe
SENHOR aipoe'i ukaague rami vy.
17 Ha'e va'e rire ma kunha hoo va'e pi'a imba'eaxy. Ha'e vy nda'eveive
ovy vy omano.
18 Ha'e ramo kunha va'e aipoe'i Elias pe:
— Nhanderuete remimbo'e, mba'e tu xee ajapo ra'e? Tyrã pa xea py reju
raka'e xereko vaiague re xemoma'endu'a aguã, ha'e va'ekue káuxa rive
ava'i omano aguã?
19 Ha'e ramo Elias ombovai:
— Emboaxa ha'vy ndepi'a xevy — he'i. Ha'e vy ixy jyva áry gui ojopy vy
ogueraa opy ja'o yvateve ha'e ae'i okeaty py. Ha'e vy omonheno ngupa rupi.
20 Ha'e gui ma ojapukai oiny SENHOR pe. Ha'e vy aipoe'i:
— SENHOR Xeruete, kova'e imeve'ỹ va'e xemovaẽare voi ri ty
rembojexavai ra'e, ipi'a rejuka vy — he'i.
21 Ha'e vy ava'i va'e áry rupi mboapykue onheno vy ojapukai ju SENHOR
pe. Ha'e vy aipoe'i:
— SENHOR Xeruete, ajerure ndevy, ejapo inhe'ẽ ojevy vy hexe ju oĩ
aguã rami — he'i.
22 Ha'e ramo Elias ayvu SENHOR oendu. Ha'e ramo ava'i nhe'ẽ ojevy vy
hexe oĩ ju. Ha'e rã oikove ju.
23 Ha'e gui Elias ava'i va'e oupi vy opy ja'o gui ogueroguejy ju. Ha'e vy
ixy pe ju ome'ẽ vy aipoe'i:
— Ne'exa, ndepi'a oikove ju ma — he'i.
24 Ha'e ramo kunha va'e aipoe'i Elias pe:
— Namia py aỹ aikuaa ma ndee anhetẽ ae Nhanderuete remimbo'e
reikoa, ha'e ndejuru rupi SENHOR ijayvua anhetẽ va'e meme.

Acabe pe Elias ojexa uka jevyague

18 1 Are ma rire mboapy ma'etỹa py ma SENHOR oayvu ombou ju
Elias pe. Ha'e vy aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Tereo, ejexa uka ju huvixa Acabe pe, mba'eta ambo'oky ju 'rã yvy
áry — he'i.
2 Ha'e ramo Elias oo huvixa Acabe pe ojexa uka aguã. Ha'e va'e jave ma
karuai nda'evei ete Samaria tetã py.
3 Ha'e gui Acabe oenoĩ mba'emo re opena va'ety Obadias. (Obadias ma
SENHOR renonde ojererokyjea rupi ete oiko va'e.
4 Ha'e rami vy SENHOR pegua profeta kuery Jezabel ojuka ta jave Obadias
cem profeta ogueraa vy mokoĩ itakua py onhomi. Cinqüenta meme
omboja'o vy ha'e kuery pe mbojape ha'e yy py omongaru jepi raka'e.)
5 Ha'e gui Acabe aipoe'i Obadias pe:
— Tereo xeyvy re yakã ryapy ha'e yupa ikuai va'e ha'e javi rupi. Xapy'a
rei jajou 'rã nhuũ pyau xerymba kuery kavaju ha'e mburika'i jaraa jepe
nho aguã, omanomba e'ỹ aguã — he'i.
6 Ha'e gui mokoĩve ma yvy rupi joa katy e'ỹ oje'oi oikuaa pota aguã.
Acabe oo peteĩ tape rupi, ha'e rã Obadias ma amboae tape rupi oo avi
ha'e ae'i.
7 Ha'e gui Obadias tape rupi ooa rupi Elias reve nhovaexĩ xapy'a.
Obadias oexa kuaa vy guenapy'ã re oĩ ngova yvy re omovaẽ reve. Ha'e vy
aipoe'i:
— Xeruvixa Elias, ndee ae pa?
8 Ombovai:
— Xee ae ri. Ha'e gui tereo aipo're nderuvixa pe: “Pe py ma Elias oĩ”,
're — he'i.
9 Ha'e rami teĩ ha'e aipoe'i:
— Mba'e nunga py tu ajapo vai, Acabe po py xee nerembiguai
xemboaxa aguã, xejuka aguã?
10 Anhetẽ ete SENHOR nderuete oikove va'e rupi aura vy aipoa'e: Mamo
rã yvy regua ikuaia ha'e huvixa kuery ipo'akaa rupi ma voi xeruvixa
guembiguai kuery omondouka ndereka vy. Ha'e gui ha'e pygua kuery “Apy
ma noĩ”, he'i teĩ ha'e kuery pe huvixa oura uka guive nandejouiague rami.
11 Ha'e gui aỹ ma ndee aipo're kuri: “Tereo, aipo're nderuvixa pe: ‘Pe py
ma Elias oĩ’ ”, 're uka xevy.
12 Teĩ xapy'a rei ma ndea gui aa ramove SENHOR guigua Nhe'ẽ ndereraa
ju 'rã, marã katy paa xee aikuaa e'ỹ re. Ha'e gui reĩague py huvixa Acabe
aru vy ndorojoui ramo xejuka 'rã. Ha'e rami avi xee nerembiguai SENHOR
re ajerovia va'e xekunumi guive.
13 Ha'e gui xeruvixa, ndevy pe nomombe'uai teve SENHOR pegua profeta
kuery ajapo porãague Jezabel ojuka ta jave? Mba'eta SENHOR pegua
profeta kuery va'e regua anhomi cem avakue, cinqüenta meme anhomi
peteĩ-teĩ henda itakua py, ha'e vy mbojape ha'e yy py amongaru va'ekue.
14 Ha'e gui aỹ ma ndee aipo're: “Tereo, aipo're nderuvixa pe: ‘Pe py ma oĩ
Elias’ ”, 're uka. Ha'e ramo ma xejuka 'rã — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Ha'e gui Elias ombovai:
— Anhetẽ ete SENHOR ixondaro reta va'e henonde rupi aikoa va'e
rekove rupi aura vy aipoa'e: Aỹve ajexa uka 'rã Acabe pe — he'i.
16 Ha'e ramo mae Obadias oo Acabe-a py, ixupe omombe'u. Ha'e ramo
Acabe oo Elias reve ijayvu aguã katy.
17 Ha'e gui huvixa oexa vy aipoe'i:
— Israel kuery moangeko reiaty, ndee ae pa reiko?
18 Elias ombovai:
— Xee'ỹ ma Israel kuery moangekoa, ha'e rã ndee ae, ha'e nderu ro
pygua kuery reve, mba'eta SENHOR ojapo uka va'ekue gui pejepe'a vy
Baal kuery mboetea rupi peiko.
19 Ha'e gui aỹ ma xea py emboaty ukapa Israel kuery ha'e javi, Carmelo
yvyty áry. Toupa avi quatrocentos e cinqüenta Baal pegua profeta kuery,
ha'e quatrocentos profeta kuery yvyra ta'angaarã omopu'ã mbyre pegua,
Jezabel omongaru jepi va'e — he'i.

**Carmelo yvyty áry Baal pegua profeta kuery
reve Elias joeko a'ã okuapyague**

20 Ha'e gui Israel kuery ikuaia rupi Acabe omondouka guembiguai
kuery omombe'u va'erã. Ha'e vy omboatypa profeta kuery Carmelo yvyty
áry.
21 Ha'e rã heta va'e kuery ikuaia py Elias ovaẽ vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Raka'e peve 'rã tu pendepy'a py ndapeikuaai rei pekuapy mokoĩ rupi
rei vy? SENHOR ae ri Nhanderuete oiko ramo ixupe ete pendekuai. Ha'e'ỹ
vy xapy'a rei Baal ri Nhanderuete oiko ramo ixupe pendekuai — he'i.
Ha'e ramo heta va'e kuery teĩve nombovai.
22 Ha'e gui Elias aipoe'ive ju heta va'e kuery pe:
— Xee anho'i aikove SENHOR pegua profeta kuery va'e regua. Ha'e rã
Baal pegua profeta kuery ma quatrocentos e cinqüenta avakue ikuai.
23 Aỹ ma peru orevy mokoĩ vaka ra'y. Tove amboae kuery ranhe toiporavo
peteĩ vaka ra'y, ha'e tomboa'ypa. Ha'e vy tomoĩ xakã áry, teĩ tomboja eme
guive tata. Ha'e gui xee voi amboae vaka ra'y areko katu vy amoĩ 'rã xakã
áry, tata amboja e'ỹ re avi.
24 Ha'e gui ma peẽ kuery pejapukai 'rã pekuapy penderuete rery rupi,
ha'e rã xee ma SENHOR rery rupi 'rã ajapukai. Ha'e gui tata omboua py
nhanembovai va'e jaikuaa 'rã Nhanderuete oikoa — he'i.
Ha'e ramo heta va'e kuery ombovai vy
— Ha'e rami ma ha'eve — he'i okuapy.
25 Ha'e gui ma Elias aipoe'i Baal pegua profeta kuery pe:
— Aỹ peiporavo peteĩ vaka ra'y pendejeupe guarã. Peẽ kuery ranhe
pereko katu, penderetave vy. Pejapukai penderuete rery rupi. Ha'e rami
teĩ pemboja eme tata — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

26 Ha'e ramo ha'e kuery ranhe oiporavo okuapy peteĩ vaka ra'y ogueru
pyre regua. Oguereko katupa ma vy ojapukai okuapy nguuete Baal rery
rupi. Ko'ẽmba'i guive kuaray mbyte peve aipoe'i okuapy:
— Baal, orembovai na! — he'i okuapy teĩ mamove gui nombovaia
nhendui. Ha'e ramo opa marã opo-opo reve ojeroky oje'oivy altar ojapo
va'ekue yvýry rupi.
27 Kuaray mbyte jave ma Elias ojojai rei vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Pejapukai ratãve ke, mba'eta ha'e ma tuuete va'e vy xapy'a rei
mba'emo re oikuaa pota ra'e, e'ỹ vy oo 'rã ra'e jai katy, ha'e'ỹ vy amboae
katy 'rã oguata ra'e, ha'e rami e'ỹ vy oke 'rã. Ha'e rami ri vy omyĩ 'rã nhi'ã
oupy — he'i.
28 Ha'e rami rã ha'e kuery ojapukai ratãve tema, ha'e gueko rami vy
onhekyxĩ okuapy kyxe ha'e hu'y py, huguy onheẽmba peve.
29 Kuaray mbyte rire ma teĩ ha'e kuery ojapukai teri, mba'emo aju guigua
ome'ẽa aguã hora peve. Ha'e rami teĩ nombovaia nhendui, ndojapyxakaai
ae tema.
30 Ha'e gui mae ma Elias aipoe'i heta va'e kuery ha'e javi pe:
— Penhembojapa ke xere — he'i. Ha'e ramo heta va'e kuery
onhembojapa hexe. Ha'e gui jypy Elias omoatyrõmba ju SENHOR pegua
altar ivaipa va'ekue.
31 Ha'e vy doze ita ojou heruvy Jacó ra'y kuery mbovy pa ikuaiague rami.
Ha'e va'e pe ma SENHOR ijayvu vy "Aỹ gui ma Israel 'rã nderery", he'i
raka'e.
32 Ha'e va'e ita py omoatyrõ ju altar SENHOR rery rupi guarã. Altar yvýry
rupi ojo'o yy raperã tuvixave va'e, mba'emo ra'yĩ ryrukue vinte quilo va'e
rami.
33 Ha'e gui xakã omoĩ vy vaka ra'y omboa'ypa ha'e onhono xakã áry.
34 Ha'e gui ma aipoe'i:
— Pemonyẽ ke irundy yryru. Penhoẽ xo'o áry, ha'e xakã ikuai va'e ha'e
javi rupi.
Aipoe'ive ju:
— Teĩgue ju pejapo — he'i ramo ojapo ju okuapy.
Aipoe'ive ju:
— Teĩgue ju pejapo mboapykuerã — he'i ramo mboapykuea ma ojapo
okuapy.
35 Ha'e ramo altar yvýry rupi peve yy oxyry vy omonyẽmba ojo'oague.
36 Ha'e gui mba'emo aju guigua ome'ẽa aguã jave ma profeta Elias ju
onhemboja ouvy vy aipoe'i:
— Xe-SENHOR Abraão ruete, Isaque ha'e Israel ruete va'e, aỹ
gui toikuaa pavẽ ndee ae Israel kuery ruete reikoa, ha'e rã xee ma
nerembiguai aikoa, ha'e ndeayvua rami ae kova'e nunga ha'e javi
ajapoague.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

37 Xembovai ke SENHOR, xembovai ke, kova'e kuery oikuaapa aguã ndee
ae SENHOR Oreruete reikoa, ha'e ndejeupe guarã ha'e kuery py'a rerupa
jevy 'rãa — he'i.
38 Ha'e gui ma SENHOR-a gui tata ho'a vy oapypa xo'o omoĩ mbyre,
xakã, ita ha'e yvy voi, omombirupa avi yy ojo'oague rupi oĩ va'ekue.
39 Ha'e nunga heta va'e kuery oexa vy guenapy'ã re ikuai ngova yvy re
omovaẽmba reve. Ha'e vy aipoe'i:
— SENHOR ae ma Nhanderuete! SENHOR ae ma Nhanderuete! — he'i
okuapy.
40 Ha'e ramo Elias aipoe'i ha'e kuery pe:
— Pejopypa na Baal pegua profeta kuery, neĩ peteĩve oo jepe e'ỹ aguã
— he'i. Ha'e ramo ojopypa ramo Elias ogueraa ukapa Quisom yakã katy,
ojukapa okuapy ha'e py.

Oky aguã re Elias ojerureague

41 Ha'e gui ma Elias aipoe'i Acabe pe:
— Tereo, ekaru ha'e ey'u, mba'eta onhendu ma ouvy oky ja'ea revovo!
— he'i.
42 Ha'e ramo Acabe oy'u ha'e okaru aguã katy oo jave Elias oẽ ovy
Carmelo yvyty re. Ha'e py ojero'a oiny yvy katy, guenapy'ã re ngova
omovaẽ reve.
43 Ha'e vy aipoe'i guembiguai kunumi va'e pe:
— Tereo, ema'ẽ ye'ẽ katy.
Ha'e rã kunumi va'e oo vy oma'ẽ. Ha'e vy ombovai:
— Ndaexai mba'eve — he'i.
Ha'e rã Elias aipoe'i ixupe:
— Tereo ju ha'vy.
Ha'ekue rami sete-kue peve oiko.
44 Ha'e gui sete-kuea py ma aipoe'i:
— Aỹ ma ye'ẽ gui oẽ jekuaa ouvy peteĩ arai, teĩ nhandepo rami kyrĩ'i
va'e guive — he'i.
Ha'e rã ombovai:
— Tereo ha'vy aipo're Acabe pe: “Ereko katu na ndekaróxa ha'e tereo
katu, oky ndejoko e'ỹ aguã”, 're.
45 Ha'e gui are e'ỹ'i re yva pytũmba araipa vy. Ha'e vy yvytu ha'e oky
vaipa. Ha'e rã Acabe okaróxa py oĩ vy ojepe'a ma ovy Jezreel tetã katy.
46 Ha'e rã Elias re SENHOR opo omoĩ ramo ojeku'akua rire onha ovy
Acabe renonde, Jezreel tetã py jaikea'i peve.

Horebe yvyty py Elias oikoague

19 1 Ha'e gui Jezabel pe Acabe omombe'upa Elias ojapo va'ekue, Baal
pegua profeta kuery kyxe py ojuka ukapaague guive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Ha'e ramo Elias oĩa py Jezabel omondouka peteĩ guembiguai ixupe
aipoe'i va'erã: “Ko'ẽ rã kova'e hora ojeupity peve xee nderekove ndaipe'ai
ramo amboae kuery re rejapoague rami, tuuete kuery ikuai va'e
taxerereko axy oipotaa rami”, he'i uka.
3 Ha'e rami rã Elias okyje vy opu'ã ovy. Ojeayvu vy Berseba tetã py ovaẽ,
Judá yvy re ae. Ha'e py oeja ovy guembiguai kunumi va'e.
4 Ha'e gui ha'e anho oove ju tekoa e'ỹa katy, peteĩ ára re oguata. Ha'e
py ovaẽ vy oguapy oiny peteĩ yvyra zimbro hi'aĩ va'e yvypy py. Ha'e vy
ojerure oiny omano aguã re. Ha'e vy aipoe'i:
— SENHOR, ha'eve ma, aỹ eipe'a xerekove, mba'eta xeru kuery gui
xereko porãve va'e'ỹ ae — he'i.
5 Ha'e vy onheno vy oke oupy zimbro hi'aĩ va'e guy py.
Ha'e gui ma peteĩ anjo omomyĩ vy
— Evy ke, ekaru — he'i.
6 Ha'e rã oma'ẽ vy oakã yvy'iry oexa peteĩ mbojape ita raku áry ojy
va'ekue, ha'e peteĩ yryru. Ha'e vy okaru ha'e oy'u. Ha'e gui oke ju.
7 Teĩgue ju ou SENHOR guigua anjo. Omomyĩ vy aipoe'i ixupe:
— Evy ke, ekaru, mba'eta reguata aguã mombyry vaipa teri — he'i.
8 Ha'e ramo ovy vy okaru ha'e oy'u ju. Ha'e va'e tembi'u gui imbaraete ma
vy oguatave ju quarenta ára ha'e quarenta pytũ re, Nhanderuete pegua
Horebe yvyty py ovaẽ peve.
9 Ha'e py ma peteĩ itakua oĩ va'e py oike vy oaxa oiny peteĩ pytũ. Ha'e
gui ixupe SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:
— Elias, mba'e tu rejapo reiny apy?
10 Elias ombovai:
— Xee ma SENHOR Xeruete ixondaro reta va'e pe aikoa rupi nda'evei
ete, mba'eta Israel kuery hexaraipa ma okuapy ndereve guarã rejapo
va'ekue gui. Ha'e rami vy oitypa altar ndevy guarã ojapo mbyre, kyxe py
ojukapa guive ndevygua profeta kuery. Aỹ xee anho'i ma aikove, ha'e xee
voi xereka okuapy xejuka aguã — he'i.[r]
11 Ha'e ramo Nhanderuete aipoe'i ixupe:
— Eẽ ha'e he'ã kova'e yvyty re SENHOR renonde — he'i.
Ha'e gui ma SENHOR oaxa ovy. Jypy peteĩ yvytu vaikue oitypa yvyty
ikuai va'e, omboa'ypa avi ovy itaova SENHOR renonde rupi. Ha'e rami teĩ
yvytu py ma SENHOR noĩ ra'e. Ha'e gui yvytu rire ma yvy ju oryryipa, teĩ
yvy oryryia py ma SENHOR noĩ avi.
12 Ha'e gui yvy oryryi rire ojekuaa tata, teĩ SENHOR ma noĩ tata py. Ha'e
gui ma tata oaxa rire peteĩ ayvu onhendu mbeguei'i ha'e ha'eve rei'i va'e.
13 Ha'e va'e ma Elias oendu vy oao puku apy py ngova omo'ã reve oẽ vy
ho'ã itakua rokẽ py.

---

r 19.10,14,18 Romanos 11.3-4

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e gui ma ixupe ou peteĩ ayvu.
— Elias, mba'e tu rejapo re'amy apy? — he'i ju.
14 Ombovai:
— Xee ma SENHOR Xeruete ixondaro reta va'e pe aikoa rupi nda'evei
ete, mba'eta Israel kuery hexaraipa ma okuapy ndereve guarã reja va'ekue
gui. Ha'e rami vy oitypa altar ndevy guarã ojapo mbyre, ha'e kyxe py
ojukapa ndevygua profeta kuery. Aỹ xee anho'i ma aikove, ha'e xee voi
xereka okuapy xejuka aguã — he'i.
15 SENHOR aipoe'i ixupe:
— Tereo, ejevy ju rejuague katy ae, Damasco regua tekoa e'ỹa katy.
Ha'e py revaẽ vy emoĩ Hazael Síria pygua huvixarã.
16 Ninsi ra'y Jeú remoĩ avi 'rã Israel pygua huvixarã. Ha'e gui Abel-Meolá
pygua Safate ra'y Eliseu ma remoĩ 'rã profeta-rã nderekovia.
17 Ha'e gui Hazael kyxe gui oo jepe va'ekue ma Jeú 'rã ojuka, ha'e Jeú
kyxe gui oo jepe va'ekue ma Eliseu 'rã ojuka.
18 Ha'e gui xejeupe guarã amoingove ma voi sete mil Israel kuery va'e
regua. Ha'e va'e kuery ma Baal renonde guenapy'ã re oĩ va'e'ỹ, ha'e
ha'angaa ojuru rayvu va'e'ỹ meme.

Elias ngupive guarã Eliseu oenoĩague

19 Ha'e gui Elias oo vy ojou Safate ra'y Eliseu, doze canga vaka
omba'eapo va'e reve yvy oikaraĩa jave, ha'e rã ha'e ma doze-a va'e
ogueraa. Ha'e rupi Elias oaxa ovy vy Eliseu kupe re omombo oao puku.
20 Ha'e ramo Eliseu vaka oejapa vy onha ouvy Elias rakykue. Ha'e vy
aipoe'i ixupe:
— Taa ranhe taxarura xeru ha'e ha'i pe ayvua rupi, ha'e gui ma aa 'rã
nderupive.
Elias ombovai:
— Tereo ha'vy, ha'e gui ejevy ju. Mba'eta reikuaa porã ma ndevy
ajapoague — he'i.
21 Elias oĩa gui Eliseu ojepe'a ranhe vy ojevy mokoĩ vaka omba'eapo va'e
ikuaia py. Mokoĩve ojopy vy ojuka, ha'e ijaju'y regua canga omoendy vy
oexy ho'okue. Ha'e vy heta va'e kuery pe ome'ẽmba ramo ho'upa okuapy.
Ha'e gui mae ma ojepe'a ouvy vy Elias rupive oo ipytyvõarã.

Acabe Síria pygua kuery re ipo'akaague

20 1 Ha'e gui Síria pygua huvixa Ben-Hadade omboatypa oxondaro
kuery ha'e javi. Hexeve ikuai avi trinta e dois huvixa kuery,
kavaju kuery ha'e karóxa. Ha'e kuery oje'oi vy Samaria tetã ojokopa ha'e
kuery rovai opu'ãa rupi.
2 Ha'e gui tetã katy omondouka Israel kuery ruvixa Acabe pe
imombe'uarã kuery.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ha'e vy aipoe'i okuapy ixupe:
— Po rami ijayvu Ben-Hadade: “Prata ha'e ouro rereko va'e ma xemba'e
ae. Ha'e ndera'yxy kuery ha'e ndera'y ipo'akakueve voi xemba'e meme
'rã!” he'i.
4 Ha'e rã Israel pygua huvixa ombovai:
— Xeruvixa, ndeayvua rami ae tema toiko. Xee ha'e opa mba'e areko
va'e ha'e javi ma ndevy guarã meme — he'i.
5 Ha'e gui imombe'uare kuery teĩgue ju ou vy aipoe'i okuapy:
— Po rami ijayvuve Ben-Hadade: “Ndea py anhetẽ amondouka
va'ekue pe aipoa'e uka: ‘Xevy remboaxa mate 'rã prata ha'e ouro, ha'e gui
ndera'yxy ha'e ndera'y kuery’, ha'e uka va'ekue.
6 Ha'ekue rami ae teĩ ko'ẽ rã, kova'e hora ojeupity jevya py xerembiguai
kuery ambou ju 'rã. Ha'e va'e kuery ma nderopy rupi oike vy oexapa 'rã,
nerembiguai kuery opena va'ety ro rupi guive. Ha'e vy oipe'a 'rã heravy
iporãgueve oexa va'e rei”, he'i.
7 Ha'e nunga Israel pygua huvixa oendu vy oenoĩ ukapa nhomongeta
va'ety kuery oyvy re ikuai va'e. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Peikuaa ae ha'e va'e ava ha'eve'ỹ va'e anho ojapoxe oikovya. Mba'eta
xera'yxy ha'e xera'y kuery, ha'e gui prata ha'e ouro guive ome'ẽ ukapa
ramo xee name'ẽxe e'ỹi — he'i.
8 Ha'e ramo nhomongeta va'ety kuery ha'e heta va'e kuery ha'e javi
aipoe'i okuapy ixupe:
— Ejapyxaka rei eme ta'vy ijayvua re, ejapo eme guive.
9 Ha'e ramo huvixa ombovai Ben-Hadade rembiguai kuery pe:
— Aipopeje penderuvixa pe: “Jypy xee nerembiguai pe rejerure
ukaague ajapo ta va'ekue. Ha'e rã angegua ma ndajapo reguai”, peje. Ha'e
rami ombovai ramo tembiguai kuery ojevy vy omombe'upa.
10 Ha'e gui Ben-Hadade omondoukave ju imombe'uarã kuery. Ha'e vy
aipoe'i:
— Xapy'a rei Samaria guigua yvy ku'i xerupivegua kuery po tynyẽmba
aguã rami peve teĩ opyta ramo tuuete kuery ikuai va'e taxerereko axy
oipotaa rami — he'i.[s]
11 Ha'e rã Israel pygua huvixa ombovai:
— Aipopeje ixupe: “Joe opu'ã aguã onhemoatyrõ teri reve oiko va'e ma
nda'evei ijayvu aguã joity maague gui ojevy va'ekue ijayvua rami rive”,
peje 'rã.
12 Ha'e rami ombovaiague Ben-Hadade oendu oo py huvixa kuery
mboae reve oy'u okuapya py. Ha'e vy aipoe'i guembiguai pe:
— Peiko katu pavẽ ha'vy — he'i ramo oiko katupa ma tetã pygua kuery
rovai opu'ã aguã.

---

[s] **20.10** Ha'e rami Ben-Hadade ouraa rupi ijayvu Samaria tetã omomba ete aguã re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Ha'e gui ma Israel pygua huvixa Acabe-a py ovaẽ peteĩ profeta. Ha'e
vy aipoe'i ixupe:
— Po rami ijayvu SENHOR: “Rexa pa peva'e avakue nhomboaty va'e
ha'e javi? Ha'e va'e kuery ma kova'e árave amboaxapa 'rã ndepo py. Ha'e
ramo reikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa”, he'i.
14 Ha'e ramo Acabe oporandu:
— Mava'e kuery po rupi 'rã ha'vy aity uka?
Profeta ombovai:
— Po rami SENHOR ijayvu: “Kunumigue xondaro ruvixa kuery
rembiguai ikuai va'e po rupi 'rã reity uka”, he'i.
Ha'e ramo Acabe oporanduve ju:
— Mava'e ranhe 'rã tu omboypy joe opu'ã aguã?
— Ndee ae 'rã ri — he'i profeta.
15 Ha'e ramo oipapa ukapa kunumigue xondaro ruvixa kuery rembiguai
ikuai va'e. Ha'e ramo duzentos e trinta e dois oikuaa. Ha'e gui Israel
kuery ha'e javi ju oipapa uka vy sete mil oikuaa.
16 Kuaray mbyte jave ha'e kuery oje'oi. Ha'e va'e jave py Ben-Hadade ma
opy oy'u tema oiny, oka'upa rei guive okuapy, huvixa kuery mboae trinta
e dois oipytyvõa rupi ikuai va'e reve.
17 Ha'e gui kunumigue ranhe tenonde jogueraa, huvixa kuery rembiguai
va'e. Ha'e ramo oexa pota va'erã Ben-Hadade omondouka va'ekue oexa vy
— Samaria tetã gui ou jekuaa avakue — he'i uka ixupe.
18 Ombovai:
— Ha'e kuery ma xapy'a rei peteĩ rami nhandekuai aguã re ojerure
vy ou ramo pejopypa rive 'rã oikove reve. Orere opu'ã aguã ri ou teĩ ha'e
rami ae avi pejopypa rive 'rã oikove reve — he'i.
19 Ha'e gui tetã gui kunumigue huvixa kuery rembiguai va'e jogueru,
ha'e hupive xondaro kuery ha'e javi ou va'e ma
20 peteĩ-teĩ ojuka avakue ojee opu'ã va'e. Ha'e ramo Síria pygua kuery
onhamba ramo Israel kuery oje'oi hakykue. Ha'e rã Síria pygua huvixa
Ben-Hadade ma kavaju áry oo jepe, kavaju árygua kuery mboae reve.
21 Ha'e gui Israel pygua huvixa ou vy ojukapa kavaju, karóxa guive
ombovaipa. Ha'e vy ojuka reta avi Síria pygua kuery.
22 Ha'e gui Israel pygua huvixaa py profeta ou jevy vy aipoe'i ixupe:
— Tereo, ha'e enhemombaraeteve na. Eikuaa pota porã mba'e pa rejapo aguã
re, mba'eta peteĩ ma'etỹa py Síria pygua huvixa ou jevy 'rã nderovai — he'i.
23 Ha'e gui Síria pygua huvixa rembiguai kuery aipoe'i okuapy ixupe:
— Israel kuery ruete nhi'ã yvyty rupi rive ipo'aka va'e. Ha'e nunga rupi
ae ipo'aka karamboae nhande kuery re. Ha'e rã yvy joja reia rupi ri ha'e
kuery rovai nhapu'ã vy nhande ju 'rã jaity ha'e kuery.
24 Ha'e nunga rupi ejapo po rami: Reipe'apa 'rã huvixa ndereve ikuai
va'ekue ha'e javi, ha'e hekovia remoĩ 'rã xondaro ruvixa ae.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Ha'e gui rejouve ju 'rã xondaro kuery, omanomba va'ekue hetaa rami
ae. Ha'ekue rami ae ju 'rã rejou kavaju ha'e karóxa voi. Ha'e gui yvy joja
reia rupi ha'e kuery rovai nhapu'ã vy nhi'ã jaitypa 'rã — he'i okuapy. Ha'e
rami ha'e kuery ijayvua oendu ma vy ha'e rami ae ju ojapo.
26 Ha'e gui peteĩ ma'etỹa py Ben-Hadade oo jevy vy Síria pygua xondaro
kuery re oexa potapa. Ha'e vy Afeca katy ogueraa Israel kuery re opu'ã
aguã.
27 Ha'e gui Israel kuery re voi oexa potaa, ha'e ho'u va'erã ogueraa reve
oje'oi amboae kuery rovai. Israel kuery ma amboae kuery renonde ikuaia
py mokoĩ henda py mbovy'i e'ỹ kavara kuery rami rive'i ojekuaa. Ha'e rã
Síria pygua kuery ma yvy jojaa opa rupi ikuai.
28 Ha'e gui ovaẽ peteĩ ava Nhanderuete remimbo'e. Ha'e vy Israel pygua
huvixa pe ijayvu vy aipoe'i:
— Po rami SENHOR ijayvu: “Síria pygua kuery aipoe'i: ‘SENHOR ma
yvyty rupi anho ri ipo'aka va'e, yvyugua rupi ipo'aka va'e'ỹ’, he'i okuapy
teĩ xee ma ndepo py amboaxapa rã peva'e kuery ha'e javi. Ha'e ramia py
reikuaa aguã xee ae SENHOR aikoa”, he'i.
29 Ha'e gui sete ára re ikuai joexei'i. Sete araa py ma omboypy okuapy
joe opu'ã aguã. Ha'e vy Israel kuery ma peteĩ ára pyve cem mil avakue
vyvoi ojuka Síria pygua xondaro kuery yvy rupigua.
30 Ha'e ramo hembyrekue ma Afeca katy onhamba vy oikepa jogueravy
tetã py. Tetã kora ma vinte e sete mil avakue hembyre va'ekue áry
ho'a ramo omanomba. Ha'e rã Ben-Hadade ma onha vy tetã katy ou vy
onhemi peteĩ opy ja'o py.
31 Ha'e gui ixupe hembiguai kuery aipoe'i:
— Ma'ẽ, roendu ma Israel pygua huvixa kuery nhomboaxya rupi
ikuaia. Ha'e nunga rupi nhandejee nhamoĩ 'rã ajukue voxa guigua rive,
ha'e nhaneakã rupi ixã nhaimama 'rã heravy, Israel pygua huvixaa py
nhaẽ aguã. Xapy'a rei ma nandejukai nho 'rã — he'i okuapy.
32 Ha'e rami ojee omoĩ okuapy ajukue voxa guigua, ha'e oakã rupi ixã
omoĩ va'e reve oẽ okuapy Israel pygua huvixaa py. Ha'e vy ixupe aipoe'i
okuapy:
— Nerembiguai Ben-Hadade aipoe'i uka: “Xejuka eme nho ta'vy”, he'i
uka.
Ha'e rã Acabe ombovai:
— Oikove teri ri ty'y? Ha'e ma xeryvy — he'i.
33 Ha'e rami ijayvu rã avakue ipy'a guaxuve vy ombovai ju aipoe'iague
rami.
— Ben-Hadade ma nderyvy ae! — he'i okuapy ramo ombovai:
— Peju ha'vy peru xea py — he'i. Ha'e ramo mae Ben-Hadade oẽ ouvy
oĩa katy. Ha'e rã oguerojeupi okaróxa py ae.
34 Ben-Hadade aipoe'i Acabe pe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Ndevy amboaxapa ju 'rã tetã nderu gui xeru oipe'a va'ekue. Damasco
py ae 'rã remondouka ndevygua mba'emo vendea kuery, xeru Samaria py
ojapoague rami.
Acabe ombovai:
— Ha'e gui xee ma romondouka porã ju 'rã, ndereve peteĩ rami
nhandekuai aguã regua ajapo va'erã rami vy — he'i. Ha'e vy hexeve peteĩ
rami ikuai aguã ojapo ma vy omondouka ju.
35 Ha'e ramo peteĩ profeta remimbo'e aipoe'i oirũ pe SENHOR
aipoe'iague rami vy:
— Ejeai ha'vy xere — he'i oirũ pe teĩ irũ ndojeaixei.
36 Ha'e ramo aipoe'i ixupe:
— Ndee ma SENHOR nerenhe'ẽ rendui rire aỹ'i xea gui rejepe'a ramove
peteĩ guary ou vy ndejuka 'rã — he'i. Ha'e gui ojepe'a ovy ramove peteĩ
guary ovaexĩ vy ojuka.
37 Ha'e gui profeta ma ava mboae ju ojou vy aipoe'i ixupe:
— Ejeai xere — he'i ramove ojeai vy oity.
38 Ha'e gui profeta oo tape huvixa ouaty va'e rupi teĩ ngova omo'ãmba
reve hi'aĩ ojexa kuaa uka e'ỹ aguã.[t]
39 Huvixa oaxa rã ojapukai vy aipoe'i:
— Xee nerembiguai ma joe opu'ãa mbyte py aiko jave xea py xeirũ ou
vy ogueru peteĩ ava xea py. Ha'e vy aipoe'i xevy: “Epena ke kova'e ava
re, mba'eta kova'e okanhy ri ramo ndee ae 'rã remboekovia nderekove py,
ha'e rami e'ỹ ri vy hekovia reme'ẽ 'rã trinta e cinco quilos prata guigua”,
he'i va'ekue xevy.
40 Ha'e gui xee nerembiguai xereko eta rei jave ava va'e oo ma ra'e — he'i.
Ha'e ramo Israel pygua huvixa ombovai:
— Nembopagaa 'rã ndee ae aipo'reague rami vy — he'i.
41 Ha'e ramove oakã oimamaague omboi vyvoi ngova gui. Ha'e ramo mae
ma Israel pygua huvixa oexa kuaa ramo profeta kuery va'e regua ae ra'e.
42 Ha'e vy aipoe'i huvixa pe:
— Po rami SENHOR ijayvu: “Ndee ma ava ndepo py opaga aguã amboaxa
va'ekue, teĩ repoi rire ma hekovia aipe'a 'rã nderekove, ha'e ixupegua kuery
ikuai axy 'rãgue py ndevygua kuery 'rã ikuai axy”, he'i uka ndevy.
43 Ha'e ramo Israel pygua huvixa oo ju ngoo katy, ndojou porãi ha'e
nonhenhandu porãvei reve. Ha'e vy Samaria tetã py ju ovaẽ.

Acabe pe Nabote omba'e uvaty novendexeiague

21 1 Ha'e va'e rire ma pova'e oiko. Jezreel pygua Nabote hery va'e
oguereko peteĩ uvaty. Jezreel py ae onhotỹ va'ekue Samaria
pygua huvixa Acabe ro yvy'iry.

---

[t] **20.38** Profeta ombojeaixe ojee huvixa oexa vy oikuaa e'ỹ aguã profeta oikoa.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Ha'e gui Acabe aipoe'i Nabote pe:
— Eme'ẽ na nemba'e uvaty xe-hortarã, mba'eta xero yvy'iry opyta. Ha'e
rã hekovia ame'ẽ 'rã uvaty mboae iporãve va'e. Ha'e rami e'ỹ vy amboae
rami reipota ramo ndevy ame'ẽ 'rã peráta hepya rami ae tema.
3 Nabote ombovai Acabe pe:
— SENHOR taxejoko xeramoĩ kuery yvy oeja va'ekue joupe amboaxa e'ỹ
aguã — he'i.
4 Ha'e gui Acabe ma ndojou porãi ha'e nda'evei ete reve oo ju ngoo py,
ixupe Jezreel pygua Nabote "Ndevy name'ẽi 'rã xeramoĩ kuery yvy oeja
va'ekue", he'i rire. Ha'e vy ngupa rupi onheno oupy vy hovai katy ngova
ombojere vy neĩ ndokaru potai.
5 Ha'e gui ituia py ta'yxy Jezabel ou vy oporandu:
— Mba'e tu oĩ ha'e rami ete nderejou porãi va'e nenhe'ẽ py, neĩ
nderekarui aguã?
6 Ime ombovai:
— Mba'eta Jezreel pygua Nabote pe "Emboekovia na nde'uvaty
peráta re, e'ỹ vy reipotaa rami amboae uvaty ame'ẽ va'erã re", ha'e ramo
ombovai: "Ndevy name'ẽi 'rã xe'uvaty", he'i.
7 Ha'e ramo ta'yxy Jezabel aipoe'i:
— Israel kuery ruvixa e'ỹ ri ty'y ndee reiko? Evy ke, ekaru, ha'e evy'a
guive ndepy'a py. Ha'e rã xee ma ndepo py amboaxa 'rã Jezreel pygua
Nabote uvaty — he'i.

Jezabel Nabote ojuka ukaague

8 Ha'e gui Acabe rery rupi ta'yxy ombopara kuaxia. Acabe rery oĩa reve
guive omboja vy ogueraa uka Nabote rekoa py nhomongeta va'ety ha'e
yvatekueve ikuai va'e pe.
9 Ha'e vy kuaxia re ombopara vy aipoe'i: "Pejapo okaru e'ỹ re ikuai aguã,
ha'e gui peru Nabote heta va'e kuery renonde.
10 Henonde py peru avi 'rã mokoĩ avakue heko vai va'e hexe ijayvu rive
va'erã, 'Nabote ijayvu vai Nhanderuete ha'e huvixa rovai', he'i aguã. Ha'e
gui ma tetã gui peraa 'rã mombyrya py, ha'e pejapipa 'rã ita py omano
peve", he'i ombopara vy.
11 Ha'e gui ma ha'e va'e tetã pygua nhomongeta va'ety kuery ha'e
yvatekueve ojapo okuapy Jezabel aipoe'iague rami, kuaxia para ogueraa
uka va'ekue re oĩa rami ae.
12 Ha'e rami vy omombe'u peteĩ ára re okaru e'ỹ re ikuai aguã. Ha'e vy
heta va'e kuery renonde ogueru Nabote.
13 Henonde py ogueru avi mokoĩ avakue heko vai va'e. Heta va'e kuery
oendua py ijayvu rive Nabote rovai.
— Ijayvu vai Nhanderuete ha'e huvixa rovai — he'i okuapy. Ha'e ramo
tetã gui ogueraa okuapy vy ita py ojapipa, ha'e rã omano.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Ha'e va'e rire Jezabel pe omombe'u uka Nabote ojapipaa rã omano maa.
15 Ha'e gui Nabote ojapipaa rã omano maa Jezabel oendu vy aipoe'i
Acabe pe:
— Epu'ã ke, ha'e ejopy uvaty Jezreel pygua Nabote peráta re
nomboekoviaxei va'ekue. Mba'eta Nabote ndoikovevei ma, omano ma
— he'i.
16 Nabote omano maa Acabe oendu vy opu'ã ju, ha'e Nabote mba'ekue
uvaty katy oo ojopy aguã.

Acabe ha'e Jezabel pe Elias ijayvu poyiague

17 Ha'e gui ma Tisbé pygua Elias pe SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:
18 — Epu'ã ke, tereo revaexĩ aguã Israel pygua huvixa Acabe Samaria
py hekoa va'e. Nabote mba'ekue uvaty py 'rã rexa, ojeupe guarã ojopy
aguã ooague py.
19 Ixupe ndeayvu vy aipo're: “Po rami SENHOR ijayvu: ‘Rejojuka uka ma,
ha'e gui rejapo vaive vy imba'ekue'i ae reipe'apa ta?’ he'i. Po rami SENHOR
ijayvuve ju: ‘Nabote ruguy jagua oy'uague py ae ju oy'u avi 'rã nderuguy’,
he'i”, 're 'rã.
20 Ha'e gui Acabe Elias oexa vy oporandu ixupe:
— Aỹ pa xejou ma, xerovaigua?
Elias ombovai:
— Tá, rojou ae ma, mba'eta renheme'ẽ ma SENHOR renonde ha'eve'ỹ
va'e rejapo aguã.
21 Po rami SENHOR ijayvu ndere: “Ne'exa, ndere ambou 'rã mba'emo vai.
Ha'e rami vy amokanhymba 'rã neramymino kuery, Israel gui amomba 'rã
ndee Acabe ramymino kuery avakue ikuai va'e ma guive rã, escravo e'ỹ
vy ikuai rive'i va'ekue teĩ.
22 Ndero pygua kuery re ajapo 'rã Nebate ra'y Jeroboão ro pygua kuery re
ajapoague ramigua, ha'e Aías ra'y Baasa ro pygua re, xembopoxy rei rire,
ha'e Israel kuery oguerojejavypa ague re”, he'i.
23 Ha'e gui Jezabel re voi SENHOR ijayvu: “Jezreel tetã py ae jagua ho'upa
'rã Jezabel retekue.
24 Acabe kuery va'e regua tetã rupi omano rã jagua ho'upa 'rã, ha'e rã
mba'ety rupi omano ramo ma guyra oveve va'e 'rã ho'upa”, he'i.
25 Mava'eve ndoikoi raka'e Acabe rami ete, mba'eta onheme'ẽ rei SENHOR
renonde ha'eve'ỹ va'e ojapo aguã, ta'yxy Jezabel ombo'eague rami rive.
26 Mba'eta mba'emo ra'angaa re rive ojeroviaa rupi oiko vy ojapo ha'eve'ỹ
ete va'e, amorreu kuery ojapoague ramigua meme. Ha'e va'e kuery ma
SENHOR oipe'apa Israel kuery ikuai aguã gui.
27 Ha'e gui ma ha'e va'e ayvu Acabe oendu vy omondoropa oao, ha'e
ajukue voxa guigua py rive onheovãmba vy okaru e'ỹ re oiko. Voxa py
guive oke, ha'e oakã oity rei reve oiko.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 Ha'e gui SENHOR oayvu ombou ju Tisbé pygua Elias pe. Ha'e vy
aipoe'i:
29 — Rexa pa Acabe xerenonde onhemo'yvyĩ'i oikovya? Xerenonde
onhemo'yvyĩ'i ramo ma oikove teria ja namboui 'rã mba'emo vai ambou
'rã va'ekue. Ha'e rã ta'y ju ma oĩ jave ambou 'rã hoo pygua kuery re.

2 Crônicas 18.1-3

22 1 Mboapy ma'etỹ oaxa Síria ha'e Israel kuery reve joe opu'ã ve'ỹ
re.
2 Ha'e gui mboapy ma'etỹa py ma Judá pygua huvixa Josafá oo joexa aguã
Israel pygua huvixa reve.
3 Ha'e jave py Israel pygua huvixa aipoe'i guembiguai kuery pe:
— Ndapeikuaai ri ty'y Ramote-Gileade tetã nhanemba'erã opytaa?
Mba'exa tu ha'vy ndajaa potai teri Síria pygua huvixa po gui jaipe'a ju
aguã? — he'i.
4 Huvixa Josafá pe ju oporandu:
— Ndee pa reo avi 'rã orereve Ramote-Gileade re ropu'ã aguã katy?
Josafá ombovai Israel pygua huvixa:
— Xee ma aiko 'rã ndereve, xevygua kuery voi ndevygua kuery revegua
ae avi 'rã, xerymba kuery kavaju voi nerymba kuery kavaju rami avi 'rã
ikuai — he'i.

2 Crônicas 18.4-11

5 Ha'e gui Josafá aipoe'ive ju Israel pygua huvixa pe:
— Eikuaa pota ranhe ke SENHOR ijayvua re — he'i.
6 Ha'e ramo Israel pygua huvixa omboatypa profeta kuery, quatrocentos
avakue ha'e javi vy. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Taa pa Ramote-Gileade re apu'ã aguã, tyrã pa taa eme?
Ha'e kuery ombovai vy
— Tereo oreruvixa, mba'eta SENHOR omboaxapa 'rã ndepo py — he'i
okuapy.
7 Ha'e rã Josafá ma aipoe'i:
— Nda'ipoi teri pa apy profeta SENHOR pegua ete jaikuaa pota ranhe
aguã?
8 Israel pygua huvixa ombovai Josafá pe.
— Peteĩ'i teri oiko ha'e va'e rupi SENHOR ayvu re jaikuaa pota aguã.
Ha'e rami avi hexe ma xee ndaxea'ei, mba'eta xerenonderã re nomombe'ui
iporã va'e, iporã e'ỹ va'e anho. Ha'e va'e ma Inlá ra'y Micaías — he'i.
Ha'e rã Josafá aipoe'i:
— Huvixa, ha'e rami ndeayvu eme.
9 Ha'e gui Israel pygua huvixa ma peteĩ guembiguai oenoĩ vy ixupe
aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Tou vyvoi ta'vy xea py Inlá ra'y Micaías — he'i.
10 Ha'e va'e jave py ma Israel pygua huvixa ha'e Judá pygua huvixa reve
jogueroguapy nhoguenoiny peteĩ-teĩ guenda py ae, ha'e huvixa pegua
ao py ae onhemonde reve, Samaria tetã oike ovya rokẽ yvýry, mba'emo
moa'yĩaty py. Ha'e kuery renonde ma profeta kuery ha'e javi ijayvu
okuapy.
11 Ha'e gui Quenaana ra'y Zedequias ma vaka rakua ra'angaa oguereko
ferro gui ojapo va'ekue. Ha'e vy aipoe'i:
— Po rami SENHOR ijayvu: "Kova'e ramigua py reipyxo 'rã Síria pygua
kuery reitypa peve", he'i.
12 Ha'e gui profeta mboae kuery pova'e ayvu rupi meme ijayvu okuapy.
— Oreruvixa, tereo ke Ramote-Gileade katy, ha'e py ma ndepo'aka 'rã,
mba'eta SENHOR omboaxapa 'rã ndepo py — he'i okuapy.

2 Crônicas 18.12-27

13 Ha'e gui tembiguai Micaías reruarã oo va'ekue ixupe ijayvu vy
aipoe'i:
— Ma'ẽ, profeta kuery ikuai va'e ma peteĩ'i rami ijayvu kuri huvixa pe
mba'emo porã re anho. Ndee voi ndeayvu 'rãgue ha'e kuery ijayvuague
rami ae, mba'emo porã re anho.
14 Ha'e rã Micaías ombovai:
— Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rupi aura vy aipoa'e: Xee ma
SENHOR aipoe'i ukaa rami ae 'rã xeayvu — he'i.
15 Ha'e gui ma huvixaa py ovaẽ ramove ixupe oporandu:
— Micaías, toroo ae pa Ramote-Gileade re ropu'ã vy, tyrã pa toroo
eme?
Micaías ombovai:
— Tapeo, ha'e vy pendepo'aka 'rã, mba'eta ndepo py SENHOR
omboaxapa 'rã — he'i.[u]
16 Ha'e rami rã huvixa aipoe'i ixupe:
— Mbovykue ma tu ndevy xeayvu, SENHOR rery rupi anhetẽ va'e re
anho ndeayvu aguã?
17 Ha'e rã Micaías aipoe'i:
— Israel kuery aexapa yvyty áry rupi omoaĩmbaa ramo, vexa'i ija e'ỹ
va'e rami. Ha'e ramo SENHOR aipoe'i: "Peva'e kuery ma ija e'ỹ va'e vy
peteĩ-teĩ too porã ngoo katy", he'i kuri xevy.
18 Ha'e ramo Israel pygua huvixa aipoe'i Josafá pe:
— Aipoa'e ae ma ndevy: "Ha'e va'e ma xerenonderã re nomombe'ui ae
iporã va'e, ha'e rã iporã e'ỹ va'e anho", ha'e ma voi kuri.

---

[u] **22.15** Micaías ma profeta ramigua kuery ayvu rupi rive ranhe ijayvu, anhetẽ va'e'ỹa rami oikuaa uka vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Ha'e gui ma Micaías ijayvuve tema:
— Endu ha'vy SENHOR ayvu. Xee aexa SENHOR guenda openaaty py
oguapy oiny rã, ha'e oĩa py ikuai avi ixondaro kuery yva pygua ha'e javi,
ijaxu e'ỹa re ha'e ijaxua re.
20 SENHOR oporandu: “Mava'e 'rã tu Acabe mbotavyarã oo, Ramote-
Gileade tetã py omano aguã?” he'i ramo peteĩ ma peteĩ rupi ijayvu, ha'e
rã amboae ma amboae rami ijayvu.
21 Ha'e gui ma peteĩ nhe'ẽ ou vy ojexa uka SENHOR renonde. Ha'e va'e aipoe'i:
“Xee ma ambotavy 'rã” he'i. Ha'e rã SENHOR oporandu: “Mba'e py ha'vy?”
22 Ombovai: “Aa 'rã nhe'ẽ imbotavyarã aĩ ixupegua profeta kuery ha'e
javi juru re”, he'i. Ha'e rami rã SENHOR aipoe'i: “Ndee ma rembotavy 'rã,
amboae kuery gui ndepo'akave vy. Tereo ha'vy, ejapo ha'e rami”, he'i.
23 Ha'e rami rã kova'e profeta kuery ndevygua ikuai va'e juru re SENHOR
omoĩ ra'e nhe'ẽ nembotavyarã. Ha'e rã SENHOR ae nderovai ijayvu
mba'emo vai oiko aguã re — he'i.
24 Ha'e ramo Quenaana ra'y Zedequias onhemboja vy oipete Micaías.
Ha'e vy aipoe'i:
— Ma rupi tu ha'vy xegui SENHOR nhe'ẽ oẽ ndereve ijayvu aguã?
25 Micaías ombovai:
— Reikuaa 'rã opy ja'o py renhemi aguã reike jave — he'i.
26 Ha'e gui Israel pygua huvixa ju aipoe'i:
— Pejopy ke Micaías, ha'e pemboaxa tetã ruvixa Amom ha'e huvixa ra'y
Joás po py.
27 Ha'e vy aipopeje: “Po rami huvixa ijayvu: ‘Pemboty nhuã py kova'e ava,
ha'e pembojexavai mbojape ha'e yy ruxã'i kuerei peme'ẽa py, ajevy porã
ju e'ỹa ja’, he'i.”
28 Ha'e ramo Micaías aipoe'i:
— Teĩ xapy'a rei anhetẽ ri rejevy porã ramo SENHOR ayvu rupi e'ỹ
xeayvu ramo ma 'rã.
Aipoe'ive ju:
— Peẽ kuery ha'e javi, pendu pota pova'e re! — he'i.

2 Crônicas 18.28-34

29 Ha'e gui ma Ramote-Gileade tetã katy Israel pygua huvixa jogueraa
Judá pygua huvixa Josafá reve.
30 Israel pygua huvixa aipoe'i Josafá pe:
— Xee ma amboae rami anhemonde reve 'rã aa joe apu'ã aguã katy.
Ha'e rã ndee ma ndeao py ae 'rã renhemonde — he'i. Ha'e rami vy Israel
pygua huvixa amboae rami onhemonde reve oo joe opu'ãa py.
31 Síria pygua huvixa aipoe'i ma voi okaróxa mboguataa trinta e dois
huvixa ikuai va'e pe: “Pepu'ã eme ou va'e-va'e rovai, yvatekueve ikuai teĩ,
ha'e rã Israel pygua huvixa rovai anho'i”, he'i va'ekue.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

32 Ha'e gui huvixa karóxa mboguataa kuery ma Josafá oexa vy
— Peva'e ae ri nhi'ã Israel pygua huvixa — he'i okuapy. Ha'e vy ha'e
katy oje'oi ojoko aguã. Ha'e ramo Josafá ojapukai.
33 Ha'e gui huvixa karóxa mboguataa kuery ma Israel pygua huvixa e'ỹ ae
ra'ea oikuaa vy oejapa ju oje'oivy.
34 Ha'e gui ma peteĩ ava guyrapa xã omoatã vy opoia katy rei opoi vy
onhyvõ Israel pygua huvixa pexo regua pa'ũa py rive. Ha'e ramo aipoe'i
guembiguai karóxa mboguataa va'e pe:
— Ejere joe opu'ãa mbyte gui xereraa aguã, mba'eta xepyxoa ma
— he'i.
35 Ha'e va'e ára ma joe opu'ãve tema okuapy. Ha'e rã huvixa ma Síria
kuery oexaa py omopu'ãa imoiny ikaróxa py, ha'e ijaia gui huguy onheẽ
oiny karóxa py rupi. Ha'e rire ka'aru ma jave omano.
36 Kuaray ndojopevei ma jave onhendu peteĩ ayvu xondaro kuery ikuaia
rupi, "Peteĩ-teĩ tapeo pendekoa katy, peteĩ-teĩ tapeo pendeyvy katy ae",
he'i va'e.
37 Huvixa Acabe omano ma ramo Samaria tetã py ogueraa vy onhono
porã okuapy ha'e py.
38 Ha'e rã ikaróxa ma Samaria py yy ojoko pyre yvýry ojoi ramo jagua
oere okuapy huvixa ruguykue, SENHOR aipoe'iague rami vy. Ha'e va'e yy
py kunhague itavy rei va'e voi ojau 'rã.
39 Ha'e gui oĩve rei tema Acabe rekokue regua. Ha'e rami avi oorã
marfim gui anho ojapoague, tetã ha'e mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ
'rã teve kuaxia Israel pygua huvixa kuery rekokue oĩa re?
40 Ha'e rami py Acabe ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e
ramo ta'y Acazias ju oĩ nguu rekovia.

2 Crônicas 20.31-37

41 Ha'e gui Israel pygua huvixa Acabe irundy ma'etỹ re ma oĩ jave py
Asa ra'y Josafá oĩ Judá kuery ruvixarã.
42 Huvixa oĩ ypy'i jave Josafá ma trinta e cinco ma'etỹ oguereko. Ha'e vy
vinte e cinco ma'etỹ re huvixa oĩ Jerusalém py. Ixy rery ma Azuba, Sili
rajy.
43 Ha'e ma nguu Asa oikoague rupi ae oiko. Ha'e va'e rupi oikoa gui
ndojepe'ai vy ha'evea ramigua meme ojapo SENHOR renonde.
44 Ha'e rami teĩ yvy'ã rupi ombojerovia atyrã ojapo pyre ndoipe'ai ramo
ha'e va'e py heta va'e kuery mba'emo ome'ẽ ha'e heakuã porã va'e oapy
tema okuapy.
45 Josafá ma peteĩ rami ikuai Israel pygua huvixa reve.
46 Ha'e gui oĩve rei tema Josafá rekokue regua. Ha'e rami avi opo'akaa
oexa ukaague, joe opu'ãague, ha'e mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã
teve kuaxia Judá pygua huvixa kuery rekokue oĩa re?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

47 Ha'e rami avi oyvy gui oipe'apa avakue ta'angaa pegua itavy rei
va'ekue, nguu Asa teri oĩ jave py opyta va'ekue ha'e javi.
48 Ha'e va'e jave ma noĩ huvixave Edom py, ha'e rã peteĩ oiko joe opena
ukaa va'e.
49 Josafá ojapo kanoã guaxu Társis guigua Ofir katy ouro re oo aguã,
va'eri ndooi, Eziom-Geber py kanoã guaxu opẽmba rã.
50 Acabe ra'y Acazias aipoe'i Josafá pe:
— Xerembiguai kuery toje'oi avi kanoã guaxu py nerembiguai kuery
reve — he'i teĩ Josafá ndoipotai.
51 Ha'e gui Josafá ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo
onhono porãa tetã guamoĩ Davi rekoague py. Ha'e gui ta'y Jeorão ju oĩ
nguu rekovia.

Israel pygua huvixa Acazias oĩ jave guare

52 Ha'e gui Judá pygua huvixa Josafá dezessete ma'etỹ re ma oĩ jave py
Acabe ra'y Acazias oĩ Israel pygua huvixarã, Samaria py. Ha'e vy mokoĩ
ma'etỹ peve opena Israel kuery re.
53 Ha'e va'e ma ha'eve'ỹ va'e ojapo oikovy SENHOR renonde rupi, mba'eta
nguu ha'e oxy oikoague rami ae oiko, ha'e Nebate ra'y Jeroboão Israel
kuery oguerojejavypa ague rupi.
Ha'e rami vy Baal pe rive oiko omboetea py. Ha'e rami py ojapo SENHOR
Israel kuery ruete ipoxy aguã rami, nguu ojapoague ha'e javi rami ae ju.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mokoĩa kuaxia huvixave rei kuery rekokue oĩa

Mokoĩa kuaxia huvixave rei kuery rekokue oĩa

Kova'e kuaxia para re ma oĩ mokoĩ henda py judeu kuery ikuaia: kuaray ijapu'a'ia katy ha'e ipuku-a katy.

Kuaray ijapu'a'ia katy ikuai va'e ma Israel kuery. Opaa py Assíria pygua kuery ou vy ojuka, ombojexavai ha'e escravo-rã ogueraapa. "Ha'e va'e nunga oiko raka'e mba'eta Senhor nguuete pe Israel kuery ojejavypa ramo, Egito yvy gui oguerupa rire teĩ, Egito pygua huvixa Faraó po'akaa rupi ikuaiague gui. Ha'e rami rire teĩ amboae regua tuuete ramigua kuery ju ha'e kuery omboete okuapy. Yvy regua kuery reko rupi rive ikuai. ... Ha'e nunga rupi Senhor ojou vai ete Israel kuery, ha'e vy guenonde gui oipe'apa. Omombytave ranhe va'e ma Judá kuery anho" (17.7-8a, 18).

Ha'e gui ma Judá kuery voi nonhe'ẽ rendui ramo Babilônia pygua kuery po py Senhor omboaxapa. "Mba'eta profeta ha'e imba'ekuaa va'e kuery ha'e javi rupi Senhor ijayvu va'ekue Israel ha'e Judá kuery pe. ... Ha'e rami teĩ ha'e kuery noendu potai okuapy. ... Ha'e nunga rupi Senhor oeja Israel kuery regua ha'e javi. Omoingo axy rei vy omboaxapa hovaigua kuery po py, guenonde gui oipe'apa peve" (17.13a, 14a, 20).

Huvixa Acazias pe profeta Elias ayvu omombe'ua ague

1 1 Huvixa Acabe omano ma rire Moabe kuery opu'ã okuapy Israel kuery rovai.

2 Ha'e gui huvixa Acazias ma Samaria tetã py oikoa py peteĩ oo yvateve va'e py janelo oĩ va'e gui ho'a vy imba'eaxy vaipa. Ha'e rami vy guembiguai kuery omondouka oayvu reraarã. Ha'e kuery pe aipoe'i:

— Tapeo, peporandu Ecrom pygua kuery ruete Baal-Zebube pe, aikuaa aguã xemba'eaxya gui akuera 'rã, tyrã pa anya — he'i.

3 Ha'e gui ma Tisbé pygua Elias pe SENHOR-a guigua anjo aipoe'i:

— Epu'ã ke, tereo penhovaexĩ aguã Samaria pygua huvixa rembiguai kuery reve. Aipo're ha'e kuery pe: "Xapy'a rei nda'u Israel yvy re nda'ipoi ri Nhanderuete, Ecrom pygua ruete Baal-Zebube pe rive peporandu aguã?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ha'e nunga rupi SENHOR aipoe'i uka: ‘Nderupa ndetuia gui nderevyvei
'rã, remano 'rãe’, he'i uka”, 're 'rã. Ha'e rire Elias oo ju.
5 Ha'e gui tembiguai kuery ma huvixaa py ju ojevy. Ha'e rã oporandu
ha'e kuery pe:
— Mba'e tu oiko, pejevy aguã?
6 Ha'e kuery ombovai:
— Peteĩ ava orerovaexĩ ouvy kuri. Ha'e vy aipoe'i orevy: “Tapeo ke,
pejevy ju huvixa penembouarea py. Ha'e vy aipopeje ixupe: ‘Po rami
SENHOR ijayvu: Xapy'a rei nda'u Israel yvy re nda'ipoi ri Nhanderuete,
Ecrom kuery ruete Baal-Zebube pe rive reporandu uka aguã? Ha'e nunga
rupi nderupa ndetuia gui nderevyvei 'rã, remano 'rãe’ ”, he'i kuri.
7 Ha'e ramo huvixa oporandu ha'e kuery pe:
— Mba'exagua ava tu penerovaexĩ ouvy vy ha'e rami ijayvu ra'e?
8 Ombovai vy
— Mba'emo pirekue py onhemonde ha'e vaka pire py iku'axã va'e —
he'i okuapy.
Ha'e ramo aipoe'i:
— Ha'e va'e ko Tisbé pygua Elias ae ra'e.

Elias-a py mboapy xondaro ruvixa oo rã guare

9 Ha'e gui Elias oĩa katy huvixa omondouka peteĩ xondaro ruvixa
cinqüenta avakue re opena va'e, ixupegua xondaro kuery ha'e javi reve.
Ha'e ramo ha'e kuery ma profeta oĩa katy oẽ jogueravy. Yvyty apyte áry
oguapy oinya py ovaẽ vy xondaro ruvixa aipoe'i ixupe:
— Nhanderuete remimbo'e, huvixa ma “Toguejy ke”, he'i uka.
10 Ha'e rã Elias ombovai xondaro ruvixa cinqüenta re opena va'e pe:
— Xapy'a rei xee Nhanderuete remimbo'e ri aiko ramo toguejy ha'vy
tata yva gui, tanemomba, ndevygua cinqüenta avakue reve — he'i
ramove yva gui tata ho'a xapy'a vy omomba, cinqüenta va'ekue guive.
11 Ha'e gui ma ha'e oĩa katy huvixa omondoukave ju xondaro ruvixa
cinqüenta avakue reve. Ha'e ramo ha'e va'e ju aipoe'i ixupe:
— Nhanderuete remimbo'e, huvixa ma “Toguejy pojava ke”, he'i uka.
12 Elias ombovai vy aipoe'i ixupe:
— Xapy'a rei rã xee Nhanderuete remimbo'e ri aiko ramo toguejy tata
yva gui, ha'e tanemomba, ndevygua cinqüenta avakue reve — he'i ramove
yva gui Nhanderuete guigua tata ho'a vy omomba, cinqüenta va'ekue guive.
13 Ha'e gui mboapykuea ma huvixa omondouka xondaro ruvixa
cinqüenta avakue reve. Ha'e ramo xondaro ruvixa oo vy oẽ yvy'ã re, ha'e
Elias renonde py oĩ guenapy'ã re. Ha'e vy ixupe ojerure vy aipoe'i:
— Nhanderuete remimbo'e, ajerure ndevy: Tovare xerekove xere
rema'ẽa rupi, ha'e kova'e nerembiguai kuery cinqüenta ikuai va'e rekove
guive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Mba'eta yva gui tata ho'a vy omomba raka'e mokoĩve xondaro ruvixa,
ixondaro cinqüenta ikuai va'ekue reve. Ha'e nunga rupi tovare xerekove
xere rema'ẽa rupi — he'i.
15 Ha'e gui SENHOR-a guigua anjo aipoe'i Elias pe:
— Eguejy ke peva'e reve, ekyje eme guive — he'i. Ha'e ramo opu'ã vy
oguejy ovy hexeve huvixaa katy.
16 Ha'e gui ma huvixa pe aipoe'i:
— Po rami SENHOR ijayvu: "Mba'e re tu nerembiguai kuery
remondouka Ecrom kuery ruete Baal-Zebube pe oporandu va'erã? Israel
yvy re nda'u nda'ipoi ri Nhanderuete, ixupe reporandu aguã? Ha'e nunga
rupi upe va'e tupa ndetuia gui nderevyvei 'rã, remano 'rãe", he'i.

Acazias omanoague

17 Ha'e gui ma huvixa omano, SENHOR ayvu Elias omombe'uague rami
vy. Ha'e gui Acazias ta'y va'e'ỹ ramo tyvy Jorão ju oĩ hekovia. Josafá ra'y
Jeorão Judá pygua huvixa oĩ rire mokoĩ ma'etỹ rai'i maa py omboypy
opena aguã.
18 Ha'e gui oĩve rei tema Acazias rekokue regua. Ha'e rami avi
hi'arandua ha'e mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Israel
pygua huvixa kuery rekokue oĩa re?

Elias rupive Eliseu ooague

2 1 Ha'e gui SENHOR ma yvate katy omboaguyje ta heravy Elias peteĩ
yvytu jere rupi. Ha'e rami jave Elias oo Gilgal gui, hupive Eliseu oo avi.
2 Ha'e ramo Elias aipoe'i Eliseu pe:
— Epyta ke apy, mba'eta SENHOR xemondouka ta Betel katy.
Eliseu ombovai:
— Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rupi, ha'e nderekove rupi avi aura
vy aipoa'e: Xee ma noromondoukai 'rã ndee anho'i — he'i. Ha'e rami vy
oguejy jogueravy Betel katy.
3 Ha'e gui Betel py profeta kuery remimbo'e ikuai va'e oẽmba jogueruvy
Eliseu ovaexĩ aguã. Ha'e vy aipoe'i okuapy ixupe:
— Reikuaa ma pa kurive'i SENHOR omboaguyje heravy 'rãa nderuvixa
neakã áry rupi?
Ombovai:
— Xee voi aikuaa ae ma. Pekyrirĩ ke — he'i.
4 Ha'e gui ma Elias aipoe'i Eliseu pe:
— Epyta ke apy ae, mba'eta SENHOR ma Jericó katy ju xemondouka ta.
Ombovai:
— Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rupi, ha'e nderekove rupi avi aura vy
aipoa'e: Xee ma noromondoukai 'rã ndee anho'i — he'i vy jogueraave ju
Jericó katy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ha'e gui Jericó py profeta kuery remimbo'e ikuai va'e oẽmba
jogueruvy Eliseu ovaexĩ aguã. Ha'e vy aipoe'i okuapy ixupe:
— Reikuaa ma pa kurive SENHOR omboaguyje heravy 'rãa nderuvixa
neakã áry rupi?
Ombovai:
— Xee voi aikuaa ae ma. Pekyrirĩ ke — he'i.
6 Ha'e gui ma ixupe Elias aipoe'i:
— Epyta ke apy, mba'eta SENHOR xemondouka ta Jordão yakã katy.
Ombovai:
— Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rupi, ha'e nderekove rupi avi aura
vy aipoa'e: Xee ma noromondoukai 'rã ndee anho'i — he'i vy joupive ju
jogueraa.
7 Oje'oi avi cinqüenta avakue profeta kuery remimbo'e va'e. Ha'e gui
Jordão yakã rembe re mokoĩve opyta ramo hembiguai kuery voi opytapa
okuapy mombyry'i.
8 Ha'e gui ma Elias oao puku omboi vy oipokapa, ha'e oinupã yy. Ha'e ramo
yy ma mbyte rupi oja'o. Ha'e ramo mokoĩve ipiru reia rupi oaxa jogueravy.

Yva re Elias ogueraague

9 Ha'e gui mokoĩve oaxa ma vy Elias aipoe'i Eliseu pe:
— Ejerure xevy peteĩ ndevy ajapo aguã, ndegui xepe'aa e'ỹ'i re.
Eliseu aipoe'i:
— Ajerure xevy pe hetave remboaxa aguã nenhe'ẽ — he'i.
10 Elias ombovai:
— Haxy va'e re ri rejerure, teĩ xapy'a rei ndegui xepe'aa jave xerexa ri
ramo rejejureague rami ae 'rã oiko. Ha'e rã ndaxerexai ri ramo ndoikoi 'rã
rerejureague — he'i.
11 Mokoĩve oove ha'e jogueroayvu jogueravy teri reve ha'e kuery mbyte
ojekuaa xapy'a peteĩ karóxa ha'e kavaju tata revegua, joegui omboja'o.
Ha'e rã Elias ma yvate katy oipe'aa heravy peteĩ yvytu jere mbyte py.
12 Ha'e nunga Eliseu oexa ho'amy vy ojapukai:
— Xeru, xeru! Ha'vy Israel kuery karóxa ha'e kavaju árygua kuery! —
he'i vyve ndoexa jevyvei. Ha'e vy oao ojopy vy omondoro mbyte rupi.
13 Ha'e vy ojopy Elias mba'e va'ekue ao puku ixupe guarã oity va'ekue.
Ojopy heravy vy ojevy ju. Ha'e gui ovaẽ ju ho'amy Jordão yakã rembe re.
14 Ha'e vy ao puku Elias oity va'ekue py oinupã yy. Ha'e vy aipoe'i:
— Mamo tu oĩ SENHOR Elias ruete va'e? — he'i vy yy oinupã ramove
oja'o mbyte rupi. Ha'e ramo Eliseu oaxa ju ouvy.

Profeta remimbo'e kuery Elias oeka teĩ okuapyague

15 Ha'e nunga profeta kuery remimbo'e henonde rupi ikuai va'e ha'e
nunga oexa okuapy, Jericó py ikuaia py ae. Ha'e vy ijayvu:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Elias re nhe'ẽ oĩ va'ekue ma Eliseu re ju oĩ ra'e — he'i okuapy. Ha'e
vy ovaexĩ aguã katy jogueru, ha'e henonde ojero'a okuapy yvy peve.
16 Ha'e vy aipoe'i okuapy:
— Apy ore neremimbo'e kuery regua ikuai cinqüenta avakue ipy'a
guaxukueve va'e. Emondouka na nderuvixa oeka aguã. Xapy'a rei rã
SENHOR guigua nhe'ẽ ogueraa ri teĩ, oeja nho 'rã peteĩ yvyty áry, e'ỹ vy
yvy'ã guy katy mba'e.
Ombovai vy
— Pemondouka eme — he'i.
17 Ha'e rami teĩ ha'e kuery onhea'ãve tema hexeve ramo nda'evei vy
— Pemondouka ha'vy — he'i ha'e kuery pe. Ha'e ramo omondouka
okuapy cinqüenta avakue. Mboapy ára re ha'e va'e kuery oeka okuapy teĩ
ndojoui.
18 Ha'e gui ma Jericó py ojevypa ju Eliseu oĩ teria py. Ha'e ramo ha'e
kuery pe aipoe'i:
— “Tapeo eme” nda'ei ri ty'y raka'e?

Jericó py yy iporã jevy aguã rami Eliseu ijayvuague

19 Ha'e gui Eliseu pe tetã pygua avakue aipoe'i okuapy:
— Xeruvixa, apy ma rexaa rami oretetã oĩ porã ete teĩ yy ma na'iporãi,
neĩ yvy ma voi na'iporãi nhama'etỹ aguã — he'i okuapy.
20 Ha'e ramo
— Peru ha'vy xevy pe hy'a ipyau'i va'e, juky reve — he'i ramo ogueru
okuapy oĩa py.
21 Ha'e gui Eliseu ma yvu oĩ va'e py oo vy onhoẽ juky yy py. Ha'e vy
aipoe'i:
— Po rami SENHOR ijayvu: “Ajapo kova'e yy iporã ju aguã rami. Ha'e
rami rire ndajojukavei, neĩ mba'emo aju ma voi nomoingo e'ỹvei ma 'rã”,
he'i.
22 Ha'e ramove yy ikuai va'e iporãmba ju aỹ peve guarã, Eliseu ijayvuague
rami vy.

Kunumigue Eliseu ojojai rei okuapyague

23 Ha'e gui ma Jericó tetã gui Eliseu oove ju Betel katy. Tape rupi oo
oiny ramo amongue kunumigue'i oẽ jogueruvy tetã katy gui. Ha'e va'e
kuery ojojai reia rupi aipoe'i okuapy ixupe:
— Neĩ ke akã perõ, eẽ ke eovy. Neĩ ke akã perõ, eẽ ke eovy — he'i okuapy.
24 Ha'e ramo Eliseu guakykue katy ojere vy oexa vy ha'e kuery pe ijayvu
vai, SENHOR rery rupi. Ha'e ramove ka'aguy gui mokoĩ urso oẽ ouvy vy
omboa'ypa quarenta e dois kunumigue ikuai va'ekue.
25 Ha'e rire Eliseu Carmelo yvyty katy oo, ha'e gui Samaria tetã katy ju
ojevy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Israel pygua huvixa Jorão oĩ jave guare

3 1 Ha'e gui ma Acabe ra'y Jorão ju oĩ Israel kuery ruvixa. Samaria tetã
py oĩ ypy, dezoito ma'etỹ re ma Judá pygua huvixa Josafá oĩ rire.
Ha'e vy doze ma'etỹ re oĩ.
2 Ha'e va'e ma SENHOR renonde rupi ha'eve'ỹa ramigua ojapo. Ha'e rami
avi nguu rami ete'ỹ ojapo, neĩ oxy rami e'ỹ guive. Mba'eta oipe'a Baal
peguarã ita nguu omo'ã va'ekue.
3 Ha'e rami teĩ Nebate ra'y Jeroboão ojejavyague rupi ae tema oiko, Israel
kuery oguerojejavya py. Ha'e rami oikoa gui ndojepe'ai ae.

Huvixa kuery Moabe pygua kuery oitypa 'rãa rami Eliseu omombe'u ma voiague

4 Ha'e gui Moabe pygua huvixa Mesa va'e ma mymba kuery re opena
va'e ramo ixugui Israel pygua huvixa okobra jepi 'rã cem mil vexa'i ra'y
ha'e gui cem mil vexa'i ava rague.
5 Ha'e rami teĩ huvixa Acabe omano ma rire Moabe pygua huvixa opu'ã
Israel pygua huvixa Jorão rovai.
6 Ha'e ramove Samaria tetã gui Jorão oẽ vy omboatypa Israel kuery ha'e
javi.
7 Judá pygua huvixa Josafá pe voi aipoe'i uka:
— Moabe pygua huvixa opu'ã ma xerovai. Ndee voi pa reo 'rã xereve
Moabe kuery rovai re nhapu'ã aguã?
Ombovai:
— Xee aa 'rã. Xee voi aa 'rã ndee rami, xevygua avakue ma ndevygua
avakue rami avi 'rã ikuai, ha'e xerymba kavaju kuery ma nerymba kuery
rami avi 'rã ikuai ndepo py — he'i.
8 Ha'e ramo Jorão oporandu:
— Mava'e tape rupi 'rã tu jaje'oi?
Ombovai:
— Edom tekoa e'ỹa rupi tape oĩ va'e rupi rima ha'eve — he'i.
9 Ha'e rami vy huvixa Israel pygua, Judá pygua ha'e Edom pygua reve
jogueraa.
Ha'e gui sete araa py ma ha'e kuery oguataa rupi nda'ipovei ma yy
xondaro kuery ha'e mymba kuery ogueraa va'e pe.
10 Ha'e ramo Israel pygua huvixa aipoe'i:
— Aikore! Mba'eta mboapy huvixa jaiko va'e SENHOR nhanerenoĩ
nhanemboaxapa aguã Moabe kuery po py.
11 Ha'e rã Josafá oporandu:
— Ndoikoi pa apy SENHOR pegua profeta, ixupe ranhe SENHOR pe
nhaporandu uka aguã?
Ha'e ramo peteĩ Israel pygua huvixa rembiguai oĩ va'e ombovai:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Apy ma oĩ Safate ra'y Eliseu, Elias ojepoei aguã yy ogueru va'ekue — he'i.
12 Josafá aipoe'i:
— Ha'e va'e ma oikuaa 'rã SENHOR guigua ayvu — he'i ramo Eliseu-a
katy Josafá reve jogueraa huvixa Israel ha'e Edom pygua.
13 Ha'e rami teĩ Eliseu aipoe'i Israel pygua huvixa pe:
— Mba'e tu areko ndereve? Tereo ke eporandu nderu ha'e ndexy pegua
profeta kuery pe ae.
Ha'e rã Israel pygua huvixa aipoe'i ixupe:
— Nda'evei, mba'eta SENHOR ae mboapyve huvixa roiko va'e orerenoĩ
va'ekue Moabe kuery po py oremboaxa aguã — he'i.
14 Eliseu aipoe'ive ju:
— Anhetẽ ete SENHOR ipo'akapa ha'e oikove va'e henonde rupi xee
aikoa va'e rupi aura vy aipoa'e: Judá pygua huvixa Josafá xee namboetei
va'e rire naendu potai 'rãgue ndeayvua, neĩ ndere nama'ẽi 'rãgue guive.
15 Ha'e gui peru ha'vy xea py peteĩ imba'epu va'erã — he'i.
Ha'e ramo oĩa py imba'epu va'e ombopu jave Eliseu re ou Nhanderuete
po'akaa.
16 Ha'e ramo aipoe'i:
— Po rami SENHOR ijayvu: "Pejo'o-jo'o ke yvy kova'e yvyugua ha'e javi
rupi", he'i.
17 Mba'eta SENHOR ijayvuve ju: "Yvytu napendui, ha'e oky ndapexai teĩ
kova'e yvyugua ha'e javi rupi 'rã tynyẽ yy. Ha'e ramo peẽ kuery pey'u 'rã,
penerymba vaka ha'e penerymba kuery ha'e javi guive", he'i.
18 Ha'e va'e ma SENHOR pe rã mba'e'ỹ. Ha'e gui pendepo py omboaxa avi
'rã Moabe kuery.
19 Pembovaipa 'rã ha'e kuery retã ikorapa ha'e yvatekueve va'e ha'e javi.
Pejayapa 'rã yvyra porãgue, ha'e pembotypa 'rã yvu ikuai va'e ha'e javi.
Ha'e gui mba'ety porãgueve ha'e javi rupi 'rã pemombo ita — he'i.
20 Ha'e gui ma ko'ẽgue mba'emo aju ome'ẽa jave oma'ẽ rã Edom yvy
katy gui yy ou xapy'a vy omonyẽmba yvy.

Moabe kuery oitypaa ague

21 Ha'e gui ma Moabe kuery oendupa okuapy ha'e kuery rovai huvixa
kuery opu'ã aguã ouague. Ha'e rami vy omboatypa tembiporu revegua ma
guive rã, kunumigueve ha'e tujakueve va'e voi. Oyvy apy rupi omoĩmba
avi imbokuapy harõarã.
22 Ha'e gui ko'ẽgue yy áry rupi kuaray oẽ jekuaa jave Moabe kuery ovypa
vy guenonde katy rupi oma'ẽ okuapy rã yy tuguy rami ojekuaa.
23 Ha'e vy aipoe'i okuapy:
— Peva'e tu tuguy rima. Huvixa kuery meme nhi'ã nhomomba ra'e,
jojukaa py! Ha'e gui Moabe kuery, aỹ ma jaa jajopy imba'e rei-reikue!
— he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 Ha'e gui ma Israel kuery ikuaia py ha'e kuery ovaẽ rã Israel kuery
opu'ãmba vy oitypa Moabe kuery. Ha'e rã ha'e kuery gui onhamba. Ha'e
ramo ijyvy re Israel kuery oo vy ha'e py voi ojukapa okuapy Moabe kuery
regua.
25 Ha'e vy ombovaipa hetã ikuai va'e, ha'e vy mba'ety porãgueve rupi
peteĩ-teĩ omombo ita, omonyẽmba peve. Ombotypa yvu ikuai va'e, ha'e
ojayapa yvyra iporãgueve ikuai va'ekue. Quir-Haresete py anho hi'aĩ teri
tetã kora, va'eri nhemoatã va'e revegua kuery ojokopa vy ojukapa avi
okuapy.
26 Ha'e gui Moabe pygua huvixa ma hovaigua kuery ipo'akave ta ramo
oexa vy setecentos avakue kyxe revegua ogueraa ngupive, Edom pygua
huvixa reve joguero'a aguã, teĩ novaẽ reguai.
27 Ha'e rami vy ojopy gua'y jypykue'i, guekovia huvixarã omoĩ va'erã va'e,
ha'e vy ikora áry ae ojuka vy oapypa. Ha'e rami rã Israel kuery rovai ju
ojerovia reive okuapy. Ha'e ramo ojepe'apa ha'e gui, oyvy katy ae ju ojevy
aguã.

Imeve'ỹ va'e pe azeite oata e'ỹ aguã rami Eliseu ojapoague

4 1 Ha'e gui peteĩ profeta remimbo'e ra'yxykue imeve'ỹ va'e ojerure
Eliseu pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Xeme neremimbo'e oiko va'ekue ma omano. Ndee voi reikuaa
SENHOR renonde ojererokyjea rupi oikoague. Ha'e gui aỹ mba'emo
porukaare ovaẽ ta ma ouvy xepi'a kuery mokoĩve ogueraa aguã escravo-rã.
2 Ha'e ramo Eliseu oporandu ixupe:
— Mba'e tu ajapo 'rã ndevy? Emombe'u ke mba'e pa rereko ndero py.
Kunha va'e ombovai:
— Xee nerembiguai mba'eve ndarekoi xero py, peteĩ ryru azeite e'ỹ vy
— he'i.
3 Ha'e ramo Eliseu aipoe'i:
— Tereo ha'vy, hyrurã re ejerure ndero katy'i rupi ikuai va'e ha'e javi
pe. Hyrukue anho eru, mboapy'i e'ỹ ta'vy.
4 Ha'e gui ma eike ju ndero py, ha'e emboty ju okẽ, ndepi'a kuery reve
penhembotypa aguã. Ha'e vy azeite rereko va'e enhoẽ hyru rejou va'ekue
ha'e javi py. Ha'e vy ke erova tynyẽ va'e-va'e ijyke katy — he'i.
5 Ha'e gui ma oĩa gui kunha va'e ojepe'a vy onhembotypa opi'a kuery
reve. Ha'e gui oxy oĩa py ha'e kuery hyru omboaxa rã ixy omonyẽ tema.
6 Hyru omonyẽmba ma vy ixy aipoe'i peteĩ opi'a pe:
— Eru ju peteĩ hyrurã.
Ha'e va'e ombovai:
— Apy ma nda'ipovei ma hyrurã — he'i. Ha'e ramove azeite opa.
7 Ha'e gui kunha va'e oo vy omombe'u Nhanderuete remimbo'e va'e pe.
Ha'e ramo ha'e aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Tereo, evende azeite, ha'e gui epagapa rereveague. Ha'e gui hembyrekue ma topyta ndepi'a kuery reve pe'u va'erã.

Suném pygua kunha Eliseu oipytyvõague

8 Peteĩ ára Eliseu oaxa ovy Suném tetã rupi. Ha'e py ma oiko peteĩ kunha oguerekopa va'e. Ha'e va'e ma oenoĩ okaru aguã. Ha'e rupi oaxa nhavõ ovaẽ kuerei 'rã ha'e py okaru aguã.
9 Kunha va'e aipoe'i ome pe:
— Xee aexa rã kova'e ava nhandea rupi oaxa jepi va'e ma Nhanderuete remimbo'e iky'a e'ỹ va'e.
10 Ha'e nunga rupi jajapo na yvate katy peteĩ opy ja'o'i oke atyrã. Ita gui 'rã jajapo uka huparã nhamoĩ aguã ha'e py, mesa, tenda ha'e tataendy rendarã, nhandero py ovaẽ vy ha'e py oke aguã — he'i.
11 Ha'e gui peteĩ ára ha'e py Eliseu ovaẽ jevy vy okeaty py oo vy onheno oupy.
12 Ha'e vy aipoe'i guembiguai Geazi pe:
— Enoĩ ranhe Suném pygua kunha — he'i ramo oenoĩ rã kunha va'e oĩ profeta oĩa py.
13 Eliseu aipoe'i uka kunumi va'e pe:
— Aipo're kunha va'e pe: “Ma'ẽ, orere repena porã opa mba'e py. Mba'e 'rã tu ha'vy ajapo ndevy? Oiko pa nderekovia huvixa pe ajerure aguã? Tyrã pa xondaro kuery ruvixa pe?” 're 'rã ixupe.
Kunha va'e ombovai:
— Arekopa rei apy xeretarã kuery mbyte py aikoa py — he'i.
14 Ha'e ramo profeta oporanduve ju:
— Mba'exagua nda'u ajapo 'rã ixupe?
Geazi ombovai:
— Ne'exa, ha'e ndoguerekoi omemby, ime tuja'i ma guive — he'i.
15 Eliseu ju
— Enoĩ ha'vy — he'i.
Oenoĩ ramo kunha va'e ou vy okẽ py hi'aĩ.
16 Ha'e ramo profeta aipoe'i:
— Peteĩ ma'etỹa py kova'e ára ojeupity jevy ma jave reikuavã'i 'rã peteĩ kyrĩ va'e — he'i.
Kunha va'e aipoe'i:
— Any teve xeruvixa, Nhanderuete remimbo'e reiko va'e. Ndeapu eme xee nerembiguai pe — he'i.
17 Ha'e va'e rire kunha va'e oguereko'i ma. Ha'e vy peteĩ ma'etỹ opaa py porã oikuavã peteĩ ava'i, Eliseu aipoe'iague rami vy.
18 Ha'e gui ma ipi'a tujave ma vy peteĩ ára oo nguu omba'eapo va'e kuery reve oikoa py.
19 Ha'e vy nguu pe

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Xeakã raxy! — he'i.
Ha'e ramo guembiguai kunumi va'e pe tuu
— Eraa na ixya py — he'i.
20 Ha'e ramo oupi vy ogueraa ixya py. Ha'e ramo guenapy'ã áry oikuavã
ranhe imoiny, ha'e gui kuaray mbyte jave omano.
21 Ha'e ramo kunha va'e oguerojeupi heravy vy onhono inony
Nhanderuete remimbo'e rupa rupi. Ha'e vy okẽ omboty vy oo ju.
22 Ha'e gui ome oenoĩ uka vy aipoe'i uka ixupe:
— Embou xea py peteĩ nerembiguai ha'e peteĩ mburika'i, Nhanderuete
remimbo'e oĩa katy aa ranhe, ha'e gui ajevy ju aguã — he'i.
23 Ha'e ramo ime oporandu:
— Mba'e re tu aỹ reo ta ri ha'e py, jaxy pyau e'ỹ teri, neĩ sábado e'ỹ
guive va'eri?
Kunha va'e ombovai:
— Tove ri, ha'eve 'rã — he'i.
24 Ha'e gui kunha va'e ombokupe árygua ukapa mburika'i. Ha'e vy
aipoe'i guembiguai pe:
— Eraa, eroguata tema, eropytu'u eme guive, xee amombytu'u uka e'ỹa
ja — he'i.
25 Ha'e gui ma kunha va'e oo vy Nhanderuete remimbo'e oĩa py ovaẽ, Carmelo
yvyty re. Ha'e ramo mombyry teri oexa vyve aipoe'i guembiguai Geazi pe:
— Pee ma ou jekuaa oiny Suném pygua kunha.
26 Eẽ ke eovy reovaexĩ aguã, ha'e vy aipo're ixupe: “Ha'eve vai pa ndee,
neme ha'e ndepi'a voi?” 're.
Oporandu rã kunha va'e ombovai:
— Ha'evepa rei — he'i.
27 Ha'e gui ma yvyty re Nhanderuete remimbo'e oĩa py kunha va'e
ovaẽ vyve oikuavã ipy. Ha'e ramo Geazi oipe'a aguã ovaẽ ta ramo ixupe
Nhanderuete remimbo'e aipoe'i:
— Tove katu, mba'eta onhe'ẽ py nda'evei ete va'e oendu. Ha'e nunga ma
SENHOR onhomi xegui, ndoikuaa ukaxei vy.
28 Ha'e ramo kunha va'e aipoe'i:
— Xeruvixa, xapy'a rei nda'u ndevy ajerure va'ekue xepi'arã re?
“Xembotavy eme ke”, ha'e va'ekue e'ỹ ri? — he'i.
29 Ha'e gui profeta aipoe'i Geazi pe:
— Eiko katu ke, ejopy xemba'e popoka, ha'e tereo. Xapy'a rei amongue
reovaexĩ vy ma exarura eme. Ndevy pe amongue oxarura ri ramo embovai eme
guive. Ha'e gui xepopoka remoĩ 'rã ava'i va'e rova áry — he'i.
30 Ha'e rami teĩ ixy aipoe'i Eliseu pe:
— Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rupi, ha'e nderekove rupi avi aura vy
aipoa'e: Xee ma ndoroejai 'rã — he'i. Ha'e ramo ha'e voi opu'ã vy oo ma
oiny kunha va'e reve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

31 Ha'e rã Geazi ma ha'e kuery renonde rupi oo vy ava'i va'e rova áry
rupi omoĩ popoka. Ha'e rami teĩ nda'ijayvuẽ nhendui, neĩ ipytuẽa ma voi
ndojekuaai. Ha'e ramo oo ju Eliseu reve nhovaexĩ aguã. Ha'e vy ixupe
omombe'u vy aipoe'i:
— Ava'i va'e nomyĩ ae tema — he'i.
32 Ha'e gui oo py profeta ju ovaẽ ramo ava'i va'e omano oupy tupa
rupi.
33 Ha'e ramo oike vy omboty okẽ ha'e kuery mokoĩve oĩa py, ha'e vy
onhembo'e SENHOR pe.
34 Ha'e vy tupa oĩa katy oo vy onheno ava'i va'e áry rupi. Ha'e vy ojuru
omboja ijuru re, guexa ma hexa re, ha'e opo ma ipo re, hi'áry rupi itui vy.
Ha'e ramo ava'i va'e rete hakupa ju ma ovy.
35 Ha'e gui ma opu'ã ju vy oguata-guata oikovy opy rupi, ha'e gui ma oo
ju ha'e py. Ha'e vy ava'i va'e áry rupi ju onheno oupy. Ha'e ramo mae sete-
kue vyvoi inhaxiã reve oipe'a ju guexa.
36 Ha'e ramo oenoĩ Geazi, ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Enoĩ ke Suném pygua kunha — he'i. Oenoĩ ramo kunha va'e ojexa
uka ho'amy profeta pe.
Ha'e ramo aipoe'i kunha va'e pe:
— Eraa ju ke ndepi'a.
37 Ha'e ramo kunha va'e oike ouvy vy ipy yvy'iry rupi oĩ, ha'e
ojero'a yvy katy guenapy'ã re. Ha'e gui ma opi'a'i oupi heravy vy oẽ
ju.

Oja py jojukaarã oĩ va'ekue oipe'aague

38 Ha'e gui ma ha'e va'e yvy re karuai oiko, ha'e Eliseu ojevy ju Gilgal
katy. Ha'e py ma henonde profeta kuery remimbo'e kuery oguapypa
okuapy. Ha'e ramo aipoe'i guembiguai pe:
— Emoĩ ke oja guaxu tata áry, ha'e vy ejapo tembi'u profeta kuery
remimbo'e kuery pe — he'i.
39 Ha'e ramo peteĩ oo mba'ety rupi mba'emo aju re. Ha'e vy ojou peteĩ hi'y
rupi hi'a va'e ka'aguy reguae. Ha'e vy hi'y gui hi'a oipo'opa vy omonyẽ oao
puku. Ha'e gui ma ou ju vy oipe'ãmba'i vy omoĩmba oja py, oexa va'e'ỹ
teri va'eri.
40 Ha'e gui ma ome'ẽ avakue pe ho'u aguã. Ojykue ho'u teri okuapy reve
ojapukai okuapy:
— Nhanderuete remimbo'e! Oja py rima oĩ jojukaarã! — he'i okuapy.
Ho'uve aguã ma voi nda'evei.
41 Ha'e rami rã aipoe'i:
— Peru ke trigo — he'i. Ha'e vy oja py omoĩ vy aipoe'i:
— Ejara ju ke, emongaru heta va'e kuery — he'i. Ha'e ramove oja py
noĩvei ma ra'e jojukaarã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Vinte mbojape re cem avakue okaru porã okuapyague

42 Ha'e gui ou peteĩ ava Baal-Salisa gui. Ha'e va'e ma Nhanderuete
remimbo'e pe ogueru mbojape jypykue'i regua voxa py. Vinte mbojape
cevada guigua ha'e hary pyau ogueru. Ha'e rã Eliseu aipoe'i:
— Emboja'o heta va'e kuery pe ho'u aguã — he'i.
43 Ha'e ramo hembiguai aipoe'i ixupe:
— Mba'exa tu amoĩ ta cem avakue ikuai va'e ho'u va'erã?
Ombovai:
— Eme'ẽ katu heta va'e kuery pe ho'u aguã, mba'eta po rami SENHOR
ijayvu: "Ho'u 'rã okuapy, ha'e gui hembyre ju 'rã", he'i.
44 Ha'e ramo omoĩ ha'e kuery renonde py. Ha'e ramo ho'u okuapy, ha'e gui
hembyre ju, SENHOR ijayvuague rami vy.

Lepra gui Naamã okueraague

5 1 Oiko peteĩ Síria pygua huvixa pegua xondaro kuery ruvixa, Naamã
hery va'e. Ha'e va'e ma huvixa renonde rupi ipo'akave va'e ha'e
omboetepy oiko, mba'eta hupive ma SENHOR ojapo Síria kuery ipo'aka
aguã rami. Joe opu'ãa py ipo'akapave. Ha'e rami avi lepra revegua oiko.
2 Ha'e gui Síria gui xondaro kuery oje'oi vy Israel kuery yvy gui voi
ogueraa peteĩ kunha'i va'e escravo-rã. Ha'e va'e ma Naamã ra'yxy pe oiko
omba'eapoa rupi.
3 Ha'e gui ma kunha'i va'e aipoe'i herekoa pe:
— Xeruvixa Samaria py profeta oiko va'ea py oo va'e rire omonguera
'rãgue lepra gui — he'i.
4 Ha'e ramo Naamã oo vy aipoe'i nguvixa pe:
— Po rami ijayvu kunha'i Israel yvy gui aru va'ekue.
5 Ha'e ramo Síria pygua huvixa ombovai:
— Tereo ha'vy, eguata. Ha'e rã xee ma peteĩ kuaxia araa uka 'rã Israel pygua
huvixa pe reme'ẽ va'erã — he'i. Ha'e ramo oo ma. Ngupive ogueraa dez poyikue
prata guigua, seis mil hatã'i va'e ouro guigua, ha'e gui dez ao ngarua pygua.
6 Ogueraa avi kuaxia Israel pygua huvixa pegua ijayvu imoinya va'e:
"Kova'e kuaxia ndea py ome'ẽa ramove reikuaa 'rã xerembiguai Naamã
ambouague lepra gui remonguera aguã", he'ia va'e.
7 Ha'e gui ma Israel pygua huvixa kuaxia para ogueroayvu ma vy
omondoro oao. Ha'e vy aipoe'i:
— Xapy'a rei nda'u xee Nhanderuete ri aiko, joekove amboi, e'ỹ vy
anhomoingove aguã rami xepo'akapa va'e? Mba'eta xea py ombou kova'e
ava lepra gui amonguera aguã. Peikuaa pota ke, ha'e pexa porã, mba'eta
xereve joguero'axe vy teve ombou — he'i.
8 Ha'e gui ma Nhanderuete remimbo'e Eliseu oendu Israel pygua huvixa
oao omondoroague. Ha'e vy aipoe'i uka huvixa pe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Mba'e re tu ndeao remondoropa ri? Tou ava xea py, ha'e vy oikuaa
'rã Israel re profeta oikoa — he'i uka.
9 Ha'e gui ma Naamã ou guymba kavaju kuery ha'e karóxa reve. Ha'e vy
ovaẽmba okuapy Eliseu rokẽ rexei'i.
10 Ha'e ramo Eliseu omondouka peteĩ guembiguai. Ha'e vy aipoe'i uka:
— Tereo, ejau sete-kue Jordão yakã py. Ha'e ramo ndero'o oĩ porãmba
ju 'rã, nda'eve e'ỹvei ma 'rã — he'i uka.
11 Ha'e rami rã Naamã ndojou porãi ete. Ha'e vy aipoe'i ovy:
— Xee aexa'ã va'ekue teĩ xee aĩa py profeta oẽ ho'amy vy ojerure
'rãgue SENHOR Nguuete rery rupi, ha'e lepra oĩa áry rupi okuave'ẽ reve
xemonguera 'rãgue.
12 Ha'e rã xapy'a rei nda'u Damasco py Abana ha'e Farfar yakã ikuai va'e
ma Israel re yakã ikuai va'e gui na'iporãive 'rã ri? Nda'evei nda'u ha'e va'e
py ae xee ajau aguã, akuera ju aguã? — he'i. Ha'e rami vy ojevy ju ivai
reve.
13 Ha'e ramo oĩa py ovaẽ jogueravy ixupegua kuery yvatekueve va'e.
Ha'e vy aipoe'i okuapy ixupe:
— Oreruvixa, xapy'a rei profeta mba'emo haxy va'e ojapo uka va'e rire
ndee nda'u nderejapoi 'rãgue? Mba'eta ndevy pe "Ejau ke, ha'e rã ha'eve
va'e ju 'rã reiko" he'i va'ekue rive — he'i okuapy.
14 Ha'e rami rã Naamã oo vy Jordão yakã py oguejy sete-kue,
Nhanderuete remimbo'e ijayvuague rami vy. Ha'e ramove ho'o oĩ porã ju
kyrĩ va'e ro'o rami. Ha'e vy ha'eve va'e ju oiko.
15 Ha'e gui ma ojevy ju jogueravy Nhanderuete remimbo'ea katy,
hexevegua kuery ha'e javi reve. Ovaẽ ma vy henonde py hi'aĩ. Ha'e vy
aipoe'i:
— Aỹ aikuaa ma yvy jave rupi ndoikoi Nhanderuete, Israel kuery
Ruete e'ỹ vy. Ha'e nunga rupi aỹ ma ajerure rejopy aguã mba'emo xee
nerembiguai ame'ẽ va'e.
16 Eliseu ombovai:
— Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e henonde rupi aikoa va'e rupi aura vy
aipoa'e: Xee ma mba'eve ndaipotai — he'i. Ha'e ramo hexeve onhea'ã tema
ojopy aguã re, va'eri ndoipotai ae.
17 Ha'e rami rã Naamã aipoe'i:
— Ndereipotai ae ramo ajerure apy gui taraa yvy mokoĩ mburika'i áry.
Mba'eta aỹ gui xee nerembiguai ma tuuete ra'angaa pe rive name'ẽvei 'rã
mymba apy reve ajuka uka va'e, SENHOR pe e'ỹ vy.[a]
18 Ha'e gui aỹ SENHOR pe xee hembiguai ajerure ajejavya ombogue aguã
re. Mba'eta xeruvixa ma nguuete Rimom pegua opy oike jepi 'rã omboete

---

[a] **5.17** Ha'e kuery reko rami vy Israel regua yvy Naamã ogueraa oyvy re, ha'e py ju omboete aguã Nhanderuete.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aguã, ha'e xepo re ojopy 'rã oiny. Ha'e gui xee voi aĩ 'rã xerenapy'ã
re Rimom pegua opy ajero'a ainya py. Ha'e nunga rupi tove SENHOR
tomboguepa xee hembiguai ajejavya.
19 Eliseu ombovai vy
— Tereo porã ke — he'i.

Geazi re ju lepra ovaague

Ha'e gui Naamã ojepe'a ma mombyry'i ovy jave
20 Nhanderuete remimbo'e Eliseu rembiguai Geazi va'e ma aipoe'i ojeupe ae:
— Xeruvixa ma ndoipotai Síria pygua Naamã ome'ẽ mba'emo ogueru
va'ekue. Ha'e rami avi anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rupi aura vy aipoa'e:
Xee ae 'rã anha avy hakykue rupi, ixugui ajopy aguã mba'emo — he'i.
21 Ha'e rami vy Geazi oo Naamã oupity aguã. Ha'e rã Naamã ma hakykue
rupi onha ouvy ramo oexa vy opo okaróxa gui ovaexĩ aguã. Ha'e vy
oporandu:
— Ha'eve vai pa?
22 Ombovai:
— Ha'evepa rei. Xeruvixa aipoe'i uka: "Aỹ ma ou mokoĩ kunumigue
profeta remimbo'e kuery Efraim yvyty reia gui. Eme'ẽ ha'e va'e kuery pe
peteĩ poyikue prata guigua ha'e mokoĩ ao ngarua pygua", he'i uka.
23 Ha'e ramo Naamã aipoe'i:
— Eraa ha'vy mokoĩ poyikue prata guigua — he'i. Ha'e rami vy ogueraa
uka ete vy mokoĩ voxa py ojokua mokoĩ poyikue prata guigua ha'e
mokoĩ ao ngarua pygua. Ha'e va'e py ombovoyi mokoĩ guembiguai Geazi
renonde rupi ogueraa va'erã.
24 Ha'e gui yvy'ã áry peve ovaẽ ma vy ha'e kuery po gui ju ojopy, ha'e
omoĩ porã oo py. Avakue omondoukapa ramo oje'oi ju.
25 Ha'e ramo oike vy nguvixa renonde py hi'aĩ. Ixupe Eliseu oporandu:
— Geazi, magui tu reju?
Ombovai:
— Xee nerembiguai ma mamove rei ndaai — he'i.
26 Ha'e ramo aipoe'i ixupe:
— Ndea py xenhe'ẽ oĩ avi kuri, ava nerovaexĩ aguã karóxa gui oguejy
ouvy jave. Aỹ voi pa ha'eve prata ha'e ao rejopy aguã, ha'e gui oliveira
ha'e uvaty, vexa'i ha'e vaka kuery, tembiguai avakue ha'e kunhague?
27 Ha'e nunga rupi ndere ju 'rã Naamã guigua lepra ova, neramymino
kuery re guive, raka'e rã peve guarã — he'i. Ha'e ramove lepra yro'y rami
xiĩ va'e reve ae ojepe'a ovy henonde gui.

Eliseu peteĩ haxa ovu aguã rami ojapoague

6 1 Ha'e gui profeta kuery remimbo'e kuery ikuai va'e aipoe'i okuapy
Eliseu pe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Apy ndereve orekuaia ma nhanemboty rei'i ete.
2 Ha'e nunga rupi toroo Jordão yakã re, ha'e gui peteĩ-teĩ rogueru aguã
yvyra, peteĩ oo nhandekuai atyrã rojapo aguã.
Ombovai:
— Tapeo ha'vy — he'i.
3 Ha'e ramo ha'e kuery va'e regua peteĩ aipoe'i:
— Ha'eve 'rã ndee voi reo aguã ore nerembiguai kuery reve.
Eliseu ombovai:
— Xee aa avi 'rã — he'i.
4 Ha'e rami vy oo ha'e kuery reve.
Jordão yakã rembe re ha'e kuery ovaẽ vy oake'o okuapy yvyra.
5 Ha'e gui peteĩ yvyra hi'aĩ va'e oake'o vy haxa oity yy py. Ha'e ramo
ojapukai vy aipoe'i:
— Aikore xeruvixa! Haxa ma nhomba'e aiporu va'ekue — he'i.
6 Ha'e ramo Nhanderuete remimbo'e oporandu:
— Mamo tu ho'a ra'e?
Ha'e gui ixupe oexa uka ramo Eliseu peteĩ yvyra ojaya vy omombo yy
py. Ha'e vy ojapo ferro guigua ovu aguã rami.
7 Ha'e vy
— Emoatã ju ke — he'i ramo okuave'ẽ vy ojopy.

Síria pygua kuery reve joguero'aa jave Eliseu nhopytyvõague

8 Ha'e gui Síria pygua huvixa opu'ã Israel kuery rovai. Ha'e vy
yvatekueve reve nhomongeta vy peteĩ henda re onhembopy'aa rupi
aipoe'i:
— Ha'e py 'rãe ha'eve japyta ranhe aguã — he'i.
9 Ha'e rami teĩ Israel pygua huvixa pe Nhanderuete remimbo'e aipoe'i
uka:
— Penheangu ke ha'e rupi peaxa e'ỹ aguã, mba'eta ha'e py 'rã Síria
pygua kuery oo — he'i uka.
10 Ha'e ramo Nhanderuete remimbo'e omombe'u ma voi rire ijayvuague
katy Israel pygua huvixa voi omondouka guembiguai kuery oikuaa pota
va'erã. Ha'e rami vy oo jepe nho. Ha'e va'e ramigua ma mbovykue rei e'ỹ
oiko.
11 Ha'e nunga rupi Síria pygua huvixa opy'a py nda'evei etea oendu.
Ha'e vy guembiguai kuery oenoĩ vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Pemombe'u na xevy nhande kuery va'e regua mava'e tu Israel pygua
huvixaa katy oo va'e.
12 Ha'e ramo hembiguai va'e regua ombovai:
— Xeruvixa, avave rei ndorooi ri. Ha'e rami avi profeta Eliseu Israel
re oĩ va'e ae ri Israel pygua huvixa pe omombe'u kuerei 'rã rekeaty py
ndeayvua voi — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Ha'e ramo aipoe'i:
— Tapeo, pexa pota mamo pa oĩa re, xee ajopy uka aguã — he'i.
Ha'e gui ma ixupe
— Dotã tetã py rima oĩ — 'ea.
14 Ha'e ramo ha'e katy omondouka kavaju, karóxa ha'e xondaro kuery
ipy'a guaxukueve. Pyávy ha'e kuery ovaẽ vy ojokopa tetã.
15 Ha'e gui ma Nhanderuete remimbo'e rembiguai aje'ive'i reve ovy vy
oẽ vy oexa mbovy rei e'ỹ ikuai va'e, kavaju árygua ha'e karóxa revegua
kuery. Jovaive re ojokopa ra'e. Ha'e ramo hembiguai aipoe'i Eliseu pe:
— Aikore xeruvixa! Mba'e tu jajapo ta?
16 Eliseu ombovai:
— Ekyje eme. Mba'eta ha'e kuery reve ikuai va'e gui nhanderevegua
kuery hetave — he'i.
17 Ha'e gui ma Eliseu onhembo'e vy aipoe'i:
— SENHOR, ajerure hexa reipe'a aguã oexa kuaa aguã rami — he'i. Ha'e
ramo hembiguai rexa SENHOR oipe'a ramo Eliseu yvýry rupi oexa tata
revegua kuery kavaju árygua ha'e karóxa yvy'ã rupi ikuai va'e.
18 Ha'e gui ma hovaigua kuery ha'e kuery rovai ou ramo Eliseu
onhembo'e ju SENHOR pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Ajerure ndevy: Embogue ke ha'e kuery rexa oexa e'ỹ aguã — he'i
ramo Eliseu ijayvuague rami vy omboguepa hexa, ndoexai aguã rami.
19 Ha'e gui ma ha'e kuery va'e regua pe Eliseu aipoe'i:
— Kova'e tape ma ha'evea ramigua e'ỹ, neĩ kova'e tetã oĩ va'e voi. Peju
xerakykue, ha'e rogueraa 'rã ava peka va'ea katy — he'i. Ha'e rami vy
Samaria tetã py ogueraa.[b]
20 Ha'e gui ma Samaria tetã py ha'e kuery ovaẽ ma ramo Eliseu aipoe'i:
— SENHOR, eipe'a ju kova'e avakue rexa, ha'e kuery oexa ju aguã —
he'i. Ha'e ramo ha'e kuery rexa SENHOR oipe'a ramo oexa rã Samaria tetã
mbyte py ra'e ma ikuai.
21 Ha'e nunga Israel pygua huvixa oexa vy oporandu Eliseu pe:
— Xeru, ajukapa 'rã? Tajukapa pa?
22 Ombovai:
— Any teve, ejuka eme. Rejuka aguã ha'eve va'e ma ndee ae kyxe ha'e
nderapa reve rejopy va'ekue anho. Ha'e rã kova'e kuery pe ma eru ruka
mbojape ho'u va'erã ha'e yy oy'u aguã. Ha'e gui ma tojevypa ju nguvixaa
katy ae — he'i.
23 Ha'e ramo ha'e kuery pe huvixa ojapo ngaru tuvixa ete va'e. Ha'e ramo okaru
ha'e oy'u okuapy. Ha'e ramo mae omondoukapa rã nguvixaa katy ju oje'oi. Ha'e
rami rire Síria pygua kuery ndouvei ranhe Israel yvy re mba'emo oipe'a aguã.

---

[b] **6.19** Ha'e kuery ma Eliseu re ae oje'oi va'ekue ri oexa e'ỹ rã Eliseu ogueraa ngovaigua Israel kuery retã mbyte peve, Samaria py ae.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Samaria py karuai oikoague

24 Ha'e va'e rire Síria pygua huvixa Ben-Hadade va'e ma teĩgue ju
ojeupegua xondaro kuery omboaty ramo oje'oi vy ojokopa okuapy
Samaria tetã.
25 Ha'e nunga rupi Samaria py oiko karuai vaikue. Ojokopaa rã tetã
mbyte py mburika'i kãgue rive ovende 'rã oitenta hatã'i va'e prata re, ha'e
apykaxu'i repoxi mboapy rai teĩ cinco re 'rã ovende.
26 Ha'e gui ma Israel pygua huvixa tetã kora rupi oaxa ovy jave ixupe
ojapukai nhendu peteĩ kunha va'e:
— Xepytyvõ ke, xeruvixa — he'i.
27 Huvixa ombovai vy aipoe'i:
— SENHOR nanepytyvõi ri ramo magui tu xee ajou 'rã roipytyvõ aguã?
Mba'emo moa'yĩaty gui, tyrã pa uva onhamiaty gui teve 'rã ajou?
28 Huvixa oporanduve ju ixupe:
— Mba'e tu ha'vy rereko?
Kunha va'e ombovai:
— Kova'e kunha xerevegua aipoe'i va'ekue xevy: “Eme'ẽ ndepi'a'i ja'u
va'erã, ha'e gui ko'ẽ ramo ma xepi'a ju 'rã ja'u”, he'i va'ekue xevy.
29 Ha'e rami vy xepi'a'i ranhe nhamomimoi vy ja'u. Ha'e rami teĩ ko'ẽ
jevy ixupe xee “Aỹ ma ndepi'a ju eme'ẽ ja'u aguã”, ha'e ramo onhomi
— he'i.
30 Ha'e rami kunha va'e ijayvu rã huvixa oendu vy omondoro oao tetã
kora rupi oaxa ovya pyve. Ha'e ramo heta va'e kuery oexa rã oao guýry
huvixa onhemonde ra'e ajukue voxa guigua py rive.[c]

Eliseu “Heta mba'e ju 'rã pejou”, he'iague

31 Ha'e ramo huvixa aipoe'i:
— Kurive Safate ra'y Eliseu akã ijaxi'y áry gui aipe'a e'ỹ rã Nhanderuete
taxemoingo axy oipotaa rami — he'i.
32 Ha'e rami vy huvixa peteĩ ava omondouka Eliseu-a katy, ngoo py
oguapy oiny ramo nhomongeta va'ety kuery reve. Tembiguai ovaẽ e'ỹ
mbove ma voi Eliseu aipoe'i nhomongeta va'ety kuery pe:
— Pexa 'rã jojuka rive va'e ra'y xeakã ayaarã ombou va'e. Pexa pota ke,
tembiguai ovaẽ jave pemboty okẽ, pejoko guive. Ha'e va'e rakykue rupi ou
avi 'rã ri huvixa. Ipy ambua pendu 'rã — he'i.
33 Ha'e kuery reve ijayvu teri jave ovaẽ nhendu tembiguai. Ha'e gui
huvixa voi ovaẽ, mba'eta aipoe'i: “Kova'e mba'emo vai ma SENHOR-a gui
ae ou ramo mba'e re tu xee arõve ta orerepy aguã?” he'i.

---

[c] **6.30** Ha'e kuery reko rami vy ajukue voxa guigua py onhemonde 'rã ipy'a vai, e'ỹ vy nda'evei etea oendu vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 1 Ha'e ramo Eliseu aipoe'i:
— Pejapyxaka ke SENHOR ijayvua re. Po rami SENHOR ijayvu:
“Ko'ẽ rã, kova'e hora rupi rivyvyi, Samaria tetã rokẽ py peteĩ varai trigo
ku'ikue ovendea 'rã peteĩ hatã'i va'e re rive, ha'e mokoĩ ryru cevada
guigua ma peteĩ hatã'i va'e re 'rã ovendea”, he'i.
2 Ha'e ramo xondaro ruvixa huvixa pytyvõa va'e ombovai Nhanderuete
remimbo'e:
— SENHOR ha'e nunga ombou aguã yva oipe'a teĩ ha'e nunga oiko 'rã
nda'u? — he'i.
Profeta ombovai:
— Ha'e nunga nderexa py ae 'rã rexa va'eri ndere'ui 'rã ta'vy.

Síria pygua kuery onhambaague irundy lepra revegua omombe'u okuapyague

3 Tetã rokẽ py irundy avakue lepra revegua ikuai. Ha'e va'e kuery ma
joupe-upe aipoe'i okuapy:
— Mba'erã tu apy jaguapy jakuapy nhamanomba peve teve?
4 Xapy'a rei “Tetã py jaike” ja'e teĩ tetã rupi karuai nhaendu vy
nhamanomba 'rã ha'e py. Ha'e rã “Apy ae 'rã jaguapyve nhainy” ja'e vy
ma nhamanomba avi 'rã. Ha'e nunga rupi aỹve jaje'oi Síria pygua kuery
ikuaia katy. Ha'e kuery nhanemoingove ri ramo jaikove 'rã. Ha'e rã
nhandejukapa ramo nhamanomba 'rãe ma vy — he'i okuapy.
5 Ha'e rami vy ha'e kuery ma pytũmba ramove opu'ãmba Síria pygua
ikuaia katy oje'oi aguã. Ha'e py ovaẽ vy ndoexai avave rei.
6 Mba'eta Síria pygua kuery ikuaia rupi SENHOR oenduka ma voi va'ekue
kavaju árygua, karóxa revegua ha'e xondaro kuery hyapu rei nhendu
va'e. Ha'e nunga Síria pygua kuery oendu vy joupe-upe “Pendu ke, Israel
pygua huvixa nhanderovai oiporuka ra'e huvixa heteu regua ha'e Egito
pygua, nhanderovai opu'ã aguã”, he'i va'ekue.
7 Ha'e nunga rupi ha'e kuery oje'oipa ra'e. Ha'e vy pytũ rupi onhamba vy
oejapa oje'oivy oguy ikuai va'e ha'e guymba kavaju ha'e mburika'i kuery.
Ikuaiague ha'e javi oeja ha'ekue rami ae. Onhamba oje'oivy oo jepexe vy.
8 Ha'e kuery ikuaiague py lepra revegua kuery ju ovaẽ ma jogueruvy.
Peteĩ oguy py oike vy okaru ha'e oy'u okuapy. Ha'e gui ae oipe'a prata,
ouro ha'e ao. Oje'oipa ju vy onhomimba. Ha'e gui ojevy vy amboae oguy
py ju oike vy ha'e va'e gui voi mba'emo oipe'ave vy onhomi.
9 Ha'e gui mae aipoe'i joupe-upe:
— Ha'eve'ỹa ramigua jajapo. Kova'e ára ma mba'emo porã nhamombe'u
aguã ára va'eri nhakyrirĩmba jakuapy. Xapy'a rei ko'ẽ rã peve
nhamombe'u aguã nharõ ramo pavẽ rei 'rã oikuaa jajejavy va'ea. Ha'e
nunga rupi aỹ ma voi jaje'oi, huvixa ro peve nhamombe'u aguã — he'i
okuapy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Ha'e rami vy ha'e kuery oo vy ojapukai okuapy tetã rokẽ rarõa kuery
pe. Onhemombe'u porã'i vy aipoe'i:
— Roje'oi kuri Síria pygua ikuaia py teĩ ha'e py ma avave rei
nda'ipoavei ma, nonhenduai guive. Kavaju ha'e mburika'i kuery ojokua
pyre anho ikuai, ha'e gui oguy voi ha'ekue rami ae ikuai — he'i.
11 Ha'e ramo okẽ rarõa kuery ju ojapukai reve omombe'u ukapa huvixa ro
rupi peve.
12 Ha'e gui ma pyavyve huvixa opu'ã vy aipoe'i guembiguai kuery pe:
— Aỹ ma xee amombe'u ta pẽvy Síria pygua kuery nhandere
ojapoague. Ha'e kuery oikuaapa mba'eve ndajarekoveia. Ha'e rami vy
ikuaia gui mombyry'i peve ojepe'apa ra'e mba'ety rupi onhemi aguã.
Mba'eta aipoe'i: "Tetã pygua kuery oẽmba jogueruvy ramo jajopypa 'rã
oikove reve, tetã py jaike aguã", he'i okuapy ra'e.
13 Ha'e ramo peteĩ hembiguai va'e regua ombovai vy aipoe'i:
— Ejou ha'vy peteĩ nhiruĩ kavaju tetã py hembyre va'ekue regua.
Nhamondouka 'rã avakue ha'e py oikuaa pota aguã. Mba'eta Israel kuery
apy hembyrekue ikuai va'e okanhymba avi 'rã Israel kuery mboae rami
ae — he'i.
14 Ha'e ramo mokoĩ karóxa kavaju revegua ojou rã huvixa omondouka
avakue Síria pygua xondaro kuery rakykue. Ha'e vy aipoe'i:
— Tapeo pexa pota — he'i.
15 Ha'e ramo hakykue rupi oje'oi Jordão yakã peve. Ha'e vy oexa rã
tape rupi omboty rei ra'e ao ha'e tembiporu Síria kuery onhamba
vy omombopa va'ekue. Ha'e ramo tembiguai kuery ojevypa ju vy
omombe'upa okuapy huvixa pe.

Eliseu ayvu ojeupityague

16 Ha'e gui ma heta va'e kuery oẽmba oje'oivy tetã gui. Ha'e vy Síria
pygua kuery ikuaiague gui oipe'apa. Ha'e SENHOR ijayvuague rami vy
peteĩ varai trigo ovendea peteĩ hatã'i va'e re rive, mokoĩ varai cevada
guive ha'e rami ae avi.
17 Ha'e gui huvixa ma xondaro ruvixa ipytyvõaty pe oarõ uka tetã rokẽ.
Ha'e rami teĩ heta va'e kuery okẽ py ae opyrõmba okuapy ramo omano,
Nhanderuete remimbo'e oĩa py huvixa oo jave ijayvuague rami vy.
18 Ha'e rami py ojeupity huvixa pe Nhanderuete remimbo'e ijayvu ma
voiague: "Ko'e rã kova'e hora rivyvyi mokoĩ varai cevada ovendea 'rã
peteĩ hatã'i va'e re Samaria py ae, peteĩ varai trigo guive", he'iague.
19 Ha'e jave ma xondaro ruvixa ombovai va'ekue Nhanderuete remimbo'e pe:
" SENHOR yva oipe'a teĩ pova'e ayvu oiko 'rã nda'u?" he'i va'ekue. Ha'e profeta
ju "Ha'e nunga nderexa py ae 'rã rexa va'eri ndere'ui 'rã ta'vy", he'i va'ekue.
20 Ha'ekue rami ae oiko. Tetã rokẽ py heta va'e kuery opyrõmba ramo
omano.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Kunha Suném pygua pe mba'emo oguereko va'ekue ome'ẽ ukapaa jevyague

8 1 Ha'e gui Eliseu ijayvu ju ava'i omboete ju va'ekue xy pe. Ha'e vy aipoe'i:[d]
— Epu'ã ke, tapeo ndero pygua kuery reve, ha'e gui penderekoa ju 'rã mamo rã ha'evea py rei. Mba'eta pendeyvy re SENHOR ombou ta karuai sete ma'etỹ re oiko va'erã — he'i.
2 Ha'e ramo kunha va'e opu'ã vy Nhanderuete remimbo'e ijayvuague rami oiko. Ha'e rami vy ngoo pygua kuery ha'e javi reve oje'oi vy sete ma'etỹ re ikuai filisteu kuery yvy re.
3 Sete ma'etỹ opaa py ma filisteu kuery yvy gui kunha va'e ojevy ju. Ha'e vy huvixaa py oo ngoo ha'e oyvy oguereko va'ekue re ojerure ju aguã.
4 Ha'e va'e jave py huvixa ijayvu oiny Nhanderuete remimbo'e rembiguai Geazi reve. Ha'e vy ixupe aipoe'i:
— Xee ajerure, emombe'u ke xevy mba'emo tuvixa va'e Eliseu ojapo va'ekue ha'e javi — he'i.
5 Ha'e ramo huvixa pe Geazi omombe'u oiny Eliseu ava'i omano va'ekue omopu'ã jevyague. Ha'e ramove ava'i omboete ju va'ekue xy ae ovaẽ, ha'e vy huvixa pe ojerure ngoo ha'e oyvy re.
Ha'e ramo Geazi aipoe'i:
— Xeruvixa, kova'e kunha ae ma Eliseu omboete jevy va'ekue xy.
6 Ha'e gui kunha va'e pe huvixa oporandu ramo omombe'upa. Ha'e ramo ipytyvõarã huvixa omoĩ peteĩ guembiguai. Ha'e va'e pe aipoe'i:
— Ixupe eme'ẽ ukapa ju oguereko va'ekue ha'e javi, ha'e oyvy gui oẽa ára guive aỹ peve imba'ety gui omono'õ mbyre repykue voi — he'i.

Eliseu-a py Damasco pygua Hazael ooague

7 Ha'e gui ma Síria pygua huvixa Ben-Hadade imba'eaxy oupy jave Eliseu oo Damasco tetã py. Huvixa pe omombe'ua vy
— Nhanderuete remimbo'e ovaẽ ra'e apy — 'ea.
8 Ha'e ramo huvixa aipoe'i Hazael pe:
— Eiporavo mba'emo Nhanderuete remimbo'e pe reme'ẽ va'erã, ha'e tereo eovaexĩ. Ixupe eporandu uka xere SENHOR pe, kova'e mba'eaxy areko va'e gui akuera 'rãa aikuaa aguã — he'i.
9 Ha'e gui Hazael ma mba'emo ome'ẽ va'erã reve oo ovaexĩ aguã katy. Ha'e vy quarenta camelo áry ogueraa Damasco tetã py iporãgueve oĩ va'ekue regua. Eliseu oĩa py ovaẽ vy ojexa uka henonde py. Ha'e vy aipoe'i:

---

[d] **8.1** Kunha va'e pi'a Eliseu omboete jevyague omombe'u 2 Reis 4.8-31 py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Síria pygua huvixa ndera'y Ben-Hadade ae xembou aporandu aguã:
“Akuera 'rã pa mba'eaxy areko va'e gui?” he'i uka.
10 Ha'e ramo Eliseu ombovai:
— Tereo, ha'e aipo're ixupe: “Rekuera ju 'rãe”, 're. Ha'e rami teĩ xevy
SENHOR oikuaa uka avi omano nho 'rãa — he'i.
11 Ha'e vy Hazael re Eliseu oma'ẽ ngatu oiny. Hexe oma'ẽ ngatu ete ramo
nda'evei reia oendu. Ha'e gui Nhanderuete remimbo'e ojae'o.
12 Ha'e ramo Hazael aipoe'i:
— Xeruvixa, mba'e re tu rejae'o ri?
Ombovai:
— Mba'eta aikuaa ma voi Israel kuery re mba'emo vai rejapo 'rãa.
Mba'eta reapypa 'rã ha'e kuery ro ikorapa va'e, kyxe py rejukapa 'rã ha'e
kuery va'e regua kunumigue, remou'ũmba 'rã kyrĩgue'i, ha'e remondoropa
'rã kunhague imemby ryru'i va'e — he'i.
13 Ha'e ramo Hazael aipoe'i:
— Ha'e gui mba'exa tu xee nerembiguai jagua ramigua'i va'eri ha'e
ramigua ete ajapo aguã?
Eliseu ombovai:
— SENHOR ma xevy oikuaa uka ndee ju Síria pygua ruvixarã reĩ aguã — he'i.
14 Eliseu oĩa gui Hazael oo ju vy nguvixaa py ovaẽ. Ha'e rã ixupe oporandu:
— Mba'e he'i Eliseu ndevy?
Ombovai:
— Aipoe'i xevy rekuera 'rãa rami — he'i.
15 Ha'e gui ko'ẽ jevy ma Hazael peteĩ nheovãa ogueraa yy py. Omoakỹ ma vy
onhovã huvixa rova, omano peve. Ha'e gui hekovia Hazael ju oĩ huvixa.

2 Crônicas 21.1-20

16 Peteĩ nhiruĩ ma'etỹ re ma Acabe ra'y Jorão Israel pygua huvixa oĩ
rire, Judá pygua huvixa Josafá oĩ teri reve ta'y Jeorão ju omboypy Judá
pygua huvixa oĩ aguã.
17 Ha'e va'e ma huvixa oĩ ypy'i jave py trinta e dois ma'etỹ oguereko. Ha'e
gui oito ma'etỹ re opena Jerusalém py.
18 Israel pygua huvixa kuery ikuaiague rupi oiko, Acabe ro pygua kuery
ikuaiague rami avi, tajy re ae omenda rire. Ha'e rami vy SENHOR renonde
rupi mba'emo vai anho ojapo oikovy.
19 Ha'e rami teĩ SENHOR guembiguai Davi re oma'ẽ vy nomombaxei Judá
pygua kuery, mba'eta ixupe ijayvuague rami vy hekovia nhomoexakãarã
omoĩ riae aguã re, ha'e gui hamymino kuery rekovia ju.[e]

---

[e] **8.19** Davi pe SENHOR ijayvuague ma 1 Reis 11.34-36; 15.4; 2 Crônicas 21.7 ha'e Salmo 132.17 py. Ha'e gui “Nhomoexakãa” he'ia ma huvixave raka'eve rã oiko aguã re ijayvu vy, ha'e Jesus Cristo rekorã re guive (Lucas 2.30-32; João 8.12).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Ha'e gui Jeorão oĩ jave Edom pygua kuery opu'ã okuapy Judá kuery
rovai, ipo'akaa guy py nda'ikuaixevei vy. Ha'e rami vy omoĩ okuapy
nguvixarã ae.
21 Ha'e nunga rupi Jeorão ma Zair katy oje'oi karóxa oguereko va'e
ha'e javi reve. Ha'e rã Edom pygua kuery ojoko okuapy, ha'e ikaróxa ja
ruvixa kuery voi, teĩ pyavyve Jeorão kuery opu'ã vy oitypa. Ha'e rami teĩ
ixupegua kuery onhamba ju ngoo katy.
22 Ha'e rami py Edom pygua kuery opu'ãmba okuapy Judá kuery po'akaa
gui oo jepe aguã, aỹ peve guarã. Ha'e va'e jave ae avi Libna pygua kuery
opu'ã okuapy.
23 Ha'e gui oĩve rei tema Jeorão rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo
ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Judá pygua huvixa kuery
rekokue oĩa re?
24 Ha'e gui Jeorão ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami.[f] Ha'e ramo
onhono porãa tetã Davi rekoague py. Ha'e gui ta'y Acazias ju oĩ nguu
rekovia.

2 Crônicas 22.1-6

25 Ha'e gui Acabe ra'y Jorão doze ma'etỹ re ma Israel pygua huvixa oĩ
rire ma Jeorão ra'y Acazias oĩ Judá pygua huvixarã.
26 Acazias ma huvixa oĩ ypy'i jave py vinte e dois ma'etỹ oguereko, ha'e
gui peteĩ ma'etỹ ete'i opena Jerusalém py. Ixy ma Israel pygua huvixa
Onri rajy, Atalia hery va'e.
27 Ha'e gui Acazias voi Acabe ro pygua kuery ikuaiague rupi oiko. Ha'e vy
mba'emo vai anho ojapo oikovy SENHOR renonde rupi. Acabe ro pygua
rami oiko, tajy me ae vy.
28 Ha'e rami vy Acabe ra'y Jorão reve jogueraa Ramote-Gileade katy, Síria
pygua huvixa Hazael kuery re opu'ã aguã. Ha'e ramo Síria pygua kuery
oipyxo Jorão.
29 Ha'e ramo huvixa Jorão ma Jezreel tetã katy ju ojevy Síria kuery
oipyxoague gui okuera aguã, Ramá py Síria pygua huvixa Hazael re
opu'ãa py. Ha'e gui ma Jezreel py Acabe ra'y Jorão imba'eaxy oupya py
Judá pygua huvixa Jeorão ra'y Acazias oo avi oexa aguã.

Israel pygua huvixarã Jeú omoĩaague

9 1 Ha'e gui profeta Eliseu ma peteĩ oenoĩ profeta kuery remimbo'e
regua. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Eiko katu, eraa kova'e azeite ryru, ha'e tereo Ramote-Gileade katy.
2 Ha'e py revaẽ vy ejou Josafá ra'y Jeú, Ninsi ramymino. Eike ha'e
emopu'ã tyvy kuery mbyte gui, ha'e opyvea py ju eraa.

---

[f] **8.24** Apy "Opytu'u ma guamoĩ kueryague rami", he'ia ma omano maa rami ijayvu vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ha'e gui azeite ryru reupi reve enhoẽ inhakã re. Ha'e vy aipo're: “Po
rami SENHOR ijayvu: ‘Israel pygua huvixarã romoĩ’, he'i.” Ha'e gui okẽ
reipe'a ju vy enha pojava eovy — he'i.
4 Ha'e ramo profeta kunumi va'e ma Ramote-Gileade katy oo.
5 Ha'e py kunumi va'e ovaẽ vy oma'ẽ rã xondaro ruvixa kuery oguapypa
okuapy ra'e. Ha'e rami vy aipoe'i ixupe:
— Xeruvixa, areko ndevy amombe'u va'erã — he'i.
Jeú oporandu:
— Mava'e tu ore kuery ha'e javive regua pe?
Ombovai:
— Ndevy pe ae, xeruvixa — he'i.
6 Ha'e ramo Jeú opu'ã vy oike opy katy. Ha'e rã inhakã re kunumi va'e
azeite onhoẽ vy aipoe'i:
— Po rami SENHOR Israel kuery ruete ijayvu: “Romoĩ Israel pygua
huvixarã, SENHOR pegua kuery re repena aguã.
7 Ha'e gui rejukapa 'rã nderuvixa Acabe ro pygua kuery, ambopaga
aguã Jezabel po py xerembiguai profeta kuery ruguy omoẽague re, ha'e
SENHOR rembiguai kuery ojuka ukaague ha'e javi re.
8 Ha'e rami py Acabe ro pygua kuery omanomba 'rã. Israel gui amomba
'rã Acabe guigua avakue ikuai va'e ha'e javi, escravo, ha'e'ỹ vy escravo e'ỹ
teĩ.
9 Mba'eta Acabe ro pygua kuery re ajapo 'rã Nebate ra'y Jeroboão ro
pygua re ajapoague rami, ha'e Aías ra'y Baasa ro pygua kuery re rami.
10 Ha'e gui Jezreel tetã yvýry rupi jagua kuery ho'upa 'rã Jezabel retekue.
Ijatyarã nda'ipoai 'rã guive”, he'i.
Pova'e nunga kunumi va'e omombe'upa vyve okẽ oipe'a ju vy onha
ovy.
11 Ha'e gui Jeú ma nguvixa rembiguai kuery ikuaia py ou ju ramo
oporandu okuapy ixupe:
— Ha'eve vai pa? Mba'erã tu ou peva'e inhakã porã e'ỹ va'e?
Jeú ombovai:
— Peikuaa porã ha'e va'e ava, ha'e ijayvua re — he'i.
12 Ha'e ramo aipoe'i okuapy:
— Ndeapu rima. Aỹ ma rojerure ndevy, emombe'u porã tema roikuaa
aguã.
Ha'e ramo Jeú aipoe'i:
— Peikuaaxe rã po rami ri ijayvu: “ SENHOR aipoe'i: ‘Romoĩ Israel
pygua huvixarã’, he'i.”
13 Ha'e ramove ha'e kuery ojapura vy peteĩ-teĩ oao puku omboi vy omoĩ
okuapy tenda oĩ va'e guy rupi escada oĩ va'e áry rupi. Ha'e vy mimby
guaxu omonhe'ẽ vy ijayvu okuapy:
— Jeú ma nhanderuvixa oĩ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jorão ha'e Acazias Jeú ojukaague

14 Ha'e gui ma Josafá ra'y Jeú, Ninsi ramymino va'e jogueroayvu rei
Jorão rovai. Ha'e rami teĩ Jorão ma Ramote-Gileade oarõ okuapy Israel
kuery ha'e javi reve, Síria pygua huvixa Hazael gui.
15 Ha'e gui Jorão ojevy ju va'ekue Jezreel katy onhepoano uka aguã, Síria
pygua huvixa Hazael pegua kuery re opu'ã rã oipyxopaague gui. Ha'e gui
Jeú aipoe'i:
— Xapy'a rei penderuvixarã xepota ri vy avave rei toẽ eme tetã gui
Jezreel py joupe omombe'u aguã — he'i.
16 Ha'e rami vy Jeú ae peteĩ karóxa py ojeupi vy oo Jezreel katy, mba'eta
ha'e py Jorão itui ramo tupa rupi. Ha'e Judá pygua huvixa Acazias voi oo
ma avi va'ekue Jorão oexa aguã.
17 Ha'e gui Jezreel py torre oĩ va'e re oĩ peteĩ oexa pota va'ety. Ha'e va'e
ma Jeú revegua kuery mbovy rei e'ỹ ou jekuaa va'e oexa vy aipoe'i:
— Aexa mbovy rei e'ỹ ou va'e — he'i.
Ha'e ramo Jorão aipoe'i:
— Emondouka ha'vy peteĩ kavaju árygua ovaexĩ vy ha'e kuery pe
oporandu aguã: "Peteĩ rami nhandekuai aguã pa peju?" he'i aguã.
18 Ha'e ramo kavaju árygua ovaexĩ aguã oo vy aipoe'i:
— Po rami huvixa aipoe'i uka: "Peteĩ rami nhandekuai aguã pa peju?"
he'i uka.
Ha'e rã Jeú ombovai:
— Mba'e tu rereko peteĩ rami ikuai va'e reve? Eju ke xerakykue — he'i.
Ha'e nunga ju oexa pota va'ety omombe'u vy aipoe'i:
— Ha'e kuerya py tembiguai ovaẽ teĩ ndojevyvei ju — he'i.
19 Ha'e gui Jorão ma amboae ju omondouka kavaju árygua. Ha'e rã ha'e
kuerya py ha'e va'e ovaẽ vy aipoe'i:
— Po rami huvixa aipoe'i uka: "Peteĩ rami nhandekuai aguã pa peju?"
he'i uka.
Jeú ombovai:
— Mba'e tu rereko peteĩ rami ikuai va'e reve? Eju ke xerakykue — he'i.
20 Ha'e gui oexa pota va'ety ha'e nunga ju omombe'u vy aipoe'i:
— Peva'e voi ha'e kuerya py ovaẽ teĩ ndojevyvei ju. Ha'e gui karóxa
ogueroguata heruvy va'e ma ko Ninsi ramymino Jeú, mba'eta ojerovia rei
reve ou ta — he'i.
21 Israel pygua huvixa Jorão aipoe'i:
— Emoatyrõ xekaróxa — he'i. Ha'e rami vy ikaróxa omoatyrõa ma
ramo Jorão oo oiny, Judá pygua huvixa Acazias avi, peteĩ-teĩ okaróxa py
ae jogueraa Jeú reve nhovaexĩ aguã. Ha'e vy ovaexĩ okuapy Jezreel pygua
Nabote mba'ety py.
22 Ha'e gui Jorão ma Jeú rexa vy oporandu ixupe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Jeú, peteĩ rami nhandekuai aguã pa reju?
Ombovai:
— Mba'exa vy 'rã tu peteĩ rami nhandekuai, ndexy Jezabel tavy reia ha'e imba'evykya ha'e javi rupi nhomoingo teria ja? — he'i.
23 Ha'e ramove Jorão ma kavaju juru xã ombojeapa vy ogueronha heravy. Ha'e vy aipoe'i ovy Acazias pe:
— Nhanderovaigua ae ra'e, Acazias!
24 Ha'e rami teĩ Jeú ma ombaraetekuea ha'e javi py guyrapa omoatã vy ojapi Jorão kupe mbyte py. Ikuraxõ rupi hu'y oaxa oiny ramo okaróxa py ae ho'a.
25 Ha'e ramo Jeú aipoe'i oxondaro ruvixa Bidcar pe:
— Eraa ke, ha'e emombo Jezreel pygua Nabote yvykue py. Mba'eta nema'endu ke, ndereve tuu Acabe rakykue rupi kavaju áry jaa jave hovai SENHOR aipoe'i ma voiague re:
26 "Kuee ka'aru Nabote ha'e ta'y kuery ruguy omoẽ rã aexa va'ekue rupi aipoa'e: Anhetẽ ha'e va'e mba'ety py ae avi 'rã ambopaga", he'iague re. Ha'e nunga rupi eraa ha'e va'e mba'ety py ae emombo, SENHOR ijayvuague rami vy — he'i.
27 Ha'e nunga Judá pygua huvixa Acazias oexa vy onha ovy Bete-Hagã katy tape oo va'e rupi. Ha'e rami teĩ Jeú ma hakykue monha avi vy aipoe'i:
— Pejuka avi — he'i ramo oipyxo ikaróxa py ae, Ibleão katy'i Gur katy ooa py. Ha'e ramo Megido katy onhave vy ha'e py mae omano.
28 Ha'e ramo karóxa pyve hembiguai kuery ogueraa Jerusalém py. Ha'e vy onhono porã okuapy tetã Davi rekoague py, tamoĩ kuery rupa yvýry ae.
29 Acabe ra'y Jorão onze ma'etỹ re ma huvixa oĩ rire Acazias omboypy va'ekue Judá kuery re opena aguã.

Jezabel omanoague

30 Ha'e gui Jezabel oendu omombe'ua rã Jezreel py Jeú ovaẽ maa. Ha'e rami vy onhemopytãmba guexa yvýry rupi, omoatyrõmba o'a, ha'e vy janela gui oma'ẽ ho'amy.
31 Ha'e gui ma huvixa roka rokẽ rupi Jeú oaxa ramo kunha va'e aipoe'i:
— O nderuvixa jukaare Zinri, jomeme reiko porã'i vy teve reju?[g]
32 Ha'e ramo Jeú yvate katy oma'ẽ janela oĩ va'e re. Ha'e vy aipoe'i:
— Mava'e tu xea katygua peiko? Mava'e tu? — he'i. Ha'e ramo mokoĩ e'ỹ vy mboapy tembiguai ikuai va'e oma'ẽ okuapy hexe.
33 Ha'e kuery pe aipoe'ive ju:
— Pemombo ke kunha va'e upe gui yvy katy — he'i. Ha'e ramo kunha va'e omombo okuapy yvy katy. Ha'e vy oo mbotya re huguy hayvipa, ha'e kavaju kuery re voi, hi'áry rupi Jeú ogueroguata rã.

---

g **9.31** Jeú pe ma "Zinri" he'i omboetea rupi e'ỹ, mba'eta Zinri ma ymave rupi nguvixa ojuka avi, ha'e gui sete ára ete'i rire ojukaa avi va'ekue (1 Reis 16.8-20).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

34 Ha'e gui ma opy oike ma vy okaru ha'e oy'u ma. Ha'e rire mae ma aipoe'i:
— Pepena ke kii heko vai va'e retekue re. Peraa, penhono porã, huvixa
rajykue ae ramo — he'i.
35 Ha'e ramo oje'oi okuapy onhono porã aguã. Ha'e rami teĩ hetekue ma
ndojouvei inhakãgue e'ỹ vy, ha'e gui ipykue ha'e ipokue anho'i.
36 Ha'e kuery ojevy ju vy omombe'u okuapy ixupe. Ha'e ramo aipoe'i:
— Ha'e nunga ma SENHOR ijayvuague rami ae oiko, guembiguai Tisbé
pygua Elias rupi aipoe'i ukaague rami. Ha'e vy aipoe'i: "Jezreel yvy py
jagua kuery ho'upa 'rã Jezabel retekue.
37 Ha'e gui Jezabel rete rembyrekue ma tepoxi rami rive 'rã opyta Jezreel
yvy rupi. Ha'e rami rire avave rei 'Apy ma Jezabel itui', nda'eavei 'rã."

Acabe ro pygua kuery Jeú ojuka ukapaague

10 1 Samaria tetã py setenta ikuai Acabe ra'y kuery. Ha'e gui Jeú ma
kuaxia ombopara vy omondouka ha'e katy, tetã pygua huvixa
kuery pe, nhomongeta va'ety ha'e Acabe ra'y kuery re opena va'ety kuery
pe. Ha'e vy aipoe'i:
2 "Peẽ kuerya py pereko penderuvixakue ra'y kuery, ha'e gui karóxa,
kavaju, tetã ikorapa va'e ha'e tembiporu joe opu'ãa pygua ha'e javi. Ha'e
nunga rupi peẽ kuerya py kova'e kuaxia para oguerovaẽa ramove'i
3 peiporavo penderuvixa ra'ykue'i va'e kuery regua hi'aranduve ha'e
omboetevepy. Ha'e va'e ma pemoĩ 'rã penderuvixarã penderu rãgue'i
rekovia, ha'e gui peju xereve pejoguero'a aguã penderuvixa ro pygua
kuery pepya rupi", he'i uka.
4 Ha'e rami teĩ ha'e kuery okyje ete vy joupe-upe aipoe'i okuapy:
— Mokoĩ huvixa voi nda'ipo'akai raka'e hexe. Ha'e nunga rupi mba'exa
tu nhande kuery nhandepo'aka ta hexe? — he'i joupe-upe.
5 Ha'e rami vy huvixa ro re ha'e tetã rupi opena va'e kuery, nhomongeta
va'ety ha'e huvixa ra'y kuery re opena va'e kuery ombovai okuapy Jeú:
— Ore ma nerembiguai kuery ae, ha'e gui rejapo uka va'e ha'e javi tema
ore kuery rojapo 'rã. Ore ma oreruvixarã noroiporavo reguai neĩ teĩve.
Orereko tema ndee reipotaa rami — he'i uka okuapy.
6 Ha'e ramo Jeú ma kuaxia mboae ju ombopara ha'e kuery pe. Ha'e vy
aipoe'i:
"Xapy'a rei xea katygua ae peiko vy, ha'e xenhe'ẽ rendu ta ri vy ma
peipe'a 'rã penderuvixakue ra'y kuery akã. Ha'e gui ma ko'ẽ rã kova'e hora
ojeupity ju jave peru xea py Jezreel py", he'i.
Ha'e va'e jave huvixakue ra'y kuery setenta va'e ma tetã pygua
mongakuaa kuery yvatekuevea py ikuai.
7 Ha'e gui ha'e kuerya py kuaxia para oguerovaẽa ramo nguvixakue
ra'y kuery ojopypa vy ojukapa setenta-ve. Ha'e vy inhakãgue ajaka py
omboyrupa vy ogueraa uka okuapy Jezreel katy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Jeú oĩa py peteĩ tembiguai ou vy aipoe'i ixupe:
— Oguerupaa ma huvixa ra'y kuery akãgue.
Ha'e ramo ombovai:
— Pemoĩ mokoĩ aty okẽ jaike'ia py, ko'ẽ rã peve.
9 Ha'e gui ma ko'ẽgue ha'e oo ha'e py. Ha'e vy opyta ho'amy vy aipoe'i heta va'e kuery pe:
— Kova'e nunga ma peẽ kuery káuxa e'ỹ oiko. Xee ae rima xeruvixa rovai anhembopy'a vy ajuka. Ha'e rami teĩ mava'e tu kova'e kuery jukapaare?
10 Ha'e nunga rupi aỹ peikuaa ma SENHOR oayvu Acabe rovai omombe'u ma voi va'ekue ndoaxa rivei 'rãe, mba'eta SENHOR ojapo ma oayvu guembiguai Elias pe omombe'u ukaague — he'i.
11 Ha'e rami vy Jeú ojukapa Jezreel tetã py Acabe ro pygua kuery okuave va'ekue, ixupegua yvatekueve ikuai va'ekue voi, irũ ha'e sacerdote kuery guive. Neĩ peteĩ'i ma voi ndoejai hembyre aguã.
12 Ha'e gui ma Jeú oiko katu vy Samaria katy ojepe'a ovy. Tape rupi oo oiny vy, Bete-Equede dos Pastores tekoa py
13 nhovaexĩ Judá pygua huvixakue Acazias retarã kuery reve. Ha'e vy oporandu ha'e kuery pe:
— Mava'e kuery peẽ?
Ha'e kuery ombovai:
— Acazias rãgue'i retarã kuery roiko. Oreruvixakue ra'y kuery roexa aguã rima roje'oi, ha'e ixykue pi'a kuery voi — he'i okuapy.
14 Ha'e ramo Jeú ngupive oje'oi va'e pe
— Pejopypa ke oikove reve — he'i. Ha'e ramo oikove reve ojopypa vy ojukapa Bete-Equede ygua py ae. Quarenta e dois avakue ikuai va'ekue regua neĩ peteĩ'i ma voi ndoejai hembyre aguã.

Jonadabe reve Jeú nhovaexĩague

15 Ha'e gui oove vy nhovaexĩ Recabe ra'y Jonadabe reve, hexeve ovaexĩ aguã ae ou rã. Jeú oxarura reve oporandu ixupe:
— Anhetẽ ete pa nekuraxõ py xea katy reiko, xee ma ndea katy anhenhandua rami?
Jonadabe ombovai:
— Tá, ha'e rami ae ri aiko — he'i.
Ha'e ramo aipoe'i:
— Ha'e rami ete ri reiko vy xepopyy — he'i ramo Jonadabe oipopyy.
Ha'e gui Jeú ma okaróxa py ombojeupi ngupive oo aguã.
16 Ha'e vy ixupe aipoe'i:
— Jaa ha'vy xerupive, ha'e vy rexa 'rã SENHOR pe ete aikoa rupi ajapo va'e — he'i. Ha'e rami vy Jeú ogueraa okaróxa py.
17 Ha'e gui Samaria py Jeú ovaẽ ma vy ojukapa Acabe pegua kuery ha'e py okuave va'ekue omomba peve, Elias pe SENHOR ijayvuague rami vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Baal mbojeroviaa kuery Jeú ojuka ukapaague

18 Ha'e gui Jeú omboatypa heta va'e kuery, ha'e vy aipoe'i:
— Acabe ma amongue py ete'i ombojerovia va'ekue Baal. Ha'e rã xee
Jeú ma opa mba'e py 'rã ambojerovia.
19 Ha'e nunga rupi penoĩmba xea py Baal pegua profeta kuery,
imbojeroviaa ha'e ixupegua sacerdote ikuai va'e ha'e javi. Neĩ peteĩve ma
voi toata eme, mba'eta heta mba'e areko Baal pe ame'ẽ va'erã. Ha'e javi
oata va'e ma ndoikovevei 'rã — he'i. Ha'e rami Jeú ijayvu nhombotavy vy,
Baal mbojeroviaa kuery ojukapaxe vy.
20 Jeú aipoe'ive ju:
— Pejapo ke Baal pegua nhemboaty iky'a e'ỹ va'erã — he'i. Ha'e ramo
omombe'u okuapy.
21 Israel ha'e javi rupi Jeú omondouka ayvu reraarã. Ha'e ramo oupa
okuapy Baal mbojeroviaa kuery ha'e javi, neĩ peteĩ'i ma voi ndou e'ỹi.
Ha'e rami vy oikepa okuapy Baal pegua opy, ha'e javi rupi omonyẽ.
22 Ha'e gui ma ao re opena va'ety pe Jeú aipoe'i:
— Erupa ke ao Baal mbojeroviaa kuery pegua, ha'e kuery ha'e javi
onhemonde aguã — he'i. Ha'e ramo ha'e rami ojapo.
23 Ha'e gui mae Jeú oike Baal ropy Recabe ra'y Jonadabe reve. Ha'e vy
aipoe'i Baal mbojeroviaa kuery pe:
— Peikuaa pota, pexa pota porã apy peẽ kuery mbyte SENHOR rembiguai
kuery ndoikoi pa ra'e, Baal mbojeroviaa anho e'ỹ vy mba'e — he'i.
24 Ha'e gui ha'e kuery oike jogueravy mba'emo oapy reve ome'ẽ aguã.
Ha'e rã oka katy ma Jeú omoĩ ma voi va'ekue oitenta avakue. Ha'e va'e
kuery pe "Avakue pendepo py amboaxa va'ekue regua oo jepe ri ramo
hekovia aipe'a 'rã imondoukaare rekove", he'i va'ekue.
25 Ha'e gui Jeú mba'emo oapy reve ome'ẽmba ma vy aipoe'i uka jopya
ha'e xondaro ruvixa kuery pe:
— Peike ke, pejukapa. Pemondouka eme neĩ peteĩve voi — he'i. Ha'e
ramo ojukapa okuapy kyxe py, ha'e jopya ha'e xondaro ruvixa kuery
omombopa oka py. Ha'e va'e rire oikeve jogueravy Baal ra'angaa oĩaty
opyve katy.
26 Ha'e rami vy oguenoẽ mba'emo ra'angaa omopu'ã mbyre Baal ropy oĩ
va'ekue. Ha'e vy oapypa okuapy.
27 Oguenoẽ avi Baal ra'angaa omopu'ã mbyre ae. Ha'e rami vy oitypa
okuapy Baal pegua oo oĩ va'ekue, ha'e oĩague ma ojapo tepoxi rorã rive
ju, aỹ peve guarã.
28 Ha'e rami vy Israel gui Jeú omomba Baal peguare kuery.
29 Ha'e rami teĩ Jeú ae ma ndojepe'ai tema Nebate ra'y Jeroboão
ojejavyague ramigua gui, mba'eta ha'e va'e ma Israel kuery oguerojejavy
aguã vaka ra'y ouro guigua ojapo va'ekue, Betel ha'e Dã py omoĩ vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

30 SENHOR ijayvu Jeú pe:
— Ndee ma xerenonde rupi ha'evea ramigua rejapo vy xee
anhembopy'aague ha'e javi rupi remomba Acabe ro pygua kuery, ha'e
rami rire neramymino jevy-jevy ikuai va'e voi oguapy 'rã Israel kuery
ruvixa renda áry — he'i.
31 Ha'e rami teĩ Jeú ma opy'a ha'e javi py e'ỹ oiko SENHOR Israel kuery
ruete guigua lei rupi, neĩ ndojepe'ai guive Jeroboão Israel kuery
oguerojejavyague ramigua gui.

Jeú omanoague

32 Ha'e va'e ára guive SENHOR omboypy Israel kuery yvy omokyrĩve
aguã, Hazael ojukapa rire ijyvy ha'e javi rupi,
33 Jordão yakã guive kuaray oua katy peve, ha'e Gileade yvy ha'e javi.
Ha'e va'e ma Gad, Rúben ha'e Manassés regua yvy itui va'ekue Arnom
yvyugua katy'i Aroer oĩ va'e guive, Gileade ha'e Basã yvy ae.
34 Ha'e gui oĩve rei tema Jeú rekokue regua. Ha'e rami avi ipo'akaague
ha'e mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Israel pygua
huvixa kuery rekokue oĩa re?
35 Ha'e gui ma Jeú ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo
onhono porãa Samaria py. Ha'e gui ta'y Jeoacaz ju oĩ huvixarã nguu
rekovia.
36 Samaria py Jeú vinte e oito ma'etỹ re huvixa oĩ va'ekue.

2 Crônicas 22.10-12

11 1 Ha'e gui Acazias xy Atalia oendu opi'a omano maa. Ha'e vy opu'ã
vy ojukapa guemiarirõ kuery voi.[h]
2 Ha'e rã Acazias ra'y Joás ma ha'e kuery ojukaa ta jave Jorão rajy Jeoseba
Acazias reindy va'e ogueraa jepe huvixa ra'y kuery mbyte gui. Ha'e rami
vy onhomi peteĩ opy mbyteve katy hexe opena va'ety reve. Atalia gui
onhomi vy ndojuka ukai nho.
3 SENHOR pegua opy ae Jeoseba onhomi mboapy meme ma'etỹ re. Ha'e
va'e jave ma Atalia ae huvixa oĩ ha'e va'e yvy re.

2 Crônicas 23.1-11

4 Ha'e gui sete ma'etỹa py Joiada oenoĩ uka Cária guigua kuery ha'e
harõa ikuai va'e ruvixa kuery.[i] Ha'e vy oĩa py omoinge ukapa SENHOR
pegua opy ae. Ha'e kuery reve jogueroayvu. Ojapo avi ha'e kuery oura
aguã SENHOR ropy ae. Ha'e vy mae ha'e kuery pe oexa uka huvixa ra'ykue.

---

[h] **11.1** Guemiarirõ kuery ojukapa ha'e ae onhembouvixaxe vy. [i] **11.4** Joiada ma sacerdote yvateve va'e ha'e Jeoseba me, Nhanderuete pe ete oiko va'e. Gua'yxy reve onhomi huvixa ra'y Joás sete ma'etỹ oguereko peve, ha'e gui omoĩ uka huvixarã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ha'e rami vy ha'e kuery pe ijayvu vy aipoe'i:
— Peẽ kuery ma mboapy henda py 'rã pendekuai. Peteĩ regua ma
sábado py peike vy pearõ 'rã huvixa ro py.
6 Ha'e gui amboae regua ma Sur Okẽ 'epy va'e py 'rã pearõ. Ha'e gui
amboae regua ma okẽ jopya kuery ikuai va'e rovai rupi 'rã pearõ. Ha'e
rami 'rã pearõ pekuapy kova'e oo.
7 Ha'e gui mokoĩ regua sábado py oje'oi va'e kuery ha'e javi 'rã oarõ
SENHOR pegua oo, huvixa yvýry.
8 Ha'e rami vy huvixa yvýry ae 'rã pendekuai, peteĩ-teĩ pendepo py
tembiporu pereko reve. Ha'e gui mava'e rã rei penderyxy va'e mbyte rupi
oaxa ta va'e pejuka 'rã. Huvixa reve ae 'rã peiko oẽ ovy jave, ha'e gui oike
ouvy jave voi — he'i.
9 Ha'e ramo cem ikuai va'e-va'e ruvixa kuery ojapo okuapy sacerdote
Joiada ojapo uka va'ekue ha'e javi. Ha'e rami vy peteĩ-teĩ ogueraa
guexevegua avakue sacerdote Joiada oĩa py, sábado ára py oike ha'e oẽ ta
va'e kuery.
10 Ha'e ramo cem ikuai va'e-va'e ruvixa kuery pe sacerdote omboaxa hu'y
guaxu ha'e hu'y jokoa huvixa Davi mba'ekue, SENHOR pegua opy omoĩ
porã mbyre.
11 Ha'e ramo huvixa ro rarõa kuery ikuai, peteĩ-teĩ guembiporu reve,
huvixa ro oiporu kuaa ha'e oiporu kuaa e'ỹa rupi, altar ha'e templo peve.
12 Ha'e gui mae ma Joiada oguenoẽ huvixa ra'ykue. Inhakã re coroa
omoĩ vy ixupe ome'ẽ kuaxia para Nhanderuete ayvu oĩa. Ha'e rami vy
nguvixarã omoĩ okuapy azeite oikyty reve. Ha'e vy ojepopete-pete reve
ojapukai okuapy:
— Toiko riae nhanderuvixa!

2 Crônicas 23.12-15

13 Harõa ha'e heta va'e kuery ojapukai okuapy rã Atalia oendu vy ha'e
kuerya py ou SENHOR pegua opy.
14 Ha'e py oma'ẽ rã huvixa hi'aĩ ma oo yta yvýry huvixa va'e nhavõ hi'aĩaty
py ae. Huvixa renonde ikuai avi harõa kuery ruvixa ha'e mimby guaxu
monhe'ẽa kuery. Heta va'e kuery ha'e javi oguerovy'a okuapy, ha'e omonhe'ẽa
avi mimby guaxu. Ha'e nunga Atalia oexa vy oao omondoro reve ojapukai:
— Xerovaigua ra'e! Xerovaigua ra'e! — he'i.
15 Ha'e ramo sacerdote Joiada ma xondaro ruvixa kuery pe ijayvu vy
aipoe'i:
— Kunha va'e penoẽ ke heravy hyxy okuapy va'e kuery mbyte rupi.
Amongue hupive oo ta ramo pejuka 'rã kyxe py — he'i. Mba'eta sacerdote
ae “Pejuka eme SENHOR pegua opy” he'iague rami.
16 Ha'e ramo ojopy okuapy kunha va'e. Ha'e rami vy kavaju rape oĩ va'e
rupi ogueraa huvixa ro peve. Ha'e py mae ma ojuka.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Crônicas 23.16-21

17 Ha'e gui ma Joiada ojapo SENHOR pe ete ha'e kuery ikuai aguã regua,
ha'e ae ha'e heta va'e kuery reve.
18 Ha'e ramo heta va'e kuery oyvy ha'e javi gui ou va'ekue oike okuapy
Baal pegua oo py, ha'e vy ombovaipa. Ixupegua altar ikuai va'ekue
omopẽmba okuapy, ta'angaa ikuai va'e voi. Baal pegua sacerdote Matã voi
ojuka altar yvy'iry.
Ha'e gui sacerdote Joiada omoĩ SENHOR pegua oo rarõarã kuery.
19 Ha'e rami vy ogueraapa Cária guigua kuery ruvixa, harõa kuery
ruvixa kuery ha'e heta va'e kuery oyvy ha'e javi gui ou va'ekue. Ha'e va'e
kuery ha'e javi reve ogueraa huvixa SENHOR pegua oo gui. Ha'e rami vy
nhoarõa kuery rokẽ rupi tape oo va'e rupi oguenovaẽ huvixa ro py ae.
Ha'e ramo Joás oguapy oiny tenda huvixa va'e nhavõ openaaty áry.
20 Ha'e ramo heta va'e kuery oyvy gui ou va'ekue ha'e javi ovy'a okuapy, tetã
rupi voi ha'eve rei va'e ikuai, huvixa ro py Atalia kyxe py ojukaa ma rire.
21 Joás ma sete ma'etỹ oguereko huvixarã omoĩa ypy'i jave.

2 Crônicas 24.1-14

12 1 Israel pygua huvixa Jeú sete ma'etỹ re ma oĩ rire Joás oĩ
huvixarã. Ha'e gui quarenta ma'etỹ re opena Jerusalém py. Ixy
ma Berseba pygua Zíbia.
2 Joás ma ha'evea ramigua ojapo oikovy SENHOR renonde, sacerdote
Joiada ombo'e herekovya ja.
3 Ha'e rami teĩ ombojeroviaaty yvy'ã rupi ikuai va'e nombovaipai. Ha'e
ramo heta va'e kuery mba'emo ome'ẽ okuapy ha'e py, heakuã porã va'e
oapy avi teri okuapy.
4 Ha'e gui Joás aipoe'i sacerdote kuery pe:
— Pemono'õ 'rã peráta iky'a e'ỹ va'e SENHOR pe ome'ẽ mbyre, imposto
re peteĩ-teĩ ome'ẽ va'ekue, amongue rekovia ome'ẽ mbyre, ha'e gui peráta
peteĩ-teĩ onhenhandua'i rami ome'ẽ va'ekue SENHOR ropy guarã.
5 Ha'e va'e ma sacerdote ikuai va'e ae 'rã ojopy, peteĩ-teĩ oirũ kuery gui.
Ha'e va'e py ha'e kuery omoatyrõ 'rã oo ivaipaa oĩa rupi — he'i.
6 Ha'e gui vinte e três ma'etỹ re ma huvixa Joás oĩ teĩ sacerdote kuery
nomoatyrõi teri oo ivaipaague.
7 Ha'e ramo huvixa Joás oenoĩ sacerdote Joiada ha'e sacerdote kuery
mboae. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Mba'e re tu napemoatyrõi ri oo ivaipaa oĩa rupi? Aỹ gui ma
ndapejopyvei ma 'rã peráta peneirũ kuery gui. Ha'e rami 'rãgue py
pemboaxapa 'rã oo moatyrõarã kuery pe — he'i.
8 Ha'e ramo sacerdote kuery ojou porã okuapy heta va'e kuery gui peráta
ojopy ve'ỹ aguã, oo ivaipaa oĩa rupi ha'e kuery ae omoatyrõ ve'ỹ aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ha'e ramo sacerdote Joiada ma peteĩ hyru ojopy uka vy ombokua
uka imbotya re. Ha'e vy altar yvýry omoĩ, SENHOR ropy oike va'e kuery
oiporu kuaa regua re. Ha'e rami vy ha'e py ae sacerdote kuery okẽ rarõa
ikuai va'e omoĩ peráta SENHOR pegua opy ogueru pyre ha'e javi.
10 Ha'e gui hyru py heta ma peráta oĩ nhavõ oexa rã huvixa pegua kuaxia
re opena va'ety oo kuerei 'rã sacerdote yvateve va'e reve, ha'e vy oipapa
vy omboyrupa 'rã okuapy SENHOR ropy peráta ogueru pyre.
11 Ha'e rami vy peráta opesapa rire omboaxapa 'rã SENHOR pegua oo
moatyrõa kuery re opena va'e kuery po py. Ha'e va'e kuery ju opaga 'rã oo
apoa ha'e oo ivaipaague omoatyrõ va'e kuery pe,
12 ita re omba'eapo ha'e imboa'ya kuery pe guive. Ha'e ramo ha'e kuery
ojogua 'rã yvyra ha'e ita omoatyrõ mbyre SENHOR pegua oo ivaipaa oĩa
rupi omoatyrõ aguã. Opaga avi SENHOR pegua oo omoatyrõa py oiporua
va'erã ha'e javi.
13 Ha'e gui peráta SENHOR pegua oo py ogueru pyre gui ma ndojapoai
hy'a prata guigua, neĩ tapyĩ araa, hy'a guaxu, mimby guaxu, neĩ hyru
SENHOR pegua oo pyguarã ndojapoai ha'e va'e ouro ha'e prata gui.
14 Ha'e rami 'rãgue py omboaxapa omba'eapo va'e kuery re opena va'e
kuery pe. Ha'e ramo ha'e va'e py omoatyrõ okuapy SENHOR pegua oo.
15 Ha'e ramive neĩ ndoikuaa potaavei avakue peráta jopyare re, omba'eapo
va'e kuery pe ome'ẽ va'erã kuery re. Mba'eta ha'e kuery ma ojeroviapy
meme ikuai omba'eapoa py.
16 Ha'e rã peráta mba'emo omboekovia aguã regua ha'e jejavya regua
ome'ẽmby ma ndogueruai SENHOR pegua oo py. Ha'e va'e ma sacerdote
kuery peguarã anho.
17 Ha'e va'e jave ma Síria pygua huvixa Hazael opu'ã vy joguero'a Gate
tetã ojopy aguã, ha'e vy ipo'aka. Ha'e va'e rire Hazael kuery Jerusalém
katy ooxe avi ojopy aguã.
18 Ha'e ramo Judá pygua huvixa Joás ma oipe'apa mba'emo iky'a e'ỹ va'erã
guamoĩ kuery Judá pygua huvixa va'e SENHOR pe omboaxa va'ekue,
Josafá, Jeorão ha'e Acazias. Oipe'a avi ouro SENHOR ropy ha'e huvixa
ropy omoĩ porã mbyre. Ha'e va'e ma Síria pygua huvixa Hazael pe
omondouka. Ha'e ramo nopenavei Jerusalém tetã re.
19 Ha'e gui oĩve rei tema Joás rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo
ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Judá pygua huvixa kuery
rekokue oĩa re?

2 Crônicas 24.25-27

20 Ha'e gui ma Joás rembiguai kuery hovai opu'ã vy oipyxo okuapy Milo
ro py, Sila katy jaguejy'i javya py.
21 Ha'e vy hembiguai Simeate ra'y Jozacar ha'e Somer ra'y Jozabate
ae oipyxopa okuapy ramo omano. Ha'e ramo onhono porãa tuu kuery

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rupa katy'i Davi rekoague py. Ha'e gui ta'y Amazias ju huvixarã oĩ nguu rekovia.

Israel pygua huvixa Jeoacaz oĩ jave guare

13 1 Acazias ra'y Joás vinte e três ma'etỹ re ma Judá pygua huvixa oĩ rire Jeú ra'y Jeoacaz oĩ Israel pygua huvixarã. Samaria py opena dezessete ma'etỹ re.
2 Ha'e va'e ma ha'eve'ỹ va'e ojapo oikovy SENHOR renonde, mba'eta Nabote ra'y Jeroboão Israel kuery oguerojejavyague rupi ae ju oiko, ndojepe'ai guive ha'e rami oikoague gui.
3 Ha'e nunga rupi SENHOR poxya hendy Israel kuery rovai. Ha'e rami vy omboaxapa Síria pygua huvixa Hazael ha'e ta'y Ben-Hadade po py, Jeoacaz oĩa pukukue re.
4 Ha'e rami teĩ SENHOR renonde Jeoacaz ojerure ramo oendu guive, mba'eta oexa Síria pygua huvixa Israel kuery ombojexavai rã.
5 Ha'e rami vy SENHOR peteĩ ombou Israel kuery reraa jepearã. Ha'e ramo Israel kuery ma Síria kuery po'akaa gui oo jepe nho vy ha'ekue rami ae ju ikuai ngoogue rupi.
6 Ha'e rami teĩ ndojepe'ai tema okuapy Jeroboão Israel kuery oguerojejavyague ramigua gui, ha'e va'ekue rupi ae tema ikuai, ndoipe'ai guive ta'angaarã yvyra Samaria py omopu'ã mbyre.
7 Ha'e ramo Jeoacaz pegua xondaro kuery ma Síria pygua huvixa omomba rire ndokuavei, cinqüenta kavaju árygua ete'i e'ỹ vy, ha'e dez karóxa ha'e dez mil avakue yvy rupigua. Yvy ku'i rami ojapo omou'ũmba vy.
8 Ha'e gui oĩve rei tema Jeoacaz rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo opo'akaa rupi ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Israel pygua huvixa kuery rekokue oĩa re?
9 Ha'e gui ma Jeoacaz ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo onhono porãa Samaria py. Ha'e ramo ta'y Jeoás ju oĩ nguu rekovia.

Israel pygua huvixa Jeoás oĩ jave guare

10 Judá pygua huvixa Joás trinta e sete ma'etỹ re ma oĩ rire Jeoacaz ra'y Jeoás oĩ Israel pygua huvixarã. Ha'e gui Samaria py opena dezesseis ma'etỹ re.
11 Ha'e va'e ma ha'eve'ỹa ramigua ojapo oikovy SENHOR renonde. Ha'e rami vy ndojepe'ai Nabote ra'y Jeroboão Israel kuery oguerojejavyague ramigua gui. Ha'e rami vy hekokue rupi ae oiko.
12 Ha'e gui oĩve rei tema Jeoás rekokue regua. Ha'e rami avi Judá pygua huvixa Amazias rovai opu'ãague, ha'e mba'emo opo'akaa rupi ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Israel pygua huvixa kuery rekokue oĩa re?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Ha'e gui Jeoás ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo
onhono porãa Samaria py ae, Israel pygua huvixa kuery rupa yvýry. Ha'e
gui hekovia ma oĩ Jeroboão.

Eliseu opa vygua ayvu omombe'u rire omanoague

14 Ha'e gui Eliseu ma ojexavai oupy mba'eaxy gui, omano rai'i ma. Ha'e ramo
Israel pygua huvixa Jeoás ou oipou aguã. Ha'e vy hexe ojae'o vy aipoe'i:
— Xeru, xeru! Ha'vy Israel kuery karóxa ha'e kavaju árygua kuery!
15 Ha'e ramo ixupe Eliseu
— Ejopy ke peteĩ guyrapa ha'e hu'y — he'i. Ha'e ramo ojopy peteĩ
guyrapa ha'e hu'y.
16 Aipoe'ive ju Israel pygua huvixa pe:
— Emoatã ke guyrapa — he'i ramo omoatã. Ha'e gui ma huvixa po áry
Eliseu omoĩ opo.
17 Ha'e vy aipoe'i:
— Peipe'a janela kuaray puku-a katygua. Ha'e kuery oipe'a ramo Eliseu
aipoe'ive ju:
— Emombo ke — he'i ramo omombo.
Aipoe'ive ju:
— Ha'e va'e hu'y ma SENHOR ipo'akaa regua kuaa ukaarã, hu'y Síria
kuery re ipo'aka aguã regua, mba'eta Afeca py reitypa 'rã Síria kuery
remomba peve — he'i.
18 Ha'e gui ma aipoe'ive teri:
— Hu'y rembyrekue ju ejopy — he'i ramo Israel pygua huvixa hu'y
ojopy jevy ramo aipoe'i ixupe:
— Einupã ke yvy re — he'i. Ha'e ramo mboapykue yvy re oinupã ma vy
opytu'u.
19 Ha'e rami rã ixupe Nhanderuete remimbo'e ivai vaipa vy aipoe'i:
— Cinco-kue e'ỹ vy seis-kue reinupã va'e rire Síria pygua kuery reity ete 'rãgue
remomba peve. Ha'e rami teĩ aỹ mboapykue'i 'rã reity Síria pygua kuery — he'i.
20 Ha'e gui ma Eliseu omano. Ha'e ramo onhono porãa.
Ha'e gui Moabe pygua kuery regua ma ára pyau ojeupity nhavõ ijyvy re
jogueru jepi 'rã mba'emo oipe'apa aguã.
21 Ha'e gui ma peteĩ ava retekue hetarã kuery ojaty jave oexa okuapy
Moabe pygua kuery ou rã. Ha'e rami vy hetekue ma Eliseu rupa py rive
omombo okuapy. Ha'e gui Eliseu kãgue re hetekue oje'a ramove ava va'e
oikove jevy vy opu'ã ho'amy.
22 Jeoacaz oĩa pukukue re Síria pygua huvixa Hazael ombojexavai
imbokuapy Israel kuery.
23 Ha'e ramo SENHOR omboaxy nho oayvu vy. Ha'e kuery re oma'ẽ
Abraão, Isaque ha'e Jacó reve guexeve guarã ojapo va'ekue re ima'endu'a
vy. Nomombaxe etei, guenonde gui nomomboi teri guive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 Ha'e gui Síria pygua huvixa Hazael omano ma ramo ta'y Ben-Hadade
ju oĩ nguu rekovia.
25 Jeoacaz oĩ jave hexeve Ben-Hadade joguero'a vy ojopy ixupegua tetã ikuai
va'ekue. Ha'e va'e tetã ma Jeoacaz ra'y Jeoás ju ojopypa Ben-Hadade po'akaa
gui. Mboapykuea ma Jeoás oitypa vy ojopy Israel kuery retã ikuai va'ekue.

2 Crônicas 25.1-4

14 1 Jeoacaz ra'y Jeoás mokoĩ ma'etỹ re ma Israel pygua huvixa oĩ
rire Joás ra'y Amazias oĩ Judá pygua huvixarã.
2 Ha'e va'e ma vinte e cinco ma'etỹ oguereko huvixa oĩ ypy'i jave py, ha'e vinte e
nove ma'etỹ re opena Jerusalém py. Ixy rery ma Jeoadã, Jerusalém pygua ae.
3 Ha'e ma ha'evea ramigua ojapo oikovy SENHOR renonde rupi, teĩ guamoĩ
Davi rami ete'ỹ ju ta'vy. Ha'e rami vy nguu Joás ojapoague ramigua
meme ojapo oikovy.
4 Ha'e rami avi ombojeroviaaty yvy'ã rupi ikuai va'e nombovaipai. Ha'e
rami vy ha'e va'e rupi teri heta va'e kuery mba'emo ome'ẽ, ha'e heakuã
porã va'e oapy okuapy.
5 Ha'e gui opo'akaa re oĩ atã ma rire ojuka ukapa guembiguai kuery tuu
jukaare.
6 Ha'e rã ijukaare ra'y kuery ma ndojuka ukai, Moisés kuaxia re omboparaague
rami vy, mba'eta SENHOR ojapo uka vy aipoe'i: "Tuu kuery ma ndojukaai
'rã ta'y kuery ojapo vaiague re, ta'y kuery voi ndojukaai 'rã tuu kuery ojapo
vaiague re. Peteĩ-teĩ ojukaa 'rã ha'e ae ojejavyague re", he'iague rami.

2 Crônicas 25.5-13

7 Yvyugua Juky 'epy va'e oĩa py Amazias ojuka Edom pygua kuery dez
mil, ha'e vy joguero'aa py ojopy Sela tekoa. Ha'e va'e ma omboery ju
Jocteel, aỹ peve guarã.

2 Crônicas 25.17-24

8 Israel pygua huvixa ma Jeoacaz ra'y Jeoás, Jeú ramymino va'e. Ha'e
va'ea katy Amazias omondouka ayvu mombe'uarã kuery.
— Peju, jajoguero'a — he'i uka.
9 Ha'e rami teĩ Israel pygua huvixa Jeoás ombovai Judá pygua huvixa
Amazias:
— Ha'e gui Líbano yvy re ma je peteĩ juu rakuaendy hi'aĩ va'e oayvu
omondouka yary ha'e py hi'aĩ avi va'e pe: "Eme'ẽ na nderajy xera'y
ra'yxyrã", he'i uka. Ha'e rami teĩ juu rakuaendy re mymba kuery Líbano
yvy regua opyrõmba rive.[j]

---

[j] **14.9** "Juu rakua endy" he'ia ma Amazias ombojaru reia rupi ijayvu vy, ha'e rã "Yary hi'aĩ va'e" he'ia ma ojee ae ijayvu vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Ha'e gui ndee ma anhetẽ ete Edom pygua kuery re ndepo'aka va'ekue,
ha'e rami vy nekuraxõ re oĩ renhemboyvate reixea. Ha'e nungakue
rerovy'a vy ndero py ae repyta 'rãgue. Mba'e re tu rejeity ukaxe ri
mba'emo vai py, Judá pygua kuery reve? — he'i uka.
11 Ha'e rami teĩ Judá pygua huvixa Amazias noendu potai. Ha'e rami
vy oo nho Judá regua Bete-Semes tekoa py joe opu'ã aguã Israel pygua
huvixa Jeoás reve.
12 Ha'e gui ma Israel kuery renonde rupi Judá pygua kuery oitypaa. Ha'e
vy peteĩ-teĩ onhamba ngoo katy.
13 Ha'e gui Bete-Semes py ae Israel pygua huvixa Jeoás ojopy Judá
pygua huvixa Joás ra'y Amazias, Acazias ramymino va'e. Ha'e rami vy
Jerusalém py oo vy oitypa tetã kora rokẽ Efraim 'epy va'e guive ojerea
katy'i okẽ hi'aĩague peve, cento e oitenta metros va'ekue ha'e javi.
14 Ha'e rami vy oipe'apa ouro, prata ha'e mba'emo ryru SENHOR ropy ikuai
va'ekue, huvixa ro py mba'emo omoĩ porã mbyre ha'e javi guive. Ogueraa
avi avakue mba'emo re omboekovia va'erã. Ha'e gui mae ma ojevy ju
Samaria katy.

Israel pygua huvixa Jeoás omanoague

15 Ha'e gui oĩve rei tema Jeoás rekokue regua. Ha'e rami avi Judá
pygua huvixa Amazias re opu'ãague, ha'e mba'emo opo'akaa rupi ojapo
va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Israel pygua huvixa kuery rekokue
oĩa re?
16 Ha'e gui ma Jeoás ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo
onhono porãa Samaria py, Israel pygua huvixa kuery rupa yrýry ae. Ha'e
ramo ta'y Jeroboão ju oĩ nguu rekovia.

2 Crônicas 25.25-28

17 Jeoacaz ra'y Jeoás Israel pygua huvixa omano ma rire Joás ra'y
Amazias Judá pygua huvixa oikove ranhe quinze ma'etỹ re.
18 Ha'e gui oĩve rei tema Amazias rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo
opo'akaa rupi ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Judá pygua
huvixa kuery rekokue oĩa re?
19 Ha'e va'e rovai Jerusalém py jogueroayvua ramo onha Laquis katy. Ha'e
rami teĩ hakykue omondoukaa avakue Laquis peve. Ha'e rami vy ha'e
pyve ojuka.
20 Ha'e rami vy kavaju áry ogueru vy Jerusalém tetã py ae onhono porãa,
tetã Davi rekoague py tuu kuery rupa yvýry.
21 Ha'e gui ta'y Uzias ma dezesseis ma'etỹ oguereko reve Judá pygua
kuery omoĩ okuapy tuu Amazias rekovia.
22 Ha'e va'e ma Elate tetã omoatyrõ ma vy ojapo Judá kuery rekoarã, tuu
Amazias guamoĩ kueryague rami ndoikovevei'i ma rire.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Israel pygua huvixa Jeroboão mokoĩa va'e oĩ jave guare[k]

23 Joás ra'y Amazias Judá pygua huvixa quinze ma'etỹ re ma oĩ jave
Samaria py oĩ Jeoás ra'y Jeroboão Israel pygua huvixarã. Ha'e rami vy
quarenta e um ma'etỹ re oĩ huvixa.
24 Ha'e va'e ma mba'emo vai anho ojapo oikovy SENHOR renonde
rupi. Neĩ ruxã'i ma voi ndojepe'ai Nabote ra'y Jeroboão Israel kuery
oguerojejavyague ramigua gui.
25 Ha'e va'e ma Israel kuery omoĩ atã ju ijyvy apy rupi, Hamate py
jaikeaty guive yvy joja reia regua ye'ẽ rembe peve, SENHOR Israel kuery
ruete ijayvuague rami vy, guembiguai Amitai ra'y profeta Jonas Gate-
Hefer pygua ayvu rupi.
26 Mba'eta SENHOR oexa rã Israel kuery opa mba'e py ojexavai okuapy,
ndoikoi guive Israel kuery repyarã, neĩ escravo ha'e escravo e'ỹ voi.
27 Ha'e va'e jave ma SENHOR nda'ijayvui teri Israel rery ombogue aguã re
yva guy rupi gui. Ha'e rami vy Jeoás ra'y Jeroboão pe ogueraa jepe uka.
28 Ha'e gui oĩve rei tema Jeroboão rekokue regua. Ha'e rami avi joe
opu'ãa rupi Judá regua tetã Damasco ha'e Hamate re ipo'akaague Israel
rekoarã, ha'e mba'emo opo'akaa rupi ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve
kuaxia Israel pygua huvixa kuery rekokue oĩa re?
29 Ha'e gui Jeroboão ndoikovevei'i ma nguu kuery Israel pygua huvixa
ikuai va'ekue rami. Ha'e ramo ta'y Zacarias ju oĩ nguu rekovia.

2 Crônicas 26.1-15

15 1 Vinte e sete ma'etỹ re ma Israel pygua huvixa Jeroboão oĩ jave
py Amazias ra'y Azarias oĩ Judá pygua huvixarã.[l]
2 Ha'e va'e ma dezesseis ma'etỹ oguereko jave py oĩ ypy'i huvixa, ha'e vy
cinqüenta ma'etỹ re opena Jerusalém py. Ixy ma Jecolias, Jerusalém pygua ae.
3 Ha'e ma ha'evea ramigua ojapo oikovy SENHOR renonde rupi, nguu
Amazias ojapoague rami meme.
4 Ha'e rami teĩ nombovaipai guive ombojeroviaaty yvy'ã rupi ikuai va'e.
Ha'e rupi heta va'e kuery mba'emo ome'ẽ teri, ha'e heakuã porã va'e guive
oapy okuapy.

2 Crônicas 26.16-23

5 Ha'e gui SENHOR omomba'eaxy huvixa. Ha'e ramo lepra revegua oiko
omano peve, oo ha'e ae'i oĩ aguã py. Ha'e ramo ta'y Jotão ju opena oikovy
hoo re, ijyvy pygua kuery re guive.

---

[k] **14.23** Jeoás ra'y Jeroboão pe ma "Jeroboão mokoĩa va'e" 'ea, mba'eta jypygua Jeroboão Nabote ra'y va'e oĩ ae ma va'ekue Israel pygua huvixa. [l] **15.1** Azarias rery mboae ma Uzias raka'e (14.21; 15.13).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e gui oĩve rei tema Azarias rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo
ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Judá pygua huvixa kuery
rekokue oĩa re?
7 Ha'e gui Azarias ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo
onhono porãa tuu kuery rupa yvýry ae, Davi rekoague py. Ha'e ramo ta'y
Jotão ju oĩ nguu rekovia.

Israel pygua huvixa Zacarias oĩ jave guare

8 Trinta e oito ma'etỹ re ma Azarias Judá pygua huvixa oĩ rire Jeroboão
ra'y Zacarias oĩ Israel pygua ruvixarã. Samaria py opena seis jaxy re ete'i.
9 Ha'e va'e ma ha'eve'ỹ va'e ojapo oikovy SENHOR renonde, nguu kuery
ojapoague ramigua ae. Ndojepe'ai Nabote ra'y Jeroboão Israel kuery
oguerojejavyague ramigua gui. Ha'e rami vy hekokue rupi ae oiko.
10 Ha'e va'e rovai opu'ã Jabes ra'y Salum. Heta va'e kuery oexaa py oipyxo
vy ojuka. Ha'e vy ha'e ju oĩ hekovia.
11 Ha'e gui oĩve rei tema Zacarias rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo
ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Israel pygua huvixa kuery
rekokue oĩa re?
12 Ha'e rami vy ojeupity Jeú pe SENHOR ijayvuague: “Neramymino jevy
kuery ikuaia peve ha'e kuery oguapy 'rã tenda Israel kuery re openaaty
áry”, he'iague rami ae oiko raka'e.

Israel pygua huvixa Salum oĩ jave guare

13 Trinta e nove ma'etỹ re ma Uzias Judá pygua huvixa oĩ rire Jabes
ra'y Salum oĩ Israel kuery ruvixarã. Ha'e va'e ma peteĩ jaxy ete'i opena
Samaria py.
14 Ha'e gui ma Tirza tetã gui Gadi ra'y Menaém Samaria py ou vy oipyxo
Jabes ra'y Salum, ha'e vy ojuka. Ha'e gui ha'e ju oĩ hekovia.
15 Ha'e gui oĩve rei tema Salum rekokue regua. Ha'e rami avi nguvixa
rovai opu'ãague, ha'e mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia
Israel pygua huvixa kuery rekokue oĩa re?
16 Ha'e ramo Menaém ojukapa Tifsa pygua kuery, Tirza guive ikuai
va'ekue ha'e javi reve, ixupe guetã rokẽ ndoipe'ai ramo rive. Ha'e rami vy
omomba ha'e omondoro ukapa kunhague hye guaxu'i va'ekue rye.

Israel pygua huvixa Menaém oĩ jave guare

17 Trinta e nove ma'etỹ re ma Judá pygua huvixa Azarias oĩ rire Gadi
ra'y Menaém oĩ Israel pygua ruvixarã. Ha'e vy dez ma'etỹ re opena
Samaria py.
18 Ha'e va'e ma ha'eve'ỹ va'e anho ojapo oikovy SENHOR renonde rupi.
Ndojepe'ai Nabote ra'y Jeroboão Israel kuery oguerojejavyague ramigua
gui. Ha'e rami vy hekokue rupi ae oiko.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Ha'e ramo Síria pygua huvixa Pul ou ijyvy re opu'ã aguã. Ha'e va'e Pul
pe Menaém ome'ẽ trinta e três toneladas prata guigua, onhembopo'aka
ukavexe vy.
20 Ha'e va'e peráta ma Israel ha'e javi rupi gui Menaém ojopy Assíria
pygua huvixa pe ome'ẽ aguã. Ipo'akapa ha'e oguerekopa va'e peteĩ-teĩ
gui ojopy cinqüenta hatã'i va'e prata guigua. Ha'e rire ma Assíria pygua
huvixa oo ju oyvy katy, Israel yvy re ndopytavei.
21 Ha'e gui oĩve rei tema Menaém rekokue regua. Ha'e rami avi
mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Israel pygua huvixa
kuery rekokue oĩa re?
22 Ha'e gui Menaém ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e gui
ta'y Pecaías ju oĩ nguu rekovia.

Israel pygua huvixa Pecaías oĩ jave guare

23 Cinqüenta ma'etỹ re ma Judá pygua huvixa Azarias oĩ rire Menaém
ra'y Pecaías oĩ Israel pygua huvixarã. Samaria py ae opena mokoĩ ma'etỹa
peve.
24 Ha'e va'e ma ha'eve'ỹ va'e ojapo oikovy SENHOR renonde rupi.
Ndojepe'ai Nabote ra'y Jeroboão Israel kuery oguerojejavyague ramigua
gui. Ha'e rami vy hekokue rupi ae oiko.
25 Ixupegua xondaro ruvixa ma Remalias ra'y Peca. Ha'e va'e ma Pecaías
re opu'ã vy oipyxo Samaria tetã py, huvixa ro ikorapa va'e py ae. Ojuka
avi Argobe ha'e Arié. Peca revegua ma cinqüenta avakue ikuai Gileade
pygua meme. Ha'e vy huvixa ojuka rire ha'e ju oĩ hekovia.
26 Ha'e gui oĩve rei tema Pecaías rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo
ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Israel pygua huvixa kuery
rekokue oĩa re?

Israel pygua huvixa Peca oĩ jave guare

27 Cinqüenta e dois ma'etỹ re ma Judá pygua huvixa Azarias oĩ rire
Remalias ra'y Peca oĩ Israel pygua ruvixarã. Samaria py ae opena vinte
ma'etỹ re.
28 Ha'e va'e ma ha'eve'ỹ va'e ojapo oikovy SENHOR renonde rupi.
Ndojepe'ai Nabote ra'y Jeroboão Israel kuery oguerojejavyague ramigua
gui.
29 Israel pygua huvixa Peca oĩ jave py ou Assíria pygua huvixa Tiglate-
Pileser. Ha'e va'e ou vy ipo'aka Ijom re, Abel-Bete-Maaca, Janoa, Quedes,
Hazor, Gileade, Galiléia ha'e Naftali yvy ha'e javi re. Ha'e rupi ikuai
va'ekue ogueraapa oyvy Assíria katy.
30 Ha'e gui ma Remalias ra'y Peca rovai Elá ra'y Oséias opu'ã vy oipyxo,
ha'e vy ojuka. Ha'e rami vy ha'e ae ju oĩ hekovia, vinte ma'etỹ re ma Uzias
ra'y Jotão Judá pygua huvixa oĩ rire.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

31 Ha'e gui oĩve rei tema Peca rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo
ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Israel pygua huvixa kuery
rekokue oĩa re?

2 Crônicas 27.1-9

32 Mokoĩ ma'etỹ re ma Remalias ra'y Peca Israel pygua huvixa oĩ rire
Uzias ra'y Jotão oĩ Judá pygua ruvixarã.
33 Ha'e va'e ma vinte e cinco ma'etỹ oguereko jave py oĩ ypy'i huvixarã.
Ha'e vy dezesseis ma'etỹ re opena Jerusalém py. Ixy ma Zadoque rajy
Jerusa.
34 Ha'e ma ha'evea rami oiko SENHOR renonde rupi, nguu Uzias oikoague
ha'e javi rami.
35 Ha'e rami teĩ nombovaipai ae tema ombojeroviaaty yvy'ã rupi ikuai
va'e. Ha'e rami rã yvy'ã rupi heta va'e kuery mba'emo ome'ẽ ha'e heakuã
porã va'e oapy okuapy. Jotão ma ojapo uka SENHOR pegua oo rokẽ yvate
rupi guarã.
36 Ha'e gui oĩve rei tema Jotão rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo
ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Judá pygua huvixa kuery
rekokue oĩa re?
37 Ha'e va'e jave py SENHOR omboypy Judá rovai guarã ombou aguã Síria
pygua huvixa Rezim ha'e Remalias ra'y Peca.
38 Ha'e gui Jotão ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo tuu
kuery rupa yvýry ae onhono porãa, Davi rekoague py. Ha'e gui ta'y Acaz
ju oĩ nguu rekovia.

2 Crônicas 28.1-4

16 1 Dezessete ma'etỹ re ma Remalias ra'y Peca Israel pygua huvixa
oĩ rire Jotão ra'y Acaz oĩ Judá pygua ruvixarã.
2 Acaz ma oĩ ypy'i jave vinte ma'etỹ ramo'i oguereko. Ha'e gui dezesseis
ma'etỹ re opena Jerusalém py. Ha'e va'e ma ha'eve'ỹa ramigua ojapo
oikovy SENHOR nguuete renonde rupi, guamoĩ Davi rami e'ỹ.
3 Mba'eta Israel pygua huvixa kuery reko rami oiko. Ha'e vy gua'y ae
oapy nguuete ramigua pe, amboae regua kuery Israel kuery renonde gui
SENHOR oipe'a va'ekue ojeguarupy ojapo okuapyague rami.
4 Ombojeroviaaty yvy'ã rupi ikuai va'e py voi mba'emo ome'ẽ oikovy,
heakuã porã va'e oapy avi yvy'ã rupi, yvyra rogue ana ikuai va'e guýry
rupi guive.

2 Crônicas 28.16-21

5 Ha'e gui ma Jerusalém tetã re jogueru nhoguenoiny Síria pygua
huvixa Rezim ha'e Israel pygua huvixa Remalias ra'y Peca reve, ha'e
pygua re opu'ã aguã. Ojoko okuapy Acaz oĩa teĩ nda'ipo'akai hexe.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e va'e jave py Síria pygua huvixa Rezim ipo'aka ju Elate tetã Síria
reguarã. Ha'e va'e gui oipe'apa judeu ikuai va'ekue. Ha'e gui Elate katy
Síria pygua kuery ju oo vy ha'e py ikuai aỹ peve.
7 Ha'e ramo Acaz ma Assíria pygua huvixa Tiglate-Pileser pe
omondouka ayvu mombe'uarã. Ha'e vy aipoe'i uka:
— Xee ma nerembiguai ha'e ndera'y aiko. Eju ha'vy, xereraa jepe Síria
ha'e Israel pygua huvixa po'akaa gui, mba'eta ha'e kuery opu'ã okuapy
orerovai — he'i uka.
8 Ha'e rami vy prata ha'e ouro guigua SENHOR pegua templo ropy ikuai
va'ekue Acaz oipe'a vy omondoukapa Assíria pygua huvixa pe, huvixa ro
py ikuai va'ekue voi omboaxa ixupe.
9 Ha'e ramo Assíria pygua huvixa oendu vy Damasco tetã re ju oo
opu'ã aguã. Ha'e va'e tetã re ipo'aka ma vy ha'e pygua kuery escravo-rã
ogueraapa Quir katy. Ha'e vy ojuka avi Rezim.[m]

2 Crônicas 28.22-25

10 Damasco tetã katy huvixa Acaz voi oo Assíria pygua huvixa Tiglate-
Pileser reve joexa aguã. Ha'e py ma peteĩ altar oexa vy sacerdote Urias
pe omondouka oa'ãmba ha'e ha'angaa ojapo uka va'ekue, ha'e nunga ha'e
javi'i oĩa rami vy.
11 Ha'e ramo sacerdote Urias ojapo peteĩ altar huvixa Acaz Damasco tetã
py oexa va'ekue ramigua, ojapo ukaague ha'e javi rami. Damasco tetã gui
huvixa Acaz ou jevy e'ỹ re ma voi sacerdote Urias ojapopa.
12 Damasco gui huvixa ou ma vy oexa altar. Ha'e rami vy ha'e katy
onhemboja vy mba'emo ome'ẽ hi'áry.
13 Ha'e rami vy oapy mymba, mba'emo aju guigua guive ome'ẽ. Altar áry
onhoẽ mba'emo rykue, ha'e hi'áry rupi omboayvipa avi mymba kuery
ruguykue, peteĩ rami ikuai aguã regua ome'ẽ va'ekue guigua.
14 Ha'e rã altar overa va'e guigua SENHOR renonde oĩ va'ekue ma oipe'a
heravy oo rexei oĩague gui, SENHOR pegua oo ha'e omba'e altar mbyte
gui, ha'e vy omba'e altar yvy'iry ju oguerova, kuaray apu'a'ia katy.
15 Ha'e gui huvixa Acaz ojapo ukave ju sacerdote Urias pe. Ha'e vy
aipoe'i:
— Altar tuvixave va'e áry ma eapy aje'ive nhavõ reme'ẽ va'e, ha'e
mba'emo aju guigua ka'aru nhavõ reme'ẽ va'e guive, ha'e xee huvixa
mba'emo apy uka va'e, ha'e mba'emo aju guigua ame'ẽ va'e. Hi'áry rupi
remboayvi 'rã mba'emo oapya aguã ome'ẽ mbyre ruguykue ha'e javi. Ha'e
rã altar overa va'e guigua ma xee ae aiporu 'rã xemba'ekuaa aguã — he'i.
16 Ha'e ramo huvixa Acaz ojapo ukaague rami meme sacerdote Urias
ojapo.

---

[m] **16.9** Damasco ma Síria hyvy re opena va'e huvixa retã, aỹ peve voi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ha'e gui mba'emo rendarã omoĩ mbyre gui ma huvixa Acaz ojaya
imbotya oĩ va'ekue, ha'e gui hi'áry gui omboi hy'a ikuai va'ekue. Ha'e gui
mba'emo yy mbotya oĩ va'e voi omboi vaka ra'angaa overa va'e guigua áry
oĩague gui, ha'e vy ita ombojopeague áry rive ju omboguejy.
18 Omboi avi oo oikeaty ao'iarã omoĩ mbyre sábado py anho'i oiporu
va'ekue. SENHOR ro roka katy gui omboi avi huvixa oikeaty. Ha'e va'ekue
ma omboipa, Assíria pygua huvixa oipotaa rami rive.

2 Crônicas 28.26,27

19 Ha'e gui oĩve rei tema Acaz rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo
ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Judá pygua huvixa kuery
rekokue oĩa re?
20 Ha'e gui Acaz ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo
onhono porãa tuu kuery rupa yvýry, Davi rekoague py. Ha'e ramo ta'y
Ezequias ju oĩ hekovia.

Israel pygua huvixa Oséias oĩ jave guare

17 1 Doze ma'etỹ re ma Acaz Judá pygua huvixa oĩ rire Elá ra'y Oséias
oĩ Israel pygua ruvixarã. Samaria py ae opena nove ma'etỹ peve.
2 Ha'e va'e ma ha'eve'ỹ va'e ojapo oikovy SENHOR renonde rupi, teĩ huvixa
ymavegua kuery rami e'ỹ guive.

Samaria tetã re ipo'akaa ha'e Israel kuery escravo-rã ogueraapaa ague

3 Ha'e gui ma Oséias rovai ou Assíria pygua huvixa Salmaneser. Ha'e
va'e rembiguai Oséias oiko, ixupe mba'emo ome'ẽ oikovy guive.
4 Ha'e ramo Assíria pygua huvixa ojeupe "Xere Oséias opu'ã" he'i, mba'eta
Egito pygua huvixa Sô oĩa katy ayvu mombe'uarã omondouka ramo, ha'e
jypy guare rami e'ỹ nome'ẽvei kuerei mba'emo huvixa Assíria pygua pe,
ma'etỹ nhavõ ome'ẽague rami e'ỹ. Ha'e nunga rupi Assíria pygua huvixa
ojokua vy omboty nhuã py.
5 Mba'eta huvixa Assíria pygua ma ijyvy jave rupi oiko vy Samaria tetã re
ou vy mboapy ma'etỹ re ojoko.
6 Oséias nove ma'etỹ re ma oĩ rire Assíria pygua huvixa ipo'aka Samaria
re. Ha'e vy ogueraapa Israel kuery oyvy Assíria katy. Ha'e rami vy Hala
tetã py ju omboekoa, Habar ha'e Gozã yakã yvýry, ha'e gui Média pygua
kuery retã ikuai va'e rupi.

Mba'e ojapo vai rã pa ogueraapaa ague

7 Ha'e va'e nunga oiko raka'e mba'eta SENHOR nguuete pe Israel kuery
ojejavypa ramo, Egito yvy gui oguerupa rire teĩ, Egito pygua huvixa
Faraó po'akaa rupi ikuaiague gui. Ha'e rami rire teĩ amboae regua tuuete
ramigua kuery ju ha'e kuery omboete okuapy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Yvy regua kuery reko rupi ikuai, Israel kuery renonde gui SENHOR
oipe'apa va'ekue rekokue rupi ae, ha'e Israel pygua huvixa kuery amboae
rami rei ombo'eague rami.
9 Ha'e rami vy SENHOR nguuete rovai Israel kuery ojapo ha'eve'ỹ va'e.
Ha'e vy yvy'ã rupi ojapo okuapy ha'e kuery oikuaa rami rive ombojerovia
atyrã, guekoa ikuai va'e rupi, nhoarõa kuery ikuaia ha'e tetã ikorapa va'e
ha'e javi rupi.
10 Ha'e vy yvy'ã rupi ha'e yvyra rogueana ikuai va'e ha'e javi guýry rupi
omopu'ã avi imo'amy ita ha'e yvyra ta'angaarã.
11 Ombojeroviaaty yvy'ã rupi ikuai va'e ha'e javi py oapy okuapy heakuã
porã va'e, ha'e kuery renonde gui SENHOR amboae regua oipe'apa va'ekue
reko rami ae ju. Ha'e vy opa marã ikuai SENHOR ombopoxy aguã rami
rive.
12 Mba'emo ra'angaa pe rive ikuai. Ha'e va'e nunga re SENHOR ijayvu vy
aipoe'i: “Ha'e ramigua peẽ kuery ndapejapoi 'rã”, he'i va'ekue ri.
13 Mba'eta profeta ha'e imba'ekuaa va'e kuery ha'e javi rupi SENHOR ijayvu
va'ekue Israel ha'e Judá kuery pe. Ha'e vy aipoe'i: “Pejepe'a nho ke tape
vai rupi pendekuaia gui, ha'e gui pemoĩ porã xee ajapo uka va'e ha'e ayvu
aeja va'ekue, lei peneramoĩ kuery pe ambopara uka va'ekue xerembiguai
profeta kuery pe”, he'i va'ekue.
14 Ha'e rami teĩ ha'e kuery noendu potai okuapy. Ha'e rami 'rãgue py
inhakã ratãve tema oje'oivy nonhe'ẽ renduxei vy, guamoĩ kuery SENHOR
nguuete re ndojeroviaiague rami ae ju.
15 Ha'e kuery noendu potai okuapy ayvu SENHOR oeja va'ekue ha'e
guamoĩ kuery reve guexeve guarã ojapo va'ekue re, neĩ ha'e kuery pe
ijayvu ete jepiague re. Ha'e rami 'rãgue py ta'angaa ndovarei va'e pe rive
ikuai, ha'e kuery ae ju ndovarei va'e ikuai peve. Mba'eta amboae regua
kuery reko rupi ikuai, SENHOR “Napendekuai 'rã ha'e rami”, he'i va'ekue
ri.
16 SENHOR nguuete ojapo uka va'ekue ha'e kuery omboykepa vy ha'e
kuery oikuaa rami rive ojapo okuapy ta'angaarã mba'emo rykukue
gui. Mokoĩ toro ra'y ra'angaarã ojapo, ha'e yvyra omopu'ã avi imo'amy
mba'emo ra'angaarã rive. Ha'e vy omboete okuapy yva re ikuai va'e, ha'e
tuuete ramigua Baal pe rive ikuai.
17 Gua'y ha'e guajy kuery ae oapy okuapy nguuete ramigua pe ome'ẽ vy.
Ha'e vy onhembo'e okuapy imba'ekuaa aguã re rive, oexa'ã kuaa va'e
kuery re anho ojerovia vy. SENHOR renonde rupi ojeko me'ẽ okuapy
ha'eve'ỹ va'e ojapo aguã, ombopoxy aguã rami rive.
18 Ha'e nunga rupi SENHOR ojou vai ete Israel kuery, ha'e vy guenonde gui
oipe'apa. Omombytave ranhe va'e ma Judá kuery anho.
19 Ha'e rami teĩ Judá kuery voi nomoĩ porãi SENHOR nguuete ojapo uka
va'ekue. Ha'e rami 'rãgue py Israel kuery ikuaia rami ae ju ikuai.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Ha'e nunga rupi SENHOR oeja Israel kuery regua ha'e javi. Omoingo axy
rei vy omboaxapa hovaigua kuery po py, guenonde gui oipe'apa peve.
21 Mba'eta Davi ramymino kuery po gui SENHOR Israel kuery oipe'apa
ma rire Nabote ra'y Jeroboão nguvixarã ha'e kuery omoĩ okuapy ramo
ha'e va'e ojapo Israel kuery SENHOR re ojeroviaague gui ojepe'a vy
ojejavypa aguã rami.
22 Ha'e rami vy Israel kuery ikuai Jeroboão ojejavyague rupi anho, neĩ
peteĩgueve ma voi ndojepe'ai ha'e rami ikuaia gui,
23 SENHOR guenonde gui Israel kuery oipe'apa peve, guembiguai profeta
kuery rupi ijayvuague ha'e javi rami vy. Ha'e rami vy Assíria yvy katy
escravo-rã ogueraa ukapa raka'e Israel kuery, aỹ peve ha'e py ae ikuai.

Assíria pygua huvixa Samaria tetã py hekoa va'erã ogueru rukaveague

24 Ha'e gui ma huvixa Assíria pygua ogueru rukave ju Babilônia tetã
pygua, Cuta, Ava, Hamate ha'e Sefarvaim gui, Samaria tetã py hekoa va'erã
Israel kuery rekoague py. Ha'e ramo Samaria tetã re ha'e kuery ipo'aka ma
vy onhemboekoa okuapy ha'e katy tetã ikuai va'e ha'e javi rupi.
25 Ha'e kuery ikuai ypy jave SENHOR renonde ojererokyjea rupi e'ỹ ranhe
ikuai. Ha'e ramo ha'e kuery mbyte rupi SENHOR ombou guary ha'e kuery
va'e regua jukaarã.
26 Ha'e ramo Assíria pygua huvixa pe omombe'ua vy aipo'ea:
— Samaria tetã py hekoa aguã remondouka va'ekue ma ndoikuaai rei
okuapy ha'e va'e yvy regua tuuete ombojerovia aguã. Ha'e nunga rupi ae
ha'e kuery mbyte rupi ombou rima guary, ha'e ramo ojukapa rai'i, ha'e
pygua tuuete nombojerovia kuaai okuapy ramo — 'ea.
27 Ha'e ramo Assíria pygua huvixa aipoe'i uka:
— Peraa ju ha'e katy peteĩ sacerdote ha'e gui peru va'ekue, ha'e katy oo vy
ha'e kuery ombo'e oikovy aguã ha'e pygua tuuete ombojerovia aguã re — he'i.
28 Ha'e ramo oo ju peteĩ sacerdote Samaria gui ogueru pyre, ha'e vy Betel
py oiko. Ha'e va'e ma nhombo'e oikovy SENHOR renonde ojererokyjea rupi
ikuai aguã re.

Samaria pygua kuery joo rami e'ỹ-e'ỹ rei ombojerovia okuapyague

29 Ha'e rami teĩ peteĩ-teĩ regua ojapo teri okuapy ha'e kuery ruete
ra'angaa rive tetã py ikuaia rupi, ha'e omopu'ã imo'amy yvy'ã rupi
ombojerovia atyrã Samaria pygua kuery ojapo va'ekue ha'e javi py.
30 Ha'e rami vy Babilônia guigua kuery ojapo okuapy Sucote-Benote
ra'angaa, Cuta guigua ma Nergal ra'angaa ojapo okuapy, Hamate guigua
ma Asima ra'angaa ojapo,
31 Aveu kuery ma Nibaz ha'e Tartaque ra'angaa ojapo, ha'e rã Sefarvaim
guigua kuery ma gua'y ha'e guajy kuery ae oapy okuapy tata py nguuete
ra'angaa Adrameleque ha'e Anameleque peguarã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

32 Ha'e rami rei teĩ SENHOR ojererokyjea rupi avi ikuai, va'eri ha'e kuery
regua omoĩ avi okuapy sacerdote kuery ombojeroviaaty yvy'ã rupi ikuai
va'e py, ha'e pygua kuery re vy mba'emo ome'ẽ aguã.
33 Ha'e rami py SENHOR ojererokyjea rupi ikuai va'eri nguuete ra'angaa
ombojeroviaa rupi avi ju, ha'e kuery ikuaiague pygua kuery reko rami vy.
34 Aỹ peve ma ha'e kuery gueko ymague rupi ae tema ikuai. SENHOR
renonde ojererokyjea rupi e'ỹ ikuai, oayvu ha'e oipotaa oeja va'ekue rupi
e'ỹ guive, neĩ lei Jacó ramymino kuery pe SENHOR ombopara uka vy
ojapo uka va'ekue rupi. Ha'e va'e ma omboery ju Israel raka'e.
35 Mba'eta ha'e kuery reve SENHOR guexeve guarã ojapo vy aipoe'i
va'ekue: "Pembojerovia eme tuuete mboae rive, neĩ ha'e nunga renonde
rupi peĩ eme penerenapy'ã re, ha'e kuery pe pendekuai eme, peme'ẽ eme
mba'emo guive.
36 SENHOR pe anho ha'eve, Egito yvy gui opo'aka etea rupi ha'e opo oupi
reve penerenoẽ va'ekue pe ae. Henonde ma pejererokyjea rupi pendekuai,
henonde penerenapy'ã re peĩ 'rã guive, ha'e ixupe ae 'rã peme'ẽ mba'emo.
37 Ha'e gui oayvu ha'e oipotaa oeja va'ekue, lei, ha'e nunga pendevy ojapo
uka va'ekue ma pemoĩ porã pota 'rã ára nhavõ. Ha'e rã tuuete mboae
ramigua ma pembojerovia eme.
38 Penderexarai eme guive guexeve guarã ojapo va'ekue re. Pembojerovia
eme tuuete mboae ramigua rive.
39 SENHOR Penderuete renonde pejererokyjea rupi anho 'rã pendekuai. Ha'e
ramo pendereraa jepepa 'rã penderovaigua kuery po gui", he'i va'ekue.
40 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ndojapyxakai ha'e nunga re. Ha'e rami 'rãgue
py gueko ymague rupi ae tema ikuai.
41 Ha'e rami py ha'e va'e regua kuery ma SENHOR ojererokyjea rupi ikuai
va'eri ombojerovia avi okuapy ta'angaarã ha'e kuery ae ojapo va'ekue.
Guamoĩ kuery ikuaiague rami ae ju ta'y kuery ha'e hamymino kuery voi
ikuai, aỹ peve.

2 Crônicas 29.1,2

18 1 Ha'e gui mboapy ma'etỹ re ma Elá ra'y Oséias Israel pygua
huvixa oĩ jave py Acaz ra'y Ezequias oĩ Judá pygua ruvixarã.
2 Ha'e va'e oĩ ypy'i jave vinte e cinco ma'etỹ oguereko, ha'e vy vinte e nove
ma'etỹ re opena Jerusalém py. Ixy ma Zacarias rajy Abi.
3 Ha'e va'e ma ha'evea ramigua ojapo oikovy SENHOR renonde rupi,
guamoĩ Davi ojapoague ha'e javi rami.
4 Ombojeroviaaty yvy'ã rupi ikuai va'ekue ombovaipa vy omopẽmba
ita omopu'ã mbyre, oitypa guive ta'angaarã yvyra omopu'ã mbyre.
Omboa'ypa mboi ra'angaa overa va'e guigua Moisés ojapo va'ekue,
mba'eta ha'e va'e jave ha'e va'e pe Israel kuery oapy 'rã okuapy heakuã
porã va'e, Neustã omboery vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ezequias ma ojerovia oikovy SENHOR Israel kuery ruete re. Ha'e oĩ rire
nda'ipovei ha'ekue ramigua, Judá pygua huvixa kuery ma voi ndoikoi, neĩ
ha'e oiko e'ỹ mbove voi.
6 Mba'eta SENHOR pe ae ma voi oiko, ndojepe'ai ixupe oikoa gui, ha'e vy
omoĩ porãmba Moisés rupi SENHOR ojapo uka va'ekue.
7 Ha'e ramo hexeve SENHOR oiko. Mamo rã rei ooa py tema ha'evea
ramigua meme ojapo. Assíria pygua huvixa rovai re opu'ã, oipota va'e
ndojapoxevei vy.
8 Ojukapa guive filisteu kuery Gaza ha'e ijyvýry tekoa ikuai va'e peve,
harõa kuery oikuaa potaaty ha'e tetã ikorapa va'e py voi.
9 Ha'e gui ma irundy ma'etỹ re ma huvixa Ezequias oĩ jave, ha'e sete
ma'etỹ re ma Elá ra'y Oséias Israel pygua huvixa oĩ jave py ou Assíria
pygua huvixa Salmaneser kuery Samaria tetã re, ha'e vy ojokopa.
10 Ha'e gui mboapy ma'etỹa py ipo'aka. Ha'e va'e jave py mboapy meme
ma'etỹ ma ojapo Ezequias oĩague, ha'e nove ma'etỹ ojapo Israel pygua
huvixa Oséias oĩague.
11 Assíria pygua huvixa ma oyvy katy ae ogueraapa Israel kuery ha'e javi.
Hala py ju omboekoa, Habor katy'i Gozã yakã yvýry, tetã Média pygua
kuery rekoa ikuai va'e rupi guive.
12 Ha'e nunga oiko mba'eta SENHOR nguuete ha'e kuery nonhe'ẽ rendui
okuapy rire. SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue rupi e'ỹ ikuai,
hembiguai Moisés ojapo uka va'ekue rupi e'ỹ guive. Noendu potai, ha'e
ndojapoi guive okuapy.

2 Crônicas 32.1-8; Isaías 36.1-3

13 Ha'e gui catorze ma'etỹa re ma huvixa Ezequias oĩ jave py ou Assíria
pygua huvixa Senaqueribe. Ha'e va'e ma Judá regua tetã ikorapa va'e ha'e
javi re opu'ã vy ipo'aka.
14 Ha'e ramo Judá pygua huvixa Ezequias ma Laquis tetã py omondouka
guembiguai huvixa Assíria pygua oĩa katy. Ha'e vy aipoe'i uka:
— Ha'eve'ỹa rami aiko va'ekue. Ejepe'a ke xeyvy gui. Ha'e gui opa
mba'e reme'ẽ uka va'e tema ame'ẽmba 'rã ndevy — he'i uka.
Ha'e ramo huvixa Assíria pygua ojapo Judá pygua huvixa Ezequias dez
mil quilos prata ha'e mil quilos ouro ome'ẽ aguã rami.
15 Ha'e ramo ixupe Ezequias ome'ẽ prata SENHOR ropy ojou va'ekue ha'e
javi, ngoo py ae omoĩ porã va'ekue guive.
16 Ha'e rami vy SENHOR pegua templo rokẽ ha'e ijyta oĩ va'e gui Ezequias
omboipa ouro Judá pygua huvixa ae omonheovãague. Ha'e nunga ha'e
javi ome'ẽ avi Assíria pygua huvixa pe.
17 Ha'e ramive ma Assíria pygua huvixa Laquis tetã py oĩa gui
omondouka reta xondaro kuery Jerusalém py huvixa Ezequias oĩa katy,
Tartã, Rabe-Saris ha'e Rabsaqué rupive. Ha'e va'e kuery ma Jerusalém

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tetã py oupa. Ovaẽmba ma vy ijatypa okuapy yy omboty pyre yvy'ã re oĩ
va'e gui yy oxyry ouvyaty rovai katy, tape ao joiaty kuery yvy via yvýry.
18 Ha'e rami vy ha'e kuery oenoĩ uka huvixa Ezequias. Ha'e ramo ha'e
kuery ijaty okuapya py huvixa ombou uka guembiguai kuery Hilquias
ra'y Eliaquim huvixa ro re opena va'ety, kuaxia para re opena va'e Sebna,
ha'e gui Asafe ra'y Joá mba'emo oiko va'ekue mboparaaty.

2 Crônicas 32.9-20; Isaías 36.4-22

19 Ha'e ramo ha'e kuery pe Rabsaqué aipoe'i:
— Aipopeje ke Ezequias pe: Po rami Assíria pygua huvixa yvateve va'e
ijayvu: Mba'e nunga re tu rejerovia?
20 Ha'e ramo ndevy pe xeayvu: Ndee ore kuery re repu'ã aguã re renhembopy'aa
ma ayvu rive'i. Marã ramigua kuery re tu rejerovia reikovy, xerovai repu'ã aguã?
21 Egito pygua kuery re rima rejerovia, ha'e rami teĩ ha'e kuery ma
popoka takua ovopa va'e ramigua rive, mba'eta ha'e va'e re amongue
ojeko rã ipo py oixu'upa 'rã. Ha'e ramigua ae 'rã oiko Egito pygua huvixa
Faraó ha'e hexe ojerovia va'e kuery ha'e javi re.
22 Ha'e rã xapy'a rei xevy aipopeje 'rã: "Ore ma SENHOR Oreruete re ae
rojerovia va'e", peje teĩ ha'e va'e peguare e'ỹ teve ombojeroviaaty yvy'ã
rupi ikuai va'e ha'e altar Ezequias oitypa va'ekue? Mba'eta ha'e ma Judá
ha'e Jerusalém pygua kuery pe aipoe'i va'ekue: "Kova'e altar Jerusalém py
oĩ va'e katy anho 'rã pembojerovia pekuapy", he'i va'ekue pendevy.
23 Ha'e nunga rupi ejerure na xeruvixa Assíria pygua pe, ha'e gui xee ma ame'ẽ 'rã
ndevy dois mil kavaju, xapy'a rei avakue hi'áry guarã rejou ri ramo.
24 Mba'e re tu rejerovia reikovy Egito pygua karóxa ha'e kavaju árygua kuery re?
Mba'eta xeruvixa rembiguai yvyĩgueve teĩ nderakykue monha 'rã.
25 Ha'e gui xapy'a rei xee nda'u SENHOR reve'ỹ ri aju peneretã amomba
aguã? Any, mba'eta SENHOR ae xevy aipoe'i: "Tereo ke, epu'ã ha'e kuery
yvy re, ha'e emomba", he'i va'ekue xevy.
26 Ha'e rami rã Rabsaqué pe Hilquias ra'y Eliaquim, Sebna ha'e Joá
ombovai vy aipoe'i okuapy:
— Rojerure ndevy: Ore nerembiguai kuery pe ndeayvu ke aramaico
ayvu py anho, roendu kuaa rã. Ndeayvuve eme judeu kuery ayvu py, heta
va'e kuery tetã kora áry rupi ikuai va'e oendu kuaa e'ỹ aguã — he'i.
27 Ha'e rami teĩ Rabsaqué ombovai:
— Ha'e gui pẽvy ha'e penderuvixa remiendurã anho teve xeruvixa
xembou xeayvu aguã? Avakue tetã kora áry rupi ikuai va'e pe guive e'ỹ
teve xeayvu, mba'eta peẽ kuery rami avi ha'e kuery voi ikuai guepoxi
ho'u ha'e otyrai ae oy'u okuapy aguã rami — he'i.[n]

---

[n] **18.27** Ha'e rami ijayvu, mba'eta tetã ojokopa ha'e pygua kuery ho'u va'erã ha'e yy oy'u aguã ojou e'ỹ aguã, tetã re ipo'akaxe vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 Ha'e rami vy Rabsaqué opu'ã vy ijayvu atãve ho'amy judeu kuery
ayvu py. Ha'e vy aipoe'i:
— Pejapyxaka ke Assíria pygua huvixa yvateve va'e ayvu re.
29 Po rami xeruvixa ijayvu: “Penhembotavy uka eme Ezequias pe, mba'eta
ha'e ma napendereraa jepei 'rã xepo gui.
30 Ezequias tapendeapo eme SENHOR re pejerovia aguã rami, mba'eta
aipoe'i: ‘SENHOR nhandereraa jepe 'rãe, ha'e vy kova'e tetã nomboaxai 'rã
Assíria pygua huvixa po py’, he'i 'rã.”
31 Pejapyxaka eme Ezequias ayvu re. Mba'eta po rami Assíria pygua
huvixa ijayvu: “Pejapo ke xereve peteĩ rami nhandekuai aguã, ha'e vy
peju xea katy. Ha'e rami vy peteĩ-teĩ pekaru 'rã penemba'e vinho ha'e
figo'a re, ha'e penemba'e ygua gui ae 'rã pey'u pekuapy,
32 xee pendeyvy re xee aju peve. Ha'e gui ma xee rogueraa 'rã peteĩ yvy
pendeyvy rami ae itui va'e katy. Ha'e va'e yvy ma mba'emo aju ha'e uva
rykue oikoa, mbojape ha'e uva, oliveira ty ha'e ei oata e'ỹa, peiko puku
aguã pemanomba e'ỹ re. Ha'e nunga rupi pejapyxa eme Ezequias ayvu re.
Mba'eta penembotavya rupi rive ‘SENHOR nhandereraa jepe 'rã’, he'i pẽvy.
33 Mba'eta yvy regua kuery ruete ra'angaa ikuai va'e nda'u ogueraa jepe ri
yvy Assíria pygua huvixa po gui?
34 Mba'eta mamo tu ikuai Hamate ha'e Arpade pygua kuery ruete
ra'angaa? Mamo tu ikuai Sefarvaim, Hena ha'e Iva pygua kuery ruete
ra'angaa? Ha'e kuery nda'u ogueraa jepe raka'e Samaria tetã xepo gui?
35 Mba'eta ha'e va'e yvy re ikuai va'e ruete ra'angaa regua mava'e rei
ogueraa jepe oyvy xepo gui. Mba'exa 'rã tu ha'vy SENHOR ogueraa jepe
Jerusalém xepo gui?” he'i.
36 Ha'e rami heta va'e kuery oendu teĩ okyrirĩmba okuapy, peteĩve ma
voi nombovai, huvixa “Pembovai eme” he'i rire.
37 Ha'e ramo Hilquias ra'y Eliaquim mba'emo re opena va'ety, kuaxia re
opena va'ety Sebna ha'e Asafe ra'y Joá mba'emo oiko va'ekue ombopara
va'ety jogueru ju Ezequias oĩa py. Oao omondoropa va'ekue reve ou vy
ixupe omombe'u okuapy Rabsaqué ijayvuague ha'e javi.

Isaías 37.1-7

19 1 Ha'e nunga huvixa Ezequias oendu vy omondoro oao, ha'e ajukue
voxa guigua py rive onheovãmba vy oike SENHOR pegua oo py.
2 Ha'e rami vy Amoz ra'y profeta Isaías oĩa katy omondouka ngoo re
opena va'ety Eliaquim ajukue voxa guigua py onheovã va'ekue reve,
kuaxia re opena va'ety Sebna ha'e sacerdote kuery yvatekueve va'e guive,
3 Isaías pe ha'e kuery aipoe'i aguã:
— Po rami Ezequias aipoe'i: “Kova'e ára ma jajexavai aguã ha'e
nhanembopagaa rã nhaxĩmba aguã ára, kunha oikuavã'i ta teĩ oguereko
ete aguã na'imbaraetevei va'e rami nhandekuai.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Mba'eta Assíria pygua huvixa remimbou Rabsaqué ijayvu va'ekue
Nhanderuete oikove va'e rovai. Ijayvua SENHOR Nderuete oendu vy
ijayvu ete 'rãgue. Ha'e nunga rupi ejapukai ke ixupe jakuave'i teri va'e re”,
he'i aguã.
5 Ha'e ramo Isaías oĩa py huvixa Ezequias rembiguai kuery ou ramo
6 Isaías aipoe'i ha'e kuery pe:
— Aipopeje ke penderuvixa pe: “Po rami SENHOR ijayvu: Ekyje eme
ayvu rendu va'ekue káuxa. Ha'e va'e ayvu rupi ma xerovai ae Assíria
pygua huvixa rembiguai kuery ijayvu okuapy.
7 Ha'e rami teĩ hexe ambou 'rã peteĩ nhe'ẽ imongyjearã. Ha'e ramo ixupe
mba'emo omombe'ua rã oendu vy ojepe'a ju 'rã ovy oyvy katy ae. Ha'e gui
ma ha'e py ajapo 'rã kyxe py ojukaa aguã rami”, he'i.

Isaías 37.8-13

8 Ha'e gui ma Rabsaqué oo ju vy oikuaa Assíria pygua huvixa kuery
Libna tetã re opu'ã okuapya, mba'eta oendu ma voi huvixa Laquis tetã re
opu'ãa gui ojepe'a ma ovyague.
9 Assíria pygua huvixa oendu avi “Etiópia pygua huvixa Tiraca ma je ou
oiny nderovai opu'ã vy”, 'ea ramo. Ha'e rami vy peteĩgue ju Ezequias oĩa
katy omondouka guembiguai kuery. Ha'e vy aipoe'i uka ha'e kuery pe:
10 — Po rami pendeayvu 'rã Judá pygua huvixa Ezequias pe:
“Enhembotavy uka eme nderuete re rejeroviaa py. Mba'eta aipo're:
‘Jerusalém tetã ma nomboaxai 'rã Assíria pygua huvixa po py’, 're.
11 Ndee nerendui teve Assíria pygua huvixa kuery yvy jave re ojapo va'ekue?
Mba'eta omomba ete. Ha'e nunga rupi ndee rexa'ã ri ty'y reo jepe aguã?
12 Mba'eta yvy regua ruete ra'angaa ikuai va'e nda'u ogueraa jepe ri raka'e
xeramoĩ kuery omomba aguã gui? Ha'e va'e kuery ma Gozã, Harã ha'e
Rezefe pygua, ha'e Éden ramymino kuery Telassar py ikuai va'ekue.
13 Ha'e mamo tu oiko aỹ Hamate pygua huvixa, ha'e Arpade, Sefarvaim
tetã, Hena ha'e Iva pygua huxixa kuery?” — he'i uka.

Isaías 37.14-20

14 Ha'e gui ma tembiguai kuery po gui kuaxia para Ezequias ojopy vy
ogueroayvu. Ha'e rami vy SENHOR pegua oo py oike vy oexa uka imoiny
henonde.
15 Ha'e rami vy SENHOR renonde ojapukai vy aipoe'i:
— SENHOR Israel kuery ruete, anjo kuery pepo áry rupi reguapy reiny
va'e repenaa py, ndee anho'i reiko yvy jave regua kuery ruete. Ndee ma
yva ha'e yvy apoare.
16 SENHOR, ejapyxaka rendu pota aguã. Eipe'a ke nderexa, rexa pota
aguã. Ha'e vy endu pota Senaqueribe ijayvuague ha'e javi re, mba'eta
Oreruete reikove va'e, nderovai ae ijayvu.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ha'e gui SENHOR, anhetẽ ete ae Assíria pygua huvixa kuery omomba
raka'e yvy regua ikuai va'e, ha'e kuery yvy guive.
18 Ha'e gui oapypa guive ha'e kuery ruete ra'angaa oguereko va'ekue. Ha'e
rami avi ha'e nunga ma tuuete e'ỹ ae, avakue rembiapo, yvyra ha'e ita
guigua rive. Ha'e nunga rupi ae omomba.
19 Ha'e ramo SENHOR Oreruete, orereraa jepe ke ipo gui, yvy regua ha'e
javi oikuaa aguã ndee anho SENHOR reikoa — he'i.

Isaías 37.21-35

20 Ha'e gui Amoz ra'y Isaías oayvu ogueraa uka Ezequias pe:
— Po rami SENHOR Israel kuery ruete ijayvu: Assíria pygua huvixa
Senaqueribe káuxa xevy rejerure ramo xee aendu ae ma.
21 Ha'e rami vy po rami xee SENHOR xeayvu hexe. Ndere ma
kunhataĩgue'i Sião pygua rajy kuery opuka rei okuapy. Nderakykue
Jerusalém pygua rajy kuery oguerova-rova oakã.
22 Mba'eta mava'e re tu ndeayvu vai? Mava'e tu rejojai? Mava'e rovai rupi
tu ndeayvu ha'e nderexa py rema'ẽ vaikue rei? Xee Israel kuery ruete
xeky'a e'ỹ va'e rovai ae.
23 Mba'eta nerembiguai kuery rembo'e SENHOR rovai ijayvu aguã re.
Ha'e vy aipo're: "Xekaróxa reta va'e vy ajeupi 'rã yvyty áry peve, Líbano
yvy re mombyryvea rupi teĩ. Xee aitypa 'rã ha'e py yary yvatekueve
ha'e cipreste iporãgueve ikuai va'e, avaẽ 'rã mombyryvea py apyta aguã,
ka'aguy inhanavea py peve.
24 Ha'e gui yvy ajo'o vy ay'u amboae regua kuery pegua yy gui, ha'e Egito
yvy re apyrõ vy rive amombirupa yakã ikuai va'e", 're va'ekue.
25 — Ha'e rami teĩ nerendui teve yma rupi ma voi xee ae amoĩ ha'e va'e
nunga oiko aguã, ymave guive anhembopy'a ae ma ha'e rami aguã re?
Ha'e rami vy aỹ ma amoingo ete ma ha'e nungakue. Xee ae aipotaa rami
vy ndee rembovaipa karamboae tetã ikorapa va'ekue.
26 Ha'e nunga rupi ae ha'e pygua kuery ikangypa, okyjepa ha'e oxĩmba rei
raka'e. Ha'e rami vy okanhymba vyvoi nhuũ rami rive, e'ỹ vy jai rogue
pyau, nhuũ oo ao'ia áry henhoĩ rive va'e rami, e'ỹ vy mba'emo onhotỹ
mbyre ijaju e'ỹ re okaipa va'e rami rive.
27 Ha'e rã xee ma aikuaa porã reguapy reiny rã, repu'ã reovy ha'e reike ju
rejuvy nhavõ, ha'e gui xerovai repu'ã reia guive.
28 Ha'e ramo xerovai repu'ã reia ha'e renhemboyvate reia aendupa
ma vy aỹ ma nexĩ re amoĩ 'rã ty'aĩ ndereruarã, ndejuru re amoĩ avi
'rã juru xã, ha'e rami vy ajapo 'rã rejuague rupi ae ju rejevy aguã
rami.
29 — Ha'e gui ndee Ezequias reikuaa aguã ma pova'e 'rã oiko: Aỹ kova'e
ma'etỹ ma peẽ kuery pekaru 'rã mba'emo ha'e ae gui henhoĩ va'ekue re,
ha'e gui amboae ma'etỹ ma ha'e va'ekue gui ikuai va'ekue re ju 'rã pekaru.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e rã mboapy ma'etỹa py ma penhotỹ ju 'rã mba'emo, ha'e gui pemono'õ
'rã. Penhotỹ 'rã uva, hi'a pe'u aguã.
30 Ha'e gui Judá regua rembyre oo jepe va'ekue ma hapo ju 'rã yvy katy,
ha'e vy hi'árykue ma hi'a ju 'rã.
31 Mba'eta Jerusalém tetã py ikuai 'rã okuave va'e, Sião yvyty re ikuai 'rã
oo jepe va'ekue. SENHOR ixondaro reta va'e ae 'rã ojapo, nhanderayvu
etea rupi.
32 — Mba'eta po rami SENHOR ijayvu Assíria pygua huvixa rekorã re:
"Ha'e ma kova'e tetã py ndoikei 'rãe, neĩ peteĩve hu'y nomomboi 'rã tetã
katy, hu'y jokoa reve nonhembojai 'rã ouvy, neĩ yvy nombo'yvatei 'rã
guive tetã kora áry rupi ojeupi aguã.
33 Ha'e rami 'rãgue py tape ouague rupi ae ju 'rã ojevy. Kova'e tetã py
ndoikei 'rãe", he'i SENHOR.
34 "Mba'eta xee ae ajoko 'rã tetã araa jepe vy, xejee ha'e xerembiguai Davi
re ama'ẽ vy", he'i.

2 Crônicas 32.21,22; Isaías 37.36-38

35 Ha'e gui ma ha'e va'e pyavyve anjo SENHOR-a guigua ou vy Assíria
pygua kuery ijatya rupi ojuka cento e oitenta e cinco mil. Ko'ẽgue
okuave'i va'e ovy vy oexa rã hetekue rive ikuai.
36 Ha'e ramo Assíria pygua huvixa Senaqueribe ojepe'a ju ovy. Ojevy vy
ngetã ae Nínive py ju opyta.
37 Ha'e gui ma nguuete ra'angaa Nisroque pegua opy omboetea py oĩ jave
ta'y kuery ae Adrameleque ha'e Sarezer ojuka kyxe py. Ha'e vy onhamba
jogueravy Ararate yvy katy. Ha'e ramo ta'y Esar-Hadom ju oĩ nguu
rekovia.

2 Crônicas 32.24; Isaías 38.1-8

20 1 Ha'e va'e jave py huvixa Ezequias imba'eaxy vy omano ta ma
oupy. Ha'e ramo oĩa py ou Amoz ra'y profeta Isaías. Ha'e vy
aipoe'i ixupe:
— Po rami SENHOR ijayvu: "Emoatyrõ mba'emo ndero py ikuai va'e,
mba'eta remano 'rã, ndereikovevei ta ma", he'i.
2 Ha'e ramo Ezequias ojere vy ngoo mbotya re ngova omboja oupy. Ha'e
vy SENHOR pe ojerure vy aipoe'i:
3 — SENHOR, ajerure ndevy. Nema'endu'a ke nerenonde rupi ha'evea
rami aikoague re, xepy'a ha'e javi py. Ha'evea ramigua ajapo aikovy
va'ekue nerenonde rupi — he'i. Ha'e vy ojae'o vaipa oupy.
4 Ha'e gui Isaías ma tetã mbyte gui oo e'ỹ mbove ma voi ixupe SENHOR
ombou ju oayvu. Ha'e vy aipoe'i:
5 — Ejevy ke, ha'e vy aipo're xevygua kuery ruvixa Ezequias va'e
pe: Po rami SENHOR neramoĩ Davi ruete va'e ijayvu: "Xee aendu ma

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

renhembo'ea, nderexay aexa guive. Ma'ẽ, xee romonguera 'rã. Ha'e ramo
mboapy araa py reo 'rã SENHOR pegua oo py.
6 Ha'e vy amoĩve 'rã nde'ára quinze ma'etỹ peve ju, ha'e rogueraa jepe 'rã
Assíria pygua huvixa po gui, kova'e tetã guive. Aepy 'rã kova'e tetã xejee
ha'e xerembiguai Davi re ama'ẽ vy", he'i.
7 Isaías aipoe'ive ju:
— Peru ke peteĩ figo ru'ũgue — he'i ramo ha'e kuery ogueru vy omoĩ
huvixa ai re. Ha'e ramo okuera ju.
8 Ezequias aipoe'i Isaías pe:
— Mba'exagua hexa pyrã tu aexa 'rã aikuaa aguã SENHOR xemonguera
ete 'rãa, mboapy araa py SENHOR pegua oo py aa aguã?
9 Isaías ombovai:
— Pova'e nunga SENHOR oexa uka 'rã ndevy, reikuaa aguã oayvuague
ojapo 'rãa. Mava'e pa reipotave? Escada rupi kuaray'ã tenonde katy oove
ma voi 'rã dez pyrõa, tyrã pa hakykue katy?
10 Ha'e ramo Ezequias aipoe'i:
— Ndaxyi'i ae guive dez pyrõa kuaray'ã tenonde katy oove vyvoi. Ha'e
rami aguã ma nda'evei. Ha'e rami 'rãgue py tojevy ju dez pyrõa hakykue
katy — he'i.
11 Ha'e ramo SENHOR pe profeta Isaías ojapukai ramo escada Acaz
ojapo va'ekue rupi ojapo dez pyrõa hakykue katy ju ojevy aguã rami.

Isaías 39.1-8

12 Ha'e va'e jave py Babilônia pygua huvixa Baladã ra'y Merodaque-
Baladã va'e ma "Huvixa Ezequias haxy oupy" 'ea rã oendu vy oĩa katy
ombou kuaxia para, mba'emo ome'ẽ va'erã reve.
13 Ha'e ramo herua kuery ovaẽ rã Ezequias oguerovy'a vy ha'e kuery pe
oexa uka mba'emo omoĩ porãaty py oguereko va'e ha'e javi: prata, ouro,
tembi'u irũrã, azeite iporãve va'e ha'e tembiporu joe opu'ãa pygua. Omoĩ
porãaty py ikuai va'e ha'e javi oexa uka. Neĩ peteĩ'i voi Ezequias ndoexa
ukai ha'e kuery pe, ngoo py ae, neĩ openaa ha'e javi rupi oguereko va'e.
14 Ha'e ramo huvixa Ezequias oĩa py profeta Isaías ou vy oporandu
ixupe:
— Mba'e nunga re tu avakue ou va'ekue ijayvu okuapy ra'e? Magui tu
ou okuapy ndea py?
Ezequias ombovai:
— Peteĩ yvy mombyryvea gui ou, Babilônia gui ae — he'i.
15 Ha'e ramo oporanduve ju:
— Mba'e tu ha'e kuery oexa okuapy ndero py?
Ezequias ombovai:
— Xero py oexa okuapy mba'emo ikuai va'e ha'e javi. Xemba'e amoĩ
porãaty py oĩ va'e regua neĩ peteĩve ndaexa ukai ha'e kuery pe — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Ha'e gui ma Isaías aipoe'i Ezequias pe:
— Endu ha'vy SENHOR ixondaro reta va'e ayvu.
17 "Ovaẽ 'rã ára ndero py ikuai va'e ha'e javi Babilônia yvy katy oguerapaa
aguã, ymave guive neramoĩ kuery omoĩ porã va'ekue kova'e ára peve.
Ndoejaai 'rã neĩ peteĩ regua ma voi", he'i SENHOR.
18 Ndera'y kuery rereko va'ekue ae voi ogueraapaa avi 'rã okuapy,
Babilônia pygua huvixa ro py oa'yĩjo pyre meme ikuai aguã — he'i.[o]
19 Ha'e ramo Ezequias aipoe'i Isaías pe:
— Pova'e ayvu SENHOR guigua remombe'u va'e ma ha'eve va'e — he'i,
ojeupe ae "Xee aikuaa rã aikovea ja mby'a porã anho ha'e ha'evepa rei'i ta
merami", he'i vy.

2 Crônicas 32.32,33

20 Ha'e gui oĩve rei tema Ezequias rekokue regua. Ha'e rami avi yy
omboty vy tetã mbyte peve yy ogueru aguã haperã ojapoague, ha'e
mba'emo opo'akaa rupi ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Judá
pygua huvixa kuery rekokue oĩa re?
21 Ha'e gui Ezequias ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo
ta'y Manassés ju oĩ nguu rekovia.

2 Crônicas 33.1-9

21 1 Manassés ma doze ma'etỹ oguereko jave py oĩ huvixarã. Ha'e
vy cinqüenta e cinco ma'etỹ re opena Jerusalém py. Ixy rery ma
Hefzibá.
2 Ha'e va'e ma ha'eve'ỹ va'e ojapo oikovy SENHOR renonde rupi, amboae regua
kuery Israel kuery renonde gui SENHOR oipe'apa va'ekue ikuaiague rami ae ju.
3 Ha'e rami vy omoatyrõmba ju ombojeroviaaty yvy'ã rupi ikuai va'e
nguu Ezequias ombovaipa va'ekue, altar Baal peguarã ojapo reta guive.
Omopu'ã avi imo'amy ta'angaarã yvyra guigua Israel pygua huvixa Acabe
omopu'ã va'ekue ramigua. Ha'e vy guenapy'ã re oĩ yva re jaxy-tata ikuaia
katy omboetea rupi.
4 SENHOR pegua opy rupi eteve voi ojapo altar-rã, SENHOR aipoe'iague:
"Jerusalém py amoĩ 'rã xerery", he'iague py.
5 SENHOR pegua oo roka mokoĩve oĩ va'e rupi ojapo avi altar jaxy-tata yva
re ikuai va'e ha'e javi peguarã.
6 Ha'e rami vy gua'y ae oapy reve ome'ẽ, ha'e arai rupi rive imba'ekuaa
ha'e oexa'ã oikovy. Oporandu uka oikovy omanogue mboayvua ha'e
imba'evyky va'e kuery pe rive. Ha'e rami vy SENHOR renonde rupi ojapo
oikovy ha'eve'ỹ va'e meme, ombopoxy aguã rami rive.

---

[o] **20.18** Ha'e va'e jave ma huvixave kuery oa'yĩjo uka 'rã guembiguai kuery ngoo rupi guarã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Ha'e vy yvyra gui ta'angaarã ojapo uka va'ekue omoĩ avi opy Davi ha'e ta'y
Salomão pe SENHOR aipoe'iague va'e py: “Kova'e oo ha'e Jerusalém tetã aiporavo
Israel regua ha'e javi gui, ha'e py xerery amoĩ aguã raka'e rã peve guarã.
8 Mba'eta xee ajapo uka va'ekue ha'e lei xerembiguai Moisés ijayvuague
ha'e javi rupi Israel kuery ikuai ramo xee namoxẽvei 'rã tuu kuery yvyrã
ame'ẽ va'ekue gui oguata rei aguã rami”, he'iague py ae.
9 Ha'e rami teĩ ha'e kuery noendu potai okuapy. Ha'e rami vy Manassés
oguerojejavy ramo amboae regua Israel kuery renonde gui SENHOR
omomba va'ekue gui heko vaive okuapy.

Judá kuery ombopaga aguã re ijayvuague

10 Ha'e nunga rupi SENHOR ijayvu guembiguai kuery profeta ikuai va'e
rupi. Ha'e vy aipoe'i:
11 — Ha'e rami ete Judá pygua huvixa Manassés ojeguaru pyrã ojapo
oikovy. Ha'e va'e oĩ e'ỹ mbove amorreu kuery ikuaiague gui nda'eveive
va'e ojapo ta'angaa oguereko va'e rupi Judá kuery voi ojejavy aguã rami.
12 Ha'e rire SENHOR Israel kuery ruete aipoe'i: “Ma'ẽ, Jerusalém ha'e
Judá re ambou 'rã mba'emo vai, ha'e nunga oendu va'e rei ijapyxa jovaive
nhe'ẽmba 'rã nhemondyi gui.
13 Ha'e rami vy Jerusalém áry rupi amoatã 'rã ixã ha'ãarã, Samaria ha'e
Acabe ro pygua kuery aa'ãague rami avi. Ha'e rami vy Jerusalém tetã gui
aipe'apa 'rã ikuai va'e, hy'a oiky'a'o vy ombovapy va'e rami.
14 Ha'e rami vy aejapa 'rã xevygua kuery rembyrekue, hovaigua kuery po
py amboaxapa vy. Ha'e ramo hovaigua kuery ojuka ha'e ogueraa aguã
rami rive 'rã ikuai,
15 mba'eta xerenonde rupi ha'e kuery ojapo okuapy ha'eve'ỹ va'e xembopoxy aguã
rami rive, jypy tuu kuery Egito yvy gui oupaa ára guive aỹ peve.
16 Ha'e rami ae avi Manassés omoẽ reta ojejavy e'ỹ va'e ruguy, Jerusalém
ha'e javi rupi omonyẽmba peve. Oguerojejavypa avi Judá kuery, SENHOR
renonde rupi ha'eve'ỹ va'e ojapoa py.”

2 Crônicas 33.18-20

17 Ha'e gui oĩve rei tema Manassés rekokue regua. Ha'e rami avi
ojejavyague, ha'e mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Judá
pygua huvixa kuery rekokue oĩa re?
18 Ha'e gui Manassés ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo onhono
porãa hoo py yvotyty ituia py, Uzá py ae. Ha'e gui ta'y Amom ju oĩ nguu rekovia.

2 Crônicas 33.21-25

19 Amom ma vinte e dois ma'etỹ oguereko huvixa oĩ ypy'i jave py. Ha'e
gui mokoĩ ma'etỹ re ete'i opena Jerusalém py. Ixy ma Mesulemete, Jotbá
pygua Haruz rajy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 SENHOR renonde rupi ha'eve'ỹ va'e anho ojapo oikovy, nguu Manassés
ojapoague rami.
21 Nguu oikoague ha'e javi'i rupi oiko, mba'emo ra'angaa tuu ojerovaiague
re ae ju ojerovia, omboete guive.
22 Ha'e rami vy SENHOR nguu kuery ruete gui ojepe'a vy SENHOR guigua
tape rupi ndoikovei.
23 Ha'e ramo huvixa Amom rovai hembiguai kuery jogueroayvu vy hoo py
ae ojuka okuapy.
24 Ha'e rã ijyvy re ae ikuai va'e ju ojukapa huvixa Amom jukaare kuery.
Ha'e rami vy ta'y Josias ju omoĩ okuapy hekovia.
25 Ha'e gui oĩve rei tema Amom rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo
ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Judá pygua huvixa kuery
rekokue oĩa re?
26 Ha'e gui onhono porãa yvotyty Uzá py oĩ va'e py. Ha'e ramo ta'y Josias
oĩ nguu rekovia.

2 Crônicas 34.1,2

22 1 Josias ma oito ma'etỹ oguereko huvixa oĩ ypy'i jave py. Ha'e
vy trinta e um ma'etỹ re opena Jerusalém py. Ixy ma Jedida,
Bozcate pygua Adaías rajy.
2 Ha'e va'e ma SENHOR renonde rupi ha'evea ramigua ojapo oikovy,
guamoĩ Davi ojapoague ha'e javi rupi. Ha'e vy ndojepe'ai oiporu kuaa
katy, neĩ oiporu kuaa e'ỹa katy ma voi.

2 Crônicas 34.8-13

3 Huvixa Josias dezoito ma'etỹ re ma oĩ jave py omondouka kuaxia re
opena va'ety Azalias ra'y Safã, Mesulão ramymino va'e SENHOR pegua oo
katy.
4 Ha'e vy ixupe aipoe'i:
— Tereo ke sacerdote yvateve va'e Hilquias-a katy, reipapa aguã peráta
SENHOR pegua opy ogueru pyre. Ha'e va'e peráta ma heta va'e kuery
ome'ẽ rã okẽ rarõa kuery omono'õ va'ekue.
5 Ha'e kuery tomboaxapa SENHOR pegua opy rupi omba'eapo va'e kuery
re opena va'e kuery po py. Ha'e kuery ju omboekovia aguã SENHOR pegua
opy rupi omba'eapo va'e kuery pe. Ha'e rami vy 'rãe opy rupi ivaipaague
ikuai va'e omoatyrõmba okuapy.
6 Yvyra gui mba'emo ojapo va'e, oo apoa ha'e ita re omba'eapo va'e kuery
pe 'rã omboekovia. Ha'e gui ojogua 'rã yvyra ha'e ita omoatyrõ mbyre,
opy rupi ivaipaague omoatyrõmba aguã — he'i.
7 Omba'eapo va'e kuery ma opa mba'e py ojeroviapy ikuai ramo ndoikuaa
potavei ha'e kuery po py peráta omboaxa pyre re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Crônicas 34.14-18

8 Ha'e gui sacerdote yvateve va'e Hilquias aipoe'i kuaxia re opena va'ety
Safã pe:
— SENHOR pegua opy xee ajou kuaxia para lei oĩa — he'i. Ha'e rami vy
Safã pe Hilquias ome'ẽ ramo ogueroayvu.
9 Ha'e gui kuaxia re opena va'ety Safã ma huvixaa py ou vy ixupe
omombe'u. Ha'e vy aipoe'i:
— Nerembiguai kuery oipapapa ma peráta SENHOR pegua opy omoĩ
porã mbyre, ha'e omboaxapa ma SENHOR pegua opy rupi omba'eapo va'e
kuery re opena va'e kuery po py.
10 Ha'e gui Safã omombe'uve ju huvixa pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Sacerdote Hilquias ma xevy ome'ẽ kova'e kuaxia para — he'i. Ha'e
rami vy huvixa renonde py Safã ogueroayvu.

2 Crônicas 34.19-28

11 Kuaxia para lei oĩa ogueroayvu rã huvixa oendu vy omondoropa oao.
12 Ha'e rami vy huvixa ijayvu sacerdote Hilquias, Safã ra'y Aicão, Micaías
ra'y Acbor, nhomongeta va'ety Safã ha'e guembiguai Asaías pe. Ha'e vy
aipoe'i ha'e kuery pe:
13 — Tapeo ke, peporandu uka SENHOR pe xereko re, ha'e heta va'e
kuery Judá regua ha'e javi re. Mba'eta nhanderovai SENHOR poxya hendy
vaipa, mba'eta kova'e kuaxia para re ayvu oĩ va'e re nhaneramoĩ kuery
ndojapyxaka potai, neĩ nhanderekorã re ipara oĩ va'e ha'e javi re ma voi
rire — he'i.
14 Ha'e ramo sacerdote Hilquias, Aicão, Acbor, Safã ha'e Asaías oje'oi
Jerusalém tetã yvy'ã guy katy profeta kunha Hulda oikoa py. Ha'e va'e
ma Harás ra'y Ticvá ra'y Salum sacerdote kuery ao re opena va'ety ra'yxy.
Ha'e gui kunha va'e pe ha'e kuery omombe'u okuapy oiko va'ekue.
15 Ha'e ramo ha'e kuery pe kunha va'e aipoe'i:
— Po rami SENHOR Israel kuery ruete aipoe'i uka: "Aipopeje ava xea py
penembouare pe:
16 Po rami SENHOR ijayvu: Ma'ẽ, mba'emo vai ambou 'rã kova'e tekoa ha'e
apy ikuai va'e re, kuaxia para Judá pygua huvixa ogueroayvu uka va'ekue
ha'e javi rami vy.
17 Mba'eta ha'e kuery xerejapa vy amboae regua tuuete ramigua kuery
pe oapy okuapy heakuã porã va'e, opo py mba'emo ojapo va'ekue py
xembopoxy aguã rami rive. Ha'e nunga rupi xepoxya hendy ma kova'e
tekoa áry, ndoguei 'rã guive", he'i.
18 Ha'e rã Judá pygua huvixa SENHOR pe peporandu uka aguã penembou
va'ekue pe pemombe'u 'rã: "Po rami SENHOR Israel kuery ruete ijayvu,
ayvu rendu va'ekue omombe'u porãve vy:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 'Ndee ma rendu kova'e tekoa ha'e apy hekoa va'e kuery amomba aguã re
xeayvu vai rã, ha'e rami vy xee SENHOR renonde py renhemo'yvyĩ'i vy ndeao
remondoro ha'e rejae'o va'ekue. Ha'e va'e ma xee ju aendu', he'i SENHOR.
20 'Ha'e nunga rupi xee romombytu'u 'rã neramoĩ kueryague rami, ha'e rã
nenhono porãa 'rã, nderexa py rexa e'ỹ aguã mba'emo vai kova'e tekoa re
ambou rã', he'i."

Ha'e ramo kunha va'e ombovaiague ha'e kuery omombe'u okuapy
huvixa pe.

2 Crônicas 34.29-33

23 1 Ha'e gui ma huvixa oenoĩ uka ijayvu nhomongeta va'ety kuery Judá
re ha'e Jerusalém py ikuai va'e oĩa py onhemboatypa okuapy aguã.
2 Ha'e gui Judá regua avakue, Jerusalém pygua, sacerdote, profeta
ha'e heta va'e kuery ha'e javi reve huvixa oo SENHOR pegua oo katy.
Yvyĩgueve ha'e yvatekueve guive oje'oi. Ha'e rami vy ha'e kuery oendu
pavẽa py huvixa ogueroayvu kuaxia para SENHOR pegua opy ojou pyre.
Guexeve guarã ojapo va'ekue regua ayvu oĩ va'e ha'e javi ogueroayvu.
3 Ha'e vy oo yta hi'aĩ va'e yvýry huvixa opu'ã ho'amy vy SENHOR renonde
ojapo ixupe anho ha'e kuery ikuai aguã, opy'a ha'e onhe'ẽ ha'e javi py
ojapopa okuapy aguã SENHOR ojapo uka va'ekue, ijayvua ha'e oipotaa,
ha'e rami vy ayvu kuaxia para re oĩ va'e rupi ikuai aguã, SENHOR
guexeve guarã ojapo va'ekue rupi anho. Ha'e ramo heta va'e kuery ha'e
javi onhemboayvu okuapy ha'e va'e ayvu rupi ikuai aguã re.

2 Crônicas 34.3-7

4 Ha'e gui ma huvixa ijayvu sacerdote yvateve va'e Hilquias, sacerdote
yvyĩgueve ha'e okẽ rarõa kuery pe, SENHOR pegua templo ropy gui
ha'e kuery oipe'apa aguã tembiporu Baal peguarã ojapo pyre, ha'e gui
ta'angaarã yvyra omopu'ã mbyre ha'e yva re jaxy-tata ikuai va'e peguarã
ojapo pyre ha'e javi. Ha'e rami vy Jerusalém gui mombyrya py oapypa,
Cedrom nhuũndy py, ha'e gui tanhimbukue ma ogueraa Betel katy.
5 Oipe'apa guive sacerdote kuery Judá rupi ha'e Jerusalém yvýry
ombojeroviaaty yvy'ã rupi ikuai va'e peguarã Judá pygua huvixa kuery
omoĩ va'ekue. Ha'e va'e kuery ma tuuete ramigua pe heakuã porã va'e
oapy va'ekue, Baal pe, kuaray, jaxy, ko'ẽ mbija ha'e jaxy-tata ha'e javi pe.
6 Ha'e rami vy SENHOR pegua opy gui oipe'a avi ta'angaarã yvyra omopu'ã
mbyre, ha'e vy Jerusalém gui mombyrya py ogueraa Cedrom yvyugua
peve. Ha'e va'e ma oapypa vy omongu'ipa, ha'e vy ha'e pyguare rupa ikuai
va'e áry rupi omombopa.
7 Oitypa avi SENHOR pegua oka py oo avakue ombojeroviaa rupi itavy
rei okuapyague. Ha'e va'e opy rupi kunhague ojapo va'ekue oo'i ajukue
guigua ta'angaarã yvyra omopu'ã va'ekue rorã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Ha'e gui ma ogueru rukapa sacerdote kuery Judá regua tetã py
ikuaiague gui, ha'e vy omongy'apa ombojeroviaaty yvy'ã rupi ikuai va'e
ha'e kuery heakuã porã va'e oapyaty va'ekue, Geba guive Berseba peve.
Ha'e vy oitypa avi altar tetã rokẽ py oĩ va'ekue, tetã re opena va'ety Josué
pegua okẽ regua oiporu kuaa e'ỹa re.
9 Ha'e rã ombojeroviaaty yvy'ã rupi sacerdote kuery ikuai va'ekue pe
ma mba'eve ndoapy ukai SENHOR pegua altar Jerusalém py oĩ va'e áry,
mbojape mbovua revegua e'ỹ guyvy kuery reve ho'u okuapy va'eri.
10 Ha'e gui huvixa omongy'apa avi Hinom ra'y kuery yvyugua re Tofete
oĩ va'ekue, ha'e py avave rei gua'y e'ỹ vy guajy kuery ndoapyavei aguã
ta'angaa Moloque peguarã.
11 Oipe'apa avi kavaju Judá pygua huvixa kuery kuaray re ojeroviaa rupi
omboaxa va'ekue. Ha'e va'e ma SENHOR pegua oka py opyta va'ekue
jaikeaty rexei, opy rupi opena va'ety Natã-Meleque renda katy'i rupi. Ha'e
rã karóxa kuaray peguarã omboaxa va'ekue ma oapypa.
12 Huvixa oipe'apa avi Acaz rendakue yrýry rupi altar ikuai va'ekue, oo
áry rupi. Ha'e va'e altar ma Judá pygua huvixa kuery ha'e Manassés ojapo
va'ekue SENHOR pegua oka mokoĩ oĩ va'e rupi. Ha'e va'e omboa'ypa vy
oipe'apa heravy. Ha'e vy iku'ikue ma omombo Cedrom yakã áry rupi.
13 Huvixa omongy'apa avi ombojeroviaaty Jerusalém katy'i yvy'ã rupi
ikuai va'ekue, yvyty mba'emo omombaaty katy'i ijaxu e'ỹa re. Ha'e va'e
ma Sidom pygua kuery ha'eve'ỹ va'e Astarote pe ojapo atyrã Israel pygua
huvixa Salomão omopu'ã va'ekue, ha'e Moabe pygua kuery Camo pe, ha'e
gui Amom ra'y kuery ruete ramigua ojeguarupy Milcom pe ojapo atyrã
va'ekue voi.
14 Ha'e rami ae avi omboa'ypa ita omopu'ã mbyre, ta'angaarã yvyra
omopu'ã mbyre voi ojayapa. Ha'e vy ha'e nunga ikuaiague rupi
omonyẽmba imoiny avakue kãgue.

Betel py altar oĩ va'ekue ju omongy'apa ha'e oitypaague

15 Huvixa oity avi altar Betel py oĩ va'ekue, ha'e yvy'ã rupi ombojerovia
atyrã Nebate ra'y Jeroboão ojapo va'ekue Israel kuery oguerojejavy aguã.
Ombovaipa ombojeroviaaty yvy'ã re oĩ va'ekue, altar oĩ va'ekue ma
omongu'ipa, ha'e oapypa ta'angaarã yvyra omopu'ã mbyre.
16 Ha'e gui huvixa Josias oma'ẽ-ma'ẽ vy oexa yvyra rupa yvy'ã re ikuai
va'e. Ha'e va'e gui ma ikãgue ikuai va'ekue oguenoẽ ukapa vy oapypa
altar oĩ va'e áry. Ha'e vy omongy'apa, SENHOR ayvu Nhanderuete
remimbo'e omombe'u ma voiague rami vy.[p]
17 Ha'e gui huvixa oporandu:
— Mava'e rupa markaague tu pe py xee aexa va'e?

---

p **23.16** Ha'e va'e ayvu jaexa 'rã 1 Reis 13.1-32 py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e rã tetã pygua avakue ombovai okuapy:
— Peva'e ma ava Nhanderuete remimbo'e Judá gui ou va'ekue rupa.
Ha'e va'e ma omombe'u ma voi va'ekue Betel py altar oĩ va'e ndee
remongy'a 'rãa — he'i okuapy.
18 Ha'e ramo Josias aipoe'i:
— Tove ha'vy ta'itui. Avave rei topena eme ikãgue re — he'i. Ha'e
ramo ha'e va'e kãgue ma ha'e kuery oeja okuapy, Samaria gui profeta ou
va'ekue kãgue ha'e py oĩ va'e reve.
19 Ha'e gui Samaria re tetã ikuai va'e rupi ju Josias ombovaipa yvy'ã
rupi ombojerovia atyrã Israel pygua huvixa kuery ojapo va'ekue SENHOR
ombopoxy aguã rami rive. Ha'e va'e re ju ojapo Betel rupi ojapoague ha'e
javi rami.
20 Ha'e vy altar ha'e py ikuai va'e áry ae ojukapa sacerdote kuery
ombojeroviaaty yvy'ã rupi ikuai va'e peguare, ha'e vy ikãgue ma oapypa
hi'áry. Ha'e gui mae ma ojevy ju Jerusalém katy.

2 Crônicas 35.1-19

21 Ha'e gui ma heta va'e kuery ha'e javi pe huvixa omombe'u uka vy
aipoe'i:
— Páscoa ára pejapo ngaru SENHOR Penderuete peguarã, kuaxia para
re guexeve guarã ojapo va'ekue oĩa rami vy — he'i.
22 Ha'e ramo Páscoa ára ngaru ojapo okuapy va'e ramigua ma neĩ
peteĩgueve ma voi ndojapoai teri Israel rerekoa kuery opena jave, neĩ
Israel ha'e Judá pygua huvixa kuery opena jave ma voi.
23 Huvixa Josias dezoito ma'etỹ re ma oĩa py ojapo okuapy Páscoa ára
ngaru SENHOR peguarã, Jerusalém py.

Josias Nhanderuete pe ete oikoague

24 Josias omomba avi omanogue mboayvua ha'e imba'evyky va'e kuery,
opy rupi ta'angaa ikuai va'ekue, ta'angaa mboae, ha'e Judá yvy re ha'e
Jerusalém py ojeguarupy ikuai va'ekue-ekue. Ha'e rami oiko ojapopa aguã
kuaxia para SENHOR ropy sacerdote Hilquias ojou va'ekue re lei oĩa rami vy.
25 Ha'e oĩ e'ỹ mbove ma ndoikoi teri huvixa ha'e ramigua, mba'eta opy'a,
onhe'ẽ ha'e ombaraetea ha'e javi py SENHOR pe ojeko me'ẽ va'e, Moisés lei
ombopara va'ekue ha'e javi rami vy. Ha'e va'e rire ma ha'ekue ramigua ete
ju ndoikovei guive.
26 Ha'e rami avi SENHOR nda'ipoxy ve'ỹi guive Judá rovai, Manassés
opa marã ombopoxy aguã rami ojapo vai rire.
27 Ha'e rami vy SENHOR aipoe'i:
— Judá regua voi aipe'apa 'rã xerenonde gui, Israel regua aipe'aague
rami ae ju. Ha'e rami vy aeja 'rã kova'e tetã Jerusalém xejeupe guarã
aiporavo va'ekue ri, xevygua oo “Ha'e py oĩ 'rã xerery”, ha'eague voi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Crônicas 35.20-27

28 Ha'e gui oĩve rei tema Josias rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo
ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Judá pygua huvixa kuery
rekokue oĩa re?
29 Josias oĩ teri jave ma Egito pygua huvixa Faraó-Neco oo Eufrates yakã
katy Assíria pygua huvixa rovai. Ha'e ramo Neco rovai ju Josias oo vy
hexe opu'ã ramo ojuka, Megido py.
30 Hetekue ma hembiguai kuery ogueru okuapy peteĩ karóxa py.
Jerusalém py oguerovaẽ ma vy onhono porã okuapy huparã oĩ va'ekue
py ae. Ha'e rire ma ha'e va'e yvy re ikuai va'e kuery Josias ra'y Jeoacaz
ogueraa vy omoĩ okuapy nguvixarã tuu rekovia.

2 Crônicas 36.1-4

31 Jeoacaz oĩ ypy'i jave py ma vinte e três ma'etỹ oguereko, ha'e gui
mboapy jaxy re ete'i opena Jerusalém py. Ixy ma Hamutal, Libna pygua
Jeremias rajy.
32 Ha'e va'e ma ha'eve'ỹ va'e ojapo oikovy SENHOR renonde rupi, guamoĩ
kuery ojapoague ha'e javi rami.
33 Ha'e ramo Faraó-Neco ombo'a uka imoiny Ribla py Hamate yvy re,
Jerusalém py opena ve'ỹ aguã. Ha'e vy ijyvy re ikuai va'e gui okobra três
mil e trezentos quilos prata ha'e trinta e três quilos ouro guigua.
34 Huvixarã ma Faraó-Neco omoĩ Josias ra'y Eliaquim, tuu Josias rekovia
opena aguã. Ha'e vy hery oguerova vy Jeoaquim ju omboery. Ha'e rã
Jeoacaz ma Egito yvy katy ju ogueraa. Ha'e ramo omano ha'e py.
35 Ha'e gui ma Jeoaquim prata ha'e ouro omboaxa Faraó pe. Ha'e rami
vy oyvy jave rupi ome'ẽ uka, Faraó ijayvuague rami vy ixupe omboaxapa
aguã. Oyvy re ikuai va'e prata ha'e ouro ome'ẽmba aguã rami ojapo, peteĩ-
teĩ gui oipe'a ha'e ae ome'ẽ ukaa rami vy, Faraó-Neco pe omboaxa aguã.

2 Crônicas 36.5-8

36 Jeoaquim ma vinte e cinco ma'etỹ oguereko jave py huvixa oĩ ypy.
Ha'e gui onze ma'etỹ re opena Jerusalém py. Ixy ma Zebida, Ruma pygua
Pedaías rajy.
37 Ha'e va'e ma ha'eve'ỹ va'e anho ojapo oikovy SENHOR renonde rupi,
guamoĩ kuery ojapoague ha'e javi rami.

24 1 Jeoaquim oĩ jave py Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor ou
hexe opu'ã aguã. Ha'e ramo mboapy ma'etỹ peve Jeoaquim oiko
hembiguai. Ha'e va'e rire ma Jeoaquim ju opu'ã hexe.
2 Ha'e ramo Jeoaquim rovai SENHOR ombou caldeu kuery, Síria pygua,
Moabe pygua ha'e Amom ra'y kuery. Judá yvy re ombou ombovaipa aguã,
guembiguai profeta kuery rupi SENHOR ijayvuague rami vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ha'e nunga oiko Judá kuery re SENHOR ijayvuague rami vy ae,
guenonde gui oipe'apa aguã, Manassés opa marã ojejavyague káuxa,
4 ojejavy e'ỹ va'e kuery ruguy omoẽague káuxa guive, Jerusalém tetã
ha'e javi rupi huguy omoẽ rire. Ha'e rami ete ojejavyague ma SENHOR
nomboguexei.
5 Ha'e gui oĩve rei tema Jeoaquim rekokue regua. Ha'e rami avi
mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Judá pygua huvixa
kuery rekokue oĩa re?
6 Ha'e gui Jeoaquim ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo
ta'y Joaquim ju oĩ nguu rekovia.
7 Ha'e rã Egito pygua huvixa ma neĩ peteĩgue ma voi noẽvei oyvy gui.
Mba'eta mba'emo oguereko va'ekue ha'e javi Babilônia pygua huvixa
oipe'apa ma, Egito katy'i yakã'i oĩ va'e guive Eufrates yakã peve.

2 Crônicas 36.9

8 Joaquim ma dezoito ma'etỹ oguereko jave py huvixa oĩ ypy. Ha'e
gui mboapy jaxy re ete'i opena Jerusalém py. Ixy ma Neústa, Jerusalém
pygua Elnatã rajy.
9 Ha'e va'e ma ha'eve'ỹ va'e anho ojapo oikovy SENHOR renonde rupi,
guamoĩ kuery ojapoague ha'e javi rami.

Jerusalém gui yvatekueve Nabucodonosor escravo-rã ogueraapaague

10 Ha'e va'e jave py ma Jerusalém katy ou Babilônia pygua huvixa
Nabucodonosor rembiguai kuery. Ha'e vy ojokopa tetã.
11 Ha'e gui tetã re Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor ae ou,
guembiguai kuery ojokopa okuapy jave.
12 Ha'e ramo Judá pygua huvixa Joaquim oo Babilônia pygua huvixa
reve nhovaexĩ aguã. Ngupive ogueraa oxy, guembiguai kuery, ojeupegua
yvatekueve ha'e joe opena va'ety kuery. Ha'e ramo Babilônia pygua
huvixa ogueraa escravo-rã, oito ma'etỹ re ma oĩ jave py.
13 Ogueraa avi SENHOR pegua opy mba'emo omoĩ porã mbyre ha'e javi,
huvixa ro gui guive. SENHOR ijayvuague rami vy omboa'ypa tembiporu
Israel pygua huvixa Salomão ojapo va'ekue, ouro guigua SENHOR pegua
templo ropy guarã va'ekue meme.
14 Ha'e rami py oipe'apa Jerusalém py ikuai va'ekue ha'e javi. Yvatekueve,
avakue ipy'a guaxukue, mba'emo apoa ha'e ferro re omba'eapo va'e kuery ha'e
javi vy ma dez mil ogueraa. Avave rei ndopytai yvy re, iporiaukue'i e'ỹ vy.
15 Babilônia katy ogueraa Joaquim. Jerusalém gui escravo-rã ogueraa avi
huvixa xy, ta'yxy kuery ha'e hembiguai kuery ha'e javi.
16 Avakue ipy'a guaxukueve sete mil ikuai va'e, mba'emo apoa ha'e ferro
re omba'eapo va'e kuery mil ikuai va'e joe opu'ã kuaa va'ekue meme ma
Babilônia pygua huvixa ogueraapa escravo-rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ha'e gui Joaquim rekovia ma Babilônia pygua huvixa omoĩ tuvy'i
Matanias. Ha'e va'e rery oguerova vy Zedequias ju omboery.

2 Crônicas 36.10-16; Jeremias 52.1-3

18 Zedequias ma vinte e um ma'etỹ oguereko jave py oĩ ypy huvixa. Ha'e
gui onze ma'etỹ re opena Jerusalém py. Ixy ma Hamutal, Libna pygua
Jeremias rajy.
19 Ha'e va'e ma ha'eve'ỹ va'e anho ojapo oikovy SENHOR renonde rupi,
Joaquim ojapoague ha'e javi rami.

Jeremias 39.1-7; 52.3-11

20 Ha'e nunga oiko Jerusalém tetã ha'e Judá pygua kuery rovai SENHOR
ipoxy ramo, guenonde gui oipe'apa aguã. Ha'e gui ma huvixa Zedequias
opu'ã Babilônia pygua huvixa rovai.

25 1 Zedequias nove ma'etỹ re ma huvixa oĩ jave, dez jaxya re dez araa
py ma Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor ou Jerusalém py,
oxondaro kuery ha'e javi reve. Tetã re ipo'akaxe vy ojokopa okuapy jovaive re.
2 Onze ma'etỹ re ma Zedequias oĩ peve ojokopa tetã.
3 Irundy jaxya re nove araa py ma tetã ha'e javi rupi karuai oiko rã ha'e
pygua kuery ndojouvei ho'u va'erã.
4 Ha'e va'e jave py oitya tetã kora. Ha'e ramo ha'e pygua avakue joe opu'ãa
pygua onhamba pyávy. Mokoĩ kora pa'ũ okẽ oĩ va'e rupi oje'oi huvixa
mba'e yvotyty oĩ va'e yvýry tape oĩ va'e rupi, caldeu kuery tetã jovaive re
ikuai teĩ. Ha'e rã huvixa ma yvy joja reia rupi tape oĩ va'e rupi onha.[q]
5 Ha'e ramo caldeu regua xondaro kuery ma huvixa Zedequias rakykue
oje'oi vy oupity Jericó tetã katy'i yvy joja reia oĩ va'e py. Hexevegua
xondaro kuery oaĩmba vy oejapa oje'oivy.
6 Ha'e ramo ojokua reve ogueraa Ribla py Babilônia pygua huvixa oĩa py.
Ha'e ramo ijayvu opaga aguã re.
7 Ha'e rami vy Zedequias oexaa py ae ojukapa ta'y kuery. Ha'e gui ma
hexa omombupa. Mokoĩ corrente overa va'e guigua py ojokua reve
ogueraa okuapy Babilônia katy.

2 Crônicas 36.17-21; Jeremias 39.8-10; 52.12-27

8 Dezenove ma'etỹ re ma Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor oĩ
jave py, peteĩ nhiruĩ jaxya re sete araa py ma peteĩ ou Jerusalém peve,
Babilônia pygua huvixa rembiguai, jopya kuery ruvixa Nebuzaradã.
9 Ha'e va'e ma oapypa SENHOR pegua oo, huvixa rogue ha'e Jerusalém
tetã rupi oo ikuai va'ekue ha'e javi. Oo iporãgueve ikuai va'e oapypa.

---

[q] **25.4** Caldeu kuery ma Babilônia pygua kuery ae. Ha'e gui caldeu kuery ruvixa ma Nabucodonosor (versículo 1).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Ha'e rami vy jopya kuery ruvixa reve caldeu regua xondaro kuery ou
va'ekue oitypa okuapy Jerusalém tetã yvýry rupi kora oĩ va'ekue.
11 Ha'e gui jopya kuery ruvixa Nebuzaradã ma heta ogueraa escravo-rã:
tetã rupi ikuai va'ekue, Babilônia pygua huvixa pe ojejopy uka va'ekue,
heta va'e kuery regua guive.
12 Ha'e rã iporiaukueve ma jopya kuery ruvixa oejapa uva nhotỹarã ha'e
mba'ety rupi omba'eapo va'erã.
13 Caldeu kuery omopẽmba okuapy SENHOR pegua oo ytarã overa va'e
guigua mokoĩve hi'aĩ va'ekue, mba'emo renda ha'e yy mbotyarã overa
va'e gui ojapo pyre, SENHOR pegua opy oĩ va'ekue. Ha'e vy overa va'e oĩ
va'ekue ogueraapa Babilônia katy.
14 Ogueraa avi oja, pá, tapyĩ araa, heakuã porã va'e ryrukue, tembiporurã
overa va'e gui ojapo pyre, ha'e mba'emo omboetea rupi oiporua va'ekue
ha'e javi.
15 Jopya kuery ruvixa ogueraa avi tapyĩ ryru, hy'a guaxu, ha'e gui ouro
ha'e prata guigua ha'e javi.
16 Ha'e gui mokoĩve oo yta hi'aĩ va'ekue, mba'emo ojoiaty ha'e mba'emo
rendarã Salomão ojapo va'ekue SENHOR pegua opy rupi guarã, ha'e va'e
tembiporu re overa va'e oĩ va'ekue ha'e javi ma jaipapapa va'erã e'ỹ.
17 Peteĩ-teĩ oo yta yvatekuea ma oito metros, ha'e gui hi'áry ma oĩ ju overa
va'e guigua mokoĩ metro yvatea va'e. Hi'árygua yvýry rupi imbojeguaarã
kya corrente guigua ha'e yvyra'a ra'angaa oĩ va'ekue ma overa va'e guigua
meme. Ha'e rã hovai re ijyta hi'aĩ va'e reve ma joegua, kya imbojeguaarã
oĩ va'e voi.
18 Jopya kuery ruvixa ogueraa avi sacerdote yvateve va'e Seraías,
sacerdote yvyĩve va'e Sofonias, ha'e gui okẽ rarõa kuery mboapy ikuai
va'ekue.
19 Tetã gui ogueraa avi peteĩ xondaro kuery ruvixa oĩ va'ekue, ha'e
gui peteĩ nhiruĩ avakue huvixa mongetaaty tetã py ojou va'ekue, ha'e
xondarorã ha'e py ikuai va'e rery ombopara va'ety, ha'e gui sessenta
avakue ha'e py hekoa va'ekue tetã rupi ojou va'ekue.
20 Ha'e va'e kuery ma jopya kuery ruvixa Nebuzaradã ojokua reve
ogueraapa Ribla py Babilônia pygua huvixa oĩa py.
21 Ha'e ramo Ribla py ae Babilônia pygua huvixa oipyxo uka vy ojuka
ukapa, Hamate yvy re. Ha'e rami py Judá kuery ijyvy gui ogueraapaa
escravo-rã.
22 Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor ma Safã ra'y Aicão ra'y
Gedalias omoĩ Judá yvy re oeja va'ekue re opena va'erã.

Ismael Gedalias ojukaague

23 Ha'e gui xondaro ruvixa kuery, hexevegua avakue reve oendu okuapy
Babilônia pygua huvixa Gedalias ju huvixarã omoĩague. Ha'e rami vy

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mispa py Gedalias oĩa py ha'e kuery ou okuapy oikuaa porãve aguã. Ha'e va'e kuery regua ma Netanias ra'y Ismael, Careá ra'y Joanã, netofatita Tanumete ra'y Seraías ha'e maacatita ra'y Jazanias. Guexevegua avakue reve ou okuapy.

24 Ha'e ramo Gedalias onhemboayvu ha'e kuery pe ha'e hexevegua avakue ikuai va'e pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Pekyje eme caldeu kuery gui. Pepyta tema nhandeyvy re, ha'e penhe'ẽ rendu Babilônia pygua huvixa. Ha'e ramo peẽ kuery pendekuai porã 'rã — he'i.

25 Ha'e rami teĩ sete jaxya py ou Netanias ra'y Ismael, Elisama ramymino va'e, ipo'akave va'e ra'y. Hexeve ou avi dez avakue. Ha'e va'e kuery Gedalias oipyxo ramo omano, judeu ha'e caldeu kuery Mispa py hexeve ikuai va'ekue voi.

26 Ha'e ramo heta va'e kuery ha'e javi caldeu kuery gui okyje vy opu'ãmba oje'oivy, yvyĩgueve ha'e yvatekueve, xondaro ruvixa kuery voi oje'oi Egito yvy katy.

Jeremias 52.31-34

27 Judá pygua huvixa Joaquim dezessete ma'etỹ ma escravo-rã ogueraague ojapo rire, doze jaxya re vinte e sete araa py ma Evil-Merodaque oĩ Babilônia pygua huvixarã. Ha'e va'e ma Judá pygua huvixa Joaquim opoi nhuã py ombo'aague gui.

28 Ha'e vy hexeve ha'eve reia'i rupi ijayvu vy omboyvateve amboae huvixa kuery Babilônia py hexeve ikuai va'e gui.

29 Ha'e ramo Joaquim oao nhuã py oiporu va'ekue omboekovia vy huvixa renonde ae okaru oikovy ko'ẽ nhavõ, oikoa pukukue re.

30 Ha'e vy ko'ẽ nhavõ huvixa po gui ae ojopy mba'emo repyrã, oikovea ja guarã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jypya Crônicas huvixa kuery rekokue oĩa

Jypya crônicas huvixa kuery rekokue oĩa

Kova'e kuaxia para re ma omombe'ua porãve ju mba'emo omombe'ua ma va'ekue, omo'arandu ha'e ombopy'a guaxu aguã judeu kuery escravo-rã ogueraa ague gui oyvy re ojevy va'ekue. Ha'e rami vy jypy omombe'u oyvy re ojevy va'ekue ramoĩ kuery rery. Ha'e gui ma huvixa Davi openaague ju omombe'u vy ima'endu'a yvatea ha'e ipo'akaa re. Omombe'u avi Senhor pegua templo peguarã Davi oguereko katupaague.

Heta va'e kuery oendua py Davi oguerovy'a Senhor. Ha'e vy aipoe'i: "Senhor Israel kuery ruete, Oreruete reiko va'e, ndere ae ta'ima'endu'a porãa yma ete guive raka'eve rã peve. ... Ndere ae oĩ ndepo'aka aguã, ha'e pavẽ ikuai va'e aryve rupi ndeyvateve va'e repenaa py. ... Ha'e gui aỹ ma Oreruete, roguerovy'a vy rogueroporaei rokuapy nderery hexakãmba va'e rupi" (29.10b, 11b, 13).

Adão ramymino kuery rery oĩa

Gênesis 5.1-32

1 [1] Adão, ha'e gui Sete, Enos,
[2] Cainã, Maalalel, Jarede,
[3] Enoque, Metusalém, Lameque,
[4] Noé, Sem, Cam ha'e Jafé.[a]

Gênesis 10.1-32

[5] Jafé ra'y kuery ma Gômer, Magogue, Madai, Javã, Tubal, Meseque ha'e Tiras.
[6] Gômer ra'y kuery ma Asquenaz, Rifate ha'e Togarma.
[7] Javã ra'y kuery ma Elisá, Társis, Quitim ha'e Rodanim.
[8] Ha'e gui Cam ra'y kuery ma Cuxe, Mizraim, Pute ha'e Canaã.
[9] Cuxe ra'y kuery ma Sebá, Havilá, Sabtá, Raamá ha'e Sabtecá. Raamá ra'y kuery ma Sabá ha'e Dedã.

---

[a] **1.4** Sem, Cam ha'e Jafé ma Noé ra'y kuery ikuai (Gênesis 5.32).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Cuxe ra'y ma Ninrode. Ha'e va'e ma jypy'i ipo'akapa va'e oiko yvy re.
11 Mizraim ra'y kuery ma Ludim, Anamim, Leabim, Naftuim,
12 Patrusim, Casluim (ha'e va'e ma filisteu kuery ypy'i) ha'e Caftorim.
13 Canaã ra'y kuery ma jypygua Sidom, ha'e gui Hete,
14 ha'e jebuseu kuery, amorreu, girgaseu,
15 heveu, arqueu, sineu,
16 arvadeu, zemareu ha'e hamateu kuery.
17 Ha'e gui Sem ra'y kuery ma Elão, Assur, Arfaxade, Lude, Arã, Uz,
Hul, Geter ha'e Meseque.
18 Arfaxade ra'y ma Selá, ha'e Selá ra'y ma Héber.
19 Héber ra'y kuery ma mokoĩ oiko: Peteĩ rery ma Pelegue, mba'eta ha'e
va'e oiko jave py yvy omboja'oa.[b] Ha'e rã tyvy rery ma Joctã.
20 Joctã ra'y ma Almodá, Salefe, Hazar-Mavé, Jerá,
21 Hadorão, Uzal, Dicla,
22 Ebal, Abimael, Sabá,
23 Ofir, Havilá ha'e Jobabe. Ha'e va'e kuery ha'e javi ma Joctã ra'y kuery meme.

Gênesis 11.10-32

24 Sem, ha'e gui Arfaxade, Selá,
25 Héber, Pelegue, Reú,
26 Serugue, Naor, Terá,
27 ha'e gui Abrão, hery mboae Abraão va'e.

Gênesis 25.12-18

28 Abraão ra'y kuery ma Isaque ha'e Ismael.
29 Po rami ma ha'e va'e ra'y kuery: Ismael ra'y jypygua ma Nebaiote, ha'e
gui Quedar, Adbeel, Mibsão,
30 Misma, Dumá, Massá, Hadade, Temá,
31 Jetur, Nafis ha'e Quedemá. Ha'e va'e kuery ma Ismael ra'y kuery meme.

Gênesis 25.1-6

32 Ha'e gui Abraão ra'yxy jevy Quetura opi'a kuery oikuavã'i va'ekue ma
Zinrã, Jocsã, Medã, Midiã, Isbaque ha'e Suá. Jocsã ra'y kuery ma Sabá
ha'e Dedã.
33 Midiã ra'y kuery ma Efá, Efer, Enoque, Abida ha'e Elda. Ha'e va'e kuery
ma Quetura pi'a kuery meme.
34 Ha'e gui Abraão ra'y ma Isaque. Isaque ra'y kuery ma Esaú ha'e Israel.

Gênesis 36.1-19

35 Esaú ra'y kuery ma Elifaz, Reuel, Jeús, Jalão ha'e Coré.

---

[b] **1.19** Tery Pelegue ma “Mboja'o” 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

36 Elifaz ra'y kuery ma Temã, Omar, Zefi, Gaetã, Quenaz, Timna ha'e
Amaleque.
37 Reuel ra'y kuery ma Naate, Zerá, Samá ha'e Mizá.

Gênesis 36.20-30

38 Ha'e gui Seir ra'y kuery ma Lotã, Sobal, Zibeão, Aná, Diso, Eser ha'e
Disã.
39 Lotã ra'y kuery ma Hori ha'e Homã. Ha'e gui Lotã reindy ma Timna.
40 Sobal ra'y kuery ma Aliã, Manaate, Ebal, Sefô ha'e Onã. Zibeão ra'y
kuery ma Aiá ha'e Aná.
41 Aná ra'y ma Disom. Disom ra'y kuery ma Hanrão, Esbã, Itrã ha'e Querã.
42 Eser ra'y kuery ma Bilã, Zaavã ha'e Jaacã. Disã ra'y kuery ma Uz ha'e Arã.

Gênesis 36.31-43

43 Pova'e kuery ma Edom yvy re huvixave oĩ va'ekue, Israel kuery
ruvixave oĩ e'ỹ teri jave: Beor ra'y Bela. Ha'e va'e retã openaaty ma Dinabá.
44 Ha'e gui Bela omano rire hekovia oĩ Bozra pygua Zera ra'y Jobabe.
45 Jobabe omano rire hekovia oĩ temanita kuery yvy guigua Husão.
46 Husão omano rire hekovia oĩ Bedade ra'y Hadade. Ha'e va'e ma oitypa
Midiã pygua kuery Moabe yvy re. Hetã openaaty ma Avite.
47 Ha'e gui Hadade omano rire hekovia oĩ Masreca pygua Samlá.
48 Samlá omano rire hekovia oĩ Saul. Ha'e va'e ma Eufrates yakã yvýry
Reobote oĩ va'e guigua.
49 Ha'e gui Saul omano rire hekovia oĩ Acbor ra'y Baal-Hanã.
50 Baal-Hanã omano rire hekovia oĩ Hadade. Ha'e va'e retã openaaty ma Paí.
Ha'e rã ta'yxy ma Matrede memby Meetabel, Me-Zaabe remiarirõ va'e.
51 Ha'e gui Hadade ju omano.
Po rami ma Edom pygua yvatekueve rery: yvatekueve Timna, Alva,
Jetete,
52 Oolibama, Elá, Pinom,
53 Quenaz, Temã, Mibzar,
54 Magdiel, ha'e gui Irã. Ha'e va'e kuery ma Edom pygua yvatekueve meme.

Gênesis 35.22-26

2 1 Ha'e gui pova'e ma Israel ra'y kuery: Rúben, Simeão, Levi, Judá,
Issacar, Zebulom,
2 Dã, José, Benjamim, Naftali, Gade ha'e Aser.

Judá ramymino kuery rery oĩa

3 Ha'e gui Judá ra'y kuery ma Er, Onã ha'e Selá. Ha'e va'e kuery mboapy
ma Canaã pygua Bate-Sua pi'a ikuai raka'e. Ha'e gui Judá ra'y jypygua Er
ma SENHOR renonde rupi heko vai ramo ojuka.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ha'e rã gua'y ra'yxy Tamar re Judá ta'yague ma Perez ha'e Zera. Judá
ra'y kuery ha'e javi vy ma peteĩ nhiruĩ ikuai.
5 Ha'e gui Perez ra'y kuery ma Hezrom ha'e Hamul.
6 Zera ra'y kuery ma Zinri, Etã, Hemã, Calcol ha'e Dara. Ha'e javi vy ma
peteĩ nhiruĩ ikuai.
7 Carmi ra'y ma Acar. Ha'e va'e ma Israel kuery ikuai axy aguã rami ojapo
ha'eve'ỹ va'e py ojejavy vy.
8 Etã ra'y ma Azarias.
9 Hezrom ra'y kuery ikuai va'ekue ma Jerameel, Rão ha'e Quelubai.
10 Ha'e gui Rão ra'y ma Aminadabe. Aminadabe ra'y ma Naassom, Judá
regua kuery ruvixa va'e.
11 Naassom ra'y ma Salma, ha'e Salma ra'y ma Boaz.
12 Boaz ra'y ma Obede, ha'e Obede ra'y ma Jessé.
13 Jessé ra'y jypygua ma Eliabe, mokoĩa ma Abinadabe, mboapya ma
Siméia,
14 irundya ma Natanael, peteĩ nhiruĩa ma Radai,
15 mboapy memea ma Ozém, ha'e gui sete-a ma Davi.
16 Ha'e va'e reindy kuery ma Zeruia ha'e Abigail. Zeruia pi'a kuery ma
mboapy: Abisai, Joabe ha'e Asael.
17 Abigail ma oikuavã'i Amasa. Ha'e rã Amasa ru ma Ismael guigua Jéter.
18 Ha'e gui Hezrom ra'y Calebe ma gua'y kuery oguereko gua'yxy Azuba
ha'e gui Jeriote re. Ha'e va'e pi'a kuery ma Jeser, Sobabe ha'e Ardom.
19 Ha'e gui Azuba omano ma rire gua'yxyrã Calebe ogueraa Efrata. Ha'e
va'e re ta'ya ma Hur.
20 Hur ra'y ma Uri, ha'e Uri ra'y ma Bezalel.
21 Ha'e gui Hezrom ma Gileade ru Maquir rajy re omenda, sessenta
ma'etỹ ma oguerekoa py. Ha'e ramo oikuavã'i Segube.
22 Segube ra'y ma Jair. Ha'e va'e ma vinte e três tetã re opena Gileade yvy
rupi.
23 Ha'e rami teĩ Jair pegua tekoa ikuai va'ekue ma Gesur ha'e Arã
oipe'apa, Quenate yvýry tekoa'i ikuai va'e ha'e javi guive, ha'e javi vy ma
sessenta tekoa ikuai. Ha'e va'e kuery ha'e javi ma Gileade ru Maquir ra'y
kuery meme.
24 Calebe-Efrata py Hezrom omano ma rire Hezrom ra'yxy Abia oikuavã'i
Tecoa rurã Asur.
25 Ha'e gui pova'e ma Hezrom ra'y jypygua Jerameel ra'y kuery: jypygua
Rão, ha'e gui Buna, Orém, Ozém ha'e Aías.
26 Ha'e gui Jerameel amboae ju ogueraa gua'yxyrã, Atara hery va'e. Ha'e
va'e ma Onã xyrã.
27 Jerameel ra'y jypygua Rão ra'y kuery ma Maaz, Jamim ha'e Equer.
28 Onã ra'y kuery ma Samai ha'e Jada. Samai ra'y kuery ma Nadabe ha'e
Abisur.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

29 Abisur ra'yxy rery ma Abiail. Ha'e va'e oguereko Abã ha'e Molide.
30 Nadabe ra'y kuery ma Selede ha'e Apaim. Ha'e rã Selede ma ta'y e'ỹ re omano.
31 Apaim ra'y ma Isi. Isi ra'y ma Sesã. Sesã ra'y ma Alai.
32 Ha'e gui Samai ryvy Jada ra'y kuery ma Jéter ha'e Jônatas. Ha'e rã Jéter ma omano ta'y e'ỹ re.
33 Jônatas ra'y kuery ma Pelete ha'e Zaza. Ha'e va'e kuery ma Jerameel ra'y kuery.
34 Ha'e gui Sesã ma ndata'yi, tajy kuery anho. Ha'e rami avi Sesã oguereko peteĩ guembiguai Egito guigua, Jara hery va'e.
35 Ha'e gui Jara ra'yxyrã ma Sesã ome'ẽ guajy. Ha'e va'e ma oikuavã'i Atai.
36 Atai ra'y ma Natã, ha'e Natã ra'y ma Zabade.
37 Zabade ra'y ma Eflal, ha'e Eflal ra'y ma Obede.
38 Obede ra'y ma Jeú, ha'e Jeú ra'y ma Azarias.
39 Azarias ra'y ma Heles, ha'e Heles ra'y ma Eleasa.
40 Eleasa ra'y ma Sismai, ha'e Sismai ra'y ma Salum.
41 Salum ra'y ma Jecamias, ha'e rã Jecamias ra'y ma Elisama.
42 Ha'e gui Calebe ra'y jypygua, Jerameel ryke'y va'e ma Maressa. Ha'e va'e ma Zife ru oiko. Maressa ra'y ma Abi-Hebrom.
43 Hebrom ra'y kuery ma Coré, Tapua, Requém ha'e Sema.
44 Sema ra'y ma Jorqueão rurã Raão. Ha'e gui Requém ra'y ma Samai.
45 Samai ra'y ma Maom, ha'e Maom ra'y ma Bete-Zur.
46 Ha'e gui Calebe ra'yxy jevy Efá ma oikuavã'i Harã, Mosa ha'e Gazez. Ha'e Harã ra'y ma Gazez.
47 Jadai ra'y kuery ma Regém, Jotão, Gesã, Pelete, Efá ha'e Saafe.
48 Ha'e gui Calebe ra'yxy jevy Maaca oguereko Seber ha'e Tiraná.
49 Maaca oikuavã'i avi Madmana rurã Saafe, ha'e gui Macbena ha'e Gibeá rurã Seva. Ha'e gui Acsa ma Calebe rajy ae.
50 Ha'e va'e kuery ma Calebe ra'y kuery meme.
Ha'e gui Efrata ra'y jypygua Hur ra'y kuery ma Quiriate-Jearim rurã Sobal,
51 ha'e gui Belém pygua kuery rurã Salma, ha'e Bete-Gade rurã Harefe.
52 Ha'e gui Quiriate-Jearim pygua kuery ru Sobal ra'y kuery ma Haroé ha'e Hazi-Hamenuote.
53 Ha'e gui Quiriate-Jearim pygua kuery regua ikuai va'e ma itrita kuery, puteu, sumateu ha'e misraeu kuery. Ha'e va'e kuery guigua ma zoratita ha'e estaoleu kuery.
54 Ha'e gui Salma ra'y kuery ma Belém netofatita kuery reve, Atrote-Bete-Joabe ha'e Hazi-Hamanaati, zoreu va'e.
55 Lei re nhombo'e va'ety kuery Jabez py ikuai va'e regua ma tiratita, simeatita ha'e sucatita kuery. Ha'e va'e kuery ae ma queneu kuery Hamate gui ou va'ekue. Ha'e va'e ma Recabe regua kuery ru ae.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Samuel 3.2-5

3 1 Pova'e ma Davi ra'y kuery Hebrom tetã py itui'i va'ekue. Jypygua
ma Jezreel pygua Ainoã pi'a Amnom. Mokoĩa ma Carmelo pygua
Abigail pi'a Daniel.
2 Mboapya ma Gesur pygua huvixave Talmai rajy Maaca pi'a Absalão.
Ha'e gui irundya ma Hagite pi'a Adonias.
3 Peteĩ nhiruĩa ma Abital pi'a Sefatias. Mboapy memea ma ta'yxy Eglá pi'a
Itreão.
4 Ha'e va'e mboapy meme ta'y kuery Hebrom tetã py itui'i va'ekue, ha'e py
sete ma'etỹa ha'e mboapy meme jaxy re huvixave oĩ jave.
Ha'e va'e rire ma Jerusalém tetã py ju trinta e três ma'etỹa re oĩ.
5 Pova'e ma Jerusalém py ta'y kuery itui'i va'ekue: Siméia, Sobabe, Natã
ha'e Salomão. Ha'e va'e irundy ma Amiel rajy Bate-Seba pi'a kuery.
6 Ha'e va'e rire ju ta'ya ma Ibar, Elisama, Elifelete,
7 Nogá, Nefegue, Jafia,
8 Elisama, Eliada ha'e Elifelete, nove ikuai ha'e javi vy.
9 Ha'e va'e kuery ma Davi ra'y kuery meme, ta'yxy jevy pi'a kuery rery oĩ
e'ỹ re. Ha'e gui Tamar ma ha'e kuery reindy ae avi.

Salomão ramymino kuery rery oĩa

10 Ha'e gui Salomão ra'y ma Roboão, Roboão ra'y ma Abias, Abias ra'y
ma Asa, Asa ra'y ma Josafá,
11 Josafá ra'y ma Jorão, Jorão ra'y ma Acazias, Acazias ra'y ma Joás,
12 Joás ra'y ma Amazias, Amazias ra'y ma Azarias, Azarias ra'y ma Jotão,
13 Jotão ra'y ma Acaz, Acaz ra'y ma Ezequias, Ezequias ra'y ma Manassés,
14 Manassés ra'y ma Amom, Amom ra'y ma Josias.
15 Ha'e gui Josias ra'y kuery ma pova'e: ta'y jypygua ma Joanã, mokoĩa ma
Jeoaquim, mboapya ma Zedequias, irundya ma Salum.
16 Ha'e gui Jeoaquim ra'y kuery ma Jeconias ha'e Zedequias.
17 Jeconias escravo-rã ogueraa pyrã ra'y kuery ma Sealtiel,
18 Malquirão, Pedaías, Senazar, Jecamias, Hosama ha'e Nedabias.
19 Pedaías ra'y kuery ma Zorobabel ha'e Simei. Zorobabel ra'y kuery ma
Mesulão ha'e Hananias. Ha'e va'e kuery reindy ma Selomite.
20 Ikuai avi Hasuba, Oel, Berequias, Hasadias ha'e Jusabe-Hesede, peteĩ
nhiruĩ ikuai ha'e javi vy.
21 Ha'e gui Hananias ra'y kuery ma Pelatias ha'e Jesaías. Ikuai avi Refaías
ra'y kuery, Arnã ra'y kuery, Obadias ra'y kuery ha'e Secanias ra'y kuery.
22 Secanias ra'y ma Semaías. Ha'e rã Semaías ra'y kuery ma Hatus, Igal,
Barias, Nearias ha'e Safate, mboapy meme ikuai ha'e javi vy.
23 Ha'e gui Nearias ra'y kuery ma Elioenai, Ezequias ha'e Azricão, mboapy
ikuai ha'e javi vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 Elioenai ra'y kuery ma Hodavias, Eliasibe, Pelaías, Acube, Joanã,
Delaías ha'e Anani, sete ikuai ha'e javi vy.

Judá ramymino kuery rery oĩa

4 1 Ha'e gui Judá ra'y kuery ma Perez, Hezrom, Carmi, Hur ha'e Sobal.
2 Sobal ra'y Reaías ra'y ma Jaate. Jaate ra'y kuery ma Aumai ha'e
Laade. Ha'e va'e kuery regua ma zoratita ikuai.
3 Pova'e ma Etã ru ra'y kuery: Jezreel, Isma ha'e Idbas. Ha'e kuery
reindy rery ma Hazelelponi.
4 Ikuai avi Gedor ru Penuel ha'e Husa ru Ezer. Pova'e kuery ma Hur ra'y
kuery meme. Ha'e va'e ma Efrata ra'y jypygua, ha'e Belém pygua kuery
ru.
5 Ha'e gui Tecoa ru Asur ma mokoĩ ogueraa gua'yxyrã: Hela ha'e Naara.
6 Naara ma oikuavã'i Auzão, Héfer, Temeni ha'e Haastari. Ha'e va'e kuery
ma Naara pi'a kuery meme.
7 Hela pi'a kuery ma Zerete, Izar ha'e Etnã.
8 Coz ma Anube ha'e Zobeba ru, ha'e Harum ra'y Aarel guigua kuery ru
avi.
9 Jabez ma guyvy kuery gui omboeteave va'e. Ixy Jabez omboery vy
aipoe'i: "Mba'eta haxy ete py aikuavã'i va'ekue", he'i.[c]
10 Ha'e gui Jabez ma ojerure Israel kuery ruete pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Xemoingo porã tamo ra'e, ha'e emoĩve xeyvyrã. Tove xereve riae toĩ
ndepo, ha'e xepe'a mba'emo vai gui, xemoingo axyarã ou e'ỹ aguã rami —
he'i. Ha'e ramo Nhanderuete ojapo ojerureague.
11 Ha'e gui Suá ryke'y Quelube ra'y ma Meir. Ha'e va'e ma Estom ru.
12 Estom ra'y ma Bete-Rafa, Paséia ha'e Ir-Naás pygua kuery rurã Teína.
Ha'e va'e avakue ma Reca pygua meme.
13 Quenaz ra'y kuery ma Otniel ha'e Seraías. Ha'e rã Otniel ra'y ma Hatate.
14 Meonotai ra'y ma Ofra, ha'e Seraías ra'y ma Joabe. Ha'e va'e ma
yvyugua py mba'emo ojapo kuaa va'e kuery retã ojapo ypy va'ekue, ha'e
py mba'emo ojapoa rupi ikuai va'e meme.
15 Ha'e gui Jefoné ra'y Calebe ra'y kuery ma Iru, Elá ha'e Naã. Ha'e gui Elá
ra'y ma Quenaz.
16 Jealelel ra'y kuery ma Zife, Zifa, Tiria ha'e Asareel.
17 Ezra ra'y kuery ma Jéter, Merede, Efer ha'e Jalom. Ha'e gui Merede ma
gua'yxyrã ogueraa Faraó rajy Bitia. Ha'e va'e pi'a kuery ma Miriã, Samai
ha'e Estemoa rurã Isbá.
18 Ha'e gui ta'yxy Judá regua va'e oikuavã'i Gedor pygua kuery rurã
Jerede, Socó pygua kuery rurã Héber, ha'e gui Zanoa pygua kuery rurã
Jecutiel.

---

[c] **4.9** Ha'e kuery ayvu py ma tery Jabez "Haxy va'e" 'ea rami onhendu.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Ha'e gui Hodias ra'yxy Naã reindy va'e pi'a kuery ma Garmi pygua
Abiqueila, ha'e Maacá pygua Estemoa.
20 Simão ra'y kuery ma Amnom, Rina, Ben-Hanã ha'e Tilom. Ha'e gui Isi
ra'y kuery ma Zoete ha'e Bene-Zoete.
21 Ha'e gui Judá ra'y Selá ra'y kuery ma Leca pygua kuery rurã Er ha'e
Maressa pygua kuery rurã Lada. Selá ma linho re omba'eapo va'e kuery
ru avi, Asbéia py hekoa va'e.
22 Oiko avi Joquim, Cozeba pygua kuery, Joás ha'e Sarafe pygua kuery
Moabe re ipo'aka va'e, Jasubi-Leém pygua kuery guive. Ha'e va'e ma
ymavegua kuery rery ombopara pyre.
23 Ha'e kuery ma nhae'ũ re omba'eapo va'e, Netaim ha'e Gedera py hekoa
va'e. Ha'e py ae ikuai nguvixave pe omba'eapo aguã.

Simeão ramymino kuery rery oĩa

24 Ha'e gui Simeão ra'y kuery ma Nemuel, Jamim, Jaribe, Zerá ha'e Saul.
25 Ha'e va'e ra'y ma Salum, Salum ra'y ma Mibsão, Mibsão ra'y ma Misma.
26 Ha'e gui Misma ra'y ma Hamuel, Hamuel ra'y ma Zacur, Zacur ra'y ma Simei.
27 Simei ra'y kuery ma dezesseis ikuai, ha'e rã tajy kuery ma mboapy
meme. Ha'e rã tyvy kuery ma ndata'y retaive meme rei, ndaetaive guive
Judá ramymino kuery rami e'ỹ.
28 Ha'e kuery ma Berseba py hekoa va'e, ha'e Moladá py, Hazar-Sual,
29 Bila, Ezém, Tolade,
30 Betuel, Horma, Ziclague,
31 Bete-Marcabote, Hazar-Susim, Bete-Biri ha'e Saaraim py. Ha'e va'e tetã
py ikuai Davi huvixave oĩ peve.
32 Ha'e kuery pegua tekoa'i ikuai va'e ma Etã, Aim, Rimom, Toquém ha'e
Asã, peteĩ nhiruĩ tetã.
33 Ha'e va'e tetã yvýry rupi tekoa ikuai va'e ha'e javi, Baal peve. Ha'e py ae
ha'e kuery ikuai, ha'e oguereko avi kuaxia guamoĩ kuery rery oĩa.
34 Peteĩ-teĩ regua huvixa omboparaa hery rupi: Mesobabe, Janleque,
Amazias ra'y Josa,
35 ha'e gui Joel ha'e Josibias ra'y Jeú. Josibias ma Asiel ra'y, ha'e Asiel ma
Seraías ra'y.
36 Ha'e gui Elioenai, Jaacobá, Jesoaías, Asaías, Adiel, Jesimiel, Benaia,
37 ha'e gui Sifi ra'y Ziza. Sifi ma Alom ra'y, Alom ma Jedaías ra'y, Jedaías
ma Sinri ra'y, Sinri ma Semaías ra'y.
38 Ha'e va'e kuery ramymino kuery hetave tema ovy.
39 Ha'e rami vy Gedor yvy re ovaẽ ovya peve oje'oi, yvyugua gui kuaray
oua katy oje'oi nhuũ oeka vy guymba kuery vexa'i omongaru aguã.
40 Ha'e py ma ojou nhuũndy oata e'ỹ va'e, ha'eve reia, ha'e yvy voi tuvixaa
ojou, mba'eve noĩa, ha'e ovy'a rei aguã va'e. Ha'e py ma Cam ramymino
kuery rekoague.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

41 Ha'e gui hery ombopara pyre ma oupa okuapy Judá pygua huvixa
Ezequias oĩ jave py. Ha'e rami vy ha'e py oo ikuai va'e oitypa vy ojukapa
meunita kuery ha'e py ojou va'e rei. Omomba ete aỹ peve guarã. Ha'e
rami vy ha'e kuery ikuaiague py ae ikuai, mba'eta ha'e py oĩ nhuũndy
hymba kuery vexa'i okaru aguã.
42 Ha'e gui ha'e kuery va'e regua ae, Simeão ramymino kuery,
quinhentos avakue oje'oi Seir yvyty katy. Ha'e va'e kuery rerekoa kuery
ma Pelatias, Nearias, Refaías ha'e Uziel, Isi ra'y kuery va'e meme.
43 Ha'e rami vy ojukapa nho amalequita kuery gui oo jepe va'ekue. Ha'e
vy ha'e kuery ju ikuai ha'e py, aỹ peve.

Rúben ramymino kuery rery oĩa

5 1 Ha'e gui Rúben ramymino kuery ju. (Ha'e va'e ma Israel ra'y
jypygua va'eri otekoavy nguu rupa py ae. Ha'e nunga rupi ta'y
jypygua oikoa regua ixugui oipe'aa vy Israel ra'y José pe ju omboaxaa.
Ha'ekue rami ju jypygua oikoa omombe'ua py ma hery noĩ.[d]
2 Ha'e rami avi Judá anhetẽ guyvy ha'e guyke'y kuery gui ipo'akave
va'e, ha'e hamymino oiko huvixarã, va'eri José pe ae omboaxaa jypygua
pegua.)
3 Ha'e gui Rúben ra'y kuery ma Enoque, Palu, Hezrom ha'e Carmi.
4 Joel ra'y ma Semaías, Semaías ra'y ma Gogue, Gogue ra'y ma Simei,
5 Simei ra'y ma Mica, Mica ra'y ma Reaías, Reaías ra'y ma Baal,
6 Baal ra'y ma Beera, Assíria pygua huvixa Tiglate-Pileser escravo-rã
ogueraa va'ekue. Ha'e va'e ma Rúben ramymino kuery ruvixa oiko.
7 Ha'e gui tyvy kuery rery omboparaa avi hamymino kuery ikuaia rami,
peteĩ-teĩ oo pygua rery oĩa. Ha'e va'e kuery akãrã omoĩ mbyre ma Jeiel,
ha'e gui Zacarias,
8 Azaz ra'y Bela, Sema ramymino ha'e Joel ramymino kuery regua. Ha'e
va'e kuery ma Aroer py hekoa va'ekue, Nebo ha'e Baal-Meom peve oje'oi.
9 Ikuai avi va'ekue kuaray oua katy, tekoa e'ỹa re ovaẽ ovya peve. Ijyvy oo
'rã Eufrates yakã peve, hymba kuery Gileade yvy re heta-etave ramo.
10 Ha'e gui Saul huvixave oĩ jave py ma ha'e kuery opu'ã okuapy Agar
regua kuery rovai. Ha'e rami vy ha'e kuery rogue ha'e javi rupi ju hekoa
okuapy, Gileade katy'i rupi, kuaray oua katy.

Gade ramymino kuery rery oĩa

11 Ha'e gui Gade ramymino kuery ma hekoa avi raka'e ha'e kuery ikuaia
rexei'i rupi, Basã yvy re, Salca peve.
12 Joel ma ha'e kuery re opena va'erã omoĩ mbyre yvateve va'e, ha'e gui
jevy guare ma Safã omoĩa. Janai ha'e Safate ikuai va'ekue Basã py.

---

[d] **5.1** Rúben ma nguu Israel pe otekoavy ta'yxy jevy reve (Gênesis 35.22; 49.3-4).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Ha'e rã tyvy kuery ma pova'e, tuu ro pygua kuery rery rami: Micael,
Mesulão, Seba, Jorai, Jacã, Zia ha'e Héber, ha'e javi vy sete ikuai.
14 Ha'e va'e kuery ma Abiail ramymino kuery ae. Ha'e va'e ma Huri ra'y,
Huri ma Jaroa ra'y, Jaroa ma Gileade ra'y, Gileade ma Micael ra'y, Micael
ma Jesisai ra'y, Jesisai ma Jado ra'y, ha'e Jado ma Buz ra'y.
15 Ha'e gui Abdiel ra'y Aí, Guni ramymino va'e ma hetarã kuery akã oĩ.
16 Ha'e kuery ma Gileade py ae hekoa va'ekue, Basã py, ha'e ijyvýry rupi
tekoa ikuai va'e py, ha'e Sarom yvýry tekoa ikuai va'e ha'e javi rupi peve.
17 Ha'e kuery rery ha'e javi ma omboparaa raka'e, Judá pygua huvixave
Jotão ha'e Israel kuery ruvixave Jeroboão oĩ jave py.

Jordão yakã rovaigua rupi ikuai va'e kuery rekokue oĩa

18 Ha'e gui Rúben, Gade ha'e Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue
ma avakue ipy'a guaxukueve meme ikuai raka'e. Ha'e kuery ma ojee
omoĩ 'rã okuapy hu'y jokoa ha'e kyxe. Guyrapa voi oiporu kuaa, ha'e joe
opu'ãa py ikuai kuaa va'e. Ha'e kuery va'e regua ma quarenta e quatro mil
setecentos e sessenta ikuai, joe opu'ãa py ikuai kuaa va'e meme.
19 Ha'e gui ha'e kuery joguero'a okuapy Agar kuery, Jetur, Nafis ha'e
Nodabe reve.
20 Ha'e va'e kuery reve joguero'aa py oipytyvõa, ha'e ipo py omboaxapaa
Agar kuery re ipo'aka aguã, imoirũa kuery ha'e javi re guive, joguero'aa
py Nhanderuete pe ojapukai okuapy ramo. Hexe ojerovia ete okuapy
ramo oendu.
21 Ha'e rami rã ogueraapa hymba kuery: cinqüenta mil camelo, duzentos e
cinqüenta mil vexa'i ha'e dois mil mburika. Ogueraa avi cem mil avakue.
22 Heta ete avi ikuai kyxe py ojuka va'ekue, ha'e kuery rovai opu'ã okuapy
aguã Nhanderuete gui ae ou ramo. Ha'e rire hekoague py ae ju ikuai,
escravo-rã heraapaa peve.
23 Ha'e gui Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue ma ha'e py ae
hekoa Basã yvy re, Baal-Hermom, Senir ha'e Hermom yvyty peve. Ha'e
kuery heta-etave tema ovy.
24 Pova'e ma hetarã kuery akã ikuai va'ekue: Efer, Isi, Eliel, Azriel,
Jeremias, Hodavias ha'e Jadiel. Ha'e va'e kuery ma joe opu'ãa py ipy'a
guaxukueve, avakue omboetevepy ha'e hetarã kuery akã.
25 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ojejavy nguu kuery ruete rovai. Ha'e vy itavy
rei ha'e va'e yvy regua kuery ruete pegua ikuaia rupi, henonde gui ha'e
va'e kuery Nhanderuete omomba rire teĩ.
26 Ha'e nunga rupi ae Israel kuery ruete omokyre'ỹ Assíria pygua huvixa
Pul ha'e Tiglate-Pileser. Ha'e ramo ha'e va'e ma escravo-rã ogueraapa
Rúben, Gade ha'e Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue. Hala katy
ogueraa, Habor ha'e Hara py, Gozã yakã peve. Ha'e py ae ha'e kuery ikuai
aỹ peve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Levi ramymino kuery rery oĩa

6 1 Ha'e gui Levi ra'y kuery ma Gérson, Coate ha'e Merari.
2 Coate ra'y kuery ma Anrão, Isar, Hebrom ha'e Uziel.
3 Anrão ra'y kuery ma Arão, Moisés ha'e Miriã. Arão ra'y kuery ma
Nadabe, Abiú, Eleazar ha'e Itamar.
4 Eleazar ra'y ma Finéias, Finéias ra'y ma Abisua,
5 Abisua ra'y ma Buqui, Buqui ra'y ma Uzi,
6 Uzi ra'y ma Zeraías, Zeraías ra'y ma Meraiote,
7 Meraiote ra'y ma Amarias, Amarias ra'y ma Aitube,
8 Aitube ra'y ma Zadoque, Zadoque ra'y ma Aimaás,
9 Aimaás ra'y ma Azarias, Azarias ra'y ma Joanã,
10 Joanã ra'y ma Azarias. Ha'e va'e ma sacerdote oĩ va'ekue Jerusalém py
Salomão oorã ojapo va'ekue py.
11 Ha'e gui Azarias ra'y ma Amarias, Amarias ra'y ma Aitube,
12 Aitube ra'y ma Zadoque, Zadoque ra'y ma Salum,
13 Salum ra'y ma Hilquias, Hilquias ra'y ma Azarias,
14 Azarias ra'y ma Seraías, Seraías ra'y ma Jeozadaque.
15 Ha'e gui Jeozadaque ma escravo-rã heraa, Judá regua ha'e Jerusalém
pygua kuery Nabucodonosor pe SENHOR ogueraa uka ramo.
16 Ha'e gui Levi ra'y kuery ma Gérson, Coate ha'e Merari.
17 Gérson ra'y kuery ma Libni ha'e Simei.
18 Coate ra'y kuery ma Anrão, Isar, Hebrom ha'e Uziel.
19 Merari ra'y kuery ma Mali ha'e Musi. Ha'e va'e kuery ma Levi ra'y kuery
va'e regua meme, tamoĩ kuery rery rami ae.
20 Gérson ra'y ma Libni, Libni ra'y ma Jaate, Jaate ra'y ma Zima,
21 Zima ra'y ma Joá, Joá ra'y ma Ido, Ido ra'y ma Zerá, Zerá ra'y ma Jeaterai.
22 Ha'e gui Coate ra'y ma Aminadabe, Aminadabe ra'y ma Coré, Coré
ra'y ma Assir,
23 Assir ra'y ma Elcana, Elcana ra'y ma Ebiasafe, Ebiasafe ra'y ma Assir,
24 Assir ra'y ma Taate, Taate ra'y ma Uriel, Uriel ra'y ma Uzias, Uzias ra'y ma Saul.
25 Ha'e gui Elcana ra'y kuery ma Amasai ha'e Aimote.
26 Elcana ra'y ma Zofai, Zofai ra'y ma Naate,
27 Naate ra'y ma Eliabe, Eliabe ra'y ma Jeroão, Jeroão ra'y ma Elcana.
28 Ha'e gui Samuel ra'y jypygua ma Joel, ha'e va'e riregua Abias.
29 Merari ra'y ma Mali, Mali ra'y ma Libni, Libni ra'y ma Simei, Simei ra'y
ma Uzá,
30 Uzá ra'y ma Siméia, Siméia ra'y ma Hagias, ha'e Hagias ra'y ma Asaías.

Levi ramymino kuery oporaei va'erã omoĩ mbyre rery oĩa

31 Pova'e kuery ma Davi omoĩ va'ekue jogueroporai va'erã SENHOR
pegua oo py, ixupegua hyru ogueru ma imoiny rire.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

32 Ha'e ramo ha'e kuery ma oporaeia rupi ikuai onhemboaty oĩaty
renonde, Jerusalém py SENHOR peguarã oo Salomão ojapo e'ỹa ja. Ha'e
rami vy ipara oĩa rami ojapo okuapy SENHOR pe.
33 Pova'e kuery ma gua'y kuery reve omba'eapo va'ekue. Coate
ramymino kuery regua ma oporai va'e Hemã. Ha'e va'e ma Joel ra'y, Joel
ma Samuel ra'y,
34 Samuel ma Elcana ra'y, Elcana ma Jeroão ra'y, Jeroão ma Eliel ra'y,
Eliel ma Toá ra'y,
35 Toá ma Zufe ra'y, Zufe ma Elcana ra'y, Elcana ma Maate ra'y, Maate ma
Amasai ra'y,
36 Amasai ma Elcana ra'y, Elcana ma Joel ra'y, Joel ma Azarias ra'y,
Azarias ma Sofonias ra'y,
37 Sofonias ma Taate ra'y, Taate ma Assir ra'y, Assir ma Ebiasafe ra'y,
Ebiasafe ma Coré ra'y,
38 Coré ma Isar ra'y, Isar ma Coate ra'y, Coate ma Levi ra'y, Levi ma Israel ra'y.
39 Ha'e gui tyvy Asafe ma irũrã oĩ oiporu kuaa regua re. Asafe ma
Berequias ra'y, Berequias ma Siméia ra'y,
40 Siméia ma Micael ra'y, Micael ma Baaséias ra'y, Baaséias ma Malquias ra'y,
41 Malquias ma Etni ra'y, Etni ma Zera ra'y, Zera ma Adaías ra'y,
42 Adaías ma Etã ra'y, Etã ma Zima ra'y, Zima ma Simei ra'y,
43 Simei ma Jaate ra'y, Jaate ma Gérson ra'y, Gérson ma Levi ra'y.
44 Ha'e gui tyvy kuery Merari ramymino kuery ma ijaxua re ikuai. Ha'e
va'e ma Quisi ra'y Etã. Ha'e gui Quisi ma Abdi ra'y, Abdi ma Maluque ra'y,
45 Maluque ma Hasabias ra'y, Hasabias ma Amazias ra'y, Amazias ma
Hilquias ra'y,
46 Hilquias ma Anzi ra'y, Anzi ma Bani ra'y, Bani ma Semer ra'y,
47 Semer ma Mali ra'y, Mali ma Musi ra'y, Musi ma Merari ra'y, Merari ma
Levi ra'y.
48 Ha'e gui tyvy kuery Levi ramymino ikuai va'e ma omoĩa Nhanderuete
pegua opy rupi opa mba'e re omba'eapo aguã.

Arão ramymino kuery rery oĩa

49 Ha'e gui Arão ma gua'y kuery reve mba'emo ome'ẽ 'rã okuapy altar
mba'emo oapyaty oĩ va'e áry, heakuã porã va'e oapyaty áry guive. Ha'e
kuery ma henda iky'a e'ỹ ete va'e py avi ikuai guetarã Israel kuery
ojejavyague ojao'i uka aguã SENHOR pe, Nhanderuete guembiguai Moisés
pe ojapo ukaague ha'e javi rami vy.
50 Arão ra'y ma Eleazar, Eleazar ra'y ma Finéias, Finéias ra'y ma Abisua,
51 Abisua ra'y ma Buqui, Buqui ra'y ma Uzi, Uzi ra'y ma Zeraías,
52 Zeraías ra'y ma Meraiote, Meraiote ra'y ma Amarias, Amarias ra'y ma
Aitube,
53 Aitube ra'y ma Zadoque, ha'e rã Zadoque ra'y ma Aimaás.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Josué 21.1-42

54 Pova'e py ma ha'e kuery hekoa okuapy, ha'e kuery rekoarã ome'ẽague
rami vy, ijapya peve: Arão ramymino kuery Coate regua pe ranhe xortea
oexa ramo
55 ha'e kuery pe ome'ẽa Hebrom tetã Judá yvy re, ha'e ijyvýry rupi yvy
itui va'e ha'e javi.
56 Ha'e rã yvy tetã ha'e tekoa'i ikuai va'e yvýry rupigua ma Jefoné ra'y
Calebe pe ome'ẽa.
57 Arão ramymino kuery pe ome'ẽa tetã jojukaarã gui onhemia aguã:
Hebrom ha'e Libna ijyvýry rupi yvy itui va'e reve, ha'e gui Jatir ha'e
Estemoa ijyvýry rupi yvy itui va'e reve,
58 Hilém ha'e Debir ijyvýry rupi yvy itui va'e reve,
59 Asã ha'e Bete-Semes ijyvýry rupi yvy itui va'e reve,
60 ha'e gui Benjamim regua gui ome'ẽa Geba, Alemete ha'e Anatote
ijyvýry rupi yvy itui va'e reve. Ha'e javi vy ma treze tetã ome'ẽa ha'e
kuery va'e regua ikuai aguã.
61 Ha'e gui Coate ramymino kuery mboae pe ma xortea oexaague rami
ome'ẽa dez tetã Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue ikuaia re.
62 Ha'e gui Gérson ramymino kuery pe ma treze tetã ome'ẽa ha'e kuery
ikuai aguã, Issacar, Aser, Naftali ha'e Manassés regua Basã yvy re ikuai
va'e.
63 Ha'e gui Merari ramymino kuery pe ma doze tetã ome'ẽa Rúben, Gade
ha'e Zebulom regua, xortea oexaague rami vy.
64 Ha'e rami py Levi ramymino kuery pe Israel kuery ome'ẽ ha'e va'e tetã
ha'e javi ijyvýry rupi yvy itui va'e reve.
65 Ha'e va'e tetã peteĩ-teĩ rery rupi ome'ẽa avi Judá, Simeão ha'e Benjamim
regua va'ekue, xorte oexaague rami.
66 Ha'e gui Coate ramymino kuery amongue regua pe ma ome'ẽa tetã
Efraim regua yvy re ikuai va'e.
67 Ha'e kuery pe ome'ẽa avi tetã onhemia aguã, pova'e: Siquém yvyty Efraim
regua re oĩ va'e ijyvýry rupi yvy itui va'e ha'e javi reve, ha'e gui Gezer,
68 Jocmeão, Bete-Horom,
69 Aijalom ha'e Gate-Rimom ijyvýry rupi yvy itui va'e ha'e javi reve.
70 Ha'e gui Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue yvy gui Coate
ramymino kuery mboae pe ome'ẽa Aner ha'e Bileã ijyvýry rupi yvy itui
va'e ha'e javi reve.
71 Ha'e gui Gérson ramymino kuery pe ma ome'ẽa Manassés regua
mbytekue Basã yvy re oĩ va'e Golã ha'e Astarote ijyvýry rupi yvy itui va'e
ha'e javi reve,
72 ha'e gui Issacar regua gui ome'ẽa Quedes ha'e Daberate ijyvýry rupi yvy
itui va'e ha'e javi reve,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

73 Ramote ha'e Aném ijyvýry rupi yvy itui va'e ha'e javi reve guive.
74 Ha'e gui Aser regua gui ma ome'ẽa Masal ha'e Abdom ijyvýry rupi yvy
itui va'e ha'e javi reve,
75 ha'e Hucoque ha'e Reobe ijyvýry rupi yvy itui va'e ha'e javi reve guive.
76 Ha'e gui Naftali regua Galiléia re ikuaia gui ma ome'ẽa Quedes,
Hamom ha'e Quiriataim ijyvýry rupi yvy itui va'e ha'e javi reve.
77 Ha'e gui Merari ramymino kuery mboae pe ma ome'ẽa Zebulom regua
gui Rimono ha'e Tabor ijyvýry rupi yvy itui va'e ha'e javi reve.
78 Ha'e gui Jordão yakã rovai, Jericó tetã rexei Jordão gui kuaray oua re
oĩ va'e voi ome'ẽa avi Rúben regua gui Bezer ha'e Jaza ijyvýry rupi yvy
itui va'e ha'e javi reve,
79 ha'e Quedemote ha'e Mefaate ijyvýry rupi yvy itui va'e ha'e javi reve guive.
80 Ha'e gui Gade regua Gileade re oĩ va'e gui ome'ẽa Ramote ha'e
Maanaim ijyvýry rupi yvy itui va'e ha'e javi reve,
81 ha'e Hesbom ha'e Jazer ijyvýry rupi yvy itui va'e ha'e javi reve guive.

Issacar ramymino kuery rery oĩa

7 1 Ha'e gui Issacar ra'y kuery ma Tola, Puá, Jasube ha'e Sinrom, ha'e
javi vy irundy ikuai.
2 Tola ra'y kuery ma Uzi, Refaías, Jeriel, Jamai, Ibsão ha'e Samuel, Tola
ramymino kuery re opena va'e, avakue ipy'a guaxukueve meme. Ha'e
kuery va'e regua rery huvixa Davi oĩ jave ombopara pyre ma vinte e dois
mil e setecentos ikuai.
3 Ha'e gui Uzi ra'y ma Izraías. Ha'e gui Izraías ra'y kuery ma Micael,
Obadias, Joel ha'e Issias, ha'e javi vy peteĩ nhiruĩ ikuai, huvixa meme.
4 Ha'e kuery va'e regua rery ombopara pyre ma trinta e seis mil avakue
ikuai joe opu'ãa pygua, mba'eta ha'e kuery va'e regua heta ete avi ikuai
kunhague ha'e ta'y kuery.
5 Tyvy kuery Issacar ramymino kuery va'e regua avakue ipy'a guaxukueve
ha'e javi vy ma oitenta e sete mil ikuai, hery ombopara pyre oĩa rami vy.

Benjamim ramymino kuery rery oĩa

6 Ha'e gui Benjamim ra'y kuery ma Bela, Bequer ha'e Jediael, ha'e javi
vy mboapy ikuai.
7 Ha'e gui Bela ra'y kuery ma Esbom, Uzi, Uziel, Jerimote ha'e Iri, ha'e javi vy
peteĩ nhiruĩ ikuai. Guetarã kuery re opena va'e meme, avakue ipy'a guaxukueve.
Vinte e dois mil e trinta e quatro ikuai hery ombopara pyre oĩa rami vy.
8 Ha'e gui Bequer ra'y kuery ma Zemira, Joás, Eliézer, Elioenai, Onri,
Jerimote, Abias, Anatote ha'e Alemete, Bequer ra'y kuery meme ikuai.
9 Ha'e javi vy vinte mil e duzentos ikuai guamoĩ jypygua kuery rery
ombopara pyre oĩa rami. Guetarã kuery re opena va'e, avakue ipy'a
guaxukueve ikuai.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Ha'e gui Jediael ra'y ma Bilã. Ha'e rã Bilã ra'y kuery ma Jeús,
Benjamim, Eúde, Quenaana, Zetã, Társis ha'e Aisaar.
11 Ha'e va'e Jediael ra'y kuery ha'e javi ma ma guetarã kuery re opena
va'e. Avakue ipy'a guaxukueve ma dezessete mil e duzentos ikuai joe
opu'ãa py ikuai kuaa va'e.
12 Ha'e gui Supim ha'e Hupim ma Ir ra'y kuery ae. Ha'e rã Husim ma Aer
ra'y ju.
13 Ha'e gui Naftali ra'y kuery ma Jaziel, Guni, Jezer ha'e Salum, Bila
ramymino meme.

Manassés ramymino kuery rery oĩa

14 Ha'e gui Manassés ra'y ma Asriel, ta'yxy jevy Síria guigua oguereko
va'ekue. Ha'e va'e oikuavã'i avi Gileade rurã Maquir.
15 Ha'e gui Maquir ma gua'yxyrã ojou Hupim ha'e Supim reindy, Maaca
hery va'e. Ha'e rã Maquir ryvy rery ma Zelofeade. Ha'e va'e ma guajy
anho oguereko raka'e.
16 Ha'e gui Maquir ra'yxy Maaca ma peteĩ opi'a oguereko vy omboery
Perez. Tyvy ma Seres hery va'e. Ha'e rã Perez ra'y kuery ma Ulão ha'e
Requém.
17 Ulão ra'y ma Bedã. Ha'e kuery ae Gileade ramymino ikuai. Ha'e va'e ma
Maquir ra'y, Manassés ramymino.
18 Heindy Hamolequete ma oikuavã'i Is-Hode, Abiezer, ha'e Macla.
19 Ha'e rã Semida ra'y kuery ma Aiã, Siquém, Liqui, ha'e Anião.

Efraim ramymino kuery rery oĩa

20 Ha'e gui Efraim ra'y ma Sutela. Ha'e gui Sutela ra'y ma Berede,
Berede ra'y ma Taate, Taate ra'y ma Eleada, ha'e Eleada ra'y ma Taate avi.
21 Ha'e gui Taate ra'y ma Zabade, ha'e Zabade ra'y ma Sutela. Ha'e rã Ezer
ha'e Eleade ma avakue Gate pygua ae ojuka, ha'e va'e kuery rymba re
imonda aguã oje'oi ramo.
22 Ha'e nunga rupi mbovy ára re rei e'ỹ tuu Efraim ojae'o oiny ha'e kuery
re. Ha'e ramo tyke'y kuery ou ombopy'a porã ju aguã.
23 Ha'e va'e rire ma gua'yxy reve joguereko ramo oguereko'i vy oikuavã
peteĩ opi'a. Ha'e ramo tuu omboery Berias, hoo py mba'emo vai oiko
ramo.[e]
24 Ha'e gui tajy ma Seerá, Bete-Horom tetã ojapo va'erã, yvy'ã guy katy
ha'e yvy'ã katy voi. Ojapo avi Uzém-Seerá.
25 Ha'e gui Berias ra'y ma Refa, Refa ra'y ma Resefe, Resefe ra'y ma Tela,
Tela ra'y ma Taã,
26 Taã ra'y ma Ladã, Ladã ra'y ma Amiúde, Amiúde ra'y ma Elisama,

---

[e] **7.23** Ha'e kuery ayvu py tery Berias ma “Mba'emo vai” 'ea rami onhendu.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

27 Elisama ra'y ma Num, ha'e Num ra'y ma Josué.
28 Ha'e kuery yvy ha'e hekoa ma pova'e: Betel ijyvýry rupi tekoa'i ikuai
va'e reve, ha'e gui kuaray oua katy Naarã oĩ, ha'e rã kuaray oikea katy oĩ
va'e ma Gezer, Siquém ha'e Aia peve, ijyvýry rupi tekoa'i ikuai va'e reve.
29 Ha'e gui Manassés ramymino kuery rekoa rexei rupi ma Bete-Seã ijyvýry rupi
tekoa'i ikuai va'e reve, Taanaque, Megido ha'e Dor ijyvýry rupi tekoa'i ikuai va'e
reve. Ha'e va'e tetã ha'e javi rupi Israel ra'y José ramymino kuery ikuaia.

Aser ramymino kuery rery oĩa

30 Ha'e gui Aser ra'y kuery ma Imna, Isvá, Isvi ha'e Berias. Ha'e rã Sera
ma ha'e kuery reindy oiko.
31 Berias ra'y kuery ma Héber ha'e Malquiel. Malquiel ra'y ma Birzavite.
32 Héber ra'y kuery ma Jaflete, Somer, Hotão ha'e Suá ha'e kuery reindy.
33 Jaflete ra'y kuery ma Pasaque, Bimal ha'e Asvate. Ha'e kuery ma Jaflete
ra'y kuery ikuai.
34 Ha'e gui Semer ra'y kuery ma Aí, Roga, Jeubá ha'e Arã.
35 Tyvy Helém ra'y kuery ma Zofa, Imna, Seles ha'e Amal.
36 Ha'e gui Zofa ra'y kuery ma Sua, Harnefer, Sual, Beri, Inra,
37 Bezer, Hode, Sama, Silsa, Itrã ha'e Beera.
38 Ha'e gui Jéter ra'y kuery ma Jefoné, Pispa ha'e Ara.
39 Ula ra'y kuery ma Ara, Haniel ha'e Rizia.
40 Ha'e kuery ha'e javi ma Aser ramymino kuery ikuai, guetarã kuery re
opena va'erã oiporavo pyre, avakue ipy'a guaxukueve, huvixa yvatekueve
ikuai, hetarã kuery rery oĩa py hery omboparaa joe opu'ãa rupi ikuai
va'erã. Ha'e javi vy ma vinte e seis mil avakue ikuai raka'e.

Benjamim ramymino kuery rery oĩa

8 1 Ha'e gui Benjamim ra'y ma Bela jypygua va'e. Mokoĩa ma Asbel,
mboapya ma Aará,
2 irundya ma Noá, ha'e rã peteĩ nhiruĩa ma Rafa.
3 Ha'e gui Bela ra'y kuery ma Adar, Gera, Abiúde,
4 Abisua, Naamã, Aoá,
5 Gera, Sefufá ha'e Hurão.
6 Pova'e kuery ma Eúde ramymino kuery. Ha'e kuery ma Geba pygua
kuery re opena va'ekue ri ha'e gui oguerovapaa Manaate py ju ikuai aguã.
7 Ha'e kuery ma Naamã, Aías ha'e Gera. Ha'e va'e ae oguerovapa, ha'e gui
ta'ya ma Uzá ha'e Aiúde.
8 Ha'e gui Saarim ma gua'yxy kuery Husim ha'e Baara gui opoi ma rire
Moabe regua yvy re oiko jave
9 gua'yxyrã Hode ju ojou va'e reve oguereko Jobabe, Zíbia, Messa, Malcã,
10 Jeús, Saquias ha'e Mirma. Ha'e va'e kuery ma ta'y kuery ikuai, guetarã
kuery re opena va'e meme.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Ha'e gui Husim ra'y kuery ma Abitube ha'e Elpaal.
12 Elpaal ra'y kuery ma Héber, Misã ha'e Semede. Ha'e va'e ma ojapo Ono
ha'e Lode, ha'e ijyvýry rupi tekoa ikuai va'erã.
13 Ha'e gui Berias ha'e Sema ma Aijalom py hetarã kuery akã ikuai. Ha'e
kuery ma Gate py hekoa va'ekue omoxẽmba.
14 Ha'e gui Aiô, Sasaque, Jeremote,
15 Zebadias, Arade, Éder,
16 Micael, Ispa ha'e Joá, Berias ramymino kuery meme ikuai.
17 Ha'e gui Zebadias, Mesulão, Hizqui, Héber,
18 Ismerai, Izlias, ha'e Jobabe ma Elpaal ramymino kuery ikuai.
19 Ha'e gui Jaquim, Zicri, Zabdi,
20 Elienai, Ziletai, Eliel,
21 Adaías, Beraías ha'e Sinrate ma Simei ramymino kuery ikuai.
22 Ha'e gui Ispã, Héber, Eliel,
23 Abdom, Zicri, Hanã,
24 Hananias, Elão, Antotias,
25 Ifdéias ha'e Penuel ma Sasaque ramymino kuery ikuai.
26 Ha'e gui Sanserai, Searias, Atalias,
27 Jaaresias, Elias ha'e Zicri ma Jeroão ramymino kuery ikuai.
28 Ha'e kuery ma Jerusalém tetã py guetarã kuery re opena va'e, ha'e
kuery va'e regua rery oĩa rami vy.
29 Ha'e gui Gibeão py oiko Gibeão rurã. Ha'e rã ta'yxy rery ma Maaca.
30 Ha'e py oiko avi ta'y jypyguare Abdom, ha'e gui Zur, Quis, Baal, Nadabe,
31 Gedor, Aiô ha'e Zequer.
32 Ha'e gui Miclote ra'y ma Siméia. Ha'e va'e kuery ma Jerusalém py ikuai
guyvy kuery reve joa katy'i.
33 Ha'e gui Ner ra'y ma Quis, Quis ra'y ma Saul, Saul ra'y ma Jônatas,
Malquisua, Abinadabe ha'e Esbaal.
34 Jônatas ra'y ma Meribe-Baal, ha'e gui Meribe-Baal ra'y ma Mica.
35 Mica ra'y kuery ma Pitom, Meleque, Taréia ha'e Acaz.
36 Acaz ra'y ma Jeoada, ha'e Jeoada ra'y kuery ma Alemete, Azmavete ha'e
Zinri. Ha'e gui Zinri ra'y ma Mosa,
37 Mosa ra'y ma Bineá, Bineá ra'y ma Rafa, Rafa ra'y ma Eleasa, Eleasa
ra'y ma Azel.
38 Ha'e gui Azel ra'y kuery ma mboapy meme ikuai raka'e. Ha'e kuery rery
ma Azricão, Bocru, Ismael, Searias, Obadias ha'e Hanã. Ha'e va'e kuery
ha'e javi ma Azel ra'y ikuai.
39 Ha'e gui tyvy Eseque ra'y kuery ma pova'e: Ulão ma jypykue, Jeú ma
mokoĩa, Elifelete ma mboapya.
40 Ulão ra'y kuery ma avakue ipy'a guaxukueve, guyrapa oiporu kuaa va'e.
Ha'e gui heta avi ta'y ha'e hamymino kuery, ha'e javi vy cento e cinqüenta
ikuai. Ha'e kuery ha'e javi ma Benjamim ramymino kuery meme.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Escravo ikuai rire Jerusalém py ju ikuai va'e kuery rery oĩa

9 1 Ha'e gui Israel kuery ha'e javi rery omboparapaa imoiny kuaxia
Israel kuery ruvixa rekokue oĩa re. Ha'e gui Judá regua kuery ma
ojejavy okuapya re Babilônia katy ogueraapaa escravo ikuai aguã py.
2 Ha'e va'e rire amongue ou ju oyvy re, ha'e tetã ikuaiague py ae ju hekoa.
Ou ypy va'ekue ma Israel regua sacerdote kuery, levita kuery ha'e templo
py omba'eapo va'ekue.
3 Ha'e gui amongue Judá ramymino kuery, Benjamim, Efraim ha'e
Manassés ramymino kuery Jerusalém py ae ikuai va'e ma pova'e:
4 Utai ma Amiúde ra'y, Amiúde ma Onri ra'y, Onri ma Inri ra'y, Inri ma
Bani ra'y, Bani ma Judá ra'y Perez ramymino kuery va'e regua.
5 Ou avi Siló py hekoa va'ekue: jypyguare Asaías, hamymino kuery guive,
6 ha'e gui Zerá ramymino kuery regua Jeuel ha'e tyvy kuery reve vy
seiscentos e noventa ikuai.
7 Benjamim ramymino kuery regua ma Salu, ha'e va'e ma Mesulão ra'y,
Mesulão ma Hodavias ra'y, ha'e Hodavias ma Hassenuá ra'y.
8 Ou avi Jeroão ra'y Ibnéias, ha'e gui Uzi ra'y Elá, Micri ramymino, ha'e
gui Sefatias ra'y Mesulão, Mesulão ma Reuel ra'y, Ibnijas ramymino.
9 Ha'e gui tyvy kuery ma ha'e kuery rery oĩa rami vy novecentos e
cinqüenta e seis ha'e javi vy. Ha'e va'e avakue ha'e javi ma hetarã kuery
akã ikuai peteĩ-teĩ oo rupi.
10 Ha'e gui sacerdote kuery va'e regua ma Jedaías, Jeoiaribe, Jaquim
11 ha'e Azarias. Ha'e va'e ma Hilquias ra'y, Hilquias ma Mesulão ra'y,
Mesulão ma Zadoque ra'y, Zadoque ma Meraiote ra'y, Meriaote ma Aitube
ra'y, ha'e Aitube ma Nhanderuete pegua opy rupi openaa py yvateve va'e.
12 Ou avi Jeroão ra'y Adaías, Jeroão ma Pasur ra'y, Pasur ma Malquias
ra'y. Ou avi Adiel ra'y Masai, Adiel ma Jazera ra'y, Jazera ma Mesulão
ra'y, Mesulão ma Mesilemite ra'y, ha'e Mesilemite ma Imer ra'y.
13 Ou avi tyvy kuery hetarã kuery akã ikuai va'e, ha'e javi vy mil setecentos
e sessenta ikuai, avakue Nhanderuete pegua ropy rupi omba'eapo kuaa va'e
meme.
14 Ha'e gui levita kuery regua ou va'ekue ma Semaías. Ha'e va'e ma
Hassube ra'y, Hassube ma Azricão ra'y, Azricão ma Hasabias ra'y,
Hasabias ma Merari ramymino kuery regua.
15 Ou avi Baquebacar, Heres, Galal ha'e Matanias. Ha'e va'e ma Mica ra'y,
Mica ma Zicri ra'y, ha'e Zicri ma Asafe ra'y.
16 Ou avi Semaías ra'y Obadias, Semaías ma Galal ra'y, Galal ma Jedutum
ra'y, Jedutum ma Berequias ra'y, Berequias ma Asa ra'y, Asa ma Elcana
netofatita kuery yvy re hekoa va'e ra'y.
17 Ha'e gui okẽ rarõa kuery ma Salum, Acube, Talmom ha'e Aimã, ha'e
tyvy kuery guive. Salum ma ha'e kuery ruvixa oiko.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Aỹ peve ha'e kuery huvixa rokẽ rarõa rupi ae ikuai, kuaray oua yke
katy. Ha'e va'e kuery ae Levi ramymino kuery rekoa kora rokẽ rarõa rupi
ikuai va'e.
19 Salum ma Coré ra'y, Coré ma Ebiasafe ra'y, ha'e Ebiasafe ma Corá ra'y.
Tyvy kuery nguu ro pygua ikuai va'e reve ma Coré regua kuery omoĩa
ixupe omba'eapo va'erã ha'e ombojerovia aty rokẽ rarõarã. Tamoĩ kuery
ma SENHOR pegua kuery ikuaia re opena, ha'e tekoa rokẽ rarõa rupi ikuai
va'ekue.
20 Ha'e jave ma Eleazar ra'y Finéias opena ha'e kuery re, ha'e hexeve
SENHOR oiko.
21 Ha'e gui Meselemias ra'y Zacarias ma onhemboaty aty rokẽ rarõa rupi
avi oiko.
22 Ha'e va'e okẽ rarõarã oiporavo pyre kuery ha'e javi vy ma duzentos e doze
ikuai. Tamoĩ kuery rery oĩa py ha'e kuery rery omboparaa peteĩ-teĩ rekoa
py ae. Davi ha'e profeta Samuel ae omoĩ va'ekue peteĩ-teĩ rembiaporã.
23 Ha'e rami rire ha'e kuery, gua'y kuery reve oarõ 'rã okuapy SENHOR
pegua rokẽ, oo py oikea ikuai va'e.
24 Okẽ rarõa kuery ma irundy henda yvytu oipejua katy ikuai: kuaray oua
katy, oikea katy, apu'a'ia katy ha'e kuaray puku-a katy.
25 Ha'e rã tyvy kuery tekoa'i py ikuaia gui ou jepi 'rã ha'e kuery reve sete
ára re omba'eapo aguã.
26 Ha'e rami teĩ ha'e jave py ikuai riae 'rã irundy okẽ rarõa yvatekueve
Levi ramymino kuery va'e regua. Ha'e kuery ae opena 'rã Nhanderuete
pegua oo ja'o ikuai va'e re, ha'e peráta omoĩ porã mbyre re.
27 Ha'e kuery ma oke 'rã Nhanderuete pegua oo yvy'iry rupi ae, opena
va'erã omoĩa rire, ha'e ko'ẽ nhavõ okẽ oipe'a aguã.
28 Ha'e kuery va'e regua amongue ma tembiporu re openaa rupi ikuai.
Ha'e kuery ma oipapapa 'rã ogueraa ha'e oguerua jevy rã.
29 Ikuai avi amboae kuery tenda ha'e mesa ikuai va'e re opena va'erã, ha'e
henda iky'a e'ỹ va'e pygua tembiporu ikuai va'e re, ha'e gui trigo, vinho,
azeite, heakuã porã va'e ha'e irũrã oguereko va'e re.
30 Mba'eta sacerdote ra'y kuery amongue va'e ma ojapo 'rã heakuã porã
va'e irũrã.
31 Ha'e gui peteĩ levita va'e regua oiko Matitias hery va'e, Salum ra'y
jypykue, Coré ramymino kuery va'e regua. Ha'e va'e ma mbojape apoa
kuery re opena.
32 Ha'e rã tyvy kuery Coate ramymino kuery va'e regua ma sábado nhavõ
ojapo 'rã mbojape SENHOR renonde omoĩ mbyrã.
33 Ha'e gui oporai va'e kuery ma levita regua kuery akã ikuai va'e
meme. Ha'e kuery ma templo ropy ja'o ikuai va'e py ae 'rã ikuai. Amboae
rupi nomba'eapoi 'rãe, mba'eta ara py ha'e pyávy omba'eapo 'rã okuapy
hembiaporã ome'ẽ mbyre rupi ae.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

34 Ha'e va'e kuery ma levita regua kuery akã ikuai, ojavegua kuery ruvixa.
Jerusalém py ae hekoa va'e meme.
35 Gibeão py ma oiko raka'e Jeiel, Gibeão ru va'e. Ha'e rã ta'yxy ma Maaca.
36 Ta'y jypykue ma Abdom, ha'e gui Zur, Quis, Baal, Ner, Nadabe,
37 Gedor, Aiô, Zacarias ha'e Miclote.
38 Ha'e gui Miclote ra'y ma Siméia. Ha'e va'e kuery ma Jerusalém py ae
hekoa va'ekue, guyvy kuery reve joa katy'i ikuai.
39 Ner ra'y ma Quis, Quis ra'y ma Saul, ha'e Saul ra'y kuery ma Jônatas,
Malquisua, Abinadabe ha'e Esbaal.
40 Jônatas ra'y ma Meribe-Baal, ha'e Meribe-Baal ra'y ma Mica.
41 Mica ra'y kuery ma Pitom, Meleque ha'e Taréia.
42 Ha'e gui Acaz ra'y ma Jaerá, ha'e rã Jaerá ra'y kuery ma Alemete,
Azmavete ha'e Zinri. Ha'e rã Zinri ra'y ma Mosa,
43 Mosa ra'y ma Bineá, Bineá ra'y ma Refaías, Refaías ra'y ma Azel.
44 Ha'e rã Azel ra'y kuery ma mboapy meme ikuai. Hery ma Azricão, Bocru,
Ismael, Searias, Obadias ha'e Hanã. Ha'e kuery ha'e javi ma Azel ra'y kuery meme.

1 Samuel 31.1-7

10 1 Ha'e gui Israel kuery reve filisteu kuery joguero'a ramo avakue Israel
regua onhamba filisteu kuery gui. Ha'e ramo Gilboa yvy'ã re ojukapa.
2 Filisteu kuery ojoko avi Saul ha'e ta'y kuery. Ha'e vy ojuka Saul ra'y
kuery Jônatas, Abinadabe ha'e Malquisua.
3 Joguero'aa py Saul oĩ vaive ovy. Hu'y momboa kuery ojou ramo ha'e
kuery gui okyje vaipa.
4 Ha'e gui Saul aipoe'i hu'y jokoa reraa pe:
— Ekyi ndekyxe ha'e xepyxo, ha'e kuery opire omboi uka e'ỹ va'ekue ou
vy xejojai rei e'ỹ aguã — he'i.
Ha'e rami teĩ hu'y jokoa reraa okyje vaipa vy ndoipyxoxei. Ha'e ramo Saul
ae kyxe ojopy vy onhemombo hakua re.
5 Hu'y jokoa reraa Saul omano ma ri ty ra'ea oexa vy ha'e voi kyxe re
onhemombo vy omano avi.
6 Ha'e rami py Saul omano gua'y kuery mboapyve reve. Hoo pygua
kuery voi omanomba avi hexeve.
7 Ha'e gui avakue Israel regua yvyugua rupi hekoa va'e oexa okuapy oirũ
kuery onhambaa, ha'e Saul gua'y kuery reve omanomba maa. Ha'e rami
vy ha'e kuery voi guekoa oejapa vy onhamba avi oje'oivy. Ha'e gui filisteu
kuery ou vy ha'e py ju ikuai.

1 Samuel 31.8-13

8 Ko'ẽ jevy filisteu kuery ou omanogue mba'ekue ogueraapa aguã.
Ha'e rami vy ojou Saul ha'e ta'y kuery mboapyve retekue Gilboa yvy'ã re
ho'apaague py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ha'e rami vy Saul akãgue ojaya vy hembiporukue ogueraapa. Filisteu
yvy ha'e javi rupi omondouka ayvu mombe'uarã, ha'e nungakue
omombe'u aguã ta'angaa pegua oo ikuai va'e rupi, ha'e guetarã kuery ha'e
javi pe.
10 Saul rembiporukue ogueraa nguuete kuery pegua oo py. Ha'e rã
inhakãgue ma nguuete Dagom pegua oo re omboja imoiny.
11 Ha'e gui Jabes-Gileade pygua kuery oendu okuapy filisteu kuery Saul
re ojapoague.
12 Ha'e rami vy avakue ipy'a guaxukueve va'e opu'ãmba vy omboi heruvy
Saul ha'e ta'y kuery retekue. Jabes tetã py ogueru vy ojatypa ha'e py,
yvyra ikuai va'e guy py. Ha'e vy sete ára re okaru e'ỹ re ikuai.
13 Ha'e rami py Saul omano SENHOR rovai ojejavyague re, SENHOR
ijayvua noenduxei rire, omanogue mboayvua pe rive oporandu ramo
guive,
14 SENHOR pe e'ỹ. Ha'e nunga rupi SENHOR ojuka uka vy Jessé ra'y Davi
pe ju omboaxa huvixave oĩ aguã.

2 Samuel 5.1-5

11 1 Ha'e gui ma Israel regua kuery ha'e javi ou okuapy Hebrom tetã
py Davi oĩa py. Hexeve jogueroayvu vy aipoe'i okuapy:
— Ore kuery voi ma nderegua kuery ae avi.
2 Yma Saul oiko teri vy orere opena jave py ndee ae reo ha'e rejevy
'rã va'ekue Israel regua xondaro kuery reve. Ha'e gui SENHOR aipoe'i
ndevy: “Ndee repena 'rã xevygua Israel kuery re, ha'e reiko 'rã ha'e kuery
ruvixa”, he'i va'ekue.
3 Ha'e rami vy Israel regua nhomongetaa kuery ha'e javi ou okuapy
Hebrom py huvixa reve jogueroayvu aguã. Ha'e ramo Hebrom py,
SENHOR renonde ha'e kuery reve huvixa Davi ojapo oguereko porã aguã
regua. Ha'e rã omoĩ okuapy Davi nguvixarã Israel kuery ha'e javi re
opena aguã, Samuel ayvu rupi SENHOR aipoe'iague rami vy.[f]

2 Samuel 5.6-10

4 Ha'e gui Davi ha'e Israel kuery ha'e javi reve oje'oi Jerusalém tetã hery
mboae Jebus va'e katy, mba'eta ha'e py ae jebuseu kuery ha'e va'e yvy
regua rekoa.
5 Ha'e ramo Jebus py hekoa va'e kuery aipoe'i Davi pe:
— Apy ma ndereikei 'rã — he'i okuapy. Ha'e rami teĩ Davi oipe'a oo
ikorapa va'e Sião py oĩ va'e. Ha'e va'e pe ma “Davi rekoa” 'ea.
6 Mba'eta Davi aipoe'i ma voi va'ekue: “Amongue va'e rei jypy'i jebuseu
kuery oity va'e amoĩ 'rã xondaro kuery ruvixarã”, he'i va'ekue. Ha'e ramo

---

[f] **11.3** Davi huvixave oĩ aguã Samuel oikuaa ukaague omombe'u 1 Samuel 16.1-13 py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zeruia pi'a Joabe ha'e ranhe opu'ã ovy ha'e kuery re. Ha'e ramo omoĩ
xondaro ruvixarã.
7 Ha'e rami vy oo ikorapa va'e py ae Davi oĩ. Ha'e nunga rupi ha'e va'e pe
"Davi rekoa" 'ea.
8 Ha'e va'e yvýry rupi mba'emo ojapo avi. Milo guive tetã omoatyrõ
heravy omboypyague py ovaẽ peve. Ha'e rã tetã rembyre ma Joabe ju
omoatyrõmba.
9 Davi ma ipo'akave tema ovy, hexeve SENHOR ixondaro reta va'e oiko ramo.

2 Samuel 23.8-39

10 Pova'e kuery ma Davi pegua ipy'a guaxukueve yvateve va'e. Ha'e
kuery ma Israel kuery ha'e javi reve oipytyvõ okuapy huvixave oĩ aguã,
ha'e va'e kuery reko re SENHOR ijayvuague rami vy.
11 Po rami ma Davi pegua kuery ipy'a guaxukueve rery: hacmonita
Jasobeão ma trinta ikuai va'e ruvixa. Ha'e va'e ma guembiporu hu'y reve
trezentos ikuai va'e rovai opu'ã vy peteĩgue'i pyve ojukapa va'ekue.
12 Ha'e va'e rire ma Dodô ra'y Eleazar, Aoí ramymino. Ha'e va'e ma
mboapyve ipy'a guaxukueve va'e regua oiko.
13 Ha'e gui ha'e va'e kuery ma Pas-Damim py Davi reve ikuai filisteu
kuery ijaty okuapy jave py. Ha'e py peteĩ yvy cevada-ty oĩa py xondaro
kuery onhamba filisteu kuery renonde gui.
14 Ha'e va'e yvy mbyte py ha'e kuery opu'ã vy ojoko nho, oitypa filisteu
kuery. Ha'e rami py SENHOR ogueraa jepepa raka'e.
15 Ha'e gui trinta yvatekueve ikuai va'e regua mboapy oje'oi avi Adulão
itakua py Davi onhemia py. Ha'e va'e jave py filisteu regua xondaro kuery
voi ijaty okuapy Refains yvyugua py.
16 Ha'e rami vy Davi onhemia py oĩ, ha'e rã filisteu regua xondaro kuery
ma Belém tetã py ikuai.
17 Ha'e gui Davi ijy'uvei etea rupi aipoe'i:
— Mava'e tu xemboy'u ta ygua Belém rokẽ py oĩ va'e gui? — he'i.
18 Ha'e ramo ha'e va'e mboapyve ma filisteu kuery ijaty okuapya rupi
oje'oi vy ygua Belém kora rokẽ py oĩ va'e gui yy oguenoẽ, ha'e Davi oĩa py
ogueru. Ha'e rã ha'e ndoy'uxei vy SENHOR renonde onhoẽ ixupe guarã.
19 Ha'e vy aipoe'i:
— SENHOR, nda'evei ete xee ha'e va'e ay'u aguã! Xee ay'u 'rã ri nda'u
avakue ojeayvu ve'ỹkue py oje'oi va'ekue ruguy rami? Mba'eta ha'e kuery
ndojeayvuveikue py ogueru okuapy va'ekue — he'i vy ndoy'uxei.
Ha'e ramigua ae mboapy ipy'a guaxukueve ojapo va'ekue.
20 Ha'e gui Joabe ryke'y Abisai ma trinta ikuai va'e akã. Ha'e va'e
ma guembiporu hu'y guaxu reve opu'ã trezentos ikuai va'e rovai, ha'e
vy ojukapa. Ha'e rami vy mboapyve tenonde re ikuai va'e rami ete
ima'endu'a porãmby oiko.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Ha'e ma trinta ikuai va'e gui yvateve va'e vy ha'e kuery akã oiko, va'eri
mboapyve tenonde re ikuai va'e regua e'ỹ guive.
22 Ha'e gui Joiada ra'y Benaia ma ipy'a guaxuve va'e avi Cabzeel pygua,
mba'emo tuvixa va'e ojapo avi va'e. Ha'e rami vy ojuka mokoĩ Moabe
pygua joe opu'ã kuaave va'ekue. Yro'y apĩ ho'a jave ma itakua py oguejy
vy guary okua py oĩ va'ekue ojuka.
23 Ojuka avi peteĩ ava Egito pygua mokoĩ metros raxa'i yvate va'ekue.
Egito pygua ma hu'y guaxu ajukue popẽa 'y rami ipo guaxu va'e reve ou
rã Benaia ma popoka py rive opu'ã ovy vy ipo gui hu'y guaxu oguereko
va'ekue oipe'a vy ha'e va'e py ae ju ojuka.
24 Ha'e nunga Joiada ra'y Benaia ojapo rire mboapyve tenondegua ipy'a
guaxukueve re rami ima'endu'a porãmby oiko.
25 Ha'e va'e ma trinta ikuai va'e gui omboetevea va'eri mboapyve tenonde
re ikuai va'e regua ndoikoi guive. Ha'e gui Davi omoĩ guarõa kuery re
opena va'erã.
26 Ha'e gui xondaro kuery regua ipy'a guaxukueve ma Joabe ryvy
Asael, Belém pygua Dodô ra'y Elanã,
27 Harode guigua Samote, Pelete guigua Heles,
28 Tecoa pygua Iques ra'y Ira, Anatote guigua Abiezer,
29 Husa guigua Sibecai, Aoí guigua Ilai,
30 Netofa guigua Maarai, Netofa pygua Baaná ra'y Helede,
31 Gibeá pygua Ribai ra'y Itai Benjamim ramymino va'e, Piratom guigua
Benaia,
32 Gaás yakã'i yvýry guigua Hurai, Arba guigua Abiel,
33 Baarum guigua Azmavete, Saalbom guigua Eliaba,
34 Gizom guigua Benê-Hasém, Aião pygua Sage ra'y Jônatas,
35 Aião pygua Sacar ra'y Aião, ha'e Ur ra'y Elifal,
36 Mequerá guigua Hefer, Pelom guigua Aías,
37 Carmelo guigua Hezro, Ezbai ra'y Naarai,
38 Natã ryvy Joel, Hagri ra'y Mibar,
39 Amom guigua Zeleque, Beerote guigua Naarai, Zeruia pi'a Joabe
rembiporu reraaty va'e,
40 ha'e gui Jatir guigua kuery Ira ha'e Garebe,
41 heteu Urias, Alai ra'y Zabade,
42 Rúben regua Siza ra'y Adina Rúben ramymino kuery ruvixa, hexevegua
trinta avi ikuai,
43 ha'e gui Maaca ra'y Hanã, Mitã guigua Josafá,
44 Asterá pygua Uzias, Aroer pygua Hotão ra'y kuery Sama ha'e Jeiel,
45 Sinri ra'y Jediael, ha'e tyvy Joá Tiz guigua,
46 Maavá guigua Eliel, Elnaão ra'y kuery Jeribai ha'e Josavias, Moabe
guigua Itma,
47 ha'e gui Zobá guigua kuery Eliel, Obede ha'e Jaasiel.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Davi pegua xondaro kuery re ijayvua

12 1 Pova'e kuery ma Davi-a katy ou va'ekue Ziclague py Quis ra'y
Saul gui onhaague py. Ha'e va'e kuery ma ipy'a guaxukueve joe
opu'ãa rupi ikuai va'e regua.
2 Ha'e va'e kuery rembiporu ma guyrapa. Oiporu kuaa regua re ha'e
oiporu kuaa e'ỹa re oiporu ita momboa, hu'y voi omombo 'rã guyrapa py.
Ha'e va'e kuery ma Saul regua ae, Benjamim ramymino kuery.
3 Ha'e kuery ruvixa ma Gibeá pygua Semaá ra'y kuery Aiezer ha'e Joás,
ha'e gui Azmavete ra'y kuery Jeziel ha'e Pelete, Beraca, Anatote guigua
Jeú,
4 Gibeão guigua Ismaías ma trinta ipy'a guaxukueve ikuai va'e regua, ha'e
kuery akã avi oiko, ha'e gui Jeremias, Jaaziel, Joanã ha'e Gedera pygua
Jozabade,
5 ha'e gui Eluzai, Jerimote, Bealias, Semarias ha'e Harife pygua Sefatias,
6 Elcana, Issias, Azarel, Joezer ha'e Jasobeão, Corá ramymino meme,
7 ha'e gui Gedor pygua Jeroão ra'y kuery Joela ha'e Zebadias.
8 Gade regua kuery voi oaxa Davi-a katy, tekoa e'ỹa py oo ikorapa va'e
py oĩ jave. Ha'e va'e avakue ma ipy'a guaxukueve joe opu'ã kuaa va'e
meme. Hembiporu ma hu'y jokoa ha'e imo'ãa tuvixa va'e. Hova ma guary
rami, ha'e guaxu yvyty áry rupi onhaa rami inhakuã va'e.
9 Ha'e gui Ezer ma ha'e kuery akã, ha'e va'e gui mokoĩa ma Obadias,
mboapya ma Eliabe,
10 irundya ma Mismana, peteĩ nhiruĩa ma Jeremias,
11 mboapy memea ma Atai, sete-a ma Eliel,
12 oito-a ma Joanã, nove-a ma Elzabade,
13 dez-a ma Jeremias ha'e onze-a ma Macbanai.
14 Ha'e kuery Gade ramymino ma xondaro kuery ruvixa ikuai. Ha'e va'e
regua yvyĩve va'e ma cem avakue rami ovare va'e opu'ãa py, ha'e rã
yvateve va'e ma mil avakue rami ovare va'e.
15 Ha'e va'e kuery ma Jordão yakã rupi oaxa va'ekue jaxy ijypya re, hembe
ha'e javi áry rupi yy ojao'i teĩ. Ha'e rami vy omonhamba yvyugua rupi
ikuai va'ekue ha'e javi, kuaray oua katy ha'e kuaray oikea katy guive.
16 Ha'e gui Davi oĩa py ou avi Benjamim ha'e Judá ramymino kuery
regua, oo ikorapa va'e py.
17 Ha'e ramo Davi ovaexĩ aguã oo vy ijayvu ha'e kuery reve. Ha'e vy
aipoe'i:
— Xapy'a rei rã peẽ kuery xepytyvõ aguã ri peju ramo xepy'a py
anhemoirũ 'rã peẽ kuery reve. Ha'e gui pẽvy ajapo vai e'ỹ teĩ xerovaigua
kuery pe xemboaxa aguã rive ri peju ramo ma tove nhaneramoĩ kuery
ruete ae toexa pota, ha'e vy ta'ijayvu pẽvy — he'i.
18 Ha'e ramo trinta va'e akã Amasai re Nhe'ẽ oĩ ramo aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Ha'e rami avi ore kuery ma ndevygua ae, Davi! Jessé ra'y, ndereve
ete 'rã orekuai! Tereiko porã, nepytyvõa kuery voi ta'ikuai porã! Mba'eta
Nderuete ma nepytyvõ 'rã — he'i ramo Davi omovaẽ imbokuapy vy
xondaro kuery ruvixarã omoĩ.
19 Ha'e gui Manassés va'e regua voi Davi-a katy oaxa, filisteu kuery reve
ha'e ou jave Saul reve ha'e kuery joguero'a aguã katy. Ha'e rami teĩ ha'e
noipytyvõi va'ekue filisteu kuery, mba'eta ha'e kuery va'e regua huvixa
kuery jogueroayvuague rami vy nomondoukai. Ha'e vy aipoe'i okuapy:
— Nguvixave Saul-a katy ri Davi oaxa ramo ma nhaneakã ojayapaa 'rã
— he'i okuapy.
20 Ha'e ramo Ziclague tetã katy Davi ojevy ju ramo ha'ea katy oaxapa
okuapy Manassés ramymino kuery. Ha'e va'e kuery ma Adna, Jozabade,
Jediael, Micael, Jozabade, Eliú ha'e Ziletai, Manassés regua mbovy rei e'ỹ
ruvixa kuery ikuai va'ekue.
21 Ha'e va'e kuery ma oipytyvõ Davi hexe opu'ã va'e mbovy rei e'ỹ ikuai va'e
rovai, avakue ipy'a guaxukueve ha'e xondaro ruvixa meme ikuai va'e vy.
22 Ha'e va'e jave py ko'ẽ nhavõ ou retave 'rã Davi pytyvõarã. Ha'e rami py mbovy
e'ỹ ikuai ixondaro kuery, Nhanderuete pegua xondaro kuery hetaa rami.

Hebrom tetã py xondaro kuery Davi nguvixaverã omoĩ okuapyague

23 Pova'e avakue ma joe opu'ã aguã katy guarã hembiporu va'e Davi
Hebrom py oĩa py ou va'ekue, Saul rekovia ha'e ju nguvixaverã omoĩ
aguã, SENHOR ijayvuague rami vy.
24 Ha'e gui Judá ramymino kuery regua hu'y jokoa ha'e imo'ãa tuvixa va'e
oguereko va'e ha'e javi vy ma seis mil e oitocentos ou, joe opu'ã aguã katy
guarã hembiporu va'e meme.
25 Ha'e gui Simeão ramymino kuery regua avakue joe opu'ã aguã ipy'a
guaxu va'e ma sete mil e cem ou.
26 Levi ramymino kuery regua ma quatro mil e seiscentos ou.
27 Joiada ma Arão ramymino kuery ruvixa oiko va'e vy ngupive três mil e
setecentos avi ogueru.
28 Ha'e gui Zadoque ma kunumi teri va'eri ava ipy'a guaxu va'e vy ogueru
avi vinte e dois huvixa kuery nguu ro py ikuai va'ekue.
29 Benjamim ramymino kuery regua, Saul regua kuery ma três mil ou.
Mba'eta ha'e va'e jave py heta teri ikuai Saul-a katygua.
30 Efraim ramymino kuery regua ma vinte mil e oitocentos avakue ipy'a
guaxukueve ha'e omboetevepy nguu ro py ikuai va'ekue.
31 Manassés regua mbyte rupi oja'o va'ekue ma dezoito mil ikuai hery rupi
oiporavo pyre Davi nguvixaverã omoĩ aguã ou va'ekue.
32 Issacar ramymino kuery regua ou ha'e va'e ára Israel kuery mba'e pa
ojapo aguã re oikuaa pota kuaa va'e. Ha'e rami vy ou duzentos huvixa
kuery, guyvy kuery hembiguai ikuai va'e meme reve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

33 Ha'e gui Zebulom regua joe opu'ãa katy oo va'e, opa marãgua
tembiporu oguereko va'e ma cinqüenta mil ikuai. Ha'e kuery ma joguero'a
aguã py ikyre'ỹ va'e, ndokyje kuaai guive.
34 Naftali rekoa gui ma mil xondaro ruvixa ou. Ha'e va'e kuery reve ou avi
trinta e sete mil hu'y jokoa ha'e hu'y guaxu tuvixa va'e revegua.
35 Dã ramymino kuery regua ma vinte e oito mil e seiscentos ou joe opu'ã
aguã katy guarã hembiporu va'e.
36 Aser guigua ma quarenta mil ou joe opu'ã aguã katy guarã hembiporu
va'e, joguero'a kuaa rei va'e.
37 Jordão yakã rovai guigua Rúben, Gade ha'e Manassés regua kuery
mboae ma cento e vinte mil ou okuapy opa marãgua tembiporu oguereko
va'e joe opu'ã aguã.
38 Ha'e va'e avakue joe opu'ã aguã ombo'e pyre ma Hebrom tetã py ou
okuapy Davi omoĩ aguã Israel kuery ha'e javi ruvixaverã. Ha'e gui Israel
kuery ndoui va'e voi peteĩ rami Davi omoĩxe avi okuapy nguvixaverã.
39 Ha'e py ma ikuai mboapy ára re Davi oĩa py. Ha'e rami vy okaru ha'e
oy'u okuapy ha'e py, ho'u va'erã tyvy kuery ome'ẽmba rire.
40 Ha'e rami ae ha'e'i rupi ikuai va'e, Issacar, Zebulom ha'e Naftali guigua
kuery ogueru avi okuapy tembi'u. Mburika áry, camelo, kavaju ha'e vaka
áry ogueru farinha, figo ha'e uva'a pirukue, vinho, azeite, vaka ha'e vexa'i
guive, mymba kyrĩgueve'i voi ogueru oata aguã rami e'ỹ, mba'eta Israel
kuery ovy'a ete okuapy.

Davi Jerusalém py lei ryru ogueru aguã re ijayvuague

13 1 Ha'e gui ma Davi jogueroayvu huvixa kuery mil ha'e cem re
opena va'e kuery, ha'e yvatekueve ikuai va'e reve.
2 Ha'e vy Israel kuery ha'e javi pe aipoe'i onhemboatya py:
— Xapy'a rei pejou porã ri ramo, ha'e SENHOR Nhanderuete guigua ri ramo
ma nhamondouka pojava 'rã ayvu mombe'uarã nhanderyvy kuery Israel yvy
ha'e javi rupi ikuai va'e pe, sacerdote kuery pe, ha'e Levi regua kuery tetã ha'e
ijyvýry rupi ikuai va'e ha'e javi pe, ha'e kuery ono'õmba avi aguã nhande reve.
3 Aỹ gui ma jaru ju 'rã Nhanderuete ayvu ryru nhanderekoa py. Mba'eta
Saul oĩ teri jave py ha'e va'e re nanhapenavei ranhe va'ekue — he'i.
4 Ha'e ramo ono'õmba va'e ha'e javi ojou porã okuapy ha'e rami ae ojapo
aguã, iporã va'ea oikuaa pavẽ vy.

2 Samuel 6.1-11

5 Ha'e gui ma Davi omboaty Israel kuery ha'e javi Egito yvy re Sior oĩ
va'e guive Hamate py nhavãea peve, Nhanderuete ayvu ryru ogueru aguã
Quiriate-Jearim py oĩa gui.
6 Ha'e rami vy Israel kuery ha'e javi reve Davi oje'oi Baalá Quiriate-Jearim
hery mboae va'e, Judá re oĩ va'e py, Nhanderuete ayvu ryru ogueru aguã

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e gui. Ha'e va'e renonde ma SENHOR rery re ima'endu'aa riae, anjo
kuery ipepo va'e ikuai va'e áry oguapy oiny va'e re.
7 Ha'e rami vy Nhanderuete pegua hyru omoĩ okuapy peteĩ karóxa ipyau
va'e áry. Abinadabe ro gui ogueru okuapy. Uzá ha'e Aiô oje'oi karóxa
reraarã.
8 Israel kuery ha'e javi reve Davi ovy'a ovy Nhanderuete renonde rupi
ombaraetea ha'e javi reve, oporaei okuapya py, ixã reta va'e pu reve,
mbaraka, pandeiro ha'e hy'a pu py, mimby guaxu omonhe'ẽa py guive.
9 Ha'e gui Quidom mba'emo moa'yĩaty re ovaẽa py vaka onhepyxanga
rã Uzá opoko hyru re ho'a e'ỹ aguã.
10 Uzá hyru re opoko ramo hovai SENHOR poxya hendy vy oity. Ha'e pyve
omano Nhanderuete renonde.
11 SENHOR Uzá ojuka rã Davi ndojou porãi. Ha'e vy ha'e va'e tekoa
omboery Perez-Uzá, aỹ peve guarã.
12 Ha'e va'e ára Nhanderuete gui Davi okyje vy aipoe'i:
— Mba'exa vy nda'u aru 'rã Nhanderuete ayvu ryru? — he'i.
13 Ha'e rami vy Davi ndogueruxevei SENHOR ayvu ryru guekoa katy. Ha'e
rami 'rãgue py Gate guigua Obede-Edom va'e ro py ranhe ogueraa uka.
14 Mboapy jaxy re Nhanderuete ayvu ryru opyta Obede-Edom kuerya py.
Ha'e rã SENHOR omoingo porã Obede-Edom ro pygua kuery ha'e mba'emo
oguereko va'e ha'e javi.

2 Samuel 5.11,12

14 1 Davi oĩa py Tiro pygua huvixa Hirão ombou ayvu mombe'uarã.
Ogueru ruka avi yvyra yary, oo apoa ha'e ita re omba'eapo va'e
kuery, hoorã ojapo va'erã.
2 Ha'e ramo Davi oikuaa SENHOR omoĩ atãvea Israel re opena aguã, ha'e
ombopo'akave ojeupegua kuery re oma'ẽ vy.

2 Samuel 5.13-16; 1 Crônicas 3.5-8

3 Jerusalém tetã py Davi ojouve kunhague gua'yxy jevyrã. Ha'e vy
ikuaive ju ta'y ha'e tajy kuery.
4 Po rami ma Jerusalém py itui'i va'ekue rery: Samua, Sobabe, Natã,
Salomão,
5 Ibar, Elisua, Elpelete,
6 Nogá, Nefegue, Jafia,
7 Elisama, Beeliada ha'e Elifelete.

2 Samuel 5.17-25

8 Filisteu kuery oendu avi okuapy Davi omoĩa Israel kuery ha'e javi
ruvixarã. Ha'e vy oje'oipa ojopy aguã Davi. Ha'e nunga Davi oendu vy
ha'e voi oo avi ha'e kuery ovaexĩ aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ha'e rã filisteu kuery ou Refaim yvyugua py mba'emo oipe'apa aguã.
10 Davi ma SENHOR pe oporandu vy aipoe'i:
— Taa pa filisteu kuery rovai? Remboaxa 'rã teve xepo py?
SENHOR ombovai:
— Tereo, mba'eta amboaxa 'rã ndepo py — he'i.
11 Ha'e ramo Davi Baal-Perazim py oo vy oitypa ha'e py. Ha'e vy aipoe'i:
— SENHOR xepo rupi omoaĩmba xerovaigua filisteu kuery ryxya xerenonde py ikuai va'ekue, yy mba'emo ogueroxyry heravya rami — he'i. Ha'e nunga rupi ha'e va'e tekoa oenoĩa Baal-Perazim.[g]
12 Ha'e py ma filisteu kuery oejapa oje'oivy nguuete kuery ra'angaa. Ha'e rã Davi oapy ukapa tata py.
13 Ha'e gui filisteu kuery ou nho ju yvyugua gui mba'emo oipe'apa aguã.
14 Peteĩgue ju Nhanderuete pe Davi oporandu ramo ombovai:
— Tereo eme hakykue rupi. Ha'e rami 'rãgue py hakykue katy rupi ranhe 'rã pejeapa, ha'e gui ma ha'e kuery re pepu'ã 'rã amora ikuai va'e guy rupi.
15 Ha'e gui xapy'a rei rendu 'rã amora ty rovapy rupi opyrõ-pyrõ nhendu va'e. Ha'e va'e rendu ramove peẽ 'rã ha'e kuery re pepu'ã aguã. Ha'e va'e ma nerenonde Nhanderuete oo nhendua, filisteu kuery ijaty okuapy va'e jukapaarã — he'i.
16 Nhanderuete ojapo ukaa rami Davi ojapo vy ojukapa filisteu kuery Geba guive Gezer py ovaẽa peve.
17 Ha'e rami vy ha'e va'e yvy jave rupi Davi rery re ima'endu'aave ovy, mba'eta SENHOR ojapo Davi gui pavẽ regua okyje aguã rami.

Levita kuery lei ryru reraarã omoĩague

15 1 Ha'e gui Davi pegua tetã 'epy va'e py ojapo ngoorã. Oguereko katu avi Nhanderuete ayvu ryru oĩ aguã, ha'e hi'áry guarã ma peteĩ oo'i ojapo.
2 Ha'e gui Davi aipoe'i:
— Avave rei nda'evei Nhanderuete ayvu ryru ogueru aguã levita kuery e'ỹ vy, SENHOR ae omoĩ rire oayvu ryru reraarã, ha'e ixupe anho omba'eapo riae aguã raka'eve rã peve guarã — he'i.
3 Ha'e nunga rupi Jerusalém tetã py Davi omboatypa Israel kuery ha'e javi, SENHOR ayvu ryru ogueru aguã oĩ aguã ojapo va'ekue py.
4 Davi omboaty avi Arão ramymino kuery, levita kuery guive, po rami hery va'e:
5 Coate ramymino kuery va'e regua ma huvixa Uriel ha'e tyvy kuery reve vy cento e vinte ikuai,
6 Merari ramymino kuery va'e regua ma huvixa Asaías ha'e tyvy kuery reve vy duzentos e vinte ikuai,

---

g **14.11** Tery Baal-Perazim ma “Senhor omoaĩmba” 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Gérson ramymino kuery va'e regua ma huvixa Joel ha'e tyvy kuery reve
vy cento e trinta ikuai,
8 Elisafã ramymino kuery va'e regua ma huvixa Semaías ha'e tyvy kuery
reve vy duzentos ikuai,
9 Hebrom ramymino kuery va'e regua ma huvixa Eliel ha'e tyvy kuery
reve vy oitenta ikuai,
10 Uziel ramymino kuery va'e regua ma huvixa Aminadabe ha'e tyvy
kuery reve vy cento e doze ikuai.
11 Davi oenoĩ avi sacerdote kuery va'e regua Zadoque ha'e Abiatar, ha'e
gui levita kuery Uriel, Asaías, Joel, Semaías, Eliel ha'e Aminadabe.
12 Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Peẽ kuery ma levita kuery akã peiko. Pejeky'a'o uka ke ha'vy
penderyvy kuery reve, SENHOR Israel kuery ruete ayvu ryru peru aguã
hendarã areko katu va'ekue py.
13 Mba'eta jypy peẽ kuery ndaperui ramo SENHOR Nhanderuete ipoxy
va'ekue nhande kuery rovai, ojapo ukaague rami e'ỹ jaru rire — he'i.
14 Ha'e rami rã sacerdote kuery ojeky'a'o uka okuapy, levita kuery
guive, SENHOR Israel kuery ruete ayvu ryru ogueru aguã.
15 Ha'e rami vy levita kuery ogueru okuapy Nhanderuete ayvu ryru oaxi'y
áry, hi'yrã omoĩ va'ekue reve, SENHOR ijayvuague rami vy Moisés ojapo
ukaague rami vy.

Imba'epua rupi ikuai va'erã omoĩague

16 Ha'e gui Davi aipoe'i levita ruvixa kuery pe guyvy kuery regua omoĩ
aguã oporaei va'erã. Ha'e va'e kuery ma mba'epu reve, mbaraka, mba'epu
ixã reta va'e ha'e hy'a pu reve ovy'aa rupi oporaei aguã pavẽ oendu aguã
rami.
17 Ha'e ramo levita kuery oiporavo Joel ra'y Hemã tyvy kuery regua
Berequias ra'y Asafe reve, Merari ramymino kuery va'e regua Cusaías ra'y
Etã guive.
18 Ha'e kuery reve ma tyvy kuery yvyĩgueve avi. Ha'e va'e kuery ma
Zacarias, Bene, Jaaziel, Semiramote, Jeiel, Uni, Eliabe, Benaia, Maaséias,
Matitias, Elifeleu ha'e Micnéias, ha'e gui Obede-Edom ha'e Jeiel ma okẽ
raroãrã ikuai.
19 Ha'e rami py oporaei va'e Hemã, Asafe ha'e Etã ma onhendu 'rã okuapy
hy'a pu overa va'e guigua py.
20 Ha'e rã Zacarias, Aziel, Semiramote, Jeiel, Uni, Eliabe, Maaséias ha'e
Benaia ma mbaraka reve 'rã oporaei yvatea py.
21 Matatias, Elifeleu, Micnéias, Obede-Edom, Jeiel ha'e Azazias ma
oporaeia py ombojoguy 'rã ixã reta va'e, irundy meme xã oĩa peve.
22 Ha'e gui Quenanias levita kuery oporaeia re opena va'e ma
jogueroporaeiarã omoĩ mbyre, ha'e rami aguã oikuaave va'e ramo.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Berequias ha'e Elcana ma lei ryru oĩa rokẽ rarõarã omoĩ.
24 Ha'e rã Sebanias, Josafá, Natanael, Amasai, Zacarias, Benaia ha'e
Eliézer sacerdote ikuai va'e ma omonhe'ẽ 'rã okuapy mimby guaxu,
Nhanderuete ayvu ryru renonde py. Ha'e gui Obede-Edom ha'e Jeías ma
hyru oĩa rokẽ rarõa avi ikuai.

Jerusalém tetã py lei ryru ogueru okuapyague

25 Ha'e gui ma Davi ha'e Israel regua nhomongetaa kuery reve oje'oi,
xondaro kuery ruvixa ikuai va'e reve. Ovy'aa rupi jogueraa Obede-Edom
ro gui ogueru aguã SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryru.
26 Ha'e gui levita kuery hyru oguerua rupi Nhanderuete oipytyvõ ramo
ixupe ome'ẽ okuapy sete vaka ra'y ha'e sete vexa'i ojuka vy.
27 Ha'e rã Davi ma onhemonde ovy peteĩ ao puku xiĩ porã rei ha'e ipererĩ'i
va'e py. Ha'e rami ae avi levita kuery hyru reraa voi onhemonde okuapy,
ha'e oporaei va'e kuery, hyru reraa kuery ha'e oporaei va'e kuery re opena
va'e Quenanias guive. Davi onhemonde avi manto sacerdote pegua,
ajukue ipererĩ'i va'e guigua.
28 Ha'e rami py Israel kuery ha'e javi ovy'a reve ogueru okuapy SENHOR
guexeve guarã ojapo va'ekue ryru, mimby ha'e mimby guaxu omonhe'ẽ
reve, ha'e hy'a pu, mbaraka ha'e ixã reta va'e omonhendu ratãa rupi.

2 Samuel 6.16,20-22

29 SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryru Davi rekoa py ogueroikea
jave ma Saul rajykue Mical janela gui oma'ẽ ho'amy. Ha'e rami vy huvixa
Davi ovy'aa rupi ojeroky oikovy rã oexa vy ndojou porãi opy'a py.

Mba'emo ome'ẽ okuapyague

16 1 Ha'e rire ma Nhanderuete pegua hyru ogueroike vy omoĩ oo'i Davi
ojapo va'ekue mbyte py. Nhanderuete renonde py ogueru avi okuapy
mba'emo oapy reve ome'ẽ va'erã, hexeve peteĩ rami ju ikuaia regua guive.
2 Ha'e gui opa ma oapy va'erã ha'e hexeve peteĩ rami aguã regua Davi
ome'ẽmba ma vy SENHOR rery rupi ogueroayvu porã heta va'e kuery ha'e
javi.
3 Ha'e gui ma Israel kuery avakue ha'e kunhague ikuai va'e peteĩ-teĩ pe
omboja'o peteĩ mbojape, xo'o ra'ykue ja'ea-'ea ha'e uva'a pirukue.
4 Omoĩ avi levita kuery va'e regua SENHOR ayvu ryru renonde rupi
ikuai va'erã, SENHOR Israel kuery ruete oguerovy'a, ogueroporaei ha'e
omboete aguã. Ha'e va'e kuery ma pova'e:
5 huvixa Asafe, ha'e gui mokoĩa ma Zacarias, ha'e va'e rire ma Jeiel,
Semiramote, Jeiel mboae, Matitias, Eliabe, Benaia, Obede-Edom ha'e
Jeiel mboapya mbaraka ha'e ixã reta va'e reve guarã. Ha'e gui Asafe ma
omonhendu ratãve 'rã hy'a pu.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e gui sacerdote kuery Benaia ha'e Jaaziel ma mimby guaxu
omonhe'ẽa rupi riae 'rã ikuai Nhanderuete guexeve guarã ojapo va'ekue
ryru oĩa renonde rupi.

Salmo 105; 96; 106

7 Ha'e va'e ára ma Davi omoĩ ypy'i Asafe ha'e tyvy kuery SENHOR pe
oporaeia rupi oguerovy'a aguã. Aipoe'i:
8 — Perovy'a SENHOR, hery rupi pejapukai.
Yvy regua kuery pe peikuaa uka ojapo va'ekue.
9 Peporaei ke ixupe, peporaei salmos.
Pemombe'upa ke nhomondyipaarã ojapo va'ekue.
10 Perovy'a hery iky'a e'ỹ va'e.
SENHOR oeka va'e kuery tovy'a opy'a py.
11 Peka SENHOR, ipo'akaa guive.
Peka ke henonde peĩ riae aguã.
12 Penema'endu'a ke mba'emo porã ojapo va'ekue re,
nhomondyipaa ha'e oipota va'e re ijayvuague re,
13 peẽ hembiguai Israel ramymino kuery,
peẽ Jacó ra'y kuery hembiporavo pendekuai va'e.
14 Ha'e ma SENHOR Nhanderuete.
Oipotaa ma yvy jave re ojekuaa.
15 Ima'endu'a riae 'rã guexeve guarã ojapo va'ekue re,
mbovy rei e'ỹ ikuai va'erã peve guarã ayvu ome'ẽ va'ekue re,
16 Abraão reve ngupive guarã ojapo va'ekue re,
Isaque pe ouraa rupi ijayvuague re guive.
17 Ha'e nungakue re ma Jacó reve ju ijayvu,
raka'e rã peve guarã re ijayvu Israel reve.
18 Ha'e vy aipoe'i:
“Ndevy ame'ẽ 'rã Canaã yvy penemba'erã”, he'i.
19 Ha'e jave py ha'e kuery mbovy'i teri ikuai,
yvy mboae guigua mbovy'i ete ikuai raka'e,
20 oguata va'ekue yvy mboae-ae ikuai va'e rupi,
joyvy-yvy re.
21 Ha'e rami teĩ avave rei pe ha'e ndoguereko axy ukai.
Ha'e kuery re oma'ẽ vy ijayvu ete huvixave ikuai va'e pe.
22 Ha'e vy aipoe'i: “Emoĩ eme ndepo xerembiporavo kuery re,
pereko axy eme xevygua profeta kuery”, he'i.
23 Peporaei ke SENHOR pe yvy jave regua kuery!
Ko'ẽ nhavõ peikuaa uka nhandereraa jepea.
24 Yvy regua kuery pe peikuaa uka hexakãa,
ha'e javi regua pe pemombe'u mba'emo porã ojapoa.
25 Mba'eta SENHOR ma yvate ete va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'evea rami ixupe japoraeia,
tuuete ikuai va'e gui okyjevepy oiko.
26 Mba'eta yvy regua kuery ruete ha'e javi ma mba'emo ra'angaa rive.
Ha'e rã SENHOR ma yva apoare.
27 Henonde ma guexakãa ha'e ijyvatea oexa uka.
Ipo'akaa ha'e iporãa ojekuaa ixupegua henda iky'a e'ỹ va'e py.
28 Yvy regua ha'e javi, peroporaei ke SENHOR!
Peroporaei SENHOR rexakãa ha'e ipo'akaa.
29 Peroporaei SENHOR rery iporã ete ramo.
Peme'ẽ va'erã peru vy peroike ixupegua roka py.
Pembojerovia SENHOR iky'a e'ỹa rexakãa py.
30 Yvy jave regua kuery, peryryipa henonde.
Mba'eta yvy omoĩ atã raka'e omyĩ e'ỹ aguã rami.
31 Ha'e nunga rupi tovy'a yva ha'e yvy.
Yvy regua kuery ikuaia rupi " SENHOR ma huvixave oĩ", peje.
32 Taevovo ye'ẽ ha'e hexe ikuai va'e ha'e javi!
Tovy'a nhuũndy ha'e hexe ikuai va'e ha'e javi!
33 Tovy'apa yvyra ka'aguy re ikuai va'e Senhor renonde,
mba'eta ou 'rã yvy regua kuery re oikuaa pota aguã.
34 Perovy'a ke SENHOR, porayvu va'e ramo,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
35 Ha'e gui aipopeje: "Oreruete orereraa jepea, orereraa jepe ke!
Oremboatypa ju, orereraa jepe ke yvy regua kuery gui,
nderery iky'a e'ỹ va'e rupi roguerovy'a aguã,
ha'e rovy'aa rupi rogueroporaei aguã."
36 Ima'endu'a porãmby toiko SENHOR Israel kuery Ruete
aỹ, ha'e raka'e rã peve! — he'i.
Ha'e ramo heta va'e kuery "Amém!" he'i vy ogueroporaei okuapy SENHOR.

SENHOR pe mba'emo ojapo va'erã Davi omoĩve juague

37 Ha'e ramo SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryru oĩa renonde py ae Davi omoĩ Asafe tyvy kuery reve, ha'e kuery opena riae aguã henonde py, ko'ẽ nhavõ opena ukaague rami vy.
38 Omoĩ avi Obede-Edom tyvy kuery ha'e javi reve, sessenta e oito ha'e javi vy. Jedutum ra'y Obede-Edom ha'e Hosa ma omoĩ okẽ re opena va'erã.
39 Ha'e rã sacerdote Zadoque ha'e tyvy sacerdote ikuai va'e ma omoĩ oo'i SENHOR pegua Gibeão yvy'ã re oĩ va'e renonde rupi ikuai va'erã,
40 altar oĩ va'e áry SENHOR pe mba'emo oapy reve ome'ẽ riae aguã, aje'ivekue ha'e ka'arukue. Ha'e rami ikuai Israel kuery pe SENHOR lei oeja va'ekue re ipara oĩa ha'e javi rami.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

41 Ha'e kuery reve omoĩ avi Hemã ha'e Jedutum, ikuaive ju hery rupi
oiporavo pyre SENHOR pe oporaei va'erã, mba'eta nhanemboaxya rupi
oiko riae 'rã raka'e rã peve.
42 Ha'e kuery reve ikuai avi Hemã ha'e Jedutum mimby guaxu omonhe'ẽ
aguã, ha'e hy'a pu ha'e mba'epu Nhanderuete pe ombopu aguã. Ha'e rã
Jedutum ra'y kuery ma okẽ rarõa ikuai.
43 Ha'e va'e rire mae ma onhemboaty va'ekue peteĩ-teĩ ngoo katy oje'oi.
Davi voi oo ju ngoo pygua kuery ogueroayvu porã aguã.

2 Samuel 7.1-17

17 1 Ha'e gui huvixa Davi ngoo py ae oiko vy aipoe'i profeta Natã pe:
— Ma'ẽ, xee ma xero ainy yary guigua py, ha'e rã Nhanderuete
guexeve guarã ojapo va'ekue ryru ma oo'i py rive oĩ.
2 Natã ombovai huvixa pe:
— Tereo, ejapo ndepy'a re rendu va'e ha'e javi, mba'eta ndereve
Nhanderuete oiko — he'i.
3 Ha'e va'e pyavyve SENHOR oayvu ombou Natã pe. Ha'e vy aipoe'i:
4 — Tereo ha'e aipo're xerembiguai Davi pe: "Po rami SENHOR ijayvu:
'Ndee ma oo xee aĩ aguã apoarã e'ỹ reiko.
5 Mba'eta neĩ peteĩve oo py ma voi xee naĩ teri Israel kuery Egito
gui arupa guive aỹ peve. Ha'e rami 'rãgue py oo'i py rive aiko va'e,
xembojerovia aty py ae mamo rã oĩa rupi rei.
6 Opa rupi Israel kuery aru herekovya rupi nda'u xeayvu ri raka'e
amongue herekoa pe, e'ỹ vy xevygua kuery re apena uka va'ekue pe nda'u
aipoa'e: "Mba'e re tu nderejapoi peteĩ xerorã yary guigua?" ha'e teve?'
7 Ha'e gui aỹ ma po rami 'rã ndeayvu xerembiguai Davi pe: 'SENHOR
ixondaro reta va'e aipoe'i: Xee roiporavo karamboae vexa'i kuery re
repenaa gui, ha'e hakykue reikoa gui, huvixarã xevygua Israel kuery re ju
repena aguã.
8 Xee aa avi karamboae ndereve, reoa rupi tema. Nderovaigua kuery
amomba nerenonde gui, amboyvate guive nderery, ipo'akakueve anho
ikuaia rami.
9 Areko katu avi xevygua Israel kuery ikuai aguã, amboekoapa guive ha'e
py, mava'eve omoangekoave e'ỹ aguã, ha'e heko vai va'e ombojexavaive
e'ỹ aguã jypy guare rami e'ỹ,
10 xevygua Israel kuery rerekoarã amoĩa ára guive. Ha'e rami avi nderovaigua
kuery aitypa, ha'e aikuaa uka pova'e: Xee SENHOR ae 'rã ajapo oo ndevy.[h]

---

[h] **17.10** Oo ojapo aguã re SENHOR ijayvua py ma raka'eve rã Davi ramymino kuery regua huvixarã omoingo aguã re ijayvu (versículos 12,16). Ha'e va'e regua Jesus Cristo ae oiko (Lucas 1.32-33,69; Atos 13.23). Ha'e rami avi "Israel ro" he'ia ma Israel ramymino kuery re ijayvu vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Mba'eta nderekovea opa rã nderu kuery ooague py ndereraa avi ma
jave nderekovia amoingo 'rã ndeguigua, ndera'y kuery ramymino va'e
regua. Ha'e va'e ma ajapo 'rã ipo'akaa oĩ atã aguã rami.
12 Ha'e va'e ae ma ojapo 'rã peteĩ oo xevy guarã, ha'e rã xee ajapo 'rã
raka'e rã peve huvixave oĩ aguã rami.
13 Xee ma tuu 'rã, ha'e rã ha'e ma xera'y 'rã oiko. Ha'e rami vy ixugui
ndaipe'ai 'rã amboaxya, ndee reĩ e'ỹ mbove guare gui aipe'a vy
namboaxyveiague rami e'ỹ.[i]
14 Ha'e rami 'rãgue py ha'e va'e amoĩ atãve 'rã xero re opena aguã, ha'e
huvixave oĩ riae aguã rami. Ha'e ramo huvixave oĩ riae 'rã raka'e rã peve',
he'i."
15 Ha'e va'e ayvu ha'e javi, Natã pe oikuaa ukaague rami ae Davi pe ju
omombe'u.

2 Samuel 7.18-29

16 Ha'e gui ma SENHOR pegua opy Davi oike vy hi'aĩ henonde. Ha'e vy
aipoe'i:
— SENHOR Xeruete, mba'e nunga tu xee aiko, ha'e mba'e nunga tu xero
pygua kuery ikuai, apy peve ndee xereru aguã?
17 Xeruete, ha'e nunga tu ndevy pe mba'e'ỹ rima, ndeayvu ma voi guive
xee nerembiguai ro pygua raka'e rã guarã re. SENHOR Xeruete, ha'e rami
xereroayvu porã avakue omboetevepy rami.
18 Xee nerembiguai Davi nami xemboete uka rire mba'e ta'eve ju ndevy?
Mba'eta ndee ma xee nerembiguai xekuaa porã.
19 SENHOR, nerembiguai remboaxya ha'e ndepy'a re rendua rami vy
rejapo kova'e nunga tuvixa va'e ha'e javi, oikuaa pavẽ aguã.
20 Ha'e nunga rupi SENHOR Xeruete, ndoikoi ndee ramigua ete'i, ndoikoi
guive Oreruete mboae ndee e'ỹ vy, oreapyxa py ae roenduague rami.
21 Mava'e regua tu ndevygua Israel kuery ikuaia ramigua? Xeruete,
ha'e kuery anho'i ae yvy re ikuai va'e mbyte gui ndejeupe guarã reipe'a
va'ekue. Mba'emo porã ete rejapoa py ndejeupe ae rejapo aguã nderery
re ima'endu'aa aguã rami. Mba'eta yvy regua kuery remoxẽmba raka'e,
ndevygua kuery Egito gui renoẽmba va'ekue renonde gui.
22 Israel kuery ndejeupe guarã ae remoingo raka'e rã peve, ha'e gui
SENHOR, ndee ju renhemoingo Tuuete.
23 Ha'e gui aỹ ma SENHOR, ha'e va'e ayvu xee nerembiguai rekorã re
aipo'reague, ha'e xero pygua re voi, toĩ atãve. Ejapo ndeayvuague rami ae.
24 Nderery toikuaa pavẽ, tomboetea riae, ha'e vy aipo ta'ea: " SENHOR
ixondaro reta va'e ma Israel kuery Ruete, Israel kuery pegua ae", ta'ea.
Ha'e ramo xee Davi nerembiguai ro ma oĩ atã riae 'rã nerenonde.

---

i 17.13 Hebreus 1.5; Apocalipse 21.7

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Mba'eta Xeruete, xee nerembiguai pe reikuaa uka xevy pegua oorã
rejapo 'rãa. Ha'e nunga rupi ae xee nerembiguai xepy'a guaxu nami
anhembo'e aguã ndevy.
26 Aỹ ma SENHOR, ndee ae ma Oreruete, ha'e xee nerembiguai pe rejapo
porã aguã re ndeayvu.
27 Ha'e nunga rupi aỹ, emoingo porã nerembiguai ro pygua kuery,
nerenonde rupi orekuai riae aguã rami. Mba'eta SENHOR, ndee
orereroayvu porã rire raka'e rã peve 'rã roiko porã — he'i.

2 Samuel 8.1-14

18 1 Ha'e rire ma Davi filisteu kuery oitypa vy ipo'aka ha'e kuery
re. Ha'e kuery po gui oipe'a avi Gate tetã ha'e ijyvýry rupi tekoa
ikuai va'e.
2 Oitypa avi Moabe pygua kuery. Ha'e rire Davi rembiguairã ikuai, ixupe
mba'emo ome'ẽ 'rã okuapy guive.
3 Ha'e gui Zobá pygua huvixa Hadadezer ma yakã Eufrates re ipo'aka ju
aguã oo jave hexe voi Davi ipo'aka Hamate peve.
4 Ixupegua kavaju árygua kuery regua ma Davi ogueraa mil e setecentos,
vinte mil avakue yvy rupigua reve. Davi ojayapa avi kavaju karóxa regua
pytaxã, cem ete'i ojaya e'ỹ re oeja.
5 Ha'e ramo Síria pygua avakue ou Damasco gui, huvixa Zobá pygua
Hadadezer pytyvõarã. Ha'e rami teĩ Síria guigua ma Davi ojuka vinte e
dois mil.
6 Ha'e gui Síria Damasco regua py Davi omoĩ harõarã kuery. Síria pygua
kuery voi Davi rembiguairã ikuai vy mba'emo ome'ẽ 'rã okuapy ixupe.
Davi ooa nhavõ rupi SENHOR ombopo'akave tema.
7 Hadadezer rembiguai kuery yvatekueve hu'y jokoa ouro guigua
oguereko va'ekue Davi ojopy vy oguerupa Jerusalém py.
8 Hadadezer pegua tetã Tibate ha'e Cum gui voi huvixa Davi oipe'ave
tema overa va'e guigua. Ha'e va'e overa va'e gui ma Salomão ojapo 'rã yy
mbotya, oo ytarã ha'e tembiporu.
9 Ha'e gui Hamate pygua huvixa Toú oendu Zobá pygua huvixa
Hadadezer pegua xondaro kuery Davi oitypaague.
10 Ha'e vy Davi-a py huvixa ombou gua'y Hadorão oxarura vy oguerovy'a
aguã Hadadezer reve joguero'aa py oitypaague re (mba'eta Toú reve
Hadadezer joguero'a avi tema rire). Hadorão ou vy ogueru mba'emo ouro,
prata ha'e overa va'e guigua ome'ẽ va'erã.
11 Ha'e nunga huvixa Davi ojopy vy omboaxapa SENHOR peguarã, ha'e
javi regua gui prata ha'e ouro ojopy va'ekue reve: Edom guigua, Moabe,
Amom ramymino kuery, filisteu kuery ha'e Amaleque guigua guive.
12 Ha'e gui Zeruia pi'a Abisai ojuka avi dezoito mil Edom pygua juky
yvyugua 'epy va'e py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Edom re voi omoĩ harõarã kuery. Ha'e ramo Edom pygua kuery ha'e javi
ikuai Davi rembiguairã. Davi ooa nhavõ rupi SENHOR ombopo'akave tema.

2 Samuel 8.15-18; 20.23-26

14 Ha'e rami vy Davi opena Israel kuery ha'e javi re. Mba'emo re oikuaa
potaa py ha'evea rami meme oguereko.
15 Ixupegua xondaro kuery ruvixa ma Zeruia pi'a Joabe. Mba'emo oiko
va'ekue mboparaa ma Ailude ra'y Josafá.
16 Sacerdote ma Aitube ra'y Zadoque, ha'e gui Abiatar ra'y Abimeleque ju.
Kuaxia re opena va'ety ma Sausa.
17 Huvixa ro rarõa kuery ruvixa ma Joiada ra'y Benaia. Ha'e rã huvixa
Davi revegua yvatekueve ma ta'y kuery ae.

2 Samuel 10.1-19

19 1 Ha'e rire ma Amom kuery ruvixa Naás omano, ha'e rã ta'y ju oĩ
nguu rekovia.
2 Ha'e ramo Davi aipoe'i:
— Naás ra'ykue Hanum pe aexa uka 'rã ayvua, tuu xerayvu rire — he'i.
Ha'e rami vy Davi omondouka guembiguai kuery ombopy'a porã ju aguã
tuu omanoague gui. Ha'e gui Davi rembiguai kuery ovaẽ Amom kuery
yvy re, Hanum ombopy'a porã aguã.
3 Ha'e rami teĩ Amom regua yvatekueve aipoe'i okuapy Hanum pe:
— Rexa'ã teve Davi nderu rãgue'i omboetea rupi guembiguai ombou
nembopy'a porãarã? Xapy'a rei ma ndea py merami guembiguai kuery
ombou vy neretã re oikuaa pota ha'e nhandeyvy re oexa pota rire
ombovaipa aguã e'ỹ teve? — he'i okuapy.
4 Ha'e rami rã Hanum omboty Davi rembiguai kuery, ha'e vy
onhopĩ hendyva, ijao ojaya guive hevi ro'o ojekuaa peve. Ha'e rire ma
omondouka ju.
5 Ha'e ramo amongue oje'oi vy Davi pe omombe'upa hembiguai
kuery re oiko va'ekue. Ha'e kuery omoxĩmbaa rire huvixa ombou ayvu
mombe'uarã ha'e kuery ovaexĩ aguã. Aipoe'i uka:
— Pepyta ranhe Jericó tetã py, penerendyva ipukupa ju peve. Ha'e rire
ma peju ju — he'i uka.
6 Amom kuery oikuaa okuapy Davi nda'ija'evei aguã rami ojapoa. Ha'e
rami vy Hanum ha'e Amom kuery omondouka trinta e três mil quilos
prata guigua, Mesopotâmia gui ojeupe guarã ogueru ruka aguã karóxa
ha'e kavaju árygua kuery, Síria pygua kuery Maaca ha'e Zobá gui guive.
7 Ha'e rami vy ojeupe guarã ogueru ruka trinta e dois mil karóxa ha'e
Maaca pygua huvixa ixupegua kuery reve. Ha'e kuery ha'e javi ou vy
Medeba tetã rexei'i ikuai. Amom kuery voi guetã ikuai va'e ha'e javi gui
ou vy ono'õmba avi. Ha'e rami vy mae ma oje'oi joe opu'ã aguã katy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Ha'e nunga Davi oendu vy ha'e kuery rovai ombou Joabe oxondaro
kuery ipy'a guaxukueve ha'e javi reve.
9 Amom kuery oje'oi vy oarõ okuapy tetã kora rokẽ py joe opu'ã aguã.
Ha'e rã huvixa kuery ipytyvõarã ou va'ekue ma amboae rupi ranhe ikuai
nhuũndy rupi.
10 Ha'e gui Joabe oexa hovaigua kuery henonde ha'e hakykue katy gui
voi oarõ okuapy rã, ha'e rami vy Israel kuery ikuai va'e gui opu'ã kuaave
va'e oiporavo vy omboyxy imbokuapy Síria pygua kuery rovai.
11 Ha'e rã hembyrekue ma guyvy Abisai po py omboaxa, ha'e rã ha'e ma
Amom kuery rovai ju omboyxy imbokuapy.
12 Ixupe Joabe aipoe'i:
— Xapy'a rei Síria pygua kuery xegui imbaraeteve ramo ndee reo 'rã
xepytyvõ aguã. Ha'e rã Amom kuery ri ndegui imbaraeteve ramo xee aju
'rã roipytyvõ vy.
13 Nhanembaraete ke ha'vy. Jajoguero'a nhandepy'a guaxua rupi
nhaneretarã kuery ha'e Nhanderuete pegua tetã ikuai va'e jaepya rupi.
Ha'e SENHOR tojapo ojou porãa rami — he'i.
14 Ha'e gui Joabe guexevegua kuery reve oje'oi vy joguero'a okuapy
Síria pygua kuery reve. Ha'e rã ha'e va'e kuery onhamba henonde gui.
15 Síria pygua kuery onhamba maa Amom kuery oexa vy ha'e kuery voi
onhamba avi Joabe ryvy Abisai renonde gui. Ha'e rami vy onhemimba ju
guetã py. Ha'e ramo Joabe ojevy ju Amom kuery reve joe opu'ãague gui,
ha'e vy oopa ju Jerusalém katy.
16 Ha'e gui Síria pygua kuery ma Israel kuery renonde oitypaa oexa
okuapy vy omondouka ayvu reraarã guetã pygua kuery yakã rovai
re hekoa va'e oupa avi aguã. Ha'e kuery renonde ou oiny Sofaque,
Hadadezer pegua xondaro kuery rerekoarã.
17 Ha'e nunga Davi pe omombe'ua rã omboatypa Israel kuery ha'e javi,
ha'e vy Jordão yakã oaxa ma vy ha'e kuery ikuaia katy oje'oi joguero'a
aguã. Síria pygua kuery rovai joguero'a aguã Davi kuery oje'oi ramo ha'e
kuery voi opu'ã jogueruvy hovai.
18 Ha'e rami teĩ Israel kuery renonde gui Síria pygua kuery onhamba ju. Ha'e
ramo Síria pygua kuery va'e regua avakue ma Davi ojuka sete mil karóxa pygua
ha'e quarenta mil yvy rupigua. Ojuka avi xondaro kuery ruvixa Sobaque.
19 Hadadezer rembiguai kuery oitypa ae maa oexa okuapy vy Davi reve
ojapo ikuai porã aguã, ha'e vy hembiguai ju ikuai. Ha'e rami rire Síria
pygua kuery neĩ raka'e ramo voi noipytyvõxevei Amom kuery.

2 Samuel 12.26-31

20 1 Ha'e gui peteĩ ma'etỹa opaa py, huvixa kuery joe opu'ã aguã
katy oo 'rã jave py ma Joabe ogueraa xondaro kuery. Ha'e rami
vy Amom kuery yvy ombovaipa vy Rabá tetã peve ou ha'e ojokopa

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

okuapy. Ha'e rã Davi ma Jerusalém tetã py opyta. Ha'e gui Joabe kuery
ma Rabá re opu'ã vy omomba ete okuapy.
2 Ha'e pygua kuery ruvixa akã gui Davi omboi coroa. Ha'e gui opejaa rã
oikuaa trinta e três quilos ouro guigua ipoyia. Hexe oĩ avi ita rexakã
iporãve va'e. Ha'e rami vy Davi akã re ju omoĩa. Tetã gui imba'e rei-rei
va'ekue ogueraa reta avi.
3 Ha'e pygua kuery ogueraa avi vy omomba'eapo yvyra ayaa py, picareta
ha'e haxa ferro guigua py. Ha'e rami ae Davi ojapo Amom kuery retã ha'e
javi re. Ha'e gui ojeupegua kuery ha'e javi reve Davi ojevy ju Jerusalém
katy.

2 Samuel 21.15-22

4 Ha'e va'e rire ma Gezer py joguero'a okuapy filisteu kuery reve. Ha'e
vy Husa pygua Sibecai ojuka gigante ramymino Sipai. Ha'e rami vy
ipo'aka okuapy filisteu kuery re.
5 Ha'e gui filisteu kuery reve ju joguero'a okuapy. Ha'e vy Jair ra'y Elanã
ojuka Gate pygua Golias ryvy Lami. Ha'e va'e guembiporu hu'y guaxu
oguereko va'ekue ma ajukue popẽa 'y rami tuvixa va'e.
6 Ha'e gui teĩgue ju opu'ã okuapy joe, Gate py ae. Ha'e py oiko peteĩ ava
yvate ete va'e. Ha'e va'e ma mboapy meme ikuã ha'e ipyxã voi, ha'e javi vy
vinte e quatro ikuã ha'e ipyxã oguereko. Ha'e va'e voi gigante ramymino
regua.
7 Ha'e va'e ma Israel kuery mbojaru reia rupi ijayvu ramo Davi ryke'y
Simei ra'y Jônatas ojuka.
8 Ha'e va'e avakue ma gigante ramymino ikuai Gate py. Ha'e rami teĩ Davi
ha'e ixondaro kuery oitypa raka'e.

2 Samuel 24.1-9

21 1 Ha'e gui Israel kuery rovai Satanás opu'ã vy Davi py'a re omoĩ
Israel kuery oipapapa aguã.[j]
2 Ha'e rami vy Davi aipoe'i Joabe ha'e heta va'e kuery ruvixa ikuai va'e pe:
— Tapeo, peipapapa Israel kuery ikuai va'e, Berseba guive Dã peve.
Ha'e vy peikuaa va'ekue peru ju xea py, xee voi aikuaa aguã mbovy pa
ikuaia — he'i.
3 Joabe ombovai:
— Ha'e rami avi tove SENHOR Nderuete tomboetave cem-kue ju. Ha'e
rami teĩ Xeruvixa, ha'e kuery ha'e javi e'ỹ teve nerembiguai ikuai? Mba'e
re tu ha'e rami ete rejapoxe? Xeruvixa, mba'e re tu ha'e rami ete rejapo
Israel kuery ha'e javi re jejavya ou aguã rami? — he'i.

---

[j] **21.1** Davi oipapa uka avakue joe opu'ã kuaa va'e. Ha'e nunga py ojejavy, oxondaro kuery re ojerovia vy, Nhanderuete re 'rãgue py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ha'e rami teĩ huvixa ayvu Joabe ijayvua gui ipoyive ramo Joabe oo vy
Israel yvy ha'e javi rupi oikuaa pota. Ha'e gui mae ma ojevy ju Jerusalém
katy,
5 ha'e Davi pe omombe'u heta va'e kuery mbovy pa ikuaia. Israel re avakue
kyxe oiporu kuaa va'e ma um milhão e cem mil ikuai ra'e. Ha'e rã Judá py
ma quatrocentos e setenta mil ikuai avakue kyxe oiporu kuaa va'e.
6 Ha'e rã ha'e kuery reve Levi ha'e Benjamim regua ma Joabe ndoipapai,
huvixa ayvu ndojou porãi ete vy.

2 Samuel 24.10-17

7 Ha'e nunga ha'e javi Nhanderuete ndojou porãi vy omoingo axy Israel
kuery.
8 Ha'e ramo Davi aipoe'i Nhanderuete pe:
— Ajejavy vaipa ra'e ha'e rami ajapoa py. Ha'e rami teĩ aỹ SENHOR,
ajerure xee nerembiguai ajejavyague rembogue aguã, inhakã porã ve'ỹ
va'e rami aiko rire — he'i.
9 Ha'e gui SENHOR ijayvu Davi pegua profeta Gade pe. Ha'e vy aipoe'i:
10 — Tereo aipo're Davi pe: "Po rami SENHOR ijayvu: 'Mboapy regua va'e
peteĩ ma ambou 'rã ndere. Ha'e va'e regua peteĩ eiporavo ajapo aguã', he'i."
11 Ha'e ramo Davi oĩa py Gade ou vy aipoe'i ixupe:
— SENHOR ma po rami ijayvu: "Eiporavo reipota va'e rei:
12 Mboapy ma'etỹ re karuai oiko aguã, tyrã pa mboapy ma'etỹ re
nderovaigua kuery nhandereity aguã kyxe nderupitya py, tyrã pa
mboapy ára re SENHOR okyxe ae oiporu aguã. Ha'e va'e ma mba'eaxy
vaikue oiko aguã ndeyvy re, Israel ha'e javi rupi SENHOR-a guigua anjo
nhomokanhymba aguã." Eikuaa pota porã ke aỹ, xembouare pe ambovai
kuaa aguã — he'i.
13 Ha'e ramo Davi ombovai Gade pe:
— Xee ma ajexavai vaipaa aendu. Ha'eveve SENHOR po py anhemboaxa
uka rã, mba'eta ha'e ma opa e'ỹ va'e nhanemboaxy va'e. Ha'e rã avakue po
py ma xee nanhemboaxa ukaxei — he'i.
14 Ha'e rami rã SENHOR ombou mba'eaxy vaikue Israel ha'e javi rupi.
Ha'e ramo Israel kuery va'e regua setenta mil avakue omano.
15 Jerusalém tetã py voi Nhanderuete ombou peteĩ anjo nhomombaarã.
Ha'e rami teĩ omomba ta ma ramo SENHOR oma'ẽ vy opytu'u ma mba'emo
vai omoingoa gui. Ha'e vy aipoe'i anjo nhomombaarã ombou va'ekue pe:
— Ha'eve ma, emboguejy ju ndepo — he'i. Ha'e va'e jave ma anjo hi'aĩ
jebuseu regua Ornã mba'emo moa'yĩaty yvy'iry.
16 Ha'e gui Davi oma'ẽ vy oexa anjo SENHOR-a guigua yvy ha'e yva
mbyte opyta rã, opo py kyxe oekyi va'ekue oupi ho'amy Jerusalém rovai.
Ha'e ramo Davi ha'e nhomongeta va'ety kuery hexeve ikuai va'e ajukue
vaikue py onhemonde reve ojero'apa vy yvy re ngova omovaẽ okuapy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ha'e ramo Davi aipoe'i Nhanderuete pe:
— Xee ae e'ỹ ri ty'y heta va'e kuery aipapa aguã re xeayvu va'ekue? Xee
rima ajejavy, xee ae ha'eve'ỹ va'e ajapo. Ha'e rã kova'e vexa'i kuery, mba'e
tu ha'e kuery ojapo? SENHOR Xeruete, xerovai anho eupi ndepo, ha'e xeru
ro pygua kuery rovai. Ha'e rã ndevygua kuery ma embopaga eme.

2 Samuel 24.18-25

18 Ha'e gui ma SENHOR-a guigua anjo aipoe'i Gade pe:
— Davi too peteĩ altar SENHOR peguarã tojapo, jebuseu regua Ornã
mba'emo moa'yĩaty py — he'i.
19 Ha'e gui SENHOR rery rupi Gade ha'e rami ijayvu ramo Davi oo
ijayvuague rami vy.
20 Ornã ma ha'e va'e jave trigo moa'yĩa rupi oiko. Ha'e gui ojere vy oexa
anjo hi'aĩ rã. Ha'e ramo hexeve ta'y kuery irundy omba'eapo okuapy va'e
onhemimba jogueravy.
21 Ha'e gui Ornã oĩa py Davi ovaẽ ouvy ramo oma'ẽ. Oexa kuaa vy mba'emo
moa'yĩaty gui oẽ vy Davi renonde py oĩ guenapy'ã re, ngova yvy re omovaẽ reve.
22 Davi aipoe'i Ornã pe:
— Xevy pe eme'ẽ kova'e yvy peteĩ altar SENHOR peguarã ajapo aguã,
mba'eaxy vaikue heta va'e kuery áry ombou va'ekue opytu'u aguã.
Emboaxa xevy, ha'e rã hepy xee ame'ẽ 'rã ha'evea rami.
23 Ha'e rã Ornã aipoe'i Davi pe:
— Xeruvixa, ejopy tema ndejeupe guarã, ha'e ejapo reipota va'e rei.
Apy ma vaka ikuai, ame'ẽ reapy reve reme'ẽ va'erã. Ame'ẽ avi yvyrape
mba'emo moa'yĩaty regua yxakãrã, ha'e trigo ra'yĩgue guive reme'ẽ va'erã
irũrã. Ame'ẽmba rive — he'i.
24 Huvixa Davi ombovai Ornã:
— Any, ha'e rami 'rãgue py ndevy pe xee amboekovia 'rã hepyrã porã
re. Mba'eta ndepo gui nda'evei ajopy rive aguã SENHOR pe ame'ẽ va'erã.
Ome'ẽ rive pyre ma xee name'ẽ reguai — he'i.
25 Ha'e rami vy ha'e va'e yvy repyrã Davi ome'ẽ Ornã pe seiscentos hatã'i
va'e ouro guigua.
26 Ha'e py ma Davi ojapo altar SENHOR peguarã. Hi'áry ma ome'ẽ mymba
oapy reve, hexeve peteĩ rami ju ikuaia regua guive. Ha'e gui SENHOR pe
ojapukai ramo ombovai tata yva gui altar áry ombou vy.
27 Ha'e gui anjo pe SENHOR ijayvu ramo omboyru ju kyxe.

Templo oĩ aguã py mba'emo ome'ẽague

28 Ha'e jave py Davi oexa rã jebuseu Ornã mba'emo omoa'yĩaty py
SENHOR ombovai. Ha'e rami vy mba'emo ome'ẽ ixupe ha'e py.
29 Mba'eta ha'e va'e jave py ma oo'i SENHOR peguarã tekoa e'ỹa py Moisés
ojapo va'ekue ma Gibeão yvy'ã re teri oĩ, altar mba'emo oapyaty voi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

30 Ha'e katy nda'evei Davi oo aguã Nhanderuete pe oporandu aguã,
SENHOR-a guigua anjo kyxe oguereko va'e gui okyje vy.

Templo ojapoa rã guarã Davi mba'emo oguereko katuague

22 1 Ha'e gui Davi aipoe'i:
— Apy ae ojapoa 'rã oo SENHOR Nhanderuete peguarã, altar
Israel kuery mba'emo oapy aguã guive — he'i.
2 Ha'e rami vy Davi omboaty uka amboae guigua kuery Israel yvy ha'e
javi rupi hekoa va'e. Ha'e kuery va'e regua omoĩ ita re omba'eapo va'erã,
ita omoatyrõ aguã oo SENHOR peguarã ojapoa rã guarã.
3 Ikaravorã ma Davi ojou uka reta avi ferro, okẽ re omoĩ aguã ijao'ia ha'e
hexe guarã. Overa va'e voi ojou uka oata aguã rami e'ỹ, opejapaa rei aguã
rami e'ỹ guive,
4 yary aygue guive heta avi. Ha'e nunga ma Sidom ha'e Tiro pygua kuery
ogueru okuapy Davi pe oata aguã rami e'ỹ.
5 Mba'eta Davi aipoe'i: "Xera'y Salomão ma kunumi'i teri vy mba'emo
ojapo kuaa va'e'ỹ teri. Ha'e gui oo SENHOR peguarã ojapo pyrã ma
iporãve ete va'e 'rã, ha'e va'e re ima'endu'a porãa aguã rami yvy jave re.
Ha'e nunga rupi xee areko katupa ma voi 'rã mba'emo ojapo vy oiporu
va'erã", he'iague rami Davi omano e'ỹ mbove voi oguereko katupa oata
aguã rami e'ỹ.

Salomão pe Davi templo-rã ojapo ukaague

6 Ha'e ramo Davi oenoĩ gua'y Salomão. Ha'e vy ixupe ojapo uka oo
SENHOR Israel kuery ruete peguarã.
7 Ha'e vy aipoe'i Salomão pe:
— Xera'y, xee aendu va'ekue oo SENHOR Xeruete pe ajapoxea hery oĩ
aguã.
8 Ha'e rami teĩ xevy SENHOR ombou avi oayvu. Ha'e vy aipoe'i: "Ndee
ma tuguy ndopavei aguã rami remoẽ va'ekue, joe repu'ãa py rejoguero'aa
rupi. Ha'e rami vy ndee nda'evei 'rã rejapo aguã oo xerery oĩ aguã, mbovy
e'ỹ tuguy remoẽ rire kova'e yvy re, xerenonde rupi.
9 Ne'exa, oiko 'rã peteĩ ndera'y. Ha'e va'e ma joe opu'ãa rupi e'ỹ 'rã oiko,
mba'eta amombytu'u 'rã hovaigua kuery ha'e javi gui. Ha'e ma Salomão
hery va'erã. Ha'e oĩ jave ma ajapo 'rã Israel kuery ikuai porã aguã rami,
mba'eve ndoikoi rã.
10 Ha'e va'e ae 'rã ojapo oo xerery oĩ aguã. Xera'y rami ae 'rã oiko, ha'e rã
xee ma tuu rami 'rã aiko. Ha'e gui raka'e rã peve amoĩ atã 'rã Israel kuery
re opena aguã", he'i va'ekue xevy.
11 Ha'e gui aỹ ma xera'y, tove SENHOR toiko ndereve, reiko porã aguã,
SENHOR Nderuete peguarã oo rejapo aguã rami, nderekorã re ijayvuague
rami vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Tove SENHOR tome'ẽ ne'arandurã ha'e reiko kuaa aguã, Israel kuery re
repenaa ja SENHOR Nhanderuete guigua lei rami ete reiko aguã rami.
13 Ha'e rami vy 'rãe reiko porã, nekyre'ỹa rupi Israel kuery rekorã
SENHOR Moisés pe ombopara uka va'ekue rejapopa aguã. Nembaraete ke
ha'vy, ndepy'a guaxu, ekyje eme guive nekangy e'ỹ aguã.
14 Ha'e gui ne'exa, xee ma amba'eapo vaipaa rupi anho areko katu ma oo
SENHOR peguarã três milhões e trezentos mil quilos ouro guigua, ha'e
trinta e três milhões de quilos prata guigua, ha'e gui overa va'e ha'e ferro
oata aguã rami e'ỹ, neĩ ndopejaai guive. Ha'e gui yvyra ha'e ita voi areko
katu avi va'ekue. Ha'e rami avi ndee ju rejou retave aguã ha'eve.
15 Ha'e gui ndevy guarã ikuaive ju omba'eapo va'e kuery heta ete, ita
moatyrõa, ita re omba'eapo va'e, oo apoa kuery, ha'e opa mba'e ojapo
kuaa va'e,
16 ouro ha'e prata guigua, overa va'e ha'e ferro guigua re omba'eapo va'e
mbovy e'ỹ. Ha'e nunga rupi nekyre'ỹ ke rejapopa aguã. Ha'e tove SENHOR
toiko ndereve — he'i.
17 Ha'e gui Davi ijayvu avi Israel kuery ruvixa ikuai va'e gua'y Salomão
oipytyvõ aguã re. Ha'e vy aipoe'i:
18 — SENHOR Penderuete peẽ kuery reve oiko ojapo jova-jovai
rupi pendere nopu'ãavei aguã rami. Mba'eta xepo py omboaxapa ma
nhandeyvy re ikuai va'e ha'e javi. Ha'e rami rire ha'e kuery SENHOR
rembiguai ikuai, ixupegua kuery rembiguai guive.
19 Ha'e nunga rupi aỹ penekyre'ỹ ke pendepy'a ha'e penenhe'ẽ ha'e javi py
SENHOR Penderuete peka aguã. Pejapo ete oo SENHOR Nhanderuete pegua
iky'a e'ỹ va'erã, ha'e py hery oĩ aguã, ha'e SENHOR guexeve guarã ojapo
va'ekue ryru peru aguã, tembiporu ixupegua ikuai va'e guive — he'i.

Levita kuery peteĩ-teĩ regua omba'eapo aguã re ijayvuague

23 1 Ha'e gui Davi tuja'i ma, ha'e hi'ára opa rai'i ma ramo omoĩ gua'y
Salomão Israel kuery ruvixarã.
2 Ha'e rami vy omboatypa Israel kuery ruvixa ikuai va'e, sacerdote ha'e
levita kuery guive.
3 Levita kuery trinta ma'etỹ va'e guive tujakue peve oipapaa rã ha'e javi
vy trinta e oito mil avakue ikuai.
4 Ha'e kuery va'e regua ma vinte e quatro mil ikuai SENHOR pegua oo py
omba'eapo va'e kuery re opena va'erã, ha'e gui seis mil ju ikuai huvixarã
mba'emo re oikuaa pota va'erã.
5 Quatro mil ikuai okẽ rarõarã, ha'e gui quatro mil ju ikuai SENHOR
pe oporaei va'erã, mba'epu Davi ha'e rami aguã ojapo uka va'ekue
ombojoguy reve.
6 Ha'e kuery Levi ramymino ikuai va'e ma Davi omboja'o ta'y kuery rery
rupi peteĩ-teĩ regua ikuai aguã: Gérson, Coate ha'e Merari.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Gérson ra'y kuery ma Ladã ha'e Simei.
8 Ladã ra'y kuery ma huvixa Jeiel, ha'e gui Zetã ha'e Joel, ha'e javi vy
mboapy ikuai.
9 Simei ra'y kuery ma Selomite, Haziel ha'e Harã, mboapy ikuai. Ha'e
kuery ma Ladã ramymino kuery re opena va'e meme.
10 Simei ra'y kuery ma Jaate, Ziza, Jeús ha'e Berias. Ha'e kuery Simei ra'y
ikuai va'e ma irundy.
11 Jaate ma huvixa oiko, ha'e rã Ziza ma mokoĩa. Ha'e gui Jeús ha'e Berias
ma ndata'y reta vaipai. Ha'e nunga rupi ha'e va'e mokoĩve ramymino
kuery ma peteĩ'i regua rive ikuai.
12 Ha'e gui Coate ra'y kuery ma Anrão, Isar, Hebrom ha'e Uziel, irundy ikuai.
13 Anrão ra'y kuery ma Arão ha'e Moisés. Ha'e gui Arão ma omoĩa henda
iky'a e'ỹ va'e rupi omba'eapo aguã, hamymino kuery voi, raka'e rã
peve, ha'e gui SENHOR renonde py oapy aguã heakuã porã va'e, ixupe
omba'eapo aguã, ha'e hery rupi jogueroayvu porã aguã, raka'e rã peve.
14 Nhanderuete remimbo'e Moisés ra'y kuery voi Levi ramymino ikuai.
15 Moisés ra'y kuery ma Gérson ha'e Eliézer.
16 Gérson ra'y ma huvixa Sebuel.
17 Eliézer ra'y ma huvixa Reabias. Nda'ipoi ae ta'y kuery mboae. Ha'e rami
avi Reabias ramymino kuery ma heta-etave oje'oivy.
18 Isar ra'y ma huvixa Selomite.
19 Hebrom ra'y kuery ma huvixa Jerias, mokoĩa ma Amarias, mboapya ma
Jaaziel, ha'e gui irundya ma Jecameão.
20 Uziel ra'y kuery ma huvixa Mica, ha'e mokoĩa ma Issias.
21 Merari ra'y kuery ma Mali ha'e Musi. Mali ra'y kuery ma Eleazar ha'e Quis.
22 Eleazar ma ta'y e'ỹ re omano va'eri tajy kuery ikuai. Ha'e kuery re
ikyvy kuery Quis ra'y ikuai va'e omenda okuapy.
23 Musi ra'y kuery ma Mali, Éder ha'e Jeremote, mboapy ikuai.
24 Ha'e va'e kuery ma Levi ramymino kuery meme, peteĩ-teĩ regua re
opena va'e kuery reve. Peteĩ-teĩ oipapaa hery rupi. Ha'e gui vinte ma'etỹ
va'e guive tujakue peve omoĩa SENHOR pegua oo rupi omba'eapo va'erã.
25 Mba'eta Davi aipoe'iague rami: “ SENHOR Israel kuery ruete ojapo
ojeupegua kuery re nopu'ãavei aguã rami, Jerusalém py hekoa riae aguã.
26 Ha'e nunga rupi Levi ramymino kuery ndogueraavei 'rã oo'i, neĩ
tembiporu oiporu va'erã ma voi”, he'i va'ekue.
27 Ha'e nunga rupi Davi opa vy ijayvuague rami vy oipapapaa Levi
ramymino kuery vinte ma'etỹ va'e guive tujakue peve.
28 Ha'e kuery omoĩa Arão ramymino kuery oipytyvõ aguã SENHOR pegua
opy rupi omba'eapo ramo, oka rupi, opy ja'o ikuai va'e rupi, mba'emo
oiky'a'oa rupi, ha'e Nhanderuete pegua opy omba'eapoa ha'e javi rupi.
29 Ha'e kuery opena 'rã mbojape SENHOR renonde omoĩmby re, trigo ku'i
mba'emo irũ ome'ẽ mbyrã oĩ va'e re, mbojape imbovua revegua e'ỹ ojapoa

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

re, mba'emo oexy ha'e oxyryrya re, ha'e mba'emo opejaa ha'e oa'ãa ha'e
javi re.
30 Ko'ẽ nhavõ aje'ive'i reve ikuai aguã SENHOR oguerovy'aa rupi oporaei
aguã, ka'arukue voi ha'ekue rami ae ju 'rã ikuai,
31 ha'e gui SENHOR pe mba'emo oapy reve ome'ẽ aguã, sábado ára ha'e
jaxy ipyau'ia ára nhavõ ngaru oikoa py, ngaru aguã ára oa'anga pyre
ojeupity nhavõ. SENHOR renonde py omba'eapo 'rã oipapaague rami vy.
32 Ha'e rami vy opena 'rã onhemboaty aty re, henda iky'a e'ỹ va'e re guive.
Oipytyvõ avi 'rã guexegua Arão ramymino kuery SENHOR pegua opy rupi
omba'eapoa py.

Sacerdote kuery peteĩ-teĩ regua omba'eapo aguã re ijayvuague

24 1 Ha'e gui Arão ramymino kuery ju omboja'o-ja'opaa peteĩ-teĩ
regua rami. Arão ra'y kuery ma Nadabe, Abiú, Eleazar ha'e
Itamar.
2 Ha'e gui Nadabe ha'e Abiú ma nguu omano e'ỹ mbove omano raka'e ta'y
e'ỹ re. Ha'e va'e rire ma Eleazar ha'e Itamar ju sacerdote ikuai.
3 Ha'e gui Davi ma Eleazar ramymino Zadoque ha'e Itamar ramymino
Aimeleque reve omboja'o peteĩ-teĩ regua omba'eapoa py ojapo 'rã va'ekue
rami.
4 Ha'e rami vy omboja'o vy oikuaa Itamar ramymino kuery ikuai va'e
gui Eleazar ramymino kuery re opena va'e hetave ra'ea. Mba'eta Eleazar
ramymino kuery re opena va'e ma dezesseis, ha'e rã Itamar ramymino
kuery regua ma oito ete'i ikuai.
5 Ha'e gui xortea oexa vy omboja'opa peteĩ-teĩ regua rami ikuai aguã. Ha'e
rami py Eleazar ha'e Itamar ramymino kuery va'e regua ma henda iky'a
e'ỹ va'e re ha'e mba'emo Nhanderuete pegua ikuai va'e re opena va'erã
ikuai.
6 Ha'e rami vy ha'e kuery rery Semaías omboparapa imoiny. Ha'e va'e ma
levita Natanael ra'y kuaxia mboparaa rupi oiko va'e. Huvixave oexaa py
ombopara, ha'e gui huvixa kuery, sacerdote Zadoque ha'e Abiatar ra'y
Aimeleque, ha'e gui sacerdote ha'e levita kuery akã ikuai va'e ha'e javi
oexaa py guive. Ha'e rami py xortea oexa vy jorire-rire oiporavo heravy
Eleazar ha'e Itamar ramymino va'e regua.
7 Jypy xortea oexaa rami vy oiporavo Jeoiaribe, ha'e gui mokoĩa ma Jedaías,
8 mboapya ma Harim, irundya ma Seorim,
9 peteĩ nhiruĩa ma Malquias, mboapy memea ma Miamim,
10 sete-a ma Hacoz, oito-a ma Abias,
11 nove-a ma Jesua, dez-a ma Secanias,
12 onze-a ma Eliasibe, doze-a ma Jaquim,
13 treze-a ma Hupá, catorze-a ma Jesebeabe,
14 quinze-a ma Bilga, dezesseis-a ma Imer,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 dezessete-a ma Hezir, dezoito-a ma Hapises,
16 dezenove-a ma Petaías, vinte-a ma Jeezquel,
17 vinte e um-a ma Jaquim, vinte e dois-a ma Gamul,
18 vinte e três-a ma Delaías, vinte e quatro-a ma Maazias.
19 Ha'e rami hery ikuaia rami peteĩ-teĩ SENHOR pegua opy oike 'rã omba'eapo
aguã, guamoĩ Arão ha'e SENHOR Israel kuery ruete ojapo ukaague rami.
20 Ha'e gui Levi ramymino kuery mboae ikuai va'e ruvixa kuery rery ma po
rami: Anrão ra'y kuery va'e regua Subael, Subael ra'y kuery va'e regua Jedias,
21 Reabias ra'y kuery va'e regua huvixa Issias,
22 Isar ramymino kuery va'e regua Selomite, Selomite ra'y kuery va'e
regua Jaate,
23 Hebrom ra'y kuery va'e regua jypygua ma Jerias, mokoĩa ma Amarias,
mboapya ma Jaaziel, ha'e gui irundya ma Jecameão,
24 Uziel ra'y kuery va'e regua Mica, Mica ra'y kuery va'e regua Samir,
25 Mica ryvy Issias, Issias ra'y kuery va'e regua Zacarias,
26 Merari ra'y kuery va'e regua Mali ha'e Musi, Jaazias ra'y kuery va'e regua Beno,
27 Merari ramymino Jaazias guigua ikuai va'e regua ma Beno, Soão, Zacur
ha'e Ibri,
28 Mali ramymino Eleazar ta'y e'ỹ va'e,
29 Quis ra'y kuery va'e regua Jerameel,
30 Musi ra'y kuery va'e regua Mali, Éder ha'e Jerimote. Ha'e va'e kuery ma
Levi ramymino kuery meme, peteĩ-teĩ regua ikuaia rami.
31 Ha'e kuery voi guyvy kuery Arão ramymino ikuai va'e ojapoague rami
ae ju oexa okuapy xortea. Guetarã kuery re opena va'e ha'e yvyĩgueve voi
oexa okuapy xortea huvixa Davi oexaa py, Zadoque ha'e Aimeleque, ha'e
gui sacerdote ha'e levita kuery akã ikuai va'e ha'e javi oexaa py guive.

Oporaei va'e kuery omba'eapo aguã re ijayvuague

25 1 Ha'e gui Davi ha'e omba'eapo va'e kuery ruvixa ikuai va'e reve omoĩ
Asafe, Hemã ha'e Jedutum ra'y kuery regua omba'eapo aguã. Ha'e va'e
kuery ma ikuai ayvu omombe'u aguã mba'epu ixã reta va'e reve, mbaraka ha'e
hy'a pu reve. Ha'e rami aguã omoĩ va'ekue rery ma po rami:
2 Asafe ra'y kuery ma Zacur, José, Netanias ha'e Asarela. Asafe ra'y kuery
meme ikuai, ha'e ae opena ha'e kuery omba'eapoa re. Ha'e rã Asafe
omba'eapoa re ma huvixave ae opena oikovy.
3 Ha'e gui Jedutum ra'y kuery ma Gedalias, Zeri, Jesaías, Hasabias ha'e
Matitias, ha'e javi vy mboapy meme ikuai. Ha'e kuery omba'eapoa re tuu
Jedutum ae opena oikovy. Mba'epu ixã reta va'e reve omombe'u 'rã ayvu,
SENHOR oguerovy'aa rupi oporaeia py.
4 Ha'e gui Hemã ra'y kuery ma Buquias, Matanias, Uziel, Sebuel, Jerimote,
Hananias, Hanani, Eliata, Gidalti, Romanti-Ézer, Josbecasa, Maloti, Hotir
ha'e Maaziote.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ha'e kuery ma Hemã ra'y kuery meme. Ha'e rã ha'e ma huvixave pegua
profeta oiko. Nhanderuete oayvuague rami vy omombaraete, ha'e vy
ixupe ome'ẽ catorze ta'y ha'e mboapy tajy kuery.
6 Ha'e kuery peteĩ-teĩ omba'eapoa re tuu ae opena oikovy. SENHOR pegua
opy oporaei 'rã hy'a pu reve, mbaraka ha'e ixã reta va'e reve Nhanderuete
pegua oo rupi omba'eapo vy. Ha'e rã tuu Asafe, Jedutum ha'e Hemã
omba'eapoa re ma huvixave ae opena oikovy.
7 Ha'e kuery ryvy kuery ma SENHOR pe oporaei aguã re ombo'ea rã
oporaei kuaa va'e meme. Ha'e javi vy duzentos e oitenta e oito ikuai.
8 Ha'e kuery oexa okuapy oxortea peteĩ-teĩ regua omba'eapo aguã oikuaa
aguã, yvyĩgueve ha'e yvatekueve, nhombo'ea ha'e hemimbo'e kuery guive.
9 Jypy xortea oexa vy oikuaa Asafe ra'y kuery va'e regua José. Mokoĩa
ma Gedalias. Ha'e va'e ma guyvy ha'e gua'y kuery reve vy doze ikuai.
10 Ha'e gui mboapya ma Zacur. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
11 Irundya ma Izri. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
12 Peteĩ nhiruĩa ma Netanias. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
13 Mboapy memea ma Buquias. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
14 Sete-a ma Jesarela. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
15 Oito-a ma Jesaías. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
16 Nove-a ma Matanias. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
17 Dez-a ma Simei. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
18 Onze-a ma Azarel. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
19 Doze-a ma Hasabias. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
20 Treze-a ma Subael. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
21 Catorze-a ma Matitias. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
22 Quinze-a ma Jerimote. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
23 Dezesseis-a ma Hananias. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
24 Dezessete-a ma Josbecasa. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
25 Dezoito-a ma Hanani. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
26 Dezenove-a ma Maloti. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
27 Vinte-a ma Eliata. Ta'y kuery, ha'e tyke'y tyvy kuery reve vy doze avi
ikuai.
28 Vinte e um-a ma Hotir. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
29 Vinte e dois-a ma Gidalti. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
30 Vinte e três-a ma Maaziote. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze avi ikuai.
31 Vinte e quatro-a ma Romanti-Ézer. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy doze
avi ikuai.

Okẽ rarõarã kuery omoĩague

26 1 Ha'e gui okẽ rarõarã omoĩa avi. Ha'e kuery va'e regua ma Coré
ramymino kuery. Meselemias ma Coré ra'y, Asafe ramymino
kuery va'e regua.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Meselemias ra'y kuery ma jypygua Zacarias, mokoĩa ma Jediael,
mboapya ma Zebadias, irundya ma Jatniel,
3 peteĩ nhiruĩa ma Elão, mboapy memea ma Joanã, ha'e sete-a ma
Elioenai.
4 Obede-Edom ra'y kuery ma jypygua Semaías, mokoĩa ma Jeozabade,
mboapya ma Joá, irundya ma Sacar, peteĩ nhiruĩa ma Natanael,
5 mboapy memea ma Amiel, sete-a ma Issacar, ha'e oito-a ma Peuletai,
mba'eta Nhanderuete ha'e rami aguã omoingo porã rire.
6 Ha'e gui ta'y Semaías ra'y kuery avi ikuai. Ha'e kuery ma nguu ro re
opena okuapy, avakue ipy'a guaxukueve meme.
7 Semaías ra'y kuery ma Otni, Rafael, Obede ha'e Elzabade. Tyvy kuery
Eliú ha'e Semaquias ma avakue ipy'a guaxukueve meme.
8 Ha'e kuery ha'e javi ma Obede-Edom ramymino meme. Ta'y ha'e
tyvy kuery reve vy ma sessenta e dois ikuai, avakue mbaraetekue ha'e
omba'eapo kuaa va'e meme.
9 Meselemias ra'y kuery, ha'e tyvy kuery reve vy ma dezoito ikuai, avakue
ipy'a guaxukueve meme.
10 Ha'e gui Merari ramymino Hosa ra'y ma Sinri. Ha'e va'e ma huvixarã
tuu omoĩ va'ekue, jypygua e'ỹ teĩ.
11 Ha'e gui mokoĩa ma Hilquias, mboapya ma Tebalias, ha'e irundya ma
Zacarias. Hosa ra'y kuery, tyvy kuery reve vy ma treze ikuai.
12 Ha'e va'e okẽ rarõarã omoĩ mbyre ruvixa kuery pe ome'ẽa ojapo
va'erã, guexegua kuery rami omba'eapo aguã SENHOR pegua opy rupi.
13 Peteĩ-teĩ okẽ ikuai va'e rarõarã re oexa okuapy oxortea, yvyĩgueve ha'e
yvatekueve ojapo va'erã oikuaa aguã, peteĩ-teĩ regua ikuaia rami vy.
14 Ha'e rami vy okẽ kuaray oua katygua rarõarã omoĩ Selemias xortea
oexaa rami vy. Ha'e va'e rire ma xortea oexa jevy vy omoĩ ta'y Zacarias.
Ha'e va'e ma nhomongetaa py ijayvu porã kuaa va'e. Ha'e ma kuaray
ijapu'a'ia katy okẽ oĩ va'e rarõarã oiko.
15 Obede-Edom ma kuaray puku-a katy oĩ va'e rarõarã oiko. Ha'e gui ta'y
kuery ma mba'emo omoĩ porãaty rarõarã ikuai.
16 Supim ha'e Hosa ma kuaray oikea katy oĩ va'e rarõarã ikuai, okẽ
Salequete 'ea va'e rexei'i rupi, tape yvy'ã katy oo va'e regua yvýry. Jovaive
rupi harõarã ikuai.
17 Ha'e gui kuaray oua yke katy ma mboapy meme Levi regua kuery ikuai
oarõa py. Ha'e gui kuaray ijapu'a'ia katy ha'e ipuku-a katy irundy 'rã ikuai
ára nhavõ. Ha'e gui oo mba'emo omoĩ porãaty jovaive re ikuai 'rã mokõ-
mokoĩ oarõa py.
18 Ha'e gui oka kuaray oikea katy oĩ va'e rarõarã ikuai irundya tape joaxa
va'e py, ha'e gui oka katyve'i ma mokoĩ ju.
19 Ha'e va'e kuery ma Coré ha'e Merari ramymino kuery va'e regua okẽ
rarõarã omoĩ mbyre.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Hepyve va'e rarõarã kuery omoĩague

20 Tyvy kuery levita va'e regua ma omoĩa mba'emo hepyve va'e Nhanderuete
pegua opy ikuai va'e ha'e mba'emo iky'a e'ỹ va'e omoĩ porã mbyre rarõarã.
21 Gérson ra'y Ladã ramymino kuery re opena va'e ma Jeieli.
22 Jeieli ra'y kuery ma Zetã ha'e tyvy Joel. Ha'e va'e kuery ma opena
hepyve va'e SENHOR pegua opy ikuai va'e re.
23 Ha'e gui Anrão ramymino kuery, Isar, Hebrom ha'e Uziel ramymino
kuery va'e regua ma
24 Gérson ra'y Sebuel, Moisés ramymino. Ha'e va'e ma oiko hepyve va'e
omoĩ porã mbyre rarõa kuery re openaa rupi.
25 Tyvy kuery ma Eliézer, ha'e ta'y Reabias, Reabias ra'y ma Jesaías,
Jesaías ra'y ma Jorão, Jorão ra'y ma Zicri, Zicri ra'y ma Selomite.
26 Ha'e gui Selomite ha'e tyvy kuery reve omoĩa oarõ aguã mba'emo
hepyve va'e Nhanderuete pe omboaxa pyre. Ha'e va'e ma huvixa Davi,
guetarã kuery re opena va'e kuery, ha'e xondaro kuery mil ha'e cem ikuai
va'e ruvixa kuery omboaxa va'ekue.
27 Joe opu'ãa py ha'e kuery mba'emo ojou va'ekue omboaxapa SENHOR
pegua oo omoatyrõa aguã.
28 Ha'e rami ae avi opa mba'e profeta Samuel ome'ẽ va'ekue, ha'e gui Quis
ra'y Saul, Ner ra'y Abner, Zeruia pi'a Joabe, ha'e kuery ha'e javi omboaxa
va'ekue ma Selomite ha'e tyvy kuery oarõ okuapy.

Yvatekueve ha'e mba'emo re oikuaa pota va'erã kuery omoĩague

29 Isar ramymino kuery regua Quenanias ha'e ta'y kuery avi omoĩa
Israel kuery re opena va'erã, yvatekueve mba'emo hovai rupi oiko va'e re
oikuaa pota aguã.
30 Hebrom ramymino kuery va'e regua ma omoĩa Hasabias ha'e tyvy
kuery reve. Ha'e va'e kuery ma avakue ipy'a guaxukueve, mil e setecentos
ikuai. Ha'e kuery ma Israel kuery re openaa rupi ikuai, Jordão yakã rovai
kuaray oikea katy. SENHOR pe omba'eapoa rupi ikuai, huvixave mba'emo
oguereko va'e re openaa rupi guive.
31 Hebrom ramymino kuery ruvixa ma Jerias oĩ. Ha'e kuery va'e regua
tamoĩ kuery ha'e hamymino kuery rery ha'e javi re oikuaa potaa,
quarenta ma'etỹa re ma Davi huvixave oĩ jave py. Ha'e rami vy ha'e
kuery va'e regua ojoua avakue ipy'a guaxukueve Jazer pygua Gileade
yvy re.
32 Ha'e va'e ryvy kuery ma dois mil e seiscentos ikuai avakue ipy'a
guaxukueve, guetarã kuery re opena va'e meme. Ha'e va'e kuery ma
huvixa Davi omoĩ Rúben, Gade ha'e Manassés ramymino kuery oja'o
va'ekue re opena va'erã. Opena avi 'rã mba'emo Nhanderuete pegua re,
huvixave mba'emo oguereko va'e ha'e javi re guive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Peteĩ-teĩ jaxy re huvixave pegua xondaro ikuai va'erã omoĩague

27 1 Israel ramymino kuery mbovy pa ikuaia rami vy peteĩ-teĩ regua
re opena va'e rery, ha'e mil ha'e cem ikuai va'e ruvixa kuery rery
oĩa. Ha'e va'e kuery ma nguvixave pe omba'eapo 'rã mba'emo ojapoa rupi,
mba'eta peteĩ-teĩ jaxy re oike 'rã ha'e va'e jaxy reguarã, ha'e rã amboae
kuery ma oẽ 'rã oje'oivy, ha'e rami ae tema ikuai ma'etỹa pukukue re.
Ha'e peteĩ-teĩ regua ma vinte e quatro mil ikuai.
2 Ha'e gui jypygua, jaxy ijypya re ikuai va'e kuery ruvixa ma Zabdiel ra'y
Jasobeão. Ha'e va'e kuery regua ma vinte e quatro mil ikuai.
3 Ha'e va'e ma Perez ramymino kuery va'e regua, jaxy ijypya re xondaro
kuery ikuai va'e ruvixa kuery re opena va'erã omoĩ mbyre.
4 Ha'e gui mokoĩ jaxya re ikuai va'e re opena va'e ma Aoí ramymino
Dodai. Ha'e va'e pytyvõarã oiko Miclote. Ha'e va'e kuery regua ma vinte e
quatro mil avi ikuai.
5 Ha'e gui mboapya xondaro kuery ruvixa, mboapy jaxya re ikuai va'e re
opena va'e ma Benaia. Ha'e va'e ma huvixa oiko, sacerdote Joiada ra'y.
Ha'e va'e kuery regua ma vinte e quatro mil avi ikuai.
6 Ha'e va'e Benaia ae trinta avakue ikuai va'e regua ipo'akave va'e, ha'e
kuery akã oiko. Ha'e rami vy ojeupegua kuery re opena uka gua'y
Amizabade va'e pe.
7 Ha'e gui irundya, irundy jaxya re ikuai va'e re opena va'e ma Joabe ryvy
Asael. Ha'e va'e rire ma oiko ta'y Zebadias. Ha'e va'e kuery regua ma vinte
e quatro mil avi ikuai.
8 Peteĩ nhiruĩa huvixa, peteĩ nhiruĩ jaxya re ikuai va'e re opena va'e ma Isar
ramymino Samute. Ha'e va'e kuery regua ma vinte e quatro mil avi ikuai.
9 Mboapy memea huvixa, mboapy meme jaxya reguarã ma Tecoa pygua
Iques ra'y Ira. Ha'e va'e kuery regua ma vinte e quatro mil avi ikuai.
10 Sete-a huvixa, sete jaxya reguarã ma Pelom pygua Heles, Efraim
ramymino kuery va'e regua. Ha'e va'e kuery regua ma vinte e quatro mil
avi ikuai.
11 Oito-a huvixa, oito jaxya reguarã ma Husa pygua Sibecai, Zera
ramymino kuery va'e regua. Ha'e va'e kuery regua ma vinte e quatro mil
avi ikuai.
12 Nove-a huvixa, nove jaxya reguarã ma Anatote pygua Abiezer,
Benjamim ramymino kuery va'e regua. Ha'e va'e kuery regua ma vinte e
quatro mil avi ikuai.
13 Dez-a huvixa, dez jaxya reguarã ma Netofa pygua Maarai, Zera
ramymino kuery va'e regua. Ha'e va'e kuery regua ma vinte e quatro mil
avi ikuai.
14 Onze-a huvixa, onze jaxya reguarã ma Piratom pygua Benaia, Efraim
ramymino va'e regua. Ha'e va'e kuery regua ma vinte e quatro mil avi ikuai.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Doze-a huvixa, doze jaxya reguarã ma Netofa pygua Heldai, Otniel
ramymino kuery va'e regua. Ha'e va'e kuery regua ma vinte e quatro mil
avi ikuai.

Israel kuery peteĩ-teĩ regua ruvixa kuery rery oĩa

16 Ha'e gui Israel kuery peteĩ-teĩ regua rerekoa ma po rami: Rúben
ramymino kuery re opena va'e ma Zicri ra'y huvixa Eliézer. Simeão
ramymino kuery re opena va'e ma Maaca ra'y Sefatias.
17 Levi ramymino kuery re opena va'e ma Quemuel ra'y Hasabias. Arão
ramymino kuery re opena va'e ma Zadoque.
18 Judá ramymino kuery re opena va'e ma Davi ryke'y Eliú. Issacar
ramymino kuery re opena va'e ma Micael ra'y Onri.
19 Zebulom ramymino kuery re opena va'e ma Obadias ra'y Ismaías.
Naftali ramymino kuery re opena va'e ma Azriel ra'y Jerimote.
20 Efraim ramymino kuery re opena va'e ma Azazias ra'y Oséias. Manassés
ramymino kuery mbyte rupi oja'o va'ekue re opena va'e ma Pedaías ra'y Joel.
21 Ha'e rã Manassés ramymino kuery mboae Gileade yvy re hekoa va'e re
opena va'e ma Zacarias ra'y Ido. Benjamim ramymino kuery re opena va'e
ma Abner ra'y Jaasiel.
22 Dã ramymino kuery re opena va'e ma Jeroão ra'y Azarel. Ha'e va'e
kuery ma Israel kuery peteĩ-teĩ regua ruvixa kuery ikuai va'ekue meme.
23 Ha'e gui Davi ma ndoipapa ukai vinte ma'etỹ teri ndoguerekoi va'e,
mba'eta SENHOR ijayvu ae ma rire jaxy-tata yva re ikuai va'e rami Israel
kuery omboetave aguã re.
24 Ha'e gui Zeruia pi'a Joabe ma omboypy heta va'e kuery oipapa aguã teĩ
ndoipapapai, oipapaa káuxa Israel kuery áry poxya ou ramo. Ha'e nunga
rupi ae oipapaague nomboparaai huvixa Davi rekokue oĩa re.

Davi mba'emo oguereko va'e re opena va'e kuery rery oĩa

25 Adiel ra'y Azmavete ma huvixave mba'e hepyve va'e omoĩ porãaty re opena
va'e. Ha'e rã yvy ituia rupi oguereko va'e re, tetã mboae rupi, tekoa ha'e oo
imbaraete va'e ikuaia rupi oguereko va'e re opena va'e ma Uzias ra'y Jônatas.
26 Mba'ety rupi omba'eapo ha'e oma'etỹ va'e kuery re opena va'e ma
Querube ra'y Ezri.
27 Uva onhotỹ mbyre re opena va'e ma Ramá pygua Simei. Ha'e gui vinho
omoĩ porã mbyre re opena va'e ma Sifã pygua Zabdi.
28 Oliveira ha'e sicômoro rembypy mba'ety rupi ikuai va'e re opena va'e
ma Gedera pygua Baal-Hanã. Ha'e gui azeite omoĩ porã mbyre re opena
va'e ma Joás.
29 Mymba kuery Sarom yvýry rupi okaru okuapy va'e re opena va'e ma
Sarom pygua Sitrai. Ha'e rã yvyugua rupi mymba ikuai va'e re opena va'e
ma Adlai ra'y Safate.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

30 Mymba camelo kuery re opena va'e ma Ismael ramymino Obil.
Mburika'i kuery re opena va'e ma Meronote pygua Jedias.
31 Ha'e rã mymba kyrĩgueve'i re opena va'e ma hagareno regua Jaziz.
Ha'e va'e kuery ma huvixa Davi mba'emo oguereko va'e ha'e javi re opena
va'ekue meme.

Huvixave mongetaa kuery rery oĩa

32 Ha'e gui Davi ruvy'i Jônatas ma nhomongetaa rupi oiko. Ha'e va'e
ma lei re nhombo'e va'ety hi'arandu va'e. Ha'e rã Hacmoni ra'y Jeiel ma
huvixa ra'y kuery re opena oikovy.
33 Aitofel ma huvixave mongetaa oiko. Arquita regua Husai ma huvixave
irũ ae oiko.
34 Ha'e gui Aitofel noĩvei ma rire Benaia ra'y Joiada ju oĩ, Abiatar guive.
Ha'e gui Joabe ma huvixave pegua xondaro kuery ruvixa.

Davi rekovia Salomão ju oĩ aguã re ijayvuague

28 1 Ha'e gui Davi oenoĩmba Israel regua yvatekueve, peteĩ-teĩ regua
ruvixa kuery, ojeupegua xondaro kuery ruvixa kuery, xondaro mil
ha'e cem ikuai va'e re opena va'e, mba'emo ha'e ae ha'e ta'y kuery oguereko
va'e re opena va'e, guembiguai yvatekueve ha'e ipo'akave va'e, ha'e avakue
ipy'a guaxukueve ha'e javi. Jerusalém tetã py onhemboaty aguã oenoĩ.
2 Ha'e rami vy Davi opu'ã ho'amy. Ha'e vy aipoe'i:
— Pendu ke, xeretarã kuery ha'e xevygua kuery. Xee anhembopy'a
va'ekue teĩ ajapo aguã peteĩ oo SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryru
oĩ aguã, ha'e Nhanderuete py rendarã. Ha'e rami vy xee areko katupa ma
ajapo aguã.
3 Ha'e rami teĩ Nhanderuete aipoe'i xevy: “Ndee ma nda'evei rejapo aguã
oo xerery rendarã, mba'eta ndee ma joe repu'ãa py jouguy remoẽ vaipa
va'ekue”, he'i.
4 Ha'e rami avi SENHOR Israel kuery ruete xeporavo xeru ro pygua kuery
ha'e javi gui, Israel kuery ruvixarã aĩ aguã raka'e rã peve guarã. Mba'eta
oiporavo raka'e Judá regua huvixarã, ha'e gui Judá regua mbyte gui ju
oiporavo xeru ro pygua kuery, ha'e gui xeru ra'y kuery ikuai va'e gui
xeporavo, Israel kuery ha'e javi ruvixaverã xemoĩ aguã.
5 Ha'e gui xera'y kuery ha'e javi gui — mba'eta heta ete ikuai xera'y
kueryrã SENHOR ome'ẽ va'ekue — ha'e kuery va'e regua peteĩ va'e oiporavo
Salomão, SENHOR pegua tenda Israel kuery re openaaty áry oĩ aguã.
6 Ha'e rami vy aipoe'i xevy: “Ndera'y Salomão ae 'rã xevy oo ojapo, oka
guive, xera'yrã aiporavo rire, ha'e gui xee ma tuu 'rã aiko.
7 Ha'e rami vy ajapo 'rã raka'e rã peve guarã ipo'akaa oĩ aguã rami, xapy'a
rei xee ajapo uka va'e ha'e aipotaa ha'e javi ri ojapopa ramo, aỹ peve
oikoa rami”, he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Ha'e gui aỹ Israel kuery SENHOR pe penhemboaty va'e ha'e javi renonde,
ha'e Nhanderuete xeayvua oendu va'e renonde py xee aipoa'e pẽvy:
Pejapopa ete ke SENHOR Penderuete ojapo uka va'e, penhea'ã ke ha'e va'e
rupi anho pendekuai aguã, kova'e yvy porãa re pendekoa riae aguã, ha'e
gui pendera'y kuery rekoarã ju peja aguã, raka'e rã peve guarã.
9 — Ha'e gui ndee xera'y Salomão, eikuaa porã pota ke nderu ruete.
Ixupe ete ke eiko anhetẽ rupi ndepy'a ha'e nenhe'ẽ ha'e javi py. Mba'eta
SENHOR ma oikuaa pota katuĩ'i 'rã nhandepy'a re oĩ va'e re, oikuaa 'rã
nhanhembopy'aa ha'e javi. Ndee reka ri ramo ojejou uka 'rã ndevy. Ha'e
rã reja ri ramo ha'e ju ndereja 'rã raka'e rã peve guarã.
10 Ha'e gui aỹ ma, eikuaa pota porã ha'e nunga ha'e javi re, mba'eta
SENHOR ndeporavo ixupe rejapo aguã oo henda iky'a e'ỹ va'e oĩ aguã.
Nembaraete ke ha'vy, ha'e ejapopa — he'i.

Gua'y Salomão pe Davi templo marã ramigua paa oexa ukaague

11 Ha'e gui Davi gua'y Salomão pe ome'ẽ oo ra'angaa ombopara pyre,
ha'e rami vy ojapo kuaa aguã oka pygua, oo mboae ikuai va'erã, hepyve
va'e omoĩ porãaty, opy ja'o yvate rupi ha'e opyve rupi ikuai va'erã, ha'e oo
teko vai mbogue atyrã.
12 Onhembopy'aa ha'e javi rami vy ome'ẽ oo ra'angaa opa mba'e oĩa,
SENHOR pegua oo yvýry rupi oguy ha'e opy ja'o ikuai va'erã, ha'e
ixupegua opy mba'emo hepyve va'e ha'e ixupe omboaxa pyre omoĩ
porãaty guive,
13 ha'e gui sacerdote ha'e levita kuery peteĩ-teĩ regua SENHOR pegua opy
rupi omba'eapo aguã, tembiporu opy rupi oiporu va'erã guive.
14 Davi oikuaa uka avi tembiporu ouro guigua ikuai va'e ha'e javi poyia,
peteĩ-teĩ omba'eapoa rupi tembiporu ouro ha'e prata guigua ojapo pyrã
mbovy pa opejaa aguã.
15 Ha'e rami vy peteĩ-teĩ tataendy renda ha'e hi'áry tataendy ikuai va'erã
ojapoa rã oikuaa uka mbovy poyia ouro guigua pa peteĩ-teĩ re oiporu va'erãa,
16 ha'e gui ouro guigua mbovy poyia avi Nhanderuete renonde mesa
ikuai va'erã peguarã, peteĩ-teĩ oĩa rami vy, ha'e gui mesa prata guigua avi
mbovy poyia paa.
17 Ouro ete gui anho 'rã ojapoa kuxa rakuarã, hy'a ha'e karo. Ha'e gui
hy'a'i ouro guigua ikuai va'e peguarã oikuaa uka peteĩ-teĩ poyia. Hy'a'i
prata guiguarã voi ha'e rami ae avi, peteĩ-teĩ poyia oikuaa uka.
18 Ha'e gui ouro oiky'a'opa pyre altar heakuã porã va'e rapyaty reguarã
avi oikuaa uka oa'angaague rami vy, ha'e ouro anjo ipepo va'e ra'angaa
rendarã oĩ aguã voi, mba'eta ha'e va'e pepo oĩ 'rã SENHOR guexeve guarã
ojapo va'ekue ryru áry rupi ojao'ipa aguã.
19 Ha'e nunga ha'e javi ra'angaa pejapo kuaapa aguã xevy pe omboparapa
reve ome'ẽa SENHOR ijayvuague rami vy — he'i Davi nhomongeta vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Ha'e gui gua'y Salomão pe ju Davi aipoe'i:
— Nembaraete ke, ndepy'a guaxu guive, rejapo va'erã va'e rejapopa
aguã. Ekyje eme, ndekuerai eme guive, mba'eta SENHOR Nhanderuete,
Xeruete va'e oiko 'rã ndereve. Nanderejai 'rã, nanepytyvõ e'ỹi 'rã guive,
SENHOR pegua oo ha'e opy rupi oiporu pyrã rejapopa aguã.
21 Apy ma ikuai sacerdote ha'e levita kuery SENHOR pegua opy rupi
omba'eapo va'erã amoĩ va'ekue. Ndereve ikuai avi opa mba'e py rei
omba'eapo va'e o'arandua ha'e ojapoxea'i py, opa mba'e rei tema ojapo
kuaa va'e. Yvatekueve ha'e heta va'e kuery ha'e javi ikuai avi 'rã rejapo
uka va'e rei ojapo aguã — he'i.

Davi ha'e yvatekueve mba'emo ome'ẽague

29 1 Ha'e gui huvixa Davi ijayvuve ju onhemboaty va'e kuery ha'e
javi pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Xera'y Salomão ae Nhanderuete oiporavo teĩ kunumi'i ha'e mba'eve
ndojapo kuaai teri. Ha'e rami avi kova'e nunga ojapo va'erã heta ete oĩ.
Mba'eta oo tuvixa va'e ojapo pyrã ma avakue peguarã e'ỹ, ha'e rã SENHOR
Nhanderuete peguarã.
2 Ha'e nunga rupi xee ma xembaraetea ha'e javi py ajoupa ma Xeruete
pegua oo reguarã: ouro mba'emo ouro gui anho guarã, prata ma prata
gui anho guarã, overa va'e ma overa va'e gui anho guarã, ferro ma ferro
gui anho guarã, ha'e yvyra ma yvyra gui anho guarã. Ajou uka va'ekue
avi ita ônix, ita mba'emo jeguarã, ita joo rami e'ỹ-e'ỹ pytã va'e, ita
mba'emo ra'angaa ojapoa aguã va'e, ita porãgueve ha'e javi regua, ha'e gui
ita mármore guive. Ha'e javi regua ma oata aguã rami e'ỹ oĩ.
3 Ha'e rami ae avi Xeruete pegua oo xee ayvu ete vy ouro ha'e prata
xemba'e ae areko va'e ame'ẽve ju 'rã Xeruete pegua oo reguarã, henda
iky'a e'ỹ va'e reguarã areko katupa va'ekue áryve.
4 Ha'e va'e ma cem mil quilos ouro Ofir yvy guigua, ha'e duzentos e trinta
mil quilos prata oiky'a'o pyre, oo mbotya ha'e javi ao'iarã.
5 Ouro oĩ 'rã mba'emo ouro gui anho guarã, prata guive oĩ prata gui anho
guarã, opa marãgua ojapo kuaa va'e po py amboaxa va'e. Ha'e gui aỹ ma
mava'e ju ome'ẽxea'i py ogueru 'rã SENHOR pe ome'ẽ va'erã? — he'i.
6 Ha'e ramo guetarã kuery re opena va'e kuery ome'ẽxea'i py ogueru
okuapy ome'ẽ va'erã, Israel kuery peteĩ-teĩ regua ruvixa kuery, xondaro
kuery mil ha'e cem ikuai va'e ruvixa kuery, ha'e huvixave pe omba'eapo
va'e kuery re opena va'e kuery guive.
7 Ha'e vy Nhanderuete pegua oo rupi omba'eapo va'e kuery peguarã
ome'ẽ okuapy cento e sessenta e cinco mil quilos ouro anho rei va'e, dez
mil hatã'i va'e ouro guigua, trezentos e trinta mil quilos prata guigua,
sessenta mil quilos overa va'e guigua, ha'e gui três milhões e trezentos
mil quilos ferro guigua.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Ita iporãve va'e oguereko va'e ogueru avi okuapy SENHOR pegua opy omoĩ
porãaty pyguarã. Ha'e nunga re Gérson ramymino Jeiel opena aguã rami oiko.
9 Ha'e rami vy heta va'e kuery ha'e javi ovy'apa okuapy ome'ẽxea'i py
ome'ẽmba vy. Mba'eta anhetẽ rupi ipy'a reve SENHOR pe ome'ẽ oata aguã
rami e'ỹ. Ha'e ramo huvixa Davi voi ovy'a vaipa avi.

Davi onhembo'eague

10 Ha'e gui onhemboaty va'e kuery ha'e javi oendua py Davi oguerovy'a
SENHOR. Ha'e vy aipoe'i:
— SENHOR Israel kuery ruete, Oreruete reiko va'e, ndere ae
ta'ima'endu'a porãa yma ete guive raka'eve rã peve.
11 SENHOR, ndere ae oĩ po'akaa, tuvixaa, ima'endu'a porãa aguã, opa
mba'e re ndepo'aka aguã, ha'e yvatea. Mba'eta nemba'e meme oĩ yva ha'e
yvy re ikuai va'e. SENHOR, ndere ae oĩ ndepo'aka aguã, ha'e pavẽ ikuai
va'e áryve rupi ndeyvateve va'e repenaa py.
12 Ndegui ae ou amongue oguerekopa aguã, omboetea guive. Ndee ma
ha'e javi áry rupi repena va'e. Ndepo py ae oĩ mbaraetea ha'e po'akaa.
Ndere anho oĩ renhomboyvatea ha'e renhomombaraetepa aguã.
13 Ha'e gui aỹ ma Oreruete, roguerovy'a vy rogueroporaei rokuapy
nderery hexakãmba va'e rupi.
14 Mba'eta mava'e tu xee aiko, xevygua kuery voi mava'e regua tu ikuai
kova'e regua ha'e javi rome'ẽxea'i py rome'ẽ aguã ha'eve va'e? Mba'eta
ndegui meme ou opa marãgua, ha'e ndepo guiguare meme rome'ẽ ju.
15 Mba'eta ore kuery ma nerenonde rupi oikuaapy e'ỹ rami orekuai,
oreramoĩ kuery ikuaiague rami ore kuery voi oguata rei va'e orekuai. Ore
kuery ára ma kuaray'ã okanhya rami oaxa pojava avi yvy re, ropyta riae
aguã ndoroguerekoi va'e vy.
16 Ha'e gui SENHOR Oreruete, kova'e nunga oata aguã rami e'ỹ rojou
va'ekue peteĩ oo rojapo aguã nderery iky'a e'ỹ va'e rendarã. Ha'e rami avi
ndepo gui ae ou va'ekue, nemba'e meme ae.
17 Ha'e gui Xeruete, xee aikuaa porã orepy'a re oĩ va'e reikuaapa va'ea,
ha'e anhetẽ va'e rupi ikuai va'e anho rerovy'a va'ea. Ha'e gui xee voi
xepy'a py anhetẽ rupi aiko vy kova'e nunga ha'e javi ame'ẽxea'i py ame'ẽ.
Ha'e rami ae avi ndevygua kuery apy onhemboaty va'e ome'ẽxea'i py
mba'emo ndevy ome'ẽmba rã aexa vy avy'a vaipa.
18 Ha'e nunga rupi SENHOR, oreramoĩ Abraão, Isaque ha'e Israel ruete
reiko va'e, emoĩ riae ke ndevygua kuery py'a re ha'e rami onhembopy'a
ha'e ome'ẽmbaxe aguã. Ipy'a re emoĩ avi ndevy ete ikuai aguã.
19 Xera'y Salomão re voi emoĩ anhetẽ rupi ipy'a aguã, rejapo uka va'ekue
ojapopa aguã rami, ndeayvua ha'e ndeguigua lei ha'e javi guive. Tojapopa
kova'e oo xee mba'emo areko katu rire — he'i.
20 Ha'e gui Davi aipoe'i onhemboaty va'e kuery ha'e javi pe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Aỹ peporai SENHOR Penderuete pe — he'i. Ha'e ramo onhemboaty
va'e ha'e javive oguerovy'a okuapy SENHOR guamoĩ kuery ruete. Yvy
re oakã omovaẽ reve omboete okuapy SENHOR, nguvixa renonde guive
ojero'a okuapy.
21 Ko'ẽ jevy ma ha'e kuery ogueru SENHOR pe ome'ẽ va'erã. Ha'e vy ixupe
oapy okuapy mil vaka ra'y, mil vexa'i ra'y ha'e mil vexa mba'emo rykue onhoẽ
reve. Ome'ẽ mbyre guigua Israel kuery pe oata aguã rami e'ỹ ombojoja.
22 Mba'eta ha'e va'e ára okaru ha'e oy'u okuapy SENHOR renonde, ovy'a ete
guive.

Salomão nguvixaverã omoĩ okuapyague

Ha'e gui mokoĩguea py ma Davi ra'y Salomão omoĩ okuapy
nguvixaverã. Ha'e vy SENHOR renonde hexe omoĩa azeite huvixaverã, ha'e
rã Zadoque re ma omoĩ sacerdote-rã.
23 Ha'e ramo Salomão oguapy oiny SENHOR pegua tenda openaaty py,
nguu Davi rekovia huvixave oĩ vy. Ha'e rire oiko porã, ha'e rã Israel kuery
ha'e javi onhe'ẽ rendu okuapy.
24 Ha'e rami vy yvatekueve, omboetevepy ha'e Davi ra'y kuery mboae
oguerovy'a okuapy huvixa Salomão.
25 SENHOR voi omboyvate ete Salomão Israel kuery renonde rupi. Ha'e vy
ixupe ome'ẽ huvixave rami ipo'aka aguã. Ha'e oĩ e'ỹ mbove neĩ peteĩve
Israel regua huvixa noĩ teri ha'e rami ete yvateve va'e.

Davi omanoague

26 Jessé ra'y Davi ma Israel kuery ha'e javi re opena va'ekue.
27 Quarenta ma'etỹ re opena Israel kuery re. Hebrom py ranhe sete ma'etỹ
re oĩ, ha'e gui Jerusalém tetã py ju trinta e três ma'etỹ re opena.
28 Tuja'i raxa ma vy omano, heta ára oguereko reve. Iporiau e'ỹ re ha'e
ipo'akapa va'e omano. Ha'e rã ta'y Salomão oĩ nguu rekovia.
29 Ha'e gui huvixa Davi mba'emo ojapo va'ekue jypy guive opaa peve
omboparaa ma imoiny kuaxia profeta Samuel, profeta Natã ha'e Gade
ombopara va'ekue py voi.
30 Oĩ avi ha'e opena jave py mba'emo oiko va'ekue ha'e javi, ipo'akaa ha'e
hexe opa mba'e oiko va'ekue, Israel kuery ha'e yvy mboae re ikuai va'e
ha'e javi re voi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mokoĩa Crônicas huvixa kuery rekokue oĩa

Mokoĩa crônicas huvixa kuery rekokue oĩa

Kova'e kuaxia para re ma nomombe'ua vaipai Israel kuery regua ikuaia, ha'e rã Judá regua anho. Ha'e rami vy omombe'u huvixa Salomão Senhor pegua templo ojapoague. Ojapopaa ma ramo Salomão oguerovy'a ho'amy Nhanderuete, ijayvu guive ixupe heta va'e kuery ojapukai aguã re. Ha'e ramo Senhor ombovai: "Xapy'a rei xevygua kuery xerery rupi ae aenoĩ va'ekue onhemo'yvyĩ'i vy onhembo'ea rupi xereka, ha'e gueko vaia gui ojeko rerova ri ramo xee aendu 'rã yva re aĩa gui. Ha'e vy aperdoa 'rã ojejavyague ha'e amoingo porã ju 'rã ijyvy regua", he'i (7.14).

Opaa py omombe'u porãve mba'e re pa escravo-rã Nhanderuete ogueraa ukaague Judá kuery. Aipoe'i: "Senhor tamoĩ kuery Ruete va'e ma yma guive teĩ ijayvu ha'e kuery pe, ayvu mombe'ua kuery pe oayvu omombe'u uka tema, ojeupegua kuery omboaxy ha'e ojeupegua oo re oma'ẽ vy. Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma Nhanderuete ayvu mombe'ua kuery ombojaru rei vy noendu potai, ojojai rei guive okuapy profeta kuery. Ha'e ramo Senhor ojeupegua kuery rovai opoxya ombou ramo ha'e kuery pe noĩvei ma oo jepe aguã", he'i (36.15-16).

Gibeão py Nhanderuete pe Salomão mba'emo ome'ẽague

1 Reis 3.3,4

1 1 Davi ra'y Salomão imbaraeteve tema ovy openaa rupi. Hexeve
SENHOR tuuete oiko vy omboyvateve tema.
2 Ha'e gui Salomão ijayvu Israel kuery ha'e javi pe, xondaro kuery
mil ha'e cem ikuai va'e re opena va'e, nhomboayvu va'ety, Israel regua
yvatekueve ha'e hetarã kuery akã ikuai va'e pe guive,
3 ha'e kuery ha'e javi reve oje'oi aguã Gibeão py ombojeroviaaty yvy'ã re
oĩ va'e py, mba'eta ha'e py ma oĩ oguy nhemboaty oĩ atyrã tekoa e'ỹa py
SENHOR rembiguai Moisés ojapo va'ekue.
4 Ha'e rã Nhanderuete ayvu ryru ma Quiriate-Jearim gui Davi ogueru
ruka ma vy omoĩ hendarã oguereko katu ma voiague py, Jerusalém tetã
py ae peteĩ oo'i ojapo va'ekue py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ha'e rã altar overa va'e guigua Uri ra'y Bezalel, Hur ramymino ojapo
va'ekue ma SENHOR ombojeroviaaty renonde py oĩ. Ha'e py ae Salomão
guetarã kuery reve oje'oi SENHOR pe oporandu okuapy aguã.
6 Ha'e py SENHOR renonde py ma Salomão ome'ẽ mymba kuery, oguy
nhemboaty oĩaty py altar overa va'e guigua oĩ va'e áry. Ha'e va'e áry ma
mil mymba oapy reve ome'ẽ.

1 Reis 3.5-15

7 Ha'e va'e pyavyve Nhanderuete ojexa uka Salomão pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Ejerure ke xevy reipota va'e re, ha'e rã xee ame'ẽ 'rã.
8 Salomão ombovai:
— Xeru Davi pe rexa uka raka'e opa mba'e py reayvua. Ha'e gui xee ju
xemoĩ hekovia.
9 Ha'e gui aỹ ma SENHOR Xeruete, ejapo xeru Davi pe ndeayvuague,
ndee ae huvixarã xemoĩ rire kova'e kuery yvy ku'i rami heta ikuai va'e re
apena kuaa aguã.
10 Aỹ gui ma eme'ẽ xe'arandurã ha'e aikuaa aguã, kova'e kuery areko kuaa aguã
rami. Mba'eta mava'e 'rã tu oguereko kuaa kova'e kuery heta va'e? — he'i.
11 Ha'e rami rã Nhanderuete aipoe'i Salomão pe:
— Ha'e ramigua ae ndepy'a re oĩ ramo nderejerurei mba'emo rerekopa
aguã re, nemba'e rei-reirã, neĩ renhemboyvate aguã re, ndere ija'e e'ỹ
va'e kuery omano aguã re, neĩ reiko pukuve aguã, ha'e rami 'rãgue py
ne'arandurã ha'e reiko kuaa aguã re ae rejerure xevygua kuery rereko
kuaa aguã, huvixarã romoĩ rire.
12 Ha'e ramo ndevy pe xee ame'ẽ ae 'rã ne'arandurã ha'e reiko kuaa aguã.
Ame'ẽ avi 'rã nandeporiauvei ha'e rerekopa aguã, romboyvate 'rã guive.
Ha'e ramigua neĩ peteĩve huvixa pe ma voi nome'ẽai va'ekue ndee reĩ e'ỹ
mbove, ha'e ndee nereĩvei ma rire ndoikovei 'rã ndee rami guarã — he'i.
13 Ha'e gui ma Salomão ma Gibeão py yvy'ã re ombojeroviaaty oĩ va'e
gui ojevy ju Jerusalém tetã katy, oguy nhemboaty oĩaty renonde oĩague
gui guive. Ha'e rami vy Israel kuery re opena oikovy ha'e py.

1 Reis 10.26-29

14 Salomão ma karóxa ha'e kavaju áry guarã oguerekopave ovy. Mil e
quatrocentos karóxa oguereko, ha'e doze mil kavaju áry guarã. Ha'e va'e
ma joa py e'ỹ-e'ỹ 'rã oguereko tetã karóxa ikuaiaty rupi, Jerusalém py
ngoo katy'i guive.
15 Jerusalém tetã py ma prata ha'e ouro ma ita rami rive huvixa omboetave,
yvyra yary voi ojapo sicômoro'y tekoa e'ỹa rupi ikuai va'e rami oata e'ỹ aguã.
16 Salomão rymba kuery kavaju ma Egito ha'e Cilícia gui ogueru. Cilícia
guigua ma huvixa rembiguai mba'emo vendea kuery ogueru hepy oĩa
rami.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ha'e rã karóxa ma Egito yvy gui 'rã ogueru. Peteĩ-teĩ repy ma seiscentos
hatã'i va'e repy prata guigua, ha'e rã kavaju repy ma cento e cinqüenta.
Ha'e rami ae avi mba'emo vendea kuery amboae katy 'rã ogueraa heteu
ha'e Síria pygua huvixa kuery peguarã.

1 Reis 5.1-12

2 1 Ha'e gui ma Salomão onhembopy'a templo ojapo aguã SENHOR rery
oĩ atyrã, ngoo opena atyrã guive.
2 Ha'e rami vy Salomão omoĩ setenta mil avakue mba'emo reraarã, ha'e
oitenta mil ju yvyty ikuai va'e gui ita mbovoarã, ha'e gui três mil e
seiscentos ju omba'eapo va'e kuery re opena va'erã.
3 Ha'e gui Salomão aipoe'i uka Tiro pygua huvixa Hirão pe:
— Xeru Davi ndee reipytyvõ vy ngoorã ojapo aguã ixupe yvyra yary
reme'ẽ va'ekue. Ha'ekue rami ae ju ke xepytyvõ.
4 Mba'eta ma'ẽ, xee aiko peteĩ oo SENHOR Xeruete rery oĩ atyrã ajapo
aguã rami. Ixupe guarã ae amboaxa 'rã, henonde py heakuã porã va'e
oapya aguã ha'e henonde mbojape omoĩa riae jepi aguã, ha'e gui aje'ive
ha'e ka'aru nhavõ mymba kuery oapy reve ome'ẽa aguã, sábado nhavõ,
ha'e jaxy pyau jave guarã, ha'e gui ngaru SENHOR Oreruete pe oikoa
ára py guive. Mba'eta ha'e rami aguã ae ha'e oeja raka'e ore Israel kuery
rekorã raka'e 'rã peve guarã.
5 Ha'e gui oo ajapo va'erã ma tuvixa 'rã, mba'eta Oreruete ma tuuete
ra'angaa ikuai va'e gui yvateve va'e.
6 Ha'e rami avi mava'e 'rã tu ojapo kuaa oo ixupe guarã? Mba'eta yva oĩ
va'e, ha'e yva yvatea peve nda'evei ha'e oĩ aguã. Mava'e tu ha'vy xee aiko
oo ixupe guarã ajapo aguã, henonde heakuã porã va'e oapya aguã e'ỹ vy?
7 Ha'e nunga rupi aỹ emondouka xea katy peteĩ ava ouro re omba'eapo
kuaa va'e, ha'e prata re, overa va'e, ferro, púrpura guigua, pytã ha'e hovy
va'e guigua re, yvyra ombojegua kuaa va'e, xereve Judá ha'e Jerusalém py
mba'emo ojapo kuaa va'e kuery ikuai va'e reve omba'eapo va'erã. Ha'e va'e
kuery ma xeru Davi omba'eapo va'erã omoĩ va'ekue.
8 Emondouka avi Líbano gui yvyra yary, cipreste ha'e sândalo aygue.
Mba'eta xee aikuaa porã nerembiguai kuery oikuaa yvyra Líbano regua
ojaya aguã. Ne'exa, apy xerembiguai kuery ikuai va'e ma nerembiguai
kuery reve 'rã omba'eapo okuapy
9 yvyra omoatyrõ retaa py. Mba'eta oo ajapo va'erã ma tuvixa ha'e iporã
raxa 'rã.
10 Ha'e ramo nerembiguai yvyra ayaa kuery pe xee ame'ẽ 'rã trinta mil
ryru trigo ku'ikue, vinte mil ryru cevada, vinte mil ryru uva rykue, ha'e
vinte mil ryru avi azeite — he'i.
11 Ha'e ramo Tiro pygua huvixa Hirão ombovai vy kuaxia para ombou
Salomão pe. Ha'e vy aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Ndevygua kuery oayvu vy ae SENHOR nemoĩ huvixaverã — he'i.
12 Hirão aipoe'ive ju:
— Ima'endu'a porãmby toiko SENHOR Israel kuery ruete yva ha'e yvy
apoare. Ha'e ma huvixa Davi pe ome'ẽ avi raka'e peteĩ ta'y hi'arandu
va'erã, oiko kuaa ha'e mba'emo oikuaapa va'e, oo SENHOR peguarã ojapo
va'erã, ha'e gui ha'e ae opena atyrã guive.
13 Ha'e nunga rupi aỹ ambou 'rã peteĩ ava oikuaapa ha'e hi'arandu raxa
va'e, Hirão-Abi hery va'e.
14 Ha'e va'e xy ma Dã ramymino kuery regua, ha'e rã tuu ma Tiro tetã
pygua ae. Ha'e ma mba'emo ojapo kuaa 'rã ouro gui, prata, overa va'e,
ferro, ita ha'e yvyra gui, ajukue púrpura, hovy va'e, ipererĩ'i va'e ha'e pytã
va'e gui. Ha'e ma yvyra ombojegua kuaa 'rã ixupe rexa ukaa rami rei,
ndevygua ha'e xeruvixa Davi nderu oiko va'ekue pegua omba'eapo va'e
kuery ha'e javi reve.
15 Ha'e gui aỹ ma xeruvixa, xea py xerembiguai kuery ikuaia katy eraa
uka trigo, cevada, azeite ha'e vinho ndeayvuague.
16 Ha'e ramo ore kuery ma Líbano yvy re rojayapa 'rã yvyra reipotaa
rami. Ha'e gui ye'ẽ rupi 'rã romondouka ojokua-jokua pyre Jope tetã peve.
Ha'e gui ndee ju 'rã reru ruka Jerusalém katy — he'i.

1 Reis 5.13-18

17 Ha'e gui ma Salomão oipapa ukapa avakue amboae guigua Israel yvy
re hekoa va'e, nguu Davi ojapoague rami. Ha'e rami vy oikuaa cento e
cinqüenta e três mil e seiscentos ha'e javi vy.
18 Ha'e kuery va'e regua omoĩ setenta mil mba'emo reraarã, oitenta mil
yvyty rupi ita mbovoarã, ha'e gui três mil e seiscentos ju omba'eapo va'e
kuery re opena va'erã.

1 Reis 6.1-10

3 1 Ha'e gui ma Jerusalém tetã py Salomão omboypy oo SENHOR
peguarã ojapo aguã, Moriá yvyty áry. Ha'e py ma tuu Davi pe
SENHOR ojexa ukaague, ha'e jebuseu Ornã mba'emo moa'yĩaty py Davi
oiporavo va'ekue.
2 Salomão irundy ma'etỹa re ma huvixa oĩ jave py, mokoĩ jaxya re ha'e
mokoĩ araa py omboypy ojapo aguã.
3 Po rami ma Salomão oa'ã Nhanderuete pegua oo rendarã: ipuku-a ma vinte
e sete metros ymave rupi oa'ãague rami vy, ha'e rã ipya ma nove metros.
4 Henonde py oguy oĩ va'e ipya ma nove metros, henda iky'a e'ỹ va'e ipya
rami ae. Yvatea avi nove metros. Opy rupi ma ouro ete py onhovãmba.
5 Ha'e gui opy ja'o tuvixave va'e mbotya rupi ma yvyrape cipreste guigua
anho omoĩ, ha'e ouro ete py ju onhovãmba. Ha'e va'e rupi ombojegua
imoiny pindo rakã ha'e corrente ra'angaa py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Opy ja'o ombojegua avi ita iporãve va'e ha'e ouro Parvaim guigua py.
7 Ouro ete py onhovãmba opy rupi: yvyra hi'áry rupigua, okẽ yta,
hi'áry rupigua ha'e okẽ ikuai va'e ha'e javi. Oo mbotya ha'e javi rupi ma
ombojegua anjo ipepo va'e ra'angaa py.
8 Ojapo avi henda iky'a e'ỹ ete va'erã. Ipuku-a ha'e ipya ma nove metros, opy
ja'o tuvixave va'e rami avi ipya. Onhovãmba ouro ete vinte mil quilos va'e py.
9 Ha'e rã karavo oiporu va'e ma cinqüenta hatã'i va'e ouro guigua rami
ipoyi va'e. Opy ja'o yvate rupi ikuai va'e voi onhovãmba ouro py.

1 Reis 6.23-28

10 Ha'e gui henda iky'a e'ỹ ete va'e pyguarã ma yvyra gui ojapo avi
mokoĩ anjo ipepo va'e ra'angaa. Ouro py ju onhovã.
11 Anjo pepo ha'e javi oipyo imoinya ma nove metros. Peteĩ va'e regua
pepo ma mokoĩ metros raxa'i ipuku-a va'e, ha'e oo mbotya re ovaẽ oiny.
Ha'e rã amboae pepo mokoĩ metros raxa'i ipuku avi va'e ma ovaẽ oiny
amboae anjo hi'aĩ va'e pepo re.
12 Amboae anjo pepo voi mokoĩ metros raxa'i ipuku va'e, ha'e oo mbotya
mboae re ovaẽ oiny. Ipepo mboae voi mokoĩ metros raxa'i ipuku va'e avi,
ha'e amboae anjo pepo re ovaẽ oiny. Mokoĩve anjo pepo ha'e javi vy ma
nove metros ipuku-a va'e.
13 Ha'e rami vy omopu'ã imo'amy mokoĩve, henda iky'a e'ỹ va'e katy oma'ẽ
ho'amy aguã rami.
14 Okẽrã ojapo avi hovy va'e, púrpura, pytã va'e ha'e ajukue iporãve va'e
gui. Ombojegua avi imoiny anjo ipepo va'e ra'angaa py.

1 Reis 7.15-22

15 Oo yvy'iry ojapo avi mokoĩ oo ytarã dezesseis metros yvatea va'e.
Peteĩ-teĩ áry guarã ma mokoĩ metros raxa'i yvatea va'e.
16 Ojapo avi corrente henda iky'a e'ỹ va'e py oĩ va'e rami guarã. Ha'e
va'e ma omoĩ ijyta hi'aĩ va'e áry. Ojapo avi cem yvyra'a ra'angaa, ha'e vy
corrente re omoĩ.
17 Oo ytarã ma omopu'ã imo'amy templo rokẽ py. Peteĩ ma omopu'ã oiporu
kuaa regua re, ha'e rã amboae ma oiporu kuaa e'ỹa re. Oiporu kuaa regua
re omopu'ã va'ekue ma omboery Jaquim, ha'e rã oiporu kuaa e'ỹa re
omopu'ã va'ekue ma omboery Boaz.[a]

1 Reis 7.23-26

4 1 Ojapo avi peteĩ altar overa va'e guigua. Ipuku-a ma nove metros,
ipya ma nove metros avi, ha'e rã yvatea ma irundy metros raxa.

---

[a] **3.17** Tery Jaquim ma “Imoĩ atãa” 'ea, ha'e rã Boaz ma “Imombaraetea” 'ea, Nhanderuete re ima'endu'aa rupi omboery vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Overa va'e ryku gui ojapo avi peteĩ yy mbotyarã. Ha'e va'e ma ojere rei
va'e, irundy metros raxa ipya va'e, ha'e rã yvatea ma mokoĩ metros raxa'i.
Ha'e gui ijyke rupi ixã treze metros raxa'i va'e oa'ãa.
3 Iguýry rupi ma omoĩ hy'akua ra'angaa, meio metro-a py dez kuerei 'rã
omoĩ. Mokoĩ ryxy omoĩ, yy mbotya reve jojavi ojapo vy.
4 Yy mbotya ma doze vaka ra'angaa áry oĩ. Mboapy ma kuaray ijapu'a'ia
katy hi'aĩ, mboapy ma oikea katy, mboapy ma ipuku-a katy, ha'e rã
mboapy ma kuaray oua katy hi'aĩ. Hevi ma mbyte katy ovaẽ oiny. Ha'e
va'e kuery áry ae yy mbotya oĩ.
5 Ipo guaxua ma irundy kuã oĩa rami. Ijyvýrykue ma karo rami hembe
va'e, yvoty rami ojekuaa. Yy henyẽa ma sessenta mil litros rivyvyi va'e.

1 Reis 7.27-50

6 Ojapo avi dez hy'a. Ha'e va'e regua ma peteĩ nhiruĩ omoĩ oiporu
kuaa regua re, ha'e rã peteĩ nhiruĩ ma hovai re. Ha'e va'e ma ojoia aguã
mba'emo oapy reve ome'ẽ mbyrã. Ha'e rã hy'a guaxu oĩ va'e ma sacerdote
kuery anho ojejoi aguã.
7 Ouro gui ojapo avi dez tataendy 'yrã, ojapo ukaague rami ae. Ha'e va'e
ma omoĩ templo py. Peteĩ nhiruĩ omoĩ oiporu kuaa regua re, ha'e rã peteĩ
nhiruĩ avi hovai re.
8 Ojapo avi dez mesa-rã. Ha'e va'e voi omoĩ templo py. Peteĩ nhiruĩ ma
oiporu kuaa regua re omoĩ, ha'e peteĩ nhiruĩ avi hovai re. Ha'e gui ojapo
avi cem hy'a ouro gui.
9 Oka korarã ojapo avi sacerdote kuery anho ikuai aguã, ha'e gui oka
tuvixa va'e. Ha'e va'e rokẽrã ojapo vy onhovãmba overa va'e py.
10 Yy mbotya ma omoĩ oiporu kuaa regua re, kuaray puku-a yke katy.
11 Ha'e gui ma Hirão ojapo avi oja, pá iky'a'oarã ha'e hy'a. Ha'e rami py ojapopa
ma Nhanderuete pegua oo pyguarã huvixa Salomão pe ojapo 'rã va'ekue.
12 Ha'e va'e ma oo yta mokoĩ va'e, mokoĩ ijyta árygua ojere rei va'e, ha'e
gui mokoĩ kya yta árygua ojere rei va'e ao'iarã ojapopa.
13 Quatrocentos yvyra'a ra'angaa ojapo avi mokoĩ kya oĩ va'e reguarã,
peteĩ-teĩ kya re mokoĩ ryxy yvyra'a oĩ aguã. Ha'e va'e py ma ojao'i ojere
rei va'e mokoĩ oo yta áry oĩ va'e.
14 Ojapo avi hy'arã ijyta reve,
15 ha'e gui yy mbotya, hendarã doze vaka ra'angaa ikuai va'e reve.
16 Ha'e rami py huvixa Salomão pe Hirão-Abi ojapopa oja, pá iky'a'oarã,
kuxa rakua ha'e tembiporu ha'e javi. Overa va'e oiky'a'o pyre gui ojapo
SENHOR pegua oo pyguarã.
17 Jordão yakã katy'i yvy'ã guy py yvy yapo revegua oĩa py ae huvixa
ojapo uka overa va'e ryku gui, Sucote ha'e Zereda mbyte py.
18 Ha'e va'e ha'e javi ma oata aguã rami e'ỹ Salomão ojapo uka. Neĩ
overa va'e ipoyia ma voi ndopejaai.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Salomão ojapo uka avi tembiporu henda SENHOR pegua iky'a e'ỹ va'e
pyguarã: altar ouro guigua, mesa ouro guigua hi'áry SENHOR renonde
mbojape omoĩa aguã,
20 tataendy ha'e hi'y ouro ete'i guigua meme, gueko rami vy henda iky'a
e'ỹ ete va'e renonde rupi omoendya aguã,
21 yvoty ra'angaa, tataendyrã ha'e tapyĩ jopyarã ma ouro guigua meme.
22 Ha'e gui tapyĩ araa, hy'a, hy'a'i heakuã porã va'e oapy atyrã, tapyĩ
ryrurã ma ouro ete'i guigua meme. Ha'e gui oo oike atyrã, henda iky'a e'ỹ
ete va'e rokẽ ha'e templo ropy henda iky'a e'ỹ va'e rokẽ ma ouro gui meme
ojapo.

1 Reis 7.51

5 1 Ha'e rami py huvixa Salomão ojapo ukapa oo SENHOR peguarã.
Ha'e py ogueru avi mba'emo nguu Davi omboaxa va'ekue: prata
ha'e ouro guigua, tembiporu ha'e javi guive omoĩ SENHOR pegua oo re
mba'emo hepyve va'e reve.

1 Reis 8.1-11

2 Ha'e gui Salomão omboatypa Israel regua nhomongeta va'ety kuery,
peteĩ-teĩ regua akã ikuai va'e, Israel regua yvatekueve guive. Jerusalém
py ae omboaty tetã Davi rekoague Sião va'e gui templo katy ogueru aguã
SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryru.
3 Ha'e ramo avakue Israel regua ha'e javi onhemboatypa okuapy huvixaa
py. Ngaru ojapoa py ijaty sete jaxya py.
4 Israel regua nhomongeta va'ety kuery oupa ramo levita kuery hyru oupi
vy
5 oguerova heravy yvy'ã katy. Oguy nhemboaty oĩaty reve oguerova,
ha'e tembiporu iky'a e'ỹ va'e ha'e py ikuai va'ekue ha'e javi. Levita regua
sacerdote ikuai va'e ae ogueraa.
6 Ha'e rã huvixa Salomão ha'e Israel kuery onhemboaty va'ekue ha'e javi
reve ma hyru renonde rupi oje'oi. Vexa'i ha'e vaka ojuka oje'oivy. Mymba
kuery heta raxa ramo oipapaa aguã voi nda'evei.
7 Ha'e gui SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryru ma sacerdote kuery
omoĩ okuapy oĩ aguã py ae, templo ropyve henda iky'a e'ỹ va'e py, henda
iky'a e'ỹ ete va'e py ae, anjo ipepo va'e ra'angaa ikuai va'e pepo guy py.
8 Mba'eta anjo pepo ma oipyo imoiny hyru itui aguã áry rupi. Ha'e rami
vy yvate rupi ojao'i hyru ha'e yvyra po'i'i hi'yrã ikuai va'e.
9 Yvyra po'i'i ipuku ete ramo henda iky'a e'ỹ va'e gui ojekuaa henda iky'a
e'ỹ ete va'e rexei'i. Ha'e rã oka katy gui ma ha'e nunga ndojekuaai.
10 Ha'e py ma itui aỹ peve. Ha'e gui hyru py ma mba'eve nda'ipoi itape
Moisés Horebe py omoĩ va'ekue e'ỹ vy. Egito gui Israel kuery oje'oipa jave
py guexeve guarã SENHOR ojapo va'ekue.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Ha'e gui sacerdote kuery oẽmba ju henda iky'a e'ỹ va'e gui. Ha'e va'e
jave guarã sacerdote ikuai va'e ha'e javi ojeky'a'o uka ma voi va'ekue, ha'e
va'e ára omba'eapo aguã rami ikuai va'e anho e'ỹ.
12 Levita kuery oporaei va'e ha'e javi ikuai avi ha'e py. Ha'e kuery va'e
regua ma Asafe, Hemã, Jedutum ha'e tyvy kuery. Ha'e kuery ma ajukue
ipererĩ'i va'e py onhemonde reve opu'ãmba okuapy altar yvýry, kuaray
oua katy. Hy'a pu, mbaraka ha'e ixã reta va'e reve ikuai. Ha'e kuery reve
ikuai avi cento e vinte sacerdote mimby guaxu monhe'ẽa kuery.
13 Ha'e jave py peteĩ rami omonhe'ẽ okuapy mimby guaxu ha'e oporaei
okuapy pavẽ oendu aguã rami, SENHOR oguerovy'a ha'e omboetea rupi.
Ha'e rami vy oporaei atãve tema mimby guaxu, hy'a pu ha'e mba'epu
mboae reve SENHOR mboetea rupi, "Mba'eta ha'e ma porayvu va'e,
iporayvua ma opa va'erã e'ỹ", he'ia rupi. Ha'e rami rã peteĩ arai ou vy
omonyẽ templo SENHOR pegua opy rupi.
14 Ha'e ramo sacerdote kuery nda'evei opy rupi omba'eapo aguã, arai
SENHOR guigua rexakãa oĩa opy rupi omonyẽ ramo.

1 Reis 8.12-21

6 1 Ha'e gui Salomão aipoe'i:
— SENHOR aipoe'i va'ekue peteĩ arai ana mbyte oĩ aguã re.
2 Ha'e ramo SENHOR, xee ajapo peteĩ oo raka'e rã peve reĩ aguã — he'i.[b]
3 Ha'e gui ma huvixa ojere ju vy ogueroayvu porã Israel kuery
onhemboaty va'e kuery ha'e javi, opu'ãmba teri okuapy reve.
4 Ha'e vy aipoe'i:
— Ta'ima'endu'a porãa SENHOR Israel kuery ruete re, mba'eta xeru Davi
pe ijayvuague ojapopa ma opo'akaa rupi. Ha'e vy aipoe'i va'ekue:
5 "Egito yvy gui xevygua kuery Israel regua aipe'apa ára guive, Israel
kuery ikuaia tetã neĩ peteĩve ndaiporavoi ha'e py peteĩ oo rejapo aguã
xerery amoĩ aguã. Ha'e rami ae avi neĩ peteĩve ava ndaiporavoi va'ekue
Israel kuery ruvixarã.
6 Ha'e rami avi aiporavo Jerusalém ha'e py xerery oĩ atyrã, ha'e Davi voi
aiporavo avi xevygua kuery Israel regua ruvixarã", he'i va'ekue.
7 Ha'e rami avi xeru Davi opy'a re omoĩ peteĩ oo SENHOR Israel kuery
ruete rery oĩ atyrã ojapo aguã.
8 Ha'e rami teĩ xeru Davi pe SENHOR aipoe'i: "Peteĩ oo xerery oĩ atyrã
rejapoxea py ha'evea rami ndepy'a re remoĩ ha'e rami aguã.

---

[b] **6.1-2** Nhanderuete Moisés reve ijayvu jave aipoe'i va'ekue arai pytũa py oĩ aguã, heta va'e kuery ijayvua oendu teĩ oexa e'ỹ aguã (Êxodo 19.9). Ha'ekue rami ae avi templo ropy henda iky'a e'ỹ ete va'e py SENHOR ayvu ryru oĩa py ma pytũ rei, janela noĩ, ha'e oikeaty onhemboty ramo, ajukue hokẽrã omoĩ mbyre Jesus omano jave omondoroa peve (Mateus 27.51).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ha'e rami teĩ ndee e'ỹ 'rã oo rejapo, ha'e rã ndera'y ndegui oiko va'ekue
ae 'rã ojapo xerery oĩ atyrã", he'i raka'e.
10 Ha'e rami rire SENHOR ojapopa ma ijayvuague, mba'eta xeru Davi
rekovia xee aĩ vy aguapy ma ainy tenda Israel kuery re openaaty áry,
SENHOR ijayvuague rami vy. Ha'e rami vy ajapo ma oo SENHOR Israel
kuery ruete rery oĩ atyrã.
11 Ha'e py ma amoĩ avi ijayvu ryru. Ha'e va'e py oĩ itape Israel kuery reve
SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue oĩa.

1 Reis 8.22-53

12 Ha'e gui ma Israel kuery ha'e javi oexaa py Salomão oĩ SENHOR
pegua altar renonde py. Ha'e vy opo oupi ho'amy.
13 Mba'eta Salomão ojapo uka ma voi va'ekue peteĩ pyrõarã overa va'e
guigua. Ha'e va'e puku-a ha'e ipya ma mokoĩ metros raxa'i va'e, ha'e rã
yvatekuea ma peteĩ metro raxa'i. Ha'e va'e oka mbyte py omoĩ rire hi'áry
hi'aĩ vy guenapy'ã re oĩ Israel kuery ha'e javi oexaa py. Ha'e vy yva katy
opo oupi vy
14 aipoe'i:
— SENHOR Israel kuery ruete, yva re neĩ yvy re ndoikoi amboae ndee rami
guarã ete, mba'eta nerembiguai kuery opy'a ha'e javi py nerenonde rupi ikuai
va'e ndee rereko 'rã ndereve guarã rejapo va'ekue rami, ha'e remboaxya rupi.
15 Mba'eta rejapo ae ma nerembiguai xeru Davi pe ndeayvuague. Ndee ae
ndeayvu rire ndepo'akaa rupi rejapo, aỹ roexaa rami ae.
16 Ha'e gui aỹ SENHOR Israel kuery ruete, ejapopa ke nerembiguai xeru
Davi pe ndeayvuague. Ha'e vy aipo're va'ekue: "Xerenonde ndoatai 'rã
nderekovia tenda Israel kuery re openaaty áry oguapy oiny va'erã, xapy'a
rei xerenonde rupi ndera'y kuery avi lei rupi ikuai aguã omoĩ porã ramo,
ndee reikoague rami ae", 're va'ekue.
17 Ha'e gui aỹ SENHOR Israel kuery ruete, tojeupity nerembiguai Davi pe
ndeayvuague.
18 — Ha'e rami avi ha'eve 'rã ri nda'u ndee Oreruete yvy re reiko aguã ore
avakue reve? Ma'ẽ, mba'eta yva neĩ yva yvatevea rupi peve voi nandejai 'rã,
ha'e vy kova'e oo xee ajapo va'ekue py katuve ma nda'evei 'rã.
19 Ha'e rami avi SENHOR Xeruete, endu pota ke xee nerembiguai
anhembo'e vy ajerurea re, rendu aguã aỹ nerenonde xee nerembiguai
ajapukai reve anhembo'ea.
20 Ha'e rami vy ara py ha'e pyávy kova'e oo re rema'ẽ riae aguã, ha'e
kova'e henda "Xerery oĩ atyrã", 'reague re, kova'e henda py nerembiguai
onhembo'e oinya rendu aguã.
21 Ha'e gui aỹ, endu nerembiguai ha'e Israel kuery ha'e javi kova'e henda
py rojapukai rokuapya. Endu ke yva re reĩa gui. Endu ha'e oreperdoa
guive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 — Xapy'a rei amongue oirũ pe otekoavy ramo ha'ekue re omboayvua
ramo ou vy kova'e ndevygua opy altar oĩ va'e renonde py oura ramo
23 endu ke yva re reĩa gui, ha'e embovai. Eikuaa pota nerembiguai kuery
re. Ha'e rami vy embopaga ojejavy va'ekue, hexe ae ojeapa aguã ojapo
vaiague. Ha'e rã ha'evea rami oiko va'e ma emboeko porã, ha'evea rami
oikoa repy reme'ẽ vy.
24 — Ha'e gui xapy'a rei ndevygua Israel kuery ndevy ojejavy 'rã, ha'e
gui ngovaigua kuery renonde rupi ho'apa ma vy ndevy ju ojeko rerova
'rã okuapy. Ha'e vy nderery rupi ojapukai vy kova'e oo py nerenonde py
onhembo'e ha'e ojerure ramo
25 endu ke yva re reĩa gui, ha'e vy eperdoapa ndevygua Israel kuery
ojejavyague. Ha'e gui ejapo tuu kuery yvyrã reme'ẽ va'ekue katy ju ojevy
aguã rami.
26 — Ha'e gui xapy'a rei yva rembotypa rã nda'okyvei 'rã, nderovai heta
va'e kuery ojejavypa rire, ha'e gui kova'e henda py onhembo'e okuapy vy
nderery rupi ojapukai 'rã, ha'e remoingo axy rire ojejavypaa gui ojeko
rerova ramo
27 endu yva re reĩa gui, ha'e vy eperdoapa nerembiguai kuery, ndevygua
Israel kuery ojejavyague. Embo'e ju tape porã rupi ikuai aguã, ha'e embou
nho oky yvy ndevygua kuery ikuai aguã reme'ẽ va'ekue áry.
28 — Ha'e gui ma xapy'a rei kova'e yvy re oiko 'rã karuai e'ỹ vy
mba'eaxy vaikue, ha'e'ỹ vy hu'ũmbaa, hatãmba reia, e'ỹ vy tuku karu ha'e
ape'i okaru va'e, xapy'a rei hovaigua kuery ojokopa 'rã ha'e kuery retã,
ha'e'ỹ vy oiko 'rã ai vaikue e'ỹ vy mba'eaxy va'e rei,
29 ha'e gui xapy'a rei mava'e rã rei onhembo'e vy ojerure 'rã, ha'e'ỹ vy
ndevygua Israel kuery ha'e javi 'rã ojerure okuapy, peteĩ-teĩ haxy va'e ha'e
poriaua hexe oĩ va'e oendu vy kova'e oo oĩa katy opo omoĩ ramo
30 endu ke yva re ne'amba py reĩa gui, ha'e vy eperdoa. Eme'ẽ peteĩ-teĩ pe
oikoague repy, ha'e kuery py'a re oĩ va'e reikuaapa va'e vy, mba'eta ndee
anho'i pavẽ py'a regua oikuaa va'e reiko.
31 Ha'e ramo nerenonde ha'e kuery ojererokyjea rupi ikuai aguã ndeguigua
tape rupi, oreru kuery yvyrã reme'ẽ va'ekue re ikuaia pukukue re.
32 — Ha'e gui amboae regua voi, ndevygua Israel kuery regua e'ỹ ikuai
va'eri oyvy mombyrya gui ou avi 'rã nderery tuvixa va'e rupi ikuai aguã,
ndejyva reupi vy ndepo'akaa rexa ukaague ha'e kuery pe omombe'ua rã
oendu rire. Ha'e gui ha'e kuery onhembo'e avi 'rã kova'e oo oĩa katy oma'ẽ
reve, ha'e ramo
33 endu yva re ne'amba py reĩa gui, ha'e ejapopa amboae regua kuery
ndevy ojerurea, ha'e rami vy yvy regua ha'e javi nderery oikuaa aguã,
ndevygua Israel kuery rami ha'e kuery voi nerenonde ojererokyjea rupi
ikuai aguã, ha'e oikuaapa aguã kova'e oo xee ajapo va'ekue py nderery
remoĩague.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

34 — Ha'e gui xapy'a rei ndevygua kuery oje'oi 'rã ngovaigua kuery reve
joe opu'ã aguã katy, ha'e gui tape rupi remondoukaa py onhembo'e 'rã
ndevy, kova'e tetã reiporavo va'ekue ha'e kova'e oo nderery oĩ atyrã rejapo
uka va'ekue katy oma'ẽ ramo
35 endu yva re reĩa gui onhembo'e vy ojerure okuapya, ha'e ejapo ha'evea
rami.
36 — Xapy'a rei ma ha'e kuery ojejavy 'rã nderovai (mba'eta jipoi ava
ojejavy e'ỹ va'erã), ha'e ramo ha'e kuery rovai ndepoxy vy remboaxapa 'rã
hovaigua kuery po py, ha'e kuery guekoa katy ogueraapa aguã escravo-
rã, mombyry e'ỹ vy ha'e'i rupi teĩ ae ma.
37 Ha'e gui yvy mamo rã rei ogueraa ague re ikuaia py ha'e kuery
onhemboaxy vy ojeko rerova 'rã, ha'e yvy escravo ikuaia py ae ndevy ojerure
vy aipoe'i 'rã okuapy: "Rojejavypa, teko vai rupi anho orekuai va'ekue", he'i
'rã, ha'e ndevy guarã ju ojeko rerova 'rã opy'a ha'e onhe'ẽ ha'e javi py.
38 Ha'e rami vy yvy escravo-rã ogueraapaague py ae ndevy onhembo'e 'rã
okuapy oyvyrã tuu kuery pe reme'ẽ va'ekue katy oma'ẽ reve, kova'e tetã
ha'e kova'e oo nderery oĩ atyrã ajapo va'ekue katy guive. Ha'e ramo
39 endu ke yva re ne'amba py reĩa gui ha'e kuery onhembo'e vy ojerure
okuapya, ha'e ejapo ha'evea rami. Eperdoa ndevygua kuery nderovai rupi
ojejavyague.
40 — Ha'e gui aỹ ma Xeruete, nderexa tojepe'a, ha'e ndeapyxa toendu
riae apy rojerure rã.
41 Ha'e gui Xeruete, epu'ã ke, eike ejuvy repytu'u aguã py, ndee ha'e
ndeayvu ryru ndepo'akaa kuaa ukaa va'e reve. SENHOR Oreruete, tove
ndevygua sacerdote kuery re toĩ reraa jepea kuaa ukaa, ha'e ndevygua
iky'a e'ỹ va'e kuery toguerovy'a iporã va'e.
42 SENHOR Oreruete, eipytyvõ e'ỹ eme huvixaverã remoĩ va'ekue.
Nema'endu'a ke nerembiguai Davi reayvuague rami reiko riae aguã re —
he'i.[c]

Nhanderuete rexakãa templo ropy rupi tynyẽague

7 1 Salomão onhembo'epa ma rire tata yva gui oguejy vy oapypa
mymba kuery ome'ẽ va'erã ogueru va'ekue. Ha'e rami vy SENHOR
rexakãa omonyẽmba opy rupi.
2 Neĩ sacerdote kuery ma voi nda'evei ikuaive aguã SENHOR pegua opy,
mba'eta opy rupi SENHOR rexakãa tynyẽ ramo.
3 Ha'e ramo Israel ramymino kuery ikuai va'e ha'e javi ma tata reve
SENHOR rexakãa oo re oguejy rã oexa vy ojero'a okuapy oka py ikuaia py.
Ngova yvy re omovaẽ reve omboete okuapy. Oguerovy'a okuapy SENHOR
porayvua ha'e nhomboaxya opa e'ỹ va'e.

---

c 6.41-42 Salmo 132.8-10

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

1 Reis 8.62-66

4 Ha'e gui huvixa ha'e heta va'e kuery ha'e javi SENHOR renonde ome'ẽ
okuapy mymba kuery.
5 Huvixa Salomão avi ome'ẽ vinte e dois mil vaka ha'e cento e vinte mil
vexa'i.
6 Ha'e rami py huvixa ha'e heta va'e kuery ha'e javi reve Nhanderuete
pegua oo omboaxa okuapy ipo py. Sacerdote kuery ha'e javi ma peteĩ-teĩ
oĩ aguã py ae ikuai, levita kuery ha'e rami ae avi mba'epu reve oporaei
okuapy SENHOR pe. Ha'e va'e ma Davi ojapo uka va'ekue ha'e kuery
SENHOR oguerovy'aa rupi oiporu va'erã, mba'eta iporayvua oĩ riae 'rã.
Ha'e kuery renonde py ma sacerdote kuery mimby guaxu monhe'ẽa ikuai
avi. Ha'e rami vy Israel kuery ha'e javi opu'ãmba nhogueno'amy.
7 Ha'e va'e árave Salomão omboaxa avi oka SENHOR pegua oo rexei oĩ va'e.
Mba'eta ha'e py ae ome'ẽ mymba oapy reve, hexeve peteĩ rami ju ikuaia
regua kyrakue guive. Mba'eta altar overa va'e guigua Salomão ojapo uka
va'ekue py ma noĩmba reguai mymba oapy reve ome'ẽ va'e, mba'emo aju
guigua ha'e hexeve peteĩ rami ikuai aguã regua kyrakue oapy va'e.
8 Ha'e rami py sete ára re Salomão ojapo ngaru. Hexeve ikuai avi Israel
kuery heta ete ijaty va'e, Hamate tekoa py nhavaẽa'i ha'e Egito yakã katy'i
gui ou va'ekue.
9 Ha'e gui oito araa guive ma omboypy ju ngaru oguy'i py ikuai aguã
regua, sete ára re ma altar omboaxa okuapy rire. Ha'e rami vy sete ára re
ju ojapo ngaru.
10 Ha'e gui sete jaxya ha'e vinte e três araa py ma huvixa omondoukapa
ju heta va'e kuery. Ha'e rã ha'e kuery oje'oipa ju ngoo katy, ovy'a ete ha'e
opy'a py oguerovy'a reve Davi pe SENHOR mba'emo porã ojapoague,
Salomão ha'e ojeupegua Israel kuery ha'e javi pe guive.

1 Reis 9.1-9

11 Ha'e rami py SENHOR pegua oo huvixa Salomão ojapopa ma, ngoorã
ae ha'e opa mba'e onhembopy'aa rami ojapoxe va'ekue voi. SENHOR pegua
oo ha'e ngoo ae ojapoa py oiko porã.
12 Ha'e gui ma pyávy SENHOR ojexa uka Salomão pe. Ha'e vy aipoe'i
ixupe:
— Aendu rejerurea. Ha'e rami vy xevy guarã aiporavo kova'e oo
mba'emo peme'ẽ atyrã.
13 Ha'e gui ma xapy'a rei xee yva amboty 'rã nda'okyvei aguã rami, e'ỹ vy
tuku karu yvy re onhotỹ mbyre ho'upa aguã re xeayvu, ha'e'ỹ vy xevygua
kuery ikuaia rupi mba'emo vai ambou, ha'e ramo
14 xapy'a rei xevygua kuery xerery rupi ae aenoĩ va'ekue onhemo'yvyĩ'i
vy onhembo'ea rupi xereka, ha'e gueko vaia gui ojeko rerova ri ramo xee

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aendu 'rã yva re aĩa gui. Ha'e vy aperdoa 'rã ojejavyague ha'e amoingo
porã ju 'rã ijyvy regua.
15 Xerexa ojepe'a riae 'rã, xeapyxa py voi aendu riae 'rã apy xevy
pejerurea.
16 Mba'eta kova'e oo ma aiporavo vy xevy guarã ae aiky'a'opa, ha'e py
xerery oĩ aguã raka'e rã peve guarã. Ha'e va'e re ama'ẽ vy xepy'a py
xema'endu'a riae 'rã ára nhavõ.
17 Ha'e gui ndee ma xapy'a rei xerenonde rupi nderu Davi oikoague rami
ndee voi reiko ramo, ha'e ajapo uka va'ekue, xeayvuague ha'e aipotaa ha'e
javi rejapopa ri ramo,
18 ndevy pe voi amoĩ atã 'rã ndepo'akaa raka'e rã peve guarã, nderu Davi
pe xereve guarã ajapo va'ekue rami vy. Ha'e vy ixupe aipoa'e va'ekue:
"Ndoiko e'ỹi 'rã nderekovia Israel kuery re opena va'erã", ha'eague rami
vy.[d]
19 — Ha'e rami avi xapy'a rei peẽ ha'e pendera'y kuery xegui pejepe'a vy
ajapo uka va'ekue ha'e xeayvuague ndapejapovei vy tuuete kuery mboae
re peo vy pembojerovia ri ramo,
20 ha'e ramo roipe'apa 'rã pendeyvyrã ame'ẽ va'ekue gui, ha'e kova'e oo
xerery rupi aiky'a'opa va'ekue amombo 'rã mombyry xerenonde gui. Ha'e
rami rire yvy regua kuery ojojai rei ha'e ijayvu rei okuapy aguã rive 'rã
oĩ.
21 Mba'eta kova'e oo aỹ omboeteave va'eri ha'e jave py oĩague rupi oaxa
va'e kuery oexa vy onhemondyipa 'rã. Ha'e vy aipoe'i 'rã: "Mba'e re tu
SENHOR guĩ rami ete ri oeja kova'e yvy ha'e kova'e oo?" he'i 'rã okuapy.
22 Ha'e gui ombovaia 'rã: "Ha'e rami ete oeja mba'eta ha'e kuery oejapa
rire SENHOR guamoĩ kuery ruete Egito yvy gui oipe'a va'ekue, ha'e tuuete
mboae pe ju ova vy omboete ha'e ombojerovia okuapy ramo. Ha'e nunga
rupi ae rima ha'e kuery áry ombou raka'e guĩ rami ete ojexavai aguã", 'ea
'rã.

1 Reis 9.10-28

8 1 Vinte ma'etỹa py mae ma Salomão ojapopa SENHOR pegua oo,
ngoorã ae guive.
2 Omoatyrõ avi huvixa Hirão tetã ipo py omboaxa va'ekue. Ha'e va'e py
ma Israel kuery ju omboekoa.
3 Ha'e va'e rire ma Hamate-Zoba tetã katy Salomão oo vy oipe'a.
4 Tekoa e'ỹa py ojapo avi Tadmor tetã. Hamate katy'i guive tetã ojapo reta
tembi'u omoĩ porã atyrã.
5 Omoatyrõ avi Bete-Horom, yvy'ã katy ha'e yvy'ã guy katy. Ha'e va'e tetã
ha'e javi omombaraete vy ojapo imoiny korarã, okẽ jokoarã guive.

---

[d] **7.17-18** Ha'e rami Davi pe Nhanderuete ijayvu ma voi (1 Reis 9.6-9; 1 Crônicas 17.12-14).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Omombaraete avi imoiny Baalate ha'e tetã rupi tembi'u omoĩ porã atyrã
ha'e oguereko va'e ha'e javi, ha'e gui tetã karóxa ha'e guymba kavaju ikuai
atyrã. Jerusalém py voi ojapoxe va'ekue ojapopa, Líbano yvy re ha'e oyvy
openaa ha'e javi rupi.
7 Ha'e gui heteu kuery regua okuave va'e, amorreu, ferezeu, heveu ha'e
jebuseu kuery Israel kuery regua e'ỹ ikuai va'e,
8 ha'e ta'y kuery okuave va'e Israel kuery ndojukapai va'ekue, ha'e va'e
kuery ae Salomão omomba'eapo nhea'ã, aỹ peve guarã.
9 Ha'e rã Israel kuery va'e regua ma neĩ peteĩve Salomão
nomomba'eapoi escravo rami. Ha'e va'e kuery ma ixupe ikuai joe
opu'ãa rupi, huvixa kuery, ha'e gui karóxa ha'e imboguataaty kuery re
openaa rupi ikuai.
10 Ha'e kuery ae huvixa Salomão rembiguai yvatekueve, duzentos e
cinqüenta ikuai guetarã kuery re openaa rupi.
11 Ha'e gui ma Salomão ojapo Faraó rajy tetã Davi rekoague py oĩague
gui ova aguã rami hoorã ojapo uka va'ekue py. Mba'eta aipoe'i: “Xera'yxy
ma nda'evei Israel kuery ruvixa Davi rogue py oiko aguã, mba'eta
SENHOR ayvu ryru oĩague ma iky'a e'ỹ va'e meme”, he'i.
12 Altar SENHOR peguarã Salomão ojapo va'ekue áry ome'ẽ jepi mymba
kuery, oikeaty rexei'i.
13 Ko'ẽ nhavõ 'rã ome'ẽ Moisés ijayvuague rami vy, sábado nhavõ guive,
ngaru jaxy ipyau'i jave ha'e oa'angaague ára py, mboapykue kuerei 'rã
ome'ẽ ma'etỹa nhavõ: ngaru mbojape imbovua revegua e'ỹa ára, semana
regua ngarua ára ha'e oguy'i py ikuaia aguã ára guive.
14 Nguu Davi ojapo ukaague rami vy omoĩ avi sacerdote kuery
peteĩ-teĩ regua omba'eapo aguã, levita kuery ha'e rami ae avi peteĩ-
teĩ omoĩ omba'eapo aguã rami, Nhanderuete pe oporaei aguã,
sacerdote kuery renonde rupi oipytyvõ aguã ko'ẽ nhavõ ojapo 'rã
va'ekue ojapoa rupi, okẽ rarõa kuery peteĩ-teĩ regua okẽ ikuai va'e
oarõ aguã rami guive, ha'e rami aguã ae Nhanderuete rembiguai
Davi ojapo uka rire.
15 Neĩ peteĩve henda py ma voi sacerdote ha'e levita kuery ndojapo e'ỹi
huvixa ojapo uka va'ekue, peráta omoĩ porãa rupi voi.
16 Ha'e rami py Salomão ojapopa SENHOR pegua oo rupi ojapoxe va'ekue,
omboypya ára guive ojapopa peve. Ha'e rami py ae ojapopa oo SENHOR
pegua.
17 Ha'e gui ma Salomão oo Eziom-Geber ha'e Elate py ye'ẽ rembe re,
Edom yvy re.
18 Ha'e py oĩa py huvixa Hirão guembiguai kuery pe ogueru ruka kanoã
ha'e omboguata kuaa va'e kuery. Ha'e kuery ma Salomão rembiguai kuery
reve Ofir py oje'oi vy ha'e gui ogueru okuapy quinze mil quilos ouro
guigua. Huvixa Salomão pe ae ogueru.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

1 Reis 10.1-13

9 1 Ha'e gui Sabá pygua huvixa kunha oendu Salomão reko omombe'ua
rã. Ha'e rami vy Jerusalém py ou haxy-axy va'e re oporandu aguã.
Guembiguai kuery heta va'e reve ovaẽ. Guymba camelo kuery ombovoyi
heruvy tembi'u irũrã, ouro ha'e ita iporãgueve va'e heta re guive. Ha'e gui
Salomão renonde py ovaẽ vy ixupe oporandu onhembopy'aague ha'e javi
rami.
2 Ha'e ramo opa mba'e re oporandu rã Salomão ombovai, mba'eta ixupe
ma neĩ peteĩ henda py ma voi ndaxyi omombe'u porãve aguã.
3 Ha'e ramo Sabá pygua huvixa kunha oendu Salomão 'arandua ha'e javi,
oexa avi oo ojapo uka va'ekue,
4 mesa áry tembi'u oguerua va'e, yvatekueve ikuaiaty, hembiguai ha'e
karo rerua kuery omba'eapoa, ijao guive, ha'e mymba kuery altar áry
SENHOR pe oapyaty. Ha'e nunga ha'e javi oexa vy onhemondyi rei oiny.
5 Ha'e vy aipoe'i huvixa pe:
— Anhetẽ ete ae ra'e ndereko regua ayvua xerekoa py aendu va'ekue
ha'e ne'arandua regua voi.
6 Ha'e rami teĩ xee ma ha'e va'e ayvu ndaroviai va'ekue, apy aju vy
xee ae rexa py aexa e'ỹa ja. Anhetẽ neĩ mbyte rupi peve ma voi xevy
nomombe'uai va'ekue, mba'eta ndereko omombe'ua rã aenduague gui
ne'arandupave ra'e, rerekopave ha'e ndere ima'endu'a porã mbyve ete va'e.
7 Ovy'a ete 'rã okuapy ndevygua avakue, nerembiguai nerenonde rupi
ikuai va'ety, mba'eta ha'e kuery oendu 'rã ne'arandua rupi ndeayvua.
8 Ta'ima'endu'a porãa avi SENHOR Nderuete re, mba'eta ndererovy'a vy
tenda Israel kuery re openaaty áry nemoĩ rire huvixa SENHOR nderuete
peguarã. Mba'eta SENHOR ma Israel kuery raka'e rã peve omoingo porã
aguã rami oayvu vy ae nemoĩ huvixarã, ha'evea rami rereko aguã teko
porã rupi — he'i.
9 Ha'e rami vy huvixa Salomão pe kunha va'e ome'ẽ quatro mil quilos
ouro guigua, heta tembi'u irũrã, ita iporãve va'e guive. Neĩ peteĩgueve
ma ndogueruai teri mba'emo porã Sabá pygua huvixa kunha Salomão pe
ome'ẽ va'ekue ramigua ete.
10 Ha'e gui huvixa Hirão ha'e Salomão rembiguai kuery Ofir gui ouro
ogueru va'e ma ha'e katy gui ogueru avi yvyra sândalo aygue ha'e ita
iporãve va'e.
11 Yvyra sândalo gui ma huvixa Salomão ojapo uka jopy-jopy ovyaty SENHOR
pegua opy ha'e ngopy guarã, ha'e gui harpa ha'e mbaraka oporaei va'e kuery
peguarã. Ha'e nunga ma neĩ peteĩve ma Judá yvy re oexapy e'ỹ teri.
12 Ha'e gui Sabá pygua huvixa kunha pe huvixa Salomão ju ome'ẽ ixupe
ogueru va'ekue gui hetave, mba'emo oipota ha'e ojerurea ha'e javi. Ha'e
ramo ojevy vy oyvy katy ju oo, guembiguai kuery ha'e javi reve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

1 Reis 10.14-29

13 Ma'etỹa nhavõ ouro Salomão pe oguerua va'e poyikue ma vinte e dois
mil quilos,
14 mba'emo vendea kuery ha'e mba'emo mboekoviaaty gui ojou va'e áryve.
Arábia pygua huvixa ha'e va'e yvy re opena va'ety kuery voi ome'ẽ 'rã
ixupe ouro ha'e prata.
15 Ha'e ramo ouro ombope pyre gui Salomão ojapo duzentos hu'y jokoa
tuvixa va'e. Peteĩ-teĩ hu'y jokoarã ma seis quilos ouro opejaa.
16 Ouro ombope pyre gui ojapo avi trezentos hu'y jokoa. Ha'e va'e regua
hu'y jokoarã peteĩ-teĩ ma três quilos raxa ouro opejaa. Ha'e va'e ma
huvixa omoĩ porã ukapa oo Líbano ka'aguy regua guigua py.
17 Huvixa ojapo avi peteĩ tenda opena atyrã tuvixave va'e marfim guigua,
ha'e vy onhovãmba ouro ete py anho.
18 Tenda renonde guarã ma ojapo mboapy meme pyrõa. Oĩ avi peteĩ py
rendarã ouro gui ojapo pyre, tenda re omboja pyre. Ijyke jovaive re ma
omoĩ avi jyva ytarã oguapyaty yvýry, ha'e ijyva yta yvýry ma mokoĩ
guary ra'angaa omopu'ã imo'amy.
19 Mboapy meme pyrõa ikuai va'e áry ma doze avi omoĩ guary ra'angaa,
peteĩ-teĩ pyrõa apy reguarã. Ha'e va'e nunga ma neĩ peteĩve huvixa pe ma
voi ojapoa va'e'ỹ teri.
20 Karo huvixa Salomão oy'uaty va'e ma guive rã ouro guigua meme. Oo
Líbano ka'aguy regua guigua py ikuai va'e voi ouro guigua meme avi.
Ha'e rã prata ma Salomão oĩ jave mba'everã nombovarei merami.
21 Mba'eta huvixa oguereko reta kanoã guaxu Társis katy oo va'erã, Hirão
rembiguai kuery reve omboguataa va'e. Mboapy ma'etỹa py kuerei 'rã
Társis gui kanoã guaxu ojevy okuapy vy ogueru ouro, prata, marfim,
karaja ha'e jayru guaxu.
22 Ha'e rami vy huvixa Salomão yvy jave re huvixa kuery ikuai va'e gui
ipo'akave, o'arandua py ha'e mba'emo oguerekopaa py.
23 Ha'e ramo yvy jave gui huvixa kuery ou 'rã ha'e oĩa py o'arandua rupi
ijayvu rã oendu aguã.
24 Ma'etỹa nhavõ peteĩ-teĩ ogueru 'rã mba'emo ixupe ome'ẽ va'erã: ouro ha'e prata
guigua, ajukue, tembiporu, kavaju ha'e mburika kunha, tembi'u irũrã guive.
25 Ha'e gui Salomão oguereko quatro mil kavaju oguy py karóxa regua.
Kavaju árygua doze mil ju oguereko imboguataarã. Ha'e va'e kuery ma tetã
ikuai va'e rupi oguereko karóxa, Jerusalém tetã py ngoo katy'i py guive.
26 Ha'e gui Salomão ipo'aka oiny huvixa kuery ha'e javi re, Eufrates yakã
guive filisteu kuery yvy peve, ha'e gui Egito yvy apy peve.
27 Prata ma Jerusalém py huvixa omboetave ita rami rive, yvyra yary
guive ojapo oata aguã rami e'ỹ sicômoro'y tekoa e'ỹa rupi ikuai va'e rami.
28 Kavaju Salomão peguarã ma Egito yvy ha'e yvy jave gui oguerua.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

1 Reis 11.41-43

29 Ha'e gui oĩve rei tema Salomão rekokue regua. Ha'e rami avi
mba'emo ojapo va'ekue jypy guive opaa peve noĩ 'rã teve kuaxia Nebate
ra'y Jeroboão rekokue profeta Natã ha'e Siloé pygua Aías ombopara
va'ekue py, profeta Ido mba'emo oexa va'ekue ombopara va'ekue re guive?
30 Quarenta ma'etỹ re Salomão opena oikovy Jerusalém py Israel kuery
ha'e javi re.
31 Ha'e gui guamoĩ kueryague rami ndoikovevei'i ma ramo onhono porãa
tetã Davi rekoague py ae. Ha'e gui ta'y Roboão ju oĩ nguu rekovia.

1 Reis 12.1-15

10 1 Ha'e gui ma Roboão oo Siquém katy, ha'e py Israel kuery
onhemboatypa ma ramo nguvixarã omoĩ aguã.
2 Ha'e nunga Nebate ra'y Jeroboão avi oendu. (Ha'e va'e ma Egito yvy re teri
oiko, huvixa Salomão gui onhaague py.) Ha'e gui Egito gui ojevy ju ramo
3 oenoĩ ukaa okuapy. Ha'e ramo Israel kuery ha'e javia py ou Roboão reve
jogueroayvu aguã. Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i okuapy Roboão pe:
4 — Nderu ma orerereko axy ete va'ekue. Ha'e gui aỹ ma orerereko
porã'i ju nderu orembojexavai ha'e orerereko axyague gui. Ha'e ramo ma
ndevy ae 'rã orekuai.
5 Roboão ombovai ha'e kuery pe:
— Mboapy araa py ma peju ju xea py — he'i. Ha'e rã heta va'e kuery oje'oipa.
6 Ha'e gui ma huvixa Roboão onhemongeta uka tujakueve nguu
Salomão oikove teri jave henonde ikuai va'ekue pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Mba'exa tu peẽ kuery xemongeta ta heta va'e kuery ambovai aguã?
7 Ha'e kuery ombovai:
— Xapy'a rei kova'e kuery re repena porã, ha'e rerorya rupi ndeayvu
porã'i ramo ha'e kuery raka'e rã peve 'rã ikuai nerembiguai — he'i okuapy.
8 Ha'e rami teĩ ha'e noendu potai tujakueve omongeta rã. Ha'e vy guembiguai
kunumigue ojavegua ngupive ikuai va'e pe ju onhemongeta uka.
9 Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Peẽ kuery, mba'exa tu xemongeta ta kova'e kuery ambovai aguã?
Mba'eta xevy ojerure vy "Orerereko porã'i ju nderu orerereko axyague
gui", he'i okuapy ramo.
10 Ha'e ramo kunumigue ijavegua hupive ikuai va'e ombovai:
— Po rami 'rã ndeayvu ha'e va'e kuery aipoe'i va'ekue pe: "Nderu
orerereko axy, va'eri ndee orerereko porã'i ju", he'i va'e kuery pe. Po rami
'rã ndeayvu: "Xekuã kyrĩ'i ma xeru poataa gui tuvixave.
11 Xeru pendererereko axy ae, ha'e rã xee ma roguereko axyve ete 'rã. Xeru
penembojexavai vaka pi py penenupã vy, ha'e rã xee ma japeuxa popia py
'rã rombojexavai", 're 'rã — he'i okuapy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Ha'e va'e rire mboapy araa py Jeroboão ha'e heta va'e kuery reve
joguerupa ju Roboão-a py, huvixa “Mboapy araa py pejevy ju xea py”, he'iague
rami vy.
13 Ha'e ramo huvixa Roboão ombovai vy ayvu poyi py ijayvu, tujakueve
omongetaa noendu potai rire.
14 Kunumigue omongetaague rami rive ijayvu vy
— Xeru pendereereko axy, ha'e rã xee ma roguereko axyve 'rã. Xeru
ma penembojexavai vaka pi py, ha'e rã xee ma japeuxa popia py 'rã
rombojexavai — he'i.
15 Ha'e rami vy huvixa Roboão noendu potai heta va'e kuery ayvu re,
mba'eta ha'e rami aguã ma Nhanderuete gui ae oiko, Nebate ra'y Jeroboão
pe Siló pygua Aías ijayvuague SENHOR omoingo aguã.[e]

1 Reis 12.16-20

16 Ha'e gui Israel kuery ha'e javi ayvu re huvixa Roboão ndojapyxaka
potai ramo oexa vy ivai vaipa okuapy. Ha'e vy aipoe'i:
— Mba'e ha'vy jareko Davi ramymino kuery reve? Jessé ra'y reve guarã
noĩvei ri nhandevy! Israel kuery, jaje'oipa nhandero katy! Ha'vy Davi
ramymino kuery, pepena pendero re ae! — he'i okuapy. Ha'e rami vy
Israel kuery peteĩ-teĩ oje'oipa ju ngoo katy.
17 Ha'e rã Israel kuery Judá regua tetã rupi hekoa va'e re ma Roboão ae
opena oikovy.
18 Ha'e gui huvixa Roboão omondouka omomba'eapo nhea'ãmby kuery
re opena va'ety Adorão, teĩ ha'e va'e ma Israel kuery ha'e javi ojapipa ita
py, ha'e ramo omano. Ha'e rã huvixa Roboão ma okaróxa ogueraa nho vy
onha ovy Jerusalém katy.
19 Ha'e rami py Israel kuery onhemoingo Davi ramymino kuery
rovaigua, aỹ peve guarã.

1 Reis 12.21-24

11 1 Jerusalém tetã py Roboão ovaẽ ma vy omboatypa Judá ha'e
Benjamim regua kuery, cento e oitenta mil oiporavo pyre, joe
opu'ã kuaa va'e meme, Israel kuery rovai opu'ã aguã, ha'e rami vy Roboão
pe ju omboaxa okuapy aguã ipo'akaague.
2 Ha'e rami teĩ SENHOR oayvu ombou peteĩ ava guemimbo'e Semaías va'e
pe. Ha'e vy aipoe'i:

---

[e] **10.15** Profeta Aías Jeroboão pe ijayvu ma voi Israel kuery Nhanderuete omboja'o va'erãa rami (1 Reis 11.29-33). Ha'e gui Judá ha'e Benjamim regua kuery reve kuaray puku-a katy ikuai va'e gui ma Efraim regua, ha'e kuaray ijapu'a'ia katy ikuai va'e regua reve oja'o. Mokoĩ regua “Judá kuery” 'ea va'e gui dez regua “Israel kuery” 'ea va'e oja'o, ha'e kuery ojejavyague re Nhanderuete ombopaga ramo.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 — Ndeayvu ke Salomão ra'y Roboão Judá pygua huvixa va'e pe, ha'e
Israel kuery Judá ha'e Benjamim regua ikuai va'e ha'e javi pe. Ha'e vy aipo're:
4 "Po rami SENHOR ijayvu: 'Tapeo eme, pepu'ã eme penderyvy kuery
rovai. Peteĩ-teĩ pejevy ju pendero katy, mba'eta xee ae ha'e nunga
amoingo va'ekue', he'i." Ha'e rami SENHOR ijayvua ha'e kuery oendu vy
ndoo nhoi teve Jeroboão kuery rovai opu'ã aguã.

Roboão peteĩ-teĩ tetã ikorarã ojapoague rery oĩa

5 Roboão ma Jerusalém py hekoa oikovy vy ojapo Judá re tetã ikuai
va'e korarã, ngovaigua kuery gui.
6 Ha'e rami vy ojapo Belém tetã korarã, Etã, Tecoa,
7 Bete-Zur, Socó, Adulão,
8 Gate, Maressa, Zife,
9 Adoraim, Laquis, Azeca,
10 Zorá, Aijalom ha'e Hebrom tetã guive. Ha'e va'e tetã ikorapa va'e ma
Judá ha'e Benjamim yvy regua meme.
11 Ha'e va'e tetã omombaraetepa ma vy ha'e py omoingo harõarã kuery.
Omoĩ avi mba'emo ho'u va'erã, azeite, vinho guive.
12 Peteĩ-teĩ tetã py omoĩ reta hu'y jokoa tuvixa va'e ha'e hu'y guaxu.
Omombaraetepa. Ha'e rami vy Judá ha'e Benjamim yvy jave rupi
ipo'aka.

Jerusalém py sacerdote ha'e levita kuery oupa okuapyague

13 Ha'e rami ae avi Roboão-a katy sacerdote ha'e levita kuery Israel ha'e
javi rupi gui oupa.
14 Mba'eta levita kuery tetã katy'i rupi gui ou vy mba'emo oguereko
va'ekue oejapa vy oupa Judá ha'e Jerusalém katy, Jeroboão ha'e gua'y
kuery omoxẽmba rire SENHOR pe ikuaive e'ỹ aguã.
15 Ha'e kuery rekovia ma Jeroboão omoĩ sacerdote kueryrã ha'e ae oikuaa
rami, ombojeroviaaty yvy'ã rupi ikuai va'e pe, kavara ha'e vaka ra'y
ra'angaa ojapo va'ekue peguarã rive.
16 Ha'e rami rã Israel kuery ha'e javi regua Jerusalém tetã py ou, opy'a
py SENHOR Israel kuery ruete oeka aguã omoĩ va'ekue ha'e javi, SENHOR
guamoĩ kuery ruete pe mba'emo ome'ẽ aguã.
17 Ha'e rami py ha'e kuery omombaraete Judá kuery, ojapo avi Salomão
ra'y Roboão ipo'akave aguã rami, mboapy ma'etỹ re. Mba'eta mboapy
ma'etỹa peve'i ikuai Davi ha'e Salomão oikoague rami.

Roboão ro pygua kuery rery oĩa

18 Ha'e gui ma Roboão gua'yxyrã ogueraa Maalate. Ha'e va'e ru ma Davi
ra'y Jerimote, ha'e rã ixy ma Jessé rajy Eliabe memby Abiail.
19 Ha'e va'e omemby kuery oguereko va'ekue ma Jeús, Semarias ha'e Zaã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Ha'e va'e rire ma gua'yxyrã ogueraa avi Absalão rajy Maaca. Ha'e va'e
ma oguereko ju Abias, Atai, Ziza ha'e Selomite.
21 Gua'yxy ha'e gua'yxy jevy kuery gui Roboão oayvuve va'e ma Absalão
rajy Maaca. Mba'eta dezoito gua'yxy ha'e sessenta gua'yxy jevy kuery
oguereko. Vinte e oito ta'y kuery ha'e sessenta tajy kuery ikuai raka'e.
22 Maaca pi'a Abias ma Roboão omoĩ gua'y kuery mboae áryve, mba'eta
oipota hekovia huvixarã oĩ.
23 O'arandua rupi vy ojapo gua'y kuery Judá ha'e Benjamim oyvy jave
rupi hekoa aguã rami, tetã ikorapa va'e rupi. Ha'e kuery pe ome'ẽ tembi'u
oata aguã rami e'ỹ, ta'yxyrã ojou reta avi.

1 Reis 14.25-28

12 1 Roboão opo'akaa py oĩ atã ha'e imbaraete ma vy oeja SENHOR
guigua lei, Israel kuery ha'e javi reve.
2 Ha'e gui peteĩ nhiruĩ ma'etỹa re ma Roboão huvixa oĩ jave py Egito
pygua huvixa Sisaque ou Jerusalém re opu'ã aguã, ha'e pygua kuery
SENHOR rovai ojejavy okuapy rire.
3 Mil e duzentos karóxa ha'e sessenta mil kavaju árygua kuery reve ou.
Hupive Egito yvy gui ou va'ekue ma heta raxa ikuai, Líbia guigua, suquita
ha'e Etiópia guigua kuery guive.
4 Ha'e rami vy Judá regua tetã ikorapa va'e ha'e javi oipe'apa ma vy
Jerusalém katy ju oo.
5 Ha'e gui ma Roboão-a py ou profeta Semaías, Judá regua yvatekueve
Sisaque gui Jerusalém tetã py ono'õ va'ekue ikuaia py guive. Ha'e vy
profeta aipoe'i ha'e kuery pe:
— Po rami SENHOR ijayvu: “Peẽ kuery ma xerejapa pekuapy. Ha'e
nunga rupi xee voi roeja ma Sisaque ju pendere ipo'aka aguã”, he'i.
6 Ha'e ramo Israel regua yvatekueve onhemo'yvyĩ'i okuapy, huvixa
guive. Ha'e rami vy aipoe'i okuapy:
— SENHOR ma ha'evea rami nhanderereko va'e — he'i.
7 Ha'e kuery onhemo'yvyĩ'i okuapy rã SENHOR oexa vy teĩgue ju oayvu
ombou uka Semaías pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Ha'e kuery onhemo'yvyĩ'i okuapy ramo xee namombai 'rã. Ha'e rami
'rãgue py are e'ỹ'i re araa jepe 'rã, Jerusalém tetã re xepoxya ambou uka
e'ỹ aguã Sisaque po rupi.
8 Ha'e rami avi ha'e kuery ikuai 'rã hembiguairã, oikuaa aguã yvy regua
huvixa kuery pe ikuaia gui xevy pe ikuai aguã ha'evevea — he'i.
9 Ha'e gui ma Egito pygua Sisaque ou vy Jerusalém re opu'ã. Ha'e rami
vy ogueraapa SENHOR pegua opy iporãgueve oĩ va'ekue, huvixa ropy gui
guive. Ogueraa avi hu'y jokoarã ouro gui Salomão ojapo va'ekue.
10 Ha'e va'ekue rekovia ma huvixa Roboão ojapo hu'y jokoa overa va'e gui
rive. Ha'e va'e ma omboaxa huvixa rokẽ rarõa kuery rerekoa po py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Ha'e gui SENHOR pegua oo py huvixa oike nhavõ harõa kuery ou vy
ogueraa avi 'rã hu'y jokoa. Ha'e va'e rire ogueru kuerei 'rã opy ja'o harõa
kuery ikuaiaty py.
12 Ha'e rami py huvixa onhemo'yvyĩ'i rire ixugui SENHOR oipe'a ju opoxya,
omomba vyvoi e'ỹ aguã. Mba'eta Judá yvy re ma ikuai teri heko porã va'e.

1 Reis 14.21-31

13 Jerusalém py huvixa Roboão ipo'akave ovy vy oĩve tema huvixa rami. Ixy ma
Amom guigua, Naamá hery va'e. Quarenta e um ma'etỹ ma oguerekoa py Roboão
omboypy huvixa oĩ aguã, ha'e gui dezessete ma'etỹ re opena Jerusalém py. Ha'e
va'e tetã ma Israel re ikuai va'e gui SENHOR oiporavo va'ekue hery oĩ atyrã.
14 Ha'e rami teĩ ha'eve'ỹ va'e ojapo oikovy, opy'a re nomoĩ guive SENHOR
oeka aguã.
15 Ha'e gui oĩve tema Roboão rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo
ojapo va'ekue jypy guive opaa peve noĩ 'rã teve kuaxia yma guare kuery
rekokue oĩa profeta Semaías ha'e Ido ombopara va'ekue py? Jeroboão
kuery reve Roboão kuery joe opu'ã okuapy oikovea pukukue re.
16 Ha'e gui Roboão ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo
ha'e kuery reve onhono porãa tetã Davi rekoague py. Ha'e gui ta'y Abias
ju oĩ nguu rekovia.

1 Reis 15.1-8

13 1 Jeroboão dezoito ma'etỹ re ma huvixa oĩ jave py Abias oĩ Judá
pygua huvixarã. Ha'e vy mboapy ma'etỹ re opena Jerusalém py.
2 Ixy ma Gibeá pygua Uriel rajy Micaía hery va'e. Ha'e gui ma Abias kuery
joe opu'ã ju Jeroboão kuery reve.
3 Ha'e rami vy Abias ma joe opu'ã aguã katy ogueraa oxondaro kuery ipy'a
guaxukueve quatrocentos mil avakue oiporavo va'ekue. Ha'e rã Jeroboão
kuery ma hexe opu'ã aguã katy oje'oi oitocentos mil avakue reve, joe
opu'ãa py ipy'a guaxukueve meme.
4 Ha'e gui Abias ma Zemaraim yvyty áry opu'ã ho'amy, Efraim regua
yvyty ikuai va'e mbyte. Ha'e vy aipoe'i ho'amy:
— Jeroboão ha'e Israel kuery pendekuai va'e ha'e javi, pendu ke xeayvua.
5 Peẽ kuery ndapeikuaai ri ty'y SENHOR Israel kuery ruete Davi pe ae
ome'ẽague ha'e kuery ruvixa oĩ riae aguã? Mba'eta hexeve, ha'e ta'y ra'y
kuery reve ojapo oguereko aguã juky revegua.[f]
6 Ha'e rami teĩ ha'e kuery re Jeroboão kuery opu'ã nho. Ha'e va'e ma Davi
ra'y Salomão rembiguai Nebate ra'y. Ha'e rami py onhembopoxy nguvixa
rovai.

---

[f] **13.5** Juky reve ma ha'e kuery ojapo 'rã peteĩ rami ikuai aguã. Juky ma anhetẽ etea kuaa ukaarã (Levítico 2.13).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Ixupe guarã ono'õ avakue vare'ỹ, mba'emo vai apoa kuery rive. Ha'e va'e
kuery reve onhemombaraete okuapy Salomão ra'y Roboão rovai. Ha'e jave
py ma Roboão kunumi'i ha'e ndoiko kuaai teri vy ndojoko kuaai.
8 — Aỹ ma peẽ kuery peikuaa teĩ SENHOR po'akaa Davi ra'y kuery po
py ome'ẽ va'ekue gui pendepo'akavea, mba'eta pendeta raxa, ha'e pereko
avi vaka ra'y ra'angaa penderuete ra'angaarã ouro guigua Jeroboão ojapo
va'ekue.
9 Ha'e rami teĩ ndapeipe'apai avi teve sacerdote kuery Arão ramymino
SENHOR pe ikuai va'ekue, ha'e levita kuery voi? Ha'e kuery rekovia
pendejeupe guarã sacerdote ramigua rive ju pejou, yvy mboae regua
oguerekoa rami. Mba'eta amongue va'e rei sacerdote-rã onhemoĩ ukaxe
vy ogueru 'rã peteĩ vaka ra'y ha'e sete vexa'i ra'y ome'ẽ va'erã. Ha'e rami
ramo peẽ kuery pemoĩ 'rã sacerdote-rã, Nhanderuete peguarã e'ỹ guive.
10 Ha'e rã ore kuery ma SENHOR ae oiko Oreruete, ha'e neĩ peteĩgue ma
voi ndoroejai 'rã. Ha'e gui sacerdote kuery ore roguereko va'e ma SENHOR
pe ae omba'eapo va'e. Ha'e va'e kuery ma Arão ramymino meme, ha'e
levita kuery voi ikuai avi omba'eapoa rupi.
11 Ha'e rami vy ko'ẽ nhavõ, aje'ive'i ha'e ka'aru ha'e kuery ome'ẽ 'rã mymba
ha'e heakuã porã va'e oapy reve. Ha'e gui mesa iky'a e'ỹ va'e áry ma
SENHOR renonde omoĩ 'rã mbojape. Tataendy 'y ouro guigua, tataendy reve
opena avi 'rã ka'aru nhavõ, mba'eta ore kuery ae ma SENHOR Nhanderuete
lei ojapo uka va'ekue rojapopa va'e. Ha'e rã peẽ kuery ma pejapa.
12 Ha'e nunga rupi ne'exa, Nhanderuete ma ore kuery reve ae oiko,
orerenonde oo. Ixupegua sacerdote kuery oje'oi avi mimby guaxu
omonhe'ẽ heravy va'e, peẽ Israel kuery rovai roo aguã. Ha'e nunga rupi
pepu'ã eme SENHOR peneramoĩ kuery ruete rovai, mba'eta peẽ kuery ma
napendepo'akai 'rãe — he'i.
13 Ha'e ramo Jeroboão ijayvu ixupegua kuery onhemia py ikuai va'e
ojere vy amboae kuery hakykue katy gui ou aguã re. Ha'e rami py ha'e
kuery amongue va'e ma Judá kuery renonde, ha'e rã amboae kuery ma
hakykue katy ikuai.
14 Ha'e ramo Judá kuery oma'ẽ vy oexa okuapy xondaro kuery henonde
ikuai va'e, hakykue guive. Ha'e ramo SENHOR pe ojapukai okuapy,
sacerdote kuery voi omonhe'ẽ okuapy mimby guaxu,
15 ha'e Judá regua avakue ojapukai atã okuapy. Ojapukai okuapy ramo
Nhanderuete omoingo axy Jeroboão ha'e Israel kuery ha'e javi, Abias ha'e
Judá kuery renonde gui.
16 Ha'e rami vy Judá kuery renonde gui Israel ramymino kuery onhamba,
ipo py Nhanderuete omboaxa ramo.
17 Ha'e kuery regua Abias ha'e hexeve ikuai va'e ojuka reta. Ha'e ramo
Israel kuery va'e regua ho'apa okuapy quinhentos mil avakue oiporavo
pyre meme.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Ha'e va'e jave py ma Israel ramymino kuery omo'yvyĩmbaa raka'e. Judá
ramymino kuery ae ipo'akapa okuapy, SENHOR guamoĩ kuery ruete re
ojerovia ete vy.
19 Ha'e gui Abias ma Jeroboão oakykue monha vy ixupe guare tetã re
ipo'aka avi: Betel, Jesana, Efrom ha'e tekoa'i ha'e'i rupi ikuai va'e re voi.
20 Ha'e va'e rire Abias oĩa pukukue re ma Jeroboão ndojouvei ipo'aka jevy
aguã. SENHOR omomba'eaxy rã omano.
21 Ha'e rã Abias ma imbaraeteve tema ovy vy gua'yxyrã ojou catorze
kunhague. Ha'e vy vinte e dois ta'y, ha'e dezesseis tajy kuery ikuai.
22 Ha'e gui oĩve rei tema Abias rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo ojapo
va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia profeta Ido ombopara va'ekue re?

1 Reis 15.9-12

14 1 Ha'e gui ma Abias ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e
ramo onhono porãa tetã Davi rekoague py. Ha'e gui ta'y Asa ju oĩ nguu
rekovia. Ha'e va'e ma dez ma'etỹ peve huvixa oĩa ja ijyvy re joe opu'ã va'e ndoikoi.
2 Asa ma SENHOR nguuete renonde rupi ha'evea rami oiko, heko porã va'e vy.
3 Mba'eta ombovaipa altar amboae regua ruete ra'angaa peguarã omopu'ã
mbyre, ombovaipa avi ombojeroviaaty yvy'ã rupi ikuai va'ekue. Oitypa
ita omopu'ã mbyre, oake'o avi ta'angaarã yvyra omopu'ã mbyre.
4 Ha'e rami vy omongeta Judá kuery SENHOR guamoĩ kuery ruete oeka
ha'e lei ojapo uka va'ekue rupi ikuai aguã re.
5 Ha'e rami ae avi Judá re tetã ikuai va'e rupi gui omomba ombojeroviaaty
yvy'ã rupi ikuai va'ekue, altar heakuã porã va'e rapyaty guive. Ha'e ramo
huvixa oĩa pukukue re ma ikuai porã anho.
6 Judá kuery ikuaia jave rupi ojapo tetã korarã, ijyvy rupi ikuai porã
ramo. Oĩa ma'etỹ ha'e javi re ma jipoi hexe opu'ã va'e, ikuai rive aguã
rami SENHOR ome'ẽ rã.
7 Ha'e nunga rupi ae aipoe'i Judá kuery pe:
— Nhamombaraete ma'vy apy tetã ikuai va'e, ikorarã ha'e torre jajapo
guive. Okẽrã ijokoa revegua avi jajapo, nhandeyvy nhanerenonde itui va'e
rupi mba'eve ndoikoi teria ja, mba'eta SENHOR Nhanderuete jaeka ramo
jovaive rupi ome'ẽ nhandekuai rive'i aguã — he'i.
8 Ha'e ramo ha'e kuery tetã omoatyrõ vy ikuai porã. Huvixa Asa ma Judá regua
xondaro kuery hu'y jokoa ha'e imo'ãa tuvixa va'e revegua oguereko trezentos
mil. Ha'e gui Benjamim regua ma duzentos e oitenta mil ju ikuai hu'y jokoa ha'e
guyrapa oiporu kuaa va'e. Avakue ipy'a guaxukueve meme ikuai.

Etiópia pygua Zerá re Asa ipo'akaague

9 Ha'e gui ma ha'e kuery rovai guarã ou peteĩ Etiópia pygua Zerá.
Avakue um milhão va'e reve ou, trezentos karóxa reve guive. Ha'e vy
ovaẽmba okuapy Maressa tetã peve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Ha'e ramo ha'e kuery rovai Asa oo. Ha'e vy Maressa katy'i Zefatá regua
yvy'ã guy py ma oiko katupa okuapy joe opu'ã aguã.
11 Ha'e rami vy Asa ojapukai SENHOR nguuete pe. Ha'e vy aipoe'i:
— SENHOR, ndee e'ỹ vy amboae ndoikoi ikangy va'e repyarã imbaraete
va'e reve joe opu'ãa py. Ha'e nunga rupi SENHOR Oreruete, orepytyvõ
ke. Mba'eta ore ma ndere ae rojerovia va'e, ha'e nderery rupi roju kova'e
kuery heta ikuai va'e rovai. SENHOR, ndee ma Oreruete. Avakue rive
ta'ipo'aka eme ndere — he'i.
12 Ha'e ramo Asa ha'e Judá kuery renonde py SENHOR oitypa Etiópia
guigua kuery. Ha'e ramo onhamba jogueravy.
13 Hakykue rupi Asa ha'e hexeve ikuai va'e oje'oi Gerar peve. Ha'e gui
Etiópia pygua kuery ho'apa, neĩ peteĩve ma voi ndoikovevei. Ha'e kuery
omboa'ypaa SENHOR ha'e ixupegua xondaro kuery renonde. Ha'e ramo
ogueraapaa tembiporu oeja pyre.
14 Gerar tetã yvy'iry ikuai va'e voi oitypa, SENHOR gui okyje reia anho
oendu okuapy rã. Ha'e ramo ha'e va'e tetã ikuai va'e gui oipe'apa heravy
mba'emo, ha'e py heta ikuai va'ekue ogueraapa.
15 Oitypa avi mymba ja kuery rekoa. Ha'e rami vy oipe'a reta heravy
vexa'i ha'e camelo. Ha'e gui ma ojevypa ju Jerusalém katy.

Ha'evea rami ju Nhanderuete ombojeroviaa aguã rami Asa ojapoague

15 1 Ha'e gui ma Obede ra'y Azarias re ou Nhanderuete Nhe'ẽ.
2 Ha'e ramo oẽ ovy huvixa Asa oĩa py. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Pendu ke xeayvua, Asa, Judá ha'e Benjamim kuery ha'e javi. SENHOR
ma oiko peẽ kuery reve, hexeve peẽ kuery peikoa ja. Peẽ kuery peka ri
ramo ha'e ojejou uka 'rã pẽvy. Ha'e rã peja ri ramo ha'e voi pendereja 'rã.
3 Mba'eta Israel kuery are ete ikuai Nhanderuete anhetẽ va'e reve'ỹ,
sacerdote imbo'earã ha'e lei e'ỹ re.
4 Ha'e rami teĩ ojexavai etea anho oendu vy SENHOR nguuete pe ju ikuai
aguã ojevypa ha'e oeka okuapy ramo ojejou uka ju.
5 Ha'e va'e jave py ma oẽ ovy va'e nda'ikuai porãi, neĩ ovaẽ ouvy va'e
kuery voi. Mba'eta ha'e va'e yvy ikuai va'e ha'e javi nda'evei ete okuapy.
6 Mba'eta peteĩ-teĩ regua opu'ã 'rã amboae regua re, ha'e peteĩ-teĩ tetã
opu'ã 'rã amboae tetã re. Ha'e rami vy nhomomba-mombave 'rã oje'oivy,
Nhanderuete opa marãgua jexavaia py omoingo axy ramo.
7 Ha'e rami teĩ penembaraete ke, pemokangy eme pendepo. Mba'eta
pemba'eapoague repy ome'ẽmbaa 'rã — he'i.
8 Pova'e ayvu profeta Odede ra'y omombe'u rã huvixa Asa oendu vy
ipy'a guaxu ju. Ha'e rami vy omombopa ojeguarupy Judá ha'e Benjamim
yvy re ikuai va'ekue, Efraim regua tetã yvyty rupi ikuai va'e gui guive.
Ha'e va'e tetã ma ha'e oipe'a va'ekue meme. Ha'e rami vy oiky'a'o ukapa ju
altar SENHOR pegua, oo ixupegua okẽ renonde oĩ va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ha'e rami vy omboatypa Judá ha'e Benjamim kuery ha'e javi, ha'e kuery
mbyte rupi Efraim, Manassés ha'e Simeão regua ikuai va'e guive. Mba'eta
heta avi Israel yvy gui ou va'ekue hexe guarã, hexeve SENHOR Tuuete
oiko rã.
10 Jerusalém py ha'e kuery onhemboaty okuapy mboapy jaxya py, quinze
ma'etỹa re ma huvixa Asa oĩ jave py.
11 Ha'e va'e ára ma SENHOR pe ome'ẽ okuapy joe opu'ãa gui ogueru
va'ekue regua setecentos vaka ra'y ha'e sete mil vexa'i kuery.
12 Jomeme jogueroayvu okuapy SENHOR guamoĩ kuery ruete pe anho
ikuai aguã re, opy'a ha'e onhe'ẽ ha'e javi py,
13 ha'e rã SENHOR Israel kuery ruete ndoekai va'e rei ojuka aguã,
kyrĩgueve ha'e tuvixakueve teĩ, avakue ha'e kunhague guive.
14 Ha'e rami aguã re oura okuapy SENHOR pe onhendu atã reve, oporaei
vy mimby ha'e mimby guaxu reve.
15 Ha'e rami Judá kuery opy'a ha'e javi py oura ma vy ovy'a okuapy.
SENHOR oekaxea'i py oeka ramo ha'e kuery pe ojejou uka. Ha'e rami vy
ha'e kuery pe SENHOR ome'ẽve ju oyvy jave rupi ikuai porã aguã.
16 Ojaryi Maaca eteve voi huvixa Asa oipe'a huvixa xy po'akaa gui, Aserá
pe peteĩ ta'angaa ojeguarupy ojapo rire. Ta'angaa ojapo va'ekue ma Asa
ombovaipa, ha'e iku'ikue oapypa Cedrom yvyugua py.
17 Ha'e rami teĩ Israel yvy re yvy'ã rupi ombojeroviaaty ikuai va'e ma
nombovaipai, va'eri Asa oikovea pukukue re ha'evea rami anho oiko opy'a
py.
18 SENHOR pegua opy ogueru mba'emo porã tuu ha'e rami aguã rami
omboaxa va'ekue, ha'e ae omboaxa va'ekue voi: prata, ouro ha'e tembiporu.
19 Trinta e cinco ma'etỹ re huvixa Asa oĩ peve ma joe opu'ã va'e ndoikoi.

1 Reis 15.16-22

16 1 Trinta e seis ma'etỹa re ma huvixa Asa oĩ jave py Israel pygua
huvixa Baasa ou Judá kuery rovai. Ha'e rami vy omombaraete
Ramá tetã, Judá pygua huvixa Asa openaa gui mava'eve oo e'ỹ aguã, neĩ
ovaẽa e'ỹ aguã ha'e py.
2 Ha'e ramo Asa oipe'apa ouro ha'e prata SENHOR pegua opy ha'e huvixa
ropy omoĩ porã mbyre. Ha'e rami vy guembiguai kuery ayvu reraarã
omondoukapa Síria pygua huvixa Ben-Hadade pe Damasco py oĩa py.
Ha'e vy ixupe aipoe'i uka:
3 — Jajapo ke jomeme nhandekuai porã'i aguã, nderu xeru reve
ikuaiague rami. Ne'exa, aru ruka ndevy ame'ẽ rive va'e, prata ha'e ouro.
Ha'e rã tereo, Israel pygua huvixa Baasa-a py embovaipa hexeve guarã
rejapo va'ekue, xee apenaa ojokoa gui ojepe'a aguã — he'i uka.
4 Ha'e ramo Asa ijayvua Ben-Hadade oendu vy omondouka xondaro
ruvixa kuery Israel kuery retã re opu'ã aguã. Ha'e rami vy oitypa Ijom,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Dã, Abel-Maim ha'e tetã tembi'u omoĩ porãaty Naftali yvy re ikuai va'e
ha'e javi.
5 Ha'e nunga Baasa oendu vy opytu'u Ramá tetã omombaraetea gui,
ndojapove jevyi guive.
6 Ha'e rire huvixa Asa ma Judá kuery ogueraapa vy Ramá tetã
gui oguerupa ju ita ha'e yvyra Baasa omombaraetea py oiporu
va'ekue. Ha'e va'ekue py ma huvixa Asa ju ojapo Geba ha'e Mispa
tetã korarã.

Asa pe Hanani ijayvuague

7 Ha'e va'e jave py Judá pygua huvixa Asa oĩa py ou Hanani. Ha'e vy
aipoe'i ixupe:
— Ha'e gui Síria pygua huvixa re rive rejerovia vy SENHOR Nderuete
re nderejeroviai ramo Síria pygua huvixa pegua xondaro kuery oo jepepa
ma ndepo gui.
8 Ha'e rami avi xondaro kuery Etiópia ha'e Líbia gui ou va'ekue
pa heta raxa e'ỹ raka'e? Heta ete e'ỹ teve karóxa ha'e kavaju
árygua kuery reve ou? Ha'e rami teĩ SENHOR re rejerovia ramo
ndepo py omboaxapa raka'e.
9 Mba'eta SENHOR ma yvy jave rupi oexa potapa oiny, opo'akaa
oexa uka aguã opy'a ha'e javi py ixupe ete ikuai va'e pe. Ha'e rã
ndee ma reikoague py ne'arandua rupi e'ỹ reiko. Ha'e nunga rupi
aỹ gui ma oiko 'rã nderovai opu'ã va'e — he'i.
10 Ha'e rami profeta ijayvu ramo Asa ivai vy omboty nhuã py, yvyra
pa'ũ py ombo'a, ha'e nungakue re ixupe ipoxy vy. Ha'e va'e jave py Asa
omoingo axyve ju heta va'e kuery regua.

1 Reis 15.23,24

11 Ha'e gui oĩve rei tema Asa rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo
ojapo va'ekue jypy guive opaa peve oĩ 'rã kuaxia Judá ha'e Israel pygua
huvixa kuery rekokue oĩa re.
12 Trinta e nove ma'etỹa re ma Asa huvixa oĩ jave py opy raxy gui
nopu'ãvei. Imba'eaxy raxa oupy. Ha'e rami teĩ SENHOR pe ma voi
ndojerurei, poropoanoa kuery re rive ojeroviave vy.
13 Ha'e gui ma Asa ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Quarenta e
um ma'etỹa re openaa py ma omano.
14 Ha'e ramo onhono porãa okuapy tetã Davi rekoague py nguparã ae ojo'o
ukaague py. Ha'e rami vy peteĩ tupa áry onhono okuapy, ha'e ijyvýry rupi
omonyẽ heakuã porã va'e, mba'emo heakuã porã va'e apoa kuery anho
oikuaa rami vy oguereko katu va'ekue. Heta raxa avi hexe ima'endu'aa
rupi mba'emo oapy okuapy va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Josafá po'akaa omoĩ atãague

17 1 Ha'e gui ma Judá pygua huvixa Asa rekovia ta'y Josafá ju oĩ.
Ha'e rami vy mba'emo oguereko katu Israel kuery rovai guarã.
2 Judá yvy rupi tetã ikorapa va'e ha'e javi rupi omoĩ xondaro kuery
harõarã, ha'e Efraim yvy re tuu Asa tetã ojopy va'ekue rupi voi.
3 SENHOR oiko Josafá reve, mba'eta tamoĩ Davi jypy oikoague rami oiko
ramo, Baal ra'angaa pe'ỹ.
4 Ha'e rami vy oeka oikovy nguu ruete, ojapo uka va'e rupi oiko vy, Israel
kuery ikuaia rami e'ỹ.
5 Ha'e ramo ipo py SENHOR omoĩ atãve huvixa oĩ aguã, ha'e ixupe Judá
kuery pavẽ ome'ẽ okuapy mba'emo hepyve ha'e iporã va'e oguerekopa
peve.
6 SENHOR guigua tape rupi oikoa rupi ipy'a guaxuve ovy. Ha'e vy Judá
yvy jave gui ombovaipa yvy'ã rupi ombojeroviaaty ikuai va'ekue,
mba'emo ra'angaarã yvyra omopu'ã mbyre guive.
7 Ha'e gui mboapy ma'etỹa re ma huvixa oĩ jave py omondouka
guembiguai yvatekueve Ben-Hail, Obadias, Zacarias, Natanael ha'e
Micaías, Judá regua tetã ikuaia rupi nhombo'e aguã.
8 Ha'e va'e kuery reve omondouka avi levita kuery Semaías, Netanias,
Zebadias, Asael, Semiramote, Jônatas, Adonias, Tobias ha'e Tobe-Adonias.
Levita kuery reve omondouka avi sacerdote kuery Elisama ha'e Jeorão.
9 Ha'e ramo Judá yvy jave rupi kuaxia SENHOR guigua lei oĩa ogueraa vy
nhombo'e jogueravy. Ha'e rami vy Judá re tetã ikuai va'e ha'e javi rupi
ombo'e oje'oivy heta va'e kuery.
10 Ha'e ramo Judá yvýry rupi huvixa ikuai va'e áry ou SENHOR po'akaa
gui okyjepa aguã, huvixa Josafá rovai nopu'ãi aguã rami.
11 Ha'e rami ae avi filisteu kuery va'e regua ogueru okuapy mba'emo
Josafá pe, prata voi ome'ẽ ukaa rami ome'ẽ. Ixupe Arábia pygua kuery
voi ogueru okuapy mymba kyrĩgueve va'e: sete mil e setecentos vexa'i ava
ha'e sete mil e setecentos kavara ava.
12 Ha'e ramo Josafá ipo'akave tema ovy. Ha'e rami vy Judá re ojapove oo
ikorapa va'e, ha'e tetã tembi'u omoĩ porã atyrã.
13 Judá re tetã ikuai va'e rupi ojapo reta mba'emo. Jerusalém tetã py
oguereko avi avakue joe opu'ã aguã katy oo va'erã ipy'a guaxukueve anho.
14 Po rami ma ha'e kuery mbovy pa peteĩ-teĩ regua ikuaia: Judá re ma ikuai
huvixa kuery mil xondaro re opena va'e. Ha'e kuery ruvixa ma Adna oiko,
ha'e hexeve ikuai avi trezentos mil avakue ipy'a guaxukueve va'e meme.
15 Ha'e rire ma huvixa Joanã, ha'e hexevegua duzentos e oitenta mil.
16 Ha'e gui ma Zicri ra'y Amasias ju. Ha'e va'e ma opy'a ha'e javi py
SENHOR pe omba'eapoxea rupi oiko. Hexevegua ma duzentos mil avakue
ipy'a guaxukueve ikuai ijayvua ojapo va'erã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ha'e gui Benjamim kuery va'e regua ava ipy'a guaxuve va'e ma Eliada.
Hexevegua ma duzentos mil ikuai guyrapa ha'e hu'y jokoa revegua.
18 Ha'e va'e rire ma Jozabade ha'e hexeve cento e oitenta mil ikuai joe
opu'ã aguã rami hembiporupa va'e.
19 Ha'e va'e kuery ma huvixa pe ikuai va'e meme, xondaro kuery mboae
Judá yvy re tetã ikuai va'e rupi huvixa omoĩ va'ekue jaipapa e'ỹ re.

1 Reis 22.1-4

18 1 Josafá ma mba'emo hepyve ha'e iporã va'e anho oguereko, oata
aguã rami e'ỹ. Acabe reve onhemoirũ guive.
2 Ha'e rami vy mbovy ma'etỹ re rei e'ỹa py ma Acabe pou vy oo Samaria
tetã py oĩa py. Ha'e ramo Acabe omovaẽ vy ojuka vexa'i ha'e vaka ra'y
oata aguã rami e'ỹ, Josafá ha'e hupive ou va'ekue ha'e javi pe. Ha'e vy
ijayvu joupive Ramote-Gileade re opu'ã aguã katy jogueraa aguã re.
3 Ha'e vy huvixa Israel pygua Acabe oporandu Judá pygua huvixa Josafá pe:
— Ndee pa reo avi 'rã xereve Ramote-Gileade katy?
Josafá ombovai:
— Xee ma aiko 'rã ndereve, ha'e xevygua kuery voi ndevygua kuery
revegua ae avi 'rã ikuai. Roje'oi 'rã nderupive joe nhapu'ã aguã — he'i.

1 Reis 22.5-12

4 Ha'e gui ma Josafá aipoe'ive ju Israel pygua huvixa pe:
— Eikuaa pota ranhe ke SENHOR ijayvua re.
5 Ha'e ramo Israel pygua huvixa omboatypa profeta kuery, quatrocentos
avakue ha'e javi vy. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Taa pa Ramote-Gileade re apu'ã aguã, tyrã pa taa eme?
Ha'e kuery ombovai:
6 — Tereo oreruvixa, mba'eta Nhanderuete omboaxapa 'rã ndepo py —
he'i okuapy.
Ha'e rã Josafá ma aipoe'i:
— Nda'ipoi teri pa apy profeta SENHOR pegua ete jaikuaa pota ranhe aguã?
7 Ha'e rã Israel pygua huvixa aipoe'i Josafá pe:
— Peteĩ'i teri oiko ixupe SENHOR ayvu re nhaporandu uka aguã. Ha'e
rã hexe ma xee ndaxea'ei, mba'eta xerenonderã re nomombe'ui teri iporã
va'e, iporã e'ỹ va'e anho.
8 Ha'e va'e ma Inlá ra'y Micaías — he'i.
Josafá ombovai:
— Huvixa, ha'e rami ndeayvu eme — he'i.
Ha'e gui ma Israel pygua huvixa peteĩ guembiguai oenoĩ vy ixupe aipoe'i:
— Tou pojava ta'vy xea py Inlá ra'y Micaías — he'i.
9 Ha'e va'e jave py ma Israel pygua huvixa ha'e Judá pygua huvixa reve
jogueroguapy nhoguenoiny peteĩ-teĩ guenda openaaty py ae, huvixa

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pegua ao py ae onhemonde reve, Samaria tetã kora rokẽ yvýry, mba'emo
moa'yĩaty py. Ha'e kuery renonde ma profeta kuery ha'e javi ijayvu
okuapy.
10 Ha'e gui Quenaana ra'y Zedequias ma oguereko vaka rakua ra'angaa
ferro gui ojapo va'ekue. Ha'e vy aipoe'i:
— Po rami SENHOR ijayvu: "Kova'e ramigua py reipyxo 'rã Síria pygua
kuery reitypa peve", he'i.
11 Ha'e gui profeta kuery mboae ma ha'e va'e ayvu rupi meme ijayvu vy
— Tereo ke Ramote-Gileade katy, oreruvixa, ha'e py ma ndepo'aka 'rã,
mba'eta SENHOR omboaxapa 'rã ndepo py — he'i okuapy.

1 Reis 22.13-28

12 Ha'e gui Micaías reruarã tembiguai oo va'ekue ixupe ijayvu vy
aipoe'i:
— Ma'ẽ, profeta kuery ikuai va'e ma peteĩ'i rami ijayvu kuri huvixa pe
mba'emo porã re anho. Ndeayvu 'rãgue ha'e kuery ijayvuague rami ae,
mba'emo porã re anho.
13 Micaías ombovai:
— Ha'e rami avi anhetẽ SENHOR oikove va'e rupi aura vy aipoa'e: Xee
ma Xeruete aipoe'i ukaa rami ae 'rã xeayvu — he'i.
14 Ha'e gui huvixaa py ovaẽ ramove ixupe oporandu:
— Micaías, toroo ae pa Ramote-Gileade re ropu'ã vy, tyrã pa toroo eme?
Jypy Micaías ombovai:
— Tapeo, ha'e vy pendepo'aka 'rã, mba'eta ndepo py SENHOR
omboaxapaa 'rã — he'i.[g]
15 Ha'e rami rã huvixa aipoe'ive ju ixupe:
— Mbovykue ma tu ndevy xeayvu, SENHOR rery rupi anhetẽ va'e re
anho ndeayvu aguã?
16 Ha'e rã Micaías ombovai:
— Ha'e gui Israel kuery xee aexapa yvyty áry rupi omoaĩmbaa ramo,
vexa'i ija e'ỹ va'e rami. Ha'e ramo SENHOR aipoe'i: "Peva'e kuery ma ija
e'ỹ va'e vy peteĩ-teĩ too porã ngoo katy", he'i xevy.
17 Ha'e ramo Israel pygua huvixa aipoe'i Josafá pe:
— Aipo nda'ei ri ty'y ndevy: "Ha'e va'e ma xerenonderã re nomombe'ui
ae iporã va'e, ha'e rã iporã e'ỹ va'e anho", ha'e ma voi kuri?
18 Ha'e gui ma Micaías ijayvuve tema:
— Endu ha'vy SENHOR ayvu. Xee aexa SENHOR guenda openaaty py
oguapy oiny rã, ha'e oĩa py ikuai avi ixondaro kuery yva pygua ha'e javi,
ijaxu e'ỹa re ha'e ijaxua re.

---

[g] **18.14** Micaías ma profeta ramigua kuery ayvu rupi rive ranhe ijayvu, anhetẽ va'e'ỹa rami oikuaa uka vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Ha'e gui SENHOR oporandu: “Mava'e 'rã tu Acabe mbotavyarã oo,
Ramote-Gileade py ho'a aguã?” Ha'e ramo peteĩ ma peteĩ rupi ijayvu, ha'e
rã amboae ma amboae rami ijayvu.
20 Ha'e gui peteĩ nhe'ẽ ou vy ojexa uka SENHOR renonde. Ha'e va'e aipoe'i:
“Xee ma aa 'rã ambotavy”, he'i. Ha'e rã SENHOR oporandu: “Mba'e py
ha'vy?”
21 Ombovai: “Aa 'rã nhe'ẽ imbotavyarã aĩ ixupegua profeta kuery ha'e
javi juru re”, he'i. Ha'e ramo SENHOR aipoe'i: “Ndee ma rembotavy 'rã,
ndepo'aka 'rãe. Tereo, ejapo ha'e rami”, he'i.
22 Ha'e rami rã kova'e profeta kuery ndevygua ikuai va'e juru re SENHOR
omoĩ ra'e nhe'ẽ nembotavyarã. Ha'e rã SENHOR ma nderovai ijayvu guive
mba'emo vai oiko aguã re — he'i.
23 Ha'e gui Quenaana ra'y Zedequias onhemboja vy oipete Micaías. Ha'e
vy aipoe'i:
24 — Ma rupi tu ha'vy xegui SENHOR nhe'ẽ oẽ ndevy ijayvu aguã?
Micaías ombovai:
— Reikuaa 'rã opy ja'o py renhemi aguã reike jave — he'i.
25 Ha'e gui ma Israel pygua huvixa ju aipoe'i:
— Pejopy ke Micaías, ha'e pemboaxa tetã ruvixa Amom ha'e huvixa ra'y
Joás po py.
26 Ha'e vy aipopeje: “Po rami huvixa ijayvu: ‘Pemboty nhuã py kova'e ava,
ha'e pembojexavai mbojape ha'e yy ruxã'i kuerei peme'ẽa py, ajevy porã
ju e'ỹa ja’, he'i uka”, peje.
27 Ha'e gui Micaías aipoe'i:
— Ha'e rami teĩ xapy'a rei anhetẽ ri rejevy porã ramo SENHOR ayvu rupi
e'ỹ xeayvu ramo ma 'rã. Pendu pota pova'e re, peẽ kuery ha'e javi! — he'i.

1 Reis 22.29-40

28 Ha'e gui ma Ramote-Gileade katy Judá pygua huvixa Josafá reve
Israel pygua huvixa jogueraa.
29 Israel pygua huvixa aipoe'i Josafá pe:
— Xee ma amboae rami anhemonde reve 'rã aa joe apu'ã aguã katy.
Ha'e rã ndee ma ndeao py ae 'rã renhemonde — he'i. Ha'e rami vy Israel
pygua huvixa amboae rami onhemonde reve oo joe opu'ãa py.
30 Síria pygua huvixa aipoe'i ma voi okaróxa mboguataa trinta e dois
huvixa ikuai va'e pe: “Ou va'e-va'e rovai rive pepu'ã eme yvatekueve teĩ,
ha'e rã Israel pygua huvixa rovai anho'i”, he'i va'ekue.
31 Ha'e gui huvixa karóxa mboguataa kuery ma Josafá oexa vy aipoe'i
okuapy:
— Peva'e ae ri nhi'ã Israel pygua huvixa — he'i vy ha'e katy oje'oi ojoko
aguã. Ha'e ramo Josafá ojapukai rã SENHOR oepy vy ojoko oĩa katy oje'oi
ve'ỹ aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

32 Ha'e gui huvixa karóxa mboguataa kuery ma Israel pygua huvixa e'ỹ ae
ra'ea oikuaa vy oejapa ju.
33 Ha'e gui peteĩ ava guyrapa omoatã vy opoia katy rei opoi vy
onhyvõ Israel pygua huvixa pexo regua pa'ũa py rive. Ha'e ramo aipoe'i
guembiguai karóxa mboguataa va'e pe:
— Ejere joe opu'ãa mbyte gui xereraa aguã, mba'eta xepyxoa ma — he'i.
34 Ha'e va'e ára ma joe opu'ãve tema okuapy. Ha'e rã huvixa ma Síria
kuery oexaa py opu'ã ho'amy okaróxa py ka'aru peve. Ha'e gui kuaray
oike ma jave omano.

Josafá pe profeta Jeú ijayvu eteague

19 1 Ha'e gui Judá pygua huvixa Josafá ma oiko porã'i reve ojevy ju
Jerusalém py ngoo oĩa katy.
2 Ha'e rã Hanani ra'y profeta Jeú ma oẽ ouvy huvixa Josafá ovaexĩ aguã.
Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Ha'eve nda'u heko vai va'e reipytyvõ SENHOR re nda'ija'ei va'e kuery
reayvuvea rupi? Ha'e nunga rupi nde'áry ou 'rã SENHOR poxya.
3 Ha'e rami avi ndere ojou guive iporã va'e, mba'eta nhandeyvy
gui reipe'apa va'ekue ta'angaarã yvyra omopu'ã mbyre, ndepy'a re
Nhanderuete reka aguã remoĩ guive — he'i.

Joguerekoarã kuery omoĩague

4 Josafá ma Jerusalém pygua ae oiko va'eri oo avi 'rã heta va'e kuery
ikuaia rupi Berseba guive Efraim re yvyty ikuai va'e rupi. Ojapo 'rã ovy
SENHOR guamoĩ kuery ruete pe ju ojevy aguã.
5 Oyvy jave rupi omoĩ joguerekoarã kuery, tetã ikorapa va'e ha'e javi rupi,
peteĩ-teĩ tetã py ikuai aguã.
6 Joguerekoa kuery omoĩ vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Pexa pota 'rã mba'exa pa pejapo aguã re, mba'eta avakue 'arandua
rupi rive e'ỹ 'rã peikuaa pota, SENHOR guigua rupi anho. Ha'e ramo
penhomboayvua py ha'e oĩ 'rã peẽ kuery reve.
7 Ha'e nunga rupi aỹ SENHOR renonde peiko tema pejererokyjea rupi.
Penheangu tema pejoguerekoa rupi, mba'eta SENHOR Nhanderuete re ma
noĩ ha'eve'ỹa rami joguereko aguã, mba'eta ha'e ma ndoayvuvei 'rã peteĩ
anho, neĩ ndojopyi 'rã ome'ẽmby — he'i.
8 Ha'e rami ae avi Jerusalém tetã py ju Josafá ojevy ma rire ha'e py voi
omoĩ levita ha'e sacerdote kuery va'e regua, Israel kuery akã ikuai va'e
guive, SENHOR gui vy nhomboayvu ha'e joo rami e'ỹ-e'ỹ oikuaa va'e re
oikuaa pota aguã.
9 Ha'e kuery omoĩ vy aipoe'i:
— Peteĩ rami pendepy'aa py ojeroviapy 'rã peiko SENHOR renonde
pejererokyjea rupi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Ha'e gui peẽ kuerya py ou 'rã penderyvy kuery tetã py ikuaia gui, jouguy
omoẽague re oikuaa pota uka vy, ha'e'ỹ vy lei re oĩ va'e re, ojapo uka pyre
re, ombopara pyre e'ỹ vy imongetaague re mba'e. Ha'e ramo ha'e kuery
pe pendeayvu 'rã SENHOR renonde ojejavy e'ỹ aguã, peẽ ha'e penderyvy
kuery re ipoxya ou e'ỹ aguã. Ha'e rami ae ke peiko pejejavy e'ỹ aguã.
11 Ha'e gui apy ma oĩ sacerdote yvateve va'e Amarias. Ha'e va'e ma opena
'rã mba'emo SENHOR regua ikuai va'e re. Ha'e rã mba'emo huvixa regua re
opena va'e ma Ismael ra'y Zebadias, Judá regua yvateve va'e. Levita kuery
voi ikuai 'rã penepytyvõarã. Penembaraete ke ha'vy pejoguereko porã
aguã. Ha'e gui SENHOR oiko 'rã heko porã va'e reve — he'i.

Moabe ha'e Amom pygua kuery re Josafá ipo'akaague

20 1 Ha'e va'e rire ma Moabe ha'e Amom ramymino kuery ou okuapy
Josafá re opu'ã aguã, meunita kuery regua reve.
2 Ha'e ramo amongue ou vy Josafá pe omombe'u. Ha'e vy aipoe'i:
— Heta raxa ou ta okuapy nderovai opu'ã aguã, ye'ẽ rovai gui ha'e Síria
yvy gui ou. Ne'exa, Hazazom-Tamar py ma ovaẽ, En-Gedi py — he'i.
3 Ha'e ramo Josafá okyje vy ojee omoĩ SENHOR oeka aguã. Ha'e rami vy
ijayvu Judá regua ha'e javi okaru e'ỹ re ikuai aguã.
4 Ha'e ramo Judá kuery onhemboatypa okuapy SENHOR oepy aguã re
ojerure aguã. Judá regua tetã ha'e javi rupigua ou okuapy SENHOR oeka
aguã.
5 Ha'e gui ma Judá ha'e Jerusalém pygua kuery ijaty va'e renonde py
Josafá opu'ã ho'amy, SENHOR pegua oo py, oka pyau yvy'iry.
6 Ha'e vy aipoe'i:
— SENHOR oreramoĩ kuery ruete, ndee ae e'ỹ teve Oreruete yva pygua?
Ndee ae e'ỹ teve ha'e javi regua ruvixa re ndepo'aka va'e? Mba'eta ndepo
py oĩ mbaraetea ha'e po'akaa, nda'ipoi guive ndejokoarã.
7 Ha'e gui Oreruete, ndee e'ỹ ri ty'y kova'e yvy regua reipe'apa va'ekue
ndevygua Israel kuery renonde gui? Ha'e nerembiayvu Abraão ramymino
kuery pe'ỹ teve kova'e yvy reme'ẽ raka'eve rã peve ikuai aguã?
8 Ha'e ramo apy ae ha'e kuery hekoa ha'e ojapo okuapy peteĩ henda iky'a
e'ỹ va'e nderery oĩ aguã. Ha'e vy aipoe'i:
9 “Xapy'a rei mba'emo vai orere ou ramo, kyxe oremoingo axyarã, vixo
vaikue e'ỹ vy karuai mba'e, ha'e ramo kova'e oo py roexa uka 'rã ndevy,
mba'eta kova'e oo re ae nderery oĩ. Ha'e gui rojexavai reia py rojapukai 'rã
ndevy. Ha'e ramo ndee ma rojapukaia rendu vy orerepy 'rã”, he'i okuapy
raka'e.
10 Ha'e gui aỹ ou ma Amom ha'e Moabe guigua, Seir yvyty guigua
kuery guive. Ha'e va'e kuery yvy re ma Egito yvy gui Israel kuery reru
jave nerembopo'akai va'ekue. Ha'e ramo oreramoĩ kuery amboae katy
ojepekuavo vy nomombai raka'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Ha'e rami va'ekue ri aỹ ha'e kuery ou okuapy ndevygua yvy gui
oremoxẽmba aguã, oreyvyrã reme'ẽ va'ekue teĩ.
12 Ha'e gui Oreruete, nerembopagai ta ri ty'y ha'e kuery? Mba'eta ore kuery re
ma noĩ mbaraetea kova'e kuery orere opu'ã ouvy va'ekue rojoko aguã. Ore ma
ndoroikuaai rojapo aguã. Ha'e rami avi ndea katy roma'ẽ tema rokuapy — he'i.
13 Ha'e jave SENHOR renonde py Judá kuery ha'e javi opu'ã okuapy,
kyrĩgue'i, kunhague ha'e ta'y kuery ha'e javi reve.
14 Ha'e gui ijaty va'e kuery mbyte py SENHOR Nhe'ẽ ou vy onhemonde
Zacarias ra'y Jaaziel re. Ha'e va'e ma Benaia ra'y, Benaia ma Jeiel ra'y, Jeiel
ma Matanias ra'y, Matanias ma levita, Asafe ramymino kuery va'e regua.
15 Ha'e ramo ha'e va'e aipoe'i:
— Pendu ke, peẽ Judá ha'e Jerusalém py penderekoa va'e, ndee huvixa
Josafá voi, pendevy SENHOR ijayvua rã. Pekyje eme, penhemondyi eme
guive kova'e kuery gui heta teĩ. Mba'eta ha'e kuery re opu'ã va'erã ma peẽ
e'ỹ, Nhanderuete ae.
16 Ha'e nunga rupi ko'ẽ ramo peje'oi 'rã ha'e kuery rovai. Ha'e kuery ou 'rã
okuapy Ziz yvy'ãmbea rupi, ha'e Jeruel tekoa e'ỹa renonde katy 'rã ovaẽ.
17 Ha'e py peovaexĩ teĩ peẽ ma napepu'ãi 'rã ha'e kuery re. Pepyta ranhe pe'amy,
ha'e gui pexa 'rã SENHOR pendereraa jepe ramo, Judá ha'e Jerusalém pygua
kuery ha'e javi. Pekyje eme, penhemondyi eme guive. Ko'ẽ ramo tapeo ha'e
kuery peovaexĩ aguã, mba'eta SENHOR oiko 'rã peẽ kuery reve — he'i.
18 Ha'e ramo huvixa Josafá oĩ guenapy'ã re, ngova yvy re omovaẽ reve.
Judá ha'e Jerusalém py hekoa va'e kuery voi guenapy'ã re ikuai SENHOR
renonde py. Ha'e rami vy omboete okuapy.
19 Levita Coate ha'e Corá ramymino kuery voi oporaei atã reve omboete
okuapy SENHOR Israel kuery ruete.
20 Ha'e gui ma ko'ẽgue aje'ive'i reve ovypa ma vy tekoa e'ỹa katy oje'oi,
Tecoa tetã rupi. Ha'e kuery oje'oi jave Josafá opu'ã ho'amy vy aipoe'i:
— Judá ha'e Jerusalém py penderekoa va'e, pendu ke xeayvu rã!
Pejerovia tema SENHOR Penderuete re, ha'e ramo peĩ atã 'rã. Ixupegua
profeta kuery ijayvuague perovia tema, ha'e ramo peiko porã 'rã — he'i.
21 Heta va'e kuery reve ijayvu ju ranhe vy omoĩ SENHOR pe oporaei
va'erã. Ha'e kuery ma ao iky'a e'ỹ va'e py onhemonde reve oje'oi xondaro
kuery renonde rupi. Ha'e vy Nhanderuete pe oporaei vy aipoe'i:
— Perovy'a tema SENHOR, mba'eta nhanemboaxya oĩ riae raka'e rã
peve — he'i jogueravy.
22 Ha'e gui ha'e kuery oporaei reve omboete aguã omboypy ramove
SENHOR ojapo Amom, Moabe pygua ha'e Seir yvyty pygua kuery Judá
rovai guarã ou va'ekue re opu'ãa aguã rami. Ha'e ramo oitypaa.
23 Mba'eta Seir yvyty pygua kuery rovai re Amom ha'e Moabe pygua kuery ae
opu'ã okuapy, omomba ha'e ojukapa aguã. Ha'e gui ha'e kuery omomba Seir
pygua kuery rire jomeme nhomoirũ-irũ okuapy jova-jovai gui jojukapa peve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 Ha'e gui Judá pygua kuery ma yvyty áry ovaẽague gui yvy'ã guy
katy oma'ẽ vy oexa pota rã heta va'ekue te'õgue anho rive ikuai ra'e yvy
rupi ho'apaague py, peteĩve ma ndoikovevei.
25 Ha'e rami vy Josafá ngupivegua kuery reve oguejy jogueravy imba'e
rei-reikue ogueraa aguã. Ha'e vy te'õgue ikuai va'e mbyte rupi ojou
okuapy mba'emo porãgue ha'e ovare ete va'e oata aguã rami e'ỹ. Omba'erã
oipe'apa vyvoi aguã nda'evei. Heta vaipa rã mboapy ára re oipe'a okuapy
mba'emo ikuai va'ekue.
26 Ha'e gui irundy araa py mae ma onhemboaty ju okuapy yvyugua
"Nhomoingo porãa" 'epy va'e py. Ha'e py ma oporaei okuapy SENHOR pe.
Ha'e nunga rupi ae ha'e va'e yvyugua pe "Nhomoingo porãa" 'ea aỹ peve.
27 Ha'e gui Judá ha'e Jerusalém pygua avakue ojevypa ju. Ha'e kuery
renonde ma Josafá oo. Ha'e rami vy Jerusalém katy ojevypa ju jogueravy
ovy'a reve, hovaigua kuery re SENHOR ombopo'akapa vy ombovy'a rire.
28 Jerusalém tetã py ju ovaẽmba okuapy. Mbaraka, ixã reta va'e ha'e
mimby guaxu py omonhe'ẽ reve jogueraa SENHOR pegua oo peve.
29 Ha'e gui amboae yvy regua kuery ma Israel rovaigua kuery re SENHOR
opu'ãague oendu okuapy ramo ha'e kuery re Nhanderuete ombou
ndaekorãvei okuapy aguã.
30 Ha'e rami py Josafá openaa rupi ikuai porã ju, jovaive-ive re opytu'u
aguã Nhanderuete ome'ẽ rire.

1 Reis 22.41-50

31 Ha'e rami py Josafá opena Judá kuery re. Huvixa oĩ ypy'i jave trinta
e cinco ma'etỹ oguereko. Ha'e vy vinte e cinco ma'etỹ re opena Jerusalém
py. Ixy ma Sili rajy Azuba.
32 Ha'e ma nguu Asa oikoague rupi ae oiko. Ha'e va'e rupi oikoa gui
ndojepe'ai vy ha'evea ramigua meme ojapo SENHOR renonde.
33 Ha'e rami teĩ yvy'ã rupi ombojeroviaaty ikuai va'e ma nombovaipai, mba'eta
heta va'e kuery opy'a re nomoĩ teri guamoĩ kuery ruete pe anho ikuai aguã.
34 Ha'e gui oĩve rei tema Josafá rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo
ojapo va'ekue jypy guive opaa peve noĩ 'rã teve kuaxia Israel pygua
huvixa kuery rekokue Hanani ra'y Jeú ombopara va'ekue re?
35 Ha'e va'e rire ma Judá pygua huvixa Josafá onhemoirũ Israel pygua
huvixa Acazias reve, heko vai ete va'eri.
36 Hexeve onhemoirũ kanoã guaxu ojapo okuapy aguã Társis katy oo
va'erã. Eziom-Geber py ojapo.
37 Ha'e rami teĩ Josafá rovai profeta Maressa guigua Dodavá ra'y Eliézer
ijayvu. Ha'e vy aipoe'i:
— Acazias reve renhemoirũ ramo SENHOR omomba ma 'rã mba'emo
rejapo uka va'ekue — he'i. Ha'e rami rire kanoã guaxu ha'e javi opẽmba
vy Társis katy ndooi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Reis 8.16-24

21 1 Ha'e gui ma Josafá ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami.
Ha'e ramo onhono porãa tetã Davi rekoague py. Ha'e gui ta'y
Jeorão ju oĩ nguu rekovia.
2 Ikuai avi tyvy kuery Josafá ra'ykue mboae: Azarias, Jeiel, Zacarias,
Azarias, Micael ha'e Sefatias. Ha'e va'e kuery ma Israel pygua huvixa
Josafá ra'y kuery meme.
3 Ha'e kuery peguarã ma tuu ojapo uka reta va'ekue prata ha'e ouro
guigua, mba'emo iporãgue ha'e Judá regua tetã ikorapa va'e voi. Ha'e rã
huvixa oĩ aguã ma gua'y Jeorão pe oeja, jypykue ramo.
4 Ha'e gui ma nguu rekovia Jeorão oĩ ma vy onhemombaraeteve. Guyvy
kuery voi ojukapa kyxe py, Israel pygua yvatekueve guive.
5 Jeorão ma huvixa oĩ ypy'i jave py trinta e dois ma'etỹa oguereko. Ha'e
gui oito ma'etỹ re opena Jerusalém py.
6 Ha'e ma Israel pygua huvixa kuery ikuaiague rupi rive oiko, Acabe ro
pygua kuery ikuaiague rami avi, tajy re ae omenda rire. Ha'e rami vy
SENHOR renonde rupi mba'emo vai anho ojapo oikovy.
7 Ha'e rami teĩ SENHOR nomombaxei Davi ramymino kuery, Davi reve
ngupive guarã ojapo rire. Mba'eta ixupe ijayvuague rami vy hekovia
nhomoexakãarã omoĩ riae aguã re, ha'e gui hamymino kuery rekovia ju.[h]
8 Jeorão oĩ jave ma Edom pygua kuery opu'ã okuapy Judá kuery rovai
ipo'akaa guy py nda'ikuaixevei vy. Ha'e rami vy omoĩ okuapy nguvixarã
ae.
9 Ha'e nunga rupi Jeorão ma guembiguai yvatekueve ha'e karóxa
oguereko va'e ha'e javi reve oje'oi ha'e katy. Ha'e rã Edom pygua kuery
ojoko imbokuapy, ikaróxa ja ruvixa kuery guive. Ha'e rami teĩ pyavyve
Jeorão kuery opu'ã vy oitypa.
10 Ha'e rami py Edom pygua kuery opu'ãmba okuapy Judá kuery po'akaa
gui oo jepe aguã, aỹ peve guarã. Ha'e va'e jave ae avi Libna pygua kuery
opu'ã avi Jeorão rovai, SENHOR guamoĩ kuery ruete gui ojepe'a rire.
11 Judá re yvy'ã ikuai va'e áry Jeorão ojapo avi ombojerovia atyrã.
Ha'e va'e py ma ojapo Jerusalém pygua kuery mba'emo ra'angaa re rive
ojerovia aguã rami, Judá kuery ha'e javi ndojejokoi aguã rami ojapo.
12 Ha'e gui ipo py ome'ẽa peteĩ kuaxia para profeta Elias ombou va'ekue.
Ha'e va'e re ipara oiny: "Po rami SENHOR neramoĩ Davi ruete ijayvu:
'Ndee ma nderu Josafá ha'e Judá pygua huvixa Asa oikoague rami e'ỹ
reiko,

---

[h] **21.7** Davi pe SENHOR ijayvuague ma 1 Reis 11.34-36; 15.4; 2 Crônicas 21.7 ha'e Salmo 132.17 py. Ha'e gui "Nhomoexakãa" he'ia ma huvixave raka'eve rã oiko va'erã re ijayvu vy, Jesus Cristo rekorã re guive (Lucas 2.30-32; João 8.12).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Israel pygua huvixa ikuaiague rami anho reiko va'e. Ha'e vy rejapo
Judá ha'e Jerusalém pygua kuery mba'emo ra'angaa re rive ojerovia aguã
rami, Acabe ro pygua kuery ombojeroviaa rami ae avi. Ha'e gui nderyvy
kuery nderu ro pygua ae rejukapa, ha'e kuery ndegui hi'arandukueve
va'eri.
14 Ha'e rami rire SENHOR ombojexavai 'rã ndevygua kuery opa marãgua
mba'eaxya py, ndera'y ha'e ndera'yxy kuery guive, ha'e gui ndejeupe
guarã rejou va'ekue ha'e javi.
15 Ha'e ramo rejexavai ete 'rã nderyekue rupi mba'eaxy rendu va'e gui,
ko'ẽ nhavõ rejexavaive tema 'rã reovy, nderyekue oẽmba peve', he'i."
16 Ha'e gui ma SENHOR ojapo Jeorão rovai filisteu kuery opu'ã aguã
rami, Arábia pygua kuery Etiópia katy'i hekoa va'e guive.
17 Ha'e ramo ha'e kuery oupa vy opu'ã okuapy Judá kuery rovai. Ha'e rami
vy huvixa ro py imba'e rei-rei ojou va'e ogueraapa, ta'y ha'e ta'yxy kuery
voi. Neĩ peteĩ ta'y kuery va'e regua ndoejai, kunumive'i va'e Jeoacaz anho
e'ỹ vy.
18 Ha'e nunga oikopa ma rire SENHOR omoingo axy hyekue rupi okuera
aguã rami e'ỹ.
19 Ko'ẽ nhavõ ojexavaive tema ovy. Ha'e gui mokoĩ ma'etỹa py ma
mba'eaxya gui hyekue oẽmba oiny. Ha'e vy ojexavai ete reve omano.
Ha'e rã ixupe guare kuery ma heakuã porã va'e ndoapyi ima'endu'a aguã,
guamoĩ kuery omano rã ojapoaty rami e'ỹ.
20 Ha'e va'e ma trinta e dois ma'etỹ oguereko huvixa oĩ ypy jave. Ha'e gui
Jerusalém py opena oito ma'etỹ re. Omano ramo avave rei nda'ipy'a vai.
Ha'e rami vy tetã Davi rekoague py onhono porãa teĩ yma guare huvixa
kuery rupa yvýry e'ỹ guive.

2 Reis 8.25-29

22 1 Jeorão rekovia Jerusalém pygua kuery nguvixarã omoĩ ta'y
kyrĩve va'ekue Acazias, mba'eta ha'e kuery ikuaia py mba'emo
pe'apaarã Arábia pygua kuery reve ovaẽ va'e tyke'y kuery ojukapa rire.
Ha'e rami vy Jeorão ra'y Acazias ae oĩ Judá pygua ruvixarã.
2 Acazias vinte e dois ma'etỹ oguereko jave oĩ ypy'i huvixa. Ha'e vy peteĩ
ma'etỹ ete'i opena Jerusalém py.
3 Ixy ma Onri rajy Atalia. Ixy ombo'e vai rire Acazias oiko Acabe kuery
ikuaia rami.
4 Acabe kuery ikuaia rami ae mba'emo vai anho ojapo SENHOR renonde
rupi, mba'eta tuu omano rire ha'e kuery ae omongeta okuapy okanhy
aguã rami.
5 Ha'e kuery omongetaa rami oiko vy Israel pygua huvixa Jorão reve
jogueraa Ramote-Gileade katy Síria pygua huvixa Hazael rovai opu'ã
aguã. Ha'e ramo Síria pygua kuery oipyxo Jorão.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e ramo Acabe ra'y huvixa Jorão ma Ramá tetã py Síria pygua
huvixa Hazael re opu'ãa py oipyxo okuapy. Ha'e ramo Jezreel tetã py ju
ojevy okuera aguã. Ha'e gui Jezreel py Jorão imba'eaxy oupya py ou Judá
pygua huvixa Jeorão ra'y Acazias oexa aguã.

Jeú Acazias ojukaague

7 Nhanderuete Acazias ojukaxe ramo ae oo huvixa Jorão pou vy.
Mba'eta ha'e ou vyve Jorão reve jogueraa Ninsi ra'y Jeú rovai opu'ã aguã.
Ha'e va'e ma SENHOR oiporavo ma voi huvixa Acabe ro pygua kuery
mombaarã.
8 Ha'e ramo Jeú Acabe ro pygua kuery ojukapa ma rire ojou avi Judá
regua yvatekueve ha'e Acazias ryvy ra'y kuery oipytyvõa rupi ikuai
va'ekue. Ha'e rami vy ha'e kuery voi ojukapa.
9 Ha'e va'e rire oeka uka avi Acazias. Ha'e rã Samaria tetã py ojoua
onhemia rupi oikoa py. Ha'e rami vy Jeú oĩa py ogueru vy ojuka okuapy.
Hembiguai kuery ae onhono porã okuapy, mba'eta aipoe'i: "Josafá opy'a
ha'e javi py SENHOR oeka va'ekue ra'y", he'i vy. Ha'e rami rire Acazias ro
pygua kuery regua ndoikovei huvixa oĩ va'erã.[i]

2 Reis 11.1-3

10 Ha'e gui ma Acazias xy Atalia oendu opi'a omano maa. Ha'e vy opu'ã
vy ojukapa Judá pygua huvixa ramyminokue ha'e javi.[j]
11 Ha'e rã Acazias ra'y Joás ma ha'e kuery ojukaa ta jave huvixa Jeroão
rajykue Jeosabeate ogueraa jepe huvixa ra'y kuery mbyte gui. Ha'e rami
vy onhomi peteĩ opy mbyteve katy hexe opena va'ety reve. Atalia gui
Jeosabeate onhomi vy ndojuka ukai nho. Jeosabeate ma huvixa Jeroão
rajykue, sacerdote Joiada ra'yxy, ha'e Acazias reindy.
12 Ha'e ramo Joás ma mboapy meme ma'etỹa peve oiko ha'e kuery reve
SENHOR pegua opy. Ha'e va'e jave ma Atalia ae huvixa oĩ ha'e va'e yvy re.

2 Reis 11.4-12

23 1 Sete ma'etỹa py ma Joiada[k] ipy'a guaxu vy ojapo peteĩ rami
ikuai aguã xondaro kuery ruvixa ikuai va'e reve. Ha'e va'e kuery
ma Jeorão ra'y Azarias, Joanã ra'y Ismael, Obede ra'y Azarias, Adaías ra'y
Maaséias ha'e Zicri ra'y Elisafate.
2 Ha'e va'e kuery ma Judá yvy jave rupi oje'oi vy Judá regua tetã ha'e javi
gui omono'õmba heruvy levita kuery ha'e Israel kuery akã ikuai va'e. Ha'e
ramo oupa okuapy Jerusalém py.

---

j **22.10** Guemiarirõ kuery ojukapa ha'e ae onhembouvixaxe vy. k **23.1** Joiada ma sacerdote vy oipytyvõ SENHOR pegua templo ropy huvixa Joás onhomia aguã (22.11-12).
i **22.7-9** 2 Reis 9.21-29

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ha'e va'e kuery ha'e javi Nhanderuete pegua opy oua py huvixa reve ojapo
okuapy peteĩ rami ikuai aguã. Ha'e ramo ha'e kuery ha'e javi pe Joiada aipoe'i:
— Ne'exa, huvixa ra'ykue ae 'rã oĩ huvixarã, Davi ramymino kuery
rekorã re SENHOR ijayvu ma voiague rami vy.
4 Po rami 'rã peẽ kuery pendekuai. Mboapy henda py 'rã pendekuai. Ha'e
gui peteĩ regua sacerdote ha'e levita kuery pendekuai va'e ma sábado ára
py peike vy okẽ rarõa rupi 'rã pendekuai.
5 Ha'e gui amboae regua ma huvixa ro py 'rã pearõ. Ha'e gui mboapya va'e
regua ma Okẽ Yta 'epy va'e py 'rã pearõ. Ha'e rã heta va'e kuery ha'e javi
'rã ikuai SENHOR pegua oo roka py.
6 Ha'e rami avi SENHOR pegua opy ete avave rei ndoikeai 'rã, sacerdote
ha'e levita kuery ipytyvõa rupi ikuai va'e e'ỹ vy. Ha'e kuery anho 'rã oike,
iky'a e'ỹ va'e vy. Ha'e rã heta va'e kuery ha'e javi ma SENHOR ijayvuague
rami ae 'rã ikuai.
7 Ha'e gui levita kuery pendekuai va'e ma huvixa yvýry ae 'rã pendekuai,
peteĩ-teĩ pendepo py tembiporu pereko reve. Ha'e gui mava'e rã rei oo py
oike ta va'e pejuka 'rã. Huvixa reve ae 'rã peiko oẽ ovy jave, ha'e gui oike
ouvy jave voi — he'i.
8 Ha'e ramo levita ha'e Judá pygua kuery ha'e javi ma sacerdote Joiada
ojapo ukaague rami ikuai. Ha'e rami vy peteĩ-teĩ ogueraa guexevegua
avakue, sábado ára py oike ha'e oẽ ta va'e kuery, mba'eta sacerdote Joiada
nomondoukai omba'eapoaty gui.
9 Ha'e ramo cem ikuai va'e-va'e ruvixa kuery pe sacerdote Joiada omboaxa
huvixa Davi mba'ekue hu'y guaxu, hu'y jokoa ha'e imo'ãa tuvixa va'e,
SENHOR pegua opy omoĩ porã mbyre.
10 Ha'e gui heta va'e kuery ha'e javi ma peteĩ-teĩ opo py tembiporu
oguereko va'e reve ha'e omoĩ huvixa ro yke jovaive re ha'e altar hi'aĩa
peve, huvixa ombojere vy oarõ okuapy aguã.
11 Ha'e gui mae ma oguenoẽ heruvy huvixa ra'ykue. Inhakã re coroa
omoĩ vy ixupe ome'ẽ kuaxia para Nhanderuete ayvu oĩa. Ha'e rami vy
omoĩ okuapy nguvixarã. Inhakã rupi Joiada ha'e ta'y kuery azeite oikyty
reve ojapukai okuapy:
— Toiko riae nhanderuvixa!

2 Reis 11.13-16

12 Ha'e gui heta va'e kuery onha-onhaa rupi huvixa pe oporai okuapya
Atalia oendu vy ha'e kuerya py ou SENHOR pegua opy.
13 Ha'e vy oma'ẽ rã huvixa hi'aĩ ma oikeaty py oo yta yvýry. Huvixa
renonde ikuai avi harõa kuery ruvixa ha'e mimby guaxu monhe'ẽa kuery.
Heta va'e kuery ha'e javi oguerovy'a okuapy, mimby guaxu omonhe'ẽ
guive. Oporaei va'ety kuery voi omba'epu reve ogueroporaei okuapy. Ha'e
ramo Atalia oao omondoro reve ojapukai:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Xerovaigua ra'e! Xerovaigua ra'e! — he'i.
14 Ha'e ramo sacerdote Joiada xondaro ruvixa kuery oka katy ogueru vy
aipoe'i ha'e kuery pe:
— Kunha va'e penoẽ ke heravy hyxy okuapy va'e kuery mbyte rupi.
Amongue hupive oo ta ramo pejuka 'rã kyxe py — he'i. Mba'eta sacerdote
ae "Pejuka eme SENHOR pegua opy" he'iague rami.
15 Ha'e ramo kunha va'e ojopy okuapy vy kavaju rape oĩ va'e rupi ogueraa
huvixa ro peve. Ha'e py mae ma ojuka.

2 Reis 11.17-21

16 Ha'e gui ma Joiada ojapo SENHOR pe ete ha'e kuery ikuai aguã regua,
ha'e ae ha'e heta va'e kuery ha'e javi reve.
17 Ha'e ramo heta va'e kuery oyvy ha'e javi gui ou va'ekue ma Baal pegua
oo py oike okuapy vy oitypa. Ixupegua altar ikuai va'ekue omopẽmba
okuapy, ta'angaa ikuai va'e guive. Baal pegua sacerdote Matã voi ojuka
altar yvy'iry.
18 Ha'e gui sacerdote regua levita ikuai va'e po py Joiada omboaxa
SENHOR pegua oo re opena ha'e opy rupi ha'e kuery omba'eapo aguã
Davi omoĩague rami, ha'e gui SENHOR pe mba'emo oapy reve ome'ẽ aguã,
Moisés kuaxia re lei oĩa rami vy, ovy'a ha'e oporaei reve, Davi oejaague
rami vy.
19 Omoĩ avi SENHOR pegua oo rokẽ rarõarã kuery, ha'eve'ỹa oĩa va'e regua
peteĩve oike e'ỹ aguã.
20 Joiada ogueraa xondaro kuery cem ikuai va'e-va'e ruvixa kuery,
yvatekueve, guetarã kuery re opena va'e, ha'e ha'e va'e yvy regua kuery
ha'e javi. Ha'e rami vy ha'e va'e kuery reve SENHOR pegua oo gui ogueraa
avi huvixave. Okẽ yvy'ã katy oĩ va'e rupi ogueroaxa heravy huvixa ro
katy oje'oi vy. Ha'e py ma omboguapy imoiny tenda openaaty áry.
21 Ha'e va'e yvy regua kuery ovy'a pavẽ okuapy. Tetã pygua kuery voi
ikuai porã'i, Atalia kyxe py ojukaa rire.

2 Reis 12.1-16

24 1 Joás ma sete ma'etỹ'i oguereko jave py oĩ ypy'i huvixa. Ha'e gui
quarenta ma'etỹ re opena Jerusalém py.
2 Ixy ma Berseba pygua Zíbia. Joás ma ha'evea ramigua ojapo oikovy
SENHOR renonde rupi, sacerdote Joiada oĩa pukukue re.
3 Ta'yxyrã Joiada ojou mokoĩ kunha. Ha'e rami vy ta'y ha'e tajy kuery
ikuai.
4 Ha'e va'e rire ma Joás onhembopy'a SENHOR pegua oo omoatyrõ uka
aguã re.
5 Ha'e rami vy sacerdote ha'e levita kuery omboatypa vy aipoe'i ha'e kuery
pe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Tapeo Judá yvy re tetã ikuai va'e rupi. Ha'e vy pemono'õ peráta Israel
kuery ha'e javi gui, ma'etỹa nhavõ ha'e kuery ome'ẽ va'erã, Penderuete
pegua oo pemoatyrõmba aguã. Pejapo pojavave'i ke ha'e nunga — he'i.
Ha'e rami teĩ levita kuery ma nonhea'ãi okuapy ha'e rami aguã.
6 Ha'e ramo huvixa oenoĩ uka sacerdote yvateve va'e Joiada. Ha'e vy
oporandu ixupe:
— Mba'e re tu neremondoukai ri levita kuery Judá ha'e Jerusalém
pygua kuery peráta ome'ẽ 'rã va'ekue ogueru aguã? Ha'e nunga Israel
kuery ha'e javi pe SENHOR rembiguai Moisés ome'ẽ uka raka'e, oo ijayvu
oĩaty omoatyrõa aguã — he'i.
7 Mba'eta Atalia ha'e ipi'a kuery heko vaia rupi vy ombovaipa rei va'ekue
Nhanderuete pegua oo. Mba'emo SENHOR pegua opy rupigua iky'a e'ỹ
va'erã oĩ va'ekue oiporupa Baal kuery pe ikuaia rupi rive.
8 Ha'e nunga rupi huvixa ijayvua rami vy ha'e kuery ojapo okuapy
peráta ryrurã. Ha'e va'e ma omoĩ oka py, SENHOR pegua oo rokẽ rexei'i.
9 Ha'e rami vy Judá yvy ha'e Jerusalém tetã rupi ijayvu SENHOR pe
ogueru aguã peráta hembiguai Moisés ogueru rukaague rami vy, Israel
kuery tekoa e'ỹa rupi ikuai jave ome'ẽ uka va'ekue.
10 Ha'e ramo yvatekueve ha'e heta va'e kuery ha'e javi ovy'a reve ogueru
okuapy peráta ome'ẽ va'erã. Hyru py ae omoĩ, oo omoatyrõmbaa peve.
11 Peráta ryru levita kuery ogueraa 'rã opena va'erã kuery huvixa omoĩ
va'ekue ikuaia py. Ha'e gui heta peráta oĩ maa ha'e kuery oexa ramo ou ju
'rã huvixa rembiguai kuaxia para re opena va'ety ha'e sacerdote yvateve
va'e oĩa py. Ha'e kuery ju hyru gui peráta oguenoẽmba vy hyru omoĩ
ju 'rã henda py ae. Ko'ẽ nhavõ ha'e rami ojapo vy peráta omono'õ reta
okuapy oata aguã rami rei e'ỹ.
12 Ha'e va'e ha'e javi ma huvixa ha'e Joiada ome'ẽmba SENHOR pegua oo
moatyrõa kuery re opena va'e kuery po py. Opaga avi ita re omba'eapo
va'e ha'e oo apoarã kuery SENHOR pegua oo omoatyrõmba aguã. Ojou avi
ferro ha'e overa va'e re omba'eapo va'erã, SENHOR pegua oo omoatyrõmba
aguã.
13 Ha'e ramo omba'eapo va'erã omoĩ mbyre omba'eapo okuapy vy
omoatyrõ porã heravy. Ha'e rami vy Nhanderuete pegua oo ha'ekue'i rami
ae ju ojapo, omo'ã ratãmbave guive.
14 Ha'e nunga ojapopa ma vy huvixa ha'e Joiada pe ogueru okuapy peráta
rembyrekue. Ha'e va'ekue gui ma ojapo uka mba'emo SENHOR pegua opy
ha'e ombojeroviaa rupi oiporu pyrã. Ouro ha'e prata gui ojapo mba'emo
oapyaty rupi oiporu va'erã, hy'a'i ha'e tembiporu ha'e javi. Ha'e ramo
Joiada oĩa pukukue re ma SENHOR pegua opy mba'emo oapy reve ome'ẽa
jepi 'rã.
15 Ha'e gui ma Joiada tuja'i, ha'e hi'ára reta ma vy omano. Cento e trinta
ma'etỹ ma oguereko reve omano.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Ha'e ramo tetã Davi rekoague py onhono porãa huvixa kuery rupa
yvýry, Nhanderuete pe ha'e ixupegua oo re vy ojapo porã rire Israel re.

Huvixa aipoe'iague rami vy Zacarias ojukaa okuapyague

17 Joiada omano ma rire ou okuapy Judá regua yvatekueve. Guenapy'ã
re ikuai huvixa Joás renonde py. Ha'e kuery ijayvu rã huvixa oendu.
18 Ha'e kuery oejapa ma okuapy SENHOR guamoĩ kuery Ruete pegua oo.
Ha'e rami vy ta'angaarã yvyra omopu'ã mbyre pe rive ikuai, ta'angaa
mboae pe guive. Ha'e kuery káuxa ae Judá ha'e Jerusalém re ou poxya.
19 Ha'e rami teĩ ha'e kuerya py SENHOR omondouka profeta kuery ojeupe
ju ogueru aguã teĩ. Ha'e ramo ha'e kuery rovai profeta kuery ijayvu rã
noendu potai okuapy.
20 Ha'e gui Nhanderuete Nhe'ẽ ou sacerdote Joiada ra'ykue Zacarias re.
Ha'e ramo heta va'e kuery renonde py opu'ã ho'amy vy aipoe'i ha'e kuery
pe:
— Po rami Nhanderuete ijayvu: “Mba'e re tu SENHOR ojapo uka
va'ekue rupi e'ỹ pendekuai? Mba'eta napendekuai porãi 'rã. SENHOR
pejapa ramo ha'e voi pendereja 'rã”, he'i.
21 Ha'e ramo Zacarias rovai ha'e kuery jogueroayvu vy ojapipa ita py.
Huvixa aipoe'ia rami ojuka, SENHOR pegua oo roka py ae.
22 Ha'e rami py huvixa Joás na'ima'endu'ai Zacarias ru Joiada ixupe ojapo
porãague re. Ha'e rami 'rãgue py ojuka uka ta'ykue. Ha'e va'e omano ta
ma oupy vy aipoe'i:
— Rejapo va'e SENHOR oexa vy nembopaga 'rã — he'i.

Nhanderuete Joás ombopagaague

23 Ha'e va'e ma'etỹa pyve ou Síria pygua xondaro kuery Joás rovai opu'ã
okuapy aguã. Ha'e rami vy Judá ha'e Jerusalém peve ovaẽ vy heta va'e
kuery yvatekueve ojukapa. Imba'e rei-reikue ma Damasco pygua huvixa
pe omondoukapa.
24 Síria guigua xondaro kuery mbovy'i ete ou teĩ SENHOR ombopo'aka
Judá regua xondaro kuery heta raxa ikuai va'e re, guamoĩ kuery ruete
oejapa rire. Nhanderuete huvixa Joás ombopaga aguã ae Síria pygua
kuery ombou.

2 Reis 12.20,21

25 Joás oĩa gui Síria pygua kuery ojepe'apa vy oeja omano rai'i va'e.
Ha'e ramo hovai hembiguai kuery jogueroayvu. Ha'e rami vy hupa pyve
ojuka, sacerdote Joiada ra'y kuery ruguy omoẽague re.
26 Ha'e ramo onhono porãa tetã Davi rekoague py teĩ yma guare huvixa
kuery rupa yvýry e'ỹ guive. Hovai jogueroayvu va'ekue ma po rami:
Amom pygua Simeate pi'a Zabade ha'e Moabe pygua Sinrite pi'a Jeozabade.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

27 Ha'e gui ta'y kuery rekokue, hovai ijayvu jepiague, ha'e Nhanderuete
pegua oo omoatyrõague, ha'e nunga ha'e javi ma ipara oiny huvixa kuery
rekokue oĩa re. Ha'e gui ta'y Amazias ju oĩ nguu rekovia.

2 Reis 14.1-6

25 1 Amazias ma vinte e cinco ma'etỹ oguereko huvixa oĩ ypy'i jave
py. Ha'e vy vinte e nove ma'etỹ re opena Jerusalém py. Ixy ma
Jeoadã, Jerusalém pygua ae.
2 SENHOR renonde rupi ha'evea rami oiko va'eri opy'a ha'e javi py e'ỹ guive.
3 Opo'akaa re oĩ atã ma rire ojuka ukapa guembiguai kuery tuu jukaare.
4 Ha'e rã ijukaare ra'y kuery ma ha'e ndojuka ukai. Ha'e rami 'rãgue py
Moisés kuaxia re omboparaague rami oiko, mba'eta SENHOR ojapo uka vy
aipoe'i: "Tuu kuery ma ndojukaai 'rã ta'y kuery ojapo vaiague re, neĩ ta'y
kuery ndojukaai 'rã tuu kuery ojapo vaiague re. Peteĩ-teĩ ojukaa 'rã ha'e
ae ojejavyague re", he'iague rami.

2 Reis 14.7

5 Ha'e gui Amazias omboatypa Judá kuery ha'e javi. Ha'e vy peteĩ-teĩ
ro pygua ikuai va'e omoĩ xondarorã, omoĩ avi mil ikuai va'e re ha'e cem
ikuai va'e re opena va'erã. Judá ha'e Benjamim regua ha'e javi omoĩ ha'e
rami aguã. Ha'e vy vinte ma'etỹ va'e guive tujakue peve oipapa vy oikuaa
trezentos mil ikuaia oiporavo pyre joe opu'ãa py hu'y guaxu ha'e hu'y
jokoa tuvixa va'e ogueraa va'e meme.
6 Ha'e gui Israel kuery va'e regua ojoguave ju cem mil avakue ipy'a
guaxukueve, três mil e trezentos quilos prata guigua re.
7 Ha'e rami teĩ oĩa py ou peteĩ ava Nhanderuete remimbo'e. Ha'e vy
aipoe'i ixupe:
— Xeruvixa, eraa eme Israel regua xondaro kuery. Mba'eta Israel ha'e
Efraim kuery reve'ỹ SENHOR oiko.
8 Ha'e nunga rupi tereo tema nhande kuery reve anho. Ha'e rami vy joe
pepu'ã ramo ndepo'aka 'rã. Ha'e rami e'ỹ ri ramo Nhanderuete ojapo 'rã
nhanderovaigua kuery renonde re'a aguã rami, mba'eta Nhanderuete ma
nhopytyvõ ha'e joity aguã ipo'aka va'e — he'i.
9 Ha'e ramo Nhanderuete remimbo'e pe Amazias oporandu:
— Ha'e rami avi mba'exa tu ha'vy ajapo 'rã três mil e trezentos quilos
prata guigua ajou ju aguã, ha'e va'e re Israel regua xondaro kuery ajogua
rire?
Nhanderuete remimbo'e ombovai:
— Ha'e va'ekue gui SENHOR hetave oguereko ndevy ome'ẽ va'erã — he'i.
10 Ha'e ramo ojeupegua kuery ae gui huvixa Amazias omboja'opa xondaro
kuery Efraim gui ou va'ekue, ngoo katy ju ojevypa aguã. Ha'e ramo ha'e
kuery ivai ete okuapy Judá kuery rovai. Ipoxy reve ojevypa ju ngoo katy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Ha'e gui ma Amazias ipy'a guaxu reve ogueraa ojeupegua kuery ae.
Ha'e rami vy oje'oi Yvyugua Juky 'ea va'e katy. Ha'e py ma dez mil ojuka
Seir ramymino kuery va'e regua.
12 Ha'e rami vy Judá kuery ma dez mil ju ojuka e'ỹ re ojopy vy ogueraapa
peteĩ itaova yvatevea py. Ha'e va'e gui ma omombopa ramo omanomba
hu'ũmba vy.
13 Ha'e rami teĩ xondaro kuery Amazias ngupive joe opu'ãa katy oje'oi
e'ỹ aguã omondoukapa ju va'ekue ma ombovaipa Judá re tetã ikuai va'e
Samaria guive Bete-Horom peve. Ha'e rami vy três mil ojuka okuapy ha'e
pygua kuery, ha'e imba'e rei-reikue ma ogueraapa.

Amazias mba'emo ra'angaa pe oikoa re Nhanderuete omongeta ukaague

14 Ha'e gui Edom pygua kuery ojukaague gui Amazias ojevy vy ogueru Seir
ramymino kuery ruete ra'angaa oguereko va'ekue. Ha'e rami vy nguueterã ae
rive omopu'ã imo'amy. Ha'e va'e omboetea rupi oapy imoiny heakuã porã va'e.
15 Ha'e ramo Amazias rovai SENHOR poxya hendy rã oĩa py ombou peteĩ
profeta ixupe oporandu aguã:
— Mba'e re tu remboete reikovy ta'angaa, ndepo gui ojeupegua kuery
ndogueraa jepei va'ekue ri? — he'i.
16 Ha'e ramo profeta ixupe ijayvu teri reve huvixa ombovai:
— Xapy'a rei tu ndee huvixa mongetaarã renhemoĩ? Epytu'u ma ta'vy.
Mba'e re tu rejapo rojuka aguã rami? — he'i.
Ha'e ramo profeta opytu'u va'eri aipoe'i nho ju:
— Ha'e rami ete reiko ramo xee aikuaa Nhanderuete nemomba taa, xee
romongeta teĩ nerendui rire — he'i.

2 Reis 14.8-14

17 Judá pygua huvixa Amazias ma amboae rami onhemongeta uka rire
omondouka ayvu mombe'uarã Israel pygua huvixa Jeoacaz ra'y Jeoás pe,
Jeú ramymino va'e pe. Ha'e vy aipoe'i uka:
— Peju, jajoguero'a.
18 Ha'e rami teĩ Israel pygua huvixa Jeoás ombovai Judá pygua huvixa
Amazias:
— Líbano yvy re ma je peteĩ juu rakuaendy hi'aĩ va'e aipoe'i uka yary
ha'e py hi'aĩ avi va'e pe: "Eme'ẽ na nderajy xera'y ra'yxyrã", he'i. Ha'e rami
teĩ mymba Líbano yvy re ikuai va'e opyrõmba rive juu rakuaendy re.[1]
19 Ha'e gui ndee ma "Edom pygua kuery ma xee ajukapa" 're vy nekuraxõ re
oĩ renhemboyvate reixea ha'e rejejou porã rivea. Aỹ ndero py ae repyta 'rãgue.
Mba'e re tu rejeity ukaxe ri mba'emo vai py, Judá pygua kuery reve? — he'i uka.

---

[1] **25.18** "Juu rakua endy" he'ia ma huvixa Amazias ombojaru reia rupi ijayvu vy, ha'e rã "Yary hi'aĩ va'e" he'ia ma ojee ae ijayvu vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Ha'e rami teĩ Judá pygua huvixa Amazias noendu potai. Mba'eta ha'e
rami aguã ma Nhanderuete gui ae ou, hovaigua kuery po py omboaxa
aguã, Edom pygua kuery ruete ra'angaa pe oiko ramo.
21 Ha'e ramo Judá pygua huvixa Amazias oo nho Judá regua Bete-Semes
tekoa py, Israel pygua huvixa Jeoás reve joe opu'ã aguã.
22 Ha'e gui ma Israel kuery renonde py Judá pygua kuery oitypaa. Ha'e vy
peteĩ-teĩ onhamba ngoo katy.
23 Bete-Semes py ae Israel pygua huvixa Jeoás ombo'a Judá pygua huvixa
Joás ra'y Amazias, Jeoacaz ramymino va'e. Ha'e rami vy Jerusalém re
ogueraa vy oity tetã kora Efraim guive ojerea katy'i okẽ hi'aĩague peve,
cento e oitenta metros va'ekue ha'e javi.
24 Tetã gui oipe'apa avi ouro, prata ha'e mba'emo ryru SENHOR ropy Obede-Edom
openaague, ha'e huvixa ro py mba'emo omoĩ porã mbyre ha'e javi. Ogueraa avi
avakue mba'emo re omboekovia va'erã. Ha'e gui ma Samaria tetã katy ju ojevy.

2 Reis 14.17-20

25 Jeoacaz ra'y Jeoás Israel pygua huvixa va'e omano rire Joás ra'y
Amazias Judá pygua huvixa oikove ranhe quinze ma'etỹ re.
26 Ha'e gui oĩve rei tema Amazias rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo
ojapo va'ekue jypy guive opaa peve noĩ 'rã teve kuaxia Judá ha'e Israel
pygua huvixa kuery rekokue oĩa re?
27 Amazias ma SENHOR pe oikoa gui ojepe'a ramo hovai jogueroayvua
Jerusalém py. Ha'e ramo Laquis katy onha teĩ hakykue omondoukaa
avakue. Ha'e ramo Laquis py ae ojuka.
28 Ha'e rami vy kavaju áry ogueru vy Jerusalém py ae onhono porãa, tuu
kuery rupa yvýry tetã Davi rekoague py.

2 Reis 14.21,22; 15.1-7

26 1 Ha'e gui ma Judá kuery ha'e javi oiporavo Uzias dezesseis
ma'etỹ oguereko va'e. Ha'e rami vy nguvixarã omoĩ okuapy nguu
Amazias rekovia.[m]
2 Ha'e va'e ma ojapo Elate tetã, omoatyrõ avi Judá yvy ha'e javi rupi, tuu
huvixa guamoĩ kueryague rami ndoikovevei'i ma rire.
3 Uzias ma dezesseis ma'etỹ oguereko huvixa oĩ ypy'i jave py. Ha'e gui cinqüenta
e dois ma'etỹ re opena Jerusalém py. Ixy ma Jecolias, Jerusalém pygua ae.
4 Ha'evea ramigua ojapo oikovy SENHOR renonde rupi, nguu Amazias
ojapoague rami meme.
5 Ha'e rami vy ojee omoĩ Nhanderuete oeka aguã. Imongetaaty Zacarias
Nhanderuete guigua oexaa py hi'arandu va'e oikoa pukukue re ha'e rami
oiko. SENHOR oekaa ja ma omoingo porã.

---

[m] **26.1** Uzias rery mboae ma Azarias raka'e (2 Reis 14.21-22; 15.1-7).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e gui ma filisteu kuery rovai opu'ã aguã oo vy ombovaipa Gate tetã
kora, Jabné ha'e Asdode py guive. Ha'e gui Asdode katy'i rupi ojapove ju
tetã, filisteu kuery yvy ha'e javi rupi guive.
7 Nhanderuete oipytyvõ filisteu kuery rovai opu'ãa py, Arábia regua Gur-
Baal pygua kuery rovai, meunita kuery rovai guive.
8 Uzias ipo'akapa rã Egito py nhavaẽa'i peve ima'endu'a porãa hexe. Ha'e
ramo ixupe Amom pygua kuery voi ome'ẽ 'rã mba'emo.
9 Jerusalém tetã py Uzias ojapo reta torre: Okẽ Ojerea 'epy va'e py, Okẽ
Yvyugua ha'e Okẽ Hakua 'epy va'e py ojapo, ha'e vy omombaraetepa.
10 Tekoa e'ỹa rupi guive ojapo torre, yguarã ojo'o reta guive hymba kuery
heta ramo, yvyugua ha'e nhuũndya rupi. Mba'ety rupigua oguerovy'a va'e
vy guembiguai kuery oguereko mba'ety rupi omba'eapo va'e, uva ty rupi,
yvyty ikuai va'e rupi, ha'e mba'ety porãa rupi.
11 Uzias rembiguai regua ikuai avi xondaro kuery tembiporu oiporu kuaa
ete va'e. Ha'e kuery ma joe opu'ã aguã katy hyxy 'rã jogueravy. Ha'e
kuery rery ma kuaxia re opena va'ety Jeiel omboparapa imoiny, huvixa
Maaséias reve, huvixa rembiguai yvateve va'e Hananias openaa rupi.
12 Ha'e gui hetarã kuery akã ikuai va'e rery oĩ va'ekue ma dois mil e
seiscentos, avakue ipy'a guaxukueve meme.
13 Hembiguai xondaro kuery ma trezentos e sete mil e quinhentos ikuai.
Ha'e va'e kuery ma ombaraetea rupi opu'ã 'rã okuapy joe, hovaigua kuery
gui huvixa oipytyvõ va'e.
14 Xondaro kuery ha'e javi rembiporurã Uzias ojapo uka hu'y jokoa, hu'y
guaxu, akã regua, pexo regua, guyrapa ha'e ita momboa.
15 Jerusalém py ma mba'emo tuvixa va'e momboarã ojapo uka avi avakue
ojapo kuaa va'e pe. Ha'e va'e ma torre ha'e kora ojerea áry omoĩ 'rã hu'y
ha'e ita tuvixakueve omombo aguã. Hexe ima'endu'aa mombyrya rupi
peve, opa mba'e py SENHOR omombaraete ramo.

2 Reis 15.5-7

16 Ha'e gui Uzias ipo'aka ete ma vy opy'a py onhemboyvate rei, okanhy
aguã rami oiko peve. Ha'e vy opa marã rei ojejavy SENHOR nguuete
rovai. Ha'e rami vy ixupegua opy oike altar oĩ va'e áry heakuã porã va'e
oapy aguã.
17 Hakykue sacerdote Azarias oike avi SENHOR pegua sacerdote kuery
oitenta ipy'a guaxukueve ikuai va'e reve.
18 Ha'e vy huvixa Uzias reve nhombovake okuapy. Ha'e vy aipoe'i okuapy
ixupe:
— Ndee huvixa Uzias pe ma nda'evei SENHOR renonde py heakuã porã
va'e reapy aguã, sacerdote kuery Arão ramymino ikuai va'e pe anho, ha'e
rami aguã rami omoĩa rire. Eẽ ke henda iky'a e'ỹ va'e gui, mba'eta rejejavy
ma. SENHOR Nhanderuete nanemboete ukavei ma 'rã — he'i okuapy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Ha'e ramo Uzias ivai vaipa, opo py heakuã porã va'e ryru oguereko reve.
Sacerdote kuery pe ivai ramove hova mbyte re ojekuaa lepra ha'e kuery ha'e javi
oexaa py, SENHOR pegua opy altar heakuã porã va'e oapyaty yvýry hi'aĩa pyve.
20 Sacerdote yvateve va'e Azarias ha'e sacerdote kuery mboae hexe oma'ẽ
vy oexa okuapy lepra hova re oĩ ra'ea. Ha'e ramo ogueraa pojava oka
katy. Ha'e ae ma voi guive oẽ pojava ovy, SENHOR omoingo axy rire.
21 Ha'e rami py huvixa Uzias ma omanoa ára peve lepra revegua oiko.
Lepra revegua vy peteĩ oo ha'e ae'i oĩ aguã ojapo pyre py oiko, SENHOR
pegua opy gui omoxẽ rire. Ha'e gui ta'y Jotão ju opena oikovy huvixa ro
re. Oyvy re ikuai va'e re oikuaa pota avi oikovy.
22 Ha'e gui oĩve rei tema Uzias rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo
ojapo va'ekue jypy guive opaa peve noĩ 'rã teve kuaxia Amom ra'y profeta
Isaías ombopara va'ekue re?
23 Ha'e rire Uzias opytu'u ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo tamoĩ
kuery onhono porãague rami avi onhono porãa peteĩ yvy yvyra ruparã
huvixa kuery oguereko katu va'ekue py, ixupe "Lepra revegua va'ekue"
he'i okuapy vy. Ha'e gui ma ta'y Jotão ju oĩ nguu rekovia.

2 Reis 15.32-38

27 1 Jotão ma vinte e cinco ma'etỹ oguereko jave py oĩ ypy'i
huvixarã. Ha'e vy dezesseis ma'etỹ re opena Jerusalém py. Ixy
ma Jerusa, Zadoque rajy.
2 Ha'e ma ha'evea rami oiko SENHOR renonde rupi, nguu Uzias oikoague
rami ae ju. Ha'e rami avi ndoikei guive SENHOR pegua opy. Ha'e rã heta
va'e kuery ma mba'emo vai rupi tema ikuai.
3 Jotão ojapo uka SENHOR pegua oo rokẽ yvate rupi guarã, ha'e tetã kora
Ofel 'epy va'e áry rupi heta avi ojapo mba'emo.
4 Judá re yvyty ikuai va'e rupi ojapo avi tetã, ha'e ka'aguy rupi ma oo
ikorapa va'e ha'e torre ojapo.
5 Ha'e gui ma Amom kuery ruvixa rovai re opu'ã vy ipo'aka ha'e kuery re. Ha'e
ramo ha'e va'e ma'etỹ re ma ixupe Amom kuery ome'ẽ três mil e trezentos quilos
prata guigua, ha'e dez mil voxa trigo ha'e cevada. Ha'e ramigua ma Amom
kuery mokoĩ ma'etỹ, ha'e gui mboapy ma'etỹa peve ome'ẽ okuapy ixupe.
6 Jotão ipo'akave tema ovy, SENHOR nguu ete oipotaa rami oiko va'e vy.
7 Ha'e gui oĩve rei tema Jotão rekokue regua. Ha'e rami avi joe
opu'ãague ha'e mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Israel
ha'e Judá pygua huvixa kuery rekokue oĩa re?
8 Vinte e cinco ma'etỹ oguereko jave py oĩ ypy'i huvixarã. Ha'e vy
dezesseis ma'etỹ re opena Jerusalém py.
9 Ha'e rire Jotão ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo
onhono porãa tetã Davi rekoague py. Ha'e ramo ta'y Acaz ju oĩ nguu
rekovia.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Reis 16.1-4

28 1 Acaz oĩ ypy'i jave ma vinte ma'etỹ ramo'i oguereko. Ha'e gui
dezesseis ma'etỹ re opena Jerusalém py. Ha'e ma ha'eve'ỹa ramigua
ojapo oikovy SENHOR nguuete renonde rupi, guamoĩ Davi rami e'ỹ.
2 Israel pygua huvixa kuery reko rami oiko, ha'e Baal kuery ra'angaarã
ojapo mba'emo ryku gui.
3 Yvyugua Hinom ra'y rekoague py oapy avi heakuã porã va'e, gua'y kuery
ae'i guive oapy, amboae regua kuery Israel kuery renonde gui SENHOR
oipe'apa va'ekue opa marã rei ikuaiague rami ae.
4 Ombojeroviaaty yvy'ã rupi ikuai va'e py voi mba'emo ome'ẽ oikovy,
heakuã porã va'e oapy avi yvy'ã rupi, yvyra rogue ana ikuai va'e guýry
rupi guive.
5 Ha'e nunga rupi SENHOR tuuete omboaxa Síria pygua huvixa po py. Ha'e
va'e kuery ma hexe ipo'aka vy ixupegua kuery reve ogueraa Damasco
tetã katy escravo-rã. Omboaxa avi Israel kuery ruvixa po py. Ha'e va'e ju
ipo'aka vy omoingo axy raxa.
6 Ha'e rami vy peteĩ ára pyve Remalias ra'y Peca ojuka cento e vinte mil
avakue Judá regua imbaraetekueve, SENHOR guamoĩ kuery ruete gui
hexarai rire.
7 Ha'e gui ma peteĩ ava Efraim regua ipy'a guaxuve va'e Zicri hery va'e
ojuka huvixa ra'y Maaséias. Ojuka avi huvixa ro re opena va'ety yvateve
va'e Azricão, huvixa irũ Elcana guive.
8 Ha'e gui Israel ramymino kuery ju Judá gui ogueraa duzentos mil
kunhague, ipi'a ha'e imemby kuery, ha'e kuery reve joegua ikuai va'eri.
Ha'e rami vy imba'e rei-rei va'ekue oipe'a reta vy Samaria py ogueraapa.
9 Ha'e rami teĩ ha'e py oĩ peteĩ profeta SENHOR pegua, Odede hery va'e.
Ha'e va'e ma oẽ ovy xondaro kuery Samaria katy ojevy jogueruvy va'e
ovaexĩ aguã. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Ne'exa, SENHOR peneramoĩ kuery ruete Judá pygua kuery pe ipoxy
vy omboaxapa pendepo py meme. Ha'e ramo peẽ kuery pendepoxy reve
pejukapa yva peve oendua aguã rami.
10 Ha'e rami vy aỹ escravo-rã peru ta Judá ha'e Jerusalém pygua avakue
ha'e kunhague. Ha'e nunga py peẽ voi e'ỹ teve SENHOR Penderuete rovai
pendepo ky'a?
11 Ha'e gui aỹ ma pendu ke xeayvua. Pembojevypa ju penderegua kuery
escravo-rã peru va'ekue, mba'eta SENHOR guigua poxya hendy ma
pende'áry — he'i.
12 Ha'e ramo amongue avakue Efraim regua opu'ã okuapy nhombovake
aguã joe opu'ãague gui ojevy va'e kuery reve. Ha'e va'e kuery ma Joanã
ra'y Azarias, Mesilemote ra'y Berequias, Salum ra'y Jeizquias ha'e Hadlai
ra'y Amasa.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Ha'e vy aipoe'i okuapy ha'e kuery pe:
— Peroike eme apy escravo-rã peru va'ekue, mba'eta pemboetave 'rã
SENHOR renonde py jajejavya ha'e nhandepo ky'aa. Nhandepo ky'aa tuvixa
ma ramo nhande'áry hendy ma SENHOR guigua poxya — he'i okuapy.
14 Ha'e ramo yvatekueve ha'e heta va'e kuery ha'e javi oexaa py xondaro
kuery oejapa ojokua reve ogueru va'ekue, imba'e rei-rei va'ekue voi.
15 Ha'e rami vy hery rupi oiporavo okuapy escravo-rã ogueru pyre re
opena va'erã. Ha'e ramo ha'e kuery opu'ã vy omonhemondepa ju ipire rei
va'ekue-'ekue mba'emo ogueru pyre py ae. Omonhemonde, ipy ryrurã
ome'ẽ, omongarupa, omboy'u ha'e oipoano porãmba. Ha'e rã kangy gui
ndoguatavei va'e ma mburika'i áry omoĩ vy ogueraa Jericó "Pindoty tetã"
'ea va'e py, hexegua kuery ikuaia py. Ha'e gui ma ojevypa ju Samaria katy.

Assíria pygua kuery pe Acaz oipytyvõ aguã re ojerureague

16 Ha'e va'e jave py ma huvixa Acaz ojerure uka Assíria pygua huvixa
kuery oipytyvõ aguã re.
17 Mba'eta Edom pygua kuery teĩgue ju ou vy Judá kuery re ipo'aka ramo,
escravo-rã ogueraa guive.
18 Filisteu kuery voi ou vy opu'ã okuapy tetã yvy'ãmbe reia rupi, Judá
regua kuaray puku-a katy ikuai va'e re guive. Ha'e rami vy ipo'aka Bete-
Semes tetã re, Aijalom, Gederote, Socó, Timna ha'e Ginzo ha'e ijyvýry
rupi tekoa ikuai va'e re. Ha'e rire ha'e kuery ju hekoa ha'e py.
19 Israel pygua huvixa Acaz káuxa ae SENHOR omo'yvyĩ'i Judá kuery,
huvixa opa marã ikuai aguã rami ojapoague re. Ha'e va'e eteve voi
ndojejokoi SENHOR rovai heko vai aguã gui.
20 Ha'e ramo oĩa py ou Assíria pygua huvixa Tiglate-Pileser teĩ oipytyvõ
'rãgue py omoĩ vaive.
21 Ha'e ramo Acaz ma mba'emo porã SENHOR pegua oo gui oguenoẽ vy
omboaxapa Assíria pygua huvixa po py, ngoo gui ae, ha'e yvatekueve
ikuai va'e ro gui guive. Ha'e rami teĩ ae ma mba'eve py noipytyvõi.

Nhanderuete ramigua rive pe huvixa Acaz oikoague

22 Huvixa Acaz ojexavai jave pyve heko vai raxave SENHOR rovai.
23 Ha'e rami vy mba'emo mymba ome'ẽ tema Damasco pygua kuery ruete
ramigua ikuai va'e pe, hexe ha'e kuery ipo'aka rire. Mba'eta aipoe'i:
— Síria pygua huvixa kuery ruete ramigua ma ha'e kuery oipytyvõ rire
xee voi ha'e kuery pe ame'ẽ ta mba'emo anhepytyvõ uka vy — he'i. Ha'e
rami teĩ ha'e rami oiko vy ojapo ha'e ae okanhy aguã rami, Israel kuery
ha'e javi reve.
24 Ha'e rami vy Acaz oipe'apa mba'emo ryru Nhanderuete pegua opy ikuai
va'ekue. Omboa'ypa ma vy ombotypa ju SENHOR pegua okẽ ikuai va'e.
Ha'e rami vy ojeupe guarã ojapo altar Jerusalém ha'e javi rupi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Judá regua tetã ha'e javi katy'i yvy'ã ikuai va'e rupi omopu'ã tuuete
ra'angaa pe heakuã porã va'e oapy atyrã. Ha'e rami py ombopoxy SENHOR
guamoĩ kuery ruete.[n]

2 Reis 16.19,20

26 Ha'e gui oĩve rei tema Acaz rekokue regua. Ha'e rami avi ha'e oikoa
jypy guive opaa peve ipara oiny kuaxia Judá ha'e Israel pygua huvixa
kuery rekokue oĩa re.
27 Ha'e gui Acaz ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo
onhono porãa Jerusalém tetã py, teĩ Israel pygua huvixa kuery rupa
yvýry e'ỹ guive. Ha'e gui ma ta'y Ezequias ju oĩ nguu rekovia.

Ezequias templo oipe'a uka juague

29 1 Ezequias ma vinte e cinco ma'etỹ oguereko huvixa oĩ ypy'i jave
py. Ha'e vy vinte e nove ma'etỹ re opena Jerusalém py. Ixy ma
Zacarias rajy Abia.
2 Ha'e ma ha'evea rami oiko SENHOR renonde rupi, guamoĩ Davi
ojapoague ha'e javi rami.
3 Ha'e gui jypygua ma'etỹa ha'e jypygua jaxya pyve oipe'apa ju SENHOR
pegua oo rokẽ ikuai va'e, omoatyrõmba guive.
4 Ha'e rami vy sacerdote ha'e levita kuery oguerupa vy omboatypa kuaray
puku-a katy oka oĩ va'e py.
5 Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Pendu ke xeayvua, levita kuery. Pejeky'a'o ukapa ke aỹ'i ma voi, ha'e
gui peiky'a'opa avi SENHOR peneramoĩ kuery ruete pegua oo. Henda iky'a
e'ỹ va'e gui peipe'apa ke mba'emo ky'akue oĩ va'e.
6 Mba'eta nhaneramoĩ kuery ma anhetẽ rupi e'ỹ ikuai vy SENHOR Nhanderuete
renonde py ha'eve'ỹa ramigua ojapo. Oejapa okuapy vy SENHOR pegua oo oĩa
katy gui ngova oguerova vy okupe rive oguerova okuapy.
7 Oka rokẽ ombotypa, tataendy ikuai va'e omboguepa, ixupe ndoapyvei
guive heakuã porã va'e, neĩ mymba ma voi nome'ẽvei okuapy Israel kuery
ruete pegua henda iky'a e'ỹ va'e rupi.
8 Ha'e nunga rupi Judá ha'e Jerusalém pygua kuery áry ou SENHOR
poxya. Ha'e vy omboaxapa imongyjearã, imondyiarã ha'e ijojai reiarã pe,
peẽ kuery penderexa py ae pexaa rami.
9 Ha'e ramo nhaneramoĩ kuery kyxe py ojukapaa, ha'e gui nhandera'y kuery,
nhanderajy kuery ha'e nhandera'yxy kuery ju escravo-rã ogueraa ague py ikuai.
10 Ha'e nunga rupi aỹ ma xejee amoĩ SENHOR Israel kuery ruete reve ajapo
aguã peteĩ rami ju nhandekuai aguã, nhandegui oipe'a nho aguã opoxya
tata rami nhanembojexavai va'e.

---

n 28.22-25 2 Reis 16.10-16

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Xera'y kuery, penderexarai eme pejapo 'rã va'e gui, mba'eta SENHOR
ae pendeporavo henonde rupi pendekuai aguã, ixupe pemba'eapo ha'e
heakuã porã va'e peapy aguã — he'i.

Levita kuery templo oiky'a'opa jevyague

12 Ha'e ramo levita kuery opu'ãmba okuapy. Coate ramymino kuery va'e
regua ikuai Amasai ra'y Maate ha'e Azarias ra'y Joel. Merari ramymino
regua ma Abdi ra'y Quis ha'e Jealelel ra'y Azarias. Ha'e gui Gérson
ramymino regua ma Zima ra'y Joá ha'e Joá ra'y Éden.
13 Elisafã ramymino regua ma Sinri ha'e Jeuel. Asafe ramymino regua ma
Zacarias ha'e Matanias.
14 Hemã ramymino regua ma Jeuel ha'e Simei. Jedutum ramymino regua
ma Semaías ha'e Uziel.
15 Ha'e kuery ma guyvy kuery omboaty ukapa vy ha'e kuery ae ranhe
ojeky'a'o ukapa. Ha'e rire mae ma ou SENHOR pegua oo py ju huvixa
aipoe'i ukaague rami vy oiky'a'opa aguã, SENHOR ijayvuague rupi guive.
16 Ha'e rami vy sacerdote kuery ma SENHOR pegua opy rupi oike
jogueravy oiky'a'o aguã. Ha'e rami vy oka py, SENHOR pegua oka oĩ va'e
py oguenoẽmba iky'akue templo ropy rupi ikuai va'ekue. Ha'e nunga
levita kuery oipe'apa vy mombyrya py ogueraa, Cedrom yakã peve.
17 Jypygua jaxy ha'e ára ypy'i py ma omboypy okuapy oiky'a'o aguã. Ha'e
gui ma oito araa py oiky'a'o ma SENHOR pegua oo oikeaty peve. Ha'e gui
oito araa jevy py oiky'a'opa SENHOR pegua opy rupi. Jypygua jaxy ha'e
dezesseis araa py ma oiky'a'opa ma okuapy.
18 Ha'e gui mae ma oje'oipa huvixa Ezequias ngoo py oĩa py. Ha'e vy
aipoe'i okuapy:
— Roiky'a'opa ma SENHOR pegua oo, altar mymba rapyaty, tembiporu
ikuai va'e, ha'e mesa SENHOR renonde mbojape omoĩaty va'e, hexegua
tembiporu ikuai va'e ha'e javi reve.
19 Ha'e gui mba'emo huvixa Acaz oĩ jave heko vai reia rupi oka katy rive
omombo va'ekue ma romoatyrõmba ju, romboaxapa ma guive SENHOR
peguarã. Ha'e nunga ha'e javi ma SENHOR pegua altar renonde py ju ikuai
— he'i okuapy.

Nhanderuete ombojeroviaa aguã Ezequias omboypy jevyague

20 Ha'e ramo huvixa Ezequias ma ko'ẽ rai'i teri reve ovy vy omboatypa
yvatekueve tetã rupi ikuai va'e. Ha'e vy ogueraapa SENHOR pegua oo py.
21 Ogueru ruka avi sete vaka ra'y, sete vexa'i, sete vexa'i ra'y ha'e sete
kavara, jejavya regua ome'ẽ aguã huvixa openaa rupi ikuai va'e re
vy, henda iky'a e'ỹ va'e ha'e Judá kuery re guive. Ha'e va'e ma Arão
ramymino kuery sacerdote ikuai va'e pe ome'ẽ ukapa SENHOR pegua altar
áry.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Vaka ra'y ma sacerdote kuery ojukapa ma vy huguykue oupi vy
omboayvipa altar áry rupi. Ha'e gui vexa'i ha'e vexa'i ra'y ikuai va'e ju
ojukapa ma vy huguykue omboayvipa avi altar áry rupi.
23 Ha'e gui jejavya regua ome'ẽ va'erã kavara kuery ju ogueru huvixa
renonde heta va'e kuery oexaa py. Ha'e va'e kuery áry ma omoĩ okuapy
opo.
24 Ha'e rami vy sacerdote kuery ojukapa ma vy huguykue ma jejavya
reguarã ome'ẽ altar yvy'iry rupi onhoẽ vy, Israel kuery ha'e javi
ojejavyague ojao'i uka aguã, mba'eta huvixa ijayvu rire Israel kuery
ojejavyague re oapy reve ome'ẽ aguã re.
25 Omoĩ avi levita kuery SENHOR pegua opy rupi hy'a pu, mbaraka ha'e
ixã reta va'e reve ikuai aguã, Davi ojapo ukaague rami vy, huvixa pegua
profeta kuery Gade ha'e Natã ijayvuague rami guive. Ha'e rami aguã ma
SENHOR ae ojapo uka profeta kuery pe ijayvu vy.
26 Ha'e gui ma levita kuery hi'aĩ okuapy mba'epu Davi oeja va'ekue reve,
ha'e rã sacerdote kuery ma mimby guaxu reve ikuai.
27 Ha'e gui mae ma Ezequias ijayvu altar áry mymba oapya aguã re.
Ha'e ramo mymba oapy aguã omboypy ramove omboypy avi SENHOR pe
oporaei okuapy aguã mimby guaxu omonhe'ẽ reve, mba'epu Israel pygua
huvixa Davi oeja va'ekue reve guive.
28 Ha'e ramo oporaei okuapy, ha'e mimby guaxu omonhe'ẽ atã ramove
ijaty va'e kuery ha'e javi ikuai guenapy'ã re. Ha'e rami ae tema ikuai
mymba oapypa e'ỹa ja.
29 Ha'e gui mymba ome'ẽmba ma ramo huvixa Ezequias ha'e hexeve
ikuai va'e ha'e javi voi guenapy'ã re ikuai avi omboetea py.
30 Ha'e ramo huvixa ha'e hexevegua kuery yvatekueve ijayvu levita kuery
SENHOR pe oporaei okuapy aguã re, Davi ha'e profeta Asafe ijayvuague
rupi. Ha'e ramo ha'e kuery ovy'a reve oporai, ha'e ojero'a reve avi
omboete okuapy.
31 Ha'e gui Ezequias aipoe'ive ju:
— Aỹ SENHOR peguarã pejeky'a'o ukapa ma. Penhemboja ke ha'vy, ha'e
peru mymba peme'ẽ va'erã, perovy'a reve peru SENHOR pegua oo oĩa katy
— he'i.
Ha'e ramo ijaty va'e kuery ogueru okuapy mymba ome'ẽ va'erã, SENHOR
oguerovy'aa rupi. Opy'a re ome'ẽxea omoĩ va'ekue reve ogueru okuapy
mymba oapy aguã py.
32 Ijaty va'e kuery mymba ogueru va'e oipapaa rã setenta vaka ikuai, cem
vexa'i ava ha'e gui duzentos vexa'i ra'y. Ha'e nunga ha'e javi SENHOR pe
oapy okuapy.
33 Ixupe ome'ẽ avi seiscentos vaka ra'y ha'e três mil vexa'i.
34 Ha'e rã sacerdote kuery ma mbovy'i ete vy ndoipiropa reguai. Ha'e
ramo hexegua levita kuery oipytyvõ okuapy oipiropa, ha'e sacerdote

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kuery mboae ojeky'a'o ukapa peve. Mba'eta sacerdote kuery gui levita
kuery opy'a py heko porãve va'e ikuai ojeky'a'o ukaa py.
35 Ha'e gui mymba oapy va'erã heta raxa ogueru va'ekue áryve oĩ avi mymba
peteĩ rami ikuai aguã regua ome'ẽ va'ekue kyrakue, ha'e uva rykue mymba
oapy reve ome'ẽ va'e. Ha'e rami py omboypy ju SENHOR pe omba'eapo aguã.
36 Heta va'e kuery ha'e javi reve Ezequias oguerovy'a ete Nhanderuete
oipytyvõague, mba'eta ojapopa pojava okuapy vy.

Páscoa regua ngaru ojapo okuapyague

30 1 Ha'e va'e rire Ezequias omondouka ayvu reraarã Israel ha'e
Judá ha'e javi rupi. Efraim ha'e Manassés kuery pe voi ombopara
kuaxia Jerusalém py oupa avi aguã, SENHOR pegua oo py Páscoa ára py
okaru okuapy aguã SENHOR Israel kuery ruete pe.
2 Mba'eta huvixa ma guembiguai yvatekueve ha'e Jerusalém pygua kuery
ha'e javi pe onhemongeta uka ma mokoĩ jaxya py Páscoa regua ngaru
ojapo aguã re.
3 Mba'eta oa'angaague ára py porã nda'evei ngaru ojapo aguã, ha'e va'e
ára peve sacerdote kuery mbovy'i ete ojeky'a'o uka ramo, ha'e pavẽ e'ỹ
teri ono'õ Jerusalém py.
4 Ha'e nunga rupi heta va'e kuery reve huvixa oikuaa ha'e rami.
5 Ha'e rami vy onhembopy'a Israel kuery ikuaia ha'e javi rupi
omombe'u uka aguã, Berseba guive Dã peve, Jerusalém py oupa aguã
Páscoa regua ngaru SENHOR Israel kuery ruete peguarã. Ha'e va'e
ngaru py ha'e javi ete e'ỹ teri ikuai raka'e, ipara oĩa rami e'ỹ teĩ.
6 Ha'e gui huvixa ha'e yvatekueve kuaxia ombopara va'ekue reraa
kuery oje'oipa Israel ha'e Judá jave rupi. Huvixa ijayvuague rami vy
aipoe'i oje'oivy:
— Israel ramymino kuery, pejevy ju SENHOR Abraão, Isaque ha'e
Israel ruetea katy. Ha'e ramo 'rãe ha'e ju ojevy Assíria pygua huvixa
po'akaa gui peo jepe va'ekue repyarã.
7 Pendekuai eme penderu ha'e penderyke'y kuery ikuaiague rami. Ha'e
kuery ma ojejavy va'ekue SENHOR guamoĩ kuery ruete rovai. Ha'e
nunga rupi ae omboaxapa imombaarã pe, aỹ pexaa rami ae.
8 Aỹ gui ma peneakã ratãve eme penderu kuery ikuaiague rami e'ỹ.
Pejerovia tema SENHOR re, ha'e peju ixupegua henda iky'a e'ỹ va'e
raka'e rã peve guarã oiky'a'o va'ekuea katy. SENHOR Penderuete pe
anho pendekuai, ipoxy etea peẽ kuery áry ou va'ekue oaxa nho aguã.
9 Mba'eta xapy'a rei rã SENHOR peguarã ju pejeko rerova ramo
omboaxy nho 'rã penderyvy ha'e pendera'y kuery escravo-rã ogueraapa
pyre, kova'e yvy re ju ha'e kuery ojevypa aguã. Mba'eta SENHOR
Nhanderuete nhomboaxy kuaa ha'e poroayvu va'e vy ngova nomo'ãi 'rã
peẽ kuerya gui, ixupe ete ri pejeko rerova ramo — he'i okuapy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Ha'e gui ma ayvu reraa kuery ma tetã nhavõ rupi oguata oje'oivy,
Efraim ha'e Manassés yvy guive Zebulom peve. Ha'e rami teĩ ojojai
rei, ojavyky rei okuapy.
11 Ha'e rami teĩ ma Aser, Manassés ha'e Zebulom regua amongue
onhemo'yvyĩ'i reve oje'oi Jerusalém tetã katy.
12 Judá regua kuery voi oendu opy'a py Nhanderuete opo omoĩ rã
peteĩ rami huvixa ha'e yvatekueve ojapo uka va'ekue ojapo aguã,
SENHOR ijayvuague rami vy.
13 Ha'e gui ma Jerusalém tetã py heta ono'õ okuapy ngaru mbojape
imbovua revegua e'ỹ ojapo aguã. Mokoĩ jaxya py heta ete ou okuapy.
14 Ha'e rami vy ikyre'ỹa oendu reve oipe'apa heravy altar mboae
Jerusalém py ikuai va'ekue, altar heakuã porã va'e rapyaty guive. Ha'e
va'e ma Cedrom yvyugua py omombopa.
15 Ha'e ramo mae ma ojuka okuapy vexa'i Páscoa regua, mokoĩ jaxya
re ha'e catorze araa py. Sacerdote ha'e levita kuery ha'e nunga oexa vy
oxĩmba vy ojeky'a'o ukapa okuapy. Ha'e rami vy ha'e kuery voi ogueru
mymba SENHOR pegua oo py oapy reve ome'ẽ aguã py.[o]
16 Ha'e kuery ma ikuai aguã va'ekue py ae ju ikuai, Nhanderuete rembiguai
Moisés lei omboparaague rami vy. Ha'e rami vy sacerdote kuery pe levita
kuery mymba ruguykue ome'ẽ ramo omboayvi okuapy altar áry rupi.
17 Mba'eta heta teri ikuai onhemboaty va'e kuery regua ndojeky'a'o ukai
teri va'ekue. Ha'e nunga rupi ha'eve'ỹ teri va'e kuery re vy vexa'i Páscoa
reguarã ogueru va'ekue levita kuery ju ojuka, SENHOR peguarã oiky'a'opa
aguã.
18 Mba'eta heta ete teri ikuai ndojeky'a'o ukai va'ekue: Efraim, Manassés,
Issacar ha'e Zebulom kuery va'e regua. Ha'e kuery voi okaru okuapy
Páscoa regua re, ipara oĩa rami e'ỹ teĩ. Ha'e ramo Ezequias ojerure ha'e
kuery re. Ha'e vy aipoe'i:
— SENHOR ha'evea rami orerereko va'e, eperdoapa ke
19 opy'a py ndee SENHOR guamoĩ kuery ruete ndereka aguã omoĩ va'e ha'e
javi, henda iky'a e'ỹ va'e regua lei rami ndojeky'a'o ukai teri va'e teĩ — he'i.
20 Ha'e rami Ezequias ojerurea SENHOR oendu vy oiky'a'o heta va'e kuery
py'a.
21 Ha'e rami py Jerusalém py Israel ramymino kuery ikuai va'e ojapo
okuapy ngaru mbojape imbovua revegua e'ỹ. Sete ára re ojapo ovy'a ete
reve. Ko'ẽ nhavõ levita ha'e sacerdote kuery oporaei okuapy SENHOR pe,
mba'epu omonhendu atã guive SENHOR omboetea rupi.
22 Ha'e gui levita kuery SENHOR pe o'arandua rupi omba'eapo va'e kuery
pe ma Ezequias ijayvu porã'i ombopy'a guaxua rupi. Ha'e ramo sete ára re

---

[o] **30.15** Sacerdote kuery oxĩmba mba'eta na'ikyre'ỹi va'ekue ngaru oiko rã guarã ojeky'a'o uka aguã (versículo 3 ha'e 29.34).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e kuery okaru okuapy ngaru pyguarã ome'ẽ mbyre re. Ome'ẽ avi peteĩ
rami ikuai aguã regua, ha'e oporai okuapy SENHOR guamoĩ kuery ruete
pe.
23 Ha'e gui ijaty va'e kuery ojou porãmba okuapy sete ára re ju ngaru
ojapove aguã. Ha'e rami vy ojapove ju oporaia rupi.
24 Ijaty va'e kuery pe Judá pygua huvixa Ezequias ome'ẽ mil vaka ra'y
ha'e sete mil vexa'i ojuka uka va'erã. Ha'e gui yvatekueve ju mil vaka ra'y
ha'e dez mil vexa'i avi ome'ẽ ijaty va'e kuery pe. Ha'e gui sacerdote kuery
regua heta ete ojeky'a'o uka.
25 Ha'e rami vy Judá kuery ijaty va'e ha'e javi ovy'a okuapy, sacerdote ha'e
levita kuery, Israel gui ou va'ekue ha'e javi reve, amboae regua kuery
Israel yvy gui ou va'ekue ha'e Judá pygua kuery ae guive.
26 Jerusalém tetã py ovy'a ete okuapy. Israel pygua huvixa Davi ra'y
Salomão oĩa guive Jerusalém py ndoikoi teri va'ekue ha'e ramigua ngaru.
27 Ha'e ramo sacerdote ha'e levita kuery opu'ã okuapy heta va'e kuery
ogueroayvu porã aguã. Ha'e ramo ha'e kuery ijayvua ma Nhanderuete
'amba iky'a e'ỹa py onhendu, yvate etea peve.

31 1 Ha'e nunga ha'e javi opa ma jave Israel kuery onhemboatypa
va'ekue ma tetã Judá yvy re ikuai va'e rupi oje'oi vy omopẽmba
ta'angaa ikuai va'e, oake'opa ta'angaarã yvyra omopu'ã mbyre, ha'e
ombovaipa yvy'ã rupi ombojerovia atyrã ojapo pyre, altar Judá rupi ikuai
va'ekue, Benjamim, Efraim ha'e Manassés rupi guive, omomba ete peve.
Ha'e rami vy mae ma Israel ramymino kuery peteĩ-teĩ ojevypa ju oyvy
katy, e'ỹ vy guetã katy.

Sacerdote ha'e levita kuery peguarã huvixa Ezequias mba'emo ome'ẽ ukaague

2 Ezequias omoĩ sacerdote ha'e levita kuery peteĩ-teĩ regua jorire-rire
omba'eapo aguã, ha'e kuery omoĩ ypyague rami ae. Ha'e ramo ha'e kuery
ikuai mymba oapy reve ha'e peteĩ rami ikuai aguã regua ome'ẽ aguã
rami, ha'e SENHOR pegua oo rokẽ py omba'eapo ha'e oporaei okuapy aguã
guive.
3 Huvixa ma guymba kuery ae ome'ẽ oapy reve ome'ẽa va'erã. Aje'ive ha'e
ka'aru ju 'rã ome'ẽa oapy reve, sábado ára, jaxy pyau'i ha'e ngaru oiko
nhavõ guive, SENHOR guigua lei re ipara oinya rami vy.
4 Ha'e rami vy heta va'e kuery Jerusalém py hekoa va'e pe ijayvu ha'evea
rami ome'ẽ aguã re sacerdote ha'e levita kuery peguarã, ha'e va'e kuery
SENHOR guigua lei oĩa rami anho omba'eapo okuapy aguã.
5 Ha'e va'e ayvu omombe'ua ramove Israel ramymino kuery oata aguã
rami e'ỹ ogueru mba'emo aju omono'õ ypy'i va'ekue iporãgueve, vinho,
azeite, ei ha'e mba'ety rupi onhotỹ va'ekue guigua ha'e javi. Opa mba'e
oguereko va'e gui ogueru okuapy dízimo oata aguã rami e'ỹ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e gui Israel ha'e Judá regua Judá yvy re hekoa va'e ma dízimo-
rã ogueru okuapy guymba vaka ha'e vexa'i, SENHOR nguuete peguarã
omboaxa va'ekue guive. Ha'e nunga omboaty reta joapy e'ỹ-e'ỹ.
7 Mboapy jaxya py ma omboypy okuapy omono'õ aguã. Ha'e gui sete jaxya
py mae ma omono'õmba okuapy.
8 Ha'e gui Ezequias ha'e yvatekueve ou vy ha'e nunga omboaty pyre
oexa vy ogueroayvu porã SENHOR, ixupegua Israel kuery guive.
9 Ha'e gui mba'emo omboaty pyre re Ezequias oporandu sacerdote ha'e
levita kuery pe.
10 Ha'e ramo Zadoque ramymino sacerdote yvateve va'e Azarias ombovai:
— Ha'e nunga gui ma ore kuery rokaru porã rokuapy SENHOR pegua
opy oguerua ypya ára guive aỹ peve, orerevyatãmba guive. Ha'e gui
hembyre ju oata aguã rami e'ỹ, SENHOR ojeupegua kuery omoingo porã
ramo. Guĩ rami ete tuvixa va'e ma hembyrekue itui — he'i.
11 Ha'e ramo SENHOR pegua oo py Ezequias ojapo uka mba'emo omoĩ
porã atyrã.
12 Ha'e nunga ojapopaa ma ramo ha'e py omoĩ porã tema mba'emo ome'ẽ
mbyre, dízimo ha'e mba'emo SENHOR pe omboaxa pyre. Ha'e nunga re openaa
rupi oiko va'e ma levita Conanias. Ha'e rã ipytyvõarã ma tyvy Simei oĩ.
13 Ha'e gui Conanias ha'e tyvy Simei pytyvõarã ma omoĩ avi Jeiel,
Azarias, Naate, Asael, Jerimote, Jozabade, Eliel, Ismaquias, Maate ha'e
Benaia. Ha'e va'e kuery ma huvixa Ezequias ha'e Nhanderuete pegua oo
re opena va'ety Azarias ae omoĩ.
14 Ha'e gui levita Imna ra'y Coré okẽ kuaray oua katy oĩ va'e rarõa ma omoĩa avi
Nhanderuete pe ome'ẽxea'i py ome'ẽ mbyre re opena aguã. Ha'e nungakue ha'e
javi omboja'o ju 'rã, SENHOR pe ome'ẽ mbyre, mba'emo iky'a e'ỹ ete va'e guive.
15 Ha'e va'e rembiguairã ikuai Éden, Miniamim, Jesua, Semaías, Amarias
ha'e Secanias. Ha'e kuery ma sacerdote kuery tetã ikuai va'e rupi oje'oi 'rã
ha'evea rami guyvy kuery pe omboja'o aguã peteĩ-teĩ regua ikuaia rami,
yvyĩgueve ha'e yvatekueve pe guive.
16 Ha'e rã avakue mboapy ma'etỹ guive va'e kuaxia re hery omboparaa
va'ekue ma any guive, mba'eta ha'e kuery ma omoĩague rami vy ko'ẽ
nhavõ SENHOR pegua opy 'rã oike omba'eapo aguã.
17 Sacerdote kuery rery omboparaa peteĩ-teĩ ramoĩ kuery ikuaiague rami,
ha'e rã levita kuery vinte ma'etỹ guive va'e rery ma peteĩ-teĩ omba'eapo
aguã omoĩague rami vy omboparaa.
18 Kuaxia re omboparaa avi ha'e kuery regua kyrĩgue'i, kunhague, ta'y
kuery ha'e tajy kuery rery ha'e javi. Heta ete ikuai, mba'eta ha'evea rami
omba'eapo okuapy mba'emo iky'a e'ỹ va'e ikuaia rupi.
19 Ha'e gui Arão ramymino sacerdote kuery peteĩ-teĩ tetã yvýry rupi
hekoa va'e regua omoĩa hery rupi, sacerdote ha'e levita kuery mboae hery
omboparaa va'ekue pe mba'emo omboja'o va'erã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Ha'e rami aguã huvixa Ezequias ojapo uka Judá yvy ha'e javi rupi.
SENHOR nguuete renonde rupi iporã va'e, ha'evea ramigua ha'e anhetẽ
va'e meme ojapo oikovy.
21 Opy'a ha'e javi py ojapo mba'emo Nhanderuete pegua opy, lei ha'e ojapo
uka pyre rami vy. Nhanderuete oekaa rupi ojapo vy oiko porã.

2 Reis 18.13-18; Isaías 36.1-3

32 1 Ha'e gui ha'e rami Ezequias anhetẽ rupi oiko rire teĩ Síria pygua
huvixa Senaqueribe kuery ou Judá yvy re. Ha'e kuery ovaẽmba
ma vy ojoko tetã ikorapa va'e ha'e javi, oipe'axe vy.
2 Ha'e gui Senaqueribe kuery ou va'ekue Jerusalém tetã re opu'ã ta maa
Ezequias oexa vy
3 onhemongeta uka guembiguai yvatekueve ha'e avakue ipy'a guaxukueve
pe. Ha'e rami vy onhembopy'a yvu tetã rovai rupi ikuai va'e ojao'ipa
aguã. Ha'e ramo ha'e kuery oipytyvõ okuapy.
4 Ha'e rami vy heta va'e kuery onhemboaty okuapy vy ojao'ipa yvu ikuai
va'e ha'e javi, yvyugua rupi yy oxyry oiny va'e guive. Ha'e vy aipoe'i:
— Mba'e re tu jaeja rive Assíria pygua huvixa kuery ou vy yvu ikuai
va'e ojoupa aguã? — he'i okuapy.
5 Ha'e ramo huvixa ipy'a guaxu vy omoatyrõ ukapa ju tetã kora
ivaipaague ha'e javi, ha'e hi'áry rupi ma ojapo torre. Ojapo avi kora hovai
rupi oĩ va'erã, ha'e tetã Davi rekoague py ojapo Milo korarã. Ojapo avi
tembiporu ha'e hu'y jokoarã oata aguã rami e'ỹ.
6 Heta va'e kuery rerekoarã omoĩ avi xondaro ruvixa. Ha'e rami vy tetã rokẽ
rexei omboatypa vy ha'e kuery pe ijayvu ombopy'a guaxua rupi. Ha'e vy aipoe'i:
7 — Penembaraete ke, pendepy'a guaxu guive. Pekyje eme, penhemondyi eme
guive Assíria pygua huvixa gui, neĩ hupive ou va'e kuery gui heta teĩ. Mba'eta
hexeve ikuai va'e gui ma nhande kuery reve peteĩ oiko pavẽ gui ipo'akave va'e.
8 Ha'e kuery reve ikuai va'e ma to'o guigua ijyva va'e. Ha'e rã
nhanderevegua ma SENHOR Nhanderuete. Ha'e ma nhanepytyvõ aguã rami
oiko, nhandere opu'ã va'e kuery rovai opu'ã aguã — he'i. Ha'e rami Judá
pygua huvixa Ezequias ijayvu ramo heta va'e kuery ipy'a guaxuve okuapy.

2 Reis 18.19-37; Isaías 36.4-22

9 Ha'e rire Assíria pygua huvixa Senaqueribe oxondaro kuery reve
Laquis tetã ojoko okuapya gui omondouka guembiguai kuery Jerusalém
py Judá pygua huvixa Ezequias-a py. Ha'e vy aipoe'i uka:
10 — Po rami Assíria pygua huvixa Senaqueribe ijayvu: “Mba'e nunga re
tu peẽ kuery pejerovia pekuapy? Mba'eta Jerusalém tetã pejoko ukapa ri.
11 Penhembotavy uka eme Ezequias pe, karuai ha'e yuvei gui rive
pemanomba e'ỹ aguã. Mba'eta ha'e va'e aipoe'i: ‘Assíria pygua huvixa po
gui ma SENHOR Nhanderuete nhandereraa jepe 'rã’, he'i va'ekue teĩ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Ha'e gui Ezequias ae e'ỹ teve Penderuete pegua pembojeroviaaty ha'e
altar ikuai va'e mboipaare? Ha'e vy Judá ha'e Jerusalém pygua kuery pe
ijayvu vy aipoe'i va'ekue: 'Peteĩ'i altar oĩ va'e py 'rã pejero'a. Ha'e va'e áry
anho 'rã peapy heakuã porã va'e', he'i va'ekue.
13 Peẽ kuery ndapeikuaai teve xee ha'e xeramoĩ kuery yvy regua kuery ha'e javi re
rojapoague? Ha'e pygua kuery ruete ra'angaa ri ty'y ogueraa jepe raka'e xepo gui?
14 Mba'eta xeramoĩ kuery omomba va'ekue ruete ra'angaa kuery va'e
regua mava'e tu ojeupegua kuery ogueraa jepe raka'e xepo gui? Ha'e gui
penderuete ju mba'exa tu xepo gui pendereraa jepe kuaa ta?
15 Ha'e nunga rupi aỹ gui ma penhembotavy ukave eme Ezequias pe. Ixupe
pejerereko uka eme, neĩ pejerovia eme hexe. Mba'eta peteĩve yvy re ikuai va'e
ruete, peteĩve yvy regua ruete ta'angaa nda'ipoi xepo gui ojeupegua kuery
ogueraa jepe va'ekue, xeramoĩ kuery po gui e'ỹ guive. Ha'e gui penderuete katuve
ma napendereraa jepei 'rã ri xepo gui", he'i uka teĩ.
16 Ha'e rami vy Senaqueribe rembiguai kuery ijayvuve tema oje'oivy
SENHOR Nhanderuete ha'e hembiguai Ezequias rovai rupi.
17 Senaqueribe ombopara avi kuaxia SENHOR Israel kuery ruete ombojaru
reia rupi. Hexe ijayvu vai vy aipoe'i: "Amboae yvy regua ruete ra'angaa
xepo gui ojeupegua kuery ndogueraa jepeiague rami ae avi Ezequias
ruete voi ojeupegua kuery ndogueraa jepei avi 'rã xepo gui", he'i.
18 Hembiguai kuery voi judeu kuery ayvu py ojapukai atã okuapy
Jerusalém pygua kuery tetã kora áry ikuai va'e rovai. Tetã re ipo'akaxe vy
omondyi ha'e omongyjea rupi ijayvu teĩ.
19 Jerusalém pygua kuery ruete re ijayvu yvy regua kuery ruete ra'angaa
re rami rive, avakue opo py ojapo va'ekue meme teĩ.
20 Ha'e rami teĩ huvixa Ezequias ha'e Amoz ra'y profeta Isaías ojerure ha'e
nunga re, Yva pygua pe ojapukai.

Assíria pygua xondaro kuery omombaague

21 Ha'e gui ma SENHOR omondouka peteĩ anjo Assíria pygua
huvixa rembiguai kuery ikuaia py. Ha'e rami vy ojukapa avakue ipy'a
guaxukueve, huvixa kuery ha'e yvatekueve ha'e javi. Ha'e ramo huvixa
ma oxĩmbaa ngova re oexa uka reve onha ju ovy oyvy katy. Ha'e rami vy
nguuete ra'angaa pegua opy oike ramo ta'y kuery ae ojuka kyxe py.
22 Ha'e rami py SENHOR ogueraa jepe Ezequias ha'e Jerusalém pygua
kuery ha'e javi, Assíria pygua huvixa Senaqueribe ha'e hovaigua kuery
ha'e javi po gui, ha'e kuery pe ome'ẽ guive ovy'a aguã opa rupi.
23 Ha'e ramo heta ete Jerusalém py ou vy ogueru okuapy SENHOR pe
ome'ẽ va'erã, ha'e Judá pygua huvixa Ezequias pe voi ogueru mba'emo
hepyve va'e. Ha'e rami rire yvy jave regua kuery omboete pavẽ.[p]

---

p 32.21-23 2 Reis 19.35-36; Isaías 37.36-37

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Reis 20.1-11; Isaías 38.1-8

24 Ha'e va'e jave py Ezequias imba'eaxy oupy vy omano aguã rami itui.
Ha'e rami vy SENHOR pe ojerure ramo ombovai vy peteĩ mba'e oexa uka
oikuaa aguã.
25 Ha'e rami teĩ Ezequias ma Nhanderuete omoingo porãague rekovia
mba'eve ndojapoi. Ha'e rami 'rãgue py opy'a py onhemboyvate rei. Ha'e
nunga rupi hexe ou ipoxy etea, Judá ha'e Jerusalém pygua kuery re guive.
26 Ha'e gui ma Ezequias opy'a py onhemo'yvyĩ'i ju onhemboyvateague
gui, Jerusalém pygua kuery reve. Ha'e nunga rupi huvixa Ezequias oĩ
teria ja SENHOR poxya ndouvei ha'e kuery rovai.
27 Ha'e gui Ezequias ma oguerekopa oguerovy'aa anho oata rei aguã rami e'ỹ.
Ojeupe guarã ojapo uka prata omoĩ porã atyrã, ouro, ita porãgueve, tembi'u
irũrã, hu'y jokoa ha'e opa marãgua iporãve va'e oĩ aguã.
28 Ojapo uka avi mba'emo ra'yĩgue omono'õ mbyre omoĩ porã atyrã, vinho
ha'e azeite guive. Guymba kuery opa marãgua oguereko va'e ikuai atyrã
voi ojapo, vexa'i korarã guive.
29 Ojapo uka avi tetã. Guymba kuery vexa'i ha'e vaka ra'y oguereko avi
oata aguã rami e'ỹ, ixupe Nhanderuete heta raxa ome'ẽ ramo.
30 Ha'e va'e Ezequias ae ojao'i yvy'ã Giom guive yvu gui oxyry va'e, ha'e
vy ojapo tetã Davi rekoague regua kuaray oua katy rupi ju oxyry aguã
rami. Mba'emo ojapoa ha'e javi py Ezequias oiko porã.
31 Ha'e rami teĩ ha'e oĩa py Babilônia pygua yvatekueve ayvu reraarã
omondouka oikuaa pota aguã ijyvy re iporã va'e ikuai va'e re. Ha'e va'e
jave py ma Nhanderuete noipytyvõi merami, anhetẽ pa ipy'a re oĩ va'e
ha'e javi re oikuaa pota aguã.

2 Reis 20.20,21

32 Ha'e gui oĩve rei tema Ezequias rekokue regua. Ha'e rami avi mba'emo
porayvua rupi ojapo va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Amoz ra'y profeta Isaías
mba'emo oexa va'ekue, ha'e Judá ha'e Israel pygua huvixa kuery rekokue oĩa re?
33 Ha'e gui Ezequias ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo
onhono porãa yvy'ã re Davi ra'y kuery rupa ikuaia py. Ha'e omano ramo
Judá ha'e Jerusalém pygua kuery ha'e javi ima'endu'a porã okuapy. Ha'e
gui ta'y Manassés ju oĩ nguu rekovia.

2 Reis 21.1-9

33 1 Manassés ma doze ma'etỹ oguereko jave py oĩ huvixarã. Ha'e vy
cinqüenta e cinco ma'etỹ re opena Jerusalém py.
2 Ha'e va'e ma ha'eve'ỹ va'e ojapo oikovy SENHOR renonde rupi, amboae
regua kuery Israel kuery renonde gui SENHOR oipe'apa va'ekue ikuaiague
rami ae ju.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ha'e rami vy omoatyrõmba ju ombojeroviaaty yvy'ã rupi ikuai va'e
nguu Ezequias ombovaipa va'ekue, ojapo avi altar Baal kuery peguarã.
Omopu'ã avi imo'amy ta'angaarã yvyra guigua. Ha'e vy guenapy'ã re oĩ
yva re jaxy-tata ikuaia katy omboetea rupi.
4 SENHOR pegua opy rupi eteve voi ojapo altar-rã, SENHOR aipoe'iague:
"Jerusalém tetã py amoĩ 'rã xerery raka'e rã peve guarã", he'iague py.
5 Ha'e vy SENHOR pegua oka mokoĩve oĩ va'e rupi ojapo avi altar jaxy-tata
yva re ikuai va'e ha'e javi peguarã.
6 Ha'e rami vy yvyugua Hinom ra'y rekoague py gua'y ae oapy reve ome'ẽ,
ha'e arai rupi rive imba'ekuaa ha'e oexa'ã oikovy. Ha'e vy imba'evykya
rupi oiko, ha'e omanogue mboayvua ha'e imba'evyky va'e kuery pe rive
oporandu oikovy. Ha'e rami vy SENHOR renonde rupi ojapo oikovy
ha'eve'ỹ va'e meme, ombopoxy aguã rami rive.
7 Ha'e vy yvyra gui ta'angaarã ojapo uka va'ekue omoĩ avi Nhanderuete
pegua opy Davi ha'e ta'y Salomão pe aipoe'iague py: "Kova'e oo ha'e
Jerusalém tetã aiporavo Israel regua ha'e javi gui, ha'e py xerery amoĩ
aguã raka'e rã peve guarã.
8 Mba'eta xee namoxẽvei 'rã Israel kuery tuu kuery yvyrã ame'ẽ va'ekue
gui, xapy'a rei xeguigua lei, anhombo'ea ha'e aipotaa xerembiguai Moisés
pe ame'ẽ uka va'ekue rupi ha'e kuery ikuai ramo", he'iague py.
9 Ha'e rami py Manassés ojapo Judá ha'e Jerusalém pygua kuery ojejavy
aguã rami. Ha'e ramo amboae regua Israel kuery renonde gui SENHOR
omomba va'ekue gui eteve voi heko vaive okuapy.

Manassés ombo'aa jave ojerureague

10 Manassés ha'e ixupegua kuery pe SENHOR ijayvu teĩ noendu potai okuapy.
11 Ha'e nunga rupi ha'e kuery re SENHOR ombou Assíria pygua huvixa
rembiguai yvatekueve oxondaro kuery reve. Ha'e va'e kuery ou vy ojopy
okuapy Manassés ty'aĩ py. Ha'e rami vy corrente py ju ojokua reve
ogueraa Babilônia katy.
12 Ha'e ramo ojexavaia oendu vy ojerure oiny SENHOR nguuete pe. Opa
mba'e py onhemo'yvyĩ'i guamoĩ kuery ruete renonde py.
13 Ha'e rami ojerure ramo Nhanderuete omboaxy. Ojerurea oendu vy
ojapo Jerusalém tetã katy ju ojevy aguã rami, huvixa ju oĩ aguã. Ha'e
ramo mae ma Manassés oikuaa SENHOR ae Nhanderuete oikoa.
14 Ha'e va'e rire ma tetã Davi rekoague hovai katy rupi ojapo ikorarã,
Giom regua kuaray oua katy, yvyugua rupi ha'e Okẽ Pira 'epy va'e rupi
jaikea py. Ofel rupi ojapo ikora yvate ete va'erã. Ha'e gui Judá re tetã
ikorapa va'e ha'e javi rupi omoĩ harõarã kuery huvixa reve.
15 Ha'e rami vy SENHOR pegua opy gui oipe'apa tuuete ramigua, ta'angaa hi'aĩ
va'ekue voi. Oipe'a avi altar SENHOR pegua yvyty áry ojapo pyre, Jerusalém
tetã ha'e javi gui guive. Ha'e va'e ha'e javi omombo tetã gui mombyry'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Ha'e rã SENHOR pegua altar ma omoatyrõmba ju, ha'e hi'áry ome'ẽ
hexeve peteĩ rami ju ikuaia regua ha'e oguerovy'aa rupigua. Ha'e rami vy
Judá kuery pe ijayvu SENHOR Israel kuery ruete pe anho ikuai aguã re.
17 Ha'e ramive ma yvy'ã ikuai va'e áry rupi teri heta va'e kuery mba'emo
ome'ẽ okuapy, teĩ SENHOR Nhanderuete pe anho guive.

2 Reis 21.17,18

18 Ha'e gui oĩve rei tema Manassés rekokue regua. Ha'e rami avi
Nhanderuete pe ojerureague, ha'e ixupe SENHOR Israel kuery ruete rery
rupi profeta kuery ijayvuague, ha'e gui mba'emo ojapo va'ekue ha'e javi oĩ
'rã kuaxia Israel pygua huvixa kuery rekokue oĩa re.
19 Ha'e ojerureague, Nhanderuete omboaxyague, ha'e ojejavyague
ha'e javi, heko vai reiague, ha'e gui yvy'ã áry rupi ombojerovia atyrã
ha'e yvyra gui ta'angaarã ojapoague, ha'e ta'angaa ita guigua voi
onhemo'yvyĩ'i e'ỹ mbove omopu'ãmbaague, ha'e nunga ha'e javi ma oĩ
profeta kuery rekokue ombopara pyre re.
20 Ha'e gui Manassés ndoikovevei'i ma guamoĩ kueryague rami. Ha'e ramo
onhono porãa hekoague py ae. Ha'e gui ta'y Amom ju oĩ nguu rekovia.

2 Reis 21.19-26

21 Amom ma vinte e dois ma'etỹ oguereko huvixa oĩ ypy'i jave py. Ha'e
gui mokoĩ ma'etỹ re ete'i opena Jerusalém py.
22 Ha'e ma SENHOR renonde rupi ha'eve'ỹ va'e anho ojapo oikovy, nguu
Manassés ojapoague rami. Mba'eta mba'emo ra'angaarã tuu Manassés
ojapo va'ekue ha'e javi pe ta'y Amom ju ome'ẽ tema mymba, ha'e nunga
pe rive oiko.
23 Va'eri nguu Manassés oikoague rami e'ỹ Amom ma nonhemo'yvyĩ'ixei
SENHOR renonde py. Ha'e rami 'rãgue py ojejavyve tema ovy.
24 Ha'e ramo hovai hembiguai kuery jogueroayvu vy hoo py ae ojuka okuapy.
25 Ha'e rami teĩ ha'e va'e yvy pygua kuery ojukapa ju huvixa Amom
jukaare kuery ha'e javi. Ha'e rami vy hekovia omoĩ ju ta'y Josias.

2 Reis 22.1,2

34 1 Josias ma oito ma'etỹ oguereko huvixa oĩ ypy'i jave py. Ha'e vy
trinta e um ma'etỹ re opena Jerusalém py.
2 Ha'e va'e ma SENHOR renonde rupi ha'evea ramigua ojapo oikovy,
guamoĩ Davi ojapoague ha'e javi rupi. Ha'e vy ndojepe'ai oiporu kuaa
katy, neĩ oiporu kuaa e'ỹa katy ma voi.

2 Reis 23.4-20

3 Oito ma'etỹa re ma huvixa Josias oĩ jave py kunumi'i teri reve
omboypy guamoĩ Davi ruete oeka aguã. Ha'e gui doze ma'etỹa py ma

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

omboypy Judá ha'e Jerusalém oiky'a'o aguã yvy'ã áry rupi ombojerovia
atyrã ojapo pyre gui, ta'angaarã yvyra omopu'ã mbyre, ha'e gui ta'angaa
ita ha'e mba'emo ryku gui ojapo pyre ha'e javi gui.
4 Ha'e ae oexaa py oity Baal kuery pegua altar ikuai va'ekue. Ha'e va'e áry
rupi altar heakuã porã va'e rapyaty omoĩ mbyre ma ha'e ae ombovopa.
Omopẽmba avi ta'angaarã yvyra omopu'ã mbyre, ha'e mba'emo ra'angaa
ita ha'e mba'emo ryku gui ojapo pyre ha'e javi. Ha'e nunga omongu'ipa ma
vy iku'ikue omombopa ha'e nunga pe mba'emo ome'ẽ va'ekue rupa rupi
rive.
5 Ha'e nunga pegua sacerdote ikuai va'ekue kãgue ma oapypa altar ha'e
kuery ombojeroviaague áry ae. Ha'e rami py oiky'a'opa ju Judá ha'e
Jerusalém ha'e javi rupi.
6 Ha'e rami ae avi ojapo Manassés, Efraim ha'e Simeão regua tetã ikuai
va'e rupi, Naftali yvy ha'e javi rupi peve, tekoague ikuai va'e rupi guive.
7 Altar ha'e ta'angaa yvyra ha'e ita guigua oitypa ma vy omongu'ipa ju.
Omboa'ypa avi altar heakuã porã va'e rapy atyrã Israel yvy jave rupi
ojapo pyre. Ha'e gui ma ojevy ju Jerusalém katy.

2 Reis 22.3-7

8 Dezoito ma'etỹa re ma huvixa Josias oĩ jave py ha'e va'e yvy ha'e
Nhanderuete pegua oo oiky'a'o ukapa ma vy omboypy SENHOR nguuete
pegua oo omoatyrõ uka aguã. Ha'e rami vy omondouka Azalias ra'y Safã,
tetã re opena va'ety Maaséias, ha'e Joacaz ra'y kuaxia mboparaaty Joá.
9 Ha'e kuery ma sacerdote yvateve va'e Hilquias-a py oje'oi vy ixupe ome'ẽ
peráta SENHOR pegua opy ogueru pyre levita regua okẽ rarõa kuery omoĩ
porã va'ekue. Ha'e va'e peráta ma Manassés, Efraim ha'e Israel kuery
ikuaia ha'e javi gui omono'õ mbyre, Judá ha'e Benjamim gui, Jerusalém
tetã gui guive.
10 Ha'e va'e ma ha'e kuery ome'ẽ okuapy SENHOR pegua oo py omba'eapo
va'e kuery re opena va'e pe, omba'eapoague repy ome'ẽ aguã, oo
omoatyrõ vy ombopyaupa ju aguã.
11 Oo apoa ha'e ita re omba'eapo va'e kuery pe ome'ẽ peráta ita omoatyrõ
mbyre ojogua aguã, ha'e yvyra oo ytarã ha'e hi'áry ipyaxa va'erã, Judá
pygua huvixa kuery ivaipa aguã rami rive oeja rire.
12 Ha'e va'e avakue ma anhetẽ rupi meme ikuai omba'eapoa py. Ha'e
kuery re opena va'e ma levita regua Merari ramymino kuery Jaate ha'e
Obadias, Coate ramymino kuery Zacarias ha'e Mesulão guive, omba'eapo
va'e kuery re openaa rupi ikuai.
13 Ha'e gui levita kuery mba'epu ombopu kuaa va'e opena avi okuapy
mba'emo reraa kuery re, mba'emo py omba'eapo va'e kuery ha'e javi re
guive. Ha'e rã levita kuery mboae ma kuaxia re opena okuapy, ha'e'ỹ vy
joe openaa ha'e okẽ rarõa rupi ikuai.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Reis 22.8-10

14 Ha'e gui peráta SENHOR pegua opy ogueru pyre oguenoẽa jave ma sacerdote
Hilquias ojou kuaxia para SENHOR lei Moisés pe ome'ẽ uka va'ekue oĩa.
15 Ha'e rami vy Hilquias aipoe'i kuaxia re opena va'ety Safã pe:
— SENHOR pegua opy xee ajou kuaxia para lei oĩa — he'i.
16 Ha'e gui kuaxia ma Safã pe Hilquias ome'ẽ ramo ogueraa huvixa pe.
Ha'e vy ixupe omombe'u vy aipoe'i:
— Nerembiguai kuery ojapopa ma rejapo uka va'ekue ha'e javi.
17 Ha'e rami vy peráta SENHOR pegua opy oĩ va'ekue ha'e kuery oipapa
ma vy ome'ẽmba omba'eapo va'e kuery re opena va'e po py, ha'e mba'emo
apoa kuery pe — he'i.
18 Ha'e gui Safã omombe'uve ju huvixa pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Sacerdote Hilquias ma xevy ome'ẽ kova'e kuaxia para — he'i. Ha'e
rami vy huvixa renonde py Safã ogueroayvu.

2 Reis 22.11-20

19 Ha'e gui ma kuaxia para lei oĩa ogueroayvu rã huvixa oendu vy
omondoropa oao.
20 Ha'e rami vy huvixa ijayvu Hilquias pe, Safã ra'y Aicão, Mica ra'y Abdom,
nhomongeta va'ety Safã ha'e guembiguai Asaías pe. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
21 — Tapeo ke, SENHOR pe peporandu uka xereko re, ha'e Israel ha'e
Judá pygua kuery ha'e javi re. Mba'eta nhande pavẽ áry SENHOR ombou
opoxy etea, mba'eta kova'e kuaxia para re ayvu oĩ va'e rupi nhaneramoĩ
kuery nda'ikuai raka'e, ipara oĩ va'e ha'e javi ndojapoi vy — he'i.
22 Ha'e ramo Hilquias ha'e huvixa omondouka va'ekue mboae reve oje'oi
Jerusalém tetã yvy'ã guy katy profeta kunha Hulda oikoa py. Ha'e va'e ma
Harás ra'y Tocate ra'y Salum sacerdote kuery ao re opena va'ety ra'yxy.
Ha'e gui kunha va'e pe ha'e kuery omombe'upa okuapy ha'e nunga.
23 Ha'e ramo ha'e kuery pe kunha va'e aipoe'i:
— Po rami SENHOR Israel kuery ruete aipoe'i uka: Aipopeje ava xea py
penembouare pe:
24 Po rami SENHOR ijayvu: “Ma'ẽ, mba'emo vai ambou 'rã kova'e tekoa
ha'e apy ikuai va'e áry, ayvu vai kuaxia para Judá pygua huvixa pe
ogueroayvuague ha'e javi rami vy.
25 Mba'eta ha'e kuery xerejapa vy amboae regua tuuete ramigua kuery
pe rive oapy okuapy heakuã porã va'e, opo py mba'emo ojapo va'ekue py
xembopoxy aguã rami. Ha'e nunga rupi xepoxya ou ta ma kova'e tekoa
áry, ndoguei 'rã guive”, he'i.
26 Ha'e gui pemombe'u 'rã Judá pygua huvixa SENHOR pe peporandu uka
aguã penembouare pe: “Po rami SENHOR Israel kuery ruete ijayvu, ayvu
rendu va'ekue omombe'u porãve vy:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

27 ‘Ndee ma kova'e tekoa ha'e apy hekoa va'e kuery rovai xeayvu rã rendu
va'ekue, ha'e xee SENHOR renonde py renhemo'yvyĩ'i vy ndeao remondoro
ha'e rejae'o va'ekue guive. Ha'e ramo xee aendu’, he'i SENHOR.
28 ‘Ha'e nunga rupi xee romombytu'u 'rã neramoĩ kueryague rami, ha'e
rã nenhono porãa 'rã. Ha'e gui ndee ae nderexai 'rã mba'emo vai kova'e
tekoa re ambou rã’, he'i.”

Ha'e ramo kunha va'e ombovaiague ha'e kuery omombe'u okuapy
huvixa pe.

2 Reis 23.1-3

29 Ha'e rami rã huvixa ijayvu nhomongeta va'ety Judá re ha'e Jerusalém
py ikuai va'e onhemboatypa okuapy aguã.
30 Ha'e gui SENHOR pegua oo py huvixa oo Judá regua avakue, Jerusalém
pygua, sacerdote, levita ha'e heta va'e kuery ha'e javi reve, yvyĩgueve
ha'e yvatekueve guive. Ha'e kuery ha'e javi oendua py ogueroayvu kuaxia
para SENHOR pegua opy ojou pyre re guexeve guarã ojapo va'ekue regua
ayvu oĩ va'e ha'e javi.
31 Huvixa hi'aĩaty py ae opu'ã ho'amy vy SENHOR renonde ojapo ixupe
anho ha'e kuery ikuai aguã, ha'e vy opy'a ha'e onhe'ẽ ha'e javi py ojapopa
okuapy aguã ha'e ojapo uka va'ekue, ijayvua ha'e oipotaa, ha'e rami vy
ayvu kuaxia para re oĩ va'e rupi ikuai aguã, SENHOR guexeve guarã ojapo
va'ekue rupi anho.
32 Ha'e ramo Jerusalém ha'e Benjamim py ikuai va'e ha'e javi
onhemboayvu okuapy ha'e va'e ayvu rupi ikuai aguã re. Ha'e rami vy
Jerusalém pygua kuery ha'e javi ikuai Nhanderuete guamoĩ kuery ruete
va'e guexeve guarã ojapo va'ekue rupi.
33 Ha'e gui Josias oipe'apa ojeguarupy Israel kuery oyvy re oguereko
va'ekue ha'e javi. Ha'e rami vy ojapo Israel re hekoa va'e ha'e javi SENHOR
nguuete pe anho ikuai aguã rami. Ha'e rami rire ha'e oikovea ja ha'e
kuery ndojepe'ai SENHOR guamoĩ kuery ruete pe ikuaia gui.

2 Reis 23.21-23

35 1 Ha'e gui huvixa Páscoa ára py Josias ojapo SENHOR pegua
ngaru Jerusalém py. Ha'e ramo jypygua jaxya catorze araa py
ojuka okuapy Páscoa regua vexa'i.
2 Ha'e omoĩ sacerdote kuery omba'eapo aguã rami. Ha'e vy ombopy'a
guaxuve SENHOR pegua opy rupi omba'eapoa py.
3 Ijayvu avi levita kuery SENHOR peguarã ojeky'a'o uka va'ekue Israel
kuery ha'e javi mbo'ea rupi ikuai va'e pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Lei ryru iky'a e'ỹ va'e ma pemoĩ ju oo hendarã Davi ra'y Israel pygua
huvixa Salomão ojapo va'ekue py. Ndapevoyivei ma 'rã pendeaxi'y ary.
Pemba'eapo 'rã SENHOR Penderuete pe, ixupegua Israel kuery pe guive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Peiko katu ke peteĩ-teĩ regua pendekuaia rami pemba'eapo aguã,
penemoĩague rami, pendevy Israel pygua huvixa Davi ha'e ta'y Salomão
ijayvuague rami vy.
5 Pemba'eapo ke henda iky'a e'ỹ va'e py, heta va'e kuery penderyvy ikuai
va'e peteĩ-teĩ regua rekovia penemoĩague rami. Heta va'e kuery peteĩ-teĩ
regua rekovia toĩ peteĩ levita kuery va'e regua.
6 Ha'e rami vy pejuka 'rã vexa'i Páscoa ára pyguarã. Pejeky'a'o uka reve
pereko katu 'rã penderyvy kuery ho'u va'erã. Pejapopa tema SENHOR
oayvu Moisés pe omombe'u uka va'ekue rami vy — he'i.
7 Ha'e gui ma heta va'e kuery ha'e javi pe Josias ome'ẽ vexa'i ha'e kavara.
Guymba kuery regua ae ome'ẽ Páscoa ára py ojuka va'erã. Ha'e javi vy
trinta mil mymba ome'ẽ ha'e py heta va'e kuery mbovy pa ikuaia rami.
Vaka ra'y ma três mil ju huvixa ome'ẽ, guymba kuery va'e regua meme.
8 Hembiguai yvatekueve voi ome'ẽxea'i py avi ome'ẽ heta va'e kuery
peguarã, sacerdote ha'e levita kuery pe guive. Nhanderuete pegua opy
rupi openaa va'ety Hilquias, Zacarias ha'e Jeiel ma sacerdote kuery pe
ome'ẽ dois mil e seiscentos vexa'i ha'e kavara, ha'e gui trezentos vaka ra'y
Páscoa ára py oapy va'erã.
9 Ha'e gui tyvy kuery Conanias, Semaías ha'e Natanael, ha'e gui levita
kuery ruvixa Hasabias, Jeiel ha'e Jozabade reve ma levita kuery mboae
pe ome'ẽ cinco mil vexa'i ha'e kavara, ha'e gui quinhentos vaka ra'y
Páscoa ára py ome'ẽ va'erã.
10 Ha'e rami py oguereko katupa ha'e kuery ojapo va'erã. Sacerdote kuery
omoĩa ikuai aguã va'ekue py, levita kuery voi omoĩa avi peteĩ-teĩ regua
omba'eapo aguã rami, huvixa ojapo ukaague rami meme.
11 Ha'e gui ma ojuka okuapy vexa'i Páscoa ára pyguarã ome'ẽ va'ekue.
Huguykue ma levita kuery po gui sacerdote kuery ojopy vy omboayvi
okuapy, oipiro avi ojuka va'ekue.
12 Omboja'o okuapy heta va'e kuery oapy reve ome'ẽ va'erã, peteĩ-teĩ regua
ikuaia rami, heta va'e kuery ae SENHOR pe ome'ẽ aguã, Moisés kuaxia
omboparaague rami vy. Ha'e rami ae avi ojapo vaka ikuai va'e re.
13 Tata py oexy okuapy vexa'i Páscoa ára pygua, hekorã oeja pyre rami
vy. Oja py ombojy okuapy ome'ẽmby iky'a e'ỹ va'e, oja guaxu ha'e oja pe
py guive. Ha'e gui levita kuery ju omboja'opa okuapy heta va'e kuery ha'e
javi pe.
14 Ha'e va'e rire ma ojeupe guarã ju oexy okuapy, sacerdote kuery peguarã
guive. Mba'eta sacerdote kuery Arão ramymino ikuai va'e ma pytũ peve
omba'eapo mymba ojukaa ha'e ikyrakue rapya rupi. Ha'e nunga rupi
levita kuery ojeupe guarã ae oexy, sacerdote kuery Arão ramymino ikuai
va'e pe guive.
15 Ha'e gui Asafe ramymino kuery oporaei va'ety ikuai va'e ma ikuai aguã
py meme ikuai, Davi ojapo ukaague rami vy, ha'e gui Asafe, Hemã ha'e

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

huvixa pegua profeta Jedutum ojapo ukaague rami. Okẽ rarõa kuery voi
okẽ nhavõ rupi ikuai. Neĩ peteĩve ma voi ndojepe'ai okẽ oarõa gui, ha'e
kuery peguarã tyke'y kuery levita regua oexy avi ramo.
16 Ha'e rami py ha'e va'e ára peteĩ-teĩ regua omoĩmbaa SENHOR pe
omba'eapo aguã py, Páscoa ára ngaru ojapo ha'e SENHOR pegua altar áry
mymba ome'ẽ aguã, huvixa Josias ojapo ukaague rami vy.
17 Ha'e va'e jave py Israel kuery ha'e py ikuai va'e ojapo okuapy ngaru
Páscoa ára py, ha'e gui ngaru mbojape imbovua revegua e'ỹ ju. Sete ára re
ojapo okuapy.
18 Páscoa ára pygua ngaru ha'e ramigua Jerusalém py ndojapoai teri
profeta Samuel oikoa ára guive. Mba'eta peteĩve huvixa Israel py Páscoa
ára pygua ngaru ndojapoi va'ekue Josias ngaru ojapoague ramigua,
sacerdote ha'e levita kuery reve, ha'e gui Judá ha'e Israel kuery ha'e py
ikuai va'e ha'e Jerusalém pygua kuery ha'e javi reve.
19 Dezoito ma'etỹa re ma huvixa Josias oĩ jave py Páscoa ára pygua ngaru ojapo.

2 Reis 23.28-30

20 Ha'e nunga oikopa rire Josias templo omoatyrõ ukapa ma ramo ou
Egito pygua huvixa Neco, Carquemis tetã py joe opu'ã aguã Eufrates yakã
yvýry. Ha'e ramo Josias voi oẽ ovy ha'e kuery re opu'ã aguã.
21 Ha'e ramo Josias oĩa py Neco ombou ayvu reraarã kuery. Ha'e vy
aipoe'i uka: "Judá pygua huvixa, mba'e tu areko ndereve? Xee ma
aỹ nderovai guarã e'ỹ aju, xere opu'ã va'e kuery rovai anho. Ha'e gui
Nhanderuete ijayvu xepojavave'i nho aguã re. Enheangu ke Nhanderuete
re repu'ã e'ỹ aguã, ha'e ju nemomba e'ỹ aguã", he'i uka.
22 Ha'e rami teĩ huvixa Josias guakykue re ndojevyi. Ha'e rami 'rãgue
py amboae rami onhemonde ha'e kuery re opu'ã aguã. Noendu potai
Nhanderuete ayvu rupi Neco ijayvuague re. Ha'e rami vy oo nho Megido
yvyugua katy joe opu'ã aguã.
23 Ha'e gui ma huvixa Josias-a katy guyrapa revegua kuery omombo
okuapy. Ha'e ramo aipoe'i guembiguai kuery pe:
— Xepe'a ke apy gui, mba'eta xenhyvõa ete ra'e — he'i.
24 Ha'e ramo hembiguai kuery ma ikaróxa gui ae oguenoẽ vy amboae
karóxa oguereko va'e py oguerova vy ogueraa okuapy Jerusalém py. Ha'e
py ma omano. Ha'e ramo onhono porãa guamoĩ kuery rupa yvýry. Huvixa
Josias re Judá ha'e Jerusalém pygua kuery ha'e javi ojae'opa okuapy.
25 Jeremias voi ombopara Josias re ipy'a vaia aguã regua. Ha'e gui
aỹ peve guarã oporaei va'e kuery avakue ha'e kunhague ojae'o reve
ima'endu'a 'rã Josias re. Ha'e rami aguã ojepokuaa okuapy Israel yvy re,
kuaxia ipy'a vaia oĩa re ombopara guive imoiny.
26 Ha'e gui oĩve rei tema Josias rekokue regua. Ha'e rami avi SENHOR
guigua lei ipara oinya rami vy mba'emo porã ojapoague,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

27 ha'e mba'emo ojapo va'ekue jypy guive opaa peve noĩ 'rã teve kuaxia
Israel ha'e Judá pygua huvixa kuery rekokue oĩa re?

2 Reis 23.31-34

36 1 Ha'e gui ma ha'e va'e yvy re hekoa va'e kuery Josias ra'y Jeoacaz
ogueraa vy nguvixarã omoĩ okuapy tuu rekovia, Jerusalém tetã py ae.
2 Jeoacaz oĩ ypy'i jave py ma vinte e três ma'etỹ oguereko, ha'e gui
mboapy jaxy re ete'i opena Jerusalém py.
3 Mba'eta Egito pygua huvixa ma oipe'a Jeoacaz Jerusalém tetã py huvixa
oĩa gui. Ha'e rami vy ijyvy re ikuai va'e gui okobra três mil e trezentos
quilos prata ha'e trinta e três quilos ouro guigua.
4 Jeoacaz rekovia Egito pygua huvixa omoĩ tyvy Eliaquim Jerusalém ha'e
Judá pygua kuery ruvixarã. Ha'e rami vy hery oguerova vy Jeoaquim ju
omboery. Ha'e rã tyke'y Jeoacaz ma Egito yvy katy Neco ogueraa.

2 Reis 23.36–24.6

5 Jeoaquim ma vinte e cinco ma'etỹ oguereko jave py huvixa oĩ ypy.
Ha'e gui onze ma'etỹ re opena Jerusalém py. Ha'e va'e ma ha'eve'ỹ va'e
anho ojapo oikovy SENHOR nguuete renonde rupi.
6 Ha'e ramo hexe ou Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor. Ha'e
vy mokoĩ corrente overa va'e guigua py ojokua reve Babilônia katy
ogueraa.
7 Babilônia katy Nabucodonosor ogueraa avi mba'emo ryru SENHOR pegua
opy ikuai va'ekue. Ha'e py ma nguuete pegua templo py ju omoĩ.
8 Ha'e gui oĩve rei tema Jeoaquim rekokue regua. Ha'e rami avi ojeguarupy
ojapoague, ha'e hexe oĩ va'ekue ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Israel ha'e Judá
pygua huvixa kuery rekokue oĩa re? Ha'e gui ta'y Joaquim ju oĩ nguu rekovia.

2 Reis 24.8,9

9 Ha'e gui Joaquim ma dezoito ma'etỹ oguereko jave py huvixa oĩ ypy.
Ha'e gui mboapy jaxy ha'e dez ára re ete'i opena Jerusalém py. Ha'e va'e
ma ha'eve'ỹ va'e anho ojapo oikovy SENHOR renonde rupi.

2 Reis 24.18,19

10 Ha'e va'e ma'etỹ kuaray aku ypy'i jave py huvixa Nabucodonosor
ogueraa uka Babilônia katy, mba'emo ryru iporãgueve SENHOR pegua
opy ikuai va'ekue reve. Hekovia tyvy Zedequias ju omoĩ uka Judá ha'e
Jerusalém pygua kuery ruvixarã.
11 Zedequias ma vinte e um ma'etỹ oguereko jave py huvixa oĩ ypy. Ha'e
gui onze ma'etỹ re opena Jerusalém py.
12 Ha'e ma ha'eve'ỹ va'e anho ojapo oikovy SENHOR nguuete renonde rupi.
Ixupe profeta Jeremias SENHOR gui ijayvu teĩ nonhemo'yvyĩ'ixei.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Nabucodonosor rovai opu'ã guive, Nhanderuete rery rupi oura aguã
rami Nabucodonosor ojapo rire teĩ. Inhakã ratã vy opy'a py ndojeko
rerovaxei tema SENHOR Israel kuery ruete pe ojevy e'ỹ aguã.
14 Ha'e gui sacerdote yvatekueve ha'e heta va'e kuery ha'e javi ojejavyve tema
oje'oivy, amboae regua kuery reko vaia rami rive. Ha'e rami vy omongy'apa
okuapy oo SENHOR ojeupe guarã Jerusalém py oiky'a'o va'ekue.
15 SENHOR tamoĩ kuery Ruete va'e ma yma guive teĩ ijayvu ha'e kuery
pe, ayvu mombe'ua kuery pe oayvu omombe'u uka tema, ojeupegua
kuery omboaxy ha'e ojeupegua oo re oma'ẽ vy.
16 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma Nhanderuete ayvu mombe'ua kuery
ombojaru rei vy noendu potai, ojojai rei guive okuapy profeta kuery. Ha'e
ramo SENHOR ojeupegua kuery rovai opoxya ombou ramo ha'e kuery pe
noĩvei ma oo jepe aguã.

2 Reis 25.8-12; Jeremias 39.8-10; 52.12-16

17 Ha'e nunga rupi ae ha'e kuery rovai SENHOR ojapo caldeu kuery
ruvixa opu'ã aguã rami.[q] Ha'e va'e huvixa ma kyxe py ojuka kunumigue
regua, oo henda iky'a e'ỹ va'e oĩa py eteve voi. Nomboaxyi kunumigue neĩ
kunhataĩgue, tujakue'i neĩ tujakueve'i ma voi, ipo py omboaxa pavẽ rire.
18 Babilônia katy ogueraapa avi mba'emo ryru Nhanderuete pegua opy
ikuai va'ekue, tuvixakue ha'e kyrĩgue'i voi. Ha'e rami vy mba'emo porã
SENHOR pegua opy. ha'e huvixa ha'e yvatekueve ropy guive ikuai va'ekue
ma Babilônia katy meme ogueraa.
19 Oapypa Nhanderuete pegua oo, oitypa guive Jerusalém kora. Huvixa
ro ikuai va'ekue ha'e javi oapypa avi, ha'e py mba'emo porã ikuai va'ekue
ombovaipa.
20 Ha'e rã kyxe gui oo jepe va'ekue ma Babilônia katy ogueraa. Ha'e py ma
hembiguai ikuai, ta'y kuery rembiguai guive, Pérsia pygua huvixa ipo'aka
e'ỹa ja.
21 Ha'e nunga oiko SENHOR oayvu Jeremias pe omombe'u uka va'ekue
ojeupity aguã, ha'e kuery yvy opyta rive aguã sábado regua opytu'u aguã
ma'etỹ ha'e javi ojeupitypa e'ỹa ja. Yvy ivaipa reve opyta rive oiny ára
nhavõ, setenta ma'etỹ oa'angaague ojeupitypa e'ỹa ja.[r]

---

q **36.17** Caldeu kuery ma Babilônia pygua kuery ae. Ha'e gui caldeu kuery ruvixa ma Nabucodonosor (versículo 6). r **36.21** Nhanderuete lei oejaague rami vy ha'e kuery oyvy re nomba'eapoi 'rã teĩ sete ma'etỹa ojeupity nhavõ, ijyvy voi sábado regua ma'etỹ re oĩ rive aguã (Levítico 25.1-7). Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma'etỹa nhavõ oyvy re omba'eapo tema ramo Nhanderuete oa'anga ju sábado regua ma'etỹ ijyvy noĩ riveiague rekovia, ha'e ramia peve yvy ivaipa reve opyta rive aguã (Levítico 26.40-45). Ha'e nunga rupi setenta ma'etỹ ijyvy noĩ riveiague rami avi setenta ma'etỹ re ju ivaipa reve opyta rive aguã rami ojapo, ha'e kuery Babilônia py escravo ikuai jave (Jeremias 25.1-14). Ha'e rami vy setenta ma'etỹ oaxapa rire ma ha'e kuery ojevy ju 'rã oyvy katy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Esdras 1.1-4

22 Ha'e gui peteĩ ma'etỹ re ma Pérsia pygua huvixa Ciro oĩ jave py
SENHOR ojapo oayvu Jeremias omombe'u va'ekue. Ha'e rami vy Ciro
py'a re omoĩ openaa ha'e javi rupi pova'e ayvu omombe'u ukapa ha'e
ombopara uka guive aguã. Ha'e vy aipoe'i uka:
23 "Pérsia pygua huvixa Ciro po rami ijayvu: SENHOR Nhanderuete
yvategua ma xevy omboaxapa yvy ha'e javi re apena aguã, xemoĩ guive
peteĩ oo ixupe guarã ajapo uka aguã Judá re Jerusalém tetã py. Ha'e
nunga rupi ixupegua pendekuai va'e ha'e javi tapeo. SENHOR Penderuete
toiko peẽ kuery reve", he'i uka.[s]

---

s 36.22-23 Esdras 1.1-3

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Esdras rekokue oĩa

Esdras rekokue oĩa

Kova'e kuaxia re ma oĩ Israel kuery Babilônia py escravo-rã ogueraa pyre oyvy re ju ojevy va'ekue rekokue. Mba'eta huvixave Babilônia re opena va'e ae omondouka. Po rami ipara oiny: “Peteĩ ma'etỹ re ma Pérsia pygua huvixa Ciro oĩ jave py Senhor ojapo oayvu Jeremias omombe'u va'ekue ojeupity aguã rami. Ha'e vy Ciro py'a re omoĩ openaa ha'e javi rupi omombe'u uka pova'e ayvu, ombopara uka guive. Ha'e vy aipoe'i uka: ‘Pérsia pygua huvixa Ciro po rami ijayvu: Xevy pe Senhor Nhanderuete yva pygua omboaxa yvy ha'e javi re apena aguã. Xemoĩ avi peteĩ oo ixupe guarã ajapo uka aguã Judá yvy re Jerusalém tetã py. Ha'e nunga rupi ixupegua pendekuai va'e ha'e javi reve Penderuete toiko, ha'e tapeo Judá regua Jerusalém py, Senhor Israel kuery ruete pegua oorã pejapo jevy aguã. Ha'e va'e ma Jerusalém pygua kuery ruete ae’, he'i” (1.1-3).

Ha'e gui ma omombe'u ha'e kuery oguataague, Jerusalém tetã py ovaẽague, templo omoatyrõ aguã omboypyague, hovaigua kuery omombytu'u ranheague, ojapopaague, ha'e gui oguerovy'aague, Nhanderuete gui meme ha'e nunga oiko rire.

Esdras ma sacerdote oiko raka'e. Ha'e ae Jerusalém py ou vy opena oikovy templo omoatyrõa rupi. Ijayvu avi heta va'e kuery gueko vaia gui ojepe'a aguã rami.

Huvixa Ciro oayvu omondoukaague
2 Crônicas 36.22,23

1 1 Peteĩ ma'etỹ re ma Pérsia pygua huvixa Ciro oĩ jave py SENHOR
ojapo oayvu Jeremias omombe'u va'ekue ojeupity aguã rami. Ha'e
vy Ciro py'a re omoĩ openaa ha'e javi rupi omombe'u uka pova'e ayvu,
ombopara uka guive. Ha'e vy aipoe'i uka:
2 “Pérsia pygua huvixa Ciro po rami ijayvu: Xevy pe SENHOR
Nhanderuete yva pygua omboaxa yvy ha'e javi re apena aguã. Xemoĩ avi
peteĩ oo ixupe guarã ajapo uka aguã Judá yvy re Jerusalém tetã py.
3 Ha'e nunga rupi ixupegua pendekuai va'e ha'e javi reve Penderuete toiko,
ha'e tapeo Judá regua Jerusalém py, SENHOR Israel kuery ruete pegua
oorã pejapo jevy aguã. Ha'e va'e ma Jerusalém pygua kuery ruete ae.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ha'e gui guekoa py ae avakue okuave va'e ha'e javi penepytyvõ 'rã prata
ome'ẽ vy, ha'e gui ouro, omba'e rei-rei ha'e mymba kuery oguereko va'e,
Nhanderuete ro Jerusalém py oĩ va'e peguarã. Ha'e nunga ome'ẽ va'e
áryve tome'ẽve ju ome'ẽxea'i rupi", he'i uka.[a]
5 Ha'e ramo Judá ha'e Benjamim kuery akã ikuai va'e opu'ãmba
jogueravy, sacerdote ha'e levita kuery guive, amboae kuery reve. Ha'e
kuery ha'e javi py'a re Nhanderuete omoĩ Jerusalém py oje'oi vy oo
SENHOR pegua oĩ va'ekue ojapo jevy aguã.
6 Ijyvýry rupi ikuai va'e voi oipytyvõ okuapy prata ome'ẽ vy, ha'e gui
ouro, omba'e rei-rei, mymba kuery oguereko va'e ha'e iporãgueve.
Mba'emo ome'ẽ va'ekue áryve ome'ẽve ju ome'ẽxea'i rupi.
7 Huvixa Ciro voi oguenoẽ tembiporu SENHOR ropy ikuai va'ekue,
Jerusalém gui Nabucodonosor ogueru vy nguuete ra'angaa pegua ropy ju
omoĩ va'ekue.
8 Ha'e va'e nunga ma Pérsia pygua huvixa Ciro ju oguenoẽ mba'emo re
opena va'ety Mitredate oexaa py. Ha'e rã ha'e va'e oipapapa ma vy Judá
regua yvateve va'e Sesbazar pe ju omboaxa.
9 Apy ma oĩ mbovy pa oĩa regua: trinta hy'a ouro guigua, mil hy'a prata
guigua, vinte e nove kyxe,
10 trinta hy'a'i ouro guigua, quatrocentos e dez hy'a'i prata guigua amboae
regua va'e, ha'e gui mil avi tembiporu mboae.
11 Tembiporu ouro ha'e prata guigua ha'e javi vy ma cinco mil e
quatrocentos. Ha'e javi ma Sesbazar ogueraapa Babilônia gui, ogueru
pyre kuery Jerusalém katy ju ojevy jogueravy jave.

Babilônia gui ojevy va'ekue rery oĩa

2 1 Pova'e ma ijyvy gui Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor oyvy
katy ogueraa va'ekue ramymino kuery. Ha'e va'e kuery ma escravo
ikuaiague gui oẽ vy ojevy ju Jerusalém ha'e Judá katy, peteĩ-teĩ guekoa
py ae.[b]
2 Ha'e kuery ma oupa okuapy Zorobabel reve, Jesua, Neemias, Seraías,
Reelaías, Mordecai, Bilsã, Mispar, Bigvai, Reum ha'e Baaná reve. Ha'e gui
apy ma avakue Israel regua mbovy pa ikuaia:
3 Parós ramymino kuery ma dois mil cento e setenta e dois.
4 Sefatias ramymino kuery ma trezentos e setenta e dois.
5 Ara ramymino kuery ma setecentos e setenta e cinco.
6 Paate-Moabe ramymino kuery Jesua-Joabe ra'y kuery regua ma dois mil
oitocentos e doze.
7 Elão ramymino kuery ma mil duzentos e cinqüenta e quatro.
8 Zatu ramymino kuery ma novecentos e quarenta e cinco.

---

a 1.1-4 2 Crônicas 36.22-23 **b 2.1** Neemias 7.6-73

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Zacai ramymino kuery ma setecentos e sessenta.
10 Bani ramymino kuery ma seiscentos e quarenta e dois.
11 Bebai ramymino kuery ma seiscentos e vinte e três.
12 Azgade ramymino kuery ma mil duzentos e vinte e dois.
13 Adonicão ramymino kuery ma seiscentos e sessenta e seis.
14 Bigvai ramymino kuery ma dois mil e cinqüenta e seis.
15 Adim ramymino kuery ma quatrocentos e cinqüenta e quatro.
16 Ater ramymino kuery Ezequias ro pygua kuery regua ma noventa e oito.
17 Bezai ramymino kuery ma trezentos e vinte e três.
18 Jora ramymino kuery ma cento e doze.
19 Hasum ramymino kuery ma duzentos e vinte e três.
20 Gibar ramymino kuery ma noventa e cinco.
21 Belém ramymino kuery ma cento e vinte e três.
22 Netofa guigua avakue ma cinqüenta e seis.
23 Anatote guigua avakue ma cento e vinte e oito.
24 Azmavete ramymino kuery ma quarenta e dois.
25 Quiriate-Arim, Cefira ha'e Beerote ramymino kuery ma setecentos e quarenta e três.
26 Ramá ha'e Geba ramymino kuery ma seiscentos e vinte e um.
27 Micmás guigua avakue ma cento e vinte e dois.
28 Betel ha'e Ai guigua avakue ma duzentos e vinte e três.
29 Nebo ramymino kuery ma cinqüenta e dois.
30 Magbis ramymino kuery ma cento e cinqüenta e seis.
31 Elão mboae guigua ramymino kuery ma mil duzentos e cinqüenta e quatro.
32 Harim guigua ramymino kuery ma trezentos e vinte.
33 Lode, Hadide ha'e Ono guigua ramymino kuery ma setecentos e vinte e cinco.
34 Jericó guigua ramymino kuery ma trezentos e quarenta e cinco.
35 Senaá guigua ramymino kuery ma três mil seiscentos e trinta.
36 Ha'e gui sacerdote kuery regua: Jedaías ramymino kuery Jesua ro pygua ikuai va'e regua ma novecentos e setenta e três.
37 Imer ramymino kuery ma mil e cinqüenta e dois.
38 Pasur ramymino kuery ma mil e duzentos e quarenta e sete.
39 Harim ramymino kuery ma mil e dezessete.
40 Ha'e gui levita kuery ju: Jesua ha'e Cadmiel ramymino kuery Hodavias ra'y kuery regua ma setenta e quatro.
41 Oporaei va'e kuery Asafe ramymino kuery regua ma cento e vinte e oito.
42 Okẽ rarõa kuery ramymino kuery ju: Salum ramymino kuery, Ater, Talmom, Acube, Hatita ha'e Sobai ramymino kuery, ha'e va'e kuery ha'e javi vy ma cento e trinta e nove.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

43 Templo py nhopytyvõ va'ety kuery ju: Zia ramymino kuery, Hasufa, Tabaote,
44 Queros, Sia, Padom,
45 Lebana, Hagaba, Acube, Hagabe,
46 Sanlai, Hanã,
47 Gidel, Gaar, Reaías,
48 Rezim, Necoda, Gazão,
49 Uzá, Paseá, Besai,
50 Asná, meunita ha'e nefuseu kuery ramymino kuery,
51 Baquebuque ramymino kuery, Hacufa, Harur,
52 Baslute, Meída, Harsa,
53 Barcos, Sísera, Tama,
54 Nesias ha'e Hatifa ramymino kuery.
55 Ha'e gui Salomão rembiguai kuery ramymino kuery ju: Sotai ramymino kuery, Soferete, Peruda,
56 Jaala, Darcom, Gidel,
57 Sefatias, Hatil, Poquerete-Hazebaim ha'e Ami ramymino kuery.
58 Templo py nhopytyvõ va'ety ha'e Salomão rembiguai kuery ramymino kuery ha'e javi vy ma trezentos e noventa e dois.
59 Pova'e kuery ma Tel-Melá gui oje'oi va'ekue, Tel-Harsa, Querube, Adã ha'e Imer gui, teĩ ndoikuaai ae tema Israel regua ikuaia:
60 Delaías ramymino kuery, Tobias ha'e Necoda ramymino kuery ma seiscentos e cinqüenta e dois.
61 Ha'e gui sacerdote ramymino kuery voi: Habaías ramymino kuery, Coz ha'e Barzilai ramymino kuery. Ha'e va'e ma Barzilai Gileade pygua va'e rajy re omenda rire hery rupi ae oenoĩa.
62 Ha'e va'e kuery ma guery oeka okuapy kuaxia tery oĩa re teĩ ndojoui. Ha'e nunga rupi sacerdote ikuai aguã ha'eve'ỹ va'e.
63 Ha'e ramo ha'e kuery pe huvixa aipoe'i:
— Pe'u eme tembi'u iky'a e'ỹ va'e, Urim ha'e Tumim rupi sacerdote oikuaa va'e oiko e'ỹa ja — he'i.
64 Ha'e va'e kuery ha'e javi vy ma quarenta e dois mil trezentos e sessenta ikuai,
65 hembiguai avakue ha'e kunhague sete mil trezentos e sete ikuai va'e reve'ỹ vy. Ha'e gui oporaei va'e avakue ha'e kunhague ma duzentos ju ikuai.
66 Hymba kuery kavaju ma setecentos e trinta e seis. Ha'e gui mburika ma duzentos e quarenta e cinco ikuai.
67 Mymba camelo ma quatrocentos e trinta e cinco ikuai. Mburika ra'y'i ma seis mil setecentos e vinte.
68 Ha'e gui ovaẽ okuapy Jerusalém tetã py. SENHOR pegua oo oĩague py oo ramo hetarã kuery akã ikuai va'e regua ma mba'emo ome'ẽxea'i rupi ome'ẽ okuapy oo oĩague pyve ju ojapo jevy aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

69 Ha'e kuery mba'emo ojoua rami vy ome'ẽ okuapy omba'eapo va'e kuery
oiporu va'erã: sessenta e um mil hatã'i va'e ouro guigua, cinco mil prata
guigua tuvixakueve va'e, ha'e gui cem ao sacerdote kuery pegua.
70 Ha'e gui Israel kuery ha'e javi guetã rupi ae-ae ikuai: sacerdote
kuery, levita ha'e heta va'e kuery regua, oporai va'e, okẽ rarõa, templo py
nhopytyvõ va'ety kuery guive.

Altar ojapo jevy okuapyague

3 1 Sete jaxya ovaẽ jave Israel ramymino kuery ikuaipa ma guetã py
ae-ae. Ha'e rami vy peteĩ'i rami onhemboatypa okuapy Jerusalém
py.
2 Ha'e ramo Jozadaque ra'y Jesua ha'e tyvy kuery sacerdote ikuai va'e,
Sealtiel ra'y Zorobabel tyvy kuery reve onhemoĩ okuapy altar Israel kuery
ruete peguarã ojapo ju aguã, ha'e va'e áry mymba kuery oapy reve ome'ẽ
aguã Nhanderuete remimbo'e Moisés lei ombopara va'ekue oĩa rami vy.
3 Hendarã py ae ojapo okuapy altar. Hekoa yvýry ikuai va'e kuery gui
okyje teri va'eri altar áry mymba kuery oapy reve ome'ẽ okuapy SENHOR
pe, aje'ivekue, ka'arukue guive.
4 Ipara re oĩa rami vy ojapo avi okuapy ngaru oo'i regua. Ha'e rami vy
ko'ẽ nhavõ mymba kuery oapy vy ome'ẽ okuapy, mbovy-mbovy 'rã pa
peteĩ-teĩ ára py ome'ẽ ukaague rami vy.
5 Ha'e va'e rire mba'emo ome'ẽ jepi okuapy. Jaxy pyau nhavõ mba'emo
ome'ẽ, ha'e gui ngaru SENHOR peguarã hi'ára py porã oiko aguã
oa'angaague rami vy. Ikuai avi SENHOR pe mba'emo ome'ẽxea'i py ogueru
va'e.
6 Sete jaxya ijypy'i guive omboypy okuapy SENHOR pe mymba ome'ẽ
aguã, ha'e jave py SENHOR pegua templo rendarã nonhonombai teri teĩ.
7 Oo apoa ha'e ita re omba'eapo va'e kuery pe ome'ẽ okuapy peráta. Sidom
ha'e Tiro pygua kuery pe ome'ẽ avi tembi'u, oy'u va'erã ha'e azeite, Líbano
gui yvyra yary haygue ha'e kuery ogueru aguã. Ye'ẽ áry rupi 'rã ogueru
Jope tetã peve, Pérsia pygua huvixa Ciro va'e ojapo ukaague rami vy.

Templo rendarã onhonombaa ague

8 Jerusalém tetã py Nhanderuete pegua oo py ovaẽ rire mokoĩ ma'etỹa
ha'e mokoĩ jaxya ma ojapo jave Sealtiel ra'y Zorobabel omboypy ojapo
jevy aguã, Jozadaque ra'y Jesua reve, ha'e tyvy kuery sacerdote ha'e
levita regua, ha'e gui escravo-rã ogueraa pyre kuery Jerusalém katy ojevy
va'ekue ha'e javi reve. Ha'e va'e kuery omboypy okuapy SENHOR pegua oo
re omba'eapo aguã. Ha'e nunga re opena va'erã omoĩ okuapy levita kuery
vinte ma'etỹ va'e guive tujakue peve.
9 Jesua gua'y ha'e guyvy kuery reve, Cadmiel gua'y kuery reve guive
onhemoirũ okuapy Judá ramymino kuery, Nhanderuete pegua oo rupi

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

omba'eapo va'e kuery re opena aguã, Henadade ramymino kuery, ta'y ha'e
tyvy kuery levita regua reve guive.
10 Ha'e gui oo apoa kuery templo SENHOR pegua rendarã onhonomba
ramo sacerdote kuery onhemondepa reve ikuai mimby guaxu reve.
Levita kuery Asafe ramymino kuery regua avi ikuai hy'a pu reve SENHOR
omboete aguã, Israel kuery ruvixa Davi ojapo ukaague rami vy.[c]
11 Jorire-rire oporaei okuapy. SENHOR omboete ha'e oguerovy'a okuapy
po rami: "Porayvu va'e vy oexa uka riae 'rã Israel kuery omboaxya", he'i
okuapy. Ha'e gui ha'e kuery ha'e javive oguerovy'a vy onhendu atã reve
oporaei okuapy SENHOR pe, oo rendarã onhonomba ma rire.
12 Heta avi ikuai sacerdote ha'e levita kuery jypy'igua oo oexa va'ekue,
hetarã kuery akã tujakue'i guive. Ha'e rami vy ha'e kuery ma oo rendarã
onhonoa rã oexa vy ojae'o atã okuapy. Heta avi ikuai oguerovy'aa rupi
ojapukai va'e.
13 Ha'e rami vy mava'eve noendu kuaai ovy'aa rupi ojapukai va'e, neĩ
ojae'o va'e kuery onhendua. Mba'eta pavẽ onhendu atã reve ojapukai
okuapy mombyry rupi ikuai va'e voi oendu aguã rami.

Templo ojapo okuapya gui hovaigua kuery omombytu'uague

4 1 Judá ha'e Benjamim regua rovaigua kuery oendu avi okuapy
ogueraapa pyre kuery ojevy ma vy SENHOR Israel kuery ruete pegua
templo ojapo jevy okuapya.
2 Ha'e rami vy ha'e kuery ovaẽmba okuapy Zorobabel ha'e hetarã kuery
akã ikuaia py. Ha'e vy aipoe'i okuapy:
— Ore voi toromba'eapo peẽ kuery reve, mba'eta peẽ kuery rami ae ore
kuery voi Penderuete pe 'rã orekuai. Ore voi ixupe mba'emo rome'ẽ ae
ma, Assíria pygua huvixa Esar-Hadom apy oreru guive — he'i.[d]
3 Ha'e rami teĩ Zorobabel, Jesua ha'e hetarã kuery akã ikuai va'e
ombovai:
— Peẽ kuery ma mba'eve ndaperekoi ore kuery reve Oreruete pegua oo
rojapo jevya py. Ore kuery ae'i teĩ rojapopa 'rã SENHOR Israel kuery ruete
va'e pe, Pérsia pygua huvixa Ciro ojapo ukaague rami vy — he'i.
4 Ha'e ramo ha'e va'e yvy regua kuery Judá kuery omba'eapoa py
omongeta rei vy nomokyre'ỹvei.
5 Ha'e rami vy peráta re ogueru ha'eve'ỹa rami omongeta va'erã, Judá
kuery ojapo 'rã va'ekue ndojapovei aguã. Pérsia pygua huvixa Ciro oĩa
pukukue re ha'e rami ijayvu, huvixa Dario oĩa peve.

---

[c] **3.10** Hy'a pu ma hy'a overa va'e gui ojapo pyre, ombotaa rã onhendu va'e. [d] **4.2** Ha'e kuery ma Samaria pygua ikuai teĩ judeu regua e'ỹ, mombyry ikuaiague gui Assíria ruvixa kuery oguerova vy ha'e py omboekoa jevy va'ekue. SENHOR omboete merami teĩ nguu ete kuery ae omboete avi okuapy (2 Reis 17.24-41).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e gui Assuero huvixa oĩ ypy'i guive ma voi hovaigua kuery ombopara
okuapy Judá ha'e Jerusalém pygua kuery rekokue ramigua rive.
7 Ha'e rami ae avi Pérsia pygua huvixa Artaxerxes oĩ jave Bislão,
Mitredate ha'e Tabeel oirũ kuery reve ixupe ombopara okuapy peteĩ
kuaxia aramaico ha'e Síria pygua kuery ayvu py.
8 Xondaro kuery ruvixa Reum ha'e kuaxia re opena va'ety Sinsai voi
ombopara avi peteĩ kuaxia. Jerusalém pygua kuery rovai re ombopara
huvixa Artaxerxes pe, po rami:
9 "Rombopara va'e ma xondaro kuery ruvixa Reum ha'e kuaxia re opena va'ety
Sinsai oirũ kuery reve: dinaíta kuery, afarsaquita, tarpelita, afarsita, arquevita,
Babilônia guigua kuery, Susã guigua, deavita kuery, Elão guigua kuery,
10 ha'e gui amboae kuery regua Samaria tetã py huvixa Osnapar ipo'akapa
ha'e ima'endu'apy va'e orembou vy oremboekoa va'ekue, ha'e gui amboae
kuery Eufrates yakã kyvõ rupi orerekoa va'e."
11 Po rami ma kuaxia huvixa Artaxerxes pe ha'e kuery omboparaa ague:
12 "Oreruvixa, ore nerembiguai kuery Eufrates yakã kyvõ rupi orerekoa
va'e, kova'e ára rombopara rokuapy ndevy. Reikuaa ae ma judeu kuery
ndea gui oje'oiague Jerusalém tetã katy orerekoa peve ete. Aỹ ha'e kuery
ma ojapo ju okuapy ha'e va'e tetã ayvu vaipy joe opu'ãaty. Ikora voi
omoatyrõ heravy, omoatyrõ avi 'rã ijytarã.
13 Oreruvixa, eikuaa pota ke, mba'eta ha'e kuery tetã ojapo jevy vy ikora
voi omoatyrõmba ma vy ndopagavei ma 'rã imposto neĩ pedágio opaga 'rã
va'ekue. Ha'e rami vy 'rã ojapo peráta nderejopyvei aguã rami.
14 Ha'e rã ore kuery ma ndepo gui mba'emo rojopy jepi va'e vy orevy pe
voi nda'evei ha'e kuery neremboetevei ramo. Ha'e nunga rupi ae oreayvua
rogueru ruka ndevy.
15 Eikuaa pota ke ha'vy kuaxia neramoĩ kuery rekokue oĩa re. Ha'e va'e
kuaxia rejou vy reikuaa 'rã ha'e va'e tetã pygua kuery opu'ãmba vy ojapo
raka'e huvixa kuery ojexavai aguã rami, yvy openaa rupi voi. Yma guive
tetã py oiko jepi joguero'aa. Ha'e nunga rupi ae tetã omombaa va'ekue.
16 Ha'e nunga rupi oreruvixa, ndevy roikuaa uka xapy'a rei ha'e va'e tetã
ha'e kora omoatyrõmba ma ramo Eufrates yakã kyvõ rupi yvy itui va'e re
nandepo'akavei 'rãa."
17 Ha'e ramo huvixa ombovai:
"Xondaro kuery ruvixa Reum, kuaxia re opena va'ety Sinsai ha'e
irũ kuery Samaria py ikuai va'e pe xeayvu araa uka, Eufrates rovai
hembyrekue ikuai va'e pe guive: Tapendekuai porã!
18 Ha'e gui kuaxia para orevy pembou va'ekue ma aendu kuaa aguã rami
ogueroayvua xerenonde py.
19 Ha'e rami rã xee ajapo uka rã oeka vy oikuaa yma guive ae ma ha'e va'e
tetã pygua kuery opu'ã ae ri okuapyague huvixa kuery rovai re, ha'e gui
ha'e py oiko raka'e joguero'aa ha'e joe ijayvu rei va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Jerusalém tetã py ikuai avi va'ekue huvixa ipo'akapa va'e. Ha'e va'e
kuery ma Eufrates yakã rovai ha'e javi rupi ipo'aka va'ekue. Ha'e kuery pe
ae opagapaa va'ekue imposto ha'e pedágio opaga 'rã va'ekue.
21 Ha'e nunga rupi aỹ gui ma pendeayvu 'rã ha'e va'e avakue omba'eapoa
gui opytu'upa aguã rami, ha'e va'e tetã ndojapovei aguã, xee ajapo uka
e'ỹa ja.
22 Penekyre'ỹ ke ha'e pejapo ete xee aipotaa. Mba'e re tu huvixa roiko va'e
ndorojopyive-ive ri rovy?" he'i.
23 Ha'e va'e kuaxia huvixa Artaxerxes ombopara va'ekue ma
ogueroayvupaa Reum, kuaxia re opena va'ety Sinsai ha'e irũ kuery
renonde. Ha'e ramo ha'e kuery oje'oipa pojava Jerusalém tetã py judeu
kuerya katy. Opo py tembiporu oguereko reve oo vy omombytu'u nhea'ã
mba'emo ojapo okuapya gui.
24 Ha'e rami py opytu'upa Nhanderuete pegua oo Jerusalém py oĩ va'e re
omba'eapoa gui. Ha'e rami vy Pérsia pygua huvixa Dario mokoĩ ma'etỹ re
ma oĩ peve ndojapovei.

Ageu ha'e Zacarias nhomokyre'ỹa rupi ijayvuague

5 1 Ha'e gui profeta Ageu ha'e Ido ra'y Zacarias ma ayvu omombe'u
judeu kuery Judá ha'e Jerusalém py ikuai va'e pe. Mokoĩve re Israel
kuery ruete nhe'ẽ oĩ ramo hery rupi ae ijayvu.
2 Ha'e ramo Sealtiel ra'y Zorobabel ha'e Jozadaque ra'y Jesua ma onhemoĩ
vy omboypy ju okuapy Nhanderuete pegua oo Jerusalém py oĩ va'e
omoatyrõ aguã. Ha'e va'e kuery reve mokoĩve profeta Nhanderuete pegua
avi ikuai oipytyvõ vy.
3 Ha'e va'e jave py ma ha'e kuerya py ou Eufrates yakã kyvõ rupi opena
va'e Tatenai ha'e Setar-Bozenai oirũ kuery reve. Ha'e rami vy ha'e kuery
pe oporandu okuapy:
— Mava'e tu pẽvy ojapo uka ju upe va'e oo ha'e ikora?
4 Ha'e gui marã rami tu upe va'e ojapoa rupi ikuai va'e rery? — he'i
okuapy oporandu vy.
5 Ha'e rami teĩ judeu kuery yvatekueve re Nhanderuete oma'ẽ ramo
hovaigua kuery nomombytu'u reguai huvixa Dario-a py ayvu ogueraa
ha'e kuaxia para rupi ombovaiague ou e'ỹa ja.

Huvixa Dario pe hovaigua kuery oayvu omondoukaague

6 Ha'e gui ma huvixa Dario pe Eufrates yakã kyvõ rupi opena va'e
Tatenai peteĩ kuaxia para omondouka, Setar-Bozenai ha'e oirũ kuery
afarsaquita va'e yakã kyvõ rupi ikuai va'e reve. Ha'e va'e kuaxia
omboparaague ma apy ju oĩ.
7 Kuaxia para re ma ixupe omondouka okuapy pova'e ayvu:
"Huvixa Dario, tove tereiko porã!

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Oreruvixa, reikuaa ae ma ore kuery Judá yvy katy roje'oiague,
Nhanderuete pegua oo tuvixa va'e py. Ha'e va'e ma ita tuvixa va'e gui
anho ojapoave heravy va'e. Yvyrape py ma omboty-mbotyve heravy.
Omba'eapo aguã ikyre'ỹ okuapy vy ojapo pojava heravy.
9 Ha'e gui ma yvatekueve pe roporandu vy 'Mava'e tu pẽvy ojapo uka ju
upe va'e oo ha'e ikora?' ro'e va'ekue.
10 Ha'e rami ae avi yvatekueve pe roporanduve tema hery re, ndevy
romombe'u aguã, ndevy rombopara rã avakue opena va'e rery reikuaa
aguã.
11 Po rami orembovai vy ijayvu okuapy: 'Ore kuery ma Nhanderuete yva
ha'e yvy apoare rembiguai. Ha'e vy romoatyrõ ju rokuapy kova'e oo yma
raxa ma ojapo pyre. Peteĩ huvixa Israel pygua yvateve va'e ojapopa ypy
va'ekue.
12 Ha'e va'e rire ma oreramoĩ kuery ma Nhanderuete yva pygua ipoxy
aguã rami ikuai ramo omboaxapa raka'e Babilônia pygua huvixa
Nabucodonosor caldeu va'e po py. Ha'e va'e ae ma kova'e oo ombovaipa,
ha'e Babilônia katy oreretarã kuery ogueraapa raka'e.
13 Ha'e rami teĩ Babilônia pygua huvixa Ciro ma jypy ma'etỹ re oĩ jave
ojapo uka ju kova'e oo Nhanderuete peguarã.
14 Ha'e gui ma tembiporu ouro ha'e prata guigua Jerusalém py templo py
ikuaiague gui Nabucodonosor ogueraapa vy Babilônia py templo oĩ va'e py
ju omoĩ va'ekue. Ha'e nunga huvixa Ciro ha'e gui oguenoẽmba vy omboaxa
raka'e peteĩ ava Sesbazar hery va'e pe. Ha'e va'e joe opena va'erã omoĩ vy
15 aipoe'i ixupe: "Ejopy kova'e tembiporu ikuai va'e, ha'e tereo. Eraapa
Jerusalém py templo oĩ va'e pyguarã. Ha'e gui ejapo uka ju Nhanderuete
pegua oo, oĩague py ae", he'i va'ekue.
16 Ha'e gui ma Jerusalém py Sesbazar ou ma vy onhonomba ju
Nhanderuete pegua oo rendarã. Ha'e jave gui ma voi rojapo rokuapy teĩ
ndorojapopai teri', ha'e kuery he'i va'ekue orevy.
17 Ha'e ramo ndee oreruvixa rejou porã ri vy reikuaa pota uka 'rãgue
Babilônia py huvixa kuery kuaxia ikuai va'e re, roikuaa aguã anhetẽ pa
ra'e huvixa Ciro Nhanderuete pegua oo ojapo ukaague Jerusalém py, ha'e
gui orevy pe ju mba'emo rejapo uka aguã", he'i okuapy.

Dario oayvu omondoukaague

6 1 Ha'e ramo huvixa Dario ijayvu rã oikuaa potaa Babilônia py huvixa
mba'e kuaxia para omoĩ porãaty rupi.
2 Ha'e gui Média yvy re Acmetá py oo imbaraete va'e oĩ va'e py ojou peteĩ
kuaxia oimama pyre. Ha'e va'e re ma nhomoma'endu'aarã ipara oiny po
rami ijayvu va'e:
3 "Huvixa Ciro ma peteĩ ma'etỹa re oĩ jave oikuaa uka pova'e ayvu:
'Jerusalém py Nhanderuete pegua oo oĩ va'e ma ha'eve ojapoa ju aguã

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mymba oapy vy ome'ẽ atyrã. Ha'e rami aguã ma omoĩ atãave 'rã hendarã.
Ijyvatea ma vinte e sete metros peve 'rã. Ipya voi vinte e sete metros
ae avi 'rã. Mboapy ryxy ita tuvixa va'e anho omoĩa 'rã, ha'e gui peteĩ ju
yvyra pyau guigua.
4 Huvixa ro gui ae 'rã ome'ẽa mba'emo repyrã.
5 Ha'e rami ae avi mba'emo ryru ouro ha'e prata guigua Nhanderuete
pegua opygua Jerusalém py templo oĩ va'e gui Nabucodonosor oguenoẽ
vy Babilônia katy ogueraa va'ekue ma ome'ẽmbaa ju 'rã Jerusalém py
templo oĩ va'e pyguarã. Peteĩ-teĩ tembiporu oĩague py ae ju 'rã omoĩa,
Nhanderuete pegua opy', he'i va'ekue.
6 "Ha'e nunga rupi Eufrates yakã rovai rupi repena va'e Tatenai, Setar-
Bozenai ha'e peneirũ kuery afarsaquita yakã rovai pendekuai va'e,
pejepe'a ke ha'e gui mombyry katy.
7 Pemombytu'uve eme Nhanderuete pegua oo re omba'eapo va'e kuery.
Tove judeu kuery ruvixa ha'e yvatekueve tojapo ju Nhanderuete pegua oo
oĩague py ae.
8 Xeayvu avi judeu kuery regua yvatekueve pe mba'emo peme'ẽ aguã,
Nhanderuete pegua oo ojapo ju aguã. Yakã rovai peráta huvixa pegua
omoĩaty py oĩ va'e regua ma ha'e va'e avakue pe peme'ẽ jepi 'rã hi'ára py
porã, omba'eapoa gui opytu'u e'ỹ aguã.
9 Ha'e rami ae avi ha'e kuery pe ára nhavõ peme'ẽ kuerei 'rã peme'ẽ aguã
va'e: vaka ra'y, vexa'i ha'e vexa'i ra'y oapy vy Nhanderuete yva pygua pe
ome'ẽ mbyrã. Trigo, juky, vinho ha'e azeite voi peme'ẽ 'rã, Jerusalém py
sacerdote kuery mbovy pa ikuaia rami vy,
10 ha'e kuery ome'ẽ aguã mba'emo heakuã porã va'e Nhanderuete yva
pygua ojou porã va'erã, huvixa ha'e ta'y kuery re ha'e kuery ojerure
okuapy aguã guive.
11 Po rami avi xeayvu: Ava oiko va'e rei kova'e kuaxia re oĩ va'e oguerova
ramo ma hoo gui peteĩ yvyra omboia 'rã, ha'e gui ha'e va'e re ae oupia 'rã
imoiny, ha'e rã hoogue ma ojapoa 'rã ytyrã.
12 Ha'e rami ae avi xapy'a rei Jerusalém py Nhanderuete pegua oo oĩ va'e
amongue huvixa e'ỹ vy pavẽ regua ombovaipaxe vy opo py kova'e ipara
oguerova va'e rei tove Nhanderuete tomokanhymba, ha'e py guery omoĩ
rire. Xee Dario ae kova'e ayvu amondouka va'e. Tojapopaa pojava."

Templo ojapopa ma okuapyague

13 Ha'e gui ma huvixa Dario ijayvuague rami ae Eufrates yakã kyvõ rupi
opena va'e Tatenai, Setar-Bozenai ha'e oirũ kuery ojapopa pojava okuapy.
14 Ha'e ramo judeu kuery regua yvatekueve ojapo tema heravy oo, ikuai
porã guive profeta Ageu ha'e Ido ra'y Zacarias ijayvuague rami. Oo
ojapopa Israel kuery ruete ojapo ukaague rami, ha'e gui huvixa Ciro,
Dario ha'e Pérsia pygua Artaxerxes ijayvuague rami guive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Oo ojapopa okuapy jaxya Adar 'ea py mboapy araa py, huvixa Dario
mboapy meme ma'etỹ re ma oĩ jave.

Nhanderuete po py templo omboaxa okuapyague

16 Ha'e gui Israel kuery, sacerdote, levita ha'e escravo ikuaiague gui
ojevy va'ekue mboae kuery ou vy ma Nhanderuete pegua oo ojapopaague
oguerovy'a reve omboaxa okuapy ipo py.
17 Omboaxa vy ome'ẽ okuapy cem vaka ra'y, duzentos vexa'i ra'y,
quatrocentos vexa'i ha'e doze kavara ra'y. Israel kuery ha'e javi
ojejavyague reguarã ome'ẽ okuapy, mbovy regua pa ikuaia rami.
18 Omoĩ avi okuapy sacerdote ha'e levita kuery peteĩ-teĩ Nhanderuete pe
omba'eapo aguã Jerusalém py, Moisés kuaxia omboparaague rami vy.

Ngaru Páscoa regua ojapo okuapyague

19 Escravo ikuaiague gui ojevy va'ekue ha'e javi ma ngaru Páscoa regua
ojapo okuapy peteĩ jaxya ha'e catorze araa py.
20 Mba'eta sacerdote ha'e levita kuery ma peteĩ'i rami ojeky'a'o ukapa ma
vy ha'eve va'e ju ikuai. Ha'e rami vy ojuka okuapy Páscoa pygua vexa'i
escravo ikuaiague gui ou va'ekue ha'e javi re, guyke'y kuery sacerdote
ikuai va'e re, ojee ae guive.
21 Ha'e rami vy Páscoa ára py Israel ramymino kuery escravo ikuaiague
gui ou va'ekue ha'e javi okaru okuapy, ha'e gui ha'e kuery reve onhemoirũ
avi amboae regua kuery SENHOR Israel kuery ruete oeka aguã ha'e va'e
yvy re amboae regua kuery hekoa va'e reko vaia gui ojepe'a va'ekue.
22 Sete ára re ovy'aa rupi ojapo okuapy ngaru mbojape mbovua revegua
e'ỹ va'e regua, ovy'a aguã SENHOR ombou ramo. Mba'eta ha'e kuery re
oma'ẽ vy huvixa Assíria pygua py'a oguerova va'ekue, Israel kuery ruete
pegua oo ojapoa py omombaraete aguã rami.

Jerusalém katy huvixa Artaxerxes Esdras omondoukaague

7 1 Ha'e va'e rire Pérsia pygua huvixa Artaxerxes oĩ jave ou Esdras. Ha'e
va'e ma Seraías ra'y, Seraías ma Azarias ra'y, Azarias ma Hilquias ra'y,
2 Hilquias ma Salum ra'y, Salum ma Zadoque ra'y, Zadoque ma Aitube ra'y,
3 Aitube ma Amarias ra'y, Amarias ma Azarias ra'y, Azarias ma Meraiote
ra'y,
4 Meraiote ma Zeraías ra'y, Zeraías ma Uzi ra'y, Uzi ma Buqui ra'y,
5 Buqui ma Abisua ra'y, Abisua ma Finéias ra'y, Finéias ma Eleazar ra'y,
Eleazar ma Arão sacerdote yvateve va'e ra'y raka'e. Ha'e va'e jave py ma
Esdras ou avi Babilônia gui.
6 Ha'e va'e ma SENHOR Israel kuery ruete lei oeja rã Moisés ombopara
va'ekue re nhombo'e va'ety oikuaapa va'e. Hexe SENHOR Tuuete po oĩ
ramo ixupe huvixa ome'ẽmba ojerurea rami tema.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Jerusalém katy jogueru avi Israel ramymino kuery va'e regua sacerdote,
levita, oporaei va'ety, okẽ rarõa ha'e templo py nhopytyvõ va'ety kuery.
Huvixa Artaxerxes sete ma'etỹ re ma oĩ jave py jogueru.
8 Ha'e gui huvixa sete ma'etỹ re ma oĩ jave peteĩ nhiruĩ jaxya py Esdras
ovaẽ Jerusalém py.
9 Mba'eta peteĩ jaxya ára ypy'i py Babilônia gui ou rire peteĩ nhiruĩ jaxya
ára ypy'i py ma ovaẽ Jerusalém py, hexe Nhanderuete po oĩ ramo.
10 Mba'eta Esdras opy'a re omoĩ ae ma va'ekue SENHOR guigua lei oĩa
rami ixupe ete oiko aguã, ha'e gui ojapopa aguã, ha'e Israel ha'e javi rupi
nhombo'e aguã Nhanderuete ayvu ha'e oipotaa oeja va'ekue re.
11 Sacerdote Esdras ma SENHOR ayvu re nhombo'e va'ety, ojapo uka
va'ekue ha'e oayvu Israel kuery peguarã oeja va'ekue ha'e javi re. Ixupe
kuaxia para huvixa Artaxerxes ome'ẽ va'ekue ma po rami ipara oiny:
12 "Xee ma Artaxerxes huvixa ikuai va'e ruvixa aiko. Kova'e kuaxia
amondouka sacerdote Esdras, Nhanderuete yva pygua va'e guigua lei re
nhombo'e va'ety pe: Tove tereiko porã!
13 Po rami xeayvu: Xee apenaa rupi Israel kuery va'e regua ikuai va'e,
sacerdote ha'e levita kuery nderupive Jerusalém tetã katy ooxe va'e rei
toje'oi.
14 Ha'e gui ma xee ha'e xemongeta va'ety kuery reve romondouka Judá
ha'e Jerusalém tetã re reikuaa pota aguã, nderuete guigua lei ndepo py
rereko va'e rami vy.
15 Reraa avi 'rã prata ha'e ouro xee ha'e xemongeta va'ety kuery Israel kuery
ruete pe rome'ẽxea'i rupi rome'ẽ va'e, Jerusalém py ixupegua oo oĩ ramo.
16 Ha'e rami ae avi prata ha'e ouro Babilônia yvy ha'e javi rupi rejou va'e
reraapa avi 'rã, neretarã kuery ha'e sacerdote kuery ome'ẽxea'i py ome'ẽ
va'e reve, Jerusalém py Nhanderuete pegua oo oĩ va'e pyguarã.
17 Ha'e va'e peráta re ma rejogua 'rã vaka ra'y, vexa'i, vexa'i ra'y, mba'emo
ra'yĩgue ha'e mba'emo rykue reme'ẽ va'erã. Ha'e nunga ha'e javi reme'ẽ 'rã
Jerusalém py Nhanderuete pegua opy altar oĩ va'e áry.
18 Ha'e rã prata ha'e ouro rembyrekue ma ndee ha'e nderyvy kuery
peikuaa rami ae 'rã peiporu. Penderuete oipotaa rami pejapo.
19 Ha'e gui tembiporu Nhanderuete pegua opy rupi oiporu pyrã ndevy
ome'ẽ mbyre ma Penderuete renonde reme'ẽmba ju 'rã Jerusalém tetã py.
20 Ha'e rã amboae nunga Nhanderuete pegua opy guarã reikotevẽ va'e rei
tema reraa avi 'rã xeropy mba'emo omoĩ porãaty gui ae.
21 "Ha'e gui ma Eufrates yakã rovai mba'emo re pepena va'ety kuery pe ju
xee huvixa Artaxerxes xeayvu: Pendevy sacerdote Esdras Nhanderuete yva
pygua lei re nhombo'e va'e mba'emo re ojerure ramo peme'ẽmba vyvoi.
22 Trinta e três mil quilos prata guigua peve teĩ, cem voxa trigo, cem
ryru vinho ha'e cem ryru azeite peve, ha'e gui juky oata aguã rami e'ỹ 'rã
peme'ẽ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Ha'e gui ma Nhanderuete yva pygua ojapo ukaague rami vy tojapopaa
vyvoi ixupegua oo pyguarã. Mba'eta nda'evei ipoxy etea ou aguã xee
huvixa ha'e xera'y kuery ropenaa re.
24 Ha'e rami avi peteĩ re ju xeayvu pẽvy. Sacerdote ha'e levita kuery,
oporaei va'e, okẽ rarõa, Nhanderuete pegua opy omba'eapo va'e kuery
ha'e javi, ha'e kuery va'e regua pe ma peteĩve henda py napeme'ẽ ukai 'rã
imposto neĩ pedágio.
25 "Ha'e gui ndee Esdras, ne'arandua Nhanderuete gui ae rereko va'e
rami vy emoĩ joe opena va'erã ha'e nhomongetaarã. Ha'e va'e kuery ma
opena 'rã Eufrates yakã rovai rupi ikuai va'e ha'e javi re, nderuete guigua
lei oikuaa va'e kuery ha'e javi re. Ha'e rã oikuaa e'ỹ teri va'e ma ndee
rembo'e avi 'rã.
26 Ha'e rã Nhanderuete guigua ha'e huvixa guigua lei rupi e'ỹ ikuai va'e
ma rembopaga vy rejuka 'rã, e'ỹ vy mombyrya katy 'rã remondouka,
imba'e rei-rei va'ekue reipe'apa 'rã, e'ỹ vy rembo'a mba'e 'rã", he'i va'ekue.
27 Ta'ima'endu'a porãa SENHOR nhaneramoĩ kuery ruete re, mba'eta ha'e
rami aguã oguerova huvixa py'a, Jerusalém py Nhanderuete pegua oo oĩ
va'e omoatyrõ uka aguã.
28 Xevy pe ojapo avi huvixa xemboaxy aguã rami, imongeta va'ety kuery
ha'e yvatekueve ipo'akapa va'e renonde py aĩ jave. Ha'e rã xere SENHOR
Xeruete po oĩ ramo aendu xembaraetea. Ha'e rami vy Israel kuery ruvixa
va'e kuery regua amboaty xerupive oje'oi aguã.

Esdras rupive ojevy ju va'ekue rery oĩa

8 1 Ha'e ramo Artaxerxes huvixa oĩ jave py heta va'e kuery akã regua
oje'oi xerupive Babilônia gui. Ha'e kuery rery ma po rami:
2 Finéias ramymino kuery va'e regua ma Gérson. Itamar ramymino kuery
va'e regua ma Daniel. Davi ramymino kuery va'e regua ma Hatus.
3 Secanias ha'e Parós ramymino kuery va'e regua ma Zacarias, ha'e gui
hexeve cento e cinqüenta avakue rery avi omboparaa.
4 Paate-Moabe ramymino kuery va'e regua ma Zeraías ra'y Elioenai, ha'e
hexevegua duzentos avakue ju.
5 Secanias ramymino kuery va'e regua ma Jaaziel ra'y, ha'e hexevegua
trezentos avakue ju.
6 Adim ramymino kuery va'e regua ma Jônatas ra'y Ebede, ha'e hexevegua
cinqüenta avakue.
7 Elão ramymino kuery va'e regua ma Atalias ra'y Jesaías, ha'e hexevegua
setenta avakue ikuai.
8 Sefatias ramymino kuery va'e regua ma Micael ra'y Zebadias, ha'e
hexevegua oitenta avakue ikuai.
9 Joabe ramymino kuery va'e regua ma Jeiel ra'y Obadias, ha'e hexevegua
duzentos e dezoito avakue ikuai.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Bani ramymino kuery va'e regua ma Josifias ra'y Selomite, ha'e
hexevegua cento e sessenta avakue ikuai.
11 Bebai ramymino kuery va'e regua ma Bebai ra'y Zacarias, ha'e
hexevegua vinte e oito avakue ikuai.
12 Azgade ramymino kuery va'e regua ma Hacatã ra'y Joanã, ha'e
hexevegua cento e dez avakue ikuai.
13 Adonicão ramymino kuery va'e regua ma opa vygua ovaẽague. Ha'e
kuery rery ma pova'e: Elifelete, Jeiel ha'e Semaías, ha'e gui ha'e kuery
revegua sessenta avakue ikuai.
14 Bigvai ramymino kuery va'e regua ma Utai ha'e Zabude, ha'e hexevegua
setenta avakue ikuai.

Esdras levita kuery ogueru rukaague

15 Ha'e va'e kuery ae amboatypa Aava katy yakã oxyry ovy va'e yvýry.
Ha'e py ma mboapy ára re ranhe ropyta. Ha'e kuery ha'e sacerdote kuery
re aikuaa pota vy neĩ peteĩ ma voi ndajoui Levi ramymino va'e regua.
16 Ha'e rami vy aenoĩ uka huvixa kuery Eliézer, Ariel, Semaías, Elnatã,
Jaribe, Elnatã, Natã, Zacarias ha'e Mesulão, ha'e gui hi'arandukueve va'e
Joiaribe ha'e Elnatã.
17 Ha'e va'e kuery ma Casifia pygua huvixa Ido oĩa katy amondouka vy
ha'e kuery pe ame'ẽ ayvu ixupe omombe'u va'erã, ha'e gui tyvy kuery
Casifia pygua templo rupi nhopytyvõ va'ety kuery pe voi, orea py ha'e
kuery ogueru aguã Nhanderuete pegua opy rupi opena va'erã.
18 Ha'e ramo orere Nhanderuete po iporã va'e oĩ ramo orea py ogueru
peteĩ ava hi'arandu va'e. Ha'e va'e ma Mali ramymino Serebias, Israel ra'y
Levi ramymino va'e. Ta'y ha'e tyvy kuery reve vy dezoito ikuai.
19 Ogueru avi Hasabias, Merari ramymino kuery va'e regua Jesaías guive.
Ha'e va'e kuery ryvy ha'e ta'y kuery reve vy vinte ikuai.
20 Ha'e gui templo rupi levita kuery pytyvõarã Davi ha'e yvatekueve omoĩ
va'ekue ma duzentos e vinte ikuai. Ha'e va'e kuery ma hery rupi meme
omoĩa.

Okaru e'ỹ re ikuaiague

21 Ha'e gui ma Aava yakã yvýry orekuaia pyve ae xeayvu rokaru e'ỹ
re orekuai aguã, Nhanderuete renonde py ronhemo'yvyĩ'i reve ixupe
roguata porã aguã re rojapukai aguã, orera'y kue'iry ha'e oremba'e rei-rei
ha'e javi reve guive.
22 Mba'eta xee axĩ huvixa pe xondaro ha'e kavaju árygua kuery re ajerure
aguã roguataa rupi orerovaigua kuery gui orerarõarã, mba'eta ixupe
oreayvu ae ma va'ekue: “Nhanderuete oeka va'e kuery ha'e javi re ipo
iporã va'e oĩ imoingo porãarã. Ha'e rã ixugui hexaraipa va'e ha'e javi
rovai ma opo'akaa ha'e javi reve ombou 'rã opoxya”, ro'e rire.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Ha'e nunga rupi ore kuery rokaru e'ỹ re orekuai vy Nhanderuete pe
rojerure tema rokuapy. Ha'e ramo oreayvua oendu vy orepytyvõ.

Sacerdote kuery pe mba'emo re opena ukaa ague

24 Ha'e ramo aiporavo doze yvatekueve va'e regua. Ha'e va'e kuery ma
Serebias, Hasabias ha'e tyvy kuery dez ikuai va'e.
25 Ha'e va'e kuery pe ma apena uka prata, ouro ha'e tembiporu
Nhanderuete pegua opy guarã ome'ẽ mbyre re, apeja rire. Ha'e nunga
ma huvixave, imongeta va'ety kuery, yvatekueve ha'e Israel kuery ha'e py
ikuai va'e ome'ẽ va'ekue.
26 Ha'e rami vy ha'e kuery po py amboaxa vinte mil quilos raxa prata
guigua, tembiporu prata guigua três mil e trezentos quilos va'e, três mil e
trezentos quilos ouro guigua,
27 vinte karo ouro guigua oito quilos va'e meme, ha'e gui mokoĩ tembiporu
overa va'e iporãve va'e guigua hexakãmba va'e, ouro rami avi hepy va'e.
28 Ha'e rami vy aipoa'e ha'e kuery pe:
— Peẽ kuery ma SENHOR pegua omboaxa pyre pendekuai, kova'e
tembiporu ikuai va'e voi omboaxa pyre meme. Mba'eta kova'e prata ha'e
ouro ma SENHOR peneramoĩ kuery ruete peguarã ome'ẽxea'i py ome'ẽ
mbyre.
29 Ha'e nunga rupi pepena porã 'rã, pearõ 'rã Jerusalém py sacerdote
yvatekueve va'e, levita ha'e Israel kuery akã ikuai va'e renonde py ju
pepeja reve pemboaxaa ára peve — ha'e.
30 Ha'e ramo sacerdote ha'e levita kuery ma prata, ouro ha'e tembiporu
opeja pyre ojopypa, Jerusalém py Nhanderuete pegua oo oĩ va'e pyguarã
ogueraa aguã.

Jerusalém py ovaẽmbaague

31 Ha'e gui Aava yakã gui ma ijypy jaxya doze araa py roje'oi,
Jerusalém katy roo aguã. Orere Nhanderuete opo py opena porã vy
orereraa jepe orerovaigua kuery ha'e tape rupi jojukaa kuery ikuai va'e
ha'e javi gui.
32 Ha'e rami vy rovaẽ ma Jerusalém py. Ha'e py ma mboapy ára re ranhe
ropyta.
33 Ha'e gui irundy araa py ma Nhanderuete pegua oo py roo vy ropeja ju
prata, ouro ha'e tembiporu. Ha'e vy sacerdote Urias ra'y Meremote pe je
romboaxapa. Ha'e va'e reve oĩ Finéias ra'y Eleazar. Ha'e kuery reve ikuai
avi levita kuery Jesua ra'y Jozabade ha'e Binui ra'y Noadias.
34 Ha'e nunga roipapa ha'e ropejapa ma rire ipoyia ha'e javi ombopara
kuaxia re.
35 Ha'e gui escravo ikuaiague gui ou va'ekue ma ome'ẽ okuapy mymba
Israel kuery ruete peguarã. Noventa e seis vexa'i, setenta e sete vexa'i ra'y

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ome'ẽ. Ha'e gui ma doze kavara ava ju jejavya reguarã. Oapy reve meme
ome'ẽ SENHOR pe.
36 Ha'e gui ma huvixave ayvu omombe'u okuapy hembiguai huvixa kuery
Eufrates yakã kyvõ rupi opena va'e pe. Ha'e ramo ha'e kuery orepytyvõ
okuapy Nhanderuete pegua oo romoatyrõa py.

Esdras onhembo'e vy ha'e kuery reko vaia omombe'upaague

9 1 Ha'e nunga oikopa ma rire xea py ou okuapy yvatekueve va'e. Ha'e
vy ha'e kuery aipoe'i okuapy:
— Israel kuery va'e regua sacerdote ha'e levita kuery ma ndojepe'ai
okuapy amboae yvy regua reko vaia gui, cananeu kuery, heteu, ferezeu,
jebuseu, Amom pygua, Moabe, Egito pygua ha'e amorreu kuery reko vaia
gui.
2 Mba'eta ha'e kuery va'e regua rajy kuery ae ogueraa gua'yxyrã, gua'y
kuery ra'yxyrã guive. Ha'e rami vy nhande kuery nhandeky'a e'ỹ aguã
va'ekue jaje'apa ma jakuapy kova'e yvy re ikuai va'e re. Yvatekueve ha'e
huvixa kuery ranhe ho'apa ma ha'e rami ojejavya py — he'i okuapy.
3 Ha'e nunga xee aendu vy ajou vai vaipa. Ha'e rami vy amondoropa
xeao, xe-manto guive. Xeapyte gui xe'a ha'e xerendyva aekyi reve aguapy
ainy.
4 Ha'e ramo xea py onhemboatypa okuapy Israel kuery ruete ayvu oendu
vy oryryipa va'e, escravo ikuaiague gui ojevy va'ekue ojejavypa rei
okuapya re nda'evei vy. Ha'e ramo xee ma aguapy tema ainy ajou vai ete
reve, ka'aru mymba ome'ẽa jave peve.
5 Ha'e gui ka'aru mymba ome'ẽa jave py ma apu'ã ha'amy anhemo'yvyĩ'i
ainya gui, xeao ha'e manto oxorokue rei reve. Ha'e vy xerenapy'ã re ju aĩ
vy xepo aupi SENHOR Xeruete oĩa katy.
6 Ha'e vy aipoe'i:
— Xeruete! Xee nda'evei rei aiko, ndea katy ama'ẽ aguã axĩmba guive.
Mba'eta rojejavya ma oĩ-oĩve tema oreakã áryve rupi, orereko vaia ma
yva peve oo.
7 Oreramoĩ kuery ikuaia ára guive aỹ peve ore kuery voi orereko vai
rokuapy. Rojejavypaague re ae oremboaxapa raka'e huvixa amboae yvy
regua po py, oreruvixa ha'e sacerdote kuery voi. Ha'e rami vy orere ou
kyxe revegua, escravo orekuai aguã, imonda va'e ha'e roxĩmba aguã, aỹ
peve roexaa rami ae.
8 Ha'e gui aỹ ma xapy'a'i ndee SENHOR Oreruete oremboaxya rexa uka
vy rejapo roo jepe nho aguã rami, ha'e henda iky'a e'ỹ va'e py ju orekuai
porã aguã. Ha'e rami vy Oreruete, orevy reme'ẽ orerexa pyxo'i jevy aguã,
ha'e teĩgue ju nhoembiguai orekuai teĩ rokuave'i aguã.
9 Ore kuery nhoembiguai roikoa py teĩ ndee Oreruete, norepytyvõ e'ỹi.
Ha'e rami 'rãgue py oremboaxya rexa uka vy Pérsia pygua huvixa kuery

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

renonde rupi voi oremboaxya roendu. Ha'e rami vy orepy'a guaxuve
ndevygua oo oitypaa va'ekue rojapo ju aguã, ivaipaague romoatyrõ
vy, ha'e gui Judá ha'e Jerusalém py orekuaia rupi renhemoĩ kora rami
orerepyarã.
10 — Ha'e vy aỹ Oreruete, kova'e nunga oiko rire mba'e ro'e 'rã tu?
Mba'eta roejapa ma rejapo uka va'ekue
11 nerembiguai profeta kuery pe aipo're uka va'ekue: "Yvy pendekoa aguã
peoa va'e re ma ha'eve'ỹa oĩ, ha'e pygua kuery omongy'apa rire, mba'eta
jovaive-ive rupi ha'e kuery ojejavypaa rupi vy omonyẽmba okuapy
ojeguarupy.
12 Ha'e nunga rupi napeme'ẽi 'rã penderajy kuery ha'e kuery ra'y kuery
ra'yxyrã, ha'e kuery rajy kuery re voi napemomendai 'rã pendera'y
kuery. Ha'e kuery reve ndapejapoi 'rã peteĩ rami pendekuai aguã, neĩ
pevy'a pekuapy aguã. Ha'e rami vy 'rãe penembaraeteve kova'e yvy re
iporãgueve oiko va'e re pekaru pekuapy aguã, ha'e vy pendera'y kuery
peguarã kova'e yvy peja aguã raka'e rã peve guarã", 're uka va'ekue.
13 Ha'e gui Oreruete, ore kuery orereko vaiague re ha'e rami ete mba'emo
vai oiko, ha'e rami avi rojejavyague re orembopaga aguã gui ndee
norembopagaive guive, ha'e rami 'rãgue py rejapo rokuave'i va'ekue roo
jepe nho aguã rami, roexaa rami.
14 Ha'e rami teĩ ha'ekue rami ae tema roejapa ju rejapo uka va'ekue, ha'e
vy apygua kuery re romenda rokuapy, ojeguarupy rojapo vy. Ha'e rami
rire orerovai nandepoxyi 'rã teve oremomba peve, neĩ peteĩve oo jepe va'e
naembyrei aguã rami?
15 SENHOR Israel kuery ruete va'e! Ndee ma ndereko porã va'e, ha'e rã ore
kuery ma oo jepe va'ekue regua rembyrekue rive, aỹ roexaa rami. Apy
ma nerenonde py ma orereko vaia py orekuai, nerenonde peteĩve heko
vai va'e oĩ aguã nda'evei teĩ — he'i.

Avakue Israel regua gua'yxy heteu regua omondoukapa jevyague

10 1 Ha'e rami vy Nhanderuete pegua oo renonde py Esdras
onhembo'e vy heta va'e kuery reko vaia omombe'u, ha'e ojero'a
reve ojae'o oiny. Ha'e rami jave oĩa py ono'õ reta ete jogueruvy Israel
kuery avakue, kunhague ha'e kyrĩgue guive. Ha'e rami vy pavẽ rei ojae'o
vaipa okuapy.
2 Ha'e ramo Elão ramymino kuery va'e regua Jeiel ra'y Secanias ijayvu
vy aipoe'i Esdras pe:
— Ore kuery ma Nhanderuete rovai orereko vai va'ekue amboae regua
kunhague re romendaa py, amboae regua re ae. Ha'e rami teĩ nhande
Israel kuery pe oĩ teri nharõ jaikovy aguã.
3 Mba'eta aỹ gui ma Nhanderuete reve rojapo 'rã ixupe ju orekuai aguã,
orera'yxy kuery ha'e imemby kuery ha'e javi romondoukapa ju aguã

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Senhor ijayvuague rami vy, ha'e Nhanderuete ayvu gui oryryi va'e kuery
ijayvua rami vy, lei oĩa rami ae 'rã rojapo.
4 Ha'e nunga rupi epu'ã ke, mba'eta kova'e nunga re ma ndee ae repena
va'erã reĩ. Ha'e rã ore ma ndereve meme 'rã roiko. Nembaraete ha'vy
rejapo ete aguã — he'i.
5 Ha'e ramo Esdras opu'ã vy ojapo sacerdote yvatekueve va'e oura aguã
rami, levita ha'e Israel kuery ha'e javi guive, ha'e rami ijayvuague ha'e
kuery ojapopa aguã. Ha'e ramo ha'e kuery oura okuapy ha'e rami.
6 Ha'e gui Nhanderuete pegua oo renonde Esdras oĩague gui ojepe'a
vy opy ja'o Eliasibe ra'y Joanã pegua py ju oike. Ha'e py ma ndo'ui oiny
mbojape, neĩ ndoy'ui vinho. Ojae'o oiny escravo ikuaiague gui ojevy
va'ekue ojejavypaa re.
7 Ha'e gui Judá ha'e Jerusalém rupi omombe'ua escravo ikuaiague gui
ojevy va'ekue ha'e javi onhemboatypa aguã Jerusalém py,
8 ha'e gui xapy'a rei amongue mboapy araa py teĩ ndoui va'e ma imba'e
rei-rei ha'e javi omomba aguã, yvatekueve ha'e nhomongeta va'ety
kuery ijayvuague rami vy, ha'e gui ha'e ae ma voi oipe'aa aguã escravo
ikuaiague gui ojevy va'ekue ikuaia mbyte gui.
9 Ha'e ramo mboapy araa py Judá ha'e Benjamim regua avakue ha'e
javive onhemboatypa okuapy Jerusalém py. Ha'e rami vy nove jaxya
ha'e vinte araa py ete ha'e kuery oguapypa okuapy Nhanderuete pegua
oo rexei'i. Oryryi okuapy ha'e nunga káuxa, oky tuvixa va'e oiko va'e gui
guive.
10 Ha'e gui ma sacerdote Esdras opu'ã vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Peẽ kuery ma pendereko vai pekuapy amboae regua kunhague
re pemendaa py. Ha'e rami vy pejapo Israel kuery re hetave oĩ aguã
ojejavya.
11 Ha'e gui aỹ ma penhemombe'upa 'rã SENHOR peneramoĩ kuery ruete
pe, pejapo ha'e oipota va'e anho. Peje'ave eme amboae yvy regua re,
amboae regua kunhague re guive — he'i.
12 Ha'e ramo ha'e kuery ombovai vy ijayvu atã reve aipoe'i okuapy:
— Ha'e rami ma ha'eve 'rã. Ndeayvua rami orekuai aguã ae ha'eve.
13 Ha'e ramive heta ae avi orekuai, oky vaipa ára guive. Ha'e nunga rupi
nda'evei oka py nhandekuai aguã. Ha'e rami avi ha'e nunga ma peteĩ,
mokoĩ ára'i guarã e'ỹ guive, mba'eta ha'e nunga py heta orekuai rojejavy
va'e.
14 Ha'e nunga rupi aỹ gui ma yvatekueve toikuaa nhande kuery ha'e javi
rekovia. Tove ára oa'angaague py ae ha'e kuerya py tou tetã ikuai va'e-
va'e pygua amboae regua kunha re omenda va'ekue. Ha'e kuery reve tou
avi peteĩ-teĩ tetã pygua nhomongetaa ha'e joguerekoa kuery, nhandegui
Nhanderuete oipe'apa peve orereko vaia káuxa opoxya ombou va'ekue —
he'i okuapy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Ha'e rami aguã Asael ra'y Jônatas ha'e Ticvá ra'y Jazeías anho ndojou
porãi. Ha'e kuery reve levita regua Mesulão ha'e Sabetai avi nhomoirũ.
16 Ha'e rami ae escravo ikuaiague gui ojevy va'ekue ojapo okuapy. Ha'e
rami vy sacerdote Esdras oiporavo avakue hery rupi, dez jaxya jypy'i araa
py ha'e nunga re oikuaa pota okuapy aguã. Ha'e va'e kuery ma hetarã
kuery akã, nguu kuery ro pygua kuery ikuaia rami omoĩ mbyre.
17 Ha'e rami vy peteĩ jaxya ha'e jypy'ia ára py oikuaa potapa ma okuapy
amboae regua kunhague re avakue omenda va'ekue re.
18 Ha'e gui sacerdote ramymino kuery va'e regua kunhague amboae
regua re omenda va'ekue ma ojou okuapy pova'e: Jozadaque ra'y Jesua
ramymino kuery ha'e tyvy kuery va'e regua ma Maaséias, Eliézer, Jaribe
ha'e Gedalias.
19 Ha'e va'e kuery ma jopopyy reve jogueroayvu okuapy kunhague
omondoukapa aguã re. Ha'e rami vy ojejavyague re peteĩ-teĩ ome'ẽ
okuapy peteĩ vexa'i ikora py oguereko va'ekue gueko vaiague rekovia.
20 Imer ramymino kuery va'e regua ma Hanani ha'e Zebadias.
21 Harim ramymino kuery va'e regua ma Maaséias, Elias, Semaías, Jeiel
ha'e Uzias.
22 Pasur ramymino kuery va'e regua ma Elioenai, Maaséias, Ismael,
Natanael, Jozabade ha'e Elasa.
23 Ha'e gui levita kuery va'e regua ma Jozabade, Simei, Quelaías hery
mboae va'e Quelita, Petaías, Judá ha'e Eliézer.
24 Oporaei va'ety kuery va'e regua ma Eliasibe. Okẽ rarõa kuery va'e
regua ma Salum, Telém ha'e Uri.
25 Ha'e gui Israel kuery va'e regua ju. Parós ramymino kuery va'e regua
ma Ramias, Jezias, Malquias, Miamim, Eleazar, Malquias ha'e Benaia.
26 Elão ramymino kuery va'e regua ma Matanias, Zacarias, Jeiel, Abdi,
Jerimote ha'e Elias.
27 Zatu ramymino kuery va'e regua ma Elioenai, Eliasibe, Matanias,
Jerimote, Zabade ha'e Aziza.
28 Bebai ramymino kuery va'e regua ma Joanã, Hananias, Zabai ha'e
Atlai.
29 Bani ramymino kuery va'e regua ma Mesulão, Maluque, Adaías, Jasube,
Seal ha'e Jerimote.
30 Paate-Moabe ramymino kuery va'e regua ma Adna, Quelal, Benaia,
Maaséias, Matanias, Bezalel, Binui ha'e Manassés.
31 Harim ramymino kuery va'e regua ma Eliézer, Issias, Malquias,
Semaías, Simeão,
32 Benjamim, Maluque ha'e Semarias.
33 Hasum ramymino kuery va'e regua ma Matenai, Matatá, Zabade,
Elifelete, Jeremai, Manassés ha'e Simei.
34 Bani ramymino kuery va'e regua ma Maadai, Anrão, Uel,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

35 Benaia, Bedias, Queluí,
36 Vanias, Meremote, Eliasibe,
37 Matanias, Matenai, Jaasai,
38 Bani, Binui, Simei,
39 Selemias, Natã, Adaías,
40 Macnadbai, Sasai, Sarai,
41 Azarel, Selemias, Semarias,
42 Salum, Amarias ha'e José.
43 Nebo ramymino kuery va'e regua Jeiel, Matitias, Zabade, Zebina, Jadai,
Joel ha'e Benaia.
44 Ha'e va'e kuery ha'e javive ma amboae regua kunhague gua'yxyrã
ogueraa va'ekue meme, amongue ma kunhague re ta'y va'ekue guive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Neemias rekokue oĩa

Esdras rekokue oĩa

Kova'e kuaxia re ma oĩ Israel kuery Babilônia py escravo-rã ogueraa pyre oyvy re ju ojevy va'ekue rekokue. Mba'eta huvixave Babilônia re opena va'e ae omondouka. Po rami ipara oiny: “Peteĩ ma'etỹ re ma Pérsia pygua huvixa Ciro oĩ jave py Senhor ojapo oayvu Jeremias omombe'u va'ekue ojeupity aguã rami. Ha'e vy Ciro py'a re omoĩ openaa ha'e javi rupi omombe'u uka pova'e ayvu, ombopara uka guive. Ha'e vy aipoe'i uka: ‘Pérsia pygua huvixa Ciro po rami ijayvu: Xevy pe Senhor Nhanderuete yva pygua omboaxa yvy ha'e javi re apena aguã. Xemoĩ avi peteĩ oo ixupe guarã ajapo uka aguã Judá yvy re Jerusalém tetã py. Ha'e nunga rupi ixupegua pendekuai va'e ha'e javi reve Penderuete toiko, ha'e tapeo Judá regua Jerusalém py, Senhor Israel kuery ruete pegua oorã pejapo jevy aguã. Ha'e va'e ma Jerusalém pygua kuery ruete ae’, he'i” (1.1-3).

Ha'e gui ma omombe'u ha'e kuery oguataague, Jerusalém tetã py ovaẽague, templo omoatyrõ aguã omboypyague, hovaigua kuery omombytu'u ranheague, ojapopaague, ha'e gui oguerovy'aague, Nhanderuete gui meme ha'e nunga oiko rire.

Esdras ma sacerdote oiko raka'e. Ha'e ae Jerusalém py ou vy opena oikovy templo omoatyrõa rupi. Ijayvu avi heta va'e kuery gueko vaia gui ojepe'a aguã rami.

Jerusalém tetã re Neemias ojerureague

1 1 Hacalias ra'y Neemias ayvu oĩa. Ha'e gui vinte ma'etỹa re, jaxya
Quisleu 'ea jave py, Susã py huvixa ro imbaraete va'e oĩ va'e py xee
aiko jave
2 ou xeryvy Hanani. Avakue Judá yvy gui ou va'ekue reve ovaẽ. Ha'e rã
ha'e kuery pe aporandu judeu kuery oo jepe rã escravo-rã ndogueraai
va'ekue re. Jerusalém tetã re voi aporandu.

3 Ha'e ramo ombovai:

— Escravo-rã ndogueraapaai va'ekue ha'e py ae teri ikuai huvixa openaa yvy re. Ha'e va'e kuery ma ojexavai okuapy karuai gui, nda'ija'eai guive. Ha'e gui Jerusalém tetã kora ma oitypaa, hokẽ ikuai va'e voi oapypaa — he'i okuapy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ha'e ramigua aendu vy ajae'o ainy. Mbovy ára re rei e'ỹ nda'evei ete
aiko. Akaru e'ỹ re aiko reve ajerure ainy Nhanderuete yva pygua renonde
py.
5 Ha'e vy aipoa'e:
— Aỹ SENHOR, Oreruete yva pygua ndepo'akapa ha'e okyjevepy va'e!
Ndereve guarã rejapo va'ekue ha'e ndeporayvua rupi reiko, nderayvu va'e
kuery rejapo uka va'ekue rupi ikuai va'e ha'e javi pe.
6 Tove ndeapyxa toendu, nderexa tojepe'a guive, xee nerembiguai ajerurea
re reikuaa pota aguã. Aỹ nerenonde py aĩ. Ara py ha'e pyávy Israel kuery
nerembiguai ikuai va'e re ajerure ainy. Amombe'u guive Israel kuery
nderovai ojejavy okuapyague. Mba'eta xee ha'e xeru ro pygua kuery voi
rojejavy va'ekue.
7 Opa mba'e vai rojapo va'ekue nderovai, ndorojapoi guive rejapo uka
va'ekue, ndeayvu reja va'ekue, neĩ reipota va'e nerembiguai Moisés rupi
rejapo uka va'ekue.
8 Nema'endu'a ke ayvu nerembiguai Moisés pe remombe'u va'ekue re.
Ha'e vy aipo're va'ekue: "Xapy'a rei peẽ kuery naxenhe'ẽ rendui ramo
romoaĩmba 'rã yvy regua kuery mbyte rupi.
9 Ha'e rami teĩ xevy pe pejevy ju vy ajapo uka va'ekue rupi peiko vy
pejapo ete ri ramo yva apy rupi ete penemomboa rire teĩ ha'e gui
romboatypa ju 'rã heruvy henda xerery amoĩ aguã aiporavoague py", 're
va'ekue.
10 Mba'eta kova'e kuery ma nerembiguai ikuai, nembaraetepaa ha'e
ndepo'akaa rupi ndejeupe guarã reraa jepe va'ekue.
11 Ha'e nunga rupi SENHOR, ndeapyxa tojapyxaka tema xee nerembiguai
ajerurea re, ha'e nerembiguai kuery ovy'a reve nderery oendu vy nemboete
va'e ojerure okuapya re. Ejapo aỹ'i ma voi xee nerembiguai ajapo taa py
aiko porã aguã rami. Ava renonde py aa rã ejapo ajerurea oendu aguã
rami — ha'e, mba'eta ha'e va'e jave ma huvixave karo reruaty aiko.[a]

Jerusalém tetã katy Neemias omondoukaa ague

2 1 Vinte ma'etỹ re ma huvixa Artaxerxes oĩ jave, jaxya nisã 'ea py
ma vinho oy'u va'erã oguerua rã ajopy vy ame'ẽ ixupe. Ha'e va'e e'ỹ
mbove ma neĩ peteĩgueve ma voi henonde xeporiaua ndaexa ukai teri.
2 Ha'e ramo huvixa aipoe'i xevy:
— Mba'e re tu nemba'eaxy vy e'ỹ nderova poriau rei ri? Ndepy'a py ae
'rã ndeporiau — he'i.

---

[a] **1.11** "Ava" he'ia ma huvixave Artaxerxes pe ae (2.1). Ha'e va'e jave huvixa karo reruaty Neemias oiko va'e vy onhembopy'a henonde guetarã kuery re ojerure aguã re. Ha'e rami aguã re ojerure ma voi Nhanderuete pe, oo vy huvixa pe ojerure aguã irundy jaxy teri oata reve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e rã xee aendu akyje etea reve
3 ambovai:
— Xeruvixa, tereikove riae! Ha'e rami avi mba'exa tu xerova re avy'aa aexa uka 'rã tetã xeramoĩ kuery rupa oĩa ivaipa teria ja, hokẽ tata py oapypaa rire guive? — ha'e.
4 Huvixa oporandu ju xevy:
— Mba'e nunga re tu rejerure ta xevy?
Ha'e rã Nhanderuete yva pygua pe ranhe ajerure.
5 Ha'e rami vy ambovai huvixa:
— Xeruvixa, ndevy pe ha'eve ramo, ha'e nerenonde py xee nerembiguai xemboaxy ri ramo ajerure Judá yvy katy xemondouka aguã re, tetã xeramoĩ kuery rupa oĩa va'e amoatyrõ ju aguã — ha'e.
6 Ha'e gui huvixa, ijyvýry ta'yxy oĩ avi va'e reve aipoe'i xevy:
— Raka'e peve 'rã tu nereĩvei apy? Raka'e 'rã tu rejevy ju?
Ha'e rã amombe'u raka'e peve pa ha'e py aiko ha'e ajevy aguã.
7 Ha'e gui aipoa'eve ju huvixa pe:
— Xeruvixa, rejou porã ri vy eme'ẽ ha'vy kuaxia para Eufrates yakã rovai rupi huvixa opena va'e kuery peguarã, ha'e kuery oyvy rupi xemboaxa rã Judá yvy re avaẽ aguã.
8 Eme'ẽ avi kuaxia huvixa pegua ka'aguy re opena va'ety Asafe pegua, xevy yvyra ome'ẽ aguã templo kora rokẽ ytarã, tetã korarã, ha'e oo aĩ aguã ojapoa avi aguã — ha'e. Ha'e ramo huvixa ome'ẽmba xevy, xere Nhanderuete po ipo'akapa va'e oĩ ramo.
9 Ha'e gui ma Eufrates yakã rovai huvixa kuery openaa py avaẽ vy ha'e kuery pe amboaxa kuaxia para huvixa ogueru ruka va'ekue. Xerupive huvixa ombou avi xondaro ruvixa ha'e kavaju árygua kuery.
10 Ha'e nunga ma Horonaim pygua huvixa Sambalate ha'e hembiguai Amom guigua Tobias oikuaa vy ndojou porãi. Ojou vai ete Israel kuery aipytyvõ aguã ajuague.

Heta va'e kuery tetã kora omoatyrõ ju aguã re Neemias ijayvuague

11 Ha'e gui Jerusalém tetã py avaẽ vy mboapy ára re ranhe aiko rive.
12 Ha'e gui peteĩ pytũ apu'ã avy. Xerupive mbovy'i ete avi avakue oje'oi, mba'eta avave pe namombe'ui teri Jerusalém py ajapo aguã xepy'a re Xeruete omoĩ va'ekue. Mymba kuery voi ndaraai xereve, xerymba aĩa e'ỹ vy.
13 Pyavyve aẽ avy Yvyugua Rokẽ gui, ha'e gui Teju Jagua Yvu oĩa katy ju aa Yty Renda Rokẽ katy aa vy. Ha'e py mae ma aexa Jerusalém tetã kora ivaipaa ha'e hokẽ ikuai va'ekue tata py oapypaague.
14 Ha'e gui ma aave Yvu Rokẽ ha'e huvixa pegua yy omboty pyre peve. Ha'e rami teĩ mamove noĩ xerymba aĩa oaxa aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Ha'e rami vy pytũ teri reve aẽve avy yakã rembe rupi. Ha'e py aexave ju
tetã kora oĩ va'e. Ha'e gui ajevy vy Yvyugua Rokẽ rupi aike vy xero py ju aa.
16 Huvixa kuery ma ndoikuaai marã katy pa aa ague, neĩ mba'e pa
ajapoague voi, mba'eta mba'eve rei namombe'ui teri judeu kuery pe,
sacerdote kuery, yvatekueve, huvixa kuery, neĩ omba'eapo va'erã kuery pe
voi.
17 Ha'e gui ma xee aipoa'e ha'e kuery pe:
— Pexa ma aỹ opa mba'e py nhandekuai axya. Jerusalém tetã ivaipa,
hokẽ voi oapypaa tata py. Peju ha'vy nhamoatyrõ ju Jerusalém kora. Ha'e
ramo 'rãe nanhandejojaiavei — ha'e.
18 Ha'e kuery pe amombe'u avi Xeruete po ipo'akapa va'e xere oĩa ha'e
huvixave xereve ijayvuague.
Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i:
— Ronhemoĩ 'rã ha'vy nhamoatyrõ aguã — he'i okuapy. Ha'e rami vy
ikyre'ỹ okuapy omba'eapo porã aguã.
19 Ha'e rã Horonaim pygua huvixa Sambalate, hembiguai Amom guigua
Tobias ha'e Arábia guigua Gesém ha'e nunga oikuaa vy orejojai rei
okuapy. Orembojaru reia rupi aipoe'i:
— Mba'e tu pejapo ta? Tyrã pa huvixave rovai pepu'ã ta?
20 Ha'e rã xee ambovai:
— Oreruete yva pygua ae orepytyvõ 'rã rojapopa aguã rami. Ha'e nunga
rupi hembiguai kuery orekuai va'e ronhemoĩ 'rã romoatyrõmba ju aguã.
Ha'e rã peẽ kuery ma ore kuery reve mba'eve rei ndaperekoi Jerusalém tetã
py. Ha'e py nda'evei guive peike aguã, pendere na'ima'endu'aai rã — ha'e.

Tetã kora omoatyrõa rupi omba'eapo va'e kuery rery oĩa

3 1 Ha'e gui sacerdote yvateve va'e Eliasibe voi onhemoĩ avi tyvy kuery
sacerdote ikuai va'e reve Vexa'i Rokẽ omoatyrõ ju aguã. Ha'e va'e
ma Nhanderuete peguarã omboaxa, ha'e hokẽrã omoĩ. Ha'e gui Torre dos
Cem ha'e Torre Hananel pegua oĩa peve omoatyrõ heravy kora.
2 Ha'e va'e kuery yvýry ma avakue Jericó guigua ju omba'eapo okuapy.
Ha'e va'e kuery yvýry Inri ra'y Zacur ju omba'eapo.
3 Ha'e gui Hassenaá ra'y kuery ma omoatyrõ okuapy Pira Rokẽ 'ea.
Omboytapa ma vy okẽ ju omoĩ, ijokoarã ferro ha'e yvyra guigua reve.
4 Ha'e kuery yvýry ma Urias ra'y Meremote ju omba'eapo, Coz ramymino
va'e. Ha'e va'e yvýry ma Berequias ra'y Mesulão ju omoatyrõ, Mesezabel
ramymino. Ha'e va'e yvýry ma Baaná ra'y Zadoque ju omoatyrõ.
5 Ha'e va'e kuery yvýry ma Tecoa tetã pygua kuery omoatyrõ. Ha'e rã ha'e
pygua yvatekueve ma nomba'eapoxei okuapy opena va'erã oĩ va'e pe.
6 Ha'e gui Paséia ra'y Joiada ha'e Besodias ra'y Mesulão omoatyrõ Okẽ
Ymague. Ha'e rami vy omboyta vy omoĩ ju imo'amy okẽ, ijokoarã ferro
ha'e yvyra guigua reve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Ha'e va'e kuery yvýry ma Gibeão pygua Melatias ha'e Merom pygua
Jadom ju omba'eapo, ha'e gui avakue Gibeão ha'e Mispa guigua, Eufrates
yakã rovai huvixa oĩ va'e rembiguai ikuai va'ekue meme.
8 Ha'e kuery yvýry ma omba'eapo avi Haraías ra'y Uziel ouro re
omba'eapo va'ety. Ha'e va'e yvýry ma Hananias ju omba'eapo, heakuã
porã va'e apoa. Ha'e rami vy ha'e kuery Jerusalém rupi omoatyrõmba
Kora Ipyve Va'e oĩa peve.
9 Ha'e va'e kuery yvýry omba'eapo avi Jerusalém tetã mbyte rupi opena
va'e Hur ra'y Refaías.
10 Ijyvýry omba'eapo avi Harumafe ra'y Jedaías. Ngoo yvýry rupi ae
omoatyrõ. Ha'e va'e yvýry ma Hasabnéias ra'y Hatus ju omba'eapo.
11 Amboae rupi ma Harim ra'y Malquias ha'e Paate-Moabe ra'y Hassube
omoatyrõ heravy, Torre Tatakua 'ea voi.
12 Ijyvýry omba'eapo avi Jerusalém tetã mbyte rupi opena va'e Haloés ra'y
Salum. Guajy kuery reve omba'eapo okuapy.
13 Ha'e gui Yvyugua Rokẽ omoatyrõ va'e ma Hanum, Zanoa pygua
kuery mboae reve. Ha'e kuery omoatyrõmba imo'amy okẽ, ijokoarã ferro
ha'e yvyra guigua reve. Kora quatrocentos e cinqüenta metros peve
omoatyrõ avi, Yty Renda Rokẽ oĩa peve.
14 Ha'e gui Yty Renda Rokẽ ae ma Bete-Haquerém pygua huvixa Recabe
ra'y Malquias omoatyrõ. Ha'e va'e omoatyrõ okẽ, ijokoarã ferro ha'e yvyra
guigua reve.
15 Yakã Ryapy Rokẽ omoatyrõ va'e ma Mispa pygua huvixa Col-Hozé
ra'y Salum. Omoatyrõmba ma vy ojao'i. Ha'e gui okẽ ju omoĩ imo'amy,
ijokoarã ferro ha'e yvyra guigua reve. Kora omoatyrõve heravy yy
omboty pyre Selá py oĩ va'e yvýry rupi, huvixa mba'e yvotyty rexei, Davi
rekoague katy gui tape pyrõ-pyrõa'i oguejy ouvy va'e peve.
16 Ha'e rire Bete-Zur pygua huvixa Azbuque ra'y Neemias ju omoatyrõ
heravy. Davi rupa rexei peve omoatyrõ, yy omboty pyre ha'e ipy'a
guaxukueve rogue rupi peve.
17 Ha'e va'e rire levita kuery ju omoatyrõ okuapy Bani ra'y Reum revegua
kuery. Ha'e va'e kuery yvýry ma Queila yvy mbyte rupi opena va'e
Hasabias ju omba'eapo.
18 Ha'e va'e rire ma tyvy ju omba'eapo, Queila yvy mbyte rupi opena va'e
Henadade ra'y Bavai.
19 Ijyvýry ma Mispa pygua huvixa Jesua ra'y Ezer ju omoatyrõve heravy
tembiporu moĩ porãaty via tape oẽ ovy va'e rupi, kora ojerea peve.
20 Ha'e va'e rire ma Zabai ra'y Baruque ju ikyre'ỹ reve omoatyrõ amboae
rupi, kora ojerea guive sacerdote yvateve va'e Eliasibe ro rokẽ peve.
21 Ha'e va'e rire ma Urias ra'y Meremote, Coz ramymino va'e ju omoatyrõ
heravy Eliasibe ro rokẽ guive hoo apy peve.
22 Ha'e va'e rire sacerdote kuery tetã rovai rupi ikuai va'e ju omba'eapo.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Ha'e gui ma Benjamim ha'e Hassube ju omoatyrõ heravy ngoo yvýry
rupi ae. Ha'e va'e kuery rire ma Maaséias ra'y Azarias ju omoatyrõ,
Hananias ramymino, ngoo yvýry rupi.
24 Ha'e va'e rire ma Henadade ra'y Binui ju omoatyrõ amboae rupi,
Azarias ro guive opa ovya'i peve, kora ojerea peve ete.
25 Ha'e gui opa ovya'i guive ma Uzai ra'y Palal ju omoatyrõ, ha'e nhuã
roka yvýry huvixa ro oĩ va'e áry torre hi'aĩ va'e guive. Ha'e va'e rire ma
Parós ra'y Pedaías ju omoatyrõ,
26 ha'e gui templo py omba'eapo va'ety kuery Ofel py ikuai va'e guive. Yy Rokẽ
oĩa guive omoatyrõ heravy kuaray oua katy, torre yvateve va'e hi'aĩa peve.
27 Ha'e va'e rire ma Tecoa tetã pygua kuery amboae rupi ju omoatyrõ
okuapy, torre guaxu hi'aĩa guive Ofel kora oĩa peve.
28 Ha'e gui Kavaju Rokẽ rovai guive ma sacerdote kuery ae omoatyrõ
heravy, peteĩ-teĩ ngoo yvýry rupi ae.
29 Ha'e va'e kuery rire ma Imer ra'y Zadoque ju omoatyrõ heravy ngoo
yvýry rupi ae. Ha'e va'e rire ma Secanias ra'y Semaías ju omoatyrõ, okẽ
kuaray oua katygua rarõa.
30 Ha'e va'e rire amboae rupi omoatyrõ va'e ma Selemias ra'y Hananias
ha'e Zalafe ra'y mboapy memea va'e Hanum. Ha'e va'e kuery rire ma
Berequias ra'y Mesulão ju omoatyrõ heravy ngoo yvýry rupi ae.
31 Ha'e va'e rire omoatyrõ va'e ma ouro re omba'eapo va'ety ra'y Malquias.
Ha'e va'e ma omoatyrõ heravy templo py omba'eapo va'ety ha'e mba'emo
vendea kuery ro ikuaia peve, Harõa kuery Rokẽ rexei rupi, kora ojerea py
opy oĩa peve.
32 Ha'e gui kora ojerea py opy oĩa guive Vexa'i Rokẽ peve omoatyrõ va'e
ma ouro re omba'eapo va'ety ha'e mba'emo vendea kuery.

Ngovaigua kuery jokoarã omoĩague

4 1 Ha'e gui kora romoatyrõmba maa Sambalate oendu vy ipoxy ete.
Ivai vaipa reve ijayvu vai judeu kuery rovai.
2 Guyvy kuery ha'e Samaria pygua xondaro kuery ha'e javi oendua py
ijayvu. Ha'e vy aipoe'i:
— Mba'e tu peva'e judeu kuery ikangykue ojapo ta? Ha'e rami aguã
ojapo ukaa 'rã ri nda'u? Mba'emo mymba ojuka vy nda'u ome'ẽ 'rã ri?
Peteĩ ára pyve'i nda'u omomba 'rã? Ita ra'ykue oapypa pyre aty gui nda'u
omoatyrõve ju 'rã? — he'i.
3 Hexeve hi'aĩ avi Amom guigua Tobias. Ha'e vy aipoe'i avi:
— Kora ita gui anho ha'e kuery ojapo teĩ hi'áry mbyku rive ojeupi vy
oitypa 'rã — he'i.
4 Oreruete, endu ke mba'eta ombojaru reipy orekuai. Ha'e kuery re ae
tojeapa ju orembojaru reiague. Escravo-rã togueraapaa guive yvy mboae
katy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ejao'i eme ha'e kuery reko vaiague, nerenonde gui embogue eme
ojejavyague, mba'eta omba'eapo va'e kuery oendua py nembopoxy
okuapy.
6 Ha'e rami py romoatyrõ heravy kora. Ha'e vy yvatea mbyte peve
rombotypa, heta va'e kuery omba'eapo aguã ikyre'ỹ ramo.
7 Ha'e rami teĩ Sambalate ha'e Tobias ha'e nunga oendu. Arábia guigua
kuery, Amom ha'e Asdode guigua kuery avi oendu okuapy Jerusalém
kora romoatyrõve tema heravya. Kora pa'ũ ikuai va'ekue rombotypa rai'i
maa ha'e kuery oikuaa vy ivai vaipa okuapy.
8 Ha'e rami vy ha'e kuery peteĩ rami ono'õmba okuapy Jerusalém tetã re
opu'ã vy oremoangeko rei aguã.
9 Ha'e rami teĩ Nhanderuete pe rojerure rokuapy. Harõarã romoĩ guive
kuery ara py ha'e pyávy ijokoarã.
10 Ha'e gui Judá regua avakue aipoe'i:
— Mba'emo reraa kuery na'imbaraetevei ma, mba'emo ra'ykue-'ykue
aty heta vai ete rã. Kora jajapopa aguã nda'eve reguai — he'i okuapy.
11 Orerovaigua kuery aipoe'i avi:
— Ha'e kuery mba'eve ndoikuaai neĩ ndoexai 'rã ha'e va'e kuery mbyte
rupi roike vy rojukapa rã. Ha'e rami vy romombytu'upa 'rã omba'eapo va'e
kuery — he'i okuapy.
12 Ha'e gui ha'e kuery yvy'iry judeu kuery hekoa va'e mbovykue rei e'ỹ
ou vy aipoe'i orevy:
— Opa rupi ha'e kuery ikuaia gui ou ta nhanderovai opu'ã aguã — he'i
ramo
13 heta va'e kuery peteĩ-teĩ hoo pygua ikuaia rami amoĩ kora yvy'ã guy
katy teri oĩa py oarõ aguã, onhembotypa e'ỹ teria rupi. Kora ropy katy
amombytapa imo'amy kyxe, hu'y guaxu ha'e hapa reve-reve.
14 Ha'e vy aexa potapa ma vy apu'ã reve aipoa'e yvatekueve, huvixa kuery
ha'e heta va'e kuery mboae pe:
— Pekyje rei eme. Penema'endu'a tema SENHOR re, mba'eta ha'e ma
ipo'akapa ha'e okyjevepy va'e. Ha'e rami vy pejoguero'a penderyvy
ha'e penderyke'y kuery repya rupi, pendera'y ha'e penderajy kuery,
pendera'yxy ha'e pendero ikuai va'e repya rupi guive — ha'e.
15 Ha'e gui orerovaigua kuery oendu okuapy roikuaa ae maa,
Nhanderuete ojoko ramo ha'e kuery ojapoxea. Ha'e ramo kora oĩa katy ju
roopa, peteĩ-teĩ romba'eapo aguã katy ae.
16 Ha'e va'e ára guive xerembiguai kunumigue regua mbytekue ma
omba'eapo 'rã okuapy kora re, ha'e rã amboae kuery ma hu'y guaxu reve
ikuai, hu'y jokoa, guyrapa ha'e pexo regua reve guive. Ha'e gui opena va'e
kuery ma Judá kuery mbopy'a guaxua rupi ikuai.
17 Ha'e rã mba'emo reraa kuery ma peteĩ-teĩ opo rovai py oupi 'rã
mba'emo, ha'e rã hovai re ma ojopy 'rã heravy guembiporu.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Omba'eapo va'e kuery ha'e rami ae avi peteĩ-teĩ oku'a re oguereko 'rã
kyxe. Ha'e rami py omba'eapo okuapy. Ha'e rã mimby guaxu monhe'ẽarã
amoĩ va'ekue ma xeyvy'iry riae oiko.
19 Aipoa'e yvatekueve, huvixa ha'e heta va'e kuery ha'e javi pe:
— Jajapo va'erã oĩ va'e ma tuvixa ete, joapy e'ỹ-e'ỹ guive. Ha'e rami avi
kora áry rupi ikuai va'e ma joegui mombyry-mbyry ikuai.
20 Ha'e nunga rupi mimby guaxu nhe'ẽ pendu vyve ta'vy penha reve
peno'õmba orea py. Mba'eta Nhanderuete ae 'rã opu'ã nhanderepya rupi
— ha'e.
21 Ha'e rami py tema romba'eapo. Amongue va'e ma opo py hu'y guaxu
reve ikuai kuaray hexakã guive ka'aru jaxy-tata ojekuaapa peve.
22 Ha'e va'e jave ma voi aipoa'e heta va'e kuery pe:
— Peteĩ-teĩ pepyta 'rã Jerusalém tetã py ae penerembiguai kunumigue
reve, pyávy tetã rarõa rupi pendekuai, ha'e gui ara py ju pemba'eapo
aguã — ha'e.
23 Ha'e gui xee neĩ namboivei xeao xejegui, xeryvy kuery, xepytyvõa
kuery, neĩ avakue tetã rarõa xerupive ikuai va'e ma voi. Peteĩ-teĩ roke
rojupy orerembiporu reve.

Peráta omboekovia retave e'ỹ aguã re ijayvuague

5 1 Ha'e rami teĩ heta va'e kuery kunhague reve ojapukai okuapy
guyvy kuery judeu regua rovai.
2 Ha'e vy amongue aipoe'i:
— Orereta raxa rima, orera'y ha'e orerajy kuery reve. Ha'e rami vy
peme'ẽ na trigo ro'u va'erã rokuave'i aguã — he'i.
3 Ikuai avi aipoe'i va'e:
— Oreyvy, oremba'ety uva ha'e orero voi jopo py romboaxa ma trigo
rekovia, kova'e karuai gui — he'i.
4 Ha'e gui ikuaive ju aipoe'i va'e:
— Peráta orevy oiporukaa va'ekue oreyvy ha'e uvaty regua imposto
ropaga aguã.
5 Oreryvy kuery reve peteĩ'i to'o orekuai, orera'y kuery voi ha'e kuery ra'y
kuery rami ae avi heko porã va'e. Ha'e rami teĩ ne'exa, orera'y ha'e orerajy
kuery romboaxa ma oreryvy kuery escravo-rã. Orerajy kuery va'e regua
ma ogueraa ma escravo-rã. Ndorepo'akavei ma guive rogueru ju aguã,
mba'eta oremba'ety ha'e uvaty ma jopo py opyta — he'i okuapy.
6 Ha'e rami ete ha'e kuery ojapukai reve ijayvu ramo aendu vy xeporiau
vaipa.
7 Ha'e rami vy xee ae aikuaa pota porã ma vy xeayvu ete yvatekueve ha'e
huvixa kuery pe. Ha'e vy ha'e kuery pe aipoa'e:
— Peẽ kuery tu peteĩ-teĩ penderyvy kuery pe mba'emo peiporuka rire
pemboekovia retave rima — ha'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e gui ma ha'e kuery ikuaia re aikuaa pota aguã ajapo nhemboaty guaxu.
8 Ha'e vy aipoa'e ha'e kuery pe:
— Ore ma mba'emo rojou va'ekue re rojogua ju oreryvy kuery judeu ikuai va'e yvy regua kuery pe ovendeague gui. Ha'e rã peẽ ju ri ty'y penderyvy kuery pevende ta joupe, ore ju rojogua aguã? — ha'e.
9 Ha'e rami rã ha'e kuery okyrirĩmba okuapy nombovai kuaai vy. Ha'e ramo aipoa'e ju:
— Peẽ kuery pejapo va'e ma ha'eve e'ỹ. Nda'evei ri ty'y Nhanderuete renonde pejererokyje aguã, amboae regua nhanderovaigua ikuai va'e nhanembojaru rei e'ỹ aguã?
10 Ha'e gui xee voi, xeryvy kuery ha'e xerembiguai kunumigue reve ha'e kuery pe roiporuka avi peráta ha'e trigo. Ha'e rami teĩ nhamboekovia retave eme jaiporuka va'ekue áryve.
11 Ha'e nunga rupi aỹ'i ma voi peẽ kuery peme'ẽ ju ha'e kuery yvy, uvaty, oliveira ty ha'e hoo peipe'a va'ekue. Peme'ẽmba avi peráta pemboekovia retaveague, trigo, uvaty ha'e azeite ha'e kuery gui peipe'a va'ekue — ha'e.
12 Ha'e ramo ombovai okuapy:
— Ha'e kuery pe rome'ẽmba ju 'rã ha'vy, ndorojerurevei ma 'rã guive. Ndee aipo'rea rami ae 'rã rojapo — he'i okuapy. Ha'e ramo aenoĩ avi sacerdote kuery, ha'e vy ajapo ha'e kuery oura aguã rami ha'e va'e ayvu ojapo avi aguã.

Neemias ojapo porãa re ijayvuague

13 Ha'e gui xeao ambovava ratã reve aipoa'e:
— Nami avi Nhanderuete tojapo, tombovava imondovy ava oayvuague ojapopa e'ỹ va'e. Ixugui toipe'apa hoo ha'e omba'eapoa rupi ojou va'e ha'e javi — ha'e.
Ha'e ramo ijaty va'e kuery ha'e javi ombovai vy
— Ha'eve va'e! — he'i okuapy. Ha'e vy omboete okuapy SENHOR. Ha'e rire ma ha'e kuery ojapo oayvuague.
14 Ha'e gui ma Judá yvy rupi opena va'erã xemoĩague ára guive, Artaxerxes huvixa oĩa vinte ma'etỹa guive trinta e dois ma'etỹa peve, ha'e javi vy doze ma'etỹ re aĩ jave ma xee neĩ xeryvy kuery voi ndoro'ui tembi'u huvixa peguarã xevy ome'ẽa va'ekue gui.
15 Ha'e rã yma huvixa kuery xee aĩ e'ỹ mbove ikuai va'ekue ma heta va'e kuery ojavyky rei vy ha'e kuery gui oipe'apa va'ekue tembi'u ha'e vinho, quarenta hatã'i va'e prata guigua guive. Hembiguai kuery kunumigue voi oguereko rei va'ekue heta va'e kuery. Ha'e rã xee ma ha'ekue rami ndajapoi Nhanderuete renonde ajererokyje vy.
16 Ha'e rami 'rãgue py tetã kora re omba'eapoa py xee voi amoatyrõ aikovy. Neĩ peteĩ henda py ma voi ndajoguai xeyvyrã. Xerembiguai kunumigue voi ono'õmba ha'e py omba'eapo avi aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ha'e rami ae avi xero py amovaẽ cento e cinqüenta avakue judeu
regua huvixa kuery reve ou va'ekue, ha'e gui orea py yvy regua oreyvýry
rupi hekoa va'e kuery ou rã amovaẽmba avi imbokuapy.
18 Ára nhavõ ha'e kuery ho'u va'erã ajuka uka 'rã peteĩ vaka ha'e mboapy
meme vexa'i oiporavo pyre. Uru ma heta ajuka uka avi, ha'e gui dez araa
py nhavõ ajogua reta avi vinho joegua e'ỹ-e'ỹ. Ha'e rã tembi'u huvixa
peguarã ome'ẽa va'ekue ma xee ndajopyi xejeupe ae, kova'e kuery pe
mba'emo ome'ẽ ukaa reta ae ma ramo.
19 Ha'e nunga rupi Xeruete, nema'endu'a ke xere xemoingo porã aguã,
kova'e kuery pe ajapo porã aikovya ha'e javi re.

Hovaigua kuery omongyjea rupi ijayvu okuapyague

6 1 Ha'e gui Sambalate, Tobias, Arábia pygua Gesém ha'e orerovaigua
kuery ha'e javi oendupa okuapy kora romoatyrõmba maa, mba'eta
nda'ipovei ma kora pa'ũ ikuai va'ekue, ha'e va'e jave kora rokẽ noromoĩ
teri teĩ.
2 Ha'e rami vy Sambalate aipoe'i uka xevy:
— Eju ke orerovaexĩ Ono yvyugua py tekoa oĩa py — he'i, mba'emo vai
xevy ojapoxe vy rive.
3 Ha'e ramo ha'e kuery pe amondouka po rami omombe'ua aguã:
— Xee ndaa reguai teve, mba'emo tuvixa va'e rojapo rokuapy ramo.
Mba'e re tu amba'eapoa gui apytu'upa ta, peẽ kuerya katy aa aguã rive?
— ha'e uka.
4 Irundykue ha'e kuery xerenoĩ uka ha'ekue rami ae. Ha'e rã xee voi
ha'ekue rami ae tema ambovai.
5 Ha'e gui peteĩ nhiruĩguea ma xea py Sambalate ombou guembiguai
opo py kuaxia para omboja pyre'ỹ ogueraa va'e.
6 Ha'e va'e re ma po rami oĩ:
“Yvy regua kuery ikuaia rupi oendu ndee ha'e judeu kuery ha'e javi
reve nhanderuvixave re pepu'ãxe vy rive pemoatyrõ tetã kora. Gesém voi
ha'e rami ae omombe'u. Ha'e kuery oikuaa rami vy ma je ndee ae reĩxe
ha'e kuery ruvixarã.
7 Ha'e rami aguã vy rive ae ma je profeta kueryrã remoĩ Jerusalém py,
nderekorã re ijayvu vy ‘Ha'e va'e ma Judá pygua ruvixa’, he'iarã. Ha'e
rami ha'e kuery ijayvua omombe'ua rã nhanderuvixave avi 'rã oendu. Eju
vyvoi ha'vy ha'e nunga re jajogueroayvu aguã”, he'i uka xevy.
8 Ha'e ramo xee aipoa'e uka ju:
— Ndeayvuague ma neĩ teĩgue ma ndoikoi. Neakã gui rive rima
ndeayvu — ha'e uka.
9 Ha'e kuery oremongyje reixe tema okuapy, mba'eta aipoe'i:
— Ha'e kuery ojepe'a 'rã omba'eapoa gui, omba'eapoague gui mba'eve
oiko e'ỹ aguã rami — he'i. Ha'e nunga rupi Xeruete, xemombaraete ke aỹ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Ha'e gui ma aa Semaías ro py. Ha'e va'e Delaías ra'y, Meetabel
ramymino, ngoo py ae onhemboty va'ekue. Ha'e gui ha'e va'e aipoe'i xevy:
— Jaa na Nhanderuete pegua oo py, ha'e templo ropy apy katy nhaĩ.
Templo rokẽ ma nhamboty porã 'rã. Mba'eta pyávy oua 'rã ndejukaarã
— he'i.
11 Ha'e ramo xee aipoa'e:
— Ha'e rami avi ava xee ramigua teve onha 'rã? Mava'e tu xee ramigua
oike 'rã templo ropy oikove aguã? Xee ndaikei 'rã neĩ peteĩgueve — ha'e.
12 Ha'e rami xeayvu mba'eta aikuaa Nhanderuete e'ỹ ae ha'e va'e ayvu
mbouare. Ixupe Sambalate ha'e Tobias peráta ome'ẽ rire rive ha'e rami
ijayvu xerekorã re.
13 Xemongyje reixe vy rive peráta ome'ẽ, xee ha'e ramia py ajejavy aguã,
ha'e kuery xemboetea rupi e'ỹ ijayvu aguã.
14 Ha'e nunga rupi Xeruete, nderexarai eme Tobias ha'e Sambalate ojapo
vaiague re. Eikuaa pota avi profeta kunha Noadia ha'e profeta ramigua
mboae kuery re, xemongyje reia rupi ijayvu okuapy rã.

Tetã kora omoatyrõmba ma okuapyague

15 Tetã kora rojapopa aguã ma cinqüenta e dois ára re romba'eapo,
jaxya elul 'epy va'e re vinte e cinco araa peve.
16 Ha'e nunga orerovaigua kuery oendupa vy yvy regua kuery oreyvýry
rupi ikuai va'e ha'e javi okyjepa rei, okangya anho oendu okuapy, mba'eta
oikuaa nho Nhanderuete po'akaa rupi ha'e nunga rojapopaague.
17 Ha'e va'e jave py Judá regua yvatekueve voi heta ombopara kuaxia
Tobias pe ogueraa uka va'e, ha'e Tobias ju ha'e kuery pe kuaxia ombopara
avi.
18 Mba'eta Judá py mbovy e'ỹ ikuai Tobias pe ikuai aguã re oura va'ekue,
Ará ra'y Secanias rajy me oiko ramo. Ha'e gui ta'y Joanã ma Mesulão rajy
Berequias ramymino re omenda va'e.
19 Ha'e kuery ma xee aendua py ijayvu okuapy mba'emo porã Tobias
ojapoa re. Ha'e rami avi xeayvuague ju 'rã omombe'ua ixupe. Heta ma
Tobias ombopara kuaxia xemongyje aguã.

Jerusalém tetã rarõarã kuery Neemias omoĩague

7 1 Ha'e gui tetã kora rojapopa ha'e okẽ romoĩmba ma rire amoĩ okẽ
rarõarã kuery, oporaei va'erã ha'e levita kuery.
2 Jerusalém tetã re opena va'erã ma mokoĩ amoĩ: xeryvy Hanani ha'e
huvixa ro re opena va'ety Hananias reve. Hananias ma Nhanderuete
renonde ojererokyjea rupi oiko, amboae kuery gui ojerovia pyve guive.
3 Ha'e gui ha'e kuery mokoĩve pe xee aipoa'e:
— Peipe'a uka eme Jerusalém kora rokẽ kuaray hakupa porã e'ỹa ja.
Ha'e gui ka'aru'i pemboty ju 'rã imoiny okẽ rarõa kuery ikuai teria ja,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ijokoa pemoĩ guive. Pemoĩ avi Jerusalém py hekoa va'e kuery harõarã,
peteĩ-teĩ omoĩague py toarõ ngoo rexei rupi ae — ha'e,
4 mba'eta tetã ma tuvixa va'eri mboapy'i orekuai ha'e py. Oo ikuai va'erã
ma mbovy'i ete teri ojapoa.

Esdras 2.1-70

5 Ha'e gui xepy'a re Nhanderuete omoĩ amboatypa aguã yvatekueve,
huvixa ha'e heta va'e kuery ha'e javi, tery ambopara uka aguã hamymino
kuery rery oĩa rami. Ha'e rami vy ajou kuaxia jypy'i ojevy va'ekue rery
oĩa. Ha'e va'e re ma po rami oĩ:
6 Po rami ma yvy mboae re escravo-rã ogueraa ague gui ojevy ju
va'ekue rery. Ha'e va'e kuery ma Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor
escravo-rã ogueraa uka va'ekue ri ojevypa ju Jerusalém tetã ha'e Judá
yvy katy, peteĩ-teĩ guekoague py ae.
7 Ha'e va'e kuery ma Zorobabel reve ojevy va'ekue, ha'e gui Jesua reve,
Neemias, Azarias, Raamias, Naamani, Mordecai, Bilsã, Misperete, Bigvai,
Neum ha'e Baaná reve. Pova'e ma Israel kuery va'e regua avakue meme.
8 Parós ramymino kuery va'e regua ma dois mil e cento e setenta e dois
ojevy.
9 Sefatias ramymino kuery ma trezentos e setenta e dois.
10 Ara ramymino kuery ma seiscentos e cinqüenta e dois.
11 Paate-Moabe, Jesua ha'e Joabe ramymino kuery ma dois mil oitocentos
e dezoito.
12 Elão ramymino kuery ma mil duzentos e cinqüenta e quatro.
13 Zatu ramymino kuery ma oitocentos e quarenta e cinco.
14 Zacai ramymino kuery ma setecentos e sessenta.
15 Binui ramymino kuery ma seiscentos e quarenta e oito.
16 Bebai ramymino kuery ma seiscentos e vinte e oito.
17 Azgade ramymino kuery ma dois mil trezentos e vinte e dois.
18 Adonicão ramymino kuery ma seiscentos e sessenta e sete.
19 Bigvai ramymino kuery ma dois mil e sessenta e sete.
20 Adim ramymino kuery ma seiscentos e cinqüenta e cinco.
21 Ater ha'e Ezequias ramymino kuery ma noventa e oito.
22 Hasum ramymino kuery ma trezentos e vinte e oito.
23 Bezai ramymino kuery ma trezentos e vinte e quatro.
24 Harife ramymino kuery ma cento e doze.
25 Gibeão ramymino kuery ma noventa e cinco.
26 Avakue Belém ha'e Netofa guigua ma cento e oitenta e oito.
27 Avakue Anatote guigua ma cento e vinte e oito.
28 Avakue Bete-Azmavete guigua ma quarenta e dois.
29 Avakue Quiriate-Jearim, Cefira ha'e Beerote guigua ma setecentos e
quarenta e três.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

30 Avakue Ramá ha'e Geba guigua ma seiscentos e vinte e um.
31 Avakue Micmás guigua ma cento e vinte e dois.
32 Avakue Betel ha'e Ai guigua ma cento e vinte e três.
33 Avakue Nebo mboae guigua ma cinqüenta e dois.
34 Elão mboae guigua ramymino kuery ma mil duzentos e cinqüenta e quatro.
35 Harim guigua ramymino kuery ma trezentos e vinte.
36 Jericó guigua ramymino kuery ma trezentos e quarenta e cinco.
37 Lode, Hadide ha'e Ono guigua ramymino kuery ma setecentos e vinte e um.
38 Senaá guigua ramymino kuery ma três mil novecentos e trinta.
39 Ha'e gui sacerdote kuery ju: Jedaías ramymino kuery Jesua ramymino ikuai va'e ma novecentos e setenta e três.
40 Imer ramymino kuery ma mil e cinqüenta e dois.
41 Pasur ramymino kuery ma mil duzentos e quarenta e sete.
42 Harim ramymino kuery ma mil e dezessete.
43 Ha'e gui levita kuery ju: Jesua, Cadmiel ha'e Hodeva ramymino kuery ma setenta e quatro.
44 Oporai va'ety kuery: Asafe ramymino kuery ma cento e quarenta e oito.
45 Okẽ rarõa kuery: Salum, Ater, Talmom, Acube, Hatita ha'e Sobai ramymino kuery ma cento e trinta e oito.
46 Templo py omba'eapo va'ety kuery ma Zia ramymino kuery, Hasufa, Tabaote,
47 Queros, Sia, Padom,
48 Lebana, Hagaba, Salmai,
49 Hanã, Gidel, Gaar,
50 Reaías, Rezim, Necoda,
51 Gazão, Uzá, Paséia,
52 Besai, Meunim, Nefusesim,
53 Baquebuque, Hacufa, Harur,
54 Bazlite, Meída, Harsa,
55 Barcos, Sísera, Tama,
56 Nesias ha'e Hatifa ramymino kuery guive.
57 Salomão rembiguai kuery ramymino kuery ma Sotai ramymino kuery, Soferete, Perida,
58 Jaala, Darcom, Gidel,
59 Sefatias, Hatil, Poquerete-Hazebaim ha'e Amom ramymino kuery guive.
60 Templo py omba'eapo va'ety kuery Salomão rembiguai ramymino kuery reve ha'e javi vy ma trezentos e noventa e dois.
61 Pova'e kuery ma Tel-Melá gui ojevy va'ekue, ha'e Tel-Harsa, Querube, Adom ha'e Imer gui teĩ ndoikuaai ae tema Israel regua ikuaia:
62 Delaías, Tobias ha'e Necoda ramymino kuery ma seiscentos e quarenta e dois ikuai.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

63 Sacerdote kuery ha'e rami ae avi: Habaías, Coz ha'e Barzilai ramymino
kuery ikuai. Ha'e va'e Barzilai ma Gileade pygua rajy re omenda rire hery
rupi ae oenoĩa.
64 Ha'e kuery ma kuaxia para tery oĩa re guery oeka teĩ ndojoui okuapy.
Ha'e nunga rupi nda'evei sacerdote ikuai aguã, ha'eve va'e ndoikoi va'e vy.
65 Ha'e ramo ha'e kuery pe huvixa aipoe'i tembi'u iky'a e'ỹ va'e ho'u e'ỹ
aguã, sacerdote Urim ha'e Tumim revegua oiko e'ỹa ja.
66 Ha'e va'e kuery ha'e javi vy ma quarenta e dois mil trezentos e
sessenta ikuai,
67 hembiguai avakue ha'e kunhague jaipapa e'ỹ re. Ha'e va'e kuery ju ma
sete mil trezentos e trinta e sete ikuai. Ikuai avi duzentos e quarenta e
cinco oporaei va'ety avakue ha'e kunhague.
68 Ha'e kuery rymba kavaju ma setecentos e trinta e seis oguereko. Ha'e rã
hymba mburika ma duzentos e quarenta e cinco ikuai.
69 Hymba camelo ma quatrocentos e trinta e cinco. Mburika'i ma seis mil
setecentos e vinte ha'e javi vy.

Templo reguarã ome'ẽ okuapyague

70 Ha'e gui hetarã kuery akã ikuai va'e regua ma mba'emo ome'ẽ okuapy
omba'eapo va'e kuery peguarã. Huvixa ma mil hatã'i va'e ouro guigua
ome'ẽ omoĩ porãaty py, cinqüenta hy'a ha'e quinhentos e trinta ao puku
sacerdote pegua guive.
71 Ha'e rã hetarã kuery akã mboae ma omoĩ porãaty py ome'ẽ avi vinte
mil hatã'i va'e ouro guigua, ha'e dois mil e duzentos prata guigua
tuvixakueve va'e.
72 Heta va'e kuery mboae ma hatã'i va'e ouro guigua ome'ẽ vinte mil, ha'e
dois mil prata guigua tuvixakueve va'e, sessenta e sete ao puku sacerdote
pegua guive.
73 Ha'e gui sacerdote kuery, levita, okẽ rarõa, oporaei va'ety, heta va'e
kuery regua, templo py omba'eapo va'ety ha'e Israel kuery ha'e javi ma
guekoague py ae ju ikuai.

Heta va'e kuery oendua py Neemias lei ogueroayvuague

8 1 Ha'e gui sete jaxya py Israel kuery guekoa py ikuaia gui ou vy peteĩ'i
rami ono'õmba okuapy tetã mbyte py Yy Rokẽ oĩ va'e yvýry. Ha'e rami
vy lei re nhombo'e va'ety Esdras pe ojerure okuapy kuaxia Israel kuery
peguarã lei oĩa ogueru aguã, Moisés pe SENHOR ombopara uka va'ekue ae.
2 Ha'e ramo heta va'e kuery ijatya py sacerdote Esdras ogueru lei. Avakue
ha'e kunhague ikuai, ha'e javi oendu kuaa va'e reve. Ha'e va'e ára ma sete
jaxya, jypy'ia ára.
3 Ha'e gui ma Yy Rokẽ rexei tetã mbyte py Esdras ogueroayvu ho'amy
kuaxia lei oĩa, ko'ẽmba'i guive kuaray mbyte peve ogueroayvu, avakue,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kunhague ha'e ha'e javi oendu kuaa va'e pe. Kuaxia lei oĩa ogueroayvu rã
heta va'e kuery ojapyxaka porã okuapy.
4 Lei re nhombo'e va'ety Esdras ma hendarã yvyra gui ha'e va'e ára
pyguarã ae ojapo pyre áry hi'aĩ. Oiporu kuaa regua re ikuai avi Matitias,
Sema, Anaías, Urias, Hilquias ha'e Maaséias. Ha'e rã ijaxua re ma Pedaías,
Misael, Malquias, Hasum, Hasbadana, Zacarias ha'e Mesulão ikuai.
5 Ha'e gui ma heta va'e kuery áry Esdras hi'aĩa py oipe'a kuaxia pavẽ
oexaa py. Oipe'a ramove heta va'e kuery opu'ãmba okuapy.
6 Ha'e ramo Esdras omboete SENHOR Nhanderuete ipo'akapa va'e. Ha'e
ramo heta va'e kuery ha'e javi ombovai vy
— Amém, amém — he'i okuapy opo oupi reve. Ha'e rami vy ojero'a
reve SENHOR omboete okuapy, ngova yvy katy omoĩ reve.
7 Ha'e ramo Jesua, Bani, Serebias, Jamim, Acube, Sabetai, Hodias, Maaséias,
Quelita, Azarias, Jozabade, Hanã ha'e Pelaías levita kuery ombo'e okuapy heta
va'e kuery lei re. Ha'e ramia ja heta va'e kuery ikuaia py ae opyta okuapy.
8 Pavẽ oendu kuaa aguã rami ogueroayvu okuapy Nhanderuete guigua
lei. Omombe'u porãve guive ogueroayvu rã heta va'e kuery oendu kuaa
porãmba aguã rami.
9 Lei regua ayvu heta va'e kuery ha'e javi oendu vy ojae'opa okuapy.
Ha'e ramo huvixa Neemias, lei re nhombo'e va'ety sacerdote Esdras ha'e
levita kuery omongeta vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Kova'e ára ma SENHOR Nhanderuete peguarã ae nhamboaxa
va'ekue. Ha'e nunga rupi pendeporiau eme, pejae'o eme — he'i.
10 Aipoe'ive ju:
— Tapeo, pe'u xo'o ikyrave va'e, pey'u yre'ẽ, ha'e peraa uka oguereko
e'ỹ'i va'e-va'e pe ho'u va'erã. Mba'eta kova'e ára ma SENHOR Nhanderuete
pegua. Ha'e nunga rupi pendeporiau eme, mba'eta Nhanderuete guigua
vy'aa oĩ penembaraeterã — he'i.
11 Levita kuery voi heta va'e kuery omokyrirĩmba vy aipoe'i:
— Pekyrirĩ, mba'eta kova'e ára ma SENHOR pegua. Pendeporiau eme
pekuapy — he'i okuapy.
12 Ha'e ramo heta va'e kuery ngoo rupi ae ju oo okaru ha'e oy'u aguã, ha'e
oguereko e'ỹ'i va'e kuery pe tembi'u ogueraa uka avi. Ha'e rami vy ovy'a
porãmba rei okuapy, ayvu oendu va'ekue omombe'ua porãve rã oikuaa
porã rire.

Oguy'i py ikuai aguã regua ngaru ojapo okuapyague

13 Ko'ẽ jevy lei re nhombo'e va'ety Esdras oĩa py hetarã kuery akã ikuai
va'e ha'e javi onhemboatypa ju okuapy sacerdote ha'e levita kuery reve,
lei regua ayvu oikuaa porãvexe vy.
14 Ha'e rami vy lei Moisés pe SENHOR ombopara uka va'ekue re ojou
imoiny sete jaxya regua ngaru oiko jave Israel kuery oguy'i py ikuai aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Ha'e ramo Jerusalém ha'e tetã ha'e javi rupi oje'oi vy omombe'u. Ha'e vy
aipoe'i:
— Tapeo yvyty ikuai va'e rupi, peru oliveira rogue, zambujeiro, murta,
pindo ha'e yvyra hovana va'e rogue, ipara oĩa rami vy oguy'i pejapo aguã
— he'i.
16 Ha'e ramo ha'e kuery oje'oi vy mba'emo rogue ogueru vy ojapo imoiny
oguy'i ikuai aguã. Peteĩ-teĩ ojapo ngoo ao'ia áry, ha'e'ỹ vy ngoka py,
Nhanderuete pegua roka py mba'e, e'ỹ vy tetã mbyte py Yy Rokẽ ha'e
Efraim Rokẽ avi va'e rexei.
17 Escravo ikuaiague gui ojevy va'ekue ha'e javi oguy'i ojapo vy ikuai ha'e
py. Teĩgueve ma voi ha'e ramigua Israel kuery ndojapoi va'e teri Num
ra'y Josué oikoa guive ha'e va'e ára peve. Ha'e rami vy ovy'a porãmba rei
okuapy.
18 Ko'ẽ nhavõ tema Esdras ogueroayvu kuaxia Nhanderuete guigua lei
oĩa, jypy'ia ára guive opa peve. Sete ára re okaru okuapy. Ha'e gui oito
araa py ma ipara oĩa rami vy oiko nhemboaty iky'a e'ỹ va'e.

Ojejavya omombe'u ha'e ojeko rerova okuapyague

9 1 Ha'e va'e jaxy re vinte e quatro araa py ma Israel kuery
onhemboaty ju. Okaru e'ỹ re ikuai, voxa vaikue py rive onhemonde
okuapy, o'áry yvy ku'i omoĩ reve.
2 Israel kuery amboae regua kuery gui oja'opa vy opu'ãmba reve
omombe'upa okuapy ojejavya, guamoĩ kuery ojejavyague guive.
3 Três horas re opu'ãmba okuapy jave ha'e kuery pe ogueroayvua kuaxia
SENHOR Nguuete guigua lei oĩa. Ha'e gui três horas re ju ojejavya
omombe'upa ha'e SENHOR Nguuete omboete okuapy.
4 Ha'e gui levita kuery ikuai aguã pyrõa oĩ va'e áry ma Jesua, Bani,
Cadmiel, Sebanias, Buni, Serebias, Bani ha'e Quenani opu'ã vy ojapukai
atã okuapy SENHOR Nguuete pe.
5 Ha'e rami vy levita kuery Jesua, Cadmiel, Bani, Hasabnéias, Serebias,
Hodias, Sebanias ha'e Petaías aipoe'i okuapy:
— Pepu'ãmba ke, pemboete SENHOR Penderuete imarã e'ỹ va'e raka'e rã
peve guarã.
Ha'e ramo heta va'e kuery aipoe'i okuapy:
— Tove nderery ima'endu'a porãmby toiko hexakãmba va'e,
orema'endu'aa ha'e romboetea ha'e javi gui yvateve va'e vy.
6 Mba'eta ndee anho SENHOR reiko. Rejapo raka'e yva yvate oĩ va'e hexe
ikuai va'e ha'e javi reve, yvy ha'e ye'ẽ voi hexe ikuai va'e ha'e javi reve.
Ha'e nunga ha'e javi moingovea ma ndee ae reiko. Ha'e ramo yva re ikuai
va'e nemboete okuapy.
7 Ndee SENHOR Oreruete, ndejeupe guarã Abrão reiporavo vy reipe'a
raka'e caldeu kuery rekoa Ur gui. Ha'e vy remboery ju Abraão.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Nerenonde py ojeroviapy oiko aguã ipy'a re oĩa reikuaa vy ixupe rejapo
raka'e nderupive guarã, hamymino kuery pe reme'ẽ aguã yvy cananeu
kuery, heteu, amorreu, ferezeu, jebuseu ha'e girgaseu kuery ikuaia.
Ndeayvuague rejapopa guive, ndereko porã va'e vy.
9 Ha'e rami vy Egito yvy re oreramoĩ kuery ojexavai rã rexa raka'e, rendu
guive Ye'ẽ Pytã yvýry ojapukai okuapy rã.
10 Ha'e rami vy huvixa Faraó rovai rejapo oikuaa pyrã ha'e ndepo'akaa
regua, hembiguai kuery ha'e ijyvy re ikuai va'e rovai, mba'eta reikuaa ae
onhemboyvate reia rupi ndevygua kuery oguerekoa. Ha'e rami vy rejapo
nderery re ima'endu'aa aguã rami, aỹ peve roexaa rami.
11 Ha'e kuery renonde remboja'o avi ye'ẽ, yvy piru rupi oaxa aguã. Ha'e rã
hakykue monhaa kuery ma yy typyvea py remombopa, yy oxyry atã reia
py ita oike vyvoi va'e rami.
12 Ara py ndevygua kuery reraa peteĩ arai hi'aĩ va'e py, ha'e gui pyávy ma
tata hexakãmba va'e hi'aĩ va'e py reraa, ha'e kuery oexa vy oo aguã.
13 Ha'e gui Sinai yvyty apyte áry peve reguejy vy ha'e kuery reve ndeayvu
raka'e yva py reĩa gui. Ha'e vy ha'e kuery pe reikuaa uka reipota va'e
ha'evea ramigua, lei anhetẽ va'e ha'e gui ndeayvu rejapo uka va'e iporã
va'e ha'e javi.
14 Ha'e kuery pe reikuaa uka avi sábado ára iky'a e'ỹ va'erã reja va'ekue.
Nerembiguai Moisés pe remombe'u uka rejapo uka va'e, rembo'ea ha'e lei
ha'e javi.
15 Ha'e kuery inhembyayi ramo reme'ẽ raka'e mbojape yva guigua, ha'e gui
ijy'uvei rã rejapo itaova gui yy oxyry ouvy aguã rami. Ha'e kuery pe aipo're
avi oje'oi vy yvy ndepo reupi ha'e reura reve reme'ẽ aguã py hekoa aguã.[b]
16 — Ha'e rami teĩ oreramoĩ kuery ndojapyxaka potai raka'e. Inhakã
ratã vy noendu potai rejapo uka va'e re.
17 Nanenhe'ẽ renduxei vy na'ima'endu'ai guive ha'e kuery pe mba'emo porã
rejapo va'ekue re. Inhakã ratãve oje'oivy vy nderovai ete ikuai vy peteĩ
omoĩ okuapy nguvixarã, Egito yvy re escravo ikuaiague py ju ojevypaxe
vy. Ha'e rã ndee Oreruete oreperdoa kuaa va'e, orerayvu ha'e oremboaxy
kuaa va'e. Nandevai voi va'e, ha'e opa mba'e py mborayvu rupi reiko va'e
vy nderejai raka'e,
18 ha'e kuery nguueterã vaka ra'y ra'angaa rive ojapo okuapy teĩ. Ha'e
rami vy aipoe'i: “Kova'e ae ma Nhanderuete Egito yvy gui nhandereru
va'ekue”, he'i vy opa marã rei ijayvu okuapy nderovai.
19 Ha'e rami teĩ ndee riae tema ndeporayvua ndopai va'e vy nderejai
raka'e tekoa e'ỹa re. Ha'e kuery renonde gui ndereipe'ai ara py arai hi'aĩ
va'e oo aguã kuaa ukaa, neĩ tataendy pyávy hi'aĩ va'e voi ndereipe'ai
guive, rexa uka ae tema oo aguã.

---

b 9.15 João 6.31

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Ha'e kuery rekombo'earã rembou avi Nenhe'ẽ Porã. Maná voi nereme'ẽ
e'ỹi guive ho'u va'erã, ha'e ijy'uvei rã reme'ẽ avi yy.
21 Ha'e rami py quarenta ma'etỹ re tekoa e'ỹa rupi rereko jave ha'e kuery
pe ndoatai mba'eve. Ijao voi na'inhymai, nda'ipy rurupai guive.
22 Ha'e kuery po py remboaxa avi joyvy ha'e amboae regua kuery. Ha'e
kuery peguarã remboja'o-ja'o yvy. Ha'e rami vy oyvyrã ojopy Hesbom
pygua huvixa Seom ha'e Basã pygua huvixa Ogue yvykue.
23 Ta'y kuery remboetave guive jaxy-tata yva re ikuai va'e rami. Ha'e rami
vy reru yvy tuu kuery pe “Tapeo, pejopy penderekoarã”, 'reague py.
24 Ha'e ramo ha'e va'e yvy re ta'y kuery oo vy ojopy. Ha'e kuery renonde
gui cananeu kuery hekoa va'ekue reitypa vy ndevygua kuery po py
ju remboaxa ijyvykue, ha'e pygua huvixa ha'e yvy regua kuery guive,
oipotaa rami ae oguereko aguã.
25 Ha'e rami ramo ojopy tetã imbaraeteve va'ekue ha'e yvy porãa. Ojopy
avi oo mba'emo porãgue anho oïa, yy rendarã yvy ojo'o pyre, uvaty,
oliveira-ty ha'e yvyra oata aguã rami e'ỹ ikuai va'e. Ha'e ramo okaru
porã okuapy hevyatãmba peve, ikyrapa guive. Iporã va'e re anho okaru,
ndeporayvua rupi.
26 — Ha'e rami teĩ nanenhe'ẽ rendui jepi, nderovai guive opu'ã okuapy.
Ndea katy okupe rive oguerova, ha'e profeta kuery ndevy pe ju ha'e
kuery ojevy aguã re ijayvu ramo ojuka. Ha'e rami vy opa marã rei ijayvu
okuapy nderovai.
27 Ha'e nunga rupi imoingo axyarã kuery po py remboaxa ramo
ombojexavai ete imbokuapy. Ha'e ramo ojexavai ma vy mae ojapukai
okuapy ndevy. Ha'e rã yva py reĩa gui rendu. Ha'e rami vy ndee
nhomboaxya opa e'ỹ va'e vy rembou imoingo axy reia kuery po gui
ogueraa jepe va'erã.
28 Ha'e ramia gui ikane'õguapa ma vy nerenonde ojapove ju okuapy
mba'emo vai. Ha'e ramo remboaxa ju hovaigua kuery po py ipo'aka aguã.
Ha'e rami rã ha'e kuery ojeko rerova vy ojapukai ju okuapy ndevy. Ha'e
ramo yva py reĩa gui rendu vy ndeporayvua rupi reraa jepe kuerei.
29 Ha'e kuery pe ndeayvu jepi teĩ lei reja va'ekue rupi ikuai ju aguã. Ha'e
rami teĩ ha'e kuery onhemboyvate rei vy noendu potai rejapo uka va'e.
Ha'e rami vy ojejavy tema okuapy ndeayvu rovai rupi, ha'e va'e rupi
jaiko vy jaikove 'rã teĩ. Inhakã ratã vy okupe rive oguerova ndea katy.
Onhemoakã ratã vy ndojapyxaka potai.
30 Mbovy ma'etỹ re rei e'ỹ reropo'aka vy ha'e kuery rovai ndeayvu
Nenhe'ẽ rupi, profeta kuery pe ndeayvu remombe'u uka vy. Ha'e rami teĩ
ndojapyxakaxei ae okuapy. Ha'e rami rã remboaxa amboae yvy regua
kuery po py.
31 Ha'e rami teĩ Oreruete, ndeporayvua opa e'ỹ va'e rupi vy neremombai
neĩ nderejai, ndeporayvu ha'e renhomboaxy va'e vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

32 — Ha'e nunga rupi aỹ Oreruete, ndeyvate ete ha'e ndepo'akapa
va'e, okyjevepy guive reiko. Ndereve guarã rejapo va'ekue rupi, ha'e
nhomboaxya rupi reiko va'e vy “Mba'e'ỹ” 'ere eme rojexavaia ou va'ekue
pe. Ha'e nunga ma ore kuery re, oreruvixa, yvatekueve, oreregua
sacerdote ha'e profeta kuery, oreramoĩ kuery ha'e ndevygua kuery ha'e
javi re ou va'ekue, Assíria pygua huvixa kuery ou guive aỹ peve.
33 Ha'e nunga ha'e javi orere ou teĩ ndee ma ha'evea rami orerereko. Ndee
ma ojeroviapy reiko, ha'e rã ore ma ojeroviapy e'ỹ orekuai.
34 Oreruvixa kuery, yvatekueve, sacerdote ha'e oreramoĩ kuery voi ojee
nomoĩ ndeguigua lei rupi ikuai aguã, noendu potai guive rejapo uka
va'ekue re, ha'e kuery rovai ndeayvu teĩ.
35 Mba'eta ha'e kuery ma guetã py ikuaia py, opa mba'e reme'ẽ va'ekue
oguereko teĩ, yvy tuvixa ha'e iporã va'e ikuai aguã reme'ẽ va'ekue re ikuai
teĩ ndevy pe ma ha'e kuery nda'ikuai, ndojeko rerovai guive mba'emo vai
ojapoa gui.
36 Ne'exa, aỹ ma nhoembiguai orekuai. Yvy oreramoĩ kuery mba'emo
aju re okaru porã aguã reme'ẽ va'ekue re ae orekuai teĩ ha'e py voi
nhoembiguai orekuai.
37 Mba'emo aju iporãve va'e ma huvixa kuery orere rembopo'aka va'ekue
pe remboaxa jepi rojejavypaague káuxa. Ha'e kuery oipotaa rami ae
orerereko, orerymba kuery guive. Ha'e rami rã ore kuery rojexavai ete
rokuapy — he'i.

Heta va'e kuery lei rupi ikuai aguã ojapo okuapyague

38 Ha'e nunga ha'e javi rupi ore kuery rojapo rokuapy lei rupi ju orekuai
aguã. Romoĩ atã aguã rombopara imoiny. Ha'e va'e re ma oreruvixa
yvatekueve, levita ha'e sacerdote kuery ombopara imoiny guery.

10 1 Kuaxia re guery ombopara va'ekue ma huvixa Hacalias ra'y
Neemias, ha'e Zedequias,
2 Seraías, Azarias, Jeremias,
3 Pasur, Amarias, Malquias,
4 Hatus, Sebanias, Maluque,
5 Harim, Meremote, Obadias,
6 Daniel, Ginetom, Baruque,
7 Mesulão, Abias, Miamim,
8 Maazias, Bilgai ha'e Semaías. Ha'e va'e kuery ma sacerdote ikuai.
9 Ha'e gui levita kuery ma Azanias ra'y Jesua, ha'e gui Henadade
ramymino kuery Binui, Cadmiel,
10 tyvy kuery reve: Sebanias, Hodias, Quelita, Pelaías, Hanã,
11 Mica, Reobe, Hasabias,
12 Zacur, Serebias, Sebanias,
13 Hodias, Bani ha'e Beninu.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Ha'e gui heta va'e kuery ruvixa ikuai va'e ma Parós, Paate-Moabe,
Elão, Zatu, Bani,
15 Buni, Azgade, Bebai,
16 Adonias, Bigvai, Adim,
17 Ater, Ezequias, Azur,
18 Hodias, Hasum, Bezai,
19 Harife, Anatote, Nebai,
20 Magpias, Mesulão, Hezir,
21 Mesezabel, Zadoque, Jadua,
22 Pelatias, Hanã, Anaías,
23 Oséias, Hananias, Hassube,
24 Haloés, Pilha, Sobeque,
25 Reum, Hasabna, Maaséias,
26 Aías, Hanã, Anã,
27 Maluque, Harim ha'e Baaná.

28 Ha'e gui heta va'e kuery mboae, sacerdote ha'e levita kuery, okẽ
rarõa, oporai va'ety kuery, templo py omba'eapo va'ety, amboae yvy
regua kuery gui oja'o va'ekue Nhanderuete guigua lei rupi ikuai aguã,
ha'e gui ha'e kuery ra'yxy, gua'y ha'e guajy kuery reve, oendu kuaa va'e
ha'e javive ma
29 guyvy ha'e guyke'y kuery reve ojapo okuapy ha'e rami ikuai aguã.
Ha'e rami vy huvixa kuery yvatekueve ou vy oura reve ojapo okuapy
Nhanderuete guigua lei rupi anho ikuai aguã, Nhanderuete rembiguai
Moisés rupi oikuaa uka rire. Ha'e kuery ojee omoĩ SENHOR Nhanderuete
ojapo uka va'ekue ojapopa aguã, oipotaa ha'e ijayvuague oeja va'ekue ha'e
javi;
30 ha'e gui yvy regua kuery re guajy kuery omomenda e'ỹ aguã, neĩ ha'e
kuery rajy kuery re ma voi gua'y kuery omomenda e'ỹ aguã;
31 ha'e gui sábado ára py yvy regua kuery guembiapo e'ỹ vy mba'emo
aju ovende va'erã ogueru ramo ha'e kuery gui mba'eve ojogua e'ỹ aguã
sábado ára py, neĩ ára mboae Nhanderuete peguarã omboaxa pyre py ma
voi; ha'e gui sete ma'etỹa re omba'eapoa gui opytu'u aguã, ha'e mba'emo
oiporuka va'ekue áryve omboekoviave e'ỹ aguã.

32 Ha'e rami ae orerekorã romoĩ avi ma'etỹa nhavõ hatã'i va'e irundy
grama ipoyikue rome'ẽ aguã Nhanderuete pegua opy omba'eapo va'e
kuery peguarã,
33 ha'e henonde mbojape omoĩ mbyrã ojapo aguã, mba'emo aju guigua
ha'e mba'emo oapy pyrã ome'ẽ jepi aguã, sábado pyguarã, ngaru jaxy
pyau nhavõ guarã, ngarua ára oa'angaa ague py mba'emo ojapo aguã,
mba'emo iky'a e'ỹ va'erã ojapo aguã, jejavya re mba'emo ome'ẽ aguã,
Israel kuery ojejavya ojao'i uka aguã regua ome'ẽ aguã, ha'e Nhanderuete
pegua oo pyguarã mba'emo ojapo aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

34 Ha'e gui ore kuery regua sacerdote, levita ha'e heta va'e kuery ha'e
javi reve roexa rokuapy xortea mava'e pa xakã Nhanderuete pegua
opy ogueru aguã roikuaa aguã. Ma'etỹa nhavõ, ára oa'angaa ague py
porã, peteĩ-teĩ regua orekuaia rami vy rogueru aguã xakã SENHOR
Nhanderuete pegua altar áry oapy pyrã, lei re oĩa rami vy.
35 Ha'e gui ma'etỹa nhavõ oremba'ety gui rogueru aguã iporãgueve
romono'õ ypy'i va'e, yvyra hi'a va'e gui jypy'igua guive SENHOR pegua
opy guarã,
36 ha'e jypygua orera'y oiko va'ekue, orerymba vaka kuery jypy oiko
va'ekue guive rome'ẽ aguã lei re ipara oinya rami vy, kavara ha'e vexa'i
kuery ha'e rami ae avi jypy oiko va'ekue rogueru aguã Nhanderuete
pegua opy, ha'e py sacerdote kuery omba'eapo va'e peguarã;
37 ha'e gui romoapomo ypy va'ekue, ha'e mba'emo aju jypygua rome'ẽ avi
aguã, opa marãgua yvyra'a gui, vinho ha'e azeite rogueru aguã sacerdote
kuery pe Nhanderuete pegua opy. Ha'e gui oremba'ety gui oiko va'ekue
guigua dízimo ma levita kuery pegua meme, mba'eta tetã oma'etỹ va'e
ikuaia va'e ha'e javi rupi ha'e kuery ae ikuai dízimo ojopy aguã rami.
38 Sacerdote Arão ramymino va'e oĩ avi 'rã levita kuery dízimo ojopya
py. Ha'e rã levita kuery oguerupa 'rã dízimo Nhanderuete pegua opy ja'o
mba'emo omoĩ porãaty py.
39 Mba'eta ha'e va'e opy ja'o py ae Israel ha'e Levi ramymino kuery ogueru
'rã mba'emo aju ome'ẽ mbyre, vinho ha'e azeite. Mba'eta ha'e py ae 'rã
ikuai mba'emo ryru henda iky'a e'ỹ va'e pygua, sacerdote kuery voi ha'e
py ae 'rã omba'eapo, okẽ rarõa ha'e oporaei va'ety kuery guive. Ha'e rami
vy 'rãe ndorerexarai Nhanderuete pegua oo gui.

Jerusalém py hekoa va'e kuery rery oĩa

11 1 Heta va'e kuery ruvixa kuery yvatekueve ma Jerusalém tetã
py ae ikuai. Ha'e rã amboae kuery ma oexa okuapy xortea ikuai
aguã oikuaa aguã. Ha'e rami vy dez ikuai va'e-va'e gui peteĩ-teĩ ha'e kuery
ogueru 'rã Jerusalém tetã iky'a e'ỹ va'e py ikuai aguã, ha'e rã nove va'e ma
amboae tetã rupi 'rã ikuai.
2 Heta va'e kuery ima'endu'a porã avakue Jerusalém py hekoa aguã
ooxea'i py oo va'ekue re.
3 Pova'e ma huvixa kuery oyvy re openaa rupi Jerusalém py ikuai va'e.
Ha'e rã Judá regua tetã ikuai va'e rupi ma peteĩ-teĩ guekoa py ae ikuai,
guetã rupi ae. Ha'e va'e kuery ma Israel kuery, sacerdote ha'e levita kuery,
templo py omba'eapo va'ety ha'e Salomão rembiguai ramymino kuery.
4 Ha'e gui Jerusalém tetã py ae ikuai Judá ha'e Benjamim ramymino
kuery va'e regua. Judá kuery va'e regua ma Ataías. Ha'e va'e ma Uzias
ra'y, Uzias ma Zacarias ra'y, Zacarias ma Amarias ra'y, Amarias ma
Sefatias ra'y, Sefatias ma Maalalel ra'y, Maalalel ma Perez ra'y.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ha'e gui Maaséias ju. Ha'e va'e ma Baruque ra'y, Baruque ma Col-Hozé
ra'y, Col-Hozé ma Hazaías ra'y, Hazaías ma Adaías ra'y, Adaías ma
Joiaribe ra'y, Joiaribe ma Zacarias ra'y, Zacarias ma Siló pygua ra'y.
6 Perez ramymino kuery Jerusalém py ikuai va'e ha'e javi vy ma
quatrocentos e sessenta e oito avakue ipy'a guaxukueve.
7 Ha'e gui Benjamim ramymino kuery ma pova'e: Salu ma Mesulão ra'y,
Mesulão ma Joede ra'y, Joede ma Pedaías ra'y, Pedaías ma Colaías ra'y,
Colaías ma Maaséias ra'y, Maaséias ma Itiel ra'y, Itiel ma Jesaías ra'y.
8 Ha'e va'e rire jevygua ma Gabai ha'e Salai. Ha'e javi vy novecentos e
vinte e oito ikuai.
9 Zicri ra'y Joel ma ha'e kuery re opena va'e. Ha'e va'e rire ju Senua ra'y
Judá voi opena avi 'rã tetã re.
10 Ha'e gui sacerdote kuery ma Joiaribe ra'y Jedaías, Jaquim
11 ha'e Seraías. Ha'e va'e ma Hilquias ra'y, Hilquias ma Mesulão ra'y,
Mesulão ma Zadoque ra'y, Zadoque ma Meraiote ra'y,
12 Meraiote ma Aitube ra'y. Ha'e va'e ma Nhanderuete pegua opy re opena va'e.
Guyvy kuery reve mba'emo ojapo okuapy templo py, oitocentos e vinte e dois
ikuai. Ha'e gui Adaías ma Jeroão ra'y, Jeroão ma Pelalias ra'y, Pelalias ma Anzi
ra'y, Anzi ma Zacarias ra'y, Zacarias ma Pasur ra'y, Pasur ma Malquias ra'y.
13 Tyvy kuery peteĩ-teĩ regua akã ikuai va'e reve ma duzentos e quarenta
e dois ikuai. Ha'e gui Amasai ma Azarel ra'y, Azareel ma Azai ra'y, Azai
ma Mesilemote ra'y, Mesilemote ma Imer ra'y.
14 Tyvy kuery avakue ipy'a guaxukueve ikuai va'e reve ma cento e vinte e
oito ikuai. Ha'e kuery re opena va'e ma Gedolim ra'y Zabdiel.
15 Ha'e gui levita kuery ma Hassube ra'y Semaías. Hassube ma Azricão
ra'y, Azricão ma Hasabias ra'y, Hasabias ma Buni ra'y.
16 Sabetai ha'e Jozabade ma levita kuery akã ikuai, Nhanderuete pegua oo
roka rupi omba'eapo va'e kuery re opena va'e.
17 Ha'e gui Mica ra'y Matatias. Mica ma Zabdi ra'y, Zabdi ma Asafe
ra'y. Ha'e va'e ma onhembo'e okuapya py jogueroporaei 'rã. Ha'e gui
Baquebuquias ma tyvy ju oiko. Ha'e va'e riregua ma Samua ra'y Abda.
Samua ma Galal ra'y, Galal ma Jedutum ra'y.
18 Levita kuery tetã iky'a e'ỹ va'e py ikuai va'e ha'e javi vy ma duzentos e
oitenta e quatro.
19 Ha'e gui okẽ rarõa kuery ma Acube, Talmom ha'e tyvy kuery. Okẽ
rarõa kuery ha'e javi vy ma cento e setenta e dois ikuai.

Judá regua tetã ikuai va'e rupi hekoa va'e kuery rery oĩa

20 Ha'e gui Israel kuery mboae, sacerdote ha'e levita kuery mboae voi
tetã Judá yvy re ikuai va'e rupi hekoa, peteĩ-teĩ ijyvyrã oeja pyre py.
21 Templo py omba'eapo va'e kuery ma Ofel py ikuai. Ha'e va'e kuery re
opena va'e ma Zia ha'e Gispa.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Ha'e gui levita kuery Jerusalém py ikuai va'e re opena va'e ma Bani ra'y Uzi.
Ha'e gui Bani ma Hasabias ra'y, Hasabias ma Matanias ra'y, Matanias ma Mica
ra'y, Mica ma Asafe ra'y kuery Nhanderuete pegua opy oporai va'e regua.
23 Mba'eta ha'e kuery omba'eapo aguã re huvixa ae ijayvu, jogueroporaei
va'e kuery pe voi oeja avi ko'ẽ nhavõ ojapo aguã.
24 Ha'e gui Judá regua Mesezabel ra'y Petaías, Zera ramymino va'e ma
huvixa ojapo ukaa rami oiko, heta va'e kuery re openaa ha'e javi rupi.

Tekoa ikuai va'e rupi hekoa va'e kuery rery oĩa

25 Ha'e gui amongue Judá ramymino kuery hekoa okuapy imba'ety
katy'i tekoa ikuai va'e py: Quiriate-Arba ha'e ha'e'i rupi tekoa ikuai va'e
py, Dibom ha'e Jecabzeel ha'e ha'e'i rupi tekoa ikuai va'e py voi,
26 ha'e gui Jesua py, Moladá, Bete-Pelete,
27 Hazar-Sual, ha'e gui Berseba ha'e ha'e'i rupi tekoa ikuai va'e py,
28 Ziclague py, ha'e Mecona ha'e ha'e'i rupi tekoa ikuai va'e py,
29 En-Rimom py, Zorá, Jarmute,
30 Zanoa, ha'e Adulão, Laquis ha'e Azeca ha'e ha'e'i rupi tekoa ikuai va'e
py. Berseba guive Hinom yvyugua peve ha'e kuery ikuai.
31 Ha'e gui Benjamim ramymino kuery ma Geba tekoa py ikuai,
Micmás, Aia, Betel ha'e ha'e'i rupi tekoa ikuai va'e py voi,
32 Anatote, Nobe, Ananias,
33 Hazor, Ramá, Gitaim,
34 Hadide, Zeboim, Nebalate,
35 Lode, Ono, ha'e gui yvyugua mba'emo apoa kuery ikuaia py.
36 Ha'e gui levita kuery va'e regua ma Judá ha'e Benjamim re ikuai.

Jerusalém py sacerdote kuery ou va'ekue rery oĩa

12 1 Pova'e ma sacerdote ha'e levita kuery Sealtiel ra'y Zorobabel
reve ojevy ju va'ekue, Jesua reve voi: Seraías, Jeremias, Esdras,
2 Amarias, Maluque, Hatus,
3 Secanias, Reum, Meremote,
4 Ido, Ginetoi, Abias,
5 Miamim, Maadias, Bilga,
6 Semaías, Joiaribe, Jedaías,
7 Salu, Amoque, Hilquias ha'e Jedaías. Ha'e va'e kuery ma Jesua oĩ jave
sacerdote kuery re opena va'ekue, guyvy kuery re voi.
8 Ha'e levita kuery regua ikuai avi Jesua, Binui, Cadmiel, Serebias, Judá
ha'e Matanias. Ha'e va'e ma guyvy kuery reve jogueroporai va'e.
9 Ha'e va'e kuery yvýry ma tyvy kuery Baquebuquias ha'e Uni ikuai, peteĩ-
teĩ ojapo aguã va'ekue py ae.
10 Ha'e gui Jesua ra'y ma Joiaquim, Joiaquim ra'y ma Eliasibe, Eliasibe
ra'y ma Joiada,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Joiada ra'y ma Jônatas, Jônatas ra'y ma Jadua.
12 Sacerdote Joiaquim oĩ jave py sacerdote peteĩ-teĩ regua akã ma
pova'e: Seraías ramymino kuery akã ma Meraías, Jeremias ramymino
kuery akã ma Hananias,
13 Esdras ramymino kuery akã ma Mesulão, Amarias ramymino kuery
akã ma Joanã,
14 Maluqui ramymino kuery akã ma Jônatas, Sebanias ramymino kuery
akã ma José,
15 Harim ramymino kuery akã ma Adna, Meraiote ramymino kuery akã
ma Helcai,
16 Ido ramymino kuery akã ma Zacarias, Ginetom ramymino kuery akã
ma Mesulão,
17 Abias ramymino kuery akã ma Zicri, Miniamim ha'e Moadias
ramymino kuery akã ma Piltai,
18 Bilga ramymino kuery akã ma Samua, Semaías ramymino kuery akã
ma Jônatas,
19 Joiaribe ramymino kuery akã ma Matenai, Jedaías ramymino kuery
akã ma Uzi,
20 Salai ramymino kuery akã ma Calai, Amoque ramymino kuery akã ma
Héber,
21 Hilquias ramymino kuery akã ma Hasabias, Jedaías ramymino kuery
akã ma Natanael.
22 Ha'e gui levita kuery va'e regua Eliasibe oĩ jave py pova'e kuery rery
omboparaa peteĩ-teĩ regua akã ikuai ramo: Joiada, Joanã ha'e Jadua, sacerdote
kuery rery omboparaague rami avi, Pérsia pygua huvixarã Dario oĩ peve.
23 Levi ramymino kuery peteĩ-teĩ regua akã rery omboparaa kuaxia
huvixa kuery rekokue oĩa re, Eliasibe ra'y Joanã oĩ peve.
24 Ha'e gui levita kuery va'e regua akã ma Hasabias, Serebias ha'e Cadmiel
ra'y Jesua. Ha'e va'e kuery guyvy kuery reve ikuai jogueroporai ha'e
ombojerovia aguã Nhanderuete rembiguai Davi oejaague rami vy, jorire
rire oporaei aguã rami ikuai.
25 Ha'e okẽ rarõa kuery ma Matanias, Baquebuquias, Obadias, Mesulão,
Talmom ha'e Acube. Ha'e va'e kuery okẽ katy'i mba'emo omoĩ porãaty oĩ
va'e oarõ avi okuapy.
26 Ha'e va'e kuery ma Jesua ra'y Joiaquim, Jozadaque ramymino oĩ
jave py ikuai, Neemias huvixa oĩ jave, ha'e Esdras sacerdote ha'e lei re
nhombo'e va'ety oĩ jave voi.

Nhanderuete po py tetã kora omboaxa okuapyague

27 Ha'e gui Jerusalém tetã kora Nhanderuete po py omboaxa aguã ma
oeka okuapy levita kuery opa rupi ikuaia gui oupa aguã, ovy'a reve kora
omboaxa aguã, mboraei py, hy'a pu, mbaraka ha'e ixã reta va'e py guive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 Ha'e ramo oporaei va'ety ra'y kuery voi oupa okuapy Jerusalém katy'i
oyvy itui va'e gui, netofatita kuery rekoa ikuai va'e gui voi,
29 ha'e gui Bete-Gilgal, Geba ha'e Azmavete katy'i yvy itui va'e gui, mba'eta
oporaei va'ety kuery ma guekoarã Jerusalém yvýry rupi ae ojou rire.
30 Ha'e gui sacerdote kuery ojeky'a'o ukapa okuapy, levita kuery guive.
Oiky'a'o avi heta va'e kuery, tetã rokẽ ha'e kora guive.
31 Ha'e gui ma xee ajapo Judá pygua huvixa kuery yvatekueve ojeupipa
aguã kora áry. Mokoĩ henda rupi ajapo oporaei va'e kuery ojerojy
jogueravy aguã rami. Peteĩ regua ma kora áry rupi ojerojy aiporu kuaa
regua re Yty Renda Rokẽ katy.
32 Ha'e kuery rakykue rupi ma Hosaías ha'e Judá regua yvatekueve
mbytekue oje'oi nhoguenoiny,
33 ha'e gui Azarias, Esdras, Mesulão,
34 Judá, Benjamim, Semaías ha'e Jeremias.
35 Ha'e gui sacerdote ra'y kuery mimby guaxu revegua oje'oi avi va'e ma
Jônatas ra'y Zacarias. Jônatas ma Semaías ra'y, Semaías ma Matanias ra'y,
Matanias ma Micaías ra'y, Micaías ma Zacur ra'y, Zacur ma Asafe ra'y.
36 Tyvy kuery oje'oi avi va'e ma Semaías, Azareel, Milalai, Gilalai, Maai,
Natanael, Judá ha'e Hanani, mba'epu Nhanderuete rembiguai Davi oeja
va'ekue revegua. Ha'e kuery renonde ma lei re nhombo'e va'ety Esdras oo
oiny.
37 Yakã Ryapy Rokẽ katy oẽ jogueravy tape pyrõ-pyrõa'i Davi rekoague
katy oo va'e rupi. Ha'e py ma kora oaxa 'rã ovy Davi rogue áry rupi Yakã
Rokẽ oĩ va'e peve, kuaray oua katy.
38 Ha'e gui jevygua oporaei va'e kuery ma ha'e kuery rovai katy rupi
oje'oi. Heta va'e kuery mboae oje'oi avi kora áry rupi Torre Tatakua hi'aĩa
guive Kora Ipyve 'ea va'e peve.
39 Ha'e gui Efraim regua Rokẽ guive oaxa jogueravy Okẽ Yma ha'e Pira
Rokẽ oĩ va'e áry rupi. Ha'e gui Hananel Torre rupi oaxave vy Cem Torre
rupi avi oaxa Vaka Rokẽ peve. Ha'e gui opytapa Okẽ Rarõa 'ea va'e py.
40 Ha'e gui oporaei va'e kuery jovaive rupi gui ou va'ekue opytapa
Nhanderuete pegua oo py, xee voi, xereve huvixa kuery mbytekue oje'oi
va'ekue guive.
41 Sacerdote kuery Eliaquim, Maaséias, Miniamim, Micaías, Elioenai,
Zacarias ha'e Hananias ma mimby guaxu reve oje'oi,
42 Maaséias, Semaías, Eleazar, Uzi, Joanã, Malquias, Elão ha'e Ezer guive.
Ha'e gui oporaei va'e kuery ma Jezraías ogueroporaei rã oporaei nhendu
okuapy.
43 Ha'e va'e ára ae avi mymba kuery heta ete oapy vy ome'ẽ okuapy
ovy'a reve, Nhanderuete ombovy'a ete ramo. Kunhague ha'e kunumigue
ovy'apa avi okuapy. Mombyry rupi peve oendua Jerusalém tetã py ovy'a
reve oporaei va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sacerdote ha'e levita kuery pegua ome'ẽa aguã re ijayvuague

44 Ha'e va'e árave omoĩa avakue templo ropy ja'o mba'emo porãgue omoĩ
porãaty re opena va'erã. Ha'e py ma mba'emo ome'ẽ mbyre, hi'a ypy'i va'ekue
regua iporãgueve ha'e dízimo guive omoĩ porãa. Ha'e py ae ha'e kuery omono'õ 'rã
tetã ikuai va'e gui sacerdote ha'e levita kuery peguarã ome'ẽa va'erã lei oĩa rami vy.
Ha'e ramo Judá kuery ovy'apa okuapy ha'e py sacerdote ha'e levita kuery opena
ramo.
45 Mba'eta ha'e kuery omba'eapo 'rã Nguuete pe anho, mba'emo oiky'a'o
'rã guive, oporaei va'e ha'e okẽ rarõa kuery rami ae avi, Davi ha'e ta'y
Salomão ojapo ukaague rami vy.
46 Mba'eta ymave rupi Davi ha'e Asafe oiko jave voi ikuai avi raka'e
oporaei va'e kuery re opena va'e, jogueroporaei, ha'e Nhanderuete
rerovy'aa kuery re opena va'e.
47 Ha'e nunga rupi Zorobabel ha'e Neemias oĩ jave voi Israel kuery pavẽ
ome'ẽ 'rã okuapy jogueroporaei va'e ha'e okẽ rarõa kuery pe ko'ẽ nhavõ
ho'u va'erã. Ha'e kuery ome'ẽ avi 'rã levita kuery peguarã oipe'a pyre, ha'e
gui levita kuery ju 'rã ome'ẽ Arão ramymino kuery peguarã.

Israel kuery mbyte gui amboae regua oipe'apaa ague

13 1 Ha'e va'e ára ma heta va'e kuery pe ogueroayvua Moisés
ombopara va'ekue. Ha'e va'e re ojou "Amonita ha'e moabita
kuery Nhanderuete pegua kuery re nda'evei ae onhemoirũ aguã" he'ia
oĩa,
2 mba'eta ha'e va'e kuery ndogueraai raka'e tembi'u ha'e yy Israel
kuery ovaexĩ aguã. Ha'e rami 'rãgue py Balaão pe opaga okuapy Israel
kuery rovai ijayvu vai aguã re. Ha'e rami teĩ ijayvu vaikue 'rãgue py
Nhanderuete ojapo ogueroayvu porã aguã rami.[c]
3 Ha'e va'e lei heta va'e kuery oendu vy Israel kuery mbyte gui oipe'a
imondovy amboae regua ha'e javi.

Templo gui Tobias oipe'aa ague

4 Ha'e va'e e'ỹ mbove ma sacerdote Eliasibe onhemoirũ Tobias kuery re,
Nhanderuete pegua opy mba'emo re opena aguã omoĩa teĩ.
5 Ha'e rami vy Tobias pe omboaxa peteĩ opy ja'o tuvixa va'e mba'emo aju
ome'ẽ mbyre omoĩ porãaty va'ekue, ha'e heakuã porã va'e, mba'emo ryru,
dízimo mba'emo ra'yĩ guigua, vinho ha'e azeite guigua omoĩ porã aty.
Ha'e nunga ma levita kuery peguarã ome'ẽ ukaa va'ekue, oporaei va'ety,
okẽ rarõa ha'e sacerdote kuery peguarã avi.

---

[c] **13.1-2** Balaão rekokue omombe'ua ma jaexa 'rã Deuteronômio 23.3-5 ha'e Números 22–24 py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e nunga oiko Jerusalém tetã py xee naĩ jave, mba'eta trinta e dois ma'etỹ re
ma Babilônia pygua huvixa Artaxerxes oĩ jave py ha'e oĩa katy aa rire. Ha'e gui
kueve ma rire huvixa pe ajerure Jerusalém py ajevy ju aguã.
7 Ha'e gui mae ma aendu Eliasibe mba'emo vai ojapoague Tobias ombopy'a
porãxe vy, mba'eta ixupe omboaxa opy ja'o Nhanderuete pegua oo roka py.
8 Ha'e nunga aendu vy xevai vaipa reve opy ja'o gui amombopa Tobias
mba'e rei-rei.
9 Ha'e rami vy opy ja'o ikuai va'e aiky'a'o ukapa vy ha'e py aru rukapa ju tembiporu
Nhanderuete pegua opygua, mba'emo aju ome'ẽ mbyre, heakuã porã va'e guive.

Levita kuery pegua ome'ẽa jevyague

10 Ha'e gui aendu avi levita kuery peguarã nome'ẽaveia. Ha'e nunga
rupi levita ha'e jogueroporaei va'e kuery Nhanderuete pe omba'eapo aguã
omoĩ mbyre teĩ oejapa ma ra'e oje'oivy peteĩ-teĩ guekoa katy.
11 Ha'e rami vy huvixa kuery pe xeayvu vy aipoa'e:
— Mba'e re tu napenavei ri Nhanderuete pegua oo re? — ha'e. Ha'e
rami vy levita kuery teĩgue ju aru vy amoĩ ju ojapo aguã va'ekue py.
12 Ha'e ramo Judá regua kuery ha'e javi ogueru ju okuapy dízimo
mba'emo ra'yĩgue guigua omoĩ porãaty py, vinho ha'e azeite guigua guive.
13 Ha'e gui mba'emo ome'ẽ mbyre re opena va'erã amoĩ sacerdote
Selemias, kuaxia re omba'eapo va'e Zadoque ha'e levita Pedaías. Ha'e
kuery pytyvõarã amoĩ avi Zacur ra'y Hanã, Matanias ramymino va'e.
Mba'eta ha'e va'e kuery ma pavẽ oikuaa ojeroviapy memea. Ha'e ramo
ha'e kuery pe amboja'o uka tyvy kuery peguarã.
14 Ha'e nunga rupi Xeruete, nema'endu'a ke xere. Embogue eme guive mba'emo
ndee Xeruete pegua oo re ajapo porãague, ha'e py omba'eapo va'e kuery pe guive.

Sábado ára omboetea jevy aguã re ijayvuague

15 Ha'e va'e jave Judá py aexa avi sábado ára py teĩ uva onhami va'e,
trigo py kavaju ombovoyi heruvy va'e guive. Ha'e gui vinho, uva, figo ha'e
opa mba'e rei sábado ára py teĩ ogueru avi 'rã Jerusalém tetã katy. Ha'e
kuery pe xeayvu ete ha'e va'e ára py tembi'u ovende okuapy rã.
16 Ha'e gui Jerusalém py ikuai avi avakue Tiro tetã guigua. Ha'e va'e
kuery ma sábado ára teĩ ogueru 'rã okuapy pira ha'e opa mba'e rei Judá
kuery pe ovende va'erã, Jerusalém tetã rupi guive.
17 Ha'e rami vy Judá regua huvixa kuery pe xeayvu vy aipoa'e:
— Mba'e re tu mba'emo vai rive pejapo sábado ára pemongy'aa rupi?
18 Peneramoĩ kuery ha'e ramigua ojapo rire e'ỹ nda'u nhandere Nhanderuete
ombou raka'e opa mba'e vai, kova'e tetã re guive? Ha'e ramive ma poxya tuvixave
va'e ju pejapo Israel áry ou aguã, sábado ára pemongy'aa py — ha'e.
19 Xeayvu avi Jerusalém kora rokẽ sábado ára ovaẽ ta nhavõ ombotya
aguã kuaray'ã ojero'a ramove, ha'e gui sábado ára oaxa e'ỹa ja oipe'aa

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

jevy e'ỹ aguã. Okẽ py amoĩ avi xerembiguai kuery, sábado ára peteĩve
ivoyi revegua omoinge e'ỹ aguã.
20 Ha'e gui ma mokoĩgue mba'emo vendea ha'e ijoguaa kuery ipytũ
okuapy Jerusalém roka rupi.
21 Ha'e ramo ha'e kuery pe xeayvu vy aipoa'e:
— Mba'e re tu penepytũ rive pekuapy tetã kora yvýry? Ha'ekue rami ju pejapo
ramo rombo'a 'rã — ha'e. Ha'e va'e rire ma ha'e kuery ndouvei sábado ára py.
22 Ha'e gui levita kuery reve xeayvu kora rokẽ oiky'a'o ju aguã, ha'e ou vy
oarõ aguã, sábado ára iky'a e'ỹ va'e opyta aguã. Ha'e nunga rupi voi Xeruete,
nema'endu'a ke xere. Xeperdoa avi opa mba'e py renhomboaxy va'e vy.

Amboae regua re omenda va'ekue pe ijayvuague

23 Ha'e va'e jave aexa avi Asdode guigua kunhague re judeu kuery
omenda va'ekue, Amom ha'e Moabe guigua re guive.
24 Ta'y kuery ma Asdode pygua ayvu py ijayvu vai-vai okuapy, nhande
judeu ayvu py nda'ijayvu kuaai, amboae regua ayvu py anho rive.
25 Ha'e nunga rupi ha'e kuery amongeta ete vy xeayvu vai, amondyi ete
amongue, ha'e kuery regua'a voi amondoro. Ha'e vy Nhanderuete rery py
aura reve aipoa'e:
— Pemomendave eme ta'vy penderajy kuery amboae regua ra'y kuery
re. Peruve eme guive ha'e kuery rajy kuery pendera'y kuery ra'yxyrã, neĩ
pendera'yxyrã eteve voi.
26 Ha'e nunga py e'ỹ ri ty'y Israel kuery pegua huvixa Salomão ojejavy
raka'e? Huvixa ha'e va'e ramigua ete ndoikoi raka'e yvy regua kuery
mbovy e'ỹ mbyte rupi, tuuete rembiayvu oiko avi, Nhanderuete ae omoĩ
va'ekue huvixarã Israel kuery ha'e javi re opena aguã. Ha'e ramive ma
amboae regua kunhague oguerojejavy raka'e.
27 Ha'e gui mba'exa tu roendu ha'e rami ete ha'eve'ỹ va'e pejapoa? Mba'eta
Nhanderuete rovai anhetẽ rupi e'ỹ pendekuai amboae regua kunhague re
pemendaa py — ha'e.
28 Ha'e gui ma peteĩ ava sacerdote Joiada ra'y, Eliasibe ramymino va'e ma
horonita pygua Sambalate rajy me oiko. Ha'e nunga rupi xee amoxẽ aĩa gui.
29 Xeruete, eikuaa pota ha'e kuery re, mba'eta omongy'apa sacerdote
ikuaia regua, sacerdote ha'e levita kuery rekorã reja va'ekue guive.

Neemias joguereko kuaa jevyague

30 Ha'e rami py heta va'e kuery aiky'a'opa amboae regua kuery re
onhemoirũague gui. Ha'e rami vy amoĩ ju sacerdote ha'e levita kuery
peteĩ-teĩ ojapo 'rã va'ekue py omba'eapo aguã.
31 Ha'e gui ára oa'angaague py porã xakã oguerua aguã re xeayvu, ha'e
mba'emo aju ypy'i va'ekue regua iporãgueve ome'ẽa aguã re. Xeruete,
nema'endu'a ke xere aiko porã aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ester rekokue oĩa

Ester rekokue oĩa

Judeu kuery pavẽ e'ỹ ojevy raka'e Judá yvy re. Heta ete opyta Babilônia ha'e Pérsia yvy re. Ha'e va'e kuery regua ma Ester oiko raka'e, Pérsia regua Susã tetã py.

Ester ma kunha iporã ete va'e ramo huvixave oguerovy'a vy ogueraa gua'yxyrã. Ha'e rami rã oendu omombe'ua rã peteĩ ava heko vai va'e Hamã hery va'e judeu kuery ha'e javive ojuka ukaxe. Huvixa eteve voi ixupe ojuka uka, ndoikuaai vy gua'yxy Ester ae judeu oikoa. Ha'e nunga Ester oikuaa vy huvixa renonde ojerure guetarã kuery ogueraa jepe aguã re. Jeayvuveikue'i py e'ỹ ojerure huvixa pe, guenonde py noenoĩ ramo. Ha'e rami teĩ Ester mongakuaare aipoe'i uka ixupe: "Huvixa ro py ndee reiko va'eri exa'ã eme ndee anho'i reo jepe aguã re, ore judeu kuery mboae orejukapaa teĩ. Mba'eta ha'e rami ete oiko taa ára rekyrirĩ ri ramo amboae henda gui ju 'rã oiko judeu kuery pytyvõarã ha'e heraa jepearã. Ha'e rã ndee ma rekanhy 'rã nderu ro pygua kuery ha'e javi reve. Xapy'a rei nhi'ã ha'e rami aguã ae nemoĩa raka'e huvixa ra'yxyrã" he'i uka. Ester ombovai: "Tereo ha'vy, emboatypa judeu kuery Susã tetã py ikuai va'e ha'e javi. Pekaru e'ỹ re pendekuai xere pejerure vy. Mboapy ára re pe'u eme mba'eve, pey'u eme guive, ara py ha'e pyávy. Xee voi xerembiguai kuery reve rokaru e'ỹ re avi 'rã orekuai. Ha'e va'e rire ma aa 'rã huvixa oĩa py, lei oĩ va'e rovai teĩ ae ma. Xapy'a rei xejukaa aguã rami ri rã amano 'rã", he'i (4.13-16).

Huvixa renonde py Ester ou ramo omovaẽ porã, ojapo guive ojerureague. Ha'e rami rã judeu kuery ndojukaai raka'e. Ojukaa va'e ma ijukaxeare kuery anho. Ha'e rami rã judeu kuery ovy'a vaipa okuapy, Nhanderuete ogueraa jepe ramo.

Huvixa Assuero ngaru tuvixa va'e ojapoague

1 1 Huvixa Assuero ma Índia guive Etiópia peve opena oikovy cento e
vinte e sete yvy oĩ va'e re. Ha'e va'e jave py
2 huvixa Assuero tenda openaaty áry oguapy oiny Susã tetã py oo yvateve
va'e oĩ va'e py.
3 Mboapy ma'etỹa re ma huvixa oĩ jave ojapo peteĩ ngaru ojeupegua
kuery yvatekueve ha'e guembiguai kuery ha'e javi pe. Ha'e kuery
ma Pérsia ha'e Média pygua ipo'akave va'e. Ha'e ramo yvatekueve

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e hembiguai kuery yvy ikuai va'e re opena va'e oupa vy henonde
ikuai.
4 Ha'e kuery pe huvixa oexa uka iporãgueve ha'e hepykueve openaa rupi
oguereko va'e, yvate ete va'e vy iporãa guive. Heta ára ma ikuai, cento e
oitenta ára peve.
5 Ha'e gui ha'e va'e ára opa ma rire huvixa ojapo peteĩ ngaru tuvixa va'e. Susã
tetã py oo yvateve va'e oĩ va'e py ojapo tetã pygua kuery ha'e javi pe, yvatekueve
ha'e yvyĩgueve pe guive. Sete ára re ojapo ngoka py yvotyty oĩ va'e py.
6 Ha'e py ma omoĩa ajukue xiĩ ipererĩ'i va'e ha'e púrpura regua, ixã
ipererĩ'i va'e ha'e púrpura py ojokua pyre. Ha'e va'e ma inhapyĩ va'e prata
guigua re ojokuaa, oo yta ita alabastro guigua hi'aĩ va'e re guive. Tenda
ikuai va'e ma ouro ha'e prata guigua py ombojeguaa. Pyrõa ma ita xiĩ,
mármore, alabastro ha'e ita iporãve va'e guigua anho.
7 Ha'e kuery oy'u aguã ogueru ruka karo ouro guigua joegua e'ỹ-e'ỹ py. Heta avi
oĩ vinho huvixa pegua anho rei, huvixa ome'ẽxea'i py ome'ẽ va'ekue.
8 Ha'e ramo huvixa oipotaa rami vy ha'e kuery oy'uxea rami oy'u okuapy,
mba'eta ngoo rupi opena va'e kuery ha'e javi pe huvixa ijayvu peteĩ-teĩ
oy'uxea rami ome'ẽ aguã re.
9 Huvixa Assuero ro py ta'yxy Vasti voi ojapo avi ngaru tuvixa va'e
kunhague pegua anho.

Ngarua py huvixa ra'yxy Vasti ndouxeiague

10 Sete araa py huvixa opy'a re vinho gui ovy'a anho rei. Ha'e rami vy
ijayvu guembiguai kuery Meumã, Bizta, Harbona, Bigtá, Abagta, Zetar
ha'e Carcas pe. Ha'e va'e avakue sete-ve va'e ma eunuco meme ikuai
huvixa Assuero renonde rupi omba'eapo va'e.
11 Ha'e va'e kuery pe huvixa ijayvu henonde py ogueru aguã ta'yxy Vasti
akã regua reve, iporã ete ramo amboae regua kuery ha'e yvatekueve ikuai
va'e ha'e javi oexa aguã.
12 Ha'e rami teĩ huvixa ra'yxy Vasti ma sete-ve eunuco kuery ijayvua rami
e'ỹ ndouxei, huvixa ayvu ae ha'e kuery omombe'u teĩ. Ha'e rami rã huvixa
oendu vy ojou vai, ipoxy vaipa guive.
13 Ha'e gui ma huvixa oporandu hi'arandu va'e kuery ára nhavõ
mba'emo oikuaa porã va'e pe, (mba'eta ha'e rami ae 'rã huvixa oikuaa
pota uka lei oĩa rami oikuaapa va'e kuery pe.
14 Ha'e va'e regua irũ kuery ae'ive va'e ma kova'e: Carsena, Setar, Admata,
Társis, Meres, Marsena ha'e Memucã. Ha'e va'e sete-ve ma Pérsia ha'e
Média pygua yvatekueve ikuai. Yvateve va'e vy huvixa renonde ikuai
riae, openaa rupi oguapy avi 'rã okuapy.)
15 Ha'e gui ha'e kuery ma lei oĩa rami vy jogueroayvu okuapy mba'exa pa
huvixa Assuero gua'yxy Vasti re ojapo aguã re, huvixa ayvu eunuco kuery
omombe'u rã ndojapoi rire.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Ha'e gui ma Memucã aipoe'i huvixa ha'e yvatekueve va'e renonde py:
— Oreruvixa, ndera'yxy Vasti ma nderovai anho e'ỹ ojapo vai, ha'e javi
regua yvatekueve ndee huvixa Assuero openaa ha'e javi rupi ikuai va'e
rovai guive.
17 Mba'eta ndera'yxy oikoague regua ma kunhague ikuai va'e ha'e javi
oendupa 'rã. "Huvixa Assuero oĩa py gua'yxy Vasti oenoĩ uka teĩ ndoui",
'ea rã oendu vy nomboeteveipa 'rã ome kuery.
18 Ange ma voi kunhague Pérsia ha'e Média pygua yvatekueve ma
ndera'yxy oikoague oendupa vy ha'ekue rami ae ju 'rã ijayvu nerembiguai
yvatekueve va'e pe. Ha'e rami rã heta 'rã ikuai nhomboetea rupi ve'ỹ,
joupe ivaia rupi guive.
19 Ha'e gui ndee xeruvixa, rejou porã ri vy embopara uka peteĩ ayvu
Pérsia ha'e Média pygua lei reguarã, ombovaipa pyrã e'ỹ. Ha'e va'e re toĩ
ndee huvixa Assuero renonde py ta'yxy Vasti ndouvei aguã, ha'e ndera'yxy
oikoague gui oipe'aa vy amboae kunha ha'eveve va'erã pe ome'ẽa aguã.
20 Oreruvixa, ha'e va'e ayvu repenaa ha'e javi rupi remombe'u uka rã
oikuaapa ramo pavẽ kunhague omboete 'rã okuapy ome, yvatekueve ha'e
yvyĩgueve guive — he'i.
21 Ha'e ramo ha'e va'e ayvu huvixa ojou porã, yvatekueve ikuai va'e avi.
Ha'e rami vy ojapo Memucã ijayvuague rami.
22 Ha'e rami vy kuaxia huvixa ombopara uka ma vy omondouka openaa
ha'e javi rupi. Peteĩ-teĩ yvy re ikuai va'e pe ombopara okuapy ha'e kuery
oexa kuaa aguã rami, peteĩ-teĩ regua ayvu py ombopara, peteĩ-teĩ ava ngoo
pygua kuery re ipo'aka aguã, ha'e guetarã kuery ayvu py ae ijayvu aguã.

Ester ju huvixa gua'yxyrã oiporavoague

2 1 Ha'e va'e rire huvixa Assuero opoxya noenduvei ma vy ima'endu'a
ju Vasti oikoague re, ha'e hexe ombopara uka va'ekue re.
2 Ha'e ramo ixupe aipoe'i okuapy hembiguai kunumigue:
— Oreruvixa, toguerua nerenonde kunhataĩgue'i iporãgueve va'e anho.
3 Tove repenaa ha'e javi rupi tomoĩa ha'e nunga re opena va'erã,
kunhataĩgue'i iporãgueve va'e anho tomboatypa, Susã tetã py oupa
aguã. Kunhague ro py ae toupa, nerembiguai eunuco Hegai kunhague ro
rarõaty va'e opena aguã. Ha'e gui ma ha'e kuery pe tome'ẽ pire poã.
4 Ha'e gui oreruvixa, kunhataĩ rexa vy reayvuve va'e rei tema toĩ Vasti
rekovia — he'i. Ha'e rami ijayvu ramo huvixa ojou porã. Ha'e vy ojapo
uka ha'e rami ae.
5 Ha'e gui ma Susã tetã py oiko peteĩ ava judeu, Benjamim ramymino
va'e, Mordecai hery va'e, Jair ra'y, ha'e Quis ra'y Simei ramymino va'e.
6 Ha'e va'e ma Jerusalém tetã gui escravo-rã ogueraapa pyre regua.
Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor ae ogueraa uka va'ekue Judá
pygua huvixa Jeconias kuery reve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Ha'e va'e ava ma omongakuaa otuty rajy ae'i Hadassa. Ha'e va'e ma Ester
hery mboae, tuu ha'e ixy ve'ỹ va'e, kunhataĩ porã. Tuu ha'e ixy nda'ipovei
ma ramo Mordecai ogueru va'ekue guajy ae'i rami omongakuaa aguã.
8 Ha'e gui ma huvixa ojapo uka va'ekue, ixuguigua lei omombe'upaa
ramo heta omboaty heruvy kunhataĩgue'i anho Susã tetã py oo yvateve
va'e oĩ va'e py, Hegai opena aguã. Ha'e va'e kuery reve Ester voi herua
huvixa ro py, kunhague re opena va'ety Hegai opena aguã py.
9 Ha'e va'e ma kunhataĩ oexa rã iporã vaipa, ojou porãa aguã rami oiko
guive. Ha'e ramo Ester pe ojapura pire poã ogueru aguã, tembi'u ho'u
va'erã guive. Hembiguairã ome'ẽ avi sete kunhataĩgue oiporavo pyre
huvixa ro py ikuai va'e. Ha'e vy hembiguai kunhataĩgue reve omboaxapa
kunhague pegua opy ja'o ha'evevea py.
10 Ha'e va'e jave py Ester nomombe'u porãi teri hetarã kuery mava'e regua
pa ikuaia, neĩ imongakuaare voi, Mordecai nomombe'u ukai rire.
11 Ha'e gui ko'ẽ nhavõ Mordecai ou 'rã kunhague ikuaia roka py, oikuaa
pota 'rã Ester oiko porã paa, ha'e mba'e pa hexe oiko 'rãa re.
12 Ha'e gui doze jaxy re ma kunhague rekorã va'ekue oĩa rami vy
openambaa ma rire ovaẽ ta ma ára peteĩ-teĩ kunhataĩ huvixa Assuero
oĩa py ojexa uka aguã. (Mba'eta ha'e rami ae 'rã oiko kunhague
onhemoatyrõa ára ojeupitypa peve. Mboapy memea jaxy re azeite mirra
guigua oikyty 'rã ojee, ha'e gui mboapy memea jaxy re ju amboae regua
heakuã porã va'e ha'e kunhague pegua pire poã ae 'rã oikyty.)
13 Ha'e gui ma peteĩ-teĩ kunhataĩ ovaẽ 'rã huvixa oĩa py. Kunhague ikuaia
gui huvixa ro katy oo ta ramo peteĩ-teĩ ome'ẽa 'rã ogueraaxe va'e rei.
14 Ka'arukue ma oike 'rã opy, ha'e rã aje'ivekue ma oo ju 'rã amboae py
kunhague ikuai aguã py. Ha'e va'e py huvixa rembiguai eunuco Saasgaz
ju opena 'rã oikovy ta'yxy jevy kuery ikuai va'e re. Ha'e pygua kunhague
neĩ peteĩve ndouvei ju 'rã huvixa oĩa py, huvixa oipota vy hery rupi ae
oenoĩ uka e'ỹa ja.
15 Ha'e gui ovaẽ ma Ester ju huvixa oĩa py oo aguã. Ha'e ma Mordecai
ryvy Abiail rajykue'i, guajy ae'i rami omongakuaa va'ekue. Ha'e gui oo
ta ma vy ha'e ae ndojerurei mba'eve ogueraa va'erã re, huvixa rembiguai
eunuco Hegai kunhague ro rarõaty va'e ogueraa uka va'e anho ogueraa.
Ha'e rami vy Ester rexaa kuery ha'e javi ojou porã rei okuapy.
16 Ha'e rami py huvixa Assuero ro py heraa Ester. Dez jaxya tebete 'ea va'e
py ogueraa, sete ma'etỹ re ma huvixa opena oiny jave.
17 Ha'e gui huvixa ma kunhague mboae gui oayvuve Ester. Kunhataĩgue'i
mboae huvixa oĩa py ou va'e ha'e javi gui ojou porãve, oayvuve ete. Ha'e
rami vy inhakã re akã regua ouro guigua huvixa omoĩ reve Vasti rekovia
ogueru gua'yxyrã.
18 Ha'e gui ma huvixa ojapo peteĩ ngaru tuvixa va'e ojeupegua kuery
yvatekueve ha'e guembiguai kuery ha'e javi pe. Ester peguarã ae ojapo

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ngaru. Ha'e rami vy openaa ha'e javi rupi oikuaa uka pavẽ opytu'u aguã
ára, ha'e huvixa ome'ẽxea'i py mba'emo ome'ẽ rive pavẽ pe.
19 Ha'e gui mokoĩguea kunhataĩgue omboaty ukaa jave ma Mordecai
oguapy oiny tenda huvixa ro rokẽ py.
20 Ha'e jave py ma Mordecai ijayvuague rami vy Ester ndoikuaa ukai teri
guetarã kuery ha'e imongakuaare mava'e regua paa. Ester onhe'ẽ rendu
teri oikovy Mordecai omongakuaa jave rami ae.

Huvixa ojukaxe okuapy rã Mordecai oikuaa ague

21 Ha'e va'e jave huvixa rokẽ py Mordecai oguapy oiny jave py ma
huvixa Assuero rembiguai mokoĩ ikuai eunuco meme va'e, okẽ rarõa va'e
regua Bigtã ha'e Teres hery va'e. Ha'e va'e kuery ma nguvixa pe ivai vaipa
vy jogueroayvu ojuka aguã re.
22 Ha'e nunga Mordecai oikuaa vy omombe'u uka huvixa ra'yxy Ester pe.
Ha'e rã Ester ma huvixa pe ju omombe'u uka Mordecai rery rupi.
23 Ha'e ramo ha'e nunga re oikuaa potaa rã anhetẽgua ra'e. Ha'e rã
mokoĩve ojyryvipy imoiny yvate. Ha'e nunga ma huvixa renonde py
omboparaa imoiny kuaxia mba'emo oikoague oĩa re.

Mordecai re Hamã nda'ija'eiague

3 1 Ha'e nunga oikopa ma rire huvixa Assuero omboyvate Hamedata
ra'y Hamã, Agague ramymino va'e. Ha'e vy oirũ kuery yvatekueve
ikuai va'e ha'e javi áry omoĩ.
2 Ha'e ramo huvixa rembiguai kuery hokẽ py ikuai va'e ha'e javi ma Hamã oaxa
nhavõ ojero'a vy guenapy'ã re 'rã ikuai henonde, ha'e rami ae huvixa ojapo uka
rire. Ha'e rã Mordecai ma henonde ndojero'ai, guenapy'ã re noĩ guive.
3 Ha'e rami rã huvixa rembiguai kuery hokẽ py ikuai va'e aipoe'i okuapy
Mordecai pe:
— Mba'e re tu huvixa ojapo ukaague rami e'ỹ reiko? — he'i okuapy.
4 Ko'ẽ nhavõ ixupe ha'e rami ijayvu okuapy teĩ ndojapyxaka potai. Ha'e
ramo ha'e kuery omombe'u Hamã pe, oikuaaxe vy Mordecai pa ayvu py
ipo'aka 'rãa. Mba'eta ha'e kuery pe onhemombe'u ma voi judeu oikoa.
5 Ha'e ramo Hamã oexa rã henonde py Mordecai ndojero'ai neĩ
guenapy'ã re voi noĩ ramo ipoxy ete ixupe.
6 Ha'e rami avi onhembopy'a Mordecai ojuka uka aguã re, ha'e anho rive'ỹ
guive ojukaxe. Mba'eta Hamã pe omombe'ua ma mava'e regua pa Mordecai
oikoa. Ha'e rami vy Hamã onhembopy'a Mordecai retarã kuery judeu ikuai va'e
ha'e javi ojuka uka aguã re, huvixa Assuero openaa ha'e javi rupi.

Hamã judeu kuery ojukapaxeague

7 Ha'e gui doze ma'etỹa re ma huvixa Assuero oĩ jave, jaxy ijypy'ia nisã
'epy va'e py ma Hamã guenonde py oexa uka xortea Pur 'epy py. Ko'ẽ

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nhavõ guarã doze jaxya peve ojapo. Ha'e rami vy oikuaa jaxy adar 'epy
va'e py ha'eve 'rãa.
8 Ha'e ramo Hamã aipoe'i huvixa Assuero pe:
— Xeruvixa, repenaa ha'e javi rupi pavẽ regua mbyte rupi peteĩ regua
ikuai. Ha'e va'e kuery reko ma amboae regua ikuai va'e reko reve joo
rami e'ỹ rei, lei remombe'u uka va'e rami e'ỹ guive ikuai. Ha'e va'e kuery
ma nda'evei reja rive aguã.
9 Xeruvixa, ha'eve ri ramo embopara uka ha'e kuery ojukapaa aguã
regua. Ha'e rami aguã ijukaarã kuery po py ame'ẽ 'rã trezentos e trinta
mil quilos prata guigua, ndee huvixa mba'emo remoĩ porãaty pyguarã ae
— he'i.
10 Ha'e ramo huvixa okuã gui kuã regua omboi vy ome'ẽ Hamedata ra'y
Hamã, Agague ramymino ha'e judeu kuery rovaigua oiko va'e pe.[a]
11 Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Ha'e va'e prata ma ndepo py ae topyta, judeu kuery ha'e rami ae avi.
Ha'e kuery re ma reikuaa rami ejapo.

Judeu kuery ojukapaa aguã huvixa oikuaa ukaague

12 Ha'e gui peteĩ jaxya ha'e treze araa py ma oenoĩa huvixa rembiguai
kuaxia mboparaa kuery. Ha'e ramo Hamã ijayvua ombopara okuapy
huvixa kueryrã huvixave omoĩ va'ekue peguarã, ijyvy ha'e javi re opena
va'e pe, peteĩ-teĩ regua yvatekueve pe guive. Peteĩ-teĩ regua ayvu py
ombopara okuapy, peteĩ-teĩ regua oendu kuaa aguã rami. Huvixa Assuero
rery rupi ae ombopara, huvixa kuã regua py omboja vy hery omoĩ guive.
13 Ha'e va'e kuaxia para omondouka ayvu reraaty kuery pe. Huvixa
pegua yvy ha'e javi rupi omondouka judeu kuery omomba, ojukapa ha'e
omokanhymba vyvoi aguã regua, kunumigue ha'e tujakue, kyrĩgue'i ha'e
kunhague guive. Peteĩ ára pyve ojukapa aguã, doze jaxya adar 'epy va'e
treze araa py, ha'e gui imba'e rei-reikue oipe'apa aguã guive.
14 Ha'e va'e ayvu oguerova avi peteĩ-teĩ yvy re lei ojapo pyre ogueroayvua
aguã. Ha'e vy oguerova va'ekue ma ha'e javi regua pe omondouka, ha'e
va'e ára pyguarã oiko katu pavẽ aguã.
15 Ha'e gui ma ayvu reraa kuery huvixa ojapo uka va'ekue oikuaa vy oje'oi
pojava. Ha'e ramo Susã tetã py omombe'ua oo yvateve va'e oĩ va'e rupi.
Huvixa ha'e Hamã ma oy'u aguã py oguapy okuapy, ha'e rã Susã tetã rupi
ma onhemondyipa rei okuapy.

Judeu kuery re Ester ojerure aguã re ijayvuague

4 1 Ha'e nunga ha'e javi Mordecai oendu vy omondoro oao ha'e ajukue
voxa vaikue guigua py rive onhemonde, tanhimbu guive omoĩ ojee.

---

[a] **3.10** Kuã regua omboi vy Hamã pe ome'ẽ guery rupi ojapo uka aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e gui oẽ vy tetã rupi oiko-iko. Ipy'a vai nhendu rei ovy nda'evei etea
oendu vy.
2 Ha'e rami vy huvixa rokẽ peve'i ovaẽ, mba'eta huvixa rokẽ rupi ma
avave rei nda'evei oike aguã voxa vaikue guigua py onhemonde reve.
3 Ha'e gui yvy mboae-mboae rupi huvixa ijayvuague ha'e lei ojapo va'ekue
omombe'ua rupi judeu kuery ipy'a vai ete okuapy, okaru e'ỹ re ikuai,
ojae'o ha'e hexay vaipa reve. Mbovy rei e'ỹ tanhimbu áry onheno okuapy
voxa vaikue guigua py onhemonde reve.
4 Ha'e gui Ester oĩa py hembiguai kunhague ha'e eunuco kuery ou vy
ixupe omombe'u okuapy Mordecai oikoa ha'e javi. Ha'e nunga huvixa
ra'yxy oendu vy nda'evei etea oendu. Ha'e vy ajukue mboae omondouka
Mordecai pe voxa guigua ojegui omboi vy onhemonde aguã. Ha'e rami teĩ
ha'e ma ndoipotai.
5 Ha'e ramo Ester oenoĩ huvixa rembiguai eunuco va'e regua Hataque hery
va'e, Ester rembiguairã ju omboaxa va'ekue. Ha'e va'e ma Mordecai oĩa py
Ester omondouka mba'e nunga pa oikoa oikuaa aguã.
6 Ha'e ramo tetã mbyte py Hataque oo Mordecai reve nhovaexĩ aguã
huvixa rokẽ py oguapy oinya py.
7 Ixupe Mordecai omombe'upa hexe oiko va'ekue ha'e javi, huvixa pe Hamã
prata ome'ẽ vy judeu kuery omomba aguã re ijayvuague guive omombe'u.
8 Ixupe ome'ẽ avi ipara oguerova pyre Susã tetã rupi ogueraa uka pyre,
judeu kuery omombaa aguã regua, Ester pe hembiguai oexa uka vy
oikuaa avi aguã, ha'e ju huvixa oĩa py oo vy omboaxy aguã re ojerure
aguã, henonde py guetarã kuery re ojerure aguã.
9 Ester oĩa py Hataque ojevy vy omombe'upa Mordecai ijayvuague ha'e
javi.
10 Ha'e ramo Hataque pe Ester ombovai vy aipoe'i uka Mordecai pe:
11 — Ha'e rami avi huvixa rembiguai kuery ha'e javi, ha'e ijyvy ikuai
va'e regua oikuaa pavẽ ava e'ỹ vy kunha teĩ ha'e ae rive opy ja'o py huvixa
pe ojexa uka vy oike va'e rei, ha'e va'e peguarã peteĩ'i ayvu oĩ, ojukaa
aguã, xapy'a rei ixupe huvixa opo pygua ouro guigua omokuave'ẽ e'ỹ vy,
oikove aguã. Ha'e gui xee ma kova'e jaxy ha'e javi re huvixa naxerenoĩ
teri oĩa py aa aguã — he'i.
12 Ha'e rami Ester ijayvuague ma Mordecai pe ju omombe'ua.
13 Ha'e ramo imombe'ua kuery pe Mordecai ombovai Ester pe
omombe'u aguã:
— Ha'e rami avi huvixa ro py ndee reiko va'eri exa'ã eme ndee anho'i
reo jepe aguã re, ore judeu kuery mboae orejukapaa teĩ.
14 Mba'eta ha'e rami ete oiko taa ára rekyrirĩ ri ramo amboae henda gui
ju 'rã oiko judeu kuery pytyvõarã ha'e heraa jepearã. Ha'e rã ndee ma
rekanhy 'rã nderu ro pygua kuery ha'e javi reve. Xapy'a rei nhi'ã ha'e rami
aguã ae nemoĩa raka'e huvixa ra'yxyrã — he'i uka.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Ha'e rami rã Ester ju aipoe'i uka Mordecai pe:
16 — Tereo ha'vy, emboatypa judeu kuery Susã tetã py ikuai va'e ha'e javi.
Pekaru e'ỹ re pendekuai xere pejerure vy. Mboapy ára re pe'u eme mba'eve,
pey'u eme guive, ara py ha'e pyávy. Xee voi xerembiguai kuery reve rokaru
e'ỹ re avi 'rã orekuai. Ha'e va'e rire ma aa 'rã huvixa oĩa py, lei oĩ va'e rovai
teĩ ae ma. Xapy'a rei xejukaa aguã rami ri rã amano 'rã — he'i.
17 Ha'e ramo Mordecai oo vy ojapo Ester ojapo uka va'ekue ha'e javi.

Huvixa ha'e Hamã okaru aguã py Ester oenoĩague

5 1 Mboapy araa py Ester onhemoatyrõ vy oao porãgueve py onhemonde.
Ha'e vy oo vy huvixa ro roka py hi'aĩ, huvixa openaaty rexei. Ha'e rã
huvixa ma guenda openaaty py oguapy oiny okẽ oĩ va'e yvy'iry.
2 Ester oka py opyta ho'amy rã huvixa oexa vy oendu omovaẽxea vy ixupe
omokuave'ẽ po pygua ouro guigua. Ha'e rami rã Ester onhemboja vy po
pygua apy re opoko.
3 Huvixa aipoe'i ixupe:
— Xera'yxy Ester, mba'e tu rereko, mba'e nunga re ha'vy rejerure ta?
Mba'eta apenaa mbyte rupi peve teĩ xee ame'ẽ 'rã.
4 Ester ombovai:
— Xeruvixa, ndevy pe ha'eve ri ramo tereo ndee Hamã reve. Aỹ'i areko
katupa ma ngaru ndevy — he'i.
5 Ha'e ramo huvixa aipoe'i:
— Pejapo ha'vy Hamã ojapura aguã rami, Ester oipota va'e rei rojapo
aguã — he'i.
Ha'e gui huvixa ha'e Hamã ovaẽ ngaru tuvixa va'e Ester oguereko katu
va'ekue py.
6 Vinho oy'u okuapya py huvixa oporandu Ester pe:
— Mba'e nunga re tu rejerure? Mba'eta xee ame'ẽ 'rã. Mba'e tu rejapo
ukaxe? Apenaa mbyte rupi peve rejerure teĩ ojapoa 'rã.
7 Ha'e ramo Ester ombovai vy aipoe'i:
— Xee aipota va'e re ajerurea ma po rami:
8 Xeruvixa, xapy'a rei xemboaxy ramo, ha'e aipota va'e ojapoa aguã ndevy
ha'eve ri ramo tove ko'ẽ ramo ju terevaẽ Hamã reve ngaru areko katu
aguã py. Ha'e ramo mae ma rombovai 'rã, xeruvixa — he'i.
9 Ha'e va'e árave Hamã ojepe'a ovy ovy'aa onhenhandu reve. Ha'e rami
teĩ huvixa rokẽ py Mordecai oguapy oinya py oexa rã henonde py nopu'ãi
neĩ nomboetei guive oiny ramo oendu Mordecai rovai ipoxy etea.
10 Ha'e rami teĩ Hamã ojejoko vy ngoo katy oo. Ha'e vy oirũ kuery oenoĩ
ukapa, gua'yxy Zeres guive.
11 Ha'e kuery reve Hamã ijayvu iporiau e'ỹa re, gua'y kuery heta ikuaia re,
opa mba'e py huvixa omboete ukaague re, ha'e huvixa rembiguai kuery
yvatekueve mboae áry omboyvateveague re guive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Ha'e vy aipoe'ive ju:
— Huvixa ra'yxy Ester ae ma voi avave noenoĩ ngaru oguereko
katuague py oo aguã, xee e'ỹ vy. Ha'e rami ae avi ko'ẽ rã guarã voi
xerenoĩ ju huvixa reve aa aguã.
13 Ha'e rami teĩ ha'e nunga ha'e javi ma naxembovy'ai, huvixa rokẽ py
judeu Mordecai oguapy oiny rã aexaa ja — he'i.
14 Ha'e ramo ixupe ta'yxy Zeres ha'e irũ kuery ikuai va'e ha'e javi
aipoe'i:
— Ejapo uka ha'vy peteĩ jojyryvipya rendarã, vinte e dois metros
yvatea va'e ejapo. Ha'e gui ko'ẽ rã aje'ive'i reve huvixa pe aipo'ere
Mordecai ojyryvipya aguã. Ha'e gui ma revy'a reve 'rã reo huvixa reve
ngarua py — he'i. Ha'e rami ijayvua Hamã oendu vy ojou porã. Ha'e rami
vy ojapo uka jojyryvipya rendarã.

Hamã pe Mordecai omboete ukaa ague

6 1 Ha'e va'e pyávy ma huvixa ndokei re oiko. Ha'e rami vy kuaxia
mba'emo oiko va'ekue-'ekue oĩa ogueru ruka ramo henonde py
ogueroayvua.
2 Ha'e va'e kuaxia para re ojou Bigtã ha'e Teres ojapo vaixea Mordecai
oikuaa ukaague. Mba'eta ha'e va'e mokoĩve eunuco huvixa rokẽ rarõa
kuery va'e regua ae huvixa Assuero ojukaxe teĩ va'ekue.
3 Ha'e gui ma huvixa oporandu:
— Mordecai ha'e rami ojapoague re mba'e nunga tu ixupe ojapo porãa
raka'e omboete ukaa rupi?
Huvixa renonde hembiguai kuery ikuai va'e ombovai:
— Mba'eve rei ixupe ndojapo porãai teri — he'i okuapy.
4 Ha'e va'e jave py Hamã oike ae ma ra'e huvixa roka apy rupi,
jojyryvipya rendarã Hamã ojapo uka va'ekue py huvixa pe ojerure aguã
Mordecai ojyryvipy uka aguã. Ha'e ramo huvixa va'e oporandu:
— Mava'e tu oĩ oka py? — he'i.
5 Hembiguai kuery ombovai:
— Hamã rima oka py hi'aĩ — he'i. Ha'e ramo huvixa aipoe'i oike aguã.
6 Hamã oike ma ramo huvixa oporandu ixupe:
— Ava xee amboete ukaxe va'e pe ma mba'exa nda'u ha'eve 'rã ojapo
porãa aguã? — he'i.
Ha'e rami rã Hamã ojeupe ae “Mava'e ha'vy oiko huvixa omboete uka
vy oguerovy'ave 'rã, xee e'ỹ vy?” he'i.
7 Ha'e rami vy huvixa pe ombovai:
— Ava remboete ukaxe vy rejapo porãa va'e pe ma
8 toguerua ijaorã iporãve va'e ndee xeruvixa ae renhemondea va'ety
regua, ha'e kavaju hi'áry riae ndee xeruvixa reikoaty va'e guive. Inhakã re
ma tomoĩa akã regua ndee xeruvixa pegua ae.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ndee xeruvixa rembiguai yvatekueve va'e ae tome'ẽ ijao ha'e kavaju
ixupe, tomonhemonde avi ndee xeruvixa remboete ukaxe va'e. Ha'e gui
ma kavaju áry togueraa tetã rupi tape ikuai va'e rupi, ha'e henonde rupi
tomombe'u herekovy: “Ha'e rami ae ojapoa ava huvixa omboete ukaxe
va'e pe”, te'i — he'i.
10 Ha'e ramo huvixa aipoe'i Hamã pe:
— Ejapura ke ha'vy. Ndeayvuague rami ae ejopy ao ha'e kavaju, ha'e
huvixa rokẽ py judeu Mordecai oguapy oiny va'e pe ejapo. Neĩ peteĩ
henda'i py ma voi ejapo e'ỹ eme ndeayvuague — he'i.
11 Ha'e gui Hamã ma ao ha'e kavaju ogueraa vy omonhemonde
Mordecai. Ha'e vy kavaju áry omoĩ vy tetã rupi ogueraa. Henonde rupi
omombe'u herekovy:
— Ha'e rami ae ojapoa ava huvixa omboete ukaxe va'e pe — he'i ovy.
12 Ha'e va'e rire ma huvixa rokẽ py ju Mordecai ojevy. Ha'e rã Hamã ma
oẽ vy onha ovy ngoo katy. Nda'evei ete reve oakã onhovãmba ovy.
13 Ha'e gui ma gua'yxy Zeres pe omombe'u oiko va'ekue ha'e javi, oirũ
kuery pe guive. Ha'e ramo irũ kuery hi'aranduve va'e ta'yxy Zeres reve
aipoe'i okuapy ixupe:
— Ha'e gui ma Mordecai renonde nemo'yvyĩ'ia ma. Judeu kuery regua
oiko ramo nandepo'akai 'rã hexe. Ha'e rami 'rãgue py anhetẽ henonde py
nemo'yvyĩ'i ete 'rã — he'i.
14 Hexeve ha'e kuery ijayvu teri reve ovaẽ okuapy huvixa rembiguai
eunuco kuery. Ha'e vyve ogueraa pojava Hamã ngaru Ester oguereko katu
va'ekue oiko aguã katy.

Hamã ojapoxea Ester omombe'u rire ojyryvipya ague

7 1 Ha'e gui ma huvixa oguerovaẽ Hamã gua'yxy Ester reve oy'u
okuapy aguã py.
2 Mokoĩguea ma vinho oy'u okuapya py huvixa oporandu Ester pe:
— Xera'yxy Ester, mba'e nunga re ete tu rejerure ta? Ndevy pe xee
ame'ẽ 'rã. Mba'e ha'vy reipota? Xee ajapopa 'rã ndevy apenaa mbyte rupi
peve rejerure teĩ.
3 Ha'e ramo ta'yxy Ester ombovai:
— Xeruvixa, xapy'a rei nerenonde py xemboaxy, ha'e ndevy pe ha'eve
ri ramo eme'ẽ xee ajerurea xerekoverã re ae. Ha'e gui xee aipota va'e ma
xeretarã kuery rejuka ukapa e'ỹ aguã.
4 Mba'eta ore kuery ma orevendepaa ma, xee ha'e xeretarã kuery
reve, oremomba aguã, orejukapa ha'e oremokanhymba vyvoi aguã.
Nhoembiguairã rive orevendea va'e rire xee akyrirĩ 'rãgue, mba'eta
xeruvixa, ha'e rami va'e rire orerovaigua káuxa nda'evei 'rãgue
romoangeko aguã — he'i.
5 Ha'e ramo huvixa Assuero oporanduve vy aipoe'i gua'yxy Ester pe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Mava'e tu ndeayvua va'e? Mamo tu oiko ha'e rami ete pendeapo
aguã opy'a re oendu va'e?
6 Ester ombovai:
— Orerovaigua oremombaxe va'e ma peva'e mba'emo vai apoa Hamã
— he'i.
Ha'e rami rã Hamã ma huvixa ha'e ta'yxy renonde py okyje reia anho
oendu.
7 Huvixa ipoxy ete vy vinho oy'u oinya gui opu'ã vy oẽ ovy yvotyty
ngoka py oĩ va'e katy. Ha'e rã Hamã ma opy opyta huvixa ra'yxy Ester
pe ojerure aguã guekoverã re, mba'eta oikuaa huvixa ombopaga aguã re
onhembopy'a maa.
8 Ha'e gui yvotyty ngoka py oĩ va'e gui huvixa oike ju ramo opy vinho
oy'u okuapyague py, ha'e va'e jave tenda Ester oĩa áry Hamã ho'a ra'e.
Ha'e nunga huvixa oexa vy aipoe'i:
— Peva'e ta'vy omoangeko teve ra'e xera'yxy Ester xerenonde, xero py
ae?
Huvixa ha'e rami ijayvu ramove onhovãa Hamã rova.
9 Ha'e ramo peteĩ huvixa rembiguai eunuco regua Harbona hery va'e
aipoe'i:
— Hamã ro katy'i ko hi'aĩ peteĩ jojyryvipya rendarã ojapo va'ekue vinte
e dois metros yvatea va'e, ha'e va'e py huvixa reraa jepeare Mordecai
ojyryvipy aguã ojapo uka va'ekue — he'i.
Ha'e ramo huvixa aipoe'i:
— Ha'e va'e py ae pejyryvipy Hamã — he'i.
10 Ha'e ramo Mordecai ojyryvipy aguã Hamã ojuka uka va'ekue py ae
ojuka okuapy. Ha'e ramo mae ma huvixa noenduvei opoxyague.

Ngovaigua kuery re judeu kuery opu'ã aguã re ijayvuague

8 1 Ha'e va'e árave judeu kuery rovaigua Hamã rogue huvixa Assuero
ome'ẽ gua'yxy Ester pe. Mordecai avi oguerua huvixa renonde py,
huvixa pe Ester hetarã ae oikoa omombe'u rire.
2 Ha'e ramo huvixa okuã regua Hamã gui ojopy ju va'ekue omboi vy
Mordecai pe ju ome'ẽ. Hamã rogue re opena va'erã ma Ester omoĩ
Mordecai ae.
3 Huvixa renonde py Ester ijayvuve tema. Ha'e vy ipy rupi ojero'a oiny
vy ojae'o reve ojerure oiny ombovaipa aguã Agague ramymino Hamã
judeu kuery ojukapa aguã regua ombopara va'ekue.
4 Ha'e ramo Ester-a katy peteĩgue ju huvixa omokuave'ẽ po pygua ouro
guigua. Ha'e ramo Ester opu'ã ho'amy huvixa renonde py.
5 Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Xeruvixa, xapy'a rei ndevy pe ha'eve ramo, xemboaxya rendu
ha'e ha'evea ramigua reikuaa ramo, po rami aguã rejou porã ri ramo

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tomboparaa Hamedata ra'y Hamã Agague ramymino onhembopy'aague
ombovaipaa aguã regua, mba'eta yvy repenaa ha'e javi rupi judeu kuery
ikuai va'e omombaa aguã ombopara uka.
6 Mba'exa 'rã tu xee aexa ha'e rami ete mba'emo vai xeretarã kuery re oiko
rã? Mba'exa 'rã tu aexa xeretarã kuery ojukapaa rã? — he'i.
7 Ha'e ramo huvixa Assuero aipoe'i gua'yxy Ester ha'e judeu regua
Mordecai pe:
— Ha'e gui ma Hamã judeu kuery ojukapaxe ramo Ester pe xee
amboaxa ma hogue, ajyryvipy uka guive imo'amy.
8 Aỹ ma pembopara avi ha'vy judeu kuery pe. Xee penderuvixa rery
rupi pembopara peikuaa rami ae. Ha'e gui pemboja avi xekuã regua py
xerery remoĩ reve. Mba'eta huvixa rery rupi pembopara vy ikuã regua py
pemboja rire imbovaipa rive pyrã e'ỹ ae opyta — he'i.
9 Ha'e ramove oenoĩ huvixa rembiguai kuaxia mboparaaty kuery,
mboapy jaxya sivã 'epy va'e ha'e vinte e três araa py. Ha'e vy Mordecai
ijayvua ha'e javi rami ombopara okuapy judeu kuery pe, opena va'e ha'e
huvixa kuery pe guive, ha'e yvy mboae Índia ha'e Etiópia rupi yvatekueve
opena va'e kuery pe. Cento e vinte e sete yvy re opena va'e kuery pe
ombopara peteĩ-teĩ regua ayvu py, peteĩ-teĩ regua oendu kuaa aguã rami.
Judeu kuery pe voi ha'e rami ae avi ombopara ha'e kuery ayvu py, oendu
kuaa aguã rami.
10 Huvixa Assuero rery rupi ombopara, ha'e huvixa kuã regua py ju
omboja. Ha'e rami vy kuaxia para ogueraa uka ayvu reraaty kuery pe.
Ha'e va'e kuery ma kavaju iporãgueve huvixa rymbarã imoingo pyre áry
oje'oi.
11 Ha'e va'e kuaxia re ma tetã nhavõ rupi judeu kuery ikuai va'e pe huvixa
po rami ojapo uka, ono'õmba okuapy vy guekove oepya rupi joe opu'ã
aguã. Ha'e kuery re, kyrĩgue e'ỹ vy kunhague re ha'e va'e yvy regua
amongue tembiporu reve ou va'e rei tema judeu kuery ha'eve ojuka aguã.
Omomba 'rã okanhymba vyvoi aguã rami, oipe'apa 'rã guive imba'e
rei-reikue.
12 Peteĩ ára pyve ha'e nunga ojapo 'rã okuapy yvy huvixa Assuero openaa
ha'e javi rupi, doze jaxya adar 'epy va'e ha'e treze araa py.
13 Ha'e va'e kuaxia lei ombopara pyre oĩa ma yvy ikuai va'e ha'e javi rupi
ogueroayvu pavẽ aguã. Ha'e javi regua kuery pe ogueraa, ha'e va'e ára
pyguarã judeu kuery oiko katu aguã, ngovaigua kuery re opu'ã okuapy
aguã.
14 Ha'e rami vy ayvu reraa kuery ma huvixa rymba kavaju áry ikuai vy
oje'oipa pojava. Huvixa ijayvuague oikuaa vy inhakuãve tema oje'oivy.
Susã tetã rupi voi oikuaa ukapa.
15 Ha'e gui Mordecai ma huvixa renonde gui oẽ vy onhemonde ovy ao
iporãve va'e yva rami hovy ha'e xiĩ rei va'e py. Inhakã re ma akã regua

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tuvixave va'e ouro guigua oĩ. Imanto-rã ma omoĩ ajukue xiĩ ipererĩ'i va'e
púrpura revegua. Ha'e ramo Susã tetã rupi ovy'apa okuapy.
16 Ha'e rami vy judeu kuery oendu okuapy ovy'aa. Oguerovy'apa okuapy,
ha'e kuery omboetepaa ramo.
17 Ha'e rami ae avi yvy ha'e javi ha'e tetã ikuai va'e rupi huvixa ayvu
oikuaa ukaa py rei tema judeu kuery ovy'a vaipa okuapy, joguerovy'a,
ngaru guive ojapo. Ha'e gui yvy regua kuery heta avi judeu rami
onhemoingo, judeu kuery gui okyjea anho oendu okuapy vy.

Ngovaigua kuery judeu kuery ojukapaague

9 1 Ha'e gui doze jaxya adar 'epy va'e ha'e treze araa py ma ojeupity
ma huvixa ayvu ojapoa aguã. Ha'e rami vy judeu kuery re hovaigua
kuery ipo'aka aguã re oarõ okuapya ára ma oexa'ãague rami e'ỹ oiko,
mba'eta judeu kuery ae ipo'aka okuapy nda'ija'ei va'e kuery re.
2 Mba'eta huvixa Assuero openaa yvy ha'e javi rupi judeu kuery ikuai
va'e guekoa tetã nhavõ rupi ono'õmba okuapy imombaxea kuery omomba
aguã. Avave rei ndojoko kuaai, mba'eta yvy regua ha'e javi oendu okuapy
okyje reia anho.
3 Ha'e gui yvy ha'e javi pygua yvatekueve, opena va'e ha'e huvixa kuery
huvixave omoĩ va'ekue ha'e javi ma oipytyvõ okuapy judeu kuery,
Mordecai gui okyjepa vy.
4 Mba'eta Mordecai ma huvixa ro pygua kuery gui yvateve va'e oiko, yvy
ha'e javi rupi oikuaa guive. Ha'e rami vy ipo'akave ovy tema 'rã.
5 Ha'e rami py judeu kuery oitypa ngovaigua kuery. Kyxe py ojukapa,
omomba. Ngovaigua kuery oguerekoxea rami tema oguereko.
6 Susã tetã py voi judeu kuery ojuka vy omomba quinhentos avakue ikuai
va'ekue.
7 Ha'e rami ae ojuka avi Parsandata, Dalfom, Aspata,
8 Porata, Adalia, Aridata,
9 Farmasta, Arisai, Aridai ha'e Vaizata.
10 Ha'e va'e kuery ma judeu rovaigua Hamedata ra'y Hamã ra'y kuery dez
ikuai va'ekue. Ha'e rã ha'e kuery mba'e rei-reikue re ma ndopokoi.
11 Ha'e va'e árave huvixa pe omombe'ua mbovy pa Susã tetã py ojukapa pyre.
12 Ha'e ramo huvixa aipoe'i gua'yxy Ester pe:
— Susã tetã py judeu kuery ojuka vy omomba va'ekue ha'e javi vy ma
je quinhentos avakue, ha'e Hamã ra'y kuery dez va'ekue ju. Ha'vy yvy
mboae rupi ikuai va'e ma mbovy ju 'rã nda'u ojukaa? Ha'e rami vy mba'e
re tu aỹ rejerureve ju? Mba'eta ha'e nunga ome'ẽa 'rã ndevy. Mba'e nunga
ju reipota ajapo? Ha'e nunga ojapoa 'rãe — he'i.
13 Ha'e ramo Ester ombovai:
— Ha'e rami rã xeruvixa, xapy'a rei rejou porã ramo tove Susã tetã
py judeu kuery ikuai va'e ko'ẽ rã ju ta'ikuai aỹ guarã re ndeayvuague

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rami. Ha'e rã Hamã ra'y kuery dez ikuai va'ekue retekue ma tombovavaa
imoiny jojyryvipya rendarã ojapo pyre re — he'i.
14 Ha'e ramo huvixa aipoe'i ha'e rami ae tojapoa. Ha'e ramo Susã tetã py oikuaa
ukapaa. Ha'e gui Hamã ra'y kuery dez va'ekue retekue ombovavaa imoiny.
15 Ha'e gui jaxya adar 'epy va'e ha'e catorze araa py ma judeu kuery Susã
tetã py ikuai va'e ono'õmba okuapy vy trezentos avakue ju ojuka. Ha'e rã
imba'e rei-reikue re ma ndopokoi.

Ngaru Purim 'epy va'e ojapo ypy okuapyague

16 Ha'e rami ae avi judeu kuery huvixa openaa yvy mboae rupi ikuai
va'e voi ono'õmba okuapy vy guekove oepya rupi ikuai, ngovaigua kuery
gui oo jepe aguã. Ha'e rami vy setenta e cinco mil ojuka ija'e e'ỹ va'ekue.
Ha'e rã imba'e rei-reikue re ma ndopokoi.
17 Ha'e nunga ma jaxy adar 'epy va'e re oiko treze araa py. Ha'e gui catorze araa
py ma opytu'upa okuapy. Ha'e va'e ára ojapo okuapy ngaru ovy'a aguã.
18 Ha'e rã Susã tetã py judeu kuery ikuai va'e ma ha'e va'e jaxy re treze
ha'e catorze araa py ju onhemboaty okuapy. Ha'e va'e kuery ma quinze
araa py opytu'u vy ojapo ngaru ovy'a aguã.
19 Ha'e rami ae avi judeu kuery tetã'i ikora e'ỹ va'e py ikuai va'e ma jaxy
adar 'epy va'e re catorze araa py ae avi ojapo ngaru ovy'a okuapy vy. Ha'e
va'e ára ngaru ojapoa gui tembi'u ogueraa vy joupe-upe omboja'o okuapy.
20 Ha'e nunga Mordecai ombopara vy kuaxia omondouka huvixa
Assuero openaa yvy ha'e javi rupi judeu kuery ikuai va'e pe, ha'e'i rupi
ha'e mombyry rupi ikuai va'e pe guive.
21 Ha'e kuery rekorã ombopara ma'etỹa nhavõ jaxy adar 'epy va'e re
catorze araa py ngaru ojapo aguã quinze araa peve,
22 ha'e va'e ára py ae ngovaigua kuery gui oo jepepa rire. Ha'e va'e jaxy re
ma iporiaupa okuapyague gui judeu kuery ovy'aa rupi ju ikuai, ojae'opa
reiague gui ngaru py ju ovy'a okuapy. Ha'e nunga rupi ha'e oeja ovy'a reve
ngaru ojapo okuapy aguã, ha'e ngarua gui tembi'u ogueraa vy joupe-upe
ome'ẽ aguã, iporiaukue'i pe guive.
23 Ha'e ramo judeu kuery ojou porã okuapy guekorã va'ekue py ae ha'e
rami ikuai aguã, Mordecai ojapo ukaague rami vy.
24 Mba'eta ha'e va'e jave py Hamedata ra'y Hamã Agague ramymino judeu
kuery rovaigua va'e onhembopy'a teĩ judeu kuery omomba aguã. Ha'e
rami vy xorte Pur 'epy va'e oexa avi ombovaipa ha'e ojukapa aguã.
25 Ha'e rami teĩ huvixa renonde py Ester oo ramo kuaxia ombopara vy
ojapo Hamã judeu kuery ojukaxea hexe ae ju ojeapa aguã rami. Ha'e rami
vy ojyryvipy uka, ta'y kuery guive.
26 Ha'e nunga rupi ae ha'e va'e ára pe “Purim” 'ea, tery Pur va'e rami.
Mba'eta ha'e va'e kuaxia para re oĩa rami ha'e nunga ha'e javi oiko rã ha'e
kuery oexa okuapy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

27 Ha'e rami rire judeu kuery guekorã ojou porã okuapy ha'e va'e mokoĩ
ára ojeupity nhavõ ha'e rami ikuai aguã hexarai e'ỹ re, hamymino kuery
ha'e onhemoirũ va'e kuery ha'e javi peguarã. Ha'e rami vy ojee omoĩ
ombopara pyre oĩa rami ikuai aguã, ma'etỹa nhavõ oa'angaague ára
ojeupity jave.
28 Ha'e rami vy hamymino kuery ikuai jevy-jevy va'e peguarã ha'e va'e ára
re ima'endu'a okuapy aguã, peteĩ-teĩ oo pygua kuery, yvy ha'e tetã ikuai
va'e pygua ha'e javi. Ha'e rami vy Purim ára ojeupity nhavõ judeu ha'e
hamymino kuery hexarai e'ỹ aguã raka'e rã peve.
29 Ha'e gui ma Abiail rajy huvixa ra'yxy Ester, judeu Mordecai reve
teĩgue ju ombopara kuaxia. Opo'akaa ha'e javi rupi ombopara Purim
omombe'u ypy va'ekue omoĩ atãve aguã.
30 Opa rupi judeu kuery pe kuaxia para ogueraa uka cento e vinte e sete
yvy huvixa Assuero openaa ha'e javi rupi. Ombovy'a aguã ombopara
ombopy'a guaxua rupi.
31 Ha'e vy omoĩ atãve aguã Purim oa'angaague ára py porã ikuai aguã
judeu Mordecai, huvixa ra'yxy Ester reve ojapo ukaague rami, mba'eta
ha'e kuery ae ranhe ikuai ha'e rami, ha'e gui guamymino kuery peguarã
ju oeja, iporiau vy okaru e'ỹ re ikuaiague re ima'endu'a aguã.
32 Ha'e rami py Purim ára re marã rami pa ha'e kuery ikuai aguã Ester ae
ojapo uka, kuaxia re ombopara vy.

Mordecai yvatevea re ijayvua

10 1 Ha'e nunga oikopa ma rire huvixa Assuero ojapo ha'e va'e yvy
ha'e ye'ẽ rembe rupi ikuai va'e ha'e javi ixupe opaga aguã.
2 Ha'e gui oĩve rei tema huvixa Assuero rekokue regua. Ha'e rami avi
opo'akaa rupi mba'emo ovareve va'e ojapo va'ekue, ha'e Mordecai
omboyvateveague ha'e javi noĩ 'rã teve kuaxia Média ha'e Pérsia pygua
huvixa kuery rekokue oĩa re?
3 Mba'eta judeu Mordecai ma huvixa Assuero rembiguai yvateve va'e
oiko. Judeu kuery voi omboete vaipa, hetarã kuery ha'e javi omboetepa
okuapy, mba'eta ha'e kuery pe mba'emo porã ojapoa rupi anho oiko, ha'e
kuery ikuai porã aguã re onhea'ã oikovy guive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jó rekokue oĩa

Jó rekokue oĩa

Jó ma peteĩ ava iporayvu va'e, iporiaukue va'e'ỹ, Nhanderuete re ojerovia ete va'e ha'e ovy'aa rupi tema oiko va'e. Ha'e gui Nhanderuete pe Satanás ojerure Jó oeko a'ã aguã re, anhetẽ ri Nhanderuete pe oikoa oexaxe vy. Ha'e ramo Nhanderuete oeko a'ã uka. Ha'e rami rã Jó mba'emo oguereko va'e opa vyvoi, ta'y kuery omanomba xapy'a, ha'e Jó re ae ou ai vaikue imbojexavaiarã.

"Ha'e ramo Jó opu'ã vy omondoro oao, onhopĩ oakã ha'e ipukupa oupy yvy rupi. Nhanderuete omboete vy aipoe'i: 'Xepire rei reve aiko'i va'ekue ha'i rye gui, ha'e xepire rei reve ju 'rã aa. Senhor ma mba'emo me'ẽa, ha'e oipe'a va'erã avi oiko. Ta'ima'endu'a porãa Senhor rery re!' he'i. Ha'e nunga ha'e javi py Jó ndojejavyi, neĩ nda'ijayvui Nhanderuete ha'eve'ỹa rami joguerekoa rami" (1.20-22).

Ha'e gui ma ou Jó irũ kuery mboapy ikuai va'e. Oĩa py opyta are rire hexeve jogueroayvu okuapy ojexavaia re. Ha'e kuery oikuaa rami teĩ Jó gueko vaia re oiko axy. Ha'e rã Jó ma "Xereko porã va'e" he'i, ndoikuaai guive mba'e re pa haxy va'e Nhanderuete ombouague. Amongue py Nhanderuete reko re ijayvu ndovy'aia rupi, ndoikuaai rei vy.

Ha'e gui opaa py ma Nhanderuete ombovai vy oexa uka pavẽ gui ipo'akapave ha'e hi'aranduve va'ea. Ha'e ramo Jó nda'evei ramo vy aipoe'i: "Anhetẽ ri aikuaa vy e'ỹ xeayvu va'ekue, mba'emo xevy pe iporã vaipa ha'e aikuaa va'erã e'ỹ re anho", he'i (42.3b). Ha'e rami rire jypy guare gui Nhanderuete omoingo porãve Jó.

Jó heko porã ha'e mba'emo oguerekopaa re ijayvua

1 1 Oiko peteĩ ava Uz yvy pygua, Jó hery va'e. Ha'e va'e ava ma anhetẽ
rupi ipy'a ha'e heko porã va'e. Nhanderuete renonde ojererokyjea
rupi vy mba'emo vai gui ojepe'a kuerei va'e.
2 Sete gua'y ha'e mboapy guajy kuery oguereko.
3 Hymba kuery ma sete mil vexa'i, três mil camelo, quinhentos toro meme
ha'e quinhentos mburika'i. Ixupe omba'eapo va'e kuery voi mbovy rei
e'ỹ ikuai. Ha'e rami vy kuaray oua katy ikuai va'e gui oguerekopave va'e
oiko.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ta'y kuery ma peteĩ-teĩ ro rupi oje'oi 'rã jorire-rire ngaru ojapo aguã.
Ha'e rami vy mboapy gueindy kuery oenoĩ kuerei 'rã ha'e kuery reve
okaru ha'e oy'u aguã.
5 Ha'e kuery okarupa ma nhavõ Jó gua'y kuery oenoĩmba kuerei vy
oiky'a'o ukapa 'rã teko vai gui. Ha'e rami vy ko'ẽ ramove opu'ã vy mymba
oapy reve ome'ẽ 'rã Nhanderuete pe ha'e kuery mbovy pa ikuaia rami vy,
mba'eta aipoe'i: "Xapy'a rei ma xera'y kuery ojejavy ra'e, opy'a py nguuete
rovai ijayvu vai vy", he'i vy. Ha'e ramigua ae Jó ojapo riae oikovy.
6 Ha'e gui peteĩ ára Nhanderuete ra'y kuery ou okuapy SENHOR renonde
ojexa uka aguã. Ha'e kuery reve anha voi ou.[a]
7 Ha'e ramo SENHOR oporandu anha pe:
— Magui tu reju?
Anha ombovai SENHOR:
— Yvy ha'e javi rupi aikoague gui aju — he'i.
8 SENHOR oporanduve ju anha pe:
— Rexa pota pa xerembiguai Jó re? Mba'eta yvy re jipoi avave rei
ha'e va'e ramigua anhetẽ rupi ipy'a ha'e heko porã va'e, Nguuete renonde
ojererokyjea rupi vy mba'emo vai gui ojepe'a va'e — he'i.
9 Ha'e ramo anha aipoe'i SENHOR pe:
— Jó nda'u rive teve nguuete renonde ojererokyjea rupi oiko?
10 Mba'eta ndee ma repena porã hexe, hoo re ha'e opa mba'e oguereko va'e
re guive. Ha'e rami vy opo py ojapo va'e rei remoingo porã, ha'e rejapo
mba'emo yvy re oguereko va'e hetave ovy aguã rami.
11 Ha'e rami teĩ emokuave'ẽ ndepo, ha'e ixugui eipe'apa opa mba'e
oguereko va'e. Ha'e rami vy rexa 'rã nerenonde py ijayvu vai rã nderovai
— he'i.
12 Ha'e rã SENHOR aipoe'i anha pe:
— Ma'ẽ, Jó oguereko va'e ha'e javi ma ndepo'akaa py oĩ, ha'e rã hexe
anho ta'vy emoĩ eme ndepo — he'i. Ha'e ramo SENHOR renonde gui anha
oo ju.

Jó ojexavaia py teĩ ndojejavyiague

13 Peteĩ ára, ta'y kuery guyke'y jypygua ro py okaru ha'e vinho oy'u
okuapy.
14 Ha'e gui Jó-a py ou peteĩ hembiguai aipoe'i va'e:
— Vaka kuery reve yvy roikaraĩ, ha'e kuery katy'i rupi mburika kuery
avi okaru jave
15 ore kuery re sabeu kuery ou xapy'a vy ogueraapa. Ha'e rami vy
nerembiguai kuery ikuai va'ekue ojukapa kyxe py. Xee anho'i aa jepe,
ndevy pe amombe'u vy aju — he'i.

---

[a] **1.6** "Nhanderuete ra'y kuery" he'ia ma hembiguai anjo kuery re ijayvu vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Ha'e va'e ijayvu teri reve ou amboae ju. Ha'e vy aipoe'i:
— Tata Nhanderuete-a guigua yva gui ho'a vy oapypa ra'e vexa'i ha'e
nerembiguai kuery ikuai va'ekue. Ha'e vy omomba. Xee anho'i aa jepe,
ndevy pe amombe'u vy aju — he'i.
17 Ha'e va'e ijayvu teri reve ou amboae ju. Ha'e vy ha'e va'e aipoe'i:
— Caldeu kuery mboapy henda rupi nhomboja'o vy camelo kuery re
ou vy ogueraapa ra'e. Ha'e vy ojukapa nerembiguai kuery kyxe py. Xee
anho'i aa jepe, ndevy pe amombe'u vy aju — he'i.
18 Ha'e va'e voi ijayvu teri reve ou amboae. Ha'e vy aipoe'i:
— Ndera'y ha'e nderajy kuery tujave va'e ro py okaru ha'e vinho oy'u
okuapy jave
19 tekoa e'ỹa katy gui yvytu atã opu'ã ouvy vy oo re ojeapi jova-jovai katy
gui. Ha'e ramo ha'e kuery áry ho'a ramo omanomba. Xee anho'i aa jepe,
ndevy pe amombe'u vy aju — he'i.
20 Ha'e ramo Jó opu'ã vy omondoro oao, onhopĩ oakã ha'e ipukupa oupy
yvy rupi. Nhanderuete omboete vy
21 aipoe'i:
— Xepire rei reve aiko'i va'ekue ha'i rye gui, ha'e xepire rei reve ju 'rã
aa. SENHOR ma mba'emo me'ẽa, ha'e oipe'a va'erã avi oiko. Ta'ima'endu'a
porãa SENHOR rery re! — he'i.
22 Ha'e nunga ha'e javi py Jó ndojejavyi, neĩ nda'ijayvui Nhanderuete
ha'eve'ỹa rami joguerekoa rami.

2 1 Peteĩ ára Nhanderuete ra'y kuery ou ju SENHOR renonde ojexa uka
aguã, ha'e anha voi ha'e kuery reve ou henonde ojexa uka avi aguã.
2 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i anha pe:
— Magui tu reju?
Anha ombovai SENHOR:
— Yvy ha'e javi rupi aikoague gui aju — he'i.
3 SENHOR oporandu anha pe:
— Rexa pota pa xerembiguai Jó re? Mba'eta yvy re jipoi avave rei ha'e va'e
ramigua anhetẽ rupi ipy'a ha'e heko porã va'e, Nguuete renonde ojererokyjea
rupi vy mba'emo vai gui ojepe'a va'e. Ha'e ma oĩ atã ha'evea rami oikoa py,
hovai apu'ã vy amomba rive aguã rami ndee xeapoxe teĩ — he'i.
4 Ha'e ramo anha aipoe'i SENHOR pe:
— Opire ha'e javi'i ha'vy tome'ẽ, mba'eta avakue opa mba'e oguereko
va'e ome'ẽ 'rã guekove rekovia.
5 Ekuave'ẽve ju ha'vy, ikãgue ha'e ho'o re epoko. Ha'e rami vy rexa 'rã
nerenonde py nderovai ijayvu vai rã — he'i.
6 SENHOR aipoe'i anha pe:
— Ma'ẽ, ndepo'akaa py amboaxa, va'eri ejuka eme ta'vy — he'i.
7 Ha'e gui SENHOR-a gui anha oo vy omomba'eaxy Jó ai vaikue py, ipy
mbyte guive ijapyte peve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Ha'e ramo Jó oguapy oiny tanhimbu áry, ha'e vy ojopy peteĩ nhae'ũ
ra'ykue onhekaraĩ aguã.
9 Ha'e gui ta'yxy ou vy aipoe'i ixupe:
— Reĩ atã teri va'e ty'y ha'evea rami reikoa py? Ndeayvu vai na
Nhanderuete re, ha'e gui emano.
10 Ombovai:
— Oikuaa ve'ỹ rei va'e rami ndeayvu. Nhanderuete gui iporã va'e anho
ri ty'y jajopy 'rã, ha'e rã iporã e'ỹ va'e ma ndajajopyi avi 'rã teve? — he'i.
Ha'e ramia ha'e javi py Jó ndojejavyi oayvu py.
11 Ha'e gui ma mboapy Jó irũ kuery mba'emo vai hexe oikoague oendu
vy peteĩ-teĩ ou guekoa gui: Temã pygua Elifaz, Sua pygua Bildade ha'e
Naamá pygua Zofar. Ha'e va'e kuery jogueroayvu vy Jó oĩa katy jogueru
omombaraete ha'e ombopy'a porã aguã.
12 Mombyry rupi teri ha'e kuery oma'ẽ jogueru vy ndoexa kuaai okuapy.
Ha'e rami vy onhendu ratã ha'e ojae'o okuapy. Ha'e vy peteĩ-teĩ oao puku
omondoro, ha'e yvate rami oakã áry rupi omombo-mombo yvy ku'i.
13 Ha'e rami vy hexeve oguapy okuapy yvy py. Sete ára ha'e sete pytũ re
ikuai va'eri peteĩve hexeve nda'ijayvui peteĩ ayvu py ma voi, haxy ete va'e
oendua oexa vy.

Jó otui'iague ára re ijayvu vaiague

3 1 Ha'e va'e rire Jó ae ijayvu. Ha'e vy ijayvu vai otui'iague ára re.
2 Ha'e vy aipoe'i:
3 — Xetui'iague ára ndoikoi ma voi va'e rire,
ha'e va'e pytũ “Ixy oguereko peteĩ ava'i”, 'ea va'e avi.
4 Ha'e va'e ára pytũmba va'e rire,
Nhanderuete yvate gui nopenai ramo,
yvate oĩa gui omoexakã e'ỹ va'e rire.
5 Pytũ reia ha'e kuaray'ã manoa anho oĩ va'e rire,
hi'áry rupi araipa va'e rire guive.
Ha'e va'e ára omoũmba va'e rire opa marã rei.
6 Ha'e va'e pyávy re ma pytũ ete va'e omo'ã va'e rire.
Ma'etỹ re ára mboae ikuai va'e rami toguerovy'aave eme.
Ha'e va'e jaxy pe “Jaxy ikuai va'e regua” ta'eave eme.
7 Ha'e va'e pytũ imemby e'ỹa va'e rire,
ha'e va'e py nonhenduai va'e rire ovy'a va'e.
8 Ijayvu vai kuaa va'e kuery ma ha'e va'e ára re ijayvu vai ma va'e rire,
vixo vaikue ye'ẽ rupigua momyĩ kuaa kuery ae.
9 Tá, ha'e va'e pytũ jaxy-tata ko'ẽ mbijarã ndojekuaai va'e rire,
ha'e hendy va'e oarõmby ndojekuaai va'e rire.
Ko'ẽ rai jave ko'ẽ oexaxe va'e kuery ndoexai ma voi va'e rire.
10 Mba'eta ha'e jave py nombotyi raka'e ha'i ryepy rokẽ,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

xerexa py ajexavaia aexa e'ỹ aguã.
11 — Mba'e re tu xee namanoi raka'e xeryru'i pyve?
Mba'e re tu ha'e va'e gui aiko'i vy ndaxeayvuẽvei?
12 Mba'e re tu oiko raka'e o'u áry xekuavãarã?
Mba'e re tu oĩ ikã xemokambuarã?
13 Mba'eta ha'e va'e ndoikoi va'e rire aỹ apytu'u porã rei 'rãgue.
Ake ramo xevy oĩ 'rãgue apytu'u aguã,
14 huvixave ha'e nhomongeta va'ety yvy re ikuai va'ekue
onhono porãa aguã ojapo ma voi va'ekue py itui va'e rami,
15 ha'e rami e'ỹ vy yvatekueve ouro ha'e prata oguereko va'ekue py
ngoo omonyẽ va'ekue itui va'e rami,
16 ha'e rami e'ỹ vy hyru'i py oĩ va'e ojuka nhemi va'e rami xee ndaikoi
ma voi va'e rire,
kyrĩ'i va'e hexakãa peteĩgueve oexa e'ỹ va'e rami.
17 Ha'e py ma ha'eve'ỹa rami ikuai va'ekue nanhomoangekovei ma
'rã.
Ikane'õ va'ekue guive ikane'õgua nho 'rã ha'e py.
18 Ha'e py ma escravo-rã ogueraa pyre ikane'õgua 'rã okuapy,
herekoa kuery ayvu nonhenduvei ramo.
19 Ha'e py yvyĩgueve ha'e yvatekueve ikuai va'ekue itui pavẽ 'rã,
tembiguai ikuai va'ekue voi opatõ pe ve'ỹ ma 'rã ikuai.
20 — Mba'erã tu iporiaukue ojapoa ri hendy va'e oexa riae aguã
rami?
Mba'erã tu ikuerai va'e okuave aguã rami ojapoa?
21 Ha'e kuery ma omano aguã anho oarõ okuapy, ha'e rã novaẽi.
Ha'e kuery omano aguã oekave 'rã okuapy hepyve va'e onhomi
mbyre oekaa rupi yvy ojo'o va'e gui.
22 Ha'e kuery ma onhono porãa rã ovy'a 'rã okuapy,
oguerovy'a rei 'rã yvykua py ovaẽ vy.
23 Mba'erã tu avakue pe oexa ukaa 'rã hexakã va'e haperã oikuaa uka
e'ỹ re?
Mba'eta Nhanderuete ojoko 'rã joa katy gui e'ỹ-e'ỹ.
24 Mba'e re tu xee ha'u va'erã 'rãgue py ajou xepytuẽ atã aguã,
ha'e yy onhoẽ va'e rami ajae'o ete aguã?
25 Mba'eta akyjea ou ma xe'áry,
aexa'ãa oiko ma xere.
26 Ndapytu'uvei, naĩ rivevei, neĩ naxekane'õgua kuaavei,
xepy'a reta rei aguã anho ou ramo — he'i.[b]

---

[b] **3.1-26** Jó ndoikuaai raka'e mba'e re pa ojexavaia. Ha'e rami vy ndovy'aia rupi ijayvu Nhanderuete re. Ha'e gui opaa py Nhanderuete ijayvu ixupe omo'arandua rupi, capítulo 38 guive 40 peve, ha'e rã Jó ma nda'evei ramo ha'e rami ijayvuague re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jó pe Elifaz ijayvu eteague

4 1 Ha'e ramo Temã pygua Elifaz ombovai. Ha'e vy aipoe'i Jó pe:
2 — Xapy'a rei amongue ndevy ijayvu ramo nerendui 'rã ri ty'y?
Ha'e rami avi mava'e tu ojejoko 'rã ijayvu e'ỹ aguã?
3 Ma'ẽ, ndee ma mbovy e'ỹ rei rekombo'e va'ekue,
ha'e ipo kangy va'e remombaraete kuerei va'ekue.
4 Ndeayvua py reipytyvõ va'ekue onhepyxanga va'e kuery,
ha'e remombaraete ju va'ekue henapy'ã kangy va'e.
5 Ha'e rã aỹ ma ndere ju ha'e nunga ou ramo ndee nerenduxei 'rã.
Ndee rejexavai vy nanderekorãvei.
6 Nhanderuete renonde rejererokyjea rupi ve'ỹ ri ty'y rejerovia,
rearõ reikovya ha'e ndereko porãa rupi ve'ỹ ri ty'y reiko?
7 — Nema'endu'a pota ke: Ojejavy e'ỹ va'e pa okanhy 'rã?
Mamo tu heko porã va'e omombaague?
8 Xee aexaa rami, mba'emo vai nhotỹare kuery ma
ha'e nungakue ae ju 'rã omono'õ.
9 Nhanderuete ipytuẽ ramo rive ha'e kuery ikuai axy 'rã.
Opoxya rupi oipeju rã okanhymba 'rã.
10 Ha'e ramo guary kuery voi inharõ teĩ okyrirĩ 'rã okororõa gui,
guary ra'y kuery raĩ guive opẽmba 'rã.
11 Ha'e rami vy guary kuery ikangy 'rã oje'oivy mba'eve ndojukavei vy.
Guary kunha ra'y kuery voi opa rupi 'rã oaĩmba.
12 — Peteĩ ayvu aendu xee ae'ia py omombe'ua rã.
Haxy'i py aendu kuaa xeapyxa py ijayvua mbegue rã.
13 Pyávy, ajexa ra'ua re aikuaa pota ete reve,
avakue oke vaipa jave
14 ou karamboae xemondyi ha'e xemboryryipaarã.
Xekãgue eteve voi oryryipa.
15 Ha'e ramo peteĩ nhe'ẽ oaxa xerenonde rupi.
Ha'e rami vy ojapo xe'a xerete rupi ikuai va'e opu'ãmba aguã rami.
16 Ha'e va'e opyta ho'amy va'eri ndaexa kuaai hova.
Peteĩ mba'e rive ojekuaa aexaa py.
Jypy nonhendui mba'eve. Ha'e gui ma aendu peteĩ aipoe'i va'e:
17 “Imarã va'e kuery nda'u heko porã 'rã Nhanderuete renonde?
Avakue nda'u iky'a e'ỹ va'e 'rã oiko imoingoare renonde?
18 Ma'ẽ, Nhanderuete ma guembiguai kuery re ndojeroviai 'rã.
Mba'eta guembiguai anjo kuery re eteve voi oikuaa teko vai oĩa.
19 Ha'e rã yapo guigua py hoo va'e re katuve ma.
Ha'e kuery ma yvyku'i gui rive ojapo pyre,
ha'e tanambi rami rive ju 'rã omou'ũa.
20 Aje'ive ha'e kuery itui'i 'rã, ha'e gui ka'arukue ju omombaa 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Okanhy 'rã raka'e rã peve guarã, avave rei oikuaa pota e'ỹ re.
21 Ha'e kuery rekove oipe'aa ramo
omano 'rã 'arandua oupity e'ỹ re", he'i.

Jó Nhanderuete oeka aguã re Elifaz ijayvuague

5 1 — Ejapukai aỹ! Ha'e rami teĩ oiko ri nda'u nerenduarã?
Mava'e anjo iky'a e'ỹ va'e pe tu renhepytyvõ uka ta?
2 Mba'eta hi'arandu e'ỹ va'e ipoxya ae ombovaipa 'rã.
Inhakã porã e'ỹ va'e ivaia rive 'rã ojuka.
3 Xee ma aexa porã hi'arandu e'ỹ va'e onhemoingo porã merami ramo.
Ha'e rami teĩ are'ỹ'i re aikuaa hoo oĩa ayvu vaipy oikoa.
4 Ta'y kuery voi mombyry ikuai ipytyvoarã gui.
Tetã kora rokẽ py ha'e kuery ojexa uka rã ombopagaa,
heraa jepearã ndoikoi ramo.
5 Ha'e kuery onhotỹ va'ekue ma ijajupa rã ikaruai va'e kuery ho'upa rive 'rã,
juu mbyte rupi henhoĩ va'ekue voi oipe'apa 'rã.
Ha'e mba'emo oguereko va'ekue ma oikuaa pota rei va'e kuery omokanhymba 'rã.
6 Mba'eta teko axy ma yvyku'i gui rive ndoikoi,
yvy gui e'ỹ henhoĩ jajexavai aguã.
7 Ha'e rami 'rãgue py avakue ojexavai aguã rami ae 'rã itui'i,
tapyĩ gui tata raviju yvate katy ae 'rã ovevea rami.
8 — Ha'e gui xee va'e rire ma aeka 'rãgue Nhanderuete,
ixupe anho amboaxa 'rãgue xereko.
9 Mba'eta ha'e ma ojapo 'rã mba'emo tuvixa va'e oikuaa pyrã e'ỹ,
ha'e nhomondyipaarã omombe'u kuaa pyrã e'ỹ.
10 Ombo'oky 'rã yvy áry rupi,
omoakỹ 'rã mba'ety ikuai va'e.
11 Ha'e rami vy ogueraa jepe 'rã yvyĩgue'i peteĩ henda yvatea py,
ojae'o va'ekue oiko porãa rupi ovy'a nho aguã.
12 Ha'e rã jokorea kuery onhembopy'aa ma ha'e ombovaipa 'rã,
opo py ojapoxe va'ekue ndojapo kuaai aguã.
13 Ombo'a 'rã oikuaapave va'e nhombotavya py ae.
Ha'e ramo oikuaapa va'e onhembopy'aague opa rive 'rã.[c]
14 Ha'e kuery ma ara py teĩ ojou 'rã pytũa anho,
kuaray mbyte jave teĩ pytũ rupi merami ikuai, opovyvy 'rã oje'oivy.
15 Nhanderuete ma jogueraa jepe 'rã ha'e kuery juru gui kyxe oẽ va'e gui,
ipo'akave va'e po gui ogueraa jepe 'rã ojexavai va'e.

---

c 5.13 1 Coríntios 3.19

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Ha'e rami rã oĩ 'rã iporiaukue'i oarõ okuapy aguã,
ha'e rã joapo vaia kuery ma okyrirĩmba 'rã.
17 — Ovy'a ete 'rã avakue Nhanderuete omo'arandu va'e.
Ha'e nunga rupi endu rive eme Ipo'akapave va'e nemo'arandu rã.
18 Mba'eta ha'e ma nhomboai 'rã, ha'e gui ha'e ae ju oipoano 'rã.
Nhomomba'eaxy 'rã, ha'e gui opo py ae ju 'rã omonguera.
19 Seis-kue rejexavaia gui ha'e ndereraa jepe 'rã,
ha'e sete-a py voi mba'emo vai nanderupityi 'rã.
20 Karuai py teĩ ndereraa jepe 'rã remano aguã gui,
joe opu'ãa py guive ndereraa jepe 'rã kyxe po'akaa gui.
21 Nderepy 'rã ayvu vai gui,
ha'e ramo mba'emo mbovaipaarã ovaẽ rã rexa teĩ nderekyjei 'rã.
22 Mba'emo mbovaipaa ha'e karuai oiko rã repuka 'rã,
vixo ka'aguy regua gui guive nderekyjei 'rã.
23 Mba'eta yvy rupi ita ikuai va'e reve voi rejapo 'rã peteĩ rami ikuai porã aguã,
mymba yvy regua voi ndereve ikuai 'rã peteĩ rami.
24 Reikuaa 'rã ndero py mby'a porã oĩa,
ha'e mba'emo rereko va'e ikuaia rupi reikuaa pota reovy rã ndoatai 'rã mba'eve.
25 Reikuaa avi 'rã neramymino kuery heta 'rãa,
ndeguigua kuery yvy re jai rogue ikuai va'e rami 'rã heta.
26 Ndetuja'i jave teĩ nembaraete reve 'rã reo yvyra rupa py,
trigo ojokua pyre hi'ára py porã omono'õa rami.
27 — Ma'ẽ, ha'e nunga re roikuaa pota rã ha'e rami ae.
Ejapyxaka ndee voi, ha'e nunga re eikuaa pota avi reiko porã aguã — he'i.

Jó onhemboeko porãa rupi ijayvuague

6 1 Ha'e ramo Jó ombovai:
2 — Ai! Xeayvua re anhetẽ oikuaa potaa va'e rire,
ha'e mba'emo opejaa py xeporiaua opejaa va'e rire
3 ha'e va'e ma anhetẽ ita ku'i ye'ẽ rembe rupi ikuai va'e gui ipoyive 'rãgue.
Ha'e nunga rupi ae xevai reve xeayvu va'ekue.
4 Mba'eta Ipo'akapave va'e ma guembiporu hu'y py xenhyvõmba,
ha'e ramo xenhe'ẽ py aendu veneno ramigua.
Xerovai meme Nhanderuete ombou xemongyjearã.
5 Mburika'i yvy'ãa rupigua nda'u nhuũ re okaru reve onhe'ẽ 'rã teve?
Vaka kuery nda'u onhe'ẽ 'rã okaru porãa py?
6 Juky e'ỹ re teve ja'u 'rã he'ẽ e'ỹ va'e?
Tyrã uru rupi'a xiĩa re oĩ 'rã teve heea?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Xenhe'ẽ py nda'uxei va'ekue
aỹ ajeguaru reve teĩ ha'u.[d]
8 — Nhanderuete ajerurea ojapo va'e rire,
aipota va'e ha'e omoingo va'e rire!
9 Nhanderuete pe ha'eve va'e rire xemokanhy voi aguã,
opo oupi vy xejuka ete aguã!
10 Ha'e nunga oiko ma va'e rire xepy'a guaxu 'rãgue,
haxy aendu temaa py teĩ apo-apo 'rãgue avy.
Mba'eta xee ma Iky'a e'ỹ va'e ayvu rovai xeayvu va'e'ỹ.
11 — Mba'e tu arõve ta, xembaraete vy e'ỹ?
Mba'erã tu aikove riae ta, amano aguã rami tema aiko vy?
12 Xembaraetea nda'u ita rami hatã va'e?
Xero'o nda'u overa va'e guigua rami hatã va'e?
13 Any! Naendui ae xepytyvõarã.
Xegui oipe'apaa ma xembaraeterã va'ekue.
14 — Ojexavai va'e pe irũ kuery omboaxya'i oexa uka va'e rire,
Nhanderuete renonde ojererokyjea gui ojepe'a e'ỹ rã.
15 Ha'e rã xeryvy kuery ma anhetẽ rupi e'ỹ xerereko.
Ha'e kuery ikuai peteĩ yakã oxyry atã vy hembe rupi oĩa rami
16 yro'y ogueroxyry reve,
yro'y apĩ hyku ovy jave,
17 ha'e rami teĩ haku jave oxyry atã va'ekue typa rive va'e rami,
ndaevovovei ha'e oxyryague rupi ndoxyryvei va'e rami.
18 Ha'e ramo oguata va'e kuery yy rekaa rupi ojepekuavo 'rã jogueravy
tape oo aguã va'ekue gui,
ha'e vy tekoa e'ỹa katy oje'oi vy omanomba 'rã ha'e py.
19 Temá yvy gui oguata va'e kuery oeka teĩ yy oxyry atã va'e,
Sabá gui oguata va'e kuery voi iporiaupa 'rã yy re.
20 Yy oĩ aguã re ojerovia va'ekue oxĩmba 'rã okuapy.
Oxyryague py ovaẽ vy ndoikuaavei rei 'rã okuapy.
21 Ha'e rami ae peẽ kuery voi xevy pe mba'everã ovare e'ỹ va'e
pendekuai.
Mba'eta ajexavai rã pexa vy penhemondyipa rive.
22 Xee nda'u aipoa'e: "Peme'ẽ ke mba'emo xevy", ha'e teve?
Tyrã pa "Peme'ẽ mba'emo pereko va'e xepytyvõ aguã", ha'e teve?
23 "Xereraa jepe ke xemoingo axya po'akaa gui",
e'ỹ vy "Xerepy ke porayvu e'ỹ va'e kuery po gui", ha'e teve pẽvy?
24 — Xerekombo'e na, ha'e rã xee akyrirĩ 'rã.
Pemombe'u porãve na mba'e nunga py pa ajejavyague.
25 Anhetẽ ayvu ha'evea ramigua ma oenduxe vai pyrã meme!

---

[d] **6.6-7** Apy tembi'u hee e'ỹ va'e re Jó ombojoja, ojexavaia re ijayvu vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e rã peẽ kuery ma mba'erã tu pendeayvu ete xevy?
26 Peẽ kuery xemongetaxe ri ty'y xeayvua re,
peteĩ ndaekorãvei va'e yvytu pe rive ijayvu va'e rami xeayvu rire?
27 Tyre'ỹ kuery re teve pexa 'rã xortea,
ha'e pejogueroayvu 'rã teve peneirũ repyrã re?[e]
28 Ha'e gui aỹ peẽ kuery xemboaxy'i ri vy pema'ẽ porã xere,
ha'e pexa penerenonde ndaxeapuia.
29 Peikuaa pota ju ke, ajerure pẽvy, ha'eve'ỹa rami xekuaa e'ỹ aguã.
Peikuaa pota ju, ha'e vy peikuaa 'rã ha'evea rami aikoa.
30 Xeayvua py teve ha'eve'ỹa ramigua pendu?
Xejuru py ha'eve'ỹ va'e re xeayvu va'e rire nda'u xee voi ndaikuaai
'rãgue teve?

Nhanderuete pe Jó ijayvuague

7 1 — Yvy re avakue ojexavai aguã rami e'ỹ teve ikuai?
Oikovea ára omba'eapo va'e rami e'ỹ teve ojexavai?
2 Escravo kuaray'ã oeka teĩ va'e rami,
ha'e omba'eapo va'e opagaa aguã oarõ va'e rami,
3 xevy pe ha'e rami ae avi ome'ẽa mba'erã e'ỹ aiko aguã jaxy nhavõ re,
ha'e pytũ aiko axy aguã ome'ẽa avi.
4 Anheno vy aipoa'e: “Mbovy hora nda'u ha'eve 'rã avy ju aguã?”
Ha'e rami teĩ pytũ ipuku ramo
xerupa rupi ajere-jere tema ajupy ko'ẽ peve.
5 Xero'o re oĩ taxo ha'e pekue vaikue.
Xepire re ipekue oĩ va'e gui ipeu jepi.
6 Xe'ára ma mba'emo mbovyvya gui ipojavave,
ha'e vy opa 'rã arõ e'ỹkue re.
7 Nema'endu'a ke xerekovea yvytu rami rive oaxapa vyvoia re.
Xerexa ndoexavei ma 'rã iporã va'e.
8 Aỹ xerexa okuapy va'e ma ndaxerexavei ma 'rã.
Ha'e kuery rexa oxareko rei teĩ xee ndajekuaavei ma 'rã.
9 Arai ivaipa reve oaxa va'e rami avi
onhono porã mbyre noẽvei 'rã.
10 Ha'e kuery ndojevyvei 'rã ngoo katy,
ikuaiague py ae teĩ ha'e kuery re na'ima'endu'aavei ma 'rã.
11 — Ha'e nunga rupi ae xee ndajokoi xejuru.
Ha'e rami vy xeayvu 'rã xenhe'ẽ py ajexavaia aendu va'e re,
anhemombe'u 'rã xerekove re ajexavaia rupi.
12 Xee nda'u ye'ẽ, e'ỹ vy vixo ye'ẽ rupigua teve,
ndee xerarõ uka aguã?

---

[e] **6.27** Apy Jó ijayvu oirũ kuery nomboaxyia re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Xee aipoa'e: “Xerupa py aĩa py avy'a 'rã,
xerupa py apytu'u 'rã ajexavaia re xeayvua gui”, ha'e.
14 Ha'e rami teĩ ndee xemondyi 'rã mba'emo aexa ra'u va'e gui,
xemongyje aexa merami va'e gui.
15 Ha'e nunga rupi xenhe'ẽ pe ha'eveve 'rãgue xejyryvipya va'e rire.
Aiko axy 'rãgue py ha'eveve amano aguã.
16 Xevy pe ha'eve ma aikovea.
Raka'e rã peve xee ndaikovexei.
Xereja ha'vy, mba'eta xe'ára ma yvytu rami rive oaxapa vyvoi.
17 Mba'e nunga tu avakue ikuai rejou porã aguã,
ha'e kuery re repena aguã?
18 Mba'eta ára nhavõ reju reikuaa pota aguã,
ha'e hora nhavõ 'rã rexa pota.
19 Raka'e peve tu ndereipe'ai 'rã nderexa xegui?
Raka'e peve 'rã nda'evei xerendyry amokõ aguã?
20 Xapy'a rei ajejavy vy mba'e nunga ha'eve'ỹ va'e tu ajapo ndevy,
ndee avakue re reikuaa pota va'e?
Mba'e re tu xeapo hu'y rea'anga aguã,
xejeupe ae ipoyi va'e apyta aguã rami?
21 Mba'e re tu neremboguei xereko vaia,
ha'e ndereipe'ai ajejavyague?
Mba'eta aỹ ha'a ta ma yvy rupi.
Ha'e va'e rire ndee xereka vy ndaxejouvei ma 'rã — he'i.

Nhanderuete reko porãa re Bildade ijayvuague

8 1 Ha'e ramo Sua pygua Bildade ombovai:
2 — Raka'e peve 'rã tu pova'e nunga re ndeayvu?
Raka'e peve 'rã tu ndejuru gui ndeayvuẽ yvytu atã va'e rami rive?
3 Nhanderuete nda'u ha'eve'ỹa rami 'rã oikuaa pota?
Ipo'akapa va'e nda'u gueko porãa rupi e'ỹ 'rã nhanderereko?
4 Hovai ndera'y kuery ojejavy rire
omombo ma ojejavyague re opaga aguã py.
5 Ha'e rami avi xapy'a rei ndee Nhanderuete reka rã,
ha'e Ipo'akapa va'e pe nemboaxy aguã re rejerure rã,
6 xapy'a rei nandeky'aia ha'e ndereko porãa rupi ri reiko ramo,
are'ỹ re ha'e onhemoĩ 'rã nepytyvõ aguã,
ha'e vy nemoĩ ju 'rã ndereko porãa ojekuaa porã aguã py.
7 Jypy reikoague py ma anhetẽ ne'yvyĩ'i va'ekue,
ha'e rã opaa py ma ndeyvate ete 'rã.
8 — Ha'e gui aỹ ma xee ajerure ndevy, eporandu na ymagua kuery rekokue re,
eikuaa pota neramoĩ kuery ikuaiague re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Mba'eta nhande ma kue'ive guare jaiko vy mba'eve ndajaikuaai.
Ha'e nhande'ára yvy re jaikoa ma kuaray'ã rami oaxa ovy va'e.
10 Neramoĩ kuery nanembo'ei ri ty'y,
ha'e kuery nanemongetai ri ty'y?
Ha'e vy ha'e kuery ae o'arandua rupi nomombe'ui ri ty'y po rami?
11 Mba'eta papiro renhoĩ ma yapo py anho 'rã yvate,
junco renhoĩ guive yy py anho 'rã oiko porã.
12 Ha'e va'e nunga ipyau teri reve ojayaa e'ỹ re teĩ
amboae jai rogue gui ipiru voive 'rã.
13 Ha'e rami ae avi ikuai Nhanderuete gui hexarai va'e kuery ha'e javi.
Mba'eta heko vai va'e kuery mba'emo oarõ okuapy va'e opa rive 'rã.
14 Ha'e kuery oĩ atã merami teĩ opa xapy'a 'rã,
ha'e kuery ojeroviaa ma nhandu kya rami rive 'rã ivaipa.
15 Ikya re amongue ojeko rã oxopa 'rã.
Ha'e va'e re amongue ojopy rã ivaipa rive 'rã.
16 Ha'e kuery ma ikuai kuaray py mba'emo rogue oiko porã vy
yvotyty ha'e javi rupi hoky pojava va'e rami.
17 Hapo ma onhemamamba 'rã ovy ita ijaty oupy va'e áry rupi,
henhoĩ vy oike 'rã kora hi'aĩ va'e re voi.
18 Ha'e rami teĩ xapy'a rei oĩague gui Nhanderuete omondoro ramo
oĩague py ae teĩ hexe na'ima'endu'aavei ma 'rã.
19 Ha'e rami rire hekove mba'everã ndovarei!
Ha'e gui yvy ku'i py henhoĩague gui amboae ju 'rã henhoĩ.
20 — Ha'e rã anhetẽ rupi ipy'a va'e kuery ma Nhanderuete ndoejai 'rã,
nomboaxai 'rã guive heko vai va'e kuery po py.
21 Ha'e ma ndejuru py omoĩ 'rã nderory nho aguã,
nerembe re omoĩ 'rã revy'a aguã.
22 Ha'e rã ndejojai reiare kuery ma ojee ae omoĩ 'rã oxĩmba reia.
Heko vai va'e kuery ro okanhymba 'rã — he'i.

Nhanderuete pe Jó nombovai kuaaia rami ijayvuague

9 1 Ha'e ramo Jó ombovai vy aipoe'i:
2 — Anhetẽ, xee voi aikuaa rã ha'e rami ae.
Ha'e rami teĩ marã rami vy 'rã tu avakue onhemboeko porã Nhanderuete renonde?
3 Mba'eta xapy'a rei hexeve avakue nhombojovake ramo
mil-kue oporandua regua neĩ peteĩve ma nombovai kuaai 'rã.
4 Ha'e ma opy'a py oikuaapa ha'e ipo'akapave va'e.
Mava'e tu hexe opu'ã reiague gui oo porã ju 'rã?
5 Ha'e ma oipe'a 'rã yvyty ikuai va'e oikuaa okuapy e'ỹ re.
Opoxya py ombovaipa 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e ma yvy omomyĩ vy oguerova 'rã oĩa gui,
ha'e ramo ijyta oĩ va'e oryryipa 'rã.
7 Kuaray pe ha'e ijayvu rã ndojopevei 'rã.
Omo'ã 'rã guive jaxy-tata ikuai va'e.
8 Ha'e ae'i oipyo va'ekue yva,
ha'e ye'ẽ áry rupi oguata 'rã oikovy.
9 Ha'e ma jaxy-tata apoare: Ursa, Hendy guaxu va'e,
Eixu, jaxy-tata kuaray ijapu'a'ia katy ikuai va'e guive.
10 Ha'e ma mba'emo tuvixa va'e oikuaapy e'ỹ apoa,
mba'emo porã omombe'u kuaapy e'ỹ guive.
11 Ma'ẽ, xapy'a rei xeyvy'iry rupi ha'e oaxa rã xee ndaexai 'rã.
Xerenonde rupi ete oiko teĩ xee ndaikuaai 'rã.
12 Mba'emo ha'e oipe'a ta ramo mava'e tu ojoko 'rã?
Mava'e tu aipoe'i 'rã ixupe: “Mba'e tu rejapo?”
13 — Nhanderuete ma nomboaxa rivei 'rã opoxya.
Ha'e ramo henonde rupi ojero'a 'rã okuapy Egito pygua pytyvõa kuery.
14 Ha'e ramo mba'exa tu xee ambovai ta?
Mba'exa tu aikuaa 'rã xeayvurã, hexeve ajogueroayvu aguã?
15 Xee xereko porã va'e rire teĩ ixupe ma ndaxeayvu kuaai 'rãgue.
Ha'e rami 'rãgue py xemboayvuarã pe ajerure 'rãgue xemboaxy aguã re.
16 Hery rupi ajapukai rã ombovai teĩ
xee aikuaa rã noendui 'rã ajerurea.
17 Mba'eta xemou'ũ yvytu atã va'e py,
ha'e mba'e re'ỹ xemoingo axyve tema.
18 Ha'e ndoejai xepytuẽ aguã rive.
Ha'e rami 'rãgue py xere ombou xereko axyarã.
19 Xapy'a rei ipo'akaa re aikuaa potaxe ramo ma ha'e aipoe'i 'rã: “Apy ma aĩ.”
Ha'e gui anhemboeko porãxe ri ramo “Mava'e tu xerenoĩ?” he'i 'rã.
20 Xee ma heko porã va'e aiko va'e rire teĩ xeayvu py ae rive 'rãgue aexa uka xereko vaia.
Anhetẽ rupi xepy'a teĩ ae ma ha'e xekuaa 'rã otekoavy va'e rami.
21 — Ha'e rami avi xee ma anhetẽ rupi xepy'a va'e, xenhe'ẽ py ndajeayvuveikue py aiko,
neĩ xerekove re ae ma voi napenai.
22 Xevy pe ma opa mba'e peteĩ'i rami meme merami.
Ha'e rami vy aipoa'e: “Ha'e ma joo rami 'rã omomba anhetẽ rupi ipy'a va'e ha'e heko vai va'e”, ha'e.
23 Mba'emo vai jojuka xapy'a ramo
ha'e ojojai 'rã ojejavy e'ỹ va'e ojexavai rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 Heko vai va'e kuery po py omboaxaa ma yvy
teĩ Nhanderuete omo'ã joguerekoa kuery rova.
Ha'e'ỹ ri ha'e nunga moingoa oiko ramo mava'e tu omoingo?
25 — Xe'ára aikoa ma onha va'e gui oaxa pojavave.
Oaxa vyvoi, ha'e rã ndaexai xembovy'aarã va'ekue.
26 Oaxa pojava ovy kanoã jai rogue gui ojapo pyre rami,
ha'e taguato vixo'i re oguejy xapy'a va'e rami.
27 Xapy'a rei xee aipoa'e 'rã: "Xee xerexarai 'rã ajexavaia re,
ajepe'a 'rã xeporiaua gui, ha'e vy avy'a 'rã", ha'e.
28 Ha'e rami va'e rire teĩ haxy aendu va'e xemongyje teri 'rãgue,
mba'eta aikuaa porã ndee xekuaa 'rã heko porã va'e rami e'ỹ.
29 Ha'e rami vy xembopaga 'rãe.
Ha'e ramo mba'erã tu anhea'ãve ta?
30 Xapy'a rei yro'y rykukue py ajau,
ha'e kavõ py xepo aiky'a'o
31 teĩ ndee yapo py ju 'rã xemombo.
Ha'e ramo xeao ae voi ojapo 'rã xegui ojeguarua aguã rami.
32 Mba'eta Nhanderuete ma xee ramigua ava e'ỹ oiko.
Ha'e rami e'ỹ va'e rire xee ambovai 'rãgue oremboayvu aguã katy
rojoguerua rupi ma voi.
33 Ndoikoi orembyte
ore mokoĩve re opo omoĩ va'erã.
34 Xe'áry rupi gui yvyra po'i'i ha'e oipe'a,
ha'e naxemongyjevei ma va'e rire
35 ha'eve 'rãgue akyje e'ỹ re xeayvu aguã.
Ha'e rami e'ỹ rã nda'evei xevy.

Nhanderuete rovai Jó ijayvuague

10 1 — Xenhe'ẽ py ndarovy'avei ma xerekove.
Xeayvu 'rã ndavy'aia ha'e javi re,
xenhe'ẽ py ajexavaia aendu reve 'rã xeayvu.
2 Aipoa'e 'rã Nhanderuete pe: "Xembopagave eme.
Eikuaa uka porã ke mba'emo vai xere rejou va'e.
3 Ndee nda'u xembojexavaixe vai ri?
Mba'eta reja merami neremimoingo ndepo py ae rejapo va'ekue.
Tyrã pa heko vai va'e kuery onhembopy'aa rive rejou porãve?
4 Ndee voi teve to'o guigua nderexa va'e?
Avakue oexaa rami ae avi teve ndee voi rejoexa?
5 Imarã va'e kuery oikoa ára rami teve nde'ára voi oĩ?
Ha'e ndee reikoa ma'etỹ teve avakue oikoa ma'etỹ rami,
6 xereko vaia re reikuaa pota aguã,
ha'e ajejavya re rexa pota aguã?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Ndee ma reikuaa porã ojejavy va'ety e'ỹ aikoa.
Ha'e rami teĩ ndoikoi ndepo gui xereraa jepearã.
8 Ndepo py ae xemboypy ha'e xeapopa va'ekue.
Aỹ ma xemombaxe ju.
9 Nema'endu'a ke yapo gui rive xeapoague re.
Ha'e rã aỹ ta'vy yvy ku'i ju xemoingoxe?
10 Kamby rami e'ỹ teve renhoẽ xerekove,
ha'e kamby kekue rami rive teve xeapo?
11 Xepire ha'e xero'orã py xemonhemonde,
ha'e gui xekãgue ha'e xerajyrã reipopẽ va'ekue.
12 Xerekoverã reme'ẽ va'ekue ndeporayvua rupi,
ha'e xere repenaa rupi xerarõ va'ekue.
13 Ha'e nunga renhomi nekuraxõ py.
Va'eri aikuaa porã po rami renhembopy'aa.
14 Xapy'a rei ajejavy ramo ndee reikuaa pota 'rã.
Ha'e rami vy nerembóguei 'rã xereko vaiague.
15 Xapy'a rei xereko vai ramo nda'evei ete 'rã xevy!
Ha'e rami avi xereko porã vy ma nda'evei avi xeakã amopu'ã aguã,
mba'eta axĩmba reve anho aexa xeporiaukuea.
16 Mba'eta xeakã amopu'ã ramo ndee xembo'a 'rã guary inharõ va'e rami.
Ha'e vy xerovai rexa uka ju 'rã ndepo'akapaa.
17 Rembou ju 'rã xerovai ijayvu va'erã,
ha'e remboeta 'rã xerovai ndevaia.
Mba'emo vai anho rembou 'rã xere opu'ã va'erã.
18 Mba'erã tu ha'vy xerenoẽ raka'e ha'i rye gui?
Ai! Avave xerexa e'ỹ re amano ma voi va'e rire
19 xee ndaikoi ma voiague rami 'rãgue aĩ,
ha'e xeryru'i py aĩa guive xereraa 'rãgue xenhono porãa aguã katy.
20 Mbovy'i e'ỹ teve oĩ xe'ára?
Epytu'u ke ha'vy, xereja,
xapy'a'i ri jepe xekane'õgua aguã,
21 ha'e xee aa e'ỹ mbove peteĩ henda ha'e gui ajevy ju e'ỹa katy,
yvy pytũa ha'e manoa'ã oĩa py,
22 yvy huũ reia, pytũ etea,
yvy manoa'ã ha'eve'ỹa ramigua anho oĩa,
hendy va'e eteve voi pytũa py”, he'i.

Jó ojejavya rami Zofar ijayvuague

11 1 Ha'e ramo Naamá pygua Zofar ju ombovai:
2 — Nanembovaiai 'rã ri ty'y po rami ndeayvu reta rei rã?
Ha'evea rami teve reiko ndeayvu kuaa etea py?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ndeayvu reta rivea gui teve avakue okyrirĩ 'rã?
Ha'e rã ndee rejojai 'rã teve avave rei nemoxĩmbaa ju e'ỹ re?
4 Mba'eta aipo're: “Xee ma anhetẽgua meme aikuaa va'e,
ha'e nerenonde iky'a e'ỹ va'e aiko”, 're va'ekue.
5 Ai! Nhanderuete ijayvu ma va'e rire,
nderovai ojuru oipe'a va'e rire,
6 omombe'u porãve 'rãgue 'arandua ndoikuaa ukai teri va'e,
mba'eta hi'arandua ma anhetẽ va'e meme, joo rami e'ỹ-e'ỹ oikuaa uka teĩ.
Ha'e rami teĩ reikuaa pota pova'e re:
Amongue henda py Nhanderuete neĩ ndoikuaa potai rejejavya ha'e javi re.
7 — Ndee teve reikuaa 'rã Nhanderuete mba'emo oikuaa uka e'ỹ va'e?
Reikuaa pota ta teve Ipo'akapa va'e re oĩ va'e ha'e javi re?
8 Mba'eta hi'arandua ma yvatea rupi peve oo.
Mba'e tu ndee rejapo kuaa ta?
Hi'arandua ma yvykua vaikue gui ipy pukuve va'e.
Mba'e tu ndee reikuaa ta?
9 Ko yvy gui eteve voi ipukuve va'e,
ha'e ye'ẽ gui ipyve va'e.
10 Xapy'a rei ha'e oaxaa rupi amongue ombo'a vy
omboayvu aguã katy ogueraa ta ramo mava'e 'rã tu ojoko?
11 Mba'eta ha'e ma oikuaa avakue ovare e'ỹ va'e ha'e javi,
oexa pota e'ỹ re oexa ma voi 'rã heko vaia.
12 Ha'e gui ava hi'arandu e'ỹ va'e onhemoingo kuaa 'rã teve hi'arandu va'e?
Mburika'i yvy'ã rupigua ra'y ava ojeapo kuaa ramo mae ha'e nunga ha'eve.
13 — Xapy'a rei nekuraxõ rerova vy
Nhanderuete pe ndepo reupi,
14 xapy'a rei ndepo py rejapo vaiague mombyry remombo,
ha'e ndero gui ha'eve'ỹa ramigua reipe'a vy,
15 ha'e rami vy mae nderova reupi 'rã ndeky'a e'ỹ reve,
ha'e reĩ atã 'rã mba'eve nemongyjeve e'ỹ re.
16 Ha'e rami vy nderexarai 'rã rejexavaiague re,
ha'e nungakue re nema'endu'a teĩ yy oxyry ovy va'ekue re rami rive.
17 Reikoa ma kuaray mbyte jave hexakãa gui hexakãve 'rã.
Pytũ oĩa py teĩ ko'ẽa rami 'rã ndevy.
18 Renhenhandu porã 'rã, mba'eta oĩ ju 'rã rearõ reikovy aguã.
Ndeyvýry rupi rema'ẽ ma vy reke porã 'rã.
19 Renheno rejupy ramo avave rei nanemondyi 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Heta 'rã ou ndevy onhepytyvõ uka vy.
20 Ha'e rã heko vai va'e ma ndaexa pyxovei 'rã,
ha'e kuery onhemi aguã va'ekue ivaipa 'rã.
Ha'e kuery oarõ okuapya ma ojeapo 'rã inhe'ẽ okanhy aguã rami
rive — he'i.

Oirũ kuery ijayvuague Jó ombovaiague

12 1 Ha'e ramo Jó ombovai:
2 — Peẽ kuery anho ma nhi'ã avakue peiko,
ha'e pemano ramo ndoikovei 'rã hi'arandu va'e.
3 Ha'e rami avi xee voi peẽ rami xe'arandu va'e.
Xee ma pendegui xe'yvyĩve va'e'ỹ.
Mava'e tu ndoikuaai 'rã ha'e ramigua?
4 Ha'e gui xee ma xeirũ kuery xejojai rei va'e aiko,
Nhanderuete pe ajapukai rã xembovai teĩ.
Mba'eta heko porã ha'e ha'evea rami ikuai va'e ma ojojai rei pyrã
meme ae ikuai.
5 Iporiau e'ỹ va'e kuery oikuaa rã iporiaukue'i ojou vaipy ikuai.
Ha'e rami vy ha'e kuery omoanha-anha 'rã ho'a rai'i va'e oityxe vy.
6 Porayvu e'ỹ va'e kuery ikuaia py ovy'apa rei 'rã,
Nhanderuete re ijayvu rei va'e kuery ma iporiau e'ỹ va'e meme
merami.
Ha'e kuery nguueterã rami oguereko opo mbaraetea rive.
7 — Ha'e rami teĩ eporandu na aỹ mymba ikuai va'e pe.
Ha'e rã ha'e kuery nembo'e 'rã ha'e nunga re.
Guyra oveve va'e pe reporandu rã ha'e kuery oikuaa uka 'rã ndevy.
8 Ha'e rami e'ỹ vy eporandu na yvy pe,
ha'e ramo nembo'e 'rã.
Pira ye'ẽ rupigua voi omombe'u porã 'rã ndevy.
9 Mava'e nda'u ha'e va'e kuery regua ndoikuaai 'rã
SENHOR opo py ha'e nunga ojapopaague?
10 Mba'eta opo py oguereko guemimoingo kuery ha'e javi,
avakue ha'e javive nhe'ẽ guive.
11 Xeapyxa py nda'u naendu kuaa potai 'rã ayvu aendu va'e,
xejuru py tembi'u heea aendua rami avi?
12 Tyrã pa tujakue'i re anho teve oĩ 'arandua?
Oikove puku va'ekue re anho teve oĩ mba'emo oikuaa aguã?
13 — Any! Nhanderuete re ae oĩ 'arandua ha'e mbaraetea.
Hexe ma oĩ nhomongeta ha'e mba'emo oikuaapa aguã.
14 Mba'emo ha'e oity va'ekue ma nomopu'ãavei 'rã.
Nhuã py ha'e ombo'a va'ekue avave rei ndoipe'a kuaai 'rã.
15 Yy ha'e ojoko ramo opa mba'e ipirupa 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e rã yy ha'e ombou ramo ombovaipa 'rã yvy.
16 Hexe anho oĩ mbaraetea ha'e 'arandua.
Ombotavy pyre ha'e imbotavya ma ha'e oguereko va'e meme.
17 Oipe'a 'rã nhomongeta va'ety kuery nhomongetaague gui,
nhomboayvua kuery voi ojapo 'rã na'inhakã porãvei aguã rami.
18 Ombovaipa 'rã huvixave kuery po'akaa,
ha'e omoxã uka 'rã heravy iku'a rupi.
19 Sacerdote kuery ma ha'e oipe'a 'rã sacerdote ikuaiague gui,
ha'e iporiau e'ỹ va'ekue ma oitypa vyvoi 'rã.
20 Ijayvu kuaa va'e kuery gui ha'e oipe'a 'rã ayvu,
ha'e tujakueve gui ma oipe'a 'rã hi'arandua.
21 Yvatekueve re omoĩ 'rã nomboeteavei aguã,
ha'e ojora 'rã imbaraete va'e kuery ku'akuaa.
22 Pytũ reia gui oexa uka 'rã mba'emo ndoikuaai pyre,
pytũ ana eteve voi ogueru 'rã omoexakã aguã katy.
23 Yvy regua kuery ha'e omboetave 'rã, ha'e gui omokanhymba ju 'rã.
Omoaĩmba 'rã, ha'e gui omboatypa ju 'rã.
24 Yvy regua yvatekueve gui oipe'a 'rã 'arandua,
ojapo 'rã tekoa e'ỹ rupi oguata rei aguã rami, tape rupi e'ỹ.
25 Ha'e ramo pytũ reia rupi ha'e kuery opovyvy 'rã oje'oivy hendy va'e ndoguerekoi vy,
ojapo 'rã oka'u va'e rami ho'a-o'a oje'oivy aguã rami.

Jó anhetẽ va'e rupi oikoa re ijayvuague

13 1 — Ma'ẽ, ha'e nunga ha'e javi xerexa oexa ma,
xeapyxa voi oendu ramo xee aikuaa ae ma.
2 Peẽ kuery peikuaa rami ae avi xee voi aikuaa.
Xee ma pendegui xe'yvyĩve va'e'ỹ.
3 Ha'e rami avi Ipo'akapa va'e pe anho 'rã anhemombe'u,
Nhanderuete renonde ae anhemboeko porã ukaxe.
4 Mba'eta peẽ ma anhetẽgua 'rãgue py apu rive pemoĩ.
Peẽ kuery ha'e javi ma poropoanoa mba'everã ovare e'ỹ va'e rami peiko.
5 Peẽ pekyrirĩmba vyvoi va'e rire!
Ha'e rami vy 'rãe pexa uka pene'arandua!
6 Aỹ ma pejapyxaka xereko amombe'u rã,
pendu pota xejuru py mba'emo re xeayvua re.
7 Penhombotavya rupi nda'u pendeayvu ta Nhanderuete pemboete ukaxe vy?
Pemboete ukaxe vy ri nda'u pendeayvu ta apu rupi?
8 Ixupe vy ae nda'u peikuaa potaa py peteĩ peayvuve ta joegui?
Ha'e rami ri ty'y peipytyvõ ta Nhanderuete?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Peẽ kuery re ha'e oikuaa pota va'e rire nda'u peo jepe 'rãgue?
Ha'e rami e'ỹ vy pembotavy kuaa 'rã teve, amongue va'e rei
pembotavya rami?
10 Joegui peteĩ peayvuve nhemi ramo
pendevy pe ijayvu atã 'rã.
11 Napenemongyjei 'rã teve guexakãmbaa py?
Pende'áry nomboui 'rã teve penemongyjearã?
12 Pendeayvu jepiaty ma ayvu tanhimbu ramigua rive,
penhemboytaa ma yapo guigua rive.
13 — Pekyrirĩ ranhe ke xerenonde, xee ju xeayvu aguã.
Ha'e va'e rire xere toiko oiko va'e rei.
14 Xeayvu ta xeraĩ py xero'o areko reve,
ha'e xerekove xepo py ajopy reve.[f]
15 Mba'eta anhetẽ ri ha'e ma xejuka ta ramo ndarekovei arõ aguã.
Ha'e rami teĩ ae ma xeayvu 'rã xereko re.
16 Ha'e rami aiko vy aikuaa aa jepe aguã,
mba'eta heko vai va'e ma ndojexa ukai 'rã henonde.
17 Pendu pota ke xeayvua re,
pejapyxaka amombe'u va'e re.
18 Areko katu porãmba ma xereko amombe'u aguã.
Aikuaa porã guive Nhanderuete xemboeko porã aguã.
19 Mava'e tu xereve ijayvu ete 'rã?
Ha'e rami oiko ramo xee akyrirĩ 'rã, ha'e xenhe'ẽ amondouka 'rã.
20 Eme'ẽ xevy po rami mokoĩ ete'i ajerurea.
Ha'e rami ri rã nanhemivei 'rã nderova gui.
21 Eipe'a ke ndepo xegui,
ha'e xemondyive eme xemongyjea py.
22 Ha'e gui eporandu xevy, ha'e rã xee rombovai 'rã.
Ha'e rami e'ỹ vy xee ranhe taxeayvu, ha'e gui ndee ju xembovai
'rã.
23 — Mbovy henda py tu xereko vai ha'e ajejavy?
Emombe'u porã ke xereko vaia ha'e ajejavya.
24 Mba'e re tu nderova remo'ã
nderovaigua rami xerereko vy?
25 Remongyje ta teve yvyra rogue yvytu ogueroveve heravy va'e rive?
Remonha ta teve jai rogue pirukue?
26 Mba'eta xerovai rembopara mba'emo ipoyi va'e,
xekunumi reve ajejavyague reikuaa vy.
27 Ha'e rami vy xepy remboty yvyra pa'ũ py,
reikuaa pota aikoa ha'e javi re.

---

[f] **13.14** Apy ma ndojeayvuveikue py Jó ijayvu.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Xejoko imoiny aẽ e'ỹ aguã,
28 mba'emo ru'ũgue opa ovy va'e,
e'ỹ vy ajukue vixo'i ho'upa va'e rami aiko teĩ.

Nhanderekove oaxa pojava ovya re Jó ijayvuague

14 1 — Kunhague gui itui'i va'ekue ma xapy'a'i 'rã ikuai,
ha'e kuery re oĩ ojexavai aguã anho.
2 Itui'i 'rã yvoty ixorĩ va'erã rami rive.
Kuaray'ã rami okanhy vy ndojekuaavei 'rã.
3 Ha'e ramigua avakue re ri ty'y reikuaa pota ta,
ha'e nerenonde remboayvu ta?
4 Mava'e nda'u ha'eve'ỹa gui oguenoẽ kuaa ta mba'emo ha'eve va'e?
Avave rei.
5 Ha'e kuery ikuai aguã ára reipapa ma voi imoiny,
ndereve ae oĩ mbovy jaxy pa ikuai aguã.
Avakue rekove rejoko rire
ha'e va'e rovai ndoaxai 'rãe.
6 Ha'e kuery re ema'ẽve eme ikane'õgua'i aguã,
omba'eapo va'e rami o'ára opaa py ovy'a'i aguã.
7 — Mba'eta yvyra voi oguereko oarõ aguã,
mba'eta ojayaa ma teĩ hoky jevy nho 'rã,
mbovy rei e'ỹ 'rã ikuai henhoĩ ju va'ekue.
8 Yvy re hapo inhyma ramo,
ha'e yvy py hi'y ipiru ramo
9 yy reakuã gui rive ju 'rã henhoĩ.
Ha'e rami vy hapo ju 'rã ovy yvyra ipyau va'e rami.
10 Ha'e rã avakue ma omano ma vy itui tema 'rã.
Avakue omano rire mamo tu opyta?
11 Yupa py yy oĩ va'ekue typa,
ha'e yakã typa vy ipiru va'e rami,
12 ha'e rami ae avi avakue onheno vy nopu'ãvei ma 'rã.
Yva oime teria ja nomyĩvei 'rã,
okeague gui nombovya jevyi 'rãe.
13 Xenhono porãa ma ramo ndee xemo'ã 'rãgue,
xenhomi 'rãgue ndepoxya ára oaxa peve!
Ha'e gui peteĩ ára rea'anga 'rãgue
xere nema'endu'a ju aguã!
14 Avakue omano ma rire nda'u ovy ju 'rã ri?
Ha'e rami rã xee amba'eapo poyi aikovya pukukue re arõ 'rã aikovy
xerekoviarã ovaẽ peve.
15 Ndee xerenoĩ 'rã, ha'e rã xee ma rombovai 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Rexaxe ju 'rã neremimoingo ndepo py rejapo va'ekue.
16 Ha'e rami vy reipapapa 'rã aguataa,
ha'e nanema'endu'avei 'rã ajejavyague re.
17 Xereko vaiague re nderexarai 'rã voxa py omboyru pyre re rami,
rejao'ipa 'rã atekoavyague.
18 Ha'e rami avi yvyty iku'ipa ha'e ivaipa 'rã ovy,
itaova voi ho'a 'rã oĩague gui,
19 yy omomba 'rã ita,
ha'e tyguaxu vy ogueroxyry 'rã heravy yvy ku'i.
Ha'e rami ae avi ndee rembovaipa 'rã mba'emo avakue oarõ va'e.
20 Ha'e kuery re ndepo'aka riae ramo
ha'e kuery opa 'rã oje'oivy.
Ha'e kuery pe nderova amboae rami rexa uka reve
remondouka 'rã mombyry.
21 Ta'y kuery omboetea teĩ tuu kuery ndoikuaai 'rã.
Ha'e rami e'ỹ vy omo'yvyĩ'ia teĩ ae ma tuu kuery ndoikuaai 'rã.
22 Ha'e kuery ma guete re anho 'rã oendu haxy va'e,
ha'e guekovea re ae 'rã ojexavai — he'i.

Jó reko vaia re Elifaz ijayvuague

15 1 Ha'e ramo Temã pygua Elifaz ombovai:
2 — Hi'arandu va'e nda'u ombovai 'rã yvytu rami rive?
Onhemonyẽ 'rã ri ty'y kuaray oua katy gui yvytu ou va'e py?
3 Ayvu mba'everã ovare'ỹ va'e py nda'u ijayvu 'rã,
ayvu nhomoingo porã va'erã py 'rãgue py?
4 Mba'eta ndee ma Nhanderuete renonde ojererokyje va'e pe “Ovare va'e'ỹ” 're,
ha'e rejapoxe nomboeteavei aguã rami.
5 Mba'eta ndereko vaia rupi ae ndeayvu,
ha'e nhombotavy va'e kuery ayvu anho rejou porãve.
6 Ndejuru guigua ae 'rã nembopaga, xee e'ỹ.
Nerembe ae ijayvu nderovai.
7 — Ndee teve ava jypy'i itui va'ekue reiko?
Yvyty ikuai e'ỹ mbove ma voi teve reiko raka'e?
8 Ndee teve rendu raka'e Nhanderuete opy'a re mba'emo omoĩ rã?
Ndere anho'i teve oĩ 'arandua?
9 Mba'e nunga tu ndee reikuaa, ore kuery roikuaa avi va'e'ỹ?
Mba'e nunga 'arandu tu ndere oĩ, ore kuery re oĩ va'e'ỹ?
10 Mba'eta oreregua ikuai avi tujakue'i hi'a xiĩmba va'e,
nderu gui voi tujakue'ive va'e.
11 Ndee teve nerembovareive ta Nhanderuete nembopy'a guaxu ukaa,
ha'e ayvu porã'i rupi ndevy oreayvua?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Mba'e re tu rejereraa uka nekuraxõ py oĩ va'e rupi rive?
Mba'e re tu rema'ẽ vaikue rei ri,
13 Nhanderuete rovai ndevaia rupi,
ha'e rami ete ndeayvu aguã?
14 Marã ramigua tu avakue, iky'a e'ỹ va'e ikuai aguã?
Marã ramigua tu kunha gui itui'i va'ekue, heko porã va'e oiko aguã?
15 Ma'ẽ, Nhanderuete ma ndojeroviai neĩ ojeupegua iky'a e'ỹ va'e kuery re.
Ha'e oexa rã neĩ yva re voi iky'a e'ỹ va'e noĩ.
16 Avakue katuve ma ojou vaipy ha'e ojeguarupy meme ikuai,
yy oy'u va'e rami mba'emo vai ojee omoĩ va'e!

Heko vai va'e kuery opagaa aguã re Elifaz ijayvuague

17 — Ejapyxaka ke xeayvua re, ha'e rã rombo'e 'rã.
Mba'emo aexa va'ekue amombe'u 'rã ndevy,
18 hi'arandu va'e kuery omombe'u va'ekue ae,
nguu kuery gui oendu vy ndoikuaa uka e'ỹi va'ekue.
19 (Ha'e va'e kuery pe ae yvy ome'ẽa raka'e,
peteĩve henda rupi amboae regua kuery nda'ikuai.)
20 Ha'e rã heko vai va'e kuery ma ko'ẽ nhavõ 'rã ojexavai,
ikuaia ma'etỹ ijapu'a'i 'rã, nhomoingo axya kuery pegua ae.
21 Ha'e kuery apyxa py onhendu 'rã imongyjearã.
Mba'emo oguerekopa rei teĩ ha'e kuery re ou 'rã imbovaipaarã.
22 Ha'e kuery ndogueroviai pytũ vaikuea gui ojevy ju aguã,
ha'e rami 'rãgue py oarõ kyxe imombaarã rive.
23 Ho'u va'erã oeka oje'oivy vy “Mamo tu oĩ?” he'i 'rã okuapy.
Oikuaa porã avi pytũ aguã ára hexe ou ta maa.
24 Jexavaia ha'e moingo axya ma omongyjepa rei 'rã.
Ha'e kuery re ha'e nunga ipo'aka 'rãe, huvixave joe opu'ã aguã oiko katu porã va'ekue rami,
25 Nhanderuete rovai opo oupi rire,
Ipo'akapa va'e ombojaru rei vy.
26 Ha'e rami vy hexe opu'ã okuapy onhea'ã rei reve,
hu'y jokoa inhana va'e re rive ojerovia va'e rami.
27 Hova re ikyra anho oĩ,
ijyke kyrapa avi
28 teĩ tetã ivaipa va'ekue py hekoa,
oo oĩ aguã nda'eveia py,
ombovaipa pyrã py rive ikuai.
29 Ha'e nunga rupi ha'e kuery ndojou retai 'rã mba'emo,
mba'emo ojapo va'e noĩ arei 'rã guive,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

imba'e rei-rei voi ndaetai 'rã yvy re.
30 Ha'e kuery ndoo jepei 'rã pytũ vaikue gui.
Tata rendy vuku-vuku overepa 'rã hoky.
Ha'e gui Nhanderuete ojuru gui oipejua rive 'rã ogueraa.
31 Ha'e nunga rupi ovare e'ỹ va'e re ejerovia eme, ndee ae rejekore vy,
mba'eta ovare e'ỹ va'e rive 'rã oĩ ndevy guarã.
32 Ha'e nunga omomba 'rã hi'ára ovaẽ e'ỹ mbove,
ha'e ramo hakã nda'ipyauvei ma 'rã.
33 Ha'e kuery ikuai 'rã uva aky'i oitypa pyre rami,
ha'e oliveira ipoty ho'apa va'ekue rami rive.
34 Mba'eta heko vai va'e kuery heta ikuai teĩ ndata'yi 'rã,
ha'e tata oapypa 'rã nhomba'e rei-rei pe'aare kuery ro.
35 Ha'e kuery ma mba'emo vai anho oguereko'i rire oikuavã'i 'rã teko vai,
nhombotavy aguã rive opy'a re omoĩ rire — he'i.

Nhanderuete openaa re Jó ijayvuague

16 1 Ha'e ramo Jó ombovai:
2 — Aendu riae ma ha'e ramigua.
Peẽ ha'e javive ma xembopy'a porã 'rãgue py xemoangeko rei.
3 Ndopai 'rã teve yvytu rami pendeayvua?
Mba'e tu pendu ra'e ha'e rami ete xembovai aguã?
4 Xee voi xeayvu kuaa peẽ pendeayvua rami.
Xee aiko axya rami peẽ peiko axy va'e rire
xee voi xeayvu reta kuaa 'rãgue peẽ kuery pe,
penderovai xeakã ambovava reve.
5 Xee romombaraete kuaa avi 'rãgue xeayvua py,
xejuru py romboaxya aexa uka va'e py aipe'a aguã haxy pendu va'e!
6 — Xeayvu ainy teĩ haxy aendu va'e ndoaxai 'rã.
Ha'e rami e'ỹ vy akyrirĩ teĩ mba'e nunga py 'rã tu anhenhandu porã?
7 Anhetẽ opa ma xembaraetea areko va'ekue.
Ndee Xeruete remomba ma xero pygua kuery ha'e javi.
8 Ha'e nunga aexa uka xexorĩmbaa py,
xeangaia voi xerovai opu'ã vy xembojexavai riae.
9 Ndepoxya py xemboa'ypa, xere nandea'ei vy.
Xerovai neraĩ jekyty ha'e rema'ẽ ratã xerovaigua rami.
10 Avakue voi xerovai oipe'a okuapy ojuru.
Ha'e rami vy xere ija'e e'ỹa rupi xepetepa,
xerovai ha'e javive ijaty okuapy.
11 Ojerovia e'ỹ va'e po py Nhanderuete xemboaxa,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

heko vai va'e kuery po py ha'a aguã rami xeapo.
12 Xee aiko porã rei va'ekue ri ha'e xemopẽmba.
Xeaju'y re ojopy vy xemboa'ypa.
Xemoĩ guembiporu hu'y oa'anga aguã.
13 Xejoko ngu'y py,
oipyxo xepyky raxĩ re xemboaxy e'ỹ re,
ha'e ramo xepy'a upia onheẽ yvy re.
14 Xemboguaiague rupi ae ju xemboguai,
ha'e vy xere ou joe opu'ã va'e ramigua.
15 Xejee amoĩ ae ajukue voxa guigua,
ha'e yvy ku'i py aity anhemboyvate reia rupi aikoague.
16 Ajae'o rã xerova ma pytãmba rei,
ha'e xerexa pepi ma manoa guigua omo'ãmba,
17 xepo re ajojukaague noĩ,
ha'e xeky'a e'ỹa rupi anhembo'e teĩ.
18 — Ndee yvy, ejao'i eme xeruguy,
toĩ eme guive ajapukaia onhendu e'ỹa!
19 Ma'ẽ, aỹ ma voi xereko mombe'u porãvearã oĩ yva re,
yvate ma oĩ xere ojerure va'erã.
20 Xeirũ kuery xejojai rei okuapy ramo
Nhanderuete renonde xerexay reve tema aĩ,
21 arõ vy Nhanderuete pe ha'e va'e ojerure aguã avakue re,
oirũ pe avakue ra'y kuery joe ojerurea rami avi.
22 Mba'eta ma'etỹa oĩ reta ve'ỹa py
aa 'rã peteĩ tape rupi ndajevyvei aguã.

Jó mba'eve noarõveia re ijayvuague

17 1 — Xenhe'ẽ opa ovy ma,
xe'ára voi opa avi ovy,
ha'e xerenonde oĩ va'e ma xenhono porãa aguã anho.
2 Anhetẽ porojojai rei va'e kuery xembojere rei okuapy,
xerexa py xemoangeko reia kuery anho rei aexa.
3 Ha'e gui eme'ẽ xevy mba'emo aikuaa aguã ndee xemboeko porã 'rãa.
Enhemoĩ ndee ae ha'e nunga kuaa ukaarã.
Mba'eta ndee e'ỹ vy mava'e 'rã tu ikuaa ukaarã oĩ?
4 Mba'e ha'e kuery kuraxõ remboty ma hi'arandua oĩ e'ỹ aguã.
Ha'e rami vy neremboyvatevei ma.
5 Amongue oirũ kuery imombaarã pe omboaxa ramo
ta'y kuery voi ndaexa pyxovei 'rã.
6 — Ha'e rã xee ma xemoĩa heta va'e kuery xejojai rei okuapy aguã.
Xemoingoa xerova re onyvõmbaa rei aguã.
7 Ha'e nunga rupi ae ndaxerexa pyxovei ma xeporiau rã,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e xerete regua ha'e javi kuaray'ã rami ndojekuaa porãvei.
8 Heko porã va'e kuery xerexa vy onhemondyipa rei okuapy.
Ha'e rami vy ojejavy e'ỹ va'e kuery opu'ã 'rã heko vai va'e rovai.
9 Ha'e rami teĩ heko porã va'e kuery oo tema 'rã guape rupi ae,
ipo ky'a e'ỹ va'e kuery imbaraeteve 'rã oje'oivy.
10 Ha'e gui peẽ kuery ha'e javi pejevy, peju ju kyvõ katy.
Ha'e rami avi peẽ kuery regua peteĩve ma ndajoui 'rã hi'arandu va'e.
11 Xe'ára oaxa ma ovy,
anhembopy'aague voi oaxa rivepa ma,
xepy'a re aipotaa amoĩ va'ekue ha'e javi.
12 Xevy pe pytũ peikuaa uka ára oĩa rami rive.
Ha'e vy aipo peje: “Pytũ teri teĩ hendy va'e ovaẽ rai'i ma”, peje rive.
13 Ha'e rã xee ma xenhono porãa aguã py arõ xerorã,
pytũa py ae xeruparã itui.
14 Xenhono porãarã pe ajapukai vy “Ndee ma xeru”, ha'e.
Taxo ikuai va'e pe voi “Peẽ ma ha'i ha'e xereindy kuery”, ha'e.
15 Ha'e gui mba'e tu oĩ arõ aikovy aguã?
Tá, xee arõ va'e mava'e 'rã tu oikuaa?
16 Ha'e nunga oguejy 'rã manoa rokẽ peve
xereve yvy ku'i py apytu'u ma jave — he'i.

Heko vai va'e kuery opa aguã re Bildade ijayvuague

18 1 Ha'e ramo Sua pygua Bildade ju ombovai:
2 — Raka'e peve 'rã tu ndeayvu aguã re renhea'ã?
Eikuaa pota porã ranhe, ha'e gui ma jajogueroayvu 'rã.
3 Mba'e re tu mymba rami ri ndee orekuaa,
ha'e hi'arandu e'ỹ va'e roikoa rami reikuaa?
4 Ai! Ndee ndepoxya py ae renhemboa'ypa va'e,
ndere vy ri nda'u roejapa ta yvy?
Ha'e itaova ikuai va'e nda'u ova 'rã oĩague gui?
5 — Anhetẽ, heko vai va'e kuery rataendy ogue 'rã,
neĩ hata raviju ma voi ndojekuaavei 'rã.
6 Ha'e kuery ro rupi hendy va'e oĩ va'ekue pytũmba 'rã,
yvate tataendy oupi imoiny va'ekue ogue 'rã.
7 Oguata porã oje'oivyague gui ipyxyry 'rã ovy,
ha'e gui onhembopy'aague py ae oitya 'rã.
8 Mba'eta ha'e kuery py ae ombo'a 'rã,
nhuã juru áry rupi ae oo rire.
9 Mba'emo mbo'aa ojopy 'rã ipyta rupi,
ha'e nhuã ojopy 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Ha'e kuery ndoexai 'rã ixã yvy rupi itui va'e,
neĩ imbo'aarã tape py oĩ va'e.
11 Jova-jovai katy gui imongyjearã ou vy omondyi 'rã,
omonha 'rã heravy oikoa nhavõ rupi.
12 Ha'e kuery áry ou 'rã imoingo axyarã omomba aguã,
ha'e iporiau aguã oarõ 'rã ijyvýry.
13 Ha'e nunga ombovaipa 'rã hete regua ha'e javi.
Manoa regua jypygua omomba 'rã.
14 Heko vai va'e kuery oipe'aa 'rã ngoo py ojerovia oinyague gui,
ha'e vy ogueraa 'rã imongyjea tuvixave va'ea py.
15 Hoo pygua kuery peteĩve ma noĩvei 'rã hogue py,
ha'e oĩague rupi omoaĩa 'rã enxofre.
16 Iguy rupi hapo ipirupa 'rã,
ha'e rã hakã ma hi'áry rupi 'rã ipirupa.
17 Ha'e kuery re na'ima'endu'aavei 'rã yvy re,
ha'e tetã mbyte gui nonhenduvei 'rã hery.
18 Hendya gui ha'e kuery omomboa 'rã pytũa py,
oipe'apaa 'rã yvy gui.
19 Ndata'yi neĩ namyminoi 'rã guetarã kuery mbyte,
ha'e hoo pygua kuery peteĩve ma ndoikovevei 'rã hogue py.
20 Okanhyague ára gui kuaray oikea katygua kuery onhemondyipa 'rã,
ko'ẽa katygua kuery voi okyjepa 'rã okuapy.
21 Anhetẽ ha'e rami ae heko vai va'e kuery reko,
ha'e rami ae opa 'rã Nhanderuete oikuaa e'ỹ va'e kuery — he'i.

Jó ojexavai teĩ hepyarã oikoa rami ijayvuague

19 1 Ha'e ramo Jó ombovai:
2 — Raka'e peve 'rã tu pemoingo axy xenhe'ẽ,
ha'e ayvu py xemou'ũmba rive?
3 Dez-kue ma pendeayvu rei xere,
xembojexavai aguã napexĩ vy.
4 Xapy'a rei anhetẽ xee ajejavy va'e rire
xere anho 'rãgue oĩ ajejavyague re apaga aguã.
5 Xapy'a rei xerovai penhemboyvatexe,
ha'e xemo'yvyĩ'iague re pendeayvu reixe vy,
6 peikuaa porã pota aỹ pova'e re:
Nhanderuete ae xemoingo axy va'ekue okya py xejoko vy.[g]
7 Ajapukai: “Xemomba ta!” ha'e teĩ noenduai.
“Xepytyvõ ke!” ha'e teĩ ndoikoi xemboeko porãarã.
8 Xerape ha'e ojoko rã nda'evei aave aguã.

---

g **19.6** Jó ma “Nhanderuete xemoingo axy” he'i va'eri oayvu ha'e oguerovy'a (2.3-6).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Xee aa aguã rupi ha'e omoĩ pytũa.
9 Omboetepy aikoague gui xepe'a vy
xeakã gui omboi xembojeguaarã oĩ va'ekue.
10 Jova-jovaive gui xereity rire aa ma ainy.
Xegui oipe'a arõ va'ekue yvyra hi'aĩague gui oapo'o va'e rami.
11 Xerovai hendy ipoxya,
ngovaigua rami xerereko ramo.
12 Ixondaro kuery ou okuapy xere.
Xerupity aguã ha'e kuery oguereko katu guaperã,
ha'e vy xero yvýry rupi xejoko okuapy.
13 Xegui ha'e oipe'a xeryvy kuery mombyry.
Xekuaa va'e kuery voi ojepe'apa xegui, xerexa va'ety e'ỹ rami rive.
14 Xeretarã kuery xerejapa oje'oivy,
ha'e xekuaa va'e kuery hexaraipa ma xegui.
15 Xero py amovaẽ va'ekue ha'e xerembiguai kuery ma amboae yvy
regua rami xekuaa,
ha'e kuery pe rã yvy mboae regua aiko.
16 Amongakuaa va'ekue ma aenoĩ teĩ naxembovaivei,
mba'emo re xee ae ajerure porã'i teĩ.
17 Xera'yxy ma noetũxevei ma xepytuẽa,
ha'e xeryvy kuery pe ojeguarupy aiko xereakuã vaikue va'e vy.
18 Kyrĩgue voi naxemovaẽxevei,
xee apu'ãxe rã xejojai rei okuapy.
19 Xerayvu ete va'ekue xembojeguarupa okuapy,
ha'e xee ayvu va'ekue voi xerovaigua onhemoingo.
20 Xepire ojapa ma xekãgue ha'e xero'o re,
ha'e haxy'i py aa jepe nho.
21 Xemboaxy ke, xerembiayvu kuery.
Xemboaxy, mba'eta Nhanderuete po xerupity.
22 Mba'e re tu xemonha rei pekuapy Nhanderuete xemonhaa rami?
Mba'e re tu ndapepytu'ui ri xero'o pemombaa gui?
23 Xeayvua omboparaa va'e rire!
Kuaxia re ipara oiny va'e rire!
24 Ferro rakua ha'e chumbo reve
ita re ipara va'e rire raka'e rã peve guarã!
25 — Mba'eta xee aikuaa xerepyarã oikoa,
ha'e opaa py opu'ã 'rã kova'e yvy re.
26 Ha'e va'e rire kova'e xepire ivaipa ma teĩ
xero'o reve ae 'rã aexa Nhanderuete.
27 Aexa 'rã xee ae, xerexa py ae aexa 'rã, amboae nda'ei.
Aexaxe ete rã
xekuraxõ na'imbaraetevei ma xeryepy py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 Xapy'a rei aipopeje 'rã: “Marã rami 'rã tu romoingo axy?
Ndekáuxa ae upe va'e mba'emo vai oiko”, peje teĩ
29 pejererokyje ikyxe gui,
mba'eta xere pendeayvua re ou 'rã ipoxya,
pendere oikuaa pota va'erã oikoa peikuaa aguã — he'i.

Heko vai va'e kuery ojexavai aguã re Zofar ijayvuague

20 1 Ha'e ramo Naamá pygua Zofar ju ombovai:
2 — Aikuaa va'e re xeayvuxe vy
ajapura rombovai aguã.
3 Xee aendu ndeayvu etea xemoxĩmba va'e,
xenhe'ẽ py aendu aikuaa va'e rupi rombovaixea.
4 Ndee ndereikuaai teve ha'e javi oiko ypy guive,
yvy re avakue omoingo ypya guive
5 heko vai va'e kuery xapy'a'i rive ovy'a okuapya,
ojerovia e'ỹ va'e kuery ovy'a xapy'a'i 'rãa?
6 Ha'e kuery ojejou porãa yva re peve oo,
ha'e arai re peve oakã oupi teĩ ae ma
7 hu'ũmba 'rã raka'e rã peve guarã, hepoxi rami rive.
Ha'e rã oexa va'ety kuery “Mamo tu ikuai?” he'i 'rã okuapy.
8 Ha'e kuery ma oexa ra'u pyre rami okanhymba 'rã,
ha'e rã ndojouavei 'rã.
Omonhaa 'rã imondovy pyávy mba'emo oexa pyre rami.
9 Hexaare kuery ndoexavei ma 'rã,
ikuaiague py ae teĩ ha'e kuery re na'ima'endu'aavei ma 'rã.
10 Ta'y kuery ju onhea'ã 'rã iporiaukue'i oguerorya rupi,
ha'e vy opo py ae ome'ẽmba ju 'rã imba'e rei-rei oipe'aa va'ekue.
11 Ikãgue kunumi jave rami imbaraete teĩ,
imbaraete reve 'rã itui yvy ku'i rupi.
12 — Ha'e kuery pe rã ijuru py mba'emo vai he'ẽ 'rã,
ha'e vy oapekũ guy py oguereko.
13 He'ẽ ramo nomokõxei vy
oguereko ranhe 'rã ojuru py.
14 Ha'e rami teĩ hyepy py ma amboae rami 'rã ojeapo.
Mboi guigua rami 'rã iro vaikue ojeapo hyepy py.
15 Mba'emo oguerekopa va'e omokõ va'ekue ombojevypa ju 'rã.
Nhanderuete ae 'rã ojapo guyepy gui ombojevypa aguã rami.
16 Mboi guigua veneno oy'u rire
inhapekũ ae ju ojuka 'rã.
17 Ha'e kuery ndoguerovy'ai 'rã yakã'i oexa vy,
neĩ ei ha'e kamby yakã rami oxyry va'e.
18 Mba'eta omba'eapoague repy ojou va'ekue omokanhymba ju 'rã

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mba'eve ho'u e'ỹ re.
Ojeupe guarã ojopy va'ekue regua peteĩve henda py ndojoui 'rã
ombovy'aarã,
19 ha'e kuery iporiaukue'i omoingo axy ha'e noipytyvõi rire,
ha'e oo ojapo va'ekue'ỹ gui mba'emo oipe'apa rire.
20 — Oipotapa reia gui ndojepe'ai rire
nda'evei 'rã mba'emo oipota va'ekue ogueraa jepe aguã.
21 Oipotapa reia gui ndopytu'ui rire
imba'e rei-rei noĩ arei 'rã.
22 Ojoupa ete maa py ae 'rã ojexavai.
Ha'e kuery re ou 'rã opa marãgua imomboriauarã.
23 Ha'e kuery rye monyẽarã Nhanderuete ombou 'rã opoxy etea.
Tembi'u 'rãgue py ha'e nunga anho ombou 'rã oky rami ha'e kuery
áry.
24 Tembiporu ferro guigua gui ha'e kuery ojava teĩ
guyrapa overa va'e guigua py 'rã onhyvõa.
25 Ha'e ramo okupe gui hu'y oekyi rã
overa rei 'rã huguy re.
Ha'e ramo oendu 'rã onhemondyia.
26 Ha'e kuery peguarã omoĩa 'rã opa marã ojexavai aguã.
Tata omomba 'rã avave rei oipeju e'ỹ teĩ,
hoo py opyta va'ekue-'ekue omomba peve.
27 Yva gui oikuaa ukaa 'rã heko vaia.
Ha'e rã yvy gui ma opu'ã 'rã hovai guarã.
28 Ngoo py oguerekopa va'ekue oipe'apaa 'rã
Nhanderuete poxya ára py, yy onhoẽa va'e rami.
29 Ha'e ramigua ae 'rã avakue heko vai va'e ojopy Nhanderuete po gui.
Ha'e nunga anho ha'e kuery peguarã oĩ Nhanderuete ijayvuague
rami vy — he'i.

Heko vai va'e kuery ovy'aa re Jó ijayvuague

21 1 Ha'e ramo Jó ombovai:
2 — Pendu porã pota ke xeayvua.
Ha'e ramia py peẽ xembopy'a porã 'rã.
3 Xereroangekove eme, ha'e rã xee ju xeayvu 'rã.
Ha'e gui xeayvupa ma ramo mae ha'eve 'rã xejojaive aguã.
4 Avakue re rive teve xee xeayvu ndavy'aia rupi?
Mba'e re'ỹ teve arõ are aguã nda'evei?
5 Pema'ẽ xere, ha'e vy pekyrirĩ 'rã.
Ha'e rami vy pejoko 'rã pendejuru pendepo py.
6 Mba'eta ha'e nunga re xema'endu'a vy rive ndaxerekorãvei,
ha'e xero'o ha'e javi re aendu xepirĩmbaa.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 — Ha'e gui mba'exa tu heko vai va'e kuery okuave are?
Mba'eta ha'e kuery tuja'i teĩ ipo'akapave tema 'rã.
8 Henonde ma ta'y kuery ikuai porã 'rã.
Guamymino kuery voi oexa avi 'rã.
9 Ha'e kuery ro rupi oĩ mby'a porã,
ha'e Nhanderuete nombopagai 'rã yvyra po'i py.
10 Hymba toro ma ta'y'i 'rã ma'etỹ nhavõ,
hymba vaka ta'y vy ndoityi 'rã.
11 Hoo pygua kyrĩgue'i ma onha-onha 'rã okuapy vexa'i rami,
ta'y kue'iry voi opo-opo 'rã ovy'a vy.
12 Oporaei 'rã okuapy pandeiro ha'e ixã reta va'e reve,
mimby pu guive oendu vy oguerovy'a vaipa 'rã.
13 Ára nhavõ ha'e kuery oaxa 'rã oguerekopaa py,
mby'a porã reve oguejy peve yvyra rupa py.
14 Ha'e kuery ae 'rã aipoe'i Nhanderuete pe: “Ejepe'a ke oregui!
Ndoroikuaaxei ndeguigua tape.
15 Mba'eta mava'e tu Ipo'akapa va'e, ixupe jaiko aguã?
Mba'e tu jajopy 'rã ixupe nhanhembo'eague re?” he'i 'rã okuapy.
16 Ha'e rami teĩ ma'ẽ, ha'e kuery oguerekopa aguã ma ipo gui ae e'ỹ ou.
Xevy pe nda'evei ae heko vai va'e kuery onhemongetaa rami aiko aguã!
17 — Mbovykue tu heko vai va'e kuery rataendy omboguea?
Mbovykue tu ha'e kuery áry omboua 'rã imombaarã?
Mbovykue tu Nhanderuete opoxya rupi ombou 'rã ha'e kuery ikuai axy aguã?
18 Mbovykue tu ha'e kuery omoxẽa 'rã jai pirekue yvytu ogueroveve heravy va'e rami,
e'ỹ vy mba'emo pirekue yvytu jere ogueraa va'e rami?
19 Ha'e rã peẽ kuery aipopeje: “Nhanderuete ma oarõ 'rã heko vai va'e ra'y kuery ombopaga aguã”, peje 'rã.
Ha'e rami teĩ ha'e kuery ae Nhanderuete ombopaga va'e rire, ha'e kuery ae oendu aguã haxya.
20 Ha'e kuery ae toexa imombaarã ou rã,
ha'e kuery ae toy'u Ipo'akapa va'e poxya gui.
21 Mba'eta ha'e kuery omano ma rire, hekove oipe'aa ma ramo,
mba'exa tu ha'e kuery oendu 'rã ngoo pyguare kuery reko gui?
22 Amongue nda'u omo'arandu kuaa 'rã Nhanderuete?
Mba'eta ha'e ma yva re ikuai va'e re voi oikuaa pota va'e.
23 Amongue ma imbaraete reve 'rã omano,
heko eta rei e'ỹ, mba'eve rei oendu e'ỹ re guive,
24 imba'e yryru kamby tynyẽ reve,
ha'e ikãgue ratã e'ỹa hexaĩmba rei reve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Ha'e rã amboae kuery ma ikuerai rei reve 'rã omano,
mba'emo porã ndojoui rire.
26 Ha'e rami teĩ mokoĩve regua joapy 'rã ikuai yvy ku'i py,
taxo ojao'ipa aguã py.
27 — Ma'ẽ, xee aikuaa ae ma pejapoxea,
mba'eta ha'eve'ỹa rami penhembopy'a xembojexavaive aguã re.
28 Mba'eta aipopeje: “Mamo tu opyta yvateve va'e
teko vai rupi oiko va'e rogue?” peje 'rã.
29 Ha'e rami teĩ peporandu na oguataa rupi ikuai va'e pe.
Napendu potai teve mba'emo ha'e kuery omombe'u rã?
30 Mba'eta aipoe'i 'rã: “Jexavaia ára py heko vai va'e kuery omboaxya 'rã,
ogueraa jepea 'rã poxya ára gui”, he'i 'rã.
31 Mava'e tu omboayvu 'rã ha'e kuery ikuaia re?
Mava'e tu ombopaga 'rã ojapo vaiague re?
32 Mba'eta opaa py ha'e kuery retekue ogueraa 'rã onhono porãa aguã katy,
ha'e onhono porãague re openaa 'rã.
33 Ha'e kuery rupa áry yvy itui va'e nda'ipoyi 'rã,
ha'e avakue ha'e javi oje'oi 'rã hetekue rakykue,
henonde oje'oi va'e voi mbovy rei e'ỹa rami avi.
34 Ha'e nunga rupi mba'e re tu xembopy'a porãa rupi merami teĩ pendeayvu rive?
Pembovaia ha'e javi re ma apu anho oĩ — he'i.

Jó ojejavy etea rami Elifaz ijayvuague

22 1 Ha'e ramo Temã pygua Elifaz ju ombovai:
2 — Ha'e gui avakue nda'u mba'emo ovare 'rã ri Nhanderuete pe?
Any, oikuaapa va'e teĩ ojeupe ae ovare va'e.
3 Tyrã pa ndereko porãa teve ombovy'a 'rã Ipo'akapa va'e?
Xapy'a rei ndee rejejavy e'ỹ re reiko rã ha'e ojou porã 'rã teve?
4 Nhanderuete renonde rejererokyjea re teve nembopaga,
nderovai oikuaa potaa py?
5 Ndereko vaia ndatuvixai teve?
Rejejavya ma opa va'erã e'ỹ teve?
6 Mba'eta mba'e re'ỹ reipe'a mba'emo nderyvy gui,
ha'e iporiaukue'i gui voi reipe'a ijao.
7 Ikane'õ va'e pe ma yy nereme'ẽi oy'u aguã,
okaruxe va'e pe voi nerakãte'ỹ tembi'u re.
8 Ipo'akakueve pe rive yvy itui,
avakue yvatekueve anho 'rã ikuai ha'e py.
9 Ha'e rã imeve'ỹ va'e kuery ma ipo rei reve rembojevy,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e tyre'ỹ kuery mbaraetea remomba.
10 Ha'e nunga rupi ae nhuã ndejokopa,
ha'e rekyjea rendu xapy'a vy renhemondyipa rei,
11 pytũa guive, mba'eve rexa e'ỹ teĩ.
Ha'e ramo ae yy tyguaxu va'e ndeao'i 'rã.
12 — Yva re yvatevea py e'ỹ teve Nhanderuete oĩ?
Ema'ẽ ha'vy jaxy-tata yva re ikuai va'e re.
Ha'e va'e ma nda'yvate ma ra'agai!
13 Ha'e rami teĩ aipo're: “Mba'e tu Nhanderuete oikuaa?
Ha'e nda'u oikuaa pota 'rã mba'emo re,
oexa 'rã teve pytũ ana rupi?
14 Mba'eta yva apy rupi ha'e oguata oikovya rupi
arai ana ojao'i 'rã
mba'emo oexa aguã rami e'ỹ”, 're.
15 Ha'e gui ndee nda'u reikoxe teri tape ymague rupi,
heko vai va'e kuery ikuaiaty rupi?
16 Ha'e va'e kuery ma oipe'apaa vyvoi raka'e hi'ára ovaẽ e'ỹ mbove.
Ha'e kuery ytarã oĩ va'ekue ma yxyry atã va'e ogueraapa.
17 Mba'eta Nhanderuete pe aipoe'i: “Ejepe'a ke orea gui!
Mba'e tu Ipo'akapa va'e ojapo 'rã orere?” he'i rire.
18 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ro ha'e omonyẽ mba'emo porã anho.
Ha'e rã xevy pe nda'evei ae heko vai va'e kuery onhemongetaa
rami aiko aguã.
19 Ha'e kuery opa rã heko porã va'e kuery oexa vy ovy'a 'rã.
Ha'e kuery re ojejavy e'ỹ va'e opuka 'rã.
20 Ha'e vy aipoe'i 'rã: “Anhetẽ, nhanderovaigua kuery omombaa ra'e,
ha'e rã mba'emo oeja va'ekue ma tata ju omomba”, he'i 'rã okuapy.
21 — Ha'e nunga rupi peteĩ rami ju pota ke eiko Nhanderuete reve,
revy'a nho aguã.
Ha'e ramo ndere ou 'rã iporã va'e.
22 Ajerure ndevy, ejapyxaka porã pota ke nembo'e rã,
ha'e ndepy'a re emoĩ ijayvua.
23 Mba'eta Ipo'akapa va'e pe rejeko rerova uka ramo reiko porã ju 'rã.
Xapy'a rei ndero gui mba'emo vai reipe'a ramo,
24 ha'e ouro rereko va'e yvy ku'i py remombo ramo,
ouro Ofir guigua rereko teĩ yakã'i rupi ita ikuai va'e mbyte rupi
remombo ri ramo,
25 ha'e ramo Ipo'akapa va'e ae 'rã ndevygua oiko
ouro ha'e prata oiporavo pyre rami.
26 Mba'eta rerovy'a 'rã Ipo'akapa va'e anho,
ha'e nderova rembovy 'rã Nhanderuete-a katy.
27 Ixupe rejapukai ramo oendu 'rã,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e ixupe ju rejapo 'rã renhemboayvuague.
28 Mba'emo rejapo aguã re renhembopy'a ramo oiko porã 'rã,
ha'e tape reikoa rupi omoexakãmba 'rã.
29 Nhomo'yvyĩ'ia rã rexa vy “Emopu'ã ju ke” 're ramo
Nhanderuete ogueraa jepe 'rã onhemo'yvyĩ'i va'ekue,
30 oepy 'rã ojejavy va'ekue teĩ.
Ndepo iky'a e'ỹa re oma'ẽ vy 'rã ogueraa jepe — he'i.

Nhanderuete renonde Jó ojexa ukaxea re ijayvuague

23 1 Ha'e ramo Jó ombovai:
2 — Aỹ voi ju xeayvu ta opu'ã rei va'e rami,
xepo py xepoaẽa ajoko teĩ.
3 Ai! Xee aikuaa va'e rire Nhanderuete ajou aguã!
Ha'e rami vy ajexa uka 'rãgue oikuaa pota oinya py.
4 Henonde anhemombe'u porã 'rãgue,
xejuru amonyẽ 'rãgue aikoa re xeayvu aguã.
5 Ha'e rami vy xembovai rã aikuaa 'rãgue,
aendu kuaa 'rãgue xevy ijayvu rã.
6 Opo'aka etea rupi nda'u ijayvu ete 'rãgue xevy?
Any, oikuaa pota porã'i 'rãgue xere.
7 Ha'e py ma heko porã va'e ijayvu 'rãgue hexeve,
ha'e raka'e rã peve xee aa jepe 'rãgue xemboayvu aguã gui.
8 — Ha'e rami teĩ ma'ẽ, xerenonde katy xee aa rã noĩ 'rã ha'e py.
Xerakykue katy ajevy teĩ ha'e py voi ndajoui.
9 Xeaxua katy mba'emo ojapo teĩ xee ndaexa reguai.
Xeaxua katy voi onhemi rã xee ndaexai 'rãe.
10 Ha'e rã ha'e ma oikuaapa xee aikoa.
Xera'anga va'e rire ouro iky'a e'ỹ va'e rami ajekuaa 'rãgue.
11 Mba'eta xepy ma ha'e oikoa rupi anho oiko.
Aĩ atã ixuguigua tape rupi aikoa rupi, ndajepe'ai ae.
12 Ojuru py ojapo uka va'e gui xee ndajepe'ai,
xepy'apy py amoĩ porã ijayvuague.
13 Ha'e rã ha'e ma mba'emo ojapo aguã re onhembopy'a ramo
mava'e 'rã tu ojoko?
Mba'eta ha'e ojapoxe vy ojapo 'rãe.
14 Ha'e rami vy ojapopa avi 'rã xerekorã re ijayvuague.
Ha'e va'e ramigua ma mbovy rei
e'ỹ ojee omoĩ ojapo va'erã.
15 Ha'e nunga rupi xepy'a eta rei 'rã henonde.
Ha'e nunga re aikuaa pota vy akyje.
16 Nhanderuete ojapo xepy'a re xekangya aendu aguã rami,
Ipo'akapa va'e ae xembopy'a eta rei.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Mba'eta pytũ vaikue gui e'ỹ xekangya aendu,
pytũ reia xerova ojao'i va'e gui e'ỹ guive.

Mbovykue rei e'ỹ heko vai va'e kuery nombopagaaia rami Jó ijayvuague

24 1 — Mba'e re nda'u Ipo'akapa va'e noa'angai ri joe oikuaa pota aguã ára?
Mba'e re tu oikuaa va'e kuery ndoikuaai ha'e va'e ára?
2 Mba'eta ikuai yvy markaa oguerova rive va'e,
ha'e mymba re imonda vy guymba kuery reve ae omongaru va'e.
3 Ha'e kuery oipe'a 'rã tyre'ỹ rymba mburika,
imeve'ỹ va'e gui voi oipe'a 'rã hymba vaka.
4 Ojexavai va'e kuery pe ojavy uka 'rã tape.
Ha'e kuery gui iporiaukue'i yvy re ikuai va'e onhemimba 'rã okuapy,
5 Ha'e va'e kuery ma omba'eapo aguã katy oje'oi 'rã kavaju'i tekoa e'ỹa rupigua rami,
iporiaukue'i voi yvy joja reia rupi oeka 'rã oje'oivy ho'u va'erã.
Ha'e rami vy 'rãe ojou tembi'u ojeupe ha'e gua'y kuery pe.
6 Heko vai va'e mba'ety py omono'õ 'rã mba'emo aju,
ha'e omondoro 'rã uva.
7 Ipire rei reve oaxa 'rã pytũ ao oguereko e'ỹ vy.
Onheovã aguã ndoguerekoi vy yro'y oendu.
8 Yvyty rupi inhakỹmba 'rã oky gui.
Onhemi aguã oguereko e'ỹ vy itaova rupi rive 'rã onhemi okuapy.
9 Tyre'ỹ'i kuery omboia 'rã okambua gui,
ha'e iporiaukue'i gui oipe'a 'rã oguereko'i va'ekue.
10 Ha'e ramo ha'e va'e kuery ipire rei va'e ikuai ao oguereko e'ỹ vy.
Karuai oendu vy ogueraa 'rã mba'emo aju ojokua pyre.
11 Heko vai va'e kuery roka py onhami 'rã azeite-rã,
uva oumbiri avi teĩ oendu riae 'rã oy'uxea.
12 Tetã rupi voi avakue ipoaẽ 'rã okuapy, ojeaipy kuery ojapukai 'rã onhe'ẽ py.
Ha'e rami teĩ ha'e nunga re Nhanderuete ndoikuaa potai merami.
13 — Ha'e rã heko vai va'e ma hendy va'e rovaigua ikuai,
ndoikuaai 'rã guive tape hendya katy oo va'e,
ha'e va'e rupi ndooxei guive.
14 Ko'ẽ rai jave jojuka rive-rive va'e opu'ã vy
ojuka 'rã iporiaukue'i ha'e ojexavai va'e.
Ha'e gui pyávy ma oo ju 'rã imonda aguã katy.
15 Itavy rei va'e voi oarõ 'rã pytũ'i ta maa.
Ha'e vy aipoe'i ojeupe: “Avave rei ndaxerexa kuaai 'rã”, he'i vy omo'ã 'rã ovy ngova.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Pytũ jave avakue oike 'rã joo rupi,
ha'e gui ara py ma ngoo rupi ae 'rã ikuai.
Neĩ ndoexaxevei 'rã hendy va'e.
17 Mba'eta ha'e kuery ma ko'ẽa pe “Manoa pytũ guigua” he'i 'rã,
ha'e rã pyávy nhomongyje reia ma ha'e kuery oexa va'ety ae oiko.
18 — Peẽ aipopeje: “Heko vai va'e kuery ma ogueraapaa vyvoi 'rã
yxyrya py.
Yvy re ha'e kuery pegua oĩ va'e ma ayvu vaipy anho.
Ndoovei 'rã tape uvaty katy oo va'e rupi omba'eapo aguã.
19 Ipirua ha'e haku ma yro'y omboyku-a rami avi
manoa voi omomba 'rã ojejavy va'e kuery.
20 Ha'e ramo ha'e kuery re ixy ae hexarai 'rã,
ho'okue re taxo ovy'a reve okaru 'rã okuapy.
Heko vai kuery re na'ima'endu'aavei ma 'rã.
Ha'e kuery omopẽmbaa 'rã yvyra rami,
21 imemby va'erã e'ỹ ha'e kuery omomba rire,
ha'e imeve'ỹ va'e pe ndojapo porãi rire”, peje.
22 — Any! Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuete ombaraetea rupi
ombopukuve 'rã ojerovia rei va'e kuery ára.
Ha'e kuery ndaekorãvei teĩ opu'ã ju nho 'rã.
23 Ha'e kuery pe ha'e ome'ẽ 'rã opytu'u aguã.
Ha'e ramo ikuai atã 'rã.
Nhanderuete oma'ẽ 'rã ha'e kuery ikuaia rupi.
24 Ha'e kuery ma xapy'a'i 'rã omboyvatea.
Ha'e rire oaxa ju xapy'a 'rã, amboae kuery rami oipe'apaa 'rã,
mba'emo ra'yĩgue rami avi ojayaa 'rã.
25 Ha'e rami e'ỹ rã mava'e 'rã tu oikuaa uka xeapua,
ha'e ombovaipa xeayvua? — he'i.

Nhanderuete renonde avave rei nonhemboeko porã kuaaia rami Bildade ijayvuague

25 1 Ha'e ramo Sua pygua Bildade ombovai:
2 — Ha'e rami avi Nhanderuete pegua anho oĩ opena ha'e ipo'aka aguã.
Ha'e ma ojapo yva yvatevea rupi voi ikuai porãa aguã rami.
3 Guembiguai xondaro kuery ma ndajaipapapa kuaai 'rã.
Ixuguigua hexakãa ojope 'rã ha'e javi áry.
4 Ha'e rami rã mba'exa tu avakue onhemboeko porã 'rã Nhanderuete renonde?
Mba'exa tu kunha gui itui'i va'ekue oiko 'rã iky'a e'ỹ va'e?
5 Ma'ẽ, ha'e oexa rã jaxy eteve voi naendyi
ha'e jaxy-tata ikuai va'e iky'a e'ỹ va'e ndoikoi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e gui avakue katuve ma taxo rami rive 'rã yvyĩgueve'i.
Avakue ra'y kuery ma taxo ramigua meme ae ikuai — he'i.

Nhanderuete ipo'akapaa re Jó ijayvuague

26 1 Ha'e ramo Jó ombovai:
2 — Ikangy va'e pytyvõa merami rive reiko,
ijyva mbaraete e'ỹ va'e reipytyvõ merami rive!
3 Hi'arandu e'ỹ va'e remongeta kuaa merami rive,
ha'e anhetẽ va'e reikuaa uka porãmba merami rive!
4 Mava'e nembo'ea rupi tu ndeayvu ha'e rami ete?
Mava'e guigua nhe'ẽ tu ndere oĩ ndeayvu kuaa aguã?
5 — Ha'e gui omano va'ekue nhe'ẽ ma oryryipa 'rã okuapy
yy guy py ikuaia py.
6 Nhanderuete gui manoa pygua kuery nonhemi kuaai,
yvykua vaikue ao'iarã noĩ ramo.
7 Mba'eve oĩ e'ỹa áry ha'e oipyo kuaray apu'a'ia katygua,
mba'eve oĩ e'ỹa áry ae avi onhono yvy.
8 Arai ana ikuai va'e mbyte ojoko 'rã yy,
ha'e rami teĩ arai ndoxoi 'rã iguy py.
9 Ojao'i 'rã guenda opena oinyaty,
hi'áry arai pytũa py ojao'i vy.
10 Omoĩ raka'e yy apyrã,
hexakãa ha'e pytũa mbyte py.
11 Ijayvu atã ramo yva yta
oryryi 'rã onhemondyipa vy.
12 Ombaraetea rupi omboja'o raka'e ye'ẽ,
ha'e o'arandua rupi oity ngovaigua kuery.
13 Opejua py rive omoexakã 'rã yva,
ha'e opo py ojuka 'rã teju jagua inhakuã va'e.
14 Ma'ẽ, ha'e ramigua ma hembiapo ypy rive!
Mba'eta ixugui ma nhaendu mbeguei'i anho.
Ha'e gui mava'e tu oendu kuaa 'rã ipo'akaa ryapu atã va'e?

Heko vai va'e kuery ikuai axy aguã re Jó ijayvuague

27 1 Jó ijayvuve tema. Ha'e vy aipoe'i:
2 — Anhetẽ ete Nhanderuete Ipo'akapa va'e xevy guarã va'ekue pe'aa
ha'e xenhe'ẽ moingo axya va'e rekove rupi aura vy aipoa'e:
3 xee aikove teria ja,
ha'e xeapyĩgua py xepytuẽ aguã Nhanderuete ome'ẽ teria ja
4 xejuru nda'ijayvui 'rã ha'eve'ỹa rami,
xeapekũ nda'ijapui 'rã guive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Nda'evei ete “Ha'evea rami pendeayvu”, ha'e aguã!
Amano peve ndajepe'ai 'rã anhetẽ rupi aikoa gui.
6 Aĩ atã 'rã xereko porãa re, ndajepe'ai 'rãe.
Aikoa ára nhavõ xepy'apy py ndaikuaai ajejavya.
7 — Xerovaigua kuery topa heko vai va'e rami,
xerovai opu'ã va'e kuery ma ha'eve'ỹa
rami ikuai va'e rami topa.
8 Mba'eta ojerovia e'ỹ va'e kuery ma mba'e tu oĩ oarõ aguã,
hekove ojayaa,
ha'e inhe'ẽ Nhanderuete oipe'a rã guarã?
9 Ha'e kuery áry teko axy ou ramo
Nhanderuete oendu 'rã teve ojapukaia?
10 Heko vai va'e nda'u oguerovy'a 'rã Ipo'akapa va'e?
Ixupe ojapukai 'rã teve oikoa ha'e javi py?
11 — Xee rombo'e 'rã Nhanderuete po'akaa re,
namombe'u e'ỹi 'rã Ipo'akapa va'e reve mba'emo oĩ va'e.
12 Mba'eta peẽ kuery ha'e javi pexa ae ma ha'e nunga.
Mba'e re tu ha'vy ovare e'ỹ va'e anho pejou porã?
13 Ma'ẽ, po ramigua anho heko vai va'e ojopy 'rã Nhanderuete po gui,
Ipo'akapa va'e gui nhomoingo axya kuery ojopy 'rã po rami.
14 Ha'e kuery ra'y kuery hetave oje'oivy teĩ kyxe pyguarã meme ikuai,
hamymino kuery voi ndojou retai 'rã ho'u va'erã.
15 Ha'e kuery va'e regua hembyre va'ekue ma mba'eaxy omomba 'rã,
ha'e rã ta'yxykue ndojae'oi 'rã.
16 Heko vai va'e ma yvyku'i rami 'rã omboaty prata,
oaorã guive yapo rami ojou-jouve 'rã.
17 Ha'e nunga omoĩ porã teĩ heko porã va'e kuery ju 'rã onhemonde,
prata oguereko va'ekue voi ojejavy e'ỹ va'e kuery ju omboja'o 'rã okuapy.
18 Heko vai va'e ngoorã ojapo va'e ma tanambi raity rami,
ha'e oguy'irã mba'ety rarõa ojapo va'e rami rive.
19 Iporiau e'ỹ va'e ma mba'emo oguerekopa va'e mbyte py onheno teĩ
guexa oipe'a ju vy ndoexavei 'rã.
20 Ha'e kuery re imongyjearã ou vy ipo'aka 'rã yy oxyry atã va'e rami,
pyávy ma yvytu vaikue ogueraapa 'rã.
21 Kuaray oua katy gui yvytu ou va'e ogueraa ramo okanhymba 'rã.
Oipe'apa 'rã heravy oĩague gui.
22 Nhanderuete po gui ojava vyvoixe teĩ
hi'áry ha'e nunga ha'e javi ombou 'rã omboaxy e'ỹ re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Heko vai va'e ho'a rã ojepopetepaa 'rã,
okanhy ovy ramo otuvy nhe'ẽ pavẽ 'rã imondovy — he'i.

Yvy guýry mba'emo porã oĩ va'e avakue oguenoẽ kuaa re Jó ijayvuague

28 1 — Anhetẽ, prata re yvy jo'oa ikuai,
oĩ avi ouro ky'a'oaty.
2 Ferro guive oguenoẽa 'rã yvy gui,
ha'e rã overa va'e ma ita py ojoua.
3 Avakue omoexakã 'rã pytũ anaa rupi,
ha'e hexakãa opaa peve oo vy oeka 'rã ita porãgueve
pytũ anaa py oĩ va'e.
4 Ojo'o 'rã yvy oike aguã avakue ikuaia gui mombyry,
oguata va'e kuery oikuaa e'ỹa py.
Ha'e kuery ikuaia gui mombyry 'rã ikuai
peteĩ ixã re ovava-vava oinya py.
5 Yvy gui ma oiko 'rã tembi'u,
ha'e rã iguýry ma tata py okaiague rami 'rã ojekuaa.
6 Ha'e pygua ita re oĩ 'rã safira,
ha'e gui iku'ikue re ma ouro oĩ.
7 — Ha'e va'e tape ma guyra jo'ua kuery ndoikuaai,
taguato ndoexai va'e ae.
8 Vixo inharõ ha'e tuvixa va'e nopyrõi 'rã ha'e rupi,
guary ra'y voi ndoaxai ha'e rupi.
9 — Avakue opo py tembiporu oguereko va'e py ombota-mbota 'rã ita re,
ha'e vy yvyty ikuai va'e oipe'a 'rã iguy peve.
10 Ombokua 'rã ita rupi
oexa aguã hepyve va'e oĩ va'e ha'e javi.
11 Omboty 'rã yy rape ikuai va'e peteĩve henda py otyky e'ỹ aguã rami,
hexakãa katy oguerupa aguã hi'ã py oĩ va'ekue.

Arandu anhetẽ va'e me'ẽa Nhanderuete oikoa re Jó ijayvuague

12 — Ha'e rã 'arandua ma mamo tu oĩ?
Mamo tu oĩ mba'emo jaikuaa ete aguã?
13 Ha'e va'e repy ma avave ndoikuaai,
yvy re avakue ikuaia rupi ndojouai 'rãe.
14 Yvykua vaikue aipoe'i: “Xere ma ha'e nunga noĩ”,
ye'ẽ voi “Xea py noĩ avi” he'i.
15 Ouro oiky'a'o pyre re teĩ nda'evei jajogua aguã,
neĩ prata voi nda'evei hekovia japeja aguã.
16 Mba'eta ouro Ofir gui ogueru pyre ha'e javi gui ovareve va'e,
ônix hepyve va'e ha'e safira ikuai va'e gui guive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ouro teĩ ma 'arandu rami e'ỹ iporã va'e, neĩ itaendy ma voi.
Jeguaa ouro oiky'a'o pyre guigua re teĩ nanhamboekoviai 'rã.
18 'Arandu oĩa py ma ita coral ha'e itaendy ikuai va'e re
nhanderexaraipa 'rã.
Pérola jajoua gui voi ha'eveve 'arandu jarekoa.
19 Etiópia gui topázio herua teĩ ha'e va'e ma 'arandu rami e'ỹ ovare,
neĩ ouro iky'a e'ỹ va'e voi.
20 — Ha'e nunga rupi magui tu ou 'arandu?
Mamo tu oĩ mba'emo jaikuaa aguã?
21 Mba'eta temimoingo ikuai va'e oexaa gui onhomia,
guyra yvate rupi oveve va'e gui guive.
22 Yvykua vaikue ha'e manoa aipoe'i:
"Oreapyxa py roendu rive 'arandu oikoa", he'i.
23 Nhanderuete anho oikuaa 'arandua katy tape oo va'e,
ha'e ae oikuaa oĩa.
24 Mba'eta ha'e ma yvy apy rupi peve oexa pota,
yva guýry ikuai va'e ha'e javi 'rã oexapa.
25 Yvytu poyia ha'evea'i rami Nhanderuete oeja
yy guive ituia peve oa'anga jave,
26 oky nhavõ guarã oeja,
ha'e yapu overa reve va'e raperã omoĩ jave,
27 ha'e va'e jave py ae 'arandu oexa avi vy oikuaa uka raka'e.
Ha'e va'e re oikuaa pota ma vy omoĩ atã raka'e.
28 Ha'e vy aipoe'i avakue pe: "Pendu ke:
SENHOR renonde pejererokyjea ma pene'arandurã oĩ,
ha'eve'ỹ va'e gui pejepe'a vy 'rãe peikuaa mba'emo", he'i.

Jó ymave rupi oiko porãague re ima'endu'aague

29 1 Jó ijayvuve tema. Ha'e vy aipoe'i:
2 — Ai! Kueve'igua jaxy re aikoague rami ju aiko va'e rire,
Nhanderuete xere opena javegua re rami!
3 Ha'e jave ma xeakã áry rupi omoexakã va'ekue,
ha'e hendy va'e xerereko heravy ramo pytũ rupi ete aguata aikovy
va'ekue.
4 Ha'e jave ma xerexaĩ aikovy va'ekue,
xero áry rupi Nhanderuete xerayvua oexa uka rã.
5 Ha'e jave ma Ipo'akapa va'e oiko teri xereve,
ha'e xera'y kuery voi xeyvýry teri ikuai.
6 Kamby py xepy ajoi ainy va'ekue,
ha'e itaova gui yakã'i oxyry va'e rami azeite oxyry oiny jave.
7 — Tetã kora rokẽ katy aa,
ha'e tetã mbyte py guive aguapy ainy aguã ome'ẽa jave

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 kunumigue xerexa vy ojepe'apa,
ha'e tujakue'i voi opu'ãmba okuapy va'ekue.
9 Yvatekueve voi ijayvu ta vy ojuru ojoko okuapy va'ekue,
ojuru re opo omoĩ reve.
10 Omboetevepy kuery ayvu nonhenduvei va'ekue,
ijurupy py inhapekũ nomyĩvei ramo.
11 Xeayvua rendua kuery ma “Ovy'a va'e” he'i okuapy xevy,
xerexaa kuery voi xere ima'endu'a porã va'ekue.
12 Mba'eta xee ma iporiaukue'i ojapukai rã aepy va'ekue,
tyre'ỹ opytyvõarã oguereko e'ỹ va'e kuery guive.
13 Omano ta va'e voi xereroayvu porã va'ekue,
xee ajapo avi va'ekue imeve'ỹ va'e kuery okuraxõ py ovy'a aguã rami.
14 Xejee amoĩ va'ekue teko porã,
ha'e va'e anho oĩ va'ekue xeao rami.
Manto ha'e akã nhovãa rami oĩ va'ekue ha'evea rami joe apenaa.
15 Xee ajeapo va'ekue ára revegua e'ỹ rexarã rami,
hi'u rovaikue'i va'e pyrã rami guive.
16 Iporiaukue'i pe ma tuu aiko va'ekue,
oikuaapy e'ỹ ikuai va'e re guive aikuaa pota va'ekue.
17 Ha'e rã porayvu e'ỹ va'e kuery raĩ'y kã ma xee amopẽmba va'ekue,
ha'e kuery raĩ gui xee araa jepe va'ekue omokõ ta va'e.
18 Xee aipoa'e va'ekue: “Xero py ae 'rã amano,
amboetave 'rã xe'ára ita ku'i rami.
19 Xee aiko 'rã yy peve yvyra rapo ovy va'e rami,
ha'e pyávy hakã re yxapy oĩa va'e rami.
20 Xemboeteave tema 'rã,
ha'e xepo py xerapa ajopy atã tema 'rã aikovy”, ha'e va'ekue.
21 — Xeayvu rã ojapyxaka va'e kuery oarõ okuapy va'ekue amongeta aguã,
xeayvua oendua rupi okyrirĩ pavẽ va'ekue.
22 Xee xeayvupa ma rã naxembovai kuaai va'ekue.
Ha'e kuery áry xeayvua oguejy va'ekue yxapy rami.
23 Ha'e kuery xerarõ va'ekue oky re rami,
ojuru oipe'a reve oarõ okuapy xeayvu aguã, haku-a ára py oky oarõ va'e rami.
24 Ha'e kuery nda'ipy'a guaxui jave ha'e kuery pe xerory va'ekue.
Xerova omoexakã rã xererovy'a va'ekue.
25 Ha'e kuery raperã xee aiporavo va'ekue huvixa rami aguapy ainy reve,
huvixave oxondaro kuery mbyte oĩ va'e rami,
ha'e ojae'o va'e kuery mbopy'a porãa rami ajoguereko va'ekue.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jó iporiaua oguerojae'oague

30 1 — Ha'e gui aỹ ma xegui kyrĩgueve xejojai okuapy,
ha'e va'e kuery ru ma neĩ jagua reve xerymba vexa'i kuery oarõ aguã katy
namondoukai va'ekue ri.
2 Mba'eta ha'e kuery inhangaipa ramo
mba'e nunga py tu xevy ovare 'rãgue ipo mbaraetea?
3 Jexavai ha'e karuai gui ha'e kuery ikangypa okuapy.
Oixu'u okuapy mba'emo pirukue,
yma ma tekoa noĩveia rupi mba'emo vaikue ikuai va'e guive.
4 Jai rogue ha'e yvyra'i rogue rive oipo'o,
zimbro rapo guive ho'u okuapy.
5 Avakue mbyte gui omoxẽa.
Ha'e kuery rovai ojapukaia okuapy imonda va'e rakykue ojapukaia rami.
6 Yvy'ã peguy kuaray'ã reia rupi ikuai,
yvykua ha'e itakua rupi.
7 Onhendu okuapy jai rupi,
juu guy rupi rive ijaty okuapy.
8 Inhakã porã e'ỹ va'e ra'y kuery ikuai,
ima'endu'apy e'ỹ regua,
ijyvy gui omoxẽmba pyre.
9 — Ha'e rã aỹ ma ha'e kuery xembojaru rei okuapy,
ojojai pyrã aiko ramo.
10 Xegui ojeguaru vy ojepe'a 'rã mombyry'i,
ndokyjei guive xerova re onyvõ aguã.
11 Mba'eta Nhanderuete ombopyu xerapa xã xembojexavai vy.
Ha'e ramo ha'e kuery ndojejokovei ma xerenonde.
12 Ha'e rami vy xeaxu e'ỹa re opu'ã okuapy xemoanha rei aguã,
ha'e xerovai jogueroayvu okuapy xemomba vy ou aguã re.
13 Ombovaipa okuapy xee aa aguã va'e rupi,
xeapo ajexavai aguã rami.
Ha'e kuery ma oipytyvõ pyrã e'ỹ ae.
14 Xere ou okuapy tetã kora oitypaague rupi oike va'e rami,
ha'e kuery ouve tema 'rã ivaipaague mbyte rupi.
15 Xere ou xemongyjearã,
yvytu ombovevepa rire omboetepy aikoague.
Avy'aague oaxa ma ovy arai rami.
16 — Aỹ ma xepy'apy py anhenhandu xenhe'ẽ ivaipa maa rami.
Xembojexavaia ára ou ma xere.
17 Pyávy xekãgue hu'ũmba ha'e ovapa va'e ramigua aendu,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e mba'emo vai xexu'u va'e ndopytu'ui.
18 Mba'emo vai aendu va'e gui xeao voi ojepokapa rei 'rã,
mba'emo vai xejyryvipy 'rã xeao puku jyryvi rami.
19 Xeruete, ndee ae xemombo yapo py,
ha'e ramo yvy ku'i ha'e tanhimbu rami aiko.
20 Ndevy ajapukai rã ndee naxembovai.
Apu'ã ha'amy teĩ rema'ẽ rive xere.
21 Porayvu e'ỹ va'e renhemoingo xevy.
Ha'e vy ndepo mbaraete reve repu'ã xere.
22 Rejapo yvytu xereupi vy hi'áry xereraa aguã rami.
Xemou'ũmba ára vai revovo rupi.
23 Ha'e gui xee aikuaa amano aguã katy xereraa,
oikove va'e ha'e javi ikuai aguã katy.
24 — Ha'e rami avi yty áry ava omomboa imoinyague gui nokuave'ẽi 'rã teve,
ojexavaia gui ndojapukai ratãi 'rã teve ipytyvõarã pe?
25 Xee ndajae'oi va'ekue teve ojexavai va'e re,
ha'e xenhe'ẽ py namboaxyi teve oiko axy va'e?
26 Iporã va'e xee arõ teĩ xere ou mba'emo vai.
Hendy va'e arõ va'e 'rãgue py pytũ anho ou xere.
27 Xeryepy rupi omyĩ va'e ndopytu'ui,
xere aiko axya ára ou ramo.
28 Xeporiau aikovy kuaray ojope e'ỹa rupi.
Heta va'e kuery mbyte py ajerure ha'amy xepytyvõa aguã.
29 Xee ma jagua-tuvy nhe'ẽ ryke'y,
ha'e guyra nhandu ryvy aiko.
30 Xepire hu'ũmba reve ho'apa xegui,
xekãgue voi okai merami xepire raku gui.
31 Ha'e nunga rupi ixã reta va'e ambopu 'rãgue py xeraxẽ ainy xepy'a vai vy,
ha'e mimby amonhe'ẽ 'rãgue py ojae'o va'e rami anhendu.

Jó anhetẽ rupi oikoa re ijayvuague

31 1 — Xerexa reve ajapo ma areko aguã.
Mba'exa tu ha'vy xee apena reia rupi ama'ẽ ta kunhataĩ re?
2 Ha'e rami rire mba'e 'rã tu xee ajopy Nhanderuete yvategua gui,
mba'e nunga tu yvate oĩa gui ome'ẽ 'rã xevy?
3 Mba'eta heko vai va'e peguarã omoĩ okanhy aguã,
mba'emo vai apoa pe omoĩ oiko axy aguã.
4 Ha'e rã xee aikoa ma Nhanderuete oexapa,
oipapa aguataa ha'e javi.
5 — Ha'e gui aiko porã merami rive va'e rire,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e ajokore aguã katy xepy inhakuã ovy va'e rire,
6 (Nhanderuete toikuaa pota porã xere,
anhetẽ rupi aikoa oikuaa aguã,)
7 xapy'a rei tape porã gui ajepe'a vy
mba'emo aexa va'e rupi rive anhembopy'a,
e'ỹ vy xepo re iky'a va'e oĩ va'e rire,
8 ha'e rami ri ramo amboae kuery rive to'u xee ama'etỹague gui,
ha'e xemba'ety rupi henhoĩ va'ekue tomondoropa rive.
9 — Xapy'a rei xekuraxõ py kunha mboae re anhembotavy uka,
ha'e xea katygua rokẽ py ama'ẽ mbeguea rupi aiko va'e rire,
10 ha'e ramo xera'yxy tojapo tembi'u amboae ava pe,
hexeve amboae tonheno.
11 Mba'eta ha'e rami aiko va'e rire nda'evei ete 'rãgue,
ajejavyague re huvixa kuery xembopaga 'rãgue.
12 Ha'e ramigua ma tata rami ombovaipa 'rãgue opa peve,
omomba 'rãgue mba'emo areko va'e ha'e javi.
13 — Xapy'a rei xerembiguai ava e'ỹ vy kunha mba'e
ha'eve'ỹa rami xee areko va'e rire,
14 mba'e tu xee ajapo 'rãgue Nhanderuete xere opu'ã ramo?
Xere oikuaa pota ramo mba'exa tu xee ambovai 'rãgue?
15 Mba'eta xeryru'i py aĩ aguã xemoingo va'ekue e'ỹ ri ty'y ha'e kuery
voi omoingo raka'e?
Ha'e e'ỹ teve nhanderyru'i py nhanemoingo pavẽ va'ekue?
16 — Xapy'a rei iporiaukue'i oipota va'e name'ẽi vy
imeve'ỹ va'e ndaexa pyxovei aguã rami ajapo va'e rire,
17 ha'e rami e'ỹ vy xee ae'ia py akaru va'e rire
tyre'ỹ pe amboja'o e'ỹ re,
18 (mba'eta xekunumi guive xereve ae areko tuu rami,
ha'e xeryru'i py aĩ guive imeve'ỹ va'e rerekoa aiko,)
19 xapy'a rei ijao e'ỹ va'e ojexavai rã ama'ẽ rive va'e rire,
e'ỹ vy onheovã aguã oguereko e'ỹ vy ojexavai rã,
20 xapy'a rei xerymba vexa'i rague py namboakui ramo
ha'e kuery opy'a py ndaxereroayvu porãi va'e rire,
21 xapy'a rei okẽ py joguerekoa kuery ikuai va'e xemboeko porã reve teĩ
tyre'ỹ rovai xepo aupi va'e rire,
22 ha'e rami ri ramo to'a rive xeaxi'y kãgue,
ha'e tomboia xejyva oĩague gui.
23 Mba'eta ha'e rami va'e rire Nhanderuete xembopaga aguã gui
ndaxerekorãvei 'rãgue,
hexakãa rive xee ndaropo'akai 'rãgue.
24 — Xapy'a rei ouro re rive ajerovia vy
ouro oiky'a'o pyre pe “Ndere ajeko” ha'e va'e rire,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 xapy'a rei arekopa etea
ha'e xepo py ajou reta va'e arovy'a va'e rire,
26 xapy'a rei kuaray rexakãa re,
e'ỹ vy jaxy hendy porãa re ama'ẽ reve
27 xepy'a py ajekore nhemia rupi
xepo py ayvua aikuaa uka va'e rire,
28 ha'e va'e py voi ajejavy 'rãgue joguerekoa kuery xembopaga aguã rami,
Nhanderuete yvategua e'ỹ amboete rire.
29 — Ha'e gui xere ija'e'ỹ va'e kuery ojexavai rã aexa vy ndavy'ai,
ha'e kuery re mba'emo vai oiko rã ndarovy'ai.
30 Ha'e rami avi ndarojejavyi xejuru
ha'e kuery omano aguã re ajerurea py.
31 Ha'e xero py ikuai va'e aipo nde'i:
"Xo'o ha'e nome'ẽ porãi rire ndajakaru porãi", nde'i,
32 mba'eta xee ndaejai yvy mboae guigua tape py rive pytũ oaxa aguã,
xerokẽ aipe'a jepi riae oguata va'e kuery amovaẽ vy.
33 Ha'e gui Adão rami e'ỹ xepy'apy py nanhomi
xereko vaia ha'e ajejavya.
34 Mba'eta xee ma heta va'e kuery gui ndakyjei,
xeretarã kuery xere ija'e e'ỹa naxemongyjei
akyrirĩ ha'e xero gui naẽi aguã rami.
35 Xeayvu renduarã oĩ va'e rire!
Ma'ẽ, apy ma oĩ xereko regua xerery reve ambopara va'ekue!
Ipo'akapa va'e xembovai va'e rire,
ha'e rami e'ỹ vy xerovaigua ombopara va'e rire xere ijayvua!
36 Ha'e va'e kuaxia para araa 'rãgue xeaxi'y áry,
xeakã áry ajokua 'rãgue coroa rami.
37 Nhanderuete pe xee aikuaa uka 'rãgue aikoa ha'e javi.
Ha'e oĩa py ajexa uka 'rãgue yvateve va'e rami.
38 — Xapy'a rei xemba'ety káuxa xere ijayvua,
ha'e yvy aikaraĩ heravyague káuxa ojae'oa va'e rire,
39 xapy'a rei ijaju ma ramo ha'u omba'eapo va'e kuery pe ha'evea rami apaga e'ỹ re,
ha'e ijopyarã va'ekue amomba va'e rire,
40 ha'e rami ri ramo trigo 'rãgue py juu rive toiko xevy,
ha'e cevada 'rãgue py toiko trigo ramigua rive — he'i.
Apy ma opa ma Jó ijayvuague.

Jó ha'e irũ kuery mboapy ikuai va'e pe Eliú ivaiague

32 1 Ha'e gui mboapyve avakue opytu'u ma Jó onhemboeko porãa rupi ijayvu rã ombovaia gui.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Ha'e ramo buzita Baraquel ra'y Eliú, Rão ramymino regua ju ivai Jó pe,
Nhanderuete gui eteve voi onhemboeko porãvexe ramo.
3 Irũ kuery mboapyve pe voi ivai, mba'eta ha'e kuery nombovai kuaavei
va'eri Jó rovai tema ijayvu rire.
4 Ha'e gui Eliú ma Jó gui kunumive va'e vy oarõ ranhe ixupe ijayvu aguã.
5 Ha'e rami avi mboapy avakue nombovai kuaaveia Eliú oexa vy ivaive oiny.

Jó pe ombovai ypy vy Eliú ijayvuague

6 Ha'e gui buzita Baraquel ra'y Eliú aipoe'i:
— Xee ma xekunumive va'e, ha'e rã peẽ ma pendetujakueve meme.
Ha'e rami vy xee arõ ranhe, pendua py xee aikuaa va'e amombe'u
aguã ndaxepy'a guaxui vy.
7 Xee aipoa'e va'ekue: "Heta ára ha'e ma'etỹ mbovy e'ỹ oguereko va'e
kuery ranhe ta'ijayvu 'arandu re nhombo'ea rupi", ha'e va'ekue.
8 Ha'e rami teĩ anhetẽ avakue re oĩ 'rã peteĩ Nhe'ẽ,
mba'eta Ipo'akapa va'e oipejua py rive nhomo'arandu 'rã.
9 Hi'arandukueve ma tujakueve anho e'ỹ ikuai,
tujakue'i anho e'ỹ 'rã oikuaa ha'evea ramigua.
10 Ha'e nunga rupi xee aipoa'e: "Pejapyxaka ke xere,
ha'e gui xee voi amombe'u 'rã aikuaa va'e", ha'e.
11 — Ma'ẽ, xee amoĩ porã pendeayvuague,
pendeayvua re ajapyxaka pota porã
pendeayvurã re teri peikuaa pota peiny reve.
12 Ha'e gui pendeayvu aendu rã
peẽ kuery peteĩve ma voi ndapeikuaa ukai Jó ha'eve'ỹa rami
ijayvua,
napembovai kuaai pekuapy ha'e ae oikuaa rami ijayvu rã.
13 Ha'e gui nda'evei penhemboeko porã ukaa rupi aipopeje aguã:
"Ore rojou ma 'arandu.
Nhanderuete ju tombovai, avakue ma nda'evei", peje aguã.
14 Ma'ẽ, xevy pe'ỹ ha'e ijayvu rire
xee ma pendeayvuague rupi e'ỹ 'rã ambovai.
15 — Jó, neirũ kuery mboapyve onhemondyi vy nanembovai kuaavei,
ha'e kuery pe oata ma merami ayvu.
16 Ha'e gui xee pa arõve ta ha'e kuery nda'ijayvui ma rire?
Mba'eta okyrirĩmba ma, peteĩ henda py ma voi nombovaivei vy.
17 Ha'e rami vy xee ju 'rã xeayvu,
amombe'u 'rã aikuaa va'e.
18 Mba'eta heta areko xeayvu aguã,
xenhe'ẽ oĩ va'e ae xemokyre'ỹ ramo.
19 Mba'eta xepy'apy rupi aendu vinho ryru mba'emo pirekue guigua
ipyau va'e ramigua,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

onhembotypa vy oxoro rai'i va'e rami.
20 Ha'e rami vy tove taxeayvu oẽmba ovy aguã.
Aipe'a 'rã xejuru rombovaia rupi xeayvu vy.
21 Xee ma peteĩ rive joegui ayvuvea rupi e'ỹ 'rã xeayvu,
neĩ avakue pe ajejou porã ukaa rupi e'ỹ guive.
22 Mba'eta xee ma ajejou porã ukaa rupi ndaxeayvu kuaai.
Ha'e rami e'ỹ va'e rire xemoingoare xereraa voi 'rãgue.

Jó pe Eliú ijayvu eteague

33 1 — Ha'e gui Jó, endu ke aikuaa va'e re xeayvu rã,
ejapyxaka xeayvua ha'e javi re.
2 Aỹ ma xeayvu ta,
xejuru py xeapekũ ijayvu aguã rami oĩ.
3 Xeayvua oikuaa uka 'rã xepy'a re anhetẽ va'e anho oĩa,
xeayvu 'rã mba'emo aikuaa va'e re anho.
4 Nhanderuete Nhe'ẽ ae xemoingo va'ekue,
Ipo'akapa va'e oipejua py rive ome'ẽ xerekoverã.
5 Xapy'a rei rembovai kuaa vy ke xembovai,
ereko katu reikuaa va'e xevy pe remombe'u va'erã.
6 Ma'ẽ, Nhanderuete renonde ma ndee ramigua ae avi aiko,
Yapo gui avi xeapo rire.
7 Ha'e ramo xee noromongyjei 'rã,
nde'áry noĩ 'rã xepo poyia.
8 — Anhetẽ xee aendua py ndeayvu rã
ange aendu kuri
9 “Ha'eve va'e aiko, ajejavy va'e'ỹ.
Xeky'a va'e'ỹ ha'e xereko vai va'e'ỹ”, 're ramo.
10 “Ma'ẽ, Nhanderuete xembopagaa rupi onhea'ã,
hovaigua aikoa rami xekuaa vy.
11 Ha'e rami vy yvyra pa'ũ py omboty xepy,
ha'e oikuaa pota 'rã aikoa ha'e javi re”, 're va'ekue.
12 Ha'e rami ndeayvuague ha'eve'ỹa ramigua ramo
xee rombovai 'rã.
Mba'eta avakue ikuai va'e gui Nhanderuete yvateve va'e.
13 Mba'e re tu ixupe ndeayvu ete vy
“Peteĩve henda py nerenhemombe'u porãi ri”, 're?
14 Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuete ma peteĩ rami ijayvu ma vy
teĩgue ju 'rã omombe'u porãve.
Ha'e rami teĩ ijayvua re avakue noendu porã potai 'rã.
15 Nhandevy pe oexa ra'u uka 'rã mba'emo, pyávy mba'emo jaexaa rupi,
nhanderopeyi vaipa reve
nhanderupa rupi jake jajupy jave.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Nhandeapyxa voi oipe'a vy
nhanembo'e 'rã oipota va'e re,
17 ojapo aguã nhanhembopy'aa gui jajepe'a aguã rami,
jajejou porã reia gui nhandereraa jepe aguã,
18 yvykua katy nhanderekove oo rã ojoko vy,
kyxe py nhandejukaa gui guive.
19 — Nhanderupa rupi nhandetui ramo nhanembopaga 'rã haxy va'e py,
nhanekãgue re haxy nhaendu riae va'e py.
20 Ha'e ramo jajeguaru 'rã tembi'u gui,
tembi'u hee va'e teĩ nhanenhe'ẽ py ndaja'uxei ae.
21 Nhandero'o oĩ porã va'ekue aỹ ndojekuaavei.
Ha'e rã nhanekãgue ndojekuaai va'ekue ma aỹ ojekuaapa.
22 Nhanenhe'ẽ oo tema 'rã yvykua katy,
nhanderekove onhemboja 'rã ovy ipe'aarã kuerya katy.
23 — Xapy'a rei ou 'rã peteĩ anjo nhandere ojerure va'erã, mbovy e'ỹ ikuai va'e regua,
nhandevy oikuaa uka aguã ha'evea ramigua jajapo aguã.
24 Ha'e ramo Nhanderuete nhanemboaxy vy aipoe'i 'rã anjo pe:
"Eraa jepe ke, yvykua py ho'a e'ỹ aguã.
Ajou ma hepyrã", he'i 'rã.
25 Ha'e rami rã nhandero'o hexaĩ ju 'rã nhanekyrĩ jave nhanembaraeteague rami,
nhanekunumi jave jaikoague rami ae ju 'rã jaiko.
26 Ha'e ramo jajerure 'rã Nhanderuete pe, ha'e rã nhanepytyvõ 'rã.
Ha'e ramo javy'a reve 'rã jaexa Nhanderuete rova.
Ha'e ramo nhanemboeko porã ju 'rã.
27 Ha'e ramo avakue oendua py japoraei reve aipoja'e 'rã:
"Ajejavy va'ekue, ha'eve'ỹa ramigua ajapo,
teĩ apaga aguã va'ekue rami e'ỹ guive xembopagaa.
28 Nhanderuete ojogua xenhe'ẽ yvykua py ooa gui,
xerekove reve aexa aguã hendy va'e", ja'e 'rã.
29 — Ha'e va'e ha'e javi ma Nhanderuete ojapo
nhandevy mokoĩgue, mboapykue mba'e,
30 yvykua gui nhanderekove ogueru ju aguã,
oikove va'e kuery moexakãa py nhanderexape avi aguã.
31 Ha'e nunga rupi Jó, endu ke, ejapyxaka xeayvua re.
Ekyrirĩ ke, ha'e rã xee xeayvu 'rã.
32 Ndee ndeayvu aguã rereko ri vy xembovai.
Ndeayvu ke, mba'eta xee romboeko porãxe.
33 Ha'e gui mba'eve ndererekoi ri ramo ejapyxakave tema xeayvua re.
Ekyrirĩ, ha'e rã rombo'e 'rã 'arandu re — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Eliú Nhanderuete mboeko porãa rupi ijayvuague

34 1 Ha'e gui Eliú aipoe'ive ju:
2 — Pene'arandu va'e, pendu ke xee aikuaa va'e.
Penembo'epaa va'ekue, pejapyxaka xeayvua re.
3 Mba'eta nhandeapyxa py nhaendu kuaa 'rã ayvu,
nhandejuru py tembi'u heea nhaendu kuaa rami avi.
4 Ha'evea ramigua jaiporavo 'rã nhandejeupe.
Jojavi 'rã jaikuaa iporã va'e.
5 Mba'eta Jó aipoe'i: “Xereko porã va'eri
Nhanderuete oipe'a xevy guarã va'ekue.
6 Ha'evea rami aiko teĩ ijapu va'e rami xekuaa.
Xeai okuera va'erã e'ỹ oĩ, ajejavya oĩ ramo e'ỹ”, he'i va'ekue.
7 — Oiko 'rã nda'u ava Jó ramigua?
Mba'eta ha'e ma ojojai 'rã Nhanderuete, yy oy'u va'e rami rive.
8 Ha'e rami vy onhemoirũ 'rã oikovy ojapo vai rei va'e kuery re,
avakue heko vai va'e kuery reve anho oiko.
9 Mba'eta aipoe'i: “Nhanderuete jarovy'a teĩ
mba'everã ndovarei nhandevy”, he'i va'ekue.
10 — Ha'e nunga rupi peẽ avakue peneakã porã va'e, pejapyxaka
xeayvua re.
Nhanderuete ma peteĩve henda py ndojapo vai 'rã,
Ipo'akapa va'e ha'eve'ỹa rami ndajoguerekoi 'rã.
11 Mba'eta ome'ẽ 'rãe jaikoague repy,
ojapo 'rã peteĩ-teĩ jaikoague repy jajou aguã rami.
12 Anhetẽ ete, Nhanderuete ha'eve'ỹa rami ndoikoi 'rã.
Ipo'akapa va'e ndajoguerekoi 'rã ha'eve'ỹa rami.
13 Mba'eta mava'e tu omoĩ raka'e yvy re opena va'erã?
Mava'e tu ipo py omboaxa raka'e ha'e javi regua?
14 Xapy'a rei Nhanderuete ojee rive opena va'e rire,
ha'e ojea katy onhe'ẽ ha'e pytuẽa oguerupa va'e rire
15 to'o ikuai va'e ha'e javi omanomba 'rãgue,
ha'e yvyku'i ju jajeapo 'rãgue.
16 — Ha'e gui Jó, ndere 'arandu oĩ ramo endu ke pova'e.
Ejapyxaka xeayvua re.
17 Ha'eve'ỹa rami joguereko va'e teve oĩ 'rã joe opena aguã?
Mba'e re tu ha'vy ndee ndeayvu Heko porã ha'e Ipo'akapa va'e
ojejavya rami?
18 Huvixave oiko va'e pe nda'u “Mba'e vare'ỹ” 'ea 'rã teve?
Ha'e rami e'ỹ vy yvatekueve pe: “Pendeko vai va'e” 'ea 'rã teve?
19 Yvatekueve rive oayvuve e'ỹ va'e pe katuve ma nda'evei.
Ha'e ma iporiaukue'i gui ndoayvuvei 'rã oguerekopa rei va'e kuery.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mba'eta ha'e javive ma opo py ojapo va'ekue meme ikuai.
20 Ha'e kuery omano xapy'a va'erã meme.
Pytũ mbyte jave ha'e kuery oryryipa reve oaxa 'rã,
ipo'aka va'ekue teĩ Ipo'akapa va'e jaexa e'ỹ va'e ogueraa 'rã.
21 — Nhanderuete ma oma'ẽ 'rã avakue ikuaia rupi.
Ha'e kuery oguataa ha'e javi ha'e oexapa 'rã.
22 Jipoi pytũa neĩ kuaray'ã ana
mba'emo vai apoare kuery ixugui onhemi aguã.
23 Mba'eta Nhanderuete ma avakue reko re oikuaa pota are e'ỹ teĩ
ojapo 'rã henonde ojexa uka aguã rami omboayvu aguã.
24 Ha'e rami vy oikuaa pota e'ỹ re omopẽmba 'rã imbaraete va'e kuery,
ha'e vy hekovia omoĩ 'rã amboae kuery.
25 Ha'e kuery ikuaia ha'e oikuaa ae vy
pyávy oity ramo omongu'i pyre ikuai.
26 Pavẽ oexaa py
omoingo axy 'rã heko vai va'e ha'e javi reve,
27 ixugui ha'e kuery ojepe'a rire,
peteĩve ma voi ndoikuaaxei ixuguigua tape.
28 Ha'e kuery ojapo Nhanderuete renonde iporiaukue'i ojapukaia
onhendu aguã rami.
Ha'e ramo oendu ae ojexavai va'e kuery ojae'oa.
29 Nhanderuete okyrirĩ teĩ mava'e 'rã tu ombopaga?
Ngova omo'ã rã mava'e 'rã tu oexa, peteĩ regua ha'e javi e'ỹ vy peteĩ ava teĩ?
30 Ha'e rami oiko heko vai va'e ipo'aka e'ỹ aguã,
ha'e oiko e'ỹ aguã heta va'e kuery mbotavyarã.
31 — Xapy'a rei amongue aipoe'i 'rã Nhanderuete pe:
“Aiko axy vaipa ma, ndajejavyvei ma 'rã.
32 Xembo'e ke mba'emo xee ndaikuaai va'e re.
Ha'eve'ỹa rami ajapo va'ekue teĩ ndajapovei ma 'rã”, he'i 'rã.
33 Ha'e rami rã Nhanderuete omboekovia kuaa aguã nda'u
oporandu 'rã teve ndee reipotaa e'ỹ vy ndee ndereipotaia re?
Ndevy pe teve aipoe'i 'rã: “Ndee ae eiporavo, xee'ỹ.
Emombe'u ke reikuaa va'e, ndeayvu ke”, he'i 'rã teve?
34 — Avakue hi'arandukueve omombe'u 'rã xevy,
inhakã porã va'e kuery xeayvua re ojapyxaka vy aipoe'i 'rã xevy:
35 “Jó ma oikuaa vy e'ỹ ijayvu,
ijayvua re 'arandua noĩ”, he'i 'rã.
36 Ha'e nunga rupi tove Jó reko re toikuaa pota opa peve,
heko vai va'e rami ombovai rire.
37 Mba'eta ojejavya áryve omoĩ Nhanderuete re opu'ã rei aguã.
Nhanembyte py ojepopete ombojaru reia rupi,
ha'e Nhanderuete rovai ijayvu reta rive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Eliú “Ojerovia e'ỹ va'e kuery ojexavai vy ojapukai teĩ Nhanderuete noendui”, he'iague

35 1 Eliú aipoe'ive ju:
2 — Ha'evea rami teve aipo're:
“Nhanderuete gui xereko porãve”, 're va'ekue?
3 Mba'eta aipo're: “Mba'e nunga py tu xereko porãa ovare?
Mba'e tu xereko porãa py ajouve 'rã ajejavya py ajou va'e gui?” 're va'ekue.
4 Ha'e ramo xee rombovai 'rã,
ndee ha'e neirũ kuery guive.
5 Ema'ẽ yva re ha'e exa.
Exa pota nde'áry rupi arai yva re ikuai va'e re.
6 Rejejavya py mba'e nunga py tu hexe rejapo vai?
Ndereko vaia hetave ovy rã mba'e tu rejapo hexe?
7 Ha'e rami e'ỹ vy ndereko porãa py mba'e tu reme'ẽ ixupe?
Mba'e tu ojopy 'rã ndepo gui?
8 Ha'e rami 'rãgue py ndereko vaia ma avakue ndee ramigua pe ae 'rã ojapo vai.
Ha'e ndereko porãa ma voi ha'e rami ae avi avakue ra'y kuery pe anho 'rã ojapo porã.
9 — Ha'e gui avakue omoingo axya vaipa rã haxẽ 'rã,
ha'e vy ojapukai 'rã ipo'aka va'e kuery po gui ogueraa jepea aguã.
10 Ha'e rami teĩ avave rei aipo nde'i 'rã: “Mamo tu oĩ Nhanderuete xemoingoare,
pyávy avy'a reve aporaei aguã ome'ẽ va'e?
11 Ha'e ma yvy rupi vixo ikuai va'e gui nhanderekombo'eve va'e,
ha'e guyra yvate rupi oveve va'e gui nhanemo'aranduve va'e”, nde'i.
12 Ha'e kuery ojapukai teĩ ha'e nombovai,
gueko vaia rupi rive onhemboyvate ramo.
13 Ojapukai rive ramo Nhanderuete noendui 'rã,
ha'e kuery re Ipo'akapa va'e noma'ẽi 'rã.
14 Jó, ndee ma Nhanderuete nderexaia rami ndeayvu,
ha'e rã henonde ma ndereko ojekuaapa.
Ha'e nunga rupi earõ hexe.
15 Aỹ peve Nhanderuete opoxya rupi nanhombopagai,
neĩ heko vai va'e re ndoikuaa potai teri ramo
16 ndejuru reipe'a vy ayvu ovare'ỹ va'e rupi ndeayvu.
Ndeayvu reta ma, reikuaa vy e'ỹ.

Eliú “Avakue ojexavaia py Nhanderuete oikuaa uka 'rã iporã va'e”, he'iague

36 1 Eliú ijayvuve tema. Ha'e vy aipoe'i:
2 — Ejapyxakave'i ranhe, ha'e rã amombe'u porãve 'rã ndevy

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Nhanderuete amboeko porãa rupi xeayvu aguã arekove teri va'e.
3 Mombyry gui 'rã aru xe'arandurã
Xemoingoare amboeko porã aguã.
4 Mba'eta anhetẽ, xeayvu ma rive'ỹ.
Ndereve oĩ va'e ma mba'emo oikuaapa va'e.
5 — Ne'exa, Nhanderuete ma tuvixa ete va'e.
Ha'e rami teĩ nopena e'ỹi 'rã peteĩve re.
Oikuaa py avi tuvixa ete va'e oiko.
6 Ndogueraa jepei 'rã heko vai va'e rekove,
ha'e rã ojexavai va'e kuery ma ha'evea rami 'rã oguereko.
7 Ndopytu'ui 'rã heko porã va'e kuery re oma'ẽa gui.
Ha'e rami 'rãgue py omboyvate vy huvixave kuery reve
omboguapy 'rã henda openaaty py raka'e rã peve.
8 Xapy'a rei ha'e kuery corrente py ombo'aague py 'rã ikuai,
ixã imoingo axyarã py ojokuaa rire.
9 Ha'e rami ha'e ojapo 'rã ha'e kuery ha'eve'ỹa rami ojapoague oikuaa aguã,
ojejou porã reia rupi ikuai rire.
10 Ha'e kuery apyxa oipe'a 'rã ombo'e aguã.
Ha'e rami vy ha'e kuery pe ijayvu 'rã heko vaia gui ojeko rerova aguã.
11 Xapy'a rei ha'e kuery onhe'ẽ rendu ha'e ixupe ju ikuai ramo
opaa py oiko 'rã ha'e kuery ovy'a aguã ára,
ha'e ma'etỹ mba'emo re ovy'a rei okuapy aguã.
12 Ha'e rã ha'e kuery noendu potai ri ramo
hu'y guaxu py rami onhyvõa 'rã,
ha'e ramo omano 'rã hexa ogue reve.
13 Opy'a py heko vaia anho omoĩ va'e ma ojeupe guarã omboaty 'rã poxya.
Nhanderuete ombo'a uka teĩ ndojapukai 'rã okuapy heraa jepearã va'ekue pe.
14 Ha'e rami vy kunumi teri reve teĩ omokanhy 'rã guekove.
Omano 'rã avakue ta'angaa pegua itavy rei va'e mbyte py.
15 Ha'e rã ojexavai va'e kuery ma ha'e ogueraa jepe 'rã ojexavaia py ae oeko mbo'e vy,
mba'eta ombojexavaia rupi oipe'a 'rã ijapyxa.
16 — Ha'e rami ae ndee voi reiko axya gui Nhanderuete ndepe'axe avi peteĩ henda tuvixaa py, reiko axy ve'ỹ aguã py,
ha'e rekaru aguã mesa áry tembi'u hee va'e anho oĩa py.
17 Ha'e rã ndee ma renhemonyẽ heko vai va'e kuery reve repaga aguã.
Ha'e nunga rupi nderupity 'rã ndejou vaia ha'e nembopagaa aguã anho.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Enheangu ke ha'vy ipoxya rendua py rejojai rei e'ỹ aguã,
ejepe'a uka eme guive “Xerekovia heta ome'ẽa” 're vy rive.
19 Rejae'o rei ha'e opa mba'e py renhea'ã ramo rive nda'u
nemboaxy 'rã rejexavaia gui reo jepe aguã?
20 Earõ eme eikovy pytũ pyguarã,
mba'eta heta ikuaiague gui oipe'apaa heravy aguã ae oĩ.
21 Enheangu ke teko vai re reo e'ỹ aguã,
ha'e va'e pe “Jexavai gui ha'eveve va'e” 're vy rive.
22 Ma'ẽ, Nhanderuete opo'akaa py yvate ete va'e ojekuaa!
Mava'e porombo'ea 'rã tu ha'e rami oiko?
23 Mava'e tu omboeko mbo'e ta,
ha'e'ỹ vy ixupe “Ha'eve'ỹa rami rejapo” he'i ta?

Nhanderuete yvate etea re Eliú ijayvuague

24 — Nema'endu'a porã Nhanderuete rembiapo
avakue pavẽ oguerovy'a va'e re.
25 Ha'e nunga re avakue ha'e javi oma'ẽ vy
mombyry gui ojou porã 'rã okuapy.
26 Ma'ẽ, Nhanderuete ma yvate ete va'e, jaikuaa aguã rami e'ỹ.
Oikoa ma'etỹ guive ndajaipapa kuaai 'rã.
27 Mba'eta ojea katy ogueru 'rã yy tykyrã,
yvyxĩ gui ombo'oky aguã.
28 Ha'e rami vy arai gui onhoẽ 'rã
avakue áry otyky reta va'erã.
29 Amongue nda'u oikuaa 'rã ri marã rami pa arai oipyo heravya,
yapu guive oĩa gui omonhendua?
30 Ma'ẽ, ha'e va'e áry rupi oexa uka 'rã imondovy nhemboxi,
ye'ẽ typyvea ha'e javi rupi peve omoexakã va'erã.
31 Ha'e nunga py oguereko 'rã yvy regua ikuai va'e,
ha'e vy ha'e kuery pe ome'ẽ 'rã tembi'u oata aguã rami e'ỹ.
32 Opo py overa va'e ojopy reta vy
omombo 'rã ngovaigua kuery re.
33 Ára vai revovo voi oikuaa uka 'rã heko,
mba'eta nda'evei etea oexa uka 'rã ha'eve'ỹa rami joguereko va'e rovai.

37 1 — Ha'e nunga re xema'endu'a vy xekuraxõ oryryi rei,
opo-opo guive, oĩaty gui oẽ ta merami.
2 Pendu pota ke Nhanderuete guigua yapu re,
ijuru gui hevovo va'e onhendu va'e re.
3 Yva guy ha'e javi rupi gui omondouka 'rã
ojea gui overa va'e reve yvy apy peve.
4 Ha'e va'e rire ijayvu atã nhendu 'rã,
yvatevea py onhemboxi 'rã hyapu reve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e ndopoi e'ỹi 'rã overa va'e ijayvua onhendua rupi.
5 Nhanderuete ijayvu reve hyapu 'rã nhomondyipaa rupi.
Ojapo 'rã mba'emo tuvixa va'e, jaikuaa e'ỹ va'e.
6 Mba'eta yro'y apĩ pe aipoe'i 'rã: “He'a ke yvy áry”,
ha'e gui oky ha'e oky xapy'a-py'a va'e pe ma “Penembaraeteve ke”,
he'i 'rã.
7 Ha'e rami vy ojapo 'rã avakue ha'e javi po oĩ rive aguã rami,
hembiapo re ju ha'e kuery oikuaa pota aguã.
8 Vixo ikuai va'e voi oike 'rã onhemiaty py,
ha'e vy okua py 'rã ikuai.
9 Yvytu jere oẽ 'rã ouvy opy ja'o oĩaty gui,
ha'e rã yvytu ro'y ma kuaray yke katy gui 'rã oipeju.
10 Nhanderuete oipejua py rive ho'a 'rã yro'y,
ha'e ramo yupa itui va'e hatãmba 'rã oupy.
11 Arai ana overa va'e oua ma
omonyẽ 'rã okyrã.
12 Ha'e ramo arai ikuai va'e omondouka rã
oaĩmba 'rã oje'oivy opa rupi,
yvy jave áry rupi, ijayvuague ojapo aguã.
13 Ha'e nunga ha'e javi ombou 'rã yvy regua kuery re oma'ẽ vy,
omo'arandu e'ỹ vy omboaxy aguã.
14 — Jó, ejapyxaka pota na pova'e re,
Nhanderuete rembiapo iporã va'e re reikuaa pota aguã.
15 Ndee reikuaa teve marã rami pa Nhanderuete ojapo
overa va'e arai gui ojekuaa aguã rami?
16 Omombe'ua teve ndevy arai ikuai va'e marã rami pa yvate rupi
ova-ova,
e'ỹ vy Oikuaapa va'e rembiapo porãgue ha'e javi?
17 — Mava'e tu ojapo ndeao raku-a rendu aguã rami
kuaray puku-a katy gui yvytu ou rã yvy jave rupi okyrirĩmba rei
oiny jave?
18 Hexeve voi teve ndee yva reipyo kuaa avi yvate rupi,
jajexaa mba'emo ryku guigua rami overa rei va'e?
19 Orembo'e ha'vy ore voi ixupe oreayvu kuaa avi aguã.
Mba'eta ore ma pytũ rupi orekuai va'e vy mba'eve noromombe'u
kuaai ixupe.
20 Amongue nda'u ixupe omombe'u 'rã xeayvuague?
Ha'e rami avakue ikuai va'e onhemomba ukaxe vy ma 'rã.
21 — Ma'ẽ, avakue ma yva re kuaray rexakãa re noma'ẽ mbaraetei 'rã,
yvytu oipejua rupi yva oiky'a'opa ma jave.
22 Kuaray apu'a'ia katy gui hexakã 'rã ouvy iju va'e,
Nhanderuete yvýry rupi ojekuaa 'rã hexakãa nhomondyipaarã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Ipo'akapa va'e ma ndajaeko upityi 'rã.
Ha'e ma opo'akaa py yvate ete va'e,
ha'evea rami meme joguereko va'e guive, opa mba'e py heko porã va'e vy.
24 Ha'e rami rã henonde avakue ojererokyje 'rã.
Ha'e ma onhemo'arandu rei va'e kuery re noma'ẽi 'rã — he'i.

Jó ndoikuaai va'e re SENHOR oporanduague

38 1 Ha'e va'e rire ma SENHOR peteĩ yvytu jere mbyte gui ijayvu vy
ombovai Jó. Ha'e vy aipoe'i:
2 — Mava'e tu ndee mba'eve reikuaa e'ỹ vy
xepy'aa ha'eve'ỹa rami remombe'u va'e?
3 Eiko katu ha'vy ava rami,
mba'eta xee aporandu 'rã ndevy.
Ha'e rã ndee ma xembovai 'rã.
4 — Mamo tu reĩ raka'e yvy ytarã anhono jave py?
Ndeayvu ke, anhetẽ ri ne'arandu va'e vy.
5 Mava'e tu oa'ã raka'e yvy, xapy'a rei reikuaa rã?
Mava'e tu ixã omoatã raka'e hi'áry rupi?
6 Mba'e nunga áry tu ijyta oĩ?
Ha'e mava'e tu omoĩ raka'e ita jypy guarã?
7 Ha'e va'e jave py ma jaxy-tata ko'ẽ rai'i javegua ovy'a ete reve oporaei okuapy,
ha'e Nhanderuete ra'y kuery ikuai va'e oguerovy'a okuapy.
8 — Ha'e mava'e tu okẽ py rami ojoko raka'e ye'ẽ
iguy gui ovu ouvy jave?
9 Mba'eta xee ae arai amoĩ ijaorã,
ha'e pytũ py anhovã ajukue py rami.
10 Xee ae amoĩ raka'e yy apyrã,
okẽ py rami ajoko vy.
11 Ha'e vy aipoa'e: “Apy peve'i 'rã reju, ndereaxavei 'rã.
Apy ae 'rã ndeguigua yai onhemboyvate reve ojeapi vy oxopa”,
ha'e va'ekue.
12 — Ndee teve reikoa ára guive ndeayvu raka'e ko'ẽ rai ouvya va'e pe,
ko'ẽ va'e pe reikuaa uka vy hexakã aguã,
13 yvy apy re ovaẽ aguã,
heko vai va'e kuery omondyi heravy vy?
14 Yvy ojekuaa 'rã yapo omou'ũ mbyre
ha'e ao ixorĩmba va'e rami.
15 Heko vai va'e kuery gui amokanhy 'rã “Nhandevygua hexakã va'e”
he'ia va'e,[h]

---

[h] **38.15** Heko vai va'e kuery pegua hendy va'e ma pytũ ae, pytũ rupigua ae ikuai ramo (24.16-17).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e amopẽ 'rã ijyva jojuka aguã oupi va'e.
16 — Ndee teve revaẽ ma ye'ẽ ryapy py,
e'ỹ vy reguata ma iguýry typyvea rupi?
17 Ndevy pe teve oexa ukaa omanogue ikuaia rokẽ?
Ndee rexa ma teve hokẽ pytũ anaa py oĩ va'e?
18 Reikuaa teve marã rami ete pa yvy ipya?
Ndeayvu ke, xapy'a rei reikuaa ri vy.
19 — Mamo rupi tu oĩ tape hendy va'e ro katy oo va'e?
Pytũa oĩaty voi mamo tu oĩ?
20 Erojevy ha'vy hekoa katy,
hoo via reikuaa ri vy.
21 Ndee nhi'ã reikuaa 'rã, ha'e va'e jave reiko ae ma rire,
ha'e reikoa ára mbovy rei e'ỹ!
22 — Ndee teve revaẽ ma yro'y apĩ amoĩ porãaty py,
ha'e rexa teve amandau amoĩ porãaty?
23 Mba'eta ha'e va'e ma xee amboyru imoiny anhombojexavai aguã,
joguero'a ha'e joe opu'ãa jave guarã.
24 — Mamo rupi tu oĩ tape hendy va'e oẽ ovy aguã katy,
ha'e yvytu kuaray oua katy gui yvy áry rupi oipeju ouvya katy?
25 Mava'e tu oipe'a 'rã oky xapy'a-py'a ou aguã,
ha'e tape hyapu ha'e overa va'e ou aguã?
26 Mba'eta ambo'oky 'rã yvy áry
avave rei oĩ e'ỹa py, tekoa e'ỹa rupi ae,
27 amoakỹ aguã yvy tekoa e'ỹa ipirupa va'e,
ajapo aguã jai roky yvate ovy aguã rami.
28 Oky nda'u tuu va'e oiko?
Mava'e tu ojapo 'rã yxapy otyky aguã rami?
29 Magui nda'u oiko yro'y hatã va'e?
Ha'e mava'e tu omoingo 'rã yro'y yva gui ho'a va'e?
30 Mba'eta yy hatã 'rã ita rami,
yy typy rei teĩ hi'áry rupi ma hatãmba 'rã.
31 — Tyrã ndee teve rejokua kuaa Eixu jaxy-tata,
e'ỹ vy rejora kuaa Hendy guaxu va'e ojokuaague?
32 Ndee teve reru kuaa 'rã jaxy-tata ijaty va'e,
e'ỹ vy reraa 'rã teve henoiny Ursa ta'y kuery reve?
33 Reikuaa teve yva re ikuai va'e rekorã oeja pyre?
Reikuaa teve marã rami pa yvy re ha'e kuery ipo'akaa?
34 — Tyrã ndee teve renhendu kuaa 'rã arai ikuaia peve,
oky vaipa aguã yy ndeao'i peve?
35 Tyrã overa va'e pe ndeayvu kuaa 'rã teve,
nembovai vy ha'e kuery “Apy ma roĩ” he'i okuapy aguã?
36 Mava'e tu omoĩ 'arandu arai ikuai va'e áry?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e mava'e tu omo'arandu jaxy-tata ova aguã re?
37 Mava'e nda'u o'arandu rupi oipapa kuaa 'rã arai ikuai va'e?
Ha'e rami e'ỹ vy mava'e nda'u onhoẽ kuaa 'rã yy yva re yryru
ikuai va'e gui,
38 yvy ku'i oĩ va'e ojeapo aguã oja va'e,
ha'e yvy hakytã joe oje'apa aguã?
39 — Ndee teve rejuka 'rã guary kunha ho'u va'erã?
Ha'e guary ra'y kue'iry okaruxe rã remoevyatã kuaa 'rã teve
40 okua rupi ikuai jave,
e'ỹ vy onhemiaty gui oma'ẽ mbegue jave?
41 Mava'e tu uruvu kuery pe ojou uka 'rã ho'u va'erã,
ta'y kue'iry Nguuete pe ojapukai reve
ho'u va'erã rekaa rupi ikuai ramo?

39 1 — Ndee teve reikuaa kavara yvy'ãa rupigua ta'ya ára?
Repena kuaa teve guaxu ta'y'i ta jave?
2 Reipapa kuaa teve mbovy jaxy peve pa ha'e kuery ipuru'aa?
Reikuaa teve ha'e kuery ta'y'i aguã ára?
3 Ha'e kuery ma ta'y'i aguã ojero'a 'rã,
ha'e rami vy ojegui omoẽ 'rã haxy va'ekue.
4 Ta'y kuery ma imbaraetepa 'rã okuapy,
nhuũndy rupi ae 'rã tuvixapa.
Oopa vy ndojevyvei 'rã oxy kuerya py.
5 — Mava'e tu opoi 'rã mburika'i ka'aguy regua?
Ha'e mava'e tu ojora kuaa 'rã mburika onha ratã va'e?
6 Ha'e va'e rekoarã ma tekoa e'ỹa ame'ẽ,
yvy re'ẽroa rive ame'ẽ ikuai aguã.
7 Ha'e kuery ojojai 'rã tetã revovo,
noendui 'rã guive mymba reraa ojapuka-pukaia.
8 Yvy'ã ikuai va'e rupi ae okaruaty oĩ,
mba'eta hogue pyau va'e rekaa rupi ikuai.
9 — Toro ka'aguy rupigua teve omba'eapoxe 'rã ndevy?
Ha'e va'e teve pytũ oaxa 'rã nerymba okaruaty py?
10 Remoxã kuaa 'rã teve yvy karaĩa re?
Ha'e va'e nda'u nderakykue rupi oikaraĩ 'rã heravy yvy?
11 Hexe teve ndee rejerovia 'rã imbaraete vaipa va'e ramo?
Ixupe teve reja 'rã remba'eapoa rupi opena aguã?
12 Hexe rejerovia teve renhotỹ va'ekue nderopy ogueru aguã,
e'ỹ vy mba'emo remoa'yĩ aguã py?
13 — Guyra-nhandu ma opepo ombota-mbota 'rã ovy'a reve.
Ha'e rami teĩ guague ha'e opepo nda'u joayvu aguã ri oguereko?
14 Any, ngupi'a oeja 'rã ovy yvy py,
yvy ku'i py rive haku aguã py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Mba'eta hexarai 'rã amongue opyrõ vy ombovopa va'erãa gui,
vixo nhuũndy rupi ikuai va'e opyrõmba va'erãa gui guive.
16 Nopena porãi 'rã gua'y kuery re, gua'y kuery e'ỹ re rami.
Ndoikuaa potai 'rã gua'y'i okanhymba teĩ,
17 hi'arandurã Tuuete nome'ẽi rire,
nome'ẽi mba'emo re oikuaa pota aguã.
18 Ha'e rami teĩ opo reve onha ovy aguã opu'ã ma vy
ojojai 'rã heravy kavaju ha'e hi'árygua.
19 — Ha'e gui ndee teve kavaju pe reme'ẽ 'rã imbaraeterã,
e'ỹ vy ijaju'y áry rupi remoĩ 'rã haguerã?
20 Rejapo kuaa teve tuku rami opo ovy aguã rami?
Nhomondyi 'rã oapyĩgua gui ipytuẽ raku rei reve onhendu vy.
21 Ojo'o 'rã heravy yvyugua ombaraetea ae oguerovy'aa rupi.
Ha'e vy ojepe'a 'rã ovy tembiporu revegua kuery reve joguero'a aguã.
22 Ojojai 'rã nhomongyjea kuery onhemondyi e'ỹ re.
Ha'e rami vy guakykue katy ndojevyi 'rã kyxe revegua gui voi.
23 O'áry hu'y ryru ogueraa va'e omoparã 'rã heravy,
hu'y guaxu ha'e hu'y'i hexakã va'e reve.
24 Ipoxy ha'e ivai reve omou'ũmba 'rã heravy tape,
mimby guaxu nhe'ẽ oendu ma vy ndojejokoi 'rã.
25 Mimby guaxu omonhe'ẽa ramo "Tenonde katy!" he'i 'rã.
Joe opu'ãa gui mombyry teri oo reve oetũ 'rã,
oendu 'rã huvixa kuery ojapukai atãa ha'e tembiporu revovo.
26 — Ndee ne'arandua rupi teve taguato oveve,
kuaray apu'a'ia katy opepo oipyo reve?
27 Ndeayvua rupi teve taguato guaxu oo 'rã yvate,
ha'e yvatea py guaityrã ojapo?
28 Ha'e va'e ma itaova yvate va'e re oĩ 'rã guaityrã ojapo aguã py,
itaova yvate va'e apyte áry, mba'eve rei nomoangekoia py.
29 Ha'e py oĩa gui oexa pota 'rã guembiarã.
Mombyry guive 'rã oexa.
30 Ha'e va'e rire ta'y kuery oipyte 'rã tuguy.
Mamo rã rei te'õgue ituia py ha'e voi ovaẽ 'rã — he'i.

40 1 Jó pe SENHOR aipoe'ive tema:
2 — Ha'e gui ijayvu poyi va'e nda'u nhombovake ta Ipo'akapa va'e reve?
Nguuete rovai ijayvu va'ekue tombovai aỹ — he'i.

Jó onhemo'yvyĩ'ia rupi ombovaiague

3 Ha'e ramo Jó ombovai SENHOR. Ha'e vy aipoe'i:
4 — Xevy pe ma nda'evei. Mba'exa tu rombovai ta?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ajoko 'rã xejuru xepo py.
5 Peteĩgue xeayvu rire teĩ nambovai kuaavei ma.
Mokoĩgue katu va'eri ndaxeayvu reguavei ma — he'i.

Nhanderuete po'akaa hembiapo oexa uka va'e re ijayvuague

6 Ha'e ramo yvytu jere mbyte gui SENHOR ombovai ju. Ha'e vy aipoe'ive Jó pe:
7 — Eiko katu ha'vy ava rami.
Xee aporandu 'rã ndevy, ha'e rã ndee xembovai 'rã.
8 Ndee ta'vy remboyke rive 'rã xereko porãa?
Xemboeko vai 'rã teve renhemboeko porãvexe vy?
9 Tyrã ndee teve Nderuete rami ndejyva mbaraete va'e?
Ndee voi ndeayvu ryapu rei 'rã teve xee xeayvua rami?
10 — Ndejee emoĩ ha'vy ndeyvatea ha'e ndetuvixaa.
Enhemonde ndepo'akaa ha'e nerexakãa py.
11 Xevy pe exa uka ndepoxya.
Exa pota onhemboyvate rei va'e kuery re, ha'e eitypa.
12 Exa pota onhemboyvate rei va'e ha'e javi re, ha'e emo'yvyĩ'imba.
Epyrõmba vyvoi heko vai va'e kuery ikuaia re.
13 Ejatypa imbokuapy yvy ku'i py.
Ejao'ipa hova ituia py.
14 Ha'e rami rã mae 'rã xeayvu
reiporu kuaa regua py ae ndepo'akaa rami.
15 — Eikuaa pota aỹ hipopótamo ndereve amoingo avi va'ekue re.
Ha'e va'e ma vaka rami nhuũ ho'u oikovy va'e.
16 Imbaraetea ma hye re oĩ,
ipo'akaa ma hyepy ro'o re ae.
17 Huguai ma yary rakã rami hatã va'e.
Hi'u rajy ma oipopẽ mbyre rami oĩ.
18 Ikãgue ma overa va'e aygue rami imbaraete va'e.
Hetyma ma ferro aygue ramigua.
19 Ha'e va'e ma Nhanderuete remimoingo regua omboetevepy.
Imoingoare ae ome'ẽ kyxe hembiporurã.
20 Anhetẽ, yvy'ã ikuai va'e áry rupi oĩ nhuũ ho'u va'erã,
vixo nhuũndy regua ikuaiaty rupi.
21 Onheno 'rã yvoty ikuai va'e guy rupi,
takua'i ha'e yapo oĩ va'e rupi.
22 Ha'e ramo yvoty ae omo'ã 'rã inony.
Yy rembe rupi yvyra ikuai va'e mbyte py itui.
23 Yakã tyguaxu teĩ ndojapurai 'rã.
Ijuru peve ete Jordão yakã typy teĩ oiko porã rei 'rã.
24 Ha'e rã oma'ẽ ho'amy ramo amongue nda'u ojopy kuaa 'rã?
Ha'eve 'rã nda'u ixĩ rupi omoxãa aguã?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

41

1 — Ndee renoẽ 'rã teve jakare pytã pinda py rive,
ha'e'ỹ vy inhapekũ rejokua 'rã ixã py?
2 Jai 'ygue remboaxa 'rã teve inhapyĩgua rupi?
Ha'e rami e'ỹ vy remombu 'rã teve haĩnhykã jepo'oia py?
3 Ndevy pe ha'e ojerure 'rã teve mba'emo re?
Ijayvu porã'i 'rã teve ndereve?
4 Ndereve ojapo 'rã teve peteĩ rami pendekuai aguã?
Ha'eve 'rã teve reraa aguã nerembiguai raka'e rã peve guarã?
5 Rembojaru 'rã teve guyra'i rami?
Ha'e rami e'ỹ vy remoxã 'rã teve heruvy nderajy kuery rymbarã?
6 Neirũ kuery teve jogueroayvu 'rã hepyrã oikuaa aguã?
Ha'e rami e'ỹ vy mba'emo vendea kuery teve omboja'o 'rã ho'okue?
7 Pira kutua py teve reikutupa 'rã ipire,
e'ỹ vy inhakã rupi renhyvõ 'rã pira nhyvõa py?
8 Hexe repoko ri vy nema'endu'a riae 'rã nderero'aague re,
ha'e rami vy neremoangekovei ma 'rã.
9 Ma'ẽ, pembo'a aguã pearõ ri vy pejekore 'rã.
Hexe avakue oma'ẽ vy rive 'rã ojeity uka.
10 Avakue ipy'a guaxukueve teĩ ndoikoi omyĩ va'erã.
Ha'e rami rã xerenonde katuve ma mava'e tu ha'vy onhemboyvate
aguã ha'eve va'e?
11 Mava'e tu ha'e ranhe xevy ome'ẽ mba'emo, xee ju amboekovia aguã?
Mba'eta yva guy re ikuai va'e ma xemba'e meme.[i]
12 — Xeayvuve ta jakare reko re,
imbaraete etea ha'e iporãa re.
13 Mava'e tu oipiro 'rã ikupe rupi,
e'ỹ vy oikutu 'rã ipekue jo'a va'e pa'ũ rupi?
14 Mava'e tu oipe'a 'rã ijuru?
Mba'eta haĩ re onhemboja va'e oendu 'rã ngyje.
15 Ipekue hyxy ovya re ma ojejou porã,
peteĩ-teĩ joe oja 'rã omboja pyre rami.
16 Peteĩ-teĩ joe ovaẽ oiny
ipa'ũ rupi neĩ yvytu oike aguã rami e'ỹ.
17 Peteĩ-teĩ joe ovy vy
oja ratã oiny oja'o aguã rami e'ỹ.
18 Ipytuẽ nhavõ ojekuaa 'rã hendy va'e,
ha'e rã hexa ma ko'ẽa rami hexakã va'e.
19 Ijuru gui ma oẽ 'rã hendy va'e,
ixugui tata raviju opo 'rã.
20 Inhapyĩgua gui ma oẽ 'rã hataxĩ,

---

i 41.11 Romanos 11.35

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

oja opupu va'e gui, e'ỹ vy jai rogue okai va'e gui rami.
21 Ipytuẽa ma omoendy 'rã tapyĩũ.
Ijuru gui ma oẽ 'rã tataendy vuku.
22 Ijaju'y re ma imbaraetea oĩ.
Ha'e henonde gui opoa 'rã ovy onhemondyipa reia rupi.
23 Ho'o regua ma oje'a ratã 'rã.
Hexe oĩ atã 'rã, oi rive aguã rami e'ỹ.
24 Ipy'a ma ita rami hatã,
ita mba'emo mongu'ia regua rami.
25 Ha'e opu'ã ramo ipy'a guaxukueve voi onhemondyi 'rã okuapy.
Ha'e ou xapy'a ramo ndaekorãvei va'e rami ikuai.
26 Xapy'a rei kyxe py omboguaia teĩ mba'eve ndojapoi 'rã,
neĩ hu'y guaxu py, hu'y'i e'ỹ vy hu'y ete py teĩ.
27 Ferro guigua ha'e oikuaa rã jai rogue pirukue rami rive,
ha'e overa va'e guigua ma yvyra ru'ũgue rami oikuaa.
28 Hu'y gui ma ha'e nonhai 'rã.
Ita momboa py omomboa rã ha'e oikuaa kapi'i rami rive.
29 Yvyra aygue py ojapia rã jai 'ygue rami rive 'rã oendu,
ojojai 'rã hu'y guaxu revegua.
30 Hye guy rupi oĩ ipekue hakua va'e.
Yapo áry rupi otyryryague ma mba'emo ra'yĩ ykya rami ipore.
31 Yy guy katy oike vy ojapo 'rã oja opupu va'e yjuipaa rami,
ye'ẽ eteve voi mba'emo rykue ombojyaty rami ombokururu 'rã.
32 Guakykue oeja 'rã hape ovy va'e overa aguã rami.
Yy ha'e oĩa ma hi'a xiĩmba va'e rami yjuipa 'rã.
33 Yvy re jipoi 'rã ha'e ramigua,
mba'eta okyjea oendu va'erã e'ỹ amoingo.
34 Yvatekueve ha'e javi re oma'ẽ vy nombovarei 'rã,
vixo yvatekueve ikuai va'e ruvixave oiko vy — he'i.

Jó onhemombe'uague

42 1 Ha'e ramo Jó ombovai vy aipoe'i SENHOR pe:
2 — Aỹ aikuaa porã ma opa mba'e rejapo kuaa va'ea,
ha'e renhembopy'aague peteĩve ndoiko e'ỹi 'rãa.
3 Ange xevy reporandu vy “Mava'e tu ndee mba'eve reikuaa e'ỹ vy
xepy'aa ha'eve'ỹa rami remombe'u va'e?” 're va'ekue.
Anhetẽ ri aikuaa vy e'ỹ xeayvu va'ekue,
mba'emo xevy pe iporã vaipa ha'e aikuaa va'erã e'ỹ re anho.
4 Aipo're avi: “Ejapyxaka ke xeayvu re, ha'e rã xee xeayvu 'rã.
Xee aporandu 'rã ndevy, ha'e rã ndee xembovai 'rã”, 're va'ekue.
5 Ha'e rami avi xee roikuaa va'ekue omombe'ua rã aendu vy rive,
ha'e rã aỹ ma xerexa py ae roexa ma.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e rami vy aỹ anhereroangeko vy anhemboaxy,
yvy ku'i ha'e tanhimbu áry aguapy ainy reve — he'i.

Jó irũ kuery mboapyve pe Nhanderuete ijayvu eteague

7 Ha'e rami Jó pe SENHOR ijayvupa ma rire aipoe'i avi Temã pygua Elifaz pe:
— Xepoxya hendy ma nderovai, neirũ kuery mokoĩve rovai guive.
Mba'eta anhetẽ rupi e'ỹ peẽ kuery xemombe'u, xerembiguai Jó rami e'ỹ.
8 Ha'e nunga rupi peraa sete vaka ra'y ha'e sete vexa'i ava, ha'e tapeo
xerembiguai Jó-a py. Ha'e vy peapy reve peme'ẽ 'rã pejejavyague re. Ha'e
gui xerembiguai Jó ojerure 'rã pendere, mba'eta ha'e ojerurea ma aendu
'rã, pene'arandua rupi e'ỹ peikoague re rombopaga e'ỹ aguã. Mba'eta
anhetẽ rupi e'ỹ peẽ kuery xemombe'u, xerembiguai Jó rami e'ỹ — he'i.
9 Ha'e ramo Temã pygua Elifaz, Sua pygua Bildade ha'e Naamá pygua Zofar oje'oi
vy ojapo okuapy SENHOR ijayvuague. Ha'e ramo SENHOR oendu Jó ojerurea.

Nhanderuete Jó omoingo porã jevyague

10 Ha'e gui Jó oirũ kuery re ojerure ma rire SENHOR omoingo porã ju.
Ha'e vy mba'emo oguereko va'ekue gui mokoĩguea ju ome'ẽ retave ixupe.
11 Ha'e ramo ha'e oĩa py ou tyvy ha'e heindy kuery, ymave rupi oexa
va'ety ha'e javi reve. Hexeve okaru okuapy hoo py. Omboaxy vy ombopy'a
porã okuapy hexe SENHOR mba'emo vai ombouague ha'e javi gui. Ixupe
peteĩ-teĩ ome'ẽ peráta ha'e kuã regua ouro guigua.
12 Ha'e rami py SENHOR omoingo porãve Jó jypy guare gui. Ha'e ramo
vexa'i kuery oguerekove ju catorze mil, seis mil camelo, mil toro meme
ha'e mil mburika.
13 Ta'y jevy avi sete ta'y ha'e mboapy tajy kuery re.
14 Jypygua guajy omboery Jemima, amboae ma Quezia, ha'e rã mboapya
ma Quéren-Hapuque.
15 Ijyvy ha'e javi rupi kunhague ndoikoi Jó rajy kuery rami iporã va'e. Ha'e
ramo ha'e kuery pe tuu ome'ẽ mba'emo ikyvy kuery pe ome'ẽa ramigua ae.
16 Ha'e va'e rire ma cento e quarenta ma'etỹ re ju Jó oiko. Ha'e rami vy
oexa gua'y kuery, gua'y ra'y ha'e guajy memby kuery guive, irundykue
ikuaia peve.
17 Ha'e rire Jó omano, tuja'i ha'e hi'ára mbovy rei e'ỹ ma vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Salmos Israel kuery oporaeiaty

Salmos Israel kuery oporaeiaty

Salmos ma yma gui oiporua Nhanderuete pe oporaeia rupi. Mbyte rupi peve huvixa Davi ojapo va'ekue, pova'e guive:

“Senhor ma vexa'i mongarua rami xere opena va'e oiko.
Ha'e ramo xevy pe ndoatai 'rã mba'eve rei” (23.1).

Davi omoĩ avi levita kuery Nhanderuete ombojeroviaa rupi oporai va'erã. Ha'e kuery va'e regua ojapove ju salmos. Três mil ma'etỹ ma ojapo, salmos ha'e javi rai'i ojapopaa ague. Salmo 80 ma ymave ete, Moisés ojapo va'ekue.

Jypy Israel kuery ranhe oiporu raka'e salmos Nhanderuete pe oporaia rupi. Jesus ha'e hemimbo'e kuery voi oiporu raka'e. Ha'e gui aỹ ma yvy jave rupi oiporua, nhande kuery guive.

Salmos ma joo ramigua e'ỹ-e'ỹ ikuai. Nhanderuete oguerovy'aa oĩ, ixupe onhepytyvõ ukaa, ixupe gueko vai oeja vy omombe'ua, ixupe mba'emo vai oiko va'e re oporandua, ixupe joe ojerurea, ixupe ngovaigua kuery gui ojepy ukaa, ha'e oĩ avi ixuguigua re nhombo'ea. Nhanderuete pe oporaia meme. Oĩ avi salmos Jesus rekorã re ijayvu ma voiague, Novo Testamento py ma omombe'u porãave.

“Yvy jave re pendekuai va'e,
peroporaei Senhor pevy'aa rupi!
Pevy'aa rupi Senhor pe ete peiko.
Henonde pejexa uka pejuvy peporaei reve” (100.1-2).
“Peporaei Senhor pe!
Ha'eve ha'e iporã ete Nhanderuete pe japoraeia.
Jaroporaeia ma iporã ixupe voi” (147.1).

Salmo 1

Heko porã ha'e heko vai va'e ikuaia re ijayvua

1 Ovy'a ete 'rã ava heko vai va'e kuery nhomongetaa rami ndoikoi,
ojejavypa rei va'e ikuaia rupi ndopytai,
neĩ nhombojaru rei va'e kuerya py voi oguapy e'ỹ va'e.
2 Ha'e rami 'rãgue py SENHOR ayvu oguerovy'a vy
ara py ha'e pyávy ijayvua re anho oikuaa pota oikovy va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ha'e va'e ma yvyra yakã yvýry onhotỹ mbyre rami oiko,
hi'a aguã ára py porã hi'a va'e rami,
neĩ hogue ma ipiru rive'ỹ va'e rami.
Ha'e ma ojapo va'e ha'e javi oiko porã 'rã.[a]
4 Ha'e rã heko vai va'e ma ha'e rami e'ỹ ikuai.
Ha'e kuery ma mba'emo pire yvytu opa rupi ogueraa va'e rami
'rã okanhy.
5 Ha'e nunga rupi nhomboayvua ára heko vai va'e ndoo jepei 'rã,
ojejavypa rei va'e ndopytai 'rã heko porã va'e ikuaia py.
6 Mba'eta SENHOR oma'ẽ heko porã va'e oikoa re.
Ha'e rã heko vai va'e oikoa ma okanhy 'rã.

Salmo 2

Huvixarã Nhanderuete omoĩ va'ekue po'akaa re ijayvua

1 Mba'e re tu yvy regua kuery ipoxypa ri?
Mba'e re tu yvy re ikuai va'e onhembopy'a okuapy ovare e'ỹ va'e
re?
2 Mba'eta yvy regua huvixa kuery opu'ã okuapy,
huvixa ikuai va'e SENHOR rovai jogueroayvu okuapy,
huvixarã SENHOR omoĩ va'ekue rovai guive.[b]
Ha'e vy aipoe'i:
3 "Nhamondo 'rã ha'e kuery nhanemoxãague,
jajora 'rã nhandepokuaague" he'i okuapy.
4 Ha'e rã yva re oguapy oiny va'e ma opuka 'rã,
SENHOR ojojai 'rã ha'e kuery.
5 Ha'e rami vy ipoxya rupi ijayvu ete 'rã ha'e kuery pe.
Opoxya oexa uka vy omondyipa 'rã.
Ha'e vy aipoe'i 'rã:
6 "Xee ma xejeupegua huvixarã amoĩ ae ma
yvyty iky'a e'ỹ va'e Sião áry."
7 Ha'e rã ha'e va'e ju aipoe'i: "Xee amombe'u 'rã SENHOR
ijayvuague.
Ha'e aipoe'i xevy: 'Ndee ma xera'y.
Kova'e ára romoĩ.[c]
8 Ejerure ke xevy,
ha'e ramo ndevy guarã xee ame'ẽ 'rã amboae regua kuery,
yvy apy re peve ndepo'aka aguã.
9 Popygua ferro guigua py remopẽ 'rã,

---

a 1.3 Jeremias 17.5-8 **b 2.1-2** Atos 4.23-28 **c 2.7** Atos 13.33; Hebreus 1.5; 5.5

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hyru yapo guigua ombovopaa rami 'rã remopẽmba', he'i va'ekue
xevy."[d]
10 Ha'e nunga rupi huvixa kuery, penheangu ke aỹ,
yvy regua huvixa kuery,
pendu ke penemongeta rã.
11 SENHOR pe ete ke pendekuai pejererokyjea rupi,
peporaei ixupe peryryipa reve.
12 Peayvua rupi pemboete Ta'y ipoxy e'ỹ aguã,
peikoa gui pekanhy e'ỹ aguã.
Ha'e rami e'ỹ rã are e'ỹ re oexa uka 'rã opoxya.
Ovy'a ete 'rã hexe onhemi va'e kuery ha'e javi.

Ojexavai teĩ Nhanderuete re ojeroviaa re ijayvua

Mboraeirã Davi gua'y Absalão gui ojava jave py ombopara va'ekue (2 Samuel 15.1-30).

Salmo 3

1 SENHOR, heta pojava va'e ty'y xerovaigua kuery ikuai!
Aipapapa aguã rami e'ỹ xere opu'ã va'e.
2 Heta ete xevy aipoe'i okuapy va'e:
"Nhanderuete tu ndogueraa jepei 'rã rima."
3 Ha'e rami teĩ SENHOR, ndee ma mba'emo vai jokoa reiko
xevy.
Ndee ae roguerovy'a, ha'e rã xeakã remopu'ã kuerei 'rã.
4 Xeayvu atã reve ajapukai SENHOR pe.
Ha'e rã yvyty iky'a e'ỹ va'e áry gui xembovai.
5 Anheno vyve ake vyvoi 'rã,
avy ju 'rã guive, xere SENHOR opena ramo.
6 Xee ma ndakyjei 'rã mbovy e'ỹ
jovaive-ive re xere opu'ã va'e gui.
7 SENHOR, epu'ã ke.
Xerepy ke, Xeruete.
Xerovaigua kuery ha'e javi reunga 'rã haĩnhykã,
remopẽmba 'rã heko vai va'e kuery raĩ.
8 Mba'eta SENHOR gui ou 'rã jaa jepe aguã.
Tove ndevygua kuery re
toĩ remoingo porãa.

---

[d] **2.7-9** Apy Ta'y omombe'u Nguu ixupe aipoe'iague
(Atos 13.33; Hebreus 1.5; 5.5; Apocalipse 2.26-27; 12.5; 19.11-16).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Salmo 4

Oiko axy teĩ Nhanderuete re ojeroviaa re ijayvua

Jogueroporaei va'e pe ixã va'e py ombojoguy reve guarã Davi ombopara va'ekue.

1 Xeruete xemboeko porãa, xembovai ke ajapukai ramo.
Xee ajexavai ramo xemoingo porã jevy va'ekue.
Xemboaxy jevy ke, ha'e endu anhembo'ea.
2 Peẽ avakue, raka'e peve 'rã tu axĩmba aguã rami xeapo pekuapy xemboete 'rãgue py?
Raka'e peve 'rã ovare e'ỹ va'e rive pejou porã,
ha'e peikuaa pota apu re?
3 Peikuaa pota ke pova'e re:
SENHOR pe ikuai va'e kuery ma ha'e oiporavo 'rã ojeupe guarã.
Ha'e rami vy SENHOR oendu 'rã ixupe ajapukaia.
4 Pendevai teĩ pejejavy eme.
Peneakãngyta áry pendetui vy
pendepy'a py penhemongeta, ha'e pepytu'u.[e]
5 Peme'ẽ ha'evea ramigua,
ha'e pejerovia SENHOR re.
6 Heta ikuai aipoe'i va'e: "Mava'e nda'u nhandevy ombou 'rã mba'emo porã?"
SENHOR, ore kuery pe exa uka nderova rexakãa.
7 Xepy'a re ma remoĩ avy'a aguã.
Ha'e kuery mba'emo ra'yĩ ha'e vinho ojou reta vy ovy'a okuapya gui
xee avy'ave.
8 Xepy'a porã reve anheno vyve ake 'rã,
mba'eta SENHOR, ndee anho xemombytu'u porã.

Salmo 5

Heko vai va'e kuery gui ogueraa jepe aguã re ojerurea ague

Jogueroporaei va'e pe mimby py ombojoguy reve guarã Davi ombopara va'ekue.

1 SENHOR, ejapyxaka ke xeayvu re,
endu ke xepoaẽ rã.
2 Xeruvixa, Xeruete, endu ke ajapukai rã.
Ndevy pe ae ajapukai.
3 SENHOR, aje'ive guive rendu 'rã xeayvua.
Aje'ive anhembo'e 'rã ndevy,

---

e 4.4 Efésios 4.25-27

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e rire roarõ 'rã aikovy.
4 Mba'eta ndee Xeruete, ndererovy'ai 'rã teko vai,
nerenonde ma heko vai va'e noĩ 'rã.
5 Nerenonde ijayvu vaikue-ikue va'e ndopytai 'rã.
Teko vai re ikuai va'e rejou vai va'e meme.
6 Ndee remomba 'rã ijapua re ikuai va'e.
SENHOR ojou vai 'rã jouguy moẽa ha'e nhombotavypa rei va'e.
7 Ha'e rã xee ma xemboaxy ete ramo aike 'rã ndevygua opy,
ndevygua templo iky'a e'ỹ va'e rexei,
xerenapy'ã re aĩ 'rã nerenonde ajererokyjea rupi.
8 SENHOR, xerovaigua kuery gui
xerereko ke heravy ndeguigua teko porã rupi,
embo'yvi ke ndeguigua tape xerenonderã.
9 Mba'eta ha'e kuery ma ijuru re anhetẽ va'e noĩ.
Joupe ojapo vai aguã re anho 'rã ipy'a okuapy.
Ijyryvi ma omanogue rupa ojepe'a va'e rami.
Oapekũ py ma ijayvu porã merami rive 'rã.[f]
10 Ha'e nunga rupi Xeruete, eikuaa uka ha'e kuery reko vaia.
Embo'apa ke jogueroayvuague py ae.
Opa marã rei ikuaia ramo eipe'apa nerenonde gui,
nderovai opu'ã rei rire.
11 Ha'e rã ndere ojerovia va'e kuery ma tovy'apa.
Ndererovy'aa rupi toporaei atã okuapy raka'e rã peve,
ndee repy ramo.
Tove nderery oayvu va'e tandererovy'a okuapy.
12 Mba'eta ndee SENHOR, remoingo porã 'rã heko porã va'e.
Reayvu ete vy rejoko 'rã opa mba'e vai gui.

Salmo 6

Nhanderuete omboaxy aguã re Davi ojerureague

Jogueroporaei va'e pe ixã irundy meme va'e py ombojoguy reve guarã Davi ombopara va'ekue.

1 SENHOR, ndepoxya rupi e'ỹ ke xemongeta,
ndevaia rupi e'ỹ xembopaga.
2 Xemboaxy ke SENHOR, mba'eta aendu xekangypaa.
SENHOR, xemonguera ju ke, mba'eta xekãgue oku'epa rei ma,
3 xenhe'ẽ voi nda'evei ete.
Ha'e gui ndee SENHOR, raka'e peve 'rã tu naxepytyvõi?

---

f 5.9 Romanos 3.9-20

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 SENHOR, ejevy ju, eraa jepe xerekovea,
xerepy ke xemboaxy vy.
5 Mba'eta manoa py ma ndoikoi 'rã ndere ima'endu'a va'e.
Onhono porãague py ituia gui mava'e 'rã tu oporaei ndevy?
6 Xekane'õ ma xepoaẽ riae vy.
Pytũ nhavõ xerexay omoakỹ xerupa,
inhakỹmba peve.
7 Xerovaigua kuery káuxa ajexavai ramo xerexa irurupa ma,
tuja'i rami ndaexa porãi aikovy.
8 Teko vai rupi pendekuai va'e, pejepe'apa ke xea gui,[g]
mba'eta SENHOR oendu ma ajae'o reve xeayvu rã.
9 Ajapukaia oendu vy
oikuaa pota ma guive ajerurea re.
10 Ha'e ramo xerovaigua kuery oxĩmba ha'e onhemondyipa 'rã okuapy.
Ojepe'apa xapy'a 'rã oxĩmba vy.

Salmo 7

Nhanderuete heko porã va'e kuery oepya re ijayvua

Benjamim regua Cuxe ijayvuague Davi oendu vy SENHOR pe oporaeiague.

1 SENHOR Xeruete, ndere anhemi va'e.
Xerepy ke xerakykue ou va'e ha'e javi gui,
xereraa jepe guive.
2 Ha'e rami e'ỹ rã xivi rami xerero'apa 'rã,
xerepyarã ndoikoi ramo xemondoropa 'rã.
3 SENHOR Xeruete, xere ha'e kuery ijayvu reia va'e nunga xee ajapo va'e rire,
xapy'a rei xepo py ajejavy,
4 e'ỹ vy xereve peteĩ rami ikuai porã va'e pe ajapo vai va'e rire —
ha'e rã xee ma araa jepe kuerei mba'e py e'ỹ xembojexavai va'e —
5 ha'e rami ajoapo vai va'e rire ma
xerovaigua kuery ha'evea rami 'rãgue xerakykue monha xenhe'ẽ oupity peve,
xerekove re ha'evea rami opyrõ 'rãgue yvy re,
yvy ku'i rupi arovy'ave va'ekue ombotyryry vy.
6 SENHOR, epu'ã ke ndepoxya rupi.
Exa uka ndepo'akaa xerovaigua kuery ipoxypaa rejoko vy.
Epu'ã ke xerepy aguã,
ha'e kuery rembopaga aguã re ndeayvua rami vy.

---

g 6.8 Mateus 7.23; Lucas 13.27

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Nerenonde tonhemboatypa yvy regua kuery.
Ha'e gui ha'e kuery áryve rupi ndee ke eĩ yvate.
8 Mba'eta SENHOR omboayvu 'rã yvy regua kuery.
SENHOR, xere voi eikuaa pota xereko porãa
ha'e anhetẽ rupi aikoa re.
9 Topa heko vai va'e kuery reko vaia,
ha'e rã heko porã va'e kuery ma emoĩ atãve.
Mba'eta Xeruete ndereko porã va'e,
ndee reikuaa pota nhane'arandua ha'e nhandepy'a re oĩ va'e re.[h]
10 Nhanderuete ma xejoko 'rã opa mba'e va'e gui.
Ogueraa jepe 'rã opy'a py heko porã va'e.
11 Nhanderuete ma anhetẽ rupi nhomboayvu va'e,
ko'ẽ nhavõ oendu 'rã nhombopaga aguã.
12 Ha'e rami vy avakue ndojeko rerovai ri ramo
Nhanderuete oaĩmbe'e 'rã okyxe.
Omoxã ae ma guive guyrapa, oguereko katupa ma.
13 Oguereko katu avi
hu'y hendy va'e ijukaarã.
14 Heko vai va'e ma imemby raxy va'e rami oendu 'rã teko vai ojapoxea,
oguereko'i 'rã nhombotavy aguã,
ha'e gui oikuavã 'rã apu.
15 Ojo'o puku 'rã yvy,
teĩ ikua ojo'oague py ha'e ae ju 'rã ho'a.
16 Inhakã re ae ju ojeapa 'rã joupe ojapo vaiague,
ijapyte re ae 'rã ojeapa ipoxyague.
17 Ha'e rã xee ma arovy'a 'rã SENHOR
anhetẽ rupi joe oikuaa potaa re,
aporaei 'rã guive SENHOR yvate va'e rery rupi.

Salmo 8

Nhanderuete yvatea ha'e avakue po'akaa re ijayvua

Jogueroporaei va'e pe Davi ombopara va'ekue "Uva'a nhamia" he'ia py oporaeia rami oporaei aguã.

1 SENHOR, ore kuery SENHOR,
yvy jave re nderery iporã ete!
Yva gui voi reikuaa uka ndeyvatevea.
2 Kyrĩgue'i ha'e okambu va'e pe reme'ẽ oporaia aguã.
Ha'e kuery oporaia ma remoĩ nderovaigua kuery jokoarã,

---

h 7.9 Apocalipse 2.23

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

remokyrirĩ aguã nderovaigua kuery ha'e joepya rupi jojuka va'e.[i]
3 Ha'e gui ma yva regua aexa ndepo py rejapo va'ekue,
jaxy, jaxy-tata remoĩ va'ekue ha'e javi —
4 marã ramigua tu avakue ikuai, ha'e kuery re nema'endu'a aguã?
Marã ramigua ru avakue ra'y kuery, ha'e kuery pe rejekuaa uka aguã?
5 Ha'e rami teĩ rembopo'aka ha'e remboete uka vy
rejapo Nhanderuete gui yvyĩve'i ikuai aguã rami.[j]
6 Ndepo py rejapo va'ekue re rembopo'aka vy
opa marãgua remoĩ ipy guýry:[k]
7 vexa'i ha'e vaka kuery ha'e javi,
mymba oka regua guive,
8 ha'e gui guyra'i yva regua, pira ye'ẽ rupigua,
ha'e ye'ẽ guýry rupi ikuai va'e ha'e javi.
9 SENHOR, ore kuery SENHOR,
yvy jave re nderery iporã ete.

Salmo 9

Jarovy'a ete aguã regua

Jogueroporaei va'e pe Davi ombopara va'ekue "Ta'y omano" he'ia py oporaeia rami oporaei aguã.

1 SENHOR, ndevy aporaei 'rã xepy'a ha'e javi py.
Amombe'upa 'rã nerembiapo porãa.
2 Avy'a ndere, roguerovy'a 'rã.
Ndeyvate ete va'e, aporaei 'rã nderery rupi.
3 Mba'eta xerovaigua kuery oguevipa.
Onhepyxanga vy okanhymba nerenonde gui.
4 Mba'eta ndee xerepy 'rã xemboeko porã vy.
Tenda repenaaty py reguapy vy ha'evea rami meme renhomboayvu reiny.
5 Ha'e rami vy yvy regua kuery pe ndeayvu ete 'rã,
remomba 'rã heko vai va'e.
Ha'e kuery rery voi rembogue raka'e rã peve guarã.
6 Ha'e ramo orerovaigua kuery okanhymba,
hetã voi rembovaipa raka'e rã peve.
Noĩvei ma ha'e kuery re ima'endu'aa.
7 Ha'e rã SENHOR ma oĩ riae 'rã guenda openaaty py,

---

i 8.2 Mateus 21.14-17 **j 8.4-8** Gênesis 1.26-28; Hebreus 2.5-9
k 8.6 1 Coríntios 15.27; Efésios 1.22

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nhomboayvu oiny aguã omoĩ va'ekue py ae.
8 Ha'e rami vy omboayvu 'rã yvy regua kuery ha'evea rami.
Ha'evea rami meme oguereko yvy regua kuery.[l]
9 Ojexavai va'e pe ma onhemi aguã yvate va'e SENHOR oiko,
omoingo axya rã onhemi kuerei aguã.
10 Ha'e nunga rupi SENHOR, nderery oikuaa va'e kuery ojerovia ndere,
mba'eta ndee nereipytyvõ e'ỹi 'rã ndereka va'e.
11 SENHOR Sião py oiko va'e pe peporaei pemboete vy.
Yvy regua kuery mbyte rupi peikuaa uka hembiapo porãa.
12 Mba'eta ima'endu'a 'rã jouguy moẽare nhombopaga aguã,
ndaexarai 'rã ojexavai va'e ojapukaia re.
13 SENHOR, xemboaxy ke.
Eikuaa pota ke xerayvu e'ỹ va'e xemoingo axya re.
Ndee ma xemopu'ã ju manoa rokẽ gui,
14 Sião tetã rokẽ py ju amombe'u aguã ndereko porãa ha'e javi.
Roguerovy'a 'rã xereraa jepeague re.
15 Yvy regua kuery ma yvykuarã ojo'oague py ae ho'apa.
Nhuã omoĩ nhemi va'ekue py ipy ae ojejura.
16 SENHOR ojekuaa uka 'rã ha'evea rami joguerekoa py.
Mba'eta heko vai va'e kuery ojexavai 'rã opo py ae ojapo va'ekue
py.
17 Heko vai va'e kuery ma omomboa 'rã ikuai axya aguã py,
ha'e javi regua Nhanderuete gui hexarai va'e meme.
18 Ha'e rã ojexavai rei va'e kuery gui ma SENHOR ndaexarai riaei 'rã,
nomboaxa rivei 'rã ojexavai va'e oarõ okuapya.
19 SENHOR, epu'ã ke.
Imarã va'e kuery ta'ipo'aka eme.
Yvy regua kuery tombopagapaa nerenonde.
20 SENHOR, emongyje ete ha'e kuery.
Yvy regua toikuaa imarã va'e meme ikuaia.

Salmo 10

Heko vai va'e kuery ho'apa aguã re ijayvua ague

1 SENHOR, mba'e re tu mombyry reĩ?
Mba'e re tu rojexavai rã nderejekuaa ukai?
2 Mba'eta heko vai va'e kuery ma ayvu vaikue-ikue py omoingo axy 'rã
iporiaukue'i.
Ha'e kuery tojejurapa jojopy aguã omoĩ va'ekue py ae.

---

l 9.8 Atos 17.31

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Mba'eta heko vai va'e ovy'a 'rã oipotapa reia re rive,
mba'emo ojoupaxe va'e ijayvu vaikue-ikue 'rã SENHOR re,
ijayvu vai 'rã hexe.
4 Heko vai va'e ojee rive ojerovia vy ndoikuaa potai 'rã mba'eve re.
Ha'e rami vy "Nhanderuete ndoikoi", he'i 'rã.
5 Ha'e kuery oikoa nhavõ rupi ojoupa rei 'rã mba'emo.
Ndoikuaai 'rã guive ne'arandua rupi ndeayvua.
Ojojai rei 'rã okuapy ngovaigua kuery.
6 Mba'eta opy'a py aipoe'i: "Avave rei ndaxereityai 'rã.
Aỹ ha'e raka'e rã voi ndoui 'rã mba'emo vai xe'áry", he'i.
7 Ijuru tynyẽ oiny ayvu vai, nhombotavyarã ha'e ayvu poyi,
ha'e rami vy nhomboeko vai ha'e joapo vai aguã re anho 'rã
ijayvu.[m]
8 Nhoarõ 'rã tetã yvýry jojuka aguã.
Ojuka 'rã heko porã'i va'e nhemia py.
Oma'ẽ mbegue 'rã openamby e'ỹ oity aguã.
9 Nhoarõ 'rã oiny guary okua yvy'ã peguy re oĩ va'e py nhoarõ oinya
rami.
Oarõ 'rã oity aguã iporiaukue'i,
nhuã py ombo'a vy oimamamba aguã.
10 Onhemombe ovy 'rã,
ipo'akaa py iporiaukue'i ho'apa aguã.
11 Aipoe'i 'rã opy'a py: "Nhanderuete ma nopenai.
Ngova ombojere vy peteĩve henda py ndoexa potai 'rã ajapo va'e."
12 SENHOR, epu'ã ke!
Xeruete, eupi ndepo!
Nderexarai eme iporiaukue'i gui.
13 Mba'e nunga rupi tu heko vai va'e omboyke Nhanderuete?
Mba'eta opy'a py "Nhanderuete nopenai 'rãe" he'i.
14 Ha'e rami teĩ ndee ma rexa ae,
reikuaa pota guive rojexavaia rupi romba'eapoa re,
ndepo py orerepy aguã.
Ndepo py onhemboaxa openamby e'ỹ ikuai va'e.
Ha'e ramo repy 'rã tyre'ỹ.
15 Emopẽ ke heko vai ha'e joupe ojapo vai va'e jyva.
Eikuaa pota ha'e kuery reko vaia re
rejoupa peve.
16 SENHOR ma Huvixave imarã e'ỹ va'e.[n]
Ijyvy gui okanhymba 'rã amboae regua kuery.
17 SENHOR, rendu ae ma onhemo'yvyĩ'i va'e kuery oipotaa.

---

m 10.7 Romanos 3.14 **n 10.16** Apocalipse 11.15

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e rami vy rembopy'a guaxu ha'e reraa jepe 'rã,
18 repy aguã tyre'ỹ ha'e omoingo axy reipy,
avakue yvy regua nanhomongyjevei aguã.

Salmo 11

SENHOR re nhanhemi aguã regua

Jogueroporaei va'e pe Davi ombopara va'ekue.

1 Xee ma SENHOR re anhemi va'e.
Ha'e nunga rupi mba'exa tu xenhe'ẽ pe aipopeje:
"Ejava ke yvyty katy guyra'i rami.
2 Mba'eta heko vai va'e kuery omoxã ma guyrapa,
ixã re ma omoĩ ma hu'y oa'anga vy,
nhemia py heko porã va'e rovai opoi aguã.
3 Yvy ytarã omoĩ va'ekue omombaa ramo
mba'e tu heko porã va'e ojapo 'rã?"[o]
4 Ha'e rã SENHOR ma oĩ ojeupegua templo iky'a e'ỹ va'e py.
Yva re SENHOR oĩ guenda openaaty py.
Oma'ẽ oiny avakue ojapo va'e re.
5 SENHOR oikuaa pota 'rã heko porã ha'e heko vai va'e re.
Ojou vai 'rã jojukaa rupi anho ikuaixe vai va'e.
6 Heko vai va'e áry ombou 'rã tapyĩ rexakã enxofre revegua.
Ha'e kuery oy'u aguã ombou 'rã yvytu tata revegua.[p]
7 Mba'eta SENHOR ma heko porã va'e oiko vy
oayvu teko porã rupi ikuai va'e.
Ha'e ramo heko porã va'e oexa 'rã hova.

Salmo 12

Apu gui onhepytyvõ ukaa ague

Jogueroporaei va'e pe ixã irundy meme va'e py ombojoguy reve guarã Davi ombopara va'ekue.

1 SENHOR, orereraa jepe ke!
Mba'eta ndevygua avakue ndoikovei.
Avakue ra'y kuery mbyte gui okanhymba ma ojeroviapy.

---

o 11.1-3 Apy ma huvixave irũ kuery oguerokyje vy ixupe ijayvu okuapy hovaigua kuery ojukaxea gui onha aguã re. Ha'e gui "Yvy ytarã omoĩ va'ekue" he'ia ma huvixa openaa re ijayvu vy (Salmo 75.3; 82.5).

p 11.6 Apocalipse 20.10; 21.8

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Ha'e ramo anhetẽ rupi e'ỹ 'rã ijayvu jomeme,
opy'a py nhombotavy vy
ijayvu mbegue rei okuapy.
3 SENHOR, ejaya ijayvu mbegue rei va'e kuery rembe,
opa marã rei ijayvu va'e apekũ guive.
4 Mba'eta aipoe'i okuapy: “Nhaneapekũ py 'rãe nhandepo'aka,
nhanerembe ma nhanemba'e ae.
Mava'e tu nhandere ipo'aka 'rã?” he'i okuapy.
5 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i:
“Iporiaukue'i omoingo axya ha'e ojexavai va'e ipoaẽ ramo
xee aendu vy apu'ã ta aỹ.
Araa jepe 'rã aepy aguã oarõ oikovy va'e”, he'i.
6 SENHOR ayvu ma iky'a e'ỹ va'e meme,
prata sete-kue oiky'a'o pyre rami,
tata rupa yapo gui ojapo pyre py.
7 Tá SENHOR, ndee ma orerepy 'rãe.
Aỹgua kuery gui orereraa jepe 'rã raka'e rã peve.
8 Ha'e rã heko vai va'e ma opa rupi ikuai,
avakue ra'y kuery ma teko
vai anho oguerovy'a.

Salmo 13

Ojeroviaa rupi ojerurea ague

Jogueroporaei va'e pe Davi ombopara va'ekue.

1 SENHOR, raka'e peve 'rã tu nderexarai xegui?
Raka'e peve 'rã tu xevy pe nderejexa ukavei?
2 Raka'e peve 'rã tu nda'evei riae xepy'a py?
Mba'eta ko'ẽ nhavõ xepy'a py aendu ndavy'aia.
Raka'e peve 'rã tu xerovaigua xere opu'ã rei?
3 SENHOR Xeruete, eikuaa pota ke xere, xembovai guive!
Xemboexa pyxo, manoa py ake e'ỹ aguã,
4 xerovaigua kuery “Xepo'aka ma hexe” he'i e'ỹ aguã,
ha'e xerovaigua kuery xekangy ramo oexa vy ovy'a rei e'ỹ aguã.
5 Ha'e rã xee ma ajerovia ndere xemboaxya rupi xerereko aguã.
Xepy'a py arovy'a xereraa jepea.
6 Aporaei 'rã SENHOR pe,
opa mba'e py xemoingo porã rire.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Salmo 14

Salmo 53.1-6

Jogueroporaei va'e pe Davi ombopara va'ekue.

1 Hi'arandu e'ỹ va'e ma opy'a py:
“Nhanderuete ndoikoi” he'i.
Ha'e kuery opa marã ikuai ojejokoa rupi e'ỹ.
Neĩ peteĩve ma ndoikoi heko porã va'e.
2 Ha'e rã SENHOR ma yva gui oma'ẽ 'rã avakue ra'y kuery ikuaia re,
oexa aguã amongue pa 'arandu rupi oikoa,
amongue pa oiko Nhanderuete oeka va'e.
3 Ha'e rami teĩ ha'e javive ojepe'a, opa marã rei ikuai pavẽ rei.
Ndoikovei ae teko porã rupi oiko va'e,
neĩ peteĩve ma.[q]
4 Teko vai rupi ikuai va'e 'arandurã noĩ teve?
Ha'e kuery ma xevygua kuery omomba rivepa 'rã mbojape ho'ua rami.
Ndojapukai 'rã guive Nhanderuete pe.
5 Ha'e rami teĩ ha'e kuery onhemondyipa 'rã
oexa vy heko porã va'e kuery reve Nhanderuete oiko ramo.
6 Ha'e kuery ma yvyĩgue'i nhomongeta ramo ojojai rei okuapy,
ha'e rã SENHOR ma onhemoĩ ha'e kuery onhemi aguã.
7 Sião gui ou ma va'e rire Israel kuery reraa jepearã!
SENHOR ojeupegua kuery omoingo porã jevy ramo
Jacó ramymino kuery, Israel kuery ovy'apa 'rã okuapy.

Salmo 15

Yva pygua re ijayvua

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

1 SENHOR, marã ramigua nda'u oiko 'rã ndevygua opy?
Marã ramigua nda'u oĩ 'rã ndevygua yvyty iky'a e'ỹ va'e py?[r]
2 Teko porã rupi ikuai va'e anho,
gueko porãa oexa uka va'e,
opy'a py anhetẽ rupi ijayvu va'e,
3 oapekũ py joe ijayvu vai e'ỹ va'e,
amboae kuery pe ojapo vai e'ỹ va'e,
neĩ ngoo katy rai'i ikuai va'e re voi ima'endu'a vai e'ỹ va'e.
4 Ha'e kuery ndoguerovy'a rei 'rã ojou vaipy,

---

q 14.1-3 Romanos 3.9-20 **r 15.1-5** Salmo 24.2-6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e rã omboete 'rã SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e
kuery anho.
Ijayvuague ndojapo e'ỹi 'rã guive,
ha'e nungakue py oiko axy teĩ.
5 Operáta oiporuka rire nomboekovia retavei 'rã,
neĩ nombopagai 'rã ojejavy e'ỹ va'e kuery mba'emo ome'ẽa ta teĩ.
Ha'e rami ikuai va'e ma mba'eve py ndoityai 'rã.

Salmo 16

Nhanderuete pegua iky'a e'ỹ va'e reko re ijayvua

Davi oporaeiague.

1 Xeruete, epena porã ke xere,
ndere anhemi rire.
2 SENHOR pe aipoa'e: "Ndee ma xe-Senhor.
Iporãve va'e xee ndarekoi ndee e'ỹ vy.
3 Ha'e gui ndevygua iky'a e'ỹ va'e yvy re ikuai va'e ma
xee arovy'a vy ha'e kuery pe 'Yvatekueve' ha'e."
4 Ha'e rã amboae tuueterã re SENHOR omboekovia va'e kuery ma ikuai
axy 'rã.
Ha'e kuery ruete pe xee name'ẽi 'rã tuguy revegua,
neĩ ndaxeayvui 'rã hery rupi.
5 SENHOR anho oiko mba'emo xevygua me'ẽa, xekaro pygua me'ẽa guive.
Ndee anho remoĩ xerenonderã.
6 Ha'e ramo xevygua ma ha'eve va'e,
xevy guarã ma iporã va'e meme.
7 Aroayvu porã 'rã SENHOR xemo'arandua,
pyávy voi xemongeta xepy'a re.
8 Xema'endu'a riae SENHOR xereve oikoa re.
Xeyvýry oĩ ramo ndaxereityai 'rã.
9 Ha'e rã xekuraxõ py avy'a,
xenhe'ẽ ovy'a,
xerete avi opytu'u porã 'rã.
10 Mba'eta xerekovea nderejai 'rã manoa py,
Ndevygua iky'a e'ỹ va'e nderejai 'rã ivaipa aguã py.
11 Xevy rexa uka 'rã tape tekove katy oo va'e.
Nerenonde oĩ avy'a ete aguã,
ndeyvýry oĩ xembovy'a va'e raka'e rã peve guarã.[s]

---

[s] **16.8-11** Kova'e ayvu rupi Pedro ijayvu Jesus rekokue omombe'u vy (Atos 2.22-36), ha'e gui Paulo ju ijayvu (Atos 13.32-37; 1 Coríntios 15.4).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Salmo 17

Nhanderuete oepy aguã re ojerurea ague

Davi onhembo'eague.

1 SENHOR, endu ke ajerure ramo ha'evea rami xerereko aguã,
eikuaa pota ajapukaia re,
ejapyxaka ajerurea re,
mba'eta ijapu va'e juru gui e'ỹ xeayvu onhendu.
2 Nerenonde gui eikuaa uka xemboeko porãa regua.
Mba'eta orerexa vy ha'evea rami meme reikuaa pota.
3 Xekuraxõ re reikuaa pota teĩ,
pyávy voi reikuaa pota vy
tata py rami xereko rea'ã teĩ
peteĩ henda py ma xere nderejoui 'rã teko vai.
Xejuru gui noẽi 'rã ayvu vai.
4 Avakue opa marã ikuai teĩ xee ma ndeayvua rami vy
ajejoko jojuka va'ety ikuaia rupi aiko e'ỹ aguã.
5 Ndeguigua tape rupi anho aiko,
ajavy e'ỹ re.
6 Xeruete, xee ajapukai ndevy,
mba'eta ndee xembovai 'rã.
Ejapyxaka ha'e endu xeayvua.
7 Exa uka opa mba'e py ndeporayvu etea.
Mba'eta ndere onhemi va'e kuery reraa jepe 'rã
ha'e kuery re opu'ã va'e gui.
8 Epena ke xere nderexa ra'yĩ re rami ae,
xeao'i ke ndepepo guy py
9 heko vai va'e kuery xembojexavaia gui,
xerovaigua kuery xejukaxea gui.
10 Mba'eta ipy'a ratã va'e kuery ma opy'a omboty reve
ijayvu vaikue-ikue 'rã.
11 Aỹ voi orejoko rei okuapy,
orere oma'ẽ vaipa yvy rupi orereityxe vy.
12 Guary guembiarã ojouxe va'e rami ikuai,
guary ra'y onhemia gui oma'ẽ mbegue va'e rami guive.
13 SENHOR, epu'ã ke, ejoko ha'e eitypa.
Ndekyxe py eraa jepe xerekove heko vai va'e po gui.
14 SENHOR, ndepo py ae xereraa jepe avakue yvy regua gui.
Ha'e kuery ma aỹ oikove teri reve anho 'rã ojou iporã va'e.
Mba'eta ha'e kuery rye remonyẽ mba'emo porã.
Ha'e kuery ta'y reta 'rã.
Ha'e gui mba'emo ndoiporupai va'ekue ma oeja 'rã gua'y kuery pe.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Ha'e rã xee ma teko porã rupi vy ama'ẽ 'rã nderova re.
Apu'ã ju vy avy'a 'rã roexa vy.[t]

Salmo 18

2 Samuel 22.1-51

Jogueroporaei va'e pe Davi SENHOR rembiguai ombopara va'ekue. SENHOR pe oporaei Saulo ha'e hovaigua kuery ha'e javi po gui oepy ramo. Ha'e vy aipoe'i:

1 SENHOR xemombaraetea, xee roayvu.
2 SENHOR, ndee ma xe'itaova.
Ndee ma oo ikorapa va'e ha'e xerepya.
Xeruete ma xe'itaova anhemiaty,
mba'emo vai jokoa, xereraa jepea imbaraete va'e ha'e oo imbaraete ete va'e.
3 SENHOR ogueroporaeipy va'e pe xee ajapukai vy
aa jepe kuery 'rã xerovaigua kuery po gui.
4 Nhuã manoa regua xejura va'ekue,
yai rami heko vai va'e xere opu'ã vy xemongyje.
5 Manoa pygua xejokua,
nhuã xã xejura xapy'a.
6 Ha'e ramo ajexavaia py ajapukai karamboae SENHOR pe.
Xeruete pe ajapukai xereraa jepe aguã.
Ha'e rã oĩaty templo gui oendu xeayvua,
ijapyxa peve ajapukaia ovaẽ ramo.
7 Ha'e ramo yvy omyĩ ha'e oryryi.
Yvyty yta ikuai va'e voi ovavapa, oryryipa,
SENHOR ogueropoxy ramo.
8 Inhapyĩgua gui opu'ã hataxĩ,
ijuru gui ma tata nhomombaarã oẽ,
tapyĩ hexakã va'e avi.
9 Yva omo'yvyĩ'i vy oguejy,
ipy guýry pytũ vaikue oĩ reve.
10 Anjo ipepo va'e áry oĩ vy oveve ouvy,
yvytu opepo áry ou pojava.
11 Pytũ gui ojapo onheovã aguã.
Ha'e va'e ojee omoĩ ouvy.
Yy ha'e arai pytũ va'e hoo rami oĩ.
12 Hexakã henonde oo va'e gui ma arai ivaipa,
amandau ha'e tapyĩ hexakã va'e ho'a.

---

[t] **17.15** Omanoague gui onhemboete ju aguã re ijayvu (Apocalipse 22.4).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Ha'e gui ma SENHOR yapu yva re.
Yvate ete va'e ijayvu atã ramo
ho'a amandau ha'e tapyĩ hexakã va'e.
14 Ngu'y omombo vy omoaĩmba xerovaigua kuery.
Overa vy omondyipa.
15 Ha'e ramo ojekuaa yy rupa peve,
yvy yta avi ojekuaapa,
ndeayvu atãa py SENHOR,
ndepoxya rupi neapyĩgua gui nepytuẽ ramo.
16 Yvate gui SENHOR okuave'ẽ vy xerupity,
xerenoẽ yy tuvixa va'e gui.
17 Xereraa jepe xerovaigua kuery imbaraete va'e gui,
xemomboriau rei va'e kuery gui ae,
xegui ipo'akave ete va'ekue ri.
18 Ha'e kuery ma ajexavai jave opu'ãmba rei va'ekue xere,
teĩ SENHOR onhemoĩ xepytyvõarã.
19 Ha'e rami vy xereru peteĩ henda ipa'ũ ja'eavea py.
Xererovy'a vy xereraa jepe.
20 Xereko porãa rekovia SENHOR ome'ẽ iporã va'e,
xevy ome'ẽ ndaxepo ky'aia repy.
21 Mba'eta xee ma SENHOR guigua tape rupi anho aiko va'e,
Xeruete gui ndajepe'ai guive ha'eve'ỹa rami aiko aguã.
22 Xejee amoĩ ijayvuague ha'e javi,
xejegui ndaipe'ai ayvu omoĩ va'ekue.
23 Henonde aiko anhetẽ rupi,
ajejoko guive teko vai rupi aiko e'ỹ aguã.
24 Ha'e ramo xevy SENHOR ome'ẽ xereko porãa repy,
henonde rupi ndaxereko ky'ai rire.
25 Heko porã va'e kuery pe rejekuaa uka 'rã heko porã va'e,
anhetẽ rupi ikuai va'e pe rejekuaa uka anhetẽ rupigua avi,
26 iky'a e'ỹ va'e pe rejekuaa uka iky'a e'ỹ va'e,
ha'e rã heko vai va'e pe ma rejekuaa uka 'rã nhombopaga kuaa
va'e.
27 Mba'eta reraa jepe 'rã onhemo'yvyĩ'i va'e,
ha'e rã oma'ẽ vaikue reia rupi onhemboyvate va'e ma remomba 'rã.
28 Ndee rejapo xerata endy hexakãve aguã rami.
Pytũ rupi aikoa rupi ma ndee SENHOR Xeruete remoexakãmba.
29 Ndereve vy amomba 'rã xondaro kuery,
Xeruete reve vy apo 'rã tetã kora áry rupi.
30 Nhanderuete guigua tape ma iky'a e'ỹ va'e,
SENHOR ayvu ma oa'anga pyre.
Hexe onhemi va'e ha'e javi pe ma mba'emo vai jokoa oĩ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

31 Mava'e tu Nhanderuete oiko SENHOR e'ỹ vy?
Mava'e tu nhande'itaova oiko Nhanderuete e'ỹ vy?
32 Xeruete xemombaraetea oiko,
omoatyrõ 'rã aguata aguã rupi.
33 Xepy ojapo 'rã guaxu rami inhakuã aguã.
Yvatea rupi aẽ teĩ xemoĩ atã.
34 Xepo pe voi ome'ẽ joe apu'ã kuaa aguã.
Ha'e ramo guyrapa overa va'e guigua teĩ xee aipira 'rã.
35 Mba'emo vai jokoarã reme'ẽ xereraa jepea,
reiporu kuaa regua xemoĩ atã,
xemboaxya rupi xemboyvate.
36 Apyrõ aguã tape rembopyve ramo
ndaxepyxyryi 'rã.
37 Xerovaigua kuery amonha 'rã aupitypa peve.
Ha'e gui amomba rire ajevy ju 'rã.
38 Amou'ũmba opu'ã aguã nda'evevei peve.
Xepy yvýry ho'apa.
39 Mba'eta ndee xemombaraete ajoguero'a kuaa aguã,
rejapo xere opu'ã va'ekue re xepo'aka aguã rami.
40 Xerovaigua kuery rejapo ojavapa aguã rami.
Xerayvu e'ỹ va'e amomba.
41 Guepyarã pe ha'e kuery ojapukai teĩ ndoepyai.
SENHOR pe voi ha'e kuery ojapukai teĩ nombovai.
42 Ha'e ramo amongu'ipa yvy ku'i yvytu rupi ovevepa va'e rami,
yapo tape guiguare nhamomboa rami amokanhymba.
43 Heta va'e kuery xere opu'ã teĩ xereraa jepe,
xemoĩ yvy regua kuery ruvixarã.
Amboae regua kuery ndaexai va'ety voi xevygua ikuai.
44 Xeayvu oendu vyve xenhe'ẽ rendu okuapy.
Yvy mboae regua oexa uka xevy ikuaia,
45 amboae regua kuery okanhymba,
onhemiague gui oẽmba onhemondyipa vy.
46 SENHOR ma oikove va'e, togueroayvu porãa xe'itaova!
Tomboetea Nhanderuete xereraa jepea!
47 Nhanderuete xerepy vy jojukapa,
heta va'e kuery re xembopo'aka.
48 Nhanderuete ae xereraa jepe xerovaigua kuery gui.
Ndee ma xemboyvate xerovaigua kuery áryve,
ha'e xerepy avakue jojuka va'ety po gui.
49 Ha'e ramo SENHOR, roguerovy'a 'rã yvy regua kuery oendua py,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aporaei 'rã nderery rupi.[u]
50 Ha'e ae ombopo'aka 'rã huvixaverã omoĩ va'ekue,
oexa uka 'rã guembiporavo oayvua,
Davi ha'e hamymino kuery pe, raka'e rã peve.

Salmo 19

Nhanderuete rembiapo ha'e ijayvua oguerovy'aa ague

Jogueroporaei va'e pe Davi ombopara va'ekue.

1 Yva re mba'emo ikuai va'e oikuaa uka Nhanderuete hexakãmba va'ea,
yvate rupi ikuai va'e oikuaa uka 'rã opo py ojapoague.
2 Ára nhavõ oikuaa uka 'rã ara pygua pe,
ha'e pytũ nhavõ oikuaa uka 'rã pytũ rupigua pe.
3 Nda'ijayvui 'rã, neĩ nda'ijayvuai 'rã,
ha'e va'e gui mba'eve nonhendui 'rã.
4 Ha'e rami teĩ ha'e nunga 'arandu ma yvy jave rupi oikuaa,
yvy apy peve 'rã ha'e nunga re ayvua.[v]
Ha'e vy yva apy re omoĩ kuaray oike aguã.
5 Ha'e va'e ma omenda ramo va'e rami 'rã oẽ ouvy ngoo gui,
ovy'a 'rã ovy imbaraetepa va'e onha ovya rami.
6 Yva apy gui oẽ vy
oaxa 'rã ovy ijapy rovai peve.
Jipoi 'rã haku-a oguerovy e'ỹa.
7 Ha'e gui SENHOR guigua lei ma ha'eve vaipa ete vy
omombaraete ju 'rã nhanderekove.
SENHOR omombe'u va'e ma ogueroviapy vy
omo'arandu 'rã hi'arandu e'ỹ'i va'e.
8 SENHOR nhombo'ea ma ha'evea ramigua vy
ombovy'a 'rã nhanekuraxõ.
SENHOR ojapo uka va'e ma iky'a e'ỹ va'e vy
omoexakã 'rã nhanderexa.
9 SENHOR renonde jajererokyjea ma iky'a e'ỹ va'e,
raka'e rã peve guarã guive.
SENHOR joe oikuaa potaa ma anhetẽ rupigua,
ha'evea rami meme.
10 Ha'e nunga ma ouro gui jaipotave va'erã,
ouro oiky'a'o pyre gui iporãve ramo.
He'ẽve 'rã ei

---

u 18.49 Romanos 15.9 **v 19.1-6** Romanos 1.18-25; 10.16-18

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hetãgue gui onhami va'ekue gui.
11 Ha'e va'e rupi nerembiguai kuery remongeta 'rã guive.
Ha'e va'e jajapo vy jajou reta 'rã iporã va'e.
12 Mava'e nda'u oikuaapa 'rã ha'e ae ojejavyague?
Emboguepa ke aikuaa e'ỹ-e'ỹ va'e guive.
13 Xejoko xee nerembiguai anhemboyvate reia gui voi.
Ha'e nunga ta'ipo'aka eme xere.
Ha'e rami rã iky'a va'e'ỹ 'rã aiko,
ha'e aa jepe 'rã ajejavyve etea gui.
14 SENHOR, xe'itaova ha'e xerepya,
tove ayvu xejuru gui oẽ va'e ha'e xepy'aa xepy'a re oĩ va'e
nerenonde toĩ nembovy'aarã.

Salmo 20

Huvixave re ojerurea ague

Jogueroporaei va'e pe Davi ombopara va'ekue.

1 Rejexavaia ára tove SENHOR tanembovai.
Jacó Ruete rery tandereraa jepe reĩ atã aguã py.
2 Tombou nderepyarã guenda iky'a e'ỹ va'e gui.
Sião gui ma voi topena ndere.
3 Ta'ima'endu'a ixupe guarã reme'ẽ va'e ha'e javi re,
tojou porã mba'emo ixupe reapy rã.
4 Tome'ẽmba ndepy'a re reipotaa oĩ va'e,
tojapopa rejapoxe va'e ha'e javi.
5 Ha'e gui ma ndepo'aka ramo ore kuery rovy'a 'rã mboraei rupi,
Nhanderuete rery rupi roupi 'rã imoiny bandeira.
Ixupe SENHOR tomoingo renhemboayvua ha'e javi.
6 Aỹ ma xee aikuaa SENHOR ogueraa jepe 'rãa huvixarã omoĩ va'ekue.
Ombovai 'rã o'amba iky'a e'ỹ va'e gui,
ha'e rami vy opo py oexa uka 'rã opo'akaa.
7 Amongue ma ojerovia 'rã mba'eyru re,
amboae kuery ma kavaju re 'rã ojerovia.
Ha'e rã nhande kuery ma SENHOR Nhanderuete rery anho jarovy'a.
8 Ha'e kuery ma ojero'a vy ho'apa 'rã.
Ha'e rã nhande kuery ma nhapu'ã 'rã jakuapy.
9 SENHOR, embopo'aka ke oreruvixave.
Rojapukai ramo orembovai.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Salmo 21

Ngovaigua kuery re huvixave ipo'aka rã oguerovy'aa ague

Jogueroporaei va'e pe Davi ombopara va'ekue.

1 SENHOR, nembaraetea re oreruvixave ovy'a,
reraa jepeague re oporaei.
2 Mba'eta rejapo ma opy'a py ojapoxe va'ekue,
nerendu e'ỹi ojapukaia.
3 Mba'eta reayvu vy iporã va'e anho reme'ẽ ixupe.
Inhakã re remoĩ coroa ouro ete'i guigua.
4 Guekove re ha'e ojerure ramo reme'ẽ, raka'e rã peve guarã.
5 Reraa jepeague ma pavẽ rei oguerovy'a okuapy.
Hexe remoĩ hexakãrã ha'e yvateve aguã.
6 Raka'e rã peve guarã remoĩ nhomoingo porãarã.
Hexeve reiko ramo vy'a anho 'rã oendu.
7 Mba'eta huvixave ojerovia SENHOR re.
Ha'e rami vy Yvate ete va'e omboaxy ramo peteĩve henda py ndo'ai 'rã.
8 Ha'e rami vy ndepo oupity 'rã nderovaigua kuery ha'e javi,[w]
reiporu kuaa regua ojopypa 'rã ndere ija'e e'ỹ va'e.
9 Ha'e kuery pe rejekuaa uka vy
rejapo 'rã tata rupa haku raxa va'e rami.
SENHOR opoxya rupi omomba 'rã, tata oapypaa rami.
10 Yvy gui remomba 'rã hamymino kuery,
avakue ra'y kuery ikuaia gui.
11 Nderovai ha'e kuery mba'emo vai ojapoxe teĩ
nopu'ã kuaai 'rã, ndojapo kuaai 'rã ha'e nunga.
12 Rejapo 'rã oguevipa aguã rami,
ha'e kuery rova re rea'anga 'rã nderapa.
13 SENHOR, tandeyvate ndepo'akaa py.
Ha'e rã ore ma roporaei 'rã ndepo'akaa roguerovy'aa rupi.

Salmo 22

Messias oiko axy rire ipo'aka ju aguã re ijayvua

Jogueroporaei va'e pe Davi ombopara va'ekue, "Guaxu aje'ivegua" he'ia py oporaeia rami oporaei aguã.

1 Xeruete, Xeruete, mba'e re tu xereja ri?[x]

---

[w] **21.8** Apy guive huvixave pe ijayvu. [x] **22.1-31** Kova'e salmo ha'e javi omombe'u ma voi Jesus kuruxu re omano jave guarã (Mateus 27.33-54; Marcos 15.22-32; João 19.17-30; Filipenses 2.5-11).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mba'e re tu ajexavaia rupi ajapukai teĩ
mombyry ri repyta xegui xereraa jepe e'ỹ aguã?
2 Xeruete, ára py ajapukai ramo naxembovai,
pyávy voi ndapytu'ui ae.
3 Ha'e rami teĩ ndee ma iky'a e'ỹ va'e reiko.
Nerenda repenaaty py reguapy reiny Israel kuery oporaei okuapy
va'e mbyte.
4 Oreramoĩ kuery ma ndere ojerovia raka'e.
Ojerovia ramo reraa jepe.
5 Ndevy pe ha'e kuery ojapukai ramo reo jepe raka'e.
Ndere ojerovia, nda'eve e'ỹi nho guive.
6 Ha'e rã xee ma taxo, ava e'ỹ merami,
mba'eta avakue pe ovare e'ỹ va'e,
heta va'e kuery oipota va'e'ỹ aiko.
7 Xerexaa kuery ha'e javi xejojai rei.
Hembe'a rei reve oakã ombovava vy aipoe'i:
8 “ SENHOR re rejerovia ramo tanderepy.
Ha'e ae tandereraa jepe, hexe ndererovy'a ri vy”, he'i okuapy.
9 Ha'e rami teĩ ndee ma xetui'i aguã rami xeapo va'ekue.
Xere repena porã va'ekue akambu'i teri jave.
10 Xetui'i guive ndevy aiko.
Xeryru'i py aĩa pyve ndee Xeruete reiko.
11 Aỹ ma enhemombyry eme xegui,
mba'eta ovaẽ ma ajexavai aguã,
ha'e xepytyvõarã ndoikoi.
12 Heta ikuai toro nharõ rami xejoko va'e,
toro mbaraetekueve Basã pygua xembojere rei okuapy.[y]
13 Xere ha'e kuery ijuru jai,
guary nhomboa'ypa va'e rami okororõ.
14 Yy rami anheẽ,
ha'e xekãgue ha'e javi oku'epa,
xeryepy re xekuraxõ ma ei raity hykupa va'e rami ojeapo.
15 Yapo guigua pẽgue ipirupaa rami
xembaraetea voi opa ma,
xeapekũ guive xejurupy re oja ma oiny.
Ha'e rami py ndee xereity yvy ku'i rupi amano aguã.
16 Jagua kuery xembojere rei okuapy,
joapo vai va'ety kuery nhomoirũmba va'e.
Xepo ha'e xepy ombokuapa.

---

[y] **22.12** Basã yvy re ma heta ikuai raka'e vaka. Ha'e rã apy ma toro re ete'ỹ, heko vai va'e kuery re ijayvu.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Aexapa xekãgue ha'e javi'i.
Ha'e kuery xere oma'ẽ okuapy xere ovy'a reia py.
18 Xeao jomeme omboja'opa ma.
Xekamixa puku re oexa okuapy xortea.
19 Ha'e rã ndee SENHOR, ejepe'a eme xea gui.
Xemombaraetea, ejapura ke xerepy aguã.
20 Eraa jepe xerekove ha'e kuery kyxe gui,
jagua kuery oipe'a ta va'e gui.
21 Xereraa jepe ke guary juru gui,
búfalo rakua gui guive.
Tá, ndee ma xembovai ma!
22 Ha'e rami rire xeryvy kuery oendua py xema'endu'a 'rã nderery re,[z]
heta va'e kuery mbyte rogueroporaei 'rã, po rami:
23 " SENHOR renonde pejererokyjea rupi pendekuai va'e, peroporaei.
Pembojerovia, peẽ Jacó ramymino kuery ha'e javi.
Israel ramymino kuery ha'e javi, pemboete pekuapy.
24 Mba'eta ha'e naxemboaxy e'ỹi ajexavai rã,
ndojeguarui guive aiko axya gui,
ngova voi nomo'ãi xegui.
Ha'e rami 'rãgue py oendu xereraa jepe aguã ajapukai ramo", ha'e 'rã.
25 Mba'eta ndegui ae ou ijaty va'e kuery mbyte xee rogueroporaei aguã.
Nerenonde ojererokyjea rupi ikuai va'e oexaa py ajapo 'rã anhemboayvuague.[a]
26 Ha'e ramo iporiaukue'i okaru 'rã okuapy hevyatãmba peve.
SENHOR oeka va'e oguerovy'a 'rã okuapy.
Ha'e kuery kuraxõ toikove riae!
27 Ha'e nunga rupi yvy apy peve ima'endu'aa 'rã SENHOR re,
ixupe guarã ojeko rerova 'rã okuapy.
Henonde guenapy'ã re yvy regua kuery ha'e javi oĩmba 'rã okuapy.
28 Mba'eta SENHOR pegua ae ipo'aka aguã.
Ha'e ae 'rã opena yvy regua kuery re.
29 Yvy regua oguerekopa rei va'e kuery voi okaru vy ombojerovia 'rã okuapy.
Yvy re onhono porã mbyre ha'e javi 'rã oĩ guenapy'ã re henonde,
guekove ae'i re nopena kuaai va'ekue.

---

[a] **22.25** "Anhemboayvuague ajapo 'rã" he'i vy ma mba'emo mymba ojuka aguã re ijayvuague re ima'endu'a. Ha'e gui ho'okue omboja'o 'rã guetarã kuery pe Nhanderuete oguerovy'a okuapy aguã (Levítico 7.15-16).

z 22.22 Hebreus 2.10-12

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

30 Tamymino kuery voi ha'e oipotaa rami 'rã ikuai.
Mba'eta raka'eve rã ikuai va'e pe ijayvua 'rã SENHOR reko re.
31 Ha'e kuery ou vy omombe'u 'rã ixuguigua teko porã.
Raka'eve rã ikuai va'erã pe omombe'ua 'rã ha'e ojapo va'ekue.

Salmo 23

"Xere SENHOR opena" he'ia

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

1 SENHOR ma vexa'i mongarua rami xere opena va'e oiko.[b]
Ha'e ramo xevy pe ndoatai 'rã mba'eve rei.
2 Xemombytu'u 'rã inony nhuũndy porã py rami.
Xereraa 'rã yy iky'a e'ỹ va'e py.
3 Omombaraete kuerei 'rã xenhe'ẽ.
Tape teko porã rupi 'rã xerereko,
guery omboete ukaa rupi vy.
4 Yvyugua manoa guy pytũ reia rupi aiko teĩ
ndakyjei 'rã mba'eve rei gui,
xereve ndee reiko ramo.
Ndepo pygua ha'e ndepopoka ma xembopy'a guaxu.
5 Rereko katu akaru aguã[c]
xerovaigua kuery oexaa py.
Xeakã re renhoẽ 'rã azeite.
Xekaro remonyẽ 'rã onheẽmba rei peve.
6 Anhetẽ xereve oĩ 'rã ndeporayvua ha'e xemboaxya ára nhavõ,
aikovea pukukue re.
Ha'e gui SENHOR ro py aiko 'rã raka'e rã peve.

Salmo 24

Huvixave hexakãmba va'e ou aguã re ijayvua

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

1 SENHOR mba'e ae itui yvy ha'e opa mba'e hexe ikuai va'e,
yvy regua kuery ha'e javi guive.[d]

---

[b] **23.1-4** Apy ma vexa'i mongarua re ombojoja, Nhanderuete nhandere openaa re ijayvu vy (Apocalipse 7.15-17). [c] **23.5-6** Apy ma hoo va'e nhomovaẽ porã va'e re ombojoja. Ha'e va'e jave py hoo va'e ipoua kuery omovaẽ porã vy azeite onhoẽ'i vy oikyty 'rã inhakã re (Lucas 7.46).

d 24.1 1 Coríntios 10.23-26

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Mba'eta ha'e onhono raka'e ye'ẽ áry rupi,
yy oxyry va'e áry omombyta.
3 Marã ramigua tu ha'eve SENHOR pegua yvyty re oẽ aguã?
Marã ramigua nda'u ha'eve henda iky'a e'ỹ va'e py oiko aguã?
4 Opo py ojejavy e'ỹ va'e, ipy'a ky'a e'ỹ va'e,
tuuete ramigua ovare e'ỹ va'e re onhe'ẽ nogueroma'endu'ai va'e,
neĩ ndoura rivei va'e.
5 Ha'e va'e kuery re ma ou 'rã SENHOR omoingo porãa,
ha'e ramo Nhanderuete heraa jepea po gui ojopy 'rã teko porã.[e]
6 Ha'e rami ikuai ixupe ojapukai va'e kuery,
Jacó Ruete oekaa rupi ikuai va'e.
7 Peipe'a ke okẽ ikuai va'e,
peipe'apave okẽ guaxu marã e'ỹ,
Huvixave hexakãmba va'e oike aguã.
8 Mava'e tu Huvixave hexakãmba va'e?
SENHOR imbaraete ha'e ipo'akapa va'e,
SENHOR joe opu'ãa rupi ipo'aka va'e.
9 Peipe'a ke okẽ ikuai va'e,
peipe'apave okẽ guaxu marã e'ỹ,
Huvixave hexakãmba va'e oike aguã.
10 Mava'e tu Huvixave hexakãmba va'e?
SENHOR ixondaro reta va'e,
ha'e ae Huvixave hexakãmba va'e.

Salmo 25

Nhanderuete pe onhepytyvõ ukaa ague

Davi ombopara va'ekue.

1 Ndere SENHOR, aroma'endu'a xenhe'ẽ.
2 Xeruete, ndere xee ajerovia va'e.
Axĩmba rei aguã rami e'ỹ ke xerereko,
xerovaigua kuery xere ovy'a rei e'ỹ aguã.
3 Ha'e rã nerarõ va'e kuery ma peteĩve noxĩmbai 'rã.
Oxĩmba va'erã ma nhemi rupi joapo vai va'e kuery.
4 SENHOR, eikuaa uka xevy ndeguigua tape.
Xembo'e ke reikoa rupi aiko avi aguã.
5 Xerereko ndeguigua anhetẽ va'e rupi, xerekombo'e guive,
mba'eta ndee ma Xeruete xereraa jepea,
ndee ae roarõ aikovy ko'ẽ nhavõ.

---

e 24.4-5 Mateus 5.8

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 SENHOR, nema'endu'a ke renhomboaxy ha'e ndeporayvua rupi
jypy guive reikoa re.
7 Nema'endu'a eme ke xekunumi jave ajejavyague re,
neĩ nderovai xereko vaiague re.
SENHOR, xemboaxya rupi anho ke nema'endu'a xere,
ndeporayvu va'e vy.
8 SENHOR ma iporayvu ha'e heko porã va'e vy
ojejavypa va'e kuery pe oikuaa uka 'rã tape.
9 Yvyĩgueve ma ha'e oguereko 'rã teko porã rupi,
ombo'e 'rã ojeguigua tape rupi oiko aguã re.
10 SENHOR guigua tape ha'e javi rupi oĩ nhomboaxya ha'e anhetẽ
va'e,
guexeve guarã ojapo va'ekue ha'e ijayvuague rupi ikuai va'e pe.
11 SENHOR, nderery remboete ukaa rupi vy
emboguepa xereko vaiague heta teĩ.
12 Avakue SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e pe
oikuaa uka 'rã tape oo aguã.
13 Ha'e ramo ha'e kuery nhe'ẽ opytu'u 'rã ovy'a reve,
ha'e gui hamymino kuery jevy ikuai porã 'rã yvy re.
14 SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e ma ha'e omonhemboja
'rã.
Ha'e va'e kuery pe oikuaa uka 'rã guexeve guarã ojapo
va'ekue.
15 Ama'ẽ riae aikovy SENHOR re,
mba'eta ha'e ae oipe'a 'rã xepy nhuã gui.
16 Ejevy ju xea py, xemboaxy ju,
mba'eta xeae'i aĩ vy ajexavai.
17 Xemombytu'u ke xepy'a py nda'eveia gui,
xepe'a ke ajexavaia gui.
18 Eikuaa pota aiko axya ha'e ajexavaia re,
ha'e emboguepa ajejavyague ha'e javi.
19 Eikuaa pota ke xerovaigua kuery re,
heta vaipa ramo.
Xere ija'e e'ỹ va'e kuery xembojeguaru rei okuapy.
20 Earõ xenhe'ẽ re, ha'e xerepy.
Taiko eme axĩmba rei aguã rami,
ndere anhemi rire.
21 Anhetẽ rupi ha'e teko porã rupi aikoa tojapo akanhy e'ỹ aguã
rami,
mba'eta ndee ae xee roarõ.
22 Xeruete, eraa jepe Israel kuery
ikuai axya ha'e javi gui.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Salmo 26

Heko porã va'e ojapukaia

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

1 SENHOR, xemboeko porã ke,
anhetẽ rupi anho aiko
ha'e SENHOR re ajeroviaa gui ndajepe'ai rire.
2 SENHOR, eikuaa pota ke aikoa re ha'e xekuaa.
Exa pota xepy'aa ha'e anhembopy'aa re.
3 Mba'eta ndeporayvua re xema'endu'a riae aikovy,
ndeguigua anhetẽ va'e rupi aiko.
4 Ndaguapyi guive avakue nhombotavypa rei va'e reve,
joayvu merami rive va'e kuery reve nanhemoirũi.
5 Opa marã rei ikuai va'e xee ndajou porãi,
ha'e heko vai va'e kuery reve ndaguapyi.
6 Ajepoei ajejavy e'ỹa aikuaa uka vy.
Ha'e rami vy SENHOR, aiko ndevygua altar yvýry,
7 aporaei atã aguã ndevy,
nerembiapo porãa amombe'upa aguã.
8 SENHOR, xee ma ayvu ndevygua oo,
nerexakã oĩaty.
9 Eipe'a eme xerekove heko vai va'e kuery reve,
xerekove eipe'a eme jouguy moẽa kuery reve.
10 Ha'e kuery po ma jojukaague re iky'a,
oiporu kuaa regua re ma teko vai repyrã rive oguereko.
11 Ha'e rã xee ma xereko porãa rupi aiko.
Xerepy ke xemboaxy vy.
12 Xepy oĩ atã yvy joja reia py.
Ha'e rami vy heta va'e kuery oendua py xema'endu'a porã 'rã
SENHOR re.

Salmo 27

Nhanderuete reve oikoxea rupi ijayvua

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

1 SENHOR ma xemoexakãa ha'e xereraa jepea oiko.
Mava'e gui 'rã tu akyje?
SENHOR ma xerekovea onhemi aguã.
Mava'e gui tu akyje ta?
2 Ha'e gui joapo vai va'ety kuery xere ou vy xemomba aguã,
xeavyky rei va'e ha'e xerovaigua kuery,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e kuery onhepyxanga vy ho'apa 'rã okuapy.
3 Xondaro kuery heta xembojere teĩ
xepy'a py nanhemondyi 'rã.
Xere anho opu'ãmba teĩ ajerovia riae 'rã.
4 Peteĩ regua re tema ajerure SENHOR pe,
ha'e va'e anho ajouxe:
ha'e va'e ma SENHOR pegua oo
py aiko aguã aikovea pukukue re,
SENHOR rexakãa aexa aguã,
ha'e ixupegua templo py anhembo'e aguã.
5 Ha'e rami vy aĩ vaia ára xenhomi 'rã ojeupegua opy,
xemoinge 'rã ojeupegua oo py anhemi aguã.
Xereraa 'rã itaova áry.
6 Ha'e jave py xeakã ombo'yvate ju 'rã
xerovaigua kuery xembojere rei va'e áry.
Ixupegua oo py arovy'a vy mba'emo ame'ẽ 'rã.
Aporaei ha'e ambopu 'rã SENHOR pe.
7 SENHOR, endu ke xeayvua,
ndevy ajapukai rã.
Xemboaxy ha'e xembovai.
8 Xepy'a re amoĩ “Xereka ke xereve reiko aguã” 'rea.
Ha'e ramo roeka 'rã SENHOR, ndereve aiko aguã.
9 SENHOR, ejexa uka e'ỹ eme xevy.
Ndepoxy reve xemoxẽ eme xee nerembiguai.
Mba'eta ndee ma xepytyvõa reiko.
Xeruete xereraa jepea,
epena e'ỹ eme xere, xereja eme xeae'i.
10 Mba'eta xeru ha'e xexy xereja teĩ
SENHOR xereru 'rã.
11 SENHOR, xembo'e ke ndeguigua tape rupi aiko aguã,
tape jojaa rupi xerereko xere oma'ẽ mbegue va'e kuery gui.
12 Xemboaxa eme xerovaigua kuery
oipotaa rami xerereko aguã.
Mba'eta xerovai opu'ã rei okuapy ayvu rive py,
joapo vai aguã re anho nhomongeta va'e.
13 Xee ajerovia SENHOR porayvua aexa aguã
yvy re aikove teri reve.
14 Pearõ ke SENHOR.
Pendekuerai eme, pendepy'a guaxu
ha'e pearõ tema SENHOR.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Salmo 28

Oguerovy'a reve ojerurea

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

1 SENHOR, ndevy pe ajapukai.
Xe'itaova, endu e'ỹ eme ke xeayvua,
mba'eta naxembovai ramo
yvykua py oguejy va'e kuery rami akanhy 'rã.
2 Endu ke xereraa jepe aguã re ajapukai ramo,
nerenda iky'a e'ỹ va'e katy xepo aupi reve.
3 Xembotyryry eme ke heko vai va'e kuery
opa marã rei ikuai va'e reve.
Ha'e kuery ma ikuai porã aguã re merami rive ijayvu oirũ pe,
teĩ ipy'a re ma opa marãgua anho oĩ.
4 Embopaga ke ha'e kuery ojapoague rami,
mba'emo vai ojapoague re.
Eme'ẽ ha'e kuery opo py ojapoague rekovia,
embojoja ha'e kuery ojapoague repy.[f]
5 Ha'e kuery ndoikuaa potai SENHOR ojapo va'e re,
neĩ opo py ojapo va'ekue re.
Ha'e ramo SENHOR oitypa 'rã,
nomopu'ã jevyvei 'rã guive.
6 Ta'ima'endu'a porãa SENHOR re,
xereraa jepe aguã re ajapukai ramo xerendu rire.
7 SENHOR ae xemombaraetea ha'e mba'emo vai jokoa.
Hexe xekuraxõ ojerovia.
Ha'e xereraa jepe ramo xekuraxõ ovy'a,
ha'e ixupe aporaei reve amboete 'rã.
8 SENHOR omombaraete 'rã ixupe ikuai va'e,
hembiporavo onhemi vy oo jepe aguã.
9 Eraa jepe ke ndevygua kuery,
emoingo porã ndevygua kuery.
Ha'e kuery re epena ha'e
emboyvate raka'e rã peve.

---

f 28.4 Mateus 16.27; Apocalipse 22.12

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Salmo 29

Yapu ha'e overa rupi Nhanderuete ayvu onhendua re ijayvua

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

1 Nhanderuete ra'y kuery pendekuai va'e, pemboete SENHOR,[g]
perovy'a SENHOR rexakãa ha'e imbaraetea.
2 Pemboete SENHOR hery pemboete aguã ha'evea rami.
Pembojerovia SENHOR iky'a e'ỹa rexakãa py.
3 Yy áry rupi onhendu SENHOR ijayvua.[h]
Nhanderuete yapu guexakãa gui.
Yy tuvixa va'e áry rupi SENHOR oiko.
4 SENHOR ayvu ma ipo'akapa va'e.
SENHOR ayvu re yvatea anho oĩ.
5 SENHOR ayvu omopẽ 'rã yary ikuai va'e.
Tá, SENHOR omboa'ypa 'rã yary Líbano py ikuai va'e.
6 Líbano ha'e Siriom yvyty áry ikuai va'e
ojapo 'rã vaka ra'y rami opo-opo aguã rami, vaka ka'aguy regua rami.
7 SENHOR ayvu ojapo 'rã tata hendy ovy aguã rami.
8 SENHOR ayvu omboryryi 'rã tekoa e'ỹa.
SENHOR ojapo 'rã Cades tekoa e'ỹa rupi yvy oryryi aguã rami.
9 SENHOR ayvu ma ojapo 'rã guaxu kuery ta'y'i aguã rami,
oitypa 'rã ka'aguy.
Ha'e ramo ixupegua templo py ha'e javi "Iporã ete!" he'i okuapy.
10 SENHOR opena raka'e yy ou jave.
Huvixave rami opena 'rã raka'e rã peve.
11 SENHOR omombaraete 'rã ojeupegua kuery.
SENHOR omoingo porã 'rã ojeupegua kuery.

Salmo 30

Omano ta ramo ogueraa jepe rire oguerovy'aa ague

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue oo guaxu Nhanderuete pe omboaxa jave.

1 SENHOR, xee ma romboete 'rã,
xereraa jepe rire.
Nderejapoi xerovaigua kuery xere ovy'a rei aguã rami.

---

[g] **29.1** "Nhanderuete ra'y kuery" he'ia ma amongue henda py yva pygua anjo kuery pe ijayvu vy (Salmo 103.20), ha'e rami e'ỹ vy ojerovia va'e kuery pe (Salmo 82.6; 96.7-9).
[h] **29.3-9** Apy ma omombe'u Nhanderuete opo'akaa oexa uka vy oky ryapu ha'e overa yvytu reve ombou. Hyapu pe "Nhanderuete ijayvua" he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 SENHOR Xeruete, ndevy pe ajapukai va'ekue xereraa jepe aguã.
Ha'e ramo xemonguera.
3 Rejapo yvykua gui xenhe'ẽ oẽ ju aguã rami.
Xerekove re repena yvykua py aguejy e'ỹ aguã.
4 Peẽ ixupegua pendeky'a e'ỹ va'e, peporaei pekuapy SENHOR pe,
perovy'a hery iky'a e'ỹ va'e.
5 Mba'eta ipoxya ma xapy'a'i guarã anho.
Ha'e rã nhanderayvua ma jaikovea pukukue re 'rã oĩ.
Pytũ ouvy rã onhendu 'rã ojae'o va'e.
Va'eri ko'ẽ ma rã ou 'rã vy'a.
6 Xee aiko porã rei jave
"Ndaxereityai 'rã" ha'e va'ekue.
7 Ndee SENHOR xemboaxya rupi ae
rejapo xee aĩa yvyty oĩ atã aguã rami.[i]
Mba'eta nderejexa ukai ramo
xee ajexavai.
8 SENHOR, ndevy pe ajapukai.
SENHOR, ndevy ae ajerure.
9 Mba'erã tu xeruguy ovare 'rã yvykua py aguejy rã?
Ndevy pe iku'ikue oporaei 'rã ri ty'y?
Ha'e nunga oikuaa uka 'rã teve ndeguigua anhetẽ va'e?
10 SENHOR, endu ha'e xemboaxy ke.
SENHOR, enhemoĩ xepytyvõarã.
11 Xerexaya gui xemombytu'u avy'a ju aguã.
Xegui reipe'a ma ajukue vaikue,[j]
hekovia avy'a ete aguã ju remoĩ,
12 xenhe'ẽ opytu'u e'ỹ re oporaei aguã.
SENHOR Xeruete, roguerovy'a 'rã raka'e rã peve.

Salmo 31

Iporiauague gui oguerovy'aa ague

Jogueroporaei va'e pe mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

1 SENHOR, ndere ae anhemi va'e.
Taiko eme oxĩmba rei va'e.
Xereraa jepe ke ndereko porãa rupi vy.
2 Endu ke ndeapyxa py, xereraa jepe pojava aguã.
Enhemoĩ xevy oo ikorapa va'e,

---

[i] **30.7** "Xevygua yvyty" he'ia ma opo'akaa re ijayvu vy. [j] **30.11** Ajukue vaikue py ha'e kuery onhemonde 'rã ipy'a vai vy (Mateus 11.21).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

oo imbaraete vaipa va'e aa jepe aguã.
3 Mba'eta ndee ae xe'itaova ha'e oo ikorapa va'e reiko.
Nderery remboete ukaa rupi vy xerereko ha'e xembo'e 'rã.
4 Xepe'a 'rã nhuã nhemi rupi omoĩ mbyre gui,
mba'eta ndee ma xemombaraetea.
5 Ndepo py ae amboaxa xenhe'ẽ.[k]
SENHOR Xeruete anhetẽ va'e, ndee ae xerepy.
6 Rejou vai mba'emo ra'angaa ombojerovia va'e.
Ha'e rã xee ma SENHOR re anho ajerovia.
7 Xee roguerovy'a, ajou porã 'rã ndeporayvua,
mba'eta reikuaa pota ajexavaia re,
reikuaa xenhe'ẽ oiko axya.
8 Naxemboaxai xerovaigua kuery po py.
Xemopu'ã imo'amy peteĩ henda tuvixaa py aiko aguã.
9 SENHOR, ajexavaia aendu rã xemboaxy ke.
Xeporiau reia gui xerexa voi opa ovy.
Xerekove, xerete guive opa.
10 Xerekovea ma iporiaua re anho oaxa ovy,
xepoaẽa rupi tema aiko ma'etỹa nhavõ.
Ajejavypa rire naxembaraeteive-ive avy,
xekãgue voi opa ovy.
11 Xerovaigua kuery ha'e javi ojeguaru aguã rami aiko,
xero katy'i ikuai va'e kuery voi onhemondyipa xegui.
Xerexa va'ety kuery ndaxerexa xeveipa okuapy,
tape rupi xerexa va'e onha xegui.
12 Xegui ha'e kuery hexaraipa ma opy'a py, omanogue gui rami,
karo nhae'ũ guigua vokue rami aiko.
13 Mba'eta xee aendu heta ijayvu mbegue okuapy ramo,
xeyke jovaive rupi ikuai xemongyjexe vy.
Xere ijayvu mbegue vy
onhembopy'a okuapy xerekove oipe'a aguã.
14 Ha'e rã xee ma ajerovia SENHOR re.
Ndevy pe “Ndee ma Xeruete” ha'e.
15 Ndepo py oĩ xe'ára.
Xepe'a ke xerovaigua kuery po gui,
xerakykue monhaa kuery xejukaxea gui.
16 Emoexakã ke nderova xee nerembiguai áry.
Xemboaxy vy xereraa jepe.
17 SENHOR, ndevy pe ajapukai rire
ejapo eme axĩmba aguã rami.

---

[k] **31.5** Kova'e ayvu rupi Jesus Cristo ijayvu kuruxu re omano jave (Lucas 23.46).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Toxĩmba heko vai va'e kuery ae,
tokyrirĩmba omanoa py.
18 Emokyrirĩ ijapu va'e kuery,
heko porã va'e re opa marã rei ijayvu va'e,
onhemboarai rei, ojee ae ojerovia okuapy va'e.
19 Ndeporayvua ma yvate ete va'e,
nerenonde ojererokyjea rupi ikuai va'e pe rexa uka aguã rereko va'e.
Ha'e va'e ma rexa uka 'rã avakue ra'y kuery gui ndere onhemi va'e kuery pe anho.
20 Ha'e kuery renhomi 'rã ndejee ae avakue ojapo vaixea gui.
Ha'e py renhomi 'rã opa marãgua ayvu gui.
21 Ta'ima'endu'a porãa SENHOR re!
Mba'eta xemboaxy ete
peteĩ tetã py xejokopaa ramo.
22 Xee ajapura reve
"Navaẽvei ma 'rã nerenonde py" ha'e va'ekue.
Ha'e rami teĩ ndee rendu ajapukaia,
xereraa jepe aguã re ajapukai ramo.
23 SENHOR pegua iky'a e'ỹ va'e ha'e javi, peayvu ke.
SENHOR ndoity ukai 'rã hexe ojerovia va'e.
Ha'e rã heko vai va'e ma ombopaga vaipa 'rã.
24 SENHOR pearõ va'e kuery,
penembaraete ke, pendepy'a guaxu tema![l]

Salmo 32

Ojejavyague omboguepa rire oguerovy'aa ague

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue nhanembo'e aguã.

1 Ovy'a ete 'rã heko vaiague omboguepaa va'e,
ojejavyague ojao'ipaa ma ramo.
2 Ovy'a ete 'rã ava ixupe SENHOR "Heko vai va'e" nde'i ramo,
ipy'a re onhenhomi aguã noĩ va'e.[m]
3 Xee ma ajejavyague namombe'ui teri jave
xekãgue voi inhymave ovy ko'ẽ nhavõ xepoaẽ ramo.[n]
4 Mba'eta ara py ha'e pyávy xere aendu va'ekue ndepo poyia.
Ha'e ramo xembaraetea opa ovy kuaray puku py yy typaa rami.

---

n 32.3-5 Davi ojejavyague ha'e onhemombe'uague re ijayvua ma 2 Samuel 11.1–12.14 py oĩ.

l 31.24 1 Coríntios 16.13 **m 32.1-2** Romanos 4.4-8

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ha'e gui ma ajejavyague amombe'upa ndevy,
xereko vaia nanhomivei.
Xejeupe aipoa'e: “Amombe'u 'rã SENHOR pe xereko vaia.”
Ha'e ramo remboguepa ajejavyague.
6 Ha'e ramo ndevygua kuery ha'e javi tojapukai ndevy
ndejou aguã ha'eve teria ja.
Ha'e rami vy ha'e kuery re yy tyguaxu ouvy teĩ ndoguerovyi 'rã.
7 Ndee ma anhemiaty.
Xereraa jepe 'rã ajexavaia gui,
ha'e xereraa jepeague re remoĩ avy'a reve rogueroporaei aguã.
8 Aipo're: “Romo'arandu ha'e rombo'e 'rã tape reo aguã re.
Ndere ama'ẽ ha'e romongeta 'rã.
9 Kavaju, mburika rami e'ỹ eme eiko.
Ha'e kuery ijuru xã, e'ỹ vy hova regua reve vy 'rãe rereko.
Ha'e rami e'ỹ ramo ndoikoi 'rã reipotaa rami” 're.[o]
10 Heko vai va'e ma ojexavai ete 'rã.
Ha'e rã SENHOR re ojerovia va'e ma omboaxya rupi 'rã oguereko.
11 Pendereko porã va'e, perovy'a ke SENHOR, pevy'a ete.
Pevy'aa rupi peporaei atã,
pendepy'a re teko porã oĩa va'e ha'e javi.

Salmo 33

Opa mba'e moingoare ha'e opena va'e pe oporaeia

1 Pendereko porã va'e, perovy'a SENHOR!
Anhetẽ rupi ikuai va'e ogueroporaeia ma ha'eve va'e.
2 Penema'endu'a SENHOR re ixã reta va'e reve pembojoguy vy.
Ixupe peporaei mbaraka dez ixã va'e reve.
3 Pemonhendu mboraei pyau,
pembopu ke pevy'aa rupi.[p]
4 Mba'eta SENHOR ayvu ma anhetẽ ete va'e,
ha'e mba'emo ojapoa ha'e javi rupi ojeroviapy oiko.
5 Oguerovy'a 'rã heko porã ha'e ha'evea rami joguereko va'e.
Yvy jave re oĩ SENHOR porayvua.
6 Yva ma oayvu py rive ojapo raka'e,
ijayvuẽ gui yva regua ha'e javi ikuai.
7 Yy avi omboaty raka'e ye'ẽ tuvixa va'erã,
ono'õ reta vy omonyẽ hendarã va'ekue.

---

[o] **32.8-9** Apy ma Nhanderuete ijayvu nhandevy.

p 33.3 Apocalipse 5.9; 14.3

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Yvy jave re pendekuai va'e, pemboete SENHOR.
Yvy re pendekuai va'e ha'e javi, henonde pejererokyjea rupi pendekuai.
9 Mba'eta ijayvu ramo rive opa mba'e ojekuaa,
ha'e ijayvua rupi opa mba'e oiko raka'e.[q]
10 SENHOR omboaxa rivepa 'rã yvy regua kuery onhembopy'a okuapya,
ombovaipa 'rã ha'e kuery ojapoxe va'e.
11 Ha'e rã SENHOR onhembopy'aa ma ndoaxa rivei 'rã raka'e rã peve guarã,
opy'a re omoĩ va'e oĩ 'rã ta'y jevy-jevy ikuaia peve.
12 SENHOR pe "Oreruete" he'i va'e regua ma ovy'a ete 'rã,
ojeupe guarã ae oiporavo rire.
13 Yva gui SENHOR oma'ẽ oiny vy
oexapa 'rã avakue ra'y kuery ikuaia.
14 O'amba gui oexapa yvy regua kuery.
15 Peteĩ-teĩ kuraxõ apoare
oexapa ha'e kuery ojapo va'e ha'e javi.
16 Nda'ipoi huvixave oxondaro kuery po'akaa rupi oo jepe va'erã,
ojerovia rei va'e teĩ ombaraetea py rive ndoo jepei 'rã.
17 Kavaju voi nanhombopo'akai 'rã.
Imbaraete teĩ ndogueraa jepei 'rã avave rei.
18 Ha'e rã SENHOR ma oma'ẽ 'rã oiny henonde ojererokyjea rupi ikuai va'e re,
omboaxy aguã oarõ okuapy va'e re.
19 Ha'e kuery rekovea ogueraa jepe 'rã omanoa gui,
karuai jave voi opena 'rã okuave aguã rami.
20 Nhanenhe'ẽ py nharõ SENHOR nhanepytyvõ aguã,
nhanderepya ha'e mba'emo vai jokoa oiko ramo.
21 Hexe ae nhanekuraxõ ovy'a 'rã,
hery iky'a e'ỹ va'e re jajerovia ramo.
22 SENHOR, orerereko ke oremboaxya rupi,
ndee ae roarõ ramo.

Salmo 34

"Peikuaa pota SENHOR porayvua re", he'ia

Abimeleque renonde Davi inhakã porã e'ỹa rami onhemoingo ramo omoxẽ jave oo vy mboraeirã ombopara va'ekue (1 Samuel 21.10-15).

1 Ára nhavõ xema'endu'a porã 'rã SENHOR re.

---

q 33.9 Hebreus 11.3

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ixupe aporaei riae 'rã.
2 Xenhe'ẽ py voi aporaei 'rã SENHOR pe.
Ha'e ramo yvyĩgue'i oendu vy ovy'a 'rã.
3 Pemboete ke SENHOR xereve,
peteĩ rami jarovy'a hery.
4 SENHOR pe ajapukai ramo xere opena karamboae.
Xereraa jepe guive akyjea ha'e javi gui.
5 Pema'ẽ hexe, ha'e ramo penemoexakã 'rã.
Pendere noĩvei 'rã pexĩmbaa.
6 Xee ajexavai vy ajapukaia SENHOR oendu vy
xereraa jepe karamboae opa mba'e py aiko axya gui.
7 SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e yvýry ma
ixuguigua anjo oiko ogueraa jepe aguã.
8 Peikuaa pota pexa aguã SENHOR porayvua.
Ovy'a ete 'rã hexe onhemi va'e kuery.
9 SENHOR rembiporavo pendekuai va'e, pendekuai henonde
pejererokyjea rupi,
mba'eta ha'e rami ikuai va'e pe ndoatai 'rã mba'eve rei.
10 Guary ra'y kue'iry ojexavai ha'e oendu 'rã karuai.
Ha'e rã SENHOR oeka va'e pe ma mba'emo porã ndoatai.
11 Xera'y kuery, peju ke, pejapyxaka xeayvu re.
Xee rombo'e 'rã SENHOR renonde pejererokyjea rupi peiko aguã
re.
12 Peẽ kuery tu pendekove reve peikoxe
ha'e peikove pukuxe, iporã va'e rupi pevy'a aguã?
13 Ha'e rami ri vy pejoko peneapekũ mba'emo vaia rupi pendeayvua
gui,
pendejuru guive pejoko apu gui.
14 Pejepe'a mba'emo vai gui, iporã va'e rupi anho peiko.
Peka peteĩ rami pendekuai aguã, penhea'ã ha'e rami aguã re ae.
15 Heko porã va'e re SENHOR oma'ẽ 'rã oiny,
ojapyxaka oendu aguã ojapukaia.
16 Ha'e rã mba'emo vai apoa ma SENHOR ndoexaxei,
yvy gui omboguepa 'rã ha'e kuery re ima'endu'aa.[r]
17 Ha'e rã heko porã va'e ojapukai ramo ma SENHOR oendu 'rã,
ogueraa jepe 'rã oiko axya ha'e javi gui.
18 SENHOR nonhemombyryi 'rã opy'a py nda'evei va'ea gui,
ogueraa jepe 'rã onhe'ẽ py ojexavai va'e.
19 Mbovykue rei e'ỹ 'rã oiko heko porã va'e ojexavai aguã.
Ha'e rami teĩ SENHOR ogueraa jepe 'rã ha'e nunga ha'e javi gui.

---

r 34.12-16 1 Pedro 3.9-12

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Opena 'rã ikãgue ha'e javi re,
neĩ peteĩ ma nomopẽ ukai 'rã.[s]
21 Teko vai ae ojuka 'rã heko vai va'e.
Heko porã va'e ndoayvui va'e kuery ombopagaa 'rã.
22 Ha'e rã guembiguai kuery rekove ma SENHOR oepy 'rã.
Hexe ojerovia va'e regua peteĩve nombopagaai 'rã.

Salmo 35

Hovaigua kuery ombopaga aguã re ojerurea ague

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

1 SENHOR, emoingo axy ke xemoingo axy va'e kuery,
epu'ã xere opu'ã va'e re.
2 Eru hu'y jokoa ha'e nemo'ãa tuvixa va'e,
epu'ã ejuvy xerepy aguã.
3 Eru hu'y guaxu,
ha'e ejoko xerakykue monhaa kuery.
Xenhe'ẽ pe aipo're:
"Xee ma ndereraa jepea."
4 Tove xejukaxe okuapy va'e nda'evei nho ta'ikuai ha'e toxĩmba.
Xere ijayvu mbegue rei va'e toguevipa oxĩmba reve.
5 Ta'ikuai mba'emo pire yvytu omboveve heravy va'e rami,
SENHOR-a guigua anjo omondyipa ramo.
6 Tojevy ju tape kyjea yxyĩ va'e rupi,
ha'e SENHOR-a guigua anjo toakykue monha.
7 Mba'eta mba'e py e'ỹ ha'e kuery xembo'axe okuapy nhuã py,
mba'e py e'ỹ yvy ojo'o xerekovea oipe'a aguã.
8 Ha'e ramo xerovaigua kuery tokanhymba xapy'a
noexa'ãvei ma jave.
Ha'e kuery ae to'a nhuã nhemi rupi ojapo va'ekue py.
Ha'e va'e py ae ho'a vy tokanhy.
9 Ha'e ramo xenhe'ẽ py xee avy'a 'rã SENHOR re,
xereraa jepeague re xema'endu'a 'rã.
10 Xerete ha'e javi py aipoa'e 'rã:
" SENHOR, mava'e nda'u ndee rami guarã oiko?
Mba'eta ndee ma ojexavai va'e reraa jepe 'rã imbaraeteve va'e gui.
Ndovy'ai va'e ha'e iporiaukue'i reraa jepe 'rã imbojexavaia kuery gui."
11 Heko vai va'e kuery opu'ã vy

---

[s] **34.20** Kova'e ayvu rami vy Jesus omano jave ikãgue nomopẽai (João 19.28-37).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

xere ijayvu 'rã xee aikuaa va'e rupi e'ỹ.
12 Mba'emo porã ajapoague rekovia mba'emo vai ha'e kuery ojapo xere,
xerekove omokanhyxe vy.
13 Ha'e gui xee ma ha'e kuery imba'eaxy ramo
ajukue vaikue py anhemonde va'ekue.[t]
Xepy'a vai aikovy va'ekue akaru e'ỹ re,
xeakã amboguejy reve anhembo'e ainy.
14 Ha'e kuery re xepy'a vai aikovy xeirũ ae'i re rami, xeryvy re rami ae.
Jexavai gui ajero'a rei'i aikovy oxy re ojae'o va'e rami.
15 Ha'e rã xee anhepyxanga ramo
ha'e kuery ovy'a vy onhemboaty okuapy xerovai.
Omboetepy e'ỹ neĩ xee aexa va'ety e'ỹ ijayvu rei okuapy xere.
16 Ngarua py opa marã ovy'a va'e rami
ha'e kuery haĩ jekyty okuapy xere.
17 SENHOR, raka'e peve 'rã tu rema'ẽ rive?
Eraa jepe xerekove ha'e kuery ipoxya gui,
guary kuery gui epy xerekove.
18 Ha'e ramo xee roguerovy'a 'rã heta va'e kuery ijatya py.
Ndevy aporaei 'rã heta mbyte.
19 Ha'e rã ndaxerayvui rive va'e ma tovy'a reive eme.
Mba'e py e'ỹ xere nda'ija'ei va'e toxapymi reive eme.[u]
20 Peteĩ rami ikuai aguã re e'ỹ ae ha'e kuery ijayvu.
Ha'e rami 'rãgue py yvy re ikuai rive'i va'e ombotavy aguã re anho
jogueroayvu okuapy.
21 Ijuruja-rujai 'rã okuapy xere.
Ha'e vy aipoe'i 'rã:
"Jajopy ma, jajopy ma teve!
Mba'emo ojapo rã nhanderexa py ae jaexa."
22 Ha'e rami teĩ ndee SENHOR rexa reiny ha'e kuery ikuaia.
Ha'e rami vy ekyrirĩ eme.
SENHOR, ejepe'a eme xea gui.
23 Emyĩ, evy ke xemboeko porã aguã.
Xe-SENHOR Xeruete, eikuaa uka xereko porãa.
24 SENHOR Xeruete, xereko re eikuaa pota ndereko porãa rupi.
Ejapo eme xere ha'e kuery ovy'a rei okuapy aguã rami.
25 Ha'e kuery aipo te'i eme opy'a py:
"Aỹ ma oiko ma jaipotaa rami!
Aỹ ma nhamomba 'rã!" te'i eme.
26 Ha'e rami 'rãgue py toxĩmba, tojekuaa heko vaia

---

[t] **35.13** Ajukue vaikue py onhemonde 'rã ipy'a vai vy (Salmo 30.11; Mateus 11.21).
u 35.19 João 15.25

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ajexavai rã ovy'a rei okuapyague re.
Ta'ikuai oxĩmba ete va'e
xerovai onhemboyvate rei rire.
27 Ha'e rã xereko porãa oguerovy'a va'e ma
toporaei okuapy ovy'aa rupi.
Ha'e kuery ma aipo te'i riae: "Omboetepy toiko SENHOR,
hembiguai kuery ikuai porã rã ovy'a va'e."
28 Xee avi xeayvu reve xema'endu'a 'rã ha'evea rami rejapoa re.
Ára pukukue re aporaei 'rã ndevy.

Salmo 36

Avakue reko vaia ha'e Nhanderuete reko porãa re ijayvua

Jogueroporaei va'e pe Davi SENHOR rembiguai ombopara va'ekue.

1 Heko vai va'e py'a re ma oĩ heko vaixea anho.
Ha'e kuery re noĩ SENHOR renonde ojererokyje aguã.[v]
2 Mba'eta teko vai ojapo 'rã ojejou porã rei aguã rami rive.
Ha'e vy aipoe'i 'rã ojeupe: "Opa marã aiko teĩ avave rei ndoikuaai 'rã,
neĩ ndaxejou vai 'rã guive", he'i teĩ.
3 Ijuru gui ayvu oẽ va'e ma ayvu vai anho, ha'e nhombotavyarã.
Hi'arandua rupi ve'ỹ oiko, joupe ndojapo porãvei ma guive.
4 Ngupa py voi opa mba'e vai re rive onhembopy'a.
Tape iporã e'ỹ va'e rupi anho ooxe,
ndojejokoi guive mba'emo vai py.
5 Ha'e rã ndee SENHOR, ndeporayvua ma yva peve 'rã oo,
arai peve 'rã oo ojeroviapy reikoa.
6 Ndereko porãa ma ndevygua yvyty rami tuvixa,
ha'e gui ne'arandua ma yvykua puku rami.
Ndee SENHOR rejapo 'rã avakue ha'e mymba okuave aguã rami.
7 Xeruete, ndeporayvua ma ha'eve ete!
Ha'e nunga rupi ae avakue ra'y kuery onhemi 'rã ndepepo 'ã py.
8 Ndero py orerevyatã 'rã mba'emo porã re anho,
ha'e rã roy'u aguã ma orembovy'a va'e anho reme'ẽ.
9 Mba'eta ndere ae oĩ yvu tekove me'ẽa.
Nerexakãa py anho roexa 'rã hexakã va'e.
10 Ndekuaa va'e kuery pe exa uka riae reayvua,
ha'e ndereko porãa eikuaa uka anhetẽ rupi ipy'a va'e pe.
11 Ojee rive ojerovia va'e kuery topyrõ eme xere,

---

v 36.1 Romanos 3.18

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

neĩ heko vai va'e tojapo eme ajepe'a aguã rami.
12 Mba'eta teko vai rupi ikuai va'e ho'apa 'rã.
Ha'e kuery ho'aague gui nopu'ãvei 'rã guive.

Salmo 37

"Heko vai va'e ovy'aa opa voi 'rã" he'ia

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

1 Heko vai va'e kuery rexa teĩ eroangeko eme,
ejou vai eme guive joapo vai rei va'e oguerekopa ramo.
2 Mba'eta ha'e kuery ma are'ỹ re ipiru 'rã nhuũ rami,
jai rogue pyau ipirua rami 'rã okanhy.
3 Ejerovia SENHOR re, ndereko porã tema.
Eiko tema yvy re, anhetẽ va'e re anho eĩ atã.[w]
4 SENHOR ae erovy'a.
Ha'e ramo ha'e ojapo 'rã ndepy'a py reipotaa oĩ va'e.
5 SENHOR po py emboaxa reikoa, hexe ejerovia guive.
Ha'e ramo ha'e ojapopa 'rã.
6 Ha'e vy ojapo 'rã ndereko porãa tataendy rami ojekuaa aguã,
anhetẽ rupi reikoa oikuaa uka 'rã kuaray mbyte rami.
7 Epytu'u ke SENHOR re, ha'e earõ.
Eroangeko eme avakue mamo rã ooa rupi ojoupa ramo,
neĩ joapo vaixea rupi ikuai ramo voi.
8 Ejepe'a ndevaia gui, ndepoxyve eme.
Nda'evei opa marã ndepy'a aguã.
Ha'e rami e'ỹ vy ndee ju 'rã ndereko vai.
9 Mba'eta heko vai va'e ma omombaa 'rã.
Ha'e rã SENHOR oarõ va'e ma ikuai porã 'rã yvy re.
10 Are'ỹ'i re heko vai va'e ndoikovei 'rã.
Oĩague py reka teĩ nderejouvei 'rã.
11 Ha'e rã oiko rive'i va'e ma ikuai porã 'rã yvy re,
ha'e kuery ovy'a 'rã okuapy ikuai porã aguã ojou vy.[x]
12 Heko vai va'e onhembopy'a 'rã heko porã va'e rovai,
haĩ jekyty 'rã ojukaxe vy.
13 Ha'e rami teĩ SENHOR ojojai 'rã,
opaga aguã ára ovaẽ rai'i maa oikuaa vy.
14 Heko vai va'e kuery oekyi okyxe, guapa guive oipira 'rã
ojuka aguã iporiaukue'i ha'e ojexavai rei va'e,

---

[w] **37.3** Apy "Yvy" he'ia ma ojeupegua kuery pe Nhanderuete oeja va'ekue re ijayvu vy.
[x] **37.11** Mateus 5.5

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ojuka aguã tape porã rupi oiko va'e.
15 Ha'e rami teĩ ikyxe py ae 'rã oikutua ipy'a re,
hapa avi omopẽmbaa 'rã.
16 Peteĩ heko porã va'e mbovy'i oguereko teĩ
mbovy e'ỹ heko vai va'e oguerekopa va'e gui ovareve.
17 Mba'eta heko vai va'e po'akaa ma omombaa 'rã.
Ha'e rã heko porã va'e re ma SENHOR onhangareko.
18 SENHOR oikuaa anhetẽ rupi oiko va'e oikoa,
ha'e kuery pegua ma raka'e rã peve guarã oĩ.
19 Mba'emo vai oiko teĩ ha'e kuery noxĩmbai 'rã,
karuaia ára teĩ hevyatãmba 'rã.
20 Ha'e rã heko vai va'e ma okanhymba 'rã.
Nhuũndy rami 'rã SENHOR rovaigua kuery okanhymba,
hataxĩrã rive nhuũ okai vy ojeapoa rami.
21 Heko vai va'e ma oiporu aguã re ojerure teĩ nomboekoviai 'rã.
Ha'e rã heko porã va'e ma nhomboaxy vy ome'ẽ rive 'rã mba'emo.
22 SENHOR ogueroayvu porã va'e hekoa 'rã yvy re.
Ha'e rã ijayvu vaia va'e ma okanhymba 'rã.
23 Heko porã va'e SENHOR oikoa oguerovy'a vy
ojapo 'rã oĩ atã aguã rami.
24 Ha'e kuery ho'a teĩ nda'itui 'rã yvy rupi,
ipo re SENHOR ojopy rã.
25 Xekunumi va'ekue ri aỹ ma xetuja'i ma
va'eri xee ndaexai teri heko porã va'e re nopenaai rã,
neĩ hamymino kuery voi mbojape re ojerurea rupi ikuai rã
ndaexai.
26 Ha'e kuery joayvua rupi vy oiporuka 'rã joupe.
Hamymino kuery voi joapo porã va'e ikuai.
27 Ejepe'a ke mba'emo vai gui,
ejapo iporã va'e anho.
Ha'e rami vy reiko riae 'rã.
28 Mba'eta SENHOR oguerovy'a heko porã va'e.
Ndoeja rivei 'rã ojeupegua iky'a e'ỹ va'e kuery.
Ha'e kuery re opena 'rã raka'e rã peve guarã.
Ha'e rã heko vai va'e ramymino kuery ma omombaa 'rã.
29 Heko porã va'e kuery ikuai porã 'rã yvy re,
ha'e py ikuai 'rã raka'e rã peve.
30 Heko porã va'e ijayvu 'rã 'arandu re,
anhetẽ rupi meme 'rã ijayvu.
31 Opy'a re omoĩ 'rã Nguuete guigua lei.
Na'ikangyi 'rã guive oikoa rupi.
32 Heko porã va'e re ma heko va'e va'e ojukaxe vy

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

oma'ẽ mbegue teĩ
33 SENHOR nomboaxai 'rã ipo py,
nombopaga ukai 'rã guive omboayvua rã.
34 Earõ ke SENHOR, ha'e ixuguigua tape rupi eiko.
Ha'e ramo nemboyvate 'rã yvy re reiko porã aguã,
ha'e rexa 'rã heko vai va'e omombaa rã.
35 Xee aexa va'ekue heko vai va'e ipo'akaa,
yary Líbano regua rami ipo'akave ovy opa rupi.
36 Ha'e gui teĩgue ju aaxa vy ama'ẽ rã okanhy ma ra'e.
Aeka teĩ ndajouvei ma.
37 Eikuaa pota ke anhetẽ rupi ikuai va'e re,
exa pota heko porã va'e oikoa re.
Mba'eta mby'a porã re ikuai va'e oguereko 'rã guamymino kuery.
38 Ha'e rã ojejavypa rei va'e ma omombaa voi 'rã.
Heko vai va'e ramymino kuery voi omombaa 'rã.
39 SENHOR gui ae ou heko porã va'e oo jepe aguã.
Ha'e kuery ojexavaia ára py hexe onhemi aguã onhemoĩ.
40 SENHOR oipytyvõ ha'e ogueraa jepe 'rã,
heko vai va'e po gui oipe'a 'rã ogueraa jepe vy,
hexe onhemi ramo.

Ojejavyague gui ojeko rerovaa rupi ijayvua ague

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue nhomoma'endu'a aguã.

Salmo 38

1 SENHOR, ndepoxya rupi e'ỹ ke xemongeta,
ndevaia rupi e'ỹ ke xembopaga.
2 Mba'eta xere nderu'y onhexyvõ ae,
ha'e ndepo poyi xe'áry oĩ.
3 Ndepoxy ramo xero'o naexaĩvei,
xekãgue voi naexaĩvei ajejavyague re.
4 Mba'eta xeakã áry peve ajejavyague oo,
ndaropo'akavei guive mba'emo ipoyi va'e rami.
5 Xeai ivaipa rei, ipeupa ma ovy,
ajekoreague re.
6 Ojero'a rei va'e rami anhenhandu naxembaraetevei vy.
Xepy'a vai rei aikovy ára pukukue re.
7 Xekupe oiko'õ rei,
noĩvei ma xero'o rexaĩa.
8 Ajexavai aikovy, naxembaraetevei ma.
Xepy'a py nda'evei ete vy xepoaẽ aikovy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 SENHOR, xee aipota va'e ha'e javi ndevy pe meme amboaxa,
xepoaẽa nerendu e'ỹi 'rã.
10 Xekuraxõ ma otyty atã xembaraetea opa ramo,
ndaxerexa pyxovei guive.
11 Xereve xeirũ kuery ikuai va'ekue ojepe'apa ma xemba'eaxya gui,
xeretarã kuery voi onheguaẽmba.
12 Xerekove oipe'axe va'e onhembopy'a okuapy xejopy aguã,
xevy ojapo vaixe va'e opa marã ijayvu okuapy,
ára pukukue re oikuaa pota xembotavy aguã re.
13 Ha'e rami teĩ xee ma ijapyxa e'ỹ va'e rami aendu rive,
ijayvu e'ỹ va'e rami nambovai.
14 Oendu e'ỹ va'e rami ajeapo,
xejuru ndaipe'ai ambovai aguã.
15 Mba'eta SENHOR, ndee ae roarõ.
SENHOR Xeruete, ndee ma xere reikuaa pota 'rã.
16 Mba'eta aipoa'e jepi: "Ha'e kuery tovy'a rei eme xere,
xepyxyry rã xerovai opu'ã rei e'ỹ aguã", ha'e.
17 Mba'eta xee ha'a aguã rami aiko,
xejee nda'eveia aendu riae tema.
18 Ha'e rami vy amombe'u xereko vaia.
Ajejavyague py aendu mboriau.
19 Ha'e rã xerovaigua kuery ma hexaĩ ha'e imbaraete.
Heta ikuai mba'e py e'ỹ xere nda'ija'ei va'e.
20 Ha'e rami ae ikuai ojapo porã va'ekue pe ojapo vai va'e.
Xerovaigua ikuai, teko porã rupi aiko rã.
21 SENHOR, xepytyvõ e'ỹ eme.
Xeruete, ejepe'a eme xea gui.
22 SENHOR, xereraa jepea,
ejapura ke xerepy aguã.

Imarãa re ijayvua

Jogueroporaei va'e Jedutum pe Davi ombopara va'ekue.

Salmo 39

1 Xejeupe ae aipoa'e va'ekue: "Aỹ aiko kuaa pota 'rã
xeayvu py ajejavy e'ỹ aguã.
Amboty 'rã xejuru,
heko vai va'e xerenonde ikuai jave" ha'e va'ekue.
2 Ha'e rami vy akyrirĩ, neĩ iporã va'e rupi voi ndaxeayvuvei.
Ha'e rami teĩ haxy aenduve tema.
3 Xepy'a re aendu tata rami hendy va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e aikuaa pota rã hendyve ovy.
Ha'e ramo xee anhemombe'u vy aipoa'e:
4 “ SENHOR, eikuaa uka ndaikovei aguã ára,
ha'e mbovy ára ete'i ma 'rã pa aiko,
xemarãa aikuaa aguã.
5 Ndee aikoa ára reme'ẽ va'ekue mokoĩ, mboapy po puku-a'i rami
ipuku aguã.
Nerenonde aikoa opa rive va'erã.
Anhetẽ ae avakue ha'e javi oĩ atãve va'ekue teĩ mba'e e'ỹ meme
ikuai.
6 Ha'e rami ae avakue oaxa 'rã ovy kuaray'ã rami.
Heko eta reia mba'everã ndovarei.
Ojeupe guarã opa marãgua omoĩ porã teĩ ndoikuaai guive mava'e
'rã pa ogueraa.
7 Ha'vy xee, SENHOR, mba'e tu xee arõ?
Ndee ae xee roarõ va'e.
8 Xereraa jepe ke xereko vaiague ha'e javi gui.
Xembojaru uka eme heko vai va'e pe.
9 Akyrirĩ ha'e ndaxeayvui va'ekue
ndee ae ha'e rami xemoingo ramo.
10 Eipe'a ke xegui ndee xemoingo axya.
Ndepo ipoyi ramo akanhy ma avy.
11 Avakue ojejavypaague re ndeayvu ete ha'e rembopaga vy
rembovaipa 'rã ha'e kuery oguerovy'a va'ekue, vixo'i mba'emo
ho'upaa rami.
Avakue ikuai va'e ma opa rive va'erã meme.
12 SENHOR, endu ke ajerurea.
Xerepy aguã re ajapukai ramo ejapyxaka.
Ekyrirĩ eme xerexay rã rexa vy,
mba'eta nerenonde ma mombyry guigua rami rive aiko,
oguata rei va'e aiko xeru kuery ikuaiague rami avi.[y]
13 Eikuaa potave eme xere,
akanhy avy e'ỹ re avy'a ju aguã.”

Salmo 70.1-5

Jogueroporaei va'e pe Davi ombopara va'ekue.

Salmo 40

1 Arõ SENHOR ajerovia ete reve.

---

y 39.12 Hebreus 11.13; 1 Pedro 2.11

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e ramo xere oikuaa pota vy
oendu xereraa jepe aguã re ajapukaia.
2 Ha'e rami vy xerenoẽ yvykua py akanhyague gui,
yapo hu'ũ rei va'e mbyte ha'aague gui.
Ha'e gui xepy omoĩ atã ju itaova áry.
3 Ha'e xejuru py omoĩ mboraei pyau
Nhanderuete arovy'a aguã.
Ha'e nunga heta oendu vy
ojererokyje 'rã SENHOR renonde, hexe ojerovia 'rã guive.
4 Ovy'a ete 'rã SENHOR re ojerovia oikovy va'e.
Ha'e kuery nda'ikuai 'rã ojee anho rei ojerovia va'e rami,
neĩ apu rupi oiko va'e rami guive.
5 SENHOR Xeruete, heta ete ikuai iporã va'e remoingo va'ekue,
orevy rejapo porã aguã re ndepy'aa guive.
Ndereve joo ramigua ndoikoi.
Ndereko ha'e javi amombe'u ta va'e rire
namombe'upai 'rãgue.
6 Ndee ndereipotai mymba ajuka vy ame'ẽ ndevy.
Neĩ mba'emo apy reve jejavya regua nereme'ẽ ukai.
Ha'e rami 'rãgue py reipe'a xeapyxa.
7 Ha'e ramo xee aipoa'e: “Apy ma aĩ.
Kuaxia re ipara oiny xerekorã regua.
8 Ndee reipota va'e xee ajapoxe, Xeruete.
Xepy'a re oĩ ndeguigua lei ajapo aguã”, ha'e.[z]
9 Heta va'e kuery ijatya py
amombe'u ayvu porã teko porã regua.
Neĩ peteĩ henda py ma voi namombe'u e'ỹi.
SENHOR, ndee ma reikuaa.
10 Xepy'a py ndaikuaa uka e'ỹi ndeguigua teko porã.
Arojapukai anhetẽ rupigua ha'e orereraa jepea reikoa.
Ijaty va'e kuery gui namombe'u e'ỹi ndee oremboaxya ha'e
ndeguigua anhetẽ va'e.
11 Ha'e nunga rupi SENHOR, exa uka e'ỹ eme xemboaxya.
Xemboaxya rupi riae ke xerereko,
ndeguigua anhetẽ va'e rupi guive.
12 Mba'eta mbovy e'ỹ ikuai mba'emo vai xejoko rei va'e.
Xereko vaia xerupity ma.
Heta ete ramo ndaexapai.
Xe'a xeakã re ikuai va'e gui voi hetave.
Xekuraxõ voi okanhy ma.

---

z 40.6-8 Hebreus 10.5-10

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 SENHOR, xereraa jepe na!
SENHOR, ejapura ke xerepy aguã.
14 Xerekove oipe'axe va'e toxĩmba,
oxĩmbaa anho toendu.
Ajexavai ramo ovy'a rei va'e kuery
oxĩmba reve tojevypa ju guakykue katy.
15 Tove "Ha'evea rami! Ha'evea rami!" he'i rive okuapy va'e
toxĩmba nda'ijayvu kuaavei vy.
16 Ha'e rã ndereka va'e kuery ha'e javi ma tandererovy'a oporaei
reve.
Rejogueraa jepea oguerovy'a va'e
" SENHOR ima'endu'a porãmby toiko!" te'i riae okuapy.
17 Ha'e gui xee ma iporiaukue'i, ojexavai rei'i va'e
teĩ xere SENHOR opena porã.
Ndee ma xepytyvõarã ha'e xerepyarã.
Xeruete, ndeare eme ke!

Hovaigua kuery ijayvu reia gui Nhanderuete oepyague re ijayvua

Jogueroporaei va'e pe Davi ombopara va'ekue.

Salmo 41

1 Ovy'a ete 'rã iporiaukue'i mboaxya kuery.
Ha'e va'e kuery SENHOR ogueraa jepe 'rã nda'eveia ára.
2 SENHOR oepy ha'e opena porã 'rã hekovea re.
Ojapo 'rã yvy re ovy'a aguã rami.
Nomboaxai 'rã hovaigua kuery po py ojavyky rei aguã.
3 SENHOR omombaraete ju 'rã imba'eaxya gui.
Imba'eaxy teĩ hupa ituia rejapo ha'eve rei'i aguã rami.
4 Ha'e gui xee aipoa'e: " SENHOR, xemboaxy ke!
Emonguera xerekovea, ndevy ajejavy rire teĩ" ha'e.
5 Xerovaigua kuery xere ijayvu vai vy
"Raka'e tu omano 'rã, ha'e hery na'ima'endu'aavei 'rã?" he'i
okuapy.
6 Ha'e kuery regua xerexa aguã ou vy ovare'ỹ va'e rupi 'rã ijayvu.
Opy'a re mba'emo vai anho omoĩ.
Oẽ vy ha'e nunga re teri rive 'rã ijayvu.
7 Ndaxerayvui va'e kuery ijayvu mbegue rei 'rã xere.
Mba'emo vai rupi xere ijayvu vy
8 "Mba'eaxy vaikue hexe oĩ va'e gui rima imba'eaxy oupy,
nopu'ãvei ma 'rã guive" he'i okuapy.
9 Xeirũ ayvuve vy ajeroviave va'ety voi

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

opu'ã avi xerovai, xereve okaru va'ety ae.[a]
10 Ha'e rã ndee SENHOR xemboaxy ke.
Xemopu'ã ju, ha'e kuery ambopaga aguã ojapo vaiague re.
11 Ha'e nunga rupi xee aikuaa ndee xemboaxya,
mba'eta xerovaigua kuery pe ndaxereity ukai.
12 Ha'e rami 'rãgue py anhetẽ rupi aikoa py xemombaraete,
ha'e xemoĩ nerenonde raka'e rã peve guarã.
13 SENHOR Israel kuery Ruete toiko ima'endu'a porãmby
jypy'i guive raka'e rã peve.
Amém, amém.

Nhanderuete ombojeroviaaty py ooxea rami ijayvua ague

Jogueroporaei va'e pe Coré ra'y kuery nhombo'e aguã ombopara va'ekue.

Salmo 42

1 Yy oxyry va'e gui guaxu oy'uxe va'e rami
xenhe'ẽ py xee avi roeka, Xeruete.
2 Xepy'a py aendu Nhanderuete re nda'evei etea, Nhanderuete oikove va'e re.
Raka'e nda'u aa 'rã Nhanderuete renonde aĩ aguã?
3 Ara py ha'e pyávy xerexay re anho aiko akaru e'ỹ re.
Ha'e ramia ja xevy aipo'ea riae: "Mamo tu oĩ Nderuete?"[b]
4 Ymave rupi aikoague re xema'endu'a vy
xepy'a vai aikovy xenhe'ẽ py guive,
mba'eta xema'endu'a heta va'e kuery reve aa ague re.
Ajogueraa va'ekue Nhanderuete pegua oo katy.
Rovy'aa rupi rojapukai rovy va'ekue roporaei reve,
heta orekuai ngarua py.
5 Xenhe'ẽ, mba'e re tu ndeporiau ri?[c]
Mba'e re tu nda'evei rei reĩ xepy'apy py?
Earõ tema Nhanderuete, mba'eta aroporaei nho 'rã.
Ha'e ma Xeruete xepytyvõa oiko.
6 Xepy'a py aendu nda'evei etea.
Ha'e nunga rupi ndere xema'endu'a aikovy
Jordão yvýry aikoa py, Hermom yvyty re ha'e Mizar yvy'ã'i re.
7 Peteĩ yvykua gui onhendu amboae yvykua peve ytu revovo.

---

[a] **41.9** Judas rekorã re ijayvu ma voi Jesus ombo'a uka nhemi aguã re (João 13.18-30).
[b] **42.3** Ipy'a vai oikovy mba'eta yvy mboae re heraa escravo-rã, Nhanderuete pegua templo gui mombyry. Ha'e py ma ooxea oendu, Nhanderuete ombojeroviaxe vy. [c] **42.5** Apy "Xenhe'ẽ" he'ia ojeupe ae ijayvu vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e rami aendu ndeguigua yai xe'áry oaxa-axa va'e.
8 Ha'e rami teĩ ara nhavõ SENHOR oexa uka 'rã xemboaxya,
ha'e pytũ nhavõ ou 'rã ixupe aporaei aguã,
xenhe'ẽ Ruete pe anhembo'e aguã.
9 Nhanderuete xe'itaova pe aipoa'e:
“Mba'e re tu nderexarai xegui?
Mba'e re tu ajexavai aikovy xerovaigua kuery xeavyky rei rã?” ha'e.
10 Mba'eta aendu xekãgue ha'ypa va'e rami,
xerovaigua kuery xere ijayvu rei ramo. Ha'e kuery ijayvu vy
“Mamo tu Nderuete oĩ?” he'i okuapy.
11 Xenhe'ẽ, mba'e re tu ndeporiau ri?
Mba'e re tu nda'evei rei reĩ xepy'apy py?
Earõ Nhanderuete, mba'eta aroporaei nho 'rã.
Ha'e ma Xeruete xepytyvõa oiko.

Salmo 43

Henda iky'a e'ỹ va'e py ooxea rami ijayvua ague

1 Xeruete, xemboeko porã ke
xere opu'ã va'e kuery gui.
Xereraa jepe avakue nhombotavy ha'e ijapu va'e gui.
2 Mba'eta Xeruete, ndere ae anhemi. Mba'e re tu naxepytyvõi?
Mba'e re tu ajexavai aikovy xerovaigua kuery xeavyky rei rã?
3 Emboguejy nerexakã ha'e anhetẽ va'e,
xereraa aguã ndevygua yvyty iky'a e'ỹ va'e áry
nembojeroviaaty oĩ va'e py.
4 Ha'e ramo aa aguã Xeruete pegua altar oĩa py,
Xeruete arovy'a va'e renonde.
Xeruete, rogueroporaei 'rã mba'epu ixã reta va'e amonhendu reve.
5 Xenhe'ẽ, mba'e re tu ndeporiau ri?
Mba'e re tu nda'evei rei reĩ xepy'apy py?
Earõ Nhanderuete, mba'eta aroporaei nho 'rã.
Ha'e ma Xeruete xepytyvõa oiko.

Nhanderuete pe ojepy ukaa ague

Jogueroporaei va'e pe Coré ra'y kuery nhombo'e aguã ombopara va'ekue.

Salmo 44

1 Oreruete, oreramoĩ kuery orevy omombe'u rã
roendu ma oreapyxa py

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yma rupi rejapo va'ekue, ha'e kuery ikuai teri jave.
2 Ha'e jave py ma ndepo py reipe'apa raka'e yvy regua kuery,
ikuaiague py oreramoĩ kuery ju remoĩ atã aguã.
Yvy regua kuery remoingo axy,
ha'e rã oreru kuery pe ma reme'ẽ opa rupi ikuai aguã.
3 Okyxe py e'ỹ ha'e kuery oipe'a yvy,
imbaraete vy e'ỹ guive ipo'aka.
Ha'e rami 'rãgue py ndepo, ndejyva ha'e nderova rexakãa py
rembopo'aka raka'e ha'e kuery reayvu vy.
4 Xeruete, ndee ma xeruvixave.
Rejapo Jacó kuery ipo'aka aguã.[d]
5 Ndee orepytyvõ ramo orepo'aka 'rã orerovaigua kuery re.
Nderery rupi ropyrõ 'rã orere opu'ã va'e re.
6 Xerapa re e'ỹ ajerovia,
xekyxe e'ỹ guive xereraa jepe 'rã.
7 Mba'eta ndee anho orerovaigua kuery gui orerepya reiko,
remoxĩmba 'rã orere ija'e e'ỹ va'e.
8 Oreruete re ae rovy'a riae,
raka'e rã peve roporaei 'rã nderery rupi.
9 Ha'e rã aỹ ma ndee oremombo ma mombyry,[e]
ore kuery ju roxĩmba aguã py oremoĩ.
Ndereovei guive orexondaro kuery reve,
10 oreapo guive orerovaigua kuery gui ronhamba aguã rami.
Ha'e orere ija'e e'ỹ va'e kuery orereraa guembiguairã.
11 Vexa'i rami oremboaxa ma orejuka aguã katy.
Oremoaĩmba yvy regua kuery mbyte rupi.
12 Mba'eve re'ỹ guive remboekovia ndevygua kuery,
hepykue re mba'eve rejou aguã e'ỹ guive.
13 Ndee oreapo orea katy'i ikuai va'e gui roxĩmba aguã rami.
Orembojere okuapy va'e orere ijayvu rei ha'e orejojai rei.
14 Omombe'u pyrã rami oremoĩ yvy regua kuery mbyte.
Amboae regua oremboetea rupi e'ỹ ombovava-vava oakã.
15 Axĩmbaa oĩ riae xere,
xerova re axĩmbaa anho ojekuaa,
16 aendu xembojaru rei va'e, ijayvu vaikue-ikue va'e ojapukai ramo,
xerovaigua kuery xejukaxea aikuaa vy.
17 Ha'e nunga ha'e javi orere oiko.
Ha'e rami teĩ ndorerexarai ndegui,

---

[d] **44.4** "Jacó kuery" he'ia ma Israel kuery re ijayvu vy. [e] **44.9** Apy ma ijayvu Nhanderuete ha'e kuery re hovaigua kuery ipo'aka aguã rami oejaague re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ndorojepe'ai guive ndereve guarã rejapo va'ekue gui,
18 orepy'a py ndorojevyi ha'ekue py,
ndorojavyi guive ndeguigua tape.
19 Oremou'ũ ukapa jagua-tuvy nhe'ẽ ikuaia py,
ha'e manoa'ã py oreao'i.
20 Oreruete rery gui orerexarai va'e rire,
ha'e rami e'ỹ vy tuuete ramigua rive pe orepo roupi va'e rire
21 ha'e ramo nda'u Oreruete ndoikuaai 'rãgue teve?
Ha'e ma nhandepy'a re oĩ va'e oikuaapa.
22 Ha'e rami avi ndevygua orekuai ramo ae
ko'ẽ nhavõ oremboaxaa orejukaarã pe.
Vexa'i ojukaa aguã katy heraa va'e rami orekuai.[f]
23 Emyĩ ke! SENHOR, mba'e re tu reke?
Ema'ẽ ju ke orere, orejou vai riae eme.
24 Mba'e re tu nderejexa ukavei?
Nderexarai teve roiko axy vy rojexavaia re?
25 Mba'eta orerekovea ojexavai yvy ku'i peve,
orerete voi yvy re oje'apa maa rami.
26 Epu'ã ke orerepy aguã.
Orereraa jepe ndeporayvua rupi.

Huvixarã Nhanderuete omoĩ va'e ha'e hembirekorã re ijayvua

Jogueroporaei va'e pe Coré ra'y kuery nhombo'e aguã ombopara va'ekue. Mboraei mborayvu regua, "Yvoty lírio" he'ia py oporaeia rami oporaei aguã.

Salmo 45

1 Ayvu porã anho oĩ xekuraxõ re.
Huvixave peguarã ae kova'e mboraei ajapo.
Ombopara porã kuaa va'e rami 'rã xeayvu.
2 Ndee ma avakue ra'y kuery ikuai va'e gui neporãve va'e.
Ndejuru gui ayvu porã anho oẽ.
Ha'e nunga rupi ae Nhanderuete nemoingo porã raka'e rã peve guarã.
3 Ndepy'a guaxuve va'e, emoĩ ndejee ndekyxe.
Emoĩ avi ndeyvatea ha'e ndepo'akaa.
4 Ndepo'akaa rupi tereo kavaju áry,
anhetẽ va'e ha'e teko porã re vy.
Ha'e gui ndepo reiporu kuaa regua ojapo 'rã nhomondyipaarã ojekuaa aguã rami.

---

f 44.22 Romanos 8.36

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Oreruvixave, nderu'y ma hakua porã,
nderovaigua kuery kuraxõ re oike 'rã.
Ha'e ramo yvy regua kuery nenhe'ẽ rendua rupi 'rã ikuai.[g]
6 Xeruete, ndepo'akaa ma raka'e rã peve 'rã oĩ.
Ndepo'akaa py anhetẽ rupi 'rã rejoguereko.
7 Rerovy'a teko porã, ha'e rã teko vai ma rejou vai.
Ha'e nunga rupi ae Nhanderuete Nderuete huvixaverã nemoĩ vy
neakã áry azeite omoĩ neirũ kuery gui ndererovy'ave vy.[h]
8 Ndeao ma mirra, aloés ha'e cássia gui heakuã porãmba.
Ndero ma marfim gui ojapo pyre.
Opy ma onhendu 'rã ixã va'e pu nembovy'aarã.
9 Kunhague ikuai 'rã nerembiguai, huvixave rajy kuery guive.
Reiporu kuaa regua re oĩ ndera'yxy,
ouro iporãve va'e Ofir guigua py ombojegua pyre.
10 Xerajy, endu ke. Eikuaa pota xeayvua re.[i]
Nderexarai ke neretarã kuery ha'e nderu ro pygua kuery gui.
11 Ha'e ramo ma huvixave oguerovy'a 'rã neporãa.
Ha'e ma nde-Senhor ramo
henonde eĩ nerenapy'ã re.
12 Ndea py ou 'rã Tiro pygua rajy mba'emo ome'ẽ va'erã reve.
Heta va'e kuery regua oguerekopave va'e ojerure 'rã reipytyvõ aguã.
13 Opy ma oĩ 'rã huvixave rajy pavẽ gui iporãve va'e.
Ijao ma ouro guigua py ojegua va'e.
14 Ijao potypa va'e reve ogueroikea 'rã heruvy huvixave renonde.
Irũ kunhataĩgue hakykue ou va'e ogueru 'rã oĩa py.
15 Ovy'a ete reve 'rã ogueru,
huvixave ropy ogueroike 'rã.
16 Nderu kuery rekovia ndera'y kuery ikuai 'rã.
Ha'e va'e kuery remoĩ 'rã huvixarã yvy jave re.
17 Xee ajapo 'rã nderery re ima'endu'aa riae aguã rami.
Yvy regua kuery ndereroporaei 'rã raka'e rã peve.

Nhanderuete nhanhemiaty imbaraete va'e re ijayvua

Jogueroporaei va'e pe Coré ra'y kuery kunhague oporaei aguã ombopara va'ekue.

Salmo 46

1 Nhanderuete ma nhanhemiaty imbaraete va'e oiko,

---

[i] **45.10-15** Apy ma huvixave ra'yxy pe ju ijayvu.

g 45.3-5 Apocalipse 19.11-16 **h 45.6-7** Hebreus 1.8-9

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nhandereraa jepearã jajexavai jave nhandea'i pyve oĩ va'e.
2 Ha'e nunga rupi ndajakyjei 'rã amboae rami yvy ojeapo teĩ,
ha'e yvyty ikuai va'e ye'ẽ mbyte py onhemombo,
3 yy opu'ã-pu'ã vy yjuipa,
opu'ã ovy ramo yvyty voi oryryipa teĩ.[j]
4 Oĩ peteĩ yakã Nhanderuete pegua tetã mbyte rupi oxyry vy
ombovy'a 'rã ha'e pygua kuery,
Yvate ete va'e pegua oo iky'a e'ỹ va'e rupi voi.
5 Tetã mbyte ma Nhanderuete ae oĩ.
Ha'e ramo neĩ peteĩ henda py ma voi ndoityai 'rã.
Nhanderuete oipytyvõ 'rã ko'ẽmba guive.[k]
6 Yvy regua kuery haxẽmba,
tetã ikuai va'e omyĩ 'rã.
Ha'e rã Nhanderuete oayvu omonhendu ramo yvy tykupa 'rã.
7 Nhandereve ma oiko SENHOR ixondaro reta va'e,
Jacó Ruete ae oĩ nhanhemi aguã.
8 Peju ke pexa SENHOR rembiapokue,
yvy re mba'emo ombovaipaague.
9 Mba'eta yvy apy peve omomba joe opu'ãa.
Omopẽmba guyrapa ha'e yvyra rakua,
karóxa joe opu'ãa pygua guive oapypa tata py.
10 Aipoe'i: “Pepytu'u peikuaa aguã xee ae Penderuete aikoa.
Xee ma xeyvate 'rã yvy regua kuery áryve,
yvy jave re ete 'rã xeyvate”, he'i.
11 Nhandereve oiko SENHOR ixondaro reta va'e,
Jacó Ruete ae oĩ nhanhemi aguã.

Nhanderuete yvy regua kuery ruvixave pe oporaeia

Jogueroporaei va'e pe Coré ra'y kuery ombopara va'ekue.

Salmo 47

1 Ha'e javi regua kuery, pejepopete ke.
Penema'endu'a Nhanderuete re, pevy'aa rupi penhendu.
2 Mba'eta SENHOR yvateve ete va'e ma omboetevepy,
huvixave yvateve va'e yvy jave re ipo'aka va'e.
3 Amboae regua kuery re nhanembopo'aka vy
nhandepy guýry omoĩ yvy regua kuery.
4 Nhandevy guarã oiporavo nhandekuai aguã.

---

[k] **46.4-5** Tetã Nhanderuete pegua omombe'u porãve Apocalipse 21.23–22.5 py.
j 46.2-3 Lucas 21.25-28

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e va'e yvy ma hembiayvu Jacó ojou porã va'ekue.
5 Nhanderuete oẽ ovy oguerojapukai va'e mbyte rupi.
Mimby guaxu pu rupi guive SENHOR oaxa ovy.
6 Peporaei Nhanderuete pe,
peporaei porã ixupe.
Peporaei nhanderuvixave pe,
peporaei porã ixupe.
7 Nhanderuete ma yvy jave regua ruvixave oiko.
Ixupe peporaei mboraei porã rupi.
8 Nhanderuete ipo'aka 'rã yvy regua kuery re.
Oguapy 'rã tenda openaaty iky'a e'ỹ va'e py.
9 Yvy regua ruvixa kuery onhemboatypa vy
Abraão Ruete pegua ju ikuai.
Mba'eta Nhanderuete peguarã ae ikuai yvy regua kuery hu'y jokoa oguereko va'ekue ha'e javi.[1]
Ha'e anho yvate ete va'e oiko.

Nhanderuete pegua tetã re ijayvua

Mboraeirã Coré ra'y kuery ombopara va'ekue.

Salmo 48

1 Yvate ete va'e ma SENHOR oiko,
ha'evea rami jaroporaei
Nhanderuete pegua tetã py.
2 Ixupegua yvyty iky'a e'ỹ va'e ma yvate ete,
yvy jave re oguerovy'aa va'e.
Sião yvyty oĩ kuaray puku-a yke katy,
huvixave retã oĩa.
3 Tetã py oo ikorapa va'e rupi
Nhanderuete ojekuaa uka nhanhemi aguã yvate va'e rami.
4 Ha'e nunga rupi huvixa kuery nhomoirũmba jogueruvy va'ekue okanhymba.
5 Tetã oexa vyve onhemondyipa.
Okyjepa vy onhamba.
6 Ha'e py ngyje rive ipo'aka ha'e kuery re,
oendu guive haxy imemby ta va'e rami.
7 Yvytu kuaray oua katy gui ou va'e py
rembovaipa Társis gui kanoã ou va'ekue.

---

[1] **47.9** Ha'e va'e jave py xondaro kuery omoĩ 'rã imoiny hu'y jokoa nguvixa retã kora re, ixupegua ikuaia oikuaa uka aguã (Cântico 4.4).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Omombe'ua rã nhaenduague rami
jaexa SENHOR ixondaro reta va'e pegua tetã py oiko va'e,
Nhanderuete pegua tetã py ae.
Nhanderuete omoĩ atã 'rã raka'e rã peve.
9 Oreruete, renhomboaxya re orema'endu'a
ndevygua templo mbyte roĩa py.
10 Oreruete, nderery oikuaa pavẽ 'rã.
Ha'e rami vy ndevy oporaei rã yvy apy peve 'rã onhendu.
Ndepo py ha'evea rami rejoguereko.
11 Tovy'aa Sião yvyty re,
Judá rajy kuery avi tovy'a ne'arandua re.
12 Peguata ke Sião rupi,
ha'e javi rupi pejere.
Peipapa torre ikuai va'e.
13 Peikuaa pota porã ikora yvatea re,
ha'e pexa pota oo ikorapa va'e ikuai va'e re,
raka'e rã ikuai va'erã pe pemombe'u kuaa aguã:
14 "Ha'e rami oiko Nhanderuete
raka'e rã peve guarã.
Nhanderereko 'rã nhamano peve."

Avakue okanhymba aguã re ijayvua

Jogueroporaei va'e pe Coré ra'y kuery ombopara va'ekue.

Salmo 49

1 Ha'e javi regua, pendu pota ke pova'e.
Yvy re pendekoa va'e ha'e javi, pejapyxaka ke.
2 Yvyĩgue'i ha'e yvatekueve,
perekopa va'e ha'e pendeporiaukue'i ha'e javi.
3 Ha'e gui xejuru py xeayvu 'rã 'arandu re,
xepy'a py 'arandua re anho 'rã aikuaa pota.
4 Ajapyxaka porã 'rã mba'emo re ombojoja vy ijayvua rã,
ndoikuaai pyre amombe'u porãve 'rã ixã reta va'e pu rupi.
5 Mba'e re tu jexavaia ára py akyje 'rã?
Xerakykue monha okuapy va'e ma teko vai rupi xejoko rei teĩ.
6 Ha'e kuery ma omba'e rei-rei re rive ojerovia,
mba'emo oguereko va'e re rive ovy'a va'e.
7 Anhetẽ avave rei ndojogua kuaai 'rã guyvy rekove.
Nhanderuete pe nome'ẽ kuaai 'rã jogueraa jepe aguã regua.
8 Mba'eta joekove jajogua aguã ma hepy vaipa.
Raka'e rã peve nanhanhea'ãvei 'rãgue

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 jajapo aguã oikove riae aguã rami,
yvykua py oguejy e'ỹ aguã.
10 Ha'e gui jaexa rã hi'arandu va'e voi omano 'rã.
Hi'arandu e'ỹ va'e ha'e ndoikuaai va'e joo rami meme 'rã opa,
ha'e amboae pe ju oeja 'rã omba'e rei-reikue.
11 Opy'a py aipoe'i: “Xero opa e'ỹ va'e hi'aĩ,
xerekoague ma raka'eve rã ikuai va'e peguarã” he'i teĩ.
Ha'e rami vy guery rupi ae 'rã omboery oyvy.
12 Ha'e rami teĩ avakue ojejou porã va'eri nda'ikuai riaei 'rã.
Ha'e rami 'rãgue py mymba rami avi okanhy 'rã.
13 Ha'e rami ikuai ojee ae ojerovia va'e,
hemimbo'e kuery ijayvua oguerovy'a va'e voi.
14 Ha'e rami teĩ vexa'i rami avi omboguejya 'rã yvykua py.
Ha'e kuery re opena va'erã ma manoa.
Yvykua katy meme 'rã oguejy.
Ha'e py ma iporãague hu'ũmba 'rã.
Ha'e kuery rekoarã oĩ va'e ma yvykua ae.
15 Ha'e rã xerekove ma Nhanderuete oepy 'rã manoa po'akaa gui,
ojea py xereru vy.
16 Penhemondyi eme amongue imba'e rei-reipave ovy rã,
ha'e ngoo pyguarã mba'emo porã ojouve ovy teĩ.
17 Mba'eta ha'e kuery omano vy mba'eve ndogueraai 'rã ngupive,
mba'emo porã oguereko va'ekue nomoirũvei 'rã.
18 Oikove teri jave ojejou porã 'rã,
ha'e ojeupe guarã ojou reta rã pavẽ ojou porã teĩ
19 ha'e va'e oo avi 'rã tuu kuery ooague py,
hexakã ndoexavei aguã py.
20 Avakue ojou porãmby nai'arandui vy
mymba rami avi 'rã okanhy.

Anhetẽ rupi Nhanderuete nhamboete aguã regua

Mboraeirã Asafe ombopara va'ekue.

Salmo 50

1 SENHOR Nhanderuete Ipo'akapa va'e ijayvu vy
oenoĩmba 'rã yvy regua kuery kuaray oua katy gui oikea katy
peve ikuai va'e.
2 Sião tetã iporãve ete va'e gui
Nhanderuete oexa uka 'rã guexakãa.
3 Ha'e rami vy Nhanderuete ou 'rã, nokyrirĩ 'rã guive.
Henonde ma ou tata nhomombaarã,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ijyvýry rupi yvytu vaikue hevovo.
4 Ojeupegua kuery omboayvu aguã ou.
Ha'e rami vy yvate yva katy ojapukai 'rã,
yvy katy guive. Ha'e vy aipoe'i:
5 “Pemboatypa ke xevygua kuery iky'a e'ỹ va'e,
Ha'e va'e kuery ma mba'emo ome'ẽ va'e py xereve guarã
onhemoingo va'ekue”, he'i.
6 Yva gui oikuaa uka heko porãa,
mba'eta nhomboayvua ma Nhanderuete ae.
7 “Xevygua kuery, pejapyxaka ke, ha'e rã xee xeayvu 'rã.
Israel kuery, amombe'u ta penderekokue.
Xee ma Penderuete, ‘Oreruete’ pejea va'e.
8 Mba'emo peme'ẽague re e'ỹ xeayvu pẽvy,
mba'emo peapy reve xerenonde pemoĩ riaea re e'ỹ guive.
9 Ha'e rami teĩ pendero gui xee ndaipotai vaka ra'y,
neĩ kavara kora gui peme'ẽ va'e.
10 Mba'eta xerymba meme ikuai ka'aguy regua,
yvyty áry mbovy rei e'ỹ vaka ikuai va'e guive.
11 Xee aikuaa guyra yvyty áry ikuai va'e ha'e javi,
xerymba meme ikuai vixo nhuũndy rupigua.
12 Xee akaruxe va'e rire aipo nda'ei 'rãgue pẽvy,
mba'eta yvy ma xemba'e itui, hexe ikuai va'e ha'e javi avi.[m]
13 Tyrã xee nda'u ha'u 'rã ri vaka ro'o?
Ay'u 'rã ri nda'u kavara ruguy?
14 Any, Penderuete pe peme'ẽ perovy'aa,[n]
ha'e Yvate ete va'e pe pejapo kuerei penhemboayvuague.
15 Pejapukai ke xevy pejexavaia ára.
Ha'e ramo xee rogueraa jepe 'rã,
ha'e rã peẽ ma xemboete 'rã”, he'i.
16 Ha'e rã heko vai va'e pe ma Nhanderuete aipoe'i:
“Nda'evei peẽ kuery xeayvua aeja va'ekue re pendeayvu aguã
ha'ekue-'ekue rami,
neĩ xereve guarã ajapo va'ekue rupi pendeayvu aguã.
17 Mba'eta napenhemo'arandu ukai, xeayvua napendu potai vy.
18 Ha'e rã imonda va'e ma pexa vy perovy'a 'rã,
itavy rei va'e re guive penhemoirũxe vai.
19 Mba'emo vai re anho pendeayvu,
pendejuru py penhombotavya rupi anho pendekuai.

---

n 50.14 “Peme'ẽ 'rã perovy'aa”, he'ia ma mboraei, e'ỹ vy nhandepy'a ha'e javi py nhamboetea re ijayvu vy (Hebreus 13.15).

m 50.12 Atos 17.24-25

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Pendeayvu rei peiny penderyvy re,
pendeayvu vaikue-ikue 'rã pendexy pi'a re ae.
21 Ha'e rami pendekuai teĩ xee akyrirĩ ranhe va'ekue.
Ha'e ramo pexa'ã ndee ramigua ae xee aikoa re.
Ha'e rami teĩ xee romboayvu 'rãe.
Ha'e nunga ha'e javi amoĩmba 'rã pexaa py.[o]
22 Peẽ kuery Penderuete gui penderexarai va'e,
peikuaa pota pova'e re.
Ha'e rami e'ỹ ri ramo xee romondoropa 'rã,
ha'e ndoikoi 'rã penderepyarã.
23 Xererovy'aa ome'ẽ va'e ma xemboetea rupi ikuai.
Ha'e rami guape omoatyrõ va'e pe ma
aikuaa uka 'rã Penderuete pendereraa jepea.”

Davi onhemombe'u ha'e ojeko rerovaa rupi ijayvuague

Jogueroporaei va'e pe Davi ombopara va'ekue, Bate-Seba reve joguerekoague re profeta Natã ou vy ijayvu jave guare (2 Samuel 11.1–12.20).

Salmo 51

1 Xeruete, xemboaxy ke ndereko porãa rupi.
Opa mba'e py renhomboaxya rupi vy emboguepa ke ajejavyague.
2 Xeky'a'o xereko vaia gui,
xejoi ke ajejavyague gui.
3 Mba'eta xee ma aikuaa ae xereko vaia,
xema'endu'a riae aikovy ajejavyague re.
4 Nderovai ae ajejavy va'ekue, ndevy anho,
ndee rexaa py ajapo mba'emo vai.
Ha'e nunga rupi xee aikuaa anhetẽ meme xere ndeayvua,
ha'evea rami xembopagaa guive.[p]
5 Xee ma teko vai py ma voi aiko'i va'ekue,
ha'i xerereko'i guive xere oĩ ae ma ajejavy aguã.
6 Ha'e rã ndee ma orepy'a re anhetẽ va'e oĩ va'e rerovy'a va'e,
ha'e rami vy xepy'apy py reikuaa uka 'arandua.
7 Xeky'a'o ke hissopo rogue py iky'a e'ỹ va'e ju aiko aguã,[q]

---

q **51.7** Ha'e kuery reko rami vy sacerdote kuery joky'a'o vy hissopo rogue ojopy 'rã mymba ruguy oĩa. Ha'e va'e py ojejavy va'ekue áry omboayvi 'rã oiky'a'o aguã (Levítico 14.1-7; Hebreus 9.19). Ha'e rã apy ma Nhanderuete pe ojapukai ipy'a oiky'a'o aguã.

o 50.16-21 Romanos 2.17-24 **p 51.4** Romanos 3.4

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

xejoi ke, yro'y xiĩ va'e gui xiĩ porãve va'e aiko aguã.
8 Ejapo ke oporaeia ha'e ovy'aa rã aendu ju aguã rami,
xekãgue remou'ũmba rire teĩ avy'a nho aguã.
9 Ema'ẽ eme ajejavyague re,
emboguepa ke xereko vaia.
10 Xeruete, xere emoĩ kuraxõ pyau iky'a e'ỹ va'e,
xenhe'ẽ py xembopyau xereitya ve'ỹ aguã rami.
11 Xemoxẽ eme nerenonde gui,
neĩ xegui eipe'a eme guive Nenhe'ẽ Ky'a E'ỹ.
12 Xere emoĩ ju xereraa jepeague re avy'aa.
Xenhe'ẽ py xemombaraete ju xekyre'ỹ aguã rami.
13 Ha'e ramo 'rãe ambo'e heko vai va'e kuery ndereko re,
ha'e ramo ojejavypa va'ekue ojeko rerova 'rã ndevy.
14 Xeruete, xereraa jepe ke tuguy amoẽague gui,
Xeruete xereraa jepea.
Ha'e ramo aporaei reve arovy'a 'rã ndereko porãa.
15 SENHOR, eipe'a ke xejuru,
ha'e ramo rogueroporaei 'rã.
16 Mba'eta ndererovy'ai mymba rojuka vy rome'ẽ va'e.
Ha'e rami e'ỹ va'e rire xee ame'ẽ ma 'rãgue.
Mba'emo roapy reve rome'ẽ va'e guive ndererovy'ai.
17 Ndee Oreruete pe rome'ẽ rã rerovy'a va'erã va'e ma orenhe'ẽ py nda'eveia roendua.
Orepy'a re rojejou vai ha'e ronhemboaxy ramo ma ndee Oreruete, noremboaxy e'ỹi 'rã.[r]
18 Emoingo porã ke Sião pygua kuery remboaxya rupi vy.
Emoatyrõ uka ju Jerusalém tetã kora.
19 Ha'e rami vy rerovy'a 'rã teko porã rupi ikuai va'e mba'emo ome'ẽ ramo,
mba'emo oapy reve ome'ẽ va'e.
Ndevygua altar áry ome'ẽ 'rã okuapy vaka ra'y.

Heko vai va'e ombopagaa aguã re ijayvua

Jogueroporaei va'e pe nhombo'e aguã Davi ombopara va'ekue, Doegue Edom pygua Saul pe oikuaa uka ramo Abimeleque ro py Davi ovaẽague (1 Samuel 22.6-23).

Salmo 52

1 Ava ndepo'akapa va'e, mba'e re tu teko vai ri rejou porã?
Mba'eta Nhanderuete porayvua ma opa va'erã e'ỹ.

---

r 51.17 Mateus 5.3-6; Mateus 11.29-30; Lucas 18.9-14

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Ha'e rã ndee ma ndeayvu 'rã renhomomba aguã re anho.
Kyxe haimbe va'e jojuka va'e rami 'rã ndeayvu,
renhombotavy va'e vy.
3 Iporã va'e 'rãgue py mba'emo vai anho rejou porãve.
Anhetẽ rupi ndeayvu 'rãgue py ndeapuxe vai rive.
4 Ndee rejou porã va'e ma ayvu nhomokanhyarã anho,
renhombotavya rupi rive ndeayvu va'e vy.
5 Ha'e rami avi Nhanderuete nemomba 'rã raka'e rã peve.
Ndejopy vy ndepe'a 'rã heravy nderopy reĩa gui,
okuave va'e yvy gui ndepe'a xapy'a 'rã.
6 Ha'e nunga oiko rã
heko porã va'e kuery oexa vy ojererokyje 'rã.
Ha'e rami vy ojojai rei vy aipoe'i 'rã:
7 "Ha'e rami 'rã okanhy avakue Nhanderuete re e'ỹ imbaraete va'e.
Mba'eta omba'e rei-rei retaa re rive ojerovia,
ha'e opa marã rei ikuaia re rive onhemombaraete va'e."
8 Ha'e rã xee ma oliveira rembypy ipyau va'e
Nhanderuete pegua roka py hi'aĩ va'e rami aiko.
Nhanderuete xemboaxya re ajerovia raka'e rã peve.
9 Ha'e rami repena rire
xee roguerovy'a 'rã raka'e rã peve.
Ndere ojerovia va'e kuery oendua py
roarõ reve xema'endu'a 'rã nderery re, iporã ramo.

Salmo 14.1-7

Jogueroporaei va'e pe nhombo'e aguã Davi ombopara va'ekue mbaraka py ombojoguy aguã.

Salmo 53

1 Opa marã rei heko va'e ma opy'a py ijayvu vy
"Ndoikoi rima Nhanderuete" he'i 'rã.
Ha'e kuery opa marã 'rã ikuai teko vai ojapo vy.
Neĩ peteĩve ma ndoikoi 'rã heko porãa rupi.
2 Ha'e rã Nhanderuete ma yva gui oma'ẽ 'rã avakue ra'y kuery re,
oexa aguã amongue pa o'arandua rupi,
Nhanderuete oekaa rupi ikuaia oexa aguã.
3 Ha'e rami teĩ ha'e javive ojepe'a vy opa marã rei ikuai.
Ndoikovei ma teko porã rupi oiko va'e,
neĩ peteĩve.[s]

---

[s] **53.1-3** Romanos 3.9-20 py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 “Teko vai rupi ikuai va'e 'arandurã noĩ teve?
Ha'e kuery ma xevygua kuery omomba rivepa 'rã mbojape ho'ua rami.
Nhanderuete pe ndojapukai 'rã guive.”[t]
5 Ha'e rami teĩ ha'e kuery onhemondyipa 'rã,
okyje aguã jipoi teĩ.
Peẽ kuery re opu'ã rei va'ekue kãgue Nhanderuete omoaĩmba 'rã.
Ha'e kuery oxĩmba 'rã pendegui,
Nhanderuete nopenavei ramo.
6 Sião tetã gui Israel kuery reraa jepearã ou vy ojekuaa ma 'rãgue!
Nhanderuete ojeupegua kuery
omoingo porã jevy ramo
Jacó ramymino kuery, Israel
kuery ovy'a ete 'rã okuapy.

Nhanderuete oepy aguã re ojapukaia ague

Jogueroporaei va'e pe nhombo'e aguã Davi ombopara va'ekue mbaraka py ombojoguy aguã, Zife pygua kuery Saul pe aipoe'i ramo: “Orerekoa py e'ỹ teve Davi onhemi?” (1 Samuel 23.19, 26.1).

Salmo 54

1 Xeruete, xereraa jepe ke nderery rupi,
xemboeko porã guive ndepo'akaa rupi.
2 Xeruete, endu ke anhembo'e ramo,
ejapyxaka ayvu xejuru gui oẽ va'e re.
3 Mba'eta xere opu'ã okuapy porojojai va'e kuery,
jojuka va'ety kuery xejukaxe okuapy.
Ha'e kuery ma Nhanderuete re
ima'endu'aa rupi nda'ikuai.
4 Ha'e rã xee ma Nhanderuete oiko xepytyvõarã.
SENHOR oiko xemoingovearã.
5 Ombopaga 'rã heko vai va'e xemoingo axyague re.
Ojeroviapy reikoa rupi remomba 'rã.
6 Ndevy ame'ẽxea'i py ame'ẽ 'rã ome'ẽmby.
SENHOR, aporaei 'rã nderery rupi iporã ramo.
7 Mba'eta xereraa jepe ajexavaia ha'e javi gui.
Ha'e ramo aexaa py xerovaigua kuery okanhymba.

---

[t] **53.4** Apy ma Nhanderuete ijayvu heko vai va'e reko re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Joapo vai va'e kuery omombaa aguã re ojerurea ague

Jogueroporaei va'e pe nhombo'e aguã Davi ombopara va'ekue mbaraka py ombojoguy aguã.

Salmo 55

1 Xeruete, ejapyxaka ke ajerurea re.
Endu e'ỹ eme ajapukaia.
2 Eikuaa pota ke xere, embovai xeayvua.
Ajexavai vy ndaikuaai rei,
nda'evei rei aikovy
3 xerovaigua kuery ijayvu rei ha'e
heko vai va'e xemoingo axy rei ramo.
Mba'eta xere ha'e kuery ombou xembojexavaiarã.
Xevy ipoxy vaipa vy xemomba 'rã.
4 Xekuraxõ otytypaa aendu xepy'a re.
Amano aguã gui akyjea aendu xere ou va'e.
5 Aryryipa reve aendu akyjea,
akyje vaipaa xere oĩ.
6 Ha'e rami vy xee aipoa'e:
"Apykaxu rami xepepo va'e rire
aveve avy vy ajou 'rãgue apytu'u aguã.
7 Ajava 'rãgue mombyry,
tekoa e'ỹa rupi aiko 'rãgue.
8 Ajou voi 'rãgue anhemi aguã,
yvytu vaikue ha'e yai opu'ã va'e gui", ha'e.
9 SENHOR, emomba ke xerovaigua kuery,
ejapo nhomongetaa py ndoikuaavei aguã rami,
mba'eta tetã py xee aexa joguero'a ha'e joe nda'ija'ei va'e anho.
10 Ara py ha'e pyávy ojere okuapy tetã kora yvýry rupi.
Kora mbyte py ikuai opa marã rei ha'e mba'emo vai apoa kuery.
11 Tetã mbyte oĩ 'rã nhomombaa.
Tape rupi ma ikuai nhomoingo axya ha'e nhombotavya.
12 Ha'e rami avi xerovaigua e'ỹ va'ekue ae xembojaru rei oikovy.
Ha'e rami e'ỹ va'e rire aropo'aka kuaa 'rãgue.
Ndaxerexaxei va'ekue e'ỹ xere ovy'a rei,
ha'e rami e'ỹ va'e rire ixugui anhemi 'rãgue.
13 Ha'e rami 'rãgue py ndee ava xee ramigua reiko va'e,
xereve renhemoirũ va'ekue ae,
xeirũ xepy'a py roayvuve va'e.
14 Joupive jaiko va'ekue, joupive javy'a va'ekue,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

teta rupi jaa va'ekue Nhanderuete pegua oo katy.
15 Manoa tojopy voi ha'e kuery,
ha'e oikove reve toguejy yvykua py.
Mba'eta ngoo rupi mba'emo vai re anho oikuaa pota opy'a py.
16 Ha'e rã xee ma ajapukai 'rã Nhanderuete pe.
Ha'e ramo SENHOR xereraa jepe 'rã.
17 Aje'ive, kuaray mbyte ha'e ka'aru'i ju
amombe'u 'rã aikotevẽ va'e ajapukai reve.
Ha'e ramo SENHOR oendu 'rã xeayvua.
18 Eraa jepe ke xerekovea xerakykue monha va'e kuery gui aiko porã ju aguã,
mba'eta heta ete ikuai xerovaigua.
19 Nhanderuete oendu vy ombovai 'rã,
jypy'i guive opena va'e vy.
Mba'eta ha'e kuery re noĩ ojeko rerova aguã,
Nhanderuete renonde teĩ ojererokyjea rupi e'ỹ ikuai.
20 Ha'e va'e ava ma opu'ã hexeve peteĩ rami ikuai va'ekue re,
omboaxa rive peteĩ rami ikuai aguã ijayvuague.
21 Ijuru ma manteiga gui yxyĩve,
ha'e rã ipy'a re ma joe opu'ã aguã anho oĩ.
Ijayvua ma azeite gui iporãve merami
teĩ kyxe oekyi pyre rami nhomomba.
22 SENHOR po py pemboaxa pendepy'a eta reia.
Ha'e ramo penemombaraete 'rã.
Peteĩve henda py ndoity ukai 'rã heko porã va'e.[u]
23 Xeruete, yvykua vaikue py remombo 'rã
avakue tuguy moẽa ha'e nhombotavypa rei va'e.
Ha'e kuery ndoupityi 'rã oikove aguã va'ekue mbyte peve.
Ha'e rã xee ma ajerovia tema 'rã ndere.

Ojexavaia gui ombopy'a guaxu aguã re ojerurea ague

Jogueroporaei va'e pe "Apykaxu yvyra mombyrygua rupi ikuai" he'ia py oporaeia rami oporaei aguã Davi ombopara va'ekue Gate tetã py filisteu kuery ojopy ramo (1 Samuel 21.10-15).

Salmo 56

1 Xeruete, xemboaxy ke,
mba'eta avakue xejukaxe okuapy.
Ára pukukue re xemoingo axy xerero'a vy.

---

[u] **55.22** 1 Pedro 5.7 py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Xere opu'ã va'e xejukaxe okuapy.
Heta ete ikuai xere opu'ã va'e onhemboyvatevexe vy.
3 Akyjea aendu vy
ajerovia 'rã ndere.
4 Nhanderuete re ajerovia, ijayvua arovy'a guive.
Nhanderuete re ajerovia vy
ndakyjei 'rã mba'eve gui.
Mba'e 'rã tu imarã va'e ojapo kuaa xere?
5 Ára pukukue re ha'e kuery omombe'u 'rã xeayvukue ramigua.
Onhembopy'aa ma xere ojapo vai aguã anho.
6 Nhomboatypa okuapy nhemi rupi,
oma'ẽ mbegue 'rã aikoa re oikuaa pota vy,
xemomba aguã oarõ vy.
7 Embopaga ha'e kuery ojapo vaiague re.
Xeruete, eitypa yvy regua kuery ndepoxya py.
8 Reipapa ma ajexavaia rupi aikoague.
Xerexay voi remboyrupa nde'yryru py.
Xerekokue ha'e javi e'ỹ teve ipara ndekuaxia re?
9 Ndevy ajapukaia ára guive
xerovaigua kuery ojepe'apa 'rã.
Aikuaa porã Nhanderuete xereve oikoa.
10 Nhanderuete re ajerovia, ijayvua arovy'a guive.
SENHOR re ajerovia, ijayvua arovy'a guive.
11 Nhanderuete re ajerovia aguã amoĩ vy
ndakyjei 'rã mba'eve gui.
Mba'e 'rã tu avakue ojapo kuaa xere?
12 Xeruete, ndevy anhemboayvuague ajapo ete 'rã,
roguerovy'a ete 'rã guive.
13 Mba'eta manoa gui xerekovea reraa jepe,
xepy guive reraa jepe ha'a aguã gui,
Xeruete renonde aiko aguã hexakã nhomoingovea rupi.

Salmo 57

Salmo 108.1-5

Jogueroporaei va'e pe "Xemomba eme ke" he'ia py oporaeia rami oporaei aguã Davi ombopara va'ekue, Saul gui ojava vy itakua py onhemi jave (1 Samuel 24.1-7).

1 Xeruete, xemboaxy ke.
Xemboaxy mba'eta ndere ae xerekovea anhomi.
Ndepepo 'ã py anhemi,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mba'emo vai oiko va'e oaxapa peve.
2 Ajapukai Nhanderuete Yvate ete va'e pe,
mba'eta opa mba'e gui xerepy va'e.
3 Ha'e ramo yva gui xepytyvõarã ombou vy xereraa jepe.
Omoxĩmba xeavyky rei va'e kuery.
Exa uka renhomboaxya ha'e ojeroviapy reikoa.
4 Mba'eta xerekovea ma guary ikuai va'e mbyte oiko.
Ha'e va'e kuery omondoropa 'rã avakue ra'y kuery.
Hu'y guaxu ha'e hu'y rami haĩ,
ha'e inhapekũ ma kyxe haimbe porã va'e rami.
5 Xeruete, enhemboyvate yva áryve rupi,
ha'e yvy jave re tojekuaa nerexakãa.
6 Ha'e kuery ma xerenonde rupi omoĩ xembo'a aguã.
Ha'e ramo xerekovea oiko axy.
Xerenonde ojo'o okuapy yvy,
teĩ ha'e kuery ae ju ho'a ha'e va'ekue py.
7 Xeruete, xekuraxõ oĩ atã ma,
xekuraxõ oĩ atã.
Aporaei vy roguerovy'a 'rã.
8 Xenhe'ẽ, evy ke!
Mbaraka ha'e mba'epu ixã reta va'e, pevy avi ke.
Xee ambovy 'rã ko'ẽ ju.[v]
9 Roguerovy'a 'rã yvy regua kuery mbyte,
ndevy aporaei 'rã ha'e javi regua mbyte.
10 Mba'eta renhomboaxya oo 'rã yva peve,
ndereko porãa avi arai peve 'rã oo.
11 Xeruete, enhemboyvate yva áryve rupi.
Yvy jave re tojekuaa nerexakãa.

Heko vai va'e kuery renonderã re ijayvua

Jogueroporaei va'e pe Davi ombopara va'ekue "Xemomba eme ke" he'ia py oporaeia rami oporaei aguã.

Salmo 58

1 Peẽ joe pepena va'e, ha'evea rami teve pendeayvu?
Anhetẽ rupi ri nda'u peikuaa pota avakue ra'y kuery re?
2 Any teve.
Ha'e rami 'rãgue py pendepy'a re pemoĩ teko vairã,
ha'e yvy jave re pejapo joguero'a aguã rami.

---

[v] **57.8** "Xee ambovy 'rã ko'ẽ ju" he'i aje'ive'i reve Nhanderuete pe oporaei vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Heko vai va'e ma oguereko'i ramove ojepe'a 'rã ha'eve e'ỹa katy.
Itui'i vyve ojavy 'rã onhemboapu vy.
4 Jojukaarã oguereko mboi rami.
Oapyxa omboty 'rã mboi ijapyxa e'ỹ va'e rami,
5 oendu e'ỹ aguã imbo'ea ayvu,
ombo'e porãve teĩ.[w]
6 Xeruete, emopẽ ke ha'e kuery raĩ ijuru py.
SENHOR, emboi guary ra'y kue'iry raĩnhykã.
7 Tokanhymba yy oxyry va'e rami,
ha'e hu'y omomboa rã opẽmba rive va'e rami.
8 Hevo'ipe yvy re ijayxy ovy va'e rami ta'ikuai,
ha'e kyrĩ'i va'e ixy oity'i va'ekue rami kuaray oexa e'ỹ re ta'ikuai.
9 Juu'y okai vyvoi va'e e'ỹ vy ipyau va'e teĩ
oja omboaku e'ỹ mbove
yvytu jere ombovevepa va'e rami avi ta'ikuai.
10 Ha'e rã heko porã va'e ma hepyarã ou rã ovy'a 'rã.
Omoakỹ 'rã opy heko vai va'e ruguy py.
11 Ha'e ramo aipo'ea 'rã:
"Anhetẽ ae ra'e heko porã va'e ojopy 'rã ojeupegua.
Mba'eta Nhanderuete oiko yvy re nhombopaga va'e."

Ojepy ukaa rupi ojerurea ague

Jogueroporaei va'e pe "Xemomba eme ke" he'ia py oporaeia rami oporaei aguã Davi ombopara va'ekue Saul ojukaxe vy oo py oĩa oarõ uka ramo (1 Samuel 19.11-12).

Salmo 59

1 Xeruete, xereraa jepe xerovaigua kuery gui.
Xereupi xerovaigua kuery xererovy e'ỹ aguã py.
2 Xereraa jepe teko vai apoa kuery gui,
xerepy avakue jouguy moẽa gui.
3 Mba'eta ha'e kuery ma nhuã ojayvy xerekove oipe'a aguã.
SENHOR, imbaraetekueve onhemboaty okuapy xerovai,
xereko vai ramo e'ỹ, ajejavy ramo e'ỹ guive.
4 Mba'eve py atekoavy ramo e'ỹ ha'e kuery ojapura xemoingo axy aguã.
Emyĩ ke, eju xerepy aguã, exa pota guive.
5 Ndee ma SENHOR Xeruete ixondaro reta va'e,
Israel kuery Ruete reiko.

---

[w] **58.5** Apy ijayvu mboi mbo'ea re (Eclesiastes 10.11).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e nunga rupi emyĩ, eju voi guive
yvy regua kuery re reikuaa pota aguã.
Neĩ peteĩve emboaxy eme hi'ã rupi teko vai ojapo va'ekue.
6 Ha'e kuery ma pytũ ma ramo onhendu
okuapy jagua rami
tetã yvýry rupi.
7 Opa marã onhendu okuapy.
Ijuru py ayvu oĩ va'e ma kyxe,
“Mava'e tu oiko nhanerenduarã?” he'i guive.
8 Ha'e rã SENHOR, ndee repuka 'rã ha'e kuery re.
Rejojai rei 'rã yvy regua kuery ha'e javi.
9 Xemombaraetea, ndee ae roarõ va'e,
mba'eta ndee ma Xeruete anhemiaty yvate va'e.
10 Xeruete xemboaxy vy ou 'rã xembojoyvyarã.
Xerovaigua kuery re aipota va'e oiko ramo Nhanderuete oexa uka
'rã xevy.
11 Ha'e rami avi ejukapa eme guive, xejavegua kuery hexaraipa e'ỹ
aguã.
Ha'e rami 'rãgue py emoaĩmba opa rupi ndepo'akaa py ho'apa
peve,
mba'eta SENHOR, orevy pe mba'emo vai jokoa reiko.
12 Tove ha'e kuery onhemboyvatea rupi ae to'apa
ojuru py ojejavyague re, guembe rupi ayvu oẽague re,
opa marã ikuaiague re ha'e apu omombe'uague re.
13 Emokanhy ndepoxya rupi, emokanhymba,
ha'e kuery opa peve,
yvy apy peve oikuaa pavẽ aguã
Jacó ra'y kuery re Nhanderuete openaa.
14 Pytũ ma ramo jagua rami ha'e kuery onhendu okuapy
tetã yvýry rupi.
15 Opa rupi ikuai ho'u va'erã oeka va'e rami,
ha'e naevyatãi vy opa marã onhendu okuapy.
16 Ha'e rã xee ma aporaei 'rã ndepo'akaa re.
Ha'e aje'ive reve aporaeive ju 'rã
xemboaxya re avy'aa rupi.
Mba'eta ndee ae anhemiaty yvate va'e reiko,
ajexavaia ára ndee ae xerepy 'rã.
17 Ha'e nunga rupi Xemombaraetea,
ndevy pe aporaei 'rã aikovy.
Xeruete anhemiaty yvate va'e reiko,
Xeruete xemboaxy va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Salmo 60

Salmo 108.6-13

Jogueroporaei va'e pe "Yvoty lírio omombe'ua va'e" he'ia py oporaeia rami oporaei aguã Davi ombopara va'ekue nhombo'e aguã, Síria regua kuery Mesopotâmia ha'e Zobá guigua re opu'ã jave, ha'e Joabe ou vy doze mil avakue Edom regua re Juky Ugua py ipo'aka jave (1 Samuel 8.13).

1 Xeruete, ndee nerepenavei va'ekue orere,
oremoaĩmba guive ndepoxy vy.
Oremono'õmba ju ke aỹ.
2 Remomyĩmba va'ekue yvy, rembovopa guive.
Embotypa ju ke ipa'ũ,
mba'eta oipave 'rã ovy.
3 Rejapo va'ekue ndevygua kuery mba'emo vai py ikuai axy aguã rami,
oremboy'u vinho oremoakanhyarã.
4 Nerenonde ojererokyjea rupi ikuai va'e peguarã reupi uka bandeira,[x]
guyrapa revegua gui onhemi kuaa aguã.
5 Ore kuery nerembiayvu orekuai va'e roo jepe aguã
orereraa jepe ke reiporu kuaa regua py, ha'e orembovai.
6 Nhanderuete ijayvu oky'a e'ỹa rupi:
"Xepo'akaa rupi vy amboja'o 'rã Siquém yvy,
aa'ã 'rã Sucote regua yvyugua guive.[y]
7 Gileade ha'e Manassés yvy ma xemba'e meme itui.
Efraim yvy ma xengora ratã.
Judá ma xepo pygua.
8 Ha'e rã Moabe yvy ma hy'a ajejoiaty itui,
Edom yvy áry amombo 'rã xepy regua,
ha'e Filístia pygua kuery re xepo'aka vy avy'a nhendu 'rã."[z]
9 Mava'e nda'u xereraa 'rã tetã ikorapa va'ea py?
Mava'e nda'u xereraa 'rã Edom yvy re?
10 Mba'eta Oreruete, ndee orereja rive va'ekue.
Oreruete, ndereovei ma orexondaro kuery reve!
11 Orereraa jepe nho ke rojexavaia gui,
mba'eta avakue orereraa jepea ma mba'everã ndovarei.
12 Nhanderuete re vy ae 'rã nhandepo'aka,
mba'eta ha'e opyrõ 'rã nhanderovaigua kuery re.

---

[x] **60.4** Bandeira hi'y reve ma joe opu'ãa rupi 'rã ogueraa, oupia rã xondaro kuery oexa vy oĩa py oupa aguã (Jeremias 51.27). [y] **60.6** Apy ma ijayvu joyvy oipe'a va'ekue ojeupegua kuery pe omboja'o aguã re. [z] **60.8** Ha'e jave py ma joyvy ojogua vy hi'áry omombo 'rã opy regua, oikuaa uka aguã ija oikoa.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Huvixave re ojerurea ague

Jogueroporaei va'e pe Davi ombopara va'ekue mbaraka py ombojoguy aguã.

Salmo 61

1 Xeruete, endu ke ajapukaia.
Eikuaa pota anhembo'e ramo.
2 Yvy apy gui ajapukai ndevy,
xepy'apy py ajexavai vy.
Xereraa ke itaova xegui yvateve va'e áry.
3 Mba'eta ndee ma anhemiaty,
xerovaigua kuery gui torre imbaraete va'e reiko.
4 Taiko riae nembojeroviaaty rupi raka'e rã peve.
Ndepepo guýry xee anhemi va'e.
5 Mba'eta Xeruete, ndee rendu anhemboayvu rã.
Ha'e rami vy xevy pe reme'ẽ iporã va'e,
nderery oendu vy ojererokyje va'e kuery reve.
6 Remoĩve 'rã huvixave ára.
Hi'ára ipukuve ete 'rã aỹgua ha'e raka'e rãgua ikuaia peve.
7 Toĩ riae Nhanderuete renonde.
Ndereko porãa ha'e ndeporayvua rupi vy toikove riae.
8 Ha'e rami rã nderery rupi aporaei 'rã raka'e rã peve,
anhemboayvuague ajapo aguã ko'ẽ nhavõ.

Jajerovia aguã regua

Jogueroporaei va'e Jedutum oporaeia rami oporaei aguã Davi ombopara va'ekue.

Salmo 62

1 Nhanderuete anho arõ aikovy xenhe'ẽ py, xeayvu e'ỹ re.
Mba'eta ixugui ae ou xereraa jepearã.
2 Ha'e anho oiko itaova,
xereraa jepea ha'e anhemiaty yvate va'e.
Ha'e nunga rupi ndaxereityai 'rã.
3 Peẽ kuery ha'e javive, raka'e peve tu xee peteĩ ava re pepu'ã rei 'rã xereity aguã
oo mbotya ojero'a va'e, e'ỹ vy kora ho'a rai'i va'e rami.
4 Ha'e va'e kuery xereityxe okuapy naxemboeteavei aguã.
Apu rive ha'e kuery ojou porãve.
Ojuru py ijayvu porã teĩ
opy'a py ma ijayvu vaikue-ikue 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Nhanderuete anho xenhe'ẽ py arõ aikovy xeayvu e'ỹ re,
mba'eta ixugui ou 'rã arõ aikovy va'e.
6 Ha'e anho oiko itaova aĩ aguã,
xereraa jepea, anhemiaty yvate va'e.
Ha'e ramo ndaxereityavei 'rã.
7 Nhanderuete gui ae ou aa jepe aguã ha'e xemboetea aguã.
Nhanderuete re oĩ xembaraete aguã ha'e itaova anhemiaty.
8 Xerevegua kuery, pejerovia hexe ára nhavõ.
Ixupe pemombe'u guive pendepy'a re oĩ va'e ha'e javi.
Nhanderuete ma nhanhemiaty oiko.
9 Avakue yvyĩgue'i ma mba'e'ỹ ikuai,
ijyvatekueve voi anhetẽ rupigua e'ỹ meme ikuai.
Mba'emo opejaa py ipoyia oexaa rã
ha'e kuery ha'e javi teĩ mba'e'ỹ va'e gui nda'ipoyive 'rã.
10 Pejerovia eme pejokorea re,
neĩ penemondaa re pevy'a eme guive.
Penemba'e rei-rei hetave ovy teĩ
ha'e nunga re rive pejerovia eme pendepy'a py.[a]
11 Peteĩgue Nhanderuete ijayvu, mokoĩguea ma aendu pova'e:
Po'akaa ma Nhanderuete guigua meme.
12 SENHOR, ndere anho oĩ oremboaxy aguã.
Peteĩ-teĩ pe reme'ẽ 'rã ojapoague repy.[b]

Nhanderuete jaeka aguã regua

Mboraeirã Judá regua teko e'ỹa rupi Davi oiko vy ombopara va'ekue (2 Samuel 15.1-30, 16.5-14).

Salmo 63

1 Xeruete, ndee ma Xeruete imbaraete va'e.
Xee ma roekaa rupi anhea'ã aikovy.
Ndere ma xerekovea nda'eveive.
Xerete re voi aendu ndere anhembojaxea,
yvy ipiru reia rupi yy re nda'evei va'e rami.
2 Mba'eta ndevygua henda iky'a e'ỹ va'e py aĩ vy
aikuaa pota va'ekue nembaraetea ha'e nerexakãa re.
3 Mba'eta xerekove 'rãgue py xee arovy'ave ndee xemboaxya.
Ha'e rami vy rogueroporaei 'rã.
4 Ha'e rami vy roguerovy'a 'rã aikove teria ja,

---

a 62.10 Mateus 19.21-22; 1 Timóteo 6.17-19
b 62.12 Mateus 16.27; Romanos 2.6-16; Apocalipse 2.23

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nderery rupi xepo aupi 'rã guive.
5 Xenhe'ẽ py avy'a nhandy ha'e xo'o hee va'e ha'u vy avy'aa rami avi.
Roguerovy'aa rupi xejuru py rogueroporaei.
6 Xerupa py xetuia rupi voi xema'endu'a 'rã ndere,
pyávy ndakevei vy aikuaa pota 'rã ndere,
7 xepytyvõa reiko ramo.
Ndepepo'ã py anhemi vy aporaei 'rã vy'a rupi.[c]
8 Xenhe'ẽ ma ndere anho oĩ.
Ndepo reiporu kuaa regua re xejopy.
9 Ha'e rã xerekovea oipe'axe vy xereka va'e kuery ma
ho'apa 'rã yvykua vaikue py.
10 Remboaxa 'rã kyxe py ipo'aka va'e kuery pe,
jagua-tuvy nhe'ẽ rembi'urã rive ikuai aguã.
11 Ha'e rã huvixave ma ovy'a 'rã Nhanderuete re.
Hery rupi oura va'e kuery avi ovy'a 'rã okuapy.
Ha'e rã apu rupi ikuai va'e ma okyrirĩmba 'rã.

Hovaigua kuery gui oepy aguã re ojerurea ague

Jogueroporaei va'e pe mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

Salmo 64

1 Xeruete, endu ke ajexavai vy ajapukaia.
Eraa jepe xerekovea xerovaigua kuery poxya gui.
2 Xenhomi heko vai va'e ojapoxe va'e gui,
heko vai va'e opa marã onhendu okuapya gui.
3 Ha'e va'e kuery ma kyxe oaĩmbe'ea rami oguereko katu 'rã oapekũ,
hu'y oa'angaa rami oguereko katu 'rã ayvu vai,
4 nhemi rupi ojapo vai aguã anhetẽ rupi ikuai va'e re,
ha'e kuery re opoi xapy'a 'rã okyje e'ỹ re.
5 Mba'emo vai rupi ikuaia gui ndojepe'ai 'rãe,
nhemi rupi ijayvu 'rã joapo vai aguã re.
Ha'e vy joupe-upe “Mava'e tu nhanderexa 'rã?” he'i.
6 Teko vai re rive oikuaa pota 'rã,
ha'e gui ojou 'rã ha'ekue rami ete ojapo aguã.
Yvykua vaikue rami onhembopy'aa ha'e peteĩ-teĩ py'a.
7 Ha'e gui ma ha'e kuery re Nhanderuete ju 'rã opoi ngu'y.
Ha'e kuery oendu xapy'a 'rã onhyvõague.
8 Po ramigua py ha'e kuery ho'a 'rã:
ijayvuague rami ae oiko 'rã ha'e kuery re.

---

[c] **63.7** “Ndepepo'ã py” he'ia ma Nhanderuete opena porãa re ijayvu vy (Mateus 23.37).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e ramo hexaa kuery ha'e javi oakã ombovava 'rã,
9 ha'e avakue ikuai va'e ha'e javi ma ojererokyje reve
oikuaa uka 'rã Nhanderuete rembiapo,
ha'e ojapo va'e oikuaa vy.
10 Ha'e gui heko porã va'e ma oguerovy'a 'rã SENHOR,
hexe ojerovia 'rã guive.
Anhetẽ rupi ipy'a va'e ha'e javi ovy'a 'rã.

Mba'emo aju omono'õmbaa ogueroma'endu'aa ague

Jogueroporaei va'e pe mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

Salmo 65

1 Oreruete, ndere rojeroviaa rupi rogueroporaei 'rã Sião tetã py!
Ndevy pe rojapo 'rã ronhemboayvuague.
2 Ronhembo'ea rendu va'e,
ndea py ou 'rã opa marãgua avakue
3 gueko vaiague re ndovy'ai vy.
Rojejavyague orere ipo'aka ramo
ndee rembogue 'rã.
4 Ovy'a ete 'rã ndejeupe guarã reiporavo va'ekue.
Ha'e va'e kuery onhemboja 'rã ndere, nderoka py ikuai aguã.
Ha'e ramo rovy'a vaipa 'rã ndero py oremboaxya rexa uka va'e re,
ndevygua templo iky'a e'ỹ va'e py.
5 Oreruete orereraa jepea, ndeguigua teko porã re rojapukai ramo
ndee orembovai 'rã nhomondyipaarã rejapo vy.
Yvy apy re ikuai va'e ha'e ye'ẽ mombyryve oĩ va'e rupigua
ndee anho nerarõ okuapy.
6 Nembaraetea rupi vy remombyta porã raka'e yvyty,
ndepo'akaa py renhemonde reve.
7 Ye'ẽ revovo onhendu ramo remombytu'u ju,
yai opu'ã-pu'ã va'e revovo,
yvy regua kuery revovo guive.[d]
8 Ha'e ramo hexa pyrã rejapo va'e
yvy apy re ikuai va'e oexa vy onhemondyipa 'rã okuapy.
Kuaray oua katy gui ha'e oikea katy gui ou va'e
rejapo 'rã ovy'a reve oporaei okuapy aguã rami.
9 Yvy re reikuaa pota vy remoakỹ 'rã,
remoingo porã ete 'rã.
Yakã'i Nhanderuete pegua typy porã meme 'rã.

---

d 65.7 Lucas 8.12-15; 21.25-26

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mba'emo ra'yĩ oiko porã 'rã,
ha'e rami aguã rami remoingo rire.
10 Ha'e rami vy remoakỹ 'rã yvy roikaraĩague rupi,
rembojojapa 'rã yvy'ã ikuai va'e.
Oky rayvi py remoakỹ
ronhotỹ va'ekue remoingo porã vy.
11 Ma'etỹa opaa py rexa uka 'rã ndeporayvua coroa rami iporã va'e.
Repyrõague rupi reja 'rã yvy moingo porãarã,
12 teko e'ỹa rupi jai rogue ikuai va'e re guive.
Yvy'ã ikuai va'e voi ovy'a 'rã.
13 Mymba heta 'rã ikuai nhuũndy rupi,
ha'e yvy'ã guy rupi ma hary anho 'rã ikuai.
Ha'e nunga ha'e javi ovy'a vy oporaei 'rã okuapy.

Nhanderuete oguerovy'aa ague

Jogueroporaei va'e pe mboraeirã ombopara pyre.

Salmo 66

1 Yvy jave re pendekuai va'e, peroporaei Nhanderuete!
2 Peporaei hery rupi iporã ramo,
perovy'a mboraei rupi.
3 Nhanderuete pe aipo peje: “Rejapo va'ekue ma iporã ete!
Ndepo'aka etea rupi nderovaigua ikuai va'ekue ojexa uka 'rã
nenhe'ẽ rendu vy.
4 Yvy jave regua nerenonde 'rã oĩ guenapy'ã re,
mboraei rupi oporaei 'rã ndevy,
nderery rupi oporaei 'rã okuapy.”
5 Peju ke, pexa Nhanderuete rembiapokue,
avakue ra'y kuery pe mba'emo porã ojapo va'ekue ha'e javi.
6 Ye'ẽ omboypa raka'e yvy piru reia rive opyta aguã rami,
ha'e yakã mbyte rupi guive oaxaa yvy rupi.[e]
Ha'e py ma javy'a hexe.
7 Opo'akaa rupi opena riae 'rã,
oexa pota 'rã yvy regua kuery re.
Nonhe'ẽ rendui va'e tonhemboyvate eme.
8 Yvy regua kuery, penema'endu'a porã ke Nhanderuete re,
pendu uka peporaeia.
9 Ha'e ma ojapo jaikove aguã rami,
ha'e ndojapoi 'rã nhandepyxyry aguã rami.

---

e 66.6 Êxodo 14.21-22; Josué 3.17

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Mba'eta ndee Oreruete, orereko rexa,
oreky'a'o prata oiky'a'oa rami.
11 Oreapo va'ekue nhuã py orembotya aguã rami,
orevoyirã remoĩ orekupe re.
12 Rejapo avakue kavaju árygua kuery oreakã áry rupi oo aguã rami.
Oremboaxa va'ekue tata ha'e yy rupi.
Ha'e rami rire teĩ peteĩ henda tuvixaa py ju orereru.
13 Aike 'rã nderopy mba'emo ame'ẽ va'erã reve,
ndevy ajapo aguã anhemboayvuague,
14 ha'e rami aguã re xeayvu rire,
mba'eta ajexavaia ára ha'e rami aguã xeayvu.
15 Ndevy ame'ẽ 'rã ikyra va'e ojuka pyre,
kavara ro'okue reakuã reve.
Ajuka 'rã vaka ha'e kavara ra'y.
16 Nhanderuete renonde pejererokyjea rupi pendekuai va'e ha'e javi,
peju ke, pendu,
pẽvy amombe'u 'rã xevy ojapo porã va'ekue.
17 Ixupe ajapukai karamboae,
xejuru py aroporaei guive.
18 Xepy'a re ovare e'ỹ va'e amoĩ va'e rire
SENHOR naxerendui 'rãgue.
19 Ha'e rami rã Nhanderuete xerendu ae,
oikuaa pota guive ajerure vy xeayvu rã.
20 Ima'endu'a porãmby toiko Nhanderuete.
Anhembo'ea noendu rivei,
neĩ ndoexa uka e'ỹi guive xemboaxya.

Yvy regua kuery oguerovy'a aguã regua

Jogueroporaei va'e pe mboraeirã ombopara pyre mbaraka py ombojoguy aguã.

Salmo 67

1 Nhanderuete topena porã nhandere,
tanhanemoingo porã,
ha'e jaikoa rupi tomboguejy ngova rexakã,
2 yvy re ikuai va'e oikuaa aguã ndereko,
yvy regua ha'e javi ikuaia rupi oikuaa aguã rejogueraa jepea.
3 Oreruete, yvy regua kuery tandereroporaei,
tandereroporaei ha'e kuery ha'e javi.
4 Amboae regua kuery voi tandererovy'a, tandereroporaei.
Mba'eta yvy regua re reikuaa pota 'rã anhetẽ rupi,
yvy re ikuai va'e rerekopa.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Oreruete, yvy regua kuery tandereroporaei,
tandereroporaei ha'e kuery ha'e javi.
6 Nhanderuete nhanemoingo porã ramo
yvy re oiko ma mba'emo'a.
7 Oreruete, oremoingo porã ke,
ha'e ramo yvy apy guive ojererokyjea rupi ikuai 'rã nerenonde.

Nhanderuete ngovaigua kuery re ipo'akaa re ijayvua

Jogueroporaei va'e pe mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

Salmo 68

1 Nhanderuete opu'ã vy omoaĩmba ngovaigua kuery.
Henonde gui onhamba oayvu e'ỹ va'e.
2 Hataxĩ oaĩmba ovya rami ndee remoaĩ 'rã.
Tata gui ei raity hykupaa rami avi
heko vai va'e kuery okanhymba 'rã Nhanderuete renonde gui.
3 Ha'e rã heko porã va'e ma ovy'a 'rã okuapy,
Nhanderuete renonde oporaei 'rã.
Oguerovy'a pavẽ 'rã.
4 Peporaei ke Nhanderuete pe, hery rupi peporaei.
Pemboete arai áry rupi oiko va'e.
SENHOR ae hery. Pevy'a henonde.
5 Ha'e ma tyre'ỹ ikuai va'e ru, ha'e imeve'ỹ va'e re oikuaa pota va'e oiko.
Nhanderuete oiko o'amba iky'a e'ỹ va'e py.
6 Nhanderuete ojapo 'rã amongue ha'e ae'i oiko va'ekue ngoo pygua
heta reve ju oiko aguã rami.
Nhuã py omboty pyre voi ogueraa jepe 'rã ikuai porã aguã py.
Onhe'ẽ rendu e'ỹ va'e kuery anho 'rã ikuai yvy porã e'ỹa re.
7 Oreruete, ndevygua kuery renonde reẽ reovy ramo,
tekoa e'ỹa rupi reroguata ramo
8 yvy oryryipa raka'e,
yva voi otykypa ndee Oreruete renonde.
Sinai yvyty voi omyĩmba ndee ore Israel kuery Ruete renonde.[f]
9 Oreruete, oky ja'ea rembou ndeyvy re.
Na'iporãvei ramo rembopyau.
10 Ha'e py ma ikuai nerymba kuery.[g]

---

[f] **68.7-8** Egito yvy gui Nhanderuete judeu kuery ogueraa jepe vy henonderã omondouka arai ha'e tata (Êxodo 13.21-22). Ha'e gui Sinai yvyty yvýry ha'e kuery ovaẽ ramo ojapo yvy oryryi aguã rami (Êxodo 19.16-18). [g] **68.10** "Nerymba kuery" he'ia ma Nhanderuete pegua kuery re ijayvu vy (Salmo 100.3).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Oreruete, oikotevẽ va'e pe rejou uka mba'emo ndeporayvua rupi.
11 SENHOR ae oikuaa uka ayvu.
Heta ete ikuai kunhague ayvu porã mombe'ua.
12 Huvixave kuery onhamba, oxondaro kuery reve ojavapa,
ha'e gui imba'e rei-rei va'ekue ma kunha hoo va'e ju omboja'o.
13 Mba'e re tu pepytu'u peiny mymba kora yvýry?[h]
Apykaxu pepo ma prata py onhovãmbaa mbyre,
hague ipukuve va'e re ma ouro rexakã oĩ.
14 Ha'e py Ipo'akapa va'e huvixave kuery omoaĩmba jave
Zalmom yvyty áry ho'a yro'y apĩ.
15 Nhanderuete pegua yvyty ma Basã,
yvy'ã yvateve va'e ma Basã regua yvyty.
16 Ha'e gui ndee yvyty yvateve va'e,
mba'e re tu remoaruã reia rupi rema'ẽ yvyty Nhanderuete
oiporavo va'ekue re?
Ha'e py ma SENHOR oiko 'rã raka'e rã peve.
17 Nhanderuete pegua karóxa joe opu'ãa pygua ma vinte mil ikuai,
tá, mbovy rei e'ỹ oguereko.
Ha'e va'e kuery mbyte rupi SENHOR oiko.
Sinai yvyty ojeapo henda iky'a e'ỹ va'e rami.
18 Yvate katy reo ju vy reraa nerembiguairã rejopy va'ekue.
Rejopy avakue ndejeupe guarã, heko vai va'ekue guive,[i]
SENHOR Oreruete, ha'e kuery mbyte reiko aguã.
19 Ima'endu'a porãmby toiko SENHOR ko'ẽ nhavõ nhandevoyi ogueraa va'e.
Nhanderuete ma nhanderepya oiko.
20 Nhanderuete ma jogueraa jepea.
Nhanderuete SENHOR reve vy jaa jepe 'rã manoa gui.
21 Mba'eta Nhanderuete ombovo ngovaigua kuery akã,
hi'a vuku va'e ha'e kuery ae oipotaa rupi ikuai va'ekue akã
ombovopa.
22 SENHOR aipoe'i: "Basã yvy gui arojevy uka ju 'rã ha'e kuery,
ye'ẽ typyvea peve ojava teĩ ha'e gui aru rukapa ju 'rã", he'i.
23 Ha'e ramo pepyrõ 'rã penderovaigua kuery ruguy re,
ha'e penerymba jagua kuery oy'upa 'rã.
24 Xeruete, ojekuaa ndevygua kuery hyxy ovy va'e.
Xeruete, Xeruvixave pegua hyxy jogueravy vy oike henda iky'a e'ỹ
va'e py.

---

[h] **68.13** Kova'e ayvu rupi Débora ijayvu raka'e Rúben kuery pe joe opu'ã aguã katy ndooi ramo (Juízes 5.16).

i 68.18 Efésios 4.7-13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Henonde ma oje'oi oporaei va'e,
hakykue ma ixã va'e mbopua kuery oje'oi.
Mbyte rupi ma kunhataĩgue oparã'i va'e revegua ou.
26 Teta mbyte penema'endu'a porã ke Nhanderuete re.
Peẽ Israel ramymino kuery, penema'endu'a porã SENHOR re.
27 Pe py ma oĩ kyrĩve va'e Benjamim regua, amboae kuery renonde re oo,
ha'e Judá regua huvixa kuery ngupivegua kuery reve.
Ou avi huvixa kuery Zebulom ha'e Naftali regua.
28 Oreruete, exa uka ju ke nembaraetea,
mbaraete marã e'ỹ orerepya rupi reiporu va'ekue,
29 Jerusalém tetã py ndevygua templo guigua.
Huvixa kuery ome'ẽ 'rã mba'emo nemboetea rupi.
30 Emondyipa vixo takuaty rupigua,[j]
heta regua kuery guive vaka rami imbaraete teĩ,
ha'e gui amboae regua vaka ra'y rami ikuai va'e.
Epyrõ prata oipota rei va'e kuery re.
Emoaĩmba joe opu'ãxe vai va'e.
31 Huvixa kuery ou Egito yvy gui,
Etiópia pygua avi onha 'rã jogueruvy,
opo tynyẽ va'e omokuave'ẽ reve Nhanderuete pe.
32 Yvy regua pendekuai va'e, peporaei Nhanderuete pe,
peroporaei SENHOR.
33 Ha'e ma yva áryve rupi oĩ, yva ymave guare áry rupi.
Ha'e ojapo 'rã ijayvua oendua aguã rami,
ijayvua ipo'akapa ramo.
34 Peroporaei Nhanderuete Israel áry rupi ipo'akaa oexa uka va'e,
ombaraetea oexa uka arai yvatevegua re.
35 Oreruete, omboetevepy reiko ndevygua henda iky'a e'ỹ va'e py.
Israel kuery Ruete omombaraete ha'e ombopo'aka 'rã ojeupegua kuery.
Ima'endu'a porãmby toiko Nhanderuete!

Messias nda'eveia re ijayvua

Jogueroporaei va'e pe Davi ombopara va'ekue "Yvoty lírio" he'ia py oporaeia rami oporaei aguã.

Salmo 69

1 Xeruete, xereraa jepe ke,

---

[j] **68.30** "Vixo takua ty rupigua" he'ia ma Egito pygua ruvixa re ijayvu vy (Ezequiel 29.3; 32.2).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mba'eta yy ou ma xerekovea peve.
2 Xepija ma yapo py,
yvy ndarovyi.
Yy typyvea py aĩ.
Oxyry atã vy xemoinge.
3 Ajapukai riae ete vy xekane'õ ma,
xejyryvi pirupa ma guive.
Xerexa voi ndoexavei ma,
Xeruete arõ riae ete rã.
4 Mba'e py e'ỹ ndaxerayvui va'e kuery ma
xe'a xeakã regua gui hetave ikuai.
Xemombaxe va'e kuery ma ipo'aka va'e meme,
mba'e py e'ỹ xerovaigua kuery xere opu'ã va'e.[k]
Ha'e rami vy xeapo okuapy xemonda ague'ỹ voi ame'ẽ ju aguã rami.
5 Xeruete, ndee reikuaa porã xee ae 'arandua rupi e'ỹ aikoague,
atekoavyague ndereikuaa e'ỹi.
6 SENHOR, Xeruete nexondaro reta va'e,
xekáuxa toxĩmba eme ndere ojerovia va'e.
Israel kuery Ruete,
xekáuxa toĩ vai eme ndereka va'e kuery.
7 Mba'eta ndevy aiko ramo xere ijayvua vaikue-ikue.
Xerova re axĩmbaa anho ojekuaa.
8 Xeryvy kuery rexaaty rami ve'ỹ ma aiko,
ha'i pi'a kuery voi ndaxerexa kuaavei ma.
9 Mba'eta ndevygua oo ayvu etea xemomba,
ndere ijayvu rei va'e kuery ijayvu reia ma xere ae ou.[l]
10 Ajae'o akaru e'ỹ re aikoa py.
Ha'e rami aikoa re ju ijayvua.
11 Ajukue voxa guigua py anhemonde ramo[m]
ha'e kuery xembojaru rei rive 'rã okuapy.
12 Okẽ py oguapy va'e opuka rei okuapy xere.
Oka'u rei va'e kuery voi xerery rupi oporaei 'rã okuapy.
13 Ha'e rã SENHOR, xee ma ndevy anhembo'e ha'eve jave.
Xembovai ke Xeruete, opa mba'e py renhomboaxya rupi,
mba'eta ojeroviapy reiko vy renhopytyvõ 'rã.
14 Xereraa jepe ke ijaxuru va'e py aike e'ỹ aguã.
Xereraa jepe xere ija'e e'ỹ va'e kuery gui,

---

[m] **69.11** Ha'e kuery ipy'a vai vy onhemonde 'rã ajukue vaikue voxa guigua py gueko rami vy (Lucas 10.13; Apocalipse 11.3).

k 69.4 João 15.25 **l 69.9** João 2.17; Romanos 15.3

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yy typyvea py aikeague gui.
15 Xereroxyry uka eme yy oxyry atã va'e pe,
yy jere py guive xemoinge uka eme,
yvykua voi xe'áry tonhemboty eme.
16 SENHOR, xembovai ke renhomboaxya rupi rejoayvu va'e vy.
Opa mba'e py renhomboaxy va'e vy ejevy ju xea py.
17 Xee nerembiguai pe ejexa uka e'ỹ eme,
ajexavai aikovy ramo.
Xembovai voi ke.
18 Enhemboja xerekovea re, xerepy,
xereraa jepe xerovaigua kuery gui.
19 Ndee ma reikuaa ae xembojaru rei okuapya,
xemoxĩmbaa ha'e xemoĩ vai reia guive.
Xerovaigua kuery ha'e javi rexaa rupi meme ikuai.
20 Axĩmbaa gui xepy'a ovopa, xekangy vy.
Xemboaxyarã ma arõ rive,
xembovy'aarã aeka teĩ ndajoui.
21 Ha'u va'erã iro va'e rive ome'ẽa xevy,
ha'e xey'uvei ramo vinagre ome'ẽa.[n]
22 Ha'e kuery mesa tojeapo nhuã rami ha'e kuery renonde,
imba'e rei-rei topyta imbo'aarã.
23 Ha'e kuery rexa voi tapytũmba ndoexavei aguã,
ikupe ma ejapo oryryipa aguã rami.[o]
24 Ha'e kuery pe exa uka ndepoxya,
ndepoxya toupitypa.
25 Hekoa topyta tekoa e'ỹa rami,
avave rei toiko eme hoogue py.[p]
26 Mba'eta ha'e kuery omoingo axy raxave rire ndee remoingo axy va'e,
ndee remboguai va'ekue ha'e kuery ojapo haxy oendu vaipave
aguã rami.
27 Ha'e kuery re emoĩve tema teko vai káuxa opaga aguã,
remboaxy aguã rami e'ỹ ikuai aguã.
28 Hery emboguepa kuaxia tekove oguereko va'e kuery rery oĩa gui,[q]
toĩve eme heko porã va'e kuery rery reve.
29 Ha'e rã xee ma ndavy'ai ete aikovy ajexavai vy.
Xeruete anhemiaty yvate va'e, exa uka ju xereraa jepea.
30 Nhanderuete rery rupi aporaei 'rã,

---

[n] **69.21** Ha'e ramigua oiko Jesus kuruxu re oĩ jave (Mateus 27.33-34,48; João 19.28-30).
[p] **69.25** Kova'e ayvu rupi Judas rekokue re ijayvu Atos 1.15-26 py.
o 69.22-23 Romanos 11.9-10
q 69.28 Filipenses 4.3; Apocalipse 3.5; 13.8; 17.8; 20.11-15; 21.27

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

amboete 'rã arovy'a reve.
31 Namigua ma SENHOR ojou porãve 'rã
vaka ra'y, e'ỹ vy vaka hakua ha'e ipyapẽ va'e ome'ẽmby gui.
32 Ha'e va'e ojexavai va'e kuery oexa vy ovy'a 'rã okuapy.
Peẽ Nhanderuete re penema'endu'a va'e,
tapendeky'a guaxuve ju.
33 Mba'eta Nhanderuete ombovai 'rã iporiaukue'i ojapukaia,
ndaexarai 'rã nhuã py ixupegua omboty pyre gui.
34 Ha'e gui yva ha'e yvy regua, toporaei ixupe,
ye'ẽ ha'e opa mba'e hexe omyĩ va'e avi.
35 Mba'eta Nhanderuete ogueraa jepe 'rã Sião pygua kuery,
ojapo ukapa ju 'rã guive Judá yvy regua tetã.
Ha'e py ma ha'e kuery hekoa ju 'rã, ixupegua ae 'rã ikuai.
36 Ha'e gui hembiguai ramymino kuery ju 'rã ikuai porã ha'e py,
hery oayvu va'e kuery ikuai avi 'rã ha'e py.

Salmo 40.13-17

Jogueroporaei va'e pe Davi ombopara va'ekue ima'endu'a aguã.

Salmo 70

1 Xeruete, xereraa jepe ke.
Ejapura ke SENHOR, xerepy aguã.
2 Tove xerekove oipe'axe va'e toxĩmba,
oxĩmbaa anho toendu.
Ajexavaia re ovy'a rei va'e kuery
oxĩmba reve tojevypa guakykue katy.
3 Tove ovy'a rei va'e xevy “Ha'evea rami! Ha'evea rami!”
he'i va'e kuery toguevipa.
4 Ha'e rã ndereka va'e kuery ha'e javi ma tandererovy'a oporaei reve.
Rejogueraa jepea oguerovy'a va'e
“Nhanderuete ima'endu'a porãmby toiko!” te'i riae okuapy.
5 Ha'e gui xee ma iporiaukue'i, ojexavai rei va'e aiko.
Xeruete, ejapura xerepy aguã.
Ndee ma xepytyvõa ha'e xerepyarã.
SENHOR, ndeare eme ke!

Salmo 71

Tuja'i ojerureague

1 SENHOR, ndere ae xee anhemi va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Taiko eme oxĩmba rei va'e.
2 Xereraa jepe rejoguereko porãa rupi vy, xejogua ju.
Endu ke ndeapyxa py, ha'e xerepy.
3 Ndee ma xe'itaova anhemiaty.
Ndeayvu aa jepe aguã re,
mba'eta ndee ma xe'itaova ha'e oo imbaraete va'e.[r]
4 Xeruete, xereraa jepe ke heko vai va'e po gui,
avakue heko vai va'e, porayvu e'ỹ va'e xejopy va'e gui.
5 Mba'eta SENHOR Xeruete, ndee ma roarõ aikovy va'e,
xekunumi guive ndere ajerovia va'e.
6 Ndere ae ajeko va'e xetui'i guive.
Xeryru'i gui xepe'a va'ekue.
Ha'e gui ndere vy 'rãe aporaei ára nhavõ.
7 Heta pe nhomondyipaa aiko,
teĩ ndee ma anhemiaty imbaraete va'e reiko.
8 Ndevy anho 'rã aporaei,
roguerovy'a 'rã ára nhavõ.
9 Xetuja'i ma teĩ xereja eme xee ae'i.
Xembaraetea opa ramo xerepy e'ỹ eme.
10 Mba'eta xerovaigua kuery ma ijayvu okuapy xere.
Xerekovea oipe'axe va'e nhomboaty tema okuapy.
11 Ha'e vy aipoe'i: “Nhanderuete ndoepyvei ma 'rã.
Nhamonha ke, jajopy,
heraa jepearã ndoikoi ramo”, he'i okuapy.
12 Xeruete, ejepe'a eme xea gui.
Xeruete, ejapura ke xerepy aguã.
13 Ha'e rã xerekovea rovaigua kuery ma toxĩmba ha'e tokanhymba.
Ejapo ke xemoĩ vaixe va'e kuery ae oxĩmba aguã rami,
omboeteve e'ỹpy ta'ikuai.
14 Ha'e rã xee ma ndee ae roarõ ára nhavõ,
rogueroporaei riae guive.
15 Xejuru py amombe'u 'rã rejoguereko porãa,
ára nhavõ amombe'u 'rã rejogueraa jepea,
ndaikuaapai teĩ.
16 Anhenhandu SENHOR Xeruete mbaraetea rupi.
Ha'e rami vy xema'endu'a jepi 'rã rejoguereko porãa re,
ndeguigua re anho.
17 Xeruete, ndee ma xekunumi guive xerekombo'e reikovy.
Ha'e gui aỹ peve amombe'u aikovy iporã ete va'e rejapo va'ekue.
18 Ha'e nunga rupi Xeruete, xereja eme,

---

r 71.1-3 Salmo 31.1-3

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

xetuja'i ete ma, xe'a xiĩmba ma teĩ,
aỹgua kuery pe nembaraetea aikuaa ukapa peve,
ndepo'akaa guive raka'e rã ikuai va'erã pe.
19 Xeruete, ndereko porãa ma yva peve 'rã oo.
Mba'emo vaipa ete rejapo va'e, Xeruete.
Mava'e nda'u ndee ramigua ete 'rã oiko?
20 Opa marãgua teko vai ha'e jexavaia rupi xemboaxa rire teĩ
xerekovea remoĩ porã jevy 'rã,
yvykua vaikue gui xerenoẽ kuerei.
21 Xemoingo porã jevy ke,
xemombaraete ju.
22 Xee voi mbaraka py rogueroporaei 'rã.
Xeruete, xema'endu'a 'rã ndeguigua anhetẽ va'e re.
Ndevy aporaei 'rã mboraei ixã reta va'e pu rupi,
Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e pe ae.
23 Roguerovy'aa rupi xejuru py aroporaei 'rã,
xerekovea rupi voi roguerovy'a 'rã, xereraa jepe rire.
24 Xeapekũ py ára nhavõ aroma'endu'a 'rã rejoguereko porãa,
mba'eta xemoĩ vaixe va'e oxĩmba ha'e nda'evei nho okuapy.

Huvixave raka'e rã peve ipo'aka aguã re ojerurea ague

Salomão ombopara va'ekue.

Salmo 72

1 Oreruete, huvixave re emoĩ ke ne'arandua,
huvixave ra'y guive emo'arandu joguereko porã aguã rami.
2 Ha'evea rami meme toikuaa pota ndevygua kuery re,
teko porã rupi topena ojexavai rei'i va'e re.
3 Yvyty ikuai va'e gui ou 'rã heta va'e kuery moingo porãarã,
yvy'ã gui voi ou 'rã teko porã.
4 Ha'e gui huvixa toikuaa pota heta va'e kuery iporiaukue'i re,
toepy ojexavai va'e ra'y kuery,
ha'e rã nhomoingo axyare ma tomou'ũmba.
5 Ha'e ma oiko riae 'rã kuaray hexakã teria ja,
jaxy hexakãa ja guive, yvy regua ha'e javi okuavea ja.
6 Huvixa toiko nhuũndy rupi oky ho'a va'e rami,
oky xapy'a pyávy yvy omoakỹ va'e rami.
7 Ha'e oĩa ára heko porã va'e ta'ikuai porã,
jaxy hexakã teria ja toiko ikuai porã aguã.
8 Ta'ipo'aka ye'ẽ ha'e javi peve,
ha'e yakã oĩ va'e guive yvy apy peve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Henonde toĩ tekoa e'ỹa regua kuery ha'e javi guenapy'ã re.
Hovaigua kuery tojero'apa yvy ku'i oere peve.
10 Ixupe Társis tetã ha'e yy pa'ũ pygua huvixa kuery tome'ẽ imposto repy,
Sabá ha'e Sebá pygua huvixa voi tome'ẽ mba'emo ixupe.
11 Henonde huvixave ikuai va'e toĩmba guenapy'ã re.
Ha'e javi regua ta'ikuai ixupe anho.[s]
12 Mba'eta ha'e ma oepy 'rã iporiaukue'i ojapukai ramo,
ojexavai va'e ha'e yvyĩgue'i guive.
13 Omboaxy 'rã ikangy'i ha'e ojexavai va'e,
ogueraa jepe 'rã iporiaukue'i rekove.
14 Ojogua 'rã omoingo axy rei pyre ha'e ojuka pyrã rekove.
Ixupe rã ha'e kuery ruguy hepyve ete.
15 Toikove puku,
ha'e gui ixupe ome'ẽa 'rã ouro Sabá guigua.
Hexe ojerurea riae 'rã,
ima'endu'a porãa 'rã guive ko'ẽ nhavõ.
16 Ijyvy re toiko porã mba'emo aju,
tomyĩmba jekuaa yvyty apyte peve.
Tai'a porã Líbano yvy pygua rami.
Tetã pygua kuery voi taetave ovy jai ipotya rami.
17 Hery re ta'ima'endu'aa riae raka'e rã peve,
ta'ima'endu'a porãa kuaray hexakã teria ja.
Hexe vy toiko porã ha'e javi regua avakue,
ixupe yvy regua kuery "Ima'endu'a porãmby" te'i.
18 Ima'endu'a porãmby toiko SENHOR Nhanderuete, Israel kuery Ruete,
ha'e anho nhomondyipaarã ojapo kuaa va'e ramo.
19 Ta'ima'endu'a porãa riae hery re, iporã ete ramo.
Hexakãa tojekuaa yvy jave re.
Amém! Amém!
20 Opa ma Jessé ra'y Davi onhembo'ea.

Heko vai va'e kuery reko re ijayvua

Mboraeirã Asafe ombopara va'ekue.

Salmo 73

1 Nhanderuete anhetẽ Israel kuery oayvua rupi ete oiko,
ipy'a ky'a e'ỹ va'e kuery pe.
2 Ha'e rã xee ma aikoa rupi ajavy rai,

---

s 72.10-11 Apocalipse 21.22-26

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kyrĩ'i oata ajavy aguã aguataa py.
3 Mba'eta xee ma amoaruã va'ekue ojee rive ojerovia va'e kuery,
opa marã rei ikuai va'e imba'e rei-reipa rã aexa vy.
4 Ha'e kuery re noĩ ipy'a eta reia merami.
Hete rexaĩ, imbaraete rei guive.
5 Ha'e kuery ma avakue imarã va'e rami e'ỹ na'ikane'õi,
neĩ ndojexavai 'rã avakue mboae rami e'ỹ.
6 Ojee omoĩ 'rã ojejou porã reia mbo'y rami,
jojukaxea omoĩ 'rã ao puku rami.
7 Ikyra ete gui hexa ẽmba rei 'rã,
ha'e ipy'a re ma opa marã rei ikuai aguã anho oĩ.
8 Nhombojaru rei ha'e ijayvu vai rei 'rã okuapy joe,
nhomoingo axy rei aguã re anho 'rã ijayvu onhemboyvate vy.
9 Yva pygua gui onhemboyvateve aguã re tema ijayvu 'rã okuapy,
yvy jave re ikuai va'e re ijayvu.
10 Ha'e nunga rupi heta va'e kuery oje'oi 'rã hupive,
yvu gui oy'uxea rami oy'u va'e rami.
11 Aipoe'i 'rã: “Mba'exa nda'u Nhanderuete oikuaa 'rã?
Xapy'a rei nda'u Yvate ete va'e re oĩ ri oikuaa aguã?” he'i.
12 Ha'e rami ae ikuai heko vai va'e.
Ha'e kuery noĩ vai 'rãe,
omba'e rei-reirã ojou-jouve 'rã.
13 Ha'e nunga rupi xepy'a ky'a e'ỹa rupi aikoa mba'everã ndovarei,
neĩ xepo ky'a e'ỹa guive.
14 Mba'e re tu aiko axy riae
ko'ẽ nhavõ xembopagaa rupi?
15 Ha'e rami xeayvu va'e rire
ajapo 'rãgue ndera'y kuery ha'e javive pe nda'evei aguã rami.
16 Ha'e rami avi ha'e nunga re aikuaa pota vy
xevy pe ipoyi ete va'e aikuaa,
17 Nhanderuete pegua henda iky'a e'ỹ va'e py aike peve.
Ha'e gui mae ma aikuaa ha'e kuery opa aguã.
18 Anhetẽ ndee remoĩ 'rã ha'e kuery yxyĩ reia py,
rejapo 'rã ho'apa vy okanhy aguã rami.
19 Opa xapy'a 'rã,
nhemondyi gui rive 'rã okanhymba.
20 Oexa ra'ua gui oma'ẽ xapy'a va'e rami 'rã
ndee voi SENHOR repu'ã vy ha'e kuery re nerema'ẽvei.
21 Ha'e gui xepy'a raxy jave,
xekuraxõ py nda'evei reia anho aendu vy
22 xevai rei aikovy va'ekue aikuaa e'ỹ vy.
Nerenonde hi'arandu e'ỹ va'e rami aiko va'ekue.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Ha'e rami avi ndereve riae xee aiko,
ndee ma xepo aiporu kuaa regua re xejopy.
24 Ndee xerereko 'rã xemongetaa rupi.
Ha'e rire ma xemovaẽ 'rã nerexakãa py.
25 Mava'e 'rã tu areko yva re ndee e'ỹ vy?
Yvy re voi ndoikoi ndee rami arovy'a va'e.
26 Xero'o, xekuraxõ ikangypa teĩ
Nhanderuete oiko xepy'a mombaraetearã,
xevygua oĩ raka'e rã peve guarã.
27 Ndegui ojepe'a va'e ma okanhymba 'rã,
remomba 'rã ndere ojeroviaague rupi ve'ỹ ikuai va'e.
28 Ha'e rã xevy ma ha'eve vaipa Nhanderuete reve aikoa.
SENHOR Nhanderuete re anhemi,
hembiapokue ha'e javi amombe'upa aguã.

Oo iky'a e'ỹ va'e omongy'apaa re nda'eveia ague

Mboraeirã nhombo'e aguã Asafe ombopara va'ekue.

Salmo 74

1 Oreruete, mba'e re tu orereja raka'e rã peve?
Mba'e re tu ndepoxy nerymba vexa'i kuery ndeyvy regua ae
orekuai va'e pe?
2 Nema'endu'a ke ndevygua orekuai va'e re,
yvy itui ypy'i guive ndejeupe guarã orejogua rire.
Orejogua raka'e ndevy guarã orekuai aguã.
Nema'endu'a ke Sião yvyty py reikoague re.
3 Eju ke ndevygua oo ivaipa are ma va'e py,
henda iky'a e'ỹ va'e nderovaigua kuery opa marã omongy'apaague
py.
4 Mba'eta ronhemboatyague py nderovaigua kuery hevovo rei okuapy,
ha'e ojeupegua ra'angaa rive ju omopu'ã imo'amy.
5 Ha'e kuery ma ka'aguy re haxa oiporu va'e rami avi ombovaipa.
6 Ha'e gui aỹ yvyrape ombojegua pyre ha'e javi
ha'e kuery omopẽmba va'ekue haxa ha'e karavo mbotaa py.
7 Ndevygua henda iky'a e'ỹ va'e re omboja tata,
yvy peve oapy aguã nderery oĩague.
8 Ha'e kuery opy'a py "Aỹ ma nhamomba vyvoi", he'i okuapy.
Ha'e rami vy oreyvy jave re oapypa Nhanderuete pegua henda
iky'a e'ỹ va'ekue ha'e javi.
9 Ha'e rami rire ndoroexavei ma orevy guarã oikuaa uka pyre.
Jipovei ma profeta,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

orembyte ndoikoi guive raka'e peve 'rã paa oikuaa va'erã.
10 Oreruete, raka'e peve 'rã tu nderovaigua kuery orere opu'ã rei?
Raka'e peve nda'u nderovaigua kuery ijayvu vaikue rei 'rã nderery re?
11 Mba'e re tu ndereupivei ri ndepo reiporu kuaa regua,
ndepexo yvýry remboapu'a va'ekue?
12 Ha'e gui Xeruete Xeruvixave ma yvy itui ypy'i guive oiko.
Ha'e ae ojapo raka'e oo jepe aguã rami yvy mbyte.
13 Ndee ma ndepo'akaa rupi remboja'o raka'e ye'ẽ.
Ha'e gui yy re ae ju remou'ũ va'ekue ypo akã,[t]
14 jakare akã rembovopa,
ha'e hetekue reme'ẽ vixo tekoa e'ỹa rupigua ho'u aguã.
15 Ndee reipe'a va'ekue yvurã ha'e yakã ikuai va'erã,
ha'e rã yakã guaxu ma remboypa va'ekue.
16 Ára ha'e pytũ voi ndevygua.
Jaxy ha'e kuaray guive ndee rejapo va'ekue meme.
17 Remoĩ avi yvy apy peve guarã.
Kuaray puku-a ha'e yro'ya ndee ae rejapo va'ekue.
18 Eikuaa pota ke pova'e nunga re:
ndee SENHOR re nderovaigua kuery ijayvu rei okuapy,
hi'arandu e'ỹ va'e regua ijayvu vaikue-ikue nderery re.
19 Emboaxa eme nerymba pyku'i kuery ho'u va'erã pe,
nderexarai eme ndevygua kuery rojexavai rokuapy va'e re.
20 Nema'endu'a ke ndereve guarã rejapo va'ekue re,
mba'eta yvy re nda'evei etea py heko vai va'e anho ikuai.
21 Ojexavai va'e toxĩmba rei eme.
Ojexavai va'e ha'e iporiaukue'i togueroporaei nho nderery.
22 Xeruete, epu'ã ke, eikuaa uka porã ndereko.
Nema'endu'a heko vai va'e ko'ẽ nhavõ nembojaru reia re.
23 Nderexarai eme nderovaigua kuery ojapukai rei okuapya re,
mba'eta nderovaigua kuery opa marã ijayvuve tema okuapy.

Nhanderuete nhomboayvua re ijayvua

Jogueroporaei va'e pe mboraeirã Asafe ombopara va'ekue
"Xemomba eme" he'ia py oporaeia rami oporaei aguã.

Salmo 75

1 Oreruete, roguerovy'a.
Roguerovy'a, rojapukai 'rã nderery rupi,

---

[t] **74.13** "Ypo" he'ia ma Egito pygua huvixa re ijayvu vy (Isaías 27.1; 51.9; Êxodo).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e roikuaa ukapa 'rã nerembiapo porãa.
2 Mba'eta aipo're: “Xee ma ambojeupity 'rã ára aa'angaague
ha'evea rupi anhomboayvu aguã.
3 Yvy omyĩmba, hexe ikuai va'e ha'e javi guive.
Ha'e rami teĩ xee amoĩ atãve 'rã ijytarã.[u]
4 Aipoa'e ojee ae ojerovia va'e pe: ‘Penhemboyvate eme.’
Ha'e opa marã rei ikuai va'e pe voi: ‘Peropu'ã eme penembaraetea.
5 Peropu'ã rive eme penembaraetea pendeyvatea py,
pendeayvu vaikue eme guive itaova aiko va'e re.’ ”
6 Mba'eta kuaray oua katy gui e'ỹ ou nhanepytyvõarã,
kuaray oikea katy e'ỹ, neĩ tekoa e'ỹa gui e'ỹ guive.
7 Nhanderuete ae joe oikuaa pota va'erã oiko.
Amongue ma ha'e omomba 'rã,
ha'e rã amboae kuery ma omboyvate 'rã.
8 Mba'eta SENHOR po py ma oĩ peteĩ karo.
Ha'e va'e py ma oĩ vinho yjui va'e opa marãgua re omoirũ mbyre.
Ha'e va'e gui ome'ẽ 'rã oy'ua aguã.
Ha'e ramo heko vai va'e yvy re ikuai va'e ha'e javi
oy'upa 'rã iky'akue reve.[v]
9 Ha'e rã xee ma raka'e rã peve 'rã aroporaei.
Arovy'aa rupi aporaei 'rã Jacó Ruete pe.
10 Amomba 'rã heko vai va'e mbaraetea.
Ha'e rã heko porã va'e mbaraetea ma omboyvatea 'rã.

Nhanderuete yvatea ha'e ipo'akaa re ijayvua

Jogueroporaei va'e pe mboraeirã Asafe ombopara va'ekue mbaraka py ombojoguy reve oporaei aguã.

Salmo 76

1 Nhanderuete reko ma Judá yvy re oikuaapy,
hery ma omboetepy Israel kuerya py.
2 Salém tetã py oĩ ombojeroviaaty,
Sião ma oĩaty ete.[w]
3 Ha'e py omopẽmba hu'y rexakãgue,
hu'y jokoa, kyxe ha'e joe opu'ã va'e ha'e javi.
4 Ndee ma yvate ete ha'e ipo'akapave va'e
yvyty imarã e'ỹ va'e gui voi.

---

[u] **75.3** “Yvy yta” he'ia ma ha'evea rami joguerekoa re ijayvu vy (Salmo 11.3; 82.5).
[v] **75.8** Ha'e va'e karo re ijayvu ju Apocalipse 14.9-10 ha'e 16.19 py. [w] **76.2** Salém ma Jerusalém tetã rery mboae, Sião voi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ipy'a guaxukueve gui reipe'apa imba'e rei-rei.
Ha'e kuery okepa ma oupy,
peteĩve ojerovia vai va'ekue ndoiporuvei 'rã opo.
6 Ndee Jacó Ruete, ndeayvu atã ramo
opytapa karóxa joe opu'ãa pygua ha'e kavaju.
7 Anhetẽ ndee ma nhomongyjea reiko.
Ndepoxy ramo mava'e 'rã tu opyta nerenonde py?
8 Yva guive rendu uka ndeayvua.
Yvy jave rupi oryryi ha'e okyrirĩmba okuapy
9 Nhanderuete opu'ã ramo nhomboayvu aguã
ha'e yvyĩgueve'i ogueraa jepe aguã.
10 Mba'eta avakue poxya voi rejapo 'rã ndereroporaeia aguã rami,
ha'e gui poxya mboae ma ndejee ae 'rã remoĩ.
11 SENHOR Penderuete pe penhemboayvu vy pejapo ete.
Ijyvýry pendekuai va'e peru peme'ẽ va'erã,
mba'eta nhomongyjea oiko.
12 Ha'e ma omomba 'rã huvixa kuery ojejou porãa.
Ixugui huvixa yvy regua okyjepa 'rã okuapy.

Nhanderuete rembiapokue ha'e nhanemboaxya re ijayvua

Jogueroporaei va'e Jedutum pe mboraeirã Asafe ombopara va'ekue.

Salmo 77

1 Nhanderuete pe amonhendu xeayvua, ixupe ajapukai guive.
Amonhendu 'rã xeayvua Nhanderuete pe xere oikuaa pota aguã.
2 Xee ajexavai ára nhavõ aeka SENHOR.
Pytũ mbukukue re aupi xepo xekane'õ e'ỹ re,
xenhe'ẽ py nanhembovy'a ukaxei vy.
3 Nhanderuete re xema'endu'a vy xepoaẽ ainy.
Mba'emo re aikuaa pota ramo xenhe'ẽ na'imbaraetevei.
4 Ndee rejapo ake aguã xerexa nambotyvei aguã rami,
ajexavai ete rã xeayvu aguã voi nda'evevei.
5 Aikuaa pota ymave guare re,
xema'endu'a ymave rupi ma'etỹa oaxa va'ekue re.
6 Pyávy ma aikuaa pota xepy'a py,
ha'e rami vy xenhe'ẽ py aporandu:
7 “Raka'e rã peve 'rã nda'u SENHOR nopenavei?
Ndoexa ukavei 'rã nhanemboaxya?
8 Opa ete ma nda'u iporayvua?
Ijayvuague voi nda'u oaxa rive 'rã raka'eve rã peve?
9 Nhanderuete hexarai ma teve joayvua gui?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tyrã ipoxy vy teve ndoexa ukavei nhanemboaxya?”
10 Aipoa'eve ju:
“Pova'e aroangeko aikovy,
mba'eta Yvate ete va'e oiporu kuaa regua oiporuaty rami ve'ỹ
oiporu”, ha'e va'ekue.
11 Xema'endu'a SENHOR rembiapokue re,
mba'emo porã ymave rupi rejapo va'ekue re xema'endu'a aikovy.
12 Aikuaa pota nerembiapokue ha'e javi re,
xema'endu'a nhomondyipaarã rejapo va'ekue re.
13 Xeruete, ndee reikoa ma peteĩ tape iky'a e'ỹ va'e.
Marã ramigua tuuete nda'u ndee Oreruete rami ipo'aka 'rã?
14 Ndee ma Oreruete nhomondyipaarã rejapo va'e.
Yvy regua kuery pe rexa uka ndepo'akaa.
15 Ndejyva py reraa jepe va'ekue ndevygua kuery,
Jacó ha'e José ramymino kuery.
16 Ha'e gui Oreruete, yy nderexa. Yy nderexa vy okyjea oendu raka'e.[x]
Typya voi omyĩmba.
17 Arai inhana va'e ojeapo yy.
Yva re yapu atã onhendu.
Ha'e gui hu'y voi oaxa jekuaa joa katy e'ỹ-e'ỹ.
18 Ndeguigua yapua hi'ãgue-'ãgue nhendu opa rupi,
overa va'e voi omoexakã ovy yvy re.
Yvy omyĩ vy oryryi.
19 Ye'ẽ rupi nderape ojekuaa,
repyrõa ma yy tuvixa va'e rupi oo.
Ha'e rami teĩ ndepypo ete ndojekuaai.
20 Ndevygua kuery rereko va'ekue vexa'i rami,
Moisés ha'e Arão po rupi.

Nhanderuete opena porãa re ijayvua

Mboraeirã nhombo'e aguã Asafe ombopara va'ekue.

Salmo 78

1 Xeretarã kuery, pejapyxaka ke xee rombo'e ramo.
Pejapyxaka porã ayvu xejuru gui oẽ va'e re.
2 Xeayvu 'rã mba'emo re ambojojaa rupi.
Amombe'u porã 'rã ymagua kuery 'arandua.[y]

---

[x] **77.16** Apy ijayvu Ye'ẽ Pytã Nhanderuete omboja'oague re (Êxodo 14). Ha'e gui yapu, overa va'e Nhanderuete ombou va'ekue re ijayvu.

y 78.2 Mateus 13.35

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Mba'emo nhanderu kuery nhandevy omombe'u rã
nhaendu ha'e jaikuaa va'ekue,
4 ha'e nungakue nanhamombe'u e'ỹi 'rã nhandera'y kuery pe.
Raka'eve rã ikuai va'erã pe voi nhamombe'u 'rã
SENHOR opo'akaa rupi opa mba'e porã ojapo va'ekue jarovy'a
aguã.
5 Ha'e ae oeja raka'e oayvu Jacó kuery pe,
Israel kuery pe oeja lei.
Ha'e nhaneramoĩ kuery pe ijayvu
gua'y kuery pe ju omombe'u aguã re,
6 ikuai jevy va'e kuery voi oikuaa aguã,
kyrĩgue oiko'i va'erã teri va'e kuery voi.
Ha'e gui ha'e kuery ju opu'ã vy ha'e nungakue re ijayvu aguã
guamymino kuery pe,
7 Nhanderuete re ojerovia aguã,
ha'e hexarai e'ỹ aguã Nhanderuete rembiapokue re,
ha'e rami 'rãgue py ojapo uka va'ekue rupi ete ikuai aguã,
8 tamoĩ kuery ikuaiague rami e'ỹ ikuai aguã,
nonhe'ẽ rendui va'e'ỹ ikuai aguã.
Ha'e kuery ma ha'ekue'ỹ-kue'ỹ rami ipy'a va'e,
onhe'ẽ py Nhanderuete pe e'ỹ ikuai raka'e.
9 Efraim ra'y kuery guyrapa reve-reve ikuai raka'e va'eri
onhamba oje'oivy joe opu'ãa ára.
10 Ojepe'apa Nhanderuete guexeve guarã ojapo va'ekue gui,
ixuguigua lei rupi nda'ikuaixei vy.
11 Hexaraipa okuapy hembiapokue
ha'e opa mba'e porã oexa uka va'ekue gui.
12 Nhomondyipaarã tamoĩ kuery renonde ojapo teĩ,
Egito yvy Zoã regua nhuũndy rupi.[z]
13 Ye'ẽ omboja'o vy omboaxapa heravy ha'e va'e rupi,
yy omopu'ã imo'amy omboty vy.[a]
14 Ara py peteĩ arai ojekuaa va'e rupi ogueraa,
ha'e rã pyávy ma tata hexakãa rupi oguereko.[b]
15 Tekoa e'ỹa py itaova ombovo vy
omboy'u pavẽ typy vaipa va'e gui rami.
16 Ita gui omoẽ yy oxyry atã va'e,
yakã rami omboxyry.[c]
17 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ojejavy tema okuapy henonde.
Tekoa e'ỹa py ikuai raka'e Yvate ete va'e rovai.[d]

---

z 78.12,43-53 Êxodo 7.8–11.10 **a 78.13** Êxodo 14.21-22 **b 78.14** Êxodo 13.21-22
c 78.15-16 Êxodo 17.1-7; Números 20.1-13 **d 78.17-31** Êxodo 16; Números 11

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Opy'a py Nhanderuete pe “Taexa” he'ia rupi ikuai.
Ho'u va'erã re rive tema ojerure okuapy.
19 Nhanderuete re ijayvu vy aipoe'i okuapy:
“Nhanderuete nda'u tekoa e'ỹa py ojou 'rã ja'u va'erã?
20 Ita re ombota uka vy ha'e va'e gui yy omboxyry va'ekue
mbojape voi nda'u ome'ẽ kuaa 'rã ja'u va'erã?
Xo'o voi nda'u ojou uka 'rã ojeupegua kuery pe?” he'i okuapy.
21 Ha'e nunga SENHOR oendu vy ojou vai.
Ha'e rami vy Jacó ra'y kuery re omoendy tata,
Israel kuery pe oexa uka opoxya.
22 Mba'eta ha'e kuery ndojeroviai Nhanderuete re,
ndogueroviai guive ogueraa jepe aguã.
23 Ha'e rami teĩ yva pe ha'e ijayvu vy
oipe'a uka yva rokẽ.
24 Ojapo ha'e kuery áry ho'a aguã maná ho'u aguã.
Ha'e kuery pe ome'ẽ tembi'u yva guigua,[e]
25 ha'e ramo peteĩ-teĩ ho'u okuapy mbojape anjo kuery rembi'u regua.
Hevyatãmba aguã rami ombou tembi'u.
26 Ha'e gui ojapo yva gui yvytu kuaray oẽa katy gui oipeju aguã rami,
opo'akaa rupi ombou yvytu kuaray puku-a katy gui.
27 Ha'e rami vy xo'o ju ombou ha'e kuerya py yvy ku'i rami,
guyra ombou ita ku'i ye'ẽ rembe re oĩ va'e rami heta va'e.
28 Ojapo ha'e kuery ikuaia mbyte ho'a aguã rami,
ha'e kuery ro yvýry rupi ae.
29 Ha'e ramo ho'u okuapy hevyatãmba peve,
ha'e kuery oipota va'e ojapo ramo.
30 Ha'e rami teĩ ha'e kuery nonhandu kuaavei.
Ijuru py tembi'u oime rei teri reve
31 Nhanderuete oexa uka opoxya ha'e kuery rovai.
Ha'e kuery regua imbaraetekueve voi ojuka,
oity inony Israel regua kunumigue.
32 Ha'e rami rire teĩ ha'e kuery ojejavy riae tema,
ndojeroviai okuapy tembiapo porã ojapo teĩ.
33 Ha'e nunga rupi ha'e ojapo ha'e kuery oikovea yvytu rami rive
oaxapa vyvoi aguã rami,
oikovea pukukue re okyje reia rupi anho ikuai aguã.
34 Ojukapa ta ma ramo mae ma ojapukai okuapy ixupe,
onhemboaxya oendu vy oeka okuapy Nhanderuete.
35 Ima'endu'a ju Nhanderuete ha'e kuery pegua itaova oikoa re,
Nhanderuete Yvate ete va'e heraa jepea re.

---

e 78.24 João 6.30-35

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

36 Ha'e rami teĩ ixupe ojapukai vy ijayvu porã merami rive okuapy,
oapekũ py ma ijapu.
37 Mba'eta opy'a py ndojerovia etei,
guexeve guarã ojapo va'ekue rupi e'ỹ ikuai.
38 Ha'e rami teĩ Nhanderuete nhomboaxy va'e vy
omboguepa 'rã teko vai, nanhomombai 'rã guive.
Ha'e rami 'rãgue py mbovykue rei e'ỹ nomoĩ 'rã ipoxy aguã,
opoxya oendu va'eri ndajoguerekoi 'rã ha'e rami.
39 Ima'endu'a ha'e kuery to'o rive ikuaia re,
yvytu oaxa rire ndojevyveia rami ikuai va'e ramo.
40 Ha'e rami teĩ mbovykue rei e'ỹ hexe opu'ã rei okuapy tekoa e'ỹa py,
ha'e kuery ae'i ikuaia py ombopoxya rupi ikuai.
41 Nhanderuete pe “Taexa” he'i jepi,
ijayvu rei okuapy Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e re.
42 Na'ima'endu'avei okuapy ipo'akaa re,
hovaigua kuery gui ogueraa jepeague re voi,
43 neĩ Egito yvy re hexa pyrã ojapoague re,
Zoã regua py nhomondyipaarã ojapoague re.
44 Mba'eta ha'e py yakã oĩ va'e tuguy ju ojapo va'ekue,
yy gui ha'e kuery oy'u e'ỹ aguã.
45 Ha'e kuerya py ombou heta mberu oixu'upa aguã,
ju'i voi heta ombou omomba aguã.
46 Ha'e kuery mba'emo omono'õ 'rã va'ekue omboaxapa yxo
rembi'urã,
tuku karu py omomba onhotỹ va'ekue'a.
47 Amandau ombou vy omomba va'ekue ha'e kuery uva ty,
ha'e yvyra sicômoro ikuai va'e voi ojukapa yro'y py.
48 Amandau py omomba hymba vaka kuery,
ha'e onhemboxi va'e py vexa'i kuery ojuka.
49 Ha'e kuery pe oexa uka opoxya,
opa mba'e vai py omoingo axy opoxya rupi,
anjo kuery mba'emo vai rerua pe omboaxa.
50 Opoxya rupi ete oiko va'ekue,
ha'e kuery rekovea ndogueraa jepei manoa gui,
ha'e rami 'rãgue py mba'eaxy vaikue pe omboaxa hekovea.
51 Ojukapa Egito pygua ra'y kuery jypyguare ha'e javi,
jypygua imbaraetekueve Cam regua.
52 Ha'e rã ojeupegua kuery ma oipe'apa vexa'i rami,
vexa'i rami oguereko tekoa e'ỹa rupi.
53 Oguereko porã ramo okyjea noendui okuapy.
Ha'e rã hovaigua kuery ma oikepa ye'ẽ py.
54 Ogueraa yvy iky'a e'ỹ va'e katy,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yvyty opo'akaa rupi oipe'a va'ekue peve.[f]
55 Ha'e kuery renonde gui omoxẽmba ha'e va'e yvy pygua kuery,
ha'e gui ijyvy va'ekue ma Israel kuery peguarã ju omboja'o ukapa,
hoogue py omoingo Israel kuery.
56 Ha'e rami teĩ Nhanderuete Yvate ete va'e pe "Taexa" he'i ju okuapy,
hexe opu'ãa rupi.
Ijayvuague rami e'ỹ ikuai.[g]
57 Tamoĩ kuery ikuaiague rami ete ojepe'apa,
ojeroviaa rupi ve'ỹ ikuai.
Opa marã rei ikuai guyrapa hembia e'ỹ va'e rami.
58 Mba'eta yvy'ã rupi ombojerovia atyrã ojapo vy
ombopoxy,
mba'emo ra'angaa rive omboetea rupi ojapo okuapy nda'evei etea
oendu aguã rami.
59 Ha'e nunga Nhanderuete oendu vy ipoxy.
Ha'e vy nopenavei Israel kuery re.
60 Noĩvei ombojeroviaaty Siló tetã py oĩ va'e py,
avakue mbyte oo'i oĩ atyrã ojapo rire teĩ.[h]
61 Lei ryru ipo'akaa kuaa ukaa voi ogueraa uka amboae yvy katy,
hexakãa rexa ukaa oĩ va'ekue guive ngovaigua kuery po py omboaxa.
62 Ojeupegua kuery omboaxapa kyxe py ijukaarã pe,
ojeupegua kuery rovai ipoxy vy.
63 Ha'e ramo kunumigue tata omomba ramo
kunhataĩgue ogueroporaei va'erã jipoi, neĩ omenda aguã.
64 Sacerdote kuery voi kyxe py ojukapaa rã
ta'yxykue ojae'o aguã nda'evei.
65 Ha'e gui mae SENHOR oikuaa pota okeague gui omyĩ va'e rami,
ipy'a guaxu va'e vinho oy'u vy ojapukai atã va'e rami avi.
66 Ha'e vy ngovaigua kuery ojuka vy omboguevi atãmba,
ojapo raka'e rã peve oxĩmba aguã rami.
67 Ha'e gui huvixarã ma José ramymino kuery va'e regua ndoiporavoi,
neĩ Efraim regua.
68 Ha'e rami 'rãgue py Judá regua oiporavo,
Sião yvyty oayvu va'e guive.
69 Ha'e áry ojapo ojeupegua henda iky'a e'ỹ va'e yva rami ete oĩ atã va'erã,
omoĩ atã raka'e rã peve guarã yvy onhono va'ekue rami.
70 Ha'e rami vy oiporavo guembiguai Davi
vexa'i kora gui oipe'a vy.[i]
71 Vexa'i re opena oikovya gui ogueru vy

---

f 78.54-55 Josué 3.11 **g 78.56-59** Juízes 2.6-15
h 78.60-64 1 Samuel 4; Jeremias 7.12-15 **i 78.70-71** 1 Samuel 16.1-13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

omoĩ Jacó kuery re opena va'erã,
ojeupegua kuery Israel re ae.
72 Ha'e ramo opena oikovy anhetẽ rupi ipy'a va'e vy,
arandu rupi ete oguereko opo py.

Ngovaigua kuery ombopaga aguã re ojerurea okuapyague

Mboraeirã Asafe ombopara va'ekue.

Salmo 79

1 Oreruete, yvy regua xondaro kuery ndevygua yvy re ou.
Ndevygua templo iky'a e'ỹ va'e omongy'apa,
ha'e Jerusalém tetã ha'e javi rupi ombovaipa.[j]
2 Nerembiguai kuery retekue oeja guyra rembi'urã,
ndevy ikuai va'ekue ro'okue ma ka'aguy rupigua rembi'urã oeja.
3 Jerusalém ha'e javi rupi omoẽ huguy yy rami,
nda'ipovei guive hetekue nhono porãarã.
4 Ha'e ramo orea katy rai'i rupi ikuai va'e ijayvu vaikue-ikue orere.
Opuka, ovy'a rei guive orere.
5 SENHOR, raka'e peve 'rã tu ha'e rami oiko?
Orevy rexa uka riae 'rã teve nda'evei etea?
Orejou vaia nda'u tata rami riae 'rã ri hendy?
6 Yvy regua kuery pe jevy ke ndepoxy,
ndekuaa e'ỹ va'e kuery pe,
nderery rupi e'ỹ ojapukai va'e pe.
7 Mba'eta ha'e kuery ma omokanhymba Jacó kuery,
orerekoa voi ombovaipa.
8 Orere emoĩ eme oreramoĩ kuery ojejavyague.
Ha'e rami 'rãgue py orea py eju pojava oremboaxy aguã,
noronhanimavei ma ramo.
9 Oreruete orereraa jepea, orepytyvõ ke
nderery remboete ukaa rupi vy.
Orereraa jepe, ha'e emboguepa rojejavyague
nderery re ae vy.
10 Mba'erã tu yvy regua kuery “Mamo tu Penderuete oĩ?” he'i okuapy?
Nerembiguai kuery ruguy onhoẽague re
yvy regua rembopaga vy exa uka orevy.
11 Endu ke nhuã py ikuai va'e poaẽa.
Ndepo'akaa rupi emoingove ju omano aguã rami ikuai va'e.
12 SENHOR, orea katy rai ikuai va'e ndere ijayvu vai rei ramo

---

j 79.1-4 2 Reis 25.1-21; 2 Crônicas 36.15-21; Jeremias 52.4-30

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

embopaga sete-kue áryve.
13 Ha'e rã ore ma ndevygua orekuai,
nerymba vexa'i kuery remongaru va'e ae.
Roguerovy'a riae 'rã.
Aỹ guive raka'e rã peve roporaei 'rã ndevy.

Omoingo porã ju aguã re ojerurea ague

Jogueroporaei va'e pe Asafe ombopara va'ekue "Yvoty lírio" he'ia py oporaeia rami oporaei aguã.

Salmo 80

1 Israel kuery re repena va'ety, ejapyxaka ke.
Ndee rereko José ramymino kuery mymba rami.
Anjo ipepo va'e ikuaia áry reĩa gui exa uka nerexakãa.
2 Efraim, Benjamim ha'e Manassés regua kuery pe
exa uka ndepo'akaa, eju guive orereraa jepe aguã.
3 Oreruete, oremoingo porã ju ke.
Orevy pe exa uka nderova rexakãa, roo jepe aguã.
4 SENHOR Oreruete nexondaro reta va'e,
raka'e peve 'rã tu rendu rive ndevygua kuery onhembo'ea?
5 Orerexay re ae oremongaru tembi'u 'rãgue py,
karo remonyẽ orepy'a vaia roy'u aguã.
6 Rejapo orea katy'i ikuai va'e orere opu'ã aguã rami,
ha'e orerovaigua kuery orere opuka rei aguã.
7 Oreruete nexondaro reta va'e, oremoingo porã ju ke.
Orevy pe exa uka nderova rexakãa, roo jepe aguã.
8 Egito yvy gui reru raka'e peteĩ uva rakãgue'i.[k]
Yvy regua kuery remoxẽague py renhotỹ.
9 Yvy remboa'eveague rupi hapo porã ovy,
ha'e yvy áry rupi hakã'i oaĩ ovy.
10 Ha'e rami vy omokuaray'ãmba yvyty ikuai va'e,
yary tuvixakueve va'e guive.
11 Ye'ẽ peve oo oiny hovapy,
ha'e hoky ma yakã peve oo.
12 Ha'e rire teĩ mba'e re tu ha'vy reity uka ikora?
Ha'e ramo tape rupi oaxa va'e tema omondo 'rã hi'a.
13 Tajaxu omou'ũmba 'rã,
ha'e mymba kuery nhuũndy rupigua ho'upa 'rã.

---

[k] **80.8** "Uva rakãgue'i" he'ia ma Israel kuery re ijayvu vy (Isaías 5.1-7; 27.2-6; Lucas 20.9-19).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Oreruete nexondaro reta va'e, rojerure ndevy:
Ejevy ju orea py.
Pe yva gui ema'ẽ orere,
eju eikuaa pota aguã ndevygua uva rembypy re.
15 Epy ke ndepo py ae renhotỹ va'ekue,
hakã pyau ndejeupe guarã ae remombaraete va'ekue.
16 Ojayapaa ma rire oapypaa ma tata py.
Tokanhymba orerovaigua kuery ndepoxya nderova py rexa uka ramo.
17 Tove ndepo toĩ ndeyke re ikuai va'e kuery re,
ava ra'y ndejeupe guarã ae remombaraete va'ekue re.
18 Ha'e rire ore kuery ndorojepe'avei ma 'rã ndea gui.
Oremoingove ju ke.
Ha'e ramo 'rãe nderery rupi rojapukai.
19 SENHOR Oreruete nexondaro reta va'e, oremoingo porã ju.
Orevy exa uka nderova rexakãa, roo jepe aguã.

Jaroporai ha'e nhanhe'ẽ rendu aguã regua

Jogueroporaei va'e pe mboraeirã Asafe ombopara va'ekue "Uva'a onhamiaty" he'ia py oporaeia rami oporaei aguã.

Salmo 81

1 Peporaei ke pevy'aa rupi Nhanderuete nhanemombaraetea pe.
Perovy'a Jacó Ruete.
2 Peporaei vy pembojoguy pandeiro pu py.
Pembopu porã mba'epu ixã reta va'e ha'e mbaraka.
3 Pembopu ke mimby guaxu
jaxy pyau ha'e jaxy inhypytũ nhavõ,
nhandevygua ngaru oikoa ára.
4 Ha'e rami aguã ae Jacó Ruete oeja va'ekue
Israel kuery rekorã.
5 José kuery rekorã oeja raka'e
Egito pygua kuery re opu'ã vy oo jave.
Peteĩ ayvu xee naendu kuaai va'ekue aendu ju aipoe'i rã:
6 "Pendevoyi amboguejy va'ekue pendeaxi'y áry gui,
pendepo voi aipe'a ajaka peupi heravyague gui.
7 Pejexavai vy xevy pejapukai ramo xee rogueraa jepe va'ekue.
Yapu mbyte gui xee rombovai,
roeko a'ã va'ekue guive Meribá py yy oĩ va'e yvýry", he'i.[l]

---

[l] **81.7** Meribá py oeko a'ãague re ijayvua ma Êxodo 17.1-7 py oĩ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 “Xevygua kuery, pejapyxaka ke pendevy xeayvu rã.
Israel kuery, peẽ kuery xenhe'ẽ rendu va'e rire.
9 Penembyte pereko eme Penderuete ramigua rive,
tuuete mboae renonde pembojerovia eme.[m]
10 Xee ae ma SENHOR Penderuete,
Egito yvy gui penerenoẽare.
Peipe'apa ke pendejuru, ha'e rã xee romongaru 'rã”, ha'e va'ekue.
11 Ha'e rami teĩ xevygua kuery naxenhe'ẽ rendui.
Israel kuery ndaxekuaa potai.
12 Ha'e rire xee ajapo ha'e kuery ae akã ratãa rupi ikuai aguã rami,
ha'e kuery oipotaa rami rive ikuai aguã.
13 Xevygua kuery xenhe'ẽ rendu va'e rire,
Xeguigua tape rupi ae Israel kuery oo va'e rire
14 xee amomba voi 'rãgue hovaigua kuery,
xepo'aka 'rãgue ija'e e'ỹ va'e ha'e javi re.
15 SENHOR re ija'e e'ỹ va'e kuery ikuai 'rãgue ixupe,
ha'e rami ikuai 'rãgue raka'e rã peve.
16 Ha'e rã peẽ kuery ma trigo iporãve va'e re romongaru 'rãgue,
ei ita pa'ũ gui guare ame'ẽ 'rãgue penevyatãmba peve.

Ha'eve e'ỹa rami joe opena va'e kuery pe ijayvua

Mboraeirã Asafe ombopara va'ekue.

Salmo 82

1 Nhanderuete renonde ijapy okuapy ojeupegua kuery.
Ha'e ramo tuuete kuery mbyte omboayvu oiny.[n]
2 “Raka'e peve 'rã tu ha'eve'ỹa rami peikuaa pota joe?
Heko vai va'ea katy jepi ri ty peiko.
3 Ha'evea rami ete 'rãgue peikuaa pota yvyĩgue'i ha'e tyre'ỹ re.
Pepena porã ke ojexavai va'e ha'e oipytyvõ pyrã e'ỹ kuery re.
4 Peipytyvõ yvyĩgue'i ha'e iporiaukue'i,
peraa jepe heko vai va'e po gui.”
5 Ha'e kuery ma mba'eve ndoikuaai,
neĩ ndoikuaa potai va'e,
pytũ reia rupi ikuai.
Ha'e ramo yvy yta omyĩmba.[o]
6 Xee aipoa'e va'ekue: “Peẽ kuery ma tuuete,

---

[n] **82.1,6** “Tuuete kuery” he'ia ma joguerekoarã omoĩ mbyre re ijayvu vy (João 10.34-36).
[o] **82.5** “Yvy yta” he'ia ma ha'evea rami joguerekoa re ijayvu vy (Salmo 11.3; 75.3).
m 81.9-10 Êxodo 20.1-6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Yvate ete va'e ra'y kuery pendekuai”, ha'e va'ekue.[p]
7 Ha'e rami teĩ avakue rami rive 'rã pemano,
pendekovea opa 'rã huvixa kuery mboae rami.
8 Oreruete, epu'ã ke, eikuaa pota yvy regua kuery re.
Mba'eta yvy regua ma ndevy guarã meme.

Nhanderuete nhombopaga aguã re ojerurea ague

Mboraeirã Asafe ombopara va'ekue.

Salmo 83

1 Oreruete, ekyrirĩ eme!
Oreruete, ndeayvu e'ỹ eme, eĩ rive eme guive.
2 Mba'eta nderovaigua kuery opu'ãmba okuapy,
ndere ija'e e'ỹ va'e onhemboyvatepa.
3 Nhomongeta rei okuapy ndevygua kuery rovai,
jogueroayvu 'rã repenaa va'e kuery re.
4 Ha'e vy aipoe'i: “Peju ke, jaa jaipe'a yvy re ikuai va'e mbyte gui,
Israel kuery re ima'endu'aave e'ỹ aguã”, he'i okuapy.
5 Peteĩ rami 'rã jogueroayvu okuapy
nderovaigua ikuai aguã:
6 Edom regua ha'e Ismael guigua kuery,
Moabe regua ha'e Agar remiarirõ kuery,
7 Gibal pygua, ha'e Amom, Amaleque, Filístia
ha'e Tiro pygua kuery ha'e javi.
8 Assíria pygua kuery voi onhemoirũ 'rã ha'e kuery reve
Ló ramymino kuery oipytyvõ vy.
9 Ha'e kuery re ejapo Midiã regua kuery re rejapoague rami,
Sísera ha'e Jabim kuery re Quisom yakã yvýry rejapoague rami.[q]
10 Ha'e va'e kuery ma rejukapa va'ekue En-Dor py,
ha'e ramo hu'ũmba yvy re.
11 Ha'e kuery regua yvatekueve re ejapo Orebe ha'e Zeebe re
rejapoague rami,
huvixa kuery re ejapo Zeba ha'e Zalmuna re rejapoague rami.[r]
12 Mba'eta “Jajopy 'rã Nhanderuete yvy nhanderekoarã”, he'i okuapy.
13 Xeruete, emoaĩmba ke yvyra rogue yvytu jere omboipa heravya
rami,

---

[q] **83.9** Midiã regua re Nhanderuete mba'emo ojapoague omombe'u Juízes 7 py, ha'e rã Sísera ha'e Jabim re ojapoague ma Juízes 4 py. [r] **83.11** Ha'e va'e kuery Gideão ojukapa (Juízes 7.25–8.21).

p 82.6 João 10.34

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mba'emo pire yvytu opa rupi ombovevea rami,
14 ka'aguy rupi tata oapypaa rami,
tata rendy yvyty ikuai va'e oapypaa rami.
15 Ha'e rami ae avi eakykue monha nde'yvytu vaikue py,
emondyipa heravy nde'yvytu atã py.
16 SENHOR, ejapo ha'e kuery oxĩmba aguã rami,
nderery rupi ha'e kuery voi ndereka aguã.
17 Tove ha'e kuery toxĩmba ha'e nda'evei nho ta'ikuai raka'e rã peve.
Nda'evei reia toendu ha'e tokanhymba.
18 Ha'e ramo 'rãe oikuaa ndee anho SENHOR nderery va'e reikoa,
ha'e yvy jave áryve Yvate ete va'ea.

Templo re ima'endu'a etea

Jogueroporaei va'e pe mboraeirã Coré ra'y kuery ombopara va'ekue "Uva'a onhamiaty" he'ia py oporaeiaty rami oporaei aguã.

Salmo 84

1 Xeruete nexondaro reta va'e,
xevy pe nembojeroviaaty ma iporã ete!
2 Xenhe'ẽ py xepoaẽ SENHOR pegua oka re nda'evei vy.
Mba'eta xepy'a, xerete ha'e javi py arovy'a Nhanderuete oikove va'e.
3 Kyky'i ma oo 'rã ojou oke atyrã,
mbyju'i voi ojou 'rã guaityrã'i gua'y kue'iry oguereko aguã,
ndevygua altar yvýry,
SENHOR nexondaro reta va'e, Xeruvixa ha'e Xeruete.
4 SENHOR, ovy'a ete 'rã ndevygua oo py ikuai va'e.
Ha'e kuery oporaei riae 'rã ndevy.[s]
5 Ovy'a ete 'rã avakue ndere vy imbaraete va'e,
ha'e ipy'a re oĩ taperã omoatyrõ mbyre rupi oguata aguã.
6 Yvyugua ipiru rei va'e rupi oaxa teĩ
ha'e kuery pe ojeapo 'rã yy oxyry porã reia.
Oky ypy va'e omoakỹ porãmba 'rã guive.
7 Ha'e kuery ma imbaraeteve teve 'rã oje'oivy.
Peteĩ-teĩ ojexa uka 'rã Nhanderuete renonde Sião py.[t]
8 SENHOR, Xeruete nexondaro reta va'e, endu anhembo'ea.
Jacó Ruete, ejapyxaka ke.

---

[s] **84.4** "Ndevygua oo py ikuai va'e" he'ia ma levita ha'e sacerdote kuery templo py ikuai va'e re ijayvu vy. [t] **84.5-7** Apy ma ijayvu Jerusalém py Nhanderuete omboete aguã katy oguata va'e kuery re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Oreruete mba'emo vai gui jokoa reiko va'e, eikuaa pota ke,
ema'ẽ huvixave reiporavo va'ekue re.
10 Amboae henda py mil ára aĩ 'rãgue py
ha'eveve peteĩ'i ára ndevygua roka py aĩ aguã.
Heko vai va'e rekoa py xerekoa 'rãgue py
ha'eveve Xeruete pegua rokẽ arõ aikovy aguã.
11 SENHOR Nhanderuete ma kuaray ha'e mba'emo vai jokoa.
SENHOR nhanemboaxy ha'e nhanemoexakãarã.
Teko porã rupi ikuai va'e pe nome'ẽ e'ỹi 'rã iporã va'e.
12 SENHOR nexondaro reta va'e,
ndere ojerovia va'e ovy'a ete 'rã.

Ojejavyague Nhanderuete ombogue aguã re ojerurea ague

Jogueroporaei va'e pe mboraeirã Coré ra'y kuery ombopara va'ekue.

Salmo 85

1 SENHOR, remoingo porã va'ekue ndeyvy,
Jacó kuery guive remoingo porã ju.
2 Ndevygua kuery ojejavyague remboguepa va'ekue,
heko vaiague rejao'ipa.
3 Ndepoxya nderexa ukai orevy,
ndepoxya rupi e'ỹ orerereko va'ekue.
4 Oreruete orereraa jepea, peteĩgue ju ke oremoingo porã,
oregui eipe'a ju ndepoxya.
5 Tyrã ndepoxy riae 'rã teve orevy?
Raka'e rã peve 'rã nda'u ndepoxy?
6 Noremoingo porãve jevyi 'rã ri ty'y,
ndevygua kuery ndererovy'a aguã?
7 SENHOR, exa uka ndeporayvua orevy,
ejapo roo jepe aguã rami.
8 Ajapyxaka 'rã SENHOR ijayvua re,
mba'eta ijayvu ojeupegua iky'a e'ỹ va'e kuery omoingo porã aguã re,
o'arandu e'ỹa py ho'a ve'ỹ aguã.
9 Ou ma oiny henonde ojererokyjea rupi ikuai va'ea py, ogueraa jepe aguã,
nhandeyvy re hexakãa ojekuaa aguã.
10 Mborayvu nhomoirũ anhetẽ va'e reve,
teko porã ha'e jaiko porãa oje'a jova pyte va'e rami.
11 Yvy gui henhoĩ 'rã anhetẽ va'e,
ha'e teko porã oma'ẽ 'rã yva gui.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 SENHOR ome'ẽ 'rã iporã va'e,
ha'e nhandeyvy re oiko 'rã mba'emo'a.
13 Teko porã oo 'rã henonde,
oguereko katu aguã haperã oo aguã.

Ojerure ha'e ojerovia etea

Davi onhembo'eague.

Salmo 86

1 SENHOR, ejapyxaka ke ajapukai rã, xembovai guive,
mba'eta ajexavai vy xeporiau aikovy.
2 Ndere ajerovia ramo eraa jepe xerekove.
Xeruete, reraa jepe 'rã nerembiguai ndere ojerovia rã.
3 SENHOR, xemboaxy ke,
ára pukukue re ndevy ajapukai ramo.
4 Embovy'a ju nerembiguai py'a,
ndere xenhe'ẽ aroma'endu'a ramo.
5 Mba'eta SENHOR, porayvu ha'e nhomboaxy va'e reiko,
reayvu ete ndevy ojapukai va'e ha'e javi.
6 SENHOR, endu ke anhembo'ea,
eikuaa pota ajapukaia re.
7 Ajexavaia ára ajapukai 'rã ndevy,
ndee xembovai ramo.
8 SENHOR, ndee ramigua tuuete mboae nda'ipoi.
Nda'ipoi avi rejapo va'e ramigua.
9 Ha'e javi regua remoingo va'ekue ou vy
guenapy'ã re oĩmba 'rã okuapy nerenonde,
ha'e gui omboete 'rã nderery, SENHOR.[u]
10 Mba'eta ndee ma yvate ete va'e, nhomondyipaarã apoa guive.
Ndee anho Oreruete.
11 SENHOR, xembo'e ke nderape rupi aa aguã.
Ha'e ramo aiko 'rã ndeguigua anhetẽ etea rupi.
Xepy'a re emoĩ nderery aendu vy ajererokyjea rupi anho aiko aguã.
12 SENHOR Xeruete, xee roguerovy'a xepy'a ha'e javi py,
nderery rupi aporaei 'rã raka'e rã peve,
13 mba'eta ndee xerayvu ete vy
xerekove reraa jepe manoa po'akaa gui.
14 Xeruete, ojejou porã rei va'e kuery opu'ã ma xere,

---

u 86.9 Apocalipse 15.4

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ojerovia rei va'e xejukaxe okuapy.
Ha'e kuery nemboetea rupi e'ỹ ikuai.
15 Ha'e rã ndee SENHOR Xeruete ma renhomboaxy ha'e ndeporayvu vaipa,
nandekuerai, opa mba'e py renhomboaxy ha'e anhetẽ rupi reiko va'e.
16 Ema'ẽ ke xere, xemboaxy guive.
Xemombaraete, mba'eta nerembiguai aiko,
eraa jepe nerembiguai pi'a.
17 Eikuaa uka xerayvua,
xere ija'e e'ỹ va'e kuery oexa vy oxĩmba aguã.
Mba'eta SENHOR, ndee ae xepytyvõ ha'e xembopy'a guaxua.

Nhanderuete Jerusalém tetã oayvua re ijayvua

Mboraeirã Coré ra'y kuery ombopara va'ekue.

Salmo 87

1 Yvyty iky'a e'ỹ va'e áry SENHOR Sião[v] tetã omoĩ atã rire
2 oayvu hokẽ ikuai va'e voi.
Jacó kuery rekoa ikuai va'e ha'e javi gui oayvuve.
3 Ndevy Nhanderuete pegua tetã, ayvu iporã ete va'e 'ea:
4 "Xekuaa va'e kuery rekoa regua ma
Egito ha'e Babilônia.
Oĩ avi 'rã Filístia, Tiro ha'e Etiópia,
ha'e py ae itui'i rire."
5 Mba'eta Sião tetã pe aipo'ea 'rã:
"Kova'e ha'e peva'e voi ha'e pygua ae.
Yvate ete va'e omoĩ atã 'rã."
6 SENHOR yvy regua rery ombopara vy aipoe'i 'rã:
"Kova'e ma ha'e pygua ae."[w]
7 Oporaei va'e kuery ha'e javi opo-opo reve aipoe'i 'rã:
"Ndere anho oĩ xemoingo porãa ha'e javi."

Ojexavai va'e ndovy'aia rupi ijayvuague

Jogueroporaei va'e pe mboraeirã Coré ra'y kuery nhombo'e aguã ombopara va'ekue mbaraka py ombojoguy aguã, Ezra ramymino Hemã oporaei va'ekue.

Salmo 88

1 SENHOR ma Xeruete xereraa jepea.

---

[v] **87.1** Sião ma Jerusalém tetã rery mboae. [w] **87.4-6** "Ha'e py itui'i" he'ia ma ojeupegua kuery re ijayvu vy, Jerusalém pygua ae pe rami, mombyry itui'i va'ekue teĩ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ára pukukue re, pyávy voi ajapukai ndevy.
2 Anhembo'ea tonhendu nerenonde.
Ejapyxaka ke ajapukaia re.
3 Mba'eta xenhe'ẽ py aendu opa marãgua nda'eveia,
xerekove ma manoa katy'i ma ovaẽ.
4 Yvykua katy oguejy ma ovy va'e rami xekuaa,
ava imbaraete va'e ve'ỹ ma aiko ramo.
5 Omanogue mbyte omombo pyre rami aiko,
yvykua py ojuka pyre itui va'e rami.
Ha'e kuery re ma nanema'endu'avei ma 'rã,
ha'e ndepo py nereipytyvõvei 'rã.
6 Ndee ae xemombo yvykua pukuvea py,
ijavaetevea ha'e yvykua vaikue py.
7 Mba'eta xe'áry ndepoxya ipoyi oiny,
yai py rami ndeguigua xemokangy.
8 Rejapo xerexa va'ety kuery xerejapa aguã rami,
ha'e kuery ojeguaru rei ma okuapy xegui.
Nhuã py xembo'aa rire aa jepe aguã ndaikuaavei.
9 Ajexavai ete vy ndaxerexa pyxovei ma.
SENHOR, ndevy pe anho ajapukai ko'ẽ nhavõ,
ndevy ae xepo aupi.
10 Omanogue pe nda'u rejapo 'rã ri hexa pyrã?
Ha'e kuery nda'u ovypa 'rã ri ndevy oporaei aguã?
11 Ha'e kuery nda'u ituia py ijayvu 'rã ri ndeporayvua re?
Yvykua vaikue py nda'u ijayvu 'rã ri ojeroviapy reikoa re?
12 Pytũ reia py nda'u ojekuaa 'rã ri hexa pyrã rejapo va'e?
Yvy hexarai pyre ikuaia re teĩ nda'u
ojekuaa 'rã ri ndereko porãa?
13 Ha'e gui SENHOR, xee ma ndevy ae ajapukai xepytyvõ aguã.
Ko'ẽ te'ỹ'i re xee anhembo'e ndevy.
14 SENHOR, mba'e re tu xereja ri?
Mba'e re tu xevy pe nderejexa ukavei ri?
15 Xekunumi guive ajexavaia re aiko,
amano rai'i ma aikovy.
Ndee xemongyje ramo xee ndaikuaai rei aikovy.
16 Ndepoxya xere ou,
ndeguigua ngyje xemomba ta ma.
17 Ha'e nunga ha'e javi xembojere riae yy ou va'e rami,
jova-jovai gui xejoko.
18 Xerayvu va'e ha'e xeirũ kuery ma xea gui mombyry reipe'apa.
Ha'e ramo pytũa rive opyta aexa va'ety rami.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Messias ipo'aka aguã re ijayvua

Mboraeirã Ezra ramymino Etã nhombo'e aguã ombopara va'ekue.

Salmo 89

1 SENHOR, aporaei riae 'rã renhomboaxya re,
raka'e rã peve xejuru py aikuaa uka 'rã ojeroviapy reikoa.
2 Mba'eta aipoa'e: "Ndeporayvua ndopai 'rã,
ha'e ndereko porãa yva re remoĩ atã", ha'e.
3 Aipo're: "Xerembiguai Davi aiporavo va'ekue pe
aura reve ajapo xereve guarã. Ha'e vy aipoa'e:
4 'Neramymino kuery amoĩ atã 'rã raka'e rã peve guarã,
raka'e rã peve amoĩ 'rã ndepo'akaa', ha'e", 're.[x]
5 SENHOR, yva re oporaeia okuapy mba'emo porã rejapo va'ekue rupi,
ndevygua iky'a e'ỹ va'e kuery ijatya py ogueroma'endu'a okuapy
ojeroviapy reikoa.
6 Mba'eta mava'e nda'u SENHOR rami ete oiko 'rã yva re?
Yva regua kuery mava'e 'rã tu SENHOR ramigua ete oiko?
7 Mba'eta ixupegua iky'a e'ỹ va'e kuery ijatya py Nhanderuete yvateve
ete va'e avi oĩ,
ijyvýry ikuai va'e ha'e javi gui okyjevepy oiko.
8 SENHOR Oreruete nexondaro reta va'e,
mava'e 'rã tu ndee rami ipo'akapa va'e oiko?
SENHOR, ndejee remoĩ ojeroviapy reikoa aguã.
9 Ye'ẽ opa marã omyĩ teĩ ndee ndepo'aka 'rã.
Yai opu'ã-pu'ã ramo remombytu'u.
10 Remokyrirĩ Raabe joguero'aa py ojuka pyre rami.[y]
Ndejyva ipo'aka va'e py remoaĩmba nderovaigua kuery.
11 Yva ma nemba'e oĩ, yvy voi.
Yvy ha'e hexe ikuai va'e ha'e javi ndee ae rejapo va'ekue.
12 Ndee rejapo va'ekue kuaray puku-a ha'e ijapu'a'ia.
Tabor ha'e Hermom yvyty oporaei 'rã okuapy nderery rupi.
13 Ndejyva ma opa mba'e gui ipo'akave.
Reiporu kuaa regua reupi vy rexa uka ndepo mbaraetea.
14 Ha'evea rami rejoguereko, ndereko porãa rupi reiko huvixa reĩa py.
Renhomboaxya ha'e anhetẽ va'e ma nerenonde 'rã ojekuaa.
15 Ovy'a ete 'rã ndereroporaeia rupi ikuai va'e.

---

[x] **89.3-4** Davi reve Nhanderuete ijayvuague ma 2 Samuel 7 py oĩ. (Salmo 132.11-12; Atos 2.30). [y] **89.10** Apy "Raabe" he'ia ma ypo ye'ẽ rupigua re ijayvu vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mba'eta SENHOR, ha'e kuery ndereve vy ikuai 'rã nerexakãa rupi.
16 Nderery rupi ovy'a riae 'rã okuapy,
oporaei 'rã ndereko porãa re.
17 Mba'eta ndee ma ha'e kuery mombaraetea ha'e imoexakãa.
Ndee oremboaxy ramo 'rãe ojekuaa orepo'akaa.
18 Mba'eta orevygua mba'emo vai jokoarã ma SENHOR pegua ae oĩ,
oreruvixaverã ma Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e pegua.
19 Ymave rupi ndevygua iky'a e'ỹ va'e kuery pe ndeayvu va'ekue
mba'emo rexa ukaa rupi.
Ha'e vy aipo're: "Xee ambopo'aka peteĩ ipy'a guaxu va'e
penepytyvõ aguã.
Peẽ kuery mbyte gui amboyvateve peteĩ aiporavo va'ekue.
20 Ha'e rami vy xerembiguairã Davi ajou vy
amoĩ raka'e, azeite iky'a e'ỹ va'e amoĩ uka vy hexe.[z]
21 Xepo py amoĩ atã 'rã,
xepo'akaa py amombaraete 'rã.
22 Ha'e ramo hovaigua kuery nomoĩ vai 'rã,
heko vai va'e nomoingo axyi 'rã.
23 Henonde amou'ũmba 'rã hovaigua kuery,
ajukapa 'rã hexe ija'e e'ỹ va'e.
24 Ojeroviapy aikoa ha'e xeporayvua rupi 'rã areko.
Ha'e ramo xerery rupi vy ipo'akave 'rã ovy.
25 Ajapo 'rã ye'ẽ ha'e yakã ikuai va'e re
ipo'aka aguã rami.
26 Xevy pe ojapukai vy aipoe'i 'rã:
'Ndee ma Xeru, Xeruete,
ha'e itaova xereraa jepea guive', he'i 'rã.
27 Ha'e rã ixupe aipoa'e: 'Xera'y jypy guare.
Yvy regua ruvixave ikuai va'e gui ndeyvateve', ha'e 'rã.[a]
28 Amboaxya rupi riae 'rã areko,
ha'e hexeve amoĩ atãve 'rã xereve guarã ajapo va'ekue.
29 Hamymino kuery ajapo 'rã ikuai riae aguã rami,
ipo'akaa voi yva rami 'rã oĩ riae.
30 Ha'e rã xapy'a rei ta'y kuery nda'ikuaixei 'rã lei aeja va'ekue rupi,
ambo'eague rami e'ỹ ikuai vy,
31 xapy'a rei xeayvuague rami nda'ikuai 'rã,
ajapo uka va'ekue ndojapoxei vy.
32 Ha'e rami ri ramo yvyra rovi py ambopaga 'rã otekoavyague re,
ambopi 'rã ojejavyague re.

---

[a] **89.27** Apocalipse 1.4-5 py.

z 89.20 1 Samuel 13.14; 16.1-13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

33 Ha'e rami teĩ ixugui ma ndaipe'ai 'rã ayvua,
ndajapo e'ỹi 'rã hexeve xeayvuague.
34 Xereve guarã ajapo va'ekue ndajapo e'ỹi 'rã,
xeayvuague ndarovai 'rã guive.
35 Peteĩgue'i xee aura karamboae xeky'a e'ỹa rupi ae
(ha'e xee aipo nda'e rivei 'rã Davi pe).
36 Aipoa'e: ‘Hamymino kuery ikuai riae 'rã,
ha'e ipo'akaa ma kuaray rami 'rã oĩ riae xerenonde.
37 Raka'e rã peve guarã amoĩ 'rã jaxy rami,
oaxa rive va'e'ỹ 'rã oiko yva re ojekuaa va'e rami’, ha'e va'ekue.”
38 Ha'e rami teĩ SENHOR, oreruvixa re ndee nerepenavei vy reja.
Ndevai guive nerembiporavo pe.
39 Nerembiguai pe ndereve guarã rejapo va'ekue rembovaipa,
ixupegua coroa nerembovarei vy remombo yvy re.
40 Ixupegua tetã kora ma reitypa,
hoo ikorapa va'ekue voi rembovaipa.
41 Mba'emo oguereko va'ekue-'ekue ma tape rupi oaxa va'e-va'e
ogueraapa 'rã,
hoo katy rai'i ikuai va'e voi ovy'a rei okuapy hexe.
42 Hovaigua kuery ma rembopo'aka,
rejapo hexe ija'e e'ỹ va'e ha'e javi ovy'a aguã rami.
43 Ha'e rã ikyxe ma rejapo naĩmbei rei aguã rami,
ha'e joguero'aa py oo ramo nereipytyvõvei.
44 Iporãague ma reipe'apa,
ha'e henda oĩaty reity yvy rupi.
45 Ikunumia ára remomba voi,
ha'e oxĩmba aguã rami rejapo.
46 SENHOR, raka'e peve 'rã ha'e ramigua oiko,
raka'e peve nda'u nderejexa ukai 'rã?
Ndepoxya nda'u hendy riae 'rã ri tata rami?
47 Nema'endu'a xapy'a'i aikoa re.
Mba'everã e'ỹ teve remoingo avakue ra'y kuery.
48 Mava'e ava nda'u oikove 'rã manoa oexa e'ỹ re?
Mava'e nda'u onhe'ẽ ae ogueraa jepe kuaa 'rã yvyra rupa po'akaa
gui?
49 SENHOR, mba'e tu oiko ymave rupi ndeporayvu aguã re
ndeayvuague,
ha'e rami aguã re ojeroviapy reikoa rupi Davi pe reuraague rire?
50 SENHOR, nema'endu'a ke nerembiguai kuery re ovy'aa rei okuapya
re,
ha'e heta regua ombojaru reia aropo'aka va'e re.
51 Nderovaigua kuery ijayvu vaikue-ikue, SENHOR.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Nerembiporavo oikoa re ijayvu vaikue okuapy.
52 SENHOR re ta'ima'endu'a porãa raka'e rã peve.
Amém! Amém!

Nhanderuete imarã e'ỹa ha'e avakue imarãa re ijayvua

Nhanderuete remimbo'e Moisés onhembo'eague.

Salmo 90

1 SENHOR, ndee ma ronhemiaty reiko,
ymave rupi oreramoĩ kuery ikuaia guive.
2 Yvyty oiko e'ỹ mbove,
yvy renhono e'ỹ mbove ma voi,
jypy'i guive opa peve ndee ae SENHOR reiko.
3 Ndee ma avakue remombytapa ju 'rã yvy ku'i rive,
“Ha'ekue rami ju pepyta, avakue ra'y kuery”, 're vy.
4 Ndevy pe mil ma'etỹ oaxa va'e ma kuegua ára guare rami,
peteĩ hora'i pyávy oaxa va'e rami guive.[b]
5 Ndee ma orembotyryry 'rã yy mba'emo ogueroxyry heravy va'e rami.
Ha'e ramo oke va'e rami meme 'rã ropyta,
jai rogue aje'ive'i reve henhoĩ va'e rami.
6 Mba'eta ha'e nunga ma yvate vyve ipotypa 'rã
teĩ ka'aru jave he'õmba ha'e ipirupa 'rã.
7 Ndepoxya ma oremokanhy 'rã,
ndevaia oremondyi 'rã.
8 Mba'eta nerenonde reru orereko vaia,
nhemi rupi rojejavyague voi remoĩ nderova rexakãa py.
9 Roikoa ára ma ndepoxya rupi meme 'rã oaxa ovy,
ma'etỹa roguereko va'e ma xapy'a'i ropẽxaa rami 'rã oaxa.
10 Setenta ma'etỹ ete'i 'rã roiko.
Amongue'i imbaraeteve va'e tema oikove 'rã oitenta ma'etỹ peve'i.
Ha'e rami teĩ roiko porãvea py voi ngane'õ ha'e jexavai tema 'rã roendu.
Mba'eta roikovea oaxapa voi 'rã,
ha'e gui ma roopa 'rã.
11 Mava'eve ndoikuaai ndepo'aka etea rupi ndepoxya.
Mba'eta ndepoxya rupi orererekoa gui ma rokyje ete.
12 Orerekombo'e ke roikoa ára re roikuaa pota aguã re,
orepy'a re 'arandu oĩ aguã.
13 SENHOR, eju ju!

---

b 90.4 2 Pedro 3.8-9

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Raka'e peve 'rã tu nerepenai?
Emboaxy ju nerembiguai kuery.
14 Aje'ive'i reve exa uka orerayvua, roporaei aguã.
Ha'e ramo rovy'a 'rã roikoa pukukue re.
15 Orembovy'a ju orembojexavaia ára oĩague rami,
mbovy ma'etỹ rei e'ỹ rojexavaia anho roendu rire.
16 Ore nerembiguai kuery pe ju tojekuaa mba'emo rejapo va'e,
ha'e oreramymino kuery pe exa uka ju nerexakãa.
17 Orere toĩ SENHOR Oreruete oremboaxya.
Emoingo porã orepo py mba'emo rojapo va'e.
Tá, emoingo porã mba'emo rojapo va'e.

Salmo 91

SENHOR re nhanhemi aguã regua

1 Yvate ete va'e oĩa py onhemi va'e,
Ipo'akapa va'e 'ã py ikane'õgua va'e ma
2 aipoe'i 'rã SENHOR pe: “Anhemia imbaraete va'e,
Xeruete, hexe ajeroviaa va'e”, he'i 'rã.
3 Mba'eta ha'e ma ndereraa jepe 'rã nhuã py rami nembo'axe va'e gui,
mba'eaxy jojuka va'e gui guive.
4 Nemo'ã 'rã guague guy py.
Ipepo guy py reĩ rã mba'eve rei ndoikoi 'rã.
Ixuguigua anhetẽ va'e ma hu'y jokoa ha'e nhomo'ãa tuvixa va'e
rami oĩ.
5 Ha'e ramo pytũ rupi jojukaa oiko teĩ ndee nderekyjei 'rã,
neĩ ára py hu'y ndere ou va'e gui,
6 mba'eaxy pytũ rupi jojuka va'e gui,
neĩ mba'emo vai kuaray mbyte jave jojuka va'e gui ma voi.
7 Ndeyvýry mil ho'a,
ndeaxu e'ỹa katy dez mil ho'a teĩ
ndere ma mba'eve rei novaẽi 'rã.
8 Nderexa py rive 'rã rexa
heko vai va'e ombopagaa ramo.
9 Mba'eta Nhanderuete pe “Anhemia”, 're,
ha'e Yvate ete va'e pe “Xee aĩaty” 're ramo
10 neĩ peteĩ henda py ma voi nderejexavai 'rã,
neĩ peteĩve mba'emo vai novaẽi 'rã ndero py.
11 Mba'eta ndere omopena uka 'rã ojeupegua anjo kuery pe,
reikoa ha'e javi rupi onhangareko aguã ndere.
12 Ha'e ramo ha'e kuery opo py ndejopy 'rã

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

peteĩve ita re renhepyxanga e'ỹ aguã.[c]
13 Ha'e ramo repyrõ 'rã guary ha'e mboi vaikue re,
guary ra'y ha'e mboi re voi repyrõ 'rã inony.
14 Aipoe'i 'rã: “Xerayvu va'e ma araa jepe 'rã,
aepy 'rã xerery oikuaa va'e.
15 Xevy pe ojapukai ramo xee ambovai 'rã.
Ojexavaia py xee aĩ 'rã hexeve.
Araa jepe 'rã, ha'e amboete uka 'rã.
16 Amoingo porã 'rã hekove puku aguã rami,
ha'e ixupe aexa uka 'rã araa jepea.”

Nhanderuete oguerovy'aa rupi oporaeia

Mboraei sábado pyguarã ombopara pyre.

Salmo 92

1 SENHOR, ha'eve roguerovy'a
ha'e nderery rupi aporaei, Yvate ete va'e.
2 Aje'ive aikuaa uka 'rã ndeporayvua,
ha'e pyávy ju aikuaa uka 'rã ojeroviapy reikoa,
3 mbaraka dez ixã va'e, mbaraka reve,
ha'e ixã reta va'e pu rupi guive.
4 Mba'eta SENHOR, mba'emo porã rejapo rã aexa vy avy'a.
Arovy'a mba'emo ndepo py rejapo va'e.
5 SENHOR, nerembiapo ma tuvixa ete va'e!
Ha'e renhembopy'aa guive haxy ete aikuaa aguã.
6 Hi'arandu e'ỹ va'e ndoikuaai 'rãe,
inhakã porã e'ỹ va'e ndoikuaai 'rã pova'e:
7 Heko vai va'e kuery ma jai rogue opa rupi henhoĩ va'e rami ikuai,
teko vai rupi ikuai va'e hetave oje'oivy teĩ
omombaa 'rã raka'e rã peve.
8 Ha'e rã SENHOR, ndee ma Yvate ete va'e raka'e rã peve guarã.
9 SENHOR, eexa pota nderovaigua kuery re.
Mba'eta nderovaigua kuery okanhymba 'rã,
teko vai rupi ikuai va'e oaĩmba 'rã.
10 Ha'e rã xee ma xemombaraete 'rã toro ka'aguy regua rami,
xere azeite iporãve va'e remoĩ vy.
11 Avy'a reve aexa 'rã xerovaigua kuery xemoĩ vai va'e re mba'emo oiko
ramo,

---

[c] **91.11-12** Kova'e ayvu rupi Satanás ijayvu Jesus omoangeko vy (Mateus 4.5-7; Lucas 4.9-12).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aendu 'rã guive heko vai va'e xere opu'ã rei va'e kuery ho'apa rã.
12 Ha'e rã heko porã va'e ma pindo rami 'rã oiko porã,
yvateve 'rã Líbano yvy re yary ikuai va'e rami.
13 SENHOR roka py onhotỹ mbyre rami 'rã ha'e kuery ikuai,
oiko porã 'rã okuapy Nhanderuete pegua roka rupi.
14 Ha'e nunga ma hi'yvyma ma teĩ hi'a riae 'rã,
tykue tynyẽ riae, ha'e ipyau riae 'rã.
15 Ha'e rami vy oikuaa uka 'rã SENHOR heko porã va'ea.
Ha'e ma xe'itaova, hexe ma teko vai noĩ.

Salmo 93

Nhanderuete ipo'akaa ha'e yvatea re ijayvua

1 SENHOR ma huvixave oĩ.
Hexe oĩ yvatea,
Ku'axã rami SENHOR ojee omoĩ opo'akaa.
Omoĩ atã yvy omyĩ e'ỹ aguã rami.
2 Jypy'i guive repenaa oĩ atã,
jypy'i ete guive reiko.
3 SENHOR, yakã ikuai va'e opu'ã okuapy,
yakã opu'ã vy hevovo,
yakã hyapu rei teĩ.
4 Ha'e rã SENHOR yvate oĩ va'e ma
yy tuvixa va'e revovo gui ipo'akapave,
ye'ẽ py yai vaikue opu'ã-pu'ã va'e po'akaa gui voi.
5 Ndeayvuague ma oaxa rive va'erã e'ỹ.
SENHOR, nderopy ma iky'a e'ỹ va'e anho 'rã oĩ
raka'e rã peve guarã.

Salmo 94

Nhanderuete ha'evea rami oikuaa pota aguã re ojerurea ague

1 Ndee SENHOR Oreruete ma nhombopaga va'e reiko.
Oreruete nhombopaga va'e, exa uka nerexakãa!
2 Epu'ã ke yvy regua ha'e javi remboayvu aguã.
Embopaga ojejou porã rei va'e kuery.
3 Raka'e peve 'rã nda'u heko vai va'e kuery ovy'a rei?
SENHOR, raka'e peve 'rã nda'u ha'e ramigua oiko?
4 Ha'e kuery ma nhombojaru ha'e nhomotare'ỹ reia rupi ijayvu.
Teko vai rupi ikuai va'e ojejou porã reia rupi rive 'rã ijayvu.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 SENHOR, ha'e kuery omou'ũmba ndevygua kuery,
ojavyky rei 'rã ndevygua ikuai va'e.
6 Ojuka 'rã imeve'ỹ va'e ha'e mombyry guigua,
tyre'ỹ kuery voi omomba 'rã.
7 Ha'e vy aipoe'i 'rã: " SENHOR ndoexai oiny.
Ha'e nunga re Jacó Ruete ndoikuaa potai 'rã", he'i okuapy.
8 Xeretarã kuery peikuaa axy va'e, peikuaa pota!
Pene'arandu e'ỹ va'e, raka'e nda'u pemoĩ 'rã pene'arandurã?
9 Apyxa apoare nda'u noendui 'rã ri pejapo va'e?
Texa apoare nda'u ndoexai 'rã ri?
10 Yvy regua kuery pe ijayvu va'e nda'u nanhombopagai 'rã?
Avakue mo'arandua re nda'u noĩ 'rã 'arandua?
11 SENHOR oikuaa ae ma avakue onhembopy'aa,
oikuaa ha'e kuery onhembopy'aa mba'everã ndovareia.[d]
12 SENHOR, ovy'a ete 'rã avakue remo'arandu va'e,
ndeguigua lei rupi rembo'e va'e.
13 Ha'e va'e kuery re ojexavaia ára ou teĩ remombytu'u 'rã,
yvykua heko vai va'e kuery mbo'aarã rejapo peve.
14 Mba'eta SENHOR ndoejai 'rã ojeupegua kuery,
noipytyvõ e'ỹi 'rã ixupe ikuai va'e.[e]
15 Ha'e rami rã teko porã ojekuaa nho 'rã nhomboayvuaty py.
Ha'e va'e rupi anho 'rã ikuai anhetẽ rupi ipy'a va'e.
16 Mava'e nda'u heko vai va'e re opu'ã 'rã xerepyarã?
Mava'e nda'u onhemoĩ 'rã xea katy mba'emo vai apoa jokoarã?
17 SENHOR naxepytyvõi va'e rire
xenhe'ẽ oo ma 'rãgue okyrirĩ va'e anho ikuaia katy.
18 Ha'e rami 'rãgue py "Xepyxyry ta ma", ha'e nhavõ
ndee xejoko 'rã xerayvua rupi.
19 Xepy'a eta reia aendu ramo
ndee xembopy'a porã ha'e xembovy'a ju.
20 Ndereve nda'u onhemoirũ 'rã ri teko vai rupi joe opena va'e,
lei oĩa rami merami joguereko teĩ joapo vai va'e?
21 Mba'eta ha'e kuery ma nhomoirũ 'rã heko porã va'e rekove rovai,
ijayvu 'rã okuapy heko porã va'e ojuka aguã re.
22 Ha'e rã xevy pe ma SENHOR oo ikorapa va'e oĩ,
Xeruete ma itaova anhemiaty.
23 Ha'e kuery ma ombopaga 'rã heko vaiague re,
teko vai rupi ikuaiague re omokanhymba 'rã.
SENHOR Nhanderuete ae 'rã omomba.

---

d 94.11 1 Coríntios 3.19-20 **e 94.14** Romanos 11.1-2

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Salmo 95

SENHOR pe japoraei aguã regua

1 Peju ke, japoraei SENHOR pe!
Jarovy'a nhande'itaova nhandereraa jepea!
2 Jarovy'aa rupi jaa oĩa py,
jaroporaei ipo'akaa jarovy'a vy.
3 Mba'eta SENHOR ma Nhanderuete Yvate ete va'e,
Huvixave ipo'akapa va'e oiko tuuete ikuai va'e áryve.
4 Ipo py oĩ yvy guýry vegua,
yvyty yvatevea voi ixupegua meme.
5 Ye'ẽ avi ixupegua oĩ, ha'e ae ojapo rire,
yvy voi opo py ojapo va'ekue itui.
6 Peju ke, nhanderova yvy re nhamovaẽ nhamboete vy,
nhanerenapy'ã re nhaĩ SENHOR nhanemoingoare renonde.
7 Mba'eta ha'e ma Nhanderuete.
Ha'e rã nhande ma hymba kuery vexa'i nhandekuai,
ikora rupi opo py openaa va'e.
Aỹ voi ijayvua pendu vy
8 peneakã ratã eme, Meribá py guare rami e'ỹ,
Massá tekoa e'ỹa py guare rami e'ỹ.
9 Mba'eta ha'e py ma peneramoĩ kuery xereko a'ã vy
xembopoxya rupi ikuai va'ekue,
opa mba'e porã ajapo rã oexa rire teĩ.
10 Quarenta ma'etỹ re ajou vai ha'e kuery ikuaia.
Ha'e rami vy "Ha'e kuery ma opy'a py ojerovia e'ỹ va'e!
Ndoikuaai ae xeguigua tape!" ha'e va'ekue.
11 Ha'e nunga rupi xepoxya rupi aura:
"Ha'e kuery ndoikei 'rãe opytu'u aguã ame'ẽ va'e py."[f]

Salmo 96

1 Crônicas 16.23-33

1 Pemonhendu ke SENHOR pe mboraei pyau!
Yvy jave regua kuery, peporaei SENHOR pe!
2 Peporaei SENHOR pe, peroma'endu'a hery re.
Ko'ẽ nhavõ peikuaa uka nhandereraa jepea.
3 Yvy regua kuery pe peikuaa uka hexakãa,
ha'e javi regua pe pemombe'u mba'emo porã ojapoa.

---

f 95.7-11 Hebreus 3.7–4.11; Êxodo 17.1-7; Números 13.25–14.23

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Mba'eta SENHOR ma yvate ete va'e.
Ha'evea rami ixupe japoraeia,
mba'eta tuuete ramigua ikuai va'e gui okyjevepy.
5 Mba'eta yvy regua kuery ruete ha'e javi ma mba'emo ra'angaa rive.
Ha'e rã SENHOR ma yva apoare.
6 Guenonde oexa uka 'rã guexakãa ha'e ijyvatea.
Ipo'akaa ha'e iporãa ojekuaa henda iky'a e'ỹ va'e py.
7 Yvy regua kuery, peroporaei ke SENHOR!
Peroporaei SENHOR rexakãa ha'e ipo'akaa.[g]
8 Peroporaei SENHOR rery, iporã ete ramo.
Peme'ẽ va'erã peru vy peroike ixupegua roka py.
9 Pembojerovia SENHOR iky'a e'ỹa rexakãa py.
Yvy jave regua kuery, peryryipa henonde.
10 Yvy regua kuery ikuaia rupi aipopeje: “ SENHOR ma huvixave oĩ.
Yvy omoĩ atã raka'e omyĩ e'ỹ aguã rami.
Anhetẽ rupi oikuaa pota 'rã yvy regua kuery re”, peje.

11 Tovy'a yva ha'e yvy.
Taevovo ye'ẽ ha'e ha'e py ikuai va'e ha'e javi!
12 Tovy'a nhuũndy ha'e ha'e rupi ikuai va'e ha'e javi!
Tovy'apa yvyra ka'aguy re ikuai va'e
13 SENHOR renonde, mba'eta ou 'rã.
Ou vy oikuaa pota 'rã yvy regua kuery re.
Teko porã rupi 'rã oikuaa pota yvy ha'e
yvy regua kuery re, ojeroviapy oikoa rupi ae.

Salmo 97

Nhanderuete yvatea ha'e ipo'akaa re ijayvua

1 SENHOR ma huvixave oĩ.
Tovy'a yvy re ikuai va'e!
Tovy'a ypa'ũ heta ikuai va'e regua!
2 Ijyvýry rupi oĩ arai ha'e pytũ reia.
Tenda openaaty ytarã ma teko porã ha'e ha'evea rami joguerekoa oĩ.
3 Henonde oo 'rã tata
hovaigua kuery ijyvýry ikuai va'e rapypaarã.
4 Ixuguigua overa va'e ma omoexakã 'rã yvy.
Ha'e ramo yvy oexa vy oryryipa 'rã.

---

g 96.7-9 Salmo 29.1-2

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Yvyty ikuai va'e voi ei raity rami 'rã tykupa
SENHOR yvy jave re ipo'aka va'e renonde.
6 Yva ma oikuaa uka 'rã heko porãa.
Ha'e ramo ha'e javi regua oexa 'rã hexakãa.
7 Tove mba'emo ra'angaa pe ikuai va'e ha'e javi nda'evei nho ta'ikuai,
mba'emo ra'angaa rive oguerovy'a va'e.
SENHOR renonde toĩmba tuuete ramigua ikuai va'e SENHOR
guenapy'ã re.
8 Sião tetã rupi ha'e nunga oendu vy ovy'aa 'rã okuapy,
Judá regua tekoa ikuai va'e rupi voi ovy'apaa 'rã,
SENHOR, ndereko porãa rexa uka ramo.[h]
9 Mba'eta ndee anho SENHOR Yvate ete va'e reiko,
yvy jave re ndepo'aka va'e.
Ndee ma tuuete ikuai va'e áryve reĩ va'e.
10 Peẽ kuery SENHOR peayvu va'e, pembojeguaru ke teko vai.
Mba'eta onhangareko 'rã ojeupegua kuery iky'a e'ỹ va'e nhe'ẽ re,
ogueraa jepe 'rã guive heko vai va'e po gui.
11 Heko porã va'e pe ma ome'ẽ 'rã hexakã va'e,
ha'e anhetẽ rupi ipy'a va'e pe ome'ẽ 'rã ovy'a aguã.
12 Pendeko porã va'e, perovy'a ke SENHOR.
Peporaei hery iky'a e'ỹ va'e rupi!

SENHOR ha'evea rami joguerekoa re ijayvua

Mboraeirã ombopara pyre.

Salmo 98

1 Pemonhendu ke SENHOR pe mboraei pyau,
mba'emo iporã ete va'e ha'e ojapo ramo.
Ojyva oiporu kuaa regua imbaraete ha'e iky'a e'ỹ va'e py ipo'aka.
2 SENHOR oikuaa uka jogueraa jepeague.
Yvy regua kuery oexaa rupi oexa uka ha'evea rami joguerekoa.
3 Ndaexarai guive Israel kuery omboaxy rupi ojeroviapy oiko aguã re.
Ha'e ramo yvy jave re ha'e javi regua ikuai va'e oexa okuapy
Nhanderuete nhandereraa jepeague.
4 Yvy jave re ha'e javi regua pendekuai va'e, peroporaei ke SENHOR
pevy'aa rupi!
Peporaei, pevy'a ha'e perovy'a mboraei py!
5 Mba'epu ixã reta va'e reve peroporaei SENHOR,
ixã reta va'e pu rupi guive peporaei.

---

[h] **97.8** "Judá rajy kuery" he'ia ma Judá yvy re tekoa ikuai va'e re ijayvu vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Pemonhe'ẽ mimby guaxu ha'e vaka rakuakue guigua.
Pevy'a SENHOR renonde, huvixave oĩ ramo.
7 Tonhendu ye'ẽ ha'e hexe ikuai va'e ha'e javi,
yvy ha'e hexe ikuai va'e guive!
8 Yakã ha'e javi tojepo pete!
Yvyty ikuai va'e voi toporaei ovy'aa rupi
9 SENHOR renonde,
mba'eta ou yvy re ikuai va'e re oikuaa pota aguã.
Teko porã rupi oikuaa pota 'rã yvy ha'e
yvy regua kuery re, peteĩ rami joguerekoa rupi.

Salmo 99

Nhanderuete iky'a e'ỹ va'ea re ijayvua

1 SENHOR ma huvixave oĩ.
Yvy regua kuery toryryipa.
Ha'e oguapy oiny anjo ipepo va'e kuery áryve.
Yvy tomyĩmba.
2 SENHOR ma yvate ete Sião tetã py,
yvy regua kuery ha'e javi áryve oĩ.
3 Ha'e kuery togueroporaei hery yvate ete va'e okyjepy,
iky'a e'ỹ va'e ramo.
4 Ndee ma huvixave ipo'akapa va'e reiko,
teko porã reayvu va'e.
Peteĩ rami joguerekoa remoĩ.
Jacó kuery mbyte rejoguereko anhetẽ ete rupi, ha'evea rami meme.
5 Pemboete ke SENHOR Nhanderuete!
Ipyrõa renonde peĩ penerenapy'ã re,
iky'a e'ỹ va'e ramo.
6 Moisés ha'e Arão ma ixupegua sacerdote ikuai raka'e,
Samuel voi hery rupi ojapukai va'ekue regua.
SENHOR pe ha'e kuery ojapukai ramo ombovai.
7 Arai oĩ va'e gui ijayvu raka'e ha'e kuery pe.[i]
Ha'e ramo ha'e kuery onhe'ẽ rendu,
lei hekorã oeja va'ekue rupi ikuai raka'e.
8 SENHOR Oreruete, ndee ma rembovai va'ekue ha'e kuery ojapukai rã.
Ha'e kuery pe rexa uka Oreruete joperdoa va'e reikoa,
ojejavyague remboekovia va'e guive.

---

i 99.7 Êxodo 33.7-11

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Peroporaei SENHOR Nhanderuete.
Ixupegua yvyty iky'a e'ỹ va'e renonde peĩ penerenapy'ã re,
SENHOR Nhanderuete iky'a e'ỹ va'e ramo.

Templo py oporaeia aguã regua

Mboraei oguerovy'aa aguã regua.

Salmo 100

1 Yvy jave re pendekuai va'e,
peroporaei SENHOR pevy'aa rupi!
2 Pevy'aa rupi pendekuai SENHOR pe ete.
Henonde pejexa uka pejuvy peporaei reve.
3 Peikuaa pota pova'e re: SENHOR ma Nhanderuete oiko.
Ha'e ae nhanemoingo rire ixupegua meme jaiko.
Nhande kuery ma ixupegua ae,
hymba kuery vexa'i openaa va'e.
4 Ixupegua rokẽ rupi peike perovy'aa rupi,
hoka py peike mboraei reve.
Perovy'a, peroporaei hery rupi.
5 Mba'eta SENHOR ma porayvu va'e.
Nhanemboaxya rupi oiko 'rã raka'e rã peve,
ojeroviapy 'rã oiko ikuai jevy-jevy va'e peve.

Huvixave opena porã va'e reko re ijayvua

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

Salmo 101

1 Xee aporaei 'rã ndeporayvu ha'e ha'evea rami rejoguerekoa re.
SENHOR, ndevy pe ae aporaei.
2 Anhea'ã 'rã xe'arandua rupi tape porã rupi anho aiko aguã.
Raka'e nda'u reju 'rã xea py?
Xero py aikoa py voi xepy'a ky'a e'ỹa rupi pota 'rã aiko.
3 Xee aexaa py ma namoĩ 'rã teko vai.
Ndajou porãi ojepe'a va'e kuery ikuaia.
Ha'e kuery reko neĩ peteĩ henda py voi noĩ 'rã xere.
4 Xevy pe nda'evei ete xepy'a ky'aa oĩ aguã.
Xee ndaikuaaxei teko vai.
5 Ha'e gui nhemi rupi joe ijayvu vai va'e ma amokanhy 'rã.
Opy'a py ojejou porã ha'e onhemboyvate rei va'e ma xee
ndaropo'akai.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Xee aexaxe va'e ma ojeroviapy yvy re ikuai va'e anho,
aru 'rã xero py xereve ikuai aguã.
Tape porã rupi ikuai va'e ma amoĩ 'rã xerembiguairã.
7 Xero py ma neĩ peteĩve jokore va'e ndoikoi 'rã,
neĩ peteĩve ijapu va'e voi ndoikoi 'rã xerenonde.
8 Ko'ẽ nhavõ amokanhy 'rã heko vai va'e yvy gui,
SENHOR pegua tetã gui aipe'a aguã teko vai rupi ikuai va'e ha'e
javi.

Jajeko rerova vy Nhanderuete nharõ aguã regua

Ojexavai ha'e ikangy va'e SENHOR pe ojapukaiague.

Salmo 102

1 SENHOR, endu ke ajerurea.
Ndea py tonhendu ajapukaia.
2 Xee ajexavaia ára ejexa uka e'ỹ eme.
Endu ke. Ajapukai ramo xepytyvõ voi!
3 Mba'eta xerekove opa ma ovy hataxĩ rami,
xekãgue ma tata py okaia ramigua aendu.
4 Nhuũ ojaya pyre ipirupaa rami avi xepy'a re oĩ va'e aendu.
Akaru aguã voi xerexarai jepi.
5 Xepire voi ojapa ma xekãgue re,
xepoaẽ atã ainya va'e gui.
6 Xee ma guyra tekoa e'ỹa rupigua rami aiko,
urukure'a oogue rupi rive oiko va'e rami.
7 Ndake kuaavei,
guyra'i ha'e ae'i va'e oo áry oiko va'e rami.
8 Xerovaigua kuery ma ára pukukue re xere ovy'a reia rupi ikuai.
Xevy ipoxy vy xerery rupi ijayvu vaikue-ikue.
9 Mbojape 'rãgue py tanhimbu re akaru,
xerexay re irũmba rei va'e ay'u aikovy.
10 Ha'e ramigua ae aendu ndee xejou vai vy ndevai ramo,
mba'eta xemboyvate va'ekue ri aỹ ma xereity.
11 Xe'ára opa ovy pytũ rai'i ouvy vy kuaray'ã ovya rami.
Nhuũ ipiru ovy va'e rami akanhy.
12 Ha'e rã ndee SENHOR, raka'e rã peve 'rã reiko.
Nderery re ima'endu'aa 'rã avakue okuave teria ja.
13 Ndee repu'ã vy remboaxy 'rã Sião tetã pygua kuery.
Ovaẽ ma ha'e kuery remboaxya rexa uka aguã,
hi'ora ovaẽ ma.
14 Nerembiguai kuery oayvu Sião py ita ikuai va'e voi,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e pygua ku'ikue re eteve voi oexaxe vai okuapy.
15 Yvy regua kuery ha'e javi SENHOR rery oendu vy ikuai 'rã
ojererokyjea rupi,
yvy regua ruvixave kuery
voi ogueroporaei 'rã hexakãa.
16 Mba'eta SENHOR Sião tetã omoĩ atã vy
oexa uka guexakãa.
17 Oendu iporiaukue'i ojerurea,
ndojapyxaka e'ỹi ha'e kuery ojapukaia re.
18 Ha'e nunga ta'ipara toiny raka'eve rã guarã.
Ha'e rire ikuai jevy va'e voi ogueroporaei 'rã SENHOR:
19 "Guenda iky'a e'ỹ va'e ijyvate va'ea gui,
yva gui ae SENHOR oma'ẽ oiny yvy katy,
20 oendu aguã nhuã py ikuai va'e poaẽa,
ha'e ogueraa jepe aguã omano
aguã rami omoingo pyre.
21 Sião tetã py ima'endu'aa aguã SENHOR rery re,
ha'e Jerusalém py ogueroporaeia aguã.
22 Ha'e nunga oiko 'rã yvy regua kuery ono'õmba,
huvixa kuery ipo'aka va'e voi
SENHOR pe ikuai aguã oupa jave."
23 Ha'e rami teĩ ha'e ma oipe'a xembaraetea,
omboapu'a'ive aikovea.
24 Xee aipoa'e va'ekue:
"Xeruete, xereraa eme ke, aikovea mbyte teria ja.
Ha'e rã ndee ma reikove 'rã raka'e rã peve.
25 Jypy'i ete ma renhono va'ekue yvy ytarã,
ndepo py ae rejapo va'ekue yva.
26 Ha'e nunga ha'e javi okanhymba 'rã,
ha'e rã ndee ma reiko riae 'rã.
Ha'e nunga inhymave 'rã ovy ajukue rami,
ao rami remboekovia 'rã.
Amboae rami 'rã opyta.
27 Ha'e rã ndee ma ha'ekue ae 'rã reiko.
Nderekove ma opa va'erã e'ỹ.[j]
28 Nerembiguai ra'y kuery voi ikuai porã 'rã,
hamymino kuery ma remoingo
'rã nerenonde."

---

j 102.25-27 Hebreus 1.10-12

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Nhanderuete nhanemboaxya re ijayvua

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

Salmo 103

1 Xenhe'ẽ, eroporaei ke SENHOR.
Xere oĩ va'e ha'e javi togueroporaei hery iky'a e'ỹ va'e rupi!
2 Eroporaei SENHOR, xenhe'ẽ,
nderexarai eme guive neĩ peteĩve xevy ojapo porãague re.
3 Mba'eta omboguepa ajejavyague,
xemonguera 'rã guive xemba'eaxy gui.
4 Xereraa jepe 'rã amano aguã gui,
ha'e xemboaxya ha'e xerayvua rupi xemoingo porã 'rã.
5 Xetuja'i teĩ xembovy'a 'rã opa mba'e porã py,
taguato rami xembopyau vy.[k]
6 SENHOR ha'evea rami joguereko vy
oikuaa pota 'rã ojexavai rei'i va'e re.
7 Moisés pe oikuaa uka raka'e ojeguigua tape,
Israel kuery pe oexa uka guembiapo.
8 SENHOR ma nhomboaxya ha'e iporayvua rupi oiko va'e.
Ivai ma rei-rei 'rã e'ỹ, iporayvu vaipa guive.[l]
9 Nhandevy nda'ijayvu ete riaei 'rã,
mboxy rupi riae ndoikoi 'rã.
10 Jajejavyague rami ete e'ỹ nhanembopaga,
nhandereko vaia rami e'ỹ nhanderereko.
11 Mba'eta yvy gui yva yvatevea rami avi
SENHOR nhomboaxya voi yvate ete,
oexa uka 'rã henonde ojererokyjea rupi ikuai va'e pe.
12 Kuaray oẽa gui kuaray oikea mombyrya rami avi
jajejavyague oipe'a mombyry ete nhandegui.
13 Tuu kuery gua'y kue'iry omboaxya rami
SENHOR voi omboaxy 'rã henonde ojererokyjea rupi ikuai va'e.
14 Mba'eta oikuaa mba'e nunga gui pa jaiko,
oikuaa ae ma yvy ku'i guigua rive jaikoa.
15 Ha'e rã avakue ma nhuũ rami avi hekove apu'a'i,
jai ipoty va'e rami rive 'rã ikuai.
16 Mba'eta yvytu oipeju ramo ipoty okanhymba 'rã.
Ha'e rire ikuaiague py teĩ ha'e kuery re na'ima'endu'aavei ma 'rã.

---

[k] **103.5** Taguato rague hekoviaa rami ome'ẽ 'rã nhanembaraete pyaurã (Isaías 40.31).
[l] **103.8** Tiago 5.11

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ha'e rã SENHOR ma jypy'i guive raka'e rã peve
omboaxy 'rã henonde ojererokyjea rupi ikuai va'e.
Gueko porãa oexa uka 'rã hamymino kuery raka'eve rãgua pe voi,
18 guexeve guarã ojapo va'ekue rupi ikuai va'e ha'e javi pe,
ojapo uka va'ekue ojapo ete aguã re ima'endu'a va'e kuery pe.
19 SENHOR ma yva re omoĩ guenda opena atyrã.
Huvixave vy opa mba'e re ipo'aka va'e.
20 Ixupegua anjo kuery, peroporaei ke SENHOR,
penembaraete ha'e pendepo'akapa va'e,
ojapo uka va'e pejapo, ha'e penhe'ẽ rendu va'e!
21 Ixondaro kuery pendekuai va'e ha'e javi, peẽ kuery voi peroporaei SENHOR,
peẽ hembiguai kuery oipota va'e pejapo va'e!
22 Hemimoingo pendekuai va'e ha'e javi, peroporaei SENHOR,
mamo rã ipo'akaa py ma guive rã!
Xenhe'ẽ, ndee voi eroporaei avi SENHOR!

Salmo 104

Nhanderuete opa mba'e apoare pe japoraei aguã regua

1 Xenhe'ẽ, eroporaei ke SENHOR!
SENHOR Xeruete, yvate ete va'e reiko!
Renhemonde 'rã nerexakãa py, nemarã e'ỹa py guive.
2 Ajukue puku py rami renheovã 'rã nerexakãa py.
Yva ma reipyo 'rã heravy ajukue rami.
3 Yy yvate rupi oĩ va'e áry nderorã rejapo.
Arai ma remboguata 'rã heravy ndekaróxarã.
Yvytu ndereroveve 'rã heravy opepo áry.
4 Ndevygua anjo kuery rejapo 'rã yvytu,
nerembiguai kuery rejapo 'rã hendy vuku aguã rami.[m]
5 Yvy ma remboyta raka'e
neĩ peteĩ henda py ma omyĩ e'ỹ aguã.
6 Ijaorã typya remoĩ vy renhovã.
Ha'e ramo yvyty ikuai va'e áry rupi peve yy itui.
7 Ha'e gui ma ndeayvu ramove oxyry ju ovy,
yapu rupi ndeayvua oendu vy ojepe'a vyvoi.
8 Ha'e ramo yvyty opu'ã jekuaa ju,
yvyuguarã voi oguejy,
hendarã rereko katu va'ekue peve.

---

m 104.4 Hebreus 1.7-14

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Yy remberã guive remoĩ oaxave e'ỹ aguã,
yvy ojao'i jevy e'ỹ aguã.
10 Ha'e gui yvyugua rupi rejapo yvu oĩ aguã rami,
yvyty pa'ũ-pa'ũ rupi yy oxyry aguã rami.
11 Ha'e va'e gui ka'aguy rupigua ha'e javi oy'u 'rã,
mburika ka'aguy regua voi oy'u 'rã.
12 Yakã yvýry ma guyra'i ojapo 'rã guaityrã,
yvyra rakã mbyte 'rã onhe'ẽ okuapy.
13 Yva re reĩa gui remoakỹ 'rã yvyty ikuaia rupi.
Ha'e ramo ndepo py mba'emo rejapo ramo yvy oĩmba porã 'rã.
14 Nhuũ ma rejapo 'rã mymba kuery rembi'urã henhoĩ aguã rami,
ha'e rã mba'emo rogue ma avakue pe reja.
Ha'e ramo yvy re oiko va'e gui ojou 'rã guembi'urã:
15 uva rykue imbovy'aarã,
azeite hova moexakãarã,
ha'e mbojape imombaraetearã guive.
16 Yvyra ikuai va'e voi SENHOR gui vy oiko porã avi 'rã,
yary Líbano yvy re onhotỹ va'ekue guive.
17 Ha'e va'e re ma guyra'i ojapo 'rã guaityrã.
Ha'e rã oko ma cipreste rakã re 'rã ojapo.
18 Yvyty áry ikuai 'rã kavara ka'aguy regua,
ha'e itape guy rupi ma tapixi kuery 'rã onhemi okuapy.
19 Jaxy ma rejapo ára kuaa ukaarã,
ha'e rã kuaray ma oike aguã hora py porã 'rã oike.
20 Ha'e gui pytũ ma rembou 'rã
ka'aguy regua pyávy oẽmba oje'oivy aguã.
21 Guary ra'y kuery ma okororõ 'rã guembiarã re,
oeka 'rã oje'oivy Nhanderuete ojou uka va'ekue ho'u va'erã.
22 Kuaray oẽ ju ramo ha'e kuery ojevypa ju 'rã,
okua py 'rã oikepa.
23 Ha'e rã avakue ju ma oje'oi 'rã omba'eapo aguã.
Ka'aru peve 'rã omba'eapo okuapy.
24 SENHOR, joo ramigua e'ỹ-e'ỹ rejapo va'ekue ikuai!
Ne'arandua rupi rejapo.
Yvy ma tynyẽ oiny mba'emo porã rejapo va'ekue.
25 Oĩ avi ye'ẽ hembe'ỹ ha'e tuvixa va'e.
Ha'e va'e py mbovy e'ỹ ikuai neremimoingo kuery
kyrĩ'i ha'e tuvixa va'e.
26 Hi'áry rupi oaxa 'rã kanoã guaxu.
Oiko avi 'rã ypo guaxu remoingo va'ekue ha'e py ovy'a va'erã.
27 Ha'e kuery ha'e javi oarõ 'rã okuapy ndepo guigua
hi'ára py porã ho'u va'erã reme'ẽ aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 Reme'ẽ ramo 'rãe ha'e kuery ojou.
Rejou uka reta ramo ha'e kuery hevyatãmba 'rã.
29 Nderejexa ukai ri ramo okyjepa 'rã.
Ipytuẽa reipe'a ramo omano 'rã,
yvy ku'i ju 'rã opyta.
30 Ha'e gui ma nenhe'ẽ rembou vy remoingo'i 'rã.
Ha'e rami vy rembopyau 'rã yvy re.[n]
31 Tove SENHOR rexakãa toĩ raka'e rã peve.
SENHOR toguerovy'a mba'emo omoingo va'ekue.
32 Yvy re ha'e oma'ẽ ramo rive oryryipa 'rã.
Yvyty re opoko ramo oẽ 'rã hataxĩ.
33 Aporaei 'rã SENHOR pe aikovea ja.
Xeruete pe aporaei 'rã aikoa pukukue re.
34 Hexe xema'endu'a ramo toguerovy'a.
Xee ma avy'a 'rã aikovy SENHOR re.
35 Ha'e rã ojejavypa rei va'e kuery ma tokanhymba yvy gui,
tokuave eme opa marã rei ikuai va'e.
Xenhe'ẽ, eroporaei ke SENHOR!
Aleluia!

Salmo 105

1 Crônicas 16.8-22

1 Perovy'a SENHOR, hery rupi pejapukai.
Yvy regua kuery pe peikuaa uka hembiapokue.
2 Peporaei ke ixupe, peporaei salmos rupi.
Pemombe'u ke nhomondyipaarã ojapo va'ekue.
3 Perovy'a hery iky'a e'ỹ va'e rupi.
SENHOR rekaa rupi ikuai va'e tovy'a opy'a py.
4 Peka ke SENHOR, ipo'akaa guive.
Peka riae ke henonde peĩ aguã.
5 Penema'endu'a ke mba'emo porã ojapo va'ekue re,
nhomondyipaa ha'e oipota va'e re ijayvuague re,
6 peẽ hembiguai Abraão ramymino kuery,
peẽ Jacó ra'y kuery hembiporavo pendekuai va'e.
7 Ha'e ma SENHOR Nhanderuete.
Oipotaa ma yvy jave re ojekuaa.
8 Ima'endu'a riae 'rã guexeve guarã ojapo va'ekue re,

---

[n] **104.27-30** Yvy re ikuai va'e re Nhanderuete openaa re ijayvu avi Atos 17.24-28 ha'e Colossenses 1.15-17 py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mbovy rei e'ỹ ikuai va'erã pe ojapo ukaa rupi ijayvuague re,
9 Abraão reve ngupive guarã ojapo va'ekue re,
Isaque pe ouraa rupi ijayvuague re guive.[o]
10 Ha'e nungakue re ma Jacó reve ju ijayvu,
raka'e rã peve guarã re ijayvu Israel reve.[p]
11 Ha'e vy aipoe'i:
"Ndevy pe ame'ẽ 'rã Canaã pendeyvyrã", he'i.
12 Ha'e jave py ha'e kuery mbovy'i teri ikuai,
yvy mboae guigua ikuai raka'e mbovy'i ete,
13 oguata va'ekue yvy mboae-ae ikuai va'e rupi,
joyvy-yvy re.
14 Ha'e rami teĩ avave rei pe SENHOR ndoguereko axy ukai.
Ha'e kuery re oma'ẽ vy ijayvu ete huvixave ikuai va'e pe.
15 Ha'e vy aipoe'i: "Xerembiporavo kuery re pemoĩ eme pendepo,
pereko axy eme xevygua profeta kuery", he'i.[q]
16 Ha'e gui ma yvy re ombou karuai,
ha'e vy ndojou ukavei tembi'u.[r]
17 Ha'e kuery renonde omondouka peteĩ ava
José hery va'e, tembiguairã ovende pyre.
18 Ipy corrente py ojokua,
ferro guigua omoĩ reve,
19 hekorã re ijayvuague ojeupity peve,
SENHOR ijayvuague hexe oiko aguã.
20 Ha'e ramo huvixave opoi uka,
yvy regua ipo'akapave va'e oipe'a uka.
21 Ha'e vy ngoo re ae opena uka,
mba'emo oguereko va'e ha'e javi re opena aguã.
22 Omoĩ ha'e pygua ruvixa kuery re avi ipo'aka va'erã,
'arandu re ombo'e aguã nhomongeta va'e kuery.
23 Ha'e gui ma Egito yvy re Israel ju ovaẽ,
Jacó onhemboekoa Cam ramymino kuery yvy re.
24 Nhanderuete ojapo ojeupegua kuery ta'y reta aguã rami,
ojapo imoingo axya kuery gui imbaraeteve aguã rami.[s]
25 Ha'e kuery py'a oguerovapa guive ixupegua kuery re nda'ija'evei aguã,
hembiguai kuery ombotavypaa rupi oguereko aguã rami.
26 Ha'e gui ha'e kuery ikuaia py ombou guembiguai Moisés,
hembiporavo Arão guive.

---

[r] **105.16-23** José rekokue ma Gênesis 37–50 py oĩ.

o 105.9 Gênesis 12.7; 26.2-5 **p 105.10** Gênesis 28.10-15 **q 105.14-15** Gênesis 20.3-7
s 105.24-36 Êxodo 1.1–13.16

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

27 Ha'e va'e kuery po rupi ojapo uka hexa pyrã ikuaia mbyte,
nhomondyipaarã ojapo Cam yvy re.
28 Ha'e rami vy pytũ ombou ramo opa rupi pytũ
teĩ Moisés ha'e Arão ndojapo e'ỹi ijayvuague.
29 Ha'e kuery ikuaia rupi yy itui va'e ojapo tuguy,
pira ikuai va'ekue ojukapa vy.
30 Ha'e kuery yvy re ju'i heta ombou,
huvixa ro py peve.
31 Ha'e ijayvu rã ou mberu arai rami,
ky voi ou yvy jave rupi.
32 Oky 'rãgue py ombou amandau,
ha'e overa va'e gui tata ou yvy re.
33 Omomba uva ha'e figo ty,
yvyra ikuai va'e rakã omopẽmba vy.
34 Ha'e ijayvu rã ou tuku-karu,
opo va'e heta ete ikuai oipapaa aguã rami e'ỹ.
35 Ha'e va'e kuery ma yvy jave rupi ho'upa jai rogue,
omono'õ va'erã ikuai va'ekue guive.
36 Ojukapa avi jypygua yvy re ikuai va'ekue,
jypygua imbaraete teri vy oguereko va'ekue.
37 Ha'e gui ojeupegua kuery oguenoẽ ouro ha'e prata reve.[t]
Ha'e kuery regua peteĩve jipoi hexaĩ e'ỹ va'e.
38 Ha'e kuery oje'oi ramo Egito pygua kuery ovy'apa okuapy,
ha'e kuery gui okyje teria ja.
39 SENHOR ombou peteĩ arai ojeupegua kuery áry rupi ijao'iarã,
ha'e pyávy tataendy ju ombou omoexakã aguã.
40 Ha'e kuery ojerure ramo ombou reta guyra,
yva gui mbojape ombou va'ekue re guive hevyatãmba.[u]
41 Peteĩ itaova ombovo uka ramo oẽ yy,
tekoa e'ỹa rupi oxyry ovy yakã rami.
42 Ijayvuague iky'a e'ỹ va'e re ima'endu'a vy ojapo,
guembiguai Abraão re guive.
43 Ha'e rami py ojeupegua kuery oguenoẽ ha'e gui,
hembiporavo kuery oporaei oje'oivy ovy'aa rupi.
44 Ha'e kuery pe ome'ẽ amboae regua yvy va'ekue,
ha'e ramo oipe'apa amboae regua mba'ety,[v]
45 ha'e kuery onhe'ẽ rendu aguã ijayvuague,
ha'e lei oeja va'ekue rupi ikuai aguã.
Aleluia!

---

t 105.37-39 Êxodo 12.33-36 **u 105.40-41** Êxodo 16.1–17.16; Números 20
v 105.44 Josué 11.16-23

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Salmo 106

1 Crônicas 16.35,36

1 Aleluia!
Perovy'a ke SENHOR, porayvu va'e ramo,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
2 Mava'e nda'u omombe'u kuaa 'rã SENHOR opo'akaa rupi ojapo va'ekue,
tyrã pa ogueroporaei kuaa 'rã?
3 Ovy'a ete 'rã anhetẽ rupi ikuai va'e,
ára nhavõ teko porã rupi ikuai va'e.

4 SENHOR, nema'endu'a ke xere,
ndevygua kuery reayvua rexa uka vy.
Eikuaa pota xere xereraa jepe aguã,
5 nerembiporavo kuery ovy'a rã xee aexa aguã,
ha'e avy'a avi aguã ndevygua kuery ovy'aa py,
ndevygua kuery reve xee roguerovy'a aguã.
6 Ore kuery ma oreramoĩ kuery rami avi rojejavy rokuapy.
Opa marã orekuai, orereko vai guive rokuapy.
7 Egito yvy re oreramoĩ kuery ikuai jave
ndoikuaa potai raka'e iporã ete va'e rejapoa re.[w]
Na'ima'endu'ai okuapy mbovykue rei e'ỹ omboaxyague re.
Ha'e rami vy ye'ẽ yvýry nonhe'ẽ rendui okuapy, Ye'ẽ Pytã va'e py.
8 Ha'e rami teĩ SENHOR ogueraa jepe raka'e guery omboete ukaa rupi vy,
ha'e kuery pe opo'akaa oexa uka vy.
9 Ye'ẽ Pytã pe ijayvu ramo ipiru.
Ha'e vy ojapo yy rupakue rupi oaxapa aguã rami,
yvy piru reia rupi.
10 Ogueraa jepe ija'e e'ỹ va'e kuery po gui,
oepy hovaigua kuery po'akaa gui.
11 Imoingo axyare kuery áry rupi yy ojao'ipa,
ha'e kuery regua neĩ peteĩve ndoo jepei.
12 Ha'e ramo mae oguerovia okuapy ijayvuague,
ha'e vy oporaei ixupe oguerovy'aa rupi.

13 Ha'e gui are e'ỹ re hexaraipa ju ojapo va'ekue re,
ha'e oipotaa rupi ve'ỹ ju ikuai.[x]
14 Tekoa e'ỹa py ha'e kuery ae oipotapa reia rupi rive ikuai vy

---

[w] **106.6-12** Egito gui Nhanderuete ogueraa jepeague omombe'u Êxodo 14–15 py.
[x] **106.13-15** Números 11

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Nhanderuete pe “Taexa” he'i okuapy.
15 Ha'e rã ha'e ome'ẽmba ha'e kuery ojerurea,
va'eri ojapo avi ha'e kuery nhe'ẽ ikangy ovy aguã rami.
16 Ha'e kuery rekoa py ijayvu rei okuapy
Moisés ha'e Arão SENHOR pegua iky'a e'ỹ va'e re.[y]
17 Ha'e ramo yvy ojepe'a vy omokõ Datã,
Abirão kuery regua guive ojao'ipa.
18 Ha'e va'e kuery re tata omoendy vy
oapypa raka'e heko vai va'e kuery.
19 Horebe yvyty py ojapo okuapy peteĩ vaka ra'y ra'angaa,
ha'angaa ouro ryku gui ojapo pyre ombojerovia okuapy.[z]
20 Ha'e rami Nhanderuete rexakãa omboekovia
mymba nhuũ ho'u va'e ra'angaa re rive.
21 Hexaraipa Nhanderuete heraa jepeare gui,
Egito yvy re mba'emo porã ojapo rire teĩ.
22 Nhomondyipaarã ojapo Cam yvy re,
ha'e Ye'ẽ Pytã py mba'emo porã ete ojapo rire teĩ.
23 Hembiporavo Moisés henonde nonhemoĩ va'e rire
ijayvuague rami vy omomba ete 'rãgue.
Ha'e rami py Moisés ojapo raka'e opoxya rupi omomba e'ỹ aguã rami.
24 Ha'e rami avi ha'e kuery ndooxei yvy iporã va'e py,
ijayvua ndogueroviai vy.[a]
25 Ha'e rami 'rãgue py peteĩ-teĩ ropy rupi ijayvu rei okuapy,
SENHOR ijayvua re noendu potai vy.
26 Ha'e ramo opo oupi reve oura ha'e kuery pe,
tekoa e'ỹa rupi ae omokanhymba aguã re,
27 ha'e gui hamymino kuery ju yvy regua kuery ikuaia rupi oitypa vy
yvy mboae rupi omoaĩmba aguã re.
28 Ha'e gui ovapa oje'oivy Peor pygua kuery ruete ramigua Baal re.
Ha'e vy ho'u okuapy ta'angaa hekove e'ỹ va'e pe ome'ẽ mbyre.[b]
29 Ha'e rami ete ikuai vy ombopoxy rive Nhanderuete.
Ha'e rami vy oendu okuapy mba'eaxy vaikue.
30 Ha'e ramo Finéias opu'ã vy otekoavy va'ekue ombopaga rire
mba'eaxy opytu'upa.
31 Ha'e nunga py oexa uka heko porãa,
raka'e rã peve guarã.

---

[z] **106.19-23** Vaka ra'y ra'angaa ojapo okuapyague omombe'u Êxodo 32 py.
[a] **106.24-27** Yvy porã py ndooxei okuapyague omombe'u Números 13–14 py.
[b] **106.28-31** Peor py ojejavyague omombe'u Números 25 py.

y 106.16-18 Números 16

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

32 Ha'e gui ma Meribá py yy oĩa py ju ombopoxy.
Ha'e va'e kuery káuxa mba'emo vai oiko raka'e Moisés pe.[c]
33 Mba'eta Nhanderuete Nhe'ẽ rovai opu'ã rei okuapy ramo
Moisés ijayvu 'rãgue'ỹ rupi ijayvu.
34 Ha'e kuery ndojukapa etei amboae regua kuery
SENHOR ojapo ukaague rami e'ỹ.[d]
35 Ha'e rami 'rãgue py yvy regua kuery reve nhomomendapa vy
ha'e pygua reko rami ikuai.
36 Ha'e vy ombojerovia okuapy ha'e pygua kuery ta'angaa.
Ha'e nunga opyta imbo'aarã.
37 Gua'y ha'e guajy kuery oapy ukapa
anha kuery pe.
38 Ha'e vy omoẽ mba'eve py ojejavy e'ỹ va'e ruguy teĩ,
gua'y, guajy kuery ruguy ae,
mba'emo ra'angaa Canaã pygua pe ojuka uka vy.
Ha'e vy ijyvy iky'apa va'e opyta huguykue py.
39 Ha'e rami ikuai vy onhemongy'apa ha'e kuery ae ojapoa py,
itavy rei okuapy guembiapokue py.
40 Ha'e nunga rupi SENHOR poxya hendy ixupegua kuery rovai,
ha'e ojeguaru ojeupe guarã va'ekue gui ae.
41 Ha'e vy omboaxapa amboae regua po py.
Ha'e kuery re ija'e e'ỹ va'e kuery ipo'aka okuapy,
42 hovaigua kuery oguereko axy,
ha'e kuery po'akaa guy py omoingo.
43 Mbovykue rei e'ỹ ogueraa jepe,
ha'e rami teĩ ha'e kuery nhomongetaa rupi ikuai vy ombopoxy
reive tema.
Gueko vaia py ojexavaive oje'oivy.
44 Ha'e rami rire teĩ ha'e oikuaa pota ju ojexavaia re,
ha'e oendu nho ha'e kuery ojapukaia.
45 Ha'e kuery re vy ima'endu'a guexeve guarã ojapo va'ekue re.
Ha'e vy porayvu ete va'e vy omboaxy ju.
46 Ojapo escravo-rã heraa are kuery ha'e javi
omboaxy nho aguã rami.
47 SENHOR Oreruete, orereraa jepe ke!
Oreno'õmba ju yvy regua kuery mbyte gui,
nderery iky'a e'ỹ va'e rupi roguerovy'a aguã,
ha'e rovy'aa rupi rogueroporaei aguã.
48 Ima'endu'a porãmby toiko SENHOR Israel kuery Ruete

---

[c] **106.32-33** Meribá py ojejavyague omombe'u Números 20 py. [d] **106.34-46** Ha'e kuery ojejavy ramo Nhanderuete omboaxy kuereiague omombe'u Juízes 2 py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aỹ, ha'e raka'e rã peve!
Heta va'e kuery ha'e javive aipo te'i: “Amém!”
Aleluia!

Salmo 107

Jajexavaia gui Nhanderuete nhandereraa jepea re ijayvua

1 “Perovy'a ke SENHOR porayvu va'e ramo,
ha'e nhomboaxya opa va'erã e'ỹ”,
2 te'i SENHOR oepy va'ekue,
hovaigua kuery po gui ogueraa jepe va'ekue.
3 Mba'eta ono'õmba ju amboae yvy re ikuaiague gui,
kuaray oua katy gui, oikea katy gui,
ipuku-a katy gui, ha'e ye'ẽ katy gui ma voi.
4 Tekoa e'ỹa rupi ha'e kuery oguata rei raka'e,
tape oikuaa e'ỹa rupi,
tetã ikuai aguã ndojoui guive.
5 Karuai ha'e yuvei
omokanhy ma heravy ha'e kuery nhe'ẽ.
6 Ha'e gui ojexavaia py ojapukai SENHOR pe.
Ha'e ramo ogueraa jepe ojexavaia gui.
7 Tape hi'yvi va'e rupi ogueraa
tetã ikuai aguã peve.
8 Ha'e kuery toguerovy'a SENHOR porayvua re,
avakue ra'y kuery pe mba'emo porã ojapo rire.
9 Mba'eta ijy'uvei va'e pe ome'ẽ oy'u aguã,
ha'e okaruxe va'e pe heta ojou uka mba'emo porã.
10 Amongue ma pytũ reia rupi oiko, manoa guy py ae,
ojexavai oiny nhuã py ferro guigua py ojokua pyre reve.
11 Nhanderuete nonhe'ẽ renduiague re ojexavai,
Yvate ete va'e ombo'ea re ndojapyxakai rire.
12 Ha'e ramo ha'e kuery ikane'õmba omomba'eapoa vaipa ramo.
Ho'a teĩ avave rei ndoikoi ipytyvõarã.
13 Ha'e gui ojexavaia py ojapukai SENHOR pe.
Ha'e ramo ogueraa jepe ojexavaia gui.
14 Oguenoẽ pytũ vaikue ha'e manoa guy gui,
ha'e kuery gui omondopa corrente ferro guigua.
15 Ha'e kuery toguerovy'a avi SENHOR porayvua re,
avakue ra'y kuery pe mba'emo porã ojapo rire.
16 Mba'eta oitypa okẽ overa va'e guigua,
ijokoa ferro guigua guive omopẽmba.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ha'e gui hi'arandu e'ỹ va'e ojejavypaa rupi anho ikuaia re
ojexavai okuapy gueko vaia py.
18 Ojeguaru opa marãgua tembi'u gui.
Ha'e rami vy ovaẽ manoa rokẽ peve.
19 Ha'e gui ojexavaia py ojapukai SENHOR pe.
Ha'e ramo ogueraa jepe ojexavaia gui.
20 Oayvu ombou vy omonguerapa,
ogueraa jepe omanomba 'rãgue gui.
21 Ha'e kuery toguerovy'a avi SENHOR porayvua re,
avakue ra'y kuery pe mba'emo porã ojapo rire.
22 Ixupe tome'ẽ mba'emo oguerovy'a vy.
Ovy'aa rupi toikuaa ukapa ojapo va'ekue.
23 Ha'e gui amongue ma kanoã guaxu ojou vy ye'ẽ rupi oguata 'rã,
mba'emo vendea kuery yy tuvixa va'e rupi oo va'e.
24 Ha'e va'e kuery oguataa rupi oexa SENHOR rembiapo,
mba'emo porã ete yy typyvea rupi ojapo ramo.
25 Mba'eta ha'e ijayvu vy ojapo yvytu vaikue oipeju,
ha'e yai opu'ã-pu'ã aguã rami.
26 Ha'e ramo yvate peve oje'oi,
ha'e gui yai oguejy ju iguy katy peve.
Ha'e rami ete ojexavai ramo inhe'ẽ ikangy ma ovy.
27 Oguataa rupi ho'a rai-rai'i okuapy oka'u va'e rami.
Ha'e rami vy ndoikuaavei rei ma.
28 Ha'e gui ojexavaia py ojapukai SENHOR pe.
Ha'e ramo ogueraa jepe ojexavaia gui.
29 Omombytu'u yvytu vaikue,
yai guive omombytu'upa.
30 Ha'e ramo ovy'apa ju opytu'upa ramo.
Ha'e rami ogueraa ojaaty py ovaẽxeague peve.
31 Toguerovy'a SENHOR porayvua re,
avakue ra'y kuery pe mba'emo porã ojapo rire.
32 Tomboete avi heta va'e kuery onhemboatya py,
toguerovy'a yvatekueve nhomongetaa py.
33 Ha'e ojapo yakã ikuai va'e typa aguã rami,
ha'e rã yvu ma ipiru reia meme opyta aguã rami.
34 Yvy porã va'ekue ma ojapo juky re'ẽ rive opyta aguã rami,
ha'e pygua kuery heko vai rei ramo.
35 Ojapo tekoa e'ỹa va'ekue yupa ju opyta aguã rami,
ha'e yvy piru rei va'ekue ma yvu oĩ aguã rami.
36 Ha'e py omboekoa okaruxe rei va'ekue.
Ha'e ramo ojapo okuapy peteĩ tetã ikuai aguã.
37 Mba'etyrã mba'emo omoaĩ, uva guive onhotỹ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e vy heta ojou omono'õ va'erã.
38 SENHOR omoingo porã heta ete oje'oivy aguã rami,
hymba kuery vaka ndoatai guive.
39 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ojavyky reia ramo iporiaupa ha'e ndaetavei,
ojexavai ha'e ikuai axy vy.
40 SENHOR ojapo huvixa kuery nomboeteavei aguã rami,
ojapo avi oguata rei aguã rami tape oĩa rupi e'ỹ.
41 Ha'e rã iporiaukue'i ma ogueraa jepe 'rã
ojexavai reia gui yvatea py oĩ porã aguã,
hoo pygua kuery voi omboetave vexa'i rami.
42 Ha'e nunga heko porã va'e oexa vy ovy'a 'rã.
Ha'e rã heko vai va'e ha'e javi ma omboty 'rã ojuru.
43 Hi'arandu va'e ma toikuaa pota ha'e nunga re,
toikuaa pota SENHOR nhomboaxya re.

Salmo 108

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

Salmo 57.7-11; Salmo 60.5-12

1 Xeruete, xekuraxõ oĩ atã ma.
Aporaei vy roguerovy'a 'rã xenhe'ẽ ha'e javi py.
2 Mbaraka ha'e mba'epu ixã reta va'e, pevy ke.
Xee ambovy 'rã ko'ẽ ju.
3 SENHOR, roguerovy'a 'rã yvy regua kuery mbyte,
ndevy aporaei 'rã ha'e javi regua mbyte.
4 Mba'eta renhomboaxya oo 'rã yva peve,
ha'e ndereko porãa ma arai rovai peve 'rã oo.
5 Xeruete, enhemboyvate yva áry rupi,
ha'e yvy jave re tojekuaa nerexakãa,
6 ore nerembiayvu kuery roo jepe aguã.
Orereraa jepe ke reiporu kuaa regua py, ha'e orembovai.
7 Nhanderuete ijayvu oky'a e'ỹa rupi:
"Xepo'akaa rupi vy amboja'o 'rã Siquém yvy,
aa'ã 'rã Sucote regua yvyugua guive.[e]
8 Gileade ha'e Manassés yvy ma xemba'e meme itui.
Efraim yvy ma xengora ratã.
Judá ma xepo pygua.
9 Ha'e rã Moabe yvy ma hy'a ajejoiaty itui,

---

[e] **108.7** Apy ma ijayvu joyvy oipe'a va'ekue ojeupegua kuery pe omboja'o aguã re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Edom yvy áry ma amombo 'rã xepy regua,[f]
ha'e Filístia pygua kuery re xepo'aka vy avy'a nhendu 'rã.”
10 Mava'e nda'u xereraa 'rã tetã ikorapa va'ea py?
Mava'e nda'u xereraa 'rã Edom yvy re?
11 Mba'eta Oreruete, ndee orereja rive va'ekue.
Oreruete, ndereovei ma orexondaro kuery reve!
12 Orereraa jepe nho ke rojexavaia gui,
mba'eta avakue orereraa jepea ma mba'everã ndovarei.
13 Nhanderuete re vy ae 'rã nhandepo'aka,
mba'eta ha'e opyrõ 'rã nhanderovaigua kuery re.

Ngovaigua kuery ombopagaa aguã re ojerurea ague

Jogueroporaei va'e pe mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

Salmo 109

1 Xeruete rogueroporaei va'e, ekyrirĩ eme ke!
2 Mba'eta xerovai ijapu va'e kuery ma nhombotavya rupi ijayvu,
oapekũ ijapu va'e py ijayvu okuapy xere.
3 Ha'e kuery xembojere rei vy xerayvu e'ỹa rupi ijayvu,
mba'e re'ỹ opu'ã okuapy xere.
4 Xee ayvuague repy ma xevy ivai okuapya oĩ.
Ha'e rã xee ma ajerure ainy.
5 Ajapo porãague repy ome'ẽ mba'emo vai,
ayvuague repy ma xere ija'e e'ỹa oĩ.
6 Hovai guarã emoĩ peteĩ heko vai va'e.
Oiporu kuaa regua re topu'ã hekokue mombe'uarã.
7 Ha'e gui ma omboayvua py tombopagaa.
Ojerureague tojekuaa teko vai rami.
8 Hekove topa voi,
ha'e gui ojapo aguã va'ekue amboae ju tojapo.[g]
9 Ta'y kuery ma tyre'ỹ meme ta'ikuai,
ha'e rã ta'yxy ma imeve'ỹ va'e toiko.
10 Ta'y kuery ma hoo e'ỹ va'e ta'ikuai
mba'emo re ojerurea rupi.
Tomoẽmbaa hoo ombovaipaa va'ekue gui.
11 Mba'emo oguereko va'ekue toipe'apaa oreveague re,
amboae yvy guigua tojopy omba'eapoague repy.
12 Avave rei tomboaxy eme,

---

[f] **108.9** Ha'e jave py ma joyvy ojogua vy hi'áry omombo 'rã opy regua, oikuaa uka aguã ija oikoa. [g] **109.8** Kova'e ayvu rupi ma Judas rekokue re ijayvu (Atos 1.20).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

neĩ ta'ykue re voi avave rei topena eme.
13 Ta'ikuai eme hamymino kuery,
ha'e kuery ikuai aguã 'rãgue ta'ima'endu'aa eme hery re.
14 SENHOR ta'ima'endu'a riae tuu kuery ojejavyague re,
tombogue eme ixy ojejavyague.
15 Ha'e nunga tojekuaa riae SENHOR renonde,
ha'e kuery re ta'ima'endu'aave eme yvy re.
16 Mba'eta ojee nomoĩ rire nhomboaxya.
Ha'e rami 'rãgue py oakykue monha ojexavai va'e ha'e
iporiaukue'i,
ipy'a vaia rupi ikuai va'e guive,
manoa pe omboaxa aguã.
17 Joe ijayvu vaia rupi anho oiko rire hexe ae ju ha'e nungakue tojeapa.
Ndajogueroayvu porãxei rire togueroayvu porãa eme.
18 Ojee ayvu vai ao puku rami omoĩ rire
toike ipy'apy katy yy rami,
ikãgue peve too azeite rami.
19 Hexe toĩ oao onheovãa rami,
ha'e ku'akuaa omoĩ va'ety rami.
20 Ha'e rami ae SENHOR tombopaga xerovaigua kuery,
xerekove re ijayvu vai va'e.
21 Ha'e rã ndee SENHOR Xeruete, enhemoĩ xerepyarã nderery remboete
ukaa rupi vy.
Xereraa jepe ke, ndeporayvua tuvixa ramo.
22 Mba'eta xee ma ajexavai, iporiaukue'i aiko.
Xepy'apy rupi ma xeaia anho aendu.
23 Xerekove opa ovy kuaray ojero'a ovya rami.
Mombyry omombo pyre aiko tuku karu rami.
24 Akaru e'ỹ re riae aiko ramo
xerenapy'ã ikangypa ma,
xeangai gui xero'o voi ipiru ma ovy.
25 Ha'e kuery pe rã ojou vaipy aiko.
Xerexa vy oakã ombovava-vava 'rã.[h]
26 SENHOR Xeruete, xepytyvõ ke!
Xereraa jepe ke xemboaxya rupi,
27 ha'e kuery oikuaa aguã ndepo gui ae xereraa jepearã oua,
ndee SENHOR rejapo rire.
28 Ha'e kuery joe ijayvu vai va'e.
Ha'e rã ndee ma rejogueroayvu porã va'e.
Tove xere opu'ã va'e kuery nda'evei nho ta'ikuai.

---

[h] **109.25** Kova'e ayvu rupi ijayvu Jesus kuruxu re oĩ javegua re (Mateus 27.39-40).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e rã nerembiguai ma tovy'a.
29 Xerovaigua kuery re toĩ oxĩmbaa.
Oxĩmbaa tojao'ipa ao puku py rami.
30 Xejuru py arovy'a ete 'rã SENHOR.
Rogueroporaei 'rã heta va'e kuery mbyte,
31 mba'eta iporiaukue'i ikuaia katy onhemoĩ ramo,
ojukaxe va'e kuery gui ogueraa jepe aguã.

Messias ipo'akaa ha'e sacerdote oikoa re ijayvua

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

Salmo 110

1 SENHOR aipoe'i xeruvixa pe:
"Eguapy ke aiporu kuaa regua re,
nderovaigua kuery ndepy guýry amoĩ peve", he'i.[i]
2 Sião tetã gui SENHOR omboaxa 'rã po pygua ndepo'aka aguã.
Ha'e vy aipoe'i 'rã: "Ndepo'aka ke
nderovaigua kuery re", he'i 'rã.
3 Ha'e gui ma ndepo'akaa ára
ndevygua kuery ojexa ukapa 'rã ndere ouxea'i rami.
Ndevygua kunumigue ma iky'a
e'ỹ va'e py onhemonde reve 'rã ikuai,
aje'ive'i yxapy ojekuaa va'e rami.
4 SENHOR ouraague ndoguerovai 'rã:
"Ndee ma sacerdote reĩ raka'e rã peve guarã,
Melquisedeque reko rami ndereko va'e vy", he'i rire.[j]
5 Senhor reiporu kuaa regua re oĩ va'e ma
ipoxya ára omou'ũmba 'rã huvixave kuery.
6 Ombopaga 'rã yvy regua kuery,
omonyẽ 'rã te'õgue anho.
Nhoakã omou'ũmba 'rã yvy jave re.
7 Oikoa rupi yxyry oĩ va'e gui oy'u 'rã oiny,
ha'e gui oakã omopu'ã ju 'rã ovy.

---

[i] **110.1** Apy "Xeruvixa" he'ia ma Cristo re ae ijayvu vy. Ha'e gui "Eguapy ke aiporu kuaa regua re" he'ia ma Nhanderuete ojee rami avi ombopo'aka aguã re ijayvu vy (Mateus 22.26-41; Marcos 12.36; Lucas 20.42; Atos 2.32-36; 1 Coríntios 15.24-28; Efésios 1.20; Colossenses 3.1; Hebreus 1.13; 8.1; 10.11-13).

j 110.4 Hebreus 5.1-10; 7.1-28

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Salmo 111

Nhanderuete opena porãague re ijayvua

1 Aleluia!
Xepy'a ha'e javi py aroporaei 'rã SENHOR
heko porã va'e kuery ijatya py.
2 SENHOR rembiapokue ma tuvixa meme.
Oguerovy'a va'e kuery ha'e javi oikuaa pota 'rã ha'e nunga re.
3 Guembiapo ha'e javi py oexa uka guexakãa ha'e opo'akaa,
heko porãa avi oĩ 'rã raka'e rã peve.
4 Hembiapo porã re nhanema'endu'a aguã rami ojapo.
SENHOR ma porayvu ha'e nhomboaxy va'e.
5 Omongaru 'rã henonde ojererokyjea rupi ikuai va'e,
ima'endu'a riae 'rã guexeve guarã ojapo va'ekue re.
6 Ojeupegua kuery pe oexa uka 'rã opo'akaa mba'emo ojapoa py,
ijyvyrã amboae regua kuery ikuaiague ome'ẽa py.
7 Opo py ojapo va'e ma anhetẽ ha'e teko porã rupi meme ojapo,
nhanembo'ea voi ojeroviapy meme.
8 Ha'e nunga oĩ porã 'rã raka'e rã peve,
ojeroviapy oikoa ha'e teko porã rupi oeja rire.
9 Ojeupegua kuery pe ombou heraa jepearã,
guexeve guarã ojapo vy raka'e rã peve guarã.
Hery ma iky'a e'ỹ va'e ha'e nhomongyjea.
10 SENHOR renonde jajererokyjea rupi jaiko vy 'rãe jaupity 'arandua.
Ha'e rami ikuai va'e ha'e javi oexa uka 'rã 'arandu.[k]
Jaroporaeia oĩ riae 'rã raka'e rã peve!

Salmo 112

Heko porã va'e oikove aguã re ijayvua

1 Aleluia!
Ovy'a ete 'rã avakue SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e,
ha'e ojapo uka va'ekue oguerovy'a va'e.
2 Ha'e va'e kuery ramymino kuery voi ipo'akapa 'rã yvy re,
heko porã va'e ramymino kuery re ima'endu'a porãa 'rã.
3 Hoo py ma opa mba'e 'rã oguereko,
heko porãa oĩ 'rã raka'e rã peve.
4 Heko porã va'e pe ma pytũ 'rãgue py ojekuaa 'rã imoexakãarã.
Porayvu, nhomboaxya ha'e teko porã rupi ikuai.

---

k 111.10 Provérbios 9.10

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Nhomboaxy vy mba'emo oiporuka va'e ma ovy'a 'rã,
ha'e imboayvua py teĩ oikuaa uka 'rã heko porã va'e oikoa.
6 Ha'e kuery ndoityai 'rãe.
Ha'e kuery re raka'e rã peve 'rã ima'endu'aa.
7 Nhomondyiarã oendu teĩ nonhemondyi 'rã.
Ipy'a guaxu 'rã, SENHOR re ojerovia vy.
8 Ipy'aa oĩ atã vy ndokyjei 'rã,
oexa 'rã oipotaague hovaigua kuery re ojeupity ramo.
9 Mba'emo oguereko va'e omboja'o vy ome'ẽ 'rã iporiaukue'i pe.
Heko porãa oĩ 'rã raka'e rã peve.[l]
Ipo'aka ramo omboetea ha'e ima'endu'aa porã 'rã.
10 Ha'e nunga heko vai va'e oexa vy ivai 'rã teĩ,
haĩ jekyty rei 'rã okanhy peve.
Mba'eta heko vai va'e oipotaa ma opa 'rã.

Salmo 113

SENHOR jaroporaei aguã regua

1 Aleluia!
SENHOR rembiguai pendekuai va'e, peporaei ke,
peroporaei SENHOR rery.
2 Ta'ima'endu'a porãa SENHOR rery re,
aỹ ha'e raka'e rã peve!
3 Kuaray oẽa guive oikea peve
togueroporaeia SENHOR rery!
4 SENHOR ma yvate ete va'e, yvy jave regua áryve,
hexakãa voi yva áryve oo.
5 Mava'e nda'u SENHOR Nhanderuete reve joo rami heko va'e?
Henda openaaty ma yvatea py oĩ.
6 Ojero'a 'rã guive oexa aguã
yva ha'e yvy re mba'emo oiko va'e.
7 Omopu'ã ju 'rã imo'amy yvy ku'i py omombo pyre,
yty gui oipe'a 'rã iporiaukue'i,
8 huvixa kuery yvýry ju omboguapy imoiny aguã,
tá, omoĩ 'rã ojeupegua ruvixa kuery reve guarã.
9 Ojapo 'rã kunha imemby e'ỹ va'ekue omemby kuery reve oiko aguã rami.
Ha'e ramo ovy'a 'rã, kyrĩgue xy oiko vy.
Aleluia!

---

l **112.9** 2 Coríntios 9.9

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Salmo 114

Egito yvy gui oẽmba jave guare re ima'endu'aague

1 Israel kuery Egito yvy gui oẽ jave,
Jacó ramymino kuery ayvu mboae py ijayvu va'e ikuaia gui oẽmba jave ma
2 Judá kuery gui Nhanderuete ojapo guenda iky'a e'ỹ va'erã,
ojapo Israel kuery ojeupe guarã ete.
3 Ha'e nunga ye'ẽ oexa vy ojava ovy,
Jordão yakã voi guakykue katy oxyry raka'e.[m]
4 Yvyty ikuai va'e opopa vexa ava rami,
yvy'ã'i voi vexa'i ra'y rami opopa okuapy.
5 Ye'ẽ, mba'e tu oĩ ha'e rami rejava aguã?
Ha'vy ndee Jordão, mba'e re tu nderakykue katy rejevy?
6 Peẽ yvyty, mba'e re tu pepopa ri vexa ava rami?
Ha'vy peẽ yvy'ã, mba'e re tu vexa'i ra'y rami pepo?
7 Ndee yvy, eryryi ke SENHOR Jacó Ruete renonde.
8 Mba'eta itaty gui ojapo yy ruparã,
itaova ratã gui ojapo raka'e yvu.[n]

Salmo 115

Nhanderuete anho nhamboete aguã regua

1 SENHOR, ore kuery e'ỹ toremboetea, ore e'ỹ,
ha'e rami 'rãgue py nderery anho tomboetea,
renhomboaxya ha'e ojeroviapy reikoa re.
2 Mba'e re tu amboae regua kuery joupe-upe oporandu vy
“Mamo tu oĩ ha'e kuery Ruete?” he'i 'rã okuapy?
3 Mba'eta Nhanderuete ma yva re oĩ,
opa mba'e ojapo oikovy ha'e ae oipotaa rami.
4 Ha'e rã ha'e kuery pegua tuuete ma prata e'ỹ vy ouro guigua rive,
avakue opo py ojapo va'ekue meme.[o]
5 Ijuru va'eri nda'ijayvui,
hexa va'eri ndoexai,
6 ijapyxa va'eri noendui,
inhapyĩgua va'eri noetũi,
7 ipo va'eri mba'eve re ndopokoi,

---

m 114.3 Ye'ẽ Pytã ojavaague ma Êxodo 14 py omombe'u, ha'e rã Jordão yakã guakykue katy ojevyague ma Josué 3 py.

n 114.8 Êxodo 17; Números 20 **o 115.4-8** Salmo 135.15-18

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ipy va'eri ndoguatai,
ijyryvi va'eri ha'e kuery gui neĩ peteĩ ayvu nonhendui.
8 Ijapoare kuery topyta ha'e nunga rami ae,
hexe ojerovia va'e kuery voi.
9 Ha'e gui Israel kuery ma SENHOR re ae tojerovia.
Ha'e anho ma ipytyvõa ha'e mba'emo vai jokoa oiko.
10 Arão ramymino kuery tojerovia SENHOR re.
Ha'e anho ma ipytyvõa ha'e mba'emo vai jokoa oiko.
11 SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e ha'e javi tojerovia
SENHOR re.
Ha'e anho ma ipytyvõa ha'e mba'emo vai jokoa oiko.
12 Mba'eta nhandere SENHOR ima'endu'a vy nhanemoingo porã 'rã.
Omoingo porã 'rã Israel kuery,
omoingo porã 'rã Arão ramymino kuery,
13 omoingo porã 'rã henonde ojererokyjea rupi ikuai va'e,
yvatekueve ha'e yvyĩgueve voi.[p]
14 SENHOR tomoĩve tema peiko porã aguã,
peẽ kuery ha'e penda'y kuery pe guive.
15 SENHOR yva ha'e yvy apoare va'e
ogueroayvu porã va'e tapendekuai.
16 Yva ma SENHOR pegua oĩ.
Ha'e rã yvy ma ome'ẽ avakue ra'y kuery pe.
17 Omanogue ma ndogueroporaei 'rã SENHOR,
okyrirĩ va'e anho ikuaia py oguejy va'ekue.
18 Ha'e rã nhande kuery ma jarovy'a 'rã SENHOR,
aỹ guive raka'e rã peve.
Aleluia!

Salmo 116

Oporai vy Nhanderuete oguerovy'aague

1 Xee ma ayvu SENHOR,
mba'eta ajerure ramo oendu xeayvua.
2 Xea katy ojero'a vy ojapyxaka rire
ixupe ajapukai 'rã aikovea ja.
3 Manoa regua nhuã xemboty va'ekue,
jexavaia yvykua vaikue guigua xere ipo'aka va'ekue.
Ha'e ramo aiko axya ha'e ndavy'aia py ha'a karamboae.
4 Ha'e rami vy ajapukai SENHOR rery rupi:

---

p 115.13 Apocalipse 11.18; 19.5

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

“ SENHOR, eraa jepe ke xerekove!” ha'e va'ekue.
5 SENHOR ma porayvu ha'e heko porã va'e,
Nhanderuete ma nhanemboaxya rupi oiko va'e.
6 SENHOR ma hi'arandu e'ỹ'i va'e kuery re opena porã va'e.
Ha'e rami vy ha'a ajupya py xerexa vy xereraa jepe karamboae.
7 Xenhe'ẽ, ejevy ju ke repytu'u aguã py,
mba'eta xevy SENHOR mba'emo
porã ome'ẽ oata aguã rami e'ỹ.
8 Ha'e rami vy xenhe'ẽ oepy amano taa gui.
Oepy xerexa xerexaya gui,
xepy guive oepy onhepyxangaa gui.
9 Ha'e ramo SENHOR renonde aiko 'rã
okuave va'e yvy re.
10 Hexe ajerovia va'eri xejeupe xeayvu vy
“Ajexavai ete rima aikovy”, ha'e va'ekue.[q]
11 Xepy'a eta rei vy
“Avakue ikuai va'e ma ijapu va'e meme”, ha'e va'ekue.
12 SENHOR opa mba'e py xevy
ojapo porãague re
mba'e nda'u ame'ẽ 'rã ixupe?
13 Xereraa jepeague arovy'a vy aupi 'rã karo,[r]
ha'e SENHOR rery rupi aroporai 'rã.
14 SENHOR pe ajapopa 'rã anhemboayvuague
ixupegua kuery ha'e javi oexaa py.
15 Hepy ete va'e SENHOR oexa 'rã
ojeupegua iky'a e'ỹ va'e kuery omano rã.
16 SENHOR, xee ma nerembiguai ete aiko,
nerembiguai pi'a guive aiko.
Remondopa ma xejokuaague.
17 Ha'e ramo ndevy ame'ẽ 'rã roguerovy'aa,
ha'e SENHOR rery rupi aroporai 'rã.
18 SENHOR pe ajapopa 'rã anhemboayvuague,
ixupegua kuery ha'e javi ikuaia py,
19 SENHOR pegua roka
Jerusalém mbyte py ae.
Aleluia!

---

[r] **116.13** Apy ijayvu judeu kuery gueko rami vy Nhanderuete pe mba'emo ome'ẽ aguã re. Tembi'u ha'e vinho oupi 'rã ixupe, ha'e gui oguerovy'aa rupi ho'u 'rã (Salmo 22.23-26; Levítico 7.11-16).

q 116.10 2 Coríntios 4.13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Salmo 117

SENHOR pe ha'e javi regua oporaei aguã regua

1 Peẽ yvy regua ha'e javi, peporaei ke SENHOR pe!
Peroporaei, ha'e javi regua![s]
2 Mba'eta SENHOR ma opa mba'e py nhanemboaxy,
ha'e ojeroviapy 'rã oiko raka'e rã peve.
Aleluia!

Salmo 118

Nhandereraa jepea jarovy'a aguã regua

1 Perovy'a ke SENHOR, porayvu va'e ramo.
Mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
2 Israel kuery aipo te'i:
"Tá, nhomboaxya opa va'erã e'ỹ."
3 Arão ramymino kuery aipo te'i:
"Tá, nhomboaxya opa va'erã e'ỹ."
4 SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e ha'e javi aipo te'i:
"Tá, nhomboaxya opa va'erã e'ỹ."
5 Ha'e gui xee ma ajexavaia py ajapukai SENHOR pe.
Ha'e ramo SENHOR oendu vy xerepy karamboae.
6 Xereve SENHOR oiko ramo xee ndakyjei 'rã.
Mba'e tu avakue ojapo 'rã xere?[t]
7 SENHOR xereve oiko xepytyvõarã.
Ha'e nunga rupi aexa 'rã xere ija'e e'ỹ va'e kuery re aipotaa
ojeupity ramo.
8 Avakue re jajerovia 'rãgue py
ha'eveve SENHOR re nhanhemi.
9 Huvixa kuery re jajerovia 'rãgue py
ha'eveve SENHOR re nhanhemi.
10 Ha'e javi regua xembojere rei okuapy,
teĩ SENHOR rery rupi amomba.
11 Jova-jovai gui xejokopa,
teĩ SENHOR rery rupi amomba.
12 Eiru rami ete xeao'i okuapy,
teĩ tata py juu okaia rami okaipa.
SENHOR rery rupi amomba.
13 Opoxya rupi xemoanha ratã heravy xereity aguã,

---

s 117.1 Romanos 15.9-11 **t 118.6-7** Hebreus 13.5-6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

teĩ SENHOR xepytyvõ.
14 SENHOR ma xemombaraetea oiko, aroporaei va'e guive,
xereraa jepe rire.[u]
15 Heko porã va'e rekoa rupi onhendu
heraa jepeare oguerovy'a va'e:
“ SENHOR opo'akaa rupi ojapo mba'emo porã!
16 SENHOR opo oupi vy
mba'emo porã ojapo” he'i va'e.
17 Xee ma namanovei 'rã.
Ha'e rami 'rãgue py aikove 'rã,
SENHOR ojapo va'ekue amombe'upa aguã.
18 SENHOR xembopaga ete,
teĩ manoa pe naxemboaxai guive.
19 Peipe'a ke xevy teko porã rokẽ,
ha'e va'e rupi aike vy SENHOR aroporaei aguã.
20 Ha'e va'e ae ma SENHOR rokẽ,
ha'e va'e rupi heko porã va'e anho 'rã oike.
21 Xee rogueroporaei 'rã,
xepytyvõ vy xereraa jepe rire.
22 Oo apoa kuery ita omombo va'ekue ma
yvatevea py opyta iporãvea pyguarã.
23 Ha'e nunga ma SENHOR ae ojapo,
ha'e jaexa rã iporã ete va'e.[v]
24 Kova'e ára ma SENHOR omoingo va'ekue.
Ha'e ramo javy'a ha'e jarovy'a 'rã.
25 SENHOR, orereraa jepe ke, rojerure!
Oremoingo porã ke, SENHOR!
26 Ima'endu'a porãmby toiko SENHOR rery rupi ou va'e![w]
SENHOR pegua opy peẽ kuery ha'e javi peike va'e rogueroayvu porã.
27 SENHOR ma Nhanderuete ha'e nhanemoexakãa.
Ngaru oiko aguã py pembojegua mba'emo rogue py,
altar apy peve.
28 Ndee ma Xeruete, xee rogueroporaei 'rã.
Ndee Xeruete, xee aikuaa uka 'rã ndeyvatea.
29 Perovy'a ke SENHOR, porayvu va'e ramo.
Mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.

---

u 118.14 Êxodo 15.1-2; Isaías 12.1-2
v 118.22-23 Mateus 21.42; Marcos 12.10-11; Lucas 20.17; Atos 4.11; 1 Pedro 2.7
w 118.25-26 Mateus 21.8-9; 23.37-39; Marcos 11.9; Lucas 13.35; 19.38; João 12.13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Salmo 119

Nhanderuete guigua lei iporãa re ijayvua

1 Ovy'a ete 'rã iky'a e'ỹa rupi oiko va'e,
SENHOR guigua lei rupi ae.
2 Ovy'a ete 'rã oikuaa uka va'ekue rupi oiko va'e,
opy'a ha'e javi py onhe'ẽ rendu va'e.
3 Ha'e va'e kuery ma mba'emo vai rupi e'ỹ ikuai,
Nhanderuete guigua tape rupi anho.
4 Rejapo uka va'e reikuaa uka
rojapopa ete aguã.
5 Aguataa toĩ atã
ndeayvu reja va'ekue rupi aiko aguã.
6 Ha'e rami vy axĩmba aguã rami e'ỹ 'rã aiko
rejapo uka va'e ha'e javi re aikuaa pota vy.
7 Peteĩ rami xepy'a reve roguerovy'a 'rã,
ha'evea rami ndeayvuague aikuaa rire.
8 Xee ma ajapo 'rã ndeayvu reja va'ekue.
Xereja eme ke.
9 Mba'exa vy nda'u kunumigue onhemongy'a e'ỹ re oiko 'rã?
Ndeayvu rupi oiko ri vy tema.
10 Xee ma xepy'a ha'e javi py roeka va'e.
Ejapo eme rejapo uka va'ekue gui ajepe'a aguã rami.
11 Xepy'a re amoĩ 'rã ndeayvuague
nderovai ajejavy e'ỹ aguã.
12 SENHOR, xee ma rogueroporaei 'rã.
Xembo'e ke ndeayvua reja va'ekue rupi aiko aguã re.
13 Xeayvu tema xema'endu'a vy
reikuaa potaa rupi ndeayvuague ha'e javi re.
14 Opa mba'e porã gui
arovy'ave ndee reikuaa uka va'ekue.
15 Anhembo'e aikovy ndee orembo'ea re,
aikuaa pota 'rã reikoa re.
16 Ndeayvua reja va'ekue re xee avy'a.
Ndaxerexarai 'rã ndeayvuague re.
17 Ejapo porã xee nerembiguai pe,
aikove ha'e ndeayvuague rupi aiko aguã.
18 Eipe'a ke xerexa jokoa,
aexa kuaa aguã ndeguigua lei re iporã ete va'e oĩ va'e.
19 Ko yvy re aikoa ja hekoa e'ỹ va'e rami aiko.
Eikuaa uka e'ỹ eme ke rejapo uka va'ekue.
20 Xepy'a py aendu nda'evei etea,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ne'arandua rupi ndeayvuague aenduxe riae vy.
21 Ndee ma ojejou porã rei va'e ha'e ayvu vaipy kuery pe ndeayvu ete va'e.
Ha'e kuery ojepe'a okuapy rejapo uka va'ekue gui.
22 Eipe'a ke xere ijayvu reia ha'e ovy'a reia,
mba'eta xee ma reikuaa uka va'ekue rupi aiko ramo.
23 Xere huvixa kuery ijayvu aguã nhomboatypa teĩ
xee nerembiguai aikuaa pota aikovy ndeayvu reja va'ekue re.
24 Reikuaa uka va'ekue ma xembovy'a va'e.
Ha'e va'e ma xemongetaa guive.
25 Yvy rupi xereitya ma.
Xemoingo porã ju ke ndeayvuague rami vy.
26 Xerekokue amombe'upa ramo ndee xembovai.
Xembo'e ke ndeayvua reja va'ekue rupi aiko aguã.
27 Eikuaa uka ke renhombo'eague rami aiko aguã,
ha'e xee aikuaa pota 'rã iporã ete va'e reikuaa uka va'e re.
28 Xepy'a py xeporiau ndavy'avei vy.
Xemombaraete ju ke ndeayvuague rami vy.
29 Xepe'a ke ijapu va'e kuery rape gui.
Xemboaxy ke ndeguigua lei re oĩa rami vy.
30 Aiporavo tape vy'aa katygua,
amoĩ ne'arandua rupi aiko aguã.
31 Reikuaa uka va'ekue rupi pota aiko.
SENHOR, xeapo eme axĩmba aguã rami.
32 Anha 'rã avy tape rejapo uka va'ekue oĩa rupi,
xepy'a py xembovy'a rire.
33 SENHOR, xembo'e ke ndeayvua reja va'ekue rupi aiko aguã.
Ha'e va'e rupi aiko 'rã opa peve.
34 Xemo'arandu ke, ha'e ramo aiko 'rã ndeguigua lei rupi.
Xepy'a ha'e javi py 'rã ajapo.
35 Xerereko ke tape rejapo uka va'ekue oĩa rupi,
mba'eta ha'e va'e anho arovy'a.
36 Xepy'a re emoĩ reikuaa uka va'ekue rupi aiko aguã,
mba'emo ajoupave aguã rupi e'ỹ.
37 Xemoma'ẽ eme ovare e'ỹ va'e re.
Xembopy'a guaxu ke ndeguigua tape rupi.
38 Nerembiguai pe emoĩ atãve ndeayvuague,
nerenonde ojererokyjea rupi ikuai va'e pe reme'ẽ rire.
39 Eipe'a ke xere ijayvu reia xemongyje va'e,
mba'eta ne'arandua anho ha'eve.
40 Ma'ẽ, ndee xembo'ea rami anho aikoxe va'e.
Xembopy'a guaxu ke ndereko porãa rupi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

41 SENHOR, exa uka xemboaxya.
Xereraa jepe guive ndeayvuague rami vy.
42 Ha'e ramo 'rãe ambovai kuaa xembojaru rei okuapy va'e,
ndeayvua re ajerovia vy.
43 Xejuru gui eipe'a eme ayvu anhetẽ rupigua,
mba'eta xee ma arõ aikovy ne'arandua.
44 Ha'e rami vy ndeguigua lei rupi aiko riae 'rã,
raka'e rã peve.
45 Aiko 'rã aa jepea rupi,
ndee xembo'ea rupi pota aiko vy.
46 Huvixave kuery renonde voi axĩ e'ỹ re
amombe'u 'rã reikuaa uka va'ekue.
47 Xee arovy'a 'rã rejapo uka va'ekue,
xee ayvu vy.
48 Rejapo uka va'ekue ayvu vy aupi 'rã xepo,
ndeayvua reja va'ekue re aikuaa pota 'rã guive.
49 Nema'endu'a ke xee nerembiguai pe ndeayvuague re,
mba'eta xeapo arõ aguã rami.
50 Ajexavaia py xembovy'a va'e ma pova'e:
ndeayvu xembopy'a guaxua.
51 Ojejou porã rei va'e kuery xejojai riae,
teĩ xee ndajepe'ai ndeguigua lei gui.
52 Xema'endu'a ymave ne'arandua rupi ndeayvuague re.
Ha'e va'e ma xembopy'a guaxu, SENHOR.
53 Xee aendu xevaia,
heko vai va'e ndeguigua lei rupi ve'ỹ ikuai ramo.
54 Mamo rã aguataa rupi oo py akea py
aroporaei aikovy ndeayvua reja va'ekue.
55 SENHOR, pyávy xema'endu'a 'rã nderery re.
Ha'e rami vy ndeguigua lei rupi 'rã aiko.
56 Pova'e ma xevy guarã oĩ va'e,
ndee xembo'ea rupi aiko aguã.
57 SENHOR ae xevygua oiko.
Ha'e ramo aipoa'e: “Ajapo 'rã ndeayvuague”, ha'e.
58 Xepy'a ha'e javi py ajerure xemboaxy aguã.
Xemboaxy ke ndeayvuague rami vy.
59 Xee ae aikoa re aikuaa pota vy
ajevy ju ndee reikuaa uka va'ekue rupi aiko aguã.
60 Anhea'ã 'rã, namboarei guive
rejapo uka va'ekue ajapo aguã.
61 Heko vai va'e kuery nhuã xejura
teĩ ndaxerexarai 'rã ndeguigua lei gui.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

62 Pytũ mbyte jave teĩ apu'ã 'rã roporaei aguã,
ne'arandua rupi ndeayvuague anhetẽ va'e meme ramo.
63 Anhemoirũ 'rã nerenonde ojererokyjea rupi
ha'e rembo'eague rami ikuai va'e reve.
64 SENHOR, yvy jave re rexa uka ndeporayvua.
Xembo'e ke ndeayvua reja va'ekue re.
65 SENHOR, xee nerembiguai pe rejapo porã,
ndeayvuague rami vy.
66 Xembo'e ke 'arandu ha'e aikuaa aguã re,
rejapo uka va'ekue rupi ajerovia ramo.
67 Ajexavai e'ỹ mbove ha'eve e'ỹa rami aiko va'ekue,
teĩ aỹ ma ajapo aikovy ndeayvua.
68 Ndee ma heko porã ha'e ojapo porã va'e.
Xembo'e ke ndeayvua reja va'ekue re.
69 Ojejou porã rei va'e kuery ma xere ijayvu rive
teĩ xepy'a ha'e javi py ajapo renhombo'eague.
70 Ha'e kuery ma ipy'a ratã va'e.
Ha'e rã xee ma arovy'a ndeguigua lei.
71 Ajexavaiague ma ojapo porã xevy,
ndeayvu reja va'ekue aikuaa nho aguã.
72 Mbovy e'ỹ ouro ha'e prata guigua oĩ va'e rire
xevy pe ovareve 'rãgue ndejuru gui lei oẽ va'e.
73 Ndepo py ae xeapo ha'e xemoingo raka'e.
Xembo'e ke aikuaa aguã rejapo uka va'ekue.
74 Nerenonde ojererokyjea rupi ikuai va'e xerexa vy ovy'a okuapy,
ndeayvuague re ajerovia ramo.
75 SENHOR, xee aikuaa porã ha'evea rami ndeayvua,
ojeroviapy reikoa rupi ae xemoingo axy va'ekue.
76 Tou ha'vy ndeporayvua xembopy'a guaxu aguã,
xee nerembiguai pe ndeayvuague rami vy.
77 Xere embou xemboaxya aikove aguã,
mba'eta ndeguigua lei re xee avy'a.
78 Ojejou porã rei va'e kuery toxĩmba, mba'e py e'ỹ xembojexavai rire.
Ha'e rã xee ma aikuaa pota 'rã ndee xembo'ea re.
79 Nerenonde ojererokyjea rupi ikuai va'e toupa xeirũrã,
reikuaa uka va'ekue oikuaa va'e guive.
80 Xepy'a py tajapopa ndeayvu reja va'ekue,
axĩmba e'ỹ aguã.
81 Ndee xereraa jepe aguã arõ vy xenhe'ẽ ikangy.
Ha'e rami teĩ arõ tema ndeayvuague.
82 Xerexa ikane'õmba ma ndeayvuague arõ rã.
“Raka'e 'rã tu xembopy'a guaxu?” ha'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

83 Tata áry hyru ipirekue guigua omoĩ mbyre ipirupaa ramigua aiko,[x]
teĩ ndaxerexarai ndeayvu reja va'ekue gui.
84 Mbovy ára teri 'rã nda'u xee nerembiguai aikove?
Raka'e nda'u xerepy 'rã xerakykue monhaa kuery gui?
85 Ojejou porã rei va'e kuery ndeguigua lei rupi e'ỹ ikuai va'e ma
yvykua ojo'o okuapy xembo'a aguã.
86 Rejapo uka va'ekue ma anhetẽ va'e meme.
Xerepy ke mba'e py e'ỹ xerakykue monhaa kuery gui.
87 Ha'e kuery xemomba rai'i ma ko yvy re.
Ha'e rami teĩ xee ndajepe'ai 'rã renhombo'ea gui.
88 Xembopy'a guaxu ke xemboaxya rupi vy,
ha'e rã ajapo 'rã ayvu ndejuru gui oẽ va'e.
89 SENHOR, yva re ndeayvuague oĩ atã 'rã
raka'e rã peve guarã.
90 Ojeroviapy riae 'rã reiko raka'e rã peve guarã.
Yvy renhono rire ha'ekue py ae oĩ.
91 Ndeayvuague rami vy opa mba'e oĩmba porã aỹ peve,
mba'eta ndevygua meme ikuai.
92 Ndeguigua lei re'ỹ avy'a va'e rire
yma ma amano 'rãgue aiko axy vaipa vy.
93 Xee ma ndaxerexarai 'rã renhombo'eague re,
ha'e va'e rupi xemoingove rire.
94 Xereraa jepe ke ndevygua aiko ramo,
mba'eta aeka renhombo'eague.
95 Heko vai va'e kuery xerarõ okuapy xemokanhy aguã,
ha'e rã xee ma aikuaa pota 'rã reikuaa uka va'ekue re.
96 Xee aexa rã iporãgue ikuai va'e ha'e javi opa va'erã.
Ha'e rã rejapo uka va'ekue ma opa va'erã e'ỹ.
97 Xee ma ayvu ete ndeguigua lei!
Ára pukukue re hexe anho aikuaa pota.
98 Rejapo uka va'ekue ojapo xerovaigua kuery gui xe'aranduve aguã
rami,
xepy'a re amoĩ riae ramo.
99 Xembo'ea kuery ha'e javi gui xee aendu kuaave,
reikuaa uka va'ekue re aikuaa potaa rupi vy.
100 Tujakue gui voi xe'aranduve,
renhombo'eague rami aiko vy.
101 Tape vai ha'e javi gui xee ajepe'a,
ndeayvuague re aikuaa pota aguã.

---

[x] **119.83** Ha'e va'e jave py vinho ryrurã ojapo 'rã vexa'i e'ỹ vy kavara pirekue gui. Hataxĩa py omoĩa ramo ipiru ha'e ivaikueve 'rã ovy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

102 Ha'e rã ndeayvuague gui ma xee ndajepe'ai 'rã,
ndee xerekombo'e ramo.
103 Ndeayvu aa'anga rã he'ẽ va'e ramigua,
ei gui he'ẽve xejuru pe.
104 Renhombo'eague rupi vy xe'arandu 'rã.
Ha'e rã tape anhetẽ e'ỹ va'e ma ajeguarua meme.
105 Ndeayvu ma tataendy oĩ aguata aguã,
aikoa rupi omoexakã va'e.
106 Aura karamboae, ha'e auraague amoĩ atã guive,
ha'evea rami ndeayvuague rupi aiko aguã.
107 Xee ma aiko axy vaipa ma.
SENHOR, xemoingove ke ndeayvuague rami vy.
108 SENHOR, ejopy ke ame'ẽxea'i py xeayvu ame'ẽ va'e,
ha'e xembo'e ndeayvuague re.
109 Xejukaxea kuerya rupi riae aiko,
teĩ ndeguigua lei gui ndaxerexarai 'rã.
110 Heko vai va'e kuery ma nhuã omoĩ xerovai,
teĩ xee ndajepe'ai 'rã renhombo'ea gui.
111 Reikuaa uka va'ekue ma raka'e rã peve guarã amoĩ xejee,
mba'eta xepy'a py arovy'a.
112 Xepy'a re amoĩ ndeayvu reja va'ekue rupi aiko aguã,
raka'e rã ha'e opa peve.
113 Mokoĩ rupi rei ijayvu va'e ma xee ajou vai.
Ha'e rã ndeguigua lei ma arovy'a.
114 Ndee ma anhemiaty ha'e mba'emo vai jokoa reiko.
Ndeayvua re ae ajerovia.
115 Mba'emo vai rupi pendekuai va'e, pejepe'a ke xea gui.
Xee ma ajapoxe Xeruete ojapo uka va'e.
116 Xepytyvõ ke ndeayvuague rami vy, aikove aguã.
Emoingo e'ỹ eme arõ va'e, axĩmba e'ỹ aguã.
117 Xemombaraete ramo 'rãe aa jepe,
ha'e ndeayvu reja va'ekue rupi aiko.
118 Rejou vai ndeayvuague gui ojepe'a va'e,
mba'eta apu py ae ha'e kuery nhombotavypa 'rã.
119 Yty rami rive remombo 'rã heko vai va'e yvy jave re ikuai va'e.
Ha'e nunga rupi xee arovy'a reikuaa uka va'ekue.
120 Nerenonde ajererokyje vy xero'o pirĩmba,
ndeayvua re ae ajererokyje.
121 Xee ma anhetẽ ha'e teko porã rupi ajoguereko va'e.
Xemboaxa eme ke xerovaigua kuery po py.
122 Xee nerembiguai xerepy ke aiko porãve ju aguã.
Xembojexavai uka eme ojejou porã rei va'e kuery pe.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

123 Xerexa ikane'õmba ma xereraa jepearã arõ riae vy,
ndereko porãa rupi ndeayvuague ojeupity aguã guive.
124 Ereko nerembiguai remboaxya rupi.
Xembo'e ke ndeayvu reja va'ekue re.
125 Xee ma nerembiguai aiko.
Xemo'arandu ke reikuaa uka va'ekue aikuaa aguã.
126 SENHOR, ovaẽ ma reikuaa pota aguã ára,
mba'eta ndeguigua lei rupi nda'ikuaiai ramo.
127 Xee ma ouro gui arovy'ave rejapo uka va'ekue,
ouro oiky'a'o pyre gui voi.
128 Ha'e nunga rupi renhombo'eague pe "Anhetẽ va'e meme" ha'e.
Ha'e rã ijapu va'e kuery reko ma ajou vai.
129 Reikuaa uka va'ekue ma iporã ete.
Ha'e va'e rupi aiko xepy'a ha'e javi py.
130 Ndeayvu reikuaa uka ramo omoexakã vy
omo'arandu 'rã hi'arandu e'ỹ'i va'ekue.
131 Xejuru aipe'a vy xepytuẽ atã,
rejapo uka va'ekue aikuaa porãvexe vy.
132 Eju ju xea py, ha'e xemboaxy,
nderery oayvu va'e kuery pe rejapoaty rami vy.
133 Emoĩ atã ke ndeayvuague rupi aikoa.
Ha'e rã teko vai va'e guive rã ta'ipo'aka eme xere.
134 Xerepy ke avakue xemoingo axy reia gui,
ha'e ramo aiko 'rã renhombo'eague rami.
135 Xee nerembiguai áry taexakã nderova,
ha'e xembo'e ndeayvu re.
136 Xerexay ma yakã rami oxyry,
ndeguigua lei rupi e'ỹ avakue ikuai rã aexa vy.
137 SENHOR, ndee ma ndereko porã va'e,
ndeayvua guive anhetẽ va'e meme.[y]
138 Reikuaa uka va'ekue ma anhetẽ rupi reja,
ojeroviapy guive.
139 Ndeayvu gui xerovaigua kuery hexaraipa rã aexa vy
nda'evei etea aendu va'e xemomba rai'i.
140 Ndeayvua ma iky'a e'ỹ ete va'e.
Ha'e nunga rupi xee nerembiguai arovy'a.
141 Xee ma yvyĩ'i va'e, oayvupy e'ỹ aiko va'eri
ndaxerexarai renhombo'eague re.
142 Ndeguigua teko porã ma opa va'erã e'ỹ,
ndeguigua lei ma anhetẽ va'e meme.

---

y 119.137 Apocalipse 16.5-7; 19.2

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

143 Xe'áry jexavai ha'e ndavy'ai etea ou teĩ
rejapo uka va'ekue ma xembovy'a kuerei.
144 Reikuaa uka va'ekue ma ha'evea ramigua meme raka'e rã peve
guarã.
Xemo'arandu ke ha'e va'e rupi, ha'e ramo aikove 'rã.
145 Xepy'a ha'e javi py xee ajapukai ndevy.
SENHOR, xembovai ke, ha'e ramo ajapo 'rã ndeayvu reja va'ekue.
146 Ndevy ajapukai. Xereraa jepe ke,
ha'e ramo aiko 'rã reikuaa uka va'ekue rupi.
147 Ko'ẽ e'ỹ mbove'i ajapukai,
ndeayvua arõ ajerovia reve.
148 Pytũ mbukukue re xerexa ndokei,
ndeayvuague re aikuaa pota aguã.
149 SENHOR, ndeporayvua rupi endu ke xeayvua.
Ndeayvuague rami vy xemoingove.
150 Teko vai rupi ikuai va'e ovaẽ rai'i ma xea py.
Ha'e kuery ma ndeguigua lei gui ojepe'a va'e.
151 SENHOR, mombyry e'ỹ ndee reiko,
rejapo uka va'ekue ma anhetẽ va'e meme.
152 Yma ma aikuaa ndeayvuague
raka'e rã peve guarã reja va'ekue.
153 Eikuaa pota ke aiko axya re, xereraa jepe guive,
mba'eta xee ma ndeguigua lei gui ndaxerexarai 'rã.
154 Xerepy ke, ha'e xereraa jepe.
Ndeayvuague rami vy xemoingove.
155 Heko vai va'e kuery ma oo jepe aguã gui mombyry ikuai,
ndeayvu reja va'ekue ndoikuaaxei vy.
156 SENHOR, opa mba'e py ndee oremboaxy 'rã!
Ndeayvuague rami vy xemoingove.
157 Heta ete ikuai xerovaigua kuery xerakykue monha va'e,
teĩ xee ndajepe'ai 'rã reikuaa uka va'ekue gui.
158 Ojerovia e'ỹ va'e kuery aexa vy aendu ndajou porãia,
ndeayvuague rami e'ỹ ikuai rã.
159 Eikuaa pota ke renhombo'eague arovy'aa re.
SENHOR, ndeporayvua rupi xemoingove.
160 Ndeayvua ma jypy guive anhetẽ va'e meme.
Ha'evea rami ndeayvuague raka'e rã peve guarã.
161 Huvixa kuery mba'e py e'ỹ xemoingo axy
teĩ xepy'a py ajererokyjea va'e ma ndeayvu ae.
162 Mba'emo rejapo aguã re ndeayvuague aendu vy avy'a,
amongue ojou reta va'e rami.
163 Xee ma ajeguaru apu gui, ajou vai ete guive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e rã ndeguigua lei ma arovy'a.
164 Ára nhavõ sete-kue kuerei 'rã rogueroporaei,
ndeayvuague ha'evea ramigua meme ramo.
165 Ndeguigua lei oguerovy'a va'e ma ovy'a ete 'rã,
ndoikoi 'rã guive ha'e kuery reityarã.
166 SENHOR, arõ aikovy ndee xereraa jepe aguã,
rejapo uka va'ekue ajapo reve.
167 Xepy'a py aiko reikuaa uka va'ekue rupi,
arovy'a ete vy.
168 Renhombo'eague ha'e reikuaa uka va'ekue rupi aiko,
mba'eta nerenonde ojekuaa aikoa ha'e javi.
169 SENHOR, ajapukaia tovaẽ ndea peve.
Xemo'arandu ke ndeayvuague rami vy.
170 Nerenonde py tovaẽ ajerurea.
Xereraa jepe ke ndeayvuague rami vy.
171 Xejuru tandereroporaei,
mba'eta xembo'e ndeayvu reja va'ekue re.
172 Xeayvu py tarovy'a ndeguigua lei,
mba'eta rejapo uka va'ekue ha'evea ramigua meme.
173 Embou ndepo xerepy aguã,
renhombo'eague aiporavo rire.
174 SENHOR, arõ ete xereraa jepe aguã.
Ndeguigua lei anho arovy'a.
175 Emoingove xenhe'ẽ rogueroporaei aguã.
Ndeayvuague taxepytyvõ.
176 Vexa'i kanhygue rami aiko. Xereka ke,
mba'eta xee nerembiguai ndaxerexarai 'rã rejapo uka va'ekue gui.

Ijayvu rei va'e kuery rovai ojerureague

Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguã.

Salmo 120

1 Ajexavaia py ajapukai SENHOR pe.
Ha'e ramo oendu xeayvu.
2 SENHOR, xereraa jepe ke apu rupi ijayvu va'e gui,
nhombotavypaa rupi ijayvu va'e kuery gui.
3 Nhombotavypaa rupi ndeayvu va'e,
mba'e 'rã tu ndereko rekovia ome'ẽa,
mba'e 'rã tu ndevy guarã omboua?
4 Nembopagaa 'rã ipy'a guaxuve va'e ru'y hakua va'e py,
tapyĩ hexakã va'e zimbro guigua py guive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Xevy pe nda'evei ete yvy mboae regua Meseque,
Quedar pygua kuery rekoa rupi aikoa.
6 Yma ete ma ha'e py aiko,
peteĩ rami nda'ikuaixei va'e kuery mbyte.
7 Xee ma peteĩ rami orekuai aguã re xeayvu teĩ
ha'e kuery ma joe opu'ã aguã re anho onhea'ã okuapy.

Nhandere Nhanderuete onhangarekoa re ijayvua

Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguã.

Salmo 121

1 Yvyty katy ama'ẽ.
Magui nda'u ou 'rã xerepyarã?
2 SENHOR yva ha'e yvy apoare va'e gui ae
ou xerepyarã.
3 Ha'e ma nandereity ukai 'rã.
Nerarõa rupi ndoke oinyi 'rã.
4 Israel kuery rarõa ma oke va'erã e'ỹ,
ndojaparai 'rã guive.
5 SENHOR ae opena porã 'rã ndere.
Nemo'ãarã SENHOR oĩ reiporu kuaa regua re.
6 Ha'e ramo ara py kuaray nandeapo vai 'rã,
pyávy teĩ jaxy voi nandeapo vai 'rã.
7 SENHOR ndereraa jepe 'rã opa mba'e vai gui.
Nderekovea re opena porã 'rã.
8 Reẽ ha'e reike ju ramo SENHOR onhangareko 'rã ndere
aỹ guive raka'e rã peve.

Jerusalém tetã oĩ porã aguã re ojerurea

Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguã Davi ombopara va'ekue.

Salmo 122

1 Xevy pe “Jaje'oi ke SENHOR pegua oo py”
'ea rã aendu vy avy'a ete.
2 Ndee Jerusalém tetã,
orepy ovaẽ ma nerokẽ py.
3 Jerusalém ma tetã peteĩ henda'i py ojapo pyre.
4 Ha'e katy oje'oi 'rã SENHOR pegua kuery ha'e javi regua,
SENHOR rery oguerovy'a aguã
Israel kuery oje'oi aguã va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ha'e py ma ikuai ha'evea rami oikuaa pota va'e renda,
Davi ramymino kuery openaaty ikuai.
6 Pejerure ke Jerusalém oĩ porã aguã.
Ndererovy'a va'e kuery ta'ikuai porã avi.
7 Ndekora mbyte ikuai va'e ta'ikuai porã,
huvixave ro pygua kuery voi topytu'u porã.
8 Xeryvy kuery, xeirũ kuery re ama'ẽ vy
Jerusalém tetã re ajerure:
"Toĩ ha'e py ikuai porã aguã", ha'e.
9 SENHOR Nhanderuete pegua oo re ama'ẽ vy
anhea'ã 'rã aikovy oĩ porã aguã.

Nhanderuete oipytyvõ aguã ojerureague

Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguã.

Salmo 123

1 Xee ama'ẽ ne'amba re reiko va'ea katy.
2 Tembiguai herekoa po gui mba'emo oarõ va'e,
tembiguai kunha mba'e herekoa po re oma'ẽ va'e rami
ore kuery voi roma'ẽ ndea katy
oremboaxy peve, SENHOR Oreruete.
3 SENHOR, endu ke oremboaxya, oremboaxy ke,
mba'eta orere ija'e e'ỹ va'e anho ikuai.
4 Orenhe'ẽ py roendu ha'e kuery ae oipotaa rami orembojaru reia anho,
ojejou porã rei va'e kuery orere nda'ija'eia roendu.

Nhanderuete nhanderepya ha'e nhandereraa jepea re ijayvua

Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguã Davi ombopara va'ekue.

Salmo 124

1 SENHOR e'ỹ nhandea katy oiko va'e rire —
Israel kuery aipo te'i —
2 Nhandere avakue opu'ã ramo
SENHOR e'ỹ nhandea katy oiko va'e rire
3 ha'e kuery jaikove reve nhanemokõmba 'rãgue,
nhandevy ipoxypa vy.
4 Nhande'áry yy ou 'rãgue,
ty guaxu vy oaxa 'rãgue nhanderekove áry,
5 yy oxyry atã va'e

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

oaxa 'rãgue nhanderekove áry.
6 Ta'ima'endu'a porãa SENHOR re,
ha'e kuery pe nanhanemondoro ukai rire haĩ py.
7 Ha'e rami rã nhanenhe'ẽ oo jepe
guyra mbo'aa nhuã gui oo jepea rami.
Nhuã omondo ramo jaa jepe.
8 SENHOR yva ha'e yvy apoare rery rupi
jajapukai ramo ou nhanepytyvõarã.

Jajeroviaa re nhaĩ atã aguã regua

Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguã.

Salmo 125

1 SENHOR re ojerovia va'e ma Sião yvyty rami ikuai.
Ha'e va'e ma nomyĩ 'rã, oĩ atã 'rã raka'e rã peve guarã.
2 Jerusalém tetã yvýry rupi yvyty ikuai va'e rami
SENHOR opena 'rã ojeupegua kuery yvýry,
aỹ guive raka'e rã peve.
3 Heko porã va'e kuery re
heko vai va'e nda'ipo'aka riaei 'rã,
heko porã va'e opo py ojapo vai e'ỹ aguã.
4 SENHOR, emoingo porã ke heko porã va'e,
anhetẽ rupi ipy'a va'e kuery.
5 Ha'e rã tape karẽ rupi opia va'e ma
SENHOR ombopaga 'rã heko vai va'e kuery reve.
Israel kuery re toĩ ikuai porã aguã.

Ojae'o va'e ombopy'a porãa jevy aguã regua

Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguã.

Salmo 126

1 SENHOR Sião tetã py nhanemoingo porã ju ramo
oexa ra'u va'e rami nhandekuai va'ekue.
2 Ha'e jave py nhanderory,
javy'aa rupi nhandeayvu guive.
Ha'e ramo amboae regua kuery joupe-upe aipoe'i:
“Ha'e kuery pe SENHOR ojapo porã ete”, he'i okuapy.
3 Anhetẽ SENHOR nhanemoingo porã va'ekue.
Ha'e nunga rupi ae javy'a.
4 SENHOR, peteĩgue ju ke oremoingo porã,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Neguebe rupi yy oxyry va'e rami.
5 Hexay reve mba'emo ra'yĩgue onhotỹ va'ekue ma
ovy'a reve ju 'rã omono'õ.
6 Ojae'o reve onhotỹ ovy va'ekue ma
ovy'a vaipa reve 'rã ojevy ouvy,
mba'emo aju jokuaa ogueru vy.

Nhanderuete gui iporã va'e ha'e javi oua re ijayvua

Oguataa rupi ikuai va'e Salomão ombopara va'ekue.

Salmo 127

1 SENHOR ae oorã ojapo e'ỹ ramo
ijapoa kuery omba'eapoa mba'everã ndovarei 'rã.
Tetã re SENHOR nonhangarekoi ri ramo
harõa kuery onhangarekoa mba'everã ndovarei 'rã.
2 Nda'eve ranhei ko'ẽ e'ỹ mbove nhapu'ãa,
ndajake voia, neĩ jajexavaia rupi mbojape jajoua.
Mba'eta hembiayvu kuery okepa okuapy reve voi
ha'e kuery pe ome'ẽ 'rã mba'emo.
3 Nhandera'y kuery ma SENHOR ome'ẽ va'ekue meme,
guyru'i gui oiko'i va'e ma nhandevy guarã ome'ẽ.
4 Nhanekunumi jave nhandera'y kuery jareko va'e ma
opo py xondaro hu'y oguereko va'e rami.
5 Ovy'a ete 'rã avakue hyru py oguereko reta va'e.
Tetã rokẽ py ngovaigua kuery reve jogueroayvu
teĩ nda'ipo'aka e'ỹi 'rã.

Nhanderuete renonde jajererokyjea rupi vy javy'a aguã regua

Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguã.

Salmo 128

1 Ovy'a ete 'rã SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e,
ixuguigua tape rupi ikuai vy.
2 Remba'eapoa rupi rejou 'rã re'u va'erã.
Revy'a ete 'rã, ha'e opa mba'e oiko porã 'rã ndevy.
3 Ndero py ma ndera'yxy uva hi'a reta va'e rami 'rã oiko,
ha'e ndera'y kuery ma oliveira rembypy pyau'i rami meme 'rã
ikuai mesa yvýry oguapya py.
4 Ha'e rami SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e ma omoingo
porã 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 SENHOR tanemoingo porã Sião tetã gui,
reikove reve rexa aguã
Jerusalém tetã py omoingo porã rã.
6 Rexa 'rã neramymino kuery.
Israel kuery re toĩ ikuai porã aguã.

Ogueraa jepeague re ima'endu'aa

Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguã.

Salmo 129

1 Xekunumi guive mbovykue rei e'ỹ xembojexavaia —
Israel kuery aipo te'i —
2 Xekunumi guive xembojexavaia okuapy
teĩ xere nda'ipo'akaai.
3 Xekupe rupi xekaraĩmbaa ma,
yvy karaĩa py rami xemboperepa vy.
4 Ha'e rami teĩ SENHOR heko porã va'e vy
ojayapa heko vai va'e xejokuaague.
5 Sião tetã re opu'ã va'e ha'e javi
toxĩmba, tojavapa guive.
6 Oo áry mba'emo rogue henhoĩ vy
ipoty e'ỹ re ipirupa va'e rami avi tokanhymba.
7 Ha'e nunga mba'everã ndovarei ramo
avave rei opo py nomono'õai,
neĩ ojyva áry ndojokuaai heruvy guive.
8 Ha'e kuerya rupi oaxa va'e kuery aipo te'i eme:
“ SENHOR topena porã pendere!
SENHOR rery rupi ore rogueroayvu porã!” te'i eme.

Yy typyvea gui ojapukaia ague

Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguã.

Salmo 130

1 SENHOR, yy typyve etea gui ajapukai ndevy.
2 SENHOR, endu ke ajapukaia!
Ndevy pe ajerurea re ejapyxaka pota ke.
3 SENHOR, rojejavyague re reikuaa pota va'e rire
mava'e 'rãgue tu oo jepe?
4 Ha'e rami avi ndere oĩ oreperdoa aguã,
nerenonde rojererokyjea rupi roiko aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Xee ma arõ aikovy SENHOR,
xenhe'ẽ py arõ ijayvuague rupi.
6 Tetã rarõa kuery ko'ẽ aguã re ojapuraa gui
xenhe'ẽ py SENHOR arõve.[z]
Harõa kuery ko'ẽ aguã re ojapuraa gui
7 Israel kuery toarõve SENHOR.
Mba'eta SENHOR re oĩ nhomboaxy aguã,
opa mba'e gui joepy aguã guive.
8 Ha'e ae ma ogueraa jepe 'rã Israel kuery
heko vai ha'e javi gui.

Nhanderuete re vy japytu'u aguã regua

Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguã Davi ombopara va'ekue.

Salmo 131

1 SENHOR, xepy'a py xee ajejou porã rei va'e'ỹ.
Ama'ẽa py nanhemboyvatei guive,
mba'emo tuvixa va'e re nda'eveia rupi e'ỹ aiko.
Mba'eta mba'emo iporãve ete va'e ma xevy guarã e'ỹ ae.
2 Ha'e rami 'rãgue py akyrirĩ vy apytu'u 'rã xepy'a py.
Kyrĩ'i va'e nokambuvei va'e oxy jyva áry oĩ rive'i va'e rami ae avi
xekuraxõ voi oĩ xepy'a py.
3 Israel kuery, pearõ ke SENHOR,
aỹ guive raka'e rã peve.

Ymave ijayvua ague

Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguã.

Salmo 132

1 SENHOR, nema'endu'a ke Davi re,
opa mba'e py oiko axy ramo.
2 SENHOR pe Davi onhemboayvu vy
Jacó "Ipo'akapa va'e" he'ia va'e pe ijayvu raka'e po rami:
3 "Xee ma akeaty py ndaikevei 'rã,
tupa anheno ajupyaty py ndajeupivei 'rã,
4 xerexa nambotyvei 'rã ake aguã,
neĩ peteĩgue'i nanhenovei 'rã xerexa amombytu'u aguã,

---

[z] **130.6** Ha'e va'e jave py pytũ mbukukue re tetã rarõa kuery opyta 'rã ikora áry, ngovaigua kuery ovaẽ rã oexa aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 SENHOR oĩ aguã ajou e'ỹa ja,
Jacó Ruete Ipo'akapa va'e oĩ atyrã", he'i.[a]
6 Nhaendu omombe'ua rã Efrata yvy re lei ryru oĩa,
ha'e ramo Jaar yvy re ae jajou.[b]
7 Ha'e gui ma jaike ke oĩaty py.
Nhambojerovia ipy renda renonde.
8 SENHOR, epu'ã ke, eike ejuvy repytu'u aguã py,
ndee ha'e hyru ndepo'akaa kuaa ukaa reve.
9 Ndevygua sacerdote kuery re toĩ teko porã,
ha'e ndevy ete ikuai va'e toporaei ovy'a vy.
10 Nerembiguai Davi re nema'endu'a vy
ema'ẽ e'ỹ eme nerembiporavo rova re.
11 Davi pe SENHOR oura ete raka'e,
oayvuague gui ndaexarai 'rã guive. Aipoe'i:
"Nderekovia peteĩ ndero'o guigua ae
amoĩ 'rã tenda repenaaty py opena oiny aguã rami.
12 Xapy'a rei xereve guarã ajapo va'ekue ndera'y kuery ikuai ramo,
xeayvua re ambo'eague rupi guive,
ha'e ramo ha'e kuery ra'y kuery ju 'rã oguapy
tenda repenaaty py raka'e rã peve."[c]
13 Mba'eta SENHOR oiporavo raka'e Sião tetã,
ha'e py oĩ riae aguã. Aipoe'i:
14 "Apy apytu'u riae 'rã raka'e rã peve,
apy ae 'rã apena ainy, aĩxea py ae.
15 Ha'e py anhomoingo porã 'rã tembi'u oata aguã rami e'ỹ ajou uka vy,
iporiaukue'i pe voi ame'ẽ reta 'rã tembi'u.
16 Ha'e pygua sacerdote kuery ma amonhemonde 'rã ajogueraa jepea kuaa ukaa py.
Ha'e pygua ojerovia va'e kuery ovy'a vy oporaei 'rã okuapy.
17 Ha'e py ajapo 'rã Davi po'akakue ojekuaa jevy aguã rami.
Xerembiporavo rekovia ambou 'rã nhomoexakãarã.[d]
18 Hexe coroa oĩ va'e ma ipoty 'rã.
Ha'e rã hovaigua kuery re ma ambou 'rã imoxĩmbaarã."

---

[a] **132.2-5** Apy ma oĩ Davi ouraague Nhanderuete ayvu ryru ogueru vy hendarã py porã omoĩ aguã re (1 Crônicas 13.1-4). [b] **132.6** Jaar yvy Efrata regua yvy re Quiriate-Jearim tetã py ranhe Nhanderuete ayvu ryru opyta raka'e, Jerusalém py Davi ogueru ruka e'ỹ mbove (1 Crônicas 13.5-6). [d] **132.17** Kova'e ayvu rupi ijayvu 1 Reis 11.34-36, 15.4, 2 Reis 8.19 ha'e 2 Crônicas 21.7 py. Ha'e gui "Hendy va'erã" he'ia ma huvixa raka'eve rã oiko aguã re ijayvu vy, ha'e Jesus Cristo rekorã re guive (Lucas 2.30-32; João 8.12).

c 132.11-12 2 Samuel 7.1-17; Atos 2.30

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Joegua-egua peteĩ rami ikuaia re ijayvua

Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguã Davi ombopara va'ekue.

Salmo 133

1 Joegua kuery peteĩ rami ikuaia ma
ha'eve 'rã, iporã ete guive.
2 Ha'e rami ikuaia ma azeite hepyve va'e
sacerdote Arão akã re onhoẽ ramo
hendyva re oxyry ovy vy
ijao aju'y peve ovaẽ va'e rami.[e]
3 Ha'e rami ikuaia ma Hermom yvyty gui yxapy ou va'e
Sião yvyty ombo'yxapypa va'e rami.[f]
Mba'eta ha'e py SENHOR ombou nhomoingo porãarã,
ha'e tekove raka'e rã peve guarã.

Ka'aru'i jave oporaeia aguã oenoĩa ague

Oguataa rupi ikuai va'e oporaei aguã.

Salmo 134

1 Peroporaei ke SENHOR, hembiguai pendekuai va'e ha'e javi,
Pyávy SENHOR pegua opy rupi pemba'eapo va'e.
2 Henda iky'a e'ỹ va'e katy peupi ke pendepo
SENHOR peroporaei vy.
3 Sião tetã gui SENHOR yva ha'e yvy apoare
tapendereroayvu porã.

Salmo 135

Nhanderuete pe japoraei aguã regua

1 Aleluia!
Peporaei SENHOR rery rupi,
peroporaei SENHOR, hembiguai pendekuai va'e,
2 ixupegua oo rupi pemba'eapo va'e,
Nhanderuete pegua roka rupi guive.

---

[e] **133.2** Sacerdote-rã Arão omoĩa vy inhakã re omoĩ raka'e azeite (Êxodo 29.1-9), Nhanderuete ojeupegua kuery omoingo porã aguã kuaa ukaarã (Êxodo 29.43-46).
[f] **133.3** Yxapy py Nhanderuete omoingo porã 'rã ha'e kuery onhotỹ va'ekue (Gênesis 27.28).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Peroporaei ke SENHOR, porayvu va'e ramo.
Peporaei hery rupi, iporã ete ramo.
4 Mba'eta ojeupe guarã SENHOR oiporavo Jacó,
oiporavo Israel kuery oguereko aguã.
5 Xee aikuaa ae SENHOR yvate ete va'ea,
mba'eta tuuete ikuai va'e áryve Nhanderuete oiko.
6 SENHOR ma oipota va'e ha'e javi ojapo va'e,
yva ha'e yvy re, ye'ẽ py ha'e iguýry rupi.
7 Arai omopu'ã 'rã heruvy yvy apy katy gui,
overa va'e voi oguereko katu 'rã oky aguã.
Yvytu ma ojapo 'rã oĩa gui oipeju aguã rami.
8 Egito yvy re ha'e ae ojukapa va'ekue ta'y kuery jypy guare,
avakue ha'e mymba kuery guive.
9 Ha'e py ojapo hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã
Faraó ha'e hembiguai kuery rovai.
10 SENHOR ma heta regua omomba va'ekue,
huvixave ipo'akapa va'e guive ojuka.
11 Ojuka amorreu kuery ruvixa Seom
ha'e Basã pygua huvixa Ogue,
ha'e gui Canaã yvy regua huvixa kuery ha'e javi.
12 Ha'e gui ma ijyvykue
ojeupegua Israel kuery pe omboaxapa.
13 SENHOR, nderery oĩ 'rã raka'e rã peve,
raka'e rã ikuai va'e voi ima'endu'a 'rã ndere.
14 Mba'eta SENHOR ma ojeupegua kuery re oikuaa pota 'rã,
omboaxy 'rã guembiguai kuery.[g]
15 Ha'e rã yvy regua kuery ruete kuery ma
prata ha'e ouro guigua rive, avakue ae opo py ojapo va'ekue
meme.[h]
16 Ijuru va'eri nda'ijayvui,
hexa va'eri ndoexai,
17 ijapyxa va'eri noendui,
ipytuẽ aguã voi nda'evei.
18 Ijapoare kuery ma ha'e rami ae ju 'rã ikuai,
hexe ojerovia va'e kuery ha'e javi guive.
19 Israel ramymino kuery, penema'endu'a porã SENHOR re!
Arão ramymino kuery, penema'endu'a porã SENHOR re!
20 Levi ramymino kuery, penema'endu'a porã SENHOR re!
SENHOR renonde pejererokyjea rupi pendekuai va'e,
penema'endu'a porã SENHOR re!

---

g 135.14 Hebreus 10.30 **h 135.15-18** Salmo 115.4-8

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Sião tetã guive ta'ima'endu'a porãa
SENHOR Jerusalém py oĩ va'e re.
Aleluia!

Salmo 136

Nhanderuete nhomboaxya re ijayvua

1 Perovy'a ke SENHOR porayvu va'e ramo,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
2 Perovy'a tuuete ikuai va'e Ruete,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
3 Perovy'a senhor ikuai va'e SENHOR,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
4 Ha'e anho ojapo mba'emo porã tuvixa va'e,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
5 O'arandua rupi ojapo raka'e yva,[i]
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
6 Yvy avi onhono raka'e yy áry rupi,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
7 Ojapo raka'e omoexakã va'erã tuvixa va'e,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
8 Kuaray ojapo ara py ojope aguã,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
9 Jaxy ha'e jaxy-tata ojapo avi pytũ omoexakã va'erã,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
10 Egito pygua kuery ra'y jypy guare ojukapa raka'e,[j]
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
11 Ha'e vy ha'e kuery mbyte gui oipe'a Israel kuery,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
12 Opo oupi vy oexa uka opo'akaa,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
13 Omboja'o Ye'ẽ Pytã mokoĩ henda rupi,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
14 Omboja'oague rupi ojapo Israel kuery oaxa aguã rami,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
15 Ha'e gui ye'ẽ py omoinge Faraó, oxondaro kuery ha'e javi reve,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
16 Tekoa e'ỹa rupi ogueroguata heravy ojeupegua kuery,

---

j **136.10-16** Egito gui ogueraa jepeague omombe'u Êxodo 12–14 py.
i **136.5-9** Gênesis 1

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
17 Ojuka huvixave kuery ipo'akapa va'ekue,[k]
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
18 Huvixave omboetevepy ojuka,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
19 Ojuka amorreu kuery ruvixa Seom,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
20 Ojuka avi Basã pygua kuery huvixa Ogue,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
21 Ha'e kuery yvykue omboaxa ojeupegua kuery pe,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
22 Guembiguai Israel kuery yvyrã ome'ẽ,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
23 Nanhanembaraetevei ramo ima'endu'a nhandere,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
24 Ha'e vy nhanderovaigua kuery po gui nhandereraa jepe,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
25 Guemimoingo kuery ha'e javi pe ojou uka 'rã ho'u va'erã,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.
26 Peroporaei ke Nhanderuete yva regua,
mba'eta nhomboaxya opa va'erã e'ỹ.

Salmo 137

Guetã oexa nga'ua rupi ijayvuague

1 Babilônia tetã py yakã oĩ va'e yvýry roguapy roinya py
rojae'o va'ekue Jerusalém tetã re orema'endu'a vy.[l]
2 Oremba'epu ixã reta va'e roupi imoiny va'ekue
ha'e py yvyra ikuai va'e rakã re.
3 Mba'eta escravo-rã orereraa are kuery ojerure roporaei aguã.
"Peporaei na orevy Sião regua mboraei", he'i okuapy.
4 Ha'e gui mba'exa 'rã tu roporaei mboraei SENHOR pegua
yvy mboae re orekuai vy?
5 Mba'eta ndee Jerusalém tetã gui xerexarai ri ramo
xepo aiporu kuaa regua ta'ipirupa.
6 Xeapekũ tojapa xejuru py re
xapy'a rei ndere naxema'endu'avei rã,

---

[k] **136.17-22** Huvixave ojukaague omombe'u Números 21 py. [l] **137.1** Babilônia pygua kuery ma oipe'a raka'e Jerusalém tetã, ha'e guembiguairã ogueraa ha'e pygua judeu kuery regua.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

e'ỹ vy Jerusalém gui mba'emo arovy'ave ramo.
7 SENHOR, nema'endu'a ke Edom pygua kuery rembopaga aguã
Jerusalém tetã oitya jave ikuaiague re.[m]
Mba'eta ha'e kuery ma
“Peitypa ke, peitypa yvy katy peve!” he'i okuapy va'ekue.
8 Babilônia tetã pygua kuery, peneretã voi ombovaipa pyrã oĩ.
Ovy'a ete 'rã orere pejapoague re penembopaga va'e.[n]
9 Ovy'a 'rã penda'y kuery voi ojopy vy
ita re omou'ũmba avi va'e.

Nhanderuete ojeroviapy oikoa jarovy'a aguã regua

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

Salmo 138

1 SENHOR, xee roguerovy'a 'rã xepy'a ha'e javi py.
Ipo'akakueve oendua py rogueroporai 'rã.
2 Ndevygua templo iky'a e'ỹ va'e oĩa katy ama'ẽ reve
aĩ 'rã xerenapy'ã re nderery aroporaei aguã,
ndeporayvu ha'e ndereko porã va'e ramo.
Mba'eta opa mba'e gui remboyvateve nderery ha'e ndeayvu.
3 Mba'eta ndevy pe ajapukai ramo xerepy,
xembopy'a guaxu vy xemombaraeteve guive.
4 SENHOR, yvy regua huvixave kuery ha'e javi oporaei 'rã okuapy
ndevy, ndejuru gui ndeayvua oendu vy.
5 Ogueroporaei 'rã SENHOR reko,
SENHOR rexakãa tuvixa ete ramo.
6 SENHOR ma yvate ete va'eri
yvyĩgue'i re oma'ẽ avi 'rã.
Ojejou porã rei va'e kuery ha'e oikuaa mombyry gui teĩ.

7 Xee ajexavai aikovy ramo
rembopyau 'rã xerekovea.
Ndepo reupi 'rã xerovaigua kuery poxya káuxa.
Reiporu kuaa regua py xereraa jepe 'rã.
8 Xevy pe SENHOR ojapo 'rã ojapo 'rã va'ekue ha'e javi.
SENHOR, renhomboaxya ma opa va'erã e'ỹ.
Eja eme ndepo py ae remoingo va'ekue.

---

[m] **137.7** Jerusalém tetã re Babilônia pygua kuery ipo'aka rã Edom pygua kuery oexa vy ovy'a rei okuapy, judeu kuery regua rai teĩ (Obadias 8–14). [n] **137.8** Babilônia pygua kuery ombopaga aguã re Apocalipse 18 py ijayvu.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Nhanderuete oikuaapa ha'e ipo'akapa va'ea re ijayvua

Jogueroporaei va'e pe mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

Salmo 139

1 SENHOR, ndee ma xere reikuaa pota vy xekuaa porã va'e.
2 Reikuaa 'rã aguapy ha'e apu'ã ju rã.
Mombyry gui teĩ reikuaa xepy'a re oĩ va'e ha'e javi.
3 Aguata ha'e anheno ramo ndee xerexa 'rã.
Reikuaapa 'rã aikoa ha'e javi.
4 Xeayvu aguã xejuru py oĩ e'ỹ mbove voi
ndee SENHOR reikuaapa 'rã.
5 Xejoko 'rã xerakykue ha'e xerenonde katy,
xere ndepo remoĩ vy.
6 Ha'e rami xekuaapaa ma iporã ete xevy.
Yvate ete rã ndaikuaai 'rãe.[o]
7 Marã katy nda'u anhemombyry 'rãgue Nenhe'ẽ gui?
Marã katy nda'u ajava 'rãgue rexaa gui?
8 Yva re aa teĩ ha'e py ndee reĩ 'rãgue.
Yvykua vaikuevea py anhemboupa teĩ ha'e py voi reĩ 'rãgue.
9 Kuaray oẽa katy aveve avy vy
ye'ẽ apy peve aa teĩ
10 ha'e py voi ndepo xerereko 'rãgue,
reiporu kuaa regua xemombaraete 'rãgue.
11 Xee aipoa'e ramo: “Pytũ xeao'i 'rã,
hexakã xeyvýry rupigua pytũmba 'rã” ha'e teĩ
12 ndevy pe pytũvea ete voi napytũi 'rãgue,
mba'eta ndevy pe pytũ ha'e hexakãa ma joo rami meme.
13 Mba'eta ndee ma xepy'a apoare,
xexy rye py xemoingo va'ekue.
14 Xee roguerovy'a, anhemondyi aguã rami xeapo rire.
Nerembiapokue ma iporã ete va'e meme.
Ha'e rami aikuaa porã xepy'a py.
15 Xekãgue nderejao'i teri jave hi'ã py xeapo,
ha'e gui xembotuvixa'i imoiny yvy guy py rami.
16 Naxeratãi teri jave ndee ma xerexa.
Ndekuaxia re ipara ma voi xee aiko aguã ára ha'e javi,
peteĩ-teĩ ipara oiny peteĩve oiko e'ỹ mbove ma voi.
17 Xeruete, renhembopy'aa ma iporã ete xevy.

---

o 139.6 Romanos 11.33

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mbovy rei e'ỹ oĩ.
18 Xee aipapa va'e rire ita ku'i gui hetave 'rãgue.
Aipapa, aipapa teĩ ndaipapapai 'rãgue.
19 Xeruete, remomba voi 'rãgue heko vai va'e!
Avakue tuguy moẽa, pejepe'apa xea gui!
20 Ha'e kuery ma ndere opu'ã rei okuapy,
nderovaigua kuery ijayvu vaikue-ikue 'rã.
21 SENHOR, xee ajou vai ndejou vaia kuery.
Ndere opu'ã rei va'e kuery gui xee ajeguaru.
22 Ha'e kuery re ndaxea'eveia oĩmba,
nderovaigua kuery ete ikuaia aikuaa.
23 Xeruete, xerexa pota,
ha'e eikuaapa xepy'a re oĩ va'e.
Xera'anga, ha'e eikuaa anhembopy'aa ha'e javi.
24 Exa xere pa oĩ ha'eve'ỹa rami aikoa,
ha'e xerereko tape imarã e'ỹ va'e rupi.

Ngovaigua kuery apu gui oo jepe aguã ojerureague

Jogueroporaei va'e pe mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

Salmo 140

1 SENHOR, xereraa jepe ke heko vai va'e gui.
Xerepy avakue ojerovia rei va'e gui.
2 Ha'e kuery ma mba'emo vai anho opy'a re omoĩ.
Joguero'axea rupi rive ikuai.
3 Mboi rami oaĩmbe'e 'rã oapekũ,
ijayvua ma mboi guigua veneno rami ae.[p]
4 SENHOR, xerepy ke heko vai va'e po gui,
xereraa jepe avakue ojerovia rei va'e gui,
xembojepekuavo aguã re onhea'ã okuapy va'e kuery gui.
5 Ojejou porã rei va'e kuery ma nhemi rupi omoĩ 'rã nhuã xã xembo'a aguã,
tape yvýry oipyo 'rã xembo'aarã.
Omoĩ 'rã nhuã xembo'a aguã.
6 Aipoa'e SENHOR pe: “Ndee ma Xeruete.”
SENHOR, ajerure ramo xepytyvõ ke.
7 SENHOR xereraa jepea ndepo'akapa va'e,
joe opu'ãa ára py ndee xeakã rejao'i.
8 SENHOR, emoingo eme heko vai va'e oipota va'e.

---

p 140.3 Romanos 3.13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Eja eme joapo vaixea rupi ikuai aguã rami.
9 Xejokopa rei va'e kuery onhemboyvate ri ramo
ejapo ha'e kuery re ae ju ijayvu vaiague ojeapa aguã rami.
10 Ha'e kuery áry tou tapyĩ, tomomboa tata py.
Yvykua vaikue py tomomboa, opu'ã ve'ỹ aguã py.
11 Joe ijayvu rei va'e toĩ atã eme yvy re.
Teko vai toakykue monha avakue ojerovia rei va'e, omomba peve.
12 Xee aikuaa SENHOR oepy 'rãa iporiaukue'i,
opena 'rã oikotevẽ rei'i va'e kuery re.
13 Ha'e ramo heko porã va'e kuery oguerovy'a 'rã nderery,
anhetẽ rupi ipy'a va'e ikuai 'rã nerenonde.

Ka'aru'i jave oiky'a'o ha'e oipytyvõ aguã re ojerureague

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

Salmo 141

1 SENHOR, ndevy ae ajapukai.
Eju pojava ke xepytyvõ!
Ndevy pe ajapukai ramo endu.
2 Ajerurea toẽ ndea py heakuã porã va'e rami.[q]
Xepo aupia toĩ ka'aru'i jave ome'ẽmby rami.
3 SENHOR, ejoko xejuru,
earõ xeayvua rokẽ.
4 Ajapo vaixea toĩ eme xepy'a re,
teko vai rupi aiko e'ỹ aguã
avakue joapo vai va'e ikuaia rupi e'ỹ,
ha'e kuery okaru okuapya py xee voi akaru e'ỹ aguã.
5 Xevy pe heko porã va'e ijayvu ete teĩ ajou porã 'rã.
Xevy rã ijayvu okuapya ma azeite xeakã re omoĩa rami.
Xee ma naendu e'ỹi 'rã.
Heko vai va'e jajapo vai okuapy teĩ xee anhembo'e 'rã.
6 Ha'e kuery rerekoa kuery omombopaa 'rã itaova guy katy.
Ha'e kuery oendu 'rã ha'evea rami xeayvua anho,
7 xerupa gui xekãgue oipe'a vy ijyvýry rupi omoaĩmba teĩ,
yvy oikaraĩague rupi rive.
8 Mba'eta SENHOR, ndere ae ama'ẽ aikovy.
Ndere ae ajerovia va'e.
Eja eme xerekovea.
9 Xereraa jepe ke heko vai va'e kuery

---

q 141.2 Apocalipse 5.8

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nhuã xã xembo'aarã omoĩ va'ekue gui.
10 Heko vai va'e ae to'a nhuã omoĩ va'ekue py,
ha'e rã xee ma aikove reve taa jepe.

Ijava etea py ojerureague

Itakua py Davi oĩ jave py onhembo'eague ombopara va'ekue nhombo'e aguã (1 Samuel 24).

Salmo 142

1 SENHOR pe ajapukai, xeayvu ainy.
Ajapukai vy xepytyvõ aguã re ajerure.
2 Ixupe amombe'upa ndavy'aia,
henonde amombe'upa ajexavaia.
3 Xee nanhanimavei ma aikovy ramo
ndee reikuaa 'rã aikoa ha'e javi.
Tape aguata aguã rupi xerovaigua kuery omoĩ 'rã nhuã.
4 Ema'ẽ na aiporu kuaa regua re, ha'e exa pota,
mba'eta avave rei ndoikoi xerexa kuaa va'e.
Jipoi anhemi aguã,
xere avave rei noma'ẽ potai guive.
5 SENHOR, ndevy pe ae ajapukai.
Ha'e vy aipoa'e: “Ndee ae anhemiaty.
Xevy guarã ndee anho reiko ko yvy re aikoa py.”
6 Endu ke ajapukaia,
xekangy vaipa ete ramo.
Xereraa jepe xerakykue monha va'e kuery gui,
xegui ha'e kuery imbaraeteve ramo.
7 Enoẽ xerekovea nhuã gui,
nderery rupi arovy'a aguã.
Heko porã va'e kuery oupa 'rã xeyvýry,
xevy pe ha'e rami rejapo porã rire.

Ogueraa jepe aguã ojerureague

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

Salmo 143

1 SENHOR, endu ke anhembo'ea.
Ejapyxaka ajerurea re.
Xembovai ke, ojeroviapy ha'e heko porã va'e reiko vy.
2 Nerembiguai aiko ramo xemboayvu eme,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mba'eta nerenonde heko porã ete va'e ndoikoi.[r]
3 Ha'e gui xerovaigua kuery ma xerakykue monha,
yvy rupi xereity vy xere opyrõmba.
Xemoĩ pytũa py,
yma ete ma omano va'ekue rami.
4 Ha'e nunga rupi xenhe'ẽ nonhanimavei,
xepy'a eta rei ma guive.
5 Xema'endu'a teĩ yma guare re.
Aikuaa pota aikovy nerembiapokue ha'e javi re,
xema'endu'a ndepo py rejapo va'ekue re.
6 Ha'e nunga rupi xepo aupi ndevy.
Xenhe'ẽ nda'evei ndere, yvy ipiru reia rami.
7 SENHOR, xembovai voi ke,
mba'eta xenhe'ẽ py nanhanimavei ma.
Ejexa uka e'ỹ eme xevy,
omanogue rupa py oguejy va'e rami apyta e'ỹ aguã.
8 Ndere ajerovia ramo
aje'ive reve taendu ndegui xemboaxya.
Ndere xenhe'ẽ aroma'endu'a ramo
exa uka tape aguata aguã va'e.
9 SENHOR, xereraa jepe ke xerovaigua kuery gui,
mba'eta ndee ma anhemiaty.
10 Xembo'e ke ndee reipotaa rupi aiko aguã,
mba'eta ndee ae Xeruete.
Nenhe'ẽ Porã taxerereko
yvy joja porãa rupi.
11 SENHOR, nderery re vy xemoingove.
Ha'evea rami rejoguerekoa rupi
eipe'a xenhe'ẽ ojexavaia gui.
12 Xemboaxya rupi emokanhymba xerovaigua kuery.
Emomba ke xenhe'ẽ mbojexavaia kuery ha'e javi,
nerembiguai aiko ramo.

Nhanderuete oepy rire oguerovy'aa ague

Mboraeirã Davi ombopara va'ekue.

Salmo 144

1 Ima'endu'a porãmby toiko SENHOR xe'itaova.
Ha'e ma omombaraete 'rã xepo joe apu'ã aguã,

---

r 143.2 Romanos 3.20; Gálatas 2.16

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

xekuã voi ombo'e 'rã joe apu'ã aguã.
2 Ha'e ma xemboaxya ha'e oo ikorapa va'e aĩ aguã,
anhemiaty yvate va'e ha'e xereraa jepea,
mba'emo vai jokoa oiko ramo ajerovia hexe.
Ha'e ojapo xeretarã kuery apenaa rupi ikuai aguã rami.
3 SENHOR, marã ramigua tu avakue, ha'e kuery re reikuaa pota aguã?
Marã ramigua tu avakue ra'y kuery, reayvu aguã?[s]
4 Mba'eta avakue ma yvytu rami rive ikuai.
Oikovea ára ma kuaray'ã rami 'rã oaxa ovy va'e.
5 SENHOR, eipe'a ke yva, ha'e eguejy.
Epoko yvyty re, ha'e ramo oẽ 'rã hataxĩ.
6 Embou overa va'e xerovaigua kuery moaĩmbaarã.
Emombo nderu'y omondyipa aguã.
7 Ekuave'ẽ yvate gui,
xereraa jepe ha'e xerenoẽ yy typya gui,
amboae regua kuery po'akaa gui ae.
8 Ha'e kuery ojuru gui apu rupi anho 'rã ijayvu,
ha'e oiporu kuaa regua py anhetẽ va'e'ỹ 'rã ojapo.
9 Xeruete, ndevy pe amonhendu 'rã mboraei pyau.
Mbaraka dez ixã va'e ambopu vy rogueroporaei 'rã.
10 SENHOR ojapo 'rã huvixa kuery ipo'aka aguã rami.
Guembiguai Davi ogueraa jepe 'rã kyxe jojukaa gui.
11 Xereraa jepe ke, xepe'a amboae regua po'akaa gui.
Ha'e kuery ojuru gui apu rupi anho 'rã ijayvu,
ha'e oiporu kuaa regua py anhetẽ va'e'ỹ 'rã ojapo.
12 Orera'y kuery ipyau va'e ta'ikuai mba'emo rogue iporã va'e rami,
ha'e orerajy kuery ta'ikuai ita oo ytarã rami,
huvixave ro reguarã ombojegua pyre rami.
13 Oreroguy tatynyẽ romono'õ va'ekue,
opa marãgua tembi'u toĩ.
Orerymba kuery vexa'i taetave tovy,
oreyvy rupi mbovy rei e'ỹ tata'y.
14 Orerymba vaka voi ta'imbaraete,
toity eme gua'y'i, ta'ikuai porã e'ỹ eme guive.
Oreretã mbyte rupi tonhendu eme ipy'a vaia rupi ojae'o va'e.
15 Ovy'a ete 'rã ha'e rami ikuai va'e kuery.
Tá, ovy'a ete 'rã SENHOR pe “Nhanderuete” he'i okuapy va'e.

---

s 144.3 Salmo 8.4

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Nhanderuete porayvu, yvate ete ha'e opena porãa re ijayvua

Ogueroporaeia rupi Davi ombopara va'ekue.

Salmo 145

1 Xeruete xeruvixave, xee romboete 'rã.
Raka'e rã peve rogueroporaei 'rã nderery rupi.
2 Ko'ẽ nhavõ roguerovy'a 'rã,
nderery rogueroporaei 'rã raka'e rã peve.
3 SENHOR yvate ete ramo ha'evea rami jaroporaei.
Yvate etea ma jaikuaapa va'erã e'ỹ.
4 Tuu kuery voi gua'y kuery oendua py ogueroporaei 'rã nerembiapo,
omombe'upa 'rã ndepo'akaa rupi rejapo va'ekue.
5 Aikuaa pota 'rã ndeyvate etea ha'e nerexakãa re,
mba'emo porã rejapo va'ekue re guive.
6 Ijayvua 'rã okuapy ndepo'akaa rupi rejapo va'ekue re,
xee voi amombe'u 'rã ndeyvatea.
7 Nhomoma'endu'aa 'rã ndeporayvu etea re,
ovy'aa rupi ogueroporaeia 'rã ndereko porãa.
8 SENHOR ma porayvu ha'e nhomboaxy kuaa va'e.
Nda'ivai voi kuaai, nhomboaxy aguã oĩ riae va'e.
9 Pavẽ pe SENHOR oexa uka 'rã mborayvu,
nhomboaxya rupi opena porã 'rã guemimoingo kuery ha'e javi re.
10 SENHOR, remoingo va'ekue ha'e javi ndereroporaei 'rã.
Ndevygua iky'a e'ỹ va'e kuery voi ndererovy'a ete 'rã okuapy.
11 Ijayvu 'rã ndepo'akaa rupi nerexakãa ojekuaa va'e re,
omombe'u porã 'rã ndepo'akaa,
12 avakue ra'y kuery oikuaa aguã ndepo'akaa rupi rejapo va'ekue,
ha'e repenaa rupi ndeyvatea ha'e nerexakãa ojekuaa va'e.
13 Ndepo'akaa ma raka'e rã peve guarã,
ndee ma huvixave riae 'rã reĩ, ikuai jevy va'e peve.
SENHOR ijayvua ha'e javi py ojeroviapy oiko,
ojapo va'e ha'e javi py oexa uka 'rã iky'a e'ỹ va'ea.
14 SENHOR oipytyvõ 'rã ikangy va'e ha'e javi,
omopu'ãmba ju 'rã ho'a va'ekue.
15 Ndere anho pavẽ oma'ẽ 'rã okuapy
hi'ára py porã ho'u va'erã rejou uka aguã oarõ vy.
16 Ndepo reipe'a vy
neremimoingo ha'e javi pe reme'ẽ 'rã oikotevẽ va'e.
17 SENHOR ha'evea rami nhanderereko oikoa ha'e javi py,
opa mba'e ojapoa py oexa uka 'rã oporayvua.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Ixupe ojapukai va'e ha'e javi yvýry onhemoĩ 'rã,
anhetẽ ete rupi ojapukai ramo.
19 Henonde ojererokyjea rupi ikuai va'e pe ojapo 'rã oipota va'e.
Ojapukaia oendu vy ogueraa jepe 'rã.
20 SENHOR opena porã 'rã oayvu va'e kuery re.
Ha'e rã heko vai va'e ma omomba 'rã.
21 Xejuru py taroporaei SENHOR.
Temimoingo kuery ha'e javi togueroporaei hery iky'a e'ỹ va'e rupi,
raka'e rã peve.

Salmo 146

Nhanderuete ojeroviapy oikoa re ijayvua

1 Aleluia!
Xenhe'ẽ, eroporaei ke SENHOR.
2 Xee aikovea pukukue re aroporaei 'rã.
Xeruete pe aporaei 'rã aikovea ja.
3 Pejerovia eme huvixa ikuai va'e re rive.
Pejerovia eme avakue ra'y kuery ikuai va'e re,
mba'eta ha'e kuery re noĩ jogueraa jepe aguã.
4 Ha'e kuery nhe'ẽ oẽ ramo yvy ku'i ju 'rã opyta.
Ha'e va'e árave opa 'rã ojapo 'rã va'ekue ha'e javi.
5 Ovy'a ete 'rã Jacó Ruete pe "Xepytyvõa" he'i va'e,
SENHOR Nguuete oarõ va'e.
6 Ha'e ae yva ha'e yvy apoare,
ye'ẽ ha'e opa mba'e hexe ikuai va'e guive.
Raka'e rã peve oiko 'rã ojeroviapy.[t]
7 Ha'evea rami oikuaa pota 'rã ombojexavaia va'e kuery re,
ha'e okaruxe va'e pe ma ome'ẽ 'rã tembi'u.
SENHOR oguenoẽmba 'rã nhuã py ikuai va'ekue.
8 SENHOR oipe'a 'rã ára revegua e'ỹ va'ekue rexa.
SENHOR omopu'ã 'rã omo'yvyĩ'i mbyre.
SENHOR oayvu 'rã heko porã va'e.
9 SENHOR opena porã 'rã oyvy rupi e'ỹ oguata va'e re.
Oipytyvõ 'rã imeve'ỹ va'e ha'e tyre'ỹ kuery.
Ha'e rã heko vai va'e ikuaia ma ombovaipa 'rã.
10 SENHOR oĩ 'rã huvixave raka'e rã peve.
Sião pygua kuery, Penderuete ipo'aka 'rã aỹ guive raka'e rã peve.
Aleluia!

---

t 146.6 Atos 4.24; 14.15

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Salmo 147

Nhanderuete ipo'akapa va'e ogueroporaeia

1 Peporaei SENHOR pe!
Ha'eve ha'e iporã ete Nhanderuete pe japoraeia.
Jaroporaeia ma iporã ixupe voi.
2 SENHOR omoatyrõ ju Jerusalém tetã,
oguerupa ju Israel kuery omoaĩmba pyre.
3 Omonguerapa 'rã opy'a py ikangy va'e,
ijai oipoanomba 'rã guive.
4 Oipapa jaxy-tata ikuai va'e,
peteĩ-teĩ hery rupi 'rã oenoĩ.
5 Nhande-Senhor ma yvate ete ha'e ipo'akapa va'e.
Hi'arandua ndajaikuaapai 'rã.
6 SENHOR ma yvyĩgue'i repya oiko,
ha'e rã heko vai va'e ma omombo 'rã yvy rupi.
7 Peporaei SENHOR pe perovy'aa rupi.
Mba'epu ixã reta va'e py pembojoguy vy peporaei Nhanderuete pe.
8 Ha'e ma yva onhovã 'rã arai py.
Oky oguereko katu yvy re guarã.
Yvyty ikuai va'e re ojapo mba'emo henhoĩ aguã rami.
9 Mymba kuery pe ome'ẽ 'rã ho'u va'erã,
uruvu ra'y kuery pe guive, ojapukai ramo.
10 Ha'e ma kavaju mbaraetea oguerovy'a va'e'ỹ,
neĩ xondaro mbaraetea e'ỹ guive.
11 SENHOR oguerovy'a 'rã henonde ojererokyjea rupi ikuai va'e,
ha'e nhomboaxya oarõ okuapy va'e anho.
12 Jerusalém pygua kuery, peroporaei ke SENHOR!
Sião tetã pygua, peroporaei Penderuete!
13 Mba'eta peneretã mbyte rupi omoĩ atãve ikora rokẽ jokoa,
ha'e penda'y kuery omoingo porã 'rã.
14 Pendeyvy katy rai'i rupi ikuai va'e reve omoĩ pendekuai porã aguã,
ha'e trigo iporãve va'e re penemongaru.
15 Yvy rupi ha'e oikuaa uka 'rã ojapo uka va'e,
ijayvua ojekuaa pojava 'rã ovy.
16 Vexa'i rague rami ombou 'rã yro'y apĩ,
yro'y xiĩ voi omoaĩ 'rã tanhimbu rami.
17 Yro'y hatã va'e ha'e omombo 'rã ikurekue rami.
Mava'e nda'u ogueropo'aka 'rã yro'y ombou rã?
18 Ha'e gui ma oayvu ombou ramo tykupa ju 'rã.
Yvytu oipeju aguã rami ojapo ramo

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yy oxyry 'rã.
19 Oayvu oikuaa uka Jacó kuery pe,
ojeguigua lei ha'e nhombo'ea oeja Israel kuery pe.
20 Ha'e ramigua ma amboae regua pe ma ndoejai.
Amboae kuery ma nhombo'ea ndoikuaai okuapy.
Aleluia!

Salmo 148

Pavẽ ogueroporaei aguã regua

1 Aleluia!
Peroporaei SENHOR yva áryve rupi,
peroporaei yvate etea rupi!
2 Ixupegua anjo kuery ha'e javi, peroporaei pekuapy.
Ixondaro kuery yva regua ha'e javi, peroporaei pekuapy!
3 Kuaray ha'e jaxy, peroporaei pekuapy!
Jaxy-tata hendy va'e ha'e javi, peroporaei pekuapy!
4 Yva yvatevea rupi oĩ va'e, eroporaei avi,
yva áry yy ikuai va'e voi.
5 Togueroporaei okuapy SENHOR rery!
Mba'eta ha'e ijayvu ramo opa mba'e oiko raka'e.
6 Omoĩ atã guive raka'e rã peve guarã.
Ha'e kuery ikuai aguã oeja va'ekue oaxa va'erã e'ỹ.
7 Yvy re pendekuai va'e, peroporaei SENHOR,
ypo tuvixa va'e ha'e typya regua ha'e javi!
8 Onhemboxi va'e ha'e amandau,
yro'y apĩ ha'e yvy rataxĩ,
yvytu atã onhe'ẽ rendu va'e,
9 yvyty ha'e yvy'ã'i ikuai va'e,
yvyra hi'a va'e ha'e yary ikuai va'e,
10 mymba inharõ va'e ha'e vaka kuery,
yvy rupi otyryry ha'e guyra'i oveve va'e,
11 yvy regua huvixave kuery, ha'e javi regua guive,
yvatekueve ha'e yvy regua joe oikuaa pota va'e kuery ha'e javi,
12 kunumigue ha'e kunhataĩgue,
kakuakueve'i va'e ha'e kyrĩgue.
13 Togueroporaei okuapy SENHOR rery,
mba'eta hery anho yvateve va'e.
Hexakãa ma yvy ha'e yva áryve rupi oĩ.
14 Ombopo'akave ojeupegua kuery,
ixupegua iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e javi ogueroporaei aguã,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hembiayvu Israel kuery regua guive.
Aleluia!

Salmo 149

Nhanderuete re ojerovia va'e kuery ogueroporaei aguã regua

1 Aleluia!
Pemonhendu SENHOR pe mboraei pyau!
Peroporaei ixupegua kuery iky'a e'ỹ va'e ijatya py.
2 Israel kuery toguerovy'a imoingoare.
Sião pygua kuery toguerovy'a nguvixave.
3 Peroporaei hery mimby pemonhe'ẽ reve.
Ixupe peporaei salmos, pandeiro ha'e mba'epu ixã reta va'e pembojoguy vy.
4 Mba'eta SENHOR oguerovy'a ojeupegua kuery.
Yvyĩgue'i re omoĩ oo jepe aguã.
5 Ixupegua kuery iky'a e'ỹ va'e toguerovy'a hexakãa.
Ovy'aa rupi toporaei ngupa py.
6 Ha'e kuery juru py toĩ Nhanderuete pe oporaei atã aguã,
ha'e ipo py ma toĩ kyxe haimbe jovai va'e,
7 yvy regua kuery ikuaia rupi nhombopaga aguã,
amboae regua ombopaga aguã,
8 huvixave kuery corrente py oipokua aguã,
ha'e yvatekueve ferro guigua py
9 ha'e kuery ombopaga aguã ayvu ombopara pyre rami vy,
ixupegua kuery iky'a e'ỹ va'e ha'e javi omboetea aguã.
Aleluia!

Salmo 150

Oguerovy'aa opa vygua

1 Aleluia!
Peroporaei Nhanderuete, ixupegua henda iky'a e'ỹ va'e py!
Peroporaei yvate ipo'akaa oĩa rupi!
2 Peroporaei opo'akaa rupi ojapo va'ekue re!
Peroporaei, yvate ete va'e ramo!
3 Peroporaei mimby guaxu pu rupi!
Peroporaei mbaraka ha'e mba'epu ixã reta va'e reve!
4 Peroporaei pandeiro py ha'e pejeroky reve!
Peroporaei mba'epu ixã va'e ha'e mimby reve!

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Peroporaei hy'a pu reve!
Peroporaei hy'a pu onhendu ratãve va'e reve!
6 Ipytuẽ va'e ha'e javi togueroporaei SENHOR!
Aleluia!

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

'Arandu regua ayvu Provérbios Salomão omombe'u va'ekue oĩa[a]

'Arandu regua ayvu provérbios Salomão omombe'u va'ekue oĩa

Avakue ma opa marãgua re oikuaa pota 'rã oikuaaxe vy. “Ha'e rã 'arandua ma mamo tu oĩ? Mamo tu oĩ mba'emo jaikuaa ete aguã?” (Jó 28.12). Kova'e kuaxia para re ma ombovaia: “Senhor renonde jajererokyjea rupi jaiko vy 'rãe jaupity 'arandua, Iky'a e'ỹ va'e jaikuaa vy 'rãe jaiko kuaa” (9.10).

Huvixa Salomão pe ma Nhanderuete ome'ẽ raka'e pavẽ gui hi'aranduve aguã. Salomão ae ombopara va'ekue 'arandu regua ayvu kova'e kuaxia re oĩ va'e. Amongue henda py ete'i amboae kuery ombopara avi va'ekue. Ha'e va'e regua ayvu ma ijapu'a'i meme, nhanderexarai e'ỹ aguã.

Kova'e kuaxia para re ma avakue 'arandua rive'ỹ oĩ, Nhanderuete guigua anho. Ha'e vy “yvate guigua 'arandua ma jypy'i nhandeapo 'rã nhandereko ky'a e'ỹ aguã rami, ha'e gui nanhandevai rive-rivei 'rã, mborayvu re 'rã nhandekuai, ha'eve vai'i va'e 'rã jaiko, ha'e opa mba'e py nhomboaxy ha'e nhopytyvõ va'e, peteĩ regua joegui ndajayvuvei 'rã, nanhandereko porã merami rivei 'rã guive” (Tiago 3.17).

Mba'erã pa 'arandu regua ayvu omombe'uague

1 1 'Arandu regua ayvu Davi ra'y Salomão Israel pygua huvixave va'e
omombe'u va'ekue,
2 jaikuaa porã aguã 'arandua ha'e nhanembo'eague,
jaikuaa avi aguã hi'arandu va'e kuery ijayvua,
3 ha'e nhanembo'ea nhaendu vy 'arandua rupi jaiko aguã,
teko porã rupi jaiko vy jaikuaa pota, ha'e joo-joo'i rami
jajoguereko aguã,
4 hi'arandu e'ỹ'i va'e kuery nhamo'arandu kuaa aguã,
kunumigue pe voi jaikuaa uka 'arandua rupi ikuai aguã.

---

[a] “Provérbios” 'epy va'e ma ayvu ijapu'a'i va'e 'arandu regua.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Hi'arandu va'e toendu hi'aranduve aguã,
ombo'e pyre voi toendu oikuaa porãve aguã,
6 oikuaa aguã 'arandu regua ayvu ha'e mba'emo re ombojoja reve ijayvua,
hi'arandu va'e kuery haxy-axyve va'e re ijayvu teĩ.
7 SENHOR renonde jajererokyjea rupi jaiko vy 'rãe mba'emo jaikuaa.
Ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e kuery ma noenduxei 'rã hi'arandurã re ombo'ea teĩ.

Heko vai va'e kuery ayvu rupi jaiko e'ỹ aguã

8 Xera'y, endu ke nderu nembo'e ramo,
ejepe'a eme ndexy ijayvuague rupi reikoa gui.
9 Mba'eta ha'e nunga ndeapo porã 'rã akã regua iporã va'e rami,
ha'e mbo'y ndeaju'y re oĩ va'e rami.
10 Xera'y, heko vai va'e kuery nembotavy aguã rupi ri ijayvu rã enhembotavy uka eme.
11 Ha'e kuery aipoe'i 'rã: “Eju ke orerupive,
jaa nhanhemi vy,
nhama'ẽ mbegue ikuai rive'i va'e ruguy nhamoẽ aguã.
12 Ha'e kuery ma oikove reve teĩ nhamomba 'rã yvykua py rami,
oikove teĩ yvyra rupa py onhono porã mbyre rami opyta aguã”, he'i 'rã.
13 “Iporãgue jajou 'rã opa marãgua nhanemba'erã,
ha'e vy nhanderopy nhamonyẽ 'rã nhanemondakue.
14 Eju ha'vy enhemoirũ ore kuery reve,
ha'e rami vy peteĩ'i voko jareko aguã”, he'i 'rã okuapy.
15 Xera'y, ha'e rami ijayvu ramo eiko eme ha'e kuery reve,
neĩ epyrõ eme ha'e kuery ikuaia rupi.
16 Mba'eta ha'e kuery onha-onha 'rã mba'emo vai ojapo aguã,
ojapura 'rã jogueravy tuguy omoẽ aguã katy.
17 Guyra kuery oexaa py
nda'evei imbo'aarã jajapo aguã.
18 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma nguguy ae 'rã omoẽ uka oma'ẽ mbeguea py,
guekove ae oipe'a uka 'rã nhemi rupi joapo vaia py.
19 Ha'e rami ojoupa reixe va'e kuery ha'e javi opyta vai 'rã,
ipy'a re oguerekopa reixea oĩ va'e ma hekove ae oipe'a 'rã heravy.

Arandua ijayvua

20 Ha'e gui 'Arandua ojapukai 'rã tape rupi,
tetã mbyte rupi onhendu atã 'rã oikovy.
21 Tetã kora áry gui voi ijayvu 'rã,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

okẽ jaikea py ha'e tetã ikuai va'e rupi ijayvu 'rã po rami:[b]
22 “Pene'arandu e'ỹ'i va'e! Raka'e peve 'rã tu perovy'a pene'arandu e'ỹa?
Pendeporojojai rei va'e, raka'e peve 'rã tu pendeporojojai reia rive pejou porã?
Pene'arandu e'ỹ va'e, raka'e peve 'rã tu pejou vai 'arandua?
23 Pendu pota ke xeayvu re,
mba'eta pẽvy amombe'upa 'rã xepy'a re oĩ va'e,
ajapo 'rã xeayvua peikuaapa aguã rami.
24 Peẽ kuery xee roenoĩ teĩ napendu potai,
pendea katy akuave'ẽ ramo oikuaa pota va'e ndoikoi.
25 Ha'e rami 'rãgue py pendu rivepa apomongetaa,
napenduxei xeayvua.
26 Ha'e nunga rupi pejexavai rã xee ju 'rã rojojai.
Penemongyjearã ou rã aexa vy apuka rei 'rã peẽ kuery re,
27 mba'eta penemongyjea ou 'rã yvytu atã rami,
penemombaarã ou 'rã yvytu jere rami,
ha'e penembojexavaiarã ha'e penemoingo axyarã ovaẽ avi 'rã.
28 Ha'e jave py peẽ pejapukai 'rã xevy teĩ xee nambovai 'rã.
Opa rupi peẽ kuery xereka teĩ ndaxejoui 'rã,
29 Mba'eta 'arandua ndapeipotai rire,
SENHOR renonde pejererokyje aguã napemoĩxei vy.
30 Xee apomongeta ramo napenduxei,
pendevy xeayvu rã ndapeikuaaxei,
31 ha'e rami rire ma peikoague repy ae 'rã pejopy,
pejeguaru 'rã penhemongetaague gui ae.
32 Mba'eta hi'arandu e'ỹ'i va'e kuery omanomba 'rã ojepe'aague py,
hi'arandu e'ỹ va'e ojeupe ‘Aiko porã’ he'i riveague py ae 'rã okanhymba.
33 Ha'e rã xeayvu oendu va'e ma oĩ atã 'rã,
ikuai porã rei 'rã mba'eve gui okyje e'ỹ re.”

Arandua iporã va'e re ijayvua

2 1 Xera'y, xeayvu rejopy vy,
ha'e ndejee ajapo uka va'e remoĩ ri vy,
2 'arandua re rejapyxaka pota vy,
ha'e ndepy'a re mba'emo reikuaa aguã re rejerure ri vy,
3 xapy'a rei ne'arandurã re rejapukai vy,
ha'e rendu kuaa aguã re rejerure ete vy,
4 ne'arandurã reka reikovy vy prata oeka va'e rami,

---

[b] **1.21** Apy gui ma ijayvu va'e ma Arandua. Ha'e rami avi jaikuaa pota porã vy Nhanderuete ae ijayvua.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mba'emo porã onhomi mbyre rekaa rami reka vy,
5 ha'e rami vy 'rã reikuaa SENHOR renonde rejererokyjea rupi reiko aguã,
ha'e rejou 'rã Nhanderuete reikuaa aguã.
6 Mba'eta SENHOR ae ome'ẽ 'arandurã,
ijuru gui ae ou nhane'arandurã ha'e jaikuaa aguã.
7 Heko porã va'e kuery peguarã omoĩ porã 'rã 'arandua anhetẽ ete va'e,
ha'e ramo anhetẽ rupi ikuai va'e pe oĩ 'rã mba'emo vai jokoarã.
8 Opena porã 'rã teko porã rupi ikuai va'e re,
opena 'rã Nhanderuete pegua kuery iky'a e'ỹ va'e oikoa rupi.
9 Ha'e rami vy reikuaa 'rã teko porã rupi reikoa, mba'emo re reikuaa
potaa, ha'e joo-joo'i rami rejoguereko aguã.
Ha'e rami jaikoa ma tape porã meme.
10 Mba'eta ndepy'a re oĩ 'rã ne'arandurã,
reikuaave reikovya voi nenhe'ẽ py nembovy'ave 'rã heravy.
11 Ha'e ramo 'arandua opena 'rã ndere,
ne'arandua ae nemoingo porã 'rã.
12 Ha'e rami vy ndereraa jepe aguã tape vai rupi ikuai va'e gui,
ha'e avakue nda'eveia rupi ijayvu va'e gui,
13 teko porã gui ojepe'a vy
pytũ rupi anho ikuai va'e gui.
14 Ha'e kuery ma teko vai ojapo vy ovy'a rei 'rã,
heko vai va'e kuery oexa vy anho 'rã ovy'a okuapy,
15 tape karẽ rupi ikuai vy
oiko aguã va'ekue gui ojepe'apa va'e.
16 'Arandua ndereraa jepe 'rã kunha itavy rei va'e gui voi,
kunha mboae tavy reia rupi ijayvu va'e gui.
17 Ha'e nunga ma oeja 'rã kunhataĩ guive ome reve joguerekoa gui,
ha'e Nhanderuete pe oiko aguã re ijayvuague gui voi hexaraipa 'rã.
18 Mba'eta ha'e va'e ro katy reo vy manoa katy ae 'rã reo.
Ha'e oikoa ha'e javi ndereraa 'rã pytũ guy py manoa po'akaa katy.
19 Ha'e ramo ha'e va'e kunha pou vy oo va'e ma ndojevyvei 'rã,
ndojouvei 'rã tape tekove katy oo va'e.
20 'Arandua rupi vy reiko 'rã avakue heko porã va'e ikuaia rupi,
nderejavyi 'rã teko porã rupi ikuaia.
21 Mba'eta yvy pyau ma heko porã va'e peguarã itui,
ha'e va'e yvy re ikuai va'erã ma anhetẽ rupi oiko va'e kuery anho.
22 Ha'e rã opa marã heko va'e kuery ma oipe'apaa 'rã yvy gui,
jokorepa va'e kuery omoẽmbaa 'rã ha'e gui.

SENHOR nhanhe'ẽ rendu aguã rupi nhanemo'arandua

3 1 Xera'y, nderexarai eme xee rombo'eague re.
Ndepy'a re emoĩ porã ke ajapo uka va'ekue.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Mba'eta ha'e nunga ma nemoingove puku 'rã,
ndere omoĩ retave 'rã ma'etỹa re reiko aguã.
3 Nderexarai eme mborayvu ha'e anhetẽ va'e rupi reikoa aguã gui.
Ha'e rami reiko aguã emoĩ ndeaju'y re mbo'y remoĩa rami.
Ndepy'a re embopara yvyrape re rami.
4 Ha'e rami vy reupity 'rã Nhanderuete nemboaxya,
avakue voi nemboete 'rã.
5 Ndepy'a ha'e javi py ejerovia tema SENHOR re ae,
ha'e rã ndee ae 'arandua re ma ejerovia eme.
6 Opa mba'e rejapoa py nema'endu'a hexe.
Ha'e ramo ha'e oipe'a 'rã nerenonderã.
7 Enhemo'arandu eme ndee ae reikuaa rupi rive.
Eiko tema SENHOR renonde rejererokyjea rupi, ha'e ejepe'a teko vai gui.
8 Ha'e rami reikoa ma ojapo 'rã nderete imbaraeteve aguã rami,
nekãgue voi omokane'õgua 'rã.
9 Emboete ke SENHOR mba'emo rereko va'e py,
ha'e jypy'i rejou va'ekue-'ekue reme'ẽa py.
10 Ha'e ramo nderoguy tynyẽmba 'rã mba'emo ra'yĩgue,
vinho hyru gui voi onheẽmba rei 'rã.
11 Xera'y, endu rive eme ta'vy SENHOR nemo'arandu rã,
ndekuerai eme guive ndevy ijayvu ramo,
12 mba'eta SENHOR ma guembiayvu kuery pe ae 'rã ijayvu,
tuu gua'y oayvu va'e pe ijayvua rami avi.[c]
13 Ovy'a ete 'rã ava o'arandurã ojou va'e,
oikuaa aguã oupity va'ekue.
14 Mba'eta ha'e rami jaikoague repy ma prata gui ovareve,
ouro iporãve va'e gui ovareve.
15 Pérola gui voi ovareve 'rã.
Opa mba'e reipota va'e ma 'arandu gui ndovareive.
16 Opo oiporu kuaa regua re 'arandu oguereko nderekove ombopukuve aguã,
ha'e rã oiporu kuaa e'ỹa re ma oĩ mba'emo porã ha'e nemboetea aguã regua.
17 Ha'e va'e tape ma iporã va'e meme.
Ha'e va'e rupi jaa vy jaupity 'rã mby'a porã.
18 Oupity va'e pe ma yvyra tekove me'ẽa hi'aĩ.
Ovy'a ete 'rã oupity va'e ha'e javi.
19 O'arandua rupi SENHOR yvy onhono raka'e,
oikuaapaa rupi ojapo imoiny yva.

---

c 3.11-12 Hebreus 12.5-6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Opa mba'e oikuaapa va'e vy yy ombovu raka'e yvy guýry oĩague gui,
ha'e rã arai gui ma ombou yxapy.
21 Xera'y, emboyke eme rexaa py remoĩ va'ekue,
ereko riae ke 'arandu anhetẽ va'e reiko kuaa aguã.
22 Mba'eta nenhe'ẽ pe ome'ẽ 'rã tekove,
ndeaju'y re mbo'y remoĩ vy renhembojeguaa rami avi.
23 Ha'e rami vy tape rupi reikoa rupi voi reiko porã 'rã,
renhepyxanga e'ỹ re.
24 Renheno ta ma vy nderekyjei 'rã,
ha'e gui renheno ma vy reke porã 'rã.
25 Enhemondyi eme mba'emo oiko xapy'a teĩ,
neĩ heko vai va'e kuery mokanhyarã ou va'e gui.
26 Mba'eta SENHOR oĩ 'rã ndere ou va'e jokoarã,
ndepy re voi opena 'rã nembo'aa e'ỹ aguã.
27 Eipytyvõ e'ỹ eme ojexavai rei'i va'e kuery,
ndepo py remboja'o aguã rereko ri vy.
28 Xapy'a rei aỹ ma voi mba'emo rereko ri vy
aipo're eme neirũ pe: "Tereo ju, ha'e gui ko'ẽ rã ma eju ju.
Ha'e ramo ma ame'ẽ 'rã mba'emo", 're eme.
29 Enhembopy'a eme neirũ re rejapo vai aguã,
ndere ojeroviaa rupi ndero katy'i oĩ ramo.
30 Nda'evei joupe ndeayvu ete-ete aguã mba'eve py e'ỹ,
ndevy ojapo vai e'ỹ re.
31 Erovy'a rei eme ojerovia rei va'e,
eiko eme guive ha'e kuery ikuaia rami,
32 mba'eta SENHOR ojeguaru heko vai va'e gui,
ha'e rã heko porã va'e ma oirũ ae rami 'rã oguereko.
33 SENHOR ijayvu vaiague opyta 'rã heko vai va'e ro re,
ha'e rã heko porã va'e rekoa re ma imoingo porãarã anho oĩ 'rã.
34 Mba'eta ha'e ojojai 'rã ojojai reia rupi ikuai va'e,
ha'e rã yvyĩgueve'i ma omboaxy 'rã.[d]
35 Hi'arandu va'e omboetepy 'rã ikuai,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma oxĩmba aguã rami ikuai.

Nhanderuete nhanemongetaa

4 1 Xera'y kuery, pendu ke penderu penembo'ea.
Pejapyxaka porã ke peikuaa porã aguã.
2 Mba'eta xee ma iporã va'e re rombo'e.
Ha'e nunga rupi penderexarai eme rombo'eague re.
3 Ha'e gui xee voi ta'y aiko va'ekue xeru ro py.

---

d 3.34 Tiago 4.6; 1 Pedro 5.5

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Naxembaraetei teri va'ekue, ha'i reve ipi'a peteĩ'i va'e aiko vy.
4 Ha'e jave py xeru xembo'e vy aipoe'i:
“Emoĩ ke xeayvua ndepy'a re.
Ejapo tema ajapo uka va'e, ha'e vy 'rã reikove.
5 Emoĩ ne'arandurã ha'e mba'emo reikuaa aguã.
Nderexarai eme, ejepe'a eme guive xeayvua gui.
6 Ejepe'a eme 'arandua rupi reikoa gui. Ha'e ramo 'rãe ndere opena porã.
Embovare ke, ha'e ramo 'rã nderepy.
7 'Arandua ma iporãve va'e ramo emoĩ ne'arandurã.
Tá, mba'emo rejoua rupi rejou avi 'rã mba'emo reikuaa aguã.
8 Embovare ete ke 'arandua, ha'e ramo 'rã nemboyvateve.
Remoĩ ete ramo nemoingo 'rã omboetepy.
9 Neakã re omoĩ 'rã akã regua iporãve va'e,
coroa hexakãmba va'e ome'ẽ 'rã ndevy”, he'i va'ekue xevy.
10 Xera'y, ejapyxaka ke, ha'e ejopy xeayvu.
Ha'e vy 'rãe reikove puku.
11 Mba'eta xee rombo'ea ma tape 'arandua katy oo va'e rupi reo aguã,
heko porã va'e ikuaia rupi avi reiko aguã.
12 Ha'e va'e rupi reguata ramo
mba'eve rei nandejokoi 'rã reikoa rupi.
Renha teĩ nerenhepyxangai 'rã.
13 Ha'e nunga rupi emoĩ porã ete rombo'eague, nderexarai eme.
Emoĩ atã ndejee, mba'eta ha'e va'e rupi vy 'rãe reupity nderekoverã.
14 Nderepiai 'rã heko vai va'e kuery ooa katy.
Eiko eme heko vai va'e ikuaia rupi.
15 Ejapo eme ha'e kuery ojapo va'e.
Ejepe'a, tereo eme ha'e rupi.
Ejepekuavo mombyry rupi.
16 Mba'eta ha'e kuery ma mba'emo vai ojapo e'ỹa ja ndokei 'rã.
Ndokei 'rã joity e'ỹa ja.
17 Mba'eta ha'e kuery mbojape ho'u va'e ma teko vai anho,
ha'e vinho oy'u va'e ma ojerovia reia.
18 Ha'e rã heko porã va'e ikuaia ma ko'ẽ ouvy va'e rami hexakã,
hexakã porã-porãve 'rã ovy ko'ẽmba porã peve.
19 Ha'e rã heko vai va'e reko ma pytũ rupi oo va'e rami.
Ha'e kuery ndoikuaai mba'e nunga re 'rã pa onhepyxanga aguã voi.
20 Xera'y, endu pota xeayvua re.
Ejapyxaka ke xee rombo'ea re.
21 Emboyke eme nderexa py rexa va'ekue.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ndepy'a py re 'rã remoĩ.
22 Mba'eta oupity va'e pe ma tekove me'ẽa oĩ,
ome'ẽ avi 'rã hete rexaĩrã.
23 Opa mba'e re repenaa gui epena porãve ndepy'a re,
mba'eta ha'e py ae oĩ nderekoverã.
24 Emombytu'u ndejuru ndeapu reiaty gui,
eipe'a ndejegui ayvu vai rupi ndeayvua.
25 Nderexa toexa porã ovy nerenonderã ae.
Nderova ma nerenonde re ae toĩ.
26 Eikuaa pota porã ke repyrõa re,
reikoa ha'e javi hi'yvi aguã.[e]
27 Epia eme reiporu kuaa katy neĩ reiporu kuaa e'ỹa katy.
Ejoko ndepy teko vai katy oo ta ramo.

Tavy reia rupi jaiko e'ỹ aguã re ijayvua

5 1 Xera'y, eikuaa pota ke 'arandu rupi xeayvua re.
Ejapyxaka, aikuaa va'e re xeayvu rã endu,
2 'arandu re reiko aguã,
ha'e reikuaa va'e rupi anho ndeayvu aguã.
3 Ha'e rã kunha itavy rei va'e ijayvua ma ei rami ete he'ẽ,
azeite gui iporãve merami teĩ
4 opaa py ma tai va'e rami 'rã haxy ndevy,
kyxe hakua haĩmbe jovai va'e rami.
5 Ipy ma manoa katy oguejy ovy,
oguata 'rã tata ogue'ỹ va'e katy.
6 Ndoikuaa potai ovy tape tekove katy oo va'e re,
ooa katy rei-rei oo va'e rupi 'rã oo oiny oikuaa e'ỹ vy.
7 Ha'e nunga rupi aỹ xera'y, ejapyxaka xeayvu re,
ejepe'a eme aipoa'eague rami reikoa gui.
8 Ejepe'a ke kunha tavy rei gui,
neĩ hoo rokẽ katy ma voi enhemboja eme,
9 joupe remboaxa e'ỹ aguã nemboetea aguã va'ekue,
ha'e joayvu e'ỹ va'e pe reperde e'ỹ aguã nderekovea,
10 reikuaa e'ỹ va'e pe rive remboaxa e'ỹ aguã nemba'e rei-rei,
ha'e remba'eapoague repy opyta e'ỹ aguã amboae kuery peguarã.
11 Ha'e rami e'ỹ vy remano ta ma vy nepoaẽ 'rã rejupy,
ndero'o ha'e nderete opave ovy ramo.
12 Ha'e vy aipo're 'rã:
“Mba'e re tu xee naenduxei karamboae xembo'ea rã!
Xepy'a re namoĩxei xemongetaa ramo.

---

e 4.26 Hebreus 12.13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Naendu potai xembo'ea kuery ijayvua,
ndajapyxakaxei karamboae xemo'aranduxea rã.
14 Mba'eta aỹ ma aĩ vai aguã rami aiko
heta va'e kuery ijaty va'e oexaa py”, 're 'rã.
15 Ha'e nunga rupi ey'u nde'ygua gui ae,
ndevy guarã yxyry oiny va'e gui ae.[f]
16 Tyrã pa oka katy rive ri ty'y renhoẽ ta nde'ygua gui,
tetã mbyte rupi rive oxyry ovy aguã rami?
17 Ha'e rami 'rãgue py ndevy guarã ae 'rã rereko,
amboae kuery pe rive remboaxa va'erã e'ỹ.
18 Toiko porã nde'ygua,
ha'e erovy'a ke nekunumi guive remendaague va'e.
19 Ha'e ae ndevygua toiko guaxu iporã va'e rami.
Ikã anho erovy'a riae.
Reikoa pukukue re erovy'a pejoayvua rupi.
20 Xera'y, mba'e re 'rã tu renhembotavy uka kunha mboae pe?
Mba'e re 'rã tu kunha mboae kã rupi reikuavã?
21 Mba'eta nhande jaikoa ma SENHOR oexapa,
oikuaa pota 'rã jaikoa ha'e javi re.
22 Heko vai va'e ma mba'emo vai ojapoague py ae 'rã ho'a.
Ha'e ae ojejavyague py ojejokua uka 'rã.
23 Omano 'rã ndojejokoi reia py,
ho'a-o'a rei 'rã oikovy okanhy peve.

Jarevea re jaiko e'ỹ aguã re ijayvua

6 1 Xera'y, xapy'a rei neirũ orevea repaga aguã rami reiko 'rã,
e'ỹ vy rexa va'ety e'ỹ reve ha'e rami aguã re pejogueroayvu 'rã.
2 Xapy'a rei rã aipo'reague py ae reiko 'rã ojokua pyre,
ndeayvua py renhembo'a uka vy.
3 Xera'y, ha'e rami ri ramo aỹ ma po rami 'rã reiko
reo jepe aguã, neirũ po py re'a ma rire teĩ
tereo pojava, ejerure tema einy neirũ pe.
4 Nda'evei reke ranhe aguã,
emboty eme ranhe nderexa.
5 Tereo jepe nho pota ke, guaxu e'ỹ vy guyra
imba'ejuka va'e po gui oo jepea rami.

Nhaneate'ỹ e'ỹ aguã re ijayvua

6 Ndee inhate'ỹ va'e, tereo eikuaa pota tay kuery reko re,
ha'e kuery reko re reikuaa pota vy ne'arandu nho aguã.

---

[f] **5.15** Apy ma ijayvu nhandera'yxy ae'i reve anho jajoguereko aguã re (Cântico 4.15).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Ha'e kuery ma ndoguerekoi nguvixa,
neĩ herekoa, neĩ imomba'eapoarã.
8 Ha'e rami teĩ kuaray puku py voi ha'e kuery omoĩ porã 'rã ho'u va'erã,
nhamono'õa ára ha'e kuery voi omono'õ 'rã guembi'urã.
9 Ndee inhate'ỹ va'e, raka'e peve tu renheno 'rã rejupy?
Raka'e peve 'rã tu reke rejupy?
10 Mba'eta "Takeve'i ju ranhe" 're vy repytu'uve tema 'rã,
ha'e renhekuavã 'rã rejupy.
11 Ha'e rami ae 'rã ovaẽ xapy'a nemomboriauarã imonda va'e rami,
nemoĩ axyarã ou xapy'a 'rã ava guembiporu revegua rami avi.

Teko vai rupi jaiko e'ỹ aguã re ijayvua

12 Avakue mba'everã ovare e'ỹ va'e, heko vai va'e ma
opa marã rei 'rã ijayvu.
13 Oxapymi-pymi ha'e opy omomy-momyĩ rei 'rã okuapy,
opo ombovava-vava 'rã guive nhombotavya rupi.
14 Ha'e gui ipy'a re ma ha'eve e'ỹ va'e anho 'rã oĩ,
teko vai re ae 'rã onhembopy'a okuapy,
ha'e joo rami e'ỹ-e'ỹ nhomoingoa re 'rã ikuai.
15 Ha'e nunga rupi imokanhyarã ou xapy'a 'rã.
Ou xapy'a 'rã imopẽmbaarã, ha'e jipoi 'rã imongueraarã.
16 Mba'eta mboapy meme regua oiko SENHOR ndojou porãi va'e,
sete-a voi oiko onhe'ẽ py ojou vai va'erã:
17 ha'e va'e ma guexa py onhemboyvate rei va'e,
oapekũ py ijapu va'e,
opo py heko porã'i va'e ruguy omoẽ va'e,
18 opy'a py mba'emo vairã re rive oikuaa pota va'e,
opy py mba'emo vai ojapo aguã katy ojapurave va'e,
19 joekokue ramigua rive ijapu vy omombe'u va'e,
ha'e joegua kuery joo rami e'ỹ-e'ỹ ikuai aguã rami ojapo va'e.

Kunha mboae reve nhandetavy rei e'ỹ aguã re ijayvua

20 Xera'y, nderexarai eme nderu ijayvuague re,
ejepe'a eme ndexy nembo'eague rupi reikoa gui.
21 Emoĩ porã ke ndepy'a re,
mbo'y ndeaju'y re remoĩa rami emoĩ riae ndejee.
22 Mba'eta ha'e va'e ayvu ma reguataa rupi ndererekо 'rã,
reke jave voi opena porã 'rã ndere,
ha'e rekeague gui revy jave nemo'arandu teri 'rã.
23 Mba'eta ojapo uka pyre ma tataendy rami 'rã oĩ,
nhanembo'ea nhanemoexakã 'rã,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

arandu rupi nhanemongetaa ma tape tekove katy oo va'e oĩ,
24 ndejoko aguã kunha itavy rei va'e gui,
kunha mboae nembotavy aguã rupi ijayvu va'e gui.
25 Ha'e nunga iporãa rexa teĩ emoaruã rei eme,
enhembotavy uka eme oma'ẽ ngatu teĩ.
26 Mba'eta kunha itavy rei va'e pe ma mbovy'i 'rã opagaa peteĩ mbojape repyrã rive,
ha'e rã omenda va'e reve itavy reia rekovia ma guekove ae 'rã ome'ẽ.
27 Amongue opexo re tata oikuavã heravy ramo
ijao ndokai 'rã ri?
28 Ha'e rami e'ỹ vy tapyĩ áry oguata vy nda'u
ipy ndokai 'rã ri?
29 Ha'e rami ae 'rã oirũ ra'yxy reve itavy va'e re oiko.
Hexeve itavy rei va'ekue ma ndopaga e'ỹi 'rã.
30 Imonda va'e minha karuai gui imonda teĩ
ndajajou vai 'rã ri ty'y?
31 Mba'eta ha'e nunga ojoua ri vy sete-kue áryve 'rã ombopagaa.
Ngoo py oguereko va'ekue ha'e javi ome'ẽmba 'rã.
32 Ha'e rã kunha mboae reve itavy rei va'e ma na'inhakã porãvei ae.
Ha'e rami ikuai va'e ma ha'e kuery ae onhemomba ukaxe vy.
33 Ha'e rire oendu 'rã oinupãmba rã oxĩmba aguã.
Raka'e rã peve ima'endu'aa riae 'rã ha'ekue re.
34 Mba'eta ime hakate'ỹ vy ipoxy 'rãe,
ha'e vy ombopaga aguã ára py noendui 'rã omboaxya.
35 Neĩ mba'eve ndojopyxei 'rã onhemboaxy ukaa rupi ome'ẽ va'e voi,
ixupe mba'emo porã ome'ẽ reta ta teĩ.

Kunha itavy rei va'e re ijayvu jevyague

7 1 Xera'y, nderexarai eme xeayvua re,
emoĩ ndepy'a re ajapo uka va'e.
2 Ejapo ke ajapo uka va'e, ha'e vy 'rã reikove.
Ndejee emoĩ atã xeguigua lei, nderexa ra'yĩ huũa'i re repenaa rami.
3 Emoĩ ke xee rombo'ea nekuã regua rami,
ndepy'apy re emoĩ, yvyrape re remboparaa rami.
4 'Arandua pe ma aipo'ere: “Xereindy ae'i”,
ha'e mba'emo reikuaa aguã pe ma “Xeretarã ae'i” 'ere.
5 Mba'eta ha'e nunga ndejoko 'rã kunha mboae gui,
kunha itavy reia rupi ijayvu va'e gui.
6 Ha'e gui xero re janela yvate oĩ gui,
janela jokoa pa'ũ rupi ama'ẽ ainy vy

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 aexa reta karamboae hi'arandu e'ỹ va'e.
Ha'e va'e kunumigue aexa va'e mbyte py
peteĩ aexa avi hi'arandu e'ỹ ete va'e.
8 Ha'e va'e ma peteĩ tape'i rupi oo oiny,
kunha tavy rei va'e ro rexei'i rupi.
Ha'e vy hoo via rupi ae oo
9 ka'aru'i, kuaray oike ramo'i jave,
pytũ ho'a jave.
10 Ha'e gui ma ha'e va'e kunha oẽ ovaexĩ aguã.
itavy rei va'e ao py onhemonde ouvy,
ombotavy aguã re onhembopy'aa rupi.
11 Itavy aguã re anho 'rã ipy'a va'e,
ndopytai 'rã guive ngoo py, ndopyta kuaai rei 'rã.
12 Amongue py tape pia rupi 'rã hekony,
amongue py ma tetã mbyte rupi 'rã oo,
opa rupi oma'ẽ 'rã oikovy nhoarõa rupi.
13 Ha'e gui ma kunumi va'e re onhemboja vy oayvu.
Ha'e vy oma'ẽ tavy rei reve aipoe'i ixupe:
14 “Tembi'u areko ja'u aguã, ange amboaxa va'ekue regua.
Ange ajapopa ma kuri anhemboayvuague.
15 Ha'e rami vy aju ainy roeka vy.
Ha'e vy aỹ ma rovaexĩ ma.
16 Ha'e gui xerupa ma anhovãmba ma voi
ajukue iporãve va'e Egito guigua py.
17 Xerupa amoeakuãmba ma avi mirra py,
aloés ha'e cinamomo py guive.
18 Jaa ke, jajoayvua py nhaĩ pytũ mbukukue re.
Javy'a vaipa 'rã jajoayvua rupi anho.
19 Ha'e gui xeme ma noĩ xero py.
Mombyry ete rupi oguata oikovy.
20 Peráta heta ogueraa ovoko py.
Raka'eve rã jaxy inhypytũ jave mae ma ou ju 'rã”, he'i.
21 Ha'e rami vy kunha va'e ijayvu porã kuaa vy ombotavy ete,
oayvu kuaa rupi ojopy heravy aguã.
22 Ha'e ramo kunumi va'e ma are'ỹ'i re oo oiny hexeve,
vaka ojukaa aguã katy oo va'e rami,
ha'e rami e'ỹ vy guaxu nhuã oĩa katy onha ovy va'e rami,
23 ipy'a rupi hu'y onhyvõ peve,
ha'e rami e'ỹ vy guyra'i mondepi katy oveve ovy va'e rami,
ha'e py omano aguã oikuaa e'ỹ vy.
24 Aỹ ma xera'y, ejapyxaka porã ke,
eikuaa pota porã xeayvua re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Neĩ ndepy'a eme ha'e va'e nunga kunha reve rejereraa uka aguã,
enhemokanhy uka eme oikoa rupi reoa py.
26 Mba'eta ha'e nunga heta ma oity avakue, ombojexavai guive.
Mbovy e'ỹ ma omano ikáuxa.
27 Ha'e va'e ro via ma yvyra rupa katy nhandereraa va'e,
nhandereroguejy 'rã heravy manoa katy.

Arandua opa mba'e gui iporãve va'ea re ijayvua

8 1 'Arandua voi nda'u ndojapukai avi 'rã ri?
Ha'e rami vy nanhanerenoĩ 'rã ri ty'y mba'emo kuaa ukaa rupi?
2 Mba'eta oĩ 'rã yvyty yvateve va'e áry,
tape yvýry, tape pia rexei rupi guive,
3 tetã kora rokẽ py nhavaẽ'i javya py,
okẽ py ojapukai 'rã oiny.
4 Ha'e vy aipoe'i 'rã: “Xee voi aĩ peẽ avakue roenoĩ ainya py,
xeayvu ainy avakue ha'e javi pe.
5 Ha'e gui pene'arandu e'ỹ'i va'e,
peikuaa pota ke peiko kuaa aguã re.
Peẽ hi'arandu e'ỹ va'e, peikuaa ke 'arandua.
6 Mba'emo iporã va'e re xeayvu rã pendu pota ke.
Xeayvu 'rã ha'evea rami anho.
7 Mba'eta xeayvua ma anhetẽ meme,
ha'e rã apu gui ma xee ajeguaru.
8 Xee aipoa'ea ma anhetẽ ete va'e meme.
Xeayvua re ma peteĩve henda py noĩ nhombotavyarã, neĩ opa
marã nhomoingoarã.
9 Oendu kuaa va'e pe ma anhetẽ va'e meme,
ha'eve va'e meme oikuaa aguã oupity va'e pe.
10 Prata 'rãgue py pejopy ke rombo'ea,
ouro oiporavo pyre 'rãgue py pejopy mba'emo aikuaa uka va'e.
11 Mba'eta 'arandua ma ita ovareve va'e gui iporãve va'e,
opa mba'e peipotaa gui ha'eveve.
12 Xee 'Arandua ma peiko kuaa aguã rupi aĩ.
Xee areko va'e ma peikuaa aguã ha'e penemongetaarã.
13 SENHOR renonde ojererokyjea rupi oiko va'e ma ojou vai 'rã teko vai.
Ha'e gui xee ajou vai va'e ma nhemboyvate reia, jejou porã reia,
teko vai rupi ikuaia ha'e opa marã ayvua.
14 Xegui ae 'rã pendu penemongetaa ha'e 'arandua anhetẽ ete va'e.
Xee ma peikuaa porã aguã ae aĩ, ha'e penembopo'akaarã.
15 Xegui ae huvixave kuery opena kuaa,
ha'e huvixa ikuai va'e anhetẽ rupi 'rã ijayvu kuaa.
16 Xegui ma joguerekoa kuery opena kuaa 'rã,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yvatekueve ha'e nhomboayvua kuery ha'e javi.
17 Xee ma ayvu 'rã xerayvu va'e kuery,
ha'e xereka va'e ma xejou 'rã.
18 Xereve vy 'rã pejou mba'emo porã, ha'e omboetepy peiko,
mba'emo porã ivaipa va'erã e'ỹ ha'e teko porã 'rã pejou.
19 Mba'emo xee areko va'e ma ouro gui ovareve ete, ouro oiky'a'o pyre
ha'e prata oiporavo pyre gui ha'eveve va'e.
20 Xee ma tape teko porã rupi anho aiko va'e,
tape joguereko kuaa aguã oĩa va'e mbyte rupi aguata va'e,
21 ha'e rami vy xerayvu va'e kuery pe ame'ẽ aguã iporã va'e,
ha'e kuery ro amonyẽ aguã iporã va'e anho.

Jypy'i guive 'Arandu oikoague re ijayvua

22 SENHOR mba'emo omoingo ypy'i guive xee ma voi xerereko,
guembiapo ymavegua ojapo e'ỹ mbove ma voi.
23 Yma voi xemoĩ, jypy'i ete guive,
yvy onhono e'ỹ mbove.
24 Ye'ẽ oiko e'ỹ mbove voi xee aiko ae ma va'ekue,
yvu ndoikoi teri reve.
25 Yvyty onhono e'ỹ mbove,
yvy'ã hendarã py omoĩ e'ỹ mbove xee aiko ae ma va'ekue.
26 Ha'e va'e jave py ma yvy ha'e nhuũndy nomoingoi teri,
neĩ yvy ku'i nomboypyi teri.
27 Ha'e gui yva hendarã py omoĩ jave xee aĩ ae ma,
ha'e yva apy ye'ẽ áry rupi oa'anga jave.
28 Yva re arai omoĩ jave py xee aĩ ae ma,
ye'ẽ iguy gui oẽ aguã oipe'a jave,
29 ye'ẽ remberã oa'anga jave voi
ha'e va'e rupi yy oxyry ovy e'ỹ aguã,
ha'e yvy ytarã omoĩ jave py,
30 ha'e va'e jave py ma xee aĩ ae ma hexeve, ha'e oipota va'e apoarã.
Ko'ẽ nhavõ aĩ va'ekue ambovy'aa rupi,
henonde avy'aa rupi tema aiko.
31 Xee arovy'a va'ekue yvy tekoarã ojapo va'ekue,
avakue ra'y kuery ha'e javi guive.
32 Aỹ ma xera'y kuery, pendu ke.
Ovy'a ete 'rã xee aikoa rupi oiko va'e.
33 Pendu ke xee rombo'ea pene'arandu aguã,
penduxe e'ỹ eme.
34 Ovy'a ete 'rã xenhe'ẽ rendu va'e,
ko'ẽ nhavõ xerokẽ py oĩ va'e,
xero katy aikea'i py xerarõ oiny va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

35 Mba'eta xejou va'e ojou avi 'rã tekove,
ha'e oupity 'rã SENHOR oguerovy'a aguã.
36 Ha'e rã xerovai ojejavy va'e ma onhe'ẽ pe ae ojapo vai.
Ha'e javi xejou vai va'e omano aguã rive oguerovy'ave vy.”

Arandua ngaru ojapo va'e re ijayvua

9 1 'Arandua ojapo ngoorã,
ha'e vy omoatyrõ sete ijytarã.[g]
2 Ojuka uka mymba ngaru ojapo aguã,
oguereko katu ma vinho, ha'e gui mesa áry omoĩmba.
3 Ha'e rami vy guembiguai kuery omondouka
tetã yvateve va'e áry rupi nhoenoĩ aguã. Aipoe'i uka:
4 “Ndapeikuaai rei va'e, peikepa ke apy!” he'i uka.
Hi'arandu e'ỹ va'e kuery pe aipoe'i uka:
5 “Peju ke pe'u mbojape xea py,
ha'e pey'u vinho areko katupa va'ekue.
6 Pendekuaive eme 'arandu e'ỹa rupi, ha'e vy 'rã peiko areve.
Tape 'arandu oĩa rupi anho peiko”, he'i uka.
7 Ha'e gui porojojai rei va'e kuery pe pendeayvu vy
peẽ ae pejejojai uka rei,
heko vai va'e kuery pe pendeayvu vy pejeavyky uka rei 'rã.
8 Nda'evei ae porojojaia pe nhandeayvu aguã, nhandevy ipoxy e'ỹ aguã.
Ha'e rã hi'arandu va'e pe nhandeayvu ramo ma nhanderayvu 'rã.
9 Hi'arandu va'e nhambo'e ramo ma hi'aranduve 'rã,
heko porã va'e nhambo'e ramo oiko kuaave 'rã ovy.
10 SENHOR renonde jajererokyjea rupi jaiko vy 'rãe jaupity 'arandua,
Iky'a e'ỹ va'e jaikuaa vy 'rãe jaiko kuaa.
11 Mba'eta xereve vy anho peiko pukuve 'rã,
penerenonderã ma'etỹa amoĩ retave ramo.
12 Pene'arandu ri vy pendejeupe guarã ae 'rã pejou,
ha'e rã pejojojai reia py ma peẽ ae 'rã penhemoĩ vai.

Kunha hi'arandu e'ỹ va'e nhoenoĩ oinya

13 'Arandu e'ỹa ma kunha ojejoko kuaa e'ỹ ha'e opa marã rei onhendu va'e.
Ha'e nunga ma mba'eve ndoikuaai 'rã.
14 Oguapy 'rã oiny ngokẽ py,
tetã yvatevea py tenda áry oĩ 'rã,
15 oaxa va'e-va'e ha'e omba'eapo vy

---

[g] **9.1** Apy ma Arandua re ijayvu, hoo va'e ngaru pavẽ pe ojapo va'e re rami.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

oje'oi va'e pe aipoe'i aguã:
16 “Ndapeikuaai rei va'e, pejupa ke apy!”
Hi'arandu e'ỹ va'e kuery pe aipoe'i 'rã:
17 “Yy mondakue ma yro'yxã porãve,
ha'e mbojape nhemi rupi ja'u va'e ma heeve”, he'i.[h]
18 Ha'e rã ha'e pyguarã oenoĩ va'ekue ma ndoikuaai oĩa py manogue anho ikuaia,
ha'e py oike va'ekue ma yvykua manoa py meme ikuai.

Heko porã ha'e heko vai va'e reko re ijayvua

Arandu regua ayvu Salomão omombe'u va'ekue

10 1 Ta'y kuery hi'arandu va'e ombovy'a 'rã nguu,
ha'e rã ta'y kuery hi'arandu e'ỹ va'e ma omomboriau 'rã oxy.
2 Mba'emo jajejavya rupi jajou va'e ma mba'everã ndovarei,
ha'e rã teko porã ma nhandereraa jepe 'rã manoa gui.
3 SENHOR ndoejai 'rã heko porã va'e karuai oendu oikovy aguã,
ha'e rã heko vai va'e ma SENHOR ojoko 'rã oipotapa rei va'e ojou e'ỹ aguã.
4 Inhate'ỹa rupi omba'eapo va'e ndojoui 'rã mba'eve,
ha'e rã ikyre'ỹa rupi omba'eapo va'e ma ojou-jouve 'rã oipota va'e.
5 Kuaray aku porã jave ta'y hi'arandu va'e omono'õ 'rã mba'emo,
ha'e rã mba'emo omono'õa ára py oke rive va'e ma omoxĩmba rei 'rã nguu kuery.
6 Heko porã va'e akã re oĩ 'rã imoingo porãarã,
ha'e rã heko vai va'e ma nhomoingo vai aguã rupi anho ijayvu.
7 Heko porã va'e re nhanema'endu'aa ma nhanemoingo porã 'rã,
ha'e rã heko vai va'e rery re nhanema'endu'aa ma mba'emo ru'ũgue rami rive.
8 Opy'a py hi'arandu va'e omoĩ porã 'rã ojapo uka pyre,
ha'e rã o'arandua rupi e'ỹ ijayvu va'e ma oĩ vai 'rã.
9 Anhetẽ rupi ikuai va'e oĩ atã 'rã,
ha'e rã tape karẽ rupi ikuai va'e re ma oikuaa potaa 'rãe.
10 Nhombotavya rupi oxapymi-pymi va'e ma nhomomboriau va'e vy,
o'arandua rupi e'ỹ ijayvu va'e oĩ vai 'rãe.
11 Heko porã va'e ayvu ma tekove me'ẽa ae,
ha'e rã heko vai va'e ma jojuka aguã rupi anho ijayvu.
12 Mborayvu rupi e'ỹ ikuai va'e nhomopu'ãmba rei 'rã.
Ha'e rã porayvu va'e ma ojao'i uka 'rã ojejavya ague.[i]

---

[h] **9.17** Apy ma ijayvu nhemi rupi jajejavya re.
[i] **10.12** 1 Pedro 4.8

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Oiko kuaa va'e ijayvu rã nhaendu vy jajou 'rã nhane'arandurã,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma oinupãa aguã rami ikuai.
14 Hi'arandu va'e omoĩ porã 'rã 'arandua,
ha'e rã heko vai va'e ma onhemokanhy uka aguã rupi rive ijayvu.
15 Oguerekopa va'e ma omba'e rei-rei re oĩ atã, tetã ikorapa va'e py rami,
ha'e rã iporiaukue'i ma ikuai axy 'rã mba'eve ndoguerekoia py.
16 Heko porã va'e oikoague repy ma tekove,
ha'e rã heko vai va'e ma ojejavyague repy ae 'rã ojou.
17 Ombo'ea ague rami ikuai va'e ma tape tekove katy oo va'e rupi oje'oi,
ha'e rã omongeta ague rupi e'ỹ ikuai va'e ma ha'eve e'ỹa katy 'rã oje'oi.
18 Ijapu va'e ma opy'a re omoĩ 'rã joe nda'ija'eia,
joekokue omombe'u merami rive va'e ma hi'arandu e'ỹ va'e ae.
19 Ijayvu reta rei va'e ojejavy 'rãe,
ha'e rã ayvu py ojejoko kuaa va'e ma oiko kuaa va'e vy ae.
20 Heko porã va'e ayvu ma prata oiporavo pyre rami,
ha'e rã heko vai va'e kuraxõ ma mba'erã ndovarei.
21 Heko porã va'e ayvu ma teta omongaru va'e rami,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e kuery ma omanomba rive 'rã, ndoikuaa potaxei rire.
22 SENHOR nhandereroayvu porã vy ojapo jajou-jouve aguã rami,
neĩ peteĩve henda py nanhanemomboriaui 'rã.
23 Hi'arandu e'ỹ va'e oikuaa ramo opa marã rei nhandekuaia rupi merami 'rã javy'a,
ha'e rã avakue oikuaa ete va'e pe ma nhane'arandua rupi vy 'rãe javy'a.

24 Heko vai va'e mba'emo gui okyjea va'e ae 'rã oiko hexe,
ha'e rã heko porã va'e oarõ oikovya ma Nhanderuete ojapo 'rã ojeupity aguã rami.
25 Yvytu vaikue opytu'u xapy'aa rami avi heko vai va'e kuery reko voi okanhy xapy'a 'rã,
ha'e rã heko porã va'e ma oĩ atã riae 'rã.
26 Nhaneraĩ pe vinagre nda'evei, ha'e nhanderexa pe ma hataxĩ nda'evei,
ha'e rami ae inhate'ỹ va'e nda'evei avi ijokuaia pe.
27 SENHOR renonde jajererokyjea rupi vy jaikove puku 'rã,
ha'e rã heko vai va'e ikuaia ma ijapy voi 'rã.
28 Heko porã va'e oarõa ma ombovy'a 'rã,
ha'e rã heko vai va'e oarõa ma oaxa rive 'rã.
29 SENHOR guigua tape ma anhetẽ rupi ikuai va'e onhemi aguã,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e rã heko vai va'e pe ma imombaarã rive oĩ.
30 Heko porã va'e ma raka'eve rã peve ndoityai 'rã,
ha'e rã heko vai va'e ma nomombytaai 'rã yvy re.
31 Heko porã va'e ayvu nhomo'aranduve 'rã,
ha'e rã ijayvu vaikue rei va'e ma omombaa 'rã.
32 Heko porã va'e ayvu nhombovy'a 'rã,
ha'e rã heko vai va'e ma ha'eve'ỹa rupigua re anho 'rã ijayvu.

11 1 Jokorea rupi mba'emo opeja va'e gui SENHOR ojeguaru,
ha'e rã ha'evea'i rami opeja va'e ma oguerovy'a 'rã.
2 Jajejou porã rei rive ramo avave rei nanhanemboeteai 'rã,
teĩ nhanhemo'yvyĩ'i vy ma jajou 'rã nhane'arandurã.
3 Heko porã va'e anhetẽ rupi ikuaia ma oguereko 'rã ha'evea rupi,
ha'e rã anhetẽ rupi e'ỹ ikuai va'e ma anhetẽ e'ỹa ae 'rã omomba.
4 Nhombopagaa ára py opa mba'e jarekopa va'ekue ndovarei 'rã mba'everã,
ha'e rã nhandereko porãa ma nhandereraa jepe 'rã manoa gui.
5 Anhetẽ rupi ipy'a va'e pe ma heko porãa ae omoatyrõ 'rã haperã,
ha'e rã heko vai va'e ma ho'apa 'rã ha'e kuery ae reko vaia py.
6 Heko porã va'e oo jepe 'rã ha'e kuery ae reko porãa py,
ha'e rã jokorea rupi ikuai va'e ma ha'e kuery ae reko vaia py 'rã ombo'aa.
7 Heko vai va'e omano ramo mba'emo oarõague voi opa 'rã,
heko vai va'e oarõague opa rive 'rãe.
8 Heko porã va'e ogueraa jepea 'rã ojexavaia gui,
ha'e gui heko vai va'e re jevy 'rã ha'e nunga ou.
9 Anhetẽ rupi e'ỹ ikuai va'e ma ayvu py rive oity 'rã oirũ kuery,
ha'e rã heko porã va'e ma mba'emo oikuaa rupi oo jepe 'rã.
10 Heko porã va'e ikuai porã ramo tetã pygua kuery ha'e javi 'rã ovy'a okuapy,
ovy'a avi 'rã okuapy heko vai va'e okanhy ramo.
11 Heko porã va'e ogueroayvu porãa rupi tetã ha'e javi rupi 'rã ikuai porã,
ha'e rã heko vai va'e kuery ijayvua rupi ma oitya 'rã.
12 Oirũ pe “Mba'e vare'ỹ” he'i va'e re ma noĩ 'arandua,
ha'e rã ava hi'arandu va'e ma okyrirĩ 'rã oikovy.
13 Joekokue ramigua rive omombe'u va'e onhea'ã 'rã onhomi mbyre oikuaa aguã,
ha'e rã ojeroviapy ma onhomi mbyre nomboaxai 'rã.
14 Joguerekoa hi'arandu va'e ndoikoi ramo avakue pavẽ 'rã ho'apa,
teĩ nhomongetaa heta ikuai ramo ma ikuai porã 'rã.
15 Oirũ orevea opaga aguã rami oiko va'e ojexavai 'rã,
ha'e rã ha'e rami ndoikoi va'e ma oĩ atã 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Kunha porayvu va'e ojou 'rã imboetearã,
ipo'akakueve ojou-joupavea rami avi.
17 Mborayvu rupi ikuai va'e ma ha'e kuery pe ae ojapo porã,
ha'e rã joapo vai rei va'e ma ha'e kuery ae onhemoĩ vai uka.
18 Heko vai va'e ojeupe guarã ojou va'e ma imarã va'erã,
ha'e rã teko porã rupi oiko va'e ma anhetẽ ete va'e guigua ojou 'rã oikoague repy.
19 Heko porã va'e oo 'rãe tekove katy,
ha'e rã teko vai rupi ikuai va'e ma omano ete 'rãe.
20 Opy'a py opa marã ikuai va'e gui SENHOR ojeguaru ete 'rã,
ha'e rã anhetẽ rupi ikuai va'e ma oguerovy'a 'rã.
21 Heko vai va'e nombopagaa e'ỹi 'rã, jaikuaa,
ha'e rã heko porã va'e kuery regua ma oo jepe 'rã.
22 Ouro guigua ma poryko xĩ jeguarã oĩ ramo nda'evei.
Ha'e rami ae kunha porã re hi'arandu e'ỹa oĩ ramo nda'evei.
23 Heko porã va'e oipotaa rami vy oiko 'rã nhomoingo porãarã,
ha'e rã heko vai va'e ma mba'emo oarõ va'ekue 'rãgue py oiko 'rã imbopagaarã.
24 Joupe mba'emo ome'ẽ rive-rive'i va'e ojou retave 'rã heravy,
ha'e rã nome'ẽ rivexei va'e ma oipotapa rei 'rã.
25 Imba'eme'ẽ porã kuaa va'e ma oiko porã 'rã,
joupe oy'u va'erã ome'ẽ va'ekue ju omboy'ua 'rãe.
26 Mba'emo aju nomboja'oxei va'e re ma heta va'e kuery ijayvu vai 'rã okuapy,
ha'e rã ivendeare ma ogueroayvu porãa 'rã.
27 Joupe ojapo porãa rupi ikuai va'e omboetea 'rã,
ha'e rã teko vai rupi rive ikuai va'e ma ha'e kuery re ae ju 'rã ojeapa heko vaiague.
28 Omba'e rei-rei re rive ojerovia va'e ho'a 'rã,
ha'e rã heko porã va'e ma ijaguyje 'rã mba'emo rogue ipyaupaa rami.
29 Ngopygua kuery ndoguereko kuaai va'e ojou 'rã yvytu rive,
ha'e hi'arandu e'ỹ va'e ikuai 'rã hi'arandu va'e rembiguairã.
30 Heko porã va'e ma yvyra'a tekove me'ẽa rami ikuai,
tekoverã joua ma hi'arandu va'e ae vy ma 'rã.
31 Yvy re heko porã va'e ikuai teria ja ombopagaa 'rã.
Heko vai ha'e ojejavypa rei va'e kuery katuve ma ombopagaa 'rã.[j]

12 1 Onhemo'arandu uka va'e oguerovy'a 'arandua,
ha'e rã nonhemongeta ukai va'e ma hi'arandu e'ỹ va'e ae.
2 Heko porã va'e oupity 'rã SENHOR omboaxya,

---

j 11.31 1 Pedro 4.18

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e rã opa marã rei onhembopy'a va'e ma ombopaga 'rã.
3 Avakue ojejavy reia rupi ikuai va'e noĩ atã kuaai 'rã,
ha'e rã heko porã va'e ma ndoipe'aai 'rã.
4 Kunhague hi'arandu va'e ma ime oguerovy'a 'rã,
ha'e rã oxĩmba rei aguã rami ikuai va'e ma ikãgue omou'ũmba
heravy va'e rami.
5 Heko porã va'e ipy'a 'rã ha'evea rupi anho,
ha'e rã heko vai va'e ma nhombotavya rupi rive 'rã nhomongeta.
6 Heko vai va'e ayvu ma jouguy omoẽxe vy oma'ẽ mbegue va'e rami,
ha'e rã heko porã va'e ayvu ma jogueraa jepearã.
7 Heko vai va'e oitya rã noĩvei ma 'rã,
ha'e rã heko porã va'e ramymino kuery ma ikuai riae 'rã.
8 Avakue hi'arandu va'e re ima'endu'a porãa 'rã,
ha'e rã opa marã onhembopy'a va'e ma ojou vaia 'rã.
9 Nhanhemboyvate rei teĩ karuai nhaendu jepi 'rãgue py
ha'eveve nhanhemo'yvyĩ'i reve nhamba'eapo jaikovy aguã.
10 Heko porã va'e opena porã 'rã guymba kuery re,
ha'e rã heko vai va'e py'a re ma nhomoingo axyxea rive oĩ.
11 Oyvy re omba'eapo va'e oguereko reta 'rã tembi'u,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e kuery ma mba'emo rive ojou aguã rupi
ikuai.
12 Heko vai va'e ikuai 'rã teko vairã joua rupi rive,
ha'e rã heko porã va'e ma yvyra hapo porã ha'e hi'a porã va'e rami.
13 Heko vai va'e onhembo'a uka 'rã ha'e ae ijayvua py,
ha'e rã heko porã va'e ma oo jepe 'rã ojexavai aguã gui.
14 Avakue ijayvu porãa rupi ojou 'rã imoingo porãarã,
peteĩ-teĩ ojou 'rã opo py ojapoague repy.
15 Hi'arandu e'ỹ va'e ma ojeupe ae ha'evea rami merami oiko,
ha'e rã hi'arandu va'e ma omongetaa rã ojapyxaka pota 'rã.
16 Hi'arandu e'ỹ va'e ma opoxya oexa uka vyvoi 'rã,
ha'e rã hi'arandu va'e ma hexe ijayvua teĩ ojejoko kuaa 'rã.
17 Anhetẽ rupi ijayvu va'e ojapo ha'evea rami oikuaa potaa aguã rami,
ha'e rã ijapu va'e ma ojapo nhombotavypaa aguã rami.
18 Kyxe xĩ py rami avi ijayvuxe va'e ayvu nhomboperepa 'rã,
ha'e rã hi'arandu va'e ayvu ma moã.
19 Anhetẽ rupi ijayvu va'e ikuai riae 'rã,
ha'e rã ijapu va'e ma xapy'a'i guarã rive.
20 Heko vai va'e py'a re oĩ nhombotavy aguã rive,
ha'e rã peteĩ rami ikuai aguã re nhomongeta va'e ma oendu 'rã
ovy'aa.
21 Heko porã va'e re mba'emo vai ndoikoi 'rã,
ha'e rã heko vai va'e re ma imoingo axyarã rive 'rã ou.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Ijapu va'e gui SENHOR ojeguaru,
ha'e rã anhetẽ rupi ikuai va'e ma oguerovy'a.
23 Hi'arandu va'e ndoikuaa ukapa rei 'rã mba'emo oikuaa va'e,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma oexa ukapa vyvoi 'rã o'arandu e'ỹa.
24 Ikyre'ỹ va'e ipo'aka 'rã joe,
ha'e rã inhate'ỹ va'e ma omomba'eapo nhea'ãa rive 'rã.
25 Avakue py'a re heko eta reia oĩ va'e ombojero'a rei 'rã,
ha'e rã ayvu porã'i ma ombovy'a 'rã.
26 Heko porã va'e oguereko 'rã heravy oirũ kuery,
ha'e rã heko vai va'e kuery ma ojavy uka 'rã tape.
27 Inhate'ỹ va'e ndoexyi 'rã xo'o ojuka va'ekue,
ha'e rã ikyre'ỹ va'e ma mba'emo ojou va'ekue ombovare ete 'rã.
28 Teko porã rupi oo va'e ojou 'rã tekove,
ha'e va'e tape rupi manoa noĩ.

13 1 Ta'y hi'arandu va'e oendu pota porã 'rã tuu ombo'e rã,
ha'e rã jojojai rei va'e ma noendu potai 'rã omongetaa rã.
2 Avakue ijayvu porãa rupi vy ojou 'rã iporã va'e,
ha'e rã anhetẽ rupi e'ỹ ikuai va'e ma joguero'axe vai rive.
3 Ayvu py ojejoko va'e omoĩ atã 'rã guekovea,
ha'e rã ijayvu katu raxa va'e ma ha'e ae onhemoĩ vai.
4 Inhate'ỹ va'e ma mba'emo oipota rei teĩ ndojoui 'rã,
ha'e rã ikyre'ỹ va'e ma ojoupave 'rã mba'emo.
5 Heko porã va'e ndojou porãi 'rã apu,
ha'e rã heko vai va'e ma oxĩmba rei 'rã, ojou vaipy ae vy.
6 Teko porã ogueraa jepe 'rã anhetẽ rupi ikuai va'e,
ha'e rã ojejavypa rei va'e ma teko vai oity 'rã.
7 Amongue ma "Arekopa" he'i va'eri mba'eve oguereko vy e'ỹ,
ha'e rã amboae kuery ma "Xeporiau'i" he'i va'eri opa mba'e oguereko.
8 Avakue oguerekopa va'e ome'ẽmba 'rã guekovia,
ha'e rã iporiaukue'i ma avave nomoangekoai 'rã.
9 Heko porã va'e rataendy hexakã porã 'rã,
ha'e rã heko vai va'e rataendy ma oguepa rive 'rã.[k]
10 Jajejou porã reia ma joe nhapu'ã rei aguã rive oĩ,
teĩ nhanhemongeta uka vy ma jajou 'rã 'arandu.
11 Mba'e rei-rei jajou rive va'ekue opa rive avi 'rã,
ha'e rã nhamba'eapoa rupi jajou va'ekue ma hetave 'rã ovy.
12 Mba'emo nharõ jaikovya ndoiko voi ramo nhandekuerai 'rã,
teĩ jaipota va'ekue ojeupity rã yvyra tekove me'ẽa rami oĩ.
13 Omongetaa rã noendu potai va'ekue ombopagaa 'rã,

---

[k] **13.9** "Hataendy" he'ia py ma tekove re ijayvu vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e rã ijayvua oendu vy ojererokyjea rupi ikuai va'e pe ma ome'ẽa reta 'rã.
14 Hi'arandu va'e nhanembo'ea ma tekoverã me'ẽa,
nhuã manoa gui jaa jepe aguã.
15 Hi'arandu porã va'e omboetea 'rã,
ha'e rã anhetẽ rupi e'ỹ ikuai va'e reve ma nda'evei nhandekuai aguã.
16 Hi'arandu va'e ha'e javi oiko kuaa 'rã,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma oexa uka 'rã o'arandu e'ỹa.
17 Heko vai va'e pe mba'emo omombe'u ukaa ramo oiko 'rã mba'emo vai,
ha'e rã ojeroviapy pe ri omombe'u ukaa ramo ma moã rami oiko.
18 Omongetaa rã noendu potai va'e ma iporiau ha'e oxĩmba rei aguã rami ikuai,
ha'e rã omongetaa rã oendu porã pota va'e ma omboetea 'rã.
19 Jaipota va'ekue oiko ramo javy'a 'rã nhandepy'a py,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma ojeguaru 'rã gueko vaia gui ojepe'a va'e gui.
20 Hi'arandu va'e reve ikuai va'e hi'aranduve 'rã,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e reve onhemoirũ va'e ma ojexavai rive 'rã.
21 Mba'emo vai oupity 'rã ojejavypa rei va'e,
ha'e rã heko porã va'e pe ma mba'emo porã anho 'rã ome'ẽa.
22 Avakue heko porã va'e ma gua'y ra'y kuery pe 'rã oeja omba'e rei-reikue,
ha'e rã ojejavypa rei va'e mba'e rei-reikue ma heko porã va'e peguarã ae 'rã opyta.
23 Iporiaukue'i oyvy omboa'eve ramo'iague py opa mba'e hi'a porã 'rã,
ha'e rã teko porã rupigua ndoikoi ramo oipe'apaa 'rã.
24 Gua'y kuery noinupã potai va'e ma ndoayvui vy,
ha'e rã oayvu vy are e'ỹ re omo'arandu pota 'rã.
25 Heko porã va'e oguereko reta 'rã ho'u va'erã,
ha'e rã heko vai va'e ma oendu 'rã karuai.

14 1 Kunha hi'arandu va'e ojapo porã 'rã ngoorã,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma opo py ae ngoo ombovaipave 'rã heravy.
2 Heko porã va'e ma SENHOR renonde ojererokyjea rupi 'rã ikuai,
ha'e rã tape vai rupi ikuai va'e ma omboete e'ỹ va'e.
3 Hi'arandu e'ỹ va'e oiko axy 'rã ojejou porã reia rupi ijayvuague py,
ha'e rã hi'arandu va'e ma ijayvu porãague py oo jepe 'rã.
4 Toro ra'y omba'eapo va'e ndoikoi rã mba'emo ra'yĩ mboapy'i ae 'rã jareko nhamoĩ porãaty py,
ha'e rã toro ra'y ovare va'e jareko vy nhamono'õ retave 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Anhetẽ rupi joeko mombe'ua nda'ijapui 'rã,
ha'e rã anhetẽ rupi e'ỹ nhomombe'u va'e ma opa mba'e py 'rã ijapu.
6 Jojojai rei va'e o'arandurã oeka teĩ ndojoui 'rã,
ha'e rã hi'arandu va'e pe ma ndaxyi 'rã mba'emo oikuaa aguã.
7 Ejepe'a ke avakue hi'arandu e'ỹ va'ea gui,
mba'eta ha'e kuery ijayvu teĩ peteĩve henda py ndereikuaa porãi 'rã.
8 Hi'arandu va'e oexa uka o'arandua ojee ae oikuaa potaa py,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma ijarakuaa e'ỹa py ojekore.
9 Hi'arandu e'ỹ va'e ojejavy teĩ "Mba'e'ỹ" he'i rive 'rã,
ha'e rã heko porã va'e ma joayvua rupi 'rã ikuai.
10 Nhandepy'a re nda'eveia oĩ va'e nhande ae 'rã nhaendu,
ha'e javy'aa voi ndajaexa uka kuaai 'rã jaexa va'ety e'ỹ pe.
11 Heko vai va'e kuery ro ombovaipaa 'rã,
ha'e rã heko porã va'e roguy rupi ma ipotypa 'rã.
12 Oĩ tape jaexa rã ha'eve rei va'e merami,
ha'e rami teĩ opaa py ma nhandereraa 'rã manoa katy.
13 Nhanderory rei reve teĩ nhandepy'a py ma ndajavy'ai,
javy'aa opa ramove mboriau ju 'rã nhaendu.
14 Opy'a py anhetẽ rupi e'ỹ ikuai va'e ojopy 'rã ikuaiague repy ha'e javi,
heko porã va'e oiko porãague repy ojopy va'erã ramigua e'ỹ.
15 Hi'arandu e'ỹ va'e ma ijayvua rã oendu vy ogueroviapa rei 'rã,
ha'e rã hi'arandu va'e ma oikuaa pota 'rã oiko aguã re.
16 Hi'arandu va'e oikuaa pota vy ojepe'a 'rã mba'emo vai gui,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma ivai vyvoi 'rã ojee ae rive ojerovia vy.
17 Ipoxy rei rive va'e opa marã 'rã ikuai,
avakue joapo vai rei va'e re nda'ija'eai 'rãe.
18 Hi'arandu e'ỹ va'e ma 'arandu rupi e'ỹ 'rã ikuai,
ha'e rã hi'arandu va'e ma oiko kuaa-a py ijegua.
19 Heko vai va'e guenapy'ã re 'rã oĩ heko porã va'e renonde,
anhetẽ rupi e'ỹ oiko va'e ojerure 'rã oiny heko porã va'e rokẽ py.
20 Iporiaukue'i re hoo katy'igua kuery ae voi nda'ija'ei 'rã,
ha'e rã oguerekopa va'e ma irũ reta 'rã.
21 Ngoo katy'i rupi ikuai va'e re ija'e'ỹ va'e ojejavy,
ha'e rã iporiaukue'i mboaxya ma ovy'a 'rã.
22 Mba'emo vairã rupi rive onhembopy'a va'e ndojejavyi 'rã teve?
Ha'e rã iporã re nhanhembopy'a ramo nhanderayvua ha'e ojeroviaa 'rã nhandere.
23 Nhamba'eapoa ha'e javi rupi jajou retave 'rã,
teĩ nhandeayvu katu rivea py ma nhandeporiauve rive 'rã.
24 Hi'arandu va'e mba'e rei-rei retaa ijegua 'rã,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e pegua ma nda'ijarakuaai reia.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Anhetẽ va'e rupi joeko mombe'ua ma ogueraa jepe 'rã joekove,
ha'e rã ijapu rei va'e ma nhombotavypa rive 'rã.
26 SENHOR renonde jajererokyjea rupi vy jajou nhanhemi aguã
imbaraete va'e,
nhandera'y kuery voi ojou 'rã onhemi aguã.
27 SENHOR renonde jajererokyjea rupi vy jaupity 'rã yvu tekove me'ẽa,
nhuã manoa py ja'a e'ỹ aguã.
28 Huvixa pegua kuery heta ramo oguerovy'a 'rã,
ha'e rã oatapa ramo huvixa nda'evei rei 'rã.
29 Ivai rive e'ỹ va'e ma opa mba'e py oexa uka 'rã o'arandu,
ha'e rã ipoxy rive va'e ma oguerovy'a 'rã hi'arandu e'ỹa rive.
30 Ha'eve rei'ia nhaendu vy nhanderete ha'e javi oiko porã 'rã,
ha'e rã joe nhandea'e e'ỹa py ma nhanekãgue hu'ũmbaa rami.
31 Iporiaukue'i momboriau reia kuery ma Imoingoare re voi opu'ã rei,
ha'e rã iporiaukue'i mboaxya kuery ma Nhanderuete mboetea rupi
avi ikuai.
32 Heko vai va'e ho'a 'rã gueko vaia py ae,
ha'e rã heko porã va'e ma omanoa py voi oguereko 'rã oarõ aguã.
33 Hi'arandu va'e py'a re oĩ hi'arandua,
ha'e rã heko vai va'e py'a re oĩ va'e ma oikuaa pavẽ 'rã.
34 Peteĩ-teĩ regua teko porã rupi ikuaia py yvateve 'rã,
ha'e rã jejavya re anho ikuai va'e ma ojou vai pavẽ 'rã.
35 Huvixave oguerovy'a 'rã tembiguai kuery hi'arandu va'e,
ha'e 'rã ha'eve'ỹa rami ikuai va'e ma ombopaga vaipa 'rã.

15 1 Nhambovai porã'i ramo ipoxy va'e opytu'u 'rã ipoxya gui,
va'eri nhandeayvu poyi rei vy ma nhambopoxyve 'rã.
2 Hi'arandu va'e ijayvu rã jajou porã 'rã hi'arandua,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ijayvu rã jaikuaa 'rã nda'ijarakuaaia.
3 SENHOR oexa 'rã opa rupi,
heko vai va'e ha'e heko porã va'e kuery ha'e javi re onhangareko
oiny vy.
4 Ayvu porã ma yvyra tekove me'ẽa,
ha'e rã ayvu vaikue rei ma nhanemonguerai rive 'rã.
5 Hi'arandu e'ỹ va'e ma tuu ombo'e ta teĩ noenduxei 'rã,
ha'e rã omongetaa rã oendu va'e ma oupity 'rã 'arandu.
6 Heko porã va'e ro py heta 'rã oĩ iporã va'e anho,
ha'e rã heko vai va'e ma ojou 'rã ojexavai aguã rive.
7 Hi'arandu va'e ijayvua py oexa uka 'rã hi'arandua,
ha'e rã heko vai va'e ma ha'e ramigua re'ỹ ae ipy'a.
8 Heko vai va'e SENHOR pe mba'emo ome'ẽ teĩ ojeguaru 'rã,
ha'e rã heko porã va'e onhembo'ea oendu vy oguerovy'a 'rã.
9 Heko vai va'e reko gui SENHOR ojeguaru,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e rã teko porã rupi ikuai va'e ma oayvu.
10 Tape porã gui ojepe'a va'e ma ombopagaa raxa 'rã,
omongetaa rã noenduxei va'e omano 'rãe.
11 Yvy manoa ha'e ikua vaikue SENHOR oikuaapa va'e vy
avakue ra'y kuery py'a re oĩ va'e katuve ma oikuaapa!
12 Jojojai rei va'e ma imongetaa re nda'ija'ei 'rã,
neĩ nonhembojai 'rã hi'arandu va'e re.
13 Nhandepy'a re vy'a oĩ va'e ojapo 'rã nhanderova porã rei aguã rami,
ha'e rã nhandeporiau reia ma nhanemonguerai reive 'rã.
14 Hi'arandu va'e py'a re oĩ oiko kuaaxea,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ijayvua py voi nda'ijarakuaaive tema.
15 Ojexavai rei va'e ára ma nda'evei va'e meme,
ha'e rã nhandepy'a py mby'a oĩ vy ojapo 'rã nhanhenhandu porã
riae aguã rami.
16 Jarekopa reve nhandereko eta rei 'rãgue py
ha'eveve nhandeporiaukue'i teĩ SENHOR renonde jajererokyjea
rupi jaiko.
17 Jajoayvua rupi e'ỹ vaka ikyrave va'e ro'o mbixy ja'u 'rãgue py
ha'eveve tembi'u jaexa'i va'e tema ja'u jajoayvua rupi.
18 Ivai ja rei va'e jogueropoxy rive 'rã,
ha'e rã ivai rive e'ỹ va'e ma nhomombytu'u 'rã joguero'aa gui.
19 Inhate'ỹ va'e oikoa ma tape juu anho ikuaia rami,
ha'e rã heko porã va'e oikoa ma tape ijoja porã va'e rami.
20 Ta'y hi'arandu va'e ombovy'a 'rã nguu,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma neĩ oxy voi ndoayvui.
21 Hi'arandu e'ỹ va'e oguerovy'a rei 'rã ijarakuaa e'ỹa,
ha'e rã avakue hi'arandu va'e ma ha'evea rami 'rã ikuai.
22 Nhanemongetaarã ndoikoi ramo jaipota va'e voi ndoikoi avi 'rã,
ha'e rã nhanemongetaa heta ikuai rã ha'eve 'rã.
23 Avakue ha'evea rami ombovai vy ovy'a 'rã,
ayvu oĩ porã aguã rami ijayvua py.
24 Hi'arandu va'e tape ooa va'e ma yvate 'rã oo tekove katy,
manoa katy oguejy ovy 'rãgue py.
25 SENHOR oitypa 'rã ojejou porã rei va'e ro,
ha'e rã imeve'ỹ va'e kuery pegua ma omoĩ atã 'rã.
26 SENHOR ojeguaru heko vai va'e kuery onhembopy'aa gui,
ha'e rã ayvu porã ma oendu vy oguerovy'a 'rã.
27 Jokorea rupi ojou-joupavexe va'e ombojexavai 'rã ngoo pygua kuery,
ha'e rã teko vai rekoviarã ndojopyi va'e ma oikove riae 'rã.
28 Heko porã va'e onhembopy'a porã ranhe 'rã ombovai kuaa aguã,
ha'e rã heko vai va'e ma opa marã rei 'rã ijayvu.
29 Heko vai va'e ikuaia gui SENHOR mombyry oĩ,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e rã heko porã va'e onhembo'ea ma oendu 'rã.
30 Nhandererovy'aa rupi oma'ẽa ramo javy'a 'rã,
ayvu porã omombe'ua rã nhaendu vy nhanekãgue rupi voi
nhanembaraeteve avi 'rã.
31 Ha'evea rupi nhanemongetaa rã jajapyxaka vy
hi'arandu va'e kuery reve 'rã nhanhemoirũ.
32 Nonhemo'arandu ukai va'e ha'e ae guekove nombovarei,
ha'e rã omongetaa rã oendu pota va'e ma ojou 'rã 'arandu.
33 SENHOR renonde jajererokyjea rupi jaiko ramo nhanembo'e 'rã
'arandu re,
ha'e nhanhemo'yvyĩ'i ramo nhanemboetea 'rã.

16 1 Nhande nhanhembopy'a 'rã mba'emo jajapo aguã,
ha'e rã SENHOR gui ae 'rã ou nhambovai kuaa aguã.
2 Nhandevy ma jaikoa ha'e javi ha'evepa rei teĩ
SENHOR oikuaa pota 'rã nhandepy'a re.
3 Emboaxa SENHOR po py mba'emo rejapoxe va'e,
ha'e ramo omoingo 'rã reipotaa ha'e javi.
4 SENHOR opa mba'e omoingo ha'e ae oipotaa rami,
heko vai va'e voi omoingo ojexavai aguã.
5 Opy'a py ojejou porã rei va'e gui SENHOR ojeguaru vy
nombopaga e'ỹi 'rãe.
6 Nhanhomboaxya ha'e anhetẽ rupi jaiko ramo jajejavyague ojao'ipaa
'rã,
SENHOR renonde jajererokyjea rupi vy jaa jepe 'rã mba'emo vai
gui.
7 Xapy'a rei ava oikoa SENHOR oguerovy'a vy
ojapo 'rã ngovaigua kuery reve voi irũ jevy aguã rami.
8 Jarekopa rei reve teko vai rupi jaiko 'rãgue py
ha'eveve mboapy'i jareko reve teko porã rupi jaiko.
9 Jaiko aguã re nhande nhanhembopy'a teĩ
jaguataa rupi nhanderereko va'e ma SENHOR ae.
10 Huvixa ijayvu 'rã oikuaapaa rupi ae.
Ha'e ramo nemboayvu rã ejavy eme ndeayvua py.
11 SENHOR gui ae 'rã ou ha'evea rami mba'emo japeja ha'e nha'anga
aguã,
voko py ha'evea ramigua poyia oĩ va'e ma ixuguigua meme.
12 Huvixa kuery ojeguaru 'rã teko vai ha'e javi gui,
gueko porãa rupi ae 'rã opena oiny.
13 Anhetẽ rupigua ayvu huvixa oendu vy oguerovy'a 'rã,
oayvu 'rãe anhetẽ rupi ijayvu va'e.
14 Huvixa ipoxya nhaendu vy jaikuaa 'rã jojuka ukaxea,
teĩ ha'e ramia gui hi'arandu va'e omombytu'u kuaa 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Huvixa ovy'a ramo jaikuaa nhomoingove ju aguã.
Iporayvua ma ára pyau py arai gui okya rami.
16 Ouro jajoua gui ha'eveve nhane'arandurã jajou,
prata gui ha'eveve va'e ma jaiko kuaavea.
17 Heko porã va'e oikoa ma teko vairã katy e'ỹ 'rã oo,
oiko aguã oikuaa pota porã va'e ma ogueraa jepe 'rã guekove.
18 Jajejou porã reia ma opaa py nhanembojexavai 'rã,
ha'e nhandepy'a py nhanhemboyvate reia ma nhandereityarã oĩ.
19 Yvatekueve reve mba'emo jajoupa va'ekue nhamboja'o 'rãgue py
ha'eveve yvyĩgueve'i reve nhanhemo'yvyĩ'i.
20 Ombo'ea rã ojapyxaka va'e ojou 'rã mba'emo porã,
ha'e SENHOR re ojerovia va'e ovy'a ete 'rã.
21 Okuraxõ py hi'arandu va'e pe "Oiko kuaa va'e" 'ea 'rã,
ha'e ijayvu porã kuaa va'e ma nhombo'e porã 'rã.
22 'Arandu ojou va'e pe ma tekove me'ẽarã oĩ,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma opaga 'rã nda'ijarakuaai reiague re.
23 Hi'arandu va'e okuraxõ py onhembo'e ranhe 'rã ijayvu kuaa aguã,
ha'e ramo onhe'ẽ rendu pavẽ 'rã.
24 Ayvu porã ma ei he'ẽa rami oĩ nhanekuraxõ re,
moã nhanderete moexaĩa rami guive.
25 Oĩ tape avakue oexa rã ha'eve rei va'e merami teĩ
opaa py ma manoa katy 'rã ogueraa.
26 Omba'eapo va'e ma nhembyayi gui ae 'rã omba'eapo,
okaruxea ae omokyre'ỹ.
27 Avakue vare'ỹ va'e onhea'ã 'rã okuapy teko vai re anho,
ha'e ijayvua ma tata mba'emo rapyarã.
28 Avakue heko vai va'e ojapo 'rã joguero'a rei aguã rami,
ijayvu rei va'e ma joe irũ porã va'ekue teĩ omomboi 'rã joegui.
29 Avakue ojerovia rei va'e oirũ kuery ombotavy vy
oguereko 'rã tape vai rupi.
30 Oxapymi rei va'e onhembopy'a 'rã oiny teko vai re,
ha'e gui onhembexu'u reve ojapo ete 'rã.
31 Omboetepy 'a xiĩa ma ijeguarã oĩ,
tape teko porã katy oo va'e rupi oje'oi va'e pegua ae.
32 Joe nhapu'ã rei aguã re jajerovia rei 'rãgue py ha'eveve nhandevai vyvoi e'ỹa,
tetã ha'e javi re nhandepo'aka 'rãgue py ha'eveve nhande ae jajejoko kuaa.
33 Xortea jaexa teĩ
SENHOR gui meme ou jaikuaa aguã.

17 1 Nhandero py jajoguero'apa rei reve xo'o ja'u vaipa 'rãgue py
ha'eveve nhandekuai rivea py peteĩ'i mbojape ja'u.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Ta'y kuery oxĩmba aguã rupi ikuai va'e gui ma tembiguai kuery
hi'arandu va'e ipo'akave 'rã,
ha'e rami vy ojopy 'rã ta'y kuery peguarã va'ekue ae.
3 Prata ma hi'angaarã py 'rã nhamoĩ, ha'e ouro ma tata py,
ha'e rã nhandepy'a re oikuaa pota va'e ma SENHOR ae.
4 Heko vai va'e ojapyxaka 'rã mba'emo vai rupi ijayvu va'e re,
ijapu va'e oenduxe vai 'rã ayvuxe.
5 Iporiaukue'i jojai reia kuery ma Imoingoare re voi ijayvu rei rire
jexavaia oguerovy'a rei va'e ndopaga e'ỹi 'rã.
6 Tamoĩ kuery oguerovy'a 'rã guamymino kuery,
ha'e rami ae avi ta'y kuery oguerovy'a 'rã nguu kuery.
7 Hi'arandu e'ỹ va'e nda'ijayvu porã kuaai 'rãe,
ha'e huvixa kuery nda'evei ijapu aguã.
8 Ha'eve'ỹa rami ojapo ukaxe vy mba'emo ome'ẽ va'e oikuaa teĩ oipota
va'e rei ita ojapoa rami,
mba'eta mamo rã oikoa py tema oipotaa oiko 'rã.
9 Amboae kuery ojejavyague ndoikuaa ukai va'e oexa uka oayvua,
ha'e rã mba'ekue omboaxa-axa rei va'e ma ojapo 'rã joe irũve
va'ety joegui oja'o aguã rami.
10 Hi'arandu e'ỹ va'e cem-kue oinupãa teĩ noendui 'rã merami,
ha'e rã hi'arandu va'e ma omongetaa rã oenduxe ete 'rã.
11 Nanhonhe'ẽ rendui va'e kuery onhea'ã mba'emo vai re anho.
Ha'e nunga rupi ha'e kuery rovai omboua 'rã imbojexavaiarã.
12 Urso gua'y'i re inharõ va'e reve nhanhovaexĩa gui nda'eveive
hi'arandu e'ỹ va'e ijarakuaa rupi e'ỹ ikuai va'e reve nhanhovaexĩ.
13 Amongue pe ojapo porãa 'rãgue py mba'emo vai re omboekovia rire
hoo py oiko riae 'rã mba'emo vai.
14 Yy ombotyague gui oxyry xapy'aa rami avi jajoguero'a ypya.
Ha'e nunga rupi ha'eveve japytu'u voi, joegui jaja'o e'ỹ aguã.
15 SENHOR ndojou porãi 'rã heko vai va'e omboeko porã rivea rã,
neĩ heko porã va'e ombopaga rivea rã guive.
16 Hi'arandu e'ỹ va'e o'arandurã ojoguaxe vy merami peráta oguereko
opo py,
nai'arandui ae ma va'eri.
17 Nhaneirũ kuery nhanderayvu 'rã jaikoa jave re,
ha'e rami vy jajexavaia py onhemoingo 'rã nhaneretarã ae'i rami.
18 Avakue hi'arandu e'ỹ va'e onhemoĩ vai uka rive vy
ojea katy'igua orevea opaga aguã rami ikuai.
19 Joguero'a reixe vai va'e ojejavy reia rupi rive 'rã ikuai,
ha'e ngokẽ ombotuvixa va'ekue py ae 'rã ojeity uka.
20 Anhetẽ rupi e'ỹ ipy'a va'e ndojoui 'rã ha'eve va'e,
peteĩ rupi e'ỹ ijayvu va'e ho'a 'rã mba'emo vai py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Ta'y hi'arandu e'ỹ va'e omomboriau 'rã nguu kuery.
Ndoiko kuaai rei va'e ru kuery ma ndovy'ai 'rã.
22 Nhandepy'a py vy'aa ma moã porã rami 'rã oĩ,
ha'e rã nhanenhe'ẽ py nhandekueraia oĩ vy ma omombirupa 'rã nhanekãgue.
23 Heko vai va'e onhevende nhemi 'rã peráta re,
ha'eve e'ỹa ramigua rupi joguereko aguã.
24 Mba'emo oikuaa va'e onhea'ã 'rã hi'aranduve aguã anho,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma yvy re mba'emo ikuai va'e re rei 'rã oma'ẽ oikovy.
25 Ta'y hi'arandu e'ỹ va'e omomboriau 'rã nguu,
omonguerai rei avi 'rã hereko'iare.
26 Heko porã va'e nhambopaga aguã nda'evei,
huvixa nhamoingo axy reia ma ha'eve'ỹ va'e ae.
27 Ayvu py ojejoko va'e ma hi'arandu va'e,
oiko rive'i va'e ma oiko kuaa va'e ae.
28 Hi'arandu e'ỹ va'e teĩ okyrirĩ oiny rã jaikuaa 'rã hi'arandua rami,
ijayvua py ojejoko va'e jaikuaa 'rã oiko kuaa va'e rami ae.

18 1 Joexaxe e'ỹ rei va'e ma ha'e kuery ae oipotaa rami rive ikuai,
ha'e vy noenduxei 'rã 'arandu anhetẽ ete va'e.
2 Hi'arandu e'ỹ va'e ndoikuaaxei 'rã 'arandu,
ha'e kuery ae akã gui rive 'rã ijayvu.
3 Teko vai oĩ ramo oĩ avi 'rã jojou vaia,
ha'e nhaxĩmba aguã rami nhandekuai ramo nanhanemboeteavei ma 'rã.
4 Avakue ijayvua ma yy typy va'e ramigua,
ha'e hi'arandu va'e ayvu ma yakã'i oxyry va'e rami 'rã.[1]
5 Nda'evei otekoavy va'ekue nhamboeko porã aguã,
neĩ heko porã'i va'e nhambopaga aguã guive.
6 Hi'arandu e'ỹ va'e ijayvua ojapo 'rã joguero'a rei aguã rami,
onhenupã ukaa rupi merami ijayvu.
7 Hi'arandu e'ỹ va'e ayvu ma ha'e kuery ae imombaarã rive,
ijayvua ma nhuã py inhe'ẽ mbo'aarã.
8 Ijayvuxe reia ma he'ẽve va'e rami
oguejy 'rã ipy'apy katy.
9 Inhate'ỹa rupi rive omba'eapo va'e ma
mba'emo ojavyky rei va'e regua ae ikuai.
10 SENHOR rery ma torre imbaraeteve va'e,
ha'e py heko porã va'e onhemi vy oiko porã aguã.

---

[1] **18.4** Yy typyve va'e ramigua ayvu ma haxyve va'e (20.5). Ha'e rã yakã'i oxyry ovy va'e ramigua ayvu ma nhanembovy'a va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Oguerekopa va'e pe rã imba'e rei-rei ma tetã ikorapa va'e rami,
ha'e oikuaa rã ikora yvate va'e rami ae.
12 Avakue ikuai axy e'ỹa ja ojejou porã rei 'rã opy'a py,
ha'e rã onhemo'yvyĩ'i va'e ma omboetea 'rã.
13 Nhaendu kuaa e'ỹ re nhambovai vy
nhaxĩmba rei 'rã nhane'arandu e'ỹa py.
14 Avakue imba'eaxy teĩ ipy'a guaxua omombaraete 'rã,
ha'e rã onhe'ẽ py ikueraia ma noguerombaraetei 'rã.
15 Hi'arandu va'e opy'a re omoĩ 'rã oikuaa porãve aguã,
oapyxa rupi voi onhea'ã 'rã oikuaa aguã.
16 Joupe avakue mba'emo ome'ẽ 'rã tape oipe'a uka vy,
yvatekueve reve ijayvu aguã peve.
17 Ha'e ranhe ojepy ukaa rupi ijayvu rã ixupe "Ha'evea ramigua" ja'e ranhe 'rã,
amboae kuery ou vy omboayvu e'ỹa ja.
18 Nhombovake va'e kuery xortea oexa vy opytu'upa 'rã joupe ijayvu atãa gui,
ipo'akakueve teĩ oikuaa vyvoi 'rã.
19 Nhanderegua nhambopoxy rire haxy ete 'rã ha'eve vai ju aguã,
ijayvu atãa rupi onhemboty 'rã oo ikorapa va'e rokẽ jokoa rami.
20 Nhandeayvuague rami oiko ramo javy'a 'rã nhanekuraxõ py,
nhandeayvua ojeupity ramo jarovy'a 'rã.
21 Nhandeayvua py jajoapo 'rã omano, e'ỹ vy oikove aguã rami.
Ijayvu porã kuaa va'e oiko porã 'rã.
22 Nhandera'yxyrã jajou vy mba'emo porã jajou,
ha'e jaupity SENHOR nhanemoingo porãa.
23 Iporiaukue'i ma mba'emo re ojerurea rupi 'rã ijayvu,
ha'e rã oguerekopa va'e ma ombovai atã rei 'rã.
24 Avakue irũ reta va'e omokanhy tema 'rã imondovy.
Ha'e rami teĩ peteĩ oiko avi nhaneirũ nhanderegua ae'i gui nhanderayvuve va'e.

19 1 Nanhamboetei 'rã hi'arandu e'ỹ va'e kuery anhetẽ rupi e'ỹ ijayvu va'e.
Ha'e rã iporiaukue'i va'eri anhetẽ rupi ikuai va'e ma nhamboete.
2 Jaikuaa porã pota e'ỹ re mba'emo jajapo aguã nda'evei,
mba'eta oikuaa pota porã e'ỹ va'e ojejavy 'rã.
3 Nhande ae 'arandu e'ỹa rupi vy jajavy 'rã tape,
va'eri SENHOR rovai ae 'rã nhandevai nhandepy'a py.
4 Oguerekopa rei va'e heta 'rã ojou oirũrã,
ha'e rã iporiaukue'i gui ma irũ kuery ae voi ojepe'apa 'rã.
5 Joekokue ramigua rive mombe'uare ma nombopagaa e'ỹi 'rã,
ha'e apu rupi ijayvu va'e voi ndoo jepei 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Mba'emo omboja'o-ja'o va'e oguerovy'a pavẽ 'rã,
mba'emo ome'ẽ rive va'e re onhemoirũ pavẽ 'rã.
7 Iporiaukue'i ma hexegua kuery ae'i voi ndoexaxei 'rã,
irũ kuery katuve ma ojepe'apa 'rã ixugui.
Ha'e kuery rakykue mba'emo re ojerure aguã onha teĩ ndoupityi
'rã.
8 O'arandurã ojou va'e ma guekove oayvu vy ae,
mba'emo re oikuaa pota porã va'e ojou 'rã ha'eve va'e.
9 Joekokue ramigua rive mombe'uare ma nombopagaa e'ỹi 'rã,
ijapu rei va'e okanhy 'rãe.
10 Hi'arandu e'ỹ va'e oguerekopa rei aguã nda'evei,
tembiguai katuve ma nda'eveive huvixa kuery re ipo'aka aguã.
11 Jajejokoa rupi vy nanhandevai vyvoi 'rã,
nhandere ijayvu vaiague japerdoaa ma nhandejeguarã oĩ.
12 Huvixa ipoxya ma guary okororõa rami,
ha'e rã iporayvua ma yxapy jai rogue omoakỹa rami.
13 Ta'y kuery hi'arandu e'ỹ va'e omoxĩmba rei 'rã nguu,
ha'e ta'yxy ijayvu mbegue rei va'e ma otyky tema oiny va'e rami.
14 Nguu kuery gui avakue ojopy 'rã ngoorã ha'e omba'e rei-reirã,
ha'e rã gua'yxyrã hi'arandu va'e ma SENHOR gui ae 'rã ojou.
15 Ate'ỹ gui ae nhanderopeyi riae 'rã,
ha'e nhaĩ rive riae vy nhaendu 'rã karuai.
16 Ojapo uka pyre rami ikuai va'e ma guekove re ae onhangareko va'e,
ha'e rã ojee ndoikuaa potai va'e ma omano 'rã.
17 Iporiaukue'i mboaxya ma SENHOR pe ae oiporuka va'e,
ha'e ramo ha'e ju 'rã omboekovia joapo porãague repy.
18 Ha'eve teri reve emo'arandu ke ndera'y,
teĩ rejuka aguã peve'ỹ ta'vy.
19 Ivai ja topaga ipoxy reiague re,
mba'eta ndee repy teĩ ha'ekue rami ae ju 'rã oiko.
20 Nemongetaa rã ejapyxaka porã ke, endu pota nembo'ea rã,
hi'arandu va'e reiko aguã reikoa pukukue re.
21 Avakue ma opa mba'e re onhembopy'a teĩ,
ha'e rã SENHOR onhembopy'aa ma oiko 'rãe.
22 Nhanhomboaxya rupi nhandekuai ramo nhandererovy'aa 'rã,
ijapu rei va'e 'rãgue py oguerovy'aave 'rã iporiaukue'i.
23 SENHOR renonde jajererokyjea rupi vy jaupity 'rã tekove.
Ha'e rami ikuai va'e ovy'a 'rã, ha'e kuery re ndoui 'rã mba'emo vai.
24 Inhate'ỹ va'e ma hy'a py opo'ẽ teĩ
ojuru katy ndogueru potai 'rã.
25 Jojojai rei va'ekue nhambopaga ramo hi'arandu e'ỹ va'ekue oexa vy
oiko kuaa pota nho 'rã okuapy,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e hi'arandu va'e nhamongeta rã oiko kuaave 'rã.
26 Ta'y nguu ojavyky rei, ha'e oxy omoxẽ rire ma
nomboeteavei ramo oxĩmba rei 'rã.
27 Xera'y, nembo'ea nerendu potai ri vy
rejepe'a 'rã nemo'aranduarã va'ekue ayvu gui.
28 Heko vai va'e joekokue omombe'ua py ombojaru rei 'rã imboayvua,
heko vai va'e kuery teko vai re anho 'rã ijayvu.
29 Jojojai rei va'ekue ma ombopagaa aguã rami ae ikuai,
hi'arandu e'ỹ va'e ma oinupãmbaa aguã rami ikuai.

20 1 Vinho nhomoingo 'rã jojojai rei aguã rupi, iro va'e ma
nhomoingo 'rã joguero'a rei aguã rupi.
Ha'e nunga ha'e javi py ojeity uka va'e ma hi'arandu e'ỹ va'e ae vy
ma 'rã.
2 Guary okororõa rami huvixa oexa uka 'rã opoxya.
Amongue ombopoxyve rive vy ha'e ae rekove rovai ojejavy.
3 Avakue omboetepy ojepe'a 'rã joguero'apa reia gui,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma oike 'rã ovy ijayvu ete va'e kuery
mbyte py.
4 Inhate'ỹ va'e yro'y py omba'etyrã ndoguereko katui rire
omono'õ aguã va'ekue py ndojoui 'rã mba'eve.
5 Avakue py'a re oĩ va'e ma yy typy va'e rami rive,
teĩ hi'arandu va'e ma oikuaa pota kuaa 'rã.
6 Heta 'rã iporayvua rami rive onhemombe'u,
ha'e rã ava ojeroviapy ete va'e ma mava'e 'rã tu ojou kuaa?
7 Heko porã va'e anhetẽ rupi 'rã ikuai,
ha'e rire ta'y kuery ju ovy'a 'rã okuapy.
8 Huvixa nhomboayvuaty py oguapy va'e
oma'ẽ vy rive omomba 'rã mba'emo vai.
9 Mava'e tu ha'eve 'rã aipoe'i aguã: "Xee ae py'a aiky'a'opa ma vy
iky'a e'ỹ va'e ju aiko ajejavyague gui" he'i aguã?
10 Jokorea rupigua poyia ha'e hyru mba'emo oa'ã pyrã oiporua teĩ
mokoĩve ma SENHOR ojeguarua meme.
11 Kyrĩgue teĩ mba'emo ojapoa jaexa vy jaikuaa 'rã
ojapo porãa, ha'e ha'evea rami pa oikoa.
12 Nhandeapyxa nhaendu aguã, ha'e nhanderexa jaexa aguã,
SENHOR ojapo va'ekue meme.
13 Enhembopeyi pota rei eme, iporiau va'e reiko e'ỹ aguã.
Eipe'a nderexa, ha'e vy 'rãe rejou reta tembi'u.
14 Mba'emo ojoguaxe va'e ma ha'e nunga pe "Ovare va'e'ỹ, ovare va'e'ỹ",
he'i 'rã.
Ha'e gui ma ojogua ma rire oguerovy'a rei 'rã.
15 Heta oiko ouro ha'e ita iporãve va'e,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e rã 'arandu rupi ijayvu va'e ma ovareve ete va'e.
16 Oreve va'e rekovia opaga aguã rami amongue oiko rire ixugui ijao oipe'aa 'rã,
oexa va'ety e'ỹ rekovia onhemoingo va'ekue gui katuve ma oipe'aa 'rã.
17 Jokorepa reia rupi avakue mbojape ojou va'ekue ma hee 'rã merami,
ha'e rami teĩ opaa py ma ita ra'y ku'i rami rive 'rã oĩ ijuru py.
18 Nhanhemongeta ukaa rupi nhanhembopy'aa ma oiko porã 'rã.
Ha'e nunga rupi eikuaa pota porã ranhe joe repu'ã aguã.
19 Ijayvu katu raxa va'e omombe'upa 'rã nda'evei rei va'e.
Ha'e nunga rupi neirũ eme ijayvuxe rei va'e re.
20 Nguu ha'e oxy re ijayvu vai va'ekue rekovea ogue rive 'rã
tataendy rami pytũve etea py.
21 Mba'emo jajopy aguã ára ovaẽ e'ỹ re ri jajopy ramo
opaa py noĩ porãi 'rã nhandevy.
22 “Xee ae ajepy 'rã mba'emo vai re”, 're eme.
Earõ tema SENHOR, ha'e ramo nderepy 'rã.
23 Jokorea rupigua poyia ma SENHOR jeguarua meme,
jokorea rupi mba'emo oa'ãa ma na'iporãi.
24 Avakue oguataa rupi SENHOR ae 'rã oguereko.
Mba'exa tu ha'e kuery ae oikuaa 'rã tape oo aguã?
25 Jaikuaa pota e'ỹ re mba'emo pe “Iky'a e'ỹ va'e” ja'e vy jajekore 'rã,
nhanhemboayvupa rire mae ma nda'evei ramo 'rã.
26 Huvixa hi'arandu va'e oikuaa pota kuaa 'rã heko vai va'e re,
ombopaga aguã.
27 Nhanenhe'ẽ ma SENHOR ae omoĩ nhanemoexakãarã,
nhandepy'apy rupi oĩ va'e ha'e javi oikuaa uka aguã.
28 Huvixa ma porayvua ha'e ojeroviapy oiko vy 'rãe oĩ atã,
nhomboaxya rupi ipo'akave tema 'rã oiny.
29 Kunumigue imbaraetea ma ijeguarã oĩ,
ha'e rã ikakuaa jeguaarã ma hi'a xiĩ porãa.
30 Nhandeai pore ojapo 'rã mba'emo vai gui iky'a e'ỹ va'e ju jaiko aguã rami,
nhanenupãa ma nhanekuraxõ oĩ porã aguã rami ojapo.

21 1 Yxyry rami huvixa py'a oĩ SENHOR po py,
mba'eta SENHOR oipotaa rupi ae 'rã oguereko.
2 Avakue pe rã ikuaia ha'e javi ha'evea rami meme,
ha'e rami teĩ SENHOR oikuaa pota 'rã ipy'a re.
3 SENHOR pe mymba nhame'ẽa gui
oguerovy'ave 'rã nhandereko porãa ha'e ha'evea rami jajoguerekoa.
4 Jejou porã reia ha'e opy'a py nhemboyvate reia ma

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

heko vai va'e kuery pe rã tataendy rami teĩ jejavya meme.
5 Oikuaa pota porãa rupi onhembopy'a va'e ojoupa 'rã,
ha'e rã ojapura rei va'e ma iporiau 'rã.
6 Apu rupi nhanhea'ã vy mba'emo jajoupa va'ekue ma
opaa py ma mba'everã ndovarei 'rã, ha'e nhanembo'a 'rã manoa nhuã py.
7 Heko vai va'e ma nhomoingo axyague py ae omombaa 'rã,
teko porã rupi ndoikoxei rire.
8 Ava otekoavypa rei va'e oikoa ma ikarẽ rei,
ha'e rã heko porã va'e oikoa ma hi'yvi porã.
9 Nhanderopy kunha ivai ja rei va'e reve nhaĩa gui
ha'eveve 'rãgue oo apyte áry nhaĩ.
10 Heko vai va'e opy'a re omoĩ 'rã mba'emo vai anho,
neĩ nomboaxyi 'rã ngoo katy'igua voi.
11 Jojojai rei va'ekue ombopagaa rã hi'arandu e'ỹ va'ekue oexa vy hi'arandu nho 'rã okuapy,
ha'e hi'arandu va'e ombo'ea rã oiko kuaave 'rã.
12 Heko vai va'e ngoo py ae ojapo va'e re Heko porã ete va'e oikuaa pota vy
omokanhymba 'rã heko vaia rupi ae.
13 Iporiaukue'i ojapukaia noendu potai va'ekue ma
ha'e ju ojapukai rã noendu potaai avi 'rã.
14 Mba'emo nhemi rupi amongue ome'ẽ rã nhomombytu'u 'rã ipoxy reiague gui,
mba'emo oexaa py e'ỹ ome'ẽ rã nda'ipoxy reiavei 'rã.
15 Ha'evea rami jajoguereko ramo heko porã va'e kuery ovy'a 'rã,
ha'e rã heko vai va'e kuery ma onhemondyipa rei 'rã.
16 Oiko kuaa rupi oikoa gui ojepe'a va'ekue ma
omanogue ikuaia py 'rã opyta oupy.
17 Vy'aa rive oguerovy'a va'ekue ma iporiaupa 'rã,
vinho ha'e azeite ho'uxe riae va'e ma mba'eve ndojouvei 'rãe.
18 Heko vai va'e ome'ẽa 'rã heko porã va'e rekovia,
ha'evea rupi ikuai va'e 'rãgue py ha'eve e'ỹa rupi ikuai va'e ojexavai aguã.
19 Kunha ivai rei ha'e ijayvu vaipa-ipa va'e reve nhaĩ 'rãgue py
ha'eveve peteĩ yvy tekoa e'ỹa py nhaĩ.
20 Hi'arandu va'e ro py oĩ 'rã imba'e rei-rei ha'e ho'u va'erã,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma ha'e nunga mokanhymbaarã.
21 Teko porã ha'e porayvua rupi ikuai va'e
ojou 'rã tekove, teko porã ha'e omboetea aguã.
22 Ojerovia rei va'e kuery retã kora re hi'arandu va'e ojeupi vy
oitypa 'rã ha'e kuery onhemiaty ojeroviavea va'ekue.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Ojuru py ijayvu aguã gui ojejoko va'e ma
ojoko avi onhe'ẽ imoingo axyarã gui.
24 Onhemboyvatea py ojejou porã rei va'e rery ma jojojai rei va'e.
Ha'e kuery ma ojerovia rei ha'e nda'ija'ei rei va'e ae.
25 Inhate'ỹ va'e omano 'rã mba'emo oikotevẽa py,
opo py nomba'eapoxei rire.
26 Mba'emo omoaruã rei va'e ma ko'ẽ nhavõ 'rã omoaruã,
ha'e rã heko porã va'e ma ome'ẽ 'rã hakate'ỹ reve'ỹ.
27 Heko vai va'e mba'emo ome'ẽ va'e ma jeguarua meme,
otekoavypa rei reve ome'ẽ rã katuve ma.
28 Joekokue ramigua rive omombe'u va'ekue okanhy 'rã,
ha'e rã mba'emo oendu porã va'ekue mombe'ua ma nombovaia
kuaai 'rã.
29 Ava heko vai va'e ma ngova re voi oexa uka 'rã ipy'a ratãa,
ha'e rã heko porã va'e ma oikuaa pota 'rã oiko aguã re.
30 SENHOR rovai rupi ma ndoikoi 'arandua, neĩ mba'emo kuaapa va'e,
neĩ nhomongeta kuaa va'erã voi.
31 Joe opu'ã aguã kavaju oguereko katupaa teĩ
ipo'aka aguã ma SENHOR gui ae 'rã ou.

22 1 Nhanemba'e rei-rei retaa gui ovareve va'e ma nhanderery re
ima'endu'a porãa.
Prata ha'e ouro gui ha'eveve va'e ma nhanemboetea.
2 Oguerekopa rei va'e ha'e iporiaukue'i ma peteĩ'i guigua meme,
mokoĩve moingoare SENHOR ae oiko.
3 Hi'arandu va'e mba'emo vai oexa vy onhemi 'rã,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma oo tema 'rã ojexavai aguã katy rive.
4 SENHOR renonde jajererokyjea rupi vy nhanhemo'yvyĩ'i vy
jaupity 'rã mba'emo porã, nhanemboetea aguã ha'e tekove.
5 Heko vai va'e oikoa rupi oĩ nhuã ha'e juu vaikue,
ha'e rã guekovea ombovare va'e ma ha'e va'e gui mombyrya rupi
'rã oo.
6 Pembo'e ke kyrĩgue oiko aguã re.
Ha'e rami rire tuja ma teĩ ndojepe'ai 'rã pembo'eague gui.
7 Oguerekopa va'e oguereko axy 'rã iporiaukue'i,
ha'e nhomba'e oiporu va'ekue ma oiko 'rã iporukaare rembiguai
rami.
8 Teko vai rive omoaĩ va'ekue omono'õ 'rã mba'emo vai ae,
ha'e yvyra py nhombojexavaiague opa 'rã.
9 Akate'ỹa rupi e'ỹ ome'ẽ va'ekue omoingo porãa 'rã,
iporiaukue'i pe ho'u va'e regua ome'ẽ rire.
10 Pemoxẽ ke jojojai reiaty, ha'e ramo opa avi 'rã joguero'a reiaty,
opytu'upaa 'rã nda'evei rei ha'e nanhomboetei reiague gui.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Opy'a re teko porã anho omoĩ reve ijayvu porã kuaa va'e ma
oiko 'rã huvixave irũ.
12 Hi'arandu va'e re SENHOR oma'ẽ vy omoĩ atã 'rã,
ha'e rã heko vai va'e ijayvua ma omboaxapa rive 'rã.
13 Inhate'ỹ va'e aipoe'i 'rã: “Guary oka py hiny,
tape rupi aa ramo xejuka 'rã”, he'i rive 'rã.
14 Kunha reko rei ijayvua ma yvykua puku rami,
ha'e py ho'a 'rã SENHOR ombopaga aguã rami ikuai va'e.
15 Kyrĩgue py'a re oĩ 'rã 'arandu e'ỹa,
teĩ yvyra rovi py nhamo'arandu vy jaipe'a 'rã.
16 Iporiaukue'i gui omba'e rei-reirã oipe'a va'e,
ha'e oguerekopa va'e pe mba'emo me'ẽa kuery ma iporiau va'erã
meme.

Nhanembo'ea ha'e nhanemongetaa oĩa

17 Ejapyxaka porã ke rendu aguã hi'arandu va'e kuery ijayvua.
Emoĩ ndepy'a re mba'emo aikuaa uka va'e.
18 Mba'eta ndepy'a re remoĩ ramo nembovy'a 'rã,
ha'e nunga ha'e javi re ndeayvu kuaa aguã.
19 SENHOR re rejerovia riae aguã rami
aỹ ame'ẽ ne'arandurã, ndevy ae.
20 Xapy'a rei nda'u ndevy namboparai ri ty'y mba'emo iporã ete va'e re,
nhomongetaa ha'e mba'emo kuaa ukaa regua,
21 ndevy aikuaa uka aguã ayvu anhetẽ ete va'e,
nemondoukaare kuery rembovai porã aguã?
22 Nemonda eme iporiaukue'i gui, mba'eta iporiaukue'i ae ma,
ojexavai'i va'e ekorepa rei eme guive omboayvua py.
23 Mba'eta ha'e va'e regua ma SENHOR ae oepy 'rã,
ha'e vy oipe'a 'rã imbojexavaiare rekove.
24 Neirũ eme ivai ja rei va'e re,
neĩ eiko eme avakue ojerovia rei va'e reve,
25 ndee avi reiko e'ỹ aguã ha'e kuery reko vaia rupi,
mba'eta ha'e ramia py rembo'a uka 'rã nderekovea.
26 Nda'evei ndee voi reiko aguã ha'e ae oĩ vai aguã rami ijayvu va'e regua,
oreve va'e rekovia opaga aguã rami opyta va'e kuery rami,
27 mba'eta xapy'a rei nderejoui 'rã repaga aguã.
Mba'e re 'rã tu nderupa reipe'a uka ndeguy gui?
28 Erova eme yvy markaarã
neramoĩ kuery yma omo'ã va'ekue.
29 Rexa pa avakue omba'eapo porã kuaa va'e?
Ha'e kuery ma huvixa kuery renonde 'rã omoĩa, yvyĩgueve mbyte
py e'ỹ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 1 Huvixa reve rekaru aguã nemboguapy ri ramo
eikuaa pota porã nerenonde py marã ramigua pa oĩ va'e re.
2 Emboaxa peteĩ kyxe ndejyryvi re,
okaru guaxu va'e ri reiko vy.
3 He'uxepa rei eme tembi'u porã omoĩmba teĩ,
mba'eta tembi'u ma nembotavyarã oĩ.
4 Enhea'ã rei eme rerekopaxea rupi rive,
emoĩ eme ha'e nunga ne'arandua py.
5 Mba'emo rei re rive teve rema'ẽ riae ta?
Mba'eta anhetẽ ete nemba'e rei-rei okanhymba vyvoi 'rã ipepo va'e rami,
taguato yvate rupi oveve ovya rami.
6 Nda'evei hakate'ỹ va'e rembi'u re rekaru aguã,
neĩ he'upaxe rei eme tembi'u porã omoĩ teĩ.
7 Mba'eta ha'e va'e oikuaa pota rei 'rã ndere, ha'e ramigua ae vy.
Ndevy pe “He'uve ha'e ey'uve tema” he'i 'rã
teĩ opy'a py anhetẽ rupi e'ỹ oĩ ndereve.
8 Ha'e gui rembojevypa ju 'rã re'u vaipa vyvoi va'ekue,
ha'e ijayvu porãa rerovy'aague oaxapa rive 'rã.
9 Ndeayvu eme hi'arandu e'ỹ va'e kuery oendu aguã,
mba'eta oendu rivepa 'rã 'arandu rupi ndeayvua.
10 Perova eme yvy markaarã yma omo'ã mbyre,
neĩ peike eme ta'vy tyre'ỹ kuery yvy re,
11 mba'eta ha'e kuery Repyarã ma imbaraete,
ha'e penderovai onhemoĩ 'rã ha'e kuery repyarã.
12 Emoĩ ndepy'a re nembo'eague,
ha'e ejapyxaka ayvu mba'emo kuaa ukaa re.
13 Emo'arandu e'ỹ eme kyrĩgue.
Mba'eta yvyra rovi py reinupãa gui rive nomanoi 'rã.
14 Yvyra rovi'i py reinupã vy
inhe'ẽ reraa jepe 'rã omano aguã gui.
15 Xera'y, ndepy'a py ne'arandu ramo
xee voi xepy'a py roguerovy'a 'rã.
16 Ha'evea rupi ndeayvu ramo
xepy'apy re avy'a riae.
17 Ndepy'a py eroangeko rei eme ojejavypa rei va'e ikuaia.
Ha'e rami 'rãgue py SENHOR renonde rejererokyjea rupi eiko ára nhavõ.
18 Mba'eta ha'e rami vy 'rãe nerenonde oĩ porã,
ha'e rearõ reikovya ndoaxa rivei 'rã.
19 Xera'y, endu ke ne'arandu aguã,
ha'e ereko nekuraxõ tape hi'yvi va'e rupi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Enhemoirũ eme vinho gui oka'u rei va'e kuery reve,
neĩ xo'o ho'u raxa rei va'e kuery reve.
21 Mba'eta oy'u raxa ha'e okaru guaxu va'e ma iporiaupa 'rã,
avakue hopeyi rei va'e ijao vaikue rei 'rã okuapy.
22 Endu ke nderu ndere ta'y va'ekue ayvu.
Ndexy gui nderexarai rei eme guive, guaimi'ive'i ma ovy ramo voi.
23 Ejogua ke anhetẽ va'e, ha'e gui emboekovia ju eme.
Ejogua avi 'arandu ha'e nembo'earã, reiko kuaa aguã.
24 Heko porã va'e ru ma ovy'a vaipa 'rã,
hi'arandu va'e re ta'y va'e ma oguerovy'a 'rã.
25 Tandererovy'a nderu ha'e ndexy,
ejapo ndereko'iare ndererovy'a aguã rami.
26 Xera'y, eme'ẽ xevy nekuraxõ,
ha'e nderexa toguerovy'a xee aikoa.
27 Mba'eta kunha itavy rei va'e ma yvykua puku va'e rami,
ha'e amboae ava ra'yxy ma yguarã ojo'o po'i'i pyre rami.
28 Ha'e nunga kunha ma jojuka va'ety rami oma'ẽ mbegue 'rã oiny joe,
heta avakue ma ojapo heko vai aguã rami.
29 Mava'e pe 'rã tu haxypa rei?
Mava'e pe 'rã tu ipoyi ete?
Mava'e re 'rã tu joguero'aa rei?
Mava'e pe 'rã tu onhemombe'u?
Mava'e 'rã tu mba'e py e'ỹ ojejukapa rei?
Mava'e 'rã tu hexa pytã rei va'e?
30 Vinho oy'ua rupi tema ikuai va'e pegua ae,
oy'u va'erã omoirũ mbyre re onhea'ã va'e.
31 Ema'ẽ rive ke vinho pytã porã rei va'e re,
karo py oĩ va'e jaexa rã hexakã rei'i ha'e onheẽ porã rei'i oiny teĩ,
32 va'eri opaa py ma ndexu'u 'rã mboi rami,
nekaraĩ 'rã jai ra'y rami.
33 Rexa 'rã mba'emo vaikue,
ha'e opa marã 'rã ndeayvu ndepy'a py.
34 Renhenhandu 'rã ye'ẽ mbyte oguataa rupi onheno oupy va'e rami,
ajukue 'y áry itui va'e rami.
35 Ha'e vy aipo're 'rã: “Xepetea ra'e va'eri ndaxyi!
Xenupãa ra'e teĩ naendui!
Raka'e 'rã tu akuera ju?
Ay'uve ju ramo 'rãe ma ha'eve”, 're 'rã.

24 1 Eroangeko rei eme avakue heko vai va'e ikuaia,
neirũ eme guive ha'e kuery re.
2 Mba'eta ha'e kuery ma opy'a re omoĩ 'rã jojukaxe aguã,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e ojuru py ijayvu 'rã teko vairã re rive.
3 'Arandu rupi vy jajapo 'rã nhanderorã,
mba'emo jaikuaa rupi nhamo'ã atã 'rã.
4 Jaiko kuaa vy 'rãe opy ja'o'i ha'e javi rupi nhamonyẽ
opa mba'e porã nhanembovy'aarã.
5 Imbaraete va'e gui hi'arandu va'e ipo'akave,
hexaĩ rei va'e gui oiko kuaa va'e mba'emo ojapo kuaave 'rã.
6 Mba'eta jaikuaa pota vy 'rãe joe nhapu'ã kuaa,
nhanemongetaarã heta ikuai ramo nhandepo'aka 'rã.
7 Hi'arandu e'ỹ va'e pe haxy ete 'rã 'arandu oikuaa aguã,
omboayvua py nombovai kuaai 'rã guive.
8 Teko vairã re rive onhembopy'a va'e pe ma
"Nhombo'e vaikue va'e" 'ea 'rã.
9 Hi'arandu e'ỹa rupi onhembopy'aa ma jejavya meme,
jojojai rei va'e re avakue nda'ija'ei 'rã.
10 Rejexavaia ára py nekangy ri vy ma
nembaraetea ruxã'i ae.
11 Peepy pota ke omano aguã katy heraa va'e kuery,
peraa jepe ojukaa aguã katy ho'a-o'a jogueravy va'e.
12 Xapy'a rei aipopeje 'rã: "Ndoroikuaai va'ekue rima",
teĩ nhandepy'a ha'e javi Rexaa ndoexai 'rã ri ty'y?
Nhandereko Kuaa potaa ndoikuaai 'rã ri ty'y?
Ha'e nombopagai 'rã ty'y peteĩ-teĩ oikoague re?[m]
13 Xera'y, he'u ke ei, mba'eta nemoexaĩ 'rã,
hetãgue guive, mba'eta ndejurupy rupi voi he'ẽmba 'rã.
14 Ha'e rami ae avi 'arandu voi nemoingo porã 'rã nenhe'ẽ py.
Ha'e va'e rejou ramo ojapo 'rã nerenonderã oĩ porã aguã rami,
rearõ reikovya voi ndoaxa rivei 'rã.
15 Ndee heko vai va'e, nda'evei rema'ẽ mbegue aguã
heko porã va'e ro gui nemondaxe vy.
Embovaipa eme ha'e kuery opytu'uaty,
16 mba'eta heko porã va'e ma sete-kue ho'a rire teĩ opu'ã ju 'rã.
Ha'e rã heko vai va'e ma jexavaia py 'rãe ho'a.
17 Nderovaigua ho'a ramo nda'evei revy'a rei aguã,
onhepyxanga rã nda'evei ndepy'a py rerovy'a rei aguã,
18 ndereko SENHOR oexa vy ndojou porãi vy
nderovaigua gui oipe'a e'ỹ aguã opoxya.
19 Mba'emo vai apoa kuery káuxa eiko eme nda'evei reia rupi,
neĩ eroangeko rei eme heko vai va'e ikuaia,
20 mba'eta heko vai va'e renonderã ma iporã va'e'ỹ,

---

m 24.12 Mateus 16.27; Romanos 2.6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e kuery rataendy oguepa rive 'rã.
21 Xera'y, eiko SENHOR ha'e huvixa kuery renonde rejererokyjea rupi.
Enhemoirũ eme opu'ã rei va'e kuery reve,
22 mba'eta ha'e kuery mombaarã ou xapy'a 'rã.
SENHOR ha'e huvixa gui imoingo axyarã ou va'e tu mava'e 'rã oikuaa?

Hi'arandu va'e kuery 'arandu regua omombe'u va'ekue oĩa

23 Pova'e ayvu voi 'arandu regua hi'arandu va'e kuery omombe'u va'ekue.
Renhomboayvua py nda'evei peteĩ reepyvea rupi rejoguereko aguã.
24 Heko vai va'e mboeko porãare re
heta va'e kuery voi ijayvu vai 'rã, amboae regua avi nda'ija'ei 'rã okuapy.
25 Ha'e rã heko vai va'e mbopagaare re ma ima'endu'a porãa 'rã,
ha'e hexe oĩ reta 'rã imoingo porãarã.
26 Jojuru rayvu va'e rami avi
ayvu porã rupi nhombovaia iporã.
27 Enhea'ã oka rupi mba'emo rejapo aguã,
ereko katupa nemba'etyrã,
ha'e gui mae ma ejapo nderorã.
28 Ndero katy'igua re ndeayvu rive eme mba'e py e'ỹ,
embotavy eme guive ndeayvua py.
29 Aipo're eme: “Ha'e va'e xere ojapo vaiague rekovia hexe ju 'rã xee ajapo ha'ekue rami.
Peteĩ-teĩ pe amboekovia 'rã ojapo vaiague re”, 're eme.
30 Xee aaxa avy inhate'ỹ va'e mba'ety rupi,
ava hi'arandu e'ỹ va'e uva onhotỹague rupi.
31 Ha'e vy aexa rã juuty anho itui,
pyno ojao'ipa ma yvy,
ikora ita guigua voi ivaipa ma.
32 Ha'e nunga aexa vy aikuaa porã pota
vy ajopy xe'arandurã:
33 Xapy'a'i rekeve jave, xapy'a'i nderopeyi vy
repytu'ua py renhekuavã jave ma
34 ou xapy'a 'rã nemomboriauarã imonda va'e rami,
nembojexavaiarã ou 'rã ava guembiporu revegua rami.

Mba'emo re ombojoja reve nhanderekombo'ea oĩa

25 1 Po rami voi 'arandu regua ayvu Salomão omombe'u rã Judá pygua huvixa Ezequias rembiguai kuery ombopara va'ekue.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Nhanderuete gueko ndoikuaa ukapai ramo nhamboete,
ha'e rã huvixa kuery ma mba'emo re oikuaa pota porã ramo nhamboete.
3 Huvixa kuery py'a re oĩ va'e jaikuaa va'erã e'ỹ,
yva yvatea ha'e yvy guýry oĩ va'e rami avi.
4 Prata gui iky'a oĩ va'ekue oipe'aa ramo
opyta 'rã mba'emo ryrurã apoa pe.
5 Huvixa renonde gui heko vai va'e oipe'aa ramo
ipo'akaa oĩ atãve 'rã teko porã rupi anho.
6 Enhemboyvate rei eme huvixa renonde,
eĩ eme guive yvatekueve mbyte,
7 mba'eta huvixa renonde reĩ jave nemo'yvyĩ'i 'rãgue py
ha'eveve ndevy "Ejuve kyvõ katy" he'i.
Mba'emo nderexa py rexa va'ekue
8 nda'evei remombe'upa vyvoi rei aguã nemboayvua py.
Mba'eta opaa py mba'exa 'rã tu rejapo nderovaigua nemoĩ vai ramo?
9 Eikuaa pota ha'e nungakue re ndea katy'igua reve anho'i,
eikuaa uka eme oikuaa uka e'ỹ pyre,
10 nerenduare ijayvu rei e'ỹ aguã ndere,
ha'e rexĩmbaa py reĩ vai e'ỹ aguã.
11 Ha'eve jave ayvu nhamombe'u va'e ma
maçã ouro guigua prata py ombojeguaa rami avi.
12 Namixã ha'e jegua ouro ete'i gui ojapo pyre rami avi,
hi'arandu va'e nhomongetaa ha'eve 'rã ojapyxaka porã va'e pe.
13 Mba'emo omono'õa ára py yro'y nhanemoro'yxãmba va'e rami avi
tembiguai ojeroviapy ombovy'a 'rã imondoukaare kuery,
ipatõ kuery onhe'ẽ py oguerovy'a ramo.
14 Mba'emo ome'ẽ aguã re ijayvu rive va'e ma
arai ha'e yvytu oky vy e'ỹ va'e rami avi.
15 Nhandevaia rupi e'ỹ nhandeayvu ramo huvixa kuery ojapo 'rã jajerurea,
nhandeayvu porã'ia ma ombovopa 'rã mba'emo kãgue voi.
16 Ei rejou ri vy he'u vaipa eme,
re'u vaipa vy rembojevypa e'ỹ aguã.
17 Tereo riae eme ndero katy'i oĩ va'ea py,
ndejou vai vy ndereroporiau e'ỹ aguã.
18 Avakue guetarã rekokue rive mombe'ua ma
nhomboguaiaty, kyxe ha'e hu'y haimbe va'e rami avi 'rã nhomomba.
19 Jajexavaia py ojeroviapy re'ỹ jajeroviaa ma
nhaneraĩ opẽ va'e py jakaru, e'ỹ vy nhandepy vaikue'i py jaguataa rami avi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Iporiau'i va'e oĩa py oporaei rive reia ma
yro'y teĩ oao omboi va'e rami,
e'ỹ vy joai py vinagre oikyty va'e rami avi.
21 Ndere ija'e e'ỹ va'e kuery okaruxe ramo eme'ẽ ho'u va'erã,
ijy'uvei ramo eme'ẽ oy'u aguã,
22 mba'eta ha'e rami vy 'rã rejapo inhakã áry tapyĩ hexakã va'e ramigua
oendu aguã rami,[n]
ha'e rã ndevy pe ma SENHOR ome'ẽ 'rã mba'emo porã.
23 Kuaray apu'a'ia katy gui yvytu oky oguerua rami avi
nhombotavya rupi ijayvu va'e nhombopoxypa 'rãe.
24 Opy kunha ivai ja rei va'e reve nhaĩa gui
ha'eveve 'rã oo apyte áry nhaĩ.
25 Tekoa mombyrya guigua ayvu porã omombe'u rã nhaendua ma
nhandey'uvei reve yro'yxã jay'ua rami avi.
26 Heko porã va'ekue ri heko vai va'e pe ojerereko uka va'e ma
yvu yapo rei ha'e iky'a rei va'e rami avi.
27 Nhande ae rive jajejou porã reia ma
ei ja'u vaipa rã nda'eveia rami avi.
28 Avakue ojejoko e'ỹ va'e ma
peteĩ tetã nda'ikoravei vy oitypa pyre rami avi ikuai.

26 1 Hi'arandu e'ỹ va'e nda'eve ranhei nhamboete aguã,
kuaray puku py yro'y apĩ ho'aa rami,
e'ỹ vy mba'emo nhamono'õa ára py oky riae rã nda'eveia rami avi.
2 Mba'e py e'ỹ joe ijayvu vaia oaxapa rive 'rã,
guyra'i ha'e mbyju'i oveve jogueravya rami avi.
3 Vakapi ma kavaju peguarã,
juruxã ma mburika peguarã,
ha'e rã yvyra rovi'i ma hi'arandu e'ỹ va'e kupe peguarã.
4 Hi'arandu e'ỹ va'e embovai eme 'arandu e'ỹa rupi ijayvuague rami,
ha'e va'e reko rami ndee voi reiko e'ỹ aguã.
5 Hi'arandu e'ỹ va'e 'arandu e'ỹa rupi ijayvu rã rembovai 'rãe,
ha'e ae oikuaapa va'e rami rive onhemoingo e'ỹ aguã.
6 Hi'arandu e'ỹ va'e pe ri ayvu nhamombe'u uka vy jajexavai 'rã
nhandepy rupi nhanhekyxĩ, e'ỹ vy veneno jay'u rivea rami avi.
7 Hetyma rovaikue va'e oguata aguã nda'eveia rami avi
arandu regua ayvu rupi hi'arandu e'ỹ va'e ijayvu aguã nda'evei.
8 Hi'arandu e'ỹ va'e nda'eve ranhei nhamboete aguã,
ita hepyve va'e mba'emo vaikue reiaty py omombo va'e rami avi.
9 Oka'u va'e opo py juu rakãgue oguereko aguã nda'eveia rami avi

---

[n] **25.21-22** Apy ma ijayvu nhanderovaigua kuery oxĩmbaa oendu va'e re (Romanos 12.20-21).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

arandu regua ayvu rupi hi'arandu e'ỹ va'e ijayvu aguã nda'evei.
10 Hi'arandu e'ỹ va'e ha'e otekoavy rei va'e kuery omba'eapo aguã ojou va'e ma
hapa va'e nhonhyvõmbaa rami avi.
11 Hi'arandu e'ỹ va'e ijarakuaa e'ỹague rami ae ikuai va'e ma
jagua ha'e ae ombojevyague py ju oo va'e rami avi.[o]
12 Rexa ma pa peteĩ ava ha'e ae oikuaa rami rive onhemo'arandu va'e?
Ha'e va'e gui hi'arandu e'ỹve va'ekue oikuaave 'rã.
13 Inhate'ỹ va'e ma aipoe'i:
"Peteĩ guary oiko tape rupi, peteĩ guary oĩ tape'i py", he'i rive 'rã.
14 Inhate'ỹ va'e ngupa py itui va'e ma
okẽ oĩa re ae ojevy-jevy va'e rami.
15 Inhate'ỹ va'e hy'a py opo'ẽ teĩ
ndogueru potai 'rã ojuru katy.
16 Inhate'ỹ va'e ha'e ae oikuaa rami rive
sete avakue ombovai porã kuaa va'e gui oikuaave merami 'rã.
17 Jagua oaxa ovy va'e nambi re omoatã va'e ma
joe rive oikuaa pota va'e reve joo rami.
18 Inhakã porã e'ỹ va'e jojukaxe vy
tata ha'e hu'y omombo rive va'e rami,
19 ha'e rami ae ava oirũ ombotavypa rire teĩ
"Xeroryai vy rima ha'e rami ajapo", he'i va'e.
20 Yxakã e'ỹ ramo tata ogue 'rã,
ha'e rami ae avi ijayvu vaikue rei va'e ndoikoia py opytu'upa 'rã
joguero'a rei va'e.
21 Tapyĩgue ma tapyĩrã, ha'e yxakã ma tatarã oĩa rami avi
ava ivai ja va'e ojapo 'rã joguero'a rei aguã rami.
22 Ijayvu vaikue rei va'e ijayvua ma
tembi'u hee va'e rami oguejy 'rã nhandepy'apy katy.
23 Porayvua rupi merami ijayvu va'eri ipy'a re mba'emo vai anho oĩ va'e ma
mba'emo ryru yapo guigua hi'áry rupi rive prata py onhovã mbyre
rami avi.
24 Porayvu vy e'ỹ ijayvu porã'i merami va'e ma
opy'a re omoĩ 'rã nhombotavypa aguã rive.
25 Ndereve ha'e va'e ijayvu porã'i teĩ erovia eme,
mba'eta ipy'a re oĩ sete-kue otekoavy aguã.
26 Ha'e va'e onhenhomi 'rã ndajoayvui reia jaikuaa e'ỹ aguã,
teĩ jaikuaa pavẽ nho 'rã.
27 Yvy jo'oare ho'a 'rã ha'ekue py ae,

---

o 26.11 2 Pedro 2.22

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e ita mbojerea áry ae 'rã ojere.
28 Apu rupi rive ijayvu va'e ombojexavai 'rã hendua kuery,
anhetẽ rupi e'ỹ ijayvu va'e ma nhomoingo axy 'rãe.

27 1 Nda'evei ko'ẽ rã guarã rerovy'a ma voi aguã,
mba'eta ndereikuaai mba'e pa oiko 'rãa.
2 Tove amboae kuery tandererovy'a, ndee ae e'ỹ.
Mombyry guigua tandererovy'a, ndee ae 'rãgue py.
3 Ita ma ipoyi va'e, ita ku'i voi voyi avi,
ha'e rami teĩ mokoĩve gui ipoyive va'e ma hi'arandu e'ỹ va'e ipoxya rupi ijayvua.
4 Ivai ja rei va'e nhomoingo axy 'rã, ojerovia rei va'e voi nhombojexavai 'rã,
ha'e rã oexa'ã vaikue rei va'e ma mava'e 'rã tu ojoko kuaa?
5 Jajoayvua ndajaexa ukai 'rãgue py
ha'eveve anhetẽ ete va'e rupi nhanhomongeta porãa.
6 Nhanderayvu va'e nhandevy ijayvu ete teĩ ojapo porã 'rã,
ha'e rã nhandere ija'e e'ỹ va'e ma nhandejuru rayvu teĩ jaikuaa 'rã nhanembotavy vy ria.
7 Hevyatã va'e ma ei retãgue omombo rive 'rã,
ha'e rã inhembyayi va'e pe ma iro va'e teĩ he'ẽ 'rã.
8 Ngoo gui mombyry rupi ava oguata rei oikovy va'e ma
guyra'i guaity gui mombyry oveve oikovy va'e rami avi.
9 Nhaneirũ nhanemongeta porã ramo jajou porã 'rã,
azeite ha'e heakuã porã va'e nhanembovy'aa rami avi.
10 Nderexarai rei eme neirũ gui, neĩ nderu irũ gui,
ha'e rã nderegua ro py ma evaẽ eme rejexavaia ára.
Mba'eta ndero katy'i oĩ va'e nepytyvõve 'rã nderegua ae'i mombyry oĩ va'e gui.
11 Xera'y, ne'arandu ke. Ha'e ramo 'rãe avy'a xepy'a py,
xere ijayvu rei va'e kuery pe ambovai kuaa 'rã guive.
12 Hi'arandu va'e ma mba'emo vai ou rã oexa vy onhemi 'rã,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma oove tema vy oiko axyve rive 'rã.
13 Orevea rekovia opaga aguã rami opyta va'ekue gui ijao oipe'aa 'rã,
oexa va'ety e'ỹ rekovia onhemoingo va'ekue gui katuve ma oipe'aa 'rã.
14 Aje'ive'i reve ngoo katy'igua pe oxarura atã va'e ma
ijayvu vai va'e rami rive ojeapo.
15 Oky vaipa oiny jave otyky tema va'e ma
kunha ivai ja rei va'e reve joo rami;
16 ha'e va'e nanhamokyrirĩ kuaai 'rã yvytu nanhamombytu'u kuaaia rami,
ha'e azeite nhandepo py rive nanhanoẽ kuaaia rami avi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ferro guigua ma ferro py ae nhaĩmbe'e,
ha'e rami ae avi avakue oirũ reve nhomombaraete.
18 Figo rembypy re opena porã va'e pe ha'eve 'rã hi'a gui ho'u aguã,
ha'e opatõ re oikuaa pota porã va'ety ma omboetea 'rã.
19 Yy py nhanderova 'ã ojekuaa 'rã,
ha'e rami ae avi nhandepy'a re oĩ va'e ojekuaa 'rã nhandekuaia re.
20 Manoa ha'e yvykua vaikue py oĩve tema 'rã,
ha'e avakue rexa voi oexapavexe tema.
21 Prata nhamboyku-a py, ha'e ouro tata rupa py jaiky'a'oa rami avi,
nhande voi nhanera'angaa 'rã nhandererovy'aa rã nhaendua py.
22 Mba'emo ra'yĩ nhamongu'ia rami avi
hi'arandu e'ỹ va'e re jajeai teĩ,
ndajaipe'ai 'rã ijarakuaa e'ỹa.
23 Eikuaa pota porã ke nerymba vexa'i ikuaia re,
ha'e epena porã nerymba kuery re,
24 mba'eta mba'emo jareko va'e noĩ riaei 'rã,
huvixa po'akaa voi ndoiko riaei 'rã hamymino jevy-jevy kuery peve.
25 Yvyty ikuai va'e gui jai rogue reru aguã rejaya rire
hokypa ju 'rã,
26 ha'e rire rereko 'rã vexa'i rague ndeaorã,
ha'e kavara ava gui rejou 'rã yvy repyrã.
27 Kavara kunha gui ndoatai 'rã kamby rey'u aguã,
ndero pygua kuery ha'e javi okaru porã aguã,
nerembiguai kunhague ikuai va'e voi.

Arandu regua ayvu joo ramigua e'ỹ-e'ỹ oĩa

28 1 Heko vai va'e ojava 'rã ovy oakykue monhaa e'ỹ teĩ,
ha'e rã heko porã va'e ma guary rami 'rã ipy'a guaxu.
2 Yvy re ikuai va'e heko vai rei ramo huvixa kuery nhomboekovia jepi 'rã,
va'eri peteĩ hi'arandu ha'e oiko kuaa va'e oĩ vy
ojapo 'rã ikuai porã ha'e oĩ atã aguã rami.
3 Ava iporiaukue oirũ kuery iporiaukue'i avyky reia omomba 'rã,
oky mba'emo aju ogueroxyrypa ha'e neĩ mba'eve ndoejai va'e rami.
4 Lei rupi e'ỹ ikuai va'e oguerovy'a rei 'rã heko vai va'e reko,
ha'e rã lei rupi ete ikuai va'e ma ndojou porãi 'rã.
5 Avakue heko vai va'e ndoikuaai 'rã mba'e pa teko porã,
ha'e rã SENHOR oeka va'e ma oikuaapa 'rã.
6 Iporiau e'ỹ va'e teko vai rupi ikuai va'e gui
ha'eveve iporiaukue'i iky'a e'ỹa rupi ikuai va'e.
7 Lei rupi ta'y oiko va'e ma hi'arandu va'e,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e rã opa marã rei ikuai va'e reve onhemoirũ va'e ma omoxĩmba
rei 'rã nguu.
8 Jokorea ha'e ojou retavexea rupi mba'emo ojouve heravy va'e ma
iporiaukue'i mboaxya peguarã ae omono'õ.
9 Lei py oĩ va'e re ndojapyxakaxei vy oapyxa omboty va'ekue ma
mba'emo re ojerure ára teĩ ixugui ojeguarua 'rã.
10 Tape vai rupi heko porã va'e reropiaare kuery ma
ha'e kuery ae ho'a 'rã yvykua ojo'oague py,
ha'e rã anhetẽ rupi ikuai va'e ma iporã va'e anho 'rã ojou.
11 Avakue oguerekopa va'e ha'e kuery ae oikuaa rami ojeupe
“Hi'arandupa va'e”, he'i 'rã,
ha'e rã iporiaukue'i hi'arandu va'e ma oikuaa pota kuaa 'rã.
12 Heko porã va'e ipo'aka ramo ovy'a pavẽ 'rã,
ha'e rã heko vai va'e ipo'akave ramo ma avakue onhemimba 'rã.
13 Ojejavyague onhomi va'e ndoiko porãi 'rã,
ha'e rã ojejavyague omombe'u ha'e oejapa va'e ma oupity 'rã
omboaxya aguã.
14 Ovy'a ete 'rã Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi oĩ atã va'e,
ha'e rã inhakã ratã va'e ma ho'a 'rã teko vai py.
15 Heko vai va'e guetarã kuery iporiaukue'i va'e re ipo'aka va'e ma
guary okororõ, e'ỹ vy urso joguero'a va'e rami avi.
16 Huvixa hi'arandu e'ỹ va'e nhombojexavaive rive 'rã,
ha'e rã akate'ỹ reia ojou vai va'e ma oikove riae 'rã.
17 Avakue tuguy moẽa rupi ikuai va'e okanhy 'rã yvykua katy oo vy.
Mava'eve rei tojokoa eme.
18 Anhetẽ rupi ikuai va'e oo jepe 'rã,
ha'e rã teko vai rupi ikuai va'e ma ho'apa vyvoi 'rã.
19 Oyvy karaĩ riae va'e ojou reta 'rã mbojape,
ha'e rã ovare e'ỹ va'e kuery reve onhemoirũ va'e ma iporiaukue
riae 'rã.
20 Avakue ojeroviapy va'e omoingo porãa 'rã,
ha'e rã oguerekopa aguã re rive nda'eveive va'e ma ndopaga e'ỹi
'rã.
21 Peteĩ rive jayvuve ramo nda'evei,
mba'eta avakue onhemboapu 'rã peteĩ juru'i mbojape re rive.
22 Guexa py oipotapa rei va'e ma omba'e rei-reirã rakykue rupi rive 'rã
onha-onha oikovy,
va'eri ndoikuaai guive imomboriauarã ou oinya.
23 Oapekũ py ijayvu porã rei rive va'e 'rãgue py
nhomongeta porã va'e omboeteave 'rã.
24 Nguu e'ỹ vy oxy gui imonda vy “Ajejavya e'ỹ” he'i va'e ma
nhomombaaty irũ oiko.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Oipotapa rei va'e ojapo 'rã joguero'apa rei aguã rami,
ha'e rã SENHOR re ojerovia va'e ma oiko porã 'rã.
26 Opy'a py ojee ae ojerovia va'e ma hi'arandu e'ỹ va'e,
ha'e rã 'arandu rupi ikuai va'e ma oo jepe 'rã.
27 Iporiaukue'i pe mba'emo ome'ẽ va'e pe ma mba'eve ndoatai 'rã,
ha'e rã iporiaukue'i gui ojeova mo'ã va'e re ma ijayvu vaia 'rã.
28 Heko vai va'e ipo'akave ovy ramo avakue onhemimba 'rã,
ha'e gui heko vai va'e okanhymba ma rire heko porã va'e hetave 'rã.

29 1 Ava omongetaa riae teĩ inhakã ratã va'e pe ma
ou xapy'a 'rã heityarã, oo jepe e'ỹ re.
2 Heko porã va'e heta-etave ramo heta va'e kuery ovy'a 'rã,
ha'e rã heko vai va'e ipo'aka ramo heta va'e kuery ndovy'ai 'rã.
3 Ava hi'arandu va'e ombovy'a 'rã nguu,
ha'e rã kunha itavy rei va'e re irũ va'e ma omokanhymba rive 'rã oguereko va'ekue.
4 Huvixa heko porã va'e opena porã 'rã yvy re,
ha'e rã imposto re anho oiko va'e ma nhomoingo axy rei 'rã.
5 Ava ojea katy'igua oguerorya rupi rive oiko va'e ma
nhuã omoĩ oikoaty rupi ae.
6 Heko vai va'e ojejavya py oĩ nhuã imbo'aarã,
ha'e rã heko porã va'e ma oporai 'rã ovy'aa rupi.
7 Heko porã va'e oikuaa pota 'rã iporiaukue'i re,
ha'e rã heko vai va'e ma ha'e kuery re ndoikuaa potai 'rã.
8 Avakue porojojai rei va'e ojapo 'rã tetã ha'e javi rupigua joguero'a aguã rami,
ha'e rã hi'arandu va'e ma omombytu'u 'rã ipoxy va'e.
9 Heko vai va'e pe hi'arandu va'e ijayvu ramo
ipoxy, e'ỹ vy jojojai reia gui opytu'u e'ỹ re ae 'rã oiko.
10 Jouguy moẽaty kuery nda'ija'ei 'rã anhetẽ rupi ipy'a va'e re,
ha'e vy onhea'ã 'rã oipe'a aguã heko porã va'e rekove.
11 Heko vai va'e oexa ukapa rei 'rã opoxya,
ha'e rã hi'arandu va'e ma onhenhomi kuaa 'rã.
12 Ayvu anhetẽ e'ỹ va'e re rive huvixa ojapyxaka ramo
hembiguai kuery ha'e javi heko vai 'rã.
13 Iporiaukue'i ha'e imbojexavaiare pe joo ramigua oiko,
mba'eta mokoĩve pe ma SENHOR oiko omoexakã va'e.
14 Iporiaukue'i re huvixa ha'evea rami oikuaa pota va'e
ojapo opo'akaa oĩ atã aguã raka'e rã peve guarã.
15 Yvyra rovi'i py 'rã nhanhomo'arandu, oikuaa aguã,
ha'e rã kyrĩgue ha'e kuery ae oikuaa rami rive ikuai vy omoxĩmba rei 'rã oxy kuery.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Heko vai va'e hetave ovy ramo teko vai voi hetave 'rã ovy,
va'eri ha'e kuery okanhymba rã heko porã va'e kuery oexa 'rã.
17 Emo'arandu ke ndera'y kuery, ha'e ramo nembovy'a 'rã,
ojapo 'rã nenhe'ẽ py revy'a aguã rami.
18 Profeta ayvu nonhendui rã heta va'e kuery opa marã rei 'rã ikuai,
ha'e rã lei rupi ikuai va'e ma ovy'a 'rã.
19 Tembiguai ma nomo'aranduai 'rã ayvu py rive,
oendu kuaa rei teĩ nanhonhe'ẽ rendui 'rã.
20 Rexa ma pa peteĩ ava oikuaa pota e'ỹ re ijayvu va'e?
Ha'e va'e gui hi'arandu e'ỹve va'ekue hi'aranduve 'rã.
21 Nerembiguai kuery kyrĩ'i guive rerory rive rire
raka'eve rã onhemoingoxe 'rã ndera'y ae'i rami.
22 Ivai ja rei va'e ojapo 'rã joguero'apa rei aguã rami,
ojerovia rei va'e joapo 'rã otekoavyve aguã rami.
23 Onhemboyvate va'e omo'yvyĩ'iave 'rã,
ha'e rã onhe'ẽ py onhemo'yvyĩ'i va'ekue ma omboeteave 'rã.
24 Imonda va'e re onhemoirũ va'e ma onhe'ẽ re ae nda'ija'ei,
ayvu poyi oendu teĩ mba'eve py nonhemombe'ui 'rã.
25 Avakue gui okyjea rupi rive ikuai va'e ojejopy uka 'rã nhuã py,
ha'e rã SENHOR re ojerovia va'e ma oĩ atã 'rã.
26 Heta 'rã ikuai huvixa ojou porãa aguã rive onhea'ã va'e,
ha'e rã ava mboeko porãarã ma SENHOR gui ae ou.
27 Heko porã va'e pe rã heko vai va'e ma ojeguarupy,
ha'e rã heko vai va'e ma ojeguaru 'rã heko porãa rupi oiko va'e
gui.

Agur ayvu oĩa

30 1 Massá pygua Jaque ra'y Agur ijayvuague oĩa:
Amongue aipoe'i: "Xeruete, anhea'ã riae ete ma.
Anhea'ã riae ete ma, Xeruete.
Ha'e rami vy xekane'õ ma.
2 Mba'eta xee ma ava rami e'ỹ aikuaa axy raxa,
neĩ ava 'arandua xee ndarekoi,
3 ndaikuaai 'arandu,
neĩ Iky'a e'ỹ va'e guigua voi ndaikuaai va'e.
4 Mava'e tu yva re oo, ha'e gui oguejy ju?
Mava'e tu opo py ojopy kuaa ta yvytu?
Mava'e tu yy ojokua 'rã oao apy py?
Mava'e tu onhono raka'e yvy ha'e javi, ijapy peve?
Mba'exa tu hery, ha'e ta'y rery?
Ndee nda'u ndereikuaai ri?" he'i 'rã.
5 Nhanderuete ayvu ma iky'a e'ỹ va'e meme,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hexe ojerovia va'e kuery pe mba'emo vai jokoa oiko.
6 Emoĩve eme ijayvuague ramigua,
ndevy ijayvu atã e'ỹ aguã, ha'e ijapu va'e reikoa oikuaa e'ỹ aguã.
7 Mokoĩ regua re ajerure ndevy,
eme'ẽ e'ỹ eme, aikove teria ja.
8 Eipe'a ke xegui anhetẽ rupi e'ỹ aikoa ha'e xeapu reixea.
Eme'ẽ eme xeporiaukue aguã, neĩ arekopa aguã.
Eme'ẽ tembi'u aikotevẽ nhavõ,
9 xapy'a rei arekopa ma rire ndegui xerexarai vy
"Mava'e tu SENHOR?" ha'e e'ỹ aguã.
Ha'e rami e'ỹ vy xeporiaukue'i vy xemonda aikovya rupi
Nhanderuete rery iky'a va'ea rami aikuaa uka e'ỹ aguã.
10 Tembiguai re ndeayvu rei eme ipatõ renonde,
ha'e va'e ju ndere ijayvu poyi e'ỹ aguã, ha'e repaga aguã rami
reiko e'ỹ aguã.
11 Ikuai nguu kuery re ijayvu vai va'e,
ha'e oxy voi ndogueroayvu porãi va'e.
12 Ikuai ha'e kuery ae ojeupe ae "Ojejavy va'e'ỹ" he'i va'eri
peteĩgueve ma voi gueko vaia gui ndojeky'a'o ukai.
13 Ikuai ojejou porã rei va'e,
onhemboyvate rei va'e ha'e kuery ae oikuaa rami, ha'e yvate rupi
rei oma'ẽ va'e.
14 Ikuai kyxe guaxu rami haĩ va'e,
kyxe rami haimbe va'e oguereko
yvy gui omomba aguã iporiaukue'i,
ha'e oipotapa rei va'e kuery, avakue mbyte gui.
15 Tuguy pytea ma oguereko mokoĩ guajy,
ha'e va'e ma "Eme'ẽ, eme'ẽ", he'i va'e.
Ha'e mboapy oiko hevyatã kuaa e'ỹ va'e,
tá, irundy ikuai "Ha'eve ma!" nde'i kuaai va'e.
16 Ha'e va'e ma yvyra rupa,
kunha imemby e'ỹ va'e ae,
yvy pirukue yy noĩa,
ha'e tata voi "Ha'eve ma" nde'i va'e.
17 Nguu ojojai rei va'e,
ha'e oxy nonhe'ẽ rendui va'e rexa ma
xapirẽ yakã yvýrygua omondoropa 'rã,
ha'e taguato ra'y kuery ho'upa 'rã.
18 Mboapy nunga oiko xevy iporã ete va'e,
tá, irundy ikuai aikuaa e'ỹ va'e:
19 ha'e va'e ma taguato yvate rupi oveve oikovy va'e,
mboi ita áry otyryry ovy va'e,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kanoã guaxu ye'ẽ mbyte rupi oaxa ovy va'e,
ha'e avakue kunhataĩgue reve joayvua.
20 Po rami ma kunha itavy rei va'e reko.
Okaru ha'e ojuru oiky'a'opa ma vy
“Mba'eve py ndatekoavyi”, he'i 'rã.[p]
21 Mboapy oiko yvy yta mboryryiarã,
tá, irundy jaexa vy jaropo'aka va'erã e'ỹ:
22 ha'e va'e ma tembiguai huvixarã oĩxe va'e,
hi'arandu e'ỹa rupi tembi'u re hevyatã oikovy va'e,
23 kunha omenda va'eri oayvupy e'ỹ,
ha'e gui tembiguai kunha herekoa rekovia ha'e ju onhemoingo va'e.
24 Irundy regua ikuai yvy re kyrĩ'i va'eri
hi'arandu va'e kuery gui hi'aranduve va'e:
25 ha'e va'e ma tay'i, ha'e kuery ma imbaraete va'e'ỹ va'eri
kuaray aku py guembi'urã omoĩ porã va'e;
26 ha'e anguja guaxu ipo'aka va'e'ỹ,
ha'e rami teĩ ita pa'ũ re ae 'rã hoo;
27 tuku karu ma huvixa va'e'ỹ va'eri
oguataa rupi hyxy porã'i 'rã jogueravy;
28 ha'e gui ambere'i ma nhandepo py jajopy rive'i va'erã,
teĩ huvixa ro py ae oiko va'e.
29 Mboapy ikuai jaexa rã ojejou porã reia rupi oguata va'e,
tá, irundy onhemboyvate reia rupi ikuai va'e:
30 ha'e va'e ma guary mymba kuery pavẽ gui imbaraeteve va'e,
ha'e neĩ avave gui guakykue katy ojevy va'erã e'ỹ;
31 ha'e uru ava opexo omopu'ã rei reve oguata va'e,
ha'e kavara ava,
ha'e gui huvixave ma hexe nhapu'ã aguã voi nda'evei va'e.
32 Ne'arandua rupi e'ỹ renhemboyvate ri vy,
e'ỹ vy ndepy'a re mba'emo vairã remoĩ ri vy
ejoko ndejuru ndepo py.
33 Mba'eta kamby nhamomy-momyĩ ramo manteiga ojeapoa rami,
ha'e oxĩmby rã huguy oẽa rami avi,
ipoxy aguã rami joapo ramo joguero'apa rei 'rã.

Huvixave Lemuel ixy omongetaague

31 1 Pova'e ayvu ma Massá pygua huvixave Lemuel ixy ombo'e vy
ijayvuague regua.
2 Xepi'a, mba'e pa aipoa'e 'rã ndevy, xepi'a xeryepy pyguare?

---

p **30.20** Apy ma ijayvu itavy reia re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mba'e pa ndevy aipoa'e 'rã, xepi'a anhemboayvu ma voi va'ekue?
3 Emboaxa rive eme nembaraetea kunhague mboae káuxa,
emboaxa eme reikoa huvixave reitya kuery pe.
4 Lemuel, nda'evei huvixave ha'e rami oiko aguã,
nda'evei huvixave vinho oy'u oikovy aguã,
neĩ iro va'e re rive yvatekueve ikuai aguã,
5 rey'ua rupi rive lei gui nderexarai vy
ojexavai rei'i va'e repya gui rejepe'a e'ỹ aguã.
6 Iro va'e ma omano rai'i va'e pe anho 'rã nhame'ẽ,
ha'e vinho ma ipy'a raxy va'e kuery pegua anho,
7 ha'e kuery oy'u vy hexaraipa aguã iporiau reia re,
ojexavai reia re riae ima'endu'a e'ỹ aguã.
8 Ndeayvu ke ijayvu e'ỹ va'e repya rupi,
openamby e'ỹ ikuai va'e ha'e javi repy aguã.
9 Ha'evea rami ke ndeayvu renhomboayvua py,
reikuaa pota porã aguã iporiaukue'i ha'e oipotapa rei'i va'e
pytyvõa rupi.

Kunhague hi'arandu va'e oguerovy'aa

10 Mava'e nda'u ojou kuaa 'rã kunha hi'arandu va'e?
Ha'e ramigua ma ita iporãve va'e gui voi ovareve va'e.
11 Ha'e va'e re ime ojerovia 'rã okuraxõ py,
ixupe ndoatai 'rã mba'emo repyrã.
12 Ome pe ojapo vai rei 'rãgue py ojapo porã 'rã,
ára nhavõ oikovea pukukue re.
13 Ogueru 'rã vexa'i rague ha'e nhimbo,
ha'e gui ovy'aa rupi 'rã omba'eapo opo py.
14 Kanoã guaxu mba'emo rerua rami avi
mombyry gui 'rã kunha va'e ogueru tembi'u.
15 Pytũ rei teri reve opu'ã 'rã
omongaru aguã ngoo pygua kuery,
ha'e guembiguai kuery kunhague pe mba'emo ojapo uka 'rã.
16 Mba'etyrã re oikuaa pota porã ma vy ojogua 'rã,
uva renhoĩ onhotỹ 'rã omba'eapoague repykue re ojogua va'ekue.
17 Kyre'ỹ py onhemonde vy
omombaraete 'rã ojyva omba'eapo aguã.
18 Mba'emo repyrã ojouxe ramo
pyávy teĩ hataendy ndoguei.
19 Okuave'ẽ 'rã nhimbo onhemama va'e re,
opo rovai py hi'y re ojopy reve.
20 Opo oipe'a 'rã ojexavai va'e
ha'e oipota va'e kuery oipytyvõ aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Ha'e gui ngoo py ikuai va'e re oma'ẽ vy ndoguerokyjei 'rã yro'y vaipa teĩ,
ao raku py peteĩ-teĩ onhemonde ramo.
22 Kunha va'e ojapo avi 'rã onheovã aguã,
ha'e onhemonde 'rã ao porã púrpura guigua py anho.
23 Ime ma huvixa kuery omboete pavẽ 'rã,
oyvy re ikuai va'e mongetaa kuery reve oguapy oiny ramo.
24 Ta'yxy ma nhimbo porãgue gui ojapo 'rã aorã, ovende 'rã guive,
ku'axã ma mba'emo vendea kuery peguarã voi.
25 Ojee omoĩ va'e ma ombaraeterã ha'e omboetepy oiko aguã.
Ha'e rami vy ko'ẽ rã guarã re ma ndojapura rei 'rã.
26 'Arandu rupi 'rã ijayvu,
ha'e joayvua rupi nhombo'e kuaa 'rã.
27 Opena porã 'rã ngoo pygua kuery re,
ha'e inhate'ỹ reiague re e'ỹ 'rã omongaru.
28 Ha'e ramo imemby kuery opu'ãmba vy oxy pe "Ovy'a ete va'e" he'i 'rã okuapy.
Ime voi oguerovy'a vy aipoe'i 'rã:
29 "Kunhague hi'arandu va'e heta ikuai
teĩ ndee ma pavẽ gui ne'aranduve va'e", he'i 'rã.
30 Onhemoporãa re ikuai va'e ojekore 'rã, onhemoatyrõa voi opa rive 'rã.
Ha'e rã kunhague SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e
ma oguerovy'aa riae 'rã.
31 Nhanema'endu'a porã 'rã opo py ojapo porãa re,
pavẽ oendua py jarovy'a 'rã oiko porãa.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Eclesiastes ayvu mombe'ua ombopara va'ekue

Eclesiastes ayvu mombe'ua ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia ma ha'eve jaikuaa porãve aguã Jesus aipoe'iague: “Mba'e 'rã tu avakue ojou, yvy regua ha'e javi ojou va'eri guekove ae omokanhy vy?” he'iague (Marcos 8.36). Mba'eta kova'e kuaxia apoare ma opa marãgua ojeupe guarã ojou teĩ ha'e nunga ha'e javi pe “Opa rive va'erã meme” he'i.

Ojeupe ae “Ayvu mombe'ua” he'i. “Ha'e vy ayvu mombe'ua aipoe'i: ‘Opa va'erã rive, opa mba'e ikuai va'e opa rive va'erã meme’, he'i” (1.2). Aipoe'i avi: “Xejeupe ajapo yvotyty ha'e yvyraty, ha'e py yvyra hi'a va'erã ha'e javi regua anhotỹ. Xejeupe yy ajoko vy yvyraty amoakỹ, yvyra ikuai va'e iporã aguã. Heta guive ajogua xerembiguairã avakue ha'e kunhague. Xero py ae itui'i avi xerembiguairã. Areko avi va'ekue vaka ha'e vexa'i, xee aiko e'ỹ mbove Jerusalém tetã py ikuai va'ekue gui hetave areko. Xejeupe ajou reta avi prata ha'e ouro, mba'emo hepyve va'e ajogua avi amboae yvy re huvixave kuery opena va'e gui. ... Ha'e gui tembiapo xepo py ajapo va'ekue ha'e javi re aikuaa pota, xekane'õ peve amba'eapoa ha'e javi re guive. Ha'e rã ha'e nunga ha'e javi ma opa rive va'erã meme ae ra'e, yvytu jere'i rakykue amongue onha rivea rami. Ha'e nunga ha'e javi py mba'eve rei ndajoui iporã va'e kuaray guýry”, he'i (2.5-8a, 11).

Opaa py ayvu mombe'ua aipoe'i: “Opa mba'e rendu va'ekue gui ma yvateve va'e po rami: Nhanderuete renonde eiko rejererokyjea rupi, ha'e emoĩ porã ojapo uka va'ekue, mba'eta ha'e va'e ma avakue pavẽ ojapo aguã va'e. Mba'eta Nhanderuete oikuaa pota 'rã jaikoa ha'e javi re, ojekuaa voi e'ỹ va'ekue guive, iporã va'e, ha'e iporã e'ỹ va'e teĩ” (12.13-14).

“Opa rive va'erã meme”, he'iague

1 1 Kova'e ma ayvu mombe'ua ijayvuague. Ha'e va'e ma Davi ra'y oiko
Jerusalém pygua huvixave.[a]
2 Ha'e vy ayvu mombe'ua aipoe'i: “Opa va'erã rive, opa mba'e ikuai va'e
opa rive va'erã meme.

---

[a] **1.1** Huvixa Davi ra'y Salomão ma nguu rekovia oĩ raka'e Jerusalém pygua huvixa. Ha'e va'e ma pavẽ gui hi'aranduve va'e, oguerekopa rei va'e guive (1 Reis 4.29-34; 10.14-29).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Mba'e nda'u avakue ojou 'rã kuaray guýry rupi omba'eapoague ha'e javi
rekovia?” he'i.

Mba'emo ikuai va'e ha'ekue rami ae ju ikuaia re ijayvuague

4 Peteĩ javegua kuery oaxa 'rã, ha'e gui amboae javegua ju 'rã ikuai.
Ha'e rã yvy ma itui riae 'rã.
5 Kuaray ma oẽ 'rã, ha'e gui oike ju 'rã. Ha'e gui oĩague katy ju 'rã oo, oẽ ju aguã.
6 Yvytu ma oo 'rã kuaray puku-a katy, ha'e gui ojere vy kuaray ijapu'a'ia
katy ju 'rã oipeju. Ojeapa 'rã ovy, ha'e gui ojevy ju 'rã ojeapaaty rupi.
7 Yakã ikuai va'e ma ye'ẽ katy oxyry va'e meme, ha'e rami teĩ ye'ẽ
ndatyguaxui 'rã. Yakã oxyry oinyague katy ae ju 'rã oxyry oiny.
8 Opa mba'e ma nhanemongueraiarã ae ikuai, avave rei nomombe'u porã
kuaai 'rã, guexa py oma'ẽ ha'e oapyxa py ojapyxakave riae tema teĩ.
9 Mba'emo oiko va'ekue ramigua ae ju 'rã oiko. Mba'emo ojapo pyre ae ju
'rã ojapoa. Ha'e rami vy ipyau ete va'e ndoikoi 'rã kuaray guýry rupi.
10 Oiko ri nda'u mba'emo jaexa vy “Ma'ẽ, kova'e ma ipyau va'e”, ja'e aguã?
Any! Jaiko e'ỹ mbove ára oiko jave py ma voi oiko va'ekue ae.
11 Avave rei na'ima'endu'ai 'rã mba'emo ymave rupi oiko va'ekue re. Ha'e rami ae
mba'emo oiko va'erã re voi ha'e rire ikuai va'erã kuery na'ima'endu'ai avi 'rã.

Ayvu mombe'ua gueko re ae ijayvuague

12 Xee ayvu mombe'ua ma Israel pygua huvixave aĩ Jerusalém py.
13 Ha'e rami vy xepy'a re amoĩ xe'arandua rupi aikuaa pota aguã mba'emo
yva guýry rupi ikuai va'e ha'e javi re. Ha'e va'e tembiapo poyi ma avakue
ra'y kuery re Nhanderuete omoĩ imo'aranduarã.
14 Ha'e rami vy aikuaa pota tembiapo kuaray guýry rupi ojapoa va'e
ha'e javi re. Ha'e nunga ha'e javi ma opa rive va'erã meme, yvytu jere'i
rakykue amongue onha rivea rami.
15 Ikarẽ va'e ma nombo'yviavei 'rã, ha'e mba'emo noĩ va'e ma ndoipapaai 'rã guive.
16 Xejeupe ae aipoa'e: “Ma'ẽ, xee ma xeyvate, ha'e vy xee aiko e'ỹ mbove
Jerusalém py ikuai va'ekue ha'e javi gui xe'aranduve va'e”, ha'e va'ekue,
mba'eta anhetẽ ete aikoa ha'e javi rupi xekuraxõ py xe'arandu ha'e
mba'emo aikuaa potaa rupi aiko va'e.
17 Ha'e rami vy xepy'a re amoĩ aikuaa aguã mba'e pa 'arandu ha'e 'arandu
e'ỹa ovare e'ỹ va'e. Ha'e rami teĩ aikuaa ha'e rami aguã voi yvytu jere'i
rakykue onha rive va'e rami aikoa.
18 Mba'eta 'arandua retaa py ma heta oĩ avi kueraia. Mba'emo oikuaapave
va'ea py ma heta oĩ avi 'rã poriaua.

Mba'emo oguereko va'e opa rive aguã re ijayvuague

2 1 Aipoa'e xejeupe ae: “Aa ta! Xejee ae aikuaa pota 'rã vy'aa py.
Taendu ha'vy vy'aa”, ha'e va'ekue ri ha'e va'e voi opa rive va'erã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Mba'eta xerorya pe ae "Ovare e'ỹ va'e" ha'e. Avy'aa ma mba'erã tu ovare?
3 Ha'e gui xepy'a re amoĩ vinho ay'ua rupi aiko aguã, teĩ xe'arandua py
ajejoko teri reve. Ha'e rami vy anhemboaxa ovare e'ỹa rupi aiko aguã,
aikuaa peve avakue ra'y kuery yva guýry rupi ikuai va'e o'ára mboapy'i oĩ
teri jave py ojapo aguã ha'eveve va'e.
4 Ajapo avi tembiapo tuvixa va'e. Xejeupe guarã ajapo reta oo, ha'e anhotỹ
uva tyrã.
5 Xejeupe ajapo yvotyty ha'e yvyraty, ha'e py yvyra hi'a va'erã ha'e javi
regua anhotỹ.
6 Xejeupe yy ajoko vy yvyraty amoakỹ, yvyra ikuai va'e iporã aguã.
7 Heta guive ajogua xerembiguairã avakue ha'e kunhague. Xero py ae
itui'i avi xerembiguairã. Areko avi va'ekue vaka ha'e vexa'i, xee aiko e'ỹ
mbove Jerusalém tetã py ikuai va'ekue gui hetave areko.
8 Xejeupe ajou reta avi prata ha'e ouro, mba'emo hepyve va'e ajogua avi
amboae yvy re huvixave kuery opena va'e gui. Xejeupe ajou avakue
ra'y kuery ojou porãve va'e: oporaei va'erã avakue ha'e kunhague, ha'e
kunhague oata aguã rami e'ỹ guive.[b]
9 Ha'e gui xeyvate ha'e arekopave xee aiko e'ỹ mbove Jerusalém py ikuai
va'ekue ha'e javi gui. Xere oĩ tema avi xe'arandua.
10 Mba'emo aexaxeve va'e rei tema xerexa pe ndaexa uka e'ỹi, ha'e peteĩve
py nambovy'a e'ỹi xekuraxõ, mba'eta ha'e nunga py amba'eapoague
rekovia ajou. Xee arovy'a va'ekue mba'emo ajapo va'e ha'e javi.
11 Ha'e gui tembiapo xepo py ajapo va'ekue ha'e javi re aikuaa pota,
xekane'õ peve amba'eapoa ha'e javi re guive. Ha'e rã ha'e nunga ha'e javi
ma opa rive va'erã meme ae ra'e, yvytu jere'i rakykue amongue onha rivea
rami. Ha'e nunga ha'e javi py mba'eve rei ndajoui iporã va'e kuaray guýry.

Hi'arandua voi opa rive 'rãa re ijayvuague

12 Ha'e gui aikuaa pota 'arandu re, ha'e gui akã porã e'ỹa ha'e 'arandu
e'ỹ reia re guive. Mba'eta huvixave rekovia ju ava mboae oĩ va'e, mba'e tu
ojapove 'rã? Mba'eta amboae kuery ojapo va'ekue ramigua ae ju 'rã ojapo.
13 Ha'e gui aikuaa rã 'arandu e'ỹ reia gui 'arandu ha'eveve, pytũ va'e gui
hendy va'e ha'evevea rami.
14 Hi'arandu va'e ma oakã re guexa oguereko 'rã oexa aguã, ha'e rã
hi'arandu e'ỹ rei va'e ma pytũa rupi 'rã oiko. Ha'e rami teĩ aikuaa avi
mokoĩve pe joo ramigua oiko 'rãa.
15 Ha'e nunga rupi xejeupe ae aipoa'e: "Hi'arandu e'ỹ va'e pe oiko va'e
ramigua ma xevy pe voi oiko avi 'rã. Ha'e rami rã mba'erã tu xee aekave

---

[b] **2.8** Huvixa Salomão ma heta oguereko raka'e gua'yxy ha'e gua'yxy jevy kuery. Ha'e va'e kuery ta'angaa re ojerovia va'e káuxa Salomão ojepe'a Nhanderuete pe oikoa gui (1 Reis 11.1-8).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ta xe'arandurã?” ha'e. Xejeupe ae aipoa'e avi: “Xe'arandua voi opa rive
va'erã”, ha'e.
16 Mba'eta hi'arandu va'e re ha'e hi'arandu e'ỹ va'e re teĩ na'ima'endu'aa
riaei 'rã. Mba'eta are'i e'ỹ re opa mba'e re hexaraia 'rã. Mba'eta hi'arandu
e'ỹ va'e omano 'rã, ha'e rami ae avi hi'arandu va'e voi omano 'rã.
17 Ha'e nunga rupi xekuerai xerekove re, mba'eta xee ndajou porãvei ma
kuaray guýry rupi amba'eapoa. Anhetẽ ete, ha'e nunga ha'e javi ma opa
rive va'erã meme, yvytu jere'i rakykue amongue onha rivea rami.

Omba'eapoa regua voi opa rive aguã re ijayvuague

18 Xekuerai avi kuaray guýry rupi amba'eapo poyia ha'e javi re, mba'eta
hekovia repykue aejapa 'rã aiko rire ikuai va'erã kuery pe.
19 Ha'e mava'e tu oikuaa ha'e nunga jopyarã hi'arandu va'e, e'ỹ vy hi'arandu
e'ỹ va'e oiko 'rãa? Ha'e rami teĩ ma ha'e va'e ae 'rã ojopypa kuaray guýry
xe'arandua rupi amba'eapoague repy. Ha'e va'e voi opa rive va'erã.
20 Ha'e rami vy amboae rami aikuaa vy xekuraxõ py xekuerai etea
aendu kuaray guýry rupi amba'eapo poyia ha'e javi re.
21 Mba'eta ikuai avakue o'arandua rupi omba'eapo va'e, oikuaa ha'e
ikyre'ỹa rupi. Ha'e rami teĩ ha'e kuery omba'eapoague repy oeja 'rã ha'e
va'e re nomba'eapoi va'ekue peguarã. Ha'e va'e voi opa rive va'erã, ha'e
nda'evei ete va'e.
22 Ha'e gui mba'e 'rã tu avakue ojou kuaray guýry rupi opy'a py guive
omba'eapo poyiague ha'e javi re?
23 Mba'eta ára nhavõ haxy oendu, ha'e omba'eapoa re ikuerai 'rã. Pyávy
teĩ ipy'a ndopytu'ui ae. Omba'eapoa regua voi opa rive va'erã.
24 Avakue pe ha'eveve va'e ma okaru, oy'u ha'e omba'eapoa oguerovy'a
aguã. Mba'eta ha'e rami aguã aikuaa Nhanderuete po gui meme oua.
25 Mba'eta ixugui e'ỹ vy mba'exa 'rã tu jakaru, e'ỹ vy javy'a?
26 Mba'eta avakue Nhanderuete mbovy'aa va'e pe ha'e ome'ẽ 'rã
hi'arandurã, oikuaa ha'e ovy'a aguã. Ha'e rã ojejavy va'e pe ma ome'ẽ
'rã omba'eapo aguã, mba'emo omono'õ ha'e omboaty aguã Nhanderuete
mbovy'aa kuery pe ju ome'ẽ va'erã. Ha'e va'e voi opa rive va'erã, yvytu
jere'i rakykue amongue onha rivea rami.

Opa mba'e oiko aguã ára re ijayvuague

3 1 Opa mba'e yva guýry ikuai va'e pe oiko aguã ára oĩ.
2 Ovaẽ 'rã nhandetui'i aguã ha'e nhamano aguã ára. Ovaẽ 'rã
nhama'etỹ aguã ha'e nhanhotỹ va'ekue nhamondoropa ju aguã ára.
3 Oĩ jojukaa aguã ha'e nhomongueraa aguã ára. Oĩ mba'emo nhambovaipa
aguã ha'e jajapo aguã ára.
4 Ovaẽ 'rã jajae'o aguã ha'e japuka aguã ára. Ovaẽ 'rã nhandepy'a vai aguã
ha'e gui jajeroky aguã ára.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Oiko 'rã ita nhamoaĩ aguã ha'e nhamboaty aguã ára. Ovaẽ 'rã
nhanhokuavã aguã ha'e nhanhokuavã ve'ỹ aguã ára.
6 Oĩ mba'emo jaeka aguã ha'e nhamokanhy aguã ára. Oĩ mba'emo nhamoĩ
porã aguã ha'e nhamombo aguã ára.
7 Oĩ mba'emo nhamondoro aguã ha'e nhambovyvy aguã ára. Oĩ nhakyrirĩ
aguã ha'e nhandeayvu aguã ára.
8 Oĩ jajoayvu aguã ha'e ndajajoayvuvei aguã ára. Oĩ joe nhapu'ã aguã ha'e
nhandekuai porãa'i aguã ára.

Ára oa'angaague avakue ndoikuaaia re ijayvuague

9 Mba'e tu omba'eapo va'e ojou 'rã omba'eapo poyi oikovyague
rekovia?
10 Mba'eta xee aexa rã avakue ra'y kuery omba'eapo aguã ma
imo'aranduarã Nhanderuete ombou va'ekue.
11 Opa mba'e Nhanderuete ojapo hi'ára py iporã aguã rami. Avakue py'a
re omoĩ avi opa e'ỹ va'erã nunga, teĩ ha'e kuery ndoikuaapai 'rã mba'emo
Nhanderuete jypy guive opaa peve ojapo va'e ha'e javi.
12 Aikuaa avakue pe ha'eveve va'e ovy'a ha'e ikuai porã aguã.
13 Avakue pe Nhanderuete ome'ẽ avi okaru, oy'u ha'e omba'eapoague
rekovia oguerovy'a aguã.
14 Xee aikuaa rami Nhanderuete ojapo va'e ha'e javi ndopai va'erã meme.
Ha'e va'e re nda'evei mba'eve omoĩave aguã neĩ oipe'aa aguã guive. Ha'e
rami Nhanderuete ojapo, henonde avakue ojererokyje aguã.
15 Mba'emo aỹ oĩ va'e ramigua oiko va'ekue ae ma, ha'e oiko va'erã
ramigua voi oiko ae ma. Mba'eta Nhanderuete ojapo 'rã mba'emo oaxa
va'ekue ramigua oiko jevy-jevy aguã rami.

Mymba rami avi avakue omano aguã re ijayvuague

16 Peteĩ mba'e ju aexa kuaray guýry. Mba'eta ha'evea rami joguerekoa
aguã 'rãgue py ha'eve'ỹa ramigua oiko, teko porã oĩ 'rãgue py ha'eve'ỹa
ramigua ae tema oiko.
17 Ha'e ramo aipoa'e xejeupe: “Nhanderuete ma omboayvu 'rã heko porã
va'e ha'e heko vai va'e. Mba'eta oĩ ae ha'e oipota va'e ha'e javi oiko aguã
ára, ha'e hembiaporã ha'e javi pe”, ha'e.
18 Aipoa'eve ju xejeupe: “Nhanderuete oeko a'ã 'rã avakue ra'y kuery, ha'e
kuery oikuaa okuapy aguã mymba kuery rami ikuaia”, ha'e.
19 Mba'eta avakue ra'y kuery re oiko va'e ramigua ae oiko avi 'rã mymba
kuery re. Peteĩ regua omanoa rami ae avi 'rã amboae regua omano.
Oikove va'e ha'e javi joo rami ipytuẽ 'rã. Ndoikoi avakue mymba gui oiko
areve va'erã, mba'eta ha'e javi ma opa rive va'erã meme.
20 Pavẽ rei 'rã oo peteĩ henda py anho. Yvy ku'i gui meme oiko rire yvy
ku'i ae ju 'rã opyta.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Mava'e oikuaa ta avakue ra'y kuery nhe'ẽ yva re oo 'rãa, ha'e rã mymba
nhe'ẽ ma yvy katy, yvy re rive oo 'rãa?
22 Aikuaa rã avakue pe ha'eveve va'e ma omba'eapoa oguerovy'a aguã,
mba'eta ha'e kuery peguarã oejaa. Mba'eta ha'e kuery oiko rire mava'e tu
ogueru ju 'rã mba'e pa oikoa oexa aguã?

Jajexavai jaikovya re ijayvuague

4 1 Aexa avi nhomoingo axy reia kuaray guýry rupi ikuai va'e ha'e javi.
Aexa oguereko axy reipy kuery rexay, avave rei nombopy'a guaxuai
rã. Aexa avi joguereko axy reia kuery imbaraeteve okuapya, ha'e ikuai
axy va'e pytyvõarã ndoikoia.
2 Ha'e nunga rupi aikuaa rã okuave va'e kuery gui omano va'ekue ovy'ave
va'e ikuai.
3 Ha'e gui ha'e va'e mokoĩ gui ovy'ave va'e ma ndoikoi teri va'e, mba'eta
ha'e va'e ma mba'emo vai kuaray guýry rupi ojapoa rã neĩ ndoexai.
4 Ha'e ramo aexa avakue omba'eapoa ha'e mba'emo ojapo kuaa ha'e javi
ojapo, oirũ kuery gui oguerekopavexe vy rive. Ha'e va'e voi opa rive
va'erã, yvytu jere'i rakykue amongue onha rivea rami.
5 Hi'arandu e'ỹ va'e ma onhekuavã 'rã oiny ngo'o ae ho'upa peve. Mba'eta
aipoe'i:
6 “Xepo jovaive py amba'eapo vaipa vy yvytu jere'i rakykue anha 'rãgue
py ha'eveve peteĩ po renyẽ reve apytu'u ainy aguã”, he'i.
7 Ha'e ramo kuaray guýry amboae nunga aikuaa avi opa rive va'erã.
8 Ha'e va'e ma peteĩ ava ha'e ae'i oiko va'e, ta'y va'e'ỹ neĩ heindy e'ỹ
va'e. Ha'e rami teĩ omba'eapoa gui ndopytu'ui va'e, ha'e ndoexaxe ve'ỹi
oguerekopaa. Ha'e rami teĩ aipo nde'i: “Mava'e pe tu xee amba'eapo
aikovy? Mba'erã pa xenhe'ẽ py ajejoko mba'emo porã arovy'a aguã gui?”
nde'i. Ha'e nunga voi opa rive va'erã, tembiapo nhomongueraiarã rive.
9 Ha'e ae'i oiko 'rãgue py ha'eveve mokoĩ joguereko, mba'eta omba'eapoa
py ojouve 'rã.
10 Mba'eta xapy'a rei ho'a ramo peteĩ-teĩ omopu'ã ju 'rã oirũ. Ha'e rã ha'e
ae'i oiko va'e pe nda'evei ete, mba'eta ho'a ramo ndoikoi 'rã imopu'ãarã.
11 Ha'e mokoĩ joyvy okea py ha'e kuery oendu 'rã haku. Ha'e rã peteĩ'i oĩa
py ma marã rami 'rã tu haku?
12 Ha'e rami ae avi peteĩ'i re opu'ãa vy ipo'akaa 'rã, ha'e rã mokoĩ ikuai vy
ojoko 'rã. Ixã mboapy ombojoyvy pyre rã nomondoa voi 'rã.
13 Peteĩ kunumi poriaukue'i hi'arandu va'e ma opena porãve 'rã
huvixave tuja'i hi'arandu e'ỹ va'e vy nonhemongeta ukai va'e gui.
14 Xapy'a rei kunumi va'e huvixave oĩ aguã oguenoẽa 'rã nhuã gui, e'ỹ vy
ha'e va'e yvy py ae iporiaukue'i reve itui va'ekue teĩ ae ma.
15 Mba'eta aexa kuaray guýry ikuai va'e ha'e javi huvixave tuja'i rekovia
kunumi oĩ va'ekuea katy anho oje'oi rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Ha'e ramo opena 'rã oikovy mbovy rei e'ỹ re. Ha'e rami teĩ ha'e va'e rire
ju oĩ va'e na'ima'endu'a porãi 'rã hexe. Anhetẽ, ha'e nunga voi opa rive
va'erã, yvytu jere'i rakykue amongue onha rivea rami.

"Nda'evei jaikuaa pota porã e'ỹ re nhanhemboayvu ma voi mba'emo jajapo aguã re", he'iague

5 1 Nhanderuete pegua opy reike ta vy eikuaa pota porã ranhe reiko
aguã re. Hi'arandu e'ỹ va'e kuery mba'emo ome'ẽ va'e rami rejapo vy
reike 'rãgue py ha'eveve ayvu rendu aguã, mba'eta ha'e kuery ma gueko
vaia re oikuaa pota e'ỹ re ome'ẽ mba'emo.
2 Ejapura eme ndejuru py, neĩ nekuraxõ py ma voi Nhanderuete renonde
renhemboayvu aguã. Mba'eta Nhanderuete oĩ yva re, ha'e rã ndee ma yvy
py reiko. Ha'e nunga rupi mbovy'i tandeayvu.
3 Mba'eta nhamba'eapo vaipaa gui ou nhandeke raia, ha'e rami ae avi
nhandeayvu retaa py ha'eve'ỹa rami 'rã nhandeayvu.
4 Nhanderuete pe mba'emo rejapo aguã re renhemboayvu rire ejapo
voi. Mba'eta ha'e ma ndoguerovy'ai 'rã hi'arandu e'ỹ va'e. Ejapo ete
ndeayvuague.
5 Renhemboayvuague nderejapoia gui ha'eveve 'rãgue nerenhemboayvui
ma voi va'e rire.
6 Ndeayvuague tojapo eme rejejavy aguã rami, ha'e aipo're eme
Nhanderuete ayvu mombe'ua pe: "Ha'e rami e'ỹ xeayvu ta va'ekue ri",
're eme. Mba'erã tu ndeayvua káuxa rejapo Nhanderuete ivai aguã rami,
ndepo py rejapo va'ekue ombovaipa aguã?
7 Mba'e ta, nhandeke raia ha'e nhandeayvu reta reia ma opa rive va'erã.
Ha'e nunga rupi Nhanderuete renonde rejererokyjea rupi eiko.

Mba'emo jareko va'e opa rive 'rãa re ijayvuague

8 Xapy'a rei yvy re rexa 'rã iporiaukue'i oguereko axya rei rã, ha'e
ha'evea rami joguerekoa 'rãgue py imonda va'e rive oĩ rã. Ha'e ramigua
rexa vy enhemondyi eme. Mba'eta joe opena va'e kuery áryve ikuai
yvatekueve imbopagaarã, ha'e ha'e va'e kuery áryve amboae yvateve ete
va'e ju imbopagaarã oĩ.
9 Ha'e rã yvy ma pavẽ oiporu va'erã itui. Huvixave voi okaru 'rã oikovy
mba'ety gui.
10 Peráta re nda'eveive va'e ma ojouvexe tema 'rã. Mba'emo oguerekopa
va'e voi ojouvexe avi 'rã. Ha'e ramigua voi opa rive va'erã.
11 Omono'õ mbyre heta ramo heta avi 'rã ikuai okaru va'erã. Ha'e nunga
rupi mba'e 'rã nda'u ija kuery ojou, guexa py oexa rive aguã e'ỹ vy?
12 Omba'eapo va'e oke porã 'rã, okaru porã e'ỹ vy ndokaru porãi teĩ. Ha'e
rã oguerekopa va'e ma mba'emo oguerekopa va'e káuxa rive ndoke porã
kuaai 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Amboae nunga ju aexa kuaray guýry nda'evei ete va'e, mba'eta
amongue ojouve 'rã omba'e rei-reirã ojeupe ae ojapo vai aguã rive.
14 Ha'e rami avi xapy'a rei mba'emo oiko rã ija omokanhymba ramo ta'y
kuery voi mba'eve ndoguerekoi 'rã opo py.
15 Guyru'i gui mba'eve reve'ỹ oikoague rami avi, mba'eve reve'ỹ ae ju 'rã oo.
Ouague rami ae ju 'rã oo, mba'eta mba'eve ndogueraai 'rã omba'eapoague gui.
16 Ha'e nunga voi nda'evei ete 'rã, mba'eta ouague rami ae ju 'rã oo. Ha'e
gui mba'e 'rã tu ojou yvytu pe rive omba'eapoague re?
17 Mba'eta ára nhavõ omba'eapopa ma rire okaru 'rã pyávy, ikuerai ha'e
imba'eaxy reve vy ndovy'ai reve.
18 Ha'e gui xee aexa avi jakaru ha'e jay'u aguã ma ha'eve ha'e iporã va'e
meme, ha'e kuaray guýry nhamba'eapo poyi rire nhamba'eapoague peteĩ-
teĩ jarovy'a aguã, mbovy'i ára re jaiko aguã Nhanderuete ome'ẽa pukukue
re. Mba'eta ha'e va'e ma nhandevygua ae.
19 Ha'e gui amongue avakue pe ma Nhanderuete ome'ẽ 'rã oguerekopa
aguã mba'emo porã anho, ome'ẽ avi 'rã ha'e nunga gui okaru ha'e hekovia
ojoupa aguã, omba'eapoague oguerovy'a aguã guive. Ha'e ramigua voi
Nhanderuete ome'ẽ va'e meme.
20 Ha'e va'e avakue ma ndoikuaa pota vaipai 'rã ha'e kuery ae reko re,
mba'eta ipy'a re Nhanderuete omoĩ ovy'a aguã anho.

6 1 Ha'e gui peteĩ ju aexa kuaray guýry nda'evei ete va'e avakue áry
ipoyi va'erã.
2 Mba'eta amongue py avakue pe Nhanderuete ome'ẽ 'rã oguerekopa aguã
mba'emo porã anho, ha'e omboetevepy ikuai aguã guive. Ha'e kuery pe
mba'eve ndoatai 'rã opy'a py oipota va'e ha'e javi. Ha'e rami teĩ ha'e kuery
pe Nhanderuete nome'ẽi 'rã ha'e nunga gui okaru aguã. Ha'e rami 'rãgue
py oexa va'ety e'ỹ kuery 'rã ho'u okuapy. Ha'e nunga voi opa rive va'erã,
ha'e ojexavai etea.
3 Xapy'a rei amongue oguereko 'rã cem gua'y kuery, ha'e vy heta ma'etỹ
re 'rã oiko tuja'i ete peve. Ha'e rami teĩ xapy'a rei onhe'ẽ py mba'emo porã
ndoguerovy'ai, neĩ nonhono porãai 'rã guive. Xee aikuaa rã ha'e va'e gui
ma hyru'i gui oity pyre ovy'ave.
4 Mba'eta hyru'i gui oity pyre ma ou 'rã opa aguã rive, ha'e gui oo ju 'rã
pytũa katy. Ha'e rami rire pytũ py ma hery noenduai.
5 Ha'e va'e ma neĩ ndoexai 'rã kuaray, mba'eve ndoikuaai 'rã guive. Ha'e
rami teĩ amboae kuery gui opytu'u porãve 'rã,
6 amboae kuery iporã va'e oguerovy'a e'ỹ va'e dois mil ma'etỹ re oiko teĩ.
Mba'eta mokoĩve e'ỹ 'rã teve joa katy oo?
7 Avakue omba'eapo 'rã ojuru py guarã re anho teĩ noendu ve'ỹi 'rã
okaruxea.
8 Tyrã hi'arandu va'e ma hi'arandu e'ỹ va'e gui ojouve 'rã teve? Mba'e 'rã tu
iporiaukue'i ojouve amboae kuery oexaa py oiko kuaa rupi?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Mba'emo jarekopave 'rãgue py ha'eveve nhanderexa py jaexa va'e
jarovy'aa. Ha'e rami e'ỹ rã opa rive va'erã jaiko, yvytu jere'i rakykue
amongue onha rivea rami.
10 Mba'emo oiko va'erã rery ma oikuaa pyre ae. Oikuaa avi marã ramigua
pa avakue ikuaia, ha'e imbaraeteve va'e reve joguero'a aguã nda'eveia guive.
11 Anhetẽ heta ikuai mba'emo ndovarevei va'e. Ha'e rami teĩ mba'erã tu
avakue pe ha'e nunga ha'eve?
12 Mava'e nda'u oikuaa 'rã mba'e nunga pa avakue pe ha'eveve va'ea?
Mba'eta ha'e kuery ikuaia ma kuaray'ã rami xapy'a'i 'rã oaxa, mba'emo
opa rivea rami. Mava'e nda'u avakue pe omombe'u kuaa 'rã ha'e va'e rire
mba'emo kuaray guýry oiko va'erã?

Arandua ha'e 'arandu e'ỹa re ijayvuague

7 1 Heakuã porã va'e hepyve va'e gui ha'eveve nhandere ima'endu'a
porãa rã. Nhandetuiague ára gui nhamanoa ára ha'eveve avi.
2 Ngarua py jaa aguã gui ha'eveve peteĩ oo py ojae'o va'e ikuaia py jaa
aguã, mba'eta ha'e py jaikuaa 'rã avakue ha'e javi opa aguã. Ha'e nunga re
ma nhande jaikove va'e jaikuaa pota aguã ha'eve.
3 Nhanderorya gui ha'eveve nhandeporiaua, mba'eta nhandeporiaua
nhanderova py jaexa uka va'e ma ojapo porãve 'rã nhanekuraxõ pe.
4 Hi'arandu va'e okuraxõ py ima'endu'a 'rã ojae'o va'e ikuaia re, ha'e rã
hi'arandu e'ỹ va'e ma okuraxõ py ima'endu'a 'rã ovy'a rei va'e ikuaia re rive.
5 Hi'arandu e'ỹ va'e oporaia nhaendu 'rãgue py ha'eveve hi'arandu va'e
nhandevy ijayvu etea nhaendu.
6 Hi'arandu e'ỹ va'e kuery opuka okuapya ma juu'y pirukue oja guy py
hendy vy hevovoa ramigua rive. Ha'e nunga voi opa rive va'erã.
7 Anhetẽ hi'arandu va'e voi omoingo axya rã na'inhakã porãvei 'rã, ha'e
ome'ẽmby ojopy rã ombovaipa 'rã ikuraxõ.
8 Mba'emo ypya gui ha'eveve 'rã opaa. Onhemboyvate va'e gui ha'eveve
oarõ are kuaa va'e.
9 Ndevai vyvoi eme, mba'eta hi'arandu e'ỹ va'e py'a re ae 'rã oĩ ivai aguã.
10 Aipo're eme: “Mba'exa tu aỹgua ára gui yma guare ha'eveve raka'e?” 're
eme, mba'eta ha'e rami oporandu va'e ma nai'arandui.
11 Mba'emo ojou va'e pe ma 'arandua ha'eve. Ojapo porã avi 'rã kuaray
rexaa kuery pavẽ pe.
12 Peráta rami avi 'arandua nhanderepy 'rã mba'emo vai gui. Hi'arandu
va'e pe 'arandu ome'ẽ avi 'rã tekove.
13 Eikuaa pota ke Nhanderuete rembiapokue re, mba'eta mava'e tu
ombo'yvi kuaa 'rã mba'emo ha'e omokarẽ va'ekue?
14 Mba'emo rejoupaa ára erovy'a tema iporã va'e. Ha'e rã reiko axya ára
ma eikuaa pota pova'e re: Nhanderuete ae mokoĩve ombou, ha'e ramo
avakue ndoikuaai 'rã ha'e kuery oiko ma rire mba'e pa oiko 'rãa.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Opa mba'e py jaiko kuaa aguã re ijayvuague

15 Opa rive va'e rami aiko vy po ramigua avi aexa: Heko porã va'e ikuai
gueko porã reve omano va'erã, ha'e heko vai va'e ikuai gueko vai reve
oikove pukuve va'erã.
16 Enhemboeko porã raxa rei eme, enhemo'arandu raxa eme guive.
Mba'erã tu ndee ae renhemomba uka ta?
17 Eiko eme heko vai ete va'e, neĩ inhakã porã e'ỹ va'e. Mba'e re tu remano
ta nde'ára ovaẽ e'ỹ re?
18 Neĩ peteĩ rupi, neĩ amboae rupi eiko eme. Mba'eta Nhanderuete
renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e ma oo jepe 'rã opa mba'e gui.
19 'arandu ojapo 'rã hi'arandu va'e dez ipo'akakueve tetã py ikuai va'e
gui imbaraeteve aguã rami.
20 Yvy re ndoikoi ava heko porã va'e, ojejavy e'ỹ re iporã va'e anho ojapo
va'e.[c]
21 Ndepy'a py erovia eme ayvu omombe'ua va'e ma guive rã, endu rive
guive nerembiguai ndere ijayvu vai rã,
22 mba'eta nema'endu'a mbovykue rei e'ỹ ndee voi amboae kuery re
ndeayvu vaiague re.

Kunhague nhombotavya re ijayvuague

23 Ha'e nunga ha'e javi re aikuaa pota va'ekue xe'arandua rupi. Aipoa'e
avi: "Xe'arandu pota 'rã", ha'e va'eri ndaupityi ae 'arandua.
24 Mava'e tu oupity 'rã mba'emo mombyry ha'e haxy ete va'e?
25 Ha'e gui anhea'ã 'arandu aikuaa porã aguã, ha'e gui aikuaa pota
ha'e aeka ete aguã opa mba'e ikuai va'e ha'e javi regua aikuaa aguã.
Aikuaaxe avi heko vai va'e 'arandu e'ỹa, ha'e hi'arandu e'ỹ va'e akã porã
e'ỹa guive.
26 Ha'e rami vy peteĩ ajou manoa gui nda'eveive va'e: peteĩ kunha opy'a
re jojopy ha'e nhombo'a aguã anho omoĩ va'e, ha'e opo py corrente
jokuaarã oguereko va'e. Ha'e va'e gui Nhanderuete renonde heko porã
va'e oo jepe 'rã, ha'e rã ojejavy va'ety ma ou vy onhembo'a uka 'rã
ixupe.
27 Ayvu mombe'ua aipoe'i: "Ma'ẽ, po ramigua xee ajou va'ekue. Mba'emo
amboae ramigua re ambojoja vy aikuaa porã aguã
28 aikuaa pota aikovy teĩ ndaikuaa porãi teri: mil avakue mbyte peteĩ'i
anho ajou ha'eve va'e, ha'e rã mbovy rei e'ỹ kunha mbyte ma peteĩve ma
voi xee ndajoui.
29 Ma'ẽ, peteĩ anho aikuaa: Nhanderuete omoingo avakue heko porã
va'erã, va'eri ha'e kuery opa marã onhembopy'a okuapy."

---

c 7.20 Romanos 3.10

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Huvixave nhanhe'ẽ rendu aguã re ijayvuague

8 1 Mava'e tu oiko hi'arandu va'e rami mba'emo omombe'u porãve kuaa
'rã? Mba'eta avakue 'arandua ma omoexakã 'rã hova, oguerova 'rã
ivaia oexa ukaa gui.
2 Xee aipoa'e ndevy: Enhe'ẽ rendu ke huvixave Nhanderuete renonde
reuraague rami vy.
3 Ejapura eme huvixave renonde gui rejepe'a aguã, neĩ enhea'ã eme
mba'emo vai rejapoa py, mba'eta ha'e ae oikuaa rami 'rã ojapo.
4 Mba'eta huvixave ayvu ma ipo'akave va'e. Mava'e tu ixupe "Mba'e tu
rejapo?" he'i 'rã?
5 Ha'e ojapo uka va'e moĩ porãa ma ndoiko axyi 'rã. Hi'arandu va'e opy'a
py oikuaa 'rã raka'e ha'e marã rami pa mba'emo ojapo aguã.
6 Mba'eta opa mba'e pe oĩ oiko aguã ára ha'e marã rami pa ojapoa aguã,
avakue re mba'emo vai ipoyi ete teĩ.
7 Mba'eta ha'e kuery ndoikuaai 'rã mba'e pa oiko 'rãa. Marã rami paa
guive nomombe'uai 'rã ha'e kuery pe.
8 Avave rei ndojoko kuaai 'rã yvytu oipejua, ha'e omano aguã ára re
katuve ma nda'ipo'akaai 'rã. Ha'e nunga re nhanhea'ãa py ma noĩ 'rã
japytu'u aguã, heko vai va'e kuery katuve ma ndoo jepei 'rã gueko vaia
rupi.
9 Ha'e nunga ha'e javi kuaray guýry aexa mba'emo ojapo pyre re aikuaa
potaa rupi, mba'eta amongue py avakue joe ipo'aka 'rã omomba aguã rive.

Joo rami e'ỹ-e'ỹ jajopy aguã re ijayvuague

10 Aexa avi heko vai va'e kuery onhono porãa py opytu'u rã, ha'e rã
henda iky'a e'ỹ va'e py oo jepi va'ekue re ma hexaraipaa, ikuai porãague
tetã py voi. Ha'e nunga voi opa rive va'erã.
11 Joapo vaiare nombopagaa voi ramo avakue ra'y kuery opy'a re omoĩ 'rã
ojapo vai aguã anho.
12 Ha'e gui xapy'a rei ojejavy va'ety cem-kue 'rã ojapo vai va'eri hi'ára
ipuku teĩ, aikuaa porã Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e
ojou 'rãa iporã va'e.
13 Ha'e rã heko vai va'e kuery ma iporã va'e ndojoui 'rãe, hi'ára nda'ipukui
'rã guive. Kuaray'ã rami oaxa 'rã, Nhanderuete renonde ojererokyje rupi
e'ỹ ikuai rire.
14 Oĩve teri amboae nunga ju opa rive va'erã yvy re. Mba'eta heko porã
va'e ikuai heko vai va'e rami ombopagaa va'e, ha'e heko vai va'e avi ikuai
heko porã va'e rami omboekoviaa va'e. Aipoa'e ha'e nunga voi opa rive
va'erã.
15 Ha'e nunga rupi xevy pe ha'eveve va'e ma vy'aa, mba'eta avakue pe
kuaray guýry ha'eveve va'e ma okaru, oy'u ha'e ovy'a aguã. Mba'eta

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e ramigua ombovy'a 'rã omba'eapo oikovya rupi, kuaray guýry
Nhanderuete hi'ára ome'ẽa pukukue re.
16 Anhea'ã avi aikuaa aguã 'arandu, ha'e aexa aguã yvy re omba'eapoa
ha'e javi, mba'eta ara py neĩ pyávy voi avakue ndoke kuaai 'rã.
17 Ha'e rami vy Nhanderuete rembiapokue ha'e javi re aikuaa pota vy
aikuaa rã avakue ndoikuaapa reguai 'rã mba'emo kuaray guýry ikuai va'e.
Avakue oikuaa aguã onhea'ã vaipa teĩ ndoupityi 'rã. Hi'arandu va'e voi
"Aikuaa 'rã", he'i teĩ ndoupityi 'rãe.

Ha'e javi pe joo rami merami ome'ẽa re ijayvuague

9 1 Anhea'ã ete ha'e nunga ha'e javi aikuaa aguã, mba'eta Nhanderuete
po py ikuai heko porã ha'e hi'arandu va'e kuery, ha'e kuery reko ha'e
javi guive. Ha'e rami teĩ avakue ndoikuaai guenonderã mborayvu tyrã pa
ivaia oĩa. Henonde guarã ha'e javi ma oikuaapy e'ỹ.
2 Opa mba'e oiko 'rã joo rami ae ha'e kuery ha'e javi re. Joo rami ae 'rã
oiko heko porã va'e ha'e heko vai va'e re, mba'emo ome'ẽ va'e ha'e ome'ẽ
e'ỹ va'e re, ojapo porã va'e ha'e ojejavy va'e re, oura va'e ha'e oura aguã
gui okyje va'e re guive.
3 Ha'e ramigua nda'evei va'e oiko kuaray guýry pavẽ ikuaia re, mba'eta
pavẽ re 'rã oiko joo ramigua ae. Avakue py'a voi tynyẽ mba'emo vai, ha'e
kuery re oĩ 'rã akã porã ve'ỹ oikovea ja. Ha'e rire ma manoa katy oje'oi.
4 Oikove va'e pe ma oĩ teri oarõ oikovy aguã, mba'eta guary omano
va'ekue gui ha'eveve jagua oikove va'e.
5 Mba'eta oikove va'e kuery oikuaa omano 'rãa, ha'e rã omanogue ma
mba'eve ndoikuaavei, oikoague repy ndojouvei 'rã guive, mba'eta ha'e
kuery re ima'endu'aa 'rãgue py oĩ hexaraipaa.
6 Ha'e kuery joayvua, ndajoayvuia ha'e nda'evei reia opa ma. Ha'e kuery
raka'e rã peve mba'eve ndoguerekovei 'rã kuaray guýry omba'eapo teri
va'e kuery reve.
7 Ha'e nunga rupi tereo, he'u mbojape revy'a reve, ha'e ey'u porã vinho,
mba'eta Nhanderuete ndererovy'a ae mba'emo rejapoa py.
8 Taxiĩ porã riae renhemondea, ha'e toata eme neakã remoatyrõ porãa.
9 Evy'a ke kunha reayvu va'e reve, nde'ára kuaray guýry Nhanderuete ome'ẽ
va'e re, reikovea opa voi va'e pukukue re. Ha'e nunga ma Nhanderuete
ome'ẽ kuaray guýry remba'eapo poyia rupi nekane'õague rekovia.
10 Mba'emo ndepo py rejapo aguã rejou va'e ha'e javi ke ejapo nembaraetea
rupi, mba'eta ha'e va'e rire reo aguã py noĩvei 'rã remba'eapo aguã, mba'emo
re renhembopy'a e'ỹ vy reikuaa pota aguã, neĩ ne'arandu aguã.

Onhea'ã rive va'e re ijayvuague

11 Kuaray guýry aexave ju inhakuã va'e kuery peguarã e'ỹ oĩ hekovia,
ha'e ipy'a guaxukueve pegua e'ỹ oĩ ipo'aka aguã, hi'arandu va'e peguarã

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

e'ỹ guive oĩ mbojape ho'u aguã, ha'e oiko kuaa va'e kuery peguarã e'ỹ oĩ
mba'emo oguerekopa aguã, neĩ oikuaapa rei va'e kuery peguarã e'ỹ oĩ
oguerovy'aa aguã. Ha'e rami 'rãgue py pavẽ ára oaxa 'rã ovy, ha'e pavẽ re
oiko 'rã oexa'ãmby e'ỹ.
12 Mba'eta avakue ndoikuaai o'ára ae. Pira imbo'aa py ho'a xapy'a, ha'e
guyra'i nhuã py ojejura va'e rami ae avi avakue ra'y kuery voi ojejopy uka
'rã mba'emo vai oiko ramo, ha'e kuery re oiko xapy'a rã.

Arandu ovarea kuaa ukaa omombe'uague

13 Kuaray guýry peteĩ aexa avi 'arandu kuaa ukaa, xevy pe rã tuvixa
va'e.
14 Mba'eta oĩ peteĩ tetã kyrĩ'i va'e mbovy'i avakue ikuaia. Ha'e va'e tetã re
ou peteĩ huvixa ipo'akave va'e. Ojokopa ha'e hovai re omopu'ã okuapy tetã
kora mbovaipaarã.
15 Ha'e py oiko peteĩ ava poriaukue hi'arandu va'e. Ha'e va'e ma o'arandua
rupi ogueraa jepe guetã. Ha'e rami rire teĩ ha'e va'e iporiaukue re avave
rei na'ima'endu'aavei.
16 Ha'e ramo "Imbaraete va'e gui hi'arandu va'e ha'eveve", ha'e,
iporiaukue'i 'arandua ndojou porãai, ha'e ijayvu noenduai teĩ.
17 Mba'eta hi'arandu e'ỹ va'e kuery ruvixa ojapukaia gui ha'eveve
hi'arandu va'e ijayvu rã nhakyrirĩ reve nhaendu.
18 Tembiporu joe opu'ãa pygua gui voi 'arandua ha'eveve. Ha'e rami avi
peteĩ'i ojejavy va'e teĩ mba'emo porã heta 'rã ombovai.

Arandu iporãa re ijayvuague

10 1 Heakuã porã va'e ryru py mberu omano va'ekue omoeakuã
vaikuea rami ae avi nhane'arandu e'ỹa ruxã'i oĩ teĩ ombovai 'rã
nhane'arandua ha'e nhanemboetea.
2 Hi'arandu va'e ipy'a 'rã oiporu kuaa katy oo aguã re, ha'e rã hi'arandu e'ỹ
va'e ma oiporu kuaa e'ỹa katy oo aguã re ipy'a.
3 Hi'arandu e'ỹ va'e ma tape rupi oo vy voi ndoiko kuaai 'rã. Ha'e rami vy
pavẽ pe oexa uka 'rã o'arandu e'ỹa.
4 Nderovai huvixa ivai reve opu'ã teĩ ejepe'a eme reĩa gui, mba'eta ndepy'a
guaxua omombytu'u 'rã opa marã ojapo vaixe va'e kuery.
5 Peteĩ ju aexa mba'emo vai kuaray guýry, huvixa ha'eve'ỹa rami opena
va'e.
6 Ha'e va'e ma omoĩ 'rã hi'arandu e'ỹ va'e yvatevea py, ha'e rã oguerekopa
va'e kuery ma yvyĩ'ia py omoĩ.
7 Aexa tembiguai kuery kavaju áry oo va'e, ha'e rã yvatekueve ma yvy
rupi oguata oje'oivy tembiguai rami.
8 Yvykua ojo'o va'ekue ma ha'e py ae ju 'rã ho'a, ha'e kora ombovo va'e
ma mboi oixu'u 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ita omboi va'e ma ha'e va'e py ae 'rã oiko axy, ha'e yxakã ombovo va'e
ma oexa 'rã ijavaete va'e.
10 Tembiporu ferro guigua naĩmbei va'e avave noaĩmbe'eai ramo
iporua onhemomburuve 'rã. Ha'e rã hi'arandu va'e omoatyrõ porã kuaa
'rã.
11 Xapy'a rei mboi ombo'e porãa e'ỹ re ri joxu'u ramo imbo'eare ndojopyi
'rã hepyrã va'ekue.
12 Hi'arandu va'e oayvu py onhemboete uka 'rã, ha'e rã hi'arandu e'ỹ
va'e ma oayvu py onhemomba uka 'rã.
13 Jypy hi'arandu e'ỹ va'e ijayvu 'rã oikuaa e'ỹ reia rupi, ha'e rã opaa py
ma ijayvu 'rã 'arandu e'ỹa ha'e joguerojejavya rupi anho.
14 Ava hi'arandu e'ỹ va'e ijayvu reta 'rã, mba'emo oiko va'erã avave
ndoikuaai teĩ. Mava'e 'rã tu oikuaa ha'e rire oiko va'erã?
15 Hi'arandu e'ỹ va'e omba'eapoa rupi ikane'õ 'rã, tetã re oo aguã ma voi
ndoikuaai.
16 Yvy huvixave kyrĩ va'e openaa pe nda'evei ete 'rã, yvatekueve
ko'ẽmba ramove ngaru ojapo okuapya pe guive.
17 Ha'e rã yvy yvateve va'e kuery ra'y huvixave openaa pe ma ha'eve
'rã, mba'eta ha'eve jave py yvatekueve oguapy 'rã okuapy mesa py
onhemombaraete aguã, oka'u okuapy aguã nda'ei.
18 Hoo va'e inhate'ỹ ramo oo ao'ia ho'apa 'rã. Opo py nomba'eapoxei
ramo otykypa 'rã.
19 Ngaru ojapoa 'rã ovy'a aguã, vinho nhombovy'a 'rã oikoa'i py, ha'e rã
peráta ma opa mba'e repyrã ha'eve.
20 Ndepy'a py voi ndeayvu vai eme huvixave re, neĩ nderopy ja'o ndeayvu
eme oguerekopa rei va'e re. Mba'e guyra oveve va'e ogueraa 'rã ndeayvu,
ipepo va'e kuery oendu uka 'rã ndeayvuague.

Hi'arandu va'e oiko kuaa-a re ijayvuague

11 1 Yy áry rupi emoaĩ nerembi'u, mba'eta hare ma rire rejou ju 'rã.[d]
2 Emboja'o sete e'ỹ vy oito pe, mba'eta ndereikuaai mba'emo vai
yvy re ou va'erã.
3 Araipa ramo oky xapy'a va'e ho'a 'rã yvy áry. Yvyra kuaray puku-a
katy e'ỹ vy ijapu'a'ia katy ho'a rire ha'ekue py ae 'rã itui.
4 Yvytu re oma'ẽ-ma'ẽ oikovy va'e mba'eve 'rã nonhotỹi, ha'e arai re oma'ẽ-
ma'ẽ va'e nomono'õi 'rã guive.
5 Ndee ndereikuaai marupi pa yvytu rape oĩa, neĩ kunha hye guaxu'i
va'e ryepy kyrĩ'i va'e kãgue'i ojeapo tema ovya voi. Ha'e rami ae avi
Nhanderuete opa mba'e apoare rembiapokue katuve ma ndereikuaai.

---

[d] **11.1** Apy ma ijayvu mba'emo Nhanderuete ojou uka va'ekue nhamboja'o aguã re, mba'eta omboekovia ju 'rã nhandevy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Aje'ive reve ke enhotỹ ha'yĩgue, ka'arukue voi emombytu'u eme
ndepo, mba'eta ndereikuaai marã ramigua pa oiko porã 'rãa, jypygua tyrã
amboae, tyrã mokoĩve joo rami oiko porã 'rã paa.
7 Hendy va'e ma ha'eve, ha'e kuaray rexakãa jaexa rã iporã.
8 Ava heta ma'etỹ oguereko va'e ta'ima'endu'a o'ára oaxa va'ekue ha'e
javi re. Ha'e rami teĩ toikuaa pota avi pytũ aguã ára heta ou va'erã re.
Mba'emo oiko va'e ha'e javi ma opa rive va'erã meme.

Kunumi teri va'e pe ijayvuague

9 Kunumi, erovy'a ke ndepyaua, ha'e nekuraxõ py erovy'a nekunumia.
Eiko tape nekuraxõ ha'e nderexa ovy'a aguã rupi. Ha'e rami teĩ eikuaa
pota, mba'eta ha'e nunga ha'e javi re Nhanderuete nemboayvu 'rã.
10 Ha'e nunga rupi nekuraxõ gui eipe'a imongueraiarã ha'e ndero'o moingo
axyarã, mba'eta nekunumia ha'e ndepyaua ma opa rive va'erã meme.

Tuja'i ma va'e pe ijayvuague

12 1 Nema'endu'a ke nemoingoare re nekunumi teri reve, ára vai ha'e
"Noĩvei avy'a aguã" 'rea ma'etỹa ovaẽ e'ỹ re.
2 Mba'eta ha'e va'e jave py ma kuaray pytũmba merami 'rã, jaxy ha'e jaxy-
tata nderekove rupi nemoexakã va'ekue guive, ha'e oky rire teĩ arai ou ju 'rã.
3 Oo re opena va'e rami ndejyva oryryipa 'rã, ha'e ava imbaraete va'ekue
rami neretyma ikarẽ rei 'rã. Mba'emo mongu'ia ndejuru py ikuai va'e
mbovy'i ma vy nomba'eapo porãvei 'rã, ha'e janela rupi hendy va'ekue
rami nanderexa pyxovei 'rã.
4 Ha'e gui okẽ tape katygua rami nerembeta onhemboty 'rã. Renhendu atã
aguã nda'evevei 'rã, ha'e guyra'i nhe'ẽ rendu vyve 'rã revy. Ha'e rami teĩ
kunhague oporaei va'e ayvu ma nonhendu atãvei merami 'rã.
5 Ha'e rami ae avi rekyje 'rã yvate va'e gui, ha'e tape rupi oo va'e gui rive
renhemondyi 'rã. Ha'e gui nde'a xiĩmba 'rã yvyra ipoty xiĩ va'e rami. Tuku
rive teĩ ipoyi 'rã ndevy, ha'e rekaruxea nerenduvei 'rã, mba'eta reo 'rã
reiny oo opa e'ỹ va'e katy, ha'e ojae'o va'e kuery ikuai 'rã tape rupi.
6 Ha'e va'e jave py ixã prata guigua oxo 'rã, ha'e karo ouro guigua ovo 'rã,
ha'e ygua py ovo 'rã yryru, ha'e yvu áry yryru renoẽa oĩ va'ekue ivaipa 'rã.
7 Ha'e rire yvy ku'i reikoague ojevy ju 'rã yvy re, ha'e rã nenhe'ẽ ma ojevy
'rã Nhanderuete imbouarea py.
8 Opa va'erã rive, opa mba'e ikuai va'e opa rive va'erã meme, he'i ayvu
mombe'ua.

Opa vy ijayvuague

9 Ayvu mombe'ua hi'arandu va'e vy ombo'e heta va'e kuery oikuaa aguã
rami. Ha'e gui ayvu re ojapyxaka ha'e oikuaa potaa rupi heta omombe'u
ayvu 'arandu regua.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Ayvu mombe'ua onhea'ã ayvu iporãgueve ojou aguã, ha'e ha'evea rami
ombopara aguã ayvu anhetẽ va'e.
11 Hi'arandu va'e kuery ayvu ma yvyra rakua mymba mondyia ha'e karavo
ombota porã mbyre rami oĩ, Opena va'e peteĩ'i oiko va'e ome'ẽ va'ekue
meme.
12 Xera'y, enheangu ke ha'e nunga rovai rupi reiko e'ỹ aguã. Mba'eta
kuaxia ombopara pyre ma ndoatai 'rãe, ha'e va'e re nhanhembo'e riae vy
nhandero'o kane'õmba 'rã.
13 Ha'e gui opa mba'e rendu va'ekue gui ma yvateve va'e po rami:
Nhanderuete renonde eiko rejererokyjea rupi, ha'e emoĩ porã ojapo uka
va'ekue, mba'eta ha'e va'e ma avakue pavẽ ojapo aguã va'e.
14 Mba'eta Nhanderuete oikuaa pota 'rã jaikoa ha'e javi re, ojekuaa voi e'ỹ
va'ekue guive, iporã va'e, ha'e iporã e'ỹ va'e teĩ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mboraei iporãve va'e Cântico Salomão ojapo va'ekue

Mboraei iporãve va'e cantares Salomão ojapo va'ekue

Kova'e kuaxia para py ma ijayvu peteĩ ava ha'e peteĩ kunha reve joayvua re. “Xee ma xerembiayvu mba'e, ha'e xerembiayvu ma xemba'e”, he'i (6.3). Ha'e ramigua ayvu oĩ va'e ma iporã va'e meme.

Jypy'i Nhanderuete omenda va'e kuery oguerovy'aa rupi ijayvu vy aipoe'i va'ekue: “Avakue oeja 'rã nguu ha'e oxy, gua'yxy reve joguereko aguã, mokoĩ gui peteĩ'i to'o oiko aguã”, he'i va'ekue (Gênesis 2.24). Ha'e va'e ayvu Jesus omombe'u porãve vy aipoe'i: “Yvy itui ypy'i guive ma Nhanderuete omoingo ava ha'e kunha. Ha'e nunga rupi ava oeja 'rã nguu ha'e oxy, gua'yxy reve onhemoirũ aguã. Ha'e gua'yxy reve mokoĩ 'rãgue py peteĩ to'o ma ikuai. Ha'e rami vy mokoĩ ve'ỹ ikuai, peteĩ'i to'o ma. Ha'e nunga rupi Nhanderuete omoirũ rire avave rei tomboja'o eme”, he'i (Marcos 10.6-9).

---

1 1 Kova'e mboraei iporãve va'e Salomão ojapo va'ekue.

Ta'yxy ijayvuague

2 Xerayvu ndejuru py,
mba'eta vinho gui ha'eveve ndee xerayvua.
3 Nereakuã porãa aetũ rã iporã,
nderery voi heakuã va'e onhoẽ mbyre rami ha'eve va'e.
Ha'e ramo kunhataĩgue ha'e javi 'rã nderayvu.
4 Xereraa ndereve! Jaa pojava!
Xeruvixave xereraa ndero py.

Irũ kuery ijayvuague

Ndee ae roguerovy'a rovy'a etea rupi.
Rejoayvua re orema'endu'a porã 'rã, vinho gui ha'eveve ramo.
Ha'evea rami ha'e kuery nderayvu.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ta'yxy ijayvuague

5 Kunhague Jerusalém pygua, xeũ va'eri xeporã.
Xepire ma Quedar rupi oo pirekue guigua rami huũ va'e,
ha'e ajukue Salomão ro py oĩ va'e rami.
6 Pema'ẽ ngatu eme xepire huũa re,
mba'eta kuaray ae ma xemoũmba.
Xekyvy kuery xemotare'ỹ rei vy
xemondouka karamboae uvaty re apena aguã.
Ha'e rami rã xemba'e uvaty re ma xee napenai.[a]
7 Ha'e gui ndee xerekovea rembiayvu, emombe'u xevy:
Mamo tu remongaru 'rã herekovy nerymba kuery?
Mamo tu remombytu'u 'rã kuaray mbyte jave?
Emombe'u ke, xee roekaa rupi avaẽ e'ỹ aguã
neirũ kuery guymba re openaa py.

Ime ijayvuague

8 Kunhague pavẽ gui neporãve va'e, ha'e nunga ndereikuaai ri vy
tereo ha'vy mymba kuery pypo rupi,
ha'e emongaru nerymba kavara kuery vexa'i re opena va'e kuery ikuaia rupi.
9 Xerembiayvu, neporã vaipa
kavaju kunha Faraó mba'e karóxa regua rami.
10 Nderova ma iporã nenamixã mbyte,
ndeaju'y voi mbo'y oĩ reve.
11 Ndejeguarã rojapo 'rã ouro gui,
prata py ijeguapa va'e gui voi.

Ta'yxy ijayvuague

12 Xeruvixave okaruaty py oĩa py
oetũ 'rã oiny xereakuã porãa.
13 Xevy pe ma xerembiayvu iporã
heakuã porã va'e ryru xekã mbyte oĩ va'e rami.
14 Yvoty En-Gedi katy uvaty ikuai va'e rupi henhoĩ va'e rami,
xevy pe xerembiayvu ha'e rami ae ha'eve.

Ime ijayvuague

15 Ma'ẽ xerembiayvu, ndee ma neporã.
Nderexa voi apykaxu rexa rami iporã.

---

[a] **1.6** “Xemba'e uvaty re napenai” he'ia ma ojee ae ijayvu vy, ipire kuaray omoũmba ramo.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ta'yxy ijayvuague

16 Xerembiayvu, ndee voi neporã, roayvu.
Nhanderupa ma jai rogue pyau guigua.
17 Nhandero yta rami guarã yary ikuai,
ha'e rã yvyra ijao'ia ma cipreste guigua.
2 1 Xee ma rosa poty Sarom rupigua rami,
ha'e yvoty yvyugua rupi ikuai va'e rami.

Ime ijayvuague

2 Yvoty juu mbyte oĩ va'e rami ae avi
kunhataĩgue mbyte xerembiayvu iporã.

Ta'yxy ijayvuague

3 Ha'e gui yvyra ikuai va'e mbyte maçã'y hi'aĩ va'e rami
kunumigue mbyte xerembiayvu iporã.
Ikuaray'ã py aguapyxe vai,
ha'e hi'a voi he'ẽ porã xevy.
4 Xereraa opy ja'o okaruaty py,
ha'e xe'áry rupi omopu'ã bandeira xerayvua kuaa ukaarã.
5 Anhemombaraete 'rã uva pirekue py,
anhenhandu porã 'rã maçã ha'u vy.
Mba'eta ayvu vaipa vy naxepytuẽ kuaavei.
6 Ijaxua regua toĩ xeakã guýry,
ha'e rã oiporu kuaa regua ma taxekuavã.
7 Jerusalém memby kuery, pendevy pe ajerure
guaxu ha'e guaxu kunha ka'aguy rupi ikuai va'e rupi:
Pemomyĩ eme rojoayvua, tove toke ranhe,
ha'e ae ovyxe e'ỹa ja.
8 Aendu xerembiayvu ijayvu rã.
Ma'ẽ, ha'e ou pojava yvyty áry rupi,
yvy'ã ikuai va'e rupi opo-opo ouvy.
9 Xerembiayvu ma guaxu e'ỹ vy guaxu ra'y'i rami inhakuã va'e.
Ne'exa, orero mbotya kupe py hi'aĩ,
janela rupi oma'ẽ ho'amy,
oexa pota ho'amy janela jokoa pa'ũ gui.
10 Ha'e gui xerembiayvu ijayvu vy aipoe'i xevy:

Ime ijayvuague

Xerembiayvu, epu'ã ke.
Xemba'e porã, eju.
11 Mba'eta yro'y oaxa ma,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

oky voi oaxapa ma.
12 Yvoty henhoĩmba ma yvy re,
ovaẽ ma guyra kuery onhe'ẽ aguã ára.
Pyku'i voi onhe'ẽ nhendu ma nhandeyvy rupi.
13 Figo'y voi ijypy ma hi'a aguã,
uva poty reakuã voi nhaetũ ma.
Epu'ã na xerembiayvu.
Xemba'e porã, eju ke.
14 Xerymba apykaxu,
ita pa'ũ ha'e itaova yvateve renhemia rupi reiko va'e,
exa uka na nderova,
ha'e taendu ndeayvu.
Mba'eta ndeayvua he'ẽ,
ha'e nderova ma aexaxe vai va'e.

Ta'yxy ijayvuague

15 Pejopy na mbyku ha'e mbyku'i uvaty ombovaipa va'e,
mba'eta oremba'e uvaty rupi ipotypa ma.
16 Xerembiayvu ma xemba'e, ha'e xee ma imba'e aiko.
Ha'e ma omongaru 'rã guymba kuery yvoty ikuaia rupi.
17 Xerembiayvu, ára yro'y rei'i ha'e pytũ e'ỹ teria ja ejevy ju.
Enha ejuvy guaxu e'ỹ vy guaxu ra'y'i rami, yvyty itatya rupi.

3 1 Pyávy xerupa py xetui jave
aeka xerekovea rembiayvu.
Aeka-eka teĩ ndajoui.
2 Ha'e gui apu'ã avy vy tetã rupi ajere aikovy.
Tetã mbyte ha'e tape ikuai va'e rupi aa vy
aeka xerekovea rembiayvu, aeka teĩ ndajoui.
3 Ha'e gui tetã rarõa kuery xerovaexĩ tetã rupi onhangarekoa rupi.
Ha'e rã ha'e kuery pe xee aporandu: “Pexa pa xerembiayvu?” ha'e.
4 Ha'e gui ma ajepe'a'i avy vy mae ma aovaexĩ xerembiayvu.
Aikuavã vy namondoukavei.
Ha'e gui aroike ha'i xemokambuare ro py.
5 Jerusalém memby kuery, pendevy pe ajerure
guaxu ha'e guaxu kunha ka'aguy rupi ikuai va'e rupi:
Pemomyĩ eme rojoayvua, tove toke ranhe,
ha'e ae ovyxe e'ỹa ja.

Irũ kuery ijayvuague

6 Mba'e tu peva'e tekoa e'ỹa gui jogueru jekuaa nhoguenoiny va'e?
Tata rataxĩ opu'ã va'e ramigua ou,
ha'e heakuãmba ouvy mirra ha'e heakuã porã va'e okaia py,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

opa marãgua heakuã porã va'e vendeaty kuery ogueru va'ekue
py.
7 Ne'exa, huvixa Salomão karóxa ae ou jekuaa.
Ijyke jovaive rupi sessenta avakue ogueru,
Israel regua ipy'a guaxukueve.
8 Ha'e kuery ha'e javi ma kyxe oiporu kuaa,
joe opu'ã kuaa va'e vy.
Peteĩ-teĩ oku'a re kyxe oguereko,
pytũ rupigua gui joepy aguã.
9 Karóxa ma huvixa Salomão ojeupe guarã ae ojapo uka va'ekue
yvyra Líbano regua gui.
10 Ijytarã ma ojapo prata gui,
hendarã ma ojapo ouro gui,
ha'e rã oguapya aguã ma púrpura gui ojapo.
Opy ha'e javi rupi Jerusalém pygua kunhague
ombojegua porã'i oayvua rupi.
11 Ha'e gui Sião memby kuery, peju, pema'ẽ
huvixa Salomão akã re coroa oĩ va'e re.
Ha'e va'e ma ixy ae ome'ẽ va'ekue
omendaa ára py, opy'a py oguerovy'a vy.

Ime ijayvuague

4 1 Ma'ẽ xerembiayvu, ndee neporã vaipa!
Neporã ete!
Nderexa ma apykaxu rexa rami iporã,
nderova mo'ãa rovai teĩ nderexa pyxo porã.
Nde'a ma kavara kuery Gileade regua yvyty áry gui oguejy
jogueruvy va'e rami huũ.
2 Neraĩ ma vexa'i kuery hague ojayapaa ramo'i va'ekue
ombojauague gui oẽ jogueravy va'e rami xiĩ.
Ha'e kuery peteĩ-teĩ oguereko mokoĩ'i ma voi va'e,
ha'e neĩ peteĩve ma voi ndata'y e'ỹi va'e rami.
3 Nerembe ma nhimbo pytã iporã va'e rami.
Ndejuru ma iporã ete.
Nderova ma romã'a omboja'o pyre rami xiĩ porã rei,
nderova mo'ãa rovai teĩ iporã jekuaa.
4 Ndeaju'y ma Davi torre tembiporu moĩ porã atyrã ojapo va'ekue
rami.
Ha'e va'e re mil hu'y jokoa ikuai xondaro ipy'a guaxukueve oupi
imoiny va'ekue rami.
5 Nekã mokoĩve ma guaxu ta'y'iague meme
yvoty ikuai va'e rupi okaru okuapy va'e rami.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ta'yxy ijayvuague

6 Ára yro'y rei'i ha'e pytũ e'ỹ teria ja
aa 'rã yvy'ã mirra ha'e heakuã porã va'e oĩa py.

Ime ijayvuague

7 Xerembiayvu, ndee ma neporã.
Ndere jipoi ndevaikuea.
8 Xerembireko, eju xereve Líbano gui,
eguejy xereve yvyty Líbano regua gui.
Ema'ẽ Amana yvyty apyte gui,
Senir ha'e Hermom yvyty gui,
guary kua ha'e yvyty xivi ikuaia gui.
9 Xereindy xerembireko, reipe'a ma xekuraxõ.
Reipe'a ma xekuraxõ rema'ẽa py rive'i,
ha'e peteĩ'i apu'a'i ndepo'y re oĩ va'e py.
10 Ndee xerayvua ha'eve vaipa, xereindy xerembireko.
Vinho gui xeayvua ha'eveve,
ha'e nereakuãa ma pavẽ heakuã va'e gui iporãve va'e.
11 Xerembireko, ndejuru gui ei rami he'ẽ va'e otyky,
neapekũ guy py ma ei ha'e kamby oĩ.
Ndetupyja ma Líbano yvy regua rami heakuã porã.
12 Xereindy xerembireko, ndee ma yvotyty ikorapa va'e rami reiko,
peteĩ yvu ojao'i pyre rami.
13 Nderegua ma romã'y ty ikuaia va'e rami,
hi'a porã va'e meme.
Ha'e py ikuai hena ha'e nardo'y,
14 nardo ha'e açafrão'y, cálamo ha'e canela'y.
Opa marãgua yvyra ikuai avi heakuã porã va'e:
mirra ha'e aloés, ha'e heakuã porãgueve ha'e javi ikuai.
15 Ndee ma yvu yvotyty moakỹa rami,
ygua yy oxyry va'e oĩa,
yakã Líbano regua yvyty gui oxyry atã va'e rami!

Ta'yxy ijayvuague

16 Yvytu kuaray apu'a'ia katygua, eju na.
Eju, ndee yvytu kuaray puku-a katygua.
Eipeju xe yvotyty rupi,
eraa heakuã porã va'e oetũa aguã katy.
Ha'e gui ma xerembiayvu tou omba'e yvotyty py,
to'u yvyra'a iporãve va'e!

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ime ijayvuague

5 1 Xereindy xerembireko, xee aike ma xeyvotyty py.
Xee amono'õ ma mirra heakuã porã va'e reve.
Ha'u ma ei hetã revegua,
ha'e ay'u ma vinho kamby reve.
Xeirũ kuery, pekaru ha'e pey'u.
Pey'u ndapey'uxevei peve, xerembiayvu kuery.

Ta'yxy ijayvuague

2 Xee ake teĩ xekuraxõ ma ndokei.
Aendu xerembiayvu okẽ re ombota nhendu reve aipoe'i rã:

Ime ijayvuague

"Xereindy xerembiayvu, eipe'a na.
Xerymba apykaxu, ndevaikuea oĩ e'ỹ va'e.
Mba'eta xeakã inhakỹmba yvyxĩ rayvi gui,
xe'a yxapypa ma", he'i.

Ta'yxy ijayvuague

3 Ha'e gui xee ma amboipa ma xeao puku.
Amoĩ ju 'rã nda'u?
Ha'e xepy voi ajoipa ma,
teĩ amongy'a ju 'rã nda'u?
4 Peteĩ yvyra pa'ũ oĩ va'e rupi xerembiayvu opoko rã
xekuraxõ omyĩmba ayvu vaipa rã.
5 Ha'e rami vy avy okẽ aipe'a aguã xerembiayvu pe.
Xepo gui mirra amoeakuãague otyky rei oiny,
xekuã gui voi okẽ pe'aa áry otyky ajopy rã.
6 Xerembiayvu pe aipe'a va'eri ojepe'a ju ma, oo ma ra'e.
Ha'e rami rã xenhe'ẽ py xekangypa ijayvu rire.
Aeka avy teĩ ndajoui, ha'e aenoĩ aikovy teĩ naxembovai.
7 Tetã rarõa kuery xerovaexĩ tetã re onhangarekoa rupi.
Ha'e rami vy xepetepa vy xembojexavai.
Ha'e gui tetã kora rarõa kuery ju omboi xeao puku.
8 Jerusalém memby kuery, ajerure pẽvy.
Xerembiayvu pexa vy mba'e pa pendeayvu 'rã ixupe?
Pemombe'u xee amano ta maa ayvu vaipa vy.

Irũ kuery ijayvuague

9 Ha'e gui ndee pavẽ kunhague gui neporãve va'e,
mba'e py tu nerembiayvu amboae kuery gui ha'eveve?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mba'e tu nerembiayvu amboae kuery gui iporãve va'e oguereko,
ha'e rami aguã re orevy rejerure aguã?

Ta'yxy ijayvuague

10 Xerembiayvu ma xiĩ pytã rei,
ha'e ma dez mil ikuai va'e gui teĩ omboetevepy.
11 Inhakã ma ouro oiky'a'o porã mbyre rami.
Hi'a ma guapytã xã ha'e xapirẽ rague rami huũ va'e.
12 Hexa ma apykaxu yakã rembe re ikuai va'e rexa rami.
Kamby py omoxiĩ ha'e ombojegua pyre rami hexa.
13 Hova ma yvyra bálsamo ty rami heakuã va'e,
ha'e yvyra rogue heakuã porã va'e omboaty pyre rami.
Hembe ma yvoty gui mirra iporãve va'e otykya rami.
14 Ijyva ma ouro guigua aygue ita porãgueve oĩa rami.
Iku'a ma marfim xiĩ va'e ita safira py ombojegua pyre rami.
15 Hetyma ma ita mármore guigua yta ouro ete áry omo'ã mbyre rami.
Yvatea ma Líbano yvyty rami, yvyra yvate va'e rami ete.
16 Ijayvua ma he'ẽ porã va'e rami.
Ha'e ma opa mba'e py xembovy'a.
Ha'e rami rima xerembiayvu oiko.
Ha'e rami xeme, Jerusalém memby kuery.

Irũ kuery ijayvuague

6 1 Kunhague pavẽ gui neporãve va'e,
marã katy tu oo ra'e nerembiayvu?
Mava'e tape rupi tu nerembiayvu oo ra'e?
Ore roipytyvõ 'rã reka aguã.

Ta'yxy ijayvuague

2 Xerembiayvu ma ojeupegua yvotyty ha'e bálsamo ty katy oguejy,
guymba kuery omongaru aguã yvotyty rupi, ha'e yvoty ikuai va'e
oiporavo aguã.
3 Xee ma xerembiayvu mba'e, ha'e xerembiayvu ma xemba'e.
Yvotyty rupi omongaru oikovy guymba kuery.

Ime ijayvuague

4 Xerembiayvu, Tirza tetã rami neporã,
ha'e xembovy'a Jerusalém rami.
Xondaro kuery bandeira revegua rami omboete reipy reiko.
5 Erova nderexa xegui, mba'eta xembopy'a eta rei.
Nde'a ma kavara kuery Gileade yvyty áry gui oguejy jogueruvy
va'e rami huũ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Neraĩ ma vexa'i kuery ombojauague gui oẽ jogueravy va'e rami xiĩ.
Ha'e kuery peteĩ-teĩ oguereko mokoĩ'i ma voi va'e,
ha'e neĩ peteĩve ma voi ndata'y e'ỹi va'e rami.
7 Nderova ma romã'a omboja'o pyre rami xiĩ porã rei,
nderova mo'ãa oĩ teĩ iporãa ojekuaa.
8 Sessenta huvixa ra'yxy ikuai, ha'e oitenta ikuai ta'yxy jevy.
Hembiguai kunhataĩ ma mbovy rei e'ỹ ikuai.
9 Ha'e rã ayvu ete va'e ma peteĩ'i ae,
xerymba apykaxu rami ivaikuea oĩ e'ỹ va'e.
Ha'e ma peteĩ'i va'e ixy oguereko vy ikuavãare oayvuve va'e.
Kunhataĩgue oexa vy ijayvu okuapy iporãa rami.
Huvixa ra'yxy ha'e ta'yxy jevy ikuai va'e voi oexa vy oguerovy'a vaipa okuapy.

Irũ kuery ijayvuague

10 Mava'e tu peva'e ko'ẽ ramo'ia rami ojekuaa va'e?
Ha'e va'e ma jaxy rami iporã ha'e kuaray rexakã rami iky'a e'ỹ va'e.
Xondaro kuery bandeira revegua rami omboete reipy oiko.

Ta'yxy ijayvuague

11 Aguejy avy yvotyty ha'e yvyraty katy,
mba'emo renhoĩ pyau yvyugua rupi ikuai va'e aexa aguã,
ha'e uva henhoĩ paa aexa aguã, ha'e yvyra romã'y ipotypaa re.
12 Mba'exa vy ete rã
xeretarã kuery yvatekueve mba'e karóxa py merami aĩ.

Irũ kuery ijayvuague

13 Sulamita, ejevy ju na.
Ejevy ju, ore kuery roexaxeve ju.

Ta'yxy ijayvuague

Mba'e re tu pexaxe sulamita
Maanaim py ojeroky rã?

Ime ijayvuague

7 1 Huvixa rajy, ndepy regua reve reguataa ma iporã meme.
Neretyma ku'a ma mbo'y hembiapo kuaa va'e rembiapo rami iporã.
2 Nepuru'ã ma karo ojere va'e vinho oĩ riaea rami.
Ndeku'a ma trigo omboaty pyre yvoty ombojerepy rami.
3 Nekã mokoĩve ma guaxu ta'y'iague meme rami.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ndeaju'y ma torre marfim guigua rami iporã.
Nderexa ma yy omboty pyre Hesbom py, Bete-Rabim rokẽ yvy'iry oĩ va'e rami.
Nexĩ ma Líbano yvy re torre Damasco katy ooa py hi'aĩ va'e rami.
5 Neakã ma Carmelo yvyty rami.
Nde'a ma púrpura rami iporã.
Huvixave ojejopy uka nde'a reipopẽ va'ekue re.
6 Ndee ma neporã ha'e arovy'a vaipa,
xembovy'a ete xerayvua py.
7 Nde'yvia ma pindo rami,
ha'e rã nekã ma guapytã rami.
8 Xee aipoa'e: "Ajeupi rã pindo re,
ajopy 'rã ixã rapo re", ha'e.
Nekã toĩ xevy uva arupỹ xã rami,
nepytuẽa taeakuã porã maçã rami.
9 Xerayvua ma vinho iporã va'e rami.

Ta'yxy ijayvuague

Ha'e va'e vinho ma xerembiayvu toy'u tema,
toxyry ovy ijuru ha'e haĩ rupi.
10 Xee ma xerembiayvu mba'e,
ha'e rã ha'e xepota.
11 Eju xerembiayvu, jaa nhuũndy rupi jaiko,
pytũ jaaxa aguã tekoa'i rupi.
12 Ko'ẽmba'i ramove javy voi vy jaa uvaty re nhama'ẽ vy.
Jaexa uva poty ojepe'a ma paa,
ha'e yvyra hi'a va'e henhoĩ paa.
Ha'e py ma xee aexa uka 'rã roayvu etea.
13 Mandrágora reakuã nhaetũ,
ha'e nhanerokẽ rupi ikuai yvyra'a iporãgueve,
ipyau ha'e yma guare guive.
Xerembiayvu, ha'e nunga ha'e javi xee amoĩ porã ndevy peguarã.

8 1 Ndee xekyvy va'e rire, xexy omokambu va'ekue ae!
Ha'e rami va'e rire tape rupi rovaexĩ vy
xee roayvu 'rãgue avave rei xejou vai e'ỹ re.
2 Xee rogueraa vy rogueroike 'rãgue xexy ropy.
Ha'e gui ndee xembo'e 'rãgue.
Ha'e rã ndevy ame'ẽ 'rãgue rey'u aguã vinho iporãve va'e regua,
ha'e xe yvyra'a rykue.
3 Ndeaxua regua oĩ 'rãgue xeakã guýry,
ha'e rã reiporu kuaa regua ma xekuavã 'rãgue.
4 Jerusalém memby kuery, ajerure pẽvy:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pemomyĩ eme rojoayvua, tove toke ranhe,
ha'e ae ovyxe e'ỹa ja.

Irũ kuery ijayvuague

5 Mava'e tu peva'e, tekoa e'ỹa katy gui oẽ ouvy vy
guembiayvu reve joe ojeko jogueruvy va'e?

Ime ijayvuague

Maçã'y rembypy guy py xee romomyĩ.
Ha'e py ae ndexy ndereréko'i raka'e.
Ha'e py ae ju nekuavãare oendu raka'e haxy va'e.
6 Emoĩ xerery nekuraxõ re imbojaarã rami, ndejyva re guive.
Mba'eta jajoayvua ma manoa rami ipo'aka.
Ha'e rã takãte'ỹ ma yvyra rupa rami nda'evei ete va'e.
Ha'e va'e regua tapyĩ ma hendy revegua,
tata rami okai oiny va'e.
7 Yy tuvixa va'e teĩ nomboguei 'rã jajoayvua,
yakã ikuai va'e ndojao'i 'rã.
Joayvua repyrã amongue oguereko va'e ha'e javi ome'ẽ teĩ
mba'everã ndovarei.

Irũ kuery ijayvuague

8 Ore kuery orereindy roguereko ikã e'ỹ teri va'e.
Mba'e tu rojapo 'rã ixupe gua'yxyrã re ojerurea ramo?
9 Tetã kora ha'e oiko va'e rire
ixupe rojapo 'rãgue peteĩ torre prata guigua.
Ha'e rã okẽ va'e rire
ronhovã 'rãgue yvyrape yary guigua py.

Ta'yxy ijayvuague

10 Xee ma tetã kora, ha'e rã xekã ma torre rami oĩ.
Ha'e rami rã xerembiayvu xerexa vy xererovy'a 'rã.

Irũ kuery ijayvuague

11 Baal-Hamom py Salomão oguereko peteĩ uvaty.
Ha'e va'e omboaxa raka'e opena va'erã kuery pe.
Ha'e ramo hi'a rekovia peteĩ-teĩ ogueru ixupe mil hatã'i va'e prata
guigua.

Ta'yxy ijayvuague

12 Ha'e rã xe uvaty ma xereve ae oĩ xee aipotaa rami areko aguã.
Ha'e gui ndee Salomão, eju ejopy mil hatã'i va'e,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e hi'a re opena va'e kuery ju duzentos 'rã ojopy.

Ime ijayvuague

13 Ndee yvotyty rupi reiko va'e,
nhaneirũ kuery oenduxe okuapy ndeayvua.
Xee voi taendu.

Ta'yxy ijayvuague

14 Xerembiayvu, eju pojava!
Enha ejuvy guaxu e'ỹ vy guaxu ra'y
yvyty heakuã va'e áry rupi opo-opo ouvy va'e rami.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Isaías ayvu oĩa

Isaías ayvu oĩa

"Kova'e ma Amos ra'y Isaías pe oexa uka pyre Judá ha'e Jerusalém pygua kuery reko re, Judá pygua huvixa Uzias oĩ jave, ha'e gui Jotão, Acaz ha'e Ezequiasju. 'Ndee yva, endu ke, ha'e ndee yvy, eikuaa pota ke, mba'eta ijayvu va'e ma Senhor ae. Aipoe'i: "Amongakuaa xera'y kuery, ha'e kuery ambotuvixapa rire teĩ xere opu'ã rei okuapy. Vaka kuery minha oikuaa 'rã oja, ha'e mburika'i voi oikuaa 'rã ija omongaruaty. Ha'e rã Israel kuery ma ndoikuaai mba'eve, xevygua kuery ndoikuaai mba'eve ete", he'i'" (1.1-2). Profeta Isaías ijayvu raka'e Nhanderuete po'akaa ha'e peteĩ'i oikoa re, guembiguai jogueraa jepearã ombou aguã re guive. Ha'e va'e ma Jesus Cristo.

Capítulo 1 guive 39 peve ijayvu Assíria pygua kuery Judá kuery ombojexavaia re. Ha'e rami teĩ profeta pe nda'eveive va'e ma hetarã kuery ojejavy reia, Nhanderuete nonhe'ẽ renduia ha'e hexe ndojeroviai okuapya.

Capítulo 40 guive 66 peve omombe'u ha'e kuery yvy mboae rupi ombojexavaia teĩ Nhanderuete omboaxy vy oguerojevy ju ha'e ogueraa jepe aguã. "Nhanderuete aipoe'i: 'Xevygua kuery pe pendeayvu pembovy'aa rupi, pembovy'a ju ke. Pendeayvu porã'i ke Jerusalém pygua kuery pe. Ha'e vy aipopeje: "Opa ma pendere opu'ãa ague, mba'eta pendereko vaiague omboguepaa ma. Pejejavyague re pepaga aguã va'ekue mokoĩgue ma pejopy Senhor po gui", peje'" (40.1-2).

Ojejavypa va'e kuery pe ijayvuague

1 1 Kova'e ma Amoz ra'y Isaías pe oexa uka pyre Judá ha'e Jerusalém
pygua kuery reko re, Judá pygua huvixa Uzias oĩ jave, ha'e gui
Jotão, Acaz ha'e Ezequias ju.[a]
2 Ndee yva, endu ke, ha'e ndee yvy, eikuaa pota ke, mba'eta ijayvu
va'e ma SENHOR ae. Aipoe'i: "Amongakuaa xera'y kuery, ha'e kuery
ambotuvixapa rire teĩ xere opu'ã rei okuapy.

---

[a] **1.1** Profeta Isaías oiko jave ma judeu kuery mokoĩ regua ikuai raka'e. Judá kuery kuaray puku-a katy, ha'e gui Israel kuery kuaray apu'a'ia katy ikuai va'e. Judá regua tetã tuvixave va'e ma Jerusalém Isaías rekoa, ha'e rã Israel regua tetã tuvixave va'e ma Samaria.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Vaka kuery minha oikuaa 'rã oja, ha'e mburika'i voi oikuaa 'rã ija
omongaruaty. Ha'e rã Israel kuery ma ndoikuaai mba'eve, xevygua kuery
ndoikuaai mba'eve ete", he'i.[b]
4 Nda'evei ete 'rã ha'e rami ete pendeko vai va'e pe. Peẽ kuery pejejavya
anho pereko va'e, heko vai va'e regua, ha'e iky'apa va'e ra'y kuery
pendekuai. Pepoipa ma SENHOR gui, pendeayvu vai Israel kuery Ruete
Iky'a e'ỹ va'e pe, ha'e vy jypy guare rami ju pendekuai.
5 Mba'e re tu pendekuai axy reivexe ri pejejavypa vy? Mba'eta peneakã
raxypa, pendepy'a voi ijaipa ma.
6 Pendepy mbyte guive pendeapyte peve penderete ivaipa ma, opa
marãgua ai vaikue oĩ penderete re. Ha'e nunga ndoiky'a'oai 'rã,
ndojokuaai 'rã, neĩ azeite py voi noipoanoai 'rã.
7 Pendeyvy ma ivaipa ma, peneretã ikuai va'e voi omombaa ma tata py.
Peẽ kuery pexaa py amboae yvy guigua kuery ho'upa penereminhotỹgue.
Ha'e ramo pendeyvy rupi tekoague rive opyta, amboae yvy guigua
omomba rire.
8 Sião memby[c] voi opyta ha'e ae'i, oguy vaikue'i uvaty, e'ỹ vy pepino-ty
mbyte py oĩ va'e rami, ha'e e'ỹ vy tetã ojokopaa va'e rami.
9 Ha'e gui SENHOR ixondaro reta va'e amongue'i jakuave aguã rami
ndoejai va'e rire nhakanhymba 'rãgue Sodoma ha'e Gomorra tetã rami.[d]

Ombojerovia merami rive va'e re ijayvuague

10 Peẽ Sodoma pygua huvixa kuery, pendu ke SENHOR ayvu! Gomorra
tetã py pendekuai va'e, pejapyxaka Nhanderuete guigua lei rupi
penembo'ea re.[e]
11 SENHOR aipoe'i: "Mba'erã tu ha'e rami ete xevy peme'ẽ mba'emo? Xee
ndaipotavei ma vexa'i ava ha'e mymba ikyra va'e peapy reve peme'ẽ
va'e. Xee ndarovy'avei ma toro ra'y ruguy, xee ndaipotavei ma vexa'i ha'e
kavara.
12 Xerenonde pejexa uka aguã peju vy mava'e oipotaa rami tu penha-
penha xevygua templo roka rupi?
13 Peruve eme xevy ndovarei va'e regua peme'ẽ va'erã. Heakuã porã
va'e xevy peapy va'e xembojeguaru ma, ha'e jaxy pyau'i ára ngaru
pejapo va'e, ha'e gui sábado ha'e amboae ára py pendeatya voi, mba'eta
ndaropo'akavei ma nhemboaty iky'a e'ỹ va'e oiko aguã py pejejavy
pekuapya.

---

[b] **1.3** Amongue py "Israel kuery" 'ea 'rã Israel kuery pe ae, ha'e rã amboae henda py ma mokoĩve regua Judá ha'e Israel pe ijayvu. Apy ma mokoĩve re ijayvu. [c] **1.8** "Sião memby" he'ia ma Jerusalém tetã re ae ijayvu vy. [d] **1.9** Tetã Sodoma ha'e Gomorra ma Nhanderuete omomba vyvoi raka'e tata omboguejy vy, ha'e pygua kuery opa marã rei ikuai rire (Gênesis 18.1–19.29). Romanos 9.29 [e] **1.10** Apy ma guetarã kuery pe ae "Sodoma ha'e Gomorra pygua" he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Jaxy pyau'i ára ngaru oikoa py, ha'e amboae ára pendeatya py ma
xembopoxy pekuapy, ndaropo'akavei ma. Xekane'õ ma arojexavai vy.
15 Ha'e nunga rupi xevy pe pejapukaia rupi pendepo peupi ramo xee
nama'ẽi 'rã. Mbovykue rei e'ỹ pejerure teĩ xee naendui 'rã, jouguy py
pendepo ky'a ramo.
16 Pejejoi ke, pejeky'a'o, pendereko vaia peipe'a xerenonde gui! Pejepe'a
pejapo vaia gui,
17 ha'e peikuaa pota iporã va'e rupi ju pendekuai aguã. Pejoguereko pota
teko porã rupi. Pejoko nhombojexavaixe va'e, pepy tyre'ỹ kuery ojavyky
reia rã, ha'e peipytyvõ imeve'ỹ va'e", he'i.

Imboaxya rupi "Peju ke" he'iague

18 SENHOR aipoe'i: "Peju ke toromongeta. Pejejavya pytã rei rire teĩ
xee romoxiĩ 'rã yro'y rami. Pytã huũ rei teĩ romoxiĩ 'rã vexa'i rague
rami.
19 Ha'e rami peikoxe, ha'e xenhe'ẽ rendu ri ramo romongaru 'rã mba'emo
porã yvy omoingo va'e re anho.
20 Ha'e rã naxenhe'ẽ rendui vy pepu'ã rei ramo pendejukapaa 'rã kyxe
py." SENHOR ae ha'e rami ijayvu va'ekue.

Jerusalém pygua kuery ombopaga rire oepy ju aguã re ijayvuague

21 Tetã Nhanderuete pe ojeroviapy peiko va'ekue ri kunha itavy rei
va'e rami ju pendekuai. Pendea py heta ikuai va'ekue ri iporayvu'i ha'e
peteĩ rupi ikuai va'e. Ha'e rã aỹ ma jojukaa rive anho ikuai.
22 Prata pereko va'ekue ma omombo pyrã rive opyta. Pende-vinho
iporãve va'ekue ri yy re rive omoirũa.
23 Pendea py huvixa kuery ikuai va'e voi heko vai va'e anho ikuai,
imonda va'e kuery irũ. Ha'e kuery peteĩ-teĩ ojeupe guarã mba'emo ome'ẽ
uka opena aguã, ojoupave aguã re rive 'rã oo. Ha'e rami avi ndoepyvei
ma tyre'ỹ kuery, imeve'ỹ va'e re voi nopenavei ma.
24 Ha'e nunga rupi SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete
ipo'akapa va'e aipoe'i: "Aỹ gui xepoxya aexa uka ta ma xerovaigua kuery
pe. Ajepy 'rã ndaxerayvuvei okuapyague re.
25 Penderovai aupi 'rã xepo, roiky'a'o 'rã kavõ py rami, pendea gui aipe'a
aguã iky'a va'e ha'e javi.
26 Xee amoĩ ju 'rã joguerekoarã yma guare rami. Amoĩ 'rã
penemongetaarã jypy guare rami. Ha'e ramo mae peneretã pe 'Teko
porã oĩa' ha'e 'Ojeroviapy ikuaia' 'ea ju 'rã.
27 "Aepy ju 'rã Sião tetã ha'evea rami, teko porã rupi araa jepe 'rã
ojeko rerova uka va'e ha'e javi.
28 Ha'e rã teko vai rupi ikuai va'e ha'e ojejavypa rei va'e ma amomba
vyvoi 'rã. Ha'e ramo SENHOR gui ojepe'a va'ekue okanhymba 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

29 Mba'eta peẽ kuery pexĩmba 'rã yvyra pejou porã reiague re, ha'e
nda'evei nho 'rã yvotyty pejou porãveague re.[f]
30 Ha'e nunga rupi yvyra rogue omanomba rei va'ekue rami 'rã pendekuai,
ha'e yvotyty ipirupa va'ekue rami avi.
31 Peẽ kuery va'e regua ipo'akave va'ekue ri mba'emo pire rami 'rã ikuai,
ha'e ha'e kuery mba'emo ojapo va'ekue ma tata raviju rami 'rã opyta,
mba'eta mokoĩve okanhymba 'rã tata py, imbogueará ndoikoi 'rã guive”,
he'i.

Miquéias 4.1-5

2 1 Pova'e ma Amoz ra'y Isaías pe mba'emo oexa uka reve ayvu ombou
va'ekue Judá ha'e Jerusalém re.
2 Ha'e gui opaa ára yvyty SENHOR pegua oo oĩa ombo'yvateve 'rã yvyty
ikuai va'e áry. Ha'e ramo yvy regua kuery ha'e javi oje'oi 'rã ha'e katy.
3 Heta regua kuery oo vy aipoe'i 'rã joupe-upe: “Peju ke, jajaje'oi SENHOR
pegua yvyty re, Jacó kuery Ruete pegua oo oĩa katy. Ha'e ma nhanembo'e
'rã oikoa re, ha'e va'e rupi nhande kuery voi nhandekuai aguã. Mba'eta
Sião gui ma oikuaa ukaa 'rã lei, Jerusalém gui onhendu 'rã SENHOR
ayvu”, he'i 'rã okuapy.
4 Ha'e gui ma SENHOR oikuaa pota 'rã yvy regua kuery re, omo'arandu
'rã heta regua. Ha'e ramo ha'e kuery okyxe gui ojapo 'rã yvy karaĩarã,
ha'e hu'y guaxu gui ojapo 'rã kyxe yvyra rakã ayaarã. Mba'eta yvy regua
kuery okyxe ndoguerojeroviavei 'rã, neĩ joe opu'ã aguã voi ndoikuaavei
ma 'rã.
5 Peju ke Jacó ramymino kuery, nhande kuery voi nhandekuai SENHOR
rexakãa rupi.

Avakue onhemboyvate va'ekue omo'yvyĩ'i aguã re ijayvuague

6 Ha'e gui SENHOR, ndee rejapa va'e ty'y ndevygua Jacó ramymino
kuery. Mba'eta ndevygua kuery ma kuaray oua katygua gui oikuaa
amboae rami onhembo'e aguã, filisteu kuery rami ae 'rã imba'ekuaa, yvy
mboae regua ra'y kuery re 'rã irũ okuapy.
7 Ijyvy re ma heta oĩ prata ha'e ouro. Ndoipapa kuaavei ma opa mba'e porã
oguereko va'e. Ha'e py oĩ kavaju anho, ha'e karóxa'i voi mbovy rei e'ỹ ikuai.
8 Ha'e kuery yvy re tynyẽ avi mba'emo ra'angaa ombojeroviapy. Ha'e
kuery guenapy'ã re oĩ 'rã ha'e kuery ae po py ojapo va'ekue renonde,
omboete 'rã ha'e kuery ae rembiapo.
9 Ha'e va'e rire ma omo'yvyĩ'imbaa, avakue pavẽ omoxĩmbaa teĩ
ndereperdoai ha'e kuery ojejavya.

---

[f] **1.29** Ha'e kuery ma yvyra ikuai va'e guýry, ha'e yvotyty rupi onhembo'e va'ekue amboae rami rei. Mba'emo ra'angaa ombojeroviaa rupi opa marã rei ikuai.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Tapeo, peike itakua py penhemi! Yvy ku'i py penhemi SENHOR gui
pekyje vy, hexakãa ha'e ipo'akaa gui.
11 Mba'eta omomba 'rã avakue ojejou porã reiague, omo'yvyĩ'i 'rã
onhemboyvate rei va'ekue. Mba'eta ha'e va'e ára SENHOR anho yvate 'rã.
12 Mba'eta ovaẽ 'rã ára SENHOR ixondaro reta va'e omo'yvyĩ'imba aguã
ojejou porã rei va'ekue, onhemboyvateve va'ekue-'ekue ha'e yvateve
va'ekue ha'e javi oitypa aguã,
13 oity aguã yvyra yary Líbano yvy regua yvatekueve, ha'e carvalho Basã
yvy re ikuai va'e ha'e javi,
14 ha'e gui yvyty yvate va'e ha'e javi, yvy'ã ikuai va'e,
15 ha'e gui torre yvate va'e ha'e javi, ha'e tetã kora oĩ atã va'ekue meme,
16 ha'e gui kanoã guaxu Társis katy oo va'e ha'e javi, jaexa rã iporãve
va'ekue teĩ.
17 Ha'e rami vy omomba 'rã avakue ojejou porãague, omo'yvyĩ'imba 'rã
onhemboyvatevea. Mba'eta ha'e va'e ára SENHOR anho yvate 'rã.
18 Ha'e gui ombovaipa 'rã mba'emo ra'angaa ha'e javi.
19 Ha'e ramo avakue onhemimba 'rã itakua py ha'e yvykua rupi SENHOR
gui okyje vy, hexakãa ha'e ipo'akaa gui, ko yvy regua omondyipa aguã
opu'ã ramo.
20 Ha'e va'e ára anguja ha'e mbopi pe rive avakue omombo 'rã mba'emo
ra'angaa prata ha'e ouro guigua, ha'e kuery ae omboete va'erã ojapo
va'ekue.
21 Ha'e rami vy onhemimba 'rã itakua py ha'e itaova guy rupi SENHOR gui
okyje vy, hexakãa ha'e ipo'akaa gui, ko yvy regua omondyipa aguã ha'e
opu'ã ramo.
22 Ha'e nunga rupi pejeroviave eme avakue oapyĩgua rupi rive ipytuẽ va'e
re. Mba'erã tu ha'e kuery ovare?

Judá ha'e Jerusalém pygua kuery ikuaia re guive SENHOR oikuaa pota aguã re ijayvuague

3 1 Mba'eta ma'ẽ, Jerusalém ha'e Judá gui SENHOR ixondaro reta va'e
oipe'a 'rã mbojape, yy ha'e guekoverã oguereko va'ekue ha'e javi,
2 ha'e gui ipy'a guaxukueve, xondaro kuery, nhomboayvu va'ety, profeta,
imba'ekuaa va'e kuery, ha'e tujakueve,
3 ha'e xondaro ruvixa cinqüenta re opena va'e, ha'e omboetevepy,
nhomongetaa kuery, mba'emo ojapo kuaa va'e ha'e imba'evyky va'e kuery
ha'e javi 'rã oipe'apa.
4 Ha'e rire huvixa ikuai va'ekue 'rãgue py kunumigue'i ju 'rã omoĩ. Ha'e
ramo kyrĩgue po py oĩ 'rã ha'e kuery re opena aguã.
5 Ha'e rire nhomoingo axy 'rã jomeme, peteĩ-teĩ ngoo katy'i ikuai va'e
reve. Kunumigue'i opu'ã 'rã tujakueve re, ha'e opa marã rei ikuai va'e
opu'ã 'rã omboetevepy re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e va'e jave ma amongue nguu ro py ovaẽ vy guyke'y pe aipoe'i 'rã:
"Ndee tu ndeao rima. Ha'eve reiko aguã oreruvixarã. Epena ha'vy kova'e
tekoa ivaipa va'ekue re", he'i 'rã.
7 Ha'e rami teĩ ha'e va'e árave tyke'y ombovai vy aipoe'i 'rã: "Xee tu
poropoanoa e'ỹ, ha'e xero py ndarekoi mbojape, neĩ ao. Nda'evei xee aĩ
aguã heta va'e kuery ruvixarã", he'i 'rã.
8 Mba'eta Jerusalém ivaipa, Judá regua voi oitypaa, mba'eta oayvu py
ha'e mba'emo ojapoa py ha'e kuery SENHOR re opu'ã okuapy, Hexakãmba
va'e ombopoxya rupi rive ikuai.
9 Ha'e kuery rova re ojekuaa ojejavypa va'ea. Sodoma pygua kuery rami
ete oexa uka 'rã ojejavypa reia onhomi e'ỹ re. Nda'evei ete 'rã ha'e kuery
pe, ojeupe ae ojapo vai rire.
10 Ha'e rã heko porã va'e kuery pe ma aipo're: "Pẽvy pe iporã va'e oiko
'rã", 're, mba'eta ha'e kuery ojopy 'rã ikuai porãague repy.
11 Ha'e rã heko vai va'e pe ma nda'evei ete 'rã, opa mba'e py ikuai axy 'rã.
Mba'eta ojapo vaiague ae ju 'rã ojeapa ha'e kuery re.
12 Xeretarã kuery re opena va'e ma kunumigue meme, ha'e kuery re
opena aguã ma kunhague po py oĩ. Xeretarã kuery, pendererekoa kuery
ma penembotavypa, mba'eta ombovaipa tape peo aguã va'e.
13 Ha'e nunga rupi SENHOR ae 'rã oikuaa pota, oiko katu ma omboayvu
aguã yvy regua kuery ha'e javi.
14 SENHOR omboayvu 'rã ojeupegua kuery mongetaaty ha'e huvixa
kuery. Ha'e vy aipoe'i 'rã: "Peẽ kuery ae ma xe'uvaty mombaare peiko.
Iporiaukue'i gui peraa rive va'ekue ma pendero py ae oĩ.
15 Mba'e nunga rupi tu pemoingo axy xevygua kuery, ha'e pembojexavai
iporiaukue'i?" he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

Sião pygua kunhague ombopaga aguã re ijayvuague

16 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju: "Pexa na Sião pygua kunhague ojejou
porã rei okuapy va'e! Oaju'y omoatã reve rei 'rã oguata, oma'ẽ 'rã nda'evei
reia rupi, opyrõ py'i'i rei, ha'e opy nhu'ã regua oparã rei reve 'rã oguata",
he'i.
17 Ha'e nunga rupi Sião pygua memby kuery akã SENHOR omboaipa 'rã,
oexa ukapa 'rã guive ha'e kuery oxĩmba aguã.
18 Ha'e va'e ára SENHOR oipe'apa 'rã onhembojeguaa ha'e kuery opy nhu'ã
re oguereko va'e, akã regua ha'e ijegua jaxy pẽgue ramigua,
19 ha'e namixã, poapy regua, hova mo'ãa ovava va'e,
20 ajukue akã regua, corrente'i opy nhu'ã re oguereko va'e, ku'axã, heakuã
porã va'e ryru, mba'ekuaa ryru,
21 kuã regua, xĩ apy regua,
22 ao iporãve va'e, manto, aju'y regua, voko,
23 ojexaa, kamixa perirĩ'i, 'a regua ha'e tova mo'ãa ipukuve va'e ha'e javi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 Ha'e va'e rire ha'e kuery onhemoeakuãmba rei oikovy 'rãgue py heakuã
vaikue rei 'rã oikovy. Iku'axã 'rãgue py oiporu 'rã ixã va'e. Ha'e gui
oje'avyky porã rei 'rãgue py inhakã pire rei 'rã. Ao iperirĩ'i va'e 'rãgue py
voxa inhana rei va'e guigua 'rã oiporu. Ha'e iporã rei 'rãgue py opyta 'rã
ipere okaiague rupi.
25 Ime kuery ma ojukapaa 'rã kyxe py, ipy'a guaxukueve voi omanomba
'rã joe opu'ãa rupi.
26 Ha'e ramo tetã rokẽ py kunhague opa marã ojae'o 'rã okuapy ipy'a vai
vy. Sião tetã ivaipa ramo yvy py rive oguapy 'rã.

4 1 Ha'e va'e ára sete kunhague ojopy 'rã peteĩ'i ava, ixupe aipoe'i 'rã:
"Ore ae rojou 'rã ro'u va'erã ha'e oreaorã, ri teĩ tove nderery rupi
toronhemboery rive, roxĩmba reia rupi ve'ỹ roiko aguã", he'i 'rã okuapy.

SENHOR guigua Yvyra Rapytakue Renhoĩ re ijayvuague

2 Ha'e va'e ára ma SENHOR guigua Yvyra Rapytakue Renhoĩ oiko vy
yvate porã 'rã, ojou porãmbaa 'rã guive. Ijyvy rupi ikuai va'e voi iporã
va'erã meme, Israel kuery oo jepe va'ekue oguerovy'apa ha'e ojou porã
aguã.
3 Ha'e gui Sião pygua okuave va'e Jerusalém py opyta va'ekue pe ma
"Iky'a e'ỹ va'e" 'ea 'rã, oikove aguã Jerusalém py guery ombopara uka
va'ekue ha'e javi pe.
4 Mba'eta SENHOR oiky'a'opa ju 'rã Sião memby kuery, Jerusalém pygua
kuery gui omboguepa 'rã tuguy omoẽague ha'e kuery re oĩ va'e, Onhe'ẽ
teko porã rexa ukaa ha'e joky'a'o va'e rupi ae.
5 Ha'e gui Sião yvyty áry, ha'e ha'e py ijatypa okuapy va'e áry SENHOR
omoĩ 'rã peteĩ arai ara py, ha'e gui pyávy ma ombou 'rã tata rendy vuku
hataxĩ reve. Ha'e ramo ha'e javi áry rupi hexakãa ojao'i 'rã oo ao'ia rami.
6 Ha'e nunga ma ara py oĩ 'rã kuaray'ãrã, mba'eta ha'e py onhemi okuapy
va'e pe ojoko 'rã kuaray haku, yvytu atã ha'e oky.

SENHOR mba'e uvaty re ijayvuague

5 1 Aỹ ma aporaei ta xerembiayvu pe, ixupegua uvaty re 'rã aporaei.
Mba'eta xerembiayvu ma peteĩ uvatyrã onhotỹ raka'e yvy porãa py.
2 Ha'e rami vy ojo'o yvy, oguenoẽmba ita ikuai va'ekue, ha'e gui uva yky
porãgueve anho onhotỹ. Uvaty mbyte ojapo torre yvate va'e oma'ẽ jepi
atyrã, ojapo avi oja guaxu uva'a oumbiri atyrã. Ha'e gui ma oarõ oikovy
onhotỹ va'ekue hi'a porã aguã. Ha'e rami teĩ ha'e va'e 'rãgue py iro va'e
anho oiko hi'a.
3 Ha'e rire aipoe'i: "Aỹ ma Jerusalém ha'e Judá py pendekoa va'e, ajerure
pẽvy: Peikuaa pota xere ha'e xe'uvaty re.
4 Mba'e nunga tu anhotỹ va'ekue re ajapove aguã ha'eve 'rãgue ajapoague
áryve? Ha'e mba'e re tu iporã va'e arõ va'e 'rãgue py iro va'e anho oiko?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Aỹ ma xee amombe'u ta pẽvy xe'uvaty re ajapo aguã. Aipe'apa 'rã ikorarã
juu anhotỹ va'ekue, xe'uvaty opyta aguã mymba okaru atyrã rive. Aity 'rã
ikora mymba kuery opyrõmba aguã.
6 Ajapo 'rã opyta rive aguã rami. Ha'e ramo uva rembypy nomoatyrõavei 'rã,
neĩ yvy voi nomboa'eveavei 'rã. Ha'e rami 'rãgue py juu ha'e juu rakuaendy
rive 'rã ikuai. Ha'e arai pe xeayvu 'rã hi'áry nda'okyvei aguã re", he'i.
7 Mba'eta uvaty ojeupe guarã SENHOR onhotỹ va'ekue ma Israel kuery ae,
uva rembypy oguerovy'a va'ekue ma Judá kuery. Ha'e oarõ oikovy teĩ ha'e
kuery teko porã rupi ikuai aguã oexaxe vy. Ha'e rami teĩ lei rovai rupi
rive ikuai ra'e. Teko porã 'rãgue py haxẽ reia rupi anho ikuai.

"Heko vai va'e pe nda'evei ete 'rã" he'iague

8 Nda'evei ete 'rã peẽ kuery penderorã pejapo-japove va'e ha'e
pendeyvyrã pejou-jouve va'e pe, amboae kuery oĩ aguã nda'evevei peve.
Ha'e rami vy peẽ kuery anho peiko pendeyvy mbyte rupi.
9 Ha'e gui SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i xevy: "Anhetẽ heta oo opyta
rei 'rã, tuvixakueve ha'e iporãgueve voi, avave rei noĩavei rã.
10 Ha'e va'e jave peteĩ alqueire uvaty rape ome'ẽ 'rã vinte litro ete'i, ha'e
dez voxa trigo ra'yĩgue gui ma teĩ dez quilo ete'i 'rã ome'ẽ", he'i.
11 Nda'evei ete 'rã oka'u va'e kuery pe. Ha'e va'e kuery ma ko'ẽ'i ramove
vinho oy'u aguã omboypy vy pytũ mbyte raxa peve 'rã oo, vinho py
onhemboakupa peve!
12 Ha'e kuery ngaru ojapoa py ogueru 'rã mbaraka, mba'epu ixã reta va'e,
pandeiro ha'e mimby. Vinho heta avi 'rã oĩ oy'u va'erã. Ha'e rã SENHOR
ojapo va'e re ma ha'e kuery ndoikuaa potai, na'ima'endu'ai guive opo py
mba'emo ojapo va'ekue re.
13 Ha'e nunga rupi xevygua kuery ogueraapaa 'rã escravo-rã, mba'eve re
ndoikuaa potaiague re rive. Ha'e kuery va'e regua yvatekueve teĩ oendu
'rã karuai, ha'e heta va'e kuery ojexavai 'rã okuapy ijy'uvei gui.
14 Ha'e nunga rupi yvykua omokõvexe vy oipe'a vaipa 'rã ojuru, ha'e py
Jerusalém pygua omboeteve pyre kuery oguejypa aguã, ovy'a vy hevovo
reia rupi ikuai va'ekue, ha'e rami ikuaia rupi oguerovy'a rei va'ekue voi.
15 Ha'e rami vy heta va'e kuery opa 'rã oje'oivy, avakue omo'yvyĩ'imbaa
'rã. Ojejou porã rei va'ekue voi yvy katy rive 'rã oma'ẽ okuapy.
16 Ha'e rã SENHOR ixondaro reta va'e ma yvate 'rã joe oikuaa potaa py.
Nhanderuete iky'a e'ỹ va'e gueko porãa rupi vy oexa uka 'rã iky'a e'ỹ va'ea.
17 Ha'e py ma vexa'i kuery okaru 'rã okuapy ha'e kuery ae okaruaty py
rami, ha'e hoo va'e'ỹ ju 'rã ojou okuapy guembi'urã oguerekopa rei va'ekue
oyvy oejaague rupi.
18 Nda'evei ete 'rã teko vai rupi onhea'ã va'e kuery pe, mba'emo ixã py
oguerua rami nhombotavypa vy! Ha'e kuery ma karóxa omoatãa rami
omoatã 'rã heravy gueko vaia.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Ha'e rami teĩ ha'e kuery aipoe'i 'rã: “Tove Nhanderuete tojapura, tojapopa
vyvoi ojapoxe va'e, nhande kuery jaexa aguã. Tove Israel kuery ruete iky'a e'ỹ
va'e onhembopy'aa toiko pojava jaikuaa aguã mba'e nunga paa”, he'i 'rã okuapy.
20 Nda'evei ete 'rã iporã va'e pe “Mba'emo vai” he'i va'e kuery pe, ha'e rã
mba'emo vai pe ma “Iporã” he'i va'e kuery pe. Ha'e kuery ma “Hexakãa”
he'i 'rã pytũ va'e pe rive, ha'e rã hexakãa pe ma “Pytũa” he'i 'rã. He'ẽ va'e
pe “Iro va'e” he'i 'rã, ha'e rã iro va'e pe ma “He'ẽ va'e” he'i 'rã.
21 Nda'evei ete 'rã ojeupe ae “Hi'arandupa va'e” he'i va'e pe, mba'eta ha'e
kuery anho oikuaapa va'ea rami oexa'ã teĩ.
22 Nda'evei ete 'rã vinho oy'u aguã anho ipy'a guaxuve va'e pe, ha'e iro
va'e joo ramigua e'ỹ-e'ỹ omoirũa rupi ojerovia ete va'e kuery pe.
23 Ha'e kuery ma ome'ẽmby ojopy 'rã omboeko porã aguã otekoavypa va'e,
ha'e heko porã va'e omboeko vai aguã.
24 Ha'e nunga rupi ha'e kuery opa 'rã tata mba'emo pire oapya rami, tataendy
nhuũ pirukue omombaa rami. Ha'e rami ae avi ha'e kuery voi okanhymba 'rã,
mba'emo rapo hu'ũmbaa rami avi, ha'e ipotykue yvytu ogueraapaa rami, yvy
ku'i rami rive, mba'eta ha'e kuery nda'ikuaixei rire SENHOR ixondaro reta va'e
guigua lei rupi, noenduxei Israel kuery ruete iky'a e'ỹ va'e ayvu.
25 Ha'e nunga rupi ae SENHOR poxya hendy ojeupegua kuery pe. Ha'e
kuery rovai opo oupi reve ombopaga ramo yvyty ikuai va'e voi oryryipa.
Ha'e ramo ha'e kuery re'õgue ma yty rami rive opyta tape rupi. Ha'e rami
ete teĩ ipoxya ndoaxai teri. Opo oupi ae tema.
26 Ha'e gui ma SENHOR oupi 'rã peteĩ bandeira oenoĩ aguã mombyry
ikuai va'e. Ha'e pygua xondaro kuery pe otuvy nhe'ẽ 'rã yvy apy re ikuaia
gui ou aguã. Ha'e ramo ha'e kuery onha 'rã jogueruvy.
27 Ha'e kuery va'e regua oua rupi neĩ peteĩve na'ikane'õi 'rã,
nonhepyxangai 'rã guive. Neĩ peteĩve ma ndopytu'ui 'rã, neĩ ndokei 'rã.
Ha'e kuery ku'akuaa voi oĩ atã porã 'rã, ixapatu xã voi ndoxo rivei 'rã.
28 Hu'y voi hakua porã 'rã, guyrapa oguereko va'e xã voi oĩ atã porã va'e
meme. Hymba kavaju pyapẽ voi ita rami hatã 'rã, ha'e karóxa joe opu'ãa
rupi oiporu va'e ruéra ma yvytu jere rami ojere pojava 'rã.
29 Ha'e kuery ma reõ rami 'rã okororõ okuapy, reõ ra'y kuery rami ete.
Ha'e kuery onhendu reve guembia ombotyryry 'rã heravy mombyry, ipo
gui avave rei ojoguaa e'ỹ aguã.
30 Ha'e va'e ára ha'e va'e kuery ye'ẽ rami 'rã onhendu Israel kuery rovai.
Ha'e ramo amongue yvy re oma'ẽ va'e oexa 'rã pytũa ha'e jexavai anho.
Mba'eta arai pytũ va'e ojao'ipa ramo kuaray rexakãa ndojekuaavei 'rã.

Isaías pe mba'emo oexa ukaa ha'e ojapo ukaa ague

6 1 Huvixave Uzias omanoa ma'etỹ re ma xee aexa SENHOR. Peteĩ
tenda openaaty yvate ha'e iporã ete va'e áry oguapy oiny rã aexa.
Ijao ma templo ha'e javi rupi ojepyo oiny.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Hi'áry rupi anjo kuery hexakãmba va'e ojekuaa. Ha'e kuery peteĩ-teĩ
oguereko mboapy meme opepo: mokoĩ py ojao'i ngova, mokoĩ py ma
ojao'i opy, ha'e gui amboae mokoĩ py ma oveve 'rã oikovy.
3 Ha'e kuery ijayvu atã reve joupe-upe aipoe'i:
— SENHOR ixondaro reta va'e ma iky'a e'ỹ, iky'a e'ỹ, iky'a e'ỹ va'e ae.
Hexakãa ma yvy jave rupi omonyẽ! — he'i okuapy.[g]
4 Ha'e kuery ayvu revovo gui templo yta ikuai va'e omyĩmba, ha'e opy
rupi hataxĩ omonyẽmba ovy.
5 Ha'e rami rã xee aipoa'e:
— Nda'evei ete 'rã xevy! Akanhy ta ma rima aỹ! Mba'eta xejuru ky'a
va'e vy, ha'e ijuru ky'a va'e kuery mbyte rupi guive aiko vy ae xerexa py
aexa Huvixave SENHOR ixondaro reta va'e! — ha'e.
6 Ha'e gui ma xea katy peteĩ anjo hexakãmba va'e oveve ouvy. Opo py
ogueru peteĩ tapyĩ altar áry gui tapyĩ araa py oguenoẽ va'ekue.
7 Ha'e vy ma tapyĩ omboja xejuru re. Ha'e vy aipoe'i:
— Aỹ kova'e ma ndejuru re oja ma rire retekoavyague oipe'apaa ma,
rejejavyague omboguepaa ma — he'i.
8 Ha'e rire'ive aendu SENHOR ayvu aipoe'i ramo:
— Mava'e nda'u amondouka ta? Mava'e nda'u oo 'rã oreayvu
mombe'uarã?
Ha'e ramo xee ambovai vy
— Xee ma apy aĩ. Xee ri xemondouka — ha'e.
9 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i:
— Tereo ha'vy, aipo're heta va'e kuery pe: "Peẽ kuery pejapyxaka porã
teĩ napendui 'rã mba'eve. Pexa porã nhea'ã teĩ ndapexai 'rã mba'eve rei",
're.
10 Ha'e rami vy emoakã ratã kova'e kuery. Ejapo nda'ijapyxakavei ha'e
hexa pytũmba aguã rami, guexa py oexa e'ỹ aguã, oapyxa py oendu
e'ỹ aguã, ha'e opy'a py oikuaa e'ỹ aguã, ha'e kuery xea py ojevypa ju vy
ojereraa jepe uka e'ỹ aguã rami — he'i.[h]
11 Ha'e ramo xee aporandu:
— SENHOR, raka'e peve nda'u ha'e rami tema rereko 'rã?
Ombovai:
— Ha'e kuery retã ombovaipaa peve, ha'e pygua va'ekue jipoavei peve,
ha'e oo ikuai va'e voi opyta rivepa aguã, ijyvy voi omombaa peve,
12 xee SENHOR mombyry amondoukapa peve, ha'e ijyvy py hepyarã
ndoikoi ramo.
13 Xapy'a rei dez ikuaiague py peteĩ'i opyta teĩ ha'e va'e voi ojukaa 'rã.
Ha'e rami avi yvyra terebinto ha'e carvalho oake'oa rã hapytakue opytaa

---

g 6.3 Apocalipse 4.8
h 6.9-10 Mateus 13.14-15; Marcos 4.12; Lucas 8.10; João 12.40; Atos 28.26-27

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rami avi xevygua kuery iky'a e'ỹ va'e voi opyta 'rã hapytakue re, ha'yĩgue
re rami ae — he'i.

Israel ha'e Síria pygua kuery rovai ijayvuague

7 1 Ha'e gui Jotão ra'y Acaz, Uzias ramymino va'e Judá pygua huvixa
oĩ jave ma Jerusalém tetã re ou okuapy Síria pygua huvixa Rezim
ha'e Israel pygua huvixa Remalias ra'y Peca. Tetã re ha'e kuery opu'ã
okuapy teĩ nda'ipo'akai.
2 Ha'e jave Davi ramymino kuery oendu okuapy "Israel kuery reve Síria
kuery onhemoirũ okuapy nhanderovai", 'ea rã.[i] Ha'e rami vy Acaz ha'e
heta va'e kuery ha'e javi opy'a py okyjepa ete, yvyra ka'aguy re ikuai va'e
yvytu atã omomyĩmbaa rami oryryipa okuapy.
3 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Isaías pe:
— Aỹ tereo, ha'e eraa ndera'y hery "Okuave va'e ojevy va'erã" 'ea va'e,
huvixa Acaz reve penhovaexĩ aguã. Ha'e va'e ma oĩ 'rã tape ajukue joiaty
via rupi yupa yvy'ã katyve oĩ va'e py, yy rape apy py ae.
4 Ixupe ma aipo'ere: "Enhearõ kuaa ke, enhemondyi eme guive huvixa
Rezim poxya gui, Síria pygua kuery ha'e huvixa Peca gui. Ekyje eme,
ndepy'a py ndekuerai rei eme guive. Ha'e kuery ma mokoĩ tata'y hataxĩ
oupy va'e rami rive ikuai.
5 Anhetẽ Síria kuery jogueroayvu okuapy va'ekue ndere ojapo vai aguã re,
Efraim kuery ha'e Remalias ra'y reve. Ha'e vy aipoe'i okuapy:
6 'Nhapu'ã ke Judá yvy re. Nhamondyipa vy nhandepo'aka 'rã
nhanemba'erã. Ha'e vy ha'e kuery mbyte nhamoĩ 'rã Tabeal ra'y
huvixaverã', he'i va'ekue.
7 Ha'e rã SENHOR Nhanderuete ma aipoe'i: 'Ha'e nunga ndoikoi 'rã.
8 Mba'eta Síria re peteĩ'i anho oĩ tetã yvateve va'e. Ha'e va'e ma Damasco.
Ha'e Damasco tetã py opena va'e ma Rezim anho. Ha'e rami ae avi Efraim
kuery voi sessenta e cinco ma'etỹa py omombaa 'rã, ha'e rire nda'ikuaivei
'rã.
9 Efraim re tetã yvateve va'e ma Samaria, ha'e Samaria py opena va'e
ma Remalias ra'y anho. Ha'e gui peẽ kuery voi ndapejeroviai ri vy
ndapekuavei avi 'rã', he'i."

Emanuel rekorã re ijayvu ma voiague

10 Ha'e Acaz pe SENHOR oayvu omombe'u ukave ju:
11 — Ejerure SENHOR nderuete pe hexa pyrã reikuaa aguã, yvy katy
ooa katy e'ỹ vy yvatea katy ojekuaa aguã teĩ — he'i.
12 Ha'e ramo Acaz aipoe'i:

---

[i] **7.1-2** Judá yvy re Síria kuery opu'ã okuapy Israel kuery rupive. Judá pygua ruvixave ma Acaz oĩ tamoĩ Davi oĩague py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Xee ma ndajerurei 'rã, ndaeko a'ãi 'rã SENHOR — he'i.
13 Ha'e ramo profeta aipoe'i:
— Davi ramymino kuery, pendu ha'vy! Ha'e rami avi nda'evei teri
teve avakue pemomboriaua? Ha'e gui aỹ ma Nhanderuete eteve voi
pemomboriauxe.
14 Ha'e rami teĩ SENHOR ae 'rã oexa uka peikuaa aguã. Ha'e gui peteĩ kunhataĩ
oguereko'i 'rã kyrĩ va'e, oikuavã'i 'rã opi'a'i. Ha'e vy omboery 'rã Emanuel.[j]
15 Ha'e va'e ma teko vai 'rãgue py iporã va'e ojapo kuaa jave kamby kekue
ha'e ei rive 'rã ho'u oikovy.
16 Mba'eta ava'i mba'emo vai 'rãgue py iporã va'e ojapo kuaa e'ỹ mbove voi
mokoĩ huvixave gui rekyje reia va'e yvy ombovaipaa 'rã — he'i.

Jerusalém re mba'emo vai ou aguã re ijayvuague

17 — Ha'e gui ma nde'áry SENHOR ombou 'rã ha'e rami ete aguã ára,
ndevygua kuery ha'e nderu ro pygua kuery áry guive. Ha'e rami aguã
ma Judá gui Efraim kuery ojepe'aague guive ndoikoi teri va'e ramigua.
Assíria pygua huvixave rupi vy ombou 'rã.
18 Mba'eta ha'e va'e ára SENHOR otuvy nhe'ẽ 'rã mberu yakã mombyry
Egito re ikuai va'e pe, ha'e eiru Assíria yvy re ikuai va'e pe.
19 Ha'e rã ha'e va'e kuery oupa 'rã, oguejypa 'rã yvyty pa'ũ ha'e javi re,
itakua rupi, juu'y ha'e mymba oy'uaty ha'e javi re.
20 — Ha'e va'e ára ma SENHOR onhopĩmba 'rã peneakã, ha'e hi'a
penderete regua. Omboipa avi 'rã penerendyva. Tendyva ayaa rami
oiporu 'rã yakã rovai guigua, Assíria pygua huvixa ae.
21 Ha'e va'e ára ma avakue oguerekove 'rã peteĩ'i vaka ta'y'i ramo va'e ha'e
mokoĩ vexa'i anho.
22 Ha'e rami teĩ ha'e va'e ae ikamby porã ete 'rã ha'e kuery ho'u aguã
kamby kekue. Oyvy re okuave va'e ha'e javi ho'u 'rã kamby kekue ha'e ei.
23 Ha'e va'e ára ma mil uva rembypy mil hatã'i va'e prata guigua re hepy
'rã va'ekue ikuaiague py opyta 'rã juu ha'e juu rakuaendy tyrã rive.
24 Ha'e py ma hu'y ha'e guyrapa reve 'rãe avakue oike, mba'eta juu'y ha'e
juu rakuaendy ojao'i 'rã yvy ha'e javi.
25 Ha'e gui yvyty avakue enxada reve oo jepiaty ha'e javi rupi ndoovei ma
'rã, juu ha'e juu rakuaendy gui okyje vy. Ha'e py ma vaka anho 'rã ha'eve
okaru aguã, ha'e vexa'i opyrõmba aguã.

Assíria pygua kuery ou aguã re ijayvuague

8 1 SENHOR aipoe'i avi xevy:
— Ejopy peteĩ kuaxia tuvixa va'e, ha'e embopara porã'i pavẽ oexa
kuaa aguã rami: “Eipe'a pojava ndejeupe guarã, ejopy ratã!” he'ia va'e.

---

[j] **7.14** Tery Emanuel ma “Nhandereve Senhor oĩ” 'ea, Mateus 1.23 py oĩa rami avi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Ha'e nunga kuaa ukaarã ojeroviapy va'e xee ajou sacerdote Urias ha'e
Jeberequias ra'y Zacarias.
3 Ha'e ramo xee ma profeta kunhaa py aa. Ha'e ramo oguereko'i kyrĩ
va'e, ha'e vy oikuavã'i ava'i. Ha'e ramo SENHOR aipoe'i xevy:
— Heryrã emoĩ "Eipe'a pojava ndejeupe guarã, ejopy ratã" 'ea.
4 Mba'eta ava'i "Xeru" e'ỹ vy "Xexy" he'i kuaa e'ỹ mbove voi Damasco
ha'e Samaria tetã pygua kuery mba'e rei-rei ogueraapaa 'rã Assíria pygua
huvixave renonde guarã — he'i.
5 Ha'e gui SENHOR ijayvuve tema. Ha'e vy aipoe'i xevy:
6 — Kova'e kuery ma Siloé yakã oxyry mbeguei'i va'e ndojou porãi
ramo, ha'e Rezim renonde ha'e Remalias ra'y oua gui okyje ete okuapy
rire,
7 ha'e rami rire ha'e kuery áry SENHOR ombou 'rã Eufrates yakã guigua,
imbaraete ha'e oxyry atã va'e. Ha'e va'e ma Assíria pygua huvixave ae
ou va'erã, mba'emo porã oguereko va'e ha'e javi reve. Ha'e nunga yy ma
omonyẽ 'rã yakã rugua ha'e javi rupi, ha'e oẽ-oẽ rei 'rã ovy yvy'ã rupi peve.
8 Ha'e vy Judá yvy re ae oo vy omonyẽmba 'rã. Ha'e va'e rupi oaxa vy
ijaju'y peve 'rã ovaẽ. Mba'eta xondaro kuery jova-jovai gui oua rupi
ojao'ipa 'rã ndeyvy, Emanuel.

SENHOR anho nharõ aguã re ijayvuague

9 Peẽ yvy regua kuery, pendepoxypa teĩ penembo'ipaa 'rã. Yvy
mombyrygua re pendekuai va'e, pendu ke. Peiko katu teĩ penembo'ipaa
'rã, peiko katu teĩ penembo'ipaa 'rã.
10 Pejogueroayvu 'rã mba'emo pejapo aguã re, ha'e rami teĩ nda'evei 'rã
pejapo ete aguã. Mba'emo pejapo uka teĩ ha'e nungakue ndojapoai 'rã,
Nhanderuete orereve oiko ramo.
11 Mba'eta xevy SENHOR ijayvu opo imbaraete va'e xere omoĩ reve. Ha'e
vy ijayvu kova'e kuery ikuaia rupi xee aiko e'ỹ aguã. Ha'e vy aipoe'i:
12 — Amongue pe kova'e kuery "Opu'ã nhemimba ra'e" he'i okuapy
teĩ peẽ kuery ma nda'evei "Opu'ã nhemimba" peje aguã. Pekyje
eme ha'e kuery mba'emo okyjea va'e gui, nda'evei ha'e nunga pe
"Nhanemondyipaarã" peje aguã.
13 Ha'e rami 'rãgue py SENHOR ixondaro reta va'e pe ae "Iky'a e'ỹ va'e"
peje. Henonde pejererokyje, ixugui anho peryryi.[k]
14 Ha'e ramo ha'e oĩ 'rã penhemi atyrã. Ha'e rã Israel kuery mokoĩve regua
pe ma oĩ 'rã ita onhepyxanga aguã ha'e kuery ho'apa aguã. Jerusalém py
ikuai va'e pe oĩ 'rã nhuã xã ha'e nhuã.[l]
15 Ha'e kuery regua heta 'rã onhepyxanga vy ho'a. Ha'e rami vy ha'e kuery
opẽmba 'rã, ojurapaa ha'e ombo'apaa 'rã.

---

k 8.12-13 1 Pedro 3.14-15 **l 8.14** Romanos 9.32-33; 1 Pedro 2.8

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Ha'e nunga rupi emoĩ porã aikuaa uka va'ekue, emboty lei xeremimbo'e
kuery py'a re — he'i.
17 Ha'e rami rã xee arõ 'rã SENHOR, Jacó ramymino kuery gui ngova
omo'ã ranhe teĩ. Hexe ae xee ama'ena 'rã.
18 Apy ma aĩ, xera'y kuery SENHOR xevy ome'ẽ va'ekue reve.[m] Ore kuery
ma hexa pyrã, ha'e Israel kuery mondyipaarã. Ha'e rami aguã SENHOR
ixondaro reta va'e Sião yvyty re oĩ va'e oremoingo.[n]
19 Ha'e gui pendevy aipo'ea 'rã: "Peporandu ke omanogue mboayvua kuery
pe, ha'e imba'ekuaa va'e, ojapukai rei ha'e ijayvu mbegue rei va'e kuery pe",
'ea 'rã. Ha'e rami teĩ nhande kuery nda'u nanhaporandui 'rã Nhanderuete pe?
Jaikove va'e nhanhepytyvõ uka 'rã nda'u omano va'ekue pe?
20 Ha'e rami 'rãgue py lei ha'e ayvu oikuaa uka pyre re tapeo! Mba'eta ha'e
va'e ayvu rupi e'ỹ ri ha'e kuery ijayvu vy ndoexai 'rã hexakã va'e.
21 Ha'e rami vy yvy ha'e javi rupi ha'e kuery oguata rei vy ojexavai ha'e
okaruxe reve 'rã ikuai. Ha'e gui okaruxe vy ipoxypa vy ijayvu vai 'rã
nguvixave ha'e Nguuete re, yvate katy oma'ẽ vy.
22 Ha'e gui yvy re ju oma'ẽ vy oexa 'rã jexavai, pytũ vaikue ha'e kuaray'ã
reia mboriau anho. Ha'e gui ma omombopaa 'rã pytũ vaikuea katy.

Huvixa Nhomoingo porãa oiko ha'e ipo'aka aguã re ijayvuague

9 1 Ha'e rami teĩ yvy re ojexavai va'ekue ma pytũ vaikuea rupi riae e'ỹ
'rã ikuai. Mba'eta jypy'i ma Nhanderuete omo'yvyĩ'i raka'e Zebulom
ha'e Naftali yvy re ikuai va'e. Ha'e rã opaa py ma ojapo 'rã Galiléia judeu
e'ỹ va'e kuery rekoa ojou porãmbaa aguã rami, tape ye'ẽ rembe rupi oaxa
va'e guive Jordão yakã kyvõ rami peve.
2 Ha'e kuery pytũ reia rupi ikuai va'ekue ri oexa okuapy peteĩ hendy
guaxu va'e. Hendy va'e ma hexakãmba kuaray'ã reia manoa rupi ikuai
va'ekue ikuaia rupi.[o]
3 Ha'e kuery va'e regua ndee remboetave ju vy rembovy'ave ete. Ha'e
ramo nerenonde ovy'a 'rã okuapy, mba'emo omono'õa rupi ovy'aa rami,
ha'e rami e'ỹ vy mba'emo porã ojou va'ekue omboja'o-ja'oa py rami.
4 Mba'eta ndee remopẽ ma canga ha'e kuery aju'y rupi ipoyi oiny va'ekue,
yvyra ikupe rupi oinupãaty, ha'e herereko axya po'akaa, midianita kuery
remomba jave guare rami.
5 Mba'eta oapypaa 'rã xondaro kuery xapatu ikuai va'e, ijao tuguy py
iky'apa rei va'ekue voi okaipa 'rã mba'emo pirekue rami rive.
6 Mba'eta peteĩ ava'i oiko nhandevy, peteĩ gua'y ome'ẽa nhandevy. Ha'e
gui ijaxi'y áry ma oĩ 'rã ipo'aka aguã. Hery ma po rami 'rã 'ea va'e:

---

[m] **8.18** "Xera'y kuery SENHOR xevy ome'ẽ va'ekue" Isaías he'ia ma guemimbo'e kuery re ijayvu vy.

n 8.17-18 Hebreus 2.13 **o 9.1-2** Mateus 4.15-16

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Nhomongeta Porã va'e, Nhanderuete Imbaraete va'e, Nhanderu Imarã e'ỹ
va'e, ha'e Huvixa Nhomoingo porãa.
7 Ipo'akave 'rã ovy, mby'a porã voi opa e'ỹ va'e 'rã ou. Tenda Davi openaaty
áry 'rã oĩ vy opena 'rã oikovy Davi ipo'akaague re ae. Ha'e rami vy anhetẽ
va'e ha'e teko porã rupi vy ipo'akaa oĩ atã 'rã, aỹ guive raka'e rã peve
guarã. SENHOR ixondaro reta va'e ae 'rã ojapo, nhanderayvu etea rupi.

Israel kuery ikuai axy aguã re ijayvuague

8 Ha'e gui ma peteĩ ayvu SENHOR ombou Jacó kuery rovai guarã, ha'e
ramo Israel kuery re ou.
9 Ha'e va'e ma heta va'e kuery ha'e javi oikuaapa 'rã okuapy, Efraim ha'e
Samaria pygua kuery, ojejou porã ha'e opy'a py onhemboyvate reia rupi
aipoe'i va'e kuery:
10 "Yvy jykue ombojo'a pyre yvy py oitypaa teĩ oo jajapo ju 'rã ita ombope
pyre gui. Yvyra sicômoro oitypaa ramo yary guigua py ju 'rã jajapo
oĩague py", he'i va'e kuery.
11 Ha'e rami teĩ ha'e kuery rovai guarã SENHOR omopu'ã 'rã Rezim
rovaigua kuery, omboupa 'rã hovaigua kuery.[p]
12 Kuaray oua katy gui ou 'rã Síria pygua kuery, ha'e kuaray oikea katy
gui ma filisteu kuery ou 'rã. Ha'e ijuru jai vy omokõmba 'rã Israel kuery.
Ha'e rami ete teĩ SENHOR poxya ndoaxai 'rã, opo oupi ae tema 'rã.
13 Ha'e rami ete teĩ kova'e kuery ndojevyi okuapy Imoingo axyare pe,
ndoekai okuapy SENHOR ixondaro reta va'e.
14 Ha'e nunga rupi peteĩ ára pyve SENHOR ojayapa 'rã Israel regua akã
ha'e huguai, pindo ha'e nhuũ'y.
15 Inhakã ma nhomongeta va'ety kuery omboetevepy, ha'e rã huguai ma
profeta ramigua kuery ijapu va'e.
16 Mba'eta kova'e kuery rerekoa ma nhombotavypa rei va'e meme. Ha'e
ramo ha'e kuery oguereko va'e kuery voi omombaa.
17 Ha'e nunga rupi SENHOR ndoguerovy'avei ha'e kuery va'e regua
ipyaukue, nomboaxyvei 'rã guive tyre'ỹ neĩ imeve'ỹ va'e kuery, mba'eta
ha'e kuery ha'e javi heko vai va'e ikuai, joapo vai ha'e ijayvu vaikue-ikue
va'e meme. Ha'e rami ete teĩ ndoaxai 'rã ipoxya, opo oupi teri 'rã imoiny.
18 Mba'eta teko vai omomba 'rã heravy tata rami, omokanhy 'rã juu'y
ha'e juu rakuaendy. Yvyra ka'aguy re ikuai va'e okaipa 'rã, hataxĩ arai huũ
vaikue rami opu'ã ovy reve.
19 SENHOR ixondaro reta va'e ipoxy ramo yvy opyta tapyĩ rami, ha'e rã
heta va'e kuery ma nhuũ oapy pyrã rami ikuai. Avave rei nomboaxyvei
ma 'rã guyvy kuery.

---

[p] **9.11** "Rezim rovaigua kuery" he'ia ma Israel kuery re Assíria pygua kuery opu'ã aguã re ijayvu vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Mba'emo oiporu kuaa re oĩ va'e omokõmba ma teĩ okaruxeve 'rã.
Oiporu kuaa e'ỹa re oĩ va'e ju omokõmba teĩ nonhandui 'rã. Ha'e vy peteĩ-
teĩ ho'u 'rã oirũ kuery ro'okue.
21 Manassés kuery omokõ 'rã Efraim kuery, ha'e rã Efraim regua ma
Manassés regua ju 'rã omokõ. Ha'e gui ha'e kuery mokoĩve ma opu'ã 'rã
Judá kuery re. Ha'e rami ete teĩ ndoaxai 'rã SENHOR poxya, opo oupi teri
'rã imoiny.

10 1 Ha'e kuery va'e regua ojapo 'rã lei ha'eve e'ỹa ramigua
nhombojexavai aguã rive. Nda'evei ete 'rã ha'e kuery pe,
2 mba'eta opa marã oguereko 'rã iporiaukue'i, neĩ noipytyvõ ukai 'rã
xevygua kuery ojexavai rei va'e, oipe'apa 'rã imeve'ỹ va'e kuery gui,
imondapa 'rã tyre'ỹ kuery gui.
3 Ha'e rami rire teĩ ma mba'e nda'u peẽ kuery pejapo 'rã nhombopagaa ára
py jexavaia mombyry gui ou jave py? Mava'e pe tu pejapukai 'rã penderepy
aguã? Mamo tu ha'eve 'rã mba'emo pejou porã va'e penhomi aguã?
4 Po rami anho 'rã ha'eve pendekuai aguã: pejero'a 'rã ombo'a pyre mbyte,
e'ỹ vy pe'a 'rã omanogue mbyte. Ha'e rami ete teĩ SENHOR poxya ndoaxai
'rã, opo oupi teri 'rã imoiny.

Assíria pygua kuery rovai ijayvuague

5 — Nda'evei ete 'rã Assíria pygua kuery pe, xepoxya rupi nhombopaga
aguã amondouka va'ekue ri. Mba'eta yvyra ha'e kuery opo py oguereko
va'e ma xepoxya aexa uka aguã ae.
6 Xee amondouka ma heko vai va'e ha'e xembopoxya kuery rovai. Ha'e vy
aipoa'e ha'e kuery gui imba'e rei-rei oipe'apa vy opyrõmba aguã, tape rupi
yapo oĩ va'e re rami.
7 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma ha'e rami e'ỹ oexa'ã, opy'a py ha'e rami e'ỹ
oikuaa. Ha'e rami 'rãgue py opy'a re omoĩ heta regua omokanhymba ha'e
omomba ete aguã.
8 Mba'eta aipoe'i: "Xevygua yvatekueve nda'u huvixave meme e'ỹ teve?
9 Calno tetã namombai ri ty'y Carquemis rami? Hamate tetã Arpade rami
e'ỹ ri ty'y opyta? Ha'e Samaria tetã Damasco rami e'ỹ ri ty'y opyta?
10 Xepo'aka ma tetã mba'emo ra'angaa oĩa re, Jerusalém ha'e Samaria py
ikuai va'e gui ipo'akave va'ekue teĩ.
11 Ha'e gui Samaria ha'e mba'emo ra'angaa hexe ikuai va'e re
ambovaipaague rami ae ju ndajapoi 'rã teve Jerusalém ha'e hexe ikuai
va'e re?" he'i va'ekue.
12 Ha'e nunga rupi Sião yvyty ha'e Jerusalém re SENHOR oipotaa rami
nhombopagapa ma vy Assíria pygua huvixa ju 'rã ombopaga, opy'a py
onhemboyvateve ha'e ojejou porã reiague re.
13 Mba'eta aipoe'i rire: "Ha'e nunga ha'e javi xee ae po'akaa py ajapo,
xe'arandu ha'e aikuaapa va'e vy. Ha'e rami vy amarka pyau amboae regua

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kuery yvy, ha'e aipe'apa imba'e rei-rei va'ekue ha'e javi. Ipy'a guaxuve va'e
rami aipe'a huvixa kuery henda py oĩague gui.
14 Aipe'apa amboae regua kuery mba'emo oguereko va'ekue. Guyra'i rupi'a
oeja pyre pe'aa rami xee voi xemba'erã ajopy yvy jave rupi. Mava'eve
nomboguyi opepo, neĩ naxẽi'i guive", he'i va'ekue.
15 Ha'e rami avi haxa nda'u ha'eve ri ava iporua gui ojejou porãve aguã?
Yvyra kyxĩa nda'u ha'eve ri oiporu oiny va'e gui oikuaave aguã? Ha'e rami
va'e rire ma yvyra rovi ha'e ae porua oinupã 'rãgue, ha'e yvyra rive opu'ã
'rãgue ava yvyra guigua e'ỹ va'e re.
16 Ha'e nunga rupi SENHOR ixondaro reta va'e ombou 'rã mba'eaxy ha'e
va'e regua avakue mbaraetea mombaarã, ikyrakueve meme teĩ. Ha'e
kuery mba'emo ojou porã va'e omoendy 'rã, tata rami oapypa va'erã py.
17 Mba'eta Israel kuery moexakãa ma omomba 'rã tata rami, peteĩ ára
pyve Nhanderuete Iky'a e'ỹ va'e oapypa 'rã juu'y ha'e juu rakuaendy
Assíria yvy re ikuai va'e.
18 Oapypa 'rã ha'e va'e regua ka'aguy ha'e mba'ety oiko porãve va'e teĩ. Omomba
'rã ha'e kuery nhe'ẽ ha'e hete, imba'eaxy vy ikangyve ovy va'e rami opyta peve.
19 Ha'e va'e rire ma ha'e py ka'aguy re yvyra ho'ame va'e mbovy'i ete 'rã
opyta, kyrĩgue teĩ oipapa vy ombopara kuaa 'rã mbovy paa.
20 Ha'e va'e ára Israel kuery Jacó ramymino okuave va'e ma ijukaare
kuery re ndojeroviavei ma 'rã. Ha'e rami 'rãgue py ojerovia 'rã okuapy
SENHOR Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e re anho.
21 Ha'e rami vy Jacó ramymino kuery rembyrekue ojevy ju 'rã
Nhanderuete imbaraete va'e pe.
22 Mba'eta peẽ Israel kuery, peẽ kuery aỹ peve ita ku'i ye'ẽ rembe
rupigua rami pendereta teri teĩ amongue ete'i 'rã ojevy. Mba'eta oiko 'rãe
nhomombaarã teko porã rupigua, yy tyguaxua rami 'rã ou.
23 Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e nhomomba aguã re onhembopy'a
ma voiague rami omoingo 'rã ha'e va'e yvy ha'e javi rupi.[q]
24 Ha'e nunga rupi ae SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i:
— Xevygua kuery Sião re penderekoa va'e, pekyje eme Assíria pygua
kuery gui yvyra rovi py penemoingo axy teĩ, ha'e Egito pygua kuery
pendererekoague rami yvyra py pendeavyky rei teĩ.
25 Mba'eta are'i e'ỹ re opa 'rã peẽ kuery rombopagaa. Ha'e rami vy ha'e
kuery ju amomba 'rã xepoxya rupi.
26 Ha'e rami vy SENHOR ixondaro reta va'e oinupã 'rã midianita kuery re
ojukapaague rami, itaova Orebe py hi'aĩ va'e katy'i. Ye'ẽ áry rupi oupi ju
'rã opopoka Egito yvy re ojapoague rami.[r]

---

[r] **10.26** Orebe py Nhanderuete omomba raka'e midianita ruvixa kuery (Juízes 7.25). Ha'e gui Egito py ma Egito pygua kuery ju omomba ye'ẽ mbyte py (Êxodo 14.26-28).

q 10.22-23 Romanos 9.27-28

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

27 Ha'e va'e ára pendekupe áry gui aipe'a 'rã ipoyi va'e, pendeaju'y gui aipe'a
'rã canga omoĩ mbyre. Ha'e nunga ma opẽ 'rã pendekyraa gui rive — he'i.
28 Ha'e gui ma Assíria pygua kuery ou 'rã Aiate py, ha'e oaxa 'rã Migrom
rupi. Ha'e gui Micmás py ovaẽ vy omboguejy 'rã ovoyi.
29 Ha'e gui oaxa 'rã oje'oivy yvyty pa'ũ rupi, ha'e oke 'rã okuapy Geba
py. Ha'e ramo Ramá pygua kuery oryryipa rei 'rã okyje vy, ha'e Saul
rekoague Gibeá pygua kuery ojavapa 'rã.
30 Galim re penderekoa va'e, pejapukai atã ke! Laís pygua kuery, pendu
ke! Nda'evei ete 'rã peẽ Anatote pygua kuery pe!
31 Ha'e gui Madmena re hekoa va'e kuery voi ojavapa 'rã oje'oivy, ha'e
Gebim pygua kuery voi ojavapa 'rã oo jepe aguã.
32 Ha'e va'e árave Assíria pygua kuery opytu'u 'rã okuapy Nobe rekoa py.
Ha'e gui ma opo oupi 'rã, Sião yvyty memby kuery Jerusalém py ikuai
va'e omongyje aguã.
33 Ha'e rami teĩ SENHOR ixondaro reta va'e ojaya 'rã yvyra rakã ikuai
va'e. Ha'e rami vy oitypa 'rã yvyra yvatekueve, ha'e omo'yvyĩ'imba 'rã
onhemboyvateve va'ekue.
34 Haxa py oitypa 'rã yvyra ka'aguy regua. Ha'e ramo Líbano re yvyra
ikuai va'e ho'apa 'rã imbaraete va'e oake'oa rami.

Jessé ramymino opena porã va'e rekorã re ijayvuague

11 1 Ha'e gui Jessé rembypykue gui oiko 'rã peteĩ hoky, hapytakue
rapo gui oiko 'rã henhoĩ pyau jevy va'e.
2 Ha'e va'e re ma oĩ 'rã SENHOR Nhe'ẽ. Ha'e va'e Nhe'ẽ ma imo'aranduarã
ha'e oikuaa ukapa va'e, imongetaa ha'e imbopo'akaarã, ha'e gui SENHOR
kuaa ukaa ha'e henonde ojererokyje aguã re imbo'ea.
3 Ha'e ramo ovy'a reve 'rã oiko SENHOR renonde ojererokyjea rupi.
Mba'emo oexa vy rive e'ỹ 'rã oikuaa pota, ha'e mba'emo oendu vy rive e'ỹ
nhomongeta 'rã.
4 Ha'e rami 'rãgue py teko porã rupi ete 'rã oikuaa pota iporiaukue'i re,
ha'evea rami oepy 'rã iporiaukue'i yvy re ikuai va'e. Oayvu py rive 'rã
ombopaga yvy re ikuai va'e yvyra rovi py rami, opytuẽ py rive ojuka 'rã
heko vai va'e.
5 Ku'akuaa rami ojee omoĩ 'rã teko porã, ha'e joguereko 'rã ojeroviapy
oikoa rupi.
6 Ha'e rami ramo vexa'i kuery reve aguara'i ikuai porã 'rã, ha'e xivi
ipara va'e teĩ kavara ra'y'i reve opytu'u 'rã okuapy joa py. Reõ reve vaka
ra'y ikuai 'rã peteĩ rami, kyrĩ'i va'e rive oguerekopa 'rã.
7 Urso reve vaka kuery okaru 'rã joa py, ha'e ta'y'i kuery opytu'u 'rã joa py.
Reõ voi nhuũ re okaru 'rã vaka rami.
8 Kyrĩgue okambu'i va'e teĩ onhemboarai 'rã mboi ituia rupi, ha'e
nokambuvei va'e ikua py opo'ẽ teĩ mba'eve ndoikoi 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Mba'eta xevygua yvyty iky'a e'ỹ va'e py ma ndoikovei ma 'rã mba'emo
vai neĩ joapo vai va'e, mba'eta yvy jave re tynyẽ 'rã SENHOR oikuaa va'e,
ye'ẽ renda ha'e javi rupi yy tynyẽa rami avi.
10 Ha'e va'e ára ma Jessé rapokue gui oiko 'rã peteĩ henhoĩ pyau jevy
va'e. Ha'e va'e ma opu'ã 'rã bandeira oupi imo'amy mbyre rami, oĩa katy
ha'e javi regua kuery oexa vy oo aguã. Guexakãa re ae 'rã hekoa.[s]

Israel kuery moexakãa oiko pyau va'erã re ijayvuague

11 Ha'e va'e ára SENHOR opo omokuave'ẽ 'rã oguerupa ju aguã
ojeupegua kuery rembyrekue oejaague gui: Assíria yvy gui, Egito, Patros,
Etiópia, Elão, Babilônia, Hamate ha'e ye'ẽ yvýry rupi yvy ikuai va'e gui.
12 Peteĩ bandeira oupi 'rã yvy regua mbyte rupi ikuai va'e oexa aguã. Ha'e
rami vy omboatypa 'rã Israel kuery yvy mboae re ikuaiague gui, ha'e
Judá kuery oguerupa ju 'rã yvy apy jovaive irundy henda katy omoaĩa
ague gui.
13 Ha'e ramo Efraim kuery noenduvei ma 'rã ndajoayvuia, ha'e Judá kuery
rovaigua kuery ha'e javi 'rã ndojouavei. Efraim kuery ndoayvu e'ỹvei 'rã
Judá regua, ha'e Judá kuery voi nomoingo axyvei 'rã Efraim regua.
14 Ha'e rami 'rãgue py jogueraa 'rã kuaray oikea katy filisteu kuery rovai
opu'ã aguã. Jojavi 'rã ipo'aka kuaray oua katy ikuai va'e re. Ha'e vy ojopy
'rã amboae kuery oguereko va'ekue-'ekue ha'e javi. Edom ha'e Moabe pygua
kuery re voi ipo'aka 'rã. Amom pygua kuery voi ikuai 'rã hembiguairã.
15 SENHOR omboypa 'rã ye'ẽ rakã Egito yvýry oĩ va'ekue. Yvytu atã ombou
vy ipo'aka 'rã Eufrates yakã re voi. Ha'e rami vy omboja'o 'rã sete yakã
raperã, ipy regua va'e teĩ oaxa aguã ha'eve va'e.
16 Ha'e ixupegua kuery Assíria re opyta teri va'ekue pe oĩ 'rã peteĩ tape
porã ojevy aguã, Egito yvy gui Israel kuery oẽmba jave guare rami.

Israel kuery oguerupa jevy rã oporaei okuapy aguã re ijayvuague

12 1 Ha'e va'e ára ma aipopeje 'rã: “ SENHOR, xee rogueroporaei,
mba'eta xevy ndepoxy va'ekue ri aỹ oaxapa ma ndepoxyague.
Ha'e gui aỹ ma xembovy'a ju ma.
2 Nhanderuete ma xereraa jepea oiko. Hexe ajerovia 'rã akyje e'ỹ re,
mba'eta SENHOR Nhanderuete xemombaraetea ha'e aroporaei va'e. Ha'e
gui aỹ ma xereraa jepea ju oiko.
3 Peju nhandereraa jepea re javy'a, yvu gui yy porã nhanoẽ vy javy'aa
rami avi”, peje 'rã.
4 Ha'e va'e ára aipo pejeve ju 'rã: “Peroporaei ke SENHOR! Pejapukai
hery rupi, ha'e javi regua pe peikuaa uka hembiapokue. Hery yvate ete
ramo penhogueroma'endu'a.

---

s 11.10 Romanos 15.12

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Peroporaei ke SENHOR, mba'emo porã ete ojapo rire. Yvy jave rupi
toikuaapa ha'e nunga!
6 Ha'e peẽ Sião pygua kuery voi pevy'a peporaei reve, mba'eta Israel kuery
ruete iky'a e'ỹ va'e penembyte oĩ va'e yvate ete ramo", peje.

Babilônia pygua kuery rovai ijayvuague

13 1 Kova'e ma Isaías mba'emo oexa reve Babilônia pygua kuery
rovai ayvu oendu va'ekue.
2 "Eupi peteĩ bandeira yvyty ikatu rei va'e áry, ha'e ejapukai xondaro
kuery pe ou aguã. Enoĩ ndepo py ha'e kuery oike aguã nhomoingo axya
kuery retã rokẽ rupi.
3 Mba'eta po rami xeayvu xevygua kuery pe, aenoĩmba xevygua xondaro
kuery ipy'a guaxukueve, ha'e kuery nhombopaga aguã xepoxya rupi. Ha'e
kuery ma xepo'akaa re anho 'rã ovy'a.
4 Ha'e ramo yvyty áry onhendu 'rã heta va'e ojapukaia! Heta regua joe
opu'ã aguã py nhomboaty okuapy. SENHOR ixondaro reta va'e oexa pota
'rã oxondaro kuery joe opu'ã aguã katy oo ta va'e re.
5 "Mba'eta ha'e kuery ou 'rã yvy mombyrygua gui, yva apy guive 'rã ou
SENHOR guembiporu opoxya oexa uka va'e reve, omomba aguã ha'e va'e
yvy ha'e javi.
6 Pejae'o ke, mba'eta ovaẽ ta ma SENHOR ára. Ipo'akapa va'e ombou 'rã
nhomombaarã.
7 Ha'e ramo pavẽ jyva na'imbaraetevei 'rã, avakue nda'ipy'a guaxuveipa
'rã.
8 Onhemondyipa rei 'rã okuapy, ha'e kuery oendu 'rã haxy ogueroaxẽ
peve. Kunha imemby raxy va'e rami 'rã ojepoka-poka. Joe-joe oma'ẽ 'rã
okyje rei reve, ha'e hova pytãmba rei 'rã oxĩmba vy.
9 "Ema'ẽ, ovaẽ ma ouvy SENHOR ára. Ha'e va'e ma nanhomboaxyvei
aguã ára, poxya rexa ukaarã, yvy omomba ha'e ojejavypa va'ekue
omokanhymba aguã yvy gui.
10 Jaxy-tata ijaty va'e yva re ikuai va'e naendyvei 'rã. Kuaray oẽ ouvy vyve
pytũmba 'rã, jaxy voi naexakãvei 'rã.[t]
11 Xee ambopaga 'rã yvy re ikuai va'e heko vaiague re, ha'e opa marã
rei ikuai va'e ojejavyague re. Amomba 'rã ojejou porã rei va'e kuery
onhemboyvatea, ha'e amo'yvyĩ'imba 'rã ojerovia rei va'e.
12 Ajapo 'rã avakue ouro porãgueve gui ndaetaive aguã rami, ouro ete
Ofir regua gui.
13 Ajapo 'rã yva oryryipa aguã rami, ha'e yvy voi oryryi ete vy guenda gui
ojepe'a aguã rami, SENHOR ixondaro reta va'e poxya gui, nhombopagapa
ete aguã ára ovaẽ rã.

---

t 13.10 Mateus 24.29; Marcos 13.24-25

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Ha'e kuery peteĩ-teĩ onha 'rã oje'oivy guaxu ijukaarã gui onha va'e rami,
ha'e vexa'i kuery ija e'ỹ va'e rami. Peteĩ-teĩ ojevy 'rã guetarã kuery rekoa
katy, ojava 'rã oje'oivy oyvy katy ae.
15 Ha'e gui ojou pyre-pyre ma oixyvõmbaa 'rã, ojopy pyre ma ojukapaa 'rã
kyxe py.
16 Ha'e kuery oexaa py ta'y kuery omou'ũmbaa 'rã. Hoo gui oipe'apaa 'rã,
ha'e ta'yxy kuery voi oguero'aa 'rã.
17 "Mba'eta Babilônia pygua kuery rovai xee ambou 'rã Média pygua
kuery. Ha'e va'e kuery ma prata re nda'evei rei va'e'ỹ, neĩ ouro re voi
ndoikuaa potai va'e.
18 Ha'e kuery guapa py ojukapa 'rã kunumigue. Neĩ kyrĩgue'i itui ramo'i
va'e voi nomboaxyi 'rã, kyrĩ'i va'e oexa vy ndojuka e'ỹi 'rã.
19 Babilônia ma yvy regua ojou porãve ha'e caldeu kuery oguerovy'ave
va'ekue ri Nhanderuete omomba rã opyta 'rã Sodoma ha'e Gomorra rami.
20 Ha'e py ma avave ndopytaavei ma 'rã, noĩavei 'rã ha'e py. Neĩ árabe voi
ha'e py ndoupivei 'rã ngoorã, ha'e vexa'i re opena va'e ndogueraavei 'rã
guymba kuery ha'e py omongaru aguã.
21 Ha'e rami 'rãgue py vixo ka'aguy regua rive 'rã ikuai ha'e py, ha'e oogue
ikuai va'e rupi urukure'a anho 'rã ikuai. Guyra nhandu rive avi 'rã hekoa
ha'e py. Ha'e kavara ka'aguy regua opo-opo 'rã okuapy ha'e rupi.
22 Oo tuvixakueve rendakue rupi ma aguara'i ha'e jagua-tuvy nhe'ẽ tema
onhe'ẽ 'rã. Ha'e nunga oiko aguã ovaẽ ma ouvy, oa'angaague ára ndarei
'rã."

Babilônia tetã opa rã oguerovy'a okuapy aguã re ijayvua

14 1 Mba'eta teĩgue ju SENHOR omboaxy 'rã Jacó kuery, oiporavo nho
'rã Israel kuery. Ha'e rami vy ogueru ju 'rã ijyvy re ae. Ha'e kuery
reve amboae yvy regua kuery voi ikuai 'rã, onhemoirũ 'rã okuapy Jacó
kuery re.
2 Heta regua ma Israel kuery ogueraa vy oguerojevy 'rã ijyvy re. Ha'e gui
SENHOR pegua yvy re ma Israel kuery ju oguereko 'rã yvy regua kuery
guembiguairã. Yma rupi hexe hembiguai ha'e ipo'aka va'ekue re ha'e
kuery ju 'rã ipo'aka.
3 Mba'eta ovaẽ 'rã Nhanderuete ou vy pemba'eapo poyiague gui
penemombytu'u aguã ára, pejexavai reiague ha'e ipoyi va'e rupi amboae
regua escravo rami pemba'eapoague gui.
4 Ha'e va'e ára pevy'a rei 'rã Babilônia pygua huvixave re. Ha'e vy aipopeje
'rã:
"Pexa ke nhanemoingo axyare okanhy ra'ea! Opa ra'e nhanderereko
axy reiague!
5 Mba'eta SENHOR omopẽ ma heko vai va'e yvyra, omomba ma
nhanemoingo axya po'akaa.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e kuery ma ipoxy vy amboae kuery oguereko axy va'ekue, jojukaa
gui ndopytu'ui va'ekue guive. Opoxya rupi ipo'aka va'ekue yvy regua
kuery re, opytu'u e'ỹ re oakykue monha jepi va'ekue.
7 Ha'e gui aỹ ma yvy jave rupi opytu'u, mby'a porã oĩ. Ha'e rami vy pavẽ
oporaei okuapy ovy'a vy.
8 Yvyra cipreste ha'e yary Líbano re ikuai va'e voi ovy'a rei 'rã ndere.
Ha'e vy aipoe'i 'rã okuapy: 'Ndee ndereitya ma rire avave rei ndouavei
orerake'oarã', he'i okuapy.
9 "Pe yvy guy py manogue yvy re ma omyĩmba okuapy revaẽ taa oendu
vy. Ha'e rami vy oẽmba 'rã jogueravy nerovaexĩ aguã. Nemovaẽ aguã
opu'ãmba 'rã jogueruvy yvatekueve ha'e huvixave yvy re ikuai va'ekue
'ãgue. Yvy regua ruvixa ikuai va'ekue opu'ã 'rã okuapy guenda py oĩa gui.
10 Ha'e vy ha'e kuery ha'e javi ijayvu vy aipoe'i 'rã ndevy: 'Ndee voi
nanembaraetevei teve ra'e! Aỹ ndee voi ore rami ae ma repyta!' he'i 'rã
okuapy.
11 Yvykua py ndereitya ma rejejou porãveague gui, ha'e ixã reta va'e pu
renduxe vaiague gui. Ha'e gui ndeguýry nderuparã oĩ va'e ma mberu ra'y
anho, ha'e hevo'i anho 'rã neovãarã ikuai.
12 "Jaxy-tata ko'ẽ mbija rami reĩ va'ekue ri re'a ma yvate reĩague gui.
Yvy re ju ndereitya, yvy regua kuery re ndepo'aka va'ekue ri.
13 Ndepy'a py ndee aipo're va'ekue: 'Xee ajeupi 'rã yva re peve. Ha'e vy
aguapy 'rã apena aguã Nhanderuete pegua jaxy-tata áryve. Xepo'aka 'rã
ainy yvyty nhomboaty aty oĩ va'e áry, pe kuaray ijapu'a'ia apy katy.
14 Ajeupi 'rã arai yvateve va'e áry, ha'e vy Nhanderuete yvateve va'e rami
ete 'rã aiko', 're va'ekue.
15 Ha'e rami teĩ omanogue ikuaia py nemomboa 'rã, yvykua pukuvea py.
16 "Ha'e ramo omanogue nderexa vy onhemondyipa rei reve oma'ẽ
ngatu 'rã ndere. Ha'e vy ndere ijayvu vy aipoe'i 'rã okuapy: 'Kova'e ava
e'ỹ teve yvy omboryryipa va'ekue, ha'e yvy jave re ikuai va'e oryryi aguã
rami ojapo va'ekue?
17 Ha'e e'ỹ ri nda'u yvy jave re ojapo raka'e tekoa ve'ỹ opyta aguã rami,
ha'e tetã mbovaipaare? Ha'e gui guembiguairã ogueraa va'ekue voi ndopoi
raka'e ngoo katy ojevy aguã', he'i 'rã okuapy.
18 Ha'e gui amboae yvy regua huvixave ikuai va'ekue onhono porãa raka'e
omboetea rupi, peteĩ-teĩ huparã va'ekue py ae.
19 Ha'e rã ndee ma nembojeguarua vy nenhono porãa aguã ojo'o pyre
gui mombyry nemomboa va'ekue yvyra rakã ojaya pyre rami rive. Ha'e
gui nde'áry omomboa 'rã kyxe py ojuka pyre retekue, yvykua py ita reve
opyrõa rire.
20 Ndee ma amboae kuery rami e'ỹ nanenhono porãai va'ekue, mba'eta
yvy remomba ha'e ndevygua kuery ae rejukapa rire. Tove heko vai va'e
ramymino kuery rery re ta'ima'endu'aave eme.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Ta'y kuery voi tojukapaa tuu kuery heko vaiague re, ha'e kuery ju opu'ã
vy yvy re ipo'aka e'ỹ aguã, ha'e yvy omonyẽ e'ỹ aguã ha'e kuery retã”,
peje 'rã pekuapy.
22 Ha'e gui SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i:
— Xee apu'ã 'rã ha'e kuery re, Babilônia yvy gui ambogue 'rã hery.
Amomba 'rã okuave va'ekue, ta'y kuery ha'e hamymino kuery ha'e javi guive.
23 Ha'e gui hetã ikuaiague ajapo 'rã yapo opyta aguã rami, kuĩ'i rive
ikuai aguã. Ha'e xee aipei 'rã yty peia nhomokanhymbaa va'e py — he'i
SENHOR ixondaro reta va'e.

Assíria pygua kuery rovai ijayvuague

24 SENHOR ixondaro reta va'e oura vy aipoe'i:
— Xee anhembopy'aa oiko 'rãe. Xee ajapo ukaa rami ae 'rã ojapoa.
25 Ha'e rami vy amomba 'rã Assíria pygua kuery xeyvy re ou va'ekue.
Xevygua yvyty re apyrõ 'rã, Israel kuery re ha'e kuery po'akaague opa
aguã, ha'e kuery voyi aipe'a aguã ijaxi'y áry gui.
26 Ha'e rami ae xee anhembopy'a yvy jave re oiko aguã. Kova'e ma xepo
yvy regua ha'e javi áry rupi amokuave'ẽ va'e — he'i.
27 Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e ha'e rami aguã rami onhembopy'a
ma rire mava'e tu omboaxa rive ta? Opo omokuave'ẽ imoiny rire mava'e
tu ojapo 'rã omboapu'a ju aguã rami?

Filístia pygua kuery rovai ijayvuague

28 Ha'e gui huvixave Acaz omanoa ma'etỹ re ma pova'e ayvu aendu
omombe'ua rã.
29 — Peẽ filisteu kuery, nda'evei pevy'a aguã penenupãaty yvyra
opẽague pendu vy rive. Mba'eta mboi omano va'ekue gui oiko 'rã amboae
nda'eveive va'e, hupi'a gui ma oiko 'rã mboi opo va'e.
30 Ha'e gui iporiaukue'i ra'y jypygua kuery re ma apena porã 'rã, oipotapa rei'i
va'e kuery ma opytu'u porã 'rã okuapy. Ha'e rã pendera'y kuery re ma ajapo 'rã
karuai gui omanomba aguã rami, ha'e pekuave va'ekue voi penemombaa 'rã.
31 Ndee tetã rokẽ, neraxẽ ke. Ha'e ndee tetã, ejapukai. Peẽ filisteu kuery
ha'e javi, peryryipa ke. Mba'eta kuaray ijapu'a'ia katy gui ou 'rã hataxĩ
rami, ha'e jipoi hyxy va'e gui ojepe'a va'erã — he'i.
32 Marã rami nda'u pembovai 'rã judeu e'ỹ va'e regua ayvu mombe'ua
pe oporandu rã? Aipopeje 'rã: “ SENHOR Sião tetã ojapo rire ha'e py ae 'rã
ixupegua kuery ojexavai rei'i va'e ojou onhemi aguã”, peje 'rã.

Moabe pygua kuery rovai ijayvuague

15 1 Po rami ma Moabe pygua kuery rovai ayvu ou va'ekue.
“Anhetẽ ete peteĩ pytũ pyve omombaa 'rã Ar tetã Moabe yvy re
oĩ va'e. Quir tetã voi peteĩ pytũ pyve avi 'rã omombaa.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Ha'e gui Dibom tetã gui ha'e pygua kuery oẽ 'rã jogueravy ta'angaa
pegua templo katy ojae'o aguã. Moabe pygua kuery ojae'o 'rã okuapy
Nebo ha'e Medeba yvyty áry. Ha'e kuery ha'e javi 'rã oakã onhopĩ ha'e
guendyva ojayapa reve oo.
3 Ao vaikue voxa guigua py onhemonde reve 'rã ikuai tape rupi. Ngoo áry
ha'e tetã mbyte rupi haxẽ 'rã okuapy ojae'o vaipa reve.
4 Hesbom ha'e Eleale pygua kuery voi ojapukai avi 'rã. Jaza tetã peve 'rã
onhendu. Ha'e nunga rupi Moabe pygua xondaro kuery voi ojapukai 'rã
okuapy, ipy'a tytypa 'rã", he'i.
5 Xepy'a py xee voi ajapukai Moabe re nda'evei vy. Mba'eta ha'e kuery
ojava 'rã Zoar tetã "Vaka ra'y mboapy ma'etỹ va'e" 'ea va'e peve. Ojae'o
reve oẽ 'rã jogueravy Luíte yvyty re, ha'e tape Horonaim katy oo va'e rupi
ojapukai nhendu 'rã nda'evei ete vy.
6 Mba'eta Ninrim re yy oĩ va'e typa ma. Ipirupa ma nhuũ mymba
rembi'urã, ha'e jai rogue nda'ipovei.
7 Ha'e gui ha'e kuery mba'emo omoĩ porã va'ekue, ojou ma vy omboyrupa
va'ekue ha'e kuery ae ju 'rã ogueroaxa Salgueiros yakã rovai re.
8 Mba'eta ha'e kuery raxẽa ma Moabe yvy ha'e javi rupi onhendu. Eglaim
peve ete onhendu 'rã ojapukaia, ha'e Beer-Elim peve 'rã ojae'oa onhendu.
9 Mba'eta Dimom yvy rupi yakã ikuai va'e ma tynyẽmba tuguy. Ha'e
rami teĩ amoĩve ju 'rã Dimom mbopagaarã. Ha'e ramo Moabe gui oo jepe
va'ekue ha'e yvy re okuave va'e ha'e javi re ou 'rã reõ.

16 1 Peraa uka ke vexa'i yvy re ipo'aka va'e peguarã. Sela gui peraa
uka tekoa e'ỹa rupi Sião yvyty áry oĩ va'e pe.
2 Moabe memby kuery ma guyra'i haity gui omomboa rã onhemondyi ovy
va'e rami ikuai Arnom yakã rugua rupi. Ha'e vy aipoe'i okuapy:
3 "Oremongeta ke, peikuaa pota orekuaia re, penhemoĩ
oremokuaray'ãarã, kuaray mbyte javegua rami. Oreyvy gui orepe'apaa
ramo orenhomi ke, orerexa uka eme guive ronhemi va'ekue.
4 Tove penembyte ta'ikuai Moabe yvy gui oipe'a pyre, pendea py tonhemi
imombaxea kuery gui", he'i okuapy. Ha'e gui ava ojerovia rei va'e okanhy
ma ramo, nhomombaare noĩvei ha'e nhombojexavai va'ety yvy gui oo ju
ma ramo
5 tenda openaaty py oĩ 'rã peteĩ teko porã rupi opena va'e. Davi ro
openaaty py oĩ 'rã oikuaa potaa py ojeroviapy. Ha'e ma opena 'rã teko
porã rupi, oikuaa pota voi 'rã joe.
6 Nhande kuery ma nhaendu Moabe pygua kuery onhemboyvate rei
okuapya. Ha'e kuery ma amboae kuery gui onhemboyvateve ojejou porã rei
vy, ipoxy rei guive. Ha'e rami teĩ ha'e kuery onhemboyvatea opa rive 'rã.
7 "Ha'e nunga rupi Moabe pygua kuery haxẽmba 'rã peteĩ-teĩ Moabe
re ipy'a vai vy. Mby'a vai rupi ipoaẽ 'rã okuapy, Quir-Haresete py uva
pirukue ikuai jave ho'u va'ekue re ima'endu'a vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Mba'eta Hesbom re mba'ety oĩ va'e ipirupa ma. Ha'e amboae regua
huvixa kuery omomba uva rakã iporãve va'e Sibma pygua, Jazer ha'e
tekoa e'ỹa peve oo va'ekue, ha'e gui oove vy ye'ẽ rovai re oaxa va'ekue.
9 Ha'e nunga rupi xee voi ajae'o 'rã Jazer tetã pygua kuery Sibma re
uvaty oĩ va'ekue re ojae'o okuapya rami. Peẽ Hesbom ha'e Eleale pygua,
romoakỹ 'rã xerexay py. Mba'eta pendea py kuaray puku py uva'a oiko
va'e oumbiri va'e kuery ovy'a okuapy 'rãgue py onhendu nderovaigua
kuery opu'ã vy ojapukaia.
10 Opa ma vy'aa ha'e poraeia uvaty rupi onhendu va'ekue. Uvaty rupi
avave rei ndoporaeiavei ma, ndovy'a nhenduavei ma. Neĩ uva'a ma voi
noumbiriavei oumbiriaty py. Mba'eta xee ajapo 'rã oumbiri va'e kuery
ovy'aa nonhenduvei aguã rami.
11 Ha'e nunga rupi xee voi Moabe re nda'evei vy xekuraxõ oryryi ixã reta
va'e rami, Quir-Heres re voi xepy'a vai.
12 Pexa 'rã Moabe pygua kuery yvyty ikuai va'e áry rupi ombojeroviaa
py ikane'õmba rive rã, mba'eta ta'angaa oĩaty py oike vy onhembo'e rã
noenduai", he'i.
13 Ha'e va'e ayvu ma SENHOR yma ma voi Moabe rovai omombe'u uka
va'ekue.
14 Ha'e rã aỹ ma ijayvu jevy vy aipoe'i:
— Mboapy ma'etỹa py omba'eapo va'e oipapaa rami Moabe pygua
kuery mba'emo oguerovy'a va'ekue ndojou porãavei 'rã, tetã pygua kuery
mbovy e'ỹ va'ekue ha'e javi guive. Ha'e gui oo jepe va'ekue ma mboapy'i
ete 'rã ikuai, ndaetavei neĩ na'imbaraetevei 'rã — he'i.

Damasco ha'e Efraim pygua kuery rovai ijayvuague

17 1 Kova'e ma Damasco pygua kuery rovai ayvu ou va'ekue.
"Damasco tetã opyta 'rã tekoa ve'ỹ ha'e ombovaipa pyre rive.
2 Aroer regua tetã ikuai va'e voi oejapaa 'rã. Ha'e py ma vexa'i kuery rive
'rã onheno, imondyiarã ndoikoi rã.
3 Efraim py voi okanhymba 'rã oo ikorapa va'ekue, Damasco pygua
huvixa openaa ha'e javi rupi avi. Ha'e gui Assíria pygua kuery okuave va'e
ndaetavei 'rã, Israel kuery mba'emo oguerovy'ave va'ekue rami avi", he'i
SENHOR ixondaro reta va'e.
4 "Ha'e va'e ára ma Jacó kuery mba'emo oguerovy'a va'ekue okanhy 'rã,
ikyraa voi okanhymba 'rã.
5 Ha'e kuery oipe'apaa 'rã, trigo mono'õa kuery hi'ygue ojopy vy hi'a
omono'õa rami avi, Refaim yakã rugua rupi trigo omono'õague rami.
6 Ha'e rami teĩ amongue henda py ete'i opyta 'rã hembyrekue'i, azeitona
omono'õa ma rire rami: mokoĩ, mboapy azeitona opyta 'rã hovapy
yvatevea re, irundy, e'ỹ vy peteĩ nhiruĩa hakã mbyte pyve oĩ va'e yvyra
hi'a va'e re opyta va'e rami", he'i SENHOR Israel kuery ruete.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 “Ha'e va'e ára ma avakue oma'ẽ ju 'rã Imoingoare re, ima'endu'a 'rã
Israel kuery Ruete iky'a e'ỹ va'e re anho.
8 Ha'e kuery noma'ẽvei 'rã altar opo py ae ojapo va'ekue re, ndoexaxevei
'rã okuã py ojapo va'ekue, mba'emo ra'angaa, neĩ altar mba'emo heakuã
porã va'e oapyaty.
9 Ha'e va'e ára ma Israel kuery gui ha'e kuery oejapa 'rã guetã ikorapa
va'ekue. Ha'e ramo opyta 'rã peteĩ oguy ka'aguy re e'ỹ vy yvyty áry oeja
pyre rami. Oĩ 'rã ombovaipa pyre rive,
10 mba'eta Nhanderuete pendereraa jepea gui penderexaraipa vy
napenema'endu'avei Itaova imbaraete va'e penhemiaty re. Ha'e nunga
rupi mba'ety porãve va'erã pejapo vy mba'emo renhoĩ mombyry guigua
penhotỹ teĩ,
11 penhotỹa árave yvate aguã, ha'e ko'ẽ ju ipotypa aguã rami pejapo teĩ
hi'a opa rive 'rã jexavaia ára py, teko axy okueraa ve'ỹ va'e oiko jave.
12 “Nda'evei etea gui yvy regua kuery hevovo rei 'rã, onhendu 'rã ye'ẽ
onhendua rami, yvy regua kuery opoxya rupi onhendu 'rã ye'ẽ revovo
rami.
13 Ha'e kuery hevovo rei 'rã yai revovo rami, teĩ ha'e kuery pe
Nhanderuete ijayvu ete 'rã, ha'e ramo ojavapa 'rã mombyry. Okanhymba
'rã mba'emo pirekue yvy'ã re oĩ va'e yvytu ogueroveve heravya rami, ha'e
yvy rataxĩ yvytu hatã va'e oupi heravy va'e rami.
14 Mba'eta pytũ ovaẽ ramo ha'e kuery oendu 'rã okyjea. Ha'e gui ko'ẽ e'ỹ
mbove ndokuavei 'rã. Ha'e rami ae 'rã oiko nhandegui mba'emo oipe'apa
ha'e imonda va'e kuery re.”

Etiópia pygua kuery rovai ijayvuague

18 1 Nda'evei ete 'rã Etiópia yvy pe. Ha'e va'e yvy ma yakã rovai re
vixo ipepo nhe'ẽ rei va'e ikuaia.
2 Ha'e pygua kuery omondouka 'rã oayvu mombe'uarã ye'ẽ rovai katy
peve, jai rogue guigua kanoã py. Ha'e ramo ha'e kuery pe aipo're: “Peẽ
ayvu mombe'ua kuery, tapeo pojava ke peteĩ regua yvateve ha'e ipire vera
rei va'e ikuaia py. Ha'e va'e kuery gui okyje 'rã mombyrygua kuery ha'e'i
rupi ikuai va'e. Ha'e kuery ma ipo'akapa ha'e nhomou'ũmba va'e, ijyvýry
rupi yakã oxyrya va'e.
3 Ha'e gui peẽ kuery yvy jave re pendekuai va'e, yvy re pendekoa va'e ha'e
javi, pexa 'rã yvyty áry bandeira oupia rã, ha'e pendu 'rã mimby guaxu
omonhe'ẽa rã.
4 Mba'eta SENHOR xevy aipoe'i: ‘Xee ma xerenda aĩa gui ama'ẽ vy akyrirĩ 'rã
ainy ranhe kuaray hexakãa rupi haku nonhendu reia rami, ha'e mba'emo
omono'õa ára kuaray aku-a rupi arai yxapy revegua oaxa oinya rami’, he'i.
5 Mba'eta uva omono'õa e'ỹ mbove ipoty ho'a vy hi'a ijaju ma ramo, ha'e
gui mae ma imoatyrõa kyxe py ojaya 'rã hakã mombyry-mbyry oo va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e rami ae avi ha'e kuery oejapaa 'rã yvyty rupi guyra ha'e mymba
yvy regua ho'upa aguã rive. Ha'e kuery retekue re uruvu okaru 'rã okuapy
kuaray aku-a pukukue re, ha'e gui yro'ya pukukue re ma mymba yvy
regua ju okaru 'rã hetekue re.
7 "Ha'e va'e jave py ma SENHOR ixondaro reta va'e pe peteĩ regua
yvateve ha'e ipire overa rei va'e ogueraa 'rã mba'emo ome'ẽ va'erã.
Ha'e kuery gui ma mombyry ha'e'i rupi ikuai va'e okyjea, ipo'akapa
ha'e nhomou'ũmba va'e, ijyvýry rupi yakã oxyrya va'e. Ha'e kuery voi
mba'emo ogueraa avi 'rã SENHOR ixondaro reta va'e pe, Sião yvyty re
hery oĩa py ae", he'i.

Egito pygua kuery rovai ijayvuague

19 1 Kova'e ayvu ma Egito pygua kuery rovai ou va'ekue.
"Ma'ẽ, SENHOR ma arai inhakuã va'e áry rupi oiko vy ou oiny
Egito yvy katy. Ha'e ramo henonde Egito re mba'emo ra'angaa ikuai va'e
oryryipa 'rã. Egito pygua kuery voi nda'ipy'a guaxuveipa 'rã.
2 Ha'e gui xee ajapo 'rã Egito pygua kuery joe-joe opu'ã aguã rami, peteĩ-
teĩ opu'ã 'rã okuapy guyvy ha'e oirũ re. Peteĩ-teĩ tetã pygua kuery opu'ã
'rã amboae tetã pygua re, ha'e peteĩ-teĩ yvy guigua amboae yvy guigua re
'rã opu'ã.
3 Ha'e ramo Egito pygua kuery nda'ipy'a guaxuvei 'rã onhe'ẽ py,
nhomongetaa amboaxa rivepa ramo. Ha'e ramo ha'e kuery oporandu
'rã mba'emo ra'angaa pe, imba'ekuaa va'e, omanogue mboayvua ha'e
imba'evyky va'e pe.
4 Ha'e gui Egito pygua kuery amboaxa 'rã peteĩ huvixa nhomboaxy e'ỹ
va'e po py, huvixave nda'evei ete va'e ha'e kuery re opena poyi va'erã pe",
he'i SENHOR ixondaro reta va'e.
5 "Ha'e gui ma yy noĩvei rã Nilo yakã typa 'rã, yakã ikuai va'e typa avi
'rã.
6 Yy rape ikuai va'e heakuã vaikue rei 'rã, ha'e Nilo py yakã'i ho'a va'e voi
typave ovy 'rã opa peve. Ha'e ramo takua ha'e jai rogue ipirupa 'rã.
7 Ha'e gui Nilo yakã yvýry rupi nhuũ ikuai va'e ipirupa 'rã, ha'e py yakã'i
ho'a va'e rembe rupi, ha'e ijyvýry rupi mba'emo onhotỹ mbyre ha'e javi.
Yvytu ogueraapa ramo okanhymba 'rã.
8 Ha'e nunga rupi pira mbo'aa rupi ikuai va'ekue ipoaẽ 'rã okuapy, ipytuẽ
atã 'rã. Yy py pinda ha'e pira mbo'aa omombo va'e ikuerai rei rive 'rã
okuapy.
9 Ha'e gui ajukue perirĩ'i apoa kuery ojexavai 'rã, mandyju gui ajukue
apoa kuery voi.
10 Yvatekueve ikangypa 'rã, hembiguai kuery voi iporiaupa 'rã okuapy.
11 "Anhetẽ ete ae Zoã tetã pygua yvatekueve nai'aranduvei. Faraó
mongetaaty kuery hi'arandukueve teĩ ha'eve'ỹ rami rei omongeta 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mba'exa tu peẽ kuery Faraó pe aipopeje ta: ‘Xee ma hi'arandu va'e ra'y,
yma ete huvixave oiko va'ekue ramymino aiko’, peje ta?
12 Mamo tu ha'vy oĩ nemongetaa kuery hi'arandu va'ekue? Tove ha'vy
ndevy ha'e kuery tomombe'u, toikuaa ukapa Egito pygua kuery rovai
SENHOR ixondaro reta va'e ojapo taa.
13 Zoã pygua huvixa kuery ma hi'arandu e'ỹ va'e ikuai, Mênfis pygua
yvatekueve teĩ ojekorepa okuapy. Mba'eta Egito regua joguerekoa kuery
ojapo ojeupegua kuery ojavy aguã rami.
14 Mba'eta ha'e kuery py'a re SENHOR omoĩ na'inhakã porãvei aguã. Ha'e
ramo ha'e kuery ju ojapo Egito pygua kuery ha'eve'ỹa rami ikuai aguã
mba'emo ojapoa ha'e javi py, oka'u va'e ha'e ae ombojevyague py rive ho'a
va'e rami avi.
15 Ha'e rami vy nda'evei 'rã Egito py mba'eve avave rei ojapoa aguã,
inhakã neĩ huguai, pindo neĩ jai rogue voi.[u]
16 “Ha'e va'e ára ma Egito pygua kuery kunha rami rive 'rã ikangypa.
Ngyje gui oryryipa 'rã okuapy SENHOR ixondaro reta va'e gui, ha'e kuery
rovai opo oupi reve omongyje ramo.
17 Ha'e gui Egito pygua kuery onhemondyipa 'rã okuapy, Judá yvy gui
mba'emo omombe'ua rã oendu vy rive. Ha'e nunga re oikuaa pota vy
nda'evei ete 'rã, okyje reia oendu 'rã SENHOR ixondaro reta va'e ha'e
kuery rovai ojapo taa oikuaa vy.
18 “Ha'e va'e ára ma oĩ avi 'rã peteĩ nhiruĩ tetã Egito yvy re, Canaã
pygua ayvu py ijayvu ha'e SENHOR ixondaro reta va'e rery rupi oura va'e
kuery ikuaia.[v] Ha'e va'e regua peteĩ ma Tetã Kuaray hery va'erã.
19 “Ha'e va'e ára ma SENHOR peguarã ojapoa 'rã peteĩ altar Egito yvy
mbyte py, yvy ja'oa rupi voi ita omopu'ã 'rã imo'amy SENHOR pe.
20 Ha'e va'e nunga oĩ 'rã Egito yvy regua kuery SENHOR ixondaro reta
va'e re ima'endu'a aguã. Ha'e ramo SENHOR pe ha'e kuery ojapukai 'rã
omoingo axy reia rã, ha'e ramo ombou 'rã heraa jepearã ha'e hepyarã.
21 Ha'e rami py SENHOR ojekuaa uka 'rã Egito pygua kuery pe. Ha'e ramo
ha'e va'e ára Egito pygua kuery oikuaa nho vy omboete 'rã okuapy, ixupe
ogueru 'rã guive mymba ha'e mba'emo aju ome'ẽ va'erã. Ha'e rami vy
SENHOR pe anho 'rã onhemboayvu, ijayvuague ojapo ete 'rã guive.
22 SENHOR ombojexavai 'rã Egito pygua kuery, ha'e gui ombojexavai rire
omoingo porã ju 'rã, mba'eta SENHOR pe ha'e kuery ojeko rerova 'rã. Ha'e
ramo ha'e kuery ojapukaia re oikuaa pota vy omonguerapa 'rã.
23 “Ha'e va'e ára oĩ 'rã peteĩ tape Egito yvy gui Assíria peve oo va'e. Ha'e
va'e rupi ma Assíria pygua kuery ou 'rã Egito py, ha'e Egito pygua kuery

---

[u] **19.15** “Inhakã ha'e pindo” he'ia ma Egito pygua kuery va'e regua yvatekueve re ijayvu vy, ha'e rã “Huguai ha'e jai rogue” he'ia ma yvyĩgueve re (9.14-15). [v] **19.18** Canaã ma judeu kuery ikuaia.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ma Assíria katy 'rã oo. SENHOR pe Egito pygua kuery oporaei 'rã okuapy
Assíria pygua kuery reve.
24 Ha'e va'e ára ma Israel kuery mboapya 'rã ikuai Egito ha'e Assíria pygua
kuery reve. Yvy mbyte nhomoingo porãarã 'rã ikuai.
25 Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e ogueroayvu porã vy aipoe'i 'rã
ha'e kuery pe: 'Ima'endu'a porãmby ta'ikuai xevygua Egito pygua kuery,
Assíria pygua kuery xepo py amoingo va'ekue, ha'e Israel kuery xevy
guarã aiporavo va'ekue', he'i 'rã."

Egito ha'e Etiópia pygua kuery escravo-rã heraapaa aguã re ijayvuague

20 1 Ha'e gui Assíria pygua huvixave Sargão ma Asdode tetã katy
omondouka guembiguai Tartã, joe opu'ã vy oipe'a aguã.
2 Ha'e va'e ma'etỹa re ae SENHOR oayvu omombe'u uka Amoz ra'y Isaías
pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Tereo, ndeaxi'y áry gui emboi ajukue puku inhana rei va'e profeta
pegua reiporu va'e. Emboi avi ndepy regua — he'i. Ha'e rami ojapo vy
omboipa, ha'e ipy rei oikovy.[w]
3 Ha'e gui SENHOR aipoe'i:
— Guĩ rami xerembiguai Isaías mboapy ma'etỹ re ipire rei ha'e ipy rei
oikovyague rami avi oiko 'rã Egito ha'e Etiópia pygua kuery re, mba'eta
ikuaa ukaarã Isaías oiko.
4 Mba'eta Assíria pygua huvixave ogueraapa 'rã Egito ha'e Etiópia pygua
kuery escravo-rã. Kunumigue ha'e tujakue'i voi oje'oi 'rã ipire rei, ipy rei
ha'e ho'oa ojekuaa rei reve, Egito pygua kuery oxĩmba aguã rami.
5 Ha'e ramo Israel kuery ha'e nunga oexa vy onhemondyipa rei, oxĩmba
rei 'rã okuapy Etiópia pygua kuery re ojerovia rire, ha'e Egito pygua
kuery pe voi "Ipo'akapave va'e" he'i rire.
6 Ha'e va'e ára ha'e va'e yvy re hekoa va'e kuery aipoe'i 'rã okuapy: "Pexa,
evoko rami ete va'e ty'y oiko nhande kuery nharõ jakuapy va'ekue
re, mba'eta ha'e katy ae jajava Assíria pygua huvixa gui, ha'e kuery
nhandereraa jepe aguã teĩ! Mba'exa 'rã'vy jaa jepe?" he'i 'rã okuapy.

Babilônia pygua kuery rovai ijayvuague

21 1 Kova'e ayvu ma ye'ẽ yvýry tekoa e'ỹa oĩ va'e pygua kuery rovai
ou va'ekue.[x] Mba'eta kuaray puku-a katy gui yvytu vaikue ou va'e
rami avi peteĩ ou 'rã vai tekoa e'ỹa gui, nhomongyjea kuery ikuaia gui ae.
2 Ipoyi ete va'e xevy oexa ukaa po rami amombe'u va'erã: "Anhetẽ rupi e'ỹ
ikuai va'e anhetẽ rupi e'ỹve 'rã ikuai, ha'e mba'emo mombaa rupi ikuai

---

[w] **20.2** Isaías pe ijayvu escravo rami onhemonde aguã kaxõ py rive, ha'e kuery oikuaa aguã Egito ha'e Etiópia pygua kuery voi escravo ikuai 'rãa. [x] **21.1** Apy ma Babilônia tetã rovai ijayvu.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

va'e nhomombave 'rã heravy. Elão pygua kuery, pepu'ã ke ha'e kuery re.
Média pygua kuery, pejoko ke. Mba'eta xee amombytu'upa ma ha'e kuery
ipoaẽa", he'i.
3 Ha'e nunga aendu vy xerye rupi haxy va'e anho aendu, xere tekoaxy
ipo'aka ma imemby raxy va'e rami. Haxy rã ajepoka-poka vy naendu
kuaavei rei, xekangya gui ndaexa kuaavei ma guive.
4 Teko vai gui anhemondyi vy xepy'a tytypa. Pytũ xee arõ teĩ
xemongyjearã rive ju oĩ.
5 Ha'e kuery omoĩ ma mesa, pyrõa rupi popẽ mbyre guive omoĩ, okaru
ha'e oy'u okuapy aguã. Yvatekueve, pepu'ã ke, pereko katu hu'y jokoa.
6 Mba'eta po rami SENHOR ijayvu xevy: "Tereo, emoĩ peteĩ oikuaa pota
va'erã, ha'e tomombe'u ou va'e-va'e oexa vy.
7 Ha'e gui kavaju árygua mokõ-mokoĩ ou ramo, e'ỹ vy mburika, camelo
árygua kuery ou ramo oexa vy ke tojapyxaka porã", he'i.
8 Ha'e ramo oikuaa pota va'e ojapukai 'rã guary rami: " SENHOR, torre
oikuaa potaaty áry ára pukukue re ma apu'ã ha'amy, pytũ mbukukue re
guive ha'ã anhangarekoa rupi.
9 Pee ma avakue ou reta, kavaju árygua kuery mokõ-mokoĩ jogueru
jekuaa", he'i. Ha'e gui teĩgue ju ojapukai vy aipoe'i: "Oitya ma, oitypaa
ma Babilônia tetã! Ha'e rami vy ha'e kuery ruete ra'angaa ha'ypa oupy
yvy rupi", he'i.
10 Ma'ẽ, xeretarã kuery! Ojyky ha'e oinupã mbyre penemoingoa, mba'emo
moa'yĩaty rupi oĩ va'e rami rive! Ha'e ramigua SENHOR ixondaro reta va'e
Israel kuery ruete gui aendu va'ekue ae amombe'u pẽvy.

Dumá pygua kuery rovai ijayvuague

11 Kova'e ma Dumá pygua kuery rovai ayvu ou va'ekue. Seir yvy gui
ojapukaia xevy: "Nhoarõa, mbovy hora ma tu nhaĩ pytũ py? Nhoarõa,
mbovy hora ma tu?"
12 Ha'e ramo nhoarõa ombovai 'rã: "Ovaẽ ma ouvy ko'ẽ, ha'e gui pytũ ju
'rã ou. Reporanduvexe vy ke eporandu. Any vy ejevy, ha'e gui eju ju", he'i
'rã.

Arábia pygua kuery rovai ijayvuague

13 Kova'e ayvu ma Arábia pygua kuery rovai ou va'ekue.
"Peẽ Dedã pygua kuery peguataa rupi Arábia ka'aguy re peaxa 'rã
pekuapy pytũ.[y]
14 Peraa ke yy oy'uxe va'e kuery pe. Ha'e peẽ Tema yvy re pendekoa va'e,
peraa ke mbojape ojava oje'oivy va'e pe.

---

[y] **21.13-17** Dedã (versículo 13), Tema (versículo 14) ha'e Quedar (versículos 16-17) ma Arábia yvy regua meme.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Mba'eta ha'e kuery ma ojukapaa ta rã ojava, kyxe oekyia ha'e guyrapa
omoatãa va'e gui ojava va'e, ha'e opoxya rupi ha'e kuery re opu'ã va'e gui.”
16 Mba'eta xevy pe SENHOR aipoe'iague rami: “Peteĩ ma'etỹa'i pyve
omba'eapo va'e oipapaa rami okanhymba 'rã Quedar yvy re mba'emo porã
oĩ va'ekue.
17 Hapa va'e kuery opave ovy 'rã, Quedar pygua ipy'a guaxukueve voi
mbovy'i ete 'rã ikuai”, ha'e rami ae SENHOR Israel kuery Ruete ijayvu
rire.

Jerusalém pygua kuery rovai ijayvuague

22 1 Kova'e ayvu ma yvyugua mba'emo oexa ukaaty peguarã ou
va'ekue. Mba'e tu oĩ ndea pygua kuery ha'e javi ngoo áry ojeupi
okuapy aguã?
2 Ndee tetã renhendu porã riae va'ety, tetã oguerovy'a ha'e ovy'a rei va'e
anho ikuaiaty reiko va'ekue ri! Ndea py manogue ikuai va'erã ma kyxe py
ojuka pyre'ỹ, neĩ joe opu'ãa py e'ỹ ojukaa va'ekue.
3 Ndea pygua yvatekueve ojavapa vyvoi teĩ ombo'apaa guyrapa e'ỹ re.
Ndea pygua ovaexĩa ma guive rã ombo'apaa, mombyry ma oo teĩ.
4 Ha'e nunga rupi aipoa'e: “Xere e'ỹ ke pema'ẽ, nda'evei etea rupi ajae'ove
aguã. Nda'evei xembovy'a ju pekuapy aguã, xeretarã rajy kuery omombaa
rire”, ha'e.
5 Mba'eta kova'e ára ma hevovo, joguero'apa rei ha'e ndoikuaai reipa aguã
ára SENHOR ixondaro reta va'e oa'anga va'ekue. Yvyugua mba'emo oexa
ukaaty py ha'e nunga oiko 'rã. Ha'e ramo tetã kora oitya rã ojapukaia
onhendu 'rã yvyty áry peve.
6 Mba'eta Elão pygua kuery hu'y ryru reve ou ma okuapy, karóxa ha'e
kavaju árygua kuery reve. Quir pygua kuery voi hu'y jokoa moĩ porãaty
oipe'a vy ojopypa heruvy.
7 Ha'e rami py peneretã yvýry rupi yvyugua iporãve va'e-va'e tynyẽ 'rã oiny
karóxa anho, penerokẽ py kavaju árygua kuery voi opytapa ma okuapy.
8 Mba'eta oipe'apaa ma Judá pygua kuery repyarã va'ekue. Ha'e va'e ára
penema'endu'a 'rã penembiporu oo yvyra gui ojapo pyre py pemoĩ porã
va'ekue re.
9 Ha'e gui Davi rekoague tetã kora pexa pota vy ipa'ũ pejou reta 'rã. Ha'e
vy pemboyru 'rã yy omboty pyre gui peru va'e.[z]
10 Peipapa 'rã Jerusalém tetã py oo ikuai va'e, ha'e va'e regua peity 'rã tetã
kora pemoatyrõ aguã.
11 Ha'e gui mokoĩ kora oĩ va'e mbyte pemboty 'rã ygua ymague gui yy ou
va'e. Ha'e rami teĩ napenema'endu'ai 'rã yva pygua re, ha'e nunga ha'e javi
ombou aguã re onhembopy'a va'ekue teĩ.

---

[z] **22.9** Ha'e kuery omboyru yy hovaigua kuery ou rã guarã, yy oata e'ỹ aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu ha'e va'e ára pejae'o aguã re, ha'e pendepy'a
vai vy peneakã penhopĩmba, ha'e ajukue vaikue py penhemonde aguã re.
13 Ha'e rami teĩ peẽ kuery pevy'a rei ha'e penderory rive anho teri
pekuapy. Ha'e rami vy pejuka 'rã vaka, pejyryvi kyxĩ 'rã vexa'i. Pe'u 'rã
xo'o, ha'e pey'u 'rã vinho. Ha'e rami vy aipopeje 'rã: "Jakaru ha'e jay'u,
mba'eta ko'ẽ rã nhamanomba 'rã", peje pekuapy.[a]
14 Ha'e ramo xee aendua py SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu. Ha'e vy
aipoe'i: "Anhetẽ ae, guĩ rami ete pendeko vaia namboguei 'rã pemanomba
peve", he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

Sebna omo'yvyĩ'i aguã, ha'e rã Eliaquim ma omboyvateve aguã re ijayvuague

15 Ha'e gui SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i:
— Epu'ã ke, tereo huvixave ro re opena va'ety Sebna oĩa py. Ha'e rami
vy eporandu ixupe:
16 "Mba'e tu apy oĩ? Mava'e tu ndevy upe va'e ojapo uka, apy ndevygua
yvyra ruparã rejo'o aguã? Mba'eta apy yvyty áry rejapo ndevygua yvyra
ruparã, itaova re ndetui aguã.[b]
17 Ha'e rami avi SENHOR nemokanhy 'rã peteĩ ava imbaraete vaipa va'e
rami. Ndejopy ratã vy
18 nenhovã 'rã peteĩ nheovãa py. Ha'e vy bola rami nembojere 'rã heravy
peteĩ yvy tuvixaa katy. Ha'e py ma remano 'rã. Ha'e py ae avi opa 'rã
karóxa'i rejou porãve va'ekue. Ha'e ramo ndekáuxa nderuvixa ro pygua
kuery oxĩmba 'rã okuapy.
19 Xee romombo 'rã reĩaty gui mombyry. Roipe'a 'rã mba'emo rejapo aguã
rami reikoague gui.
20 "Ha'e va'e ára ma aenoĩ 'rã xerembiguai Eliaquim, Hilquias ra'y.
21 Ha'e va'e ju amonhemonde 'rã ao puku remoĩ va'ekue py, ha'e
neku'axãgue py amoku'axã 'rã. Ipo py ju amboaxa 'rã ndepo'akaague. Ha'e
ramo oiko 'rã Jerusalém ha'e Judá pygua kuery rurã.
22 Ijaxi'y áry xee amoĩ 'rã Davi ro pe'aa. Ha'e rami rire amongue henda py
oipe'a ramo avave rei nombotyavei 'rã. Ha'e gui omboty ri ramo avave avi
ndoipe'aai ju 'rã.
23 Amoĩ atã 'rã yvyra rakua peteĩ henda oĩ atã aguã py rami. Ha'e ramo
opyta 'rã nguu ro pygua kuery omboetepa aguã rami.
24 Hexe oĩ 'rã tuu ro py ikuai va'e ha'e javi re opena aguã, guetarã kuery,
guamymino kuery, ha'e gui tembiporu kyrĩgueve, hy'a'i ha'e hy'a kua
ikuai va'e re voi", he'i.

---

[b] **22.16** Ha'e va'e jave py ojejou porã rei va'e ha'e ae ruparã ojapo ma voi 'rã iporãvea py, hexe ima'endu'a porãa aguã.

a 22.13 1 Coríntios 15.32

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Ha'e gui SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i: “Ha'e va'e ára yvyra
rakua oekyia ju 'rã oĩ atãague gui. Oipe'aa ramo ho'a 'rã. Ha'e ramo hexe
oupi pyre voi ho'apa avi 'rã”, he'i. Po rami ae SENHOR ijayvu, 're 'rã.

Tiro pygua kuery rovai ijayvuague

23 1 Kova'e ayvu ma Tiro pygua kuery rovai ou va'ekue.
“Kanoã guaxu Társis guigua py peguata va'e, pendepy'a vai
ke, mba'eta peneretã ombovaipaa 'rã. Oo ikuai va'e noĩvei 'rã, neĩ kanoã
onhembojaaty ma voi.[c] Chipre yvy gui ha'e nunga omombe'ua.
2 Ye'ẽ yvýry rupi penderekoa va'e, pekyrirĩmba ke. Peẽ kuery ma Sidom
tetã gui mba'emo pejogua vy perekopa rei, ye'ẽ rupi riae pendekuai vy.
3 Paraguaxu rupi ndevy guarã oguerua va'ekue mba'emo ra'yĩgue yy rape
Egito re ikuai va'e ha'e Nilo yakã yvýry omono'õ va'ekue. Tiro tetã, ndea
py ma yvy regua kuery mba'emo vendeaty oĩ va'ekue.
4 Peẽ Sidom pygua kuery ye'ẽ yvýry tetã ikorapaa py penderekoa va'e,
pexĩmba ke, mba'eta ye'ẽ ijayvu vy aipoe'i: ‘Xee naendui kyrĩ va'e raxy,
neĩ kyrĩ va'e voi naikuavãi. Xee nambotujai avakue'i, neĩ kunhataĩgue voi
nambo'ei’, he'i.[d]
5 Ha'e gui Tiro pygua kuery re oiko va'ekue Egito py omombe'ua ramo
ha'e pygua kuery voi oendu 'rã nda'evei etea.
6 Ye'ẽ yvýry rupi pendekoa va'e, tapeo ke Társis katy pejae'o reve.
7 Ha'e rami ete ri ty'y oiko xapy'a peneretã pejou porã rei va'ekue re, yma
pejapo va'ekue teĩ, ha'e mombyry katy ju peo pendekoa aguã?
8 “Ha'e gui mava'e nda'u Tiro pygua kuery re ha'e rami ete oiko aguã
re onhembopy'a va'ekue? Mba'eta ha'e va'e tetã pygua ma heta regua pe
ovende va'ekue akã pyxĩa. Ha'e pygua mba'emo joguaa rupi ikuai va'e
ma yvatekueve meme, ha'e mba'emo vendea rupi ikuai va'e yvy jave rupi
omboetevepy ikuai va'ekue.
9 SENHOR ixondaro reta va'e ae onhembopy'a ha'e rami, omomba aguã
pavẽ gui ojejou porãve va'e, ha'e omo'yvyĩ'imba aguã yvy jave rupi
omboetevepy.
10 Társis pygua memby kuery, peguata ke peovy peguataxea katy rei
pendeyvy rupi, Nilo yakã oxyrya rami. Ndoikovei 'rã pendejokoarã.
11 Mba'eta ye'ẽ áry rupi SENHOR opo oupi vy omoingo axy tetã ikuai va'e.
Ha'e rami vy ijayvu Canaã re voi oo ikorapa va'e ombovaipaa aguã re.
12 Ha'e vy aipoe'i: ‘Aỹ ma Sidom pygua memby, nemoingo axya rire
nerenduvei ma 'rã rejejou porã reia. Epu'ã ke, tereo Chipre katy. Ha'e rami
teĩ neĩ ha'e py voi nderejoui 'rã repytu'u aguã’, he'i.

---

[c] **23.1-2** Tiro tetã ma ye'ẽ yvýry oĩ kanoã guaxu onhembojaaty. Sidom voi ha'e kuery va'e regua retã. [d] **23.4** Tiro ha'e Sidom pygua kuery pe “Ye'ẽ ra'y kuery” 'ea va'ekue teĩ ha'e kuery okanhymba rire ye'ẽ “Xera'y kuery ndokuavei” he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 “Peikuaa pota ke caldeu kuery yvy re oiko va'ekue re. Ha'e pygua
kuery ma kue'i peve peteĩ regua neĩ nda'ikuaivei va'ekue, ha'e ijyvy
Assíria kuery ombovaipa va'ekue vixo tekoa e'ỹa rupigua rive ikuai aguã.
Ha'e rami teĩ ha'e kuery ae torre ojapo vy ombovaipa raka'e Tiro pygua
huvixave ro, ha'e vy omomba ete.
14 Kanoã guaxu Társis guigua py peguata va'e, pejae'o ke, mba'eta
omombaa ma penhemiaty ikorapa va'ekue.
15 “Ha'e va'e ára rire ma Tiro tetã re hexaraia 'rã setenta ma'etỹ re,
huvixave oiko puku-a ára peve. Ha'e gui setenta ma'etỹ opaa py ma Tiro
re oiko ju 'rã kunha itavy rei va'e regua mboraei py oĩ va'e rami, po rami:
16 ‘Kunha itavy rei va'e hexaraipy, ejopy ju ke mba'epu ixã reta va'e, ha'e
tereo tetã rupi. Eporaei porã ke, rembopu vy ke jovaive-ive tema eovy,
ndere ima'endu'aa nho aguã’, 'ea va'e rami.
17 Mba'eta setenta ma'etỹ ojeupity maa py ma SENHOR omoingo porã ju 'rã
Tiro tetã. Ha'e ramo ha'e kuery gueko vaia rupi ju ojouve 'rã oje'oivy. Ha'e
rami vy yvy jave rupi itavy 'rã huvixave ikuai va'e reve.
18 Ha'e rami teĩ gueko vaia rupi ojou va'ekue SENHOR pe ae 'rã omboaxaa.
Hepykue nomoĩ 'rã hyru py, neĩ nomoĩ porãi 'rã. Ha'e rami 'rãgue py
hepykue opyta 'rã SENHOR renonde ikuai va'e pe, ha'e kuery ojou reta
aguã ho'u va'erã, ha'e iporã va'e py anho onhemonde aguã.”

24 1 Ma'ẽ, SENHOR omomba 'rã yvy, ombovaipa ete 'rã. Amboae rami
ojapo 'rã hi'áry rupi, ha'e omoaĩmba 'rã ha'e py hekoa va'ekue.
2 Ha'e rami vy heta va'e kuery re mba'emo oiko va'e ma sacerdote kuery
re avi 'rã oiko. Tembiguai kuery re oiko va'e ma ipatõ re avi 'rã oiko.
Tembiguai kunha re oiko va'e ma herekoa re avi 'rã oiko. Mba'emo joguaa
re oiko va'e ma mba'emo vendea re avi 'rã oiko. Mba'emo oiporuka va'e
re oiko va'e ma iporua re avi 'rã oiko. Nhomboreve va'e re oiko va'e ma
oreve va'e re avi 'rã oiko.
3 Mba'eta yvy ha'e javi rupi omombaa 'rã, hexe ikuai va'ekue oipe'apaa 'rã
guive, SENHOR ae ha'e rami aguã re ijayvu rire.
4 Ha'e gui yvy jave rupi ipirupa vy overepa 'rã. Na'iporãvei ha'e ipirupa
'rã, yvy regua yvatekueve voi nda'eveive ovy 'rã.
5 Anhetẽ ae yvy iky'apa va'e itui hekoa va'e kuery káuxa, lei ha'e hekorã
ome'ẽ mbyre rovai ikuai ramo, ha'e ombovaipa rive rire Nhanderuete
guexeve guarã imarã e'ỹ va'e ojapo va'ekue.
6 Ha'e nunga rupi ayvu vai omokanhy heravy yvy, hexe ikuai va'e voi
iky'a va'e meme ikuai. Ha'e nunga rupi yvy regua kuery oapypaa 'rã,
mbovy'i ete 'rã okuave.
7 Vinho opa ovy, uva'y ikuai va'e voi ipirupa ma. Ha'e ramo opy'a py ovy'a
va'ekue ipoaẽmba.
8 Opytu'upa pandeiro pu rupi ovy'a va'ekue, opa ovy'a nhendu ha'e ixã
reta va'e pu rupi ovy'a va'ekue.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ndoporaeiavei 'rã vinho oy'u reve. Iro va'e oy'u va'e kuery pe ma iro
raxa 'rã.
10 Ha'e rire tetã oeja rive pyre ma ombovaipaa ete. Oo ombotypaa ramo
avave rei nda'evevei ma oike aguã.
11 Ha'e kuery ojapukai okuapy tape rupi vinho re ojerure vy. Vy'a oĩ aguã
va'ekue py pytũ vaikue rive oĩ, ovy'a va'ekue oipe'apaa ma rire yvy gui.
12 Tetã rupi ma omomba pyre anho oĩ, tetã rokẽ voi ombovaipaa ma.
13 Mba'eta ko yvy regua kuery ma mbovy'i ete okuave 'rã yvy re,
azeitona'y gui hi'a oipo'opaague rami, ha'e uva ono'õa ma rire
nomono'õmbai'i va'ekue oeka jevya rami.

Heko porã va'e kuery ovy'a aguã re ijayvuague

14 Ha'e gui okuave va'e kuery ma oporaei nhendu 'rã ovy'a vy. Ye'ẽ guive
SENHOR rexakã oguerovy'a 'rã okuapy.[e]
15 Ha'e nunga rupi peẽ kuaray oua katy pendekuai va'e peroporaei ke
SENHOR, ye'ẽ yvýry penderekoa va'e voi peporaei SENHOR Israel kuery
ruete rery rupi.
16 Ha'e ramo yvy apy gui nhaendu "Toguerovy'aa Heko porã ete va'e pe"
oporaeia rã.

Heko vai va'e kuery okanhymba aguã re ijayvuague

Ha'e rami teĩ xee aipoa'e: "Xee ma ndavy'aia anho aendu, nda'evei
ete xevy. Mba'eta anhetẽ rupi e'ỹ ikuai va'e ma nhombotavya rupi ae 'rã
ikuai", ha'e.
17 Ha'e nunga rupi yvy re penderekoa va'e, pendere ou 'rã ngyje, yvykua
ha'e nhuã.
18 Mba'eta ngyjea gui ojava va'e ho'a 'rã yvykua py, ha'e yvykua gui oẽ
ramo nhuã ju 'rã ojura. Mba'eta yy yvate rupi ojoko pyre onhoẽmba 'rã,
ha'e yvy yta ikuai va'e omyĩmba 'rã.
19 Ha'e vy yvy opẽmba rei 'rã oiny, ha'ypa ha'e oryryi atã ete 'rã.
20 Yvy ho'apa rei 'rã ovy oka'u va'e rami, ovava 'rã kya okeaty rami. Yvy re
hekoa va'e kuery reko vaia ma ipoyi ete ma oiny yvy re. Ha'e nunga rupi
ho'a vy nopu'ãvei ma 'rã.
21 Ha'e va'e ára SENHOR yva re ranhe ombopaga 'rã yva re ikuai va'e,
ha'e gui yvy re ju ombopaga 'rã huvixave kuery yvy regua.
22 Ha'e kuery omono'õmba 'rã monde py ho'a va'ekue rami. Ha'e vy
ombotypa 'rã nhuã py. Mbovy ára re rei ve'ỹ ma rire teĩ ombopagapa 'rã.
23 Jaxy oxĩmba vy naendyvei 'rã, kuaray voi okanhy 'rã SENHOR ixondaro
reta va'e ou ramo Sião yvyty áry opena aguã Jerusalém tetã py. Ha'e rami
vy ojeupegua ruvixa kuery oexaa py oexa uka 'rã guexakãa.

---

[e] **24.14-16** Apy ma ijayvu heko porã va'e kuery oo jepe vy ovy'aa re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

SENHOR nhomboaxya ogueroporaeiague

25 1 SENHOR, ndee ma Xeruete. Xee romboete ha'e aroporaei 'rã
nderery, nerembiapokue iporã ete ramo. Yma rupi ndeayvuague
anhetẽ ete ha'e ojeroviapy va'e meme rupi reiko.
2 Mba'eta tetã ikuai va'e rembovaipa rire itaty rive opyta, tetã imbaraete
va'e teĩ tekoague rejapo. Yvy mboae regua tetã voi tetã ve'ỹ meme opyta,
nomoatyrõavei ma 'rã.
3 Ha'e nunga rupi yvy regua imbaraetekueve nemboete 'rã okuapy, ha'e
tetã pygua nhomoingo axy reia rupi ikuai va'ekue okyjepa 'rã ndegui.
4 Mba'eta renhemoĩ iporiaukue'i onhemi aguã, oipotapa rei'i va'e onhemi
atyrã reiko ikuai axy rã, yvytu atã gui renhomi aguã, ha'e kuaray aku gui
kuaray'ã rami. Mba'eta joguereko axy va'e poxya ma tetã kora re yvytu
atã oipejua rami ou,
5 ipiru reia rupi kuaray ojope raxya rami avi. Ha'e rã ndee ma remomba
'rã yvy mboae regua poxya. Mba'eta arai huũ va'e kuaray aku ojokoa rami
avi ndee remokyrirĩ 'rã joguereko axy va'e kuery ovy'a reia rupi oporaeia.
6 Ha'e gui kova'e yvyty re SENHOR ixondaro reta va'e ojapo 'rã peteĩ
ngaru guaxu yvy regua kuery ha'e javive pe, ngaru vinho ymague oĩa,
ha'e hy'a xo'o kyra ha'e vinho xiĩ porã va'e ikuaia.
7 Kova'e yvyty re ombovaipa 'rã ajukue heta va'e kuery ojao'iague, ha'e
yvy regua kuery ha'e javi rexa mbotyarã omoĩa va'ekue.[f]
8 Ha'e rami vy omomba 'rã manoa po'akaa raka'e rã peve. SENHOR Nhanderuete
texay omombirupa 'rã pavẽ rova gui, ha'e ojapo 'rã ixupegua kuery oxĩague
noenduvei aguã rami yvy jave rupi, SENHOR ae ha'e rami ijayvu rire.[g]
9 Ha'e va'e ára aipo'ea 'rã: "Upe ma Nhanderuete nharõ jakuapy va'ekue.
Ha'e ae ma nhanderepy 'rã. Upe va'e ma SENHOR nharõ jakuapy va'ekue.
Ha'e nhandereraa jepe ramo jaroporaei ha'e jarovy'a 'rã", 'ea 'rã.
10 Mba'eta kova'e yvyty re SENHOR omoĩ 'rã opo. Ha'e rã Moabe yvy re ma
opyrõmba 'rã, mba'emo pire mba'emo repoxi re nhapyrõmbaa rami.
11 Ha'e nunga mbyte gui ma ha'e kuery okuave'ẽ 'rã, o'yta va'e o'ytaa rupi okuave'ẽ-
ve'ẽa rami. Ha'e rami teĩ SENHOR omomba 'rã onhemboyvate reia, okuave'ẽ teĩ.
12 Oitypa 'rã tetã kora yvate ha'e imbaraete va'ekue. Ombovaipa 'rã,
oitypa 'rã yvy rupi yvy ku'i opyta peve.

SENHOR opena ramo ojerovia etea rupi oporaeiague

26 1 Ha'e va'e ára ma Judá yvy rupi oporaeia 'rã po rami:
"Nhaneretã ma imbaraete ete. Ikora ha'e torre nhanhemi aguã
ma Nhanderuete ae omoĩ nhandereraa jepearã.

---

[f] **25.7** Apy ma ijayvu manoa po'akaa SENHOR ombovaipa aguã re (1 Coríntios 15.54-58).
g 25.8 1 Coríntios 15.54; Apocalipse 7.17; 21.4

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Peipe'a ke okẽ yvy regua kuery heko porã ha'e ojeroviaa rupi ikuai va'e
oike aguã.
3 Ndee SENHOR, rembopy'a porã riae 'rã ndere ojerovia aguã omoĩ atã
va'e.
4 Pejerovia riae ke SENHOR re, mba'eta Nhanderuete ma itaova imarã e'ỹ
va'e oiko.
5 Ha'e oitypa 'rã yvy'ã áry tetã oĩ va'e pygua kuery. Oity vy omo'yvyĩ'i 'rã
yvy re, yvy ku'i opyta peve.
6 Ha'e ramo opyrõa 'rã opy py. Oiko axy rei'i va'e ha'e iporiaukue'i ae 'rã
opyrõmba.
7 "Heko porã va'e oguataa ma ijoja porã rei va'e meme. Ndee ndereko
porã va'e ae rembojoja porã 'rã heko porã va'e oiko aguã.
8 SENHOR, roarõ rokuapy reipotaa oiko aguã. Orepy'a re oĩ nderery re
orema'endu'a riae aguã.
9 Xenhe'ẽ py pyávy xepytuẽ atã ndere. Xenhe'ẽ ha'e xepy'a py roeka riae
aikovy. Mba'eta yvy re reipotaa oiko ramo mae ma yvy regua kuery
oikuaa 'rã teko porã rupi ikuai aguã.
10 Mba'eta heko vai va'e remboaxya rexa uka teĩ ha'e kuery ndoikuaai 'rãe
teko porã rupi ikuai aguã. Ha'e kuery ma heko porã va'e ikuaia rupi teĩ
gueko vaia rupi tema ikuai, ndoikuaa potai 'rã SENHOR yvatea re.
11 SENHOR, ndepo reupi reiny teĩ ha'e kuery ndoexai. Ha'e rami teĩ
ndevygua kuery repy ramo ha'e kuery oexa vy oxĩmba 'rã. Ndepoxya rupi
emokanhymba nderovaigua kuery.
12 Ha'e rã orevy pe ma SENHOR, eme'ẽ ke mby'a porã, mba'eta mba'emo
rojapo va'e ha'e javi ma ndee ae rejapo orevy.
13 SENHOR Oreruete, huvixa kuery mboae orere ipo'aka va'ekue, teĩ
nderery anho 'rã ore rogueroporaei.
14 Ha'e kuery omanomba ma, ndoikove jevyi 'rã guive, hi'ãgue rive
nonhemboetevei 'rã. Ha'e rami aguã ae rembopaga vy remomba ete.
Rejapo ha'e kuery re na'ima'endu'aavei aguã rami.
15 Ha'e rã ndevygua kuery ma remboetave 'rã. SENHOR, ndevygua kuery
remboetave ramo nemboetepa. Ijyvy voi rembotuvixave heravy.
16 Ha'e kuery ojexavai vy ndereka 'rã. SENHOR, ha'e kuery remo'arandu
ramo onhembo'ea re 'rã ikuai.
17 Kunha hye guaxu'i va'e oikuavã'i aguã ovaẽ rai'i ma ramo ojepoka-poka
ha'e haxy rã haxẽ 'rã, ha'e rami ae avi ore voi orekuai va'ekue nerenonde,
SENHOR.
18 Mba'eta ore voi roguereko'i ma, rojepoka-poka haxy ramo oiko aguã,
ha'e rã roguereko'i va'ekue ma yvytu rive. Ha'e rami vy ore ma yvy re
ndoroguerui jogueraa jepearã, ndorojapo kuaai yvy re oikoave aguã rami.
19 Ha'e rami teĩ penderegua omano va'ekue oikove ju 'rã, onhemboetepa ju
'rã, xeretekue voi. Yvy ku'i guýry pendekuai va'e, pemyĩ ke, ha'e pevy'a.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Oreruete, ndeguigua ae nhomoingovearã rembou, ko'ẽ rai'i jave yxapy
remboua rami avi. Ha'e ramo yvy gui oikove ju 'rã omano va'ekue."
20 Ha'e nunga rupi xeretarã kuery, tapeo ranhe, peike opy ja'o'i py, ha'e
pemboty okẽ peike rire. Penhemi ranhe xapy'a'i, ipoxya oaxa peve.
21 Mba'eta SENHOR oẽ 'rã ouvy oĩaty gui, yvy regua kuery ombopaga
aguã heko vaiague re. Ha'e gui yvy re ojekuaapa 'rã tuguy omoẽ mbyre,
ndojao'ivei ma 'rã omano va'ekue.

Nhanderuete ojeupegua kuery oayvu vy ogueraa jepe aguã re ijayvuague

27 1 Ha'e va'e ára SENHOR ombopaga 'rã teju-jagua mboi inhakuã
va'e, teju-jagua mboi ikarẽ-karẽ va'e. Okyxe hatã va'e, tuvixa ha'e
imbaraete va'e py 'rã ojuka. Ojuka avi 'rã vixo tuvixa va'e ye'ẽ rupigua.
2 Ha'e va'e ára SENHOR aipoe'i 'rã: "Peroporaei uva he'ẽ va'e 'y.
3 Xee SENHOR ma ha'e va'e re apena riae amoakỹ vy, avave rei ojapo vaia
e'ỹ aguã apena aikovy, ara py ha'e pyávy.
4 Xere ma noĩ ha'e nunga pe xepoxya. Ha'e gui juu e'ỹ vy juu rakuaendy
xerenonde hi'aĩ va'e rire ma apu'ã 'rãgue hovai, apypa vyvoi 'rãgue.
5 Ha'e rami e'ỹ vy tove ha'e kuery tojepy uka xevy xepo'akapa va'e ramo.
Xereve peteĩ rami ta'ikuai. Tá, tojapo xereve peteĩ rami orekuai aguã",
he'i 'rã.
6 Ha'e gui raka'eve rã Jacó kuery hapo porã 'rã, Israel kuery hoky vy
ipoty 'rã. Ha'e rami vy yvy jave re tynyẽ 'rã hi'a.
7 Xapy'a rei nda'u SENHOR ju omoingo axy ri Israel kuery imoingo axyare
omoingo axyague rami? Xapy'a rei nda'u ha'e kuery va'e regua ojuka ri
ijukaare ojukaague rami?
8 Any teve! Ha'e rami 'rãgue py escravo-rã ogueraa ukaa py rive omoingo
axy. Oipeju ratã reve omondouka yvytu kuaray oua katy guigua oipejua
rami.
9 Ha'e gui po rami ojao'i 'rã Jacó kuery heko vaiague, po rami oikuaa uka
'rã ojejavyague omboguepa maague: Mba'eta ita ha'e kuery altar re oĩ va'e
ha'e javi SENHOR omboa'ypa 'rã ita cal ha'ykue-'ykue'i rami. Ha'e ramo
nomopu'ãvei ma 'rã ta'angaarã yvyra gui ojapo va'ekue, neĩ altar heakuã
porã va'e oapy atyrã voi.[h]
10 Mba'eta tetã ikorapa va'ekue ma ha'e ae'i opyta, omboyke ha'e oejapa
pyre, tekoa e'ỹa rami. Ha'e py ma vaka ra'y kuery rive 'rã okaru, onheno
ha'e ho'upa hoky.
11 Ha'e py hakã ikuai va'e ipirupa ramo omopẽmbaa 'rã. Ha'e ramo
kunhague ou vy omoĩ 'rã tata py. Ha'e rami oiko 'rã kova'e kuery
o'arandua rupi e'ỹ ikuai rire. Ha'e nunga rupi ijapoare noenduvei 'rã
omboaxya, imoingoare ndoperdoavei 'rã.

---

h 27.9 Romanos 11.27

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Ha'e va'e ára SENHOR oipo'o 'rã mba'emo ra'yĩ Eufrates yakã guive
Egito katy'i yakã'i oĩ va'e yvýry peve. Ha'e rami vy peẽ Israel kuery
pendeporavo 'rã peteĩ-teĩ.
13 Ha'e va'e ára ma omonhe'ẽa 'rã peteĩ mimby guaxu. Ha'e ramo Assíria
yvy rupi okanhygue rami ikuai va'e, ha'e Egito yvy katy omondoukapa
pyre voi ojevypa ju 'rã. Ha'e vy omboete 'rã okuapy SENHOR Jerusalém
py, yvyty iky'a e'ỹ va'e áry.

Efraim kuery ombopaga aguã re ijayvuague

28 1 Nda'evei ete 'rã Efraim kuery retã oka'u va'e kuery ikuaia
"Coroa" 'ea va'e pe. Ha'e nunga ma yvoty iporã va'ekue teĩ
ipirupa 'rã, yvy'ã re oĩ yvyugua vinho gui oka'u rei va'e ikuaia áry.[i]
2 Mba'eta SENHOR oiporavo peteĩ ava ipy'a guaxuve ha'e ipo'akapa va'e.
Ha'e va'e ma amandau ho'a xapy'a va'e rami 'rã ou, yvytu vaikue omomba
va'e rami, oky yvytu reve yy omonyẽ vyvoi va'e rami oitypa 'rã yvy py.
3 Ha'e va'e ma opyrõ 'rã Efraim kuery oka'u va'e coroa oguerovy'a va'ekue re.
4 Ipoty ipiru va'ekue ma ha'e kuery ojou porã va'e yvy'ã re yvyugua opa
mba'e oiko porãa áry oĩ va'e, ha'e va'e ma figo ijajua ára py e'ỹ ijaju va'e
rami opyta, mba'eta amongue oexa vai-vai'i vyve oipo'o vy ho'upa vyvoi 'rã.
5 Ha'e va'e ára ma SENHOR ixondaro reta va'e ae 'rã oiko ojeupegua
okuave va'e kuery coroa oguerovy'a va'e, ipotypa ha'e iporã ete va'e.
6 Inhe'ẽ oĩ 'rã joe opena oiny va'ety mo'aranduarã anhetẽ rupi oikuaa
pota kuaa aguã, ha'e ngovaigua kuery tetã rokẽ gui omoanha va'e
mombaraetearã.

Jerusalém pygua kuery rovai ijayvuague

7 Ha'e rami teĩ kova'e kuery voi ho'a-o'a 'rã okuapy vinho gui, nopu'ã
ho'amy kuaavei 'rã iro va'e gui. Sacerdote ha'e profeta kuery voi ho'a-o'a
'rã iro va'e gui, vinho pe 'rã ojeity uka. Neĩ opu'ã ho'amy aguã voi nda'evei
'rã iro va'e gui. Ha'e nunga rupi ha'e kuery ojavy 'rã mba'emo oexa ukaa
rã ndoexa kuaa porãi vy, ha'e onhepyxanga 'rã joe oikuaa potaa py.
8 Mba'eta ha'e kuery mesa ha'e javi rupi ombojevyague anho oĩ, iky'a e'ỹa
noĩ.
9 Ha'e ramo xevy oporandu rive vy "Mava'e tu rembo'e ta 'arandu re?"
he'i okuapy. "Mava'e pe tu reikuaa uka ta rendu va'ekue? Xapy'a rei nda'u
nokambuvei va'e ixy kã gui omboia ramo'i pyre pe ri reikuaa uka?

---

[i] **28.1-4** Efraim kuery retã ma Samaria. Peteĩ yvyugua yvýry oĩ yvy'ã re, ikorapa va'e guive. Ha'e nunga rupi jaexa rã coroa rami ojekuaa, e'ỹ vy yvoty rami. Ha'e pygua kuery ma oka'u rupi anho ikuai. Ha'e kuery judeu regua ikuai teĩ Nhanderuete nomboetevei okuapy. Ha'e ramo ha'e kuery rovai Nhanderuete ombou Assíria pygua kuery omomba aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Mba'eta orembo'eague áryve orembo'e riae 'rã, orembo'e-mbo'eve
tema. Reikuaa ukaague áryve reikuaa uka riae 'rã, reikuaa ukaague
ramive reikuaa ukave tema. Mbovy'i 'rã apy ndeayvu, ha'e mbovy'i
avi 'rã upe py ndeayvu", he'i okuapy xevy.
11 Ha'e nunga rupi xeretarã kuery pe SENHOR ijayvu 'rã ijayvu
kuaa porã e'ỹ va'e rami, ayvu mboae rupi guive.
12 Ha'e kuery pe aipoe'i va'ekue: "Kova'e ma aikuaa uka pepytu'u
aguã, ikane'õ va'e pe ame'ẽ 'rã opytu'u aguã. Kova'e ae ma pepytu'u
aguã ame'ẽ va'e", he'i rire teĩ ha'e kuery noendu potai.[j]
13 Ha'e rami rire ha'e kuery pe SENHOR ayvu ou 'rã po rami:
"Penembo'eague áryve 'rã penembo'e, penembo'ea ramive
penembo'eve tema. Oikuaa ukaague áryve oikuaa uka 'rã, oikuaa
ukaague oikuaa ukave tema 'rã. Mbovy'i 'rã apy ijayvu, ha'e
mbovy'i avi 'rã upe py ijayvu", he'i 'rã. Ha'e rami vy ha'e kuery
oje'oia rupi ho'apa aguã guakykue katy, opẽmba ha'e ojejurapa vy
onhemoĩ vai aguã.
14 Ha'e gui peẽ avakue penhombojaru reia rupi Jerusalém pygua
kuery re pendepo'aka va'e, pendu ke SENHOR ayvu.
15 Mba'eta aipopeje: "Ore ma manoa ha'e yvyra rupa reve rojapo
orepe'a e'ỹ aguã. Ha'e rami rire yy oxyry atã va'e rami orenupãarã
ou teĩ ndorerupityi 'rã, mba'eta ronhemi aguã ma roguereko apu,
ronhombotavya py ae 'rã ronhemi", peje.
16 Ha'e nunga rupi SENHOR Nhanderuete aipoe'i: "Ha'e gui xee
ma peteĩ ita amoĩ Sião py, ita oiporavo pyre, ovare ete va'e,
iporãvea py amoĩ atã va'e. Ha'e va'e re ojerovia va'e ma ndojapurai
'rã.[k]
17 Ha'e gui xee amoĩ 'rã ha'evea rami oikuaa pota va'erã metro rami,
ha'e teko porã ma prumo rami 'rã aikuaa uka penera'ãarã. Ha'e rã
apu penhemiague ma amandau ombovaipa 'rã, yy ogueroxyrypa 'rã
penhemiaty", he'i.
18 Ha'e ramo manoa reve pejogueroayvuague oaxapa rive 'rã,
yvyra rupa reve pendeayvuague ndoikovei 'rã. Ha'e gui yy rami
penenupãarã ou vy penemou'ũmba 'rã.
19 Ha'e nunga oaxa nhavõ pendereraa 'rã. Ko'ẽ nhavõ oaxa 'rã, pytũ
nhavõ guive. Ha'e nunga oendu va'e okyjepa rei 'rã.
20 Mba'eta ha'e nunga tupa ma ijapu'a'i ete ramo nda'evei 'rã
hi'áry avave rei onheno aguã. Nheovãa voi ipo'i'i ete ramo avave
rei nda'evei 'rã onheovã aguã.

---

[k] **28.16** Ha'e va'e ita omombe'u porãve Romanos 9.33–10.11 ha'e 1 Pedro 2.4-8 py, Jesus reko re ijayvu vy.

j 28.11-12 1 Coríntios 14.21

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Mba'eta SENHOR opu'ã 'rã Perazim yvyty áry rami, opoxya oexa uka
'rã Gibeão yvyugua py rami,[l] ojapo aguã guembiapo ojapo va'ety e'ỹ, ha'e
nhaendu va'ety e'ỹ teri.
22 Ha'e nunga rupi aỹ pendeayvu vaikue-ikueve eme, corrente
pendepokua ratãve heravy e'ỹ aguã. Mba'eta SENHOR Nhanderuete
ixondaro reta va'e gui aendu penemombaarã ou aguã re ijayvu rã. Ha'e
nunga ma pendeyvy ha'e javi re oiko 'rãe.

Nhanderuete opa mba'e py hi'arandua re ijayvuague

23 Peipe'a ke pendeapyxa, ha'e pendu xeayvua. Peikuaa pota porã
xeayvua pendu kuaa aguã.
24 Xapy'a rei nda'u yvy oikaraĩ va'e ko'ẽ nhavõ 'rã ri oyvy oikaraĩ riae
mba'emo ra'yĩ omoaĩ aguã? Ko'ẽ nhavõ 'rã ri ty'y oyvy ojo'o ha'e oikaraĩa
rupi ikuai?
25 Ha'e rami 'rãgue py yvy ombojojapa ma rire omoaĩ 'rã endro ha'e
cominho ra'yĩgue. Omoaĩ 'rã trigo hi'a aguã rupi, ha'e e'ỹ vy cevada
mba'e omoaĩ 'rãgue py, e'ỹ vy amboae nunga ra'yĩgue voi omoaĩ 'rã
ijyvýry rupi.
26 Mba'eta ha'e kuery Ruete ma ha'e rami aguã rami ae omo'arandu,
ha'evea rami meme 'rã ombo'e.
27 Mba'eta endro ma nanhamoa'yĩ 'rã mba'emo moa'yĩguea py, neĩ
cominho ra'yĩgue áry voi namboaxai 'rã karóxa ruéra. Ha'e rami 'rãgue py
endro ma nhainupã'i 'rã yvyra rovi'i py, cominho ra'yĩ guive.
28 Xapy'a rei nda'u nhamboa'ypa ete 'rã ri mba'emo ra'yĩ? Any. Oma'etỹ
va'e ma riae e'ỹ 'rã ojyky mba'emo ra'yĩ, riae e'ỹ 'rã guive omboaxa karóxa
ruéra hi'áry rupi guymba kavaju reve.
29 Ha'e nunga ha'e javi ma SENHOR ixondaro reta va'e gui meme jaikuaa.
Ha'e nhanemongeta rã jarovy'a ete, opa mba'e py hi'arandu va'e ramo.

Jerusalém tetã ha'e hovaigua kuery re ijayvuague

29 1 Nda'evei ete 'rã tetã "Nhanderuete peguarã oapyaty" 'epy va'e
pe! Ha'e va'e tetã ma Nhanderuete peguarã oapyaty ae, Davi
rekoague guive. Toĩ-toĩve ma'etỹa nhavõ, ha'e tojeupity-pityve tema
ngarua ma'etỹa pukukue re ha'e py oiko va'e.
2 Ha'e rami teĩ xee amoĩ vai 'rã "Nhanderuete peguarã oapyaty" 'epy va'e.
Ha'e ramo ha'e kuery ojae'o ha'e hexay 'rã okuapy. Ha'e gui ma opyta 'rã
xevy guarã oapyaty ete rami.
3 Mba'eta pendekuaia jovaive rupi rombojere uka 'rã, rojoko uka 'rã torre
py, ha'e penderovai rupi amopu'ã 'rã pendejokoarã.

---

[l] **28.21** Perazim yvyty áry ha'e Gibeão yvyugua py ma SENHOR opu'ã raka'e ojeupegua kuery repy vy (2 Samuel 5.17-25).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ha'e gui yvy rupi romombo rire yvy gui ju pendeayvu 'rã. Yvy ku'i gui
onhendu vai-vai'i 'rã pendeayvua. Yvy gui oẽ 'rã pendeayvu 'ãgue rami,
ayvu mbegue rami 'rã pendeayvua onhendu yvy ku'i gui.
5 Ha'e rã penderovaigua kuery heta ete va'eri yvy ku'i'i rami 'rã
amoingo, ojerovia reia rupi ikuai va'e ma mba'emo pire yvytu omboveve
heravy va'e rami 'rã okanhymba. Ha'e nunga ma oiko xapy'a 'rã, xapy'a'i
pyve.
6 Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e gui ou 'rã imbopagaarã yapu reve,
yvy ryryi, opororo hatã va'e, yvytu apu'a, yvytu vaikue ha'e tataendy
nhomombaarã reve.
7 Pyávy jaexa ra'ua rami yvy regua kuery heta 'rã ou Nhanderuete
peguarã oapyaty re opu'ã aguã. Ha'e rami vy pavẽ 'rã opu'ã tetã ha'e
torre imbaraete va'e re. Ha'e vy omoĩ vai 'rã.
8 Ha'e gui ha'e kuery re oiko 'rã jakaruxe vaipa vy jakaru nhainy taa
rami jaexa ra'u rire teĩ javy vy nhanenhembyayia ju nhaendua rami
avi, ha'e rami e'ỹ vy nhandey'uvei vy jay'u taa rami jaexa ra'u rire teĩ
javy vy nhandey'uvei ae tema nhainya rami. Ha'e rami ae avi 'rã yvy
regua kuery re oiko, Sião yvyty re opu'ã jave.

Israel kuery onhe'ẽ py oexa e'ỹa ha'e anhetẽ rupi e'ỹ ikuaia re ijayvuague

9 Peguejy ke, ha'e pendepukupa tema pejupy. Pejexa mboguepa ke,
ára revegua ve'ỹ riae pendekuai. Oka'upa rei va'e rami pendekuai teĩ
vinho gui e'ỹ ta'vy. Pe'a-pe'a rei teĩ iro va'e gui e'ỹ.
10 Mba'eta pendere SENHOR ombou nhe'ẽ penembopeyiarã. Ha'e rami
vy omboty penderexa (ha'e va'e ma profeta kuery), ha'e onhovã
peneakã (ha'e va'e ma oexa ukapy oexa va'e kuery).[m]
11 Ha'e nunga rupi pendevy pe oexa ukapy ha'e javi ma kuaxia para
imbojaa py omboty pyre rami rive opyta. Ha'e nunga ma ogueroayvu
kuaa va'e pe ome'ẽa vy "Ajerure, eroayvu kova'e", he'i ramo "Nda'evei,
mba'eta imbojaa py ombotya rire", he'i 'rã.
12 Ha'e gui ogueroayvu kuaa e'ỹ va'e pe ju ome'ẽa vy "Eroayvu kova'e,
ajerure", he'i ramo "Xee tu ndaroayvu kuaai rima", he'i 'rã.
13 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i: "Kova'e kuery xere onhemboja teĩ ojuru
py, oayvu py rive xemboete, ha'e rã opy'a py ma xegui mombyry ikuai.
Xerenonde ojererokyje merami teĩ avakue ojapo ukaa rupi rive ikuai.[n]
14 Kova'e kuery mbyte rupi ajapo riae 'rã tembiapo porã, tembiapo porã
ete imondyipaarã. Ha'e nunga rupi ha'e kuery regua hi'arandukueve

---

[n] **29.13** Kova'e ayvu rupi Jesus ijayvu heta va'e kuery pe, hexe ndojeroviai ramo (Mateus 15.8-9; Marcos 7.6-7).

m 29.10 Romanos 11.8

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

'arandua voi opa aguã, ha'e ikuai kuaakue ikuaia voi okanhymba aguã”,
he'i.[o]
15 Nda'evei ete 'rã opy'a re oĩ va'e SENHOR gui onhomi va'e pe, ha'e pytũ
rupi mba'emo ojapo oikovy va'e pe. Ha'e kuery ma joupe-upe “Mava'e tu
nhanderexa? Mava'e tu nhandekuaia oikuaa ta?” he'i teĩ.
16 Teko vai rupi ete rima pendekuai! Mba'eta nhae'ũ re omba'eapo va'e
rovai nhae'ũ onhemboyvate va'e rami pendekuai, ha'e tembiapokue
ijapoare pe “Ha'e e'ỹ ae ma xeapo”, he'i va'e rami, tembiapokue ijapoare
pe “Ha'e tu ndoikuaai rima”, he'i va'e rami avi.[p]

Israel kuery ogueraa jepea aguã re ijayvuague

17 Ha'e rami teĩ ma are e'ỹ'i re Líbano yvy ha'e javi rupi ojeapo 'rã
yvyra'a tyrã, ha'e yvyra'a ty ikuai va'e ma ka'aguy regua rami ete 'rã oiko
porã.
18 Ha'e va'e ára ma ijapyxa e'ỹ va'ekue oendu 'rã ayvu kuaxia para re oĩ
va'e, ára revegua e'ỹ va'ekue voi oexa 'rã, pytũa gui oo jepe ma rire.
19 Yvyĩgueve'i va'e ovy'a 'rã SENHOR re, iporiaukue'i ovy'a 'rã Israel kuery
Ruete Iky'a e'ỹ va'e re.
20 Ha'e rã joguereko axy va'e ma omombaa 'rã, ijayvu vaikue-ikue va'e
nda'ikuaivei 'rã, mba'eta teko vai re anho ipy'a va'e opa 'rã.
21 Ha'e kuery ma peteĩ ayvu'i py rive nhomboeko vai 'rã, ha'e ombotavy
'rã huvixa kuery okẽ py oikuaa pota oiny va'e, ha'e gui mba'eve py e'ỹ
onhemboapu vy nomboeko porãi heko porã va'e.
22 Ha'e nunga rupi SENHOR Abraão reraa jepeare aipoe'i Jacó ramymino
kuery pe: “Jacó pe ma ndoikovei ma 'rã oxĩmba aguã rami, ndaova mboae
reivei ma 'rã.
23 Ha'e rami 'rãgue py ha'e kuery, ha'e ta'y kuery hexeve ikuai va'e xepo py
mba'emo ajapo ramo oexa vy omboete 'rã okuapy xerery. Tá, Jacó ruete
Iky'a e'ỹ va'e pe ‘Iky'a e'ỹ va'e’ he'i avi 'rã, Israel kuery ruete renonde ikuai
'rã ojererokyjea rupi.
24 Ha'e gui onhe'ẽ py ojavy va'ekue ma oikuaa nho 'rã, ha'e joe ijayvu rei
va'ety voi onhembo'e uka 'rã”, he'i.

Egito pygua kuery pe ha'e kuery ojereraa jepe uka e'ỹ aguã re ijayvuague

30 1 SENHOR aipoe'i: “Nda'evei ete 'rã xera'y kuery xenhe'ẽ rendu e'ỹ
va'e pe. Ha'e kuery ma xee ajapo uka va'e rupi e'ỹ ikuai. Mba'eta
amboae regua pe ojereraa jepe uka 'rã xee aipota ramo e'ỹ, ojejavya áryve
ojejavyve rive.
2 Mba'eta xevy pe oporandu e'ỹ re oje'oi 'rã Egito yvy katy, ha'e Faraó pe
rive 'rã ojereraa jepe uka, Egito re kuaray'ã oĩ va'e py onhemi.

---

o 29.14 1 Coríntios 1.19 **p 29.16** Romanos 9.20

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ha'e rami teĩ pendereraa jepea Faraó ma penemoxĩmbaarã rive 'rã oiko,
ha'e Egito re kuaray'ã py penhemia py ma penemoĩ vaia 'rã.
4 Mba'eta Judá pygua huvixa kuery ma Zoã tetã py ikuai, ayvu reraa
kuery ma Hanes py ovaẽ.[q]
5 Ha'e ramive ma ha'e kuery ha'e javi oxĩmba 'rã peteĩ regua mba'everã
ndovarei va'e gui, mba'eta Egito pygua kuery ma nda'evei 'rã oipytyvõ neĩ
omoingo porã aguã, ha'e rã omoxĩmba aguã rive, omboete uka aguã e'ỹ”,
he'i.
6 Ha'e gui kova'e ayvu ma vixo kuery kuaray puku-a katygua re ou
va'ekue.
“Peteĩ yvy ma jexavai ha'e ngyje oĩa, guary ha'e guary kunha, ha'e gui
mboi ha'e mboi opo va'e ikuaia. Ha'e va'e yvy rupi mburika'i áry ogueraa
'rã mba'emo ovareve va'e, camelo kupe áry mba'emo porã ogueraa 'rã
peteĩ regua noipytyvõi va'erã pe ome'ẽ va'erã.
7 Mba'eta Egito pygua kuery oipytyvõa ma mba'everã ndovarei 'rã. Ha'e
nunga rupi ha'e kuery pe ‘Mba'eve ojapo vy e'ỹ ijayvu rive rei va'e’, ha'e.
8 “Tereo, embopara yvyrape'i re ha'e kuery oexaa py, embopara kuaxia
re oĩ riae aguã raka'e rã peve guarã.
9 Mba'eta kova'e kuery ma xenhe'ẽ raxave va'e, ta'y kuery ijapu ha'e
SENHOR guigua lei noendu potai va'e.
10 Ha'e kuery aipoe'i 'rã oexa ukapy oexa va'e kuery pe: ‘Pexave eme
oexa ukapy’, he'i 'rã. Ha'e gui profeta kuery pe aipoe'i: ‘Pemombe'uve
eme orevy anhetẽ va'e. Ha'e rami 'rãgue py roenduxe vai va'e anho ke
pemombe'u orembotavya rupi rive.
11 Pejepekuavo ke tape gui, pejepe'a ke roiko aguã gui. Orevy
pendeayvuve eme Israel kuery Ruete Iky'a e'ỹ va'e re’, he'i 'rã okuapy.”
12 Ha'e nunga rupi Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e aipoe'i: “Pova'e ayvu
napendu potai, ha'e rami 'rãgue py joavyky rei va'e re anho pejerovia,
teko vai re guive. Ha'e nunga re rive pejeko va'e.
13 Ha'e rami ete pendeko vaia pendevy opyta 'rã tetã kora yvate va'e re
ipa'ũ oĩ va'e rami, mba'eta tye rami ojeapo vy ho'a xapy'a 'rã pexa'ã e'ỹ jave.
14 SENHOR ae ombovo 'rã, nhae'ũ guigua hy'a ombovo vy omboa'ypa
katuĩ'ia rami. Ha'e nungakue mbyte py ma ndojouai 'rã ipẽgue neĩ tataypy
gui tapyĩ ojopy aguã, neĩ yy renda gui ojaraa aguã voi.”
15 Mba'eta SENHOR Nhanderuete, Israel kuery Ruete Iky'a e'ỹ va'e
aipoe'i: “Pejeko rerova ha'e pejerovia vy 'rãe peo jepe. Pejapura rei
e'ỹ re pejerovia ete vy 'rãe penembaraete. Ha'e rami teĩ peẽ kuery ma
ndapeikuaaxei ha'e rami.

---

q **30.4** Judá kuery re Assíria pygua kuery opu'ã okuapy ramo onhepytyvõ uka okuapy Egito pygua huvixa Faraó pe. Egito regua tetã Zoã ha'e Hanes py ha'e kuery oo raka'e onhepytyvõ uka vy, Nhanderuete re ojerovia 'rãgue py (31.1).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Ha'e rami 'rãgue py aipopeje: ‘Any, kavaju áry rojavapa 'rã’, peje rire
ha'e rami ae 'rã pejava. Ha'e ‘Kavaju inhakuã va'e áry roguata 'rã’, peje
rire penderakykue monhaa kuery inhakuãve 'rã.
17 Peẽ va'e regua mil onha 'rã peteĩ'i gui rive. Peteĩ nhiruĩ'i gui rive peẽ
kuery ha'e javi penhamba 'rã, mba'emo'y e'ỹ vy bandeira yvy'ã re ha'e ae'i
oeja pyre rami penderejaa peve”, he'i.

Sião pygua kuery ombopy'a guaxua rupi ijayvuague

18 Po ramigua ae SENHOR oarõ penemboaxy aguã. SENHOR
Nhanderuete ma oiko katu ma penderepy aguã, teko porã rupi
joguerekoa va'e vy. Ha'e ramo hexe ojerovia va'e ovy'a ete va'erã meme.
19 Mba'eta ha'e kuery ikuai nho 'rã Sião ha'e Jerusalém tetã py.
Ndapejae'ovei 'rã, mba'eta anhetẽ ae pejapukaia oendu vy penemboaxy
'rã. Ha'e rami pendeayvu rã oendu vy penembovai 'rãe.
20 Ha'e gui SENHOR penembojexavai vy mbojape ha'e yy rive ojou uka teĩ
nonhomivei ma 'rã penembo'ea kuery, penderexa py ae pexa 'rã.
21 Ha'e gui peiporu kuaa regua katy pejavy ta vy, e'ỹ vy peiporu kuaa e'ỹa
katy mba'e, ha'e rami vy pendeapyxa py pendu 'rã penderakykue katy gui
ijayvu vy “Kova'e ae ma tape, kova'e rupi 'rã peiko”, he'i va'e.
22 Ha'e ramo prata mba'emo ra'angaa penhovãague pe ma “Ojeguarupy”
peje 'rã, ouro mba'emo ra'angaa penhovãague pe guive. Ha'e nunga
pemombopa 'rã mba'emo ovare e'ỹ va'e rami. Ha'e vy peteĩ-teĩ aipopeje
'rã: “Topa vyvoi apy gui.”
23 Ha'e gui mae ma SENHOR ombou 'rã oky yvy mba'emo ra'yĩ pemoaĩague
áry. Ha'e ramo mbojape heta ju 'rã oiko yvy gui, penemombaraetearã. Ha'e
va'e ára penerymba vaka kuery voi okaru 'rã nhuũndy tuvixa va'e rupi.
24 Ha'e gui penerymba vaka ha'e mburika yvy oikaraĩ va'e ma ho'u 'rã mba'emo
kure juky reve, pá ha'e yvyra rakãmby py hembi'urã pemono'õ va'ekue.
25 Ha'e gui yvyty yvate va'e, yvy'ã tuvixave va'e ha'e javi rupi ikuai 'rã yy
oxyry'i va'e, jojukapa etea ára torre oitypaa jave py guive.
26 Ha'e jaxy voi kuaray rami ete 'rã ojope, ha'e kuaray ma sete-kue ojope
ratãve 'rã, sete ára pukukue ojope vyvoia rami 'rã hexakã. Ha'e va'e ára
py ma SENHOR ojokuapa 'rã ojeupegua kuery ai, omonguera ju 'rã ha'e ae
oikyxĩague.

Assíria pygua kuery ombopaga aguã re ijayvuague

27 Ha'e gui SENHOR guery oendu uka reve 'rã ou mombyry gui. Ipoxya
hendy reve 'rã ou, arai huũ rei va'e mbyte rupi. Ijuru py ma ipoxya anho
'rã oĩ, ha'e inhapekũ ma tata nhomombaarã rami ojekuaa.
28 Ipytuẽa ma nhomomba 'rã yy oxyry atã va'e nhandejyryvi peve oua
rami avi, mba'eta omomba 'rã yvy regua kuery yrupẽ py rami. Ha'e gui
yvy regua kuery juru re omoĩ 'rã ijuru xãrã ojavy uka aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

29 Ha'e rã peẽ kuery mbyte ma onhendu 'rã peteĩ mboraei, pyávy ngaru
iky'a e'ỹ va'e oikoa py ovy'a va'e kuery onhendua rami. Pendepy'a py
pevy'a 'rã pekuapy, mimby omonhe'ẽ reve SENHOR pegua yvyty katy oẽ
ovy va'e rami, Israel kuery pegua itaova oĩa katy.
30 Ha'e gui SENHOR oendu uka 'rã oayvu ipo'akapa va'e, oexa uka 'rã opo
jojuka va'e opoxya rupi omboguejy vy tataendy nhomombaarã mbyte,
oky vaipa, yvytu vaikue ha'e amandau reve.
31 Mba'eta SENHOR ayvu gui Assíria pygua kuery onhemondyipa 'rã
okuapy, yvyra rovi'i py ombopi ramo.
32 Ha'e gui SENHOR ombopaga vy yvyra rovi py ombopi nhavõ pandeiro
ha'e ixã reta va'e ombopua reve 'rã ombopi. Ha'e kuery re opu'ã vy 'rã
ipo'aka.
33 Mba'eta yma ete guive ma oguereko katu tata guaxu ha'e kuery
ruvixave rapyarã. Oapy aguã ma yvate ha'e ipyve va'e oĩ, tata ha'e yxakã
reve. Ha'e gui SENHOR oipejua py omoendy 'rã enxofre rami.

"Egito pygua kuery avakue rive ikuai, Nhanderuete e'ỹ", he'iague

31 1 Nda'evei ete 'rã Egito yvy katy ojereraa jepe uka vy oje'oi va'e
pe, neĩ kavaju re rive ojerovia va'e kuery pe. Ha'e kuery ma
karóxa re ojerovia 'rã heta ramo, kavaju árygua re ojerovia imbaraete rã.
Ha'e rã Israel kuery Ruete Iky'a e'ỹ va'e re ma na'ima'endu'ai, SENHOR pe
ndojapukai.
2 Ha'e ma hi'arandu va'e ha'e nhomombaarã mboua, ijayvuague gui ojepe'a
e'ỹ va'e. Ha'e ma opu'ã 'rã joapo vai va'e ha'e teko vai apoa rupi nhomoirũ
va'e kuery re.
3 Mba'eta Egito pygua kuery ma avakue rive ikuai, Nhanderuete e'ỹ.
Hymba kavaju kuery voi ho'o va'e, nhe'ẽ e'ỹ. Ha'e gui Nhanderuete
okuave'ẽ ramo yvy re ho'apa 'rã nhopytyvõa ha'e onhepytyvõ uka va'e
ha'e javi. Ha'e rami vy mokoĩve okanhymba vyvoi 'rã.
4 Mba'eta po rami SENHOR ijayvu xevy: "Guary gua'y kuery reve guembia
re okororõ oiny rã hovai vexa'i re opena va'e heta ete ou teĩ nonhemondyi
'rã ha'e kuery ijayvua gui, nonhai 'rã guive heta ikuai teĩ, ha'e rami ae avi
SENHOR ixondaro reta va'e ou 'rã Sião ojeupegua yvyty áry joe opu'ã aguã.
5 Guyra'i yvate rupi oveve-vevea rami avi SENHOR ixondaro reta va'e voi
oarõ 'rã Jerusalém. Onhangareko vy ogueraa jepe 'rã, omboaxy vy oepy 'rã.
6 "Ha'e nunga rupi Israel kuery, pejeko rerova ju opa marã rei
pendekuai vy penderexarai va'ekue re.
7 Ha'e va'e ára ma peteĩ-teĩ pemombo 'rã mba'emo ra'angaa pereko va'ekue
prata ha'e ouro guigua, pejejavy aguã pendepo py ae pejapo va'ekue.
8 Ha'e gui Assíria pygua kuery oiko vai 'rã avakue kyxe gui e'ỹ. Avakue
kyxe py e'ỹ 'rã omombaa. Onhamba 'rã kyxe gui ramo ha'e kuery va'e
regua kunumigue omomba'eapo nhea'ãa 'rã imbokuapy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Okyje vy rive ha'e kuery oeja 'rã itaova onhemiaty. Huvixa kuery voi
onhemondyipa rei vy onhamba 'rã oje'oivy bandeira omopu'ãa rã oexa
vy", he'i SENHOR Sião py hataypy va'e, Jerusalém py hata rupa va'e.

Huvixave teko porã rupi opena va'erã re ijayvuague

32 1 Ha'e gui oĩ 'rã peteĩ huvixave teko porã rupi opena va'e, anhetẽ
rupi 'rã oguereko yvatekueve.
2 Ha'e ramo ha'e kuery peteĩ-teĩ oĩ 'rã yvytu ha'e yvytu vaikue gui
onhemia aguã, yvy piru reia rupi yy oxyry va'e rami, ha'e itaova tuvixa
va'e 'ã yvy piru reia py oĩ va'e rami.
3 Ha'e jave py ma oma'ẽ oiny va'e ndoexa e'ỹvei ma 'rã, ojapyxaka oiny
va'e voi oendu potapa 'rã.
4 Inhakã porã e'ỹ va'ekue ma opy'a py oikuaa nho 'rã, ijayvu e'ỹ va'ekue
apekũ ma ijayvu kuaa vy ha'eve rei ju 'rã.
5 Ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e pe ma "Hi'arandu va'e" nda'eavei ma 'rã,
jokorepa rei va'e pe "Iporayvu'i va'e" nda'eavei ma 'rã.
6 Mba'eta hi'arandu e'ỹ va'e ma o'arandu e'ỹa rupi ae 'rã ijayvu, ha'e
mba'emo vai re anho 'rã ipy'a opa marã rei ikuai aguã, SENHOR rovai
eteve voi onhemboapu aguã, okaruxe'i va'e pe ojou uka e'ỹ aguã ho'u
va'erã, ha'e gui oy'uxe rei va'e pe ojou uka e'ỹ aguã oy'u aguã.
7 Jokorepa rei va'e guembiporu oguereko va'e ma nda'evei va'e meme.
Mba'eta nhombotavypaa rupi anho 'rã onhembopy'a, ojexavai va'e
ojavyky aguã apu rupi ijayvu vy, iporiaukue'i ha'evea rami ae ikuai teĩ.
8 Ha'e rã heko porã va'e ma teko porã rupi oiko aguã re anho 'rã
onhembopy'a, teko porã re ae 'rã guive oĩ atã.

Jerusalém pygua kunhague pe ijayvuague

9 Kunhague mba'eve re peikuaa pota e'ỹ va'e, pepu'ã ke ha'e pendu
xeayvu. Tajy kuery pevy'a rive va'e, pejapyxaka porã ke xeayvua re.
10 Kunhague mba'eve re peikuaa pota e'ỹ va'e, peteĩ ma'etỹa py ovaẽ 'rã
peryryipa aguã, mba'eta uva opa 'rã, ndai'avei 'rã.
11 Peryryipa ke, kunhague mba'eve re peikuaa pota e'ỹ va'e, tajy kuery
pevy'a rive va'e. Pemboi ke penhemondea pendepire rei aguã, ha'e gui
voxa guigua py ju penhemonde.
12 Pendepexo re peipete-pete mba'ety oiko porã va'ekue ha'e uva hi'a porã
va'ekue re pendepy'a vai vy.
13 Mba'eta xeretarã kuery yvy re oiko 'rã juu ha'e juu rakuaendy rive, oo
ovy'a okuapy va'e ikuaiague ha'e javi rupi, tetã ovy'apa okuapyaty rupi
guive.
14 Huvixave ro voi oejaa 'rã, mba'eta tetã heta va'e kuery ikuaiague opyta
rive 'rã. Torre ha'e oikuaa potaaty ma itakua rami rive 'rã opyta raka'e rã
peve, mburika ka'aguy rupigua opytu'u aguã ha'e vexa'i okaru atyrã rive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Ha'e rami 'rã oiko pe yvate gui Nhe'ẽ ombou peve nhandere. Ha'e ramo
tekoa e'ỹague ojeapo 'rã yvyra'a tyrã, ha'e gui yvyra'a ty ikuai va'e ma
ka'aguy regua rami 'rã oiko porã.
16 Ha'e vy tekoa e'ỹaty rupi anhetẽ rupi joguereko va'e ju 'rã ikuai, ha'e
yvyra'a ty rupi ma heko porã va'e ikuai 'rã.
17 Ha'e rami vy teko porã rupi ikuai vy ikuai porã 'rã okuapy. Teko porã
gui ma ojeroviaa ha'e oĩ atãa 'rã oiko raka'e rã peve.
18 Ha'e rami vy xeretarã kuery rekoa py oĩ 'rã mby'a porã anho. Hekoa oĩ
atã 'rã, mba'eve ndoikoia ha'e mba'eve rei jipoia meme.
19 Xapy'a rei amandau vaikue gui ka'aguy ho'apa ha'e tetã ha'e javi rupi
ombovaipa teĩ,
20 peẽ ma pevy'a ete reve 'rã mba'emo ra'yĩ pemoaĩ yy ikuai va'e yvýry,
ha'e penerymba vaka, mburika pepoi okaruxea rupi rei okaru aguã.

Jerusalém pygua kuery ojexavaiague gui ogueraa jepea aguã re ijayvuague

33 1 Nda'evei ete 'rã peẽ kuery penhomomba va'ety ri
napenemombaai teri va'e, ha'e anhetẽ rupi e'ỹ pejoguereko va'eri
anhetẽ rupi e'ỹ napendererekoai teri va'e pe. Mba'eta penhomomba ma
rire peẽ ju 'rã penemombaa, ha'e anhetẽ rupi e'ỹ pejoguereko rire peẽ ju
'rã anhetẽ rupi e'ỹ pendererekoa.[r]
2 SENHOR, endu ke oremboaxya. Ndee ae roarõ rokuapy va'e. Ko'ẽ nhavõ ke
eiko oremombaraetearã, rojexavaia ára py orereraa jepearã eiko.
3 Mba'eta ndeguigua hevovo va'e yvy regua kuery oendu vy onhamba 'rã.
Joe repu'ã ramo yvy regua kuery oaĩmba 'rã.
4 Ha'e kuery mba'e rei-rei oipe'apaa 'rã tuku ono'õ va'e rami. Tuku opo-
opoa rami avi avakue opo 'rã ha'e nunga áry.
5 Ha'e rã SENHOR ma yvate ete 'rã, yvate etea py ae oĩ va'e. Sião py
omonyẽ 'rã anhetẽ rupi joguerekoa ha'e teko porã.
6 Ha'e ramo Sião pygua kuery, peikovea ja oĩ 'rã peĩ atã aguã. Opa
rupi oiko 'rã oo jepe va'e, hi'arandu ha'e oikuaa va'e. SENHOR renonde
pejererokyjea rupi peiko ramo ha'e nunga ha'e javi 'rã oĩ pendevy guarã.
7 Ha'e rã nhande kuery va'e regua ipy'a guaxukueve ma ojae'o 'rã
okuapy oka rupi. Peteĩ rami ikuai aguã re ojerure oje'oivy va'ekue ojae'o
'rã ipy'a vaia rupi.
8 Tape ikuai va'e opyta rivepa, ha'e rupi oguata va'ekue opytu'upa rã.
Mba'eta ombovaipaa ma peteĩ rami ikuai aguã re ijayvuague. Tetã ikuai
va'e voi oejapaa ma, ha'e jipovei ma nhomboete va'e.
9 Yvy voi ipoaẽ vy opa ma ovy. Líbano rupi oxĩmba vy ipirupa. Sarom
ma tekoa e'ỹa rami opyta. Basã ha'e Carmelo gui oipe'apaa ma mba'emo
rogue.

---

[r] **33.1** Apy ma ijayvu Israel kuery rovaigua kuery re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 SENHOR aipoe'i: “Aỹ ma xee apu'ã 'rã. Xee ae apu'ã 'rã, xemboyvatea
'rã guive.
11 Mba'emo pirukue pereko va'ekue gui mba'emo 'ygue rive pejou. Ha'e gui
pendepoxya rupi pendekuaiague ma tata rami 'rã penemomba.
12 Ha'e ramo heta va'e kuery oapypaa 'rã tata rugue rami opyta peve, juu'y
ojaya pyre tata py okaipa vyvoia rami.
13 Peẽ mombyry pendekuai va'e, pendu ke ajapo va'ekue omombe'ua rã.
Ha'e peẽ ha'e'i py pendekuai va'e ma peikuaa pota xepo'akaa re”, he'i.
14 Ha'e gui Sião pygua kuery ojejavypa va'e ma okyjepa 'rã, heko vai
va'e oryryipa 'rã okuapy. Ha'e rami vy ha'e kuery oporandu 'rã: “Nhande
kuery regua mava'e nda'u ogueropo'aka 'rã tata nhomombaarã ha'e
tataendy ogue e'ỹ va'e mbyte py?” he'i 'rã.
15 Teko porã rupi ikuai va'e anho 'rã ha'eve, ha'e anhetẽ rupi ijayvu va'e,
nhomoingo axya rupi ojoupa va'e'ỹ. Mba'eta ha'e kuery ma opo py “Any”
he'i reve ndojopyi 'rã teko vai repyrã. Oapyxa omboty 'rã oendu e'ỹ aguã
jojuka aguã re ijayvua rã, ha'e guexa omboty 'rã teko vai oexa e'ỹ aguã.
16 Ha'e kuery anho 'rã ikuai yvatevea py. Itaova yvatevea oĩ 'rã onhemi
atyrã. Ho'u va'erã ome'ẽa kuerei 'rã, oy'u aguã guive ojou ukaa 'rã.
17 Ha'e gui penderexa py ae pexa 'rã huvixave guexakãa rupi opena rã
yvy mombyry peve oo va'e re.
18 Pendepy'a py mba'emo vai ete oiko va'ekue re penema'endu'a vy “Mamo
tu opyta tery mboparaa, mamo tu opyta imposto-rã opejaa kuery? Ha'e
mamo tu opyta torre ikuai va'e papaaty?” peje 'rã.[s]
19 Mba'eta ha'e kuery ojejou porã rei va'ekue teĩ ndapexavei ma 'rã, neĩ
amboae rami ijayvu va'e napendu kuaai rei va'ekue, amboae ayvu jaikuaa
e'ỹ va'e py ijayvu va'ekue.
20 Pema'ẽ ke Sião tetã re. Ha'e py ma nhemboaty iky'a e'ỹ va'e jajapoaty.
Ha'e vy penderexa py pexa 'rã Jerusalém ha'evepa reia, oguy oguerova
pyrã ve'ỹ rami avi oĩ atã, yvyra rakua omo'ã mbyre ndoekyiaveia, ha'e ixã
ikuai va'e nomondoa riveia rami.
21 Ha'e py ma SENHOR jaexa rã yvate ete 'rã. Ojapo 'rã yakã ipyve va'e
oxyry aguã rami. Ha'e rami teĩ peteĩve kanoã oipykui va'e ma voi novaẽi
'rã ha'e rupi, neĩ kanoã tuvixa va'e voi ha'e rupi ndoui 'rã.
22 Mba'eta SENHOR ae 'rã oĩ nhandere oikuaa pota va'e, nhanderekorã
rejaa ha'e nhanderuvixave. Ha'e ae 'rã nhandereraa jepe.
23 Ha'e rã aỹ ma ixã ikuai va'e ma ipyupa, hi'y nai'aĩ atãvei, ha'e ajukue
oipyo aguã voi nda'evevei. Ha'e ramo ha'e kuery mba'emo oguerekopa
va'ekue omboja'opaa 'rã. Ha'e nungakue oguata e'ỹ va'e kuery voi oipe'a
'rã heravy.

---

[s] **33.18** Hovaigua kuery imbojexavaiare ha'e tetã re opena va'ekue re ima'endu'a, ndoikovei ma rire.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 Ha'e gui raka'eve rã Jerusalém py hekoa va'e kuery neĩ peteĩve
“Xemba'eaxy” nde'i 'rã, ha'e kuery ojejavyague omboguepaa 'rã guive.

Yvy regua kuery pe Nhanderuete ipoxya re ijayvuague

34 1 Yvy regua kuery, penhemboja ke pendu aguã. Heta va'e kuery,
pejapyxaka pekuapy. Pendu ke yvy ha'e opa mba'e hexe oĩ va'e,
hexe ikuai va'e ha'e javi.
2 Mba'eta yvy regua ha'e javi pe SENHOR ipoxy, opoxya oexa uka ha'e
kuery regua xondaro kuery ha'e javi pe. Ha'e rami vy imombaarã ha'e
ijukapaarã pe omboaxapa.
3 Ha'e kuery va'e regua ojukaa ma rire omombopaa 'rã mombyry. Hetekue
heakuã vaikue 'rã, ha'e huguy ma ojao'ipa 'rã yvyty ikuai va'e.
4 Ha'e gui yva re ikuai va'e okanhymba 'rã, ha'e yva oĩ va'e onhemama 'rã
ovy mba'emo pirekue rami. Yva regua ha'e javi ho'apa 'rã, uva ha'e figo'y
rogue ho'apaa rami avi.[t]
5 Mba'eta xekyxe oka'u va'e rami oguejy 'rã yva gui. Edom yvy re 'rã
oguejy nhombopaga aguã, ha'e kuery opa aguã rami amboaxa rire.
6 SENHOR kyxe re ma tuguy anho oĩ, vexa'i ha'e kavara ava ruguy, vexa'i
pyky raxĩ kyra anho oĩ. Mba'eta SENHOR oa'anga Bozra tetã py jojuka
aguã, ojukapa ete 'rã Edom yvy re.
7 Toro ka'aguy regua voi oity 'rã ha'e kuery reve, vaka ra'y ho'a avi 'rã toro
reve. Ha'e ramo ijyvy tynyẽ 'rã huguy, ha'e yvy ku'i 'rãgue py yvy porã
opyta 'rã ikyrakue gui.
8 Mba'eta ha'e va'e ára ma SENHOR nhombopaga aguã ára, ha'e va'e
ma'etỹ ma Sião pygua kuery oepy aguã oa'anga.
9 Ha'e ramo yakã'i Edom yvy re ikuai va'e ojeapo 'rã piche rami, yvy ku'i
ma enxofre rami 'rã opyta. Ha'e va'e yvy ma opyta 'rã piche hendy va'e
rami.[u]
10 Ha'e va'e ndoguei 'rã ara py neĩ pyávy. Hataxĩ opu'ã 'rã raka'e rã peve.
Ha'e ramo ijyvy opyta rivepa 'rã ta'y kuery ra'y kuery ikuai jevy-jevy
peve. Ha'e vy raka'e rã peve ha'e va'e rupi ndoaxaavei 'rã.
11 Ha'e rami 'rãgue py pelicano ha'e kuĩ'i rive ha'e py ikuai 'rã. Ju'i ha'e
xapirẽ ikuai 'rã ha'e py. Ha'e va'e áry rupi omoatãa 'rã ixã nhomombaarã,
ha'e prumo nhomokanhymbaarã.
12 Ha'e rami vy ndoikovei ma 'rã yvatekueve nguvixaverã omoĩ va'erã,
huvixa kuery voi nda'ikuaivei 'rã.
13 Ha'e gui huvixave rogue py voi juu rive 'rã henhoĩ, pyno guive. Oo
ikorapa va'e py ha'e kuery onhemiaty va'ekue voi jaipa 'rã. Ha'e py ma
jagua-tuvy nhe'ẽ rive 'rã ikuai, ha'e guyra nhandu onhemboaity 'rã.

---

u 34.9 Piche ha'e enxofre ma hendy vuku va'e meme, mba'emo moendya guive.

t 34.4 Mateus 24.29; Marcos 13.24-25

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Vixo vaikue tekoa e'ỹa regua anho 'rã ikuai aguara para reve, ha'e
sátiro kuery rive 'rã onhe'ẽ okuapy joupe-upe. Ha'e py ma pyavygua voi
ojou 'rã opytu'u aguã.
15 Urukure'a onhemboaity 'rã ha'e py. Ombo'a ha'e omboaku 'rã guive,
kuaray'ã py oguereko 'rã gua'y kuery. Xapirẽ voi ha'e py ae avi 'rã ijaty,
peteĩ-teĩ oirũ reve.
16 Peikuaa pota ke SENHOR guigua kuaxia re, ha'e peroayvu. Mba'eta
ha'e va'e regua temimoingo neĩ peteĩve ndoiko e'ỹi 'rã, peteĩve irũ ndoatai
'rã, ha'e rami ae SENHOR ijayvu rire. Inhe'ẽ ae omboatypa 'rã.
17 Mba'eta oexa ma ixortea ha'e kuery ikuai aguã oa'anga vy, opo py
ijyvyrã omboja'o ixã py. Ha'e py ae ha'e kuery ikuai 'rã raka'e rã peve, ta'y
kuery jevy-jevy peve ikuai 'rã ha'e py.

Sião pygua kuery ovy'a okuapy aguã re ijayvuague

35 1 Tekoa e'ỹa rupi ovy'aa 'rã, yvy ha'e javi rupi guive. Yvy joja reia
voi ovy'a vy ipoty 'rã yvotyty rami.
2 Ipoty reta rã oporaeia 'rã oguerovy'a ete vy. Ha'e py ma omoporãa 'rã
Líbano rami. Carmelo ha'e Sarom rami ete 'rã iporã. Ha'e gui ha'e pygua
kuery oexa 'rã SENHOR rexakãa, Nhanderuete po'akaa.
3 Penhemombaraete ju ke napendepo mbaraeteveia gui, ha'e penerenapy'ã
ryryipaa gui.
4 Aipopeje ipy'a kangy va'e pe: "Penembaraete ke, pekyje eme. Upe ma
Nhanderuete ou. Nhanderepya ou ma oiny, Nhanderuete nhombopagaa
va'e. Ha'e ou vy nhandereraa jepe 'rã", peje.
5 Ha'e rami rã ára revegua e'ỹ rexa ojepe'a 'rã, ojepe'a avi 'rã ijapyxa e'ỹ
va'e apyxa.
6 Oguata e'ỹ va'ekue opo 'rã guaxu rami, ha'e ijayvu e'ỹ va'ekue ma
oporaei 'rã. Mba'eta tekoa e'ỹa rupi oxyry xapy'a 'rã yy, yakã'i oxyry 'rã
yvy joja reia rupi.
7 Ha'e ramo ita ku'i xiĩ reia va'ekue ojeapo 'rã yuparã, yvy yy jipoi reiague
voi yvupa 'rã. Ymave rupi jagua-tuvy nhe'ẽ oikoague rupi henhoĩmba 'rã
yvyra, takua ha'e jai rogue.
8 Ha'e va'e rupi ma oĩ 'rã peteĩ tape porã. Ha'e va'e tape pe ma "Tape
iky'a e'ỹ va'e" 'ea 'rã. Ha'e va'e rupi ma ndojeky'a'o ukai va'e kuery
ndoguatai 'rã, ixupegua kuery anho. Ha'e va'e rupi oguata va'e ma
ndojavyi 'rã, ndoiko kuaai teĩ.
9 Ha'e rupi ndoikoi 'rã guary, peteĩve mymba inharõ va'e ndoexaai 'rã ha'e
rupi. Mba'eta ha'e rupi oguata va'e ma ogueraa jepe pyre anho.
10 Ha'e rami vy SENHOR ogueraa jepe va'ekue ojevypa 'rã, Sião py oupa
'rã ovy'aa rupi oporaei reve. Ha'e kuery re oĩ 'rã vy'a opa e'ỹ va'e, inhakã
re coroa oĩa rami. Ha'e kuery oupity va'erã va'e ma mby'a porã ha'e vy'a
anho. Ha'e rã mboriau ha'e mby'a vai ma okanhymba 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Reis 18.13-18; 2 Crônicas 32.1-8

36 1 Ha'e gui catorze ma'etỹ re ma huvixave Ezequias oĩ jave py
Assíria pygua huvixa Senaqueribe ou Judá yvy re tetã ikorapa
va'e ha'e javi re opu'ã aguã. Ha'e vy oipe'apa ha'e kuery oguereko va'ekue
ha'e javi.
2 Ha'e gui huvixa Ezequias-a katy Assíria pygua huvixave omondouka
guembiguai Rabsaqué. Laquis tetã gui omondouka Jerusalém katy
xondaro kuery heta ikuai va'e reve. Ha'e vy ha'e kuery ijatypa okuapy yy
omboty pyre yvy'ã re oĩ va'e gui yy rape ou va'e rovai katy, tape ao joiaty
kuery yvy via yvýry.
3 Ha'e ramo Rabsaqué reve nhovaexĩ vy oje'oi Hilquias ra'y Eliaquim
huvixa ro re opena va'ety, kuaxia mboparaa Sebna ha'e Asafe ra'y
mba'emo oiko va'ekue mboparaaty Joá.

2 Reis 18.19-37; 2 Crônicas 32.9-19

4 Ha'e ramo ha'e kuery pe Rabsaqué aipoe'i:
— Aipopeje ke Ezequias pe: "Po rami Assíria pygua huvixa yvateve va'e
ijayvu: 'Mba'e nunga re tu rejerovia?
5 Ndevy pe ae xee xeayvu: Ndee ore kuery re repu'ã aguã re
renhembopy'aa ma ayvu rive'i. Marã ramigua kuery re tu rejerovia
reikovy, xerovai repu'ã aguã?
6 Egito pygua kuery re ri rejerovia, ha'e rami teĩ ha'e kuery ma popoka
takua ovopa va'e ramigua rive, mba'eta ha'e va'e re amongue ojeko rã ipo
py oixu'upa 'rã. Ha'e ramigua ae 'rã oiko Egito pygua huvixa Faraó ha'e
hexe ojerovia va'e kuery ha'e javi re.
7 Ha'e rã xapy'a rei xevy aipo're 'rã: "Ore ma SENHOR Oreruete re ae
rojerovia va'e", 're teĩ ha'e va'e peguare e'ỹ teve ombojeroviaaty yvyty
rupi ikuai va'e ha'e altar Ezequias oitypa va'ekue? Mba'eta ha'e ma Judá
ha'e Jerusalém pygua kuery pe aipoe'i va'ekue: "Kova'e altar Jerusalém py
oĩ va'e katy anho 'rã pembojerovia pekuapy", he'i va'ekue pendevy.'
8 Ha'e nunga rupi ejerure na xeruvixa Assíria pygua pe, ha'e gui xee ma
ndevy ame'ẽ 'rã dois mil kavaju, xapy'a rei avakue hi'áry guarã rejou ri
ramo.
9 Ha'e gui mba'e re tu rejerovia Egito pygua karóxa ha'e kavaju árygua
kuery re? Mba'eta xeruvixa rembiguai yvyĩgueve re teĩ napendepo'aka
kuaai ri.
10 Ha'e gui xapy'a rei xee nda'u SENHOR reve'ỹ ri aju peneretã amomba
aguã? Any, mba'eta SENHOR ae xevy aipoe'i: 'Tereo ke, epu'ã ha'e kuery
yvy re, ha'e emomba', he'i xevy."
11 Ha'e ramo Rabsaqué pe Hilquias ra'y Eliaquim, Sebna ha'e Joá
ombovai vy aipoe'i okuapy:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Rojerure ndevy: Ndeayvu ke aramaico ayvu py anho ore nerembiguai
kuery pe, mba'eta ore roendu kuaa rã. Ndeayvuve eme judeu kuery ayvu
py, heta va'e kuery tetã kora áry rupi ikuai va'e oendu kuaa e'ỹ aguã — he'i.
12 Ha'e rami teĩ Rabsaqué ombovai:
— Ha'e gui pẽvy ha'e penderuvixa remiendurã anho teve xeruvixa
xembou xeayvu aguã? Avakue tetã kora áry rupi ikuai va'e pe guive e'ỹ
teve xeayvu, mba'eta peẽ kuery rami avi ha'e kuery voi ikuai guepoxi
ho'u, otyrai ae oy'u okuapy aguã rami — he'i.[v]
13 Ha'e rami vy Rabsaqué opu'ã vy ijayvu atã ho'amy judeu kuery ayvu
py. Ha'e vy aipoe'i:
— Pejapyxaka ke Assíria pygua huvixa yvateve va'e ayvu re.
14 Po rami xeruvixa ijayvu: “Penhembotavy uka eme Ezequias pe, mba'eta
ha'e ma napendereraa jepei 'rã.
15 Neĩ Ezequias tapendeapo eme SENHOR re pejerovia aguã rami, mba'eta
aipoe'i: ‘SENHOR nhandereraa jepe 'rã, ha'e vy kova'e tetã nomboaxai 'rã
Assíria pygua huvixa po py’, he'i 'rã.
16 Pejapyxaka eme Ezequias ayvu re. Mba'eta po rami Assíria pygua
huvixa ijayvu: ‘Pejapo ke xereve peteĩ rami nhandekuai aguã, ha'e vy
peju xea katy. Ha'e rami vy peteĩ-teĩ pekaru 'rã penemba'e vinho ha'e
figo'a re, ha'e penemba'e ygua gui ae 'rã pey'u pekuapy,
17 xee pendea py aju peve. Ha'e gui xee rogueraa 'rã peteĩ yvy pendeyvy
rami ae itui va'e katy. Ha'e va'e yvy ma mba'emo aju ha'e uva rykue oĩa,
mbojape ha'e uva oata e'ỹa.
18 Penhembotavy uka eme Ezequias pe “ SENHOR nhandereraa jepe
'rã”, he'i ramo. Mba'eta yvy regua kuery ruete ra'angaa ikuai va'e nda'u
ogueraa jepe ri yvy Assíria pygua huvixa po gui?
19 Mba'eta mamo tu ikuai Hamate ha'e Arpade pygua kuery ruete? Mamo
tu ikuai Sefarvaim pygua kuery ruete ra'angaa? Ha'e kuery nda'u xepo
gui ogueraa jepe raka'e Samaria tetã?[w]
20 Ha'e va'e yvy re ikuai va'e ruete ra'angaa regua mava'e tu ogueraa jepe
oyvy xepo gui? Mba'exa 'rã tu ha'vy SENHOR ogueraa jepe Jerusalém
xepo gui?’ he'i.”
21 Ha'e ramo heta va'e kuery okyrirĩmba okuapy, peteĩve ma voi
nombovai, huvixa “Pembovai eme” he'i rire.
22 Ha'e ramo Hilquias ra'y mba'emo re opena va'ety Eliaquim, kuaxia re
opena va'ety Sebna ha'e Asafe ra'y mba'emo oiko va'ekue ombopara va'ety
Joá jogueraa ju Ezequias oĩa py. Oao omondoropa va'ekue reve ovaẽ vy
ixupe omombe'u okuapy Rabsaqué ijayvuague ha'e javi.

---

[v] **36.12** Ha'e rami ijayvu, mba'eta tetã ojokopa ramo ha'e pygua kuery ndojoui 'rã ho'u va'erã neĩ yy oy'u aguã. [w] **36.19** Apy ijayvu tetã mboae Assíria pygua ruvixave ipo'aka maague re. Hamate, Arpade, Sefarvaim ha'e Samaria.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Reis 19.1-7

37 1 Ha'e nunga huvixa Ezequias oendu vy omondoro oao, ha'e ajukue
voxa guigua py rive onheovãmba vy oike SENHOR pegua oo py.
2 Ha'e rami vy Amoz ra'y profeta Isaías oĩa katy omondouka ngoo re
opena va'ety Eliaquim, kuaxia re opena va'ety Sebna ha'e sacerdote
yvatekueve va'e. Ha'e ramo ha'e kuery ajukue voxa guigua py onheovã
va'ekue reve jogueraa
3 Isaías pe aipoe'i aguã:
— Po rami Ezequias aipoe'i: "Kova'e ára ma jajexavai aguã ha'e
nhanembopagaa rã nhaxĩmba aguã ára, kunha oikuavã'i ta teĩ oguereko
ete aguã na'imbaraetevei va'e rami nhandekuai.
4 Mba'eta Assíria pygua huvixa remimbou Rabsaqué ijayvu va'ekue
Nhanderuete oikove va'e rovai. Ijayvua SENHOR Nderuete oendu vy
ijayvu ete 'rãgue ixupe. Ha'e nunga rupi ejapukai ke ixupe jakuave'i teri
va'e re", he'i aguã.
5 Ha'e ramo Isaías oĩa py huvixa Ezequias rembiguai kuery ovaẽ ramo
6 Isaías aipoe'i ha'e kuery pe:
— Aipopeje ke penderuvixa pe: "Po rami SENHOR ijayvu: Ekyje eme
ayvu rendu va'ekue káuxa. Ha'e va'e ayvu rupi ma Assíria pygua huvixa
rembiguai kuery xerovai ae ijayvu okuapy.
7 Ha'e rami teĩ hexe ambou 'rã peteĩ nhe'ẽ imongyjearã. Ha'e ramo ixupe
mba'emo omombe'ua rã oendu vy ojepe'a ju 'rã ovy oyvy katy ae. Ha'e gui
ma ha'e py ajapo 'rã kyxe py ojukaa aguã rami", he'i.

2 Reis 19.8-13

8 Ha'e gui ma Rabsaqué oo ju vy oikuaa Assíria pygua huvixa kuery
Libna tetã re opu'ã okuapya, mba'eta oendu ma voi huvixa Laquis tetã re
opu'ãa gui ojepe'a ma ovyague.
9 Assíria pygua huvixa oendu avi "Etiópia pygua huvixa Tiraca ma je
ou oiny nderovai opu'ã vy", 'ea ramo. Ha'e rami oendu vyve peteĩgue ju
omondouka guembiguai kuery Ezequias oĩa katy. Ha'e vy aipoe'i uka ha'e
kuery pe:
10 — Po rami pendeayvu 'rã Judá pygua huvixa Ezequias pe:
"Enhembotavy uka eme nderuete re rejeroviaa py. Mba'eta aipo're:
'Jerusalém tetã ma nomboaxai 'rã Assíria pygua huvixa po py', 're.
11 Ndee nerendui teve Assíria pygua huvixa kuery yvy jave re ojapo
va'ekue? Mba'eta omomba ete. Ha'e nunga rupi ndee rexa'ã ri ty'y reo jepe
aguã?
12 Mba'eta yvy regua ruete ra'angaa ikuai va'e nda'u ogueraa jepe ri raka'e
xeramoĩ kuery omomba aguã gui? Ha'e va'e kuery ma Gozã, Harã ha'e
Rezefe pygua, ha'e Éden ramymino kuery Telassar py ikuai va'ekue.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Ha'e mamo tu oiko aỹ Hamate pygua huvixa, ha'e Arpade, Sefarvaim
tetã, Hena ha'e Iva pygua huvixa kuery?” — he'i uka.

2 Reis 19.14-19

14 Ha'e gui ma tembiguai kuery po gui kuaxia para Ezequias ojopy vy
ogueroayvu. Ha'e rami vy SENHOR pegua oo py oike vy oexa uka imoiny henonde.
15 Ha'e rami vy SENHOR renonde ojapukai vy aipoe'i:
16 — SENHOR Israel kuery ruete, anjo kuery pepo áry rupi reguapy
reiny va'e repenaa py, ndee anho'i reiko yvy jave regua kuery ruete. Ndee
ma yva ha'e yvy apoare.
17 SENHOR, ejapyxaka rendu pota aguã. Eipe'a ke nderexa, rexa pota aguã.
Ha'e vy endu pota Senaqueribe ijayvuague ha'e javi re, mba'eta ndee
Oreruete reikove va'e, nderovai ae ijayvu.
18 Ha'e gui SENHOR, anhetẽ ete ae Assíria pygua huvixa kuery omomba
raka'e yvy regua ikuai va'e, ha'e kuery yvy guive.
19 Ha'e gui oapypa guive ha'e kuery ruete ra'angaa oguereko va'ekue. Ha'e
rami avi ha'e nunga ma tuuete e'ỹ ae, avakue rembiapo, yvyra ha'e ita
guigua rive. Ha'e nunga rupi ae omomba.
20 Ha'e ramo SENHOR Oreruete, orereraa jepe ke ipo gui, yvy regua ha'e
javi oikuaa aguã ndee anho SENHOR reikoa — he'i.

2 Reis 19.20-34

21 Ha'e gui Amoz ra'y Isaías oayvu ogueraa uka Ezequias pe:
— Po rami SENHOR Israel kuery ruete ijayvu: Assíria pygua huvixa
Senaqueribe káuxa xevy rejerure ramo
22 po rami xee SENHOR xeayvu hexe. Ndere ma kunhataïgue'i Sião pygua
rajy kuery opuka rei okuapy. Nderakykue Jerusalém pygua rajy kuery
oguerova-rova oakã.
23 Mba'eta mava'e re tu ndeayvu vai? Mava'e tu rejojai? Mava'e rovai rupi
tu ndeayvu ha'e nderexa py rema'ẽ vaikue rei? Xee Israel kuery ruete
xeky'a e'ỹ va'e rovai ae.
24 Mba'eta nerembiguai kuery rembo'e SENHOR rovai ijayvu aguã re.
Ha'e vy aipo're: “Xekaróxa reta va'e vy ajeupi 'rã yvyty áry peve, Líbano
yvy re mombyryvea rupi teĩ. Xee aitypa 'rã ha'e py yary yvatekueve
ha'e cipreste iporãgueve ikuai va'e, avaẽ 'rã mombyryvea py apyta aguã,
ka'aguy inhanavea py peve.
25 Ha'e gui yvy ajo'o vy ay'u amboae regua kuery pegua yy gui, ha'e Egito
yvy re apyrõ vy rive amombirupa yakã ikuai va'e”, 're va'ekue.
26 — Ha'e rami teĩ nerendui teve yma rupi ma voi xee ae amoĩ ha'e va'e
nunga oiko aguã, ymave guive anhembopy'a ae ma ha'e rami aguã re?
Ha'e rami vy aỹ ma amoingo ete ma ha'e nungakue. Xee ae aipotaa rami
vy ndee rembovaipa karamboae tetã ikorapa va'ekue.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

27 Ha'e nunga rupi ae ha'e pygua kuery ikangypa, okyjepa ha'e oxĩmba rei
raka'e. Ha'e rami vy okanhymba vyvoi nhuũ rami rive, e'ỹ vy jai rogue
pyau, nhuũ oo ao'ia áry henhoĩ rive va'e rami, e'ỹ vy mba'emo onhotỹ
mbyre ijaju e'ỹ re okaipa va'e rami rive.
28 Ha'e rã xee ma aikuaa porã reguapy reiny rã, repu'ã reovy ha'e reike ju
rejuvy nhavõ, ha'e gui xerovai repu'ã reia guive.
29 Ha'e ramo xerovai repu'ã reia ha'e renhemboyvate reia aendupa ma vy
aỹ ma nexĩ re amoĩ 'rã ty'aĩ ndereruarã, ndejuru re amoĩ avi 'rã juru xã,
ha'e rami vy ajapo 'rã rejuague rupi ae ju rejevy aguã rami.
30 — Ha'e gui ndee Ezequias reikuaa aguã ma pova'e 'rã oiko: Aỹ kova'e
ma'etỹ ma peẽ kuery pekaru 'rã mba'emo ha'e ae gui henhoĩ va'ekue re,
ha'e gui amboae ma'etỹ ma ha'e va'ekue gui ikuai va'ekue re ju 'rã pekaru.
Ha'e rã mboapy ma'etỹa py ma penhotỹ ju 'rã mba'emo, ha'e gui pemono'õ
'rã. Penhotỹ 'rã uva, hi'a pe'u aguã.
31 Ha'e gui Judá regua rembyre oo jepe va'ekue ma hapo ju 'rã yvy katy,
ha'e vy hi'árykue ma hi'a ju 'rã.
32 Mba'eta Jerusalém tetã py ikuai 'rã okuave va'e, Sião yvyty re ikuai 'rã
oo jepe va'ekue. SENHOR ixondaro reta va'e ae 'rã ojapo, nhanderayvu
etea rupi.
33 — Mba'eta po rami SENHOR ijayvu Assíria pygua huvixa rekorã re:
"Ha'e ma kova'e tetã py ndoikei 'rãe, neĩ peteĩve hu'y nomomboi 'rã tetã
katy, hu'y jokoa reve nonhembojai 'rã ouvy, neĩ yvy nombo'yvatei 'rã
guive tetã kora áry rupi ojeupi aguã.
34 Ha'e rami 'rãgue py tape ouague rupi ae ju 'rã ojevy. Kova'e tetã py
ndoikei 'rãe", he'i SENHOR.
35 "Mba'eta xee ae ajoko 'rã tetã araa jepe vy, xejee ha'e xerembiguai Davi
re ama'ẽ vy", he'i.

2 Reis 19.35-37; 2 Crônicas 32.21,22

36 Ha'e gui ma anjo SENHOR-a guigua ou vy Assíria pygua kuery ijatya
rupi ojuka cento e oitenta e cinco mil. Ko'ẽgue okuave'i va'e ovy vy oexa
rã hetekue rive ikuai.
37 Ha'e ramo Assíria pygua huvixa Senaqueribe ojepe'a ju ovy. Ojevy vy
guetã ae Nínive py ju opyta.
38 Ha'e gui ma nguuete ra'angaa Nisroque pegua opy omboetea py oĩ jave
ta'y kuery ae Adrameleque ha'e Sarezer ojuka kyxe py. Ha'e vy onhamba
jogueravy Ararate yvy katy. Ha'e ramo ta'y Esar-Hadom ju oĩ nguu rekovia.

2 Reis 20.1-11; 2 Crônicas 32.24-31

38 1 Ha'e va'e jave py huvixa Ezequias imba'eaxy vy omano ta ma
oupy. Ha'e ramo oĩa py ou Amoz ra'y profeta Isaías. Ha'e vy
aipoe'i ixupe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Po rami SENHOR ijayvu: “Emoatyrõ mba'emo ndero py ikuai va'e,
mba'eta remano 'rã, ndereikovevei ta ma”, he'i.
2 Ha'e ramo Ezequias ojere vy ngoo mbotya re ngova omboja oupy. Ha'e
vy SENHOR pe ojerure vy
3 aipoe'i:
— SENHOR, ajerure ndevy. Nema'endu'a ke nerenonde rupi ha'evea
rami aikoague re, xepy'a ha'e javi py. Ha'evea ramigua ajapo aikovy
va'ekue nerenonde rupi — he'i. Ha'e vy ojae'o vaipa oupy.
4 Ha'e gui Isaías pe SENHOR ombou ju oayvu. Ha'e vy aipoe'i:
5 — Ejevy ke, ha'e vy aipo're Ezequias pe: Po rami SENHOR neramoĩ
Davi ruete va'e ijayvu: “Xee aendu ma renhembo'ea, nderexay aexa guive.
Ha'e vy amoĩve 'rã nde'ára quinze ma'etỹ peve ju.
6 Ha'e vy rogueraa jepe 'rã Assíria pygua huvixa po gui, kova'e tetã guive.
Aepy 'rã kova'e tetã”, he'i.
7 Pova'e nunga SENHOR oexa uka 'rã ndevy, reikuaa aguã oayvuague
ojapo 'rãa.
8 “Tape pyrõ-pyrõarã Acaz ojapo va'ekue re ajapo 'rã kuaray'ã dez pyrõa
hakykue katy ju ojevy aguã rami”, he'i. Ha'e gui ha'ekue rami ae ojapo
kuaray'ã dez pyrõa peve hakykue katy ju ojevy aguã rami.

Ezequias oporaeiague

9 Ha'e ramo Judá pygua huvixa Ezequias imba'eaxy vaipa oupyague gui
opu'ã ju ma rire po rami oporaei:
10 — Xee aipoa'e va'ekue:
“Xembaraete rei reve aikovea py teĩ
aỹ aike ta yvyra rupa rokẽ rupi.
Mba'eta xegui oipe'aa ta ma aikovea ma'etỹ”, ha'e va'ekue.
11 Aipoa'eve ju va'ekue:
“Okuave va'e yvy re xee ndaexavei ma 'rã SENHOR.
Neĩ peteĩve ava ma voi ndaexavei ma 'rã yvy re hekoa va'e.
12 Mba'eta xegui aikovea'i oipe'aa ta heravy mombyry,
vexa'i re opena va'e okeaty ombovaipaa rami.
Ajukue apoa rami rejaya ta xerekovea nhimbo rami.
Ára oaxa rã pytũa rami rejapo xerekovea opa aguã rami.
13 Xee arõ are ma ainy ko'ẽ rai peve,
ha'e rã ha'e ma guary rami omopẽmba xekãgue.
Ára oaxa rã pytũa rami rejapo xerekovea opa aguã rami”, ha'e
va'ekue.
14 — Mbyju'i e'ỹ vy jeruxi rami avi anhe'ẽ aikovy va'ekue,
apykaxu rami xepoaẽ rei va'ekue.
Xerexa voi ikangypa ma yvate katy ama'ẽ riae ete rã.
“ SENHOR, ajexavai rei aikovy, xembovai ke”, ha'e va'ekue.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 — Ha'e gui aỹ ma marã rami nda'u xeayvu 'rã?
Ndee ndeayvuague rami ae xerereko.
Ha'e nunga rupi aikovea pukukue re ha'evepa rei'i 'rã aikovy,
xerekovea ojexavai vaipa rire.
16 SENHOR, ha'e rami ndee orereko ramo ore avakue roikove,
xenhe'ẽ voi ha'e nunga re ae 'rã oĩ.
Mba'eta xemoexaĩ vy xemoingove ju.
17 Xembopy'a porã ju aguã ae xembojexavai va'ekue.
Mba'eta ndee ma xerekovea reayvu vy
xereraa jepe yvykua py xevaipa aguã gui,
mba'eta nderakykue katy remombopa ma ajejavyague ha'e javi.
18 Ha'e gui yvyra rupa py ma avave nandererovy'aai 'rã,
manoa py nanemboeteai 'rã.
Yvy kua katy oguejy va'ekue ma noarõvei 'rã okuapy anhetẽ ete va'e rupi reikoa.
19 Okuave va'e anho 'rã ndereroporaei,
kova'e ára xee rogueroporaeia rami.
Ha'e tuu kuery omombe'u 'rã gua'y kuery pe anhetẽ ete va'e rupi reikoa.
20 Mba'eta SENHOR ou vy xereraa jepe.
Ha'e nunga rupi mba'epu ixã va'e nhambojoguy reve
jaroporaei 'rã ára nhavõ jaikovea pukukue re,
SENHOR pegua oo py — he'i.
21 Mba'eta Isaías aipoe'i ae va'ekue: “Peru figo'a oumbiri pyre, ha'e pemboja ijai re. Ha'e ramo okuera 'rã imba'eaxya gui”, he'i va'ekue.
22 Ezequias voi aipoe'i va'ekue: “Mba'e nunga tu oiko 'rã aikuaa aguã SENHOR ro py ju aa 'rãa?” he'i va'ekue.

2 Reis 20.12-19

39 1 Ha'e va'e jave py Babilônia pygua huvixa Baladã ra'y Merodaque-Baladã va'e ma “Huvixa Ezequias haxy oupy” 'ea rã oendu vy oĩa katy ombou kuaxia para, mba'emo ome'ẽ va'erã reve.
2 Ha'e ramo herua kuery ovaẽ rã Ezequias oguerovy'a vy ha'e kuery pe oexa uka mba'emo omoĩ porãaty py oguereko va'e ha'e javi: prata, ouro, tembi'u irũrã, azeite iporãve va'e ha'e tembiporu joe opu'ãa pygua. Omoĩ porãaty py ikuai va'e ha'e javi oexa uka. Neĩ peteĩ'i voi Ezequias ndoexa ukai ha'e kuery pe, ngoo py ae, neĩ openaa ha'e javi rupi oguereko va'e.
3 Ha'e ramo huvixa Ezequias oĩa py profeta Isaías ou vy oporandu ixupe:
— Mba'e nunga re tu avakue ou va'ekue ijayvu okuapy ra'e? Magui tu ou okuapy ndea py?
Ezequias ombovai:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Peteĩ yvy mombyryvea gui ou, Babilônia gui ae — he'i.
4 Ha'e ramo oporanduve ju:
— Mba'e tu ha'e kuery oexa okuapy ndero py?
Ezequias ombovai:
— Xero py oexa okuapy mba'emo ikuai va'e ha'e javi. Xemba'e amoĩ porãaty py oĩ va'e regua neĩ peteĩve ndaexa ukai ha'e kuery pe — he'i.
5 Ha'e gui ma Isaías aipoe'i Ezequias pe:
— Endu ha'vy SENHOR ayvu.
6 "Ovaẽ 'rã ára ndero py ikuai va'e ha'e javi Babilônia yvy katy ogueraapaa aguã, ymave guive neramoĩ kuery omoĩ porã va'ekue kova'e ára peve. Ndoejaai 'rã neĩ peteĩ regua ma voi", he'i SENHOR.
7 Ndera'y kuery rereko va'ekue ae voi ogueraapaa avi 'rã okuapy, Babilônia pygua huvixa ro py oa'yĩjo pyre meme ikuai aguã — he'i.[x]
8 Ha'e ramo Ezequias aipoe'i Isaías pe:
— Pova'e ayvu SENHOR guigua remombe'u va'e ma ha'eve va'e — he'i, ojeupe ae "Xee aikuaa rã aikovea ja mby'a porã anho ha'e ha'evepa rei'i ta merami", he'i vy.

SENHOR ou aguã re ijayvuague

40 1 Nhanderuete aipoe'i: "Xevygua kuery pe pendeayvu pembovy'aa rupi, pembovy'a ju ke.
2 Pendeayvu porã'i ke Jerusalém pygua kuery pe. Ha'e vy aipopeje: 'Opa ma pendere opu'ãa ague, mba'eta pendereko vaiague omboguepaa ma. Pejejavyague re pepaga aguã va'ekue mokoĩgue ma pejopy SENHOR po gui', peje."
3 Ha'e gui ma onhendu 'rã tekoa e'ỹa rupi ojapukai va'e po rami: "Pereko katu ke SENHOR raperã. Pembo'yvi ke tape tekoa e'ỹa rupi oo va'e Nhanderuete ou aguã.
4 Mba'eta yvyugua ha'e javi omonyẽmba 'rã. Ha'e gui yvyty ha'e yvy'ã ikuai va'e ombojojapa 'rã. Ikarẽ rei va'ekue-'ekue ombo'yvipa 'rã, ha'e yvy'ã guy rei va'ekue ijojapa 'rã.
5 Ha'e gui ma ojekuaa 'rã SENHOR rexakãa. Avakue ha'e javi 'rã oexa, SENHOR ojuru py ae ijayvu rire."[y]
6 Ha'e gui peteĩ ayvu onhendu vy "Ejapukai", he'i.
Ha'e gui amongue oporandu: "Mba'e tu arojapukai ta?"
"Aipo'ere: 'Avakue ha'e javi ma jai rogue, ha'e ha'e kuery oguerovy'ave va'e ha'e javi ma ipoty rami rive oĩ.
7 Mba'eta jai rogue ipiru 'rã, ha'e ipoty okuipa 'rã, ha'e va'e re SENHOR oipeju ramo rive. Anhetẽ avakue ma jai rogue rami meme ikuai.

---

[x] **39.7** Ha'e va'e jave ma huvixave kuery oa'yĩjo uka 'rã guembiguai kuery ngoo rupi guarã. [y] **40.3-5** Kova'e ayvu rupi João Batista ijayvu Jesus ou 'rãa omombe'u vy (Mateus 3.3; Marcos 1.3; Lucas 3.4-6; João 1.23).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Jai ipiru ramo ipoty okuipa 'rã. Ha'e rã Nhanderuete ayvu ma oĩ riae 'rã
raka'e rã peve guarã', 'ere."[z]
9 Ha'e gui ndee Sião pygua, eẽ ke yvyty yvateve va'e áry mba'emo pyau
remombe'u aguã. Remombe'u 'rã mba'emo pyau Jerusalém pygua kuery
pe, ayvu atã reve 'rã ndeayvu. Epu'ã ke, ekyje eme, emombe'u porã Judá
tetã pygua kuery pe: "Pee ma ou oiny Nhanderuete!" 'ere.
10 Mba'eta SENHOR Nhanderuete ma opo'akaa reve ou 'rã, ojyva py
ipo'aka aguã. Ha'e ogueru 'rã jaikoague repy, guenonde ombou 'rã
nhandevy ome'ẽ va'erã.
11 Ha'e rami vy onhangareko 'rã ojeupegua kuery re vexa'i re opena va'e
rami. Ojyva áry ogueru 'rã vexa'i ra'y, oikuavã 'rã heruvy. Ha'e ta'y'i va'e
ma mbeguei'i 'rã oguereko.

SENHOR yvateve va'ea re ijayvuague

12 Ha'e gui mava'e nda'u opo ruguaa py yy oa'anga, ha'e okuã py yva
oa'ã raka'e? Mava'e nda'u yvy ku'i ojopy ajaka py rami, ha'e gui yvyty ha'e
yvy'ã ikuai va'e mba'emo opejaa py oa'ã raka'e?
13 Mava'e nda'u ombo'e raka'e SENHOR Nhe'ẽ? Mava'e nda'u imongetaarã
oiko raka'e ombo'e aguã?[a]
14 Mava'e pe nda'u onhemongeta uka raka'e oikuaapa aguã rami? Mava'e
nda'u ombo'e raka'e tape teko porã rupi oo aguã re, e'ỹ vy ombo'e 'arandu
re, ha'e rami e'ỹ vy ixupe oikuaa uka tape oikuaa aguã katy oo va'e?
15 Mba'eta ixupe rã yvy regua ikuai va'e ma yryru gui peteĩ otyky va'e
rami ikuai, ha'e e'ỹ vy mba'emo opejaa py peteĩ ku'i apĩ'i oĩ va'e rami.
Ixupe rã yy pa'ũ ikuai va'e voi yvy ku'i opu'ã va'e rami ikuai.
16 Ixupe guarã japy aguã neĩ Líbano yvy re yvyra ikuai va'e ha'e javi
nda'evei, ha'e py mymba ikuai va'e voi nda'evei japy reve nhame'ẽ aguã.
17 Ha'e oexa rã yvy regua ha'e javi mba'everã ndovarei va'e rami ikuai.
Ha'e oikuaa rã mba'eve gui ma voi ndovareive va'e, mba'eve oĩ e'ỹ va'e
rami.
18 Mava'e nda'u Nhanderuete reve joo rami ete 'rã heko va'e? Mba'e nunga
nda'u hexe nhambojoja 'rã?
19 Mba'eta mba'emo apoa ma ojapo 'rã mba'emo ra'angaa. Ha'e gui ouro
re omba'eapo va'e ju 'rã onhovãmba ouro py, ha'e gui ixãrã ma prata gui
ojapo 'rã.
20 Ha'e rã iporiaukue'i ma yvyra ovo rive va'erã e'ỹ 'rã oiporavo 'rã. Ha'e
vy ojou 'rã ojapo kuaapa va'e ojapo aguã ta'angaa omyĩ aguã rami e'ỹ.
21 Xapy'a rei nda'u ha'e nunga ndapeikuaai ri? Napendui teve? Pẽvy
nda'u nomombe'uai ri jypy guive ma voi? Tyrã pa ndapeikuaa potai ae
yvy omboytaa ára guive?

---

z 40.6-8 1 Pedro 1.24-25 **a 40.13** Romanos 11.34; 1 Coríntios 2.16

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Mba'eta Nhanderuete ma yvy apy jerekue áryve oguapy oiny va'e, ha'e
oexa rã ha'e py hekoa va'e kuery tuku rami avi kyrĩ'i. Ha'e ae avi oipyo
raka'e yva ajukue puku rami, oo'i ajukue guigua rami ojora vy oupi ha'e
py oĩ aguã.
23 Ha'e ae avi omo'yvyĩ'i 'rã huvixa kuery ikuai va'e, omokanhymba 'rã
yvy regua joe oikuaa pota va'e.
24 Ha'e kuery ma mba'emo ra'yĩgue rami onhotỹa e'ỹ vy omoaĩa ramo
yvy re hapo vy hi'y ypy'i 'rã, ha'e rami teĩ ha'e va'e rupi yvytu oipeju ovy
ramo ipirupa vyvoi 'rã, ha'e gui ma yvytu vaikue ogueraapa 'rã mba'emo
pirekue rami avi.
25 Ha'e nunga rupi Iky'a e'ỹ va'e aipoe'i: "Mava'e re nda'u peẽ kuery
xembojoja 'rã? Mava'e tu xee ramigua oiko?" he'i.
26 Penderova yva, ha'e pema'ẽ. Mava'e tu ha'e nunga ha'e javi ojapo raka'e?
Ha'e ma jaxy-tata oipapa porãmba rire oxondaro kueryrã rami oguenoẽ
'rã heravy, peteĩ-teĩ rery rupi oenoĩ vy. Mba'eta imbaraete ha'e ipo'akapa
va'e ramo peteĩve ma voi ndoatai 'rã.
27 Ha'e nunga rupi mba'e re tu peẽ Jacó ha'e Israel kuery pendeayvu vy
aipopeje: "Xee aikoa re ma SENHOR ndoexa potai, Nhanderuete ndoikuaa
potai anhepytyvõ uka teĩ", peje.
28 Ha'e rami teĩ ndapeikuaai, napendui ri ty'y Nhanderuete Imarã e'ỹ va'e,
SENHOR yvy apy apoare na'ikane'õi ha'e ndaxypai 'rãa? Hi'arandua re ma
nhande ndajaikuaa pota kuaai 'rã.
29 Ha'e rami 'rãgue py ha'e ae omombaraete ju 'rã ikane'õ va'e,
omombaraeteve 'rã na'imbaraetevei va'ekue.
30 Mba'eta ipyaukue voi ikane'õ ha'e haxypa 'rã. Kunumigue ikangypa vy
ho'apa 'rã.
31 Ha'e rã SENHOR oarõ oikovy va'e kuery ma ojouve ju 'rã ombaraeterã.
Ha'e rami vy opu'ã ju 'rã taguato oveve ovy va'e rami. Onha teĩ na'ikane'õi
'rã, oguata teĩ ndaxypai 'rã.

Nhanderuete re ojerovia e'ỹ va'e kuery oenoĩ vy omboayvuague

41 1 "Peẽ kuery yy pa'ũ re pendekoa va'e, pekyrirĩ ke xerenonde.
Ha'e pygua pendekuai va'e, penhemombaraete ke, ha'e gui
mae ma penhemboja xere, xee romboayvu rã pembovai aguã. Peju,
jajogueroayvu.
2 Ha'e gui mava'e tu kuaray oua katy gui ombou oguataa rupi rei joe
ipo'aka va'erã? Mava'e tu ojapo heta va'e kuery onhe'ẽ rendu aguã rami,
ha'e huvixave kuery ikuai va'e re opyrõ oiny aguã, okyxe py yvy ku'i rami
omboa'ypa aguã, ha'e guapa py omoaĩmba aguã yvytu mba'emo pirekue
ombovevepa heravya rami?
3 Mba'eta ha'e ma oakykue monhamba ma vy henonderã oove 'rã mba'eve
oiko e'ỹ re, oguataaty rupi e'ỹ teĩ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Mava'e tu ojapo ha'e nunga ha'e javi oiko aguã rami? Jypy'i guive oayvu
py rive heta va'e kuery omoingo va'ekue ae. Xee ae SENHOR jypy'i guive
ha'e opaa py guarã aiko", he'i.
5 Ha'e nunga ye'ẽ yvýry hekoa va'e kuery ha'e nunga oexa vy
onhemondyipa 'rã. Yvy apy gui voi oryryipa reve 'rã onhemboja
jogueruvy.
6 Peteĩ-teĩ nhomombaraete 'rã. Ha'e vy oirũ kuery pe "Nembaraete ke",
he'i 'rã.
7 Ha'e rami vy mba'emo ra'angaa apoa omokyre'ỹ 'rã ouro re omba'eapo
va'e, ha'e gui karavo mbotaa py ombojoja va'e ju aipoe'i 'rã ferro áry
ombope va'e pe: "Rejapo porã rima ra'e", he'i 'rã. Ha'e rami vy karavo py
mba'emo ra'angaa re ombota 'rã ho'a e'ỹ aguã.
8 "Ha'e rã ndee Israel ma xerembiguai reiko. Ndee Jacó ma
xerembiporavo, xeirũ Abraão ramymino.
9 Ndee ma yvy apy gui rogueru va'ekue, roenoĩ mombyryvea py reĩa gui.
Ha'e vy aipoa'e: 'Ndee ma xerembiguai. Xee roiporavo rire ndoroejai 'rã.
10 Ekyje eme, mba'eta xee aiko ndereve. Enhemondyi eme, mba'eta xee ma
Nderuete. Xee romombaraete 'rã, roipytyvõ ha'e teko porã rupi roguereko
'rã aiporu kuaa regua py.
11 Ha'e rã nderovai ipoxypa va'e kuery ma oxĩmba rei ha'e nda'evei nho 'rã
okuapy. Ha'e va'e kuery ma omomba rivea 'rã ovare'ỹ va'e rami. Ha'e rami
vy ndere ija'e e'ỹ va'e kuery okanhymba 'rã.
12 Ha'e va'e rire ndere opu'ã va'ekue reka teĩ nderejouvei 'rã. Nderovai
opu'ã va'ekue omombytaa 'rã ovare'ỹ va'e.
13 Mba'eta xee SENHOR Nderuete ma rojopy 'rã ndepo reiporu kuaa regua
re. Ha'e vy aipoa'e 'rã: "Ekyje eme ke, xee roipytyvõ 'rã", ha'e.
14 " 'Ekyje eme Jacó ha'e Israel kuery, taxo'i rami mbovy'i ete pendekuai
teĩ. Xee roipytyvõ 'rã', he'i SENHOR penderepya, Israel kuery ruete Iky'a
e'ỹ va'e.
15 Ha'e gui peẽ rojapo 'rã mba'emo moa'yĩa haimbe ha'e ipyau va'e, haĩ
jovai va'e rami. Ha'e ramo yvyty ikuai va'e pemboa'y 'rã pemongu'ipa
peve, yvy'ã ikuai va'e voi pemombytapa 'rã mba'emo pirekue aty rami.[b]
16 Pembovevepa ramo yvytu ogueraapa 'rã, yvytu jere omoaĩ 'rã. Ha'e rã
peẽ ma perovy'a 'rã SENHOR, pemboete 'rã Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e.
17 "Ha'e gui ojexavai ha'e oipota rei'i va'e kuery ma yy oeka teĩ ndojoui
'rã. Inhapekũ ipirupa 'rã yuvei gui. Ha'e rami teĩ xee SENHOR aendu 'rã.
Xee Israel kuery Ruete vy ndaeja rivei 'rã.
18 Ha'e rami vy yvy'ã ipiru reia gui teĩ xee amboxyry 'rã yy, ajapo 'rã
yvyugua mbyte rupi yvu oiko aguã. Tekoa e'ỹa rupi voi ajapo 'rã yupa oĩ
aguã, ha'e yvy piru reia va'ekue ajapo 'rã yypa aguã rami.

---

[b] **41.15** Apy ma ijayvu ngovaigua kuery omomba aguã re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Tekoa e'ỹa py anhotỹ 'rã yary, acácia, murta ha'e oliveira. Ha'e joyvy-
yvy tekoa e'ỹa py amoenhoĩ 'rã cipreste, olmeiro ha'e buxo,
20 pavẽ oexa vy oikuaa aguã, oikuaa pota ha'e oikuaa porã aguã SENHOR
po ae ha'e nunga ojapoague, Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e omoingoague."

Amboae regua kuery ruete ramigua kuery pe SENHOR ijayvuague

21 SENHOR aipoe'i: "Pemombe'u porã ke peikuaa va'e. Pendeayvu anhetẽ
rupi peikoa re", he'i Jacó kuery Ruvixave.[c]
22 "Peru ke peikuaa va'e, pemombe'u mba'emo oiko va'erã. Pemombe'u ke
ayvu yma guare, ha'e nunga re jaikuaa pota aguã, jaikuaa aguã ojeupity
ete ma paa. Ha'e rami e'ỹ vy raka'eve rã guarã pemombe'u roendu aguã.
23 Peikuaa uka ke raka'eve rã guarã, peẽ kuery ete pa tuuete peikoa
roikuaa aguã. Pemoingo ke mba'emo porã, e'ỹ vy mba'emo vai teĩ, ha'e
rami vy rokyjepa aguã, ha'e jaexa pavẽ aguã.
24 Ha'e rami avi peẽ kuery ma mba'everã ndapevarei, penerembiapokue
voi ndovareive va'e meme. Pendeporavoa kuery voi ojeguarupy ikuai.
25 "Ha'e gui xee ma kuaray apu'a'ia katy gui peteĩ ambou ramo ou 'rã.
Kuaray oẽa katy oiko teri reve aenoĩ ramo ojapukai xerery rupi. Ha'e va'e
ma opyrõ 'rã huvixa kuery re yapo rami, nhae'ũ re omba'eapo va'e yapo
omou'ũa rami avi.
26 Mava'e nda'u jypy'i guive ha'e nunga omombe'u, oiko e'ỹ mbove ma
voi jaikuaa vy 'Ha'e rami ae ri', ja'e aguã? Ha'e rami avi jipoi avave rei
imombe'uarã, ikuaa ukaarã ndoikoi, pendeayvu oendu va'ekue voi ndoikoi.
27 Xee ae ma jypy Sião pe amombe'u vy 'Ma'ẽ, upe ma oĩ!' ha'e va'ekue.
Mba'eta Jerusalém pygua kuery pe ambou ayvu porã mombe'uarã.
28 Xee ama'ẽ vy ndaexai peteĩve, peẽ kuery va'e regua ndoikoi
nhomongeta kuaa va'e, ha'e va'e pe nhaporandu rã ombovai va'erã.
29 Peẽ kuery ha'e javi ma mba'everã ndapevarei. Penerembiapo voi mba'e
e'ỹ meme. Mba'eta mba'emo ra'angaa ojapo pyre ma yvytu rive, hyrukue
rei va'e ae."

SENHOR rembiguai reko re ijayvuague

42 1 "Apy ma oĩ xerembiguai ambopo'aka va'e. Xerembiporavo oiko,
xenhe'ẽ py arovy'a va'e. Hexe amoĩ Xenhe'ẽ. Ha'e ramo amboae
regua kuery pe oikuaa uka 'rã teko porã regua.
2 Ha'e rami avi ha'e ma nanhomotare'ỹi 'rã, ndojapukai atãi 'rã, neĩ tetã
mbyte rupi voi noendu ukai 'rã oayvu.
3 Takua omopẽ mbyre nomou'ũi 'rã, neĩ nomboguei 'rã tataendy ra'y
hataxĩ rive'i va'e voi. Ha'e rami 'rãgue py anhetẽ va'e rupi 'rã oikuaa uka
teko porã regua.

---

[c] **41.21-24** Apy ma tuuete ramigua kuery pe Nhanderuete ijayvu.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ha'e ma ndopai 'rã, nokanhyi 'rã guive, yvy jave re teko porã regua
oikuaa ukapa e'ỹa ja. Ha'e gui ye'ẽ yvýry ikuai va'e voi oarõ 'rã okuapy
oeko mbo'e aguã.”[d]
5 Po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete yva ojapo ha'e oipyo va'ekue,
ko yvy onhono vy opa mba'e hi'a aguã rami ojapo va'ekue. Ha'e ae yvy
regua kuery pe ome'ẽ raka'e ipytuẽrã oikove aguã, ha'e kuery re omoĩ avi
inhe'ẽrã. Ha'e vy aipoe'i:
6 “Xee SENHOR ma roenoĩ va'ekue teko porã rupi. Ha'e rami rire ajopy 'rã ndepo
re. Ndere anhangareko reve romoĩ 'rã neretarã kuery pe xereve guarã ajapo
va'ekue reikuaa uka aguã, ha'e amboae regua kuery voi remoexakã aguã rami.
7 Ha'e rami vy reipe'a aguã oma'ẽ e'ỹ va'e rexa, ha'e nhuã gui reipe'a aguã
omboty pyre, nhuã pytũa py oĩ va'ekue voi.
8 Xee ma SENHOR, po rami ae xerery. Ha'e rami vy xerexakãa ma name'ẽi
'rã amboae pe, xerekovia namboete ukai 'rã mba'emo ra'angaa ojapo pyre.
9 Ma'ẽ, jypy amombe'u va'ekue-'ekue ma ojeupitypa ma, ha'e gui mba'emo
ipyau va'e ju aikuaa uka pẽvy. Ha'e nunga oiko e'ỹ mbove xee ajapo 'rã
pendu aguã rami.”

Nhandereraa jepea re japoraei aguã

10 Pemonhendu ke SENHOR pe mboraei pyau. Peẽ kuery ye'ẽ rupi
peguata va'e, pendu uka peporaeia yvy apy peve, ye'ẽ rupigua ha'e javi
reve, ha'e ye'ẽ yvýry rupi pendekoa va'e ha'e javi.
11 Pemonhendu ke pendeayvua tekoa e'ỹa rupi, tetã ha'e tekoa Quedar
regua py pendekuai va'e voi. Itaova rupi pendekoa va'e, pevy'a ke,
pejapukai yvyty apyte áry pendekuaia gui.
12 Pemboete SENHOR. Pemombe'u hexakãa ye'ẽ yvýry rupi ikuai va'e pe.
13 Mba'eta SENHOR ma ipy'a guaxuve va'e rami avi oẽ ouvy vy kyre'ỹ re
'rã oo joe opu'ã va'e rami. Ojapukai atã 'rã joe opu'ã aguã katy oo va'e
rami. Ha'e rami vy ngovaigua kuery pe oexa uka 'rã opo'akaa.
14 Ha'e gui Nhanderuete aipoe'i: “Xee ma yma ete guive akyrirĩ va'ekue,
ajejoko vy mba'eve nda'ei va'ekue. Ha'e rã aỹ ma ajapukai 'rã imemby
raxy va'e rami, anhea'ã 'rã ipytuẽ atã va'e rami.
15 Mba'eta amomba 'rã yvyty ha'e yvy'ã ikuai va'e, ha'e amombirupa 'rã jai
ha'e rupi ikuai va'e ha'e javi. Yakã ikuai va'ekue ajapo 'rã yvy piru rei oĩ
aguã rami, ha'e yupa ikuai va'ekue amombirupa 'rã.
16 Ha'e gui ára revegua e'ỹ va'e kuery ma areko 'rã heravy tape
ndoikuaai va'e rupi, aroguata 'rã oikuaa e'ỹa rupi. Ha'e kuery renonde
amoexakãmba 'rã pytũ rei oĩ va'ekue rupi, tape vaikue rei va'ekue voi
ambojojapa 'rã. Ha'e nunga ajapo 'rã ha'e kuery pe, ndaejai 'rãe.

---

[d] **42.1-4** Apy ma ijayvu ikangy va'e ha'e iporiaukue'i Jesus Cristo nomombai 'rãa re, ha'e rami 'rãgue py ogueraa jepe 'rã (Mateus 12.15-21).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ha'e rã mba'emo ra'angaa ojapo pyre re ojerovia va'e kuery ma ojevy
rivepa 'rã. Ha'e rami vy oxĩmba 'rã okuapy ndoikuaai rei vy, mba'emo
ra'angaa ojapo pyre pe rive 'Oreruete', he'i rire."

Israel kuery ára revegua e'ỹ rami ikuaia re ijayvuague

18 Pendeapyxa e'ỹ va'ekue, pendu ke. Ha'e peẽ ára revegua e'ỹ va'e,
pema'ẽ pexa aguã.
19 Mava'e nda'u oiko ára revegua e'ỹ, xerembiguai e'ỹ vy? Mava'e nda'u
xeayvu mombe'uarã amondouka va'e rami nda'ijapyxai va'e oiko? Mava'e
nda'u xerevegua " SENHOR rembiguai" ha'ea va'e rami ára revegua e'ỹ
oiko?[e]
20 Mba'eta peẽ kuery ma opa mba'e pexa teĩ peteĩve ndapexa kuaai.
Pendeapyxa ojepe'a porã va'eri napendui 'rã mba'eve.
21 SENHOR gueko porãa oikuaa uka vy ojeguigua lei omboyvate ha'e
omoexakãmba raka'e, oipotaa rami vy.
22 Ha'e rã kova'e kuery ma oipe'apaa rã okanhygue rami avi ikuai. Ha'e
kuery ha'e javi ma itakua py ojokuapaa reve ombotya, nhuã py omboty
pyre ikuai. Ho'u pyrã rami rive ombotya, heraa jepearã ndoikoi guive.
Heraapa pyre ikuai, ha'e avave rei aipo nde'i 'rã: "Tapeo porã ju."
23 Ha'e gui peẽ kuery va'e regua mava'e tu oendu kuaa 'rã ha'e nunga?
Mava'e nda'u oikuaa pota reve oendu kuaa 'rã ha'e va'e rire mba'emo oiko
va'erã?
24 Mava'e tu Jacó regua kuery omboaxa raka'e heraapa pyrã, ha'e Israel
kuery omboaxa ipe'aarã pe? SENHOR e'ỹ ri nda'u omboaxa raka'e,
hovai ha'e kuery ojejavy rire? Mba'eta ixuguigua tape rupi ha'e kuery
nda'ikuaixei, ixuguigua lei re ndojapyxakaxei guive.
25 Ha'e nunga rupi ae ha'e kuery re ombou opoxy etea, joe opu'ãa py
ho'apa aguã. Ha'e rami py tata omboja ijyvýry rupi. Ha'e rami ete teĩ ha'e
kuery ndoikuaai. Oapypaa teĩ ha'e nunga re ndoikuaa potai.

Nhanderuete anho Israel kuery reraa jepea oikoa re ijayvuague

43 1 Ha'e gui aỹ ma po rami ijayvu SENHOR nemoingoare, Jacó ha'e
Israel kuery apoare. Aipoe'i: "Pekyje eme ke, mba'eta xee ma
roepy. Penderery rupi roenoĩ rire xemba'e pendekuai.
2 Ha'e rami rire yy rupi peaxa ramo xee aiko 'rã pendereve. Yakã rupi
peaxa teĩ napendeao'i 'rã. Tata rupi peaxa ramo napenderapyi 'rã, hendy
va'e voi napendeoverei 'rã.
3 Mba'eta xee ma SENHOR Penderuete, Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e ha'e
pendereraa jepea aiko. Ha'e rami vy penderekovia ame'ẽ 'rã Egito pygua
kuery. Etiópia ha'e Sebá pygua voi ame'ẽ 'rã pendere.

---

[e] **42.19** Apy "Xerembiguai" he'ia ma ojeupe guarã oiporavo va'ekue re ijayvu vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Mba'eta xevy rã ovare ete va'e ha'e omboeteve pyrã pendekuai, xee
roayvu guive. Ha'e nunga rupi ae penderekovia ame'ẽ 'rã amboae regua
kuery, penderekovia aepy vy.
5 Ha'e nunga rupi pekyje eme, pendereve xee aiko ramo. Ha'e rami
vy peneramymino kuery arupa ju 'rã kuaray oẽa ha'e oikea katy gui
amono'õmba vy.
6 Kuaray ijapu'a'ia katygua pe aipoa'e 'rã: 'Eme'ẽmba ju ke.' Ha'e kuaray
puku-a katygua pe avi 'Ejoko eme', ha'e 'rã. Peru ke xera'y kuery
mombyry gui, peru xerajy kuery yvy apy gui,
7 xerery rupi aenoĩ va'ekue ha'e javi, xee ae anhemboete uka vy amoingo
ha'e ajapo va'ekue.
8 "Peru ke hexa oĩ va'eri ndoexai va'e kuery, ha'e ijapyxa oĩ va'eri
ndojapyxakaxei va'e guive.
9 Tou avi yvy regua kuery ha'e javi, ta'ijatypa opa marãgua kuery ikuai
va'e. Ha'e kuery va'e regua mava'e tu omombe'u kuaa 'rã ha'e nunga, ha'e
nhandevy oikuaa uka yma rupi amombe'u uka va'ekue-'ekue? Ha'e rami
vy toexa uka imombe'uarã oguereko ri vy, heko porãa kuaa ukaarã,
nhaendu vy 'Anhetẽ ete ae' ja'e aguã.
10 "Ha'e rã peẽ ae ma xereko mombe'uarã pendekuai", he'i SENHOR.
"Peẽ ma xerembiguairã aiporavo va'ekue xeayvua pendu vy perovia aguã,
ha'e rami vy xee anho aikoa peikuaa aguã, mba'eta xee aiko e'ỹ mbove
peteĩve tuuete ndoikoi raka'e, ha'e xee aiko rire voi amboae ndoikoi 'rã.
11 Xee, xee ae ma SENHOR. Xee e'ỹ vy ndoikoi jogueraa jepearã.
12 Xee ma amombe'u uka ma voi ajogueraa jepe aguã. Ha'e va'e ambou
ma vy aikuaa uka ju. Penembyte ndoikoi amboae ramigua tuuete, ha'e
rã peẽ kuery ma xekuaa ukaarã pendekuai", he'i SENHOR. "Xee ae ma
Penderuete.
13 Ára oiko e'ỹ mbove ma voi xee ae aiko raka'e. Ndoikoi guive xepo gui
jope'aarã. Mba'eta xee mba'emo ajapo ta ramo mava'e tu xejoko ta?" he'i.

Babilônia pygua po'akaa gui ogueraa jepe aguã re ijayvuague

14 SENHOR pendereraa jepea, Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e ma po
rami ijayvu: "Peẽ kuery roayvu vy Babilônia yvy re amondouka 'rã
hovaigua kuery tetã re opu'ã okuapy va'erã. Ha'e rã ha'e pygua caldeu
kuery ma ajapo 'rã onhamba aguã rami. Kanoã ha'e kuery oguerovy'a rei
va'ekue py ae 'rã ojava.
15 Xee ma SENHOR Penderuete Iky'a e'ỹ va'e, Israel kuery moingoare,
penderuvixave", he'i.
16 Po rami SENHOR ijayvu. Ha'e ma ymave ye'ẽ rupi ojapo va'ekue peteĩ
tape, yy oxyry atã va'ekue mbyte rupi ixupegua kuery oaxa aguã.[f]

---

[f] **43.15-16** Apy ma ijayvu Ye'ẽ Pytã mbyte rupi Israel kuery oaxapaague re (Êxodo 14.15).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ha'e gui ha'e kuery rakykue ojapo va'ekue karóxa ha'e kavaju oje'oi avi
aguã rami, xondaro kuery imbaraetekueve guive. Ha'e py ae ha'e kuery
ho'apa, nopu'ãvei, neĩ ndoikovei 'rã guive, tataendy ogue va'ekue rami avi.
Ha'e vy SENHOR aipoe'i:
18 "Aỹ gui ma penema'endu'ave eme mba'emo oiko va'ekue re rive, yma
guare-guare re anho pendepy'a eme.
19 Mba'eta xee ajapo 'rã mba'emo pyau aỹ'i ma voi ojekuaa oiny aguã
rami. Xapy'a rei nda'u ndapexai ri? Mba'eta tekoa e'ỹa rupi ju 'rã xee aexa
uka tape, ha'e yvy piru reiague rupi ajapo 'rã yakã oxyry aguã rami.
20 Ha'e ramo mymba ka'aguy regua voi xemboete 'rã okuapy, jagua-tuvy
nhe'ẽ ha'e guyra nhandu ra'y, tekoa e'ỹa rupi yy amoĩ ramo, ha'e yakã yvy
piru reiague rupi. Xevy guarã aiporavo va'ekue oy'u aguã rami ajapo,
21 peteĩ regua xejeupe guarã ae amoingo va'ekue pe, xere ima'endu'aa rupi
xereroporaei aguã."[g]

SENHOR nhanemboaxya rupi nhandererekoa re ijayvuague

22 "Ha'e rami teĩ Jacó kuery, xevy pe ma peẽ kuery ndapejapukai. Ha'e
rami 'rãgue py Israel kuery, penekane'õmba rive xevy pe pendekuaia gui.
23 Mba'eta xevy pe ete ndaperui vexa'i ra'y peapy reve peme'ẽ va'erã,
naxemboetei guive mba'emo pejukaa py. Xee ma norombovoyi mba'emo aju
xejeupe guarã ame'ẽ uka vy, noromokane'õi guive heakuã va'e aapy uka vy.
24 Xevy peguarã ndapejoguai takua heakuã porã va'e pendeperáta re,
naxembovy'ai guive mba'emo peapy aguã pejuka va'ekue kyra peme'ẽ
vy. Ha'e rami 'rãgue py pejejavya py rive xembovoyi, xemokane'õ guive
pendeko vaia py.
25 Ha'e ramive ma xee, xee ae pendereko vaiaty ambogue va'e, xejee ae
ama'ẽ vy. Ha'e rami vy naxema'endu'avei ma pejejavyague re.
26 Xemoma'endu'a ke, jaa ke romboayvu aguã py. Penhemombe'u porã ke
romboeko porã kuaa aguã.
27 Mba'eta penderu ypy ma heko vai, ha'e gui nhanembyte guarã amoĩ
va'ekue ju ojejavy okuapy xerovai.
28 Ha'e nunga rupi ae amboyke 'rã pembojeroviaaty rupigua yvatekueve. Jacó
kuery ma amboaxa 'rã imombaarã pe, Israel kuery amboaxa 'rã ijojaiarã pe."

SENHOR anho Nhanderuete oikoa re ijayvuague

44 1 "Aỹ ma peẽ Jacó kuery xerembiguai, ha'e Israel kuery
xerembiporavo pendekuai va'e, pendu ke.
2 Po rami ijayvu SENHOR penemoingoare, penderyru'i py ma voi
pendeapo va'ekue, ha'e penepytyvõa: Jacó kuery xerembiguai,
xerembiayvu kuery roiporavo va'ekue, pekyje eme.

---

g 43.21 1 Pedro 2.9

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Mba'eta oy'uxe rei va'e kuery pe anhoẽ 'rã yy, amboxyry 'rã yvy piru
reiague rupi. Ha'e rami ae avi Xenhe'ẽ voi anhoẽ 'rã neramymino kuery
áry, ha'e kuery áry anhoẽ 'rã amoingo porã aguã.
4 Ha'e ramo ha'e kuery ma jai ipotypa va'e rami avi ikuai porã 'rã, ha'e
yakã yvýry yvyra hi'aĩ va'e rami.
5 Ha'e kuery va'e regua ma 'Xee ma SENHOR pegua', he'i 'rã. Ha'e rã
amboae ma Jacó rery rupi onhemboery uka 'rã. Ha'e rã amboae ju opo
re ae ombopara 'rã: 'Xee ma SENHOR pegua' he'ia va'e, ha'e guery apyrã
omoĩ 'rã Israel rery py."
6 Po rami ijayvu SENHOR Israel kuery ruvixave, heraa jepea, SENHOR
ixondaro reta va'e: "Xee ma jypy'i guive ha'e opaa py guarã aiko. Xee e'ỹ
vy ndoikoi tuuete mboae.
7 Mava'e nda'u xee ramigua oiko ymave rupi mba'emo oiko va'erã
mombe'ua, ymavegua kuery amoingo guive? Ha'e rami ri ramo tove
toikuaa uka, tomombe'u porã ha'vy xerenonde. Tomombe'u mba'emo oiko
va'erã, mba'emo ndojeupityi teri va'e.
8 Penhemondyi eme, pekyje eme guive. Ha'e va'e ára guive namombe'ui
teve ha'e nunga pẽvy? Ndaikuaa ukai ri ty'y? Peẽ kuery ma xekuaa
ukaarã pendekuai. Oiko avi 'rã nda'u amboae tuuete xee ramigua? Any,
amboae itaova ndoikoi xee aikuaa va'e."

Mba'emo ra'angaa mbojeroviaa rupi ikuai va'e nai'aranduia re ijayvuague

9 Mba'emo ra'angaa apoa ikuai va'e ha'e javi ma mba'everã ndovarei,
ta'angaa ha'e kuery ojou porãve va'e voi. Ha'e kuery ae oikuaa uka
mba'eve ndoexai ha'e ndoikuaaia, nda'evei nho aguã rami.
10 Mava'e nda'u tuueterã ojapo, e'ỹ vy mba'emo ryku gui mba'emo
ra'angaarã ojapo 'rã, mba'everã ndovarei va'erã rive?
11 Mba'eta ha'e nunga mboetea ma guive rã nda'evei nho 'rã, ijapoare ava
meme ramo. Ha'e kuery toupa xerenonde ojexa uka aguã. Ha'e gui ma
tonhemondyipa ju oje'oivy oxĩmba vy.
12 Ha'e gui ferro re omba'eapo va'e ma ojapo 'rã peteĩ haxa. Ha'e gui ma
tata py omba'eapo vy mba'emo ra'angaa ju 'rã ojapo ombota-mbota vy.
Ojapo 'rã heravy ojyva mbaraetea py. Ha'e rami teĩ okaruxe vy ikane'õ 'rã,
yy ndoy'ui vy na'imbaraetevei 'rã.
13 Ha'e gui yvyra gui mba'emo ra'angaa ojapo kuaa va'e voi ixã omoatã vy
lápis py oa'ã 'rã heravy mba'emo ra'angaarã. Ha'e rami vy yvyra nhopĩa
py ju 'rã onhopĩ-nhopĩ, ha'e oa'ã ju 'rã imarkaa py. Ha'e vy ojapo 'rã ava
rami ete iporã rei va'e, oo'i oĩ atyrã py oĩ aguã.
14 Ha'e rami aguã ma avakue oake'o 'rã yary, ha'e e'ỹ vy cipreste,
carvalho, yvyra ka'aguy re ikuai va'e gui oiporavo vy. Xapy'a rei onhotỹ
'rã pinho yky, oky ramo yvate ovy va'erã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Ha'e nunga yvyra ma avakue oapy aguã ikuai. Amongue yvyra pẽgue
omoendy vy ojape'e 'rã oiny, mbojape ombojy 'rã guive. Ha'e va'e yvyra
gui ae avi ojapo 'rã nguuete ra'angaarã. Ha'e rami vy henonde oĩ 'rã
guenapy'ã re. Mba'emo ra'angaarã ojapo va'ekue renonde oĩ 'rã guenapy'ã
re ombojerovia vy.
16 Peteĩ ijaygue ma oapy 'rã tata py. Ha'e va'e py ma ombojy 'rã xo'o ho'u
aguã. Oexy ma vy hevyatã 'rã, ha'e ojape'e vy aipoe'i 'rã oiny: "Ha'eve
ajape'e ma, ha'e aexa hexakãa", he'i 'rã.
17 Ha'e gui ijaygue mboae gui ma ojapo 'rã nguueterã, mba'emo ra'angaa
rive. Ha'e va'e renonde ma oĩ 'rã guenapy'ã re. Ngova yvy re omovaẽ
reve ojerure 'rã oiny ha'e nunga pe. Ha'e vy aipoe'i 'rã: "Xereraa jepe ke,
mba'eta ndee ma xeruete", he'i 'rã.
18 Ha'e kuery ma mba'eve ndoikuaai, o'arandurã nomoĩ, hexa ojapa ma
oexa e'ỹ aguã, ikuraxõ py voi ndoikuaavei ma.
19 Neĩ peteĩve ma ndoikuaa pota porãi 'rã, nai'arandui ha'e mba'eve
ndoikuaai aipoe'i aguã: "Peteĩ ijaygue ma apy tata py, ha'e tapyĩ áry
aexy mbojape. Hi'áry ma xo'o aexy ma vy ha'u. Ha'e ijaygue mboae gui
nda'u ajapo 'rã ri ojeguaru pyrã? Xerenapy'ã re 'rã ri nda'u aĩ yvyra pẽgue
renonde?" nde'i 'rã.
20 Ha'e nunga avakue ma tanhimbu rive ho'u oiny va'e rami ikuai,
okuraxõ py onhembotavy uka vy ojekore va'e. Ha'e va'e ma ndogueraa
jepe kuaai guekove, neĩ aipo nde'i kuaai: "Apu re e'ỹ ri nda'u ajerovia?"
nde'i.

Ogueraa jepe aguã re ijayvuague

21 "Jacó ha'e Israel kuery, penema'endu'a ke pova'e nungakue re, mba'eta
peẽ ma xerembiguai kuery! Xee ae rojapo va'ekue xerembiguairã. Israel
kuery, xee ndaxerexarai 'rã pendegui.
22 Ha'e rami 'rãgue py pejejavyaty amokanhymba 'rã yvyxĩ rami, ha'e
pendereko vaiaty amomba 'rã arai rami. Pejevy ju ha'vy xea katy, xee
rogueraa jepe rire."
23 Ha'e nunga SENHOR ojapo rire peporai ke, yva regua pendekuai va'e.
Ha'e peẽ yvy guyrygua kuery, peroporaei avi ke. Peẽ yvyty ha'e ka'aguy
pendekuai va'e, ha'e yvyra pendekuai va'e ha'e javi, penhendu ke mboraei
rupi, mba'eta SENHOR oepy Jacó kuery, ha'e Israel kuery ogueraa jepe vy
onhemboete uka rire.
24 Po rami ijayvu SENHOR pendereraa jepea, penderyru'i py ma voi
penemboete'i va'ekue: "Xee ma SENHOR opa mba'e apoa. Xee ae'i aipyo
va'ekue yva, ha'e anhono va'ekue yvy.
25 Xee ajapo profeta ramigua rive apu rupi ijayvua ojeupity e'ỹ aguã rami,
ha'e namo'aranduveipa 'rã imba'ekuaa va'e. Mba'eta hi'arandu va'ekue ajapo
'rã ndoikuaavei aguã rami, hi'aranduague mba'emo vairã opytapa aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

26 Ha'e rã xerembiguai ijayvuague ma xee amoingo 'rã, ajapo 'rã xeayvu
mombe'ua kuery ijayvua ojeupity aguã rami. Ha'e rami vy Jerusalém tetã
pe aipoa'e: ‘Ha'e py ma ikuaia ju 'rã.’ Ha'e Judá yvy re tetã ikuai va'ekue
pe ma ‘Ojapoa ju 'rã’, ha'e. Ha'e py oogue ho'apa va'ekue pe ma ‘Xee
amoatyrõmba ju 'rã’, ha'e.
27 Yy tyguaxu va'e pe aipoa'e: ‘Ndepiru ke, ha'e nderegua yakã ikuai va'e
voi xee amombirupa 'rã.’
28 Ha'e gui Ciro pe ma aipoa'e: ‘Ha'e ma xerymba vexa'i kuery re opena
va'e vy ojapopa 'rã xee aipotaa ha'e javi’, ha'e.[h] Jerusalém tetã pe avi
aipoa'e: ‘Omoatyrõa ju 'rã.’ Templo pe voi ‘Omboytaa ju 'rã’, ha'e.”

Huvixa Ciro Israel kuery omondoukapa ju aguã re ijayvuague

45 1 Po rami SENHOR ijayvu guembiporavo huvixave Ciro reko re:
“Ipo oiporu kuaa regua re ajopy herekovy, ha'e henonde gui
aipe'apa 'rã yvy regua kuery. Hexe ama'ẽ vy amokangy 'rã huvixave ikuai
va'e, henonde rupi okẽ ikuai va'e aipe'apa 'rã nombotyavei aguã rami.
2 Ha'e rami vy xee aa 'rã nerenonde rupi. Ndevy ambo'yvi 'rã tape ikarẽ-
karẽ va'e, amopẽmba 'rã okẽ overa va'e guigua, ha'e ambovopa 'rã ijokoa
ferro guigua oĩ va'e.
3 Ndevy pe amboaxapa 'rã mba'emo porã onhomi mbyre, ha'e hepykueve
ojao'i pyre, reikuaa aguã xee ae SENHOR aikoa, Israel kuery ruete nderery
rupi roenoĩ va'e.
4 Xerembiguai Jacó kuery, xerembiporavo Israel kuery ayvu vy ae xee
roenoĩ nderery rupi, ha'e ndere amoĩ nderery apyrã, ndee ndaxekuaai
teĩ.
5 Xee ma SENHOR, ndoikoi amboae. Xee e'ỹ vy ndoikoi tuuete. Xee ma
romombaraete 'rã ndaxekuaai teĩ.
6 Ha'e ramo kuaray oua ha'e oikea katy peve oikuaa pavẽ aguã xee e'ỹ vy
amboae ndoikoia. Xee ae SENHOR, ndoikoi amboae.
7 Xee ma hendy va'e rexa ukaa aiko, ha'e pytũ moĩa guive. Ha'e rami ae
avi ambou 'rã mby'a porã ha'e mba'emo vai. Xee SENHOR ae ha'e nunga
ha'e javi moingoa aiko.”

SENHOR opa mba'e apoare oikoa re ijayvuague

8 “Toguejy teko porã yva yvatevea gui, ta'oky arai gui. Ha'e yvy re
ma teko porã toike jogueraa jepea oiko aguã, toiko avi teko porã. Xee
SENHOR ae ha'e nunga amoingo va'e”, he'i.
9 Nda'evei ete 'rã imoingoare re opu'ã rei va'e kuery pe, mba'eta nhae'ũ
pẽgue ramigua rive ikuai. Tyrã nhae'ũ guigua aipoe'i 'rã teve ijapoa pe:

---

[h] **44.28** Ciro ma Pérsia pygua huvixave. Babilônia re ipo'aka ma vy Israel kuery omondoukapa ju ijyvy katy (Esdras 1.3).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

“Mba'e tu rejapo?” ha'e rami e'ỹ vy “Nerembiapo tu oata rima ixãrã”, he'i
'rã teve?[i]
10 Nda'evei ete avi 'rã nguu pe “Mba'erã tu xemoingo?” he'i va'e, e'ỹ vy oxy
pe “Mba'e re tu xerereko'i raka'e?” he'i va'e pe.
11 Po rami ijayvu SENHOR Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e, ha'e kuery
moingoare: “Peikuaaxe ri ty'y raka'eve rã guarã? Xapy'a rei nda'u peẽ
xembo'exe ri xera'y kuery ha'e xepo py ae ajapo va'ekue areko aguã re?
12 Mba'eta xee ma ajapo yvy, ha'e hexe guarã amoingo va'ekue avakue.
Xepo py ae aipyo yva, ha'e hexe ikuai va'e ha'e javi 'rã ajokuai.
13 Ha'e gui xereko porãa rupi vy amoĩ Ciro huvixaverã, ha'e ambo'yvi oguata
aguã ha'e javi'i rupi. Ha'e ramo ha'e omoatyrõ uka ju 'rã xevygua tetã, ha'e
omboupa ju 'rã xevygua kuery mombyry ogueraa pyre. hepy re e'ỹ 'rã ojapo,
mba'emo ome'ẽ rivepy re e'ỹ guive”, he'i SENHOR ixondaro reta va'e.
14 Po rami ijayvu SENHOR: “Ndepo py amboaxapa 'rã mba'emo porã
Egito ha'e Etiópia yvy re ikuai va'e, avakue Sabeu regua tuvixakueve
guive. Ha'e va'e kuery ma nderakykue 'rã oje'oi oipokuapaa reve, ha'e
vy nerenonde ju 'rã ikuai guenapy'ã re mba'emo re ojerurea py. Ha'e vy
aipoe'i 'rã: ‘Ndereve anho Nhanderuete oiko, ha'e Nhanderuete mboae
ndoikoi ha'e e'ỹ vy’, he'i 'rã okuapy.”
15 Anhetẽ ete ndee ma Oreruete ndereko roikuaapa 'rã e'ỹ, Israel kuery
ruete orereraa jepea.
16 Ha'e gui ta'angaa ojapo va'e kuery ma oxĩmba ha'e nda'evei nho 'rã
okuapy. Ho'apa 'rã oxĩmbaa py.
17 Ha'e rã Israel kuery ma SENHOR ogueraa jepe 'rã raka'e rã guarã. Ha'e
kuery ma noxĩmbai 'rã, nda'eve e'ỹi nho 'rã raka'e rã peve.
18 Mba'eta po rami ijayvu SENHOR yva moingoare, Nhanderuete yvy
nhono porãare, ha'e yvy oĩ atã aguã rami ojapo va'ekue. Opyta rive aguã
e'ỹ onhono, nhanderekoarã ae ojapo va'ekue: “Xee ae SENHOR, ndoikoi
amboae”, he'i.

SENHOR ha'e mba'emo ra'angaa re ijayvuague

19 “Xee ma nhemi rupi e'ỹ xeayvu, neĩ yvy pytũa py e'ỹ guive. Jacó
ramymino kuery pe aipo nda'ei: ‘Xereka rive rima’, nda'ei. Xee SENHOR
ma anhetẽ rupi xeayvu, anhetẽ ete va'e anho aikuaa uka.
20 Ha'e nunga rupi peẽ kuery yvy regua ikuaia gui peo jepe va'ekue,
penhemboaty ke pejuvy. Jojavi pevaẽmba, mba'eta yvyra gui mba'emo
ra'angaa ojapo va'ekue ojaxei heravy va'e kuery ma mba'eve ndoikuaai,
ojapukai 'rã okuapy nguuete ndogueraa jepei va'erã pe rive.
21 Penhemombe'u ke, pemombe'u peikuaa va'e. Penhomongeta porã ranhe
pekuapy. Mava'e tu ha'e nunga ymave guive oikuaa uka? Mava'e tu ha'e

---

i 45.9 Romanos 9.20

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

va'e ára guive omombe'u uka? Xee SENHOR aiko va'e e'ỹ ri ty'y? Mba'eta
ndoikoi tuuete mboae xee e'ỹ vy. Tuuete heko porã va'e jogueraa jepea
ndoikoi, xee e'ỹ vy.
22 Peẽ yvy regua kuery ha'e javi, xere ae ke pema'ẽ peo jepe aguã. Mba'eta
xee ae ma Penderuete, ndoikoi amboae.
23 Xejee ae aura va'ekue, xejuru gui anhetẽ ete va'e oẽ, ha'e xeayvuague
ndopyta rivei 'rã. Ha'e vy aipoa'e: 'Xerenonde ma pavẽ guenapy'ã re oĩ 'rã,
pavẽ oapekũ py oura 'rã xerery rupi', ha'e.[j]
24 Ha'e ramo xevy pe aipo'ea 'rã: 'SENHOR re anho oĩ teko porã ha'e
mbaraete. Ha'e oĩa py oxĩmba reve oupa 'rã hexe nda'ija'ei va'ekue ha'e
javi', 'ea 'rã."
25 Ha'e rã Israel ramymino kuery ma SENHOR re vy omboeko porãmbaa
'rã, hexe anho ovy'a 'rã okuapy.

Babilônia py mba'emo ra'angaa ikuai va'ekue okanhymba aguã re ijayvuague

46 1 Bel ha'e Nebo ra'angaa ma ojero'a-ro'a rei 'rã oiny, mba'eta
ta'angaa omoĩa 'rã mymba áry. Nguuete ra'angaa ma ogueraa 'rã
guymba kuery áry. Hymba kuery ikane'õ ma teĩ omokane'õve 'rã heravy
ta'angaa ogueraa uka vy.[k]
2 Ha'e rami vy tuuete ra'angaa ojero'a rei 'rã oiny. Ha'e nunga ma
ndogueraa jepei 'rã hexe ojerovia va'e. Ha'e rami 'rãgue py ha'e nunga ae
heraa 'rã amboae yvy re oguereko aguã katy.
3 "Jacó ha'e Israel kuery pekuave va'e, pendu ke xeayvu. Peẽ kuery ma
peiko'i guive xee roguereko, penderyru'i py peĩ reve rogueraa va'e xejyva
áry.
4 Ha'e gui pendetuja'ipa peve xee ha'ekue ae 'rã aiko, pende'a xiĩmba peve
xee roguereko 'rã. Ha'e rami vy 'rãe xee rogueraa, romombaraete ha'e
rogueraa jepe.
5 Mava'e nda'u xere pembojoja 'rã joo rami ete roikoa rami? Mba'e nunga
xee ramigua nda'u pemombe'u kuaa?
6 Amongue ma ovoko gui ouro oguenoẽ 'rã, e'ỹ vy mba'emo opejaa py
prata oa'ã vy opaga 'rã ouro re omba'eapo va'e pe nguueterã ojapo uka vy.
Ha'e rami vy henonde oĩ 'rã guenapy'ã re yvy re ngova omovaẽ reve.
7 Ha'e gui oaxi'y áry ogueraa 'rã hendarã py omoĩ aguã. Ha'e rã ha'e py ae
'rã oĩ. Guenda gui ndovai 'rã. Ha'e nunga pe ojapukai teĩ nombovai 'rã, neĩ
peteĩve ndogueraa jepei 'rã guive ojexavaia gui.

---

[j] **45.23** Kova'e ayvu rupi ma Jesus reko re ijayvu (Romanos 14.11; Filipenses 2.9-11).
[k] **46.1** Bel ha'e Nebo ma Babilônia pygua kuery ruete ramigua oguereko va'ekue. Ha'e gui apy ma omombe'u ha'e kuery ojava vy mymba áry ta'angaa omoĩ rã ojero'a-ro'ave 'rã oje'oivy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 “Penema'endu'a ke pova'e re, pendepy'a guaxu aguã. Pejejavy va'ety
kuery, pemoĩ pendepy'a re.
9 Penema'endu'a ke ymave rupi oiko va'ekue re, mba'eta xee ae
Penderuete, ndoikoi amboae xee ramigua.
10 Mba'eta jypy'i guive aikuaa uka va'ekue mba'emo oiko va'erã, yma voi
mba'emo ndoikoi teri va'e aikuaa uka. Ha'e vy aipoa'e: ‘Xeayvua oiko ae
'rã, ajapo 'rã aipota va'e ha'e javi’, ha'e.
11 Ha'e rami vy kuaray oua katy gui aenoĩ peteĩ xapirẽ, yvy mombyrya
gui peteĩ ava aenoĩ xee amongetaa rupi oiko va'erã. Ha'e rami aguã re
xeayvu rire amoingopa avi 'rã. Ha'e nunga xepy'a re amoĩ rire ha'e rami
ae ju 'rã ajapo.
12 “Pendu ke xeayvua, mba'eta peneakã ratã va'e vy teko porã gui
mombyry peiko.
13 Ajapo 'rã xeguigua teko porã ovaẽ aguã rami, namombyryvei ma ouvy,
ajogueraa jepe aguã voi ndarei 'rã. Ha'e rami vy aexa uka 'rã ajogueraa
jepea Sião py, Israel kuery mbyte py aexa uka 'rã xerexakãa.”

Babilônia tetã okanhymba aguã re ijayvuague

47 1 “Kunhataĩ Babilônia pygua rajy, eguejy ke reĩa gui, ha'e yvy
ku'i py ju eguapy.[l] Caldeu rajy, eguapy ke yvy py ae, mba'eta
jipovei ma tenda repenaaty, ha'e ndevy pe ‘Kunhataĩ porã ojou porãvepy’
nda'eavei ma 'rã.
2 Ejopy ke mba'exoa, ha'e emongu'i mba'emo ra'yĩ. Eipe'a nderova mo'ãa
reiporu va'ety, eupi ndeao apy, ha'e neretyma rei reve eaxa eovy yakã.
3 Mba'eta ndepire reia oexa pavẽ 'rã, oexa 'rã rexĩmba rei rã. Mba'eta xee
ajoepy vy namboaxyi 'rã avakue ma guive rã”, he'i.
4 Mba'eta nhande kuery repya ma SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery
ruete Iky'a e'ỹ va'e hery.
5 “Caldeu rajy, eguapy ke rekyrirĩ reve, ha'e gui tereo pytũa katy,
mba'eta ndevy pe ‘Tetã ikuai va'e re ipo'aka va'e’ nda'eavei 'rã.
6 Anhea'ã ete ma xevygua kuery re, ambovaipa uka xemba'erã va'ekue.
Ha'e rami vy amboaxa ndepo py, teĩ ndee ma remboaxya rupi e'ỹ rereko,
tujakue'i voi rereko axy.
7 Ndee ma ‘Xee ma xepo'aka 'rã raka'e rã peve!’ 're va'ekue teĩ aỹ peve
xeguigua neremoĩ ndepy'a re, neĩ repa aguã re voi ndereikuaa potai.
8 “Ha'e nunga rupi reipotaa rupi rei reiko va'e, endu pova'e nunga.
Reĩ atã teri vy ndejeupe ae aipo're: ‘Xee anho aiko, xee e'ỹ vy ndoikoi
amboae. Xee ma imeve'ỹ va'e ndaikoi 'rã, neĩ xememby kuery ndoatai 'rã
guive’, 're.

---

[l] **47.1** “Babilônia pygua rajy” he'ia ma tetã Babilônia pygua kuery ha'e javi re ijayvu vy. Ha'e gui apy omombe'u ha'e kuery ikuai axy 'rãa.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ha'e rami teĩ ha'e nunga mokoĩve ma ou xapy'a 'rã ndere, mba'eta peteĩ
ára pyve nememby kuery omanomba 'rã, ha'e imeve'ỹ va'e reiko 'rã.
Ha'e nunga ha'e javi oiko xapy'a 'rã ndere, ndevygua imba'evyky ha'e
imba'ekuaa va'e heta ete teĩ.
10 Mba'eta ndereko vaia re rive rejerovia vy 'Jipoi avave rei xerexa va'erã',
're. Ha'e rami teĩ ne'arandua ha'e reikuaapaa py ae rejekore 'rã, ndejeupe
ae: 'Xee anho aiko, xee e'ỹ vy ndoikoi amboae', 're teĩ.
11 Ha'e nunga rupi ndere ou 'rã mba'emo vai. Ha'e va'e ma ndevygua kuery
mba'ekuaa rupi ikuai va'e ndojoko kuaai 'rã. Ha'e rami ete jexavai oiko 'rã
ndere, ha'e va'e gui ndereo jepei 'rã nderekove rekovia mba'emo reme'ẽ teĩ.
Mba'eta ndere oiko xapy'a 'rã ha'e ramigua ete teko vai nerexa'ãi va'ekue.
12 "Tereove tema mba'evyky ha'e mba'ekuaa rupi nekunhataĩ guive
reikoague rami. Xapy'a rei ma mba'emo rejou nho 'rã ha'e nunga py,
xapy'a rei renhomongyje 'rã.
13 Ndekuerai ma ha'e rami ete rejekuaa pota ukaague gui! Toupa aỹ yva
regua re oikuaa pota va'e, jaxy-tata re oma'ẽ oiny va'e, jaxy pyau'i nhavõ
mba'emo ndere oiko va'erã mombe'ua kuery.
14 Ha'e rami teĩ ha'e kuery re oiko 'rã mba'emo pirekue tata oapypaa
ramigua. Ha'e vy ndojereraa jepe kuaai 'rã tata gui. Ha'e va'e rire neĩ
peteĩ tapyĩ ma ndopytai 'rã ojape'ea aguã, neĩ tataypy yvýry oguapya
aguã ma voi.
15 Ha'e rami py ndovareveipa 'rã ndevy omba'eapo vaipa va'ekue,
nekunhataĩ guive ha'e kuery reve mba'emo rejapoa va'ety. Ha'e kuery
ma oka'u va'e rami oaĩmba 'rã peteĩ-teĩ guape rupi ae. Ha'e gui avave rei
nandereraa jepei 'rã.

Israel kuery anhetẽ rupi e'ỹ ikuaia re ijayvuague

48 1 "Peẽ Jacó kuery, pendu ke pova'e nunga. Israel rery rupi
penderery va'e, ha'e Judá ramymino kuery pendekuai, ha'e
SENHOR rery rupi peura va'e. Nhanderuete Israel kuery Ruete pe
pejapukai va'eri anhetẽ rupi e'ỹ, teko porã rupi e'ỹ pendekuai.
2 Pendejeupe 'Tetã iky'a e'ỹ va'e pygua' peje, ha'e 'Ore roĩ atã Israel kuery
ruete SENHOR ixondaro reta va'e hery va'e re', peje teĩ.
3 Ha'e gui xee ma jypy mba'emo amombe'u yma guive. Xejuru rupi ae
amombe'u, aendu uka porã guive. Ha'e gui ma amoingo xapy'a ramo
ojeupitypa.
4 Mba'eta xee aikuaa peneakã ratãa ha'e pendeaju'y kãgue ferro rami hatã
va'ea, penderova voi overa va'e gui ojapo pyre rami ete hatã va'e.
5 Ha'e nunga rupi ae amombe'u ha'e va'e ára guive, ha'e nunga oiko e'ỹ
mbove voi aikuaa uka pẽvy, peẽ kuery aipopeje e'ỹ aguã: 'Ha'e nunga
ma oreruete ra'angaa omoingo', e'ỹ vy 'Ta'angaa mba'emo ryku guigua
omoingo', peje e'ỹ aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e nunga pendu ae ma rire aỹ peikuaa pota ke ha'e nunga ha'e javi
re. Ha'e nunga pe ‘Anhetẽ ete va'e’ ndapejei 'rã teve? Ha'e gui aỹ ma
mba'emo pyau ju aendu uka 'rã pendevy, mba'emo ndaikuaa ukai teri ha'e
ndapeikuaai va'ekue.
7 Ha'e nunga ma aỹ mae amoingo, ymave rupi e'ỹ. Kova'e ára e'ỹ mbove
napendui, ‘Aikuaa ae ma’ peje e'ỹ aguã.
8 Mba'eta ha'e nunga peẽ napendui, ndapeikuaai teri, neĩ napendui
guive pendeapyxa py, mba'eta xee aikuaa anhetẽ rupi e'ỹ pendekuaia,
penderyru'i gui peiko'i guive ‘Heko vai va'e’ 'ea pendevy.
9 Ha'e rami ete teĩ xerery amboete ukaa rupi vy ndaexa uka voi 'rã
xepoxya, xee anhemboete ukaa re ae ajejoko 'rã romomba vyvoi e'ỹ aguã.
10 Ha'e rami avi xee roiky'a'opa teĩ prata rami ndapejekuaai, tata kua
jexavaia py roa'anga teĩ.
11 Ha'e rami ete teĩ xejee ae vy aiko ha'e rami. Mba'exa tu xee roguereko
ta xerery nomboeteai aguã rami? Xee ma xerexakãa namboaxai 'rã
amboae pe.
12 “Jacó ha'e Israel kuery roenoĩ va'ekue, pejapyxaka ke. Xee ma ha'ekue
ae aiko. Xee ma jypy'i guive ha'e opaa pyguarã.
13 Xepo py ae yvy anhono va'ekue, ha'e aiporu kuaa regua py ae aipyo
yva. Ha'e nunga xee aenoĩ ramo ojekuaapa raka'e.
14 Penhemboatypa ke, ha'e pendu: Mava'e ta'angaa ikuai va'e regua nda'u
ha'e nunga oikuaa uka ma voi? Mba'eta xee SENHOR ma Ciro ayvu vy aity
uka 'rã Babilônia tetã aipotaa rami, caldeu kuery rovai xejyva aupi vy.
15 Xee amombe'u ae ma, ha'e gui xee ae ju aenoĩ xerembiguairã. Xee aru
vy ajapo 'rã oikoa ha'e javi rupi ojapopa aguã rami.
16 Penhemboja ke xere, pendu pova'e nunga: Nhemi rupi e'ỹ xeayvu jypy
guive. Ha'e nunga oiko ypy'i guive xee aiko ha'e py”, he'i. Ha'e gui aỹ ma
SENHOR Nhanderuete xembou, Onhe'ẽ reve.
17 Po rami SENHOR ndereraa jepea ijayvu, Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ
va'e: “Xee ma SENHOR Nderuete. Rombo'e iporã va'e re, ha'e tape reiko
aguã rupi roguereko va'e.
18 Ha'e rami avi xeayvuague rendu va'e rire reiko porã 'rãgue yakã rami,
ha'e ndereko porãa opa rupi ojekuaa 'rãgue ye'ẽ re yai ikuai va'e rami.
19 Neramymino kuery ma ita ku'i ha'e mba'emo ra'yĩ rami 'rãgue heta.
Hery voi xerenonde gui nomokanhyai ha'e ndoipe'aai 'rãgue guive.
20 “Ha'e nunga rupi tapeopa Babilônia tetã gui, pejava caldeu kuery
mbyte gui. Ha'e gui pova'e nunga peikuaa uka ke peporaeia rupi.
Perojapukai ke, yvy apy peve peikuaa uka. Ha'e vy aipopeje: ‘SENHOR
ogueraa jepe ma guembiguai Jacó kuery’, peje.
21 Mba'eta peneramoĩ kuery ma tekoa e'ỹa rupi SENHOR ogueraa teĩ
noendui raka'e yuvei. Ha'e kuery pe ojapo avi itaova gui yy oẽ aguã rami.
Itaova ombovo rã yy onheẽ raka'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Ha'e rã heko vai va'e kuery pe ma noĩ 'rã ikuai porã aguã”, he'i
SENHOR.

Judeu e'ỹ va'e ikuaia rupi avi SENHOR rembiguai omoexakã aguã re ijayvuague

49 1 “Peẽ ye'ẽ yvýry pendekuai va'e, pendu ke xeayvu. Peẽ
mombyrygua kuery, pejapyxaka ke. Mba'eta aiko'i ramove
SENHOR xerenoĩ, xeryru'i pyve ma voi omombe'u xerery.
2 Ha'e vy xejuru gui oẽ va'e ojapo kyxe haimbe porã va'e rami, ha'e opo
py xemo'ã. Xeapo hu'y hyxyĩ porã va'e rami, ha'e ngu'y ryru py xerereko.
3 Ha'e vy aipoe'i xevy: ‘Ndee ma xerembiguai, Israel reiko. Ndee reikoa
re vy xemboetea 'rã’, he'i.
4 “Ha'e ramo xee aipoa'e: ‘Ha'e rami avi xee amba'eapo rive, mba'everã
ndovarei anhea'ãague. Ha'e rami teĩ SENHOR renonde ma oĩ xemboeko
porã aguã, amba'eapo repy oĩ Xeruete po py’, ha'e.
5 “Ha'e gui aỹ ma SENHOR xeryru'i py guembiguairã xemboeteare
va'e ijayvu Jacó regua kuery aru ju aguã, ha'e oĩa py Israel
kuery amboatypa aguã, mba'eta SENHOR ae xemboyvate, Xeruete
xemombaraete.
6 Ha'e rami vy aipoe'i xevy: ‘Tá, ha'e rami avi Jacó ha'e Israel regua
okuave va'e rerupa ju aguã anho e'ỹ romoĩ xerembiguairã. Amboae
regua kuery moexakãarã guive romoĩ, yvy apy rupi peve jogueraa
jepearã’, he'i.[m]
7 Po rami SENHOR Israel kuery reraa jepea Iky'a e'ỹ va'e ijayvu
guembiguai avakue ndoayvui ete va'e pe, mba'eta heta va'e kuery
ndoipotai ae, huvixa kuery ojokuai guive. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
‘Huvixave kuery nderexa vyve opu'ãmba 'rã, yvatekueve voi. Ha'e
kuery nemboete 'rã okuapy xee SENHOR Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ
va'e re vy, ojeroviapy aikoa rupi roiporavo rire’, he'i.”

Israel kuery oguerupa ju aguã re ijayvuague

8 Ha'e gui SENHOR aipoe'i avi: “Xee romboaxy aguã ára aendu
ndeayvua, rogueraa jepe aguã ára roipytyvõ. Ha'e rami vy
anhangareko 'rã ndere, ha'e xevygua kuery pe rome'ẽ 'rã xereve guarã
ajapo vy. Ha'e ramo rembopyau ju 'rã ha'e kuery yvy omombyta rive
pyre, ha'e peteĩ-teĩ pe reme'ẽ ju 'rã.[n]
9 Ha'e rami vy nhuã py omboty pyre pe aipo're aguã: ‘Peẽ ke’, ha'e pytũ
rupi ikuai va'e pe ‘Peju, pejekuaa ju’, 're 'rã. Ha'e ramo ha'e kuery ikuai
'rã vexa'i tape rupi okaru va'e rami, ha'e yvy'ã piru reia rupi teĩ ojou 'rã
ho'u va'erã.

---

m 49.6 Atos 13.47 **n 49.8** 2 Coríntios 6.2

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Ha'e rami vy ha'e kuery noenduvei 'rã karuai neĩ yuvei. Haku-a neĩ
kuaray ojopea voi nomoingo axyvei 'rã. Mba'eta imboaxya oguereko vy
ogueraa 'rã yy porã oĩa py.[o]
11 Xeyvy re yvyty ikuai va'e rupi ajapo 'rã haperã, ha'e amoatyrõmba ju
'rã tape ikuai va'e.
12 Ma'ẽ, xevygua kuery ou 'rã mombyry gui, amongue ma kuaray ijapu'a'ia
katy gui, amboae kuery ma kuaray oikea katy gui, ha'e rã amboae kuery
ma Sinim yvy gui 'rã ou."
13 Yva, eporaei ke! Yvy, evy'a ke! Ha'e peẽ yvy'ã pendekuai va'e voi
pemonhendu mboraei, mba'eta SENHOR ombovy'a ju ojeupegua kuery,
ikuai axy va'e omboaxy vy.
14 Ha'e rami teĩ Sião aipoe'i: " SENHOR xereja ri, SENHOR hexarai ma
xere", he'i.[p]
15 "Ha'e rami teĩ imemby kambu va'e nda'u hexarai 'rã ri omemby'i re,
nomboaxyi 'rã ri nda'u oguereko'i va'ekue? Xapy'a rei omemby re hexaraia
teĩ xee ma ndaxerexarai 'rã ndere.
16 Ema'ẽ, xepo mbyte re ambopara nderery, xejee riae amoĩ ndekora re
xema'endu'a aguã.
17 Ha'e ramo nememby kuery ha'e ndepi'a kuery ma ojevy voi 'rã okuapy.
Ha'e rã nemombaare ha'e ndereremo axy reia kuery ma ojepe'a 'rã reĩa
gui.
18 Ema'ẽ ndeyvýry rupi rexa aguã, mba'eta ndea py ono'õ jogueruvy.
Anhetẽ ete xee ae rekove rupi aura vy aipoa'e: 'Ha'e kuery ma ndejee
remoĩ 'rã renhembojeguaa rami, ha'e kuery re vy neporã 'rã kunhataĩ
omenda ta va'e rami' ", he'i SENHOR.
19 "Nerenda ma tekoa ve'ỹ ha'e ombovaipa pyre ranhe itui va'ekue.
Ndeyvy voi ombovaipa pyre itui va'ekue teĩ aỹ ma ndee Sião, nekyrĩ'i vai
ete 'rã ndere hekoa va'e kuery ha'e javi oĩmba aguã. Ha'e gui nemombaare
kuery ma mombyry 'rã ikuai ndea gui.
20 Nememby kuery ha'e ndepi'a kuery ndegui oipe'aa pyre heta ju
vy aipoe'i 'rã okuapy ndevy: 'Kova'e henda ma kyrĩ'i vai ete orevy.
Embotuvixave ke roĩ aguã', he'i 'rã okuapy.
21 Ha'e gui ndejeupe ae aipo're 'rã: 'Mava'e tu kova'e kuery omoingo
va'ekue xememby ha'e xepi'arã? Mba'eta xegui ma xememby kuery
ha'e xepi'a kuery oipe'apaa, ha'e na'imembyvei aguã rami aiko va'ekue,
amboae yvy katy xereraa, ha'e oayvupy e'ỹ aiko va'ekue. Mava'e tu ha'vy
omoingo kova'e kuery xememby ha'e xepi'arã? Xee ma xeae'i xerejaa
va'ekue ri kova'e kuery magui tu ou?' 're 'rã."

---

[p] **49.14-21** Apy ma Sião Jerusalém tetã ma peteĩ kunha rami ijayvu, ha'e ramo SENHOR ombovai 'rã tetã pe.

[o] **49.10** Apocalipse 7.16

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Ha'e gui po rami SENHOR ijayvu: “Xee ma aupi 'rã xepo yvy regua
kuery oexa pavẽ aguã, heta va'e kuery oexaa py aupi 'rã xevygua
bandeira. Ha'e ramo ha'e kuery ojyva áry oguerupa 'rã nememby kuery
ha'e ndepi'a kuery, oaxi'y áry guive.
23 Ha'e ramo huvixave kuery ma onhemoingo 'rã tuvyrã, ha'e huvixa
kunha ma omokambu 'rã. Ha'e rami vy nerenonde ha'e kuery guenapy'ã
re ikuai 'rã, ha'e yvy re ngova omovaẽ reve onhemo'yvyĩ'i 'rã okuapy
ndepy yvýry. Ha'e ramo reikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa, ha'e xere
ojerovia va'e kuery noxĩmbai 'rãa”, he'i.
24 Peteĩ ipy'a guaxuve va'e gui nda'u oipe'aa 'rã omba'erã ojou va'ekue?
Peteĩ joguereko axya gui nda'u oo jepe 'rã teve nhuã py ombo'a va'ekue?
25 Ha'e rami teĩ po rami SENHOR ijayvu: “Ha'e rami avi nhuã py ombo'a
pyre kuery oo jepe nho 'rã ipy'a guaxuve va'e gui, joguereko axya gui
ombo'a va'ekue ojepe'a 'rãe, mba'eta ndere opu'ã va'e kuery re xee apu'ã vy
araa jepe 'rã nememby kuery ha'e ndepi'a kuery.
26 Ha'e rami vy ajapo 'rã ndereréko axyare kuery ngo'o re ae okaru aguã
rami, ha'e nguguy py ae vinho py rami oka'u okuapy aguã rami. Ha'e
rami rã avakue ha'e javi oikuaapa 'rã xee ae SENHOR aikoa, ndereraa
jepea ha'e nderepya, Jacó kuery ruete Ipo'akapa va'e aiko.”

SENHOR rembiguai ojavykya rei teĩ ojeroviapy oikoa re ijayvuague

50 1 Po rami SENHOR ijayvu: “Mamo tu oĩ kuaxia para pendexy
re amendaa gui xee ajepe'a ha'e amondouka aguã regua?[q] Ha'e
nunga ndoikoi ae. Ha'e rami e'ỹ vy mava'e tu xemboreveaty oiko ixupe
peẽ kuery rovendeague? Any, pendereko vaia káuxa ae penevendepaa,
pejejavyague re pendexy omondoukaa.
2 Mba'exa tu ha'vy xee aju teĩ avave rei ndojekuaai, ha'e xee roenoĩ teĩ
avave rei naxembovai? Xepo nda'u ijapu'a'i vai ete ri rogueraa jepe aguã?
Tyrã pa naxembaraetevei ma rogueraa jepe aguã? Mba'eta ye'ẽ pe xeayvu
vy rive amombirupa, ha'e yakã 'rãgue py ajapo tekoa e'ỹa opyta aguã
rami, pira ha'e py ikuai va'e inemba peve. Yy jipoi ramo omanomba 'rã
yuvei gui.
3 Xee ae ma yva amoũmba va'e, inhovãarã ajukue voxa guigua ramigua
amoĩ vy”, he'i.
4 “Ha'e gui xevy pe SENHOR Nhanderuete ome'ẽ hi'arandu va'e ayvu,
ikane'õ va'e pe xeayvu kuaa aguã ambopy'a guaxua rupi. Ko'ẽ nhavõ
aje'ive xembovy 'rã, xeapyxa oipe'a 'rã hembiguai rami ajapyxaka aguã.
5 SENHOR Nhanderuete xeapyxa oipe'a ramo xee nanhe'ẽ rendu e'ỹi,
ixugui ndajepe'ai guive.

---

[q] **50.1** Apy ma Israel kuery pe SENHOR ijayvu. Mba'eta SENHOR e'ỹ opoi Israel gui, ha'e rã Israel kuery ae ojejavypaa rupi ojepe'a okuapy ixugui.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e rami vy xekupe rupi anhenupã ukapa, xerova voi nanhomi
xe'a moatãa kuery gui, xerova ndarovai xere ijayvu vaikue-ikue ha'e
onyvõmba rei va'e gui.
7 Mba'eta Nhanderuete xepytyvõ axĩmba e'ỹ aguã rami. Ha'e ramo xerova
ajapo ita rami hatã aguã, mba'eta aikuaa naxĩmbai 'rãa.
8 Xemboeko porã va'e xea katy'i oĩ ramo mava'e tu ijayvu rei ta xere?
Jajexa uka ha'vy joa py. Mava'e tu xerovai guarã oiko ta? Penhemboja ke
ha'vy nhanhomboayvu aguã.
9 SENHOR Nhanderuete ae xepytyvõarã oiko ramo mava'e tu xembopaga
'rã? Ha'e rã ha'e kuery ma okanhymba 'rã ajukue vixo'i ho'upaa rami."
10 Mava'e peẽ kuery regua nda'u SENHOR mboetea rupi ete peiko, ha'e
hembiguai penhe'ẽ rendu va'e? Pytũ rupi tataendy reve'ỹ oiko va'e ma
tojerovia SENHOR rery re, toĩ atã Nhanderuete re.
11 Ha'e rã peẽ kuery tata pemoendy ha'e hu'y endy va'e pereko katu va'e
ma tata ha'e hu'y pemoendy va'ekue rexakãa rupi tema peiko. Ha'e rami
avi xegui ae 'rã ou penembopagaarã, roitypa 'rã pejexavai aguã py.

Sião pygua kuery ovy'a ju aguã re ijayvuague

51 1 "Teko porã rupi peikoxe ha'e SENHOR peka va'e, pendu ke
xeayvua. Penema'endu'a ke itaova ha'e itakua ha'e va'e gui
penemoingoague va'e re.
2 Penema'endu'a ke penderu Abraão ha'e penekuavãare Sara re ae.
Mba'eta Abraão aenoĩ jave peteĩ'i oiko. Ha'e gui aroayvu porã vy
amboetave karamboae.
3 Mba'eta xee SENHOR ma Sião voi amboaxy. Amboaxy avi 'rã tetã
rupi tekoague ikuai va'e ha'e javi. Ha'e vy ajapo 'rã ha'e rupi tekoa e'ỹ
oĩ va'e Éden pyguare rami iporã ju aguã, ajapo 'rã opyta rei va'ekue-
'ekue xevygua yvotyty rami. Ha'e ramo oendua ju 'rã ovy'a va'e ha'e py,
oguerovy'aa rupi oporaei va'e mba'epu reve.
4 "Peikuaa pota ke, xevygua kuery. Xevygua tetã pygua kuery, pendu ke
xeayvua. Mba'eta xegui ae ojekuaa 'rã lei, xeguigua teko porã aikuaa uka
'rã yvy regua kuery moexakãmbaarã.
5 Mba'eta xeguigua teko porã ma mombyry e'ỹ oĩ, ojekuaa ma ajogueraa
jepea voi. Ha'e rami vy xepo'akaa rupi areko 'rã yvy regua kuery. Ye'ẽ
yvýry ikuai va'e voi xerarõ okuapy, xere ojerovia xepo'aka aguã.
6 Pema'ẽ ke yva re, ha'e gui yvy katy ju pema'ẽ. Mba'eta yva okanhymba
'rã hataxĩ rami, ha'e yvy ma inhymamba 'rã ao vaikue rami, hexe hekoa
va'e kuery voi omanomba vyvoi 'rã mbarigui rami rive. Ha'e rã ajogueraa
jepea ma oĩ riae 'rã, xeguigua teko porã voi nombovaipaai 'rã.
7 "Peẽ kuery teko porã peikuaa va'e, pendu ke xeayvu, penekuraxõ re
xeguigua lei oĩa va'e. Pekyje eme avakue pendejojai rei teĩ, penhemondyi
eme pendere ijayvua rei ramo.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Mba'eta ha'e kuery ma omombaa 'rã ajukue vaikue rami, vexa'i rague
vixo'i ho'upaa rami ae. Ha'e rã xeguigua teko porã ma oĩ riae 'rã, ha'e
ajogueraa jepea ma ta'y jevy-jevy ikuaia peve 'rã oĩ.”
9 Emyĩ ke, SENHOR ndepo'akapa va'e, emyĩ ke. Ndejee emoĩ
nembaraetea rexa uka aguã. Emyĩ ke ymave rupi ymagua kuery ikuai
jave guare rami. Ha'e rami vy ndee e'ỹ ri ty'y Egito yvy mombaare, ha'e
ye'ẽ rupigua jukaare?
10 Ndee e'ỹ ri ty'y ye'ẽ typya mombiruare? Mba'eta ye'ẽ mbyte rupi taperã
rejapo va'ekue, reraa jepe va'e kuery oaxapa aguã.
11 Ha'e rami vy SENHOR oepy va'e kuery ojevypa ju 'rã. Sião tetã py oupa
'rã okuapy oporaei reve. Ha'e kuery akã re ma vy'a opa e'ỹ va'e 'rã oĩ
coroa rami. Ha'e kuery oupity va'erã va'e ma mby'a porã ha'e vy'a anho.
Ha'e rã mboriau ha'e mby'a vai ma okanhymba 'rã.
12 “Xee, xee ae rombovy'a va'e. Mba'exa tu ha'vy ndee rekyje 'rã avakue
omano va'erã gui rive, ha'e avakue ra'y kuery jai rogue rami okanhy
va'erã va'e gui?
13 Mba'exa 'rã tu ndee nderexarai SENHOR nemoingoare gui? Mba'eta ha'e
ae yva pyoare ha'e yvy nhonoare oiko. Mba'e re tu ndee ko'ẽ nhavõ rekyje
reikovy joavyky rei va'e nhomomba aguã rami ikuai va'e poxya gui rive?
Mamo tu opyta joavyky rei va'e poxya?
14 Mba'eta escravo-rã heraa pyre opoipaa voi 'rã, nomanoi 'rã ha'e py,
yvyra rupa py nomboguejyai 'rã ha'e py. Ha'e rami 'rãgue py ho'u va'erã
ndoatai 'rã.
15 Mba'eta xee ma SENHOR Nderuete. Yai revovo onhendu aguã ye'ẽ
omomyĩ va'e ma xee ae. SENHOR ixondaro reta va'e xerery.
16 Amoĩ 'rã xeayvu ndejuru py, ha'e romo'ã 'rã xepo py, yva pyau aipyo
ha'e yvy pyau anhono aguã. Ha'e rami vy Sião pygua kuery pe ‘Peẽ ma
xevygua kuery’, ha'e 'rã.”
17 Emyĩ ke, ndee Jerusalém tetã! Emyĩ ke, ha'e epu'ã ju! SENHOR
po gui karo ipoxya oĩa rejopy va'ekue gui rey'u ae ma. Karo
nhomoakanhymbaarã oĩa va'e gui rey'upa ma.
18 Nememby kuery, ndepi'a kuery rereko'i va'ekue regua neĩ peteĩve ma
nanepytyvõia rupi oiko. Remongakua'i va'ekue neĩ peteĩve ma ndepo re
ndojopy herekovyi.
19 Mava'e tu nemboaxyarã oĩ? Mba'eta ndere ou va'ekue mokoĩ regua:
nembojexavaia ha'e nemombaa, karuai ha'e kyxe. Mba'exa tu ha'vy
nembovy'aarã noĩ?
20 Mba'eta nememby kuery ha'e ndepi'a kuery ho'apa ma inhakanhy vy.
Tape oĩ va'e-va'e rupi ma onheno okuapy, nhuã py guaxu ombo'a pyre rami.
Mba'eta ha'e kuery re ou SENHOR poxya, Nhanderuete ijayvu eteague.
21 Ndee rejexavai ha'e reka'u ri teĩ vinho gui e'ỹ ta'vy. Ha'e nunga rupi
endu ke pova'e nunga.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 SENHOR Nderuete, ojeupegua kuery repya aipoe'i: “Ndepo gui aipe'a ju
'rã karo nemoakanhyarã ha'e xepoxya oĩa. Ha'e va'e gui ma nderey'uvei 'rã.
23 Ha'e gui nembojexavai reia kuery po py ju 'rã amoĩ, ndevy pe ‘Ejero'a
ke, nde'áry rupi roaxa aguã’, he'i va'ekue po py ae. Mba'eta renheno ramo
ndekupe áry rupi ha'e kuery oguata va'ekue, yvy e'ỹ vy tape oĩ va'e rupi
oguataa rami.”

52 1 Emyĩ ke, ndee Sião tetã. Emyĩ ke, emoĩ nembaraete aguã.
Ndee Jerusalém tetã iky'a e'ỹ va'e, enhemonde ke ndeao iporãve
va'e py. Mba'eta ndea py ma opire omboi uka va'e e'ỹ ndoikevei 'rã, neĩ
ndojeky'a'o ukai va'e kuery voi.
2 Enhembojaity ke yvy ku'i gui. Evy ke Jerusalém, ha'e eguapy ju einy.
Eipe'a ke corrente ndeaju'y jokuaague, Sião memby escravo-rã ndereraa
va'ekue.
3 Mba'eta po rami SENHOR ijayvu: “Hepy re e'ỹ nevendeague rami
peráta re e'ỹ ju 'rã rojogua”, he'i.
4 SENHOR Nhanderuete aipoe'ive ju: “Jypy'i ma xevygua kuery Egito yvy
katy oje'oi raka'e ha'e py ikuai aguã. Ha'e gui ma Assíria pygua kuery ju
mba'e py e'ỹ ombojexavai.
5 Ha'e gui aỹ teĩgue ju mba'e tu ha'e py oiko? Mba'eta xevygua kuery
ogueraapaa rive ju hepy re'ỹ. Ijavyky reia kuery ojapukai atã okuapy. Ha'e
nunga rupi xerery re ijayvu vaikue-ikuea ko'ẽ nhavõ”, he'i SENHOR.[r]
6 “Ha'e rami teĩ xevygua kuery oikuaa nho 'rã xerery. Ha'e va'e ára ma
oikuaa 'rã okuapy xee ‘Apy ma aĩ’ ha'e va'ea”, he'i SENHOR.
7 Iporã ete! Yvyty áry rupi mba'emo pyau mombe'ua ou jekuaa! Ha'e
va'e ma omonhendu ouvy nhandekuai porã ju aguã, omombe'u iporã va'e,
nhandereraa jepea regua. Ha'e vy Sião pygua kuery pe ma “Penderuete
ipo'aka ma”, he'i.[s]
8 Aipo ma, peneretã rarõa kuery ojapukai nhendu. Ha'e kuery ovy'a reve
ojapukai atã okuapy, mba'eta oexa Sião tetã katy SENHOR ou jevy rã.
9 Peporaei ke pekuapy, peẽ tekoague Jerusalém py pendekuai va'e. Pevy'a
pekuapy peteĩ rami, mba'eta SENHOR ombovy'a ju ma ojeupegua kuery,
oepy ma Jerusalém tetã.
10 Yvy regua kuery ha'e javi oexaa py SENHOR oupi ojyva iky'a e'ỹ va'e.
Ha'e ramo yvy apy guive oexapa 'rã Nhanderuete nhandereraa jepe rã.
11 Ha'e nunga rupi pejepe'a ke, pejepe'a upe gui, ha'e peju ju. Pejopy
eme ha'eve'ỹ va'e re. Pejepe'a ke ha'e kuery mbyte gui. SENHOR pegua
tembiporu peraa va'e kuery, pejeky'a'o ke.[t]
12 Pejepe'a pojava rei eme guive, pejava eme, mba'eta SENHOR oo 'rã
penerenonde, Israel kuery ruete penderakykue rupi avi 'rã oo penerarõ
vy.

---

r 52.5 Romanos 2.24 **s 52.7** Romanos 10.15 **t 52.11** 2 Coríntios 6.17

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Nhanderekovia SENHOR rembiguai oiko axy aguã re ijayvuague

13 "Ha'e gui xerembiguai ma oiko kuaa 'rã. Ha'e ramo omboyvatea ha'e
omboetea ete 'rã, pavẽ áryve 'rã oiko.
14 Ha'e rami avi heta oexa vy onhemondyi, mba'eta pavẽ gui
ombovaikueave, ava rami ve'ỹ omombytaa rã.
15 Ha'e rami ae avi yvy regua kuery áry rupi omboayvi 'rã. Ha'e ramo
huvixave kuery onhemondyipa vy ombotypa 'rã ojuru, mba'eta oexa 'rã
ha'e kuery pe omombe'ua va'ekue'ỹ, ha'e oikuaa nho 'rã oendu va'ekue'ỹ."[u]

53 1 Mava'e tu oguerovia ayvu romombe'u va'ekue? Mava'e pe tu
SENHOR oikuaa uka opo'akaa?[v]
2 Mba'eta henonde hembiguai yvate-vateve ovy yvyra rapytakue renhoĩ
rami, yvy piru reia py yvyra rapo gui hi'yky hoky va'e rami. Jaexa rã
omboete pyrã e'ỹ merami, na'iporãi guive. Neĩ peteĩ henda py voi noĩ
iporãa jarovy'a va'erã.
3 Oayvupy e'ỹve oiko, avakue pavẽ gui oipotapy e'ỹve ete. Ava oiko axy
va'e, tekoaxy oendu jepi va'e guive. Ha'e ma avakue ndoayvui vy ixugui
ngova omo'ã okuapy. Ha'e ramo nhande voi ndajaikuaa potai va'ekue hexe.
4 Mba'eta anhetẽ ojee ae ogueraa nhandereko axykue, nhanemba'eaxy
omoĩmba ojee. Ha'e rã nhande ma jaikuaa va'ekue ombopaga pyrã rã
Nhanderuete omoingo axy ha'e ombojexavaia rami.[w]
5 Ha'e rami teĩ nhande nhandereko vaiaty py ma oipyxoa, jajejavyague re
ae omou'ũa. Hexe oĩ tekoaxy nhanemoingo porãarã, ha'e oinupãa ague re
vy nhande jakuera.
6 Nhande kuery ha'e javi nhakanhymba javy vexa'i rami, peteĩ-teĩ jajepe'a
va'ekue tape gui. Ha'e ramo hexe ma SENHOR omoĩ nhande kuery ha'e
javive reko vaiaty.[x]
7 Ha'e ma omoingo axya ha'e omo'yvyĩ'ia teĩ ndoipe'ai ojuru. Vexa'i ojukaa
aguã katy ogueraa va'e rami, vexa'i rague ayaa renonde ogueraa rã
okyrirĩ ratã'i va'e rami ogueraa teĩ ojuru ndoipe'ai.
8 Anhetẽ rupi e'ỹ oikuaa potaa reve ogueraa. Ha'e rami rã ta'y kuery
re avave rei neĩ noexa'ãi. Mba'eta oikove va'e kuery ikuaia gui oipe'aa.
Xeretarã kuery ojejavyague re ae ojukaa.[y]
9 Ha'e hetekue ruparã ma ojoua heko vai va'ekue mbyte py, omano vy
iporiau e'ỹ va'e revegua opyta teĩ. Ha'e rami avi teko vai ndojapoi, neĩ
peteĩ henda py ma ayvu vai noenduai ijuru gui.[z]
10 Ha'e rami teĩ SENHOR oipotaa rami ae omou'ũ ha'e omoingo axy uka.
Ha'e ramo jejavya regua ome'ẽ mbyrã guekove ome'ẽ rire oexa nho 'rã

---

u 52.15 Romanos 15.21 **v 53.1** João 12.38; Romanos 10.16
w 53.4 Mateus 8.17; 1 Pedro 2.24 **x 53.6** 1 Pedro 2.25 **y 53.7-8** Atos 8.32-33
z 53.9 1 Pedro 2.22

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gua'y kuery, oiko pukuve 'rã guive. Ha'e ramo ipo py SENHOR oipota va'e
oiko porã 'rã.
11 Ha'e gui ojexavaiague gui iporã va'e oiko ramo oexa vy ovy'a vaipa 'rã.
Mba'eta Xerembiguai heko porã va'e oikuaa rupi vy heta 'rã omboeko
porã, ojee ae ha'e kuery ojejavyague ogueraa rire.
12 Ha'e nunga rupi heta 'rã xee ame'ẽ ixupe guarã. Ha'e ramo
ipo'akapa va'e kuery mbyte omboja'o 'rã mba'emo porã, omanoa py
guekovea ome'ẽ rire. Heko vai va'e oikoa rami jaikuaa va'ekue teĩ
ojee ae ogueraa heta ojejavyague, heko vai va'e kuery re ojerure
guive.[a]

Sião pygua kuery ikuai porã aguã re ijayvuague

54 1 SENHOR aipoe'i: "Ndee kunha, nememby e'ỹ va'e ae kyrĩ va'e
nereikuavãi va'ekue, eporaei ke revy'aa rupi. Kyrĩ va'e raxy
nerendui teri va'ekue, evy'a ke reporaei reve, erojapukai. Mba'eta kunha
opoi pyre rami reiko va'ekue ri nememby kuery hetave 'rã ome reve riae
oiko va'e memby kuery gui.[b]
2 Ha'e nunga rupi embopyve ke ndero reĩa renda, emoatãve ke ndero ao'ia
peĩ aguã. Embotuvixa e'ỹ eme, embopukuve ikuaarã, ha'e emo'ã ratãve ke
yvyra rakua ijytarã.
3 Mba'eta peẽ kuery penderetave 'rã peovy reiporu kuaa regua ha'e
reiporu kuaa e'ỹa katy. Ha'e gui neremiarirõ kuery ipo'aka 'rã yvy regua
kuery re, ha'e hekoa ju 'rã tetã opyta rei va'ekue py.
4 "Ekyje eme, mba'eta nanemoxĩmbaavei 'rã. Exĩmba rei eme,
nanemo'yvyĩ'iavei 'rã. Mba'eta nderexaraipa 'rã nekunhataĩ jave rexĩmba
reia rupi reikoague re, imeve'ỹ va'e rami reikoague re guive.
5 Mba'eta nemoingoare ae oiko neme, SENHOR ixondaro reta va'e ma hery.
Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e ma nderepya, 'Yvy jave regua ruete' 'epy
va'e ae."
6 Nderuete aipoe'i: "Kunha opoi pyre iporiau rei va'e, ha'e kunhataĩ oeja
pyre rami reiko va'ekue ri SENHOR nerenoĩ ju.
7 Xapy'a rai'i xee roeja va'ekue ri romboaxy etea rupi ju 'rã rogueru.
8 Xepoxy etea rupi ndegui xerova amo'ã xapy'a'i va'ekue ri romboaxya opa
e'ỹ va'e ju aendu", he'i SENHOR nderepya.
9 "Xevy pe rã ha'e nunga Noé oiko jave guare rami, mba'eta aura Noé
oiko jave guare rami ve'ỹ yy py yvy ndajao'ivei aguã re. Ha'ekue
rami ae aỹ ma ndevy pe ju aura ndaxevaivei, neĩ ndorojou vaivei
aguã re.

---

[b] **54.1** Apy ma Israel kuery ha'e Jerusalém tetã opyta rei va'ekue pe ijayvu, peteĩ kunha opoi pyre pe rami (Gálatas 4.27).

a 53.12 Lucas 22.37

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Mba'eta yvyty ikuai va'e ojepe'apa, ha'e yvy'ã voi ovapa 'rã teĩ
romboaxya ma ndopai 'rã, ha'e ndevy pe xereve guarã ajapo va'ekue
nombovaipaai 'rã", he'i SENHOR nemboaxy va'e.
11 "Ndee Sião tetã, reiko axy ha'e nanembovy'aavei rã rejexavai rei
va'ekue. Ha'e rami teĩ ema'ẽ, ndea py ita oity pyre ambojo'a ju vy pytã
va'e py 'rã amboja, ha'e ita safira py ju 'rã amboyta.[c]
12 Ndea py torre ajapo ju 'rã rubi gui, kora rokẽ ma carbúnculo gui, ha'e
tetã kora ha'e javi rupi ma itaendy iporãve va'e gui 'rã ajapo.
13 Nememby kuery ha'e ndepi'a kuery ha'e javi ma xee SENHOR ae 'rã
ambo'e. Ha'e ramo ikuai porã 'rã opa mba'e py.[d]
14 Teko porã rupi 'rã anhangareko ndere nemoingo axyarã va'ekue gui
mombyry, ha'e ramo nderekyjevei 'rã. Nemondyiarã va'ekue gui voi
mombyry 'rã reiko, ndouvei 'rã ndere.
15 Xapy'a rei ndere opu'ã va'e oiko teĩ xee ambou va'e e'ỹ 'rã. Ha'e ramo
ndere opu'ã va'e oitypaa 'rã nerenonde.
16 Mba'eta xee ma ferro re omba'eapo va'e moingoare, tata py hatapyĩ re
oipeju vy tembiporurã ojapo va'ety. Amoingo avi nhomombaarã mba'emo
ombovaipa aguã.
17 Ha'e rã nderovai ma tembiporu revegua ou vy ndojapoi 'rã mba'eve. Ndere
ijayvu rei va'e ou teĩ ndee 'rã ndepo'aka. Ha'e ramigua ma xee SENHOR
ambou xerembiguai kuery peguarã amboeko porã vy", he'i SENHOR.

Nhomboaxypa aguã re ijayvuague

55 1 "Peẽ kuery pendey'uvei va'e, pendu ke, ha'e peju yvu oĩa py
pey'u. Pendeperáta e'ỹ va'eri peju pejogua ha'e pekaru. Tá, peju
ke pejogua vinho ha'e kamby, peráta re'ỹ, hepy re'ỹ.
2 Mba'e re tu peráta peme'ẽ 'rã tembi'u re'ỹ? Mba'e re tu pendery'ai 'rã
penembovy'aarã re'ỹ? Pendu ke, pe'u iporã va'e. Ha'e rami vy pevy'a 'rã
iporã ete va'e re.
3 Pejapyxaka porã ke, ha'e peju xea py. Pendu, peikove riae aguã. Mba'eta
pendevy ajapo 'rã xereve guarã raka'e rã peve guarã, ha'e romboaxy 'rã
Davi pe xeayvuague rami vy.[e]
4 Mba'eta ha'e va'e ma amoĩ raka'e xepo'akaa kuaa ukaarã yvy regua
kuery pe, huvixa yvateve va'e ha'e kuery re opena va'erã.
5 Ma'ẽ, peẽ kuery penoĩ 'rã pexa va'ety e'ỹ regua kuery. Ha'e kuery
penderexa va'ety e'ỹ teĩ onha 'rã jogueruvy pendea katy. Ha'e kuery ma
SENHOR Penderuete, Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e re ojerovia etea rupi
ou okuapy, penemboete uka ramo."

---

[c] **54.11-12** Safira ma itaendy hovy va'e, rubi ma pytã va'e, ha'e rã carbúnculo ma pytã va'e tuvixave va'e. Ita hepyve va'e meme.

d 54.13 João 6.45 **e 55.3** Atos 13.34

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Peka ke SENHOR ojejou uka teria ja, pejapukai ixupe ha'e'i py teri oĩa ja.
7 Tove heko vai va'e tojepe'a oikoaty gui, ojejavy rei va'e tojepe'a ha'eve'ỹa rami onhembopy'aa gui. Tojeko rerova SENHOR pe, mba'eta omboaxy 'rã. Tojevy Nhanderuetea py, opa mba'e py joperdoa va'e ramo.
8 "Mba'eta xee anhembopy'aa ma peẽ kuery penhembopy'aa ramigua e'ỹ, ha'e xereko voi peẽ kuery reko ramigua e'ỹ", he'i SENHOR.
9 "Mba'eta yvy gui yva yvate etevea rami avi pendereko gui xereko voi yvateve, ha'e peẽ kuery penhembopy'aa gui anhembopy'aa yvateve avi.
10 Mba'eta oky ha'e yro'y yva gui ho'a vy ha'ekue katy ju ndooi 'rã yvy omoakỹ e'ỹ re, ha'e rami vy ojapo 'rã mba'emo ra'yĩ moaĩare ojouve ju aguã rami, ha'e mbojape ho'uxe va'e voi ojou aguã rami,
11 ha'e rami ae avi xeayvu xejuru gui oẽ va'e voi ndojevy rivei 'rã xea py. Ha'e rami 'rãgue py ojapo 'rã xee aipota va'e, anhembopy'aague ojapopa 'rã, ha'e rami aguã ae ambou rire.
12 "Ha'e rami rã peẽ kuery peo 'rã pevy'a reve, pendekuai porã'ia rupi roguereko 'rã heravy. Penerenonde yvyty ha'e yvy'ã ikuai va'e poraei onhendu 'rã, yvyra ikuai va'e voi ojepopete 'rã okuapy.
13 Ha'e gui juu'y ikuaiague py yvyra tuvixa va'e henhoĩ 'rã, jai rogue rekovia henhoĩ 'rã murta.[f] Ha'e nunga ma SENHOR re ima'endu'a porãa ha'e omboetea aguã oiko 'rã imarã e'ỹ va'e, raka'e rã peve guarã."

Judeu e'ỹ va'e kuery avi oenoĩ aguã re ijayvuague

56 1 SENHOR aipoe'i: "Teko porã rupi ete ke peiko, anhetẽ rupi pendekuai, mba'eta rogueraa jepea ovaẽ rai'i ma, xeguigua teko porã ojekuaa rai'i ma.
2 Ovy'a ete 'rã avakue ha'e rami ikuai va'e, avakue ra'y kuery ha'e nunga re oĩ atã va'e, sábado ára omongy'a rei e'ỹ aguã ojejoko, ha'e opo py mba'emo vai ojapo rei e'ỹ va'e."
3 Amboae yvy guigua SENHOR re onhemboja va'e aipo te'i eme: "SENHOR xepe'a 'rã ojeupegua kuery mbyte gui." Neĩ eunuco voi ojeupe "Yvyra pirukue rami rive aiko", te'i eme.[g]
4 Mba'eta SENHOR aipoe'i: "Eunuco teĩ xevygua sábado ára nhavõ xemboetea rupi oiko, xee aipota va'e ojee omoĩ ha'e xereve guarã ajapo va'ekue rupi oiko ramo
5 xero py ajapo 'rã ha'e va'e re ima'endu'a porãa aguã rami, xero korapy py, ha'e ixupe ame'ẽ 'rã peteĩ tery gua'y ha'e guajy kueryrã va'ekue gui

---

[f] **55.13** Murta ma yvyra tuvixa ha'e ovareve va'e. [g] **56.3** Eunuco ma tembiguai oa'yĩjo pyre. Ymave rupi eunuco ha'e amboae yvy guigua kuery ma nda'evei va'ekue Nhanderuete pegua kuery mbyte py ikuai aguã (Deuteronômio 23.1-3). Aỹ gui ma ha'eve, apy ijayvua rami.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

oguerovy'ave va'erã. Ha'e kuery peteĩ-teĩ pe ame'ẽ 'rã heryrã imarã e'ỹ
va'e, ivaipa va'erã e'ỹ.
6 Ha'e gui amboae yvy regua teĩ SENHOR omboete aguã onhemboja, ha'e
SENHOR rery omboetea rupi hembiguairã ikuai aguã, tá, sábado ára
omongy'aa rupi e'ỹ omboete, ha'e xereve guarã ajapo va'ekue rupi ikuai ramo
7 ha'e kuery voi xee araa 'rã xevygua yvyty iky'a e'ỹ va'e py, ambovy'a 'rã
xevygua oo onhembo'eaty py. Ha'e ramo ha'e kuery ome'ẽ 'rã mba'emo
ogueru va'e, ha'e xee ajou porã 'rã xevygua altar áry mba'emo ha'e
kuery ome'ẽ va'e. Mba'eta xevygua oo pe ma 'Yvy regua kuery ha'e javi
onhembo'e atyrã oĩ', 'ea 'rã."[h]
8 Israel kuery opa rupi oaĩmba va'ekue SENHOR Nhanderuete omboaty
ju vy aipoe'i: "Xee amboatyve ju 'rã, ono'õ ma voi okuapy va'ekue
amboetave vy", he'i.

Israel kuery rerekoa kuery ára revegua e'ỹ rami ikuaia re ijayvuague

9 Peẽ mymba jai rupi pendekuai va'e, ha'e ka'aguy rupigua inharõ va'e,
peju ke pekaru.
10 Mba'eta ha'e kuery retã rarõa kuery ma ára revegua e'ỹ rami meme
ikuai, mba'eve ndoikuaai. Jagua onhe'ẽ e'ỹ va'e ikuai va'e meme, onhe'ẽ
aguã nda'evei va'e. Ha'e kuery ma oexa ra'ua re rive 'rã ikuai, inhate'ỹ vy
okexe vai va'e.
11 Ha'e kuery regua ma jagua rami ho'upa rei va'e guive, okaru teĩ naevyatãi
'rã. Joe opena va'e mba'eve oikuaa va'e'ỹ ikuai. Peteĩ-teĩ oiko 'rã ha'e ae oipotaa
rami, peteĩ-teĩ ojoupavexea rupi rive 'rã oiko, ha'e rami ikuai va'e ma guive rã.
12 Ha'e kuery joupe-upe aipoe'i 'rã: "Peju ke, aru 'rã vinho irove va'e jaka'u
aguã. Ha'e gui ko'ẽ rã ange guare rami ae ju 'rã nhandekuai, ha'e rami e'ỹ
vy jaka'upave 'rã", he'i okuapy.

Mba'emo ra'angaa mboetea rupi Israel kuery ikuaia re ijayvuague

57 1 "Heko porã va'e kuery omano teĩ avave rei ndoikoi ha'e nunga
re oikuaa pota va'e. Avakue ojeroviapy heraa ramo avave rei
noexa'ãi 'rã ha'e nunga re, mba'eta heko porã va'e kuery ranhe 'rã heraa
nhomoingo axyarã ou e'ỹ re,
2 ha'e ramo oike 'rã mby'a porã oendu aguã py. Mba'eta teko porã rupi
ikuai va'ekue opytu'u 'rã ngupa rupi.
3 "Ha'e gui peẽ kunha imba'evyky va'e pi'a kuery, peju ke apy, itavy rei
rã ojavyky reipy pi'a kuery.
4 Mba'exagua tu pembojaru rei pekuapy? Mba'exagua rovai tu peipe'a
pendejuru, ha'e pendeayvu rei? Peẽ kuery tu teko vai ha'e apu guigua
meme.

---

[h] **56.7** Kova'e ayvu rupi Jesus ijayvu Mateus 21.13, Marcos 11.17 ha'e Lucas 19.46 py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Peẽ kuery ma tavy reia rupi anho pendekuai yvyra hogue ana va'e
mbyte rupi. Ha'e py ma pendera'y kuery ae pejuka uka 'rã yvyugua oĩ va'e
py, ha'e itaova pa'ũ rupi.
6 Ha'e rami vy ita yxyĩ rei va'e mbyte rupi pendereko rami ae 'rã pendekuai.
Ha'e va'e áry ae avi penhoẽ 'rã heakuã porã va'e, ha'e ta'angaa pe rive
peme'ẽ 'rã mba'emo aju. Xee nda'u arovy'a 'rã ri ha'e rami pendekuaia?
7 Ha'e gui yvyty yvateve va'e áry remoĩ 'rã nderupa. Ha'e katy ju reẽ 'rã
ta'angaa pe mba'emo reme'ẽ aguã.
8 Nerokẽ kupe ha'e okenda rupi rembopara 'rã nda'evei ete va'e py.
Ha'e gui remoatã 'rã nheovãa, ha'e rejeupi 'rã tupa py, rembopy 'rã
ndetavy aguã. Ha'e kuery reve pejogueroayvu 'rã reipota va'e re. Ha'e vy
'Nhandetavy ha'vy' 're vy rema'ẽ 'rã ipire reia re.
9 Ha'e gui huvixavea py reo 'rã mba'emo kyra ha'e heakuã porã va'e reme'ẽ
va'erã reve. Ha'e gui mombyry katy 'rã remondouka ndeayvu reraarã,
yvyra rupa peve.
10 Mombyry ete reguata vy nekane'õ teĩ 'Ovare va'e'ỹ ma ta'vy ajapo',
nderei 'rã. Mba'eta rejou 'rãe reka va'e. Ha'e nunga rupi ae nanekangyi 'rã.
11 "Ha'e gui mava'e gui nda'u rekyje, apu rupi reiko aguã? Mba'eta
nanema'endu'ai xere, xereko re ndereikuaa potai guive. Yma guive akyrirĩ
teve xerenonde nderejererokyjei aguã?
12 Xee aikuaa ukapa 'rã ha'e rami ete reikoa. Ha'e ramo nerembiapokue
ma mba'everã ndovarei 'rã ndevy.
13 Rejapukai ramo tove mba'emo ra'angaa rereko va'e ae tandereraa jepe!
Ha'e nunga ma yvytu rive 'rã ombovevepa heravy, peteĩgue'i oipeju teĩ
ogueraapa vyvoi 'rã. Ha'e rã xere ojerovia va'e kuery pe ma yvy ame'ẽ 'rã
imba'erã, ha'e ramo hekoa 'rã xevygua yvyty iky'a e'ỹ va'e áry."

Ojeko rerova va'e kuery ikuai porã aguã re ijayvuague

14 Aipo'ea 'rã: "Pembojoja ke taperã, pembojoja ha'e pereko katu,
xevygua kuery renonde gui peipe'apa onhepyxanga aguã oĩ va'ekue."
15 Mba'eta po rami ijayvu Yvate ete va'e, Ipo'akapa va'e, Hi'amba marã e'ỹ
va'e, Iky'a e'ỹ va'e hery va'e. Ha'e vy aipoe'i: "Xee ma yvate ete iky'a e'ỹa
py aiko va'e. Aiko avi iporiau rei ha'e ikangy va'e reve, ambopy'a guaxu
aguã ikangy va'e, ha'e ambovy'a ju aguã iporiau rei va'e.
16 Mba'eta riae e'ỹ 'rã xee ajojou vai, ndaxepoxy riaei 'rã guive. Mba'eta
ha'e rami aiko va'e rire ha'e kuery nhe'ẽ ikangypa vy ho'apa 'rãgue
xerenonde, ha'e xee amoingo va'ekue pytuẽa opa 'rãgue.
17 Heta va'e kuery mba'emo oipotapa reia rupi ikuai ramo ma xepoxy
vy amoingo axy va'ekue. Ha'e rami vy xerova amo'ã, xepoxy teĩ xenhe'ẽ
rendu e'ỹ va'e ma ha'e kuery ae oipotaa rami rive ikuai.
18 Ha'e kuery ikuaia aexa teĩ amonguera 'rã. Ha'e vy areko ha'e ambovy'a
ju 'rã ojae'o okuapy va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Ha'e kuery xereroporai ramo ame'ẽ 'rã mby'a porã. Mby'a porã ame'ẽ
'rã mombyry ikuai va'e pe, ha'e'i py ikuai va'e pe guive. Ha'e rami vy xee
amonguerapa 'rã", he'i SENHOR.
20 "Ha'e rã heko vai va'e ma ye'ẽ omyĩ va'e rami ikuai. Mba'eta ha'e
nunga ndopytu'ui 'rã, yy ojegui ae omombo 'rã yapo ha'e iky'akue.
21 Ha'e rami vy heko vai va'e re ma noĩ 'rãe mby'a porã", he'i Nhanderuete.

Ha'evea rami okaru e'ỹ re ikuai aguã re ijayvuague

58 1 "Ejapukai atã, ejejoko eme, ejapukai mimby guaxu rami.
Xevygua kuery pe eikuaa uka heko vaia, Jacó kuery pe
emombe'u ojejavya.
2 Ha'e rami ete ikuai teĩ xereka merami 'rã ko'ẽ nhavõ. Ovy'a merami
xevygua tape oikuaa vy teko porã rupi ikuai va'e rami teĩ, ha'e nguuete
reko gui ndojepe'ai va'e rami. Ha'e rami vy xevy oporandu 'rã teko porã
re, onhemboja merami xee Nguuete va'e re.
3 Ha'e rami vy aipoe'i 'rã: 'Mba'e re tu rokaru e'ỹ re orekuai teĩ ndee
ndereikuaa potai? Mba'e re tu orenhe'ẽ py rojexavai ramo ndee nderexa
potai ri?' he'i okuapy. Mba'eta peẽ kuery pekaru e'ỹ re pendekuaia ára
peẽ ae peipota va'e re rive 'rã pepena, ha'e pejapopa 'rã penerembiaporã
oĩ va'e.
4 Ha'e rami vy pejoguero'aa rupi rive 'rã pendekuai pekaru e'ỹ re,
penhomotare'ỹ, ha'e pendepo iky'a va'e py pejojuka aguã. Aỹ ha'e rami ete
pekaru e'ỹ re pendekuai ramo pendeayvua noenduai 'rã yva re.
5 Ha'e rami ete ri nda'u pekaru e'ỹ re pendekuai aguã xee aeja raka'e?
Mba'eta peteĩ'i ára re avakue ojexavai 'rã onhe'ẽ py, oakã oity 'rã jai rogue
rami, ha'e oguýry rupi oipyo 'rã ajukue voxa guigua tanhimbu reve. Ha'e
ramia pe ri nda'u 'Jakaru e'ỹ re nhandekuaia ára SENHOR nhandejou porã
'rã', peje?
6 "Ha'e rami 'rãgue py po rami aguã e'ỹ teve pekaru e'ỹ re pendekuai
aguã aeja raka'e? Teko vai py ojokua pyre pepoi aguã e'ỹ teve, ha'e
tembiguai jokuaa pejora aguã, ombojexavaipy peraa jepe, ha'e peteĩ-teĩ
oguereko axya pemomba aguã e'ỹ teve?
7 Okaruxe va'e pe mbojape pemboja'o aguã e'ỹ teve, ha'e pendero
py iporiaukue hoo e'ỹ va'e pemovaẽ aguã, ipire rei va'e pexa vy
pemonhemonde, ha'e peẽ ramigua gui napenhemi aguã e'ỹ teve?
8 Ha'e rami ri pekaru e'ỹ re pendekuai ramo penerexakãa ojekuaa porã 'rã
ko'ẽ rami, ha'e are e'ỹ re pekuera aguã avi 'rã ojekuaa. Pendereko porãa
ojekuaa 'rã penerenonde, ha'e penderakykue ma SENHOR guexakãa rupi
onhangareko 'rã pendere.
9 Ha'e ramo pejapukai ramo SENHOR ombovai 'rã. Pendereraa jepe aguã
re pejapukai ramo 'Apy ma aĩ', he'i 'rã. Xapy'a rei penembyte gui peipe'a
ramo pejoguerereko axya, penhomongyje reia ha'e ayvu rei guive,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 xapy'a rei okaruxe va'e pe mba'emo pemboja'o aguã pendepy'a re pemoĩ,
ha'e ojexavai rei va'e pemoevyatãmba aguã, ha'e ramo ma penerexakãa
ojekuaa 'rã pytũa py, pendea py pytũa oĩ va'ekue ma kuaray mbyte rami
'rã hexakã.
11 Ha'e ramo SENHOR pendereko riae 'rã, penemoevyatã 'rã tekoa e'ỹa
py teĩ, ha'e omombaraetepa 'rã penekãgue. Peiko porã 'rã yvotyty omoakỹ
riaepy rami, ha'e yvu peteĩgueve ma ipiru e'ỹ va'e rami avi.
12 Ha'e gui penda'y kuery ju omoatyrõ 'rã tekoa ivaipa va'ekue. Pemboyta
pyau ju 'rã oo ymague. Pendevy aipo'ea 'rã 'Kora pa'ũ moatyrõa', ha'e
'Tekoa ha'e tape ymague mbopyaua', 'ea 'rã.
13 "Xapy'a rei sábado ára penhemongy'aa gui pejejoko, ha'e mba'emo
peẽ ae pejapoxe va'e pejapoa gui xevygua ára iky'a e'ỹ va'e py, ha'e rami
'rãgue py sábado ára pe 'Iporã ete SENHOR ára iky'a e'ỹ va'e nhamboete
aguã' peje ramo, ha'e pendekuaiaty rami ve'ỹ xemboete ramo, peẽ ae
peipotaa rami ve'ỹ pendekuai aguã, neĩ ayvu reko rei py voi pendeayvu
e'ỹ aguã,
14 ha'e rami rã xee SENHOR re ae 'rã pevy'a. Ha'e ramo xee ajapo 'rã
yvyty yvate va'e re peẽ peovy aguã rami, ha'e romombaraete 'rã
peneramoĩ Jacó peguarã ame'ẽ va'ekue re", he'i. SENHOR ojuru py ae
ijayvu.

Israel kuery reko vaia re ijayvuague

59 1 SENHOR po ma ijapu'a'i va'e'ỹ pendereraa jepe e'ỹ aguã,
nda'ijapyxa ve'ỹi guive pendeayvua oendu e'ỹ aguã.
2 Ha'e rami 'rãgue py pejejavya rima penemboja'o Nhanderuete gui,
pendereko vaia ae ojapo pendegui ngova omo'ã aguã rami, pendeayvua
oendu e'ỹ aguã.
3 Mba'eta pendepo huguypa riae, ha'e penekuã re ma pejejavya anho oĩ.
Pendejuru ma apu rupi 'rã ijayvu, ha'e peneapekũ re ma teko vai anho 'rã
oĩ.
4 Mba'eta avave rei ndoikoi teko porã re ojapukai va'erã, ndoikoi anhetẽa
rupi ojexa uka va'erã huvixa kuery renonde. Ha'e rami 'rãgue py ovare e'ỹ
va'e re rive ojerovia, ijapu rei 'rã okuapy. Ojejavy aguã tema oguereko'i
'rã, ha'e teko vai ju oikuavã.
5 Omboaku 'rã mboi rupi'a, ojapo 'rã nhandu kya. Hupi'a ho'u va'e omano
'rã, ha'e hupi'a re opyrõa ramo oiko 'rã mboi.
6 Ha'e gui ikya ojapo va'ekue ma ndovarei 'rã aorã, mba'eta ha'e kuery
rembiapo py avave rei nonheovãai 'rã. Ha'e rami 'rãgue py ha'e kuery
rembiapo ma teko vai anho, ha'e ipo re ma jojukaague oĩ.
7 Ipy ma onha 'rã ojejavy aguã katy, ojapura 'rã heko porã'i va'e ruguy
omoẽ aguã. Ha'e kuery ma teko vairã re rive 'rã ipy'a. Ha'e kuery ikuaia
rupi ma nhomombaague ha'e jojukaague anho oĩ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Ndoikuaavei ma tape peteĩ rami ikuai aguã katy oo va'e, teko porã noĩ
avi 'rã ikuaia re. Ha'e kuery ma teko vai rupi rive ikuai. Ha'e va'e rupi
ikuai va'e ma ndoikuaai 'rã mby'a porã.[i]
9 Ha'e nunga rupi rima nhandegui mombyry oĩ anhetẽ rupi
jajoguerekoa, teko porã voi nanhanderovyi. Nharõ tema hexakãa, ha'e
rami teĩ pytũ anho oĩ. Hexakãa rupi 'rãgue py pytũa rupi nhandekuai.
10 Oo mbotya rupi japovyvya rupi jaiko, ára revegua e'ỹ rami avi, hexa
e'ỹ va'e rami japovyvy jaikovy. Kuaray mbyte teĩ nhanhepyxanga 'rã javy
pytũ rupi rami. Imbaraetekue mbyte rupi teĩ omanogue rami jaiko.
11 Nhande kuery ha'e javi nhakororõ 'rã urso rami, ha'e apykaxu rami 'rã
nhanepoaẽ rei. Anhetẽ rupi joguerekoarã nharõ teĩ ndajajoui. Jaa jepe
aguã jaeka teĩ mombyry oĩ nhandegui.
12 Mba'eta nerenonde ma rojejavyague heta-etave ovy, orereko vaiaty
ma orekuaa ukaarã oĩ, mba'eta orere oĩ 'rã orereko vaiaty anho, roikuaa
guive rojejavya.
13 Mba'eta SENHOR rovai jajekore ha'e nhandeapu 'rã. Jajepe'a
Nhanderuete gui, nhandeayvu 'rã nhanhombojexavai ha'e nhanhe'ẽ
raxave aguã re anho. Nhandepy'a re nhamoĩa rami apu rupi anho 'rã
nhandeayvu.
14 Ha'e nunga rupi ae anhetẽ rupi jajoguereko aguã ojepe'a, teko porã ma
mombyry oĩ. Mba'eta anhetẽ va'e ma onhepyxangapa oikovy nhaneretã
mbyte rupi, ha'e teko porã ma nda'evei ovaẽ aguã.
15 Tá, anhetẽ va'e ma okanhy. Ha'e gui teko vai rupi oikoa gui ojepe'a
va'ekue ma ojuka pyrã ikuai. Ha'e ramo SENHOR ma ha'e rami
nhandekuaia oexa vy ndojou porãi, teko porã noĩ rã.
16 Joepyarã SENHOR oeka teĩ ndojoui, onhemondyi guive nhandere
ojerure va'erã ndoikoi rã. Ha'e ramo ha'e ae onhemoĩ ojyva py
nhandereraa jepe aguã, gueko porãa rupi ae imbaraete.
17 Ha'e rami vy pexo regua py rami onhemonde teko porã py, ha'e oakã
re ma ngora ratã rami omoĩ jogueraa jepea. Ha'e vy ao rami omoĩ joepya
rupi oiko aguã, ha'e ajukue puku py rami onhemonde ikyre'ỹa py.
18 Ha'e rami vy nhombopaga 'rã peteĩ-teĩ ikuaiague rami. Opoxya oexa
uka 'rã hexe ija'e e'ỹ va'e kuery pe, ngovaigua kuery ombopaga 'rã ha'evea
rami. Ye'ẽ yvýry rupi ikuai va'e voi ombopaga avi 'rã.
19 Ha'e rami vy kuaray oikea katygua kuery SENHOR rery oendu vy
ojererokyjea rupi 'rã ikuai, ha'e kuaray oua katygua kuery ma oexa 'rã
hexakãa. Mba'eta yy oxyry atã xapy'a va'e rami 'rã ou, SENHOR guigua
Nhe'ẽ ombou va'e.
20 SENHOR aipoe'i: "Ha'e gui ma Sião py ou 'rã joepyarã, Jacó regua
kuery ojeko rerova va'ekue ikuaia py 'rã ou.

---

i **59.8** Romanos 3.15-17

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Ha'e gui xee ma po rami 'rã ajapo xereve guarã ha'e kuery pe. Mba'eta
xeguigua Nhe'ẽ pendere oĩ va'e, ha'e xeayvu pendejuru py amoĩ va'ekue
ma ndojepe'ai 'rã. Neĩ pendera'y kuery gui, neĩ pendera'y ra'y kuery gui
voi ndojepe'ai 'rã, aỹ guive raka'e rã peve", he'i SENHOR.[j]

Jerusalém pyau hexakãmba va'e re ijayvuague

60 1 "Epu'ã ke, enhemoexakã uka, mba'eta nemoexakãarã ou ma
oiny, SENHOR rexakãa ojekuaa ma nde'áry.[k]
2 Mba'eta ma'ẽ, yvy re pytũ anho oĩ, yvy regua kuery áry oĩ pytũ reia. Ha'e rã
nde'áry rupi ma SENHOR omoexakãmba ma, nde'áry hexakãa ojekuaa.
3 Ha'e ramo nemoexakãa katy yvy regua kuery oupa 'rã, huvixave kuery
voi ou 'rã hexakã va'e ndea py ojekuaa va'e katy.
4 Ema'ẽ ke ndeyvýry rupi rexa aguã. Mba'eta kova'e kuery ono'õmba va'e
ha'e javi ma ou ndea py. Ndepi'a kuery ou ju 'rã mombyry gui, nememby
kuery voi oguerua 'rã ojyva áry.
5 "Ha'e nunga rexa vy revy'a ete 'rã. Revy'aa rupi ndepy'a tytypa
ha'e ndepy'a guaxu 'rã, mba'eta ye'ẽ rupi mba'emo porã ikuai va'ekue
oguerupaa 'rã ndevy, ha'e yvy regua kuery mba'emo oguerekopa va'ekue
oguerupa 'rã ndea py.
6 Mymba camelo heta ou vy omonyẽ 'rã nderekoa rupi, camelo iporãve
va'e Midiã ha'e Efa guigua. Sabá pygua kuery voi oupa vy ogueru 'rã ouro
ha'e heakuã porã va'e. Ha'e rami vy oguerovy'a 'rã okuapy SENHOR.
7 Ndea py oguerua avi 'rã vexa'i kuery Quedar yvy gui. Nerymbarã oguerua 'rã
vexa'i ava Nebaiote gui. Ha'e rami vy xemboetea rupi oguerupaa 'rã xevygua
altar peve. Ha'e nunga py amboete ukave 'rã xevygua oo xerexakãa oĩa.
8 "Mba'exagua nda'u ou arai yvate rupigua rami, e'ỹ vy apykaxu guaity
katy oveve va'e rami?[l]
9 Mba'eta anhetẽ ye'ẽ yvýry ikuai va'e kuery xerarõ avi okuapy. Jypy'i
ma Társis guigua kanoã ranhe ou ndepi'a kuery ha'e nememby kuery
mombyry gui ogueru va'e. Ha'e kuery reve ndea py ogueru avi 'rã ouro
ha'e prata oguereko va'ekue, SENHOR Nhanderuete, Israel kuery ruete
Iky'a e'ỹ va'e rery omboetea rupi, nemoexakãmba rire.
10 "Ha'e gui amboae regua kuery omoatyrõ 'rã tetã kora ndevy,
huvixave voi onhemoingo 'rã nerembiguairã. Mba'eta xepoxya rupi
rombopaga va'ekue teĩ roayvua rupi ju romboaxy.
11 Neretã kora rokẽ ikuai va'e ojepe'a riae 'rã. Ara py ha'e pyávy teĩ
nonhembotyi 'rã, ndea py yvy regua kuery mba'emo porã ogueru aguã.
Ha'e nunga reve ndevy ogueru avi 'rã nguvixave kuery.

---

[k] **60.1** Apy ma Jerusalém tetã pe ijayvu peteĩ kunha pe rami, capítulo 54 py oĩa rami avi.
[l] **60.8-9** Apy ma ijayvu kanoã ajukue tuvixa xiĩ rei va'e ojekuaa ouvy va'e re.

j 59.20-21 Romanos 11.26-27

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Ha'e rã amongue yvy regua, e'ỹ vy tetã pygua ndevy ndoikoi va'e ma
omombaa 'rã. Ha'e va'e tetã ombovaipaa katuĩ'i 'rã.
13 "Líbano yvy gui yvyra porãgueve oguerua 'rã ndea py: cipreste,
olmeiro ha'e buxo oguerua 'rã xevygua henda iky'a e'ỹ va'e ombojegua
aguã. Ha'e rami py ajapo 'rã xepy renda iporã ete aguã rami.
14 Ndea py jogueru avi 'rã nembojexavaiare ra'y kuery. Ndepy yvýry ndere
nda'ija'ei va'ekue ojero'a reve 'rã onhemboja okuapy, ha'e guenapy'ã re oĩ
'rã ngova yvy re omovaẽ reve. Ha'e rami vy ndevy pe 'Sião tetã SENHOR
pegua, Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e oĩa', he'i 'rã okuapy.
15 "Hexarai reipy ha'e oeja reipy reiko va'ekue, ha'e ndea rupi avave rei
ndoaxaai va'ekue. Ha'e rã xee ma ndere amoĩ 'rã hexakãa imarã e'ỹ va'e,
neremiarirõ jevy-jevy ikuai va'erã va'e ndererovy'a okuapy aguã rami.
16 Rey'u 'rã yvy regua kamby, huvixa kunhague ae 'rã nemokambu. Ha'e
ramo reikuaa 'rã xee SENHOR ae ndereraa jepea aikoa, nderepya ha'e Jacó
kuery ruete ipo'akapa va'e.
17 Ha'e gui ndea py overa va'e oĩague py aru ruka 'rã ouro, ferro rekovia
ma prata 'rã aru ruka, yvyra rekovia ma overa va'e, ha'e ita rekovia ma
ferro 'rã aru ruka. Ha'e gui ndere oikuaa pota va'ekue rekovia ma amoĩ 'rã
mby'a porã, nembopagaare kuery rekovia ma teko porã 'rã oĩ.
18 Ha'e gui ndeyvy rupi noenduavei 'rã jojukaa, nhomombaa, neĩ
ombovaipa pyre. Ha'e rami 'rãgue py neretã kora pe 'Jogueraa jepea' 'ea
'rã, ha'e rã tetã rokẽ pe ma 'Mboraei rokẽ' 'ea 'rã.
19 Ha'e gui ara py kuaray naexakãvei 'rã nde'áry, jaxy voi nanderexapevei 'rã.
Mba'eta SENHOR ae 'rã oĩ nemoexakãarã opa e'ỹ va'e, Nderuete oĩ 'rã nerexakãrã.
20 Ha'e rami vy nde'áry rupi kuaray ndoikevei 'rã, ha'e jaxy ndopave
ovyi 'rã. Mba'eta SENHOR ae 'rã oĩ nemoexakãarã opa e'ỹ va'e, ha'e rã
ndeporiau reia ára ma opa 'rã.
21 Ndea pygua kuery ma heko porã va'erã meme, ha'e hekoa 'rã yvy re.
Ha'e kuery ikuai 'rã yvyra renhoĩ xee anhotỹ va'ekue rami xepo py ae
amoingo rire, xemboete pavẽ aguã.
22 Ha'e kuery va'e regua mbovyve'i va'ekue hetave 'rã mil ikuai peve, ha'e
ikangyve va'ekue oiko 'rã imbaraeteve va'e. Ha'e rami aguã xee SENHOR
ajapopa vyvoi 'rã hi'ára py porã."

Jogueraa jepea regua ayvu porã rupi ijayvuague

61 1 "Xere oĩ SENHOR Nhanderuete Nhe'ẽ, mba'eta SENHOR xemoĩ
ojexavai rei va'e pe ayvu porã amombe'u aguã. Xembou ikuraxõ
raxy vaikue rei va'e amonguera aguã, nhuã py omboty pyre pe amombe'u
aguã oo jepe ju aguã, ha'e oipokua pyre ajorapa ju aguã,[m]

---

[m] **61.1-3** Apy ma "Xee" he'ia py SENHOR rembiguai jaikuaa. Ha'e gui kova'e ayvu rupi Jesus ijayvu ojee ae, Lucas 4.16-21 py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 SENHOR nhomboaxy aguã va'e ma'etỹ ovaẽ 'rãa amombe'u avi aguã,
Nhanderuete nhombopaga aguã ára ovaẽ 'rãa guive amombe'u aguã, ha'e
gui ojae'o va'e kuery ambovy'apa ju aguã,
3 ha'e Sião tetã py iporiaupa rei va'e kuery re tanhimbu 'rãgue py amoĩ
aguã coroa iporãve va'e, texay 'rãgue py azeite imbovy'aarã, mby'a vai
'rãgue py xererovy'aa py amonhemonde aguã, ha'e kuery pe 'Yvyra
imbaraetekueve va'e teko porã kuaa ukaa, SENHOR onhotỹ va'ekue
omboete pavẽ aguã', 'ea aguã rami.
4 "Ha'e kuery omoatyrõmba ju 'rã tetã ymague ombovaipa pyre, ojapo
ju 'rã ymave rupi oity pyre, ha'e omoatyrõmba 'rã tetã ivaipa va'ekue-
'ekue, yma guive ombovaipa pyre.
5 Pexa va'ety e'ỹ pendevy ojexa uka jogueruvy vy opena 'rã penerymba
kuery re. Amboae yvy regua kuery omba'eapo 'rã pendevy mba'ety ha'e
uvaty rupi.
6 Ha'e vy pendevy 'SENHOR pegua sacerdote kuery' ha'e 'Nhanderuete
rembiguai' 'ea 'rã. Pe'u 'rã yvy regua kuery rembi'u iporãve va'e gui, ha'e
penhembojegua 'rã mba'emo porãgueve oguereko va'ekue py.
7 Pexĩmba 'rãgue py penemboeteave 'rã, ha'e penembojarua rei 'rãgue py
pevy'a 'rã pendevy guarã oĩ va'e re. Ha'e nunga rupi pendeyvy re pendekuaia
py hetave ete 'rã pereko mba'emo, pevy'a riae 'rã pekuapy guive.
8 Mba'eta xee SENHOR ayvu anhetẽ rupi joguereko va'e, ha'e rã imondaa
rupi heko vai va'e ma ajou vai. Ha'e rami vy xevygua kuery pe ame'ẽ 'rã
ixupe guarã, ha'e kuery pe ajapo avi 'rã xereve guarã imarã e'ỹ va'e.
9 Hamymino kuery voi omboete pavẽ 'rã yvy regua kuerya rupi, mba'eta
hexaa kuery ha'e javi oikuaa 'rã SENHOR ra'y kuery omoingo porã va'ea."
10 Xee arovy'a vaipa SENHOR, xenhe'ẽ py avy'a ete Nhanderuete re,
mba'eta xemonhemonde ao jogueraa jepea regua py, ao puku py rami
xemonheovã teko porã py, ava omenda va'erã onhemoatyrõ porã va'e
rami, ha'e omerã oarõ va'e iporã va'e py anho onhembojegua va'e rami.
11 Mba'eta yvy re mba'emo roky, ha'e yvotyty rupi onhotỹ mbyre henhoĩa
rami ae avi SENHOR Nhanderuete omoingo 'rã teko porã ha'e mboraei,
yvy regua kuery ha'e javi oexaa py.

Jerusalém tetã re SENHOR omenda va'erãa rami ijayvuague

62 1 Sião tetã re xea'e vy nakyrirĩ 'rã hexe ajerurea gui, Jerusalém re
xea'e vy ndapytu'ui 'rã heko porãa overa va'e rami ojekuaa e'ỹa
ja, ha'e oo jepea tataendy rami ojekuaa peve.
2 Mba'eta yvy regua kuery oikuaa pavẽ 'rã ndereko porãa, huvixave kuery
voi oexa 'rã nerexakãa. Ha'e vy nemboerya 'rã tery pyau SENHOR ae
oikuaa uka va'erã py.[n]

---

[n] **62.2-5** Apy "Ndee" he'ia ma Jerusalém tetã re ijayvu vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 SENHOR po py reiko vy coroa hexakãmba va'e rami 'rã reiko, Nderuete
po py vy akã pyxĩa huvixave pegua rami 'rã reĩ.
4 Ndevy aipo nda'eavei 'rã “Oejapa reipy”, neĩ ndeyvy pe voi “Ombovaipa
pyre” nda'eavei 'rã. Ha'e rami 'rãgue py ndevy aipo'ea 'rã “Oguerovy'apy”,
ha'e ndeyvy pe ma “Omenda va'e” 'ea 'rã, mba'eta SENHOR ovy'a 'rã ndere,
ha'e ndeyvy re omenda va'e rami 'rã oiko.
5 Mba'eta kunhataĩ re ava omendaa rami avi ndepi'a kuery hekoa 'rã
ndere. Gua'yxyrã ava oguerovy'aa rami avi Nderuete ndererovy'a 'rã.
6 Jerusalém tetã, ndevygua kora áry xee amoĩ 'rã harõarã. Ha'e
kuery ma nokyrirĩ 'rã ára pukukue neĩ pytũ mbukukue re. Peẽ SENHOR
pemoma'endu'a va'e voi pepytu'u eme ixupe pejapukaia gui,
7 pemombytu'u uka eme guive Jerusalém tetã ombopyau e'ỹa ja, yvy
regua kuery ogueroporaei aguã rami.
8 Po rami SENHOR oura opo oiporu kuaa regua ha'e ojyva ipo'akapa va'e
rupi ae. Ha'e vy aipoe'i: “Aỹ gui ma mba'emo ra'yĩ remono'õ va'ekue
namboaxavei 'rã nderovaigua kuery pe ho'u aguã, neĩ amboae yvy regua
pe voi nday'u ukavei ma 'rã vinho remba'eapo vy rejapo va'ekue.
9 Ha'e rami 'rãgue py mba'emo ra'yĩ mono'õare kuery ae 'rã ho'u, SENHOR
ogueroporaei reve. Ha'e uva po'oare kuery ae 'rã oy'u tykue, xevygua oo
iky'a e'ỹ va'e roka py”, he'i.
10 Tapeo, peẽ ke tetã rokẽ oĩ va'e rupi, ha'e pereko katu tape heta
va'e kuery ou aguã. Pembojojapa ke tape, pemboa'eve ita gui. Ha'e gui
pemopu'ã bandeira yvy regua kuery oexa pavẽ aguã.
11 Mba'eta yvy apy peve SENHOR omonhendu 'rã pova'e ayvu. Aipopeje ke
Sião memby kuery pe: “Upe ma ou pendereraa jepearã. Pendevy guarã
ogueru, henonde oguerua peikoague rekovia”, peje.
12 Ha'e ramo pendevy “Iky'a e'ỹ va'e regua SENHOR ogueraa jepe va'ekue”
'ea 'rã. Ha'e gui Sião, ndevy pe ma “Oipotapy” ha'e “Tetã tekoague rei e'ỹ”,
'ea 'rã.

Nhanderuete ojeupegua kuery oepy aguã re ijayvuague

63 1 Mava'e nda'u peva'e Edom yvy gui guexakãa rupi ou va'e?
Mava'e nda'u Bozra tetã gui ou ao omopytãmba pyre py
onhemonde reve, ombaraetea rupi oguata va'e?
“Xee ma teko porã rupi xeayvu, ha'e ajogueraa jepe aguã xepo'akapa
va'e”, he'i.
2 Mba'e re tu ha'vy renhemondea pytãmba rei, uva oumbiria rupi ikuai
va'e rami ndeao pytãmba?
3 “Mba'eta uva aumbiria rupi xee ae'i apyrõ aikovy va'ekue, peteĩve
ava yvy regua xereve ndoikoi ramo. Xepoxya rupi uva re apyrõ, xevaia
rupi amou'ũmba va'ekue. Ha'e ramo tykue hayvipa vy omongy'apa
anhemondea ha'e javi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Mba'eta ajoepy aguã ára reguarã amoĩ xepy'a re, ajogueraa jepe aguã
ma'etỹ ovaẽ ma ramo.
5 Ha'e rami avi aexa rã ndoikoi xepytyvõ va'erã. Xereve guarã ndoikoi
ramo anhemondyi. Ha'e nunga rupi xee ae jyva py ajogueraa jepe,
xepoxya ae xerevegua oiko.
6 Ha'e rami vy yvy regua kuery re apyrõ xepoxya rupi, xevaia rupi ajapo
oka'u va'e rami ikuai aguã. Ha'e vy huguy amoẽ heravy yvy rupi", he'i.

Peteĩgue ju profeta Isaías ojerureague

7 Aroporaei 'rã SENHOR porayvua ha'e hembiapokue iporã ete memea
re, mba'eta nhandevy pe SENHOR opa mba'e py ojapo porã, Israel kuery
ha'e javi oayvua rupi. Mba'eta ha'e kuery omboaxy ha'e opa mba'e py
oayvu vy ojapo porã ete.
8 Mba'eta aipoe'i: "Ha'e kuery ma anhetẽ xevygua ikuai, xera'y kuery ijapu
va'erã e'ỹ", he'i vy onhemoingo raka'e ha'e kuery reraa jepearã.
9 Ha'e kuery ikuai axya ha'e javi py ha'e voi oendu oiko axya, ha'e ramo
ixuguigua anjo ogueraa jepe. Oayvu ha'e omboaxya rupi oepy. Ha'e rami
vy ogueraa vy ára nhavõ oguereko raka'e.
10 Ha'e rami teĩ ha'e kuery onhe'ẽ raxave okuapy, ha'e omomboriau Inhe'ẽ ky'a
e'ỹ. Ha'e ramo hovaigua ju onhemoingo vy ha'e ae opu'ã raka'e ha'e kuery re.
11 Ha'e ramo ma ha'e kuery ima'endu'a ju yma Moisés oiko jave guare
re. Ha'e vy aipoe'i: "Mamo tu aỹ oĩ SENHOR ye'ẽ rupi ojeupegua kuery
renoẽare, ha'e kuery re opena va'ety reve? Mamo tu oĩ hexe Onhe'ẽ iky'a
e'ỹ va'e moĩare?" he'i okuapy.
12 "Mba'eta opo'akaa hexakãmba va'e ombou raka'e Moisés yvýry guarã.
Ha'e kuery renonde rupi omombyta imoiny yy, raka'e rã peve hery re
ima'endu'apaa aguã.
13 Ha'e gui yy typyague rupi ogueroaxapa raka'e, kavaju onhepyxanga e'ỹ
ovy va'e rami ha'e kuery oaxapa peve tekoa e'ỹa", he'i okuapy.
14 Mba'eta mymba kuery yvy'ã guy katy ikane'õgua aguã oguejy va'e rami avi
ojeupegua kuery pe SENHOR Nhe'ẽ ome'ẽ raka'e opytu'u aguã. Ha'e rami ae
rereko raka'e ndejeupegua kuery, nderery re ima'endu'a porã pavẽ aguã rami.
15 Ha'e gui aỹ ma eikuaa pota ke yva reĩa gui, ne'amba iky'a e'ỹ
ha'e hexakãmba va'e py reĩa gui ema'ẽ orere. Mamo tu oĩ nekyre'ỹa,
ndepo'akaa rupi mba'emo porã rejapoa py rexa uka va'ekue? Mba'eta xee
aexa rã ndojekuaavei rejoayvu ha'e renhomboaxya ndepy'a re oĩ va'e.
16 Ha'e rami teĩ ndee ma Oreruete ae reiko, Abraão ndorekuaavei teĩ.
Israel voi ndorerexa kuaavei teĩ ndee ma SENHOR oreru reiko. Nderery
ma Orerepya yma ae.
17 SENHOR, mba'e re tu rejapo ndeguigua tape rupi ve'ỹ roo aguã rami?
Mba'e re tu oreapo oreakã ratã aguã rami, ndere rojerovia ve'ỹ aguã? Eju
ju ke nerembiguai kuery reayvua rupi, ndevygua kuery re rema'ẽ vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Mba'eta xapy'a rai'i ndevygua kuery po py oĩ raka'e ndevygua henda iky'a e'ỹ
va'e. Ha'e gui ma orerovaigua kuery ou vy opyrõmba nemboeteaty re.
19 Ha'e ramo ore ma ndee nerepenai ae va'ety rami orekuai, ha'e nderery
rupi onhemboery uka e'ỹ va'e rami.

64 1 Ha'e gui yva rembovo vy reguejy 'rãgue! Ha'e ramo yvyty ikuai
va'e oryryipa 'rãgue nerenonde.
2 Tata yvyra ra'ykue'i re hendya rami, ha'e yy ombopupu va'e rami ke
ndee voi eguejy nderovaigua kuery nderery oikuaa pavẽ aguã rami,
nerenonde yvy regua kuery oryryipa aguã.
3 Mba'eta ymave rupi reguejy vy rejapo nda'evei ete va'e noroexa'ãi
va'ekue, ha'e ramo yvyty ikuai va'e oryryipa raka'e nerenonde.
4 Mba'eta yvy itui ypy'i guive noenduai, apyxa noendui, neĩ texa voi
ndoexai tuuete harõa kuery pe mba'emo ojapo va'e, ndee e'ỹ vy.[o]
5 Ndererovy'a reve teko porã rupi ikuai, ha'e ndereko re ima'endu'a va'e kuery
ikuaia py ndee reo 'rã reovaexĩ vy. Ha'e rami avi rojejavy ramo ndepoxy 'rã
guive. Yma ete rojejavya re orekuai rire teĩ roo jepe nho 'rã teve?
6 Mba'eta ore kuery ha'e javi ma ha'eve'ỹ va'e orekuai, ha'e ore ae orereko porãa
ma ajukue iky'apa rei va'e rami meme opyta. Ore kuery ha'e javive orere'õguepa
'rã jai rogue ixorĩmbaa rami, ha'e orereko vaia ma yvytu rami 'rã orereraa.
7 Mava'eve rei ndoikoi nderery rupi ojapukaia rupi, neĩ reikuaa pota aguã
re oma'ena rupi. Mba'eta nderova remo'ã oregui, ha'e vy orereko vaia re
oremomba heravy.
8 Ha'e rami avi aỹ ma SENHOR, ndee ae oreru reiko. Ore kuery ma
nhae'ũ rami, ha'e rã ndee ma nhae'ũ re omba'eapo va'e rami reiko. Ore
kuery ha'e javi ma ndepo py remoingo va'ekue orekuai.
9 SENHOR, ndepoxy ete eme, ha'e nema'endu'a riae eme rojejavyague re.
Rojerure, ema'ẽ ju ke orere, mba'eta ore ha'e javive ma ndevygua orekuai.
10 Ndevygua tetã iky'a e'ỹ va'e ikuai va'ekue ma tekoague meme opyta.
Sião tetã voi tekoa e'ỹa, Jerusalém omombaa.
11 Orevy pegua templo iky'a e'ỹ ha'e hexakãmba va'e oreramoĩ kuery
nemboeteague ma oapypaa tata py, ha'e mba'emo porã roguereko va'ekue
ma ombovaipa pyre meme opyta.
12 Ha'e ramigua ete oiko teĩ ndereikuaa potai teri ty'y? Rekyrirĩ reve
orembojexavaive tema 'rã teve?

Nhanderuete ombovai vy "Ambopaga 'rã xenhe'ẽ raxave va'ekue", he'iague

65 1 SENHOR aipoe'i: "Ha'e gui xere oporandu e'ỹ va'e kuery pe ma
ajeka uka, xereka e'ỹ va'ekue pe ajejou uka. Xerery rupi omboery
e'ỹ pyre kuery pe 'Apy ma aĩ, apy aĩ', ha'e.

---

o 64.4 1 Coríntios 2.9

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Ko'ẽ nhavõ xepo py ‘Peju ke’ ha'ea rami ajapo xenhe'ẽ raxave va'e
kuery pe. Ha'e kuery ma tape porã rupi e'ỹ ikuai va'e, ha'e kuery ae
onhembopy'aa rupi rive ikuaixe vy.[p]
3 Ha'e kuery ma xembopoxy riae tema okuapy oxĩa py e'ỹ, mba'eta
ta'angaa pe mba'emo ojuka 'rã okuapy yvotyty rupi, ha'e heakuã porã va'e
oapy 'rã altar yvy jykue gui ojapo va'ekue áry rive.[q]
4 Yvyra rupa rupi ha'e kuery ikuai, ha'e pyávy henda nda'evei reia rupi 'rã oo.
Ho'u 'rã poryko ro'okue, ha'e oy'a py ojara 'rã mymba nda'evei va'e ro'o rykue.
5 Ha'e kuery joupe-upe aipoe'i 'rã: ‘Peĩ ke peĩa py ae, pevaẽ eme xere,
mba'eta xee ma pendegui ndaxeky'aive va'e’, he'i rive 'rã. Ha'e nunga ma
hataxĩ ko'ẽ nhavõ xeapyĩgua ko'õ va'e rami ikuai.
6 Ma'ẽ, ha'e nunga ha'e javi omboparaa imoiny xerenonde. Ha'e ramo xee
nakyrirĩvei 'rã. Rombopaga 'rãe, romomba 'rã peẽ kuery ha'e javi,
7 pendereko vaiaty ha'e peneramoĩ kuery reko vaiague re. Mba'eta ha'e
kuery voi heakuã porã va'e oapy rire yvyty ikuai va'e áry rupi, ha'e
xembopoxya rupi ikuai yvy'ã ikuai va'e áry. Ha'e nunga rupi ambopagapa
'rã yma guive ojejavyague re”, he'i SENHOR.

Nhanderuete “Araa jepe 'rã xere ojerovia va'e”, he'iague

8 SENHOR aipoe'i: “Peẽ kuery ma peteĩ xã uva revegua peipo'o vy
amongue py hykue iro va'e pejou vy aipopeje 'rã: ‘Nhamombo va'erã
e'ỹ, mba'eta iporã va'e oĩ ruxã'i teĩ’, pejea rami avi xee voi amboaxy 'rã
xerembiguai kuery, ha'e vy namombai 'rã.
9 Ha'e rami vy amoingo 'rã Jacó ramymino kueryrã, ha'e Judá ramymino
kuery va'e regua amoingo avi 'rã xevygua yvyty re ipo'aka va'erã.
Ha'e rami vy xerembiporavo kuery hekoa ju 'rã yvy re, ha'e py ae 'rã
xerembiguai kuery hekoa.
10 Ha'e rami vy Sarom yvy itui 'rã nhuũndy vexa'i rembi'u tyrã, ha'e Acor
yvyugua rupi 'rã vaka kuery opytu'u. Xevygua kuery xereka va'e pe ae 'rã
ajapo.
11 “Ha'e rã peẽ kuery ma SENHOR gui ojepe'a rive va'e pendekuai,
xevygua yvyty iky'a e'ỹ va'e gui penderexarai guive. Pereko katu ngaru
pendexyete ramigua Xortea hery va'e pe, ha'e vinho pemoirũ tuuete
ramigua Renonderã hery va'e peguarã.
12 Ha'e rami rã peẽ kuery xee romboaxa 'rã kyxe revegua pe. Ha'e ramo
peẽ kuery ha'e javive penerenapy'ã re peĩ 'rã pendejukaarã renonde.
Mba'eta xee roenoĩ ramo napembovai rire, xeayvu teĩ ndapeikuaa potai
guive. Ha'e rami 'rãgue py teko vai rupi tema pendekuai xerenonde, ha'e
peiporavo xee arovy'a e'ỹ va'e.”

---

q **65.3** Altar-rã ha'e kuery ojapo vy nda'evei yvy jykue oiporu aguã (Êxodo 20.24-25).
p **65.1-2** Romanos 10.20-21

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Ha'e nunga rupi SENHOR Nhanderuete aipoe'i: “Xerembiguai kuery
okaru 'rã, ha'e rã peẽ kuery ma pendu 'rã karuai. Xerembiguai kuery oy'u
'rã, ha'e rã peẽ kuery ma pendu 'rã yuvei. Xerembiguai kuery ovy'a 'rã,
ha'e rã peẽ kuery ma pexĩmba 'rã.
14 Xerembiguai kuery oporaei 'rã ipy'a py ovy'a vy, ha'e rã peẽ kuery ma
peneraxẽ 'rã pendepy'a raxy vy, pejae'o 'rã penenhe'ẽ py peiko axya anho
pendu vy.
15 Penderery peja 'rã xerembiporavo kuery ima'endu'a vai aguã. SENHOR
Nhanderuete pendejukapa 'rã, ha'e rã guembiguai kuery ma omboery pyau ju 'rã.
16 Ha'e nunga rupi yvy re jogueroayvu porã va'e ma Nhanderuete anhetẽ
ete va'e rupi meme 'rã jogueroayvu porã, ha'e yvy re oura va'e ma
Nhanderuete anhetẽ ete va'e rupi 'rã oura. Mba'eta hexaraipaa 'rã ikuai
axya oaxapa va'ekue re, xee voi naxema'endu'avei 'rã.

Yva pyau ha'e yvy pyau re ijayvuague

17 “Ha'e gui ma xee ajapo 'rã yva pyau ha'e yvy pyau. Ha'e rami rire
na'ima'endu'aavei ma 'rã mba'emo oaxa va'ekue re, avave rei ndoikuaavei
'rã ha'e nungakue.[r]
18 Ha'e ramo peẽ kuery pevy'a ete 'rã pekuapy, raka'e rã peve perovy'a
'rã mba'emo xee amoingo va'e. Mba'eta Jerusalém py amoingo 'rã vy'a
oendua va'erã, ha'e pygua kuery oguerovy'a ete 'rã.
19 Arovy'a 'rã Jerusalém, arovy'a avi 'rã xevygua kuery. Mba'eta ha'e py
ma noenduavei 'rã ojae'o ha'e haxẽ va'e.
20 Ha'e py ma ndoikovei 'rã kyrĩ va'e xapy'a'i peve oiko va'e, neĩ tuja'i
voi oikove aguã ára ndoupityi va'e. Mba'eta cem ma'etỹ oguerekoa py
omano va'e pe ma ‘Ipyau reve teri omano’ 'ea 'rã, ha'e cem ma'etỹa peve
ndoupityi va'e pe ma ‘Ojejavy va'e vy ayvu vaipy oiko vy ma 'rã’ 'ea 'rã.
21 Ha'e pygua kuery ngoorã ojapo vy ha'e py ae 'rã ikuai. Uva onhotỹ ma
vy ho'u 'rã hi'a.
22 Ngoorã va'ekue ndojapovei 'rã amboae kuery rive oĩ aguã, ha'e mba'emo
nonhotỹvei 'rã amboae kuery rive ju ho'u aguã. Mba'eta xevygua kuery
oiko puku 'rã yvyra rami, xerembiporavo kuery oiporu kuerei 'rã opo py
ojapo va'ekue-'ekue.
23 Ha'e rami vy nomba'eapo rivevei 'rã, neĩ kyrĩgue ndoguerekoi 'rã oiko
vai va'erã, mba'eta SENHOR ogueroayvu porã va'e meme ikuai, ta'y kuery
voi ikuai 'rã ha'e kuery reve.
24 Ha'e kuery ojapukai e'ỹ mbove ma voi xee ambovai 'rã. Ijayvu teri reve
xee aendu 'rã.
25 Aguara ha'e vexa'i ra'y reve joa py 'rã okaru okuapy, ha'e guary ma
vaka rami avi 'rã ho'u oikovy mba'emo pirekue. Mboi ma yvy ku'i re rive

---

r 65.17 2 Pedro 3.13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

'rã okaru. Mba'eta joupe ndojapo vaiavei 'rã, mba'eve ndoikoi 'rã guive
xevygua yvyty iky'a e'ỹ va'e áry ha'e javi rupi", he'i SENHOR.

Jerusalém pyau py Nhanderuete pe onhembo'e merami rive va'e kuery oike e'ỹ aguã re ijayvuague

66 1 SENHOR aipoe'i: "Yva ma xerenda apenaaty, ha'e rã yvy ma xepy rupa
itui. Mba'e nunga oo tu xevy pe pejapo ta? Mamo tu apytu'u atyrã oĩ?
2 Mba'eta xepo py ae ha'e nunga ha'e javi ajapo raka'e. Ha'e ramo mae opa mba'e
oiko", he'i SENHOR. "Ha'e rami avi xee ma po ramigua re ama'ẽ 'rã: onhe'ẽ py
ojexavai rei'i ha'e ipy'a raxy rei va'e, ha'e xeayvu oendu vy oryryi va'e.[s]
3 Ha'e rã vaka xevy ojuka va'e ma jojukaa rami 'rã aikuaa, vexa'i ra'y oapy va'e
ma jagua aju'y omopẽ va'e rami rive, ha'e mba'emo aju xevy ome'ẽ va'e ma
poryko ruguy ome'ẽ va'e rami aikuaa. Ha'e rami ae avi heakuã porã va'e oapy
va'e ma mba'emo ra'angaa ogueroayvu porã va'e rami aikuaa. Mba'eta ha'e
kuery ae oipotaa rami rive ikuai, onhe'ẽ py ojeguarupy anho oguerovy'a va'e.
4 Ha'e ramo xee aipotaa rami vy amoingo axy 'rã, ha'e kuery re ambou 'rã
okyje etea va'e. Mba'eta aenoĩ ramo peteĩve rei nombovai, xeayvu ramo
noendu potai guive. Ha'e rami 'rãgue py mba'emo vai anho ojapo okuapy
xerenonde, ha'e oipota xee arovy'a e'ỹ va'e", he'i.
5 Ha'e gui peẽ SENHOR renonde pejererokyjea rupi pendekuai va'e, pendu ke
ijayvu: "Penderyvy kuery ma xerery rupi pendekuai ramo pendere nda'ija'ei vy
penemoxẽ mombyry. Ha'e vy pendejojai vy 'SENHOR toexa uka guexakãa, pevy'a
ri rã roexa aguã', he'i okuapy. Ha'e rami teĩ ha'e kuery nda'evei nho 'rã okuapy.
6 Mba'eta tetã gui onhendu 'rã joe opu'ã ete va'e ayvu ramigua, templo gui
ae 'rã onhendu. SENHOR ijayvu 'rã ngovaigua kuery ombopaga vy.
7 "Peteĩ kunha ma kyrĩ va'e raxy oendu e'ỹ mbove oikuavã'i ma 'rã kyrĩ
va'e, haxy e'ỹ mbove oiko'i 'rã ava'i.
8 Mava'e nda'u ha'e ramigua oendu, e'ỹ vy oexa ma? Ha'eve ri nda'u peteĩ
yvy ha'e javi re ikuai va'erã peteĩ ára pyve oiko aguã? Ha'eve ri nda'u
peteĩ regua kuery ha'e javi oiko vyvoi aguã? Ha'e rami avi Sião ma haxy
oendu e'ỹ mbove oguereko'i 'rã omemby kuery.
9 Mba'eta kyrĩ va'e ryru'i xee aipe'a teĩ namoingoi 'rã teve? Xee nda'u anhomoingo
va'eri amboty 'rã teve kyrĩ va'e ryru oiko e'ỹ aguã?" he'i SENHOR Nhanderuete.

Sião tetã py raka'e rã peve ovy'aa aguã re ijayvuague

10 "Peẽ kuery Jerusalém tetã peayvu va'e ha'e javi, pevy'a ke ha'e pygua
kuery reve. Perovy'a ke, hexe pejae'o va'ekue ha'e javi.
11 Mba'eta ikã penembovy'a va'e re pekambu vy penerevyatã 'rã,
penhemongaru vy perovy'a 'rã hexakãa oĩ va'e ha'e javi pexa vy."[t]

---

[t] **66.11** Apy ma Jerusalém tetã re ijayvu ha'e kuery xy re rami.

[s] **66.1-2** Atos 7.49-50

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Mba'eta SENHOR aipoe'i: “Peẽ kuery pe ame'ẽ 'rã mby'a porã yakã
oxyry va'e rami, ha'e yvy regua kuery mba'emo porã oguereko va'ekue
ma peẽ kuery pe ju 'rã amboaxa yakã tyguaxu va'e rami. Ha'e ramo
pekambu 'rã peiny. Ojyva áry pendereru 'rã, ha'e o'u áry pendererovy'a
'rã.
13 Ixy omemby omombo'o va'e rami avi xee rombovy'a 'rã peẽ kuery, ha'e
pevy'a ju 'rã Jerusalém tetã re.
14 Peẽ ae pexa 'rã, pendepy'a py pevy'a 'rã, penekãgue voi ipyau 'rã jai
rogue pyau rami. Mba'eta ha'e jave py SENHOR oexa uka 'rã opo'akaa
guembiguai kuery pe, ha'e rã ngovaigua kuery pe ma ipoxy 'rã.”
15 Mba'eta SENHOR ou 'rã tata rupi, ikaróxa ma yvytu jere rami 'rã ou,
ipoxya oexa uka aguã nhomombaa rupi. Ijayvu ete 'rã tataendy rami.
16 Mba'eta tata ha'e kyxe reve SENHOR ou vy oikuaa pota 'rã avakue ha'e
javi re. Ha'e ramo heta ete 'rã SENHOR ojuka.
17 SENHOR aipoe'i: “Amongue kuery oxyete ramigua oguereko va'e
peguarã rive onhemboaxa ha'e ojeky'a'o va'ekue, ha'e rami vy yvotyty
mbyte peve oike vy ho'u okuapy poryko ro'o, tembi'u ojeguarupy ha'e
anguja ro'o rive. Ha'e va'e kuery ma omombaa vyvoi 'rã.
18 Mba'eta xee aikuaa ae ha'e kuery ikuaia ha'e onhembopy'aa ha'e javi. Ha'e rami
vy aju 'rã amboatypa aguã yvy regua kuery ha'e amboae ayvu py ijayvu va'e ha'e
javi. Ha'e ramo ha'e kuery ou vy oexa 'rã okuapy xerexakãa.
19 Ha'e kuery mbyte amoĩ 'rã xekuaa ukaarã. Ha'e araa jepe va'ekue regua
amongue amondouka 'rã yvy regua kuerya katy, Társis tetã katy, guyrapa
oiporu kuaa va'e ikuaia Pul ha'e Lude yvy katy, ha'e gui Tubal, Javã ha'e ye'ẽ
yvýry mombyryvea peve guive. Ha'e pygua kuery ma noendui teri xeregua
ayvu, ndoexai teri guive xerexakã. Ha'e va'e yvy regua kuery pe ae 'rã ha'e kuery
omombe'u xerexakã.
20 Ha'e gui ma oguerupa 'rã penderyvy kuery ha'e javi. Yvy regua kuery
mbyte gui ogueru 'rã SENHOR pe ome'ẽ va'erã rami. Kavaju áry 'rã
ogueru, karóxa py, mburika ha'e camelo áry ogueru 'rã Jerusalém tetã
py xevygua yvyty iky'a e'ỹ va'e py, hyru iky'a e'ỹ va'e py Israel kuery
mba'emo aju ome'ẽ va'erã oguerua rami avi SENHOR pegua oo py”, he'i.
21 “Ha'e ramo ha'e va'e regua voi amoĩ 'rã sacerdote ha'e levita-rã”, he'i SENHOR.
22 “Mba'eta yva pyau ha'e yvy pyau ajapo va'erã va'e ma xerenonde riae 'rã
oĩ. Ha'e rami ae peneramymino kuery ikuai avi 'rã, penderery voi.
23 Jaxy pyau ha'e sábado ojeupity nhavõ ma avakue ha'e javi ou 'rã
xerenonde xemboete aguã”, he'i SENHOR.
24 “Ha'e gui ha'e kuery oo vy oexa 'rã okuapy xere opu'ã rei va'ekue
retekue. Ha'e py ma taxo nomanovei 'rã, hata voi ndoguevei 'rã. Ha'e
nunga gui ma avakue ha'e javi ojeguaru 'rã.”[u]

---

u 66.24 Marcos 9.48

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jeremias ayvu oĩa

Jeremias ayvu oĩa

Profeta Jeremias ma ijayvu Judá pygua kuery re Babilônia pygua kuery opu'ã vy escravo-rã ogueraapa aguã re. Ha'e rami aguã ma Nhanderuete ae ombou ha'e kuery ojejavyague re. Mba'eta Jeremias oikuaa nhandepy'a ky'a va'e memea: “Ha'e gui avakue py'a ma opa mba'e gui nhombotavypave ha'e nda'evei va'e ae. Mava'e nda'u oikuaa 'rã?” he'i (17.9).

Ha'e rami teĩ Jeremias omombe'u avi Nhanderuete ojeupegua kuery omboaxy vy ogueru ju aguã. “Senhor aipoe'i: ‘Ne'exa, ou ma oiny ára Israel ha'e Judá kuery reve xereve guarã ajapo pyau aguã, tamoĩ kuery reve ajapo va'ekue ramigua e'ỹ. Ha'e jave ma ha'e kuery po re ajopy reve anoẽmba va'ekue Egito yvy gui. Ha'e rami teĩ ha'e kuery ombovaipa xereve guarã ajapo va'ekue, ime rami aiko teĩ. Ha'e gui ha'e va'e ára oaxapa ma rire po rami 'rã Israel kuery reve ajapo pyau xereve guarã. Ha'e kuery py'a re 'rã ambopara xeguigua lei, ikuraxõ re ae 'rã ambopara. Xee aiko 'rã Tuuete, ha'e rã ha'e kuery ma ikuai 'rã xevygua. Ha'e ramo peteĩ-teĩ nombo'evei ma 'rã oirũ neĩ guyvy kuery, “Peikuaa na Senhor”, he'ia py, mba'eta ha'e javive xekuaa 'rã, yvyĩgueve ha'e yvatekueve voi. Mba'eta amboguepa 'rã heko vaiague, ojejavyague re naxema'endu'avei 'rã guive’, he'i Senhor” (31.31-34). “Ha'e kuery pe ame'ẽ 'rã peteĩ'i rupi ipy'a aguã ha'e peteĩ'i tape, ko'ẽ nhavõ xerenonde ojererokyjea rupi ikuai aguã, ha'e kuery ikuai porã aguã, ha'e gui ta'y kuery voi” (32.39).

Jeremias pe jypy'i SENHOR ijayvuague

1 1 Hilquias ra'y Jeremias ayvu oĩa. Ha'e va'e ma Benjamim yvy re
Anatote tetã py sacerdote ikuai va'e regua.
2 Ixupe ma SENHOR ombou oayvu Amom ra'y Josias Judá pygua huvixa
treze ma'etỹ re ma oĩ jave py.
3 Ha'e gui Josias ra'y Jeoaquim Judá pygua huvixa oĩ jave ju ayvu
omombe'u Josias ra'y Zedequias treze ma'etỹ re oĩa peve, ha'e gui
Jerusalém tetã gui escravo-rã ogueraapaa ma rire peteĩ nhiruĩ jaxy peve
ju.
4 Ha'e gui xevy pe SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 — Nderyru'i py xee romoingo e'ỹ mbove xee roikuaa ma voi, ndetui'i
e'ỹ mbove roiporavo vy romoĩ profeta-rã yvy regua kuery pe xeayvu
remombe'u aguã — he'i.
6 Ha'e ramo xee ambovai:
— Ai SENHOR Xeruete! Ne'exa, xee ma ndaxeayvu kuaai, mba'eta xekyrĩ teri.
7 Va'eri SENHOR aipoe'i xevy:
— Nda'evei "Xekyrĩ teri" 're aguã. Mba'eta reo 'rã xee romondoukaa
katy rei, ha'e remombe'upa 'rã ndevy xeayvuague ha'e javi.
8 Ekyje eme ha'e kuery renonde, mba'eta xee aiko 'rã ndereve rogueraa
jepe aguã — he'i SENHOR.
9 Ha'e gui SENHOR okuave'ẽ vy opoko xejuru re. Ha'e vy aipoe'i xevy:
— Ne'exa, ndejuru py amoĩ xeayvu.
10 Ha'e rami vy kova'e ára guive ma rombopo'aka yvy regua kuery ha'e
huvixa kuery openaa ikuai va'e re, reipe'a ha'e reity aguã, rembovaipa
ha'e remboa'y aguã, ha'e gui remopu'ã ha'e renhotỹ ju aguã.

Amêndoa 'y oexa ukaague

11 Teĩgue ju SENHOR ijayvu vy aipoe'i xevy:
— Jeremias, mba'e nunga tu rexa?
Ambovai:
— Aexa peteĩ yvyra'i amêndoa 'y — ha'e.
12 Ha'e rami rã SENHOR aipoe'ive ju:
— Ha'evea rami rexa, mba'eta xeayvuague re xee ama'ẽ 'rã ojeupitypa aguã.[a]

Oja tata áry oĩ va'e oexa ukaague

13 Teĩgue ju SENHOR ombou oayvu xevy. Ha'e vy aipoe'i:
— Mba'e tu rexa?
Ambovai:
— Aexa peteĩ oja tata áry oĩ va'e. Ha'e va'e ma ijuru kuaray ijapu'a'ia
katy gui ojero'a oiny — ha'e.
14 Ha'e ramo SENHOR aipoe'ive ju xevy: "Kuaray ijapu'a'ia katy gui
onheẽ 'rã ouvy mba'emo vai yvy re ikuai va'e ha'e javi áry.
15 Mba'eta xee aenoĩmba 'rã kuaray ijapu'a'ia katy ikuai va'e regua. Ha'e
ramo ha'e kuery oupa 'rã. Ha'e rami vy Jerusalém tetã rokẽ katy'i peteĩ-teĩ
regua ruvixa omoĩ 'rã guenda opena atyrã, tetã kora yvýry, Judá regua
tetã ha'e javi kora yvýry guive", he'i SENHOR.
16 "Ha'e va'e tetã pygua kuery rovai xeayvu 'rã heko vaiague re ambopaga
aguã. Mba'eta xerejapa vy amboae ramigua nguuete pe oapy okuapy
heakuã porã va'e, opo py ae ojapo va'ekue rive ombojerovia vy.

---

[a] **1.11-12** Ha'e kuery ayvu py ma ayvu "Amêndoa 'y" nhaendu rã "Ama'ẽ 'rã" nhaendua rami rai'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ha'e rã ndee ma eiko katu ke. Ha'e vy tereo, ha'e kuery pe emombe'u
xeayvuague ha'e javi. Enhemondyi eme ha'e kuery renonde, ajapo e'ỹ
aguã ha'e kuery renonde renhemondyive ete aguã rami.
18 Ne'exa, kova'e ára romoĩ peteĩ tetã ikorapa va'e rami, ha'e ijyta ferro
guigua ha'e tetã kora overa va'e guigua rami neretã pygua kuery ha'e javi
rovai ndeayvu aguã, Judá pygua huvixa kuery, yvatekueve, sacerdote
kuery ha'e neretarã kuery rovai.
19 Ha'e kuery ndere opu'ã teĩ nda'ipo'akai 'rã, xee rogueraa jepe aguã
ndereve aiko ramo", he'i SENHOR.

Nhanderuete oayvu teĩ heta va'e kuery onhe'ẽ raxavea re ijayvuague

2 1 Ha'e gui xevy SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:
2 "Tereo, ha'e ejapukai Jerusalém pygua kuery oendupa aguã: Po
rami SENHOR ijayvu: 'Xee ma xema'endu'a nekunhataĩ jave xee aipotaa
rami reikoague re, ha'e xere remenda ramo jave xerayvuague re, tekoa
e'ỹa, yvy mba'ety jipoia rupi teĩ xerupive reikoague re.[b]
3 Mba'eta ha'e va'e jave py ma SENHOR pe ete Israel kuery ikuai, mba'emo
ra'yĩgue porãgueve ixupe guarã omono'õ ypy pyre rami. Ha'e kuery
mombaxea kuery ma ipo ky'a va'e meme onhemoingo, hi'áry mba'emo vai
ou guive' ", he'i SENHOR.
4 Pendu ke SENHOR ayvu, Jacó ha'e Israel kuery ha'e javi.
5 Po rami SENHOR ijayvu: "Mba'e nunga nda'u peneramoĩ kuery oexa
xere, xegui ojepe'apa aguã? Mba'eta mba'emo ra'angaa ovare e'ỹ va'e re
rive ovapa vy ha'e kuery ae ju ovare e'ỹ va'e onhemoingo.
6 Ha'e kuery joupe-upe neĩ noporandui: 'Mamo nda'u oĩ SENHOR Egito
yvy gui nhanerenoẽare? Mba'eta tekoa e'ỹa rupi nhandereraa va'ekue,
yvy piru reia ha'e yvykua anho oĩa, yvy piru ha'e manoa 'ã oĩa rupi, yvy
avave rei oguataa e'ỹa ha'e noĩaia rupi', nde'i.
7 Ha'e gui xee rogueru va'ekue yvy porãa re, pekaru aguã mba'emo'a
ha'e mba'emo porã oiko va'e re. Ha'e rami teĩ ha'e py pevaẽmba ma rire
pemongy'apa, yvy xevy guarã va'ekue pejapo ojeguaru pyrã.
8 Sacerdote kuery 'Mamo tu oĩ SENHOR?' nde'i, lei re nhombo'e va'ety voi
ndaxekuaa potai okuapy. Joe opena va'ety kuery xenhe'ẽ raxave okuapy, ha'e rã
profeta kuery ma Baal rery rupi rive ijayvu vy ovare e'ỹ va'e rakykue rupi ikuai."

Ndojeroviai reipa okuapyague re ijayvuague

9 SENHOR aipoe'ive ju: "Xeayvuve tema 'rã peẽ kuery reko re. Pendera'y
ra'y kuery pe voi xeayvu.
10 Peaxa ha'vy ye'ẽ rovai Chipre ha'e ijyvýry yvy ikuai va'e re, ha'e
peikuaa pota. Quedar katy guive pemondouka penembiguai kuery,

---

[b] **2.2** Apy ma ojeupegua kuery pe Nhanderuete ijayvu gua'yxy pe rami.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

toikuaa pota porãmba, peikuaa aguã ha'e ramigua peteĩve henda py
ndoikoi paa re.
11 Tyrã pa oiko teve amboae regua nguuete kuery omboekovia va'e,
nguuete e'ỹ guive oguereko teĩ? Ha'e rami teĩ xevygua kuery tu mba'everã
ovare e'ỹ va'e re omboekovia Omoexakãa.
12 Yva regua kuery, penhemondyi ke ha'e nunga gui! Pekyjepa, ha'e
peryryipa", he'i SENHOR.
13 "Mba'eta xevygua kuery ma mokoĩ henda py ojapo vai: jypy ojepe'apa
yy imarã e'ỹ va'e xee ame'ẽ va'e gui, ha'e gui ygua ojeupe guarã ae ojo'o.
Ha'e va'e ma ovopa rei vy yy ndopytaia guive.
14 "Israel kuery nda'u escravo ikuai teve? Joo py tembiguairã ha'e kuery
itui'i va'ekue teve? Ha'e rami e'ỹ ramo mba'e re tu ombo'a pyrã ikuai?
15 Ha'e kuery rovai ma guary ra'y kuery okororõ ratã 'rã okuapy, ombovaipa
'rã guive ijyvy.[c] Ha'e ramo ha'e kuery retã okaipa, jipovei ha'e py oĩ va'erã.
16 Neakã ma Mênfis ha'e Tafnes pygua kuery voi onhopĩmba.[d]
17 Ha'e nunga ha'e javi oiko ndevy, tape porã rupi SENHOR nderuete
ndereereko teĩ ixugui rejepe'a rire.
18 Ha'e gui aỹ mba'erã tu Egito yvy katy reo 'rã Nilo yakã gui rey'u aguã?
Ha'e rami e'ỹ vy, mba'erã tu Assíria katy reo 'rã Eufrates yakã gui rey'u
aguã?
19 Ndereko vaia ae ndeapo vai 'rã, rejerovia etea rupi e'ỹ reikoa oikuaa ukaa
'rã ndereko vaia. Ha'e gui ma eikuaa pota pova'e nunga re, mba'eta SENHOR
nderuete gui rejepe'a rire rendu 'rã nda'evei etea ha'e iro vaikue va'e anho,
xerenonde nderejererokyjei rire", he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

Baal pe rive Israel kuery ikuaia re ijayvuague

20 "Yma ma canga ndere oĩ va'e amopẽmba, ha'e ndejokuaague
amondopa 'rãgue, teĩ ndee ma 'Xee ndaikoxei ndevy', 're xevy. Mba'eta
yvy'ã yvate ikuai va'e rupi, ha'e yvyra hovana va'e ha'e javi guy rupi
renheno vy ndetavy.
21 Xee ae ronhotỹ va'ekue uva rembypy iporã va'e rami, ha'yĩgue iporãve va'e
anho regua. Ha'e rami rire teĩ mba'exa tu uva iro va'e anho reme'ẽ xevy?
22 Kavõ py rejau, ha'e iky'akue mboia reikyty vaipa teĩ xerenonde ojekuaa
teri ndereko vaia ky'a", he'i SENHOR Nhanderuete.
23 "Mba'exa tu aipo're: 'Xeky'aa noĩ, xee tu ndaikoi rima Baal ra'angaa
kuery re', 're? Ha'e rami teĩ ema'ẽ na yvy'ã guy rupi ndepypo ojekuaa va'e
re, eikuaa pota na mba'e pa rejapoague re. Camelo ra'y inhakuã va'e tape
rupi ojevy-jevy oikovy va'e rami reiko,

---

[c] **2.15** Apy guary ra'y kuery re ijayvua py ma ha'e kuery rovaigua kuery re ijayvu (50.7; Salmo 57.4; Isaías 5.29). [d] **2.16** Ha'e va'e jave py hovaigua kuery ojavyky rei 'rã inhakã onhopĩmbaa py (Isaías 7.20).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 ha'e mburika ka'aguy regua tekoa e'ỹa rupi ava oeka vy yvytu rupi
oetũ oikovy va'e rami. Avave rei ndojokoi 'rã ojapoxe va'e ojapo aguã gui,
hekaa kuery ikane'õ e'ỹ re ojou 'rã guive, ha'e rami aguã jaxy ovaẽ nhavõ.
25 Enheangu ke ndepy rei re e'ỹ renha aguã, neĩ ndejyryvi remo peve
e'ỹ guive. Va'eri ndee aipo're: 'Any, nda'evei teve. Mba'eta amboae regua
ruete kuery xee ayvu vy aa 'rãe hakykue', 're.
26 "Ha'e gui imonda va'e ojopya rã oxĩmbaa rami avi Israel kuery voi
oxĩmba aguã rami ikuai: heta va'e kuery, huvixa kuery, yvatekueve,
sacerdote ha'e profeta kuery voi.
27 Mba'eta ha'e kuery ma yvyra guigua pe rive 'rã 'Ndee ma xeruete', he'i,
ha'e ita guigua pe 'Ndee ma xemoingoare', he'i 'rã. Mba'eta xea katy ha'e
kuery ikupe okuapy, hova e'ỹ. Ha'e rami teĩ ikuai axy vy ma 'Epu'ã ke,
orereraa jepe', he'i 'rã xevy.
28 Ha'e gui mamo tu ikuai penderuete kueryrã peẽ ae pejapo va'ekue? Tove
ha'e kuery ae tomyĩ, pendekuai axy rã pendereraa jepe aguã. Mba'eta peẽ
Judá pygua kuery, penderuete ramigua heta pereko, peteĩ-teĩ tetã py.
29 Mba'e re tu pendeayvu rei ri xere? Mba'eta peẽ kuery ha'e javi xerovai
pejejavy va'e", he'i SENHOR.
30 "Pendera'y kuery ambopaga rive, mba'eta xevy pe nonhemo'arandu
ukai. Ha'e peẽ kuery ma pendekyxe py ae pejuka profeta kuery, guary
nhomondoropa va'e rami.
31 Peẽ aỹgua kuery, peikuaa pota na SENHOR ayvu re. Xee nda'u peẽ
Israel kuery pe ajapo vai ri teve tekoa e'ỹa, e'ỹ vy yvy pytũ poyivea py
rami? Ha'e rami teĩ mba'e re tu xevygua kuery aipoe'i: 'Ore ma rooxea
katy rei 'rã roo! Ndorojevyvei 'rã ndevy!' he'i okuapy?
32 Ha'e rami avi kunhataĩgue nda'u hexarai 'rã ri ojeguaarã re, ha'e rami
e'ỹ vy omenda va'erã va'e hexarai 'rã ri oku'akuaa re? Ha'e rami teĩ
xevygua kuery ma hexaraipa xegui, mbovy ára rei e'ỹ.
33 "Peẽ ma peikuaa porã pemoaruã va'e rakykue rupi peo aguã. Ha'e
rami aguã re kunhague itavy rei va'e voi oikuaa 'rã pendegui.
34 Ha'e rami teĩ pendeao apy re ma iporiaukue'i ha'e oiko rive'i va'ekue
ruguy oĩ. Ha'e kuery imondaa rupi e'ỹ teĩ pexa vy pejuka va'ekue. Ha'e
ramigua ha'e javi pejapo
35 teĩ aipopeje 'rã: 'Xee ma xepo ky'a va'e'ỹ teve. Xere ma ndoui 'rã
Nhanderuete poxya', peje. Ne'exa, 'Ndajejavyi' peje ramo xee aikuaa pota
'rã pendere.
36 Peikoaty gui pejepe'a merami rive 'rã. Mba'eta Assíria pygua kuery
napenepytyvõi vy penemoxĩmbaague rami avi Egito pygua kuery voi
penemoxĩmba 'rã.
37 Mba'eta ha'e kuerya gui peo ju 'rã peneakã re pepoko reve, mba'eta
pejeroviaa va'e kuery ma SENHOR oeja ramo ha'e kuery po py ndapejoui
'rã mba'eve."

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Heta va'e kuery ojejavy va'ekue ri Nhanderuete omboaxy ju aguã re ijayvuague

3 1 “Xapy'a rei peteĩ ava opoi 'rã gua'yxy gui, ha'e rã kunha va'e
omeguea gui oo vy omenda ju 'rã ava mboae re. Ha'e gui ha'e va'e
kunhaa py nda'u ime ae ojevy 'rã imerã? Any, ha'e ramigua oiko va'e rire
yvy ha'e javi opyta 'rãgue omongy'a pyre.[e] Ha'e gui peẽ kuery voi mbovy
e'ỹ pemoaruã va'e kuery reve pendetavy rei va'ekue. Ha'e rami ete teĩ
pejevy ju xevy”, he'i SENHOR.
2 “Pema'ẽ na yvyty ita anho reia re, ha'e pexa. Mamo tu oĩ pendetavy rei
e'ỹague? Mba'eta tape ikuai va'e rupi peguapy pemoaruã va'e kuery pearõ
vy, Arábia pygua tekoa e'ỹa rupi oma'ẽ mbegue oinya rami. Ha'e rami vy
pemongy'apa ma pendeyvy pendetavy reia ha'e pendereko vaia py.
3 Ha'e nunga rupi ae xee nambo'okyvei, ma'etỹa pyau jave teĩ. Ha'e rami
teĩ peẽ ma itavy rei va'e rami penderova re pexa uka napexĩ kuaaveia.
4 Anhetẽ aỹ ma voi xevy pejapukai rive vy aipopeje: ‘Xeru, ndee ma
xekyrĩ guive xerayvu va'e reiko.
5 Raka'e peve 'rã tu ndepoxya rupi reiko? Tyrã pa opa peve ete 'rã teve
ndepoxy?’ peje. Tá, ha'e rami ae xevy pendeayvu va'eri pejejavyve tema
'rã peẽ ae peipotaa rami rive”, he'i SENHOR.
6 Ha'e gui huvixa Josias oĩ jave SENHOR aipoe'ive ju xevy: “Rexa teve
Israel kuery kunha itavy rei va'e rami anhetẽ rupi e'ỹ ikuaia? Mba'eta
oopa 'rã yvyty yvate va'e áry, ha'e yvyra hovana va'e ha'e javi guy rupi,
opa marã rei 'rã itavy ha'e py.
7 Ha'e gui xee aexa'ã teĩ ha'e rami ete oiko ma rire xevy ju ojevy aguã,
va'eri ndojevyi. Ha'e nunga ma ikypy'y itavy rei va'e Judá oexapa.
8 Mba'eta Israel kuery itavy reia ha'e javi re xee amondoukapa, ha'e ixupe
ame'ẽ imondovy kuaxia romendaague ambovaipa aguã regua. Ha'e rami
teĩ ikypy'y Judá nonhemboaxyi aexaa py. Ha'e rami 'rãgue py ha'e voi oo
vy itavy reia rupi oiko avi.[f]
9 Ha'e gui itavy reia gui nonhemboaxyi vy omongy'apa oyvy. Mba'eta ita
ha'e yvyra guigua pe rive oikoa py itavy rei tema oikovy.
10 Ha'e rami ete teĩ ikypy'y Judá anhetẽ rupi e'ỹgua va'e vy ndojevyi xevy
opy'a ha'e javi py, ojevy merami rive”, he'i SENHOR.
11 SENHOR aipoe'i xevy: “Ha'e rami ete Israel kuery itavy rei va'eri Judá
kuery gui heko porãve va'e ikuai.

---

[e] **3.1** Ha'e kuery pegua lei rami vy itavy reia py ijyvy opyta 'rã iky'apa va'e (Levítico 18.24-28). [f] **3.7-8** Apy mokoĩ kunha joegua oikoa rami ijayvu Israel ha'e Judá kuery re, Israel kuery ojejavyague rami ae ju Judá kuery ojejavy avi ramo. Ha'e va'e jave py ma Israel kuery ojejavyague re Nhanderuete escravo-rã omondoukapa ijyvy gui mombyry (2 Reis 17.6-20).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Ha'e nunga rupi tereo, pova'e ayvu emombe'u kuaray ijapu'a'ia katy
rupi. Ha'e vy aipo're: 'Israel kuery pendetavy rei va'e, pejevy na. Ha'e
ramo ma pende'áry xee nambouvei 'rã xepoxya, anhomboaxy va'e vy', he'i
SENHOR. 'Ndaxepoxy riaevei 'rã guive.
13 Ha'e rami avi peikuaa pota na pendeko vaia re, peikuaa pota SENHOR
penderuete rovai pejejavyague re, mba'eta yvyra hovana va'e ha'e javi
guy rupi pendetavy rei, xeayvu re ndapejapyxakai guive', he'i SENHOR."

"Pejeko rerova ke", he'iague

14 "Xera'y kuery xenhe'ẽ rendu e'ỹ va'e, pejeko rerova ke, mba'eta xee ae
ma peneme rami aiko. Ha'e nunga rupi peteĩ-teĩ tetã gui xee rogueru 'rã
peteĩ, ha'e peteĩ-teĩ regua gui mokõ-mokoĩ 'rã rogueru. Ha'e vy rogueraa
ju 'rã Sião py", he'i SENHOR.
15 "Ha'e py amoĩ 'rã peẽ kuery re opena va'erã xee rami ipy'a va'e. Ha'e
va'e kuery ma pendere opena 'rã oikuaapa ha'e o'arandu reve.
16 Ha'e rami rire pendereta ju 'rã yvy re, pendera'y kuery reta 'rã guive.
Ha'e va'e jave ma napendeayvuvei 'rã SENHOR guexeve guarã ojapo
va'ekue ryru re, mba'eta ha'e nunga re na'ima'endu'aavei 'rã, 'Oata' nda'eai
'rã guive. Neĩ hekovia ndojapoai 'rã amboae", he'i SENHOR.
17 "Ha'e va'e jave ma Jerusalém tetã pe 'SENHOR renda' 'ea 'rã. Ha'e py ma ha'e javi
regua ono'õmba 'rã SENHOR rery rupi, ha'e vy inhakã ratã reia rupi ve'ỹ 'rã ikuai.
18 Ha'e va'e ára ma Judá kuery peteĩ rami 'rã ikuai Israel kuery reve. Ha'e
vy kuaray ijapu'a'ia katy yvy itui va'e gui joupive peju 'rã pendeyvyrã
peneramoĩ kuery pe ame'ẽ va'ekue katy.
19 "Xejeupe ae aipoa'e va'ekue: 'Xee rogueruxe teĩ xera'y kuery mboae mbyte,
ha'e pendevy ame'ẽxe yvy oipotavepy, amboae regua kuery yvy gui iporãve va'e.'
Aipoa'eve ju: 'Xevy pe "Xeru" peje 'rã, xegui ndapejepe'avei 'rã guive', ha'e.
20 Ha'e rami teĩ peẽ Israel kuery, kunha ome gui opoi nhemi va'e rami avi
peẽ voi xero py peiko itavy nhemi va'e rami", he'i SENHOR.
21 "Yvyty yvateve va'e-va'e rupi onhendu peteĩ ayvu, Israel kuery
ojae'o ha'e ojerure nhendu okuapy ramo. Mba'eta ha'eve e'ỹa rami rei
pendekuai, SENHOR penderuete gui penderexaraipa rire.
22 Pejevy ke, xera'y kuery xenhe'ẽ rendu e'ỹ va'e. Ha'e ramo xee
amonguera 'rã xenhe'ẽ rendu e'ỹague gui", he'i.
Ha'e ramo aipo'ea: "Apy ma orekuai, roju ma ndea py. Mba'eta ndee ma
SENHOR oreruete.
23 Anhetẽ ete ae yvy'ã ikuai va'e áry rupi rojekorea rupi orekuai, yvyty
áry rupi oretavy rei va'ekue. Mba'eta SENHOR Oreruete re anho oĩ ore
Israel kuery roo jepe aguã.
24 Mba'emo orekyrĩ jave guive oremoxĩmbaarã pe rive orekuaia rupi
rombovaipa oreramoĩ kuery omba'eapoa rupi ojou va'ekue. Ha'e ramo
hymba vexa'i kuery, vaka jipovei, ta'y kuery ha'e tajy kuery voi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Ro'apa 'rã'vy roxĩmbaa py, mba'eta roiko kuaa e'ỹ reia oreao'ipa.
Mba'eta rojejavy SENHOR Oreruete rovai, ore ha'e oreru kuery, orekyrĩ
guive kova'e ára peve. Noroendu potai va'ekue SENHOR Oreruete ayvu”,
'ea.

4 1 “Ha'e ramo Israel kuery, pejevyxe ri vy ke xevy pe ete pejevy”, he'i
SENHOR. “Peipe'apa ojeguarupy xerenonde gui, ha'e pejepe'ave eme
xegui.
2 Anhetẽ rupi, 'arandua ha'e teko porãa rupi pendekuai reve peura xee
SENHOR aikove va'e rery rupi. Ha'e rami ri pendekuai ramo yvy regua
kuery xereroporaei 'rã okuapy, ha'e rã xee amoingo porãmba 'rã”, he'i.
3 Mba'eta SENHOR aipoe'i Judá ha'e Jerusalém pygua avakue pe:
“Pereko katu pyau penemba'etyrã, ha'e penhotỹve eme juu mbyte rupi.
4 Avakue Judá ha'e Jerusalém pygua, pendepire pemboiague rami
SENHOR peguarã peiky'a'o avi ke penekuraxõ, xepoxya tata rami oẽ vy
penderapy e'ỹ aguã imbogueárã oiko e'ỹ re, pendeko vaia rupi pendekuai
rire.”

Kuaray ijapu'a'ia katy gui mba'emo vai ou aguã re ijayvuague

5 “Pendu uka na Judá yvy re, pejapo Jerusalém tetã py oendua aguã
rami. Ha'e vy aipopeje: ‘Pemonhe'ẽ ke mimby guaxu yvy re!’ Pejapukai
ratã vy aipopeje: ‘Peno'õmba ke, nhanha jaike tetã ikorapa va'e py!’ peje.
6 Pemopu'ã ke imo'amy bandeira Sião katy peo aguã. Pejava na, pemboare
eme. Mba'eta xee ajapo 'rã kuaray ijapu'a'ia katy gui mba'emo vai ou aguã
rami nhomomba etearã.
7 Mba'eta guary ma ituiaty gui oẽ ma ouvy yvy regua kuery mombaarã.[g]
Ou ae ma, oĩaty oeja ma ouvy pendeyvy ha'e peneretã ikuai va'e
ombovaipa aguã, avave rei noĩavei aguã rami.
8 Ha'e nunga rupi pendejee pemoĩ ao penhemboaxya regua. Peneraxẽ ha'e
pejae'o, mba'eta SENHOR ipoxy etea ndoaxa rivei 'rã nhandegui.
9 Ha'e va'e ára ma huvixa kuery nda'ipy'a guaxuvei 'rã, sacerdote kuery
onhemondyipa 'rã, ha'e profeta kuery voi okyjepa 'rã”, he'i SENHOR.
10 Ha'e ramo xee aipoa'e: “Ai SENHOR Xeruete! Kore rembotavy uka ra'e
kova'e tetã Jerusalém pygua kuery, ‘Pendekuai porã 'rã’, 're uka vy. Ha'e
rami teĩ kyxe ou ma orenhe'ẽ re peve”, ha'e.
11 Ha'e va'e jave py kova'e tetã Jerusalém pygua kuery pe SENHOR
aipoe'i 'rã: “Xevygua kuery re yvytu haku va'e oipeju 'rã yvy'ã ita anho
reia gui, mba'emo pirekue omboveve aguã e'ỹ guive, neĩ oiky'a'o aguã e'ỹ.
12 Ha'e rami aguã gui yvytu xea guigua ou va'e ma hatãve ete 'rã. Ha'e
rami vy xeayvu 'rã ha'e kuery opaga aguã re”, he'i.

---

[g] **4.7** “Guary” he'ia ma Babilônia pygua kuery ombou aguã re Nhanderuete ijayvu vy, ojeupegua kuery ojejavyague re ombopaga aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Ne'exa, pee ma arai rami ou oiny imombaarã, ikaróxa ma yvytu
atã va'e rami ou. Hymba kavaju kuery ma taguato gui inhakuãve va'e.
Nda'evei ete nhandevy! Nhanemomba ta ma!
14 "Ha'e gui Jerusalém pygua kuery, peo jepe aguã peiky'a'o ke
penekuraxõ mba'emo vai oĩ va'e gui! Raka'e peve tu pendepy'a re pemoĩ
'rã ha'eve'ỹa rami rei pendekuai aguã?
15 Mba'eta Dã tetã guive peteĩ ayvu onhendu, yvy'ã reia Efraim re oĩ va'e
guive omombe'ua mba'emo vai oikoague.
16 Perojapukai yvy regua ikuai va'e pe, pendu uka Jerusalém tetã re mba'emo
oiko va'erã. Ha'e vy aipo peje: 'Peteĩ yvy mombyry ete va'e gui ou tetã jokoarã
kuery, ojapukai jogueruvy Judá yvy re tetã ikuai va'e ha'e javi re', peje.
17 Mba'eta ha'e kuery ojokopa 'rã Jerusalém mba'ety re opena va'e oarõa
rami, ha'e pygua kuery xerovai ikuai rire", he'i SENHOR.
18 "Mba'eta pendereko vai ha'e mba'emo vai pejapoaty ojapo ha'e nunga
pende'áry ou aguã rami. Pendere oiko ta va'e ma iro vaikue va'e,
penekuraxõ re peve 'rã oo."
19 Ai xekuraxõ, xekuraxõ! Xee narombaraetevei ma haxy! Ai xekuraxõ
renda! Xekuraxõ otytypa rei oiny! Akyrirĩ aguã nda'evei, mba'eta xenhe'ẽ
py aendu mimby guaxu joe opu'ãa pygua omonhe'ẽa va'e ramigua.
20 Mba'emo vai oiko jepi rã omombe'ua, yvy jave re ombovaipaa ramo.
Xerekoa voi ombovaipaa vyvoi, xapy'a'i py aĩaty ivaipa.
21 Raka'e peve nda'u aexa 'rã ha'e kuery bandeira omopu'ã rã, ha'e aendu
'rã mimby guaxu omonhe'ẽ rã?
22 "Xevygua kuery ma na'inhakã porãveipa, ndaxekuaavei ma rire. Ta'y
kuery hi'arandu e'ỹ va'e ikuai, oendu kuaa ve'ỹ va'e. Mba'emo vai ojapo
aguã re anho hi'arandu, ha'e rã iporã va'e ma ndojapo kuaavei."
23 Yvy re ama'ẽ rã natãi, mba'eve noĩ. Yva re ju ama'ẽ rã peteĩve henda
py naexakãi.
24 Yvyty ikuai va'e re ama'ẽ rã oryryipa, yvy'ã ikuai va'e voi oryryipa avi.
25 Ama'ẽ rã avakue jipoavei, guyra yvate rupi oveve va'e voi ojavapa ra'e.
26 Ama'ẽve ju rã yvy iporã va'ekue opyta ra'e tekoa e'ỹa, ha'e tetã ikuai
va'ekue oitypaa SENHOR renonde, ipoxy ete ramo.
27 Mba'eta po rami SENHOR ijayvu: "Yvy jave rupi ivaipa 'rã. Ha'e rami
teĩ pavẽ e'ỹ 'rã amokanhy.
28 Ha'e nunga rupi yvy re ojae'oa 'rã, yva pytũmba 'rã guive. Mba'eta
xeayvu ha'e anhembopy'a ae ma rire ndajeko rerovai 'rã, ha'ekue py
ndajevyi 'rã guive.
29 Kavaju árygua ha'e hu'y revegua kuery revovo gui tetã pygua kuery
ojavapa. Ka'aguy re oikepa, yvy'ã ikuai va'e rupi oẽ. Guetã ikuai va'e ha'e
javi oeja rive, avave rei noĩavei.
30 "Ha'e gui aỹ ma ndee tetã ombovaipa pyre, mba'e re tu guĩ rami
rejapo? Mba'eta pytã va'e py renhemonde, ouro guigua remoĩ, nderexa

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rembojegua, ha'e renhemoporã rive. Ha'e rami teĩ remoaruã va'ekue
ndere nda'ija'evei vy ndejukaxe okuapy.[h]
31 Mba'eta peteĩ ayvu onhendu rã aendu kyrĩ va'e oikuavã'i ta va'e rami,
jypygua kyrĩ va'e raxy oendu vy ojexavai va'e rami haxẽ va'e. Ha'e
va'e ma Sião memby raxẽ, ipytuẽ atã reve opo oupi vy aipoe'i va'e: 'Aỹ
nda'evei ete xevy! Mba'eta xenhe'ẽ py xekangy ma xejukaarã kuery gui',
he'i va'e."

Jerusalém ha'e Judá pygua kuery ojejavya re ijayvuague

5 1 "Peiko-iko Jerusalém tetã py tape ikuai va'e rupi. Pexa pota aỹ,
peikuaa pota, peka tetã mbyte rupi peteĩ'i ri jepe pejou aguã ava
teko porã rupi oiko va'e, anhetẽ va'e rekaa. Mba'eta pejou ri ramo xee
aperdoa 'rã tetã pygua kuery ha'e javi.
2 Mba'eta ha'e kuery oura vy 'Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rery rupi
aura' he'i va'eri anhetẽ rupi e'ỹ oura", he'i.
3 Ha'e gui SENHOR, anhetẽ rupi ikuai va'e e'ỹ ri ty'y rexaxe? Ndee
rembojexavai teĩ ha'e kuery ma haxy noendui. Remomba teĩ ha'e kuery
nonhemo'arandu ukai. Itaova gui hova ratãve va'e vy ndojevyxei ae ma
ndevy.
4 Xejeupe ae aipoa'e: "Iporiaukue'i anho rima nai'arandui, mba'eta
ndoikuaai SENHOR guigua tape neĩ nguuete oipota va'e.
5 Ha'e nunga rupi aa 'rã yvatekueve ikuaia py, ha'e kuery reve xeayvu
aguã. Mba'eta ha'e kuery nhi'ã oikuaa 'rã SENHOR guigua tape ha'e
nguuete oipota va'e", ha'e va'ekue. Ha'e rami teĩ ha'e kuery voi peteĩ rami
omopẽ okuapy canga, ha'e omondopa ijokuaarã omoĩ mbyre.[i]
6 Ha'e nunga rupi guary ka'aguy regua ojukapa 'rã, aguara'i guaxu tekoa
e'ỹa regua ombovaipa 'rã, ha'e xivi oma'ẽ mbegue 'rã oiny ha'e kuery retã
yvýry. Ha'e ramo tetã gui peteĩ va'e rei oẽ ramo omboa'ypa 'rã, mba'eta
gueko vaia ha'e itavy nhemia rupi ikuaive tema oje'oivy.
7 "Ha'e rami pendekuaia xee aexa vy mba'exa 'rã tu roperdoa? Mba'eta
pendera'y kuery ma xerejapa vy oura 'rã okuapy nguuete e'ỹ rery rupi.
Ha'e kuery xee amoevyatãmba rire teĩ itavy rei okuapy, ono'õ ete okuapy
kunhague ro py.
8 Kavaju omongaru porãmby rami ha'ekue-'ekue'ỹ katy onha va'e rami
peteĩ-teĩ opena rei 'rã okuapy oirũ ra'yxy re ae.
9 Xee nda'u aeja rive 'rã ri ha'e rami ikuaia ambopaga e'ỹ re? Nambopagai
'rã teve ha'e rami ete ikuai va'e regua?" he'i SENHOR.

---

[h] **4.30** Judá kuery ma Nhanderuete gui ojepe'apa vy kunha itavy va'e rami ikuai, amboae regua pe onhepytyvõ ukaxe vy. Ha'e rami teĩ ha'e kuery nda'ija'ei vy noipytyvõi.
[i] **5.5** Apy "Canga" he'ia ma Israel kuery reko re ijayvu vy, mba'eta vaka omba'eapo va'eri inharõ teri, imãxo porã e'ỹ va'e rami ikuai (Deuteronômio 32.15; Atos 26.14).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 “Tapeo ke uvaty ikuai va'e rupi, peitypa, va'eri ha'e javi e'ỹ ta'vy.
Pemopẽ ke hakã, mba'eta SENHOR pegua e'ỹ ramo.[j]
11 Mba'eta anhetẽ rupi e'ỹ Israel ha'e Judá kuery ikuai xerovai”, he'i
SENHOR.
12 “Mba'eta SENHOR gui ojepe'apa vy aipoe'i: ‘Ha'e'ỹ rima Nhanderuete’,
ha'e ‘Mba'emo vai peteĩve henda py ndoikoi 'rã nhandere. Ndajaexai 'rã
kyxe revegua, neĩ karuai’, he'i okuapy.
13 Profeta kuery eteve voi yvytu rami rive ikuai, mba'eta ayvu
ndoguerekoi. Ha'e kuery nhomongyjeague ha'e kuery re ae ju 'rã ojeapa.”
14 Ha'e nunga rupi SENHOR Nhanderuete ixondaro reta va'e aipoe'i: “Ha'e
rami ete ha'e kuery ijayvu ramo ndejuru py xeayvu amoĩ 'rã tata rami,
ha'e rã ha'e kuery ma ajapo 'rã xakã rami huguepa aguã.
15 Ne'exa peẽ Israel kuery, mombyry gui ambou 'rã peteĩ regua pende'áry.
Ha'e va'e kuery ma imbaraete va'e, yma guare ha'e ijayvu peikuaa e'ỹ va'e.
Ha'e kuery ijayvu rã peẽ napendu kuaai 'rã”, he'i SENHOR.
16 “Ha'e kuery ru'y ryru ma yvyra rupa py ikua ojepe'a va'e rami
nhomomba va'e. Ha'e va'e regua avakue ma ipy'a guaxuve va'e meme.
17 Ha'e kuery ho'upa 'rã mba'emo pemono'õ ha'e mbojape pejapo va'ekue.
Omomba 'rã pendera'y ha'e penderajy kuery. Ho'upa 'rã penerymba vexa'i
ha'e vaka kuery. Uva ha'e figo penhotỹ va'ekue voi ho'u 'rã. Okyxe py
oitypa 'rã peneretã ikorapa va'e pejeroviaague ha'e javi.
18 Ha'e rami avi ha'e va'e ára teĩ xee noromomba katuĩ'i 'rã”, he'i SENHOR.
19 “Ha'e gui ndevy pe ha'e kuery oporandu 'rã: ‘Mba'e re tu SENHOR
Nhanderuete ha'e nunga ha'e javi omoingo nhandere?’ he'i 'rã ndevy. Ha'e
ramo rembovai 'rã: ‘Peẽ kuery xereja, ha'e pendeyvy re amboae ramigua
tuuete pe pendekuai rire amboae regua kuery pe ju 'rã pendekuai
pendeyvy re e'ỹ’, 're 'rã.
20 “Po rami emombe'u Jacó ramymino kuery pe, ejapo Judá kuery
oendupa aguã rami. Ha'e vy aipo're:
21 ‘Napene'arandui ha'e napendu kuaai va'e kuery, pendu ke aỹ pova'e
ayvu, mba'eta penderexa oĩ teĩ ndapexai, ha'e pendeapyxa oĩ teĩ napendui
va'e.
22 Xerenonde ndapejererokyjei 'rã teve?’ ” he'i SENHOR. “Xerenonde teĩ
napekyrirĩ 'rã ri? Mba'eta xee ma ita ku'i reia amoĩ va'ekue ye'ẽ jokoa
raka'e rã peve guarã. Ha'e va'e re yai ojeapi-api teĩ ndojapoi 'rã mba'eve,
hevovo ratã teĩ ndoaxai 'rã.
23 Ha'e rã kova'e kuery ma opy'a re omoĩ xevy e'ỹ ikuai aguã, inhakã ratãa
rupi. Ha'e rami vy xere opu'ã vy xerejapa oje'oivy.
24 Mba'eta ha'e kuery aipo nde'i: ‘Aỹ ma nhandekuai 'rã SENHOR
Nhanderuete gui jajererokyjea rupi, mba'eta ha'e ma ha'evea ára py oky

---

[j] **5.10** Apy ma Israel rovaigua kuery pe ijayvu.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ombou va'e, haku-a ypya ára ha'e opaa py voi, ha'e mba'emo nhamono'õ
aguã ára ojeupity aguã ojapo va'e', nde'i.
25 Ha'e rami 'rãgue py pendereko vaia ojapo mba'emo porã noĩvei aguã,
pejejavya ojapo pendekuai porã aguã va'ekue novaẽi aguã rami.
26 "Mba'eta xevygua kuery mbyte ikuai mba'emo vai ojapo va'e. Peteĩ-
teĩ joe oma'ẽ mbegue 'rã okuapy guyra'i ombo'axe va'e rami. Ha'e kuery
nhuã ojayvy 'rã avakue ombo'a aguã.
27 Guyra'i gaiola tynyẽ va'e rami ha'e kuery ropy tynyẽ 'rã jokoreague
repy. Ha'e rami vy ipo'akave ha'e oguerekopave 'rã oje'oivy.
28 Ikyrapa 'rã guive, hevyatãmba riae. Pavẽ gui heko vai raxave 'rã.
Noipytyvõi 'rã tyre'ỹ kuery mba'emo oguereko'i aguã, iporiaukue'i reko re
ndoikuaa potai 'rã guive.
29 Xee nda'u aeja rive 'rã ri ha'e rami ikuaia ambopaga e'ỹ re? Nambopagai
'rã teve ha'e rami ete ikuaia re?" he'i SENHOR.
30 "Ha'e gui ma mba'emo nhomondyipaarã ha'e nhomokanhyarã oiko yvy re.
31 Mba'eta profeta kuery omombe'u merami rive 'rã xeayvu, ha'e ha'e
kuery re sacerdote kuery onhemoirũ vy joguereko poyi 'rã okuapy. Ha'e
nunga ae rima xevygua kuery ojou porã okuapy. Ha'e rami teĩ mba'e tu
ha'e kuery ojapo 'rã ovaẽ ramo ha'e nunga opa aguã ára?"

Jerusalém tetã ojokopaa aguã re ijayvuague

6 1 "Benjamim kuery, penhamba ke Jerusalém tetã mbyte gui.
Pemonhe'ẽ mimby guaxu Tecoa tetã py, ha'e Bete-Haquerém áry rupi
pemoendy tata ikuaa ukaarã, mba'eta kuaray ijapu'a'ia katy gui ou 'rã
mba'emo ja'ea ha'eve'ỹ va'e nhomomba etearã.
2 Mba'eta tetã porã Sião memby 'epyre ma xee aeja 'rã omboa'ypa pyrã.
3 Ha'e ramo hovaigua kuery ou 'rã guymba kuery reve. Ijyvýry rupi ojapo
'rã oo'i. Ha'e vy peteĩ-teĩ guymba kuery omongaru 'rã ikuai aguã py ae."[k]
4 "Peiko katu ke tetã re pepu'ã aguã! Pepu'ã ke, jaje'oi kuaray mbyte jave. Ai
kore, nda'evei ete 'rã nhandevy! Ka'aru ma, ka'arua omokuaray'ã ma heravy.
5 Pepu'ã ke, ha'e kuery rovai jaje'oi pyavyve. Nhambovaipa ha'e kuery ro
ikorapa va'e onhemiaty", he'i 'rã okuapy.[l]
6 Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i: "Pejayapa yvyra, ha'e
pemopu'ã Jerusalém pejoko aguã. Ha'e va'e tetã ma ambopaga va'erã ae
oĩ. Mba'eta mbyte rupi ma nhomoingo axya anho ikuai.
7 Yguarã ojo'o pyre yy oĩ riaea va'e rami avi tetã re oĩ riae heko vai
va'e. Ha'e py ikuai jojukaa ha'e mba'emo mbovaipaarã. Xerenonde ma
imba'eaxya ha'e ijai oĩ riae.

---

[k] **6.3** Apy xondaro kuery Jerusalém jokoarã ou va'e re ijayvu. "Guymba kuery reve 'rã ou" he'ia ma xondaro kuery re ijayvu vy. [l] **6.4-5** Apy ma xondaro kuery jogueroayvu tetã re opu'ã aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Ndee Jerusalém, enhemo'arandu uka nho ke, ndegui xee ajepe'a e'ỹ
aguã, ha'e gui xee rombovaipa vy oĩa ve'ỹ aguã rami rojapo e'ỹ aguã.”

Ha'e kuery ojejavya py hetã ombovaipaa aguã re ijayvuague

9 SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i: “Kyre'ỹ rupi oeka-ekaa 'rã Israel kuery
okuave'i va'e, uva'a mono'õa hakã ikuai va'e mbyte rupi opovyvya rami”, he'i.
10 Ha'e rami xeayvu vy ndeayvu amombe'u teĩ mava'e tu oendu 'rã?
Ne'exa, ha'e kuery oapyxa ombotypa rire noendui 'rã. Ha'e kuery pe rã
SENHOR ayvu ma ojeguarupy rami, noenduxei ramo.
11 Ha'e rã xere ma oĩ SENHOR poxya amombe'u aguã. Xekane'õ ma aendu
riae vy. Mba'eta aipoe'i: “Anhoẽ 'rã xepoxya kyrĩgue tape rupi ikuai va'e
ha'e kunumigue nhomboaty va'e áry. Ha'e ramo ombo'apaa 'rã ime kuery
ta'yxy reve, tujakue'i ha'e ikarẽmba rei'i va'e voi.
12 Ha'e kuery rogue omboaxapaa 'rã amboae kuery pe, imba'ety ha'e
ta'yxy oguereko va'ekue voi, kova'e yvy re ikuai va'e rovai xepo aupi
ramo”, he'i SENHOR.
13 “Mba'eta peteĩ-teĩ ojou reta-retavea rupi ikuai, kyrĩgueve ha'e tujakueve
voi. Profeta ha'e sacerdote kuery voi jokorepa rei okuapy.
14 Ha'e kuery ma hi'a'iry rive 'rã omonguera xevygua kuery. Ha'e vy ‘Ha'evepa
rei, mba'eve ndoikoi 'rã’, he'i rive 'rã okuapy, ha'evepa rei ramo e'ỹ.
15 Ha'e kuery oxĩmba 'rã, mba'eta oxĩ e'ỹa py ojapo okuapy ojeguarupy,
noxĩ kuaavei guive. Ha'e nunga rupi ho'apa 'rã amboae kuery ho'aague
rami. Xee ambopaga rã onhepyxangapa 'rã”, he'i SENHOR.
16 “Po rami SENHOR ijayvu: ‘Pepyta pe'amy tape joaxaa yvýry peexa
pota aguã. Peporandu tape porã yma oĩ va'ekue re, ha'e tapeo ha'e va'e
rupi ae. Ha'e rami vy pejou 'rã penenhe'ẽ opytu'u aguã’, ha'e va'ekue teĩ
ha'e kuery ma ‘Ore ma ndorooi 'rã’ he'i okuapy.
17 Ha'e rami rã amoĩ peẽ kuery rekoa rarõarã kuery. Ha'e vy aipoa'e:
‘Pejapyxaka ke peiny mimby guaxu ipu rã guarã’, ha'e teĩ ha'e kuery ‘Ore
ma noroendui 'rã’, he'i okuapy.
18 Ha'e rami rire yvy regua kuery, pendu ke. Peno'õ va'e kuery, peikuaa
pota ke xevygua kuery mbyte oiko va'erã va'e re.
19 Yvy regua kuery, pendu ke! Mba'eta ha'e kuery áry xee ambou 'rã
mba'emo vai. Ha'e kuery ae ikuaixeague repy 'rã ambou, xeayvu re
ndojapyxakai ha'e xeguigua lei omboyke okuapy rire.
20 Ha'e nunga rupi mba'erã tu xea py ha'e kuery ogueru Sabá yvy guigua
heakuã porã va'e ha'e yvyra aygue'i heakuã porã va'e yvy mombyryve
guigua oapy aguã? Mba'eta xevy guarã peapy va'e ma xee ndarovy'ai, xee
ndajou porãi peme'ẽ va'e.”
21 Ha'e nunga rupi SENHOR aipoe'i: “Ne'exa, xee amoĩ 'rã kova'e kuery
reityarã. Ha'e ramo ho'apa 'rã okuapy, tuu kuery ha'e ta'y kuery voi. Ha'e
katy'i rupi ikuai va'e voi omanomba 'rã, irũ kuery guive.”

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Kuaray ijapu'a'ia katy gui hovaigua kuery ou aguã re ijayvuague

22 SENHOR aipoe'i: “Peteĩ regua ou 'rã kuaray ijapu'a'ia katy gui, heta
ete va'e regua opu'ã 'rã jogueruvy yvy apy gui.
23 Guyrapa ha'e hu'y reve 'rã ou. Ha'e kuery ma porayvu va'e'ỹ,
nhomboaxy kuaa va'e'ỹ. Ye'ẽ rami 'rã hevovo. Kavaju áry 'rã ou. Ha'e rami
vy xondaro kuery hyxypa 'rã jogueruvy peẽ Sião pygua kuery re opu'ã
okuapy aguã”, he'i.
24 “Ha'e kuery oua omombe'ua rã nhaendu vy nhandepo hu'ũmba.
Nanhanderekorãveipa, omemby oikuavã'i ta va'e raxy ramigua nhaendu
guive.
25 Tapeo eme mba'ety rupi, neĩ peguata eme tape rupi, mba'eta
nhanderovaigua kuery kyxe reve ou. Jova-jovai re ikuai
nhanemongyjearã.
26 Xeretarã rajy kuery, pemoĩ ke ao penhemboaxya regua, ha'e
penhembojere pejupy tanhimbu rupi. Pejae'o ipi'a peteĩ'i va'e re
ojae'o va'e rami, pejexavaia gui ae. Mba'eta nhande'áry ou xapy'a 'rã
nhanemombaarã.”

Oiky'a'o nhea'ã rivea re ijayvuague

27 “Xevygua kuery mbyte ndee romoĩ prata ky'a'oarã, ha'e oo imbaraete
va'e rami, ha'e kuery reko rexa vy reikuaa pota aguã.
28 Mba'eta ha'e kuery ma naxenhe'ẽ renduia rupi tema ikuai, joekokue
mombe'u rivea rupi guive. Overa va'e ha'e ferro rami rive ikuai iky'apa
va'e vy.
29 Mba'eta tata áry prata ky'a'oa oipeju atã teĩ chumbo anho rei opyta
tata opa rire. Aiky'a'o nhea'ã rive, ha'e kuery mbyte gui heko vai va'e
ndojepe'ai ramo.
30 Ha'e kuery pe ma ‘Prata ky'akue rive’ 'ea 'rã, SENHOR omombopa
ramo.”

Templo re rive ha'e kuery ojeroviaa re ijayvuague

7 1 Po rami SENHOR oayvu ombou Jeremias pe:
2 “Eĩ ke SENHOR pegua oo rokẽ py xeayvu remombe'u aguã. Ha'e vy
aipo'ere: ‘Judá regua kuery kova'e okẽ rupi SENHOR pemboete aguã peike
va'e ha'e javi, pendu ke SENHOR ayvu’, 're.”
3 Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e Israel kuery ruete aipoe'i: “Pejeko
rova ke amboae rami pendekuai aguã. Ha'e ramo xee ajapo 'rã kova'e
tekoa py pendekuaive aguã rami.
4 Pejeroviave eme po ramigua ayvu rive: ‘Apy ma oĩ templo SENHOR
pegua, templo SENHOR pegua, templo SENHOR pegua’, he'i va'e re
pejerovia eme.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ha'e rami 'rãgue py pejeko rova ke amboae rami pendekuai aguã, ha'e
peteĩ-teĩ ha'evea rami pejapo peneirũ kuery reve.
6 Pejavyky rive eme amboae yvy regua, tyre'ỹ neĩ imeve'ỹ va'e kuery
guive. Kova'e henda py pemoẽve eme heko porã va'e ruguy, peiko eme
guive amboae ramigua tuuete kuery re, pendejeupe ae pejapo vai e'ỹ
aguã.
7 Ha'e rami ri pendekuai ramo xee ajapo 'rã kova'e yvy re pendekuaive
aguã rami, yma guive peneramoĩ kuery yvy raka'eve rã peve guarã ame'ẽ
va'ekue py.
8 "Ne'exa, peẽ kuery ma ayvu rive perovia va'e, pendevy mba'everã
ovare'ỹ va'eri.
9 Mba'e tu pejapo? Penemonda, pejojuka, pendetavy rei ha'e peura
merami rive. Heakuã porã va'e peapy 'rã tuuete ramigua Baal pe, ha'e
amboae ramigua tuuete peikuaa e'ỹ va'e katy peo.
10 Ha'e rire teĩ peju vy xerenonde pepu'ã 'rã pekuapy kova'e oo xerery
oĩaty py. Ha'e vy aipopeje 'rã: 'Jaa jepe ma', peje teĩ mba'emo vai pejapove
tema rive.
11 Kova'e oo xerery oĩaty ma imonda va'e kuery onhemiaty rami teve
peikuaa? Ne'exa, xee ma ha'e nunga ha'e javi aexapa", he'i SENHOR.[m]
12 "Ha'e gui tapeo opy xevygua Siló tetã py oĩague katy. Ha'e py ma
jypy'i xerery amoĩague. Ha'e gui pexa ke ha'e py ajapo va'ekue, xevygua
Israel kuery heko vaiague re ambopagaague.[n]
13 Aỹ ma ha'ekue nunga ae peẽ voi pejapo avi", he'i SENHOR. "Pendevy
xeayvu jepi ko'ẽ rai guive teĩ napendui. Peẽ kuery xee roenoĩ teĩ peẽ
naxembovai.
14 Ha'e ramo Siló tetã re ambovaipaague rami ambovaipa avi 'rã kova'e
oo xerery oĩaty re, ha'e va'e re rive pejerovia ramo, ha'e kova'e tekoa re
guive, pendevy ha'e peneramoĩ kuery pe ame'ẽ va'ekue ri.
15 Ha'e rami vy peẽ kuery roipe'apa 'rã xerenonde gui, penderyvy kuery
Efraim regua aipe'apaague rami ae ju."

Guetarã kuery re profeta ojerure e'ỹ aguã re ijayvuague

16 "Ha'e nunga rupi ejerureve eme kova'e kuery re, ejapukaive eme,
enhea'ãve eme renhembo'ea py, mba'eta xee naendui 'rã.
17 Ndee nda'u nderexai teve ha'e kuery ojapo va'e Judá re tetã ikuai va'e
ha'e Jerusalém py tape ikuai va'e rupi?
18 Mba'eta ta'y kuery ogueru 'rã yxakã, ha'e tuu kuery ju omoendy 'rã
tata. Ha'e rã kunhague ma omoapomo 'rã trigo mbojape ojapo aguã

---

n 7.12 Ha'e kuery tuuete mboae ramigua re ikuai ramo SENHOR ombovaipa raka'e Siló tetã (1 Samuel 4.1-11).

m 7.11 Mateus 21.13; Marcos 11.17; Lucas 19.46

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

xyete ramigua yva pygua peguarã.[o] Tuuete kuery mboae pe voi ome'ẽ 'rã
mba'emo rykue, xembopoxy aguã rami rive.
19 Ha'e rami avi xee ae ri nda'u ha'e kuery ombopoxya? Tyrã pa ha'e kuery
ae e'ỹ teve onheroangeko, oxĩmba rei aguã rami?" he'i SENHOR.
20 Ha'e nunga rupi SENHOR Nhanderuete aipoe'i: "Ne'exa, kova'e tekoa
áry anhoẽ 'rã xepoxya ha'e ajou vaia, avakue ha'e mymba ikuai va'e áry,
yvyra ikuai va'e ha'e mba'emo aju yvy gui oiko va'ekue áry guive. Ha'e
gui ha'e nunga okai vy ndoguei 'rãe."

Mba'emo nhame'ẽ jepia rive mba'everã ndovareia re ijayvuague

21 SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery ruete aipoe'i: "Mymba peapy
reve peme'ẽ va'erã peru teĩ pendejeupe ae topyta ho'okue pe'u aguã.
22 Mba'eta jypy'i Egito yvy gui peneramoĩ kuery anoẽmba jave py ma
ndaxeayvui va'ekue mba'emo oapy aguã re, neĩ mba'eve name'ẽ ukai xejeupe.
23 Ha'e rami 'rãgue py pova'e nunga anho ajapo uka ha'e kuery pe.
Aipoa'e: 'Pejapyxaka ke xeayvu re. Ha'e ramo xee aiko 'rã Penderuete,
ha'e rã peẽ ma xevygua kuery 'rã peiko. Peiko ke ajapo uka va'ekue ha'e
javi rupi, pendekuai porã aguã', ha'e va'ekue.[p]
24 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ndojapyxakai, noendu potai. Ha'e rami vy ha'e
kuery ae onhemongetaa rupi ikuai, inhakã ratã reia rupi guive. Ha'e rami
vy guakykue katy ojevy, guenonde katy ndooi.
25 Egito gui peneramoĩ kuery anoẽmba ára guive aỹ peve pendea py
ambou xerembiguai profeta kuery, ko'ẽ nhavõ, ko'ẽ rai guive ambou.
26 Ha'e rami teĩ peẽ kuery ndapejapyxakai xeayvu re, ndapeikuaa potai
guive. Ha'e rami 'rãgue py peneakã ratã va'e vy peneramoĩ kuery gui
nda'eveive va'e pejapo.
27 "Ha'e nunga rupi ha'e kuery pe xeayvu ha'e javi remombe'u teĩ ha'e
kuery ndojapyxakai 'rã ndeayvu re. Renoĩ teĩ nanembovai 'rã okuapy.
28 Aipo'ere ha'e kuery pe: 'Peẽ kuery ma SENHOR Penderuete ayvu re
peikuaa pota va'e'ỹ, napenhemo'arandu ukai guive. Ha'e ramo anhetẽ va'e
nonhenduvei ma, pendejuru py noĩvei ma', 're."

Judá kuery re Nhanderuete nopenavei aguã re ijayvuague

29 Peẽ Jerusalém pygua kuery, pejayapa ke pende'a xevy pe iky'a e'ỹ
va'erã pemboaxa va'ekue, ha'e pejae'o peovy yvyty yvateve va'e áry katy.
Mba'eta SENHOR nopenavei ma 'rã peẽ aỹgua kuery re, pendejou vai vy
napendereraa jepevei ma 'rã guive.

---

[o] **7.18** Apy "Xyete yva pygua" he'ia ma Babilônia pygua kuery xyete "Rainha" 'epy va'e re ijayvu vy (44.17-19; 25). [p] **7.22-23** Egito gui Nhanderuete ha'e kuery oguenoẽ jave py ma onhe'ẽ rendu aguã re anho ranhe ijayvu, mba'emo ome'ẽ aguã re'ỹ (Êxodo 19.3-6). Mba'eta mba'emo ixupe nhame'ẽa gui oipotave nhanhe'ẽ rendu (6.20; Salmo 40.6-8; Isaías 1.11-17).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

30 Mba'eta SENHOR aipoe'i: “Xerenonde Judá kuery heko vai okuapy.
Ha'e rami vy xerery oĩaty py omoĩ okuapy mba'emo ra'angaa ojeguarupy,
omongy'apa aguã rami rive.
31 Hinom ra'y rekoague yvyugua py voi ojapo avi altar Tofete 'epy va'e,
ha'e py gua'y kuery ha'e guajy kuery oapy aguã. Ha'e ramigua ma xee
ajapo uka va'ekue'ỹ, neĩ nanhembopy'ai guive.
32 Ne'exa, ou 'rã ára ha'e va'e pe ‘Tofete’ nda'eavei aguã, neĩ ‘Hinom ra'y
rekoague yvyugua’ nda'eavei voi. Ha'e rami 'rãgue py ‘Yvyugua jojukaaty’
'ea 'rã. Mba'eta Tofete py ma ojatya 'rã omano va'ekue retekue, amboae
henda py nda'evei ramo”, he'i SENHOR.
33 “Ha'e ramo ha'e kuery retekue opyta 'rã guyra yvate rupi oveve va'e
ha'e mymba yvy guy rupigua ho'u va'erã. Ha'e nunga mondyiarã ndoikoi
'rã guive.
34 Mba'eta Judá re tetã ikuai va'e ha'e Jerusalém py tape ikuai va'e
rupi amombytu'upa 'rã ovy'a rei va'e ayvu, omenda va'erã avakue ha'e
kunhague ayvu guive. Ijyvy ojeapo 'rã ombovaipa pyre.”

8 1 SENHOR aipoe'i: “Ha'e va'e jave ma Judá regua huvixa kuery ha'e
yvatekueve kãgue oguenoẽmbaa 'rã onhono porãague gui, sacerdote
ha'e profeta kuery, ha'e Jerusalém pygua kuery kãgue ha'e javi.
2 Ha'e rami vy omoaĩmbaa 'rã kuaray ojopea ha'e jaxy rexakãa rupi,
ha'e yva re ikuai va'e ha'e javi guýry rupi, mba'eta ha'e nunga ha'e javi
ha'e kuery omboete vy ha'e va'e pe ikuai rire, hakykue rupi mba'emo re
oporandua rupi oo, ha'e henonde guenapy'ã re oĩ rire. Ha'e va'e rire ma
ikãgue nomono'õave imbokuapyi 'rã, nonhono porãa jevyvei 'rã guive.
Mymba repoxi rami rive 'rã opyta yvy re.
3 Kova'e kuery heko vai va'e okuave va'e amoaĩ 'rã opa rupi. Ha'e ramo
ha'e kuery oikovexe 'rãgue py omano voixe 'rã okuapy”, he'i SENHOR
ixondaro reta va'e.

Nhombopaga aguã re ijayvuague

4 Aipo'ereve tema: “Po rami SENHOR ijayvu: Avakue ho'a vy nda'u
nopu'ã jevyi 'rã ri? Tape ojavy va'ekue nda'u ndojevyi 'rã ri guape py?
5 Ha'e rami teĩ mba'exa tu Jerusalém pygua kuery ojeroviaa gui ojepe'a
ma vy oeja riae ri? Mba'eta ha'e kuery ojekorea rupi ae tema ikuai,
ndojevyxei vy.
6 Xee ajapyxaka, aendu pota ainy teĩ ha'e kuery nda'ijayvui ae ha'evea
ramigua re. Avave rei ndoikoi heko vaia gui onhemboaxy vy ‘Mba'e tu
ajapo?’ he'i va'e. Mba'eta peteĩ-teĩ ma guape rupi ae oiko atã 'rã, kavaju
joe opu'ãa katy onha atã va'e rami.
7 Ha'e rã cegonha yvate rupi oveve va'e ma oikuaa 'rã ojevy aguã ára. Pyku'i'i,
mbyju'i ha'e grou voi oveve ovy aguã ára re oikuaa pota va'erã meme. Ha'e
rã xevygua kuery ma ndoikuaa potai xee SENHOR ambopaga ta rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Mba'exa tu peẽ kuery aipopeje: ‘Nhande kuerya py SENHOR guigua lei oĩ
ramo nhane'arandupa va'e’, peje? Mba'eta lei re nhombo'e va'ety kuery lei
oguerova vy penembotavy.
9 Ha'e ramo hi'arandupa va'ekue oxĩmba 'rã, ombo'apaa rã ndaekorãvei rei
vy. SENHOR ayvu ha'e kuery oeja ma ramo mba'e nunga 'arandu tu ha'e
kuery re oĩ?
10 Ha'e nunga rupi ta'yxy kuery amboaxa 'rã amboae kuery pe, imba'ety
guive amboaxapa 'rã ija pyaurã pe. Mba'eta peteĩ-teĩ jokorepaa rupi ikuai,
yvyĩ'igueve ha'e yvatekueve voi. Profeta ha'e sacerdote kuery ma apu rupi
ikuai va'e meme.
11 Ha'e kuery ma hi'a'iry rive 'rã omonguera xevygua kuery. Ha'e vy
‘Ha'evepa rei, mba'eve ndoikoi 'rã’, he'i rive 'rã okuapy teĩ ha'evepa rei
ramo e'ỹ.
12 Ha'e nunga rupi ha'e kuery omoxĩmbaa 'rã, mba'eta oxĩ e'ỹa py ojapo
okuapy ojeguarupy, noxĩ kuaavei guive. Ha'e nunga rupi ho'apa 'rã
amboae kuery ho'aague rami. Xee ambopaga rã onhepyxangapa 'rã
okuapy”, he'i SENHOR.
13 “Mba'eta xee amokanhymba 'rãe. Noĩvei ma 'rã uva'a hakã re, neĩ figo
hi'y re. Hogue voi overepa ma. Xeayvu ae ma ha'e kuery áry ha'e nunga
ou aguã re”, he'i SENHOR.
14 Mba'e re tu apy teri jaguapy nhainy? Pendeaty ke tetã ikorapa va'e py
jaikepa aguã nhamanomba aguã ha'e py. Mba'eta SENHOR ijayvu ae ma
nhandejuka aguã re, jay'u aguã ome'ẽ ma yy veneno re irũ va'e, SENHOR
rovai jajejavy rire.
15 Mba'emo porã nharõ teĩ iporã va'e jipoi, jakuera aguã ára 'rãgue py
nhanemongyjepaarã ou.
16 Dã tetã guive onhendu ma nhanderovaigua kuery renda kavaju pytuẽ.
Yvy ha'e javi rupi oryryipa hymba kavaju onhendua gui. Ha'e kuery ou
'rã, ombovaipa 'rã nhandeyvy, yvy re mba'emo ikuai va'e ha'e javi guive,
tetã ha'e ha'e pygua kuery ha'e javi reve.
17 “Mba'eta penembyte ambou 'rã mboi vaikue ha'e popia va'e,
imomãxoarã jipoi 'rã guive. Ha'e ramo pendexu'upa 'rã”, he'i SENHOR.

Hetarã kuery ikuai axy rã profeta ndovy'aiague

18 Ai, xee anhembopy'a porã kuaa va'e rire xeporiaua gui! Xekuraxõ voi
ikangypa ma.
19 Mba'eta xeretarã rajy kuery yvy mombyrya py ikuaia py ojapukai
okuapy: “Sião tetã py nda'u SENHOR noĩvei teve? Noĩvei teve ha'e py
Nhanderuvixave?” he'i okuapy.
Ha'e ramo aipoe'i: “Ha'e rami avi mba'e re tu xembopoxy pekuapy
mba'emo ra'angaa pejapo va'ekue py, ha'e amboae regua kuery pegua
ta'angaa pemboetea py?” he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Oaxa ma mba'emo nhamono'õ aguã ára, opa ma haku-a teĩ nhande
ma ndajaa jepei teri.
21 Xeretarã kuery ikuai axy rã xee nda'evei ete aiko, ajae'o aikovy ha'e
kuery re. Anhemondyi reia anho aendu.
22 Gileade yvy re jipovei teve moã? Ha'e py nhanepoanoarã jipovei teve?
Mba'exa tu ndoikoi ri xeretarã kuery mongueraarã?

9 1 Xeakã yvu ramigua ojeapo vy xerexay oẽ riae va'e rire ara py ha'e
pyávy xee ajae'o 'rãgue xeretarã kuery regua omanogue re.
2 Ha'e rami e'ỹ vy tekoa e'ỹa py oguata va'e okeaty ramigua areko va'e rire
xeretarã kuerya gui mombyry 'rãgue aĩ, ha'e kuerya gui ajepe'a 'rãgue.
Mba'eta ha'e kuery ma itavy rei ha'e nhombotavy rei va'e meme.
3 SENHOR aipoe'i: "Ha'e kuery ma guyrapa rami oapekũ omokarẽ va'e,
ijapu aguã rive. Yvy re imbaraeteve 'rã oje'oivy va'eri anhetẽ rupi e'ỹ.
Heko vaive aguã katy oove tema 'rã, ha'e rã xee ma ndaxekuaai okuapy.
4 Penheangu ke peteĩ-teĩ peneirũ kuery gui, pejerovia eme penderyvy ae
re teĩ. Mba'eta penderyvy kuery nhombotavypa reia rupi anho ikuai, ha'e
peneirũ kuery omombe'u rive 'rã joekokue ramigua.
5 Peteĩ-teĩ ojojai rei 'rã ojea katy'i rupi ikuai va'e, ha'e anhetẽ va'e rupi e'ỹ
'rã ijayvu. Apu rupi rive onhembo'e 'rã ijayvu aguã re. Ikane'õ 'rã okuapy
mba'emo vai ojapoa rupi.
6 Anhetẽ rupi e'ỹ ikuai, anhetẽ rupi e'ỹ vy ndaxekuaa potai guive", he'i
SENHOR.

Ha'e kuery operdepa, ha'e escravo-rã ogueraapaa aguã re ijayvuague

7 Ha'e nunga rupi SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i: "Ne'exa, ha'e kuery
xee aiky'a'o vy aa'anga 'rã. Tyrã pa marã rami pa areko ta xevygua kuery?
8 Mba'eta ha'e kuery apekũ ma hu'y jojukaarã ramigua oĩ, nhombotavya
rupi rive ijayvu va'e vy. Ojuru py ijayvu 'rã oirũ kuery reve ikuai porã
aguã re, ha'e rã opy'a py ma omoĩ 'rã ojuka aguã.
9 Xee nda'u aeja rive 'rã ri ha'e rami ikuaia ambopaga e'ỹ re? Nambopagai
'rã teve ha'e rami ete ikuai va'e regua?" he'i SENHOR.
10 Xee ajae'o 'rã yvyty ikuai va'e re, xerexay vaipa 'rã nhuũndy tekoa
e'ỹa rupi ikuai va'e re. Mba'eta okaipa ma, ha'e avave rei ndoaxaavei ma
ha'e rupi. Vaka voi nonhe'ẽ nhenduvei ma ha'e py. Guyra yvate rupi oveve
va'e ha'e mymba kuery okanhymba ma oje'oivy.
11 Mba'eta aipoe'i: "Xee ajapo 'rã Jerusalém tetã mba'emo ra'ykuerã
rive, ha'e jagua-tuvy nhe'ẽ ikuai atyrã. Ha'e Judá yvy re tetã ikuai va'e ma
ajapo 'rã tekoague oĩ aguã, avave rei noĩavei aguã rami", he'i rire.
12 Ha'e gui mava'e ava nda'u hi'arandu va'e ha'e nunga oendu kuaa aguã,
ixupe SENHOR oayvu oikuaa uka rã? Mava'e nda'u omombe'u porãve kuaa
'rã mba'e re pa yvy ivaipa ha'e okai tekoa e'ỹa rami, ha'e rupi avave rei
ndoaxaavei aguã rami?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Ha'e ramo SENHOR ombovai: “Mba'eta ha'e kuery rekorã xeguigua lei
aeja va'ekue gui ojepe'apa rire. Ha'e kuery ndojapyxakai xeayvua re, neĩ
ha'e va'e rupi nda'ikuai guive.
14 Ha'e rami 'rãgue py inhakã ratã va'e vy ta'angaa Baal ikuai va'e re rive
ikuai, tuu kuery ombo'eague rami ae”, he'i.
15 Ha'e nunga rupi SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete
aipoe'i: “Ne'exa, ha'e kuery xee amongaru 'rã veneno re, ha'e yy veneno re
irũ va'e ame'ẽ 'rã oy'u aguã.
16 Amoaĩmba 'rã yvy regua ha'e kuery tuu kuery oikuaa e'ỹ va'e ikuaia
rupi. Ha'e gui ha'e kuery rakykue amondouka 'rã kyxe revegua, amomba
peve”, he'i.
17 SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i: “Pendu ke! Penoĩ ke kunhague
joguerojae'o kuaa va'e, peka uka ou aguã”, he'i.
18 Tove ha'e kuery tou pojava, nhande áry rupi tajoguerojae'o rei nhendu,
nhande voi nhanderexaypa ha'e nhanderexa gui yy oẽ vaipa aguã.
19 Mba'eta Sião tetã gui onhendu peteĩ ojae'o va'e: “Nhanemoingo
axya ha'e nhanemoxĩmbaa ete ma! Mba'eta jaeja 'rã nhandeyvy,
nhanderovaigua kuery nhanderekoa ombovaipa rire.
20 Peẽ kunhague, pendu ke SENHOR ayvu, pejapyxaka ijuru gui onhendu
va'e re. Pembo'e penememby kuery ojae'o avi aguã re, peteĩ-teĩ pembo'e
'rã peneirũ kuery ojae'o ete aguã.
21 Mba'eta manoa oike ma nhande janela ikuai va'e rupi, oo tuvixave va'e
rupi guive. Ha'e rami vy omomba ma kyrĩgue tape rupi, kunumigue tetã
mbyte rupi ikuai va'ekue guive ojuka.”
22 Ndeayvu ke: “ SENHOR aipoe'i: ‘Avakue re'õgue mba'emo repoxi rami
'rã ikuai mba'ety rupi, mba'emo ra'yĩ imono'õa kuery rakykue rupi ho'aa
rami. Ha'e rã ndoikoi 'rã avave rei imono'õarã’ ”, 'ere.

Nhanderuete jaikuaa rupi anho jarovy'a aguã re ijayvuague

23 SENHOR aipoe'i: “Tove hi'arandu va'e toguerovy'a rei eme o'arandua,
imbaraete va'e toguerovy'a eme ombaraetea, ha'e oguerekopa rei va'e ma
toguerovy'a eme mba'emo oguerekopaa.
24 Ha'e rami 'rãgue py mba'emo rerovy'aa tovy'a xekuaa ha'e
SENHOR aikoa oikuaa re anho. Mba'eta xee yvy re aexa uka va'e ma
anhomboaxya, anhetẽ rupi ajoguerekoa ha'e teko porã. Mba'eta xee
arovy'a va'e ma ha'e nunga anho”, he'i SENHOR.[q]
25 SENHOR aipoe'ive ju: “Ne'exa, ovaẽ ta ma ouvy ára ambopaga aguã
opire omboi uka va'ekue ha'e omboi uka e'ỹ va'e kuery ha'e javi.
26 Ha'e kuery ma Egito pygua, Judá ha'e Edom pygua kuery, Amom ha'e
Moabe pygua kuery, o'a ojaya apu'a'i va'e, ha'e yvy piru reia rupi ikuai

---

q 9.24 1 Coríntios 1.31; 2 Coríntios 10.17

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

va'e ha'e javi. Mba'eta yvy regua ma guive rã opire omboi uka e'ỹ va'e
ikuai, Israel kuery voi opire omboi uka e'ỹ va'e rami ikuai opy'a py.”

Mba'emo ra'angaa rami e'ỹ SENHOR oikoa re ijayvuague

10 1 Peẽ Israel kuery, pendu ke SENHOR pendevy ijayvu rã.
2 SENHOR aipoe'i: “Penhembo'eve eme amboae regua kuery reko
rami pendekuai aguã re, penhemondyi eme guive yva re hexa pyrã oiko
va'e gui, ha'e nunga gui amboae regua okyjepa rei teĩ.
3 Mba'eta yvy regua kuery reko ma mba'everã ndovarei. Mba'eta ha'e
kuery ma ka'aguy re oo vy ojaya 'rã peteĩ yvyra, ha'e gui hembiapo kuaa
va'e ma omoatyrõ 'rã heravy haxa py.
4 Ha'e gui ombojegua 'rã prata ha'e ouro py, ha'e gui martelo py ombota-
mbota 'rã karavo re ho'a e'ỹ aguã.
5 Ha'e nunga ijayvu va'e'ỹ vy mba'emo ra'angaa ma pepino-ty py guyra
mondyiarã omo'ã mbyre rami rive hi'aĩ. Oguata va'e'ỹ vy amongue
ogueraa ramo mae ma 'rã oo. Ha'e nunga gui pekyje eme, mba'eta
pendevy ndojapo vai 'rã, hexe noĩ guive pendevy ojapo porã aguã”, he'i.
6 Ha'e rã ndee SENHOR, avave rei ndoikoi 'rã ndee ramigua. Ndee ma
ndeyvate, nderery voi ipo'aka ete va'e.
7 Ndee ma yvy regua kuery ruvixave. Mava'e tu ndojererokyjei 'rã
nerenonde? Mba'eta ha'e rami aguã ma ndevygua ae. Ha'e rã yvy regua
hi'arandukueve mbyte ndoikoi 'rã ndee ramigua, ha'e kuery openaa ha'e
javi rupi teĩ.
8 Ha'e kuery ma nai'aranduvei ha'e na'inhakã porãvei va'e meme. Ha'e
kuery mbo'ea ma mba'everã ndovarei, yvyra pẽgue oikove va'e'ỹ vy.
9 Ha'e nunga peguarã Társis gui ogueru 'rã prata ombope pyre, ha'e
Ufaz yvy gui ogueru 'rã ouro. Ta'angaa ikuai va'e ma hembiapo kuaa
va'e rembiapo, ha'e ouro re omba'eapo va'e opo py ojapo va'ekue rive.
Omonhemonde 'rã heravy hovy va'e ha'e púrpura guigua py. Ha'e nunga
ma avakue hembiapo kuaa va'e rembiapo meme.
10 Ha'e rã SENHOR Nhanderuete ma anhetẽ ete va'e. Nhanderuete oikove
va'e oiko, Nhanderuvixave imarã e'ỹ va'e. Ipoxy ramo yvy oryryipa 'rã,
yvy regua kuery voi ndogueropo'akai 'rã ipoxya.
11 “Ha'e kuery pe aipo'ere: ‘Penderuete kuery ramigua ma yva ha'e yvy
apoare e'ỹ vy okanhymba 'rã yvy gui, ha'e yva guýry gui.’ ”
12 Mba'eta yvy ma SENHOR ae ojapo raka'e opo'akaa rupi. O'arandua
rupi onhono yvy, ha'e rã yva ma oikuaapaa rupi oipyo.
13 Ha'e ma yapu onhendu atã aguã rami ojapo ramo yva re yy oĩ va'e
omyĩmba 'rã, ha'e yvy apy gui opu'ã 'rã ouvy yvyxĩ. Omoingo avi 'rã overa
va'e oky aguã, yvytu guive oguenoẽ 'rã oĩaty gui.
14 Ha'e rã avakue ma nai'arandui ha'e mba'eve ndoikuaai va'e meme.
Ouro re omba'eapo va'e kuery voi oxĩmba va'erã meme ikuai mba'emo

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ra'angaarã ojapoague re, mba'eta ta'angaa ikuai va'e avi anhetẽ va'e'ỹ
meme, ipytuẽ va'e'ỹ guive.
15 Ha'e nunga ma mba'everã ndovarei va'e, ojojai rei pyrã rive.
Nhombopagaa ára py okanhymba 'rã.
16 Ha'e rã Jacó Ruete ma ha'e rami e'ỹ. Mba'eta ha'e ma opa mba'e
moingoare, Israel kuery voi ixupegua ikuai. Hery ma SENHOR ixondaro
reta va'e.

Judá yvy ombovaipaa ague re ijayvuague

17 Ndee tetã ojokopaa va'e py nderekoa va'e, eupi ke yvy gui nemba'e
rei-rei reraa aguã.
18 Mba'eta SENHOR aipoe'i: "Ne'exa, aỹ ma amoẽmba 'rã xeyvy re ikuai
va'e, amoingo axypa 'rã jexavaia oendu aguã", he'i.
19 Nda'evei ete xevy, apave'i avy! Xeai ma haxy vai ete. Ha'e ramo xee
aipoa'e: "Kova'e haxy ma ajexavai aguã ou, aropo'aka va'erã", ha'e.
20 Xeroguy ombovaipaa ma, ixã voi omondopaa. Xera'y kuery oopa ma,
nda'ikuaivei. Avave rei ndoikoi xeroguy moatyrõ jevyarã, neĩ ijao'iarã
omoĩ ju va'erã.
21 Mba'eta joe opena va'e kuery ma nai'arandui vy ndoekavei okuapy
SENHOR. Ha'e rami vy nda'ikuai porãvei, hymba kuery oaĩmba guive.
22 Ne'exa, omombe'ua peteĩ ayvu! Mba'eta kuaray ijapu'a'ia katy gui ou
oiny hevovo rei va'e. Ha'e nunga ma Judá regua tetã mbovaipaarã ou,
jagua-tuvy nhe'ẽ ikuai atyrã rive omombyta aguã.
23 SENHOR, xee aikuaa avave rei ndoiporavo kuaai 'rãa oiko aguã,
oguata va'e ndoiporavo kuaai oguata aguã.
24 SENHOR, xembopaga teĩ ke aropo'aka peve'i, ndepoxya py e'ỹ, ovare
va'e'ỹ xee apyta e'ỹ aguã.
25 Yvy regua kuery ndekuaa e'ỹ va'e áry enhoẽ ndepoxya, nderery rupi
ojapukai e'ỹ va'e kuery áry. Mba'eta ha'e kuery ma omomba ma Jacó
kuery, omokanhymba ha'e hekoague ombovaipa.

SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue rupi e'ỹ ikuaia re ijayvuague

11 1 Jeremias pe SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:
2 "Endu ke xereve guarã ajapo va'ekue re ayvu oĩ va'e, ha'e
emombe'u porã avakue Judá ha'e Jerusalém py ikuai va'e pe.
3 Ha'e vy aipo're: 'Po rami SENHOR Israel kuery ruete ijayvu: Ayvu vaipy
oiko 'rã avakue kova'e ayvu xereve guarã ajapo va'ekue regua noendu
potai va'e.
4 Ha'e va'e ayvu ma peneramoĩ kuery pe xee aeja va'ekue Egito yvy gui
anoẽmba jave, ha'e tatakua ferro guigua gui. Ha'e vy aipoa'e va'ekue:
"Pendu ke xeayvu, ha'e pejapopa pendevy ajapo uka va'e ha'e javi. Ha'e
rami vy 'rã xevygua kuery pendekuai, ha'e rã xee ma aiko 'rã Penderuete.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ha'e rami vy 'rã ajapo xeayvuague peneramoĩ kuery yvyrã kamby ha'e ei
oata e'ỹa ame'ẽ aguã re, aỹ ojekuaa rami", ha'e va'ekue' ", he'i.
Ha'e ramo xee ambovai vy aipoa'e: "Ha'eve va'e, SENHOR!"
6 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju xevy: "Emombe'u ke pova'e ayvu ha'e
javi Judá regua tetã ikuai va'e, ha'e Jerusalém py tape ikuai va'e rupi.
Ha'e vy aipo'ere: 'Pendu ke pova'e ayvu Nhanderuete guexeve guarã ojapo
va'ekue regua, ha'e pejapopa', 'ere.
7 Mba'eta Egito yvy gui peneramoĩ kuery anoẽ guive kova'e ára peve
xeayvu pendevy ko'ẽ nhavõ, ko'ẽ rai guive aipoa'e: 'Pendu na xeayvu', ha'e.
8 Ha'e rami teĩ ha'e kuery noendu potai, ndojapyxakai. Ha'e rami 'rãgue
py peteĩ-teĩ inhakã ratãa rupi ikuai. Ha'e rami rire ha'e kuery áry ambou
ayvu vai xeayvuague ha'e javi, mba'eta ha'e kuery pe ajapo uka teĩ
ndojapoi rire."
9 SENHOR aipoe'ive ju xevy: "Judá ha'e Jerusalém pygua avakue ma
nhemi rupi jogueroayvu teko vai rupi.
10 Mba'eta yma tamoĩ kuery xeayvu re ndojapyxakaxeiague rami ae ju
ikuai, ha'e rami vy amboae ramigua tuuete re ju ovapa ixupe ikuai aguã.
Ha'e rami py Israel ha'e Judá kuery ma tamoĩ kuery pe xereve guarã
ajapo va'ekue rupi e'ỹ ikuai."
11 Ha'e nunga rupi SENHOR aipoe'i: "Ne'exa, ha'e kuery áry xee ambou 'rã
mba'emo vai, ndoo jepe kuaai aguã rami. Xevy pe ha'e kuery ojapukai teĩ
xee naendui 'rã.
12 Ha'e ramo Judá regua tetã ha'e Jerusalém py ikuai va'e ovapa 'rã tuuete
ramigua kuery re, ha'e va'e pe heakuã porã va'e oapy ha'e ojapukai
okuapy vy. Ha'e rami teĩ tuuete kuery ma neĩ peteĩve henda py ndogueraa
jepei 'rã ikuai axya gui.
13 Mba'eta peẽ Judá pygua kuery, penderuete ramigua rive heta pereko,
peteĩ-teĩ tetã py. Jerusalém tetã py voi peteĩ-teĩ tape py heta pejapo altar
ojeguarupy Baal peguarã rive heakuã porã va'e peapy aguã.
14 Ha'e nunga rupi ndee Jeremias, ejerureve eme ha'e kuery re, ejapukaive
neĩ enhembo'eve eme, mba'eta xevy pe ha'e kuery ojapukai teĩ xee
naendui 'rã heko vaiaty káuxa.
15 "Xevygua opy rupi xerembiayvu oiko teĩ opa marã ojejavya rupi rive.
Ndee xerembiayvu, renhemboayvua ha'e xo'o reapy va'e ndeky'a'o 'rã ri
ty'y ndereko vaia oĩ va'e gui? Ha'e rami va'e rire revy'a ete 'rãgue.
16 Ndevy pe SENHOR 'Oliveira ipyau ha'e hi'a iporãve va'e' he'i va'ekue ri
aỹ ma hevovo rei va'e kuery ndeyvýry omoendy ma tata, ha'e vy oapypa
'rã nerakãgue.
17 Mba'eta xee SENHOR ixondaro reta va'e nenhotỹare ae xeayvu ndere
mba'emo vai ou aguã re. Ha'e nunga ma Israel ha'e Judá kuery o'áry ae
ombou uka, Baal ra'angaa pe heakuã porã va'e oapya py xembopoxy vy
rive."

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jeremias ojuka aguã re jogueroayvu nhemi okuapyague

18 Ha'e kuery nhemi rupi jogueroayvua ma SENHOR xevy oikuaa uka rã
aikuaa ma voi.
19 Xee ma vexa ra'y'i ojukaa aguã katy heraapy rami ha'evepa rei va'ekue,
xerovai ojapo vai aguã re jogueroayvu okuapy teĩ xee ndaikuaai va'ekue. Ha'e
rami vy aipoe'i okuapy: "Jajayapa ke yvyra hi'a reve. Nhamomba okuave va'e
kuery yvy gui, hery re na'ima'endu'aavei aguã rami", he'i okuapy.
20 Ha'e rã ndee ma SENHOR ixondaro reta va'e ha'evea rami reikuaa pota,
ha'e nhandepy'a re oĩ va'e rexapa va'e. Ha'e nunga rupi taexa ha'e kuery
rembopaga rã, mba'eta ndevy pe aikuaa pota uka xereko re.
21 Ha'e gui SENHOR ijayvu Anatote pygua avakue xejukaxe va'e re.
Mba'eta ha'e kuery aipoe'i: "Ndeayvuve eme SENHOR rery rupi, orepo py
ae rojuka e'ỹ aguã", he'i xevy.
22 Ha'e ramo SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i: "Ne'exa, xee ae 'rã
ambopaga ha'e kuery. Ha'e ramo ipyaukue omano 'rã kyxe py, ta'y kuery,
tajy kuery ma karuai gui 'rã omanomba.
23 Ha'e kuery va'e regua neĩ peteĩve ndoikovevei 'rã, mba'eta Anatote
pygua avakue áry ambou 'rã mba'emo vai ambopaga vy."

Nhanderuete pe Jeremias oporanduague

12 1 SENHOR, ndee ma ha'evea rami meme 'rã xerereko nerenonde
xee ajexa uka ramo. Ha'e rami avi ndevy pe aporandu ta
rejoguerekoa re. Mba'e re tu heko vai va'e kuery ikuai porã? Mba'eta
anhetẽ rupi e'ỹ rei ikuai va'e pe mba'eve ndoikoi.
2 Ha'e kuery ma ndee renhotỹ ramo hapo porã ha'e yvate 'rã, hi'a porãmba
'rã guive. Ndere ima'endu'a 'rã ojuru py rive, ha'e rã opy'a py ma ndegui
mombyry 'rã ikuai.
3 Ha'e rã xee ma ndee xekuaa porã. SENHOR, ndee xerexa vy rea'ã 'rã
xepy'a py ndere apẽxaa oĩ va'e. Ha'e rã ha'e kuery ma eraapa vexa'i ojukaa
aguã katy ogueraa va'e rami, emoĩmba na ojukaa ára pyguarã.
4 Araka'e peve tu yvy nda'evei 'rã, ha'e nhuũndy rupi jai rogue ipirupa?
Mymba ha'e guyra omanomba ha'e pygua kuery reko vaia káuxa. Ha'e rami
teĩ ha'e kuery aipoe'i: "Ha'e ma ndoexai 'rã opaa py nhandere oiko va'e", he'i.

Nhanderuete ombovaiague

5 "Ha'e rami avi avakue yvy rupi oguata va'e reve renha vy ri nekane'õ
vy mba'exa 'rã tu renha kuaa kavaju árygua kuery reve? Peteĩ yvy
mba'eve ndoikoia py ri rekyjea rendu vy mba'exagua 'rã tu rendu Jordão
yakã yvýry ka'aguy re reo vy?[r]

---

[r] **12.5** Jordão yakã yvýry ka'aguy oĩ va'e re ma mymba inharõ va'e ikuai (49.19; 50.44).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Mba'eta nderyvy ha'e nderu ro pygua kuery eteve voi nembo'a nhemixe
okuapy. Ha'e kuery ae 'rã nderakykue monha okuapy ojapukai atã reve.
Ha'e kuery re ejerovia eme, ndereve ijayvu porã'i merami teĩ.”

Yvy mbovaipaare kuery ombopaga aguã re ijayvuague

7 “Xee aeja ma xevygua oo, aeja xevy guarã va'ekue ha'e javi.
Xerembiayvu voi amboaxa ma hovaigua kuery po py.
8 Mba'eta xevygua kuery ma guary ka'aguy regua rami onhendu ratã
xerovai. Ha'e ramo xee ndaipotavei ma.
9 Ha'e rami vy xevy pe rã xevygua kuery ma peteĩ guyra vaikue pytãmba
rei va'e rami ikuai, mba'eta amboae guyra te'õgue 'ua ou vy oipyxopa 'rã.
Ha'e nunga rupi tapeo tema, peru mymba kuery inharõ va'e nhuũndy rupi
ikuai va'e ho'upa aguã.
10 Mba'eta joe opena va'e kuery mbovy e'ỹ ou vy ombovaipa xemba'e
uvaty, opyrõmba xemba'ety re. Ha'e rami vy xevygua arovy'a va'ekue ma
tekoa e'ỹa omombyta.
11 Ombovaipa ramo xevy pe ju ojapukai okuapy avave rei noipytyvõavei
rã. Yvy ha'e javi rupi noĩavei, ha'e va'e re opena va'erã ndoikoi ramo.
12 Yvyty ita anho reia ha'e tekoa e'ỹ regua áry rupi ou imbovaipaarã
kuery, mba'eta SENHOR guigua kyxe nhomokanhymba 'rã yvy apy peve,
ha'e avave rei pe noĩvei 'rã ikuai porã aguã.
13 Ha'e rami vy trigo pemoaĩ teĩ juu rive ju pemono'õ. Pemba'eapoa rupi
penekane'õmba va'eri mba'eve rei ndapejoui. Mba'eve napemono'õi ma vy
pexĩmba 'rã, pendere SENHOR poxya ou rire.”

Mba'erã pa Nhanderuete nhombopagaa re ijayvua

14 SENHOR aipoe'i: “Xevygua Israel kuery peguarã aeja va'ekue ma ijyvýry
ikuai va'e heko vai va'e oipe'apa. Ne'exa, ha'e va'e kuery ma xee aipe'apa 'rã
ijyvy gui, ha'e gui ha'e kuery mbyte gui araa jepe 'rã Judá kuery.
15 Ha'e kuery aipe'apa ma rire amboaxy ju 'rã. Ha'e vy ajapo 'rã peteĩ-teĩ
guekoa ha'e oyvy katy ju ojevy aguã rami.
16 Ha'e gui xapy'a rei xevygua kuery reko rami ha'e kuery voi ikuaixe 'rã, ha'e
xerery rupi anho oura vy ‘Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rery rupi aura’ he'i 'rã
okuapy, ymave rupi xevygua kuery Baal rery rupi oura aguã re ombo'e va'ekue
ri. Ha'e rami rã ha'e kuery voi amoĩ 'rã xevygua kuery mbyte ikuai aguã.
17 Ha'e rã peteĩ va'e regua noendu potai ri ramo xee aipe'a 'rã. Aipe'a vy
amokanhymba 'rã”, he'i SENHOR.

Ku'akuaa ajukue iporãve va'e guigua py mba'emo oikuaa ukaague

13 1 SENHOR aipoe'i xevy:
— Tereo, ejogua peteĩ ku'akuaa iporãve va'e. Ha'e gui ejeku'a
jokua, yy py emoakỹ eme guive.

2 Ha'e ramo SENHOR aipoe'iague rami vy ajogua ku'akuaa, ha'e ajeku'a jokua.
3 Ha'e ramo mokoĩguea ma SENHOR oayvu xevy ombou vy aipoe'i:
4 — Ejopy ju ku'akuaa rejogua ha'e rejeku'a jokuaague. Ha'e gui epu'ã,
tereo Eufrates yakã katy, ha'e enhomi ha'e py peteĩ itakua py — he'i.
5 Ha'e ramo SENHOR aipoe'iague rami vy aa vy anhomi Eufrates rembe re.
6 Ha'e gui kueve ma rire SENHOR aipoe'i ju xevy:
— Epu'ã, tereo ju Eufrates katy, ha'e ejopy ju ku'akuaa ha'e py anhomi
uka va'ekue — he'i.
7 Ha'e ramo Eufrates py aa vy yvy ajo'o vy anoẽ ju ku'akuaa anhomiague
gui. Ha'e rã ku'akuaa hu'ũmba ma, ndovarevei ma mba'everã.
8 Ha'e ramo SENHOR oayvu xevy ombou vy aipoe'i:
9 "Po rami SENHOR ijayvu: Nami ae avi xee ambovaipa 'rã Judá ha'e
Jerusalém pygua kuery onhemboyvate rei okuapya.
10 Mba'eta ha'e kuery heko vai va'e vy noenduxei okuapy xeayvu, inhakã
ratãa rupi anho ikuai va'e, ha'e vy amboae ramigua tuuete kuery re
ovapa, ixupe rive ikuai ha'e omboete aguã. Ha'e rami vy kova'e ku'akuaa
rami 'rã ikuai mba'everã ndovarevei vy.
11 Mba'eta ku'akuaa avakue ku'a re oĩa rami avi xee voi aipota teĩ Israel
ha'e Judá kuery xere ikuai xevy guarã, xerery oguerovy'a ha'e xemboete
pavẽ aguã, va'eri ha'e kuery ma ndojapyxakai okuapy", he'i SENHOR.

Hyru omboa'ypaa py mba'emo oikuaa ukaague

12 "Ha'e kuery pe emombe'u pova'e ayvu. SENHOR Israel kuery Ruete
aipoe'i: 'Peteĩ-teĩ hyru tynyẽmba 'rã vinho', 'ere. Ha'e rã ha'e kuery aipoe'i
'rã ndevy: 'Ore kuery ndoroikuaa porãi ri ty'y hyru ikuai va'e vinho
tynyẽmba aguã?' he'i 'rã okuapy.
13 Ha'e rã ndee ju aipo're 'rã ha'e kuery pe: 'SENHOR aipoe'i: "Ne'exa, kova'e yvy
re ikuai va'e ha'e javi xee amonga'upa 'rã, huvixa kuery Davi renda openaaty
py oguapy va'e, sacerdote, profeta kuery ha'e Jerusalém py ikuai va'e ha'e javi.
14 Amboa'ypa 'rã joe-joe amombo vy, tuu ha'e ta'y kuery voi. Ndaraa jepei
'rã, amboaxya naendui 'rã, namboaxyi 'rã guive amokanhy e'ỹ aguã", he'i
SENHOR.' "

Ojeko rerova ha'e ombopagaa aguã re ijayvuague

15 Pendu ke, ha'e peikuaa pota. Penhemboyvate rei eme, mba'eta
SENHOR ae ijayvu.
16 Pemboete na SENHOR Penderuete, pytũ ombou e'ỹ aguã, ha'e yvy'ã
vaikuea re pejeapi e'ỹ aguã, ha'e hexakãa pearõ 'rãgue py manoa 'ã ha'e
pytũ reia anho ombou e'ỹ aguã.
17 Mba'eta napendu potai ri ramo xepy'a py ajae'o nhemi 'rã
penhemboyvate reia re. Xerexa ojae'o vaipa ete 'rã, xerexay vaipa ete 'rã,
peẽ SENHOR rymba vexa'i kuery escravo-rã pendereraapaa rire.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 “Aipo'ere huvixa ha'e ixy pe: ‘Penhemo'yvyĩ'i ke, ha'e peĩ yvy py,
mba'eta peneakã gui ho'a ma coroa penemboyvateague.
19 Mba'eta kuaray puku-a katy tetã ikuai va'e tynyẽmba ma mba'emo
ra'ykue, ipe'aarã ndoikoi guive. Judá kuery voi escravo-rã ogueraapaa
ma, oipokuapaa heravy.
20 Pema'ẽ kuaray ijapu'a'ia katy pexa aguã ou va'e. Aỹ ma mamo tu ikuai
vexa'i kuery ndevy apena uka va'ekue, iporãgue anho rereko va'ekue?
21 Mba'e 're 'rã tu neirũ kuery ikuai va'ekue ndere ipo'aka va'erã omoĩa
ramo? Ndere haxy va'e nda'ipo'akai 'rã teve, kunha oikuavã'i ta va'e rami?
22 Ndejeupe ae ndeayvu vy “Mba'e re tu ha'e nunga ou xere?” 're 'rã. Ha'e
rami vy reikuaa 'rã rejejavypaaty re ae ndeao oupia, ha'e rejexavai ete
aguã rami reikoa.
23 Etiópia pygua kuery nda'u omboekovia kuaa 'rã ri opire, e'ỹ vy xivi voi
nda'u omboekovia kuaa 'rã ri oparaa?[s] Ha'e rami aguã nda'evei ramo ae
peẽ kuery voi mba'emo vai pejapo va'ety vy ndapejapo kuaai 'rã iporã
va'e.
24 Ha'e nunga rupi ha'e kuery amoaĩ 'rã mba'emo pirukue yvytu tekoa e'ỹa
guigua ogueraa va'e rami.
25 Ha'e nunga ae oiko 'rã pendere, pendevy guarã amoĩ 'rã, xegui
penderexarai vy apu rive perovia rire’, he'i SENHOR.
26 ‘Ha'e nunga rupi pendeao aupi uka 'rã peneakã áry peve, pexĩmbaa
ojekuaapa aguã.
27 Mba'eta aexa ma yvy'ã ikuai va'e ha'e nhuũndy rupi ojeguarupy pejapo
pekuapya. Ha'e va'e ma pendetavy reia, penhomoaruãa ha'e pendetavyxea
rupi pendekuaia. Nda'evei ete 'rã pendevy, Jerusalém pygua kuery! Raka'e
peve teri 'rã tu ndapejeky'a'oi?’ he'i.”

Judá yvy re nda'okyvei puku-a re ijayvuague

14 1 Nda'okyvei puku jave SENHOR ombou ju oayvu Jeremias pe.
Ha'e vy aipoe'i:
2 “Judá kuery ojae'opa okuapy, ha'e tetã rokẽ re nopenavei ma. Ojae'o reve
oakã omboguejy yvy peve. Jerusalém py voi ojapukai ratãve ovy.
3 Ha'e pygua ipo'akakueve omondouka 'rã guemimongakuaa kuery
yy re. Ha'e rã ha'e va'e kuery ygua py oo vy yy ndojouvei vy yryru
oguerojevypa rive ju 'rã. Onhemondyi ha'e ndoikuaavei rei vy onheakã
ao'i 'rã jogueruvy.
4 Yvy re nda'okyvei ramo ikangypa. Ha'e nunga rupi mba'ety rupi
omba'eapo va'e kuery onhemondyi rei reve 'rã onheakã ao'i okuapy.
5 Guaxu voi nhuũndy rupi ta'y vy oeja rive 'rã, jai rogue ndojouvei vy.

---

[s] **13.23** Etiópia pygua ma kamba va'e. Ha'e gui ha'e kuery opire nomboekovia kuaaia rami avi nhande voi ndajapytu'u kuaai 'rã jajejavya gui.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Mburika ka'aguy regua voi yvy'ã ita anho reia rupi ipoaẽ reve oetũ-etũ
'rã jagua-tuvy nhe'ẽ rami. Ndaexa pyxovei ma, nhuũ jipovei ramo.”

Jeremias jypy ojerure rã “Nda'evei” he'iague

7 Ha'e nunga rupi SENHOR, ore kuery orereko vaia anho roexa uka teĩ
orepytyvõ ke nderery remboete ukaa rupi vy. Mba'eta ore ma nenhe'ẽ
raxave va'ekue. Nderovai ae rojejavy va'e.
8 Ndee ma Israel kuery oarõ okuapy va'e, ha'e ikuai axy jave heraa jepea
reiko. Mba'e re tu ha'vy yvy mboae regua rami reiko, peteĩ oguata va'e
pytũ oaxa aguã amboae rupi oo va'e rami reiko?
9 Mba'e re tu ava ojopy xapy'a reipy rami reiko, ipy'a guaxuve va'eri
jogueraa jepe kuaa e'ỹ va'e rami? Ha'e rã ndee SENHOR ma reĩ ae
orembyte, ha'e ore ma nderery rupi oenoĩmby roiko. Orerepy e'ỹ eme.
10 Ha'e ramo SENHOR ijayvu xeretarã kuery reko re. Ha'e vy aipoe'i:
“Ha'e rami avi ha'e kuery ma oguata reixe vai 'rã, ndojejokoi 'rã oo aguã
gui. Ha'e nunga rupi SENHOR ndoguerovy'avei vy ima'endu'a 'rã ha'e
kuery reko vaiague re, ombopaga 'rãe ojejavyague re.”
11 SENHOR aipoe'ive ju xevy: “Ejerureve eme ha'e kuery amoingo porã
aguã re.
12 Mba'eta ha'e kuery okaru e'ỹ re ikuai teĩ xee naendui 'rã ojapukaia. Mymba
ha'e mba'emo aju guigua oapy reve ome'ẽ va'erã ogueru teĩ xee ndarovy'ai 'rã.
Ha'e rami 'rãgue py amomba 'rã kyxe py, karuai ha'e mba'eaxy vaikue py.”

Teĩgue ju Jeremias ojerure ramo “Nda'evei” he'iague

13 Ha'e ramo xee aipoa'e:
— Ai SENHOR Xeruete! Ne'exa, profeta kuery ma aipoe'i va'ekue heta
va'e kuery pe: “Ndoui 'rã kyxe revegua neĩ karuai. Ha'e rami 'rãgue py
kova'e tekoa py ou 'rã pendekuai porã aguã anho”, he'i va'ekue — ha'e.
14 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i xevy:
— Profeta ramigua kuery ma apu rive omombe'u okuapy xerery rupi.
Teĩgueve xee namboui, neĩ namombe'u ukai ha'e kuery pe, ha'e kuery
pe ndaxeayvui guive. Ha'e kuery pendevy omombe'u va'e ma oexa ra'u
merami rivea, imba'ekuaa ramigua, ovare e'ỹ va'e rupi ikuaia, ha'e opy'a
py onhembotavy ukaa rive.
15 Ha'e nunga rupi SENHOR aipoe'i profeta ramigua kuery re: “Xerery
rupi omombe'u va'eri xee amombe'u uka ramo e'ỹ. Ha'e kuery ma ‘Kyxe
revegua ha'e karuai ndoui 'rã kova'e yvy re’ he'i okuapy teĩ ha'e va'e
profeta kuery ae 'rã kyxe ha'e karuai py opa.
16 Mba'eta ijayvu renduare kuery karuai ha'e kyxe gui omano va'ekue
retekue omombopaa 'rã Jerusalém py tape ikuai va'e rupi. Jipoi 'rã avave
rei inhono porãarã: ha'e kuery, ta'yxy, ta'y ha'e tajy kuery reve. Mba'eta
ha'e kuery áry ambou 'rã heko vaiague rekovia.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 “Ha'e gui ha'e kuery pe remombe'u 'rã po rami: ‘Xerexay oẽ 'rã ara py
ha'e pyávy. Ndopytu'ui 'rã, mba'eta xeretarã kuery omoingo axya ramo ai
haxy ete va'e py.
18 Ha'e rami vy mba'ety rupi aa vy aexa kyxe py ojuka pyre. Ha'e rã tetã
py ju aike vy aexa 'rã karuai gui omano va'ekue. Profeta ha'e sacerdote
kuery oguata rei 'rã yvy re, oo aguã ndoikuaavei vy.’ ”

Mboapykuea Jeremias ojerure rã “Nda'evei ae ma” he'iague

19 Ha'e rami avi rejapa ma teve Judá kuery? Ndepy'a py nderexaxevei
teve Sião tetã? Mba'e re tu oremoingo axy oremonguera e'ỹ re?
Oremoingo porã ju aguã roarõ rokuapy va'eri iporã va'e ndoikoi ae.
Rokuera aguã 'rãgue py ndorerekorãveia anho roendu.
20 SENHOR, ore kuery ma roikuaa orereko vaia ha'e oreru kuery ojapo
vaiague, mba'eta nderovai ae rojejavy va'e.
21 Ha'e rami avi nderery remboete ukaa rupi vy orereja eme. Mba'emo vai
py ejao'i uka eme nerenda iporãve va'e. Nema'endu'a na orevy ndereve
guarã rejapo va'ekue re, embovaipa eme.
22 Mba'eta oiko 'rã teve mba'emo ra'angaa amboae regua kuery omboete
va'e regua ombo'oky kuaa va'e? Ha'e rami e'ỹ vy yva ha'e ae ombou 'rã
teve oky? Ha'e nunga moingoa ma ndee SENHOR Oreruete anho reiko.
Ha'e nunga rupi ndegui ae roarõ oky, mba'eta ndee anho ha'e nunga ha'e
javi mboua reiko.

15 1 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i xevy: “Moisés ha'e Samuel xerenonde
ojerure va'e rire xepy'a re noĩ 'rãgue kova'e kuery amboaxy aguã.
Toipe'apa ha'e kuery xerenonde gui, toopa.
2 Ha'e gui ndevy pe ha'e kuery oporandu vy ‘Marã katy 'rã tu roo?’ he'i
ramo aipo're 'rã ha'e kuery pe: ‘Po rami SENHOR ijayvu: Omano va'erã
kuery too omano aguã katy, ha'e rã kyxe py ojuka pyrã too kyxe revegua
ikuaia katy, karuai pyguarã ma too karuaia katy, ha'e gui escravo-rã
ogueraa pyrã ma ogueraa katy too.’
3 Mba'eta SENHOR aipoe'i: ‘Xee ma irundy rupi 'rã ambopaga ha'e kuery.
Kyxe py ojukaa 'rã, jagua kuery omoatã heravy 'rã, ha'e gui guyra yvate
rupi oveve va'e ha'e mymba inharõ va'e nhuũndy rupi ikuai va'e ma
omondoropa vy ho'upa 'rã.
4 Amboaxapa 'rã yvy regua kuery oexa vy onhemondyipa aguã, Ezequias
ra'y Judá pygua huvixa Manassés Jerusalém tetã py ojapo vaiague ha'e
javi káuxa.’ ”
5 “Ha'e gui ndee Jerusalém, mava'e tu oiko 'rã nemboaxyarã? Mava'e tu
ojae'o 'rã ndere? Mava'e tu ovaẽ 'rã reiko porã paa re oporandu aguã?
6 Mba'eta rejepe'a xegui, nderakykue katy ju rejevy vy. Ha'e ramo
nderovai aupi 'rã xepo romomba aguã. Xekane'õ ma romboaxya py”, he'i
SENHOR.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 “Ndeyvy re tetã ikuai va'e rokẽ py ambogua uka yrupẽ py rami,
amokanhy ta'y kuery, amomba xevygua kuery teĩ ikuaiaty gui ndojepe'ai.
8 Ha'e pygua imeve'ỹ va'e hetave ye'ẽ rembe rupi ita ku'i ikuai va'e gui.
Kuaray mbyte jave teĩ ambou kyrĩgue'i xy kuery mombaarã. Ha'e kuery
áry ambou xapy'a ojexavai ha'e okyje aguã teĩ.
9 Sete opi'a kuery oguereko va'ekue ma omano xapy'a inhe'ẽ oata va'e
rami, ara py teri teĩ ha'e kuery pe rã pytũmba ma. Oxĩmba, nda'evei nho
okuapy. Ha'e gui ha'e pygua okuave'i va'e ma amboaxapa kyxe revegua pe
hovaigua kuery renonde”, he'i SENHOR.

Ojeupegua profeta SENHOR ombopy'a guaxuve juague

10 Nda'evei ete xevy, ha'e ha'i pe voi xekuavã'i rire, mba'eta ava opu'ãa
rei pyrã, pavẽ rei oguero'a rei va'erã oikuavã! Mba'eta xee nanhomborevei
mba'emo hi'áryve ajopyve vy, amboae kuery voi naxemborevei ojopyve
vy. Ha'e rami teĩ ha'e kuery peteĩ-teĩ ijayvu vai xere.
11 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i: “Ha'e gui anhetẽ xee romombaraete 'rã
reiko porã aguã. Ha'e rã nderovaigua kuery ma ojexavai ha'e ikuai axya
ára ajapo 'rã ndere onhemboja vy ojerure porã'i aguã rami”, he'i.
12 “Ha'e gui amongue nda'u omopẽ kuaa 'rã ri ferro kuaray ijapu'a'ia
katy gui ou va'e, e'ỹ vy overa va'e?
13 Ha'e rami rã peẽ kuery romoingo axy 'rã pendeyvy jave rupi teko vai
pejapoague re. Ha'e rami vy penemba'e rei-rei pemoĩ porã va'ekue hepy
re'ỹ amboaxapa 'rã heraarã pe.[t]
14 Ha'e rami vy penderovaigua kuery pe xee rogueraa uka 'rã yvy peikuaa
e'ỹa katy, mba'eta pende'áry xepoxya hendy ae ma, tata hendy va'e rami
okai va'erã.”
15 Ha'e gui SENHOR, ndee ma reikuaa. Ha'e rami avi nema'endu'a ke xere,
xepytyvõ ha'e xerepy ke xerakykue monhaa kuery gui. Renhomboaxya
rupi vy xereraa uka eme. Reikuaa ma roayvu vy ae ajejojai ukaa.
16 Ndeayvu ajou vy ha'u vyvoi. Mba'eta ndeayvu ma arovy'a va'e xekuraxõ
mbovy'aarã, mba'eta nderery rupi anherenoĩ uka ramo, SENHOR Xeruete
nexondaro reta va'e.
17 Ha'e nunga rupi peteĩgueve ma voi aguapy va'e'ỹ teri ovy'a rei va'e
kuery reve, ndarovy'ai guive. Ha'e rami 'rãgue py ndepo poyia xe'áry oĩ
ramo xee ae'i aguapy ainy, mba'eta xee aendu va'e ma ndepoxya anho.
18 Mba'e re tu haxy va'e aendu riae tema? Mba'e re tu xeai haxy riae oiny
ndokuera reguai vy? Ndee nda'u xembotavy 'rã teve yy ramo'i typa vyvoi
va'e rami?
19 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i xevy: “Ha'e gui rejeko rerova ri ramo xee
rogueru ju 'rã xerenonde rupi reiko aguã. Ovare e'ỹ va'e 'rãgue py ha'evea

---

[t] **15.13-14** Apy ma judeu kuery pe ijayvu.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ramigua re anho ndeayvu ri vy reiko 'rã xeayvu mombe'uarã. Ha'e kuery
regua toje'oi ndea katy, ha'e rã ndee ma ndereaxai 'rã ha'e kuerya katy.
20 Ha'e ramo ha'e kuery rovai xee romombaraete 'rã tetã kora overa va'e
guigua rami. Ha'e ramo nderovai ha'e kuery opu'ã teĩ nda'ipo'akai 'rã
ndere, mba'eta ndereve xee aiko 'rã ha'e kuery gui rogueraa jepe aguã.
21 Ha'e rami vy roipe'a 'rã heko vai va'e kuery po gui, rogueraa jepe 'rã
ipy'a ratã va'e kuery po gui", he'i SENHOR.

Profeta ha'e ae'i oiko aguã re ijayvuague, heta va'e kuery oikuaa aguã

16 1 Ha'e gui SENHOR oayvu ombou ju xevy. Ha'e vy aipoe'i:
2 "Ejou eme ndera'yxyrã, ndera'y ha'e nderajy e'ỹ aguã kova'e
tekoa py", he'i.
3 Mba'eta po rami SENHOR ijayvu kova'e tekoa py ta'y ha'e tajy kuery itui'i
va'erã rekorã re, tuu ha'e ixy kuery rekorã re guive. Ha'e vy aipoe'i:
4 "Ha'e kuery omano 'rã mba'eaxy gui teĩ ndojae'oai 'rã, nonhono porãai
'rã guive. Yvy irũrã rive 'rã opyta. Kyxe ha'e karuai py 'rã omano, ha'e
he'õgue opyta 'rã guyra yvate rupi oveve va'e ha'e mymba yvy rupigua
rembi'urã."
5 Mba'eta po rami SENHOR ijayvu: "Eike eme omanogue re ojae'o
okuapya py, ndepy'a vai eme, eronhemboaxy eme guive, mba'eta ha'e
kuery gui aipe'a ma mby'a porã, ayvua ha'e amboaxya rupi aiko aguã",
he'i SENHOR.
6 "Mba'eta kova'e yvy re omano 'rã yvatekueve ha'e yvyĩgueve. Ha'e
va'e kuery ma ndojatyai 'rã, ndojae'oai 'rã, ha'e kuery re ipy'a vaia rupi
nonhekyxĩmba reiai 'rã, neĩ oakã nonhopĩai 'rã guive.[u]
7 Ojae'o va'e kuery pe ma nome'ẽavei 'rã mbojape omanogue re ombopy'a
porã ju aguã, neĩ peteĩve karo yy nome'ẽai 'rã opo'o aguã regua, tuu e'ỹ
vy ixy omano rire teĩ.
8 Eike eme oo ngaru oikoa py, ha'e kuery reve reguapy vy rekaru ha'e
rey'u e'ỹ aguã."
9 Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete aipoe'i: "Ne'exa,
peikove teri reve, ha'e pexaa py ae amombytu'u 'rã pevy'aa kova'e tekoa
gui, peporaeia, ha'e omenda va'erã oguerovy'aa rupi oporaeia guive.
10 "Neretarã kuery pe remombe'u 'rã pova'e ayvu ha'e javi. Ha'e ramo
ha'e kuery oporandu 'rã: 'Mba'e re tu SENHOR ha'e rami ete oremongyje
nda'evei ete va'e py? Mba'e nunga py tu orereko vai ha'e rojejavy SENHOR
Nhanderuete rovai?' he'i 'rã ndevy.
11 Ha'e ramo ndee rembovai 'rã: 'Mba'eta peneramoĩ kuery xerejapa', he'i
SENHOR. 'Ha'e rami vy oje'oi amboae ramigua tuuete kuery re rive, ha'e

---

[u] **16.6** Hetarã omano rã amongue onhekyxĩmba rei 'rã, ha'e'ỹ vy oakã onhopĩ 'rã ipy'a vai vy (41.5; Ezequiel 7.18; Miquéias 1.16).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kuery pe ju ikuai vy ombojerovia aguã. Ha'e rã xee ma xerejapa okuapy,
xeguigua lei rami voi nda'ikuaixei raka'e.
12 Ha'e gui peẽ kuery ma peneramoĩ kuery ikuaiague gui pendereko vaive
ju, mba'eta peneakã ratãa rupi peteĩ-teĩ pendekuai, xenhe'ẽ rendu e'ỹ vy.
13 Ha'e nunga rupi kova'e yvy gui roipe'apa 'rã peteĩ yvy peẽ ha'e
peneramoĩ kuery ndapeikuaaiague katy. Xee noromboaxyvei ramo ha'e
py ju 'rã pendekuai amboae ramigua tuuete pe, ara py ha'e pyávy.' "
14 SENHOR aipoe'ive ju: "Ha'e rami teĩ ne'exa, ou ma oiny ára, 'Anhetẽ
ete SENHOR oikove va'e Egito yvy gui Israel kuery oguenoẽ va'ekue rery
rupi aura', ndapejeveia ára.
15 Ha'e rami 'rãgue py po rami 'rã peura: 'Anhetẽ ete SENHOR oikove
va'e kuaray apu'a'ia katy gui ha'e yvy jave rupi omondoukapaague gui
Israel kuery ogueru va'ekue rery rupi aura', peje 'rã. Mba'eta xee ajapo 'rã
pendeyvy katy ae ju pejevypa aguã rami, peneramoĩ kuery yvyrã ame'ẽ
va'ekue py ae."
16 SENHOR aipoe'i: "Ne'exa, ambou reta 'rã pira mbo'aa kuery. Ha'e va'e
kuery ma Judá regua kuery ae 'rã ombo'a. Ha'e va'e rire ma imba'ejuka
va'e kuery ju 'rã ambou reta, pira mbo'aa kuery ojuka aguã yvyty ha'e
yvy'ã ikuai va'e áry rupi, ita pa'ũ rupi guive ikuai va'e ojuka aguã.
17 Mba'eta aexa pota 'rã ha'e kuery ikuaia ha'e javi rupi. Avave rei
nonhemi 'rã xegui, gueko vai voi nonhomi 'rã aikuaa pota aguã gui.
18 Jypy'i ma ambopagave ete 'rã heko vaiague ha'e ojejavyague re, mba'eta
xevygua yvy omongy'apa rire mba'emo ra'angaa ojou vaipy peguare
kuery re'õgue py, yvy xevy guarã va'ekue omonyẽmba ojeguarupy rive."
19 Ha'e gui ndee SENHOR ma xemombaraetea reiko, ajexavaia ára
anhemi aguã. Ha'e gui ndea py ou 'rã yvy regua kuery yvy apy guive.
Ha'e vy aipoe'i 'rã okuapy: "Oreramoĩ kuery ma apu regua anho oguereko
va'ekue, mba'emo ra'angaa ovare'ỹ va'e, iporã va'e noĩa.
20 Ha'e gui avakue ha'e kuery ae nda'u ojapo 'rã ri nguueterã? Ha'e rami
avi ha'e nunga ma tuuete e'ỹ ae guive", he'i 'rã okuapy.
21 "Ne'exa, aỹ ha'e kuery pe aexa uka 'rã xembaraetea ha'e xepo'akapaa.
Ha'e ramo ma ha'e kuery oikuaa 'rã SENHOR aikoa."

Teko vai nhanembotavy ha'e nhanemokanhya re ijayvua

17 1 "Ha'e gui Judá kuery ojejavya ma ferro rakua py ipara oiny,
diamante omboakua pyre py guive. Ha'e nunga ma ha'e kuery
kuraxõ re ae ipara, ha'e altar ojapo va'ekue apy re guive.
2 Ha'e va'e altar re ta'y kuery voi ima'endu'a 'rã, ha'e mba'emo ra'angaa
yvyra hovana va'e guýry ha'e yvy'ã áry rupi omopu'ã imo'amy va'ekue re.
3 Ha'e gui ndee yvy mbyte yvyty repu'ã va'e, ndere mba'emo porã ha'e
hepykueve oĩ va'ekue. Ha'e nunga ha'e javi ma jejavya káuxa amboaxa 'rã
ipe'aarã pe, ombojeroviaaty ndee yvyty áry ikuai va'e guive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ndekáuxa ae oipe'apaa 'rã ndevy guarã ame'ẽ va'ekue. Ha'e ramo ajapo
'rã nderovaigua kuery pe reiko aguã rami yvy reikuaa e'ỹa re, xepoxya
tata rami raka'e rã peve guarã remoendy rire."
5 SENHOR aipoe'i: "Ayvu vaipy 'rã ikuai avakue re rive ojerovia va'e.
Ha'e kuery ma to'o imarã va'erã re rive ojerovia, ha'e opy'a py SENHOR
gui mombyry ikuai.
6 Ha'e kuery ikuai 'rã jai rogue ha'e ae'i tekoa e'ỹa py henhoĩ va'e rami.
Iporã va'e teĩ ndoexai 'rã, mba'eta tekoa e'ỹa py ae tema 'rã ikuai, yvy
piru reia ha'e juky rive oĩa rupi, avave rei noĩaveia rupi.
7 Ha'e rã ayvu porãmby 'rã ikuai SENHOR re ojerovia ha'e SENHOR oarõ
oikovy va'e.
8 Mba'eta ha'e kuery ikuai porã 'rã yy yvýry yvyra onhotỹ mbyre rami.
Hapo yakã'i peve oo ramo ndokyjei 'rã haku gui. Hogue ma hovy porã
riae 'rã. Nda'okyveia ára teĩ nda'ipirui 'rã, ndai'a e'ỹi 'rã guive.
9 "Ha'e gui avakue py'a ma opa mba'e gui nhombotavypave ha'e nda'evei
va'e ae. Mava'e nda'u oikuaa 'rã?
10 Xee SENHOR ae aikuaa pota 'rã ipy'a re, xee ha'ã 'rã guive
onhembopy'aa, oikoague rekovia ame'ẽ aguã, peteĩ-teĩ oikoague rami
ae.
11 Inambu pytã ngupi'a ae e'ỹ omboaku-a rami avi ha'evea rami e'ỹ
ojoupave va'e. Ha'e kuery oikove teri reve ha'e nunga oipe'apaa xapy'a 'rã,
ha'e gui opaa py hi'arandu e'ỹ va'e 'rã ikuai."

Nhanderuete oepy aguã re Jeremias ojapukaiague

12 Ore rombojerovia atyrã ma hexakãmba ha'e iky'a e'ỹ va'e, jypy'i
guive yvate ete va'e oĩ.
13 Ndee SENHOR ma Israel kuery oarõ okuapy va'e reiko. Ha'e rã
nderejaare kuery ma oxĩmba va'erã meme.
"Tá, xegui ojepe'a va'e rery ma yvy py rive 'rã ipara oiny, SENHOR yy
marã e'ỹ me'ẽa oeja rire", he'i.
14 SENHOR, xemonguera ke akuera ete aguã. Xereraa jepe ke aa jepe ete
aguã. Mba'eta ndee anho rogueroporai.
15 Ne'exa, xevy pe ha'e kuery aipoe'i 'rã okuapy: "Mamo tu oĩ SENHOR
ayvu? Tojeupity vyvoi!" he'i okuapy.
16 Xee ndajepe'ai ndevygua kuery re apenaa gui, ikuai axy ára ou
rã ndaexaxei teĩ. Ndee ma reikuaa. Xeayvu xejuru gui oẽ va'e voi
reikuaapa.
17 Enhemoingo eme xemondyiarã, mba'eta nda'eveia ára ma ndere anho
'rã anhemi.
18 Xeavyky reia kuery toxĩmba, ha'e rã xee ma taxĩmba eme. Ha'e kuery
tonhemondyipa, ha'e rã xee ma tanhemondyi eme. Ha'e kuery áry ae
embou ára vai, ha'e emokanhymba jevy-jevy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sábado ára omboetea aguã re ijayvuague

19 SENHOR aipoe'i xevy: “Tereo, epu'ã e'amy ha'e kuery retã rokẽ py,
Judá pygua huvixa kuery oike ha'e oẽaty py, ha'e Jerusalém tetã rokẽ
ikuai va'e ha'e javi yvýry.
20 Ha'e vy aipo'ere 'rã ha'e kuery pe: ‘Peẽ Judá pygua huvixa kuery, pendu
ke SENHOR ayvu, Judá ha'e Jerusalém pygua kuery kova'e okẽ rupi peike
va'e ha'e javive.’
21 Po rami SENHOR ijayvu: Peẽ kuery peikove pukuxe vy sábado ára
pevoyive eme mba'emo, peroike eme guive Jerusalém tetã rokẽ rupi.
22 Sábado ára penoẽve eme voyi pendero gui, mba'eve pejapo eme guive.
Ha'e rami 'rãgue py pemboete 'rã sábado ára, peneramoĩ kuery pe ajapo
ukaague rami vy.
23 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma xeayvua re nopenai vy ndojapyxakai
raka'e. Ha'e rami 'rãgue py inhakã ratã okuapy xeayvua noendu potai vy,
onhemo'arandu uka e'ỹ aguã.
24 “ SENHOR ijayvuve ju: Ha'e rã peẽ kuery ma pendu ke xeayvua, ha'e
pemboete sábado ára, tetã rokẽ rupi voyi peroike ve'ỹ ha'e mba'eve pejapo
e'ỹ aguã.
25 Ha'e rami ri ramo kova'e tetã rokẽ rupi oike nho 'rã penderuvixave
kuery guembiguai yvatekueve reve, tenda Davi openaaty áry oguapy
va'erã. Guembiguai kuery yvatekueve reve 'rã oaxa jogueruvy karóxa py,
ha'e kavaju áry, avakue Judá ha'e Jerusalém pygua kuery reve. Ha'e rami
rire kova'e tetã py ikuaia 'rã raka'e rã peve.
26 Ha'e gui oupaa 'rã Judá regua tetã ha'e Jerusalém yvýry rupi ikuaia
gui, Benjamim yvy, yvy reia ha'e yvy'ã reia kuaray puku-a katy gui. Ha'e
rami vy ogueru 'rã mymba oapy reve ome'ẽ va'erã, mba'emo aju guigua
ha'e heakuã porã va'e, SENHOR oguerovy'aa rupi ome'ẽ aguã ixupegua
opy.
27 Ha'e rami avi napendu potai vy sábado ára napemboetei ramo, xapy'a
rei sábado ára Jerusalém tetã rokẽ rupi voyi peroike ramo tata py apypa
'rã okẽ ikuai va'e. Ha'e va'e tata omomba 'rã Jerusalém py huvixa ro ikuai
va'e, ndoguevei 'rã guive.”

Mba'emo ryru nhae'ũ guigua re ijayvuague

18 1 Jeremias pe SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:
2 — Epu'ã ke, tereo nhae'ũ gui mba'emo apoa ro py. Ha'e py ma
rendu 'rã xeayvu — he'i.
3 Ha'e ramo aa nhae'ũ gui mba'emo apoa ro py. Ha'e py ama'ẽ rã ha'e va'e
omba'eapo oiny ojere va'e áry.
4 Ha'e gui mba'emo ryrurã nhae'ũ gui ojapo va'ekue ivaipa ramo ha'e
va'ekue gui amboae ju ojapo ha'e ae oipotaa rami.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ha'e ramo SENHOR oayvu ombou xevy.
6 Ha'e vy aipoe'i: “Upe va'e nhae'ũ gui mba'emo apoa ojapoa rami ha'eve
xee voi peẽ Israel kuery roguereko aguã. Ne'exa, ipo py yapo oĩ va'e rami
peẽ Israel kuery voi xepo py peĩ.
7 Mba'eta peteĩ regua e'ỹ vy peteĩ tetã re mba'e xeayvu 'rã aipe'apa aguã,
aity ha'e ambovaipa aguã re.
8 Ha'e rami teĩ ha'e kuery gueko vai gui ojeko rerova ri ramo xee voi amboae
rami 'rã areko, mba'emo vai ambou aguã re anhembopy'aague rami ve'ỹ.
9 Ha'e rami avi peteĩ regua e'ỹ vy peteĩ tetã re xeayvu 'rã amombaraete
ha'e anhotỹ aguã re.
10 Ha'e ramo xapy'a rei ha'e kuery ma xerenonde rupi teko vai rupi tema
'rã ikuai xeayvua noendu potai vy. Ha'e ramo xee amboae rami 'rã areko
amoingo porã aguã re anhembopy'aague rami ve'ỹ.
11 Ha'e nunga rupi aỹ ma ndeayvu ke Judá regua avakue ha'e Jerusalém
pygua kuery pe. Ha'e vy aipo're 'rã: ‘Po rami SENHOR ijayvu: Ne'exa, xee
ma ambou ta mba'emo vai, peẽ kuery rovai aiko aguã re anhembopy'a
rire. Ha'e nunga rupi aỹ peteĩ-teĩ pejeko rerova na ha'eve'ỹa rami
pendekuaia ha'e mba'emo vai pejapoa gui,’ 're 'rã.
12 Ha'e rami teĩ ha'e kuery aipoe'i 'rã: ‘Nda'evevei ae ma teve, mba'eta
ore kuery ma orekuaive tema 'rã ore ae roipotaa rami. Peteĩ-teĩ roiko 'rã
oreakã ratãa rupi, orereko vaia rami ae’, he'i 'rã okuapy.
13 “Ha'e nunga rupi SENHOR aipoe'i: ‘Peporandu na aỹ amboae regua
kuery ikuaia rupi mava'e pa ha'e nunga oenduague re. Mba'eta ha'e
ramigua ete Israel kuery ojapo va'ekue!
14 Ha'e gui Líbano yvyty re itaova oĩ va'e áry yro'y apĩ oĩaty gui nda'u
okanhy 'rã ri? Tyrã pa typa 'rã ri yro'y rykukue mombyry guigua?[v]
15 Any, teĩ xevygua kuery ma hexaraipa okuapy xegui. Ha'e rami vy
mba'emo ra'angaa pe rive oapy 'rã okuapy heakuã porã va'e. Ha'e nunga
ma ojapo tape yma guare rupi ikuai vy onhepyxangapa aguã rami, tape
joja e'ỹa rupi ju oje'oi aguã,
16 ha'e kuery yvy nhomondyipaarã opyta aguã rami, ha'e amboae kuery
ojojai rei aguã rami. Mba'eta ha'e rupi oaxa va'e kuery onhemondyi vy
ombovava 'rã oakã.
17 Mba'eta yvytu kuaray oua katy gui ou va'e py amoaĩmba 'rã hovaigua kuery
renonde rupi. Ha'e kuery ikuai axya ára aexa uka 'rã xekupe, xerova e'ỹ.’ ”

Ngovaigua kuery rovai profeta ojerureague

18 Ha'e ramo aipoe'i okuapy: “Peju ke, mba'emo jajapo Jeremias
rovai. Mba'eta oiko riae 'rã lei rupi sacerdote ha'e hi'arandu va'e

---

[v] **18.14** Líbano rery ma “Yvyty xiĩ va'e” 'ea, yvate etea py yro'y ojekuaa riae ramo. Ha'e gui yro'y rykukue oxyry ouvy vy oata e'ỹ re omoakỹ 'rã ha'e va'e yvy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nhanemongetaarã, ha'e profeta ayvu omombe'u va'erã. Peju na, nhamoĩ
vai ayvu py, ijayvua nhaendu ve'ỹ aguã", he'i okuapy xere.
19 Ha'e gui SENHOR, ema'ẽ na xere, ha'e endu pota xere ijayvu rei va'e
kuery ijayvua.
20 Iporã va'e re omboekovia 'rã teve ha'eve'ỹa ramigua? Mba'eta ha'e kuery
ojo'o yvykua xenhe'ẽ ombo'a aguã. Nema'endu'a ke nerenonde xee ajexa
ukaague re, mba'eta ha'e kuery remoingo porã aguã re ajerure va'ekue,
rejou vai aguã re'ỹ.
21 Ha'e nunga rupi ha'e kuery ra'y kuery emboaxa karuai pe, ejapo ke
ta'y kuery karuai ha'e kyxe py omano aguã rami. Tove ta'yxy kuery
gui toipe'apaa imemby kuery, imeve'ỹ va'e ta'ikuai. Tove ime kuery
tomanomba mba'eaxy gui. Ha'e gui kunumigue ma joe opu'ãa py
tojukapaa kyxe py.
22 Ha'e kuery re opu'ã va'erã kuery rembou xapy'a ramo tojapukai okuapy
ngoo gui. Mba'eta ha'e kuery yvy ojo'o okuapy rire xejopy aguã, xepy rupi
ojokua nhuã xembo'axe vy.
23 Ha'e rã SENHOR, ndee reikuaa ae ma xejukaxe vy nhomongeta okuapya
ha'e javi. Eperdoa eme ha'e kuery reko vaiague re, embogue eme
ojejavyague nerenonde gui. Nerenonde ojexa uka vy to'apa. Ndepoxya ára
py embopaga ke.

Yryru ombovo aguã re ijayvuague

19 1 SENHOR aipoe'i: "Tereo, ejogua peteĩ yryru nhae'ũ gui ojapo
pyre. Nderupive eraa avi neretarã kuery regua ha'e sacerdote
regua nhomongetaa kuery.
2 Tapeo Hinom ra'y rekoague yvyugua py, nhae'ũ gui mba'emo apoa rokẽ
katy. Emombe'u ha'e py ndevy amombe'u uka va'e.
3 Ha'e vy aipo're 'rã: 'Judá pygua huvixa kuery ha'e Jerusalém py pendekuai
va'e, pendu ke SENHOR ayvu. Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e,
Israel kuery Ruete: Ne'exa, kova'e tekoa áry ambou 'rã mba'emo vai. Ha'e
ramo ha'e nunga oendu va'e ha'e javi nhemondyi gui ijapyxa nhe'ẽmba 'rã.
4 Mba'eta ha'e kuery xerejapa vy omongy'apa rei kova'e tekoa, nguuete
mboae pe heakuã porã va'e oapy vy, ha'e nunga peteĩgueve oexa va'e'ỹ
teri, tuu kuery, neĩ Judá pygua huvixa kuery voi. Ha'e vy kova'e tekoa
ha'e javi rupi omoẽ okuapy heko porã va'e ruguy.
5 Ha'e vy yvy'ã ikuai va'e áry rupi ojapo okuapy Baal ra'angaa mbojerovia
atyrã, tata py gua'y kuery oapy aguã Baal pe ome'ẽ vy. Teĩgueve ma
ha'e ramigua ajapo uka va'e'ỹ, ha'e rami aguã re ndaxeayvui, neĩ
nanhembopy'ai guive.
6 Ha'e nunga rupi ou ma oiny ára kova'e tekoa pe neĩ "Tofete", neĩ "Hinom
ra'y rekoague yvyugua" 'ea ve'ỹ aguã. Ha'e rami 'rãgue py "Yvyugua
jojukapaaty" 'ea 'rã, he'i SENHOR.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Mba'eta kova'e tekoa py ambovaipa 'rã Judá ha'e Jerusalém pygua kuery
nhomongetaague, ajapo 'rã kyxe gui ho'apa aguã rami ngovaigua kuery
renonde, ijukaxea kuery po py. Ha'e vy he'õgue amboaxa 'rã guyra yvate
rupi oveve va'e ha'e mymba yvy rupi ikuai va'e rembi'urã.
8 Kova'e tetã amoĩ 'rã nhomondyipaarã, amboae kuery ojojai rei aguã.
Ha'e rupi oaxa va'e ha'e javi onhemondyi vy ojojai rei 'rã, ha'e kuery re
ha'e rami ete mba'emo vai oiko rire.
9 Hovaigua ijukaxea kuery ojokopa vy omoingo axy ramo ajapo 'rã ha'e
kuery gua'y kuery ha'e guajy kuery ro'okue ho'u aguã rami, ha'e peteĩ-teĩ
ho'u 'rã oirũ ro'okue', 're 'rã.
10 "Ha'e ramo avakue nderupive oo va'ekue oexaa py rembovo 'rã yryru.
11 Ha'e vy aipo're 'rã ha'e kuery pe: 'Po rami SENHOR ixondaro reta va'e
aipoe'i: "Guĩ rami xee amomba 'rã kova'e kuery ha'e kova'e tetã, yryru
nhae'ũ gui ojapo pyre ombovoa rire ndojeapoveia rami avi. Ha'e ramo
hetekue ojatya 'rã Tofete py, amboae henda py ojatya aguã jipoi ramo.
12 Ha'e rami ae ajapo 'rã kova'e tekoa re, ha'e py ikuai va'e kuery re
guive", he'i SENHOR. "Kova'e tetã amombyta 'rã Tofete ramigua ete.
13 Mba'eta Judá pygua huvixave kuery ha'e Jerusalém pygua kuery ro
ha'e javi ma Tofete rami avi 'rã ha'eve'ỹ va'e meme, yva re ikuai va'e pe
heakuã porã va'e oapyague ha'e amboae tuuete pe vinho onhoẽague
guive", he'i.' "
14 Ha'e gui Tofete py SENHOR ayvu omombe'u aguã omondoukaague
gui Jeremias ojevy vy opu'ã ho'amy SENHOR pegua oo roka py. Ha'e vy
aipoe'i heta va'e kuery ha'e javi pe:
15 "Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete: Ne'exa,
kova'e tetã ha'e tekoa'i ikuai va'e áry ambou 'rã mba'emo vai xeayvuague
ha'e javi, mba'eta xeayvu noenduxei vy inhakã ratãmba rire."

Profeta Jeremias jokuaare re ijayvuague

20 1 Ha'e va'e ayvu Jeremias omombe'u rã sacerdote Imer ra'y Pasur
oendu. Ha'e va'e ma SENHOR pegua oo pygua ruvixa oiko.
2 Ha'e vy Pasur profeta Jeremias oinupã uka ma vy ipy ojokua uka yvyra
re. Ha'e va'e ma oĩ Benjamim regua okẽ yvatevea py, SENHOR pegua oo
yvýry. Ha'e gui ko'ẽgue ma Pasur ojora ju Jeremias yvyra gui.
3 Ha'e ramo ixupe Jeremias aipoe'i:
— SENHOR nanemboeryvei ma 'rã Pasur, ha'e rã "Jovaive-ive re
nhomongyje reia" he'ia anho.
4 Mba'eta po rami SENHOR ijayvu: "Ne'exa, xee rojapo 'rã ndee ae
renhemongyje aguã rami, neirũ kuery ha'e javi pe guive. Mba'eta rexaa
py ae hovaigua kuery ojukapa 'rã kyxe py. Judá yvy ha'e javi amboaxa
'rã Babilônia pygua huvixa po py. Ha'e ramo ogueraapa 'rã Babilônia katy
escravo-rã, kyxe py ojuka 'rã guive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Kova'e tetã py perekopa va'ekue amboaxa avi 'rã, pemba'eapoa gui
pejoupa va'ekue ha'e hepykueve ha'e javi. Tá, Judá regua huvixa kuery
omoĩ porã va'ekue ha'e javi amboaxa 'rã hovaigua kuery po py. Ha'e ramo
ha'e kuery oipe'apa 'rã heravy Babilônia katy.
6 Ha'e gui ndee Pasur ndero py ikuai va'e ha'e javi reve penembo'a vy
pendereraapa avi 'rã. Ha'e ramo Babilônia tetã katy 'rã peo. Ha'e py ma
pemanomba 'rã, pendeatya 'rã guive: ndee ha'e neirũ kuery ha'e javi, ha'e
va'e kuery pe ayvu porã merami rive remombe'ua va'ekue reve."

Profeta iporiau reia rupi ijayvuague

7 SENHOR, guĩ rami aiko aguã re ndeayvu ramo aiko. Xegui
nembaraeteve va'e vy ndepo'aka. Ha'e ramo ko'ẽ nhavõ ombojaru reipy
aiko. Ha'e kuery va'e regua peteĩ-teĩ xejojai rei 'rã okuapy.
8 Mba'eta ajapukai ha'e xeayvu atã reve anho amombe'u aikovy
remokanhy ha'e rembopaga aguã regua. Ha'e rami py ndee SENHOR ayvu
káuxa aiko ovare e'ỹ va'e ha'e omoxĩmba pyrã, ko'ẽ nhavõ.
9 Ha'e gui anhembopy'a vy "Ha'e nunga namombe'uvei, ndaxeayvuvei ma
'rã hery rupi", ha'e teĩ xekuraxõ re ndeayvua hendy 'rã tata rami, xekãgue
mbyte tata omboty pyre rami hendy. Ha'e ramo aiko axy vaipaa py
xekane'õ ma, narombaraetevei ma 'rã guive.
10 Mba'eta mbovy rei e'ỹ aendu ijayvu rei rã: "Jovaive-ive re nhomongyjea!
Pendeayvu na hexe, nhandeayvu na!" he'i va'e. Xerayvu ete va'ekue eteve
voi anhepyxanga aguã oarõ vy aipoe'i 'rã okuapy: "Onhembotavy uka
ramo nhandepo'aka 'rã hexe, ha'e vy jajepy 'rã", he'i okuapy.
11 Ha'e rami teĩ SENHOR ma xereve oiko joe opu'ã va'ety ipo'akapa va'e
rami. Ha'e ramo xeavyky reia kuery ae 'rã onhepyxangapa, nda'ipo'akai
'rãe. Ha'e kuery oxĩmba ete 'rã. Hi'arandu rupi e'ỹ ikuai rire ha'e kuery re
ou 'rã oxĩmba aguã raka'e rã peve guarã, ha'e va'e re ndaexaraivei 'rã.
12 Ha'e gui ndee SENHOR ixondaro reta va'e, rexa 'rã heko porã va'e,
reikuaa pota 'rã jopy'a ha'e nhokuraxõ re oĩ va'e re. Tove xee taexa ha'e
kuery re repu'ã rã, ndepo py xerekove amboaxa rire.
13 Peporaei ke SENHOR pe, perovy'a SENHOR, mba'eta ojexavai rei va'e
nhe'ẽ ogueraa jepe ojavyky rei va'e kuery po gui.

Jeremias itui'iague ára re ijayvu vaiague

14 Ayvu vaipy toiko xetui'iague ára. Togueroayvu porãa eme ha'i
xekuavã'iague ára.
15 Ayvu vaipy toiko xeru pe ava ha'e nunga mombe'uare, ovy'a ete reve
"Itui ma ndera'y", he'i va'e.
16 Tove ha'e va'e ava toiko tetã SENHOR omboaxy e'ỹ re ombovaipa
va'ekue rami. Ko'ẽmba jave toendu ojapukai va'e, ha'e rã kuaray mbyte
jave ma taevovo rei.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Mba'e re tu Nhanderuete ndaxejukai raka'e xeryru'i pyve? Mba'e re tu
ha'i ryepy aĩ reve norenhono porãai raka'e? Ha'e'ỹ vy raka'e rã peve ndaye
guaxu'i ma voi va'e rire.
18 Mba'e re tu xeryru'i gui aẽ raka'e amba'eapo ha'e xeporiaua aendu aguã
rive, ha'e aikoa ára opa peve axĩmba aguã?

Nabucodonosor Jerusalém tetã ombovaipa aguã re ijayvu ma voiague

21 1 Jeremias pe SENHOR oayvu ombou va'ekue, mba'eta huvixa
Zedequias ombou Malquias ra'y Pasur ha'e Maaséias ra'y
sacerdote Sofonias aipoe'i aguã:
2 "Eporandu na SENHOR pe orere, mba'eta Babilônia pygua huvixa
Nabucodonosor ou orere opu'ã aguã. Xapy'a rei SENHOR orepytyvõ 'rã
hexa pyrã ojapo vy, orea gui orerovaigua kuery ojepe'a aguã", he'i.
3 Ha'e ramo Jeremias aipoe'i ha'e kuery pe: "Po rami pendeayvu 'rã
huvixa Zedequias pe.
4 Po rami SENHOR Israel kuery Ruete ombovai: Ne'exa, xee ajapo 'rã
tembiporu joe opu'ãa pygua pendepo py pereko va'e penderovai ju
oiporua aguã rami. Mba'eta peneretã kora rovai Babilônia pygua huvixa
ha'e caldeu kuery re pepu'ã aguã py tembiporu peiporu va'ekue xee ajapo
'rã peneretã mbyte ju omboatypaa aguã rami.
5 Xee ae apu'ã 'rã peẽ kuery rovai xepo aupi vy xepo'akaa aexa uka reve,
xepoxya, rojou vaia ha'e rombopaga etea rupi.
6 Ha'e rami vy kova'e tetã pygua kuery ajukapa 'rã, avakue ha'e mymba
kuery guive. Mba'eaxy vaikue gui 'rã omanomba."
7 SENHOR aipoe'ive ju: "Ha'e va'e rire ma amboaxa 'rã Judá pygua huvixa
Zedequias hembiguai kuery reve. Kova'e tetã pygua kuery mba'eaxy gui, kyxe
ha'e karuai gui nomanombai va'ekue ha'e javi amboaxa 'rã Babilônia pygua
huvixa Nabucodonosor po py, hovaigua ijukaxea kuery po py guive. Ha'e ramo
ojukapa 'rã kyxe py. Ndojuka e'ỹi 'rã, noendui 'rã nda'evei nhoa neĩ omboaxya.
8 "Ha'e gui heta va'e kuery pe ju aipo're 'rã: 'Po rami SENHOR ijayvu:
"Ne'exa, penerenonde amoĩ 'rã tape tekove katy oo va'e, ha'e manoa katy
oo va'e guive.
9 Kova'e tetã py opyta va'ekue omanomba 'rã kyxe py, karuai e'ỹ vy
mba'eaxy gui. Ha'e rã caldeu kuery tetã jokopaa va'e pe ojereraa uka va'e
ma oikove 'rã, guekove ogueraa jepe uka 'rã.
10 Mba'eta kova'e tetã katy xerova ha'amy mba'emo vai ambou aguã, iporã
va'e e'ỹ", he'i SENHOR. "Ha'e rami vy amboaxa 'rã Babilônia pygua huvixa
po py oapypa aguã", 're 'rã.' "
11 "Ha'e gui Judá pygua huvixa ro pygua kuery pe ju aipo're 'rã: 'Pendu
ke SENHOR ayvu.
12 Davi ramymino kuery, po rami SENHOR ijayvu: "Aje'ive reve peikuaa
pota na anhetẽ rupi, peraa jepe ikuai axy va'e imoingo axya po gui,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

xepoxya tata rami hendy e'ỹ aguã ha'eve'ỹa rami rei pendekuaia rovai,
imboguearã oiko e'ỹ re.”
13 SENHOR aipoe'i: “Ne'exa, peẽ yvyugua pygua ha'e ita guaxu
nhuũndy reia mbyte oĩ va'e rami pepu'ã va'e kuery, xee ma
pendovaigua aiko. Peẽ kuery aipopeje: ‘Mava'e tu ou 'rã
nhanderovai?’ ha'e ‘Mava'e tu oike 'rã nhanderekoa py?’ peje teĩ
penderovaigua aiko.
14 Ha'e rami vy rombopaga 'rã pendekuaiague re. Peneretã re amoendy
'rã tata, ka'aguy re rami avi. Ha'e va'e ma pendeyvýrykue ha'e javi 'rã
omomba”, he'i SENHOR.’ ”

Judá pygua huvixa ro pygua kuery rovai ijayvuague

22 1 SENHOR aipoe'i: “Tereo ke Judá pygua huvixa ro py, ha'e
emombe'u pova'e ayvu ha'e py.
2 Ha'e vy aipo're 'rã: ‘Ndee Judá pygua huvixa, tenda Davi openaaty py
reguapy va'e, endu ke SENHOR ayvu, nerembiguai kuery ha'e ndevygua
kuery kova'e okẽ rupi oike va'e ha'e javi reve.
3 Po rami SENHOR ijayvu: “Pejoguereko ke anhetẽ rupi, pepena porã.
Ojexavai va'e peraa jepe imbojexavai reia kuery po gui. Pembojexavai rei
eme amboae yvy regua, neĩ tyre'ỹ ha'e imeve'ỹ va'e. Emoẽ eme heko porã
va'e ruguy kova'e tekoa re.
4 Mba'eta pova'e ayvu pejapo ete ramo kova'e okẽ rupi oike nho 'rã huvixa
kuery tenda Davi openaaty py oguapy va'erã, karóxa py ha'e kavaju áry,
guembiguai ha'e ojeupegua kuery reve.
5 Ha'e rã pova'e ayvu napenduxei ramo xee ae rery rupi 'rã aura kova'e oo
ombovaipa pyre rive amombyta aguã re”, he'i SENHOR.’ ”
6 Mba'eta po rami SENHOR ijayvu Judá pygua huvixa ro re: “Ndee ma
Gileade ha'e Líbano yvyty apyte rami ajou porã va'eri anhetẽ rojapo 'rã
tekoague rive, tetã oĩa ve'ỹ aguã rami.[w]
7 Nderovai ambou 'rã nemombaarã. Ha'e ramo peteĩ-teĩ guembiporu
reve ou vy ojayapa 'rã yary reiporavo va'ekue, ha'e vy omombo 'rã
tata py.
8 Ha'e rami rire pavẽ regua kova'e tetã rupi oaxa vy peteĩ-teĩ aipoe'i 'rã
oirũ pe: ‘Mba'e re tu SENHOR guĩ rami ete ojapo kova'e tetã guaxu re?’
he'i 'rã.
9 Ha'e ramo ha'e kuery pe ombovaia 'rã: ‘Mba'eta ojepe'apa rire SENHOR
nguuete guexeve guarã ojapo va'ekue gui, ha'e amboae ramigua tuuete
ombojerovia, ha'e ixupe rive ikuai rire.’ ”

---

[w] **22.6** Gileade ha'e Líbano yvyty apyte re ikuai yvyra tuvixakueve anho, yary, ha'e nunga. Ha'e gui huvixave ro pe “Oo Líbano regua ka'aguy guigua” 'ea (1 Reis 7.1-7). Ha'e gui versículo 23 py ma huvixave pe ae “Líbano pygua, yary guigua py ndero va'e” 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Judá pygua huvixa Salum rovai ijayvuague

10 Pejae'o eme huvixa omano va'ekue re, penhendu eme. Ha'e rami
'rãgue py pejae'o vaipa ete 'rã ta'ykue ogueraa pyre re. Mba'eta ha'e va'e
ma ndojevyvei 'rã, ndoexavei 'rã yvy itui'iague.[x]
11 Mba'eta SENHOR ijayvu Josias ra'y Judá pygua huvixa Salum, nguu
Josias rekovia oĩ va'ekue re, kova'e tekoa gui oipe'a pyre re guive. Ha'e vy
aipoe'i: "Ndojevyvei ma 'rã apy.
12 Ha'e rami 'rãgue py escravo-rã ogueraa ague py ae 'rã omano.
Ndoexavei 'rã kova'e yvy", he'i.

Judá pygua huvixa Jeoaquim rovai ijayvuague

13 "Nda'evei ete 'rã anhetẽ rupi e'ỹ joguerekoa rupi ngoo ojapo va'e, jokorea
rupi ngoorã ojapo aguã mba'emo ojou va'e pe. Ha'e va'e ma ojeupegua kuery
omomba'eapo teĩ ndopagai, omba'eapoague repy nome'ẽi va'e.
14 Mba'eta aipo're: 'Xerorã ajapo 'rã tuvixa va'e, ha'e opy ja'oa ikuai va'e
ambopyve 'rã. Yvate rupi amoĩ 'rã janela-rã, yary guigua py aipyovãmba
ha'e amopytã 'rã pytã va'e py', 're.
15 Ha'e rami teĩ ndee nda'u huvixa kuery mboae rami yary rereko reta vy
rive teve huvixa reĩ? Nderu nda'u ndokarui ha'e ndoy'ui teve raka'e? Ha'e
nda'u ha'evea rami ndajoguerekoi, ha'e joe ndoikuaa pota porãi teve? Ha'e
ramo opa mba'e py oiko porã.
16 Ha'e ma oikuaa pota va'ekue iporiaukue'i ha'e ojexavai va'e kuery re.
Ha'e ramo ixupe ha'evea rami meme oiko. Ha'e rami e'ỹ teve xekuaa va'e
kuery ikuai?" he'i SENHOR.
17 "Ha'e rã ndee ma nderexa ha'e ndepy'a py reikuaa pota reikovy ndee ae
reipota va'e re anho, heko porã va'e ruguy remoẽ aguã, ha'e rejerovia reia
ha'e rejokorea rupi reiko aguã re anho."
18 Ha'e nunga rupi po rami SENHOR ijayvu Josias ra'y Judá pygua huvixa
Jeoaquim re: "Pejae'o eme hexe, joupe-upe aipopeje eme guive: 'Ai,
xeryvy!' ha'e'ỹ vy 'Ai, xereindy!' peje eme. Neĩ hexe pendepy'a vaia rupi
'Ai, xeruvixa!' ha'e'ỹ vy 'Ai, ipo'akapa va'ekue', peje eme.
19 Mba'eta mburika re'õgue omomboa rami avi hetekue omomboa 'rã. Ha'e
rami vy ombotyryrya 'rã heravy Jerusalém rokẽ gui mombyry omombo
aguã.
20 "Ndee Jerusalém, ejeupi na Líbano yvyty áry, ha'e ejapukai. Enhendu
Basã yvy rupi, ha'e ejapukai Abarim guive, mba'eta neirũ kuery re
opyrõmbaa ma.

---

[x] **22.10** Huvixave Josias heko porã va'e omano rire Israel kuery ojae'o vaipa okuapy hexe. Ha'e rã ta'y Salum ma Egito pygua huvixa ogueraa oyvy re omano aguã py (2 Reis 23.34). Ha'e gui Salum Jeoacaz hery mboae va'e ogueraa ma rire tyke'y Jeoaquim ju oĩ hekovia.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Ndeporiaua rupi e'ỹ reiko jave ndevy xeayvu ramo ndee ‘Naendui
'rã’, 're va'ekue. Ha'e rami ete reiko ndepyau guive, peteĩgueve ma voi
nerendui xeayvu.
22 Ha'e nunga rupi yvytu ogueraapa 'rã ndere opena va'ekue, neirũ kuery
voi escravo-rã ogueraapaa 'rã. Ha'e ramo ndereko vaiague káuxa rexĩmba
ha'e nda'evei nho 'rã.
23 Ndee Líbano pygua rami yary guigua py ndero va'e! Ha'e rami teĩ
rejexavai aguã ou ramo nepoaẽ ete 'rã, omemby oikuavã ta va'e rami
reiko axy aguã.”

Judá pygua huvixa Jeconias rovai ijayvuague

24 SENHOR aipoe'i: “Anhetẽ ete xee ae rekove rupi aura vy aipoa'e:
Jeoaquim ra'y Judá pygua huvixa Jeconias ma aiporu kuaa regua re
xekuã regua xerery oĩa va'e oĩ va'e rire xee amboi 'rãgue ha'e gui.
25 Ndee huvixa, romboaxa 'rã ndejukaxea ha'e rekyjea va'e kuery po py.
Ha'e kuery ma Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor ha'e caldeu kuery.
26 Yvy mboae ndetui'iague katy e'ỹ 'rã romombo, ndexy nekuavã'iare reve.
Ha'e py ma pemano 'rã.
27 Ha'e rã yvy pexaxea katy ma ndapejevyvei 'rã.
28 Ha'e gui ndee ava Jeconias nda'u ojou vaipy, omopẽ rive pyre ha'e
oguerovy'a e'ỹpy reiko? Mba'eta ndera'y kuery reve penemomboa oka
katy, yvy pexa e'ỹa katy pendereraa”, he'i.
29 Ndee yvy, yvy, yvy! Endu na SENHOR ayvu.
30 Po rami SENHOR ijayvu: “Jeoaquim rery oĩa py pembopara ta'y e'ỹ
va'e rami, ha'e ava oikoa pukukue re ndoiko porãi va'e, ha'e peteĩve
ta'y nda'ipo'akai 'rã tenda Davi openaaty py oguapy aguã Judá pygua
huvixarã.”

Ha'eve'ỹa rami opena va'e kuery rovai ijayvuague

23 1 “Nda'evei ete 'rã xerymba vexa'i kuery re opena va'erã amoĩ
va'ekue pe, mba'eta omokanhymba ha'e nhuũndy okaruaty gui
omoaĩmba”, he'i SENHOR.
2 Ha'e nunga rupi po rami SENHOR Israel kuery Ruete ijayvu ojeupegua
kuery re opena va'e re: “Peẽ kuery ma pemoaĩmba xerymba kuery,
pemondoukapa, napepenai ha'e kuery re. Ha'e nunga rupi xee ma apena
'rã peẽ kuery pepaga aguã re pejapo vaiague re”, he'i SENHOR.
3 “Ha'e gui ma xee ae 'rã arupa xerymba kuery rembyrekue yvy jave
mamo rã rei okanhymbaague gui. Ajapo 'rã okora py ae ju ojevypa aguã
rami. Ha'e ramo ta'y reta ha'e hetave ju 'rã ovy.
4 Ha'e gui ha'e kuery re opena va'erã amoĩ 'rã omongaru porã va'erã kuery.
Ha'e ramo xerymba kuery ndokyjevei neĩ nonhemondyivei 'rã. Peteĩve ma
voi nokanhyvei 'rã”, he'i SENHOR.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jeremias 33.14-16

5 SENHOR aipoe'i: “Ne'exa, ou ma oiny ára peteĩ amoingo 'rã Davi
rapytakue renhoĩ, hamymino heko porã va'erã. Ha'e va'e ma huvixa oĩ vy
o'arandua rupi 'rã ipo'aka ha'e opena. Ha'evea rami 'rã oikuaa pota ha'e
joguereko yvy re.[y]
6 Ha'e oĩ jave ma Judá kuery oo jepe 'rã, Israel kuery voi mba'eve
gui okyjea rupi e'ỹ 'rã ikuai. Pova'e tery rupi 'rã omboerya: ‘SENHOR
nhandereko porãrã me'ẽa’, 'ea.”
7 SENHOR aipoe'ive ju: “Ou ma oiny ára oura va'e aipo nde'ivei aguã:
‘Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e Egito yvy gui Israel kuery oguenoẽ
va'ekue rery rupi aura’, nde'ivei 'rã.
8 Ha'e rami 'rãgue py aipo'ea 'rã: ‘Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e yvy
kuaray ijapu'a'ia katygua ha'e yvy jave rupi Israel ramymino kuery mamo
rã rei heraapaague gui oguerupa va'ekue rery rupi aura’, 'ea 'rã. Ha'e
ramo ha'e kuery ikuai 'rã oyvy re ae.”

Profeta ramigua rive ikuai va'e rovai ijayvuague

9 Ha'e gui profeta kuery reko gui xekuraxõ opẽmba xepy'apy py,
xekãgue voi oryryipa. Xee ma ava oka'u va'e rami avi aiko, vinho oy'u
vaipa va'e rami, teĩ SENHOR gui, ha'e ijayvu iky'a e'ỹ va'e amombe'ua
káuxa ae nda'evei aikovy.
10 Mba'eta yvy tynyẽ ma tavy reia, ha'e rupi ojae'oa oiny Nhanderuete
ijayvu vai rire. Tekoa e'ỹa rupi nhuũndy ikuai va'e ipirupa ma. Mba'eta
itavy rei va'e ikuaia ma nda'evei, ha'eve'ỹa rami rive 'rã ipo'aka joe.
11 “Mba'eta profeta ha'e sacerdote kuery onhemongy'apa okuapy. Xevygua
oo py eteve voi ajou ha'eve'ỹa rami ikuaia”, he'i SENHOR.
12 “Ha'e nunga rupi ha'e kuery ma tape yxyĩ reia rupi pytũ rupi ooa rami
ikuai. Ha'e ramo omoanhambaa rã ho'apa 'rã. Mba'eta ha'e kuery áry
ambou 'rã mba'emo vai ambopaga vy”, he'i SENHOR.
13 “Samaria pygua profeta ramigua kuery re ma xee aexa hi'arandu e'ỹa.
Mba'eta Baal rery rupi rive ayvu omombe'u vy oguerojejavypa xevygua
Israel kuery.
14 Jerusalém pygua profeta kuery re voi aexa nda'evei ete va'e.
Mba'eta ha'e kuery itavy rei 'rã okuapy, anhetẽ rupi e'ỹ 'rã ikuai, ha'e
omombaraete 'rã joapo vaia kuery po, avave rei gueko vai gui ojeko
rerova e'ỹ aguã rami. Xevy pe rã Sodoma pygua kuery ikuaiague rami
meme, ha'e rã Jerusalém pygua kuery ma Gomorra pyguare rami ikuai.”
15 Ha'e nunga rupi po rami SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu profeta
ramigua kuery reko re: “Ne'exa, ha'e kuery xee amongaru 'rã veneno re,

---

y 23.5 Isaías 4.2; Zacarias 3.8; 6.12

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e yy veneno re irũ va'e ame'ẽ 'rã oy'u aguã. Mba'eta profeta ramigua
kuery Jerusalém pygua ojapo yvy jave rupi ha'eve e'ỹa rami ikuaia aguã.”
16 SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i: “Pejapyxaka eme profeta kuery
penembyte rupi ayvu omombe'u va'e re, mba'eta ha'e kuery penemonyẽ
'rã pearõ rive aguã anho. Mba'emo ha'e kuery ae oexa va'ekue 'rã
omombe'u, SENHOR juru guigua e'ỹ.
17 Xere ija'e e'ỹ va'e kuery pe ha'e kuery aipoe'i riae 'rã: ‘SENHOR ijayvu
mba'eve ndoikoi aguã re pendere’, he'i 'rã. Inhakã ratãa rupi ikuai va'e pe
‘Pendere ndoui 'rã mba'emo vai’, he'i.
18 Ha'e rami avi ha'e kuery va'e regua mava'e tu oĩ SENHOR reve
onhembopy'a oinya py, mba'emo oexa ha'e ijayvu oendu aguã rami?
Mava'e tu SENHOR ayvu re ojapyxaka porã vy oendu ete va'e?
19 Ne'exa, SENHOR-a gui ou oiny ára vai! Ipoxya ou ma, yvytu jere vaikue
'rã ou heko vai va'e kuery áry.
20 Ha'e rami vy SENHOR opoxya gui ndojepe'ai 'rã, opy'a re omoĩ va'ekue
ojeupity 'rã oikopa peve. Opaa ára py ma pexa kuaa porã 'rã ha'e nunga.
21 Xee ma ha'e ramigua profeta kuery namboui teĩ ha'e kuery onhamba 'rã
oje'oivy. Ha'e kuery pe mba'eve namombe'u ukai teĩ omombe'u 'rã oje'oivy
ayvu.
22 Ha'e gui anhetẽ ri anhembopy'a ainya py ha'e kuery ikuai va'e rire ha'e
kuery pe aendu uka ete 'rãgue xeayvu xevygua kuery peguarã, ha'e ajapo
'rãgue ha'e kuery ha'eve'ỹa rami ikuaia gui ojepe'a aguã rami, tape porã
rupi ju oo aguã.
23 “Xee nda'u Penderuete ha'e'i rupi anho ri apena? Mombyry rupi guive
e'ỹ teve apena?” he'i SENHOR.
24 “Amongue nda'u aexaa gui onhemi kuaa 'rã? Xee nda'u yva ha'e yvy
ha'e javi rupi naĩ 'rã?” he'i SENHOR.
25 “Mba'eta aendu ae ma profeta ramigua kuery ijayvu rã, xerery rupi apu
omombe'u vy ‘Peteĩ mba'e aexa ra'u, aexa ra'u ae ri’ he'i ramo.
26 Raka'e peve nda'u ha'e nunga oĩ 'rã profeta kuery apu mombe'ua py'a re,
opy'a re ojekorea oĩ va'e anho omombe'u va'e?
27 Mba'eta ha'e kuery oexa ra'uague peteĩ-teĩ oirũ kuery pe omombe'u vy
ojapoxe xevygua kuery xerery gui hexarai aguã rami, Baal ra'angaa pe
tuu kuery ikuaia rupi xerery gui hexaraiague rami avi.
28 Ha'e gui profeta oexa ra'u va'ekue tomombe'u oexa ra'u rive va'ekue rami.
Ha'e rã amongue hexe xeayvu oĩa va'e ma tomombe'u porã xeayvu anhetẽ
rupi. Mba'eta mba'e tu trigo 'ygue rive oguereko hi'a reve?” he'i SENHOR.
29 “Mba'eta xeayvu ma tata oiko, ha'e martelo ita guaxu mbovoa
ramigua”, he'i SENHOR.
30 “Ha'e nunga rupi xee ma ha'e va'e profeta kuery rovaigua aiko. Mba'eta
peteĩ-teĩ oirũ gui imonda 'rã xeayvu merami rive omombe'u va'e re”, he'i
SENHOR.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

31 “Ne'exa, xee ma ha'e va'e profeta kuery rovaigua aiko”, he'i SENHOR.
“Mba'eta oayvu ae omombe'u vy ‘Po rami SENHOR ijayvu’, he'i rive 'rã.
32 Ne'exa, xee ma apu rupi oexa ra'u va'ekue mombe'ua kuery rovaigua
aiko”, he'i SENHOR. “Mba'eta ha'e nunga anhetẽ rupi e'ỹ omombe'u vy
oguerojejavypa xevygua kuery, xee namboui, mba'eve namombe'u ukai
guive teĩ. Peteĩve henda py ha'e kuery ndojapoi 'rã heta va'e kuery ikuai
porã aguã rami”, he'i SENHOR.
33 “Ha'e gui ma ndevy pe heta va'e kuery, e'ỹ vy profeta, sacerdote
mba'e oporandu vy aipoe'i 'rã: ‘Mba'exa tu SENHOR guigua ayvu ipoyi
va'e?’ he'i 'rã. Ha'e ramo rembovai 'rã: ‘ “Peẽ ae ma ipoyi va'e pendekuai,
ha'e rã xee ma roipe'apa 'rã”, he'i SENHOR’, 're 'rã.
34 Mba'eta profeta, e'ỹ vy sacerdote mba'e, ha'e rami e'ỹ vy heta va'e kuery
regua ‘Pova'e ayvu ma SENHOR guigua ipoyi va'e’, he'i va'e ma ambopaga
'rã, hoo pygua kuery ha'e javi reve.
35 Ha'e rami teĩ peteĩ-teĩ peneirũ kuery pe aipopeje: ‘Mba'e he'i tu
SENHOR? Mba'exa tu SENHOR ijayvu ipoyi va'e?’ peje pekuapy.
36 Ha'e rami teĩ nda'evevei ma ‘SENHOR guigua ayvu ipoyi va'e’ peje aguã,
mba'eta peteĩ-teĩ re ijayvuague ae 'rã oĩ ipoyi va'e. Mba'eta peẽ kuery
ma ha'eve'ỹa rami pemombe'u ayvu Nhanderuete oikove va'e, SENHOR
ixondaro reta va'e, nhande kuery Ruete guigua.
37 Profeta ikuai va'e pe aipopeje: ‘Mba'e he'i tu ndevy SENHOR? Mba'exa tu
SENHOR ayvu ipoyi va'e?’ peje.
38 Ha'e rami teĩ ‘SENHOR ayvu ipoyi va'e’, peje rire po rami SENHOR
ijayvu peẽ kuery pe: ‘Xee aipotaa rami e'ỹ “ SENHOR ayvu ipoyi va'e” peje
rire
39 xee roipe'apa 'rã xerenonde gui, tetã penderekoarã ha'e peneramoĩ
kuery rekoarã aeja va'ekue reve.
40 Ha'e rami vy pende'áry ambou 'rã pevare ve'ỹ ha'e pexĩmba aguã opa
e'ỹ va'e, hexarai pyrã e'ỹ’, he'i.”

Mokoĩ varai figo'a oĩa oexa ukaague

24 1 Ha'e gui SENHOR oexa uka xevy mokoĩ varai figo'a oĩa, SENHOR
pegua templo rexei omoĩ mbyre. Ha'e nunga oiko Babilônia
pygua huvixa Nabucodonosor ha'e pygua kuery escravo-rã ogueraa rire:
Jeoaquim ra'y Judá pygua huvixa Jeconias, Judá regua yvatekueve, ha'e
gui Jerusalém pygua mba'emo apoa ha'e ferro re omba'eapo va'e kuery.
Babilônia katy ogueraapa.
2 Peteĩ varai py figo'a oĩ va'e ma iporãgueve, hi'a ypy'i va'ekue. Ha'e rã
amboae py ma oĩ ivaikueve va'e, ja'u aguã nda'evei va'e.
3 Ha'e gui SENHOR oporandu xevy:
— Jeremias, mba'e tu ndee rexa?
Ambovai:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Xee aexa va'e ma figo iporãgueve, ha'e gui ivaikueve ju, ja'u aguã
nda'evei va'e — ha'e.
4 Ha'e gui xevy pe ou SENHOR ayvu. Ha'e vy aipoe'i:
5 "Po rami SENHOR Israel kuery Ruete ijayvu: Peva'e figo porãgueve aexa
vy ajou porãa rami avi Judá regua kuery escravo-rã ogueraa pyre aexa vy
ajapo porã 'rã ha'e kuery pe, kova'e yvy gui caldeu kuery yvy katy araa
uka va'ekue pe.
6 Ha'e kuery re ama'ẽ 'rã amoingo porã reve, ha'e vy ajapo 'rã kova'e yvy
re ojevypa aguã rami. Amombaraete 'rã, amomba 'rã nda'ei. Anhotỹ 'rã,
ha'e namondoroi 'rã guive.
7 Ha'e kuery pe ame'ẽ 'rã kuraxõ SENHOR aikoa rami xekuaa aguã regua.
Ha'e kuery ikuai 'rã xevygua, ha'e rã xee ma aiko 'rã ha'e kuery Ruete,
mba'eta opy'a ha'e javi py ojevy 'rã xere.
8 "Ha'e rã figo vaikueve ja'u aguã nda'evei va'e ndajou porãia rami
ae amoingo axy 'rã Judá pygua huvixa Zedequias ha'e hembiguai
yvatekueve, Jerusalém pygua kuery mboae, kova'e yvy re opyta va'ekue
ha'e Egito yvy re ikuai va'e ha'e javi", he'i SENHOR.
9 "Ha'e kuery xee amoingo 'rã yvy jave regua kuery mondyipaarã ija'e e'ỹ
aguã. Oxĩmba aguã, ijayvua rei ha'e ojojai reipy, ha'e ayvu vaipy 'rã ikuai
yvy jave rupi araa ukapaa rupi rei.
10 Ha'e kuery re ambou 'rã kyxe, karuai ha'e mba'eaxy vaikue, ha'e kuery
ha'e tuu kuery yvyrã ame'ẽ va'ekue gui okanhymba peve."

Setenta ma'etỹa peve escravo ikuai aguã re ijayvuague

25 1 Ha'e gui Jeremias pe ou ayvu Judá pygua kuery regua. Josias
ra'y Judá pygua huvixa Jeoaquim irundy ma'etỹ re ma oĩ jave py
ou. Ha'e va'e ma'etỹa ma Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor peteĩ
ma'etỹ re oĩa va'e.
2 Ha'e gui ha'e va'e ayvu profeta Jeremias omombe'u Judá ha'e Jerusalém
pygua kuery ha'e javi pe. Ha'e vy aipoe'i:
3 "Vinte e três ma'etỹa re ma SENHOR ayvu ou xevy, Amom ra'y Judá
pygua huvixa Josias treze ma'etỹ re ma oĩ guive aỹ peve. Ha'e ramo ko'ẽ
rai guive pendevy xee amombe'u aikovy, ha'e rã peẽ ma napendu potai.
4 Ha'e rami ae avi ko'ẽ rai'i guive pendevy SENHOR ombou guembiguai
profeta kuery ha'e javi, ha'e rã peẽ kuery ma ndapejapyxakai, neĩ
pendeapyxa ndaperova-rovai pendu aguã.
5 Ha'e kuery aipoe'i: 'Peteĩ-teĩ pejeko rerova ke ha'eve'ỹa rami
pendekuaiaty ha'e pejapo vai reiaty gui, penderekoa aguã yvy peneramoĩ
kuery pe yma ma voi SENHOR ome'ẽ va'ekue py raka'e rã peve guarã.
6 Tapeo eme amboae ramigua tuuete re ixupe peiko ha'e pemboete aguã,
xembopoxy eme guive pendepo py mba'emo pejapo va'e py. Ha'e ramo
peteĩgueve voi xee ndajapo vai 'rã peẽ kuery re', he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Ha'e rami xeayvu va'ekue teĩ peẽ kuery ndapejapyxakai. Ha'e rami 'rãgue
py xembopoxy pekuapy pendepo py mba'emo vai pejapoa py, pendejee ae
pejapo vai", he'i SENHOR.
8 Ha'e nunga rupi SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i: "Xeayvua re
ndapejapyxakai ramo
9 ne'exa, kuaray ijapu'a'ia katy gui ambou 'rã ha'e javi regua", he'i
SENHOR. "Ambou avi 'rã xerembiguai Babilônia pygua huvixa
Nabucodonosor. Ha'e kuery ambou 'rã kova'e yvy re, apygua kuery ha'e
ha'e'i rupi ikuai va'e kuery rovai. Ha'e vy amomba katuĩ'i 'rã, amoĩ 'rã
nhomondyipaarã ha'e ojojai rei pyrã, ivaipa aguã raka'e rã peve.
10 Ha'e kuery ikuaia gui xee amombytu'u 'rã ikuai porã reia ha'e ovy'aa,
omenda va'erã ijayvua, ha'e mba'emo mongu'ia onhendua, tataendy ikuai
va'e voi amboguepa 'rã.
11 Ha'e ramo kova'e yvy ha'e javi opyta 'rã tekoa e'ỹa ha'e
nhomondyipaarã. Ha'e gui ha'e kuery regua ma setenta ma'etỹ re ikuai 'rã
huvixa Nabucodonosor rembiguai.
12 Ha'e gui setenta ma'etỹa ojeupitypa maa py ma ambopaga 'rã Babilônia
pygua huvixa ojapo vaiague re, kova'e yvy regua kuery guive", he'i SENHOR.
"Caldeu kuery yvy re voi anhombopaga 'rã, raka'e rã peve ivaipa aguã.
13 Ha'e va'e yvy ha'e javi re ajapo 'rã xeayvuague ojeupitypa aguã rami,
kova'e kuaxia re ipara oĩ va'e ha'e javi, yvy regua ha'e javi rovai Jeremias
omombe'u va'ekue.
14 Mba'eta ha'e kuery voi ikuai 'rã heta regua ha'e huvixa guaxu kuery
rembiguai. Ha'e rami vy ha'e kuery ambopaga 'rã ojapo vaiague ha'e opo
py mba'emo ojapoague re."

Karo Nhanderuete poxya oĩa re ijayvuague

15 Ha'e gui SENHOR Israel kuery Ruete aipoe'i xevy:
— Ejopy ke xepo gui kova'e karo vinho xepoxya regua oĩa. Ha'e vy
eme'ẽ yvy regua ha'e javi pe oy'u aguã, mamo rã romondoukaa rupi rei,
16 ha'e kuery oy'u vy oryryipa ha'e na'inhakã porãvei aguã, ha'e kuery
mbyte rupi kyxe amondouka va'e gui — he'i.
17 Ha'e ramo SENHOR po gui xee karo ajopy vy ame'ẽ yvy regua ha'e
javi pe oy'u aguã, mamo rã SENHOR xemondoukaa rupi rei:[z]
18 Jerusalém, Judá regua tetã ikuai va'e, ha'e pygua huvixa kuery ha'e
hembiguai yvatekueve pe, ha'e kuery yvy opyta aguã ombovaipa pyre
nhomondyipaarã, ojojai reipy ha'e ayvu vaipy opyta aguã, aỹ jaexaa rami;
19 ha'e gui Egito pygua huvixa Faraó pe, hembiguai kuery, yvatekueve
ha'e heta va'e kuery ha'e javi pe,

---

[z] **25.17** Apy ma karo re ombojoja Nhanderuete ayvu Jeremias omombe'u va'erã yvy regua kuery pe, ha'e kuery ombopaga aguã regua (versículo 16).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 joegua e'ỹ-e'ỹ kuery ha'e javi, Uz yvy regua huvixa kuery, filisteu kuery
yvy re huvixa ikuai va'e, Asquelom tetã, Gaza, Ecrom ha'e Asdode pygua
okuave va'e,
21 Edom, Moabe ha'e Amom ramymino kuery,
22 Tiro ha'e Sidom tetã pygua huvixa kuery, ha'e ye'ẽ rovai re huvixa ikuai
va'e ha'e javi,
23 Dedã, Tema, Buz ha'e o'a ojaya apu'a'i va'e kuery ha'e javi,
24 Arábia pygua huvixa kuery, ha'e tekoa e'ỹa re joegua e'ỹ-e'ỹ ikuai va'e
ruvixa kuery,
25 Zimri, Elão ha'e Média pygua huvixa kuery,
26 kuaray ijapu'a'ia katy huvixa ikuai va'e, ha'e'i rupi ha'e mombyry rupi
ikuai va'e, ha'e yvy jave rupi tetã ikuai va'e ha'e javi oy'u va'erã joakykue-
kykue. Ha'e gui opa vygua ma Babilônia pygua huvixa ju 'rã oy'u.
27 "Ha'e gui ha'e kuery pe aipo're 'rã: 'Po rami SENHOR ixondaro reta
va'e, Israel kuery Ruete ijayvu: Pey'u na peka'upa ha'e pembojevypa peve.
Pe'a ha'e napepu'ãvei 'rã, kyxe peẽ kuery mbyte rupi amondouka va'e gui',
're.
28 Ha'e gui karo ndepo gui oy'u aguã ha'e kuery ndojopyxei ramo aipo're
'rã ha'e kuery pe: 'Po rami SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu: Pey'u 'rãe.
29 Mba'eta ne'exa, tetã xerery rupi oĩa gui amboypy 'rã anhombopaga
aguã. Ha'e rã peẽ peo jepe 'rã teve? Any, ndapeo jepei 'rã, mba'eta yvy
jave re ikuai va'e áry ambou 'rã kyxe', he'i SENHOR ixondaro reta va'e.
30 "Ha'e gui ndee remombe'u 'rã pova'e ayvu ha'e javi. Ha'e vy aipo're 'rã
ha'e kuery pe: 'SENHOR okororõ 'rã yvate o'amba iky'a e'ỹ va'e gui, ijayvu
nhendu 'rã. Guary rami okororõ ratã 'rã ojeupegua kuery rovai. Ijayvu
atã 'rã yvy re ikuai va'e ha'e javi rovai, uva onhami okuapya py ojapukaia
rami avi.
31 Ha'e ramo yvy apy peve 'rã oendua ojapukaia, mba'eta SENHOR
oguereko yvy regua kuery pe ijayvu ete aguã, to'o ha'e javi omboayvu
aguã oĩ. Ha'e vy heko vai va'e omboaxapa 'rã kyxe revegua pe', he'i
SENHOR."
32 SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i: "Ne'exa, mba'emo vai oaxa 'rã ovy
yvy regua ikuai va'e-va'e ha'e javi rupi, yvy apy gui omboypy 'rã ouvy ára
vai", he'i.
33 Ha'e va'e ára ojuka pyrã SENHOR omboaxa va'ekue retekue ma ha'e
va'e yvy jave rupi 'rã ikuai. Ha'e rami teĩ ndojae'oai 'rã, nomboatyai 'rã,
nonhono porãai 'rã guive. Ha'e rami 'rãgue py mba'emo repoxi rami rive
'rã ikuai yvy áry.
34 Joe pepena va'e kuery, penhendu atã na, peneraxẽmba rei. Peẽ mymba
ja kuery, penhembojere-jere pejupy tanhimbu rupi, mba'eta ojeupity ma
pendejukaa ha'e penemoaĩmbaa ára. Ha'e rami vy peẽ ae pe'apa 'rã yryru
hepyve ovopa va'e rami.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

35 Ha'e ramo joe opena va'e kuery ndojouvei 'rã onhemi aguã, mymba ja
kuery ndojoui 'rã oo jepe aguã.
36 Ne'exa, onhendu joe opena va'e kuery ojapukaia, kora ja kuery ojae'o
ratã rei nhendu rã! Mba'eta SENHOR ombovaipa ma nhuũndy ikuaiaty.
37 Kora ikuai porãaty ivaipa 'rã, SENHOR poxya hendy va'e gui.
38 Mba'eta o'amba gui oẽ 'rã ouvy guary ra'y rami. Ha'e rami vy ojerovia
rei va'e kyxe py ombovaipa 'rã ha'e kuery yvy, opoxya hendy va'e py
guive.

Jeremias ojukaxe okuapyague

26 1 Ha'e gui Josias ra'y Jeoaquim Judá pygua huvixa oĩ ypy'i jave
py ou pova'e ayvu SENHOR gui.
2 Ha'e vy SENHOR aipoe'i: "Tereo xeroka py. Ha'e vy Judá regua tetã
pygua kuery xevygua oo py omboete vy ou ramo ha'e kuery pe emombe'u
xeayvua ha'e javi. Neĩ peteĩve ayvu emombe'u e'ỹ eme.
3 Ha'e ramo ha'e kuery xeayvu oendu vy ojeko rerova 'rã ha'eve'ỹa rami
ikuaia gui. Ha'e ramo xee voi amboae rami 'rã areko, ha'e kuery ikuaia re
ambopaga aguã re xeayvuague rami ve'ỹ.
4 Ha'e nunga rupi aipo're ha'e kuery pe: 'Po rami SENHOR ijayvu: Xeayvu
re ndapejapyxakai ri ramo xeguigua lei penerenonde amoĩ va'ekue rupi
pendekuai aguã,
5 ha'e xerembiguai profeta kuery ko'ẽ rai guive pendea py ambou va'e
ayvu pendu aguã, aỹ peve xeayvu napenduxeiague rami ae ju,
6 ha'e ramo ma kova'e oo ambovaipa 'rã Siló tetã re ambovaipaague rami,
ha'e vy kova'e tetã ajapo 'rã ayvu vaipy opyta aguã rami, yvy regua kuery
ha'e javi pe', 're 'rã."[a]
7 Ha'e rami SENHOR pegua oo py Jeremias ijayvu ramo sacerdote kuery,
profeta ha'e heta va'e kuery ha'e javi oendu okuapy.
8 Heta va'e kuery pe SENHOR ijayvuague ha'e javi Jeremias omombe'upa
ma ramo sacerdote kuery, profeta ha'e heta va'e kuery pavẽ ojopy okuapy.
Ha'e vy aipoe'i Jeremias pe:
— Rojuka 'rã.
9 Mba'eta SENHOR rery rupi ndeayvu vy aipo're: "Kova'e oo ombovaipa 'rã
Siló tetã rami, ha'e kova'e tetã ivaipa 'rã. Ha'e rã noĩavei 'rã ha'e py", 're
rire — he'i okuapy. Ha'e rami vy heta va'e kuery ha'e javi ono'õ Jeremias
rovai, SENHOR pegua oo pyve.
10 Ha'e gui Judá regua yvatekueve ma pova'e ayvu oendu vy huvixa ro
gui jogueru SENHOR pegua oo py. Ha'e vy oguapy okuapy SENHOR pegua
oo rokẽ ipyau va'e py.

---

[a] **26.6** Siló tetã py SENHOR ojapo va'ekue ma tetã ombovaipa, ha'e kuery tuuete mboae ramigua re ikuai ramo (1 Samuel 4.1-11).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Ha'e ramo sacerdote ha'e profeta kuery jogueroayvu yvatekueve ha'e
heta va'e kuery ha'e javi reve. Ha'e vy aipoe'i:
— Kova'e ava ma jajuka va'erã kova'e tetã re ijayvu rire, peẽ
pendeapyxa py ae pendua rami — he'i okuapy.
12 Ha'e ramo Jeremias ju ijayvu yvatekueve ha'e heta va'e kuery ha'e
javi pe. Ha'e vy aipoe'i:
— SENHOR ae ma xembou kova'e oo ha'e kova'e tetã re ayvu pendu
va'ekue ha'e javi amombe'u aguã.
13 Ha'e gui aỹ ma pejeko rerova ke, ha'e pendu SENHOR Penderuete
ijayvua. Ha'e ramo SENHOR ndojapovei 'rã peẽ kuery rovai ijayvuague.
14 Ha'e rã xee ma pendepo py aĩ. Xerereko peẽ ae peipotaa rami.
15 Ha'e rami avi peikuaa pota porã pova'e re. Xejuka ri vy pendejee ae 'rã
pemoĩ heko porã va'e ruguy pemoẽague re pepaga aguã, kova'e tetã ha'e
apygua kuery ha'e javi re guive. Mba'eta anhetẽ ete SENHOR xembou peẽ
kuerya py, pova'e ayvu amombe'u rã pendu aguã — he'i.
16 Ha'e ramo yvatekueve aipoe'i okuapy sacerdote ha'e profeta kuery pe:
— Kova'e ava ma pejuka aguã nda'evei, SENHOR Nhanderuete rery rupi
nhandevy ijayvu ramo — he'i.
17 Ha'e gui opu'ã avi ha'e va'e yvy re nhomongeta va'ety kuery regua.
Ha'e vy heta va'e kuery ijaty okuapy va'e pe ijayvu vy aipoe'i:
18 — Judá pygua huvixa Ezequias oĩ jave Moresete pygua Miquéias
ayvu omombe'u oikovy vy ha'e voi ijayvu raka'e Judá pygua kuery ha'e
javi pe. Ha'e vy aipoe'i: “Po rami SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu: Sião
tetã oikaraĩa 'rã mba'etyrã rami, Jerusalém opyta 'rã mba'emo ra'ykue
atyrã, yvy'ã templo oĩa ma jaipa rive 'rã guive”, he'i va'ekue.
19 Ha'e rami Miquéias ijayvu teĩ Judá pygua huvixa Ezequias ojuka teve
Judá pygua kuery reve? Ha'e rami 'rãgue py SENHOR renonde huvixa
ojererokyjea rupi oiko raka'e, ha'e rami vy SENHOR pe ojapukai omboaxy
aguã re. Ha'e ramo SENHOR ndojapovei ha'e kuery rovai ijayvuague. Ha'e
nunga rupi aỹ mba'e re tu jaru 'rã ha'e rami ete nda'evei va'e nhanenhe'ẽ
mombaarã? — he'i.

Profeta Urias ojukaa ague

20 Oiko avi raka'e amboae ava Quiriate-Jearim pygua, Semaías ra'y
Urias. Ha'e va'e voi SENHOR rery rupi ayvu omombe'u va'ety. Ha'e rami
vy ha'e va'e tetã ha'e yvy re ijayvu avi, Jeremias ijayvuague ha'e javi rami
ae.
21 Ha'e ramo ha'e ijayvu ramo huvixa Jeoaquim ha'e ixupegua ipy'a
guaxukueve ha'e yvatekueve ha'e javi oendu vy ojukaxe. Ha'e rami teĩ
Urias ha'e nunga oendu vy okyje vy ojava ovy Egito katy.
22 Ha'e gui Egito katy huvixa Jeoaquim omondouka Acbor ra'y Elnatã
avakue mboae reve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Ha'e kuery ma Egito yvy gui Urias oguenoẽ vy huvixa Jeoaquim-a py ju
ogueru. Ha'e ramo huvixa ojuka uka kyxe py, he'õgue ogueraa uka guive
iporiaukue'i pegua yvyra rupa py.
24 Ha'e rã Jeremias ma Safã ra'y Aicão va'e oepy vy nomboaxa ukai
raka'e heta va'e kuery ojukaxe va'e po py.

Canga mba'emo kuaa ukaarã omoĩ aguã re ijayvuague

27 1 Josias ra'y Judá pygua huvixa Zedequias oĩ ypy'i jave pova'e
ayvu SENHOR ombou Jeremias pe.
2 "Po rami SENHOR ijayvu xevy: Ejapo peteĩ canga ixã va'e, ha'e emoĩ
ndeaju'y rupi.
3 Ha'e gui emondouka ayvu mombe'uarã Edom ha'e Moabe pygua huvixaa
py, Amom ramymino kuery ruvixaa py, Tiro ha'e Sidom tetã pygua
huvixaa py guive. Ha'e guigua kuery Jerusalém py Judá pygua huvixa
Zedequias pe ayvu reruare ae ha'eve ndeayvu reraarã.
4 Ha'e kuery pe aipo're uka 'rã huvixa kuery pe: 'Po rami SENHOR
ixondaro reta va'e Israel kuery Ruete ijayvu. Po rami pendeayvu 'rã
penderuvixa kuery pe:
5 Xee ae kova'e yvy apoare, ha'e gui avakue ha'e mymba yvy re ikuai va'e
amoingo va'ekue, xepo'aka etea rupi, ha'e xepo aupi reve. Ha'e rami vy
amboaxa 'rã arovy'aa va'e pe rei.
6 Aỹ ma yvy ha'e javi amboaxa 'rã xerembiguai Babilônia pygua huvixa
Nabucodonosor po py. Ixupe amboaxa avi mymba nhuũndy rupi ikuai
va'e, ixupegua ikuai aguã.
7 Ixupe ma yvy regua ha'e javi 'rã ikuai, ta'y ha'e hamymino pe guive,
ovaẽ peve ijyvy ju amboaxa aguã. Ha'e va'e jave py heta regua ha'e
huvixa kuery ipo'aka ete va'e ombo'a 'rã escravo-rã', he'i.
8 " 'Ha'e gui xapy'a rei amongue regua, e'ỹ vy amongue tetã pygua
nda'ikuaixei 'rã Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor pe, ha'e oaju'y
rupi nomoĩ ukaxei 'rã ixuguigua canga. Ha'e ramo ha'e va'e regua
ambopaga 'rã kyxe py, karuai ha'e mba'eaxy vaikue py, ipo py amomba
uka peve', he'i SENHOR.
9 'Ha'e nunga rupi pendea py profeta, imba'ekuaa va'e, oexa ra'u kuaa va'e,
oexa'ã va'ety ha'e imba'evyky va'e kuery ou vy ijayvu teĩ pejapyxaka eme,
pendevy "Ndapeikoi 'rã Babilônia pygua huvixa rembiguai" he'i ramo.
10 Mba'eta pendevy ha'e kuery omombe'u 'rã apu rive pendeyvy gui
mombyry peo aguã. Ha'e ramo xee rogueraa ukapa 'rã pemanomba aguã.
11 Ha'e rã yvy regua oaju'y rupi Babilônia pygua huvixa guigua canga
omoĩ uka, ha'e ixupe ikuai va'e ma xee aeja 'rã ijyvy re ae ikuai aguã.
Ha'e py ae 'rã oma'etỹ ha'e hekoa 'rã', he'i SENHOR."
12 Ha'e ramo ha'e va'e ayvu ha'e javi amombe'u Judá pygua huvixa
Zedequias pe. Ha'e vy aipoa'e: "Pendeaju'y rupi ke pemoĩ uka Babilônia

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pygua huvixa guigua canga, ixupe pendekuai, guembiguai kuery pe
guive. Ha'e rami vy peikove 'rã.
13 Mba'e re tu remano ta ndevygua kuery reve, kyxe py, karuai ha'e
mba'eaxy vaikue py? Mba'eta ha'e rami aguã SENHOR ijayvu yvy regua
Babilônia pygua huvixa pe nda'ikuaixei va'e re.
14 Pejapyxaka eme profeta kuery ayvu re, pendevy 'Ndapeikoi 'rã
Babilônia pygua huvixa rembiguai', he'i ramo. Mba'eta pendevy
omombe'u va'e ma apu meme.
15 Mba'eta SENHOR aipoe'i: 'Ha'e kuery ma xee namboui. Xerery rupi teĩ
omombe'u merami rive 'rã ayvu. Mba'eta xee roipe'apa 'rã pemanomba
aguã katy, pendevy ayvu omombe'u merami rive va'e reve', he'i."
16 Ha'e ramigua amombe'u sacerdote kuery ha'e heta va'e kuery ha'e
javi pe. Ha'e vy aipoa'e: "Po rami SENHOR ijayvu: Pendu pota eme profeta
kuery ayvu re, mba'eta pendevy omombe'u vy aipoe'i 'rã: 'Ne'exa, mba'emo
ryru SENHOR pegua oo pyguare ma are e'ỹ re oguerojevypaa 'rã Babilônia
gui', he'i 'rã. Ha'e ramigua ha'e kuery pendevy omombe'u va'e ma apu.
17 Pejapyxaka eme ha'e kuery ayvu re. Pendekuai tema Babilônia pygua
huvixa pe. Ha'e rami vy pekuave 'rã. Mba'e re tu kova'e tetã okanhymba
ta?
18 Xapy'a rei ha'e kuery profeta ete ri ikuai rã, ha'e kuery re anhetẽ
ri SENHOR ayvu oĩ ramo tojerure ha'vy SENHOR ixondaro reta va'e
pe, Jerusalém py SENHOR pegua oo py ha'e huvixa Judá pygua ropy
tembiporu ndogueraapaai va'ekue ogueraa uka e'ỹ aguã Babilônia katy.
19 Ha'e rami avi po rami SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu oo yta hi'aĩ
va'e re, yy mbotya, hy'a yta ha'e tembiporu mboae tetã py opyta va'ekue,
20 Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor Babilônia katy ndogueraapai
va'ekue Jeoaquim ra'y Judá pygua huvixa Jeconias Jerusalém gui ogueraa
jave, Judá ha'e Jerusalém pygua yvatekueve ha'e javi reve,
21 tá, po rami SENHOR ixondaro reta va'e Israel kuery Ruete ijayvu
Jerusalém py SENHOR pegua oo py ha'e Judá pygua huvixa ropy mba'emo
opyta va'ekue re:
22 'Ha'e nunga ma Babilônia katy ogueraapaa va'erã meme. Ha'e py ma
opyta 'rã ha'e kuery re aikuaa pota aguã ára ovaẽ e'ỹa ja. Ha'e gui mae
ma aru rukapa 'rã. Ha'e ramo kova'e tekoa py ae ju 'rã oguerupaa', he'i
SENHOR."

Profeta ramigua rive Hananias va'e reve Jeremias ayvu py joakaague

28 1 Ha'e va'e ma'etỹa py ae, Judá pygua huvixa Zedequias oĩ ypy
jave, irundy ma'etỹ ha'e peteĩ nhiruĩ jaxya re, ha'e va'e jave py
ma Azur ra'y profeta Hananias Gibeão pygua ijayvu xevy. SENHOR pegua
oo py, sacerdote kuery ha'e heta va'e kuery ha'e javi oendua py ijayvu
xevy. Ha'e vy aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 — Po rami SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete ijayvu vy
aipoe'i: “Amopẽ ma Babilônia pygua huvixa guigua canga.
3 Ha'e rami vy mokoĩ ma'etỹa py apy ju aru rukapa 'rã tembiporu
SENHOR pegua oo py oĩ va'ekue ha'e javi, apy gui Babilônia pygua huvixa
Nabucodonosor oipe'a vy Babilônia katy ogueraa va'ekue.
4 Aru avi 'rã Jeoaquim ra'y Judá pygua huvixa Jeconias, ha'e Judá regua
kuery Babilônia tetã katy escravo-rã ogueraapa pyre. Babilônia pygua
huvixa guigua canga amopẽ ma vy arupa 'rã apy”, he'i SENHOR — he'i
profeta ramigua rive.
5 Ha'e ramo profeta Jeremias ombovai profeta Hananias, sacerdote
kuery ha'e SENHOR pegua opy heta va'e kuery oendua py.
6 Ha'e vy profeta Jeremias aipoe'i:
— Ha'eve va'e! Tove ha'e rami ae ri SENHOR tojapo. Tove SENHOR
tojapopa ndeayvuague remombe'u va'ekue rupi, apy toguerupa ju
Babilônia gui tembiporu SENHOR pegua oo pyguare, ha'e escravo-rã
ogueraapa pyre ha'e javi.
7 Ha'e rami avi endu pova'e ayvu ndevy ha'e heta va'e kuery ha'e javi pe
amombe'u va'e.
8 Profeta kuery yma ma voi xee neĩ ndee reiko e'ỹ mbove ikuai va'ekue
ma omombe'u joe opu'ãa va'erã, mba'emo vai ha'e mba'eaxy vaikue oiko
'rãa heta yvy regua ha'e tetã tuvixa va'e re.
9 Ha'e gui peteĩ profeta mba'eve ndoikoi 'rãa rami omombe'u teĩ
ijayvuague rami ete oiko ramo mae jaikuaa 'rã anhetẽ SENHOR remimbou
oikoa — he'i.
10 Ha'e ramo profeta Hananias ma canga profeta Jeremias aju'y rupi oĩ
va'e gui omboi vy omopẽmba.
11 Ha'e rami vy heta va'e kuery oendua py ijayvu:
— Po rami SENHOR ijayvu: “Guĩ rami mokoĩ ma'etỹa py amopẽ 'rã
Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor guigua canga yvy regua ha'e javi
aju'y rupi oĩ va'e”, he'i. Ha'e rami rã profeta Jeremias ojepe'a ovy tape rupi.
12 Ha'e gui ma profeta Hananias canga profeta Jeremias aju'y gui
omopẽ rire Jeremias pe SENHOR ombou ju oayvu. Ha'e vy aipoe'i:
13 — Tereo, Hananias pe ndeayvu ju. Ha'e vy aipo're: “Canga yvyra
guigua remopẽ teĩ hekovia ferro guigua ju 'rã ajapo.
14 Mba'eta po rami SENHOR ixondaro reta va'e Israel kuery Ruete ijayvu:
Ha'e va'e regua kuery ha'e javi aju'y rupi amoĩ 'rã canga ferro guigua,
Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor rembiguai ikuai aguã. Ha'e ramo
ikuai 'rãe ixupe. Ixupe guarã amboaxa avi mymba nhuũndy rupi ikuai
va'e”, he'i.
15 Ha'e gui profeta Jeremias aipoe'i profeta Hananias pe:
— Hananias, endu ke aỹ. SENHOR nanemboui va'eri ndee rejapo heta
va'e kuery apu re rive ojerovia aguã rami.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Ha'e nunga rupi po rami SENHOR ijayvu: “Ne'exa, roipe'a 'rã yvy áry
reikoa gui. Kova'e ma'etỹa reve 'rã remano, mba'eta remombe'u SENHOR
pe e'ỹ nhandekuai aguã regua”, he'i.
17 Ha'e gui ha'e va'e ma'etỹa reve profeta Hananias omano, sete jaxya
py.

Babilônia katy ogueraa pyre kuery pe Jeremias kuaxia omboparaague

29 1 Pova'e ayvu profeta Jeremias ogueraa uka kuaxia para py.
Jerusalém gui ogueraa uka nhomongeta va'ety kuery mboae
escravo-rã ogueraa pyre pe, sacerdote ha'e profeta kuery, ha'e heta va'e
kuery Jerusalém gui Nabucodonosor Babilônia katy ogueraa va'ekue ha'e
javi pe guive.
2 Jerusalém gui huvixa Jeconias oo rire, ixy ha'e jopya kuery reve, Judá
regua yvatekueve, ha'e Jerusalém pygua oo apoa ha'e ferro re omba'eapo
va'e kuery reve ogueraa avi rire ogueraa uka kuaxia.
3 Safã ra'y Elasa ha'e Hilquias ra'y Gemarias pe ae ogueraa uka kuaxia
para. Ha'e ramo ha'e kuery Judá pygua huvixa Zedequias omondouka
Babilônia katy, Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor oexa va'erã.
Kuaxia re oĩ va'e ma po rami:
4 “Po rami SENHOR ixondaro reta va'e Israel kuery ruete ijayvu
Jerusalém tetã gui Babilônia katy escravo-rã araa uka va'ekue ha'e javi
pe.
5 Pejapo ke penderorã, penderekoa guive Babilônia py pendekuaia py ae.
Penhotỹ yvyra hi'a va'erã, ha'e pe'u hi'a.
6 Pejou ke pendera'yxyrã, pendera'y ha'e penderajy aguã. Pejou avi
pendera'y kuery ra'yxyrã, penderajy kuery guive pemomenda 'rã imemby
ha'e ipi'a aguã. Penderetave peovy ha'e py, pepave peovy eme.
7 Penhea'ã ke tetã rogueraa ukaague oĩ porã aguã re, SENHOR pe pejerure
guive tetã re, mba'eta ha'e va'e tetã oĩ porã ramo peẽ voi pendekuai porã
'rã.
8 Mba'eta po rami SENHOR ixondaro reta va'e Israel kuery Ruete ijayvu:
Penhembotavy uka eme profeta ha'e imba'ekuaa va'e kuery penembyte
ikuai va'e pe. Pejapyxaka eme oexa ra'u kuaa va'e kuery ayvu re, mba'eta
penduxea rami rive oexa ra'u ramo.
9 Ha'e kuery ma xerery rupi omombe'u merami rive 'rã. Xee ma namboui”,
he'i SENHOR.
10 Po rami ijayvu SENHOR: “Ha'e gui Babilônia tetã ára setenta ma'etỹa
ojeupitypa ma ramo aikuaa pota ju 'rã peẽ kuery re. Ha'e rami vy
amoingo 'rã rogueroayvu porãague, kova'e tekoa py roguerupa ju aguã.
11 Xee anho'i aikuaa penerenonderã re anhembopy'aa”, he'i SENHOR.
“Anhembopy'a pendekuai porã aguã re, pendekuai axy aguã nda'ei, opaa
py pearõa rami romoingo porã aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Ha'e va'e jave pejapukai 'rã xevy, xevy ju 'rã pejerure. Ha'e ramo xee
aendu 'rã pejerurea.
13 Peẽ kuery xereka ju 'rã, xejou ete 'rã guive, pendepy'a ha'e javi py
xereka vy.
14 Peẽ kuery xejou 'rãe. Ha'e ramo ambopyau 'rã pendekuaia. Romboatypa
ju 'rã ha'e javi regua pendekuaia rogueraa ukaague gui, roguerupa ju 'rã
escravo-rã rogueraa ukapaague gui", he'i SENHOR.
15 "Ha'e rami teĩ peẽ kuery ma aipopeje: 'Babilônia tetã py ae SENHOR
omoingo profeta kuery nhandevy', peje."
16 Ha'e rami avi po rami SENHOR ijayvu tenda huvixa Davi openaaty py
oguapy va'e, ha'e Jerusalém tetã pygua kuery ha'e javi re, penderyke'y
kuery escravo-rã pendereve ndogueraai va'ekue re.
17 Po rami SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu: "Ne'exa, ha'e kuery rovai
ambou 'rã kyxe, karuai ha'e mba'eaxy vaikue. Ha'e kuery re ajapo 'rã
figo'a vaikueve ja'u aguã nda'evei va'e re rami.
18 Mba'eta ha'e kuery rakykue xee amondouka 'rã kyxe revegua, karuai
ha'e mba'eaxy vaikue. Ajapo 'rã yvy regua tetã ikuai va'e mongyjearã
ikuai aguã rami, amoĩ 'rã nhomondyipaarã ha'e ojojai rei pyrã. Ha'e
ramo yvy regua ha'e javi mbyte ikuai 'rã oxĩmba reia rupi mamo rã
amondoukaague py,
19 xeayvu re ha'e kuery ndojapyxakai rire", he'i SENHOR. "Ha'e va'e ayvu
mombe'uarã ma ha'e kuerya py ambou xerembiguai profeta kuery ko'ẽ rai
guive. Ha'e rã peẽ kuery napendui", he'i SENHOR.
20 Ha'e nunga rupi pendu na SENHOR ayvu, Jerusalém gui Babilônia
katy escravo-rã pendereraa va'ekue ha'e javi.
21 SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete ma po rami ijayvu
hery rupi merami rive ayvu mombe'ua kuery Colaías ra'y Acabe ha'e
Maaséias ra'y Zedequias rekorã re: "Ne'exa, ha'e kuery ma xee amboaxa
'rã Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor po py. Ha'e ramo ojuka 'rã peẽ
kuery pexaa py.
22 Ha'e rami rire Judá gui escravo-rã ogueraa pyre kuery ijayvu vai vy
aipoe'i 'rã: 'Tove SENHOR tandeapo Acabe ha'e Zedequias re ojapoague
rami, mba'eta Babilônia pygua huvixa oapy tata py
23 Israel kuery mbyte ha'eve'ỹa rami ojapoague re', he'i 'rã. Mba'eta ha'e
kuery itavy rei oirũ ra'yxy kuery reve, ha'e xerery rupi merami rive
omombe'u ayvu xee amombe'u uka va'ekue'ỹ. Xee aikuaa ha'e aexa ae ha'e
nunga", he'i SENHOR.
24 "Ha'e gui ndeayvu ke Neelão pygua Semaías pe. Ha'e vy aipo're:
25 'Po rami SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete ijayvu: Ndee
ma nderery rupi rive kuaxia para remondouka Jerusalém pygua kuery
pe, Maaseías ra'y sacerdote Sofonias ha'e sacerdote kuery ha'e javi pe
guive. Ha'e vy aipo're va'ekue:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

26 “Sacerdote-rã SENHOR nemoĩ raka'e sacerdote Joiada rekovia, SENHOR
pegua oo re repena aguã. Ha'e ramo ava inhakã porã e'ỹ va'e profeta
onhemoingo va'e rei rembo'a aguã, ha'e yvyra re rejokua uka aguã.
27 Ha'e gui aỹ, mba'e re tu nandeayvu etei profeta Jeremias Anatote pygua
ayvu omombe'u va'ety pe?
28 Mba'eta ha'e va'e ma Babilônia katy omondouka po rami ayvu
mombe'uarã kuery: ‘Are teri 'rã escravo pendekuaia. Ha'e nunga rupi
pejapo penderorã, penderekoa ha'e py ae. Penhotỹ yvyra hi'a va'erã, ha'e
pe'u hi'a’, he'i va'ekue kuaxia para re.” ’ ”
29 Kuaxia para ha'e va'e ayvu oĩa ma sacerdote Sofonias ogueroayvu
profeta Jeremias oendua py.
30 Ha'e ramo Jeremias pe SENHOR ombou oayvu. Ha'e vy aipoe'i:
31 “Aipo'ere uka ke escravo-rã ogueraa pyre ha'e javi pe: ‘Po rami SENHOR
ijayvu Neelão pygua Semaías re: “Semaías ma xee namboui va'eri
pendevy ayvu omombe'u apu re rive perovia aguã.”
32 Ha'e ramo po rami SENHOR ijayvu: “Ne'exa, ambopaga 'rã Neelão
pygua Semaías, hamymino kuery reve. Ha'e ramo hamymino ndoikoi 'rã
kova'e kuery mbyte hekoa va'e, ndoexai 'rã guive mba'emo porã xevygua
kuery pe ajapo rã, xerovai ijayvu rire”, he'i SENHOR.’ ”

Nhanderuete ojeupegua kuery ogueru ju aguã re ijayvuague

30 1 Jeremias pe SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:
2 “Po rami SENHOR Israel kuery Ruete ijayvu: Embopara ke peteĩ
kuaxia re ayvu xee aipoa'ea ha'e javi.
3 Mba'eta ou ma oiny ára xevygua Israel ha'e Judá kuery ikuaia ambopyau
aguã. Ha'e vy ajapo 'rã tamoĩ kuery yvyrã ame'ẽ va'ekue py ju ojevypa
aguã rami, ha'e py ae hekoa aguã”, he'i SENHOR.
4 Ha'e gui Israel ha'e Judá kuery reko re ju SENHOR ijayvu.
5 Ha'e vy aipoe'i: “Roendu oryryipaa ha'e okyjea nhendu, ikuai porãa e'ỹ.
6 Ha'e gui peporandu, pexa pota na pova'e re: Avakue nda'u oendu 'rã ri
kyrĩ va'e raxy? Ha'e ramigua ndoikoi ramo mba'e re tu ha'vy aexa peteĩ-
teĩ ava guye rupi opo omoĩ rã, kyrĩ va'e oikuavã'i ta va'e rami? Mba'e re
tu hova xiĩguepa rei okuapy?
7 Mba'eta ha'e va'e ára nda'evei ete 'rã, amboae ndoikoi 'rã guive ha'e
ramigua! Jacó ramymino kuery ojexavai aguã ára ae 'rã. Ha'e rami teĩ
ha'e kuery oo jepe 'rã.
8 Ha'e va'e ára ma xee amopẽmba 'rã pendeaju'y rupi canga oĩ va'e,
amondopa 'rã guive ixã pendejokuaa”, he'i SENHOR ixondaro reta va'e.
“Ha'e rami rire yvy mboae regua ndogueraavei 'rã xevygua kuery
escravo-rã.
9 Mba'eta SENHOR nguuete pe ae 'rã xevygua kuery ikuai, Davi ha'e kuery
ruvixarã amoĩ va'erã pe guive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 “Ha'e nunga rupi xerembiguai Jacó regua, ekyje eme. Israel
regua, enhemondyi eme”, he'i SENHOR. “Mba'eta rogueraa jepe 'rã yvy
mombyrya escravo-rã ndereraa ague gui, neramymino kuery guive. Ha'e
ramo Jacó kuery ojevypa ju vy ikuai rive'i 'rã avave rei nomoangekoai rã.
Ndoikoi 'rã imongyjearã.
11 Mba'eta xee aiko 'rã ndereve rogueraa jepe aguã”, he'i SENHOR.
“Ha'e rami aguã rami ae amomba 'rã yvy regua ha'e kuery mbyte rupi
romoaĩague va'e. Ha'e rã pende ma noromomba rivei 'rã. Ha'e rami avi
rombopaga 'rã ha'evea rami, opa marã pendekuaiague re norombopaga
e'ỹi 'rã.”
12 Mba'eta SENHOR aipoe'i: “Reiko axya ma omonguera pyrã e'ỹ, ndeai
ma haxy ete va'e.
13 Avave ndoikoi nderepyarã. Ndeai pe ma jipoi moã, neĩ imbojaarã.
14 Neirũ kuery hexaraipa ma ndegui, noroporanduvei ma ndere. Ndereko
vai ha'e rejejavy ete rire rojapo vai nderovaigua rami, ipy'a ratã va'e
nhombopagaa rami.
15 Mba'e re tu neraxẽ ri reikovy ndeai gui? Haxy rendu va'e ma
omonguera pyrã e'ỹ. Ndereko vai ha'e rejejavy ete ramo ae roguereko ha'e
rami.
16 Ha'e rã nemombaare kuery voi omombaa 'rã, nderovaigua kuery peteĩ-
teĩ oguerapaa 'rã escravo-rã. Nemba'e rei-rei pe'aare kuery mba'e rei-rei
ju oipe'apaa 'rã, ndegui ha'e kuery oipe'apa rive rire amboaxa 'rã oipe'apa
rive va'erã po py.
17 Ha'e gui xee ae romoexaĩ ju 'rã”, he'i SENHOR. “Xee ae romonguera ju
'rã ndeai, ndevy pe ‘Oeja pyre’ ha'e ‘Sião tetã re noporanduavei ma 'rã’,
he'i okuapy rire teĩ.”
18 SENHOR aipoe'i: “Ne'exa, amoĩ porã ju 'rã Jacó kuery rekoa, amboaxy
'rã ikuaia rupi. Guetã ma ojapo ju 'rã mba'emo ra'ykue aty áry, ha'e huvixa
oĩ ju 'rã ngoo py, jypy guare rami ae.
19 Ha'e kuery oporaei 'rã jogueruvy oguerovy'a vy, ovy'a ete vy oguerory
'rã okuapy. Amboetave 'rã, ha'e nomombaavei 'rã. Amboyvateve 'rã, ha'e
nomo'yvyĩ'iavei 'rã.
20 Ta'y kuery ha'e tajy kuery ikuai porã 'rã jypy guare rami, ha'e kuery
rekoa voi amoĩ atã 'rã xerenonde. Ha'e rã imoingo axyare kuery ma
ambopagapa 'rã.
21 Huvixarã ma ha'e kuery regua ae 'rã oĩ, ha'e kuery mbyte gui oiko 'rã
opena va'erã. Ha'e va'e amonhemboja ramo onhemboja 'rã xere. Mba'eta
mava'e 'rã tu oakã gui ae ipy'a guaxu xere onhemboja aguã?” he'i SENHOR.
22 “Ha'e ramo peẽ kuery ma xevygua 'rã pendekuai, ha'e rã xee ma aiko
'rã Penderuete”, he'i.
23 Ne'exa, ou oiny SENHOR-a guigua yvytu atã! Ipoxya ojekuaa ma
ouvy, yvytu jere rami heko vai va'e kuery akã áry ou aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 SENHOR poxya raku ma ha'ekue py ndojevyi 'rã guive, opy'a re oipotaa
oĩ va'e ojeupitypa e'ỹa ja. Ha'e nunga ma opaa ára py peikuaa porã 'rã.

Iporiauague gui ombovy'a ju aguã re ijayvuague

31 1 SENHOR aipoe'i: "Ha'e va'e jave py aiko 'rã Israel regua ha'e javi
Ruete, ha'e rã ha'e kuery ma ikuai 'rã xevygua."
2 Po rami SENHOR ijayvu: "Xevygua kuery kyxe gui oo jepe va'ekue
amboaxy ju 'rã tekoa e'ỹa rupi ikuaia py. Xee anhemboja vy
amokane'õgua 'rã Israel kuery."
3 Mombyry gui SENHOR xevy ojexa uka vy aipoe'i: "Mborayvu opa e'ỹ va'e
rupi roayvu. Ha'e rami vy roayvua rupi rogueru.
4 Peẽ kunhataĩgue Israel regua, romopu'ã ramo pepu'ã ju 'rã pe'amy!
Teĩgue ju pandeiro reve peo 'rã ojeroky va'e kuery reve peporaeia rupi.
5 Samaria yvyty re penhotỹ nho 'rã uva. Inhotỹare kuery hi'a ho'u vy
oguerovy'a 'rã okuapy.
6 Mba'eta oiko 'rã ára Efraim regua yvyty rupi tetã re opena va'e kuery
'Pepu'ã ke, jaje'oi Sião tetã py SENHOR Nhanderuete oĩa katy', he'i okuapy
aguã."
7 Mba'eta po rami SENHOR ijayvu: "Peroporaei ke Jacó kuery pevy'a
reve, yvy regua kuery akã ikuai ramo perovy'a. Pejapukai, peporaei.
Ha'e vy aipopeje: 'SENHOR, eraa jepe avi ke ndevygua Israel kuery
rembyrekue', peje.
8 Mba'eta ne'exa, aru 'rã yvy kuaray ijapu'a'ia katy itui va'e gui,
amboatypa 'rã yvy jave rupi gui. Ha'e ramo ha'e kuery oupa 'rã: ára
revegua e'ỹ, oguata vaikue'i va'e, imemby ryru va'e ha'e oikuavã va'erã teĩ.
Ojevy pavẽ 'rã kyvõ katy.
9 Ojae'o reve 'rã ou, xevy pe ojapukai 'rã jogueruvy arua rupi. Areko
'rã heruvy yakã'i oxyry porã va'e yvýry rupi, ha'e tape hi'yvi porã va'e
onhepyxanga e'ỹ aguã rupi, mba'eta Israel kuery ru aiko, Efraim kuery
ma xera'y jypygua", he'i.
10 Peẽ yvy regua kuery, pendu ke SENHOR ayvu. Pemombe'u ke ye'ẽ
yvýry mombyry etea rupi. Ha'e vy aipopeje: "Israel kuery moaĩmbaare ae
ju omboatypa ta, ha'e kuery re opena 'rã vexa'i re opena va'e rami.
11 Mba'eta SENHOR oepy Jacó kuery, ogueraa jepe ha'e kuery gui
imbaraetekueve po gui.
12 Ha'e ramo ou vy oporaei 'rã okuapy Sião yvyty ary, ha'e kuery pe
SENHOR mba'emo ome'ẽ rã oguerovy'a ete 'rã guive, mba'emo aju, vinho,
azeite, vexa'i ha'e vaka ra'y. Ha'e kuery nhe'ẽ oiko porã 'rã yvotyty
omoakỹmby rami, nda'ipiruvei ma 'rã guive.
13 Ha'e va'e jave py kunhataĩgue ovy'a 'rã okuapy ojerokya py, kunumigue
ha'e tujakue'i voi. Hexayague xee amombo'opa ramo ovy'a ju 'rã.
Ndovy'aiague gui ambovy'a ju 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Sacerdote kuery guive amongaru 'rã ikyra va'e re, xevygua kuery
hevyatãmba 'rã mba'emo porã ame'ẽ va'e re", he'i SENHOR.
15 Po rami SENHOR ijayvu: "Ramá tekoa py onhendu va'ekue hevovo rei
va'e, hexay ha'e ipy'a vai ete va'e. Ha'e va'e ma Raquel omemby kuery re
ojae'oa. Imemby kuery jipovei ma ramo nonhembovy'a ukai."[b]
16 Ha'e rami teĩ po rami SENHOR ijayvu: "Ejae'ove eme, nderexayve eme
guive. Mba'eta nememby kuery ojevypa ju 'rã ngovaigua kuery yvy gui.
17 Raka'eve rã oiko nho 'rã rearõ reikovy va'e, mba'eta nememby kuery
ojevypa ju 'rã oyvy re ae", he'i SENHOR.
18 "Xee aendu Efraim kuery ijayvu vy aipoe'i rã: 'Vaka ra'y imãxo porã
e'ỹ va'e rami aiko va'ekue teĩ ndee xemo'arandu. Aỹ gui ma xereko rerova
ke teko pyau re ju aiko aguã, mba'eta ndee ma SENHOR Xeruete.
19 Anhetẽ, ajeko rerova rire anhemboaxy va'ekue, xekunumi jave
aikoague re xema'endu'a vy. Xerekombo'e rire xepexo re aipete-pete.
Axĩmba ha'e ndaikuaavei rei va'ekue', he'i.
20 Ha'e rami avi Efraim e'ỹ teve xera'y arovy'a ha'e ayvu ete va'e? Mba'eta
ixupe xeayvu nhavõ xema'endu'a ju hexe ayvu etea rupi. Hexe vy xepy'a
tyty atã amboaxy ete vy", he'i SENHOR.
21 "Pemopu'ã ke pemo'amy yvy markaarã, peguataa rupi peja tape kuaa
ukaarã, pexa pota ke peovy tape rupi peikoa re. Ha'e gui ma kunhataĩ
Israel regua, ejevy ke, ejevy ke neretã rejaague katy.
22 Xerajy xenhe'ẽ rendu e'ỹ va'e, raka'e peve 'rã tu ha'eve'ỹa rami rei reiko?
Mba'eta yvy re SENHOR omoingo mba'emo pyau: kunha oikuavã 'rã ava."
23 Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete: "Judá
kuery ikuaia ambopyau ramo oyvy ha'e guetã ikuai va'e rupi ha'e kuery
aipoe'i ju 'rã: 'Ndee yvyty iky'a e'ỹ va'e teko porã oĩa, tove SENHOR
tandereroayvu porã', he'i rã okuapy.
24 Mba'eta ha'e va'e yvyty re ju 'rã Judá kuery ikuai, tetã ikuai va'e ha'e javi
re guive, mba'ety rupi omba'eapo va'e ha'e vexa'i re opena va'e kuery voi.
25 Mba'eta amombaraete inhe'ẽ kangy va'e, amongaru guive ho'a rai'i
va'e", he'i.
26 Ha'e gui amyĩ vy ama'ẽ ju. Akea ma xembovy'a ete va'ekue.
27 Ha'e gui SENHOR aipoe'i: "Ne'exa, ou ma oiny ára Israel ha'e Judá
kuery amboetave ju aguã, avakue ha'e mymba kuery guive.
28 Mba'eta ymave rupi ha'e kuery re aikuaa pota va'ekue aipe'a aguã, aity,
ambojexavai, ambovaipa ha'e amoingo axy aguã, teĩ aỹ gui ma ha'e kuery
re aikuaa pota 'rã amopu'ã ha'e anhotỹ ju aguã", he'i SENHOR.

---

[b] **31.15** Raquel ma Jacó ra'y José xy, ha'e Israel kuery jaryi jypy raka'e (Gênesis 30.22-24). Ha'e gui Ramá tekoa ma Babilônia katy escravo-rã ogueraa pyrã kuery ojokuapaague (Jeremias 40.1). Aỹ ma Mateus 2.17-18 py kova'e ayvu rupi ijayvu ju, mba'eta Jesus ou jajae'oa gui nhanemombo'o aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

29 “Ha'e va'e ára ma aipo nda'eavei ma 'rã: ‘Tuu kuery uva aky'i ho'u rire
ta'y kuery raĩ voi nda'evei’, nda'eavei 'rã.
30 Ha'e rami 'rãgue py ma peteĩ-teĩ omano 'rã gueko vaiague re ae. Uva
aky'i 'uare kuery raĩ ae ma nda'evei 'rã.”

Israel kuery pe Nhanderuete guexeve guarã ojapo pyau aguã re ijayvuague

31 SENHOR aipoe'i: “Ne'exa, ou ma oiny ára Israel ha'e Judá kuery reve
xereve guarã ajapo pyau aguã,
32 tamoĩ kuery reve ajapo va'ekue ramigua e'ỹ. Ha'e jave ma ha'e kuery
po re ajopy reve anoẽmba va'ekue Egito yvy gui. Ha'e rami teĩ ha'e kuery
ombovaipa xereve guarã ajapo va'ekue, ime rami aiko teĩ.
33 Ha'e gui ha'e va'e ára oaxapa ma rire po rami 'rã Israel kuery reve ajapo
pyau xereve guarã. Ha'e kuery py'a re 'rã ambopara xeguigua lei, ikuraxõ re ae
'rã ambopara. Xee aiko 'rã Tuuete, ha'e rã ha'e kuery ma ikuai 'rã xevygua.
34 Ha'e rami rire peteĩ-teĩ nombo'evei ma 'rã oirũ neĩ guyvy kuery,
‘Peikuaa na SENHOR’ he'ia py, mba'eta xekuaa pavẽ 'rã, yvyĩgueve ha'e
yvatekueve voi. Mba'eta amboguepa 'rã heko vaiague, ojejavyague re
naxema'endu'avei 'rã guive”, he'i SENHOR.[c]
35 Po rami ijayvu SENHOR ara py kuaray ojope aguã rami ojapo
va'ekue, ha'e gui jaxy ha'e jaxy-tata pyávy hendy aguã oeja va'ekue, ye'ẽ
omyĩ aguã ha'e yai opu'ã-pu'ã va'e hevovo-vovo aguã rami. Hery ma
SENHOR ixondaro reta va'e. Ha'e vy aipoe'i:
36 “Ha'e rami aguã aeja va'ekue xerenonde oaxa rive e'ỹa ja Israel kuery voi
nokanhymbai 'rã xerenonde gui, peteĩ regua riae 'rã ikuai”, he'i SENHOR.
37 SENHOR aipoe'ive ju: “Yvate yva ha'e javi rupi pea'ã kuaapa e'ỹa ja, ha'e
kyvõ yvy guýry pexa pota kuaapa e'ỹa ja xee ndaejapa rivei 'rã Israel
kuery, ha'e rami ete ha'e kuery ikuai rire teĩ”, he'i SENHOR.
38 SENHOR aipoe'ive ju: “Ne'exa, ou ma oiny ára kova'e tetã SENHOR peguarã
ojapoa ju aguã, Hananel torre hi'aĩa guive tetã kora ojerea py okẽ oĩa peve.
39 Ha'e gui henondeve katy ju 'rã ixã oa'ãaty omoatãa heravy Garebe yvy'ã
peve, ha'e gui Goa katy ju 'rã ojere ovy.
40 Ha'e gui yvyugua te'õgue ha'e tanhimbu ikuaiaty, ha'e nhuũndy Cedrom
yakã'i peve itui va'e, okẽ kavaju oikeaty kuaray oua katy oĩ va'e peve, ha'e
va'e voi omboaxapaa 'rã SENHOR peguarã. Ha'e va'e rire Jerusalém tetã
ndoityavei 'rã, nombovaipaavei 'rã guive.”

Peteĩ yvy Anatote py itui va'e Jeremias ojoguaague

32 1 Jeremias pe SENHOR oayvu ombou ju dez ma'etỹa re ma Judá
pygua huvixa Zedequias oĩ jave py, ha'e dezoito ma'etỹ re ma
huvixa Nabucodonosor oĩ jave py guive.

---

c 31.31-34 Hebreus 8.8-12; 10.16-17

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Ha'e va'e jave py Babilônia pygua huvixa xondaro kuery ojokopa
Jerusalém tetã, ha'e profeta Jeremias ombotya imoiny Judá pygua huvixa
roka py harõa xondaro kuery ikuaiaty py.
3 Mba'eta Judá pygua huvixa Zedequias omboty uka vy aipoe'i va'ekue:
— Mba'e re tu ndee remombe'u SENHOR aipoe'ia rami: "Kova'e tetã
omboaxa 'rã Babilônia pygua huvixa po py, ha'e rã oipe'apa 'rã", 're?
4 "Ha'e gui Judá pygua huvixa Zedequias ndoo jepei 'rã caldeu kuery po
gui. Ha'e rami 'rãgue py omboaxaa 'rã Babilônia pygua huvixa po py. Ha'e
ramo jomeme ijayvu 'rã jova re oma'ẽ reve.
5 Ha'e rire ha'e va'e ma Babilônia katy ogueraa 'rã Zedequias, ha'e py
opyta aguã SENHOR hexe oikuaa pota ju peve, aipoe'iague rami vy. Ha'e
gui caldeu kuery re pepu'ã teĩ napendepo'akai 'rã", 're va'ekue — he'i.
6 Ha'e ramo Jeremias ombovai:
— SENHOR oayvu xevy pe ombou vy aipoe'i:
7 "Ne'exa, nderuvy'i Salum ra'y Hananel ndea py ou vy aipoe'i 'rã: 'Ejogua na
xeyvy Anatote py itui va'e, mba'eta ndee anho ha'eve rejogua aguã', he'i 'rã."
8 Ha'e gui SENHOR ayvu aipoe'iague rami xea py ou xeruvy'i ra'y Hananel
oka harõa xondaro kuery ikuaiaty py. Ha'e vy aipoe'i xevy: "Ejogua na
xeyvy Anatote py Benjamim regua yvy re itui va'e, mba'eta ndee anho
ha'eve rejogua vy rejopy aguã. Ejogua na ha'vy", he'i. Ha'e rami aendu vy
aikuaa SENHOR ijayvuague rami oikoa.
9 Ha'e rami vy xeruvy'i ra'y Hananel gui ajogua yvy Anatote py itui va'e.
Hepyrã dezessete hatã'i va'e prata guigua aa'ã karamboae.
10 Kuaxia re xerery ambopara rire amboja selo py, ikuaa ukaarã aenoĩ
guive. Ha'e vy hepyrã aa'ã mba'emo opejaa py.
11 Ha'e rami vy araa ipara va'e ajoguaague regua. Lei re oĩa rami vy
amboja va'ekue araa, ha'e oguerova pyre amboja e'ỹ va'ekue guive.
12 Kuaxia mokoĩve amboaxa Nerias ra'y Maaséias ramymino Baruque
po py. Hananel xeruvy'i ra'y oexaa py amboaxa, ajoguaague regua kuaa
ukaarã kuery guery ombopara va'ekue oexaa py, ha'e gui judeu kuery oka
py xondaro harõa kuery ikuaiaty py oguapy okuapy va'e ha'e javi oexaa
py guive.
13 — Ha'e kuery oendua py Baruque pe xeayvu vy aipoa'e va'ekue:
14 "Po rami SENHOR ixondaro reta va'e Israel kuery Ruete ijayvu: 'Ejopy
ke kuaxia para yvy rejoguaague regua. Omboja pyre ha'e omboja pyre'ỹ
reraa vy emoĩ porã hyru nhae'ũ guigua py, heta ára re oĩ porã aguã.
15 Mba'eta po rami SENHOR ixondaro reta va'e Israel kuery Ruete ijayvu:
Kova'e yvy re ma pejogua nho 'rã oo, mba'ety ha'e uvaty', he'i", ha'e va'ekue.

Nhanderuete omombe'u porãve aguã re Jeremias ojerureague

16 Ha'e gui kuaxia para yvy ajoguaague regua ma Nerias ra'y Baruque
pe amboaxa ma rire SENHOR pe anhembo'e ainy. Ha'e vy aipoa'e:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17— Ai SENHOR Xeruete! Yva ha'e yvy rejapo va'ekue ndepo'aka
etea rupi ha'e ndepo reupi reve. Mba'eve rei nda'ipoi ndevy haxy va'e
nemondyiarã.
18 Ndee ma mbovy e'ỹ pe rexa uka 'rã remboaxya, ha'e oreramoĩ kuery
ojejavyague re rembopagaague regua ta'y kuery re remoĩ va'e guive. Ndee
ma Oreruete yvate ha'e ipo'aka ete va'e. Nderery ma SENHOR ixondaro
reta va'e.
19 Renhomongeta porã ha'e nerembiapo porã ete va'e. Mba'eta nderexa
ojepe'a oiny avakue ra'y kuery ikuaia rexapa aguã, peteĩ-teĩ pe ikuaiague
rekovia reme'ẽ aguã, mba'emo ojapoague rami ae.
20 Ndee ma hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã rejapo va'ekue Egito yvy re,
kova'e ára peve Israel kuery mbyte rupi guive, amboae regua ikuaia rupi
teĩ. Ha'e rami rejapo nderery oikuaa pavẽ aguã rami, aỹ peve rejapoa
rami.
21 Ndevygua Israel kuery Egito yvy gui renoẽmba va'ekue hexa pyrã ha'e
nhomondyipaarã rexa uka vy, ndepo reupi vy ndepo'akaa rexa uka reve
nhomondyipa etea rupi.
22 Ha'e kuery pe kova'e yvy reme'ẽ va'ekue, tamoĩ kuery pe reura reve
ndeayvuague ae, kamby ha'e ei oata e'ỹa.
23 Ha'e ramo ha'e py ha'e kuery ovaẽ vy hekoa okuapy teĩ nanenhe'ẽ
rendui raka'e, ndeguigua lei rupi nda'ikuaixei vy. Rejapo uka va'ekue ma
peteĩve voi ha'e kuery ndojapoi. Ha'e nunga rupi ha'e kuery áry rembou
guĩ nunga mba'emo vai.
24 Ne'exa, kova'e tetã jokoa kuery ma yvy ojo'o heruvy ipo'aka aguã.
Anhetẽ tetã omboaxaa ma caldeu kuery orere opu'ã va'e kuery po py.
Kyxe, karuai ha'e mba'eaxy vaikue py ndeayvuague rami meme oiko.
Ndee ae rexapa.
25 Ha'e rami teĩ SENHOR Oreruete, mba'exa ru ndee aipo're xevy: "Ejogua
ke yvy peráta re, ha'e enoĩ ikuaa ukaarã guive", 're va'ekue, caldeu kuery
po py tetã omboaxaa ma teĩ? — ha'e.

Nhanderuete ombovaiague

26 Ha'e ramo SENHOR ombou oayvu Jeremias pe. Ha'e vy aipoe'i:
27 "Ne'exa, xee ma SENHOR, oikove va'e ha'e javi Ruete aiko. Ha'e rami vy
oiko 'rã ri nda'u xevy pe haxy vai ete va'erã?"
28 Ha'e nunga rupi SENHOR ijayvu po rami: "Ne'exa, kova'e tetã amboaxa
'rã caldeu kuery po py. Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor po py ae
'rã amboaxa. Ha'e ramo oipe'a 'rã.
29 Kova'e tetã re caldeu kuery opu'ã vy ovaẽmba 'rã okuapy. Tetã re tata
omoĩ vy oapypa 'rã oo ikuai va'e ha'e javi, ijapyte áry Baal ra'angaa pe
heakuã porã va'e ha'e pygua kuery oapyague, ha'e nguuete ramigua
mboae pe mba'emo rykue onhoẽague guive, xembopoxy aguã rami rive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

30 Mba'eta Israel ha'e Judá kuery ma kunumi guive xerenonde ojapo
mba'emo vai anho, mba'eve ndojapoi 'rã okuapy xembopoxyarã e'ỹ vy”,
he'i SENHOR.
31 “Mba'eta kova'e tetã pygua kuery ma xembopoxy ha'e ndaxea'eveia rupi
anho ikuai, tetã ojapoa ára guive aỹ peve, xerenonde gui aipe'apa aguã
rami.
32 Israel ha'e Judá kuery ojapo vaia ha'e javi rupi xembopoxy okuapy,
huvixa kuery, yvatekueve, sacerdote ha'e profeta kuery, avakue Judá ha'e
Jerusalém pygua ha'e javi guive.
33 Ha'e kuery ma okupe rive oguerova xea katy, ngova e'ỹ. Ko'ẽ rai guive
ambo'e teĩ ha'e kuery ndojapyxakai, xeayvua ndojopyxei vy.
34 Ha'e rami 'rãgue py xerery oĩaty opy ete omoĩ okuapy ojeguarupy,
omongy'apa rei vy.
35 Baal ra'angaa pe ojapo okuapy imbojerovia atyrã Hinom ra'y rekoague
yvyugua py, ha'e py gua'y kuery ha'e guajy kuery oapy aguã nguuete
ramigua Moloque pe. Ha'e rami aguã ma teĩgueve xee ajapo uka va'e'ỹ,
neĩ nanhembopy'ai guive ha'e ramigua ete ojeguarupy ha'e kuery ojapo
aguã, Judá regua kuery oguerojejavy aguã.”
36 Ha'e rã aỹ ma, po rami SENHOR Israel kuery Ruete ijayvu kova'e tetã
re: “Tetã re peẽ kuery pendeayvu vy ‘Omboaxaa ae ma Babilônia pygua
huvixa po py, kyxe py, karuai ha'e mba'eaxy vaikue py guive’, peje teĩ.
37 Ne'exa, tetã pyguare kuery ma xee amono'õmba ju 'rã heruvy yvy jave
rupi ikuaiague gui. Ha'e katy xepoxya rupi, xea'e e'ỹa ha'e ajou vai etea
rupi amondoukapa va'ekue teĩ kova'e tekoa py ju 'rã arupa. Ha'e rami vy
ajapo 'rã ha'e kuery mba'eve gui okyjea rupi e'ỹ ikuai aguã rami.
38 “Ha'e rami ha'e kuery ikuai 'rã xevygua, ha'e rã xee aiko 'rã Tuuete.[d]
39 Ha'e kuery pe ame'ẽ 'rã peteĩ'i rupi ipy'a aguã ha'e peteĩ'i tape, ko'ẽ
nhavõ xerenonde ojererokyjea rupi ikuai aguã, ha'e kuery ikuai porã
aguã, ha'e gui ta'y kuery voi.
40 Ha'e kuery pe ajapo 'rã xerevegua opa e'ỹ va'erã. Ha'e va'e rupi vy ndajapo
porã e'ỹi 'rã ha'e kuery pe. Ha'e rami 'rãgue py ha'e kuery kuraxõ re amoĩ 'rã
xerenonde ojererokyjea rupi ikuai aguã, xegui ojepe'a ve'ỹ aguã.
41 Ha'e kuery arovy'a vy amoingo porã 'rã. Amoĩ atã 'rã kova'e yvy re,
xekuraxõ ha'e xenhe'ẽ ha'e javi py.”
42 Mba'eta po rami SENHOR ijayvu: “Ha'e kuery áry ha'e rami ete
mba'emo vai ambouague rami avi ha'e kuery re ambou avi 'rã iporã ete
va'e xeayvuague ha'e javi rami vy.
43 Ha'e ramo kova'e yvy re ojogua ju 'rã omba'etyrã, ha'e va'e pe ‘Tekoa
ve'ỹ oĩ, avakue neĩ mymba kuery jipoveia. Caldeu kuery po py ae ma
omboaxaa’, pejeague py ae.

---

d 32.38 2 Coríntios 6.16

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

44 Peráta re ojogua ju 'rã omba'etyrã, ha'e gui ombopara uka 'rã
ojoguaague regua kuaxia, selo py omboja 'rã, ha'e oenoĩ 'rã guive ikuaa
ukaarã. Benjamim yvy re voi 'rã ojogua, Jerusalém ha'e Judá re tetã ikuai
va'e yvýry, yvy'ã reia ha'e yvyugua rupi tetã ikuai va'e yvýry, ha'e kuaray
puku-a katy tetã ikuai va'e yvýry ojogua 'rã mba'etyrã, mba'eta ha'e kuery
ikuaia xee ambopyau 'rã", he'i SENHOR.

Ha'e kuery ikuai porã ha'e mba'emo ojoupa ju aguã re ijayvuague

33 1 Ha'e gui SENHOR oayvu mokoĩguea ombou Jeremias pe oka
py xondaro harõa kuery ikuaiaty py ombotya teri reve. Ha'e vy
aipoe'i:
2 "Po rami ijayvu SENHOR opa mba'e moingoare: Xee SENHOR ae amoingo
mba'emo oĩ atãmba aguã. Xerery ma SENHOR.
3 Ejapukai ke xevy, ha'e ramo rombovai 'rã. Ha'e vy ndevy amombe'u 'rã
mba'emo porã anhomi rã ndee reikuaa e'ỹ va'ekue", he'i.
4 Mba'eta po rami SENHOR Israel kuery Ruete ijayvu kova'e tetã py oo
ikuai va'e re, ha'e Judá regua huvixa kuery ro ikuai va'e re guive, mba'eta
ngoo oitypa va'ekue ngovaigua kuery yvy jo'oa ha'e kyxe revegua ou
va'ekue jokoarã,
5 caldeu kuery jokoa rupi ha'e pygua kuery opu'ãa py. Ha'e ramo SENHOR
aipoe'i: "Penderogue ma xee amonyẽ 'rã avakue re'õgue xepoxya ha'e
ajou vaia rupi ajuka va'ekue. Mba'eta pendereko vaiague ha'e javi káuxa
ndajexa ukai 'rã kova'e tetã pygua kuery pe.
6 Ne'exa, ha'e py ae ambou avi 'rã hexaĩ porãmba ju aguã amonguerapa
vy. Mba'eta ha'e kuery pe ambou 'rã opa mba'e py ikuai porã aguã,
mba'eve gui okyje ve'ỹ re.
7 Ambopyau 'rã Judá ha'e Israel kuery ikuaia. Amoatyrõ ju 'rã jypy guare
rami.
8 Aiky'a'opa 'rã heko vaia rupi xerovai ojejavyague ha'e javi gui.
Amboguepa 'rã heko vaiague, ojejavyague ha'e xerovai ikuaiague guive.
9 Ha'e ramo Jerusalém tetã oĩ 'rã xerery omboetepaa ha'e xererovy'aa
aguã, yvy regua kuery ha'e javi oendua py, mba'eta ha'e kuery oendu 'rã
omombe'ua rã tetã re iporã va'e ajapoa. Ha'e rami vy onhemondyipa ha'e
oryryipa 'rã okuapy peẽ kuery romoingo porã vy iporã va'e ambou rã
oendu vy."
10 Po rami SENHOR ijayvu: "Kova'e tekoa pe peẽ kuery 'Tekoa ve'ỹ oĩ,
avakue ha'e mymba kuery ikuai e'ỹa', peje, mba'eta Judá regua tetã ha'e
Jerusalém py tape ikuai va'e rupi aỹ ombovaipaa, avakue ha'e mymba
jipoi guive. Ha'e rami teĩ ha'e py oendua nho 'rã
11 ovy'a ha'e opuka nhendu va'e, omenda va'erã ijayvu ha'e oporaei
nhendu vy aipoe'i va'e: 'Perovy'a ke SENHOR ixondaro reta va'e, mba'eta
joayvua ha'e nhomboaxya opa va'erã e'ỹ', he'i va'e. Ha'e gui oguerovy'a

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

reve mba'emo ome'ẽ 'rã SENHOR ro py. Mba'eta pendeyvy ambopyau 'rã
jypy guare rami", he'i SENHOR.
12 SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'ive ju: "Kova'e tekoa aỹ tekoa e'ỹa,
avakue ha'e mymba kuery jipoi teĩ tetã yvýry ha'e javi rupi vexa'i re
opena va'e kuery hekoa ju 'rã guymba kuery omombytu'ua rupi.
13 Mba'eta yvy'ã ha'e yvyugua reia rupi tetã ikuai va'e yvýry rupi mymba
kuery omboaxaa ju 'rã ipapaa kuery po guy rupi, kuaray puku-a katy
Benjamim yvy re, Jerusalém yvýry ha'e Judá re tetã ikuai va'e ha'e javi
rupi guive", he'i SENHOR.

Jeremias 23.5,6

14 SENHOR aipoe'i: "Ne'exa, ou ma oiny ára Israel ha'e Judá kuery
aroayvu porãague ojeupity aguã", he'i SENHOR.
15 "Ha'e va'e ára, ha'e va'e jave py ma peteĩ amoingo 'rã Davi rapytakue
renhoĩ, hamymino heko porã va'erã. Ha'e va'e ma ha'evea rami meme 'rã
joguereko, ha'e teko porã rupi opena 'rã yvy re.
16 Ha'e va'e ára ma Judá regua kuery oo jepe 'rã, ha'e Jerusalém tetã
py hekoa 'rã mba'eve gui okyjea rupi e'ỹ. Ha'e ramo ixupe 'SENHOR
nhandereko porãrã me'ẽa' 'ea 'rã."
17 Mba'eta SENHOR aipoe'i: "Davi rekovia ndoatai 'rã ava Israel kuery
ruvixa tenda openaaty áry oguapy va'erã.
18 Neĩ sacerdote kuery levita regua voi ndoatai 'rã xerenonde ikuai va'erã,
ko'ẽ nhavõ xevy mba'emo aju ha'e mymba oapy reve ome'ẽ aguã", he'i.
19 Ha'e gui Jeremias pe SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:
20 "Po rami SENHOR ijayvu: Ára ha'e pytũ oiko riae aguã re xeayvuague
peẽ napembovaipa kuaaia rami avi
21 xee voi nambovaipai 'rã xerembiguai Davi reve xerupive guarã ajapo
va'ekue, tenda openaaty áry hamymino oĩ aguã, ha'e gui levita regua
sacerdote kuery xevy ikuai riae aguã.
22 Ha'e rami ae avi mba'emo yva re ikuai va'e ndapeipapa kuaai, ha'e
ita ku'i reia ye'ẽ rembe rupi oĩ va'e napea'ã kuaaia rami avi ndapeipapa
kuaai 'rã xerembiguai Davi ramymino kuery, neĩ levita regua xerenonde
omba'eapo va'e kuery guive."
23 Ha'e gui Jeremias pe SENHOR ijayvuve vy aipoe'i:
24 "Endu rive heta va'e kuery ndevy 'Mokoĩ regua SENHOR oiporavo
va'ekue ri aỹ ma ndoayvuvei ri?' he'i ramo. Mba'eta ha'e kuery xevygua
kuery ovare e'ỹa rami rive ijayvu. Ha'e kuery pe rã xevygua kuery peteĩ
regua ve'ỹ ma merami ikuai."
25 Mba'eta SENHOR aipoe'i: "Ára ha'e pytũ oiko aguã re xeayvuague
namboaxa riveia rami, ha'e yva ha'e yvy re ikuai va'e xee ndaeja riveia rami
26 xee ndaejai avi 'rã Jacó ramymino kuery neĩ xerembiguai Davi
ramymino kuery. Mba'eta hamymino regua amoĩ 'rãe Abraão, Isaque

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e Jacó ramymino kuery re opena va'erã. Mba'eta ambopyau ju 'rã ha'e
kuery ikuaia, amboaxya aexa uka vy."

Zedequias rekorã re ijayvuague

34 1 Pova'e ayvu ma Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor oĩ teri
reve SENHOR ombou Jeremias pe. Mba'eta ha'e va'e jave ha'e
va'e ogueru ojeupegua xondaro kuery ha'e openaa ha'e javi pygua kuery,
Jerusalém tetã re opu'ãmba okuapy aguã, ijyvýry tetã ikuai va'e re guive.
Ha'e rami rã SENHOR aipoe'i:
2 "Po rami SENHOR Israel kuery Ruete ijayvu: Tereo ndeayvu Judá pygua
huvixa Zedequias pe. Ha'e vy ixupe aipo're 'rã: 'Po rami SENHOR ijayvu:
Ne'exa, kova'e tetã xee amboaxa 'rã Babilônia pygua huvixa po py. Ha'e
ramo oapypa 'rã tata py.
3 Ndee voi ndereo jepei 'rã ipo gui. Ha'e rami 'rãgue py nembo'aa
vy nemboaxaa 'rã ipo py. Ha'e ramo Babilônia pygua huvixa reve
pejogueroayvu 'rã joa'i gui jova re pema'ẽ reve. Ha'e ramo ndereraa 'rã
Babilônia tetã py.
4 Ha'e rami teĩ ndee Judá pygua huvixa Zedequias, endu ke SENHOR ayvu.
Po rami SENHOR ijayvu nderekorã re: Kyxe py e'ỹ 'rã remano.
5 Ha'e rami 'rãgue py remano porã'i 'rã, ha'e ndere ima'endu'aa rupi
heakuã porã va'e oapya 'rã guive, reiko e'ỹ mbove neramoĩ kuery huvixa
ikuai va'ekue re ima'endu'aague rami ae. Ojae'o vy "Ai SENHOR!" he'i 'rã
okuapy, xee ae ha'e rami aguã re xeayvu rire', he'i SENHOR."
6 Pova'e ayvu ha'e javi rupi profeta Jeremias omombe'u Judá pygua
huvixa Zedequias pe, Jerusalém py oĩa py.
7 Ha'e va'e jave Babilônia pygua huvixa kuery opu'ã okuapy Jerusalém re,
ha'e Judá regua tetã oĩve teri va'e Laquis ha'e Azeca re guive. Mba'eta ha'e
va'e anho'i opyta Judá regua tetã ikorapa va'e ikuai va'ekue gui.

Escravo rerekoa kuery rovai Nhanderuete ijayvuague

8 Ha'e gui pova'e ayvu ma Jeremias pe SENHOR ombou va'ekue. Ha'e
va'e jave py Jerusalém pygua kuery reve huvixa Zedequias ijayvu okuapy
escravo oguereko va'e opoipa ju aguã re.
9 Ha'e ramo peteĩ-teĩ opoi imondovy escravo hebreu regua avakue ha'e
kunhague, guetarã kuery regua ae avave rei oguerekoa ve'ỹ aguã escravo.
10 Ha'e ramo yvatekueve ha'e heta va'e kuery ha'e javi reve ha'e rami aguã
re ijayvu va'ekue onhe'ẽ rendu, ha'e vy peteĩ-teĩ escravo avakue e'ỹ vy
kunhague opoipa. Onhe'ẽ rendu vy omondoukapa.
11 Ha'e rami teĩ ha'e va'e rire ma nda'evei nho ju ikuai. Ha'e rami vy ojapo
escravo avakue ha'e kunhague omondouka va'ekue ojevypa ju aguã rami.
Ha'e vy escravo-rã ju omoingopa.
12 Ha'e gui ma Jeremias pe SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 “Po rami SENHOR Israel kuery Ruete ijayvu: Egito yvy peneramoĩ kuery
escravo ikuaiague gui anoẽmba vy ha'e kuery reve ajapo va'ekue xereve
guarã. Ha'e vy aipoa'e va'ekue:
14 ‘Sete ma'etỹa opa nhavõ peteĩ-teĩ pepoi 'rã peneretarã hebreu regua pendevy
ovende pyre. Mboapy meme ma'etỹa re ndevy ha'e kuery omba'eapo rire pepoi 'rã
imondovy escravo ve'ỹ ikuai aguã’, ha'e va'ekue.[e] Ha'e rami teĩ peneramoĩ kuery
naxenhe'ẽ rendui, xeayvu re ndojapyxaka potai guive okuapy.
15 Ha'e gui peẽ kuery ma aỹ rai'i pejogueroayvu xerenonde ha'evea rami
pejapo aguã re. Ha'e vy peteĩ-teĩ pendeayvu peneretarã pepoi aguã re.
Xerery oĩaty oo py ae pejogueroayvu ha'e rami aguã.
16 Ha'e rami teĩ ha'ekue rami e'ỹ pendekuai, xerery pemongy'apaa rupi.
Mba'eta peteĩ-teĩ pende-escravo avakue ha'e kunhague pejapo ojevy ju
aguã rami, escravo ve'ỹ ikuai aguã rami pemondouka va'ekue ri. Ha'e
rami vy avakue ha'e kunhague pemoingo ju escravo-rã.”
17 Ha'e nunga rupi po rami SENHOR ijayvu: “Peẽ kuery ma naxenhe'ẽ rendui,
mba'eta ndapepoi etei penderyvy ha'e peneretarã kuery escravo rami pereko va'e.
Ha'e ramo ne'exa, xee ma peẽ kuery ropoipa ta imondovy kyxe, mba'eaxy vaikue
ha'e karuai py pemanomba aguã katy. Xee rojapo 'rã yvy regua kuery ha'e javi
penderexa vy onhemondyipa aguã rami”, he'i SENHOR.
18 “Mba'eta xereve guarã ajapo va'ekue rupi e'ỹ ikuai va'e, xerenonde
ijayvuague ndojapoi va'e ma xee ajuka ukapa 'rã vaka ra'y re ha'e kuery
ojukaaty rami avi, mba'eta ha'e kuery vaka ra'y ojuka vy mokoĩ rupi ojaya
va'ekue mbyte rupi oaxa va'ekue.[f]
19 Mba'eta Judá ha'e Jerusalém pygua yvatekueve, huvixa ha'e sacerdote kuery reve
oaxa va'ekue vaka ra'y ojaya va'ekue mbyte rupi, ijyvy re ikuai va'e ha'e javi reve.
20 Ha'e rami ae avi xee amboaxa 'rã hovaigua ijukaxea kuery po py. Ha'e
ramo hetekue opyta 'rã guyra yvate rupi oveve va'e ha'e mymba yvy
rupigua rembi'urã rive.
21 Ha'e rami vy Judá pygua huvixa Zedequias ha'e ixupegua yvatekueve
amboaxapa 'rã hovaigua kuery Babilônia pygua huvixa ijukaxea xondaro
kuery po py, peneretã ojokoague gui ha'e kuery ojepe'a ranhe teĩ.
22 Mba'eta xeayvu vy rive ajapo 'rã kova'e tetã re ju ha'e kuery ojevypa
aguã rami. Tetã re opu'ã okuapy vy oipe'a ha'e oapypa 'rã. Judá yvy re
tetã ikuai va'e guive ambovaipa ukapa 'rã, tekoa ve'ỹrã”, he'i SENHOR.

Recabe ramymino kuery gueko rami vy ae ikuaia re ijayvuague

35 1 Ha'e gui Jeremias pe SENHOR oayvu ombou ju, Josias ra'y
Jeoaquim Judá pygua huvixa oĩ jave. Ha'e vy aipoe'i:

---

[e] **34.14** Ha'e rami aguã ma Nhanderuete oeja Êxodo 21.1 ha'e Deuteronômio 15.12 py. [f] **34.18-19** Ha'e kuery reko rami vy ha'e rami ikuai jogueroayvuague omoĩ atã vy (Gênesis 15.9-17).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 — Tereo Recabe ramymino kuerya py, ha'e ndeayvu ha'e kuery reve.
Ha'e gui eraapa SENHOR pegua oo py, peteĩ opy ja'o oĩ va'e py. Ha'e py ma
ha'e kuery pe reme'ẽ 'rã vinho oy'u aguã — he'i.
3 Ha'e ramo araa Recabe ramymino kuery ha'e javi: Jeremias ra'y
Jazanias, Habazinias ramymino va'e, tyke'y ha'e ta'y kuery ha'e javi
araapa.
4 Ha'e rami vy SENHOR pegua oo py araa peteĩ opy ja'o oĩ va'e py,
Nhanderuete remimbo'e Jigdalias ra'y Hanã ra'y kuery ikuaiaty py. Ha'e
va'e opy ja'o ma yvatekueve ikuaiaty oĩ va'e yvy'iry, Salum ra'y oikeaty
rarõa Maaséias oĩaty áry guive.
5 Ha'e gui Recabe ramymino kuery amboguapypa ma vy henonde amoĩ
reta hyru vinho oĩa, karo guive. Ha'e vy ha'e kuery pe aipoa'e:
— Pey'u ke vinho.
6 Ha'e rã ha'e kuery ombovai:
— Ore kuery ma nda'evei vinho roy'u aguã, mba'eta oreramoĩ Recabe ra'y
Jonadabe orevy aipoe'i rire: "Pey'u eme vinho, neĩ pendera'y kuery voi.
7 Pejapo eme guive penderorã neĩ mba'etyrã. Pema'etỹ eme, uvaty pereko
eme guive. Ha'e rami 'rãgue py oguy'i py rive 'rã pendekuai peikovea
pukukue re, yvy peguata peikovya rupi peikove puku aguã", he'i rire.
8 Ha'e nunga rupi ore kuery ma ronhe'ẽ nhendu 'rã oreramoĩ Recabe
ra'y Jonadabe orevy ijayvuague ha'e javi rupi. Ha'e rami vy ae vinho
ndoroy'ui 'rã roikovea pukukue re, orera'yxy kuery, orera'y kuery ha'e
orerajy kuery voi.
9 Ha'e rami ae ore ndorojapoi orerorã roĩ aguã. Ndoroguerekoi uvaty,
mba'ety, neĩ mba'emo ra'yĩgue ma voi.
10 Ha'e rami 'rãgue py oguy'i py rive ore kuery orekuai. Ha'e rami py
rojapopa rokuapy aguã oreramoĩ Jonadabe ijayvuague.
11 Ha'e rami avi kova'e yvy re Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor
ou ramo aiporo'e joupe-upe: "Peju ke, jaje'oi Jerusalém tetã py xondaro
kuery Caldéia ha'e Síria pygua gui nhanhemi aguã", ro'e va'ekue. Ha'e
rami vy ae Jerusalém py ju orekuai — he'i okuapy.
12 Ha'e gui Jeremias pe SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:
13 "Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e Israel kuery Ruete: Tereo,
aipo'ere avakue Judá ha'e Jerusalém pygua kuery pe: 'Romo'arandua rupi
xeayvu rã napendui 'rã teve xenhe'ẽ rendu aguã?' he'i SENHOR.
14 'Mba'eta Recabe ra'y Jonadabe guamymino kuery pe ijayvu vy "Pey'u
eme vinho", he'iague rami ha'e kuery ikuai pavẽ. Ha'e rami vy aỹ peve
ha'e kuery ndoy'ui 'rã okuapy vinho, guamoĩ ijayvuague rami ae 'rã ikuai.
Ha'e rã peẽ kuery ma ko'ẽ rai guive pendevy xeayvu teĩ naxenhe'ẽ rendui
pekuapy.
15 Mba'eta ko'ẽ rai guive peẽ kuerya py xerembiguai kuery ambou vy
aipoa'e uka: "Peteĩ-teĩ pejeko rerova ke aỹ pendeko vaiaty gui, iporã va'e

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

anho pejapo aguã. Tapeove eme guive amboae ramigua tuuete kuery
re ha'e kuery pe pendekuai aguã. Ha'e rami vy 'rãe pendekuai puku
pendeyvyrã peneramoĩ kuery pe ame'ẽ va'ekue re", ha'e uka. Ha'e rami teĩ
peẽ kuery ma ndapejapyxakai, naxenhe'ẽ rendui guive.
16 Recabe ra'y Jonadabe ramymino kuery minha ojapo ete okuapy guamoĩ
ojapo ukaague rami. Ha'e rã kova'e kuery ma naxenhe'ẽ rendui ae', he'i.
17 Ha'e nunga rupi SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete aipoe'i:
'Ne'exa, Judá ha'e Jerusalém py ikuai va'e áry xee ambou 'rã xeayvu
vaiague ha'e javi. Mba'eta ha'e kuery pe xeayvu teĩ naxenhe'ẽ rendui
okuapy, ajapuka-pukai teĩ ha'e kuery naxembovai', he'i."
18 Ha'e gui ma Recabe ramymino kuery pe ju Jeremias aipoe'i:
— Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete: "Peẽ
kuery ma peneramoĩ Jonadabe ijayvuague rupi ae pendekuai, ojapo uka
va'ekue ha'e javi pejapo vy.
19 Ha'e nunga rupi po rami SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete
ijayvu: Xerenonde ikuai riae 'rã Recabe ra'y Jonadabe ramymino regua", he'i.

Kuaxia Jeremias ayvu oĩa templo py ogueroayvuaague

36 1 Ha'e gui Josias ra'y Jeoaquim Judá pygua huvixa va'e irundy
ma'etỹ re ma oĩ jave py pova'e ayvu SENHOR ombou Jeremias pe.
Ha'e vy aipoe'i:
2 — Ejou ke peteĩ kuaxia onhemama va'e. Ha'e va'e re ke embopara
Israel kuery rovai xeayvuague ha'e javi, Judá kuery ha'e amboae regua
ha'e javi rovai guive, huvixa Josias oĩa ypya ára xeayvu guive aỹ peve.
3 Mba'eta xapy'a rei Judá kuery ma mba'emo vai ha'e kuery re ambou taa
remombe'u rã oendu vy peteĩ-teĩ ojeko rerova 'rã ha'eve e'ỹa rami ikuaia
gui. Ha'e rami ri ramo xee ambogue 'rã heko vaia ha'e ojejavyague — he'i.
4 Ha'e gui Jeremias oenoĩ Nerias ra'y Baruque. Ha'e ramo kuaxia
onhemama va'e re Baruque ombopara Jeremias ijayvua ha'e javi, ixupe
SENHOR ijayvuague ha'e javi rami.
5 Baruque pe Jeremias ijayvuve ju vy aipoe'i:
— Xee ma xembotyague py aĩ vy nda'evei SENHOR pegua oo py xee aa aguã.
6 Ha'e rami rã ndee ae ha'e py reo vy heta va'e kuery oendua py reroayvu
'rã SENHOR ayvu amombe'u rã kuaxia onhemama va'e re rembopara
va'ekue ha'e javi. SENHOR pegua opy ae 'rã reroayvu, ha'e kuery okaru e'ỹ
re ikuaia ára, Judá regua kuery guetã gui ou va'ekue ha'e javi oendua py.
7 Xapy'a rei ha'e kuery onhemo'yvyĩ'ia rupi ojapukai ramo SENHOR oendu
'rã, peteĩ-teĩ ojeko rerova ramo ha'eve e'ỹa rami ikuaia gui. Mba'eta kova'e
kuery rovai SENHOR oexa uka reta ma ipoxya ha'e nda'evei etea — he'i.
8 Ha'e ramo Nerias ra'y Baruque ojapopa profeta Jeremias ijayvuague ha'e
javi. Ha'e rami vy SENHOR pegua opy oike vy ogueroayvu SENHOR ayvu
kuaxia re oĩ va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Mba'eta peteĩ nhiruĩ ma'etỹ ha'e nove jaxya re ma Josias ra'y Jeoaquim
Judá pygua huvixa oĩ jave py oenoĩmba Jerusalém pygua ha'e Judá regua tetã
guigua kuery Jerusalém py ou aguã, SENHOR renonde okaru e'ỹ re ikuai aguã.
10 Ha'e gui ma Baruque ogueroayvu kuaxia re Jeremias ayvu oĩa. SENHOR
pegua opy ogueroayvu, Safã ra'y Gemarias lei re nhombo'e va'ety oĩaty
py, oka yvateve oĩ va'e py, SENHOR pegua oo rokẽ pyau rexei, heta va'e
kuery ha'e javi oendua py.

Yvatekueve oendua py ju kuaxia ogueroayvuague

11 Ha'e va'e kuaxia re SENHOR ayvu oĩ va'e ha'e javi Gemarias ra'y
Micaías, Safã ramymino va'e oendu vy
12 huvixa ro py oo, opy ja'o kuaxia mboparaaty oĩaty py ae. Ha'e py
ma yvatekueve ha'e javi oguapy okuapy: kuaxia mboparaaty Elisama,
Semaías ra'y Delaías, Acbor ra'y Elnatã, Safã ra'y Gemarias, Hananias ra'y
Zedequias ha'e yvatekueve mboae kuery.
13 Ha'e va'e kuery pe ju Micaías omombe'upa, heta va'e kuery oendua py
kuaxia para Baruque ogueroayvu rã oendu va'ekue ha'e javi.
14 Ha'e ramo Baruque-a katy yvatekueve omondouka Netanias ra'y Jeudi,
Selemias ramymino, Cusi ramymino jevy va'e. Ha'e va'e pe aipoe'i uka
Baruque pe: “Eru ke apy kuaxia para heta va'e kuery oendua py reroayvu
va'ekue”, he'i uka. Ha'e ramo Nerias ra'y Baruque kuaxia para ogueraa
amboae kuerya py.
15 Ha'e ramo ixupe ha'e kuery aipoe'i:
— Aỹ ma eguapy, orevy ju ke eroayvu — he'i ramo Baruque
ogueroayvu ju oiny ha'e kuery oendua py.
16 Ha'e va'e ayvu ha'e kuery oendupa ma vy joe-joe oma'ẽ okuapy
onhemondyi vy. Ha'e vy aipoe'i Baruque pe:
— Huvixa pe romombe'u mate 'rãe pova'e ayvu ha'e javi — he'i.
17 Ha'e gui ha'e kuery ijayvuve ju vy oporandu Baruque pe:
— Emombe'u porã ke orevy, mba'exa tu rembopara ha'e nunga? Profeta
e'ỹ teve ndevy omombe'u pova'e ayvu ha'e javi?
18 Baruque ombovai:
— Ha'e ete ae ri omombe'u pova'e ayvu xevy, ha'e rã xee ju ambopara
kuaxia re tinta py — he'i.
19 Ha'e ramo yvatekueve aipoe'i Baruque pe:
— Tereo, enhemi, Jeremias voi. Avave rei toikuaa eme mamo pa peĩa.

Tata py huvixa kuaxia oapypaague

20 Ha'e gui yvatekueve ma kuaxia para onhemama va'e omoĩ porã ranhe
opy ja'o kuaxia mboparaa Elisama oĩaty pyve. Ha'e rire mae jogueraa
huvixa oka py oguapy oinya py. Ha'e vy huvixa pe omombe'u okuapy ha'e
va'e ayvu ha'e javi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Ha'e ramo huvixa omondouka guembiguai Jeudi kuaxia para ogueru
aguã. Ha'e rã Jeudi ma opy ja'o kuaxia mboparaaty Elisama oĩaty gui
ojou vy ogueru huvixa ha'e hexevegua yvatekueve ikuaia py.
22 Nove jaxya huvixa oguapy oinya py yro'y oendu ramo ijyvýry oĩ peteĩ
tapyĩ ryru hexakãmba oiny va'e.
23 Ha'e gui kuaxia para mboapy e'ỹ vy irundy henda py Jeudi ogueroayvu
nhavõ huvixa ojaya 'rã kyxe'i kuaxia mboparaa rembiporu oguereko va'e
py, ha'e vy omombo 'rã tapyĩ ryru tata oĩa py.
24 Mba'eta huvixa ha'e hembiguai kuery ikuai va'e ha'e va'e ayvu ha'e javi
oendu teĩ peteĩve ma voi nonhemboaxyi, oao nomondoroi guive.
25 Ha'e rami avi Elnatã, Delaías ha'e Gemarias ma kuaxia para oapy e'ỹ
aguã re huvixa reve onhea'ã okuapy teĩ ha'e kuery ayvu re ndojapyxakai.
26 Ha'e rami 'rãgue py ijayvu Hameleque ra'y Jerameel pe, ha'e Azriel
ra'y Seraías ha'e Abdeel ra'y Selemias pe, ha'e kuery ombo'a aguã kuaxia
mboparaare Baruque ha'e profeta Jeremias. Ha'e rami teĩ SENHOR
onhomi voi.

Teĩgue ju Baruque kuaxia omboparaague

27 Ha'e ramo kuaxia Jeremias ijayvuague Baruque ombopara va'ekue huvixa
oapypa ma rire teĩgue ju SENHOR oayvu ombou Jeremias pe. Ha'e vy aipoe'i:
28 "Ejou kuaxia onhemama va'e mboae, ha'e va'e re ju embopara uka jypygua
Judá pygua huvixa Jeoaquim oapy va'ekue re oĩague ha'e javi rami.
29 Judá pygua huvixa Jeoaquim pe aipo're 'rã guive: Po rami ijayvu
SENHOR: Ndee ma kuaxia onhemama va'e reapy vy aipo're va'ekue: 'Mba'e
re tu rembopara Babilônia pygua huvixa ou vy kova'e yvy ombovaipa,
ha'e avakue ha'e mymba kuery omomba 'rãa rami?' 're va'ekue.
30 Ha'e nunga rupi po rami SENHOR ijayvu ndee Judá pygua huvixa
Jeoaquim rekorã re: 'He'õgue ma omomboa 'rã, ara py kuaray ojopea
py rive itui aguã, pyávy yro'y ho'aague rupi guive. Ha'e gui ta'y ha'e
hamymino kuery neĩ peteĩve ma voi noĩ 'rã tenda Davi openaaty áry.
31 Mba'eta ambopaga 'rã ojejavyaty re, hamymino ha'e hembiguai kuery
guive. Ha'e rami vy hi'áry, Jerusalém ha'e Judá pygua avakue áry guive
ambou 'rã xeayvu vaiague ha'e javi, noendui potai rire', he'i."
32 Ha'e gui ma Jeremias kuaxia onhemama va'e mboae ojou vy omboaxa
Nerias ra'y kuaxia mboparaaty Baruque pe. Ha'e ramo ha'e ju ombopara
Jeremias ayvu kuaxia Judá pygua huvixa Jeoaquim oapy va'ekue re oĩague
ha'e javi rami. Omombe'uve ju ayvu mboae jypygua ramigua.

Nhuã py Jeremias ombotya ague

37 1 Ha'e gui ma Jeoaquim ra'y Conias rekovia Babilônia pygua
huvixa Nabucodonosor omoĩ Josias ra'y Zedequias. Ha'e ramo
ha'e va'e ju opena Judá yvy re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Ha'e rami teĩ ndojapyxakai SENHOR oayvu profeta Jeremias omombe'u
va'e re. Hembiguai kuery ha'e ijyvy re ikuai va'e voi ndojapyxakai okuapy.
3 Ha'e rami avi profeta Jeremias oĩa py huvixa Zedequias ombou
Selemias ra'y Jucal ha'e Maaséias ra'y sacerdote Sofonias, ixupe ojerure
vy " SENHOR Nhanderuete pe ejapukai, ha'e eporandu ke orere", he'i
aguã.
4 Ha'e jave ma Jeremias oiko porã rei heta va'e kuery mbyte, nombo'aai
teria ja.
5 Ha'e e'ỹ mbove ma Egito yvy gui Faraó pegua xondaro kuery ou. Ha'e
nunga omombe'ua rã caldeu kuery oendu vy onheguaẽmba Jerusalém
tetã ojokoague gui.
6 Ha'e ramo profeta Jeremias pe SENHOR oayvu ombou:
7 "Po rami ijayvu SENHOR Israel kuery Ruete: Po rami 'rã peẽ kuery
pembovai Judá pygua huvixa pe, xevy pe ojerure uka aguã penembou
rire: 'Ne'exa, Faraó pegua xondaro kuery penderepyarã ou va'ekue ri
ojevypa rive ju 'rã Egito yvy katy.
8 Ha'e ramo caldeu kuery ma oupa ju vy opu'ã 'rã okuapy kova'e tetã re.
Ha'e rami vy tetã re oipe'a ha'e oapypa 'rã', peje 'rã.
9 Mba'eta po rami SENHOR ijayvu: 'Pejekore eme "Caldeu kuery oopa 'rã ri
nhanderekoa gui", pejea py. Mba'eta ha'e kuery ndojepe'ai 'rãe.
10 Mba'eta caldeu regua xondaro kuery penderovai opu'ã va'e peitypa teĩ
ae ma, ha'e kuery va'e regua mbovy'i ojuka rai'i pyre anho opyta va'e rire
peteĩ-teĩ oguy'i py ituiague gui opu'ã vy oapypa 'rãgue kova'e tetã', he'i."
11 Ha'e gui caldeu regua xondaro kuery ma Faraó kuery oua omombe'ua
rã oendu vy onheguaẽmba ranhe Jerusalém tetã gui.
12 Ha'e va'e rire Jerusalém gui Jeremias oo ta Benjamim yvy katy, peteĩ
yvy ojeupe guarã ojopy aguã hetarã kuery rekoa py itui va'e.
13 Ha'e vy Benjamim yvy rape rokẽ py ovaẽ jave ha'e py oĩ peteĩ xondaro
ruvixa Jerias hery va'e, Selemias ra'y, Hananias ramymino va'e. Ha'e va'e
ma profeta Jeremias ojoko vy aipoe'i:
— Ndee tu rejava ta rima reovy caldeu kuerya katy — he'i.
14 Jeremias ombovai:
— Apua rima, xee ndajavai caldeu kuerya katy — he'i. Ha'e rami
teĩ ijayvua re Jerias ndojapyxakai. Ha'e rami vy Jeremias oipokuaa vy
ogueraa yvatekueve ikuaia py.
15 Ha'e ramo yvatekueve ipoxypa okuapy Jeremias pe. Ha'e vy oinupã
ukapa vy omboty nhuã py kuaxia mboparaaty Jônatas ro py, nhuãrã ju
oejaa rire.
16 Opy ja'o'i Jeremias omoinge rire mbovy ára rei e'ỹ oĩ ha'e py.
17 Ha'e rire ma huvixa Zedequias ogueru ruka ju ngoo py. Ha'e vy
nhemi rupi oporandu ixupe:
— Oĩ 'rã pa ayvu SENHOR ombou va'ekue?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jeremias ombovai vy
— Oĩ rima. Nemboaxaa 'rã Babilônia pygua huvixa po py — he'i.
18 Jeremias aipoe'ive ju huvixa Zedequias pe:
— Mba'e py tu ajejavy raka'e nderovai, nerembiguai kuery, e'ỹ vy heta va'e kuery rovai, nhuã py xemboty uka aguã?
19 Mba'eta mamo tu aỹ ikuai profeta ramigua kuery pendevy aipoe'i va'ekue: “Babilônia pygua huvixa ndoui 'rã peẽ kuery re, neĩ kova'e yvy re opu'ã aguã”, 'eare kuery?
20 Ha'e nunga rupi aỹ xeruvixa, endu ke. Tove ajerurea toiko. Xemondouka eme ju kuaxia mboparaaty Jônatas ro katy, ha'e py amano e'ỹ aguã — he'i.
21 Ha'e ramo huvixa Zedequias ogueraa uka Jeremias harõa kuery ikuaiaty roka py ju opyta aguã. Ára nhavõ ixupe ogueru ruka guive peteĩ mbojape, mbojape apoa gui ae, tetã rupi mbojape jipovei peve. Ha'e rami py harõa kuery ikuaiaty roka py Jeremias opyta.

Yy kuarã va'ekue gui Jeremias ogueraa jepea ague

38 1 Ha'e gui ma Matã ra'y Sefatias, Pasur ra'y Gedalias, Selemias ra'y Jucal ha'e Malquias ra'y Pasur oendu okuapy ayvu Jeremias heta va'e kuery pe omombe'u oikovy va'e. Mba'eta aipoe'i:
2 “Po rami SENHOR ijayvu: Kova'e tetã py opyta va'e kuery omano 'rã ma kyxe py, karuai ha'e mba'eaxy vaikue gui. Ha'e rã caldeu kuerya katy oo va'e ma oikove 'rã. Ha'e rami vy guekove reve 'rã oo jepe, oikove 'rã.
3 Po rami SENHOR ijayvu: Kova'e tetã omboaxaa ma 'rã Babilônia pygua huvixa pegua xondaro kuery po py. Ha'e rã ha'e kuery oipe'apa 'rã”, he'i va'ekue Jeremias.
4 Ha'e ramo yvatekueve aipoe'i huvixa pe:
— Peva'e ava tomano, mba'eta ha'e rami ijayvu ramo heta va'e kuery joe opu'ã va'e ha'e kova'e tetã py ikuai va'e ha'e javi oendu vy ipo ikangypa 'rã. Mba'eta peva'e ava ma ndojapo porãi 'rã heta va'e kuery pe, ojapo vai 'rã anho.
5 Huvixa Zedequias ombovai:
— Ne'exa, pendepo py Jeremias oĩ. Penderuvixave aiko va'eri mba'eve ndajapoi 'rã peẽ kuery peipotaa rami e'ỹ — he'i.
6 Ha'e rami rã ha'e kuery Jeremias ogueraa vy omombo peteĩ yguarã ojo'o pyre, huvixa ra'y Malquias pegua py, harõa kuery ikuaiaty roka py ae. Ha'e va'e py ma omboguejy peteĩ ixã py. Yguarã ojo'o pyre py ma yy jipoi, yapo rive oĩ. Ha'e ramo Jeremias ipija ovy yapo py.
7 Huvixa ropy oĩ peteĩ Etiópia pygua Ebede-Meleque hery va'e, eunuco oiko. Ha'e va'e ma oendu Jeremias yguarã ojo'o pyre py omboguejyague omombe'ua rã. Ha'e jave py huvixa oguapy oiny oka py, Benjamim yvy rape rokẽ py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Ha'e gui Ebede-Meleque ma huvixa ropy gui oẽ ovy vy aipoe'i ixupe:
9 — Xeruvixa, profeta Jeremias re avakue ojapo vai ete, yguarã ojo'o
pyre py omombo vy. Mba'eta ha'e py oĩa py omano 'rã karuai gui, tetã py
mbojape jipovei ramo.
10 Ha'e ramo huvixa ma Etiópia pygua Ebede-Meleque ombovai vy
aipoe'i:
— Tereo, eraa trinta avakue apy gui, ha'e enoẽ profeta Jeremias
yvykua gui, omano e'ỹ aguã — he'i.
11 Ha'e ramo Ebede-Meleque ma avakue ogueraa vy oo ranhe huvixa
ropy ja'o mba'emo omoĩ porãaty guýry oĩ va'e py. Ha'e vy ao ymague ha'e
ajukue ra'ykue-'ykue ojou vy ogueraa ha'e gui. Ha'e rami vy ixã rupi ha'e
nunga omboguejy Jeremias oĩa peve.
12 Ha'e rami vy Etiópia pygua Ebede-Meleque aipoe'i Jeremias pe:
— Aỹ ma ndejyva guy rupi emoĩ upe va'e ao ymague ha'e ajukue
ra'ykue, ha'e ejavoa ixã ha'e va'e py — he'i ramo Jeremias ojapo ha'e rami.
13 Ha'e rami vy ixã re omoatã heruvy vy oguenoẽ okuapy Jeremias
yvykua gui. Ha'e rire xondaro harõa kuery ikuaiaty roka py ju Jeremias
oiko.

Profeta pe Zedequias oporanduague

14 Ha'e gui ma huvixa Zedequias oĩa py ogueru ruka profeta Jeremias,
mboapya okẽ SENHOR pegua opy oikea va'e py. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Peteĩ re ma aporandu ta ndevy. Emombe'u e'ỹ eme mba'eve — he'i.
15 Jeremias ombovai Zedequias:
— Ha'e gui ndevy pe amombe'u rã ndaxejukai 'rã ri ty'y? Xee
romongeta ramo ndee nerendu potai 'rã guive — he'i.
16 Ha'e ramo Zedequias oura Jeremias pe ha'e kuery ae'ia py. Ha'e vy
aipoe'i:
— Ha'e rami avi anhetẽ ete SENHOR oikove va'e nhanderekoverã me'ẽa
rery rupi aura vy aipoa'e: Xee ndorojukai 'rã, noromboaxai 'rã guive
avakue ndejukaxea kuery po py.
17 Ha'e gui ma Jeremias aipoe'i Zedequias pe:
— Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete:
Babilônia pygua yvatekueve re reaxa ri vy reikove 'rã, kova'e tetã ndokai
'rã guive. Ndero pygua kuery reve peikovepa 'rã.
18 Ha'e rã Babilônia pygua huvixave rembiguai yvatekueve re ndereaxai ri
ramo kova'e tetã amboaxa 'rã caldeu kuery po py. Ha'e ramo oapypa 'rã,
ha'e ndee voi ndereo jepei 'rã ha'e kuery po gui — he'i.
19 Ha'e ramo huvixa Zedequias aipoe'i Jeremias pe:
— Ha'e rami avi xee akyje nhaneretarã judeu kuery caldeu kuery
re oaxa va'ekue gui. Mba'eta ha'e kuery po py Babilônia pygua kuery
xemboaxa ramo xeavyky rei 'rã okuapy — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Jeremias ombovai:
— Any, nanemboaxai 'rãe. Endu ke SENHOR ijayvua ndevy amombe'u
va'e, ajerure. Ha'e rami vy 'rãe reo porã, reikove guive.
21 Ha'e rã ha'e kuerya katy ndereoi ri ramo pova'e ae ayvu SENHOR xevy
oikuaa uka va'ekue:
22 "Ne'exa, kunhague Judá pygua huvixa ropy opyta va'e ogueraapaa
'rã Babilônia pygua huvixa rembiguai kuery yvatekueve peguarã. Ha'e
ramo ha'e va'e kunhague aipoe'i 'rã ndevy: 'Neirũ kuery ae'i nembotavy
vy ipo'aka okuapy ndere. Ha'e gui aỹ ndepy yapo py ipija ma ramo ha'e
kuery nderejapa', he'i 'rã okuapy.
23 Ha'e rami py ndea pygua kunhague oguerapaa 'rã caldeu kuery
peguarã, ndera'y kuery guive. Ndee voi ndereo jepei 'rã ha'e kuery po gui.
Ha'e rami 'rãgue py Babilônia pygua huvixa opo py ae 'rã nembo'a, ha'e
ramo ndekáuxa ae kova'e tetã oapypaa 'rã", he'i.
24 Ha'e ramo Zedequias aipoe'i Jeremias pe:
— Avave rei toikuaa eme jajogueroayvuague. Ha'e rami e'ỹ vy remano
'rã.
25 Ha'e gui xapy'a rei yvatekueve oendu 'rã ndereve xeayvuague, ha'e ndea
py ou vy aipoe'i 'rã ndevy: "Emombe'u ke aỹ huvixa reve ndeayvuague,
ndereve ijayvuague guive. Mba'eve emombe'u e'ỹ eme orevy. Ha'e rami
e'ỹ ramo rojuka 'rã", he'i okuapy ramo
26 aipo're 'rã ha'e kuery pe: "Xee rima ajerure huvixa pe Jônatas ro py
xemondouka ju e'ỹ aguã, ha'e py amano e'ỹ aguã", 're 'rã.
27 Ha'e va'e rire yvatekueve Jeremias-a py ovaẽmba vy oporandu
okuapy ixupe. Ha'e ramo ha'e kuery pe ombovai huvixa ijayvuague ha'e
javi rupi. Ha'e ramo oeja porã ju, mba'eve ndoikuaai vy.
28 Ha'e gui Jeremias ma xondaro harõa kuery ikuaiaty roka py oiko,
Jerusalém tetã oipe'aa ára peve.

2 Reis 24.20–25.12; 2 Crônicas 36.17-21; Jeremias 52.1-16

39 1 Po rami Jerusalém tetã oipe'aa raka'e. Nove ma'etỹ ha'e dez
jaxya re ma Judá pygua huvixa Zedequias oĩ jave py ou Babilônia
pygua huvixa Nabucodonosor oxondaro kuery ha'e javi reve. Jerusalém
tetã re ou vy ojokopa okuapy.
2 Ha'e gui onze ma'etỹa ha'e irundy jaxya re, nove araa py ma ombokua
okuapy tetã kora.
3 Ha'e rami vy Babilônia pygua huvixa rembiguai kuery yvatekueve
oikepa vy oguapy okuapy Okẽ Mbytegua py. Ha'e va'e kuery ma
Nergal-Sarezer, Sangar-Nebo, Sarsequim, Rabe-Saris, Nergal-Sarezer,
Rabe-Mague ha'e Babilônia pygua huvixa rembiguai yvatekueve ha'e javi.
4 Ha'e kuery oike rã Judá pygua huvixa Zedequias oexa vy ojava
ojeupegua avakue opu'ãa pygua ha'e javi reve. Pyávy oẽmba tetã gui.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Huvixa pegua yvotyty via tape rupi oo, mokoĩ kora mbyte py okẽ oĩ va'e
rupi. Ha'e rã Zedequias ma yvy joja reia via rupi oo.
5 Ha'e ramo caldeu regua xondaro kuery huvixa Zedequias rakykue
oje'oi vy oupity Jericó katy'i nhuũndy oĩ va'e py. Ha'e vy ombo'a vy Ribla
tetã py ogueraa, Hamate yvy re. Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor
oĩa py ogueraa. Ha'e ramo ha'e va'e ju ijayvu ombopaga aguã re.
6 Ha'e rami vy Babilônia pygua huvixa Ribla pyve ju ojuka uka Zedequias
ra'y kuery, tuu oexaa py. Ojuka uka avi Judá regua yvatekueve.
7 Ha'e gui ma omombu Zedequias rexa jovaive, ha'e mokoĩ corrente overa
va'e guigua py ojokua vy Babilônia katy ogueraa.
8 Ha'e gui ma Jerusalém tetã py caldeu kuery oapypa huvixa ro, ha'e
pygua kuery ro ha'e javi guive. Oitypa avi tetã kora.
9 Ha'e py ikuai amongue tetã py opyta va'ekue, ojejopy uka ha'e heta
va'e kuery okuave va'e. Ha'e kuery ma jopya kuery ruvixa Nebuzaradã
escravo-rã ogueraapa Babilônia katy.
10 Ha'e rã Judá yvy re iporiaukue'i, mba'eve ndoguerekoi va'e ma jopya
kuery ruvixa Nebuzaradã oeja ijyvy re ae. Ha'e va'e jave py ha'e kuery pe
omboaxa uvaty ha'e mba'ety.

Jeremias re Nabucodonosor opena porã ukaague

11 Ha'e gui Jeremias re ma Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor
opena uka ma voi va'ekue jopya kuery ruvixa Nebuzaradã pe. Ha'e vy
ixupe aipoe'i:
12 "Eraa Jeremias nderupive, epena porã guive hexe. Mba'eve py ejapo
vai eme hexe. Ha'e rami 'rãgue py ereko ha'e ae ijayvua rami", he'i
va'ekue.
13 Ha'e rami ae ju jopya ruvixa Nebuzaradã ijayvu guembiguai kuery
Nebusazbã, Rabe-Saris, Nergal-Sarezer, Rabe-Mague ha'e Babilônia pygua
huvixa rembiguai kuery yvatekueve ha'e javi pe.
14 Ha'e ramo ogueraa uka Jeremias harõa kuery ikuaiaty roka py oĩague
gui. Ha'e vy omboaxa Aicão ra'y Gedalias, Safã ramymino va'e pe, hoo py
ae ogueraa aguã. Ha'e ramo oiko tema heta va'e kuery mbyte.
15 Harõa kuery ikuaiaty roka py teri Jeremias oĩ jave ixupe SENHOR
oayvu ombou vy aipoe'i va'ekue:
16 "Tereo, ndeayvu Etiópia pygua Ebede-Meleque pe. Ha'e vy aipo're 'rã
ixupe: 'Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete:
"Ne'exa, kova'e tetã re xee ambou 'rã xeayvu vaiague, aroayvu porãague
nda'ei. Ndee ae rexaa py ojeupitypa 'rã ha'e va'e ára.
17 Ha'e rã ndee ma rogueraa jepe 'rã ha'e va'e ára", he'i SENHOR. "Avakue
rekyjea va'e po py nanemboaxaai 'rã.
18 Mba'eta rogueraa jepe 'rãe, ndorojuka ukai 'rã kyxe py. Xere rejerovia
va'e vy reraa jepe 'rã nderekove", he'i.' "

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Gedalias openaa py Jeremias ha'e okuave va'e kuery ikuaiague

40 1 Ha'e gui ma Jeremias pe SENHOR oayvu ombou Ramá tetã py
jopya kuery ruvixa Nebuzaradã opoi ju rire. Mba'eta ha'e va'e
jave py Jerusalém ha'e Judá gui Babilônia katy ogueraa pyre kuery mbyte
Jeremias avi oĩ corrente py ojokua reve.
2 Ha'e gui jopya kuery ruvixa ma Jeremias ojou vy aipoe'i ixupe:
— SENHOR nderuete ma kova'e tekoa re ha'e rami ete oiko aguã re
ijayvu va'ekue.
3 Ha'e nunga ma SENHOR ombou ete, ijayvuague ojapo vy. Peẽ kuery
SENHOR rovai pejejavy, ha'e ijayvua napendui rire ha'e nunga ha'e javi
oiko pendere.
4 Ha'e gui aỹ ma ne'exa, kova'e ára ropoi 'rã ndepo jovaive corrente py
ndejokuaague gui. Babilônia tetã katy reoxe ri vy ke eju, ha'e ramo xee
apena porã 'rã ndere. Ha'e rã xerupive Babilônia katy ndereoxei ri ramo
ha'eve avi. Ne'exa, kova'e yvy ha'e javi itui nerenonde. Reoxea katy rei
ha'eve reo aguã, tereo ha'e katy ae — he'i.
5 Jeremias nombovai voi ramo huvixa aipoe'ive ju:
— Ejevy ju ha'vy Aicão ra'y Gedalias, Safã ramymino va'e ro py. Ha'e
va'e ma Babilônia pygua huvixa omoĩ Judá regua tetã pygua kuery
ruvixarã. Eiko hexeve ae, neretarã kuery mbyte. Ha'e rami e'ỹ vy amboae
katy reoxe vy ke ha'e katy tereo — he'i. Ha'e rami vy ixupe jopya kuery
ruvixa ome'ẽ rive'i mba'emo, tembi'u guive. Ha'e rami vy omondouka.
6 Ha'e ramo Jeremias ma Mispa tetã py oo Aicão ra'y Gedalias oĩa py. Ha'e
va'e oĩa py ju oiko, heta va'e kuery oyvy re opyta va'ekue mbyte.
7 Tetã rovai rupi ikuai teri Judá pygua xondaro kuery huvixa kuery
reve. Ha'e kuery oendupa okuapy Babilônia pygua huvixa omoĩague
Aicão ra'y Gedalias yvy re opena va'erã. Ikuai avi Babilônia katy
ndogueraapaai va'ekue avakue, kunhague, kyrĩgue ha'e iporiaukue'i, oyvy
re ae opyta va'ekue. Ha'e kuery ma Gedalias po py pavẽ omboaxaague
xondaro kuery oendu vy
8 oupa Mispa py Gedalias oĩa py. Po rami ma ou va'ekue rery: Netanias
ra'y Ismael, Careá ra'y kuery Joanã ha'e Jônatas, Tanumete ra'y Seraías,
Netofa pygua Efai ra'y kuery, Maaca pygua ra'y Jazanias ha'e hexevegua
avakue ha'e javi.
9 Ha'e va'e kuery ha'e hexevegua avakue pe Aicão ra'y Gedalias, Safã
ramymino va'e oura. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Peteĩve henda py pekyje eme caldeu kuery gui. Pendekuai tema
nhandeyvy re, pemba'eapo Babilônia pygua huvixa pe. Ha'e rami vy
pendekuai porã 'rã.
10 Ha'e gui xee ma apyta 'rã Mispa py, caldeu kuery nhandea py ou va'ekue
ayvu rupi apena aguã. Ha'e rã peẽ ma pemono'õ vinho-rã, ha'e gui kuaray

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

puku jave py ma hi'a ha'e azeite-rã pemono'õ. Pemboyru 'rã hyrurã pereko
va'e py. Ha'e rami vy 'rã pendekuai tetã pendekoague py ae — he'i.
11 Ha'e rami ae avi Moabe yvy re judeu kuery ikuai va'e, Amom
ramymino kuery mbyte, Edom ha'e yvy ha'e javi rupi ikuai va'e avi oendu
okuapy Babilônia pygua huvixa oejaague Judá regua okuave va'ekue.
Oendu avi Aicão ra'y Gedalias, Safã ramymino va'e ha'e kuery re opena
va'erã omoĩague.
12 Ha'e rami oendu vy ojevypa ju opa rupi omoaĩa ague gui. Judá yvy re
ju ou, Mispa tetã py Gedalias oĩa py. Ha'e rami vy omono'õ reta okuapy
uva, kuaray puku jave py hi'a va'e guive.

Gedalias rovai Ismael opu'ãague

13 Ha'e gui Careá ra'y Joanã ha'e xondaro ruvixa kuery nhuũndy rupi
ikuai va'ekue ou okuapy Mispa tetã py Gedalias oĩa py.
14 Ha'e vy ixupe aipoe'i okuapy:
— Reikuaa pa Amom kuery ruvixa Baalis ombouague Netanias ra'y
Ismael ndejuka aguã? — he'i teĩ Aicão ra'y Gedalias ndogueroviai.
15 Ha'e ramo Careá ra'y Joanã ma Mispa pyve ijayvu Gedalias pe ha'e
ae'ia py. Ha'e vy aipoe'i:
— Aỹ ma aa 'rã nhemi rupi Netanias ra'y Ismael ajuka aguã. Mba'e re
tu ha'e ou 'rã ndejuka aguã? Ha'e rami ri ramo Judá kuery ndereve ikuai
va'e ha'e javi oaĩmba 'rã, Judá regua okuave va'ekue okanhymba 'rã guive
— he'i.
16 Ha'e rami teĩ Aicão ra'y Gedalias ombovai vy aipoe'i Careá ra'y Joanã
pe:
— Ejuka eme. Mba'eta Ismael rovai ndeayvua ma anhetẽ e'ỹ.

41 1 Ha'e gui sete jaxya py Netanias ra'y Ismael ou. Ha'e va'e ma
Elisama ramymino va'e oiko, huvixa ro pyguare. Ngupive ogueru
avi dez avakue huvixa rembiguai kuery. Mispa tetã py ovaẽmba Aicão
ra'y Gedalias oĩa py. Ha'e rami vy hexeve okaru okuapy Mispa py.
2 Ha'e jave py Netanias ra'y Ismael dez avakue ngupivegua kuery reve
opu'ã vy kyxe py ojuka Aicão ra'y Gedalias, Safã ramymino va'e, yvy re
opena va'erã Babilônia pygua huvixa omoĩ va'ekue.
3 Mispa py Ismael ojuka avi judeu kuery Gedalias revegua ikuai va'ekue
ha'e javi, caldeu kuery joe opu'ãa pygua ha'e py ikuai va'ekue guive.
4 Gedalias ojukaague avave rei ndoikuaai ranhe jave ko'ẽ ju
5 ha'e py ovaẽ avakue Siquém, Siló ha'e Samaria tetã gui. Oitenta avakue
ou guendyva onhopĩmba reve, oao omondoropa ha'e onhekyxĩmba rei
reve guive.[g] Ha'e va'e kuery ogueru okuapy tembi'u ha'e heakuã porã va'e
SENHOR pegua opy ome'ẽ va'erã.

---

g **41.5** Ha'e rami ha'e kuery ikuai Jerusalém tetã ombovaipaague re ipy'a vai vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e ramo Netanias ra'y Ismael ma ha'e kuery ovaexĩ vy oẽ Mispa tetã
gui. Ojae'o reve oo. Ha'e rami vy ovaexĩ vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Peju ke Aicão ra'y Gedalias oĩa py — he'i.
7 Ha'e gui tetã mbyte peve ha'e kuery ovaẽ ramo Netanias ra'y Ismael
ngupivegua kuery reve ojukapa. Ha'e vy tetekue omombopa yvykua oĩ
va'e py.
8 Ha'e rã ha'e kuery va'e regua dez avakue okuave va'e aipoe'i okuapy
Ismael pe:
— Orejuka eme, mba'eta roguereko trigo, cevada, azeite ha'e ei romoĩ
porã va'ekue. Peteĩ mba'ety py ma ronhomi — he'i okuapy. Ha'e ramo
ojuka e'ỹ re oeja, amboae kuery ojukaague rami e'ỹ.
9 Yvykua Gedalias revegua avakue re'õgue Ismael omomboague ma
huvixa Asa ojo'o va'ekue, hexe Israel pygua huvixa Baasa opu'ã ramo
ojoko aguã. Ha'e va'ekue ae ju Netanias ra'y Ismael omonyẽ te'õgue.
10 Ha'e gui Mispa tetã py opyta va'ekue Ismael ogueraapa oipokua reve,
huvixa rajy kuery ha'e heta va'e kuery Mispa py opyta va'ekue ha'e javi.
Ha'e va'e kuery re jopya kuery ruvixa Nebuzaradã opena ukaague Aicão
ra'y Gedalias pe. Ha'e kuery ae Netanias ra'y Ismael ogueraapa oipokua
reve. Amom ramymino kuery yvy katy oo.

Oipokuaa reve ogueraa pyre kuery Joanã ogueraa jepepaague

11 Ha'e nunga Careá ra'y Joanã oendu, hexevegua xondaro ruvixa
kuery ha'e javi voi. Netanias ra'y Ismael ojapo vaiague ha'e kuery oendu
vy
12 ogueraa ojeupegua avakue ha'e javi. Ha'e vy oje'oi Netanias ra'y Ismael
re opu'ã aguã. Ha'e vy ojeupity yupa tuvixa va'e Gibeão py oĩ va'e yvýry.
13 Ha'e ramo heta va'e kuery Ismael ogueraa va'ekue ma Careá ra'y Joanã
ha'e hupivegua xondaro ruvixa kuery ou rã oexa vy ovy'a rei okuapy.
14 Ha'e rami vy Mispa gui Ismael oipokua reve ogueraa va'ekue ojevy vy
oopa okuapy Careá ra'y Joanã-a katy.
15 Ha'e rã Netanias ra'y Ismael ma oo jepe Joanã gui. Oito avakue reve oo
Amom ramymino kuery yvy re.
16 Ha'e gui Careá ra'y Joanã ha'e hexevegua xondaro ruvixa kuery
ogueru ju heta va'e kuery Netanias ra'y Ismael oipokua reve Mispa gui
ogueraa va'ekue, Aicão ra'y Gedalias ojuka ma rire. Ha'e va'e kuery ma
avakue ipy'a guaxukueve joe opu'ãa pygua, kunhague, kunumigue'i ha'e
eunuco kuery Gibeão py ojou vy ogueraa va'ekue.
17 Ha'e kuery ogueraa vy opyta ranhe Gerute-Quimã tekoa Belém katy'i oĩ
va'e py, Egito yvy katy ojavaxe vy
18 caldeu kuery gui. Mba'eta okyje rei okuapy, mba'eta Aicão ra'y Gedalias
yvy re opena va'erã Babilônia pygua huvixa omoĩ va'ekue ri Netanias ra'y
Ismael ojuka rire.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Egito katy heta va'e kuery oo e'ỹ aguã re Jeremias ijayvuague

42 1 Ha'e gui Careá ra'y Joanã reve xondaro ruvixa kuery ovaẽmba,
Hosaías ra'y Jezanias ha'e heta va'e kuery ha'e javi, yvatekueve
ha'e yvyĩgueve voi.
2 Ha'e rami vy aipoe'i okuapy profeta Jeremias pe:
— Ndevy pe rojerure SENHOR Nderuete pe reporandu aguã orere ha'e
kova'e kuery okuave'i va'e ha'e javi re. Mba'eta heta orekuai va'ekue ri
mbovy'i aỹ orekuai, nderexa py ae rexaa rami.
3 Eporandu ke SENHOR Nderuete pe orevy oikuaa uka aguã tape marã
katy roo aguã, ha'e mba'e pa rojapo aguã re — he'i.
4 Ha'e ramo ha'e kuery pe profeta Jeremias aipoe'i:
— Pendeayvua xee roendu ma vy aporandu 'rã SENHOR Penderuete
pe pendeayvuague rami. Pendevy guarã SENHOR ijayvua ha'e javi ma
amombe'u porã 'rã pendevy. Pendevy namombe'u e'ỹi 'rã mba'eve — he'i.
5 Ha'e kuery aipoe'ive ju Jeremias pe:
— Ha'e gui SENHOR Nderuete ayvu orevy guarã ndevy ombou va'e ndorojapopai
ri ramo tove SENHOR anhetẽ rupi ha'e ojeroviapy oikoa rupi topu'ã orerovai.
6 Ijayvua iporã e'ỹ vy ipoyi va'e teĩ ronhe'ẽ rendu 'rã SENHOR
Nhanderuete, ixupe ndevy roporandu uka rire. SENHOR Nhanderuete
ronhe'ẽ rendu 'rã oremoingo porã aguã — he'i okuapy.
7 Ha'e gui ma dez araa py SENHOR oayvu ombou Jeremias pe.
8 Ha'e ramo oenoĩ Careá ra'y Joanã, hexevegua xondaro ruvixa kuery ha'e
heta va'e kuery ha'e javi, yvyĩgueve ha'e yvatekueve voi.
9 Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Po rami ijayvu SENHOR Israel kuery Ruete, henonde peẽ kuery xevy
pejerure uka rire.
10 "Kova'e yvy re ri pepyta ramo romboyvate 'rã, roity 'rã nda'ei. Xee
ronhotỹ 'rã, noromondorovei 'rã guive, mba'eta xee nda'evei aiko mba'emo
vai pendere ambouague re.
11 Pekyje eme guive Babilônia pygua huvixa gui, pekyjeague rami e'ỹ.
Pekyjeve eme ixugui, mba'eta xee ae aiko 'rã peẽ kuery reve, rogueraa
jepe ha'e ipo gui roipe'a aguã", he'i SENHOR.
12 "Ha'e rami vy xee roipytyvõ 'rã, romboaxya rupi roguereko 'rã
pendeyvy re ae penderekoa aguã.
13 Ha'e rami avi xapy'a rei 'Oreyvy re ndoropytai 'rã' peje 'rã, xapy'a rei
SENHOR Nhanderuete ayvu napendui vy
14 aipopeje 'rã: 'Any, Egito yvy re 'rã roo, mba'eta ha'e py ma ndoroexavei
'rã joe opu'ã va'e, noroenduvei 'rã guive mimby guaxu pu, ha'e mbojape
ndoatavei 'rã orevy. Ha'e py ae 'rã orekuai', peje 'rã.
15 Ha'e rami ri aipopeje ramo aỹ pejapyxaka SENHOR ayvu re, Judá pygua
pekuave'i va'e. Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ruete: Egito yvy re penderekoa aguã katy peo aguã pendejee pemoĩ ete ramo
16 pova'e nunga oiko 'rã pendere: kyxe revegua pekyjeague penderupity
'rã Egito yvy re, karuai pekyjeague voi penderakykue monha 'rã, ha'e py
pemanomba aguã rami.
17 Ha'e ramigua ae 'rã oiko avakue Egito katy oo aguã ojee omoĩ va'e ha'e
javi re. Ha'e kuery omanomba 'rã kyxe gui, karuai ha'e mba'eaxy vaikue
gui. Ha'e kuery va'e regua ndokuavei 'rã peteĩve, ndoo jepei 'rã mba'emo
vai ha'e kuery áry ambou va'e gui."
18 Mba'eta po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete:
"Jerusalém pygua kuery áry xepoxya ha'e ajou vaia ambouague rami avi
pende'áry voi ambou 'rã xepoxya, Egito katy peo ramo. Ayvu vaipy 'rã
peiko, nhomondyipaarã guive. Pendeavykya rei 'rã, napendejou porãavei
'rã. Ha'e ramo ndapexavei 'rã kova'e tekoa."
19 Mba'eta Judá regua pekuave'i va'e, pendevy pe SENHOR "Tapeo eme
Egito katy" he'i rire penderexarai eme kova'e ára pendevy xeayvuague
re.
20 Mba'eta peẽ ma penderekove rekovia ae pejekore, mba'eta SENHOR
Penderuete pe aporandu aguã peju vy aipopeje va'ekue: "Eporandu
orere SENHOR Nhanderuete pe. Ha'e gui orevy pe emombe'u ju SENHOR
ijayvuague ha'e javi. Ha'e ramo ma rojapopa 'rã", peje va'ekue ri.
21 Ha'e rami teĩ ha'e nunga ha'e javi aỹ peẽ kuery pe amombe'u porã teĩ
ndapejapyxakai pekuapy SENHOR Penderuete peteĩve ayvu pendevy
amombe'u va'e re voi.
22 Ha'e nunga rupi aỹ gui ma peikuaa pota porã pova'e re: Pemanomba 'rã
kyxe gui, karuai ha'e mba'eaxy vaikue gui, Egito yvy re penderekoa aguã
peoxeague py ae.

Egito katy heta va'e kuery Jeremias ogueraa okuapyague

43 1 Ha'e rami py heta va'e kuery pe Jeremias omombe'upa SENHOR
Nguuete ijayvuague ha'e javi, SENHOR Tuuete omombe'u aguã
ombou va'ekue.
2 Ha'e ramo Jeremias pe ijayvu okuapy Hosaías ra'y Azarias, Careá ra'y
Joanã ha'e avakue onhemboyvate rei va'e. Ha'e vy aipoe'i okuapy:
— Po rami ndeayvua ma apu, mba'eta SENHOR Nhanderuete
nanemboui aipo're aguã: "Peo eme Egito katy penderekoa aguã ha'e py",
're aguã.
3 Nerias ra'y Baruque rima nembo'e ra'e orerovai, caldeu kuery po py
oremboaxa aguã, ha'e kuery orejukapa, e'ỹ vy Babilônia katy escravo-rã
orereraapa aguã — he'i okuapy.
4 Ha'e rami py Careá ra'y Joanã nonhe'ẽ rendui SENHOR Judá yvy re
opyta aguã, xondaro ruvixa kuery, neĩ heta va'e kuery voi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ha'e rami 'rãgue py Careá ra'y Joanã ha'e xondaro ruvixa kuery
ogueraapa Judá regua kuery okuave'i va'ekue. Ha'e javi regua mbyte
rupi ojavapaague gui ojevypa va'ekue Judá yvy re ju ikuai aguã teĩ.
6 Ogueraa avakue, kunhague, kunumigue'i, ha'e huvixa rajy kuery.
Ogueraa avi heta va'e kuery Aicão ra'y Gedalias, Safã ramymino va'ea
py jopya kuery ruvixa Nebuzaradã oeja va'ekue ha'e javi. Ogueraa avi
profeta Jeremias, Nerias ra'y Baruque guive.
7 Ha'e rami vy ovaẽmba Egito yvy re, SENHOR ayvu noendu potai vy.
Tafnes tetã py ovaẽmba okuapy.

Egito yvy re Nabucodonosor ipo'aka aguã re Jeremias ijayvuague

8 Ha'e gui ma Tafnes tetã py SENHOR oayvu ombou ju Jeremias pe. Ha'e
vy aipoe'i:
9 "Eraa ndepo py ita tuvixakueve'i, ha'e emboje'apa pyrõa yvy jykue
guigua py, Faraó rokẽ rexei'i Tafnes py oĩ va'e py. Judeu regua avakue
oexaa py ejapo.
10 Ha'e vy aipo're 'rã ha'e kuery pe: 'Po rami ijayvu SENHOR ixondaro
reta va'e, Israel kuery Ruete: Ne'exa, apy ae xee ambou 'rã xerembiguai
Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor. Ha'e vy henda opena atyrã amoĩ
uka 'rã kova'e ita amboje'a uka va'ekue áry. Ha'e ramo kova'e ita áry rupi
ojapo 'rã oguy'i guenda openaaty ao'iarã.
11 Ha'e va'e ou vy ombovaipa 'rã Egito yvy. Ha'e rami vy ojuka 'rã ojuka
pyrã ikuai va'e ha'e javi, escravo-rã heraa pyrã ma ogueraa 'rã escravo-rã,
ha'e rã kyxe py ojuka pyrã ma kyxe py ae 'rã ojukapa.
12 Mba'eta omoendy 'rã oo Egito pygua kuery ruete peguare, oapypa 'rã.
Ha'e rã mba'emo ra'angaa opyta va'e ma oipe'apa 'rã heravy. Oipe'apa 'rã
heravy mba'emo Egito yvy re ikuai va'ekue, vexa'i re opena va'e kamixa
puku py onhemonde ovya rami avi. Ha'e rami vy oo porã ju 'rã ha'e gui.
13 Omboa'ypa 'rã ita mba'emo ra'angaarã Egito yvy re omopu'ã mbyre,
Bete-Semes py ikuai va'ekue. Oapypa 'rã guive oo Egito pygua kuery
ruete peguare.' "

Egito yvy re judeu kuery ikuai va'e ojerovia e'ỹa re ijayvuague

44 1 Ha'e gui SENHOR oayvu ombou Jeremias pe, judeu kuery Egito
yvy re ikuai va'e ha'e javi reko re, Migdol tetã py, Tafnes, Mênfis
ha'e Patros yvy re ikuai va'e re guive. Ha'e vy aipoe'i:
2 "Po rami SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete ijayvu: Pexa ma
opa mba'e vai Jerusalém ha'e Judá re tetã ikuai va'e áry ambou va'ekue.
Ne'exa, aỹ minha tekoa ve'ỹ ma opyta, ha'e py ikuai va'ekue jipoavei.
3 Ha'e kuery re ha'e nunga oiko mba'emo vai anho ojapoague re.
Xembopoxy rive okuapy amboae ramigua tuuete re ovapa vy, ha'e va'e
pe heakuã porã va'e oapy aguã. Ha'e nunga ma teĩgueve voi ha'e kuery

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

oikuaa va'ekue'ỹ, neĩ peẽ kuery, peneramoĩ kuery voi oexa kuaa va'ekue'ỹ teĩ.
4 Xee ma ko'ẽ rai'i guive ha'e kuery pe ambou va'ekue xerembiguai profeta
kuery, ha'e kuery pe aipoe'i aguã: 'Nda'evei guĩ nunga ojeguarupy xee
ajou vai va'e pejapoa rupi pendekuai aguã', he'i aguã.
5 Ha'e rami teĩ ha'e kuery noendu potai, neĩ ndojapyxakai gueko vai gui
ojeko rerova e'ỹ aguã, amboae ramigua tuuete kuery pe mba'emo oapy
okuapya gui guive.
6 Ha'e ramo mae ambou xepoxya ha'e namboaxyveia. Judá re tetã
ikuai va'e áry ou, Jerusalém py tape ikuai va'e rupi guive. Ha'e ramo
ombovaipa pyre, tekoa ve'ỹ opyta, aỹ minha jaexaa rami", he'i.
7 Aỹ ma po rami ju ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery
Ruete: "Mba'e re tu pendejeupe ae ri pejapo vaia rupi pendekuai?
Mba'eta Judá kuery mbyte gui pemokanhymba avakue, kunhague,
kyrĩgue ha'e okambu va'e kuery voi, peẽ kuery va'e regua oikove e'ỹ
aguã.
8 Mba'e re tu xembopoxy teri pekuapy mba'emo pendepo py pejapoa
py rive? Mba'eta mba'emo ra'angaa pe rive 'rã peapy heakuã porã va'e
Egito yvy re peoague py. Ha'e rami py peẽ ae penhemokanhy peovy, ha'e
penhemoingo yvy regua kuery ojojai rei ha'e ojou vai va'erã.
9 Penderexarai ma teve peneramoĩ kuery reko vaiague re, ha'e Judá pygua
huvixa kuery avakue ha'e kunhague reko vaiague re? Penderexarai teve
pendera'yxy kuery reve pendereko vaiague re, ha'e Judá yvy re ha'e
Jerusalém mbyte rupi ae pendekuaiague re?
10 Mba'eta aỹ peve peẽ kuery napenhemo'yvyĩ'i, xerenonde teĩ
pejererokyje rupi e'ỹ pendekuai, mba'eta xeguigua lei rupi e'ỹ
pendekuai, pendevy ha'e peneramoĩ kuery pe xeayvu aeja va'ekue rupi
e'ỹ guive."
11 Ha'e rami vy SENHOR ixondaro reta va'e Israel kuery Ruete aipoe'i:
"Ne'exa, aỹ penderovai arova 'rã xerova pendere ajapo vai aguã, Judá
regua kuery amokanhymba aguã.
12 Ha'e rami vy aipe'apa 'rã Judá regua okuave'i va'e Egito yvy re ikuai
aguã onhea'ã rei va'ekue. Ha'e ramo ha'e kuery omanomba 'rã ha'e py
ae. Kyxe py ojukaa 'rã, e'ỹ vy karuai gui 'rã ho'a. Kyrĩgue'i ha'e tujakue'i
okanhymba 'rã. Kyxe py, e'ỹ vy karuai gui omanomba 'rã. Ayvu vaipy 'rã
ikuai, nhomondyipaarã, ojou vaipy ha'e ojojai reipy.
13 Mba'eta Jerusalém tetã re ajapoague rami ae xee ambopaga 'rã Egito
yvy re ikuai va'e, kyxe, karuai ha'e mba'eaxy vaikue ambou vy.
14 Ha'e va'e gui ma mava'eve ndoo jepeai 'rã, Judá gui Egito yvy re ikuai
aguã oo va'ekue regua. Ndoikoavei 'rã Judá yvy katy ojevy va'erã, ha'e
katy ju ojevyxe teĩ. Ha'e katy ndojevyavei 'rã, amongue ete'i oo jepe
va'ekue e'ỹ vy."

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jeremias ayvu ombovai atã okuapyague

15 Ha'e gui Egito yvy re Patros py heta ikuai kunhague tuuete kuery
mboae pe rive heakuã porã va'e rapya kuery. Kunhague ha'e rami ikuaia
ma ime kuery oikuaa avi. Ha'e rami vy ome kuery reve ijaty okuapy,
heta va'e kuery ha'e javi reve. Jeremias pe ha'e kuery ombovai vy aipoe'i
okuapy:
16 — Nhanderuete rery rupi ayvu orevy remombe'u teĩ ore ma
ndorojapoi 'rã ndeayvua.
17 Ha'e rami 'rãgue py oreayvua rami ae 'rã rojapo. Ha'e rami vy mba'emo
heakuã porã va'e roapyve tema 'rã yva re orexyete oĩ va'e pe. Ixupe
rome'ẽ avi 'rã mba'emo rykue orekuaiaty rami ae, oreramoĩ kuery
ikuaiague rami guive, oreruvixave kuery ha'e yvatekueve Judá regua tetã
ikuai va'e rupi ha'e Jerusalém tetã mbyte rupi ikuaiague rami. Mba'eta
ha'e va'e jave ma orevy ndoatai va'ekue mbojape. Roiko porã va'ekue,
mba'emo vai ndoikoi guive.
18 Ha'e gui aỹ ma orexyete yva pygua pe heakuã porã va'e roapyaty gui
roipytu'u rire, ha'e ixupe mba'emo rykue norome'ẽvei ma rire opa mba'e
oatapa orevy. Kyxe py roiko vaipa, karuai ha'e mba'eaxy vaikue gui guive.
19 Ha'e rami avi oreme kuery reve e'ỹ ri ty'y orexyete yva pygua pe rome'ẽ
heakuã porã va'e ha'e mba'emo rykue roapy? — he'i okuapy.

Ha'e kuery ombopagaa aguã re Jeremias ijayvuague

20 Ha'e ramo Jeremias ombovai heta va'e kuery ha'e javi: avakue,
kunhague ha'e pavẽ rei ha'e rami ete ixupe ijayvu va'ekue guive. Ha'e vy
aipoe'i:
21 — SENHOR nda'u hexarai ha'e ndoikuaa potai 'rã ri ha'e nungakue re,
Judá regua tetã ha'e Jerusalém mbyte rupi mba'emo peapy pekuapyague
re, peneramoĩ kuery voi, penderuvixa kuery, yvatekueve, ha'e pendeyvy
jave rupi ikuai va'e ojapoague re?
22 Any, pendeko vai pekuapya ma SENHOR ndogueropo'akavei ma,
ojeguarupy anho pejapo ramo. Ha'e nunga rupi ae pendeyvy opyta tekoa
ve'ỹ ha'e nhomondyipaarã, ha'e py jipoavei aguã, aỹ jaexaa rami ae.
23 Mba'eta SENHOR rovai ae pejejavy heakuã porã va'e peapy pekuapya
py. Napendu potai guive SENHOR ayvu. Ixuguigua lei ojapo uka va'ekue
rupi e'ỹ pendekuai. Ha'e nunga rupi ae ri pendere ou mba'emo vai, aỹ
jaexaa rami — he'i.
24 Jeremias aipoe'ive ju heta va'e kuery pe, kunhague pe guive:
— Peẽ kuery Judá regua Egito yvy re pendekuai va'e ha'e javi,
pejapyxaka ke SENHOR ijayvua re.
25 Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete aipoe'i: “Peẽ
ha'e pendera'yxy kuery reve ma pendejuru py anho e'ỹ pejejavypa

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pekuapy, pendepo py ae pejapo penhemboayvuague. Mba'eta aipopeje:
‘Orexyete yva pygua pe ronhemboayvu rokuapy mba'emo roapy ha'e
mba'emo rykue rome'ẽ aguã re. Ha'e gui oreayvuague rojapopa 'rã’, peje
va'ekue. Ha'e nunga rupi aỹ pejapopa na pendeayvuague, ojeupitypa ete
aguã rami pejapo”, he'i.
26 Ha'e rami avi Judá regua Egito yvy re pendekuai va'e, pendu ke SENHOR
ayvu: “Ne'exa, xee ma aura 'rã xerery ipo'akapa va'e rupi ae, raka'e rã teĩ
Egito yvy jave rupi Judá kuery juru gui nonhenduvei ma 'rã xerery rupi
oura vy ‘Anhetẽ ete SENHOR oikove va'e rery rupi aura’, he'i va'e.
27 Mba'eta ne'exa, ha'e kuery re xee aikuaa pota 'rã mba'emo vai ambou
aguã, mba'emo porã nda'ei. Ha'e ramo Judá kuery Egito yvy re ikuai va'e
ha'e javi oiko vai 'rã kyxe py e'ỹ vy karuai gui, okanhymba peve.
28 Amongue ete'i 'rã kyxe gui oo jepe vy Egito yvy gui ojevy Judá yvy
katy. Ha'e rã Judá kuery Egito yvy re ikuai aguã oo va'ekue mboae ma
oikuaapa 'rã xeayvu pa ojeupity va'ea, tyrã pa ha'e kuery ayvu.
29 Pova'e nunga ajapo 'rã peikuaa aguã kova'e tekoa py rombopaga 'rãa,
ha'e anhetẽ xeayvuague ojeupitypa 'rãa peẽ kuery re mba'emo vai ambou
aguã regua”, he'i SENHOR.
30 “Ne'exa, po rami 'rã peikuaa. Egito pygua huvixa Faraó Hofra hery
va'e ma xee amboaxa 'rã hovaigua ijukaxea kuery po py, Judá pygua
huvixa Zedequias minha hovaigua ijukaxea Babilônia pygua huvixa
Nabucodonosor po py amboaxaague rami ae”, he'i SENHOR.

Baruque pe Jeremias ayvu omombe'uague

45 1 Josias ra'y Joaquim Judá pygua huvixa va'e irundy ma'etỹ re ma
oĩ jave profeta Nerias ra'y Baruque ombopara oiny Jeremias ayvu
kuaxia re. Ha'e gui ixupe ju Jeremias ijayvu vy aipoe'i:
2 — Baruque, po rami SENHOR Israel kuery Ruete ijayvu ndereko re.
3 Ndee ma aipo're va'ekue: “Xee tu nda'evei ete aikovy! Mba'eta xee aiko
axya áryve SENHOR ombou ndavy'aive aguã. Xekane'õ ma xepoaẽ riaea
py, ndajoui apytu'u aguã”, 're va'ekue.
4 Ha'e ramo aipoe'i uka ndevy: “Po rami ijayvu SENHOR: Ne'exa, xee ma
aitypa ju 'rã amopu'ã va'ekue, ha'e amondoro ju 'rã anhotỹ va'ekue. Ha'e
nunga oiko 'rã yvy jave re.
5 Ha'e gui ndee ha'vy ndeyvateve nhea'ã teve? Enhea'ãve eme ha'e rami.
Mba'eta ne'exa, avakue ha'e javi áry xee ambou 'rã mba'emo vai. Ha'e rã
ndee ma rojapo 'rã nderekoverã rejou aguã rami, mamo rã rei reoa py”,
he'i SENHOR.

Egito pygua kuery rekorã re ijayvuague

46 1 Po rami profeta Jeremias pe SENHOR ombou oayvu yvy regua
kuery rovai.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Egito yvy re ranhe ayvu oĩ, Egito pygua huvixa Faraó Neco xondaro
kuery rovai. Mba'e ha'e va'e xondaro kuery re Babilônia pygua huvixa
Nabucodonosor opu'ã vy ipo'aka. Carquemis tetã re ipo'aka Eufrates yakã
yvýry, irundy ma'etỹ re ma Josias ra'y Jeoaquim Judá pygua huvixa oĩ
jave py. Ha'e vy aipoe'i:
3 "Pereko katu ke hu'y jokoarã ha'e nhomo'ãa tuvixa va'e. Ha'e vy tapeo
joe pepu'ã aguã katy.
4 Pembokupe árygua kavaju, kavaju árygua kuery guive toĩmba. Ha'e vy
ngora hatã va'e reve pejexa uka pavẽ. Pereko katu ke hu'y, penhemonde
guive pexo regua py.
5 Ha'e rire teĩ mba'exa tu aexa okyje va'e ojevypa jogueruvy rã? Mba'eta
ipy'a guaxukueve re ipo'akaa ra'e. Ha'e ramo ha'e kuery ma guakykue re
oma'ẽ e'ỹ re onhamba oje'oivy, jovaive-ive re imongyjearã ombojere ouvy
ramo", he'i SENHOR.
6 "Ha'e kuery onha ratã teĩ nda'evei ojava ete aguã, ipy'a guaxukueve
teĩ ndoo jepei. Mba'eta kuaray ijapu'a'ia katy Eufrates yakã yvýry rupi
onhepyxanga vy ho'apa joguerupy.
7 "Mava'e kuery tu Nilo yakã oxyry atãa rami oẽ jogueruvy va'e, yakã
yy omyĩ atã-atã va'e rami?
8 Egito pygua kuery ae ri Nilo yakã oxyry atãa rami oẽ jogueruvy va'e.
Mba'eta ha'e kuery aipoe'i okuapy: 'Nhaẽ vy jajao'ipa 'rã yvy jave rupi,
nhambovaipa 'rã tetã ikuai va'e, ha'e pygua kuery ha'e javi guive', he'i teĩ.
9 Neĩ ke kavaju árygua kuery, tapeo, pemondyi heravy karóxa mboguataa
kuery, ipy'a guaxukueve ha'e javi toẽmba avi. Etiópia pygua ha'e Pute
pygua kuery voi oo hu'y jokoa reve, Líbia pygua kuery guyrapa oiporu
kuaa va'e voi.
10 Mba'eta ha'e va'e ára ma SENHOR ára, SENHOR ixondaro reta va'e
ngovaigua kuery ombopaga aguã. Ha'e nunga rupi omomba 'rã kyxe py.
Ha'e ramo nhomomba 'rã inhakanhymba ha'e tuguy py oka'upa peve.
Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e ae oa'anga jojuka aguã, kuaray
ijapu'a'ia katy Eufrates yakã yvýry.
11 "Ha'e gui Egito pygua rajy kuery, tapeo Gileade katy moã peru
aguã. Ha'e rami avi moã pejou reta teĩ nda'evei, mba'eta moã jipoi
penemongueraarã.
12 Yvy regua kuery oendu ma okuapy penemoxĩmbaarã ou rã, yvy jave
rupi peneraxẽ rei nhendu ramo. Ha'e vy pendea pygua ipy'a guaxukueve
onha jogueravy vy ojeapi 'rã ipy'a guaxukueve mboae re. Ha'e rami vy
jojavi 'rã ho'apa."
13 Ha'e gui po rami SENHOR ijayvu profeta Jeremias pe. Babilônia pygua
huvixa Nabucodonosor ou vy Egito yvy regua kuery re opu'ã aguã re ijayvu.
14 "Pemombe'u ke pova'e ayvu Egito yvy re. Migdol py ke pendu uka,
Mênfis ha'e Tafnes tetã py guive. Ha'e vy aipopeje 'rã: 'Pejexa uka ke,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

peiko katupa, mba'eta kyxe omomba ma heravy pendeyvýry ikuai va'e
ha'e javi', peje 'rã.
15 Mba'exa tu oitya ma penderuete ra'angaa Toro pejea? Nai'aĩ ranhei ma
voi, SENHOR ae oity ramo.
16 SENHOR ma heta ete ojapo onhepyxanga vy ho'a aguã rami. Ha'e kuery
jo'a-jo'a ho'a ovy vy aipoe'i 'rã: 'Pevy ke, jajevypa ju nhaneretarã kuerya
katy, nhanekyrĩ'iague py, kyxe py nhanemombaa gui', he'i 'rã.
17 Ha'e py ma Egito pygua huvixa Faraó ojavykya rei vy ixupe 'Hevovo rei
va'e rive', he'i 'rã okuapy, mba'emo ojapoa ára omboaxa rive rire", he'i.
18 Ha'e gui ma Huvixa SENHOR ixondaro reta va'e hery va'e aipoe'i: "Anhetẽ ete
xee ae rekove rupi aura vy aipoa'e: Ou 'rã peteĩ ipo'akave ete va'e, Tabor yvyty
pavẽ gui yvatevea rami, ha'e Carmelo yvyty ye'ẽ yvýry oĩa rami ojekuaa porã va'e.
19 Ha'e nunga rupi Egito pygua rajy kuery, pereko katu ke penemba'e
rei-rei peraa aguã escravo-rã pendereraa katy. Mba'eta Mênfis tetã ma
ombovaipaa ma, omokanhymbaa ma avave rei noĩavei aguã rami.
20 Egito yvy ma vaka ra'y iporãve va'e ramigua teĩ ou ma oiny mbytu
kuaray ijapu'a'ia katy gui.
21 Ha'e ramo xondaro kuery peráta re ha'e kuery ojou va'ekue voi vaka omongyra
pyre rami ikuai teĩ ojekupe rerova vy ojavapa 'rã jogueravy. Joe nopu'ãi 'rãe,
mba'eta ha'e pygua kuery re ou imombaarã ha'e ombopagaa aguã ára.
22 Ha'e rami vy Egito pygua kuery ma mboi onha vy hevovo rei ovya rami
'rã onhendu, mba'eta ha'e kuery rovai hovaigua kuery ou ma oiny haxa
reve, yvyra rake'oa rami.
23 Ha'e kuery ojayapa 'rã ka'aguy inhana ete teĩ", he'i SENHOR. "Ha'e
kuery ma tuku-karu gui hetave 'rã, mbovy e'ỹ 'rã ikuai.
24 Ha'e nunga rupi Egito pygua rajy kuery oxĩmba ma, kuaray ijapu'a'ia
katy guigua kuery po py omboaxaa rire."
25 Ha'e gui ma SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete aipoe'i:
"Ne'exa, ambopaga 'rã Nô tetã pygua kuery ruete Amom, ha'e gui Faraó,
Egito yvy regua kuery, ha'e pygua tuuete ramigua kuery guive. Faraó
reve ambopaga avi 'rã hexe ojerovia va'e kuery.
26 Ha'e kuery amboaxapa 'rã ijukaxea kuery po py, Babilônia pygua
huvixa Nabucodonosor po py ae, hembiguai kuery po py guive. Ha'e rami
teĩ ha'e va'e rire ma ha'e py hekoa ju 'rã yma guare rami ae", he'i SENHOR.
27 "Ha'e nunga rupi xerembiguai Jacó kuery, pekyje eme. Israel kuery,
penhemondyi eme. Mba'eta xee rogueraa jepe 'rã yvy peoague gui mombyry teĩ,
peneramymino kuery arupa ju 'rã yvy escravo-rã ogueraa ague gui. Ha'e ramo
Jacó kuery ojevypa ju 'rã, opytu'u ha'e ikuai porã'i 'rã, imongyjearã jipovei ramo.
28 Ha'e nunga rupi xerembiguai Jacó kuery, pekyje eme, mba'eta xee aiko
pendereve. Xee amomba 'rã yvy regua kuery romondoukaague pygua.
Ha'e rã peẽ kuery ma noromombai 'rã. Xee rombopaga 'rã teĩ ha'evea
peve'i, mba'eta noromboeko porã rivei 'rã", he'i SENHOR.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Filisteu kuery rekorã re ijayvuague

47 1 Ha'e gui filisteu kuery regua ayvu ju profeta Jeremias pe
SENHOR ombou va'ekue, Gaza tetã re Faraó kuery opu'ã e'ỹ
mbove.
2 Ha'e vy SENHOR aipoe'i: “Ne'exa, kuaray ijapu'a'ia katy gui yy opu'ã-pu'ã
vy oxyry atã 'rã ouvy. Ha'e rami vy ojao'ipa 'rã heravy yvy ha'e ikuai va'e
ha'e javi, tetã ha'e ha'e pygua kuery guive.[h] Ha'e ramo avakue ojapukai
pavẽ 'rã, yvy re ikuai va'e ojae'opa 'rã okuapy,
3 mba'eta oendu 'rã kavaju pyambu ha'e hevovo rei ouvya, karóxa parãa
ha'e iruéra nhe'ẽ reia. Ha'e rami vy tuu kuery noipytyvõ kuaavei 'rã gua'y
kuery, ipo kangypaa gui rive.
4 Mba'eta omombaa aguã ára ovaẽ ma oiny filisteu kuery, Tiro ha'e Sidom
tetã pytyvõarã ikuai va'ekue rembyrekue omokanhymbaa aguã. Ha'e rami
vy SENHOR omomba 'rã filisteu kuery, Caftor ye'ẽ pa'ũ re okuave'i va'ekue
guive.
5 Ha'e ramo Gaza tetã pygua kuery onhopĩmba 'rã oakã, Asquelom pygua
kuery voi okyrirĩmba 'rã okuapy, yvyugua rupi ikuai va'e ha'e javi reve.
Raka'e peve tu penhekyxĩmba rei 'rã?
6 “Aipopeje: ‘Ai SENHOR guigua kyxe, raka'e peve nda'u repytu'ua rupi
e'ỹ 'rã reiko? Ejevy ju ke nderyru py, repytu'u ha'e reĩ rive ju aguã’, peje teĩ.
7 “Ha'e rami avi kyxe, mba'exa tu repytu'u ta SENHOR ndevy mba'emo
ojapo uka teri ramo? Mba'eta reo 'rã Asquelom tetã re, ye'ẽ yvýry ikuai
va'e re guive, mamo rã nemondoukaa katy rei.”

Moabe pygua kuery rekorã re ijayvuague

48 1 Ha'e gui Moabe yvy regua ayvu ju SENHOR ixondaro reta va'e,
Israel kuery Ruete ombou va'ekue: “Nda'evei ete 'rã Nebo tetã
pygua kuery pe, ombovaipaa ma ramo. Quiriataim pygua kuery voi
oxĩmba 'rã, ha'e kuery re ipo'akaa rire. Tetã ikorapa va'e py voi oxĩmba
ha'e onhemondyipa 'rã okuapy.
2 Mba'eta Moabe yvy re ndojouavei ma iporãgueve ikuai va'ekue. Hesbom
tetã py jogueroayvua 'rã ha'e kuery rovai opu'ã aguã re. Ha'e vy aipo'ea
'rã: ‘Peju ke, nhamomba, peteĩ regua ikuai ve'ỹ aguã’, 'ea. Ha'e ramo
ndee Madmém tetã pygua kuery voi pekyrirĩmba 'rã, ha'e kyxe revegua
penderakykue monha 'rã.
3 Horonaim gui voi haxẽ rei va'e onhendu, ombovaipaa ha'e omombaa ete
rire.
4 Ha'e rami py Moabe yvy ivaipa ma. Ha'e ramo ha'e pygua ra'y kue'iry
ojapukai nhendu 'rã okuapy.

---

[h] **47.2** “Yy ou” he'ia ma Babilônia pygua kuery joe opu'ã vy ou aguã re ijayvu vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Luíte yvy'ã katy oẽ ovya rupi ojae'oa 'rã jogueravy opo'o e'ỹ re. Ha'e gui
Horonaim yvy'ã guy katy oguejy ovya rupi ipy'a vai nhendu 'rã jogueravy
omokanhymbaa rã.
6 Pejava ke penderekove peraa jepe aguã, yvy piru reia py peteĩ yvyra'i
ha'e ae'i hi'aĩ va'e rami teĩ.
7 Ndee ae mba'emo rejapo va'e re ha'e mba'emo rerekopa va'ekue re rive
rejerovia rire ndee voi ndepe'aa 'rã. Mba'eta tuuete ramigua Quemos voi
heraa 'rã, ixupegua sacerdote kuery ha'e yvatekueve guive.
8 Mba'eta peteĩ-teĩ tetã re ou 'rã imbovaipaarã, neĩ peteĩve ma ndoo jepei
'rã. Ha'e ramo yvyugua rupi ikuai va'ekue omanomba 'rã, nhuũndy rupi
ikuai va'e voi, ha'e rami aguã SENHOR ijayvu rire.
9 "Moabe pygua kuery pe tome'ẽa ipeporã, oveve vy oo jepe aguã.
Mba'eta ha'e kuery retã ombovaipaa 'rã, avave rei noĩavei ma 'rã ha'e py.
10 Ayvu vaipy toiko SENHOR pe kyre'ỹa rupi e'ỹ omba'eapo va'e, jouguy
moẽa py okyxe ndoiporui va'e.
11 Mba'eta Moabe pygua kuery ma jypy'i guive ikuai porã'i va'ekue, vinho
hyru py oky'akue reve opyta riae oiny va'e rami, ha'e hyru mboae py
teĩgueve ndoguerovaai teri va'e rami, mba'eta ha'e kuery ma peteĩgueve
ma voi escravo-rã heraa va'e'ỹ teri. Ha'e rami vy jypy guare rami ae hee
ha'e heakuã porã tema va'e rami ikuai teĩ."
12 Mba'eta SENHOR aipoe'i: "Ne'exa, ou ma oiny ára ha'e kuery rovai
ambou aguã vinho onhoẽa rami avi oipe'apa va'erã kuery. Ha'e ramo ha'e
kuery onhoẽmba 'rã hyru gui, hyrukue ombovopa 'rã guive.
13 Ha'e ramo Moabe pygua kuery oxĩmba 'rã nguuete ramigua Quemos re
rive ojeroviaague gui, Israel kuery Betel py mba'emo re ojeroviaague gui
oxĩmba okuapyague rami.
14 Mba'exa vy tu aipopeje: 'Ore kuery ma orepy'a guaxukueve, ava
mbaraetekue joe ropu'ãa pyguarã meme orekuai', peje?
15 Mba'eta Moabe yvy ombovaipaa ramo ha'e pygua kuery oẽmba ma jogueravy
guetã gui. Ha'e pygua kunumigue xondarorã oiporavo pyre voi heraapa ma
ojukaa aguã katy", he'i Huvixa guaxuve, SENHOR ixondaro reta va'e hery va'e.
16 "Ovaẽ rai'i ma Moabe pygua kuery okanhymba aguã, ovaẽ rai'i ete
ma mba'emo vai.
17 Ha'e kuery ijyvýry pendekuai va'e pemboaxy ke, hery peikuaa va'e ha'e
javi. Ha'e vy aipopeje: 'Mba'exa tu yvyra imbaraete, popoka iporã va'ekue
opẽ vyvoi!' peje.
18 Ha'e gui Dibom pygua rajy kuery, peguejy ma penerenda porã gui, ha'e
yvy py rive ju peguapy peiny. Mba'eta penderovai oẽ ma ouvy Moabe yvy
mombaarã, peneretã ikorapa va'ekue guive ombovaipa.
19 Ha'e gui Aroer pygua kuery voi, peĩ ke tape yvýry, ha'e pexa pota
peiny. Ha'e vy peporandu ke ojava ha'e oo jepe va'e kuery pe: 'Mba'e tu
oiko?' peje.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Ombovai 'rã: ‘Moabe pygua kuery oxĩmba ma okuapy, onhemondyipa
rei guive. Penhendu ha'e pejapukai, ha'e Arnom yakã peve pemombe'u
Moabe yvy ombovaipaa maa’, he'i 'rã.
21 Nhuũndy ikuai va'e re voi ou imokanhymbaarã, Holom tetã, Jaza ha'e
Mefaate áry,
22 ha'e gui Dibom, Nebo ha'e Bete-Diblataim áry,
23 Quiriataim, Bete-Gamul ha'e Bete-Meom áry,
24 Queriote ha'e Bozra áry, Moabe yvy re tetã ikuai va'e ha'e javi áry,
mombyry ha'e ha'e'i rupigua guive.
25 Omombaa ma Moabe pygua kuery po'akaa, ijyva omopẽmbaa ma”, he'i
SENHOR.
26 “Pemoakanhymba oka'u va'e rami, SENHOR rovai onhemboyvate rei
rire. Ha'e ramo Moabe pygua kuery onhembojere-jere 'rã nhoguenoiny
ombojevyague rupi ae, ijojai reia kuery oexaa py.
27 Mba'eta peẽ kuery nda'u Israel kuery napendejojai rei avi? Ha'e kuery
nda'u imonda va'e kuery reve ri ombo'aa, pejojai reia rupi pendeayvu aguã?
28 Ha'e nunga rupi Moabe pygua kuery, pejapa ke peneretã, itaova guýry
rive ju pendekuai aguã. Itakua rupi apykaxu onhemboaitya rami rive
pendekuai.
29 Roendu ma Moabe pygua kuery onhemboyvate reia omombe'ua rã.
Mba'eta opa mba'e py onhemboyvate ha'e ojejou porã rei okuapy opy'a py.
Okuraxõ py ojee anho rei ojerovia.”
30 SENHOR aipoe'i: “Xee aikuaa ma ha'e kuery ojerovia reia. Ha'e rami
teĩ ha'e rami ikuaia ma mba'everã ndovarei. Ijapu reia ndoikoi 'rãe.
31 Ha'e nunga rupi ae xepoaẽ Moabe yvy re, Moabe py ikuai va'e ha'e javi
re ajae'o, ha'e avakue Quir-Heres pygua re xepy'a vai.
32 Jazer kuery ojae'oa gui xee ajae'ove peẽ Sibma tetã pygua kuery uva
rembypy hi'aĩ va'e rami pendekuai va'ekue re. Mba'eta jypy ma penderapo
oo ye'ẽ rovai peve, ye'ẽ rembe Jazer oĩa peve ete oo va'ekue. Ha'e rami teĩ
imokanhyarã ou ma nde'a kuaray puku jave py ikuai va'ekue re.
33 Ha'e rami vy Moabe yvy gui oipe'apa ma ikuai rive reia ha'e mba'ety
porã re ovy'a rei okuapya. Mba'eta ajapo uva oumbiriaty gui vinho
nonheẽvei aguã rami, ha'e ramo ndoikoavei ma 'rã ovy'a reve vinho
oumbiri va'erã. Ojapukai va'e ma ovy'aa rupi ve'ỹ 'rã ojapukai.
34 Ha'e rami 'rãgue py oendua 'rã Hesbom pygua kuery haxẽa, Eleale ha'e
Jaza peve. Zoar guive oendua 'rã Horonaim ha'e Eglate-Selisias peve.
Ninrim py yy oĩ va'e typa avi.
35 Mba'eta Moabe gui amokanhymba 'rã yvy'ã rupi nguuete ramigua pe
mba'emo oapy va'ekue, heakuã porã va'e rapyare kuery guive”, he'i SENHOR.
36 “Ha'e nunga rupi Moabe pygua kuery re xepy'a py xepoaẽ ratã mimby
pu rami. Mimby rami ajae'o Quir-Heres pygua avakue re, ha'e kuery
oguerekopa va'ekue okanhymba ramo.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

37 Ha'e nunga rupi ha'e kuery ha'e javi ojayapa o'a ha'e guendyva. Opo
rupi guive onhekyxĩmba, ha'e voxa vaikue py rive onhemama.[i]
38 Moabe yvy jave rupi ikuai ojae'o va'e ngoo áry ha'e tetã mbyte rupi,
Moabe amboa'ypa rire mba'emo ryrukue nhae'ũ guigua ndoipotaaveipy
rami. Ha'e nunga rupi ae ombovaipa pyre opyta", he'i SENHOR.
39 "Ha'e ramo ha'e kuery hevovo rei okuapy. Moabe pygua kuery okupe
rive oguerova okuapy oxĩmba rei vy. Mba'eta ijyvýry ikuai va'e regua pe
Moabe yvy itui ojojai reipy ha'e nhomondyipaarã."
40 Mba'eta po rami SENHOR ijayvu: "Ne'exa, Moabe rovaigua kuery ma
taguato ovevea rupi opepo oipyo va'e rami ou.
41 Ha'e ramo tetã ikuai va'e oipe'apa, oo ikorapa va'ekue guive. Ha'e va'e
ára ma Moabe pygua ipy'a guaxukueve va'ekue ipy'a tytypa rei 'rã kunha
imemby raxy va'e rami.
42 Ha'e rami Moabe pygua kuery okanhymba 'rã, peteĩ regua ikuai ve'ỹ
aguã, SENHOR rovai onhemboyvate rire.
43 Moabe pygua kuery, pende'áry ou oiny tekorã ve'ỹ, yvykua ha'e nhuã
xã", he'i SENHOR.
44 "Ha'e gui tekorã ve'ỹ gui onha va'e ho'a 'rã yvykua py, ha'e yvykua gui
oẽ ovy va'e ma nhuã xã re ju 'rã ho'a. Mba'eta Moabe pygua kuery áry
ambou 'rã ambopaga aguã ma'etỹ", he'i SENHOR.
45 "Ha'e gui oo jepe va'ekue ikangypa vy opyta 'rã okuapy Hesbom
tetã yvýry. Ha'e rami teĩ Hesbom gui oẽ 'rã tata, Siom mbyte gui oẽ 'rã
hendy vuku-a Moabe pygua kuery apyte rapyarã. Ha'e rami vy oapypa 'rã
hevovo rei va'ekue inhakã áry rupi.
46 Moabe pygua kuery, nda'evei ete 'rã pendevy. Pekanhymba ma, Quemos
guigua pendekuai va'e. Ha'e ramo pendera'y kuery escravo-rã heraapaa
ma, nderajy kuery guive.
47 Ha'e rami teĩ opaa ára py ma ambopyau 'rã Moabe pygua kuery ikuaia",
he'i SENHOR. Apy peve opa ma Moabe rovai ayvu ombou va'ekue.

Amom pygua kuery rekorã re ijayvuague

49 1 Ha'e gui Amom ramymino kuery re ma po rami SENHOR
ijayvu: "Xapy'a rei nda'u Israel kuery ndoikoi ri? Neĩ teĩve Israel
ramymino teve ndoikoi? Ha'e rami ri ramo mba'e re tu tuuete ramigua
Milcom pegua kuery ikuai Gade regua yvy re? Ha'e katy'i tetã ikuai va'e
rupi voi ixupegua kuery ikuai."[j]
2 Ha'e nunga rupi SENHOR aipoe'i: "Ne'exa, ovaẽ ma ára ajapo aguã Amom
regua Rabá tetã pygua kuery mimby guaxu oendupa aguã rami, ha'e

---

[i] **48.37** Gueko rami vy ha'e rami 'rã ikuai onhemboaxya oendu vy. [j] **49.1** Milcom ma Amom pygua kuery ruete ramigua. Ha'e gui ixupegua kuery Amom regua ma Israel kuery retã oipe'a vy Gade yvy re hekoa, amboae kuery Israel kuery re opu'ã jave.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kuery re opu'ãa ta ouvy rã. Ha'e ramo tetã opyta 'rã mba'emo ra'ykue aty
rive, ha'e katy'i tekoa ikuai va'e okaipa 'rã guive. Ha'e gui Israel kuery ju
oipe'a 'rã guetã jopyare kuery retã", he'i SENHOR.
3 "Ha'e nunga rupi Hesbom pygua kuery, penhendu rei pekuapy, mba'eta
Ai tetã ombovaipaa ma. Ha'e Rabá tetã pygua kuery, pejapukai ke ha'e
penhemonde ajukue vaikue voxa guigua py. Pejae'o reve pejere-jere
peneretã kora rupi, mba'eta penderuete ramigua Milcom ogueraa avi 'rã,
ixupegua sacerdote kuery ha'e yvatekueve reve.
4 Ha'e gui tajy onhe'ẽ raxave va'e, mba'e re tu yvyugua mba'emo porã oĩa
ndeyvy re ikuai va'e rejou porãa rupi anho rei ri ndeayvu? Mba'emo rerekopa
va'e re anho rejerovia. Ha'e vy aipo're: 'Mava'e tu ou 'rã xerovai?' 're."
5 Ha'e nunga rupi SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i: "Nde'áry ambou 'rã
nanderekorãvei rei aguã, ndeyvýry ikuai va'e ha'e javi gui. Ha'e rami vy
peẽ kuery peteĩ-teĩ penemoxẽa 'rã heravy hovai katy, ndoikoai 'rã guive
penha va'ekue pendereru ju va'erã.
6 Ha'e rami teĩ ha'e va'e rire ma ambopyau 'rã Amom kuery ikuaia", he'i
SENHOR.

Edom pygua kuery rekorã re ijayvuague

7 Ha'e gui Edom pygua kuery re ma po rami SENHOR ixondaro reta
va'e ijayvu: "Temã tetã py nda'u ndoikoi ri hi'arandu va'e? Ha'e va'e kuery
hexaraipa ma nda'u hi'arandu va'e omongetaague re? Tyrã pa hi'arandua
okanhymba ete teve?[k]
8 Dedã py pendekoa va'e, pejava, pejere peovy, ha'e peike itakua ikuai
va'e py. Mba'eta peẽ kuery áry xee ambou 'rã Esaú ramymino kuery
penembopagaarã, pepaga aguã ára ovaẽ ma ramo.
9 Ha'e gui uva mono'õa kuery pendea py ou va'e rire ndoejai 'rãgue nda'u
amongue uva xã? E'ỹ vy pyávy imonda va'e ou va'e rire oipota va'e anho'i
ri nda'u ogueraa 'rãgue?
10 Ha'e rã xee ma aipe'apa rei 'rã Esaú kuery gui, ha'e onhemiaty ajou ukapa
ramo nonhemi kuaavei ma 'rã. Ha'e rami vy hamymino kuery omokanhymbaa
'rã, ta'y kuery, ha'e'i rupigua kuery guive. Ha'e rami rire ndoikovei ma 'rã.
11 Peja ke tyre'ỹ kuery, ha'e rã xee anhangareko 'rã okuave aguã rami.
Pendegua imeve'ỹ va'e kuery voi tojerovia xere."
12 Mba'eta po rami SENHOR ijayvu: "Ne'exa, karo gui oy'u aguã rami e'ỹ
ikuai va'ekue oy'upa ma. Ha'e rã ndee nda'u romboeko porã rive 'rã ri?
Any, xee noromboeko porãi 'rãe, ha'e ramo ndee voi rey'u 'rã."
13 Mba'eta SENHOR aipoe'i: "Xerery rupi ae aura Bozra tetã opyta aguã re
nhomondyipaarã, ojou vaipy, ombovaipa pyre ha'e ayvu vaipy. Ha'e katy'i
tetã ikuai va'e voi opyta 'rã tekoa ve'ỹ meme, raka'e rã peve."

---

k 49.7 Obadias 5-6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Edom pygua kuery ojejavyague re ombopagaa aguã re ijayvuague

14 Ha'e gui SENHOR gui ayvu mboae ju aendu ombou va'ekue. Mba'eta
yvy regua kuery pe peteĩ ayvu mombe'uarã omondouka. Ha'e ramo
aipoe'i 'rã: "Penhemboaty ke, tapeo ha'e kuery rovai, peiko katupa ke
Edom yvy re pepu'ã aguã", he'i 'rã.[l]
15 "Mba'eta ne'exa, yvy regua kuery mbyte rupi xee rojapo 'rã mbovy'i ete
pendekuai aguã, ha'e avave rei napenemboeteavei aguã rami.
16 Mba'eta renhomongyjea ha'e renhemboyvate reia ndepy'a re remoĩa
py ndee ae rejekore. Itakua ha'e yvyty áry rupi reiko, ha'e taguato rami
yvate ete rupi renhemboaity teĩ xee roity 'rã ha'e gui", he'i SENHOR.
17 "Ha'e nunga rupi Edom yvy itui 'rã nhomondyipaarã. Pavẽ rei ha'e rupi
oaxa va'e onhemondyipa ha'e ojojai rei 'rã jogueravy, ikuai axy ete rã oexa vy.
18 Mba'eta Sodoma ha'e Gomorra minha, ha'e tetã ha'e katy'i ikuai va'e
amokanhymbaague rami avi Edom yvy re voi avave rei ndaekoavei 'rã,
avave rei noĩavei 'rã ha'e py", he'i SENHOR.
19 "Ne'exa, guary minha Jordão yakã yvýry ka'aguy oĩ va'e gui oẽ 'rã ouvy
vexa'i nhuũndy hovy rei va'e rupi okaru okuapy va'e re. Ha'e rami ae xee
voi amondyipa vyvoi 'rã imondovy Edom pygua kuery. Ha'e rami vy ha'e
py amoĩ 'rã aiporavo va'e rei. Mba'eta mava'e tu oiko xee rami etegua?
Mava'e tu oiko xemboayvuarã? Mava'e joe opena va'e tu oiko xejokoarã?"
20 Ha'e nunga rupi pendu Edom rovai SENHOR onhembopy'aa, Temã
pygua kuery rovai guive. Mba'eta mymba kuery regua kyrĩve'i va'e teĩ
anhetẽ oipe'apaa 'rã, ikuaiaty guive ombovaipa 'rã ha'e kuery káuxa ae.
21 Ha'e kuery ho'apa rã yvy oryryipa rei 'rã tevovo onhendu va'e gui. Ha'e
kuery raxẽa ma Ye'ẽ Pytã rupi peve 'rã onhendu.
22 Ne'exa, taguato ovevea rupi opepo oipyo ovya rami avi peteĩ oẽ 'rã
ouvy Bozra tetã re. Ha'e va'e ára Edom pygua ipy'a guaxukueve ikuai
va'ekue teĩ ipy'a tytypa 'rã okuapy, kunha imemby raxy va'e rami.

Damasco pygua kuery rekorã re ijayvuague

23 Ha'e gui Damasco tetã pygua kuery regua ayvu ma po rami: "Hamate
ha'e Arpade pygua kuery oxĩmba rei 'rã okuapy. Mba'emo omombe'ua rã
oendu vy onhemondyipa 'rã, ye'ẽ omyĩ reia rami avi ndopytu'u kuaavei 'rã
okuapy.
24 Mba'eta Damasco pygua kuery ikangypa. Onhamba aguã ojere va'eri
oryryipa rive okuapy. Nhemondyia ha'e haxy va'e anho oendu, kunha
imemby raxy va'e rami.
25 Mba'exa tu Damasco tetã oejapaa, pavẽ ojou porã va'ekue ha'e xee voi
arovy'a va'ekue ri!

---

l 49.14 Obadias 1-4

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

26 Ha'e rami teĩ tetã mbyte rupi ho'apa 'rã kunumigue. Ha'e va'e ára ha'e
pygua avakue joe opu'ã va'ety omokyrirĩmbaa 'rã", he'i SENHOR ixondaro
reta va'e.
27 "Amoendy 'rã tata Damasco tetã kora re, huvixa Ben-Hadade ro guive
imombaarã."

Arábia pygua kuery rekorã re ijayvuague

28 Ha'e gui SENHOR ijayvu Quedar ha'e Hazor yvy re tetã ikuai va'e re
Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor opu'ã aguã re. Ha'e vy aipoe'i:
"Pepu'ã ke, tapeo Quedar yvy re, pemomba kuaray oua katygua kuery.
29 Peipe'apa ha'e kuery rekoa, hymba kuery, ajukue oo ao'ia, imba'e rei-rei,
hymba camelo kuery guive peraapa penemba'erã. Ha'e ramo ha'e kuery
pe 'Jova-jovai katy gui ou penemongyjearã', 'ea 'rã ojojai rei vy.
30 Ha'e nunga rupi Hazor py penderekoa va'e, pejavapa, tapeo mombyry,
itakua rupi ju pendekuai", he'i SENHOR. "Mba'eta Babilônia pygua huvixa
Nabucodonosor onhemongeta vy onhembopy'a peẽ kuery rovai opu'ã
aguã re.
31 Ha'e gui peẽ Babilônia pygua kuery, pepu'ã ke. Tapeo peteĩ yvy regua ikuai
porã'i ha'e mba'eve gui okyjea rupi e'ỹ ikuai va'e rovai", he'i SENHOR. "Ha'e
va'e kuery retã re ma okẽ noĩ, ijokoa voi jipoi. Ha'e kuery ae'i ikuai va'e.
32 Ha'e kuery rymba camelo ma omoxãmbaa 'rã heravy, hymba vaka voi
mbovy e'ỹ ikuai teĩ oipe'apaa 'rã. Ha'e rami vy yvytu oipejua katy rei
amoaĩ 'rã imondovy o'a apy ojaya va'e ha'e javi. Jova-jovai gui ambou 'rã
imbovaipaarã", he'i SENHOR.
33 "Ha'e rire ma Hazor tetã opyta 'rã jagua-tuvy nhe'ẽ ikuai atyrã rive,
raka'e rã peve 'rã ivaipa. Mava'eve noĩai 'rã ha'e py, peteĩve avakue ma voi
noĩavei 'rã."

Elão pygua kuery rekorã re ijayvuague

34 Ha'e gui profeta Jeremias pe ayvu Elão pygua kuery rovai SENHOR
ombou, Zedequias Judá pygua huvixa oĩ ypy'i jave py. Ha'e vy aipoe'i:
35 "Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e: Ne'exa, xee amopẽ 'rã Elão
pygua kuery rapa, ha'e va'e rupi vy ipo'akapa rei ramo.
36 Mba'eta Elão re ambou 'rã yvytu yva apy irundy oĩ va'e gui oipeju va'e.
Ha'e rami vy amoaĩmba 'rã imondovy yvytu oipejua ha'e javi rupi. Ha'e
ramo yvy ha'e javi rupi 'rã Elão guigua ojava.
37 Mba'eta ajapo 'rã ngovaigua kuery renonde Elão pygua kuery oryryipa
reve ojexa ukapa aguã rami, ijukaxea kuery renonde ae. Elão pygua
kuery áry ambou 'rã mba'emo vai, xepoxya hendy va'e", he'i SENHOR.
"Ha'e gui hakykue ju ambou 'rã kyxe revegua, omomba peve.
38 Ha'e gui Elão py xerenda apena atyrã amoĩ vy amokanhymba 'rã ha'e
pygua huvixa ha'e yvatekueve", he'i SENHOR.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

39 “Ha'e rami teĩ opaa ára py ma Elão pygua kuery arupa ju 'rã escravo-
rã ogueraa ague gui”, he'i SENHOR.

Babilônia pygua kuery rekorã re ijayvuague

50 1 Ha'e gui pova'e ayvu ma Babilônia ha'e caldeu yvy re SENHOR
omombe'u uka va'ekue profeta Jeremias pe.
2 “Emombe'u ke pova'e yvy regua ikuaia rupi. Endu ukapa, emopu'ã
bandeira-rã, ha'e emombe'u porãve. Eikuaa uka e'ỹ eme. Ha'e vy
aipo're 'rã: ‘Babilônia yvy ma oipe'aa ma. Ha'e ramo tuuete ramigua
Bel nda'evei nho, Merodaque voi ndovy'avei ma oikovy. Ha'e pygua
ta'angaa ikuai va'e re ma oxĩmbaa anho oĩ, oryryipa oiny guive
okyjepa vy.
3 Mba'eta ha'e kuery rovai jogueru kuaray ijapu'a'ia katy gui peteĩ regua
Babilônia tetã mbovaipaarã. Ha'e ramo nda'ipoavei 'rã ha'e py, avakue
ha'e mymba kuery onhamba jogueravy rire’, 're 'rã.”
4 Mba'eta SENHOR aipoe'i: “Ha'e va'e ára, ha'e va'e jave ma Israel kuery
ojevypa ju 'rã jogueruvy, Judá kuery reve. Ojae'o reve 'rã oguata
jogueruvy, SENHOR Nguuete oeka jevy vy.
5 Ha'e kuery oporandu 'rã tape Sião katy oo va'e re. Ha'e katy oma'ẽ
reve anho 'rã aipoe'i okuapy: ‘Peju, nhano'õmba ju SENHOR peguarã.
Nhandekuai 'rã guexeve guarã ojapo va'ekue opa e'ỹ va'e, hexaraipy e'ỹ
rupi’, he'i 'rã okuapy.
6 Mba'eta xevygua kuery ma mymba vexa'i okanhygue rami ikuai. Ha'e
kuery re opena va'erã omoĩ mbyre ojapo okuapy ojavy aguã rami rive,
oejapa yvy'ã ikuaia katy rupi oguata rei aguã rami. Ha'e ramo yvy'ã
ikuai va'e-va'e rupi oguata rei 'rã, okora ikuaiaty re hexaraipa rire.
7 Ha'e ramo ojou va'e rei ojuka 'rã. Ha'e vy hovaigua kuery aipoe'i 'rã:
‘Jajukapa teĩ nanhandepo ky'ai 'rã, mba'eta ha'e kuery ae SENHOR rovai
ojejavy rire. Hexe anho teko porã oĩ, tamoĩ kuery oarõ okuapy va'ekue’,
he'i 'rã.
8 Ha'e nunga rupi pejava Babilônia mbyte gui, pejepe'a caldeu kuery yvy
gui. Mymba kuery renonde rupi kavara ava oo va'e rami peiko.
9 Mba'eta ne'exa, Babilônia yvy re xee ambou reta 'rã yvy regua kuery
joe onhemoirũ va'e. Kuaray ijapu'a'ia katy oyvy itui va'e gui 'rã ou.
Babilônia pygua kuery rovai ou 'rã opu'ã aguã, oipe'apa 'rã guive. Hu'y
ma joe opu'ã kuaa porã va'e mba'e rami 'rã omombo, mba'eta ha'e kuery
ndojevy rivei 'rã oipe'apa e'ỹ re.
10 “Ha'e rami py oipe'apa 'rã caldeu kuery yvy gui. Ipe'aa kuery
oguerekopa rei 'rã”, he'i SENHOR.
11 “Ha'e nunga rupi peẽ kuery xevygua yvy gui peipe'apa va'ekue
pevy'apa rei pekuapy teĩ, vaka ra'y nhuũndy rupi opo-opo va'e rami
pevy'a, kavaju ojeupixe va'e rami penhendu teĩ

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 pendexy oxĩmba ete 'rã, penekuavãare ndovy'ai ete 'rã.[m] Ha'e rami vy
opyta 'rã yvy regua pavẽ gui nomboetei vepy, tekoa ve'ỹ, yvy piru reia
ha'e avave rei noĩaveia.
13 SENHOR ipoxy ramo ae 'rã noĩai. Ha'e rami 'rãgue py opa rupi ojeapo
'rã tekoa e'ỹa. Ha'e rami rire Babilônia yvy rupi oaxa va'e rei tema
onhemondyi 'rã, ojojai rei 'rã ovy mba'emo vai oikoague oexa vy.
14 Ha'e gui penderyxy porã ke Babilônia re pepu'ã aguã, penerembiporu
guyrapa reve. Ha'e rami vy pemombo hu'y ha'e kuery re, pemombo e'ỹ
eme, SENHOR rovai ha'e kuery ojejavy rire.
15 Pejapukai tetã katy pembojere vy. Ha'e rami avi ha'e kuery ojejopy uka
ma. Oo ikorapa va'ekue ho'apa ma, tetã kora hi'aĩ va'ekue oitypaa, ha'e
rami ete SENHOR opoxya oexa uka ramo. Ha'e nunga rupi pembopagapa,
ha'e kuery re ju pejapo joe ojapoague rami.
16 Babilônia tetã gui pemomba oma'etỹ va'e ha'e foice py mba'emo
omono'õ va'e kuery. Ha'e kuery kyxe py nhomomba rire ha'e gui tojevy
peteĩ-teĩ guetarã kuerya katy, peteĩ-teĩ tojava oyvy katy ae.
17 Mba'eta Israel kuery ma vexa'i kanhygue rami ikuai, guary omonhamba
va'ekue rami. Jypy ho'u va'ekue ma Assíria pygua huvixa, ha'e gui opa
vygua ma Nabucodonosor ju omokãguepa."
18 Ha'e ramo po rami SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete
ijayvu: "Ne'exa, ambopaga 'rã Babilônia pygua huvixa, ijyvy guive,
Assíria pygua huvixa ambopagaague rami avi.
19 Ha'e rã Israel kuery ma ajapo 'rã guekoa katy ae ju ojevypa aguã rami. Ha'e
ramo ha'e kuery okaru ju 'rã okuapy nhuũndy Carmelo ha'e Basã regua rupi,
Efraim regua yvyty rupi, ha'e Gileade yvy re ju ikuai vy okaru porã 'rã."
20 SENHOR aipoe'i: "Ha'e va'e ára, ha'e va'e jave ma Israel kuery
ojejavyague oekaa teĩ ndojouavei 'rã. Judá regua ojejavya voi ndojouai
'rã, mba'eta aperdoa 'rã okuave va'erã aeja va'ekue.
21 "Ha'e gui ndee kyxe revegua, tereo naxenhe'ẽ rendui ete va'ekue
yvy re, tereo ha'e va'e yvy regua opaga aguã rami ikuai va'e kuery rovai.
Emokanhymba ete, ha'e gui ha'e kuery rakykue rupi reo vy embovaipave
ju heravy. Ejapopa tema ajapo ukaa rami ae", he'i SENHOR.
22 "Yvy re oiko joe opu'ã nhendua ha'e nhomombaarã.
23 Yvy jave rupi karavo mbotaa nhomboa'ypaare ma omboa'ypaa avi. Ha'e
ramo Babilônia tetã opyta yvy regua kuery onhemondyipa aguã.
24 Mba'eta ndee Babilônia pygua, ndere nhuã ajayvy vy rombo'a vyvoi,
reikuaa e'ỹ re. Xapy'a py rojopy vy rombo'a, SENHOR rovai reiko rire.
25 SENHOR guembiporu omoĩ porãaty oipe'a vy ha'e gui oguenoẽ opoxya
rupi oiporu va'erã. Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e ma mba'emo
oguereko caldeu kuery yvy re ojapo va'erã.

---

[m] **50.12** Apy "Pendexy" he'ia ma ha'e kuery retã Babilônia re ijayvu vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

26 Ha'e gui yvy apy re pendekuai va'e, peju, pepu'ã hovai, peipe'a mba'emo
omoĩ porãaty, pemombyta mba'emo ra'ykue aty rive, pembovaipa katuĩ'i,
hembyre aguã rami e'ỹ.
27 Kyxe py pejukapa toro kuery ipy'a guaxukueve. Ha'e kuery toguejypa
ojukapaa aguã katy. Nda'evei ete 'rã ha'e kuery pe, hi'ára ou ma ramo
ambopaga aguã.
28 Ha'e gui Babilônia yvy gui onha vy oo jepe va'ekue ma Sião py ovaẽa
py omombe'u 'rã okuapy SENHOR Nhanderuete pegua templo oepy vy
nhombopagaague.
29 "Penoĩmba guyrapa revegua kuery Babilônia re oupa aguã. Pendeaty
ijerea jovaive rupi, mava'eve too jepe eme. Pemboekovia peteĩ-teĩ ojapo
vaiague. Ojapoague ha'e javi rami ae pembopaga, mba'eta SENHOR Israel
kuery Ruete Iky'a e'ỹ va'e rovai onhemboyvate rei rire.
30 Ha'e nunga rupi ha'e pygua kunumigue ho'apa 'rã tape rupi, avakue joe
opu'ãa pyguare voi okyrirĩmba 'rã ha'e va'e ára", he'i SENHOR.
31 "Renhemboyvate rei va'e, ne'exa, xee ma nderovai aiko", he'i SENHOR
ixondaro reta va'e. "Mba'eta ou ma rombopaga aguã ára.
32 Ha'e ramo onhemboyvate va'ekue onhepyxanga vy ho'apa 'rã,
imopu'ãarã ndoikoai 'rã guive. Ha'e rami vy ha'e kuery retã ikuai va'e re
amboja 'rã tata jova-jovaive rupi omomba va'erã."
33 Ha'e gui po rami SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu: "Israel ha'e Judá kuery
ojexavai okuapy. Heraare kuery oguereko tema guekoa py, nomondoukai ae.
34 Ha'e rami teĩ ha'e kuery repyarã ma imbaraete, SENHOR ixondaro reta va'e
hery va'e. Ha'e ma oikuaa pota 'rãe ha'e kuery re. Ha'e rami vy omombytu'u 'rã
ha'e kuery yvy, ha'e rã Babilônia yvy ma nomombytu'ui 'rãe.
35 Ha'e rami 'rãgue py caldeu kuery áry ombou 'rã kyxe revegua,
Babilônia pygua kuery ha'e yvatekueve áry", he'i SENHOR.
36 "Kyxe ou 'rã ijayvu rive va'e kuery áry, ha'e ramo opyta 'rã inhakã porã
e'ỹ va'e meme. Ha'e pygua ipy'a guaxukueve áry guive ou 'rã, ha'e ramo
onhemondyipa 'rã.
37 Kyxe ou avi 'rã hymba kavaju kuery, joe opu'ãa pygua karóxa, ha'e
joegua e'ỹ-e'ỹ ikuai va'e áry. Ha'e ramo kunhague rami meme 'rã opyta.
Kyxe ou avi 'rã mba'emo porã omoĩ porãaty áry, ha'e ramo oipe'apaa 'rã.
38 Kyxe ou avi 'rã yy itui va'e áry, ha'e ramo typa 'rã. Mba'eta ha'e va'e yvy
ma ta'angaa ojapo pyre pegua, ha'e py ikuai va'e na'inhakã porãi okuapy
ha'e nunga nda'evei ete va'e rupi vy rive.
39 Ha'e nunga rupi Babilônia opyta 'rã mymba inharõ va'e tekoa e'ỹa regua
ikuaiaty rive, jagua-tuvy nhe'ẽ, ha'e nunga. Guyra-nhandu voi ikuai 'rã
ha'e py. Nda'ipoavei riae 'rã, ikuai jevy-jevy peve noĩavei 'rã ha'e py.
40 Mba'eta Nhanderuete Sodoma ha'e Gomorra ombovaipaague rami tetã
ha'e katy'i rupi ikuai va'e reve, ha'ekue rami ae Babilônia py voi avave
noĩavei 'rã, neĩ peteĩve ava ma voi ndoikoai 'rã", he'i SENHOR.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

41 “Ne'exa, kuaray ijapu'a'ia katy gui ou ma oiny peteĩ regua. Yvy apy
gui yvy regua opu'ã reta 'rã jogueruvy, heta avi 'rã huvixa kuery.
42 Guembiporu ogueru 'rã guyrapa ha'e hu'y guaxu. Ha'e kuery ma ipy'a
ratã va'e, nanhomboaxy kuaai vy. Ha'e kuery onhendua ma ye'ẽ revovo
ratãa rami 'rã nhaendu. Kavaju áry jogueru, peteĩ-teĩ hyxy porã'i 'rã
pendere opu'ã aguã, Babilônia pygua kuery.
43 Ha'e kuery reko omombe'ua rã Babilônia pygua huvixa oendu avi. Ha'e
rami vy ipo kangypa. Tekorã ve'ỹ anho oendu, kunha imemby raxya
ramigua.
44 Ne'exa, guary ra'y minha Jordão yakã yvýry ka'aguy oĩ va'e gui ou 'rã
vexa'i nhuũ hovya rupi okaru okuapy va'e rovai, ha'e rami ae avi xee voi
aipe'apa vyvoi 'rã Babilônia tetã gui, ha'e hekovia amoĩ 'rã xee ae amoĩxe
va'e. Mava'e tu xee rami ete oiko? Mava'e tu xere oikuaa pota kuaa 'rã?
Mava'e joe opena va'e tu xejoko 'rã?”
45 Ha'e nunga rupi pendu pota Babilônia rovai SENHOR onhembopy'aa
oikuaa uka va'e, caldeu kuery yvy re ojapo aguã ojee omoĩ va'ekue re.
Mba'eta anhetẽ mymba kuery regua kyrĩve'i va'e teĩ oipe'apaa 'rã, ikuaiaty
voi ombovaipa 'rã ha'e pygua kuery káuxa.
46 Ha'e gui Babilônia oipe'aa rã onhendu va'e gui oryryipaa 'rã yvy jave
rupi. Yvy regua ikuaia rupi haxẽa onhendu.

Babilônia pygua kuery ipo'akapa va'ekue oitypaa aguã re ijayvuague

51 1 Ha'e gui SENHOR ijayvu po rami: “Ne'exa, Babilônia pygua
kuery rovai xee ambou 'rã yvytu tetã mbovaipaarã, Lebe-Camai
pygua kuery rovai guive.
2 Babilônia re ambou 'rã mba'emo pirekue mbovevea kuery. Ha'e va'e
kuery ma omboveve vy oipe'apa 'rã ha'e va'e yvy gui. Mba'eta okanhya
ára ou 'rã jova-jovai gui imbojexavaiarã.
3 Tove hu'y momboa kuery tomoxã guapa ngovaigua kuery hu'y
momboa ha'e hu'y jokoa revegua rovai. Pejuka e'ỹ eme ha'e kuery regua
kunumigue, pemokanhymba ixondaro kuery ha'e javi.
4 Ha'e kuery omano vy to'apa caldeu kuery yvy re, tape ikuai va'e rupi
topyaxapa oupy.
5 Mba'eta Israel ha'e Judá kuery ma Nhanderuete SENHOR ixondaro reta
va'e ndoejai imeve'ỹ va'e rami ikuai aguã. Ha'e rã caldeu kuery ma ipo
ky'apa va'e ikuai Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e renonde.
6 Pejavapa ke Babilônia mbyte gui, peteĩ-teĩ penderekove reve peo jepe.
Penhemokanhy uka eme ha'e kuery reko vaia py. Mba'eta ovaẽ ma SENHOR
ombopaga aguã ára. Ha'e rami vy omboekovia 'rã ha'e kuery ikuaiague.
7 “Babilônia ma karo ouro guigua SENHOR po py oĩ va'ekue. Ha'e va'e
py ma omonga'upa va'ekue yvy regua kuery ha'e javi. Mba'eta vinho ha'e
py oĩ va'e ma yvy regua kuery oy'u vy na'inhakã porãvei va'ekue.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Ha'e gui ma Babilônia oitya xapy'a ramo ivaipa. Pejae'o hexe, ha'e peru
moã ijai reguarã. Xapy'a rei okuera nho 'rã.”
9 “Ha'e rami avi nhamongueraxe teĩ Babilônia va'eri ndokuerai ae. Peja
ha'vy, peteĩ-teĩ tapeo pendeyvy katy ae. Mba'eta yva re peve ovaẽ ha'e
kuery opaga aguã, arai yvateve va'e peve.
10 SENHOR nhanemboeko porã ju. Peju, nhamombe'u Sião py SENHOR
Nhanderuete ojapo va'ekue.”
11 “Pemboakua hu'y! Pereko katu hu'y jokoa! Mba'eta SENHOR
omokyre'ỹ Média pygua huvixa kuery Babilônia rovai guarã, omombaxe
vy. Ha'e rami vy SENHOR joepy 'rã, ojeupegua templo oepya rupi.
12 Pemopu'ã bandeira Babilônia tetã kora rovai pepu'ã aguã. Pemoĩ retave
jopya kuery, pemoĩ nhoarõarã, pema'ẽ mbegue joe pepu'ã xapy'a aguã.
Mba'eta SENHOR ha'e rami aguã re onhembopy'a, ha'e gui ojapo ete
Babilônia pygua kuery re ijayvuague.
13 Ndee Babilônia, yy heta rei va'e yvýry reĩ ha'e mba'emo rerekopa va'e,
ovaẽ ma rekanhy aguã, rejoupaxe reiague reve.
14 Mba'eta ojee ae SENHOR ixondaro reta va'e oura vy aipoe'i: ‘Anhetẽ ndere
ambou 'rã avakue tuku-karu rami heta va'e nemonyẽarã. Ha'e ramo ha'e
kuery ndere ovy'a rei 'rã uva umbiria kuery ovy'a reve ojapukaia rami’, he'i.
15 “Ha'e ae ma ko yvy ojapo va'ekue opo'akaa rupi. Oikuaapaa rupi
onhono yvy, ha'e o'arandua rupi oipyo yva.
16 Ha'e gui yapu onhendu atã aguã rami ojapo ramo yva re yy oĩ va'e omyĩ
'rã, ha'e yvy apy gui opu'ã 'rã ouvy yvyxĩ. Omoingo avi 'rã overa va'e oky
aguã, oguenoẽ yvytu guive oĩaty gui.
17 Ha'e rã avakue ma nai'arandui ha'e mba'eve ndoikuaai va'e meme. Ouro re
omba'eapo va'e kuery voi oxĩmba va'erã meme mba'emo ra'angaarã ojapoague
re, mba'eta ta'angaa ikuai va'e ma anhetẽgua e'ỹ meme, ipytuẽ va'e'ỹ guive.
18 Ha'e nunga ma mba'everã ndovarei va'e, ojojai rei pyrã rive.
Nhombopagaa ára py okanhymba 'rã.
19 Ha'e rã Jacó peguarã Me'ẽare ma ha'e rami e'ỹ. Mba'eta ha'e ma opa
mba'e moingoare, ha'e Israel kuery ma ixupegua ikuai. Hery SENHOR ma
SENHOR ixondaro reta va'e.
20 “Ha'e gui ndee Babilônia ma xerembiporu mba'emo mbotaa rami
areko, joe apu'ãa rupi aiporu va'ekue. Ndevy pe ambovaipa uka yvy
regua, amokanhy uka huvixa kuery guive.
21 Ndevy pe amokanhy uka kavaju ha'e hi'árygua kuery. Amokanhy uka
karóxa ha'e ija kuery.
22 Ndevy amokanhy uka avakue ha'e kunhague, tujakue ha'e ipyaukue,
kunumigue ha'e kunhataĩgue.
23 Ndevy amokanhy uka vexa'i re opena va'e ha'e hymba kuery, yvy
oikaraĩ va'e ha'e vaka omba'eapo va'e, yvy re opena va'e kuery ha'e
yvatekueve guive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 Ha'e rami teĩ pexaa py ae ambopaga 'rã Babilônia ha'e caldeu kuery
ha'e javi, Sião tetã py ojapo vaiague re", he'i SENHOR.
25 "Ne'exa, ndee ma yvyty nhomokanhya yvateve va'ekue, yvyty ha'e
javi mokanhya reiko va'ekue ri xee ma nderovai aiko", he'i SENHOR.
"Nderovai aupi 'rã xepo, itaova áry gui roity 'rã yvy'ã guy katy, ha'e
reĩague ajapo 'rã mba'emo ra'ykue aty okai oiny va'e rive.
26 Reĩague gui ma noguenoẽai 'rã ita, neĩ oo ytarã ha'e oo rendarã, tekoa
ve'ỹ rojapo rire raka'e rã peve guarã", he'i SENHOR.
27 "Pemopu'ã bandeira yvy re, pemonhe'ẽ mimby guaxu guive yvy
regua kuery ikuaia rupi. Penoĩmba yvy regua kuery Babilônia rovai
guarã. Penoĩ Ananote, Mini ha'e Asquenaz tetã pygua kuery. Hovai guarã
pemoĩ xondaro kuery ruvixa, peru ruka kavaju tuku-karu rami.
28 Hovai guarã penoĩ yvy regua kuery, Média pygua huvixave kuery voi,
ha'e pygua opena va'e ha'e huvixa kuery, openaa rupigua kuery ha'e javi
guive."
29 Ha'e gui yvy oryryi vy omyĩ rei oiny haxya re, mba'eta Babilônia
rovai SENHOR onhembopy'aa oĩ atã va'e meme, Babilônia yvy tekoa ve'ỹ
ojapo aguã, ha'e py noĩavei aguã.
30 Ha'e ramo Babilônia pygua ipy'a guaxukueve teĩ nopu'ãvei 'rã joe, oo
ikorapa va'e py tema 'rã onhemi. Na'imbaraetevei ma, kunhague rami
ikangy va'e. Ha'e kuery ro okaipa, ha'e tetã kora rokẽ jokoa omopẽmbaa
ma.
31 Ha'e nunga rupi kuaxia reraa ha'e ayvu mombe'uarã kuery jorire-rire oẽ
'rã oje'oivy, Babilônia pygua huvixa pe omombe'u aguã jovaive gui hetã
oipe'apaague,
32 yakã oaxaaty ikuai va'e re ipo'akapaague, oo ikorapa va'ekue
oapypaague, ha'e gui joe opu'ãa pygua kuery ndaekorãveipa okuapya
guive.
33 Mba'eta po rami SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete
ijayvu: "Babilônia tetã opyta mba'emo moa'yĩaty ombojoja pyre,
opyrõmba porã'i mbyre rami, mba'eta hare'ỹ re ovaẽ 'rã omono'õa aguã
ára", he'i.
34 "Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor ma oremokanhymba,
oremou'ũmba ha'e oreapo mba'emo ryrukue oiporuve pyrã e'ỹ. Yy rupigua
rami rive oremondoropa, ha'e vy guye omonyẽ tembi'u iporãve va'e
orerereko va'ekue, ha'e gui ma orembojevypa ju.
35 Ha'e gui ma Sião pygua aipote'i: 'Tove Babilônia re toiko xeapo vaiague
ha'e xero'o ombovaipaague ramigua.' Jerusalém pygua aipote'i: 'Tove
caldeu kuery re toĩ xeruguy omoẽague re opaga aguã', te'i."
36 Ha'e nunga rupi SENHOR aipoe'i: "Ne'exa, aikuaa pota 'rã pendereko
re, ha'e roepy 'rã pendeapo vaiague re. Ha'e rami vy amboypa 'rã ha'e
kuerya py yy ha'e ygua ikuai va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

37 Ha'e ramo Babilônia opyta 'rã mba'emo ra'ykue aty, jagua-tuvy nhe'ẽ
ikuai atyrã rive, nhomondyipaarã ha'e ojojai rei pyrã. Ha'e gui nda'ipoai
'rã ha'e py oĩ va'erã.
38 Guary onhendua rami ha'e kuery onhendu teĩ, guary ra'y kuery okororõ
reia rami.
39 Ha'e gui ha'e kuery okaruxe ramo ha'e kuery pe ajapo uka 'rã peteĩ
ngaru, amonga'upa 'rã guive. Ha'e ramo ha'e kuery ovy'apa rei ma vy
okepa 'rã okuapy, raka'eve rã peve 'rã nomyĩvei", he'i SENHOR.
40 "Ajapo 'rã vexa'i ra'y kuery ojukaa aguã katy oguejypaa rami avi ha'e
kuery voi okanhymba aguã, vexa'i ha'e kavara rami ete.
41 "Ha'e rami py ae 'rã Babilônia tetã oitya. Oipe'aa xapy'a 'rã, yvy regua
ojou porãmba teĩ. Babilônia opyta 'rã yvy regua kuery onhemondyipa
reia va'e rive.
42 Babilônia áry rupi ye'ẽ ou ramo yai opu'ã-pu'ã vy ojao'ipa 'rã.
43 Tetã ikuai va'e ivaipa, yvy voi ipiru ha'e tekoa ve'ỹ opyta avave rei oĩ
e'ỹ aguã, ha'e rupi avakue ndoaxavei 'rã guive.
44 Babilônia py ambopaga avi 'rã ta'angaa Bel. Ha'e vy ajapo 'rã mba'emo
omokõ va'ekue ombojevypa ju aguã rami. Ha'e rire yvy regua kuery
ndoovei 'rã ixupe ikuai aguã. Babilônia tetã kora guive oitypaa 'rã.
45 "Ha'e nunga rupi xevygua kuery, tapeopa ha'e kuery mbyte gui.
Peteĩ-teĩ peraa jepe penderekovea SENHOR opoxya tapyĩ rami oexa uka
va'e gui.
46 Pendeporiau eme pendepy'a py, pekyje eme guive yvy jave rupi ayvu
omombe'ua rã pendu vy. Mba'eta peteĩ ma'etỹa omombe'ua 'rã peteĩ ayvu,
ha'e rã ma'etỹa jevy py amboae rami ju 'rã omombe'ua. Yvy re oiko 'rã
ipo'aka va'e kuery meme joe opu'ãa.
47 Mba'eta ne'exa, ovaẽ ma oiny ára mba'emo ra'angaa Babilônia pygua
kuery ojapo va'ekue ambopagapa aguã. Ha'e ramo ijyvy ha'e javi rupi
omoxĩmba 'rã okuapy, ha'e yvy mbyte py ha'e va'e regua oipyxoa rã ho'apa
'rã.
48 Ha'e ramo yva ha'e yvy, ha'e hexe ikuai va'e ha'e javi oguerovy'a 'rã
Babilônia tetã re oiko va'e, kuaray ijapu'a'ia katy gui imbovaipaarã ou
ramo", he'i SENHOR.
49 "Mba'eta Babilônia pygua kuery Israel kuery oipyxo vy oitypaague
rami ae Babilônia py ju yvy jave guigua oipyxo vy oitypa 'rã.
50 "Ha'e nunga rupi peẽ kuery kyxe gui peo jepe va'ekue, tapeo na,
pepytave eme ha'e py. Mombyry peikoa py penema'endu'a ke SENHOR re,
ha'e pemoĩ pendepy'a re Jerusalém katy peguata aguã.
51 Aipopeje: 'Nhaxĩmba jakuapy, nhanembojaru reia rupi ijayvu va'e
nhaendu rire. Nhanderova re ojekuaa nhaxĩmbaa anho rei, mba'eta
amboae regua ou vy SENHOR pegua oo iky'a e'ỹ va'e py oikepa ramo',
peje.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

52 Ha'e rami teĩ ou ma oiny ára mba'emo ra'angaa ha'e kuery pegua
ambopaga aguã", he'i SENHOR. "Ha'e ramo oipyxoa rã onhendu rei 'rã
okuapy ha'e kuery yvy ha'e javi rupi.
53 Mba'eta Babilônia pygua kuery yvate ojeupi, ha'e oo ikorapa va'e yvate
rupi omombaraeteve teĩ xea gui ou 'rã imbovaipaarã", he'i SENHOR.
54 "Babilônia gui haxẽ va'e onhendu, caldeu kuery yvy gui onhendu
ratã opa rupi ombovaipaa rã hevovo rei va'e.
55 Ha'e gui SENHOR Babilônia ombovaipa vy omokyrirĩmba 'rã onhendu
va'e. Ha'e gui ma onhendu 'rã yy heta va'e yai revovo rami avi hovaigua
kuery onhendu ratã rei va'e.
56 Mba'eta Babilônia pygua kuery rovai ou oiny imbovaipaarã. Ha'e ramo
ombo'apaa ma ipy'a guaxukueve, ha'e kuery rapa guive omopẽmbaa ma.
Mba'eta SENHOR Nhanderuete ombopaga 'rã, omboekovia 'rãe.
57 "Amonga'upa 'rã ha'e pygua huvixa kuery, hi'arandu va'e, yvy re
opena va'e, huvixa irũ kuery ha'e ipy'a guaxukueve teĩ. Ha'e ramo ha'e
kuery oke riae 'rã okuapy, ndovyvei 'rã", he'i Huvixave SENHOR, ixondaro
reta va'e hery va'e.
58 Po rami SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu: "Babilônia tetã kora hi'aĩ
va'e ipo ruxu teĩ oitypaa 'rã. Hokẽ ikuai va'e voi yvateve teĩ tapyĩmba 'rã
tata gui. Mba'eta yvy regua kuery omomba'emo pyre ojapo rive okuapy,
tata peguarã rive ikane'õmba okuapy tetã ojapoa py", he'i.
59 Pova'e ayvu ma Babilônia katy profeta Jeremias omondouka va'ekue
Nerias ra'y Seraías, Maaséias ramymino va'e po py, Judá pygua huvixa
Zedequias reve ogueraa jave, irundy ma'etỹ re ma oĩ jave py. Seraías ma
hembiguai opy rupi opena va'ekue.
60 Peteĩ kuaxia re Jeremias ombopara vy omombe'u Babilônia áry ha'e
rami ete mba'emo vai ou va'erã. Babilônia rovai ayvu ha'e javi ombopara.
61 Ha'e vy Seraías pe Jeremias aipoe'i: "Babilônia py revaẽ vy ne'exa,
eroayvu ratã ha'e va'e ayvu ha'e javi.
62 Aipo're 'rã guive: 'SENHOR, kova'e tekoa re ndeayvu va'ekue remomba
ete aguã re, ha'e py mba'eve re nda'ipoavei aguã, avakue neĩ mymba, ha'e
raka'e rã peve ivaipa ete va'e opyta aguã re', 're 'rã.
63 Kuaxia reroayvupa ma vy ejokua ju peteĩ ita re, ha'e emombo Eufrates
yakã mbyte py.
64 Ha'e vy aipo'ere: 'Nami 'rã Babilônia omoingea, noẽvei 'rã guive, hexe
mba'emo vaia ára ambou rire. Ha'e py ikuai va'e omanomba 'rã', 'ere."
Apy ma Jeremias ayvu oĩa opa ma.

2 Reis 24.18–25.22; 2 Crônicas 36.10-21; Jeremias 39.1-10

52 1 Zedequias ma vinte e um ma'etỹ oguereko jave py oĩ ypy
huvixa. Ha'e gui onze ma'etỹ re opena Jerusalém py. Ixy rery ma
Hamutal, Libna pygua Jeremias rajy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Zedequias ma ha'eve'ỹ va'e anho ojapo oikovy SENHOR renonde rupi,
guyke'y Jeoaquim ojapoague ha'e javi rami.
3 Ha'e nunga oiko Jerusalém ha'e Judá pygua kuery rovai SENHOR ipoxy
ramo, guenonde gui oipe'apa aguã. Ha'e gui huvixa Zedequias ju opu'ã
Babilônia pygua huvixa rovai.
4 Huvixa Zedequias nove ma'etỹ re ma huvixa oĩ jave, dez jaxya ha'e
dez araa py ma Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor ou Jerusalém
py. Oxondaro kuery ha'e javi reve oupa vy ijaty okuapy tetã rovai rupi.
Jovaive re omopu'ã imo'amy ijokoarã.
5 Onze ma'etỹa re ma huvixa Zedequias oĩ peve ojokopa tetã.
6 Ha'e gui irundy jaxya re nove araa py ma tetã ha'e javi rupi karuai oiko
rã ha'e pygua kuery ndojouvei ho'u va'erã.
7 Ha'e va'e jave py ombokuaa tetã kora. Ha'e ramo ha'e va'e pygua avakue joe
opu'ãa pygua onhamba pyávy. Mokoĩ kora pa'ũ okẽ oĩ va'e rupi oje'oi, huvixa
mba'e yvotyty oĩ va'e yvýry tape oĩ va'e rupi, caldeu kuery tetã jovaive re
ikuai teĩ. Ha'e rã huvixa ma yvy joja reia rupi tape oĩ va'e rupi onha.
8 Ha'e ramo caldeu regua xondaro kuery huvixa Zedequias rakykue oje'oi
vy oupity Jericó katy'i nhuũndya oĩ va'e py. Ha'e ramo hexevegua xondaro
kuery oaĩmba vy oejapa oje'oivy.
9 Ha'e ramo ojopy vy ogueraa Ribla py Babilônia pygua huvixa oĩa py,
Hamate yvy re. Ha'e ramo ijayvu ombopaga aguã re.
10 Ha'e rami vy Babilônia pygua huvixa ojukapa Zedequias ra'y kuery tuu
oexaa py. Ribla tetã pyve ojukapa avi Judá regua yvatekueve.
11 Ha'e rami vy omombupa Zedequias rexa. Ha'e vy mokoĩ corrente overa
va'e guigua py ojokua reve ogueraa Babilônia katy. Ha'e py oĩ tema nhuã
py omano peve.
12 Ha'e gui dezenove ma'etỹ re ma Babilônia pygua huvixa
Nabucodonosor oĩ jave py, peteĩ nhiruĩ jaxya re dez araa py ma peteĩ ou
Jerusalém py, Babilônia pygua huvixa rembiguai, jopya kuery ruvixa
Nebuzaradã hery va'e.
13 Ha'e va'e ma oapypa SENHOR pegua oo, huvixa rogue, ha'e Jerusalém tetã
rupi oo ikuai va'ekue ha'e javi. Oapypa avi oo iporãgueve ikuai va'ekue.
14 Ha'e rami vy jopya kuery ruvixa reve caldeu regua xondaro kuery ou
va'ekue oitypa okuapy Jerusalém tetã yvýry rupi kora oĩ va'ekue.
15 Tetã py iporiaukueve ha'e amboae kuery opyta va'ekue ma jopya kuery
ruvixa Nebuzaradã ogueraapa escravo-rã, Babilônia pygua huvixa pe
ojejopy uka va'ekue guive.
16 Ha'e rã yvy re iporiaukueve'i regua ma jopya kuery ruvixa Nebuzaradã
oeja ha'e py ae, uva nhotỹarã ha'e mba'ety rupi omba'eapo va'erã.
17 Ha'e gui caldeu kuery omopẽmba okuapy SENHOR pegua oo ytarã
overa va'e guigua hi'aĩ va'ekue. Ha'e vy overa va'e oĩ va'ekue ogueraapa
Babilônia katy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Ogueraa avi oja, pá, tapyĩ araa, heakuã porã va'e ryru, ha'e
tembiporurã overa va'e gui ojapo pyre ha'e javi. Ha'e nunga Nhanderuete
mboetea rupi oiporu va'ekue meme.
19 Jopya kuery ruvixa ogueraa avi karo, tapyĩ ryru, hy'a guaxu, oja, tata
renda, heakuã porã va'e ryru, hy'a'i, ha'e gui tembiporu ouro ha'e prata
guigua ha'e javi.
20 Ha'e gui mokoĩ ooyta hi'aĩ va'ekue, mba'emo ojoiaty ha'e henda SENHOR
pegua oo pyguarã Salomão ojapo va'ekue, ha'e nunga ha'e javi re overa
va'e oĩ va'ekue poyia ma noa'ã kuaai.
21 Ha'e gui ooyta hi'aĩ va'ekue yvatea ma oito metros, ha'e rã ojerea rupi
ma peteĩ ixã cinco metros raxa'i va'e oo. Ipo guaxua ma irundy kuã,
inhyvyĩ rei va'e vy.
22 Hi'árygua rupi oĩ imbojeguaarã overa va'e guigua. Peteĩ-teĩ yvatea ma
mokoĩ metros raxa'i. Ha'e gui ijegua áry rupi oĩ kya ha'e yvyra'a ra'angaa
overa va'e guigua.
23 Ha'e rami ae ju amboae ijyta re yvyra'a ra'angaa oĩ avi. Ijyvýry rupi oĩ
raka'e noventa e seis yvyra'a. Ha'e gui ijyvýry yvyra'a ra'angaa kya áry
ikuai va'e ha'e javi vy cem.
24 Jopya kuery ruvixa ogueraa avi sacerdote yvateve va'e Seraías,
sacerdote yvyĩve va'e Sofonias, ha'e gui okẽ rarõa kuery mboapy ikuai
va'ekue guive.
25 Tetã gui ogueraa avi peteĩ xondaro kuery ruvixa oĩ va'ekue, ha'e gui
sete avakue huvixa mongetaaty tetã py ojou va'ekue, ha'e xondarorã ha'e
py ikuai va'e rery ombopara va'ety, ha'e gui sessenta avakue ha'e pygua
tetã rupi ojou va'ekue.
26 Ha'e va'e kuery ma jopya kuery ruvixa Nebuzaradã ojopy vy ogueraapa
Babilônia pygua huvixa Ribla py oĩa py.
27 Ha'e ramo Babilônia pygua huvixa oipyxo uka vy ojuka ukapa Ribla py,
Hamate yvy re.
28 Ha'e rami py Judá kuery escravo-rã ogueraa ijyvy gui. Nabucodonosor
escravo-rã ogueraa va'ekue ma po rami: sete ma'etỹa re ma três mil e
vinte e três judeu kuery ogueraa,
29 ha'e gui dezoito ma'etỹa re ma Nabucodonosor oĩ jave py Jerusalém gui
escravo-rã ogueraa avi oitocentos e trinta e dois ju,
30 ha'e gui vinte e três ma'etỹa re ma Nabucodonosor oĩ jave py jopya
kuery ruvixa Nebuzaradã escravo-rã ogueraa avi judeu kuery regua
setecentos e quarenta e cinco. Ha'e javi vy ogueraa raka'e quatro mil e
seiscentos.

2 Reis 25.27-30

31 Ha'e gui Judá pygua huvixa Joaquim trinta e sete ma'etỹ re ma
ombo'aa jave, vinte e dois jaxya re vinte e cinco araa py, Babilônia pygua

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

huvixa Evil-Merodaque oĩ ypy'i vyve opoi uka. Ha'e rami vy omondouka
ju nhuã py ombo'aague gui.
32 Hexeve ijayvu ha'eve vai'i reve. Ha'e vy omoĩ amboae huvixa kuery
Babilônia py hexeve ikuai va'e gui omboetevea rupi.
33 Ha'e ramo Joaquim oao nhuã py oiporu va'ekue omboekovia vy huvixa
renonde ae okaru oikovy ko'ẽ nhavõ, oikovea pukukue re.
34 Ko'ẽ nhavõ oikovea ja Babilônia pygua huvixa po gui ixupe ome'ẽa
mba'emo oipota va'e repyrã, omano 1peve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jeremias nhogueronhemboaxya rupi ijayvuague

Jeremias nhogueronhemboaxya lamentações [esta palavra em português] rupi ijayvuague

Kova'e kuaxia para re ma Jeremias ipy'a vaia rupi ijayvu Babilônia pygua kuery Jerusalem tetã oitypaague re. Ha'e rami teĩ kuaxia mbyte py ma ojerovia etea rupi ijayvuague avi oĩ:

"Mba'eta Senhor nhanemboaxy ramo ma nanhanemombaai,
mba'eta nhanemboaxya ma opa va'erã e'ỹ.
Opa mba'e py ojeroviapy reiko vy
rexa uka pyau 'rã ko'ẽ nhavõ.
Xejeupe ae aipoa'e: 'Xevy guarã oĩ va'e ma Senhor ae.
Ha'e nunga rupi arõ tema 'rã hexe', ha'e.
Senhor opena porã 'rã harõa kuery re,
onhe'ẽ py oeka va'e kuery ae.
Ha'eve nharõ Senhor nhandereraa jepe aguã,
nhakyrirĩ reve" (3.22-26).

Jerusalém tetã ombovaipa ha'e oejapaa ague re ndovy'aaiague

1 1 Tetã yma heta riae ikuaiague teĩ aỹ ma oejapaa ma![a]
Aỹ ma kunha imeve'ỹ va'e rami opyta,
yvy regua kuery omboeteve va'ekue ri.
Amboae tetã ikuai va'e gui huvixa rajy rami yvateve va'ekue ri
aỹ joupe rive ha'e kuery omomba'eapo nhea'ãa.
2 Ojae'o, ojae'o tema okuapy pyávy,
hexay oxyry tema 'rã hetovape rupi.
Ndoikoi imbopy'a porãarã
hembiayvu heta ikuai va'ekue ri.

---

[a] **1.1** "Tetã" he'ia ma Jerusalém re ae ijayvu vy, Babilônia pygua kuery ombovaipa rire (2 Reis 24; 25; 2 Crônicas 36; Jeremias 39; 52).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Hembiayvu ikuai va'ekue ha'e javi ma anhetẽ rupi e'ỹ oguereko,
ha'e hovai guarã rive ju ikuai.
3 Mba'eta Judá kuery ma escravo-rã ogueraapaa,
oguereko axya ha'e omomba'eapoa poyi anho rei.
Yvy regua kuery mbyte rupi ikuaia py
ndojoui opytu'u aguã voi.
Ikuai axy reia py
hakykue monhaa kuery oupitypa ma.
4 Sião tetã katy tape oo va'e rupi ojae'oa,
mba'eta ndoikovei ma nhemboaty iky'a e'ỹ va'e katy oo va'e.
Tetã kora rokẽ ha'e javi ombovaipaa.
Ha'e pygua sacerdote kuery ipoaẽ rei,
kunhataĩgue voi iporiaupa okuapy.
Tetã py ojexavaia anho oendu.
5 Ha'e rami rã hovaigua kuery ovy'apa rei okuapy,
ija'e'ỹ va'e kuery ikuai porãmba rei,
ha'e pygua kuery anhetẽ rupi e'ỹ riae ikuai ramo
SENHOR omoingo axy rã oexa vy.
Ta'y kue'iry voi hovaigua kuery
omondyi heravy escravo-rã.
6 Sião pygua kuery gui oaxapa ma
iporãa oĩ va'ekue ha'e javi.
Ha'e py yvatekueve ikuai va'ekue voi
guaxu ho'u va'erã ndojouvei va'e rami ma ikuai,
ikangypa rei vy ho'apa rive 'rã okuapy
imonhaa kuery renonde py teĩ.
7 Aỹ mombyry ogueraa ague py ombojexavaia rã
Jerusalém guigua kuery ima'endu'a 'rã okuapy
omba'e rei-rei oguerovy'a va'ekue re,
ymave rupi mba'emo oguereko va'ekue re,
heraa jepearã ndoikoi ramo
ngovaigua kuery po py ho'apaague re guive,
ha'e gui ho'a rã hovaigua kuery oexa vy
ojojai rei okuapyague re.
8 Jerusalém pygua kuery ojejavy vaipa ete okuapy.
Ha'e rami vy ae ojeguaru reipy ikuai.
Imboeteare kuery ma nonhemoirũvei okuapy
ipire reia rupi ikuai rã oexa vy.
Ha'e kuery ae voi ipoaẽ reve
ojepe'a 'rã okuapy oxĩmba rei vy.
9 Ijao re ojekuaa ha'eve'ỹa,
noexa'ãi guive va'ekue omombaa aguã re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e rami vy oitya rã onhemondyipa rei okuapy,
ha'e avave rei ndoikoi imbopy'a porã jevyarã.
SENHOR, exa ke aiko axya,
mba'eta hovaigua kuery ijayvu vaive rive tema okuapy.[b]
10 Ore kuery mba'e rei-rei roguerovy'ave va'ekue ma
orerovaigua kuery ojopy vy omba'erã ae ogueraapa.
Roexa avi yvy regua kuery oike okuapy rã
rombojeroviaaty iky'a e'ỹ va'e py voi,
"Nda'evei xevygua kuery ijatya py ha'e kuery ikuai avi aguã"
aipo're va'ekue ri.
11 Tetã pygua kuery ha'e javi ipoaẽ 'rã okuapy
tembi'u'i rekaa rupi ikuai vy.
Omba'e rei-rei ha'e kuery oguerovy'ave va'ekue omẽ'ẽmba ma
tembi'u ho'u va'erã rekovia, imbaraeteve'i ju aguã.
SENHOR, exa ke, eikuaa pota guive,
mba'eta xere nda'ija'eavei ma.
12 Peẽ kuery tape rupi peaxa va'e,
ha'e nunga pexa vy napendui ri ty'y oremboaxya?
Pema'ẽ ha'e peikuaa pota.
Oiko 'rã nda'u haxy va'e xee aendu va'e ramigua,
xe'áry ou va'ekue ramigua ete?
Mba'eta SENHOR opoxya oexa ukaa ára xemoingo axy avi.
13 Ha'e rami vy yvate gui tata ombou xekãgue ikuai va'e re
ipo'aka ete vy.
Ha'e gui xepy rupi ju kya omoĩ va'e py
xerakykue katy gui xemoatã vy xereity.
Ha'e rami vy xemomba tema heravy,
xemomba'eaxy ko'ẽ nhavõ.
14 Ajejavyague ma opo py ae ojokua vy
ojapo xe-cangarã rami.
Ha'e vy oipopẽ va'ekue xeaju'y rupi peve ovaẽ.
Ha'e rami py SENHOR omomba ma xembaraetea,
xemboaxa guive xegui ipo'akave va'e kuery po py.
15 SENHOR omoaĩmba avi ma ipy'a guaxukueve
xereve ikuai va'ekue.
Ombou reta xerovai ono'õ va'erã,
xea pygua kunumigue omou'ũmba avi aguã.[c]
Kunhataĩ'i rami Judá pygua kuery ndojexavai va'ekue ri

---

[b] **1.9** Jeremias "Aiko axya" he'i mba'eta ha'e ae voi opyta Judá yvy re Babilônia pygua kuery ndogueraapai va'ekue reve (Jeremias 40.1-6). [c] **1.15** Apy "Xee" he'ia ma Jerusalém ae ijayvua rami Jeremias ijayvu vy, ojee e'ỹ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

SENHOR opyrõ ukapa uva omou'ũaty py rami.
16 Ha'e nunga re ae xee ajae'o,
xerexay gui xerexa ndoexavei.
Xegui ojepe'a ma xembopy'a guaxuarã
xembaraete ombopyau 'rã va'ekue.
Xera'y kuery voi ojexavai reia rupi ikuai,
hovaigua ipo'aka ramo.
17 Sião pygua kuery opo oupi teĩ
avave rei ndoikoi ipytyvõarã.
Mba'eta Jacó regua kuery re SENHOR ijayvu rire
ha'e katy'i rupi ikuai va'e hovaigua ju ikuai.
Ha'e ramo Jerusalém tetã pe ha'e kuery
“Ha'eve'ỹ va'e” he'i okuapy.
18 Ha'e rami avi SENHOR ma heko porã va'e,
ha'e rã xee ma nanhe'ẽ renduxei va'ekue.
Peẽ yvy regua kuery ha'e javive, pendu ke,
pema'ẽ guive haxy aendu va'e re.
Xea pygua kunhataĩgue ha'e kunumigue
ogueraapaa ma escravo-rã.
19 Xeirũ kuery aenoĩ
teĩ ha'e kuery xembotavy.
Xea pygua sacerdote ha'e nhomongeta va'ety kuery voi
omanomba tetã rupi,
tembi'u rekaa rupi ikuai vy
imbaraetepa'i ju aguã.
20 Ema'ẽ SENHOR, mba'eta xee ajexavai.
Xenhe'ẽ py nda'evei ete aikovy,
xekuraxõ py ndaxerekorãvei ma xeryepy rupi,
opa mba'e py noronhe'ẽ rendui rire.
Oka rupi xera'y kuery ojukapaa kyxe py,
ha'e rã opy rupi ma mano anho oiko.
21 Xepoaẽa onhendu
teĩ avave rei ndoikoi xepytyvõarã.
Mba'emo vai aendua xere ija'e'ỹ va'e kuery oikuaa vy
ovy'a reipa okuapy, ndee xemoingo axy ramo.
Ha'e rami avi ára ndeayvuague ovaẽ ramo
xee aiko axya rami avi ha'e kuery voi ikuai axy 'rã.
22 Tove ha'e kuery ojejavyague tojekuaapa nerenonde.
Ereko ha'e kuery voi xere rejapoague rami,
xee anhetẽ rupi e'ỹ aikoa py.
Mba'eta xepoaẽ vaipa ete,
xekuraxõ opa rai'i ma.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

“ SENHOR gui ae ou Sião pygua ikuai axy aguã”, he'iague

2 1 Arai rami SENHOR ojao'i Sião pygua kuery opoxya py.
Yva gui oity Israel kuery po'akaa yvy py,
Opoxya oexa ukaa ára ovaẽ ramo
na'ima'endu'avei ipy renda oĩ va'ekue re.[d]
2 Ha'e rami vy SENHOR omboaxy e'ỹ re
ombovaipa Jacó regua kuery rekoa ha'e javi.
Opoxya rupi oity
Judá kuery ro ikorapa va'ekue.
Yvy rupi oitypa, nombovarevei ae
yvatekueve ha'e openaague.
3 Opoxya py omomba Israel kuery po'akaa ha'e javi.
Hovaigua kuery ou teĩ omboapu'a ju oiporu kuaa regua.
Ha'e vy Jacó kuery rovai imoendyarã ombou
tata rendy vuku ijyvýry rupi oapypa va'erã.
4 Ha'e kuery re oipira guapa hovaigua rami.
Hovaigua rami ete onhemomburu oiporu kuaa regua re.
Ha'e vy omokanhymba iporã va'ekue ha'e javi.
Tata rami opoxya omonhemboja Sião tekoa áry.
5 Hovaigua rami SENHOR oiko vy
omokanhymba Israel kuery.
Ombovaipa huvixa kuery ro ha'e javi,
oo ikorapa va'ekue oitypa.
Ha'e vy Judá kuery ikuaia py omboetave tema
ojae'o ha'e ipy'a vai va'e.
6 Ojeupegua templo voi ombovaipa vyvoi
mba'emo rogue'i onhotỹ mbyre rami rive.
Ombovaipa ojeupegua kuery ombojeroviaaty.
SENHOR ojapo orerexaraipa aguã rami
Sião py ngaru rojapo ha'e sábado ára romboeteague re.
Opoxya rupi omboyke avi
huvixa ha'e sacerdote ikuai va'ekue.
7 SENHOR ndoipotavei ojeupegua altar,
ojeupegua oo iky'a e'ỹ va'e ndojou porãvei vy.
Hovaigua kuery po py omboaxa
oo tuvixakueve kora.
Ha'e ramo SENHOR pegua opy rupi ha'e kuery ojapukai okuapy
ngaru oikoa ára py rami.
8 SENHOR ojee omoĩ avi

---

[d] **2.1** “Ipy renda” he'ia ma Jerusalém py templo oĩ va'ekue re ijayvu vy (Salmo 132.7).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sião tetã kora ombovaipa uka aguã.
Ha'e rami vy omoatã uka ixã mba'emo a'ãarã,
ndoipe'ai guive opo ombovaipa e'ỹa ja.
Ojapo kora ha'e imbotya opurupa rei aguã rami,
ha'e nunga ha'e javi ikangypave ovy.
9 Kora rokẽ voi oitypa yvy rupi.
Okẽ jokoa voi omopẽ, omboa'ypa ete.
Ha'e pygua huvixa ha'e yvatekueve reve ma
yvy regua ikuaia rupi rive ikuai,
lei oikuaa e'ỹ va'e ikuaia rupi,
ha'e profeta kuery pe ma SENHOR ndoexa ukavei mba'eve.
10 Sião pygua nhomongeta va'ety kuery ma
okyrirĩmba reve oguapy okuapy yvy py.
Oakã re omoĩ okuapy yvy ku'i,
ajukue vaikue py rive onhemonde reve.
Jerusalém pygua kunhataĩgue voi
oakã oity okuapy yvy peve.
11 Xerexay py rive xerexa nda'evevei ma,
xenhe'ẽ py ndaxerekorãvei aikovy,
xekuraxõ voi ojero'a oiny aiko axy ramo,
xevygua kuery omombaa ague re xepy'a vaia py.
Mba'eta kyrĩgue okambu'i va'e voi omanomba
tetã rupi tape ikuai va'e rupi.
12 Oxy kuery pe kyrĩgue aipoe'i:
“Mamo nda'u jajou 'rã mbojape ha'e vinho?”
he'i okuapy teĩ tetã rupi tape ikuai va'e rupi,
ha'e rami teĩ kyxe gui rami ho'apa okuapy,
ha'e rami e'ỹ vy oxy kuery jyva áry oĩ reve
onhe'ẽ oeja ovy.
13 Ndee Jerusalém pygua, marã rami tu xee rombovai ta?
Ndee Sião pygua, mba'e nunga re tu rombojoja 'rã,
mava'e re tu romboje'a 'rã rombopy'a porã aguã?
Mba'eta nemombaarã ou va'e ma ye'ẽ rami tuvixa.
Mava'e tu nepytyvõ 'rã?
14 Ndea pygua profeta kuery ma ndevy pe omombe'u
oexa ra'u va'ekue ramigua mba'eve ovare'ỹ va'e.
Ha'e rã ndereko vaia re ma ha'e kuery nda'ijayvui
nemoingo porã ju aguã.
Ha'e rami 'rãgue py oexa ra'u va'ekue ramigua rive omombe'u vy
ojapo escravo-rã ndereraa aguã rami.
15 Ha'e nunga rupi tape rupi oaxa va'e kuery ma
ojepopete ha'e oakã ombovava reve oje'oi

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jerusalém pygua kuery ojojai rei vy.
“Peva'e tetã pe teve ‘Pavẽ gui iporãve va'e,
yvy jave regua oguerovy'a va'e’, 'ea va'ekue?” he'i oje'oivy.
16 Ndere ija'e'ỹ va'e kuery
ojuru oipe'a 'rã nderovai,
ndejojai rei reve haĩ jekyty rei 'rã okuapy.
Ha'e vy aipoe'i 'rã: “Nhamondoropa ke.
Anhetẽ ete, kova'e ára ae nharõague.
Ojeupity rã jaexa ma”, he'i okuapy.
17 Mba'eta SENHOR ae ojapo onhembopy'aague.
Yma guive nderovai ijayvuague
ojapo ojeupitypa aguã rami.
Ha'e rami vy nemboaxy e'ỹ re ndereity.
Ojapo nderovaigua kuery ndere ovy'apa rei aguã rami,
ha'e kuery ombopo'akapave vy.
18 Jerusalém pygua kuery okuraxõ py ojapukai okuapy SENHOR pe.
Ndee Sião tetã kora,
nderexay toxyry yakã'i rami,
ara py ha'e pyávy.
Epytu'u eme, nderexa topytu'u eme ojae'oa gui.
19 Epu'ã ke, ejapukai pyávy
pytũ ypy'i ramove.
SENHOR renonde enhoẽ yy rami ndepy'a re oĩ va'e.
Ixupe eupi ndepo ndera'y ha'e nderajy kue'iry rekove re.
Mba'eta ha'e kuery ma karuai gui rive ho'apa okuapy
tape ikuai va'e ha'e javi rupi.
20 Ema'ẽ SENHOR, ha'e eikuaa pota
marã ramigua kuery ha'e rami ete remoingoa re!
Mba'eta kunhague ho'u 'rã teve oikuavã va'ekue ae,
omemby kuery oayvua'i rupi oguereko va'ekue?[e]
Ha'e rami e'ỹ vy SENHOR pegua oo iky'a e'ỹ va'e py
ojukapaa 'rã teve sacerdote ha'e profeta kuery?
21 Mba'eta kunumigue ha'e tujakue'i re'õgue
yvy rupi ikuai tape ikuai va'e rupi.
Xea pygua kunhataĩgue ha'e kunumigue
ojukapaa kyxe py.
Ndee ae ma rejuka uka ndepoxya ára py.
Remboaxy e'ỹ re rejuka uka.
22 Opa rupi gui rembou xemongyjearã,

---

[e] **2.20** Ha'e nunga ae oiko tetã ojokopaa rã. Tembi'u oata rã ixy kuery ho'u omemby kuery ae (Jeremias 19.9; Levítico 26.29).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ndevygua nhemboaty oikoa py rami.
SENHOR opoxya oexa ukaa ára ma
ndoikoi oo jepe va'e neĩ opyta va'erã.
Mba'eta hovaigua kuery omomba ma
xee ayvua'i rupi amongakuaa va'ekue.

Ojexavaia re ijayvuague

3 1 Xee ma ava jexavai aendu va'ekue
Nhanderuete opoxya rupi yvyra po'i'i ombou rã.
2 Mba'eta xereraa vy ojapo karamboae pytũ rupi aiko aguã,
hexakãa rupi e'ỹ.
3 Mbovykue rei e'ỹ xerovai omoĩ opo,
ára pukukue re.
4 Omoxorĩmba xero'o, xepire voi.
Xekãgue omopẽmba guive.
5 Xerovai omopu'ã xejokoarã kuery.
Veneno ha'e haxy va'e py ae xejoko.
6 Ojapo pytũa py xerekoa aguã rami,
raka'e rã peve guarã omano va'ekue rami.
7 Kora py xejoko rã nda'evevei ma aẽ aguã.
Corrente overa va'e guigua py xejokua.
8 Ajerure ha'e ajapukai teĩ
noendui anhembo'ea.
9 Ita guaxu omoatyrõ mbyre py ojopia xerape,
omokarẽ rei guive.
10 Xerarõ oiny urso oma'ẽ mbegue va'e rami,
ha'e xivi onhemi oiny va'e rami avi.
11 Ha'e rami vy xerape gui xepe'a xapy'a vy xemboa'ypa.
Ombovaipa pyre rami xereja inony.
12 Guapa oipira vy
xemoĩ guembiarã.
13 Xekuraxõ re oipyxo
ngu'y hyru guigua py.
14 Xeapo xeretarã kuery ha'e javi xejojai aguã rami.
Ára pukukue re xembojaru rei okuapy.
15 Jexavaia re anho xemongaru,
xevy ho'u uka reta haxy va'e.
16 Xeapo ita ra'y re xeraĩ amopẽmba aguã rami.
Xeao'i tanhimbu py rive.
17 Xenhe'ẽ gui oipe'a aiko porã aguã va'ekue.
Ha'e ramo xerexarai iporã va'e aexaague re.
18 Ha'e rami vy “Opa ma xeporãague,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

SENHOR aarõague voi”, ha'e.
19 Nema'endu'a nho ajexavaia ha'e ajae'o aikovya re,
haxy va'e ha'e veneno ay'u va'e re guive.
20 Xee ma ha'e nunga re xema'endu'a riae aikovy xenhe'ẽ py.
Ha'e ramo xeryepy rupi xenhe'ẽ nda'evei ju.
21 Ha'e rami teĩ xema'endu'axe ju
pova'e nunga arõ aikovy va'e re.

Nhanderuete omboaxya rupi oipytyvõ aguã re ojerureague

22 Mba'eta SENHOR nhanemboaxy ramo nanhanemombaai,
mba'eta nhanemboaxya ma opa va'erã e'ỹ.
23 Opa mba'e py ojeroviapy reiko vy
rexa uka pyau 'rã ko'ẽ nhavõ.
24 Xejeupe ae aipoa'e: “Xevy guarã oĩ va'e ma SENHOR ae.
Ha'e nunga rupi arõ tema 'rã hexe”, ha'e.
25 SENHOR opena porã 'rã harõa kuery re,
onhe'ẽ py oeka va'e kuery ae.
26 Ha'eve nharõ SENHOR nhandereraa jepe aguã,
nhakyrirĩ reve.
27 Nhandevy pe ha'eve
nhanekunumi teri reve canga jexavaia regua jaropo'aka kuaa.
28 Ha'e rami vy tajaguapy nhande ae'ia py, tanhakyrirĩ nhainy,
mba'eta ha'e va'e canga ae nhandere Nhanderuete omoĩ va'e.
29 Tajajero'a nhanderova yvy ku'i re omovaẽ peve.
Xapy'a rei ma oiko nho 'rã nharõ jaikovy va'ekue.
30 Tanhaunga uka nhanderova nhaneungaxe va'e pe.
Tanhaendu rive opa marã nhandejojai reia teĩ.
31 Mba'eta SENHOR ma
nanhandereja riaei 'rã.
32 Xapy'a rei nhanemomboriau ranhe teĩ
nhomboaxy ete va'e vy oexa uka nho 'rã nhanemboaxya.
33 Mba'eta nhomoingo axyxe reia py e'ỹ
ombojexavai avakue ra'y kuery.
34 Xapy'a rei amongue opyrõ imoiny 'rã
nhuã py ikuai va'e re,
35 ha'e rami e'ỹ vy Yvate ete va'e renonde teĩ
ha'eve'ỹa rami oikuaa pota 'rã joe,
36 ha'e rami e'ỹ vy avakue ojerure rã oendu rive 'rã,
teĩ SENHOR ndoexai 'rã teve ha'e rami oikoa?
37 Mava'e ayvu rupi rive tu mba'emo oiko 'rã,
SENHOR omoingo e'ỹ rã?
38 Yvate ete va'e gui nda'u ndoikoi 'rã ri

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mba'emo vai ha'e iporã va'e?
39 Mba'e re tu ha'vy avakue imarã va'e ndojou porãia rupi ijayvu,
ojejavyague re ombopaga rã?
40 Jaikuaa pota ke jaikoa re ae.
Ha'e gui jaikuaa porã ma vy jajevy ke SENHOR pe.
41 Nhandepo jaupi reve ke nhanekuraxõ voi jaupi
Nhanderuete yva re oĩ va'e pe. Ha'e vy aipo ja'e:
42 “Rojejavy, noronhe'ẽ rendui guive ramo
ndee ma ndoreperdoai teri.
43 Ndee ma ndepoxya py oreao'i reve orerakykue monha.
Oremboaxy e'ỹ re oremokanhymba.
44 Arai py renhemi
ndea py peve ronhembo'ea onhendu e'ỹ aguã.
45 Yty omombo pyrã rami rive oremoingo
yvy regua kuery ikuaia rupi.
46 Orerovai orerovaigua kuery ha'e javi
oipe'a okuapy ojuru.
47 Ore'áry ou ndorerekorãvei aguã ha'e yvykua py orembo'aarã,
orereityarã ha'e oremokanhymbaarã.”
48 Xeretarã kuery omokanhymbaa rã
xerexay oxyry atã ete.
49 Xerexa ojae'o tema.
Ndopo'oi, ndopytu'ui 'rã guive
50 SENHOR opena e'ỹa ja,
ha'e yva gui oexa pota peve.
51 Mba'emo aexa va'e gui xeporiau xenhe'ẽ py,
kunhague xeretã rupi ikuai va'e re mba'emo oiko va'ekue káuxa.
52 Mba'e re'ỹ xerovaigua kuery
xejukaxe okuapy guyra'i rami rive.
53 Xemombaxe vy xemombo yvykua py,
ha'e ita py xeapipa.
54 Xeakã áry rupi yy oxyry atã ouvy.
Ha'e ramo “Akanhy ta ma!” ha'e.
55 Ha'e gui ma SENHOR, yvykua pukuvea py aĩa gui
ajapukai nderery rupi.
56 Ha'e ramo ndee rendu xeayvua.
Emboty eme ndeapyxa ajae'oa ha'e ajapukaia gui.
57 Ndevy pe ajapukaia ára ndee ae renhemboja xere.
Ha'e rami vy xevy pe “Ekyje eme” 're.
58 SENHOR, xerekove re reikuaa pota vy
xereraa jepe va'ekue aikove aguã rami.
59 SENHOR, rexa reiny ha'eve'ỹa rami xerereko okuapyague.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Eikuaa pota 'rãgue xere!
60 Rexapa xeapo vai okuapya
ha'e xerovai onhembopy'aa ha'e javi.
61 SENHOR, rendu xere ijayvu rei okuapy rã,
xerovai onhembopy'aa nhavõ,
62 xerovaigua kuery xerekokue ramigua rive omombe'u rã,
ha'e ára pukukue re xere ijayvu mbegue rei okuapy rã.
63 Exa pota tema ha'e kuery re, oguapy ha'e opu'ã ju ramo.
Mba'eta xembojaru rei rive okuapy.
64 SENHOR, ndee rembopaga 'rã
opo py mba'emo ojapoague re.
65 Remopytũmba 'rã ha'e kuery py'a,
ha'e kuery re rembou 'rã ayvu vai.
66 Ndepoxya py remonha 'rã heravy.
Ha'e rami vy remokanhymba 'rã ndevygua yva guy gui.

Tetã ojokopaa jave ikuai axya re ijayvuague

4 1 Mba'exa vy nda'u ouro oĩ va'ekue huũmba?
Mba'exa vy tu ouro ombovera pyre ndoveravei?
Ha'e rami ae avi oo iky'a e'ỹ va'e re ita ikuai va'ekue
omoaĩmbaa tape joaxa-axaa ha'e javi rupi!
2 Mba'eta Sião pygua yvatekueve ma
ouro oiky'a'o pyre rami ikuai va'ekue ri
aỹ ma ha'e kuery pe "Yapo guigua rive" 'ea,
nhae'ũ re omba'eapo va'e rembiapo ramigua!
3 Jagua-tuvy nhe'ẽ minha omokambu 'rã gua'y kue'iry.
Ha'e rã xeretarã kuery ma porayvu ve'ỹ ma ikuai
guyra-nhandu tekoa e'ỹa rupigua rami.[f]
4 Ha'e ramo kyrĩgue okambu va'e apekũ ipirupa ma,
ijy'uvei gui oja ijuru re.
Kyrĩgue mbojape re ojerurea rupi ikuai
teĩ avave rei nome'ẽai 'rã.
5 Tembi'u porã re okaru va'ekue ma
ho'apa 'rã okuapy tape rupi.
Onhemonde porãa rupi ikuai va'ekue ma
yty rupi rive ikuai.
6 Sodoma tetã minha xapy'a'i py omokanhymbaa raka'e
avave po py e'ỹ.
Ha'e rami teĩ Sodoma pygua kuery ojejavyague gui voi
xeretarã kuery ojejavyve va'e ikuai.

---

[f] **4.3** Guyra-nhandu ma ombo'a ma vy ngupi'a oeja rive 'rã (Jó 39.13-18).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Mba'eta yvatekueve ma yro'y ha'e kamby gui xiĩve va'ekue,
ita coral va'e gui ipire pytãve va'ekue,
ha'e ita safira rami iporã va'ekue ri
8 aỹ ma hova tapyĩ gui ete huũve va'e.
Tape rupi ooa rupi avave rei ndoexa kuaavei.
Ipire ma ojapa ikãgue re,
yvyra rakã rami ipirupa va'e vy.
9 Mba'eta karuai gui omano va'e kuery gui
ovy'ave kyxe py ojukapy.
Mba'eta ndokarui va'e ma mbeguei'i opa oje'oivy.
Ho'u va'erã mba'ety rupi ndoikovei ramo omano tema 'rã oje'oivy.
10 Kunhague ymave rupi porayvu va'ekue ri
aỹ ma opo py ae omomimoĩ 'rã omemby kuery.
Ha'e kue'iry re ae 'rã okaru
xeretarã kuery omokanhymbaa ramo.
11 SENHOR opoxya rupi oiko vy
ombou opoxya nhomoendyarã.
Sião re tata omonhemboja vy
ijyta peve oapypa.
12 Yvy regua ruvixa kuery ha'e yvy re ikuai va'e ha'e javi
ndogueroviai okuapy omombe'ua rã
Jerusalém rokẽ rupi hovaigua kuery oikepa maague.
13 Ha'e va'e oiko ha'e pygua profeta kuery ojejavyague re,
sacerdote kuery ojapo vaiague re guive,
mba'eta tetã mbyte rupi
omoẽ okuapy heko porã va'e ruguy.
14 Ha'e kuery ma ára revegua e'ỹ rami oguata rei tape rupi,
tuguy omoẽ va'ekue py iky'apa va'e ikuai,
ha'e ijao re ma voi avave rei ndovyxeai.
15 Ha'e kuery pe ojapukaia: “Ha'eve'ỹ va'e kuery, pejepe'a ke!
Pejepe'a ke, pexyry ke, pepoko eme orere!” 'ea.
Ha'e ramo ojava oje'oivy, ha'e ovaẽa py rei
ha'e kuery pe yvy regua kuery
“Apy ma nda'evei ae pendekuai aguã.”
16 Mba'eta SENHOR ae omoaĩ imondovy opoxya rupi.
Ha'e rami vy nopenavei ma ha'e kuery re.
Hovaigua kuery katuve ma nomboetei 'rã sacerdote kuery,
ha'e nhomboaxya rupi e'ỹ 'rã oguereko nhomongeta va'ety kuery.
17 Ha'e gui ma ore kuery rexa ikangypa ma
orepytyvõarã ou va'erã re roma'ena vy teĩ.
Roikuaa potaaty py roarõ reve roma'ẽ tema
peteĩ regua orereraa jepe va'erã re teĩ ndoui ae.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Orerovaigua kuery ma orekuaia rupi oma'ẽ mbegue okuapy ramo
orerétã mbyte rupi orekuai aguã voi nda'evevei.
Ropa aguã ovaẽ rai'i ma,
ore'ára ojeupity ma,
aỹ ovaẽ ma ropa aguã ára.
19 Oremonhaa kuery ma
guyra yvate rupi oveve va'e gui inhakuãve va'e.
Yvyty ikuai va'e áry rupi ete oremonha,
tekoa e'ỹa rupi voi nhuã omoĩ okuapy orembo'a aguã.
20 Ha'e gui oreruvixave orerekombo'earã SENHOR omoĩ va'ekue ae
ombo'a ma okuapy nhuã py.
Ixupe ma ore kuery "Nekuaray'ã py 'rã orekuai
yvy regua kuery mbyte rupi teĩ", ro'e va'ekue ri.
21 Peẽ Edom pygua kuery Uz yvy re pendekuai va'e,
orejojai tema, pevy'a rei tema 'rã orere.
Ha'e rami avi pendea py voi 'rã omboaxaa kova'e karo.
Ha'e ramo peka'upa vy pendepire reipa 'rã peikovy.
22 Ha'e rã peẽ Sião pygua kuery, opa ma pendeko vaiague re
penembopagaague.
SENHOR napendereraa ukavei ma 'rã escravo-rã.
Ha'e rã peẽ Edom pygua kuery, araka'eve rã ojekuaapa 'rã
pendeko vaia ha'e pejejavyague.

"Oremboaxy ke" he'iague

5 1 SENHOR, nema'endu'a ke mba'emo vai orere oiko va'ekue re.
Eikuaa pota ha'e ema'ẽ roiko axya re.
2 Oreyvyrã reme'ẽ va'ekue oaxapa ma amboae regua kuery pe,
orerogue voi amboae yvy guigua kuery pe ju oaxa.
3 Ore kuery ma tyre'ỹ tuu ve'ỹ va'e rami orekuai.
Ha'e rã orexy kuery ma imeve'ỹ va'e ikuai.
4 Yy roy'u va'erã ma peráta re rive 'rã rojogua,
yxakã voi peráta re anho 'rã rojou.
5 Orerakykue monhaa kuery ma oreaju'y re ma ikuai.
Orekane'õ ma teĩ ropytu'u aguã voi noĩ.
6 Egito ha'e Assíria pygua kuery pe rojejopy uka
ro'u va'erã rojou aguã teĩ.
7 Oreru kuery ma ojejavypa rire jipovei ma.
Ha'e gui ore kuery ju 'rã roiko axy ha'e kuery ojapo vaiague re.
8 Escravo kuery rive 'rã ipo'aka orere.
Ndoikoi avave rei ha'e kuery po gui orereraa jepe va'erã.
9 Rojeayvu e'ỹkue py 'rã rojou ro'u va'erã,
kyxe tekoa e'ỹa rupi oguereko va'e gui.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Karuai roendu vaipa ramo
orepire ma tata kua rami hakupa rei.
11 Sião py oguero'apaa kunhague ikuai va'e,
kunhataïgue guive, Judá tetã ikuai va'e rupi.
12 Hovaigua kuery ojyryvipypa yvatekueve va'ekue,
tujakue'i voi ojou vy ombojaru rei okuapy.
13 Ha'e rã kunumigue ma ogueraa 'rã mba'emo mongu'ia py omba'eapo aguã,
avakue'i voi yxakã re ombovoyi rã onhepyxanga rive oje'oivy.
14 Ha'e ramo nhomongetaa rupi ikuai va'ekue ma ndoguapyvei ma tetã kora rokẽ py,
kunumigue ndoporaeivei ma guive.
15 Rovy'aague okanhymba ma orekuraxõ gui.
Rojeroky 'rãgue py mboriau anho rei roendu.
16 Oreakã gui ho'a ma akã regua oĩ va'ekue.
Nda'evei ete orevy, rojejavy rire!
17 Ha'e nunga rupi ae orekuraxõ py oremba'eaxy,
ndorerexa pyxoveipa guive.
18 Sião yvyty ombovaipaa rire
mbyku anho ikuai ha'e rupi.
19 Ha'e rã ndee SENHOR, ndepo'aka riae 'rã.
Tenda repenaaty oĩ 'rã raka'e rã peve guarã.
20 Mba'e re tu riae ta ri nderexarai orere?
Mba'e re tu remboare orepytyvõ aguã?
21 SENHOR, orereko rerova ju ke ndejeupe guarã.
Ha'e ramo 'rãe rojeko rerova.
Embopyau ju ore'ára yma guare rami.
22 Mba'e re tu orerejapa ete ri?
Mba'e re tu ndepoxy anho ta ore kuery rovai?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ezequiel ayvu oĩa

Ezequiel ayvu oĩa

Profeta Ezequiel ma Babilônia tetã py ae hekoa, ha'e py escravo-rã Israel kuery mboae reve heraa rire. Israel kuery ha'e javi pe ayvu omombe'u raka'e, Babilônia py ikuai va'e pe, Jerusalém pygua kuery pe guive. Nhanderuete mba'emo oexa uka reve oayvu ombou raka'e Ezequiel pe. Ha'e gui Ezequiel ju mba'emo ojapoa py oikuaa uka guetarã kuery pe, oayvu py anho e'ỹ.

Nhanderuete rexakãa re ijayvu. "Ha'e gui oky jave arai re karugua ojekuaa va'e rexakãa rami ae avi hexakã jekuaa ijyvýry rupi. Ha'e va'e ma Senhor rexakãa ae aexa. Ha'e nunga aexa vy xerenapy'ã re aĩ, yvy re xerova amovaẽ reve. Ha'e vy ma aendu ijayvua" (1.28).

Ijayvu avi nhandereko vaia káuxa omano va'ekue rami jaiko teĩ Nhanderuete opo'akaa rupi nhanemoingove ju aguã re. "Ha'e gui xere Senhor opo omoĩ vy xereraa Onhe'ẽ rupi. Ha'e vy xemoĩ peteĩ yvyugua ikãgue anho ikuaia mbyte py. ... Aipoe'ive ju xevy: 'Ndeayvu na kova'e ikãgue ikuai va'e pe, ha'e vy aipo're: "Ikãgue ymague, pendu ke Senhor ayvu." ... Ha'e ramo ijayvuague rami ae xeayvu. Xeayvu teri reve hevovo rei nhendu va'e aendu, peteĩ-teĩ kãgue joe onhembota-mbota vy oparãgue rei. Ha'e rami vy peteĩ-teĩ kãgue onhemboje'apa joe. Ha'e ramo ama'ẽ rã ikãgue hajy ha'e ho'opa ma. Ipire voi ojekuaa, ha'e rã inhe'ẽrã ma noĩ teri. Ha'e gui Senhor aipoe'i xevy: 'Ava ra'y, Nhe'ẽ pe ju ndeayvu. Ndeayvu vy aipo'ere ixupe: "Po rami Senhor Nhanderuete ijayvu: Ndee Nhe'ẽ, eju irundy henda yvytu oipejua katy gui. Ha'e vy ke eipeju kova'e omanogue áry rupi, okuave ju aguã rami", 're. Ha'e ramo ijayvuague rami xeayvu ramo ikãgue ikuai va'e re ou Nhe'ẽ. Ha'e ramo oikovepa jevy vy opu'ãmba ju joguerokuapy, xondaro kuery rami mbovy rei e'ỹ ikuai" (37.1, 4, 7-10).

Irundy temimoingo kuery oexaague

1 [1] Trinta ma'etỹ re, irundy jaxya ha'e peteĩ nhiruĩ araa py xee aiko
Quebar yakã yvýry rupi, xeretarã kuery escravo-rã ogueraapa pyre
mbyte.[a] Ha'e va'e jave py ma yva ojepe'a rã aexa mba'emo Nhanderuetea
oexa uka rã.

---

[a] **1.1** Ha'e jave py ma profeta Ezequiel Babilônia yvy re oiko, heta va'e kuery ogueraapaa ague py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Ha'e va'e jave py peteĩ nhiruĩ ma'etỹ ma ojapo huvixa Joaquim escravo-
rã ogueraa ague. Ha'e gui ha'e va'e jaxy re peteĩ nhiruĩ araa py ae
3 SENHOR ombou oayvu xee Buzi ra'y Ezequiel aiko va'e pe. Sacerdote
aiko caldeu kuery yvy re, Quebar yakã yvýry rupi. Ha'e py ae xere
SENHOR opo omoĩ rã aendu.
4 Ha'e gui ma ama'ẽ rã kuaray ijapu'a'ia katy gui ou oiny peteĩ arai
tuvixa va'e, tata rami joa py e'ỹ-e'ỹ hexakã va'e. Arai yvýry rupi hendy
va'e ojekuaa avi. Ha'e va'e mbyte py ma peteĩ aexa overa va'e rykukue
ramigua, tata mbyte gui ojekuaa oiny.
5 Arai mbyte gui oẽ avi irundy temimoingo kuery. Ha'e va'e kuery jaexa
rã ava ramigua meme.
6 Peteĩ-teĩ re ma irundy kuerei hova oĩ, ipepo ma irundy-rundy avi.
7 Hetyma ma hi'yvi va'e meme. Ha'e rã ipy ma vaka ra'y py rami ojekuaa,
overa va'e omoexakã mbyre rami hendy guive.
8 Ipepo guy rupi ma avakue po ramigua oĩ, irundy henda jovaive rupi.
Irundyve temimoingo ma irundy-rundy ngova ha'e opepo oguereko.
9 Ha'e kuery ma ovaẽ okuapy joe, amboae katy ova-ova e'ỹ re oguata
guive. Peteĩ-teĩ ma guenonde katy anho oguata oje'oivy.
10 Ha'e kuery rova ma avakue rova rami. Oiporu kuaa re ma guary rami
hova. Ijaxua re ma vaka rova. Irundyve peteĩ-teĩ oguereko avi taguato
guaxu rova.[b]
11 Ha'e rami ae hova ojekuaa. Ipepo ma mokõ-mokoĩ oupi 'rã o'áry rupi,
temimoingo kuery mboae pepo re omovaẽ reve. Ha'e rã opepo mboae
mokoĩ py ma ojao'i imoiny guete.
12 Ha'e kuery peteĩ-teĩ guenonde rami anho 'rã oguata oje'oivy. Mamo rã
rei Nhe'ẽ ooa katy ha'e kuery voi oje'oi avi. Amboae katy ova-ova e'ỹ re
oguata oje'oivy.
13 Temimoingo kuery jaexa rã tapyĩ hexakã va'e rami hendy, tataendy
rami guive. Ha'e kuery mbyte rupi ma tata rendy vuku oaxa-axa. Ha'e
kuery gui oẽ avi overa va'e.
14 Temimoingo kuery oguata vy overa va'e rami avi ojevy-jevy ha'ekue'ỹ-
kue'ỹ katy.

Irundy iruéra oexaague

15 Ha'e gui temimoingo kuery aexa rã peteĩ-teĩ yvýry oĩ avi peteĩ ruéra
yvy rupi oo va'e.[c]
16 Iruéra ikuai va'e jaexa rã itaendy berilo rami hexakã va'e. Irundyve ma joo
rami ae ojekuaa. Peteĩ-teĩ ruéra jaexa rã amboae ruéra mbyte rupi joaxa oiny.
17 Ha'e va'e ma ooa katy rei 'rã oo. Amboae katy ova-ova e'ỹ re oguata
ovy.

---

b 1.4-10 Apocalipse 4.8 **c 1.15** Ezequiel 10.9-17

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Inhapyĩ va'e ma yvate ete nhomongyje aguã rami. Peteĩ-teĩ ruéra apyĩ
re ma texa anho tynyẽ ha'e javi rupi.
19 Temimoingo kuery oguata oje'oivy reve iruéra ijyvýry ikuai va'e oo avi
'rã. Ha'e kuery ojeupi ramo iruéra voi ojeupi avi 'rã hexeve.
20 Nhe'ẽ ooa katy rei tema ha'e kuery oo avi 'rã, Nhe'ẽ oguerekoa rupi.
Ha'e kuery reve iruéra ikuai va'e oo avi 'rã, mba'eta iruéra ikuai va'e re ae
temimoingo kuery nhe'ẽ oĩ.
21 Ha'e kuery oguata oje'oivy ramo iruéra ikuai va'e voi oo avi 'rã. Ha'e
kuery opyta ramo iruéra voi opyta avi 'rã. Yvy gui ha'e kuery opu'ã
oje'oivy ramo ha'e kuery reve opu'ã avi 'rã iruéra ha'e javi, mba'eta iruéra
ikuai va'e re ae oĩ temimoingo kuery nhe'ẽ.
22 Temimoingo kuery akã áry rupi ma peteĩ ijao'ia oĩ itaendy guigua
rami nhomongyjea. Ha'e kuery akã áry rupi ojekuaa oiny.
23 Ijao'ia guýry rupi ae ha'e kuery opepo oupi imoiny, peteĩ-teĩ joa katy.
Peteĩ-teĩ ma mokoĩ opepo ju oguereko jovaive rupi ojeao'i aguã.
24 Ha'e kuery oguata oje'oivy ramo aendu ipepo revovo reia yy revovo
rami, Ipo'akapa va'e onhendua rami avi. Hevovo aendu rã xondaro
kuery pyambu rami onhendu. Ha'e gui ha'e kuery opyta vy opepo voi
omboguejypa ju avi 'rã.
25 Ha'e gui ma ha'e kuery akã áry rupi ijao'ia oĩ va'e áry gui aendu peteĩ
ayvu. Ha'e ramo ha'e kuery opytapa okuapy, opepo guive omboguejypa.

Nhanderuete rexakãa oexaague

26 Ha'e gui ha'e kuery akã áry rupi ijao'ia oĩ va'e áry aexa peteĩ tenda
huvixa openaaty ramigua, itaendy safira guigua rami. Ha'e va'e tenda áry
ma peteĩ oguapy jekuaa oiny ava ramigua.
27 Ha'e va'e aexa rã iku'a guive yvate katykue ma itaendy rami ojekuaa oiny,
ha'e ijyvýry rupi ma tata rami avi hexakã. Ha'e gui rã iku'a guive yvy katykue
ma tata ete rami ojekuaa. Ijyvýry ha'e javi rupi tata rami hexakãmba.
28 Ha'e gui oky jave arai re karugua ojekuaa va'e rexakãa rami ae avi hexakã
jekuaa ijyvýry rupi. Ha'e va'e ma SENHOR rexakãa ae aexa. Ha'e nunga aexa
vy xerenapy'ã re aĩ, yvy re xerova amovaẽ reve. Ha'e vy ma aendu ijayvua.

Ezequiel reve ijayvuague

2 1 Ijayvu va'e ma aipoe'i xevy:
— Ava ra'y, epu'ã ke he'amy, ha'e ramo xeayvu 'rã ndereve — he'i.
2 Ha'e ramo xereve ijayvu jave xere Nhe'ẽ oĩ vy xemopu'ã imo'amy. Ha'e
rami vy aendu xevy ijayvu rã.
3 Ha'e ramo aipoe'i xevy:
— Ava ra'y, xee romondouka 'rã Israel kuery pe. Ha'e kuery ma peteĩ
regua xerovai opu'ã okuapy va'e. Nguu kuery rami avi anhetẽ rupi e'ỹ
ikuai xerovai, aỹ peve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Mba'eta ta'y kuery voi inhakã ratã okuapy, ipy'a ratã guive. Ha'e kuery
pe ae xee romondouka ta. Ha'e vy ha'e kuery pe "Po rami SENHOR
Nhanderuete ijayvu" 're 'rã.
5 Ha'e ramo ha'e kuery xere opu'ã va'ety ikuai va'e oikuaa 'rã okuapy ha'e
kuery mbyte rupi profeta oikoa, oendu pota, e'ỹ vy noendu potai teĩ.
6 Ha'e rã ndee ava ra'y, ekyje eme. Ekyje eme guive ha'e kuery ndere
ijayvua gui, ha'e nunga juu ha'e juu rakuaendy rami ndekutu teĩ, mba'eta
japeuxa ramigua mbyte rupi reiko 'rã. Ekyje eme ndere ha'e kuery ijayvua
gui, enhemondyi eme guive ha'e kuery rova gui, mba'eta xere opu'ã va'ety
ae ikuai.
7 Ha'e rã ndee ma ha'e kuery pe remombe'u 'rã xeayvu, oenduxe, e'ỹ vy
noenduxei teĩ, mba'eta xere opu'ã rei va'ety ae ikuai.

Kuaxia para onhemama va'e oexaague

8 — Ndee ava ra'y, endu ke ndereve xeayvu rã. Epu'ã rei eme xerovai
opu'ã rei va'ety kuery rami e'ỹ. Eipe'a ke ndejuru, ha'e vy he'u ame'ẽ ta
va'e — he'i.
9 Ha'e ramo ama'ẽ rã ha'e py peteĩ po xea katy okuave'ẽ jekuaa va'e. Ha'e
va'e py oĩ peteĩ kuaxia para onhemama va'e.
10 Ha'e va'e ma xerenonde rupi oipyo inony rã hi'áry ha'e iguy rupi ipara
oiny ra'e. Ha'e va'e re ipara oiny ojae'oa aguã, ipy'a vaia ha'e nda'evei va'e
oiko va'erã regua.

3 1 Ha'e gui aipoe'ive ju xevy:
— Ava ra'y, he'u rejou va'e. He'u ke kova'e kuaxia para. Ha'e gui
ma tereo Israel kuery pe ndeayvu — he'i.
2 Ha'e ramo xejuru aipe'a ramo xevy pe ome'ẽ kuaxia para ha'u aguã.
3 Ha'e vy aipoe'i xevy:
— Ava ra'y, emokõ nderyepy katy peve guarã. Emonyẽ ete nderye
kova'e kuaxia para ndevy ame'ẽ va'e — he'i. Ha'e ramo xee ha'u ramo
xejuru py ei rami he'ẽ va'e aendu.[d]

Profeta-rã Ezequiel omoĩague

4 Ha'e gui aipoe'ive ju:
— Ava ra'y, tereo aỹ Israel kuery ikuaia py, ndeayvu ha'e kuery pe
xeayvu rupi.
5 Mba'eta amboae rami rei ijayvu va'e kuery pe e'ỹ xee romondouka, ha'e
rã Israel kuery pe ae.
6 Heta regua pe e'ỹ guive romondouka, amboae rami ijayvu va'e nerendu
kuaai aguã katy e'ỹ. Ha'e va'e kuery regua pe xee romondouka va'e rire
ma anhetẽ ojapyxaka 'rãgue okuapy ndeayvua re.

---

d 3.1-3 Apocalipse 10.9-10

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Ha'e rã Israel kuery ma ndojapyxakai 'rã, xeayvu re eteve voi
ndojapyxakaxei va'e vy. Mba'eta Israel kuery ma inhakã ratã ha'e opy'a py
oikuaa axy va'e meme.
8 Ha'e nunga rupi nderova ajapo 'rã hatã aguã rami ha'e kuery rova rami
avi, ha'e kuery akã ratãa rami ae avi 'rã rojapo ha'e kuery rovai neakã
ratã aguã rami.
9 Diamante rami hatã va'e ajapo 'rã nderova, itaendy gui hatãve va'e. Ha'e
ramo ekyje eme ha'e kuery gui, neĩ enhemondyi eme guive ha'e kuery
ngova re oexa uka va'e gui, mba'eta xere opu'ã rei va'ety ae ikuai — he'i.
10 Ha'e gui aipoe'ive ju xevy:
— Ava ra'y, endu ke ndeapyxa py ndevy pe xeayvu ha'e javi, emoĩ
porãmba guive ndepy'a re.
11 Ha'e gui ma tereo, neretarã kuery escravo-rã ogueraa pyre ikuaia py.
Ha'e kuery oenduxe, e'ỹ vy noenduxei teĩ ndeayvu tema ha'e kuery pe.
Ha'e vy "Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu", 're 'rã — he'i xevy.
12 Ha'e gui ma Nhe'ẽ xereupi heravy. Ha'e ramo xerakykue katy gui
aendu peteĩ hyapu rei va'e. Ha'e va'e ma oĩa gui onhendu vy aipoe'i:
— Ta'ima'endu'a porãa SENHOR rexakãa re — he'i.
13 Aendu avi temimoingo kuery opepo jopepo re ombota-mbota rã, iruéra
ha'e kuery reve ikuai va'e revovo guive. Aendu avi hyapu ratãve va'e.
14 Ha'e rami py Nhe'ẽ xereupi heravy. Xenhe'ẽ py nda'evei etea aendu reve
aa ainy. Ha'e rami teĩ xere SENHOR opo imbaraete va'e omoĩ xejokoarã.
15 Ha'e ramo Tel-Abibe tetã katy aa, Quebar yakã yvýry xeretarã kuery
escravo-rã ogueraa pyre ikuaia py. Ha'e vy ha'e kuery ikuaia py ju aĩ. Ha'e
kuery mbyte py sete ára re aguapy ainy nda'evei etea aendu reve.

Tetã rarõa rami Israel kuery pe ijayvu aguã omoĩague

16 Ha'e gui sete araa py ma xevy pe SENHOR ombou oayvu. Ha'e vy
aipoe'i:
17 — Ava ra'y, xee ma tetã rarõa rami romoĩ Israel kuery pe ayvu
remombe'u aguã. Ha'e rami rã xejuru gui ayvu rendu va'e remombe'u 'rã
ha'e kuery pe xerekovia.
18 Ha'e gui ma xapy'a rei heko vai va'e kuery pe "Pemano 'rã" ha'e teĩ
ndee ju ha'e kuery pe neremombe'ui ramo tape vai gui ojepe'a vy oo jepe
aguã, ha'e rami ri ramo heko vai va'e omano 'rã gueko vaia py, teĩ ndee
rombopaga avi 'rã huguy ndepo re oĩ va'e káuxa.
19 Ha'e rã xapy'a rei heko vai va'e kuery pe ha'e rami ndeayvu teĩ ha'e
kuery ndojeko rerovai 'rã teko vai rupi ikuaia gui. Ha'e ramo ha'e kuery
omano 'rã gueko vaia py ae, ha'e rã ndee ma reo jepe 'rã.
20 Ha'e gui xapy'a rei heko porã va'ekue ma heko porãague gui ojepe'a
'rã ha'eve'ỹ va'e ojapo vy. Ha'e gui ha'e kuery renonde py xee amoĩ 'rã
onhepyxanga aguã, ha'e ramo omano 'rã. Ndee nandeayvui ramo ha'e

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kuery omano 'rã gueko vaia py, ha'e na'ima'endu'aavei 'rã teko porã rupi
oikoague re. Ha'e rami teĩ ndee rombopaga avi 'rã huguy ndepo re oĩ va'e
káuxa.
21 Ha'e rami teĩ heko porã va'e pe ojejavy e'ỹ aguã re ndee ndeayvu ramo
ndojejavyi vy anhetẽ oikove 'rã ha'e rami ndeayvu rire. Ndee voi reo jepe
'rã — he'i.
22 Ha'e gui xere SENHOR opo omoĩ vy aipoe'i xevy:
— Epu'ã ke, tereo yvyugua katy, ha'e py ma ndereve xeayvu aguã
— he'i.
23 Ha'e ramove apu'ã vy yvyugua katy aa. Ha'e py ama'ẽ rã SENHOR
rexakãa oĩ ra'e, Quebar yakã yvýry hexakãa aexaague rami. Ha'e vy
xerenapy'ã re aĩ xerova yvy re amovaẽ reve.
24 Ha'e ramo xere Nhe'ẽ oĩ vy xemopu'ã imo'amy. Ha'e rami vy xevy
ijayvu vy aipoe'i:
— Tereo ndero katy, ha'e enhemboty ha'e py.
25 Mba'eta ava ra'y, ma'ẽ. Ha'e kuery ma ndea py ixã ogueru vy ndejokua
'rã imoiny, ha'e kuery mbyte katy reo ve'ỹ aguã.
26 Ha'e gui xee ajapo 'rã neapekũ ndejuru re ojapa aguã rami, ha'e kuery
pe ndeayvu e'ỹ aguã. Ha'e ramo ijayvu e'ỹ va'e 'rã reiko remonheangu ve'ỹ
ranhe aguã, mba'eta xere opu'ã rei va'ety ae ikuai.
27 Ha'e rami teĩ ndereve xeayvu jevy vy aipe'a ju 'rã ndejuru ndeayvu
aguã. Ha'e ramo ha'e kuery pe "Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu",
're 'rã. Ha'e ramo oenduxe va'e toendu, ha'e rã noenduxei va'e ma tove
toendu eme, mba'eta xere opu'ã rei va'ety ae ikuai.

Jerusalém tetã jokoarã ramigua oexaague

4 1 — Ha'e gui aỹ ndee ava ra'y, eru peteĩ yvy jykue, enhono imoiny
nerenonde'i py, ha'e vy ha'e va'e re embopara Jerusalém tetã
ra'angaarã.
2 Ha'e va'e rovai emoĩ ijokoarã ra'angaa jovaive rupi, ejapo oo imbaraete
va'e ra'angaarã, tetã kora re emopu'ã yvy ivã va'erã, jova-jovaive re ejapo
xondaro kuery nhoarõ aguã, ha'e ijyvýry rupi emoĩ tetã kora reityarã.
3 Eru avi peteĩ oja ferro guigua, ha'e vy ndee ha'e tetã oĩa mbyte py
emopu'ã imo'amy oja ferro guigua kora rami. Ha'e vy ema'ẽ einy tetã katy.
Ha'e rami 'rã opyta tetã ojokopy rami, ijokoarã remoĩ ramo. Ha'e va'e ma
Israel kuery oikuaa aguã 'rã oĩ.
4 — Ha'e gui ma enheno ejupy reiporu kuaa e'ỹa re, ndejee remoĩ aguã
Israel kuery reko vaia. Renheno rejupya ára ha'e javi re ndere oĩ 'rã heko
vaia.
5 Mba'eta ndee romoĩ 'rã ha'e kuery reko vaia ma'etỹa kuaa ukaarã, peteĩ-teĩ
ára renhenoa ma peteĩ ma'etỹ ovare aguã, ha'e javi vy trezentos e noventa
ára peve. Ha'e rami rã ndejee meme 'rã rereko Israel kuery ojejavyague.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e va'e ára opa ma rire reiporu kuaa regua re ju 'rã renheno rejupy,
Judá kuery ojejavyague ju ndejee rereko aguã.
7 Ha'e rami vy quarenta ára re ju ajapo 'rã renheno aguã rami, peteĩ-teĩ
ára peteĩ ma'etỹ ovare aguã. Ha'e ramo Jerusalém tetã ojokoa katy rema'ẽ
reiny 'rã ndejyva pire rei reve. Ha'e rami vy 'rã ndeayvu ete ha'e kuery
rovai.
8 Aỹ rojokua uka 'rã ixã py, hovai katy neĩ kyvõ katy rema'ẽ e'ỹ aguã, tetã
ojokoa aguã ára opa e'ỹa ja.
9 — Eru avi trigo ha'e cevada, kumanda ha'e kumanda pe'i. Emoĩ peteĩ
oja py mbojaperã, trezentos e noventa ára re ndeyke re renheno peve re'u
rejupy aguã.
10 Opeja pyre anho 'rã re'u, duzentos e quarenta gramas 'rã ko'ẽ nhavõ.
Ha'eve jave-jave 'rã re'u.
11 Ha'e gui yy voi oa'ã mbyre meme 'rã rey'u, peteĩ karo'i ha'eve jave-jave
'rã rey'u.
12 Re'u va'e ma mbojape cevada guigua rami 'rã. Rexy 'rã avakue repoxi
pirukue áry, heta va'e kuery oexaa py.
13 Mba'eta ha'e rami ae 'rã Israel kuery ho'u okuapy tembi'u ha'eve'ỹ va'e,
pavẽ regua ikuaia rupi aipe'a ukaague py — he'i SENHOR.
14 Ha'e ramo xee aipoa'e:
— Kore SENHOR Xeruete! Ma'ẽ, xekunumi guive aỹ peve xee
nanhemongy'ai ae va'eri, mba'eta ha'u va'e'ỹ teri mymba omano rive
va'ekue neĩ ka'aguy rupigua omondoropa pyre, xo'o nda'evei va'e xejuru
py amoĩ e'ỹ aguã — ha'e.[e]
15 Ha'e ramo aipoe'i xevy:
— Ha'e ramo avakue repoxi 'rãgue py ha'eve 'rã vaka repoxi áry
mbojape rembojy aguã — he'i.
16 Aipoe'ive ju xevy:
— Ava ra'y, mba'eta ma'ẽ, Jerusalém tetã py ajapo 'rã tembi'urã ojoua
ve'ỹ aguã rami. Ha'e kuery ho'u 'rã tembi'u opeja pyre nda'evei rei etea
oendu reve, ha'e yy oa'ã mbyre oy'u 'rã okuapy ndaekorãveia reve.
17 Ha'e kuery pe tembi'u ha'e yy oata ramo joexa vy rive onhemondyipa
'rã, gueko vai reia py opa jogueravy vy.

5 1 — Ha'e gui ava ra'y, eru peteĩ kyxe haimbe porã va'e nerendyva
ayaarã. Ha'e vy enhopĩmba neakã ha'e nerendyva ha'e javi rupi. Eru
avi mba'emo opejaa nde'ague repeja aguã. Repejaa rupi emboja'o mboapy
henda py.

---

[e] **4.12-14** Ezequiel ma avakue repoxi pirukue áry mbojape oexy aguã re SENHOR ijayvu, mba'eta tetã ojokoa jave heta va'e kuery ndojoui 'rã xakãrã. Ha'e ramo Ezequiel ndojou porãi, mba'eta ha'e nunga áry oexy pyre nda'evei sacerdote kuery ho'u aguã, onhemongy'a e'ỹ aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Peteĩ henda py oĩ va'e ma reapy 'rã tetã mbyte py, ojokoa aguã ára opa
ma rire. Ha'e rã amboae henda py nde'ague oĩ va'e ma reikutu 'rã kyxe py
tetã yvýry. Ha'e rã amboae ju ma yvytu ombovevea rupi 'rã remoaĩmba
imondovy. Ha'e va'e kuery rakykue rupi aekyi uka 'rã kyxe.
3 Ha'e gui mboapya regua amongue ete'i ma rejokua 'rã ndeao apy'i re.
4 Ha'e va'e regua gui ae ju remombo 'rã tata py okai aguã. Ha'e va'e gui
ma tata oẽ 'rã Israel kuery ha'e javi rovai.

Mba'e re pa Jerusalém tetã SENHOR ojoko uka 'rãa re ijayvuague

5 Ha'e gui SENHOR Nhanderuete po rami ijayvu:
— Jerusalém tetã upe py oĩ va'e ramigua ma yvy regua mbyte py amoĩ
va'ekue, ha'e ijyvýry rupi ikuai va'e yvy mbyte.
6 Ha'e rami teĩ ha'e kuery xee aipota va'e rovai opu'ã vy yvy regua
kuery gui voi ojapo vaive tema okuapy, ha'e oyvýry rupi ikuai va'e gui
omboykepave xeayvu aeja va'ekue. Hexaraipa okuapy xee aipotaa gui,
xeayvu rupi nda'ikuai guive.
7 Ha'e nunga rupi po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:
— Peẽ kuery ma amboae regua pendeyvýry rupi ikuai va'e gui
pepu'ãve xerovai, ndapejapoxei guive xee aipotaa rami, neĩ amboae kuery
pendeyvýry rupi ikuai va'e reko ndapeupityi.
8 Ha'e nunga rupi xee, xee ae ju 'rã aiko nderovai guarã — he'i SENHOR
Nhanderuete. — Ha'e rami vy penembyte py rombopaga 'rã yvy regua
kuery oexaa py.
9 Ojeguarupy pejapoa ha'e javi káuxa penembyte py ajapo 'rã peteĩgueve
ajapo e'ỹ teri va'e, ha'e neĩ ndajapovei 'rã va'e.
10 Ha'e rami rã penembyte py tuu kuery ho'u 'rã okuapy gua'y kuery ae, ha'e
ta'y kuery ho'u 'rã nguu kuery ae. Penembyte py rombopaga 'rã, ha'e gui
penderegua hembyre va'ekue ma amoaĩmba 'rã imondovy yvytu ha'e javi rupi.
11 Ha'e nunga rupi anhetẽ ete xee SENHOR Penderuete xee ae rekove rupi
aura vy aipoa'e: Xevygua oo iky'a e'ỹ va'e pemongy'apa rei rire mba'emo
vai pejapo ha'e ojeguarupy pembojeroviaa py, ha'e ramo xee nama'ẽvei 'rã
pendere romboaxya rupi, ndorogueraa jepei 'rã guive.
12 Ha'e ramo pende kuery regua peteĩ henda py pemano 'rã mba'eaxy
vaikue gui, ha'e penembyte py pekanhymba 'rã karuai gui. Ha'e rã
amboae henda py ma pendeyvy'iry rupi pe'a 'rã pekuapy kyxe gui. Ha'e
gui amboae henda py ju romoaĩmba 'rã yvytu ha'e javi rupi, ha'e vy
penderakykue rupi aekyi uka 'rã kyxe.
13 — Ha'e rami vy 'rãe xepoxya oaxa. Ha'e kuery re xepoxya amboupa
ma rire "Ha'eve ma" ha'e 'rã apytu'u vy. Ha'e ramo oikuaapa 'rã xekyre'ỹa
rupi xeayvuague, ha'e kuery áry ambou ramo.
14 Mba'eta ombovaipa pyre rami romoĩ 'rã yvy regua pendea katy'i
rupigua kuery pendejojai aguã, oaxa va'e kuery ha'e javi oexaa py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Ha'e rami rã pepyta 'rã ombojaru rei ha'e ojojai pyrã, yvy regua
kuery pendea katy'i ikuai va'e oikuaa vy onhemondyipa aguã, mba'eta
rombopaga 'rã xepoxya ha'e rojou vaia rupi, opa marã romoingo axya py,
po rami xee SENHOR ae xeayvu rire.
16 Ha'e kuery rovai ma hu'y rami ambou 'rã karuai. Hu'y nhomombaarã
ambou 'rã penemomba aguã. Ha'e rami vy karuai amoĩve ju 'rã peẽ kuery
re, peẽ kuery gui mbojape pe'u 'rã va'ekue aipe'apa vy.
17 Peẽ kuery re ambou 'rã karuai ha'e mymba nharõ pendera'y ha'e penderajy
kuery mokanhymbaarã. Pendere ou 'rã mba'eaxy vaikue ha'e tuguy moẽarã.
Kyxe revegua voi ambou 'rã pendere. Xee SENHOR ae xeayvu.

Israel kuery mba'emo ra'angaa re rive ojerovia okuapya re ijayvuague

6 1 Ha'e gui ma xevy pe SENHOR ombou ju oayvu. Ha'e vy aipoe'i:
2 — Ava ra'y, ema'ẽ Israel regua yvyty ikuaia katy, ha'e kuery re
ndeayvu aguã. Ha'e vy aipo're:
3 Israel regua yvyty pendekuai va'e, pendu ke SENHOR Nhanderuete ayvu.
Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu yvyty, yvy'ã, yakã ha'e yvyugua
ikuai va'e pe:[f] Aỹ xee, xee ae ambou 'rã kyxe peẽ kuery re, pende'áry
ta'angaa ombojeroviaaty ikuai va'e mbovaipaarã.
4 Ha'e ramo pende altar ombovaipaa 'rã, ha'e altar heakuã porã va'e
rapyaty ikuai va'e voi omopẽmbaa 'rã. Kyxe py ajuka uka va'ekue aejapa
'rã imbokuapy ta'angaa ombojeroviaague renonde rupi ae.
5 Ta'angaa ikuai va'e renonde rupi aeja 'rã Israel kuery retekue, ha'e rã
ikãgue ma amoaĩmba 'rã altar ombojeroviaague renonde rupi.
6 Ha'e gui tekoa ha'e tetã pendekuaiague ha'e javi rupi omombaa 'rã,
ta'angaa pembojeroviaague ombovaipaa 'rã, altar pembojeroviaague
ha'e javi oitya ha'e ombovaipaa aguã, ha'e ta'angaa voi omopẽmbaa
ha'e omombaa aguã. Altar heakuã porã va'e peapyaty voi oipe'apaa 'rã,
penerembiapokue ha'e javi ombovaipaa 'rã.
7 Ha'e gui penembyte rupi kyxe py ojuka pyre ho'apa 'rã, xee ae SENHOR
aikoa peikuaa aguã.
8 — Ha'e rami avi aeja 'rã hembyrekue'i, mba'eta peẽ kuery regua
amongue ete'i 'rã oo jepe kyxe gui yvy regua kuery ikuaia rupi, ha'e
kuery yvy rupi romoaĩ jave.
9 Ha'e gui amboae kuery yvy rupi escravo-rã ogueraa ague py oo jepe
va'ekue ima'endu'a ju 'rã xere. Mba'eta xee ma nda'evei ete aiko opa marã
pendepy'aa rupi xegui pejepe'a ramo, ha'e penderexa ta'angaa anho rive
oexaxe rã xegui pejepe'a ramo. Ha'e gui ma ha'e kuery ojeguaru 'rã ojegui
ae, opa marã ikuaia rupi nda'evei ete va'e ojapoague re.

---

[f] **6.3** Israel regua yvyty, yvy'ã, yakã ha'e yvyugua ikuai va'e pe Nhanderuete ijayvu mba'eta ha'e va'e rupi ma ikuai mba'emo ra'angaa mbojeroviaaty.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Ha'e rami vy ma ha'e kuery oikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa, mba'eta
ha'e kuery re mba'emo vai ambou aguã re ndaxeayvu rivei.
11 Po rami SENHOR Nhanderuete aipoe'i xevy:
— Ejepopete ke, embota-mbota ndepy, ha'e vy aipo're: "Nda'evei teve,
mba'eta Israel kuery opa marã ojeguarupy ojapoague re ho'apa 'rã kyxe
py, karuai ha'e mba'eaxy vaikue gui", 're.
12 Mba'eta mombyry rupi ikuai va'e omano 'rã mba'eaxy vaikue gui, ha'e
rã ha'e'i rupigua ma kyxe py 'rã omano. Ha'e gui amongue hembyrekue
ma ojokoa rã omano 'rã karuai gui. Ha'e rami vy 'rãe ha'e kuery pe
xepoxyague oaxa.
13 Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa, peẽ kuery regua ta'angaa
mbyte rupi kyxe py ojuka pyre ikuai ramo, ha'e altar ikuai va'e yvýry
rupi, yvy'ã ha'e yvyty apyte ikuai va'e ha'e javi rupi, ha'e yvyra hogue
ana ha'e yvyra porãgueve ikuai va'e guy rupi, mba'eta ha'e rupi ae opa
marãgua ta'angaa pe heakuã porã va'e peme'ẽaty ikuai.
14 Ha'e nunga áry rupi xepo amoĩ vy ambovaipa 'rã yvy tekoa e'ỹa guive
Ribla peve, tekoa ikuaiague ha'e javi rupi nda'ikuaiavei aguã. Ha'e ramo
peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.

"Opa ta ma! Opa ta ma!" he'iague

7 1 Teĩgue ju SENHOR oayvu ombou xevy. Ha'e vy aipoe'i:
2 — Ava ra'y, po rami SENHOR Penderuete ijayvu Israel kuery yvy re:
Opa ta ma! Irundy henda rupi ha'e ijyvy apy rupi ikuaia peve 'rã ou opa aguã.
3 Ha'e rami vy aỹ ma ou ma pepa aguã ára. Mba'eta pendere ambou 'rã
xepoxya, rombopaga 'rã pendekuaiague re, pendere ambou 'rã ojeguarupy
rupi pendekuaiague rekovia.
4 Mba'eta pendere nama'ẽvei 'rã rogueraa jepea rupi neĩ romboaxya rupi.
Ha'e rami 'rãgue py pendere ambou 'rã pendekuaiague rekovia, ha'e
ojeguarupy rupi pendekuaiague ojekuaapa 'rã penembyte. Ha'e ramo
peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.
5 Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:
— Ma'ẽ, mba'emo vai ou-ouve tema 'rã.
6 Ovaẽ ta ma opa aguã, ou ma oiny, opu'ã ma penderovai.
7 Yvy regua kuery, ou ma pekanhy aguã. Ovaẽ ma ára, yvyty ikuai va'e
áry rupi vy'aa 'rãgue py ovaẽ ma opa marã ipy'aa aguã.
8 Aỹ pende'áry anhoẽ ta xepoxya, roguereko 'rã xepoxya rupi. Aikuaa
pota 'rã pendekuaiague re, ha'e pende'áry ambou 'rã ojeguarupy rupi
pendekuaiague rekovia ha'e javi.
9 Ha'e rami vy pendere nama'ẽvei 'rã rogueraa jepea rupi, neĩ romboaxya
rupi. Pendekuaiague re ae 'rã rombopaga. Ha'e ramo ojeguarupy rupi
pendekuaiague ojekuaapa 'rã penembyte. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee
SENHOR ae ajapoague.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 — Ma'ẽ, ára ovaẽ ma ouvy. Ojekuaa ma rombopagapa aguã, mba'eta
yvyra rovi'i ipotypa ma, onhemboyvate reia voi hokypa ma.
11 Jojukaa kuery opu'ã ma yvyra rovi'i nhombojexavaiarã. Ha'e ramo
mba'eve noĩvei ma ha'e kuery peguare, imba'e rei-reikue, ha'e kuery re
ima'endu'aague, neĩ oguerovy'aa ague ma voi.
12 Mba'eta hi'ára ou ma oiny, ovaẽ ae ma. Ha'e nunga rupi mba'emo
joguaa tovy'a eme, ha'e rã mba'emo vendea ma ta'iporiau eme. Mba'eta
ha'e kuery ha'e javi re ou poxya hendy va'e.
13 Mba'eta yvy vendeare ma ndojevyvei ma 'rã ovende va'ekue oiporu ju
aguã, oikove'i teĩ ae ma. Mba'eta ndoiko e'ỹi 'rã heta va'e kuery regua
ayvu omombe'u pyre. Ha'e ramo avave rei ndoiko pukuvei 'rã gueko vaia
py onhemombaraetea rupi.
14 — Omonhe'ẽa ma mimby guaxu, oguereko katupaa ma teĩ joe opu'ã
aguã katy ndooai 'rã, mba'eta ha'e kuery ha'e javi re ou xepoxya hendy
va'e.
15 Oka rupi ma kyxe revegua ikuai, ha'e rã opy ma mba'eaxy vaikue ha'e
karuai oĩ. Mba'ety rupi oiko va'ekue ojukaa 'rã kyxe py, ha'e rã tetã pygua
kuery ma karuai ha'e mba'eaxy vaikue gui 'rã opa.
16 Xapy'a rei ha'e kuery regua amongue ojava vy oo jepe 'rã. Ha'e rami vy
yvyty áry rupi 'rã ikuai, yvyugua rupigua apykaxu rami peteĩ-teĩ ipoaẽ
rei 'rã ojejavyague gui.
17 Pavẽ po ma ikangypa 'rã, ha'e pavẽ renapy'ã ma yy rami meme 'rã ikangy.
18 Ajukue voxa guigua py onhemonde 'rã okuapy tekorã ve'ỹ anho oendu
vy. Ha'e javi rova re ojekuaa 'rã oxĩa, oakã voi onhopĩmba 'rã.
19 Ha'e kuery prata oguereko va'ekue ma omombopa 'rã tape rupi, ouro
eteve voi ha'e kuery pe rã iky'apa va'e rami 'rã. Mba'eta SENHOR poxya
ára py ma prata neĩ ouro ma voi ndogueraa jepei 'rã. Ha'e nunga py
nda'evevei 'rã ha'e kuery okaru neĩ guye omonyẽ aguã, mba'eta ha'e nunga
ma teko vai py ho'a aguã imonhepyxangaarã rive.
20 Ha'e kuery ita porãgueve oguerovy'a rei va'e py ma ta'angaa ojeguaru
pyrã ojapo va'ekue, mba'emo vai ra'angaa ombojerovia pyrã guive.
21 Ha'e rami teĩ xee ma ha'e nunga ajapo iky'apa va'e rami ha'e kuery pe
opyta aguã rami, ha'e gui amboae regua kuery po py amboaxapa ogueraa
rive va'erã. Yvy regua heko vai rei va'e kuery pe ete amboaxa ogueraa
va'erã. Ha'e ramo ojavyky rei 'rã.
22 Ha'e kuery gui xerova arova rã omongy'apaa rive 'rã xembojeroviaaty.
Ha'e py imongy'aarã kuery oike vy oipe'apa 'rã mba'emo.
23 — Tojapoa corrente jojokuaarã, mba'eta kova'e yvy tynyẽ ma jouguy
omoẽa va'ekue. Tetã rupi voi opa mba'e vai anho oĩ.
24 Ha'e ramo yvy regua mbyte gui ambou 'rã heko vaive va'e hoogue
pe'aarã. Ha'e rami vy amomba 'rã ojerovia rei va'e kuery onhemboyvatea.
Ha'e ramo ha'e kuery pegua henda iky'a e'ỹ va'ekue omongy'apaa 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Ovaẽ ma imbovaipaarã. Ha'e ramo ha'e kuery oeka 'rã ikuai porã aguã
teĩ noĩvei ae ma.
26 Ou 'rã imbojexavaiarã ha'e ayvuxe áry jevy-jevygua. Ha'e ramo
oporandu 'rã okuapy profeta kuery mba'emo oexaa re, teĩ sacerdote kuery
ndoguerekovei lei, ha'e nhomongeta va'ety kuery nanhomongeta kuaavei
'rã.
27 Huvixave ojae'o 'rã oiny, yvatekueve re voi oĩ 'rã tekorã ve'ỹ. Yvy re
ikuai va'e po ma oryryipa 'rã ngyje gui. Mba'eta ambopaga 'rã ha'e kuery
ikuaiague rami ae, ha'e aikuaa pota 'rã ha'e kuery re joe oikuaa potaa
rami ae avi. Ha'e ramo oikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.

Jerusalém py ojeguarupy ikuai va'e oexaague

8 1 Ha'e gui mboapy meme ma'etỹa va'e mboapy meme jaxya py, teĩ
nhiruĩ araa py xero py aguapy ainy. Xerenonde py Judá pygua
nhomongeta va'ety kuery oguapy avi okuapy. Ha'e gui aĩa py SENHOR
Nhanderuete omboguejy opo xe'áry.
2 Ha'e ramo ama'ẽ rã oĩ peteĩ ava ramigua tata guigua. Iku'a guive yvy
katykue ma tataendy anho oĩ. Ha'e rã iku'a guive yvate katykue ma overa
va'e rami hexakã.
3 Opo ramigua oguereko va'e ma omokuave'ẽ vy ojopy xeakã re xe'a oĩ
va'e. Ha'e rami vy yvate katy Nhe'ẽ xereupi heravy yvy áry rupi. Ha'e
vy Nhanderuete guigua aexa rã xereraa Jerusalém tetã re, templo roka
py okẽ kuaray apu'a'ia katy oĩ va'e peve. Ha'e py ma oĩ ra'e ta'angaa
Nhanderuete nda'evei etea oendu aguã rami ojapo va'e.
4 Ha'e py ojekuaa avi Israel kuery ruete rexakãa, tekoa e'ỹa py hexakãa
aexaague rami ae ju.
5 Ha'e gui ha'e va'e aipoe'i:
— Ava ra'y, ema'ẽ ke aỹ kuaray apu'a'ia katy — he'i. Ha'e ramo ha'e katy
ama'ẽ rã altar rokẽ katy oĩ ae tema ta'angaa Nhanderuete nda'evei etea
oendu aguã rami ojapo va'e, jaikea'i py.
6 Aipoe'ive ju xevy:
— Ava ra'y, rexa pa ha'e kuery ojapo okuapy va'e? Ha'e va'e ma
ojeguarupy tuvixa va'e Israel kuery apy ojapo va'e, xevygua oo iky'a e'ỹ
va'e gui ajepe'a aguã rami. Ha'e rami avi rexa ju 'rã ojeguarupy nda'eveive
va'e — he'i.
7 Ha'e gui okẽ jaikea'i katy ju xereraa. Ha'e py oo mbotya oĩ va'e re oĩ
peteĩ kua. Ha'e vy aipoe'i xevy:
— Ava ra'y, ejo'o pova'e imbotya re.
8 Ha'e ramo imbotya re ajo'o ma vy ama'ẽ rã oĩ peteĩ okẽ.
9 Aipoe'i xevy:
— Eike na, ha'e vy rexa 'rã ojeguarupy tuvixa va'e ha'e py ojapo okuapy
va'e — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Ha'e gui aike vy aexa. Ha'e rã ha'e py imbotya jova-jovaive rupi iparapa
ra'e opa marãgua yvy rupi otytyry va'e ha'e mymba ojeguarupy, ha'e gui
ta'angaa Israel kuery ombojerovia va'ety ha'e javi.
11 Ha'e va'e ta'angaarã ombopara pyre renonde rupi opu'ã okuapy setenta
avakue Israel kuery mongetaa kuery regua. Ha'e kuery mbyte py hi'aĩ avi
Safã ra'y Jazanias. Ha'e kuery peteĩ-teĩ opo py oguereko heakuã porã va'e
hy'a'i py okai va'e. Heakuã porã va'e rataxĩ ma ojeupi ovy arai rami.
12 Ha'e gui aipoe'i xevy:
— Ava ra'y, rexa pa Israel kuery mongetaa kuery pytũ guy rupi ojapo
okuapy va'e? Ha'e kuery peteĩ-teĩ ikuai 'rã oo'i ta'angaa kuery oĩaty rupi.
Mba'eta ha'e kuery aipoe'i: “ SENHOR ma nanhanderexai 'rã, nopenavei
ma kova'e yvy re”, he'i okuapy teĩ.
13 Ha'e gui aipoe'ive ju xevy:
— Rexave tema 'rã ojeguarupy nda'eveive va'e ha'e kuery ojapo okuapy
va'e — he'i.
14 Ha'e gui xereraa ju SENHOR pegua oo rokẽ kuaray apu'a'ia katy oĩ
va'e peve. Ha'e py aexa tuuete ramigua Tamuz omanoague re kunhague
oguapy reve ojae'o okuapy va'e.[g]
15 Ha'e vy aipoe'i:
— Ava ra'y, rexa pa? Ha'e rami avi ojeguarupy rexave ju 'rã kova'e gui
nda'eveive va'e — he'i.
16 Ha'e gui ma SENHOR pegua oo katy ju xereraa. Ha'e py ikuai SENHOR pegua
opy oikea'i okẽ ha'e altar oĩ va'e mbyte aexa rã vinte e cinco avakue ikuai. Ha'e
kuery ma ikupepa okuapy SENHOR pegua templo katy, ha'e gui kuaray oua katy
hova okuapy. Kuaray omboetea rupi ikuai, kuaray oua katy oma'ẽ okuapy reve.
17 Ha'e ramo aipoe'i xevy pe:
— Ava ra'y, rexa pa? Ha'e gui Judá kuery ma apy namigua ojeguarupy
ojapo va'e pe “Mba'e'ỹ” he'i okuapy, ha'e gui oyvy rupi joguero'a 'rã
okuapy xembopoxya rupi. Ma'ẽ, oxĩ re omovaẽ okuapy yvyra rakã'i.
18 Ha'e ramo xepoxya rupi ae 'rã areko. Ha'e kuery re nama'ẽvei 'rã araa
jepea rupi neĩ amboaxya rupi. Ha'e gui xeapyxa py ha'e kuery ojapukai
atã teĩ xee naendu potai 'rã.

Jerusalém pygua kuery mbopagaarã re ijayvuague

9 1 Ha'e ramo aendu rã ojapukai atã reve aipoe'i:
— Peju ke, peẽ tetã pygua jukaarã kuery, peteĩ-teĩ pendepo py
tembiporu nhomombaarã reve — he'i.

---

[g] **8.14** Tamuz ma amboae regua kuery ruete ramigua. Ha'e kuery oikuaa rã ma'etỹ nhavõ omano 'rã yro'y ypy'i jave, ha'e gui ára pyau py onhemboete kuerei 'rã. Imbojeroviaa kunhague ma ojae'o 'rã okuapy omano rã, ha'e opa marã 'rã itavy rei okuapy onhemboete ju aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Ha'e ramo ama'ẽ rã kuaray apu'a'ia katy okẽ tuvixa va'e oĩ va'e gui ou
okuapy mboapy meme avakue. Ha'e kuery ma peteĩ-teĩ opo py ogueru
tembiporu nhomombaarã. Ha'e kuery mbyte ma ou peteĩ ava ijao xiĩ rei
va'e, oku'a re oguereko voko mba'emo mboparaaty ryru. Ha'e gui ha'e
kuery oike oje'oivy vy altar overa va'e guigua yvy'iry ovaẽ nhogueno'amy.
3 Ha'e gui ma Israel kuery ruete rexakãa opu'ã ovy anjo ipepo va'e
ikuai va'e mbyte gui. Ha'e vy oẽ ovy okẽ jaikea'i peve ranhe. Ha'e gui ava
ijao xiĩ rei va'e pe SENHOR ijayvu, mba'emo mboparaaty ryru oku'a re
oguereko va'e pe ae.
4 Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Eaxa ke eovy Jerusalém tetã mbyte rupi, ha'e gui emoĩ "x" avakue
ha'e kuery mbyte rupi ojeguarupy ojapo okuapya káuxa ojae'o ha'e ipoaẽ
rei va'e rova re — he'i.[h]
5 Ha'e gui xee aendua py amboae kuery pe ju aipoe'i avi:
— Peẽ voi peaxa ke peovy tetã rupi ha'e va'e rakykue rupi. Ha'e rami
vy pejojuka 'rã peovy. Ha'e kuery re pema'ẽ eme peraa jepea rupi neĩ
pemboaxya rupi.
6 Pejuka 'rã tujakue'i, kunumigue ha'e kunhataĩgue'i, kyrĩgue'i ha'e
kunhague, pemomba peve. Ha'e rã avakue "x" py omarka pyre re ma
napevaẽi 'rã. Pemboypy 'rã xevygua oo iky'a e'ỹ va'e gui ranhe — he'i.
7 Ha'e ramo ha'e kuery jypy ojuka oo renonde rupi nhomongeta va'ety
kuery ikuai va'ekue. Ha'e gui jojukaa kuery pe Nhanderuete aipoe'ive ju:
— Pemongy'apa ke oo. Ha'e vy pemonyẽ oka omanogue anho. Ha'e gui
ma peẽ ju — he'i. Ha'e ramo oẽmba vy jojukave jogueravy tetã rupi.
8 Ha'e gui ha'e kuery jojukaa rupi oje'oi jave xee ae'i apyta ha'e py. Ha'e
rami vy xerenapy'ã re aĩ, xerova yvy re amovaẽ reve. Ha'e vy ajapukai
reve aipoa'e:
— Ai SENHOR Xeruete! Remomba ta pa Israel regua kuery rembyrekue
ha'e javi, Jerusalém áry ndepoxya renhoẽa py?
9 Ha'e ramo xembovai:
— Israel ha'e Judá kuery reko vaia ma tuvixa ete. Ijyvy tynyẽ ma
tuguy, ha'e tetã rupi voi ha'eve'ỹa rami joguerekoa anho ikuai. Ha'e
rami teĩ ha'e kuery aipoe'i: " SENHOR ma kova'e yvy re nopenavei ma,
nanhanderexai ae 'rã", he'i okuapy.
10 Ha'e nunga rupi ae ha'e kuery re nama'ẽvei 'rã araa jepea rupi neĩ
amboaxya rupi. Ha'e rami 'rãgue py ha'e kuery akã re ae ambojeapa 'rã
hembiapokue — he'i.
11 Ha'e gui ava ijao xiĩ rei va'e ou, oku'a re mba'emo mboparaaty ryru
oguereko va'e. Ha'e rami vy omombe'u vy aipoe'i:
— Ajapopa ma rejapo uka va'ekue — he'i.

---

h 9.4 Apocalipse 7.3

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tapyĩ hexakã va'e oexaague

10 1 Ha'e gui ama'ẽ rã anjo ipepo va'e kuery akã áry rupi ojekuaa
peteĩ tenda huvixave openaaty ramigua ita safira gui ojapo
pyre.
2 Ha'e ramo SENHOR ijayvu ava ijao xiĩ va'e pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Tereo iruéra ikuai va'e mbyte rupi, anjo ipepo va'e ikuai va'e
mbyte peve. Ha'e vy emonyẽ ndepo tapyĩ hexakã va'e anjo ikuaia gui.
Tetã áry rupi remombopa 'rã — he'i. Ha'e ramo ha'e va'e oike ovy aexaa
gui.
3 Ava oike jave ma anjo ipepo va'e templo yke oiporu kuaa regua re
ikuai. Ha'e gui peteĩ arai omonyẽ opy ja'o mbyte pygua.
4 Ha'e ramove anjo ikuai va'e áry gui SENHOR rexakãa opu'ã ovy oo
jaikea'i oĩ va'e katy. Ha'e ramo oo ha'e javi rupi tynyẽ jekuaa arai. Oka
rupi voi hexakãmba oiny SENHOR po'akaa gui.
5 Anjo kuery pepo ma hevovo rei nhendu oka apy peve, Nhanderuete
Ipo'akapa va'e ijayvu vy onhendua rami.
6 Ha'e gui ma ava ijao xiĩ rei va'e pe SENHOR ijayvu. Ha'e vy aipoe'i:
— Eru tata iruéra ikuai va'e mbyte gui, anjo kuery ikuaia gui ae — he'i.
Ha'e ramo ha'e oike vy iruéra ikuai va'e mbyte hi'aĩ.
7 Ha'e ramo peteĩ anjo okuave'ẽ anjo kuery mbyte tata oĩ va'e katy. Ha'e
va'e oguenoẽ vy ma ava ijao xiĩ va'e po py omoĩ. Ha'e va'e ju ojopy vy oẽ
ovy.
8 Anjo ikuai va'e ma avakue po ramigua oguereko opepo guýry.

Irundy iruéra oexaague

9 Ha'e gui ama'ẽ rã anjo ikuai va'e yvýry ikuai irundy ruéra.[i] Peteĩ-teĩ
anjo ikuai va'e yvýry ma iruéra ikuai. Iruéra ikuai va'e jaexa rã itaendy
berilo rami hexakãmba.
10 Irundyve jaexa rã joo rami meme ojekuaa. Jaexa rã peteĩ-teĩ ruéra
amboae ruéra mbyte rupi joaxa oiny.
11 Iruéra oguata vy ha'eve rei irundyve katy rei oo aguã. Amboae katy
ova-ova e'ỹ re oguata ovy. Tenondegua ooa rupi tema amboae kuery voi
oje'oi 'rã, amboae katy ndovai guive oguata oje'oivya rupi.
12 Anjo ikuai va'e rete ha'e javi rupi hexa oĩmba rei, ikupe, ipo ha'e ipepo
ikuai va'e re guive, ha'e iruéra irundyve ikuai va'e re voi.
13 Iruéra ikuai va'e pe ma xee aendu rã “Opyryryĩ va'e” 'ea.
14 Temimoingo kuery peteĩ-teĩ ma hova irundy va'e. Jypygua hova ma
anjo rova ae, mokoĩa ma ava rova, mboapya ma guary rova, ha'e rã hova
irundya ma taguato rova.

---

i 10.9 Ezequiel 1.5-25

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Ha'e gui anjo ikuai va'e ojeupive'i. Ha'e va'e kuery ma temimoingo
kuery Quebar yakã yvýry jypy aexa va'ekue ae.[j]
16 Ha'e gui anjo kuery oguata rã iruéra ikuai va'e voi oje'oi avi 'rã ha'e
kuery reve. Anjo kuery ma yvy áry ojeupi aguã opepo oupi okuapy teĩ
ha'e kuerya gui iruéra ikuai va'e ndoi.
17 Anjo kuery opyta ramo iruéra opyta avi. Ojeupi jogueravy ramo iruéra
ojeupi avi 'rã, mba'eta iruéra ikuai va'e re oĩ temimoingo kuery nhe'ẽ.

Templo gui Nhanderuete rexakãa ojepe'aague

18 Ha'e gui SENHOR rexakãa ma oo jaikea'i áry oĩa gui ova ovy vy anjo
kuery áry rupi ju opyta.
19 Ha'e gui xee aexa rã anjo kuery opepo oupipa okuapy reve ojeupi yvy
gui. Ha'e kuery oje'oi rã iruéra ikuai va'e voi oje'oi avi hexeve. Opytapa
okuapy SENHOR pegua oo rokẽ kuaray oua katy oĩ va'e áry. Ha'e kuery
áry rupi ma Israel kuery ruete rexakãa ojekuaa oiny.
20 Ha'e va'e kuery ae temimoingo Israel kuery ruete oĩa guy rupi aexa
va'ekue, Quebar yakã yvýry. Ha'e ramo mae aikuaa anjo ipepo va'e
ikuaia.
21 Ha'e kuery peteĩ-teĩ ma irundy hova ha'e irundy ipepo va'e. Ha'e rã
opepo guýry ma avakue rami ipo va'e.
22 Ha'e kuery rova ma Quebar yakã yvýry aexa va'ekue rova rami. Joo
rami ae ojekuaa, temimoingo kuery ae vy. Ha'e peteĩ-teĩ ma guenonde
katy anho 'rã oguata oje'oivy.

Nhanderuete yvatekueve ombopaga aguã re ijayvuague

11 1 Ha'e gui ma Nhe'ẽ xereupi vy xereraa SENHOR pegua oo rokẽ
kuaray oua katy oĩ va'e py. Okẽ jaikea'i py ikuai vinte e cinco
avakue. Ha'e kuery mbyte aexa heta va'e kuery regua yvatekueve Azur
ra'y Jaazanias ha'e Benaia ra'y Pelatias.
2 Ha'e vy SENHOR aipoe'i xevy:
— Ava ra'y, kova'e avakue ma mba'emo vairã re rive jogueroayvu,
ha'eve'ỹa rupi nhomongeta okuapy kova'e tetã py.
3 Mba'eta ha'e kuery aipoe'i okuapy: "Novaẽi teri ri ty'y oorã jajapo aguã?
Mba'eta kova'e tetã ma oja rami oĩ, ha'e rã nhande kuery ma xo'o rami",
he'i okuapy.[k]
4 Ha'e nunga rupi ndeayvu 'rã ha'e kuery rovai. Ndee ava ra'y ae 'rã
ndeayvu — he'i.

---

[j] **10.9-17** Capítulo 1 py "Temimoingo kuery aexa" he'ia ma anjo ipepo va'e kuery re ijayvu vy, Nhanderuete po'akaa kuaa ukaa. [k] **11.3** Ha'e rami ijayvu okuapy ojee anho ojeroviaa rupi, Nhanderuete omomba ta maa ndogueroviai vy. Tetã pe "Oja" he'i mba'eta oexa'ã teĩ tetã kora mba'emo vai ojoko aguã re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ha'e gui xe'áry peve SENHOR Nhe'ẽ oguejy vy aipoe'i xevy:
— Emombe'u ke: Po rami SENHOR ijayvu: Israel kuery, nami ae
pendeayvu pekuapy, mba'eta mba'emo re penhembopy'aa ma xee
aikuaapa ae ma.
6 Kova'e tetã rupi heta ma pejuka, ha'e tetã regua tape ikuai va'e rupi
pemonyẽ ma tetekue.
7 Ha'e nunga rupi Nhanderuete aipoe'i: Pejuka ha'e tetã mbyte rupi
pemombo va'ekue ae rima xo'o rami, ha'e rã tetã ma oja rami oĩ. Ha'e rã
peẽ kuery ma roipe'apa 'rã ha'e gui.
8 Kyxe gui pekyje pekuapy va'eri kyxe ae 'rã ambou peẽ kuery re — he'i
SENHOR Nhanderuete.
9 — Tetã mbyte gui xee roipe'a vy romboaxapa 'rã amboae regua kuery
po py. Ha'e rami py 'rã rombopaga.
10 Ha'e ramo pendereitya 'rã kyxe py. Israel yvy jave rupi 'rã rombopaga.
Ha'e ramo peikuaa aguã xee ae SENHOR aikoa.
11 Ha'e gui kova'e tetã ma oja rami e'ỹ 'rã oĩ peẽ kuery pe, ha'e tetã mbyte
py xo'o rami e'ỹ 'rã pendekuai. Mba'eta rombopaga 'rã Israel yvy jave
rupi.
12 Ha'e ramo 'rã peikuaa xee ae SENHOR aikoa. Mba'eta xeayvuague rupi
e'ỹ pendekuai, xee aipotaa ndapejapoi guive. Ha'e rami 'rãgue py amboae
regua kuery pendeyvýry rupi ikuai va'e oipotaa rupi rive pendekuai
— he'i.
13 Ha'e gui xeayvu teri reve Benaia ra'y Pelatias omano xapy'a. Ha'e
ramo xerenapy'ã re aĩ, xerova yvy re amovaẽ reve. Ha'e vy ajapukai atã
reve aipoa'e:
— Ai SENHOR Xeruete! Israel kuery ha'e javi ri ty'y remomba ta? — ha'e.

Israel kuery ogueru ju aguã re ijayvuague

14 Ha'e gui xevy SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:
15 — Ava ra'y, nderyvy kuery, neretarã kuery ae'i, ha'e Israel kuery ha'e
javi pe Jerusalém pygua kuery aipoe'i okuapy: “Peẽ kuery ma SENHOR
gui pejepe'apa mombyrya py. Ha'e rã orevy pe ma kova'e yvy ome'ẽ
orekuai aguã”, he'i okuapy.
16 Ha'e nunga rupi aipo're: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Ha'e
kuery ma mombyry aipe'a amboae regua ikuaia rupi, ha'e amboae yvy
rupi amoaĩ teĩ ha'e kuery pe xee ae aiko 'rã oo iky'a e'ỹ va'erã, yvy mboae
rupi ooague py xapy'a'i ikuaia ja.
17 Aipo'reve ju: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Xee amono'õmba ju
'rã amboae regua kuery ikuaia mbyte gui, arupa ju 'rã yvy araa ukaague
gui. Ha'e rami vy ha'e kuery pe ae ju 'rã ame'ẽ Israel yvy.
18 Ha'e py ojevypa ju ma vy ha'e gui oipe'apa 'rã ta'angaa ojou vaipy ha'e
ojeguarupy oguereko va'ekue ha'e javi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Ha'e ramo ha'e kuery pe ame'ẽ 'rã peteĩ'i rami ipy'a aguã, ha'e kuery
re amoĩ 'rã nhe'ẽ pyau. Ha'e kuery gui amboi 'rã ikuraxõ ita guigua, ha'e
hekovia ame'ẽ 'rã kuraxõ ho'o guigua,
20 xeayvua rupi ju ha'e kuery ikuai aguã, ha'e xee aipotaa omoĩ porã
vy ojapo ete aguã. Ha'e kuery ikuai 'rã xevygua, ha'e rã xee ma aiko 'rã
Tuuete.
21 Ha'e rã amboae kuery opy'a py ta'angaa ojou vaipy ha'e ojeguarupy rive
oguerovy'a va'e ma ajapo 'rã inhakã re ae ikuaiague ojeapa aguã rami —
he'i SENHOR Nhanderuete.
22 Ha'e gui ma anjo ikuai va'ekue opepo oupi reve ojeupi, iruéra ikuai
va'e voi ojeupi avi ovy ha'e kuery reve. Ha'e rã ha'e kuery áry oime Israel
kuery ruete rexakãa yvateve rupi.
23 Ha'e gui tetã mbyte gui SENHOR rexakãa ojeupi ovy vy opyta oiny tetã
gui mombyry'i yvyty kuaray oua katy oĩ va'e áry.
24 Ha'e gui ma ra'u rupi Nhanderuete guigua Nhe'ẽ xereupi ju vy
xereraa henoiny Caldéia yvy re escravo-rã ogueraapa pyre ikuaia katy.
Ha'e gui ma xee ndaexavei mba'emo oexa uka pyre.
25 Ha'e gui escravo-rã ogueraa pyre ikuai va'e pe amombe'upa SENHOR
xevy oexa uka va'ekue ha'e javi.

Escravo-rã ogueraa pyre kuery ikuaia re ijayvuague

12 1 Ha'e gui ma xevy SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:
2 — Ava ra'y, ndee ma xere opu'ã va'e kuery mbyte rupi reiko.
Ha'e kuery ma guexa oguereko oma'ẽ aguã va'eri ndoexai va'e, oapyxa
oguereko oendu aguã va'eri noendui va'e, mba'eta xere opu'ãa rupi ae
ikuai.
3 Ha'e rã ndee ava ra'y, ereko katu ke nemba'e rei-rei amboae katy reguata
aguã merami. Ha'e gui ára pyve eẽ ha'e kuery oexaa py, amboae yvy katy
reo aguã merami. Tereo nderekoa gui amboae katy ha'e kuery oexaa py ju.
Xapy'a rei ma ha'e kuery oikuaa 'rã okuapy, xere opu'ãa rupi ae ikuai va'eri.[l]
4 Ara py ae eraa tape py ha'e kuery oexaa py pendevoyirã reguata
aguã. Ha'e gui ka'aru'i jave tereo ha'e kuery oexaa py, amboae yvy katy
amongue oguata va'e rami.
5 Ha'e kuery oexaa py embokua ndero mbotya, ha'e eẽ eovy ha'ekue rupi.
6 Pavẽ oexaa py 'rã rejaxei. Pytũ rai'i reve 'rã reraa. Ejeova mo'ãmba eovy
yvy reoa rexa e'ỹ aguã. Mba'eta ndee romoĩ Israel kuery nderexa vy
oikuaa aguã — he'i.
7 Ha'e rami rã xevy ojapo ukaague rami ae xee ajapo. Ha'e rami vy ara
py araa oka py amboae yvy katy araa va'erã merami. Ha'e gui ka'aru'i

---

[l] **12.3** Ezequiel ma oguata ete aguã re'ỹ ijayvu, ha'e kuery pe Nhanderuete guigua oikuaa uka aguã rive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

jave xepo py ae ambokua xero mbotya. Pytũ ma jave xee aẽ vy pavẽ
oexaa py xekupe re amoĩmba xevoyi araa va'erã.
8 Ha'e gui ko'ẽgue ju xevy SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:
9 — Ava ra'y, Israel kuery xere opu'ã okuapy va'e noporandui teve
ndevy: “Mba'e tu ndee rejapo reiny?” nde'i okuapy?
10 Aipo're ha'e kuery pe: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Kova'e ma
Jerusalém pygua huvixa ha'e Israel kuery ha'e javi oikuaa aguã.
11 Aipo're: Xee aikoa ma peẽ kuery peikuaa aguã. Xee ajapoague rami ae
peẽ kuery re ojapoa 'rã. Ha'e ramo escravo-rã pendereraa 'rã amboae yvy
katy pendekuai aguã.
12 Peẽ kuery ruvixa peẽ kuery mbyte oiko va'ekue voi ogueraa 'rã ovoyi
okupe re ae. Pytũ jave 'rã oẽ. Ha'e va'e oo jepe aguã ma ombokuaa 'rã tetã
kora. Ojeova mo'ãmba 'rã ovy yvy ooa oexa e'ỹ aguã.
13 Ha'e rami teĩ hi'áry rupi aipyo 'rã xekya, ha'e ramo ho'a 'rã xenhuã py.
Araa uka 'rã Babilônia yvy katy, caldeu kuery yvy re ae. Ha'e rami teĩ
ha'e va'e yvy ndoexavei 'rã, omano peve ha'e py ae oiko teĩ.[m]
14 Ha'e rã hexevegua kuery oipytyvõa rupi ikuai va'ekue ma amoaĩmba 'rã
yvytu ikuai va'e oipejua katy, ixupegua xondaro kuery guive. Ha'e kuery
rakykue rupi aekyi uka 'rã kyxe.
15 Ha'e ramo oikuaa pavẽ 'rã xee ae SENHOR aikoa, amboae regua ikuaia
rupi araa uka vy amboae yvy rupi amoaĩmba ramo.
16 Ha'e rami avi amongue ete'i 'rã aeja kyxe gui oo jepe va'ekue, karuai
ha'e mba'eaxy vaikue gui guive, amboae regua ikuaia rupi ha'e kuery
omombe'u aguã ojeguarupy ojapoague ha'e javi. Ha'e ramo oikuaa 'rã xee
ae SENHOR aikoa — he'i.
17 Ha'e ramo xea py SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:
18 — Ava ra'y, rekyje reve 'rã re'u reiny mbojape, ha'e reryryipa ha'e
nanderekorãveia py rey'u 'rã yy.
19 Ha'e rami vy aipo're 'rã yvy re ikuai va'e kuery pe: Po rami SENHOR
Nhanderuete ijayvu Israel yvy re Jerusalém pygua kuery ha'e javi pe: Pe'u
'rã mbojape napenderekorãveia py, ha'e pey'u 'rã yy penhemondyipa reve,
mba'eta pendeyvy gui oipe'apaa 'rã mba'emo ikuai va'ekue ha'e javi, ha'e
pygua kuery ojapo vaiague ha'e javi re.
20 Ha'e rami vy tetã ikuai va'ekue ho'apa 'rã ivaipa reve, yvy voi ombovaipa
pyre 'rã opyta. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa — he'i.
21 Ha'e gui xevy SENHOR oayvu ombou vy aipoe'ive:
22 — Ava ra'y, mba'e nunga ayvu tu nami peẽ kuery pemombe'u va'ety
Israel yvy re? Mba'eta aipopeje: “Are teri ha'e va'e ára ovaẽ aguã, ayvu
SENHOR ombou va'ekue ndojeupityi 'rãe guive”, peje.

---

[m] **12.13** Huvixa Zedequias ndoexai raka'e Babilônia yvy, mba'eta ha'e py ovaẽ e'ỹ mbove hexa omombua (2 Reis 25.7).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Ha'e nunga rupi aipo're ha'e kuery pe: “Po rami SENHOR Nhanderuete
ijayvu: Xee ajapo 'rã ha'e va'e ayvu rupi pendeayvu ve'ỹ aguã rami, Israel
kuerya rupi nomombe'uavei 'rã. Mba'eta ára ovaẽ ma ouvy xee SENHOR
ayvu ha'e javi ojeupitypa aguã”, 're ha'e kuery pe.
24 Mba'eta Israel kuery mbyte rupi ndoikovei ma 'rã anhetẽgua e'ỹ oexa
ra'u va'e, neĩ nhombotavya rupi imba'ekuaa va'e.
25 Mba'eta xee SENHOR ae xeayvu 'rã, ha'e ramo ayvu xee amombe'u va'e
ma are'i e'ỹ 'rã oiko. Mba'eta xere pepu'ã rei va'e kuery, pekuave teri
reve xeayvu 'rã, ha'e ayvu amombe'u va'ekue oiko 'rã — he'i SENHOR
Nhanderuete.
26 Ha'e gui xevy pe teĩgue ju SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:
27 — Ava ra'y, ma'ẽ, Israel kuery aipoe'i okuapy: “Ezequiel pe oexa ukaa
va'ekue ma mbovy rei e'ỹ ára reguarã, ayvu omombe'u va'e ma raka'eve rã
teri oiko va'erã”, he'i okuapy.
28 Ha'e nunga rupi aipo're ha'e kuery pe: Po rami SENHOR Nhanderuete
ijayvu: Xeayvu peteĩve ma voi ndarei 'rã, ha'e ayvu amombe'u va'e oiko
'rãe — he'i SENHOR Nhanderuete.

Profeta kuery ramigua rive rovai ijayvuague

13 1 Ha'e gui ma xevy SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:
2 — Ava ra'y, ndeayvu Israel pygua profeta kuery rovai, mba'eta
ha'e kuery ma oakã gui rive ayvu omombe'u vy “Pendu SENHOR ayvu”,
he'i 'rã okuapy.
3 Po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete: Nda'evei ete 'rã profeta kuery
hi'arandu e'ỹ va'e pe, mba'eta ha'e kuery ma onhe'ẽ ae gui 'rã ijayvu
mba'eve oexa e'ỹ re.
4 Israel kuery, penderegua profeta kuery ma aguara'i tetã ivaipaague rupi
ikuai va'e rami rive.
5 Mba'eta ha'e kuery ma nomoatyrõi Israel kuery retã kora pa'ũ, neĩ kora
ndojapo retavei guive peẽ kuery retã rupi, SENHOR poxya ára py peẽ
kuery re opu'ã okuapy va'e rovai peĩ atã aguã.
6 Ha'e kuery ma anhetẽ rupi e'ỹ oexa ra'u, ha'e nhombotavya rupi
imba'ekuaa 'rã okuapy. Mba'eta “ SENHOR ae ijayvu”, he'i 'rã okuapy xee
namboui va'eri. Ha'e kuery oarõ okuapy teĩ oayvuague oiko aguã.
7 Ha'e kuery anhetẽ rupi e'ỹ oexa ra'u, nhombotavya rupi rive imba'ekuaa
guive. Mba'eta “ SENHOR ae ijayvu”, he'i 'rã okuapy xee ndaxeayvui
va'eri.
8 Ha'e nunga rupi po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:
— Anhetẽ rupi e'ỹ mba'emo pexa ra'u, ha'e penhombotavya rupi
penemba'ekuaa ramo xee aiko peẽ kuery rovai, he'i SENHOR Nhanderuete.
9 Ha'e gui xepo amokuave'ẽ 'rã profeta kuery anhetẽ rupi e'ỹ oexa ra'u
ha'e nhombotavya rupi imba'ekuaa va'e rovai. Ha'e rami rire ha'e kuery

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nomongetavei 'rã xevygua kuery, hery noĩvei 'rã kuaxia Israel kuery rery
oĩa re, neĩ ndoikevei 'rã guive Israel yvy re. Ha'e rami rã peikuaa 'rã xee
ae SENHOR Penderuete aikoa.
10 Mba'eta ha'e kuery ma xevygua kuery mbotavypaa rupi ikuai. Ha'e vy
"Mba'eve ndoikoi 'rã", he'i 'rã okuapy, opa marãgua oiko ta va'eri. Kora
ojapoa nhavõ profeta kuery omoxiĩ rei rive 'rã.
11 Ha'e nunga rupi imoxiĩa kuery pe "Kora ho'apa ta ma" 're. Mba'eta oiko
'rã oky ja'ea. Peẽ amandau kuery, pe'a ke, ha'e gui ndee yvytu guaxu,
eipeju.
12 Ha'e gui ne'exa, kora ho'a ma jave "Mamo tu opyta xiĩ va'e ha'e va'e py
pemoxiĩague?" 'ea 'rã pendevy.
13 Ha'e nunga rupi po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Xepoxya
rupi ambou 'rã yvytu guaxu, oky ja'ea nhombopagaarã ha'e amandau
jojukapaarã, amomba aguã.
14 Ha'e rami vy aitypa 'rã kora pemoxiĩ va'ekue, ajapo 'rã yvy py rive itui
aguã, ha'e aexa uka 'rã ijytarã va'ekue. Kora ho'a ramo pekanhymba 'rã
iguy rupi. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.
15 Ha'e rami py aexa ukapa 'rã xepoxya kora rovai, pemoxiĩ rive va'e
kuery rovai guive. Ha'e vy aipoa'e 'rã pendevy: "Kora ma noĩvei ma,
imoxiĩare kuery okanhymba avi.
16 Ha'e va'e kuery ma Israel pygua profeta kuery, mba'eta Jerusalém tetã
re mba'eve ndoikoi 'rãa rami ijayvu, opa marãgua oiko ta va'eri", he'i
SENHOR Nhanderuete.

Kunhague profeta ramigua rive rovai ijayvuague

17 — Ava ra'y, xevygua kunhague regua ma oakã gui rive omombe'u
SENHOR guigua. Eiko ke ha'e kuery rovai, ndeayvu guive ha'e kuery
rovai,
18 ha'e vy aipo're: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Nda'evei ete 'rã
peẽ kunhague opa marãgua poapy kuaa ha'e tova mo'ãa joo rami e'ỹ-
e'ỹ pajerã pejapo va'e pe, nhonhe'ẽ pendea katy guarã pejopy aguã rive!
Tyrã pa pemokanhyxe vi xevygua kuery nhe'ẽ, ha'e rã amboae kuery ma
peraaxe pendejeupe guarã?
19 Peẽ kuery ma xevygua kuery mbyte naxemboetei pekuapy, peteĩ po'i
cevada ha'e peteĩ pẽgue mbojape rekovia rive. Ha'e rami vy pejuka 'rã
okuave aguã rami ikuai va'ekue, ha'e rã omano aguã rami ikuai va'ekue
ma ndapejukai. Xevygua kuery pe pendeapu rive, apu oenduxe vai
okuapy ramo.
20 — Ha'e nunga rupi po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Ma'ẽ, xee
ma aiko pajerã pejapo va'e rovai, mba'eta ha'e va'e py nhonhe'ẽ pejopy
guyra mbo'aa rami. Ha'e rami vy aipe'apa 'rã pendepo gui, ha'e guyra
rami araa jepepa 'rã nhonhe'ẽ pejopy va'ekue.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Pendegui amondoropa avi 'rã pendeova mo'ãa peiporu va'ety. Ha'e rami
vy xevygua kuery araa jepepa 'rã pendepo gui. Ha'e rami rire ha'e kuery
nonhembojavei 'rã pendere pejopy ve'ỹ aguã. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee
ae SENHOR aikoa.
22 Pendeapua rupi pemomboriau heko porã va'e kuery py'a xee
namomboriau ukai va'eri, ha'e rã heko vai va'e po ma pemombaraete, ha'e
kuery tape vai gui ojepe'a e'ỹ aguã, tekove oupity e'ỹ aguã.
23 Ha'e nunga rupi ndapexavei 'rã anhetẽ rupi e'ỹgua, napenemba'ekuaavei
'rã guive. Xevygua kuery araa jepepa 'rã pendepo gui. Ha'e ramo peikuaa
'rã xee ae SENHOR aikoa.

Ta'angaa mbojeroviaa kuery ombopaga aguã re ijayvuague

14 1 Ha'e va'e rire xea py ovaẽ Israel regua nhomongeta va'ety kuery.
Ha'e kuery ovaẽmba ma vy oguapy okuapy xerenonde.
2 Ha'e ramo SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i xevy:
3 — Ava ra'y, kova'e avakue ma opy'a py ae omopu'ã okuapy ta'angaa
ombojerovia aguã. Ha'e nunga ma guenonde py oguereko riae teko vai py
ojeity uka aguã. Xapy'a rei nda'u xee aeja 'rã ri ha'e kuery oporandu uka
aguã xevy? Any.
4 Ha'e nunga rupi ha'e kuery pe ndeayvu vy aipo're: Po rami SENHOR
Nhanderuete ijayvu: Israel kuery va'e regua ma ta'angaa omopu'ã 'rã opy'a
py ae, ha'e gui ha'e nunga teko vai py ojeity uka aguã oguereko teri reve
ou 'rã profeta oĩa py oporandu aguã. Ha'e kuery ou ramo xee SENHOR ae
ambovai vy xeayvu 'rã ta'angaa mbovy rei e'ỹ oguerekoa re.
5 Ha'e rami aiko 'rã xejeupe guarã ajopy ju aguã Israel kuery py'a,
ta'angaa re oje'oi vy xegui ojepe'apa rire.
6 — Ha'e nunga rupi aipo're Israel kuery pe: Po rami SENHOR
Nhanderuete ijayvu: Pejeko rerova ke, ha'e pejepe'a ta'angaa pereko va'e
gui. Pendekupe ke ojeguarupy pereko va'e ha'e javi katy.
7 Mba'eta Israel kuery va'e regua, e'ỹ vy Israel yvy re amboae regua
ikuai va'e teĩ xegui ojepe'a vy opy'a py ae omopu'ã 'rã ta'angaa, ha'e
gui ma teko vai py ojeity uka aguã oguereko teri reve ou 'rã profeta
oĩa py ixupe oporandu uka aguã xevy. Ha'e va'e ma xee SENHOR ae 'rã
ambovai.
8 Ha'e va'e avakue rovai arova 'rã xerova ajou vaia rupi. Ha'e rami vy
ajapo 'rã ojojai ha'e ayvu vai pyrã, xevygua kuery mbyte gui aipe'a 'rã
guive. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.
9 Ha'e gui xapy'a rei peteĩ profeta mba'emo omombe'u 'rã ojekorea rupi,
ha'e va'e ma xee SENHOR ae ambotavy uka rã ijayvu. Ha'e rami teĩ hexe
xepo amokuave'ẽ vy aipe'a 'rã xevygua Israel kuery mbyte gui.
10 Ha'e rami rã mokoĩve re 'rã oĩ ojejavyague re opaga aguã: xevy pe
oporandu uka rive va'e opaga 'rã, profeta ramigua opagaa rami avi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Ha'e ramo Israel kuery xea gui ojepe'a ve'ỹ aguã, nonhemongy'avei
aguã gueko vaia ha'e javi py. Ha'e ramo xevygua 'rã ikuai, ha'e rã xee ma
Tuuete 'rã aiko — he'i SENHOR Nhanderuete.

Nhanderuete ha'evea rami nhombopaga aguã re ijayvuague

12 Ha'e gui teĩgue ju SENHOR oayvu ombou xevy. Ha'e vy aipoe'i:
13 — Ava ra'y, xapy'a rei peteĩ yvy regua kuery ojejavy 'rã xerovai
nda'evei ete va'e ojapoa py. Ha'e ramo ha'e kuery rovai xepo amokuave'ẽ
vy ha'e kuery pe ndajou ukavei 'rã ho'u va'erã. Ha'e rami vy ha'e kuery re
ambou 'rã karuai avakue ha'e mymba kuery amomba aguã ha'e va'e yvy
gui.
14 Ha'e va'e yvy re mboapy avakue, Noé, Daniel ha'e Jó ikuai teĩ guekove
anho ha'e kuery ogueraa jepe 'rãgue gueko porãa re — he'i SENHOR
Nhanderuete.
15 — Ha'e gui ma xapy'a rei ha'e va'e yvy re xee ambou 'rã mymba
inharõ va'e nhomombaarã. Ha'e ramo ha'e va'e yvy ombovaipa pyre ae 'rã
opyta, ha'e inharõ va'e kuery gui avave rei ndoaxavei 'rã ha'e rupi.
16 Ha'e gui anhetẽ ete xee ae rekove rupi aura vy aipoa'e: Ha'e va'e yvy
re ha'e va'e mboapyve avakue ikuai teĩ ndogueraa jepei 'rãgue gua'y neĩ
guajy kuery ma voi. Ha'e kuery anho'i 'rãgue oo jepe, ha'e rã yvy ma
ombovaipa pyre 'rãgue opyta — he'i SENHOR Nhanderuete.
17 — Ha'e rami e'ỹ vy xapy'a rei ha'e va'e yvy re kyxe ambou vy aipoa'e
'rã: "Kyxe, eaxa ke ha'e va'e yvy rupi, avakue ha'e mymba kuery amomba
aguã", ha'e 'rã.
18 Anhetẽ ete xee ae rekove rupi aura vy aipoa'e: Ha'e va'e yvy re ha'e
va'e mboapyve avakue ikuai teĩ ndogueraa jepei 'rãgue neĩ gua'y neĩ
guajy kuery ma voi. Ha'e kuery anho'i 'rãgue oo jepe — he'i SENHOR
Nhanderuete.
19 — Ha'e rami e'ỹ vy ha'e va'e yvy rovai xapy'a rei ambou 'rã mba'eaxy
vaikue, e'ỹ vy anhoẽ 'rã xepoxya tuguy moẽarã ambou vy, ha'e gui
amokanhymba aguã avakue va'e mymba kuery.
20 Anhetẽ ete xee ae rekove rupi aura vy aipoa'e: Ha'e va'e yvy re Noé,
Daniel ha'e Jó ikuai teĩ ndogueraa jepei 'rãgue gua'y neĩ guajy kuery. Gueko
porãa re guekove anho 'rãgue ogueraa jepe — he'i SENHOR Nhanderuete.
21 Mba'eta SENHOR Nhanderuete aipoe'i:
— Jerusalém tetã re katuve ma avakue ha'e mymba kuery okanhy
'rã, nhombopagaarã irundyve regua ambou ramo: kyxe, karuai, mymba
inharõ va'e ha'e mba'eaxy vaikue.[n]
22 Ha'e rami teĩ hembyrekue opyta 'rã mbovy'i ete. Ha'e va'e kuery ma
ogueraa jepe 'rã gua'y ha'e guajy kuery. Ha'e gui ma peẽ kuerya py ju ovaẽ

---

n 14.21 Apocalipse 6.8

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ramo pexa 'rã ha'e kuery reko mba'emo vai ojapo rã. Ha'e ramo pendepy'a
porã ju 'rã mba'emo vai Jerusalém re ambou va'ekue ha'e javi gui.
23 Ha'e rami py ha'e kuery penembopy'a porã ju 'rã pexa ramo ha'e kuery
reko mba'emo vai ojapo rã. Ha'e gui ma peikuaa 'rã rive e'ỹ Jerusalém re
mba'emo vai ambouague — he'i SENHOR Nhanderuete.

Yxypo 'ygue re Jerusalém tetã ombojojaague

15 1 Ha'e gui SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i xevy:
2 — Ava ra'y, yxypo 'ygue ma amongue henda py nda'u amboae
yvyra ka'aguy re ikuai va'e gui ha'eveve va'e?
3 Yxypo 'ygue nda'u pejou 'rã mba'emo pejapo aguã? Tyrã pa oo mbotya re
pemo'ã 'rã imoiny, mba'emo peupi imoiny aguã?
4 Any, yxypo 'ygue ma tata py pemombo rive 'rã okai aguã. Ha'e gui
xapy'a rei ijapy'i jovaive re, ha'e mbyte rupi voi okaipa ma ramo ha'eve 'rã
teve peiporu aguã mba'emo pejapo aguã?
5 Ha'e nunga rupi ne'exa, okai e'ỹ mbove mba'everã ndovarei va'ekue
ma tata py okai rire katuve ma ndovarei, tapyĩũ rive opyta rire. Ha'e
nungakue gui nda'eve 'rã mba'emo pejapo aguã.
6 Ha'e nunga rupi yxypo 'ygue yvyra ka'aguy rupi ikuai va'e mbyte gui
peru va'ekue tata py pemombo rivea rami avi xee voi ajapo 'rã Jerusalém
pygua kuery re — he'i SENHOR Nhanderuete.
7 — Ha'e rami vy ha'e kuery re aikuaa pota 'rã ambopaga aguã. Xapy'a
rei tata gui ha'e kuery va'e regua oo jepe teĩ tata omomba nho 'rã. Ha'e rã
peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa, ha'e kuery re aikuaa pota ramo.
8 Ha'e rami vy ambovaipa 'rã ha'e kuery yvy, teko vai rupi anho ikuai rire
— he'i SENHOR Nhanderuete.

Jerusalém pygua kuery itavy reia re ijayvuague

16 1 Ha'e gui SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i xevy:
2 — Ava ra'y, ndeayvu ke Jerusalém pygua kuery pe ojeguarupy
ojapo okuapya re.
3 Ha'e vy aipo're: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu Jerusalém tetã
pe:[o] Cananeu kuery yvy re neramoĩ kuery ikuaia py ae reiko'i raka'e.
Nderu ma amorreu, ha'e rã ndexy ma heteu raka'e.
4 Ha'e gui ndetui'ia ára py ma nepuru'ã ndojayaai raka'e, yy py nanemoakỹai
guive ndeky'a'o aguã, juky py nandekytyai, neĩ nanenhovãai raka'e ajukue py.
5 Avave rei nanemboaxyai vy ndere noma'ẽai raka'e ha'e rami opena aguã.
Ha'e rami 'rãgue py reiko'ia ára py nemomboa raka'e mba'ety rupi rive,
ndegui ojeguaru pavẽ vy.

---

[o] **16.3** Kova'e capítulo py Jerusalém tetã re Nhanderuete ijayvu, peteĩ kunha re ombojoja vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 — Ha'e nunga rupi ndea'i rupi xee aaxa vy aexa nderuguy re remy-
remyĩ rejupy rã. Ha'e vy ndevy pe aipoa'e va'ekue: “Nderuguy re teri ndetui
teĩ eikove. Tá, nderuguy re teri ndetui teĩ eikove tema”, ha'e va'ekue.
7 Ha'e gui ma xee romboetave mba'ety henhoĩ pyaupaa rami. Ha'e ramo
ndeyvate, ndetuvixave reovy vy neporã ete. Nekãrã ojeapo, nde'a voi
ipuku. Ha'e rami teĩ ndepire rei teri, nerenhemondei vy.
8 Ha'e gui ndea katy'i rupi aaxa avy vy roexa rã ovaẽ ma ra'e rejoayvu
aguã ára. Ha'e ramo nde'áry aipyo xeao puku apy'i, ndepire reia anhovã
aguã. Ha'e vy ndevy pe aura reve ajapo xereve guarã. Ha'e rire xera'yxyrã
reiko — he'i SENHOR Nhanderuete.
9 — Ha'e gui ma yy py rombojau vy roiky'a'opa nderuguy gui, ha'e gui
roikyty azeite py.
10 Romonhemonde avi ao ombojegua pyre py, ndepy reguarã ame'ẽ
mba'emo pirekue iporãve va'e guigua, romoku'axã ajukue ipererĩ'i va'e py,
romonheovãmba guive ajukue seda guigua py.
11 Rombojeguapa avi poapy regua py voi, ndeaju'y re amoĩ guive mbo'y.
12 Nexĩ re ma rombojegua peteĩ ojere'i va'e py, romonamixã, ha'e neakã re
ma akã regua iporã va'e amoĩ.
13 Ha'e rami py ouro ha'e prata py ndejeguapa. Ndeao ma ajukue pererĩ'i,
seda guigua ha'e ombojegua pyre py. Romongaru trigo iporãve, ei ha'e
azeite py. Ha'e ramo neporã ete vy huvixave ra'yxy rami reiko.
14 Yvy regua ikuaia rupi ndereko oendupaa neporã ete rã, mba'eta
ndevaikuea noĩ, ndere xerexakãa amoĩ rire — he'i SENHOR Nhanderuete.
15 — Ha'e rami teĩ neporã reia re rive rejerovia vy ndetavy reia rupi
reiko, ndereko pavẽ oendu rã. Ha'e rami vy oaxa va'e pe rei renheme'ẽ
ixupe guarã rive.
16 Ha'e rami vy ajukue rereko va'ekue regua reiporu yvy'ã áry
ombojerovia atyrã joegua e'ỹ-e'ỹ pytã va'e py rembojegua vy. Ha'e py ma
ndetavy rei. Ha'e va'e nunga ma nda'evei ae oiko aguã.
17 Ita porãgueve, ouro ha'e prata ndejeguarã ame'ẽ va'ekue remboi vy ava
ra'angaarã rejapo. Ha'e rami vy rejejavy ha'e nunga re.
18 Ha'e nunga ndeao ombojegua pyre remboi avi vy ta'angaa renhovãmba.
Ha'e gui azeite ha'e heakuã porã va'e ame'ẽ va'ekue ma ta'angaa renonde
py remoĩ.
19 Ha'e gui tembi'u ame'ẽ va'ekue, trigo iporãve va'e, azeite ha'e ei
romongaruague voi remoĩmba ha'e nunga renonde py heakuã porãve va'e
reve. Ha'e rami ete rejapo reikovy — he'i SENHOR Nhanderuete.
20 — Ha'e ramigua áryve nememby kuery ha'e ndepi'a kuery xera'yague
ae reraa avi vy rejuka uka ta'angaa pe rive oapya py. Ha'e rami ete
ndetavy reia nda'u mba'e e'ỹ'i ri?
21 Mba'eta xera'y kuery rejuka uka vy ta'angaa pe remboaxapa tata py
reapy reve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Ha'e rami ojeguarupy rejapoa ha'e ndetavy reia ha'e javi py
nderexaraipa nekunhataĩ rã guare re, ndepire rei ha'e nandeaoi reve
nderuguy py remy-remyĩ rejupy jave guare re guive.
23 SENHOR Nhanderuete aipoe'ive ju:
— Nda'evei, nda'evei ete 'rã ndevy! Mba'eta opa marãgua ha'eve'ỹ va'e
rejapo ma rire
24 tetã mbyte ha'e javi rupi ae ju rejapo rembojerovia atyrã, altar-rã heta
guive rejapo.
25 Mba'eta ndea py tape ojerea ikuai va'e ha'e javi rupi rejapo altar-rã,
neporãague remongy'apa vy. Ha'e rami vy oaxa va'e pe rei tema reipe'a
neretyma, tavy rei rejapove tema reovy vy.
26 Ndetavy rei avi ndea katygua kuery Egito guigua ra'y kuery hete
guaxupa rei va'e reve. Ha'e rami py xembopoxy aguã rami remboetave
tema ndetavy reia.
27 Ha'e nunga rupi ae nderovai amoĩ xepo ndeyvy namboetaive vy.
Romboaxa avi filisteu kuery ndere ija'e'ỹ va'e kuery pe, ha'e kuery oipotaa
rami rei ndererekо aguã, opa marã rei reikoa gui ha'e kuery ojeguaru
rire.
28 Assíria pygua ra'y kuery reve voi ndetavy rei, ha'e rami reiko
aguã anho tema nda'eveive vy. Ha'e kuery reve ndetavy rei va'eri
nderepytu'uxei.
29 Ha'e rami 'rãgue py Canaã yvy ha'e javi rupi ndetavy reive tema
Caldéia yvy peve. Ha'e rami teĩ nderepytu'uxei ae tema.
30 Ha'e gui ma SENHOR Nhanderuete aipoe'ive ju:
— Ha'e rami reikoa py ndepy'a re nekangya anho oĩ, kunha tavy rei oxĩ
kuaa e'ỹ va'e rami reiko vy.
31 Ha'e rami vy tetã rupi jaikea'i nhavõ rupi rejapo reikovy ombojerovia
atyrã, ha'e rã tetã mbyte rupi ma altar-rã rejapo. Ha'e rami avi kunha
tavy rei rami e'ỹ guive reiko, mba'eta peráta re'ỹ ndetavy rei vy.
32 Ta'yxy itavy rei va'e rami ae reiko, ome 'rãgue py avakue mboae
omovaẽ va'e rami rive.
33 Mba'eta kunha tavy rei pe ma mba'emo ome'ẽa 'rã, ha'e rã ndee ma
mba'emo reme'ẽ rivepa jepi 'rã repenaa kuery pe, ndea katy opa rupi gui
ou aguã ndereve itavy rei aguã.
34 Ha'e nunga rupi ndetavy reia py kunha tavy rei rami e'ỹ reiko, mba'eta
itavy rei aguã ndereka okuapy va'e ndevy mba'emo ome'ẽ 'rãgue py ndee
ae mba'emo reme'ẽ 'rã ha'e kuery pe — he'i.
35 — Ha'e nunga rupi kunha tavy rei reiko va'e, endu ke SENHOR ayvu.
36 Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Repenaa kuery reve opa marã
ndetavy rei reikovy ndepire reia rupi. Ha'e gui ta'angaa remopu'ã va'ekue
pe ojeguarupy anho rejapo, mba'eta ha'e nunga pe nememby kuery ha'e
ndepi'a kuery rejuka vy remoẽ huguykue.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

37 Ha'e nunga rupi ma'ẽ, aỹ ma amboatypa 'rã ndere opena va'ekue ha'e
repenaa va'ekue ha'e javi, ndere ija'e'ỹ va'e kuery ha'e javi reve. Nderovai
ae ambou 'rã opa rupi gui. Ha'e rami vy ha'e kuery renonde py rombopire
reipa 'rã ha'e kuery pavẽ nderexa aguã.
38 Ha'e rami vy xee rombopaga 'rã itavy rei va'e ha'e jojukaare ombopagaa
rami. Ha'e vy romoingo axy 'rã xepoxy ha'e nda'evei etea rupi.
39 Ha'e rami vy romboaxa 'rã ha'e kuery po py. Ha'e ramo ha'e kuery
oitypa 'rã ombojerovia atyrã ha'e altar-rã rejapo va'ekue. Omboipa 'rã
ndeao, oipe'apa 'rã guive ita porãgueve ndejeguaague. Ha'e rami vy
ndereja 'rã ndepire rei ha'e nandeaovei reve.
40 Ha'e gui ma ha'e kuery heta ombou 'rã nderovai guarã. Ha'e ramo
ndeapipa 'rã okuapy ita py, kyxe py ndepyxo 'rã guive.
41 Oapypa 'rã oo ndea py ikuai va'e, ha'e gui nembopaga 'rã mbovy e'ỹ
kunhague oexaa py. Ha'e rami vy amombytu'upa 'rã ndetavy reiague, ha'e
ramo mba'eve nereme'ẽvei ma 'rã ndetavy rei aguã.
42 Ha'e rami vy mae anhenhandu porã ju 'rã ndevy xepoxyague ha'e
nda'evei ete aikoague gui. Apytu'u ete 'rã, ndevy ndaxepoxyvei aguã
rami.
43 Mba'eta nekunhataĩ rã guare re nanema'endu'avei vy ha'e rami ete
xembopoxy rire, aỹ nde'áry ambou 'rã reikoague rekovia, ojeguarupy
rejapoague áryve rejapo ve'ỹ aguã ha'e rami ete ha'eve'ỹ va'e — he'i
SENHOR Nhanderuete.
44 — Ha'e gui aỹ gui ma ijayvuxe va'e meme 'rã nderovai aipoe'i: “Oxy
rami ae avi 'rã imemby voi oiko”, he'i 'rã.
45 Mba'eta ndee ma ndexy ramigua ae ju, mba'eta ndexy ma ome ha'e
omemby kuery gui ojeguaru raka'e. Ha'e ndekypy'y kuery rami ae avi
reiko, mba'eta ha'e kuery ma ome ha'e omemby kuery gui ojeguaru
va'ekue meme. Ndexy ma heteu, ha'e rã nderu ma amorreu raka'e.
46 Ha'e gui nderyke ma Samaria tetã, kuaray apu'a'ia katy hekoa omemby
kuery reve. Ha'e rã ndekypy'y ma Sodoma tetã, kuaray puku-a katy
omemby kuery reve hekoa va'e.
47 Ha'e gui ndee ma ha'e kuery rami avi reiko ha'e kuery ojeguarupy
ojapoa ha'e javi rupi. Ha'e rami anho e'ỹ, ha'e kuery rami ete reikoa áryve
ma ha'e kuery gui renhemongy'ave tema reikoa ha'e javi rupi.
48 Ha'e nunga rupi anhetẽ ete xee SENHOR Penderuete xee ae rekove rupi
aura vy aipoa'e: Sodoma tetã omemby kuery reve ma ndaeko vai raka'e
ndee tyke nememby kuery reve pendereko vaia rami ete.
49 Mba'eta po rami ma ndekypy'y Sodoma heko vai: Omemby kuery reve
ojejou porã reia rupi tembi'u ndoatai ha'e ovy'a rei va'eri peteĩve henda py
noipytyvõi iporiaukue'i ha'e ojexavai va'e kuery.
50 Ha'e rami vy xerenonde rupi ojeguarupy anho ojapo okuapy ojejou porã
reia rupi. Ha'e ramo ha'e nunga aexa vy aipe'apa vyvoi ikuaiague gui.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

51 Ha'e gui Samaria tetã ma ndee rejejavya ramigua neĩ mbyte rupi peve
ndojapoi. Mba'eta ndee ma ndekypy'y kuery áryve rejapove tema heravy
ojeguarupy, ha'e rami vy ndejegui remboeko porãve ndekypy'y kuery, opa
mba'e vai rejapoa py rive.
52 Ha'e gui ma ndere oĩ 'rã ndetavyague gui rexĩ aguã. Rejapo ndekypy'y
kuery nombopagaaive aguã rami, mba'eta ha'e kuery gui ojeguaruvepy
py rejejavy rã ndegui ha'e kuery heko porãve. Ha'e nunga rupi rexĩ voi,
ndere toĩ rexĩa, ndejegui ndekypy'y kuery nerembopaga ukaive rã.
53 — Ha'e gui amoingo porã ju 'rã ndekypy'y kuery, Sodoma ha'e
imemby kuery reve, Samaria imemby kuery reve guive. Ha'e kuery reve
ndee voi romoingo porã ju 'rã,
54 ha'e rami reikoague ha'e javi gui rexĩa oĩ aguã ha'e kuery rembopy'a
porã ju aguã rami.
55 Ha'e gui ndekypy'y kuery Sodoma ha'e Samaria imemby kuery reve
jypy ikuai porãague rami ae ju ikuai ramo ndee ha'e nememby kuery voi
pendekuai porã ju 'rã jypy pendekuaiague rami ae.
56 Ha'e gui rejejou porã rei vy ndeayvu rei va'ekue ndekypy'y Sodoma re,
57 ndereko vaia ndojekuaai teri jave. Ha'e gui aỹ ma ndere voi ha'e kuery
re rami avi Síria ha'e Filístia pygua kunhague ijayvu rei okuapy, ijyvýry
rupi ikuai va'e ha'e javi voi.
58 Mba'eta ndere oĩ 'rã repaga aguã opa marã reikoague ha'e ojeguarupy
rejapoague re — he'i SENHOR.
59 Mba'eta po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:
— Xee ma ndere ajapo 'rã ndee ae rejapoague rami, mba'eta ndee ma
remboyke rive aura vy xereve guarã ajapo va'ekue.
60 Ha'e rami teĩ xema'endu'a nho 'rã nekunhataĩ jave py xereve guarã
ndevy ajapo va'ekue re. Ha'e rami vy ndevy ajapo ju 'rã xereve guarã
raka'e rã peve oĩ va'erã.
61 Ha'e va'e ára py reikoague re nema'endu'a vy rexĩmba 'rã ndekypy'y
kuery removaẽ vy. Mba'eta nderyke ha'e ndekypy'y ikuai va'ekue ma
ndevy ame'ẽ 'rã nememby kuery rami, va'eri xereve guarã ajapo va'ekue
rami vy e'ỹ ta'vy.
62 Mba'eta ndevy pe ajapo 'rã xereve guarã, ha'e peikuaa 'rã xee ae
SENHOR aikoa,
63 nema'endu'a ha'e rexĩmba aguã, ha'e romo'yvyĩ'i rire rejejou porã reia
rupi ve'ỹ ndeayvu aguã, reikoague ha'e javi gui roperdoapa rire — he'i
SENHOR Nhanderuete.

Mba'emo re ombojojaa rupi mokoĩ taguato ha'e uva'y omombe'uague

17 1 Ha'e gui xevy SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:
2 — Ava ra'y, emombe'u peteĩ ayvu mba'emo re rembojoja vy
Israel kuery oikuaa aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ha'e vy aipo're: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Oiko peteĩ
taguato tuvixa va'e. Ipepo ha'e hague ma ipuku, hague ma joo rami e'ỹ-
e'ỹ pytã va'e. Ha'e va'e ma Líbano yvy re ou. Ha'e vy oipe'a heravy yary
rovapy.
4 Yvyra rovapy omondo heravy vy ogueraa peteĩ yvy mba'emo vendea
ikuaia py. Mba'emo vendea kuery retã py ae oeja ovy.
5 Ha'e gui henhoĩgue pendeyvy guigua ju ogueraa vy onhotỹ peteĩ yvy
porãa py. Ojopy vy onhotỹ yy reia py, yy rembe rupi yvyra ikuai va'e
rami oiko porã aguã.
6 Ha'e va'e ma yvate vy uva'y hovana rei va'e oiko. Nda'yvatei rei va'eri
hakã ma taguato-a katy ova oiny, iguy rupi hapo porã guive. Ha'e rami vy
uva'y ete oiko, hakã porã ha'e hoky pyau guive.
7 — Ha'e gui oiko taguato tuvixa va'e mboae. Ha'e va'e ma ipepo puku
va'e, hague reta guive. Ha'e ramo ha'e katy ju ova uva'y rapo, hakã guive.
Hi'yvypy guive oo ha'ea katy, onhemoakỹ uka vy.
8 Yvy porãa py, ha'e yy anho oĩa rupi onhotỹ hakã ha'e hi'a reta aguã, ha'e
uva'y iporãve va'e oiko aguã.
9 Aipo're: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Ha'e va'e uva'y oiko porã
'rã teve? Taguato jypygua ou vy nomondoroi 'rã teve hapo, ha'e ndojayai
'rã ri hi'a, hogue ha'e ipyau jevy va'ekue ipirupa aguã? Mba'eta imbaraete
e'ỹ va'e, avakue mbovy'i ete teĩ oapo'opa 'rã.
10 Ha'e gui amboae henda py onhotỹ ramo ha'e py nda'u oiko porã 'rã
ri? Any, mba'eta yvytu kuaray oua katy oipeju ramo ipirupa rive 'rã.
Hi'yvypy guive 'rã ipirupa ovy.
11 Ha'e ramo xevy pe SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:
12 — Aỹ ma aipo're xere opu'ã rei va'e kuery pe: Ndapeikuaai teve
mba'erã pa kova'e nunga oikoa? Ma'ẽ, Babilônia pygua huvixa Jerusalém
tetã re ou vy oipe'a heravy raka'e huvixave ha'e yvatekueve ikuai va'ekue.
Babilônia tetã katy ogueraapa.
13 Ha'e vy huvixave ra'y kuery regua peteĩ ojou vy hexeve ojapo peteĩ
rami ikuai aguã, oura uka guive. Ha'e gui ijyvy gui ogueraapa ipo'aka
va'ekue
14 openaa ha'e javi rupi yvyĩve'i aguã nonhemboyvatevei aguã rami. Ha'e
rami avi peteĩ rami ikuai aguã regua ojapo va'ekue rami ikuai va'e rire
okuave'i nho 'rãgue.
15 Ha'e rami teĩ ha'e va'e huvixa ma Babilônia pygua huvixa rovai opu'ã vy
guembiguai kuery omondouka raka'e Egito katy, kavaju ha'e heta avakue
ogueru aguã ha'e gui. Ha'e rami ete mba'emo vai apoare nda'u oo jepe
'rã ri? Peteĩ rami ikuai aguã ojapo pyre ombovaipa rire nda'u oo jepe 'rã
teve?
16 Any, anhetẽ ete xee SENHOR Penderuete xee ae rekove rupi aura vy
aipoa'e: Ha'e va'e omano 'rã Babilônia yvy py, huvixarã moĩare yvy py ae,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e oĩa py ae 'rã omano, ouraague ha'e peteĩ rami ikuai aguã ojapoague
ombovaipa rire.
17 Ha'e rã Egito pygua huvixa Faraó ma ixondaro ha'e hexegua kuery heta
teĩ noipytyvõi 'rã joe opu'ãa py, mba'eta tetã rovai yvy omboaty 'rã kora
áry rupi oaxa aguã jojuka retaa rupi.
18 Mba'eta ouraague omboyke, ha'e peteĩ rami ikuai aguã jopopyy ratã
reve ojapo va'ekue ombovaipa vy ha'e nunga ha'e javi ojapo raka'e. Ha'e
nunga rupi ae ndoo jepei 'rã.
19 Ha'e nunga rupi anhetẽ ete xee SENHOR Penderuete xerekove rupi aura
vy aipoa'e: Xerery rupi ouraague omboykeague ha'e peteĩ rami ikuai aguã
ojapo va'ekue ombovaipaague ma ajapo 'rã inhakã re ae ojeapa aguã rami.
20 Ha'e rami vy hi'áry aipyo 'rã xekya, ha'e vy ambo'a 'rã xenhuã py.
Babilônia yvy katy araa uka vy ha'e py aikuaa pota 'rã xerovai opu'ã
reiague re.
21 Hexeve ojava va'ekue, ixondaro kuery ha'e javi reve ojukapaa 'rã kyxe
py. Ha'e rã okuave'i va'e ma amoaĩmba 'rã yvytu ha'e javi oipejua katy.
Ha'e ramo peikuaa 'rã xee SENHOR ae xeayvuague.
22 — Po rami SENHOR Nhanderuete aipoe'i: Xee ma teĩgue ju aipe'a 'rã
peteĩ yary rovapy anhotỹ aguã. Hakã iporãvea gui ajaya 'rã ipyauvea oĩ
va'ekue, ha'e gui peteĩ yvyty yvateve ha'e iporãve va'e áry ju 'rã anhotỹ.
23 Israel regua yvyty re ae 'rã anhotỹ. Ha'e ramo hakã reta ha'e hi'a porã
'rã. Ha'e rami vy yary iporãve va'e 'rã oiko. Iguýry ma opa marãgua
mymba kuery ikuai 'rã. Hakã rupi ma kuaray'ãa py opa marãgua guyra ju
'rã onhemboaity okuapy.
24 Ha'e rami rire yvyra ikuai va'e ha'e javi oikuaa 'rã xee SENHOR ae
yvyra yvatekueve reitya aiko, ha'e rã yvyĩgueve ma ambo'yvate va'e.
Yvyra pyau amombiru va'e, ha'e rã ipirukue ma ambopyau ju va'e. Xee
aipoa'eague xee SENHOR ae ajapo ju.

Peteĩ-teĩ gueko re ae oikuaa pota aguã re ijayvuague

18 1 Ha'e gui SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i xevy:
2 — Mba'exa tu peẽ kuery Israel yvy re mba'emo oiko va'e pexa
vy aipopeje: "Tuu kuery uva aky ho'u rire ta'y kuery raĩ ju nda'evei", peje?
3 Anhetẽ ete xee SENHOR Penderuete xerekove rupi aura vy aipoa'e:
Pova'e ayvu ma napemombe'uvei ma 'rã Israel yvy rupi.
4 Mba'eta temimoingo nhe'ẽ ha'e javi ma xevygua meme. Tuu kuery nhe'ẽ
ha'e ta'y kuery nhe'ẽ voi xevygua ae. Ojejavy va'e ae omano 'rã.
5 — Ha'e gui xapy'a rei peteĩ ava heko porã va'e vy ojapo 'rã ha'evea
ramigua joguerekoa py.
6 Ha'e rami vy ndo'ui 'rã xo'o yvyty áry rupi ta'angaa pe ome'ẽ mbyre, neĩ
noma'ẽi 'rã guive Israel kuery ta'angaa oguereko va'e re, ndoguerojejavyi
'rã oirũ ra'yxy, neĩ nonhembojai 'rã kunha gueko re oĩ va'e re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Nombojexavai 'rã avave rei, mba'emo oiporu va'ekue ome'ẽ kuerei 'rã
iporukaare pe, na'imondai 'rã, guembi'u omboja'o 'rã okaruxe va'e pe, ha'e
omonhemonde 'rã guive ijao e'ỹ va'e kuery.
8 Ha'e va'e ma operáta oiporu uka rire nomboekovia retavei 'rã, hi'áryve
ndojopyi 'rãe. Ojoko 'rã opo ha'eve'ỹa rami ojapo e'ỹ aguã, ha'e vy avakue
re oikuaa potaa py ha'evea rami meme 'rã joguereko anhetẽ ete rupi.
9 Ha'e va'e xeayvu aeja va'ekue rupi vy ojapo 'rã aipota va'e, ha'evea rami
meme 'rã oiko. Ha'e gui ma ha'e va'e heko porã va'e oikove 'rã — he'i
SENHOR Nhanderuete.
10 — Ha'e gui xapy'a rei ha'e va'e oguereko 'rã gua'y imonda va'e,
jojukaa, e'ỹ vy ha'e nunga va'e rei tema guyvy kuery pe ojapo va'e.
11 Ha'e va'e ma peteĩve ojapo 'rã va'ekue ndojapoi. Ha'e rami 'rãgue py ho'u
'rã xo'o yvyty áry rupi ta'angaa pe rive ome'ẽ mbyre, oguerojejavy 'rã oirũ
ra'yxy,
12 ombojexavai 'rã iporiaukue'i ha'e oipotapa rei va'e, imondaa rupi 'rã
oiko, nome'ẽvei ojerureague, ta'angaa re rive oma'ẽ, ojeguarupy anho
ojapo,
13 peráta oiporu uka rire ojopy retavexe 'rã guive. Ha'e gui ma ha'e va'e
nda'u oikove 'rã? Ndoikovei 'rãe. Ha'e ramigua ojeguarupy ha'e javi ojapo
rire ojukaa 'rã, ha'e hexe ae 'rã oĩ huguy omoẽague re opaga aguã.
14 — Ha'e gui aỹ ma, xapy'a rei oiko 'rã peteĩ ta'y nguu ojejavy rã
oexapa teĩ ha'ekue ramigua ndojapoi va'e.
15 Ha'e rami vy ndo'ui 'rã xo'o yvyty áry rupi ta'angaa pe ome'ẽ
mbyre, noma'ẽi 'rã ta'angaa Israel kuery oguereko va'e re, oirũ ra'yxy
ndoguerojejavyi 'rã guive.
16 Neĩ nanhomomboriau rei 'rã, nome'ẽ e'ỹi 'rã ojerureague, na'imondai
'rã, guembi'u omboja'o 'rã okaruxe va'e pe, omonhemonde 'rã ijao e'ỹ va'e,
17 opo ndoipe'a e'ỹi 'rã iporiaukue'i pe, peráta oiporu uka rire
nomboekovia retavei 'rã, hi'áryve ndojopyi 'rã, ojapo 'rã guive xee aipota
va'e xeayvuague rupi oiko vy. Ha'e va'e ma nomanoi 'rã nguu ojejavyague
re. Oikove 'rãe.
18 Ha'e rã tuu ma ojukaa 'rã heko vaiague re, jokorea rupi oiko rire,
oirũ kuery gui imondaa rupi, ha'e heta va'e kuery mbyte rupi ha'eve'ỹa
ramigua ojapo guive rire.
19 — Ha'e rami teĩ peporandu 'rã: “Mba'e re tu ta'y ndopagai 'rã nguu
ojejavyague re?” peje 'rã. Ha'e rami mba'eta ta'y ma teko porã ha'e ha'evea
ramigua ojapo oikovy, ha'e xeayvuague omoĩ porã vy ojapo avi oikovy.
Ha'e nunga rupi ae oikove 'rã.
20 Mba'eta ojejavy va'e ae 'rã omano. Ta'y ma ndopagai 'rã nguu
ojejavyague re, neĩ tuu ma voi ndopagai 'rã gua'y ojejavyague re. Heko
porã va'e re oĩ 'rã teko porã rekovia, ha'e gui heko vai va'e re ma oĩ 'rã
gueko vaiague re opaga aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 — Ha'e rami avi xapy'a rei ojejavy va'ekue ojeko rerova 'rã
ojejavyague ha'e javi gui, ha'e xeayvuague omoĩ porãmba vy ojapo 'rã
teko porã ha'e ha'evea ramigua. Ha'e rami vy oikove 'rã, nomanoi 'rãe.
22 Ha'eve'ỹa ramigua ojapoague re ma na'ima'endu'aavei 'rã. Teko porã
rupi oiko rire oikove 'rã.
23 Mba'eta xee nda'u arovy'a ri heko vai va'e omano rã? Any, xee aipota
ojejavyague gui ojeko rerova oikove aguã — he'i SENHOR Nhanderuete.
24 — Ha'e rami teĩ xapy'a rei heko porã va'ekue ma gueko porãague gui
ojepe'a vy ojejavy ju 'rã, heko vai va'e ojeguarupy ojapoa rami avi ojapo oikovy
vy. Ha'e va'e nda'u oikove 'rã teve? Any, mba'eta teko porã rupi oikoague ha'e
javi re na'ima'endu'aavei 'rã. Ha'e va'e omano 'rã gueko vai ha'e ojejavy reia py.
25 — Ha'e rami teĩ aipopeje 'rã: " SENHOR reko ma ha'eve'ỹa ramigua",
peje 'rã. Aỹ ma Israel kuery, pendu ma: Xereko nda'u ha'eve'ỹa ramigua
teve? Peẽ kuery reko e'ỹ teve ikarẽ-karẽ va'e?
26 Ha'e nunga rupi xapy'a rei heko porã va'ekue ma gueko porãague gui
ojepe'a vy teko vai rupi anho ri oiko vy omano 'rã ha'e nunga py. Gueko
vaia py ae 'rã omano.
27 Ha'e rami teĩ xapy'a rei heko vai va'e ma gueko vaiague gui ojeko
rerova vy teko porã ha'e ha'evea ramigua anho ri ojapo vy ojapo 'rã
onhe'ẽ oikove aguã rami.
28 Mba'eta ojee ae oikuaa pota vy teko vai rupi oikoague gui ojeko rerova
ri vy oikove 'rã, nomanovei 'rãe.
29 Ha'e rami teĩ Israel kuery ma " SENHOR reko ma ha'eve'ỹa ramigua",
he'i okuapy. Xereko nda'u ha'eve'ỹa ramigua teve? Israel kuery, peẽ kuery
reko e'ỹ teve ikarẽ-karẽ va'e?
30 — Ha'e nunga rupi Israel kuery, xee roikuaa pota 'rã peteĩ-teĩ reko re
— he'i SENHOR Nhanderuete. — Pejeko rerova ha'e pejepe'a ke pendeko
vaia ha'e javi gui. Ha'e ramo 'rãe teko vai napendereityvei.
31 Ha'e rami vy peipe'a pendejegui pendereko vaia ha'e javi, ha'e gui
pendejee pemoĩ uka penekuraxõ pyaurã ha'e penenhe'ẽ pyaurã. Mba'eta
Israel kuery, mba'e re 'rã tu pemano?
32 Mba'eta xee ma ndarovy'ai peteĩve pemano rã. Ha'e nunga rupi pejeko
rerova peikove aguã — he'i SENHOR Nhanderuete.

Guary re Israel kuery ombojojaague

19 1 — Ha'e gui ndeayvu ke Israel regua yvatekueve pe omboaxy va'e
rami.
2 Ha'e vy aipo're 'rã: Marã ramigua tu pendexy raka'e? Peteĩ guary kunha
guary kuery mbyte oiko, ha'e gua'y kuery mbyte onheno oupy va'e. Ha'e
va'e ma omongakuaa gua'y kuery.
3 Peteĩ gua'y oguereko va'ekue tuja ma vy imba'ejuka kuaa, avakue ho'upa
peve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ha'e ramo ha'e nunga omombe'ua rã yvy regua ikuai va'e oendupa
okuapy. Ha'e rami vy ombo'a yvykua ha'e kuery ojapo va'ekue py. Ha'e vy
ty'aĩ re ogueraa Egito yvy katy.
5 Ha'e ramo ixy guary kunha va'e ma gua'y oarõ va'ekue ogueraa rã
nda'evei oikovy. Ha'e rami vy gua'y mboae ju omongakuaa.
6 Ha'e ramo ha'e va'e ju tuja guary kuery mbyte rupi. Ha'e vy imba'ejuka
kuaa, avakue ho'upa peve.
7 Avakue ojukaa rupi ojapo reta avi imeve'ỹ aguã, ha'e tetã ikuai va'e
omombytapa tekoa ve'ỹ. Ha'e ramo okororõ rã yvy regua kuery oendu vy
ndaekorãvei rei okuapy.
8 Ha'e rami vy yvy regua kuery ha'ea katy ikuai va'e onhemboatypa
okuapy hovai. Ha'e rami vy hi'áry rupi kya omombo vy ombo'a yvykua
ojapo va'ekue py.
9 Ty'aĩ py ojopy vy ombo'a nhuã py. Ha'e rami vy Babilônia pygua huvixaa
py ogueraa. Ha'e py ma omboty peteĩ henda ikorapa va'e py, Israel regua
yvyty rupi ijayvua noenduavei aguã.

Uva'y re ju ombojojaague

10 — Ha'e gui pendexy ma uva'y yakã yvýry onhotỹ mbyre rami oiko.
Yy reia py onhotỹa rire hi'a porã, hakã reta guive.
11 Hakã ma imbaraete raxa, huvixa po pyguarã. Ha'e vy hakã ha'e
hoguepa reve yvateve ovy rã pavẽ rei oexa okuapy yvate etea.
12 Ha'e rami teĩ opoxy reve omondoroa, ha'e yvy rupi oitya. Ha'e ramo
hi'a ma yvytu kuaray oua katy gui oipeju va'e omombirupa. Hakã
mbaraetekue ma omopẽmbaa rã ipirupa. Ha'e gui tata py ju oapypaa.
13 Ha'e gui aỹ ma tekoa e'ỹa py rive ju onhotỹa yvy piru reia ha'e yy noĩa
py.
14 Ha'e gui peteĩ hakã tuvixave'i va'e gui ma tata ou vy omomba hi'a. Ha'e
ramo hexe noĩvei hakã imbaraete va'e huvixa po pyguarã — he'i.
— Po rami 'rã reronhemboaxy, ha'e peronhemboaxy pavẽ aguã.

Egito yvy gui Israel kuery oo rire ojeguarupy rupi ae tema ikuaia re ijayvuague

20 1 Ha'e gui sete ma'etỹa ha'e peteĩ nhiruĩ jaxya re, dez araa py ma
Israel regua nhomongeta va'ety kuery jogueru xea py, SENHOR
pe oporandu uka aguã. Ha'e rami vy oguapypa okuapy xerenonde.
2 Ha'e ramo xevy pe SENHOR ombou oayvu. Ha'e vy aipoe'i:
3 — Ava ra'y, ndeayvu ke Israel regua nhomongeta va'ety kuery pe.
Ha'e vy aipo're: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Peẽ kuery pa xevy
peporandu ukaxe vy peju? Anhetẽ ete xee SENHOR Penderuete xee ae
rekove rupi aura vy aipoa'e: Nda'evei peẽ kuery peporandu uka aguã
xevy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ha'e gui ndee ava ra'y, ndeayvu ta pa ha'e kuery reko vaia re? Eikuaa
uka ke ha'vy tamoĩ kuery ojeguarupy ojapoague.
5 Ha'e vy aipo're: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Israel kuery
xejeupe guarã aiporavo vy xepo aupi reve aura va'ekue Jacó ramymino
kuery pe ajekuaa uka reve. Egito yvy re ikuai jave xepo aupi reve ha'e
kuery pe aura vy "Xee ma SENHOR Penderuete", ha'e va'ekue.
6 Ha'e va'e ára xepo aupi reve ha'e kuery pe aura Egito yvy gui aipe'apa
aguã re, peteĩ yvy ha'e kuery peguarã aiporavoague py araa aguã, kamby
ha'e ei ndoataia ha'e yvy jave gui iporãvea py.
7 Ha'e rami vy aipoa'e ha'e kuery pe: "Peteĩ-teĩ peipe'a 'rã pendejegui
mba'emo ojeguarupy pexaxe vai va'ekue. Penhemongy'ave eme Egito
pygua ta'angaa pembojeroviaa py. Mba'eta xee ae ma SENHOR Penderuete
aiko", ha'e va'ekue.
8 Ha'e rami teĩ ha'e kuery naxenhe'ẽ renduxei vy opu'ãmba okuapy
xerovai. Ha'e rami vy mava'eve rei ojegui ndoipe'ai ojeguarupy oexaxe vai
va'e, ndojepe'ai guive Egito pygua ta'angaa ombojeroviaa gui.
— Ha'e ramo xee aipoa'e va'ekue ha'e kuery áry xepoxya anhoẽ aguã re,
ha'e kuery pe xepoxya aexa ukapa peve Egito yvy re ikuaia py.
9 Ha'e rami teĩ amboae rami ju ha'e kuery re ajapo xerery amboete ukaa
rupi vy, xerery re yvy regua ijayvu rei e'ỹ aguã ha'e kuery yvy re xevygua
kuery ikuaia rupi, mba'eta yvy regua kuery oexaa py ae xevygua kuery
pe ajekuaa uka rire Egito yvy gui aipe'apaa py.
10 Ha'e rami vy aipe'apa Egito yvy gui, ha'e tekoa e'ỹa katy ju araa.
11 Ha'e kuery pe ame'ẽ xeayvua, aikuaa uka guive aipota va'e. Ha'e va'e
ma avakue ojapopa ri vy okuave 'rã ha'e va'e rupi.
12 Ha'e kuery rekorã ame'ẽ avi sábado ára omboete aguã, xee aeko mbo'e
aguã, ha'e gui ha'e kuery oikuaa aguã xee SENHOR ae iky'a'oa aikoa.
13 Ha'e rami teĩ Israel kuery ma tekoa e'ỹa py araa ague py ju opu'ãmba
okuapy xerovai. Ha'e rami vy nda'ikuaixei xeayvuague ha'e aipotaa
aikuaa uka va'ekue rupi, ha'e va'e avakue ojapopa vy okuave 'rã va'eri.
Ha'e rami vy opa mba'e py omongy'a okuapy sábado ára pyguarã aeja
va'ekue. Ha'e nunga rupi tekoa e'ỹ pyve xeayvu ha'e kuery áry xepoxya
anhoẽ aguã re, amokanhymba ete aguã.
14 Ha'e rami teĩ ha'e kuery re amboae rami ju ajapo xerery amboete ukaa
rupi vy, xerery re yvy regua kuery ijayvu rei e'ỹ aguã, ha'e kuery yvy gui
xevygua kuery aipe'apa rire.
15 Ha'e rami vy tekoa e'ỹa py ju xepo aupi reve ha'e kuery pe aura va'ekue
ijyvyrã va'ekue py araa ve'ỹ aguã re, kamby ha'e ei ndoataia ha'e yvy jave
gui iporãvea py.
16 Mba'eta ha'e kuery ndojapoxei okuapy xeayvuague, aipotaa rami
nda'ikuaixei guive, sábado ára pyguarã amoĩ va'ekue voi omongy'apa,
mba'eta okuraxõ py ta'angaa kuery re rive oje'oixe.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ha'e rami teĩ ha'e kuery re ama'ẽ aperdoaa rupi, amokanhymba 'rãgue
py, namomba etei tekoa e'ỹa rupi ikuaia py.
18 — Ha'e rami teĩ ha'e kuery ra'y kuery pe ma xeayvu tekoa e'ỹa
py. Ha'e vy aipoa'e va'ekue: "Peiko eme penderu kuery ikuaiague rupi,
pejapo eme ha'e kuery oipotaa rami, penhemongy'a eme guive ha'e kuery
ta'angaa oguereko va'e rupi rive.
19 Mba'eta xee ae ma SENHOR Penderuete aiko. Pendekuai ke xeayvuague
rupi, ha'e pemoĩ porã xee aipota va'e pejapopa aguã.
20 Pemboete sábado ára pyguarã aeja va'ekue, mba'eta oĩ 'rã xee roeko
mbo'e aguã, xee ae SENHOR Penderuete aikoa peikuaa aguã", ha'e
va'ekue.
21 Ha'e rami teĩ ta'y kuery voi opu'ãmba okuapy xerovai. Ha'e rami vy
xeayvuague rupi nda'ikuai, nomoĩ porãi guive aipota va'e, ha'e va'e
avakue ojapopa vy okuave 'rã va'eri. Ha'e rami 'rãgue py omongy'apa rei
okuapy sábado ára pyguarã aeja va'ekue.
— Ha'e rami rire xee xeayvu ha'e kuery áry xepoxya anhoẽ aguã re,
tekoa e'ỹa py ikuaia py ha'e kuery pe xepoxya aexa ukapa peve.
22 Ha'e rami teĩ xerery amboete ukaa rupi vy xepo ajoko va'ekue, xerery
re yvy regua kuery ijayvu rei e'ỹ aguã ha'e kuery oexaa py xevygua kuery
aipe'apa rire.
23 Ha'e rami vy tekoa e'ỹa py xepo aupi reve ha'e kuery pe aura yvy regua
kuery ikuaia rupi amoaĩmba aguã re, ijyvy ha'e javi rupi.
24 Mba'eta xevygua kuery ndojapoi karamboae xeayvuague, nda'ikuaixei
aipotaa rami, omongy'apa sábado ára pyguarã aeja va'ekue, ha'e ta'angaa
nguu kuery oguereko va'ekue oexa vy oendu avi ombojeroviaxea.
25 Ha'e nunga rupi ha'e kuery pe aeja uka amboae regua ayvu iporã
e'ỹ va'e rupi ikuai aguã, ha'e heko mboaerã ha'e va'e rupi ikuai aguã
va'ekue'ỹ.
26 Ha'e rami vy aeja ta'angaa pe mba'emo ome'ẽa py onhemongy'apa rei
aguã, gua'y kuery oiko ypy'i va'ekue tata py oapya py. Ha'e rami ikuai
aguã aeja namboekorãvei aguã, xee ae SENHOR aikoa oikuaa pavẽ aguã.
27 — Ha'e nunga rupi ndee ava ra'y, ndeayvu ke Israel kuery pe. Ha'e vy
aipo're: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Peneramoĩ kuery ma pova'e
py ju opu'ã rei okuapy xerovai.
28 Mba'eta yvy ha'e kuery pe ame'ẽ aguã re xepo aupi reve auraague py
araa ma rire teĩ, ha'e kuery peteĩ yvy'ã yvate va'e, e'ỹ vy peteĩ yvyra
hogue ana va'e oexa nhavõ ha'e py rive mba'emo ome'ẽ okuapy ta'angaa
pe, heakuã porã va'e omoĩ ha'e mba'emo rykue onhoẽ okuapy xembopoxy
aguã rami rive.
29 Ha'e ramo xee aipoa'e ha'e kuery pe: "Mba'e yvyty tu kova'e, ha'e katy
peẽ kuery peo pekuapy aguã?" ha'e va'ekue. Mba'eta hery ma Yvyty
Ombojeroviaaty oĩa, kova'e ára peve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

30 Ha'e nunga rupi aỹ aipo're Israel kuery pe: Po rami SENHOR
Nhanderuete ijayvu: Peẽ kuery voi penhemongy'apa pekuapy, peneramoĩ
kuery rami ae ju. Mba'eta peẽ kuery ju pendetavy tema ojeguarupy ha'e
kuery oguereko va'ekue rupi peo vy.
31 Mba'eta aỹ peve penhemongy'apa 'rã ta'angaa pe mba'emo peme'ẽa py,
pendera'y kuery ae peapy vy guive. Ha'e rami teĩ Israel kuery, peju ri ty'y
xevy peporandu uka vy? Anhetẽ ete xee SENHOR Penderuete xerekove
rupi aura vy aipoa'e: Peẽ kuery ma nda'evei ae xevy peporandu uka aguã.
32 Peẽ kuery aipopeje: "Ore ma yvy regua kuery reko rami 'rã orekuai
yvyra ha'e ita guigua rive rombojeroviaa rupi, amboae yvy re ikuai va'e
reko rami", peje. Ha'e rami teĩ peneakã gui rive ha'e rami pendekuaixea
ndoikoi 'rãe.
33 Mba'eta anhetẽ ete xee SENHOR Penderuete xerekove rupi aura vy
aipoa'e: Peẽ kuery re xepo'aka 'rã xepo aupi vy xepo'akaa aexa uka reve,
xepoxya anhoẽa rupi.
34 Ha'e rami vy roipe'apa ju 'rã yvy regua kuery ikuaia mbyte romoaĩague
gui, romboatypa ju 'rã yvy pendekuaiague gui. Xepo aupi vy xepo'akaa
aexa uka reve 'rã ajapo, xepoxya anhoẽa rupi guive.
35 Ha'e rami vy yvy regua ikuaia katy ju rogueraa 'rã tekoa e'ỹa katy
rami. Ha'e gui ha'e py ma aikuaa pota 'rã peẽ kuery re, jova re nhama'ẽ
reve.
36 Mba'eta Egito regua tekoa e'ỹa rupi peneramoĩ kuery re aikuaa potaague
rami ae ju peẽ kuery re voi aikuaa pota 'rã — he'i SENHOR Nhanderuete.
37 — Ajapo 'rã xepopoka guýry rupi peaxa aguã rami. Ha'e rami vy
romo'arandu 'rã xereve guarã ajapo va'ekue rami vy.
38 Penembyte gui aipe'apa 'rã xere opu'ã ha'e naxenhe'ẽ rendui va'ekue.
Ha'e kuery ikuaiague yvy gui aipe'a teĩ ndooi 'rã Israel yvy re. Ha'e ramo
peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.
39 — Ha'e rã peẽ Israel kuery pe xee SENHOR Penderuete aipoa'e:
Naxenhe'ẽ renduxei vy tapeo, peteĩ-teĩ pendekuai ta'angaa pe rive aỹ ha'e
raka'eve'i peve. Ha'e rami teĩ pemongy'a reive eme xerery iky'a e'ỹ va'e,
ta'angaa pe mba'emo peme'ẽa py.
40 Mba'eta xevygua yvyty iky'a e'ỹ va'e, Israel regua yvyty yvatevea
áry ma Israel kuery ha'e javi 'rã xembojerovia okuapy — he'i SENHOR
Nhanderuete. — Ha'e va'e yvy re ae 'rã ha'e javive xembojerovia. Ha'e
py ma xee arovy'a ju 'rã. Ha'e py ae aipota 'rã mba'emo xevy peme'ẽ,
mba'emo pereko va'e jypygua iporãgueve, mba'emo iky'a e'ỹ va'e guive.
41 Yvy regua kuery mbyte gui roipe'a vy peaĩmbaague gui romboatypa ju
rire xee rojou porã 'rã heakuã porã va'e rami. Ha'e ramo yvy regua kuery
oexaa py aikuaa uka 'rã iky'a e'ỹ va'e aikoa, peẽ kuery pendekuaia rupi.[p]

---

p 20.41 2 Coríntios 6.17

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

42 Ha'e gui Israel yvy re roguerupa ma ramo peikuaapa 'rã xee ae SENHOR
aikoa, ha'e va'e yvy xepo aupi reve peneramoĩ kuery pe ame'ẽ aguã re
auraague py ae.
43 Ha'e py ma penema'endu'a 'rã mba'emo vai rupi pendekuaia py
penhemongy'apaague re. Ha'e rami vy pejeguaru 'rã pekuapy pendejegui
ae, pendereko vaia rupi pendekuaiague re.
44 Ha'e gui xerery amboete ukaa rupi vy romboaxy ju ramo peikuaa
'rã xee ae SENHOR aikoa. Mba'eta Israel kuery, pendeko vaiague re
norombopagavei 'rã, opa marã pendekuaiague re'ỹ guive — he'i SENHOR
Nhanderuete.

Kuaray puku-a katygua kuery rovai ijayvuague

45 Ha'e gui SENHOR oayvu ombou ju vy aipoe'i xevy:
46 — Ava ra'y, ema'ẽ kuaray puku-a katy, ha'e vy ndeayvu ha'e kuery
rovai. Emombe'u xeayvu ka'aguy kuaray puku-a katygua rovai.[q]
47 Ha'e vy aipo're ha'e py ikuai va'e pe: Pendu ke SENHOR ayvu. Po rami
SENHOR Nhanderuete ijayvu: Aỹ ma amoendy 'rã tata pendea py yvyra
pyau ha'e ipirukue ha'e javi mokanhyarã. Ndoguevei 'rã tata rendy. Ha'e
rami 'rãgue py penderova okaipa 'rã kuaray puku-a katy guive ijapu'a'ia
katy peve.
48 Pavẽ avakue oikuaa 'rã xee SENHOR ae imoendyare aikoa. Ndoguevei
'rãe — he'i.
49 Ha'e ramo xee aipoa'e:
— Ai SENHOR Xeruete! Ha'e kuery ijayvu 'rã xere: “Ha'e va'e e'ỹ ri ty'y
ayvu rive mombe'uaty oiko?” he'i 'rã okuapy xevy — ha'e.

SENHOR guigua kyxe re ijayvuague

21 1 Ha'e gui xevy SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:
2 — Ava ra'y, ema'ẽ Jerusalém katy. Ha'e vy ndeayvu ha'e kuery
ombojeroviaaty ikuai va'e rovai. Emombe'u xeayvu Israel yvy ha'e javi rovai.
3 Ha'e vy aipo're: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Ma'ẽ, peẽ kuery
rovai aiko. Ha'e rami vy xekyxe aekyi 'rã hyru gui penembyte gui
amomba aguã heko porã ha'e heko vai va'e guive.
4 Mba'eta penembyte gui amomba 'rã heko porã ha'e heko vai va'e. Xekyxe
aekyi 'rã hyru gui temimoingo ha'e javi rovai rupi, kuaray puku-a katy
guive ijapu'a'ia katy peve.
5 Ha'e ramo oikuaa pavẽ aguã xee SENHOR ae hyru gui xekyxe aekyi
va'ea, hyru py noĩ jevyvei 'rã guive.
6 — Ha'e nunga rupi ndee ava ra'y, nepoaẽ nhendu ke. Ha'e kuery
oendua py nepoaẽ nhendu 'rã ndepy'a py nda'evei ete reve.

---

q **20.45-49** Apy ma profeta ijayvu Jerusalém tetã ha'e Judéia yvy regua kuery re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Ha'e gui ha'e kuery oporandu 'rã ndevy: “Mba'e re tu ha'e rami ete
nepoaẽ ri?” he'i 'rã ndevy. Ha'e ramo aipo're 'rã: “Mba'emo aendu ramo'i
va'ekue re rima xepoaẽ. Mba'eta ha'e nunga oiko rã pavẽ opy'a py
onhemondyipa 'rã, pavẽ po ikangypa, pavẽ rei onhe'ẽ py ndaekorãvei 'rã
okuapy, pavẽ renapy'ã yy rami rive 'rã opyta na'imbaraetevei vy. Ha'e
nunga ou ma oiny, ojeupity 'rãe, he'i SENHOR Nhanderuete”, 're 'rã.
8 Ha'e gui teĩgue ju SENHOR oayvu xevy ombou. Ha'e vy aipoe'i:
9 — Ava ra'y, emombe'u ju xeayvu. Ha'e vy aipo're: Po rami SENHOR
ijayvu: Kyxe oaĩmbe'epa ha'e omboverapa pyre oĩ.
10 Jojuka aguã oaĩmbe'ea, ha'e overa va'e rami ete omboveraa.
— Ha'e rami teĩ Israel kuery aipoe'i 'rã: “Javy'a nho 'rã jakuapy! Xera'y
po pygua ma yvyra amboae kuery oguereko va'e gui ipo'akapave”, he'i 'rã
okuapy.[r]
11 Ha'e rami teĩ Nhanderuete ombovai:
— Ha'e va'e kyxe ma omboveraa rei mba'eta oiporua 'rãe. Oaĩmbe'e ha'e
omboverapaa ma jojukaarã po py amboaxa aguã.
12 Ha'e nunga rupi ndee ava ra'y, neraxẽ ha'e nepoaẽ rei ke, mba'eta
xevygua kuery rovai 'rã oiporua, Israel regua yvatekueve ha'e javi rovai
guive. Ha'e va'e kuery ma amboaxapa 'rã kyxe revegua pe, xevygua kuery
ha'e javi reve. Ha'e nunga rupi eipete-pete nde'u rupi.
13 Mba'eta ou 'rã pendereko a'ãarã. Ha'e gui penderuvixa ipo pygua va'e
nhomoingo axy va'ekue noĩvei ramo mba'exa 'rã tu peiko? — he'i SENHOR
Nhanderuete.
14 — Ha'e gui ndee ava ra'y, emombe'u ke xeayvu, ejepopete-pete guive.
Tove kyxe mokoĩgue tajopyxo, mboapykue peve tajojuka, jova-jovaive gui
tou jojukaa rupi.
15 Ha'e kuery okuraxõ py onhemondyi rei aguã, ha'e okẽ oẽaty ha'e javi
rupi heta ho'a aguã. Ajapo 'rã kyxe overa va'e rami hexakã aguã. Mba'eta
jojuka aguã ae omboveraa ha'e oaĩmbe'epaa.
16 Ha'e gui ndee kyxe, tereo reiporu kuaa katy nembaraetea ha'e javi reve,
ha'e gui reiporu kuaa e'ỹa katy ju tereo, reoa katy rei.
17 Ha'e ramo xee voi ajepopete avi 'rã xepoxyague gui apytu'u vy. Xee
SENHOR ae xeayvu va'e — he'i.
18 Ha'e gui xevy SENHOR ombou ju oayvu. Ha'e vy aipoe'i:
19 — Ndee ava ra'y, ejapo ke mokoĩ tape ra'angaa, ha'e va'e regua peteĩ rupi
Babilônia pygua huvixa okyxe reve ou aguã. Mokoĩve ma peteĩ'i yvy gui ou
va'e. Ha'e gui tetã oẽaty katy'i emoĩ avi mokoĩ yvyrape'i tape rexa ukaa.
20 Embopara imoiny peteĩ tape Amom kuery rekoa Rabá katy kyxe reve
oo aguã, ha'e rã amboae ma Judá ha'e Jerusalém tetã ikorapa va'e katy oo
aguã.

---

[r] **21.10** Israel kuery “Xera'y” he'ia ma nguvixave re ijayvu vy, hexe anho rei ojeroviaa rupi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Mba'eta Babilônia pygua huvixa opyta 'rã ho'amy tape rakãmby py,
mokoĩ tape joa katy e'ỹ oĩa py, nguu ete kuery pe ranhe imba'ekuaa aguã.
Ha'e rami vy hu'y ombovava-vavaa ma ramo peteĩ oekyi 'rã, ta'angaa
ngoo gui ogueru va'ekue pe oporandu 'rã, ha'e mba'emo py'akue rupi avi
'rã imba'ekuaa.
22 Ha'e gui imba'ekuaa rupi oikuaa 'rã oiporu kuaa regua re Jerusalém
tetã katy ae oo aguã. Ha'e rami vy oiko katu 'rã tetã rokẽ omopẽ aguã,
jojuka aguã re ijayvu atã, joe opu'ãa aguã re ojapukai, okẽ mopẽa py tetã
rokẽ re ombota, tetã kora re yvy omboaty vy omovã, ha'e torre ojapo
aguã.
23 Ha'e gui judeu kuery hexeve peteĩ rami ikuai aguã re oura va'ekue ma
ha'e nunga oendu vy "Apu" he'i 'rã okuapy. Ha'e rami teĩ ha'e kuery reko
vaiague re Nhanderuete oikuaa pota 'rã ombo'a ukapa aguã.
24 Ha'e nunga rupi SENHOR Nhanderuete aipoe'i:
— Anhetẽ ae peẽ kuery xemoma'endu'a pendereko vaia re aikuaa pota
aguã, mba'eta pendereko vaia ojekuaa porã, mba'emo pejapoa ha'e javi py
pexa uka pejejavya. Ha'e rami ete xemoma'endu'a rire rombo'apa 'rã ha'e
nungakue re.
25 Ha'e gui ndee Israel kuery ruvixa opa marã rei ndereko vai ete va'e,
ovaẽ ma oiny nde'ára opaa py rombopaga aguã.
26 Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu ndevy: Emboi ke neakã regua
ha'e coroa, mba'eta ha'ekue rami ve'ỹ 'rã oiko. Mba'eta yvyĩgueve'i
omboyvatea 'rã, ha'e rã yvatekueve ma omo'yvyĩ'ia 'rã.
27 Ivaipa, ivaipa 'rã! Aỹ ma xee ambovaipa 'rã neretã, ha'e ramo noĩvei 'rã,
opena kuaa va'erã ou e'ỹa ja. Ha'e va'e pe ma amboaxa ju 'rã.
28 — Ha'e gui ndee ava ra'y, emombe'u ke xeayvu. Po rami SENHOR
Penderuete ijayvu Amom pygua kuery ijayvu reia re. Ha'e gui aipo're 'rã:
Kyxe, kyxe hyru gui oekyia ma, omboveraa jojuka aguã, nhomomba ha'e
overa va'e rami hexakã aguã.
29 Ha'e va'e ma ojaya 'rã opa marã heko vai va'e kuery aju'y, mba'eta ovaẽ
ma hi'ára opaa py ambopaga aguã, mba'eta peẽ kuery rekorã oexa'ãa rupi
rive omombe'u rire, ha'e kuery ae oexa ra'uague rupi.
30 — Ha'e gui emoĩ ju ndekyxe hyru py. Mba'eta yvy reikoague py ae ju
'rã rombopaga.[s]
31 Ha'e rami vy nde'áry ambou 'rã xepoxya, nderovai rupi aipeju 'rã tata
rami xepoxya regua, ha'e gui romboaxa 'rã avakue nhomboaxya rupi e'ỹ
nhomoingo axy raxa va'e kuery po py.
32 Ha'e ramo reiko 'rã mba'emo pirekue oapy pyrã rami. Nderuguy
omoẽa 'rã ndeyvy re ae. Ndere na'ima'endu'aavei 'rã, xee SENHOR ae
xeayvu rire.

---

[s] **21.30-32** Apy ma Babilônia pygua huvixa pe ju Nhanderuete ijayvu ombopaga aguã re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jerusalém pygua kuery ojeguarupy ojapo okuapya re ijayvuague

22 1 Ha'e gui xevy SENHOR oayvu ombou ju vy aipoe'i:
2 — Ha'e gui ndee ava ra'y, ndeayvu ta pa tetã pygua kuery
jouguy omoẽague re? Ndeayvu ke ha'vy ojeguarupy ojapo okuapya ha'e
javi re.[t]
3 Ha'e gui aipo're: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Nda'evei ete 'rã
tetã jouguy moẽa ikuaia va'e pe. Mba'eta ta'angaa pejapo va'ekue rupi
penhemongy'a vy penderovairã ae pejapo pekuapy pepagaa ára pyguarã
ovaẽ peve.
4 Mba'eta jouguy pemoẽa py pendepo ae pemongy'apa. Mba'eta ta'angaa
peẽ ae pejapo va'ekue rupi penhemongy'a vy pejapo pepaga aguã
ára ovaẽ aguã rami. Penema'etỹa opa ta ma. Ha'e nunga rupi ae xee
ajapo amboae regua kuery yvy jave rupi ikuai va'e pendejojai rei ha'e
penembojaru rei aguã rami.
5 Pendea katy'i ha'e mombyry rupi ikuai va'e voi ijayvu vaikue rei 'rã
okuapy pendere, mba'eta oikuaa pavẽ opa marã rei pendekuaia.
6 — Ha'e gui Israel regua yvatekueve voi, peteĩ-teĩ opo'akaa rupi
mba'eve ndojapoi 'rã jouguy omoẽ e'ỹ vy.
7 Ha'e rami vy penembyte rupi ha'e kuery nomboetei 'rã nguu ha'e oxy,
okorepa rei 'rã amboae regua, ha'e ha'eve'ỹa rami 'rã oguereko tyre'ỹ ha'e
imeve'ỹ va'e kuery.
8 Nomboetei mba'emo xevygua iky'a e'ỹ va'e, omongy'apa guive sábado
ára pyguarã aeja va'ekue.
9 Penembyte rupi ikuai avi avakue jouguy omoẽ ukaxe vy joe ijayvu rei
va'erã. Penembyte rupi ae ho'u 'rã okuapy xo'o ta'angaa pe ome'ẽ mbyre
yvyty áry rupi, opa marã rei ikuai vy.
10 Pendekuaia mbyte rupi ojejavy 'rã nguu pe, onhemboja 'rã guive
kunhague gueko re oiko va'e re.
11 Amongue ma ojejavy 'rã oirũ ra'yxy reve, amboae ma omongy'apa rei 'rã
gua'y ra'yxy ae, ha'e rã amboae ma onheno 'rã gueindy nguu rajy reve ae.
12 Pendekuaia rupi mba'emo ome'ẽa rã ojopy 'rã jouguy omoẽ aguã. Peráta
oiporu uka rire oipe'a retave 'rã okorea rupi. Oirũ kuery ombotavypaa py
oipe'apa 'rã oguereko va'ekue. Ha'e ramia py na'ima'endu'avei okuapy xere
— he'i SENHOR Nhanderuete.
13 — Aỹ ma pejokore ha'e jouguy pemoẽa py pendepo ky'apa ramo
ajepopete 'rã xepoxya aexa uka vy. Ha'e ramo penembaraete 'rã ri ty'y
pendepy'a py?
14 Pendepo imbaraete avi 'rã ri ty'y rombopaga vy ajua ára pyguarã?
Mba'eta xee SENHOR xeayvu rire ajapo 'rãe.

---

[t] **22.2** "Tetã" he'ia ma Jerusalém ae (Mateus 23.37; Lucas 13.34).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Ha'e rami vy romoaĩmba 'rã yvy regua kuery ikuaia rupi, ha'e rogueraa
ukapa 'rã yvy mboae rupi. Ha'e rami vy 'rãe pendegui aipe'a ha'eve'ỹa oĩ
va'e.
16 Ha'e gui yvy regua kuery oexaa py penhemongy'apa ma rire peikuaa 'rã
xee ae SENHOR aikoa.
17 Ha'e gui SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i xevy:
18 — Ava ra'y, xevy pe rã Israel kuery ikuai tata rupa py prata oiky'a'oa
rã mba'emo ky'akue opyta va'e rami: overa va'e, estanho, ferro ha'e
chumbo ky'akue rami rive.
19 Ha'e nunga rupi po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Mba'emo ky'akue
peẽ kuery pendekuai ramo aỹ xee romboatypa 'rã Jerusalém mbyte py.
20 Mba'eta prata, overa va'e, ferro, chumbo ha'e estanho ma omoĩmbaa 'rã
tata rupa py, oipejua rã tata raku py hykupa aguã. Ha'e rami ae avi xepoxya
rupi rojou vai reve romono'õmba vy ha'e py roeja 'rã romboykupa aguã.
21 Romono'õague py peẽ kuery áry rupi aipeju 'rã xepoxya reve. Ha'e ramo
penderykupa 'rã Jerusalém mbyte py.
22 Tata rupa py prata hykupaa rami avi peẽ kuery penderykupa 'rã
ha'e py. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee SENHOR ae peẽ kuery áry xepoxya
anhoẽague — he'i.
23 Ha'e gui SENHOR oayvu xevy ombou ju. Ha'e vy aipoe'i:
24 — Ava ra'y, aipo're ha'e kuery yvy pe: Ndee yvy, nderejeky'a'o ukai
rire xepoxya aexa ukaa ára nda'okyi 'rã nde'áry.
25 Yvy mbyte rupi profeta kuery jogueroayvu 'rã nhonhe'ẽ mombaxe vy,
guary okororõ reve guaĩ axĩ re guembia omoatãa rami. Mba'eta oipe'apa
'rã joperáta ha'e nhomba'e rei-rei. Ha'e rami vy yvy mbyte rupi omboetave
tema imeve'ỹ va'e kuery.
26 Ha'e kuery regua sacerdote kuery voi xeguigua lei rupi nda'ikuai,
omongy'apa 'rã guive mba'emo xevygua iky'a e'ỹ va'e. Ha'e kuery oikuaa
rã iky'a e'ỹ va'erã omboaxa pyre ha'e omboaxa pyre'ỹ ma joo ramigua.
Ndoikuaai merami ha'eve va'e ha'e ha'eve'ỹ va'e joo ramigua e'ỹa. Ha'e
rami vy sábado ára aeja va'ekue py oiko va'e gui omboty 'rã guexa. Ha'e
rami vy omboetepy e'ỹ rami aiko ha'e kuery mbyte.
27 Ha'e kuery regua yvatekueve ma aguara'i guaĩ axĩ py guembia omoatãa
rami avi omoẽ 'rã jouguy, nhonhe'ẽ omombaa rupi ojopy aguã jokoreague
rive.
28 Ha'e gui ha'e kuery regua profeta kuery ma cal py ha'e nunga ha'e javi
omoxiĩmba rive 'rã apu oexa ra'uague omombe'ua py. Mba'eta ijapua rupi
rive ayvu omombe'u vy aipoe'i 'rã: “ SENHOR Nhanderuete ma po rami
ijayvu”, he'i 'rã SENHOR ijayvuague rupi e'ỹ va'eri.
29 Ha'e rami vy yvy re ikuai va'e jokorea rupi ikuai, imondaa rupi
oguereko axy 'rã ojexavai va'e ha'e iporiaukue'i, mba'e re'ỹ omoingo axy
'rã guive amboae guigua kuery.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

30 Ha'e kuery mbyte xee aeka teĩ peteĩ ri jepe ava xerenonde py tetã kora
omoatyrõ nho aguã, ha'e rami e'ỹ vy ipa'ũ py oĩ aguã mba'emo jokoarã,
kova'e yvy xee amokanhymba e'ỹ aguã. Ha'e rami teĩ ndajoui peteĩve.
31 Ha'e nunga rupi ae ha'e kuery áry anhoẽ xepoxya tata rami,
amokanhymba aguã ajou vaia rupi. Ha'e rami vy ha'e kuery áry ambou
ikuaiague re opaga aguã — he'i SENHOR Nhanderuete.

Kunhague itavy rei va'e Oolá ha'e Oolibá hery va'e re ijayvuague

23 1 Ha'e gui SENHOR ombou ju oayvu xevy pe. Ha'e vy aipoe'i:
2 — Ava ra'y, ikuai karamboae mokoĩ kunhague, peteĩ'i re ixy
va'e.
3 Ha'e va'e kuery ma Egito yvy re ikuaia rupi itavy rei okuapy. Kunhataĩ
teri reve itavy rei. Ha'e rami rã okãmbiripaa, kunhataĩ teri reve okã rupi
onhekuavã ukapa.
4 Tyke ma Oolá hery va'e, ha'e rã ikypy'y ma Oolibá. Ha'e va'e kuery ma
xemba'e ae, ha'e ikuai avi ipi'a ha'e imemby kuery. Ha'e gui hery reikuaa
porãve aguã Oolá ma Samaria, ha'e rã Oolibá ma Jerusalém.
5 — Ha'e gui Oolá ma xemba'e teri reve teĩ itavy rei. Ha'e rami vy oendu
avakue mboae reve itavyxea, ha'e katy'i Assíria pygua kuery ikuai va'e reve.
6 Ha'e va'e kuery ma hovy porã rei va'e py anho onhemonde va'e, huvixa
joe opena va'e kuery, avakue pyau omoaruãmby, kavaju árygua meme.
7 Ha'e va'e avakue reve ae kunha va'e itavy, Assíria pygua ra'y kuery
iporãve va'e ramo. Ha'e kuery ha'e javi reve itavyxea oendu, ha'e ta'angaa
oguereko va'e rupi onhemongy'a avi.
8 Ha'e rami vy ndoejai ae ojeguarupy Egito gui ogueru va'ekue, mba'eta
kunhataĩ teri reve hexeve onhenoa vy okãmbiripaa rire, hexeve itavy reia
py.
9 Ha'e nunga rupi Assíria pygua ra'y kuery po py amboaxa hexeve itavy
rei va'e, ha'e kuery reve itavyxea anho rei oendu ramo.
10 Ha'e ramo ha'e kuery ombopire reipa okuapy ha'e oipe'apa heravy
ipi'a kuery ha'e imemby kuery. Ha'e rã kunha va'e ma ha'e kuery ojuka
okuapy kyxe py. Ha'e ramo ixupe “Kunhague pavẽ gui ayvu vaivepy”, 'ea,
ombopagaa rã.
11 — Ha'e gui ikypy'y Oolibá ma ha'e nunga oexapa teĩ guyke gui
oenduve itavy reixea. Ha'e rami vy guyke gui voi itavyve.
12 Ha'e rami vy itavyxe ha'e katy'i rupi Assíria pygua ra'y kuery ikuai va'e
reve, mba'eta huvixa joe opena va'e, ao hepyve va'e py onhemonde va'e,
kavaju árygua, ha'e avakue omoaruãmby meme ramo.
13 Ha'e gui xee aexa rã onhemongy'apa ma, guyke reve joo rami ae tema
heko vai vy.
14 Ha'e gui ojejavyve tema, mba'eta oo mbotya re oexa avakue caldeu
kuery oo ra'angaa pytã va'e py ombopara pyre.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Ha'e kuery ma iku'akuaa porã ha'e inhakã regua va'e. Ha'e javi oexa rã
Babilônia pygua ra'y kuery yvatekueve rami, Caldéia yvy re itui'i va'ekue
meme.
16 Ha'e kuery ra'angaa oexa vy itavy reixea anho oendu. Ha'e rami vy
Caldéia yvy katy omondouka oayvu reraa.
17 Ha'e ramo Babilônia pygua ra'y kuery oupa kunha va'e reve guarã.
Avakue reve hupa onhenoaty py onhemboja vy omongy'apa okuapy itavy
reia py. Ha'e ramo kunha va'e ma ha'e kuery reve onhemongy'apa ma vy
ojeguarupa. Ha'e vy oejapa.
18 Ha'e va'e ojekuaa uka ha'e ipire reia rupi oiko rire ma xenhe'ẽ py aendu
ndaxea'eveia, tyke re ndaxea'eveiague rami.
19 Ha'e rã ikypy'y ma heko vaive tema, mba'eta ima'endu'a Egito yvy re
kunhataĩ teri reve itavy rei oikovyague re.
20 Ha'e py oendu avakue reve itavyxea, mburika rami hakuaĩ ha'e kavaju
rami ityy va'e rami ikuai rã.
21 Ha'e ramia py ima'endu'a kunhataĩ teri reve ha'eve'ỹ va'e rupi anho
oikoague re, Egito pygua kuery okãmbiripa jave guare re.
22 Ha'e nunga rupi po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu Oolibá pe:
— Aỹ ma xee ajapo 'rã avakue ndereve guare nderovai opu'ãmba aguã
rami. Ha'e kuery re rejeguaru reve rejapa va'ekue ri nderovai arupa ju 'rã
jova-jovai rupi gui.
23 Ha'e kuery ma Babilônia pygua ra'y kuery, ha'e caldeu kuery Pecode,
Soa ha'e Coa guigua, ha'e gui ha'e kuery reve ou avi 'rã Assíria pygua ra'y
kuery ha'e javi, avakue pyau omoaruãmby, huvixa joe opena va'e kuery,
yvatekueve ha'e omboetevepy, kavaju áry ou va'e meme 'rã.
24 Nderovai kuaray apu'a'ia katy gui jogueru 'rã karóxa, mba'eyru ha'e
heta va'e reve. Nderovai 'rã ikuai jova-jovaive rupi hu'y jokoa ha'e imo'ãa
tuvixa va'e, ha'e gui ngora ratã reve. Ha'e kuery pe xee rombopaga uka
ramo nembopaga 'rã okuapy ha'e kuery ae oikuaa rami vy.
25 Nderovai aiko 'rã nda'evei etea rupi, ha'e ramo ha'e kuery voi ndeavyky
rei 'rã opoxya rupi. Ha'e vy ojaya 'rã nexĩ ha'e nenambi, ha'e gui
hembyrekue ma ojukapa 'rã kyxe py. Ha'e vy nememby kuery ha'e ndepi'a
kuery oipe'apa 'rã heravy, ha'e gui hembyrekue ma omokanhymba 'rã tata
py.
26 Ndeao oipe'apa 'rã, ha'e gui ogueraapa 'rã renhembojeguaague.
27 Ha'e rami py amomba 'rã ha'eve'ỹ va'e rupi Egito yvy guive reikoague,
ndetavy reia rupi. Ha'e rami rire nerema'ẽvei 'rã Egito pygua kuery re,
ijyvy re voi nanema'endu'avei 'rã.
28 Mba'eta po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Aỹ ma xee romboaxa 'rã
ndereayvuvei va'e kuery po py, ha'e kuery gui rejeguaru reve reja va'ekue.
29 Ha'e ramo ha'e kuery ndereereko axy 'rã opoxya rupi, ndegui oipe'apa 'rã
remba'eapoague repy. Ndeao oipe'apa ma vy ndereja 'rã ndepire rei reve,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ojekuaapa aguã ndetavy reiague, ha'eve'ỹ va'e rupi anho reikoague ha'e
renhemongy'apa reiague.
30 Ha'e rami ete ndereréko 'rã amboae regua kuery reve ndetavy rei rire,
ha'e kuery ta'angaa oguereko va'e reve renhemongy'apa rei rire guive.
31 Nderyke oikoague rami ae reiko rire ndepo py ju ame'ẽ 'rã karo ixupe
guare.
32 Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Rey'u 'rã nderyke peguare karo
tuvixa ha'e iporuxu va'e gui. Ha'e va'e py heta oĩ ojojai reipy ha'e ayvu
vaipy anho.
33 Ha'e va'e ma nemonga'u 'rã, nemoingo axy 'rã guive. Mba'eta karo
nderyke Samaria peguare ma nhomondyi rei ha'e nhombovaipaarã.
34 Ha'e va'e gui ma ndee rey'upa 'rã. Iky'akue voi re'upa 'rã, ha'e nekã rupi
reikaraĩmba 'rã. Xee ae ha'e rami xeayvu — he'i SENHOR Nhanderuete.
35 Ha'e nunga rupi po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete:
— Xegui nderexarai vy xea katy ndekupe rive rerova rire ndere oĩ 'rã
repaga aguã rejejou porã reiague ha'e ndetavy reiague re — he'i.
36 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju xevy:
— Ava ra'y, aỹ ndeayvu ta pa Oolá ha'e Oolibá reko vaia re? Eikuaa uka
ha'vy ojeguarupy ha'e kuery ojapoague.
37 Mba'eta ha'e kuery itavy rei, ipo ky'apa ma guive jouguy omoẽague
re. Ta'angaa oguereko va'e reve avi itavy rei, ha'e omemby kuery xera'y
kueryrã oguereko va'ekue ri ta'angaa kuery pe rive ome'ẽ tata py
omombaa py.
38 Ha'e gui ma po ramigua ju ojapo avi xerovai: Ha'e va'e árave ma voi
omongy'apa xevygua oo iky'a e'ỹ va'e, omboyke guive sábado ára pyguarã
aeja va'ekue.
39 Mba'eta ta'angaa pe omemby kuery ha'e opi'a kuery oapy okuapy ma
rire ha'e va'e árave ju xevygua oo iky'a e'ỹ va'e re ou okuapy omongy'a rei
aguã. Ha'e rami ete ojapo okuapy xevygua opy rupi.
40 Ha'e gui oĩve teri, mba'eta penoĩ uka avakue mombyry gui. Ha'e vy ha'e
kuerya katy pemondouka pendeayvu reraa, ha'e ramo ou okuapy. Ha'e
kuery reve pendetavy rei aguã ma pejau, penderexa rupi pemopytã, ha'e
penhembojegua porã rei.
41 Ha'e vy tenda iporãve va'e áry peguapy peiny, peteĩ mesa oguereko
katupa pyre yvýry. Ha'e va'e áry pemoĩ avi heakuã porã va'e ha'e azeite
xevy guarã va'ekue.
42 Ha'e gui kunhague yvýry rupi onhendu heta ete ovy'a reia rupi ikuai
va'e. Avakue ojou vaipy reve tekoa e'ỹa gui oguerua oka'u va'e regua. Ha'e
kuery ma kunhague po re omoĩ okuapy poapy regua, ha'e gui inhakã re
ma akã regua iporãgueve omoĩ.
43 Ha'e nunga rupi xee aipoa'e ymave guive itavy rei va'e re: “Itavy reia
rupi ae ta ri ty'y oiko?” ha'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

44 Ha'e ramo kunha va'e re onhemboja pavẽ, kunha itavy rei va'e reve
joguereko va'e rami. Ha'e rami vy joguereko okuapy Oolá ha'e Oolibá
reve, kunhague itavy rei va'e ae rã.
45 Ha'e gui avakue heko porã va'e ma ombopaga 'rã kunhague tavy rei
ha'e jojukaa kuery ombopagaa rami. Mba'eta kunhague itavy rei va'e
ikuai, ha'e ipo ky'apa jouguy omoẽa py.
46 Ha'e nunga rupi SENHOR Nhanderuete aipoe'i:
— Ha'e va'e kunhague rovai ma heta 'rã ambou, mba'eta opa marã
oguereko va'erã pe amboaxa 'rã, mba'emo pe'apaarã kuery pe guive.
47 Ha'e ramo heta ete va'e ojapipa 'rã ita py, kyxe py oikyxĩmba 'rã guive.
Ojukapa 'rã imemby kuery ha'e ipi'a kuery, ha'e oapypa 'rã hoo.
48 Ha'e rami vy ha'e kuery yvy gui amomba 'rã ha'eve'ỹ va'e rupi anho
ikuaiague, kunhague mboae kuery oexa vy onheangu aguã ha'e va'e
kunhague ojejou porã reiague rami e'ỹ ikuai aguã. Mba'eta pende'áry
ou 'rã ha'eve'ỹ va'e rupi anho peikoague re pepaga aguã, ta'angaa reve
pejejavyague re voi. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.

Mba'emo re ombojoja vy oja omombe'uague

24 1 Ha'e gui nove ma'etỹa ha'e dez jaxya va'e, dez araa py SENHOR
ombou oayvu xevy. Ha'e vy aipoe'i:
2 — Ava ra'y, embopara ke kova'e ára rery. Mba'eta kova'e ára ae
Babilônia pygua huvixa ou 'rã Jerusalém tetã re.
3 Ha'e nunga rupi kova'e kuery naxenhe'ẽ rendui va'e rovai emombe'u
peteĩ ayvu mba'emo re rembojoja vy. Ha'e vy aipo're ha'e kuery pe: "Po
rami SENHOR ijayvu: Pemoĩ oja tata áry, pemoĩ ke aỹ, ha'e gui pemoĩ avi
yy.
4 Ha'e va'e py pemoĩ avi xo'o ra'ykue. Iporãgueve anho pemoĩ, hi'ugue ha'e
ijaxi'ykue. Pemonyẽ ikãgue peiporavo va'ekue,
5 penerymba kuery vexa'i gui iporãve va'e regua anho. Ha'e gui oja guýry
rupi pemoĩ reta yxakã. Pemboaku opupu porã aguã rami, oja py ojypa
porã aguã ikãgue", 're.
6 Mba'eta po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:
— Nda'evei ete 'rã kova'e tetã jouguy moẽa kuery ikuaia pe, mba'eta
oja iky'apa rei va'e rami opyta, ndojeky'a'o ukai rire! Penoẽmba ke xo'o
ra'ykue oja gui, peiporavo e'ỹ re.
7 Mba'eta tetã mbyte rupi ikuai jouguy omoẽague re ipo ky'a va'e. Itaova
áry ae omoẽ, yvy rupi yvy ku'ikue ojao'i aguã rupi e'ỹ.
8 Ha'e gui xee ma itaova áry rupi ju amoĩ tuguy ojao'ipaa e'ỹ aguã py,
opoxya rupi nhombopagaarã ambou aguã.
9 Ha'e nunga rupi po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Nda'evei ete 'rã
kova'e tetã jouguy moẽa kuery ikuaia pe! Mba'eta xee voi amoĩ reta 'rã
yxakã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Yxakã amoĩ reta ma vy amoendy 'rã tata, xo'o ambojy ha'e tykue
amoana aguã, ikãgue ikuai va'e okaipa peve.
11 Ha'e gui pemoĩ oja tapyĩ áry, hexakãmba peve haku aguã, ha'e rami vy
iky'akue iporã e'ỹague ha'e javi oipa aguã.
12 Ha'e ramia py xee anhea'ã rive, mba'eta iky'akue heta oĩ rã ndoipai, tata
áry teĩ.
13 Mba'eta pendeky'aa ma ha'eve'ỹ va'e rupi anho pendekuaia. Ha'e
gui xee roiky'a'oxe teĩ peẽ ma ndapejeky'a'o ukaxei. Ha'e nunga rupi
napendeky'a'oai 'rãe, pendevy xepoxya aexa ukapa e'ỹa ja.
14 Xee SENHOR ae aipoa'e: Ha'e rami ae 'rã oiko, xee ajapo 'rãe. Ndajevyi
'rã ha'ekue py, noromboaxyi 'rã, amboae rami ndajapoi 'rã guive. Mba'eta
rombopaga 'rã pendekuaiague ha'e pejapo vaiague re — he'i SENHOR
Nhanderuete.

Ezequiel ra'yxy omanoague

15 Ha'e gui SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i xevy:
16 — Ava ra'y, ma'ẽ, ndegui aipe'a xapy'a ta reayvuve va'ekue. Ha'e rami
teĩ ndepy'a vai eme, ejae'o eme, neĩ nderexay eme guive.
17 Nepoaẽ 'rã rekyrirĩ reve, erojae'o eme omano va'ekue. Ha'e rami 'rãgue
py neakã re emoĩ akã regua, ndepy re ma py regua emoĩ, nerendyva voi
ta'ipuku eme, ha'e ipy'a vai va'e pegua tembi'u oguerua teĩ he'u eme — he'i.
18 Ha'e gui ko'ẽgue aje'ive'i reve heta va'e kuery pe xeayvu rire
ka'arukue xera'yxy omano ma. Ha'e gui ko'ẽ jevy ma Nhanderuete
aipoe'iague rami aiko.
19 Ha'e rami rã heta va'e kuery aipoe'i xevy:
— Emombe'u ke orevy mba'erã pa nami reikoa.
20 Ha'e rã xee ambovai:
— Xevy pe SENHOR oayvu ombou. Ha'e vy aipoe'i:
21 Aipo're Israel kuery pe: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Aỹ ma
xee ae ajapo 'rã xevygua oo iky'a e'ỹ va'e nomboeteavei aguã rami, ha'e
va'e perovy'ave ha'e pexaxeve va'e, ha'e pejou porã ete va'e teĩ. Ha'e gui
pendera'y kuery ha'e penderajy kuery ha'e py peja va'ekue ojukapaa 'rã
kyxe py.
22 Ha'e rire teĩ peẽ voi peiko avi 'rã xee aikoa rami. Ha'e vy penerendyva
ndapejai 'rã ipuku aguã rami, ha'e ndape'ui 'rã tembi'u ipy'a vai va'e pegua
oguerua ramo voi.
23 Peneakã re pereko 'rã akã regua, ha'e pendepy re oĩ 'rã py regua.
Napendepy'a vai 'rã, ndapejae'oi 'rã. Ha'e rami avi pepa 'rã peovy
pejejavyague re, ha'e vy peteĩ-teĩ penepoaẽ 'rã joa py.
24 Mba'eta Ezequiel ma nami oiko peikuaa aguã, ha'e oikoa rami ae avi
peẽ kuery voi pendekuai 'rã. Ha'e nunga oiko ramo peikuaa 'rã xee ae
SENHOR aikoa — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 — Ava ra'y, raka'eve rã ha'e kuery gui aipe'a 'rã ojou porãve ha'e
oguerovy'ave va'e, oexaxeve ha'e onhe'ẽ py ogueroporaei va'e. Aipe'a avi
'rã ta'y kuery ha'e tajy kuery.
26 Ha'e va'e ára ndea py ou 'rã peteĩ oo jepe va'ekue, ha'e ae ma voi
omombe'u 'rã ndevy.
27 Ha'e va'e ára ma ndeayvu nho 'rã oo jepe va'ekue oĩa py. Ndeayvu 'rã,
nerekyrirĩvei 'rã. Ha'e rami reiko 'rã ha'e kuery oikuaa aguã. Ha'e ramo
ha'e kuery oikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.

Amom pygua kuery rovai ijayvuague

25 1 Peteĩgue ju SENHOR oayvu ombou. Ha'e vy aipoe'i xevy:
2 — Ava ra'y, ema'ẽ e'amy Amom ra'y kuery ikuaia katy. Ha'e
vy xeayvu emombe'u ha'e kuery pe.
3 Aipo're Amom ra'y kuery pe: Pendu ke SENHOR Nhanderuete ayvu.
Po rami ijayvu: Peẽ kuery ma xevygua oo iky'a e'ỹ va'e omongy'apaa rã
"Ha'evea rami!" peje va'ekue, Israel yvy ombovaipaa, ha'e Judá kuery
escravo-rã ogueraapaa ramo.
4 Ha'e nunga rupi aỹ romboaxapa 'rã kuaray oua katygua kuery pe. Ha'e
ramo pendeyvy re ha'e kuery ovaẽmba vy hekoa 'rã penembyte py. Ha'e
vy ha'e kuery ho'u 'rã okuapy mba'emo pemboaju va'ekue, oy'u 'rã guive
kamby penoẽ va'ekue.
5 Ha'e gui Rabá tetã ajapo 'rã camelo kuery ikuai atyrã, ha'e Amom kuery
rekoague ajapo 'rã vexa'i kuery korarã. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae
SENHOR aikoa.
6 — Mba'eta po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete: Peẽ kuery ma Israel
yvy re pevy'a reia rupi pejepopete-pete ha'e pendepy pembota-mbota
va'ekue penenhe'ẽ py mba'emo vai pereko va'e ha'e javi rupi.
7 Ha'e rami rire penderovai xepo aupi vy rojapo 'rã amboae regua kuery
pendepe'apa aguã rami. Yvy regua mbyte gui roipe'a vy romokanhymba
'rã yvy gui. Romomba ete 'rã. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.

Moabe pygua kuery rovai ijayvuague

8 Ha'e gui SENHOR Nhanderuete aipoe'i:
— Moabe ha'e Seir pygua kuery aipoe'i: "Ma'ẽ, Judá kuery ma yvy
regua kuery ha'e javi rami opyta ikangy va'e", he'i okuapy ramo
9 aỹ aipe'a 'rã Moabe yvy ja'oa tetã oguerovy'ave va'e Bete-Jesimote, Baal-
Meom ha'e Quiriataim guive.
10 Ha'e va'e tetã amboaxapa 'rã kuaray oua katygua kuery rekoarã, Amom
kuery re ajapoague rami avi, ha'e kuery re na'ima'endu'aavei aguã yvy
regua ikuaia rupi.
11 Ha'e rami vy ambou 'rã Moabe pygua kuery mbopagaarã. Ha'e ramo
ha'e kuery voi oikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Edom pygua kuery rovai ijayvuague

12 Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:
— Edom pygua kuery ma Judá kuery rovai opu'ãmba vy ipo ky'apa
va'ekue ha'e kuery re opu'ãa py.
13 Ha'e rami rire SENHOR Nhanderuete aipoe'i: Edom pygua kuery rovai
voi xepo aupi vy amomba 'rã avakue ha'e hymba kuery, tekoa e'ỹa ju oĩ
aguã. Ha'e vy Temã tetã guive Dedã peve ojukapaa 'rã kyxe py.
14 Edom pygua kuery ambopaga uka 'rã xevygua Israel kuery pe. Ha'e
ramo ha'e kuery ombopaga 'rã Edom kuery xepoxya ha'e ajou vaia rupi.
Ha'e ramo Edom kuery xekuaa avi 'rã ambopaga rã — he'i SENHOR
Nhanderuete.

Filisteu kuery rovai ijayvuague

15 Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:
— Filisteu kuery ma onhe'ẽ py Israel kuery jou vai etea rupi opu'ã rei
okuapy ha'e kuery re, raka'e rã peve guarã omomba aguã teĩ.
16 Ha'e ramo SENHOR Nhanderuete aipoe'i: Ma'ẽ, xepo aupi 'rã filisteu
kuery rovai, queretita kuery amomba, aguã, ha'e ye'ẽ yvýry ikuai va'e voi
amokanhymba avi aguã.
17 Opa marã ambopaga 'rã xepoxya rupi ajou vai reve. Ha'e ramo ha'e
kuery ambopaga ma rire oikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.

Tiro pygua kuery rovai ijayvuague

26 1 Ha'e gui onze ma'etỹa, jaxya ypy'ia ára py SENHOR ombou ju
oayvu xevy. Ha'e vy aipoe'i:
2 — Ava ra'y, Jerusalém tetã ombovaipaa rã Tiro pygua huvixa ijayvu:
“Ha'evea rami! Opẽmba ma tetã rokẽ yvy regua oikeaty. Ha'e vy ojepe'a
oiny xevy. Ha'e ramo ajoupa 'rã mba'emo, tetã ombovaipaa rire”, he'i.
3 Ha'e rami teĩ SENHOR Nhanderuete ijayvu po rami: Ha'e gui Tiro pygua
kuery, xee ma penderovai aiko. Ha'e rami vy ajapo 'rã peneretã re heta
regua opu'ã aguã rami, ye'ẽ rupi yai opu'ã-pu'ãa rami.
4 Ha'e ramo ha'e kuery oitypa 'rã Tiro tetã kora, torre ikuai va'e guive.
Tetã gui xee aipe'a ukapa 'rã yvy ku'i peve, ita mbeju rive aejapa aguã.
5 Ha'e gui ye'ẽ pa'ũ peĩague opyta 'rã pira mbo'aa mombiru atyrã, ha'e
rami xeayvu ma voi rire — he'i SENHOR Nhanderuete. — Opyta 'rã yvy
regua kuery mba'emo oipe'apa aguã rive.
6 Ha'e rã peneretarã kuery ye'ẽ rembe rupi ikuai va'e ma kyxe py meme
'rã ojukapaa. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.
7 Mba'eta po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:
— Mba'eta Tiro tetã re ambou 'rã Babilônia pygua huvixa
Nabucodonosor, huvixa ikuai va'e ruvixave va'e. Ha'e ramo kuaray apu'a'ia

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

katy gui 'rã ou kavaju reve, karóxa, kavaju árygua kuery ha'e heta regua
reve.
8 Ha'e rami peneretarã kuery ye'ẽ rembe rupi ikuai va'e ha'e ojukapa
'rã kyxe py. Ha'e gui peneretã rovai'i ojapo 'rã torre, ha'e tetã kora re
xondaro kuery omboaty 'rã imoiny yvy, hu'y jokoa tuvixakueve o'áry rupi
oguereko reve.
9 Ha'e gui tetã kora re ombota-mbota 'rã yvyra aygue py. Torre ikuai va'e
voi oitypa 'rã ferro guigua py.
10 Hymba kuery kavaju ma heta ete vy peneretã py oikepa vy ojao'ipa
'rã yvy ku'i py. Tetã rokẽ rupi kavaju árygua kuery, karóxa kyrĩve ha'e
tuvixakueve oike ramo tetã kora omyĩmba 'rã hevovo rei va'e gui rive,
tetã kora omopa'ũague rupi oikepa ramo.
11 Hymba kavaju opoapẽ py ma ombovaipa rive 'rã tetã rape ikuai va'e.
Hi'árygua kuery ma kyxe py ojukapa 'rã peneretarã kuery, ha'e ita tuvixa
va'e pemopu'ã va'ekue oitypa 'rã yvy rupi.
12 Ha'e gui ogueraapa 'rã mba'emo porã pereko va'ekue, oipe'a 'rã mba'emo
pevende 'rã va'ekue, oitypa 'rã tetã kora ha'e oo porãgueve penderekoa
va'ekue. Ha'e gui ita, yvyra ha'e mba'emo ku'ikue pendea py ikuai va'ekue
omombopa 'rã ye'ẽ mbyte rupi.
13 Ha'e rami py amombytu'upa 'rã peporaeia revovo. Ha'e rire
nonhenduvei 'rã ixã reta va'e pembopua.
14 Peneretã aeja 'rã ita mbeju rive, pira mbo'aa mombiru atyrã rive opyta
aguã. Ndojapoavei 'rã guive, mba'eta xee SENHOR ae ha'e rami xeayvu
rire — he'i SENHOR Nhanderuete.
15 Ha'e gui po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu Tiro pygua kuery pe:
— Ye'ẽ rembe rupi ikuai va'e ma peneretã oitypaa rã hyapu rei va'e gui
ndoryryipai 'rã ri ty'y, penepoaẽ reia ha'e tetã mbyte rupi pendejukapaa
rã oendu avi vy?
16 Ha'e rami vy ye'ẽ rembe rupigua huvixa ikuai va'e ma oguejypa 'rã
guenda openaaty gui, ha'e ojegui omboipa 'rã kamixa puku ha'e oao
ombojeguapa pyre. Pendegui onhemondyipa rei vy oryryipa reve 'rã
oguapypa yvy py, oryryipa rei anho 'rã oiny.
17 Ha'e rami vy ijayvu 'rã penereronhemboaxya rupi. Ha'e vy aipoe'i 'rã
okuapy: “Ndee tetã omboetevepy ha'e heta ikuaia reiko va'ekue, mba'exa
tu rekanhy xapy'a? Mba'eta yy áry rupi ndea pygua kuery oje'oia rupi
pendepo'akapa va'ekue, ha'e ndea katy'i ikuai va'e kuery remongyjepa rei
va'ekue!
18 Ha'e gui aỹ ma ye'ẽ pa'ũ pygua kuery ha'e javi oryryipa 'rã re'a rã oendu
vy, nda'evei ete 'rã ikuai nereĩvei ma ramo”, he'i okuapy.
19 Mba'eta po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:
— Xee ma rojapo tetã oejapa pyre, tetã avave rei nda'ipoaveia rami,
ha'e gui pende'áry rupi ambou yai, yy reta pendeao'ipa aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Ajapo avi 'rã peguejypa aguã rami, yvykua py oguejy va'e kuery reve.
Ha'e rami vy ymagua kuery ikuaia py romoingo 'rã yvy guyvea py,
tekoa e'ỹa ymavea py pepyta aguã yvykua py oguejy va'ekue ikuaia py,
penderekoague py nda'ikuaiavei aguã. Ha'e rã temimoingo kuery ikuaia
rupi ma ajapo 'rã mba'emo porã ete.
21 Rojapo 'rã nhomondyipaarã, mba'eta napeĩvei ma 'rã. Penderekaa teĩ
napendejouavei 'rã — he'i SENHOR Nhanderuete.

Tiro tetã omboaxy vaipaa rupi ijayvuague

27 1 Ha'e gui SENHOR oayvu xevy ombou ju. Ha'e vy aipoe'i:
2 — Ha'e gui ndee ava ra'y, ndeayvu ke Tiro tetã pe omboaxy
va'e rami.
3 Mba'eta Tiro ma ye'ẽ pa'ũ re oĩ, ha'e tetã mboae ye'ẽ yvýry rupi ikuai
va'e katy ha'e kuery oo va'ekue mba'emo vendea rupi. Aipo're Tiro tetã pe:
Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Ndee Tiro aipo're: "Xee ma kanoã
guaxu opa mba'e py iporãve va'e rami aiko", 're.
4 Mba'eta anhetẽ ye'ẽ mbyte rupi peve ndepo'aka, ha'e ndeapoa kuery
neporã aguã rami ete ndeapo va'ekue.
5 Ha'e rami vy nderegua pyrõa ma yvyra cipreste Senir gui ogueru pyre
gui ojapoa va'ekue. Nderegua ajukue 'yrã ma Líbano gui oguerua yary.[u]
6 Ndepykuiarã ma yvyra carvalho Basã gui ogueru pyre gui ojapo.
Tendarã ma ojapo marfim gui, yvyra pinho yy pa'ũ Quitim gui ogueru
pyre py ombojegua vy.
7 Ndere ajukue oipyo va'erã ma Egito guigua iperirĩ'i va'e ha'e
ombojeguapa pyre anho omoĩ, bandeira-rã guive. Ndeao'iarã ma ajukue
hovy ha'e púrpura va'e ogueru yy pa'ũ Elisá gui.
8 Ndepykui va'erã ma Sidom ha'e Arvade pygua kuery ojou.
Nemboguataarã ma ndee Tiro tetã pygua hi'arandukueve ae ojou.
9 Ndere mba'emo moatyrõarã ma Gebal pygua nhomongeta va'ety ha'e
hi'arandukueve ojou. Ha'e gui ndere onhembojapa okuapy kanoã ye'ẽ rupigua
ha'e imboguataa kuery ha'e javi, mba'emo rereko va'e omboekoviaxe vy.
10 — Ha'e gui ndevygua xondarorã ma Pérsia, Lídia ha'e Pute gui ou
va'ekue, ndevygua ikuai joe opu'ã va'e meme. Ha'e kuery ma omba'e hu'y
jokoa ha'e ngora ratã oupipa imoiny tetã kora ha'e javi rupi, ndepo'akaa
oikuaa uka aguã.
11 Ha'e gui ndekora áry rupi nerarõa kuery ma ndea pygua ae, Arvade
guigua xondaro kuery guive. Ha'e gui torre ikuai va'e py nerarõa kuery
ma Gamade pygua. Ha'e kuery voi tetã kora rupi oupipa imoiny hu'y
jokoa, nembojegua porãmba aguã.

---

[u] **27.5-9** Apy ma Tiro tetã ombojoja kanoã guaxu re ajukue oipyo imoinya rami, mba'eta ha'e pygua kuery ma ye'ẽ áry rupi 'rã oo mba'emo vendea rupi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 — Opa mba'e rerekopa ramo Társis pygua kuery voi mba'emo
omboekovia va'ekue ndereve. Mba'emo rereko va'e re omboekovia prata,
ferro, estanho ha'e chumbo.
13 Javã, Tubal ha'e Meseque tetã pygua kuery voi mba'emo omboekovia
va'ekue ndereve. Ha'e kuery ma mba'emo rereko va'e re omboekovia
va'ekue escravo kuery ha'e tembiporu overa va'e guigua.
14 Ha'e rã Togarma guigua kuery ma mba'emo rereko va'e rekovia ome'ẽ
kavaju, kavaju joe opu'ãa rupigua ha'e mburika.
15 Dedã ramymino kuery voi mba'emo omboekovia va'ekue ndereve. Heta
ikuai va'ekue ye'ẽ yvýry rupigua mba'emo ndea py ojapo pyre joguaarã.
Ha'e nunga rekovia ogueru elefante raĩgue marfim ha'e yvyra Ébano
guigua.
16 Síria pygua kuery voi omboekovia va'ekue mba'emo ndea py ojapo pyre
re. Ha'e nunga rekovia ome'ẽ va'ekue ita esmeralda, ajukue púrpura ha'e
iperirĩ'i va'e ombojegua pyre, ha'e gui ita coral, ita hepykueve guive.
17 Judá ha'e Israel yvy regua kuery voi mba'emo ojogua va'ekue ndegui.
Mba'emo rereko va'e rekovia ome'ẽ va'ekue trigo Minite guigua, tembi'u
porãgueve, ei, azeite ha'e yvyra bálsamo.
18 Damasco pygua kuery voi mba'emo ojogua reta va'ekue ndea py ojapo
pyre. Opa mba'e porã rereko va'e rekovia ome'ẽ va'ekue Helbom guigua
vinho ha'e Saar guigua vexa'i rague.
19 Dã ha'e Javã pygua kuery voi Uzal yvy gui ou vy mba'emo rereko va'e
rekovia ome'ẽ va'ekue ferro guigua, cássia ha'e cálamo. Ha'e ramigua reve
ou mba'emo ojogua aguã.
20 Dedã pygua kuery ma ndevy ovende va'ekue kavaju kupe áry guarã.
21 Ha'e gui Arábia ha'e Quedar pygua yvatekueve ikuai va'e voi ojogua
va'ekue mba'emo ndea py ojapo pyre. Ha'e rami vy ndevy ome'ẽ va'ekue
vexa'i ra'y, vexa'i ha'e kavara ava. Ha'e nunga re ndereve imba'ejogua
va'ekue.
22 Sabá ha'e Ramá pygua kuery voi mba'emo ojogua va'ekue ndegui.
Mba'emo rereko va'e re omboekovia va'ekue heakuã porã va'e, ita
hepykueve va'e ha'e ouro.
23 Ndereve mba'emo re omboekovia avi va'ekue Harã, Cane ha'e Éden
pygua kuery, ha'e gui Seba, Assíria ha'e Quilmade pygua mba'emo ojogua
va'ety kuery voi.
24 Ha'e kuery ma ndereve omboekovia va'ekue ajukue púrpura ombojegua
pyre, tapete joo rami e'ỹ-e'ỹ pytã va'e, ha'e ixã oipoka pyre ijy ete va'e.
25 Ha'e gui kanoã Társis guigua ma ndea gui mba'emo ogueraa va'ekue.
Ha'e ramo opa mba'e rejoupa ramo ye'ẽ rupigua kuery ha'e javi oendupa
va'ekue ndereko.
26 Ha'e ramo ndevygua kanoã pykuia kuery ma ndereraa yy ja'ea áry rupi,
teĩ kuaray oua katy gui yvytu ou va'e nemopẽmba 'rã yy mbyte py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

27 Ha'e ramo opa mba'e rereko va'ekue oikepa 'rã yy guy py. Hepykueve
rereko va'ekue, mba'emo rejapo ha'e revende va'ekue, ndevygua ye'ẽ
rupigua kuery, kanoã mboguataa, mba'emo moatyrõaty, mba'emo
vendeaty, xondaro kuery, ha'e kanoã py oguata va'ekue ha'e javi.
Ndevaipa ramo yy guy py meme 'rã oike.
28 Ha'e gui kanoã mboguataa kuery haxẽmba rei rã yy rembe rupi ikuai
va'e ha'e javi oendu vy oryryipa 'rã okuapy.
29 Ha'e gui yy rupi ikuai va'ekue ma kanoã gui oguejypa vy yvy reia py ju
'rã ikuai: kanoã pykuia kuery, imboguata ha'e yy rupigua ha'e javi.
30 Ha'e rami vy pavẽ 'rã ojae'o rei nhendu okuapy ndere. Oakã áry
omombo-mombo 'rã yvy ku'i, ha'e tanhimbu rupi onhembojere-jere 'rã
okuapy.
31 Ndere vy o'a onhopĩmba 'rã oakã gui. Onhe'ẽ py ndere nda'eveia anho
oendu vy onhemonde 'rã ajukue vaikue voxa guigua py rive, ojae'o ha'e
ipy'a vai reve.
32 Ha'e rami vy ojae'o reve nereronhemboaxy 'rã okuapy nda'evei etea
rupi. Ha'e vy aipoe'i 'rã: "Mava'e kuery tu Tiro pygua kuery rami ikuai,
ye'ẽ mbyte py okyrirĩ aguã katy oguejy va'ekue rami?[v]
33 Mba'eta mba'emo revende va'erã ye'ẽ rupi ogueraa jave ma heta regua
kuery rejapo oguerekopa aguã rami, mbovy rei e'ỹ rereko va'e revendea
rupi rejapo va'ekue yvy regua huvixa kuery ojoupa aguã.
34 Ha'e rami teĩ aỹ ma yy mbyte py remopẽmbaa rã mba'emo revende 'rã
va'ekue oikepa ma yy typyvea py, nderevegua kuery ha'e javi reve", he'i
'rã okuapy.
35 Ha'e rami ye'ẽ yvýry rupi ikuai va'e onhemondyipa rei 'rã okuapy
ndere. Ha'e kuery regua huvixave kuery voi oryryipa reve ngova re oexa
uka 'rã nda'evei etea.
36 Ha'e kuery regua imba'ejogua va'ety kuery voi ndejojai rei 'rã jogueravy,
nhomondyiarã rive repyta rire. Ha'e va'e rire nanemopu'ãavei 'rã.

Tiro pygua huvixave rovai ijayvuague

28 1 Ha'e gui SENHOR oayvu xevy ombou ju. Ha'e vy aipoe'i:
2 — Ava ra'y, ndeayvu Tiro pygua huvixa pe: Po rami SENHOR
Nhanderuete ijayvu: Ndepy'a py renhemboyvate rei, ha'e vy aipo're: "Xee
ma tuuete aiko. Ha'e rami vy tenda tuuete openaaty py ae aguapy ainy
ye'ẽ jova-jovai rupi oĩ va'e mbyte", 're va'eri ava rive reiko, tuuete e'ỹ, xee
Nderuete rami ndepy'a reikovy va'eri.
3 Tá, Daniel gui renhemo'aranduve, reikuaa e'ỹ va'e jipoi merami.
4 Ha'e rami vy ne'arandua ha'e reikuaapaa rupi vy ndepo'aka ha'e rejoupa
va'ekue ouro ha'e prata remoĩ porã aguã.

---

v 27.27-32 Apocalipse 18.13-19

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Mba'eta mba'emo vendea rupi reiko kuaa va'e vy rejoupave tema reovy
va'ekue. Ha'e rami vy ae renhemboyvate rei ndepy'a py.
6 Ha'e nunga rupi SENHOR Nhanderuete aipoe'i:
— Xee Nderuete rami ndepy'a reikovy ramo
7 ma'ẽ, aỹ ma ndere ambou 'rã amboae regua kuery pavẽ gui ijavaeteve
va'e. Ha'e va'e kuery ma okyxe oekyi 'rã okuapy neporã ha'e ne'arandupa
reia rovai. Ha'e vy ombovaipa 'rã ndepo'akaa ha'e javi.
8 Ha'e rami vy ha'e kuery ndereity 'rã yvykua py, ha'e ramo reiko vai 'rã
ye'ẽ mbyte py ojukapy rami.
9 Ha'e ramo ndejuka ta va'e pe nda'u "Xee ma tuuete", 're 'rã ri ty'y?
Mba'eta ndejukaarã po py romboaxa ramo ava rive 'rã repyta, tuuete e'ỹ.
10 Ha'e rami vy remano 'rã xevygua kuery omanoa rami, amboae regua po
py, ha'e rami ae xeayvu rire — he'i SENHOR Nhanderuete.

Teĩgue ju Tiro pygua huvixave omboaxy va'e rami ijayvuague

11 Ha'e gui SENHOR oayvu ombou ju xevy. Ha'e vy aipoe'i:
12 — Ava ra'y, ndeayvu ke Tiro pygua huvixave re omboaxy va'e rami.
Ha'e vy aipo're ixupe: "Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Ndee ma
pavẽ gui reiko porãve va'ekue, ne'arandua ha'e neporãa py.
13 Nhanderuete pegua yvotyty Éden py ae reiko va'ekue. Ita iporãve va'e
anho ndejee remoĩ va'ekue: sárdio, topázio, diamante, berilo, ônix, jaspe,
safira, carbúnculo ha'e esmeralda. Ndejeguaarã ma ouro gui ojapoa.
Nemoingoa ára guive ma voi ha'e nunga ojapoa ndevy.
14 Ndee ma anjo ipepo va'e nhoarõarã roiporavo va'ekue, ha'e rami aguã
rami ae romoĩ. Ha'e ramo Nderuete pegua yvyty iky'a e'ỹ va'e rupi reiko
va'ekue, itaendy ikuaia rupi.
15 Nemoingoa ára guive ha'evea ramigua meme rejapo va'ekue, ndere teko
vai ajou peve.
16 Ha'e gui ma mba'emo vendea rupi reiko vy ndepy'a re remoĩ rejojukaa
anho. Ha'e rami vy rejejavy. Ha'e rami rã romombo 'rã xevygua yvyty gui
mombyry, renhemongy'apa rire. Itaendy ikuaia mbyte gui romokanhy 'rã,
anjo ipepo va'e nhoarõarã roiporavo rire teĩ.
17 Mba'eta neporã va'e vy nekuraxõ py renhemboyvate, ha'e
nerexakãmba va'e vy renhemongy'a ne'arandupaa py. Ha'e rami rire
huvixa kuery ikuai va'e renonde py romombo 'rã yvy katy, ha'e kuery
nderexa okuapy aguã.
18 Opa mba'e py rejejavya py, ha'e mba'emo vendea rupi rejoguereko axya
py remongy'apa oo iky'a e'ỹ va'e ndea py ikuai va'ekue. Ha'e nunga rupi
ndegui ae xee amoẽ tata romomba aguã. Ha'e rami vy pavẽ oexaa py
ajapo yvy re tanhimbu rive repyta aguã rami.
19 Mba'eta yvy regua nderexaaty kuery onhemondyipa ndegui.
Nhomondyipaarã repyta, nerepu'ãvei 'rã guive."

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sidom tetã pygua kuery rovai ijayvuague

20 Ha'e gui ma xevy SENHOR oayvu ombou ju vy aipoe'i:
21 — Ava ra'y, ema'ẽ Sidom tetãa katy, ha'e kuery rovai ndeayvu aguã.
22 Aipo're 'rã: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Ma'ẽ, xee aiko peẽ
Sidom pygua kuery rovai, ha'e gui pendekuaia mbyte xemboetea 'rã. Ha'e
gui peneretã mbyte py rombopaga, ha'e iky'a e'ỹ va'e aikoa aikuaa uka
ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.
23 Mba'eta peẽ kuery rovai ambou 'rã mba'eaxy vaikue tape rupi tuguy
onheẽ peve. Kyxe revegua jova-jovai gui ou ramo oipyxo pyre kuery ho'a
'rã peneretã mbyte rupi. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.
24 Ha'e rã Israel kuery re ma imbojaru reia kuery ijyvýry ikuai va'e regua
ndouvei 'rã juu ikutuarã, neĩ juu rakuaendy rami. Ha'e ramo ha'e kuery
voi oikuaa 'rã xee ae SENHOR Tuuete aikoa.
25 Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:
— Xee amono'õmba ju 'rã Israel kuery yvy regua ikuaia rupi amoaĩague
gui, ha'e kuery mbyte rupi aikuaa uka 'rã guive iky'a e'ỹ va'e aikoa
yvy regua kuery oexaa py. Ha'e ramo ha'e kuery ikuai 'rã oyvy re ae,
xerembiguai Jacó pe ame'ẽ va'ekue py.
26 Ha'e py ma ikuai porã 'rã, ojapo 'rã ngoorã, uva onhotỹ 'rã guive. Tá,
ha'e py ikuai porã 'rã, mba'eta ijyvýry rupi ikuai va'e ha'e javi ambopaga
'rã ombojaru reiague re. Ha'e ramo oikuaa 'rã okuapy xee ae SENHOR
Tuuete aikoa.

Egito pygua kuery rovai ijayvuague

29 1 Ha'e gui dez ma'etỹ ha'e dez jaxya re, doze araa py ju SENHOR
oayvu ombou xevy. Ha'e vy aipoe'i:
2 — Ava ra'y, ema'ẽ Egito pygua huvixa Faraó-a katy, hovai ndeayvu
aguã, Egito pygua kuery ha'e javi rovai guive.
3 Ndeayvu vy aipo're 'rã: Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Egito
pygua huvixa Faraó, xee aiko nderovai. Ndee ma jakare tuvixa ete va'e yy
py itui va'e rami reiko, mba'eta aipo're: “Kova'e yy ma xemba'e ae, xejeupe
guarã ae ajapo”, 're.
4 Ha'e rami teĩ neraĩ'ykã re xee amoĩ rã pinda, ha'e ajapo 'rã ndepekue re
pira yakã rupigua ojapa aguã rami. Ha'e rami vy yy reĩa mbyte gui xee
roguenoẽ 'rã, ndepekue re pira ojapa va'e ha'e javi reve.
5 Romombo 'rã tekoa e'ỹ katy, ndee ha'e pira ndere oja va'e ha'e javi reve.
Ha'e ramo yvy piru reia py 'rã re'a. Ndereruavei 'rã, nderetekue ndojatyai
'rã guive. Ha'e rami 'rãgue py romboaxa 'rã mymba kuery yvy regua ha'e
guyra yva regua rembi'urã.
6 Ha'e ramo Egito pygua kuery oikuaapa 'rã xee ae SENHOR aikoa. Ndee
ma Israel kuery pe repyta popoka takua'i guigua rive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Mba'eta ha'e kuery ma opo py takua ojopy vy ojepytaxo ramove ovo
rive vy ijaxi'y peve oixu'upa. Ha'e rami ae avi ndere ha'e kuery ojeko rã
ndee nemopẽa ramo ha'e kuery oendu 'rã haxy va'e, ha'e guyepy rupi voi
oryryipa 'rã okuapy.
8 Ha'e nunga rupi po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:
— Ma'ẽ, ndere ambou 'rã kyxe revegua, ndea gui avakue ha'e mymba
kuery mombaarã.
9 Ha'e ramo Egito yvy opyta 'rã ombovaipa pyre ha'e tekoa ve'ỹ. Ha'e ramo
peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.
10 — Mba'eta ndee aipo're va'ekue: "Yakã oĩ va'e xemba'e ae, xee ae
ajapo va'ekue", 're rire aỹ ma nderovai aiko, ndea py yakã ikuai va'e rovai
guive. Ha'e rami vy ajapo 'rã Egito ombovaipa pyre yvy tekoa ve'ỹ opyta
aguã rami Migdol guive Sevene peve, ha'e Etiópia yvy apy peve.
11 Ha'e va'e rupi ndoaxavei 'rã avakue neĩ mymba kuery ma voi, quarenta
ma'etỹ peve 'rã ndaekoavei 'rã ha'e py.
12 Mba'eta ajapo 'rã Egito yvy ivaipa va'e gui ivaipave aguã rami. Ha'e
va'e re tetã ikuai va'e voi tetã ivaipa va'e gui ivaipave 'rã opyta, quarenta
ma'etỹ opa peve. Ha'e rami vy Egito pygua kuery amoaĩmba 'rã yvy regua
kuery ikuaia rupi, yvy jave rupi 'rã araa ukapa.
13 Ha'e rami teĩ SENHOR Nhanderuete ma po rami ijayvu avi:
— Quarenta ma'etỹ opaa py ma Egito pygua kuery arupa ju 'rã yvy
regua ikuaia rupi amoaĩague gui.
14 Ha'e rami vy amoingo porã ju 'rã. Patros yvy oje'oiague re ju aru
rukapa 'rã. Ha'e py ma peteĩ tetã kyrĩ'ia py 'rã ikuai.
15 Tetã mboae ikuai va'e gui kyrĩ'ive 'rã opyta, neĩ amboae regua áryve
nonhemboyvatevei ma 'rã. Xee amo'yvyĩ'i ma rire nda'ipo'akavei 'rã
amboae regua kuery re.
16 Ha'e rami rire ha'e kuery re Israel kuery ndojeroviavei 'rã. Ha'e rami
'rãgue py Egito kuery re ojerovia ha'e onhepytyvõ ukaague re ha'e kuery
ima'endu'a nhavõ oikuaa 'rã ojejavyaague. Ha'e rami vy oikuaa 'rã okuapy
xee ae SENHOR aikoa — he'i.
17 Ha'e gui sete ma'etỹ ha'e jypygua jaxya, jypy'ia ára py ju SENHOR
oayvu ombou xevy. Ha'e vy aipoe'i:
18 — Ava ra'y, Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor ma Tiro tetã re
oxondaro kuery omondoukaa py omba'eapo vaipa va'ekue xevy. Mba'eta
peteĩ-teĩ akã rupi ipire rei, ha'e peteĩ-teĩ kupe rupi haxypa. Ha'e rami teĩ
ixupe ma Tiro gui ndogueraa porãi omba'eapoague repy, neĩ ixondaro
kuery pe voi.
19 Ha'e nunga rupi SENHOR Nhanderuete aipoe'i:
— Aỹ ma Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor pe amboaxave ju 'rã
Egito yvy. Ha'e ramo ha'e gui ogueraapa 'rã ha'e pygua kuery, oipe'apa 'rã
imba'e rei-rei va'ekue ha'e javi, oxondaro kuery peguarã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Tiro tetã re oje'oia py omba'eapoague repyrã amboaxa 'rã Egito yvy,
xevy pe ojapo rire — he'i SENHOR Nhanderuete.
21 — Ha'e va'e ára ma ajapo 'rã Israel kuery imbaraete ju aguã rami.
Ndee voi rojapo avi 'rã ha'e kuery mbyte rupi ndeayvu reikovy aguã rami.
Ha'e ramo ha'e kuery oikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.

Egito yvy re Babilônia pygua kuery ipo'aka aguã re ijayvuague

30 1 Ha'e gui xevy SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:
2 — Ava ra'y, emombe'u ke xeayvu. Ha'e vy aipo're: Po rami
SENHOR Nhanderuete ijayvu: Ha'e va'e ára re peẽ kuery penepoaẽ 'rã.[w]
3 Mba'eta ha'e va'e ára ovaẽ rai'i ma. Tá, ovaẽ rai'i ma SENHOR ára. Araipa
'rã ha'e va'e ára, mba'eta amboae regua kuery ikuai axy aguã ára.
4 Ha'e rami vy Egito yvy re ou 'rã kyxe revegua. Etiópia rupi voi ikuai
axya ete 'rã, Egito rupi oipyxo pyre ho'apa jave. Mba'eta ha'e pygua kuery
ogueraapaa 'rã escravo-rã, omombaa 'rã guive imbaraetekueve.
5 Ha'e ramo amboae regua kuery Egito reve onhemoirũ va'ekue ho'apa avi
'rã kyxe gui: Etiópia, Pute, Lude, Arábia pygua ha'e javi, ha'e Cube pygua
kuery voi.
6 Po rami SENHOR ijayvu:
— Egito yvy pygua pytyvõare kuery ho'apa 'rã, opo'akaa re ojejou porã
reiague re omo'yvyĩ'ia rã. Migdol tekoa guive Sevene peve 'rã ho'a kyxe
gui — he'i SENHOR Nhanderuete.
7 — Ha'e ramo yvy mboae ivaipa va'ekue mbyte ombovaipa pyre 'rã
opyta, ha'e tetã mboae opa va'ekue rami avi 'rã omombaa tetã.
8 Ha'e ramo Egito yvy re tata amboja, ha'e ipytyvõare kuery
amokanhymba ma ramo ha'e kuery oikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.
9 Ha'e va'e ára ma xerenonde rupi ayvu reraa kuery kanoã guaxu py
oje'oi 'rã Etiópia katy, ha'e ramo omondyipa 'rã onheangu e'ỹ rei va'ekue.
Mba'eta ha'e va'e yvy re voi ou 'rã teko vai, Egito pygua kuery ára py rami
avi. Ha'e nunga ou ae ma oiny — he'i.
10 Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:
— Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor pe xee amomba uka 'rã
Egito pygua kuery onhemboyvate reia.
11 Ha'e rami vy hexevegua kuery reve amondoukapa 'rã Egito yvy
mombaarã, mba'eta pavẽ regua gui ijavaeteve va'e. Ha'e ramo okyxe
oekyi 'rã okuapy Egito yvy re, ha'e yvy jave rupi omonyẽmba 'rã ojukapa
va'ekue.
12 Xee amboypa 'rã yakã ikuai va'e, ijyvy voi amboaxapa 'rã heko vai va'e
kuery po py. Amboae kuery pe ambovaipa ukapa 'rã yvy, hexe ikuai va'e
ha'e javi guive. Xee SENHOR ae ma ha'e rami xeayvu va'e.

---

[w] **30.2** Apy ma Egito pygua kuery pe ijayvu.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:
— Amokanhymba avi 'rã ha'e kuery ruete kuery ra'angaa, ta'angaa
Mênfis py ikuai va'ekue voi amomba 'rã. Egito yvy re yvatekueve
nda'ikuaivei 'rã. Ijyvy jave rupi ambou 'rã ndaekorãveia.
14 Ha'e rami vy ambovaipa 'rã Patros tetã, Zoã re amboja uka 'rã tata, ha'e
anhombopaga 'rã Nô py.
15 Sim tetã Egito yvy re ikorapave va'e áry anhoẽ 'rã xepoxya, ha'e heta 'rã
amomba Nô py.
16 Egito yvy jave rupi amboja 'rã tata. Ha'e ramo Sim py oendua 'rã ojexavai etea,
Nô py okanhymbaa 'rã, ha'e ara py teĩ Mênfis rovaigua kuery ojekuaapa 'rã.
17 Kunumigue Áven ha'e Pi-Besete pygua ho'apa 'rã kyxe gui. Ha'e va'e tetã
gui ma ogueraapaa 'rã escravo-rã.
18 Tafnes py ma ára pytũmba 'rã, mba'eta ha'e py amopẽmba 'rã Egito
pygua po'akaa, amomba avi 'rã opo'akaa re onhemboyvate reia. Peteĩ arai
ojao'ipa 'rã, ha'e rã tajy kuery ma escravo-rã meme 'rã ogueraapaa.
19 Ha'e rami 'rã anhombopaga Egito yvy rupi. Ha'e ramo ha'e kuery
oikuaapa 'rã xee ae SENHOR aikoa — he'i.
20 Ha'e gui onze ma'etỹa, jypygua jaxya re, sete araa py ju pe SENHOR
ombou oayvu xevy. Ha'e vy aipoe'i:
21 — Ava ra'y, xee amopẽ ma Egito pygua huvixa Faraó jyva. Ha'e
rami teĩ ndojokuaai, noipoanoai, neĩ nomboje'aa jevyi, ha'e rami e'ỹ rã
imbaraete ma vy kyxe oiporu ju aguã.
22 Ha'e nunga rupi po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete:
— Ma'ẽ, xee aiko Egito pygua huvixa Faraó rovai. Ha'e rami vy ijyva
rovai imbaraeteveague ju 'rã amopẽ, hovai amopẽ ma voiague rami. Ha'e
rami vy ajapo 'rã ipo gui kyxe ho'a aguã rami.
23 Ha'e gui Egito pygua kuery amoaĩmba 'rã yvy regua ikuaia rupi, araa
ukapa 'rã yvy jave rupi.
24 Ha'e rã Babilônia pygua huvixa jyva ma amombaraete 'rã, ha'e ipo py
amoĩ 'rã xekyxe. Ha'e rã Faraó jyva ma amopẽ 'rã. Ha'e ramo Babilônia
pygua renonde ipoaẽ rei 'rã oipyxo pyre rami.
25 Aupi 'rã Babilônia pygua huvixa jyva, ha'e rã Faraó jyva ma ho'a rive
'rã. Ha'e gui Babilônia pygua huvixa po py xekyxe amoĩ va'ekue Egito yvy
rupi oiporu ramo oikuaapa 'rã xee ae SENHOR aikoa.
26 Mba'eta Egito pygua kuery amoaĩmba 'rã yvy regua ikuaia rupi, araa
ukapa 'rã yvy jave rupi. Ha'e ramo oikuaa pavẽ 'rã xee ae SENHOR aikoa.

Egito yvy re mba'emo oiko aguã re ijayvuague

31 1 Ha'e gui onze ma'etỹa, mboapy jaxya re, ijypy'ia ára py ju
SENHOR ombou oayvu xevy. Ha'e vy aipoe'i:
2 — Ava ra'y, aipo're Egito pygua huvixa Faraó ha'e ixupegua kuery ha'e
javi pe: Mava'e regua tu ndee rami ipo'akapa va'e?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Eikuaa pota ha'vy Assíria yvy re oiko va'ekue re. Ha'e kuery ma peteĩ
yary Líbano py hi'aĩ va'e rami ikuai va'ekue, mba'eta hakã porã va'e vy
ka'aguy rupi kuaray'ã porã va'ekue. Yvateve va'e hi'aĩ, hovapy ma yvyra
rovapy rogue áryve rupi ovaẽ va'ekue.
4 Yvy guy katy gui yvu oĩ va'e omoakỹ vy ojapo va'ekue yvate aguã rami.
Ojapo avi ijyvypya gui yy omboxyry opa rupi, yvyra yvy re ikuai va'e
ha'e javi omoakỹ aguã.
5 Ha'e nunga rupi ae onhemboyvate va'ekue yvyra yvy re ikuai va'e ha'e
javi áryve, hakã retave ha'e ipukuve ovy guive, heta yy omoakỹ vy
ombotuvixa ramo.
6 Hakã'i ikuai va'e rupi guyra ojeaity apo va'ekue, hakã guy rupi ha'e
javi mymba ta'y'i okuapy, ha'e ikuaray'ã py ma yvy regua ipo'akakueve
oguapypa okuapy va'ekue.
7 Ha'e rami vy heta yy rupi hapo va'e vy tuvixaa ha'e hakã retaa py iporã
ete va'ekue.
8 Yary Nhanderuete pegua yvotyty rupi ikuai va'e gui iporãve va'ekue.
Yvyra cipreste voi ha'e va'e rami e'ỹ hakã va'ekue, yvyra plátano voi ha'e
va'e rami ndaokyi va'e. Mba'eta iporãa rami peteĩve yvyra Nhanderuete
pegua yvotyty py hi'aĩ va'e ndoikoi va'ekue.
9 Ha'e rami ajapo va'ekue hakã reta vy iporã rei aguã rami. Yvyra Éden
py Nhanderuete pegua yvotyty rupi ikuai va'e ha'e javi ojou porãmba rei
okuapy va'ekue.
10 Ha'e gui SENHOR Nhanderuete ijayvuve ju:
— Ha'e va'e yvyra yvateve tema ovy yvyra hovana va'e áryve ramo
okuraxõ py onhemboyvate rei.
11 Ha'e ramo xee amboaxa 'rã yvy regua ipo'akakueve po py, ha'e kuery
omoingo axy aguã heko vaia re. Ha'e rami vy aipe'a 'rã oka katy.
12 Ha'e ramo amboae regua kuery pavẽ gui ijavaeteve va'e ou vy oake'o
'rã, oeja rive 'rã guive. Ha'e ramo hakãgue ho'apa yvyty ha'e yvyugua ha'e
javi rupi. Hoky voi omopẽmbaa 'rã yvy jave rupi yakã ikuai va'e yvýry.
Ikuaray'ã py yvy regua ikuai va'ekue ha'e javi ojepe'apa 'rã oje'oivy.
13 Hapytakue re ma ha'e javi regua guyra 'rã ikuai, ha'e rã hakãgue guy
rupi ma ha'e javi regua vixo ojeaity apo 'rã okuapy.
14 Ha'e rami yvate etea rami amboae yvyra yy rembe rupi ikuai va'e
onhemboyvate e'ỹ aguã, amboae yvyra ikuai va'e gui yvate ve'ỹ aguã,
neĩ yy reta oĩa py yvateve hi'aĩ va'e voi ojee ojerovia rei e'ỹ aguã. Mba'eta
ojejou porã reia ha'e javi ma okanhy aguã rami omboaxaa. Ha'e ramo
ho'apa 'rã yvykua vaikue py, avakue ra'y kuery yvykua py omboguejy
pyre mbyte py opyta aguã.
15 Po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete:
— Ha'e va'e yvyra okanhy jave xee ajapo yvy jave re ipy'a vaia aguã
rami. Mba'eta ha'e va'e káuxa yvy guýry yvu ikuai va'e ajao'ipa vy ajokopa

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yy oxyry va'ekue, yy heta ve'ỹ aguã. Ikáuxa ma Líbano yvy ha'e javi rupi
ajao'ipa ajukue huũ rei va'e py, ha'e ramo yvy re yvyra ikuai va'e ipirupa.
16 Ha'e va'e yvyra ho'a rã hevovo reia gui ajapo yvy regua ha'e javi oendu
vy okyjepa aguã, yvykua vaikue py omanogue mbyte amboguejy ramo.
Ha'e ramo yvyra ho'a va'ekue ovy'apa ju 'rã okuapy yvy guýry rupi ikuaia
py, Éden pyguare, Líbano yvy regua iporãve va'ekue, ha'e yy etaa rupi
ikuai va'ekue ha'e javi.
17 Ha'e gui ma amboae regua kuery ipytyvõare ha'e ikuaray'ã py oguapy
okuapy va'ekue voi oopa 'rã hexeve yvykua vaikue py kyxe py ojuka pyre
reve opyta aguã.
18 — Ha'e gui Faraó, ndee voi yvyra Éden py ikuai va'e ha'e javi gui
neporãve ha'e ndeyvateve va'e. Ha'e rami teĩ ha'e kuery reve reguejy avi
'rã yvy guy katy. Ha'e rami vy repyta 'rã opire omboi uka e'ỹ va'ekue
mbyte, kyxe py ojuka pyre kuery reve guive. Ha'e rami vy Faraó ha'e
iporãague ha'e javi okanhymba 'rã — he'i SENHOR Nhanderuete.

Egito pygua huvixa Faraó omboaxy va'e rami ijayvuague

32 1 Ha'e gui doze ma'etỹa, doze jaxya re ijypy'ia ára py ju SENHOR
oayvu ombou. Ha'e vy aipoe'i xevy:
2 — Ava ra'y, ndeayvu ke Egito pygua huvixa Faraó pe omboaxy
va'e rami. Ha'e vy aipo're 'rã ixupe: Ndevy ma "Guary ra'y yvy regua
mondoroa", 'ea va'eri peteĩ jakare yakã oĩa py opyrõmba reve yy
omongy'apa rei va'e rami rive reiko.[x]
3 Po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete:
— Nde'áry amombo 'rã xekya yvy regua kuery mbyte, ha'e ramo ha'e
kuery nemoatã 'rã heravy xekya py.
4 Ha'e rami vy xee roeja 'rã imoiny yvy py, romombo 'rã nhuũ reia py.
Ha'e vy nde'áry ambou 'rã opa marãgua guyra, mymba yvy regua voi
okaru 'rã okuapy ndero'o re.
5 Ndero'okue amoaĩ 'rã yvyty áry rupi, ha'e yvyugua ikuai va'e rupi
amonyẽ 'rã ndekyrakue.
6 Nderuguy onheẽ va'ekue ma omoakỹmba 'rã yvy yvyty áry peve,
amonyẽ avi 'rã yakã.
7 Xee rojuka ma vy ajao'ipa 'rã yva, jaxy-tata ikuai va'e voi amopytũmba
'rã. Kuaray ma amo'ãmba 'rã arai py, jaxy voi naexakãvei 'rã.
8 Ndekáuxa ajapo 'rã yva re hexakã va'ekue pytũmba aguã rami, ha'e
nderekoague rupi ambou 'rã pytũ reia — he'i SENHOR Nhanderuete.
9 — Ajapo 'rã yvy regua heta rei ipy'a vai aguã rami, mba'eta pavẽ
regua oendu 'rã rekanhymba maa omombe'ua rã, yvy reikuaa e'ỹague
rupi voi.

---

x 43.2 Apocalipse 1.15

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Ndereko heta regua oendu vy onhemondyipa rei 'rã, huvixa kuery voi
nderovai xekyxe aekyi rã oexa vy oryryipa 'rã. Ndee re'a ramo peteĩ-teĩ
oryry-ryryipa 'rã, guekove oguerojeayvu vy.
11 Mba'eta po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:
— Ndea py ou 'rã Babilônia pygua huvixa okyxe reve.
12 Ndevygua kuery heta va'ekue teĩ ajapo 'rã ipy'a guaxukueve pavẽ regua
gui ijavaeteve va'e oitypa aguã rami okyxe py. Ha'e ramo ha'e kuery
omomba 'rã Egito yvy re onhemboyvate va'e ikuai va'e, mba'emo porã oĩ
va'ekue ha'e javi guive.
13 Nerymba kuery ma amokanhymba 'rã yy heta ikuai va'e rupi. Ha'e gui
avakue neĩ mymba ma voi nomongy'avei 'rã yy.
14 Ha'e rami vy yy ha'e py ikuai va'e ajapo 'rã itui porã ju aguã rami.
Yakã ikuai va'e ma ajapo 'rã azeite rami oxyry porã aguã — he'i SENHOR
Nhanderuete.
15 — Mba'eta ambovaipa uka 'rã Egito yvy, opa mba'e ikuai va'ekue
noĩvei aguã rami. Ajuka ukapa 'rã ha'e py ikuai va'ekue. Ha'e ramo
peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.
16 Ha'e rami yvy regua kuery ijayvu 'rã Egito yvy ha'e mba'emo porã oĩ
va'ekue ha'e javi ogueronhemboaxya rupi — he'i SENHOR Nhanderuete.

Egito pygua kuery amboae regua reve manoa py ikuai aguã re ijayvuague

17 Ha'e gui doze ma'etỹa ha'e jypygua jaxya re, quinze araa py ju
SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i xevy:
18 — Ava ra'y, ejae'o ke Egito yvy re heta ikuai va'ekue re, mba'eta ha'e
kuery oguejypa 'rã yvy guyve katy, amboae regua kuery omboeteve pyre
yvykua katy oguejy va'e kuery reve.
19 Peẽ nda'u amboae gui peneporãve ri ty'y? Peguejy ke ha'vy, ha'e
penheno pejupy opire omboi uka e'ỹ va'ekue reve.
20 Mba'eta peẽ kuery voi pe'a 'rã kyxe py ojuka pyre mbyte. Kyxe
omboaxaa ma penderovaigua pe: “Pembovaipa 'rã Egito yvy, ha'e py ikuai
va'ekue ha'e javive reve”, 'ea ixupe.
21 Ha'e ramo ipy'a guaxukueve regua ipo'akave va'ekue ha'e ipytyvõare
kuery reve ma pendevy ojapukai 'rã okuapy manoa py ikuaia gui. Ha'e py
opire omboi uka e'ỹ va'ekue oguejy vy onhonomba inony kyxe py ojukapa
pyre.
22 — Ha'e py ma itui Assíria pygua huvixa ojeupegua kuery ha'e javi
reve. Ijyvýry rupi ikuai kyxe py ojukaa rã onhono porãmba pyre, kyxe py
ho'apa va'ekue meme.
23 Mba'eta ha'e kuery rupa ma yvykuapy rupi ikuai, ha'e onhono porãague
yvýry ikuai ha'e pyguare kuery ha'e javi. Kyxe py oipyxo vy ojuka pyre
meme, okuave teri jave joyvy rupi nhomongyjepa rei va'ekue ri.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 — Ha'e py oĩ avi Elão pygua ojeupegua kuery ha'e javi reve, onhono
porã mbyre yvýry rupi. Ha'e kuery ma kyxe py oipyxo vy ojuka pyre
meme. Ha'e rami vy opire nomboi ukai va'ekue oguejypa yvykua py.
Okuave teri jave joyvy rupi nhomongyjepa rei va'ekue ri oxĩmba reve
opytapa yvykua py oguejy va'ekue mbyte.
25 Ojuka pyre kuery mbyte rupi ma ojapoa huparã, ojeupegua kuery ha'e
javi mbyte. Ha'e kuery rupa ma ijyvýry rupi ikuai. Opire omboi uka
e'ỹ va'ekue meme, kyxe py ojukapa pyre. Okuave teri jave joyvy rupi
nhomongyjepa rei va'ekue ri oxĩmba reve opytapa yvykua py oguejy
va'ekue mbyte, ojuka pyre mbyte rupi onhono porãa.
26 — Ha'e gui ha'e py ma ikuai Meseque ha'e Tubal pygua ojeupegua
kuery ha'e javi reve. Ha'e kuery rupa ma ijyvýry rupi ikuai. Opire omboi
uka e'ỹ va'ekue meme, kyxe py ojukapa pyre, okuave teri jave joyvy rupi
nhomongyjepa rei va'ekue ri.
27 Ha'e kuery ma ymave rupigua ipy'a guaxukueve mbyte rupi e'ỹ ikuai, opire
nomboi ukai va'ekue yvykua py oguejy va'ekue guembiporu joe opu'ãa py oiporu
va'ekue inhakã guýry omoĩa reve-reve ikuaia rupi e'ỹ. Mba'eta ha'e kuery reko
vaiague re opaga aguã ma inhakã re ae opyta. Okuave teri jave joyvy rupi ipy'a
guaxukueve voi nomboekorãvei va'ekue ri.
28 Ha'e gui peẽ Egito pygua kuery voi penemopẽmbaa avi 'rã opire omboi
uka e'ỹ va'e kuery mbyte py, penenhono porãa 'rã guive kyxe py ojuka
pyre kuery mboae reve.
29 — Ha'e py ma Edom pygua huvixa kuery ha'e yvatekueve ha'e javi
ikuai. Ha'e kuery ipo'akapa va'ekue ri omboguejypaa kyxe py ojuka pyre-
pyre reve. Ha'e ramo opire omboi uka e'ỹ va'ekue reve onhonoa yvykua
py omboguejy pyre ha'e javi reve.
30 — Ha'e py ikuai avi kuaray apu'a'ia katygua yvatekueve. Ha'e kuery ma Sidom
pygua kuery oipyxo pyre reve omboguejya avi, oxĩmba reve ikuai, opo'akaa py
nanhomboekorãvei va'ekue ri. Ha'e py opire omboi uka e'ỹ va'ekue reve ikuai, kyxe
py ojuka pyre kuery oxĩmba rei reve yvykua py omboguejypaa va'ekue mbyte.
31 — Faraó ma ha'e kuery ha'e javi oexa vy ovy'apa 'rã ojeupegua kuery
reve. Tá, Faraó ha'e ixondaro kuery ha'e javi 'rã ovy'a, kyxe py ojukaa avi
va'ekue mbyte onhono porãa ramo — he'i SENHOR Nhanderuete.
32 — Mba'eta Faraó ha'e ixondaro kuery ha'e javi ma nhomondyipaarã amoĩ
va'ekue okuave va'e kuery yvy re. Va'ekue ri ha'e voi onhono porãa 'rã opire omboi
uka e'ỹ va'ekue kyxe py ojuka pyre mbyte py — he'i SENHOR Nhanderuete.

Tetã rarõa oikuaa pota porã aguã re ijayvuague

33 1 Ha'e gui SENHOR oayvu ombou ju xevy. Ha'e vy aipoe'i:
2 — Ava ra'y, ndeayvu ke neretarã kuery pe. Ha'e vy aipo're
ha'e kuery pe: Peteĩ yvy re kyxe revegua ambou ramo ha'e pygua kuery
oiporavo 'rã peteĩ ava ha'e pygua ae, ha'e vy omoĩ 'rã guetã rarõarã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ha'e ramo ha'e va'e ma yvy re kyxe revegua ou rã oexa vy mimby guaxu
omonhe'ẽ 'rã guetarã kuery omonheangu aguã.
4 Ha'e gui xapy'a rei mimby guaxu nhe'ẽ amongue oendu teĩ nonheangui
rei ramo kyxe revegua ou vy ojuka 'rã. Ha'e rami rã hexe ae 'rã oĩ huguy
omoẽague re opaga aguã,
5 mba'eta mimby guaxu nhe'ẽ oendu teĩ nonheangui rire. Hexe ae 'rã oĩ
huguy omoẽague re opaga aguã. Ha'e rã mimby nhe'ẽ oendu vy onheangu
va'e ma ogueraa jepe 'rã guekove.
6 Ha'e rami teĩ xapy'a rei tetã rarõarã omoĩ mbyre ma kyxe revegua ou rã
oexa teĩ mimby guaxu nomonhe'ẽi tetã pygua kuery omonheangu aguã. Ha'e
gui kyxe revegua ou vy oipe'apa 'rã tetã pygua rekove. Xapy'a rei ojuka pyre
heko vaia reve 'rã ojukaa teĩ huguy omoẽague re ambopaga 'rã tetã rarõa.
7 — Ha'e gui ma ndee ava ra'y, xee romoĩ Israel kuery rarõarã, ayvu
xejuru guigua ndee rendu vy ha'e kuery pe ju remombe'u aguã.
8 Xapy'a rei heko vai va'e kuery pe aipoa'e 'rã: "Ndee ndereko vai va'e,
anhetẽ ete remano 'rã", ha'e teĩ ndee ha'e kuery pe nandeayvui 'rã
ikuaiaty gui ojepe'a aguã re. Ha'e rami rã ha'e kuery omano 'rã gueko
vaiague py teĩ huguy onheẽague re ndee 'rã rombopaga.
9 Ha'e gui xapy'a rei heko vai va'e kuery pe ndeayvu ikuaiaty gui ojepe'a
aguã re, va'eri ha'e kuery ndojeko rerovai vy ma omano 'rã gueko vaia py
ae. Ha'e rã ndee ma reo jepe 'rã.
10 — Ha'e gui ndee ava ra'y, ndeayvu ke Israel kuery pe. Ha'e vy aipo're
'rã: Peẽ kuery aipopeje: "Nhandeapua ha'e jajejavya nhandere oĩ va'e
káuxa ae japa javy. Mba'exa 'rã tu ha'vy jaikove?" peje.
11 Aipo're ha'e kuery pe: Anhetẽ ete xee SENHOR Penderuete xee ae rekove
rupi aura vy aipoa'e: "Xee ndavy'ai heko vai va'e kuery omano rã, ha'e rã
gueko vaiaty gui ojeko rerova vy oikove ju ramo anho. Ha'e nunga rupi
Israel kuery, pejeko rerova, pejeko rerova ke pendeko vaia gui. Mba'erã
tu pemano rive?" ha'e.
12 — Ha'e nunga rupi ava ra'y, aipo're 'rã neretarã kuery pe: Xapy'a rei
heko porã va'ekue heko vai ri ramo ymave rupi teko porã rupi oikoague
ndogueraa jepei 'rã. Ha'e rami ae avi heko vai va'ekue ojeko rerova ri
ramo ymave rupi teko vai rupi oikoague ma nomokanhyi 'rã. Ha'e rami ae
avi heko pora va'ekue ri ojejavya ára py heko porãague rive ndojapoi 'rã
oikove aguã rami.
13 Ha'e gui xapy'a rei heko porã va'e pe "Anhetẽ ete reikove riae 'rã" ha'e
teĩ ha'e va'e ma gueko porãa re rive ojeroviaa rupi ojejavy ramo xee
naxema'endu'avei 'rã teko porã rupi oikoague re. Ha'e rami 'rãgue py
omano 'rã gueko vaia py ae.
14 Ha'e rami ae avi xapy'a rei heko vai va'e pe "Anhetẽ remano 'rã" ha'e teĩ
ojejavyaty gui ojeko rerova vy ha'evea rami ha'e teko porã rupi anho ju
'rã oiko.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Ha'e rami vy ha'e va'e heko vai va'ekue omboekovia ju 'rã mba'emo oiporu uka
va'ekue, opaga 'rã ju mba'emo re imondaague repy, ha'e ayvu tekove me'ẽa rupi
oiko, heko vaiague rupi 'rãgue py. Ha'e rami ri vy oikove 'rã, nomanovei 'rã.
16 Mba'eta heko vaiague re naxema'endu'avei 'rã hovai. Ha'evea rami ha'e
teko porã rupi ju oiko vy oikove 'rã.
17 — Ha'e rami teĩ neretarã kuery aipoe'i: “ SENHOR ma ha'eve'ỹa rami
nhanderereko”, he'i va'eri ha'e kuery ae ha'eve'ỹa rami ikuai va'e.
18 Mba'eta heko porã va'ekue ma xapy'a rei teko porã gui ojepe'a vy teko
vai rupi ju oiko vy ma omano 'rã gueko vaia káuxa rive.
19 Ha'e rã heko vai va'ekue ma heko vaiaty gui ojeko rerova vy ha'evea
rami ha'e teko porã rupi ju oiko vy ma oikove 'rã.
20 Ha'e ramive ma peẽ kuery aipopeje: “ SENHOR ma ha'eve'ỹa rami
nhanderereko”, peje. Ha'e nunga rupi peẽ Israel kuery, xee aikuaa pota 'rã
peteĩ-teĩ peikoa re.

Israel kuery ojee rive ojeroviaa re ijayvuague

21 Ha'e gui doze ma'etỹ re ma escravo-rã nhandereraa ague py
nhandekuai jave, dez jaxya ha'e cinco araa py ma peteĩ ava ou xea py
Jerusalém gui onha va'ekue. Ha'e vy aipoe'i:
— Tetã oipe'aa ma — he'i.
22 Ne'exa, ha'e va'e ka'aru ma xere SENHOR po oĩ va'ekue, onha va'ekue
ovaẽ e'ỹ mbove. Ha'e rami vy ko'ẽgue ju ha'e va'e ava xea py ou e'ỹ
mbove'i xejuru oipe'a ju. Ha'e ramo xeayvuve ju, nakyrirĩvei.
23 Ha'e ramo xevy SENHOR ombou oayvu. Ha'e vy aipoe'i:
24 — Ava ra'y, Israel kuery regua tetã ombovaipa pyre rupi ikuai
va'e ijayvu vy aipoe'i okuapy: “Abraão ma ha'e ae'i oiko va'eri ipo py
omboaxaa raka'e kova'e yvy. Ne'exa, nhande kuery katuve ma nhandereta
ete ramo kova'e yvy ome'ẽa ae nhandekuai aguã”, he'i okuapy.
25 Ha'e rami teĩ aipo're ha'e kuery pe: Po rami ijayvu SENHOR
Nhanderuete: Peẽ kuery ma xo'o ha'e huguy revegua pe'u, ha'e tuuete
ra'angaa pereko va'e re pema'ẽ, jouguy pemoẽ pekuapy guive. Ha'e nunga
rupi peẽ kuery nda'u penderekoa 'rã teve yvy re?
26 Peẽ kuery ma pendekyxe re rive pejeroviave va'e, ojeguarupy pejapo,
peneirũ kuery ra'yxy reve guive pejejavy. Ha'e nunga rupi nda'u yvy re
penderekoa 'rã teve?
27 — Aipo're ha'e kuery pe: Anhetẽ ete xee SENHOR Penderuete xee
ae rekove rupi aura vy aipoa'e: Tetã ombovaipa pyre ikuai va'e ojukaa
'rã kyxe py, ha'e rã tetã rovai rupi ikuai va'e ma amboaxa 'rã mymba
nharõ omondoropa ha'e ho'upa aguã. Ha'e gui onhemiaty ha'e itakua rupi
onhemi va'e ma mba'eaxy gui 'rã omano.
28 Mba'eta pendeyvy xee ambovaipa uka 'rã tekoa ve'ỹ opyta aguã, ha'e
ramo pendepo'akaa pejou porã 'rãgue py penemo'yvyĩ'ia 'rã. Israel regua

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yvyty ikuai va'e rupi voi jipoavei 'rã avave rei, ha'e rupi ndoaxaavei 'rã
guive.
29 Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa, pendeyvy tekoa ve'ỹ opyta
aguã xee ambovaipa uka ramo, ojeguarupy pejapoa rupi pendekuaia re.
30 — Ha'e gui ndee ava ra'y, tetã kora ha'e ngoo rokẽ rupi neretarã
kuery ijayvu okuapy ndere. Joupe-upe 'rã ijayvu peteĩ-teĩ guyvy ha'e
guyke'y kuery reve. Ha'e vy aipoe'i 'rã: "Ajerure pẽvy, peju ke, jaa
nhaendu aguã SENHOR ayvu omombe'ua rã", he'i okuapy.
31 Ha'e rami vy ha'ekue rami ae 'rã ou ndea py, ha'e nerenonde rupi
oguapypa 'rã okuapy xevygua kuery rami. Ha'e vy ndeayvua oendu 'rã
teĩ nda'ikuaixei ha'ekue rami. Ojuru py porayvu va'e rami ijayvu, ha'e rã
opy'a py ma jokorepaa rupi anho ikuai.
32 Mba'eta ha'e kuery pe rã ndee mborayvu rupi oporai va'e rami
reiko, amongue oporai porã ha'e imba'epu kuaa va'e rami rive. Mba'eta
ndeayvua oenduxe vai merami teĩ nda'ikuaixei ha'ekue rami.
33 Ha'e nunga ha'e javi oiko, ojeupitypa ramo ha'e kuery oikuaa 'rã ha'e
kuery mbyte rupi profeta oiko ra'eague.

Israel kuery re nopena porãi va'e kuery rovai ijayvuague

34 1 Ha'e gui SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i xevy:
2 — Ava ra'y, ndeayvu ke Israel kuery re opena va'e kuery
rovai. Ha'e vy aipo're: Po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete. Nda'evei ete
'rã Israel kuery re opena va'erã omoĩ mbyre va'eri ojee ae rive opena va'e
kuery pe! Xevygua vexa'i kuery re opena va'erã omoĩ mbyre e'ỹ teve?
3 Mba'eta xo'o ikyra-kyrave va'e pe'upa pekuapy, hague py ma
penhemonde, ha'e pemongyrapa va'ekue ma pejuka tema pekuapy. Ha'e
rami teĩ vexa'i kuery re ma napepenai.
4 Mba'eta ikangykue napemombaraetei, imba'eaxy va'e napeipoanoi, opẽ
va'ekue napemboje'ai, ojepe'a va'ekue ndaperu jevyi, ha'e okanhygue ma
voi ndapeka jevyi. Ha'e rami 'rãgue py pereko poyi, pemboaxya rupi e'ỹ.
5 Xerymba kuery re opena porã va'e ndoikoi ramo oaĩmba oje'oivy, ha'e
mymba inharõ va'e nhuũndy rupigua rembi'urã rive ikuai.
6 Ha'e ramo xerymba kuery ma opa rupi ikuai yvyty ha'e yvy'ã ikuai va'e
áry rupi. Yvy jave rupi oaĩmba okuapy, hekaarã ha'e heru jevyarã ndoikoi
ramo.
7 — Ha'e nunga rupi joe opena va'erã omoĩ mbyre kuery, pendu ke
SENHOR ayvu:
8 Anhetẽ ete xee SENHOR Penderuete xee ae rekove rupi aura vy aipoa'e:
Xevygua vexa'i kuery pemboaxapa hi'uarã kuery pe, ha'e ramo mymba
inharõ va'e nhuũndy rupigua kuery rembi'urã ikuai, opena va'erã ndoikoi
ramo, mba'eta joe opena va'erã amoĩ va'ekue ndoekai okuapy xevygua
kuery, ojee ae rive opena okuapy, xevygua kuery re'ỹ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ha'e nunga rupi joe opena va'erã romoĩ va'ekue, pejapyxaka ke SENHOR
ayvu re.
10 Po rami ijayvu SENHOR Penderuete: Ne'exa, xee ma aiko joe opena va'e
kuery rovai, ha'e rami vy ha'e kuery po py ndaejavei 'rã xevygua vexa'i
kuery. Amomba 'rã joe openaa, ojee ae rive nopenavei aguã. Ha'e kuery
juru gui xee araa jepepa 'rã xevygua vexa'i kuery, ho'u va'erã rive ikuai
ve'ỹ aguã.

Ojeupegua kuery re SENHOR opena porã aguã re ijayvuague

11 Ha'e nunga rupi po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:
— Ne'exa, xee ae aeka 'rã xevygua kuery, arupa 'rã guive.
12 Mba'eta mymba kuery re opena va'e ma ha'e kuery oaĩmba rã oexa vy
oguerupa ju 'rã. Ha'e rami ae avi xee voi aru 'rã xevygua kuery. Araipa ha'e
pytũmbaa ára py ha'e kuery omoaĩague ha'e javi rupi gui xee araa jepe 'rã.
13 Opa rupi yvy regua ikuaia gui aipe'a vy amboatypa 'rã, ha'e vy ijyvy re
ae ju 'rã aru. Amongaru 'rã Israel regua yvyty ikuai va'e rupi, yakã ikuai
va'e yvýry, tekoa rupi guive.
14 Nhuũndy porãa rupi 'rã areko, Israel regua yvyty yvateve va'e ikuaia
rupi. Ha'e ramo onheno 'rã okuapy nhuũndy porã reia rupi Israel regua
yvyty re.
15 Xee ae 'rã apena xevygua kuery re, amombytu'u 'rã guive — he'i
SENHOR Nhanderuete.
16 — Ha'e rami vy aeka 'rã okanhygue, ojavy va'ekue ma arupa ju 'rã,
opẽgue ha'e ikangykue ma amombaraete ju 'rã. Ha'e rã ikyra rei va'e ha'e
ipo'akakueve ma amomba 'rã. Mba'eta teko porã rupi 'rã apena.
17 — Ha'e gui peẽ kuery xevygua pendekuai va'e re ma po rami SENHOR
Penderuete ijayvu: Ne'exa, aikuaa pota 'rã xerymba kuery ha'e javi re,
vexa'i ava ha'e kavara ava re guive.
18 Peẽ kuery peguarã nhuũndy porã reia ame'ẽ va'e nda'u nda'evei ri?
Mba'exa tu ha'vy nhuũndy mboae rupi voi pepyrõmba rei rive? Peẽ kuery
pe nda'evei ri ty'y yy porã ame'ẽ va'ekue? Mba'exa tu ha'vy yy mboae voi
pepyrõ vy pemongy'apa rei?
19 Mba'eta xerymba kuery ma nhuũ pepyrõmbaague rupi rive okaru, ha'e
yy pemongy'apa va'ekue oy'u okuapy.
20 Ha'e nunga rupi po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu joguereko axya
kuery pe:
— Ne'exa, xee ae aikuaa pota 'rã vexa'i kuery ikyrakueve ha'e
iporiaukue re.
21 Mba'eta peẽ kuery ma pendeaxi'y py penhomoanha-anha heravy, ha'e
penderakua py peikutu pekuapy ikangykue'i, pemoxẽmba peve.
22 Ha'e rã xee ma araa jepepa 'rã xevygua kuery ho'upa pyrã rive ikuai e'ỹ
aguã, vexa'i ikuai va'e re aikuaa potaa py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Ha'e kuery pe peteĩ ambou 'rã opena va'erã omongaru porã aguã.
Xerembiguai Davi ae 'rã omongaru ha'e opena.
24 Xee aiko 'rã ha'e kuery ruete, ha'e rã xerembiguai Davi ma ha'e kuery
mbyte rupi 'rã oiko huvixave. Xee SENHOR ae xeayvu ha'e rami.
25 — Ha'e gui ha'e kuery pe ajapo 'rã xereve ikuai porã aguã. Ha'e rami
vy amomba 'rã mymba nharõ yvy re ikuai va'ekue. Ha'e ramo xevygua
kuery tekoa e'ỹa rupi ikuai, ha'e ka'aguy rupi oke teĩ mba'eve ndoikoi 'rã.
26 Mba'eta xee amoingo porã 'rã, xevygua yvyty yvýry rupi voi. Ha'e rami
vy hi'ára py porã 'rã ambou oky amoingo porãa rupi.
27 Ha'e gui yvyra ikuai va'e hi'apa 'rã, ha'e yvy re oiko 'rã mba'emo aju
pyau. Ha'e ramo yvy re ha'e kuery ikuaia rupi mba'eve ndoikoi 'rã. Ha'e
kuery oikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa, mba'eta ha'e kuery re canga omoĩ
mbyre amopẽmba vy aipe'apa 'rã escravo-rã ogueraa va'ekue po gui.
28 Ha'e rami rire ha'e kuery nda'ikuaivei ma 'rã amboae regua kuery
omokõ va'erã, mymba yvy re ikuai va'e voi nomondorovei 'rã. Ha'e rami
'rãgue py ikuai porã 'rã, imondyiarã ndoikoi rã.
29 Ha'e kuery pe ajapo 'rã onhotỹ va'ekue oiko porã ete aguã, ha'e ramo
yvy re ikuai teri reve karuai omomba ve'ỹ aguã. Noenduvei 'rã guive
amboae regua kuery ojojai reia.
30 Ha'e ramo oikuaa 'rã ha'e kuery reve xee SENHOR tuuete aikoa, ha'e rã
Israel kuery ae xevygua ikuaia — he'i SENHOR Nhanderuete.
31 — Peẽ xerymba vexa'i kuery pendekuai va'e ma avakue peiko, ha'e rã
xee ma Penderuete — he'i SENHOR Nhanderuete.

Seir yvyty re ikuai va'e kuery rovai ijayvuague

35 1 Ha'e gui xevy SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:
2 — Ava ra'y, ema'ẽ na Seir yvyty katy, ha'e vy ndeayvu ke ha'e
kuery rovai.[y]
3 Aipo're ha'e kuery pe: Po rami SENHOR Nhanderuete aipoe'i:
Ne'exa Seir yvyty re pendekuai va'e, xee ma penderovai aiko. Ha'e
rami vy penderovai xepo aupi vy ajapo 'rã pekanhymba aguã rami
nhomondyipaarã.
4 Peẽ kuery retã ambovaipa uka 'rã tekoague opyta aguã. Ha'e ramo
peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.
5 Mba'eta Israel kuery re napendea'ei riae vy pemboaxa kyxe py ojuka
va'erã pe, ha'e kuery opaa py omoingo axya ete jave.
6 Ha'e nunga rupi anhetẽ ete xee SENHOR Penderuete xee ae rekove rupi
aura vy aipoa'e: Peẽ kuery voi xee romboaxa 'rã penderuguy moẽarã pe,
penderakykue monha aguã. Jouguy pexaxe vai rire penderuguy moẽarã
ju 'rã ou penderakykue.

---

[y] **35.2** Seir yvyty ma Edom kuery ikuaia. Ha'e kuery ma Israel kuery rovaigua ikuai raka'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Mba'eta Seir yvyty ambovaipa ete vy ha'e gui amomba 'rã oaxa ha'e
ojevy aguã va'ekue ha'e javi.
8 Ha'e va'e yvyty amonyẽ 'rã oipyxo pyre anho. Mba'eta kyxe py oipyxo
pyre ho'a 'rã pendeyvy rupi yvyty, yvyugua ha'e yakã ikuai va'e yvýry.
9 Ha'e rami vy pendekuaia ma raka'eve rã peve ajapo 'rã tekoa ve'ỹ oĩ
aguã rami, peneretã py noĩavei aguã. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae
SENHOR aikoa.
10 — Mba'eta aipopeje va'ekue: "Mokoĩ regua ha'e mokoĩve yvy opyta
'rã xemba'e ae. Xee ae 'rã aiko ha'e py, SENHOR ha'e py oiko avi teĩ", peje
va'ekue.[z]
11 Ha'e nunga rupi anhetẽ ete xee SENHOR Penderuete xee ae rekove rupi
aura vy aipoa'e: Xee rombopaga 'rã joupe pendepoxy ha'e joe napendea'eia
rami ae, mba'eta pendevai rei reve pereko axy va'ekue xevygua kuery.
Ha'e gui peẽ kuery re aikuaa pota ramo ha'e kuery voi oikuaa 'rã xereko.
12 Israel regua yvyty re pendeayvu vai vy aipopeje: "Ombovaipaa ma
ramo nhandevy pe ju opyta 'rã nhuũndyrã rive", peje va'ekue. Ha'e
rami pendeayvu rã xee SENHOR aendupa, ha'e peẽ voi peikuaa 'rã xee
aenduague.
13 Mba'eta peẽ kuery ma pendeayvu py penhemboyvate reive va'ekue
xerovai, xere pendeayvu rei vaipa. Ha'e ramo xee aendupa.
14 Ha'e nunga rupi SENHOR Penderuete ijayvu po rami: Yvy jave rupi
ovy'a pavẽ jave teĩ peẽ kuery ma xee romokanhymba 'rã.
15 Israel kuery omokanhymbaa jave pevy'a reiague rami ae 'rã xee ju
ajapo pendere. Mba'eta peẽ Seir yvyty re Edom kuery pendekuai va'e,
penemokanhymbaa katuĩ'i 'rã. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee ae SENHOR
aikoa.

Israel regua yvyty ikuai va'e pe ijayvuague

36 1 — Ndee ava ra'y, emombe'u ke xeayvu Israel regua yvyty ikuai
va'e pe. Ha'e vy aipo're: Israel regua yvyty pendekuai va'e, pendu
ke SENHOR ayvu.
2 Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Penderovaigua kuery pendevy
aipoe'i: "Ha'evea rami! Tekoa imarã e'ỹ va'ekue ma nhandevy meme
opyta", he'i okuapy.
3 Ha'e rami rã ndee Ezequiel, emombe'u ke xeayvu, ha'e vy aipo're yvyty
ikuai va'e pe: Po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete: Amboae regua
kuery penemomba ha'e jova-jovai katy gui penemombaxe ojeupe ju
penemombyta aguã, xevygua kuery re ijayvu vai guive ojojai reia rupi.
4 Ha'e rami teĩ, peẽ Israel regua yvyty pendekuai va'e, pendu ke SENHOR
Nhanderuete ayvu. Po rami SENHOR ijayvu yvyty ha'e yvy'ã ikuai va'e pe,

---

[z] **35.10** "Mokoĩ regua" he'ia ma Judá ha'e Israel kuery re ijayvu vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

yakã ha'e yvyugua ikuai va'e pe, ha'e tekoa e'ỹa ombovaipa pyre, ha'e tetã
oeja pyre ikuai va'e pe, mba'eta ha'e katy'i rupi amboae regua kuery ikuai
va'e oipe'apa, ojojai rei okuapy guive.
5 Ha'e rami teĩ po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Anhetẽ xee nda'evei
etea hendy va'e rupi xeayvu yvy regua kuery ha'e Edom pygua ha'e javi
pe, mba'eta xeyvy ha'e kuery ojopy va'ekue omba'erã, okuraxõ py ovy'a
rei ha'e onhe'ẽ py xejojai rei reve. Ha'e rami vy oipe'apa hekoa va'ekue,
ogueraapa guive imba'e rei-rei va'ekue.
6 Ha'e nunga rupi emombe'u xeayvu Israel yvy re. Ha'e vy aipo're yvyty
ha'e yvy'ã, yakã ha'e yvyugua ikuai va'e pe: Po rami ijayvu SENHOR
Nhanderuete: Ne'exa, xee ma nda'evei etea ha'e xepoxya rupi xeayvu,
mba'eta yvy regua kuery pendejojai rei okuapy.
7 Ha'e nunga rupi po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete: Xepo aupi reve
xee aura yvy regua kuery pendejojai reiague ma pendeyvýry rupi ikuai
va'e áry ae ju 'rã ojeapa.
8 — Ha'e rã peẽ Israel regua yvyty pendekuai va'e, pendere ikuai nho
'rã yvyra hakã ha'e hi'a va'e xevygua Israel kuery pe, mba'eta ha'e kuery
ou ju aguã rami ikuai.
9 Mba'eta ne'exa, xee aiko 'rã pendereve. Ajevy 'rã pendea py. Ha'e ramo
pende'áry rupi yvy oikaraĩa ha'e oma'etỹa ju 'rã.
10 Pende'áry amboeta ju 'rã avakue, Israel kuery ha'e javi regua, tá, ha'e
javi 'rã ikuai. Ha'e ramo ha'e kuery ma guetã rupi ae ju 'rã ikuai, mba'eta
ivaipaague py ojapo ju 'rã ngoorã.
11 Pende'áry rupi amboeta 'rã avakue ha'e mymba kuery. Ha'e kuery heta
ha'e ta'y reta 'rã ovy. Jypy guare gui xee romoingo porãve 'rã. Ha'e ramo
peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.
12 Pende'áry rupi ajapo 'rã xevygua Israel kuery oguata ju aguã rami.
Pepyta 'rã ha'e kuery pegua, ndapejapovei 'rã guive ta'y kuery okanhy
aguã rami.
13 Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu ha'e kuery yvy pe:
— Ndevy pe aipo'ea: “Ndee ma yvy avakue mombaa, ha'e ta'y kuery
okanhymba aguã rami rejapo va'e”, 'ea va'ekue teĩ.
14 Ha'e nunga rupi ndee neremombavei ma 'rã avakue, nderejapovei
'rã ndea pygua ra'y kuery okanhymba aguã rami — he'i SENHOR
Nhanderuete.
15 — Xee ma amboae regua kuery pe ndorojojai rei ukavei 'rã rendu
aguã, ha'e ramo nerenduvei 'rã yvy regua kuery nembojaru reia,
nderejapovei 'rã guive ndea pygua kuery ojejavy aguã rami — he'i
SENHOR Nhanderuete.

Israel kuery omoingo porã ju aguã re ijayvuague

16 SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i xevy:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17— Ava ra'y, Israel kuery oyvy re ikuai teri reve opa marã ikuai ha'e
mba'emo ojapoa py omongy'apa rei va'ekue. Kunha gueko re oiko va'e
rami ha'e kuery voi ha'eve'ỹ va'ekue xerenonde.
18 Ha'e nunga rupi ha'e kuery re ambou xepoxya, ha'e kuery yvy re jouguy
omoẽ okuapy ha'e mba'emo ra'angaa py omongy'apaague re.
19 Ha'e rami vy amoaĩmba va'ekue yvy regua kuery ikuaia rupi, araa ukapa
yvy jave rupi. Xee ambopaga opa marã ikuai ha'e mba'emo ojapoague re.
20 Ha'e rami py yvy regua kuery ikuaia py mamo rã ha'e kuery oje'oia
rupi ojapo okuapy xerery iky'a va'ea rami rive oikuaa aguã rami, mba'eta
ha'e kuery pe aipo'ea: “Peva'e kuery ma SENHOR pegua va'eri ijyvy gui
omoxẽmba va'ekue”, 'ea.
21 Ha'e rami rã Israel kuery oje'oia rupi ojapo okuapy yvy regua kuery
xerery iky'a e'ỹ va'e nomboetei aguã rami. Ha'e rami teĩ xee amboete uka
nho.
22— Ha'e nunga rupi aipo're Israel kuery pe: Po rami SENHOR
Nhanderuete ijayvu: Peẽ Israel kuery re ama'ẽ vy e'ỹ ha'e nunga ajapo,
ha'e rã xerery iky'a e'ỹ va'e amboete ukaa rupi vy, mba'eta pee kuery ma
yvy regua kuery mbyte rupi peoa py xerery napemboete ukai ramo.[a]
23 Ha'e nunga rupi amboete uka ju 'rã xerery yvate ha'e iky'a e'ỹ va'e, yvy
regua kuery mbyte peoa rupi pemongy'a uka va'ekue ri. Ha'e ramo yvy
regua kuery oikuaa 'rã xee SENHOR ae aikoa, ha'e kuery renonde iky'a e'ỹ
va'e aikoa aexa uka ramo — he'i SENHOR Nhanderuete.
24— Ha'e rami vy yvy regua kuery mbyte gui xee roguenoẽ 'rã, ha'e
yvy jave rupi gui pendeyvy py ae ju rogueru vy romboaty 'rã ha'e py.
25 Ha'e vy pende'áry rupi amboayvi 'rã yy iky'a e'ỹ va'e, napendeky'avei
aguã. Ha'e rami vy roiky'a'o 'rã ha'eve'ỹa ha'e mba'emo ra'angaa pereko
va'ekue ha'e javi gui.
26 Pendevy ame'ẽ 'rã kuraxõ pyau, pendere amoĩ 'rã nhe'ẽ pyau. Pendegui
aipe'a 'rã kuraxõ ita guigua, ha'e vy hekovia amoĩ 'rã pendero'o guigua.
27 Pendere amoĩ 'rã Xenhe'ẽ ae, ajapo 'rã guive xeayvu rupi pendekuai
aguã, xee aipota va'e pemoĩ porã vy pejapopa aguã rami.
28 Ha'e ramo pendekuai 'rã pendeyvyrã peneramoĩ kuery pe ame'ẽ va'ekue
re. Peiko 'rã xevygua kuery, ha'e rã xee ma aiko 'rã Penderuete.
29 Rogueraa jepe 'rã ha'eve'ỹa ha'e javi gui. Trigo voi ambou reta 'rã, ha'e
rã karuai ma nambouvei 'rã pendere.
30 Ajapo 'rã yvyra hi'a porã ha'e mba'ety rupi ipyau va'e oiko porã aguã
rami, karuai káuxa yvy regua kuery pendejojai rei ve'ỹ aguã.
31 Ha'e ramo penema'endu'a 'rã ha'eve'ỹa rami pendekuaiague ha'e ha'eve'ỹ
va'e pejapoague re. Pendejegui ae 'rã pejeguaru pendereko vai ha'e
penhemongy'apaague káuxa.

---

a 36.22 Romanos 2.24

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

32 Peikuaa porã pota ke: pendere ama'ẽ vy e'ỹ ha'e nunga ajapo. Israel
kuery, pexĩmba ke ha'e perovy'ave eme pendekuaiague — he'i SENHOR
Nhanderuete.
33 Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:
— Pendereko vaia ha'e javi gui roiky'a'o vy ajapo avi 'rã peneretã rupi
pendekuai ju aguã rami. Ha'e ramo penderorã pejapopa ju 'rã tekoa
e'ỹague rupi.
34 Peikaraĩ ju 'rã yvy tekoa e'ỹa rupi, oaxa va'e kuery oexa vy "Oeja pyre
itui" nde'ivei 'rã.
35 Ha'e rami 'rãgue py aipo'ea 'rã: "Kova'e yvy oeja pyre ma Éden yvotyty
rami ju iporã. Tetã tekoa e'ỹa, oeja pyre ha'e ombovaipa pyre voi ikorapa
ha'e oĩmbaa ju", 'ea 'rã.
36 Ha'e ramo yvy regua kuery pendeyvýry rupi okuave va'e oikuaa 'rã xee
SENHOR ae tetã ombovaipa pyre ajapo juague, ha'e pendeyvy oeja pyre rupi
ama'etỹ juague. Xee SENHOR ha'e rami aguã re xeayvu rire ajapopa 'rã.
37 Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:
— Israel kuery ha'eve ju 'rã xevy ojerure aguã mymba kuery rami
amboetave aguã.
38 Ha'e ramo tetã oeja pyre rupi heta ju 'rã xevy guarã omboaxa pyre,
Jerusalém tetã py ngaru oiko jave py mymba kuery heta va'ekue rami.
Ha'e ramo oikuaapa 'rã xee ae SENHOR aikoa.

Yvyugua py ikãgue pirukue ikuai va'e oexaague

37 1 Ha'e gui xere SENHOR opo omoĩ vy xereraa Onhe'ẽ rupi. Ha'e vy
xemoĩ peteĩ yvyugua ikãgue anho ikuaia mbyte py.
2 Ha'e vy ojapo ikãgue yvýry rupi aguata aguã rami. Ikãgue heta ete ikuai
yvyugua rupi, ipiru ratã guive.
3 Ha'e gui ma oporandu xevy:
— Ava ra'y, kova'e ikãgue nda'u okuave ju 'rã?
Xee ambovai:
— SENHOR Xeruete, ndee ae 'rã reikuaa — ha'e.
4 Aipoe'ive ju xevy:
— Ndeayvu na kova'e ikãgue ikuai va'e pe, ha'e vy aipo're: Ikãgue
ymague, pendu ke SENHOR ayvu.
5 Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu ikãgue ikuai va'e pe: Ne'exa, peẽ
kuery re amoĩ 'rã Xenhe'ẽ peikove ju aguã.
6 Ha'e gui pendere amoĩ 'rã hajykuerã, ajapo 'rã guive pendero'o ha'e
pendepirepa ju aguã rami. Ha'e gui ma pendere amoĩ 'rã Nhe'ẽ. Ha'e ramo
peikove ju 'rã, ha'e peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa — he'i.
7 Ha'e ramo ijayvuague rami ae xeayvu. Xeayvu teri reve hevovo rei
nhendu va'e aendu, peteĩ-teĩ kãgue joe onhembota-mbota vy oparãgue
rei. Ha'e rami vy peteĩ-teĩ kãgue onhemboje'apa joe.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Ha'e ramo ama'ẽ rã ikãgue ikuai va'e hajy ha'e ho'opa ma. Ipire voi
ojekuaa, ha'e rã inhe'ẽrã ma noĩ teri.
9 Ha'e gui SENHOR aipoe'i xevy:
— Ava ra'y, Nhe'ẽ pe ju ndeayvu. Ndeayvu vy aipo'ere ixupe: "Po rami
SENHOR Nhanderuete ijayvu: Ndee Nhe'ẽ, eju irundy henda yvytu oipejua
katy gui. Ha'e vy ke eipeju kova'e omanogue áry rupi, okuave ju aguã
rami", 're — he'i.
10 Ha'e ramo ijayvuague rami xeayvu ramo ikãgue ikuai va'e re ou Nhe'ẽ.
Ha'e ramo oikovepa jevy vy opu'ãmba ju joguerokuapy, xondaro kuery
rami mbovy rei e'ỹ ikuai.
11 Ha'e gui ma aipoe'ive ju xevy:
— Ava ra'y, kova'e kãgue ma Israel kuery ikuai. Mba'eta aipoe'i okuapy:
"Orekãgue ma ipirupa ma, ha'e vy roarõ rokuapya voi opa ma. Noĩvei ma
orerekovea", he'i okuapy.
12 Ha'e nunga rupi ndeayvu ke. Aipo're ha'e kuery pe: " SENHOR Nhanderuete
ma po rami ijayvu: Ne'exa xevygua kuery, aipe'apa ju 'rã penderupa penhono
porãague, ha'e rami vy roguenoẽmba ju 'rã ha'e gui, Israel yvy re rogueru aguã.
13 Ha'e ramo xevygua kuery, penderupa gui roguenoẽmba ma ramo
peikuaa 'rã xee ae SENHOR aikoa.
14 Ha'e gui ma pendere amoĩ 'rã Xenhe'ẽ, ha'e gui peikove ju 'rã. Rogueru
'rã pendeyvy re ae pendekuai aguã. Ha'e ramo peikuaa 'rã xee SENHOR ae
ha'e rami aguã re xeayvu ha'e ajapo ete guive", he'i SENHOR.

Judá ha'e Israel kuery reve peteĩ'i regua ju ikuai aguã re ijayvuague

15 Ha'e gui SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i xevy:
16 — Ndee ava ra'y, ejou ke peteĩ yvyra'i, ha'e va'e re embopara po
rami: Judá kuery regua, ha'e gui ha'e kuery reve Israel kuery onhemoirũ
va'ekue regua guive. Ha'e gui ma amboae yvyra'i ju ejopy vy ha'e va'e re
embopara: José ha'e Efraim regua, ha'e gui ha'e kuery reve Israel kuery
onhemoirũ va'ekue regua guive.
17 Ha'e gui emboje'a mokoĩve, peteĩ'i yvyra rami ndepo py rereko aguã.
18 Ha'e gui ma neretarã kuery oporandu 'rã ndevy. Ha'e vy aipoe'i 'rã:
"Emombe'u ke orevy mba'erã he'ia pa nami rejapo va'e?" he'i 'rã okuapy.
19 Ha'e ramo ndee aipo're 'rã ha'e kuery pe: "Po rami SENHOR
Nhanderuete ijayvu: Ne'exa, xee ajopy 'rã José regua yvyra'i Efraim po py
oĩ va'ekue, ha'e gui ha'e kuery reve Israel kuery onhemoirũ va'ekue regua
guive. Ha'e gui ha'e va'e ma amboje'a 'rã yvyra'i Judá regua reve, peteĩ'i
yvyra rami areko aguã, mba'eta peteĩ'i 'rã ojeapo xepo py", 're.
20 Ha'e kuery renonde ndeayvu reve ndepo py rereko 'rã mokoĩve yvyra'i
ipara oĩa va'e.
21 — Ha'e gui aipo're 'rã ha'e kuery pe: Po rami SENHOR Nhanderuete
ijayvu: Ne'exa, xee anoẽmba 'rã Israel kuery yvy regua kuery mbyte ha'e

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kuery ooague gui, opa rupi gui 'rã amboatypa. Ha'e rami vy arupa ju 'rã
ijyvy re ae.
22 Ha'e vy ha'e va'e yvy re ajapo 'rã peteĩ'i regua ikuai aguã, Israel regua
yvyty re. Peteĩ'i 'rã oĩ avi ha'e kuery ha'e javi ruvixaverã. Mokoĩ regua
ve'ỹ ma 'rã ikuai. Raka'eve rã teĩ ndoja'ovei 'rã mokoĩ reguarã.
23 Nonhemongy'avei 'rã guive ta'angaa oguereko va'ekue py rive, neĩ
ojeguarupy ha'e teko vai rupi ikuaia py ma voi. Mba'eta araa jepepa 'rã
xegui ojepe'aa rupi ojejavyague gui, ha'e gui aiky'a'opa ju 'rã. Ha'e rami
vy ikuai 'rã xevygua kuery, ha'e rã xee aiko 'rã Tuuete.
24 — Ha'e kuery re xerembiguai Davi ae 'rã opena. Peteĩ'i 'rã oiko ha'e
kuery re opena va'e. Ha'e ramo xee aipotaa rami anho 'rã ikuai, omoĩ
porã 'rã okuapy xeayvu ojapo ete aguã.
25 Ha'e kuery ikuai 'rã yvy xerembiguai Jacó pe ame'ẽague re, tamoĩ
kuery ikuaiague re ae. Ha'e py ae 'rã hekoa, ta'y kuery ha'e hamymino
kuery voi, raka'eve rã peve. Huvixaverã ma xerembiguai Davi ae 'rã oiko
raka'e rã peve guarã.
26 Ha'e kuery pe ajapo 'rã xereve ikuai porã aguã regua raka'e rã peve
guarã. Amoingo porã, amboetave 'rã guive. Ha'e kuery mbyte amoĩ 'rã
xevygua oo iky'a e'ỹ va'e raka'e rã peve guarã.
27 Ha'e kuery mbyte ae 'rã oĩ xembojerovia aty. Xee aiko 'rã Tuuete, ha'e rã
ha'e kuery ma ikuai 'rã xevygua.[b]
28 Yvy regua kuery voi oikuaa 'rã okuapy xee SENHOR ae Israel kuery ky'a'oa
aikoa, ha'e kuery mbyte xevygua oo iky'a e'ỹ va'e oĩ ramo raka'eve rã peve.

Huvixa Gogue rovai ijayvuague

38 1 Ha'e gui ma SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i xevy:
2 — Ava ra'y, ema'ẽ Magogue pygua huvixa Gogue oĩa katy.
Ha'e va'e ma Rôs, Meseque ha'e Tubal pygua kuery re opena va'e.[c]
Ndeayvu ke hovai,
3 ha'e vy aipo're: SENHOR Nhanderuete po rami ijayvu: Ndee Gogue, Rôs,
Meseque ha'e Tubal pygua kuery ruvixa reiko va'e, xee ma nderovai aiko.
4 Xee rojapo 'rã rejere aguã rami. Ndejuru py pinda amoĩ reve rogueraa
'rã mombyry, nexondaro kuery ha'e javi reve. Kavaju ha'e hi'árygua kuery
hembiporupa va'e meme, heta 'rã oje'oi hu'y jokoa ha'e imo'ãa tuvixa va'e
reve, opo py kyxe reve guive.
5 Ha'e kuery irũrã oje'oi avi 'rã Pérsia, Etiópia ha'e Pute pygua kuery, hu'y
jokoa ha'e ngora ratã revegua meme.
6 Oje'oi avi 'rã Gômer pygua oxondaro kuery ha'e javi reve, ha'e kuaray
ijapu'a'ia katy gui jogueru 'rã Togarma pygua oxondaro kuery ha'e javi
reve. Heta ete 'rã oje'oi nderupive.

---

b 37.27 2 Coríntios 6.16 **c 38.1–39.16** Apocalipse 20.8-9

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7— Ha'e nunga rupi Gogue, eiko katu ke. Epu'ã ke nderupivegua kuery
ha'e javi reve, ha'e vy epena ha'e kuery re.
8 Mba'eta hare ma rire roenoĩ 'rã. Ma'etỹa opaa py ma reo 'rã peteĩ yvy
kyxe gui ndokyjeaveia katy. Ha'e va'e kuery ma yvy regua ikuaiague
gui ono'õmba 'rã jogueruvy Israel regua yvyty hare ma ivaipa va'ekue
áry. Ha'e kuery ma yvy regua kuery mbyte gui oipe'aa heruvy rire ikuai
porãmba ju 'rã mba'eve gui okyje rei e'ỹ re.
9 Ha'e gui ma ha'e kuery rovai peju 'rã yvytu atã rami. Peju 'rã arai yvy
ojao'ipa va'e rami, nexondaro kuery ha'e mbovy e'ỹ regua nderupive ou
va'e reve.
10— Po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete: Ha'e va'e ára ma ndepy'a re
remoĩ 'rã mba'emo vai rejapo aguã.
11 Ha'e vy aipo're 'rã: "Aa 'rã peteĩ yvy tekoa ikora e'ỹ va'e re apu'ã aguã,
aa 'rã opytu'u rei va'e kuery rovai. Ha'e kuery ma ikuai porã rei tekoa
ikora e'ỹ va'e rupi, okẽ neĩ okẽ jokoa noĩa rupi", 're 'rã.
12 Ha'e rami vy reo 'rã imba'e rei-rei reipe'a aguã, mba'emo reraapa ha'e
ha'e kuery rovai ndepo reupi aguã, mba'eta yvy oeja pyre py ha'e kuery
hekoa 'rã yvy regua mbyte gui ono'õ jogueruvy rire. Ha'e kuery ma
guymba ha'e omba'e rei-rei oguerekopa, ha'e yvy mbyte py ikuai va'e.
13 Ndevy pe Sabá ha'e Dedã pygua kuery oporandu 'rã okuapy, Társis
tetã py mba'emo vendea ha'e huvixa mba'emo pe'aaty kuery voi. Ha'e vy
aipoe'i 'rã okuapy ndevy: "Nhomba'e rei-rei peraa aguã pa peju? Mba'emo
peipe'a aguã pa nderupivegua kuery remboatypa? Peipe'a ta pa prata ha'e
ouro, peraa ta pa mymba kuery ha'e mba'e rei-rei? Peipe'apa ete 'rã teve?"
he'i 'rã okuapy.

Israel yvy re Gogue kuery ou aguã re ijayvuague

14— Ha'e gui ava ra'y, ndeayvu ke Gogue pe, ha'e vy aipo're: Po rami
ijayvu SENHOR Nhanderuete: Ha'e va'e ára xevygua Israel kuery ikuai
porã jave ndee Gogue nda'u ndereikuaai 'rã ri ndere oiko va'erã?
15 Mba'eta kuaray ijapu'a'ia katy nderekoa gui reju 'rã mbovy e'ỹ regua
reve. Kavaju árygua meme 'rã peju, xondaro kuery heta rei ha'e imbaraete
va'e meme reve.
16 Ha'e vy peju 'rã xevygua kuery Israel regua rovai, arai yvy ojao'ipa
va'e rami avi. Opaa ára rogueru 'rã xeyvy rovai guarã pavẽ regua xekuaa
aguã, mba'eta ha'e kuery oexaa py aexa uka 'rã iky'a e'ỹ va'e aikoa, ndee
Gogue re mba'emo ajapoa py.
17 Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:
— Nderekorã re yma ma voi xeayvu va'ekue, xeremimbo'e kuery Israel
regua profeta ikuai va'e rupi, mba'eta ha'e kuery mbovy e'ỹ rei ma'etỹ re
ijayvu va'ekue xevygua kuery rovai guarã xee rogueru aguã re — he'i.
18 SENHOR Nhanderuete aipoe'ive ju:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Ha'e va'e ára Israel yvy re Gogue ou ramo aexa uka ete 'rã xepoxya.
19 Mba'eta xee nda'evei ete ha'e xepoxya hendy va'e rupi aipoa'e: Ha'e va'e
ára amboryryipa 'rã Israel yvy jave rupi.
20 Ha'e ramia gui xerenonde oryryipa 'rã pira ye'ẽ rupigua, guyra yva
regua, mymba yvy regua, yvy rupi otyryry va'e, ha'e avakue yvy re ikuai
va'e ha'e javi. Yvyty ikuai va'e ho'apa 'rã yvy'ã guy katy, itaova ha'ypa 'rã,
ha'e tetã kora ikuai va'ekue voi ho'apa 'rã yvy py.
21 SENHOR Nhanderuete aipoe'i:
— Ha'e gui Gogue kuery rovai ambou 'rã kyxe, yvyty re ha'e kuery
ikuaia rupi. Ha'e ramo peteĩ-teĩ okyxe oiporu 'rã oirũ kuery rovai ae.
22 Mba'eta ambopaga 'rã mba'eaxy ha'e huguy moẽarã py. Hi'áry ambou
'rã oky ja'ea, amandau tuvixa va'e ha'e tata enxofre revegua. Ha'e nunga
ho'a 'rã ixondaro kuery ha'e hexevegua yvy regua kuery heta ikuai va'e
áry.
23 Ha'e rami vy xee anhemboyvate 'rã, aexa uka 'rã guive iky'a e'ỹ va'e
aikoa. Pavẽ regua oexaa py 'rã ajekuaa uka. Ha'e ramo pavẽ 'rã oikuaa
xee ae SENHOR aikoa.

Gogue kuery oitypaa aguã re ijayvuague

39 1 — Ha'e nunga rupi ndee ava ra'y, ndeayvuve ju Gogue rovai. Ha'e
vy aipo're: Po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete: Ne'exa Gogue,
xee aiko nderovai, Rôs, Meseque ha'e Tubal pygua ruvixa reiko va'e.
2 Xee rojapo 'rã rejere aguã rami, kuaray ijapu'a'ia katy gui roguenoẽ 'rã
heruvy Israel regua yvyty ikuai va'e re.
3 Ha'e gui nderapa aipe'a 'rã ndeaxua gui, ha'e hu'y ma aitypa 'rã reiporu
kuaa regua gui.
4 Ha'e ramo re'a 'rã Israel regua yvyty re nexondaro kuery ha'e yvy regua
kuery nderupive ou va'ekue ha'e javi reve. Ha'e ramo romboaxapa 'rã opa
marãgua guyra ha'e mymba yvy regua pe pende'u aguã.
5 Pe'a 'rã nhuũndy rupi rive, ha'e rami aguã re xeayvu rire — he'i SENHOR
Nhanderuete.
6 — Amboja 'rã tata Magogue yvy re ha'e ye'ẽ yvýry okyje e'ỹ re ikuai
va'ekue re. Ha'e ramo oikuaa pavẽ 'rã xee ae SENHOR aikoa.
7 Xevygua Israel kuery mbyte rupi aikuaa uka 'rã xerery iky'a e'ỹ va'e,
namongy'a ukavei ma 'rã guive. Ha'e ramo yvy regua kuery oikuaapa 'rã
Israel kuery mbyte rupi xee SENHOR iky'a e'ỹ va'e aikoa.
8 Ne'exa, ha'e nunga ou ma oiny, oiko ta ma. Kova'e ára re ae xeayvuague
— he'i SENHOR Nhanderuete.
9 — Ha'e gui ma Israel regua tetã pygua kuery oẽmba jogueruvy vy
oapypa 'rã ngovaigua kuery rembiporukue: hu'y jokoa, imo'ãa tuvixa va'e,
guyrapa, hu'y, yvyra raimbe ha'e hu'y guaxu. Sete ma'etỹ peve 'rã ogueraa
ha'e nunga ha'e javi oapypa aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Ha'e va'e jave ma ndoguerui 'rã yxakã mba'ety gui neĩ ka'aguy gui,
mba'eta tembiporukue gui ae 'rã ojapo tata. Ha'e rami vy ogueraapa ju 'rã
mba'emo reraa are kuery mba'ekue, oipe'apa ju 'rã mba'emo pe'aare kuery
mba'ekue — he'i SENHOR Nhanderuete.

Gogue pegua xondaro kuery re'õgue ojatypaa ague

11 — Ha'e va'e ára Gogue kuery pe ame'ẽ 'rã Israel yvy re he'õgue ruparã
rive, yvyugua ye'ẽ regua kuaray oua katy oguataaty rupi. Ha'e py ma
ojatya 'rã Gogue ixondaro kuery ha'e javi reve. Ha'e rami rire omboerya
'rã yvyugua Gogue kuery ikuaia.
12 Sete jaxy peve 'rã Israel kuery ojaty he'õgue, oyvy oiky'a'opa ju aguã.
13 Ha'e va'e yvy regua kuery ha'e javi 'rã ojaty. Ha'e kuery ima'endu'a riae
'rã xee anhemboyvatea ára re — he'i SENHOR Nhanderuete.
14 — Ha'e gui oiporavoa 'rã avakue yvy jave rupi oiko-oiko tema va'erã,
oeka vy amboae guigua re'õgue ojaty pyrã, yvy oiky'a'opa ju aguã. Sete
jaxy rire mae ma omboypy 'rã te'õgue oeka aguã.
15 Ha'e kuery ma yvy jave rupi oiko-oiko temaa rupi ava kãgue oexa
nhavõ omarka 'rã ijyvýry rupi, ha'e gui ijatyarã ju ou vy ojaty aguã
yvyugua Gogue kuery ikuaia py.
16 Ha'e va'e tetã voi omboery 'rã Gogue kuery ikuaia. Ha'e rami vy 'rã
oiky'a'opa ju oyvy.

SENHOR peguarã ojukapaa aguã re ijayvuague

17 — Ha'e gui ndee ava ra'y, endu ke. Po rami SENHOR Penderuete
ijayvu. Aipo're 'rã guyra ikuai va'e ha'e mymba ka'aguy regua pe:
Peno'õmba pejogueruvy, opa rupi gui peju ajuka uka va'ekue pe'upa aguã.
Pendevy pe areko katu, Israel regua yvyty ikuai va'e rupi ajuka uka reta.
Ha'e ramo pe'u 'rã xo'o ha'e pey'u 'rã tuguy.
18 Mba'eta pe'u 'rã ipo'akapa va'e ro'okue, ha'e pey'u 'rã yvy regua
yvatekueve ruguy, vexa'i ava ha'e ta'y'i, kavara ha'e vaka ra'y Basã yvy re
omongyra pyre ro'okue ramigua.
19 Xee ajuka uka va'ekue, pendevy pe areko katu va'ekue gui pe'u 'rã
ikyrakue penevyatãmba peve, ha'e pey'u 'rã huguy peka'upa peve.
20 Ngaru ajapoa py pe'u 'rã pekuapy kavaju ha'e ija kuery, ipy'a guaxukueve
ha'e joe opu'ãa rupigua ro'okue — he'i SENHOR Nhanderuete.[d]
21 — Ha'e rami vy aexa uka 'rã xerexakãa yvy regua kuery mbyte, ha'e
ramo pavẽ regua 'rã oexa xee aikuaa pota rã, ha'e kuery áry xepo aupi
ramo.
22 Ha'e va'e ára guive ma Israel kuery oikuaa 'rã xee ae SENHOR Tuuete
aikoa.

---

d 39.17-20 Apocalipse 19.17-21

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Yvy regua kuery voi oikuaa 'rã okuapy Israel kuery ojejavyague py ae
escravo-rã ogueraapaague, mba'eta xere ndojeroviai rã ha'e kuery gui
amo'ã va'ekue xerova. Hovaigua kuery po py amboaxapa ramo ojukapa
kyxe py.
24 Ha'e kuery onhemongy'apa rei ha'e heko vai reia py ae areko ha'e rami,
xerova amo'ã reve.
25 Ha'e nunga rupi po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete:
— Ha'e rami teĩ aỹ ma ambopyau ju 'rã Jacó kuery ikuaia, amboaxypa
ju 'rã Israel kuery, xerery iky'a e'ỹ va'e amboete uka ju vy.
26 Ha'e gui oyvy re ae ju ikuaia py imondyiarã ndoikoi ramo ha'e kuery
hexaraipa 'rã oxĩmbaague ha'e xere ojerovia e'ỹa rupi naxenhe'ẽ rendui
okuapyague re.
27 Mba'eta arupa ju 'rã yvy regua kuery ikuaia mbyte rupi gui, amboatypa
ju 'rã heruvy hovaigua kuery yvy gui. Ha'e rami vy ha'e javi regua oexaa
py xee aexa uka 'rã iky'a e'ỹ va'e aikoa, ha'e kuery mbyte.
28 Ha'e ramo ha'e kuery oikuaa 'rã xee ae SENHOR Tuuete aikoa, oexa vy
yvy regua ikuaia rupi araa uka rã, ha'e gui oyvy katy ju amono'õ ukapa
heruvy rã guive, ha'e kuery va'e regua neĩ peteĩve aeja e'ỹ re.
29 Ha'e kuery pe xee ndajexa uka ve'ỹi ma 'rã. Ha'e rami 'rãgue py Israel
kuery áry ambou 'rã Xenhe'ẽ — he'i SENHOR Nhanderuete.

Templo pyau oexaague

40 1 Ha'e gui vinte e cinco ma'etỹ re ma amboae yvy re orereraapaa
rire, ma'etỹ ypy'i jaxya ha'e dez araa py, catorze ma'etỹ re ma
Jerusalém tetã oipe'aa rire, ha'e va'e ára py ae xere SENHOR opo omoĩ vy
xereraa ha'e katy.
2 Mba'emo xevy oexa ukaa rupi Nhanderuete xereraa Israel yvy katy. Ha'e
vy xemopu'ã imo'amy peteĩ yvyty yvateve va'e áry. Ha'e va'e re ma kuaray
puku-a katy ojekuaa oo guaxu tetã regua.[e]
3 Ha'e katy ae ju xereraa rã oĩ peteĩ ava overa va'e rami hexakãmba va'e.
Ha'e va'e ma oo kora rokẽ py hi'aĩ, ha'e opo py oguereko ixã ipo'i'i va'e,
ha'e gui peteĩ yvyra'i mba'emo a'ãarã.[f]
4 Ha'e gui ava va'e aipoe'i xevy:
— Ava ra'y, exa mba'emo nderexa py, ha'e endu ndeapyxa py. Ha'e rami
vy ndepy'a re emoĩmba ke aexa uka ta va'e, mba'eta ha'e rami aguã ae
ndererua apy peve. Ha'e gui ma Israel kuery pe ju emombe'u rexa va'ekue
ha'e javi — he'i.
5 Ha'e gui aexa oo roka ha'e javi rupi peteĩ kora ojere oiny va'e. Ava va'e
opo py yvyra'i mba'emo a'ãarã oguereko va'e ma mboapy metros ipuku-a,
mba'eta mba'emo nhaa'ãaty ipukuve'i. Ha'e gui ma ha'e va'e py oa'ã oiny

---

e 40.1-2 Apocalipse 21.10 **f 40.3** Apocalipse 11.1

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ikora. Ha'e rã ikora po guaxua ma peteĩ yvyra, ha'e rã yvatea voi peteĩ
yvyra avi.
6 Ha'e gui ma okẽ kuaray oua katy oĩ va'e py ju ovaẽ vy ojeupi ovy pyrõa
oĩ va'e rupi. Ha'e vy okẽ oĩ va'e oa'ã rã peteĩ yvyra ipya, ha'e amboae voi
ha'e rami ae avi peteĩ yvyra ipya va'e.
7 Ha'e gui opy ja'o'i ikuai va'e ma peteĩ yvyra ipuku-a ha'e peteĩ yvyra ipya
joo rami meme. Ha'e rã opy ja'o'i mboae gui ma mboapy metros. Ha'e rã
okẽ oguy puku regua pya ma peteĩ yvyra.
8 Ha'e gui oguy puku okẽ opy katy oĩ va'e regua oa'ã avi rã peteĩ yvyra
ipya.
9 Okẽ rexei opy ja'o'i oĩ va'e oa'ã avi rã irundy metros ipya, ha'e rã ijyta po
guaxua ma peteĩ metro meme. Oguy puku ma opy guive okẽ peve oo.
10 Ha'e gui okẽ kuaray oikea katy oĩ va'e jova-jovai rupi ikuai mboapy opy
ja'o'i joo rami meme tuvixa va'e. Ijyta jovaive rupi ikuai va'e voi joo rami
meme tuvixa va'e.
11 Ha'e gui oa'ãve ju okẽ oikeaty. Ha'e va'e pya ma cinco metros, ha'e rã
ipuku-a seis metros raxa'i.
12 Ha'e gui opy ja'o'i ikuai va'e renonde rupi ma meio metro va'e meme.
Peteĩ-teĩ opy ja'o'i ma mboapy metros ipya ha'e ipuku-a.
13 Ha'e gui opy ja'o'i rokẽ ikuai va'e ma joexei'i meme. Oa'ã rã peteĩ opy
ja'o'i rokẽ guive amboae oĩa peve ma doze metros raxa'i ipya.
14 Oo yta ikuaia peve oa'ã rã trinta metros. Opy ja'o mbyte pygua ma oo
yta okẽ yvýry hi'aĩ va'e peve ovaẽ ovy.
15 Okẽ oka katygua guive opy oguy puku oĩ va'e peve ma vinte e cinco
metros oĩ.
16 Ikuai avi janela yvyra po'i'i reve oo mbotya re yvate rupi, opy ja'o'i
ikuai va'e ha'e opy ja'o okẽ rexei oĩ va'e mbotya jerea rupi. Ha'e va'e re ma
pindo ra'angaa hiny.
17 Ha'e gui ma oka oĩ va'e py ju xereraa. Ha'e va'e yvýry oĩ opy ja'o'i,
ha'e oka ha'e javi rupi ita itui pyrõarã. Ha'e va'e rexei rupi ikuai avi trinta
opy ja'o'i.
18 Ha'e va'e pyrõa ma okẽ ikuai va'e rupi peve itui, pyrõa yvyĩve'i va'e itui.
19 Ha'e gui ipya ju oa'ã okẽ yvyĩve va'e guive opy ja'o mbyte pygua peve,
kuaray oua katy ha'e ijapu'a'ia katy rupi ma cinqüenta metros meme.
20 Ha'e gui okẽ kuaray ijapu'a'ia katy oĩ va'e, oka katy oĩ va'e ma oa'ã avi
ipuku-a ha'e ipya.
21 Jovaive re mboapy opy ja'o'i ikuai va'e ma jypygua rami tuvixa va'e,
ijyta voi. Ha'e okẽ rexei opy ja'o oĩ va'e ma jypygua rami avi tuvixa va'e.
Ipuku-a ma vinte e cinco metros, ha'e rã ipya ma doze raxa'i.
22 Ha'e gui janela ikuai va'e, oguy puku ha'e pindo ra'angaa ojapo pyre
ma kuaray oua katy okẽ oĩ va'e regua rami tuvixa va'e. Okẽ rexei ma sete
pyrõa oĩ, opy ja'o voi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Ha'e gui opy ja'o mbyte pygua rokẽ ma okẽ kuaray ijapu'a'ia katy ha'e
kuaray oua katygua rexei'i oĩ. Mokoĩve okẽ mbyte rupi oa'ã rã cinqüenta
metros.
24 Ha'e gui kuaray puku-a katy ju xereraa. Ha'e py ma aexa peteĩ okẽ
kuaray puku-a katy oĩ va'e. Ha'e va'e yta ha'e oguy puku oa'ã rã ha'ekue
rami ae tuvixa.
25 Opy ja'o ikuai va'e jerea rupi ikuai avi janela, janela aexa ypy va'ekue
ramigua. Opy ja'o puku-a ma vinte e cinco metros, ha'e rã ipya ma doze
raxa'i.
26 Okẽ rexei oĩ sete pyrõa, ha'e henonde ma oguy puku oĩ. Ijyta jovaive re
hi'aĩ va'e re hiny pindo ra'angaa.
27 Ha'e gui kuaray puku-a katy oĩ avi peteĩ okẽ opy ja'o mbyte pygua re.
Ha'e ramo kuaray puku-a katy rupi oa'ã rã cinqüenta metros peteĩ okẽ
guive amboae peve.
28 Ha'e gui ma okẽ kuaray puku-a katy oĩ va'e rupi xereraa ju opy ja'o
mbyte pygua py. Okẽ kuaray puku-a katy oĩ va'e oa'ã rã ha'ekue rami ae
tuvixa va'e.
29 Ha'e gui opy ja'o'i, ijyta ha'e oguy puku ikuai va'e ma jypygua reve joo
rami meme tuvixa avi. Oka jerea rupi ikuai avi janela. Oka puku-a ma
vinte e cinco metros, ha'e rã ipya ma doze raxa'i.
30 Ijyvýry rupi oĩ oguy puku. Ipuku-a ma doze metros raxa'i, ha'e rã ipya
ma mokoĩ raxa'i.
31 Oguy puku oĩ va'e ma opy ja'o mbyte pygua katy oo, oka katy. Ijyta re
hiny pindo ra'angaa, ha'e rã pyrõa oito oĩ va'e.
32 Ha'e gui ma kuaray oua katy ju xereraa opy ja'o mbyte pygua py. Ha'e
py ma okẽ oa'ã rã ha'ekue rami ae tuvixa va'e.
33 Opy ja'o'i, ijyta ha'e oguy puku ikuai va'e voi ha'ekue rami ae ju tuvixa.
Oka jerea rupi ikuai avi janela. Oguy puku-a ma vinte e cinco metros,
ha'e rã ipya ma doze raxa'i.
34 Oguy puku ma opy ja'o mbyte pygua katy oo, oka katy ae. Ijyta jovaive
re hiny pindo ra'angaa. Okẽ rexei pyrõa oito oĩ va'e.
35 Ha'e gui ma okẽ kuaray ijapu'a'ia katy oĩ va'e katy ju xereraa vy oa'ã
avi ha'e py. Ha'e rã ha'ekue rami ae tuvixa.
36 Opy ja'o'i, ijyta ha'e oguy puku, ha'e gui ojerea rupi janela ikuai va'e oa'ã
avi rã oguy puku-a ma vinte e cinco metros, ha'e rã ipya ma doze raxa'i.
37 Ijyta ikuai va'e ma opy ja'o mbyte pygua katy opyta. Ijyta jovaive re
hiny pindo ra'angaa. Okẽ rexei pyrõa oito oĩ va'e.
38 Ha'e va'e regua opy ja'o'i ha'e oikeaty ma oka py ijyta ikuai va'e rexei'i
opyta, mymba oapy reve ome'ẽ mbyrã ojoiaty oĩa py ae.
39 Okẽ rexei oguy puku oĩ va'e jovaive re ma mokoĩ mesa oĩ. Ha'e va'e áry
ma ojukaa 'rã mymba kuery, oapy vy ome'ẽ mbyrã, ha'e gui jejavya regua
ha'e mba'emo omboekovia aguã regua ome'ẽ mbyrã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

40 Ha'e gui kuaray ijapu'a'ia katy okẽ oĩ va'e rexei ma mokoĩ mesa oĩ,
oikeaty rexei pyrõa oĩ va'e yvýry. Okẽ rexei oka oĩ va'e rovai re ma mokoĩ
ju mesa oĩ.
41 Ha'e rami vy jovaive re ma irundy mesa ikuai. Okẽ rexei ma ha'e javi
vy oito mesa ikuai mymba kuery ojuka vy onhono aty.
42 Irundy mesa mymba kuery oapy reve ome'ẽ mbyrã ojukaaty ma itape
gui ojapo pyre. Ipuku-a ha'e ipya ma meio metro raxa'i, ha'e rã yvatea ma
meio metro ete'i. Ha'e va'e áry omoĩa 'rã kyxe mymba oapy reve ome'ẽ
mbyrã ojuka aguã.
43 Oo mbotya jerea rupi ikuai ty'aĩ peteĩ po ipuku va'e. Ha'e rã mesa áry
ma omoĩa 'rã xo'o ome'ẽ mbyrã.
44 Ha'e gui okẽ opyve katy oĩ va'e rovai mokoĩ opy ja'o'i opyta oporai
va'e ikuai atyrã, opy ja'o mbyte pygua py. Peteĩ ma kuaray ijapu'a'ia katy
okẽ oĩ va'e rexei, ha'e rã amboe ma okẽ kuaray puku-a katy oĩ va'e rexei.
45 Ha'e gui ava va'e aipoe'i xevy:
— Kova'e opy ja'o'i kuaray puku-a katy ojepe'a va'e ma templo rarõa
sacerdote kuery pegua.
46 Ha'e rã opy ja'o'i kuaray ijapu'a'ia katy ojepe'a va'e ma altar rarõa
sacerdote kuery pegua. Ha'e va'e kuery ma Zadoque ramymino ikuai, Levi
ramymino kuery regua SENHOR renonde rupi omba'eapo va'erã — he'i.
47 Ha'e gui opy ja'o mbyte pygua oa'ã rã ipuku-a ha'e ipya ma cinqüenta
metros meme. Ha'e rã altar ma templo rexei oĩ.
48 Ha'e gui ma templo rupi oguy puku oĩ va'e py ju xereraa vy oa'ã ijyta
ikuai va'e. Jovaive re ma mokoĩ metros raxa'i. Ha'e rã okẽ pya ma mokoĩ
metros rai'i jovaive re.
49 Ha'e rã oguy puku-a ma dez metros, ha'e rã ipya ma mboapy meme.
Pyrõa oĩ va'e rupi jaike. Okẽ yta ikuai va'e yvýry ma oo yta ikuai jovaive re.

41 1 Ha'e gui ma templo ropy ju xereraa vy oa'ã okẽ yta, mboapy
metros ipya va'e meme, ombojerovia aty pya rami ae.
2 Oikeaty pya ma cinco metros, ha'e rã ijyke jovaive pya ma mokoĩ metros
raxa'i meme. Oikea rupi oa'ã avi rã vinte metros, ha'e rã ipya ma dez.
3 Ha'e gui oike ma vy templo rokẽ yta ju oa'ã rã peteĩ metro ipo guaxua.
Oikea yvatea ma mboapy metros, ha'e rã ipya ma mboapy raxa'i.
4 Ipuku-a oa'ã avi rã dez metros, ha'e gui ipya ma dez avi templo renonde
rupi. Ha'e vy aipoe'i xevy:
— Kova'e ma henda iky'a e'ỹ ete va'e — he'i.
5 Ha'e gui ma templo mbotya po guaxua oa'ã rã mboapy metros. Ha'e
gui ijyke rupi opy ja'o'i ikuai va'e ma mokoĩ metros meme, templo jerea
ha'e javi rupi.
6 Ijerea rupi opy ja'o'i ikuai va'e ma mboapy henda rupi yvate ikuai. Peteĩ-
teĩ pyrõa re ma trinta ikuai. Templo mbotya jerea rupi oĩ opy ja'o'i pyrõa
yta rendarã, templo mbotya rupi omoĩa e'ỹ aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Ha'e gui opy ja'o'i yvateve ikuai va'e ma ipyve 'rã ovy yvyĩve rupigua
gui, templo mbotya jerea rupi ipo'i'ive ovya rami. Ha'e rami py templo
ropy ja'o'i ikuai va'e ma yvatevea rupi ipyve va'e 'rã. Ha'e gui opy rupi oĩ
peteĩ tape pyrõ-pyrõa'i yvy guive yvatevea katy peve nhaẽ aguã.
8 Ha'e gui templo yvýry rupi aexa pyrõa yvateve va'e. Ha'e va'e ma opy
ja'o'i ikuai va'e yta rendarã opyta. Yvatea ma peteĩ yvyra pukukue
mboapy metros va'e.
9 Ha'e rã opy ja'o'i ijerea rupi ikuai va'e mbotya oka katygua po guaxua
ma mokoĩ metros raxa'i. Ha'e gui templo ropy ja'o'i ikuai va'e guive
10 opy ja'o'i mboae ikuaia peve ma dez metros va'e ipya templo jerea ha'e
javi rupi.
11 Ha'e gui opy ja'o'i oikea ma oka katy opyta mokoĩ, kuaray ijapu'a'ia katy
ha'e ipuku-a katy. Opy ma mokoĩ metros raxa'i ijerea rupi.
12 Ha'e gui oĩ avi peteĩ oo ha'e ae'ia py, kuaray oikea katy. Ha'e va'e ma
trinta e cinco metros ipya va'e. Oo mbotya po guaxua ma mokoĩ metros
raxa'i ijerea rupi, ha'e rã ipuku-a ma quarenta e cinco metros.
13 Ha'e gui ma oa'ã templo. Ipuku-a ma cinqüenta metros, oka ha'e oo
mbotya reve joo rami ipuku cinqüenta metros meme.
14 Ha'e gui kuaray puku-a katy rupi templo mbotya ma cinqüenta metros
avi, oka puku-a rami avi, ijapy ikuai va'e mbyte.
15 Ha'e gui templo rovai oo ha'e ae'ia py oĩ va'e oa'ã rã cinqüenta metros
avi ipuku, jovaive re oguy ikuai va'e reve.
Templo ropy rupi ete ma ojao'ipaa, henda iky'a e'ỹ ete va'e ha'e opy ja'o
mbyte pygua jerea ha'e javi rupi voi.
16 Ha'e va'e mboapyve henda yvýry rupi ma janela ikuai, yvyra po'i'i reve.
Opy ha'e javi rupi ma oo mbotya ojao'ia yvyrape py, pyrõa guive janela
ikuaia peve. Ikuai avi janela mbotyarã.
17 Okẽ áry rupi ha'e templo jerea rupi ikuai mba'emo ra'angaa ojapo pyre,
oo mbotya ha'e javi rupi, opy katy ha'e oka katy voi,
18 anjo ipepo va'e ha'e pindo ra'angaa hiny. Pindo ra'angaa nhavõ ma
mokoĩ anjo ra'angaa mbyte oĩ. Ha'e rã anjo ma mokoĩ hova va'e meme.
19 Peteĩ hova ava rova ramigua ma oma'ẽ 'rã pindo ra'angaa oyke katy,
ha'e 'rã amboae guary ra'y rova ramigua ma pindo mboae katy 'rã oma'ẽ.
Ha'e rami tema ojapoa oo mbotya ha'e javi rupi.
20 Pyrõa guive okẽ áry peve ojapoa anjo ha'e pindo ra'angaa, templo
mbotya ha'e javi rupi.
21 Templo rokẽ ma ijapy irundy va'e. Henda iky'a e'ỹ ete va'e rokẽ ma ha'e
rami ae avi ojapoa.
22 Ha'e rã altar ma yvyrape gui ojapo pyre. Yvatea ma mokoĩ metros rai'i,
ha'e rã ipuku-a ma peteĩ'i. Ijapy, henda ha'e imbotya ma yvyra guigua
meme. Ha'e vy ava va'e aipoe'i xevy:
— Kova'e mesa ma SENHOR renonde 'rã oĩ — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Ha'e gui templo ha'e henda iky'a e'ỹ ete va'e rokẽ re ma mokoĩ ojepe'aa
oĩ.
24 Peteĩ-teĩ okẽrã ma mokoĩ yvyrape guigua ojapoa. Mokoĩve yvyrape ma
ojerea oĩ va'e meme.
25 Templo rokẽ re ma ojapoa avi anjo ipepo va'e ha'e pindo ra'angaa, oo
mbotya rupi ojapoague rami avi. Oĩ avi okẽ ao'iarã yvyra guigua, oguy
puku oka katy oĩ va'e re.
26 Ha'e gui oguy puku jovaive rupi, templo ropy ja'o'i ikuai va'e rupi
ha'e okẽ ao'ia rupi ikuai janela, yvyra ipo'i'i va'e ha'e pindo ra'angaa py
ombojegua pyre.

42 1 Ha'e va'e rire ma kuaray ijapu'a'ia katy oka oĩ va'e py ju ava va'e
xereraa, opy ja'o'i kuaray ijapu'a'ia katy ikuaia peve. Ha'e va'e opy
ja'o'i ma oo ha'e ae'ia py oĩ va'e rexei, kuaray ijapu'a'ia katy oo ojepe'a va'e
rexei.
2 Ha'e va'e oo kuaray ijapu'a'ia katy ojepe'a va'e ma cinqüenta metros
ipuku va'e, ha'e rã ipya ma vinte e cinco.
3 Ha'e py ma opy ja'o'i ikuai mboapy henda rupi yvatea py, oka dez metros
va'e renonde rupi, ha'e opy ja'o mbyte pygua pyrõa rexei.
4 Ha'e gui opy ja'o'i ikuaia rupi oĩ peteĩ oguy puku cinco metros ipya va'e
opy rexei'i, ha'e cinqüenta metros ipuku, opy katy rupi oo va'e. Opy ja'o'i
rokẽ ikuai va'e ma kuaray ijapu'a'ia katy meme ojepe'a.
5 Opy ja'o'i yvatevea py ikuai va'e ma ipo'ive'i va'e, mba'eta oguy puku oĩ
va'e ma opy katy oove iguyvea rupi ha'e mbyte rupi oĩ va'e gui.
6 Mba'eta ha'e va'e opy ja'o'i ma mboapy henda rupi yvate. Ijytarã ma noĩ,
opy ja'o mbyte pygua rami e'ỹ. Ha'e nunga rupi ae yvatevea py oĩ va'e ma
mbyte ha'e iguyve rupi oĩ va'e gui ipo'ive'i.
7 Ha'e gui opy ja'o'i ikuai va'e rexei'i oĩ oka kora. Ha'e va'e ma oka yvýry
rupi oĩ, opy ja'o'i rexei'i, vinte e cinco metros ipuku va'e.
8 Mba'eta opy ja'o'i oka katy ikuai va'e puku-a ma vinte e cinco metros ae.
Ha'e rã templo renonde rupi oka oĩ va'e ma cinqüenta metros va'e.
9 Ha'e va'e opy ja'o'i ma iguyve rupi 'rã oikea oĩ, oka katy gui 'rã oike
kuaray oua katy gui.
10 Ha'e gui kuaray oua katy oka oĩ va'e kora rupi ikuai avi opy ja'o'i, oo
ha'e ae'ia py oĩ va'e rexei'i.
11 Oĩ avi peteĩ oguy puku. Opy ja'o'i kuaray ijapu'a'ia katy ikuai va'e rami
ae avi ojapoa, ipuku-a ha'e ipya ma joo rami ae, oẽaty voi joo rami ae,
opa mba'e py joo rami ae. Oikeaty voi
12 opy ja'o'i kuaray puku-a katy hokẽ ikuai va'e rami ae avi, mba'eta oguy
puku kuaray oua katy oĩ va'e apy rupi gui 'rã oikea ha'e va'e opy ja'o'i py.
13 Ha'e gui ma ava va'e aipoe'i xevy:
— Kuaray ijapu'a'ia katy ha'e ipuku-a katy oka ha'e ae'ia py oĩ va'e
rexei opy ja'o'i ikuai va'e ma iky'a e'ỹ va'e meme, mba'eta ha'e va'e rupi

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

sacerdote kuery SENHOR renonde omba'eapo va'e okaru 'rã okuapy,
mba'emo iky'a e'ỹ va'e omoĩ porã aguã. Ha'e va'e ma mba'emo aju guigua
ome'ẽ mbyre, jejavya regua ha'e mba'emo omboekovia aguã regua ome'ẽ
mbyre. Ha'e nunga rupi ha'e va'e henda ma iky'a e'ỹ va'e.
14 Ha'e va'e py sacerdote kuery oike vy ma oo iky'a e'ỹ va'e gui noẽi 'rã
oka katy oao omba'eapoa py onhemondea oejapa e'ỹ re, iky'a e'ỹ va'e
ramo. Amboae regua ao py onhemonde ma vy 'rã oẽ heta va'e kuery
ikuaia katy — he'i.
15 Ha'e gui ava va'e templo oa'ãmba ma rire kuaray oua katy okẽ oĩ va'e
rupi ju xerenoẽ. Ha'e vy oka ju oa'ã ijyvýry rupi.
16 Kuaray oua katy rupi yvyra py oa'ã rã quinhentos yvyra pukukue.
17 Kuaray ijapu'a'ia katy rupi ju oa'ã rã quinhentos yvyra pukukue.
18 Kuaray ipuku-a katy rupi oa'ã rã quinhentos yvyra pukukue.
19 Ha'e gui kuaray oikea katy ju ojevy vy oa'ã rã quinhentos yvyra
pukukue avi.
20 Ha'e rami py irundy henda katy rupi oa'ãmba. Oka yvýry rupi kora oĩ
va'e ma quinhentos yvyra ipuku ha'e ipya, omboja'o aguã mba'emo iky'a
e'ỹ va'erã omboaxa pyre, ha'e omboaxa pyre'ỹ.

Templo ropy rupi SENHOR rexakãa omonyẽmbaague

43 1 Ha'e gui ma okẽ kuaray oua katy oĩ va'e py ju ava va'e xereraa.
2 Ha'e ramo ama'ẽ rã kuaray oua katy gui tape ou va'e rupi ou
jekuaa Israel kuery ruete rexakãa. Ijayvua ma heta yy revovo rami, ha'e
rã hexakãa ma yvy rupi omoexakãmba.
3 Aexa va'e ma jypy rã Jerusalém tetã ombovaipa aguã ou jave aexa
va'ekue ramigua, ha'e Quebar yakã yvýry aexa va'ekue rami avi. Ha'e
rami vy ajero'a, yvy re xerova amovaẽ peve.
4 Ha'e gui ma SENHOR rexakãa ma templo py oike kuaray oua katy okẽ oĩ
va'e rupi.
5 Ha'e gui Nhe'ẽ xereupi heravy opy ja'o mbyte pygua oĩ va'e katy. Ha'e
ramo aexa rã SENHOR rexakãa templo ropy rupi omonyẽmba.
6 Ha'e ramo peteĩ ayvu aendu templo mbyte gui onhendu va'e. Ha'e
ramo ava va'e opu'ã ho'amy xeyvýry, ha'e SENHOR aipoe'i xevy:
7 — Ava ra'y, kova'e henda ma xerenda apenaaty oĩa, apyrõ ainyaty
guive, Israel kuery mbyte rupi aiko riae aguã. Ha'e gui ma Israel kuery
nomongy'avei 'rã xerery iky'a e'ỹ va'e, neĩ huvixa kuery voi, mba'eta itavy reia
rupi neĩ ombojeroviaaty py nguvixa kuery re'õgue ojatya rupi ve'ỹ 'rã ikuai.
8 Mba'eta ha'e kuery ngoorã ojapo vy ngokẽ omboje'a va'ekue xevygua oo
rokẽ re rive, ijyta voi omboje'a va'ekue xero yta re, ha'e kuery ha'e xee aĩa
mbyte peteĩ oo mbotya rive oĩ aguã. Ha'e rami ojeguarupy anho ojapo
okuapy vy xerery omongy'apa rei va'ekue. Ha'e nunga rupi xee amomba
va'ekue xepoxya rupi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ha'e gui aỹ ma ha'e kuery tomombopa xea gui mombyry itavy reiague
ha'e nguvixa kuery re'õgue mboetea rupi ikuaiague. Ha'e rami rã ha'e
kuery mbyte rupi aiko riae 'rã.

Altar mba'emo oapy reve ome'ẽ atyrã re ijayvuague

10 — Ha'e gui ndee ava ra'y, Israel kuery pe exa uka ke kova'e templo,
gueko vaia gui oxĩmba aguã. Ha'e kuery ju templo ra'angaa aexa uka
va'ekue oa'ã vy toikuaa pota porã.
11 Ha'e gui xapy'a rei ha'e kuery gueko vaia ha'e javi gui oxĩmba ri ramo
ha'e kuery pe eikuaa ukapa kova'e oo mba'exa pa oĩa, mamo pa mba'emo
ikuaia, oẽaty ha'e oikeaty ikuai va'e, mba'emo ikuai va'e ha'e javi, ha'e
gui hexegua ayvu, aipota va'e ha'e lei oĩ va'e ha'e javi. Embopara ke ha'e
nunga ha'e javi ha'e kuery oexaa py, ayvu oĩ va'e ha'e lei aeja va'ekue re
oikuaa pota vy ojapopa ete aguã.
12 Po rami ma templo regua lei. Yvyty templo oĩa áry ha'e ijyvýry rupi ma
iky'a e'ỹ ete va'e meme 'rã. Ha'e rami ma lei templo regua.
13 — Po rami ma altar oa'ãague, mba'emo pea'ãaty raxa'i py. Ijyvýry rupi guarã
pejo'o 'rã meio metro ipy puku-a, ha'e ipya ma meio metro va'e avi 'rã. Ha'e rã
hembe ha'e javi rupi ma peteĩ po 'rã yvatea. Ha'e va'e opyta 'rã altar yvýry rupi.
14 Ha'e gui yvy guive iguy rupi ita ombojo'aa peve ma peteĩ metro. Ha'e rã
ipya ma meio metro. Ita kyrĩgueve'i ombojo'aa gui tuvixakueve ombojo'aa
peve ma mokoĩ metros. Ha'e rã ipya ma meio metro.
15 Tata rendarã oĩ va'e ma mokoĩ metros yvatea va'erã. Ha'e gui tata renda
áry ma omoĩ avi 'rã irundy hakua va'e.
16 Tata renda puku-a ha'e ipya ma seis metros meme, jovaive rupi ijapy
irundy va'erã.
17 Ita ombojo'aa puku-a ha'e ipya ma sete metros meme 'rã, ijapy irundyve
oĩa rupi. Ijyvýry rupi hemberã oĩ va'e ma peteĩ po pukukue. Altar yvýry
rupi ojo'oague ma meio metro ete'i 'rã. Ha'e gui kuaray oua katy 'rã oĩ
pyrõa yvate katy oo va'e.

Altar Nhanderuete pe omboaxaa aguã re ijayvuague

18 Ha'e gui SENHOR aipoe'i xevy:
— Ava ra'y, po rami SENHOR Penderuete ijayvu: Po rami pejapo va'erã
altar pemboaxaa ára, hi'áry mba'emo peapy reve peme'ẽ, ha'e hi'áry rupi
tuguy pemboayvi aguã.
19 Sacerdote kuery levita regua Zadoque ramymino ikuai va'e ma xea katy
onhemboja 'rã xevy pe mba'emo ojapo aguã. Ha'e kuery pe reme'ẽ 'rã peteĩ vaka
ra'y ha'e kuery ojejavyague regua ome'ẽ va'erã — he'i SENHOR Nhanderuete.
20 — Ha'e gui ma huguy reru vy altar áry 'rã remoĩ irundy hakua ikuai
va'e re, ita ombojo'aa irundyve apy re, ha'e gui hembe ojerea ha'e javi rupi
voi. Ha'e rami 'rã reiky'a'o altar pejejavyague rejao'i uka vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Ha'e gui jejavya regua vaka ra'y ome'ẽ mbyre ma oo iky'a e'ỹ va'e gui
mombyry'i 'rã reraa peteĩ henda oo oĩ va'e py oapya aguã.
22 Ha'e gui mokoĩ araa py ma reme'ẽ 'rã peteĩ kavara ava ivaikue rei e'ỹ
va'e jejavya regua. Ha'e gui altar peiky'a'o ju 'rã vaka ra'y py peiky'a'oague
rami ae.
23 Reiky'a'opa ma vy reme'ẽ 'rã peteĩ vaka ra'y ha'e peteĩ vexa'i ivaikue rei
e'ỹ va'e meme.
24 SENHOR renonde py ae 'rã reme'ẽ. Hi'áry ma sacerdote kuery juky omoĩ
vy ome'ẽ 'rã SENHOR pe oapy reve.
25 Ha'e gui sete ára re ma ko'ẽ nhavõ reru 'rã peteĩ kavara ava pejejavya
regua peme'ẽ va'erã. Peru avi 'rã peteĩ vaka ra'y ha'e peteĩ vexa'i ivaikue
rei e'ỹ va'e.
26 Sete ára re 'rã peiky'a'o altar pejejavya pejao'i uka vy. Ha'e rami py
pemboaxa 'rã xevy guarã.
27 Ha'e va'e ára ha'e nunga sacerdote kuery ojapopa ma vy oito araa guive
altar áry mba'emo ome'ẽ 'rã oapy reve, ha'e gui Nhanderuete reve peteĩ
rami ju ikuaia regua guive. Ha'e ramo xee roguerovy'a 'rã — he'i SENHOR
Nhanderuete.

Oo iky'a e'ỹ va'e rupi omba'eapo va'erã kuery omoĩ jevyague

44 1 Ha'e gui ma oo iky'a e'ỹ va'e rokẽ py ju ava va'e xereraa kuaray
oua katy, oka katy ojepe'a va'e py. Ha'e rami teĩ ha'e va'e okẽ
onhemboty ra'e.
2 Ha'e gui SENHOR aipoe'i xevy:
— Kova'e okẽ ma onhemboty ae 'rã oiny, ndojepe'aai 'rãe. Avave rei
ndoikeai 'rã ha'e rupi, ha'e rupi SENHOR Israel kuery ruete oike rire. Ha'e
rami rire onhemboty ae 'rã oiny.
3 Ha'e rã huvixave ma ha'e py oguapy 'rã SENHOR renonde okaru aguã,
huvixave ae vy. Okẽ regua oguy puku rupi 'rã oike ha'e oẽ ju 'rã ovy — he'i.
4 Ha'e gui ma kuaray ijapu'a'ia katy oo rokẽ oĩ va'e py ju ava va'e
xereraa. Ha'e py ma ama'ẽ rã SENHOR rexakãa omonyẽmba ra'e ixupegua
opy rupi. Ha'e ramo ajero'a yvy re xerova amovaẽ peve.
5 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i xevy:
— Ava ra'y, eikuaa pota porã ke. Exa nderexa py, ha'e endu ndeapyxa
py SENHOR pegua oo re xeayvu ramo, ha'e va'e regua lei ha'e javi re
guive. Eikuaa pota porã ke mava'e pa templo py oike aguã ha'evea re, ha'e
oo iky'a e'ỹ va'e py oike aguã nda'eveia re guive.
6 Ha'e gui ma aipo're Israel kuery naxenhe'ẽ rendui va'e pe: Po rami ijayvu
SENHOR Nhanderuete: Israel kuery, ha'eve ma pendekuai ojeguarupy
pejapoa rupi!
7 Mba'eta xevygua oo iky'a e'ỹ va'e py peroike va'ekue amboae regua
kuery, ngo'o py ha'e opy'a py opire omboi uka e'ỹ va'ekue. Ha'e rami vy

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pemongy'apa rei xevygua oo, xevy pe mbojape, mba'emo kyrakue ha'e
tuguy peme'ẽ teĩ. Opa marãgua ojeguarupy pejapo vy xereve guarã ajapo
va'ekue rupi e'ỹ pendekuai va'ekue.
8 Pendevy mba'emo iky'a e'ỹ va'e xevy omboaxa pyre regua ayvu aeja teĩ
ha'e va'e rupi e'ỹ pendekuai va'ekue. Ha'e rami 'rãgue py amboae regua
rive pemoĩ xevygua oo iky'a e'ỹ va'e re opena va'erã.
9 — Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu: Amboae regua Israel kuery
mbyte rupi ikuai va'e neĩ peteĩ ma voi ndoikevei 'rã xevygua oo iky'a e'ỹ
va'e py, opy'a py ha'e ngo'o py opire omboi uka va'e'ỹ vy.
10 Ha'e rã levita kuery ma xegui ojepe'apa va'ekue Israel kuery ha'eve'ỹ
rami ikuai vy ta'angaa re oje'oia rupi xegui mombyry ojepe'apa va'e reve.
Ha'e rire levita kuery re 'rã oĩ ojejavyague re opaga aguã.
11 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma ha'eve nho 'rã xevygua oo iky'a e'ỹ va'e rupi
omba'eapo aguã. Ha'e rami vy templo rokẽ rarõa rupi 'rã ikuai, opy rupi
voi. Ha'e kuery ojuka 'rã guive mymba oapy reve ome'ẽ va'erã heta va'e
kuery rekovia. Heta va'e kuery renonde 'rã ikuai mba'emo ojapoa py.
12 Mba'eta Israel kuery mba'emo ra'angaa ombojerovia va'e reve ha'e kuery
voi ombojerovia avi va'ekue, ha'e rami vy nhomonhepyxangaarã ikuai
va'ekue mba'emo vai ojapoa py. Ha'e nunga rupi xepo aupi reve aura ha'e
kuery re oĩ aguã gueko vaiague re opaga aguã — he'i SENHOR Nhanderuete.
13 — Ha'e rami vy sacerdote rami e'ỹ ha'e kuery nonhembojavei 'rã xere,
neĩ novaẽi 'rã guive peteĩve ma voi mba'emo xevygua iky'a e'ỹ va'e re.
Ha'e rami 'rãgue py ojee ae meme 'rã ogueraa ojeguarupy anho ojapoague
re oxĩmba aguã.
14 Ha'e rami teĩ xee amoĩ 'rã templo rarõarã, mba'emo apoa re opena aguã
guive.

Sacerdote kuery mba'emo ojapo aguã re ijayvuague

15 — Ha'e gui levita regua sacerdote kuery Zadoque ramymino ikuai
va'e, xegui Israel kuery ojepe'apa teĩ ha'e kuery ma xevygua oo iky'a
e'ỹ va'e regua ojapopa ete va'ekue. Ha'e rami rire ha'e kuery onhemboja
'rã xere, xevy pe omba'eapo aguã. Ha'e kuery ma xerenonde 'rã ikuai
mba'emo kyrakue ha'e tuguy ome'ẽ aguã — he'i SENHOR Nhanderuete.
16 — Ha'e kuery ma xevygua oo iky'a e'ỹ va'e py oike vy onhemboja 'rã
xe-mesa re, xevy pe omba'eapo ha'e ajapo uka va'ekue ojapopa aguã.
17 Ha'e rami avi opy ja'o mbyte pygua rokẽ rupi ha'e kuery oike vy ma ao
iporãve va'e py anho 'rã onhemonde. Vexa'i rague guigua ma ojee nomoĩ
'rã templo ropy rupi opy ja'o mbyte pygua py omba'eapo aguã.
18 Onheakã jokua 'rã ajukue iporãve va'e py, kaxõ iporãve va'e py 'rã
onhemonde guive. Nonheovãi 'rã imboy'aipaarã py.
19 Ha'e gui opy ja'o mbyte pygua gui ha'e kuery oẽ ju vy heta va'e
kuery ikuaia katy oka katy, ha'e vy omboipa 'rã ao omba'eapo aguã

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

onhemondeague, ha'e vy omoĩ porã ju 'rã opy ja'o'i iky'a e'ỹ va'e py. Ha'e
rami vy amboae ao py ju 'rã onhemonde, jypygua ao py heta va'e kuery
iky'a e'ỹ va'e rami rive opyta e'ỹ aguã.
20 Nonhopĩ 'rã o'a oakã regua, neĩ ndai'a vukui 'rã guive. Ha'evea rami
anho 'rã ojaya o'a.
21 Peteĩve sacerdote ndoy'ui 'rã vinho opy ja'o mbyte pygua py oike ta
jave.
22 Nomendai 'rã guive imeve'ỹ va'e re, neĩ opoi pyre re. Ha'e rami 'rãgue
py gua'yxyrã ogueraa 'rã Israel regua kunhataĩ'i, e'ỹ vy sacerdote
ra'yxykue'i.
23 Ha'e kuery ombo'e 'rã xevygua kuery mba'emo iky'a e'ỹ va'erã omboaxa
pyre ha'e omboaxa pyre'ỹ reve joo rami e'ỹa oikuaa aguã rami, ha'eve va'e
ha'e ha'eve'ỹ va'e guive.
24 Ha'e gui jojoko-jokoa ramo ha'e kuery oikuaa potaa rupi 'rã ikuai.
Xeguigua teko porã rupi anho 'rã oikuaa pota. Ha'e gui ngaru oiko nhavõ
py ojapo uka 'rã xeguigua lei ha'e xeayvu aeja va'ekue. Ojapo 'rã guive
xevygua sábado ára iky'a e'ỹ va'ea oikuaa pavẽ aguã rami.
25 Nonhembojai 'rã omanogue re onhemongy'a e'ỹ aguã. Nguu e'ỹ vy
oxy ae, gua'y, guajy, guyvy, gueindy imeve'ỹ va'e ae rã tema ha'eve
onhemongy'a aguã.
26 Ha'e gui ojeky'a'opa ma rire sete ára peve ranhe 'rã oarõ.
27 Ha'e gui mae ma toike ju henda iky'a e'ỹ va'e py omba'eapo aguã, opy
ja'o mbyte pygua py ae. Ha'e rami vy ome'ẽ 'rã jejavya regua — he'i
SENHOR Nhanderuete.

Ha'e va'e yvy omboja'oa aguã re ijayvuague

28 — Sacerdote kuery pe ma oĩ ae 'rã imba'erã, mba'eta xee ae aiko ha'e
kuery mba'e. Ha'e nunga rupi ha'e kuery pe napeme'ẽi 'rã ijyvyrã Israel
yvy re. Xee ae aiko ha'e kuery pegua.
29 Ha'e kuery ho'u 'rã mba'emo aju guigua ome'ẽ mbyre gui, jejavya regua
ha'e mba'emo rekovia regua guive. Israel kuery iky'a e'ỹ va'erã omboaxa
va'ekue ma ha'e kuery mba'e meme 'rã.
30 Ha'e rami vy sacerdote kuery mba'erã opyta 'rã mba'emo aju jypygua
ha'e mba'emo ome'ẽ mbyre gui iporãgueve ha'e javi. Sacerdote kuery
pe peme'ẽ avi 'rã jypygua trigo guigua, penderopy oĩ aguã penemoingo
porãarã.
31 Ha'e rã mymba omano rive va'ekue ma sacerdote kuery ndo'ui 'rã, neĩ
guyra e'ỹ vy mymba omondoropa va'ekue guive.

45 1 — Ha'e gui yvy ma xortea rami 'rã pemboja'o peteĩ-teĩ mba'erã
peikuaa aguã. Ha'e jave py ma SENHOR pe ranhe pemboaxa 'rã
peteĩ henda iky'a e'ỹ va'erã. Ha'e va'e puku-a ma doze quilômetros raxa'i
'rã, ha'e rã ipya ma dez 'rã. Ha'e javi rupi oĩ 'rã iky'a e'ỹ va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Ha'e rã oo iky'a e'ỹ va'e ma ipuku-a ha'e ipya joo rami, duzentos e
cinqüenta metros meme. Ijyvýry rupi oĩ 'rã yvy vinte e cinco metros ipya
va'e.
3 Ha'e va'e yvy iky'a e'ỹ va'e puku-a ma doze quilômetros raxa'i 'rã, ha'e
rã ipya ma cinco 'rã. Ha'e py ae 'rã oĩ oo iky'a e'ỹ va'e. Ha'e va'e henda ma
iky'a e'ỹ ete va'e.
4 Ha'e gui yvy iky'a e'ỹ va'e ma sacerdote kuery rekoarã itui, mba'eta oo
iky'a e'ỹ va'e re opena va'e, ha'e SENHOR re onhemboja 'rã omba'eapo
aguã. Ha'e va'e henda ma ha'e kuery pe peme'ẽ 'rã hoo ikuai aguã, oo
iky'a e'ỹ va'e oĩ aguã guive.
5 Ha'e rã levita kuery oo re opena va'e pe ma peme'ẽ avi 'rã yvy doze
quilômetros raxa'i ipuku-a, ha'e cinco ipya va'e, ha'e kuery rekoarã vinte
ikuai aguã.
6 Ha'e rã tetã yvýry rupi guarã ma peme'ẽ 'rã yvy dois quilômetros raxa'i
ipya, ha'e gui doze quilômetros raxa'i ipuku-a va'e. Ha'e rã tetã ma yvy
iky'a e'ỹ va'e rexei'i 'rã oĩ, Israel regua ha'e javi ikuai aguã.
7 Ha'e rã huvixave yvyrã ma yvy iky'a e'ỹ va'e ha'e tetã yvýry rupigua
jovaive re, kuaray oikea katy ha'e oua katy. Ipuku-a ma peteĩ regua yvy oĩ
va'e reve joo rami 'rã, kuaray oikea katy guive oua katy peve.
8 Ha'e va'e yvy ma huvixave mba'e 'rã itui Israel yvy re. Ha'e gui xevygua
yvatekueve ma nombojexavaivei 'rã xevygua kuery. Ha'e rami 'rãgue py
omboja'opa 'rã Israel kuery yvyrã, peteĩ-teĩ regua ikuaia rami vy.

Yvatekueve ikuai va'e pe ijayvuague

9 Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:
— Peẽ Israel kuery yvatekueve, ha'eve ma pejoguereko axy. Pejepe'a
pejojukaa ha'e penhombojexavaia gui, ha'e vy pejapo ha'evea ramigua
ha'e teko porã. Pekoreve eme ma xevygua kuery — he'i SENHOR
Nhanderuete.
10 — Ha'evea rami anho ke pepeja mba'emo, ajaka ha'e hy'akua ha'evea'i
rami meme 'rã guive peiporu.
11 Ha'e gui ajaka renyẽ ma oja guaxu reve joo rami 'rã. Ha'e rã peteĩ
ômer ma dez oja guaxu renyẽ, ha'e dez ajaka renyẽ 'rã oĩ. Ômer py ae 'rã
mba'emo pea'ã kuaa.
12 Ha'e gui peteĩ hatã'i va'e ma doze gramas 'rã ipoyi. Ha'e rã peteĩ hatã'i
va'e ovareve va'e ma sessenta hatã'i va'e mboae rami 'rã ipoyia.
13 — Po rami 'rã ma peru peme'ẽ va'erã: trigo ma dez oja guaxu nhavõ
gui mboapy litros 'rã peru, cevada ma ha'e rami ae avi mboapy litros 'rã
peru.
14 Ha'e gui azeite ma mba'emo pirekue renyẽ nhavõ gui mokoĩ litros 'rã
peru, mba'eta mba'emo pirekue ma peteĩ ômer rami avi 'rã dez oja guaxu
renyẽ va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Ha'e gui vexa'i kuery ma peteĩ-teĩ kora duzentos ikuaia nhavõ gui
peteĩ peipe'a 'rã Israel re nhuũndy porãvea rupi pemongaru va'ekue
anho. Ha'e nunga ha'e javi peme'ẽ 'rã mba'emo aju guigua, oapy
revegua, e'ỹ vy Nhanderuete reve peteĩ rami ju pendekuaia reguarã.
Ha'e rami vy 'rã pejao'i uka heta va'e kuery ojejavyague — he'i
SENHOR Nhanderuete.
16 — Pendeyvy re ikuai va'e ha'e javive 'rã ome'ẽ mba'emo Israel pygua
huvixave pe.
17 Ha'e rã huvixave ma ogueru 'rã mba'emo oapy reve ome'ẽ mbyrã,
mba'emo aju guigua ha'e mba'emo rykue, jaxy pyaua ára py ngaru
pyguarã, sábado ára nhavõ, ha'e ngaru Israel kuery peguarã oa'angapy
oiko nhavõ. Ogueru avi 'rã jejavya regua, mba'emo aju guigua, mba'emo
oapy revegua mymba ha'e Nhanderuete reve peteĩ rami ju pendekuaia
reguarã, Israel kuery ojejavyague ojao'i uka aguã.

Ára pyau py mba'emo ome'ẽa aguã re ijayvuague

18 Po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:
— Jypygua jaxya ha'e jypy'i araa py ma peru 'rã peteĩ vaka ra'y ivaikue
rei e'ỹ va'e, ha'e va'e py oo iky'a e'ỹ va'e peiky'a'o aguã.
19 Huguykue ma sacerdote ogueru vy templo rokẽ yta ikuai va'e rupi 'rã
omoĩ, ha'e gui altar irundy henda py ijapy ikuai va'e py, ha'e opy ja'o
mbyte pygua rokẽ yta rupi guive.
20 Ha'ekue rami ju 'rã pejapo sete araa py. Potae vy e'ỹ, peikuaa vy e'ỹ
pejejavyague re 'rã pejapo. Ha'e rami py 'rã peiky'a'o templo.

Páscoa ára pyguarã re ijayvuague

21 — Ha'e gui jypygua jaxya ha'e catorze araa py ma pejapo 'rã
ngaru Páscoa. Sete ára re 'rã pejapo. Mbojape imbovua revegua e'ỹ 'rã
pe'u.
22 Ha'e va'e árave ma huvixave ogueru 'rã peteĩ vaka ra'y ha'e ae
ojejavyague reguarã, yvy re ikuai va'e ha'e javi pe guive.
23 Ha'e gui sete ára re ngaru oikoa ja ma ogueru 'rã SENHOR pe oapy
reve ome'ẽ mbyrã, sete vaka ra'y ha'e sete vexa'i ra'y ivaikue rei e'ỹ
va'e, sete ára pyguarã. Ha'e gui ko'ẽ nhavõ ome'ẽa 'rã peteĩ kavara
jejavya re.
24 Oguereko katu avi 'rã mba'emo aju guigua ome'ẽ mbyrã. Vaka ra'y
nhavõ reve guarã ogueru 'rã peteĩ ajaka, vexa'i nhavõ guive, ha'e gui
peteĩ galão azeite ju ajaka mba'emo aju oĩ nhavõ.
25 Ha'e gui sete jaxya ha'e quinze araa guive ha'ekue rami ae tema
'rã ojapo sete ára re ngaru oikoa ja. Jejavya regua 'rã ome'ẽ ha'ekue
rami ae, mba'emo oapy revegua, mba'emo aju guigua ha'e azeite
guive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sábado ára ha'e jaxy pyau nhavõ ngaru oiko jave pyguarã re ijayvuague

46 1 Po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete:
— Opy ja'o mbyte pygua rokẽ kuaray ou katy oĩ va'e ma
onhemboty tema 'rã pemba'eapoa ára mboapy meme va'e re. Sábado ára
anho 'rã ojepe'a, ha'e gui jaxy pyau jave ngaru oikoa ára py guive.
2 Ha'e gui huvixave ma oka katy gui oike 'rã okẽ regua oguy puku rupi.
Okẽ yvýry opyta 'rã ho'amy. Ha'e ramia ja sacerdote kuery ma mba'emo
oguereko katu 'rã oapy reve ome'ẽ va'erã huvixave ogueru va'ekue,
Nhanderuete reve peteĩ rami ikuaia regua guive. Ha'e ramo huvixave
ombojerovia 'rã okẽ py hi'aĩ reve, ha'e gui oẽ ju 'rã. Ka'aru e'ỹa ja okẽ
nombotyai 'rã.
3 Ha'e va'e okẽ rexei ae avi yvy re ikuai va'e kuery ombojerovia 'rã okuapy
SENHOR renonde, sábado ha'e jaxy pyau ngaru oikoa ára py guive.
4 Sábado ára ma huvixave oapy reve ome'ẽ 'rã SENHOR pe mboapy meme
vexa'i ra'y ha'e peteĩ vexa'i ava ivaikue rei e'ỹ va'e meme.
5 Mba'emo aju guigua ma vexa'i ava ome'ẽ nhavõ ome'ẽ avi 'rã peteĩ ajaka.
Ha'e rã vexa'i ra'y ikuai va'e reve guarã ma ome'ẽxea'i py 'rã ome'ẽ. Ha'e
gui mba'emo aju peteĩ ajaka ome'ẽ nhavõ ome'ẽ avi 'rã mboapy litros
azeite.
6 Ha'e rã jaxy pyau jave ngaru oikoa ára py ma peteĩ vaka ra'y 'rã ome'ẽ
mboapy meme vexa'i ra'y ha'e peteĩ vexa'i ava reve, ivaikue rei e'ỹ va'e
meme.
7 Vaka ra'y ha'e vexa'i ava ome'ẽ nhavõ ogueru avi 'rã peteĩ ajaka mba'emo
aju guigua. Ha'e rã vexa'i ra'y ikuai va'e reve guarã ma ome'ẽxea'i py
'rã ome'ẽ. Ha'e gui mba'emo aju peteĩ ajaka ome'ẽ nhavõ ome'ẽ avi 'rã
mboapy litros azeite.
8 Ha'e gui huvixave ma okẽ regua oguy puku rupi 'rã oike, ha'e gui
ha'ekue rupi ae ju 'rã oẽ.

Mba'emo ome'ẽmby re ijayvuague

9 — Ngaru oikoa py MA yvy re ikuai va'e ou 'rã okuapy SENHOR
renonde omboete aguã. Ha'e kuery va'e regua kuaray ijapu'a'ia katy okẽ
oĩ va'e rupi oike va'ekue ma kuaray puku-a katy ju 'rã oẽ, ha'e rã kuaray
puku-a katy gui oike va'ekue ma kuaray ijapu'a'ia katy 'rã oẽ jogueravy.
Okẽ oikeague rupi e'ỹ ju 'rã oẽ, hovai re 'rã oẽ.
10 Ha'e kuery oike jogueruvy jave huvixave voi oike 'rã ha'e kuery mbyte
rupi. Ha'e gui ma ha'e kuery oẽ jogueravy jave ma ha'e voi oẽ ju 'rã ovy.
11 Nhemboaty iky'a e'ỹ va'e ha'e ngaru oiko va'e py ma vaka ra'y ha'e vexa'i
ava ome'ẽ nhavõ mba'emo aju guigua peteĩ ajaka ome'ẽa avi 'rã. Ha'e
rã vexa'i ra'y ikuai va'e reve guarã ma ome'ẽxea'i py 'rã ome'ẽ. Ha'e gui
mba'emo aju peteĩ ajaka ome'ẽ nhavõ ome'ẽ avi 'rã mboapy litros azeite.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Xapy'a rei huvixave ome'ẽxea'i py 'rã SENHOR pe ogueru mba'emo oapy
reve, e'ỹ vy hexeve peteĩ rami ikuaia reguarã. Ha'e ramo ixupe oipe'aa 'rã
okẽ kuaray oua katy oĩ va'e, mba'emo oapy reve ome'ẽ aguã, hexeve peteĩ
rami ikuaia regua guive, sábado ára py ojapoaty rami ae. Ha'e gui oẽ ma
ramo okẽ ombotya ju 'rã.
13 — Ko'ẽ nhavõ SENHOR pe peme'ẽ 'rã peteĩ vexa'i ra'y peteĩ ma'etỹ va'e
ivaikue rei e'ỹ va'e peapy reve. Ko'ẽ nhavõ tema 'rã peme'ẽ.
14 Ha'e va'e reve guarã ma ko'ẽ nhavõ pereko katu avi 'rã mba'emo aju
guigua SENHOR pe peme'ẽ va'erã. Mboapy litros 'rã pereko katu, azeite
peteĩ litro raxa'i reve, trigo reve omoapomoa aguã. Ha'e va'e ayvu ma ko'ẽ
nhavõ 'rã pejapo raka'e rã peve guarã.
15 Ha'e rami ae ko'ẽ nhavõ jepi 'rã pereko katu vexa'i ra'y, mba'emo aju
guigua ha'e azeite, oapy reve ome'ẽ mbyrã.
16 Po rami ijayvu SENHOR Nhanderuete:
— Amongue py huvixave peteĩ yvy oguereko va'e ome'ẽ 'rã gua'y kuery
pe. Ha'e ramo ta'y kuery mba'e ae 'rã opyta, raka'e rã peve guarã.
17 Ha'e rã guembiguai kuery pe ri yvy ome'ẽ ramo imba'e opyta 'rã ma'etỹ
jubileu 'epy va'e oiko peve'i. Ha'e ramo huvixave pe ae ju 'rã opyta,
mba'eta ta'y kuery mba'erã ae.
18 Huvixave ma neĩ ruxã'i ma voi ndogueraai 'rã guembiguai kuery pegua
oĩ va'e, ndoipe'ai 'rã guive ijyvy gui. Oyvy gui ae 'rã ome'ẽ gua'y kuery pe,
xevygua kuery peteĩ-teĩ ijyvy gui ndoipe'aai aguã — he'i.
19 Ha'e va'e rire ava xereraa va'e ma oikeaty yke katy okẽ oĩ va'e rupi ju
xereraa. Kuaray ijapu'a'ia katy xereraa sacerdote kuery pegua opy ja'o'i
iky'a e'ỹ va'e py. Ha'e vy ijapy kuaray oikea katy oĩ va'e re oexa uka peteĩ
henda.
20 Ha'e vy aipoe'i xevy:
— Kova'e henda py ma sacerdote kuery ombojy 'rã mba'emo
omboekovia aguã regua ome'ẽ mbyre, jejavya regua ha'e mba'emo aju
guigua guive, oka katy amboae henda py heta va'e kuery ikuaia py
ogueraa e'ỹ aguã, heta va'e kuery iky'a e'ỹ va'e rami rive opyta e'ỹ aguã
— he'i.
21 Ha'e gui ma oka katy oguy oĩ va'e py ju xereraa, irundy henda py
oguy apy ikuai va'e rupi. Ha'e gui ijapy oĩ va'e py oguy mboae aexa avi.
22 Mba'eta oguy apy ikuai va'e re oguy kyrĩve'i va'e ju oĩ, vinte metros
ipuku-a ha'e quinze ipya va'e. Ha'e va'e oguy irundyve va'e ma joo rami ae
tuvixa.
23 Ha'e gui oguy ikuai va'e nhavõ rupi oĩ ikora, irundyve rupi. Kora
yvy'iry ha'e javi rupi ikuai tata rupa.
24 Ha'e ramo xevy pe aipoe'i:
— Koropi ma templo re opena va'e kuery ombojy 'rã heta va'e kuery
mba'emo ome'ẽ va'ekue.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Yy mba'emo ky'a'oarã oxyry va'e re ijayvuague

47 1 Ha'e va'e rire ma teĩgue ju xereraa templo rokẽ py. Ha'e py aexa
templo rokẽ guy rupi yy oẽ oiny rã. Kuaray oua katy oxyry.
Mba'eta templo ma kuaray oua katy ae ojepe'a oiny. Ha'e gui yy ma iguy
oiporu kuaa regua gui oẽ ouvy, altar regua kuaray puku-a katy gui.[g]
2 Ha'e gui kuaray ijapu'a'ia katy okẽ ojepe'a va'e py ju xereraa, ha'e vy
oka katy xererojere heravy, kuaray oua katy okẽ oĩ va'e peve. Aexa rã yy
oxyry oiny oiporu kuaa regua rupi.
3 Ha'e gui ava va'e ma kuaray oua katy ju oẽ ovy, opo py ixã mba'emo
a'ãarã oguereko reve. Ha'e vy quinhentos metros oa'ãa py xemboaxa yy
rupi. Ha'e rã yy ovaẽ ouvy xepy nhu'ã peve.
4 Ha'e vy quinhentos metros ju oa'ãvea py ma teĩgue ju xemboaxa yy rupi.
Ha'e ramo xerenapy'ã peve yy ovaẽ. Ha'e gui quinhentos metros ju oa'ãa
py ma yy rupi xemboaxa rã xeku'a peve ovaẽ.
5 Ha'e gui quinhentos metros ju oa'ãa py ma yakã ete ma oxyry, aaxa aguã
nda'evei va'e, mba'eta yakã ma typy raxa ja'yta reve jaaxa aguã ha'eve
va'e, avave rei oaxaa va'erã nunga e'ỹ.
6 Ha'e gui aipoe'i xevy:
— Ava ra'y, rexa pa ha'e nunga? — he'i vyve yakã rembe peve ju xereraa.
7 Ha'e py avaẽ ju ma vy yakã rembe rupi heta aexa yvyra, jovaive rupi
ikuai va'e.
8 Ha'e vy aipoe'i xevy:
— Kova'e yy ma kuaray oua katy oẽ vy oxyry 'rã ovy yvy joja reia rupi,
ha'e gui Ye'ẽ Manoa 'epy va'e py 'rã ovaẽ. Ha'e ramo yy ha'e py voi iporã
rei ju 'rã.
9 Kova'e yakã oxyry oinya rupi rei ma temimoingo kuery omyĩ va'e heta
ete ikuai, pira voi. Mamo rã rei yy ovaẽa py ma ye'ẽ rupi teĩ yy porã ete
'rã opyta. Yakã oaxaa rupi ma opa marãgua ikuai.
10 Hembe rupi ma pira mbo'aa kuery ikuai. En-Gedi guive En-Eglaim peve
oĩ 'rã pira mbo'aa omomboa aguã. Pira peteĩ-teĩ regua ikuai va'e ma ye'ẽ
tuvixa va'e py rami heta ete.
11 Ha'e rã yapo jaxuru reia rupi ma yy na'iporãi 'rã, jukyrã rive opyta.
12 Yakã rembe jovaive rupi ma yvyra ikuai. Opa marãgua hi'a va'e ikuai,
ja'u va'erã meme. Hogue na'ixorĩ 'rã, ndai'a e'ỹi 'rã guive. Jaxy nhavõ 'rã
hi'a, oo iky'a e'ỹ va'e gui yy oẽ rire. Hi'a ma ja'u va'erã, ha'e rã hogue ma
moã meme.

Israel yvy apy re ijayvuague

13 Ha'e gui po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:

---

g 47.1,12 Apocalipse 22.1-2

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Po rami 'rã yvy pemboja'o Israel kuery regua doze ikuai va'e
peguarã. José kuery ma mokoĩ henda py 'rã ojopy.[h]
14 Peteĩ-teĩ regua pe pemboja'o 'rã joo rami guarã. Mba'eta xepo aupi reve
aura ae ma karamboae peneramoĩ kuery pe ame'ẽ aguã. Ha'e rami rire
pendevy pe ju kova'e yvy ome'ẽa 'rã.
15 — Po rami 'rã oĩ pendeyvy apy. Kuaray ijapu'a'ia katy rupi oo 'rã yakã
guaxu guive Hetlom tetã via rupi Zedade py nhavãea peve.
16 Ha'e gui ma Hamate rupi, Berota, Sibraim tetã (ha'e va'e ma Damasco
ha'e Hamate mbyte oĩ va'e), Hazer-Haticom tetã Haurã yvy apy katy'i oĩ
va'e rupi voi oo.
17 Ha'e rami py ye'ẽ guive Hazar-Enom peve 'rã oo, Damasco tetã katy'i
peve. Ha'e gui kuaray ijapu'a'ia katyve opyta 'rã Hamate yvy. Ha'e rami 'rã
opyta yvy apy kuaray ijapu'a'ia katy rupi oo va'e.
18 Ha'e gui kuaray oua katy rupi ma Haurã ha'e Damasco guive oo 'rã
Gileade ha'e Israel yvy mbyte rupi, Jordão yakã rupi ae. Ha'e gui kuaray
ijapu'a'ia katy oĩ va'e guive ye'ẽ kuaray oua katygua peve 'rã pea'ã.
19 Kuaray puku-a katy rupi ma Tamar guive 'rã oo Meribá-Cades regua yy
peve, ha'e yakã Egito katy'i oĩ va'e guive ye'ẽ tuvixa va'e peve. Ha'e rami
'rã yvy apy kuaray puku-a katygua oĩ.
20 Ha'e rã yvy apy kuaray oikea katygua ma ye'ẽ tuvixa va'e guive Hamate
tetã py nhavãea peve. Ha'e rami 'rã kuaray oikea katygua oĩ.
21 — Ha'e rami py pemboja'opa 'rã yvy peẽ kuery peguarã, Israel regua
ikuai va'e peteĩ-teĩ pe.
22 Xortea pexaa rupi 'rã peme'ẽ peẽ kuery pe ae ha'e amboae regua
penembyte ikuai va'e ta'y va'e kuery pe. Pendevy rã ha'e kuery Israel
kuery mbyte ikuai 'rã ha'e pygua ae rami avi. Peẽ kuery reve avi ojopy 'rã
oyvyrã Israel regua ikuai va'e mbyte rupi.
23 Amboae regua kuery mamo rã ikuaia py ae 'rã peme'ẽ ijyvyrã — he'i
SENHOR Nhanderuete.

Sete regua ha'e sacerdote kuery yvyrã re ijayvuague

48 1 — Po rami ma Israel regua rery oĩ. Dã regua yvy apy ma kuaray
ijapu'a'ia katy guive oo 'rã Hetlom rupi Hamate yvy re nhavaẽa
ha'e Hazar-Enom peve, ha'e gui Damasco yvy apy kuaray ijapu'a'ia
katygua rupi Hamate peve, kuaray oua katy guive oikea katy peve.
2 Ha'e gui Dã yvy re ma Aser yvy ju 'rã oje'a, kuaray oua katy guive oikea
katy peve.
3 Ha'e gui Aser yvy re ma Naftali yvy ju 'rã oje'a, kuaray oua katy guive
oikea katy peve.

---

[h] **47.13** José ma mokoĩ ta'y raka'e, Efraim ha'e Manassés, ha'e José pe ome'ẽa ta'y jypygua pegua (1 Crônicas 5.1). Ha'e nunga rupi guyvy kuery gui ojopyve, mokoĩ henda py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ha'e gui Naftali yvy re ma Manassés yvy ju 'rã oje'a, kuaray oua katy
guive oikea katy peve.
5 Ha'e gui Manassés yvy re ma Efraim yvy ju 'rã oje'a, kuaray oua katy
guive oikea katy peve.
6 Ha'e gui Efraim yvy re ma Rúben yvy ju 'rã oje'a, kuaray oua katy guive
oikea katy peve.
7 Ha'e gui Rúben yvy re ma Judá yvy ju 'rã oje'a, kuaray oua katy guive
oikea katy peve.
8 Ha'e gui Judá yvy re ma oje'a 'rã yvy iky'a e'ỹ va'e pemboja'o va'erã,
kuaray oua katy guive oikea katy peve. Israel regua yvy rami avi 'rã doze
quilômetros raxa'i ipya ha'e ipuku-a, kuaray oua katy guive oikea katy
peve. Mbyte py oĩ 'rã oo iky'a e'ỹ va'e.
9 SENHOR peguarã yvy pemboja'o va'erã puku-a ma doze quilômetros
raxa'i, ha'e rã ipya ma cinco.
10 Ha'e va'e yvy sacerdote kuery pegua iky'a e'ỹ va'e puku-a ma doze
quilômetros raxa'i 'rã kuaray ijapu'a'ia ha'e ipuku-a katy rupi, ha'e rã ipya
ma cinco quilômetros 'rã kuaray oikea ha'e oua katy rupi. Mbyte py oĩ 'rã
SENHOR pegua oo iky'a e'ỹ va'e.
11 Ha'e va'e yvy opyta 'rã Zadoque ramymino kuery sacerdote-rã oiky'a'o
pyre peguarã, mba'eta ha'e kuery ma ojapo 'rã va'ekue ojapo ete raka'e,
Israel kuery mboae opa marã rei ikuai teĩ, levita kuery eteve voi.
12 Ha'e va'e yvy ma yvy iky'a e'ỹ va'e mbyte py oĩ 'rã iky'a e'ỹ ete va'e, ha'e
oje'a 'rã levita kuery yvy re.

Levita kuery yvyrã re ijayvuague

13 — Ha'e gui levita kuery yvy ma sacerdote kuery yvy re oje'a 'rã.
Ipuku-a ma doze quilômetros raxa'i, ha'e rã ipya ma cinco. Ha'e rami 'rãe
ipuku-a ha'e ipya.
14 Ha'e kuery ma neĩ peteĩve henda py novendei 'rã, nomboekoviai, neĩ
yvy porãa nomboaxai 'rã amboae kuery peguarã, SENHOR pe iky'a e'ỹ
va'e ramo.

Tetã oĩ aguã re ijayvuague

15 — Ha'e gui yvy rembyrekue dois quilômetros raxa'i ipya ha'e doze
raxa'i ipuku-a va'e ma opyta 'rã tetã pygua kuery ikuai aguã, tetã yvýry
rupi guarã. Ha'e rã tetã ma mbyte py 'rã opyta.
16 Po rami 'rã tuvixaa oĩ: dois quilômetros raxa'i 'rã oo kuaray ijapu'a'ia
katy, ipuku-a katy, oua katy ha'e oikea katy.
17 Ha'e rã tetã yvýry rupigua ma cento e vinte cinco metros 'rã oo kuaray
ijapu'a'ia katy, ipuku-a katy, oua katy ha'e oikea katy.
18 Ha'e gui yvy iky'a e'ỹ va'e re oje'a va'e rembyrekue ma cinco
quilômetros peve 'rã oo kuaray oua katy ha'e oikea katy, yvy iky'a e'ỹ va'e

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

apy peve. Ha'e va'e rupi mba'emo aju oiko va'e opyta 'rã tetã py omba'eapo
va'e kuery peguarã.
19 Tetã py omba'eapo va'e kuery ae 'rã oma'etỹ okuapy ha'e py, Israel kuery
ha'e javi regua.
20 Ha'e va'e yvy ma doze quilômetros raxa'i jova-jovaive re, yvy iky'a e'ỹ
va'e ha'e tetã yvýry rupigua reve.

Huvixave yvy re ijayvuague

21 — Yvy iky'a e'ỹ va'e ha'e tetã yvýry rupigua rembyrekue ma huvixave
pe 'rã opyta. Huvixave pegua ma yvy iky'a e'ỹ va'e doze quilômetros
raxa'i ipya va'e regua kuaray oua katy ha'e oikea katy oo, Israel regua
kuery yvy ooa rami avi. Ha'e va'e mbyte py 'rã oĩ yvy iky'a e'ỹ va'e ha'e
henda iky'a e'ỹ va'e templo regua.
22 Ha'e rami vy Judá ha'e Benjamim regua yvy mbyte oĩ va'e ma huvixave
peguarã 'rã opyta, mbyte py levita kuery pegua ha'e tetã oĩ va'e reve'ỹ vy.

Peteĩ nhiruĩ regua kuery pegua yvy re ju ijayvuague

23 — Ha'e gui Israel regua kuery mboae pegua yvy ju peikuaa aguã,
Benjamim kuery yvy ma kuaray oua katy guive oikea katy peve 'rã oo.
24 Ha'e gui Benjamim yvy re ma Simeão yvy ju 'rã oje'a, kuaray oua katy
guive oikea katy peve.
25 Ha'e gui Simeão yvy re ma Issacar yvy ju 'rã oje'a, kuaray oua katy
guive oikea katy peve.
26 Ha'e gui Issacar yvy re ma Zebulom yvy ju 'rã oje'a, kuaray oua katy
guive oikea katy peve.
27 Ha'e gui Zebulom yvy re ma Gade yvy ju 'rã oje'a, kuaray oua katy
guive oikea katy peve.
28 Ha'e vy Gade yvy apy ma kuaray puku-a katy rupi oo 'rã Tamar guive
Meribá-Cades regua yy ituia peve, ha'e Egito katy'i yakã oĩ va'e pukukue
rupi ye'ẽ tuvixave va'e peve ju.
29 Ha'e rami ae 'rã itui yvy xortea pexaa rupi Israel regua kuery pe pemboja'o
va'erã, peteĩ-teĩ regua ikuaia rami vy — he'i SENHOR Nhanderuete.

Tetã kora rokẽ re ijayvuague

30 — Ha'e gui tetã kora rokẽ ma po rami 'rã opyta: Kuaray ijapu'a'ia
katygua dois quilômetros raxa'i oo va'e re ma
31 mboapy okẽ 'rã ikuai: Rúben rokẽ, Judá ha'e Levi rokẽ, mba'eta tetã
rokẽ ikuai va'e ma Israel kuery rery rupi 'rã omboerya.
32 Ha'e gui kuaray oua katygua dois quilômetros raxa'i oo va'e re ma
mboapy okẽ ju 'rã ikuai, José, Benjamim ha'e Dã rokẽ.
33 Kuaray puku-a katygua dois quilômetros raxa'i oo va'e re ma mboapy
okẽ ju 'rã ikuai, Simeão, Issacar ha'e Zebulom rokẽ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

34 Ha'e gui kuaray oikea katygua dois quilômetros raxa'i oo va'e re ma
mboapy okẽ ju 'rã ikuai, Gade, Aser ha'e Naftali rokẽ.
35 Tetã ojerea ha'e javi vy ma nove quilômetros. Ha'e va'e ára guive tetã
omboerya 'rã “Ha'e py SENHOR oĩ” 'ea.[i]

---

i 48.30-35 Apocalipse 21.12-13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Daniel ayvu oĩa

Daniel ayvu oĩa

Daniel ma kunumi teri reve Babilônia katy escravo-rã heraa va'ekue, irũ kuery reve. Ixupe Nhanderuete oexa uka mba'emo, ome'ẽ avi oexa ra'u pyre omombe'u porãve aguã. Ha'e nunga rupi Babilônia pygua huvixa ogueru guembiguairã. Heko vai va'e kuery mbyte Daniel oirũ kuery reve ikuai teĩ Nhanderuete pe ikuaia py oĩ atã okuapy. Ha'e ramo opo'akaa oexa uka vy ogueraa jepe tata ha'e guary kora gui voi (capítulos 3 ha'e 6).

Nhanderuete po'akaa re ae Daniel ijayvu. “Mba'eta ixuguigua hexa pyrã ha'e oexa uka va'e ma tuvixa ete. Nhomondyipaarã omoingo va'e py oexa uka imbaraetea. Ipo'akaa ma opa va'erã e'ỹ, openaa ma raka'e rã peve guarã” (4.3).

Peteĩ ava ra'y rami ojekuaa va'e rekorã re avi ijayvu, Nhanderuete ombopo'aka aguã re: “Pyávy aexa va'e re ama'ẽ ajupy vy peteĩ ju aexa arai reve yva gui ou ramo, ava ra'y rami ojekuaa va'e. Ha'e va'e ma Jypy guive guare oĩa py oo ramo omonhemboja. Ombopo'aka ha'e omboyvate ete huvixave oĩ aguã, ixupe heta ikuai aguã, amboae regua kuery ha'e ayvu mboae py ijayvu va'e guive. Ipo'akaa ma opa va'erã e'ỹ, ndoaxai 'rãe, openaa nombovaipaai 'rã guive” (7.13-14). Novo Testamento py ma Jesus Cristo ha'e rami ae ijayvu ojee: “Xee ae ha'e. Ha'e gui pexa 'rã Ipo'akapa va'e oiporu kuaa regua re Ava ra'y ojeapo va'ekue oguapy ha'e yva gui ou ramo arai rupi”, he'i (Marcos 14.62).

Daniel ha'e irũ kuery oeko a'ãa ague

1 1 Mboapy ma'etỹ re ma Judá pygua huvixa Jeoaquim oĩ jave,
Babilônia pygua huvixa Nabucodonosor ou Jerusalém tetã py. Ha'e
vy ojokopa tetã.
2 Ipo py Senhor omboaxa Judá pygua huvixa Jeoaquim, Nhanderuete
pegua opy mba'emo ryru ikuai va'ekue guive. Ha'e ramo Sinar yvy re
mba'emo ryru ogueraapa nguuete pegua oo oĩ va'e pyguarã. Ha'e vy omoĩ
porãmba nguuete pegua va'e py.
3 Ha'e gui huvixa aipoe'i tembiguai kuery rerekoa Aspenaz pe, ogueru
avi aguã amongue Israel kuery regua, huvixa ra'y kuery, yvatekueve,
4 kunumigue ivaikue reia peteĩ henda py ma voi oĩ e'ỹ va'e, hova porã rei
va'e, 'arandua ha'e javi re ombo'e pyre, mba'emo ojapo kuaa va'e guive

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

huvixave ro py omba'eapo aguã, caldeu kuery reko ha'e ijayvu re ombo'e
porãa ma ramo.[a]
5 Ha'e va'e kunumingue pe ma ko'ẽ nhavõ huvixave ome'ẽ uka 'rã
tembi'u iporãve va'e anho, huvixave ho'u va'e regua ae. Ome'ẽ uka
avi vinho ha'e oy'u va'e regua, mboapy ma'etỹ re ha'e kuery ikuai
aguã ha'e nunga re, ha'e va'e ára opaa py huvixave ro py omba'eapo
aguã.
6 Ha'e kuery regua ma Daniel, Hananias, Misael ha'e Azarias, Judá regua
meme ikuai.
7 Ha'e kuery rery ma tembiguai kuery rerekoa oguerova ju, po rami:
Daniel ma Beltessazar, Hananias ma Sadraque, Misael ma Mesaque, ha'e
rã Azarias ma Abede-Nego.[b]
8 Ha'e rami teĩ Daniel opy'a re omoĩ onhemongy'a e'ỹ aguã huvixave
ho'u va'e ha'e vinho oy'u va'e regua py. Ha'e vy tembiguai kuery rerekoa
pe ojerure onhemongy'a e'ỹ aguã.
9 Ha'e ramo Nhanderuete ojapo tembiguai kuery rerekoa Daniel ojou porã
ha'e omboaxy aguã rami.
10 Tembiguai kuery rerekoa ombovai Daniel pe:
— Ha'e rami avi xee ma xeruvixa gui akyje, pe'u ha'e pey'u va'erã ome'ẽ
uka rire. Mba'exa 'rã tu peẽ kuery pendejavegua kunumigue ikuai va'e
gui penderova re penekangyve oexa aguã? Ha'e rami vy pendekáuxa
huvixave ojaya 'rã xeakã — he'i.
11 Oiko avi peteĩ ava Daniel, Hananias, Misael ha'e Azarias mongaruarã
tembiguai kuery rerekoa omoĩ va'ekue. Ha'e va'e pe ju Daniel ojerure vy
aipoe'i:
12 — Xee ajerure ndevy ore nerembiguai kuery orera'anga aguã dez ára
peve, ha'e rami vy ro'u va'erã reme'ẽ aguã mba'emo rogue rive, ha'e yy
roy'u aguã guive.
13 Ha'e gui mae ma reikuaa pota 'rã orerova re, kunumigue huvixave
tembi'u ho'u va'e regua ho'u va'e rova re guive. Ha'e gui rexa kuaa rami 'rã
orerereko nerembiguai kuery rami — he'i.
14 Ha'e rami rã ojou porã vy dez ára re oa'anga.

---

[a] **1.4** Caldeu kuery ma Babilônia pygua ae. Babilônia rery mboae ma Sinar (versículo 2).
[b] **1.7** Nguuete ramigua rery rupi omboery oayvu py ae, Israel kuery ayvu py Nhanderuete rery rupi 'rãgue py. Tery Daniel ma “Nhanderuete xerepya” 'ea rekovia omboery Beltessazar “Bel oeko repya” 'ea nguuete ramigua Bel rery rupi. Ha'e gui tery Hananias “ SENHOR nhanemboaxy” 'ea rekovia omboery Sadraque “Aku rembiguai” 'ea nguuete ramigua Aku rery rupi. Ha'e gui tery Misael “Nhanderuete rami oiko va'e” 'ea rekovia omboery Mesaque “Aku rami oiko va'e” 'ea nguuete ramigua Aku rery rupi ae. Ha'e gui Azarias “ SENHOR oipytyvõ va'e” 'ea rekovia ma omboery Abede-Nego “Nego pegua” 'ea nguuete ramigua Nego rery rupi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Dez ára opaa py ma ha'e va'e oexa rã ha'e kuery rova iporãve
kunumigue huvixave rembi'u ho'u va'e kuery gui, imbaraetepave
okuapy guive.
16 Ha'e rami rã tembi'u mbojya ha'e kuery pe nome'ẽvei tembi'u iporã rei
va'e regua ho'u va'erã neĩ vinho oy'u va'erã va'ekue. Mba'emo rogue'i anho
ome'ẽ ha'e kuery pe ho'u aguã.
17 Ha'e va'e irundy kunumigue pe ma Nhanderuete ome'ẽ oiko kuaa
aguã, mba'emo ojapo kuaa aguã guive guekorã ombopara pyre ha'e
'arandua ha'e javi py. Ha'e rã Daniel pe ma omo'aranduve, mba'emo oexa
uka pyre ha'e oexa ra'u pyre oikuaa aguã.
18 Ha'e gui ma huvixave ogueru ruka aguã ára oa'angaague ovaẽ ma
ramo tembiguai kuery rerekoa oguerupa Nabucodonosor renonde.
19 Ha'e kuery reve huvixave ijayvu vy oikuaa pavẽ gui Daniel, Hananias,
Misael ha'e Azarias hi'aranduve va'ea. Ha'e rami vy ha'e kuery ma
huvixave ro py ikuai mba'emo ojapoa py.
20 Mba'eta opa mba'e py ha'e kuery oikuaa ha'e hi'arandu aguã re huvixave
oporandu vy oikuaa ha'e kuery dez-kue hi'aranduvea imba'ekuaa ha'e
mba'emo oikuaa va'e kuery openaa rupi ikuai va'e ha'e javi gui.
21 Ha'e gui Daniel ma ha'e py ae oiko tema huvixave Ciro peteĩ ma'etỹ re
ma oĩ peve.

Nabucodonosor oexa ra'uague mba'erã paa Daniel omombe'u porãveague

2 1 Huvixave Nabucodonosor mokoĩ ma'etỹ re ma oĩa py peteĩ mba'e
oexa ra'u. Ha'e vy onhe'ẽ py onhemondyi rei vy ndoke kuaavei.
2 Ha'e rami vy huvixave oenoĩ uka imba'ekuaa va'e kuery, hexa pyrã apoa,
imba'evyky va'e ha'e caldeu kuery, huvixa oexa ra'u va'ekue omombe'u
porãve aguã. Ha'e kuery oupa ma vy huvixave renonde ojexa uka okuapy.
3 Huvixa aipoe'i ha'e kuery pe:
— Xee aexa ra'u kuri peteĩ. Xenhe'ẽ py nda'eveia aendu guive aikuaaxe
vy teĩ.
4 Ha'e ramo huvixa pe caldeu kuery aipoe'i okuapy aramaico ayvu py:
— Toikove huvixa raka'e rã peve! Emombe'u ke ha'vy rexa ra'u va'ekue
ore nerembiguai kuery pe. Ha'e ramo romombe'u porãve 'rã ndevy — he'i
okuapy.
5 Huvixa ombovai vy aipoe'i caldeu kuery pe:
— Peteĩ mba'e ma xee po rami aikuaa: Jypy xevy pemombe'u 'rã aexa
ra'uague, ha'e gui mba'erã paa guive. Ha'e nunga napemombe'u porãi ri
ramo pendeayapaa 'rã, pendero voi ombovaipaa 'rã.
6 Ha'e rã xapy'a rei aexa ra'u va'ekue ranhe pemombe'u porã, ha'e guive
mba'erã paa guive pemombe'u ri ramo mba'emo porã ete ame'ẽ 'rã pẽvy,
romboete uka 'rã guive. Ha'e nunga rupi pemombe'u xevy aexa ra'u
va'ekue, ha'e gui mba'erã paa guive — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Ha'e gui mokoĩguea ma ombovai vy
— Oreruvixave, ore nerembiguai kuery pe jypy remombe'u 'rãgue rexa
ra'u va'ekue. Ha'e ramo ma romombe'u 'rã mba'erã paa — he'i okuapy.
8 Ha'e gui ma huvixa ijayvu vy aipoe'i:
— Xee aikuaa pemboare rivea teĩ, mba'eta peikuaa xeayvuague oiko
ete 'rãa,
9 po rami: Aexa ra'u va'ekue napemombe'ui ri ramo peteĩgue'i pyve
rombopagapa 'rã. Mba'eta apu rupi pejogueroayvu ra'e, xerenonde
xembotavya rupi pendeayvu teĩ, pemboare xemboexaraixe vy. Nda'evei.
Pemombe'u na aexa ra'u va'ekue. Ha'e ramo mae ma aikuaa 'rã mba'erã
paa voi pemombe'u porã kuaa — he'i.
10 Ha'e ramo huvixave renonde caldeu kuery ombovai vy aipoe'i:
— Ha'e rami avi oreruvixave, yvy re jipoi ndee remombe'u uka va'e
omombe'u kuaa va'erã. Mba'eta huvixa yvatekueve ha'e ipo'akapave
va'e teĩ ae ma, peteĩve ma voi pova'e ramigua nomombe'u ukaai 'rã
guembiguai kuery imba'ekuaa va'e pe, hexa pyrã apoa, neĩ caldeu kuery
pe guive.
11 Oreruvixave, ndeayvua ma haxy vai ete va'e. Avave rei jipoi ndevy
omombe'u kuaa va'erã, tuuete kuery e'ỹ vy. Ha'e rami avi ha'e va'e kuery
ma nhande kuery reve ndoikoi — he'i okuapy.
12 Ha'e rami rã huvixave ivai vy ipoxy vaipa. Ha'e vy oayvu omondouka
imba'ekuaa va'e kuery Babilônia py ikuai va'e ha'e javi ojukapaa aguã.
13 Ha'e ramo ijayvuague imba'ekuaa va'e kuery ojukapaa aguã regua
oikuaa pavẽ ramo Daniel ha'e irũ kuery voi oekaa avi ojuka aguã.
14 Babilônia pygua imba'ekuaa va'e kuery jukapaarã oo va'e ma
huvixave pegua xondaro ruvixa Arioque hery va'e. Ha'e va'e reve ma
Daniel o'arandua ha'e oiko kuaa rupi jogueroayvu.
15 Ha'e vy huvixave rembiguai Arioque pe Daniel aipoe'i:
— Mba'e re tu po rami ete huvixave ijayvu? — he'i. Ha'e ramo Arioque
ombovai vy Daniel pe omombe'u mba'emo oiko va'ekue.
16 Ha'e ramo huvixavea py Daniel oo vy ixupe ojerure oa'anga pukuve'i ju
aguã re, huvixave pe omombe'u porã aguã oexa ra'u va'ekue mba'erã paa.
17 Ha'e gui ma Daniel ngoo py oo vy oirũ kuery Hananias, Misael ha'e
Azarias pe ju omombe'u.
18 Ha'e kuery reve Nhanderuete yva pygua pe ojerure okuapy, omboaxy
vy oikuaa e'ỹ pyre oikuaa uka aguã re, Babilônia py imba'ekuaa va'e
kuery ojukapaa py Daniel ha'e irũ kuery ojukaa avi e'ỹ aguã.
19 Ha'e ramo oikuaa e'ỹ pyre Daniel pe oikuaa uka pyávy mba'emo oexa
ukaa py. Ha'e ramo Nhanderuete yva pygua re Daniel ima'endu'a porã.
20 Ha'e vy aipoe'i:
— Tove Nhanderuete rery re ta'ima'endu'a porãa raka'e rã peve, mba'eta
ixuguigua ae ou 'arandu ha'e po'akaa.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Ha'e ae ma oguerova 'rã ára, hi'ára py porã mba'emo ojapoa aguã.
Oipe'a 'rã huvixa kuery, ha'e gui amboae ju 'rã omoĩ huvixarã.
Omo'aranduve 'rã hi'arandu va'e, mba'eta oendu kuaa va'e pe oikuaa
ukave 'rã mba'emo.
22 Ha'e rami vy oikuaa uka 'rã ndoikuaai pyre ha'e onhomi mbyre voi.
Ha'e ma pytũa py mba'emo oĩ va'e voi oikuaa va'e. Ha'e gui hendy va'e ma
hexegua ae.
23 Xeru kuery ruete, ndee ae roguerovy'a ha'e romboete, mba'eta xevy
pe reme'ẽ xe'arandurã ha'e xembaraete aguã. Ange reikuaa uka kuri
huvixave oexa ra'u va'ekue xee rojerureague — he'i.
24 Ha'e gui ma Babilônia py imba'ekuaa va'e kuery jukapaarã omoĩ
mbyre Arioque va'ea py ju Daniel oo. Ha'e py oike vy aipoe'i ixupe:
— Ejuka eme imba'ekuaa va'e kuery Babilônia pygua. Xereroike
huvixave renonde, ha'e ramo huvixave pe xee amombe'u 'rã oexa ra'u
va'ekue mba'erã paa — he'i.
25 Ha'e rami rã Arioque ma huvixave renonde ogueroike pojava Daniel.
Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Peteĩ ava ajou Judá gui escravo-rã jaru va'ekue regua. Ha'e va'e ma
omombe'u 'rã rexa ra'u va'ekue mba'erã paa — he'i.
26 Ha'e ramo huvixave ombovai vy Daniel Beltessazar hery mboae va'e
pe aipoe'i:
— Ndee pa remombe'u ta aexa ra'u va'ekue, ha'e gui mba'erã paa?
27 Ha'e ramo huvixave renonde Daniel oĩa py ombovai:
— Xeruvixa, oikuaa e'ỹ pyre remombe'u uka teĩ avave rei nomombe'u
kuaai 'rã ndevy, imba'ekuaa va'e kuery, hexa pyrã apoa, neĩ imba'evyky
va'e kuery voi.
28 Ha'e rami teĩ peteĩ oiko Nhanderuete yva re. Ha'e va'e ae ma oikuaa
uka 'rã ndajaikuaai va'e. Ha'e rami vy xeruvixa Nabucodonosor, ndevy pe
oikuaa uka opaa ára mba'emo oiko va'erã. Ha'e gui ma nderupa py reke
rejupya py ndeke rupi rexa ra'u va'ekue ma po rami:
29 Xeruvixa, nderupa rupi ndetui reve repẽxa rejupy va'ekue raka'eve rã
mba'emo oiko va'erã re. Ha'e ramo ndajaikuaai va'e kuaa ukaa ae oikuaa
uka ndevy mba'emo oiko va'erã.
30 Ha'e gui ma xevy pe ju oikuaa uka, pavẽ hi'arandu va'e gui xe'aranduve
ramo e'ỹ guive, ha'e rã ndee xeruvixa pe amombe'u aguã mba'erã paa,
ndee reikuaa porãve aguã ndeke rupi repẽxa reiague.
31 — Ha'e gui xeruvixa, ndee rexa rã peteĩ ava ra'angaa tuvixa va'e
ojekuaa. Ha'e va'e ma tuvixa ete, overaa nda'evei ete va'e opu'ã ho'amy
nerenonde, jaexa rã nhanemongyje rei va'e.
32 Inhakã ma ouro guigua. Ipexo ha'e ijyva ma prata guigua. Hye ha'e hi'u
rupi peve ma overa va'e guigua.
33 Hetyma ma ferro guigua. Ha'e rã ipy ma ferro ha'e yapo guigua.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

34 Rema'ẽ rã peteĩ ita oi ouvy oĩague gui, avave rei omboia ramo e'ỹ. Ha'e
va'e ma ipy ferro ha'e yapo guigua áry ho'a vy omongu'ipa.
35 Ha'e rami vy ta'angaa ha'e javi iku'ipa vyvoi: ferro guigua, yapo, overa va'e,
prata ha'e ouro guigua. Iku'ipa vy mba'emo pirekue aty ramigua rive ojeapo rã
yvytu oguerovevepa heravy. Oĩague py ha'e nungakue jipovei. Ha'e rã ita ava
ra'angaa ombovaipa va'ekue ma yvyty guaxu ojeapo vy yvy jave re omonyẽ.
36 — Ha'e ramigua rima rexa ra'u va'ekue. Ha'e gui xeruvixa, mba'erã
paa voi romombe'u avi 'rã ndevy.
37 Xeruvixa, ndee ae ma huvixa ikuai va'e ruvixave reĩ. Ndevy
pe Nhanderuete yva pygua ome'ẽ huvixa reĩ aguã. Ha'e rami vy
nembopo'aka, nemombaraete ha'e nemboyvate.
38 Ndepo py omboaxa guive avakue opa rupigua, mymba nhuũndy rupi
ikuai va'e, ha'e guyra oveve va'e, ha'e kuery ha'e javi re ndepo'aka aguã.
Ndee ae ma inhakã ouro guigua.
39 Ha'e gui ndee ndereikovei ma ramo nderekovia amboae ju 'rã ipo'aka
ndegui iporiauve va'erã. Ha'e gui peteĩ ju 'rã opu'ã mboapya ipo'aka aguã.
Ha'e va'e ma overa va'e guigua, yvy jave re ipo'aka avi va'erã.
40 Ha'e va'e gui irundya ipo'aka va'e ma ferro rami ete 'rã imbaraete, ferro
nhomopẽmbaa ha'e nhomboa'ypaa rami 'rã joguereko. Ferro opa mba'e
omopẽmbaa rami ha'e va'e voi nhomopẽmba ha'e nhomboa'ypa 'rã.
41 Ha'e rami avi ipy ha'e ipyxã rexa va'ekue ma amongue henda py yapo
guigua, ha'e rã amboae henda py ma ferro guigua 'rã oĩ, mba'eta ha'e va'e
openaa ma oja'o 'rã. Ha'e rami teĩ hexe oĩ 'rã ferro rami oĩ atã aguã, ferro
ha'e yapo re irũ va'e rexaague rami.
42 Ipyxã ma ferro guigua ha'e yapo guigua reve ikuaia rami avi ha'e va'e
po'akaa voi amongue henda py imbaraete 'rã, ha'e rã amboae rupi ma
ikangy 'rã.
43 Ha'e gui ferro yapo re irũ va'e rexaague rami ha'e va'e kuery voi
amboae regua re omenda vy irũmba 'rã okuapy teĩ joe nonhembojai 'rã
guive, ferro yapo re ndoje'aia rami.
44 Ha'e gui ma ha'e va'e huvixave kuery oĩ jave Nhanderuete yva pygua peteĩ
omoĩ 'rã ipo'akapa va'e omomba pyrã e'ỹ. Ha'e va'e po'akaa ma amboae regua
pe ndoaxai 'rã. Ha'e rami 'rãgue py omboa'ypa ha'e ombovaipa 'rã amboae
kuery po'akaa ha'e javi, ha'e vy ha'e ae oĩ 'rã raka'e rã peve.
45 Ha'e rami vy yvyty gui ita omboia ramo e'ỹ oi ouvy va'e rexa va'ekue
ma omboa'ypa 'rã: ferro guigua, overa va'e, yapo, prata ha'e ouro guigua
ha'e javi. Ha'e rami xeruvixa, ndevy pe Nhanderuete yvate ete va'e oikuaa
uka ra'e raka'eve rã oiko va'erã. Pova'e ae rexa ra'u va'ekue, ha'e mba'erã
paa voi ha'e rami ae, oguerovia pyrã meme — he'i.
46 Ha'e gui ma huvixave Nabucodonosor guenapy'ã re oĩ Daniel
renonde, ngova yvy re omovaẽ reve. Ha'e vy ijayvu tembi'u ha'e heakuã
porã va'e ixupe oguerua aguã re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

47 Huvixave aipoe'i Daniel pe:
— Anhetẽ ete peẽ kuery ruete ma tuuete ikuai va'e gui yvateve va'e,
huvixave ikuai va'e ruvixa, oikuaa e'ỹ pyre kuaa ukaa guive, mba'eta
aikuaa e'ỹ va'ekue reikuaa uka xevy — he'i.
48 Ha'e ramo huvixave omboyvate Daniel. Ha'e vy ixupe ome'ẽ reta iporã
ete va'e, omoĩ guive Babilônia katy'i rupi ikuai va'e ha'e javi re opena
aguã, Babilônia py imba'ekuaa va'e kuery ha'e javi ruvixarã guive omoĩ.
49 Daniel ojerure rã huvixave irũ kuery omoĩ avi Babilônia py mba'emo
ikuai va'e re opena aguã: Sadraque, Mesaque ha'e Abede-Nego hery va'e.
Ha'e rã Daniel ma huvixave ro py ae oiko.

Daniel irũ kuery tata gui oo jepeague

3 1 Huvixave Nabucodonosor ojapo uka peteĩ ta'angaa ouro guigua.
Yvatea ma trinta metros, ha'e rã ipya ma mboapy metros. Ha'e va'e
ma Dura nhuũndy py omopu'ã imo'amy, Babilônia katy'i.
2 Ha'e gui huvixave Nabucodonosor omboaty ukapa huvixa kuery mboae,
tetã ha'e estado re opena va'e, nhomboayvu va'ety, peráta re opena va'e,
joe opena va'e, nhomongeta va'ety, ha'e openaa rupi guembiguai ikuai
va'e ha'e javi, ha'e kuery ou vy huvixave Nabucodonosor ta'angaa omopu'ã
uka va'ekue omboete ypy aguã.
3 Ha'e ramo huvixa kuery ijatypa okuapy, tetã ha'e estado re opena va'e,
nhomboayvu va'ety, peráta re opena va'e, joe opena va'e, nhomongeta
va'ety, ha'e openaa rupi hembiguai ikuai va'e ha'e javi. Ha'e kuery ijatypa
okuapy huvixave Nabucodonosor ta'angaa omopu'ã uka va'ekue omboete
ypy aguã. Ha'e vy opu'ãmba okuapy ta'angaa Nabucodonosor omopu'ã uka
va'ekue renonde rupi.
4 Ha'e gui ma huvixa ayvu mombe'ua ijayvu atã vy aipoe'i:
— Peẽ kuery pe ma po rami huvixa ojapo uka, heta va'e kuery, amboae
yvy regua ha'e ayvu mboae py pendeayvu va'e ha'e javi pe:
5 Mimby guaxu pendu vy, mimby, ixã reta va'e, mbaraka ixã irundy
va'e, mbaraka, gaita ha'e opa marãgua mba'epu ombopua rã pendu
vy ma pejero'apa 'rã pekuapy yvy re, ta'angaa ouro guigua huvixave
Nabucodonosor omopu'ã uka va'ekue pemboete aguã.
6 Ha'e rã peteĩ va'e rei xapy'a rei ndojero'ai ha'e nomboetei va'e ma ha'e
ramove omomboa 'rã tata rupa haku ratãvea py — he'i.
7 Ha'e rami rã ha'e kuery ha'e javi ma mimby guaxu, mimby, ixã reta
va'e, mbaraka ixã irundy va'e, mbaraka, gaita ha'e opa marãgua mba'epu
ombopua rã oendu vy ojero'apa okuapy: heta va'e kuery, amboae yvy regua
ha'e ayvu mboae py ijayvu va'e ha'e javive. Ha'e vy omboetepa okuapy
ta'angaa ouro guigua huvixave Nabucodonosor omopu'ã uka va'ekue.
8 Ha'e rami jave amongue avakue caldeu regua ou vy ijayvu okuapy
judeu kuery re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ha'e vy huvixave Nabucodonosor pe aipoe'i okuapy:
— Oreruvixave, tereikove riae!
10 Ha'e gui oreruvixave, po rami ndeayvu va'ekue: avakue ha'e javive
mimby guaxu oendu vy, mimby, ixã reta va'e, mbaraka ixã irundy
va'e, mbaraka, gaita ha'e opa marãgua mba'epu ombopua rã oendu vy
ojero'apa reve ta'angaa ouro guigua omboete aguã.
11 Ha'e rã peteĩ va'e rei ndojero'ai ha'e nomboetei va'e ma omomboa 'rã
tata rupa haku ratãvea py.
12 Ha'e gui apy ikuai amongue avakue judeu regua Babilônia katy'i rupi
ikuai va'e re opena va'erã remoĩ va'ekue. Ha'e va'e kuery ma Sadraque,
Mesaque ha'e Abede-Nego. Oreruvixave, ha'e va'e avakue ma nanemboetei.
Mba'eta ndojeroviai nderuete kuery rereko va'e re, nomboetei guive
ta'angaa ouro guigua remopu'ã uka va'ekue — he'i okuapy.
13 Ha'e rami Nabucodonosor oendu vy ivai ha'e ipoxy vaipa. Ha'e rami
vy oenoĩ uka Sadraque, Mesaque ha'e Abede-Nego. Ha'e rã huvixave
renonde oguerua.
14 Ha'e ramo Nabucodonosor aipoe'i ha'e kuery pe:
— Sadraque, Mesaque ha'e Abede-Nego, anhetẽ teve peẽ ndapejeroviai
xeruete kuery re, neĩ napemboetei guive ta'angaa ouro guigua amopu'ã
uka va'ekue?
15 Ha'e gui aỹ ma pendu pota 'rãgue mimby guaxu, mimby, ixã reta va'e,
mbaraka ixã irundy va'e, mbaraka, gaita ha'e opa marãgua mba'epu
ombopua rã, pejero'a vy ta'angaa ajapo uka va'ekue pemboete aguã.
Mba'eta napemboetei ramo ha'e ramove'i penemomboa 'rã tata rupa haku
ratãvea py. Ha'e va'e rire mava'e tuuete 'rã tu pendereraa jepe xepo gui?
— he'i.
16 Ha'e ramo Sadraque, Mesaque ha'e Abede-Nego ombovai huvixave pe:
— Oreruvixa Nabucodonosor, ha'e nunga py ma ore kuery rombovai e'ỹ
teĩ ha'eve.
17 Mba'eta oreruete ixupe roikoa va'e ma tata rupa gui orereraa jepe kuaa
va'e, ndepo gui guive.
18 Ha'e rami e'ỹ teĩ oreruvixave, eikuaa pota ke pova'e re: Ore ma
nderuete kuery pe ndoroikoi 'rã, noromboetei 'rã guive ta'angaa ouro
guigua remopu'ã uka va'ekue — he'i.
19 Ha'e ramo Nabucodonosor ipoxy vaipa vy Sadraque, Mesaque ha'e
Abede-Nego pe hova vaikuepa. Ha'e rami vy tata rupa py omoendy
jepiaty áryve sete-kue omoendy ukave vy
20 ijayvu oxondaro kuery imbaraeteve va'e pe ojokuapa aguã Sadraque,
Mesaque ha'e Abede-Nego, ha'e gui tata rupa haku ratãvea py omombopa
aguã.
21 Ha'e ramo ha'e kuery ijao puku, kamixa, xapeo ha'e ijao mboae reve-
reve ojokuapa vy omombo tata mbyte py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Huvixave ojapo uka vyvoi, ha'e tata kua py hendy guaxu oiny ramo
hendy vuku va'e ojukapa avakue Sadraque, Mesaque ha'e Abede-Nego
momboa kuery.
23 Ha'e rã mboapy avakue Sadraque, Mesaque ha'e Abede-Nego ma
ojokuapaa ague reve meme ho'apa tata mbyte py.
24 Ha'e gui ma huvixave Nabucodonosor oma'ẽ vy onhemondyi, ha'e
opu'ã pojava ovy vy aipoe'i ojeupegua nhomongeta va'ety kuery pe:
— Mboapy avakue e'ỹ ri ty'y ojokua pyre tata py nhamombo va'ekue?
Ombovai okuapy huvixave pe:
— Anhetẽ ma oreruvixa — he'i.
25 Ha'e gui ijayvuve ju vy aipoe'i:
— Mba'exa tu ha'vy irundy avakue aexa ojokua pyre e'ỹ tata mbyte
rupi oguata okuapy rã, mba'eve py ikuai axy e'ỹ re. Irundya ma tuuete
kuery ra'y rami ojekuaa — he'i.
26 Nabucodonosor onhembojave ovy tata rupa py hendy oiny va'e rokẽ
katyve'i. Ha'e vy ojapukai vy aipoe'i:
— Sadraque, Mesaque ha'e Abede-Nego, tuuete yvateve va'e rembiguai
kuery, peẽ ke upe gui, peju! — he'i. Ha'e ramo Sadraque, Mesaque ha'e
Abede-Nego ma tata mbyte gui oẽmba jogueruvy.
27 Ha'e ramo ikuaia py ono'õmba okuapy huvixa mboae kuery, tetã ha'e
estado re opena va'e, ha'e huvixave pegua nhomongeta va'ety kuery. Ha'e
kuery oexa okuapy rã mboapy avakue re mba'eve py tata ndojapo vai ra'e,
hi'a inhakã áry ndoverei, oao oguereko va'e amboae rami ndopytai, neĩ
tata pixe noĩ ra'e ha'e kuery re.
28 Ha'e rami rã Nabucodonosor ijayvu vy aipoe'i:
— Ta'ima'endu'a porãa Sadraque, Mesaque ha'e Abede-Nego ruete
re, mba'eta ojeupegua anjo ombou vy ogueraa jepe guembiguai kuery.
Ha'e kuery ma hexe ojerovia vy huvixave ayvu rupi e'ỹ ikuai. Amboae
ramigua tuuete re ojerovia ha'e omboete 'rãgue py omboaxa guete,
nguuete pe anho ikuai vy.
29 Ha'e nunga rupi xee ma po rami ajapo uka: Xapy'a rei heta va'e kuery
regua, amboae regua ha'e ayvu mboae py ijayvu va'e ma Sadraque,
Mesaque ha'e Abede-Nego ruete re ijayvu vai ramo ojayapaa 'rã,
hoo ombovaipaa 'rã guive. Mba'eta tuuete mboae jipoi kova'e rami
nhandereraa jepe va'erã — he'i.
30 Ha'e rami vy Babilônia yvy re huvixave omoingo porã Sadraque,
Mesaque ha'e Abede-Nego.

Huvixa Nabucodonosor na'inhakã porãvei ranhe oikovyague re ijayvua

4 1 Ha'e gui huvixave Nabucodonosor oayvu omondouka yvy regua
kuery ha'e javive pe, amboae regua ha'e ayvu mboae py ijayvu va'e
yvy jave re ikuai va'e pe. Ha'e vy aipoe'i: “Toĩ pendekuai porã ete aguã!

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Peẽ kuery pe xee amombe'uxe hexa pyrã ha'e iporã ete va'e Nhanderuete
yvate ete va'e xere ojapo va'ekue.
3 Mba'eta ixuguigua hexa pyrã ha'e oexa uka va'e ma tuvixa ete.
Nhomondyipaarã omoingo va'e py oexa uka ipo'akaa. Ipo'akaa ma opa
va'erã e'ỹ, openaa voi raka'e rã peve guarã.
4 "Ha'e gui xee Nabucodonosor ma xero py aiko porã va'ekue, xevygua
opy avy'a aikovy va'ekue.
5 Ha'e gui ma peteĩ aexa ra'u va'e xemondyi. Xerupa rupi xetui jave
apẽxaa ha'e xeke rupi aexa va'e xembopy'a eta rei.
6 Ha'e rami vy aenoĩ ukapa imba'ekuaa va'e Babilônia py ikuai va'e ha'e
javi, xevy pe omombe'u aguã aexa ra'u va'ekue mba'erã paa.
7 Ha'e ramo oike okuapy imba'ekuaa va'e kuery, hexa pyrã apoa, caldeu
ha'e imba'evyky va'e kuery ha'e javi. Ha'e kuery pe amombe'u aexa ra'u
va'ekue, va'eri ha'e kuery ma nomombe'u kuaai mba'erã paa.
8 Opaa py ma ou Daniel. Ha'e va'e ma Beltessazar hery va'e xeruete rery
rupi ae. Ha'e rã ha'e va'e re ma oĩ Nhanderuete iky'a e'ỹ va'e Nhe'ẽ. Ha'e
ramo ixupe aexa ra'u va'ekue amombe'u vy aipoa'e:
9 'Beltessazar, imba'ekuaa va'e kuery ruvixa, xee ma aikuaa ndere oĩa
Nhanderuete iky'a e'ỹ va'e Nhe'ẽ. Ha'e nunga rupi oikuaa e'ỹ pyre teĩ ndevy pe
ndaxyi 'rã. Po rami ma xeke rupi aexa ra'u va'ekue. Emombe'u ke mba'erã paa.
10 Xerupa rupi xetui vy xeke rupi aexa va'ekue ma po rami: Xee ama'ẽ vy
peteĩ aexa yvy mbyte yvyra hi'aĩ va'e, yvate ete va'e.
11 Ha'e va'e yvyra ma yvateve ha'e imbaraeteve ovy, yva re ovaẽ peve. Yvy
apy rupi gui voi oexaa.
12 Hogue ma iporã, hi'a reta guive. Hexe oĩ opa marãgua rembi'urã. Hi'yvypy
rupi ma mymba nhuũndy rupigua ojou kuaray'ã. Hakã re ma guyra oveve va'e
onhemboaity okuapy. Hexe ma temimoingo kuery ha'e javi okaru.
13 Xerupa rupi xetui vy aexa ra'u va'e py ma peteĩ ju aexa mba'emo rarõa
iky'a e'ỹ va'e. Ha'e va'e ma oguejy ouvy yva gui.
14 Ijayvu atã ete vy aipoe'i: "Peake'o ke yvyra, hakã pejayapa guive.
Pemboipa hogue, hi'a voi pemombopa. Pemondyipa mymba iguy gui, ha'e
rã hakã gui ma pemondyi imondovy guyra kuery.
15 Ha'e rã hapytakue ma yvy re topyta hapo reve. Pejokua ke ferro ha'e
overa va'e guigua corrente py, nhuũndy mbyte oĩa py ae. Yxapy yva
guigua tomoakỹ, ha'e mymba ikuai va'e rami tokaru oikovy jai rogue yvy
re ikuai va'e re.
16 Amboae rami ta'ikuraxõ, avakue regua kuraxõ oĩ ve'ỹ aguã rami. Ha'e
rami 'rãgue py ixupe tome'ẽa kuraxõ mymba regua. Ha'e nunga toĩ hexe
sete ma'etỹ oaxa peve", he'i.[c]

---

[c] **4.16** Apy ma huvixave ojee ae ijayvu vy "Yvyra" he'i. Mba'eta Nhanderuete oipe'a ranhe huvixa oĩague gui, Nhanderuete ipo'akapa va'ea oikuaa peve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ha'e rami ae mba'emo rarõa kuery ijayvuague, iky'a e'ỹ va'e kuery
oayvu omondouka va'ekue, ha'e ramo okuave va'e ha'e javi oikuaa aguã
avakue ipo'aka va'e gui Yvate ete va'e ipo'akapave va'ea. Ha'e rami vy
ombopo'akaxe va'e rei 'rã ombopo'aka, avakue regua yvyĩ'igueve teĩ omoĩ
'rã pavẽ re opena aguã.
18 Ha'e nunga ma xee huvixave Nabucodonosor aexa ra'u va'ekue. Ha'e gui ndee
Beltessazar, emombe'u ke mba'erã paa, mba'eta imba'ekuaa va'e kuery apenaa
rupi ikuai va'e ha'e javi nomombe'u kuaai. Ha'e rã ndee ma remombe'u kuaa 'rã,
mba'eta ndere oĩ Nhanderuete iky'a e'ỹ va'e Nhe'ẽ', ha'e.
19 "Ha'e ramo Daniel Beltessazar hery avi va'e onhemondyi rei reve
opyta are ranhe, opẽxa ha'e ipy'a eta reia py. Ha'e rami rã xee huvixave
teĩgue ju xeayvu vy aipoa'e ixupe: 'Beltessazar, ndepy'a eta rei eme aexa
ra'uague gui, neĩ mba'erã paa re voi', ha'e.
"Ha'e ramo Beltessazar ombovai vy aipoe'i: 'Xeruvixa, rexa ra'uague ma
ndere ija'e e'ỹ va'e kuery re oiko va'e rire, mba'erã paa voi oiko va'e rire
nderovaigua kuery re anho.
20 Ha'e gui yvyra rexa va'ekue ma yvateve ha'e imbaraeteve ovy yva re
peve, yvy jave gui oexaa guive.
21 Hogue porã, hi'a reta guive pavẽ ho'u va'erã va'e re. Iguy py ma mymba
nhuũndy rupigua ojou kuaray'ã, ha'e hakã re ma guyra oveve va'e
onhemboaity okuapy.
22 Ha'e va'e yvyra ma ndee ae, xeruvixa. Mba'eta ndeyvateve reovy,
nembaraete guive. Ndeporiau e'ỹa ma yva re peve ojekuaave ovy,
ndepo'akapaa yvy apy re peve oendua.
23 Ha'e gui ndee xeruvixa rexa avi mba'emo rarõa iky'a e'ỹ va'e yva gui
oguejy ouvy rã. Ha'e va'e aipoe'i: "Peake'o ke yvyra, pembovaipa ete.
Ha'e rã hapytakue ma yvy re topyta hapo reve, nhuũndy mbyte oĩa py
ae topyta ferro ha'e overa va'e guigua corrente py pejokua reve. Yxapy
yva guigua tomoakỹ, ha'e tokaru oikovy mymba nhuũndy rupi ikuai va'e
okarua rami, sete ma'etỹ oaxa peve", he'i.
24 Xeruvixa, po rami ma mba'erã paa, pova'e ma Yvate ete va'e oikuaa uka
va'ekue. Ha'e nunga ma ndere ae 'rã ou, xeruvixa.
25 Mba'eta nemoxẽa 'rã avakue ikuaia gui. Ha'e ramo mymba nhuũndy
rupi ikuai va'e mbyte ju 'rã nderekoa. Ndevygua ma nhuũ vaka ho'ua
rami re'u reiny aguã. Neakỹ 'rã yxapy yva guigua py. Ha'e nunga ma sete
ma'etỹ re oiko 'rã ndere, avakue ipo'aka va'e gui Yvate ete va'e ipo'akapave
va'ea reikuaa peve, mba'eta ombopo'akaxe va'e rei ombopo'aka 'rã.
26 Ha'e gui "Hapytakue peja 'rã hapo reve", he'ia ma ha'ekue rami ae
nembopo'aka ju aguã re ijayvu vy, Yva pygua ipo'akapave va'ea reikuaa ma rire.
27 Ha'e nunga rupi xeruvixa, ejapyxaka ke xeayvu re, ha'e teko porã rupi
vy ejepe'a rejejavya ha'e ndereko vaia gui, iporiaukue'i remboaxya rupi ju
reiko aguã. Ha'e rami ri reiko vy reiko porã pukuve 'rã', he'i Daniel xevy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 “Ha'e gui ma ha'e nunga ha'e javi oiko xee huvixave Nabucodonosor
re.
29 Doze jaxy opaa py xee huvixave xero Babilônia tetã py oĩ va'e py aĩ jave
30 xeayvu vy aipoa'e: ‘Kova'e Babilônia tetã tuvixa va'e e'ỹ teve xerekoarã
ajapo va'ekue, xepo'akaa ha'e xeyvate etea aexa uka aguã?’ he'i.
31 Ha'e rami xee huvixave xeayvu teri reve yva gui oguejy peteĩ ayvu
aipoe'i va'e: ‘Huvixave Nabucodonosor, ndevy aipo'ea: Ndegui oaxa ma
ndepo'aka reinyague.
32 Ha'e rami vy nemoxẽa 'rã avakue ikuaia gui, ha'e mymba nhuũndy rupi
ikuai va'e reve ju 'rã reiko. Ndere omoĩa 'rã vaka rami nhuũ re'u aguã.
Ha'e nunga ma sete ma'etỹ re oiko 'rã ndere, reikuaa peve avakue ipo'aka
va'e gui Yvate ete va'e ipo'akapave va'ea, mba'eta ombopo'akaxe va'e pe rei
ombopo'aka 'rã’, he'i.
33 Ha'e ramove ojeupity xee Nabucodonosor regua ayvu. Ha'e rami vy
xemoxẽa avakue ikuaia gui. Ha'e ramo vaka rami ha'u aikovy nhuũ.
Xerete ma yxapy yva guigua py inhakỹ. Xe'a ma taguato rague rami
ipuku, ha'e rã xepoapẽ ma guyra poapẽ rami opyta.
34 “Ha'e va'e ára opaa py ma xee Nabucodonosor yva re ama'ẽ ramo oĩ
ju xe'arandua. Ha'e vy Yvate ete va'e re xema'endu'a porã, arovy'a guive
raka'e rã peve oikove va'erã, mba'eta ha'e va'e openaa ma opa va'erã e'ỹ,
ipo'akaa ma raka'e rã peve guarã.
35 Ixupe rã yvy re ikuai va'e ha'e javi ma mba'everã ndovarei. Ha'e oipotaa
rami ae 'rã opena oxondaro kuery yva re ikuai va'e re, yvy regua kuery re
guive. Avave rei jipoi hexe opo omoĩ va'erã, neĩ ixupe ‘Mba'e tu rejapo?’
he'i va'erã.
36 Ha'e gui xe'arandua ou jevy ramove ou avi huvixa rami apena ju aguã,
apenaague ha'e javi re. Xeyvatea ha'e xeporãa voi ou xere pavẽ oikuaa
aguã rami. Xevygua nhomongetaaty kuery ha'e huvixa kuery xea py oupa
ju okuapy. Ha'e rami py xemoĩa ju huvixave aĩ aguã. Ha'e vy xeyvateve ete.
37 Ha'e gui aỹ ma xee Nabucodonosor arovy'a ha'e ambojerovia Huvixave
yva pygua. Mba'eta ha'e va'e mba'emo ojapo va'e ma anhetẽ meme, oikoa
voi ha'evea rami meme. Omo'yvyĩ'i kuaa avi 'rã onhemboyvate va'ekue”,
he'i.

Oo mbotya re ipara va'e ojekuaa ague

5 1 Ha'e gui huvixave Belsazar ojapo peteĩ ngaru tuvixa va'e mil huvixa
kuery pe. Ha'e vy mil va'e oexaa py oy'u oiny vinho.[d]
2 Belsazar vinho oy'uxea rupi oy'u tema oiny vy ima'endu'a mba'emo
ryru ouro ha'e prata guigua Jerusalém py templo oĩague gui tuu

---

[d] **5.1** Belsazar ma Nabucodonosor ramymino raka'e. Daniel tuja'i ma jave oĩ Babilônia pygua huvixave.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Nabucodonosor ogueru va'ekue re. Ha'e va'e ma ogueru ruka huvixave
ha'e hexeve huvixa kuery ikuai va'e ha'e va'e py oy'u okuapy aguã, ta'yxy
ha'e ta'yxy jevy kuery reve.
3 Ha'e ramo oguerua mba'emo ryru ouro guigua Nhanderuete pegua oo
Jerusalém py oĩague gui ogueru pyre. Ha'e va'e py ma huvixave ha'e
hexeve huvixa ikuai va'e oy'u okuapy, ta'yxy ha'e ta'yxy jevy kuery reve.
4 Vinho oy'u reve omboete okuapy nguuete kuery ouro guigua, prata,
overa va'e, ferro, yvyra ha'e ita guigua rive.
5 Ha'e ramove peteĩ ojekuaa ava po. Ha'e va'e ma huvixave ro mbotya
xiĩa re ombopara oiny tataendy rexei. Ha'e rã huvixa oexa oiny ipo
ombopara va'e.
6 Ha'e ramo huvixave ndaekorãvei vy onhemondyi rova vyvoi. Ijaxi'y
oku'ea, henapy'ã voi onhembotapa rei joe.
7 Ha'e gui huvixave ojapukai reve ijayvu oguerupaa aguã hexa pyrã apoa
kuery, caldeu ha'e imba'evyky va'e kuery. Oguerua rã huvixave aipoe'i
Babilônia pygua imba'ekuaa va'e kuery pe:
— Peteĩ va'e rei kova'e ipara ogueroayvu ha'e mba'erã paa xevy
omombe'u porã va'e ma amonhemonde 'rã púrpura py, ha'e ijaju'y reguarã
oguerua 'rã mbo'y ouro guigua. Ha'e gui xee reve mboapya 'rã oĩ apenaa
re ipo'akaa py — he'i.
8 Ha'e ramo huvixave pegua imba'ekuaa va'e kuery oike va'ekue
ndogueroayvu kuaai, neĩ mba'erã paa nomombe'u kuaai guive huvixave
pe.
9 Ha'e ramo huvixave Belsazar onhemondyi ete vy hova mboaepa vaipa.
Hexeve huvixa kuery ikuai va'e voi onhemondyipa okuapy.
10 Ha'e gui ma huvixave ha'e hexeve ikuai va'e re mba'emo oiko rã ixy
oendu vy oike avi okaruaty py. Ha'e vy aipoe'i:
— Xeruvixa, tereikove riae! Ndepy'a eta rei eme, nderova mboae rei
eme guive.
11 Mba'eta repenaa re ma oiko peteĩ ava. Hexe ma oĩ Nhanderuete iky'a
e'ỹ va'e Nhe'ẽ. Nderu oĩ jave py ma roikuaa hexe oĩa mba'emo oikuaa
aguã, ha'e hi'arandu ha'e imba'ekuaa nguuete 'arandua rupi. Ha'e nunga
rupi nderu rãgue'i huvixave Nabucodonosor oĩ jave omoĩa imba'ekuaa va'e
kuery ruvixarã, hexa pyrã apoa kuery, caldeu ha'e imba'evyky va'e kuery
ha'e javi ruvixarã guive.
12 Mba'eta Daniel re nhe'ẽ oĩ va'e ma omo'arandu porã 'rã mba'emo
oikuaa aguã, oexa ra'u pyre omombe'u aguã, ha'e oikuaa e'ỹ pyre haxyve
va'e teĩ oikuaa uka aguã. Ha'e va'e reryrã nderu rãgue'i omoĩ va'ekue
ma Beltessazar. Ha'e nunga rupi enoĩ uka Daniel. Ha'e ramo ndevy pe
omombe'u 'rã mba'erã paa — he'i.
13 Ha'e ramo huvixave renonde omoingea Daniel. Huvixa ijayvu vy
aipoe'i Daniel pe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Ndee pa Daniel, Judá pygua escravo-rã xeru rãgue'i huvixave oĩ jave
Judá gui ndereru va'ekue?
14 Ha'e gui xee aendu omombe'ua rã ndere Nhanderuete Nhe'ẽ oĩa,
mba'emo reikuaa aguã, ne'arandu ha'e nemba'ekuaa ete aguã guive.
15 Ange'i xerenonde ogueroikea imba'ekuaa va'e ha'e hexa pyrã apoa
kuery, kova'e ipara va'e ha'e kuery ogueroayvu vy xevy pe omombe'u
aguã mba'erã paa. Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma kova'e ayvu mba'erã paa
nomombe'u kuaai.
16 Ha'e rã ndere ima'endu'aa rã xee aendu remombe'u kuaa va'ea mba'erã
paa, ha'e mba'emo haxyve va'e teĩ remombe'u porãve va'ea. Aỹ ma, xapy'a
rei kova'e ipara va'e reroayvu vy mba'erã paa xevy remombe'u ramo
nemonhemondea 'rã púrpura py, rereko 'rã mbo'y ouro guigua ndeaju'y
re, ha'e xee rire mboapya 'rã reĩ apenaa re ndepo'akaa py — he'i.
17 Ha'e rami rã Daniel ombovai vy aipoe'i huvixave renonde:
— Mba'emo reme'ẽ aguã ndeayvuague ma ndereve ae topyta, e'ỹ vy
eme'ẽ amboae pe. Ha'e rami avi ndevy pe xee aroayvu 'rã ipara va'e,
mba'erã paa amombe'u 'rã guive.
18 Xeruvixa, ne'exa! Nderu rãgue'i Nabucodonosor pe Nhanderuete yvate
ete va'e ome'ẽ va'ekue huvixave oĩ aguã, ipo'aka, iporã ha'e yvate aguã
guive.
19 Ipo'aka aguã ome'ẽ rire ma henonde heta regua, amboae yvy regua
ha'e ayvu mboae py ijayvu va'e kuery oryryi reve ojererokyjepa okuapy.
Mba'eta ojukaxe va'e rei ojuka raka'e, ha'e rã omoingovexe va'e ma
omoingove. Omboyvate omboyvatexe va'e, ha'e rã omo'yvyĩ'ixe va'e ma
omo'yvyĩ'i raka'e.
20 Ha'e rami avi opy'a py onhemboyvate ete, onhe'ẽ py guive ndoikuaa
potavei ha'e ojejou porãve rive. Ha'e rami rã oipe'aa raka'e huvixave oĩa
gui, ixupe oaxapa guive mba'emo oguerovy'aague.
21 Omoxẽa raka'e avakue mbyte gui. Ikuraxõ ma ojapoa mymba kuraxõ
rami, ha'e omboekoaa mburika ka'aguy rupi ikuai va'e reve. Vaka pe rami
ome'ẽa nhuũ ho'u aguã, omoakỹ guive yxapy yva guigua py, oikuaa peve
Nhanderuete yvate ete va'e avakue po'akaa ha'e javi re ipo'aka va'ea, ha'e
ombopo'akaxe va'e rei ombopo'aka 'rã avakue re opena va'erã.
22 Ha'e gui ndee Belsazar ma ta'y reiko vy ha'e nunga ha'e javi reikuaapa
teĩ ndepy'a py nerenhemo'yvyĩ'i.
23 Ha'e rami 'rãgue py repu'ã raka'e SENHOR yva pygua rovai. Ha'e rami
vy hoo gui nerenonde mba'emo ryru oguerua ramo ha'e va'e py ndee ha'e
huvixa kuery ndereve ikuai va'e pey'u pekuapy vinho, pendera'yxy ha'e
pendera'yxy jevy kuery reve. Ha'e rami avi remboete tuuete ramigua
kuery prata guigua, ouro, overa va'e, ferro, yvyra ha'e ita guigua rive,
ha'e nunga oma'ẽ e'ỹ va'e, noendui va'e, neĩ mba'eve ndoikuaai va'e teĩ.
Nhanderuete po py reikovea oĩ va'eri neremboetei.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 — Ha'e rami rire ixugui ae ou ipo kova'e mboparaarã.
25 Pova'e ma ipara oiny va'e: *Mene*, *mene*, *tequel* ha'e *parsim*.
26 Ha'e rã mba'erã paa ma po rami: "*Mene*" he'ia py ma ndepo'akaa
Nhanderuete oipapa vy omomba maa, reikuaa aguã.
27 "*Tequel*" he'ia py ma mba'emo opejaa py ndepeja vy ojoua oataa,
reikuaa aguã.
28 Ha'e rã "*Peres*" he'ia py ma ndepo'akaa omboja'oa ma, ha'e Média ha'e
Pérsia pygua kuery pe ju omboaxa maa, reikuaa aguã — he'i.[e]
29 Ha'e rami rã Belsazar ijayvu Daniel omonhemondea aguã púrpura py,
ha'e ijaju'y re mbo'y ouro guigua omoĩa aguã, ha'e gui omombe'ua aguã
ha'e openaa re ipo'akaa py mboapya oĩa rami.
30 Ha'e va'e pyavyve ojukaa caldeu regua huvixave Belsazar.
31 Ha'e rire openaague re Média pygua huvixa Dario ju ipo'aka, sessenta e
dois ma'etỹ oguereko reve.

Yvykua guary ikuaia py Daniel omomboa ague

6 1 Ha'e gui huvixave Dario ma oipotaa rami omoĩ raka'e cento e vinte
huvixarã, ha'e kuery opena aguã huvixave openaa ha'e javi rupi.
2 Ha'e va'e kuery áry mboapy ju omoĩ huvixa yvatekueverã. Ha'e va'e
kuery regua ma Daniel. Ha'e va'e kuery ma huvixa kuery mboae re opena,
huvixave pegua nome'ẽa e'ỹi aguã.
3 Ha'e rã Daniel ma huvixa yvatekueve ha'e huvixa kuery mboae gui
hi'aranduve, mba'eta hexe nhe'ẽ oĩ va'e ma imo'arandu porã etea. Ha'e
nunga rupi huvixave onhembopy'a openaa ha'e javi re ombopo'aka aguã.
4 Ha'e ramo huvixa yvatekueve ha'e huvixa mboae kuery ma Daniel
openaa re oikuaa pota okuapy hexe ijayvu reixe vy. Ha'e rami teĩ hexe
ndojoui ha'eve'ỹa rami oikoa. Daniel ojeroviapy ramo hexe ndojoui
ojavya, neĩ ojejavya.
5 Ha'e gui ma ha'e va'e avakue joupe-upe aipoe'i okuapy:
— Mba'eve py ndajajoui 'rã Daniel re nhandeayvu aguã, nguuete
guigua lei rupi oikoa py e'ỹ vy — he'i okuapy.
6 Ha'e ramo huvixa yvatekueve ha'e huvixa mboae kuery ma huvixavea
py jogueraa. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Oreruvixa Dario, tereikove raka'e rã peve.
7 Repenaa py huvixa orekuai va'e ha'e javi, tetã ha'e estado re ropena va'e,
huvixa mboae ha'e ronhomongeta va'ety kuery rojerure ndee oreruvixa
remombe'u uka aguã peteĩ ayvu, po ramigua rejapo uka aguã: Avakue
ha'e javive ma trinta ára peve ojerure e'ỹ aguã nguuete va'e pe rei, neĩ

---

[e] **5.28** Ayvu *mene, mene, tequel* ha'e *parsim* he'ia ma "Oipapa, oipapa, opeja ha'e omboja'o" 'ea. Ha'e gui Média ha'e Pérsia pygua kuery ma Babilônia pygua kuery rovaigua ikuai raka'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

avakue va'e pe rei, ha'e rã ndevy pe anho. Ha'e rami e'ỹ rã ndee oreruvixa
remombo 'rã yvykua guary ikuaia py.
8 Ha'e gui aỹ ma ndee oreruvixave, embopara uka ke ndeayvu, nderery
emoĩ guive avave rei oguerova e'ỹ aguã, mba'eta Média ha'e Pérsia pygua
kuery pegua lei ma oguerova pyrã e'ỹ ae — he'i okuapy.
9 Ha'e rami rã huvixave Dario ma ha'e va'e ayvu ombopara uka, guery
omoĩ guive.
10 Ha'e gui Daniel ma ombopara ha'e guery omoĩ maa oendu vy ngoo py
ranhe oike. Ha'e rami vy opy ja'o yvate oĩ va'e py oo, okẽ'i Jerusalém katy
ojepe'a va'e oĩa py. Ha'e py ma ára nhavõ mboapykue kuerei 'rã guenapy'ã
re oĩ. Ha'e py ae onhembo'e oiny ha'e oguerovy'a nguuete, jepiaty rami ae.
11 Ha'e ramo ha'e va'e avakue jogueraa vy oexa okuapy Daniel nguuete
pe onhembo'e ha'e ojerure oiny rã.
12 Ha'e rami vy huvixavea py ju oo vy huvixave omoma'endu'a oayvu
omombe'u uka va'ekue re. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Oreruvixa, nerembopara ukai ri ty'y ha'e javive avakue nguuete va'e
pe rei e'ỹ vy avakue pe ojerure ramo yvykua guary ikuaia py omomboa
aguã, ha'e rã ndevy pe anho?
Huvixave ombovai:
— Ha'e va'e ayvu ma anhetẽ, Média ha'e Pérsia pygua kuery pegua lei
oguerova pyrã e'ỹ ae — he'i.
13 Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i huvixave pe:
— Ha'e gui Oreruvixave, Judá gui escravo-rã heru pyre Daniel ma
nanemboetei, neĩ ayvu rembopara uka va'ekue guive ndojapoi. Ha'e rami
'rãgue py ára nhavõ mboapykue kuerei 'rã ojerure oikovy — he'i okuapy.
14 Ha'e nunga huvixave oendu vy onhemboaxy ete vy ha'e ae
onhembopy'a Daniel ogueraa jepe aguã re. Ha'e vy kuaray oike peve
onhea'ã teĩ oikovy ogueraa jepexe vy.
15 Ha'e ramo ha'e va'e avakue ma huvixavea py ojevy vy aipoe'i okuapy
ixupe:
— Ha'e rami avi Oreruvixa, ndeayvuague ma Média ha'e Pérsia pygua
kuery pegua lei oguerova pyrã e'ỹ ae. Ha'e nunga rupi nda'evei ae oaxa
rive aguã — he'i okuapy.
16 Ha'e ramo mae ma huvixave ijayvu Daniel heru ha'e omomboa aguã
yvykua guary ikuaia py. Huvixa aipoe'i Daniel pe:
— Tove nderuete renhe'ẽ rendu reikovy va'e tandereraa jepe — he'i.
17 Ha'e gui ma peteĩ ita oguerua vy omboty guary ikuaia rokẽ.
Ombojaague py ma huvixave okuã regua py ae hery omoĩ, ixupegua
yvatekueve voi ha'e rami ae avi ojapo okuapy, Daniel oguenoẽa e'ỹ aguã
ha'e gui.
18 Ha'e gui huvixave ngoo katy oo vy okaru e'ỹ re oaxa pytũ, guenonde
mba'epu ndogueru rukai guive. Ndoke kuaavei ae.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Ha'e gui ma ko'ẽ aje'ive'i reve huvixave ovy vy onha ovy yvykua
guary ikuaia katy.
20 Ha'e py ovaẽ vy Daniel pe ojapukai nda'evei ete reve. Po rami huvixave
ijayvu Daniel pe:
— Daniel, Nhanderuete oikove va'e rembiguai, nderuete renhe'ẽ rendu
va'e nda'u ndereraa jepe ri ra'e guary kuery gui?
21 Ha'e ramo Daniel ombovai huvixave pe:
— Xeruvixa, tereikove riae!
22 Xeruete ma ojea pygua anjo ombou va'ekue guary kuery juru omboty
aguã xere ojapo vai e'ỹ aguã, henonde ojejavy e'ỹ va'e aiko ramo. Ndee
xeruvixa rovai voi xee ndajapo vai mba'eve — he'i.
23 Ha'e ramo huvixave ovy'a ete vy yvykua gui oguenoẽ uka. Ha'e gui
Daniel oguenoẽa ramo neĩ peteĩ henda py ma voi hexe ndojouai guary
raĩgua, nguuete re ojerovia ramo.
24 Ha'e ramo huvixave ma teĩgue ju ijayvu vy ogueru ruka avakue Daniel
re ijayvu rei va'ekue. Ha'e ramo yvykua guary kuery ikuaia py omombo
ukapa, ta'y kuery ha'e ta'yxy kuery reve. Ha'e gui yvy py ovaẽ e'ỹ re
guary kuery ojukapa, ikãgue omopẽmba guive.
25 Ha'e ramo huvixave Dario ombopara heta regua kuery pe, amboae
regua ha'e ayvu mboae py ijayvu va'e yvy jave re ikuai va'e pe. Ha'e vy
aipoe'i: "Toĩ peẽ kuery re pendekuai porã aguã!
26 Xee ma po rami ajapo uka: Apenaa ha'e javi rupi avakue oryryipa reve
tojererokyje Daniel ruete renonde. Mba'eta ha'e va'e tuuete anho ma
oikove va'e, raka'e rã peve oiko va'erã guive. Ipo'akaa ma nombovaipaai
'rã, openaa ma ndopai 'rã.
27 Ha'e ma joepy ha'e jogueraa jepe 'rã. Yva ha'e yvy re ojapo avi 'rã hexa
pyrã ha'e nhomondyipaarã", he'i.
28 Ha'e rire Daniel ma huvixave Dario oĩa pukukue re oiko porã ae
tema, ha'e gui Pérsia pygua huvixa Ciro oĩ jave voi.

Irundy mymba Daniel oexa ra'uague

7 1 Peteĩ ma'etỹ re ma Babilônia pygua huvixave Belsazar oĩ jave
Daniel ngupa rupi itui vy oexa ra'u peteĩ. Ha'e rami vy oexa ra'u
va'ekue ombopara vyvoi, omombe'upa.
2 Daniel ijayvu vy aipoe'i:
— Ha'e gui pyávy xevy pe oexa ukaa rã aexa ra'u irundy henda gui
yvytu oipeju va'e ye'ẽ tuvixa va'e omomyĩmba rã.
3 Ha'e gui ye'ẽ gui oẽ jogueruvy irundy mymba tuvixa va'e joo ramigua
e'ỹ-e'ỹ.[f]

---

[f] **7.3-7** Apocalipse 13.1 py oĩa rami mymba ye'ẽ gui ou va'e oexa. Ha'e gui amongue py "Ye'ẽ" he'ia py Nhanderuete rovai opu'ã va'e kuery re ijayvu vy (Isaías 57.20-21).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Jypygua ma guary rami ojekuaa, taguato pepo rami ipepo va'e
guive. Xee ama'ẽ rã ipepo oguereko va'ekue omboipaa. Ha'e vy yvy
gui omopu'ã imo'amy ipy mokoĩ'i re, ava rami ae. Ixupe ome'ẽa avi
ava rami hi'arandu aguã.
5 Ama'ẽve tema. Ha'e vy ma mokoĩa mymba ju aexa, kaguare-jagua
ramigua. Ha'e va'e ma opy jovaive re opu'ã ouvy. Ojuru py ma guaĩ
re ogueru mboapy inharukãgue. Ha'e rã ixupe aipo'ea: "Epu'ã ke, he'u
porã xo'o", 'ea.
6 Ha'e va'e rire ama'ẽve tema. Ha'e vy amboae ju aexa xivi pytã
ramigua. Ha'e va'e kupe re ma irundy guyra pepo oĩ. Ha'e va'e mymba
ma inhakã irundy va'e. Ixupe ome'ẽa joe ipo'aka aguã.
7 Ha'e va'e rire ama'ẽve tema pyávy aexa va'e re. Ha'e vy mymba
irundya ju aexa nda'evei ete va'e, nhomondyiarã ha'e imbaraete
vaipa va'e. Haĩ ma tuvixa va'e, ferro guigua meme. Nhomondoropa,
nhomboa'ypa, ha'e rã hembyrekue re ma opyrõmba 'rã. Mymba kuery
mboae ojekuaa ma va'ekue rami e'ỹ ojekuaa va'e, dez hakua va'e guive.
8 — Hakua ikuai va'e re xee aikuaa pota vy aexa mbyte gui hakua
kyrĩ'i va'e ju oẽ oiny rã. Ha'e va'e renonde gui ma mboapy hakua jypy
guare omboia. Ha'e va'e hakua re ma oĩ hexa ava rexa ramigua, ha'e rã
ojuru py ma onhemboyvatea rupi ijayvu.
9 — Ama'ẽve tema vy aexa tenda omoĩa rã huvixa kuery opena atyrã.
Ha'e va'e áry ma Jypy'i guive guare ranhe oguapy oiny. Ijao ma yro'y
rami xiĩ va'e. Hi'a inhakã regua ma vexa'i rague rami ete. Henda ma
tata rendy, iruéra ikuai va'e voi hendy oiny.[g]
10 Henonde gui ma tata oẽ ouvy yakã rami. Henonde ma heta
ete ikuai ixupegua kuery, jaipapapa aguã rami e'ỹ. Ha'e gui ma
nhomboayvu va'erã kuery ju oguapypa. Oipe'aa avi kuaxia para ikuai
va'e.[h]
11 Ha'e ramo ama'ẽve tema vy hakua oẽ va'ekue aendu onhemboyvate
etea rupi ijayvu rã. Ama'ẽ vy aexa mymba ojukaa rã. Ha'e gui he'õgue
ma ombovaipaa vy tata py omombo okaipa aguã.
12 Ha'e gui mymba kuery mboae gui ma oipe'aa ipo'akaague. Ha'e rami
teĩ ha'e kuery pe ome'ẽa avi ikuaive ranhe aguã, oa'angaague ára ovaẽ
e'ỹa ja.
13 — Pyávy oexa ukaa va'e re ama'ẽ ajupy vy peteĩ ju aexa arai reve
yva gui ou ramo, ava ra'y rami ojekuaa va'e. Ha'e va'e ma Jypy'i guive
guare oĩa py oo ramo omonhemboja.[i]

---

[g] **7.9** Apy ma ijayvu Nhanderuete renda oexa ukaague re. Karóxa'i tata rendy ramigua ojekuaa, iruéra va'e (Ezequiel 1). [i] **7.13** Mateus 24.30 ha'e 26.64 py oĩa rami oexa Jesus Cristo Ava ra'y ojeapo va'ekue ipo'aka aguã ou ramo (Apocalipse 11.15; 14.14).

h 7.10 Apocalipse 20.12

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Ombopo'aka ha'e omboyvate ete huvixave oĩ aguã, ixupe heta ikuai
aguã, amboae regua kuery ha'e ayvu mboae py ijayvu va'e guive. Ipo'akaa
ma opa va'erã e'ỹ, ndoaxai 'rãe, openaa nombovaipaai 'rã guive.[j]
15 — Ha'e gui xee Daniel ma xepy'a py aendu xenhe'ẽ onhemondyi rã,
xeke rupi aexa va'ekue nda'evei rei ramo.
16 Ha'e gui ma ha'e'i py ikuai va'e regua peteĩ re anhemboja vy ixupe
ajerure ha'e nunga ha'e javi omombe'u porãve aguã re. Ha'e ramo po rami
omombe'u xevy, ha'e nunga mba'erã paa omombe'u porãve vy.
17 Mymba tuvixakue irundy aexa va'ekue ma irundy huvixaverã yvy gui
oẽ ouvy va'erã.
18 Ha'e rami teĩ Yvate ete va'e pegua iky'a e'ỹ va'e kuery pe 'rã ome'ẽ
ipo'aka aguã. Ha'e rã ha'e kuery ma ipo'aka riae 'rã raka'e rã peve.
19 Ha'e gui mymba irundya va'e reko ju aikuaa porãvexe. Ha'e va'e ma
amboae kuery ramigua e'ỹ, mba'eta nhomongyje ete va'e, haĩ ferro
guigua va'e, ipoapẽ overa va'e guigua, nhomondoropa, nhomboa'ypa ha'e
hembyrekue re opyrõmba va'e.
20 Ha'e gui ma inhakã re dez hakua oĩ va'ekue reko aikuaaxe avi, amboae
ju oẽ va'ekue guive, ha'e va'e renonde mboapy oitya va'ekue. Ha'e va'e
hakua re ma hexa oĩ, ha'e ojuru py ojejou porã reia rupi ijayvu, ha'e aexa
rã jypy guare kuery gui imbaraeteve va'e.
21 Ama'ẽ vy aexa rã ha'e va'e hakua ma iky'a e'ỹ va'e kuery rovai opu'ã vy
ipo'aka ete ha'e kuery re,[k]
22 Jypy guive guare ou peve. Ha'e va'e ma ou vy oepy 'rã Yvate ete va'e
pegua iky'a e'ỹ va'e kuery. Ha'e gui ovaẽ 'rã ha'e kuery ju ipo'aka aguã
ára.
23 — Ha'e ramo anjo aipoe'i: "Irundya mymba ma irundya ae 'rã ipo'aka
yvy re. Ha'e va'e ma amboae po'akaague rami e'ỹ 'rã ipo'aka. Ha'e vy
omondoropa 'rã yvy jave re ikuai va'e, opyrõmba ha'e omboa'ypa 'rã.
24 Ha'e gui dez hakua ikuai va'e ma dez huvixave ikuai va'erã ha'e va'e
jave py ae. Ha'e va'e kuery oaxapa ma rire amboae ju 'rã oiko. Ha'e va'e
ma jypy guare rami e'ỹ va'e vy oity 'rã mboapy huvixa.[l]
25 Yvate ete va'e re voi ijayvu vai 'rã, ixupegua iky'a e'ỹ va'e kuery ojavyky
rei 'rã guive. Oguerova 'rã mba'emo ojapoaty ára ha'e lei. Ipo py ma peteĩ
ma'etỹ re omboaxapaa 'rã iky'a e'ỹ va'e kuery, ha'e gui mokoĩ ma'etỹ re ju,
irundya ma'etỹ mbyte peve.[m]
26 Ha'e rami teĩ ha'e va'e rire ma nhomboayvu va'erã kuery ou vy oipe'a
'rã ipo'akaague. Ha'e rami vy omomba ha'e omokanhy 'rã raka'e rã peve
guarã.

---

[m] **7.25** Apy ma três anos e meio re ijayvu (Daniel 12.7; Apocalipse 11.2-3; 12.14).

j 7.13-14 Mateus 24.30; 26.64; Marcos 13.26; 14.62; Lucas 21.27; Apocalipse 1.13; 14.14
k 7.21 Daniel 8.24; 11.33; Apocalipse 13.7 **l 7.24** Apocalipse 17.12

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

27 Ha'e gui ma Yvate ete va'e pegua iky'a e'ỹ va'e kuery pe ju ome'ẽ 'rã
ipo'aka aguã yva guy ha'e javi rupi ikuai va'e re. Ha'e kuery pe ome'ẽ avi
'rã opena ha'e yvateve aguã. Mba'eta Yvate ete va'e ma raka'e rã peve 'rã
ipo'aka. Ixupe ma ha'e javi regua 'rã ikuai, onhe'ẽ rendu pavẽ 'rã okuapy",
he'i.[n]
28 — Ha'e rami py opa aexa ha'e aendu va'ekue. Ha'e gui xee Daniel
ma nda'evei rei ete ranhe aiko, xerova voi xiĩmba rei. Ha'e rami teĩ ha'e
nunga ha'e javi amoĩ porã herekovy xepy'a re.

Vexa'i ava ha'e kavara tuja oexaague

8 1 Mboapy ma'etỹ re ma huvixave Belsazar oĩ jave xee Daniel peteĩ ju
aexa ra'u, jypy'i aexa ra'u va'e rire.
2 Ha'e gui aexa ra'u vy Susã tetã ikorapa va'e py merami aiko, Elão yvy re.
Ha'e vy ama'ẽ rã Ulai yakã yvy'iry merami ha'ã.
3 Ha'e gui ama'ẽ vy peteĩ vexa'i ava aexa yakã rembe re hi'aĩ va'e. Ha'e va'e
ma mokoĩ hakua va'e. Ha'e gui mokoĩ hakua oguereko va'e ma yvate ovy
va'eri peteĩ ma amboae gui yvateve. Ha'e rami vy takykue yvate ovy va'e
ma yvateve.
4 Aexa rã vexa'i ma guakua py jopyxo oikovy kuaray oikea katy, ijapu'a'ia
katy ha'e ipuku-a katy guive. Ha'e va'e re ma peteĩve mymba ikuai va'e
nda'ipo'akai, ipo'akaa gui ndoo jepe kuaai guive. Ha'e rami vy ha'e ae
oipotaa rami ojapo oikovy, imbaraeteve tema ovy guive.
5 Xee aexa pota vy peteĩ aexa kavara tuja, kuaray oikea katy gui ou
oiny rã. Yvy jave áry rupi ou va'eri yvy re opyrõ vy e'ỹ. Ha'e va'e kavara
ma peteĩ guakua oguereko ngova mbyte re.
6 Kavara ma vexa'i hakua mokoĩ va'ea katy oo oiny, yakã rembe re hi'aĩ rã
aexa va'ekuea py. Ha'e vy onha ovy opo'akaa rupi ipoxy reve.
7 Aexa rã vexa'ia py ovaẽ vy ixupe ipoxy etea rupi ombota. Ha'e vy omopẽ
hakua mokoĩve. Ha'e rã vexa'i ma na'imbaraetevei hexe opu'ã aguã. Ha'e
ramo kavara oity yvy rupi, opyrõmba hexe. Jipoi avi ipo'akaa gui vexa'i
reraa jepearã.
8 Kavara ma ipo'akave ete. Ha'e rami teĩ onhemombaraetea pyve hakua
tuvixa va'e omopẽa. Hakua opẽague gui irundy ju oẽ tuvixa va'e. Ha'e
va'e nunga joa katy e'ỹ-e'ỹ oje'oi irundy henda yvytu oipejua katy.
9 Hakua ikuai va'e regua peteĩ oĩ hakua kyrĩ'i va'e. Ha'e va'e ma imbaraete
ete oiny kuaray puku-a yke katy ha'e kuaray oẽa katy, yvy porãa katy guive.
10 Yvate ete vy oupity yva pygua kuery po'akaa peve. Ha'e vy oity yva
pygua regua yvy rupi, amongue regua jaxy-tata guive. Ha'e vy opyrõmba.
11 Tá, yva pygua ruvixa rami ete onhemboyvate vy omomba ixupe guarã
oapy jepiaty va'e. Ixupegua oo iky'a e'ỹ va'e voi oity yvy katy.

---

n 7.27 Apocalipse 11.15

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Onhe'ẽ raxavea py hakua va'e pe yva pygua kuery omboaxapaa,
mba'emo ome'ẽ jepi va'e regua guive. Ha'e ramo oity yvy rupi anhetẽ va'e
ae, mba'emo ojapo va'e ha'e javi oiko porã guive.
13 Ha'e va'e rire aendu iky'a e'ỹ va'e kuery regua peteĩ ijayvu rã. Ha'e rã
amboae iky'a e'ỹ va'e aipoe'i:
— Araka'e peve nda'u oĩ 'rã oexa ra'u pyre ojeupitypa aguã, mba'emo
ome'ẽ jepi va'e ha'e onhe'ẽ raxavea py nhomombaarã va'e regua? Mba'eta
oexa ra'ua ague rami vy oo iky'a e'ỹ va'e omboaxaa 'rã, yva pygua kuery
guive, opyrõmbaa aguã — he'i.
14 Ha'e ramo xevy pe ju ombovai:
— Dois mil e trezentos ka'aru ha'e ko'ẽ jevy peve 'rã oo. Ha'e rire ma oo
iky'a e'ỹ va'e oiky'a'oa ju 'rã — he'i.
15 Ha'e ramo xee Daniel aikuaaxe aexa ra'u va'ekue mba'erã paa. Ha'e rã
peteĩ ou xea py ava rami hova va'e.
16 Ha'e gui peteĩ ava aendu Ulai yakã rembe gui ijayvu nhendu rã. Ha'e
va'e ma ojapukai vy aipoe'i:
— Gabriel, upe va'e pe eikuaa uka na oexa ra'u va'ekue mba'erã paa
— he'i.
17 Ha'e ramo xee aĩa katy'i ou. Ovaẽ ramo xee akyje. Ha'e vy xerenapy'ã
re aĩ, xerova yvy re amovaẽ reve. Ha'e rami teĩ aipoe'i xevy:
— Ava ra'y, endu kuaa ke, mba'eta rexa ra'u va'ekue ma opaa pyguarã
— he'i.
18 Xereve ijayvu ramo ha'a vy ndaikuaavei ranhe ajupy, xerova yvy re
amovaẽ reve. Ha'e ramo xere opoko reve xemopu'ã imo'amy xe'aĩague py.
19 Ha'e vy aipoe'i:
— Ne'exa, ndevy pe xee aikuaa uka ta poxya opaa ára py mba'emo oiko
va'erã. Mba'eta rexa ra'u va'ekue ma opaa pyguarã.
20 Vexa'i ava hakua mokoĩ va'e rexa va'ekue ma Média ha'e Pérsia pygua
huvixave.
21 Ha'e rã kavara tuja hague vuku va'e ma Grécia pygua huvixave. Hova
mbyte re hakua tuvixa va'e oĩ va'e ma jypygua huvixave.
22 Ha'e va'e omopẽa ague gui irundy ju oẽ va'e ma irundy huvixave ha'e
va'e regua ae. Ha'e va'e kuery opu'ã avi 'rã teĩ jypygua imbaraeteague
rami ha'e kuery imbaraete va'erã e'ỹ ta'vy.
23 Ha'e rã ha'e va'e huvixave kuery openaa ára opa ramo, ha'e anhetẽ rupi
e'ỹ ikuai va'e opa ma ramo peteĩ ju opu'ã 'rã huvixave ipoxy ete reve,
nhombotavy kuaapa va'e.
24 Ha'e va'e ma ipo'aka ete 'rã, va'eri ha'e ae opo'akaa rupi e'ỹ guive. Opa
rupi ombovaipa 'rã oikovy mba'emo, ha'e imbaraeteve ovy vy ojapoxea rami
rei 'rã ojapo. Ojukapa 'rã ipo'akakueve va'ekue, iky'a e'ỹ va'e kuery guive.
25 Ijapua rupi onhemo'arandu oikovy vy ojapo 'rã apu ipo'akave aguã
rami. Opy'a py onhemboyvate 'rã, ha'e mbovy e'ỹ ojuka 'rã ikuai rive'i

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

va'e. Opu'ã 'rã yvatekueve re Ipo'aka va'e rovai. Ha'e rã omopẽa 'rã avakue
po'akaa py e'ỹ ta'vy.
26 Ka'aru ha'e ko'ẽ rã guarã rexa va'ekue amombe'u porãvea ma anhetẽ
va'e meme. Ha'e rami teĩ emoĩ porã rexa va'ekue, mba'eta heta ete ára
guarã teri — he'i.
27 Ha'e gui ma xee Daniel xekangy vy mbovy ára rei e'ỹ xemba'eaxy.
Ha'e gui apu'ã ju vy apena aikovy huvixave pegua ikuai va'e re. Aexa ra'u
va'ekue gui anhemondyi rei aikovy, oikuaa ete va'erã jipoi ramo.

Guetarã kuery re Daniel ojerureague

9 1 Peteĩ ma'etỹ re ma Média pygua Assuero ra'y Dario oĩ jave caldeu
kuery ruvixa,
2 ha'e va'e ma peteĩ ma'etỹ re ma opena jave xee Daniel aikuaa mbovy
ma'etỹ re pa Jerusalém tetã ombovaipa pyre opyta 'rãa, kuaxia para
profeta Jeremias pe SENHOR ijayvuague oĩa rami vy. Ha'e rami vy setenta
ma'etỹ 'rãa aikuaa.º
3 Ha'e nunga rupi SENHOR Nhanderuetea katy ama'ẽ reve anhembo'e ha'e
ajerurea rupi aeka aguã, akaru e'ỹ re, ao voxa gui guare py anhemonde
ha'e tanhimbu xejee amongure-ngure reve guive.
4 Ha'e rami vy anhembo'e SENHOR xeruete pe. Anhemombe'u vy
aipoa'e:
— Xe-SENHOR! Xeruete ndepo'akapa ha'e okyjevepy va'e, ndereve
guarã rejapo va'ekue rupi reiko va'e, renhomboaxya re ndeayvuague re
nderexarai e'ỹ va'e.
5 Ore kuery ma rojejavy, teko vai rojapo. Orereko vaia rupi orekuai,
orekuai vaikue rei nderovai, rejapo uka va'ekue ha'e ndereve guarã rejapo
va'ekue gui rojepe'apa vy.
6 Nerembiguai profeta kuery re ndorojapyxakai guive, ha'e kuery nderery
rupi ijayvu teĩ oreruvixa kuery pe, yvatekueve, oreru kuery ha'e yvy jave
re ikuai va'e pe guive.
7 SENHOR, ndere ma oĩ teko porã. Ha'e rã orere ma oĩ roxĩmbaa rive oĩ, aỹ
ojekuaa rami. Mba'eta ore Judá pygua avakue ha'e javi re oĩ, Jerusalém
py orekuai va'ekue re, Israel kuery ha'e javi, ha'e'i rupi ha'e mombyry
orekuai va'e, yvy jave re mamo rã rei oremomboague rupi orekuai va'e re
guive oĩ roxĩmbaa, ha'eve'ỹa rami nderovai orekuaiague re.
8 SENHOR, orere ma roxĩmba reia oĩ, oreruvixa kuery re, yvatekueve ha'e
oreru kuery re, nderovai rojejavypa rire.
9 Ha'e rã SENHOR Oreruete, ndere ma oĩ oremboaxy ha'e oreperdoa aguã,
mba'eta ndere ore kuery ropu'ã rei.

º **9.2** Apy 70 ma'etỹ re ijayvu (Jeremias 25.11-12; 29.10). Mba'eta Jerusalém pygua kuery SENHOR pe ojejavy ramo ombovaipa uka tetã (2 Crônicas 36.11-21).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 SENHOR Oreruete, ndorojapoi ndeayvua, ndeguigua lei rupi ndorekuai
vy, nerembiguai profeta kuery rupi orerekorã reja va'ekue ri.
11 Tá, Israel kuery ha'e javive ma ndeguigua lei ndojapoi okuapy,
ojepe'apa guive ndeayvu oendu e'ỹ aguã. Ha'e nunga rupi ae orere ayvu
vai ou nderovai rojejavya re. Mba'eta Oreruete, nerembiguai Moisés lei
ombopara va'ekue re oĩa rami vy ae oiko mba'emo vai.[p]
12 Mba'eta ndee rejapo ndeayvu ojeupitypa aguã rami, orerovai ha'e
oreruvixa oremboayvu va'ety kuery rovai ndeayvuague. Ha'e rami vy
mba'emo vai ete rembou ore'áry. Mba'eta yva guy jave rupi oiko va'e'ỹ teri
Jerusalém tetã re oiko va'ekue ramigua.
13 Moisés rupigua lei re oĩa rami vy ha'e ramigua ete ou ore'áry. Ha'e rami
teĩ ore ma ndee SENHOR Oreruete pe ndorojerurei rokuapy orepytyvõ
aguã, orereko vaia gui rojeko rerova aguã, neĩ ndeguigua anhetẽ va'e rupi
orekuai aguã.
14 Ha'e nunga rupi ae SENHOR, renhembopy'aague rami vy rembou
ore'áry. Mba'eta ndee SENHOR Oreruete ma ndereko porã ete va'e opa
mba'e rejapoa py. Ha'e rã ore ma noronhe'ẽ rendui.
15 SENHOR Oreruete, anhetẽ Egito yvy gui ndevygua kuery renoẽ raka'e
ndepo'akaa rexa uka vy, nemboete pavẽ aguã rami rejapo aguã guive, aỹ
peve ojekuaa rami. Ha'e rã ore ma rojejavy, ha'eve'ỹa rami ete orekuai.
16 SENHOR, opa mba'e py ndereko porãa rupi eipe'a nho ke ndepoxya ha'e
ndevaia ndevygua tetã Jerusalém ha'e ndevygua yvyty iky'a e'ỹ va'e re
rembou va'ekue. Rojejavy ha'e oreru kuery voi heko vai rire orea katy'i
rupi ikuai va'e ojojai okuapy Jerusalém tetã, ore ndevygua kuery guive.
17 Ha'e gui aỹ ma Oreruete, xee nerembiguai anhembo'e ha'e ajerure ramo
endu. Ha'e vy SENHOR, ndeporayvua rupi vy tove nderova tomoexakã ju
ndevygua oo iky'a e'ỹ va'e ombovaipa pyre áry.
18 Xeruete, ejapyxaka ke ha'e endu. Eipe'a nderexa, ha'e ema'ẽ orekuai
axya re, tetã nderery oĩa re guive, mba'eta ore kuery ma ore ae reko
porãa rupi e'ỹ rojerure nerenonde ha'e rami, ha'e rã ndee renhomboaxy
ete va'e ramo anho.
19 SENHOR, endu ke. SENHOR, oreperdoa ke. SENHOR, eikuaa pota orere,
ha'e orepytyvõ. Xeruete, emboare eme guive, ndee ae renhemboete uka
aguã. Mba'eta ndevygua tetã ha'e ndevygua kuery re ma nderery oĩ
— he'i.

Setenta vezes sete ma'etỹ re ijayvuague

20 Ha'e rami xeayvu ainy, ha'e anhembo'e vy amombe'u ainy xee ae
ajejavyague, xeretarã Israel kuery ojejavyague guive. Ha'e vy SENHOR
Xeruete renonde ajerure ainy Xeruete pegua yvyty iky'a e'ỹ va'e re.

---

p 9.11 Deuteronômio 28.15-68

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Xee xeayvu ha'e anhembo'e teri ainy reve ava rami aexa ra'u ypy
va'ekue ou pojava, Gabriel hery va'e. Oveve ouvy vy opoko xere. Ha'e
rami oiko ka'arukuegua ome'ẽa jave.
22 Ha'e va'e ma xereve ijayvu xembo'e vy. Ha'e vy aipoe'i:
— Daniel, aỹ ma apy aju, ndevy pe amombe'u porãve aguã ha'e nunga
mba'erã paa.
23 Rejerure ypy ramove xemboua. Ha'e ramo xee aju amombe'u aguã
ndevy, hayvupy ete reiko ramo. Ha'e ramo eikuaa pota ha'e nunga re,
mba'emo rexa va'ekue reikuaa aguã.
24 — Setenta vezes sete ma'etỹ teri oata neretarã kuery ha'e peneretã
iky'a e'ỹ va'e renonderã oa'angaague, teko vai omombaa aguã, ojejavya
opa aguã, ojapo vaiague gui oiky'a'oa aguã, teko porã opa e'ỹ va'e
oguerua aguã, oexa ra'u pyre ha'e profeta kuery ijayvuague ojeupitypa
aguã, ha'e Iky'a e'ỹ ete va'e huvixarã omoĩa aguã.[q]
25 Endu ke ha'vy reikuaa porã aguã. Jerusalém tetã omoatyrõa ha'e
ojapopaa ju aguã re ijayvua ára guive huvixarã Omoĩ mbyrã oiko peve
ma sete vezes sete ma'etỹ oiko 'rã, ha'e gui sessenta e duas vezes sete ju.[r]
Tape ikuai va'e ha'e tetã kora ma teĩgue ju 'rã omoatyrõmbaa, ikuai axy
ete ma jave ta'vy.
26 Ha'e gui sessenta e duas vezes sete ma'etỹ oaxa ma rire ojukaa 'rã
huvixarã Omoĩ mbyre, ha'e ramo noĩvei 'rã ranhe. Ha'e rã huvixa oiko teri
va'erã retã pygua kuery ju ou vy omomba 'rã Jerusalém tetã, oo iky'a e'ỹ
va'e guive. Imombaarã ma yy rami 'rã ou xapy'a. Ha'e gui opaa ára peve
oiko 'rã joe opu'ã va'e. Mba'emo mombaarã ou aguã va'ekue avi 'rã ou.
27 Ha'e gui ha'e va'e ma heta va'e kuery reve ojapo 'rã peteĩ rami oguereko
aguã sete ma'etỹ peve guarã. Ha'e rami teĩ ha'e va'e jave mbyte py ma
ha'e kuery pe nome'ẽ ukavei 'rã mymba neĩ mba'emo aju guigua. Mba'emo
ojeguarupy reve 'rã ou nhomombaarã, hexe ju ou peve imombaarã
va'ekue.[s]

Tigre yakã yvýry Daniel mba'emo oexaague

10 1 Mboapy ma'etỹ re ma Pérsia pygua huvixa Ciro oĩ jave peteĩ
ayvu oikuaa ukaa xee Daniel Beltessazar xerery mboae va'e pe.
Ha'e va'e ayvu ma anhetẽ va'e, joe heta opu'ã aguã regua guive. Xee
aendu kuaa aguã rami ayvu ou, mba'emo oexa ukaa reve.

---

[q] **9.24** Apy "setenta vezes sete ma'etỹ" he'i, versículo 2 py setenta ma'etỹ re Daniel oikuaa potaague, ha'e va'e rire raka'eve rã guarã omombe'u vy (Levítico 25.8). Ha'e javi py ma 490 ma'etỹ oa'angaa. [r] **9.25** Apy ma ijayvu 483 ma'etỹ re (7x7=49 mais 62x7=434). Ha'e gui versículo 27 py omombe'u porãve sete ma'etỹ opaa pygua ju, ha'e javi vy 490 ma'etỹ ojapo aguã. Ha'e gui "Huvixarã Omoĩ mbyrã" he'ia ma Cristo re ae ijayvu vy, hebraico ayvu py "Messias" 'ea. [s] **9.27** Daniel 11.36 py oĩa rami ijayvu templo py mba'emo vai nhomokanhyarã ou aguã re (Mateus 24.15; Marcos 13.14).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Ha'e va'e ára guive ma xee Daniel nda'evei ete aiko mboapy semana re.
3 Tembi'u ha'uxe vai va'ety regua nda'uvei, xo'o neĩ vinho namoĩ xejuru py.
Neĩ azeite ma voi ndaikytyi xejee, mboapy semana oaxapa peve.
4 Ha'e gui jypygua jaxy vinte e quatro araa py ma Tigre yakã guaxu
yvýry xee aiko vy
5 xerova yva vy ama'ẽ. Ha'e vy peteĩ ava aexa ajukue perirĩ'i py
onhemonde va'e. Ijaxi'y rupi ma ouro iky'a e'ỹ va'e guigua oĩ, Ufaz gui
heru pyre.
6 Hete ma itaendy berilo rami hendy. Hova ma overa va'e rami, hexa
ma tataendy rami ojekuaa. Ipo ha'e ipy ma overa va'e guigua ombovera
pyre rami overa rei. Ha'e rã ijayvu vy mbovy e'ỹ ikuai va'e ayvu rami
onhendu.[t]
7 Xee Daniel anho'i aexa ha'e nunga. Ha'e rã avakue xereve ikuai va'e
ma mba'eve ndoexai. Ha'e rami avi ha'e kuery okyje ete aguã ou xapy'a rã
onhamba, onhemimba okuapy.
8 Ha'e gui ma xee ae'i apyta. Ha'e rami vy aexave tema ha'e va'e iporã ete
va'e ojekuaa rã. Ha'e vy naxembaraeteveia aendu. Naxembaraetevei vy
xerova xiĩguepa rei, ha'ekue rami ve'ỹ oĩ.
9 Ha'e rami teĩ aendu porã ijayvu nhendu va'e. Aendu vyve ha'a, xerova
yvy re amovaẽ reve ndaikuaavei ranhe ajupy.

Daniel omombaraetea juague

10 Ha'e gui peteĩ ou vy xere opoko. Xemomy-momyĩ vy xerenapy'ã ha'e
xepo re xemoĩ.
11 Ha'e va'e ma aipoe'i xevy:
— Daniel ava oayvupy ete va'e, ejapyxaka ke ayvu re ndevy pe aipoa'e
rã. Epu'ã ke he'amy, mba'eta ndea py xemboua — he'i. Po rami xereve
ijayvu ramo xee apu'ã ha'amy aryryipa reve.
12 Ha'e ramo aipoe'ive ju xevy:
— Daniel, ekyje eme, mba'eta ndepy'a re reikuaaxea remoĩ. Ha'e ramo
Nderuete renonde renhemo'yvyĩ'i ypya ára guive oendu ndeayvu. Ha'e
gui ndeayvua rupi vy ae aju.
13 Ha'e rã Pérsia yvy re ipo'aka va'e ma xejoko ranhe vinte e um ára peve.
Ha'e rami teĩ anjo yvateve va'e Miguel ou vy xepytyvõ. Ha'e ramo mae ma
xepo'aka Pérsia pygua huvixa kuery re.
14 Aỹ ma aju ndevy pe aikuaa uka aguã neretarã kuery opaa ára py oiko
va'erã. Mba'eta mba'emo rexa va'ekue ma raka'e rã ete guarã — he'i.
15 Ha'e rami xevy ijayvu ramo xee akyrirĩ vy ama'ẽ ha'amy yvy re.
16 Ha'e gui peteĩ ava ra'y ramigua opoko xejuru re. Ha'e ramo xeayvu jevy
vy aipoa'e xerenonde hi'aĩ va'e pe:

---

t 10.5-6 Apocalipse 1.13-15

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Xeruvixa, ange mba'emo aexa rire ou xere haxy va'e. Ha'e ramo
naxembaraetevei ete.
17 Ha'e nunga rupi Xeruvixa, mba'exa 'rã tu ndereve SENHOR rembiguai
aiko va'e xeayvu? Mba'eta xere noĩvei ete xembaraetea, neĩ xepytuẽ aguã
ma voi noĩvei ma — ha'e.
18 Ha'e ramo ava ramigua va'e teĩgue ju opoko xere. Ha'e vy
xemombaraeteve.
19 Ha'e vy aipoe'i:
— Ava oayvu etepy, ekyje eme. Evy'a ju. Nembaraete ke, nembaraete.
Po rami ijayvu ramove xembaraete. Ha'e vy aipoa'e:
— Xeruvixa, ndeayvu ke aỹ, xembaraete ju rire — ha'e.
20 Ha'e ramo aipoe'i:
— Reikuaa pa mba'e re pa aju ndea py? Mba'eta aa ju ta Pérsia pygua
huvixa re apu'ã aguã. Ha'e gui xee aa ma rire Grécia pygua huvixa ju 'rã
ou.
21 Ha'e rã ndevy amombe'u porãve 'rã ipara re anhetẽ va'e oĩa rami. Ha'e
gui ha'e va'e kuery rovai apu'ãa py jipoi avave rei xereve guarã, peẽ kuery
re opena va'e Miguel e'ỹ vy.

Huvixa kuery kuaray ijapu'a'ia katy ha'e ipuku-a katygua re anjo ijayvuague

11 1 — Peteĩ ma'etỹ re ma Média pygua huvixa Dario oĩ jave xee
apu'ã amombaraete ha'e amokyre'ỹ aguã.
2 — Aỹ ma amombe'u porã ta ndevy anhetẽ va'e. Ne'exa, mboapy
huvixa teri 'rã ikuai Pérsia pygua. Ha'e gui irundya ma pavẽ gui
oguerekopave 'rã. Ha'e va'e ma iporiau e'ỹ va'e vy imbaraeteve 'rã ovy.
Ha'e rami vy opa mba'e py 'rã opu'ã Grécia pygua huvixa re.[u]
3 Ha'e va'e rire ma peteĩ huvixa ju oiko 'rã ipo'aka va'e. Ha'e va'e ma
ipo'aka etea rupi 'rã joguereko. Ha'e vy oiko 'rã ha'e ae oipotaa rami rei.
4 Ha'e rã ipo'akapave ma jave openaa omboja'oa, ha'e omboaxaa 'rã
irundy henda yvytu oipejua katy ikuai va'e pe. Va'eri ta'y kuery pe e'ỹ 'rã
omboaxaa, ha'e ipo'akaague rami e'ỹ ipo'aka va'e kuery opena 'rã, mba'eta
ipo'akaague oipe'aa vy amboae kuery pe ju 'rã omboaxaa, ta'y kuery pe
'rãgue py.
5 — Ha'e gui kuaray puku-a katygua huvixa ma imbaraete 'rã, peteĩ
hembiguai yvateve va'e voi. Ha'e va'e ma herekoare gui voi imbaraeteve
'rã. Ha'e vy ha'e ju 'rã oĩ huvixa, openaa tuvixa 'rã guive.
6 Ha'e gui oĩa ma'etỹ opaa py ma ha'e kuery onhemoirũ 'rã joe. Ha'e
rami vy kuaray ijapu'a'ia katygua huvixa ma omenda 'rã kuaray puku-a

---

[u] **11.2** Apy ma omombe'u porãve ju Pérsia ha'e Grécia pygua huvixa kuery joe opu'ã aguã (capítulo 8 py voi).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

katygua huvixa rajy re, peteĩ rami ikuai aguã. Ha'e rami teĩ kunha va'e
ma ndajoguereko kuaai 'rã, ime voi nda'ipo'aka pukui 'rã. Mba'eta kunha
va'e ma omboaxaa 'rã joupe, heruare kuery guive, tuu ha'e ojeupe guarã
heruare voi.
7 Ha'e rã hemiarirõ kuery va'e regua peteĩ oĩ 'rã hekovia. Ha'e va'e ma
kuaray ijapu'a'ia katygua huvixa xondaro kuery re opu'ã vy oike 'rã ha'e
kuery onhemiaty py. Ha'e kuery re opu'ã vy ipo'aka 'rã.
8 Ha'e kuery nguuete ramigua oguereko va'e ha'e javi voi ogueraapa 'rã
Egito yvy katy ojeupe guarã, mbovy e'ỹ ta'angaa mba'emo rykukue gui
ojapo pyre, mba'emo hepyve va'e ha'e ouro guigua guive. Ha'e gui ma
mbovy ma'etỹ re rei e'ỹ nopu'ãvei 'rã kuaray ijapu'a'ia katygua huvixa re.
9 Ha'e va'e rire mae ma ou vy opu'ã kuaray puku-a katygua huvixa re. Ha'e
rami teĩ ojevy rive ju 'rã oyvy katy.
10 — Ha'e gui ma ta'y kuery ju joe opu'ãa rupi 'rã ikuai. Ha'e vy mbovy
e'ỹ xondaro kuery omono'õ. Ha'e kuery va'e regua peteĩ ma ou pojava 'rã.
Opa marãgua ombovaipa ma vy oove 'rã guenonde katy. Ha'e vy joe opu'ã
ju 'rã ovy kuaray puku-a katygua huvixa onhemiaty oĩa peve.
11 Ha'e ramo ha'e va'e ipoxy reve oo 'rã opu'ã aguã huvixa kuaray ijapu'a'ia
katygua re. Ha'e rã ha'e va'e ma heta ete ogueraa 'rã hexe opu'ã aguã py
teĩ hexeve oo va'ekue omboaxapaa 'rã ipo py.
12 Huvixa kuaray puku-a katygua ma heta va'e kuery omomba vy
onhemboyvate 'rã opy'a py. Mbovy e'ỹ ojuka 'rã teĩ nda'ipo'akai 'rã.
13 Mba'eta hexe kuaray ijapu'a'ia katygua huvixa ou jevy vy jypy guare gui
hetave 'rã ogueru joe opu'ã aguã. Ha'e gui mbovy rei e'ỹ ma'etỹ opaa py ma
ou pojava 'rã mbovy e'ỹ xondaro kuery ha'e mba'emo oiporu va'ety reve.
14 Ha'e jave ma mbovy e'ỹ 'rã opu'ã huvixa kuaray puku-a katygua re.
Neretarã kuery va'e regua ojerovia rei va'e voi hexe opu'ã 'rã profeta
ijayvuague ojeupity aguã rami. Ha'e rami teĩ ha'e kuery nda'ipo'akai 'rã.
15 Ha'e gui huvixa kuaray ijapu'a'ia katygua ou vy omopu'ã 'rã tetã kora
áry rupi ojeupi aguã. Ha'e rami vy oipe'a 'rã tetã ikorapa va'e. Ha'e rã
kuaray puku-a katygua ipo'akakueve teĩ ndojoko kuaai 'rã. Ha'e kuery va'e
regua oiporavo pyre voi nda'ipo'akai 'rã ojoko aguã.
16 Ha'e nunga rupi hovaigua ou va'e ma oipotaa rami ete 'rã ojapo. Avave
rei ndojoko kuaai 'rã. Yvy porãa py ma voi opyta 'rã, ipo py opa mba'e
omboaxaa ramo.
17 Openaa jave rupi ojeupegua ipo'akakueve oenoĩ vy ogueru vy huvixa
kuaray puku-a katygua reve ojapo 'rã peteĩ rami ikuai aguã. Ha'e rami vy
ixupe ome'ẽ 'rã peteĩ kunhataĩ omenda aguã, ipo'akaa ombovaipa aguã.
Ha'e rami teĩ ha'e nunga oaxa rive 'rã, ixupe ndovarei 'rã mba'everã.
18 Ha'e va'e rire ma ye'ẽ yvýry ju 'rã oo joe opu'ã aguã, ha'e vy heta re
ipo'aka 'rã. Ha'e rami teĩ peteĩ yvateve va'e omomba 'rã ojerovia reia. Ha'e
vy ojapo 'rã ojerovia reiague hi'áry ae ju ojeapa aguã rami.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Ha'e ramo ojevy rive 'rã oyvy re onhemiaty oĩ va'e katy. Va'eri
onhepyxanga vy ho'a 'rã. Ha'e va'e rire ma ndojouavei 'rã.
20 — Ha'e va'e rire ma hekovia oĩ ju 'rã peteĩ. Ha'e va'e ma oyvy
iporãvea rupi omondouka 'rã peteĩ guembiguai imposto re nhombopagaa
rupi oiko aguã. Ha'e rami teĩ are e'ỹ re omomba 'rã, ixupe ivaia py e'ỹ, neĩ
hexe opu'ã reia rupi e'ỹ guive.
21 Ha'e va'e rire ha'e va'e rekovia oĩ ju 'rã peteĩ ava heko vai ete va'e, huvixarã
nomoĩai va'eri. Ha'e rami 'rãgue py okyrirĩ reve ou vy nhemi rupi 'rã oĩ huvixarã.
22 Henonde ma xondaro kuery heta ou teĩ omokanhymba 'rã. Omomba ete
'rã, guexeve peteĩ rami omoingo va'ekue regua yvateve va'e voi.
23 Ha'e va'e reve peteĩ rami ikuai aguã ojapoa ramive ma ombotavy 'rã.
Ha'e rami vy mbovy'i reve va'eri opu'ãve vy ipo'akave 'rã ovy.
24 Okyrirĩ rei reve ovaẽ avi 'rã oguerekopave ete va'e rekoa rupi. Ha'e
rami py ojapo vai 'rã tuu kuery ha'e tamoĩ kuery ojapoague ramigua e'ỹ.
Ha'e rami vy mba'emo oipe'a vy omboja'o 'rã ojeupegua kuery pe, imba'e
rei-rei va'ekue ha'e javi. Ha'e gui onhembopy'a 'rã oo ikorapa va'e re voi
opu'ã aguã, teĩ xapy'a'i guarã rive.
25 Ha'e gui onhemombaraete ha'e onhembopy'a guaxu 'rã huvixa kuaray
puku-a katygua re opu'ã aguã, oxondaro kuery imbaraetekueve mbovy e'ỹ
ogueraa vy. Ha'e rami teĩ nda'ipo'akai 'rã, hovai opu'ãa nhemi ramo.
26 Ha'e gui ma hembi'u gui okaru va'e kuery omokanhy 'rã. Oitypa 'rã
okuapy ixondaro kuery, ha'e ramo heta ete ho'a 'rã oipyxopa rã.
27 Ha'e va'e huvixa kuery mokoĩve ma mba'emo vai ojapo aguã rami anho
'rã ikuai. Peteĩ'i mesa pyve oguapya py ijapu 'rã oiny joupe. Ha'e rami teĩ
ha'e nunga oaxa rive 'rã, mba'eta oa'angaague ára py ou 'rã imombaarã.
28 Ha'e ramo ava heko vai ete va'e ojevy 'rã oyvy katy. Oguerekopa vy ovy'a reve
'rã ou. Ha'e gui onhembopy'a 'rã omomba aguã Nhanderuete guexeve guarã
ojapo va'ekue iky'a e'ỹ va'e rupi ikuai va'e, ha'e vy ojapoxea rami rei ojapo ranhe
'rã guive. Ha'e gui mae ma ojevy ju 'rã oyvy katy.
29 — Ha'e gui oa'angaague ára ovaẽ ramo oo ju 'rã kuaray puku-a katygua yvy
re opu'ã aguã. Ha'e rami teĩ ha'e va'e jave ma jypy guare rami e'ỹ 'rã oiko.
30 Mba'eta hovai heta 'rã ou Quitim gui kanoã guaxu py. Ha'e ramo
nda'ipy'a guaxuvei 'rã. Ha'e rami vy ojevy vy ipoxy 'rã Nhanderuete
guexeve guarã ojapo va'ekue iky'a e'ỹ va'e rupi ikuai va'e pe. Ha'e ae
oipotaa rami 'rã oiko. Ojevy ma ramo Nhanderuete guexeve guarã ojapo
va'ekue iky'a e'ỹ va'e gui amongue ojepe'a ramo oguerovy'a 'rã.
31 Ixupegua imbaraetekueve oo vy omongy'a rei 'rã oo iky'a e'ỹ va'e, oo
yvate va'e guive. Ha'e vy ko'ẽ nhavõ ome'ẽ mbyrã va'ekue oipe'a vy omoĩ
'rã ojeguarupy nhomokanhyarã.[v]

---

[v] **11.31** Apy ha'e Daniel 9.27 py "Ojeguarupy nhomokanhya" he'ia ma Jesus omombe'u porãve Mateus 24.15 ha'e Marcos 13.14 py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

32 Ombotavy 'rã Nhanderuete guexeve guarã ojapo va'ekue iky'a e'ỹ va'e
gui ojepe'a va'e kuery, ijayvu porã'ia rupi rive. Ha'e rã Nguuete oikuaa
va'e kuery ma imbaraete vy ojapo 'rã okuapy mba'emo.
33 Ha'e kuery va'e regua hi'arandu va'e ma ombo'e 'rã heta va'e kuery.
Ha'e rami teĩ ojukaa 'rã kyxe ha'e tata py, escravo-rã ogueraa rupi, ha'e
ogueraa rive-rivea rupi. Are peve 'rã ha'e nunga oiko.
34 Ha'e kuery va'e regua ho'a ramo ma xapy'a'i oipytyvõa 'rã. Ha'e rã ha'e
kuery re heta onhemoirũ 'rã anhetẽ rupi e'ỹ.
35 Mba'eta hi'arandu va'e regua ho'a 'rã oeko a'ãa aguã, oiky'a'oa ha'e omoxiĩa
aguã opa rã guarã, mba'eta oa'angaague ára py ha'e nunga oiko 'rãe.
36 — Ha'e gui huvixa ma ha'e ae oipotaa rami 'rã oiko. Ha'e vy opu'ã vy
onhemboyvateve 'rã tuuete ramigua ikuai va'e ha'e javi áry. Tuuete ikuai
va'e gui Nhanderuete yvateve va'e rovai eteve voi 'rã ijayvu nda'evei etea
rupi. Ha'e rami teĩ mba'emo ojapo kuaapa ranhe 'rã, ixupe ipoxya aguã
ojeupity peve. Mba'eta hexe ijayvuague oiko 'rãe.[w]
37 Ha'e va'e ma nomboetei 'rã nguu kuery ruete, neĩ kunhague ojou porãve
va'e, neĩ tuuete ramigua va'e rei guive, pavẽ áry onhemboyvate va'e vy.
38 Tuuete ramigua ikuai va'e omboete 'rãgue py omboete 'rã imbaraete
va'e ruete ramigua anho, ha'e nunga tuuete ma tuu kuery ndoikuaai
va'ekue ri. Ouro py 'rã ombojerovia, prata py, ita hepyve va'e ha'e
mba'emo iporãve va'e py guive.
39 Ha'e gui amboae regua ruete pe onhepytyvõ uka vy opu'ã 'rã oo ikorapa
va'e re. Ha'e gui amongue omovaẽ porã ramo omboete uka ete 'rã. Ha'e vy
omoĩ 'rã mbovy e'ỹ re ipo'aka aguã, ha'e kuery pe omboja'o 'rã guive yvy.
40 — Ha'e gui opa aguã ára ovaẽ ramo hexe opu'ã 'rã huvixa kuaray
puku-a katygua. Huvixa kuaray ijapu'a'ia katygua voi opu'ã 'rã hexe
karóxa ha'e kavaju árygua kuery reve, ha'e mbovy e'ỹ kanoã guaxu py
ikuai va'e reve. Heta yvy re ha'e kuery ovaẽ vy omonyẽmba 'rã, ha'e gui
amboae katy ju 'rã oo.
41 Yvy porãa re voi ovaẽ avi vy heta 'rã oity. Ha'e rã ipo'akaa gui amongue
oo jepe 'rã, Edom, Moabe ha'e Amom pygua yvatekueve anho.
42 Heta yvy áry oupi 'rã opo. Egito yvy re ikuai va'e voi ndoo jepei 'rã.
43 Oipe'apa 'rã ouro ha'e prata guigua, hepykueve Egito yvy re ikuai va'e
guive. Líbia ha'e Etiópia pygua kuery voi oje'oi 'rã hembiguairã.
44 Ha'e rami teĩ kuaray oua katy ha'e ijapu'a'ia katy gui mba'emo
omombe'ua rã oendu vy onhemondyi 'rã. Ha'e vy oove ju 'rã ipoxy reve,
mba'emo ombovaipa ha'e ojuka reta aguã.
45 Ha'e rami vy ye'ẽ pa'ũ py oupi 'rã ngoorã tuvixa ete va'e, yvyty porã
iky'a e'ỹ va'e rovai. Ha'e rami teĩ ovaẽ 'rã imombaarã, ha'e ndoikoi 'rã
heraa jepearã.

---

[w] **11.36** Nhanderuete re ijayvu vaia re Apocalipse 13.6 py voi ijayvu avi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Opaa ára py guarã re ijayvuague

12 1 — Ha'e va'e jave ma anjo yvateve va'e Miguel opu'ã avi 'rã,
neretarã kuery repya va'e. Ha'e va'e ára ma ikuai axy ete aguã.
Ha'e ramigua oiko va'e'ỹ teri, ha'e kuery va'e regua ikuai ypya ára guive
ha'e va'e ára peve. Ha'e rami teĩ ha'e jave py neretarã kuery ogueraa jepe
'rã, kuaxia re hery oĩ va'e ha'e javive.
2 Yvy re onhono porã mbyre heta 'rã onhemboete ju okeague gui.
Amongue oo 'rã tekove marã e'ỹ oupity aguã katy, ha'e rã amboae kuery
ma oxĩmba ha'e raka'e rã peve ikuai axy aguã katy 'rã oo.
3 'Arandua rupi ikuai va'ekue ma hexakã 'rã yva re ikuai va'e rami. Teko porã
katy jogueraa reta va'ekue ma jaxy-tata rami 'rã hexakã riae, raka'e rã peve.
4 Ha'e gui ndee Daniel, emoĩ porã ha'e va'e ayvu, emboja guive kuaxia
mbojaa py, opaa ára py guarã. Heta oikuaa pota 'rã, ha'e oikuaave 'rã
oje'oivy — he'i.[x]
5 Ha'e ramo xee Daniel ama'ẽ vy mokoĩ ju aexa hi'aĩ va'e. Peteĩ ma yakã
kyvõgua re, ha'e rã amboae ma hovaigua re hi'aĩ.
6 Ha'e kuery va'e regua peteĩ ma aipoe'i yy áry ava hi'aĩ va'e ajukue
perirĩ'i py onhemonde va'e aexa va'ekue pe:[y]
— Raka'e tu ojeupity 'rã ha'e va'e nhomondyipaarã? — he'i.
7 Ha'e ramo yy áry ava hi'aĩ va'e ajukue perirĩ'i py onhemonde va'e
ombovai rã xee aendu. Mba'eta yva re opo oiporu kuaa ha'e oiporu kuaa e'ỹa
regua oupi vy oura raka'e rã peve oiko va'erã va'e rery rupi. Ha'e vy aipoe'i:
— Ha'e nunga oiko 'rã peteĩ ma'etỹ, ha'e gui mokoĩ ma'etỹ ju, ha'e
irundy ma'etỹa mbytea py. Iky'a e'ỹ va'e kuery po'akaa ombovaipaa ma
jave mae ojeupity 'rã ha'e nunga ha'e javi — he'i.[z]
8 Ha'e rami xee aendu va'eri naendu kuaai. Ha'e vy xee aporandu:
— Xeruvixa, opaa py ha'e nunga oiko ramo mba'exa tu 'rã oiko orere?
9 Ombovai:
— Tereo Daniel, mba'eta pova'e ma nomombe'u porãavei 'rã ranhe.
Omoĩ porãa ma opaa ára peve guarã.
10 Heta 'rã oiky'a'oa, omoxiĩa ha'e oeko a'ãa guive. Ha'e rã heko vai va'e
kuery ma heko vaive tema 'rã, ha'e kuery va'e regua neĩ peteĩve noendu
kuaai 'rã. Ha'e rã 'arandua rupi ikuai va'e ma oendu kuaapa 'rã.
11 Ha'e rami avi mymba ko'ẽ nhavõ ome'ẽ jepiaty omombaa ma rire, ha'e
ojeguarupy nhomokanhyarã omoĩa ma rire mil duzentos e noventa ára ju
'rã oaxa.

---

[x] **12.4** Apocalipse 10.4 py oĩa rami avi profeta kuery pe nomombe'u ukapaai ayvu oendu va'ekue, ára novaẽi teri ramo. [y] **12.6** "Ava ajukue perirĩ'i py onhemonde va'e" he'ia va'e ma Daniel oexa ma voi va'ekue (10.4). [z] **12.7** Apy ma três anos e meio re ijayvu (Daniel 7.25 ha'e Apocalipse 12.14 py oĩa rami).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Ovy'a ete 'rã amongue oarõ porãa rupi mil trezentos e trinta e cinco ára
peve oupity va'e.
13 Ha'e rã ndee ma tereo tema tape reikoa va'e rupi ae, opa peve. Mba'eta
repytu'u 'rã, ha'e gui opaa ára py repu'ã ju 'rã ndevygua oĩ va'e rejopy
aguã — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Oséias ayvu oĩa

Oséias ayvu oĩa

Profeta Oséias ayvu omombe'u jave ma hetarã kuery Israel regua ipo'akave ha'e heko vaive okuapy, mba'emo ra'angaa rive ombojeroviaa py. Ha'e kuery pe Oséias ijayvu ojeko rerova aguã, Nhanderuete ombopaga e'ỹ aguã. Mba'eta nhandereko vaiaty jaeja vy Nhanderuete pe jajeko me'ẽ ramo nhanemboaxy vy ojee nhandereru ju 'rãe.

Ayvu py anho e'ỹ Oséias oikuaa uka raka'e Nhanderuete nhomboaxya, ha'e ae oikoa py, Nhanderuete ojapo ukaague rami vy. Mba'eta "Oséias pe oayvu omombe'u uka aguã Senhor ijayvu ypy'i vy aipoe'i: 'Tereo, ndera'yxyrã eraa peteĩ kunha itavy rei va'erã, itavy reia rupi omemby oguereko va'erã, mba'eta pendeyvy re ikuai va'e Senhor gui opoipa vy itavy rei avi okuapy', he'i" (1.2). Ha'e ramo Oséias ha'e rami ojapo vy omenda rire ta'yxy itavy rei vy opoi ixugui.

Ha'e rami teĩ "Senhor aipoe'ive ju xevy: 'Teĩgue ju tereo, eayvu ju kunha neirũ oayvu va'ekue itavy rei teĩ. Senhor Israel kuery oayvua rami eiko, ha'e kuery nguuete ramigua pe mbojape uva pirukue revegua ome'ẽxe vai va'eri', he'i. Ha'e ramo xee ma xera'yxyrã ju ajogua. ... Ha'e vy ixupe aipoa'e: 'Ha'e gui ndee ma heta ára re teri 'rã xerarõve. Ndetavy reive eme, amboae ava reve eiko eme guive. Ha'e ramo xee voi roarõ 'rã aikovy', ha'e. Mba'eta Israel kuery voi heta ma'etỹ re 'rã ikuai nguvixa e'ỹ re, opena va'e e'ỹ re, Nhanderuete pe mba'emo ome'ẽ e'ỹ re, ta'angaarã ita omopu'ã mbyre e'ỹ re, sacerdote pegua manto e'ỹ re, ha'e mba'emo ra'angaa oo rupi oguereko va'ekue e'ỹ re guive. Ha'e va'e rire ma Israel kuery ojevypa vy oeka 'rã okuapy Senhor nguuete ha'e Davi nguvixarã. Ha'e rami vy opaa ára ha'e kuery oryryipa reve 'rã onhemboja jogueruvy Senhor re onhemboaxy uka vy" (3.1-2a, 3-5).

Profeta Oséias gua'yxy oayvu jevyague rami ae avi "Nhanderuete ma po rami oexa uka nhanderayvua: jajejavya rupi teri jaiko reve Cristo omano raka'e nhandere" (Romanos 5.8).

Oséias omenda aguã re ijayvuague Israel kuery ndojeroviaia oikuaa uka aguã

1 1 Beeri ra'y Oséias pe SENHOR oayvu ombou va'ekue. Ha'e va'e ayvu
ma Judá pygua huvixa kuery Uzias, Jotão, Acaz ha'e Ezequias ikuai
jave ombou, Israel pygua huvixa Joás ra'y Jeroboão oĩ jave guive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Oséias pe oayvu omombe'u uka aguã SENHOR ijayvu ypy'i vy
aipoe'i:
— Tereo, ndera'yxyrã eraa peteĩ kunha itavy rei va'erã, itavy
reia rupi omemby oguereko va'erã, mba'eta pendeyvy re ikuai va'e
SENHOR gui opoipa vy itavy rei avi okuapy — he'i.
3 Ha'e ramo oo vy gua'yxyrã ojou Diblaim rajy Gômer. Ha'e rã ha'e
va'e oguereko'i vy oikuavã peteĩ ava'i.
4 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju Oséias pe:
— Pemboery 'rã Jezreel, mba'eta are e'ỹ re ambopaga 'rã Jeú
ramymino kuery Jezreel tetã py jouguy omoẽague re.[a] Ha'e rami
vy amomba 'rã Israel kuery re ipo'akaa.
5 Ha'e va'e ára py amopẽmba 'rã Israel kuery rapa Jezreel katy'i
yvugua oĩ va'e py ae — he'i.
6 Ha'e gui ta'yxy oguereko'i vy kunha'i ju oikuavã. SENHOR
aipoe'i Oséias pe:
— Ha'e va'e ma pemboery 'rã Omboaxypy e'ỹ, mba'eta xee
namboaxyvei 'rã Israel kuery, aperdoaa rupi ve'ỹ 'rã areko.[b]
7 Ha'e rã Judá kuery ma amboaxy 'rã. Ha'e rami vy araa jepe 'rã
xee SENHOR Tuuete po'akaa rupi ae. Guyrapa rupi e'ỹ 'rã araa
jepe, kyxe rupi e'ỹ, joe opu'ãa rupi e'ỹ, kavaju rupi e'ỹ, neĩ kavaju
árygua kuery rupi e'ỹ guive — he'i.
8 Ha'e gui Omboaxypy e'ỹ nokambuvei ma jave oguereko ju
ava'i.
9 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Oséias pe:
— Ha'e va'e ma pemboery 'rã Xevygua e'ỹ, mba'eta xevygua e'ỹ
peẽ kuery pendekuai, ha'e xee voi Penderuete e'ỹ 'rã aiko.
10 Ha'e rami avi Israel kuery ma ye'ẽ rembe rupi ita ku'i oĩa rami
'rã heta, mba'eta ita ku'i oa'ãa va'erã e'ỹ, neĩ oipapa kuaa va'erã e'ỹ
guive. Ha'e gui "Peẽ ma xevygua e'ỹ" 'ea 'rãgue py "Nhanderuete
oikove va'e ra'y kuery", 'ea 'rã pẽvy.[c]
11 Ha'e rami vy Judá ha'e Israel kuery reve ju 'rã nhomoirũmba.
Peteĩ'i 'rã omoĩ okuapy nguvixarã. Ha'e rami vy yvy pendekuaia
gui peopa ju 'rã, mba'eta iporã vaipa 'rã Jezreel ára py.[d]

2 1 — Ha'e gui penderyvy kuery pe "Xevygua kuery" peje 'rã,
ha'e rã penereindy kuery pe ma "Omboaxypy" peje.

---

[a] **1.4** Jezreel tetã py ma Jeú jojuka vy ojopy va'ekue Israel kuery re ipo'aka aguã (2 Reis 9.14-27). Ha'e gui Jeroboão versículo 1 py ijayvua ma Jeú ramymino. [d] **1.11** Tery Jezreel ma "Nhanderuete omoaĩ va'e" 'ea. Jypy ma Nhanderuete omoaĩmba ijyvy gui omoxẽ vy, ha'e gui opaa py ma mba'emo ra'yĩgue nhamoaĩa rami ju omoaĩ 'rã heruvy omboetave aguã (2.22-23).

b 1.6,9 1 Pedro 2.10 **c 1.10** Romanos 9.25-26

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e kuery ndojeroviai teĩ Nhanderuete ojeroviapy oikoa re ijayvuague

2 — Pendeayvu pendexy pe, pendeayvu ete ixupe, mba'eta xera'yxy ve'ỹ
ma oiko, xee voi imeve'ỹ ma. Ha'e rami ajapo ojegui oipe'a aguã itavy
reia, okã mbyte gui gueko vaia oipe'a aguã guive.[e]
3 Ha'e rami e'ỹ rã xee aeja 'rã ipire rei va'e, oiko ramo'i jave guare rami
ae. Ha'e rami tekoa e'ỹa rami amoingo 'rã, yvy piru reia rami ete ajapo 'rã
yuvei py ajuka vy.
4 Neĩ imemby kuery voi xee namboaxyi 'rã, itavy reia rupi ixy oguereko
rire.
5 Mba'eta ixy ma itavy raka'e, ikuavãare gueko vaia rupi anho oiko. Ha'e
rami vy aipoe'i: "Xee aa 'rã apena va'e kuery rakykue. Ha'e ramo ha'e
kuery ma xevy pe ome'ẽ 'rã mbojape, yy, vexa'i rague, ajukue perirĩ'i,
azeite ha'e ay'u va'erã", he'i.
6 Ha'e rami teĩ xee ajoko 'rã hape rupi juu amoĩ vy. Hovai ajapo 'rã kora,
tape oo aguã ojou e'ỹ aguã.
7 Ha'e ramo opena va'ekue rakykue oo teĩ ndoupityi 'rã. Oeka tema teĩ
ndojoui 'rã. Ha'e rami vy aipoe'i 'rã: "Aa 'rã, xeme ypya py ae ju ajevy,
mba'eta aỹgua gui ha'eveve xevy guare", he'i.
8 Mba'eta ndoikuaai xee ae trigo, vinho, azeite ha'e nunga ome'ẽ va'ekuea.
Ixupe guarã xee ae amboetave va'ekue prata ha'e ouro. Ha'e rã ha'e ma
Baal ra'angaa pe rive ome'ẽ va'ekue.
9 Ha'e nunga rupi xee ma trigo omono'õa ára, vinho ojapoa ára aju vy
aipe'apa ju 'rã ixugui. Aipe'apa ju 'rã vexa'i rague ha'e ajukue perirĩ'i, ha'e
nunga opire reia ojao'i aguã ame'ẽ va'ekue.
10 Aỹ ma oxĩa aexa uka 'rã opena va'ekue oexaa py. Xepo gui avave rei
ndogueraa jepei 'rã guive.
11 Amomba 'rã ovy'aague ha'e javi, jaxy pyau nhavõ ngaru ojapo jepiague,
sábado nhavõ ijatyague, ha'e ngaru oa'anga va'ekue ha'e javi.
12 Ambovaipa 'rã ha'e kuery mba'e uvaty ha'e figoty aipoe'ia va'e: "Kova'e
ma apena va'e kuery opaga vy xevy ome'ẽ va'ekue", he'ia. Ha'e nunga ma
xee ajapo 'rã ka'aguy rive, ha'e ramo ka'aguy regua mymba nharõ kuery
ho'upa 'rã.
13 Xee ambopaga 'rã Baal ra'angaa pe heakuã porã va'e oapy okuapyague
re. Ha'e va'e jave ojere'i va'e ha'e ita hepykueve py onhembojegua vy
opena va'e kuery rakykue oo. Ha'e rã xegui ma hexaraipa — he'i SENHOR.
14 — Ha'e rami teĩ ajapo 'rã xere ju ima'endu'a aguã rami. Ha'e rami vy
tekoa e'ỹa katy araa vy xeayvu porã'i 'rã opy'a py oendu va'erã re.
15 Ha'e gui ma ame'ẽ ju 'rã uvaty oguereko va'ekue ramigua. Ixupe Acor
yvyugua ajapo 'rã peteĩ okẽ rami, ha'e va'e rupi oaxa vy oendu ju aguã

---

[e] **2.2** "Pendexy" he'ia py ma Israel kuery re ae ijayvu vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

oarõ oikovy aguã.[f] Ha'e ramo xererovy'a ju 'rã, kunhataĩ jave Egito yvy
gui oẽ jave guare rami.
16 Ha'e va'e ára ju xevy pe "Xeme" he'i 'rã, xevy pe "Baal" nde'ivei ma 'rã
— he'i SENHOR.
17 — Mba'eta ha'e kuery juru gui anoẽmba 'rã Baal rery, hery re
ima'endu'a ve'ỹ aguã rami.[g]
18 Ha'e va'e ára ha'e kuery re ama'ẽ vy mymba ka'aguy re ikuai va'e ajapo
'rã ha'e kuery pe inharõ ve'ỹ aguã rami, guyra yvate rupi oveve va'e ha'e
vixo yvy rupi onhembotyryry va'e guive. Ha'e gui ha'e kuery yvy gui ma
aipe'a 'rã guyrapa ha'e kyxe oiporu pyre ha'e javi, joe opu'ãa ve'ỹ aguã.
Ha'e rami vy xevygua kuery ajapo 'rã opytu'u okuapy aguã rami, mba'eve
oiko e'ỹa py.
19 Xejee ae romomenda ju 'rã raka'e rã peve. Teko porã rupi roguereko vy
romomenda 'rã xejee, ha'evea rami aikuaa potaa py, roguereko porã'ia
ha'e romboaxya rupi guive.
20 Ojeroviapy aikoa rupi 'rã romomenda xejee. Ha'e rami vy reikuaa 'rã
SENHOR aikoa — he'i.
21 SENHOR aipoe'i:
— Ha'e va'e ára py ma xee rombovai 'rã roayvu porã vy. Yva voi
aroayvu porã rã omoingo porã ju 'rã yvy.
22 Ha'e gui yvy ju omoingo porã 'rã trigo, vinho ha'e azeite. Ha'e ramo
ha'e nunga omoingo porã 'rã xevygua kuery Jezreel pygua kuery.
23 Mba'eta Israel kuery yvy jave rupi xee amoaĩ 'rã mba'emo ra'yĩ rami,
xevy guarã. Amboaxy aguã rupi e'ỹ ikuai va'ekue pe xee aexa uka ju 'rã
amboaxya. "Xevygua e'ỹ" ha'e va'ekue pe aipoa'e 'rã: "Ndee ma xevygua
ae!" Ha'e ramo ombovai vy "Ndee ma Xeruete!" he'i 'rã xevy.[h]

Nhanderuete nhomboaxy aguã re ijayvuague

3 1 SENHOR aipoe'ive ju xevy:
— Teĩgue ju tereo, eayvu ju kunha neirũ oayvu va'ekue itavy
rei teĩ. SENHOR Israel kuery oayvua rami eiko, ha'e kuery ma nguuete
ramigua pe mbojape uva pirukue revegua ome'ẽxe vai va'eri — he'i.[i]
2 Ha'e ramo xee ma xera'yxyrã ju ajogua, quinze hatã'i va'e prata guigua
ha'e quinze voxa cevada ame'ẽ vy.

---

[f] **2.15** Tery Acor ma "Jexavaia" 'ea. Yma Acor yvyugua py Israel kuery Egito gui ovaẽ jave ojejavy ramo ombopagaa raka'e (Josué 7.24-26). Ha'e rami teĩ aỹ ha'e va'e rupi oaxa jevy vy ojou 'rã oarõ va'e. [g] **2.16-17** Tery Baal ma "Nhandererekoa" 'ea. Nhanderuete ndoipotavei ha'e va'e rery rupi ojapukai okuapy. [i] **3.1** Apy ma Nhanderuete ijayvu Oséias gua'yxy ogueru ju aguã re, ha'e ae nhandererua rami avi jajejavy va'eri. Gua'yxy escravo oikoague gui Oséias ojogua, nhande voi jejavya pe jaikoague gui Nhanderuete nhandejoguaague rami.

h 2.23 Romanos 9.25-26; 1 Pedro 2.10

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ha'e vy ixupe aipoa'e:
— Ha'e gui ndee ma heta ára re teri 'rã xerarõve. Ndetavy reive eme,
amboae ava reve eiko eme guive. Ha'e ramo xee voi roarõ 'rã aikovy
— ha'e.
4 Mba'eta Israel kuery ma heta ma'etỹ re 'rã ikuai nguvixa e'ỹ re, opena
va'e e'ỹ re, Nhanderuete pe mba'emo ome'ẽ e'ỹ re, ta'angaarã ita omopu'ã
va'ekue e'ỹ re, sacerdote i-manto va'e e'ỹ re, ha'e mba'emo ra'angaa ngoo
rupi oguereko va'ekue e'ỹ re guive.
5 Ha'e va'e rire Israel kuery ojevypa vy oeka ju 'rã okuapy SENHOR
nguuete ha'e Davi nguvixarã. Ha'e rami vy opaa ára ha'e kuery oryryipa
reve 'rã onhemboja jogueruvy SENHOR re onhemboaxy uka vy.

Israel kuery opa mba'e py ojejavya re ijayvuague

4 1 — Peẽ Israel kuery, pendu ke SENHOR ayvu, mba'eta SENHOR
oguereko yvy regua kuery re oikuaa pota aguã, mba'eta ha'e kuery
re ma anhetẽ va'e noĩ, neĩ mborayvu, neĩ Nhanderuete oikuaaxea guive.
2 Ha'e kuery oguerovy'ave va'e ma oura rivea, apu, jojukaa, imondaa ha'e
tavy reia rive. Ha'e rami vy joo oipe'a rive 'rã, ha'e jojuka vyve jojuka
vyvoi ju 'rã.
3 Ha'e nunga rupi ae ijyvy nda'evevei, hexe ikuai va'e voi ikangypa
okuapy, mymba nhuũndy rupi ikuai va'e, guyra yvate rupi oveve va'e
guive. Pira ye'ẽ rupi ikuai va'e voi omanomba.
4 — Ha'e rami teĩ mava'eve ndoikuaa potai, nanhomongetaai guive.
Mba'eta peẽ kuery ma sacerdote kuery ojou vaipy rami pendekuai.
5 Mba'eta ara py teĩ penhepyxanga 'rã, pendereve profeta kuery ikuai va'e
voi onhepyxanga 'rã pyávy. Ha'e nunga rupi xee amomba 'rã pendexy.
6 Xevygua kuery ma hi'arandurã va'ekue noĩ ramo omombaa ma heravy.
Ndee sacerdote, 'arandua reja rire xee ju roeja 'rã, xerenonde sacerdote
reiko ve'ỹ aguã. Nderuete guigua lei gui nderexarai ramo xee voi
xerexarai 'rã ndera'y kuery gui.
7 Ha'e kuery heta-etave ovya ramive ma xerovai ojejavyve tema 'rã
oje'oivy. Ha'e nunga rupi ha'e kuery omboetepy ikuai 'rãgue py xee ajapo
'rã oxĩmba aguã rami.
8 Ha'e kuery ma xevygua kuery ojejavya re rive 'rã onhemongaru, opa
marã rei ikuai rã oexa vy rive 'rã ovy'a.
9 Ha'e nunga rupi heta va'e kuery xee areko 'rã sacerdote kuery arekoa
rami avi. Mba'eta mokoĩve ambopagapa 'rã heko vaiague re, ame'ẽ 'rã
ikuaiague repy ae.
10 Ha'e ramo ha'e kuery okaru teĩ naevyatãi 'rã. Itavy reia rupi ikuai va'eri
ndaetave ovyi 'rã, SENHOR ombojeroviaa gui ojepe'apa rire.
11 Mba'eta ha'e kuery itavy reia, vinho ha'e vinho pyau re oka'upa reia
oipe'apa hi'arandua.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Xevygua kuery oporandu 'rã yvyra ra'ykue oguereko va'e pe rive,
ha'e ramo yvyra ipo'i'i va'e ju ombovai 'rã. Nhe'ẽ imbotavy reia pe
onhembotavy uka vy Nguuete gui hexaraipa okuapy itavy reia rupi.
13 Yvy'ã yvate va'e-va'e rupi rive 'rã ome'ẽ okuapy mba'emo, heakuã porã
va'e voi oapy 'rã yvy'ã-vy'ã'i rupi, yvyra carvalho, choupo ha'e terebinto
ikuai va'e guy rupi guive, kuaray'ã porã rei ramo rive. Ha'e nunga rupi ae
penderajy kuery itavy rei okuapy, pendera'y ra'yxy kuery voi.
14 — Ha'e rami teĩ penderajy kuery ma xee nambopagai 'rã itavy reia re,
neĩ pendera'y ra'yxy kuery guive. Mba'eta avakue ae oje'oi 'rã kunhague
tavy rei reve itavy rei aguã, ha'e kuery regua reve mba'emo ome'ẽ 'rã
ta'angaa pe. Ha'e rami vy hi'arandu e'ỹ va'e kuery ma okanhy aguã katy oo.
15 — Ha'e gui peẽ Israel kuery, pendetavy reia rupi tema peoxe teĩ tove
Judá tojejavy eme ha'e nunga py. Too eme Gilgal py, too eme Bete-Áven
py, neĩ ouraa rupi " SENHOR oikove va'e rupi aura" te'i eme.[j]
16 Mba'eta vaka oja rovai opu'ã va'e rami Israel kuery opu'ã okuapy xere.
Mba'exa 'rã tu ha'vy SENHOR omongaru herekovy nhuũndy tuvixave va'e
rupi, vexa'i ra'y'i rami?
17 Mba'eta Efraim kuery ma ta'angaa pe rive onheme'ẽmba. Tove ta'ikuai.
18 Ha'e kuery oka'upa rei vy itavy reia rupi ju 'rã ikuai. Yvatekueve voi
oxĩmba reia rupi rive ikuaixeve.
19 Ha'e rami rire yvytu atã ogueraapa 'rã opepo py. Ha'e ramo oxĩmba 'rã
ta'angaa pe mba'emo ome'ẽague re.

Sacerdote kuery ha'e yvatekueve pe ijayvu atãague

5 1 — Sacerdote kuery, pendu ke. Israel kuery, pejapyxaka. Huvixave
ro py pendekuai va'e, pejapyxaka avi. Mba'eta pova'e ayvu ma
penderovai ae. Mispa tetã py nhuã pejayvy, ha'e Tabor yvyty áry rupi
guyra'i mbo'aa ramigua peipyo.
2 Opa marã pendekuaive peovy pavẽ gui. Ha'e rã xee rombopagapa 'rã
ha'e nunga ha'e javi re.
3 Aikuaa Efraim kuery reko ha'e javi, Israel kuery nonhemi 'rã xegui.
Mba'eta aỹ Efraim kuery, pendetavya py Israel kuery ha'e javi voi
onhemongy'apa rei.
4 Ha'e rami ikuai riae vy nda'evevei Nguuete pe ojevy aguã. Ha'e kuery
mbyte nhe'ẽ imbotavyarã oĩ ramo ndoikuaavei okuapy SENHOR.
5 — Israel kuery onhemboyvatea py ae onhemoĩ vai. Israel ha'e Efraim
kuery ma ha'e kuery reko vaia re ae 'rã ho'a, Judá kuery voi ho'a avi 'rã
ha'e kuery reve.

---

[j] **4.15** Tery Bete-Áven ma "Jejavya ro" 'ea. Ha'e va'e tery py Betel "Nhanderuete ro" 'ea va'e re ijayvu, mba'eta ha'e katy'i huvixa omopu'ã rire vaka ra'y ra'angaa ha'e ombojerovia atyrã (10.5,8). Jaikuaa porãve aguã jaexa avi 'rã 1 Reis 12.28-33 py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e va'e kuery ma guymba kuery vexa'i ha'e vaka ome'ẽ va'erã reve 'rã
oo SENHOR reka vy merami teĩ ndojoui 'rã, ha'e kuery gui ojepe'a ma rire.
7 SENHOR pe e'ỹ ha'e kuery ikuaia rupi kyrĩgue oguereko va'e omendaa py
e'ỹ. Aỹ jaxy pyau re ngaru ojapoa py omokanhymbaa 'rã, ijyvy guive.
8 — Tombopua mimby guaxu Gibeá py, Ramá tetã py voi tonhendu!
Tojapukaia Bete-Áven py! Penheangu ke, Benjamim kuery!
9 Efraim kuery opaga aguã ára py ivaipa ete 'rã. Israel kuery mbyte rupi
aikuaa uka ma mba'emo oiko va'erã.
10 Judá regua yvatekueve ma yvy markaa oguerova rive va'e rami ikuai.
Ha'e nunga rupi ha'e kuery áry anhoẽ 'rã xepoxya yy rami.
11 Efraim kuery ambopaga rã ikuai axy, iporiaupa rei guive, ovare e'ỹ va'e
re nda'eveia rupi ikuai rire.
12 Ha'e nunga rupi amomba 'rã Efraim kuery vixo'i rami, Judá kuery guive
hu'ũgue rami 'rã amomba.
13 Efraim kuery oikuaa omba'eaxya, ha'e Judá kuery voi oai vaikue oexa vy
Efraim kuery ma Assíria katy oo. Ha'e pygua huvixave pe ojerure oipytyvõ
aguã. Ha'e rami teĩ nomonguera kuaai imba'eaxya gui, neĩ ijai gui guive.
14 Mba'eta Efraim kuery amomba 'rã guary rami, Judá kuery guive
amomba 'rã guary ra'y rami. Xee, xee ae amopẽmba, aejapa 'rã guive. Xee
aipe'apa heravy ramo nda'ipoai 'rã xegui ogueraa jepea va'erã.

Anhetẽ rupi e'ỹ ojeko rerova okuapya re ijayvuague

15 — Ha'e rami vy xee aa ju 'rã aikoaty py ranhe apyta aguã, ha'e kuery
ojejavya omombe'u vy xereka peve. Mba'eta ha'e kuery ojexavai vy xereka
voi 'rã. Aipoe'i:

6 1 "Peju, jajevy ju SENHOR pe. Mba'eta nhanemopẽmba teĩ
nhanemonguera ju 'rã. Nhanemboaipa teĩ nhanepoano ju 'rã.
2 Mokoĩ ára rire nhanemombaraete ju 'rã. Mboapy araa py ma
nhanemopu'ã 'rã. Ha'e ramo teĩgue ju 'rã nhandekuai henonde rupi.
3 Jaikuaa ke SENHOR, nhanhea'ã tema jaikuaa ete peve. Mba'eta ou 'rã
kuaray oua rami. Nhandere oguejy 'rã oky rami, ára pyau jave oky ou vy
yvy omoakỹ va'e rami", he'i okuapy.
4 — Efraim kuery, mba'e 'rã tu ajapo pendere? Ha'e vy peẽ Judá kuery,
mba'e 'rã tu ajapo pendere? Mba'eta peẽ kuery ma ko'ẽmba'i arai ojekuaa
rive ouvy va'e rami xerayvu, ha'e yxapy ko'ẽ rai ramove ipirupa ovy va'e
rami guive.
5 Ha'e nunga rupi xee roitypa 'rã profeta kuery ayvu py rive. Xejuru gui
ayvu oẽ va'e py ae rojuka, rombopaga aguã ma hexakã va'e rami ojekuaa.
6 Mba'eta xee aipota va'e ma penhomboaxya, mba'emo rive xevy pe peme'ẽ
nda'ei. Mba'emo peapy reve peme'ẽa gui aipotave Nhanderuete peikuaa ete.[k]

---

k 6.6 Mateus 9.13; 12.7

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7— Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma Adão rami ae avi nda'ikuaixei xereve
guarã ajapo va'ekue rami. Xerovai ha'e kuery ikuai anhetẽ rupi e'ỹ.
8 Mba'eta Gileade tetã ma heko vai va'e anho ikuaia, jouguy gui iky'apa guive.
9 Sacerdote kuery voi ikuai tape rupi oguata ou va'e ojukaxe vy oma'ẽ
mbegue va'e rami, mba'eta Siquém katy tape oo va'e py jojuka ma. Ha'e
rami vy ojapo okuapy ojeguarupy.
10 Peteĩ mba'e aexa nda'evei ete va'e Israel kuery ikuaia mbyte. Ha'e py oĩ
Efraim kuery itavy rei okuapya. Ha'e va'e gui ma Israel kuery ha'e javi
onhemongy'apa.
11 Judá kuery, peẽ voi pendeayapaa 'rã.

Huvixa kuery ha'e yvatekueve ojejavy okuapya re ijayvuague

7 1— Xevygua kuery aipytyvõ ta ha'e Israel kuery amonguera ta
nhavõ ojekuaa kuerei Efraim kuery ojejavya ha'e Samaria pygua
kuery reko vai, mba'eta anhetẽ va'e rupi e'ỹ ikuai. Opy rupi imonda va'e
anho ikuai, oka rupi voi jojuka va'e kuery imonda 'rã okuapy.
2 Ha'e kuery opy'a py aipo nde'i: “Nhandereko vaia re Nhanderuete
oikuaa pota 'rã”, nde'i. Ha'e nunga rupi aỹ ha'e kuery ojapo vaia ae ojoko,
xerenonde voi ojekuaapa.
3 Ha'e kuery reko vaia anho rive 'rã huvixa oguerovy'a. Yvatekueve voi
oguerovy'a rei okuapy ijapua.
4 Itavy reia rupi meme ikuai. Mbojape apoa imbojyaty py omoendyague
rami hakupa. Mba'eta omoendy ma vy omoapomo oiny jave omoendy
ve'ỹ ranhe teĩ ha'eve mbojaperã ovu porã peve.
5 Huvixave pegua ngaru oikoa ára py yvatekueve imba'eaxy rai okuapy vinho
py oka'ua gui. Huvixa eteve voi onhemoirũ nhombojaru rei va'e kuery reve.
6 Ha'e rã ha'e kuery opy'a re omoĩ mbojape mbojyaty ramigua, joe
oma'ẽ mbegue okuapy vy. Pyávy ipoxya opytu'u teĩ ko'ẽgue hendy ju 'rã
tataendy rami.
7 Ha'e kuery ha'e javi ma tata rami inhakã raku vy omomba nguvixa
kuery. Ha'e ramo huvixa ikuai va'ekue omanomba. Ha'e rami teĩ peteĩve
ma xevy pe ndojapukaiai.
8— Ha'e gui ma Efraim kuery onhemoirũ 'rã okuapy amboae regua
kuery reve. Mbojape ombojere e'ỹ re oexy pyre rami ndovarei.
9 Imbaraetea ma amboae regua kuery ombovaipa teĩ ndoikuaai rei.
Ijapyte rupi hi'a xiĩmba ma teĩ ndoikuaa potai.
10 Israel kuery onhemboyvatepa rei pavẽ oexaa py. Ha'e rami teĩ SENHOR
Nguuete pe ndojevyi. Ha'e kuery re ha'e rami ete oiko teĩ ndoeka potai
okuapy.
11 Mba'eta Efraim kuery ma apykaxu ombotavy pyre rami ndoiko kuaai
rei okuapy. Egito kuery pe oenoĩ 'rã onhepytyvõ uka vy, Assíria yvy katy
avi 'rã oo.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Ha'e katy oo ramo ha'e kuery áry rupi xee aipyo 'rã xekya, ambo'apa 'rã
guyra yvate rupi oveve va'e rami. Ha'e rami vy ambopaga 'rã, ha'e kuery
ijatya py ayvu aendu ukaague rami vy ae.
13 Nda'evei ete 'rã ha'e kuery pe, xegui ojepe'a rire! Xere opu'ã rei rire
hi'áry ho'a 'rã imombaarã! Xee aepy 'rãgue teĩ xerovai ijapu okuapy.
14 Ngupa py onheno oupya py haxẽ rive okuapy teĩ opy'a py e'ỹ ojapukai xevy.
Trigo ha'e vinho ojouxe vy onhemboaty, ha'e rã xere ma opu'ã rei 'rã okuapy.
15 Xee amo'arandu, amombaraete guive teĩ ijayvu vai 'rã xerovai.
16 Ha'e kuery ma Yvate ete va'ea katy e'ỹ ojevy. Guyrapa ikarẽ rive va'e
rami ikuai. Ha'e nunga rupi ha'e kuery va'e regua yvatekueve ojukapaa
'rã kyxe py, onhemboyvatea rupi rei ijayvu rire. Egito yvy re oo teĩ ha'e
pygua kuery ojojai rei 'rã okuapy.

Opagaa aguã ovaẽ rai maa re ijayvuague

8 1 — Pemoĩ pendejuru py mimby guaxu! Mba'eta xee SENHOR pegua oo
re hovaigua kuery ou oiny taguato rami,[l] xereve guarã ajapo va'ekue
rupi ha'e kuery nda'ikuaixei rire, xeguigua lei rovai rupi rive ikuai.
2 Xevy pe ojapukai vy "Oreruete! Ore Israel kuery ma ndekuaa va'e
roiko", he'i okuapy
3 teĩ Israel kuery omboyke ma iporã va'e. Ha'e nunga rupi ae hovaigua
kuery ou hakykue.
4 Ha'e kuery ma nguvixaverã omoĩ teĩ xegui e'ỹ ojou. Nguvixa kueryrã
omoĩ teĩ xee aikuaa ukaa rupi e'ỹ. Ojeupegua mba'emo ra'angaarã ojapo
prata ha'e ouro gui. Ha'e ramia py onhemokanhy uka rive. he'ia
5 Samaria pygua kuery vaka ra'y ra'angaa omboete va'e ma xee ndajou
porãi. Ha'e nunga rupi ha'e kuery rovai xepoxya hendy. Raka'e peve 'rã tu
ha'e kuery ndojeky'a'o ukaxei okuapy?
6 Mba'eta ha'e nunga ma Israel kuery rembiapo ae, hembiapo kuaa va'e
ojapo va'ekue rive, xee e'ỹ aĩ. Ha'e ramo vaka ra'y ra'angaa Samaria py oĩ
va'e omboa'ypaa 'rã.
7 — Yvytu ha'e kuery onhotỹ rire yvytu vaikue 'rã omono'õ. Ndoikoi 'rã
mba'emo aju omono'õ aguã. Trigo rembypy gui ndoikoi 'rã iku'ikuerã. Ha'e
rami e'ỹ vy oiko teĩ amboae guigua kuery ho'upa 'rã.
8 Israel kuery eteve voi ho'upaa. Aỹ ma voi amboae regua ikuaia rupi
ikuai ojou vaipy rami.
9 Mba'eta Assíria yvy katy ha'e kuery oo mburika yvy'ã regua ha'e ae'i
oiko va'e rami. Efraim kuery opaga okuapy opena va'ety repyrã.
10 Ha'e rami avi ojereraa jepe ukaxe vy amboae regua ikuaia rupi oo
teĩ xee ae amboatypa 'rã. Huvixa ha'e yvatekueve omoingo axy rã
mboapy'ive ma ovy.

---

[l] **8.1** "Taguato rami ou va'e" he'ia ma Assíria pygua kuery re ijayvu vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Efraim kuery ojejavyague re altar ojapo reta va'ekue ri ojejavyve aguã
ae ha'e nunga opyta.
12 Xapy'a rei xeguigua lei dez mil ayvu py xee ambopara va'e rire ha'e va'e
pe "Mba'emo rei rive" he'i 'rãgue.
13 Ha'e kuery ojukaxe vai mymba xevy ome'ẽ aguã. Ha'e rami avi mymba
ojuka 'rã xo'o ho'uxe vai vy rive. Ha'e kuery ho'u rã xee SENHOR ndajou
porãi. Aỹ ma ha'e kuery reko vaia re aikuaa pota vy ambopaga 'rã
ojejavya re. Ha'e ramo ha'e kuery ma Egito katy ju 'rã ojevypa.
14 Mba'eta Israel kuery ma imoingoare gui hexarai vy ngoo tuvixa va'erã
rive ojapo. Judá kuery voi heta-etave ojapo heravy guetã ikorapa va'erã.
Ha'e rami teĩ ha'e kuery retã re xee ambou 'rã tata. Ha'e va'e tata ma
oapypa 'rã oo guaxu ha'e kuery ojapo va'ekue.

Israel kuery ombopagaa maague re ijayvuague

9 1 Israel kuery, pevy'a eme, amboae kuery rami e'ỹ pevy'a eme.
Mba'eta pendetavya py pejepe'a Penderuete gui. Peipotave va'e ma
pendetavya repy mba'emo ra'yĩgue ojykyaty ha'e javi rupi pejopy va'e.
2 Ha'e rami avi nda'evei pekaru riae aguã mba'emo ra'yĩgue ha'e vinho re
rive. Mba'eta opa 'rã vinho pyau.
3 Napendekuai riaei 'rã SENHOR pegua yvy re. Ha'e rami 'rãgue py Efraim
kuery ma Egito katy 'rã ojevy. Assíria yvy re voi ho'u 'rã okuapy ha'eve'ỹ
va'e imongy'aarã.
4 Ha'e py ma SENHOR pe napenhoẽvei 'rã uva rykue. Mymba kuery
ixupe peme'ẽ va'e voi ndoguerovy'ai 'rã. Mbojape pe'u va'e ma ipy'a vai
va'e rembi'u, ha'e va'e re okaru va'e ma ha'eve'ỹ va'e 'rã ikuai. Ha'e va'e
mbojape ma peẽ kuery ae 'rã pe'u, mba'eta SENHOR pegua opy peme'ẽ
aguã nda'evei.[m]
5 Mba'exa tu pejapo 'rã SENHOR pegua ngaru ojapoa ára py, ha'e
penhemboatya ára ojeupity jave?
6 Mba'eta imombaarã ou va'e gui penetarã kuery oopa va'eri Egito pygua
kuery ju 'rã ombo'apa. Ha'e rami vy Mênfis tetã py 'rã ojatypaa. Prata
guigua hepykueve ha'e kuery oguereko va'ekue ma pynondy mbyte rive
'rã opyta. Ha'e kuery rekoague rupi ma juu rive 'rã ikuai.
7 Ovaẽ ma ha'e kuery re oikuaa potaa ha'e opaga aguã ára. Ha'e nunga
oiko rã Israel kuery oikuaa 'rã. Israel kuery, pendeko vai riae ha'e joe
napendea'evei ete vy profeta kuery pe "Oikuaa e'ỹ rei va'e" peje, ha'e
avakue Nhe'ẽ oĩa va'e pe "Inhakã porã e'ỹa va'e" peje.
8 Mba'eta ore profeta kuery ma Efraim kuery reko re ijayvu va'erã
oremoĩa va'ekue, Xeruete rami ae avi. Ha'e rami teĩ ore kuery roo aguã

---

[m] **9.4** Ha'e rami ijayvu mba'eta amboae yvy re escravo-rã ogueraa ague py jipoi 'rã Nhanderuete pegua oo, ha'e py mba'emo ome'ẽ aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ha'e javi rupi omoĩa guyra'i mbo'aa ramigua, Nguuete pegua opy rupi
eteve voi ikuai ore kuery re opu'ã rei va'e.
9 Opa mba'e py heta va'e kuery onhemongy'a Gibeá py ojapoague rami ae ju.[n]
Ha'e kuery reko vaia re SENHOR oikuaa pota vy ombopaga 'rã ojejavyague re.
10 SENHOR aipoe'i:
— Israel kuery ajou ypy vy uva rembypy tekoa e'ỹa py ojou va'e rami
arovy'a raka'e. Peneramoĩ kuery aexa vy figo'y hi'a ramo'i va'e ojou va'e
rami raka'e. Ha'e rami teĩ Baal-Peor ra'angaa katy ha'e kuery oopa vy
ta'angaa imoxĩa pe rive ikuai. Ha'e rami vy ojeguarupy ikuai, ta'angaa
omboete va'e rami avi.
11 Mba'eta Efraim kuery mba'emo oguerovy'ave va'e ma guyra oveve va'e
rami 'rã okanhymba vyvoi. Ndoikovei ma 'rã imembya, imemby ryru'i
va'e, neĩ kyrĩ va'e oguereko'i va'e ma voi.
12 Gua'y kuery omongakuaa teĩ xee aipe'apa 'rã, neĩ peteĩve ava oikove
aguã rami e'ỹ. Ha'e kuery gui ajepe'a ramo nda'evei ete 'rã ha'e kuery pe!
13 Xee anhembopy'aague rami vy Tiro tetã rami Efraim tetã voi iporãvea
py mba'emo renhoĩ onhotỹ mbyre rami oĩ. Ha'e rami teĩ gua'y kuery ae
Efraim kuery ogueraa 'rã ojukaa aguã katy — he'i.
14 Ha'e nunga rupi SENHOR, eme'ẽ ha'e kuery pe ... mba'e tu ha'evea
rami reme'ẽ 'rã? Ejapo ha'e kuery imemby e'ỹ va'erã, ha'e ikãry e'ỹ va'e
ikuai aguã rami.
15 SENHOR aipoe'i:
— Gilgal py ha'e kuery heko vai okuapy rã ha'e py aendu ndaxea'eveia.
Ha'e kuery ojapo vai rei okuapy ramo aipe'apa 'rã xevygua oo gui,
ndayvuvei ma 'rã guive. Ha'e kuery va'e regua yvatekueve ma xenhe'ẽ
rendu e'ỹ va'e meme.
16 Efraim kuery ma imba'eaxy okuapy, mba'emo renhoĩ hapo guive
ipirupa va'e rami ikuai. Ndai'avei ma 'rã. Gua'y kuery, guajy kuery
oguereko teĩ hyru'i pyve xee ajuka uka 'rã, oayvuve va'e voi — he'i.
17 Xeruete xeretarã kuery nonhe'ẽ renduvei ramo oejapa 'rã. Ha'e ramo
oguata rei va'e rami 'rã ikuai yvy regua ikuaia rupi.

Israel kuery mba'emo vai onhotỹ rire imombaarã omono'õ aguã re ijayvuague

10 1 — Israel kuery ma uva rembypy porã hi'a riae va'e rami ikuai
va'ekue. Ha'e rami teĩ hi'a retaa rami heta avi ojapo altar. Ha'e kuery
yvy iporãvea rupi heta-etave tema omopu'ã avi ita ombojerovia aguã.
2 Ha'e kuery ma anhetẽ rupi e'ỹ ipy'a va'e. Ha'e nunga rupi ipo ky'a va'e
ikuai. Altar ojapo va'ekue SENHOR omopẽmba 'rã, oitypa avi 'rã ita
ombojerovia atyrã ojapo va'ekue.

---

[n] **9.9** Gibeá py ojapo va'ekue mba'emo vai ete (Juízes; 19.21).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ha'e rami teĩ aỹ ha'e kuery aipoe'i: “ SENHOR renonde jajererokyjea rupi
e'ỹ nhandekuai rire ndajarekovei huvixave. Ha'e gui nhanderuvixa oĩ va'e
rire mba'exa ha'vy nhanepytyvõ 'rãgue?” he'i okuapy.
4 Ayvu rive rupi ijayvu: oura rive 'rã okuapy, amboae regua reve
nhopytyvõ aguã ojapo guive. Ha'e nunga rupi joekokue re oikuaa pota
va'e oiko jepi, mba'ety rupi mba'emo rogue jojukaarã oikoa rami avi.
5 — Bete-Áven py Samaria pygua kuery vaka ra'y ra'angaa omboete
va'ety oipe'aa ramo okyjepa rei 'rã okuapy.[o] Iporã etea okanhy ramo ixupe
guare kuery ojae'o 'rã, ta'angaa pegua sacerdote kuery voi oryryipa 'rã
okuapy.
6 Vaka ra'y ra'angaa oipe'aa vy heraa 'rã Assíria yvy katy huvixave pe
ome'ẽ va'erã. Ha'e ramo Efraim kuery oendu 'rã oxĩmbaa anho, Israel
kuery oxĩmba 'rã ha'e kuery oipotaa rami rive ikuai rire.
7 Oipe'aa avi 'rã Samaria pygua huvixa, yy áry yvyra ra'ykue'i ogueroxyry
heravy va'e rami.
8 Áven tetã katy'i yvy'ã áry ombovaipaa avi 'rã ombojeroviaaty Israel
kuery ojejavyaty. Ha'e py altar ojapo va'ekue áry ma jaia ha'e juutya anho
'rã ikuai. Ha'e ramo yvyty pe aipoe'i 'rã okuapy: “Oreao'i!” Ha'e yvy'ã-vy'ã
pe ma “Pe'a ore'áry!” he'i avi 'rã okuapy.[p]
9 — Israel kuery, Gibeá py pejejavyague ára guive pejejavya re ae tema
pendekuai. Ha'e rami rire Gibeá pyve e'ỹ 'rã teve penderupity heko vai
va'e mbopagaarã?
10 Mba'eta xee aipotaa rami ae 'rã anhombopaga. Mokoĩ rupi ha'e kuery
ojejavy rire ambopaga ramo yvy regua ha'e javi 'rã ijaty ha'e kuery rovai.
11 Mba'eta Efraim kuery ma vaka ra'y kunha ombo'ea pyre trigo oipiroa
rupi omba'eapoxe vai va'e rami ikuai va'ekue. Ha'e gui aỹ ijaju'y porãa re
kanga amoĩ vy karóxa re amoxã 'rã Efraim kuery. Judá kuery voi oikaraĩ
'rã yvy, Jacó guigua kuery ha'e javi oikaraĩ 'rã heravy yvy atãa.
12 Ha'e gui xee aipoa'e: “Mba'emo ra'yĩgue rami pemoaĩ peikovy
pendereko porãrã, ha'e rami vy 'rãe pemono'õ penemboaxya. Peikaraĩ
yvy pema'etỹague rupi e'ỹ. Mba'eta ovaẽ ma SENHOR peka aguã, ha'e ou
vy oky rami pendere teko porã omboguejy peve”, ha'e va'ekue.
13 Ha'e rami teĩ peẽ ma teko vai rive penhotỹ aguã yvy peikaraĩ rire teko
vaia anho pemono'õ. Ha'e rami vy apua'a rive pe'u, mba'eta pendekaróxa
re ae pejerovia vy, penderegua ipy'a guaxukueve re guive.
14 Ha'e rami teĩ pendekuaia py voi onhendu 'rã joe opu'ã va'e. Ha'e rami
vy oitypa 'rã peneretã ikorapa va'ekue ha'e javi, joe Salmã opu'ã vy
Bete-Arbel tetã oitypaague rami avi. Ha'e jave py ma ixy kuery ojukapaa
imemby kuery reve.

---

[o] **10.5** Kova'e ayvu omombe'u porãve 4.15 py. [p] **10.8** Ha'e rami ijayvu 'rã ojeayvua oendu vy (Lucas 23.30; Apocalipse 6.16).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Ha'ekue ramigua ae ju 'rã ojapoa peẽ Betel pygua kuery re voi,
pendereko vaia tuvixa ramo. Ko'ẽ rai'i jave hexakãa oaxa ouvya rami avi
ojukaa 'rã Israel pygua huvixa.

Nhanderuete oayvu ete va'eri Israel kuery ndoikuaaxeia re ijayvuague

11 1 — Israel kyrĩ teri reve xee ayvu vy Egito yvy gui aenoĩ raka'e
xera'y.[q]
2 Ha'e rami aguã aenoĩvea ramive ma ojepe'ave tema xegui. Ha'e rami vy
Baal ra'angaa pe rive ome'ẽ okuapy mba'emo, heakuã porã va'e guive oapy
ta'angaa ojapo pyre pe.
3 Ha'e ramive ma Efraim kuery xee ambo'e raka'e oguata aguã re, xejyva
py aikuavã guive teĩ ndoikuaa potai okuapy xee apena aikovya re.
4 Ha'e kuery aru raka'e ixã avakue oendu va'e nunga py, ayvua py ae. Ha'e
kuery aju'y gui kanga oipe'a va'e rami aiko, ajero'a guive ho'u va'erã ame'ẽ
aguã.
5 — Ha'e kuery ndojevyi 'rã Egito yvy katy. Ha'e rami 'rãgue py Assíria
pygua ae 'rã huvixarã, ndojeko rerovaxei rire.
6 Ha'e kuery retã re ou 'rã kyxe. Ha'e rami vy omopẽmba 'rã okẽ jokoa,
omomba ete 'rã, ha'e kuery oipotaa rami ae ikuai rire.
7 Mba'eta xevygua kuery ma xegui ojepe'a aguã rami ae ikuai. Yvate ete
va'e pe ojapukai aguã re ombo'ea teĩ ae ma avave rei ndojapoi.
8 — Ha'e rami teĩ Efraim kuery, mba'exa tu 'rã xee roeja? Israel kuery,
mba'exa tu 'rã romboaxa joupe? Mba'exa vy 'rã tu rojapo Admá e'ỹ
vy Zeboim tetã re ajapoague rami teve? Xekuraxõ omyĩ nhendu, xee
romboaxya aendu xapy'a hendy va'e rami.
9 Ha'e rami vy xepoxya rupi ve'ỹ ma 'rã aiko. Efraim kuery, xee
noromombavei ma 'rã, mba'eta xee ma Penderuete, ava e'ỹ aiko, Iky'a e'ỹ
va'e aiko penembyte. Xepoxya rupi ndajuvei 'rã pendere.
10 — Ha'e va'e kuery oguata 'rã SENHOR rakykue rupi. SENHOR onhendu
'rã guary rami. Ha'e rami onhendu rã ta'y kuery oryryipa reve 'rã ou
kuaray oikea katy gui.
11 Oryryipa reve 'rã ou Egito yvy gui, guyra'i rami, apykaxu rami 'rã ou Assíria
gui. Ha'e ramo ajapo 'rã ngoo py ae ju ikuai aguã rami — he'i SENHOR.
12 — Efraim kuery xembojere va'ekue oapua rupi, Israel kuery
nhombotavya aendu va'ekue jovaive rupi gui. Ha'e rã Judá ma Nguuete
reve vy ipo'aka nho 'rã, ojeroviapy teri 'rã ikuai Iky'a e'ỹ va'e reve.

Jacó rekokue rupi Israel kuery ombo'eague

12 1 Efraim kuery ma yvytu re rive onhemongaru, ára pukukue re
oo 'rã yvytu kuaray oikea katy guigua rakykue rive. Ijapu ha'e

---

q 11.1 Mateus 2.15

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nhomombave tema ovy. Ha'e rami vy Assíria kuery reve ojapo nhopytyvõ
aguã, Egito katy guive ogueraa azeite.
2 Judá kuery re voi SENHOR oguereko oikuaa pota aguã. Ombopaga 'rã
Jacó kuery heko vaia re. Ojapo vaiague repy ae 'rã omboaxa.
3 Mba'eta guyru'i py Jacó oĩ teri jave ojopy oiny guyke'y pya re. Ha'e gui
tuja ha'e imbaraete ma vy Nhanderuete reve ju joguero'a.
4 Ha'e rami vy anjo reve joguero'aa py ipo'aka raka'e. Ojae'o reve ojerure
omboaxy aguã re. Betel py ma ojou raka'e Nhanderuete. Ha'e ramo
nhandereve Nhanderuete ijayvu raka'e ha'e py.[r]
5 SENHOR Nhanderuete ixondaro reta va'e, SENHOR ae hery va'e.
6 Ejeko rerova Nderuete peguarã reiko aguã. Eiko mborayvu ha'e teko
porã rupi. Ha'e vy earõ riae Nderuete.
7 Ha'e gui Efraim kuery ma mba'emo vendea rupi ikuai. Opo py
oguereko mba'emo opejaa jokorearã. Nhombojexavaia rupi anho
ikuaixeve.
8 Ha'e rami teĩ aipoe'i: "Anhetẽ arekopa, heta ma ajogua rire. Ha'e rami
aguã rami anho anhea'ã teĩ xere ndojouai teko vai, ajejavya noĩ", he'i.
9 — Ha'e rami ndeayvu teĩ xee ma SENHOR Nderuete, Egito yvy gui
rogueruague ára guive. Teĩgue ju ajapo 'rã oo'i py reĩ aguã rami, ngarua
ára javegua rami.
10 Xeayvu ambou profeta kuery pe, mba'emo aexa uka jepi guive.
Mba'emo re ambojojaa rupi guive xeayvu amombe'u uka profeta kuery pe.
11 — Gileade py ikuai ojejavy va'e, mba'eta ndovarei va'e meme ae.
Gilgal py ikuai avi vaka ojuka reve ome'ẽ va'e, teĩ altar oguereko va'e ma
mba'ety rupi ita omboaty pyre rami rive 'rã opyta.
12 Jacó Israel hery va'e ma Assíria yvy katy ojava vy, peteĩ kunha re
omba'eapo oikovy va'ekue. Hexe omenda aguã mymba kuery re opena
oikovy va'ekue.
13 Ha'e gui SENHOR ma peteĩ profeta pe oguenoẽ uka raka'e Israel kuery
Egito yvy gui, profeta pe guive opena uka ha'e kuery re.
14 Ha'e rami teĩ Efraim kuery ma ombopoxy vaipa. Ha'e nunga rupi ha'e
kuery re SENHOR oeja 'rã jouguy omoẽ va'ekue opaga aguã, ojapo 'rã
guive ha'e kuery re ae ju joapo vaiague ojeapa aguã rami.

Nhombopaga aguã re ijayvuague

13 1 — Efraim ijayvu ramo oryryipaa va'ekue, Israel kuery voi
omboetepa va'ekue. Ha'e rami teĩ Baal ra'angaa pe oikoa rupi
onhemongy'a vy omano raka'e.
2 Aỹ ma ha'e kuery ojejavyve tema oje'oivy. Ha'e rami vy prata oguereko
va'e ryku gui ojapo 'rã ta'angaa, mba'emo ra'angaa ha'e kuery ojapo oikuaa

---

[r] **12.4** Jacó Israel hery mboae va'e rekokue omombe'u Gênesis 28-31 py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rami rive. Ha'e nunga ha'e javi ma avakue ojapo kuaa va'e rembiapo rive.
Ha'e gui ma joupe-upe "Peme'ẽ mba'emo ha'e nunga pe", he'i 'rã okuapy.
Ha'e ramo avakue oova rayvu 'rã okuapy vaka ra'y ra'angaa!
3 Ha'e nunga rupi ha'e kuery okanhy 'rã ovy aje'ive'i arai ojekuaa va'e
rami, yxapy ko'ẽmba'i ramove ipirupa vyvoi va'e rami, mba'emo pirukue
oka gui omomboa rive va'ekue, ha'e hataxĩ janela rupi oẽ ovya rami.
4 Ha'e rã xee ma SENHOR Nderuete, Egito yvy re pendekuaia ára guive.
Ha'e nunga rupi amboae tuuete ramigua ndapeikuaai 'rã xee e'ỹ vy,
mba'eta xee e'ỹ vy pendereraa jepea ndoikoi.
5 — Xee roikuaa raka'e tekoa e'ỹa py, yvy piru reia py.
6 Nhuũ ikuaia ja ma ha'e kuery hevyatãmba. Ha'e gui hevyatãmba vy
onhemboyvate opy'a py. Ha'e rami vy xegui hexaraipa okuapy.
7 Ha'e rami rã xee ma guary rami 'rã ajekuaa uka ha'e kuery pe, xivi ipara
va'e tape py oma'ẽ mbegue oiny va'e rami.
8 Urso kunha ta'y'i re imondaa pyre rami avi xee ha'e kuery aro'a vy
amondoropa 'rã ipy'a ryru guive. Guary rami amokõmba 'rã ha'e py,
inharõ va'e ka'aguy rupi ikuai va'e omboa'ypaa rami avi.
9 Israel kuery, pekanhy aguã ma pendegui ae ou, ha'e rã peo jepe aguã ma
xeguigua anho.
10 Mamo tu aỹ penderuvixa oĩ, peneretã ha'e javi rupi pendereraa jepe
aguã? Ha'vy pendererekoa kuery, ha'e kuery pe "Pejou nhanderuvixaverã
ha'e yvatekueve va'erã kuery" pejeague va'e?
11 Ha'e ramo penderuvixaverã ma xepoxya rupi ambou raka'e, ha'e gui
xepoxya rupi ae ju xee aipe'a.
12 — Efraim kuery reko vaiague ma ojokuaa ma imoiny, ojejavyague
regua oĩa ma omoĩ porãmbaa avi.
13 Ha'e kuery re ou 'rã kunha kyrĩ va'e oguereko rai'i rã haxya ramigua.
Ta'y hi'arandu e'ỹ va'e ikuai, guyru'i gui hexakãa py noẽ kuaai va'e rami
avi, itui'i aguã ovaẽ ma teĩ.
14 Xee araa jepe 'rã tata ogue'ỹ va'e po'akaa gui, aepy 'rã manoa gui.
Ndee manogue, mamo tu oĩ renhomoingo axy aguã? Ha'vy ndee tata
ogue'ỹ va'e, mamo tu oĩ renhomomba aguã? Teĩve henda py xee ndaexai
anhomboaxy aguã.[s]
15 Guyvy kuery gui ha'e kuery imbaraeteve teĩ kuaray oikea katy gui ou
'rã yvytu SENHOR-a guigua. Tekoa e'ỹa gui ou vy omombirupa 'rã ijyvy
re yakã ikuai va'e, omombirupa 'rã yvu ha'e py. Oipe'a ukapa 'rã guive
mba'emo porã omoĩ porãaty py oguereko va'ekue.
16 Samaria pygua kuery re oĩ 'rã ojejavyague re opaga aguã, Nguuete
rovai opu'ã rire. Ha'e kuery ho'apa 'rã kyxe py, ta'y kuery omboa'ypaa 'rã,
ha'e ta'yxy kuery imemby ryru'i va'e rye oipe'ãa 'rã guive.

---

s 13.14 1 Coríntios 15.55

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Joperdoa aguã re ijayvuague

14 1 — Israel kuery, pejevy ju Penderuete pe, mba'eta pejejavya ae
pendereity.
2 Pejeko rerovaa rupi pendeayvu reve pejeko me'ẽ SENHOR pe. Aipopeje:
“Embogue ke rojejavya ha'e javi ha'e oremovaẽ porã ju, mba'eta vaka ra'y
'rãgue py ayvu orejuru py roguereko va'e rome'ẽ ndevy.
3 Assíria kuery ma ndorereraa jepei 'rã. Kavaju áry ore ndoroovei 'rã ha'e
katy. Orepo py rojapo va'ekue pe ‘Ndee ma oreruete’ ndoro'evei 'rã guive.
Ndere anho tyre'ỹ kuery ojou 'rã imboaxyarã”, peje.
4 — Ha'e rami rã xee romonguera 'rã pejeroviaa rupi e'ỹ pendekuaiague
gui. Xejegui ae roayvu ju 'rã, mba'eta peẽ kuery pe xepoxyague oaxapa
ma.
5 Israel kuery pe xee aiko 'rã yxapy rami. Ha'e rami vy amoingo porã 'rã
yvoty lírio rami, ha'e Líbano regua yary rami avi hapove ovy aguã rami.
6 Ha'e rami vy hakã ipukupave 'rã ovy, oliva'y rami ete 'rã iporã, ha'e
Líbano regua yary rami 'rã heakuã porã.
7 Ha'e gui ma Israel kuaray'ã py oguapy va'ekue ojevypa ju 'rã. Mba'emo
aju rami 'rã ikuai porã ju, ipotypa ju 'rã uva rakã rami avi. Uva rykue
Líbano guigua rami oikuaa pavẽ 'rã.
8 — Ha'e gui Efraim kuery, mba'e tu xee areko mba'emo ra'angaa reve?
Pendeayvua xee aendu vy apena 'rã pendere. Yvyra pyau rami xee aiko,
mba'eta xere anho oĩ pendekuai porã aguã.

Opa vy ijayvuague

9 — Hi'arandu va'e kuery toikuaa kova'e nunga. Oiko kuaa va'e kuery
toikuaa avi. Mba'eta SENHOR reko ma tape hi'yvi porã va'e meme. Ha'e
va'e rupi anho 'rã heko porã va'e kuery oo. Ha'e rã heko vai va'e kuery ma
ho'apa 'rã ha'e py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Joel ayvu oĩa

Joel ayvu oĩa

Judá yvy re tuku-karu ou vy nhuũ ha'e ojou va'e tema ho'upa, yakã voi omombirupa ramo mymba kuery omanomba yuvei gui. Profeta Joel oikuaa rã ha'e rami ae 'rã oiko araka'eve rã Nhanderuete ojejavy rei va'e kuery ombopaga ramo. Ha'e va'e ára pe ma "Senhor ára" he'i. "Ha'e va'e ára ma ha'e rami ete 'rã! Mba'eta ovaẽ rai'i ma Senhor ára. Mba'emo mbovaipaa rami 'rã ou Ipo'akapa va'e gui" (1.15). "Ha'e va'e ára ma pytũmba 'rã, arai huũmba rei 'rã. Yvyty áry ko'ẽ jekuaa ouvya rami avi ou 'rã peteĩ regua heta ha'e imbaraete ete va'e. Ha'e ramigua ma yma guive oiko e'ỹ va'ekue teri, neĩ ha'e va'e rire voi ndoikovei 'rã, ikuai jevy-jevy va'e pe voi. Ha'e kuery renonde oo oiny tata nhomombaarã, ha'e rã hakykue ma tataendy joapy va'e ou. Henonde ma Éden yvotyty rami yvy itui, ha'e rã hakykue ma yvy mbovaipaa. Avave rei ndoo jepeai 'rã" (2.2-3).

Senhor aipoe'i avi: "Araka'eve rã avakue ha'e javi re anhoẽ 'rã imbouvy Xenhe'ẽ. ... Yva ha'e yvy re aexa uka 'rã nhomondyipaarã: tuguy, tata ha'e hataxĩ. Senhor ára opa mba'e py nda'evei va'e ou ra ramo kuaray pytũmba 'rã, ha'e rã jaxy ma tuguy rami 'rã ojekuaa. Ha'e ramo ha'e javi Senhor rery rupi ojapukai va'e oo jepe 'rã" (2.28a, 30-31a).

Tuku-karu ha'e nda'okyveia pukukue gui ikuai axypaa re ijayvuague

1 1 Ayvu SENHOR guigua Petuel ra'y Joel pe ombou va'ekue.
2 Peẽ tujakue, pendu pova'e. Nhandeyvy re pendekuai va'e,
pejapyxaka pavẽ. Oiko ma pa ha'e ramigua pendekuai jave? Tyrã pa
penderu kuery ikuai jave oiko?
3 Pemombe'u ha'e nunga pendera'y kuery pe, ha'e pendera'y kuery ju
tomombe'u gua'y kuery pe, ha'e gui ta'y kuery jevy pe guive.
4 Mba'eta tuku mba'emo ayaa ndo'upai va'ekue ma tuku oguata va'e ho'u,
ha'e tuku oguata va'e ndo'upai va'ekue ma tuku mba'emo 'ua ho'u, ha'e
gui tuku mba'emo 'ua ndo'upai va'ekue ma tuku mba'emo mbovaipaa
ho'u.[a]

---

[a] **1.4** Apy ijayvu irundy regua tuku ha'e py ikuai va'e re. Ha'e nunga ombovaipa ha'e kuery yvy, ho'upa mba'emo rogue, uva rogue, ha'e yvyra pire guive. Nhanderuete ombou ojejavya re, raka'eve rã SENHOR ára py mba'emo vai ombou va'erã rami avi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Peka'u rei va'e, pemyĩ ke, ha'e pejae'o. Vinho pey'u peikovy va'e ha'e javi
penhendu ratã vinho pyau káuxa, mba'eta pendejuru pyguarã va'ekue
oipe'aa.
6 Mba'eta xeyvy rovai guarã ou oiny peteĩ regua imbaraetekue mbovy e'ỹ
va'e. Haĩ ma guary raĩ rami, guary kunha rami ete haĩ apĩ va'e.[b]
7 Xeyvy re ha'e kuery ombovaipa uva rembypy onhotỹ mbyre, figo'y guive
omomba. Oipiropa vy ipirekue rive omombo yvy re, rire hakã ha'e javi
ma ojepiropa rei va'e opyta.
8 Pejae'o ke kunhataĩ'i voxa vaikue py onhemonde reve omerã va'ekue
kunumi re ipy'a vai va'e rami.
9 Ha'e gui SENHOR pegua oo py nda'ipovei mba'emo aju ha'e mba'emo
rykue peme'ẽ 'rã va'ekue, rire SENHOR rembiguai sacerdote kuery voi
iporiaupa rei okuapy.
10 Mba'ety ikuai va'e ivaipa, yvy ipirupa oiny guive, mba'emo aju ivaipa,
uva rembypy ipirupa, ha'e oliveira'a hu'ũmba.
11 Mba'ety rupi peiko va'e, pexĩmba ke. Ha'e uva re pepena va'e, penhendu
ratã, trigo ha'e cevada re guive, mba'eta okanhymba ma pemono'õ 'rã va'ekue.
12 Uva rembypy ikuai va'e ipirupa, figo'y na'iporãvei, romã rogue, pindo
ha'e maçã 'y voi. Yvyra yvy re ikuai va'e ha'e javi ipirupa. Ha'e va'e gui
noĩvei ma avakue ra'y kuery ovy'a aguã.
13 Sacerdote kuery, penhemonde ke ajukue voxa guigua py, ha'e pejae'o.
Penhendu ratã, altar rupi pemba'eapo va'e. Xeruete ropy rupi pendekuai
va'e ha'e javi ke peju. Voxa guigua py penhemonde pytũ mbukukue re,
mba'eta Nhanderuete pegua oo py mba'emo aju ha'e mba'emo rykue
ndogueruavei ramo.
14 Pavẽ pe pendu ukapa okaru e'ỹ re ikuai aguã, pejapo nhemboaty iky'a
e'ỹ va'e, penoĩmba yvatekueve ha'e nhandeyvy re ikuai va'e ha'e javi
SENHOR Nhanderuete ropy oupa aguã. Ha'e gui pejapukai SENHOR pe.
15 Ha'e va'e ára ma ha'e rami ete 'rã! Mba'eta ovaẽ rai'i ma SENHOR ára.[c]
Mba'emo mbovaipaa rami 'rã ou Ipo'akapa va'e gui.
16 Pexaa py e'ỹ ri ty'y pe'u 'rã va'ekue okanhymba? Ha'e Nhanderuete ro
gui voi ndoipe'aai 'rã ri ty'y javy'aa ha'e mby'a porã?
17 Mba'eta mba'emo ra'yĩgue ma ipirupa oiny yvy guýry. Mba'emo moĩ
porãaty ivaipa, mba'emo pemono'õ va'ekue moĩ porãaty ho'apa, pemono'õ
'rã va'ekue okanhymba ramo.
18 Nhuũ nda'ipovei rã vaka kuery iporiaupa okuapy, penerymba kuery
ha'e javi nda'evevei rei ikuai. Vexa'i kuery voi okanhymba oje'oivy.

---

[b] **1.6** "Guary rami haĩ va'e" he'ia ma tuku-karu re ijayvu vy, mba'emo 'ua ramo. [c] **1.15–2.11** Apy " SENHOR ára" he'ia py ma raka'eve rã SENHOR nhombopaga aguã re ijayvu vy (Ezequiel 30.1-3; Joel 2.1-2; Amós 5.18-20; Obadias 15-17; Sofonias 1.7-18; 2 Pedro 3.10-13).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 SENHOR, ndevy pe ajapukai, mba'eta nhuũndy ikuai va'e ma tata
oapypa, yvyra voi tata omotapyĩmba.
20 Yy ipirupa rã ha'e javi mymba'i nhuũndy rupigua onhe'ẽ rei okuapy
ndevy pe ipoaẽ vy, ha'e nhuũndy ikuai va'ekue tata omomba rire guive.

2 1 Pemonhe'ẽ ke mimby guaxu Sião py, pemonhendu atã xevygua
yvyty áry. SENHOR ára ou oiny ramo toryryipa yvy re ikuai va'e,
mba'eta ovaẽ rai'i ma.
2 Ha'e va'e ára ma pytũmba 'rã, arai huũmba rei 'rã. Yvyty áry ko'ẽ jekuaa
ouvya rami avi peteĩ regua ou 'rã heta ha'e imbaraete ete va'e. Ha'e
ramigua ma yma guive oiko va'ekue'ỹ teri, neĩ ha'e va'e rire voi ndoikovei
'rã guive, ikuai jevy-jevy va'e pe voi.
3 Ha'e kuery renonde oo oiny tata nhomombaarã, ha'e rã hakykue ma
tataendy joapy va'e ou. Henonde ma Éden yvotyty rami yvy itui, ha'e rã
hakykue ma yvy mbovaipaa. Avave rei ndoo jepeai 'rã.
4 Ha'e kuery jaexa rã kavaju rami ojekuaa. Kavaju joe opu'ãa rupigua
rami ete onha oje'oivy.
5 Omoparãgue rei jogueruvy karóxa kavaju regua rami. Yvyty áry rupi
oaxa, ombopororo-roro 'rã jogueravy ka'aguy okai vy opororo-roroa rami,
avakue heta vaipa ete joe opu'ã aguã katy oje'oi va'e rami avi.
6 Henonde ma yvy regua okyjepa, hova xiĩguepa rei 'rã guive.
7 Ha'e kuery ma ipy'a guaxukueve rami 'rã onha. Avakue joguero'aa py
ikuai va'e rami 'rã ojeupi tetã ikuai va'e kora áry. Peteĩ-teĩ oje'oi 'rã guape
rupi ae, hyxy jogueravya gui ndojepe'ai 'rã.
8 Nanhomoanha-anhai 'rã guive, peteĩ-teĩ ma oo aguã va'ekue rupi ae 'rã
oo. Ndopyta rive-rivei 'rã tape rupi.
9 Oje'oi pojava 'rã tetã re opu'ã vy. Onha 'rã kora áry rupi, ojeupi 'rã oo
ikuai va'e oipe'axe vy, imonda va'e rami 'rã oike janela rupi.
10 Ha'e kuery renonde yvy oryryi 'rã, yva omyĩ 'rã guive. Kuaray ha'e jaxy
pytũmba 'rã. Jaxy-tata voi naendyvei 'rã.
11 SENHOR ma guembiguai kuery heta raxa ikuai va'e renonde ijayvu ratã
'rã. Mba'eta ijayvua rupi ikuai va'e ma ipo'aka ete. Tá, SENHOR ára ma
ipoyi ete 'rã, ivaikue raxa 'rã guive! Mava'e tu ogueropo'aka 'rã?

SENHOR nhomboaxya rupi ijayvuague

12 Ha'e rami teĩ SENHOR aipoe'i:
— Aỹ'i ma voi pejeko rerova pendepy'a ha'e javi py, xevygua eterã.
Pekaru e'ỹ re pendekuai, pejae'o ha'e penhemboaxy rei reve.
13 Pemondoro pendepy'a, pendeao e'ỹ — he'i. Ha'e rami vy pejeko rerova
SENHOR peguarã. Mba'eta nhomboaxy kuaa ha'e poroayvu va'e oiko.
Nda'ivai rive-rivei 'rã, nhanderayvu ete ha'e mba'emo vai gui ojejoko va'e.
14 Xapy'a rei ma nhandere SENHOR ojevy vy ndojapovei 'rã ojapo
'rã va'ekue, ha'e rami 'rãgue py oeja 'rã nhanemoingo porãarã, ha'e

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ramo mba'emo aju ha'e mba'emo rykue teĩgue ju jajou aguã SENHOR
Nhanderuete pe nhame'ẽ va'erã.
15 Ha'e nunga rupi mimby guaxu pemonhe'ẽ Sião py, peikuaa uka aguã
pekaru e'ỹ re pendekuai ha'e nhemboaty iky'a e'ỹ va'e pejapo aguã.
16 Pemboaty ke heta va'e kuery ha'e javi, peiky'a'o ukapa guive onhemboaty
va'e. Pemono'õ tujakueve, pemboaty pendera'y kue'iry, okambu'i va'e guive.
Tou ava omenda ramo va'e, ta'yxy voi toẽ ouvy opy ja'o oĩague gui.
17 SENHOR rembiguai sacerdote kuery avi tojae'o templo rokẽ ha'e altar
mbyte rupi ikuaia py. Tojerure po rami: “ SENHOR, emomba uka eme
ndevygua kuery. Emboaxa eme ndevygua kuery ija'e e'ỹ va'e pe ojojai rei
aguã, amboae regua kuery ‘Mamo tu Penderuete oĩ?’ he'i e'ỹ aguã”, te'i.
18 Ha'e rami rã SENHOR oexa uka oyvy re opena porãa, ojeupegua
kuery omboaxy ju guive.
19 Ha'e rami vy ombovai vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Ne'exa, pendevy ambou 'rã mba'emo aju, uva rykue ha'e azeite. Ha'e
va'e gui penerevyatã ju 'rã. Peẽ kuery noromboaxavei 'rã amboae regua
kuery pe pendejojai rei aguã.
20 Ha'e rã kuaray ijapu'a'ia katy gui xondaro kuery ou va'ekue ma
peẽ kuerya gui aipe'apa ju 'rã mombyry. Peteĩ yvy piru reia katy 'rã
amondouka, tekoa e'ỹa re. Henondevegua kuery amondouka 'rã kuaray
oua katy ye'ẽ oĩ va'e re, ha'e rã hakykuegua kuery ma ye'ẽ kuaray oikea
katy 'rã. He'õgue ma heakuã vaikue 'rã, xepo'akaa rupi roepy rire — he'i.
21 Ha'e nunga rupi ndee yvy, ekyjeve eme. Evy'a ha'e eĩ porã, SENHOR
mba'emo porã ete ojapo ramo.
22 Ha'e mymba nhuũndy rupi pendekuai va'e, pekyjeve eme mba'eta nhuũ
iporãmba ju 'rã tekoa e'ỹa rupi, yvyra ikuai va'e voi hi'apa ju 'rã, figo ha'e
uva voi hi'a porãmba 'rã.
23 Peẽ Sião pygua kuery, pevy'a avi ke, perovy'a SENHOR Penderuete,
mba'eta ombo'oky ju 'rã ha'evea rupi. Ha'ekue rupi ae ju 'rã ombo'oky
pema'etỹ jave, ha'e gui henhoĩmba jave guive.
24 Mba'emo ra'yĩgue ykya ma tynyẽ ju 'rã trigo, ha'e mba'emo ryru ikuai
va'e tynyẽmba 'rã uva rykue ha'e azeite.
25 — Pendevy amboekovia 'rã ma'etỹ oaxa va'ekue py tuku oguata va'e
ho'upa va'ekue, ha'e tuku mba'emo mbovaipaa, tuku mba'emo ayaa ho'u
va'ekue guive, mba'eta xevygua xondaro kuery penderovai ambou va'ekue
meme.
26 Ha'e ramo pekaru porã ju 'rã penevyatãmba peve. Ha'e rami vy
perovy'a 'rã SENHOR Penderuete rery, pendereremo porã ramo. Ha'e va'e
rire xevygua kuery nomoxĩmbaavei ma 'rã.
27 Ha'e gui peikuaa 'rã Israel kuery mbyte aĩa, ha'e xee SENHOR
Penderuete aikoa, mba'eta ndoikoi amboae. Ha'e ramo xevygua kuery
nomoxĩmbaavei ma 'rã raka'e rã peve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ombou aguã re ijayvuague

28 — Araka'eve rã avakue ha'e javi re anhoẽ 'rã imbouvy Xenhe'ẽ. Ha'e
ramo pendera'y ha'e penderajy kuery ijayvu 'rã xegui. Kakuaakueve ma
oexa ra'u 'rã mba'emo, ipyaukueve pe voi aexa uka 'rã.
29 Tembiguai kuery avakue ha'e kunhague re voi ambou 'rã Xenhe'ẽ ha'e va'e ára.
30 Yva ha'e yvy re aexa uka 'rã guive nhomondyipaarã: tuguy, tata ha'e hataxĩ.
31 SENHOR ára opa mba'e py nda'evei va'e ou ta ramo kuaray pytũmba 'rã,
ha'e rã jaxy ma tuguy rami 'rã ojekuaa.
32 Ha'e ramo ha'e javi SENHOR rery rupi ojapukai va'e oo jepe 'rã. Sião
yvyty re ha'e Jerusalém tetã py ikuai 'rã oo jepe va'e, SENHOR ijayvuague
rami. Okuave va'e ha'e javi 'rã ikuai SENHOR oenoĩ va'ekue.[d]

Ngovaigua kuery Nhanderuete ombopaga aguã re ijayvuague

3 1 — Ne'exa, ha'e va'e ára, ha'e va'e jave ma ambopyau ju 'rã Judá ha'e
Jerusalém pygua kuery ikuaia.
2 Amono'õmba avi 'rã ha'e javi regua, ajapo 'rã Josafá yvyugua py
oguejypa aguã rami. Ha'e py ma ambopagapa 'rã xevygua kuery káuxa,
mba'eta xevygua Israel kuery ha'e kuery omoaĩmba rire amboae regua
ikuaia rupi, xeyvy guive jomeme omboja'o-ja'o va'ekue.
3 Xevygua kuery re ha'e kuery oexa okuapy va'ekue oxortea. Avakue'i ha'e
kuery omboekovia itavy rei va'e re, ha'e kunhague'i ma vinho oy'u va'erã
re rive omboekovia va'ekue.
4 Tiro ha'e Sidom pygua, ha'e Filístia pygua ha'e javi, mba'e tu pereko
xereve? Pepu'ãxe ri ty'y xere? Ha'e ramo are'ỹ re xee ajapo 'rã pendevaia
peneakã re ae ju ojeapa aguã rami.
5 Mba'eta peraa va'ekue xevygua prata ha'e ouro. Xemba'e iporãgue voi
templo pereko va'e rupi pemoĩ,
6 ha'e Judá ha'e Jerusalém pygua kuery ma peráta re pevendepa va'ekue
grego kuery pe, oyvy gui mombyry ikuai aguã rami.
7 Ne'exa, xee arupa ju 'rã pemboaxaague gui. Ha'e vy pendevaia ajapo 'rã
peneakã re ae ju ojeapa aguã rami.
8 Pendera'y kuery ha'e penderajy kuery ju amboaxa 'rã Judá regua kuery
pe. Ha'e gui ha'e va'e kuery ju ome'ẽ 'rã sabeu kuery mombyry raxa ikuai
va'e pe, SENHOR ae ijayvu rire.
9 — Peikuaa uka pova'e nunga amboae regua kuery pe: "Pemombe'u joe
pepu'ã aguã, penoĩmba ipy'a guaxukueve. Ha'e ramo avakue joe opu'ãa
pygua tovaẽmba, ha'e toẽmba ju oje'oivy.

---

[d] **2.28-32** Kova'e ayvu rupi ijayvua Pentecostes ára py (Atos 2.1-21,38-40). Ha'e gui "SENHOR rery rupi ojapukai va'e oo jepe 'rã" he'ia ma Romanos 10.12-13 py omombe'u porãve avi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Yvy karaĩa pereko va'e gui pejapo kyxerã, ha'e mba'emo 'ygue gui
pejapo hu'yrã. Tove ikangy va'e 'Xee ma xembaraete va'e', te'i.
11 Ijyvýry pendekuai va'e ha'e javi, pejapura pejuvy, penhemboatypa",
peje.
Ha'e gui SENHOR, ha'e py embou avi ke ndeguigua ipy'a guaxukueve.
12 — Topu'ã yvy regua kuery, Josafá yvyugua katy toupa. Mba'eta ha'e
py ma xee aguapy 'rã ainy yvy regua kuery ambopaga aguã.
13 Pejopy pavẽ ke foice, mba'ety ijajupa ma ramo. Peju, pepyrõ, mba'eta
uva rykue oumbiriaty py tynyẽ ma hi'a, hyru ikuai va'e tynyẽmba guive,
ha'e kuery ojejavyague tuvixa ete rire.[e]
14 Ha'e gui heta-etave 'rã ou yvyugua ombopagaa aguã katy! Mba'eta
SENHOR ára ovaẽ rai'i ma yvyugua nhombopaga aguã py.
15 Kuaray ha'e jaxy pytũmba, jaxy-tata voi naendyvei.
16 Ha'e gui SENHOR ijayvu atã 'rã Sião gui, Jerusalém gui oendu uka
'rã. Ha'e ramo yva ha'e yvy oryryipa 'rã. Ha'e rami teĩ SENHOR oiko 'rã
ixupegua kuery onhemi atyrã, Israel kuery pegua oo imbaraete va'e 'rã
oiko.
17 — Ha'e ramo mae peikuaa 'rã xee SENHOR Penderuete aikoa, ha'e
xevygua yvyty iky'a e'ỹ va'e Sião py aĩ va'ea. Ha'e gui Jerusalém tetã
nda'iky'avei 'rã. Ha'e rupi ndoaxavei ma 'rã amboae regua.

Israel kuery omoingo porã ju aguã re ijayvuague

18 — Ha'e va'e ára ma yvyty ikuai va'e gui oxyry 'rã oiny uva rykue.
Yvy'ã áry gui oxyry avi 'rã kamby. Ha'e ramo Judá regua yakã ha'e
javi tyguaxupa 'rã. Ha'e gui SENHOR pegua oo gui yy oxyry ouvy vy
omoakỹmba 'rã Sitim yvyugua ha'e javi rupi.
19 Ha'e rã Egito yvy ma ombovaipaa 'rã, Edom voi yvy piru reia oejapa
pyre 'rã opyta, Judá regua kuery jukaa rupi ikuaiague re, oyvy re huguy
omoẽ rire mba'e re'ỹ teĩ.
20 Ha'e rã Judá yvy ma hekoa riae 'rã, Jerusalém tetã voi, ta'y jevy-jevy
ikuai peve.
21 Xee anhombopaga 'rã huguy omoẽague nambopagai teriague re — he'i,
mba'eta SENHOR oiko 'rã Sião py.

---

[e] **3.13** Ha'e va'e jave py ha'e kuery oumbiri 'rã uva opyrõ vy. Ha'e rami avi apy ijayvu Nhanderuete nhombopaga aguã re (Apocalipse 14.14-20).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Amós ayvu oĩa

Amós ayvu oĩa

Amós ma vexa'i re openaa rupi oiko jave ixupe Nhanderuete oayvu ombou Israel kuery peguarã, mba'eta ha'e va'e kuery heko vai ete ramo Nhanderuete ombopaga aguã rami oiko. Ha'e kuery heko porã merami rive va'e vy ha'eve'ỹa rami joguereko, nhomboaxy 'rãgue py jokorepa. Ha'e rami nhandekuaia Senhor ndojou porãi vy nhanembopaga 'rã. "Senhor onhendu atã 'rã Sião gui, Jerusalém tetã guive oendupaa aguã ijayvua. Ha'e ramo nhuũndy vexa'i re openaaty overepa 'rã, Carmelo yvyty apyte peve 'rã ipirupa", he'i (1.2).

Marã rami tu ha'vy nhandekuai aguã re profeta ijayvu? "Peka ke mba'emo porã peikove aguã, mba'emo vai nda'ei. Ha'e ramo 'rãe Senhor oiko peẽ kuery reve, aipopejeaty rami ae. Pejeguaru ke mba'emo vai gui, perovy'a iporã va'e anho. Ha'evea rami pota ke pejoguereko tetã rokẽ py. Ha'e ramo José ramymino kuery pekuave'i va'e, xapy'a rei Senhor Nhanderuete ixondaro reta va'e penemboaxy nho 'rã" (5.14-15).

Yvy regua kuery rovai ijayvuague

1 1 Kova'e ayvu ma Amós pe mba'emo oexa ukaa rupi ombou pyre. Ha'e
va'e ma Tecoa tetã pygua, vexa'i re opena va'ety kuery va'e regua. Israel
kuery reko re ijayvu Judá pygua huvixa Uzias ha'e Joás ra'y Israel pygua
huvixa Jeroboão oĩ jave, mokoĩ ma'etỹ teri yvy oryryi aguã oata jave guive.
2 Ha'e gui ma aipoe'i: SENHOR onhendu atã 'rã Sião gui, Jerusalém tetã
guive oendupaa aguã ijayvua. Ha'e ramo nhuũndy vexa'i re openaaty
overepa 'rã, Carmelo yvyty apyte peve 'rã ipirupa.
3 Po rami SENHOR ijayvu:
— Mboapykue, irundykue Damasco pygua kuery ojapo vaiague re
nambopaga e'ỹvei ma 'rã, mba'eta ferro guigua py ha'e kuery omou'ũmba
rire Gileade pygua kuery.
4 Ha'e nunga rupi amboja 'rã tata Hazael ro re. Ha'e rami vy oapypa 'rã
Ben-Hadade ro tuvixa va'e ha'e javi.[a]

---

[a] **1.4** Hazael ha'e Ben-Hadade ma Síria yvy regua huvixa ikuai raka'e. Ha'e kuery retã ma Damasco.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Amopẽmba 'rã Damasco kora rokẽ jokoa. Amomba avi 'rã Biqueate-Áven
ikuai va'e, Bete-Éden re opena va'e guive. Ha'e gui Síria pygua kuery
escravo-rã ogueraapaa 'rã Quir katy — he'i SENHOR.
6 Po rami SENHOR ijayvu:
— Gaza pygua kuery ju mboapykue, irundykue ojapo vaiague re xee
nambopaga e'ỹvei ma 'rã, tetã re ikuai va'e ha'e javi escravo-rã ogueraapa
rire Edom pygua kuery po py omboaxapa aguã.
7 Ha'e nunga rupi Gaza tetã kora re amboja 'rã tata oo tuvixakueve
mbovaipaarã.
8 Amomba 'rã Asdode pygua kuery, Asquelom re opena va'e guive. Ha'e
gui Ecrom rovai ju 'rã apu'ã xepo'akaa rupi. Ha'e ramo filisteu kuery
rembyrekue omanomba 'rã — he'i SENHOR.
9 Po rami SENHOR ijayvu:
— Tiro tetã pygua kuery ju mboapykue, irundykue ojapo vaiague re
xee nambopaga e'ỹvei ma 'rã, ha'e kuery ma nhombo'a vy omboaxapa rire
Edom pygua kuery po py. Na'ima'endu'ai okuapy joegua kuery reve ikuai
porã aguã ojapo va'ekue re.
10 Ha'e nunga rupi Tiro tetã kora re amboja 'rã tata oo tuvixakueve ikuai
va'e mbovaipaarã.
11 Po rami SENHOR ijayvu:
— Edom pygua kuery voi mboapykue, irundykue ojapo vaiague re
xee nambopaga e'ỹvei ma 'rã, ha'e kuery ma guyvy kuery ae kyxe reve
omonha rire, omboaxya noendui guive. Ha'e rami 'rãgue py opoxya anho
oendu vy nhomboa'ypa tema, ha'e nunga anho oendu, raka'e rã peve
guarã.
12 Ha'e nunga rupi Temã tetã re amboja 'rã tata Bozra py oo tuvixakueve
ikuai va'e mbovaipaarã.
13 Po rami SENHOR ijayvu:
— Amom pygua kuery ju mboapykue, irundykue ojapo vaiague re xee
nambopaga e'ỹvei ma 'rã, ha'e kuery ma Gileade pygua kuery memby
ryru'i omondoropa rire oyvyrã ombotuvixave aguã rive.
14 Ha'e nunga rupi Rabá tetã kora re amboja 'rã tata oo tuvixakueve ikuai
va'e mbovaipaarã, joe opu'ã va'e ojapukaia reve, ára vai py yvytu vaikue
ramigua.
15 Ha'e ramo ha'e pygua huvixa heraa 'rã escravo-rã, hembiguai
yvatekueve reve — he'i SENHOR.

2 1 Po rami SENHOR ijayvu:
— Moabe pygua kuery voi mboapykue, irundykue ojapo
vaipaague re xee nambopaga e'ỹvei ma 'rã, ha'e kuery ma Edom pygua
huvixa kãgue oapypa rire, iku'ikue rive opyta peve.
2 Ha'e nunga rupi Moabe yvy re amboja 'rã tata, Queriote tetã py oo
tuvixakueve ikuai va'e mbovaipaarã. Ha'e ramo Moabe pygua kuery

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

omanomba 'rã yapu rei, tevovo rei ha'e mimby guaxu omonhe'ẽa mbyte
py.
3 Ha'e kuery mbyte gui amomba 'rã joguerekoa, ajuka ukapa avi 'rã
ixupegua yvatekueve ha'e javi — he'i SENHOR.

Judá kuery rovai ijayvuague

4 Po rami SENHOR ijayvu:
— Ha'e gui Judá kuery ju mboapykue, irundykue ojapo vaiague
re nambopaga e'ỹvei ma 'rã, ha'e kuery ma SENHOR guigua lei rupi
nda'ikuaixei vy ovapa rire ojapo uka va'ekue gui. Ha'e gui anhetẽ va'e
rupi e'ỹ ombojeroviaa rupi ju onhembotavy uka okuapy, guamoĩ kuery
ikuaiague rami ae.
5 Ha'e nunga rupi Judá re amboja 'rã tata, Jerusalém py oo tuvixakueve
ikuai va'e mbovaipaarã.

Israel kuery rovai ijayvuague

6 Po rami SENHOR ijayvu:
— Ha'e gui Israel kuery ju mboapykue, irundykue ojapo vaiague re
nambopaga e'ỹvei ma 'rã, mba'eta joguerekoa kuery ma peráta re rive
omoingo axy heko porã va'e, iporiaukue'i ombo'apa 'rã py regua repy re
rive.
7 Ha'e kuery ombojexavai 'rã iporiaukue'i oakã áry yvy ku'i omombo peve,
ha'e oiko rive'i va'e pe omokarẽ tape. Ta'y peteĩ kunhataĩ ogueronheno
va'ekue ae tuu ju 'rã ojopy. Ha'e rami vy omongy'a rive okuapy xerery
iky'a e'ỹ va'e.
8 Ha'e gui altar oĩ va'e yvýry onheno 'rã oupy ajukue nhomborevea rupi
ojopy va'ekue áry. Nguuete ropy eteve voi oy'u 'rã okuapy vinho jokorepaa
rupi oipe'a va'ekue.
9 Ha'e rami teĩ ha'e kuery renonde gui amomba va'ekue amorreu kuery
yary rami yvate va'ekue teĩ, yvyra carvalho rami imbaraete va'ekue.
Amomba va'ekue yvy guy hapo oĩa guive hovapy rupi hi'a ikuaia peve.
10 Ha'e rami ae avi Egito yvy gui xee roguerupa vy quarenta ma'etỹ re
roguereko va'ekue tekoa e'ỹa rupi, amorreu kuery yvy re penderekoa
aguã.
11 Pendera'y kuery va'e regua amoĩ va'ekue profeta-rã, ha'e peneramymino
kuery ju amoĩ nazireu regua ikuai va'erã. Ha'e rami e'ỹ ri ty'y Israel
kuery? — he'i SENHOR.[b]
12 — Ha'e rami teĩ nazireu kuery pe peẽ kuery pey'u uka vinho, ha'e
profeta kuery pe pendeayvu vy "Pemombe'uve eme na ayvu", peje.

---

[b] **2.11-12** Nazireu ma Nhanderuete pe anho'i oiko aguã rami onhemboayvu va'ekue. Ha'e rami vy ndojayai 'rã o'a, ha'e ndoy'ui 'rã vinho (Números 6.1-12).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Ha'e nunga rupi ne'exa, yvy amboryryipa 'rã peẽ kuerya rupi, karóxa
mba'emo aju ojokuapaa rã tynyẽ vy ovava rei ovya rami.
14 Peneakuãve va'e teĩ nda'evei 'rã pejava aguã, imbaraetekueve voi
nda'evei 'rã ombaraetea rupi ikuai aguã, neĩ ipy'a guaxukueve ma voi
ndoo jepei 'rã.
15 Hapa va'e ma nopu'ã kuaavei 'rã joe, ipojava va'e voi ndoo jepei 'rã,
kavaju árygua eteve voi ndoo jepei 'rã.
16 Ha'e va'e ára ma ojeroviakue ipy'a guaxukueve ikuai va'ekue ma opire
rei reve rive 'rã onhamba — he'i SENHOR.

Israel kuery ojapo vaia re ombopaga aguã re ijayvuague

3 1 Peẽ Israel kuery, pendu ke SENHOR penderovai ijayvu rã, Egito yvy
gui pendererupa va'ekue ha'e javi avi. Ha'e vy aipoe'i:
2 — Yvy regua kuery ha'e javi gui peẽ kuery anho'i aiporavo va'ekue ri
rombopaga 'rã pejejavypa reia re.
3 Ha'eve 'rã nda'u mokoĩ joupive oguata aguã jogueroayvu e'ỹ re?
4 Xivi nda'u mba'eve ojou e'ỹ re ri okororõ rei 'rã ka'aguy rupi? Ha'e xivi
ra'y nda'u guaity py ikuaia py hevovo rei 'rã ri ho'u va'erã oguereko e'ỹ
vy?
5 Guyra'i nda'u yvy py rive ho'a 'rã ri nhuã'i ojayvya e'ỹ re? Nhuã yvy py
oĩ va'e ovy xapy'a 'rã ri mba'emo ho'a e'ỹ re?
6 Tetã rupi mimby guaxu omonhe'ẽa 'rã nda'u ha'e pygua kuery oryryipa
e'ỹ re? Tetã re oiko 'rã nda'u mba'emo vai ete SENHOR ombou e'ỹ re?
7 Mba'eta jaikuaa porã SENHOR Nhanderuete mba'eve ndojapoi 'rã
guembiguai profeta kuery pe ranhe onhembopy'aa oikuaa uka e'ỹ re.
8 Xivi okororõ rã nda'u ndokyjeai 'rã? Ha'e SENHOR Nhanderuete oayvu
ombou rã mava'e profeta nda'u nomombe'ui 'rã?
9 — Pova'e nunga ke pendu uka Asdode py ha'e Egito yvy re hoo
tuvixakueve ikuaia rupi. Ha'e vy aipopeje uka 'rã: “Penhemboatypa ke
pejogueruvy Samaria regua yvyty ikuai va'e áry. Ha'e vy pexa 'rã ha'e
kuery hevovo rei ha'e nhomoingo axya rupi ikuai va'e.”
10 Mba'eta Israel kuery ma ndoikuaai ha'evea ramigua. Ha'e rami vy
ha'e kuery ngoo tuvixa va'e py omoĩ porã 'rã jojukaa rupi ojou va'ekue,
mba'emo mbovaipaa rupi guive — he'i SENHOR.
11 Ha'e nunga rupi po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:
— Penderovaigua kuery peteĩ regua ojokopa 'rã pendeyvy. Ha'e rami vy
penhemiaty ikorapa va'ekue oity vy oipe'apa 'rã heravy mba'emo pendero
tuvixakueve py oĩ va'ekue.
12 Po rami SENHOR ijayvu:
— Xivi juru gui vexa'i re opena va'e ogueraa jepe 'rã ipykue mokoĩve,
ha'e'ỹ vy inambi apyrekue'i, ha'e rami ae 'rã Israel kuery Samaria py ikuai
va'e voi amongue'i oo jepe ngupa pẽgue'i reve, e'ỹ vy okeaty ra'ykue'i rive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Pendu ke, ha'e pendeayvu Jacó kuery rovai — he'i SENHOR
Nhanderuete ixondaro reta va'e.
14 — Israel kuery ojejavyague re ambopagaa ára py ma Betel py altar
ojapo va'ekue re avi 'rã aikuaa pota. Ha'e ramo altar apy ikuai va'e ojayaa
rã ho'apa 'rã yvy rupi.
15 Aity 'rã oo yro'y jave ikuai aguã, kuaray aku pygua guive. Marfim
gui oo ojapo pyre okanhymba 'rã, oo guaxu ikuai va'e ivaipa 'rã — he'i
SENHOR.

Samaria pygua kunhague pe ijayvuague

4 1 — Vaka kunha Basã pygua rami Samaria yvyty re pendekuai va'e,
pendu ke pova'e ayvu: Pereko axy rei iporiaukue'i, pemokanhy
inhembyayi'i va'e, peneme kuery pe "Eruve na vinho jay'u aguã", peje
guive.
2 Ha'e nunga rupi SENHOR Nhanderuete oky'a e'ỹa rupi ae oura vy aipoe'i:
— Pendere ovaẽ 'rã ára pinda py rami tetã gui penerenoẽmbaa heravy
aguã, ha'e penerembyrekue ma pira renoẽa py 'rã pendereraa.
3 Peteĩ-teĩ peẽ 'rã peje'oivy tetã kora pa'ũ ikuai va'e gui. Ha'e rami teĩ
Hermom katy 'rã penemombopaa — he'i SENHOR.

Israel kuery onhe'ẽ py ára revegua e'ỹ rami ikuaia re ijayvuague

4 — Pejejavyxe vy tapeo ha'vy Betel py, Gilgal py voi peo pejejavyve
aguã py rive. Ko'ẽ nhavõ peru mymba kuery peme'ẽ va'erã, ha'e mboapy
ára rire kuerei 'rã peru dízimo.[c]
5 Mbojape mbovua revegua peru perovy'aa rupi peme'ẽ va'erã,
pemombe'upa rive 'rã mba'emo peme'ẽxea'i py peme'ẽ va'e, mba'eta ha'e
rami anho rive peikoxeve, peẽ Israel kuery — he'i SENHOR Nhanderuete.
6 — Ha'e nunga rupi ae peneretã ikuai va'e rupi ajapo tembi'u pejou ve'ỹ
aguã rami, penderekoa nhavõ rupi mbojape oata ramo. Ha'e rami teĩ xevy
peguarã ndapejeko rerovai — he'i SENHOR.
7 — Ha'e rami rã mboapy jaxy re nambo'okyvei pende'áry, mba'emo
pemono'õ aguã ára e'ỹ mbove. Amongue tetã rupi ambo'oky, ha'e rã
amboae tetã rupi ma nambo'okyi. Amongue mba'ety áry oky, ha'e rã
amboae áry ma nda'okyi rã ipirupa.
8 Mokoĩ, mboapy tetã pygua kuery pejogueraa tetã mboae py yy pey'uxe
vy, teĩ nda'evei pey'u porã aguã. Ha'e rami ete teĩ ndapejeko rerovai xevy
guarã — he'i SENHOR.
9 — Xee romoingo axy va'ekue mba'emo rogue verepa ha'e
imou'ũmbaarã ambou vy. Mba'emo rogue'i pereko va'e tuku ho'upa, uvaty,

---

[c] **5.4** Betel ha'e Gilgal py ha'e kuery ombojeroviaaty oĩ, teĩ Nhanderuete pe ikuaixea rupi e'ỹ oo ha'e py, onhemboeko porãxe vy rive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

figoty ha'e oliveira-ty voi. Ha'e rami teĩ ndapejeko rerovai xevy guarã —
he'i SENHOR.
10 — Pendere ambou mba'eaxy Egito py pendu va'ekue ramigua.
Pendera'y kuery avi ajuka uka kyxe py. Penerymba kavaju araa
ukapa guive. Ha'e rami ete ajapo pendekuaia rupi heakuã vaikue
peetũ aguã rami. Ha'e rami teĩ ndapejeko rerovai xevy guarã — he'i
SENHOR.
11 — Penembyte gui amokanhy amongue, Sodoma ha'e Gomorra
amokanhyague rami ae. Peẽ kuery ma tata gui tata'y oguenoẽ mbyre
rami pepyta va'ekue ri ndapejeko rerovai xevy guarã — he'i SENHOR.
12 — Ha'e nunga rupi peẽ Israel kuery, po rami 'rã rojapo. Ha'e po
rami ete rojapo ta ma ramo peiko katu ke Penderuete pe pejexa uka
aguã — he'i.
13 Mba'eta Nhanderuete ae yvyty onhono va'ekue, yvytu omoingo,
ha'e avakue pe oikuaa uka opy'a re oĩ va'e ha'e javi. Ko'ẽ jave
teĩ omopytũmba 'rã, ha'e yvyty áry rupi opyrõ 'rã ovy. SENHOR
Nhanderuete ixondaro reta va'e ae hery va'e.

"Peka Nhanderuete peikove aguã", he'iague

5 1 Peẽ Israel kuery, pendu ke pova'e ayvu peẽ kuery re nda'eveia
rupi xeayvu rã.
2 Mba'eta ho'a ma Israel kuery kunhataĩgue rami ikuai va'ekue, nopu'ã
kuaavei ma guive. Oyvy re ae ho'a oupy, ha'e ndoikoi imbovyarã.
3 Mba'eta po rami SENHOR Nhanderuete ijayvu:
— Tetã gui mil Israel regua joe opu'ãa katy oje'oi teĩ cem ete'i ju
'rã ojevy, ha'e cem oo va'ekue regua ma dez ete'i 'rã ojevy.
4 Ha'e gui po rami SENHOR ijayvu Israel kuery pe:
— Xereka ke peikove aguã.
5 Peka eme mba'emo Betel py oĩ va'e, neĩ Gilgal ha'e Berseba katy
ma voi tapeove eme. Mba'eta Gilgal pygua kuery ma ogueraapaa 'rã
escravo-rã, Betel tetã voi ombovaipaa 'rã — he'i.
6 Peka ke SENHOR anho peikove aguã. Ha'e rami e'ỹ rã José kuery
ikuaia py ou 'rã tata rami imokanhymbaarã. Ha'e va'e mboguearã ma
ndoikoi 'rã Betel tetã py.
7 Peẽ kuery ma ha'evea rami pejoguerekoa gui pejepe'a vy
penhombojexavai, yvy py rive peity vy teko porã rupi pejoguereko
aguã va'ekue.
8 Peka ke jaxy-tata Eixu ha'e Órion apoare, ha'e ko'ẽ ju aguã pytũ
reia oguerova va'e, ha'e pytũ aguã ju ára oguerova va'e. Ha'e ma ye'ẽ
ogueru vy yvy áry rupi ju onhoẽ va'e. SENHOR ma hery va'e.
9 Ha'e ae ombou 'rã imbaraetekueve mokanhymbaarã, oo ikorapa va'e
mbovaipaarã guive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Ha'e rã peẽ kuery ma napenduxei tetã rokẽ py penemongetaa rã,
anhetẽ rupi ijayvua rã pejou vai guive.[d]
11 Ha'e nunga rupi iporiaukue'i re pepyrõmba rei vy ha'e kuery pe trigo
pendejeupe guarã ae peme'ẽ uka rire napeĩvei 'rã penderorã ita gui
pejapo va'ekue py, ndapey'uvei 'rã guive vinho uva porãgueve penhotỹ
va'ekue guigua.
12 Mba'eta xee aikuaa mbovykue rei e'ỹ pendeko vai rã, opa marã rei
pejejavy ramo guive. Mba'eta pembojexavai heko porã va'e, ha'eve'ỹa
rami guarã pejopy peráta, ha'e tetã rokẽ py iporiaukue'i ojerure rã peẽ
kuery napepenai.
13 Ha'e nunga rupi oiko kuaa va'e kuery okyrirĩ 'rã, mba'eta kova'e ára
nda'evei va'e.
14 Peka ke mba'emo porã peikove aguã, mba'emo vai nda'ei. Ha'e ramo
'rãe SENHOR oiko peẽ kuery reve, aipopejeaty rami ae.
15 Pejeguaru ke mba'emo vai gui, perovy'a iporã va'e anho. Ha'evea rami pota
ke pejoguereko tetã rokẽ py. Ha'e ramo José ramymino kuery pekuave'i va'e,
xapy'a rei SENHOR Nhanderuete ixondaro reta va'e penemboaxy nho 'rã.
16 Mba'eta po rami SENHOR nhanderekoa ijayvu, Nhanderuete
ixondaro reta va'e:
— Tetã mbyte ha'e javi rupi onhendu 'rã ojae'o va'e. Tape ikuai va'e
rupi "Ai! Ai!" 'ea 'rã. Omba'eapo va'e kuery voi oenoĩmbaa 'rã ojae'o aguã,
ojae'o kuaa va'e kuery reve.
17 Uvaty ha'e javi rupi ikuai 'rã ojae'o va'e, pendekuaia mbyte rupi aaxa
ramo — he'i SENHOR.[e]
18 Nda'evei ete 'rã SENHOR ára pearõ va'e pe! Mba'erã tu pearõ pekuapy
SENHOR ára? Mba'eta ha'e va'e ára ma pytũmba rive 'rã, hexakã 'rã e'ỹ.
19 Mba'eta oiko 'rã xivi gui ava onha rã urso ju ojoua rami, ha'e'ỹ vy ngoo
py oike vy oo mbotya re opoko ho'amy ramo mboi oixu'ua rami.
20 SENHOR ára ma hexakã aguã e'ỹ, pytũ vaikue anho 'rã. Ha'e javi ete
rupi pytũmba 'rã, hexakã va'e peteĩve henda py ojekuaa e'ỹ re.

"Nhanderuete oipota mba'emo nhame'ẽ 'rãgue py ha'evea rami jajoguereko", he'iague

21 SENHOR aipoe'i:
— Xee ndajou porãi, ajou vai ete ngaru pejapo pekuapya, peteĩ henda
py ma voi xevy guarã nhemboaty pejapo va'e ndarovy'ai guive.

---

[d] **5.10** Ha'e kuery reko rami vy tetã rokẽ py huvixa kuery nhomongeta ha'e mba'emo re oikuaa pota raka'e. [e] **5.17** Nhanderuete Egito pygua kuery ombopaga vy ha'e kuery mbyte rupi oaxa ovy va'ekue, ha'e rã ojeupegua kuery áry rupi ma oaxa rive ogueraa jepe vy (Êxodo 12.12-13). Ha'e rã apy ma ijayvu Israel kuery mbyte rupi ombopaga vy oaxa aguã re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Xevy pe mba'emo peapy va'erã peru, mba'emo aju guigua guive teĩ
ha'e nunga xee ndarovy'ai, xereve peteĩ rami pendekuaia regua mymba
iporãgueve peme'ẽ teĩ xee nama'ẽi 'rã ha'e nunga re.
23 Xee naenduxei peporaeia revovo rive, naendui 'rãe penembaraka pu.
24 Ha'e rami 'rãgue py toĩ ha'evea rami pejoguerekoa yy oxyry va'e rami,
toĩ pendereko porãa yakã oxyry riae va'e rami.
25 Ha'e gui peẽ Israel kuery, quarenta ma'etỹ re tekoa e'ỹa rupi pendekuai
jave py xevy pe teve peme'ẽ raka'e mymba ha'e mba'emo aju guigua?
26 Mba'eta Sicute ra'angaa rive peraa va'ekue penderuvixarã, Quium
ra'angaa, jaxy-tata ra'angaa guive penderueterã peẽ ae pejapo va'ekue.
27 Ha'e nunga rupi xee ma Damasco tetã rovai peve rogueraa ukapa 'rã
escravo-rã — he'i SENHOR Nhanderuete ixondaro reta va'e hery va'e.[f]

Israel kuery opa marã ikuaia re omokanhymba aguã re ijayvuague

6 1 Nda'evei ete 'rã Sião py ha'e kuery ae oipotaa rami ikuai va'e pe,
Samaria tetã py mba'eve gui okyje e'ỹa rupi ikuai va'e pe voi. Peẽ
kuery ma omboetevepy pendekuai yvatekueve regua, peẽ kuerya katy
anho 'rã ou Israel kuery!
2 Peaxa ha'vy Calné py pexa aguã. Ha'e gui ma tetã guaxu Hamate py ju tapeo,
ha'e gui filisteu kuery rekoa Gate py ju tapeo pexa pota. Ha'e va'e kuery rekoa
teve peẽ kuery rekoa gui iporãve? Ha'e kuery yvy teve pendeyvy gui tuvixave?
3 Mba'eta peẽ kuery ma "Ára vai novaẽ voi 'rã" peje teĩ pejapo
penembojexavai arã ovaẽ voi aguã rami.
4 Peke pekuapy tupa marfim guigua áry, peneate'ỹ rei 'rã pejupy hi'áry.
Pekaru 'rã vexa'i ha'e vaka ra'y iporãgueve ro'o re anho.
5 Peporaei 'rã guive mbaraka pembojoguy reve. Davi rami ae pejapo
mba'epurã pendejeupe ae.
6 Vinho pey'u 'rã pekuapy karo iporã-porãve va'e py, ha'e pendejee peikyty
'rã azeite iporãve va'e. Ha'e rami teĩ José regua kuery ojexavai rã pexa vy
napemboaxyi.
7 Ha'e nunga rupi ae aỹ peneranhe pendereraapaa 'rã escravo-rã ogueraa
va'e kuery reve. Ha'e ramo ndoikovei 'rã peneate'ỹa rupi pekaru guaxua.
8 Mba'eta SENHOR Nhanderuete ixondaro reta va'e guery rupi ae oura
vy aipoe'i:
— Ambojeguaru Jacó kuery onhemboyvatepa reia, ajou vai ete ha'e
kuery ro tuvixakueve va'e ojapo rã. Ha'e rami vy napenavei 'rã hetã re,
neĩ ha'e py ikuai va'e re guive — he'i.
9 Peteĩ'i oo py dez avakue opyta teĩ ha'e kuery voi omanomba avi 'rã.
10 Ha'e gui xapy'a rei ovaẽ 'rã hetarã ae'i hetekue oapy aguã. Ha'e vy
hetekue oka katy ogueraa aguã oupi vy oporandu 'rã opy rupi okuave va'e

---

f 5.25-27 Atos 7.42-43

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pe rei: “Oĩa pa ndee reve?” he'i rã ombovai vy “Noĩavei” he'i ramo ixupe
ju aipoe'i 'rã: “Ekyrirĩ ha'vy, ndeayvu eme SENHOR rery rupi”, he'i 'rã.
11 Mba'eta ma'ẽ, SENHOR ojapo ukaague rami vy ombovaipaa 'rã oo guaxu
ikuai va'ekue, omboa'ypaa avi 'rã oo kyrĩ'i va'e.
12 Itaova áry rupi nda'u kavaju kuery onha 'rã? Ha'e rami e'ỹ vy vaka
kuery nda'u yvy oikaraĩ 'rã ri ha'e rupi? Ha'e rami teĩ peẽ kuery ma
pejoguereko porã 'rãgue py peme'ẽ veneno, ha'e teko porã 'rãgue py
penhombojexavai.
13 Peẽ kuery ma Lo-Debar tetã peity vy pevy'a rei va'ekue. Aipopeje avi:
“Nami ma Carnaim re voi nhandepo'akapa nhande ae mbaraetea py”,
peje.
14 Ha'e rami teĩ SENHOR Nhanderuete ixondaro reta va'e aipoe'i:
— Peẽ Israel kuery, penderovai xee ambou 'rã peteĩ regua
penembojexavai arã, Hamá tetã re oikea guive Arabá yakã oĩa peve
— he'i.

Tuku-karu, tata ha'e ixã oexaague

7 1 Ha'e gui pova'e SENHOR oexa uka xevy. Xee aexa rã omoingo
tuku-karu mba'emo roky henhoĩ ngypa'i jave, huvixave pegua
omono'õmbaa ma rire henhoĩ jave.
2 Ha'e gui tuku-karu ma mba'emo renhoĩ yvy gui oiko va'ekue ha'e javi
ho'upa ma ramo xee aexa vy aipoa'e:
— SENHOR Oreruete, oreperdoa ke, ajerure. Ha'e rami e'ỹ rã mba'exa
'rã tu ore Jacó kuery rokuave? Mba'eta mbovy'i ete orekuai — ha'e.
3 Ha'e ramo SENHOR ha'e nunga nomboui.
— Ha'e nunga ma ndoikoi 'rã ha'vy — he'i SENHOR.
4 Ha'e gui peteĩ ju SENHOR Nhanderuete oexa uka xevy. Aexa rã
SENHOR Nhanderuete ombou tata nhombopagaarã. Ha'e va'e ma
omboypa yvy guýry yy oĩ va'ekue. Omomba avi heravy SENHOR pegua
yvy itui va'ekue.
5 Ha'e ramo xee aipoa'e:
— SENHOR Oreruete, ha'eve ma. Mba'exa 'rã tu ore Jacó kuery
rokuave? Mba'eta mbovy'i ete orekuai — ha'e.
6 Ha'e ramo ha'e nunga voi SENHOR Nhanderuete nomboui vy
— Ha'e nunga voi ndoikoi 'rã — he'i.
7 Ha'e gui ma pova'e nunga avi oexa uka. Aexa rã SENHOR hi'aĩ peteĩ
ikora hi'yvi porã va'e áry. Opo py omboguejy ho'amy peteĩ ixã oo mbotya
ra'ãarã.
8 SENHOR aipoe'i xevy:
— Amós, mba'e tu rexa?
Xee ambovai vy
— Peteĩ ixã oo mbotya ra'ãa — ha'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e ramo SENHOR aipoe'i ju xevy:
— Ne'exa, ixã py xee aa'ã 'rã xevygua Israel kuery reko. Ha'e va'e rire
xee ndaaxa rivevei ma 'rã ha'e kuery mbyte rupi.
9 Mba'eta ambovaipa 'rã Isaque ramymino kuery ombojerovia aty yvy'ã
rupi ikuai va'e, Israel kuery pegua henda iky'a e'ỹ va'e voi amomba 'rã.
Jeroboão ro pygua kuery rovai avi 'rã apu'ã kyxe reve — he'i.

"Amós ma je huvixa rovai ijayvu", he'iague

10 Ha'e gui Betel pygua sacerdote Amazias omombe'u uka Israel pygua
huvixa Jeroboão pe:
— Amós ma je nderovai ijayvu vai ra'e Israel kuery mbyte. Ha'e va'e
ijayvua ma nda'evei nhandeyvy pe.
11 Mba'eta po rami Amós ijayvu: "Jeroboão oiko vai 'rã kyxe py. Ha'e
gui Israel kuery ma escravo-rã ogueraapaa 'rã oyvy gui mombyry", he'i
va'ekue.
12 Ha'e gui Amós pe ju Amazias aipoe'i:
— Ndee profeta, ejepe'a ke apy gui. Enha Judá yvy katy. Ha'e py ju
ekaru ha'e ayvu emombe'u eikovy.
13 Ha'e rã apy Betel py ma aỹ guive emombe'uve eme ayvu. Mba'eta apy
ma oĩ huvixa pegua oo iky'a e'ỹ va'e ha'e orerekoa pygua templo — he'i.
14 Ha'e ramo Amós ombovai vy aipoe'i Amazias pe:
— Xee ma profeta e'ỹ aiko va'ekue, neĩ profeta remimbo'e e'ỹ guive.
Ha'e rami 'rãgue py mymba re apenaa rupi aiko va'ekue, sicômoro'a
mono'õa rupi guive.
15 Va'eri mymba re apenaa gui SENHOR xepe'a vy aipoe'i xevy: "Tereo ke
xeayvu emombe'u xevygua Israel kuery pe", he'i karamboae.
16 Ha'e nunga rupi endu ke SENHOR ayvu. Ndee aipo're: "Emombe'uve eme
ayvu Israel kuery rovai regua, Isaque ramymino kuery rovai ndeayvu
eme guive", 're.
17 Ha'e rã SENHOR ma aipoe'i ndevy: "Ndera'yxy ma itavy rei 'rã oikovy
tetã rupi. Ha'e gui ndera'y kuery ha'e nderajy kuery oiko vai 'rã kyxe
py. Ndeyvy rereko va'ekue ma omboja'opaa 'rã ixã py oa'ãa vy. Ha'e vy
remano 'rã peteĩ yvy ha'eve'ỹ va'e oĩa re. Ha'e gui Israel kuery ma herapaa
'rãe, escravo-rã ogueraapaa 'rã oyvy gui mombyry", he'i.

Ajaka yvyra'a oĩa oexa ukaague

8 1 Ha'e gui xevy pe SENHOR oexa uka avi peteĩ ajaka yvyra'a kuaray
aku javegua oĩa.
2 Ha'e vy oporandu xevy:
— Amós, mba'e tu rexa?
Xee ambovai vy
— Peteĩ ajaka yvyra'a kuaray aku javegua oĩa aexa — ha'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e rã SENHOR aipoe'i:
— Ovaẽ ma xevygua Israel kuery opa aguã ára. Ha'e kuery rupi xee
ndaaxa rivevei ma 'rã.
3 Ha'e va'e ára ma templo ha'e kuery oporaeiaty py taxẽmbei 'rã oiko.
Mba'eta ha'e kuery re'õgue heta-etave 'rã ovy. Opa rupi omombopaa 'rã oka
rupi. Ha'e gui nonhenduavei 'rã mava'eve rei — he'i SENHOR Nhanderuete.

"Israel kuery okanhymba aguã ovaẽ rai'i ma", he'iague

4 Peẽ kuery ma pekore iporiaukue'i, ha'e yvy ha'e javi rupi
pemokanhymba ojexavai rei va'e. Ha'e nunga rupi pendu ke pova'e.
5 Mba'eta aipopeje: "Topa voi ngaru jaxy pyau regua, jaa vy mba'emo aju
nhavende ju aguã. Ha'e sábado ára topa voi avi, trigo omoĩ porãaty jaipe'a
aguã. Ha'e rami vy nhaa'ã ajaka kyrĩ'i va'e py hepyrã jajopyve aguã, ha'e
mba'emo opejaa ha'eve'ỹa ramigua py jajokore aguã.
6 Ha'e rami vy peráta re rive 'rã jajogua iporiaukue'i, ha'e gui py regua
repy re rive 'rã jajogua ojexavai'i va'e kuery, trigo ipire ku'ikue revegua
nhavendea py", peje.
7 Ha'e nunga rupi SENHOR Nhanderuete oura guery Jacó oguerovy'a va'ety
rupi ae:
— Xee ma raka'e rã peve teĩ ndaxerexarai 'rã pejapo vaia re!
8 Ha'e nunga gui yvy oryryipa 'rã. Ha'e ramo hexe ikuai va'e ipy'a vai 'rã
okuapy. Mba'eta yvy ha'e javi omy-omyĩ vy opu'ã-pu'ã 'rã Nilo yakã rami,
ha'e gui typa 'rã Egito katy'i yakã oĩ va'e rami.
9 Ha'e va'e ára ma ajapo 'rã kuaray mbyte teĩ oike aguã rami. Ha'e rami vy
ara py teĩ amopytũmba 'rã yvy jave rupi — he'i SENHOR Nhanderuete.
10 — Ngaru pejapo va'ety xee amboekovia 'rã pendepy'a vai aguã.
Peporaeia amboekovia 'rã pejae'o anho aguã. Romonhemonde 'rã ajukue
voxa guigua py, peneakã penhopĩmba reve. Ha'e rami romoingo 'rã gua'y
peteĩ'i va'ekue re ipy'a vai va'e rami. Ha'e gui opaa py ma oiko 'rã py'a vai
etea ára.
11 SENHOR Nhanderuete aipoe'i:
— Ne'exa, ovaẽ ouvy ára yvy jave re karuai ambou aguã, tembi'u re
okaruxea e'ỹ, neĩ yy re ijy'uveia e'ỹ guive, ha'e rã SENHOR ayvu oenduxea
regua ae.
12 Ha'e ramo SENHOR ayvu oenduxe va'e oguata 'rã ye'ẽ nhavõ rupi,
kuaray ijapu'a'ia katy guive kuaray oua katy peve. Opa rupi 'rã ikuai ayvu
rekaa rupi teĩ ndojoui 'rã.
13 Ha'e va'e ára kunhataĩ porãgueve ha'e kunumigue ma ho'apa 'rã yuvei
gui.
14 Samaria py ta'angaa oĩ va'e rupi oura va'ekue voi ho'apa 'rã, "Anhetẽ Ete
Dã e'ỹ vy Berseba pygua tuuete ramigua rekove rupi aura", he'i va'ekue.
Ha'e kuery ma ho'apa ma vy ndovyvei 'rã — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Nhombopagaarã Nhanderuete ombou aguã re ijayvuague

9 1 Ha'e gui aexa altar yvýry SENHOR hi'aĩ rã. Ha'e vy aipoe'i
xevy:
— Emboguai na oo yta ikuai va'e, okẽ pyrõa peve omyĩmba aguã.
Emboa'ypa, opy ikuai va'e akã áry ho'apa aguã rami. Mba'eta ha'e
kuery ajukapa katuĩ'i 'rã kyxe py. Peteĩve ndojavai 'rã, peteĩve ma
voi ndoo jepei 'rã.
2 Yvykua vaikue py ha'e kuery oo teĩ ha'e gui anoẽ 'rã xepo py ae.
Yva re peve oo teĩ ha'e gui voi amboguejy ju 'rã.
3 Carmelo yvyty áry onhemi aguã oo teĩ hakykue aa 'rã ha'e gui aru
aguã, aipe'apa 'rã ikuaia gui. Ye'ẽ guýry xegui onhemi aguã oo teĩ
ha'e py ambou 'rã mboi ixu'upaarã.
4 Escravo-rã hovaigua kuery ogueraapa ramo ha'e py voi ajuka ukapa
'rã kyxe py. Ha'e kuery re ama'ẽ 'rã amoingo axy aguã, amoingo porã
aguã e'ỹ — he'i.
5 Mba'eta Nhandererekoa SENHOR ixondaro reta va'e ma yvy re
opoko ramo hykupa rive 'rã, yvy re ikuai va'e ha'e javi ojexavai
'rã okuapy. Opu'ã-pu'ã 'rã Nilo yakã rami, ha'e gui typa 'rã Egito
katy'igua yakã rami.
6 Nhanderuete ma yva re ojapo oĩ aguã, ha'e rã yvy re ma ijytarã
omoĩ va'ekue. Ha'e gui ye'ẽ gui yy oĩ va'e oenoĩ vy onhoẽmba 'rã yvy
re. SENHOR ae hery va'e.
7 SENHOR aipoe'i:
— Peẽ Israel kuery, Etiópia pygua kuery arekoague rami avi e'ỹ
ri ty'y xee roguereko? Mba'eta Israel kuery ma Egito yvy gui anoẽ
va'ekue, filisteu kuery Caftor yvy gui, ha'e Síria pygua kuery Quir
yvy gui anoẽague rami avi.
8 Ne'exa, xee SENHOR aiko kova'e kuery ojejavypa va'e rovai. Ha'e
rami vy amomba 'rã yvy gui. Ha'e rami teĩ namokanhymbai 'rã Jacó
kuery — he'i SENHOR.
9 — Mba'eta xeayvu rã ombovavaa 'rã yvy regua mbyte rupi Israel
kuery ikuaia, yrupẽ py trigo ra'yĩgue omboguaa rami avi, peteĩve
ra'yĩ'i yvy py ho'a e'ỹ re.
10 Xevygua Israel kuery va'e regua ojejavy va'ekue ma omanomba 'rã
kyxe py, "Mba'emo vai nanhanderupityi 'rã, nhandere ndoikoi 'rãe!"
he'i okuapy va'ekue ri.

Nhe'ẽ rupi Israel kuery ikuai va'e omoingo porã ju aguã re ijayvuague

11 — Ha'e va'e ára ma ajapo ju 'rã Davi rogue ho'a va'ekue,
amoatyrõmba ju 'rã ovoague. Ho'aague gui amopu'ãmba vy jypy
guare rami ju 'rã ajapo,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 xevygua kuery oguereko aguã Edom pygua kuery okuave'i va'e, amboae
regua kuery xerery rupi oenoĩmby ha'e javi guive — he'i SENHOR ha'e
nunga apoarã va'e.[g]
13 SENHOR aipoe'i:
— Ne'exa, ovaẽ ma ouvy ára yvy karaĩa kuery oupity aguã mba'emo
mono'õa kuery, ha'e uva umbiria kuery oupity aguã ha'yĩgue nhotỹa
kuery. Yvyty gui uva rykue oxyry 'rã ouvy, yvy'ã ikuai va'e gui oxyrypa
'rã.
14 Mba'eta ambopyau 'rã xevygua Israel kuery ikuaia. Ha'e ramo ojapo ju
'rã guetã ombovaipa pyre, ha'e gui ikuai ju 'rã ha'e py. Onhotỹ ju 'rã uva,
ha'e oy'u 'rã hykue. Onhotỹ avi 'rã yvyra hi'a va'erã, ha'e gui ho'u 'rã hi'a.
15 Mba'eta ha'e kuery voi xee anhotỹ ju 'rã ijyvy re. Ha'e rami rire ijyvyrã
ame'ẽ va'ekue gui ndoipe'aavei 'rã — he'i SENHOR Penderuete.

---

[g] **9.11-12** Kova'e ayvu rupi Tiago ijayvu Atos 15.16-18 py. Ha'e gui "Davi rogue ho'a va'ekue" he'ia ma Davi ramymino kuery na'imbaraetei va'e re ijayvu vy, mba'eta Nhanderuete omoatyrõ uka ju 'rã, ha'e amboae regua voi ogueru avi 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Obadias ayvu oĩa

Obadias ayvu oĩa

Babilônia pygua kuery Jerusalém tetã oitypa ramo Edom pygua kuery ovy'a rei okuapy, oipe'apa guive tetã pygua kuery mba'e rei-rei va'ekue. Ha'e nunga rupi profeta Obadias ijayvu Edom pygua kuery ojejavyague káuxa Nhanderuete ombopaga aguã re. Ha'e rã Israel kuery ma omoingo porã ju 'rã. Ha'e rami aguã ma Edom ha'e Israel kuery pegua anho e'ỹ oĩ. "Mba'eta Senhor ára ou ma oiny ha'e javi regua áry. Ha'e rami vy joe pejapoague ramigua pendere ae ju 'rã oiko. Joupe pejapo vaiague peneakã re ae ju 'rã ojeapa" (versículo 15). Ha'e jave py "opo'akaa rupi opena va'e ma Senhor ae 'rã oĩ" (versículo 21b).

Edom pygua kuery ojejavyague re ombopaga aguã re ijayvuague
Jeremias 49.14-16

1 Kova'e ma Obadias pe oexa uka pyre oĩa. Ha'e gui SENHOR
Nhanderuete ijayvu Edom yvy re.[a] Roendu ma SENHOR po rami ijayvu
rã:
— Amboae regua kuery pe peteĩ omboua ayvu mombe'uarã, "Pepu'ã ke,
Edom yvy re nhapu'ã jajojuka aguã", he'i va'erã.
2 Ne'exa, Edom pygua kuery, peẽ kuery rojapo amboae regua gui
pene'yvyĩ'ive aguã rami, ija'epy e'ỹ guive.
3 Mba'eta pendepy'a py penhemboyvate reia oĩ va'e penembotavy. Yvatea
py itaova pa'ũ rupi penderekoa va'e vy pendepy'a py "Mava'e tu xereity 'rã
yvy katy?" peje.
4 Ha'e rami avi taguato rami pendeyvate peovy teĩ, ha'e jaxy-tata mbyte
peve pejeaity apo va'e rire ha'e gui voi xee roity 'rãgue — he'i SENHOR.
5 — Peẽ ma omomba pyrã pendekuai! Mba'eta pyávy imonda va'e kuery
oo py ovaẽ vy nhomba'e rei-rei oiporavopa 'rã iporãgueve anho ogueraa vy.
Uva re imonda va'e voi ou vy ndoejai 'rã teve amongue uva'a xã ri jepe?

---

[a] **1** Israel kuery re Babilônia pygua kuery opu'ã jave ma Edom pygua kuery voi ha'e kuery re opu'ã avi, Israel kuery reve joegua'i ae va'eri (versículos 10-14; 2 Crônicas 28.17; Salmo 137.7; Amós 1.11-12). Ha'e nunga rupi Edom pygua kuery pe SENHOR ijayvu ombopaga aguã re (Isaías 34.5-15; Jeremias 49.7-22).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e rami teĩ Esaú kuery, mba'exa'vy tu penemba'e rei-rei ogueraapaa![b]
Mba'exa'vy peráta penhomi va'ekue ojoupaa?
7 Mba'eta peneirũ va'ekue ae pendepe'a penderekoa gui. Pendereve peteĩ
rami ikuai va'ekue penembotavy vy ipo'aka okuapy pendere. Pendereve
okaru va'ekue ae omoĩ nhuã pendepy rupi penembo'a aguã. Ha'e rami teĩ
Edom yvy re ndoikoi 'rã ha'e nunga oikuaa va'e.
8 Ha'e va'e ára amomba 'rã Edom pygua hi'arandukueve, Esaú yvyty re
ikuai va'e 'arandua guive — he'i SENHOR.
9 — Temã tetã pygua ipy'a guaxukueve okyjepa 'rã, ha'e ramo Esaú
yvyty áry peteĩ-teĩ ojukapaa 'rã.
10 Penderyvy Jacó ramymino kuery rovai pejapo vai raka'e. Ha'e ramo
pexĩmba ha'e penemokanhya 'rã raka'eve rã peve.
11 Ha'e va'e jave Israel kuery mba'e rei-rei amboae regua ogueraapa teĩ peẽ
kuery ma peĩ rive rei pekuapy. Mombyry guigua kuery Jerusalém rokẽ
rupi oike vy oexa okuapy oxortea mba'emo ogueraa aguã. Ha'e kuery reve
peẽ kuery voi penhemoirũ va'ekue.
12 Ha'e rami avi penderyvy kuery ojexavaia ára ndaperovy'a rei va'e rire,
Judá ramymino kuery omombaa ára. Ha'e kuery iporiau reia ára ha'e
kuery re napendeayvui va'e rire pekaru porã rei reve.
13 Xevygua kuery ikuai axya ára ma hetã rokẽ rupi ndapeikei, ha'e
perovy'a rei reve ikuai axya re napema'ẽi, neĩ imba'e rei-rei ndapeipe'ai
heravy raka'e va'e rire.
14 Tape rakãmby ha'e kuery regua onha va'e pejukaxe vy napearõi, neĩ
joupe okuave'i va'e napemboaxai raka'e va'e rire ha'e kuery ojexavaia ára.

Israel kuery ikuai porã ha'e ovy'apa ju aguã re ijayvuague

15 Mba'eta SENHOR ára ou ma oiny ha'e javi regua áry. Ha'e rami vy
joe pejapoague ramigua pendere ae ju 'rã oiko. Joupe pejapo vaiague
peneakã re ae ju 'rã ojeapa,
16 mba'eta xevygua yvyty iky'a e'ỹ va'e áry peka'u pekuapy raka'e. Ha'e
rami ae ju ha'e javi regua oy'upa 'rã okuapy. Ha'e kuery oy'u tema 'rã
hevyatãmba peve.[c] Ha'e rami vy opyta 'rã ndoikoi ae va'ekue rami.
17 Ha'e rã Sião yvyty re ikuai va'e pe ma ojekuaa 'rã oo jepe aguã. Ha'e va'e
yvyty ma iky'a va'erã e'ỹ. Ha'e gui Jacó kuery ojopy 'rã ojeupe guarã va'ekue.
18 Jacó kuery ma tata rami 'rã, ha'e José kuery ma hendy 'rã, ha'e rã Esaú
kuery ma mba'emo pirekue rami 'rã ikuai. Ha'e gui ha'e kuery omoendy
'rã Esaú kuery, oapypa 'rã. Ha'e ramo mava'eve ndoikovei 'rã Esaú regua,
ha'e rami aguã re SENHOR ijayvu rire.

---

[b] **6** Edom pe "Esaú" he'i, mba'eta Esaú ma ha'e kuery ramoĩ oiko raka'e (Gênesis 36.9). [c] **16** "Oy'u" he'ia ma ha'e kuery opaga aguã re ijayvu vy (Isaías 51.17; Habacuque 2.16; Apocalipse 14.10).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Ha'e rire Esaú yvyty ma Neguebe pygua kuery pe 'rã itui. Ha'e rã
filisteu kuery yvy ma yvy joja reia rupi ikuai va'e pe 'rã itui. Ha'e kuery
ipo'aka avi 'rã Efraim ha'e Samaria nhuũndya re, ha'e rã Benjamim kuery
ma Gileade regua re 'rã ipo'aka.[d]
20 Israel kuery escravo-rã ogueraa pyre ma cananeu kuery rekoa re
ipo'aka 'rã Sarepta peve. Ha'e rã Jerusalém guigua kuery escravo-rã
ogueraa pyre Sefarade tetã py ikuai va'e ma tetã kuaray puku-a katy
ikuai va'e re 'rã ipo'aka.
21 Ha'e rami vy jogueraa jepea kuery oẽ 'rã Sião yvyty áry, Esaú yvyty
regua kuery re oikuaa pota aguã. Ha'e gui opo'akaa rupi opena va'e ma
SENHOR ae 'rã oĩ.

---

[d] **19** Apy ma ijayvu Israel kuery hovaigua kuery rekoague re ipo'aka aguã re. Ha'e va'e ma SENHOR ipo'aka ramo 'rã oiko (versículo 21).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jonas rekokue oĩa

Jonas rekokue oĩa

Profeta Jonas ma Nhanderuete omondouka Assíria regua Nínive tetã katy ayvu porã omombe'u aguã. Ha'e va'e kuery ma Israel kuery reve joe opu'ã va'e. Jonas ndooxei vy amboae henda katy oo. Yy rupi ooa rupi Nhanderuete ojapo peteĩ pira guaxu omokõ aguã rami. Nhanderuete ogueraa jepe ramo oo nho Nínive tetã py. Ayvu omombe'u ramo ha'e kuery ojeko rerova okuapy. Ha'e ramo Nhanderuete nombopagai raka'e.

Ha'e rami rã Jonas ndojou porãi, ha'e pygua kuery nomboaxyi vy. Ha'e rã Nhanderuete ma nhomboaxy va'e ae. Ha'e rami Jonas pe ijayvu vy aipoe'i: "Ha'e gui xee ma ha'evea rami e'ỹ teve tetã guaxu Nínive amboaxy? Ha'e py ma cento e vinte mil raxa ikuai opo oiporu kuaa regua ha'e oiporu kuaa e'ỹa oikuaa e'ỹ va'e. Heta avi ikuai mymba kuery", he'i (4.11). Ha'e ramia py Nhanderuete oexa uka nhanderayvu etea.

Nhanderuete Jonas oenoĩ rã ojava ramo omoingo axyague

1 1 SENHOR oayvu ombou Amitai ra'y Jonas pe. Ha'e vy aipoe'i:
2 — Eiko katu ke ha'e tereo tetã guaxu Nínive katy.[a] Ndeayvu ha'e kuery rovai, mba'eta xea py peve heko vaia onhendu — he'i.
3 Ha'e ramo Jonas oiko katu va'eri SENHOR renonde gui oo aguã Társis katy ojava vy. Ha'e rami vy Jope py ovaẽ vy ojou peteĩ kanoã guaxu Társis katy oo va'erã. Oo aguã repy opaga ma vy ha'e va'e py oĩ ha'e kuery reve oje'oi aguã Társis katy, SENHOR renonde gui mombyry.
4 Ha'e gui ma ye'ẽ áry ha'e kuery ooa rupi SENHOR ombou peteĩ yvytu atã. Yvytu vaikue omoingo ye'ẽ áry rupi. Ha'e ramo kanoã opẽmba aguã rami ma oo.
5 Ha'e ramo kanoã mboguataa kuery onhemondyipa vy peteĩ-teĩ ojapukai nguuete ramigua pe. Ha'e rami vy kanoã py mba'emo ipoyikueve oĩ va'ekue omombopa yy py ivevuive aguã. Ha'e rã Jonas ma yapy py oguejy ma vy oke rei oupy.

---

[a] **1.2** Nínive tetã ma Assíria regua tuvixave va'e. Ha'e pygua kuery ma Israel kuery rovaigua ikuai, nhomboaxy kuaa e'ỹ va'e guive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e ramo Jonas ituia py kanoã ja kuery ruvixa ou vy aipoe'i ixupe:
— Mba'e tu oiko ndereve? Reke porã rei ri ty'y rejupy? Epu'ã ke, ndee
voi ejapukai avi nderuete pe. Xapy'a rei nderuete nhandere ima'endu'a
nho 'rã nhakanhymba e'ỹ aguã — he'i.
7 Ha'e gui ha'e kuery joupe-upe aipoe'i:
— Peju ke, jaexa xorte, mava'e káuxa pa guĩ nunga nda'evei ete va'e oiko jaikuaa
aguã — he'i. Ha'e vy oexa okuapy xorte. Xorte oexaa py oikuaa okuapy Jonas re ae.
8 Ha'e ramo aipoe'i okuapy ixupe:
— Aỹ ma enhemombe'u porã orevy. Mava'e káuxa tu kova'e nunga
ete ou nhande'áry? Mba'e nunga rupi tu ndee reiko? Mamo gui tu reju?
Mamo ndeyvy va'e tu? Mava'e regua tu ndee?
9 Ha'e ramo ombovai vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Xee ma hebreu, SENHOR re ae ajerovia va'e. Ha'e va'e ma
Nhanderuete yva pygua, ye'ẽ ha'e yvy apoare — he'i.
10 Ha'e rami rã avakue okyje vaipa ete okuapy. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Mba'e tu ha'vy rejapo? — he'i. Mba'eta oikuaa okuapy SENHOR
renonde gui ojava ovya, ha'e kuery pe omombe'u ae rire.
11 Ha'e gui ye'ẽ opu'ã-pu'ãve tema ovy ramo aipoe'ive ju okuapy ixupe:
— Mba'e ha'vy torojapo ndere ye'ẽ opytu'u aguã?
12 Ombovai:
— Xejopy ha'e xemombo ye'ẽ py. Ha'e ramo ye'ẽ opytu'upa 'rã. Mba'eta
xee aikuaa xekáuxa ae ha'e rami etegua yvytu vaikue oikoa — he'i.
13 Ha'e rami teĩ avakue oipykui atãve tema okuapy, onhea'ãve tema yvy'ã
re ovaẽ aguã. Ha'e rami teĩ nda'evei, mba'eta ye'ẽ nda'eveive tema ovy ha'e
kuery oove e'ỹ aguã.
14 Ha'e ramo mae ma ojapukai okuapy SENHOR pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Ha'e gui SENHOR, rojerure ndevy kova'e ava káuxa rokanhymba
e'ỹ aguã. Orere emoĩ eme kova'e ava ruguy onheẽague re ropaga aguã,
mba'eta orevy rã mba'eve py ndojapo vai. Mba'eta ndee SENHOR rejapo
reipotaa rami anho oiko aguã rami — he'i.
15 Ha'e rami vy Jonas ojopy okuapy vy omombo ye'ẽ py. Ha'e ramo ye'ẽ
ma porã opu'ã-pu'ãa gui opytu'upa porã.
16 Ha'e rami rã ha'e kuery okyje ete okuapy SENHOR gui. Ha'e vy SENHOR
pe mba'emo ome'ẽ okuapy, onhemboayvu guive mba'emo ojapo aguã re.
17 Ha'e gui Nhanderuete ma peteĩ pira guaxu ombou Jonas omokõ aguã.
Ha'e ramo pira rye py ma Jonas oĩ mboapy ára ha'e mboapy pytũ re.[b]

Pira rye py Jonas oĩa gui ojapukaiague

2 1 Ha'e gui Jonas ma pira rye py oĩa gui ojerure SENHOR Nguuete pe.
2 Ha'e vy aipoe'i:

---

b 1.17 Mateus 12.40

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Ajexavai vy ajapukai SENHOR pe.
Ha'e ramo xembovai.
Pytũ vaikue reia gui ajapukai ramo
ndee rendu xeayvua.
3 Mba'eta ndee ae xemombo uka ye'ẽ typya py,
ye'ẽ mbyte py.
Ha'e ramo yy oxyry atã vy xejoko.
Ndeguigua yai opu'ã-pu'ã vy oaxa tema xe'áry rupi.
4 Ha'e ramo xee aipoa'e:
“Xemombo ma rexaa gui mombyry.
Xapy'a rei nda'u aexa ju 'rã ri
ndevygua templo iky'a e'ỹ va'e?”
5 Yy xeao'i xerekovea peve,
yy typya ma xejoko.
Yxypo ikuai va'e onhemama xeakã rupi.
6 Yvy'ã guy py peve aguejy avy,
yvy peve ete aguejy.
Ha'e nunga raka'e rã peve xe'áry rupi xejokopa ta va'ekue.
Ha'e rami teĩ omanogue ikuaia gui ndee renoẽ ju xerekovea,
SENHOR Xeruete.
7 Xeryepy py xenhe'ẽ oĩ va'e ikangy ramo
xema'endu'a SENHOR re.
Ha'e vy ajerurea re aroma'endu'a ndea py,
Ndevygua templo iky'a e'ỹ va'e py ae.
8 Amongue mba'emo ra'angaa pe rive ojeko me'ẽ vy
ojepe'a imboaxyarã va'ekue gui.
9 Ha'e rã xee ma avy'aa amonhendu reve
ame'ẽ 'rã mba'emo ndevy,
ha'e ajapo 'rã va'ekue ajapopa nho 'rã — he'i.
10 Ha'e gui ma pira pe SENHOR ijayvu ramo ombojevy Jonas yy rembe re.

Nínive tetã py Nhanderuete ayvu Jonas omombe'uague

3 1 Ha'e gui teĩgue ju SENHOR oayvu ombou Jonas pe. Ha'e vy aipoe'i:
2 — Eiko katu ke, ha'e tereo tetã guaxu Nínive katy. Emombe'u ke ha'e kuery pe aipoa'e uka va'e ndevy — he'i.
3 Ha'e ramo Jonas ma SENHOR ijayvuague rami vy opu'ã vy oo Nínive tetã katy. Nínive tetã ma tuvixa ete itui Nhanderuete renonde. Ha'e javi rupi mboapy ára mae ma jaexapa 'rã.
4 Ha'e gui Jonas omboypy tetã rupi oiko aguã. Peteĩ ára re oguata oikovy. Ayvu omombe'u oikovy vy aipoe'i:
— Quarenta araa py Nínive tetã omombaa 'rã — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Nínive pygua kuery ojeko rerova okuapyague

5 Ha'e gui ma Nínive pygua kuery ojerovia okuapy Nhanderuete re. Ha'e
rami vy ojapo okaru e'ỹ re ikuai aguã. Onhemonde okuapy ajukue voxa
guigua py, yvatekueve, yvyĩgueve guive.[c]
6 Ha'e rami ikuaia Nínive pygua huvixa voi oendu. Ha'e rami vy guenda
openaaty gui opu'ã ho'amy vy omboi oao huvixa pegua, ha'e vy ajukue
vaikue voxa guigua py ju onhemonde, tanhimbu py oguapy oiny guive.
7 Ha'e rami vy Nínive tetã ha'e javi rupi omondouka po rami omombe'u
va'erã: "Huvixa ha'e ixupegua yvatekueve ojapo ukaa rami vy avakue,
mymba kuery vaka ha'e vexa'i kuery voi ndo'ui 'rã mba'eve, ndaperaai 'rã
okaruaty py, neĩ yy ndoy'ui 'rã guive.
8 Ha'e rami 'rãgue py avakue ha'e javi tonhemonde ajukue voxa guigua py,
mymba kuery voi. Pejapukai atã ke Nhanderuete pe. Peteĩ-teĩ pejeko rerova ke
ha'eve e'ỹa rami rei peikoa gui, mba'emo vai pendepo py pejapoaty gui guive.
9 Xapy'a rei nhi'ã Nhanderuete amboae rami onhembopy'a vy ojepe'a 'rã
ojapo taa gui, ha'e vy nda'ipoxyvei 'rã nhamanomba e'ỹ aguã", he'i.
10 Ha'e rami ha'e kuery ikuai ramo Nhanderuete oexa, mba'eta ha'eve
e'ỹa rami ikuaia gui ojeko rerova okuapy. Ha'e ramo Nhanderuete
nomoingoi mba'emo vai ombou 'rã va'ekue, ndojapoi oayvuague.

Jonas ndovy'aiague

4 1 Ha'e rã Jonas ma ha'e rami ha'e kuery ikuaia ndojou porãi ete vy
ivai oiny.
2 Ha'e rami vy onhembo'e Nhanderuete pe. Aipoe'i:
— Ai SENHOR! Po rami e'ỹ teve xeayvu va'ekue xeyvy re teri aiko reve?
Ha'e nunga rupi ae aa pojava va'ekue Társis katy ajava vy, mba'eta aikuaa
ndee Nhanderuete poroayvu va'e reikoa, renhomboaxy, nandevai voi, ha'e
opa mba'e py rejapo porã va'ea. Ha'e rami vy aikuaa mba'emo vai rejapo
taa gui rejepe'a 'rãa.
3 Ha'e nunga rupi SENHOR, ndevy pe ajerure, eipe'a na xerekove, mba'eta
aikove 'rãgue py ha'eveve amano aguã — he'i.[d]
4 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i:
— Ha'evea rami ri ty'y evoko rami ete ndevaia? — he'i.
5 Ha'e gui ma tetã gui Jonas ojepe'a vy mombyry'i oguapy oiny kuaray
oua katy. Ha'e py ojapo ngoguyrã, iguy py opytu'u aguã kuaray'ã py,
mba'emo tetã re oiko va'e oexaxe vy.

---

[c] **3.5** Ha'e kuery ma ha'e rami ikuai onhemboaxya rupi. [d] **4.3** Jonas ndovy'ai mba'eta ndoipotai Nhanderuete omboaxy vy ogueraa jepe Nínive pygua kuery, hovaigua ikuai ramo. Ha'e rã Nhanderuete ma nhomboaxy va'e vy ndoipotai okanhy (Ezequiel 33.11; João 3.16; 2 Pedro 3.9).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

SENHOR ombo'eague Jonas

6 Ha'e ramo Nhanderuete ojapo mba'emo roky henhoĩ aguã rami. Ha'e
va'e ma ojeupi ovy Jonas áry, inhakã áry rupi omokuaray'ã, ome'ẽ aguã
opytu'u aguã. Ha'e ramo Jonas ma mba'emo roky oexa vy ovy'a ete oiny.
7 Ko'ẽ jevy rã kuaray oẽ ovy jave Nhanderuete ombou avi peteĩ mbii.
Ha'e va'e ma mba'emo roky ho'u rã ipirupa.
8 Kuaray yvateve ovy ramo Nhanderuete ombou avi peteĩ yvytu aku
kuaray oẽa katy gui oipeju va'e. Jonas akã re kuaray ojope ratã ramo
ikangypaa oendu. Ha'e rami vy omano aguã re ojerure. Ha'e vy aipoe'i:
— Aikove 'rãgue py ha'eveve amano aguã — he'i.
9 Ha'e ramo Nhanderuete oporandu Jonas pe:
— Ha'evea rami ri ty'y evoko rami ete ndevai reiny mba'emo roky re
rive?
Ombovai:
— Anhetẽa rupi xevai vy amanoxe guive — he'i.
10 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i:
— Ndee ma remboaxy ri mba'emo roky'i remba'eapo ramo e'ỹ henhoĩ
va'ekue, ha'e rembo'yvate va'ekue'ỹ teĩ. Ha'e nunga ma peteĩ pytũ re
henhoĩ rire amboae pytũ ju okanhy ju va'e.
11 Ha'e gui xee ma ha'evea rami e'ỹ teve tetã guaxu Nínive amboaxy? Ha'e
py ma cento e vinte mil raxa ikuai opo oiporu kuaa regua ha'e oiporu
kuaa e'ỹa oikuaa e'ỹ va'e. Heta avi ikuai mymba kuery — he'i.
****\m****

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Miquéias ayvu oĩa

Miquéias ayvu oĩa

Profeta Miquéias ijayvu raka'e Judá ha'e Israel kuery heko vai ramo Nhanderuete ombopaga aguã re. “Ha'e nunga rupi pendekáuxa Sião tetã ombovaipaa 'rã mba'etyrã yvy karaĩa rami, Jerusalém opyta 'rã mba'emo ra'ykue aty rive. Yvyty templo oĩa voi opyta 'rã yvy'ã'i jaipa va'e rive” (3.12).

Ijayvu avi araka'eve rã Senhor ogueraa jepe vy omoingo porã ju aguã re. Judeu kuery anho e'ỹ guive, yvy jave re ikuai va'e ixupe anho 'rã ikuai. “Opaa ára py ma yvyty Senhor pegua oo oĩa va'e ombo'yvateve 'rã yvyty ha'e yvy'ã ikuai va'e áry. Ha'e ramo yvy regua kuery oje'oi 'rã ha'e katy. Heta va'e regua kuery oo vy aipoe'i 'rã joupe-upe: ‘Peju ke, jaje'oi Senhor pegua yvyty re, Jacó kuery Ruete pegua oo oĩa katy. Ha'e ramo nhanembo'e 'rã oikoa re, ha'e va'e rupi nhande kuery voi nhandekuai aguã’, he'i 'rã okuapy” (4.1-2a).

Israel ha'e Judá kuery rovai opu'ã okuapya re ijayvuague

1 1 Moresete pygua Miquéias pe SENHOR oayvu ombou va'ekue. Judá
pygua huvixa Jotão, Acaz ha'e Ezequias ikuai jave ijayvu Samaria
ha'e Jerusalém tetã re.

2 Yvy regua kuery ha'e javi, pendu ke. Ndee yvy, ejapyxaka avi ke,
ha'e yvy re pendekuai va'e ha'e javi. SENHOR Nhanderuete ijayvu ta
penderovai, ojeupegua templo iky'a e'ỹ va'e gui ae.
3 Mba'eta ne'exa, SENHOR ma o'amba gui oguejy ouvy vy oguata 'rã ovy
yvyty yvateve va'e áry rupi.
4 Iguýry yvyty ikuai va'e ma hykupa 'rã, yvyugua voi ovopa 'rã tata raku
py iraity omoĩ mbyre hykua rami, yvy'ã guy katy yy oxyry atã va'e rami
guive.
5 Ha'e nunga ha'e javi oiko 'rã Jacó kuery heko vaia re, Israel kuery
ojejavya re ae. Ha'e gui mava'e kuery tu ikuai Jacó regua heko vai
va'e? Samaria pygua kuery e'ỹ teve? Ha'e mamo tu oĩ yvyty áry Judá
kuery ta'angaa mbojerovia atyrã ojapo va'ekue? Jerusalém tetã py e'ỹ
teve?

6 Ha'e nunga rupi SENHOR aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Samaria tetã ma xee ajapo 'rã mba'ety mbyte ita omboaty pyre
rami rive, ha'e uva onhotỹa aguã. Mba'eta ha'e py ita ombojoja pyre
ambojerepa 'rã heravy yvy'ã guy katy, oo renda ojekuaapa peve.
7 Ha'e gui ta'angaa ojapo pyre ma omboa'ypaa 'rã, onhemongy'a reia repy
oapypaa 'rã, ha'e ta'angaa oguereko va'e ha'e javi xee ambovaipa 'rã.
Mba'eta ha'e kuery itavy reia repykue re rive ojou rire ha'e rami ikuai va'e
pe ae ju 'rã ogueraa uka — he'i.
8 Ha'e nunga rupi xee ajae'o, anhendu ratã aikovy, xeporiaua rupi aiko
xepire rei reve. Jagua-tuvy nhe'ẽ rami ajae'o aikovy, ha'e guyra-nhandu
rami xepy'a vai nhendu.
9 Mba'eta xeretarã kuery ai ma okuera ve'ỹ ae va'e. Mba'emo vai ete ou
Judá re, ovaẽ ma xeretarã kuery rekoa Jerusalém rokẽ peve ete.
10 — Ha'e nunga pemombe'u eme Gate tetã py, pejae'o eme guive.[a] Bete-
Leafra py penhembojere-jere yvy ku'i rupi.
11 Peẽ Safir pygua kuery, pendepire rei ha'e pexĩmba reve 'rã peo. Zaanã
pygua kuery voi ndoo jepei 'rã. Bete-Ezel pygua kuery ojae'o reia pendu
vy peikuaa 'rã napenepytyvõvei 'rãa.
12 Mba'eta Jerusalém tetã rokẽ peve SENHOR guigua mba'emo vai ou ramo
Marote pygua kuery oarõ okuapy mba'emo porã oiko 'rã.
13 Ha'e gui Laquis pygua kuery, pemoxãmba kavaju kuery karóxa re.
Mba'eta peẽ kuery ranhe pejapo Sião pygua kuery ojejavy aguã rami,
pendere oĩ ra'e Israel kuery heko vai aguã.
14 Ha'e Moresete-Gate pygua kuery pe ma peme'ẽ 'rã mba'emo oxẽ ta ma
ramo. Aczibe py oo ikuai va'e ma Israel pygua huvixa kuery ojekore aguã
rive opyta.
15 Ha'e gui Maressa pygua kuery, pendea py voi ambou 'rã pendere
ipo'aka va'erã. Adulão peve voi ovaẽ 'rã Israel regua yvatekueve.
16 Pejayapa pende'a hi'yvypy'i rupi pendera'y kuery perovy'a va'ekue re
pendepy'a vai vy. Pendeapyte rupi penhopĩmba ke xapirẽ rami, pendegui
ha'e kuery oipokuaa reve ogueraapaa ta ma ramo.

"Joguereko axya kuery pe nda'evei ete 'rã", he'iague

2 1 Nda'evei ete 'rã ngupa py oĩa py ojejavy aguã anho opy'a re omoĩ
va'e kuery pe. Ha'e va'e kuery ma ko'ẽgueve ha'ekue rami ae 'rã
ikuai, ha'e rami aguã ipo'aka va'e vy.
2 Ha'e kuery ma nhomba'ety ojopyxea oendu vy oipe'a 'rã, joo voi ojopy
'rã. Ha'e rami vy omokanhy 'rã avakue ha'e hoo py ikuai va'e guive.
Omomba 'rã hoo va'e imba'e rei-rei reve.
3 SENHOR aipoe'i:

---

[a] **1.10** Profeta Miquéias ndoipotai hovaigua kuery Gate py ikuai va'e ha'e nunga oendu, ojojai rei e'ỹ aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Ha'e nunga rupi ha'e kuery re ambou 'rã mba'emo vai. Ha'e va'e gui
ma ndapeo jepevei 'rã. Penhemboyvatea rupi ve'ỹ 'rã pendekuai, mba'emo
vai oikoa ára.
4 Ha'e va'e ára penderovai omombe'ua 'rã peteĩ ayvu penereronhemboaxya
rupi merami. Ha'e vy aipo'ea 'rã: "Nhanemokanhymba ma! Nhanderuete
joupe omboaxapa ma xeretarã kuery yvy oguereko va'ekue! Xegui voi
oipe'apa! Nhande kuery mba'ety ikuai va'ekue ma anhetẽ rupi e'ỹ ikuai
va'e pe ju omboaxa", 'ea 'rã.
5 Ha'e nunga rupi SENHOR pegua kuery teĩgue ju ijaty okuapy teĩ
pendeyvyrã oa'ã va'erã ma ndoikoi 'rã, xorte oexaa rupi, neĩ ixã omoatãa
rupi voi.

Profeta ramigua rive re ijayvuague

6 Ha'e rã heta va'e kuery ma aipoe'i okuapy xevy:
— Ndeayvuve eme ha'e rami, ndeayvu riae eme. Mba'eta orere ndoui
'rã roxĩmba aguã.
7 Jacó kuery re ma ndoui 'rã remombe'u reikovy va'e. Tyrã pa SENHOR
Nhe'ẽ ivai vi nhandevy? Po ramigua ae 'rã teve ojapo? — he'i okuapy.
SENHOR ombovai:
— Tá, teko porã rupi ikuai va'e pe ma xeayvu ojapo porã 'rã.
8 Ha'e rã xevygua kuery ma kue'i teri xere opu'ã okuapy xerovaigua rami.
Ha'e rami vy pendea rupi oaxa rive'i ovy va'e gui peipe'a 'rã ijao, i-capa
voi, pendere opu'ã aguã re onhembopy'a e'ỹ teĩ.
9 Xevygua kunhague gui voi peipe'a ngoo py ovy'a aguã va'ekue. Imemby
kuery gui voi peipe'a mba'emo porã raka'e rã peve guarã ame'ẽ aguã
va'ekue.
10 Pepu'ã ma ha'vy, tapeopa, mba'eta peĩague py nda'evei pepytu'uve aguã.
Tapeo, mba'eta penhemongy'apaague ojapo penemokanhymba aguã rami,
penemokanhya 'rãe.
11 Ha'e gui penembyte xapy'a rei oiko 'rã yvytu rami rive ijapu vy aipoe'i
va'e: "Xee ma vinho ha'e nga'ua rupigua rive amombe'u va'e", he'i. Ha'e
va'e rive 'rã ha'eve peẽ kuery pegua profeta oiko aguã.

Israel kuery okuave'i va'e SENHOR omono'õ ju aguã re ijayvuague

12 — Ha'e gui peẽ Jacó regua kuery ma xee romono'õmba ju 'rã.
Amboatypa 'rã Israel kuery okuave'i va'e. Joa py meme 'rã romoĩ, vexa'i
kuery ma kora py, e'ỹ vy nhuũndy mbyte py ikuai va'e rami. Ha'e ramo
heta ete ju ikuai vy onhendu ratã rei 'rã okuapy.
13 Ha'e kuery renonde rupi peteĩ oo 'rã tape apoarã. Ha'e ramo ha'e
kuery oẽmba 'rã, okẽ rupi oike ha'e oẽ ju 'rã jogueravy. Ha'e kuery
renonde rupi oo 'rã Huvixave ae. Tá, SENHOR ae 'rã oo ha'e kuery
renonde rupi — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Huvixa, sacerdote ha'e profeta kuery rovai ijayvuague

3 1 Ha'e gui xee aipoa'e:
— Peẽ Jacó akã ha'e Israel kuery ruvixa pendekuai va'e, pendu
ke aỹ. Peẽ kuery e'ỹ teve ha'evea rami joguerekoarã penemoingoa
pyre?
2 Mba'eta peẽ kuery ma ndaperovy'ai 'rã iporã va'e, ha'e rã mba'emo
vai rive pejou porã. Ha'e rami vy peipiropa 'rã heta va'e kuery, ho'o voi
pemboi 'rã ikãgue gui.
3 Ha'e rami vy pe'u 'rã xevygua kuery ro'okue, ipire pemboipa 'rã, ha'e
ikãgue ma pemopẽmba rive 'rã. Ha'e vy pembo'ipa 'rã ho'okue oja py, oja
ixã va'e pyguarã guive.
4 Ha'e rami rire SENHOR pe pejapukai ramo noendui 'rã pendeayvua. Ha'e
rami 'rãgue py ha'e va'e jave peẽ kuery pe ndojexa ukavei 'rã, ha'eve e'ỹa
rami pendekuai ramo.
5 Ha'e gui profeta ramigua kuery xeretarã kuery oguerojejavy ramo po
rami SENHOR ijayvu avi ha'e kuery re.
— Peẽ kuery ma pe'u va'erã ome'ẽa ja "Ha'evepa rei 'rã" peje. Ha'e rã
pe'u va'erã nome'ẽi va'e kuery pe ma "Ou 'rã pendere opu'ã va'erã" peje.
6 Ha'e nunga rupi peẽ kuery áry ou 'rã pytũ mba'eve ndapexavei aguã,
oiko 'rã pytũ reia mba'eve penemba'ekuaa e'ỹ aguã. Profeta kuery pe ma
kuaray oike xapy'a 'rã, ha'e kuery pe ara py teĩ pytũmba 'rã.
7 Ha'e ramo mba'emo oexa va'ety kuery oxĩmba 'rã, imba'ekuaa va'e kuery
ndoikuaavei rei 'rã. Tá, ha'e kuery ojoko 'rã ojuru, Nhanderuete mba'eve
py nombovai ramo — he'i.
8 Ha'e rã xere ma SENHOR Nhe'ẽ po'akaa anho oĩ. Ha'e rami vy xere
oĩ ha'evea rami ajoguereko aguã ha'e xembaraeterã, Jacó kuery pe
amombe'u porã aguã heko vaia, ha'e Israel kuery ojejavya.
9 Peẽ Jacó akã ha'e Israel kuery ruvixa peiko va'e, pendu ke aỹ,
mba'eta ha'eve'ỹa rami pejoguereko, ha'e ha'evea ramigua pe "Nda'evei
va'e" peje.
10 Peẽ kuery ma tuguy pemoẽa rupi rive pejapove oorã Sião tetã re,
mba'emo vai rupi anho pejapo Jerusalém re.
11 Ha'e pygua huvixa pendekuai va'e ma peráta pejopy vy rive 'rã
peikuaa pota mba'emo re, sacerdote kuery ma nhombo'e 'rã mba'emo
ojouxe vy rive, ha'e profeta kuery ma peráta re rive 'rã imba'ekuaa.
Ha'e rami teĩ SENHOR re pejeroviaa rupi merami pendeayvu vy
"Nhanembyte e'ỹ teve SENHOR oĩ? Ha'e ramo nhandere ndoui 'rã
mba'emo vai", peje rive 'rã.
12 Ha'e nunga rupi pendekáuxa Sião tetã ombovaipaa 'rã mba'etyrã yvy
oikaraĩa rami, Jerusalém opyta 'rã mba'emo ra'ykue aty rive. Yvyty
templo oĩa voi opyta 'rã yvy'ã'i jaipa va'e rive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Isaías 2.1-4

4 1 Ha'e rami teĩ opaa ára py ma yvyty SENHOR pegua oo oĩa va'e
ombo'yvateve 'rã yvyty ha'e yvy'ã ikuai va'e áry. Ha'e ramo yvy
regua kuery oje'oi 'rã ha'e katy.
2 Heta va'e regua kuery oo vy aipoe'i 'rã joupe-upe: "Peju ke, jaje'oi
SENHOR pegua yvyty re, Jacó kuery Ruete pegua oo oĩa katy. Ha'e ramo
nhanembo'e 'rã oikoa re, ha'e va'e rupi nhande kuery voi nhandekuai
aguã", he'i 'rã okuapy. Mba'eta Sião gui ma oikuaa ukaa 'rã lei, Jerusalém
gui onhendu 'rã SENHOR ayvu.
3 Ha'e gui ma SENHOR oikuaa pota 'rã yvy regua mbovy e'ỹ ikuai va'e
re, omo'arandu 'rã yvy regua ipo'akave va'e ha'e mombyrya rupigua.
Ha'e ramo ha'e kuery kyxe gui ojapo 'rã yvy karaĩarã, ha'e hu'y guaxu
gui ojapo 'rã kyxe yvyra rakã ayaarã. Mba'eta yvy regua kuery
ndoguerojeroviavei 'rã kyxe, neĩ joe opu'ã aguã voi ndoikuaavei ma 'rã.
4 Ha'e rami 'rãgue py peteĩ-teĩ oguapy 'rã okuapy omba'e uva rembypy, e'ỹ
vy figo'y guy rupi, mba'eta ndoikovei 'rã imondyiarã, SENHOR ixondaro
reta va'e ojuru py ae ijayvu rire.
5 Yvy regua kuery ma nguuete ramigua rery rupi peteĩ-teĩ ikuai. Ha'e
rã nhande ma SENHOR Nhanderuete rery rupi 'rã nhandekuai, raka'e rã
peve.
6 Ha'e gui SENHOR aipoe'i:
— Ha'e va'e ára ma arupa 'rã oguata vaikue'i va'e kuery, amono'õmba
avi 'rã ambopagaa rupi araa uka va'ekue.
7 Oguata vaikue'i va'e amoingo 'rã peteĩ regua okuave va'e, ha'e mombyry
ogueraa pyre ma amoingo 'rã ipo'akave va'e. Ha'e rami vy ha'e kuery re
apena 'rã Sião yvyty áry, aỹ guive raka'e rã peve.
8 Ha'e gui ndee torre vexa'i kuery rarõaty, Sião yvyty, tá, ndea py 'rã ou
jypy guare rami ipo'aka va'erã, Jerusalém pygua ae ipo'aka ju aguã.
9 Ha'e gui aỹ ma, mba'e re tu ha'e rami ete peneraxẽ? Noĩ teve
penderuvixave? Penemongeta va'ety okanhy ae teve? Pendere teve
imemby raxy va'e rami haxy va'e ou?
10 Peẽ Sião pygua kuery, aỹ pejexavai reve penhea'ã peiny imemby raxy
va'e rami, mba'eta aỹ peo 'rã peneretã gui hovai rupi rive pendekuai aguã.
Babilônia tetã peve 'rã peo. Ha'e rami teĩ penemondoukaa ju 'rã ha'e gui,
mba'eta ha'e gui SENHOR pendereraa jepe 'rã penderovaigua kuery po gui.
11 Aỹ ma heta ete ikuai yvy regua kuery pendere opu'ã okuapy va'e.
Ha'e kuery aipoe'i: "Sião tetã tomongy'apaa, nhanderexa py ae tajaexa
jaipota va'e, ha'e pygua kuery re oiko rã", he'i okuapy.
12 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ndoikuaai SENHOR opy'a re oguereko va'e,
ndoikuaai onhembopy'aague mba'emo aju jokuaa ojykya aguã py rami
omono'õmba aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Ha'e nunga rupi Sião pygua kuery, pepu'ã ke ha'e pejyky. Ha'e rami
aguã ame'ẽ penderakuarã ferro guigua, ha'e penepoapẽrã overa va'e
guigua. Ha'e ramo heta 'rã pejyky yvy regua kuery.[b] Ha'e rã ha'e kuery
oguereko va'ekue ma pemboaxapa 'rã SENHOR pe, imba'e rei-reikue
peme'ẽ 'rã SENHOR yvy jave re ipo'aka va'e pe.

5 1 Ha'e nunga rupi aỹ pemboatypa ke pendea pygua xondaro kuery.
Mba'eta nhandejokoa 'rã okuapy, ha'e yvyra py oinupã 'rã Israel
kuery rerekoa rova rupi.

Huvixaverã SENHOR ombou rã itui'i ha'e ipo'aka aguã re ijayvuague

2 Ha'e gui ndee Belém tekoa Efrata 'epy va'e, ndee ma kyrĩ'i ete Judá
regua ikuai aguã teĩ ndegui ae 'rã ou xevygua Israel kuery re opena
va'erã. Ha'e va'e ma yma guive ijypy va'e, ijypy ete ára guive.[c]
3 Ha'e rami teĩ ha'e va'e kuery SENHOR omboaxa 'rã ranhe, imemby raxy
va'e oikuavã'ia ára peve. Ha'e va'e jave py ma tyvy kuery mboae ojevypa
ju 'rã Israel kuery ikuaia py.
4 Ha'e gui guetarã kuery re opena va'e oĩ atã vy SENHOR po'akaa rupi 'rã
opena oikovy, SENHOR nguuete rery iporã ete va'e rupi. Ha'e ramo ha'e
kuery ikuai porã 'rã, mba'eta ha'e jave py huvixa pe "Yvate ete va'e" 'ea 'rã
yvy apy peve.
5 Ha'e ae 'rã oiko nhanemoingo porãarã.
Ha'e gui Assíria pygua kuery ma nhandeyvy re ou vy huvixa ro ikuai
va'e rupi oaxa jogueravy ramo nhande kuery va'e regua opu'ã 'rã ha'e kuery
rovai, sete joe opena va'e ha'e irundy meme avakue rerekoa 'rã opu'ã.
6 Ha'e va'e kuery ma kyxe py ombovaipa 'rã Assíria ha'e Ninrode yvy, ha'e
kuery ropy ae. Ha'e rami py nhandereraa jepe 'rã Assíria pygua kuery
gui, ha'e kuery nhandeyvy re ou vy nhanderekoa re opyrõ ramo.
7 Ha'e gui Jacó regua rembyrekue ma yvy regua kuery mbyte rupi 'rã
ikuai SENHOR guigua yxapy rami, jai rogue áry oky rayvi ho'a va'e rami
guive, mba'eta ha'e nunga ma avakue re'ỹ oarõ va'e, avakue ra'y kuery
re'ỹ ojeko va'e.
8 Ha'e rami vy Jacó regua kuery rembyrekue ma amboae regua kuery
mbyte rupi ikuai 'rã mymba kuery ka'aguy regua mbyte rupi guary oiko
va'e rami. Yvy regua kuery ikuaia rupi ikuai 'rã vexa'i kuery ikuaia
rupi guary ra'y oiko va'e rami, mba'eta guary oaxaa rupi joe opyrõ reve
omboa'ypa 'rã, heraa jepearã ndoikoi rã guive.

---

[b] **4.13** Ha'e jave py ma mba'emo ra'yĩ ha'e kuery ojyky 'rã vaka opyrõa rupi. Ha'e gui apy ma Jerusalém pygua kuery pe Nhanderuete ijayvu guymba pe rami, yvy regua kuery ombopaga aguã. [c] **5.2** Belém tekoa ma huvixa Davi itui'iague (Rute 1.2; 1 Samuel 17.12). Ha'e nunga rupi Belém pe "Davi rekoague" 'ea (Lucas 2.4). Ha'e gui kova'e ayvu rupi vy Jesus voi itui'i raka'e Belém py (Mateus 2.3-6).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ha'e rami ae avi ndepo'aka 'rã nderovaigua kuery re. Ha'e ramo ha'e
kuery omokanhymbaa 'rã.
10 SENHOR aipoe'i:
— Ha'e va'e ára ma penembyte gui aipe'apa 'rã penerymba kavaju
kuery, ha'e ambovaipa 'rã penerenda karóxa joe opu'ãa pygua.[d]
11 Pendeyvy re ambovaipa 'rã tetã ikuai va'e, ha'e aitypa 'rã oo ikorapa
va'e pejapo va'ekue.
12 Pendepo gui aipe'apa 'rã mba'evykya, ndapejouvei ma 'rã imba'ekuaa
va'erã.
13 Peẽ kuery mbyte gui aipe'a 'rã mba'emo ra'angaa pejapo va'ekue, ha'e
ita pembojerovia aguã pemopu'ã va'ekue. Ha'e rami rire ndapejero'avei 'rã
pendepo py ae pejapo va'ekue renonde.
14 Penembyte gui aipe'apa 'rã ta'angaarã yvyra pemopu'ã va'ekue, ha'e
ambovaipa 'rã peneretã ikuai va'e.
15 Ha'e gui ajou vai ha'e xepoxya rupi ambopaga 'rã yvy regua xenhe'ẽ
rendu e'ỹ va'ekue.

Ojeupegua kuery re oikuaa pota aguã re Nhanderuete ijayvuague

6 1 Pendu ke aỹ SENHOR ayvu. Aipoe'i:
— Pepu'ã ke, yvyty ikuai va'e renonde pemombe'u pendereko,
yvy'ã ikuai va'e oendu aguã pendeayvua.[e]
2 Ha'e peẽ yvyty pendekuai va'e voi ke pendu SENHOR oikuaa va'e
omombe'u rã, ha'e peẽ yvy yta ymagua peiko va'e reve. Mba'eta
SENHOR oguereko ojeupegua kuery regua omombe'u va'erã, Israel kuery
omboayvu aguã.
3 — Ha'e gui xevygua kuery, mba'e tu ajapo pendere? Mba'e nunga py
tu rombovoyi? Xembovai na!
4 Mba'eta Egito yvy gui roguenoẽ va'ekue, escravo pendekuaiague gui
roepy vy. Ha'e gui penerenonderã amondouka raka'e Moisés, Arão ha'e
Miriã.
5 Xevygua kuery, penema'endu'a ke aỹ Moabe pygua huvixa Balaque
penemombaxeague re, ha'e ixupe Beor ra'y Balaão ombovaiague re.
Penema'endu'a avi Sitim guive Gilgal peve pendere oiko va'ekue re,
peikuaa aguã SENHOR ha'evea rami meme pendererekoague — he'i.
6 Ha'e gui SENHOR pe ajexa ukaxe vy mba'e nunga 'rã tu aru, xerenapy'ã
re aĩ aguã Nhanderuete yvate ete va'e renonde? Henonde aju vy mba'emo
aapy reve ame'ẽ va'erã teve 'rã aru? Vaka ra'y peteĩ ma'etỹ va'e aru 'rã
teve?

---

[d] **5.10** Ha'e kuery ma joe opu'ã aguã anho oguereko va'ekue kavaju. [e] **6.1-16** Apy ma Nhanderuete ojeupegua kuery oenoĩ guenonde ojexa uka aguã, ha'e kuery omboayvu aguã. Ha'e gui yvyty ha'e yvy'ã ikuai va'e oenoĩ avi henduarã rami.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 SENHOR oguerovy'a 'rã teve mbovy e'ỹ vexa'i, ha'e e'ỹ vy dez mil yakã'i
azeite anho tynyẽ va'e? Xereko vaiague re ame'ẽ 'rã teve xera'y peteĩ'i
va'ekue, xerete guigua ae'i teve ame'ẽ 'rã xepy'a guive ajejavyague
rekovia?
8 Any avakue, mba'eta pendevy pe SENHOR omombe'u ae ma iporã va'e
oipota va'e. Ha'e va'e ma ha'evea rami pejoguereko aguã, penhomboaxya
rupi pejoayvu aguã, ha'e Penderuete reve penhemboyvate reia rupi e'ỹ
peiko aguã.

Ha'eve'ỹa rami joguerekoa kuery ombopaga aguã re Nhanderuete ijayvuague

9 Ha'e gui SENHOR oenoĩ 'rã tetã pygua kuery. Ha'e ramo hi'arandu va'e
kuery ma hery oendu vy ojererokyjea rupi 'rã ikuai. Ha'e gui ma SENHOR
aipoe'i:
— Yvy regua kuery, pendu ke penerenoĩa.
10 Heko vai va'e ro py oĩ teri teve jokorea rupi ojou va'ekue, ha'e mba'emo
ryru jokore aguã va'e?
11 Xee amboeko porã 'rã teve mba'emo opejaa ha'eve'ỹ ramigua peiporu rã,
e'ỹ vy poyia jokore aguã regua hyru gui penoẽ rã?
12 Mba'eta tetã py oguerekopa rei va'e kuery jojukaa rupi anho ikuai, ha'e
pygua kuery ha'e javi ijapu va'e meme, nhombotavya rupi anho ae 'rã
ijayvu.
13 Ha'e rami rã xee rombojexavai 'rã, pejejavya káuxa aipe'apa 'rã
pendegui.
14 Ha'e ramo mba'emo pe'u teĩ napenhandui 'rã, penderye py pendu riae
'rã penenhembyayia. Penemba'e rei-rei pemoĩ porãmba teĩ ndapejouvei
'rã. Ha'e rã mba'emo pejou nho va'e ma xee amboaxa 'rã kyxe revegua pe.
15 Mba'emo penhotỹ teĩ napemono'õi 'rã. Azeitona reumbiri teĩ azeite
ndaperekoi 'rã pendejee peikyty va'erã. Uva voi peumbiri teĩ ndapey'ui 'rã
vinho.
16 Mba'eta huvixa Onri ojapo uka va'ekue rupi rive pendekuai, Acabe ro
pygua kuery ikuaiague ha'e nhomongetaa rami guive.[f] Ha'e nunga rupi
xee romokanhymba 'rã. Peneretã ikuai va'e ajapo 'rã ojojai rei pyrã. Ha'e
rami vy ajapo 'rã yvy regua kuery pendejou vai aguã rami.

Israel kuery opa marã ikuaia re ijayvuague

7 1 Nda'evei ete 'rã xevy, mba'eta xee ma kuaray puku jave mba'emo'a
omono'õmbaague rupi ndojouvei va'e rami aiko, ha'e rami e'ỹ vy uva
omono'õmbaa ma rire ivaikue anho ojou va'e rami avi, mba'eta nda'ipovei
ma hi'a oipyte pyrã, neĩ figo jypygua ja'uxe vai va'e nunga voi.

---

[f] **6.16** Huvixave Onri ha'e Acabe ma pavẽ gui heko vaive va'e (1 Reis 16.25;).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Mba'eta yvy gui okanhymba ma porayvu va'ekue. Avakue ikuai va'e
regua peteĩve jipoi heko porã va'erã. Pavẽ rei oma'ẽ mbegue 'rã okuapy
jouguy omoẽ aguã. Peteĩ-teĩ ma kya py rami guyvy kuery ae ombo'aa rupi
'rã ikuai.
3 Ha'e kuery opo py ojapo 'rã mba'emo vai anho, onhea'ã 'rã guive ojapo
ete peve. Huvixa ma nhombopagaxea rupi anho oiko, joe oikuaa pota va'e
kuery ma peráta re anho ojapo, yvatekueve ma ijayvu 'rã okuapy opy'a py
ojapo vaixea oĩ va'e re. Ha'e rami vy peteĩ rami ete 'rã ikuai mba'emo vai
apoa rupi.
4 Ha'e kuery va'e regua heko porãve va'e ma juu rami nhomoingo axy
va'e, ha'evevea ramive merami ikuai va'e ma juuty gui nda'eveive va'e.
Ha'e nunga rupi ovaẽ ma ára peneretã rarõa kuery omombe'u va'ekue,
pejexavai aguã ára ae. Ovaẽ ma ha'e kuery ndoikuaavei rei aguã.
5 Pejerovia eme peneirũ re, pejerovia eme peneirũ kuery re. Pejoko ke
pendejuru pendepexo re ojero'a va'e pe eteve voi mba'eve pemombe'u e'ỹ
aguã.
6 Mba'eta ta'y kuery ndoayvuvei 'rã nguu kuery, tajy kuery voi opu'ã 'rã
oxy kuery rovai, ipi'a ra'yxy kuery voi ome xy kuery rovai 'rã opu'ã. Ha'e
rami vy peteĩ-teĩ rovaigua kuery ma ngoo pygua ae 'rã ikuai.[g]
7 Ha'e rã xee ma ama'ẽ tema 'rã SENHOR re, arõ 'rã Nhanderuete xereraa
jepea. Ha'e ramo Xeruete oendu 'rã xeayvua.

Israel kuery omboaxy aguã re SENHOR ijayvuague

8 Ha'e gui xerovaigua kuery, pevy'a rei eme xere. Xee ha'a rire teĩ apu'ã
ju 'rã. Pytũ rupi aiko teĩ SENHOR omoexakã 'rã aikoa'i rupi.
9 SENHOR pe ajejavy rire ajexavai 'rã ipoxya gui, teĩ xereko re oikuaa pota
vy xemboeko porã peve'i. Ha'e rami vy xerenoẽ ju 'rã guexakãa py, ha'e
ramo xee aexa 'rã ha'evea rami xererekoa.
10 Ha'e nunga xerovaigua okuapy oexa vy oendu 'rã oxĩmbaa, xevy pe
"Mamo tu SENHOR Nderuete oĩ?" he'i rire. Ha'e nunga oiko rã aexa 'rã
xerexa py ae, tape rupi yapo oĩ va'e rami opyrõa ramo.
11 Ha'e gui peneretã kora omoatyrõa jevya ára py penembotuvixave 'rã.
12 Ha'e va'e ára ma pendea py jogueru 'rã Assíria guive Egito peve ikuai
va'ekue, ha'e Egito tetã guive Eufrates yakã peve, ye'ẽ guive ye'ẽ mboae
peve, ha'e yvyty oĩa guive yvyty mboae peve ikuai va'ekue.
13 Ha'e rami teĩ pendeyvy ombovaipaa 'rã ha'e py ikuai va'e káuxa, ojapo
vai rei rire.
14 Epena ke ndevygua kuery re ndepopoka py. Ha'e kuery ma nerymba
rami ikuai. Ha'e kuery ae'i ikuai yvyraty reia rupi, yvy porã reia mbyte.
Tove yma guare rami tokaru okuapy Basã ha'e Gileade yvy rupi.

---

g 7.6 Mateus 10.35; Lucas 12.53

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 — Ha'e ramo peẽ kuery pe xee aexa uka 'rã mba'emo porã, Egito yvy
gui roguenoẽ jave guare rami — he'i.
16 Yvy regua kuery ha'e nunga oexa vy oxĩmba 'rã okuapy ipo'akaa gui.
Ojuru ojoko 'rã opo py, ijapyxa voi opyta 'rã oendu ve'ỹ va'e.
17 Mboi rami oere 'rã nhoguenoiny yvy ku'i. Mboi minha yvy rupi otyryry
vy onhemiague gui oryryipa reve oẽ va'e rami avi ha'e kuery voi oryryipa
reve 'rã ojexa uka SENHOR Nhanderuete renonde, ixugui okyje vaipa
reve.
18 Oreruete, mava'e tu oiko ndee rami ete? Ndee ma remboguepa 'rã
orereko vaiague, nderexaraipa 'rã guive ndevygua kuery rokuave va'e
orereko vaiague re. Mba'eta SENHOR nhomboaxyxe vai va'e vy riae e'ỹ 'rã
oĩ ivaia.
19 Ha'e rami vy nhanemboaxy ju 'rã, opyrõmba 'rã nhandereko vaiague re,
jajejavyague omombopa 'rã ye'ẽ typyvea py.
20 Ha'e ramo Jacó kuery pe oexa uka 'rã anhetẽ rupi oikoa, Abraão kuery
pe oexa uka 'rã omboaxya, yma guive nhaneramoĩ kuery pe ouraague
rami vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Naum ayvu oĩa

Naum ayvu oĩa

Profeta Naum oiko jave ma Assíria pygua kuery omongyje rei okuapy Judá kuery. Ha'e kuery ma nhomboaxy va'e'ỹ ha'e ipo'akapave va'e ikuai, oitypaxe guive Judá kuery. Mava'e 'rã tu ojoko Judá kuery omomba e'ỹ aguã? Naum ombovai: “Senhor Nhanderuete ma nda'evei etea ha'e opoxya oexa uka va'e. Opoxya rupi nhombopaga 'rã opa mba'e py. Ngovaigua kuery pe Senhor ipoxy vy ombopaga 'rã ija'e e'ỹ va'e. ... Senhor ipoxy rã mava'e 'rã tu ogueropo'aka kuaa? Mava'e tu oikoveve 'rã opoxy etea oexa uka va'e renonde? Mba'eta ipoxya ma tata rami 'rã ou, itaova ikuai va'e omboa'ypa 'rã guive” (1.2,6).

Ha'e rã Nhanderuete pegua kuery pe ma aipoe'i: “Senhor ma poroayvu va'e. Jajexavaia ára ma nhanhemi aguã oiko, mba'eta oikuaa hexe onhemi va'e kuery ha'e javi”, he'i (1.7). Ha'e nunga rupi mba'emo oiko teĩ jarovy'a 'rã Nhanderuete nhandere openaa.

Nhanderuete poxya ha'e nhomboaxya re ijayvua

1 1 Nínive tetã pygua kuery rovai ayvu oĩa.[a] Kova'e kuaxia para re oĩ
Elcos pygua Naum pe oexa uka pyre.
2 SENHOR Nhanderuete ma nda'evei etea ha'e opoxya oexa uka va'e.
Opoxya rupi nhombopaga 'rã opa mba'e py. Ngovaigua kuery pe SENHOR
ipoxy vy ombopaga 'rã ija'e e'ỹ va'e.
3 SENHOR ma nda'ivai ma rei 'rã va'eri ipo'akapa va'e vy nomboeko porãi
'rã heko vai va'e. Yvytu jere ha'e yvytu atãa rupi SENHOR oguata va'e,
ha'e arai re opyrõ 'rã yvy ku'i rupi rami.
4 Ye'ẽ pe ijayvu vy omboypa, yakã ikuai va'e voi omboypa kuaa va'e. Ha'e ramo
Basã ha'e Carmelo yvy rupi ipirupa. Líbano yvy re yvoty ikuai va'e voi ixorĩmba 'rã.
5 Henonde ma yvyty ikuai va'e oryryipa, yvy'ã ikuai va'e voi okanhymba.
Henonde rupi yvy opu'ã 'rã ho'amy, yvy ha'e javi, ha'e yvy re ikuai va'e
voi.

---

[a] **1.1** Nínive tetã ma Assíria yvy regua tuvixave va'e. Ha'e katy Nhanderuete omondouka Jonas ojeko rerova aguã regua omombe'u aguã. Ha'e kuery ojeko rerova va'eri ha'ekue rami ae ikuai, nanhomboaxyi vy amboae regua omokanhymbaa rupi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 SENHOR ipoxy rã mava'e 'rã tu ogueropo'aka kuaa? Mava'e tu oikoveve
'rã opoxy etea oexa uka va'e renonde? Mba'eta ipoxya ma tata rami 'rã ou,
itaova ikuai va'e omboa'ypa 'rã guive.
7 SENHOR ma poroayvu va'e. Jajexavaia ára ma nhanhemi aguã oiko,
mba'eta oikuaa hexe onhemi va'e kuery ha'e javi.
8 Ha'e rã Nínive tetã ma SENHOR omomba vyvoi 'rã, yy tuvixa va'e oua
rami. Ngovaigua kuery oakykue monha 'rã pytũ rupi.
9 Mba'exa tu penhembopy'a pekuapy SENHOR rovai? Ha'e ae 'rã penemomba
vyvoi. Penembojexavaiarã ou vy peteĩgue'i pyve penemokanhymba 'rã.
10 Mba'eta peẽ kuery ma juuty mbyte py penhemimba, ha'e oka'u va'e
rami vinho pendejee penhoẽmba teĩ penemokanhymba 'rã mba'emo
pirekue okaia rami.
11 Nínive tetã pygua kuery, pendea gui peteĩ oo SENHOR rovai
onhembopy'a va'e, ha'eve'ỹa rami nhomongeta va'e.
12 Po rami SENHOR ijayvu:
— Penembaraete ha'e pendereta teĩ penemombaa 'rã. Ha'e rami vy
pekanhymba 'rã. Xee ae 'rã rombojexavai, ha'e gui ma norombojexavaivei
'rã.
13 Ha'e gui peẽ Judá kuery, pende'áry gui ma amopẽmba 'rã ha'e kuery
canga omoĩ va'ekue. Amondopa 'rã ixã pendejokuaague.
14 Ha'e rã peẽ Assíria pygua kuery, SENHOR ijayvuague rami vy
nda'ipoavei 'rã peneramymino kuery penderery rupi oenoĩ mbyrã.
Penderuete ramigua kuery pegua oo gui ma amomba 'rã ta'angaa ikuai
va'e, mba'emo ryku guigua guive. Pendereko vai ramo ajapo 'rã yvykua
py penenhonoa aguã rami. — he'i.
15 Ne'exa, yvyty áry rupi ou oiny ayvu porã mombe'ua, pendekuai
porã aguã regua omombe'u va'erã. Ha'e nunga rupi Judá kuery, pejapo ju
ngaru, ha'e pejapo penhemboayvuague, mba'eta pendea py avakue heko
vai va'e ndouvei ma 'rã. Ha'e va'e kuery ma omokanhymbaa ae ma.

Nínive tetã ojokoa vy ipo'akaa ete aguã re ijayvuague

2 1 Nínive tetã pygua kuery, ou ma oiny penemokanhyarã.
Penhangareko oo ikorapa va'e re, pearõ tape, pemombaraete
pendekupe, pemono'õmba pendexondaro kuery teĩ.[b]
2 (Ha'e rami avi SENHOR omoĩmba ju 'rã Jacó kuery po'akaa, Israel kuery
po'akaa omoĩ ju 'rãa rami ae avi, imba'e rei-rei oguereko va'ekue oipe'apaa
ha'e uva'y ikuai va'ekue ombovaipaa rire teĩ.)
3 Nínive pygua kuery va'e regua imbaraetekueve ma oguereko hu'y jokoa
pytã va'e, avakue ipy'a guaxukueve ma pytã va'e py 'rã onhemonde,

---

[b] **2.1-10** Apy ma Nhanderuete omombe'u uka ma voi Nínive tetã re hovaigua kuery opu'ã okuapy 'rãa.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

karóxa oguereko katupa ára py aço oĩ va'e overapa, hu'y guaxu voi overa rei va'e.
4 Tape ikuai va'e rupi karóxa oaxa-axa va'e ma oo atã, ha'e tetã mbyte rupi joaxa-axa 'rã inhakuã reve. Tataendy rami 'rã onha, overa va'e rami.
5 Ha'e pygua yvatekueve oenoĩ ukapaa va'eri ha'e kuery onhepyxangapa 'rã ouvy tape rupi. Tetã kora yvýry ovaẽ aguã ojapura jogueravy teĩ nhovaexĩ 'rã ngovaigua kuery ojerovia rei ha'e hembiporupa va'e reve.
6 Yakã jokoa ikuai va'e oipe'aa rã ombovaipa huvixa ro.
7 Nínive tetã ma huvixa kunha rami opyta va'ekue ri ijayvuague rami vy ixugui oipe'apaa mba'emo, ha'e pygua kuery escravo-rã ogueraapaa guive. Ha'e ramo hembiguai kunhataĩgue apykaxu rami ojae'o okuapy opexo re oipete-pete reve.
8 Nínive tetã ma oiko ypy guive yy omboty pyre rami ae tema oĩ va'ekue ri aỹ ma okanhymba ma ovy. Ojapukai reve "Pepyta! Pepyta!" 'ea teĩ mava'eve ndojevyai.
9 Ha'e gui "Peipe'a na prata ha'e ouro oĩ va'e, mba'eta mba'emo omoĩ porã mbyre ndogueraapaai teri. Oĩ reta teri opa mba'e oipotapy", 'ea.
10 Ha'e gui ma "Aikore! Mba'eve noĩvei ma, ivaipa va'e anho, ombovaipaa ma!" 'ea. Ha'e rami vy ha'e kuery py'a hykupa, henapy'ã ryryipa rei guive, pavẽ ryepy rupi ojexavaia anho oendu, ha'e javi rova xiĩguepa rei guive.
11 Mamo tu oĩ aỹ guary kuery kua ha'e ta'y'i kuery okaruaty? Mba'eta ha'e va'e rupi guary oiko-ikoaty, guary kunha ta'y'i reve mava'eve omondyi e'ỹ re oiko va'ekue.[c]
12 Guary ojuka reta va'ekue gua'y kue'iry ho'u va'erã, guaĩ py ojuka va'ekue guary kunha pe omboja'o va'erã. Itakua oĩaty omonyẽmba va'ekue ojuka va'ekue-'ekue re'õgue, xo'o anho ikua rupi oĩ va'ekue.
13 SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i:
— Ne'exa, xee ma nderovai aiko. Ha'e rami vy aapypa 'rã ndekaróxa hataxĩ reta reve, kyxe py ajuka ukapa 'rã ndera'y kue'iry, ha'e ndeyvy gui aipe'a ukapa 'rã nerembia. Ha'e ramo noenduavei ma 'rã ndeayvu reraa kuery — he'i.

Nínive tetã ombovaipaa aguã re ijayvuague

3 1 Nda'evei ete 'rã tetã jouguy moẽa anho ikuaia va'e pe. Ijapua ha'e mondaa tynyẽ va'e, ha'e mba'emo oipe'aague oĩ riaea!
2 Pendu ke: vaka pi revovo, karóxa ruéra ryapu, kavaju ou nhendua, ha'e karóxa oaxa nhendu va'e.
3 Ne'exa, kavaju árygua kuery ogueronha atã, kyxe hexakãmba, hu'y guaxu overapa, oikutu pyre heta ikuai, manogueaty, manogue opa e'ỹ va'e. Omanogue ikuai va'e re onhepyxangapaa rive.

---

[c] **2.11** Nínive tetã pygua huvixa kuery pe ma "Guary kuery" 'ea raka'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ha'e nunga ha'e javi ma kunha tavy reia iporã va'e káuxa. Ha'e va'e
ma mba'evyky ja avi. Ovende amboae regua otavya py, oo pygua kuery
ovende avi omba'evykya py.[d]
5 SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i:
— Ne'exa, xee aiko nderovai. Aupi 'rã ndetupyja hapy gui nderova áry
peve. Ha'e rami vy amboae regua kuery pe aexa uka 'rã ndepire reia, ha'e
tetã ikuai va'e pe aexa uka 'rã rexĩa.
6 Nde'áry amombo 'rã ha'eve'ỹ va'e, rombojaru rei 'rã, ha'e roeja 'rã pavẽ
rembiexarã.
7 Ha'e ramo nderexaa kuery onhamba 'rã ndegui. Ha'e vy aipoe'i 'rã:
"Nínive tetã ivaipa ma. Mava'e tu omboaxy 'rã? Magui tu ajou 'rã
heronhemboaxyarã?" he'i 'rã.
8 Nínive tetã, ndee teve Nô-Amom gui ha'eveve va'e? Mba'eta ha'e va'e
tetã ma Nilo yakã ha'e yy omboty pyre mbyte py oĩ va'ekue. Jovaive rupi
yy oĩ. Ha'e rami vy tetã kora 'rãgue py ye'ẽ oĩ va'ekue hovaigua jokoarã.[e]
9 Etiópia ha'e Egito yvy pygua opa mba'e py oipytyvõ aguã rami ikuai
va'ekue. Pute ha'e Líbia yvy pygua voi ipytyvõarã ikuai avi va'ekue.
10 Ha'e rami teĩ ogueraapaa raka'e escravo-rã. Ta'y kuery voi ojukapa
tape ojerea ikuai va'e rupi. Yvatekueve re oexaa okuapy xortea, ha'e
ipo'akakueve voi ombo'apaa corrente py ojokua reve.
11 Ha'e rami ae avi Nínive tetã, ndee voi neakanhy vy renhemi 'rã. Ndee
reka avi 'rã nderovaigua kuery gui renhemi aguã.
12 Ndea py oo ikorapa va'e ha'e javi ma ára pyau jave figo'a rami rive
opyta. Mba'eta ombovavaa ramo rive ho'apa 'rã hi'uxea kuery juru py.
13 Ne'exa, ndea py xondaro kuery ikuai va'e ma kunhague rami meme
opyta. Ndeyvy rupi tetã kora rokẽ ikuai va'e ojepe'apa 'rã nderovaigua
kuery oikepa aguã, okẽ jokoa okaipa rire.
14 Penoẽ yy peneretã ojokoa jave guarã, pemombaraeteve pendero
ikorapa va'e. Tapeo yapo py, pepyrõ yapo hapomo rei re, yvy jykue
ombojo'aague pemoatyrõ aguã.
15 Ha'e rami teĩ penemombaa 'rã tata py, kyxe py guive pendejukaa 'rã.
Tuku rami 'rã penemokanhymba. Tuku rami pendereta, tuku-karu gui
penderetave teĩ,
16 jaxy-tata yva re ikuai va'e gui mba'emo vendea kuery pereko va'e
hetave teĩ tuku-karu oike 'rã pendea py, ha'e gui oẽ ju 'rã oveve reve.
17 Penderegua yvatekueve ma tuku rami ikuai, ha'e pendea py joe opena
va'e kuery ma tuku tuvixakueve rami, mba'eta yro'y jave py onhemi 'rã
oo mbotya re, va'eri kuaray yvate'i ramo ovevepa 'rã oje'oivy. Ha'e ramo
ndoikuaavei 'rã ooague.

---

[d] **3.4** Nínive tetã pe ae "Kunha tavy reia" he'i profeta. [e] **3.8-10** Nô-Amom ma tetã guaxu Egito yvy re oĩ va'ekue ri Assíria pygua kuery ombovaipa raka'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Ndee Assíria pygua huvixave, ndevygua joe opena va'e kuery okepa
okuapy, yvatekueve voi. Ndevygua kuery oaĩmba ma yvy'ã ikuai va'e
katy, ha'e ndoikoi imono'õ jevyarã.
19 Ndeai pegua moã ma ndoikoi, okuera e'ỹ va'erã ae. Nderekokue oendu
va'e kuery ojepopetepa 'rã nderovai. Mba'eta ha'e javi regua re rembou
va'ekue imoingo axyarã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Habacuque ayvu oĩa

Habacuque ayvu oĩa

Profeta Habacuque ma ngovaigua kuery Babilônia pygua po py hetarã kuery ojexavai taa oikuaa vy oporandu Nhanderuete pe: “Senhor, raka'e peve 'rã tu ndevy ajapukai teĩ ndee nerendui? Ndevy ajapukai vy ‘Joguero'a reia rupi ikuai!’ ha'e teĩ ndee ma ndorereraa jepei”, he'i (1.2). Ha'e ramo Nhanderuete ombovai vy ijayvu ojeupegua kuery ombopaga aguã re. Ha'e va'e ayvu “ndoaxa rivei 'rã. Hare teĩ earõ tema, mba'eta anhetẽ ou 'rãe are e'ỹ re. Peikuaa pota ke onhemboyvate rei va'e kuery re! Ha'e kuery nhe'ẽ ma ha'eve e'ỹa rami oĩ. Ha'e rã heko porã va'e ma ojeroviaa rupi 'rã ikuai” (2.3b-4).

Nhanderuete nhombopaga aguã ára ou aguã Habacuque pe omombe'u ramo aipoe'i: “Ha'e nunga aendu vy anhemondyipa. Ndeayvua gui xerembe ryryipa. Xekãgue hu'ũmba rei, xerenapy'ã voi ikangypa. Ha'e rami teĩ akyrirĩ reve 'rã arõ aikovy jexavaia ára ovaẽ aguã, mba'eta ou 'rãe orere opu'ã rei va'e kuery áry. Xapy'a rei figo'y nda'ipoty porãi 'rã, ha'e uva'y re hi'a noĩ, oliveira ndai'a porãi, ha'e mba'ety rupi voi ja'u va'erã ndoikoi, vexa'i kuery oipe'apaa 'rã heravy ikora gui, ha'e vaka voi ikora py nda'ipovei teĩ, xee ma arovy'a riae 'rã Senhor, avy'a 'rã Nhanderuete xereraa jepea re”, he'i (3.16-18). Salmo py oĩa rami: “Pearõ ke Senhor. Pendekuerai eme, pendepy'a guaxu ha'e pearõ tema Senhor” (Salmo 27.14).

Judá kuery reko vaia re ijayvuague

1 1 Kova'e ayvu ma profeta Habacuque pe oikuaa uka va'ekue.
2 SENHOR, raka'e peve 'rã tu ndevy ajapukai teĩ ndee nerendui?
Ndevy ajapukai vy “Joguero'a reia rupi ikuai!” ha'e teĩ ndee ma
ndorereraa jepei.
3 Mba'e re tu xevy pe rexa uka heko vaia, ha'e xeapo
nhombojexavaia aexa aguã rami? Mba'eta xerenonde oĩ riae
mba'emo mbovaipaa ha'e joguero'a reia. Jojoko-joko reia rupi ikuai,
nhombojovake kuerei 'rã.
4 Ha'e nunga rupi lei rupi ve'ỹ joguerekoa, ha'evea rami joguerekoa
ndojekuaavei ma. Heko vai va'e kuery heko porã va'e ojokopa rei ramo
ha'eve'ỹa rami joguereko.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Judá pygua kuery heko vai ramo Nhanderuete ombopaga uka aguã re ijayvuague

5 SENHOR aipoe'i:
— Pexa pota ha'vy yvy regua kuery re ajapo taa re. Pema'ẽ vy
penhemondyipa rei 'rã peneakanhymba peve. Mba'eta peikove teri reve
voi ajapo 'rã mba'emo, pendevy omombe'ua teĩ perovia va'erã nunga e'ỹ.[a]
6 Mba'eta ambou 'rã caldeu kuery. Ha'e va'e kuery ma nhomoingo axy etea
ha'e ivai ja. Yvy ha'e javi rupi oguataa rupi oipe'apa 'rã okuapy amboae
kuery rekoa.
7 Ha'e kuery ma nhomongyje ha'e ijavaeteve va'e. Ha'e kuery ae guekorã
oeja, ha'e onhemboyvate rei okuapy.
8 Hymba kavaju kuery ma xivi para gui inhakuãve va'e. Kavaju árygua
kuery voi guary pytũ rupigua gui inharõve va'e, opa rupi ogueronhaa
rupi. Ha'e va'e regua kavaju árygua kuery mombyry gui ovaẽ xapy'a vy
oveve merami jogueruvy, taguato ho'u va'erã re ho'a xapy'a va'e rami avi.
9 Ha'e kuery ma joguero'a reia rupi anho 'rã ou. Ngova re onhea'ã rei 'rã
oove tema aguã, ha'e escravo-rã ojou va'ekue ma ita ku'i reia rami heta.
10 Ha'e kuery ma huvixave kuery mbojaru reia rupi ikuai. Yvatekueve teĩ
ojojai rive 'rã okuapy. Ojojai avi 'rã oo ikorapa va'e ha'e javi, mba'eta yvy
omboaty vy oipe'a kuaa.
11 Ha'e gui yvytu oipejua rami oopa ju 'rã. Ipo ky'apa va'e meme, ha'e ae
po'akaa pe rive "Nhanderuete" he'i guive.

Heta va'e kuery re profeta ojerureague

12 Ha'e gui SENHOR Xeruete iky'a e'ỹ va'e, ndee ma jypy'i guivegua e'ỹ
teve reiko? Ha'e ramo ore kuery noromanoi 'rã. SENHOR, ndee reiporavo
Babilônia pygua kuery orembopaga aguã ae. Xe'itaova, ndee ae rembou
oremo'arandu aguã.
13 Nderexa ky'a e'ỹ va'e vy nda'evei mba'emo vai rexa aguã,
nhombojexavaia re nda'evei rema'ẽ rive aguã. Mba'e re 'rã tu ha'vy
nerembopagai anhetẽ rupi e'ỹ ikuai va'e, mba'e re rekyrirĩ 'rã heko vai
va'e omokanhy ramo ha'e kuery gui heko porãve va'e?
14 Mba'e re tu remoingo uka avakue pira ye'ẽ rupigua rami, ha'e e'ỹ vy yvy rupi
onhembotyryry va'e rami? Mba'eta ha'e va'e kuery ma nguvixa ndoguerekoi.
15 Mba'eta avakue ha'e javi re hovaigua kuery pinda reve opu'ã ovy vy
oguenoẽ atã 'rã. Pira mbo'aa py omono'õmba 'rã. Ha'e nunga anho ha'e
kuery oguerovy'a vy ovy'a rei 'rã okuapy.
16 Ha'e nunga rupi omba'e pira mbo'aa pe ae 'rã ha'e kuery ome'ẽ mba'emo
ombojeroviaa rupi, pira renoẽa pe rive 'rã oapy okuapy heakuã porã

---

a 1.5 Atos 13.41

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

va'e. Mba'eta ha'e va'e rupi ae 'rã ojouve tema ovy. Ha'e rami vy guembi'u
mba'emo kyrakue py omoirũ reve 'rã ho'u okuapy.
17 Ha'e rami ete pira mbo'aa py ha'e kuery nhoguenoẽ tema 'rã teve?
Nhomboaxya rupi e'ỹ ojuka tema 'rã teve yvy regua kuery?

SENHOR ombovaiague

2 1 Ha'e gui xee ma apu'ã 'rã ha'amy aarõaty torre py. Oo ikorapa
va'e áry aĩaty py ama'ẽ 'rã aikuaa pota aguã ajerurea Nhanderuete
ombovai vy mba'e he'i pa ra'ea re.
2 Ha'e gui SENHOR xembovai vy aipoe'i:
— Embopara ndevy aexa uka ta va'e. Yvyrape re emboparapa, onha
reve oaxa va'e teĩ oexa kuaa aguã.
3 Mba'eta aexa uka va'e ma raka'e rã teri ojeupity va'erã, hi'ára py porã.
Oo pojava guive ojeupitypa aguã, ndoaxa rivei 'rã. Hare teĩ earõ tema,
mba'eta anhetẽ ou 'rãe are e'ỹ re.
4 Peikuaa pota ke onhemboyvate rei va'e kuery re! Ha'e kuery nhe'ẽ ma
ha'eve e'ỹa rami oĩ. Ha'e rã heko porã va'e ma ojeroviaa rupi 'rã ikuai.[b]
5 Ha'e gui vinho nhombotavya rami ae avi onhemboyvate va'e kuery voi
noĩ riaei 'rã. Ha'e kuery ho'upaxe vy ojuru oipe'a yvyra rupa rami, manoa
rami ae avi "Ha'eve ma" nde'i kuaai va'e. Ha'e kuery voi ojeupe guarã
oguerupa 'rã yvy regua kuery, amboae regua ha'e javi re 'rã ipo'aka.

Caldeu kuery pe "Nda'evei ete 'rã pendekuai" he'iague

6 Ha'e nunga rupi ha'e kuery rovai amboae kuery ijayvu 'rã okuapy
porojojai va'e ayvu rupi. Ha'e vy aipoe'i 'rã okuapy:
"Nda'evei ete 'rã imondaague omboaty va'e pe, ha'e oreve va'ekue
ombopagaa rupi rive oguerekopa va'e pe! Raka'e peve 'rã tu ha'e rami
reiko?
7 Mba'eta oreve va'e kuery opu'ãmba 'rã ndere. Ha'e kuery omyĩ vy
nemondyipa xapy'a 'rã. Ha'e ramo mba'emo rereko va'e opyta 'rã ha'e
kuery oipe'apa va'erã.
8 Yvy regua heta va'e mba'e rei-rei reipe'apa rire amboae regua
kuery ju oipe'apa 'rã ndea gui, avakue ruguy remoẽague ha'e ijyvy
rembovaipaague re, tetã ha'e tetã pygua kuery ha'e javi guive.
9 "Nda'evei ete 'rã jokorea rupi oipe'a va'ekue ngoo py omboaty va'e pe.
Yvatea py renhemixe teĩ mba'emo vai gui reo jepe aguã.
10 Ndero pygua kuery oxĩmba aguã rami rejapo. Heta regua remombaa py
nenhe'ẽ pe ae rejapo vai.
11 Mba'eta ndero mbotya re ita oĩ va'e ae 'rã ijayvu nderovai, ha'e yvyra
opyaxa va'e nemombe'u 'rã.

---

b 2.4 Romanos 10.17; Gálatas 3.11; Hebreus 10.37-38

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 “Nda'evei ete 'rã jouguy moẽa rupi rive guetã ojapo va'e pe, ha'e teko
vai rupi omoĩ atã va'e pe.
13 Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e gui ae pova'e ou: Yvy re ikuai va'e
omba'eapoa rupi mba'emo ojou va'ekue ma tata oapypa va'erã meme. Ha'e
nunga rupi ha'e javi regua haxypa rive 'rã.
14 Mba'eta yvy jave re tynyẽ 'rã SENHOR rexakãa oikuaa va'e, ye'ẽ yy
tynyẽa rami avi.
15 “Nda'evei ete 'rã oirũ kuery omonga'upa va'e pe, ha'e vinho reve
nda'evei va'e omoirũ vy oirũ kuery oxĩa oexaxe va'e pe.
16 Mba'eta nemboetepaa 'rãgue py rexĩmba 'rã. Ndee voi rey'u 'rã ha'e
nunga, ha'e rexa uka 'rã ndepire regua remboi uka e'ỹ va'ekue reikoa.
Mba'eta ovaẽ 'rã ndee voi rey'u aguã karo SENHOR oiporu kuaa regua py
ome'ẽ va'e gui. Ha'e ramo rexĩmbaa ojao'ipa 'rã ndepo'akaague.
17 Mba'eta Líbano yvy rembovaipaague rekovia ndeao'i 'rã, mymba inharõ
va'e rejukaague regua voi nemongyje rei 'rã, avakue ruguy remoẽague re,
ha'e yvy, tetã ha'e tetã pygua kuery remokanhymbaague re guive.
18 “Mba'erã tu ovare mba'emo ra'angaa, ijapoa kuery ae ojapo rire?
Ta'angaa mba'emo ryku guigua voi apu ja meme. Mba'exa 'rã tu ijapoare
ojerovia ha'e ae ojapo va'ekue re, mba'eta ta'angaa ijayvu e'ỹ va'e rive
ojapo rire?
19 “Nda'evei ete 'rã yvyra guigua pe rive ‘Evy ke!’ he'i va'e kuery pe,
ha'e ita ijayvu e'ỹ va'e pe ‘Endu ke!’ he'i va'e pe guive. Ta'angaa rive nda'u
nhanderekombo'e 'rã? Ne'exa, ouro ha'e prata py ojao'ipaa va'eri iguýry
ma ipytuẽa noĩ.
20 Ha'e rã SENHOR ma ojeupegua templo iky'a e'ỹ va'e py oĩ. Tove yvy jave
re ikuai va'e tokyrirĩmba henonde.”

Nhanderuete pe Habacuque onhembo'eague

3 1 Po rami ma profeta Habacuque onhembo'e mboraei ojapo reve.
2 SENHOR, ndeayvua aendu vy
aendu avi anhemondyia.
SENHOR, ore kuery ára py ju ejapo ymave rupi rejapo va'ekue
ramigua.
Ore'ára py ju ejapo ha'e nunga oikuaapaa aguã rami.
Ndepoxya ramive ma nema'endu'a avi ke renhomboaxy aguã re.
3 Nhanderuete ma ou oiny Temã gui,
Parã yvyty gui ou Iky'a e'ỹ va'e.
Hexakãa omonyẽ yva,
yvy voi tynyẽ ogueroporai va'e.
4 Hexakãa ma tataendy rexakã rami,
ipo gui ma nhemboxi ojekuaa,
opo'aka onhomiague gui.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Guenonde rupi ombou mba'eaxy vaikue,
guakykue rupi voi nhomoingo axya omoingo.
6 Ha'e opyta vy rive ojapo yvy oryryipa aguã rami.
Oma'ẽ ho'amy vy rive ombojaity yvy regua kuery.
Ha'e ramo yvy jypygua va'e iku'ipa,
yvy'ã oĩ riae 'rã va'ekue voi ho'apa.
Ha'e rã Nhanderuete oikoa ma imarã e'ỹ va'e.
7 Cusã yvy re aexa oguy py ikuai va'e ojexavai rã,
ha'e Midiã yvy re ijaty va'e kuery oryryipa.
8 SENHOR, yakã pe teve ndepoxy?
Yakã'i ikuai va'e pe teve,
e'ỹ vy ye'ẽ pe ndevai?
Mba'eta reguata reovy nerymba kavaju áry,
ndekaróxa py reju ndepo'akaa rexa uka vy.
9 Nderapa renoẽ renhomiague gui,
nderu'y ryru ma tynyẽ vaipa.
Yvy remboja'o yakã renhono vy.
10 Yvyty ikuai va'e nderexa vy ojero'a okuapy,
ha'e vy ojapo yvy'ã guy katy yy oxyry atã aguã rami.
Ye'ẽ voi typyvea guive hevovo nhendu,
ha'e yvate katy oupi opo.
11 Kuaray ha'e jaxy ma oĩa py ae opyta
nderu'y onhe'ẽ ovy va'e hexakãmba rã,
ha'e nderu'y guaxu hexakã va'e overa gui.
12 Rejou vaia rupi reguata reovy yvy jave rupi,
ndepoxya rupi repyrõmba yvy regua kuery re.
13 Ndejeupegua kuery reraa jepe vy ae reo,
huvixarã remoĩ va'ekue reraa jepe aguã.
Ha'e rami vy rembovaipa heko vai va'e kuery ro ao'ia,
hoo yta voi remboipa.
14 Nderovaigua xondaro kuery ru'y py ae reikutu inhakã rupi,
ha'e kuery yvytu atã rami xemokanhy aguã ou jave.
Ovy'a reve ou va'ekue nhemi rupi iporiaukue'i omokanhymbaa rami.
15 Ha'e gui ndee ma ye'ẽ áry rupi reguata rejuvy nerymba kavaju kuery reve,
yy oje'apa va'e rupi ae.
16 Ha'e nunga aendu vy anhemondyipa.
Ndeayvua gui xerembe ryryipa.
Xekãgue hu'ũmba rei,
xerenapy'ã voi ikangypa.
Ha'e rami teĩ akyrirĩ reve 'rã arõ aikovy jexavaia ára ovaẽ aguã,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mba'eta ou 'rãe orere opu'ã rei va'e kuery áry.
17 Xapy'a rei figo'y nda'ipoty porãi 'rã,
ha'e uva'y re hi'a noĩ,
oliveira ndai'a porãi,
ha'e mba'ety rupi voi ja'u va'erã ndoikoi,
vexa'i kuery oipe'apaa 'rã heravy ikora gui,
ha'e vaka voi ikora py nda'ipovei teĩ,
18 xee ma arovy'a riae 'rã SENHOR,
avy'a 'rã Nhanderuete xereraa jepea re.
19 SENHOR Nhanderuete ma anhemiaty oĩ.
Ha'e ojapo xepy oĩ atã aguã rami guaxu rami ae,
yvate rupi aiko aguã.
Jogueroporaei va'e pe ombopara pyre, mbaraka ixã va'e py ombojoguy reve guarã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sofonias ayvu oĩa

Sofonias ayvu oĩa

Profeta Sofonias omombe'u Nhanderuete ombopaga ete aguã Judá ha'e Jerusalém py ikuai va'e, mba'eta aipoe'i: “Aupi 'rã xepo Judá kuery ha'e Jerusalém pygua kuery rovai. Ha'e va'e gui amomba 'rã Baal pegua ra'angaa pegua ha'e javi, ta'angaa pe mba'emo ome'ẽ va'e rery, ta'angaa pegua sacerdote ikuai va'ekue guive”, he'i (1.4). Ha'e pygua kuery anho e'ỹ ombopaga 'rã. “Ha'e nunga rupi Senhor aipoe'i: ‘Xerarõ ke pekuapy, anhomokanhymba aguã apu'ãa ára peve. Ha'e rami vy amboatypa 'rã peteĩ-teĩ regua, ha'e kuery re xeayvu vaiague amoingo aguã, xepoxya ha'e javi guive. Mba'eta tata py amomba 'rã kova'e yvy ha'e javi, nda'evei etea aexa uka vy’”, he'i (3.8).

Ha'e rã hexe ojerovia va'e kuery pe ma aipoe'i: “Sião pygua kuery, peporaei ke. Israel pygua kuery, pevy'a vaipa ke. Jerusalém pygua kuery, pevy'a ke pendepy'a ha'e javi py, pevy'a. Mba'eta Senhor omboguepa ae ma pepaga aguã va'ekue, omoxẽ ma guive penderovaigua kuery. Penembyte oĩ Senhor Israel kuery ruvixa va'e. Ha'e ramo mba'emo vai ndouvei ma 'rã pexa aguã”, he'i (3.14-15).

Judá ha'e Jerusalém pygua kuery rovai ijayvuague

1 1 SENHOR oayvu Sofonias pe ombou va'ekue. Ha'e va'e ma Cusi ra'y,
Cusi ma Gedalias ra'y, Gedalias ma Amarias ra'y, ha'e Amarias ma
Ezequias ra'y. Amom ra'y Josias Judá pygua huvixa oĩ jave py oayvu
ombou.
2 Ha'e vy SENHOR aipoe'i:
— Anhetẽ ete, amomba 'rã yvy re ikuai va'e ha'e javi.
3 Amomba 'rã avakue ha'e mymba, guyra yvate rupi oveve va'e ha'e pira
ye'ẽ rupigua. Amomba avi 'rã nhomboeko ky'aa rupi ikuai va'e, heko vai
reve. Yvy gui amokanhymba 'rã avakue — he'i SENHOR.
4 — Aupi 'rã xepo Judá kuery ha'e Jerusalém pygua kuery rovai. Ha'e
va'e gui amomba 'rã Baal ra'angaa pegua ha'e javi, ta'angaa pe mba'emo
me'ẽa kuery rery, ta'angaa pegua sacerdote ikuai va'ekue guive.
5 Amomba avi 'rã oo áry yva re ikuai va'e mbojeroviaa kuery, ha'e
SENHOR ombojerovia vy hexe oura reve tuuete ramigua Milcom re voi
oura avi va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Amomba avi 'rã SENHOR gui ojepe'a va'e, ha'e SENHOR oeka e'ỹ, neĩ
ixupe noporandui va'e kuery guive — he'i.

SENHOR opoxya oexa uka aguã ára re ijayvuague

7 Pekyrirĩ SENHOR Nhanderuete renonde, mba'eta ovaẽ rai'i ma SENHOR
ára. Mba'eta SENHOR oguereko katu mba'emo ojuka vy ixupe ome'ẽa
aguã, oiky'a'opa ma guive ha'e py ou aguã oenoĩ va'ekue.
8 SENHOR aipoe'i:
— Ha'e va'e ára ma ambopaga 'rã joe opena va'e, huvixave ra'y kuery,
ha'e amboae regua ao py onhemonde va'e ha'e javi.
9 Ha'e va'e ára ambopaga avi 'rã ta'angaa pegua opy oike va'e ha'e javi,
ha'e opatõ kuery ro py jojukaa ha'e jokorea rupi rive ikuai va'e.
10 Ha'e va'e ára peteĩ haxẽ va'e onhendu 'rã Pira vendeaty rokẽ oĩa guive,
ojae'o nhendu 'rã tetã yvy'ã guyve rupi guive, hevovo rei nhendu 'rã
yvy'ã'i ikuai va'e guive — he'i SENHOR.
11 — Mactés tetã pygua kuery, peneraxẽ avi, mba'eta Canaã yvy
pygua kuery ha'e javi omokanhymbaa ma, prata opeja va'e kuery guive
omombaa.
12 Ha'e va'e jave ma Jerusalém tetã ha'e javi rupi aikuaa pota 'rã aikovy
tataendy reve, ambopaga aguã avakue vinho gui oka'upa rei vy opy'a
py " SENHOR ma iporã va'e moingoa e'ỹ, neĩ mba'emo vai omoingo va'e'ỹ
guive", he'i va'e kuery.
13 Ha'e nunga rupi ha'e kuery mba'e rei-rei oipe'apaa 'rã, hoo ombovaipaa
'rã guive. Ha'e kuery ngoorã ojapo ju teĩ noĩ 'rã ha'e py, uva onhotỹ teĩ
ndoy'ui 'rã vinho.
14 Ovaẽ rai'i ma SENHOR ára ijavaete va'e. Ovaẽ rai'i ma, ou atã oiny.
Pejapyxaka ke! SENHOR ára ma nhomoingo axy aguã, avakue ipo'akapa
va'e voi haxẽmba rei aguã guive.
15 Ha'e va'e ára ma opoxya oexa uka rã ojexavaia aguã ára, nda'ikuai
kuaavei rei ha'e okanhymbaa aguã ára, pytũ vaikue rei ete 'rã, arai ha'e
pytũ vaipaa ára,
16 mimby guaxu omonhe'ẽa aguã, ha'e gui tetã ikorapa va'e ha'e torre
yvateve va'e re opu'ã va'e kuery ojapukai aguã ára.
17 SENHOR aipoe'i:
— Avakue ikuai va'e re ambou 'rã imbojexavaiarã. SENHOR rovai
ha'e kuery ojejavy rire ára revegua e'ỹ rami 'rã ikuai. Ha'e kuery ruguy
onhoẽa 'rã yvy ku'i rami, ha'e rã ho'okue ma mba'emo repoxi rami 'rã
omomboa — he'i.
18 Ha'e kuery prata ha'e ouro oguereko va'ekue ma SENHOR opoxya oexa
ukaa ára ndogueraa jepei 'rã. Mba'eta nda'evei etea rupi yvy ombovaipa
'rã tata nhombopagaarã py. Anhetẽ ete omokanhymba vyvoi 'rã yvy re
ikuai va'e ha'e javi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Filisteu kuery rovai ijayvuague

2 1 Peẽ pexĩ kuaa e'ỹ va'e, penhemboaty ke ha'e peikuaa pota porã
pendereko re,
2 oa'angaague ára ovaẽ e'ỹ mbove, mba'eta ha'e va'e ára ou ma oiny
mba'emo pirekue oveve ovya rami. Pende'áry SENHOR opoxya oexa uka
aguã ou e'ỹ mbove peikuaa pota pendejee, tá, pendere ou e'ỹ mbove
SENHOR opoxya oexa uka aguã ára.
3 Ha'e gui peẽ yvy re peiko rive'ia rupi SENHOR ayvu pejapopa va'e, peka
pota ke SENHOR. Teko porã rupi pota ke pendekuai, peiko rive'ia rupi
reve. Ha'e rami rã SENHOR poxya ára py xapy'a rei penenhomi 'rã.
4 Mba'eta Gaza tetã ma oejaa 'rã, Asquelom voi opyta 'rã tekoa e'ỹa. Asdode
gui ma kuaray mbyte jave py omoẽmbaa 'rã, ha'e Ecrom gui ma oipe'apaa 'rã.
5 Nda'evei ete 'rã Quere pygua kuery ye'ẽ yvýry ikuai va'e pe. Ha'e gui
ndee Canaã yvy filisteu kuery ikuaia, nderovai SENHOR ijayvu vy "Xee
romomba 'rã, hekoa va'ekue ndoikoavei peve", he'i 'rã.
6 Ye'ẽ yvýry ma opyta 'rã nhuũndy vexa'i okaru atyrã rive, vexa'i re opena
va'e rekoarã, ha'e vexa'i kuery kora oĩ aguã.
7 Ye'ẽ yvýrygua ma Judá kuery mba'erã opyta 'rã. Ha'e py omongaru 'rã guymba
kuery, ha'e ka'aru nhavõ onhenomba 'rã Asquelom tetã py oo ikuai va'e py,
mba'eta ha'e kuery re SENHOR Tuuete oikuaa pota vy ombopyau 'rã ikuaia.

Moabe ha'e Amom pygua kuery rovai ijayvuague

8 — Xee aendu ma Moabe pygua kuery nhombojaru reia rupi ijayvu
va'e, Amom pygua kuery jojojai reia guive. Xevygua kuery rovai ijayvu
rei okuapy, ijyvy re guive.
9 Ha'e nunga rupi anhetẽ ete xee ae rekove rupi aura vy aipoa'e: Moabe
opyta 'rã Sodoma tetã rami, ha'e Amom pygua kuery ma Gomorra pygua
rami 'rã opyta, pynondyrã, ygua juky rei va'erã ha'e ombovaipa pyre
raka'e rã peve guarã. Ha'e rã xevygua kuery rembyrekue ma mba'emo
oipe'apa 'rã ha'e gui, xevygua kuery okuave va'e ojopy 'rã omba'erã — he'i
SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete.
10 Ha'e kuery re ha'e nunga oiko 'rã onhemboyvate reiague re, mba'eta
ojojai reia rupi onhemboyvate rei okuapy SENHOR ixondaro reta va'e
pegua kuery rovai.
11 Ha'e ramo ha'e kuery rovai SENHOR oexa uka 'rã oavaetea, yvy gui
tuuete ramigua ikuai va'e omokanhymba vy. Ha'e rami rire yy pa'ũ rupi
ikuai va'e kuery ombojerovia 'rã okuapy, peteĩ-teĩ guekoa py ae.

Etiópia ha'e Assíria pygua kuery rovai ijayvuague

12 Ha'e gui peẽ Etiópia pygua kuery ma pendejukapaa 'rã SENHOR
guigua kyxe py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Kuaray ijapu'a'ia katy opo oupi vy ombovaipa avi 'rã Assíria yvy. Ha'e
rami vy Nínive tetã ombovaipa ramo yvy piru reia 'rã opyta mba'eve
jipovei rã.
14 Ha'e va'e tetã mbyte py vexa'i kuery opytu'u 'rã okuapy, mymba kuery
mboae ijaty avi 'rã. Oo ytakue ikuai va'e áry ma oko guaxu ha'e kuĩ'i
onhemboaity 'rã. Janela ikuaiague rupi onhendu 'rã guyra nhendua, ha'e
rã okẽ py ma yty rive 'rã opyta, yvyrape yary guigua oipe'apaa rire.
15 Ha'e va'e tetã py ma ovy'a rei ha'e okyjea rupi e'ỹ ikuaia va'ekue. Ha'e
pygua kuery ojeupe ae "Xee ma peteĩ'i va'e aiko, xee rami etegua jipoi
avave", he'i va'ekue. Ha'e rami teĩ tetã ombovaipa pyre opyta, ka'aguy
rupigua opytu'u atyrã rive! Oaxa va'e kuery ojojai reia rupi otuvy nhe'ẽ
ha'e okuave'ẽ 'rã jogueravy.

Jerusalém pygua kuery re ijayvuague

3 1 Ha'e gui nda'evei ete 'rã nhomoingo axya kuery retã pe, mba'eta
nonhe'ẽ rendui ha'e iky'apa va'e ikuaia.
2 Ha'e kuery ma nomboetei avave rei, onhemo'arandu ukaxe e'ỹ va'e,
SENHOR re ojerovia e'ỹ va'e, neĩ Nguuete re onhembojaxe e'ỹ va'e.
3 Ha'e pygua yvatekueve ma guary okororõ va'e rami joguereko.
Nhomboayvua kuery ma aguara'i pytũ guýry joguero'aa rami ikuai,
ikãgue rive'i ma voi ko'ẽgue jevy guarã ndoejai va'e rami.
4 Ha'e pygua profeta kuery voi hi'arandu e'ỹ va'e, anhetẽ rupi e'ỹ ikuai va'e
meme. Ha'e pygua sacerdote kuery ma omongy'apa 'rã oo iky'a e'ỹ va'e, lei
rupi e'ỹ ikuai vy.
5 Ha'e rã SENHOR ma heko porã ete va'e oiko ha'e kuery mbyte, teko
vai ojapo va'e'ỹ. Ko'ẽ nhavõ 'rã oexa uka teko porã rupi oikoa. Ha'e ma
ndojapo e'ỹi oayvuague. Ha'e rã heko vai va'e kuery ma noxĩ kuaai.
6 Ha'e nunga rupi SENHOR aipoe'i:
— Amokanhymba yvy regua, ha'e kuery pegua torre ikuai va'ekue voi
ambovaipa ma. Hetã mbyte rupi ajapo noĩavei aguã rami, ha'e rupi oaxa
va'erã jipoi ramo. Ha'e kuery retã ikuai va'ekue ambovaipa ma, mava'eve
ete noĩavei aguã.
7 Ha'e rire xee aipoa'e: "Aỹ ma ri nhi'ã peẽ kuery xerenonde pejererokyjea
rupi 'rã pendekuai, xevy pe penhemo'arandu uka 'rã guive, penderekoa
ombovaipaa e'ỹ aguã, ambovaipa aguã re xeayvu teĩ", ha'e. Ha'e rami teĩ
ha'e kuery ko'ẽ rai reve ovy vy onhemongy'apa reive okuapy.

Jerusalém pygua kuery ogueraa jepe aguã re ijayvuague

8 Ha'e nunga rupi SENHOR aipoe'i:
— Xerarõ ke pekuapy, anhomokanhymba aguã apu'ãa ára peve.
Mba'eta xepy'a re amoĩ yvy regua kuery amono'õmba aguã. Ha'e rami
vy amboatypa 'rã peteĩ-teĩ regua, ha'e kuery re xeayvu vaiague amoingo

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aguã, xepoxya ha'e javi guive. Mba'eta tata py amomba 'rã kova'e yvy ha'e
javi, nda'evei etea aexa uka vy.
9 Ha'e gui ma yvy regua kuery pe ame'ẽ ju 'rã ijuru iky'a e'ỹ va'erã,
SENHOR rery rupi ojapukai ha'e hexeve peteĩ rami ikuai aguã.
10 Ha'e ramo Etiópia yvy regua yakã ikuai va'e rovai rupi ikuai avi
xemboetea kuery, amoaĩmba va'ekue ramymino kuery. Ha'e va'e kuery voi
xevy pe ogueru 'rã ome'ẽ va'erã.
11 Ha'e va'e ára xee noromoxĩmbai 'rã mba'emo pejapoague gui, naxenhe'ẽ
rendui rire teĩ. Mba'eta penembyte gui aipe'apa 'rã onhemboyvatea rupi
ovy'a rei va'e. Ha'e rami rire napenhemboyvatevei ma 'rã xevygua yvyty
iky'a e'ỹ va'e áry.
12 Ha'e rami 'rãgue py penembyte aeja 'rã ikuai rive'i ha'e onhemo'yvyĩ'i
kuaa va'e, xee SENHOR rery rupi ojerovia va'erã.
13 Ha'e ramo Israel kuery rembyrekue ndojejavyvei ma 'rã, neĩ
nda'ijapuvei ma 'rã. Ha'e kuery juru py noĩvei 'rã apekũ nhombotavya rupi
ijayvu va'e, mba'eta arupa 'rã mymba kuery nhuũndy rupi onhenomba
va'e rami ikuai aguã, ha'e jipoavei 'rã imondyiarã.
14 Sião pygua kuery, peporaei ke. Israel pygua kuery, pevy'a vaipa ke.
Jerusalém pygua kuery, pevy'a ke pendepy'a ha'e javi py, pevy'a.
15 Mba'eta SENHOR omboguepa ae ma pepaga aguã va'ekue, omoxẽ ma
guive penderovaigua kuery. Penembyte oĩ SENHOR Israel kuery ruvixa
va'e. Ha'e ramo mba'emo vai ndouvei ma 'rã pexa aguã.
16 Ha'e va'e ára py Jerusalém pe aipo'ea 'rã: "Sião pygua kuery, pekyje
eme. Pemoe'õgue eme pendejyva.
17 Mba'eta penembyte rupi oiko SENHOR Penderuete. Ha'e ma ipo'akapa
va'e pendereraa jepe aguã, pendererovy'a ete 'rã guive. Penderayvua rupi
vy penembopyau 'rã, pendererovy'a 'rã oporaeia rupi", 'ea 'rã.
18 SENHOR aipoe'i:
— Xevygua ngaru oiko aguã py ndoo reguai vy iporiaupa va'ekue ma
xee arupa ju 'rã. Ha'e va'e kuery ma penderegua ae teĩ ojojai poyi pyrã
ikuai va'ekue.
19 Ne'exa, ha'e va'e jave py ambopagapa 'rã penembojexavaiare kuery. Ha'e
rã oguata vaikue'i va'e ma xee araa jepe 'rã, omoxẽ mbyre arupa ju 'rã.
Ha'e rami vy ha'e kuery ajapo 'rã omboetepaa ha'e hery re ima'endu'aa
aguã rami, yvy ha'e javi oxĩmba rei okuapyague nhavõ rupi ae.
20 Ha'e va'e jave py xee roguerupa vy romono'õmba ju 'rã. Ha'e rami vy
anhetẽ ete ajapo 'rã yvy regua kuery ha'e javi gui penderery re ima'endu'a
porãave ha'e penemboeteave aguã rami, pexaa py pendekuaia ambopyau
ramo — he'i SENHOR.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ageu ayvu oĩa

Ageu ayvu oĩa

Israel kuery Babilônia py escravo-rã heraapaague gui Jerusalém tetã py ju ojevy teĩ nomoatyrõi ranhe Nhanderuete pegua templo. Ha'e ramo “Po rami ijayvu Senhor ixondaro reta va'e: Kova'e kuery aipoe'i: ‘Novaẽi teri Senhor pegua oo jajapo ju aguã’, he'i okuapy. Ha'e nunga rupi profeta Ageu pe Senhor oayvu ombou vy aipoe'i: ‘Ha'evea rami teve xevygua oo ivaipa oiny teri reve peẽ kuery ro yvyrape py penhovã porãmba va'ekue py peĩ aguã? Ne'exa ha'vy. Po rami ijayvu Senhor ixondaro reta va'e: Peikuaa pota nho ke pendere mba'emo oiko va'e-va'e re. Mba'eta mba'emo penhotỹ vaipa va'eri mbovy'i rive pemono'õ. Pekaru va'eri napenhandu kuaai. Pey'u va'eri pendu teri y'uvei. Penhemonde va'eri peteĩve henda py napenderete rakui. Peráta'i pejou va'eri pendevoko opukue py merami pemboyru”, he'i (1.2-6). Mba'eta Nhanderuete oipota raka'e ha'e kuery omoatyrõ ixupegua templo, peteĩ-teĩ ngoo anho e'ỹ.

Nhanderuete re nhanema'endu'a e'ỹ re nhandejeupe guarã re anho nhanhea'ã aguã nda'evei, Nhanderuete nanhanemoingo porãi 'rã guive. “Ha'e rami 'rãgue py jypy'i peka 'rã ipo'akaa ha'e ixuguigua teko porã. Ha'e ramo 'rãe peikotevẽ va'e ha'e javi ome'ẽ avi pẽvy” (Mateus 6.33).

Guetarã kuery pe Ageu ijayvuague templo ojapo ju aguã re

1 1 Mokoĩ ma'etỹ re ma huvixa Dario oĩ jave, mboapy meme jaxya,
ijypy'ia ára py ma SENHOR ombou oayvu. Profeta Ageu rupi ombou
Salatiel ra'y Judá pygua huvixa Zorobabel pe, Jozadaque ra'y sacerdote
yvateve va'e Josué pe guive. Ha'e vy aipoe'i:
2 — Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e: Kova'e kuery aipoe'i:
“Novaẽi teri SENHOR pegua oo jajapo ju aguã”, he'i okuapy.[a]
3 Ha'e nunga rupi profeta Ageu pe SENHOR oayvu ombou vy
aipoe'i:
4 — Ha'evea rami teve xevygua oo ivaipa oiny teri reve peẽ kuery ro
yvyrape py penhovã porãmba va'ekue py peĩ aguã?

---

[a] **1.2** Ha'e va'e e'ỹ mbove ma Nhanderuete pegua oo ha'e kuery ojapo aguã omboypy teĩ hovaigua kuery omombytu'u ojapopa ete aguã gui (Esdras 3.8–4.5,24). Ha'e gui apy ma Ageu rupi Nhanderuete ijayvu ojapopa ete aguã re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ne'exa ha'vy. Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e: Peikuaa pota
nho ke pendere mba'emo oiko va'e-va'e re.
6 Mba'eta mba'emo penhotỹ vaipa va'eri mbovy'i rive pemono'õ. Pekaru
va'eri napenhandu kuaai. Pey'u va'eri pendu teri yuvei. Penhemonde
va'eri peteĩve henda py napenderete rakui. Perata'i pejou va'eri pendevoko
opukue py merami pemboyru.
7 Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e:
— Peikuaa pota ke pendere mba'emo oiko va'e-va'e re.
8 Aỹ ma tapeo, yvyty gui peru yvyra xevygua oorã pejapo aguã. Ha'e va'e
ma arovy'a 'rã, xemboyvatea 'rã guive — he'i.
9 SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'ive ju:
— Mba'emo pemono'õ va'erã pearõ reta teĩ mbovy'i ete oiko. Ha'e gui
mbovy'i va'ekue pendero py peraa ramo ma xee aipeju vy rive amoaĩmba
imondovy. Mba'e re tu oiko ha'e rami? Mba'eta xevygua oo ivaipa teri
oiny, ha'e rã peẽ kuery peteĩ-teĩ pendero re anho nda'eveive peovy.
10 Ha'e nunga rupi ae yva gui nda'okyvei pende'áry, ha'e yvy gui voi
mba'eve ndoikoi.
11 Pendeyvy ha'e yvyty ikuai va'e rupi amombirupa. Mba'emo aju ikuai
va'e re, vinho, azeite, ha'e yvy gui mba'emo oiko 'rã va'ekue ha'e javi re
ambou ipirupa aguã, avakue re guive, mymba kuery ha'e pendepo py
pejapo va'e ha'e javi re guive.

Heta va'e kuery SENHOR onhe'ẽ rendu okuapyague

12 Ha'e ramo Salatiel ra'y Zorobabel ha'e Jozadaque ra'y sacerdote yvateve
va'e Josué onhe'ẽ rendu okuapy SENHOR Nguuete heta va'e kuery ha'e javi reve,
profeta Ageu pe SENHOR oayvu omombe'u uka va'ekue ojapopa vy. Ha'e rami
vy ha'e kuery ojererokyjea rupi ikuai SENHOR renonde.
13 Ha'e gui SENHOR remimbou Ageu ijayvu heta va'e kuery pe. SENHOR
ijayvuague omombe'u vy aipoe'i:
— SENHOR aipoe'i: “Xee aiko peẽ kuery reve”, he'i.
14 Ha'e rami vy SENHOR omokyre'ỹ Salatiel ra'y Judá pygua huvixa
Zorobabel ha'e Jozadaque ra'y sacerdote yvateve va'e Josué, heta va'e
kuery ha'e javi guive. Ha'e ramo ha'e kuery oupa vy onhemoĩ ju okuapy
oo ojapoa rupi Nguuete SENHOR ixondaro reta va'e peguarã.
15 Mboapy meme jaxya ha'e vinte e quatro araa py ma ha'e rami ikuai.

Mokoĩa templo omoexakã aguã re Nhanderuete ijayvuague

2 1 Ha'e gui mokoĩ ma'etỹ re ma huvixa Dario oĩ jave py, sete jaxya ha'e vinte
e um araa py profeta Ageu pe SENHOR ombou ju oayvu. Ha'e vy aipoe'i:
2 — Ndeayvu ke aỹ Salatiel ra'y Judá pygua huvixa Zorobabel pe,
Jozadaque ra'y sacerdote yvateve va'e Josué pe, ha'e heta va'e kuery ha'e
javi pe guive. Ha'e vy aipo're:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 “Mava'e peẽ kuery aỹ peve pekuave va'e regua pa pexa raka'e kova'e
oo jypy guare iporãmba teri jave? Ha'e gui aỹ ma mba'exa tu pexa?
Mba'everã ndovarevei va'e rami e'ỹ teve opyta aỹ?”
4 Ha'e rami teĩ po rami aỹ SENHOR ijayvu: “Zorobabel, ndepy'a guaxu
ke. Jozadaque ra'y sacerdote yvateve va'e Josué, ndee voi ke ndepy'a
guaxu. Ha'e heta va'e kuery pendeyvy re pendekuai va'e voi ke pendepy'a
guaxu pemba'eapo aguã, mba'eta peẽ kuery reve xee aiko”, he'i SENHOR
ixondaro reta va'e.
5 “Egito yvy gui pejupa jave xereve guarã ajapo va'ekue rami vy Xenhe'ẽ
oiko 'rã penembyte rupi. Pekyje eme ha'vy.”
6 Mba'eta po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e: “Teĩgue ju
amboryryipa 'rã yva ha'e yvy, ye'ẽ ha'e yvy yy e'ỹa guive.[b]
7 Amboryryi 'rã yvy regua ha'e javi. Ha'e ramo yvy regua ha'e javi
oguerupa 'rã mba'emo ojou porãve va'e. Ha'e rã kova'e oo xee amonyẽmba
'rã hexakã va'e”, he'i SENHOR ixondaro reta va'e.
8 “Prata ha'e ouro oĩ va'e ma xemba'e meme”, he'i SENHOR ixondaro reta
va'e.
9 “Kova'e oo ma jypy guare gui hexakãmbave 'rã. Ha'e rami vy kova'e
henda re ambou 'rã pendekuai porã aguã”, he'i SENHOR ixondaro reta
va'e.

Heta va'e kuery ndojeroviai ramo ijayvu eteague

10 Ha'e gui mokoĩ ma'etỹ re ma huvixa Dario oĩ jave py, nove jaxya ha'e
vinte e quatro araa py SENHOR peteĩgue ju oayvu ombou profeta Ageu
pe. Ha'e vy aipoe'i:
11 — Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e: Eporandu ke sacerdote
kuery ikuai va'e pe lei re oĩ va'e re. Ha'e vy aipo're:
12 “Xapy'a rei amongue xo'o iky'a e'ỹ va'erã omboaxa pyre onhovãa 'rã
heravy oao py. Ha'e gui xapy'a rei xo'o ombovya rive 'rã mbojape, tembi'u
ombojy pyre, vinho ryru, azeite ryru, ha'e'ỹ vy tembi'u oĩ va'e re rei. Ha'e
rami rã ha'e va'e tembi'u voi nda'u opyta 'rã iky'a e'ỹ va'e?” 're.
Ha'e rami sacerdote kuery pe aporandu rã ombovai:
— Any — he'i okuapy.
13 Ha'e ramo Ageu oporanduve ju:
— Ha'e gui xapy'a rei amongue mba'emo re'õgue re opoko vy ha'eve'ỹ
va'e opyta rire ma kova'e nunga iky'a e'ỹ va'e re ju ojopy 'rã. Ha'e rami rã
kova'e nunga ju nda'u opyta 'rã ha'eve'ỹ va'e?
Sacerdote kuery ombovai:
— Tá, opyta 'rã ri ha'eve'ỹ va'e — he'i.
14 Ha'e ramo Ageu aipoe'ive ju:

---

b 2.6 Hebreus 12.26-27

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— SENHOR aipoe'i: “Ha'e rami ae avi kova'e kuery ikuai, mba'eta kova'e
regua ma ha'eve'ỹ va'e meme ikuai xerenonde. Ha'e rami ae ju opyta opo
py mba'emo ojapo va'e, xevy pe ome'ẽ va'e voi. Iky'a va'e meme opyta.[c]
15 Aỹ ma peikuaa porã pota ha'e va'e ára jave guive pendere oiko va'ekue
ha'e javi re. Mba'eta templo SENHOR peguarã pejapo aguã ita pembojoja
ypy e'ỹ mbove,
16 ha'e va'e jave e'ỹ mbove ma vinte ryru mba'emo pemoĩ porãague py peo
vy dez ete'i 'rã pejou va'ekue. Vinho voi cinqüenta ryru pemboyruague py
peo peraa aguã vy ma vinte ete'i 'rã pejou va'ekue.
17 Ha'e rami avi peẽ kuery re xee ambou yvytu raku, mba'emo ru'ũ ha'e
amandau, pendepo py pejapo va'e ha'e javi áry. Ha'e ramive ma peẽ kuery
neĩ peteĩve ndapejeko rerovai xevy guarã”, he'i SENHOR.
18 “Xee xeayvu ju: Aỹ guive peikuaa porã pota, nove jaxya ha'e vinte
e quatro ára guive, SENHOR pegua templo pejapo aguã pemboypya ára
guive, peikuaa pota ha'e nunga ha'e javi pendere oiko va'ekue re.
19 Mba'eta jipovei ma mba'emo ra'yĩgue pemoĩ porãague py. Uva'y
ndai'avei avi, figo voi, romã, neĩ oliva voi. Ha'e rami teĩ kova'e ára guive
xee romoingo porã 'rã”, he'i.

Zorobabel pe SENHOR ojapo porã aguã re ijayvuague

20 Ha'e gui nove jaxya ha'e vinte e quatro araa pyve SENHOR teĩgue ju
ombou oayvu Ageu pe. Ha'e vy aipoe'i:
21 — Aipo're ke Judá pygua huvixa Zorobabel pe: “Amboryryipa 'rã yva
ha'e yvy.
22 Aity 'rã huvixa ikuai va'e po'akaague, ambovaipa 'rã yvy regua kuery
imbaraeteague. Ambovaipa 'rã karóxa, ogueroguata va'e kuery guive.
Ha'e ramo kavaju ha'e hi'árygua kuery ho'apa 'rã kyxe py peteĩ-teĩ jokutu
vy.”
23 — SENHOR aipoe'ive ju: “Ha'e gui ndee Salatiel ra'y Zorobabel
xerembiguai reiko va'e, ha'e va'e ára py rogueru vy roguereko 'rã xekuã
regua xerery oĩa va'e rami, xee ae roiporavo rire”, he'i SENHOR ixondaro
reta va'e.

---

[c] **2.10-14** Ha'e kuery reko rami vy mba'emo iky'a va'e amboae regua re ombovy rive teĩ ha'e va'e voi opyta 'rã iky'a va'e. Ha'e kuery voi Nhanderuete nonhe'ẽ renduia rupi ikuai vy ixupe iky'a va'e opyta.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zacarias ayvu oĩa

“Pejeko rerova ke”, he'iague

1 1 Mokoĩ ma'etỹa ha'e oito jaxya re ma huvixave Dario oĩ jave
py SENHOR ombou oayvu Berequias ra'y profeta Zacarias, Ido
ramymino va'e pe. Ha'e vy aipoe'i:
2 — Peneramoĩ kuery pe SENHOR ipoxy ete va'ekue.
3 Ha'e nunga rupi aipo're neretarã kuery pe: Po rami SENHOR ixondaro
reta va'e ijayvu: Pejevy ju ke xevy. Ha'e ramo xee voi aiko ju 'rã peẽ kuery
reve.
4 Pendekuaive eme peneramoĩ kuery ikuaiague rami. Mba'eta ha'e kuery
pe ma profeta kuery yma guare ijayvu vy aipoe'i va'ekue: “Po rami ijayvu
SENHOR ixondaro reta va'e: Pejeko rerova ke aỹ opa marã rei pendekuaia
ha'e mba'emo vai pejapoa gui”, he'i va'ekue ri ha'e kuery noendui,
naxenhe'ẽ rendui guive — he'i SENHOR.
5 — Mamo tu aỹ peneramoĩ kuery ikuai? Profeta kuery voi ndokuave
riaei avi.
6 Ha'e rã xeayvu ha'e aipota va'e xerembiguai profeta kuery pe aikuaa
uka va'ekue ma ojeupitypa ma peneramoĩ kuery ambojexavaia py. Ha'e
gui ma ha'e kuery ojeko rerova vy aipoe'i: “ SENHOR ixondaro reta va'e
ma nhanembopaga aguã re onhembopy'a raka'e nhandereko vaiague ha'e
mba'emo vai jajapoague re. Ha'e rami vy ojapo ae ma”, he'i okuapy.

Jypy kavaju kuery oexaague

7 Ha'e gui mokoĩ ma'etỹa ha'e onze jaxya sebate 'epy va'e, vinte e quatro
araa py, huvixa Dario mokoĩ ma'etỹa re ma oĩ jave py SENHOR oayvu
ombou ju Berequias ra'y profeta Zacarias, Ido ramymino va'e pe.
8 Ha'e ramo peteĩ pytũ aexa ra'u rã ojekuaa peteĩ ava kavaju pytã va'e
árygua. Ha'e va'e ma peteĩ yvyugua puku py oĩ, yvyra murteira ikuai va'e
mbyte. Hakykue re ojekuaave ju kavaju pytã va'e, xiĩ rai'i va'e ha'e xiĩ va'e
guive.
9 Ha'e ramo xee aporandu:
— Xeruvixa, marã ramigua tu peva'e?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e ramo anjo xereve ijayvu va'e ombovai:
— Xee aikuaa uka 'rã marã ramigua paa — he'i.
10 Ha'e ramo yvyra ikuai va'e mbyte ava oĩ va'e ju ombovai. Ha'e vy aipoe'i:
— Ha'e va'e kuery ma yvy jave rupi oguata va'erã SENHOR ombou va'ekue — he'i.
11 Ha'e gui ha'e va'e kuery ju ijayvu SENHOR pegua anjo yvyra ikuai va'e mbyte oĩ va'e pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Ore ma yvy jave rupi roikopa ma. Ha'e ramo ha'e pygua kuery opytu'upa, yvy ha'e javi rupi ikuai porãmba guive — he'i okuapy.
12 Ha'e ramo anjo SENHOR pegua ombovai:
— SENHOR nexondaro reta va'e, raka'e peve 'rã tu remboaxya nderexa ukavei Jerusalém tetã pygua kuery pe, neĩ Judá regua tetã ikuai va'e pygua kuery pe? Mba'eta ha'e kuery re setenta ma'etỹ re ma ndepoxya oĩ — he'i.
13 Ha'e gui anjo xereve ijayvu va'e pe SENHOR ijayvu porã'i nhombopy'a porãa rupi.
14 Ha'e ramo ha'e va'e ju ijayvu xevy:
— Emombe'u atã ke: Po rami SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu: Xee ma nda'evei etea aendu Jerusalém ha'e Sião pygua kuery re.
15 Ha'e rã amboae regua kuery pe ma xepoxy ete, mba'eve gui okyje e'ỹ re ikuai va'e pe. Mba'eta ha'e kuery pe amongue py ete'i xepoxy va'ekue ri aỹ ma ha'e kuery xembopoxyve ete.
16 Ha'e nunga rupi po rami SENHOR ijayvu: Xee ma Jerusalém tetã re ajevy ju 'rã anhomboaxya rupi. Ha'e gui xevygua oo ma ojapoa ju 'rã ha'e py. Teĩgue ju ixã mba'emo a'ãa omoatãa 'rã Jerusalém tetã rupi — he'i SENHOR ixondaro reta va'e.
17 — Ha'e gui teĩgue ju remombe'u atã vy aipo're 'rã: Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e: “Xevygua tetã ikuai va'e tynyẽ nho 'rã mba'emo porã”, he'i. Mba'eta SENHOR ombopy'a guaxu nho 'rã Sião pygua kuery, Jerusalém tetã oiporavo ju 'rã guive.

Irundy vaka rakua oexaague

18 Ha'e gui teĩgue ju ama'ẽ vy aexa irundy vaka rakuakue.
19 Ha'e rami vy aporandu anjo xereve ijayvu va'e pe:
— Mba'e nunga tu peva'e?
Ha'e rã xembovai:
— Peva'e vaka rakuakue ma Judá, Israel ha'e Jerusalém pygua kuery moaĩmbaare — he'i.
20 Ha'e rire ma SENHOR oexa uka avi irundy ferro re omba'eapo va'e kuery.
21 Ha'e rã xee aporandu:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Ha'vy peva'e kuery, mba'erã tu ou?
Ombovai:
— Vaka rakuakue ma yvy regua kuery Judá kuery rovai opu'ã vy opo'akaa rupi omoaĩmba va'ekue, neĩ avave rei oakã nomopu'ã kuaavei aguã rami. Ha'e gui kova'e ferro re omba'eapo va'e kuery ma vaka rakuakue mongyjearã ha'e heitypaarã ou — he'i.

Jerusalém tetã rupi mba'emo a'ãarã oexaague

2 1 Ha'e gui ama'ẽ vy peteĩ ava hi'aĩ va'e ju aexa. Ha'e va'e ma opo py
oguereko peteĩ ixã mba'emo a'ãa.
2 Ha'e ramo aporandu ixupe:
— Marã katy reo?
Ombovai:
— Jerusalém tetã ra'ã vy aa, ipya ha'e ipuku-a aikuaa aguã — he'i.
3 Ha'e gui anjo xereve ijayvu va'e oo ta ma ramo amboae anjo ou vy ovaexĩ.
4 Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Tereo pojava ke, ha'e emombe'u peva'e kunumi va'e pe: "Jerusalém tetã re heta ete avakue ha'e mymba kuery ikuai ramo tekoa'i rami 'rã opyta ikora ve'ỹ va'e", 're.
5 Mba'eta SENHOR aipoe'i: "Xee ae 'rã aĩ tetã korarã tata guigua rami. Xee aiko 'rã ha'e kuery mbyte rupi imoexakãarã", he'i.

Sião tetã katy ju Israel kuery ojevy aguã re ijayvuague

6 Ha'e gui SENHOR aipoe'i:
— Pendu ke! Pendu ke! Pevapa ke peovy aỹ kuaray ijapu'a'ia katy yvy oĩ va'e gui, irundy henda katy yvytu yva rupi oipejua katy xee romoaĩmba rire teĩ.
7 Pendu ke! Peẽ Sião pygua kuery Babilônia kuerya py pendekuai va'e, tapeo jepe ke.
8 Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e po rami SENHOR ijayvu: " SENHOR onhemboete ukaa rupi xembou yvy regua penemba'e rei-rei pe'apaare kuery rovai, mba'eta ixupe rã penderovai opo oupity va'e ma hexa ra'yĩ re opoko va'e reve nda'eveia rami.
9 Ma'ẽ, ha'e kuery rovai xee xepo aupi ramo hembiguai ikuai va'ekue ae ju 'rã oipe'apa imba'e rei-rei. Ha'e ramo peikuaa 'rã SENHOR ixondaro reta va'e ae xembouague", he'i.[a]
10 SENHOR aipoe'i:
— Sião pygua kuery, peporai ke pevy'a reve, mba'eta aju 'rã penembyte aiko aguã.

---

[a] **2.8-9** Apy ma SENHOR ae ijayvu vy " SENHOR xembou", he'i. Mba'eta SENHOR remimbou hexeve joo rami ete, Marcos 12.35-37 py Jesus ojee ae ijayvua rami.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Mba'eta ha'e va'e ára ma heta regua 'rã onhemboaty xee SENHOR re,
xevy guarã. Ha'e gui penembyte aiko ramo peikuaa 'rã SENHOR ixondaro
reta va'e ae pendea py xembouague.
12 Ha'e va'e jave py SENHOR ojeupe guarã ogueru 'rã Judá kuery. Yvy iky'a
e'ỹ va'e re jevy 'rã ogueru, ha'e teĩgue ju oiporavo 'rã Jerusalém tetã.
13 Ha'e nunga rupi peẽ avakue ha'e javi, pekyrirĩmba ke SENHOR renonde,
mba'eta o'amba iky'a e'ỹ va'e gui opu'ã ma ouvy.

Sacerdote yvateve va'e Josué oexaague

3 1 Ha'e gui xevy pe Nhanderuete oexa uka sacerdote yvateve va'e
Josué, SENHOR guigua anjo renonde hi'aĩ rã. Ha'e va'e oiporu kuaa
regua re Satanás hi'aĩ avi hovai ijayvu aguã.
2 Ha'e rã SENHOR ma aipoe'i Satanás pe:
— Satanás, SENHOR ta'ijayvu ete ndevy. Tá, SENHOR Jerusalém tetã
poravoare ta'ijayvu ete ndevy. Mba'eta peva'e ava ma tata'y tata py okaia
gui oipe'a pyre rami — he'i.
3 Josué ma anjo renonde hi'aĩ reve ao iky'apa va'e py onhemonde ho'amy.
4 Ha'e gui ma anjo ju ijayvu. Ha'e vy aipoe'i guenonde ikuai va'e pe:
— Pemboi ijao iky'apa rei va'e — he'i.
Josué pe aipoe'i avi:
— Ne'exa, ndegui aipe'apa ma ndereko vaiague, ha'e gui ao porãgue py
ju 'rã romonhemonde — he'i.
5 Ha'e ramo xee ju aipoa'e:
— Inhakã re ma pemoĩ avi akã regua iky'a e'ỹ va'e — ha'e. Ha'e
ramo inhakã re omoĩ akã regua iky'a e'ỹ va'e, ao ha'evea ramigua py
omonhemonde guive.[b]
Ha'e gui ma SENHOR guigua anjo hi'aĩ va'e ju
6 aipoe'i Josué mongetaa rupi:
7 — Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e: Xee aikoa rupi ndee
reiko, ha'e ajapo uka va'e rejapopa ri vy ndee repena 'rã xevygua oo re,
xevygua oguy ikuai va'e re avi 'rã renhangareko. Ha'e gui ajapo 'rã apy
ikuai va'e rami avi ndee voi xere renhemboja aguã rami.
8 Ha'e gui sacerdote yvateve va'e Josué, endu ke, neirũ kuery nerenonde
oguapy va'e ha'e javi reve, mba'eta peẽ avakue ma raka'eve rã guarã kuaa
ukaarã peiko. Mba'eta ne'exa, ambou 'rã xerembiguai Yvyra Rapytakue
Renhoĩ 'epy va'e.

---

[b] **3.1-10** Sacerdote yvateve va'e Josué ma anjo renonde hi'aĩ guetarã kuery rekovia ojejavya ombogue uka aguã, teĩ ha'e voi iky'a va'e py onhemonde ho'amy ojejavy va'e vy. Satanás ha'e py hi'aĩ avi Josué ojejavya rami ijayvu aguã. Ha'e rami teĩ anjo SENHOR rery rupi oĩ va'e ma ojejavyague ombogue vy ao porã py ju omonhemonde, Nhanderuete pe oiko aguã sacerdote-rã (Êxodo 39.1-31). Kova'e Josué ma Moisés irũ e'ỹ, amboae ava Jesua hery avi va'e, Esdras ha'e Neemias javegua sacerdote yvateve va'e (Esdras 2.2; Neemias 7.7).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Mba'eta ma'ẽ, apy Josué renonde itui peteĩ ita aeja va'ekue. Kova'e ita
peteĩ'i va'e re ma sete texa oĩ. Ha'e va'e ita re ambopara 'rã, mba'eta peteĩ
ára pyve aipe'apa 'rã kova'e yvy regua kuery reko vaia — he'i SENHOR
ixondaro reta va'e.
10 — Ha'e va'e ára ma peẽ kuery peteĩ-teĩ pendea katy'i ikuai va'e
penoĩ 'rã pendereve oguapy aguã uva'y ha'e figo'y guy py — he'i SENHOR
ixondaro reta va'e.

Mokoĩ oliveira rembypy mbyte py tataendy'y hi'aĩ va'e oexaague

4 1 Ha'e gui teĩgue ju anjo xereve ijayvu va'ekue ou vy xemomyĩ
imo'amy, avakue okeague gui omomyĩa rami.
2 Ha'e rami vy oporandu xevy:
— Mba'e nunga tu rexa?
Ambovai:
— Xee aexa peteĩ tataendy'y ouro guigua hi'aĩ va'e, ha'e gui hi'áry oĩ
peteĩ azeite ryru. Tataendy'y re ma sete tataendy renda ikuai, ha'e sete
ikuai avi tataendy rykue raperã, peteĩ-teĩ tataendy peve azeite ovaẽ
aguã.[c]
3 Ha'e nunga yvýry ma mokoĩ oliveira rembypy hi'aĩ. Peteĩ ma azeite
ryru oiporu kuaa regua re, ha'e rã amboae ma oiporu kuaa e'ỹa re hi'aĩ
— ha'e.[d]
4 Ha'e gui xee aporandu ju anjo xereve ijayvu va'e pe:
— Xeruvixa, mba'erã tu peva'e?
5 Ha'e ramo anjo xereve ijayvu va'e ombovai:
— Ndee ndereikuaai teri va'e ty'y peva'e nunga mba'erã paa?
Xee ambovai vy — Any, xeruvixa — ha'e.
6 Ha'e ramo ijayvuve vy aipoe'i xevy:
— Peva'e ma Zorobabel pe SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'iague:
“Ndee ae mbaraetea rupi e'ỹ 'rã mba'emo rejapo, ndee ae po'akaa rupi e'ỹ
guive, ha'e rã Xenhe'ẽ rupi ae 'rã rejapo”, he'iague.[e]
7 Ha'e gui ndee yvyty tuvixa va'e, marã ramigua tu ndee? Mba'eta
Zorobabel renonde ma yvy joja reia rive 'rã repyta. Mba'eta ita opa
vy guarã Zorobabel omoĩ ramo pavẽ oguerovy'a vy “Tomoingo porã!
Tomoingo porã!” he'i 'rã okuapy.
8 Teĩgue ju xevy pe SENHOR ombou oayvu. Ha'e vy aipoe'i:

---

[d] **4.1-3** Apocalipse 11.3-4 py oĩa rami mokoĩ oliveira rembypy ma mokoĩ ava Nhanderuete pegua, Nhe'ẽ rupi vy mba'emo ojapo kuaa va'e. Apy ma Josué ha'e Zorobabel 'rã jaikuaa (versículos 13-14 py). [e] **4.6-14** Ha'e va'e jave ma Zorobabel oĩ Israel kuery ruvixa Jerusalém py. Sacerdote yvateve va'e Josué reve Zorobabel ojapo ju Nhanderuete pegua templo oity pyre, amboae regua kuery ndojapo ukaxei teĩ (Esdras 3-6).

c 3.2 Judas 9

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 — Zorobabel ma opo py ae kova'e oo omboypy rire ha'e ae ju 'rã
omomba, ha'e rami peikuaa aguã SENHOR ixondaro reta va'e pendea py
xembouague.
10 Ha'e gui mba'emo kyrĩ'i va'e anho ojapoa rã amongue oexa vy
nombovarei teĩ ha'e kuery ae ju 'rã oguerovy'a oexa vy Zorobabel opo py
peteĩ ixã oo mbotya ra'ãa oiporu ramo — he'i. Ha'e gui sete texa ikuai
va'e ma SENHOR rexa yvy jave rupi oexa pota oikovy va'e.[f]
11 Ha'e gui xee aporanduve ju ixupe:
— Mba'erã tu mokoĩ oliveira rembypy oiporu kuaa ha'e oiporu kuaa
e'ỹa re tataendy'y jovaive re hi'aĩ va'e?
12 Teĩgue ju xeayvu vy aporandu avi:
— Ha'vy mba'erã tu mokoĩ oliveira rakãgue yvy'iry azeite iju porã rei
va'e rape ouro guigua oĩ va'e?
13 Aipoe'i:
— Ndereikuaai teri va'e ty'y?
Xee ambovai vy
— Any, xeruvixa — he'i.
14 Ha'e ramo aipoe'i:
— Peva'e mokoĩ ma SENHOR yvy jave re ipo'aka va'e pe omba'eapo
va'erã omoĩ mbyre — he'i.

Kuaxia oveve va'e oexaague

5 1 Ha'e gui teĩgue ju ama'ẽ vy aexa peteĩ kuaxia oveve-veve rã.
2 Ha'e ramo anjo oporandu xevy:
— Mba'e nunga tu rexa?
Xee ambovai:
— Peteĩ kuaxia oveve va'e rima aexa — ha'e. Ha'e va'e puku-a ma dez
metros, ha'e rã ipya ma irundy raxa'i.
3 Ha'e ramo xevy pe anjo aipoe'i:
— Peva'e ma ayvu vai mbouarã yvy jave rupi oo va'e. Mba'eta peva'e
ayvu vai rami vy imonda va'e ha'e oura rive va'e omoxẽmbaa 'rã.
4 Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i: “Xee ha'e nunga ambou vy
ajapo 'rã imonda va'e kuery ro py oike aguã rami, xerery rupi oura rive
va'e ro py guive. Ha'e va'e ma opy pytũ oaxa vy ombovaipa 'rã oo regua
yvyra ha'e ita”, he'i.

Ajaka py kunha oĩ va'e oexaague

5 Ha'e gui anjo xee reve ijayvu va'e ou jevy vy aipoe'i xevy:

---

[f] **4.10** Templo omboyta jave py hetarã kuery amongue ojae'o rei templo yma guare tuvixave ete va'ekue re ima'endu'a vy (Esdras 3.10-12). Sete texa ikuai va'e re ma ijayvu ju 'rã Apocalipse 5.6 py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Aỹ ma yvate katy ju ema'ẽ rexa aguã mba'emo ou oiny va'e.
6 Xee aporandu:
— Mba'e tu peva'e nunga?
Xembovai:
— Ha'e va'e ou jekuaa va'e ma peteĩ ajaka. Ha'e va'e py ma oĩ yvy jave rupigua kuery reko vaia — he'i.
7 Ha'e gui ajaka juru mbotya chumbo guigua oipe'aa ramo peteĩ kunha va'e oguapy oiny ra'e ajaka py.
8 Ha'e gui anjo aipoe'ive ju:
— Peva'e ma teko vai — he'i vyve ajakapy py ju kunha va'e omoanha vy omboty ju chumbo guigua ipoyi ete va'e py.
9 Ha'e gui teĩgue ju ama'ẽ vy aexa mokoĩ kunhague jogueru nhoguenoiny rã. Guyra guaxu rami ipepo va'e vy ipepo rupi yvytu oipeju reve ou. Ha'e va'e kuery ma ajaka oupi heravy yvy gui yvatevea peve.
10 Ha'e gui xee aporandu anjo xereve ijayvu va'e pe:
— Marã katy tu ha'e kuery ogueraa 'rã ajaka?
11 Ombovai:
— Sinar yvy katy rima ogueraa, kunha va'e rorã ojapo aguã py. Ha'e gui ojapopa ma vy omoĩ 'rã ha'e py, henda py ae — he'i.[g]

Irundy karóxa oexaague

6 1 Teĩgue ju ama'ẽ vy aexa mokoĩ yvyty overa va'e guigua. Ha'e va'e yvyty mbyte gui ma irundy karóxa joe opu'ãa pygua omoatãa heruvy.
2 Jypygua karóxa re kavaju ikuai va'e ma pytã va'e anho. Ha'e rã mokoĩa re kavaju ikuai va'e ma huũ va'e anho.
3 Mboapya re ma xiĩ va'e, ha'e rã irundya re kavaju ikuai va'e ma xiĩ rai'i va'e. Ha'e va'e kuery ma imbaraete va'e meme.[h]
4 Ha'e ramo anjo xereve ijayvu va'e pe xee aporandu:
— Xeruvixa, mba'e nunga tu peva'e?
5 Anjo ombovai:
— Peva'e kuery ma yva rupi irundy henda gui yvytu oipeju va'e, SENHOR yvy jave re ipo'aka va'e renonde ikuaiague gui ou.
6 Ha'e gui karóxa kavaju huũ va'e omoatã va'e oo 'rã kuaray ijapu'a'ia katy yvy itui va'e re. Ha'e va'e rakykue rupi ma xiĩ va'e ju 'rã oo. Ha'e rã xiĩ rai'i va'e ma kuaray puku-a katy 'rã oo yvy itui va'e re — he'i.
7 Ha'e gui ma kavaju kuery pe SENHOR ijayvu vy "Tapeo, yvy jave rupi peiko", he'i. Ha'e ramo imbaraetea rupi oje'oi vy onhea'ã jogueravy yvy jave rupi oguata aguã. Ha'e rami py yvy jave rupi ete oje'oi.

---

[g] **5.11** Sinar ma Babilônia rery mboae. Babilônia tetã ma teko vai renda ae raka'e (Apocalipse 17). [h] **6.1-6** Apocalipse 6.2-8 py oĩa rami oexa irundy kavaju joo rami e'ỹ-e'ỹ ojekuaa va'e, mba'eta joo rami e'ỹ-e'ỹ 'rã ou nhomoingo axyarã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Ha'e gui SENHOR xerenoĩ vy aipoe'i xevy:
— Kuaray ijapu'a'ia katy yvy itui va'e re kavaju oo vy ojapo 'rã ha'e py
Xenhe'ẽ opytu'u aguã rami — he'i.[i]

Josué akã re coroa omoĩ, ha'e Yvyra Rapytakue Renhoĩ omombe'u porãveague

9 Ha'e gui teĩgue ju SENHOR oayvu ombou xevy. Ha'e vy aipoe'i:
10 — Ndevy pe neretarã kuery escravo-rã ogueraa pyre regua ome'ẽ 'rã
mba'emo. Ha'e va'e kuery ma Heldai, Tobias ha'e Jedaías, Babilônia tetã
gui ou va'ekue meme. Ha'e nunga rejopy vy ha'e va'e árave eraa, ha'e eike
Sofonias ra'y Josias ro py.
11 Prata ha'e ouro ha'e kuery ome'ẽ va'ekue rejopy va'ekue gui ejapo coroa.
Ha'e va'e ma emoĩ Jozadaque ra'y sacerdote yvateve va'e Josué akã re.
12 Ha'e rami vy aipo're 'rã ixupe: "Po rami SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu:
Ne'exa, apy ava oĩ va'e pe ma 'Yvyra Rapytakue Renhoĩ' 'ea 'rã. Mba'eta ha'e
va'e ma oĩague gui henhoĩ jevy vy ojapo 'rã templo SENHOR peguarã.
13 Ha'e ae 'rã oiko SENHOR pegua templo apoa rupi. Hexakãa py
onhemonde reve oguapy 'rã oiny guenda openaaty áry. Joe opena 'rã
oikovy, ha'e guenda py joe opena oiny reve oiko avi 'rã sacerdote. Mokoĩ
rupi 'rã oiko va'eri ha'evea rupi meme", 're 'rã.
14 Ha'e gui coroa ma remoĩ porã uka ju 'rã Helém, Tobias, Jedaías
ha'e Sofonias ra'y Hem pe. SENHOR pegua templo py ae 'rã omoĩ porã
penema'endu'a pavẽ aguã.
15 Mba'eta mombyry guigua kuery voi ou 'rã penepytyvõ aguã SENHOR
pegua templo pejapoa rupi, ha'e rami peikuaa aguã SENHOR ixondaro
reta va'e ae pendea py xembouague. SENHOR Penderuete ayvu pejapopa
ete ramo ha'e nunga ha'e javi 'rã oiko.

Okaru e'ỹ re ikuai teĩ Nhanderuete ndoguerovy'aia re ijayvuague

7 1 Ha'e gui irundy ma'etỹ re ma huvixave Dario oĩ jave py SENHOR
ombou oayvu Zacarias pe, nove jaxya quisleu 'epy va'e ha'e irundy
araa py.
2 Mba'eta Betel pygua kuery ombou va'ekue Sarezer ha'e Regén-Meleque
hexevegua avakue reve, SENHOR pe ojapukai vy oporandu uka aguã.
3 Ha'e ramo ha'e kuery ma SENHOR ixondaro reta va'e pegua ropy
sacerdote kuery ikuai va'e pe oporandu, profeta kuery pe guive: "Ha'evea
rami pa peteĩ nhiruĩ jaxya py rokaru e'ỹ re rojae'ove ju aguã mbovy
ma'etỹ re'ỹ ma orekuaiague rami?" he'i okuapy.

---

[i] **6.8** Kuaray ijapu'a'ia katy oĩ Babilônia ha'e amboae regua Israel kuery rovai opu'ã va'ekue, Nhanderuete pe e'ỹ ikuai va'e meme. Ha'e gui kavaju oo 'rã ha'e kuery ombopaga aguã heko vaia re. Ha'e ramo ma Nhanderuete Nhe'ẽ opytu'u 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ha'e ramo SENHOR ixondaro reta va'e ombou oayvu xevy. Ha'e vy
aipoe'i:
5 — Rembovai 'rã sacerdote kuery ha'e kova'e yvy re ikuai va'e ha'e javi
pe. Ha'e vy aipo're: "Setenta ma'etỹ oaxa va'ekue re ma peteĩ nhiruĩ jaxya
ha'e sete jaxya py ju pekaru e'ỹ re pendekuai va'ekue pejae'o reve, ha'e
rami teĩ xevy pe ete ri nda'u pekaru e'ỹ re pendekuai? Xevy pe ete nda'u
pejapo?
6 Ha'e rami ae avi pekaru ha'e pey'ua ára py ma pendejeupe ae e'ỹ ri ty'y
pekaru ha'e pey'u?
7 Mba'eta ymave rupi Jerusalém tetã py nhande kuery ikuai porã'i jave,
ijyvýry rupi tekoa ikuai va'e py guive, kuaray puku-a katy ha'e yvy joja
reia ha'e javi rupi tekoa ikuai jave ma profeta kuery pe SENHOR omombe'u
uka ae ma raka'e oayvu. Peẽ kuery napendui ri ty'y ha'e nunga?" 're 'rã.

Ha'e kuery Nhanderuete nonhe'ẽ rendui rire ogueraa ukapaague re ijayvua

8 Ha'e gui Zacarias pe SENHOR oayvu ombou vy aipoe'i:
9 — Po rami SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu va'ekue: "Pejoguereko
ke ha'evea rami, anhetẽ rupi ete. Peteĩ-teĩ ke pexa uka mborayvu ha'e
penderyvy kuery pemboaxya.
10 Pembojexavai eme imeve'ỹ va'e kuery, tyre'ỹ, mombyry guigua kuery,
neĩ iporiaukue'i ma voi. Ha'e peteĩ-teĩ pendepy'a re pemoĩve eme peneirũ
kuery pe pejapo vai aguã", he'i va'ekue.
11 Ha'e rami teĩ ha'e kuery noendu potai okuapy. Ha'e rami vy ivai rei reve
okupe rive oguerova xea katy, oapyxa omboty guive, noenduxei vy.
12 Ha'e rami py ha'e kuery diamante rami onhemoakã ratã okuapy, lei
aeja va'ekue oendu e'ỹ aguã, neĩ SENHOR ixondaro reta va'e oayvu Onhe'ẽ
rupi ae ombou va'ekue, neĩ profeta kuery ymave rupigua omombe'u
va'ekue guive. Ha'e nunga rupi ae ou SENHOR ixondaro reta va'e poxya.
13 Xee aenoĩ ramo ha'e kuery noendu potai rire ha'e kuery xevy ojapukai
rã xee voi naendu potai va'ekue — he'i SENHOR ixondaro reta va'e.
14 — Ha'e rami vy yvytu guaxu rami amoaĩmba yvy regua ikuaia rupi,
ha'e kuery ndoexai teri va'e rupi ae. Ha'e oyvy oejaague voi ombovaipaa
avi, ha'e va'e rupi avave rei ndoaxaavei neĩ ndojevyavei aguã rami.
Mba'eta yvy porã rei va'ekue ojapoa na'iporãvei aguã rami.

Sião tetã ojapo ju aguã re ijayvuague

8 1 Ha'e gui teĩgue ju SENHOR ixondaro reta va'e ombou oayvu xevy.
Ha'e vy aipoe'i:
2 — Po rami SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu: Xee aendu Sião pygua
kuery re nda'evei etea. Ndajou porãi etea ha'e nda'eveia aendu ha'e kuery
ikuai axya re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Po rami ijayvu SENHOR: Aju ju 'rã Sião tetã py, aiko ju 'rã
Jerusalém tetã mbyte rupi. Ha'e ramo Jerusalém pe “Tetã anhetẽ
rupi ikuaia” 'ea 'rã, ha'e SENHOR ixondaro reta va'e pegua yvyty
pe ma “Yvyty ky'a e'ỹ” 'ea 'rã.
4 Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e: Teĩgue ju Jerusalém
tetã mbyte rupi tujakue'i ha'e guaimigue'i oguapy 'rã okuapy.
Okakua'i ete ma vy peteĩ-teĩ opo py oguereko 'rã popoka.
5 Tetã mbyte rupi avakue'i ha'e kunhague'i ono'õ avi 'rã okuapy
onhevangaa rupi ikuai va'e.
6 Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e: Ha'e nunga kova'e
kuery rembyrekue oexa vy onhemondyipa rei teĩ xee voi teve 'rã
anhemondyi? Any — he'i SENHOR.
7 — Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e: Ne'exa, mba'eta
xee araa jepe 'rã xevygua kuery. Ha'e rami vy aipe'a 'rã kuaray
oua katy ha'e oikea katy yvy itui va'e gui.
8 Xee aru ramo Jerusalém tetã py ju 'rã ikuai. Ha'e gui ha'e kuery
ikuai 'rã xevygua, ha'e rã xee ma tuuete 'rã aiko. Anhetẽ rupi ha'e
teko porã rupi 'rã areko.
9 — Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e: Aỹ ma peẽ
kuery pendu pekuapy kova'e ayvu profeta kuery yma guare
omombe'u va'ekue SENHOR pegua oo ojapo ypy'i jave. Ha'e nunga
rupi aỹ ma pemombaraete pendepo xevygua templo pejapopa ju
aguã.
10 Mba'eta ha'e va'e jave e'ỹ mbove ma avakue neĩ mymba kuery
mba'eve ndojoui omba'eapoague gui. Ngovaigua kuery káuxa oẽ
va'e neĩ ovaẽ va'e kuery ma voi ndojoui ikuai porã aguã, mba'eta
xee ajapo avakue peteĩ-teĩ oirũ kuery re opu'ã aguã rami.
11 Ha'e rami teĩ aỹ gui ma kova'e kuery okuave'i va'e jypy
arekoague rami ve'ỹ 'rã areko — he'i SENHOR ixondaro reta va'e.
12 — Mba'eta mba'emo ra'yĩgue onhotỹ ramo oiko porã 'rã.
Uva'y hi'a porã 'rã guive, yvy gui mba'emo pyau henhoĩ 'rã, ha'e
yva gui ho'a 'rã oky rayvi. Mba'eta kova'e kuery rembyrekue pe
ajapo 'rã ha'e nunga ha'e javi oiko aguã rami.
13 Ha'e gui peẽ Judá ha'e Israel kuery, amboae regua kuery ikuaia
rupi ayvu vaipy pendekuai va'ekue ri aỹ ma rogueraa jepe rire
ayvu porãmby ju 'rã peiko. Ha'e nunga rupi pekyjeve eme, ha'e vy
pemombaraete ke pendepo.
14 Mba'eta po rami SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu: Peneramoĩ
kuery xembopoxya rupi ikuai jave py penderovai anhembopy'a
mba'emo vai ajapo aguã re, ndajapo e'ỹi guive.
15 Ha'e rami teĩ aỹ gui ma anhembopy'a Jerusalém ha'e Judá
pygua kuery pe ajapo porã ju aguã re. Pekyjeve eme ha'vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Po rami 'rã pendekuai: Peteĩ-teĩ anhetẽ rupi 'rã pendeayvu peneirũ
kuery pe, ha'evea rami 'rã pejoguereko peneretã kora rokẽ py, anhetẽ rupi
ha'e peteĩ rami penhomoingoa rupi.[j]
17 Peteĩve opa marã penhembopy'a eme peneirũ kuery rovai, pendejee
pemoĩ eme guive peura rivea rupi pendekuai aguã, mba'eta ha'e nunga
ha'e javi xee ajou vai ete — he'i SENHOR.
18 Ha'e gui SENHOR ixondaro reta va'e oayvu ombou ju xevy. Ha'e vy
aipoe'i:
19 — SENHOR ixondaro reta va'e po rami ijayvu: Peẽ Judá kuery, irundy
jaxya py pekaru e'ỹ re pendekuai va'ekue, ha'e gui peteĩ nhiruĩ jaxya,
sete ha'e dez jaxya py voi pekaru e'ỹ re pendekuai va'ekue. Ha'e rami
teĩ aỹ gui ma ha'e va'e jave opyta 'rã pevy'a aguã. Pevy'a reve 'rã pejapo
ngaru iky'a e'ỹ va'e, pendejee pemoĩ avi ke anhetẽ rupi ha'e peteĩ rami
penhomoingo aguã.
20 Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e: Pova'e nunga oiko avi 'rã:
heta regua, heta tetã pygua kuery jogueru 'rã okuapy.
21 Ha'e rami vy peteĩ-teĩ tetã pygua kuery amboae tetã katy oo vy ha'e
kuery pe aipoe'i 'rã: "Pejapura ke, jaje'oi SENHOR pe jajapukai aguã.
Jaeka SENHOR ixondaro reta va'e. Xee avi aa 'rã", he'i 'rã okuapy.
22 Jerusalém tetã py heta regua ipo'akakueve va'e jogueru 'rã SENHOR
ixondaro reta va'e reka vy, ixupe ojapukai aguã.
23 Po rami ijayvu SENHOR ixondaro reta va'e: Ha'e va'e ára ma dez avakue
ou vy peteĩ judeu reve onhemoirũ 'rã okuapy. Joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu va'e,
ha'e javi regua ou 'rã peteĩ judeu oikuavã vy ijao apy rupi ojopy reve.
Ha'e vy aipoe'i 'rã ixupe: "Ore avi toroo nderupive, mba'eta omombe'ua rã
roendu pende kuery reve Nhanderuete oikoa", he'i 'rã.

Yvy regua kuery ombopaga aguã re ijayvuague

9 1 — Kova'e ayvu ma Hadraque yvy regua kuery rovai SENHOR
omombe'u uka va'ekue, Damasco tetã re guive ombou. Mba'eta
SENHOR ma avakue ha'e javive re oma'ẽ 'rã oikovy, Israel regua ikuai va'e
re guive.
2 Ha'e rami vy oayvu ombou Hamate yvy re voi. Ha'e va'e ma Hadraque
yvy katy'i itui. Ha'e gui Tiro ha'e Sidom tetã pygua kuery re voi ombou,
ha'e kuery hi'arandupa va'eri teĩ.
3 Mba'eta Tiro pygua kuery ma heta ojapo oo ikorapa va'e onhemi aguã.
Prata heta avi omoĩ porã yvy ku'i rami, ouro guive omoĩ porã yapo tape
rupi oĩ va'e rami rive.
4 Ha'e rami teĩ ne'exa, ha'e kuery mbaraetea SENHOR oipe'apa vy
omombopa 'rã ye'ẽ mbyte py. Ha'e rã hetã ma tata py 'rã ombovaipa.

---

j 8.16 Efésios 4.25

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ha'e nunga Asquelom pygua kuery oexa vy okyjepa 'rã okuapy. Gaza
pygua kuery voi ikuai axy 'rã. Ecrom pygua kuery ha'e rami ae avi 'rã
ikuai, guenonderã rupi oarõ va'e ndoikovei rã. Gaza pygua huvixave
omano 'rã, ha'e Asquelom py voi noĩavei 'rã.
6 Asdode py ma peteĩ regua joegua e'ỹ-e'ỹ hekoa 'rã. Ha'e rami py xee
amomba 'rã filisteu kuery onhemboyvate reia.
7 Ha'e kuery juru gui anoẽ 'rã ta'angaa pe mymba ome'ẽ va'ekue ruguykue
nomokõmbai va'ekue, ha'e haĩ ma'ũ gui ma amboi 'rã xo'o ra'ykue'i. Ha'e
rire okuave'i va'e ma peteĩ regua 'rã ikuai Nhanderuete peguarã. Judá
pygua kuery va'e regua 'rã ikuai. Ecrom pygua kuery voi jebuseu kuery
rami avi 'rã okuave.
8 Ha'e gui xee ma xevygua oo aarõ 'rã aikovy ijyvýry rupi, xondaro kuery
hexe opu'ã va'e ajoko aguã, ha'e va'e rupi ndoaxaavei neĩ ndoikeavei aguã,
ha'e pygua kuery re imbojexavaiarã ndouvei aguã, mba'eta aỹ gui ma
aexa pota 'rã xerexa py ae.

Sião gui Huvixave ou aguã re ijayvuague

9 — Peẽ Sião pygua kuery, pevy'a ete ke. Jerusalém pygua kuery, pevy'a
avi ke. Mba'eta ne'exa, ou ma oiny Penderuvixaverã. Ha'e va'e ma heko
porã va'e ha'e jogueraa jepea. Onhemo'yvyĩ'i va'e vy ou 'rã mburika áry,
mburika ombovoyipy ra'y áry.[k]
10 Mba'eta Efraim gui ambovaipa 'rã karóxa joe opu'ãa pygua, ha'e
Jerusalém gui ma amokanhymba 'rã kavaju kuery. Guyrapa joe opu'ãa
pygua guive ambovaipa 'rã. Mba'eta Huvixave ma yvy regua kuery pe
omombe'u 'rã peteĩ rami ikuai aguã. Ipo'akaa oo 'rã ye'ẽ nhavõ rupi,
Eufrates yakã guive 'rã oo yvy apy peve.
11 — Ha'e gui peẽ Sião pygua kuery, tuguy amoẽ uka reve xereve guarã
ajapo va'ekue rami vy roguenoẽ 'rã yvykua py yy noĩa py penembo'aague
gui.
12 Escravo-rã pendereraa teĩ pearõ nho peikovy va'e, pejevy ju ke
peneretã ikorapa va'e katy. Aỹ guive pendevy amombe'u mba'emo ame'ẽ
retave ete aguã, pereko ae ma va'ekue áryve.
13 Ha'e gui Judá kuery aiporu 'rã guyrapa oipiraxa va'e rami, ha'e hu'yrã
amoĩ 'rã Efraim kuery. Mba'eta peẽ Sião pygua kuery, pendera'y kuery
ajapo 'rã Grécia pygua ra'y kuery rovai opu'ã aguã rami. Xee roiporu 'rã
ojerovia rei va'e kyxe rami.
14 Ha'e gui Sião ra'y kuery ikuaia áry rupi ojekuaa 'rã SENHOR, ha'e oĩa
gui hu'y hendy va'e omombo 'rã overa va'e rami. SENHOR Nhanderuete
mimby guaxu omonhe'ẽ uka reve oo 'rã kuaray puku-a katygua yvytu jere
áry rupi.

---

[k] **9.9** Kova'e ayvu rami ae oiko Jesus re (Mateus 21.1-5; João 12.14-16).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Ha'e rami vy SENHOR ixondaro reta va'e oepy 'rã ojeupegua kuery.
Ha'e ramo ha'e kuery omokanhymba 'rã inhyvõare kuery, opyrõmba 'rã
guive. Vinho rami oy'upa 'rã huguy, ome'ẽ mbyre hy'a tynyẽ va'e rami 'rã
hevyatãmba, opyta 'rã altar yvýry mba'emo ruguykue onhoẽague rami.
16 Ha'e va'e ára ma Tuuete SENHOR ogueraa jepe 'rã ojeupegua kuery
guymba kuery rami. Mba'eta ixupe rã ha'e kuery coroa re ita porãgueve
oĩ va'e rami ikuai, ixupegua yvy re overa 'rã okuapy.
17 Mba'eta ha'e kuery ma opa mba'e py porayvu ha'e iporã va'e 'rã ikuai!
Kunumigue hexaĩmba 'rã mba'emo aju gui, ha'e kunhataĩgue ma hexaĩ avi
'rã vinho gui.

Judá ha'e Israel kuery omoingo porã aguã re Nhanderuete ijayvuague

10 1 Ára pyau jave pejerure ke oky re SENHOR pe, mba'eta SENHOR
ae 'rã ojapo arai oky aguã. Ha'e rami vy avakue pe ombou oky
porã, ha'e nhuũndy rupi omoingo nhuũ roky.
2 Ha'e rã ta'angaa oo pygua ma nhombotavya rupi 'rã ijayvu. Imba'ekuaa
va'e voi ijapua meme oikuaa. Nhombotavya rupi meme 'rã omombe'u
oexa ra'uague, ijayvu porã merami rive 'rã guive, anhetẽ rupi e'ỹ. Ha'e
nunga rupi ae heta va'e kuery ojexavai rei 'rã vexa'i kuery re opena va'e
ndoikoia rami.
3 Ha'e nunga rupi xepoxya hendy joe opena va'e kuery rovai. Ha'e rami
vy ambopaga 'rã kavara joguerekoarã omoĩ mbyre. Ha'e gui SENHOR
ixondaro reta va'e ae 'rã opena guymba kuery Judá regua ikuai va'e re,
oguerovy'a 'rã guive, kavaju joe opu'ã aguã katy oo va'e rami.
4 Mba'eta Judá gui ma oiko 'rã ita omboeteve pyrã, ha'e kuery gui oiko avi
'rã oguy ytarã, guyrapa joe opu'ãa pygua ha'e huvixarã ha'e javi.
5 Ha'e kuery ikuai 'rã ipy'a guaxukueve, joe opu'ãa py ngovaigua kuery re
opyrõmba va'e rami. Ha'e vy opyrõmba 'rã tape rupi yapo oĩ va'e re rami.
Ha'e kuery reve SENHOR oiko ramo opu'ã kuaa 'rã. Ha'e rami vy ojapo 'rã
hovaigua kuery kavaju áry ou va'ekue voi oxĩmba aguã rami.
6 SENHOR aipoe'i:
— Xee amombaraete 'rã Judá kuery, araa jepe avi 'rã José kuery.
Amboaxy ete vy ajapo 'rã ojevypa ju aguã rami. Ha'e ramo ha'e kuery
ikuai 'rã namoxẽi va'ekue rami, mba'eta xee SENHOR Tuuete aendu 'rã
ijayvua.
7 Ha'e ramo Efraim kuery ikuai porã 'rã ipy'a guaxukueve rami. Opy'a py
ovy'a 'rã okuapy vinho gui rami. Ta'y kuery voi oexa vy ovy'a vaipa avi
'rã, ha'e opy'a py xee SENHOR xererovy'a 'rã.
8 Mba'eta ha'e kuery aepy rire aenoĩ vy amono'õmba ju 'rã. Ha'e gui
amboeta ju 'rã ymave rupi hetaague rami.
9 Yvy regua kuery mbyte rupi amoaĩmba teĩ mombyry ikuaia py
ima'endu'a 'rã okuapy xere. Gua'y kuery reve okuave ha'e ojevypa ju 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Mba'eta xee ae ajapo 'rã Egito yvy gui ojevypa aguã rami, Assíria gui
voi amono'õmba 'rã heruvy. Gileade ha'e Líbano yvy gui 'rã aru, hoo
rendarã noĩvei peve.
11 Ye'ẽ rupi rami ha'e kuery oaxa 'rã ojexavaia rupi. Ha'e rami teĩ yai
ainupã rã typa 'rã, Nilo yakã typyveague rupi voi ipirupa 'rã. Ha'e rami
py amomba 'rã Assíria pygua kuery onhemboyvate reia. Egito pygua
kuery po'akaa voi omokanhymbaa 'rã.
12 Ha'e gui ajapo 'rã xee SENHOR re vy imbaraetepa aguã rami. Ha'e rami
vy xerery rupi ae 'rã ikuai — he'i SENHOR.

11 1 Ha'e gui Líbano pygua kuery, peipe'a ke peneretã rokẽ, tata
oapypa aguã yary pendeyvy re ikuai va'e.
2 Ha'e ndee voi yvyra cipreste ne'aĩ va'e, ejae'o avi yary oitypaa ma rire.
Yvyra iporãgueve ikuai va'ekue ombovaipaa ma. Peẽ voi yvyra carvalho
Basã yvy re pendekuai va'e, pejae'o, ka'aguy re yvyra heta ikuai va'ekue
oake'opaa ma rire.
3 Pendu ke vexa'i re opena va'e raxẽmbei reia, mba'eta ha'e kuery ojou
porãve va'ekue ombovaipaa ma ramo. Pendu ke guary ra'y kuery hevovo
reia, Jordão yakã yvýry rupi ka'aguy iporãve va'ekue ombovaipaa ma ramo.

Vexa'i re ha'evea rami opena va'e re mba'emo ombojoja vy ijayvuague

4 Po rami ijayvu SENHOR Xeruete:
— Epena ke vexa'i kuery ojuka pyrã ikuai va'e re.
5 Mba'eta ijoguaare kuery ojuka rive 'rã, ombopagaa e'ỹ re. Ha'e gui
ivendeare kuery ma aipoe'i 'rã okuapy: “Tomboetea SENHOR, mba'eta aỹ
arekopa 'rã”, he'i. Vexa'i re opena aguã omoĩ mbyre voi noendui okuapy
omboaxya.
6 Ha'e rami ae avi xee voi namboaxyvei ma 'rã kova'e yvy re ikuai va'e
— he'i SENHOR. — Ha'e rami vy peteĩ-teĩ amboaxapa 'rã irũ kuery ha'e
huvixave po py. Ha'e ramo ha'e va'e kuery ma kova'e yvy regua omoingo
axy teĩ xee ndaraa jepei 'rã ipo'akaa gui.
7 Epena ha'vy vexa'i kuery ojuka pyrã ikuai va'e, vexa'i mboae gui
iporiaukueve'i va'e re — he'i.
Ha'e ramo xee araa mokoĩ yvyra'i. Peteĩ ma amboery “Nhomboaxy
aguã”, ha'e rã amboae ma “Peteĩ rami nhomoingo aguã.” Ha'e rami py
apena aikovy vexa'i kuery re.
8 Ha'e gui peteĩ jaxy pyve amoxẽ mboapy avakue opena va'erã omoĩ
mbyre. Ha'e rami teĩ ndaropo'akavei ma vexa'i kuery. Ha'e kuery voi
ndaxerayvuvei.
9 Ha'e ramo xee aipoa'e ha'e kuery pe:
— Napenavei ma 'rã peẽ kuery re. Pemanoxe va'e pemano tema.
Pekanhyxe va'e ma pekanhy tema. Ha'e gui penerembyrekue ma peteĩ-teĩ
'rã pe'u peneirũ kuery ro'okue ae — ha'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Ha'e rami vy yvyra'i “Nhomboaxy aguã” amboery va'ekue ajopy vy
amopẽ, ambovaipa aguã yvy regua ha'e javi areko aguã ajapo va'ekue.
11 Ha'e va'e árave ambovaipa. Ha'e rã vexa'i poriaukue'i xerexa vy oikuaa
okuapy SENHOR ayvu rupi ae ri ty ajapo ra'ea.
12 Ha'e gui xee aipoa'e vexa'i kuery pe:
— Peẽ kuery pe ha'eve ri ramo peme'ẽ ha'vy amba'eapoague repy. Ha'e
rami e'ỹ vy tove ri — ha'e. Ha'e ramo xevy pe opeja okuapy trinta hatã'i
va'e prata guigua amba'eapoague repyrã.
13 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i xevy:
— Hatã'i va'e emombopa ke nhae'ũ re omba'eapo va'e pe,
remba'eapoague repyrã mbovy rei e'ỹ ome'ẽ rire — he'i. Ha'e ramo trinta
hatã'i va'e prata guigua ajopy vy araa SENHOR pegua oo py, nhae'ũ re
omba'eapo va'e oĩ va'e peguarã.[1]
14 Ha'e gui yvyra'i mboae ju amopẽ avi, “Peteĩ rami nhomoingo aguã”
'epy va'e, Judá ha'e Israel kuery joegua rami ve'ỹ ikuai aguã.

Vexa'i re o'arandua rupi e'ỹ opena va'e re ijayvuague

15 Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju xevy:
— Aỹ ma ndejeupe guarã eru vexa'i re o'arandua rupi e'ỹ opena va'e
rembiporu,
16 mba'eta ne'exa, ijyvy re peteĩ amoĩ 'rã joe opena va'erã teĩ ha'e va'e ma
ndoikuaa potai 'rã omano rai'i ma okuapy va'e re, okanhygue ndoekai 'rã,
ijaipa va'e noipoanoi 'rã, neĩ hexaĩ va'e nomongarui 'rã guive. Ha'e rami
'rãgue py ho'u 'rã oikovy ikyrakueve ro'o, ipyapẽ voi omboi 'rã.
17 Nda'evei ete 'rã o'arandua rupi e'ỹ opena, ha'e mymba kuery oejapa ovy
va'ekue pe. Mba'eta ha'e va'e jyva ma oikyxĩa 'rã kyxe py, hexa oiporu
kuaa regua rupi avi oikyxĩa 'rã. Ha'e ramo ijyva ipirupa 'rã, hexa oiporu
kuaa regua voi oguepa 'rã.

Jerusalém pygua kuery SENHOR ogueraa jepe aguã re ijayvuague

12 1 Po rami SENHOR ijayvu Israel kuery rovai. SENHOR yva pyoare,
yvy nhonoare ha'e avakue re inhe'ẽrã omoĩ va'ekue aipoe'i:
2 — Ne'exa, Jerusalém tetã ma xee ajapo 'rã peteĩ karo ha'e javi regua
ijyvýry ikuai va'e oy'u aguã, ha'e rami vy inhakanhymba aguã, ha'e kuery
Jerusalém tetã ojokopa rire, Judá yvy guive.
3 Ha'e va'e ára ma Jerusalém tetã ajapo 'rã peteĩ ita ipoyi ete va'e, ha'e javi
regua kuery pe. Ha'e ramo ha'e va'e oupi va'e rei oiko axy ete 'rã. Mba'eta
yvy jave regua ha'e javi 'rã ono'õmba okuapy Jerusalém re opu'ã aguã.

---

[1] **11.13** Profeta hetarã kuery nombovarei vy trinta hatã'i va'e ete'i ome'ẽ okuapy ixupe, escravo repy rami rive (Êxodo 21.32). Ha'e gui Jesus oiko jave hemimbo'e Judas ombo'a uka ramo ixupe ha'e rami ae avi opagaa (Mateus 26.14-16; 27.3-10).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 SENHOR aipoe'i:
— Ha'e va'e ára ma amoingo axy 'rã kavaju kuery nhemondyi gui rive,
ha'e rã hi'árygua kuery ma akã porã ve'ỹ rupi 'rã amoingo axy. Aipe'a 'rã
Judá kuery rexa, ha'e yvy regua kuery rymba kavaju rexa voi amboguepa
avi 'rã.
5 Ha'e ramo Judá pygua huvixa kuery ma oexa'ã 'rã: "Aỹ ma Jerusalém
pygua kuery ha'e javi ma SENHOR ixondaro reta va'e nguuete re vy
imbaraete 'rã okuapy", he'i 'rã.
6 Mba'eta ha'e va'e ára ajapo 'rã Judá pygua huvixa kuery tapyĩ yxakã guýry
hendy va'e rami. Ajapo 'rã takua ryxa mba'emo 'ygue hendy va'e rami ikuai
aguã rami. Mba'eta oiporu kuaa regua ha'e oiporu kuaa e'ỹa rupi ha'e kuery
omokanhymba 'rã ijyvýry ikuai va'e regua ha'e javi. Ha'e ramo Jerusalém
pygua kuery ma Jerusalém tetã py oikoague py ae ju 'rã hekoa.
7 Judá regua rekoa ikuai va'e ranhe 'rã SENHOR ogueraa jepe, Judá kuery
áry gui Davi ramymino kuery ha'e Jerusalém pygua kuery onhemboyvate
e'ỹ aguã.
8 Ha'e va'e ára SENHOR opena 'rã Jerusalém pygua kuery re. Ha'e ramo
ha'e pygua ikangykueve va'ekue ma Davi rami 'rã imbaraete, ha'e rã Davi
ramymino kuery ma Nhanderuete rami 'rã imbaraete, mba'eta ha'e kuery
renonde SENHOR guigua anjo oo 'rã.
9 Ha'e va'e ára guive amboypy 'rã amomba aguã ha'e javi regua Jerusalém
tetã re opu'ã aguã ou va'ekue.

Jerusalém pygua kuery ojeko rerovapa aguã re ijayvuague

10 — Ha'e gui Davi ramymino kuery ha'e Jerusalém pygua kuery re
ambou 'rã Nhe'ẽ amboaxya rexa ukaarã, xevy pe ju ha'e kuery ojapukai
aguã rami ojapo va'erã. Ha'e ramo ha'e kuery oexa ju 'rã oipyxo va'ekue.
Ha'e va'e re ipy'a vai 'rã okuapy gua'y peteĩ'i va'e re ipy'a vai va'e rami,
hexe ojae'o 'rã gua'y jypy guare re ojae'o raxa va'e rami.[m]
11 Ha'e va'e ára Jerusalém tetã py heta ete 'rã ikuai ojae'o va'e, Megido
yvyugua re Hadade-Rimom py ojae'oague rami.
12 Ha'e rami vy oyvy ha'e javi rupi ojae'o 'rã okuapy, peteĩ-teĩ oo pygua
kuery ikuaia py ae. Ha'e rami vy Davi ramymino kuery ma ha'e kuery
ae'ia py 'rã ojae'o, ta'yxy kuery voi ha'e kuery ae'ia py ae, Natã ramymino
kuery ma ha'e kuery ae'ia py ae, ha'e gui ta'yxy kuery voi ha'e kuery ae'ia
py ae ju 'rã ojae'o okuapy,
13 ha'e gui Levi ramymino kuery ma ha'e kuery ae'ia py ae, ta'yxy kuery
ma ha'e kuery ae'ia py ae, Simei ramymino kuery ma ha'e kuery ae'ia py
ae, ta'yxy kuery voi ha'e kuery ae'ia py ae 'rã ojae'o.

---

[m] **12.10** Kova'e ayvu rupi ma João 19.37 py Jesus reko re ijayvu. Ha'e gui raka'eve rã judeu kuery hexe vy ojeko rerovapa 'rã (Romanos 11.25-27; Apocalipse 1.7).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Ha'e gui amboae oo pygua kuery voi ha'e rami ae tema 'rã ikuai. Peteĩ-
teĩ oo pygua kuery ha'e kuery ae'ia py ae ojae'o, ta'yxy kuery voi ha'e
kuery ae'ia py ae ju 'rã ojae'o okuapy.

Mba'emo ra'angaa ha'e profeta kuery ramigua rive oipe'apaa aguã re ijayvuague

13 1 Ha'e va'e ára ma ojekuaa 'rã peteĩ yvu Davi ramymino kuery
ha'e Jerusalém pygua kuery ha'e javi pe, ojejavyague ha'e
iky'apaa gui oiky'a'o va'erã.
2 Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i: — Ha'e va'e ára ma ijyvy
gui amokanhymba 'rã mba'emo ra'angaa rery ha'e javi, ha'e va'e re rive
na'ima'endu'aavei aguã. Ijyvy gui aipe'a avi 'rã profeta ramigua kuery,
nhe'ẽ vai guive.
3 Ha'e gui xapy'a rei amongue onhemoingo 'rã profeta ramigua. Ha'e
ramo ha'e va'e pe tuu ha'e ixy imbotujaare kuery ae aipoe'i 'rã: "Nda'evei
reikoveve aguã, SENHOR ayvu rupi merami rive ndeapu rire", he'i 'rã
okuapy. Ha'e rami vy tuu ha'e ixy imbotujaare kuery ae 'rã ojuka profeta
ramigua rive onhemoingo rire.
4 Ha'e va'e ára ma profeta kuery peteĩ-teĩ oxĩmba rei 'rã oexa ra'uague rive
omombe'uague re. Ha'e rami vy nhombotavya rupi nonhemondevei ma 'rã
mba'emo rague py.
5 Ha'e rami 'rãgue py aipoe'i 'rã: "Xee ma profeta e'ỹ aiko, ama'etỹa rupi rive
xee aiko va'e. Mba'eta xekunumi guive escravo-rã xejoguaa va'ekue", he'i 'rã.
6 Ha'e gui xapy'a rei ixupe amongue oporandu 'rã: "Mba'exa'vy tu ndepo
re kyxĩague oĩ?" he'i ramo ombovai vy "Kyxĩague xere oĩ va'e ma xeirũ
kuery ro py aĩ jave xekyxĩa rive", he'i rive 'rã.[n]

Nhanderuete remimbou joe opena va'e ojukaa aguã re ijayvuague

7 Ha'e gui SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i:
— Ha'e gui ndee kyxe, epu'ã ke xeremimbou xea katygua ete joe opena
va'e rovai. Ejuka ke joe opena va'e. Ha'e ramo hymba vexa'i kuery ma
oaĩmba 'rã.[o] Mba'eta xepo aupi 'rã yvyĩgueve'i rovai — he'i.
8 SENHOR aipoe'i:
— Ijyvy ha'e javi rupi mboapy ikuai nhavõ py mokõ-mokoĩ ojukaa
kuerei 'rã, okanhy ete 'rã. Ha'e rã mboapya va'e regua ma oikoveve 'rã.
9 Mba'eta mboapya va'e regua ma ajapo 'rã tata rupi oaxa aguã rami.
Ha'e rami vy aiky'a'o 'rã prata oiky'a'oa rami, aa'anga 'rã ouro oa'angaa

---

[n] **13.4,6** Amongue py profeta ramigua rive gueko rami vy onhekyxĩmba 'rã nguuete ramigua pe ojapukai reve (1 Reis 18.27-28). Mba'emo rague py onhemonde 'rã guive, profeta Elias rami avi (2 Reis 1.7-8). [o] **13.7** Kova'e ayvu rami ae oiko avi Jesus re (Mateus 26.31; Marcos 14.27).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rami. Ha'e ramo mae ma ha'e kuery ojapukai 'rã xerery rupi, ha'e ramo
xee aendu 'rã. Ha'e kuery pe “Xevygua” ha'e 'rã. Ha'e rã ha'e kuery ma “
SENHOR ae ma Xeruete” he'i 'rã okuapy.

Jerusalém tetã pygua kuery ha'e imbojexavaia kuery moingo axyarã ou aguã re ijayvuague

14 1 Ne'exa, ovaẽ ma ouvy SENHOR ára, mba'emo pereko va'ekue
omboja'opaa aguã pendekuaia mbyte gui.
2 Mba'eta yvy regua ha'e javi amono'õmba 'rã imbouvy Jerusalém tetã
re opu'ã aguã. Ha'e ramo ha'e kuery ipo'aka ete 'rã tetã re. Ha'e rami
vy mba'emo oipe'apa 'rã oo ikuai va'e gui, kunhague ikuai va'e ma
oguero'apaa rive 'rã guive. Tetã pygua kuery mbytekue peve 'rã ogueraa
escravo-rã, ha'e rã hembyrekue ma tetã gui ndoipe'aai 'rã.
3 Ha'e gui ma SENHOR oẽ 'rã ouvy yvy regua kuery rovai opu'ã aguã,
joe opu'ã va'e rami ae.
4 Ha'e va'e ára ma SENHOR hi'aĩ 'rã Jerusalém regua kuaray oua katy
Oliveiras yvyty oĩ va'e áry. Ha'e ramo ha'e va'e yvyty ma xapy'a 'rã ovo
mbyte rupi, kuaray oua katy gui oikea katy peve. Ha'e rami vy yvyty
mbyte rupi ojekuaa 'rã peteĩ yvy'ã ugua, mba'eta yvyty mbytekue oja'o 'rã
kuaray ijapu'a'ia katy, ha'e rã hovaikue ma kuaray puku-a katy 'rã oo.
5 Ha'e ramo peẽ kuery pejava 'rã peovy xevygua yvy'ã ugua rupi, mba'eta
Azal peve 'rã oo yvy'ã ugua. Tá, pejava 'rã Judá pygua huvixa Uzias oĩ
jave py yvy ryryi oiko va'e gui ojavapaague rami. Ha'e gui mae ma ou 'rã
SENHOR Xeruete, ha'e hupive iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e javi voi.
6 Ha'e va'e ára ma ndoikoi 'rã hexakãa, yro'y atã anho 'rã itui.
7 Ha'e va'e ára ma peteĩ'i 'rã, SENHOR anho oikuaa va'e regua. Ndoikoi 'rã
ára, neĩ pytũ ma voi noĩ 'rã. Ha'e rami teĩ ka'aru peve ojekuaa 'rã hexakãa.
8 Ha'e va'e ára ma Jerusalém tetã guive oxyry 'rã ovy yy imarã e'ỹ va'e.
Ha'e gui yy oja'o vy amongue oxyry 'rã ovy kuaray oua katy ye'ẽ oĩ va'e
katy, ha'e rã amboae ma kuaray oikea katy ye'ẽ oĩ va'e katy 'rã oxyry ovy.
Oxyry riae 'rã, kuaray puku jave e'ỹ vy yro'y jave teĩ.
9 Ha'e gui SENHOR ae 'rã oĩ huvixave yvy jave rupi opena va'e. Ha'e va'e
ára ma peteĩ'i anho 'rã oiko SENHOR, ha'e peteĩ'i avi 'rã hery oĩ.
10 Ha'e gui ma yvy ha'e javi rupi opyta 'rã yvy joja reia Jerusalém regua
kuaray oua katy Geba ha'e Rimom yvýry rami. Ha'e rã Jerusalém tetã
ma yvateve 'rã oiny, oĩa py ae 'rã ikuaia guive, Benjamim rokẽ oĩa guive
jypygua okẽ peve, ha'e okẽ kora ojerea rupi oĩ va'e peve, ha'e gui Hananel
regua torre oĩa guive huvixa pegua uva onhamiaty peve ju.
11 Ikuaia 'rã ha'e py ae. Ndouvei 'rã ayvu vai imbovaipaarã. Oĩ porãmba
'rã Jerusalém tetã.
12 Ha'e rã yvy regua kuery Jerusalém tetã re opu'ã va'ekue ma po rami
'rã SENHOR omoingo axy. Ho'okue hu'ũmba 'rã, opu'ã teri ho'amy reve teĩ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Hexa voi hu'ũmba 'rã okua py oĩ reve, ha'e inhapekũ hu'ũmba avi 'rã ijuru
py oĩ reve.
13 Ha'e kuery ikuaia py SENHOR ombou avi 'rã opa marãgua imondyipa
reiarã. Ha'e rami vy peteĩ-teĩ oirũ kuery po re ojopy vy oguero'a 'rã, peteĩ-
teĩ opu'ã 'rã oirũ kuery re ae.
14 Judá kuery voi Jerusalém tetã oepy vy opu'ã 'rã okuapy joe. Ha'e rami
vy omboatypa 'rã ha'e'i rupi yvy regua ikuai va'e mba'emo oguereko
va'ekue, ouro ha'e prata guigua, ao mbovy e'ỹ ete guive.
15 Ha'e rami ae omoingo axy avi 'rã hymba kuery kavaju, mburika,
camelo, mburika'i, ha'e ikuaia rupi guymba oguereko va'ekue ha'e javi.

"Nhanderuete pegua tetã py iky'a e'ỹ va'e anho 'rã oĩ" he'iague

16 Ha'e gui ma yvy regua kuery Jerusalém tetã re opu'ã va'ekue
rembyrekue ma ma'etỹa nhavõ 'rã ojevy jogueruvy omboete aguã
huvixave SENHOR ixondaro reta va'e, ha'e ngaru oguy'i pygua ára ikuai
aguã guive.
17 Ha'e gui xapy'a rei amongue regua ndooi 'rã Jerusalém py huvixave
SENHOR ixondaro reta va'e omboete aguã. Ha'e rami rã ha'e kuery yvy re
nda'okyi 'rã.
18 Xapy'a rei Egito pygua kuery mba'e ngaru oguy'i pygua py ndooi ramo
ha'e kuery yvy re nda'okyi 'rã. Ha'e kuery áry ou 'rã imoingo axyarã, yvy
regua ndooi va'ekue áry SENHOR ombou va'e ramigua ae.
19 Ha'e rami ae 'rã omoingo axy Egito pygua kuery ha'e yvy regua ha'e
javi, ngaru oguy'i pygua py ndooi va'ekue.
20 Ha'e gui ha'e va'e ára ma kavaju xã mbojeguaa oĩ va'e re voi
omboparaa 'rã imoiny " SENHOR pegua iky'a e'ỹ va'e" he'ia. SENHOR
pegua opy oja oiporua va'e rei iky'a e'ỹ va'e avi 'rã, altar yvýry hy'a guaxu
oiporua va'e rami ae.
21 Tá, Jerusalém tetã rupi ha'e Judá yvy re oja ikuai va'e ma iky'a e'ỹ va'e
meme 'rã ikuai SENHOR ixondaro reta va'e pegua. Ha'e ramo mba'emo
ome'ẽ va'erã ogueru va'e kuery ha'e javi ma oja oĩ va'e rive ojou vy ha'e
va'e py ae 'rã ombojy SENHOR pegua xo'o. Ha'e va'e ára ma SENHOR
ixondaro reta va'e pegua oo py noĩvei 'rã mba'emo vendea rupi rive ikuai
va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Malaquias ayvu oĩa

Malaquias ayvu oĩa

Israel kuery Jerusalém tetã py ikuai va'e templo omoatyrõ ju teĩ Nhanderuete ojapo uka va'ekue rupi e'ỹ teri ikuai. Ha'e kuery pe profeta Malaquias ijayvu ojeko rerova aguã, mba'eta Senhor ára ou oiny ramo. “Senhor ixondaro reta va'e aipoe'i: ‘Ou ma oiny ára tatakua rami haku raxa va'erã. Onhemboyvate rei ha'e teko vai rupi ikuai va'ekue okaipa 'rã mba'emo pirukue rami rive, mba'eta ára ou ramo okaipa 'rãe. Ha'e rami vy ndopytai 'rã hapokue neĩ hi'ygue. Ha'e rã peẽ kuery xerery pendu vy xerenonde pejererokyjea rupi pendekuai va'e pe ma kuaray rami 'rã ojekuaa teko porã. Hexakãa rupi 'rã ou nhomoingo porãarã. Ha'e ramo pepo-pepo reve 'rã peẽmba, vaka ra'y kuery kora gui oẽ va'e rami avi. ... Ha'e gui Senhor ára tuvixa ha'e ijavaete va'e ovaẽ ta ramo pendea py ambou ju 'rã profeta Elias. Ha'e va'e ma oguerova 'rã tuu kuery py'a re oĩ va'e, gua'y kuery oayvu ju aguã rami, ha'e ta'y kuery py'a oguerova avi 'rã nguu kuery oayvu ju aguã. Ha'e rami e'ỹ ramo aju jevy vy yvy amomba 'rã ayvu vai py’”, he'i (4.1-2, 5-6).

Ha'e rami py Antigo Testamento ijapy. Ha'e va'e rire 400 ma'etỹ rivyvyia py ma Jesus Cristo ou.

Jacó oayvua rami SENHOR ijayvuague

1 1 Kova'e ayvu ma Malaquias pe SENHOR omombe'u uka va'ekue Israel
kuery rovai.
2 — Xee ma roayvu va'e — he'i SENHOR.
Ha'e rã peẽ kuery ma peporandu:
— Mba'exa vy tu ndee orerayvu?
SENHOR ombovai:
— Esaú ma Jacó ryke'y e'ỹ teve raka'e? Ha'e rami teĩ Jacó ae
ayvu,
3 ha'e rã Esaú re ma ndaxea'ei, ha'e rami vy ha'e kuery rekoarã yvyty
ome'ẽ mbyre ambovaipa vy amboaxa raka'e jagua-tuvy nhe'ẽ tekoa e'ỹa
rupigua pe rive — he'i.[a]

---

a 1.2-3 Romanos 9.13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ha'e gui ma xapy'a rei Edom pygua kuery[b] aipoe'i 'rã: “Kore nhanderekoa
SENHOR ombovaipa teĩ oityague py ae ju 'rã jajapopa”, he'i 'rã okuapy.
Ha'e rã SENHOR ixondaro reta va'e ma aipoe'i: “Ha'e kuery ojapopa teĩ
xee aitypa ju 'rã. Ha'e rami rire Edom yvy omboerya 'rã: ‘Yvy teko vai
renda’, ha'e ‘Ha'e kuery pe SENHOR ipoxy raka'e rã peve’ 'ea 'rã.
5 Ha'e nunga penderexa py ae 'rã pexa. Ha'e vy ‘SENHOR tu ipo'akapa va'e
rima ra'e, Israel kuery ikuaia rupi anho e'ỹ’, peje 'rã”, he'i.

Sacerdote kuery pe SENHOR ijayvu eteague

6 SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i:
— Ta'y kuery ikuai va'e omboete 'rã nguu, ha'e tembiguai kuery voi omboete
'rã herekoa. Ha'e rami teĩ xee ri Penderu aiko teĩ mamo tu oĩ xemboetea? Xee
ri Pendererekoa ae avi aiko teĩ mamo tu ha'vy oĩ xemboetea? Mba'eta peẽ
sacerdote kuery pendekuai va'eri xerery napemboetei va'e.
— Ha'e rã peẽ kuery ma peporandu 'rã: “Mba'e nunga py tu
noromboetei ri nderery?” peje 'rã.
7 — Ambovai: “Mba'eta mbojape ha'eve'ỹ va'e rive peme'ẽ xevygua altar
áry”, ha'e.
— Ha'e gui peporanduve tema: “Mba'e nunga py tu ndee noromboetei?”
— Ambovai: “Mba'eta aipopeje: ‘SENHOR pegua mesa ma ojou vaipy’ pejea py.
8 Mba'eta xevy pe peme'ẽ 'rã mymba oma'ẽ e'ỹ va'e. Ha'e nunga rive
peru ramo nda'evei e'ỹ teve? Ha'e rami e'ỹ vy hetyma rovai va'e, e'ỹ vy
imba'eaxykue peru ramo nda'evei e'ỹ avi teve? Xapy'a rei penderuvixa
pe ha'e ramigua peme'ẽ va'e rire ha'e va'e nda'u pendejou porã vy
pendererovy'a 'rãgue? Any”, he'i SENHOR ixondaro reta va'e.
9 — Aỹ ma pejapukai ke Penderuete pe penemboaxy nho aguã. Ha'e
rami avi namigua pendepo py peme'ẽ va'erã peru ramo xee rojou porã 'rã
teve? — he'i SENHOR ixondaro reta va'e.
10 — Ha'eveve 'rãgue peẽ kuery va'e regua xero rokẽ pembotypa va'e
rire, xevygua altar áry tata napemoendy rivevei aguã. Mba'eta xee ma
ndoroguerovy'ai ruxã'i ma voi. Ha'e rami vy ndajopyi 'rã guive peme'ẽ
va'erã pendepo py peru va'e — he'i SENHOR ixondaro reta va'e.
11 — Ha'e rã yvy regua ikuaia rupi ma xerery omboete 'rã okuapy, kuaray
oẽa katy guive oikea katy peve. Opa rupi xevy oapy 'rã heakuã porã va'e,
ha'e iky'a e'ỹ va'e anho 'rã ogueru ome'ẽ va'erã. Mba'eta xerery omboetea
'rãe yvy regua kuery ikuaia rupi — he'i SENHOR ixondaro reta va'e.
12 — Ha'e rã peẽ kuery ma pemongy'apa xerery, mba'eta aipopeje: “
SENHOR pegua mesa ma ha'eve'ỹ va'e, ha'e hi'áry tembi'u nhame'ẽ va'e voi
ojou vaipy”, peje.

---

[b] **1.4** Edom ma Esaú rery mboae (Gênesis 25.30). Ha'e rami vy Edom pygua kuery ma Esaú ramymino ikuai. Ha'e rã Israel kuery ma Jacó ramymino ikuai.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Aipopeje avi: “Ai nhanekane'õ rive ma!” peje vy xemboetea rupi
e'ỹ pendekuai. Mba'eta oixu'upa pyre peme'ẽ, hetyma rovaikue, ha'e
imba'eaxykue guive. Namigua rive peme'ẽ ramo xee ajopy 'rã ri ty'y
pendepo gui? Any — he'i SENHOR ixondaro reta va'e.
14 — Ijayvu vaipy toiko xembotavypaxe va'e, guymba hexaĩmba va'e
oguereko vy ha'e va'e ae SENHOR pe ome'ẽ aguã re ijayvu teĩ hekovia
ivaikue'i rive ome'ẽ va'e. Mba'eta xee ma huvixave yvate ete va'e aiko.
Ha'e ramo yvy regua kuery ma xerery oendu vy oikuaa pavẽ 'rã ijavaete
va'e aikoa — he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

Sacerdote kuery ombopaga aguã re ijayvuague

2 1 SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i:
— Aỹ peẽ sacerdote kuery, pendevy pe xeayvu mba'emo ajapo uka vy.
2 Ha'e gui napendu potai, ha'e pendepy'a re xerery pemboete aguã
napemoĩ ramo pende'áry ambou 'rã ayvu vai. Rogueroayvu porã 'rãgue
py xeayvu vai 'rã pendevy. Xeayvu vai ae ma guive, ha'e rami aguã
pendepy'a re napemoĩ rire.
3 Ne'exa, peneramymino kuery pe voi xeayvu 'rã, ha'e penderova re
amombo 'rã mymba peme'ẽ va'erã peru va'ekue repoxi, ha'e nunga reve
pendereraapaa avi aguã.[c]
4 Ha'e ramo peikuaa 'rã Levi ramymino kuery pe xereve guarã ajapo
va'ekue oĩ riae aguã ajapo uka po rami — he'i SENHOR ixondaro reta va'e.
5 — Mba'eta Levi ramymino kuery pe xereve guarã ajapo va'ekue ma
tekove ha'e ikuai porã aguã regua. Ha'e va'e mokoĩve ame'ẽ xerenonde
ojererokyjea rupi ikuai aguã. Ha'e ramo ha'e kuery ma xerenonde
ojererokyjea rupi oryryi ete karamboae xerery oendu vy.
6 Ijuru py oĩ va'ekue anhetẽ ete rupi nhombo'ea, ha'e rã ha'eve e'ỹa rami
joguereko aguã ma noĩ va'ekue ijuru py. Xereve peteĩ rami ikuai va'ekue
teko porã rupi. Ha'e rami vy heta va'e kuery ombo'e ojejavya gui ojepe'a
aguã rami.
7 Mba'eta sacerdote kuery ma ojuru py 'arandu re ijayvu aguã rami ikuai,
ha'e kuery juru gui avakue oendu aguã o'arandurã, mba'eta SENHOR
ixondaro reta va'e ayvu reraa ikuai.
8 Ha'e rã peẽ kuery ma ha'e va'e tape gui pejepe'a vy penhombo'ea rupi
heta ma pejapo ojejavy aguã rami. Pejepe'a rive Levi ramymino kuery pe
xereve guarã ajapo va'ekue gui — he'i SENHOR ixondaro reta va'e.
9 — Ha'e nunga rupi ae xee rojapo ojou vaipy ha'e omboetepy e'ỹ
pendekuai aguã rami heta va'e kuery renonde, tape aeja va'ekue rupi
napendekuai, ha'e lei rupi e'ỹ, ha'eve'ỹa rami anho pejoguereko rire — he'i.

---

[c] **2.3** Ha'e kuery iky'apa va'e ikuaia rami ijayvu, mba'eta mymba repoxi ma oapya aguã py 'rã heraa (Levítico 16.27).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Nhandera'yxy kuery pe jajejavy e'ỹ aguã re ijayvuague

10 Nhanderu ma peteĩ'i va'e'ỹ ri ty'y oiko? Nhanderuete e'ỹ teve
nhanemoingo pavẽ raka'e? Mba'e re tu ha'vy anhetẽ rupi e'ỹ jajoguereko?
Ha'e rami vy nhambovaipa nhaneramoĩ kuery pe Nhanderuete guexeve
guarã ojapo va'ekue.
11 Mba'eta Judá kuery ma ojeroviapy rupi e'ỹ ikuai vy ojeguarupy ojapo
Israel yvy re, Jerusalém tetã py guive. Mba'eta SENHOR pegua oo iky'a
e'ỹ va'e oguerovy'a ete va'e ma Judá kuery omongy'apa vy omenda tuuete
ramigua mboae mboetea kuery re.
12 Ha'e gui avakue ha'e rami ete ojapo va'e rei SENHOR omokanhymba 'rã
Jacó kuery ikuaia gui, SENHOR ixondaro reta va'e pe mba'emo ome'ẽ va'eri.
13 Pova'e nunga pejapo avi va'e. Mba'emo peme'ẽ va'e re ha'e noma'ẽvei,
pendepo gui ndojopyvei ndoguerovy'avei vy. Ha'e ramo SENHOR pegua
altar pejao'i 'rã pendexay py. Pejae'o reve penepoaẽ rei pekuapy.
14 Ha'e rami vy peporandu guive vy "Mba'e re tu nanhandererovy'avei?"
peje. Mba'eta SENHOR oikuaa porã nekunumi vy ndera'yxyrã reraa
va'ekue reve peteĩ rami pejoguereko aguã pejapoague. Pendera'yxy kuery
ma peneirũ oiko, peteĩ rami pendekuai aguã pejapoague regua teĩ ha'e
kuery pe pejejavy.
15 SENHOR peteĩ rami e'ỹ teve ava ha'e kunha omoingo raka'e, peteĩ'i
nhe'ẽ omoĩ reve? Mba'erã tu peteĩ rami omoingo raka'e? Mba'eta oipota
ta'y kuery ha'e hamymino kuery ixupe ete ikuai. Ha'e nunga rupi peikuaa
pota pendejee ae. Avave rei tojajevy eme gua'yxyrã kunumi jave ogueraa
va'ekue pe.
16 Mba'eta SENHOR Israel kuery Ruete aipoe'i: "Xee ndajou porãi joegui
opoi va'e, neĩ joguero'aa rupi onhemongy'apa rei va'e", he'i SENHOR
ixondaro reta va'e. Ha'e nunga rupi peikuaa pota pendejee ae, joupe
pejejavy e'ỹ aguã.

SENHOR ou jevy e'ỹ mbove ixupegua Anjo ojekuaa aguã re ijayvuague

17 Peẽ kuery pemomboriau SENHOR pendeayvu py. Ha'e ramo aipopeje:
"Mba'e nunga py tu romomboriau?" peje. Mba'eta pendejeupe ae aipopeje: "
SENHOR omboeko porã 'rã teko vai apoa kuery, oguerovy'a guive", peje. Ha'e
rami e'ỹ vy "Mba'exa tu oiko Nhanderuete nhombopaga aguã?" peje rive.

3 1 SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i:
— Xerenonde rupi amondouka 'rã xeayvu reraarã tape oguereko
katu aguã. Ha'e gui ma Senhor pearõ pekuapy va'e ou xapy'a 'rã
ojeupegua templo py. Ha'e va'e ma xeremimbou, xereve guarã ajapo
va'ekue kuaa ukaarã ambou va'e, peipota va'e ae. Ne'exa, ou ma oiny.[d]

---

d 3.1 Mateus 11.10; Marcos 1.2; Lucas 7.27

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Ha'e rami avi mava'e tu ogueropo'aka 'rã oua ára? Ha'e ojekuaa ramo mava'e tu
opyta 'rã ho'amy? Mba'eta tata ouro ky'a'oa rami oiko, kavõ ao joia rami guive.
3 Mba'eta openaaty py oguapy 'rã joky'a'o aguã prata omboyku reve
oiky'a'oa rami. Ha'e vy oiky'a'o 'rã Levi ramymino kuery, ouro ha'e prata
rami ete 'rã oiky'a'o. Ha'e ramo mae SENHOR pe ha'e kuery ogueru 'rã
ha'evea ramigua ome'ẽ va'erã.
4 Ha'e ramo SENHOR oguerovy'a 'rã mba'emo Judá ha'e Jerusalém pygua
kuery ome'ẽ va'e, yma guare rami, ára jypy guare rami.
5 — Pendere aikuaa pota vy 'rã aju pendea py. Ha'e rami vy are'ỹ'i re
xeayvu 'rã imba'evyky va'e kuery rovai, itavy rei va'e, oura rive-rive va'e,
omba'eapo va'e pe ha'eve'ỹa rami opaga va'e kuery, imeve'ỹ va'e ha'e tyre'ỹ
moingo axya, amboae yvy guigua rereko axya, ha'e xerenonde ojererokyje
rupi e'ỹ ikuai va'e ha'e javi rovai — he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

Dízimo ha'e mymba nome'ẽ porãi okuapya py imonda rã ijayvuague

6 — Mba'eta xee SENHOR ma ojeko rerova va'e'ỹ aiko. Ha'e nunga rupi
peẽ Jacó ramymino kuery, napekanhyi.
7 Mba'eta peneramoĩ kuery ikuai guive ma voi pejepe'a xeayvu aeja
va'ekue gui, ndapejapoi ete. Pejevy ju ha'vy xea py, ha'e ramo xee voi
ajevy ju 'rã peẽa katy — he'i SENHOR ixondaro reta va'e.
— Ha'e rami teĩ peẽ kuery aipopeje: "Mba'exa tu rojevy aguã rami roiko?" peje.
8 Ha'e rami avi peẽ avakue penemonda 'rã ri ty'y Penderuete gui? Mba'eta peẽ
kuery penemonda xegui. Ha'e ramo aipopeje: "Mba'e nunga py tu oremonda
ndegui?" peje ramo xee ambovai: "Dízimo ha'e mymba napeme'ẽ porãia py",
ha'e.
9 Xegui penemonda rire ayvu vaipy peiko, peẽ kuery ha'e javi.
10 Peru ke ha'vy dízimo ha'e javi mba'emo omoĩ porãaty py, xevygua opy
oĩ aguã tembi'u. Xera'ã ke ha'e nunga py — he'i SENHOR ixondaro reta
va'e. — Ha'e rami rã yva re janela oĩ va'e aipe'a vy peẽ kuery áry anhoẽ
'rã penemoingo porãarã, oĩmba aguã nda'evei peve.
11 Peẽ kuery re ama'ẽ vy xeayvu ete 'rã mba'emo aju 'upaa pe, pendeyvy
gui mba'emo aju oiko rã omomba e'ỹ aguã, uva penhotỹ va'ekue voi ndai'a
ve'ỹi aguã — he'i SENHOR ixondaro reta va'e.
12 — Ha'e gui pendeyvy iporã ete ramo pendevy ha'e javi regua "Ovy'a
ete va'e" he'i 'rã okuapy — he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

Heko porã va'e ha'e heko vai va'e joo ramigua e'ỹ ikuaia re ijayvuague

13 SENHOR aipoe'i:
— Pendeayvua ma nda'evei ete xevy. Ha'e rami teĩ peẽ ma aipopeje:
"Mba'exa tu oreayvu ndere?" peje.

---

d 3.1 Mateus 11.10; Marcos 1.2; Lucas 7.27

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Mba'eta aipopeje: “Nda'eve ranhei Nhanderuete pe nhandekuaia. Mba'e
'rã tu jajou ijayvua jajapo vy, ha'e SENHOR ixondaro reta va'e renonde
rupi jajae'o reve nhandekuai vy?
15 Mba'eta nhande jaikuaa onhemboyvate rei va'e kuery ovy'a reia. Ha'e kuery opa
marã rei ikuai teĩ ma ikuai porã. SENHOR re voi opu'ã va'eri oo jepe”, peje rive.
16 Ha'e rã SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e ma jomeme ijayvu
okuapy. Ha'e ramo SENHOR oendu pota. Ha'e rami vy SENHOR renonde peteĩ
kuaxia omboparaa, henonde ojererokyje ha'e hery re ima'endu'aa rupi ikuai
va'e rery oĩa, ha'e kuery re avi ima'endu'aa riae aguã.
17 SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i:
— Aikuaa pota aguã ára ovaẽ ramo ha'e kuery ma xevygua arovy'a ete
va'e ikuai 'rã. Ha'e kuery re apena 'rã peteĩ ava gua'y ixupe ae oiko va'e re
openaa rami avi.
18 Ha'e gui teĩgue ju peikuaa 'rã heko porã va'e ha'e heko vai va'e joo
ramigua e'ỹ ikuaia, mba'eta Nhanderuete ma ojeupegua kuery ha'e
ojeupegua e'ỹ joo rami e'ỹ 'rã oguereko.

Kuaray rami teko porã ojekuaa aguã re ijayvuague

4 1 SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i:
— Ou ma oiny ára tatakua rami haku raxa va'erã. Onhemboyvate
rei ha'e teko vai rupi ikuai va'ekue ma okaipa 'rã mba'emo pirukue rami rive,
mba'eta ára ou ramo okaipa 'rãe. Ha'e rami vy ndopytai 'rã hapokue neĩ hi'ygue.
2 Ha'e rã peẽ kuery xerery pendu vy xerenonde pejererokyjea rupi pendekuai va'e
pe ma kuaray rami 'rã ojekuaa teko porã. Hexakãa rupi 'rã ou nhomoingo porãarã.
Ha'e ramo pepo-pepo reve 'rã peẽmba, vaka ra'y kuery kora gui oẽ va'e rami avi.
3 Ha'e rami vy pepyrõmba 'rã heko vai va'e re, pendepy guýry tanhimbu
rami 'rã ha'e kuery opyta, aikuaa pota aguã ára ovaẽ ramo — he'i
SENHOR ixondaro reta va'e.
4 — Penema'endu'a ke lei xerembiguai Moisés ombopara va'ekue re.
Mba'eta Israel kuery ha'e javi pe aeja va'ekue Horebe yvyty áry, xeayvua
ha'e aipota va'e reve.
5 — Ha'e gui xee SENHOR ára tuvixa ha'e ijavaete va'e ovaẽ ta ramo
pendea py ambou ju 'rã profeta Elias.[e]
6 Ha'e va'e ma oguerova 'rã tuu kuery py'a re oĩ va'e, gua'y kuery oayvu
ju aguã rami, ha'e ta'y kuery py'a oguerova avi 'rã nguu kuery oayvu ju
aguã. Ha'e rami e'ỹ ramo aju jevy vy yvy amomba 'rã ayvu vai py.

---

[e] **4.5-6** João Batista ou jave heta va'e kuery onhe'ẽ rendu va'e rire ma ha'e ae oiko 'rãgue Elias ou ju 'rã va'ekue. Ha'e rami teĩ heta va'e kuery nonhe'ẽ rendui ramo Elias ou teri aguã rami oiko (Mateus 11.13-14; 17.10-13; Lucas 1.17).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Novo Testamento

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mateus ayvu porã ombopara va'ekue

Mateus ayvu porã ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia para rupi Jesus remimbo'e Mateus omboaxa nhandevy arandu iporã va'e, Jesus rekokue omombe'u vy. Yma rupi Jesus ramoĩ kuery ikuai jave, ha'e kuery pe Nhanderuete omombe'u ma voi Jesus ou vy teko vai gui nhandererova aguã. Ha'e rami aguã ma Antigo Testamento py oĩ. Mateus omombe'u Jesus oikoa rupi Nhanderuete ijayvu ma voiague oiko va'ekue. Yma guive Nhanderuete omombe'u uka ma voi nhandereraa jepearã omoĩ vy ombou aguã. Ha'e va'e pe hebreu kuery ayvu py "Messias" 'ea, ha'e rã grego ayvu py ma "Cristo" 'ea. Tery Jesus voi "Jogueraa jepea" 'ea. Ha'e nunga rupi Jesus itui'iague Mateus omombe'u vy aipoe'i: "Remboery 'rã Jesus, mba'eta ojeupegua kuery ogueraa jepe 'rã heko vaia gui" (1.21b).

Peteĩ regua anho ogueraa jepe aguã e'ỹ Jesus ou, ha'e rã yvy jave re ha'e javi regua. Ha'e rami vy omombe'u ko yvy re Nhanderuete po'akaa ou aguã. Ha'e vy aipoe'i: "Pejeko rerova ke, mba'eta namombyryvei ma yva pygua po'akaa ojekuaa aguã" (4.17b). Nhanderuete po'akaa ojekuaa raka'e Jesus ojapo porãa ha'e nhombo'ea rupi ae.

Heta Mateus omombe'u Jesus nhombo'eague, ha'e mba'emo re ombojoja vy Nhanderuete po'akaa omombe'u porãveague guive. Porombo'ea ikuai va'e gui nhombo'e porã kuaave. Ha'e anho'i ha'eve jaikoa omoexakã aguã Nhanderuete oipotaa rami, Nhanderuete Ra'y ae vy.

Jesus Cristo ramoĩ kuery rery oĩa
Lucas 3.23-38

1 1 Kova'e kuaxia re ma oĩ Jesus Cristo ramoĩ ypy kuery rery. Jesus ma
Davi ramymino oiko, ha'e Davi ma Abraão ramymino raka'e.
2 Abraão ra'y ma Isaque, Isaque ra'y ma Jacó, Jacó ra'y ma Judá ha'e tyvy kuery.
3 Judá Tamar re ta'ya ma Perez ha'e Zerá. Perez ra'y ma Esrom, Esrom ra'y
ma Arão,
4 Arão ra'y ma Aminadabe, Aminadabe ra'y ma Naassom, Naassom ra'y
ma Salmom,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Salmom ra'y Raabe guigua ma Boaz. Boaz ra'y Rute guigua ma Obede,
ha'e Obede ra'y ma Jessé.
6 Jessé ra'y ma huvixave Davi, ha'e huvixa Davi ra'y ma Salomão, Urias
ra'yxykue pi'a va'e.
7 Salomão ra'y ma Roboão, Roboão ra'y ma Abias, Abias ra'y ma Asa,
8 Asa ra'y ma Josafá, Josafá ra'y ma Jorão, Jorão ra'y ma Uzias,
9 Uzias ra'y ma Jotão, Jotão ra'y ma Acaz, Acaz ra'y ma Ezequias,
10 Ezequias ra'y ma Manassés, Manassés ra'y ma Amom, Amom ra'y ma
Josias,
11 Josias ra'y ma Jeconias ha'e tyvy kuery, Babilônia katy ogueraapaa jave
py oiko va'ekue.
12 Ha'e gui Babilônia katy escravo-rã ogueraapaa ma rire oiko Jeconias
ra'y Salatiel, Salatiel ra'y ma Zorobabel,
13 Zorobabel ra'y ma Abiúde, Abiúde ra'y ma Eliaquim, Eliaquim ra'y ma
Azor,
14 Azor ra'y ma Sadoque, Sadoque ra'y ma Aquim, Aquim ra'y ma Eliúde,
15 Eliúde ra'y ma Eleazar, Eleazar ra'y ma Matã, Matã ra'y ma Jacó.
16 Ha'e gui Jacó ra'y ma Maria me José. Maria pi'a ma Jesus, Cristo 'epy
va'e.
17 Ha'e rami vy Abraão oiko guive Davi oiko peve ma catorze-kue
hamymino ikuai. Ha'e Davi oiko guive Babilônia katy escravo-rã
ogueraapaa peve catorze-kue ju ikuai. Ha'e gui Babilônia katy ogueraapaa
guive Cristo oiko peve ma catorze-kue ju ikuai.

Lucas 2.1-7

18 Ha'e gui Jesus itui'iague ma po rami: José re ixyrã Maria omenda
va'erã oikovy jave, joupe ojekuaa uka e'ỹ mbove oguereko'i kyrĩ va'e
Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ gui.
19 Ha'e rã imerã José heko porã va'e vy ndoikuaa ukaxei. Ha'e rami vy
onhembopy'a oeja aguã avave rei oikuaa e'ỹ re.
20 Ha'e nunga re onhembopy'a oikovy. Ha'e gui oexa ra'u rã ixupe ojexa
uka peteĩ anjo Senhor-a guigua. Ha'e vy aipoe'i:
— Davi ramymino José, ekyje eme Maria reraa aguã ndera'yxyrã,
mba'eta kyrĩ va'e oguereko'i va'e ma Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ guigua.
21 Ha'e ramo oikuavã 'rã peteĩ ava'i. Remboery 'rã Jesus, mba'eta
ojeupegua kuery ogueraa jepe 'rã heko vaia gui.
22 Ha'e nunga ha'e javi ma ojeupity aguã profeta pe Senhor aipoe'i ukaague:
23 “Peteĩ kunhataĩ ete'i oiko va'e oguereko'i 'rã kyrĩ va'e, oikuavã 'rã
ava'i. Ha'e va'e pe ma ‘Emanuel’ 'ea 'rã.” (Ha'e va'e tery ma “Nhanderuete
nhandereve oiko” 'ea.)[a]

---

a 1.23 Isaías 7.14

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 Ha'e rami rã José okeague gui ovy vy oiko Senhor-a guigua anjo
aipoe'iague rami. Ha'e vy ogueraa gua'yxyrã.
25 Ha'e rami avi oguereko rive ranhe, ava'i oikuavã e'ỹa ja. Ha'e va'e ma
omboery Jesus.

Imba'ekuaa va'e kuery oipouague

2 1 Huvixave Herodes oĩ jave, Judéia regua Belém tekoa py Jesus itui'i rire ou
amongue imba'ekuaa va'e kuery. Kuaray oua katy gui ou Jerusalém tetã py.
2 Ha'e kuery oporandu jogueruvy:
— Mamo tu itui judeu kuery ruvixaverã oiko ramo'i va'ekue? Mba'eta
kuaray oua katy roexa karamboae ikuaa ukaa jaxy-tata. Ha'e rami vy apy
roju romboete aguã — he'i.
3 Ha'e nunga omombe'ua rã huvixa Herodes oendu vy onhemondyi,
Jerusalém py ikuai va'e ha'e javive reve.
4 Ha'e rami vy oenoĩmba judeu kuery regua sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia
re nhombo'e va'ety kuery. Ha'e va'e kuery pe oporandu mamo pa Cristo itui'i 'rãa re.
5 Ha'e kuery ombovai:
— Judéia regua Belém tekoa py 'rã itui'i, mba'eta po rami oĩ profeta
ombopara va'ekue:
6 "Ndee Judá yvy regua Belém tekoa, Judá regua tetã tuvixakueve
ikuai va'e gui mba'eve py nane'yvyĩvei, mba'eta ndea gui ae 'rã oiko
Joguerekoarã, xevygua Israel kuery re opena va'erã", he'i va'ekue.[b]
7 Ha'e nunga Herodes oendu vy imba'ekuaa va'e kuery ju oenoĩ uka ha'e ae'ia py.
Ha'e kuery pe oporandu vy oikuaa pota raka'e ete pa jaxy-tata ojekuaa ague re.
8 Ha'e gui Belém katy omondouka vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Tapeo, peikuaa pota porã ava'i reko re. Pejou vy ke pemombe'u uka
xevy, xee voi aa aguã amboete vy — he'i.
9 Ha'e ramo huvixa ayvu ha'e kuery oendupa vy oje'oi. Ha'e gui jaxy-
tata kuaray oua katy ikuai teri reve oexa va'ekue ma ha'e kuery renonde
ju oaxa ovy, ava'i ituia áry ovaẽ peve. Ha'e py ma opyta.
10 Ha'e kuery jaxy-tata oexa vy ovy'a ete.
11 Oo py oike vy oexa ava'i, ixy Maria reve. Ha'e rami vy guenapy'ã re oĩ
vy omboete okuapy, ha'e mba'emo porã oguenoẽ vy ixupe ome'ẽ ogueru
va'ekue: ouro, heakuã porã va'e ha'e mirra.
12 Ha'e gui oexa ra'u rã Nhanderuete oikuaa uka huvixa Herodes-a rupi
ve'ỹ ojevy aguã. Ha'e ramo tape mboae rupi ojevy oyvy katy.

Egito yvy katy oguerojava heravyague

13 Ha'e kuery oje'oipa rire José oexa ra'u jevy rã ixupe ojexa uka peteĩ
anjo Senhor-a guigua. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

---

b 2.6 Miquéias 5.2

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Epu'ã ke, eraa ava'i ha'e ixy. Pejava Egito yvy katy. Ha'e py ma peiko
xeayvu jevy e'ỹa ja, mba'eta Herodes oeka ta ava'i ojukaxe vy — he'i.
14 Ha'e ramo opu'ã pyavyve. Ava'i ha'e ixy ogueraa vy Egito katy oje'oi.[c]
15 Ha'e py opyta Herodes omano e'ỹa ja, profeta pe Senhor aipoe'i
ukaague ojeupity aguã: "Egito gui aenoĩ Xera'y", he'iague.[d]

Avakue'i ojukapaague

16 Herodes ma imba'ekuaa va'e kuery ombotavyague oikuaa vy ipoxy
vaipa. Ha'e rami vy ojuka ukapa avakue'i Belém tekoa, ha'e ha'e katy'i
rupi ikuai va'e ha'e javi. Mokoĩ ma'etỹ ete'ỹ-te'ỹ oguereko va'e guive ojuka
ukapa, imba'ekuaa va'e kuery gui raka'e pa oikoague omombe'uague rami
vy.[e]
17 Ha'e rami oiko raka'e profeta Jeremias pe aipoe'i ukaague ojeupity aguã:
18 "Ramá tekoa py onhendu hevovo rei va'e. Hexay [ha'e ojae'o va'e], ipoaẽ
rei va'e guive, Raquel opi'a kuery re ojae'o okuapy vy. Imemby kuery
jipovei ma ramo nonhembovy'a ukai."[f]

Egito gui ojevyague

19 Ha'e gui Herodes omano ma rire Egito yvy re José oikoa py ra'u rupi
ojexa uka peteĩ anjo Senhor-a guigua. Ha'e vy aipoe'i:
20 — Epu'ã ke, eraa ava'i ha'e ixy. Tapeo ju Israel yvy re, mba'eta ava'i
jukaxeare kuery omanomba ma — he'i.
21 Ha'e ramo opu'ã. Ava'i ha'e ixy ogueraa vy ojevy ju Israel yvy re.
22 Ha'e gui Judéia pygua huvixa Herodes rekovia ta'ykue Arquelau ju oĩa
oendu vy okyje ha'e katy ju oo aguã. Ha'e gui oexa ra'u rã Nhanderuete
oikuaa uka jevyague rami oiko vy Galiléia yvy katy ojepe'a ovy,
23 peteĩ tetã Nazaré hery va'e py ikuai aguã. Ha'e rami oiko ojeupity aguã
profeta kuery pe aipoe'i ukaague: "Ixupe 'Nazaré pygua' 'ea 'rã", he'iague.

Marcos 1.2-6; Lucas 3.1-9

3 1 Ha'e va'e jave py ojekuaa João Batista. Ha'e va'e ma Judéia katy'i
tekoa e'ỹa rupi omombe'u oikovy ayvu.[g] Ha'e vy aipoe'i:
2 — Pejeko rerova ke, mba'eta namombyryvei ma yva pygua po'akaa
ojekuaa aguã — he'i.
3 Ha'e va'e rekorã ma profeta Isaías pe omombe'u ukaa va'ekue: "Tekoa
e'ỹa rupi onhendu 'rã 'Pereko katu Senhor raperã, pembo'yvi ou aguã',
he'i oikovy va'e."[h]
4 João ao ma camelo rague guigua, ha'e rã iku'axã ma ipire guigua. Ho'u
va'e ma tuku ha'e ei ka'aguy regua.

---

c 2.13,14 Apocalipse 12.1-6 **d 2.15** Oséias 11.1 **e 2.16** Apocalipse 12.13-18
f 2.18 Jeremias 31.15 **g 3.1** João 1.19-23 **h 3.3** Isaías 40.13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ha'e ramo ha'e oĩa py oje'oi Jerusalém tetã pygua kuery, Judéia ha'e
Jordão yakã yvýry ikuai va'e kuery ha'e javi reve.
6 Ixupe onhemongarai ukapa Jordão yakã py, ojejavyague omombe'upa
vy.
7 Nhomongaraia py heta avi ou fariseu ha'e saduceu kuery. Ha'e rã oexa
vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Peẽ mboi ramigua, mava'e tu aipoe'i poxya ou va'erã gui peo jepe
'rãa rami?[i]
8 Pendekuai ha'vy yvyra hi'a porã va'e rami, pejeko rerovaague pexa uka
aguã.
9 Ha'e jomeme pemboypy eme "Nhande ma Abraão ramymino jaiko" peje
aguã. Mba'eta xee aipoa'e pẽvy: Kova'e ita ikuai va'e gui voi Nhanderuete
omoingo kuaa Abraão ramyminorã.
10 Ha'e gui haxa py omboguai ta ma yvyra rapo re. Yvyra hi'a porã e'ỹ
va'e ha'e javi ojaya vy omombo 'rã tata py.[j]

Marcos 1.7,8; Lucas 3.15-17; João 1.19-28

11 — Xee ma pejeko rerova ramo yy py rive romongarai va'e. Ha'e rã
xerakykue ou va'e ma xegui yvateve va'e. Ha'e va'e gui xe'yvyĩve ete va'e
vy neĩ ipy regua araa aguã voi nda'evei. Ha'e ma Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ reve 'rã
penemongarai, tata py guive.
12 Mba'eta opo py oguereko ma trigo mbovevea, ha'e vy ombovevepa
'rã ha'yĩ oĩ va'e. Trigo ra'yĩ ete omoĩ porã 'rã omoĩ porãaty py, ha'e rã
ipirekue ma oapy 'rã tata ogue e'ỹ va'e py.

Marcos 1.9-11; Lucas 3.21,22; João 1.32-34

13 Ha'e jave py Galiléia yvy gui Jesus oo Jordão yakã katy, João pe
onhemongarai uka aguã.
14 Ha'e rami teĩ João nomongaraixei ranhe vy aipoe'i:
— Xee ma ha'eve ndevy pe anhemongarai uka aguã. Ndee ri ty'y xea py
reju?
15 Ha'e rã Jesus ombovai:
— Tove ha'e rami teĩ, mba'eta ha'e rami vy 'rãe teko porã ha'e javi
jajapo — he'i. Ha'e ramo omongarai.
16 Jesus onhemongarai ma vy yy gui oẽ ju ramove yva ojepe'a jekuaa
ramo oexa Nhanderuetea guigua Nhe'ẽ oguejy ouvy rã peteĩ apykaxu'i
rami. Ha'e va'e ou vy hexe oĩ.
17 Ha'e gui onhendu peteĩ ayvu yva gui:

---

[i] **3.7** Ha'e kuery pe "Mboi ramigua" he'i mba'eta mboi yma guare rami ha'e kuery voi nhombotavya rupi ikuai, ndojeko rerovaxei guive. [j] **3.10** "Haxa py yvyra ojaya 'rã" he'ia py Nhanderuete pe ndojeko rerovai va'e ombopagapa 'rãa re ijayvu vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Peva'e ma Xera'y ayvu ete ha'e arovy'a va'e — he'i va'e.

Marcos 1.12,13; Lucas 4.1-13

4 1 Ha'e rire tekoa e'ỹa py ju Nhe'ẽ ogueraa Jesus, anha oeko a'ã aguã
py.[k]
2 Ha'e ramo quarenta ára, quarenta pytũ re oiko okaru e'ỹ re. Ha'e rire
okaruxe ma.
3 Ha'e ramo oĩa py poroeko a'ãa onhemboja vy aipoe'i:
— Nhanderuete Ra'y ri reiko vy ndeayvu kova'e ita oĩ va'e pe tojeapo
mbojape.
4 Ha'e ramo Jesus ombovai:
— Ipara oiny: "Mbojape re anho e'ỹ 'rã avakue oikove, ha'e rã ayvu
Nhanderuete juru gui oẽ va'e ha'e javi re" — he'i.[l]
5 Ha'e gui anha ogueraa tetã iky'a e'ỹ va'e py, templo apyte áry omoĩ.
6 Ha'e vy aipoe'i:
— Nhanderuete Ra'y ri reiko vy enhemombo apy gui yvy katy,
mba'eta ipara oiny: "Ombou 'rã ojeupegua anjo kuery ndere opena
aguã." Ha'e rã "Ha'e kuery ndejoko 'rã opo py, ita re renhepyxanga e'ỹ
aguã" — he'i.[m]
7 Jesus ombovai:
— Ipara avi oiny: "Eko a'ã eme Senhor Nderuete" — he'i.[n]
8 Ha'e gui yvyty yvateve va'e áry ju anha ogueraa vy ixupe oexa uka
ko yvy re tetã ikuai va'e, mba'emo porã oĩ va'e ha'e javi guive.
9 Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Peva'e nunga ha'e javi ame'ẽmba 'rã ndevy, xapy'a rei nerenapy'ã re
reĩ reve xemboete ramo.
10 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:
— Satanás, ejepe'a ke apy gui, mba'eta ipara oiny: "Senhor Nderuete
anho 'rã remboete ha'e rembojerovia" — he'i.[o]
11 Ha'e rami rã anha oeja ovy, ha'e rã anjo kuery ju ou vy opena hexe.

Marcos 1.14,15; Lucas 4.14,15

12 João nhuã py ombotya ague omombe'ua rã Jesus oendu vy ojepe'a
ovy Galiléia katy.
13 Nazaré tetã oeja vy Cafarnaum py ju oo oiko aguã, ye'ẽ yvýry,
Zebulom ha'e Naftali yvy katy'i,
14 profeta Isaías pe aipoe'i ukaague ojeupity aguã:
15 "Zebulom ha'e Naftali yvy, ye'ẽ katy tape oo va'e yvýry, Jordão yakã
rovaigua re, judeu e'ỹ va'e kuery ikuaia Galiléia rupi,

---

k 4.1 Hebreus 2.18; 4.15 **l 4.4** Deuteronômio 8.3 **m 4.6** Salmo 91.11-12
n 4.7 Deuteronômio 6.16 **o 4.10** Deuteronômio 6.13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 ha'e pygua kuery ma pytũ rupi ikuai va'ekue ri oexa hendy tuvixa va'e.
Ha'e rã hendy va'e omoexakã manoa guy pytũ reia rupi ikuai va'ekue" he'i
ukaague rami.[p]
17 Ha'e va'e guive Jesus omboypy ayvu omombe'u aguã. Ha'e vy aipoe'i:
— Pejeko rerova ke, mba'eta namombyryvei ma yva pygua po'akaa
ojekuaa aguã.

Marcos 1.16-20; Lucas 5.1-11

18 Galiléia regua yupa yvýry oikoa rupi oexa mokoĩ joegua: Simão
Pedro hery va'e ha'e André. Yy py pira mbo'aa omombo okuapy rã oexa,
pira mbo'aa rupi ikuai ramo.
19 Ha'e rami vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Peju ke xerakykue. Xee ma avakue jouarã ju 'rã romoingo — he'i.
20 Ha'e ramo ha'e kuery ma pira mbo'aa oejapa vyvoi vy oje'oi hupive.
21 Oovea py mokoĩ joegua ju oexa: Zebedeu ra'y kuery Tiago ha'e tyvy
João. Ha'e va'e kuery ma nguu reve kanoã py pira mbo'aa omoatyrõ
okuapy rã oexa. Ha'e vy oenoĩ.
22 Ha'e ramove ha'e kuery kanoã ha'e nguu oeja vy oje'oi hakykue.

Lucas 6.17-19

23 Galiléia yvy ha'e javi rupi Jesus oiko. Onhembo'eaty ikuai va'e rupi
nhombo'e vy omombe'u ayvu porã Nhanderuete po'akaa regua. Heta va'e
kuery omonguera guive opa marãgua gui imba'eaxy va'e.
24 Ha'e ramo mba'emo ojapo oikovya omombe'ua rã oendu pavẽ Síria yvy
ha'e javi rupi. Ha'e ramo oĩa py oguerua imba'eaxy va'e opa marãgua
mba'eaxy oendu va'e gui omonguera aguã: anha onhemondea va'e, he'o'ã
va'e ha'e oguata e'ỹ va'e guive. Ha'e ramo omonguerapa.
25 Ha'e rire heta ju Galiléia gui ou, ha'e Decápolis, Jerusalém, Judéia ha'e
Jordão rovaigua gui. Ou vy oje'oi hakykue.

Lucas 6.20-23

5 1 Heta va'e kuery ou rã Jesus oexa vy oẽ yvy'ã re, ha'e oguapy. Ha'e
ramo hemimbo'e kuery ma ijyvy'iry ou.
2 Ha'e ramo ombo'e vy aipoe'i:
3 — Ovy'a ete 'rã onhe'ẽ py iporiaukue'i va'e, mba'eta ha'e kuery
peguarã yva pygua po'akaa oĩ.
4 — Ovy'a ete 'rã ojae'o va'e, mba'eta ombovy'aa ju 'rã.
5 — Ovy'a ete 'rã ivai rei e'ỹ va'e, mba'eta ha'e kuery peguarã yvy itui.
6 — Ovy'a ete 'rã teko porã re okaruxe ha'e ijy'uvei va'e, mba'eta ojoupa
'rã.

---

p 4.15-16 Isaías 9.1-2

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7— Ovy'a ete 'rã nhomboaxy va'e, mba'eta ha'e kuery voi omboaxya
'rã.
8— Ovy'a ete 'rã ipy'a ky'a e'ỹ va'e, mba'eta ha'e kuery oexa 'rã
Nhanderuete.
9— Ovy'a ete 'rã peteĩ rami nhomoingo va'e, mba'eta ha'e kuery pe
“Nhanderuete ra'y kuery” 'ea 'rã.
10— Ovy'a ete 'rã heko porã ramo rive oguereko axy reia va'e, mba'eta
ha'e kuery peguarã yva pygua po'akaa oĩ.
11— Pevy'a ete 'rã xekáuxa pendere ijayvu rei ha'e pendereko axya
rei ramo, ha'e ijapu vy opa marã pendere ijayvu vai rã guive.
12 Pevy'a ha'e peporai, mba'eta heta oĩ yva re pendevy guarã. Mba'eta
ha'e rami ae oguereko axya raka'e profeta kuery peiko e'ỹ mbove ikuai
va'ekue.

Marcos 9.49,50; Lucas 14.34,35

13— Peẽ kuery ma juky rami peiko yvy regua moe'ẽarã. Ha'e rã xapy'a
rei juky nae'ẽvei ramo mba'exa 'rã tu he'ẽ ju? Ndovarevei 'rã mba'everã.
Ha'e ramo oka py rive 'rã nhamombo, avakue opyrõmba aguã py.

Guemimbo'e kuery hendy va'e re ombojojaague

14— Peẽ kuery ma hendy va'e peiko yvy regua moexakãarã. Yvyty áry
tetã ojapo pyre ma ndojekuaa e'ỹi 'rã.
15 Tataendy voi avave rei omoendy vy nomoĩai 'rã ajaka guýry. Oĩaty py
ae 'rã omoĩa, opy ikuai va'e ha'e javi omoexakã aguã.
16 Ha'e rami ae hendy va'e pereko va'e voi taexakã avakue renonde,
pendereko porãa ha'e kuery oexa vy oguerovy'a avi aguã Penderu yva
pygua.

Lei ojeupitypa aguã Jesus oua re ijayvuague

17— Pexa'ã eme lei ha'e profeta kuery ombopara va'ekue ambovaipa
aguã ajua re. Ambovaipa aguã e'ỹ aju, ojeupity aguã.
18 Mba'eta anhetẽ aipoa'e pẽvy: Yva ha'e yvy okanhy e'ỹa ja neĩ peteĩ
ipara'i, neĩ peteĩ ikarẽ'i va'e nokanhyi 'rã lei gui, ha'e javi ojeupity e'ỹa ja.[q]
19— Ha'e gui ijayvua yvyĩ'ive va'e teĩ ha'e va'e rami e'ỹ ikuai ha'e
nhombo'e va'e pe ma “Yvyĩve'i va'e” 'ea 'rã yva pygua po'akaa py. Ha'e rã
ha'e rami ete ikuai ha'e nhombo'e va'e pe ma “Yvateve va'e” 'ea 'rã yva
pygua po'akaa py.
20 Mba'eta xee aipoa'e pẽvy: Kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu
kuery reko gui peẽ kuery napendeko porãvei vy yva pygua po'akaa py
ndapeikei 'rãe.

---

q 5.17-18 Lucas 16.16,17

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ymagua kuery pe aipo'ea ague Jesus omombe'u porãveague

Jojukaa re ijayvua

21 — Pendu ma ymagua kuery pe aipo'ea ague: “Pejojuka eme.” Ha'e rã
“Amongue jojuka ramo ombopagaa 'rã”, 'ea ague.[r]
22 Ha'e rã xee ma aipoa'e pẽvy: Ha'e javive [mba'e re'ỹ] guyvy kuery pe
ivai va'e ombopagaa 'rã. Guyvy pe “Mba'e vare'ỹ” he'i va'e ma heraa 'rã
nhomongeta va'ety ikuaia py. Ha'e rã guyvy pe “Inhakã porã ve'ỹ va'e”
he'i va'e ma tata ogue e'ỹ va'e py 'rã opaga.
23 — Altar oĩa py mba'emo reme'ẽ va'erã reru vy ha'e py xapy'a rei
nema'endu'a 'rã nderyvy nderovai mba'emo oguerekoa re.
24 Ha'e rami vy eja ranhe altar yvy'iry mba'emo reme'ẽ va'erã, tereo ha'e
peteĩ rami ju pejogueroayvu nderyvy reve. Ha'e gui mae ma ejevy ju
eme'ẽ reme'ẽxe va'ekue.
25 — Pejogueroayvu porã voi 'rã nderovaigua reve tape rupi peo reve,
huvixa po py nderovaigua nemboaxa e'ỹ aguã, ha'e gui jopya pe ju huvixa
nemboaxa e'ỹ aguã, ha'e nhuã py nembo'a e'ỹ aguã.
26 Anhetẽ aipoa'e ndevy: Nereẽi 'rã ha'e gui repagapa katuĩ'i e'ỹa ja.

Tavy reia re ijayvua

27 — Pendu aipo'ea ague: “Ndetavy rei eme.”[s]
28 Ha'e rã xee ma aipoa'e pẽvy: Kunhague re itavyxea rupi oma'ẽ va'e voi
hexeve itavy ae ma opy'a py.
29 Xapy'a rei nderexa reiporu kuaa regua ri ndereity ramo enoẽ, emombo
ndejegui. Mba'eta nderete ha'e javi reve reiko axy aguã py nemomboa
'rãgue py ha'eveve peteĩ nderete regua remokanhy.
30 Xapy'a rei ndepo reiporu kuaa regua ri ndereity ramo ejaya, eipe'a
ndejegui. Mba'eta nderete ha'e javi reve reiko axy aguã py reo 'rãgue py
ha'eveve peteĩ nderete regua remokanhy.
31 Aipo'ea avi va'ekue: “Gua'yxy gui opoixe va'e tome'ẽ ixupe kuaxia para
omendaague ombovaipa aguã”, 'ea va'ekue.[t]
32 Ha'e rã xee ma aipoa'e pẽvy: Gua'yxy itavy rei ramo e'ỹ opoi va'e ma
ojapo 'rã itavy rei va'e oiko aguã rami, ha'e opoi pyre re omenda va'e voi
itavy rei avi.

Ouraa re ijayvua

33 — Pendu avi ymagua kuery pe aipo'ea ague: “Peura rive eme. Senhor
pe pejapo ete 'rã peuraague” 'ea ague.

---

r 5.21 Êxodo 20.13; Deuteronômio 5.17 **s 5.27** Êxodo 20.14; Deuteronômio 5.18
t 5.31 Deuteronômio 24.1

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

34 Ha'e rã xee ma aipoa'e pẽvy: Nda'evei mba'eve re peura aguã, neĩ yva
re, mba'eta Nhanderuete openaaty;
35 neĩ yvy re, mba'eta opyrõa; neĩ Jerusalém tetã re, mba'eta Huvixa
yvateve va'e pegua.
36 Neĩ peura eme peneakã re, mba'eta peteĩve pende'a napemoxiĩ kuaai,
neĩ napemoũ kuaai guive.[u]
37 Ha'e rami 'rãgue py po rami 'rã pendeayvu: "Tá, tá", e'ỹ vy "Any, any",
peje 'rã. Ha'e ramia gui pendeayvuve aguã ma poromboeko vaia guigua.

Jepya re ijayvua
Lucas 6.27-30

38 — Pendu ma aipo'ea ague: "Joexa mombuare rexa ju 'rã omombua,
ha'e nhoaĩ mopẽare raĩ ju 'rã omopẽa" 'ea ague.[v]
39 Ha'e rã xee ma aipoa'e pẽvy: Pẽvy amongue ojapo vai ta ramo pejoko
eme. Ha'e rami 'rãgue py penderova peiporu kuaa regua oipete rã perova
hovai re ju oipete aguã.[w]
40 Huvixa kuerya py pendereraa vy pendeparito oipe'aa rã pendecapa avi
peipe'a uka.
41 Xapy'a rei peteĩ quilômetro amongue pendereraa nhea'ã ramo mokoĩa
peve tapeo hupive.
42 Peme'ẽ 'rã pẽvy ojerure va'e pe rei, ha'e pendekupe rei eme mba'emo
oiporuxe va'e katy.

Mborayvu re ijayvua
Lucas 6.32-36

43 — Pendu aipo'ea ague: "Peayvu 'rã peneirũ kuery, ha'e rã
penderovaigua kuery re ma pendea'e eme" 'ea ague.[x]
44 Ha'e rã xee ma aipoa'e pẽvy: Peayvu 'rã pendovaigua kuery voi, ha'e
Nhanderuete pe pejerure 'rã pendereereko axy va'e re,
45 Penderu yva pygua ra'y kuery pendekuai aguã. Mba'eta ha'e ma kuaray
ombou vy omoexakã 'rã heko vai va'e ha'e heko porã va'e áry. Oky voi
ombou 'rã heko porã va'e ha'e heko vai va'e pe.
46 Ha'e gui penderayvu va'e kuery anho ri peayvu vy mba'e 'rã tu pejopy
ha'e nunga repy? Mba'eta imposto re nhombopaga va'ety kuery voi ha'e
rami ikuai.
47 Penderegua kuery pe anho ri pexarura vy mba'e nunga py tu amboae kuery
gui pendekuai porãve? Mba'eta amboae regua kuery voi ha'e rami ikuai.
48 Ha'e rã peẽ ma heko porã va'e 'rã peiko opa mba'e py, Penderu yva
pygua opa mba'e py heko porãa rami avi.

---

u 5.33-36 Tiago 5.12 **v 5.38** Êxodo 21.24; Levítico 24.20 **w 5.38,39** Romanos 12.14
x 5.43 Levítico 19.18

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Nhanderuete pe mba'emo jajapoa re ijayvua

6 1— Peiko kuaa pota avakue renonde e'ỹ mba'emo pejapo aguã
Nhanderuete pe, ha'e kuery oexa aguã rive. Ha'e rami ri vy Penderu
yva pygua gui mba'eve ndapejopyi 'rã hekovia.[y]

Mba'emo nhame'ẽa re ijayvua

2— Ha'e rami vy iporiaukue'i pe mba'emo peme'ẽ vy penerenonde rupi
pemonhe'ẽ uka eme mimby guaxu. Ha'e rami heko porã merami rive va'e
ojapo 'rã okuapy onhembo'eaty py ha'e tape rupi, avakue pe onhemboete
ukaxe vy rive. Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Ha'e kuery ojopy ae ma hekovia.
3 Ha'e rã peẽ ma mba'emo peme'ẽ vy pendeaxua regua pe voi peikuaa uka
eme pendeaxu e'ỹa ojapo va'e,
4 joupe mba'emo peme'ẽ rã avave oikuaa e'ỹ aguã. Ha'e gui peikuaa uka
e'ỹ va'e Penderu oexa vy ome'ẽ 'rã hekovia.[z]

Nhanhembo'e aguã re ijayvua

5— Ha'e gui penhembo'e vy heko porã merami rive va'e rami e'ỹ
pendekuai, mba'eta ha'e kuery ma onhembo'eaty py ha'e tetã mbyte rupi
onhembo'exe vai 'rã ho'amy avakue oexa aguã rive. Anhetẽ aipoa'e pẽvy:
Ha'e kuery ojopy ae ma hekovia.
6 Ha'e rã peẽ ma penhembo'exe vy peike 'rã penderopy, okẽ pemboty 'rã
guive. Ha'e gui mae ma 'rã penhembo'e Penderu pexa e'ỹ va'e pe. Ha'e
ramo peikuaa uka e'ỹ va'e Penderu oexa vy ome'ẽ 'rã hekovia.[a]
7— Penhembo'ea py ha'ekue-'ekue'i rupi pendeayvu eme amboae regua
kuery rami, mba'eta ha'e kuery oexa'ã teĩ ijayvu reta rã oendua aguã re.
8 Ha'e rã peẽ ma peiko eme ha'e kuery rami, mba'eta Penderu oikuaa ma
voi peipota va'e, pejerure e'ỹ mbove.

Lucas 11.2-4

9— Ha'e vy po rami 'rã penhembo'e: "Oreru yva pygua, tove nderery
tomboetea.
10 Tovaẽ ndepo'akaa ojekuaa aguã. Reipota va'e tojapoa yvy re, yva re
ojapoa rami avi.
11 Ko'ẽ nhavõ ejou uka ro'u va'erã.
12 Ha'e emboguepa ke ndevy rorevea, ore voi orevy oreve va'e roperdoaa
rami avi.
13 Orereity uka eme poromoangekoa pe, orereraa jepe ke mba'emo vai
gui. [Mba'eta ndepo'akaa, nembaraetea ha'e nerexakãa oĩ riae 'rã raka'e rã
peve guarã. Amém,]" peje 'rã.

---

y 6.1 Mateus 23.1-5 **z 6.2-4** Lucas 21.1-4 **a 6.5,6** Lucas 18.9-14

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 — Mba'eta amboae kuery otekoavyague peperdoa ramo Penderu yva
pygua voi ombogue 'rã pejejavyague.
15 Ha'e rã amboae kuery [otekoavyague] ndapeperdoai ri ramo Penderu
voi nomboguei 'rã pejejavyague.

Nhanderuete pe jakaru e'ỹ re jaikoa re ijayvua

16 — Ha'e gui pekaru e'ỹ re peiko vy pexa uka eme pendeporiau reia
heko porã merami rive va'e rami, mba'eta ha'e kuery ma iporiaua oexa
uka 'rã amboae kuery oikuaa aguã okaru e'ỹ re ikuaia. Anhetẽ aipoa'e
pẽvy: Ha'e kuery ojopy ae ma hekovia.
17 Ha'e rã peẽ ma pekaru e'ỹ re peiko vy pemoatyrõ pende'a, ha'e pejeovai
guive,
18 pekaru e'ỹ re peikoa amboae kuery oikuaa e'ỹ aguã, Penderu pexa
e'ỹ va'e anho. Ha'e ramo peikuaa uka e'ỹ va'e Penderu oexa vy ome'ẽ 'rã
hekovia.

Yva re nhandejeupe guarã nhamoĩ porã aguã re ijayvua

19 — Ko yvy re pemoĩ porã eme mba'emo pendejeupe guarã, mba'eta
vixo'i ho'upa ha'e iky'a ombovaipa 'rã, ha'e imonda va'e oipe'a ha'e
ogueraapa 'rã.
20 Yva re ae pemoĩ porã uka 'rãgue pendejeupe guarã. Ha'e py ma jipoi
'rã vixo'i ho'upa va'erã, iky'a nombovaipai 'rã, neĩ imonda va'e ndoipe'a
heravyi 'rã guive.[b]
21 Mba'eta pendevy guarã pemoĩ porãa py ma penekuraxõ avi 'rã oĩ.

Lucas 11.33-36

22 — Penderexa ma penderete moexakãarã oĩ. Xapy'a rei penderexa
iporã ramo penderete ha'e javi 'rã hexakãmba.
23 Ha'e rã penderexa na'iporãi ri ramo penderete pytũmba 'rã. Ha'e
penemoexakãarã oĩ va'e pytũ ramo pytũ ete 'rã pẽvy.

Mokoĩ patõ re ijayvua

24 — Avave rei nomba'eapoi 'rã mokoĩ patõ pe. Mba'eta peteĩ re
nda'ija'eive 'rã amboae oayvuve vy, ha'e'ỹ vy peteĩ ojou porãve vy amboae
ma ndojou porãive 'rã. Nda'evei Nhanderuete pe peiko aguã, mba'emo
perekopaa rupi nda'evei reve.[c]

Lucas 12.22-31

25 — Ha'e nunga rupi ae xee aipoa'e pẽvy: Pendepy'a eta rei eme
pendekove re, neĩ pe'u ha'e pey'u va'erã pejou aguã re guive, penderete re

---

b 6.20 Lucas 12.33,34; 2 Timóteo 4.8; 1 Pedro 1.3,4 **c 6.24** Lucas 16.13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pemoĩ va'erã re voi. Mba'eta penderekove nda'u tembi'u gui ndovareive
teve? Ha'e penderete nda'u ao gui ndovareive teve?[d]
26 Peikuaa pota guyra kuery oveve va'e reko re. Ha'e kuery ma mba'eve
nonhotỹi, nomono'õi, neĩ omoĩ porãaty py nomboatyi guive. Ha'e rami teĩ
ha'e kuery pe Penderu yva pygua ojou uka 'rã ho'u va'erã. Peẽ kuery nda'u
guyra'i gui ndapevareive ri?
27 Mava'e nda'u pendepy'a eta rei vy pembopukuve kuaa 'rã ruxã'i peikove
aguã?
28 Mba'e re tu pendeaorã re ri nda'eveive pendekuai? Peikuaa pota ha'vy yvoty
nhuũndy rupi ikuai va'e re. Ha'e va'e ma omba'eapo va'e'ỹ, neĩ oipopẽ va'e'ỹ.
29 Ha'e rami teĩ xee aipoa'e pẽvy: Huvixa Salomão minha opa marãgua
oguerekopa va'eri kova'e yvoty rami nonhemondei raka'e.
30 Nhanderuete omonhemonde porã 'rã jai rogue aỹ nhuũndy re
ikuai va'e, ha'e gui ko'ẽ tata py omomboa va'erã va'eri. Ha'e gui peẽ
ndapejerovia porãi va'e, peẽ kuery re katuve ma opena porãve 'rã.
31 Ha'e nunga rupi pendepy'a eta rei eme, ha'e aipopeje eme: "Mba'e tu
ja'u 'rã, ha'e jay'u 'rã? Ha'e mba'e py tu nhanhemonde 'rã?" peje eme.
32 Mba'eta ha'e nunga jouxea rupi amboae regua kuery ikuai, ha'e Penderu
yva pygua oikuaa ae ha'e nunga peikotevẽ va'ea.
33 Ha'e rami 'rãgue py jypy'i peka 'rã ipo'akaa ha'e ixuguigua teko porã.
Ha'e ramo 'rãe peikotevẽ va'e ha'e javi ome'ẽ avi pẽvy.
34 — Ha'e nunga rupi pendepy'a eta rei eme ko'ẽ rã guarã re, peja ko'ẽ
ramo guarã ae. Mba'eta ára nhavõ oiko 'rãe mba'emo vai ha'e jave guarã.

Lucas 6.37,38,41,42

7 1 — Penhombopagaxe rei eme, penembopagaa e'ỹ aguã.[e]
2 Mba'eta penhombopagaague rami ae 'rã peẽ ju penembopagaa, ha'e
joe pejapoague rami pendere ju ojapoa 'rã.
3 Mba'e re tu nderyvy rexa py iky'a oĩ va'e re rexa pota, ha'e rã nderexa py
ae yvyra oĩ va'e re ma ndereikuaa potai?
4 Mba'e re tu aipo're nderyvy pe: "Tove tanoẽ iky'a nderexa gui", 're,
nderexa py ae yvyra oĩ teri reve?
5 Heko porã merami rive va'e, enoẽ ndee ranhe yvyra nderexa gui. Ha'e
vy 'rãe rexa porã nderyvy rexa gui iky'a renoẽ aguã.

Jagua pe iporã va'e nhame'ẽ e'ỹ aguã re ijayvua

6 — Jagua kuery pe peme'ẽ eme mba'emo iky'a e'ỹ va'e, ha'e poryko
ikuaia katy pemombo eme ovareve va'e, ha'e kuery opyrõmba rive'ỹ aguã,
ha'e gui ojere vy penemondoropa avi e'ỹ aguã.[f]

---

d 6.25 Filipenses 4.6; 1 Pedro 5.7 **e 7.1** Romanos 2.1-3; 1 Coríntios 4.5; Tiago 4.11,12
f 7.6 Lucas 9.5

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Lucas 11.9-13

7— Pejerure, ha'e ramo ome'ẽa 'rã. Peka, ha'e vy pejou 'rã. Penhendu
uka, ha'e ramo okẽ oipe'aa 'rã pẽvy.[g]
8 Mba'eta ha'e javive ojerure va'e ojopy 'rã, oeka va'e ojou 'rã, ha'e
onhendu uka va'e pe oipe'aa 'rã.
9 Mava'e peẽ avakue nda'u pendera'y kuery mbojape re ojerure rã peme'ẽ
'rã ita?
10 Ha'e rami e'ỹ vy pira re ojerure rã mboi ri nda'u peme'ẽ 'rã?
11 Ha'e nunga rupi peẽ pendereko vai va'eri pendera'y kuery pe mba'emo
porã peme'ẽ kuaa va'e. Ha'e gui Penderu yva pygua katuve nda'u nome'ẽi
'rã ri mba'emo porã ojerure va'e pe?
12— Pẽvy avakue ojapo aguã peipotaa rami ae avi peẽ voi pejapo ha'e
kuery pe, mba'eta ha'e rami ae oĩ lei ha'e profeta kuery omboparaague re.

Lucas 13.24

13— Peike okẽ ipo'i'i va'e rupi. (Mba'eta okẽ ha'e tape okanhy aguã katy
oo va'e ma ipy vaipa ramo heta 'rã ikuai ha'e va'e rupi oo va'e.)
14 Ha'e rã tekove katy okẽ ha'e tape oo va'e ma ipo'i'i ramo mbovy'i ete 'rã
ojou.

Lucas 13.25-27; 2 Coríntios 13.5

15— Penheangu ke profeta ramigua kuery gui. Ha'e kuery ma vexa'i pirekue
py onhemonde va'e, ha'e rã iguýry ma guary nhomondoropa va'e ikuai.[h]
16 Mba'emo rembypy'a re peikuaa pota vy peikuaa 'rã mba'e nunga paa.
Tyrã uva nda'u nhamondo 'rã ri juu'y gui? Ha'e rami e'ỹ vy juu rakua endy
gui nda'u nhamondo 'rã ri figo?
17 Ha'e rami avi yvyra porã ma hi'a porã avi 'rã. Ha'e rã yvyra iporã e'ỹ
va'e ma ndai'a porãi 'rã.
18 Yvyra porã ma ndai'a vaikuei 'rã, ha'e yvyra iporã e'ỹ va'e voi ndai'a
porãi 'rã.
19 Yvyra hi'a iporã e'ỹ va'e ojayapaa vy omomboa 'rã tata py.
20 Ha'e nunga rupi ha'e kuery reko re peikuaa pota vy peikuaa 'rã marã
ramigua paa.[i]
21— Pavẽ e'ỹ xevy "Senhor, Senhor" he'i va'e oike 'rã yva pygua po'akaa
py, ha'e rã Xeru yva pygua oipotaa rami ikuai va'e anho.
22 Ha'e va'e ára heta 'rã aipoe'i xevy: "Senhor, Senhor, nderery rupi e'ỹ
ri ty'y ore romombe'u raka'e Nhe'ẽ guigua? Ha'e nderery rupi e'ỹ ri ty'y
roipe'a anha, ha'e heta rojapo ndepo'akaa rupigua?" he'i 'rã.

---

g 7.7 João 14.13,14; 1 João 5.14,15 **h 7.15** 2 Pedro 2.1-3
i 7.20 Lucas 6.43,44; Tiago 3.11,12; 1 João 3.10; 4.6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 — Ha'e ramo ha'e kuery pe xee ambovai 'rã: “Peẽ kuery ma xee
roikuaa va'e'ỹ. Pendeko vai va'e, pejepe'a ke xea gui!” ha'e 'rã.

Lucas 6.46-49

24 — Ha'e javive ha'e rami xeayvu rã oendu vy ha'ekue rami ikuai va'e
ma ava hi'arandu va'e ngoorã ita áry ojapo va'e rami ikuai.
25 Mba'eta oky ou rã yy tyguaxu vy oxyry atã 'rã. Yvytu oipeju atã vy ha'e
va'e oo re ojeapi-api teĩ ndoityi 'rã, ita áry omboyta porã rire.
26 — Ha'e rã xeayvua oendu teĩ ha'ekue rami ndoikoi va'e kuery ma ava
hi'arandu e'ỹ va'e ngoorã ita ku'i reia áry rive ojapo va'e rami ikuai.
27 Ha'e gui oky ou rã yy tyguaxu 'rã. Yvytu oipeju vy ha'e va'e oo re ojeapi
vy oity, ombovaipa ete 'rã — he'i.[j]

Opa vy ma yvyty áry ijayvuague

28 Jesus pova'e ayvu omombe'upa rã heta va'e kuery onhemondyipa
ombo'ea gui,
29 mba'eta ipo'akapa va'e rami ombo'e, kuaxia re nhombo'e va'ety kuery
rami e'ỹ.[k]

Marcos 1.40-44; Lucas 5.12-14

8 1 Yvy'ã gui Jesus oguejy rã heta ete oje'oi hakykue.
2 Ha'e gui ma peteĩ lepra revegua onhemboja hexe. Omboete vy
aipoe'i:
— Senhor, lepra gui xeky'a'oxe vy ke xeky'a'o — he'i.
3 Ha'e ramo Jesus okuave'ẽ vy opoko hexe. Ha'e vy aipoe'i:
— Xee ma roiky'a'oxe ae, ekuera ke — he'i. Ha'e ramove lepra
okanhymba.
4 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:
— Ma'ẽ, emombe'u eme avave rei pe. Ha'e rami 'rãgue py tereo
sacerdote pe anho ejexa uka, ha'e eme'ẽ mymba Moisés omboparaague
rami, heta va'e kuery oikuaa aguã.

Lucas 7.1-10

5 Cafarnaum tetã py Jesus ovaẽ ma ramo hexe onhemboja peteĩ
xondaro ruvixa. Ha'e vy ojerure ixupe:
6 — Senhor, xero py amongakuaa va'ekue itui tupa py. Ndoguatavei,
ojexavai guive — he'i.
7 Jesus ombovai:
— Xee aa 'rã amonguera — he'i.
8 Ha'e rã xondaro ruvixa aipoe'ive ju:

---

j 7.24-27 Tiago 1.22-25; 1 João 2.3-6 **k 7.28,29** Marcos 1.22; João 7.46

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Xee ma xe'yvyĩ'i ete xero py revaẽ aguã. Peteĩ ayvu rive ri eraa uka.
Ha'e ramo xerembiguai kunumi va'e okuera 'rã.
9 Mba'eta xee voi huvixa oipotaa rami aiko va'e. Ikuai avi xondaro kuery
xeayvu rami ikuai va'e. Peteĩ pe "Tereo", ha'e ramo oo 'rã. Ha'e rã amboae
pe ma "Eju", ha'e rã ou 'rã. Xerembiguai pe "Ejapo ha'e nunga", ha'e ramo
ojapo 'rã — he'i.
10 Ha'e nunga Jesus oendu vy onhemondyi. Ha'e vy aipoe'i hakykue
oje'oi va'e pe:
— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Neĩ Israel kuerya rupi voi ndajoui teri kova'e
rami ojerovia ete va'e.
11 Aipoa'e pẽvy: Heta ou 'rã kuaray oua katy ha'e oikea katy gui, yva
pygua po'akaa py ikuai 'rã mesa py Abraão, Isaque ha'e Jacó reve.
12 Ha'e rã Nhanderuete po'akaa pyguarã va'ekue ma oka py 'rã omomboa
pytũa py. Ha'e py ojae'opa ha'e opa marã onhendu 'rã okuapy — he'i.
13 Ha'e gui xondaro ruvixa pe ju Jesus aipoe'i:
— Tereo ju. Ndee rejeroviaa rami toiko — he'i. Ha'e va'e hora-ve
hembiguai okuera.

Marcos 1.29-31; Lucas 4.38,39

14 Ha'e gui ma Pedro ro py ju Jesus ovaẽ. Ha'e vy haixo oexa ipire raku
vaipa vy tupa py itui ramo.
15 Ipo re Jesus ojopy rã ipire raku oaxa. Ha'e ramo opu'ã vy mba'emo
ojapo ha'e kuery pe.

Marcos 1.32-34; Lucas 4.40,41

16 Ka'aru'i jave oĩa py heta oguerua anha onhemondea va'e. Ha'e ramo
ayvu py rive oipe'a nhe'ẽ iky'a va'e, omonguera avi imba'eaxy va'e ha'e
javi.
17 Ha'e nunga oiko profeta Isaías pe aipoe'i ukaague ojeupity aguã: "Ha'e
ae oipe'a jaiko axya, ogueraapa nhanemba'eaxya", he'iague.[l]

Lucas 9.57-62

18 Jesus oyvýry heta ikuai va'e oexa vy ijayvu yy rovaigua re oaxa aguã.
19 Ha'e va'e jave py hexe peteĩ kuaxia re nhombo'e va'ety onhemboja vy
aipoe'i:
— Porombo'ea, xee aa ta nderupive reoa katy rei.
20 Ha'e rã Jesus ombovai:
— Aguara'i oguereko 'rã okua, guyra oveve va'e voi oguereko guaity.
Ha'e rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ma neĩ oakã omboguejyaty ndoguerekoi
— he'i.

---

l **8.17** Isaías 53.4

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Amboae hemimbo'e ju aipoe'i ixupe:
— Senhor, taa ranhe xeru tanhono porã.
22 Jesus ombovai:
— Eju xerupive, tove omanogue ae tonhono porã omano va'ekue.

Marcos 4.35-41; Lucas 8.22-25

23 Ha'e gui kanoã py Jesus oĩ ramo hemimbo'e kuery oje'oi hupive.
24 Yy rupi oaxa jave ou yvytu vaikue. Yai ojeapi-api kanoã re. Ha'e ramia ja Jesus oke oupy.
25 Ha'e ramo hemimbo'e kuery ou vy omomyĩ. Ha'e vy ojapukai reve aipoe'i:
— Senhor, orereraa jepe ke! Nhamanomba ta ma — he'i okuapy.
26 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:
— Pejeroviaa kyrĩ'i va'e, mba'e re tu pekyje ri? — he'i. Ha'e rami vy opu'ã vy yvytu ha'e ye'ẽ pe ijayvu atã. Ha'e ramove opytu'upa.
27 Ha'e ramo ha'e kuery onhemondyipa vy aipoe'i:
— Marã ramigua tu peva'e ava, yvytu ha'e yai voi onhe'ẽ rendu aguã?

Marcos 5.1-20; Lucas 8.26-39

28 Yupa rovaigua Gadara pygua kuery yvy re ovaẽ ramo ovaexĩ jogueruvy mokoĩ ava anha onhemondea va'e. Yvyra rupa oĩ va'e gui ou. Ivai vaikue rei rã avave rei ndoguataavei ha'e va'e tape rupi.
29 Ha'e gui ha'e kuery ou vy ojapukai:
— Nhanderuete Ra'y, mba'e tu xee areko ndereve? Oremoingo axy aguã teve reju oa'angaague ára ovaẽ e'ỹ mbove? — he'i.
30 Ha'e katy'i heta ikuai poryko okarua py.
31 Ha'e ramo anha kuery ojerure Jesus pe:
— Orepe'a vy ta'vy oremondouka poryko kuerya katy.
32 Ha'e rã — Tapeo ha'vy — he'i Jesus. Ha'e gui ha'e kuery ojepe'a vy poryko re ova. Ha'e rã poryko kuery ma yvy'ã guy katy onhamba. Ho'apa ye'ẽ py, yy py omanomba.
33 Ha'e ramo poryko re opena va'e kuery onhamba oje'oivy. Tetã py ovaẽ vy omombe'u oiko va'ekue ha'e javi, anha onhemondea va'e re oiko va'ekue guive.
34 Ha'e ramo tetã pygua kuery oupa Jesus oexa aguã. Oexa vy ojerure ijyvy gui oo ju aguã re.

Marcos 2.1-12; Lucas 5.17-26

9 1 Kanoã py Jesus oĩ vy yy rovaigua re oaxa. Ha'e vy guetã katy oo.
2 Ha'e oĩa py oguerua peteĩ oguata e'ỹ va'e hupa reve. Ha'e kuery ojerovia etea Jesus oexa vy aipoe'i oguata e'ỹ va'e pe:
— Xera'y, ndepy'a guaxu ke. Rejejavyague omboguepaa ma — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ha'e ramo kuaxia re nhombo'e va'ety ikuai va'e aipoe'i ojeupe ae:
— Peva'e tu ijayvu vai — he'i okuapy.
4 Ha'e rã Jesus ma ha'e kuery ojeupe ae ijayvua oikuaa vy aipoe'i:
— Mba'e re tu po rami ri pendeayvu pendepy'a py?
5 Mba'e ayvu rupi tu ndaxyive xeayvu aguã: "Rejejavyague omboguepaa ma", tyrã pa "Epu'ã, ha'e eguata" ha'e aguã?
6 Ha'e rami teĩ peikuaa aguã Ava ra'y ojeapo va'ekue ko yvy re oiko teĩ joeko vaiague ombogue aguã voi ipo'aka va'ea —
Oguata e'ỹ va'e pe ju aipoe'i:
— Epu'ã ha'vy, eupi nderupa, ha'e tereo ndero py — he'i.[m]
7 Ha'e ramo opu'ã vy ngoo katy oo.
8 Ha'e nunga heta va'e kuery oexa vy okyjepa reve ombojerovia okuapy Nhanderuete, ha'e rami aguã avakue ombopo'aka ramo.

Marcos 2.13,14; Lucas 5.27,28

9 Jesus ha'e gui oo vy oexa peteĩ ava Mateus hery va'e, imposto opagaaty py oguapy oiny ramo. Ha'e va'e pe ijayvu vy
— Eju xerupive — he'i. Ha'e ramo opu'ã vy oo hupive.

Marcos 2.15-17; Lucas 5.29-32

10 Ha'e gui oo py mesa py Jesus oĩ ramo heta ou imposto re nhombopaga va'ety ha'e heko vai va'e. Ha'e va'e kuery ma Jesus ha'e hemimbo'e kuery reve onhemboja avi okuapy.
11 Ha'e nunga fariseu kuery oexa vy oporandu hemimbo'e kuery pe:
— Mba'e re tu penembo'ea okaru ri imposto re nhombopaga va'ety ha'e ojejavypa va'e kuery reve?
12 Ha'e ramo Jesus oendu vy ombovai:
— Hexaĩ va'e kuery ma ndoipotai 'rã poropoanoa, imba'eaxy va'e anho 'rã oipota.
13 Tapeo, peikuaa pota pova'e ayvu mba'e he'ia paa re: "Xevy pe mymba peme'ẽ 'rãgue py aipota teĩ penhomboaxy." Mba'eta xee ma heko porã va'e aenoĩ aguã e'ỹ aju, ha'e rã heko vai va'e aenoĩ aguã [ojeko rerova aguã].[n]

Marcos 2.18-22; Lucas 5.33-39

14 Ha'e rire João Batista remimbo'e kuery ou. Ha'e vy oporandu ixupe:
— Mba'e re tu ore kuery [mbovykue rei e'ỹ] rokaru e'ỹ re orekuai, fariseu kuery voi, ha'e rã neremimbo'e kuery ma ha'e rami e'ỹ ikuai?
15 Jesus ombovai:
— Omendaa py ha'eve nda'u oenoĩ mbyre kuery iporiau aguã, ha'e kuery reve omenda va'e oĩ teria ja? Ha'e rami avi ovaẽ 'rã ha'e kuerya gui

---

m 9.6 João 10.37,38 **n 9.13** Oséias 6.6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

omenda va'e oipe'aa aguã ára. Ha'e va'e ára mae ma ha'e kuery ikuai 'rã
okaru e'ỹ re.
16 — Avave rei ao ymague re nombojai 'rã ajukue pyau ra'ykue, mba'eta
ombojaague omboi 'rã ao gui. Ha'e ramo oxoroa tuvixave 'rã.
17 Ha'e avave rei hyru ymague py nomboyrui 'rã vinho pyau, mba'eta
ombovaipa 'rã hyru. Vinho onheẽmba 'rã, ha'e hyru voi ivaipa avi 'rã.
Ha'e rami 'rãgue py vinho pyau rã hyru pyau py 'rã omoĩ, mokoĩve oĩ porã
aguã.

Marcos 5.21-24a; Lucas 8.40-42a

18 Ha'e nunga re ijayvu teri reve ou peteĩ huvixa. Onhemboja vy
omboete. Ha'e vy aipoe'i:
— Xerajy omano ange'i. Ha'e rami teĩ eju, emoĩ ndepo hexe oikove ju
aguã — he'i.

Marcos 5.24b-34; Lucas 8.42b-48

19 Ha'e ramo Jesus opu'ã vy oo hexeve, hemimbo'e kuery voi.
20 Oiko avi peteĩ kunha, doze ma'etỹ re ma gueko re riae oiko va'e. Ha'e
va'e ma hakykue gui ou vy opoko ijao apy re,
21 mba'eta ojeupe ae "Ijao apy re rive apoko teĩ akuera 'rã" he'i.
22 Ha'e ramo Jesus ojere vy oexa. Ha'e vy aipoe'i:
— Xerajy, ndepy'a guaxu ke. Rejeroviaa ndereraa jepe — he'i. Ha'e
ramove kunha va'e okuera.

Marcos 5.35-43; Lucas 8.49-56

23 Huvixa ro py Jesus ovaẽ vy oexa mimby monhe'ẽa ha'e heta va'e
kuery ojae'o rã. Ha'e vy aipoe'i:
24 — Pejepe'a ke, mba'eta kunha'i nomanoi, oke rima — he'i. Ha'e ramo
ojojai rei okuapy.
25 Ha'e gui Jesus omoẽmba vy oike. Kunha'i va'e po re ojopy ramo opu'ã.
26 Ha'e nungakue oendupaa ha'e va'e yvy ha'e javi rupi.

Mokoĩ ára revegua e'ỹ omongueraague

27 Ha'e gui Jesus oo rã hakykue rupi ou mokoĩ ára revegua e'ỹ. Ojapukai
jogueruvy:
— Davi ramymino, oremboaxy ke — he'i.
28 Ha'e gui oo py Jesus oike jave hexe onhemboja jogueruvy ára
revegua e'ỹ. Ha'e ramo oporandu ha'e kuery pe:
— Perovia pa pejerurea rami ajapo aguã xepo'aka va'ea?
Ha'e kuery ombovai:
— Tá, Senhor — he'i.
29 Ha'e ramo ha'e kuery rexa re opoko vy aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Toiko ha'vy pejeroviaa rami — he'i.
30 Ha'e ramove hexa ojepe'a.
Ha'e gui Jesus aipoe'ive ju:
— Pejejoko ke avave rei pe pemombe'u e'ỹ aguã — he'i.
31 Ha'e rami teĩ ha'e kuery oo vy ha'e va'e yvy ha'e javi rupi omombe'upa.

Peteĩ ava ijayvu e'ỹ va'e omonguera ramo fariseu kuery ijayvu reiague

32 Ha'e kuery oje'oi rire oĩa py oguerua peteĩ ava anha onhemonde ramo nda'ijayvui va'e.
33 Anha oipe'a rã ijayvu e'ỹ va'ekue ijayvu. Ha'e ramo heta va'e kuery onhemondyipa vy aipoe'i:
— Peva'e nunga jaexa va'e'ỹ teri Israel kuerya rupi — he'i.
34 Ha'e rã fariseu kuery ma ijayvu rei okuapy:
— Anha ruvixa po'akaa rupi rima oipe'a anha.[o]

Opa rupi Jesus ojapo porã, ha'e omba'eapo va'e kuery re ombojojaague

35 Ha'e gui Jesus ma tetã ha'e tekoa ikuai va'e rupi oguata oikovy, onhembo'eaty oĩ va'e rupi guive. Nhombo'e vy omombe'u oikovy Nhanderuete po'akaa, nhomonguera guive opa marãgua mba'eaxy gui.
36 Heta va'e kuery oexa vy omboaxy, mba'eta vexa'i ija e'ỹ va'e rami ojexavai ha'e ikangy okuapy ramo.[p]
37 Ha'e rami vy guemimbo'e kuery pe aipoe'i:
— Anhetẽ heta oĩ omono'õa aguã, ha'e rã omba'eapo va'e kuery ma mbovy'i.[q]
38 Ha'e nunga rupi pejerure Senhor mba'ety ja va'e pe ombouve aguã imba'ety rupi omba'eapo va'erã.

Marcos 3.13-19; Lucas 6.12-16

10 1 Ha'e gui guemimbo'e kuery doze-ve Jesus oenoĩ vy ombopo'aka nhe'ẽ vai oipe'a, ha'e opa marãgua mba'eaxy gui nhomonguera aguã.
2 Doze apóstolo kuery rery ma po rami: Jypygua ma Simão Pedro hery va'e, ha'e gui tyvy André, Zebedeu ra'y kuery Tiago ha'e tyvy João,
3 Filipe ha'e Bartolomeu, Tomé ha'e imposto re nhombopaga va'ekue Mateus, Alfeu ra'y Tiago ha'e Tadeu,
4 Simão Zelote hery va'e ha'e ijopy uka nhemiarã Judas Iscariotes avi.

Marcos 6.7-11; Lucas 9.1-5

5 Ha'e gui doze guemimbo'e kuery Jesus omondouka ta vy po rami ijayvu:

---

o 9.34 Lucas 11.14-18 **p 9.36** Marcos 6.34 **q 9.37** Lucas 10.2

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Tapeo eme judeu e'ỹ va'e ikuaia rupi, neĩ Samaria pygua kuery retã
py voi pevaẽ eme.
6 Ha'e rã tapeo vexa'i kuery Israel regua okanhy va'e peka.
7 Peoa rupi pemombe'u yva pygua po'akaa ojekuaa aguã namombyryvei
maa.
8 Pemonguera imba'eaxy va'e, pemboete ju omano va'ekue, peiky'a'o lepra
revegua, ha'e peipe'a anha. Mba'emo pejopy rive rire peme'ẽ rive ju 'rã
joupe.
9 Pendeku'a re peraa eme peráta, ouro, prata neĩ overa va'e guigua,
10 neĩ voko peraa eme tape rupi, neĩ mokoĩ kamixa, pendepy regua, neĩ
pendepopoka guive, mba'eta omba'eapo va'e rei ha'eve ojopy aguã ho'u
va'erã.
11 Ha'e tetã py e'ỹ vy tekoa oĩ va'e rupi pevaẽa py peporandu 'rã heko porã
va'e oiko va'ea re. Ha'e va'e kuery ro py ae 'rã pepyta, peove aguã ára peve.
12 Oo py pevaẽ vy pexarura 'rã ha'e pygua kuery pe.
13 Ha'e ramo oo pygua kuery heko porã ri ramo ha'e kuery re oĩ 'rã
peroayvu porãague. Ha'e rã heko vai ramo pendere ae ju tojevy peroayvu
porãague.
14 Ha'e kuery napenemovaẽi, neĩ pendeayvu noenduxei ramo ha'e va'e oo
e'ỹ vy tetã gui peo ju vy pendepy regua gui peity-ity 'rã yvy ku'i.[r]
15 Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Nhombopagaa ára py ha'e va'e tetã pygua kuery
gui omboaxyave 'rã Sodoma ha'e Gomorra pygua kuery.[s]

Mba'emo gui omonheanguague

16 — Ma'ẽ, xee ma vexa'i rami romondouka aguara mbyte rupi. Ha'e nunga
rupi peiko kuaa 'rã mboi rami, ha'e rã apykaxu'i rami 'rã pendekuai rive.
17 Penheangu ke avakue gui, mba'eta penemboaxa 'rã huvixa kuery po py,
ha'e penenupã 'rã onhembo'eaty oĩ va'e rupi.
18 Xekáuxa pendereraa 'rã huvixa kuery ha'e huvixave renonde. Ha'e
ramigua oiko 'rã ha'e kuery ha'e judeu e'ỹ va'e kuery pe xeregua ayvu
pemombe'u aguã.
19 Ha'e rami avi penemboaxaa ramo pepẽxa rei eme marã rami e'ỹ
vy mba'e nunga re pa pendeayvu aguã re, mba'eta ha'e va'e hora-ve
pendeayvurã oikuaa ukaa 'rã pẽvy.
20 Mba'eta pendejegui ae e'ỹ 'rã pendeayvu, ha'e rã Penderu Nhe'ẽ ijayvu
'rã pẽgui.[t]
21 Amongue ojopy uka 'rã guyvy ae ojuka uka aguã, ha'e tuu kuery ojopy
uka 'rã gua'y kuery ae. Ta'y kuery opu'ã 'rã nguu kuery re ojuka uka avi
aguã.

---

r 10.14 Atos 13.50,51; 18.6 **s 10.15** Lucas 10.1-12
t 10.19,20 Lucas 12.11,12; 1 Pedro 3.13-17; 4.12-19

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Xerery káuxa pavẽ nda'ija'ei 'rã pendere. Ha'e rami teĩ opa peve
ogueropo'aka va'e oo jepe 'rã.
23 Ha'e gui tetã py pendere opu'ã reia ramo amboae henda katy ju penha,
mba'eta anhetẽ aipoa'e pẽvy: Ava ra'y ojeapo va'ekue ou peve napevaẽmba
jepei 'rã Israel regua tetã ikuai va'e rupi.

Omokyre'ỹa rupi ijayvuague

24 — Temimbo'e kuery ma imbo'ea gui yvateve va'e'ỹ, tembiguai kuery
voi opatõ gui yvateve va'e'ỹ guive.
25 Ha'eve temimbo'e kuery ikuai aguã imbo'ea reko rami, ha'e tembiguai
kuery ikuai aguã opatõ oikoa rami. Hoo va'e pe "Anha ruvixa Belzebu"
'ea ramo hoo pygua kuery pe katuve 'rã teve.[u]
26 Ha'e rami teĩ pekyje eme ha'e kuery gui, mba'eta mba'emo onhomi
mbyre oexa ukapaa 'rã, ha'e oikuaa e'ỹ pyre voi oikuaapaa 'rã.
27 Pytũa py xee rombo'eague ma hexakãa py ju 'rã pemombe'u,
pendeapyxa'i py xeayvuague ma oo apyte áry gui ju 'rã pemombe'u.
28 Pekyje eme penderete jukaa kuery gui, mba'eta penenhe'ẽ ma ha'e
kuery ndojuka kuaai 'rã. Pejererokyje 'rã nhonhe'ẽ ha'e joete tata ogue e'ỹ
va'e py omokanhy aguã ipo'aka va'e renonde anho.
29 — Mokoĩ guyra'i nda'u peteĩ'i hatã'i va'e repy e'ỹ ri? Ha'e rami teĩ yvy
py neĩ peteĩve ndo'ai 'rã Penderu oipota e'ỹ rã.
30 Peẽ kuery re katuve ma opena, mba'eta pende'a peneakã re oĩ va'e voi
oipapapa.
31 Ha'e nunga rupi pekyje eme, mba'eta heta guyra'i gui peẽ pevareve.
32 Ha'e nunga rupi avakue renonde xevy pe oikoa omombe'u va'ekue ha'e
javi ma xee voi ha'e rami 'rã amombe'u Xeru yva pygua renonde.
33 Ha'e rã avakue renonde naxemombe'uxei va'ekue ma xee voi
namombe'ui 'rã Xeru yva pygua renonde.[v]

Haxy va'e re ijayvuague

34 — Pexa'ã eme ko yvy re aju peteĩ rami nhomoingoarã aru aguã. Peteĩ
rami nhomoingoarã aru aguã e'ỹ aju, ha'e rã kyxe.
35 Mba'eta aju rire avakue joo rami e'ỹ 'rã ikuai nguu reve, ha'e imemby
kuery ha'e rami ae 'rã ikuai oxy reve, ha'e ipi'a ra'yxy kuery avi ome xy
reve 'rã ikuai.
36 Ha'e rami vy avakue rovaigua ma hoo pygua kuery ae 'rã ikuai.[w]
37 Amongue xegui nguu, e'ỹ vy oxy ri oayvuve vy nda'evei xerupivegua
oiko aguã. Ha'e rami ae avi gua'y e'ỹ vy guajy ri xegui oayvuve vy
nda'evei xerupivegua oiko aguã.

---

u 10.24,25 Lucas 6.40; João 15.20 **v 10.33** Lucas 12.29-31
w 10.34-36 Miquéias 7.6; Lucas 12.51-53; 14.26,27

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

38 Ha'e ojeupegua kuruxu ndogueraaxei, ha'e xerupive ndooxei va'e ma
nda'evei xeremimbo'erã.
39 Nomanoxei va'ekue omokanhy 'rã guekove. Ha'e rã xekáuxa omano va'e
ma ojou ju 'rã guekove.[x]

Mba'emo rekovia re ijayvuague

40 — Amongue penemovaẽ ramo xee avi ha'e kuery xemovaẽ, ha'e
xemovaẽ va'e ma xembouare avi omovaẽ.
41 Profeta kuery pe "Profeta" he'i vy omovaẽ va'ekue ma hekovia ojopy 'rã
profeta pegua rami. Ha'e heko porã va'e kuery pe "Heko porã va'e" he'i vy
omovaẽ va'ekue ma hekovia ojopy 'rã heko porã va'e pegua rami.
42 Ha'e rami ae avi anhetẽ aipoa'e pẽvy, amongue kova'e kyrĩ va'e rami
ikuai va'e pe "Jesus remimbo'e" he'i vy peteĩ karo yro'yxã ome'ẽ va'ekue
voi ndojopy e'ỹi 'rã hekovia.[y]

Tetã ikuai va'e rupi Jesus ayvu omombe'uague

11 1 Ha'e rami guemimbo'e kuery doze-ve Jesus ombo'epa ma vy
ojepe'a ha'e gui. Nhombo'e ha'e ayvu omombe'u oikovy ha'e katy'i
tetã ikuai va'e rupi.

Lucas 7.18-23

2 Nhuã py João Batista oĩa py Cristo mba'emo ojapo oikovya omombe'ua
rã oendu vy ixupe ombou guemimbo'e kuery po rami oporandu aguã:
3 "Ndee ae teve reju 'rã va'ekue, tyrã pa roarõve 'rã amboae?" he'i aguã.
4 Ha'e rã Jesus ombovai vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Tapeo ju João pe pemombe'u mba'emo pendu ha'e pexa va'ekue,
5 mba'eta ára revegua e'ỹ oma'ẽ ju, oguata e'ỹ va'ekue oguata ju, lepra
revegua ojeky'a'o ju, ijapyxa e'ỹ va'ekue oendu ju, omano va'ekue
onhemboete ju, ha'e iporiaukue'i pe omombe'ua ayvu porã.[z]
6 Ovy'a ete 'rã xere ojeroviaa gui ndojepe'ai va'e.

Lucas 7.24-35

7 Ha'e kuery oopa ma rire heta va'e kuery pe ju Jesus ijayvu João
Batista reko re. Aipoe'i:
— Marã ramigua pexa aguã tu peo raka'e tekoa e'ỹa py? Takua'i yvytu
omomy-momyĩ va'e ramigua rive ri ty'y?
8 Ha'e rami e'ỹ rã marã ramigua pexa aguã tu peo? Peteĩ ava ao porã py
onhemonde va'e ri ty'y? Ha'e rami avi onhemonde porã va'e ma huvixa ro
py ikuai va'e anho.

---

x 10.38,39 Marcos 8.34,35; Lucas 9.24; Apocalipse 12.11
y 10.42 Mateus 25.34-40; Marcos 9.41; João 13.20 **z 11.5** Lucas 4.16-21

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Marã ramigua tu ha'vy peo pexa? Profeta? Tá, xee aipoa'e pẽvy: João
Batista ma profeta ikuai va'e gui voi yvateve va'e.
10 Mba'eta hekorã re ae ipara oiny: “Nerenonderã xee amondouka 'rã peteĩ
xerembiguai, nderaperã oguereko katu aguã.”[a]
11 Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Kunhague gui oiko va'ekue jipoi João Batista gui
yvateve va'e. Ha'e rami avi yva pygua po'akaa py yvyĩgueve'i va'e ma
ixugui yvateve.
12 Mba'eta João Batista oikoa ára guive aỹ peve ma onhea'ãa 'rã oupity
aguã yva pygua po'akaa, onhea'ã va'e kuery anho 'rã oupity.
13 Mba'eta profeta kuery ha'e lei ma João oikoa ára peve'i omombe'ua.
14 Ha'e gui peẽ perovia ri ramo ha'e ae Elias ou 'rã va'ekue oiko.
15 Ijapyxa [oendu aguã] oĩ va'e toendu.
16 — Mba'e nunga re nda'u ambojoja 'rã aỹgua kuery reko? Ha'e va'e kuery
ma ikuai kyrĩgue tetã mbyte rupi oguapy vy oirũ kuery pe ojapukai va'e rami:
17 “Mimby romonhe'ẽ ramo peẽ ndapejerokyxei, ha'e rã omanoa pygua ju
romonhendu teĩ ndapejae'oxei”, he'i va'e kuery rami.
18 Mba'eta João Batista ou vy okaru ha'e oy'u e'ỹ re oiko. Ha'e rami rã
ixupe “Anha reve rima oiko” 'ea.
19 Ha'e rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ma ou vy okaru ha'e oy'u ramo ixupe
“Peva'e ma okaru guaxu, vinho oy'u, ha'e imposto re nhombopaga
va'ety ha'e heko vai va'e kuery re irũ va'e”, 'ea. Ha'e rã hi'arandu va'e ma
mba'emo ojapoa py oexa uka 'rã o'arandu.

Lucas 10.13-15

20 Ha'e gui Jesus omboypy tetã ikuai va'e pygua kuery re ijayvu aguã, mba'eta
ha'e va'e rupi mba'emo porã heta ojapo teĩ ndojeko rerovai rire. Ha'e vy aipoe'i:
21 — Peẽ Corazim ha'e Betsaida pygua kuery pe nda'evei ete 'rã. Mba'eta
pendea py hexa pyrã ajapo va'e ramigua Tiro ha'e Sidom py ojapoa va'e
rire, ha'e pygua kuery ojeko rerova voi 'rãgue. Ha'e rami vy ajukue vaikue
py onhemonde 'rãgue tanhimbu py oguapy reve.
22 Ha'e nunga rupi aipoa'e pẽvy: Nhombopagaa ára py peẽ kuery gui
omboaxyave 'rã Tiro ha'e Sidom pygua kuery.
23 Ha'vy peẽ Cafarnaum pygua kuery, peo 'rã teve yva peve? Any, tata
ogue e'ỹ va'e py 'rã pe'a. Mba'eta mba'emo porã pendea py ajapo va'e
ramigua Sodoma py ojapoa va'e rire ma kova'e ára peve oĩ 'rãgue.
24 Pẽvy aipoa'e: Nhombopagaa ára py pendegui omboaxyave 'rã Sodoma
yvy regua kuery.

Lucas 10.21,22

25 Ha'e jave py Jesus ijayvu atã:

---

a 11.10 Malaquias 3.1

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Xeru yva ha'e yvy re ndepo'aka va'e, xee roguerovy'a, mba'eta ha'e
nunga ma hi'arandukue pe e'ỹ reikuaa uka, neĩ ombo'e pyre pe e'ỹ guive.
Yvyĩgueve'i pe anho reikuaa uka.
26 Tá, Xeru, ha'e rami ae reipota.
27 — Opa mba'e Xeru omboaxapa xevy. Avave rei ndoikuaai Ta'y, Tuu
e'ỹ vy. Ha'e avave rei ndoikuaai Tuu, Ta'y e'ỹ vy, ha'e amongue pe Ta'y
oikuaa ukaxea va'e ete'i.

"Peju ke xea py", he'iague

28 — Peju ke xea py penekane'õ ha'e pevoyi va'e ha'e javi. Ha'e rã xee
romokane'õgua 'rã.[b]
29 Pendejee pemoĩ xeregua canga, peikuaa xegui, mba'eta xepy'a re xevai
reia noĩ, ha'eve rei'ia anho. Ha'e rami vy pejou 'rã penenhe'ẽ opytu'u aguã.
30 Mba'eta xeregua canga ma ndaxyi, ha'e xevoyi nda'ipoyi guive.[c]

Marcos 2.23-28; Lucas 6.1-5

12 1 Ha'e jave py sábado ára Jesus oaxa trigoty rupi. Ha'e gui
hemimbo'e kuery okaruxe vy omboypy hi'a oipo'o vy ho'u heravy
aguã.
2 Ha'e nunga fariseu kuery oexa vy aipoe'i ixupe:
— Ma'ẽ, neremimbo'e kuery ojapo sábado ára py nda'evei va'e — he'i
okuapy.
3 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:
— Ndaperoayvui teve Davi okaruxe vy oirũ kuery reve ojapo va'ekue?
4 Mba'eta Nhanderuete ro py Davi oike vy ho'u raka'e mbojape Senhor
renonde pe omoĩ mbyre, ha'e kuery ho'u aguã nda'evei va'eri, neĩ hupive
ikuai va'e, sacerdote kuery pe anho ha'eve.
5 Ha'e ndaperoayvui teve lei re oĩ va'e? Mba'eta sábado py sacerdote kuery
ma iky'a va'e opyta e'ỹ re ojapo 'rã mba'emo templo ropy rupi sábado py
amboae kuery ojapo aguã nda'evei va'e. Ha'e rami avi xee aipoa'e pẽvy:
6 Apy oĩ va'e templo gui yvateve va'e.
7 Ha'e nunga rupi pova'e ayvu: "Mba'emo peapy reve xevy peme'ẽ 'rãgue
py aipotave penhomboaxy", he'iague peikuaa va'e rire ndapejou vai
'rãgue ojejavy e'ỹ va'e.[d]
8 Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ma sábado ára re voi ipo'aka va'e.

Marcos 3.1-6; Lucas 6.6-11

9 Jesus ha'e gui oo vy oike ha'e kuery onhembo'eaty py.
10 Ha'e py oĩ peteĩ ava ipo rovai piru va'e. Ha'e ramo Jesus re ha'e kuery
ijayvu reixe vy oporandu okuapy Jesus pe:

---

b 11.28 João 7.37 **c 11.29,30** Filipenses 2.5-8 **d 12.7** Oséias 6.6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Ha'evea rami ri nda'u sábado ára py nhanhomongueraa? — he'i okuapy.
11 Ha'e ramo ombovai:
— Mava'e peẽ kuery regua nda'u sábado py penerymba vexa'i yvykua
py ho'a rã napenhea'ãi 'rã ha'e gui penoẽ aguã?
12 Vexa'i gui nhande va'e ovareve ramo ha'eve sábado py joupe jajapo porã
aguã — he'i.
13 Ha'e gui ava pe ju Jesus aipoe'i:
— Embo'yvi ndepo — he'i. Ipo ombo'yvi rã iporã ju ipo rovai rami.
14 Ha'e rã fariseu kuery ma ojepe'a vy jogueroayvu hovai, ojuka uka aguã re.

Jesus ojepe'aague

15 Jesus ha'e nunga oikuaa vy ojepe'a ha'e gui. Heta avi oje'oi hakykue.
Ha'e ramo omonguerapa.
16 Ha'e vy omongeta avave rei pe ha'e kuery omombe'u e'ỹ aguã,[e]
17 profeta Isaías pe aipoe'i ukaague ojeupity aguã:
18 "Ma'ẽ, pee ma oĩ xerembiguairã aiporavo va'ekue, xerembiayvu Xenhe'ẽ
py arovy'a va'e. Hexe amoĩ 'rã Xenhe'ẽ. Ha'e ramo amboae regua kuery pe
voi omombe'u 'rã ha'evea rami joguerekoa.
19 Nanhomotare'ỹi 'rã, nda'ijayvu atãi 'rã, neĩ tetã mbyte rupi nda'ijayvui
'rã guive.
20 Nomondoi 'rã takua opẽ va'e, neĩ nomboguei 'rã tataendy ogue rai'i va'e,
ha'evea rami joguerekoa ipo'aka aguã rami ojapo e'ỹa ja.
21 Ha'e ramo hery rupi amboae regua kuery voi oarõ 'rã okuapy."[f]

Marcos 3.20-30; Lucas 11.14-23

22 Jesus oĩa py oguerua peteĩ ava hexe anha onhemonde rã ndoexai neĩ
nda'ijayvui va'e. Omonguera ramo ijayvu e'ỹ va'ekue ijayvu ha'e oexa ju.
23 Ha'e ramo heta va'e kuery oexa vy onhemondyipa. Ha'e vy
— Peva'e e'ỹ nda'u Davi ramymino? — he'i okuapy.
24 Ha'e rã fariseu kuery ma ha'e nunga oendu vy ijayvu rei okuapy:
— Peva'e tu anha ruvixa Belzebu po'akaa rupi rima oipe'a oikovy anha
kuery — he'i.
25 Ha'e ramo ha'e kuery py'a py ijayvua Jesus oikuaa vy aipoe'i:
— Tetã pygua kuery minha jomeme ri opu'ã vy nhomomba 'rã. Tetã,
ha'e e'ỹ vy oo pygua jomeme opu'ã vy okanhymba 'rã.
26 Ha'e rami ae avi Satanás kuery meme ri jope'a va'e rire ojee ae opu'ã
'rãgue. Mba'exa tu ha'vy ipo'akave ta?
27 Anhetẽ ri Belzebu po'akaa rupi xee anha aipe'a ramo, mba'exagua
po'akaa rupi tu ha'vy pendera'y kuery oipe'a? Ha'e nunga rupi ha'e kuery
ae oikuaa uka 'rã pendeayvu rivea.

---

e 12.15,16 Marcos 3.7-12 **f 12.18-21** Isaías 42.1-4

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 Ha'e rã Nhanderuete guigua Nhe'ẽ po'akaa rupi ae xee anha aipe'a ramo
anhetẽ ete Nhanderuete po'akaa ojekuaa ra'e peẽ kuery pe.
29 Ha'e rami ae avi mba'exa 'rã tu ojerovia vaipa va'e ro py amongue oike
vy ojokua ranhe e'ỹ re imba'e rei-rei re imonda? Mba'eta ojokua vy 'rãe
ogueraapa hoo gui.
30 Xerevegua e'ỹ va'e ma xerovaigua ikuai, ha'e xea py ndajoguerui va'e
ma xegui nhomonheguaẽmba 'rã.
31 Ha'e nunga rupi aipoa'e pẽvy: Avakue ojejavyague ha'e ijayvu vaiague
ha'e javi omboguea 'rã. Ha'e rã Nhe'ẽ re ijayvu vaiague ma nombogueai 'rã.
32 Ava ra'y ojeapo va'ekue re teĩ amongue ijayvu vai ramo ha'e nungakue
omboguea 'rã. Ha'e rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ re ri ijayvu vaia ramo nombogueai
'rã kova'e yvy re, neĩ yvy pyau re voi.

Lucas 6.43-45

33 — Peiko ke yvyra porã ha'e hi'a porã va'e rami, ha'e rami e'ỹ vy
yvyra porã e'ỹ ha'e hi'a iporã e'ỹ va'e rami peiko. Mba'eta yvyra ikuai va'e
ma hi'a re jaikuaa pota vy 'rãe jaikuaa.
34 Mboi rami pendekuai va'e, mba'exa tu pendeko vai va'eri pendeayvu
ta mba'emo porã re? Mba'eta nhandejuru py nhandeayvu 'rã mba'emo
nhandepy'a re tynyẽ va'e re.
35 Heko porã va'e ma mba'emo porã omoĩ porã va'ekue gui oguenoẽ 'rã
mba'emo porã anho. Ha'e rã heko vai va'e ma mba'emo vai omoĩ porã
va'ekue gui oguenoẽ 'rã mba'emo vai.
36 Aipoa'e pẽvy: Avakue ijayvuague ndovarei va'e ha'e javi re 'rã opaga
nhomboayvua ára py.
37 Mba'eta pendeayvuague re ae penemboeko porãa, ha'e rami e'ỹ vy
pendeayvuague re penembopagaa 'rã.

Lucas 11.29-32

38 Ha'e ramo kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery regua aipoe'i:
— Porombo'ea, ore roexaxe hexa pyrã rejapo rã — he'i.[g]
39 Ha'e ramo ombovai:
— Heko vai ha'e itavy rei va'e kuery ae 'rã ojerure hexa pyrã ajapo
aguã. Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe peteĩve ndojapoai 'rã, profeta Jonas re
oiko va'ekue ramigua e'ỹ vy.
40 Mba'eta Jonas mboapy ára ha'e mboapy pytũ re pira guaxu rye py
oĩague rami avi Ava ra'y ojeapo va'ekue voi mboapy ára ha'e mboapy pytũ
re oĩ 'rã yvy guýry.[h]
41 Ha'e nunga rupi nhomboayvua ára py Nínive pygua kuery opu'ã vy
ijayvu 'rã okuapy aỹgua kuery re, mba'eta Jonas ayvu omombe'u rã ha'e

---

g 12.38 Marcos 8.11,12 **h 12.40** Jonas 1.17

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kuery oendu vy ojeko rerovapa rire. Ha'e rã apy oĩ va'e ma Jonas gui
yvateve va'e.
42 Nhomboayvua ára py kuaray puku-a katygua huvixave kunha voi opu'ã
vy ijayvu 'rã aỹgua kuery re, mba'eta yvy apy gui ou raka'e Salomão
arandua oendu aguã. Ha'e rã apy oĩ va'e ma Salomão gui yvateve va'e.

Lucas 11.24-26

43 — Ha'e rami avi avakue gui nhe'ẽ vai oẽ vy tekoa e'ỹa rupi ju 'rã
oiko, ikane'õgua aguã oeka vy. Ha'e gui ndojoui vy
44 ojeupe aipoe'i 'rã: “Aa ju ta xero ajepe'aague py”, he'i 'rã. Ha'e rami vy
ou ju vy ojou 'rã oo avave rei noĩai va'e, oipeipa ha'e omoatyrõmba pyre.
45 Ha'e gui oo ranhe vy sete nhe'ẽ ju ogueru 'rã ixugui nda'eveive va'e, ha'e
py oike vy ikuai va'erã. Ha'e rami rire opaa py jypy guare gui nda'eveive
'rã ava va'e pe. Ha'e ramigua ae 'rã oiko kova'e kuery heko vai va'e re.

Marcos 3.31-35; Lucas 8.19-21

46 Heta va'e kuery pe Jesus ijayvu teri jave ixy ha'e tyvy kuery ovaẽ oka
py, hexeve ijayvuxe vy.
47 Ha'e ramo amongue aipoe'i ixupe:
— Ndexy ha'e nderyvy kuery, pee oka py ikuai. Ndereve ijayvuxe
okuapy — he'i.
48 Ha'e ramo imombe'uare pe ombovai:
— Marã ramigua tu ha'i ha'e xeryvy kuery ikuai? — he'i.
49 Ha'e gui guemimbo'e kuerya katy okuave'ẽ vy aipoe'i:
— Peva'e ae ma ha'i ha'e xeryvy kuery.
50 Mba'eta Xeru yva pygua oipotaa rami ojapo va'e ma ha'i, xeryvy ha'e
xereindy kuery ikuai.[i]

Marcos 4.1-9; Lucas 8.4-8

13 1 Ha'e va'e árave oo gui Jesus oo vy oguapy ye'ẽ yvýry.
2 Heta ijyvýry ono'õ ramo peteĩ kanoã py ju oĩ vy oguapy oiny
ha'e py. Ha'e rã heta va'e kuery ma ita ku'i reia rupi opu'ã okuapy.
3 Ha'e gui ha'e kuery pe opa mba'e re ijayvu mba'emo re ombojoja vy. Ha'e
vy aipoe'i:
— Peteĩ ava oo mba'emo ra'yĩ moaĩ vy.
4 Ha'e va'e omoaĩ ramo amongue ha'yĩgue ho'a tape yvýry rupi. Ha'e
nunga ma guyra'i ou vy ho'upa.
5 Amboae ma itaty yvy mbovy'i reia rupi ho'a. Ha'e nungakue ma yvy re
ndoike pukui rire henhoĩ voi'i.
6 Ha'e rami teĩ kuaray oẽ vy omombirupa, ndapoi rã.

---

i 12.49,50 Hebreus 2.11,12

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Amboae ma juu mbyte rupi ho'a. Ha'e gui juu yvate vy ojukapa.
8 Ha'e rã amboae ma yvy porãa rupi ho'a. Ha'e nungakue ma hi'a, cem,
sessenta, trinta ra'yĩ oiko peteĩ-teĩ gui.
9 Ijapyxa [oendu aguã] oĩ va'e toendu.

Marcos 4.10-20; Lucas 8.9-15

10 Ha'e gui hemimbo'e kuery onhemboja vy oporandu ixupe:
— Mba'e re tu mba'emo re rembojoja vy anho ndeayvu ha'e kuery pe?
11 Ha'e ramo ombovai:
— Pendevy pe yva pygua oikuaa uka opo'akaa py mba'emo oiko va'e
ndoikuaa ukai teri va'ekue. Ha'e rã ha'e kuery pe ma ndoikuaa ukai.
12 Mba'eta mba'emo oguereko va'e pe ome'ẽave 'rã, oguereko retave aguã.
Ha'e rã oguereko e'ỹ va'e gui ma oguereko'i va'e voi oipe'aa 'rã.
13 Ha'e nunga rupi ae mba'emo re ambojoja vy xeayvu ha'e kuery pe. Mba'eta
ha'e kuery oma'ẽ teĩ ndoexai, ha'e oendu teĩ noendu kuaai, neĩ ndoikuaai guive,
14 Isaías aipoe'iague ojeupity aguã: "Pendeapyxa py pendu teĩ mba'eve
napendu kuaai 'rã. Penderexa py pexa teĩ mba'eve ndapexa kuaai 'rã.
15 Mba'eta kova'e kuery ma inhakã ratã va'e. Oapyxa py noenduxei
okuapy, ha'e guexa omboty oexa e'ỹ aguã, oapyxa py oendu e'ỹ aguã, ha'e
opy'a py mba'eve oikuaa e'ỹ aguã, ha'e rami vy ojeko rerova e'ỹ aguã,
xevy pe onhemonguera uka e'ỹ aguã", he'iague.[j]
16 Ha'e rã peẽ kuery ma pevy'a 'rã, mba'eta penderexa oexa, ha'e
pendeapyxa oendu.
17 Mba'eta anhetẽ aipoa'e pẽvy: Heta ikuai raka'e profeta kuery ha'e heko
porã va'e peẽ kuery pexa va'e oexaxe va'eri ndoexai, ha'e pendu va'e
oenduxe va'eri noendui.
18 — Pejapyxaka ke ha'vy mba'emo ra'yĩ moaĩa re ambojojaague
amombe'u porãve rã.
19 Amongue Nhanderuete po'akaa regua ayvu oendu teĩ noendu kuaai
ramo ha'e kuery ha'e javia py ou 'rã poromboeko vaia, ha'e ipy'a gui oipe'a
'rã ha'yĩ omoaĩ mbyre. Ha'e va'e ma tape yvýry omoaĩ mbyre rami ikuai.
20 Ha'e gui yvy itaty reia rupi omoaĩ mbyre rami ikuai va'e ma ayvu
oendu vy ojopy voi 'rã ovy'a reve.
21 Ha'e rami teĩ ndapo pukui va'e rami avi ikuai vy opa voi 'rã. Ayvu
káuxa oguereko axya, e'ỹ vy opu'ãa rei ramo ndarei re ojepe'a 'rã.
22 Ha'e gui juu mbyte rupi omoaĩ mbyre rami ikuai va'e ma ayvu oendu
teĩ ko yvy re mba'emo ikuai va'e re openavea ha'e omba'e rei-rei re
nda'eveivea ojao'ipa 'rã ayvu, hi'a e'ỹ aguã rami.
23 Ha'e rã yvy porãa rupi omoaĩ mbyre rami ikuai va'e ma ayvu oendu vy
oikuaa porã va'e. Ha'e va'e ma hi'a 'rã cem, sessenta, trinta peteĩ-teĩ gui.

---

j 13.14-15 Isaías 6.9-10

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Trigo ramigua re ombojojaague

24 Amboae ayvu ju ha'e kuery pe omombe'u mba'emo re ombojoja
vy. Ha'e vy aipoe'i:
— Yva pygua po'akaa py oiko 'rã peteĩ ava omba'ety rupi trigo ra'yĩ
iporãve va'e omoaĩ va'e rami.
25 Ha'e gui pavẽ oke jave hovaigua ou vy trigo mbyte rupi omoaĩ trigo
ramigua rive, ha'e vy ojepe'a ju.
26 Ha'e gui onhotỹ mbyre yvate ha'e hi'a ramo trigo ramigua avi
ojekuaa ra'e.
27 Ha'e ramo ija rembiguai kuery ou vy aipoe'i ixupe: "Senhor, trigo
ra'yĩ iporã va'e e'ỹ ri ty'y remoaĩ nemba'ety py? Magui nda'u oiko trigo
ramigua?"
28 Ombovai: "Nhanderovaigua rima ojapo ra'e", he'i.
— Ha'e gui hembiguai kuery oporanduve ju: "Reipota pa roo
romondoro trigo ramigua?"
29 Ombovai: "Any, trigo ramigua pemondoro vy trigo avi pemondoro
e'ỹ aguã.
30 Tove ranhe, ta'yvate jojavi omono'õa ára peve. Ha'e gui mae ma
aipoa'e 'rã imono'õa kuery pe: 'Trigo ramigua ranhe pemono'õ, pejokua
oapypaa aguã. Ha'e rã trigo ma pemoĩ porã xeroguy py.' "[k]

Marcos 4.30-32; Lucas 13.18,19

31 Amboae ayvu ju ha'e kuery pe omombe'u mba'emo re ombojoja vy.
Ha'e vy aipoe'i:
— Yva pygua po'akaa py oiko 'rã peteĩ mostarda ra'yĩ peteĩ ava ojopy
vy omba'ety re onhotỹ va'e rami.
32 Ha'e nunga ma anhetẽ ha'yĩ ikuai va'e gui ruxãve'i va'e. Ha'e rami teĩ
yvate vy mba'emo nhanhotỹ va'e ha'e javi gui tuvixave 'rã. Yvyra ete
oiko ramo guyra oveve va'e ou vy hakã re ojapo 'rã guaityrã.

Lucas 13.20,21

33 Amboae ayvu ju omombe'u ha'e kuery pe mba'emo re ombojoja vy:
— Yva pygua po'akaa py oiko 'rã trigo mbovua rami, mba'eta peteĩ
kunha ogueraa vy omoirũ 'rã trigo re irũmba peve.

Marcos 4.33,34

34 Pova'e nunga ha'e javi Jesus omombe'u heta va'e kuery pe
mba'emo re ombojoja vy. Mba'emo re ombojoja e'ỹ re nda'ijayvui ha'e
kuery pe,

---

k 13.24-30 Mateus 13.36-43

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

35 profeta pe aipo'ea ukaague ojeupity aguã: “Xeayvu 'rã mba'emo re
ambojoja vy. Aikuaa uka 'rã mba'emo [yvy] itui ypy'i guive ndoikuaa ukai
pyre”, he'iague.[l]

Trigo ramigua re ombojoja va'ekue omombe'u porãveague

36 Ha'e gui Jesus heta va'e kuery omondoukapa ma vy oo avi oo oĩaty
katy. Ha'e ramo hemimbo'e kuery hexe onhemboja vy aipoe'i:
— Emombe'u porãve ju trigo ramigua mba'ety rupi onhotỹ mbyre re
ndeayvuague.
37 Ha'e ramo ombovai:
— Mba'emo ra'yĩ iporãve va'e moaĩa ma Ava ra'y ojeapo va'ekue ae.
38 Mba'ety ma kova'e yvy, mba'emo ra'yĩ iporãve va'e ma Nhanderuete
po'akaa pygua kuery, ha'e rã trigo ramigua ma poromboeko vaia ra'y kuery.
39 Ha'e nunga moaĩa ma nhanderovaigua anha. Ha'e gui omono'õa aguã
ma opaa ára, ha'e rã imono'õarã ma anjo kuery.
40 Mba'eta trigo ramigua omono'õ vy tata py omomboa rami avi 'rã oiko
opaa ára py.
41 Ava ra'y ojeapo va'ekue omondouka 'rã ojeupegua anjo kuery, openaa
gui oipe'apa aguã nhombojejavya ha'e mba'emo vai apoa kuery ha'e javi.
42 Ha'e vy omombopa 'rã tata hendy va'e py. Ha'e ramo ojae'opa ha'e opa
marã onhendu 'rã okuapy ha'e py.[m]
43 Ha'e rã heko porã va'e kuery ma kuaray rami hexakã 'rã okuapy
Nguuete po'akaa py. Ijapyxa [oendu aguã] oĩ va'e toendu.

Mba'emo ovareve va'e onhomi mbyre re ijayvua

44 — Yva pygua po'akaa py oiko 'rã mba'emo ovareve ete va'e peteĩ
mba'ety py onhomi mbyre rami. Ha'e va'e ma peteĩ ava ojou vy onhomive
ju ranhe. Ha'e gui ovy'a vaipa reve oo vy opa mba'e oguereko va'e
ovendepa. Ha'e vy ojeupe ae ojogua ha'e va'e mba'ety.[n]

Pérola re ijayvua

45 — Yva pygua po'akaa py oiko 'rã peteĩ ava pérola porãgueve
ojoguaxe vy oekaa rupi oiko va'e rami.
46 Ha'e gui peteĩ pérola ovareve ete va'e ojou vy opa mba'e oguereko va'e
ovendepa 'rã ojogua aguã.[o]

Pira mbo'aa re ijayvua

47 — Yva pygua po'akaa py oiko 'rã pira mbo'aa ye'ẽ py omomboa rami
avi. Opa marãgua ombo'a 'rã pira.

---

l 13.35 Salmo 78.2 **m 13.42** Mateus 13.47-50 **n 13.44** Provérbios 2.4,5; Filipenses 3.7,8
o 13.45,46 Provérbios 8.11

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

48 Ha'e gui tynyẽ ma ramo pira jopoia kuery omoatã 'rã heruvy yvy'ã re,
ha'e oguapy vy oiporavo 'rã ombo'a va'ekue. Iporãgueve omboyru 'rã ajaka
py, ha'e rã iporã e'ỹ va'e ma omombopa ju 'rã.
49 Ha'e rami ae 'rã oiko opaa ára py. Anjo kuery ou vy heko vai va'e kuery
oipe'apa 'rã heko porã va'e kuery mbyte gui,
50 ha'e vy omombo 'rã tata hendy va'e py. Ha'e py ma ojae'opa ha'e opa
marã onhendu 'rã okuapy.[p]

Mba'emo pyau ha'e inhymague re ijayvua

51 Ha'e vy oporandu guemimbo'e kuery pe: — Pendu kuaa pa pova'e
nunga?
— Tá — he'i okuapy.
52 Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:
— Ha'e rami vy yva pygua po'akaa py mba'emo oiko va'e re ma kuaxia
re nhombo'e va'ety ombo'ea porã ramo hoo va'e kuery rami avi 'rã oiko,
mba'eta omoĩ porãague gui oguenoẽ 'rã mba'emo pyau ha'e mba'emo
ymague.[q]

Marcos 6.1-6; Lucas 4.16-30

53 Pova'e nunga ayvu Jesus mba'emo re ombojoja vy omombe'upa ma vy
ojepe'a ha'e gui.
54 Guekoa py ae ovaẽ vy nhombo'e oikovy onhembo'eaty py. Ha'e ramo
ijayvua ha'e kuery oendu vy onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i okuapy:
— Magui nda'u peva'e ava oikuaa o'arandurã ha'e opo'akaa rupi
mba'emo ojapo aguã?
55 Peva'e nda'u oo apoa ra'y e'ỹ ri? Maria nda'u ixy e'ỹ ri? Tiago, José,
Simão ha'e Judas e'ỹ ri ty'y tyvy kuery ikuai?
56 Heindy kuery nda'u nhanembyte rupi e'ỹ ri ikuai? Magui ha'vy oikuaa
ha'e nunga ha'e javi? — he'i okuapy.
57 Ha'e rami vy ndojeroviai okuapy hexe.
Ha'e ramo Jesus ombovai:
— Profeta ikuai va'e ma hekoa pygua ha'e hoo pygua kuery anho
nomboetei — he'i.
58 Ha'e rami vy mba'emo porã ndojapo retai ha'e py, ha'e kuery
ndojeroviai ramo.[r]

Marcos 6.14-29; Lucas 9.7-9

14 1 Ha'e jave py huvixave Herodes oendu omombe'ua rã Jesus
mba'emo ojapo oikovya.

---

p 13.47-50 Mateus 13.24-30,36-43 **q 13.52** Romanos 1.1-4; 2 Coríntios 1.20
r 13.57,58 João 1.11

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Ha'e vy aipoe'i guembiguai kuery pe:
— Ha'e va'e ma João Batista omanoague gui onhemboete ju va'ekue.
Ha'e rami vy 'rãe ipo'aka mba'emo porã ojapo aguã — he'i.
3 Mba'eta Herodes ojopy ae va'ekue João, ha'e ojokua vy nhuã py ombo'a
tyvy Filipe ra'yxy Herodias káuxa.
4 Mba'eta João "Nda'evei ndera'yxyrã rereko aguã" he'i ramo.
5 Huvixa ojukaxe teĩ okyje heta va'e kuery gui, profeta oikoa rami oikuaa
okuapy ramo.
6 Ha'e gui Herodes ituiague ára ovaẽ ramo pavẽ ikuai va'e renonde
Herodias memby ojeroky ramo huvixa oguerovy'a.
7 Ha'e rami vy oura vy ijayvu ojerure va'e rei tema ome'ẽ aguã re.
8 Ha'e ramo kunhataĩ ma ixy ombo'eague rami vy aipoe'i:
— Eme'ẽ xevy peteĩ hy'a py João Batista akãgue — he'i.
9 Ha'e ramo huvixa ndovy'avei. Ha'e rami teĩ hexeve mesa py ikuai va'e
oendua py oura rire ojapo uka nho.
10 Ha'e vy ijayvu João akã ojayaa aguã nhuã py.
11 Ha'e gui inhakãgue peteĩ hy'a py oguerua vy kunha'i va'e pe ome'ẽa
ramo oxy pe ju ogueraa.
12 Ha'e ramo João remimbo'e kuery ou. Hetekue ogueraa vy onhono porã.
Ha'e rire oje'oi, Jesus pe omombe'u.

Marcos 6.30-44; Lucas 9.10-17; João 6.1-14

13 Jesus ha'e nunga oendu vy ojepe'a ha'e gui. Peteĩ kanoã py oo tekoa
e'ỹa py ha'e kuery ae'i oĩ aguã katy. Ha'e rami teĩ heta va'e kuery oikuaa
avi vy tetã ikuai va'e gui oupa, hakykue oje'oi yvy rupi.
14 Ha'e ramo kanoã gui Jesus oguejy vy oexa heta ikuai va'e. Ha'e vy
omboaxy vy omonguera imba'eaxy gui.
15 Ka'aru'i jave hemimbo'e kuery ou Jesus oĩa py. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Apy ma tekoa e'ỹa py nhandekuai, pytũ ta ma guive. Ha'e nunga
rupi emondoukapa heta va'e kuery, tekoa rupi oo vy ho'u va'erã ojogua
aguã — he'i okuapy.
16 Ha'e rã Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:
— Oje'oi e'ỹ teĩ ha'eve. Peẽ ae peme'ẽ ho'u va'erã — he'i.
17 Ha'e rã ha'e kuery ombovai:
— Mba'eve ndoroguerekoi apy peteĩ nhiruĩ mbojape ha'e mokoĩ pira'i
e'ỹ vy.
18 Ha'e ramo aipoe'i:
— Peru ha'vy apy — he'i.
19 Ha'e gui Jesus heta va'e kuery nhuũ áry omboguapypa vy ojopy
peteĩ nhiruĩve mbojape ha'e mokoĩve pira. Yva re oma'ẽ reve oguerovy'a
Nhanderuete. Ha'e rire mbojape oipe'ã-pe'ã'i vy ome'ẽ guemimbo'e kuery
pe, ha'e kuery ju ome'ẽ-me'ẽ aguã heta va'e kuery pe.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Ha'e javive okaru vy hevyatãmba. Ha'e gui hembyrekue omono'õ vy
doze varai omonyẽ.
21 Okaru va'ekue ma cinco mil avakue, kunhague ha'e kyrĩgue reve e'ỹ vy.

Marcos 6.45-52; João 6.15-21

22 Ha'e rire'ive guemimbo'e kuery pe aipoe'i kanoã py oĩmba vy oje'oi
aguã henonderã hovaigua re, heta va'e kuery ha'e ae omondoukapaa ja.
23 Ha'e gui heta va'e kuery omondoukapa ma vy yvyty áry katy oẽ ovy,
ha'e ae'ia py onhembo'e aguã. Ka'aru ete peve ha'e py oiko ha'e ae'i.
24 Ha'e ramia ja kanoã mombyry ma oo yy rembe gui. Yai ojeapi-api,
ha'eve e'ỹa katy gui yvytu ramo.
25 Ko'ẽ rai jave Jesus ou ha'e kuerya katy, ye'ẽ áry oguata ouvy.
26 Yy áry oguata rã hemimbo'e kuery oexa vy onhemondyipa. Ha'e vy
aipoe'i:
— Ãgue rima! — he'i. Okyje vy haxẽmba okuapy.
27 Ha'e ramo Jesus ijayvu ha'e kuery pe:
— Pendepy'a guaxu ke. Xee rima, pekyje eme — he'i.
28 Ha'e gui Pedro ijayvu vy aipoe'i:
— Senhor, ndee ri vy aipo're ndea py xee aa aguã yy áry rupi.
29 Ha'e ramo
— Eju ha'vy — he'i.
Ha'e rã Pedro kanoã gui oguejy vy oguata yy áry, Jesus-a katy.
30 Ha'e gui yvytu atãa re oma'ẽ vy oendu okyjea. Ha'e oike ovy vy ojapukai:
— Senhor, xereraa jepe ke!
31 Ha'e ramove Jesus okuave'ẽ vy ojopy. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Ava rejeroviaa kyrĩ'i va'e, mba'e re tu nderejeroviai ri? — he'i.
32 Ha'e gui ma kanoã py mokoĩve oĩ ramove yvytu opytu'u.
33 Ha'e rã kanoã py opyta va'ekue omboete vy aipoe'i:
— Anhetẽ ete ra'e ndee Nhanderuete Ra'y!

Marcos 6.53-56

34 Ha'e gui hovaigua re ovaẽ vy Genesaré yvy re ikuai.
35 Ha'e va'e yvy regua avakue oexa kuaa vy omombe'u uka ha'e'i rupi
ikuai va'e ha'e javi pe. Ha'e ramo oĩa py ogueru imba'eaxy va'e.
36 Ixupe ojerure avi ijao apy re ri jepe opoko aguã. Ha'e gui opoko va'e rei
okuerapa.

Marcos 7.1-23

15 1 Ha'e gui Jesus-a py onhemboaty fariseu ha'e kuaxia re nhombo'e
va'ety kuery Jerusalém gui ou va'ekue. Ha'e vy oporandu:
2 — Mba'e re tu neremimbo'e kuery nda'ikuai ri ymagua kuery
nhombo'eague rami? Mba'eta ojepoei e'ỹ re okaru.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ha'e ramo ombovai:
— Ha'vy peẽ kuery mba'e re tu ndapejapoi Nhanderuete ojapo uka va'e,
ymagua kuery nhombo'eague pejou porãve vy?
4 Mba'eta Nhanderuete ma ojapo uka "Emboete nderu ha'e ndexy. Ha'e rã
amongue nguu re, oxy re ijayvu vai va'e ma topaga ojukaa py" he'iague.[s]
5 Ha'e rã peẽ kuery ma aipopeje: "Nguu e'ỹ vy oxy pe amongue aipoe'i 'rã:
'Pẽvy peguarã areko va'ekue ma Senhor pe ju amboaxa',
6 he'i teĩ ha'eve", peje. Ha'e rami vy tuu ha'e ixy napeipytyvõ ukai. Ha'e
rami py pemboyke Nhanderuete ayvu, ymagua kuery penembo'eague
pejou porãve vy.
7 Heko porã merami rive va'e, ha'evea rami peẽ kuery reko re Isaías ijayvu
vy aipoe'i:
8 "Kova'e kuery ma ojuru py rive xemboete, ha'e rã ipy'a ma mombyry xegui.
9 Avakue ijayvuague rupi rive nhombo'e vy xemboete merami rive
okuapy", he'i va'ekue.[t]
10 Ha'e gui heta va'e kuery ju oenoĩmba vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Pejapyxaka porã peikuaa aguã:
11 Pendejuru rupi oike va'e'ỹ penemboeko ky'a, pendejuru gui oẽ va'e anho
'rã penemboeko ky'a — he'i.
12 Ha'e ramo hemimbo'e kuery hexe onhemboja vy aipoe'i:
— Reikuaa teve fariseu kuery ndeayvu oendu vy ojou vaia?
13 Ombovai:
— Mba'emo renhoĩ Xeru onhotỹ va'ekue e'ỹ ma omondoropaa 'rã.
14 Tove ta'ikuai. Ha'e kuery ma ára revegua e'ỹ va'eri ára revegua e'ỹ
rerekoa rupi ikuai. Ha'e gui ára revegua e'ỹ ri oirũ oguereko vy mokoĩve
'rã ho'a hugua katy — he'i.
15 Ha'e ramo Pedro aipoe'i ixupe:
— Emombe'u porãve orevy pova'e ayvu mba'emo re rembojoja vy
remombe'u va'ekue — he'i.
16 Jesus ombovai:
— Peẽ voi napendu kuaai teri teve?
17 Napendu kuaai ri ty'y opa mba'e pendejuru rupi oike va'e penderyepy
katy rive 'rã oguejy, ha'e penderete gui ju oaxapa 'rã?
18 Ha'e rã avakue juru gui oẽ va'e ma ipy'a gui ou. Ha'e nunga ae oĩ
imboeko ky'aa.
19 Mba'eta avakue py'a gui ae 'rã ou opa marã rei oikoxea: jojukaxea, itavy
reixea, kunhague mboae re opena reixea, imondaxea, joe ijayvu reixea
ha'e gui ijayvu vaikue reixea.
20 Ha'e nunga anho imboeko ky'aarã oĩ. Ha'e rã ojepoei e'ỹ re okarua ma
nomboeko ky'ai 'rã.

---

s 15.4 Êxodo 20.12; 21.17; Levítico 20.9; Deuteronômio 5.16 **t 15.8-9** Isaías 29.13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Marcos 7.24-30

21 Ha'e gui Jesus ojepe'a ovy Tiro ha'e Sidom katy.
22 Ha'e rami jave ou peteĩ kunha Canaã pygua ha'e katy'i gui. Ha'e va'e
ojapuka-pukai:
— Senhor, Davi ramymino, xemboaxy ke. Xememby re anha
onhemonde ramo nda'evei ete itui — he'i.
23 Ha'e rami teĩ Jesus nombovai ranhe.
Ha'e ramo hemimbo'e kuery onhemboja vy aipoe'i ixupe:
— Emondouka na, mba'eta ojapukai ouvy nhanderakykue.
24 Ha'e rã Jesus ombovai:
— Israel kuery regua vexa'i okanhy va'ekue anho aeka aguã xemboua — he'i.
25 Ha'e gui kunha va'e ou vy omboete. Ha'e vy aipoe'i:
— Senhor, xepytyvõ ke.
26 Jesus ombovai vy aipoe'i:
— Nda'evei ta'y kuery po gui mbojape jajogua vy jagua'i ikuai va'e pe
nhamombo aguã — he'i.[u]
27 Ha'e ramo kunha va'e aipoe'i:
— Tá, Senhor. Ha'e rami avi jagua'i teĩ ho'u 'rã oja mesa gui tembi'u
kure ho'a va'ekue.
28 Ha'e rami rã Jesus aipoe'i:
— Kunha rejerovia ete va'e, toiko reipota va'e — he'i. Ha'e va'e jave py
ma imemby okuera ma.

Galiléia ye'ẽ rembe katy Jesus ojevy vy heta ju omongueraague

29 Jesus ha'e gui oo vy Galiléia ye'ẽ rembe rupi ranhe oo. Ha'e gui yvyty
re oẽ vy oguapy ha'e py.
30 Oĩa py heta ou. Heta ogueru hetyma rovai piru va'e, ikarẽgue'i, ára
revegua e'ỹ, ijayvu e'ỹ va'e ha'e amboae rami imba'eaxy va'e. Jesus py
yvýry onhonomba. Ha'e ramo omonguerapa.
31 Heta va'e kuery onhemondyipa oexa vy ijayvu e'ỹ va'ekue ijayvu rã,
ikarẽgue'i va'ekue oiko porã, hetyma pirupa va'ekue oguata, ha'e ára revegua e'ỹ
va'ekue voi oexapa ju ramo. Ha'e rami vy omboete okuapy Israel kuery Ruete.

Marcos 8.1-10

32 Ha'e gui Jesus guemimbo'e kuery oenoĩ vy aipoe'i:
— Amboaxy kova'e kuery, mba'eta mboapy ára ma xerupive ikuai rire
mba'eve ndoguerekoi ho'u va'erã. Namondoukaxei guive okaru e'ỹ re, tape
rupi ho'apa e'ỹ aguã — he'i.

---

[u] **15.26** Jesus "Ta'y kuery" he'ia ma guetarã kuery pe ijayvu vy, ha'e rã "Jagua'i" he'ia ma amboae regua pe. Kunha va'e ma amboae regua va'eri Jesus re ojerovia ete.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

33 Ha'e rã hemimbo'e kuery aipoe'i:
— Mamo nda'u kova'e tekoa e'ỹa py oĩ 'rã mbojape heta va'e kuery
nhamongarupa aguã?
34 Jesus oporandu ha'e kuery pe:
— Mbovy ha'vy pereko mbojape?
Ombovai:
— Sete, ha'e mbovy'i pira'i guive — he'i.
35 Ha'e ramo Jesus heta va'e kuery omboguapy ukapa yvy py.
36 Ha'e vy ojopy sete-ve mbojape ha'e pira. Nhanderuete oguerovy'a rire oipe'ã-pe'ã'i
vy ome'ẽ guemimbo'e kuery pe, ha'e kuery ju heta va'e kuery pe ombojoja aguã.
37 Ha'e javive okarupa vy hevyatãmba. Ha'e gui hembyrekue ma sete
ajaka renyẽ omboyru.
38 Okaru va'e ma quatro mil avakue, kunhague ha'e kyrĩgue reve e'ỹ vy.
39 Ha'e gui Jesus heta va'e kuery omondoukapa ma rire kanoã py oĩ. Ha'e
vy Magadã regua katy oo.

Marcos 8.11-13

16 1 Ha'e gui fariseu ha'e saduceu kuery ju onhemboja hexe. Oeko a'ã
vy ojerure hexa pyrã yva guigua ojapo aguã re.
2 Ha'e ramo ombovai:
— Peẽ kuery ma ka'aru ramo aipopeje 'rã: “Ára porã 'rã, mba'eta yva re
pytãmba.”
3 Ha'e rã ko'ẽmba jave ma “Kova'e ára oiko 'rã ára vai, mba'eta yva pytã
rei”, peje 'rã. Ha'e rami yva re pema'ẽ vy mba'emo peikuaa va'eri ndapexa
kuaai va'e ty'y aỹ oiko va'e?
4 Heko vai ha'e itavy rei va'e kuery anho 'rã ojerure hexa pyrã re. Ha'e
rami teĩ ha'e kuery pe neĩ peteĩ hexa pyrã ndojapoai 'rã, Jonas re oiko
va'ekue ramigua e'ỹ vy — he'i. Ha'e rami vy ojepe'a ovy ha'e kuerya gui.[v]

Marcos 8.14-21

5 Ha'e gui yupa rovaigua katy oo vy hemimbo'e kuery oikuaa pota rã
hexarai ra'e mbojape ogueraa aguã re.
6 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:
— Ma'ẽ, penheangu ke fariseu ha'e saduceu kuery regua trigo mbovua
gui — he'i.
7 Ha'e ramo ha'e kuery jomeme ijayvu vy aipoe'i:
— Ha'e rami ijayvu mbojape ndajarui rire — he'i okuapy.
8 Jesus ha'e nunga oikuaa vy aipoe'i:
— Avakue pejeroviaa kyrĩ'i va'e, mba'e re tu mbojape ndaperekoia re
pendeayvu?

---

v 16.1-4 Mateus 12.38-42; Lucas 12.54-56

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ndapeikuaai teri, neĩ napenema'endu'ai teve cinco mil avakue peguarã
peteĩ nhiruĩ mbojape ha'eveague re, neĩ mbovy varai pa hembyrekue
pemboyruague re?
10 Neĩ quatro mil avakue peguarã sete mbojape ha'eveague re
napenema'endu'ai teve, neĩ mbovy ajaka pa hembyrekue pemboyruague
re guive?
11 Mba'exa tu napendu kuaai mbojape re ete'ỹ xeayvua, ha'e rã trigo
mbovua rami fariseu ha'e saduceu kuery nhombo'ea gui penheangu aguã
re — he'i.
12 Ha'e ramo mae ma ha'e kuery oikuaa mbojape mbovua gui ete'ỹ
omonheangu-a, ha'e rã fariseu ha'e saduceu kuery nhombo'ea gui.

Marcos 8.27-30; Lucas 9.18-21

13 Cesaréia Filipe pegua tetã katy Jesus ooa rupi oporandu guemimbo'e
kuery pe:
— Marã ramigua Ava ra'y ojeapo va'ekue oikoa rami tu heta va'e kuery
oikuaa?
14 Ha'e kuery ombovai:
— Amongue ma “João Batista” he'i. Amboae ma “Elias” he'i. Ha'e rã
amboae kuery ma “Jeremias” e'ỹ vy “Profeta mboae” he'i.
15 Oporanduve ju:
— Ha'vy peẽ kuery, marã ramigua aikoa pa peikuaa?
16 Simão Pedro ombovai vy
— Ndee ma Cristo Nhanderuete oikove va'e Ra'y — he'i.
17 Ha'e ramo ixupe Jesus aipoe'i:
— Simão, João ra'y, revy'a ete 'rã, mba'eta ho'o ha'e huguy va'e e'ỹ ha'e
nunga oikuaa uka ndevy, ha'e rã Xeru yva pygua ae.
18 Aipoa'e avi ndevy: Ndee ma Pedro, ha'e kova'e ita áry ajapo 'rã xevygua
igreja. Ha'e gui xevygua igreja re ma manoa rokẽ rupi nhomoingea voi
nda'ipo'akai 'rã.
19 Ndevy pe ma yva pygua po'akaa rokẽ pe'aa ame'ẽ 'rã. Mba'emo yvy re
rejokua va'e ma yva re voi ojokua pyre 'rã oiko. Ha'e rã yvy re rejora va'e
ma yva re voi ojora pyre 'rã oiko — he'i.
20 Ha'e gui ma guemimbo'e kuery pe aipoe'i avave rei pe omombe'u e'ỹ
aguã Cristo oikoa.

Marcos 8.31-33; Lucas 9.22

21 Ha'e va'e ára guive Jesus Cristo omboypy guemimbo'e kuery pe
omombe'u aguã Jerusalém katy oo 'rãa, ha'e nhomongeta va'ety kuery
po py oiko axy 'rãa opa mba'e py, sacerdote yvatekueve ha'e kuaxia re
nhombo'e va'ety kuery po py guive. Ojukaa 'rã, ha'e gui mboapy araa py
onhemboete ju 'rãa voi omombe'u.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Ha'e ramo Pedro oenoĩ ha'e ae'ia py. Ha'e vy ndojou porãia rami
ijayvu vy aipoe'i ixupe:
— Senhor, enhemboaxy na ha'e nunga ndere oiko e'ỹ aguã.
23 Ha'e rã Jesus ojere vy ombovai Pedro pe:
— Satanás, ejepe'a ke xea gui. Ndee ma ita xereityxea reiko, mba'eta
Nhanderuete guigua e'ỹ reikuaa, ha'e rã avakue guigua rive.

Marcos 8.34–9.1; Lucas 9.23-27

24 Ha'e ramo Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:
— Xerupive oikoxe va'e taexarai ojegui ae, togueraa ojeupegua kuruxu,
ha'e tou xerakykue.
25 Mba'eta nomanoxei ete va'e kuery omokanhy 'rã guekove. Ha'e rã
xekáuxa omano va'e ma ojou ju 'rã guekove.[w]
26 Mba'e 'rã tu avakue ojou, mba'emo yvy regua oguerekopa va'eri
guekove ae omokanhy vy? Mba'e nunga 'rã tu ome'ẽ onhe'ẽ rekovia?
27 Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ou 'rã Nguu rexakãa rupi, ojeupegua
anjo kuery reve. Ha'e rami vy peteĩ-teĩ pe ombojoja 'rã ojapo va'ekue
rekovia.[x]
28 Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Apy peĩ va'e regua amongue napemanoi 'rã Ava
ra'y ojeapo va'ekue opo'akaa reve ou rã pexa e'ỹa ja.

Marcos 9.2-8; Lucas 9.28-36

17 1 Oito araa py Jesus ngupive ogueraa Pedro, tyvy Tiago ha'e João
ha'e kuery ae'i ikuai aguã py peteĩ yvyty yvate va'e áry.
2 Ha'e py ha'e kuery oexaa py ma guexakã py ojekuaa. Hova hexakã
kuaray rami, ha'e rã ijao ma xiĩmba rei hendy va'e rami ojekuaa.[y]
3 Hexeve ojekuaa avi Moisés ha'e Elias. Ha'e va'e kuery ma hexeve ijayvu
okuapy.
4 Ha'e ramo Pedro aipoe'i Jesus pe:
— Senhor, ha'eve apy nhaĩve aguã. Ha'e ramo reipota rã ajapo 'rã
mboapy oo'i: peteĩ ma ndevy guarã, amboae ma Moisés pe, ha'e gui
amboae ju ma Elias peguarã — he'i.
5 Pedro ijayvu teria ja peteĩ arai hexakã va'e ou vy ojao'ipa. Arai gui
onhendu peteĩ ayvu aipoe'i va'e:
— Peva'e ma Xera'y ayvu ete ha'e arovy'a va'e. Pejapyxaka ijayvua re
ae — he'i.
6 Ha'e nunga hemimbo'e kuery oendu vy ho'apa okyje vy, yvy re ngova
omovaẽ reve.
7 Ha'e kuery re Jesus onhemboja vy opoko. Ha'e vy aipoe'i:

---

w 16.24,25 João 12.24-26; Apocalipse 2.10; 12.11 **x 16.27** Provérbios 24.12
y 17.2 2 Pedro 1.16-18

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Pevy ke, pekyje eme — he'i.
8 Ha'e kuery guexa oipe'a vy avave rei ndoexavei, Jesus e'ỹ vy.

Marcos 9.9-13

9 Yvyty áry gui ha'e kuery oguejy rã Jesus aipoe'i:
— Avave rei pe ke pemombe'u eme pexa va'ekue, Ava ra'y ojeapo va'ekue omanoague gui onhemboete ju e'ỹa ja — he'i.
10 Ha'e gui hemimbo'e kuery oporandu:
— Mba'e re tu ha'vy kuaxia re nhombo'e va'ety kuery ijayvu okuapy Elias ranhe ou 'rãa re?
11 Jesus ombovai:
— Anhetẽ ae Elias ou vy opa mba'e omoĩmba porã ju 'rã.[z]
12 Ha'e rami avi xee aipoa'e porãve pẽvy: Elias ma ou ae ma teĩ heta va'e kuery ndoikuaai okuapy. Ha'e rami vy ha'e kuery oipotaa rami ae ojapo okuapy hexe. Ha'e rami ae avi ha'e kuery po py Ava ra'y ojeapo va'ekue voi oiko axy 'rã — he'i.
13 Ha'e ramo hemimbo'e kuery oikuaa João Batista reko re ijayvua rami.

Marcos 9.14-29; Lucas 9.37-43a

14 Ha'e gui heta va'e kuery ikuaia py ha'e kuery ovaẽ rã peteĩ ava onhemboja hexe. Ha'e va'e guenapy'ã re oĩ vy aipoe'i:
15 — Senhor, emboaxy xera'y, mba'eta he'o'ã vy oiko axy. Mbovykue rei e'ỹ ho'a tata py ha'e yy py.
16 Neremimbo'e kuerya py aru kuri teĩ ha'e kuery nomonguera kuaai — he'i.
17 Jesus aipoe'i:
— Peẽ pejerovia e'ỹ ha'e pendeko vai va'e, raka'e peve 'rã tu aiko pendereve, rogueropo'aka aguã? Eru ha'vy ava'i apy — he'i.
18 Ha'e gui anha pe Jesus ijayvu atã ramo ojepe'a ava'i gui. Ha'e va'e hora-ve ava'i okuera.
19 Ha'e ramo hemimbo'e kuery Jesus re onhemboja vy oporandu ha'e ae'ia py:
— Mba'e re tu ore ndoroipe'a kuaai ra'e anha?
20 Ombovai ha'e kuery pe:
— Mba'eta pejeroviaa kyrĩ'i rã. Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Peteĩ mostarda ra'yĩ'i rami ri jepe pejeroviaa oĩ va'e rire kova'e yvyty pe “Ejepe'a ke apy gui, ki katy tereo”, peje ramo ojepe'a 'rãgue. Mba'eve rei ndaxyi 'rãgue pẽvy.
21 [Ha'e gui ha'e va'e nunga anha ma nhanhembo'e ha'e jakaru e'ỹ re jaiko vy 'rãe jaipe'a.]

---

z 17.10-11 Malaquias 4.5-6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Marcos 9.30-32; Lucas 9.43b-45

22 Ha'e gui Galiléia yvy re hemimbo'e kuery ijatypa ju ma ramo Jesus
aipoe'i ha'e kuery pe:
— Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa 'rã avakue po py.
23 Ha'e kuery ojuka 'rã. Ha'e gui mboapy araa py onhemboete ju 'rã —
he'i. Ha'e rã hemimbo'e kuery oendu vy iporiaupa.

Jesus imposto opaga ukaague

24 Cafarnaum py ha'e kuery ovaẽ jave Pedro oĩa py ou imposto re nhombopaga
va'ety kuery. Ha'e rami vy oporandu okuapy mokoĩ hatã'i va'e opaga aguã re:
— Penembo'ea ndopagai 'rã teve mokoĩ hatã'i va'e? — he'i okuapy.
25 — Tá, opaga ri — he'i ombovai vy.
Ha'e gui opy Pedro ovaẽ ramove ixupe Jesus oporandu vy aipoe'i:
— Simão, mba'exa tu reikuaa? Mava'e kuery tu kova'e yvy regua huvixa
kuery ombopaga 'rã imposto re: gua'y kuery tyrã pa amboae regua?
26 Pedro ombovai:
— Amboae regua ri — he'i.
Jesus aipoe'i ixupe:
— Ha'e rami rã ta'y kuery opaga e'ỹ teĩ ha'eve.
27 Ha'e rami avi ha'e kuery ivai e'ỹ aguã tereo, eity pinda yy py, ha'e enoẽ
pira ogueraa ypy va'e. Ha'e va'e juru reipe'a vy rejou 'rã peteĩ peráta hatã'i
va'e ovareve'i va'e. Eraa, ha'e kuery pe eme'ẽ xegui ha'e ndeguigua.[a]

Marcos 9.33-37; Lucas 9.46-48

18 1 Ha'e jave hemimbo'e kuery Jesus re onhemboja vy oporandu:
— Mava'e nda'u yvateve va'e oiko 'rã yva pygua po'akaa py?
2 Ha'e ramo Jesus peteĩ kyrĩ va'e oenoĩ vy omo'ã ha'e kuery mbyte.
3 Ha'e vy aipoe'i:
— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Ndapejeko rerovai, ha'e kyrĩ va'e rami
ndapeikoi ri vy ndapeikei 'rã yva pygua po'akaa py.
4 Ha'e nunga rupi kova'e kyrĩ va'e rami onhemo'yvyĩ'i va'e anho 'rã
yvateve yva pygua po'akaa py.[b]
5 Ha'e xerery rupi peteĩ kyrĩ va'e kova'e ramigua omovaẽ va'e ma xee avi
xemovaẽ.

Marcos 9.42-48; Lucas 17.1,2

6 — Ha'e rã kova'e kyrĩgue va'e ramigua xere ojeroviaa gui amongue
oity 'rãgue py ha'eveve oityxe va'e aju'y re ita guaxu mba'emo mongu'ia
ojokua pyre reve ye'ẽ typyvea py oy'upa va'e rire.

---

a 17.27 Romanos 13.5-7; 1 Coríntios 10.32–11.1 **b 18.4** Filipenses 2.3-7; 1 Pedro 5.5,6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7— Nda'evei ete 'rã yvy regua kuery pe heityarã oiko ramo. Mba'eta
oiko 'rãe joityarã, teĩ joityare pe ma nda'evei 'rã.
8 Ha'e nunga rupi ndepo, e'ỹ vy ndepy ri ndereity ramo ejaya, emombo
ndejegui. Mba'eta ndepo e'ỹ vy ndepy jovaive reve tata ogue'ỹ va'e py
nemomboa 'rãgue py ha'eveve ndepo, ndepy rovaikue'i reve reikove aguã
py reike aguã.
9 Ha'e peteĩ nderexa ri ndereity ramo enoẽ, ha'e emombo ndejegui.
Mba'eta mokoĩve nderexa reve tata py reiko axy aguã py nemomboa
'rãgue py ha'eveve peteĩ'i nderexa reve reikove aguã py reike aguã.

Lucas 15.3-7

10— Ma'ẽ, nda'evei kova'e kyrĩ va'e rami oiko va'e pe rei "Mba'e vare'ỹ"
peje aguã. Mba'eta aipoa'e pẽvy: Ha'e kuery rarõa anjo kuery ikuai riae
Xeru yva pygua renonde.
11 [Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ou okanhygue ogueraa jepe aguã.]
12— Mba'exa tu peẽ peikuaa? Xapy'a rei peteĩ ava oguereko 'rã cem
vexa'i. Ha'e gui ha'e va'e regua peteĩ okanhy ramo noventa e nove ikuai
va'e oejapa 'rã yvyty áry, okanhy va'ekue oeka vy oo aguã.
13 Ha'e gui anhetẽ aipoa'e pẽvy: Ojou ma vy noventa e nove okanhy e'ỹ
va'e gui oguerovy'ave 'rã.
14 Ha'e rami ae avi Penderu yva pygua voi ndoipotai neĩ peteĩ kova'e
kyrĩgue va'e regua okanhy.

Irmão otekoavy va'ekue nhamongeta aguã re ijayvua

15— Xapy'a rei nde-irmão [ndevy] otekoavy ramo tereo ha'e ae'ia py
ndeayvu ixupe. Ha'e gui ndeayvu re ojapyxaka ramo peteĩ rami ju 'rã
peiko nde-irmão reve.[c]
16 Ha'e rã ndeayvu re ndojapyxakaxei ramo peteĩ, mokoĩ ju eraa
nderupive, mokoĩ e'ỹ vy mboapy pendu rire ayvu oiko va'e oikuaa porã
aguã.[d]
17 Ha'e gui xapy'a rei noendu potai ae ramo remombe'u 'rã igreja kuery pe.
Ha'e rã igreja kuery ayvu re voi ndojapyxakai ramo amboae regua rami
'rã pereko, imposto re nhombopaga va'ety rami.
18 Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Yvy re pejokua va'e rei yva re voi oiko 'rã ojokua
pyre. Ha'e rã yvy re pejora va'e rei ma yva re voi oiko 'rã ojora pyre.
19 Anhetẽ aipoa'e avi pẽvy: Peẽ kuery va'e regua mokoĩ teĩ mba'emo re
pejerure vy joo rami peikuaa ramo Xeru yva pygua ojapo 'rã pẽvy.
20 Mba'eta mokoĩ e'ỹ vy mboapy teĩ xerery rupi pendeatya py xee voi aĩ
'rã peẽ kuery mbyte.

---

c 18.15 Gálatas 6.1,2; 2 Tessalonicenses 3.14,15; Tiago 5.19,20
d 18.16 Deuteronômio 10.15

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Lucas 17.3,4

21 Jesus oĩa py Pedro ou vy oporandu:
— Senhor, xevy pe xe-irmão otekoavy ramo mbovykue peve 'rã tu
aperdoa? Sete-kue peve ri nda'u?
22 Ombovai:
— Sete-kue peve'i nda'ei, ha'e rã setenta vezes sete-kue peve 'rã
peperdoa.[e]

Nhomboreveare nhomboaxy e'ỹ va'e re ijayvua

23 — Ha'e nunga rupi yva pygua po'akaa py oiko 'rã peteĩ huvixave
guembiguai kuery orevea ombopaga uka va'e rami.
24 Jypy'i ha'e oĩa py peteĩ oguerua dez mil poyikue prata guigua oreve va'e.
25 Ha'e va'e ma opaga aguã ndoguerekoi ramo ipatõ aipoe'i ovendea aguã
escravo-rã, ta'yxy, ta'y kuery ha'e oguereko va'e ha'e javi guive, orevea
omboekoviapa aguã.
26 Ha'e ramo hembiguai guenapy'ã re oĩ reve ojerure: "Xerarõve'i ranhe,
apagapa 'rã", he'i.
27 Ha'e ramo ipatõ omboaxy vy omondouka rive, oreveague omboguepa.
28 — Ha'e gui ha'e va'e tembiguai oo vy peteĩ oirũ ojou cem ára repy
ete'i ixupe oreve va'e. Ha'e vy oguero'a vy ojyryvipy. Ha'e vy aipoe'i:
"Epagapa ke rerevea."
29 Ha'e ramo irũ ipy yvy'iry oĩ vy aipoe'i ixupe: "Xerarõve'i ranhe,
apagapa 'rã", he'i.
30 Ha'e rami teĩ noendu potai. Ha'e rami 'rãgue py oo vy omboty uka nhuã
py orevea opagapa peve.
31 — Ha'e rami joguereko axy rã irũ kuery oexa vy iporiaupa okuapy.
Opatõa py jogueraa vy omombe'u oiko va'ekue ha'e javi.
32 Ha'e ramo ipatõ guembiguai oenoĩ uka ju vy aipoe'i ixupe: "Tembiguai
heko vai va'e, ndee rejerurea rami xee amboguepa rereveague ha'e javi.
33 Ha'vy ndee nda'evei ri ty'y xee romboaxyague rami neirũ remboaxy
aguã?" he'i.
34 Ha'e vy ipoxy vy omboaxa hereko axyarã kuery pe, orevea opagapa
peve.
35 Ha'e rami ae avi Xeru yva pygua pendereregko 'rã, pendepy'a py peteĩ-
teĩ pende-irmão peperdoa e'ỹ ramo.[f]

Marcos 10.1

19 1 Ha'e rami Jesus ijayvupa ma vy ojepe'a Galiléia gui, Judéia
katy'i oo Jordão yakã rovaigua re.

---

e 18.22 Efésios 4.32; Colossenses 3.13 **f 18.35** Mateus 6.14,15

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Heta ete oje'oi hakykue. Ha'e ramo omonguerapa ha'e py.

Marcos 10.2-12; Lucas 16.18

3 Jesus oĩa py ou amongue fariseu kuery. Oeko a'ã vy oporandu okuapy:
— Ha'eve nda'u mba'emokue py rive ime kuery opoi aguã gua'yxy gui?
4 Ha'e ramo ombovai:
— Ndaperoayvui teve Penemoingoare jypy'i guive ava ha'e kunha ojapoague?[g]
5 Ha'e vy aipoe'i: "Ha'e nunga rupi ava oeja 'rã nguu ha'e oxy, onhemoirũ 'rã gua'yxy re, mokoĩ 'rãgue py peteĩ'i to'o ikuai aguã" he'iague?[h]
6 Ha'e rami vy mokoĩ ve'ỹ ma ikuai, peteĩ'i to'o ma. Ha'e nunga rupi Nhanderuete omoirũ rire avave rei tomboja'o eme — he'i.[i]
7 Ha'e gui oporanduve ju ixupe:
— Mba'e re ha'vy Moisés ome'ẽ uka raka'e kuaxia para omendaague mbovaipaarã, omenda va'e opoi aguã?
8 Jesus ombovai:
— Peneakã ratã ramo Moisés penemomboi uka raka'e pendera'yxy gui. Ha'e rami teĩ jypy'i guive e'ỹ oejaa ha'e ramigua.
9 Ha'e rã xee ma aipoa'e pẽvy: Itavy reiague re'ỹ ri gua'yxy gui ava opoi vy amboae re omenda va'e ma itavy, [ha'e opoi pyre re omenda va'e voi itavy avi] — he'i.
10 Ha'e gui ma hemimbo'e kuery ju aipoe'i ixupe:
— Ha'e rami ri avakue gua'yxy kuery reve joguereko ramo ha'eveve omenda e'ỹ re ae ikuai aguã.
11 Jesus ombovai:
— Ha'e ramigua ayvu ma pavẽ pegua e'ỹ, amongue pe ete'i, ha'e rami aguã ome'ẽa va'e pe anho.
12 Mba'eta ikuai itui'i guive omenda e'ỹ va'erãe. Ikuai avi ha'e rami aguã rami avakue ojapo va'ekue. Ha'e amboae ju ikuai avi yva pygua po'akaa rupi vy omenda e'ỹ va'e. Ha'e va'e ayvu rami oiko aguã ha'eve va'e toiko ha'e rami.

Marcos 10.13-16; Lucas 18.15-17

13 Ha'e gui Jesus oĩa py oguerua kyrĩgue, ha'e kuery re opo omoĩ reve onhembo'e aguã. Ha'e ramo herua kuery pe hemimbo'e kuery ijayvu ete.
14 Ha'e rami rã Jesus aipoe'i:
— Tove tou kyrĩgue'i xea py, pejoko eme, mba'eta kova'e ramigua'i peguarã ae yva pygua po'akaa — he'i.
15 Ha'e vy kyrĩgue re opo omoĩ ma rire ojepe'a ha'e gui.

Marcos 10.17-22; Lucas 18.18-23

16 Ha'e jave Jesus oĩa py peteĩ ou vy oporandu:

---

g 19.4 Gênesis 1.27; 5.2 **h 19.5** Gênesis 2.24 **i 19.6** Mateus 5.31,32; 1 Coríntios 7.10-16

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Porombo'ea, mba'e nda'u ajapo 'rã iporã va'e, tekove marã e'ỹ aupity
aguã?
17 Jesus ombovai:
— Mba'e re tu iporã va'e rejapoa re reporandu ri? Heko porã va'e ma peteĩ'i
anho oiko. Ha'e gui tekove reupityxe vy ejapo ha'vy ojapo uka pyre — he'i.
18 Ha'e ramo oporanduve ju ixupe:
— Marã ramigua ojapo uka pyre ha'vy?
Jesus ombovai:
— Ejojuka eme, ndetavy eme, nemonda eme, ndeapu eme,
19 emboete nderu ha'e ndexy, ha'e gui eayvu neirũ ndee ae rejeayvua rami
— he'i.[j]
20 Kunumi va'e aipoe'i:
— Ha'e nunga ha'e javi ajapopa ae ma. Mba'e tu xevy oata teri?
21 Jesus ombovai:
— Opa mba'e py ndereko porãxe vy tereo, evendepa rereko va'e ha'e
javi, ha'e gui hepykue ma eme'ẽmba iporiaukue'i pe. Ha'e rami vy 'rã
rereko ovareve va'e yva re. Ha'e gui mae ma eju xerupive — he'i.[k]
22 Ha'e rami ijayvu rã kunumi va'e oendu vy iporiau reve ojepe'a,
oguerekopa va'e vy.

Marcos 10.23-31; Lucas 18.24-30

23 Ha'e ramo Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:
— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Haxy ete oguerekopa va'e kuery yva pygua
po'akaa py oike aguã.[l]
24 Aipoa'e avi pẽvy: Nhanderuete po'akaa py oguerekopa va'e oikea gui
ndaxyive juu nambi kua rupi mymba camelo oaxa aguã — he'i.
25 Hemimbo'e kuery ha'e nunga oendu vy onhemondyipa. Ha'e vy
aipoe'i okuapy:
— Ha'e rami vy mba'e xagua 'rã tu oo jepe?
26 Ha'e kuery re Jesus oma'ẽ vy ombovai:
— Ha'e nunga ma avakue pe haxy ete, ha'e rã Nhanderuete pe ma
mba'eve ndaxyi — he'i.
27 Ha'e ramo Pedro aipoe'i ixupe:
— Ore kuery ma opa mba'e roejapa va'ekue nderupive orekuai aguã.
Mba'e 'rã tu ha'vy ore rojopy?
28 Jesus ombovai:
— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Peẽ kuery xerupive peo va'e, opa mba'e
ipyaupaa ára py Ava ra'y ojeapo va'ekue tenda openaaty hexakãmba va'e
áry oguapy ramo peẽ voi peguapy 'rã doze tenda áry, Israel kuery doze
regua ikuai va'e re pepena vy.

---

j 19.19 Levítico 19.18 **k 19.21** Romanos 3.19,20; Tiago 2.10 **l 19.23** 1 Timóteo 6.6-10

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

29 Ha'e gui ha'e javi xerery káuxa ngoo oeja va'e, guyvy, gueindy, nguu,
oxy, [gua'yxy,] gua'y e'ỹ vy oyvy, ha'e kuery ma ojou retave 'rã, ha'e gui
tekove marã e'ỹ avi 'rã oupity.
30 Ha'e rami teĩ tenonde pyguare ma heta 'rã opyta takykue py, ha'e rã
takykue pyguare ma tenonde py 'rã ikuai.

Uvaty py omba'eapo va'e kuery omombe'uague

20 1 — Mba'eta yva pygua po'akaa py oiko 'rã peteĩ hoo va'e
oikoa rami. Ha'e va'e ma ko'ẽ rai ramove oo omba'e uvaty rupi
omba'eapo va'erã reka vy.
2 Ha'e gui omba'eapo va'erã kuery reve jogueroayvu peteĩ-teĩ pe peteĩ ára
repy ome'ẽ aguã re. Ha'e rami vy omondouka uvaty katy.
3 Kuaray mbyte e'ỹ mbove oo vy tetã mbyte py ojou ikuai rive va'e.
4 Ha'e vy aipoe'i: "Tapeo peẽ voi uvaty py. Ha'e rã xee ma ha'evea rami 'rã
apaga", he'i. Ha'e ramo ha'e kuery avi oo.
5 — Kuaray mbyte jave teĩgue ju oo, ha'e gui kuaray ojero'a jave guive
oo vy ha'ekue rami ae ju jogueroayvu.
6 Ha'e gui ka'aru rai'i jave ju oo vy amboae kuery ojou ikuai rive va'e.
Ha'e vy oporandu ha'e kuery pe: "Mba'e re tu ára pukukue re peĩ rive
apy?"
7 Ombovai: "Mba'eta avave rei noremomba'eapoai", he'i okuapy. Ha'e ramo
aipoe'i: "Peẽ voi ke tapeo ha'vy uvaty py."
8 — Ha'e gui ka'aru jave uvaty ja aipoe'i kapata pe: "Enoĩmba
omba'eapo va'e kuery, ha'e epaga. Takykue py oo va'ekue gui remboypy
'rã oo ypy va'ekue peve", he'i.
9 Ha'e ramo ka'aru rai'i jave omba'eapo va'ekue ou ramo peteĩ-teĩ pe ome'ẽ
peteĩ ára repy.
10 Ha'e gui tenonde py oo va'ekue ju ovaẽ vy oexa'ã ojopy retave aguã re.
Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe voi peteĩ ára repy ae ome'ẽ.
11 Ha'e va'e ojopy rire ija re ijayvu rei okuapy.
12 Ha'e vy aipoe'i: "Peva'e kuery takykue py ou va'ekue tu peteĩ hora ete'i
omba'eapo va'eri ore rami ae repaga, ore ára pukukue re kuaray aku
rogueropo'aka va'ekue ri", he'i okuapy.
13 — Ha'e ramo ha'e kuery va'e regua pe ija ombovai vy aipoe'i: "Xeirũ,
xee ma ha'eve e'ỹa rami ndoroguerekoi. Ndereve ndorojogueroayvui ri ty
ra'e peteĩ ára repy re?
14 Ejopy ha'vy ndeperáta, tereo, mba'eta takykue py ou va'ekue pe avi
ame'ẽxe pẽvy ame'ẽa rami.
15 Nda'evei ri nda'u xee aipotaa rami mba'emo areko va'e aiporu aguã?
Tyrã pa rejou vai teve xeporayvua?" he'i.[m]

---

m 20.15 Romanos 9.14-16

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Ha'e rami vy takykue pyguare ma opyta 'rã tenonde py. Ha'e rã tenonde pyguare
ma takykue py 'rã opyta. [Mba'eta heta 'rã oenoĩa, ha'e rã mbovy'i 'rã oiporavoa.]

Marcos 10.32-34; Lucas 18.31-33

17 Jerusalém tetã katy Jesus oo vy doze guemimbo'e kuery oenoĩ ha'e
kuery ae'i. Tape rupi oje'oia rupi aipoe'i ha'e kuery pe:
18 — Pendu ke. Aỹ ma jaje'oi nhainy Jerusalém katy. Ha'e py ma Ava
ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa 'rã sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re
nhombo'e va'ety kuery pe. Ha'e rã ha'e kuery ma ojuka uka 'rã.
19 Ha'e gui amboae regua kuery pe ju 'rã omboaxa ojavyky rei, oinupã ha'e
kuruxu re omoĩ aguã. Ha'e gui ma mboapy araa py onhemboete ju 'rã.

Marcos 10.35-45

20 Ha'e gui Jesus oĩa py Zebedeu ra'yxy ou opi'a kuery reve. Omboete
vy ojerure oipytyvõ aguã re.
21 Ha'e ramo Jesus oporandu ixupe:
— Mba'e tu reipota?
Kunha va'e ombovai:
— Ndepo'akaa py ma kova'e mokoĩ xepi'a toguapy peteĩ reiporu kuaa
regua re, ha'e amboae ma ndeaxua re — he'i.
22 Ha'e ramo Jesus ombovai:
— Peẽ ndapeikuaai mba'e nunga re pa pejerurea. Ha'eve 'rã ri ty'y karo
xee ay'u aguã va'e gui peẽ voi pey'u aguã?
Ombovai:
— Ha'eve 'rã — he'i okuapy.
23 Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:
— Pey'u 'rãe xekaro gui. Ha'e rã aiporu kuaa regua re ha'e xeaxua re
oguapy va'erã ma xee e'ỹ 'rã aiporavo. Ha'e rami aguã ma Xeru oiporavo
va'ekue pe anho — he'i.
24 Ha'e rã hemimbo'e kuery mboae dez ikuai va'e ma ha'e nunga oendu
vy ivai okuapy mokoĩ joegua pe.
25 Ha'e ramo Jesus oenoĩmba vy aipoe'i:
— Yvy jave regua huvixa kuery ma joguereko atã 'rã, ha'e kuery va'e
regua yvatekueve ipo'aka 'rãe joe.
26 Ha'e rã pende kuery ma ha'e rami e'ỹ 'rã pendekuai. Ha'e rami 'rãgue py
peẽ kuery va'e regua joegui yvatevexe va'e toiko pavẽ rembiguai rami.[n]
27 Tenondexe va'e ma nhoembiguai rami toiko,
28 Ava ra'y ojeapo va'ekue rami avi, mba'eta ha'e ma jojokuai aguã e'ỹ ou,
ha'e rã tembiguai rami ou guekove ome'ẽ aguã heta rekovia, ogueraa jepe
aguã.

---

n 20.26 Romanos 12.3,10,16; Filipenses 2.3-8; 1 Pedro 5.3

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Marcos 10.46-52; Lucas 18.35-43

29 Ha'e kuery Jericó tetã gui oo jave heta ete oje'oi hupive.
30 Ha'e jave tape yvýry mokoĩ ára revegua e'ỹ oguapy oiny va'e ma Jesus
oaxa ovya oendu vy ojapukai:
— Senhor, Davi ramymino, oremboaxy ke! — he'i.
31 Ha'e ramo heta va'e kuery ijayvu okyrirĩ aguã. Ha'e rami teĩ ha'e
kuery ojapukaive tema:
— Senhor, Davi ramymino, oremboaxy ke!
32 Ha'e ramo Jesus opyta ho'amy vy oenoĩ. Oporandu ha'e kuery pe:
— Mba'e tu peipota ajapo pẽvy?
33 Ombovai:
— Senhor, ore ma roexaxe — he'i.
34 Ha'e ramo Jesus omboaxy vy opoko ha'e kuery rexa re. Ha'e ramove
oexa ju, ha'e vy oje'oi hakykue.

Marcos 11.1-11; Lucas 19.28-40; João 12.12-15

21 1 Ha'e gui ma Jerusalém py Jesus ovaẽ rai'i ma vy Betfagé tekoa
py ranhe ovaẽ, Oliveiras yvyty katy'i. Ha'e gui omondouka mokoĩ
guemimbo'e. Ha'e vy aipoe'i:
2 — Tapeo peẽ ranhe peva'e tekoa oĩ va'e py. Ha'e py pejou 'rã peteĩ
mburika ixã re hi'aĩ va'e. Ha'e va'e reve peteĩ ta'y'i avi hi'aĩ. Pejora vy ke
peru.
3 Ha'e gui xapy'a rei amongue pendevy ijayvu ramo ha'e kuery pe "Senhor
ma oipota" peje 'rã. Ha'e ramo ogueru ruka 'rã pẽvy — he'i.
4 Ha'e nunga oiko ojeupity aguã profeta pe aipoe'i ukaague:
5 "Aipo'ere Sião pygua kuery pe: 'Pee ma ou oiny penderuvixaverã. Ha'e
ma onhemboyvate va'e'ỹ vy mburika áry ou, mburika'i ombovoyipy ra'y
áry', 're."[o]
6 Ha'e ramo hemimbo'e kuery oo vy Jesus aipoe'iague rami ojapo.
7 Ha'e vy ogueru mburika ta'y'i reve. Hi'áry omoĩ oao. Ha'e ramo Jesus oĩ
hi'áry.
8 Ha'e gui heta va'e kuery tape rupi oipyo okuapy oao, ha'e amboae kuery
ma yvyra rogue ojaya vy onhono avi tape rupi.
9 Ha'e gui heta va'e kuery tenonde ha'e hakykue oje'oi va'e ojapukai vy
aipoe'i:
— Toguerovy'aa Davi ramymino! Ta'ima'endu'a porãa Senhor rery rupi
ou va'e re! Toguerovy'aa yvatevea py! — he'i oje'oivy.[p]
10 Jerusalém tetã py ovaẽ ma ramo tetã pygua kuery mava'e paa
ndoikuaai vy oporandu okuapy:

---

o 21.5 Zacarias 9.9 **p 21.9** Salmo 118.26

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Mava'e tu peva'e?
11 Ha'e ramo heta va'e kuery ojapukai:
— Peva'e ma profeta Jesus, Galiléia regua Nazaré pygua.

Marcos 11.15-17; Lucas 19.45,46

12 Templo py Jesus oike vy oipe'apa mba'emo vendea ha'e mba'emo
joguaa kuery ha'e py ikuai va'ekue. Oitypa guive peráta mboekoviaa
kuery mesa, ha'e apykaxu vendea kuery renda.
13 Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Ipara oiny "Xero ma onhembo'e atyrã oĩ" 'ea va'eri peẽ ma pejapo
imonda va'e onhemiaty rami.[q]

Templo py nhombo'eague

14 Templo py Jesus oĩa py ou ára revegua e'ỹ ha'e oguata e'ỹ va'e kuery.
Ha'e ramo omonguerapa.
15 Ha'e rã sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery
ma Jesus mba'emo porã ojapo rã oexa vy ndojou porãi okuapy, ha'e
kyrĩgue "Toguerovy'aa Davi ramymino" he'i okuapy rã oendu vy guive.[r]
Ha'e rami vy oporandu okuapy ixupe:
16 — Rendu ma'ã peva'e kuery aipoe'ia?
Jesus ombovai:
— Xee aendu ma. Ha'vy peẽ ndaperoayvui ri ty'y po ramigua:
"Kyrĩgue'i ha'e okambu'i va'e pe ma mboraei iporã ete va'e py rejererovy'a
uka", he'iague?[s]
17 Ha'e rami vy tetã gui ojepe'a vy Betânia katy ju. Ha'e py ma oke.

Marcos 11.12-14,20-24

18 Ko'ẽ aje'ive'i reve tetã katy ojevya rupi inhembyayi.
19 Tape yvýry peteĩ figo'y hi'aĩ va'e oexa vy ovaẽ ha'e py, teĩ mba'eve
ndojoui hogue e'ỹ vy. Ha'e rami vy ha'e va'e pe aipoe'i: "Toikove eme
nde'a", he'i ramove figo'y ipirupa vyvoi.
20 Hemimbo'e kuery ha'e nunga oexa vy onhemondyipa. Ha'e vy
aipoe'i:
— Ipiru vyvoi nda figo'y.
21 Ha'e gui Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:
— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Pexa'ã rei 'rãgue py pejerovia ete ramo figo'y
re oiko va'ekue ramigua anho e'ỹ 'rã oiko. Kova'e yvyty pe "Ejepe'a,
enhemombo ye'ẽ py", peje ramo voi oiko 'rã.
22 Pejeroviaa rupi ri penhembo'e vy pejopy 'rã pejerurea.

---

q 21.13 Isaías 56.7; Jeremias 7.11 **r 21.15** Marcos 11.18,19; Lucas 19.47,48
s 21.16 Salmo 8.2

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Marcos 11.27-33; Lucas 20.1-8

23 Templo py Jesus ovaẽ vy nhombo'e oiny. Ha'e ramo sacerdote
yvatekueve va'e ha'e heta va'e mongetaaty kuery ombojere rei vy
oporandu okuapy:
— Mava'e po'akaa rupi tu ha'e nunga rejapo reikovy? Mava'e tu
nembopo'aka?
24 Jesus ombovai:
— Xee voi aporandu ta pẽvy. Xevy pe pembovai ramo xee voi
amombe'u 'rã mava'e po'akaa rupi pa ha'e nunga ajapoa.
25 Maguigua nda'u João Batista nhomongaraia? Yva guigua tyrã pa
avakue guigua raka'e? — he'i.
Ha'e ramo ha'e kuery joo meme ranhe ijayvu okuapy:
— Xapy'a rei "Yva gui", ja'e ramo ha'e ombovai ju 'rã: "Mba'e re ha'vy
ndapejeroviai hexe?" he'i 'rã nhandevy.
26 Ha'e rã "Ava gui", ja'e aguã nda'evei avi, heta va'e kuery gui jakyje vy,
mba'eta oikuaa pavẽ João Batista profeta oikoa — he'i okuapy.
27 Ha'e rami vy aipoe'i Jesus pe:
— Ore ma ndoroikuaai.
Ha'e rã ha'e ju ombovai:
— Xee voi namombe'ui 'rã pẽvy mava'e po'akaa rupi pa ha'e nunga
ajapo aikovya.

Mokoĩ ta'y re ombojojaague

28 — Mba'exa tu peikuaa? Oiko peteĩ ava mokoĩ ta'y va'e. Tyke'y oĩa py
oo vy aipoe'i: "Xera'y, tereo aỹ, emba'eapo xemba'e uvaty py."
29 Ha'e ramo "Ha'eve senhor", he'i va'eri ndooi.
30 — Ha'e gui tyvy oĩa py ju tuu oo vy ha'ekue rami ae ijayvu. Ha'e rã
ha'e va'e ma aipoe'i: "Xee ndaa reguai" he'i rire nda'evei nho vy oo.
31 Mava'e ete nda'u mokoĩ va'e gui ojapo nguu oipotaa rami?
Ombovai:
— Tyvy rima — he'i okuapy.
Jesus omombe'u porãve ha'e kuery pe:
— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Peẽ kuery gui imposto re nhombopaga va'ety
kuery ha'e kunhague itavy rei va'ekue ranhe 'rã oike Nhanderuete po'akaa
py.
32 Mba'eta João Batista ou vy peẽ kuery pe oikuaa uka raka'e tape porã,
teĩ peẽ ma ijayvua ndapejeroviai. Ha'e rã imposto re nhombopaga va'ety
kuery ha'e kunhague itavy rei va'e ma oguerovia. Peẽ ma ha'e nunga pexa
va'eri ndapejeko rerovai ijayvua, neĩ ndaperoviai.[t]

---

t 21.32 Mateus 7.21

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Marcos 12.1-12; Lucas 20.9-19

33 — Pejapyxaka ke mba'emo re ambojoja vy ayvu mboae amombe'u rã.
Oiko peteĩ ava hoo va'e. Ha'e va'e onhotỹ uva, ha'e rire ijyvýry rupi ojapo
kora. Ojapo uva oumbiri atyrã ha'e torre. Ha'e rami vy omboaxa opena
va'erã kuery po py. Ha'e rire oo guekoa gui.
34 — Hi'a omono'õa ára ovaẽ ramo opena va'e kuerya py ija ombou
guembiguai kuery, ojopy aguã uva'a ixupegua.
35 Ha'e ramo opena va'e kuery hembiguai kuery ojopy vy amongue
oinupãmba, amboae ojuka, ha'e rã amboae ma ojapipa ita py.
36 Ha'e gui ma ija hetave ju ombou guembiguai. Ha'e rã ha'ekue rami ae ju
oguereko.
37 Opa vygua ombou gua'y ae. Ha'e vy aipoe'i: "Xera'y ete ramo omboete
'rã ko", he'i.
38 — Ha'e rami teĩ omba'eapo va'e kuery ta'y oexa vy aipoe'i joupe-upe:
"Peva'e ma uvaty jarã ete. Jajuka teve, uvaty nhandevy ju opyta aguã",
he'i okuapy.
39 Ha'e gui ojopy vy uvaty gui ogueraa vy ojuka.
40 — Ha'e gui uvaty ja ou vy mba'e nda'u ojapo 'rã opena va'e kuery
re?
41 Ha'e ramo ombovai okuapy:
— Ojuka ukapa 'rã heko vai va'e kuery, ha'e vy amboae kuery pe ju 'rã
omboaxa uvaty, hi'a ára py ixupegua ome'ẽ va'erã pe — he'i okuapy.
42 Ha'e ramo Jesus oporandu ha'e kuery pe:
— Ha'vy peẽ ndaperoayvui teve ipara oĩ va'e: "Oo apoa kuery ita
ndoipotai va'ekue opyta omboeteve pyrã, tenonde pyguarã. Ha'e nunga
ma Senhor gui ae oiko, ha'e jaexa rã iporã ete va'e", he'iague?[u]
43 Ha'e nunga rupi aipoa'e pẽvy: Pendegui Nhanderuete oipe'a 'rã
opo'akaa, amboae regua pe ju 'rã omboaxa, ixupegua ome'ẽ va'erã kuery
pe.
44 Ha'e va'e ita re ho'a va'e opẽmba 'rã. Ha'e rã amongue áry ita ho'a ramo
iku'ipa 'rã — he'i.
45 Pova'e ayvu omombe'u rã sacerdote yvatekueve va'e ha'e fariseu
kuery oendu vy oikuaa ha'e kuery re ae ri Jesus ijayvua.
46 Ha'e vy ojopyxe teĩ okyje heta va'e kuery gui, profeta oikoa rami oikuaa
pavẽ ramo.

Omendaa py okaru okuapy va'e re ombojojaague

22 1 Teĩgue ju Jesus mba'emo re ombojoja vy ijayvu. Ha'e vy aipoe'i
ha'e kuery pe:

---

u 21.42 Salmo 118.22-23

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 — Yva pygua po'akaa py oiko 'rã peteĩ huvixave ta'y omendaa py
ngaru ojapo va'e rami avi.[v]
3 Ha'e gui guembiguai kuery omondouka omombe'u aguã omendaa py ou
va'erã va'e pe ou aguã, teĩ ha'e kuery ndouxei.
4 Amboae guembiguai ju omondouka po rami ijayvu reve: "Aipo're ke
aenoĩ va'e kuery pe: 'Areko katupa ma ngaru. Xerymba vaka ha'e vaka
ra'y ikyra va'e ajuka, ha'e javi oĩmba ma. Peju ke ngaru oĩa py', 're 'rã."
5 — Ha'e rami teĩ ha'e kuery ndoikuaa potai vy oje'oipa. Peteĩ oo
omba'ety katy, ha'e rã amboae ma vendeaty katy oo.
6 Amboae kuery ma tembiguai kuery ojopy vy ojavyky rei, ojuka guive.
7 Ha'e ramo huvixave ipoxy. Ha'e vy xondaro kuery ju omondouka vy
ojuka ukapa jojukaare kuery, ha'e omoendy uka ha'e kuery retã.
8 — Ha'e rire guembiguai kuery pe ju aipoe'i: "Areko katupa ma ngaru
teĩ aenoĩ uka va'ekue ma nda'evei amovaẽ aguã.
9 Ha'e rami ri rã tapeo tape pia ikuai va'e rupi, peovaexĩ va'e rei penoĩ
omendaa py ou aguã", he'i imondovy.
10 Ha'e ramo tembiguai kuery tape rupi oje'oi vy omboaty ojou va'e ha'e
javi, heko porã ha'e heko vai va'e guive. Ha'e rã opy okaru aguã py tynyẽ
oenoĩ va'ekue.
11 — Ha'e gui huvixave oike vy mesa py ikuai va'e oexapa. Oexa avi
peteĩ ava omendaa pygua ao py e'ỹ onhemonde va'e.[w]
12 Ha'e vy oporandu ixupe: "Xeirũ, mba'exa tu apy reike omendaa pygua
ao remoĩ e'ỹ re?" he'i ramo ha'e va'e nombovai.
13 — Ha'e ramo huvixave aipoe'i guembiguai kuery pe: "Pejokua ipo
ha'e ipy, ha'e pemombo oka katy pytũa py", he'i. Ha'e py ma ojae'opaa ha'e
opa marã onhendua 'rã.
14 Mba'eta heta 'rã oenoĩa, ha'e rã mbovy'i 'rã oiporavoa.

Marcos 12.13-17; Lucas 20.20-26

15 Ha'e ramo fariseu kuery ojepe'a vy joo meme oikuaa pota okuapy
marã rami vy pa omoĩ vai aguã re ayvu py.
16 Ha'e rami vy guemimbo'e kuery ombou Herodes-a katygua kuery reve,
Jesus pe aipoe'i aguã:
— Porombo'ea, ore roikuaa ndee anhetẽ va'ea, ha'e anhetẽ rupi
renhombo'e Nhanderuete oipota va'e re. Neĩ joegui peteĩve ndereayvuvei,
mba'eta nderekuaa potai avakue yvatea re.
17 Ha'e gui aipo'ere ke orevy: Mba'exa tu ndee reikuaa? Ha'evea rami ri
nda'u César pe nhame'ẽ imposto repy, tyrã pa any?
18 Jesus ha'e kuery ija'e e'ỹa oikuaa vy aipoe'i:
— Pendeko porã merami rive va'e, mba'e re tu xereko a'ãxe ri?

---

v 22.2 Lucas 14.15-24 **w 22.11** 1 Coríntios 6.9-11; Efésios 5.5,6; Apocalipse 19.7,8

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Pexa uka ha'vy xevy peteĩ hatã'i va'e imposto peguarã — he'i. Ha'e ramo
ixupe ogueru peteĩ hatã'i va'e.
20 Ha'e rã oporandu ha'e kuery pe:
— Kova'e re ma mava'e ra'angaa ha'e mava'e rery tu oĩ?
21 Ombovai okuapy:
— César mba'e rima.
Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:
— César mba'e ri rã peme'ẽ ha'vy César pe. Ha'e rã Nhanderuete pegua
ma Nhanderuete pe ae 'rã peme'ẽ — he'i.[x]
22 Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy onhemondyipa reve oejapa oje'oivy.

Marcos 12.18-27; Lucas 20.27-40

23 Ha'e va'e árave oĩa py ou saduceu kuery va'e regua. Ha'e va'e kuery
ma ndogueroviai nhanhemboete ju 'rãa. Ha'e gui oporandu okuapy ixupe:
24 — Porombo'ea, Moisés aipoe'i: "Amongue ta'y e'ỹ re omano ramo
tyvy ju omenda 'rã imeve'ỹ va'e re, omano va'e ra'yrã va'ekue oguereko
aguã", he'i raka'e.[y]
25 Ha'e gui ikuai raka'e sete joegua. Tujave va'e ma omenda va'ekue ri ta'y
e'ỹ re omano vy gua'yxykue oeja guyvy pe.
26 Ha'ekue rami ae ju oiko tyvy re, mboapya, ha'e gui sete ikuai va'e ha'e
javive re.
27 Ha'e kuery ha'e javi omanomba rire kunha va'e avi omano.
28 Ha'e gui onhemboete jevya ára nda'u sete joegua ikuai va'e gui mava'e
ete'i 'rã oiko kunha va'e me? Mba'eta kunha va'e re sete-ve omenda rire.
29 Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:
— Pejavy, mba'eta ndapeikuaai ipara re oĩa, neĩ Nhanderuete po'akaa.
30 Mba'eta onhemboetepa ju va'ekue ma nomendaavei, neĩ nanhomomendaavei
ma 'rã guive. Ha'e rami 'rãgue py anjo kuery rami 'rã ikuai yva re.
31 Ha'e gui omanoague gui onhemboetepa ju 'rãa re ndaperoayvui teve
Nhanderuete pendevy aipoe'iague:[z]
32 "Xee ma Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete aiko" he'iague? Ha'e ramo ma
omanogue Ruete e'ỹ oiko, ha'e rã oikove va'e Ruete — he'i.[a]
33 Ha'e rami ombo'e rã heta va'e kuery oendu vy onhemondyipa.

Marcos 12.28-34

34 Ha'e gui Jesus saduceu kuery omokyrirĩague fariseu kuery oendu vy
ha'e kuery ju nhomboaty jogueroayvu aguã.
35 Ha'e gui peteĩ ha'e kuery regua lei re nhombo'e va'ety ou oeko a'ã vy.
Ha'e vy oporandu ixupe:

---

x 22.21 Romanos 13.7 **y 22.24** Deuteronômio 25.5
z 22.31 1 Coríntios 6.14; 15.12-28; 1 Tessalonicenses 4.13-18 **a 22.32** Êxodo 3.6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

36 — Porombo'ea, mba'e nunga lei re ojapo uka pyre tu pavẽ gui
yvateve va'e?
37 Jesus ombovai:
— “Reayvu 'rã Senhor Nderuete ndepy'a ha'e javi py, ndereko ha'e
ne'arandua ha'e javi py guive”, he'i va'e.[b]
38 Ha'e va'e ojapo uka pyre ma iporãve ha'e yvateve va'e oĩ.
39 Ha'e va'e rire ma po rami ju: “Reayvu 'rã neirũ kuery ndee ae rejeayvua
rami”, he'i va'e.[c]
40 Pova'e mokoĩ ojapo uka pyre guigua ma lei ha'e profeta kuery
nhombo'eague ha'e javi — he'i.

Marcos 12.35-37; Lucas 20.41-44

41 Fariseu kuery ijatypa rã Jesus oporandu ha'e kuery pe:
42 — Mba'exa tu peikuaa Cristo oikoa? Mava'e ramymino tu oiko?
Ha'e kuery ombovai:
— Davi ramymino rima — he'i okuapy.
43 Jesus aipoe'i:
— Mba'exa tu ha'vy ixupe Davi “Senhor” he'i Nhe'ẽ gui? Mba'eta aipoe'i:
44 “Senhor aipoe'i xe-Senhor pe: ‘Eguapy ke aiporu kuaa regua re, ndepy
guýry nderovaigua kuery amoĩ e'ỹa ja’, he'i raka'e.”
45 Ha'e rami vy Davi voi “Senhor” he'i ixupe. Mba'exa tu ha'vy hamymino
avi ri oiko? — he'i.[d]
46 Ha'e rã peteĩve nombovai kuaai. Ha'e va'e ára guive neĩ peteĩve
nda'ipy'a guaxuvei ixupe oporandu aguã mba'emo re.

Marcos 12.38-40; Lucas 11.37-52; 20.45-47

23 1 Ha'e ramo heta va'e kuery pe ju Jesus aipoe'i, guemimbo'e kuery
guive:
2 — Kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery oguapy 'rã okuapy
Moisés renda py.
3 Ha'e nunga rupi pejapo ha'e pemoĩ porã 'rã ha'e kuery ojapo uka va'e ha'e
javi. Ha'e rami teĩ peiko eme ha'e kuery ikuaia rami, mba'eta ha'e kuery
nhombo'e teĩ ndojapoi 'rã oayvua ae.
4 Ha'e kuery ma nhombovoyi raxa 'rã [ndogueropo'akai va'erã py],
ijaxi'y áry oupi va'e rami. Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma neĩ okuã py voi
nanhopytyvõi 'rã.
5 Ha'e kuery ikuaia ha'e javi ma amboae kuery oexa aguã rive. Ha'e rami
vy lei ryru'i ipyve va'e anho ojee ojokua, ha'e oao apy voi ombopotypa 'rã
ipukuve va'e py.[e]

---

[e] **23.5** Judeu kuery gueko rami vy ngova ha'e ojyva re ojokua 'rã hyru'i lei regua ayvu oĩa.
b 22.37 Deuteronômio 6.5 **c 22.39** Salmo 118.26 **d 22.45** Romanos 1.3,4

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Okarua py ha'e onhembo'eaty py oguapy 'rã tenda tenondeve oĩ va'e py
anho.
7 Tetã mbyte rupi ikuai vy oipota 'rã avakue oxarura vy “Xembo'ea” he'i
aguã.
8 — Ha'e rã peẽ ma pendejeupe “Xembo'ea” peje uka aguã nda'evei, mba'eta
peteĩ'i anho oiko penembo'ea, ha'e rã peẽ ma joegua'i meme pendekuai.
9 Ha'e apy yvy re avave rei pe “Oreru” peje eme, mba'eta Penderu peteĩ'i
oiko yva pygua.
10 Neĩ joupe “Xererekoa” peje aguã nda'evei, mba'eta peteĩ'i oiko
pendererekoa. Ha'e va'e ma Cristo.
11 Ha'e rã peẽ kuery regua yvatekueve va'e ma pavẽ rembiguai rami 'rã
pendekuai.
12 Ha'e javive onhemboyvateve va'ekue ma omo'yvyĩ'iave 'rã. Ha'e rã
onhemo'yvyĩ'i va'ekue ma omboyvateave 'rã.

Jesus “Nda'evei ete 'rã”, he'iague

13 — Peẽ kuery kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei
ete 'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta yva pygua po'akaa
rokẽ pemboty amboae kuery oike e'ỹ aguã. Mba'eta peẽ ndapeikei 'rã,
ha'e oikexe va'e pejokopa.
14 [— Peẽ kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete
'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta peipe'a rivepa 'rã
imeve'ỹ va'e kuery ro gui. Ha'e penhemboeko porã ukaxe vy penhembo'e
are 'rã. Ha'e nunga rupi pepaga raxa ete 'rã.]
15 — Peẽ kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete
'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta ye'ẽ ha'e yvy jave rupi
peo 'rã peteĩ'i ri jepe pejou aguã penemimbo'erã. Ha'e gui pejou vy tata
ogue'ỹ va'e pyguarã pemoingo pendegui heko vaive va'e.
16 — Peẽ kuery pe nda'evei ete 'rã, joguerekoa ára revegua e'ỹ rami
pendekuai ramo. Aipopeje 'rã: “Henda iky'a e'ỹ va'e ropy mba'emo oĩ va'e
re jaura teĩ ovare va'e'ỹ. Ha'e rã henda iky'a e'ỹ va'e ropy ouro oĩ va'e re ri
jaura rire jajapo 'rãe jauraague”, peje.
17 Hi'arandu e'ỹ ha'e ára revegua e'ỹ pendekuai va'e, mava'e tu joegui
omboetevepy: ouro rive, tyrã pa henda iky'a e'ỹ va'e? Mba'eta henda iky'a
e'ỹ va'e ma ojapo ouro avi iky'a e'ỹ va'e opyta aguã.
18 — Peẽ kuery aipopeje avi: “Altar re jaura teĩ ovare va'e'ỹ. Ha'e rã
altar áry omoĩ mbyre re ri jaura rire jajapo 'rãe jauraague”, peje.
19 Ára revegua e'ỹ pendekuai va'e, mba'e tu joegui omboetevepy: mba'emo
ome'ẽ mbyre, tyrã pa altar? Mba'eta altar ma ojapo hi'áry oĩ va'e avi iky'a
e'ỹ va'e opyta aguã.
20 Mba'eta altar re amongue oura va'e ma ha'e va'e re anho e'ỹ, altar áry oĩ
va'e ha'e javi re avi oura.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Ha'e henda iky'a e'ỹ va'e ropy re amongue oura va'e ma ha'e va'e re
oura, ha'e ha'e py oiko va'e re avi.
22 Ha'e yva re amongue oura va'e ma Nhanderuete renda openaaty re
oura, guenda py oguapy oiny va'e re avi.
23 — Peẽ kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei
ete 'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta dízimo peme'ẽ
hortelã, endro ha'e cominho regua gui, ha'e rã lei regua ojapo uka pyre
yvateve va'e rupi ma ndapeikoxei: ha'e va'e ma pendeko porã aguã,
penhomboaxy ha'e pejerovia aguã. Ha'e va'e rupi voi pendekuai 'rãgue,
amboae nunga pejapoa rami avi.
24 Ára revegua e'ỹ joguerekoa pendekuai va'e, karo gui nhexĩ pemoẽ
va'eri pemokõ camelo oĩ va'e.
25 — Peẽ kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete
'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta hi'árykue rupi rive
pejoi karo ha'e hy'a. Ha'e rã pendepy'apy py ma oĩ pejokorea ha'e pejejoko
e'ỹa anho.[f]
26 Fariseu kuery ára revegua e'ỹ, karo ryepy rupi oĩ va'e ranhe peiky'a'o.
Ha'e ramo ma hi'árykue rupi avi 'rã nda'iky'ai.
27 — Peẽ kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete
'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta omano va'ekue ryru
omoxiĩmba pyre rami pendekuai. Ha'e nunga ma hi'árykue rupi iporã rei,
ha'e rã ipy rupi ma omano va'ekue kãgue ha'e opa marãgua ky'akue oĩ.
28 Ha'e rami ae avi peẽ kuery voi avakue penderexa rã heko porã va'e
merami peiko, ha'e rã pendepy'a re ma pendeko porã merami rivea ha'e
pendeko vaia anho oĩ.
29 — Peẽ kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery pe nda'evei ete
'rã. Heko porã merami rive va'e pendekuai, mba'eta profeta kuery rupa
áry guarã pejapo oo ra'angaa'i, ha'e pemoatyrõmba 'rã guive heko porã
va'e onhono porãague.
30 Ha'e vy aipopeje: “Nhaneramoĩ kuery ikuai jave ma voi jaiko va'e rire
ha'e kuery rami profeta jukaa rupi nhande ndajaikoi 'rãgue”, peje.
31 Ha'e rami vy pendejee ae pendeayvu profeta jukaare ramymino kuery
peikoa rami.
32 Pejapopa ha'vy penamoĩ kuery omboypy va'ekue.
33 Peẽ mboi joxu'u va'e regua, mba'exa 'rã tu peo jepe tata ogue e'ỹ va'e py
pepaga aguã gui?
34 Ha'e nunga rupi peẽ kuery pe xee ambou 'rã profeta ha'e hi'arandu va'e
kuery penembo'earã. Ha'e va'e kuery regua amongue pejuka 'rã kuruxu re

---

[f] **23.25** Lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery opa marãgua ojoi va'erã okaru e'ỹ mbove, nonhemongy'a ukaxei vy (Marcos 7.3,4). Ha'e rã apy ma Jesus ijayvu ha'e kuery py'a re iky'a va'e oĩa re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pemoĩ vy. Ha'e rã amboae kuery ma peinupã 'rã penhembo'eaty py, ha'e
tetã nhavõ gui pemoxẽ 'rã,
35 peẽ kuery ae pepaga aguã heko porã va'e ruguy omoẽague ha'e javi
re, heko porã va'e Abel ruguy omoẽague guive'i Baraquias ra'y Zacarias
ruguy omoẽa peve. Ha'e va'e ma pejuka va'ekue henda iky'a e'ỹ va'e ha'e
altar mbyte.
36 Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Aỹgua kuery re ha'e nunga rekovia ha'e javi 'rã ou.

Lucas 13.34,35

37 — Jerusalém, Jerusalém, profeta kuery jukaaty, ha'e ndea py ombou
pyre kuery ita py rejapipa va'ety. Mbovykue rei e'ỹ xee aikuavãmbaxe teĩ
nememby kuery, uru gua'y kue'iry opepo py ojao'ipaa rami. Ha'e rami teĩ
peẽ kuery ndapeipotai.
38 Ha'e rami rire pendero opyta rivepa 'rã.
39 Aipoa'e porã pẽvy: Peẽ kuery ndaxerexavei ma 'rã, ovaẽ e'ỹa ja
"Ta'ima'endu'a porãa Senhor rery rupi reju va'e re" peje aguã ára.[g]

Marcos 13.1,2; Lucas 21.5,6

24 1 Templo gui Jesus oẽ ovy jave hemimbo'e kuery hexe onhemboja
vy ixupe oexa uka templo mba'emo porã gui anho ojapoague.
2 Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:
— Peexa pa peva'e nunga ha'e javi? Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Oitypaa ramo
peteĩve ita ndopytai 'rã amboae ita áry.

Marcos 13.3-13; Lucas 21.7-19

3 Oliveiras yvyty py Jesus oguapy oiny jave hemimbo'e kuery
onhemboja ju hexe. Ha'e vy oporandu okuapy:
— Emombe'u na orevy: Araka'e 'rã tu ha'e nunga oiko? Mba'e nunga tu
oiko 'rã roikuaa aguã reju jevy taa, ha'e ára opa ta maa?
4 Ombovai:
— Penheangu ke ha'vy penhembotavy uka e'ỹ aguã avave rei pe.
5 Mba'eta heta 'rã ou xerery rupi "Xee ae ma Cristo" he'i rive va'e. Ha'e
rami vy heta 'rã ombotavy.
6 Pendu avi 'rã "Joe opu'ã ma", e'ỹ vy "Joe opu'ã 'rã" 'ea rã. Peikuaa pota
ke penhemondyi e'ỹ aguã, mba'eta ha'e nunga ranhe 'rãe oiko teĩ opa
aguã e'ỹ teri.
7 Peteĩ-teĩ tetã pygua kuery opu'ã 'rã amboae tetã pygua kuery re, ha'e
peteĩ-teĩ regua amboae regua re 'rã opu'ã. Opa rupi oiko 'rã karuai ha'e
yvy ryryi.
8 Pova'e nunga ha'e javi ma ikuai axya ypy'i aguã.

---

g 23.39 Romanos 11.25-27

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 — Ha'e va'e jave penembojexavai ha'e pendejukaa 'rã. Xerery káuxa
pavẽ nda'ija'ei 'rã pendere.
10 Ha'e va'e jave heta 'rã ojeity uka vy jojopy uka ndajoayvuvei vy.
11 Heta 'rã ikuai profeta ramigua rive, heta 'rã ombotavy.
12 Ha'e gui heta-etave heko vai ramo pavẽ rai ojepe'a 'rã porayvua gui.[h]
13 Ha'e rã opa peve oĩ atã va'e ma oo jepe 'rã.
14 Nhanderuete po'akaa regua ayvu porã omombe'ua 'rã yvy jave re, ha'e
javi regua oikuaa aguã. Ha'e gui mae ma opa ete 'rã.

Marcos 13.14-23; Lucas 21.20-24

15 — Ha'e gui henda iky'a e'ỹ va'e py pexa 'rã ojeguarupy nhomokanhyarã oĩ
rã, profeta Daniel omombe'u ma voi va'ekue. (Tove ogueroayvu va'e toikuaa.)[i]
16 Ha'e ramo Judéia pygua kuery tonhamba yvyty re.
17 Ngoo áry oĩ va'e toguejy eme ngopy gui mba'emo oguenoẽ aguã,
18 ha'e mba'ety rupi ikuai va'e tojevy eme guive oparito ogueraa aguã.
19 Ha'e va'e ára nda'evei 'rã imemby ryru'i ha'e imemby kambu va'e pe.
20 Pejerure ke yro'y py e'ỹ penha aguã, neĩ sábado ára py voi,
21 mba'eta ha'e va'e ára py ma ojexavaia ete 'rã. Jypy'i guive aỹ peve
ndoikoi teri ha'e ramigua ete, neĩ ndoikovei ma 'rã guive ha'e rami.
22 Ha'e va'e ára Nhanderuete nomomba voi va'e rire avave rei ndoo jepei
'rãgue. Va'eri ojeupe guarã oiporavo va'ekue re oma'ẽ vy omomba voi 'rã.
23 — Ha'e gui amongue pẽvy aipoe'i 'rã: "Ma'ẽ, apy ma Cristo", e'ỹ vy
"Pee py ma hiny", he'i ramo perovia eme,
24 mba'eta oiko 'rãe Cristo ramigua ha'e profeta ramigua rive. Ha'e kuery
voi ojapo 'rã hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã oiporavo pyre kuery voi
ombotavy aguã teĩ, ha'eve va'e rire.
25 Peiko kuaa pota ke, xee romonheangu ma voi.
26 Ha'e nunga rupi xapy'a rei pẽvy "Tekoa e'ỹa py Cristo oĩ", 'ea ramo
tapeo eme. Xapy'a rei "Pee oopy ma hiny", 'ea ramo perovia eme.
27 Mba'eta overa va'e minha kuaray oua katy gui oẽ vy oikea peve ojekuaa
va'e rami avi ojekuaa 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ou rã.
28 Mamo rã te'õgue ituia py xapirẽ onhemboaty 'rã okuapy.

Marcos 13.24-27; Lucas 21.25-28

29 — Ha'e va'e ára ojexavaia rire'ive kuaray pytũmba 'rã, jaxy voi
naendyvei 'rã. Jaxy-tata ho'apa 'rã yva gui, ha'e yva re ipo'akakueve ikuai
va'e voi oitypaa 'rã.[j]
30 Ha'e gui yva re ojekuaa 'rã hexa pyrã Ava ra'y ojeapo va'ekue guigua.
Ha'e ramo ha'e javi regua yvy re ikuai va'e ojae'o 'rã okuapy oexa vy Ava

---

h 24.4-12 Apocalipse 6.1-17; 2 Timóteo 3.1-9 **i 24.15** Daniel 9.27; 11.31; 12.11
j 24.29 Isaías 13.10; 34.4

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ra'y ojeapo va'ekue yva gui ou rã arai rupi, opo'aka ha'e guexakãmba
reve.[k]
31 Ha'e vy mimby guaxu onhe'ẽ atã reve omondouka 'rã guembiguai anjo
kuery. Ha'e kuery omboatypa 'rã heruvy hembiporavo kuery irundy
henda yvytu oipejua gui, yva guy jovaive gui.

Marcos 13.28-37; Lucas 21.29-36

32 — Peikuaa pota ke figo'y re mba'emo ambojoja vy amombe'u rã.
Mba'eta hakã ipyaupa ha'e hogue hokypa rã pexa vy peikuaa 'rã ára pyau
ovaẽ rai'i maa.
33 Ha'e rami ae avi peẽ kuery voi xeayvuague ha'e javi oiko rã pexa vy
peikuaa 'rã xe'ára ovaẽ rai'i maa, okẽ py ae.
34 Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Aỹgua kuery opa e'ỹ re ha'e nunga ha'e javi oiko
'rã.
35 Opa 'rã yva ha'e yvy. Ha'e rã xeayvuague ma ndoaxa rivei 'rã.
36 — Ha'e rami teĩ ha'e va'e ára ha'e hora raka'e paa avave rei ndoikuaai,
neĩ anjo kuery yva pygua, neĩ xee Ta'y voi ndaikuaai. Xeru anho'i oikuaa.
37 Ava ra'y ojeapo va'ekue oua ára ma Noé oiko jave py oikoague rami avi
'rã oiko.
38 Mba'eta yy ou e'ỹa ja okarua ha'e oy'ua okuapy, omendaa ha'e
nhomomendaa guive, kanoã py Noé oikea ára peve.
39 Noexa'ãi rei okuapy raka'e, yy ou vy ogueroxyrypa heravya ára peve.
Ava ra'y ojeapo va'ekue ou jave voi ha'ekue rami ae 'rã oiko.
40 Ha'e va'e jave py mokoĩ 'rã ikuai mba'ety py. Peteĩ heraa 'rã, ha'e rã
amboae ma oejaa 'rã.
41 Mokoĩ kunhague omba'eapo 'rã omongu'ia py. Peteĩ heraa 'rã, ha'e rã
amboae ma oejaa 'rã.
42 Ha'e nunga rupi peiko kuaa pota, mba'eta ndapeikuaai mba'e ára pa
pende-Senhor ou 'rãa.
43 Peikuaa pota ke pova'e nunga re: Hoo va'e ma mba'e hora pa imonda
va'e ovaẽ 'rãa oikuaa va'e rire oikuaa pota 'rãgue ngopy gui ogueraa
ukapa e'ỹ aguã.
44 Ha'e nunga rupi peẽ voi peiko kuaa pota, mba'eta napexa'ãi rei jave Ava
ra'y ojeapo va'ekue ou 'rã.[l]

Lucas 12.42-46

45 — Ha'e gui mava'e nda'u peiko tembiguai ojeroviapy ha'e joe opena
kuaa va'e? Ha'e ramigua ma ipatõ omoĩ 'rã oirũ kuery okaru aguã hora py
omongaru aguã.
46 Ovy'a ete 'rã tembiguai ipatõ ou rã ha'e rami ojapo va'e.

---

k 24.30 Daniel 7.13-14 **l 24.44** Lucas 12.35-40; 17.20-37; 1 Tessalonicenses 5.1-3

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

47 Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Ha'e va'e pe opena uka 'rã opa mba'e oguereko va'e re.
48 Ha'e rã xapy'a rei ha'e va'e tembiguai heko vai vy ojeupe ae "Xepatõ
ndou voi 'rã teve", he'i 'rã.
49 Ha'e rami vy oinupãmba 'rã oirũ kuery. Ha'e rã oka'u va'e kuery reve
ma okaru ha'e oy'u 'rã.
50 Ha'e rami vy tembiguai noexa'ãi reia ára ha'e ndoikuaai reia hora 'rã
ipatõ ou.
51 Ha'e rami rire ombopaga vy oguereko axy 'rã heko porã merami rive
va'e kuery reve. Ha'e ramo ojae'o ha'e opa marã 'rã onhendu.

Dez kunhataĩgue re ombojojaague

25 1 — Ha'e va'e jave yva pygua po'akaa py oiko 'rã dez kunhataĩgue
guataendy ogueraa vy omenda va'e ovaexĩ aguã oje'oi va'e rami avi.
2 Ha'e kuery regua peteĩ nhiruĩ hi'arandu e'ỹ va'e, ha'e rã peteĩ nhiruĩ ma
hi'arandu va'e.
3 Hi'arandu e'ỹ va'e kuery ma guataendy ogueraa, ha'e rã tykue ma
ndogueraai.
4 Ha'e rã hi'arandu va'e kuery ma tataendy reve tykue avi ogueraa hyru py.
5 Ha'e gui ma omenda va'erã ndou voi ramo kunhataĩgue hopeyipa. Ha'e
vy okepa.
6 — Pytũ mbyte jave onhendu peteĩ ojapukai va'e: "Ou ma oiny omenda
va'erã. Peẽ ke peovaexĩ", he'i va'e.
7 Ha'e ramo kunhataĩgue ha'e javive opu'ã vy omoatyrõ guataendy.
8 Ha'e ramo hi'arandu e'ỹ va'e kuery aipoe'i oirũ kuery hi'arandu va'e pe:
"Pemboja'o na orevy penderataendy rykue, mba'eta orerataendy ma ogue
ta ma", he'i okuapy.
9 — Ha'e ramo hi'arandu va'e kuery ombovai: "Nda'evei teve, orevy oata
e'ỹ aguã, ha'e pẽvy voi. Tapeo ivendeaty py pejogua aguã", he'i.
10 Ha'e gui ha'e kuery ojogua aguã oje'oi jave ovaẽ ma omenda va'erã. Ha'e
ramo ngarua py oiko katu va'ekue oike oje'oivy hupive. Ha'e gui okẽ ombotya.
11 — Are ma jave kunhataĩgue hi'arandu e'ỹ va'e ovaẽ vy ojapukai:
"Senhor, Senhor, eipe'a ke okẽ orevy", he'i okuapy.
12 — Ha'e ramo ombovai: "Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Peẽ ma xee aikuaa
va'e'ỹ", he'i.
13 Ha'e nunga rupi peiko kuaa pota, mba'eta ndapeikuaai ára, neĩ hora.[m]

Peráta oiporuka pyre re ombojojaague

14 — Ha'e nunga oiko 'rã peteĩ ava oyvy gui oo ta ma vy guembiguai
kuery oenoĩ va'e rami avi. Ha'e va'e ma guembiguai kuery pe oiporuka
mba'emo oguereko va'e.

---

m 25.13 1 Tessalonicenses 5.1-3

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Ha'e vy jypygua pe ome'ẽ peteĩ nhiruĩ poyikue prata guigua, amboae pe
ma mokoĩ, ha'e rã opa vygua pe ma peteĩ'i poyikue ome'ẽ. Peteĩ-teĩ oiporu
kuaa-a rami ome'ẽ. Ha'e gui mae ma oo.
16 — Peteĩ nhiruĩ poyikue jopyare oo voi mba'emo ojogua aguã. Ha'e vy
teĩ nhiruĩ mboae ju onganave.
17 Ha'e rami ae mokoĩ poyikue jopyare voi mokoĩ ju ongana.
18 Ha'e rã peteĩ'i jopyare ma oo vy ojo'o yvy, ha'e ojaty opatõ peráta.
19 — Yma ete ma rire tembiguai kuery patõ ojevy. Ha'e vy oikuaa pota
ha'e kuery ojapoague re.
20 Ha'e ramo teĩ nhiruĩ poyikue jopyare ou vy teĩ nhiruĩ mboae ju ogueru.
Ha'e vy aipoe'i: "Senhor, xevy pe reiporuka va'ekue peteĩ nhiruĩ poyikue
prata guigua. Koo, aru peteĩ nhiruĩ mboae ju angana va'ekue."
21 — Ixupe ipatõ aipoe'i: "Ha'evea rami, tembiguai porã ha'e ojeroviapy
reiko va'e. Mbovy'i va'e re repena kuaa rire romoĩ 'rã heta va'e re ju
repena aguã. Eike ke xee nepatõ reve javy'a aguã py", he'i.
22 — Ha'e gui mokoĩ poyikue jopyare ou vy aipoe'i: "Senhor, mokoĩ
poyikue xevy reiporuka. Apy mokoĩ ju aru angana va'ekue."
23 — Ixupe ipatõ aipoe'i: "Ha'evea rami, tembiguai porã ha'e ojeroviapy
reiko va'e. Mbovy'i re repena kuaa rire romoĩ 'rã heta va'e re ju repena
aguã. Eike ke xee nepatõ reve javy'a aguã py", he'i.
24 — Opa vygua ovaẽ peteĩ'i poyikue jopyare. Ha'e vy aipoe'i: "Senhor,
xee aikuaa rã ndee porayvu va'e'ỹ. Mba'eta renhotỹague gui e'ỹ 'rã
remono'õ, ha'e remoaĩague gui e'ỹ 'rã remoa'yĩgue, xee aikuaa rã.
25 Ha'e rami vy akyje vy peráta reiporuka va'ekue anhomi karamboae yvy
guy py. Koo, aru ju nemba'e peráta", he'i.
26 — Ha'e rami rã ipatõ ombovai: "Tembiguai porã e'ỹ ha'e inhate'ỹ va'e, reikuaa
va'e ri ty'y anhotỹague gui e'ỹ amono'õa ha'e amoaĩague gui e'ỹ amoa'yĩgue?
27 Ha'e rami vy xeperáta reiporu uka va'e rire peráta porua kuery pe, xee
ajevy vy hetave ju ajopy aguã."
28 Ha'e gui amboae kuery pe ju aipoe'i: "Peipe'a ixugui prata guigua, ha'e
dez oguereko va'e pe ju peme'ẽ.
29 Mba'eta mba'emo oguereko va'e pe ome'ẽave 'rã, oguereko retave aguã.
Ha'e rã oguereko e'ỹ va'e gui ma oguereko'i va'e voi oipe'aa 'rã.
30 Ha'e gui tembiguai ovare'ỹ va'e ma pemombo oka py, pytũa py. Ha'e py
ma ojae'opaa vy opa marã 'rã onhendu okuapy."

Nhomboayvu aguã ára re ijayvua

31 — Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ou 'rã guexakã ha'e anjo kuery ha'e javive
reve. Ha'e rami vy guexakãa py oguapy 'rã oiny tenda openaaty áry.
32 Ha'e gui henonde omboatypaa 'rã yvy regua kuery ha'e javi. Ha'e ramo
peteĩ-teĩ omboja'o 'rã joa gui, vexa'i re opena va'e kavara mbyte gui
guymba kuery omboja'oa rami avi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

33 Mba'eta omoĩ 'rã vexa'i kuery oaxu e'ỹa re, ha'e rã kavara kuery ma
oaxua re 'rã omoĩ.
34 Ha'e gui oaxu e'ỹa re ikuai va'e pe huvixave aipoe'i 'rã: "Xeru
penembovy'a va'e, peju ke. Peike ke ipo'akaa py yvy itui ypy'i guive
pendevy oguereko katu va'ekue pejopy aguã.
35 Mba'eta akaruxe ramo peme'ẽ ha'u va'erã. Xey'uvei ramo peme'ẽ ay'u
aguã. Peẽa rupigua e'ỹ aiko ramo xemovaẽ.
36 Ndaxeaovei ramo xemonhemonde. Xemba'eaxy rã xepou. Nhuã py
xembotya rã peju xerexa aguã", he'i.
37 — Ha'e ramo heko porã va'e kuery oporandu 'rã: "Senhor, araka'e tu
rekaruxe rã roexa vy rome'ẽ re'u va'erã, ha'e ndey'uvei rã roexa vy rome'ẽ
rey'u aguã?
38 Araka'e tu orea rupigua e'ỹ reiko rã roexa vy romovaẽ, ha'e nandeaovei
rã romonhemonde?
39 Araka'e tu nemba'eaxy, e'ỹ vy nhuã py reĩ rã roexa vy roo roipou?" he'i
okuapy.
40 — Ha'e ramo huvixa ombovai vy aipoe'i 'rã ha'e kuery pe: "Anhetẽ
aipoa'e pẽvy: Kova'e xe-irmão kuery yvyĩgueve'i va'e pe ha'e nunga pejapo
nhavõ xevy pe avi pejapo", he'i.
41 — Ha'e gui oaxua re ikuai va'e pe ju huvixa ijayvu vy aipoe'i 'rã:
"Ayvu vaipy pendekuai va'e, pejepe'a ke xea gui. Tapeo tata ogue e'ỹ va'e
anha ha'e hembiguai kuery pe oguereko katu pyre katy.
42 Mba'eta akaruxe teĩ napeme'ẽi ha'u va'erã. Xey'uvei teĩ napeme'ẽi ay'u
aguã.
43 Peẽa rupigua e'ỹ aiko ramo naxemovaẽi. Ndaxeaovei teĩ
naxemonhemondei. Xemba'eaxy, ha'e nhuã py aĩ ramo ndapeoi xerexa
aguã", he'i.
44 — Ha'e ramo ha'e kuery oporandu 'rã ixupe: "Senhor, araka'e
tu rekaruxe rã roexa, e'ỹ vy ndey'uvei rã, orea rupigua e'ỹ reiko, e'ỹ
vy nandeaovei rã, nemba'eaxy, ha'e e'ỹ vy nhuã py reĩ rã roexa teĩ
noroipytyvõi?"
45 — Ha'e ramo ombovai 'rã: "Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Kova'e kuery
yvyĩgueve'i ikuai va'e pe ha'e nunga ndapejapoi nhavõ, xevy pe avi
ndapejapoi", he'i.
46 Ha'e gui ha'e va'e kuery oo 'rã ikuai axy riae aguã katy. Ha'e rã heko
porã va'e kuery ma tekove marã e'ỹ katy 'rã oo.[n]

Marcos 14.1,2; Lucas 22.1,2; João 11.45-53

26

1 Ha'e nunga re Jesus nhombo'epa vy aipoe'i guemimbo'e kuery
pe:

---

n 25.46 Apocalipse 20.11-15

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 — Mokoĩ araa py oiko 'rã ngaru Páscoa regua, peikuaa. Ha'e gui Ava
ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa 'rã kuruxu re omoĩa aguã — he'i.
3 Ha'e gui ma sacerdote yvatekueve va'e ha'e heta va'e mongetaaty
kuery nhomboaty okuapy sacerdote yvateve va'e Caifás hery va'e ro py.
4 Ha'e py jogueroayvu Jesus ojopy nhemi vy ojuka aguã re.
5 Ha'e vy aipoe'i okuapy:
— Ngaru oiko jave ma nda'evei, heta va'e kuery opu'ãmba e'ỹ aguã.

Marcos 14.3-9; João 12.1-8

6 Ha'e gui Betânia tetã py Simão lepra oguereko va'ekue ro py Jesus oĩ jave
7 hexe onhemboja peteĩ kunha. Peteĩ hyru ogueru ita xiĩ va'e guigua,
heakuã porã va'e hepyve va'e tynyẽ va'e. Ha'e va'e ma mesa py Jesus oĩ
jave onhoẽ inhakã re.
8 Ha'e nunga hemimbo'e kuery oexa vy ndojou porãi. Ha'e vy joupe-upe
aipoe'i:
— Mba'erã tu guĩ rami ojavyky rei?
9 Mba'eta peva'e heakuã porã va'e ma heta peráta re ovende va'e rire,
iporiaukue'i pe ome'ẽ aguã — he'i.
10 Ha'e rami ijayvua Jesus oikuaa vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Mba'e re tu pendeayvu rei kova'e kunha va'e re? Mba'eta mba'emo
porã ete ojapo xevy.
11 Ha'e rami avi iporiaukue'i ikuai riae 'rã pendereve. Ha'e rã xee ma
ndaxerexa riaei 'rã.
12 Kova'e kunha ma xerete re heakuã porã va'e onhoẽ xenhono porãa rã guarã.
13 Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Mamo rã yvy jave re kova'e ayvu porã omombe'ua
py omombe'ua avi 'rã kunha va'e ojapo va'ekue, hexe ima'endu'aa vy.

Marcos 14.10,11; Lucas 22.3-6

14 Ha'e gui hemimbo'e kuery doze ikuai va'e regua Judas Iscariotes hery
va'e oo sacerdote yvatekueve va'e ikuaia py. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
15 — Mba'e tu peme'ẽ ta xevy, pendepo py amboaxa aguã? — he'i ramo
ixupe opaga trinta hatã'i va'e prata guigua.
16 Ha'e va'e ára guive oikuaa pota oikovy ha'eve jave ojopy uka aguã re.

Marcos 14.12-16; Lucas 22.7-13

17 Ngaru mbojape imbovua revegua e'ỹ ijypya ára ma hemimbo'e kuery
ou Jesus-a py. Ha'e vy oporandu okuapy:
— Mamo tu reipota roguereko katu Páscoa ára py jakaru aguã?
18 Ombovai:
— Tapeo ha'vy tetã py peteĩ ava oĩa py. Ixupe aipopeje: “Orembo'ea
aipoe'i uka kuri: ‘Xe'ára ovaẽ rai'i ma. Páscoa ára py rokaru 'rã ndero py
xeremimbo'e kuery reve’, he'i uka”, peje.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Ha'e ramo Jesus ijayvuague rami ha'e kuery ojapo vy oguereko katu
Páscoa py okaru okuapy aguã.

Marcos 14.17-21; Lucas 22.21-23; João 13.21-30

20 Ka'aru'i ma jave doze guemimbo'e kuery reve ikuai mesa py.
21 Okaru okuapy jave Jesus aipoe'i:
— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Peẽ kuery regua peteĩ va'e xejopy uka nhemi
'rã — he'i.
22 Ha'e ramo ha'e kuery iporiaupa vy omboypy peteĩ-teĩ ixupe oporandu aguã:
— Senhor, xee teve?
23 Ombovai:
— Xereve hy'a py opo'ẽ va'e ae 'rã xejopy uka nhemi.
24 Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ma hekorã ipara oĩa rami ae 'rã oo.
Ha'e rã ijopy uka nhemiare pe ma nda'evei ete 'rã. Ixupe ha'eveve 'rãgue
ndoikoi ma voi va'e rire — he'i.
25 Ha'e ramo ijopy uka nhemiarã Judas oporandu:
— Xembo'ea, xee teve?
Jesus ombovai:
— Ndee ae aipo're — he'i.

Marcos 14.22-26; Lucas 22.14-20; 1 Coríntios 11.22-25

26 Okaru okuapy jave Jesus ojopy peteĩ mbojape. Nhanderuete
oguerovy'a ma vy oipe'ã-pe'ã'i, ha'e guemimbo'e kuery pe ome'ẽ vy aipoe'i:
— Pejopy, pe'u. Kova'e ma xerete — he'i.
27 Ha'e rire karo ju ojopy. Oguerovy'a ma vy ombojoja guemimbo'e
kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Pey'u ha'e javive.
28 Mba'eta kova'e ma xereve guarã [ipyau va'e] ajapo va'e regua, heta re
vy xeruguy amoẽ uka ta va'e rupi ojejavyague omboguepaa aguã.
29 Aipoa'e pẽvy: Aỹ gui ma kova'e regua uva rykue xee nday'uvei ranhe
'rã, peẽ kuery reve Xeru po'akaa py ipyau va'e ju ay'u e'ỹa ja — he'i.
30 Ha'e gui peteĩ mboraei oporaei rire oje'oi Oliveiras yvyty katy.

Marcos 14.27-31; Lucas 22.31-34; João 13.36-38

31 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:
— Kova'e pytũ ma peẽ kuery ha'e javive pejeity ukapa 'rã xekáuxa.
Mba'eta ipara oiny: "Ajuka uka 'rã vexa'i re opena va'e. Ha'e ramo vexa'i
kuery oaĩmba 'rã", he'i va'ekue.[o]
32 Ha'e gui anhemboete ju ma rire penerenonde xee aa 'rã Galiléia katy
— he'i.

---

o 26.31 Zacarias 13.7

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

33 Pedro aipoe'i ixupe:
— Ndekáuxa ha'e javive ojeity ukapa teĩ xee any 'rã.
34 Jesus ombovai:
— Anhetẽ aipoa'e ndevy: Kova'e pyavyve uru ojapukai e'ỹ mbove,
mboapykue renhemombe'u 'rã xekuaa e'ỹ va'e rami.
35 Pedro aipoe'i:
— Ndereve xejukaa 'rã teĩ ae ma peteĩve henda py ndaxeayvui 'rã
roikuaa e'ỹa rami — he'i. Hemimbo'e kuery ha'e javive ha'e rami meme
ijayvu.

Marcos 14.32-42; Lucas 22.40-46

36 Ha'e rire'ive Jesus oo guemimbo'e kuery reve peteĩ henda Getsêmani
'epy va'e py. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Peguapy ke apy, pe'i py xee anhembo'e ainya ja — he'i.
37 Ngupive ogueraa Pedro ha'e Zebedeu ra'y kuery mokoĩve. Ha'e vy
iporiaua ha'e nda'eveia oendu.
38 Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Xepy'a re aendu nda'evei etea xejuka ta va'e rami. Pepyta apy,
peikuaa pota xereve — he'i.
39 Ojepe'ave'i ovy vy ngova omovaẽ yvy re. Onhembo'e vy aipoe'i:
— Xeru, ha'eve rã xegui oaxa 'rãgue kova'e karo. Ha'e rami avi xee
aipota va'e ma toiko eme, ndee reipota va'e ae toiko — he'i.
40 Ha'e gui guemimbo'e kuerya py ojevy vy oexa rã okepa ra'e. Ha'e
ramo aipoe'i Pedro pe:
— Neĩ peteĩ hora voi teve nda'evei xereve peikuaa pota aguã?
41 Peikuaa pota, ha'e penhembo'e pendereko a'ãa py pejeity ukapa e'ỹ aguã.
Penenhe'ẽ ma anhetẽ ikyre'ỹ, ha'e rã pendero'o re ma penekangy — he'i.
42 Ha'e gui ojepe'a ju. Onhembo'e jevy vy aipoe'i:
— Xeru, kova'e karo gui ay'u e'ỹ re oaxa aguã nda'evei ri ramo toiko
ndee reipota va'e — he'i.
43 Ha'e gui ojevy vy oexa rã okepa ju ra'e, hopeyi vaipa vy.
44 Ha'e gui oejapa ju vy mboapykuea ma oo onhembo'e. Ha'ekue'i rupi
ae ju ijayvu.
45 Ha'e vy guemimbo'e kuerya py ojevy vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Pekepa teri va'e ty'y pejupy? Ovaẽ ma hora heko vai va'e kuery po
py Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa aguã.
46 Pepu'ã, jaje'oi. Pee ma ou oiny xejopy ukaarã.

Marcos 14.43-50; Lucas 22.47-53; João 18.2-11

47 Jesus ijayvu teri jave ovaẽ ma ouvy hemimbo'e kuery doze va'e regua
Judas. Hexeve heta ete ou kyxe ha'e yvyra revegua, sacerdote yvatekueve
va'e ha'e heta va'e mongetaaty kuerya gui.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

48 Mba'eta ha'e kuery pe ijopy uka nhemia aipoe'i va'ekue: “Hova py ayvu
va'e ae 'rã pejopy”, he'i va'ekue.
49 Ha'e gui ma Jesus re onhemboja ouvy vy aipoe'i:
— Xembo'ea, ha'eve vai pa? — he'i vyve oayvu hova py.
50 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:
— Xeirũ, mba'e re tu reju? — he'i. Ha'e ramove ha'e kuery oupa vy
Jesus re opoko, ojopy okuapy.
51 Ha'e jave Jesus revegua kuery va'e regua peteĩ oekyi xapy'a kyxe.
Omboguai sacerdote yvateve va'e rembiguai nambi rupi, ha'e vy omboi.
52 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:
— Emboyru ke ndekyxe, mba'eta kyxe oiporu va'ekue ma kyxe py ae ju
'rã omano.
53 Ndereikuaai ri ty'y xepo'akaa Xeru pe ajerure ramo aỹ'i ma voi doze aty
anjo kuery ombou aguã?
54 Ha'e rami avi namigua ajapo va'e rire mba'exa tu ojeupity 'rãgue ipara
re xerekorã oĩa? — he'i.
55 Ha'e gui ma heta va'e kuery pe ju Jesus aipoe'i:
— Peẽ kuery kyxe ha'e yvyra reve ri ty'y peju jojuka rive va'ety rami
xejopy aguã? Ko'ẽ nhavõ templo py [peẽ kuery pendekuaia rupi] aiko vy
xee anhombo'e teĩ ndaxejopyi va'ekue.
56 Ha'e rami avi guĩ nunga oiko profeta kuery ombopara va'ekue ha'e javi
ojeupitypa aguã — he'i.
Ha'e ramo hemimbo'e kuery ha'e javive oeja onhamba vy.

Marcos 14.53-65; Lucas 22.63-71; João 18.12-14,19-24

57 Ha'e gui Jesus jopyare kuery ogueraa sacerdote yvateve va'e Caifás
ro py. Ha'e py ma ijaty ma kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e nhomboayvu
va'ety kuery.
58 Ha'e rã Pedro ma hakykue mombyry'i rupi oo sacerdote roka peve. Ha'e
py ovaẽ vy oguapy oiny tembiguai kuery mbyte, opa peve oexa aguã.
59 Ha'e gui sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery
Jesus ojuka ukaxe vy ojouxe okuapy hekokue ramigua mombe'uarã.
60 Ha'e rami teĩ ndojoui, mbovy e'ỹ hekokue ramigua mombe'uarã ikuai
va'eri.
Ha'e gui are rire mokoĩ ava ou vy aipoe'i:
61 — Peva'e ma aipoe'i: “Xepo'aka Nhanderuete pegua templo
ambovaipa aguã, ha'e gui mboapy araa py ajapo ju aguã guive”, he'i
va'ekue.
62 Ha'e gui sacerdote yvateve va'e opu'ã vy oporandu Jesus pe:
— Nerembovai va'e ty'y po rami ndere ijayvu va'e?
63 Ha'e rami teĩ Jesus okyrirĩ.
Ha'e gui sacerdote yvateve va'e aipoe'i ixupe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Xee aipoa'e ndevy Nhanderuete oikove va'e rery rupi: Emombe'u
orevy ndee pa Cristo Nhanderuete Ra'y reikoa — he'i.
64 Jesus ombovai:
— Ndee ae ri tu aipo're. Ha'e gui xee amombe'u porãve ta pẽvy: Aỹ gui
ma pexa 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue Ipo'akapa va'e oiporu kuaa regua re
oguapy oiny rã, ha'e yva gui arai rupi ou ramo guive — he'i.[p]
65 Ha'e ramo sacerdote yvateve va'e oao omondoro vy aipoe'i:
— Ijayvu vai rima! Mba'erã tu jaipotave hekokue mombe'uarã? Pendu
ae ma ange'i ijayvu vai rã.
66 Mba'exa tu peikuaa?
Ha'e kuery ombovai:
— Jajuka aguã rami ijayvu — he'i okuapy.
67 Ha'e ramo amongue onyvõ hova re, oungapa guive. Amboae kuery ma
oipete vy aipoe'i:
68 — Cristo, emombe'u ke orevy, mava'e ete pa nembota ra'e?

Marcos 14.66-72; Lucas 22.55-62; João 18.15-18,25-27

69 Ha'e ramia ja Pedro oguapy oiny oka py. Ha'e gui hexe peteĩ kunha'i
omongakuaapy onhemboja vy aipoe'i ixupe:
— Ndee voi teve Galiléia pygua Jesus reve reiko va'ety.
70 Ha'e rã Pedro ma ha'e javive oendua py onhenhomi. Ha'e vy aipoe'i:
— Xee ndaikuaai rima mba'e nunga re pa ndeayvua — he'i.
71 Ha'e gui oka katy oẽ ovy rã amboae kunha'i omongakuaapy ju oexa.
Ha'e va'e ma aipoe'i ha'e py ikuai va'e pe:
— Peva'e ma oiko avi kuri Nazaré pygua Jesus reve.
72 Ha'e rã Pedro oendu vy oura reve onhenhomi ju:
— Xee tu rima ha'e va'e ava — he'i.
73 Ha'e rireve'i ha'e py ikuai va'e onhemboja vy aipoe'i Pedro pe:
— Anhetẽ ndee voi ha'e kuery regua reiko, mba'eta ha'e kuery rami ae
ndeayvu va'e.
74 Ha'e ramo ijayvu vaikue ha'e oura reve aipoe'i:
— Xee tu ndaikuaai ha'e va'e ava! — he'i. Ha'e ramove uru ojapukai nhendu.
75 Ha'e ramo Pedro ima'endu'a Jesus ixupe aipoe'iague re: “Kuri uru
ojapukai e'ỹ mbove ndee mboapykue 'rã renhemombe'u xekuaa e'ỹ va'e
rami”, he'iague re. Ha'e rami vy ojepe'a vy ojae'o vaipa.

Marcos 15.1; Lucas 23.1,2; João 18.28-32

27 1 Ko'ẽgue aje'ive reve sacerdote yvatekueve va'e ha'e heta va'e
mongetaaty kuery ha'e javi jogueroayvu okuapy Jesus ojuka uka
aguã re.

---

p 26.64 Daniel 7.13-14

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Ha'e rami vy oipokua vy ogueraa uka, huvixa Pilatos pe ju omboaxa.

Judas ojejukaague

3 Ha'e gui ijopy uka nhemiare Judas ma Jesus ojuka ta ma okuapy
rã oexa vy onhemboaxy. Ha'e vy trinta hatã'i va'e prata guigua ome'ẽ
ju sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery pe. Ha'e vy
aipoe'i:
4 — Ojejavy e'ỹ va'e ruguy amoẽ ukaa py xee ajejavy — he'i.
Ha'e kuery ombovai:
— Mba'e tu ore roguereko guĩ nunga reve? Ndereve ae topyta — he'i
okuapy.
5 Ha'e ramo Judas ma templo ropy katy hatã'i va'e omombopa vy
ojepe'a. Oo vy ojejyryvipy.[q]
6 Ha'e gui hatã'i va'e ma sacerdote yvatekueve va'e omono'õ vy aipoe'i:
— Nda'evei ome'ẽmby ryru py nhamoĩ aguã, mba'eta tuguy repykue
— he'i.
7 Ha'e gui jogueroayvuve rire ojogua peteĩ yvy nhae'ũ re omba'eapo va'ety
gui, amboae regua omano ramo onhono porãa aguã.
8 Ha'e rami vy ha'e va'e yvy aỹ peve hery Yvy-Tuguy.
9 Ha'e rami oiko vy ojeupity profeta Jeremias pe aipoe'i ukaague: "Trinta
hatã'i va'e prata guigua hepyrã Israel kuery regua oikuaa va'ekue ogueraa
vy.
10 Ha'e vy opaga nhae'ũ re omba'eapo va'ety yvy re. Ha'e rami ae Senhor
aipoe'i uka xevy", he'iague.[r]

Marcos 15.2-15; Lucas 23.1-5,13-25; João 18.33–19.16

11 Huvixave renonde Jesus hi'aĩ ramo oporandu vy aipoe'i:
— Ndee ma nhi'ã judeu kuery pegua huvixave?
Jesus ombovai:
— Ndee ae ma aipo're — he'i.
12 Ha'e gui sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery hexe
ijayvu rei ramo mba'eve nde'i.
13 Ha'e ramo Pilatos oporandu ixupe:
— Nerendui ri ty'y mbovy e'ỹ ndere ijayvua rã?
14 Ha'e rami teĩ Jesus neĩ peteĩ ayvu py nombovai. Ha'e ramo huvixave
onhemondyi vaipa.
15 Ngaru oikoa ára nhavõ huvixa opoi jepi 'rã peteĩ nhuã py oĩ va'e, heta
va'e kuery oipota va'e rei.
16 Ha'e va'e jave py ma peteĩ oĩ nhuã py pavẽ oikuaa va'ety Barrabás hery
va'e.

---

q 27.5 Atos 1.16-19 **r 27.9-10** Zacarias 11.13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ha'e gui heta va'e kuery ijatypa rã Pilatos oporandu ha'e kuery pe:
— Mava'e tu peipota apoi pẽvy: Barrabás tyrã pa Jesus, Cristo hery
va'e? — he'i,
18 mba'eta oikuaa ha'e kuery ija'e e'ỹ vy rive ipo py omboaxaague.
19 Ha'e gui nhomboayvuaty py huvixa oĩ jave ta'yxy aipoe'i uka ixupe:
— Mba'eve ejapo eme peva'e ava heko porã va'e re, mba'eta ange
ajexavai vaipa ra'u ikáuxa — he'i.
20 Ha'e rami teĩ sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery
ombo'e heta va'e kuery Barrabás re ojerure okuapy aguã, ha'e rã ojuka
uka aguã Jesus.
21 Teĩgue ju ha'e kuery pe huvixave oporandu:
— Mava'e tu mokoĩve gui peipota apoi?
Ha'e kuery ombovai:
— Barrabás — he'i okuapy.
22 Pilatos oporanduve ju ha'e kuery pe:
— Mba'e 'rã tu ha'vy ajapo Jesus, Cristo hery va'e re?
— Emoĩ kuruxu re! — he'i pavẽ.
23 — Mba'e nunga py tu ojapo vai raka'e? — he'i Pilatos oporandu vy.
Ha'e rã ojapukaive tema:
— Emoĩ kuruxu re! — he'i okuapy.
24 Pilatos mba'eve rei ndojapo kuaa reguai vy, ha'e pavẽ nda'eveive
oje'oivy rã oexa vy ogueru ruka yy, ha'e vy heta va'e kuery oexaa py
ojepoei. Ha'e vy aipoe'i:
— Xee ma mba'eve ndarekoi kova'e [heko porã va'e] ruguy pemoẽ
ukaxea reve. Pendereve ae topyta ha'e nunga!
25 Ha'e ramo heta va'e kuery aipoe'i:
— Orere ae toĩ huguy romoẽ ukaague re ropaga aguã, orera'y kuery re
guive — he'i.
26 Ha'e rami rã Pilatos ha'e kuery ayvu oendu vy opoi Barrabás. Ha'e rã
Jesus ma oinupã ukapa rire omboaxa kuruxu re omoĩa aguã.

Marcos 15.16-20; João 19.2,3

27 Ha'e rire'ive huvixavea pegua xondaro kuery ma opy Jesus ogueroike
vy omboaty xondaro kuery ha'e javi.
28 Ijao omboipa vy omonhemonde peteĩ ao pytã va'e py,
29 ha'e juu gui peteĩ coroa ramigua ojapo vy omoĩ inhakã re, ha'e ipo
oiporu kuaa regua re peteĩ takua ojopy uka. Ha'e vy henonde guenapy'ã
re oĩ vy ojojai rei reve aipoe'i:
— Iporã ete judeu kuery pegua huvixave! — he'i okuapy.
30 Ha'e gui hexe onyvõ reve takua ojopy vy oinupã inhakã rupi.
31 Ha'e gui ojojai reipa rire ao omboi vy ijao ae py ju omonhemonde. Ha'e
gui ma ogueraa kuruxu re omoĩ aguã katy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Marcos 15.21; Lucas 23.26

32 Ha'e kuery oje'oi vy ovaexĩ peteĩ Cirene pygua Simão hery va'e. Ha'e
va'e pe ogueraa uka okuapy kuruxu.

Marcos 15.22-32; Lucas 23.32-43; João 19.17-24

33 Ha'e gui ovaẽ peteĩ henda Gólgota "Akãgue renda" 'epy va'e py.
34 Ha'e vy ixupe ome'ẽ vinho iro va'e re omoirũ va'ekue. Ha'e rami teĩ
oa'anga vy ndoy'uxei.
35 Kuruxu re omoĩ rire oexa okuapy xorte ijao jomeme omboja'o aguã.[s]
36 Ha'e gui oguapypa ha'e py oarõ vy.
37 Inhakã a'iry oupi imoiny ipara va'e hexe ijayvua: "*Kova'e ma Jesus,
judeu kuery pegua huvixave*" he'ia.
38 Kuruxu mboae re hexeve omoĩ avi mokoĩ imonda va'e: ijaxu e'ỹa re
peteĩ omoĩ, ha'e rã amboae ma ijaxua re.
39 Ha'e rupi oaxa ovy va'e ijayvu vai oje'oivy hexe. Oakã ombovava reve
aipoe'i:
40 — Ndee ma templo rembovaipa rire mboapy araa pyve ju rejapo
'rã va'ekue, ejereraa jepe ha'vy ndee ae, Nhanderuete Ra'y ri vy. Eguejy
kuruxu gui — he'i oje'oivy.
41 Ha'e rami ae avi sacerdote yvatekueve va'e, kuaxia re nhombo'e
va'ety ha'e nhomongeta va'ety kuery ojojai rei vy aipoe'i:
42 — Amboae kuery ogueraa jepe va'eri ha'e ae ndojereraa jepe kuaai.
Israel kuery pegua huvixave ri oiko vy toguejy kuruxu gui. Ha'e ramo
jajerovia 'rã hexe.
43 Nhanderuete re ojerovia rire tou ha'vy togueraa jepe, anhetẽ ri oayvu
vy. Mba'eta "Xee ma Nhanderuete Ra'y" he'i.
44 Imonda va'e kuery hexeve kuruxu re omoĩ mbyre voi ojojai rei.

Marcos 15.33-41; Lucas 23.44-49; João 19.28-30

45 Kuaray mbyte jave pytũmba yvy jave re, kuaray ojero'a puku peve.
46 Ha'e gui kuaray ojero'a jave Jesus ojapukai atã reve aipoe'i:
— Eli, Eli, lamá sabactâni — he'i, "Xeru, Xeru, mba'e re tu xereja?"
he'ia.[t]
47 Ha'e py ikuai va'e regua oendu vy aipoe'i:
— Elias rima oenoĩ — he'i okuapy.
48 Ha'e ramo ha'e kuery regua peteĩ va'e onha pojava ovy, peteĩ esponja
ogueru. Vinagre py omoakỹ, ha'e takua apy re omoĩ vy omovaẽ oy'u aguã.
49 Ha'e rã amboae kuery aipoe'i:
— Tove, Elias ou vy ogueraa jepe rã jaexa aguã — he'i.

---

s 27.35 Salmo 22.18 **t 27.46** Salmo 22.1

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

50 Ha'e gui ma Jesus teĩgue ju ojapukai atã reve omondouka onhe'ẽ.
51 Ha'e ramove henda iky'a e'ỹ va'e ropy ajukue okẽ regua oĩ va'e oxoro
mbyte rupi. Yvate gui oxoro yvy peve. Yvy oryryi, ha'e itaova ovopa
guive.
52 Ha'e gui yvyra rupa ikuai va'e oipe'aa ramo heta onhemboete ju iky'a
e'ỹ va'e oke va'ekue,
53 ha'e vy onhono porãague gui oẽmba. Jesus onhemboete ju rire ha'e
kuery voi tetã iky'a e'ỹ va'e py ovaẽ vy heta pe ojexa uka.
54 Ha'e gui ma xondaro ruvixa ha'e oirũ kuery Jesus rarõa ikuai va'e
ma yvy oryryi ha'e opa mba'e oiko rã oexa vy okyjepa okuapy. Ha'e vy
aipoe'i:
— Anhetẽ ae ra'e peva'e ava Nhanderuete Ra'y — he'i.
55 Ha'e py heta avi ikuai kunhague mombyry'i gui oma'ẽ okuapy va'e.
Ha'e va'e kuery ma Galiléia guive Jesus rakykue ou vy oipytyvõ va'ekue.
56 Ha'e kuery regua ma Maria Madalena, Tiago ha'e José xy Maria, ha'e
gui Zebedeu ra'yxy.

Marcos 15.42-47; Lucas 23.50-56; João 19.38-42

57 Ka'aru'i jave ou peteĩ ava Arimatéia pygua oguerekopa va'e, José hery
va'e. Jesus remimbo'e oiko.
58 Ha'e va'e ma Pilatos-a py oo vy ojerure Jesus retekue re. Ha'e ramo
Pilatos ogueraa uka.
59 Ha'e ramo José ma hetekue ogueraa vy onhovã peteĩ ajukue puku xiĩ
porã va'e iky'a e'ỹ va'e py.
60 Ha'e vy onhono porã nguparã itaova re ojo'o uka va'ekue py. Ha'e gui
peteĩ ita tuvixa va'e ombojere itakua rokẽ omboty aguã. Ha'e vy oo ju.
61 Ha'e ramia ja onhono porãague rexei oguapy okuapy Maria Madalena
ha'e Maria mboae.

Onhono porãague huvixa oarõ ukaague

62 Ko'ẽgue mba'emo oguereko katupaa ára rire ma sacerdote yvatekueve
va'e ha'e fariseu kuery nhomboaty. Ha'e gui Pilatos-a py jogueraa vy
63 aipoe'i okuapy ixupe:
— Oreruvixa, orema'endu'a ha'e va'e ijapu va'e oikove teri reve
aipoe'iague re: “Mboapy ára rire anhemboete ju 'rã”, he'iague re.
64 Ha'e nunga rupi mboapy ára peve rearõ uka 'rãgue onhono porãague,
hemimbo'e kuery ou vy hetekue re imonda e'ỹ aguã, ha'e gui heta va'e
kuery pe omanoague gui onhemboete jevyague rami omombe'u e'ỹ aguã.
Mba'eta ha'e rami ri ijapu rire jypy guare gui nda'eveive 'rã — he'i okuapy.
65 Pilatos ombovai:
— Apy ma xondaro kuery ikuai. Peraa, pearõ uka onhono porãague
peikuaa rami — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

66 Ha'e ramo ha'e kuery oje'oi vy oarõ uka onhono porãague. Omboja ita
imbotyarã oĩ va'e, ha'e oeja imbokuapy xondaro kuery ha'e py.

Marcos 16.1-8; Lucas 24.1-12; João 20.1-10

28 1 Sábado oaxa rire semana ijypya ára ko'ẽ rai'i jave ma Maria
Madalena ha'e amboae Maria jogueraa itakua re oma'ẽ aguã.
2 Ha'e gui yvy oryryi atã xapy'a, mba'eta peteĩ anjo Senhor-a guigua yva
gui oguejy rã. Oguejy vy ombojere ita, ha'e vy oguapy hi'áry.
3 Ha'e va'e ma overa va'e rami ojekuaa, yro'y rami onhemondea xiĩmba
va'e.
4 Ha'e rã itakua rarõa kuery okyje vy oryryipa okuapy, omanogue rami
ikuai.
5 Ha'e gui kunhague pe anjo aipoe'i:
— Pekyje eme, mba'eta aikuaa peẽ kuery kuruxu re omoĩ mbyre Jesus
pekaa.
6 Ha'e va'e ma apy noĩvei, onhemboete ju ma aipoe'iague rami vy. Peju
pexa onhono porãague.
7 Ha'e gui tapeo pojava, pemombe'u hemimbo'e kuery pe omanoague gui
onhemboete jevy maa, ha'e vy penerenonderã oo 'rãa Galiléia katy. Ha'e
py ma pexa ju 'rã. Ha'e va'e anho areko pendevy amombe'u va'erã — he'i.
8 Ha'e ramo itakua gui ha'e kuery ojepe'a vy oo pojava. Okyje ha'e ovy'a
reve onha jogueravy hemimbo'e kuery pe omombe'u aguã.
9 Ha'e gui ma Jesus ae ovaexĩ ouvy. Ha'e vy aipoe'i:
— Tapeiko porã — he'i.
Ha'e rã ha'e kuery onhemboja vy oikuavã ipy rupi, omboete.
10 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:
— Pekyjeve eme. Tapeo pemombe'u xe-irmão kuery pe Galiléia katy
oje'oi aguã. Ha'e py ma ha'e kuery xererexa 'rã.

Xondaro kuery ijapu aguã judeu kuery opagaague

11 Ha'e gui kunhague oo ma ramo onhono porãague rarõa kuery regua
tetã re oo vy sacerdote yvatekueve va'e pe omombe'u oiko va'ekue ha'e
javi.
12 Ha'e ramo nhomongeta va'ety kuery reve ha'e kuery nhomboaty vy heta
ome'ẽ peráta xondaro kuery pe.
13 Ha'e vy aipoe'i:
— Aipopeje 'rã: “Pyávy roke jave hemimbo'e kuery ou vy imonda
hetekue re”, peje 'rã.
14 Ha'e gui xapy'a rei huvixave ha'e nungakue oendu ramo oreayvu 'rã
hexeve, pendere mba'eve oiko e'ỹ aguã — he'i okuapy.[u]

---

u 28.14 Lucas 16.31

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Ha'e ramo xondaro kuery peráta ogueraa vy aipoe'i ukaague rami ijapu.
Ha'e rami rire ha'e nungakue aỹ peve omombe'ua judeu kuery ikuaia rupi.

Galiléia yvy re guemimbo'e kuery pe Jesus ojexa ukaague

16 Ha'e rã hemimbo'e kuery onze-ve ma Galiléia katy oje'oi, yvyty Jesus
oikuaa uka va'ekue py.[v]
17 Ha'e py ma oexa vy omboete. Ha'e rã amongue ma ndoguerovia porãi.

Marcos 16.15-18; Lucas 24.44-49

18 Ha'e kuery re Jesus onhemboja vy aipoe'i:
— Opa mba'e py xembopo'akaa yva ha'e yvy re ikuai va'e ha'e javi re.
19 Ha'e nunga rupi tapeo, penhomoingo xeremimbo'erã ha'e javi regua
gui.[w] Ha'e vy pemongarai 'rã Tuu, Ta'y ha'e Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ rery rupi.
20 Pembo'e 'rã pẽvy ajapo uka va'ekue ha'e javi rupi ikuai aguã. Ha'e rã
xee ma ko'ẽ nhavõ aiko 'rã peẽ kuery reve, opaa ára peve.

---

v 28.16 Mateus 28.7,10; Marcos 14.27,28 **w 28.19** João 20.21; Atos 1.6-8

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Marcos ayvu porã ombopara va'ekue

Marcos ayvu porã ombopara va'ekue

Jesus rekokue Marcos omombe'u vy ijayvu Mateus ha'e Lucas omombe'ua rupi avi. Jypy guive Marcos omombe'u Jesus nhandereraa jepe aguã ipo'aka va'ea, mba'eta ipo'aka nhe'ẽ vai gui oipe'a aguã (1.21-27), nhomonguera aguã (1.32-34), jajejavyague ombogue aguã (2.1-12), yvytu atã omombytu'u aguã (4.35-41) ha'e omano va'ekue omboete jevy aguã (5.22-42).

Jesus ipo'akapa va'eri ndou raka'e joguereko poyi aguã, ha'e rã nhanderekovia guekove ome'ẽ aguã, ha'e ae aipoe'iague rami vy: "Ava ra'y ojeapo va'ekue eteve voi jojokuai aguã e'ỹ ou, ha'e rã tembiguai rami oiko aguã, ha'e guekove ome'ẽ aguã heta rekovia, ogueraa jepe aguã" (10.45). Ojeupe ae "Ava ra'y ojeapo va'ekue" he'i, mba'eta Nguuetea gui ko yvy re ou vy ava ojeapo vy onhemo'yvyĩ'i ete raka'e, kuruxu re omano guive. Ha'e rami teĩ omanoague gui onhemboete ju, ha'e guemimbo'e kuery pe ojexa uka guive. Ha'e kuery pe aipoe'i: "Tapeo opa rupi, yvy jave re ikuai va'e ha'e javive pe pemombe'u ayvu porã" (16.15). Ha'e nunga rupi nhandevy pe voi omombe'ua ayvu porã Jesus nhandereraa jepea regua.

---

1 1 Nhanderuete Ra'y Jesus Cristo reko regua ayvu porã ijypya.

Mateus 3.1-6; Lucas 3.1-6

2 Profeta Isaías ombopara vy aipoe'iague rami oiko: "Ne'exa,
nerenonderã ambou 'rã xerembiguai. Ha'e va'e oguereko katu 'rã
nderaperã.[a]
3 Ha'e rami vy tekoa e'ỹa py ijayvu atã 'rã: 'Pereko katu Senhor raperã,
pembo'yvi ou aguã', he'i 'rã."[b]

---

[b] **1.3** João Batista ma Jesus raperã oguereko katua rupi ijayvu raka'e, mba'eta heta va'e kuery pe omombe'u oikovy opa marã rei ikuaia gui ojepe'a vy Jesus re ojerovia aguã (Isaías 40.3).

a 1.2 Malaquias 3.1

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ha'ekue rami ae João Batista ojekuaa raka'e tekoa e'ỹa py. Omombe'u
oikovy pavẽ ojeko rerova vy onhemongarai uka aguã, ojejavyague
omboguepaa aguã.[c]
5 Ha'e va'e oikoa py jogueru Judéia katy'i ikuai va'e ha'e Jerusalém pygua
kuery ha'e javi. Ojejavyague omombe'upa ramo omongarai Jordão yakã
py.
6 João ao ma camelo rague guigua, ha'e rã iku'a xã ma ipirekue guigua.
Tuku ha'e ei ka'aguy regua ho'u oikovy.

Mateus 3.11; Lucas 3.15,16; João 1.19-28

7 João ayvu omombe'u vy aipoe'i:
— Xerakykue ou 'rã peteĩ xegui yvateve va'e. Ha'e va'e gui xe'yvyĩve
va'e vy nda'evei ajero'a vy ipy regua xã ajora aguã voi.
8 Xee ma romongarai yy py. Ha'e rã ha'e ma Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ reve 'rã
penemongarai.[d]

Mateus 3.13-17; Lucas 3.21,22; João 1.32-34

9 Ha'e va'e jave Galiléia regua Nazaré tetã gui Jesus ou. Ha'e vy João pe
onhemongarai uka Jordão yakã py.
10 Yy gui oẽ vyve oexa yva ojepe'a, ha'e apykaxu'i rami hexe Nhe'ẽ oguejy
ouvy rã.
11 Ha'e ramo onhendu peteĩ ayvu yva gui:
— Ndee ma Xera'y roayvu ete ha'e roguerovy'a va'e — he'i va'e.

Mateus 4.1-11; Lucas 4.1-13

12 Ha'e rire'ive tekoa e'ỹa katy Nhe'ẽ ogueraa.
13 Ha'e py ma quarenta ára oĩ Satanás oeko a'ã rã. Mymba inharõ va'e
mbyte py oĩ teĩ anjo kuery opena.[e]

Mateus 4.12-17; Lucas 4.14,15

14 Nhuã py João ombotya ma rire Jesus ojevy ju Galiléia katy,
Nhanderuete guigua ayvu porã omombe'u vy.
15 Ha'e vy aipoe'i:
— Ára ojeupity ma, namombyryvei ma Nhanderuete po'akaa ojekuaa
aguã. Pejeko rerova, ha'e perovia ayvu porã.

Mateus 4.18-22; Lucas 5.1-11

16 Galiléia yupa yvýry rupi oiko vy oexa mokoĩ joegua Simão ha'e
André. Ha'e kuery ma pira mbo'aa rupi ikuai vy yy py pira mbo'aa
omombo okuapy.

---

c 1.4 João 1.6-8,19-23 **d 1.7,8** Atos 19.4 **e 1.13** Hebreus 2.18; 4.15

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ha'e va'e kuery pe Jesus aipoe'i:
— Peju ke xerakykue. Xee ma avakue jouarã ju 'rã romoingo — he'i.
18 Ha'e ramove ha'e kuery oejapa vyvoi pira mbo'aa, ha'e oje'oi hupive.
19 Oove'ia py oexa Zebedeu ra'y Tiago ha'e tyvy João, kanoã py pira mbo'aa omoatyrõ okuapy rã.
20 Ha'e vyve oenoĩ. Ha'e rã ha'e kuery ma nguu Zebedeu ha'e hembiguai kuery kanoã py oeja vy oo Jesus rakykue.

Lucas 4.31-37

21 Ha'e rire ovaẽ Cafarnaum tetã py. Sábado ára py onhembo'eaty oĩ va'e py oo nhombo'e vy.
22 Nhombo'e rã pavẽ oendu vy onhemondyi okuapy, mba'eta opo'akaa rupi ijayvu, kuaxia re nhombo'e va'ety kuery rami e'ỹ.
23 Are'ỹ'i re onhembo'eaty py ou peteĩ ava nhe'ẽ vai onhemondea va'e. Ha'e va'e ma ojapukai atã:
24 — Jesus Nazaré pygua va'e, mba'e tu ndee rereko orereve? Oremokanhy aguã teve reju? Xee ma aikuaa ndee Nhanderuete guigua iky'a e'ỹ va'e reikoa — he'i.
25 Ha'e ramo ixupe Jesus ijayvu atã vy aipoe'i:
— Ekyrirĩ, ha'e ejepe'a upe va'e ava gui — he'i.
26 Ha'e ramo nhe'ẽ vai omboryryipa ha'e ojapukai atã reve ojepe'a ixugui.
27 Ikuai va'e kuery ha'e javi onhemondyipa vy oporandu joupe-upe:
— Mba'erã 'rã nda'u guĩ ramigua oiko? Mba'emo pyau re nhombo'earã teve? Mba'eta opo'akaa rupi ijayvu rã nhe'ẽ vai voi onhe'ẽ rendu — he'i okuapy.
28 Ha'e rire Galiléia yvy katy ha'e javi rupi onhendu Jesus mba'emo porã ojapoague.

Mateus 8.14,15; Lucas 4.38,39

29 Onhembo'eaty gui Jesus oẽ vy Tiago ha'e João reve jogueraa Simão ha'e André ro py.
30 Oo py ma Simão raixo ipire raku oupy. Ha'e ramo Jesus pe omombe'ua imba'eaxya.
31 Ha'e ramo onhemboja vy ipo re ojopy ramove ipire raku oaxa. Ha'e ramo opu'ã vy mba'emo ojapo ha'e kuery pe.

Mateus 8.16,17; Lucas 4.40,41

32 Ka'aru kuaray oike ta ma jave Jesus-a py oguerua imba'eaxy va'e ha'e anha gui oiko axy va'e ha'e javi.
33 Tetã pygua kuery ha'e javi onhemboaty avi okẽ py.
34 Ha'e ramo heta omonguera opa marãgua mba'eaxy gui oiko axy va'e, heta avi anha oipe'a omboayvu e'ỹ re, mba'eta ha'e kuery oikuaa mava'e paa.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Lucas 4.42-44

35 Ko'ẽ rai ramove Jesus opu'ã vy oo peteĩ henda tekoa e'ỹa oĩ va'e katy.
Ha'e py ma onhembo'e oiny Nhanderuete pe.
36 Ha'e ramo Simão ma ou oeka vy, hupive ikuai va'e reve.
37 Ojou vy aipoe'i:
— Pavẽ rei ndereka.
38 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:
— Amboae henda katy jaa kii rai'i tekoa ikuai va'e ha'e javi rupi, ha'e
py voi ayvu amombe'u aguã, mba'eta ha'e rami aguã ae aju — he'i.
39 Ha'e rami vy Galiléia yvy ha'e javi rupi oiko. Ha'e pygua onhembo'eaty
ikuai va'e rupi omombe'u ayvu, oipe'a guive anha kuery.

Mateus 8.1-4; Lucas 5.12-16

40 Hexe onhemboja ouvy peteĩ lepra revegua. Ha'e vy guenapy'ã re oĩ
reve ojerure:
— Lepra gui xeky'a'oxe vy xeky'a'o 'rãgue — he'i.
41 Jesus omboaxy vy okuave'ẽ, ha'e hexe opoko vy aipoe'i:
— Xee ma roiky'a'oxe ae, ekuera ke — he'i.
42 Ha'e ramove lepra okanhymba ramo okuera.
43 Ha'e gui ixupe ijayvuve imondovy
44 vy aipoe'i:
— Emombe'u eme avave rei pe. Va'eri tereo sacerdote pe ejexa uka, ha'e
rekueraague re eme'ẽ mymba Moisés omboparaague rami, heta va'e kuery
oikuaa aguã — he'i.
45 Ha'e rami teĩ ava va'e oo vy opa rupi omombe'u. Ha'e rami rire tetã
ikuai va'e rupi nda'evevei Jesus ovaẽ aguã. Tekoa e'ỹa rupi rive oiko
mombyry. Ha'e ramo opa rupi gui jogueru oĩa py.

Mateus 9.1-8; Lucas 5.17-26

2 1 Kueve ma rire Jesus ovaẽ ju Cafarnaum py. Ha'e ramove opa rupi
omombe'upaa oo py oĩa.
2 Heta ete ou ramo okẽ rexei'i oĩ aguã voi nda'evei. Ha'e rã ha'e kuery pe
ayvu omombe'u.
3 Oĩa py peteĩ oguata e'ỹ va'e oguerua. Irundy avakue ogueru teĩ
4 heta va'e kuery gui nda'evei hexe onhemboja aguã. Ha'e ramo oĩa
áry oo ao'ia oipe'a vy oipe'aague rupi omboguejy imba'eaxy va'e hupa
reve.
5 Ha'e kuery ojeroviaa Jesus oexa vy aipoe'i oguata e'ỹ va'e pe:
— Xera'y, rejejavyague omboguepaa ma — he'i.
6 Ha'e gui kuaxia re nhombo'e va'ety kuery ha'e py oguapy okuapy va'e
opy'a py aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7— Mba'e re tu po rami ijayvu? Po ramigua ma ayvu vai. Mava'e tu
ombogue kuaa joeko vaiague, peteĩ'i e'ỹ vy? Ha'e va'e ma Nhanderuete —
he'i okuapy.
8 Ha'e kuery opẽxaa Jesus oikuaa vy aipoe'i:
— Mba'e re tu po rami ri pendeayvu pendepy'a py?
9 Mba'exa nda'u ndaxyive xeayvu aguã oguata e'ỹ va'e pe: "Rejejavyague
omboguepaa ma" tyrã pa "Epu'ã, eupi nderupa, ha'e tereo", ha'e aguã?
10 Ha'e rami avi peikuaa aguã Ava ra'y ojeapo va'ekue ko yvy re joeko
vaiague ombogue aguã voi ipo'aka va'ea —
Oguata e'ỹ va'e pe ju aipoe'i:
11 — Xee aipoa'e ndevy: Epu'ã, eupi nderupa, ha'e tereo ndero katy — he'i.[f]
12 Ha'e ramove opu'ã vy oupi ngupa ituiaty, ha'e oẽ ovy pavẽ oexaa gui.
Ha'e kuery onhemondyipa vy ombojerovia Nhanderuete. Ha'e vy aipoe'i
okuapy:
— Guĩ ramigua jaexa va'e'ỹ teri aỹ peve.

Mateus 9.9; Lucas 5.27,28

13 Teĩgue ju Jesus oo yupa katy. Heta va'e kuery ha'e javi ou ovaexĩ
aguã. Ha'e ramo ombo'e.
14 Oovea py oexa Alfeu ra'y Levi imposto opagaaty py oguapy oiny rã.
Ha'e vy aipoe'i:
— Eju xerupive — he'i. Ha'e ramove opu'ã vy oo hupive.

Mateus 9.10-13; Lucas 5.29-32

15 Ha'e gui Levi ro py Jesus oĩ mesa py. Hexeve ha'e hemimbo'e kuery
reve heta ikuai imposto re nhombopaga va'ety ha'e heko vai va'ekue,
mba'eta ha'e kuery ma Jesus rupive ikuai va'ety meme.
16 Ha'e rã fariseu kuery regua kuaxia re nhombo'e va'ety ikuai va'e ma oexa
okuapy Jesus okaru rã heko vai va'ekue ha'e imposto re nhombopaga va'ety
kuery reve. Ha'e rami vy oporandu hemimbo'e kuery pe:
— Mba'e re tu Jesus okaru [ha'e oy'u] ri imposto re nhombopaga va'ety
ha'e ojejavypa va'e kuery reve?
17 Ha'e nunga Jesus oendu vy ombovai ha'e kuery pe:
— Hexaĩ va'e kuery ma ndoipotai 'rã poropoanoa, imba'eaxy va'e anho
'rã oipota. Ha'e rami vy xee ma heko porã va'e aenoĩ aguã e'ỹ aju, ha'e rã
heko vai va'e anho.

Mateus 9.14-17; Lucas 5.33-39

18 João remimbo'e ha'e fariseu kuery okaru e'ỹ re jepi 'rã ikuai. Ha'e
ramo amongue ou vy oporandu Jesus pe:

---

f 2.11 João 10.37,38

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Mba'e nunga rupi tu João remimbo'e ha'e fariseu remimbo'e kuery
okaru e'ỹ re jepi ikuai, ha'e rã neremimbo'e kuery ma ha'e rami nda'ikuai?
19 Jesus ombovai:
— Omendaa py ha'eve nda'u oenoĩ mbyre kuery okaru e'ỹ re ikuai
aguã, ha'e kuery reve omenda va'e oĩ teria ja? Any, omenda va'e oĩ teria ja
ha'e kuery nda'ikuai 'rãe okaru e'ỹ re.
20 Ha'e rami avi ovaẽ 'rã ha'e kuerya gui omenda va'e oipe'aa aguã ára.
Ha'e va'e jave mae 'rã ha'e kuery okaru e'ỹ re ikuai.
21 — Avave rei ao ymague re nombojai 'rã ajukue pyau ra'ykue, mba'eta
ombojaague omboi 'rã ao ymague gui. Ha'e ramo oxoroa tuvixave 'rã.
22 Ha'e avave rei hyru ymague py nomboyrui 'rã vinho pyau. Ha'e rami
e'ỹ rã ombovaipa 'rã hyru. Vinho ha'e hyru ivaipa 'rã. Ha'e rami 'rãgue py
vinho pyau rã hyru pyau py 'rã omoĩ.

Mateus 12.1-8; Lucas 6.1-5

23 Peteĩ sábado ára py Jesus guemimbo'e kuery reve oaxa ovy trigoty
rupi. Hemimbo'e kuery ma ooa rupi oipo'o heravy hi'a.
24 Ha'e ramo fariseu kuery ha'e nunga oexa vy aipoe'i ixupe:
— Ma'ẽ, mba'e re tu neremimbo'e kuery ojapo sábado py nda'evei va'eri?
25 Ombovai:
— Ndaperoayvui teve Davi ojexavai ha'e okaruxe vy oirũ kuery reve
ojapo va'ekue?
26 Mba'eta Nhanderuete ro py oike raka'e sacerdote yvateve va'e Abiatar
oĩ jave py, ha'e vy ho'u mbojape Senhor renonde omoĩ mbyre, ha'e kuery
ho'u aguã nda'evei va'eri, sacerdote pe anho ha'eve. Ngupive ikuai va'e pe
voi ome'ẽ avi — he'i.
27 Ha'e vy aipoe'ive ju:
— Sábado ára ma avakue pe oejaa raka'e, ha'e rã sábado pe avakue
oejaa nda'ei.
28 Ha'e nunga rupi Ava ra'y ojeapo va'ekue ma sábado ára re voi ipo'aka va'e.

Mateus 12.9-14; Lucas 6.6-11

3 1 Teĩgue ju Jesus ovaẽ onhembo'eaty py. Ha'e py oĩ peteĩ ava ipo
rovai piru va'e.
2 Ha'e py ikuai va'e ma Jesus re oexa pota okuapy, sábado py rã pa
nhomonguera ra'ea oexa aguã, ijayvu reixe vy.
3 Ha'e rã Jesus ma ava ipo piru va'e pe aipoe'i:
— Eju mbyte katy.
4 Ha'e gui ha'e kuery pe ranhe oporandu:
— Ha'eve ri nda'u sábado ára py jajapo porã tyrã pa jajapo vai? Ha'eve
ri nda'u joekove jaraa jepe, tyrã pa tove tomano? — he'i. Ha'e rami teĩ
okyririmba okuapy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ha'e ramo ipoxy ha'e iporiau rei reve oma'ẽ ijyvýry ikuai va'e re, ha'e
kuery inhakã ratã ramo. Ha'e vy aipoe'i ava pe:
— Embo'yvi ndepo.
Ha'e ramo opo ombo'yvi vyve okuera.
6 Ha'e rã fariseu kuery ma ojepe'a vy hovai jogueroayvu Herodes-a
katygua kuery reve. Marã rami pa ojuka uka aguã re ijayvu okuapy.

Ye'ẽ rembe re heta omongueraague

7 Ha'e gui Jesus guemimbo'e kuery reve oje'oi yupa katy. Heta ete ou
Galiléia gui, Judéia,
8 Jerusalém, Iduméia, Jordão yakã rovaigua, Tiro ha'e Sidom gui avi heta
ete ou. Jesus mba'emo ojapoague omombe'ua rã oendu vy jogueru oĩa py.
9 Ha'e ramo guemimbo'e kuery pe Jesus aipoe'i peteĩ kanoã ogueru
aguã ha'e oĩ aguã, heta va'e kuery omboty rei e'ỹ aguã.
10 Mba'eta heta omonguera ramo imba'eaxy va'e kuery nhomoanha-anha
jogueruvy hexe opokoxe vy.[g]
11 Nhe'ẽ vai revegua voi oexa vy henonde guenapy'ã re oĩ vy ojapukai
reve aipoe'i:
— Ndee ma Nhanderuete Ra'y.
12 Ha'e ramo ha'e kuery pe Jesus ijayvu atã oikuaa uka e'ỹ aguã re.

Mateus 10.1-4; Lucas 6.12-16

13 Ha'e rire yvyty oĩ va'e áry oẽ vy oenoĩ ha'e ae oipota va'e kuery. Ha'e
ramo oĩa py ha'e kuery ou.
14 Ha'e ramo doze oiporavo hexeve ikuai va'erã, ha'e gui ayvu omombe'u
aguã katy omondouka aguã,
15 ha'e ipo'akaa rupi anha kuery oipe'a aguã guive.
16 Doze oiporavo va'ekue ma pova'e: Simão hery mboaerã Pedro omoĩ
va'ekue,
17 ha'e gui Zebedeu ra'y kuery Tiago ha'e tyvy João. Ha'e va'e kuery reryrã
omoĩ Boanerges, “Yapu va'e ra'y kuery” he'ia.
18 Ha'e gui André, Filipe, Bartolomeu, Mateus, Tomé, Alfeu ra'y Tiago,
Tadeu, Simão Zelote,
19 ha'e ijopy uka nhemiarã Judas Iscariotes avi.

Mateus 12.22-32; Lucas 11.14-23

20 Ha'e ramo ngoo katy ju oo. Ha'e ramive ma heta ete ju onhemboaty
ramo neĩ okaru aguã ma voi nda'evei.
21 Jesus retarã kuery ha'e nunga oendu vy ou ogueraa aguã, mba'eta
omombe'ua rã oendu na'inhakã porãveia rami.

---

g 3.10 Mateus 4.23-25; Lucas 6.17-19

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Ha'e py ikuai avi kuaxia re nhombo'e va'ety kuery Jerusalém gui ou
va'ekue. Ha'e va'e kuery aipoe'i:
— Hexe tu anha ruvixa Belzebu rima onhemonde. Anha po'akaa rupi
ae rima oipe'a oikovy anha kuery — he'i.[h]
23 Ha'e ramo Jesus oenoĩmba vy ha'e kuery pe ijayvu mba'emo re
ombojoja reve. Ha'e vy aipoe'i:
— Mba'exa 'rã tu anha ha'e ae onhemoxẽ?
24 Mba'eta joa pygua meme joe opu'ã vy nhomomba 'rã.
25 Peteĩ oo pygua meme joe opu'ã vy nhomomba avi 'rã.
26 Ha'e rami ae avi anha kuery jomeme opu'ã vy joo rami e'ỹ ikuai va'e
rire nda'ikuaivei 'rãgue, okanhymba 'rã guive.
27 — Avave rei ma ndoikei 'rã ava ojeroviave va'e ro py imba'e rei-rei re
imonda aguã, oipokua ranhe e'ỹ re. Oipokua rire vy 'rãe oipe'apa.
28 — Anhetẽ aipoa'e pendevy: Avakue ojejavyague ha'e ijayvu vaiague
omboguea aguã ma ha'eve meme.
29 Ha'e rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ re ijayvu vaia ague ma nombogueai 'rã, ha'e
nunga jejavya ma omboguea va'erã e'ỹ — he'i.
30 Po rami ijayvu mba'eta "Hexe anha onhemonde" he'i okuapy ramo.

Mateus 12.46-50; Lucas 8.19-21

31 Ha'e rami jave ovaẽ ixy, tyvy ha'e heindy kuery. Oka py ikuaia py
oenoĩ uka.
32 Ha'e ramo heta ijyvýry oguapy okuapy va'e aipoe'i ixupe:
— Pee oka py ma ndexy, nderyvy ha'e nereindy kuery ikuai. Ndereka
vy je ou — he'i.
33 Ha'e ramo ombovai:
— Marã ramigua tu ha'i ha'e xeryvy kuery?
34 Ha'e oyvýry oguapy va'e kuery re oma'ẽ vy aipoe'i:
— Peva'e ae ma ha'i ha'e xeryvy kuery.
35 Mba'eta Nhanderuete oipotaa rami ojapo va'e ma ha'i, xeryvy ha'e
xereindy kuery ikuai.[i]

Mateus 13.1-9; Lucas 8.4-8

4 1 Teĩgue ju Jesus nhombo'e oiny yupa yvýry. Ha'e py heta ikuai ramo
peteĩ kanoã py oĩ. Yy rembe re heta va'e kuery ikuaia gui mombyry'i
oguapy oiny. Ha'e rã heta va'e kuery ye'ẽ rembe re ikuai, ita ku'i reia py.
2 Ha'e gui opa mba'e re ombo'e mba'emo re ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i:
3 — Pejapyxaka ke. Peteĩ ava oo mba'emo ra'yĩ moaĩ vy.
4 Ha'e va'e omoaĩ rã amongue ha'yĩgue ho'a tape yvýry. Ha'e nunga ma
guyra'i ou vy ho'upa.

---

h 3.22 Lucas 12.10 **i 3.35** Hebreus 2.11,12

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Amboae ma itaty yvy mbovy'i reia rupi ho'a. Ha'e nungakue ma yvy re
ndoike pukui rire henhoĩ voi'i.
6 Ha'e rami teĩ kuaray oẽ vy omombiru, ndapoi rã.
7 Amboae ma juu mbyte rupi ho'a rire juu yvate vy ojukapa. Ha'e ramo ndai'ai.
8 Ha'e rã amboae ma yvy porãa rupi ho'a. Ha'e nungakue ma henhoĩ porã,
yvate ha'e hi'a porã guive. Trinta, sessenta, cem ha'yĩ peve oiko peteĩ-teĩ
gui — he'i.
9 Ha'e vy aipoe'ive ju:
— Ijapyxa oendu aguã oĩ va'e toendu.

Mateus 13.10-23; Lucas 8.9-15

10 Jesus-a gui ojepe'apaa ma ramo hupive ikuai va'e hemimbo'e kuery
doze va'e reve ou vy oporandu okuapy mba'emo re ombojoja vy ayvu
omombe'u va'ekue re.
11 Ha'e ramo ombovai:
— Pendevy pe Nhanderuete oikuaa uka ipo'akaa py mba'emo oiko va'e
ndoikuaa ukai va'ekue. Ha'e rã amboae kuery ma mba'emo re ambojojaa
rupi anho 'rã ambo'e,
12 ha'e kuery oma'ẽ teĩ ndoexa kuaai aguã, ha'e oendu teĩ noendu kuaai
aguã, ojeko rerova e'ỹ aguã ndoperdoaai aguã — he'i.[j]
13 Ha'e gui ma ha'e kuery pe oporandu:
— Napendu kuaai teve mba'e nunga re ambojoja vy pa pova'e ayvu
amombe'uague? Mba'exa tu ha'vy pendu kuaa ta ayvu amombe'u va'e ha'e
javi?
14 Ha'e gui mba'emo moaĩa ma omoaĩ ayvu.
15 Po rami ikuai tape yvýry omoaĩ mbyre rami: Ayvu oendu vy ojapyxaka
teĩ Satanás ou vy ayvu oipe'a 'rã ha'e kuery re oĩ va'ekue.
16 Ha'e gui po rami ma itaty reia rupi omoaĩ mbyre rami ikuai: Ayvu
oendu vy ojopy vyvoi 'rã ovy'a reve.
17 Ha'e rami teĩ ndapo pukui va'e rami avi ikuai. Are'ỹ'i re ovaẽ 'rã
imoingo axyarã, ha'e ayvu porã káuxa ijavyky reiarã. Ha'e nunga oiko rã
ayvu porã rupi ikuaiague gui ojepe'apa 'rã.
18 Ha'e gui juu mbyte rupi omoaĩ mbyre rami ikuai va'e ma ayvu oendu avi,
19 teĩ ko yvy re mba'emo ikuai va'e re openave vy, peráta, opa marãgua
ojou porãve vy noendu potavei 'rã ayvu. Ha'e rami vy ndai'ai.
20 Ha'e rã yvy porãa rupi omoaĩ mbyre rami ikuai va'e ma ayvu oendu vy
ojopy 'rã, hi'a porã 'rã guive trinta, sessenta, cem peteĩ-teĩ gui.

Lucas 8.16-18

21 Ha'e gui aipoe'i avi:

---

j 4.12 Isaías 6.9-10

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Tataendy nda'u nhamoendy vy jajao'i 'rã ri ajaka py, ha'e e'ỹ vy tupa
guýry 'rã ri nhamoĩ? Any, imoiny oĩaty py ae 'rã jaupi imoiny.
22 Mba'eta ndoexa ukai pyre ojekuaapa 'rã, ha'e onhomi mbyre oikuaa
ukapaa 'rã.
23 Ijapyxa oendu aguã oĩ va'e toendu — he'i.
24 Ha'e kuery pe aipoe'ive ju:
— Peikuaa pota porã ayvu pendu va'e re. Mba'eta joupe pejapoague
rami ae 'rã ojapoa pendevy, ojapoave 'rã guive.
25 Mba'eta mba'emo oguereko va'e pe ome'ẽave 'rã. Ha'e rã oguereko e'ỹ
va'e gui ma oipe'apaa 'rã oguereko rei'i merami va'ekue.[k]

Mba'emo ra'yĩ re ombojojaague

26 Aipoe'i avi:
— Nhanderuete po'akaa py oiko 'rã yvy re ava mba'emo ra'yĩgue
onhotỹ va'e rami.
27 Mba'eta oke 'rã pyávy, ha'e rã ára py ovy 'rã. Ha'e ramia ja ha'yĩgue
henhoĩ ha'e yvate 'rã marã rami paa oikuaa e'ỹ re.
28 Yvy ae ojapo 'rã hi'a aguã rami. Jypy'i ma henhoĩ, ha'e gui ipoty, ha'e
gui ma ha'yĩ omonyẽ 'rã hi'a.
29 Hi'a ijajupa ma ramo ojayaa 'rã kyxe py, mba'eta ovaẽ ma omono'õ aguã.

Mateus 13.31,32; Lucas 13.18,19

30 Aipoe'ive ju:
— Marã ramigua nda'u Nhanderuete po'akaa py oiko va'e reve joo
ramigua? Mba'e nunga re nda'u ha'eve ambojoja aguã?
31 Mostarda ra'yĩ re ha'eve, mba'eta ha'yĩgue ikuai va'e gui ruxãve'i va'e 'rã
nhanhotỹ.
32 Ha'e gui nhanhotỹ ma rire yvate 'rã, mba'emo nhanhotỹ va'e ha'e javi
gui tuvixave 'rã guive. Hakã voi tuvixa ramo guyra'i oveve va'e ou vy
kuaray'ã py ojapo 'rã guaityrã.

Mateus 13.34,35

33 Heta ayvu ha'ekue ramigua omombe'u ha'e kuery pe mba'emo re
ombojoja vy, ojapyxaka va'e kuery oendu kuaa peve.
34 Ha'e rami avi mba'emo re ombojoja e'ỹ re nda'ijayvui ha'e kuery pe.
Ha'e rã guemimbo'e kuery pe ma omombe'u porãve kuerei 'rã ha'e kuery
ae'ia py.

Mateus 8.23-27; Lucas 8.22-25

35 Ha'e va'e ára ka'aru'i Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:

---

k 4.25 Mateus 13.10-15; Lucas 8.18; Tiago 1.22-25

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Jaaxa yupa rovaigua re — he'i.
36 Ha'e ramo heta va'e kuery omondoukapa ma vy ogueraa Jesus kanoã py
oĩague reve ae. Ha'e rã amboae kuery ma kanoã mboae py oo hakykue.
37 Ha'e gui ou yvytu atã ramo kanoã re yai ojeapi-api. Ha'e ramo kanoã
py yy tynyẽ ta ma.
38 Ha'e rã Jesus ma kanoã revi katy oke oupy akãngyta áry. Ha'e ramo
omomyĩ vy aipoe'i:
— Orembo'ea, ndee nerepenai va'e ty'y nhamanomba taa re?
39 Ha'e ramo ovy vy ijayvu atã yvytu ha'e yai pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Epytu'u, ekyrirĩ ke — he'i. Ha'e ramove yvytu opytu'u, yai
okyrirĩmba guive.
40 Ha'e gui ma aipoe'i:
— Mba'e re tu guĩ rami pekyjepa? Mba'e re tu noĩ pejeroviaa? — he'i.
41 Ha'e ramo ha'e kuery onhemondyipa vy joupe-upe ju aipoe'i:
— Marã ramigua tu peva'e ava, yvytu ha'e ye'ẽ voi onhe'ẽ rendu aguã?

Mateus 8.28-33; Lucas 8.26-34

5 1 Ha'e rire yupa rovaigua re ovaẽ Gerasa pygua kuery yvy re.
2 Oguejy ramove yvyra rupa oĩ va'e gui ovaexĩ ouvy peteĩ ava nhe'ẽ
vai onhemondea va'e.
3 Ha'e va'e ma itakua rupi tema oiko. Neĩ corrente py teĩ avave rei
nomombytaai.
4 Mba'eta ojopya vy ipy rupi corrente py ojokuaa teĩ omondo kuerei 'rã,
ipy jokoa ferro guigua voi omondopa. Avave rei nda'ipo'akaai hexe.
5 Pytũ nhavõ ha'e ára pukukue re ojapukai oikovy itakua rupi, yvyty áry
guive. Onheungapa rei oikovy ita re.
6 Ha'e gui ma mombyry gui oexa Jesus. Ha'e vy onha ouvy vy omboete.
7 Ojapukai reve aipoe'i:
— Nhanderuete Yvate ete va'e Ra'y Jesus, mba'e tu ndee rereko xereve?
Nhanderuete rery rupi ajerure xemoingo axy e'ỹ aguã — he'i,
8 mba'eta nhe'ẽ vai pe Jesus aipoe'i ae ma: “Ejepe'a ke upe va'e ava gui.”
9 Ha'e gui Jesus oporandu:
— Marã rami tu nderery?
Ombovai:
— Xerery ma Heta va'e, mba'eta heta orekuai — he'i.
10 Ha'e vy ojerure ha'e va'e yvy gui oipe'a e'ỹ aguã.
11 Ha'e'i py heta ikuai poryko yvyty áry okaruaty py.
12 Ha'e ramo nhe'ẽ vai kuery aipoe'i Jesus pe:
— Oremondouka 'rãgue poryko kuerya katy ha'e kuery re ju roĩ aguã
— he'i.
13 Ha'e ramo Jesus omondouka. Ha'e gui nhe'ẽ vai kuery ojepe'a vy poryko
re ju onhemonde. Dois mil poryko rãnda'u ikuai. Ha'e gui poryko kuery

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

onhemondyipa vy yvy'ã guy katy onha oje'oivy, ha'e yy py ho'apa vy
oy'upa.
14 Poryko re opena va'e kuery onhamba jogueravy tetã katy, ha'e
mba'ety rupi ikuai va'e kuery pe guive omombe'u aguã.

Mateus 8.34; Lucas 8.35-39

Ha'e ramo ha'e pygua kuery oupa oexa aguã oiko va'ekue.
15 Jesus oĩa py ha'e kuery ovaẽ vy oexa ava anha kuery onhemondeague
va'e onhemonde ha'e hi'arandua oĩ porã ju ramo. Ha'e rami vy
ndaekorãvei rei okuapy.
16 Ha'e nunga hexaare kuery omombe'upa ava anha onhemondea va'e re
oiko va'ekue, ha'e poryko re guive.
17 Ha'e rami vy Jesus pe ojerure okuapy ha'e kuery rekoa gui ojepe'a aguã.
18 Ha'e ramo kanoã py Jesus oĩ ramo ava anha onhemondeague va'e
ojerure hupive oo aguã.
19 Ha'e rami teĩ Jesus ndogueraai. Ha'e vy aipoe'i:
— Tereo ndero katy, ha'e neretarã kuery pe emombe'u Senhor
nemboaxya rupi ojapo va'ekue ha'e javi — he'i.
20 Ha'e ramo oo vy Decápolis tetã rupi omboypy omombe'u aguã ixupe
Jesus ojapo va'ekue ha'e javi. Ha'e ramo onhemondyi pavẽ.

Mateus 9.18,19; Lucas 8.40-42

21 Yy rovaigua re kanoã py Jesus oo ju ramo heta ete oje'oi avi ye'ẽ
rembe re oĩa katy.
22 Ovaẽ avi peteĩ ava Jairo hery va'e, onhembo'eaty pygua ruvixa. Ha'e
va'e ma oexa Jesus vyve guenapy'ã re oĩ henonde.
23 Ha'e vy ojerure ete:
— Xerajy'i omano rai'i ma oupy. Eju ke hexe epoko, okuera vy oikove
nho aguã — he'i.
24 Ha'e ramo Jesus oo hexeve.

Mateus 9.20-22; Lucas 8.43-48

Heta va'e kuery omboty rei oje'oivy hupive.
25 Oiko avi peteĩ kunha doze ma'etỹ re ma gueko re riae oiko va'e.
26 Poropoanoa kuery opa marã oguereko va'ekue, ha'e kuery pe kunha
va'e mba'emo oguereko va'ekue ha'e javi ma ome'ẽ teĩ ndokuerai. Ha'e
rami 'rãgue py nda'eveive tema ovy.
27 Jesus mba'emo ojapo oikovya omombe'ua rã kunha va'e oendu vy
hakykue gui ou. Heta va'e mbyte gui opoko ijao re,
28 mba'eta aipoe'i vy: “Ijao re rive apoko teĩ akuera 'rã” he'i.
29 Ha'e ramove imba'eaxy opytu'u vyvoi, guete re oendu omba'eaxy gui
okuera ma ra'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

30 Ha'e gui Jesus oikuaa vyvoi ixugui ipo'akaa oẽ rã. Ha'e vy heta mbyte
pyve ojere vy oporandu:
— Mava'e tu xere opoko?
31 Ha'e ramo hemimbo'e kuery ombovai:
— Mba'e re tu teta nemboty rei va'eri “Mava'e tu xere opoko?” 're?
32 Ha'e gui Jesus oyvýry rupi oma'ẽ ho'amy, mava'e pa hexe opoko
va'ekue oexa aguã.
33 Ha'e ramo kunha va'e ma okueraague oikuaa vy okyje va'eri
oryryipa reve ou. Henonde guenapy'ã re oĩ vy omombe'u oiko
va'ekue.
34 Ha'e ramo aipoe'i:
— Xerajy, rejeroviaa ndereraa jepe. Tereo porã ke, tanemba'eaxyve
eme.

Mateus 9.23-26; Lucas 8.49-56

35 Jesus ijayvu teri ho'amy reve amongue ou onhembo'eaty pygua
ruvixa ro gui. Ha'e vy tuu pe aipoe'i okuapy:
— Nderajy omano ma. Mba'erã tu remoangeko teri porombo'ea?
36 Ha'e rã Jesus ma ha'e nunga ayvu re nopenai. Ha'e vy onhembo'eaty
pygua ruvixa pe aipoe'i:
— Enhemondyi eme, ejerovia tema — he'i.
37 Avave rei ndogueraai ngupive, Pedro, Tiago ha'e tyvy João e'ỹ vy.
38 Onhembo'eaty pygua ruvixa ro py Jesus ovaẽ vy oendu opa marã
onhendu va'e, ojae'o ha'e haxẽ-axẽ va'e guive.
39 Ha'e oike vy aipoe'i:
— Mba'e re tu opa marã penhendu pejae'o vy? Kunha'i nomanoi, oke
rima — he'i.
40 Ha'e ramo ojojai rei okuapy. Ha'e gui omoẽ ukapa ma rire kunha'i va'e
ituia py ogueroike tuu, ixy ha'e ngupive ogueraa va'ekue.
41 Ipo re ojopy vy aipoe'i:
— Talitá cumi — he'i, “Kunha'i, evy ke”, he'ia.
42 Ha'e ramove kunha'i va'e opu'ã vy oguata. Doze ma'etỹ ma oguereko.
Ha'e ramo onhemondyi pavẽ.
43 Ha'e rã Jesus aipoe'i avave rei pe omombe'u e'ỹ aguã. Ha'e gui
omongaru uka kunha'i va'e.

Mateus 13.53-58; Lucas 4.16-30

6 1 Ha'e gui Jesus guekoa katy oo guemimbo'e kuery reve.
2 Sábado ovaẽ ramo nhombo'e onhembo'eaty py.
Nhombo'e rã heta oendu vy onhemondyipa, ha'e vy aipoe'i:
— Magui nda'u ha'e rami oikuaa? Mba'exa tu ha'e ramigua 'arandu
ixupe ome'ẽa? Mba'exa nda'u mba'emo porã ojapo opo py?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Peva'e e'ỹ ri nda'u oo apoa, ha'e Maria memby, Tiago ryke'y, José, Judas
ha'e Simão ryke'y? Ha'e apy nhanembyte rupi e'ỹ teve ikuai heindy kuery?
— he'i okuapy. Ha'e vy ndojou porãi.[l]
4 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:
— Neĩ peteĩve profeta nda'ipoi hekoa pygua kuery ae omovaẽ porã
va'erã — he'i.
5 Ha'e rami rã ha'e py nda'evei mba'eve ojapo aguã opo'akaa rupi. Mbovy'i
re opo omoĩ vy omonguera mba'eaxy gui.
6 Ha'e kuery ndojeroviaia oexa vy onhemondyi. Ha'e rami vy tekoa ha'e
katy rai-rai'i oĩ va'e rupi oo nhombo'e aguã.

Mateus 10.5-15; Lucas 9.1-6

7 Doze guemimbo'e kuery Jesus oenoĩ vy ombopo'aka nhe'ẽ vai re. Ha'e
vy mokõ-mokoĩ omondouka.
8 Ha'e kuery pe aipoe'i:
— Mba'eve peraa eme tape rupi peguataa rupi, peteĩ popoka e'ỹ vy, neĩ
mbojape, voko, neĩ peráta nda'evei.
9 Pendepy regua pemoĩ aguã ha'eve teĩ peraa eme mokoĩ kamixa.
10 Ha'e gui peteĩ oo py pevaẽa py ae 'rã pepyta ha'e va'e tekoa gui peove peve.
11 Ha'e rã tekoa py napenemovaẽai ha'e pendeayvua noendu potaai ramo
pejepe'a 'rã ha'e gui. Ha'e pendepy regua gui peity-ity 'rã yvy ku'i, ha'e
kuery pe peikuaa uka aguã peja peovya — he'i.[m]
12 Ha'e gui ma hemimbo'e kuery oje'oi vy heta va'e kuery pe omombe'u
ojeko rerova aguã.
13 Oipe'a reta anha kuery, ha'e heta avi imba'eaxy va'e omonguera azeite
oikyty reve.

Mateus 14.1-12; Lucas 9.7-9

14 Jesus re opa rupi ima'endu'aa ramo huvixave Herodes avi oendu. Ha'e
va'e pe amongue aipoe'i avi:
— João Batista rima omanoague gui onhemboete ju. Ha'e vy 'rãe
mba'emo ojapo oikovy opo'akaa rupi.
15 Amboae ju aipoe'i ixupe:
— Elias rima — he'i.
Ha'e gui amboae ju aipoe'i:
— Peteĩ profeta oiko, yma oiko va'ekue ramigua rima — he'i.
16 Ha'e rã Herodes ma ha'e nunga oendu vy aipoe'i:
— João akã xee ae ajaya uka va'ekue ri nhi'ã onhemboete ju — he'i.
17 Mba'eta Herodes ae João ojopy vy nhuã py ojokua uka va'ekue guyvy
Filipe ra'yxy Herodias káuxa, hexe omenda rire.

---

l 6.3 João 1.11 **m 6.11** Atos 13.50,51; 18.6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Mba'eta ixupe João “Nda'evei nderyvy ra'yxy rereko aguã” he'i ramo.
19 Ha'e nunga rupi Herodias ndoayvui vy ojukaxe teĩ nda'evei,
20 mba'eta João pe Herodes “Heko porã ha'e iky'a e'ỹ va'e” he'i vy okyje.
Ha'e rami vy opena porã. Ijayvua oendu vy ndoikuaai rei teĩ ojapyxaka
porã.
21 Peteĩ ára ta'yxy oipotaa rami oiko. Herodes ituiague ára py ngaru
ojapo guembiguai kuery yvatekueve reve, xondaro ruvixa ha'e Galiléia
pygua huvixa kuery pe guive.
22 Ha'e kuery ikuaia py Herodias memby oike vy ojeroky ramo Herodes
ha'e oenoĩ uka va'ekue oexa vy ojou porã okuapy. Ha'e ramo kunhataĩ pe
huvixa aipoe'i:
— Ejerure reipota va'e re, xee ame'ẽ 'rã.
23 Oura guive:
— Mba'emo areko va'e mbyte rupi peve rejerure teĩ ame'ẽ 'rã — he'i.
24 Ha'e ramo kunhataĩ oo vy oxy pe ranhe oporandu:
— Mba'e nunga re tu tajerure?
Ixy ombovai:
— João Batista akãgue re — he'i.
25 Ha'e ramove huvixa oĩa py ju ou pojava vy aipoe'i:
— Aipota aỹ'i ma voi xevy reme'ẽ João Batista akãgue peteĩ hy'a py
— he'i.
26 Ha'e ramo huvixa iporiau vaipa, teĩ mesa py hexeve ikuai va'e oendua
py oura rire nda'evei ndojapoi aguã.
27 Ha'e rami vy ijukaarã omondouka vy ijayvu João akãgue ogueru aguã.
Ha'e ramo nhuã py oo vy ojaya inhakã,
28 ha'e peteĩ hy'a py ogueru. Kunhataĩ pe ome'ẽ rã oxy pe ju ogueraa.
29 João remimbo'e kuery ha'e nunga oendu vy ou. Hetekue ogueraa vy
onhono porã huparã ojapo pyre py.

Mateus 14.13-21; Lucas 9.10-17; João 6.1-14

30 Ha'e gui Jesus oĩa py apóstolo kuery ojevypa ju vy ixupe omombe'u
ojapo va'ekue ha'e nhombo'eague ha'e javi.
31 Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:
— Jaje'oi nhande kuery ae'i japytu'u ranhe peteĩ henda tekoa e'ỹa py
— he'i, mba'eta heta oo ha'e ou va'e gui ha'e kuery okaru aguã ma voi
nda'evei.
32 Ha'e rami vy ha'e kuery ae'i kanoã py oje'oi tekoa e'ỹa katy.
33 Ha'e kuery oje'oi rã heta oexa. Oexa kuaa vy tetã ikuai va'e ha'e javi
gui onha jogueravy ha'e katy. Yvy rupi oo vy ha'e kuery ranhe ovaẽmba.
34 Ha'e ramo kanoã gui Jesus oguejy vyve heta ikuai va'e oexa. Ha'e
vy omboaxy, mba'eta vexa'i ija e'ỹ va'e rami ikuai. Ha'e vy opa mba'e re
ombo'e oiny.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

35 Ka'aru'i jave Jesus-a py hemimbo'e kuery ou vy aipoe'i:
— Apy ma tekoa e'ỹa py nhandekuai, ka'aru ete ma guive.
36 Emondoukapa ha'vy imba'ety ha'e kii rai'i tekoa ikuai va'e rupi, ho'u
va'erã ojogua aguã — he'i okuapy.
37 Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:
— Peẽ ae peme'ẽ ho'u va'erã.
Ha'e rami rã ha'e kuery ombovai:
— Ore kuery pa toroo duzentos ára repy re torojogua mbojape ha'e
kuery ho'u aguã? — he'i.
38 Ha'e ramo aipoe'i:
— Mbovy mbojape ha'vy pereko? Tapeo pexa.
Ha'e kuery oikuaa vy ombovai:
— Peteĩ nhiruĩ mbojape roguereko, mokoĩ pira'i guive — he'i.
39 Ha'e ramo nhuũ hovy reia oĩ va'e py Jesus omboguapy ukapa peteĩ
henda-enda py.
40 Ha'ekue rami omboja'o peteĩ-teĩ henda py cem, ha'e rã amboae py ma
cinqüenta ikuai aguã rami.
41 Ha'e gui Jesus ma peteĩ nhiruĩve mbojape ha'e mokoĩve pira ojopy
vy yva re oma'ẽ reve oguerovy'a Nhanderuete. Oipe'ã-pe'ã'i vy ome'ẽ
guemimbo'e kuery pe ombojoja aguã, mokoĩve pira'i guive omboja'o heta
va'e kuery pe.
42 Ha'e javive okaru ma vy hevyatãmba.
43 Ha'e gui doze varai ju omono'õ mbojape ra'ykue ha'e pira rembyrekue.
44 Mbojape re avakue okaru va'ekue ma cinco mil.

Mateus 14.22-33; João 6.16-21

45 Ha'e rire'ive Jesus omondouka guemimbo'e kuery kanoã py ha'e
kuery ranhe oaxa aguã yupa rovaigua re Betsaida katy, heta va'e kuery
ha'e omondoukapa peve.
46 Omondoukapa ma vy yvyty áry oẽ ovy onhembo'e aguã.
47 Pytũ'i jave yy mbyte rupi kanoã oo oiny jave Jesus ma yvyty áry ha'e
ae'i oĩ.
48 Hemimbo'e kuery renonde katy gui yvytu oipeju ramo ndopykui
porãvei rã Jesus oexa. Ha'e gui ko'ẽ rai jave mae ha'e kuerya katy oo. Yy
áry rupi oguata ouvy, ha'e kuery renonde oaxa ta merami.
49 Yy áry rupi oguata ouvy rã ha'e kuery oexa vy "'Ãgue po" he'i vy
ojapukai okuapy.
50 Mba'eta ha'e kuery Jesus oexa vy ndaekorãveipa.
Ha'e ramo ha'e kuery pe ijayvu vy aipoe'i:
— Pendepy'a guaxu ke, xee rima. Pekyje eme — he'i.
51 Ha'e vy ha'e kuery reve kanoã py oĩ ramove yvytu opytu'u. Ha'e ramo
onhemondyipa okuapy,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

52 mba'eta inhakã ratã vy ndoikuaai teri neĩ opo'akaa rupi mbojape
omboetaveague.

Mateus 14.34-36

53 Yy rovaigua re oaxa vy Genesaré yvy re ovaẽ. Ha'e py ma
kanoã omboja.
54 Kanoã gui ha'e kuery oẽmba ramove heta va'e kuery oexa kuaa
okuapy Jesus.
55 Ha'e rami vy tekoa ikuai va'e ha'e javi rupi onha-onha vy ogueru
imba'eaxy va'e kuery. Hupa reve ogueru Jesus oĩa oendua katy.
56 Ha'e gui ma tekoa py Jesus ovaẽa py rei, tetã e'ỹ vy imba'ety
va'e kuerya py, e'ỹ vy tetã mbyte py mba'e ovaẽ rã oguerua 'rã
imba'eaxy va'e kuery. Ovaẽ aguã py omoĩ vy ixupe ojerure ijao apy'i
re ri jepe opoko aguã. Ha'e ramo opoko va'e ha'e javi okuera.

Mateus 15.1-20

7 1 Jesus-a py onhemboaty fariseu ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety
kuery Jerusalém gui ou va'ekue.
2 Ha'e vy oexa rã hemimbo'e kuery regua ojepoei e'ỹ re okaru.
3 (Ha'e rã fariseu ha'e judeu kuery ha'e javi ma ymagua kuery
nhombo'eague rami vy ojepoei ma vy mae 'rã okaru.
4 Tetã mbyte gui ovaẽ vy voi onhemoakỹ ranhe 'rã okaru aguã. Ha'e
rami vy hekorã oeja pyre heta oguereko mba'emo ojoi aguã: karo,
yryru, oja overa va'e guigua, [ha'e tupa guive].)
5 Ha'e nunga rupi fariseu ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety kuery
oporandu Jesus pe:
— Mba'e re tu neremimbo'e kuery ma ymagua kuery
nhombo'eague rami nda'ikuai? Mba'eta ojepoei e'ỹ re okaru.
6 Ha'e ramo ombovai:
— Pendeko porã merami rive va'e, peẽ kuery reko re profeta
Isaías ha'evea rami ijayvu raka'e. Ha'e vy ombopara imoiny: "Kova'e
kuery ma ojuru py rive xemboete, ha'e rã ipy'a ma mombyry xegui.
7 Avakue ojapo uka va'e re nhombo'e vy xembojerovia merami rive",
he'i va'ekue.[n]
8 Ha'e rami vy peẽ kuery Nhanderuete ojapo uka va'ekue
ndapejapoi pekuapy, avakue ojapo uka va'e rive pejapoxeve vy
— he'i.
9 Aipoe'ive ju:
— Peẽ kuery opa marã pemboyke Nhanderuete ojapo uka
va'ekue, pende ae reko rami rive pendekuai aguã.

---

n 7.6-7 Isaías 29.13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Mba'eta Moisés aipoe'i: “Remboete 'rã nderu ha'e ndexy. Ha'e rã nguu
ha'e oxy re ijayvu vai va'e pejuka 'rã”, he'i va'ekue.[o]
11 Ha'e rã peẽ ma aipopeje: “Nguu e'ỹ vy oxy pe amongue aipoe'i 'rã:
‘Mba'emo pẽvy peguarã areko va'ekue ma Nhanderuete pe ju amboaxa’,
he'i teĩ ha'eve”, peje.
12 Ha'e rami vy tuu ha'e ixy napeipytyvõ ukai.
13 Ha'e rami py pemboyke Nhanderuete ayvu, pendereko rami rive
penhomoingo vy. Peẽ kuery ha'e rami anho penhombo'e. Oĩ retave ju ha'e
va'e ramigua pejapo va'e — he'i.
14 Teĩgue ju heta va'e kuery oenoĩ vy aipoe'i:
— Pejapyxaka pavẽ peikuaa aguã.
15 Avakue ryepy py mba'emo oike va'e'ỹ omboeko ky'a. Avakue gui oẽ va'e
anho 'rã omboeko ky'a.
16 [Ijapyxa oendu aguã oĩ va'e toendu] — he'i.
17 Ha'e gui heta va'e kuery oeja vy oike opy. Ha'e ramo hemimbo'e
kuery ou vy ojerure mba'emo re ombojojaague omombe'u porãve aguã
re.
18 Ha'e ramo ombovai:
— Peẽ voi teve napendu kuaai, ha'e ndapeikuaai? Avakue ryepy py
oike va'e'ỹ 'rã omboeko ky'a,
19 mba'eta ndoikei 'rã ikuraxõ re. Hye rupi oaxa vy oẽ ju 'rã hete gui
— he'i. Ha'e rami vy tembi'u ma guive rã nanhanemboeko ky'ai 'rãa re
ijayvu.
20 Aipoe'i avi:
— Mba'emo avakue gui oẽ va'e anho 'rã omboeko ky'a.
21 Avakue py'a gui ae 'rã oẽ imboeko ky'aarã: opa marã rei oikoxea,
imondaxea, jojukaxea, itavy reixea,
22 nhomba'e re hakãte'ỹa, ojapo vaixea, nhombotavypaxea, ndojejokoia,
joapo vaixea, ijayvu vaixea, onhemboyvate reixea ha'e na'inhakã porãveia
rupi oikoa.
23 Ikuraxõ gui ha'e va'e nunga oẽ va'e anho 'rã imboeko ky'aarã oĩ.

Mateus 15.21-28

24 Jesus opu'ã vy oo ha'e gui Tiro [ha'e Sidom] yvy katy. Peteĩ oo py
ovaẽ vy oĩa ndoikuaa ukaxei avave rei pe teĩ nda'evei onhemi aguã.
25 Mba'eta peteĩ kunha ou imemby re nhe'ẽ vai onhemondea va'e. Jesus re
ima'endu'aa rã oendu vy ou, ha'e vy guenapy'ã re oĩ ipy yvýry.
26 Ha'e va'e kunha ma Siro-fenícia pygua, ha'e grego ayvu py ijayvu va'eri
ojerure oiny imemby gui anha oipe'a aguã.
27 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:

---

o 7.10 Êxodo 20.12; 21.17; Levítico 20.9; Deuteronômio 5.16

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Tove ta'y kuery ranhe tokarupa. Nda'evei mbojape jajopy aguã ta'y
kuery po gui, jagua'i ikuai va'e pe nhamombo aguã.[p]
28 Kunha va'e ombovai:
— Tá, Senhor. Ha'e rami avi jagua'i teĩ mesa guýry ho'u 'rã kyrĩ va'e
rembi'u kure — he'i.
29 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:
— Po rami ri rembovai rire tereo ju. Nememby gui anha ojepe'a ma
— he'i.
30 Ha'e ramo ngoo py ovaẽ vy ojou kunha'i va'e tupa rupi itui porã rã,
ixugui anha ojepe'a ma ra'e.

Noendui ha'e nda'ijayvui va'e omongueraague

31 Tiro yvy gui ojepe'a vy oaxa ovy Sidom rupi. Galiléia yupa peve oo
Decápolis yvy rupi.
32 Ha'e ramo oĩa py peteĩ oguerua noendui ha'e nda'ijayvui va'e. Ha'e vy
ojerure hexe opoko aguã.[q]
33 Ha'e ramo heta va'e mbyte gui Jesus ogueraa ranhe mombyry'i ha'e
ae'ia py. Ha'e vy ijapyxa py opo'ẽ, inhapekũ re opoko guive guendyry
reve.
34 Yva re oma'ẽ vy ipytuẽ atã. Ha'e vy aipoe'i:
— Efatá — he'i, "Ejepe'a ke" he'ia.
35 Ha'e ramo oendu xapy'a, na'inhapekũ ratãvei vyvoi guive. Ha'e vy
ijayvu porã.
36 Ha'e gui ha'e kuery pe aipoe'i avave rei pe omombe'u e'ỹ aguã. Ha'e
rami teĩ omongetavea ramive ma omombe'uve tema oje'oivy.
37 Mba'eta onhemondyipa vy aipoe'i okuapy:
— Ha'evea rami meme ojapo. Mba'eta ojapo nda'ijayvui va'ekue ijayvu,
ha'e noendui va'ekue oendu ju aguã rami.

Mateus 15.32-39

8 1 Ha'e jave heta va'e kuery ono'õa py teĩgue ju ndoguerekoi ho'u
va'erã. Ha'e ramo Jesus guemimbo'e kuery oenoĩ vy aipoe'i:
2 — Xee amboaxy kova'e kuery, mba'eta mboapy ára ma xerupive ikuai
rire mba'eve ndoguerekovei ho'u va'erã.
3 Okaru e'ỹ re hoo katy amondouka ramo ho'apa 'rã tape rupi, mombyry
gui ou rire — he'i.
4 Ha'e rã hemimbo'e kuery aipoe'i:
— Apy tekoa e'ỹa py magui 'rã tu jajou mbojape kova'e kuery peguarã?

---

[p] **7.27** Judeu e'ỹ va'e kuery pe judeu kuery "Jagua kuery" he'i. Ha'e rami Jesus ijayvu ojerovia ete paa oexaxe vy.

q 7.32 Mateus 15.29-31

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Jesus oporandu:
— Mbovy tu mbojape pereko?
Ha'e kuery ombovai:
— Sete — he'i.
6 Ha'e gui Jesus aipoe'i heta va'e kuery oguapy aguã yvy py, ha'e vy
ojopy sete-ve mbojape. Nhanderuete oguerovy'a vy oipe'ã-pe'ã'i, ha'e
guemimbo'e kuery pe ome'ẽ heta va'e kuery pe ju omboja'o-ja'o aguã.
7 Oguereko avi amongue pira'i. Ha'e gui oguerovy'a vy aipoe'i ha'e va'e voi
ombojoja aguã.
8 Ha'e kuery okaru ma vy hevyatãmba. Ho'u va'ekue rembyre ma sete
ajaka py omboyru.
9 Quatro mil avakue rãnda'u ikuai. Ha'e gui mae ma Jesus omondoukapa.
10 Ha'e rire'ive guemimbo'e kuery reve kanoã py oĩ vy Dalmanuta yvy
katy ju oje'oi.

Mateus 16.1-4

11 Jesus oĩa py fariseu kuery jogueru vy hexeve ijayvu ete okuapy. Ha'e
rami vy oeko a'ã vy ojerure yva guigua hexa pyrã ojapo aguã re.
12 Ha'e ramo Jesus opy'apy guive ipytuẽ atã vy aipoe'i:
— Mba'e re tu peẽ kuery pejerure yva guigua hexa pyrã re? Anhetẽ
aipoa'e pẽvy: Aỹgua kuery pe ndojapoai 'rã peteĩve — he'i.
13 Ha'e gui ojepe'a vy oĩ ju kanoã py, ha'e yy rovaigua re oo.

Mateus 16.5-12

14 Hupive hemimbo'e kuery oo vy hexarai mbojape ogueraa aguã.
Peteĩ'i mbojape anho oguereko kanoã py.
15 Jesus aipoe'i:
— Ma'ẽ, penheangu ke fariseu kuery ha'e Herodes regua trigo mbovua
gui — he'i.
16 Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i jomeme:
— Po rami ijayvu mbojape ndoroguerui rã — he'i.
17 Ha'e nunga Jesus oikuaa vy oporandu:
— Mba'e re tu pendeayvu mbojape ndaperekoia re? Peneakã ratã vy
napendu kuaai, neĩ ndapeikuaai teri teve?
18 Penderexa oĩ va'eri ndapexai teve, pendeapyxa voi oĩ va'eri napendui
teve? Napenema'endu'ai teve
19 cinco mil pe peteĩ nhiruĩ mbojape aipe'ã-pe'ã'i jave mbovy varai renyẽ
tu ha'ykue pemono'õ raka'e?
Ha'e kuery ombovai:
— Doze — he'i okuapy.
20 — Ha'vy quatro mil pe sete mbojape aipe'ã-pe'ã'i jave mbovy ajaka
renyẽ tu ha'ykue pemono'õ?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e kuery
— Sete — he'i okuapy.
21 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:
— Ndapeikuaai teri teve?

Betsaida py ára revegua e'ỹ omongueraague

22 Ha'e gui ma Betsaida py ovaẽ. Ha'e ramo ixupe peteĩ ára revegua e'ỹ
herua vy ojerurea opoko aguã re.
23 Ha'e ramo ára revegua e'ỹ po re Jesus ojopy vy oguerojepe'a tekoa gui.
Ha'e gui hexa re oikyty guendyry, ha'e hexe opoko vy oporandu:
— Rexa ma pa mba'emo?
24 Ha'e rã oma'ẽ vy ombovai:
— Aexa avakue va'eri yvyra merami oguata rã — he'i.
25 Ha'e ramo opoko ju. Ha'e ramo okuera vy opa mba'e oexa porã.
26 Ha'e vy Jesus aipoe'i imondovy:
— Tereo ke ndero py tekoa py revaẽ e'ỹ re.

Mateus 16.13-20; Lucas 9.18-21

27 Ha'e rire Jesus guemimbo'e kuery ogueraa Cesaréia de Filipe regua
tekoa ikuai va'e katy. Tape rupi ooa rupi oporandu ha'e kuery pe:
— Marã ramigua aikoa rami tu heta va'e kuery oikuaa?
28 Ha'e kuery ombovai:
— João Batista. Ha'e rã amboae kuery ma “Elias” he'i. Ha'e rã amboae
kuery ju ma “Peteĩ profeta” he'i 'rã ndevy — he'i okuapy.
29 Ha'e ramo oporanduve ju:
— Ha'vy peẽ kuery, marã ramigua aikoa pa peẽ peikuaa?
Pedro ombovai:
— Ndee ma Cristo — he'i.
30 Ha'e ramo Jesus aipoe'i avave rei pe nomombe'ui ranhe aguã.

Mateus 16.21-23; Lucas 9.22

31 Ha'e gui omboypy po rami ombo'e aguã:
— Ava ra'y ojeapo va'ekue oiko axy 'rãe opa mba'e py. Hexe opu'ã
rei 'rã nhomongeta va'ety, sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia
re nhombo'e va'ety kuery. Ojukaa 'rã. Ha'e rire mboapy araa py
onhemboete ju 'rã.
32 Ha'e rami Jesus ijayvu vy onhemombe'u porã. Ha'e ramo Pedro ha'e
ae'ia py oenoĩ vy ndojou porãia rami ijayvu.
33 Ha'e ramo Jesus ojere vy guemimbo'e kuery ikuaia katy ju oma'ẽ. Ha'e
vy Pedro pe ijayvu vy aipoe'i:
— Satanás, ejepe'a ke xea gui, mba'eta ndee ma Nhanderuete guigua
ndereikuaai, avakue guigua anho.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mateus 16.24-28; Lucas 9.23-27

34 Ha'e gui ma guemimbo'e kuery oenoĩmba, heta va'e kuery guive. Ha'e
kuery pe aipoe'i:
— Xerupive oikoxe va'e taexarai ojegui ae, togueraa ojeupegua kuruxu,
ha'e gui tou xerakykue.
35 Mba'eta nomanoxei ete va'e ma omokanhy 'rã guekove. Ha'e rã xekáuxa
ha'e ayvu porã káuxa omano va'e ma ogueraa jepe uka 'rã guekove.[r]
36 Mba'e 'rã tu avakue ojou, mba'emo yvy regua ha'e javi oguerekopa
va'eri guekove ae omokanhy vy?
37 Mba'e nunga 'rã tu ome'ẽ onhe'ẽ rekovia?
38 Mba'eta aỹgua kuery itavy rei ha'e ojejavypa rei va'e mbyte amongue
ikuai vy xereroxĩ 'rã, ha'e xeayvua guive. Ha'e rami rire ha'e kuery ma
Ava ra'y ojeapo va'ekue voi ogueroxĩ 'rã Nguu rexakã rupi ou vy, anjo
iky'a e'ỹ va'e kuery reve.

9 1 Aipoe'ive ju:
— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Apy peĩ va'e regua amongue napemanoi
'rã Nhanderuete po'akaa ojekuaa ouvy rã pexa e'ỹa ja, opo'akaa oexa uka
jave.

Mateus 17.1-8; Lucas 9.28-36

2 Mboapy meme araa py Jesus ngupive ogueraa Pedro, Tiago ha'e João
ha'e kuery ae'i. Peteĩ yvyty yvate va'e áry oo. Ha'e py ma guexakã py
ojekuaa ha'e kuery renonde.
3 Ijao voi hexakãmba ha'e xiĩmba rei. Ao joia jipoi ha'e rami ojoi kuaa va'e.
4 Hexeve ojekuaa avi ho'amy Elias ha'e Moisés. Ha'e vy ijayvu okuapy
Jesus reve.
5 Ha'e ramo Pedro aipoe'i:
— Orembo'ea, ha'eve apy nhaĩve aguã. Ha'e rami vy rojapo 'rã mboapy
oo'i: peteĩ ma ndevy guarã, amboae ma Moisés pe, ha'e gui amboae ju ma
Elias peguarã — he'i.
6 Oikuaa vy e'ỹ ijayvu, mba'eta ha'e kuery onhemondyipa.
7 Ha'e ramove peteĩ arai ou vy ojao'ipa. Ha'e va'e mbyte gui peteĩ ayvu
onhendu:
— Peva'e ma Xera'y ayvu ete va'e. Pejapyxaka ijayvua re ae — he'i va'e.[s]
8 Ha'e ramo ha'e kuery oyvýry rupi oma'ẽmba teĩ peteĩve ndoexavei
hexeve. Oexa va'e Jesus anho.

Mateus 17.9-13

9 Yvyty áry gui ha'e kuery oguejy jogueruvy rã Jesus aipoe'i:

---

r 7.35 João 12.24-26; Apocalipse 2.10; 12.11 **s 9.7** 2 Pedro 1.16-18

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Avave rei pe pemombe'u eme pexa va'ekue, Ava ra'y ojeapo va'ekue
omanoague gui onhemboete ju e'ỹa ja — he'i.
10 Ha'e rami ijayvuague ha'e kuery omoĩ porã. Ha'e rami avi jomeme
oporandu okuapy omanoague gui onhemboete ju 'rãa oikuaaxe vy.
11 Oporandu avi okuapy Jesus pe:
— Mba'e re tu ha'vy kuaxia re nhombo'e va'ety kuery ijayvu okuapy
Elias ranhe ou 'rãa re?
12 Ombovai:
— Anhetẽ ae Elias ha'e ranhe ou vy opa mba'e omoĩmba porã ju 'rã.
Ha'e rami avi Ava ra'y ojeapo va'ekue rekorã re ipara oinya py, mba'exa tu
oĩ oiko axy ha'e ombojaru reia 'rãa rami?
13 Xee aipoa'e pẽvy: Elias ou ae ma teĩ hekorã re ipara oinya rami vy hexe
ha'e kuery ojapo okuapy oipotaa rami ae.[t]

Mateus 17.14-21; Lucas 9.37-43

14 Hemimbo'e kuery mboae ikuaia py ovaẽ jogueruvy ramo heta avi ou
ha'e py. Ha'e rã kuaxia re nhombo'e va'ety kuery ijayvu okuapy ha'e kuery
reve.
15 Heta va'e kuery Jesus oexa vy onhemondyipa okuapy. Ha'e vy onhamba
jogueruvy oxarura aguã.
16 Ha'e ramo kuaxia re nhombo'e va'ety kuery pe Jesus oporandu:
— Mba'e nunga re tu pendeayvu ra'e ha'e kuery reve?
17 Ha'e gui heta va'e mbyte gui peteĩ aipoe'i:
— Porombo'ea, ndea py aru xera'y nhe'ẽ vai nomboayvui rã.
18 Mba'eta oikoa rupi oity xapy'a jepi 'rã. Ijuru ryjui ha'e haĩ jekyty,
inhangai ma ovy. Ajerure teĩ neremimbo'e kuery oipe'a aguã, ha'e kuery
ndoipe'a kuaai — he'i.
19 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:
— Peẽ pejerovia e'ỹ va'e, raka'e peve 'rã tu aiko pendereve? Raka'e peve
'rã tu rogueropo'aka? Eru ha'vy ava'i apy — he'i.
20 Ha'e ramo ogueru. Ha'e gui ava'i Jesus oexa ramove nhe'ẽ ombovava
ratã vyvoi. Ha'e vy yvy rupi ho'a vy ojere-jere oupy, ijuru ryjuipa guive.
21 Jesus oporandu kyrĩ va'e ru pe:
— Araka'e ma tu guĩ nunga oiko hexe?
Tuu ombovai:
— Kyrĩ'i guive.
22 Mbovykue rei e'ỹ ma tata py ha'e yy py oity ojukaxe vy. Ndevy pe
ha'eve ri rã oremboaxy 'rãgue, orepytyvõ.
23 Jesus ombovai:
— "Ha'eve ri rã" 're va'e ty'y? Opa mba'e ndaxyi ojerovia va'e pe — he'i.

---

[t] **9.13** Elias re ijayvu João Batista re ijayvu vy. Mateus 17.11-13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 Ha'e ramo kyrĩ va'e ru [hexay reve] ojapukai:
— Xee ajerovia. Xepytyvõ avi ajeroviave aguã — he'i.
25 Heta va'e kuery oupa rã Jesus oexa vy ijayvu atã nhe'ẽ vai pe:
— Nhe'ẽ nanhomboayvui ha'e nanhomboapyxai va'e, ejepe'a ke kyrĩ va'e gui, ejuve eme hexe — he'i.
26 Ha'e ramo nhe'ẽ vai ojapukai reve ombovava ratã vy ojepe'a, oeja ovy he'õgue rami. Pavẽ rei "Omano" he'i okuapy.
27 Ha'e rã Jesus ma ipo re ojopy vy ombovy ramo opu'ã ho'amy.
28 Ha'e gui ma opy oike ma ramo hemimbo'e kuery oporandu ha'e kuery ae'ia py:
— Mba'e re tu ore ndoroipe'a kuaai ra'e anha?
29 Ombovai:
— Ha'e va'e nunga ma nhanhembo'e [ha'e jakaru e'ỹ re nhandekuai] vy 'rãe jaipe'a.

Mateus 17.22,23; Lucas 9.43b-45

30 Ha'e kuery oje'oi vy oaxa Galiléia rupi. Jesus ndoipotai avave rei oikuaa oĩa,
31 mba'eta guemimbo'e kuery ombo'e vy aipoe'ia rami:
— Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa 'rã avakue po py, ha'e rã ha'e kuery ojuka 'rã. Ha'e gui mboapy araa py onhemboete ju 'rã omanoague gui — he'i.
32 Ha'e rã ha'e kuery ndoikuaai teĩ nda'ipy'a guaxui vy noporandui guive ha'e nunga re.

Mateus 18.1-5; Lucas 9.46-48

33 Ha'e gui Cafarnaum katy ju ha'e kuery oje'oi. Opy Jesus oike vy oporandu guemimbo'e kuery pe:
— Mba'e nunga re tu pendeayvu ra'e tape rupi?
34 Ha'e ramo ha'e kuery okyrirĩ okuapy, mba'eta mava'e pa joegui yvateve 'rãa re tape rupi ijayvu rire.
35 Ha'e ramo oguapy oiny vy oenoĩ doze-ve guemimbo'e kuery. Ha'e vy aipoe'i:
— Ha'e ranhexe va'e ma opyta 'rã takykue pavẽ rembiguairã — he'i.
36 Ha'e gui peteĩ kyrĩ va'e ogueru vy omopu'ã heno'amy ha'e kuery mbyte. Oikuavã vy aipoe'i ha'e kuery pe:
37 — Amongue xerery rupi peteĩ kyrĩ va'e kova'e ramigua omovaẽ vy xee avi xemovaẽ. Ha'e xemovaẽ va'e ma xee anho e'ỹ xemovaẽ, xembouare avi omovaẽ.

Lucas 9.49,50

38 Ha'e gui João aipoe'i:
— Orembo'ea, roexa kuri peteĩ ava nderery rupi anha oipe'a rã, nhanderupive e'ỹ oiko va'e. Ha'e ramo ndoroipe'a ukavei, nhanderupivegua e'ỹ ramo — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

39 Ha'e ramo Jesus ombovai:
— Nda'evei ndapeipe'a ukai aguã, mba'eta xerery rupi tembiapo porã
ojapo va'e nda'ijayvu vai 'rã xere.
40 Mba'eta nhanderovaigua e'ỹ va'e ma nhanderupivegua ae.
41 Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Cristo pegua peiko ramo xerery rupi amongue
peteĩ karo yy ri jepe pendevy ome'ẽ rire ndojopy e'ỹi 'rã ojapoague repy.

Mateus 18.6-9; Lucas 17.1,2

42 — Ha'e rã kova'e kyrĩgue va'e regua ojeroviaa gui amongue oity
'rãgue py ha'eveve oityxe va'e aju'y re ita guaxu mba'emo mongu'ia ojokua
pyre reve ye'ẽ mbyte py omomboa va'e rire.
43 Xapy'a rei rã ndepo ri ndererojejavy ramo ejaya, mba'eta ha'eveve
ndepo rovaikue'i reve reikove aguã py reike aguã, ndepo jovaive reve tata
ogue e'ỹ va'e py reo 'rãgue py.
44 [Mba'eta ha'e py ma yxo nomanovei ma 'rã, neĩ tata voi ndoguevei ma 'rã.]
45 Ha'e rami e'ỹ vy ndepy ri ndererojejavy ramo ejaya. Mba'eta ha'eveve
ndepy rovaikue'i reve reikove aguã py reike aguã, ndepy jovaive reve tata
ogue e'ỹ va'e py nemomboa 'rãgue py.
46 [Ha'e py ma nomanovei ma 'rã yxo, neĩ tata voi ndoguevei ma 'rã.]
47 Xapy'a rei nderexa ri ndererojejavy ramo enoẽ. Mba'eta ha'eveve
Nhanderuete po'akaa py peteĩ'i nderexa reve reike aguã, mokoĩve nderexa
reve tata ogue e'ỹ va'e py nemomboa 'rãgue py.
48 Ha'e py ma nomanovei ma 'rã yxo, neĩ tata voi ndoguevei ma 'rã.[u]

Mateus 5.13; Lucas 14.34,35

49 — Mba'eta peteĩ-teĩ tata rupi peaxa vy omoe'ẽ mbyre 'rã pendekuai.
50 Juky ma iporã vaipa. Ha'e rã xapy'a rei nae'ẽvei rire mba'exa 'rã tu he'ẽ ju?
Peẽ kuery voi pendejee ae pereko 'rãgue juky, jomeme pendekuai porã aguã.

Mateus 19.1,2

10

1 Jesus opu'ã vy oo ha'e gui Judéia rupi Jordão yakã rovaigua re.
Teĩgue ju oĩa py heta va'e kuery ono'õ okuapy. Ha'e ramo ojapoaty
rami vy ombo'e ju.

Mateus 19.3-9; Lucas 16.18

2 Ha'e jave py fariseu kuery regua onhemboja jogueruvy vy oeko a'ã.
Ha'e vy oporandu okuapy:
— Ha'eve ri nda'u ime kuery opoi aguã gua'yxy gui?
3 Ha'e ramo ha'e ju oporandu ha'e kuery pe:
— Mba'e tu Moisés ojapo uka pendevy?

---

u 9.48 Isaías 66.24

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ha'e kuery ombovai:
— Moisés ojapo uka raka'e kuaxia omendaague regua ombovaipa aguã,
ha'e gui ma opoi aguã — he'i.
5 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:
— Peneakã ratã ramo ha'e rami oeja ipara va'e pejapo aguã.
6 Ha'e rã yvy itui ypy'i guive ma Nhanderuete omoingo ava ha'e kunha.[v]
7 Ha'e nunga rupi ava oeja 'rã nguu ha'e oxy, [gua'yxy reve onhemoirũ
aguã].[w]
8 Ha'e gui gua'yxy reve mokoĩ 'rãgue py peteĩ'i to'o ma ikuai. Ha'e rami vy
mokoĩ ve'ỹ ikuai, peteĩ'i to'o ma.
9 Ha'e nunga rupi Nhanderuete omoirũ rire avave rei tomboja'o eme — he'i.[x]
10 Opy ikuai jave ixupe hemimbo'e kuery oporandu ju ha'e nunga re.
11 Ha'e ramo aipoe'i:
— Gua'yxy gui ava opoi vy amboae re omenda va'e ma itavy gua'yxy ae
pe.
12 Ha'e rami ae ome gui kunha va'e opoi vy amboae re omenda va'e voi
itavy avi.

Mateus 19.13-15; Lucas 18.15-17

13 Ha'e gui oĩa py oguerua kyrĩgue ha'e kuery re opo omoĩ aguã. Ha'e rã
hemimbo'e kuery ma herua kuery pe ijayvu ete.
14 Jesus ha'e nunga oexa vy ndojou porãi. Ha'e vy aipoe'i:
— Tove tou kyrĩgue'i xea py, pejoko eme, mba'eta peva'e ramigua'i
peguarã ae Nhanderuete po'akaa.
15 Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Amongue kyrĩgue rami e'ỹ Nhanderuete po'akaa
nomovaẽxei vy ndoikei 'rãe ha'e py — he'i.
16 Ha'e gui kyrĩgue oikuavã vy ha'e kuery re opo omoĩ ogueroayvu porã
reve.

Mateus 19.16-22; Lucas 18.18-23

17 Ha'e gui tape rupi Jesus oo ju ma oiny rã onha ouvy peteĩ ava ovaexĩ
aguã. Guenapy'ã re oĩ vy oporandu:
— Porombo'ea ndereko porã va'e, mba'e nda'u ajapo 'rã tekove marã e'ỹ
aupity aguã?
18 Jesus ombovai:
— Mba'e re tu “Ndereko porã va'e”, 're xevy? Avave rei ndaeko porãi
peteĩ'i e'ỹ vy. Ha'e va'e ma Nhanderuete.
19 Reikuaa ae ma ojapo uka va'ekue: Ejojuka eme, ndetavy eme, nemonda
eme, ndeapu eme, ejokore eme, emboete nderu ha'e ndexy — he'i.
20 Ha'e ramo ava va'e ombovai:

---

v 10.6 Gênesis 1.27 **w 10.7** Gênesis 2.24 **x 10.9** 1 Coríntios 7.10-16

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Porombo'ea, ha'e nunga ha'e javi ajapopa ae ma, xekyrĩ guive.
21 Ha'e rã Jesus hexe oma'ẽ vy oayvu. Ha'e vy aipoe'i:
— Peteĩ mba'e ma oata teri ndevy. Tereo evendepa rereko va'e ha'e javi, ha'e hepykue eme'ẽmba iporiaukue'i pe. Ha'e vy 'rãe rereko ovareve va'e yva re. Ha'e gui mae eju xerupive — he'i.[y]
22 Ha'e rami ijayvuague ava va'e ndojou porãi vy iporiau ovy, oguerekopa va'e vy.

Mateus 19.23-30; Lucas 18.24-30

23 Ha'e gui Jesus oyvýry oma'ẽ vy aipoe'i guemimbo'e kuery pe:
— Haxy ete oguerekopa va'e kuery Nhanderuete po'akaa py oike aguã — he'i.
24 Ha'e rami ijayvu rã hemimbo'e kuery oendu vy onhemondyipa. Ha'e ramo Jesus aipoe'ive ju:
— Xera'y kuery, haxy ete mba'emo oguereko va'e re rive ojerovia va'e oike aguã Nhanderuete po'akaa py.
25 Nhanderuete po'akaa py oguerekopa va'e oikea gui ndaxyive camelo oaxa aguã juu nambi kua rupi — he'i.[z]
26 Ha'e ramo ha'e kuery onhemondyipave vy aipoe'i jomeme:
— Marã ramigua 'rã tu ha'vy oo jepe?
27 Ha'e kuery re Jesus oma'ẽ vy aipoe'i:
— Ha'e nunga ma avakue pe haxy ete, ha'e rã Nhanderuete pe ma any, mba'eta Nhanderuete pe mba'eve ndaxyi — he'i.
28 Ha'e ramo Pedro aipoe'i:
— Ore kuery ma opa mba'e roejapa va'ekue nderupive orekuai aguã.
29 Jesus ombovai ju:
— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Ha'e javi xekáuxa ha'e ayvu porã káuxa ngoo oeja va'e, guyvy, gueindy, oxy, nguu, gua'y e'ỹ vy omba'ety,
30 ha'e kuery ma aỹ voi ojou retave 'rã: guyvyrã, gueindyrã, oxyrã, gua'yrã ha'e omba'etyrã ojou 'rã oiko axy reve, ha'e gui yvy pyau re ju oupity 'rã tekove marã e'ỹ.
31 Ha'e rami avi tenonde pyguare heta opyta 'rã takykue py, ha'e rã takykue pyguare ma opyta 'rã tenonde py.

Mateus 20.17-19; Lucas 18.31-33

32 Ha'e gui ma Jerusalém katy oguata oje'oivy. Jesus ma guemimbo'e kuery renonde oo oiny. Ha'e rã ha'e kuery ma onhemondyi ha'e okyje rei reve hakykue oje'oi. Ha'e gui ma ha'e kuery ae'i ikuai aguã py Jesus ogueraa doze guemimbo'e kuery. Ha'e vy ha'e kuery pe omombe'u porãve hexe oiko va'erã. Ha'e vy aipoe'i:

---

y 10.21 Romanos 3.19,20; Tiago 2.10 **z 10.25** 1 Timóteo 6.6-10

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

33 — Pendu ke. Aỹ ma jaje'oi nhainy Jerusalém katy. Ha'e py ma Ava ra'y
ojeapo va'ekue ojopy ukaa 'rã sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re nhombo'e
va'ety kuery pe. Ha'e kuery ojuka uka vy omboaxa 'rã amboae regua kuery pe.
34 Ha'e kuery ojavyky rei ha'e onyvõmba 'rã hexe, ha'e gui oinupãmba ma
rire ojuka 'rã. Ha'e gui mboapy araa py onhemboete ju 'rã.

Mateus 20.20-28

35 Ha'e ramo Jesus re onhemboja Zebedeu ra'y kuery Tiago ha'e João.
Ha'e vy aipoe'i:
— Orembo'ea, ejapo orevy rojerure taa.
36 Ha'e ramo oporandu ha'e kuery pe:
— Mba'e tu peipota ajapo pẽvy?
37 Ha'e kuery ombovai:
— Nerexakã reve reju vy oremoĩ 'rãgue peteĩ ndeaxu e'ỹa re, ha'e rã
amboae ma ndeaxua re — he'i.
38 Jesus ombovai:
— Ndapeikuaai mba'e nunga re pa pejerurea. Peẽ nda'u pey'u 'rã ri karo xee
ay'u aguã va'e gui? Penhemongarai uka 'rã ri xee anhemongarai ukaa rami?[a]
39 Ha'e kuery aipoe'i:
— Ha'eve.
Jesus aipoe'i ju:
— Pey'u 'rãe karo xee ay'u aguã gui, ha'e penhemongarai uka avi 'rã
xee anhemongarai ukaa rami.
40 Ha'e rã xeaxu e'ỹa re ha'e xeaxua re oguapy va'erã ma xee e'ỹ 'rã
aiporavo. Ha'e rami aguã ma oguereko katu pyre pe anho — he'i.[b]
41 Ha'e nunga hemimbo'e kuery mboae dez ikuai va'e ma ha'e nunga
oendu vy ijayvu rei okuapy Tiago ha'e João re.
42 Ha'e ramo Jesus ojea py oenoĩmba vy aipoe'i:
— Yvy jave regua huvixa kuery ma joguereko atã 'rã, ha'e kuery va'e
regua yvatekueve ipo'aka 'rã joe, peikuaa rami
43 Ha'e rã pende kuery ma ha'e rami e'ỹ 'rã pendekuai. Ha'e rami 'rãgue py
peẽ kuery va'e regua joegui yvatevexe va'e ma penerembiguai rami toiko.
44 Peneranhexe va'e ma peiko 'rã pavẽ rembiguai.
45 Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue eteve voi jojokuai aguã e'ỹ ou, ha'e rã tembiguai
rami oiko aguã, ha'e guekove ome'ẽ aguã heta rekovia, ogueraa jepe aguã.

Mateus 20.29-34; Lucas 18.35-43

46 Ha'e vy Jericó tetã py ranhe ovaẽ. Ha'e gui tetã gui guemimbo'e
kuery ha'e heta va'e kuery reve oje'oi jave peteĩ ava ára revegua e'ỹ

---

[a] **10.38** "Anhemongarai" ha'e "Karo gui ay'u" he'ia ma oiko axy aguã re ijayvu vy.
b 10.40 Lucas 22.24-30; Filipenses 2.3-8; 1 Pedro 5.3

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

oguapy oiny tape yvýry. Timeu ra'y Bartimeu hery va'e mba'emo re
ojerurea py oĩ.
47 Ha'e va'e ma Jesus Nazaré pygua va'e ou oinya oendu vy ojapukai reve
aipoe'i:
— Davi ramymino Jesus, xemboaxy ke — he'i.
48 Ha'e ramo heta ijayvu okyrirĩ aguã. Ha'e rami teĩ ojapukaive tema.
Ha'e vy aipoe'i:
— Davi ramymino, xemboaxy ke.
49 Ha'e ramo Jesus opyta vy aipoe'i:
— Penoĩ.
Ha'e ramo oenoĩa ára revegua e'ỹ. Ha'e vy aipoe'i:
— Ndepy'a guaxu, epu'ã ke, mba'eta nerenoĩ.
50 Ha'e ramo capa omboi vy opo reve opu'ã ovy Jesus-a katy.
51 Jesus oporandu:
— Mba'e tu reipota ajapo ndevy?
Ára revegua e'ỹ ombovai:
— Xee ma aexaxe — he'i.
52 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:
— Tereo, rejeroviaa ndereraa jepe ma.
Ha'e ramove ava va'e oexa ju vy Jesus rakykue oo tape rupi.

Mateus 21.1-17; Lucas 19.28-40; João 12.12-19

11 1 Jerusalém py ha'e kuery ovaẽ rai'i ma. Ha'e vy Oliveiras yvyty re
Betfagé ha'e Betânia tekoa rupi oaxa vy Jesus omondouka mokoĩ
guemimbo'e.
2 Ha'e vy aipoe'i:
— Tapeo tenonde peva'e tekoa oĩ va'e py. Ha'e py pevaẽ vyve pejou 'rã
peteĩ mburika'i ixã va'e, hi'áry avave rei noĩai teri va'e. Pejora vy ke peru.
3 Xapy'a rei amongue oporandu 'rã mba'e re pa pejoraa re. Ha'e rami rã
aipopeje: “Senhor ma oipota, ha'e gui ogueru ruka voi ju 'rã apy”, peje
'rã.
4 Ha'e ramo oje'oi vy tape py ojou mburika'i ixã va'e peteĩ kora rokẽ
rexei. Ha'e vy ojora.
5 Ha'e py ikuai va'e regua ijayvu:
— Mba'erã tu pejora mburika'i?
6 Ha'e rã hemimbo'e kuery ma Jesus aipoe'iague rami ombovai. Ha'e ramo
ogueraa uka.
7 Ha'e gui mburika'i ogueru ma vy hi'áry omoĩ oao. Ha'e ramo Jesus oĩ
hi'áry.
8 Tape rupi heta oipyo okuapy oao, ha'e rã amboae kuery ma jai rogue
mba'ety yvýry gui ojaya va'ekue onhono.
9 Ha'e gui henonde ha'e hakykue oo va'e kuery ojapukai vy aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Iporã ete! Ta'ima'endu'a porãa Senhor rery rupi ou va'e re![c]
10 Ima'endu'a porãmby toiko opo'akaa rupi ovaẽ ouvy va'e, nhaneramoĩ
Davi rami ipo'aka va'e. Toguerovy'aa yvatevea py! — he'i oje'oivy.
11 Ha'e gui Jerusalém py ovaẽ ma vy templo py oike. Ha'e vy oma'ẽmba
ma rire ka'aru ma ramo Betânia katy ju oo doze guemimbo'e kuery reve.

Mateus 21.18-22

12 Ko'ẽ jevy Betânia gui oo vy inhembyayi.
13 Mombyry gui oexa peteĩ figo'y hogue va'e. Ha'e gui oo oexa aguã
mba'emo ojou rivyvyi gui. Ha'e rami teĩ yvyra hi'aĩa py ovaẽ vy mba'eve
ndojoui hogue e'ỹ vy, mba'eta figo oikoa ára e'ỹ rã.
14 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:
— Aỹ gui ma to'uave eme nde'a — he'i. Ha'e ramo hemimbo'e kuery
oendu.[d]

Mateus 21.12-17; Lucas 19.45-48

15 Ha'e gui Jerusalém tetã py ovaẽ. Templo py oike vy omoẽmba
mba'emo vendea ha'e mba'emo joguaa kuery ha'e py ikuai va'ekue. Oity
peráta mboekoviaa kuery mesa, ha'e apykaxu vendea kuery renda guive.
16 Templo rupi avave rei pe ndogueraa ukai mba'emo ryru.
17 Ha'e vy nhomongeta vy aipoe'i:
— Ipara oiny "Xero ma onhembo'e atyrã oĩ" 'ea va'eri peẽ ma pejapo
imonda va'e onhemiaty rami — he'i.[e]
18 Ha'e nunga ma sacerdote yvatekueve va'e ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety
kuery oendu. Ha'e vy oikuaa pota okuapy marã rami vy pa ojuka aguã. Ha'e
rami teĩ okyje guive, mba'eta ombo'e rã heta va'e kuery ha'e javi ojou porã.
19 Ha'e gui ka'aru ma ramo Jesus ha'e hemimbo'e kuery oje'oi ju tetã gui.

Ojerovia va'e po'akaa re ijayvua

20 Ha'e gui ko'ẽgue aje'ive'i reve ha'e kuery ojevy jogueruvy vy oexa rã
figo'y ipiru ma ra'e hapo ha'e javi.
21 Ha'e ramo Pedro ima'endu'a vy aipoe'i:
— Orembo'ea, ema'ẽ. Figo'y ndeayvu vaiague nda ipiru ra'e — he'i.
22 Ha'e ramo Jesus ombovai:
— Pejerovia tema Nhanderuete re.
23 Mba'eta anhetẽ aipoa'e pẽvy: Amongue peva'e yvyty pe "Epu'ã ke,
enhemombo ye'ẽ py", he'i vy opy'a py oexa'ã rei 'rãgue py ijayvuague oiko
'rãa oguerovia ete ramo ha'ekue rami ae 'rã oiko ixupe.

---

[d] **11.14** Figo'y pe Jesus ijayvu vai oikuaa uka aguã judeu kuery ndojeroviaia re Nhanderuete ombopaga taa (Lucas 13.5-9).

c 11.9 Salmo 118.25-26 **e 11.17** Isaías 56.7; Jeremias 7.11

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 Ha'e nunga rupi aipoa'e pẽvy: Penhembo'e vy pejerurea pejopy maa re
pejerovia ramo ha'ekue rami ae 'rã oiko pẽvy.
25 Ha'e gui penhembo'e vy xapy'a rei amongue reve mba'emo pereko
vy peperdoa ranhe, Penderu yva pygua pejejavyague avi operdoa
aguã.
26 [Ha'e rã ndapejoperdoai ramo Penderu yva pygua voi ndoperdoai 'rã
pejejavyague.][f]

Mateus 21.23-27; Lucas 20.1-8

27 Ha'e gui Jerusalém katy ojevy ju jogueravy. Ha'e vy templo rupi oiko
jave oĩa py ou sacerdote yvatekueve va'e, kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e
nhomongetaa kuery.
28 Ha'e vy oporandu ixupe:
— Mba'e nunga po'akaa rupi tu rejapo ha'e nunga? Mava'e tu
nembopo'aka guĩ rami rejapo aguã?
29 Jesus ombovai:
— Xee voi aporandu ta pẽvy. Pemombe'u ke. Ha'e ramo xee voi
amombe'u 'rã pẽvy mba'e nunga po'akaa rupi pa ha'e nunga ajapoa.
30 João nhomongaraia pa yva guigua tyrã avakue guigua raka'e?
Pembovai ke — he'i.
31 Ha'e ramo ha'e kuery jomeme ranhe ijayvu okuapy:
— Xapy'a rei "Yva gui", ja'e ramo ha'e ombovai ju 'rã: "Mba'e re tu
ha'vy ndapejeroviai hexe?" he'i 'rã nhandevy.
32 Ha'e rã "Avakue gui", ja'e aguã nda'evei avi — he'i okuapy, mba'eta ha'e
kuery okyje heta va'e kuery gui, João anhetẽ profeta oikoa pavẽ oikuaa
ramo.
33 Ha'e rami vy aipoe'i Jesus pe:
— Ore ma ndoroikuaai.
Ha'e ramo Jesus ju ombovai:
— Xee voi namombe'ui 'rã pẽvy mava'e po'akaa rupi pa ha'e nunga
ajapo aikovya.

Mateus 21.33-46; Lucas 20.9-19

12 1 Ha'e rire ha'e kuery pe Jesus omombe'u peteĩ ayvu mba'emo re
ombojoja vy.
— Peteĩ ava onhotỹ uva. Ojapo ikora yvate va'erã, ojapo guive uva
oumbiri atyrã ha'e torre, ha'e gui ma opena va'erã kuery po py omboaxa.
Ha'e vy oo guekoa gui.
2 — Omono'õa ára ovaẽ ramo opena va'e kuerya py ombou peteĩ
guembiguai, ixupegua uva'a ome'ẽ okuapy aguã.

---

f 11.24-26 Tiago 1.6; Mateus 6.14,15

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ojopy vy oinupã ha'e ojavyky rei ma rire
omondouka rive ju.
4 — Amboae guembiguai ju ombou. Ha'e ramo ha'e va'e voi oinupãmba
inhakã rupi, ojavyky rei.
5 — Amboae ju ombou. Ha'e va'e ma ojuka. Amboae kuery heta ombou
avi. Ha'e kuery oinupãmba amongue, ha'e rã amboae kuery ma ojuka.
6 — Peteĩ'i ma oguereko teri, gua'y oayvuve va'e anho. Ha'e va'e ma ija
ombou vy "Xera'y ramo omboete 'rã ko", he'i.
7 — Ha'e ramo omba'eapo va'e kuery aipoe'i joupe-upe: "Peva'e ma
uvaty jarã ete. Jajuka na, uvaty nhandevy ju opyta aguã", he'i okuapy.
8 Ha'e rami vy ojopy vy ojuka, ha'e gui uvaty gui omombo mombyry'i.
9 — Mba'e nda'u uvaty ja ojapo 'rã? Ha'e va'e ou vy omomba 'rã opena
va'ekue, ha'e rã amboae kuery pe ju 'rã omboaxa uvaty.
10 Ha'vy peẽ ndaperoayvui teri teve po rami ipara va'e: "Oo apoa kuery
ita ndoipotai va'ekue opyta omboeteve pyrã, tenonde pyguarã.
11 Ha'e nunga ma Senhor gui ae oiko, ha'e jaexa rã iporã ete va'e", he'iague?[g]
12 Ha'e rami rã ha'e kuery ojopyxe teĩ heta va'e kuery gui okyje, mba'eta
ha'e kuery re ae ri ijayvua oikuaa. Ha'e rami vy ojepe'apa jogueravy.

Mateus 22.15-22; Lucas 20.20-26

13 Ha'e ramo Jesus oĩa py omboua fariseu regua ha'e Herodes-a katygua
kuery, ayvu py ojopy aguã.
14 Ha'e va'e kuery ovaẽmba vy aipoe'i ixupe:
— Porombo'ea, ore roikuaa ndee anhetẽ va'ea, ha'e ndereikuaa potai
'rã mava'e paa re, mba'eta nerema'ẽi avakue yvatea re, ha'e anhetẽ rupi
renhombo'e Nhanderuete oipota va'e re. Ha'evea rami ri nda'u César pe
nhame'ẽ imposto repy, tyrã pa any? Ha'eve tyrã pa nda'evei nhame'ẽ aguã?
15 Jesus oikuaa ha'e kuery ijayvu rivea. Ha'e vy ombovai:
— Mba'e re tu xereko a'ãxe ri? Peru ha'vy peteĩ hatã'i va'e, taexa — he'i.
16 Ha'e ramo ha'e kuery ogueru ramo ha'e ju oporandu:
— Mava'e ra'angaa ha'e mava'e rery tu kova'e re oĩ?
Ha'e kuery ombovai:
— César mba'e rima.
17 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:
— César mba'e ri rã peme'ẽ ha'vy César pe. Ha'e rã Nhanderuete pegua ma
Nhanderuete pe ae 'rã peme'ẽ — he'i. Ha'e ramo onhemondyipa ijayvua gui.

Mateus 22.23-33; Lucas 20.27-38

18 Jesus oĩa py ou saduceu kuery va'e regua. Ha'e va'e kuery ma
ndogueroviai nhanhemboete ju 'rãa. Ha'e gui oporandu okuapy ixupe:

---

g 12.10-11 Salmo 118.22-23

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 — Porombo'ea, Moisés oeja raka'e po rami ipara va'e: “Ta'y e'ỹ re
tyke'y omano ramo tyvy ju 'rã omenda imeve'ỹ va'e re, omano va'ekue
ra'yrã va'ekue oguereko aguã”, he'i va'ekue.[h]
20 Ha'e gui ikuai raka'e sete joegua. Tujave va'e ma omenda va'ekue ri ta'y
e'ỹ re omano.
21 Ha'e ramo tyvy ju omenda imeve'ỹ va'e re teĩ ha'e va'e voi omano ta'y
e'ỹ re. Ha'e gui mboapya ma ha'ekue rami ae ju.
22 Ha'e rami py sete-ve ndata'yi. Ha'e gui mae ma kunha va'e avi omano.
23 Ha'e gui onhemboetepa jevya ára ha'e kuery onhemboete ju rã mava'e ete'i
'rã oiko kunha va'e me? Mba'eta kunha va'e re sete-ve omenda rire — he'i.
24 Ha'e ramo Jesus ombovai:
— Pejavy, mba'eta ipara re oĩa neĩ Nhanderuete po'akaa peikuaa e'ỹ vy.
25 Mba'eta omanoague gui onhemboete ju va'ekue ma nomendavei 'rã, neĩ
nanhomomendavei 'rã. Anjo kuery yva pygua rami 'rã ikuai.
26 Ha'e gui omano va'ekue onhemboetepa ju 'rãa re ndaperoayvui teri
teve Moisés ombopara va'ekue? Mba'eta yvyra yky hendy va'e mbyte gui
Nhanderuete aipoe'i ixupe: “Xee ma Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete aiko”,
he'i raka'e.[i]
27 Ha'e ma omanogue Ruete e'ỹ oiko, ha'e rã oikove va'e Ruete. Ha'e nunga
rupi pejavy vaipa.[j]

Mateus 22.34-40; Lucas 10.25-28

28 Ou avi peteĩ kuaxia re nhombo'e va'ety. Ha'e va'e ma amboae kuery
reve Jesus ijayvu ha'e ombovai porã rã oendu ma vy oporandu:
— Mba'e nunga ojapo uka pyre tu pavẽ gui yvateve va'e?
29 Jesus ombovai:
— Yvateve va'e ma pova'e: “Israel kuery, pendu ke: Senhor Penderuete
ma peteĩ'i.[k]
30 Reayvu 'rã Nderuete ndepy'a ha'e javi py, ndereko, ne'arandua ha'e
nembaraetea ha'e javi py guive” he'iague.[l]
31 Ha'e va'e rire ma po rami ju oĩ: “Reayvu 'rã neirũ kuery ndee ae
rejeayvua rami” he'iague. Amboae ojapo uka pyre pova'e gui yvateve va'e
ma jipoi — he'i.[m]
32 Ha'e ramo kuaxia re nhombo'e va'ety aipoe'i:
— Porombo'ea, ha'evea rami ndeayvu anhetẽ rupi meme. Mba'eta
Nhanderuete ma peteĩ'i, amboae jipoi ha'e e'ỹ vy.[n]
33 Ha'e gui Nhanderuete jayvu 'rã nhandepy'a, nhane'arandua ha'e
nhanembaraetea ha'e javi py. Ha'e nhaneirũ kuery ma nhande ae

---

h 12.19 Deuteronômio 25.5 **i 12.26** Êxodo 3.6
j 12.27 1 Coríntios 6.14; 15.12-28; 1 Tessalonicenses 4.13-18 **k 12.29** Deuteronômio 6.4
l 12.30,33 Deuteronômio 6.5 **m 12.31** Levítico 19.18 **n 12.32** Deuteronômio 4.35

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

jajeayvua rami 'rã jayvu. Ha'e nunga jajapo aguã ma ixupe mymba
nhame'ẽa gui ha'eveve — he'i.
34 Ha'e rami o'arandua rupi ombovai rã Jesus oendu vy aipoe'i:
— Ndee ma mombyry e'ỹ reiko Nhanderuete po'akaa gui — he'i.
Ha'e va'e rire avave rei nda'ipy'a guaxuavei ixupe oporandu aguã mba'eve re.

Mateus 22.41-46; Lucas 20.41-44

35 Ha'e gui templo py Jesus nhombo'e vy oporandu:
— Mba'exa nda'u kuaxia re nhombo'e va'ety kuery Cristo reko re ijayvu
vy aipoe'i Davi ramymino oikoa rami?
36 Mba'eta Davi eteve voi Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ gui aipoe'i: "Senhor aipoe'i xe-
Senhor pe: 'Eguapy ke aiporu kuaa regua re, ndepy guýry nderovaigua
kuery amoĩ e'ỹa ja', he'i va'ekue."[o]
37 Ha'e rami vy Davi voi "Senhor" he'i ixupe. Mba'exa tu ha'vy hamymino
avi ri oiko? — he'i.[p]
Ha'e rami ijayvu rã heta va'e kuery oenduxe vai.

Mateus 23.1-7,14; Lucas 20.45-47

38 Ha'e gui nhombo'e vy aipoe'i ju:
— Penheangu ke lei re nhombo'e va'ety kuery gui, mba'eta ha'e kuery ma
ao puku py 'rã onhemonde, ha'e tetã mbyte rupi ikuai vy oipota 'rã oxarura
porãa.
39 Onhembo'eaty py ha'e ngaru oĩa py ha'e kuery oguapy 'rã tenda
tenondeve oĩ va'e py anho.
40 Ha'e rami avi ha'e kuery ogueraa rivepa 'rã imeve'ỹ va'e kuery ro gui
oipota va'e, ha'e onhemboeko porãxe vy onhembo'e are 'rã. Ha'e nunga
rupi ha'e kuery opaga raxa ete 'rã.

Lucas 21.1-4

41 Ha'e gui templo py Jesus oguapy oiny hyru peráta omoĩaty oĩ va'e
rexei'i. Ha'e vy oexa heta va'e kuery peráta ome'ẽ vy hyru py omoĩ rã.
Oguerekopa va'e kuery ome'ẽ retave.
42 Peteĩ imeve'ỹ va'e iporiaukue'i oexa avi mokoĩ hatã'i va'e ndovareive'i
va'e omoĩ rã.
43 Ha'e rami vy guemimbo'e kuery oenoĩmba vy aipoe'i:
— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Peva'e imeve'ỹ va'e ma iporiaukue'ia ramive ma
peráta me'ẽa kuery ha'e javi gui omoĩ retave hyru py.
44 Mba'eta amboae kuery ma hembyrekue gui rive ome'ẽ. Ha'e rã peva'e ma
iporiaukue'ia ramive mba'emo'i ojogua aguã oguereko va'ekue ha'e javi'i
omoĩ.

---

o 12.36 Salmo 110.1 **p 12.37** Romanos 1.3,4

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mateus 24.1,2; Lucas 21.5-9

13 1 Templo gui Jesus oẽ ovy jave peteĩ hemimbo'e aipoe'i:
— Orembo'ea, ne'ema'ẽ ave ita tuvixakue gui anho nda ojapo raka'e!
2 Jesus ombovai:
— Aỹ pexa pa kova'e oo tuvixa va'e? Oitypaa ramo peteĩve ita ndopytai 'rã amboae ita áry.

Mateus 24.3-14; Lucas 21.7-19

3 Ha'e gui templo rexei Oliveiras yvyty py Jesus oguapy oiny jave Pedro, Tiago, João ha'e André oporandu ha'e kuery ae'ia py:
4 — Emombe'u na orevy: Araka'e 'rã tu ha'e nunga oiko? Mba'e nunga tu oiko 'rã roikuaa aguã ha'e nunga ha'e javi ojeupity rai'i maa?
5 Jesus ombovai:
— Penheangu ke ha'vy penhembotavy uka e'ỹ aguã avave rei pe.
6 Mba'eta heta 'rã ou xerery rupi "Xee ae ma Cristo" he'i rive va'e. Ha'e rami vy heta 'rã ombotavy.
7 Penhemondyi eme guive "Joe opu'ã", 'ea rã pendu vy, neĩ "Joe opu'ã 'rã", 'ea teĩ. Ha'e nunga ranhe 'rãe oiko teĩ opa aguã e'ỹ teri.
8 Mba'eta peteĩ-teĩ tetã pygua kuery opu'ã 'rã amboae tetã pygua kuery re, ha'e peteĩ-teĩ regua amboae regua re 'rã opu'ã. Amongue henda py oiko 'rã yvy ryryi ha'e karuai. Ha'e nunga ma jypy'i ojexavaia aguã.
9 — Peiko kuaa pota ke, mba'eta pendejopy ukaa 'rã, ha'e pendereraa 'rã nhomboayvua kuery ha'e onhembo'eaty pygua ruvixa pe penemboayvu uka aguã. Xekáuxa penenupãa ha'e pendereraa 'rã pejexa uka aguã huvixa ha'e huvixave renonde. Ha'e ramo ha'e kuery pe pemombe'u 'rã ayvu.
10 Mba'eta jypy'i ha'e javi regua pe ayvu porã omombe'ua 'rãe.
11 Ha'e nunga rupi pendereraa ha'e pendejopy ukaa teĩ pendepy'a eta rei eme pendeayvurã re. Ha'e va'e hora ayvu py ae pendeayvurã ome'ẽa va'e rupi 'rã pendeayvu. Mba'eta pendejegui ae e'ỹ 'rã pendeayvu, ha'e rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ gui.
12 — Tyke'y kuery ojopy uka 'rã guyvy ojukaa aguã, ha'e tuu kuery ojopy uka 'rã gua'y kuery. Ta'y kuery nguu kuery re opu'ã vy ojuka uka avi 'rã.
13 Xerery káuxa pavẽ nda'ija'evei 'rã pendere. Ha'e rã opa peve oĩ atã va'e ma oo jepe 'rã.

Mateus 24.15-28; Lucas 21.20-24

14 — Ha'e gui pexa 'rã ojeguarupy nhomokanhyarã ha'eve e'ỹa py oĩ rã. (Tove ogueroayvu va'e toikuaa.) Ha'e ramo Judéia pygua kuery tonhamba yvyty re.[q]

---

q 13.14 Daniel 9.27; 11.31

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Ngoo áry ikuai va'e toguejy eme, toike eme ngopy gui mba'emo
oguenoẽ aguã,
16 ha'e mba'ety rupi ikuai va'e voi tojevy eme oparito re.
17 Ha'e va'e ára nda'evei 'rã imemby ryru'i ha'e imemby kambu va'e pe.
18 Pejerure ke ha'e nunga oiko e'ỹ aguã yro'y py.
19 Mba'eta ha'e va'e ára ojexavaia ete 'rã. Ha'e rami ete ndoikoi teri jypy'i
Nhanderuete yvy onhono guive aỹ peve, ha'e gui ha'e va'e rire ndoikovei
'rã ha'ekue rami.
20 Senhor ha'e va'e ára nomomba voi va'e rire avave rei ndoo jepei 'rãgue.
Va'eri ojeupe guarã oiporavo va'ekue re oma'ẽ vy omomba voi 'rã ha'e va'e
ára.
21 — Ha'e gui pẽvy amongue aipoe'i 'rã: "Ma'ẽ, apy ma Cristo", ha'e e'ỹ
vy "Pe py ma hiny", he'i ramo perovia eme,
22 mba'eta oiko 'rãe Cristo ramigua ha'e profeta ramigua kuery rive.
Ha'e kuery voi ojapo 'rã hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã ombotavy aguã
Nhanderuete rembiporavo kuery, ha'eve va'e rire.
23 Peiko kuaa pota ke, opa mba'e gui xee romonheangu ma voi.

Mateus 24.29-31; Lucas 21.25-28

24 — Ha'e va'e ára ojexavaia rire'ive kuaray pytũmba 'rã, jaxy voi
naendyvei 'rã.
25 Jaxy-tata ho'apa 'rã yva gui, ha'e yva re ipo'akakueve ikuai va'e voi
oitypaa 'rã.[r]
26 Ha'e gui oexa pavẽ 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue arai rupi ou rã opo'aka
ha'e guexakãmba reve.[s]
27 Ha'e vy ojeupegua anjo kuery omondouka 'rã irundy henda yvytu
oipejua rupi hembiporavo kuery omboaty heruvy aguã, yvy apy guive
yva apy peve.

Mateus 24.32-44; Lucas 21.29-36

28 — Peikuaa pota ke figo'y re mba'emo ambojoja vy amombe'u rã.
Mba'eta hakã ipyaupa ha'e hokypa rã pexa vy peikuaa 'rã ára pyau ovaẽ
rai'i maa.
29 Ha'e rami ae avi peẽ kuery voi xeayvuague oiko rã pexa vy peikuaa 'rã
xe'ára ovaẽ rai'i maa, okẽ py ae.
30 Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Aỹgua kuery opa e'ỹ re ha'e nunga ha'e javi oiko
'rã.
31 Opa 'rã yva ha'e yvy. Ha'e rã xeayvuague ma ndoaxa rivei 'rã.
32 Ha'e va'e ára ha'e hora raka'e paa avave rei ndoikuaai, neĩ anjo kuery
yva pygua, neĩ xee Ta'y voi ndaikuaai. Xeru anho'i oikuaa.

---

r 13.24-25 Isaías 13.10; 34.4 **s 13.26** Daniel 7.13-14

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

33 — Peiko kuaa pota, peiko katu [ha'e penhembo'e] guive, mba'eta
ndapeikuaai raka'e pa ha'e va'e ára ovaẽ 'rãa.
34 Ha'e nunga oiko 'rã peteĩ ava guekoa gui oo va'e rami. Ngoo oeja vy
guembiguai kuery pe opena uka 'rã. Peteĩ-teĩ pe ojapo uka 'rã mba'emo.
Ha'e rã okẽ rarõa pe ma oikuaa pota uka 'rã.
35 Peẽ voi peiko kuaa pota 'rãgue, mba'eta ndapeikuaai raka'e pa hoo
va'e ou 'rãa. Ka'aru tyrã pa pytũ mbyte jave, uru ojapukai jave tyrã pa
ko'ẽmba'i jave paa voi ndapeikuaai,
36 mba'eta ovaẽ xapy'a vy peke reve pendejou ramo nda'evei 'rã.
37 Pendevy aipoa'ea rami ma aipoa'e pavẽ pe: Peiko kuaa pota ke.

Mateus 26.1-5; Lucas 22.1,2

14 1 Mokoĩ ára'i ma oata ovaẽ aguã Páscoa ha'e ngaru mbojape
imbovua revegua e'ỹ va'e ára. Ha'e gui sacerdote yvatekueve va'e
ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery oikuaa pota okuapy nhemi rupi ojopy vy
ojuka aguã.
2 Mba'eta aipoe'i okuapy: “Ngaru oiko jave ma nda'evei, heta va'e kuery
opu'ãmba e'ỹ aguã.”

Mateus 26.6-13; João 12.1-8

3 Betânia tetã py Jesus oĩ mesa py, Simão lepra oguereko va'ekue ro py.
Oĩa py ou peteĩ kunha heakuã porã va'e ryru ita xiĩ va'e guigua ogueru
va'e. Heakuã va'e ma hepyve va'e, nardo anho'i tynyẽ. Ha'e gui ma hyru
oipe'a vy Jesus akã re onhoẽ heakuã porã va'e.
4 Amongue ikuai va'e ojou vai vy jomeme aipoe'i:
— Mba'erã tu ojavyky heakuã porã va'e?
5 Mba'eta ha'e nunga ma trezentos raxa ára repy re ovende va'e rire,
iporiaukue'i pe ome'ẽ aguã — he'i. Ha'e vy ijayvu rei okuapy hexe.
6 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:
— Tove ri. Mba'e re tu pendeayvu rei kunha va'e re? Mba'emo porã ete
ojapo xevy.
7 Mba'eta iporiaukue'i ma pendereve riae 'rã ikuai. Peipytyvõxea hora rei
ha'eve peipytyvõ aguã. Ha'e rã xee ma ndaiko riaei 'rã pendereve.
8 Kunha va'e ma ha'eve va'e ojapo. Amano e'ỹ mbove voi omoeakuã xerete
xenhono porãa rã guarã.
9 Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Mamo rã yvy jave re ayvu porã omombe'ua
py omombe'ua avi 'rã kunha va'e ojapo va'ekue, hexe ima'endu'aa
vy.

Mateus 26.14-16; Lucas 22.3-6

10 Hemimbo'e kuery doze va'e regua Judas Iscariotes hery va'e ma
sacerdote yvatekueve va'ea py oo, Jesus ojopy uka aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Ha'e kuery ha'e nunga oendu vy oguerovy'a rei, ha'e vy ixupe ijayvu
peráta ome'ẽ aguã re. Ha'e ramo Judas oikuaa pota ha'eve jave ojopy uka
aguã re.

Mateus 26.17-19; Lucas 22.7-13

12 Ha'e gui ovaẽ ngaru mbojape imbovua revegua e'ỹ ijypya ára, Páscoa
pyguarã vexa'i ojukaa aguã. Ha'e ramo hemimbo'e kuery oporandu Jesus pe:
— Mamo tu reipota roo roguereko katu Páscoa ára py jakaru aguã?
13 Ha'e ramo mokoĩ guemimbo'e omondouka vy aipoe'i:
— Tapeo ha'vy tetã re. Ha'e py penerovaexĩ 'rã peteĩ ava yryru ogueraa
va'e.
14 Tapeo hupive, ha'e mamo rã oikea py hoo va'e pe aipopeje: “Orembo'ea
oporandu uka kuri: ‘Mamo pa opy ja'o oĩ Páscoa ára xeremimbo'e kuery
reve rokaru aguã?’ he'i uka”, peje.
15 Ha'e ramo pendevy pe oexa uka 'rã peteĩ opy ja'o tuvixa va'e opa mba'e
oĩmba ma voia. Ha'e py 'rãe pereko katu — he'i.
16 Ha'e ramo hemimbo'e kuery tetã re oo vy Jesus aipoe'iague rami ae
ojou. Ha'e rami vy oguereko katu Páscoa py okaru okuapy aguã.

Mateus 26.20-25

17 Ka'aru'i ma jave oo doze guemimbo'e kuery reve.
18 Ha'e gui mesa py okaru okuapy jave Jesus aipoe'i:
— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Peẽ kuery xereve pekaru va'e regua peteĩ
xejopy uka nhemi 'rã — he'i.
19 Ha'e ramo ha'e kuery iporiaupa vy jorire-rire aipoe'i:
— Xee teve?
20 Ha'e ramo ombovai:
— Xeremimbo'e kuery doze pendekuai va'e regua peteĩ, xereve hy'a py
opo'ẽ oiny va'e ae.
21 Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ma hekorã ipara oĩa rami ae 'rã oo.
Ha'e rã ijopy uka nhemiare pe ma nda'evei ete 'rã. Ixupe ma ha'eveve
'rãgue ndoikoi ma voi va'e rire.

Mateus 26.26-30; Lucas 22.16-20,39

22 Ha'e kuery okaru teri reve Jesus ojopy peteĩ mbojape. Nhanderuete
oguerovy'a ma vy oipe'ã-pe'ã vy ome'ẽ ha'e kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Pejopy, kova'e ma xerete — he'i.
23 Ha'e rire karo ju ojopy. Oguerovy'a ma vy ombojoja guemimbo'e
kuery pe. Ha'e rã ha'e javive oy'u.
24 Ha'e gui aipoe'i:
— Kova'e ma xereve guarã [ipyau va'e] ajapo va'e regua, heta re vy
xeruguy amoẽ uka ta va'e rupi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Uva rykue xee nday'uvei ranhe 'rã, Nhanderuete
po'akaa py ipyau va'e ju ay'u e'ỹa ja — he'i.[t]
26 Ha'e gui peteĩ mboraei oporaei rire Oliveiras yvyty katy oje'oi.

Mateus 26.31-35; Lucas 22.31-34; João 13.36-38

27 Ha'e gui Jesus aipoe'i:
— Peẽ kuery ha'e javive xerejapa 'rã, mba'eta ipara oiny: "Ajuka uka 'rã
vexa'i re opena va'e. Ha'e ramo vexa'i kuery oaĩmba 'rã", he'iague.[u]
28 Ha'e gui anhemboete ju ma rire penerenonderã aa 'rã Galiléia katy
— he'i.
29 Pedro aipoe'i:
— Ha'e kuery ha'e javive nderejapa teĩ xee any 'rã.
30 Jesus ombovai:
— Anhetẽ aipoa'e ndevy: Kova'e pyavyve uru mokoĩgue ojapukai e'ỹ
mbove, mboapykue 'rã renhemombe'u xekuaa e'ỹ va'e rami — he'i.
31 Ha'e rami teĩ Pedro aipoe'i:
— Ndereve xejukaa ta teĩ ae ma peteĩve henda py ndaxeayvui 'rã roikuaa
e'ỹa rami — he'i. Hemimbo'e kuery ha'e javive ha'e rami meme ijayvu.

Mateus 26.36-46; Lucas 22.39-46

32 Ha'e gui Jesus oo peteĩ henda Getsêmani 'epy va'e py. Ha'e py ovaẽ vy
aipoe'i guemimbo'e kuery pe:
— Peguapy apy, xee anhembo'e ainya ja — he'i.
33 Ngupive ogueraa Pedro, Tiago ha'e João. Ha'e vy oendu nda'eveia ha'e
ojexavai etea.
34 Ha'e vy aipoe'i:
— Xepy'a re aendu nda'evei etea xejuka ta va'e rami. Pepyta apy
peikuaa pota aguã — he'i.
35 Ojepe'ave'ia py ngova omovaẽ yvy re. Ha'e vy ojerure ha'eve ramo
ha'e va'e hora oaxa aguã.
36 Ha'e vy aipoe'i:
— Xeru, xeru, opa mba'e ndevy ha'eve. Xegui oaxa 'rãgue kova'e karo.
Ha'e rami avi xee aipota va'e ma toiko eme, ndee reipota va'e ae toiko
— he'i.
37 Ha'e gui ojevy vy oexa rã okepa okuapy. Ha'e rã aipoe'i Pedro pe:
— Simão, reke ri ty'y? Neĩ peteĩ hora voi teve nda'evei reikuaa pota
aguã?
38 Peikuaa pota, ha'e penhembo'e pendereko a'ãa py pejeity ukapa e'ỹ
aguã. Penenhe'ẽ ma anhetẽ ikyre'ỹ, ha'e rã pendero'o re ma penekangy
— he'i.

---

t 14.25 1 Coríntios 11.23-26 **u 14.27** Zacarias 13.7

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

39 Ha'e gui ojepe'a ju vy onhembo'e. Ha'ekue'i rupi ae ju ijayvu.
40 Ojevy vy oexa rã okepa ju, hopeyi vaipa vy. Ha'e vy ha'e kuery pe
ijayvu rã nombovai kuaai.
41 Ha'e gui ma mboapykuea ma ou vy aipoe'i:
— Peke teri va'e ty'y pejupy? Ha'eve ma. Ovaẽ ma hora heko vai va'e
kuery po py Ava ra'y ojeapo va'ekue omboaxaa aguã.
42 Pepu'ã ke, jaje'oi. Pee ma ou oiny xejopy ukaarã.

Mateus 26.47-56; Lucas 22.47-53; João 18.1-11

43 Are'ỹ'i re Jesus ijayvu teri reve ovaẽ peteĩ hemimbo'e kuery doze
ikuai va'e regua, Judas hery va'e. Hexeve heta avi ou kyxe ha'e yvyra
revegua kuery. Sacerdote yvatekueve va'e, lei re nhombo'e va'ety ha'e
nhomongetaa kuerya gui ou va'ekue.
44 Mba'eta ha'e kuery pe ijopy ukaa aipoe'i va'ekue: "Hova py ayvu va'e ae
'rã pejopy, ha'e gui peipokua reve peraa", he'i va'ekue.
45 Ha'ekue rami vy ovaẽ vyve Jesus re onhemboja. Ha'e vy
— Xembo'ea — he'i vy oayvu.
46 Ha'e ramo ojopy vy ojokua okuapy.
47 Ha'e rami rã ha'e py peteĩ hi'aĩ va'e regua okyxe oekyi vy omboguai
sacerdote yvateve va'e rembiguai nambi rupi, ha'e vy omboi.
48 Ha'e gui Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:
— Peẽ kuery kyxe ha'e yvyra reve ri ty'y peju jojuka rive va'ety rami
xejopy aguã?
49 Ko'ẽ nhavõ templo py peẽ kuery pendekuaia rupi aiko vy anhombo'e
teĩ ndaxejopyi va'ekue. Ha'e rami avi guĩ nunga oiko ipara oiny va'e
ojeupitypa aguã — he'i.
50 Ha'e rami rã hemimbo'e kuery ha'e javive ojepe'apa ojava vy.

Kunumi Jesus rakykue ooague

51 Hakykue oo peteĩ kunumi ajukue puku py onheovã va'e. Ha'e rã
ojopya ta ramo
52 ajukue puku gui ojepe'a vy ojava avi ovy ipire rei reve.

Mateus 26.57-68; Lucas 22.63-71

53 Ha'e gui ma sacerdote yvateve va'ea py ogueraa Jesus. Ha'e py ijatypa
sacerdote yvatekueve va'e, nhomongetaa ha'e kuaxia re nhombo'e va'ety
kuery ha'e javive.[v]
54 Ha'e ramia ja hakykue Pedro oo avi mombyry'i rupi, sacerdote
yvateve va'e roka peve. Ha'e vy tembiguai kuery reve ojape'e oiny tata
yvýry.

---

v 14.53 João 18.12-14,19-24

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

55 Ha'e gui sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomboayvu va'ety kuery
Jesus ojuka ukaxe vy ojouxe hekokue mombe'uarã, teĩ ndojoui.
56 Mba'eta Jesus re heta ijayvu rive va'eri ha'ekue rami e'ỹ-e'ỹ guive.
57 Ha'e rami vy amongue opu'ã vy hekokue ramigua omombe'u vy aipoe'i:
58 — Ore roendu aipoe'i rã: "Xee ambovaipa 'rã kova'e templo avakue
ojapo va'ekue, ha'e mboapy araa py amboae ju 'rã ajapo avakue rembiapo
e'ỹ", he'i va'ekue.
59 Ha'e rami teĩ ijayvuague rami e'ỹ ae tema ijayvu.
60 Ha'e gui ha'e kuery mbyte py sacerdote yvateve va'e opu'ã vy
oporandu Jesus pe:
— Nerembovai va'e ty'y ndere ayvua ramo?
61 Ha'e rã Jesus okyrirĩ, mba'eve nde'i.
Ha'e gui sacerdote yvateve va'e oporanduve ju:
— Ndee ma nhi'ã Nhanderuete ijayvu porãmby Ra'y Cristo?
62 Ha'e ramo Jesus ombovai:
— Xee ae ha'e. Ha'e gui pexa 'rã Ipo'akapa va'e oiporu kuaa regua re
Ava ra'y ojeapo va'ekue oguapy ha'e yva gui ou ramo arai rupi — he'i.[w]
63 Ha'e ramo sacerdote yvateve va'e omondoro oao reve aipoe'i:
— Mba'erã tu jaipotave hekokue mombe'uarã?
64 Pendu ae ma ijayvu vai rã. Mba'exa tu peikuaa?
Ha'e javive ombovai:
— Jajuka aguã rami ijayvu — he'i okuapy.
65 Ha'e gui hexe amongue onyvõ, ha'e hova onhovã vy ounga guive. Ha'e
vy aipoe'i:
— Emombe'u ke mava'e pa neunga ra'e — he'i. Xondaro kuery voi
oipetepa okuapy.

Mateus 26.69-75; Lucas 22.55-62; João 18.15-18,25-27

66 Ha'e ramia ja oka yvy reia py Pedro oĩa py ou peteĩ kunha'i sacerdote
yvateve va'e omongakuaa va'ekue.
67 Pedro ojape'e oiny rã oexa vy oma'ẽ porã, ha'e vy aipoe'i:
— Ndee voi teve reiko Jesus Nazaré pygua va'e reve.
68 Ha'e ramo onhenhomi vy aipoe'i:
— Xee ndaikuaai, neĩ ndeayvua voi naendu kuaai — he'i. Ha'e vy oẽve
oka katy. [Ha'e jave uru ojapukai nhendu.]
69 Ha'e gui teĩgue ju omongakuaa pyre oexa vy amboae kuery pe
— Peva'e voi ha'e kuery regua — he'i.
70 Ha'e ramo onhenhomi ju.
Ha'e rire'ive ha'e py ikuai va'e aipoe'i Pedro pe:
— Anhetẽ teve ndee ha'e kuery regua, mba'eta ndee voi Galiléia pygua.

---

w 14.62 Daniel 7.13-14

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

71 Ha'e ramo ijayvu vaikue, oura guive:
— Xee tu ndaikuaai rima ava pendeayvua! — he'i.
72 Ha'e ramove mokoĩguea ma uru ojapukai nhendu.
Ha'e ramo Pedro ima'endu'a Jesus aipoe'iague re: “Kuri mokoĩgue uru ojapukai e'ỹ mbove ndee mboapykue 'rã renhemombe'u xekuaa e'ỹa rami”, he'iague re. Ha'e rã onhemboaxy vy ojae'o vaipa.

Mateus 27.1,2,11-26; Lucas 23.1-7,13-25; João 18.28–19.16

15 1 Ko'ẽ aje'ive'i reve sacerdote yvatekueve va'e jogueroayvu, nhomongetaa kuery, kuaxia re nhombo'e va'ety ha'e nhomboayvua kuery ha'e javi reve. Ha'e vy Jesus ojokua uka vy Pilatos-a py ju ogueraa.
2 Ha'e gui ma Pilatos oporandu ixupe:
— Ndee ma nhi'ã judeu kuery pegua huvixave?
Jesus ombovai:
— Ndee ae ma aipo're — he'i.
3 Ha'e ramo sacerdote yvatekueve va'e opa marã ijayvu hexe.
4 Ha'e gui teĩgue ju Pilatos oporandu:
— Nerembovai 'rã ri ty'y? Ne'endu po rami ete ndere ayvu ou.
5 Ha'e rami teĩ Jesus nombovai ae. Ha'e ramo Pilatos onhemondyi vaipa.
6 Ha'e gui ngaru oikoa ára nhavõ huvixa opoi jepi 'rã peteĩ nhuã py oĩ va'e regua, heta va'e kuery ojerurea va'e rei.
7 Peteĩ oĩ nhuã py Barrabás hery va'e, oirũ kuery reve joe opu'ã vy jojukaague py.
8 Ha'e gui heta va'e kuery ou vy huvixa pe ojerure okuapy jepiaty rami ojapo aguã.
9 Ha'e ramo Pilatos oporandu:
— Peipota pa apoi judeu kuery pegua huvixave? — he'i,
10 mba'eta oikuaa sacerdote yvatekueve va'e ija'e e'ỹ vy rive ipo py omboaxaague.
11 Ha'e ramo ha'e kuery ombo'e heta va'e kuery Barrabás re ojerure okuapy aguã.
12 Ha'e rami rã Pilatos oporandu:
— Mba'e 'rã tu ha'vy ajapo “Judeu kuery pegua huvixave” pejea re?
13 Ha'e ramo ha'e kuery ojapukai vy
— Emoĩ kuruxu re! — he'i okuapy.
14 Ha'e rã Pilatos aipoe'i:
— Mba'e nunga py tu ojapo vai raka'e?
Ha'e rã ha'e kuery ojapukaive rei:
— Emoĩ kuruxu re! — he'i okuapy.
15 Ha'e rami rã Pilatos heta va'e kuery ombovy'axe vy opoi Barrabás, ha'e rã Jesus ma oinupã uka rire omboaxa kuruxu re omoĩa aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mateus 27.27-31

16 Ha'e gui ma huvixa ro guaxu py ju xondaro kuery ogueraa. Ha'e py
ijatypa xondaro kuery ha'e javi.
17 Ha'e rami vy ajukue púrpura guigua py omonhemonde, ha'e juu gui
peteĩ coroa ramigua ojapo vy omoĩ inhakã re.
18 Ha'e vy aipoe'i:
— Iporã ete judeu kuery pegua huvixave! — he'i okuapy.
19 Takua py oinupã inhakã rupi, hexe onyvõ, ha'e guenapy'ã re oĩ vy omboete.[x]
20 Ojavyky rei ma rire ajukue púrpura guigua omboi vy ijao py ae ju
omonhemonde. Ha'e gui oka katy ogueraa kuruxu re omoĩ aguã.

Mateus 27.32; Lucas 23.26

21 Ha'e va'e jave peteĩ oaxa ovy mba'ety gui ou va'ekue, Cirene pygua
Simão hery va'e, Alexandre ha'e Rufo ru. Ha'e va'e pe ma ogueraa uka
okuapy kuruxu.

Mateus 27.33-44; Lucas 23.33-43; João 19.17-24

22 Ha'e gui ma Gólgota, "Akãgue renda" 'epy va'e katy ogueraa Jesus.
23 Ixupe ome'ẽ vinho mirra revegua teĩ ndoy'ui.
24 Ha'e gui omoĩ kuruxu re, ha'e ijao omboja'o-ja'o jomeme. Oexa okuapy
xortea mba'e pa peteĩ-teĩ ogueraa 'rãa oikuaaxe vy.
25 Nove hora jave kuruxu re omoĩa.
26 Hi'áry oupi imoiny ipara va'e hexe ijayvua: "*Judeu kuery pegua
huvixave*", he'ia.
27 Kuruxu mboae re hexeve omoĩ avi mokoĩ imonda va'e: ijaxu e'ỹa re
peteĩ omoĩ, ha'e rã amboae ma ijaxua re.
28 [Ha'e rami ojeupity ipara "Heko vai va'e kuery reve oguerekoa" he'iague.]
29 Oaxa oje'oivy va'e ijayvu rei hexe. Oakã ombovava-vava vy aipoe'i:
— Ndee templo rembovaipa rire mboapy araa pyve ju rejapo 'rã va'ekue,
30 ejereraa jepe ha'vy ndee ae kuruxu gui reguejy vy — he'i okuapy.
31 Ha'e rami ae avi kuaxia re nhombo'e va'ety kuery reve sacerdote
yvatekueve va'e ojojai rei vy aipoe'i:
— Amboae kuery ogueraa jepe va'eri ha'e ae ndojereraa jepe kuaai.
32 Tove Israel kuery pegua huvixave Cristo toguejy kuruxu gui, jaexa vy
jajerovia aguã — he'i okuapy. Hexeve kuruxu re omoĩ mbyre kuery voi
ojojai rei.

Mateus 27.45-56; Lucas 23.44-49; João 19.25-30

33 Kuaray mbyte jave pytũmba yvy jave re, kuaray ojero'a puku peve.

---

x 15.19 João 19.2,3

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

34 Ha'e gui kuaray ojero'a puku jave Jesus ojapukai atã:
— Eloí, Eloí, lamá sabactâni? — he'i, “Xeruete, Xeruete, mba'e re tu xereja?” he'ia.[y]
35 Ha'e py ikuai va'e regua ha'e nunga oendu vy aipoe'i:
— Ne'endu, Elias rima oenoĩ — he'i okuapy.
36 Ha'e rami vy peteĩ ha'e kuery va'e regua onha vy vinagre py peteĩ esponja omoakỹ, ha'e takua apy re omovaẽ oy'u aguã. Ha'e vy aipoe'i:
— Tove, tajaexa Elias pa ou ra'e omboguejy aguã — he'i.
37 Ha'e gui ma Jesus onhendu atã vy omano.
38 Ha'e ramo henda iky'a e'ỹ va'e ropy ajukue okẽ regua oĩ va'e oxoro mbyte rupi, yvate gui yvy peve.
39 Ha'e rami omano ramo kuruxu rexei'i xondaro ruvixa hi'aĩ va'e oexa vy aipoe'i:
— Anhetẽ ae ra'e peva'e ava ma Nhanderuete Ra'y — he'i.
40 Ha'e py ikuai avi amongue kunhague mombyry'i gui oma'ẽ okuapy va'e. Ha'e kuery regua ma Maria Madalena, Tiago kyrĩve va'e ha'e José xy Maria, ha'e gui Salomé.
41 Ha'e kuery ma Galiléia rupi Jesus oiko jave hupive ikuai va'ekue oipytyvõa rupi. Ha'e kuery reve hetave ju hupive oje'oi va'ekue Jerusalém katy.

Mateus 27.57-61; Lucas 23.50-55; João 19.38-42

42 Ha'e va'e ára ma sábado pyguarã mba'emo oguereko katupaa aguã ára. Ha'e nunga rupi ka'aru jave
43 ou peteĩ Arimatéia pygua José hery va'e, nhomongeta va'ety kuery regua omboetevepy, Nhanderuete po'akaa ojekuaa aguã oarõ oikovy va'e. Ha'e va'e ma Pilatos-a py oo vy ojerure Jesus retekue re.
44 Ha'e ramo Pilatos ma Jesus omano ma ra'ea omombe'u rã oendu vy onhemondyi. Ha'e rami vy xondaro ruvixa oenoĩ vy ixupe oporandu aje'i ma pa omano ra'ea re.
45 Xondaro ruvixa omombe'u rã oikuaa porã rire hetekue ogueraa uka José pe.
46 Ha'e ramo José ma kuruxu gui hetekue omboguejy vy onhovã peteĩ ajukue puku xiĩ porã va'e ojogua va'ekue py. Ha'e vy onhono porã peteĩ tuparã itaova re ojo'o pyre py, ha'e peteĩ ita ju ombojere hokẽ omboty aguã.
47 Ha'e ramia ja Maria Madalena ha'e Maria José xy oexa pota ho'amy oikuaa aguã mamo pa onhono porã ra'ea.

Mateus 28.1-8; Lucas 24.1-10; João 20.1-10

16 1 Sábado ára oaxa rire Maria Madalena, Tiago xy Maria ha'e Salomé ojogua heakuã porã va'e, oje'oi vy hetekue omoeakuã aguã.

---

y 15.34 Salmo 22.1

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Ha'e gui ko'ẽmba'i jave semana ijypya ára kuaray oẽ ouvy jave oje'oi
hupa katy.
3 Joupe-upe aipoe'i jogueravy:
— Mava'e nda'u hupa rokẽ gui oipe'a 'rã ita jaike aguã? — he'i.
4 Ha'e gui ha'e kuery oma'ẽ vy oexa ita tuvixa va'eri ombojerea ma ra'ea.
5 Ha'e rami vy ikua py oike vy peteĩ kunumi va'e oexa onhemondea
xiĩmba va'e, oiporu kuaa regua re oguapy oiny rã. Ha'e va'e ma ha'e kuery
oexa xapy'a vy okyje okuapy.
6 Ha'e ramo ava va'e aipoe'i:
— Pekyje eme. Peka pekuapy kuruxu re omoĩ mbyre Jesus Nazaré
pygua va'e. Ha'e va'e ma onhemboete ju ma, noĩvei ma apy. Pema'ẽ ha'vy
ituiague py.
7 Ha'e gui ma tapeo hemimbo'e kuery ha'e Pedro pe aipopeje: "Galiléia
katy Jesus oo 'rã penerenonderã. Ha'e py ma pexa 'rã aipoe'iague rami",
peje.
8 Ha'e gui itakua gui oẽ vy onhamba jogueravy onhemondyipa ha'e
okyje reve. Okyje vy avave rei pe nomombe'ui ranhe.

João 20.11-18

9 Semana ijypy'ia ára aje'ive Jesus onhemboete ju rire Maria Madalena
pe ranhe ojexa uka, ixugui sete anha oipe'aague va'e pe.
10 Ha'e ramo kunha va'e oo vy Jesus irũ kuery pe omombe'u. Ha'e kuery
ma ojae'o ha'e iporiaupa teri vy
11 ndogueroviai ranhe oikove jevya, kunha pe ojexa ukaague omombe'u rã
oendu va'eri.

Lucas 24.13-35

12 Ha'e rire Jesus amboae rami ojexa uka mokoĩ ha'e kuery regua tetã
rovai katy oo va'e pe.
13 Ha'e rami rire ha'e kuery ojevy vy amboae kuery pe omombe'u teĩ ha'e
kuery ndogueroviai.

Ayvu porã omombe'ua aguã re ijayvua

14 Ha'e rire guemimbo'e kuery onze-ve pe ju Jesus ojexa uka, mesa py
ikuai jave. Ha'e vy ha'e kuery pe ijayvu ndogueroviaiague ha'e inhakã
ratãa re, mba'eta hexaare kuery "Onhemboete ju ma", he'i rã oendu teĩ
ndogueroviai rire.
15 Ha'e gui aipoe'i avi:
— Tapeo opa rupi, yvy jave re ikuai va'e ha'e javive pe pemombe'u
ayvu porã.[z]

---

z 16.15 Mateus 28.18-20; Lucas 24.44-49; João 20.21; Atos 1.6-8

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Ha'e ramo oguerovia vy onhemongarai uka va'e oo jepe 'rã. Ha'e rã
ndogueroviai va'e ma ombopagaa 'rã.
17 Ojerovia va'e kuery ombopo'akaa 'rã po ramigua hexa pyrã ojapo aguã.
Xerery rupi oipe'a 'rã anha, ha'e ayvu mboae py ijayvu 'rã.
18 Ojopy 'rã mboi, ha'e veneno oy'u teĩ mba'eve ndoikoi 'rã. Imba'eaxy va'e
kuery re opoko ramo okuera 'rã guive.

Lucas 24.50,51; Atos 1.6-11

19 Ha'e kuery reve Senhor Jesus ijayvupa ma rire heraa yva re. Ha'e gui
ma Nhanderuete oiporu kuaa regua re oguapy oiny.
20 Ha'e ramo hemimbo'e kuery oje'oi vy opa rupi omombe'u ayvu.
Senhor voi oipytyvõ hexa pyrã ojapoa py, ha'e kuery ayvu omombe'ua
rupi anhetẽ memea oikuaa uka aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Lucas ayvu porã ombopara va'ekue

Lucas ayvu porã ombopara va'ekue

Lucas ma poropoanoa ha'e apóstolo Paulo hirũ raka'e. Jesus Cristo yva re ju oo rire Lucas mokoĩ kuaxia ombopara raka'e. Jypygua ma kova'e, Jesus rekokue oĩa. Ha'e gui amboae ma apóstolo kuery rembiapokue oĩa Atos 'epy va'e ju. Atos omboypya py Lucas aipoe'i: “Jypygua kuaxia ndevy Teófilo ambopara va'ekue ma amombe'u aguã Jesus ojapo va'ekue ha'e nhombo'eague ha'e javi, yvate heraa ára peve” he'i va'ekue (Atos 1.1-2a).

Lucas ma heta ombopara Jesus mba'emo re ombojoja reve nhombo'eague. “Ava ra'y ojeapo va'ekue ou ojou ha'e ogueraa jepe aguã okanhy va'ekue” (19.10). “Okanhy va'ekue” he'ia py ma nhande kuery re ae ijayvu vy, amboae henda py ipara oinya rami: “Nhande kuery ha'e javi nhakanhymba javy vexa'i rami, peteĩ-teĩ jajepe'a va'ekue tape gui. Ha'e ramo hexe ma Senhor omoĩ nhande kuery ha'e javive reko vaiaty” (Isaías 53.6). Ha'e nunga rupi nhande kuery re ae Jesus ombojoja vy omombe'u raka'e vexa'i okanhy va'e, peráta hatã'i va'e okanhy va'e ha'e ta'y okanhy va'e (capítulo 15). Nhande kuery rekaa rupi Jesus ou raka'e, nhandereko vaiaty gui nhandereraa jepe aguã. Nhanderuete nhanemboaxy ete vy Gua'y Jesus ombou raka'e nhandereraa jepe aguã, mba'eta Gua'y re nhandereko vaiaty ha'e javi omoĩ raka'e nhanderekovia opaga aguã.

Ijayvu ypyague

1 1 Heta ma ikuai ore kuery mbyte rupi mba'emo oiko va'ekue
mboparaare.
2 Ha'e kuery ombopara jypy'i guive hexaare ha'e ayvu mombe'ua kuery
orevy ijayvuague rami vy.
3 Ha'e rami ae avi xeruvixa Teófilo, xee voi jypy'i guive ha'e nunga ha'e
javi aikuaa porã rire aỹ ambopara porãve ndevy jorire-rire opyta porã
aguã,
4 nembo'eague reikuaa aguã anhetẽ etea.[a]

---

a 1.1-4 Atos 1.1,2

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zacarias ha'e Isabel re ijayvua

5 Ha'e gui Judéia pygua huvixave Herodes oĩ jave oiko peteĩ sacerdote
Zacarias hery va'e, Abias ramymino kuery regua. Ta'yxy ma Arão
ramymino Isabel hery va'e.
6 Ha'e kuery ma Nhanderuete renonde heko porã va'e ikuai, Senhor
ijayvua ha'e ojapo uka va'e ha'e javi ojapo vy.
7 Ta'y va'e'ỹ guive, mba'eta Isabel imemby va'erã e'ỹ, ha'e mokoĩve
ikakuaakue meme.

João Batista itui'i aguã omombe'u ma voiague

8 Ha'e gui Zacarias ma Nhanderuete renonde rupi omba'eapo oikovy
sacerdote reko rami vy, xortea oexaa rupi oiporavoa rire.
9 Ha'e vy sacerdote kuery reko rami vy oike Senhor pegua henda iky'a e'ỹ
va'e py heakuã porã va'e oapy aguã.
10 Ha'e ramia ja heta va'e kuery ma oka py ikuai onhembo'e okuapya py.
11 Ha'e gui ixupe ojexa uka peteĩ anjo Senhor-a guigua, altar heakuã
va'e rapyaty oiporu kuaa regua re.
12 Zacarias oexa vy onhemondyi vaipa, okyje guive.
13 Ha'e rã anjo aipoe'i ixupe:
— Zacarias, ekyje eme. Oendua ma rejerurea. Ha'e nunga rupi aỹ
ndera'yxy Isabel oikuavã'i 'rã ndera'y, ha'e rã remboery 'rã João.
14 Ha'e va'e ma rerovy'a vaipa 'rã, ha'e heta 'rã ovy'a oiko'iague oendu vy.
15 Ha'e ma omboyvatepy 'rã oiko Senhor renonde, ndoy'ui 'rã vinho, neĩ
iro va'e. Hexe Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho 'rã oĩ, ixy oguereko'ia ára guive.
16 Ha'e ojapo 'rã Israel kuery heta ojeko rerova aguã rami Senhor Nguuete
re.
17 Ha'e oo 'rã Senhor renonderã, Elias rami inhe'ẽ ha'e ipo'aka va'e vy,
ojapo aguã tuu kuery opy'a py gua'y kuery oayvu, ha'e onhe'ẽ rendu
e'ỹ va'ekue heko porã va'e ju ikuai aguã rami, ha'e rami vy peteĩ regua
oguereko katu aguã Senhor peguarã — he'i.
18 Ha'e gui Zacarias oporandu anjo pe:
— Mba'exa tu aikuaa ta ha'e nunga? Mba'eta xee ma xetuja'i ma, ha'e
xera'yxy voi guaimi'i ma.
19 Anjo ombovai:
— Xee ma Gabriel, Nhanderuete renonde aiko va'e. Ha'e ae xembou
ndevy mba'emo porã amombe'u aguã.
20 Ha'e rami teĩ xeayvua ndereroviai rire nandeayvuẽvei 'rã, nda'evevei
'rã ndeayvu aguã ha'e nunga ojeupity e'ỹa ja, mba'eta ojeupity 'rã
oa'angaague py ae — he'i.
21 Ha'e ramia ja heta va'e kuery oarõ okuapy Zacarias. Ha'e kuery
onhemondyipa, henda iky'a e'ỹ va'e py oiko are rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Ha'e gui ha'e oẽ vy nda'evevei ijayvu aguã. Ha'e ramo oikuaa okuapy
henda iky'a e'ỹ va'e py mba'emo oexa ra'eague. Okuã py rive omombe'u,
nda'ijayvuẽvei vy.
23 Ha'e gui guembiaporã va'ekue ojapopa ma vy oo ju ngoo katy.

Isabel ovy'a vaipa oikovyague

24 Ha'e rire ma ta'yxy Isabel oguereko'i ma vy ndojexa ukavei peteĩ
nhiruĩ jaxy re. Ha'e vy aipoe'i:
25 — Ha'e rami Senhor ojapo xevy, xere oma'ẽ vy, amboae kuery
ndaxejou vaivei aguã.

Jesus oiko aguã omombe'u ma voiague

26 Mboapy meme jaxya py ma Galiléia yvy re Nhanderuete ombou anjo
Gabriel Nazaré tetã py.
27 Ha'e py oiko peteĩ kunhataĩ omenda va'erã peteĩ ava Davi ramymino
José hery va'e re. Kunhataĩ rery ma Maria.[b]
28 Ha'e va'e oĩa py anjo oike vy aipoe'i:
— Temimboaxy ete evy'a ke, ndereve Senhor oĩ ramo — he'i.
29 Pova'e ayvu Maria oendu vy onhemondyi vy opẽxa rei: “Mba'e he'i vy
nda'u po rami oxarura xevy?” he'i.
30 Ha'e rã anjo aipoe'i:
— Maria, ekyje eme, mba'eta Nhanderuete nemboaxy.
31 Ha'e rã rereko'i 'rã, reikuavã 'rã peteĩ ava'i. Remboery 'rã Jesus.
32 Ha'e va'e ma yvate 'rã, ha'e ixupe “Yvate ete va'e Ra'y”, 'ea 'rã. Senhor
Nhanderuete omoĩ 'rã huvixarã, tamoĩ Davi rekovia.
33 Jacó ramymino kuery re opena riae 'rã, ipo'akaa ndopai 'rã guive — he'i.
34 Ha'e ramo Maria aipoe'i anjo pe:
— Mba'exa 'rã tu ha'e nunga oiko? Mba'eta xee peteĩgueve ma avakue
pe ndajekuaa ukai teri va'eri.
35 Anjo ombovai:
— Ndere oguejy 'rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ, ha'e Yvate ete va'e po'akaa
ndeao'i 'rã okuaray'ã py. Ha'e nunga rupi iky'a e'ỹ va'e oiko ramo ixupe
“Nhanderuete Ra'y” 'ea 'rã.
36 Neretarã Isabel voi oguereko'i ma oikovy, guaimi'i ma teĩ. Kova'e re
mboapy meme jaxya ma oguereko'iague, imemby 'rã e'ỹ va'ekue ri.
37 Mba'eta Nhanderuete pe ma nda'ipoi haxy va'e ijayvuague ha'e javi py
— he'i.
38 Ha'e ramo Maria aipoe'i:
— Apy ma aĩ Senhor rembiguai. Tove toiko xevy ndeayvuague — he'i.
Ha'e gui anjo ojepe'a ju oĩa gui.

---

b 1.26,27 Mateus 1.18-21

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Maria oipouague Isabel

39 Ha'e va'e jave ma Maria oiko katu vy oo pojava yvy'ã ikuai va'e katy,
peteĩ tetã Judá regua py.
40 Zacarias ro py oike vy oxarura Isabel pe.
41 Maria oxaruraa ha'e oendu rã kyrĩ va'e omyĩ guyru'i py. Ha'e ramo
Isabel re Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩ ramo
42 ijayvu atã:
— Kunhague ikuai va'e gui ndere ima'endu'a porãave, ha'e rereko'i va'e
voi ima'endu'a porãmby ete 'rã.
43 Marã ramigua nda'u aiko ndee xe-Senhor xy xepou vy reju aguã?
44 Mba'eta rexaruraa aendu ramove kyrĩ va'e ovy'a vy omyĩ guyru'i py.
45 Revy'a ete 'rã rerovia rire, mba'eta ojeupity 'rã Senhor ndevy ijayvuague
— he'i.

Maria oporaeiague

46 Ha'e ramo Maria aipoe'i:
— Xepy'a py amboete Senhor,
47 ha'e xenhe'ẽ ovy'a Nhanderuete xereraa jepeare re.
48 Mba'eta oma'ẽ xee hembiguai yvyĩ'i va'e aikoa re.
Ha'e ramo aỹ guive xevy “Ovy'a ete” he'i pavẽ 'rã,
49 mba'eta Ipo'akapa va'e ojapo porã xevy,
Iky'a e'ỹ va'e hery va'e.
50 Ha'e ma omboaxy 'rã henonde ojererokyjea rupi ikuai va'e,
raka'eve rã ikuai jevy-jevy va'e kuery voi.
51 Ipo'akapaa rupi oiko vy omoaĩmba opy'a py onhemboyvate rei va'e kuery.
52 Oipe'a ipo'akakueve, ha'e rã yvyĩgueve'i ma omboyvateve.
53 Omoevyatãmba inhembyayi va'ekue,
ha'e rã iporiau e'ỹ va'e kuery ma omondoukapa rive.
54 Omboaxya rupi vy oepy guembiguai Israel kuery ijayvuague re
ima'endu'a vy,
55 Abraão ha'e hamymino kuery pe ojapo porã riae aguã re,
nhaneramoĩ kuery pe ijayvuague rami vy — he'i.
56 Ha'e gui Maria ma mboapy jaxy re opyta Isabel ro py. Ha'e va'e rire
oo ju ngoo katy.

João Batista itui'iague

57 Ha'e gui Isabel oguereko'i aguã ára ovaẽ ramo oikuavã ava'i.
58 Ha'e ramo Senhor omboaxya ha'e katy'i ikuai va'e ha'e heta va'e kuery
oikuaa vy ovy'a avi okuapy hexeve.
59 Oito araa py jogueraapa ava'i pire omboi uka aguã. Ha'e rami vy
omboeryxe okuapy tuu Zacarias rery rupi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

60 Ha'e ramo ixy aipoe'i:
— Any teve. Ha'e rami 'rãgue py João 'rã hery — he'i.
61 Ha'e ramo hetarã kuery aipoe'i:
— Ha'e gui ha'e rami peneretarã kuery hery va'e ndoikoi va'eri — he'i okuapy.
62 Ha'e rami vy tuu pe ju opo py oporandu marã rami pa omboeryxea re.
63 Ha'e gui tuu ojerure peteĩ yvyra pe'i re, ha'e vy ha'e va'e re ombopara: “Hery ma João” he'ia. Ha'e ramo ha'e javive onhemondyipa okuapy.
64 Ha'e ramove ijuru oipe'aa rã ijayvuẽ ju. Ha'e vy omboete Nhanderuete.
65 Ha'e py ikuai va'e ha'e javi onhemondyipa, ha'e Judéia katy'i yvy'ã reia rupi ikuai va'e kuery pe voi omombe'upaa.
66 Ha'e javive ha'e nunga oendu vy opy'a re omoĩ okuapy. Ha'e vy aipoe'i:
— Mba'e nungarã nda'u ha'e va'e ava'i oiko? — he'i okuapy. Mba'eta hexe Senhor po oĩ.

Zacarias oporaeiague

67 Ha'e gui tuu Zacarias re Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩ ramo omombe'u ayvu. Ha'e vy aipoe'i:
68 — Ta'ima'endu'a porãa Senhor Israel kuery Ruete re,
mba'eta oikuaa pota ma guembiporavo ikuai va'e re oepy aguã.
69 Ha'e vy ombou peteĩ nhandereraa jepearã ipo'akapa va'e guembiguai
Davi ramymino.
70 Ha'e rami ojapo aguã yma guive omombe'u uka
profeta iky'a e'ỹ va'e kuery ijayvua rupi,
71 nhanderovaigua kuery gui nhandereraa jepe aguã,
ha'e nhandere ija'e e'ỹ va'e ha'e javi po gui.
72 Ha'e rami vy nhaneramoĩ kuery omboaxyague rami ju oiko aguã,
guexeve guarã iky'a e'ỹ va'e ojapo va'ekue re ima'endu'a vy,
73 nhaneramoĩ Abraão pe ouraague re guive.
74 Mba'eta ijayvu raka'e nhanderovaigua kuery po gui nhandereraa
jepe aguã re,
jakyje e'ỹ re nhambojerovia aguã,
75 ha'e jaikoa pukukue re henonde
iky'a e'ỹ va'e jaiko aguã teko porã rupi.
76 — Ha'e gui ma ndee ava'i, ndevy pe “Yvate ete va'e pegua profeta”
'ea 'rã.
Mba'eta Senhor renonde rupi reiko 'rã haperã rereko katu aguã.
77 Ha'e rami vy ixupegua kuery pe reikuaa uka 'rã
ojejavyague gui oo jepe aguã,
78 Nhanderuete nhanemboaxy etea rupi.
Mba'eta kuaray oẽ ouvya rami avi ojekuaa uka 'rã yva gui

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

79 omoexakã aguã manoa guy pytũ reia rupi ikuai va'e,
nhanderereko aguã tape jaiko porã aguã rupi — he'i.
80 Ha'e gui ava'i ma tuja pojava ha'e imbaraeteve tema ovy onhe'ẽ re
guive. Tekoa e'ỹa rupi oiko Israel kuery pe ojekuaa uka aguã ára peve.

Mateus 1.18-25

2 1 Ha'e va'e jave py ma César Augusto omombe'u uka pavẽ oje'oi aguã
guery ombopara uka vy.
2 Ha'e va'e ma tery mbopara uka ypy'ia, Síria pygua huvixa Quirino oĩ
jave py oiko va'e.
3 Ha'e rami rã ha'e javive oo guery ombopara uka vy, peteĩ-teĩ guekoa py
ae.
4 Ha'e rami vy José voi oo. Davi ramymino oiko vy oguata Galiléia
regua Nazaré tetã gui, Judéia regua tetã Davi rekoague Belém tetã katy
oo vy.
5 Guery ombopara uka vy oo gua'yxy Maria hye guaxu'i va'e reve.
6 Ha'e gui Belém py ikuai jave py ma ovaẽ oikuavã aguã ára.
7 Ha'e ramo oikuavã omemby ypy'i, ava'i. Ha'e vy onhovãmba vy onhono
inony mymba karua'i py, mba'eta okeaty py jipovei ma ha'e kuery avi oke
aguã.

Vexa'i re opena va'e kuery pe anjo kuery ojexa ukaague

8 Ha'e katy rai ikuai vexa'i re opena va'e kuery. Pyávy nhuũndy re ikuai
guymba kuery re openaa rupi.
9 Ha'e gui ha'e kuery ikuaia py oguejy peteĩ anjo Senhor-a guigua. Ha'e
kuery yvýry rupi Senhor omoexakãmba xapy'a. Ha'e ramo onhemondyipa
okuapy.
10 Ha'e kuery pe anjo aipoe'i:
— Penhemondyi eme, mba'eta xee aju pẽvy amombe'u aguã mba'emo
porã nhombovy'a ete va'erã, heta va'e kuery ha'e javi peguarã.
11 Mba'eta ange Davi rekoague py itui'i ma pendereraa jepearã Cristo
Senhor.
12 Po rami oiko peẽ kuery peikuaa aguã: Ava'i pejou 'rã mymba karua'i py,
ajukue py onhovã ha'e onhonoa inony va'e — he'i.
13 Ha'e gui anjo reve heta ju ojexa uka xapy'a irũ yva pygua xondaro
kuery. Ha'e kuery ma Nhanderuete oguerovy'aa rupi aipoe'i okuapy:
14 — Yvate etea py toporaeia Nhanderuete pe, ha'e yvy re voi toĩ
avakue hemimboaxy ikuai porã aguã — he'i okuapy.
15 Ha'e gui ma vexa'i re opena va'e kuerya gui anjo kuery yva re
ojepe'apa ramove aipoe'i joupe-upe:
— Jaje'oi Belém tetã katy jaexa aguã nhandevy Senhor oikuaa uka
va'ekue — he'i okuapy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Ha'e rami vy ha'e kuery oje'oi pojava, ha'e vy ojou Maria ha'e José,
kyrĩ'i va'e guive ojou mymba karua'i py itui'i rã.
17 Ha'e kuery oexa vy omombe'u ava'i oikoa ha'e kuery pe oikuaa ukaa
ague.
18 Ha'e rami vexa'i re opena va'e kuery omombe'u rã oendu va'e kuery ha'e
javi onhemondyipa.
19 Ha'e rã Maria ma pova'e ayvu ha'e javi opy'a re omoĩ porã ima'endu'a
riae aguã.
20 Ha'e gui vexa'i re opena va'e kuery ojevypa ju. Oporaei jogueravy
Nhanderuete oguerovy'aa rupi, omombe'uague rami ae oendu ha'e oexa
rire.

Jesus pire omboiaague

21 Oito araa py ovaẽ ava'i pire omboia aguã. Ha'e gui ma omboerya
Jesus, oguereko'i e'ỹ mbove ma voi anjo omboery ukaague rami vy.[c]

Templo py Jesus oexa ukaague

22 Ha'e gui Moisés lei omboparaague rami vy ha'e kuery ojeky'a'o uka
aguã ára oaxapa ma ramo ogueraa ju Jerusalém tetã py Senhor pe oexa
uka aguã,
23 Senhor guigua lei re ipara oĩa rami vy: “Ava jypy'i oiko va'e ha'e javi 'rã
pemboaxa Senhor peguarã.”[d]
24 Ha'e kuery ogueraa avi “mokoĩ jeruxi, e'ỹ vy mokoĩ apykaxu'i”
Nhanderuete pe ojuka uka aguã, ha'e kuery lei re ipara oĩa rami vy.[e]

Simeão oporaeiague

25 Jerusalém tetã py oiko peteĩ ava Simeão hery va'e. Ha'e va'e ma heko
porã ha'e ojerovia ete va'e, Israel kuery repyarã oarõ oikovy va'e. Nhe'ẽ
Ky'a E'ỹ hexe oĩ.
26 Ixupe Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oikuaa uka ma voi omano e'ỹ mbove Senhor
remimbou Cristo oexa 'rãa.
27 Ha'e rami vy Nhe'ẽ ogueraa rã templo py oo. Ha'e va'e jave py tuu kuery
ogueru ava'i Jesus ha'e kuery lei re oĩa rami ojapo aguã.
28 Ha'e ramo Simeão ojopy ava'i ojyva áry, ha'e Nhanderuete oguerovy'aa
rupi aipoe'i:
29 — Aỹ ma Senhor, ha'eve xee nerembiguai xemondouka porã aguã
ndeayvuague rami vy,
30 mba'eta aexa ma orereraa jepearã rembou va'ekue.

---

[e] **2.23-24** Iporiaukue'i Senhor peguarã vexa'i ndojoui vy ome'ẽ 'rã mokoĩ jeruxi e'ỹ vy mokoĩ apykaxu'i (Levítico 5.11; 12.1-8).

c 2.21 Mateus 1.21 **d 2.23** Êxodo 13.2,12

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

31 Ha'e va'e ma ha'e javi regua renonde py rereko katu va'ekue
32 imoexakãarã, judeu e'ỹ va'e kuery oikuaapa aguã, ha'e nerembiporavo
Israel kuery voi oguerovy'a aguã — he'i.
33 Ha'e rami ijayvu ma ramo tuu ha'e ava'i xy onhemondyi.
34 Simeão ma ha'e kuery ogueroayvu porã vy ixy Maria pe ju aipoe'i:
— Kova'e ava'i oiko ramo heta okanhy 'rã, ha'e heta avi oo jepe 'rã
Israel kuery va'e regua. Ikuai avi 'rã hexe ijayvu rei va'e,
35 heta py'a re oĩ va'e ojekuaa aguã. Ndepy'a re voi rendu 'rã kyxe py
oikutu imoiny va'e rami — he'i.

Profeta kunha Ana ovaẽ aviague

36 Oiko avi peteĩ profeta kunha Fanuel rajy, Ana hery va'e, Aser
ramymino kuery regua. Kakuaa vaipa ma oiko, omenda rire sete ma'etỹ
ete'i ime oiko,
37 ha'e gui oitenta e quatro ma'etỹ re ma oiko imeve'ỹ va'e. Ha'e va'e ma
templo gui ndooi 'rãe. Ara py ha'e pyávy omboetea rupi oiko. Okaru e'ỹ re
jepi 'rã oiko onhembo'ea rupi.
38 Ha'e va'e jave ete'i kunha va'e ovaẽ vy oguerovy'a Nhanderuete.
Ha'e vy Jerusalém pygua kuery guepyarã oarõ okuapy va'e ha'e javi pe
omombe'u oikovy ava'i oikoa.

Nazaré tetã py ava'i Jesus oiko jave guare

39 Senhor guigua lei re oĩa rami ha'e kuery ojapopa ma vy ojevy ju
Galiléia regua guekoa Nazaré katy.
40 Ava'i ma tuja ha'e imbaraeteve pojava, hi'aranduve guive ovy,
Nhanderuete omboaxy ramo.

Porombo'ea kuery mbyte py ava'i Jesus oĩague

41 Ha'e gui ma'etỹa nhavõ tuu kuery jogueraa 'rã Jerusalém py Páscoa
ára ngaru oiko aguã py.
42 Doze ma'etỹ ava'i oguereko jave ha'e kuery gueko rami vy oje'oi ju
Jerusalém katy ngaru oiko aguã py.
43 Ngaru opa jave ha'e kuery ojevy ju ngoo katy. Ha'e rã ava'i Jesus ma
Jerusalém py teri opyta, tuu kuery oikuaa e'ỹ re.
44 Tuu kuery ma oirũ kuery reve ha'e oua rami oexa'ã vy peteĩ ára re
ranhe oguata. Ha'e gui mae ma oeka oje'oivy hetarã ha'e hexaaty kuery
mbyte rupi.
45 Ndojoui vy Jerusalém tetã katy ju ojevy oeka aguã.
46 Mboapy araa py ojou templo py oguapy oiny rã, porombo'ea kuery
reve ijayvua re ojapyxaka ha'e oporandu oinya py.
47 Ijayvu rã oendu va'e kuery ha'e javi onhemondyipa okuapy o'arandua
rupi ombovai rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

48 Ha'e gui tuu kuery oexa vy onhemondyi. Ha'e vy ixy aipoe'i:
— Xepi'a, mba'e re tu evoko rami rejapo orevy? Nderu reve nda'evei
vaipa roiko va'ekue roekaa rupi.
49 Ombovai nguu kuery pe:
— Mba'e re tu xereka ri? Ndapeikuaai va'e ty'y Xeru ro py 'rãe aikoa?
— he'i.
50 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ndoikuaai mba'e he'ia paa.
51 Ha'e gui ma nguu kuery reve oo ju guekoa Nazaré py. Ojapo oikovy
ha'e kuery oipota va'e ha'e javi. Ha'e rã ixy ma ha'e nunga ha'e javi omoĩ
porã opy'a re.
52 Ha'e gui Jesus ma tuja pojava vy hi'aranduve ovy. Ha'e ramo
Nhanderuete ha'e avakue renonde rupi oguerovy'aa.

Mateus 3.1-10; Marcos 1.2-5

3 1 Quinze ma'etỹ re ma Tibério César huvixave oĩ jave py, ha'e Judéia
pygua huvixa Pôncio Pilatos oĩ jave, Galiléia pygua huvixa Herodes,
ha'e gui Ituréia ha'e Traconites pygua huvixa tyvy Filipe oĩ jave, Abilene
pygua huvixa Lisânias oĩ,
2 ha'e gui sacerdote yvateve va'e Anás ha'e Caifás ikuai, ha'e va'e jave py
ma Nhanderuete ombou oayvu Zacarias ra'y João pe, tekoa e'ỹa rupi
oikoa py.
3 Ha'e ramo João ma Jordão yakã yvýry ha'e javi rupi oiko. Omombe'u
oikovy pavẽ ojeko rerova vy onhemongarai uka aguã, ojejavyague
omboguepaa aguã.
4 Mba'eta profeta Isaías kuaxia ombopara vy aipoe'iague rami: “Tekoa
e'ỹa py onhendu 'rã aipoe'i va'e: Pereko katu Senhor raperã, pembo'yvi ou
aguã.
5 Yvyugua ha'e javi ijojapa 'rã, yvyty ha'e yvy'ã'i ha'e javi guive. Tape
ikarẽ va'ekue hi'yvipa 'rã, ha'e ijoja e'ỹague voi ijojapa 'rã.
6 Ha'e gui avakue ha'e javi 'rã oexa Nhanderuete guigua jogueraa jepea”,
he'iague rami.[f]
7 Ha'e gui heta va'e kuery onhemongarai uka vy ou va'e pe João aipoe'i:
— Peẽ mboi ramigua, mava'e tu aipoe'i poxya ou va'erã gui peo jepe
'rãa rami?
8 Peiko ha'vy yvyra hi'a porã va'e rami, pejeko rerovaague pexa uka aguã.
Ha'e pemboypy eme jomeme “Nhande kuery ma Abraão ramymino jaiko”
peje aguã. Mba'eta xee aipoa'e pẽvy: Kova'e ita gui voi Nhanderuete
omoingo kuaa Abraão ramyminorã.
9 Ha'e gui haxa py omboguai ta ma yvyra rapo re. Yvyra hi'a porã e'ỹ va'e
ma ojayapa 'rã tata py omombo aguã — he'i.

---

f 3.4-6 Isaías 40.3-5

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Ha'e ramo heta va'e kuery oporandu ixupe:
— Mba'e 'rã tu ha'vy rojapo?
11 Ombovai:
— Mokoĩ kamixa oguereko va'e tome'ẽ oguereko e'ỹ va'e pe. Tembi'u oguereko va'e ha'e rami ae tomboja'o — he'i.
12 Imposto re nhombopagaaty kuery voi jogueru onhemongarai uka aguã. Ha'e vy oporandu:
— Porombo'ea, mba'e tu ore rojapo 'rã?
13 Ombovai ha'e kuery pe:
— Nda'evei penhombopaga aguã opaga aguã va'ekue áryve — he'i.
14 Xondaro kuery voi oporandu ixupe:
— Ha'vy ore, mba'e 'rã tu rojapo?
Aipoe'i ha'e kuery pe:
— Pejoavyky rei eme, joekokue ramigua pemombe'uve eme, neĩ peipotave eme pemba'eapoague repy áryve — he'i.

Mateus 3.11,12; Marcos 1.7,8; João 1.19-27

15 Ha'e jave ma pavẽ rei oarõ okuapy jogueraa jepearã. Ha'e rami vy João re oexa'ã okuapy opy'a py. Ha'e vy aipoe'i:
— Ha'e'ỹ ri nda'u Cristo oiko?
16 Ha'e ramo João aipoe'i ha'e javive pe:
— Xee anhetẽ yy py rive romongarai va'e. Ha'e rami teĩ ou 'rã peteĩ xegui yvateve va'e. Ha'e va'e gui ma xe'yvyĩve ete va'e vy nda'evei ipy regua xã ajora aguã voi. Ha'e ma penemongarai 'rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ reve, tata py guive.
17 Ojopy ae ma trigo mbovevea oiky'a'o ha'e omboyrupa aguã omoĩ porãaty py. Ha'e rã ipirekue ma oapy 'rã tata ogue e'ỹ va'e py
— he'i.[g]
18 Ha'e rami vy ayvu porã omombe'u oikovy heta va'e kuery pe, opa mba'e ayvu py omongeta reve.
19 Huvixa Herodes pe voi ijayvu tyvy ra'yxy Herodias káuxa, ha'e Herodes ae ojapo vaiague re.
20 Ha'e ramo huvixa ojapo vaive ju, nhuã py João ombo'a vy.

Mateus 3.13-17; Marcos 1.9-11; João 1.32-34

21 Pavẽ onhemongarai uka jave py Jesus voi oo onhemongarai uka vy. Ha'e ramo onhembo'e oiny jave yva ojepe'a ramo
22 hexe Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oguejy ouvy apykaxu'i rami. Ha'e gui onhendu peteĩ ayvu yva gui:
— Ndee ma Xera'y roayvu ete ha'e roguerovy'a va'e — he'i va'e.

---

g 3.17 Atos 19.4

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mateus 1.1-17

23 Jesus ma trinta ma'etỹ rivyvyi oguereko reve omboypy nhombo'e
aguã. Ixupe ma “José ra'y” 'ea.[h] Ha'e rã José ma Heli ra'y,
24 Heli ma Matã ra'y, Matã ma Levi ra'y, Levi ma Malqui ra'y, Malqui ma
Janai ra'y, Janai ma José ra'y,
25 José ma Matatias ra'y, Matatias ma Amós ra'y, Amós ma Naum ra'y,
Naum ma Esli ra'y, Esli ma Nagai ra'y,
26 Nagai ma Maate ra'y, Maate ma Matatias ra'y, Matatias ma Semei ra'y,
Semei ma José ra'y, José ma Jodá ra'y,
27 Jodá ma Joanã ra'y, Joanã ma Resa ra'y, Resa ma Zorobabel ra'y,
Zorobabel ma Salatiel ra'y, Salatiel ma Neri ra'y,
28 Neri ma Melqui ra'y, Melqui ma Adi ra'y, Adi ma Cosã ra'y, Cosã ma
Elmadã ra'y, Elmadã ma Er ra'y,
29 Er ma Josué ra'y, Josué ma Eliézer ra'y, Eliézer ma Jorim ra'y, Jorim ma
Matã ra'y, Matã ma Levi ra'y,
30 Levi ma Simeão ra'y, Simeão ma Judá ra'y, Judá ma José ra'y, José ma
Jonã ra'y, Jonã ma Eliaquim ra'y,
31 Eliaquim ma Meleá ra'y, Meleá ma Mená ra'y, Mená ma Matatá ra'y,
Matatá ma Natã ra'y, Natã ma Davi ra'y,
32 Davi ma Jessé ra'y, Jessé ma Obede ra'y, Obede ma Boaz ra'y, Boaz ma
Salá ra'y, Salá ma Naassom ra'y,
33 Naassom ma Aminadabe ra'y, Aminadabe ma Admim ra'y, Admim ma
Arni ra'y, Arni ma Esrom ra'y, Esrom ma Peres ra'y, Peres ma Judá ra'y,
34 Judá ma Jacó ra'y, Jacó ma Isaque ra'y, Isaque ma Abraão ra'y, Abraão
ma Terá ra'y, Terá ma Naor ra'y,
35 Naor ma Serugue ra'y, Serugue ma Ragaú ra'y, Ragaú ma Faleque ra'y,
Faleque ma Éber ra'y, Éber ma Salá ra'y,
36 Salá ma Cainã ra'y, Cainã ma Arfaxade ra'y, Arfaxade ma Sem ra'y, Sem
ma Noé ra'y, Noé ma Lameque ra'y,
37 Lameque ma Metusalém ra'y, Metusalém ma Enoque ra'y, Enoque ma
Jarede ra'y, Jarede ma Maalalel ra'y, Maalalel ma Cainã ra'y,
38 Cainã ma Enos ra'y, Enos ma Sete ra'y, Sete ma Adão ra'y, ha'e rã Adão
ma Nhanderuete ra'y raka'e.

Mateus 4.1-11; Marcos 1.12,13

4 1 Jesus re Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩ ramo ojevy ju Jordão yakã gui, ha'e
tekoa e'ỹa py ju Nhe'ẽ ae ogueraa.

---

[h] **3.23** Jesus ma José ra'y ete'ỹ raka'e, amboae kuery José ra'y rami rive oikuaa. Jesus ma Nhanderuete ra'y ae oiko, Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ po'akaa rupi Maria oguereko'i va'ekue ava reve'ỹ, Mateus 1.18 ha'e Lucas 1.30-35 py oĩa rami.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Quarenta ára re anha oeko a'ã herekovy. Ha'e jave ma mba'eve ndo'ui.
Ha'e rire okaruxe ma.
3 Ha'e ramo ixupe anha aipoe'i:
— Nhanderuete Ra'y ri reiko vy ndeayvu kova'e ita oĩ va'e pe tojeapo
mbojape.
4 Jesus ombovai:
— Ipara oiny: “Mbojape re anho e'ỹ 'rã avakue oikove” — he'i.[i]
5 Ha'e gui yvatevea py anha ogueraa vy ixupe oexa ukapa vyvoi ko yvy
re tetã ikuai va'e.
6 Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Kova'e tetã ame'ẽmba 'rã ndevy, ha'e mba'emo porã ko yvy regua ha'e
javi, mba'eta xevy ome'ẽmbaa rire ame'ẽ 'rã ame'ẽxea va'e pe.
7 Xapy'a rei nerenapy'ã re reĩ reve xemboete ramo ha'e javi 'rã nemba'e.
8 Ha'e ramo Jesus ombovai:
— Ipara oiny: “Senhor Nderuete anho 'rã remboete ha'e rembojerovia”
— he'i.[j]
9 Ha'e gui anha ma Jerusalém py ju ogueraa, templo apyte áry omoĩ.
Ha'e vy aipoe'i:
— Nhanderuete Ra'y ri reiko vy enhemombo apy gui yvy katy.
10 Mba'eta ipara oiny: “Ombou 'rã anjo kuery ndere opena aguã.”
11 Ha'e rã “Ha'e kuery ndejoko 'rã opo py, ita re renhepyxanga e'ỹ aguã”
— he'i.[k]
12 Jesus ombovai:
— Aipoe'i avi: “Eko a'ã eme Senhor Nderuete” — he'i.[l]
13 Opa mba'e py anha oeko a'ãmba ma vy ojepe'a ixugui, ha'eve aguã
ára ovaẽ peve.[m]

Mateus 4.12-17; Marcos 4.14,15

14 Ha'e gui Nhe'ẽ po'akaa rupi Jesus oo ju Galiléia yvy katy. Ha'e ramo
ha'e katy rai-rai ikuai va'e oendupa mba'emo ojapo oikovya.
15 Onhembo'eaty ikuai va'e rupi nhombo'e oikovy ramo omboete pavẽ.

Mateus 13.54-58; Marcos 6.1-4

16 Nazaré tetã py ombokakuaague py oo vy sábado ára py oike onhembo'eaty
py gueko rami vy. Ha'e vy opu'ã ho'amy kuaxia ogueroayvu aguã.
17 Ha'e ramo ixupe ome'ẽa profeta Isaías ombopara va'ekue. Kuaxia oipe'a
vy ojou po rami ipara va'e:
18 “Senhor-a guigua Nhe'ẽ xere oĩ vy xemoĩ iporiaukue'i pe amombe'u
aguã ayvu porã. Xembou nhuã py ikuai va'e pe amombe'u aguã oẽmba ju

---

i 4.4 Deuteronômio 8.3 **j 4.8** Deuteronômio 6.13 **k 4.10-11** Salmo 91.11-12
l 4.12 Deuteronômio 6.16 **m 4.13** Hebreus 2.18; 4.15

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aguã, ára revegua e'ỹ'i ikuai va'e pe amombe'u aguã oma'ẽmba ju aguã,
ha'e omoingo axy reipy apoi ju aguã,
19 ha'e gui amombe'u aguã Senhor nhomboaxy aguã ma'etỹa" — he'i.[n]
20 Ha'e gui kuaxia omboty vy ome'ẽ ju kuaxia re opena va'ety pe. Ha'e vy
oguapy. Ha'e ramo ha'e py ikuai va'e ha'e javive hexe anho oma'ẽ okuapy.
21 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:
— Kova'e ára ojeupity ma kuaxia para re oĩ va'e penduague — he'i.
22 Ha'e rami rã ha'e javive hexe ima'endu'a porã, mba'eta ayvu porã rupi
ijayvu rã oendu vy onhemondyi. Ha'e vy oporandu okuapy:
— Peva'e nda'u José ra'y e'ỹ ri?
23 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:
— Xevy pe aipopeje 'rã: "Poropoanoa, enhemonguera ndee ae. Apy
nderekoa py ae ejapo avi roendu rã Cafarnaum py rejapo va'ekue ramigua
ha'e javi", peje 'rã xevy.
24 Aipoe'ive ju:
— Anhetẽ aipoa'e pendevy: Neĩ peteĩve profeta nda'ipoi hekoa pygua
kuery ae omovaẽ porã va'erã.
25 Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Elias oiko jave heta ikuai raka'e Israel kuery
regua imeve'ỹ va'e. Ha'e va'e jave mboapy ma'etỹ rire mboapy meme jaxy
re nda'okyvei ramo yvy jave re karuai oiko.
26 Ha'e rami teĩ ha'e pygua kuery neĩ peteĩvea py ma Elias nombouai,
peteĩ imeve'ỹ va'e Sidom katy'i Sarepta tetã pyguaa py e'ỹ vy.
27 Ha'e gui profeta Eliseu ju oiko jave ma heta avi ikuai raka'e Israel kuery
regua lepra revegua. Ha'e rami avi neĩ peteĩve ma ixupe ndoiky'a'o ukaai,
Síria pygua Naamã e'ỹ vy — he'i.[o]
28 Ha'e ramo ha'e javive onhembo'eaty py ikuai va'e pova'e ayvu oendu
vy ipoxypa.[p]
29 Ha'e vyve opu'ãmba vy tetã gui oguenoẽ vy ogueraa peteĩ itaova áry
peve, mba'eta ha'e va'e áry tetã oĩ ramo, ha'e gui yvy'ã guy katy oity aguã.
30 Ha'e rami teĩ ha'e kuery mbyte rupi Jesus oaxa vy ojepe'a ovy.

Marcos 1.21-28

31 Ha'e gui ma Galiléia regua Cafarnaum tetã py ju oo. Sábado ára py
nhombo'e oiny.
32 Ha'e nhombo'e rã oendu va'e onhemondyipa okuapy, opo'akaa rupi
ijayvu ramo.
33 Onhembo'eaty py oĩ avi peteĩ ava hexe anha iky'a va'e onhemondea
va'e. Ha'e va'e ma ojapukai atã:

---

[o] **4.25-27** Profeta kuery pe Nhanderuete oipytyvõ uka raka'e amboae yvy pygua kuery, hekoa py ae nomboeteai ramo.

n 4.18-19 Isaías 61.1-2 **p 4.28** João 1.11

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

34 — Jesus Nazaré pygua va'e, mba'e tu orereve ndee rereko?
Oremomba aguã teve reju? Xee ma aikuaa ndee Nhanderuete guigua iky'a
e'ỹ va'e reikoa — he'i.
35 Ha'e ramo ixupe Jesus ijayvu atã vy aipoe'i:
— Ekyrirĩ, ha'e ejepe'a peva'e ava gui — he'i. Ha'e ramo pavẽ renonde
yvy rupi anha oity ma vy ojepe'a ava gui, ojapo vai e'ỹ re.
36 Ha'e javive onhemondyipa vy aipoe'i joupe-upe:
— Mba'e nunga ayvu tu pova'e? Mba'eta opo'akaa rupi ijayvu rã nhe'ẽ
vai kuery voi ojepe'a 'rã — he'i okuapy.
37 Ha'e ramo ha'e nungakue ha'e katy rai-rai'i rupi ikuai va'e oendupa.

Mateus 8.14,15; Marcos 1.29-31

38 Onhembo'eaty gui Jesus oẽ vy Simão ro py ju ovaẽ. Simão raixo ma
imba'eaxy oupy, ipire raku vaipa vy. Ha'e ramo Jesus pe ojerure okuapy
kunha va'e re.
39 Ha'e ramo ituia katy ojero'a vy ipire raku pe ijayvu atã ramove oaxapa
vyvoi. Ha'e rire'ive opu'ã vy ojapo mba'emo ha'e kuery pe.

Mateus 8.16,17; Marcos 1.32-34

40 Kuaray oike jave ma oĩa py ogueru okuapy opa marãgua mba'eaxy
gui imba'eaxy va'e. Ha'e ramo peteĩ-teĩ re opoko vy omonguerapa.
41 Heta gui anha kuery ojapukai reve ojepe'a vy aipoe'i:
— Ndee ma Nhanderuete Ra'y — he'i ramo ha'e kuery pe ijayvu atã
okyrirĩ aguã re, Cristo oikoa oikuaa ramo.

Marcos 1.35-39

42 Ko'ẽmba'i ramove ojepe'a vy oo tekoa e'ỹa katy. Ha'e rã heta va'e
kuery oeka vy jogueraa oĩa peve. Ha'e vy ixupe ojerure okuapy oeja e'ỹ
aguã.
43 Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:
— Xee ma amboae tetã rupi voi ayvu porã Nhanderuete po'akaa regua
amombe'u aguã rami aiko, ha'e rami aguã ae xemboua rire — he'i.
44 Ha'e rami vy ayvu omombe'u oikovy Judéia regua onhembo'eaty ikuai
va'e rupi.

Pira ombo'a retaague

5 1 Ha'e gui ma Genesaré yupa yvýry rupi ju oiko. Ha'e jave heta va'e
kuery omboty rei okuapy Nhanderuete ayvu oenduxe vy.
2 Ha'e rã oexa mokoĩ kanoã yy rembe re oĩ va'e. Pira mbo'aa kuery ma
oẽmba ra'e pira mbo'aa ojoi aguã.
3 Peteĩ kanoã Simão mba'e py oike vy ojerure yy rembe gui ogueraave'i
aguã. Ha'e gui kanoã py oguapy vy ombo'e oiny heta va'e kuery.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ijayvupa ma vy aipoe'i Simão pe:
— Eraa kanoã typyvea py, ha'e pemombo pira mbo'aa pembo'a aguã.
5 Simão ombovai:
— Orembo'ea, pytũ mbukukue re romba'eapo teĩ norombo'ai mba'eve.
Teĩ ndeayvua rupi vy amombo ju 'rã pira mbo'aa — he'i.
6 Ha'e rami ojapo vy ombo'a reta pira, pira mbo'aa voi oxopa rai.
7 Ha'e ramo opo py oenoĩ oirũ kuery kanoã mboae py ikuai va'e ou aguã
oipytyvõ vy. Ha'e vy mokoĩve kanoã omonyẽ pira ramo yy py ogueroike
rai-rai'i heravy.
8 Ha'e nunga Simão Pedro oexa vy guenapy'ã re oĩ Jesus renonde.
Aipoe'i:
— Senhor, ejepe'a ke xea gui, mba'eta xee ma ajejavypa va'e — he'i.
9 Mba'eta heta ete pira ho'a rã oexa vy onhemondyi, irũ kuery ha'e javive
reve.
10 Irũ kuery Zebedeu ra'y Tiago ha'e João voi onhemondyi.
Jesus aipoe'i Simão pe:
— Enhemondyi eme, aỹ gui ma avakue jouarã 'rã reiko — he'i.
11 Ha'e ramo ha'e kuery yy rembe re kanoã omboja vy oejapa oje'oivy
hupive.

Mateus 8.1-4; Marcos 1.40-45

12 Peteĩ tetã py Jesus oiko jave ou peteĩ ava hete ha'e javi rupi lepra oĩ
va'e. Ha'e va'e ma oexa Jesus vy guenapy'ã re oĩ henonde, ngova yvy re
omovaẽ. Ha'e vy ojerure ixupe:
— Senhor, lepra gui xeky'a'oxe vy ke xeky'a'o — he'i.
13 Ha'e ramo okuave'ẽ vy opoko hexe. Ha'e vy aipoe'i:
— Xee ma roiky'a'oxe ae, ekuera ke — he'i. Ha'e ramove lepra
okanhymba.
14 Ixupe Jesus aipoe'ive ju avave rei pe omombe'u e'ỹ aguã.
— Va'eri tereo, sacerdote pe ejexa uka, ha'e rekueraague re eme'ẽ mymba
Moisés omboparaague rami vy, heta va'e kuery oikuaa avi aguã — he'i.
15 Jesus aipoe'iague rami e'ỹ ava va'e oo vyve omombe'upa. Ha'e
ramo heta-etave ma ou Jesus oĩa py ijayvua oendu aguã, omba'eaxy gui
okueraxe vy guive.
16 Ha'e rã Jesus ma ojepe'a jepi 'rã ha'e ae'ia py onhembo'e aguã.

Mateus 9.1-8; Marcos 2.1-12

17 Peteĩ ára Jesus nhombo'e oiny jave fariseu ha'e lei re nhombo'e va'ety
kuery oguapy okuapy ha'e py, opa rupi gui ou va'ekue, Galiléia, Judéia
ha'e Jerusalém gui. Senhor po'akaa hexe oĩ nhomonguera aguã.
18 Ha'e gui ou avi amongue avakue peteĩ oguata e'ỹ va'e hupa reve
ogueru va'e. Ogueroikexe teĩ Jesus renonde py onhono aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Heta va'e kuery gui nda'evei ogueroike aguã. Ha'e ramo oguerojeupi oo
áry, ha'e oipe'aague rupi hupa reve omboguejy ikuai va'e mbyte py, Jesus
renonde.
20 Avakue ojerovia etea Jesus oikuaa vy aipoe'i oguata e'ỹ va'e pe:
— Ava, rejejavyague omboguepaa ma — he'i.
21 Ha'e rami rã lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery ndojou porãi vy
aipoe'i:
— Marã ramigua tu po rami ijayvu vai va'e? Avave rei nombogue kuaai
'rã joeko vaiague, Nhanderuete e'ỹ vy — he'i okuapy.
22 Ha'e kuery opẽxaa Jesus oikuaa vy aipoe'i:
— Mba'e re tu po rami ri pendeayvu pendepy'a py?
23 Mba'e ayvu rupi tu ndaxyive xeayvu aguã: "Rejejavyague omboguepaa
ma", tyrã pa "Epu'ã, ha'e eguata" ha'e 'rã?
24 Va'eri peikuaa aguã Ava ra'y ojeapo va'ekue ko yvy re oiko vy joeko
vaiague ombogue aguã voi ipo'aka va'ea —
Oguata e'ỹ va'e pe ju aipoe'i:
— Xee aipoa'e ndevy: Epu'ã, eupi nderupa, ha'e tereo ndero katy
— he'i.[q]
25 Ha'e ramove opu'ã pavẽ oexaa gui, oupi ngupa ituiaty, ha'e oo ngoo
katy. Nhanderuete pe oporaei ovy.
26 Ha'e javive onhemondyipa vy ombojerovia Nhanderuete. Okyjepa
reve aipoe'i:
— Ange ma jaexa mba'emo porã — he'i okuapy.

Mateus 9.9; Marcos 2.13,14

27 Ha'e va'e rire Jesus oo jevy vy oexa peteĩ imposto re nhombopaga
va'ety Levi hery va'e, imposto opagaaty py oguapy oiny rã. Ha'e vy aipoe'i
ixupe:
— Eju ke xerupive — he'i.
28 Ha'e ramo opu'ã vy oejapa ovy hupive oo aguã.

Mateus 9.10-13; Marcos 2.15-17

29 Ha'e rire Jesus pe Levi ojapo peteĩ ngaru tuvixa va'e ngoo py. Heta
avi ikuai ha'e py, imposto re nhombopaga va'ety ha'e amboae kuery
hexeve okaru aguã.
30 Fariseu ha'e irũ kuery lei re nhombo'e va'ety ijayvu okuapy Jesus
remimbo'e kuery re. Ha'e vy oporandu:
— Mba'e re tu pekaru ri imposto re nhombopaga va'ety ha'e ojejavypa
va'e kuery reve?
31 Jesus ombovai:

---

q 5.24 João 10.37,38

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Hexaĩ va'e kuery ndoipotai 'rã poropoanoa, imba'eaxy va'e kuery
anho 'rã oipota.
32 Ha'e rami vy xee ma heko porã va'e aenoĩ aguã e'ỹ aju, ha'e rã heko vai
va'e aenoĩ aguã ojeko rerova aguã — he'i.

Mateus 9.14-17; Marcos 2.18-22

33 Ha'e kuery aipoe'i ixupe:
— João remimbo'e ha'e fariseu remimbo'e kuery ma okaru e'ỹ re ikuai jepi 'rã
onhembo'e vy. Ha'e rã neremimbo'e kuery ma any, okaru ha'e oy'u 'rã.
34 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:
— Omendaa py pejapo 'rã ri ty'y oenoĩ mbyre kuery okaru e'ỹ re ikuai
aguã rami, ha'e kuery reve omenda va'e oĩ teria ja?
35 Ha'e rami avi ovaẽ 'rã ha'e kuerya gui omenda va'e oipe'aa aguã ára.
Ha'e va'e ára mae 'rã ha'e kuery ikuai okaru e'ỹ re — he'i.
36 Ha'e kuery pe omombe'u avi peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy:
— Avave rei ao pyau gui nomboi 'rã ha'ykue ao ymague re omboja aguã. Ha'e
rami vy omondoro 'rã ipyau, ha'e ipyau ra'ykue voi ndoja porãi 'rã inhymague re.
37 Ha'e avave rei hyru ymague py nomboyrui 'rã vinho pyau, mba'eta
vinho pyau ombovaipa 'rã hyru. Vinho onheẽmba 'rã, hyru voi ivaipa 'rã.
38 Ha'e rami 'rãgue py vinho pyau ma hyru pyau py 'rã omboyru. [Ha'e
ramo 'rãe mokoĩve oĩ porã.]
39 — Ha'e rami avi avave rei vinho ymague oy'u rire ndoy'uxei 'rã ipyau
va'e, mba'eta aipoe'i 'rã: “Inhymague ma iporãve.”

Mateus 12.1-8; Marcos 2.23-28

6 1 Peteĩ sábado py trigoty rupi Jesus kuery oaxa jogueravy jave
hemimbo'e kuery hi'a oipo'o vy ho'u heravy oipokyty va'ekue.
2 Ha'e ramo amongue fariseu kuery aipoe'i:
— Mba'e re tu evoko rami pejapo sábado ára py nda'evei va'eri?
3 Jesus ombovai:
— Ndaperoayvui teve Davi okaruxe vy oirũ kuery reve ojapo va'ekue?
4 Ha'e ma Nhanderuete ro py oike vy ojou mbojape Senhor renonde omoĩ
mbyre, ha'e ho'u. Ome'ẽ avi ngupive ikuai va'e pe, ha'e kuery ho'u aguã
nda'evei va'eri, sacerdote kuery pe anho ha'eve — he'i.[r]
5 Ha'e aipoe'ive ju ha'e kuery pe:
— Ava ra'y ojeapo va'ekue ma sábado ára re voi ipo'aka va'e.

Mateus 12.9-14; Marcos 3.1-6

6 Sábado jevy py onhembo'eaty py ju oike vy nhombo'e oiny. Ha'e py oĩ
avi peteĩ ava ipo oiporu kuaa regua re ipiru va'e.

---

r 6.4 1 Samuel 21.1-6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery ikuai va'e oexa pota okuapy
sábado ára py pa nhomonguera 'rãa re, hexe ijayvu reixe vy.
8 Ha'e rã ha'e kuery opẽxaa Jesus oikuaa vy aipoe'i ava ipo piru va'e pe:
— Epu'ã ejuvy mbyte katy — he'i ramo opu'ã ouvy.
9 Ha'e ramo Jesus aipoe'i amboae kuery pe:
— Mba'exa tu peikuaa? Ha'eve ri nda'u sábado ára py jajapo porã, tyrã
pa jajapo vai? Ha'eve ri nda'u joekove jaraa jepe, tyrã pa tove tomano?
— he'i.
10 Ha'e gui oyvýry ikuai va'e ha'e javive re oma'ẽ reve aipoe'i ava va'e
pe:
— Embo'yvi ndepo.
Ha'e rami opo ombo'yvi ramo okuera.
11 Ha'e rami rã amboae kuery ma ipoxypa, ha'e joupe-upe oporandu
mba'e pa Jesus re ojapo aguã re.

Mateus 10.1-4; Marcos 3.13-19

12 Ha'e va'e jave py oo yvyty áry onhembo'e aguã. Ha'e vy pytũ
mbukukue re onhembo'e oiny Nhanderuete pe.
13 Ko'ẽmba jave ojea py oenoĩ guemimbo'e kuery ha'e javi, ha'e vy
oiporavo doze. Ha'e va'e kuery pe ma "Apóstolo" he'i:[s]
14 Simão hery mboaerã Pedro omoĩ va'ekue ha'e tyvy André, Tiago ha'e
João, Filipe ha'e Bartolomeu,
15 Mateus ha'e Tomé, Alfeu ra'y Tiago ha'e Simão "Zelote" 'ea va'e,
16 Tiago ra'y Judas ha'e Judas Iscariotes Jesus jopy uka nhemiarã va'e avi.

Mateus 4.23-25

17 Ha'e kuery reve oguejy vy yvy joja reia py ju ovaẽ, hemimbo'e kuery
mboae ha'e heta rei va'e ikuaia py. Judéia ha'e javi gui, Jerusalém, Tiro
ha'e Sidom ha'e ye'ẽ rembe katy gui ou va'ekue.
18 Ha'e kuery ma ayvu oenduxe vy ou va'ekue, omba'eaxy gui okueraxe vy
guive. Nhe'ẽ vai omoangeko va'e guive ou rã omonguerapa.
19 Heta va'e kuery ha'e javive opokoxe hexe, mba'eta ixugui ipo'akaa oẽ
va'e py nhomonguerapa ramo.

Mateus 5.1-12

20 Ha'e gui guemimbo'e kuery re oma'ẽ vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Iporiaukue'i pendekuai va'e, pevy'a ete 'rã, mba'eta Nhanderuete
po'akaa pendevy guarã oĩ.
21 — Pevy'a ete 'rã aỹ pekaruxe va'e, mba'eta perekopa 'rã.

---

[s] **6.13** "Apóstolo" 'ea ma Cristo rembiporavo guery rupi omondouka va'e ayvu omombe'u ha'e nhomonguera aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Aỹ pejae'o va'e, pevy'a ete 'rã, mba'eta penderory riae 'rã.
22 — Pevy'a ete 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue káuxa avakue pendere
nda'ija'ei vy penemoxẽ, pendere ijayvu rei ha'e penderery vaikue va'e
rami oikuaa ramo.
23 Ha'e nunga oiko rã pevy'a ha'e peporaei, mba'eta heta mba'e yva re oĩ
pendevy guarã. Mba'eta yma rupi ha'e rami ae tamoĩ kuery oguereko axy
raka'e profeta kuery.

Nda'evei ete 'rãa re ijayvuague

24 — Ha'e rã aỹ perekopa va'e pe ma nda'evei ete 'rã, mba'eta perekopa
ma penembovy'aarã.
25 — Nda'evei ete 'rã pekaru porã va'e pe, mba'eta pendu 'rã karuai.
— Nda'evei ete 'rã pevy'a rei va'e pe, mba'eta pendepy'a vai ha'e pejae'o
'rã.
26 — Nda'evei ete 'rã pendejou porã va'e ha'e javi pe, mba'eta ha'e rami
ae peneramoĩ kuery ojou porã rei raka'e profeta ramigua kuery.

Mateus 5.38-42

27 — Ha'e rã xeayvua re pejapyxaka va'e pe ma aipoa'e: Peayvu 'rã
pendovaigua kuery, pejapo porã 'rã pendere ija'e e'ỹ va'e pe.
28 Peroayvu porã 'rã pendere inhe'ẽ vai va'e, ha'e pejerure 'rã pendere
ijayvu rei va'e re.[t]
29 Amongue pendova pete rã perova hovai re ju oipete aguã. Amongue
pendeparito oipe'a rã penekamixa avi 'rã peraa uka.
30 Peme'ẽ 'rã pẽvy ojerure va'e ha'e javi pe. Amongue penemba'e ogueraa
ramo nda'evei “Eme'ẽ ju” peje aguã.
31 Pẽvy avakue ojapo aguã peipotaa rami ae avi peẽ voi pejapo ha'e kuery
pe.

Mateus 5.43-48

32 — Xapy'a rei penderayvu va'e anho ri peayvu vy mba'e 'rã tu pejopy
ha'e nunga repy? Mba'eta heko vai va'e kuery voi oayvu 'rã guayvua
kuery.
33 Pendevy ojapo porã va'e pe anho ri pejapo porã vy mba'e 'rã tu pejopy
ha'e nunga repy? Mba'eta heko vai va'e kuery voi ha'e rami ikuai.
34 Pendevy omboekovia va'erã pe anho ri mba'emo peiporuka vy mba'e
'rã tu pejopy ha'e nunga repy? Mba'eta heko vai va'e kuery voi joupe
oiporuka 'rã mba'emo ha'ekue rami ju ojopy aguã.
35 — Ha'e rã peẽ ma peayvu 'rã pendovaigua kuery voi, ha'e pejapo porã
joupe, mba'emo peiporuka 'rã hekovia re'ỹ. Ha'e rami rã 'rãe heta omoĩ

---

t 6.28 Lucas 23.34; Romanos 12.14

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

porãa pendevy guarã, ha'e Yvate ete va'e ra'y pendekuai. Mba'eta ha'e ma
ojapo porã 'rã hexe ima'endu'a e'ỹ va'e ha'e heko vai va'e kuery pe voi.
36 Penhomboaxy kuaa 'rã Penderu nhomboaxya rami.

Mateus 7.1-5

37 — Peikuaa pota rei eme joe, pendere oikuaa potaa e'ỹ aguã.
Penhombopaga eme penembopagaa e'ỹ aguã. Pejoperdoa 'rã
pendeperdoaa aguã.[u]
38 Joupe mba'emo peme'ẽ ri ramo pendevy ju ome'ẽa 'rã mba'emo.
Omboyru porã'i, omomy-momyĩ, ojapete ramo tynyẽ vaipa vy onheẽmba
rei va'e 'rã ome'ẽa pendevy. Mba'eta joupe pejapoa rami avi pendevy ju
ojapoa 'rã.

Ára revegua e'ỹ meme jogueraa va'e re ijayvuague

39 Ha'e kuery pe omombe'u avi peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy:
— Ha'eve ri nda'u ára revegua e'ỹ ogueraa aguã amboae ára revegua
e'ỹ? Ha'e rami vy nda'u mokoĩve ndo'ai 'rã ri hugua katy?
40 Temimbo'e kuery ma imbo'ea gui yvateve va'e'ỹ. Imbo'e porã mbyre ma
imbo'eare rami avi 'rã ikuai.[v]
41 — Mba'e re tu nderyvy rexa py iky'a oĩ va'e re rexa pota, ha'e rã
yvyra nderexa py oĩ va'e re ma ndereikuaa potai?
42 Mba'e re tu nderyvy pe "Xeryvy, tove tanoẽ iky'a nderexa gui" 're va'eri
nderexa py yvyra oĩ va'e re ma ndereikuaa potai? Heko porã merami rive
va'e, enoẽ ndee ranhe yvyra nderexa gui. Ha'e vy 'rãe rexa porã nderyvy
rexa gui iky'a renoẽ aguã.

Mateus 12.33-37

43 — Jipoi yvyra porã hi'a iporã e'ỹ va'e, neĩ yvyra iporã e'ỹ va'e voi
jipoi hi'a porã va'e.
44 Mba'eta yvyra ikuai va'e jaikuaa 'rã hi'a re vy. Figo ma nanhamondoi 'rã
juu'y gui, ha'e uva ma nanhamondoi 'rã juu rakuaendy gui.
45 Heko porã va'e oexa uka 'rã opy'a re mba'emo porã omoĩ va'ekue, ha'e
rã heko vai va'e ma mba'emo vai omoĩ va'ekue 'rã oexa uka. Mba'eta
nhandepy'a re oĩ va'e re ae 'rã nhandeayvu.

Mateus 7.24-27

46 — Mba'e re tu xevy "Senhor, Senhor" peje va'eri ndapejapoi ajapo
uka va'e?
47 Ha'e javive xea py ou, xeayvu oendu ha'e ha'ekue rami ikuai va'e ma xee
amombe'u ta marã rami pa ikuaia.

---

u 6.37 Romanos 2.1-3; 1 Coríntios 4.5; Tiago 4.11,12 **v 6.40** Mateus 10.24; João 13.16

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

48 Ha'e kuery ma ikuai peteĩ ava oorã ojapo vy ijyta kuarã yvy ojo'o puku
vy ita áry omo'ã va'e rami. Ha'e gui yy tyguaxu vy oo re ojeapi-api teĩ
ndoityi, omboyta porã rire.
49 Ha'e rã xeayvu oendu teĩ ha'ekue rami nda'ikuai va'e ma ava oorã ojapo
vy omboyta vai-vai va'e rami. Ha'e gui oo re yy ojeapi-api vy oitypa
vyvoi, ombovaipa katuĩ'i.[w]

Mateus 8.5-13

7 1 Ha'e va'e ayvu heta va'e kuery pe Jesus omombe'upa ma vy oo
Cafarnaum tetã py.
2 Ha'e py ma peteĩ xondaro ruvixa rembiguai oayvu ete va'e imba'eaxy vy
omano rai'i oupy.
3 Jesus re ima'endu'aa ramo huvixa oendu vy oĩa katy omondouka
amongue judeu mongetaaty kuery, ha'e kuery ojerure rã ou vy
omonguera aguã hembiguai.
4 Ha'e kuery ma Jesus-a py ovaẽ vy ojerure ete okuapy. Ha'e vy aipoe'i:
— Huvixa ma ha'eve reipytyvõ aguã,
5 mba'eta nhande kuery irũ oiko vy ojapo karamboae ronhembo'e atyrã —
he'i okuapy.
6 Ha'e ramo Jesus oo ha'e kuery reve.
Oo py ovaẽ rai'i ma ovy jave xondaro ruvixa omondouka ju oirũ kuery
regua aipoe'i aguã:
— Senhor, xero py revaẽ e'ỹ teĩ ha'eve, mba'eta xee xe'yvyĩ'i ete xero py
romovaẽ aguã.
7 Ha'e nunga rupi ndaxepy'a guaxui xee aju aguã ndea py. Peteĩ ayvu ri
eruruka xerembiguai tokuera.
8 Mba'eta xee voi xeruvixa oĩ va'e oipotaa rami aiko va'e. Ikuai avi
xondaro kuery xeayvua rami ikuai va'e. Peteĩ pe “Tereo” ha'e ramo oo 'rã.
Ha'e rã amboae pe ma “Eju” ha'e rã ou 'rã. Xerembiguai kuery pe “Ejapo
ha'e nunga” ha'e ramo ojapo 'rã — he'i.
9 Pova'e ayvu Jesus oendu vy onhemondyi. Ha'e rami vy hupive ou va'e
kuerya katy ojere vy aipoe'i:
— Xee ma aipoa'e pẽvy: Neĩ Israel kuerya rupi voi ndajoui teri ha'e
rami ojerovia ete va'e — he'i.
10 Ha'e gui omondouka pyre oo katy ojevy vy oexa rã tembiguai okuera
ma ra'e.

Naim tetã py kunha imeve'ỹ va'e pi'a omboete jevyague

11 Ha'e va'e rire'i Jesus oo peteĩ tetã Naim hery va'e katy. Hupive
hemimbo'e kuery ha'e heta va'e kuery oje'oi.

---

w 6.49 Tiago 1.22-25; 1 João 2.3-6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Tetã kora rokẽ py ovaẽ rai ovy jave oẽ jekuaa mba'e guaxu reraa kuery.
Ha'e va'e kuery ma peteĩ kunha imeve'ỹ va'e pi'a peteĩ'i va'ekue ogueraa.
Ixykue'i reve heta avi oje'oi tetã pygua kuery.
13 Ha'e nunga Senhor oexa vy omboaxy kunha va'e. Ha'e vy aipoe'i:
— Ejae'o eme.
14 Ha'e rami vy onhemboja vy opoko omano va'e rupa re. Heraa kuery
omombyta vy aipoe'i:
— Kunumi, xee aipoa'e ndevy: Epu'ã ke — he'i.
15 Ha'e ramo omano va'ekue oguapy oiny vy ijayvu. Ha'e rã ixy pe ju Jesus
omboaxa.
16 Ha'e javive onhemondyipa vy Nhanderuete omboetea rupi aipoe'i:
— Profeta ipo'akapa va'e oiko nhande kuery mbyte, Nhanderuete
ojekuaa uka ra'e ojeupegua kuery pe — he'i okuapy.
17 Ha'e va'e omombe'ua rã oendupaa Judéia ha'e javi rupi, ha'e gui ha'e
katy'i rupi ikuai va'e ha'e javi.

Mateus 11.2-6

18 Ha'e nungakue ha'e javi João Batista pe hemimbo'e kuery omombe'u.
Ha'e rã ha'e kuery regua mokoĩ João oenoĩ vy
19 omondouka Senhor-a katy oporandu aguã: “Ndee teve reju 'rã va'ekue,
tyrã pa roarõve 'rã amboae?” he'i aguã.
20 Jesus oĩa py avakue ovaẽ vy aipoe'i ixupe:
— João Batista orembou apy ndevy roporandu aguã: Ndee ae pa reju
'rã va'ekue, tyrã pa roarõve 'rã amboae? — he'i.
21 Ha'e va'e jave Jesus heta omonguera imba'eaxy va'e oiko axyague gui,
anha onhemondea va'e guive. Heta avi omoma'ẽ ára revegua e'ỹ.
22 Ha'e gui mae ma Jesus ombovai ha'e kuery pe:
— Tapeo pemombe'u João pe pexa ha'e pendu va'ekue: ára revegua e'ỹ
oma'ẽ ju, oguata e'ỹ va'ekue oguata, lepra revegua ojeky'a'o, ijapyxa e'ỹ va'ekue
oendu, omano va'ekue onhemboete, ha'e iporiaukue'i pe omombe'ua ayvu porã.
23 Ovy'a ete 'rã xere ojeroviaa gui ndojepe'ai va'e — he'i.

Mateus 11.7-19

24 Oporandu aguã ombou pyre kuery oje'oi ju rire João reko re Jesus
ijayvu heta va'e kuery pe: Ha'e vy aipoe'i:
— Marã ramigua pexa aguã tu peo tekoa e'ỹa py? Takua'i yvytu
omomy-momyĩ va'e ramigua ri ty'y?
25 Marã ramigua pexa aguã tu peo raka'e? Peteĩ ava ao porã py
onhemonde va'e? Ha'e rami avi onhemonde porã ha'e oguerekopa va'e ma
huvixa ro py ikuai va'e anho.
26 Marã ramigua tu ha'vy peo pexa? Profeta? Tá, xee aipoa'e pẽvy: João
Batista ma profeta ikuai va'e gui voi yvateve va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

27 Mba'eta hekorã re ae ipara oiny: “Xee amondouka 'rã peteĩ xerembiguai
nerenonderã, nderaperã oguereko katu aguã”, he'i va'ekue.[x]
28 Xee aipoa'e pẽvy: Kunha gui oiko va'ekue jipoi João Batista gui yvateve
va'e. Ha'e rã Nhanderuete po'akaa py yvyĩgueve'i va'e ma ixugui yvateve
— he'i.
29 Ha'e javive oendu va'e ha'e imposto re nhombopaga va'ety kuery
voi Nhanderuete guigua teko porã João omombe'u rã oendu vy ixupe
onhemongarai uka va'ekue.
30 Ha'e rã fariseu ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery ma Nhanderuete
oipotaa rami nda'ikuaixei vy João pe nonhemongarai ukai va'ekue. Ha'e
gui aipoe'ive ju:
31 — Mba'e nunga re nda'u ambojoja 'rã aỹgua kuery reko? Marã rami
nda'u ha'e kuery ikuai?
32 Ha'e kuery ma ikuai kyrĩgue tetã mbyte rupi oguapy vy joupe-upe
ojapukai va'e rami: “Mimby romonhe'ẽ ramo peẽ ndapejerokyi, ha'e gui
omanoa pygua romonhendu ramo ma ndapejae'oi”, he'i va'e kuery rami.
33 Mba'eta João Batista ou vy mbojape ho'u e'ỹ re oiko, vinho ndoy'ui
guive. Ha'e rami rã ixupe peẽ kuery “Anha reve rima oiko”, peje.
34 Ha'e rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ma ou vy okaru ha'e oy'u ramo ixupe
“Peva'e ma okaru guaxu, vinho oy'u, ha'e imposto re nhombopaga va'ety
heko vai va'e kuery re onhemoirũ va'e”, peje.
35 Ha'e rã hi'arandu va'e kuery ha'e javi ma ojou porã 'rã 'arandu rupi
ikuai va'e — he'i.

Kunha heko vai va'ekue Jesus py re heakuã porã va'e oikytyague

36 Peteĩ fariseu oenoĩ Jesus hexeve oo vy okaru aguã. Ha'e rã fariseu ro
py Jesus ovaẽ ma vy mesa py oĩ.
37 Peteĩ kunha heko vai va'ekue ha'e va'e tetã pygua ae oikuaa fariseu ro
py okaru oinya. Ha'e rami vy oĩa py peteĩ heakuã porã va'e ryru ogueru,
ita xiĩ va'e guigua.
38 Hakykue gui onhemboja vy ojae'o reve omoakỹ ipy guexay py, ha'e o'a
py ju omombiru. Ipy rupi oayvu reve oikyty heakuã porã va'e.
39 Ha'e nunga fariseu henoĩare oexa vy aipoe'i ojeupe ae:
— Peva'e ma profeta ete va'e rire oikuaa 'rãgue mba'e nunga kunha pa
hexe opoko va'ea, mba'eta heko vai va'e — he'i.
40 Ha'e ramo Jesus aipoe'i fariseu pe:
— Simão, peteĩ mba'e areko amombe'u va'erã ndevy.
Ombovai:
— Emombe'u ha'vy, porombo'ea — he'i.
41 Aipoe'i:

---

x 7.27 Malaquias 3.1

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Oiko peteĩ nhomboreve va'ety. Ha'e va'e pe mokoĩ oreve. Peteĩ oreve
quinhentos ára repy, ha'e rã amboae ma cinqüenta oreve.
42 Neĩ peteĩve ma ndoguerekoi omboekovia aguã. Ha'e ramo imboreveare
omboguepa mokoĩve orevea. Mokoĩve gui mava'e nda'u oayvuve?
43 Simão ombovai:
— Xee aikuaa rã oreve retave va'ekue — he'i.
Ha'e ramo aipoe'i ixupe:
— Ha'evea rami rembovai — he'i.
44 Ha'e gui kunha va'e re ranhe oma'ẽ vy aipoe'ive ju Simão pe:
— Rexa pa kova'e kunha? Ndero py xee avaẽ ramo ndee ndererui yy
xepy ajoi aguã. Ha'e rã peva'e kunha ma guexay py ae ojoi xepy, ha'e gui
o'a py ju omombiru.[y]
45 Ndee ma xerova rupi ndereayvui. Ha'e rã peva'e ma avaẽ guive xepy
rupi oayvupa.
46 Ndee ma azeite ndereikytyi xeakã re. Ha'e rã peva'e ma xepy re oikyty
oiny heakuã porã va'e.
47 Ha'e nunga rupi aipoa'e ndevy: Peva'e ojejavy eteague omboguepaa
ma, mba'eta xerayvu ete. Ha'e rã ojejavyague nombogueaive va'e ma
ndaxerayvuive 'rã — he'i.
48 Ha'e gui ma kunha va'e pe aipoe'i:
— Rejejavyague omboguepaa ma.
49 Ha'e ramo hexeve okaru va'e kuery joupe-upe aipoe'i:
— Mava'e nda'u peva'e ava jejavya voi ombogue va'e? — he'i okuapy.
50 Ha'e ramo Jesus aipoe'i kunha va'e pe:
— Rejeroviaa ndereraa jepe ma. Tereo porã ke.

Kunhague Jesus pytyvõa kuery rery oĩa

8 1 Ha'e rire Jesus oguata oikovy tetã ha'e tekoa ikuai va'e rupi.
Omombe'u ovy ayvu porã Nhanderuete po'akaa regua. Hupive
hemimbo'e kuery doze va'e oje'oi,
2 ha'e amongue kunhague anha gui ha'e mba'eaxy gui ogueraa jepe
va'ekue avi: Maria Madalena hery va'e sete anha gui oepy va'ekue,
3 huvixa Herodes rembiguai Cuza ra'yxy Joana, ha'e gui Suzana. Heta avi
kunhague mboae oje'oi mba'emo py oipytyvõ va'ety kuery.

Mateus 13.1-9; Marcos 4.1-9

4 Jesus oĩa py heta ou opa rupi tetã ikuai va'e gui. Ha'e ramo omombe'u
peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy:

---

[y] **7.44** Ha'e kuery reko rami vy oo py ovaẽ ramo hoo va'e omovaẽ vy ogueru
ruka 'rã yy ipoua kuery ojepyei aguã, tape rupi yvy ku'i heta va'e gui
(Gênesis 19.2; 24.32; 43.24; Juízes 19.21; João 13.1-14).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 — Peteĩ ava oo mba'emo ra'yĩ moaĩ vy. Ha'e va'e omoaĩ ramo amongue
ha'yĩgue ho'a tape yvýry. Ha'e nunga re opyrõmbaa, guyra'i ho'upa guive.
6 Amboae ma itaty reia rupi ho'a. Ha'e nungakue yvate'i vyve ipiru,
na'inhakỹi ramo.
7 Amboae ma juu mbyte rupi ho'a. Ha'e nungakue jojavi yvate vy ojukapa.
8 Ha'e rã amboae ma yvy porãa rupi ho'a. Ha'e nungakue ma yvate ha'e
hi'a porã. Cem ra'yĩ peteĩ-teĩ gui oiko.
Ha'e rami ijayvupa ma vy aipoe'i:
— Ijapyxa oendu aguã oĩ va'e toendu.

Mateus 13.10-23; Marcos 4.10-20

9 Hemimbo'e kuery oikuaa porãvexe vy oporandu ixupe:
— Mba'e nunga re tu pova'e rembojoja?
10 Jesus ombovai:
— Pendevy ma Nhanderuete oikuaa uka opo'akaa py mba'emo oiko
va'e ndoikuaa ukai va'ekue. Ha'e rã amboae kuery pe ma mba'emo re
ambojojaa rupi rive amombe'u ayvu, ha'e kuery oexa teĩ ndoexa kuaai
aguã, ha'e oendu teĩ noendu kuaai aguã.[z]
11 — Pova'e nunga re ma ambojoja kuri. Ha'yĩgue'i ma Nhanderuete
ayvu.
12 Tape yvýry ho'a va'ekue rami ikuai va'e ma ayvu oendu teĩ anha ou vy
ipy'a gui oipe'a 'rã, oguerovia e'ỹ ha'e oo jepe e'ỹ aguã.
13 Itaty reia rupi ho'a va'ekue rami ikuai ayvu oendu vy ojou porã ha'e
oguerovy'a va'e. Ndapo pukui va'e rami avi ikuai vy xapy'a'i anho 'rã
ojerovia. Ha'e gui mba'emo oiko rã ojepe'a 'rã.
14 Juu mbyte rupi ho'a va'ekue rami ikuai va'e ma ayvu oendu teĩ mba'emo
yvy regua re, omba'e rei-reirã ha'e mba'emo imbovy'aarã re openave vy
hexaraipa. Ha'e rami vy ndai'ai.
15 Ha'e rã yvy porãa rupi ho'a va'ekue rami ikuai va'e ma ayvu oendu vy
opy'a re omoĩ. Ha'e kuery ma ojepe'a e'ỹ vy hi'a porã.

Marcos 4.21-25

16 — Avave rei tataendy nhamoendy vy ndajajao'i 'rã mba'emo ryru
py, neĩ tupa guýry nanhamoĩ. Ha'e rami 'rãgue py imoiny oĩaty py ae 'rã
jaupi, oike va'e kuery oexa aguã hendy va'e.
17 Ndoexa ukai pyre ojekuaapa 'rã, ha'e onhomi mbyre oikuaa ukapaa
'rã.
18 Ha'e nunga rupi peikuaa pota ke marã rami pa pendua re. Mba'eta
mba'emo oguereko va'e pe ome'ẽave 'rã. Ha'e rã oguereko e'ỹ va'e gui ma
oipe'apaa 'rã oguereko rei'i merami va'ekue — he'i.[a]

---

z 8.10 Isaías 6.9-10 **a 8.18** Marcos 4.24; Tiago 1.22-25

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mateus 12.46-50; Marcos 3.31-35

19 Jesus oĩa py ixy ha'e tyvy kuery ovaẽxe teĩ heta va'e kuery ikuai va'e
gui nda'evei ovaẽ ete aguã.
20 Ha'e ramo omombe'ua ixupe:
— Ndexy ha'e nderyvy kuery, pee oka py ikuai nderexaxe vy — he'i.
21 Ombovai:
— Ha'i ha'e xeryvy kuery ma Nhanderuete ayvu oendu vy ha'ekue rami
ae ikuai va'e.[b]

Mateus 8.23-27; Marcos 4.35-41

22 Peteĩ ára oĩ kanoã py guemimbo'e kuery reve. Ha'e vy ha'e kuery pe
— Jaaxa yupa rovai re — he'i. Ha'e vy oje'oi.
23 Yy rupi ooa ja ha'e oke oupy.
Ha'e gui yupa áry rupi ou yvytu atã. Ha'e ramo kanoã oike rai-rai'i yy
py.
24 Ha'e ramo ha'e kuery ovaẽ Jesus ituia py. Omomyĩ vy aipoe'i:
— Orembo'ea, orembo'ea, nhamanomba ta rima! — he'i okuapy. Ha'e
ramo Jesus omyĩ vy ijayvu atã yvytu ha'e yai pe. Ha'e ramove opytu'upa,
nda'yvytuvei.
25 Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:
— Mamo tu oĩ pejeroviaa?
Ha'e ramo ha'e kuery onhemondyipa, okyje guive. Ha'e vy aipoe'i
joupe-upe:
— Marã ramigua tu peva'e, yvytu ha'e yai pe ijayvu ramo voi onhe'ẽ
rendu aguã?

Mateus 8.28-33; Marcos 5.1-14

26 Ha'e gui geraseno kuery yvy katy ju oje'oi Galiléia yupa rovaigua re.
27 Kanoã gui oguejypa ramove ou peteĩ ava tetã gui. Ha'e va'e re ma anha
onhemonde ramo yma rei ma ao nomoĩvei, neĩ ngoo rupi ndopytavei va'e.
Yvyra rupa rupi rive tema oiko.
28 Ha'e va'e oexa Jesus vyve guenapy'ã re oĩ henonde. Ha'e vy aipoe'i
ojapukai atã reve:
— Jesus Nhanderuete Yvate ete va'e Ra'y, mba'e tu xee areko ndereve?
Xee ajerure xemoingo axy e'ỹ aguã — he'i.
29 Mba'eta anha pe Jesus ijayvu ae ma ava gui oẽmba aguã, mba'eta
mbovykue rei e'ỹ ma oguereko axy. Ipy ha'e ipo corrente py ojokuapaa teĩ
omondopa kuerei. Ha'e ramo anha kuery ogueraa 'rã tekoa e'ỹa rupi.
30 Ha'e gui ma Jesus oporandu ixupe:

---

b 8.21 Hebreus 2.11,12

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Mba'exa tu nderery?
Ombovai vy
— Heta va'e — he'i, hexe heta anha onhemonde ramo.
31 Ha'e vy ojerure yvykua vaikue py omondouka e'ỹ aguã.
32 Ha'e katy'i ma heta ikuai poryko okarua py yvyty re. Anha kuery
ojerure omondouka aguã poryko re ju onhemonde aguã. Ha'e ramo Jesus
omondouka.
33 Ha'e ramo ava gui anha kuery oẽmba vy poryko re ju onhemonde.
Ha'e ramo yvy'ã guy katy onhamba jogueravy. Yy py ho'apa vy oy'upa.
34 Ha'e gui ma poryko re opena va'e kuery mba'emo oiko va'e oexa vy
onhamba jogueravy, omombe'u tetã ha'e tekoa ikuai va'e rupi.

Mateus 8.34; Marcos 5.14-20

35 Ha'e pygua kuery ou oiko va'ekue oexaxe vy. Jesus oĩa py ovaẽ vy
oexa ava anha kuery oẽmbaague va'e. Ha'e va'e ma onhemonde ha'e
hi'arandua oĩ porã ju ma. Jesus yvy'iry oguapy oiny. Ha'e rã ha'e kuery
ndaekorãvei rei okuapy.
36 Ha'e kuery pe hexaare regua omombe'u marã rami vy pa anha gui
oepyague.
37 Geraseno kuery opa rupi gui ou va'ekue okyje vy ixupe ojerure ha'e
kuery rekoa gui ojepe'a aguã. Ha'e ramo kanoã py Jesus ojeupi vy oo ju.
38 Ha'e rã ava anha kuery oẽmbaague va'e ma ojerure hupive oo aguã.
Ha'e rami teĩ Jesus omondouka vy aipoe'i:
39 — Tereo ndero pygua kuery pe emombe'u Nhanderuete ndevy ojapo
va'ekue — he'i. Ha'e ramo tetã jave rupi oo vy omombe'u hexe Jesus ojapo
va'ekue ha'e javi.

Mateus 9.18,19; Marcos 5.21-24

40 Ha'e gui Jesus ojevy ramo heta va'e kuery oarõ okuapy va'e omovaẽ
porã ovy'a reve.
41 Ha'e jave py ma ou peteĩ ava Jairo hery va'e, onhembo'eaty pygua
huvixa. Ha'e va'e ma Jesus renonde guenapy'ã re oĩ vy ojerure hoo py
ovaẽ aguã,
42 mba'eta tajy peteĩ'i va'e doze ma'etỹ oguereko va'e omano rai'i oupy ramo.

Mateus 9.20-22; Marcos 5.24-34

Jesus ooa rupi heta va'e kuery omboty rei oje'oivy.
43 Oiko avi peteĩ kunha doze ma'etỹ re ma gueko re riae oiko va'e.
Avave rei nomongueravei ma, [ha'e oguereko va'ekue ha'e javi ome'ẽ ma
poropoanoa kuery pe.]
44 Ha'e va'e ma Jesus rakykue gui ovaẽ vy opoko ijao apy re. Ha'e ramove
opytu'u vyvoi hekoaxy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

45 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:
— Mava'e tu xere opoko?
Ha'e javive nomombe'uxei ramo Pedro [oirũ kuery reve] aipoe'i:
— Orembo'ea, heta nderakykue ou va'e ndejopy rei heravy nemboty rei vy, [va'eri ndee “Mava'e tu xere opoko?” 're.]
46 Ha'e rami teĩ Jesus aipoe'ive tema:
— Amongue ta'vy xere opoko teve, mba'eta aendu xegui xepo'akaa oẽ rã — he'i.
47 Ha'e ramo kunha va'e onhenhomi aguã nda'evei ramo ou oryryipa reve, guenapy'ã re oĩ henonde. Ha'e vy pavẽ oendua py onhemombe'u mba'e re pa hexe opokoa, ha'e opoko vyve okueraague.
48 Ha'e ramo ixupe aipoe'i:
— Xerajy, rejeroviaa ndereraa jepe. Tereo porã ke.

Mateus 9.23-26; Marcos 5.35-43

49 Jesus ijayvu teri ho'amy reve peteĩ ou onhembo'eaty pygua ruvixa ro gui. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Nderajy omano ma. Nda'evevei ma porombo'ea remoangekove aguã — he'i.
50 Ha'e nunga Jesus oendu vy aipoe'i tuu pe:
— Enhemondyi eme, ejerovia tema. Ha'e ramo oo jepe 'rã — he'i.
51 Ha'e gui oo py ovaẽ vy avave rei ndogueroikei, Pedro, João, Tiago, ha'e kunha'i ru ha'e ixy e'ỹ vy.
52 Ha'e javive ipy'a vai vy ojae'o okuapy rã oexa vy aipoe'i:
— Pejae'o eme. Kunha'i va'e nomanoi, oke rima — he'i.
53 Ha'e ramo ojojai rei okuapy, omano maa oikuaa vy.
54 Ha'e rã kunha'i va'e po re Jesus ojopy vy ijayvu atã reve aipoe'i ixupe:
— Kunha'i, evy ke.
55 Ha'e ramove hexe inhe'ẽ ojevy ramo opu'ã. Ha'e ramo omongaru uka.
56 Tuu kuery onhemondyipa. Ha'e ramo ha'e kuery pe aipoe'i avave rei pe omombe'u e'ỹ aguã oiko va'ekue.

Mateus 10.1,5-15; Marcos 6.7-13

9 1 Doze guemimbo'e kuery Jesus oenoĩ vy ombopo'aka anha kuery ha'e javi re, ha'e nhomonguera aguã re.
2 Ha'e vy omondouka Nhanderuete po'akaa regua omombe'u ha'e imba'eaxy va'e omonguera aguã.
3 Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Mba'eve rei peraa eme peoa rupi, neĩ popoka, voko, mbojape, peráta ha'e kamixa voi peraa eme mokoĩ.
4 Oo py pevaẽa py ae pepyta peove peve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ha'e gui tetã re napenemovaẽai ramo pendepy regua gui peity-ity 'rã
peovy yvy ku'i, ha'e kuery pe peikuaa uka aguã peja peovya — he'i.[c]
6 Ha'e ramo hemimbo'e kuery ma tekoa ha'e javi rupi oje'oi vy ayvu
porã omombe'u ha'e nhomonguera opa rupi.

Mateus 14.1-12; Marcos 6.14-29

7 Ha'e gui huvixa Herodes oendu omombe'u rã Jesus mba'emo ojapo
oikovya. Ha'e vy ndoikuaai rei, mba'eta amongue aipoe'i:
— João omanoague gui onhemboete ju va'ekue.
8 Amboae ma — Elias rima oiko — he'i.
Ha'e rã amboae ma — Peteĩ profeta yma oiko va'ekue rima oiko — he'i.
9 Ha'e rã Herodes ma aipoe'i:
— João akã ma xee ae ajaya uka va'ekue. Marã ramigua tu ha'vy oiko
ha'e nunga apoa omombe'ua rã aendu? — he'i. Ha'e rami vy onhea'ã oexa
aguã.

Mateus 14.13-21; Marcos 6.30-44; João 6.1-14

10 Apóstolo kuery ojevypa ma vy Jesus pe omombe'upa ojapo va'ekue
ha'e javi. Ha'e ramo ogueraa Betsaida tetã py ha'e kuery ae'i ikuai aguã.
11 Ha'e rami teĩ heta va'e kuery oikuaa vy oje'oi hakykue. Ha'e ramo
omovaẽmba vy ijayvu Nhanderuete po'akaa re, imba'eaxy va'e voi
omonguera.
12 Ka'aru rai jave hemimbo'e kuery doze va'e ou vy aipoe'i ixupe:
— Emondoukapa ju heta va'e kuery, tetã ha'e tekoa kii rai'i ikuai va'e
rupi oje'oi vy oke ha'e ho'u va'erã ojou aguã, mba'eta apy ma tekoa e'ỹa py
nhandekuai — he'i okuapy.
13 Ha'e rã aipoe'i ha'e kuery pe:
— Peẽ ae peme'ẽ ho'u va'erã.
Ha'e kuery ombovai:
— Mba'eve ndoroguerekoi, peteĩ nhiruĩ mbojape ha'e mokoĩ pira'i e'ỹ
vy. Tyrã pa ore ae toroo tembi'u rojogua aguã ha'e javive peguarã? — he'i.
14 Ha'e py rãnda'u ikuai cinco mil avakue.
Ha'e gui ma aipoe'i guemimbo'e kuery pe:
— Pemboguapy peteĩ-teĩ henda py cinqüenta ikuai aguã rami — he'i.
15 Ha'e ramo ha'e kuery ha'e rami ojapo vy omboguapypa.
16 Ha'e gui Jesus ma peteĩ nhiruĩ mbojape ha'e mokoĩ pira ojopy vy
yva re oma'ẽ reve oguerovy'a Nguuete. Ha'e vy oipe'ãmba'i vy ome'ẽ
guemimbo'e kuery pe, ha'e kuery ju ome'ẽ-me'ẽ aguã heta va'e kuery pe.
17 Ha'e javive okaru vy hevyatãmba. Ha'e ramo hembyrekue omono'õ vy
doze varai ju omonyẽ.

---

c 9.5 Atos 13.50,51; 18.6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mateus 16.13-21; Marcos 8.27-31

18 Ha'e ae'i onhembo'e oinya py hemimbo'e kuery ou ramo oporandu
ha'e kuery pe:
— Marã ramigua aikoa rami tu heta va'e kuery oikuaa?
19 Ha'e kuery ombovai:
— João Batista. Amboae kuery ma "Elias" he'i. Ha'e rã amboae kuery ma
peteĩ profeta ymave guare renhemboete ju va'ekue reikoa rami oikuaa — he'i.
20 Ha'e gui ma oporanduve ju:
— Ha'vy peẽ kuery, marã ramigua aikoa pa peikuaa?
Ha'e ramo Pedro ijayvu vy aipoe'i:
— Ndee ma Cristo Nhanderuete remimbou — he'i.
21 Ha'e rami rã aipoe'i omombe'u e'ỹ aguã avave rei pe.
22 Ha'e vy aipoe'i:
— Ava ra'y ojeapo va'ekue ma oiko axy 'rãe. Mba'eta nhomongeta
va'ety, sacerdote yvatekueve va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery
nda'ija'ei 'rã hexe. Ha'e gui ojukaa rire mboapy araa py onhemboete ju 'rã.

Mateus 16.24-28; Marcos 8.34–9.1

23 Ha'e gui ma aipoe'i pavẽ pe:
— Xerupive oikoxe va'e taexarai ojegui ae, ko'ẽ nhavõ togueraa
ojeupegua kuruxu, ha'e tou xerakykue.
24 Mba'eta nomanoxei ete va'e ma omokanhy 'rã guekove. Ha'e rã xekáuxa
omano va'e ma ogueraa jepe uka 'rã guekove.[d]
25 Mba'e 'rã tu avakue ojou, mba'emo yvy regua ha'e javi oguerekopa
va'eri guekove ae omokanhy vy, e'ỹ vy ha'e ae onhemoingo axy uka rire?
26 Mba'eta amongue xee ha'e xeayvua ogueroxĩ rire, ha'e kuery ma Ava
ra'y ojeapo va'ekue voi ogueroxĩ 'rã guexakã rupi ou jevy ma vy, Nguu
rexakã ha'e anjo iky'a e'ỹ va'e kuery rexakã rupi.
27 Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Apy peĩ va'e regua amongue napemanoi 'rã
Nhanderuete po'akaa ojekuaa ouvy rã pexa e'ỹa ja.

Mateus 17.1-8; Marcos 9.2-8

28 Ha'e rami ijayvu rire oito araa py ma ngupive Pedro, João ha'e Tiago
ogueraa vy peteĩ yvyty áry oẽ onhembo'e aguã.
29 Onhembo'e oiny jave hova guexakã py ojekuaa, ha'e ijao ma xiĩmba rei
hexakãmba vy.
30 Ha'e jave mokoĩ avakue ijayvu jekuaa hexeve, Moisés ha'e Elias.
31 Ha'e va'e kuery ma hexakã rupi ojekuaa vy hexeve ijayvu okuapy
Jerusalém tetã py Jesus oo vy ojexavai ranhe aguã oiko va'erãa re.

---

d 9.24 João 12.24-26; Apocalipse 2.10; 12.11

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

32 Ha'e rã Pedro ha'e oirũ kuery ma hopeyi vaipa okuapya ramive ndoke
etei'i vy oexa hexakã ha'e mokoĩ avakue hexeve hi'aĩ va'e.
33 Jesus-a gui ha'e kuery ojepe'a ta ma ramo Pedro aipoe'i ixupe:
— Orembo'ea, ha'eve apy nhaĩve aguã. Ha'e ramo rojapo 'rã mboapy
oo'i: peteĩ ma ndevy guarã, amboae ma Moisés pe, ha'e gui amboae ju ma
Elias peguarã — he'i. Oikuaa vy e'ỹ ha'e rami ijayvu.
34 Ha'e rami ijayvu teria ja peteĩ arai ou vy ojao'ipa. Arai ojao'i rã ha'e
kuery okyjepa.
35 Ha'e va'e mbyte gui ou nhendu peteĩ ayvu aipoe'i va'e:
— Peva'e ma Xera'y xerembiporavo. Pejapyxaka ijayvua re — he'i.[e]
36 Ha'e va'e nonhenduvei rire Jesus ha'e ae'i ju hi'aĩ. Ha'e va'e rire ma hemimbo'e
kuery okyrirĩ okuapy, ha'e va'e jave avave rei pe nomombe'ui oexa va'ekue.

Mateus 17.14-18; Marcos 9.14-27

37 Ko'ẽ jevy yvyty gui oguejy jogueruvy ramo heta ou Jesus ovaexĩ vy.
38 Teta mbyte gui peteĩ ava ojapukai nhendu vy aipoe'i:
— Porombo'ea, ajerure rema'ẽ aguã xera'y re, peteĩ'i va'e ramo.
39 Hexe ma nhe'ẽ vai onhemonde ramo ojapukai xapy'a vy ho'a 'rã yvy
rupi. Anha oguereko axy rei vy ombojuru ryjuipa ha'e ombojejukapa ma
vy mae ma 'rã oeja.
40 Ajerure teĩ neremimbo'e kuery oipe'a aguã, ha'e kuery ndoipe'a kuaai — he'i.
41 Ha'e ramo Jesus ombovai:
— Peẽ pejerovia e'ỹ ha'e pendeko vai va'e, raka'e peve 'rã nda'u xee aiko
pendereve, rogueropo'aka aguã? Eru ha'vy ndera'y — he'i.
42 Oguerovaẽ heruvy rã anha oity ju yvy rupi. Opa marã rei oguereko
ramo Jesus ijayvu atã anha pe. Ha'e rami vy kunumi va'e omonguera vy
omboaxa ju tuu pe.
43 Ha'e ramo pavẽ rei onhemondyipa Nhanderuete po'akaa oexa uka rã oexa vy.

Mateus 17.22,23; Marcos 9.30-32

Jesus ojapo va'e pavẽ oexa vy onhemondyipa ramo aipoe'i guemimbo'e
kuery pe:
44 — Penema'endu'a riae ke pova'e ayvu re: Ava ra'y ojeapo va'ekue
omboaxaa 'rã avakue po py — he'i.
45 Ha'e rami teĩ ha'e kuery noendu kuaai, ndoikuaa uka porãvei ramo.
Nda'ipy'a guaxui vy noporandui guive ha'e nunga re.

Mateus 18.1-5; Marcos 9.33-37

46 Ha'e kuery joupe-upe ijayvu mava'e ete pa joegui yvateve va'e omoĩa
'rãa re.

---

e 9.35 2 Pedro 1.16-18

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

47 Ha'e rã Jesus ma ha'e kuery py'a re oĩ va'e oikuaa vy ojee omonhemboja
peteĩ kyrĩ va'e, ha'e omoĩ oyvy'iry.
48 Ha'e vy aipoe'i guemimbo'e kuery pe:
— Amongue xerery rupi kova'e kyrĩ va'e omovaẽ vy xee avi xemovaẽ.
Ha'e xemovaẽ va'e ma xembouare avi omovaẽ. Mba'eta peẽ kuery va'e
regua pavẽ gui yvyĩve va'e ma yvateve va'e oiko.

Marcos 9.38-40

49 João aipoe'i:
— Orembo'ea, peteĩ ava roexa kuri nderery rupi anha oipe'a rã. Ha'e
ramo ndoroipe'a ukavei, mba'eta nhanderupivegua e'ỹ ramo — he'i.
50 Ha'e ramo Jesus ombovai:
— Nda'evei ndapeipe'a ukai aguã, mba'eta penderovaigua e'ỹ va'e ma
penderupivegua ae.

Samaria pygua kuery Jesus nomovaẽiague

51 Yva re ju heraa aguã ovaẽ rai'i ma ramo, hova re ojekuaa Jerusalém
katy oo aguã opy'a re omoĩ va'ekue.
52 Ha'e vy guenonderã omondouka imombe'uarã. Ha'e ramo ha'e kuery
oo vy peteĩ Samaria pygua kuery rekoa py ovaẽ oguereko katu aguã oke
aguã.
53 Ha'e rã ha'e pygua kuery ma nomovaẽxei, Jerusalém katy ooa oikuaa
vy.[f]
54 Ha'e nunga hemimbo'e kuery Tiago ha'e João oexa vy oporandu ixupe:
— Senhor, reipota pa rombou uka tata yva gui ha'e kuery omomba
aguã?
55 Ha'e ramo Jesus ojere vy ijayvu atã ha'e kuery pe. [Ha'e vy aipoe'i:
— Peẽ kuery ndapeikuaai mba'e nunga nhe'ẽ gui pa peikoa.
56 Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ma avakue nhe'ẽ omomba aguã e'ỹ ou,
ha'e rã ogueraa jepe aguã — he'i.]
Ha'e gui amboae tekoa katy ju oje'oi.

Mateus 8.18-22

57 Ha'e kuery oje'oia rupi amongue aipoe'i:
— Xee aa ta nderupive reoa katy rei.
58 Ha'e rã Jesus ombovai:
— Aguara'i oguereko 'rã okua, guyra'i oveve va'e voi oguereko guaity.
Ha'e rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ma neĩ oakã omboguejyaty ndoguerekoi
— he'i.

---

[f] **9.53** Samaria pygua kuery nomovaẽxei, mba'eta judeu kuery reve joe ija'e e'ỹ va'e vy (João 4.9).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

59 Amboae pe Jesus aipoe'i:
— Eju katu xerupive.
Ha'e va'e ombovai:
— Taa ranhe xeru tanhono porã.
60 Ha'e ramo Jesus aipoe'ive ju:
— Tove omanogue ae tonhono porã omano va'ekue. Ha'e rã ndee ma tereo emombe'u Nhanderuete po'akaa — he'i.
61 Amboae ju aipoe'i ixupe:
— Senhor, xee aa ta nderupive. Ha'e rami teĩ taa ranhe tamombe'u xero pygua kuery pe.
62 Ha'e rã Jesus ombovai:
— Avave rei yvy karaĩa re ojopy heravy reve guakykue re oma'ẽ va'e nda'evei Nhanderuete po'akaa pyguarã — he'i.

Setenta guemimbo'e kuery omondoukaague

10 1 Ha'e va'e rire Senhor ma setenta ju oiporavo, ha'e vy guenonderã mokõ-mokoĩ omondouka tetã ha'e tekoa nhavõ ha'e oo aguã rupi.
2 Ha'e kuery pe aipoe'i imondovy:
— Mba'ety ma tuvixa, ha'e rã omba'eapo va'e kuery ma mbovy'i. Ha'e nunga rupi pejerure Senhor mba'ety ja pe ombou retave aguã imba'ety rupi omba'eapo va'erã.
3 Tapeo. Xee romondouka vexa'i rami aguara mbyte rupi.
4 Peraa eme voko, popoka, neĩ py regua. Tape rupi pexarura eme guive avave pe.
5 Joo py pevaẽ vy aipopeje 'rã: “Kova'e oo pygua kuery ta'ikuai porã”, peje.
6 Xapy'a rei ha'e py oiko porãxe va'e oĩ ramo hexe oiko 'rã peroayvu porãague. Ha'e rã jipoi ramo pendere ae 'rã ojeapa peroayvu porãague.
7 Oo pevaẽague py ae 'rã pepyta. Pe'u ha'e pey'u 'rã ha'e kuery ome'ẽ va'e rei. Mba'eta omba'eapo va'e kuery ma ha'eve ojopy aguã omba'eapoague repy. Peva eme oo mboae-ae rupi.
8 Tetã pevaẽa py penemovaẽ porã ri ramo pe'u 'rã ome'ẽ va'e rei.
9 Ha'e py pemonguera 'rã imba'eaxy va'e, ha'e aipopeje ha'e kuery pe: “Pendevy namombyryvei ma Nhanderuete po'akaa ojekuaa aguã”, peje.
10 Ha'e rã tetã pevaẽa py napenemonhembojaai ramo tape rupi peo vy aipopeje 'rã:
11 “Peneretã guigua yvy ku'i orepy re oja va'ekue voi roitypa, penderovai roikuaa uka aguã roeja ma rovya. Ha'e rami teĩ peikuaa pota pova'e re: Namombyryvei ma Nhanderuete po'akaa ojekuaa aguã”, peje.[g]
12 Aipoa'e peẽ kuery pe: Opaa ára ha'e va'e tetã pygua kuery gui Sodoma pygua kuery nombopagaaive 'rã.

---

g 10.11 Lucas 9.5

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mateus 11.20-24

13 — Peẽ Corazim ha'e Betsaida pygua kuery pe nda'evei ete 'rã.[h]
Mba'eta pendea py hexa pyrã ajapo va'e ramigua Tiro ha'e Sidom tetã py
ajapo va'e rire, ha'e kuery ojeko rerova voi 'rãgue. Ha'e rami vy ajukue
vaikue py onhemonde vy oguapy 'rãgue tanhimbu py.
14 Ha'e nunga rupi nhombopagaa ára peẽ kuery gui omboaxyave 'rã Tiro
ha'e Sidom pygua kuery.
15 Ha'vy peẽ Cafarnaum pygua kuery, peo 'rã teve yva peve? Any, pe'a 'rã
tata ogue e'ỹ va'e py.
16 — Pendeayvu oendu va'e ma xeayvu avi oendu, ha'e rã napenenhe'ẽ
rendui va'e ma xee avi naxenhe'ẽ rendui. Ha'e rã naxenhe'ẽ rendui va'e ma
xembouare avi nonhe'ẽ rendui.

Setenta oo va'ekue ojevypaague

17 Ha'e gui setenta omondouka va'ekue ovy'a reve ojevy vy aipoe'i
okuapy:
— Senhor, nderery rupi oreayvu ramo anha kuery voi orenhe'ẽ rendu
karamboae! — he'i okuapy.
18 Ha'e rã ombovai:
— Xee ma Satanás aexa karamboae overa va'e rami yva gui ho'a rã.
19 Ha'e gui peẽ kuery rombopo'aka mboi ha'e japeuxa re pepyrõ aguã,
nhanderovaigua po'akaa ha'e javi re guive, pendere mba'eve rei oiko e'ỹ re.
20 Ha'e rami teĩ perovy'a eme anha kuery re pendepo'akaa rive, ha'e rã
yva re penderery omboparaa ma imoinyague.[i]

Mateus 11.25-27

21 Ha'e va'e jave ae Jesus ovy'a Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ gui. Ha'e vy aipoe'i:
— Xeru yva ha'e yvy re ndepo'aka va'e, xee roguerovy'a, mba'eta ha'e
nunga ma hi'arandukue pe ndereikuaa ukai, neĩ ombo'e pyre pe'ỹ guive.
Yvyĩgueve'i pe anho reikuaa uka. Tá, Xeru, ha'e rami ae reipota.
22 — Opa mba'e Xeru ome'ẽmba xevy. Avave rei ndoikuaai Ta'y, Tuu e'ỹ
vy. Ha'e avave rei ndoikuaai Tuu, Ta'y e'ỹ vy, ha'e amongue pe Ta'y oikuaa
ukaxea va'e ete'i — he'i.
23 Ha'e gui ma guemimbo'e kuery pe ju aipoe'i ha'e kuery ae'ia py:
— Ovy'a ete 'rã mba'emo peẽ kuery pexa va'e rexaa kuery.
24 Mba'eta xee aipoa'e porãve pẽvy: Heta ikuai raka'e profeta ha'e
huvixave peẽ kuery pexa va'e oexaxe teĩ ndoexai, ha'e pendu va'e
oenduxe avi teĩ noendui raka'e.

---

[h] **10.13,15** Tiro ha'e Sidom tetã ma yma heko vai ete va'e ikuaiague (Isaías 23.1-18).
[i] **10.20** Apocalipse 3.5

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Samaria pygua porayvu va'e omombe'uague

25 Peteĩ ava lei re nhombo'e va'ety opu'ã ho'amy Jesus oeko a'ã vy. Ha'e
vy aipoe'i:
— Porombo'ea, mba'e nda'u ajapo 'rã tekove marã e'ỹ aupity aguã?
26 Ha'e ramo ixupe ju Jesus oporandu:
— Mba'e tu ipara oiny lei re? Mba'exa tu reikuaa?
27 Ava va'e ombovai:
— "Reayvu 'rã Senhor Nderuete ndepy'a ha'e javi py, ndereko,
nembaraetea ha'e ne'arandua ha'e javi py guive." Ha'e "Reayvu 'rã neirũ
kuery ndee ae rejeayvua rami" — he'i.[j]
28 Ha'e rami rã Jesus aipoe'i:
— Ha'evea rami rembovai. Ha'e rami rejapo vy reupity 'rã tekove — he'i.
29 Ha'e rami teĩ ava va'e onhemboeko porãxe vy oporandu Jesus pe:
— Marã ramigua tu xeirũ kuery?
30 Ha'e rã Jesus ombovai:
— Peteĩ ava ma Jerusalém tetã gui oguejy ovy Jericó katy oo vy. Ha'e
gui ha'e va'e ma jojuka va'ety kuery po py oĩ vai ramo ixugui oipe'apa,
oinupãmba guive. Ha'e vy oeja oje'oivy omano rai'i va'e.
31 — Ha'e jave py tape rupi ou peteĩ sacerdote. Ha'e va'e oexa teĩ
ojepekuavo ovy.
32 — Ha'e rami ae avi peteĩ levita ha'e rupi ou vy oexa teĩ ojepekuavo
avi ovy.
33 — Ha'e gui ma peteĩ Samaria pygua oguata ouvy vy oaxa avi ha'e
rupi. Ha'e va'e ma oexa vy omboaxy.
34 Ha'e vy onhemboja vy ojokuapa ijai, azeite ha'e vinho oikyty reve.
Guymba áry ae oupi vy ogueraa peteĩ okea aty py opena aguã.
35 — Ko'ẽ ju mokoĩ ára repy oguenoẽ vy ome'ẽ hoo va'e pe. Ha'e vy
aipoe'i: "Epena porã tema kova'e ava re. Ha'e gui xapy'a rei repenaa rupi
regatave ri ramo ajevy vy amboekovia 'rã", he'i.
36 — Ha'e va'e mboapy va'e regua, ndee reikuaa rã mava'e nda'u jojuka
va'ety kuery po py oĩ vai va'ekue irũ oiko?
37 Ha'e rã lei re nhombo'e va'ety ombovai:
— Omboaxy va'ekue rima.
Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:
— Tereo ha'vy, ndee voi ha'ekue rami eiko.[k]

Maria ha'e Marta ro py oĩ jave guare

38 Ha'e kuery oovea rupi Jesus ovaẽ peteĩ tetã'i py. Ha'e ramo peteĩ
kunha Marta hery va'e omovaẽ ngoo py.

---

j 10.27 Levítico 19.18; Deuteronômio 6.5 **k 10.37** 1 João 3.17,18

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

39 Ha'e py oiko avi ikypy'y Maria hery va'e. Ha'e va'e ma oguapy oiny
Senhor yvýry ombo'e rã oendu aguã.
40 Marta ma ha'e ramia ja opy rupi mba'emo ojapo vy ojapura rei
oikovy. Ha'e vy Jesus-a py ou vy aipoe'i:
— Senhor, rexa rive va'e ty'y xekypy'y xee ae'i mba'emo ajapo aguã oeja
rã? Aipo'ere na tou taxepytyvõ.
41 Ha'e rã Senhor ombovai:
— Marta, Marta, ndereguapyi rei ndepy'a eta reia rupi.
42 Mbovy'i jajapo teĩ ha'eve va'e, ha'e rami e'ỹ vy peteĩ'i anho. Ha'e rã Maria
ma oiporavo iporãve va'e. Ha'e ramo ha'e nunga ndoipe'aai 'rã ixugui.

Mateus 6.9-13

11 1 Peteĩ ára Jesus onhembo'e oiny peteĩ henda py. Ijayvupa ma jave
peteĩ hemimbo'e ojerure ixupe:
— Senhor, orembo'e na ronhembo'e kuaa aguã re, João guemimbo'e
kuery ombo'eague rami avi.
2 Ha'e ramo ombo'e. Ha'e vy aipoe'i:
— Penhembo'e vy aipopeje 'rã: “Xeruete, tove nderery tomboetea.
Tovaẽ ndepo'akaa ojekuaa aguã.
3 Ha'e ko'ẽ nhavõ ejou uka ro'u va'erã.
4 Emboguepa rojejavyague, ore voi orevy oreve va'e roperdoaa rami avi.
Orereity uka eme guive poromoangekoa pe”, peje 'rã.

Irũ mba'emo re ojerure anho rei va'e omombe'uague

5 Jesus aipoe'i avi:
— Amongue peẽ kuery va'e regua pytũ mbyte jave peneirũ ovaẽ 'rã
pendero py. Ha'e vy aipoe'i 'rã pẽvy: “Xeirũ, eiporuka xevy mboapy
mbojape.
6 Mba'eta peteĩ xeirũ oguataague gui ovaẽ teĩ mba'eve ndarekoi ixupe
ame'ẽ va'erã”, he'i 'rã.
7 Ha'e rã penderopy gui pembovai 'rã: “Xemoangeko eme, mba'eta okẽ
onhemboty ma, ha'e xera'y kuery onhenomba ma xereve. Ndavy reguavei
ame'ẽ aguã ndevy”, peje 'rã.
8 Ha'e rami teĩ xee aipoa'e pẽvy: Peneirũ ae teĩ xapy'a rei napepu'ãxei 'rã
mba'emo peme'ẽ aguã. Ha'e ramia gui onhea'ãve tema ramo peme'ẽ nho
'rã oikotevẽ va'e ha'e javi.[l]

Mateus 7.7-11

9 — Ha'e nunga rupi aipoa'e pẽvy: Pejerure, ha'e ramo ome'ẽa 'rã. Peka,
ha'e vy pejou 'rã. Penhendu uka, ha'e ramo okẽ oipe'aa 'rã pẽvy.

---

l 11.8 Lucas 18.1; Efésios 6.18

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Mba'eta ha'e javive ojerure va'e ojopy 'rã, oeka va'e ojou 'rã, ha'e
onhendu uka va'e pe oipe'aa 'rã.
11 Mava'e peẽ avakue nda'u pendera'y [mbojape re ojerure rã peme'ẽ 'rã
ita? Xapy'a rei rã] pira re ojerure rã mboi ri nda'u peme'ẽ 'rã pira rekovia?
12 Ha'e rami e'ỹ vy uru rupi'a re ojerure rã japeuxa ri nda'u peme'ẽ 'rã?
13 Pendu ke, peẽ kuery pendereko vai va'eri mba'emo porã peme'ẽ kuaa
va'e pendera'y kuery pe. Ha'e gui Nhanderu yva pygua katuve nda'u
nome'ẽi 'rã ri Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ojerure va'e pe?

Mateus 12.22-30; Marcos 3.20-27

14 Amboae py Jesus oipe'a anha nhomboayvu e'ỹ va'e. Anha ojepe'a
rire ijayvu e'ỹ va'ekue ijayvu ju ma. Ha'e ramo heta va'e kuery
onhemondyipa.
15 Ha'e rami teĩ ha'e kuery va'e regua amongue aipoe'i:
— Peva'e tu anha ruvixa Belzebu po'akaa rupi rima oipe'a oikovy anha
kuery — he'i.
16 Ha'e ramo amboae kuery oeko a'ã vy ixupe ojerure yva guigua hexa
pyrã ojapo aguã re.
17 Ha'e rami rã ha'e kuery py'a re oĩ va'e ha'e oikuaapa vy aipoe'i:
— Tetã pygua kuery minha jomeme ri opu'ã vy nhomomba 'rã, ha'e
peteĩ-teĩ oo pygua kuery joguero'a 'rã.
18 Ha'e rami ae avi Satanás kuery meme ri joe opu'ã va'e rire mba'exa tu
ipo'akave ta? Po rami xeayvu mba'eta aipopeje Belzebu po'akaa rupi anha
kuery aipe'aa rami.
19 Anhetẽ ri xee Belzebu po'akaa rupi anha aipe'a ramo, mba'e xagua
po'akaa rupi tu ha'vy pendera'y kuery oipe'a? Ha'e nunga rupi ha'e kuery
ae oikuaa uka 'rã pendeayvu rivea.
20 Ha'e rã Nhanderuete po rupi ae xee anha aipe'a ramo anhetẽ ete
Nhanderuete po'akaa ojekuaa ra'e peẽ kuery pe.
21 — Ha'e gui peteĩ ava ojerovia vaipa va'e ngoo oarõ oikovy ramo opa
mba'e oguereko va'e oĩ porã 'rã.
22 Ha'e gui ma peteĩ ixugui ojeroviave va'e ou vy oity 'rã. Ha'e vy
hembiporu ojeroviaague oipe'apa vy joupe omboja'opa 'rã oguereko
va'ekue.
23 — Xerevegua e'ỹ va'e ma xerovaigua ikuai, ha'e xea py ndajoguerui
va'e ma xegui nhomonheguaẽmba 'rã.

Mateus 12.43-45

24 — Ha'e rami avi peteĩ ava gui nhe'ẽ vai ojepe'a vy oo 'rã tekoa e'ỹa
rupi oiko, ikane'õgua aguã oeka vy. Ha'e gui ndojoui vy ojeupe aipoe'i 'rã:
“Aa ju ta xero ajepe'aague py”, he'i 'rã.
25 Ha'e rami vy ou ju vy ojou 'rã ngopy oipeipa ha'e omoatyrõmba pyre.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

26 Ha'e gui ma oo vy sete irũrã ju ogueru 'rã nhe'ẽ ixugui nda'eveive va'e,
ha'e py ovaẽ vy ikuai va'erã. Ha'e rami rire ava va'e pe ma opaa py jypy
guare gui nda'eveive 'rã.

Peteĩ kunha ijayvu nhenduague

27 Ha'e rami Jesus ijayvupa ma ramo teta mbyte gui peteĩ kunha ijayvu
nhendu. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Ovy'a ete 'rã nekuavãare, nemokambuare.
28 Ha'e rã ombovai:
— Ha'e rami 'rãgue py ovy'a ete 'rã Nhanderuete ayvu oendu vy
ha'ekue rami ikuai va'e — he'i.[m]

Mateus 12.38-42

29 Heta va'e kuery ijatypa ramo Jesus aipoe'i:
— Kova'e kuery ma heko vai va'e vy ojerure mba'emo kuaa ukaarã
ajapo aguã. Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe peteĩve ndojapoai 'rã, Jonas re
oiko va'ekue ramigua e'ỹ vy.
30 Mba'eta Nínive pygua kuery oikuaa aguã Jonas oikoague rami avi Ava
ra'y ojeapo va'ekue voi oiko 'rã aỹgua kuery oikuaa aguã.
31 Nhomboayvua ára py huvixave kunha kuaray puku-a katygua opu'ã ho'amy
vy ijayvu 'rã aỹgua kuery re, mba'eta yvy apy gui kunha va'e ou rire Salomão
'arandua oendu aguã. Ha'e rã apy oĩ va'e ma Salomão gui yvateve va'e.
32 Nhomboayvua ára py Nínive pygua kuery voi opu'ã vy ijayvu 'rã okuapy
aỹgua kuery re, mba'eta Jonas ayvu omombe'u rã ha'e kuery oendu vy ojeko
rerovapa rire. Ha'e rã apy oĩ va'e ma Jonas gui yvateve va'e.

Mateus 6.22,23

33 — Avave rei tataendy omoendy vy nomoĩ 'rã hi'ã py, neĩ ajaka guýry
guive. Oĩaty py ae 'rã omoĩa, oike va'e kuery hendy va'e oexa porã aguã.
34 Ha'e rami ae avi nhanderexa ma nhanderete moexakãarã oĩ. Xapy'a
rei nderexa iporã vy omoexakã 'rã nderete ha'e javi rupi. Ha'e rã nderexa
na'iporãi ramo ma nderete ha'e javi pytũmba 'rã.
35 Ha'e nunga rupi eikuaa pota ke nemoexakãarã oĩ va'e pytũ e'ỹ aguã.
36 Ha'e rã xapy'a rei nderete ha'e javi omoexakãa, neĩ peteĩ henda py
pytũa noĩ ri ramo tataendy rami 'rã omoexakã opa rupi.

Fariseu kuery pe Jesus ijayvu eteague

37 Opa ma Jesus mba'emo re ombojoja vy ijayvupa ramo peteĩ fariseu
aipoe'i hupive oo aguã okaru vy. Ha'e ramo hoo py ovaẽ vy oguapy okaru
aguã py.

---

m 11.28 Lucas 8.19-21

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

38 Ha'e gui fariseu ma Jesus ojepoei e'ỹ re okaru ta ramo oexa vy
onhemondyi.
39 Ha'e ramo ixupe Senhor aipoe'i:
— Peẽ fariseu kuery ma karo ha'e hy'a pejoi 'rã hi'árykue rupi rive. Ha'e
rã pendepy'apy rupi ma pejokore ha'e pejejoko e'ỹa anho oĩ.[n]
40 Pene'arandu e'ỹ va'e, penderete apoare e'ỹ ri nda'u pendepy'a apoare avi
oiko?
41 Ha'e rami 'rãgue py iporiaukue'i pe mba'emo pereko va'e peme'ẽ vy 'rãe
opa marãgua gui ha'eve va'e ju 'rã peiko.
42 — Peẽ fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã, mba'eta dízimo peme'ẽ 'rã
hortelã, arruda ha'e mba'emo rogue'i ha'e javi regua gui. Ha'e rã ha'evea
rami pejoguereko ha'e Nhanderuete peayvua rupi ma napendekuaixei.
Ha'e nunga voi pejapo 'rãgue amboae ramigua pejapoa rami avi.
43 — Peẽ fariseu kuery pe nda'evei ete 'rã, mba'eta penhembo'eaty py
peĩxe 'rã tenda tenondeve oĩ va'e py anho. Tetã mbyte rupi voi peipota 'rã
pendevy oxaruraa porã'i.
44 — Nda'evei ete 'rã pẽvy. Yvyra rupa ndojekuaavei va'e rami
pendekuai, mba'eta ha'e va'e áry rupi avakue oaxa 'rã oikuaa e'ỹ vy.[o]

Lei re nhombo'e va'ety pe nda'evei ete 'rãa re ijayvuague

45 Ha'e ramo peteĩ lei re nhombo'e va'ety ombovai vy aipoe'i Jesus pe:
— Porombo'ea, ha'e rami ndeayvu vy ore kuery re voi rima ndeayvu
ra'e.
46 Ha'e ramo ombovai:
— Peẽ kuery lei re penhombo'e va'ety pe voi nda'evei ete 'rã, mba'eta
avakue pembovoyi 'rã ndogueropo'akai va'erã py. Ha'e rã peẽ ma neĩ
penekuã py voi napeipytyvõi 'rã.[p]
47 — Peẽ kuery pe nda'evei ete 'rã, mba'eta pejapo 'rã oo ra'angaa'i
penamoĩ kuery profeta kuery jukaare rupa áry guarã.
48 Ha'e nunga rupi peikuaa uka penamoĩ kuery jojukaague pejou porãa,
mba'eta ha'e kuery ma profeta kuery ojuka rire peẽ ju pejapo hupa áry
guarã.
49 Ha'e nunga rupi Nhanderuete o'arandua rupi aipoe'i va'ekue: “Ha'e
kuerya py xee ambou 'rã profeta ha'e apóstolo kuery. Ha'e va'e kuery
regua amongue ojuka 'rã, ha'e rã amboae kuery ma oguereko axy 'rã”, he'i
va'ekue.
50 Ha'e rami aỹgua kuery ikuai yvy itui ypy guive profeta ruguy
omoẽague re opaga aguã rami,

---

o 11.44 Ha'e kuery reko rami vy yvyra rupa áry rupi oaxa vy onhemongy'a 'rã. Ha'e nunga rupi omoxiĩ 'rã pavẽ oexa vy oikuaa aguã (Mateus 23.27).

n 11.39 Mateus 23.5-7,23-28; Marcos 7.1-5 **p 11.46** Mateus 23.1-4,13,29-36

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

51 Abel ruguy omoẽague guive'i Zacarias ruguy omoẽa peve. Ha'e va'e
ma Nhanderuete ropy altar oĩ va'e yvýry ojukaa va'ekue. Ha'e nunga
rupi xee aipoa'e porãve pẽvy: Aỹgua kuery ae 'rã opaga ha'e nungakue
re.
52 — Peẽ kuery lei re penhombo'e va'ety pe nda'evei ete 'rã, mba'eta
peipe'a mba'emo kuaa ukaarã oĩ va'e. Peẽ ae voi ndapeikuaa pota etei,
ha'e oikuaaxe va'e kuery pe ma ndapeikuaa ukai guive.

Jesus ojuka aguã re onhembopy'a okuapyague

53 Jesus ojepe'a ta ma ovy rã lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery
ipoxypa vy ijayvu ete okuapy ixupe. Opa mba'e re oporandu omoĩ vaixe
vy,
54 ijayvuague py ae ojopy vaixe vy.

Trigo mbovua re fariseu kuery reko ombojoja reve nhomongetaague

12 1 Heta va'e kuery ono'õmba vy joe ojeapi-api rei okuapy ramo
Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe anho'i:
— Penheangu ke fariseu kuery regua trigo mbovua gui. Ha'e va'e ma
heko porã merami rivea.
2 Mba'eta onhomi mbyre oexa ukapaa 'rã, ha'e oikuaa uka e'ỹ pyre
oikuaapaa 'rã.
3 Ha'e rami vy opa mba'e pytũ py pemombe'u va'ekue hexakãa py ju
oendupaa 'rã, ha'e opy joapyxa py pendeayvuague oo apyte áry gui ju
omombe'ua 'rã.
4 — Xeirũ kuery, xee aipoa'e porãve pẽvy: Pekyje eme penderete
jukaarã kuery gui, mba'eta ha'e va'e rire mba'eve ndojapo kuaavei ma 'rã
pendere.
5 Xee amombe'u ta mava'e renonde pa ha'eve pejererokyje aguã:
Pejererokyje 'rã jojuka rire tata ogue e'ỹ va'e py nhomombo aguã ipo'aka
va'e renonde. Tá, aipoa'e pẽvy, ha'e va'e renonde ae ha'eve pejererokyje
aguã.[q]
6 Peteĩ nhiruĩ guyra'i nda'u mokoĩ hatã'i va'e repy rive e'ỹ ri? Ha'e rami
va'eri neĩ peteĩve re Nhanderuete ndaexarai.
7 Pende'a peneakã re oĩ va'e voi oipapapa ma. Ha'e nunga rupi pekyje eme,
mba'eta heta guyra'i gui voi peẽ pevareve.
8 — Aipoa'e avi: Avakue renonde xevy pe oikoa omombe'u porã va'ekue
ha'e javi ma Ava ra'y ojeapo va'ekue voi omombe'u 'rã Nhanderuete pegua
anjo kuery renonde.
9 Ha'e rã avakue renonde naxemombe'uxei va'ekue ma xee voi
namombe'ui 'rã Nhanderuete pegua anjo kuery renonde.

---

q 12.5 Mateus 10.26-33

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue re teĩ amongue ijayvu vai ramo ha'e
nungakue omboguepaa 'rã. Ha'e rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ re ijayvu vaia ague ma
nombogueai 'rã.[r]
11 — Onhembo'eaty py pendereraa ramo, ha'e rami e'ỹ vy huvixa ha'e
nhomboayvu va'ety kuery renonde teĩ pendepy'a eta rei eme pembovai
ha'e pendeayvu aguã re.
12 Mba'eta ha'e jave py Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oikuaa uka 'rã pendeayvu aguã.

Mba'e rakãte'ỹa re ijayvuague

13 Ha'e va'e jave peteĩ ava teta mbyte gui aipoe'i ixupe:
— Porombo'ea, aipo're ke'y pe tomboja'o orevy peguare xevy.
14 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:
— Ava, mava'e tu xemoĩ penderuvixarã, penemba'e amboja'o uka aguã?
— he'i.
15 Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Peiko kuaa ke, penheangu opa mba'e re penerakãte'ỹa gui, mba'eta
avakue rekove ma mba'emo oguerekopaa re'ỹ.[s]
16 Ha'e gui ma ha'e kuery pe omombe'u peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja
vy. Ha'e vy aipoe'i:
— Peteĩ ava iporiau e'ỹ va'e onhotỹ va'ekue oiko porã.
17 Ha'e rami vy ojeupe ae aipoe'i: “Mba'e nda'u ajapo 'rã, mba'eta
ndarekovei amono'õ va'ekue amoĩ porã aguã.”
18 Aipoe'ive ju: “Po rami ajapo ta: Ambovaipa ta mba'emo amoĩ porãaty,
ha'e gui tuvixave va'e ju 'rã ajapo, ha'e va'e py amoĩ porã aguã amono'õ
va'ekue ha'e areko va'e ha'e javi.
19 Ha'e gui ma aipoa'e 'rã xejeupe: ‘Heta mba'e porã areko heta ma'etỹa
reguarã. Aỹ ma apytu'u 'rã, akaru, ay'u ha'e avy'a 'rã aikovy’, ha'e 'rã”,
he'i.
20 — Ha'e rã ixupe Nhanderuete aipoe'i: “Mba'e 'arandu e'ỹ, kova'e
pyavyve oipe'aa 'rã nenhe'ẽ. Ha'vy mba'emo remoĩ porã va'ekue, mava'e
pe 'rã tu opyta?” he'i.
21 — Ha'e rami ae 'rã oiko ojeupe guarã mba'emo omoĩ porã teĩ
Nhanderuetea py ma mba'eve ndoguerekoi va'e re.

Mateus 6.25-34

22 Ha'e gui Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:
— Ha'e nunga rupi xee aipoa'e pẽvy: Pendepy'a eta rei eme pendekove
re, neĩ pe'u va'erã ha'e penderete re pemoĩ va'erã re guive.
23 Mba'eta penderekove ma tembi'u gui ovareve, ha'e penderete ma ao gui
ovareve.

---

r 12.10 Mateus 12.31,32; Marcos 3.28-30 **s 12.15** 1 Timóteo 6.9,10

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 Peikuaa pota na uruvu kuery re. Ha'e kuery ma mba'eve nonhotỹi,
nomono'õi, nomoĩ porãi, neĩ oguy ma voi ndoguerekoi guive. Ha'e rami teĩ
Nhanderuete omongaru herekovy. Peẽ kuery ma guyra'i gui voi pevareve.
25 Mava'e nda'u pendepy'a eta rei vy pembopukuve kuaa 'rã ruxã'i peikove
aguã?
26 Mba'emo ruxã'i va'e ndapejapo kuaai va'eri mba'e re tu mba'emo mboae
re rive nda'eveive pendekuai?
27 — Peikuaa pota na yvoty ikuai va'e re. Ha'e va'e ma mba'emo oipopẽ
va'e'ỹ, omboyvi kuaa va'e'ỹ guive. Ha'e rami teĩ xee aipoa'e pẽvy: Salomão
minha opa marãgua oguerekopa va'eri kova'e yvoty rami nonhemondei
raka'e.
28 Ha'e gui Nhanderuete ha'e rami omonhemonde 'rã jai rogue aỹ
nhuũndy re ikuai, ha'e gui ko'ẽ tata py omomboa va'erã va'eri. Peẽ kuery
re katuve opena porãve 'rã, ndaperovia porãi va'eri.
29 Ha'e nunga rupi pendekuai eme pe'u ha'e pey'u va'erã pejouxea rupi
rive, neĩ pejapura rei eme,
30 mba'eta ha'e nunga jouxea rupi amboae regua kuery ikuai yvy jave re.
Penderu ma oikuaa ae ha'e nunga peikotevẽ va'ea.
31 Ha'e nunga rupi jypy'i peka 'rã ipo'akaa. Ha'e ramo 'rãe opa mba'e ome'ẽ
avi pendevy.
32 — Xerymba kuery mbovy'i pendekuai teĩ pekyje eme, mba'eta
Penderu pendererovy'a vy pendevy ome'ẽ 'rã opo'akaa.
33 Ha'e nunga rupi pevendepa ke pereko va'e, ha'e hekoviakue peme'ẽ
iporiaukue'i pe. Ha'e rami vy 'rã yva re pejou voko ivaipa e'ỹ va'erã ha'e
mba'emo imarã e'ỹ va'e, mba'eta ha'e py ma imonda va'e novaẽi 'rã, neĩ
vixo'i ma voi ndo'upa rei 'rã guive.[t]
34 Mba'eta penembovy'a va'e oĩa py penekuraxõ py peẽ voi peĩxe avi 'rã.

Tembiguai opatõ oarõ kuaa va'e omombe'uague

35 — Pejeku'a jokua ke, tataendy pembogue uka eme guive.
36 Pendekuai ke avakue opatõ omendaa gui ojevy rã guarã oarõ va'e rami,
mba'eta okẽ re ombota xapy'a ramo ha'e kuery oipe'a vyvoi aguã.[u]
37 Ha'e rami vy hembiguai kuery ovy'a ete 'rã ipatõ ou vy oexa rã oarõ
okuapy va'e. Anhetẽ aipoa'e pẽvy, ha'e ae oiko katu vy omboguapypa 'rã
mesa py, ha'e vy ou vy ojara 'rã ha'e kuery pe.
38 Pytũ mbyte e'ỹ vy pytũ mbyte raxa'i jave ovaẽ xapy'a teĩ oarõ okuapy
va'e ovy'a ete 'rã ha'e rami ikuaia py ojou ramo.
39 — Ha'e rami avi peikuaa pota ke pova'e re: Peteĩ hoo va'e oikuaa va'e
rire mba'e hora pa imonda va'e ovaẽ 'rãa, [oarõ vy] ndogueraa ukapai
'rãgue ngopy gui.

---

t 12.33 1 Pedro 1.3-5 **u 12.36** Mateus 24.42-44; Marcos 13.32-37; Lucas 21.34-36

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

40 Pendekuai kuaa pota ke peẽ voi, mba'eta ndapeikuaa potavei rei jave
'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ou — he'i.
41 Ha'e ramo Pedro oporandu:
— Senhor, pova'e ayvu pa ore kuery pe anho, tyrã pa amboae kuery pe
avi remombe'u?
42 Senhor ombovai:
— Ha'vy mava'e nda'u peiko tembiguai ojeroviapy ha'e joe opena kuaa
va'e? Ha'e ramigua ma ipatõ omoĩ 'rã oirũ kuery okaru aguã hora py
omongaru va'erã.
43 Ovy'a ete 'rã tembiguai kuery ipatõ ou ramo ha'e rami ojapo va'e.
44 Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Ha'e va'e pe opena uka 'rã opa mba'e oguereko
va'e re.
45 Ha'e rã xapy'a rei ha'e va'e tembiguai ojeupe "Xepatõ ndou voi 'rã teve",
he'i vy oinupãmba 'rã avakue ha'e kunhague hexeve ikuai va'e. Okaru ha'e
oy'u 'rã oka'u peve.
46 Ha'e gui ma ha'e va'e tembiguai noarõvei vy ndoikuaa potavei rei
oikovy jave ipatõ ovaẽ 'rã. Ha'e rami vy ombopaga 'rã heko vai va'e kuery
reve.
47 — Ha'e gui tembiguai ipatõ oipota va'e ojapo aguã oikuaa va'eri
ndoiko katui, neĩ oipotaa rami ndojapoi va'ekue ma oinupãa vaipa 'rã.
48 Ha'e rã opatõ oipota va'e ndoikuaai vy ri ha'eve e'ỹa rami ojapo oikovy
va'ekue ma noinupãa vaipai 'rã. Mba'eta amongue pe ome'ẽ retaave rire
ixugui oipotaave 'rã. Ha'e rami ae avi amongue pe opena uka retaave rire
ixupe ojerureave 'rã.

Mateus 10.34-36

49 — Xee aju tata amboja aguã ko yvy re. Xevy pe ha'eve 'rãgue hendy
ma va'e rire.[v]
50 Ha'e rã xevy peguarã oĩ avi peteĩ nhemongarai ha'e va'e py
anhemongarai uka aguã. Ha'e nunga oiko e'ỹa ja xee nda'evei aiko.
51 Tyrã pa peẽ kuery pexa'ã aju yvy re ikuai va'e peteĩ rami ikuai aguã?
Any, xee ma aipoa'e pẽvy: Joo rami e'ỹ-e'ỹ ikuai aguã aju.
52 Mba'eta aỹ gui ma peteĩ oo py peteĩ nhiruĩ ikuai va'e oja'o 'rã: mboapy
ikuai 'rã mokoĩ rovai, ha'e mokoĩ ikuai 'rã mboapy rovai.
53 Tuu opu'ã 'rã gua'y re, ha'e ta'y opu'ã 'rã nguu re. Ixy opu'ã 'rã omemby
re, ha'e imemby opu'ã 'rã oxy re. Ime xy opu'ã 'rã opi'a ra'yxy re, ha'e ipi'a
ra'yxy opu'ã 'rã ome xy re.[w]

Mba'emo kuaa ukaarã oĩ va'e re ijayvuague

54 Heta va'e kuery pe aipoe'i avi:

---

v 12.49 Mateus 10.34-36 **w 12.53** Miquéias 7.6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Ka'arua katy arai ojekuaa rã pexa vy aipopeje 'rã: “Oky ta.” Ha'e gui
ma ha'ekue rami ae 'rã oky.
55 Ha'e kuaray puku-a katy gui yvytu oipeju ramo “Kuaray haku ta” peje
'rã. Ha'ekue rami ae avi kuaray haku 'rã.
56 Pendeko porã merami rive va'e, yvy ha'e yva re pema'ẽ vy peikuaa 'rã
mba'emo. Ha'e rami va'eri ndapexa kuaai aỹ oiko va'e.[x]
57 Mba'e re tu ndapeikuaa potai pendejegui ae, ha'evea rami peiko aguã?
58 Ha'e rami vy pendovaigua reve huvixaa py peo vy tape rupi ma voi
peikuaa pota ipo gui peo jepe aguã. Ha'e rami e'ỹ ramo penemboaxa 'rã
penemboayvuarã pe, ha'e penemboayvua ma jopya pe ju 'rã penemboaxa,
ha'e gui jopya ma penembo'a 'rã nhuã py.
59 Xee aipoa'e pẽvy: Napeẽi 'rã ha'e gui pepagapa e'ỹa ja.

Galiléia pygua kuery omanoague, ha'e Siloé py torre ho'aague re ijayvuague

13 1 Ha'e va'e jave py amongue ovaẽ vy Jesus pe omombe'u Galiléia
pygua kuery mymba ojuka reve ome'ẽ jave py ha'e kuery ruguy
avi huvixa Pilatos omoẽ ukaague, mymba ruguy onheẽague pyve.[y]
2 Ha'e ramo ha'e aipoe'i:
— Peẽ kuery pexa'ã teve Galiléia pygua kuery mboae gui ha'e va'e
kuery heko vaivea, ha'e rami oiko vai aguã?
3 Any, xee aipoa'e porãve pẽvy: Peẽ voi ndapejeko rerovai vy pekanhymba
avi 'rã ha'e kuery rami.
4 Ha'e gui Siloé py dezoito ikuai va'ekue áry torre ho'a vy ojukapa raka'e.
Ha'e kuery nda'u amboae kuery Jerusalém py ikuai va'e gui ojejavypave
ri?
5 Any, xee aipoa'e porãve pẽvy: Peẽ voi ndapejeko rerovai vy pekanhymba
avi 'rã ha'e kuery rami.[z]

Figo'y hi'a e'ỹ va'e omombe'uague

6 Ha'e gui Jesus omombe'u pova'e ayvu mba'emo re ombojoja reve:
— Peteĩ ava oguereko peteĩ figo'y, uvaty mbyte onhotỹ va'ekue. Hi'a re
ija ou teĩ ndojoui.
7 Ha'e vy aipoe'i uvaty re opena va'e pe: “Mboapy ma'etỹ re ma apy hi'a re
aju teĩ mba'eve ndajoui. Ejaya na. Mba'erã tu hi'a vy e'ỹ yvy re hi'aĩ riae?”
8 Ha'e rã ombovai: “Senhor, tove ranhe kova'e ma'etỹ re. Ajo'o 'rã hembypy
rupi, yty ru'ũgue amoĩ 'rã guive.

---

y **13.1** Apy ijayvu templo py huvixa Pilatos jojukaague re. Ha'e va'e jave py Galiléia gui ha'e kuery ou va'ekue Nhanderuete pe mymba ojuka uka vy ome'ẽ aguã. Ha'e rã Pilatos ojuka ha'e py.

x 12.56 Mateus 16.1-4 **z 13.5** Ezequiel 33.11

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ha'e gui hi'a ramo ha'eve ete 'rã. Ha'e rami e'ỹ rã rejaya uka 'rã”, he'i.[a]

Peteĩ kunha oiko axy va'e omongueraague

10 Peteĩ sábado py Jesus nhombo'e oiny onhembo'eaty oĩ va'e py.
11 Ha'e py ou peteĩ kunha dezoito ma'etỹ re ma nhe'ẽ vai omoingo axy va'e. Ojero'a rei oikovy, onhembo'yvi aguã nda'evei ramo.
12 Ha'e gui Jesus oexa vy oenoĩ. Ha'e vy aipoe'i:
— Kunha, rekuera ma nemba'eaxya gui — he'i.
13 Hexe opoko ramove hi'yvi vyvoi. Ha'e vy oguerovy'a Nhanderuete.
14 Ha'e gui ma onhembo'eaty pygua huvixa ma sábado ára py Jesus nhomonguera rã oexa vy ndojou porãi ete. Ha'e vy aipoe'i heta va'e kuery pe:
— Mboapy meme ára oĩ nhamba'eapo aguã. Ha'e va'e ára py 'rã peju pekuera aguã, sábado py e'ỹ — he'i.
15 Ha'e ramo ixupe Senhor aipoe'i:
— Heko porã merami rive va'e kuery, peteĩ-teĩ nda'u sábado ára py teĩ ndapejorai 'rã ri penerymba vaka e'ỹ vy mburika okaruaty gui pemboy'u vy peraa aguã?
16 Mba'e re nda'u nda'evei sábado py jaraa jepe aguã kova'e kunha Abraão ramymino va'e dezoito ma'etỹ re ma Satanás omoingo axy va'ekue? — he'i.
17 Ha'e rami ijayvu rã hexe ija'e e'ỹ va'e kuery oendu vy oxĩmba. Ha'e rã heta va'e kuery ma ovy'a okuapy opa mba'e porã Jesus ojapo rã oexa vy.

Mateus 13.31,32; Marcos 4.30-32

18 Ha'e gui ma aipoe'i avi:
— Mba'e nunga nda'u Nhanderuete po'akaa reve joo ramigua? Mba'e nunga re nda'u ha'eve ambojoja aguã?
19 Mostarda ra'yĩ peteĩ ava ngoka py onhotỹ va'e rami ae. Mba'eta yvate vy yvyra rami 'rã hi'aĩ, ha'e hakã re ma guyra'i oveve va'e ojapo 'rã guive guaityrã.

Mateus 13.33

20 Aipoe'ive ju:
— Mba'e nunga re nda'u Nhanderuete po'akaa ambojoja 'rã?
21 Trigo mbovua rami avi ha'eve, mba'eta kunhague ojopy vy mboapy ryru trigo re omoirũ 'rã irũmba peve.

Okẽ ipo'i'i va'e re ijayvuague

22 Jesus oaxa ovy tetã ha'e tekoa ikuai va'e rupi. Nhombo'e ovy Jerusalém katy oo vy.

---

a 13.9 Romanos 2.4; 2 Pedro 3.9

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Ha'e gui ma amongue ou vy oporandu ixupe:
— Senhor, mbovy'i teve ikuai oo jepe va'erã?
24 Jesus ombovai:
— Penhea'ã ha'vy okẽ ipo'i'i va'e rupi peike aguã. Mba'eta xee
aipoa'e pẽvy: Mbovy e'ỹ oikexe teĩ ndoikei 'rã. [b]
25 Ha'e gui hoo va'e opu'ã vy omboty 'rã ngokẽ. Peẽ kuery ma okẽ
re pembota-mbota 'rã oka katy gui. Ha'e vy "Senhor, eipe'a na okẽ
orevy" peje 'rã guive.
— Ha'e ramo ombovai vy "Xee ndaikuaai maguigua pa peẽ
kuery peikoa", he'i 'rã.
26 — Ha'e ramo aipopejeve ju 'rã: "Ore ma ndereve rokaru ha'e
roy'u va'ekue, orerekoa rupi renhombo'e va'ekue guive."
27 — Ha'e ramo aipoe'i 'rã pẽvy: "Xee ndaikuaai maguigua pa
peẽ kuery peikoa. Pendeko vai va'e, pejepe'apa ke xea gui", he'i
'rã.
28 — Ha'e py ma pejae'opa ha'e opa marã 'rã penhendu, pexa
vy Nhanderuete po'akaa py Abraão, Isaque, Jacó ha'e profeta
kuery ha'e javive ikuai ramo, ha'e rã peẽ kuery ma oka py
penemombopaa rire.
29 Heta 'rã ou kuaray oua katy gui, oikea katy gui, ijapu'a'ia katy
gui ha'e ipuku-a katy gui, ha'e vy mesa py oguapypa 'rã okuapy
Nhanderuete po'akaa py.
30 Ha'e rami teĩ takykue pyguare ma tenonde pyguarã, ha'e
tenonde pyguare ma takykue pyguarã ikuai.

Mateus 23.37-39

31 Ha'e va'e jave py fariseu kuery ou vy aipoe'i ixupe:
— Ejepe'a na, tereo apy gui, huvixa Herodes ndejukaxe ramo —
he'i okuapy.
32 Ombovai:
— Tapeo aipopeje ha'e va'e mbyku pe: "Ko'ẽ rã aipe'a 'rã anha,
anhomonguera 'rã guive aikovy. Ko'ẽ mboae ramo mae ma ajapopa
'rã", peje. [c]
33 Mba'eta xee ma aỹ, ko'ẽ rã ha'e ko'ẽ mboae rã peve aguata aguã
rami aiko, mba'eta Jerusalém py e'ỹ ndojukaai 'rã profeta.
34 — Jerusalém, Jerusalém, profeta kuery jukaaty, ndevy ombou
pyre ita py rejapipa va'ety! Mbovykue rei e'ỹ xee aikuavãmbaxe
teĩ nememby kuery, opepo py uru gua'y kuery ojao'ipaa rami. Ha'e
rami teĩ peẽ kuery ndapeipotai.

---

[c] **13.32** Ha'e kuery "Mbyku" he'i 'rã nhombotavypa rei va'e pe.

b 13.24 Mateus 7.13,14; João 10.7-10

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

35 Ha'e rami rire pendo opyta rivepa 'rã. Anhetẽ ae aipoa'e pẽvy: Peẽ
kuery ndaxerexavei 'rã ovaẽ e'ỹa ja aipopeje aguã: “Ta'ima'endu'a porãa
Senhor rery rupi reju va'e re.”[d]

Peteĩ ava ijyke rurupa va'e omongueraague

14 1 Peteĩ sábado ára py Jesus oo peteĩ fariseu ruvixa ro py okaru
aguã. Ha'e ramo hexe ha'e kuery oma'ẽ ngatu okuapy.
2 Oĩ avi peteĩ ava ijyke rurupa va'e.
3 Ha'e ramo Jesus oporandu lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery
ikuai va'e pe:
— Ha'eve pa sábado ára py nhanhomonguera aguã, tyrã pa any?
— he'i.
4 Ha'e rã ha'e kuery ma mba'eve nde'i. Ha'e ramo ava va'e po re ojopy vy
omonguera, ha'e gui omondouka ju.
5 Ha'e rire oporandu ikuai va'e pe:
— Peẽ kuery nda'u pendera'y e'ỹ vy penerymba vaka yvykua py ho'a
ramo napenoẽ potai 'rã ri, sábado ára py teĩ? — he'i.
6 Ha'e ramo ha'e kuery nombovai kuaai.

Tenondeve py ikuai va'e re ijayvuague

7 Ha'e gui Jesus oma'ẽ vy oexa oenoĩ mbyre kuery tenda tenondeve oĩ
va'e anho oiporavo rã oĩ aguã. Ha'e rami vy ha'e kuery pe omombe'u peteĩ
ayvu mba'emo re ombojoja vy:
8 — Amongue omendaa py penerenoĩ ramo nda'evei tenda tenondeve oĩ
va'e py peĩ aguã. Mba'eta xapy'a rei pendegui yvateve va'e oenoĩ mbyre
ou ramo
9 penerenoĩare ou vy “Eme'ẽ peva'e pe tenda py oguapy aguã”, he'i 'rã
pẽvy. Ha'e ramo pexĩmba reve 'rã peva tenda ijapy'i py oĩ va'e py.
10 Ha'e rami 'rãgue py amongue penerenoĩ ramo ha'eveve tenda ijapy'i
py oĩ va'e py peĩ. Ha'e ramo penerenoĩare ou vy “Xeirũ, kyvõve ke
eguapy”, he'i 'rã pẽvy. Ha'e ramo oenoĩ mbyre kuery ha'e javi oikuaa 'rã
penemboetevea.
11 Mba'eta ha'e javive onhemboyvate va'ekue omo'yvyĩ'iave 'rã. Ha'e rã
onhemo'yvyĩ'i va'ekue ma omboyvateave 'rã — he'i.[e]
12 Ha'e gui ma henoĩare pe ju aipoe'i:
— Ngaru rejapo vy nda'evei renoĩ aguã neirũ kuery anho, nderyvy
kuery, neretarã kuery, neĩ ndea katy'i iporiau e'ỹ va'e kuery, ndevy pe ha'e
kuery ju ha'ekue rami ojapo e'ỹ aguã omboekovia vy.
13 Ha'e rami 'rãgue py ngaru rejapo vy renoĩ 'rã iporiaukue'i, hetyma
rovaikue va'e, oguata e'ỹ va'e ha'e ára revegua e'ỹ ikuai va'e.

---

d 13.35 Salmo 118.26; Romanos 11.25-27 **e 14.8-11** Mateus 23.6,12; Provérbios 25.6,7

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Ha'e rami vy nemoingo porãa 'rã, mba'eta ha'e kuery ndojoui 'rã
omboekovia aguã. Ha'e nungakue rekovia rejopy 'rã heko porã va'e kuery
omboete jevya ára py.[f]

Ngaru re ombojojaague

15 Ha'e rami ijayvu rã mesa py hexeve oguapy oiny va'e regua peteĩ
oendu vy aipoe'i:
— Ovy'a ete 'rã Nhanderuete po'akaa py okaru okuapy va'e.
16 Ha'e rã ombovai vy aipoe'i:
— Peteĩ ava ojapo ngaru tuvixa va'e, heta oenoĩ uka guive.
17 Okaru aguã ovaẽ ma ramo omondouka guembiguai oenoĩ uka va'ekue
pe "Peju, oguereko katupa ma", he'i aguã.
18 Ha'e rami teĩ ha'e javive omombe'u oo aguã nda'eveia rami. Peteĩ ma
aipoe'i: "Xee ma ajogua xeyvyrã, ha'e py ranhe aa ta ama'ẽ vy. Ha'e rami
vy ajerure remombe'u aguã ndaa reguaia", he'i.
19 Amboae aipoe'i avi: "Xee ma peteĩ nhiruĩ meme vaka ajogua rire aa ta
ha'anga. Ha'e rami vy ajerure remombe'u aguã ndaa reguaia", he'i.
20 Amboae ma "Xee ma amenda ramo vy ndaa reguai", he'i.
21 — Ha'e gui ma tembiguai ojevy vy omombe'upa opatõ pe. Ha'e ramo
hoo va'e ivai reve aipoe'i guembiguai pe: "Tereo pojava tetã rupi tape
ikuai va'e rupi. Eru apy iporiaukue'i, oguata e'ỹ va'e, ára revegua e'ỹ ha'e
ijyva rovaikue va'e", he'i.
22 — Ha'e va'e rire hembiguai ou vy aipoe'i: "Xepatõ, ajapopa ma rejapo
uka va'ekue. Ha'e rami teĩ oĩve teri tenda."
23 — Ha'e ramo ipatõ ombovai: "Tereo ju tape ikuai va'e rupi, ejapo ha'e
javive ou vy xeropy omonyẽ aguã.
24 Xee aipoa'e avi pẽvy: Avakue aenoĩ uka ypy va'ekue ma neĩ peteĩve
ndokarui 'rã ngaru ajapoa py."

Cristo rupive jaikoxe vy jaejapa aguã re ijayvuague

25 Heta ete va'e hupive oje'oi ramo ojere vy aipoe'i ha'e kuery pe:
26 — Amongue xea py ouxe teĩ nguu, oxy, gua'yxy, gua'y kuery,
guyvy kuery, gueindy kuery ha'e guekove ae oayvuve va'e nda'evei
xeremimbo'erã.[g]
27 Amongue xerupive oikoxe teĩ ojeupegua kuruxu ndogueraai va'e ma
nda'evei avi xeremimbo'erã.
28 Mba'eta peẽ kuery va'e regua ma torre pejapo ta vy peguapy ranhe 'rã
peikuaa pota aguã ha'eve paa pejapopa aguã.
29 Ha'e rami e'ỹ vy pemboypy rire ndapejapopai rã pavẽ oexa vy
pendejojai rei 'rã,

---

f 14.12-14 Provérbios 19.17 **g 14.26** Mateus 10.37-39; Lucas 9.57-62

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

30 ha'e vy aipoe'i 'rã: “Peva'e ava omboypy rive, ndojapopai”, he'i 'rã okuapy.
31 — Huvixa oiko va'e amboae huvixa re opu'ã aguã oo ta vy ha'e rami
ae avi 'rã oiko, oguapy 'rã ranhe oikuaa pota aguã dez mil xondaro reve
vy pa vinte mil hovaigua ou va'e re ipo'aka 'rãa re.
32 Ha'e rami aguã nda'evei ramo amboae kuery mombyry teri ou reve ombou
'rã peteĩ guembiguai amboae kuery reve ikuai porã ju aguã re ojerure aguã.
33 Ha'e rami avi peẽ kuery voi mba'emo pereko va'e pejapa e'ỹ vy nda'evei
xeremimbo'e peiko aguã.

Mateus 5.13; Marcos 9.50

34 — Juky ma iporã vaipa. Ha'e rã xapy'a rei nae'ẽvei rire mba'exa 'rã tu
he'ẽ ju?
35 Nda'evei 'rã yvy, neĩ yty reguarã guive. Nhamombo rive 'rã oka py.
Ijapyxa oendu aguã oĩ va'e toendu.

Jesus omovaẽague heko vai va'e kuery

15 1 Ha'e javive imposto re nhombopaga va'ety ha'e heko vai va'e
kuery ma Jesus ayvu oenduxe vy onhemboja okuapy hexe.
2 Ha'e rã fariseu ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery ma ha'e nunga oexa vy
ijayvu rei vy aipoe'i:
— Peva'e tu omovaẽ rima ojejavypa va'e kuery, ha'e kuery reve okaru
guive — he'i okuapy.[h]

Mateus 18.10-14

3 Ha'e ramo Jesus omombe'u pova'e ayvu mba'emo re ombojoja vy:
4 — Mava'e nda'u pereko 'rã cem vexa'i, ha'e gui peteĩ pemokanhy
vy noventa e nove ikuai va'e ndapejai 'rã teve tekoa e'ỹa py, ha'e vy pa
ndapeoi 'rã teve okanhy va'ekue pejou peve peka aguã?
5 Pejou ma vy pejaxei 'rã heruvy pevy'a vy.
6 Pendo py pevaẽ ma vy pemboatypa 'rã peneirũ ha'e penetarã kuery. Ha'e
vy aipopeje 'rã: “Javy'a ke xereve, mba'eta ajou ju ma xerymba amokanhy
va'ekue”, peje 'rã.
7 — Xee aipoa'e pẽvy: Ha'ekue rami avi yva re oguerovy'aa ete 'rã peteĩ
heko vaiague gui ojeko rerova ramo, noventa e nove heko porã va'e vy
ndojeko rerovai va'e gui oguerovy'ave 'rã.

Hatã'i va'e omokanhy mbyre omombe'uague

8 — Mava'e kunha dez hatã'i va'e oguereko va'e nda'u peteĩ omokanhy
vy nomoendyi 'rã tataendy, ha'e ngoguy rupi ndoipei 'rã ri omokanhy
va'ekue ojou peve?

---

h 15.2 Lucas 5.29-32

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ojou ma vy omboatypa 'rã oirũ ha'e guetarã kuery. Ha'e vy aipoe'i 'rã:
“Javy'a ke xereve, mba'eta ajou ju ma peráta amokanhy va'ekue”, he'i 'rã.
10 — Xee aipoa'e pẽvy: Ha'e rami ae avi Nhanderuete pegua anjo kuery
oguerovy'a 'rã okuapy peteĩ heko vaiague gui ojeko rerova ramo.

Ta'y okanhy ranhe va'ekue omombe'uague

11 Aipoe'ive ju:
— Peteĩ ava oguereko mokoĩ gua'y.
12 Kunumive va'e aipoe'i nguu pe: “Xeru, eme'ẽ xemba'erã va'ekue rereko
va'e”, he'i. Ha'e ramo omboja'o oguereko va'e.
13 — Kueve'i ma rire ta'y kunumive va'e omono'õmba oguereko va'e,
ha'e oo mombyry amboae yvy re. Ha'e py omokanhymba oguereko va'e,
opa marã rei oikoa rupi.
14 Oguereko va'ekue omomba rire ha'e va'e yvy re oiko karuai. Ha'e ramo
oiko axy.
15 Ha'e rami vy oo omba'eapo peteĩ ava ha'e va'e yvy regua pe. Ha'e va'e
omondouka poryko kuery ikuaia rupi opena aguã.
16 Ha'e rami oiko vy alfarroba rope poryko ho'u va'e ha'e voi ho'uxe teĩ
ixupe avave rei nome'ẽi mba'eve.
17 — Ha'e gui ma onhemboaxy vy ojeupe ae aipoe'i: “Mbovy pa ikuai
xerua py omba'eapo vy okaru porã va'e, ha'e rã xee ma apy amano ta ma
karuai gui.
18 Apu'ã ta, ha'e vy aa 'rã xerua py. Ha'e vy aipoa'e 'rã ixupe: ‘Xeru, xee
ajejavy yva pygua rovai, nderovai guive.
19 Nda'evevei ma ndera'y aiko aguã. Xerereko omba'eapo va'e rami rive'i’,
ha'e 'rã.”
20 Ha'e rami vy opu'ã vy oo ju nguua katy.
— Mombyry teri ou jekuaa reve tuu oexa vy omboaxy. Ha'e vy onha
ovy, oikuavã reve oayvu.
21 Ha'e ramo ta'y aipoe'i: “Xeru, xee ajejavy yva pygua rovai, nderovai voi.
Nda'evevei ndera'y aiko aguã”, he'i.
22 — Ha'e rami teĩ tuu aipoe'i guembiguai kuery pe: “Peru pojava ao
iporãve va'e, pemonhemonde. Ikuã re ma pemoĩ kuã regua, ha'e gui ipy re
ma pemoĩ py regua.
23 Peru avi vaka ra'y ikyra va'e, ha'e pejuka. Jakaru ha'e javy'a,
24 mba'eta kova'e xera'y omano va'ekue ri oikove ju. Okanhy va'ekue ojoua
ju”, he'i. Ha'e rami vy ovy'a okuapy.
25 — Ha'e ramia ja ta'y tujave va'e mba'ety rupi oiko. Ha'e gui ojevy, oo
py ovaẽ rai'i ouvy vy oendu mba'epu ha'e ojeroky va'e.
26 Ha'e vy peteĩ tembiguai oenoĩ vy oporandu mba'e pa oikoa re.
27 Ombovai: “Nderyvy ou ramo rima nderu ojuka uka kuri vaka ra'y ikyra
va'e, hexaĩ reve ou ramo”, he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 — Ha'e ramo tyke'y ipoxy vy ndoikexei. Ha'e ramo tuu oẽ ombopy'a
porã aguã.
29 Ha'e ramo aipoe'i nguu pe: “Mbovy ma'etỹ re ma pa mba'emo ajapo
aikovy ndevy? Peteĩgueve ma voi noronhe'ẽ apo e'ỹi. Ha'e rami teĩ neĩ
peteĩgueve ma kavara'i nereme'ẽi xeirũ kuery reve avy'a aguã.
30 Ha'e rã ndera'y kunhague re nemba'e rei-rei omokanhymba va'ekue ou
ramo ma je rejuka uka vaka ra'y ikyra va'e”, he'i.
31 — Ha'e rã tuu ombovai: “Xera'y, ndee ma xea py riae reiko va'e, ha'e
mba'emo areko va'e ma nemba'e meme.
32 Ha'e rami avi jarovy'a 'rãe, javy'a 'rã, mba'eta nderyvy omano va'ekue ri
oikove ju, okanhy va'ekue ojoua ju.”[i]

Tembiguai ojeroviapy e'ỹ va'e omombe'uague

16 1 Guemimbo'e kuery pe Jesus aipoe'i avi:
— Oiko peteĩ ava iporiau e'ỹ va'e. Ha'e va'e ma peteĩ ava omopena
omba'e rei-rei re. Ha'e va'e re ayvu oiko imba'e rei-rei re nopena porãia rami.
2 — Ha'e ramo ija oenoĩ vy aipoe'i ixupe: “Anhetẽ pa ndere ayvu oiko
va'e? Emombe'u rejapo va'ekue ha'e javi, mba'eta nda'evevei ma xevy pe
remba'eapove aguã”, he'i.
3 — Ha'e ramo mba'e rei-rei re opena va'ety aipoe'i ojeupe: “Mba'e nda'u
ajapo 'rã? Mba'eta xepatõ xepe'a ta ma amba'eapoa gui. Mba'ety rupi
amba'eapo aguã ma nanhanimai, ha'e rã ajerurea rupi aiko aguã ma axĩ.
4 Aikuaa ma mba'e pa ajapo 'rãa, amba'eapoa gui xepe'a ramo ngoo py
xemovaẽa aguã”, he'i.
5 — Ha'e rami vy oenoĩmba ipatõ pe oreve va'e kuery peteĩ-teĩ. Jypygua
pe aipoe'i: “Mbovy tu rereve xepatõ pe?”
6 Ombovai: “Cem ryru azeite.” Ha'e ramo aipoe'i: “Ejopy ke rereveague
oĩa, eguapy, ha'e embopara cinqüenta ryru ete'i”, he'i.
7 — Amboae pe ju oporandu: “Ha'vy ndee, mbovy tu rereve?” Ha'e
ombovai: “Cem ryru trigo.” Ixupe aipoe'i: “Ejopy ke rereveague oĩa, ha'e
embopara oitenta ete'i”, he'i.
8 — Ha'e rami rã ipatõ oguerovy'a guembiguai ojeroviapy e'ỹ teĩ oiko
kuaa ramo, mba'eta hendy va'e ra'y kuery gui ma ko yvy regua kuery
ikuai kuaave 'rã joguerekoa py.
9 Ha'e nunga rupi xee aipoa'e pẽvy: Pereko kuaa pota ke mba'emo ko yvy
regua peneirũrã pejouve aguã rami, ha'e nunga opa ramo ha'e kuery ju
penemovaẽ aguã oo imarã e'ỹ va'e py.[j]
10 Mba'eta mbovy'i oguereko kuaa va'e ma heta va'e voi oguereko kuaa 'rã.
Ha'e rã mbovy'i va'e ndoguereko kuaai va'e ma heta va'e voi ndoguereko
kuaai 'rã.

---

i 15.32 Efésios 2.1-10; Tiago 4.8-10 **j 16.9** 1 Timóteo 6.17-19

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Ha'e nunga rupi mba'emo ko yvy regua ndapereko kuaai rire mava'e tu
pendepo py omboaxa ta mba'emo iporã ete va'e?
12 Nhomba'e re napepena porãi rire mava'e tu ome'ẽ ta pendevy guarã
va'ekue?
13 — Avave rei nomba'eapoi 'rã mokoĩ patõ pe. Mba'eta peteĩ re
nda'ija'eive 'rã amboae oayvuve vy. Ha'e rami e'ỹ vy peteĩ ojou porãve
vy amboae ma ndojou porãive 'rã. Nda'evei Nhanderuete pe peiko aguã,
peráta re nda'evei reve.

Fariseu kuery pe Jesus ijayvu eteague

14 Fariseu kuery ha'e nunga oendu vy ojojai rei okuapy, peráta re
nda'eveive va'e vy.
15 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:
— Peẽ kuery ma penhemboeko porã amboae kuery oexaa rupi. Ha'e
rã Nhanderuete ma oikuaapa pendepy'a re oĩ va'e. Mba'eta avakue ojou
porãve va'e ma Nhanderuete pe ha'eve'ỹ va'e.
16 — Lei ha'e profeta ombopara va'ekue ma João Batista oikoa ára peve'i
guarã va'ekue. Ha'e va'e rire ma ayvu porã Nhanderuete po'akaa regua
omombe'ua ramo pavẽ onhea'ã oupity aguã.
17 Ha'e rami avi yva ha'e yvy okanhymbaa gui haxyve peteĩ ipara'i lei re
oĩ va'ekue oaxa rive.[k]

Mateus 19.9; Marcos 10.10-12

18 — Gua'yxy gui opoi vy amboae re omenda va'e ma itavy, ha'e kunha
oeja pyre re omenda va'e itavy avi.

Oguerekopa va'e ha'e Lázaro omombe'uague

19 — Oiko peteĩ ava iporiau e'ỹ va'e, púrpura ha'e ajukue iporãve va'e py
anho onhemonde va'e, ko'ẽ nhavõ ngaru ojapo va'e.
20 Oiko avi peteĩ ava poriaukue'i Lázaro hery va'e, ijaipa'i va'e. Iporiau e'ỹ
va'e rokẽ yvy'iry omoĩa.
21 Ha'e va'e ma ho'uxe iporiau e'ỹ va'e mesa gui ikure-kure'i ho'a va'ekue.
Ijai re ma jagua kuery ou vy oere guive.
22 — Iporiaukue'i omano ma ramo anjo kuery ogueraa Abraão yvýry
opytu'u aguã py. Ha'e rã iporiau e'ỹ va'ekue omano ramo ma onhono porãa.
23 — Haku vaikuea py iporiau e'ỹ va'ekue oiko axy reve oma'ẽ vy oexa
mombyry Abraão ha'e Lázaro ijyvýry oĩ rã.
24 Ha'e ramo ojapukai vy aipoe'i: “Xeru Abraão, xemboaxy ke, ha'e vy
embou Lázaro tomoakỹ okuã yy py xeapekũ omboaku ro'y aguã, mba'eta
tataendy raku py aiko axy”, he'i.

---

k 16.16,17 Mateus 11.12,13; 5.17,18

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 — Ha'e rã Abraão aipoe'i: “Xera'y, nema'endu'a ke reiko teri vy opa
mba'e porã rerekoague re. Ha'e rã Lázaro ma oiko axy rei va'ekue. Aỹ ma
apy oiko opytu'ua py, ha'e rã ndee ma reiko axya py reĩ.[l]
26 Oĩ avi nhandekuaia mbyte peteĩ yvykua tuvixa va'e. Ha'e va'e gui
nda'evei kyvõ katy gui upe katy oaxaa aguã, neĩ upe katy gui kyvõ katy
nda'evei avi”, he'i.
27 — Ha'e gui ma aipoe'ive ju: “Xeru, xee ajerure xeru ro py Lázaro
remondouka aguã
28 xeryvy kuery peteĩ nhiruĩ areko va'e ikuaia py, ha'e kuery omonheangu
aguã, ha'e kuery ou e'ỹ aguã oiko axy aguã py.”
29 — Abraão ombovai: “Ha'e rami avi ha'e kuery oguereko ae ma Moisés
ha'e profeta kuery ombopara va'ekue. Toendu ha'e nunga”, he'i.
30 — Ha'e rã ojerureve: “Any xeru Abraão, amongue omanoague gui
onhemboete vy ha'e kuerya py oo ramo 'rãe ojeko rerova.”
31 — Ha'e rami rã Abraão ombovai: “Moisés ha'e profeta kuery
ombopara va'ekue re noendu potai ri vy ndogueroviai 'rã amongue
omanoague gui onhemboete ramo voi.”[m]

Mateus 18.6,7; Marcos 9.42

17

1 Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:
— Oiko riae 'rã joityarã. Ha'e rami teĩ nda'evei ete 'rã joityare
kuery pe.
2 Mba'eta kova'e kyrĩgue va'e regua amongue oity 'rãgue py, ha'eveve
oityxe va'e aju'y re ita mba'emo mongu'ia ojokua pyre reve ye'ẽ py
omomboa va'e rire.

Mateus 18.21,22

3 — Peiko kuaa pota ke. Ndevy pe nderegua otekoavy ri ramo ndeayvu
'rã ixupe. Ha'e rã ojeko rerova ramo reperdoa 'rã.
4 Peteĩ ára pyve sete-kue ndevy otekoavy teĩ sete-kue ae ndea py ou vy
“Nda'eveia aendu”, he'i ramo eperdoa ju — he'i.[n]
5 Ha'e ramo apóstolo kuery aipoe'i Senhor pe:
— Emoĩve ke rojeroviaa.
6 Senhor ombovai:
— Pejeroviaa ma peteĩ mostarda ra'yĩ'i rami ri jepe oĩ va'e rire kova'e
amora rembypy pe “Ejeapo'o ha'e enhenhotỹ ye'ẽ py” peje teĩ pendeayvua
oiko 'rãgue.
7 — Peẽ kuery ma pereko 'rã penembiguai mba'ety rupi e'ỹ vy vaka re
openaa rupi omba'eapo va'e. Ha'e va'e ma omba'eapoa gui ou ramo “Eju ke
ekaru” peje 'rã teve?

---

l 16.25 Lucas 6.20-26 **m 16.31** Mateus 28.11-15 **n 17.4** Efésios 4.32; Colossenses 3.13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Ha'e rami 'rãgue py aipopeje 'rã: “Ejapo ranhe ke xee ha'u va'erã.
Enhemboekovia vy ejara xevy akaru ha'e ay'u peve. Ha'e rire ma ndee ju
'rã rekaru ha'e rey'u”, peje 'rã.
9 Penembiguai kuery pendeayvua ojapo teĩ ha'e kuery pe “Ha'eve ete ko”
ndapeje riaei 'rã.
10 Peẽ kuery voi ha'e rami avi, pendevy pe ojapo uka pyre pejapopa ma
vy ha'eve aipopeje aguã: “Ore ma tembiguai oguerovy'a pyrã e'ỹ, mba'eta
rojapo 'rã va'ekue anho rojapo.”

Dez lepra revegua omongueraague

11 Jerusalém tetã katy Jesus oo vy oaxa Samaria ha'e Galiléia mbyte
rupi.
12 Peteĩ tekoa py ovaẽ ramove dez lepra revegua ovaexĩ jogueruvy.
13 Mombyry jogueropytaa py ixupe ojapukai reve aipoe'i:
— Jesus, Porombo'ea, oremboaxy ke.
14 Jesus oexa vy ombovai:
— Tapeo ha'vy pejexa uka sacerdote kuery pe — he'i. Ha'e ramo ha'e
kuery ooa rupive okuerapa.
15 Ha'e kuery dez va'e regua peteĩ ma okuerapaa oexa vy ojevy ju oĩa
py. Ijayvu atã reve Nhanderuete pe oporaei ouvy,
16 ha'e Jesus renonde guenapy'ã re oĩ, yvy re ngova omovaẽ oguerovy'aa
rupi. Ha'e va'e ma Samaria pygua.
17 Ha'e rami rã Jesus oporandu ixupe:
— Dez e'ỹ teve pekuera ra'e? Mamo tu amboae kuery nove ikuai?
18 Jipoi ri nda'u Nhanderuete pe oporaei vy ojevy va'erã, kova'e amboae
regua e'ỹ vy? — he'i.
19 Ha'e vy aipoe'ive ju:
— Epu'ã katu, tereo. Rejeroviaa ndereraa jepe.

Nhanderuete po'akaa ojekuaa 'rãa re ijayvuague

20 Fariseu kuery oporandu raka'e pa Nhanderuete po'akaa ojekuaa 'rãa
re. Ha'e ramo ha'e kuery pe Jesus ombovai:
— Nhanderuete po'akaa ma jaexa va'erã rami e'ỹ ojekuaa va'e.
21 Ha'e nunga pe aipo nda'eai 'rã: “Apy rima”, neĩ “Pe py rima oĩ” nda'eai
'rã, mba'eta Nhanderuete po'akaa ma penembyte ae oĩ — he'i.
22 Ha'e gui ma guemimbo'e kuery pe ju aipoe'i:
— Ovaẽ 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ojekuaa rã pexaxe rei aguã ára, teĩ
ndapexai ranhe 'rã.
23 Pendevy pe “Apy rima” e'ỹ vy “Pe py rima oĩ” 'ea teĩ tapeo eme ha'e
kuery rupive.
24 Mba'eta overa vy yva jave re hexakã ouvya rami avi ojekuaa 'rã Ava
ra'y ojeapo va'ekue ára.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Ha'e rami teĩ ha'e va'e'ỹ mbove hexe aỹgua kuery nda'ija'ei rã oiko axy
'rãe.
26 — Noé oiko jave py oikoague rami avi oiko 'rã Ava ra'y ojeapo
va'ekue ára.
27 Mba'eta okaru ha'e oy'u okuapy, omenda ha'e nhomomenda raka'e Noé
kanoã py oikea ára peve. Ha'e gui ma yy ou vy omomba ha'e javive.[o]
28 Ha'ekue rami avi oiko Ló oiko jave py. Okaru, oy'u, mba'emo ojogua,
ovende, onhotỹ ha'e ojapo okuapy.
29 Ha'e gui ma Sodoma tetã gui Ló ojepe'a ramove yva gui ho'a raka'e tata
enxofre revegua, omomba ha'e javive.
30 Ha'ekue rami avi oiko 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue ojekuaa uka aguã ára.
31 Ha'e va'e ára ma amongue ngoo áry oĩ va'e toguejy eme ngopy oguereko
va'e oguenoẽ aguã. Ha'e rami ae omba'eapoa rupi ikuai va'e tojevy eme
guakykue.
32 Penema'endu'a ke Ló ra'yxy re oiko va'ekue re.[p]
33 Mba'eta nomanoxei va'ekue omokanhy 'rã guekove. Ha'e rã ojuka uka
va'e ma ogueraa jepe uka 'rã guekove.
34 Aipoa'e pẽvy: Ha'e va'e pytũ mokoĩ oke 'rã oupy peteĩ tupa py. Peteĩ
heraa 'rã, ha'e rã amboae ma oejaa 'rã.
35 Mokoĩ kunhague ikuai 'rã omba'exoa py. Peteĩ heraa 'rã, ha'e rã amboae
oejaa 'rã.
36 [Mokoĩ ikuai 'rã mba'ety py. Peteĩ heraa 'rã, ha'e rã amboae oejaa 'rã]
— he'i.
37 Ha'e ramo ixupe oporandu okuapy:
— Senhor, mamo 'rã tu ha'e nunga oiko?
Ombovai ha'e kuery pe:
— Mamo rã te'õgue ituia py xapirẽ voi onhemboaty 'rã okuapy — he'i.

Nhomboayvu va'ety porayvu e'ỹ va'e omombe'uague

18 1 Ha'e gui Jesus omombe'u peteĩ ayvu mba'emo re ombojoja vy,
nhandekuerai e'ỹ re nhanhembo'e riae aguã.[q]
2 — Peteĩ tetã py oiko peteĩ nhomboayvu va'ety Nhanderuete renonde
ojererokyjea rupi e'ỹ oiko va'e, neĩ avakue omboete e'ỹ va'e guive.
3 Ha'e va'e tetã py oiko avi peteĩ imeve'ỹ va'e. Ha'e va'e ma huvixa oĩa py ou
vy aipoe'i: “Eikuaa pota na xerovaigua kuery xemoangeko reia re”, he'i.
4 — Ha'e rã ha'e ma ndoikuaa potaxei ranhe ha'e nunga re. Ha'e rire
mae ma aipoe'i ojeupe: “Anhetẽ ae ndajeroviai Nhanderuete re, ha'e neĩ
avakue namboetei.

---

p **17.32** Ló ra'yxy ma Sodoma tetã gui oo jepe vy guakykue re oma'ẽ ramo Nhanderuete ojuka raka'e, ha'e ramo juky rive opyta (Gênesis 19.26).

o 17.27 Mateus 24.37-44 **q 18.1** Lucas 11.5-10; 1 Tessalonicenses 5.17

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ha'e gui imeve'ỹ va'e ojerure riae ete ma ramo aikuaa pota nho 'rã,
xemoangeko rei riae e'ỹ aguã”, he'i.
6 Ha'e ramo Senhor aipoe'i:
— Peikuaa pota ke huvixa porayvu e'ỹ va'e ijayvuague re.
7 Ha'e gui Nhanderuete nda'u ndoikuaa pota voi 'rã ri hembiporavo kuery
ára pukukue re ha'e pytũ mbukukue re ixupe ojapukai va'e re? Oikuaa
pota aguã are merami teĩ
8 xee aipoa'e: Oikuaa pota voi 'rã pendere. Ha'e rami teĩ Ava ra'y ojeapo
va'ekue ou ju vy nda'u ojou 'rã ri ojerovia va'e ko yvy re?

Fariseu ha'e imposto re nhombopaga va'ety omombe'uague

9 Omombe'u avi pova'e ayvu mba'emo re ombojoja vy, amongue ojee ae
ojerovia ha'e onhemboeko porãxe vy jojou vai va'e re ijayvu vy.
10 — Mokoĩ ava oo templo py onhembo'e aguã. Peteĩ ma fariseu, ha'e rã
amboae ma imposto re nhombopaga va'ety.
11 Fariseu va'e opu'ã ho'amy vy ojeupe ae onhembo'e po rami: “Xeruete, xee
roguerovy'a, mba'eta avakue mboae rami rami e'ỹ aiko, imonda va'e, jokorepa
rei, itavy rei va'e, peva'e imposto re nhombopaga va'ety rami e'ỹ guive.
12 Semana nhavõ re mokoĩgue kuerei 'rã aiko akaru e'ỹ re. Ha'e opa mba'e
ajou va'ekue gui ame'ẽ aikovy dízimo”, he'i.
13 — Ha'e rã imposto re nhombopaga va'ety ma mombyry'i hi'aĩ, neĩ
yva re oma'ẽ aguã voi nda'ipy'a guaxui. Opexo re oipete-pete reve aipoe'i:
“Xeruete, xemboaxy ke, xee ajejavypa va'e aiko”, he'i.
14 — Xee aipoa'e pẽvy: Ha'e va'e anho omboeko porã mbyre oo ngoo
katy, fariseu ma any. Mba'eta ha'e javive ha'e ae onhemboyvate va'e
omo'yvyĩ'iave 'rã. Ha'e rã onhemo'yvyĩ'i va'ekue ma omboyvateave 'rã.[r]

Mateus 19.13-15; Marcos 10.13-16

15 Ha'e oĩa py oguerua kyrĩgue ha'e kuery re opo omoĩ aguã. Ha'e rã
hemimbo'e kuery oexa vy ijayvu ete okuapy herua kuery pe.
16 Ha'e rã Jesus ma ojea py kyrĩgue oenoĩ vy aipoe'i:
— Tove tou kyrĩgue, pejoko eme, mba'eta peva'e ramigua'i peguarã ae
Nhanderuete po'akaa.
17 Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Kyrĩgue'i rami e'ỹ Nhanderuete po'akaa nomovaẽi
va'e ma ndoikei 'rãe ha'e py.

Mateus 19.16-22; Marcos 10.17-22

18 Peteĩ ava omboetevepy oĩ va'e oporandu ixupe:
— Porombo'ea ndereko porã va'e, mba'e nda'u ajapo 'rã tekove marã e'ỹ
aupity aguã?

---

r 18.14 Mateus 6.5-8; João 9.41; 1 Pedro 5.5,6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Jesus ombovai:
— Mba'e re tu “Ndereko porã va'e”, 're xevy? Avave rei ndaeko porãi
Nhanderuete e'ỹ vy.
20 Reikuaa ae ma ojapo uka pyre: “Ndetavy eme, ejojuka eme, nemonda
eme, ndeayvu rive eme joe, emboete nderu ha'e ndexy”, he'i.
21 Ava va'e aipoe'ive ju:
— Ha'e nunga ha'e javi ajapopa ae ma, xekyrĩ guive.[s]
22 Jesus oendu vy aipoe'i:
— Peteĩ mba'e ma oata teri ndevy. Evendepa rereko va'e ha'e javi, ha'e
hepykue eme'ẽmba iporiaukue'i pe. Ha'e vy 'rãe rereko ovareve va'e yva
re. Ha'e gui mae ma eju xerupive — he'i.
23 Ha'e ramo ha'e va'e ayvu oendu vy ndovy'ai ete, oguerekopa va'e vy.

Mateus 19.23-30; Marcos 10.23-31

24 Jesus ma ava va'e ndovy'aveia oexa vy aipoe'i:
— Haxy ete oguerekopa va'e kuery Nhanderuete po'akaa py oike aguã
— he'i.[t]
25 Nhanderuete po'akaa py oguerekopa va'e oikea gui ndaxyive juu nambi
kua rupi camelo oaxa aguã — he'i.
26 Ha'e ramo oendu va'e kuery aipoe'i:
— Mba'e xagua 'rã tu ha'vy oo jepe?
27 Ombovai:
— Avakue pe haxy va'e ma Nhanderuete pe ndaxyi — he'i.
28 Ha'e ramo Pedro aipoe'i:
— Ore kuery ma orero roejapa va'ekue nderupive orekuai aguã.
29 Ha'e ramo Jesus ombovai ha'e kuery pe:
— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Ha'e javi Nhanderuete po'akaa rupi oiko aguã
ngoo oeja va'e, gua'yxy, guyvy kuery, nguu e'ỹ vy gua'y kuery,
30 ha'e kuery ma aỹ voi ojou retave ete 'rã, ha'e gui raka'eve rã oupity 'rã
tekove marã e'ỹ.

Mateus 20.17-19; Marcos 10.32-34

31 Ngupive doze guemimbo'e kuery Jesus ogueraa vy aipoe'i ha'e kuery
pe:
— Ma'ẽ, aỹ ma jaje'oi nhainy Jerusalém katy. Ha'e py ma ojeupity 'rã
Ava ra'y ojeapo va'ekue rekorã profeta kuery omboparaague ha'e javi.
32 Mba'eta omboaxaa 'rã amboae regua kuery pe, ha'e ramo ojavyky rei,
ojojai rei ha'e onyvõmba 'rã okuapy.
33 Oinupãmba ma rire ojukaa 'rã. Ha'e gui mboapy araa py onhemboete ju
'rã — he'i.

---

s 18.21 Romanos 3.10,19,20; Tiago 2.10 **t 18.24** 1 Timóteo 6.9,10

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

34 Ha'e rami teĩ ha'e kuery neĩ peteĩ henda py noendu kuaai pova'e
ayvu, mba'e he'ia paa ndoikuaa ukai ramo. Ha'e kuery ndoikuaai ae
ijayvua.

Mateus 20.29-34; Marcos 10.46-52

35 Jericó tetã py ovaẽ rai'i ovya py peteĩ ára revegua e'ỹ oguapy oiny
tape yvýry mba'emo re ojerurea py.
36 Ha'e va'e ma heta va'e kuery oaxa nhendua oendu vy oporandu mba'e
pa oikoa re.
37 Ha'e ramo ixupe omombe'ua Nazaré pygua Jesus oaxaa.
38 Ha'e ramo ojapukai:
— Jesus Davi ramymino, xemboaxy ke — he'i.
39 Ha'e ramo tenonde oje'oi va'e aipoe'i okyrirĩ aguã. Ha'e rami teĩ
ojapukaive tema:
— Jesus Davi ramymino, xemboaxy ke.
40 Ha'e ramo Jesus opyta vy ogueru ruka. Ha'e ovaẽ ramo oporandu
ixupe:
41 — Mba'e tu reipota ndevy ajapo?
Ombovai:
— Senhor, xee ma aexaxe — he'i.
42 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:
— Exa ha'vy. Rejeroviaa ndereraa jepe ma.
43 Ha'e ramove oexa, ha'e Nhanderuete pe oporaei ovy hupive. Heta va'e
kuery ha'e javive ha'e nunga oexa vy oporaei avi jogueravy Nhanderuete
pe.

Imposto re nhombopaga va'ety Zaqueu oo jepeague

19 1 Jericó py Jesus oike vy oaxa ovy tetã rupi.
2 Ha'e py oiko peteĩ ava Zaqueu hery va'e, imposto re nhombopaga
va'ety ruvixa oguerekopa va'e.
3 Ha'e va'e oexaxe mava'e pa Jesus, teĩ nda'evei heta va'e kuery gui,
ikarape'i va'e vy.
4 Ha'e vy onha ovy henonderã, ojeupi peteĩ sicômoro rakã re oexa aguã,
ha'e rupi 'rãe oaxa ramo.
5 Ha'e py Jesus ovaẽ vy yvate oma'ẽ reve aipoe'i ixupe:
— Zaqueu, eguejy pojava ke, kova'e ára ma apyta 'rã ndero py — he'i.
6 Ha'e ramo oguejy pojava, ovy'a reve oguerovaẽ.
7 Ha'e javive ha'e nunga oexa va'e ijayvu rei okuapy, heko vai va'e ro py
ovaẽ ramo.
8 Ha'e gui ma Zaqueu opu'ã vy aipoe'i Senhor pe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Senhor, xee anhenhandu iporiaukue'i pe mba'emo areko va'e ame'ẽ
aguã, mbyte rupi peve. Ha'e xapy'a rei amongue mba'emo py akore rire
irundykue ju 'rã ame'ẽ hekovia — he'i.[u]
9 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:
— Kova'e ára ma oĩ kova'e oo py oo jepe va'e, mba'eta kova'e ava voi
Abraão ramymino oiko.[v]
10 Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ou ojou ha'e ogueraa jepe aguã okanhy
va'ekue.

Dez hatã'i va'e ouro guigua omombe'uague

11 Ha'e nunga ha'e kuery oendu ramo Jesus peteĩ ayvu ju omombe'u
mba'emo re ombojoja vy, mba'eta Jerusalém py ovaẽ rai'i ma ramo oexa'ã
teĩ okuapy Nhanderuete po'akaa ojekuaa ta ma aguã re.
12 Ha'e ramo aipoe'i:
— Peteĩ ava yvatekueve regua oo amboae yvy re onhembopo'aka uka,
ha'e gui ojevy ju aguã.
13 Ha'e vy dez guembiguai oenoĩ vy ha'e kuery pe oiporuka dez hatã'i va'e
ouro guigua ovareve va'e. Ha'e vy aipoe'i: “Kova'e peráta pemboetave ke
ajevy peve”, he'i.
14 — Ha'e rã hetarã kuery mboae nda'ija'ei vy hakykue omondouka
huvixave oĩ va'e pe aipoe'i va'erã: “Ore kuery ma ndoroipotai ha'e va'e
oreruvixarã”, he'i va'erã.
15 — Ha'e rami teĩ ombopo'aka ma ramo ou ju, ha'e vy oenoĩ uka guembiguai
kuery peráta jopyare, marã rami pa peteĩ-teĩ oguerekoague oikuaa aguã.
16 — Tenonde ou va'e aipoe'i: “Xeruvixa, ndeperáta gui ma dez ju ajouve.”
17 — Ha'e ramo huvixa ombovai: “Ha'eve ete ma tembiguai porã.
Mbovy'i va'e re repena kuaa rire dez tetã re ju ndepo'aka 'rã”, he'i.
18 — Amboae ju ou vy aipoe'i: “Xeruvixa, ndeperáta gui ajouve ju peteĩ
nhiruĩ.”
19 — Ha'e va'e pe ma aipoe'i: “Ndee ma peteĩ nhiruĩ tetã re 'rã
ndepo'aka”, he'i.
20 — Ha'e gui amboae ju ou vy aipoe'i: “Xeruvixa, apy ma aru ju
ndeperáta ajukue py anhovã vy amoĩ porã va'ekue.
21 Mba'eta ndegui xee akyje, ivai rei va'e reiko ramo. Remoĩ porãaty gui
e'ỹ renoẽ, ha'e renhotỹague gui e'ỹ 'rã remono'õ va'e”, he'i.
22 — Ha'e ramo ombovai: “Tembiguai heko vai va'e, ndeayvuague rupi
ae 'rã rombopaga. Reikuaa ri ty'y xevai rei va'ea, amoĩ porãaty gui e'ỹ teĩ
anoẽ, ha'e anhotỹague gui e'ỹ amono'õ 'rãa?

---

[v] **19.9** Gálatas 3.7,29 py oĩa rami, “ojerovia va'e ae Abraão ramymino kuery ikuai”, ha'e “Cristo pegua peiko vy peẽ kuery voi Abraão ramymino kuery pendekuai.”

u 19.8 Lucas 3.8,12,13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Ha'e rami vy mba'e re tu xeperáta ma peráta renda py neremoĩ, ajevy
vy ajopy retave aguã?” he'i.
24 — Ha'e gui ha'e py ikuai va'e pe ju aipoe'i: “Peipe'a na peráta ixugui,
ha'e peme'ẽ dez oguereko va'e pe.”
25 — Ha'e rã ha'e kuery aipoe'i: “Xeruvixa, ha'e tu oguereko ae ma dez.”
26 — Ombovai: “Xee aipoa'e pẽvy: Mba'emo oguereko va'e ha'e javi pe
ome'ẽave 'rã. Ha'e rã ndoguerekoi va'e gui ma oguereko'i va'e voi oipe'aa
'rã.
27 Ha'e gui xerovaigua kuery nguvixarã ndaxepotai va'ekue ma peru,
pejukapa aexaa py.”

Mateus 21.1-11; Marcos 11.1-11; João 12.12-19

28 Po rami ijayvupa rire Jesus oove ju Jerusalém katy.
29 Betfagé ha'e Betânia py ovaẽ rai'i ma ovy vy yvyty Oliveiras katy'i,
omondouka mokoĩ guemimbo'e.
30 Ha'e kuery pe aipoe'i imondovy:
— Tapeo tenonde peva'e tekoa oĩ va'e py. Ha'e py pevaẽ vy pejou 'rã
peteĩ mburika'i ixã re hi'aĩ va'e, hi'áry avave rei noĩai teri va'e. Pejora vy
ke peru.
31 Ha'e gui xapy'a rei pẽvy amongue oporandu 'rã mba'e re pa pejoraa re.
Ha'e ramo pembovai vy “Senhor ma oipota”, peje 'rã.
32 Ha'e ramo omondouka va'ekue oje'oi vy Jesus aipoe'iague rami meme
ojou.
33 Mburika'i ojora jave ija aipoe'i:
— Mba'e re tu pejora?
34 Ha'e kuery ombovai:
— Senhor ma oipota — he'i.
35 Ha'e vy mymba ogueru vy hi'áry oipyo oao, ha'e oupi Jesus hi'áry.
36 Hi'áry oo oiny ramo tape rupi oipyo okuapy oao.
37 Ha'e gui yvyty Oliveiras gui oguejy ovya py ovaẽ rai'i ma jave
hemimbo'e kuery ha'e javi oguerovy'a vy Nhanderuete pe oporaei atã
oje'oivy mba'emo porã ojapo rã oexa va'ekue ha'e javi re.
38 — Ta'ima'endu'a porãa Huvixave Senhor rery rupi ou va'e re. Ta'ikuai
porãa yva re, toporaeia yvatevea py! — he'i oje'oivy.[w]
39 Ha'e rã amongue fariseu kuery heta va'e kuery mbyte ikuai avi va'e
ma aipoe'i ixupe:
— Porombo'ea, ndeayvu na neremimbo'e kuery pe.
40 Ha'e rã ha'e kuery pe ombovai:
— Xee aipoa'e pẽvy: Ha'e kuery okyrirĩ va'e rire ita eteve voi oporaei
'rãgue — he'i.

---

w 19.38 Salmo 118.26

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jerusalém tetã Jesus oexa vy ojae'oague

41 Jesus ovaẽ ovy vy tetã oexa vy ojae'o.
42 Ha'e vy aipoe'i:
— Kova'e ára rexa kuaa va'e rire nemoingo porãarã ou va'e. Teĩ aỹ ha'e
nunga ndoikuaa ukaai ndevy.[x]
43 Mba'eta ovaẽ 'rã nderovaigua kuery ndejokopa aguã ára, jova-jovai katy
gui nemboty heravy aguã.
44 Nerenda ombovaipa vy ojukapa 'rã nememby kuery. Neĩ peteĩ ita ma
ndoejai 'rã amboae ita áry, ndea py aju teĩ ndaxerexa kuaai rire.

Mateus 21.12,13; Marcos 11.15-17

45 Ha'e gui templo py oike vy oipe'apa mba'emo vendea kuery ha'e py
ikuai va'ekue.
46 Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Ipara oiny "Xero ma onhembo'e atyrã oĩ" 'ea va'eri peẽ ma pejapo
imonda va'e onhemiaty rami.[y]

Templo py nhombo'eague

47 Ko'ẽ nhavõ Jesus nhombo'e oikovy templo py. Ha'e rã sacerdote yvatekueve
va'e, lei re nhombo'e va'ety ha'e heta va'e ruvixa kuery ma ojukaxe okuapy,[z]
48 teĩ ndojuka uka kuaai teri, heta va'e kuery ha'e javi ojapyxaka vy ojou
porã okuapy ramo.

Mateus 21.23-27; Marcos 11.27-33

20 1 Peteĩ ára templo py Jesus ombo'e oiny heta va'e kuery. Ayvu
porã omombe'u jave oĩa py jogueru sacerdote yvatekueve va'e, lei
re nhombo'e va'ety ha'e nhomongeta va'ety kuery.
2 Ha'e vy aipoe'i okuapy ixupe:
— Emombe'u orevy mava'e po'akaa rupi pa ha'e nunga rejapo reikovy.
Mava'e tu nembopo'aka?
3 Ha'e ramo ombovai:
— Xee voi aporandu ta pẽvy. Pemombe'u ke:
4 João nhomongaraia pa yva guigua tyrã avakue guigua raka'e? — he'i.
5 Ha'e ramo ha'e kuery joupe-upe ranhe aipoe'i okuapy:
— "Yva gui", ja'e ramo "Mba'e re tu ha'vy ndapejeroviai hexe?" he'i 'rã
nhandevy.
6 Ha'e rã "Avakue gui", ja'e ramo ma heta va'e kuery nhandeapipa 'rã ita
py, mba'eta ha'e kuery oikuaa João profeta oikoa — he'i okuapy.

---

x **19.42-44** "Ndee" he'ia py ma peteĩ'i pe rami ijayvu teĩ tetã pygua kuery ha'e javive pe.
y **19.46** Isaías 56.7; Jeremias 7.11 z **19.47** Mateus 21.14-17

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Ha'e rami vy ombovai:
— Ore ma ndoroikuaai.
8 Ha'e rã Jesus ju ombovai:
— Xee voi peẽ kuery pe namombe'ui 'rã mava'e po'akaa rupi pa ha'e
nunga ajapo aikovya.

Mateus 21.33-44; Marcos 12.1-11

9 Ha'e rire pova'e ayvu ju Jesus omombe'u heta va'e kuery pe, mba'emo
re ombojoja vy:
— Peteĩ ava onhotỹ uva, ha'e vy omboaxa opena va'erã kuery po py.
Ha'e gui ma guekoa gui oguata oiko are aguã katy.
10 Omono'õa ára ovaẽ ramo opena va'e kuerya py ombou peteĩ
guembiguai, ixupe uva'a ome'ẽ okuapy aguã. Ha'e ramo ha'e kuery oinupã
ha'e ojavyky rei ma rire ombojevy rive ju.
11 — Amboae guembiguai ju ombou. Ha'e ramo ha'e va'e voi
oinupãmba. Ojavyky rei rire ombojevy rive ju.
12 — Ha'e gui mboapya ma ombou. Ha'e va'e re voi ojeaipa ma rire omoxẽ ju avi.
13 — Ha'e ramo uvaty ja aipoe'i ojeupe: "Mba'e nda'u ajapo 'rã?
Amondouka 'rã xera'y ayvu ete va'e. Xapy'a rei rã ko omboetea 'rã", he'i.
14 — Ha'e rami teĩ opena va'e kuery ta'y oexa vy aipoe'i joupe-upe: "Peva'e ma
uvaty jarã ete. Jajuka na, uvaty nhandevy ju opyta aguã", he'i okuapy.
15 Ha'e vy uvaty gui oguenoẽ vy ojuka.
— Mba'e nda'u uvaty ja ojapo 'rã ha'e kuery re?
16 Ha'e ou vy omomba 'rã opena va'ekue, ha'e amboae kuery pe ju
omboaxa 'rã uvaty — he'i.
Ha'e rã ha'e va'e ayvu oendu va'e kuery aipoe'i:
— Ha'e nunga ete ta'vy toiko eme.
17 Ha'e rã Jesus ha'e kuery re oma'ẽ vaipa vy aipoe'i:
— Mba'e he'ia tu ha'vy ipara: "Oo apoa kuery ita ndoipotai va'ekue
opyta omboeteve pyrã, tenonde pyguarã", he'ia.[a]
18 Ha'e va'e ita re ho'a va'e ha'e javi opẽmba 'rã. Ha'e amongue áry ita ho'a
ramo iku'ipa 'rã.

Mateus 22.15-22; Marcos 12.13-17

19 Ha'e jave ae lei re nhombo'e va'ety ha'e sacerdote yvatekueve va'e
ojopyxe teĩ, ha'e kuery re ri ty ra'e ijayvua oikuaa vy. Ha'e rami teĩ heta
va'e kuery gui okyje guive.
20 Ha'e rami vy oikuaa pota okuapy hexe, amongue pe peráta ome'ẽ guive,
heko porã va'e rami onhemoingo vy ayvu py omoĩ vai vy huvixa po py
omboaxa aguã.

---

a 20.17 Salmo 118.22-23

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Ha'e vy ixupe oporandu vy aipoe'i:
— Porombo'ea, ore roikuaa ndee ndeayvu ha'e renhombo'e porãa.
Ndereikuaa pota rei avave re, ha'e anhetẽ rupi renhombo'e Nhanderuete
oipota va'e re.
22 Ha'evea rami ri nda'u César pe nhame'ẽ imposto repy, tyrã pa any?
23 Ha'e rã Jesus ma ha'e kuery omoĩ vaixea oikuaa vy ombovai:
24 — Pexa uka ha'vy xevy peteĩ hatã'i va'e. Mava'e ra'angaa ha'e mava'e
rery ha'vy oĩ?
Aipoe'i okuapy:
— César mba'e ri.
Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:
25 — César mba'e ri rã peme'ẽ ha'vy César pe. Ha'e rã Nhanderuete
pegua ma Nhanderuete pe ae 'rã peme'ẽ — he'i.[b]
26 Ha'e rami rã heta va'e kuery oendua py ha'e kuery ndojopy reguai
ayvu py. Ombovai kuaa rã oendu vy okyrirĩmba guive onhemondyipa vy.

Mateus 22.23-33; Marcos 12.18-27

27 Ovaẽ avi amongue saduceu kuery. Ha'e kuery ma nhanhemboete ju
'rãa ndogueroviai va'e.
28 Ha'e vy oporandu okuapy ixupe:
— Porombo'ea, Moisés oeja raka'e po rami ipara va'e: “Amongue ta'y e'ỹ
re omano ramo tyvy ju omenda 'rã imeve'ỹ va'e re, omano va'ekue ra'yrã
va'ekue oguereko aguã”, he'iague.[c]
29 Ha'e gui ikuai raka'e sete joegua. Tujave va'e ma omenda va'ekue ri
omano ta'y e'ỹ re.
30 Ha'e ramo tyvy mokoĩa va'e, ha'e gui mboapya va'e ju omenda ranhe
imeve'ỹ va'e re.
31 Ha'e rami py sete-ve omano ta'y e'ỹ re meme.
32 Ha'e gui mae ma kunha va'e avi omano.
33 Ha'e gui onhemboete jevya ára nda'u mava'e ete'i 'rã oiko kunha va'e
me, kunha va'e re sete-ve omenda rire? — he'i.
34 Ha'e rã Jesus ombovai ha'e kuery pe:
— Ko yvy re ikuai va'e ma omenda ha'e nhomomenda 'rã.
35 Ha'e rã ára pyau onhemboete aguã ára oupity aguã oiporavo pyre ma
nomendavei, neĩ nanhomomendavei ma 'rã.
36 Nomanovei ma 'rã guive, mba'eta omboete ju rire anjo kuery rami ma
'rã ikuai Nhanderuete ra'y kuery ikuai vy.
37 Ha'e gui omano va'ekue onhemboete ju aguã regua ma Moisés ae
ombopara. Mba'eta yvyra rogue okai va'e omombe'ua py Senhor pe
“Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete”, he'i va'ekue.[d]

---

b 20.25 Romanos 13.7 **c 20.28** Deuteronômio 25.5 **d 20.37** Êxodo 3.6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

38 Ha'e nunga rupi Nhanderuete ma omanogue Ruete e'ỹ oiko, ha'e rã
oikove va'e Ruete, ixupe pavẽ oikove ramo — he'i.[e]
39 Ha'e ramo lei re nhombo'e va'ety regua aipoe'i:
— Porombo'ea, rembovai porã — he'i.
40 Ha'e va'e rire avave rei nda'ipy'a guaxuvei ixupe oporandu aguã.

Mateus 22.41-45; Marcos 12.35-37

41 Ha'e gui ma ha'e kuery pe ju Jesus oporandu:
— Mba'exa nda'u Cristo reko re pendeayvu vy aipopeje Davi ramymino
oikoa rami?
42 Mba'eta Davi eteve voi aipoe'i Salmo py: "Senhor aipoe'i xe-Senhor pe:
'Eguapy ke aiporu kuaa regua re,
43 ndepy guýry nderovaigua kuery amoĩ e'ỹa ja', he'i va'ekue."[f]
44 Ha'e rami vy Davi voi "Senhor" he'i ixupe. Mba'exa tu ha'vy hamymino
avi ri oiko?[g]

Mateus 23.1-7; Marcos 12.38-40

45 Heta va'e kuery ha'e javi oendua py Jesus aipoe'i guemimbo'e kuery pe:
46 — Penheangu ke lei re nhombo'e va'ety kuery gui, mba'eta ha'e kuery
onhemonde 'rã ao puku py, ha'e tetã mbyte rupi oipota 'rã oxaruraa porã.
Onhembo'eaty py ha'e ngaru oĩa py oguapy 'rã tenda tenondeve oĩ va'e py
anho.
47 Ha'e rami avi ha'e kuery ogueraa rivepa 'rã imeve'ỹ va'e kuery ro gui
oipota va'e, ha'e onhemboeko porãxe vy onhembo'e are 'rã. Ha'e nunga
rupi ha'e kuery opaga raxa ete 'rã.

Marcos 12.41-44

21 1 Jesus templo py oma'ẽ oiny vy oexa oguerekopa va'e kuery
peráta ome'ẽ vy hyru py omoĩ rã.
2 Oexa avi peteĩ imeve'ỹ va'e omoĩ rã mokoĩ hatã'i va'e ndovareive'i va'e.
3 Ha'e vy aipoe'i:
— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Peva'e imeve'ỹ va'e iporiaukue'ia ramive pavẽ
gui ome'ẽ retave.
4 Mba'eta amboae kuery ma hembyrekue gui rive ome'ẽ. Ha'e rã peva'e ma
iporiaukue'ia ramive mba'emo'i ojogua aguã oguereko va'ekue ha'e javi'i
omoĩ.

Mateus 24.1,2; Marcos 13.1,2

5 Amongue ijayvu templo ojou porãa rupi, mba'eta ita porã ha'e ome'ẽ
mbyre py ombojeguaa rire.

---

e 20.38 1 Coríntios 6.14 **f 20.42-43** Salmo 110.1 **g 20.44** Romanos 1.3,4

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e ramo Jesus ombovai:
— Aỹ pexa pa peva'e nunga? Ovaẽ 'rã oitypaa ára, neĩ peteĩ ita amboae
ita áry ndopytai aguã.

Mateus 24.3-13; Marcos 13.3-13

7 Oporandu okuapy ixupe:
— Orembo'ea, araka'e 'rã tu ha'e nunga oiko? Mba'exa tu roikuaa 'rã
ovaẽ rai'i maa?
8 Ombovai:
— Penheangu ke ha'vy penhembotavy uka e'ỹ aguã. Mba'eta heta 'rã ou
xerery rupi "Xee ae ri", e'ỹ vy "Ovaẽ ma hora", he'i rive va'e. Tapeo eme hupive.
9 Penhemondyi eme "Joe opu'ã" 'ea rã pendu vy, neĩ "Huvixa kuery re
opu'ã", 'ea teĩ. Ha'e nunga ranhe 'rãe oiko teĩ opa aguã e'ỹ teri — he'i.
10 Aipoe'i avi ha'e kuery pe:
— Peteĩ-teĩ tetã pygua kuery opu'ã 'rã amboae tetã pygua re, ha'e peteĩ-
teĩ regua amboae regua re 'rã opu'ã.
11 Yvy oryryi 'rã, oiko 'rã mba'eaxy vaikue ha'e karuai. Oiko 'rã
nhomondyipaa, yva re hexa pyrã tuvixa va'e voi.
12 Ha'e nunga oiko e'ỹ mbove pendejopya ha'e penemoingo axya 'rã.
Xerery rupi pendekuai ramo pendereraa 'rã onhembo'eaty py, nhuã py
ha'e huvixa kuerya py.
13 Ha'e nunga pendere oiko 'rã ayvu pemombe'u aguã.
14 Ha'e nunga rupi pendepy'a eta rei eme pembovai aguã re.
15 Mba'eta xee ae 'rã ame'ẽ pendeayvurã ha'e pene'arandu aguã, pendere
ija'e e'ỹ va'e kuery nda'ipo'akai, neĩ nombovai kuaai aguã rami.
16 Penderu kuery voi penembo'a uka 'rã, penderegua, penetarã ha'e
peneirũ kuery voi, amongue pendejukaa 'rã guive.
17 Xerery káuxa pavẽ nda'ija'evei 'rã pendere.
18 Ha'e rami teĩ neĩ peteĩ pende'a nokanhyi 'rã peneakã guigua.
19 Peĩ atãa py pereko riae 'rã penenhe'ẽ.

Mateus 24.15-22; Marcos 13.14-20

20 — Ha'e gui xondaro kuery Jerusalém tetã ojokopa rã pexa vy
peikuaa 'rã ombovaipa ta maa.
21 Ha'e ramo Judéia pygua kuery tonhamba yvyty re. Tetã py ikuai va'e
voi toopa, mba'ety rupi ikuai va'e voi toike eme tetã py.
22 Ha'e va'e ára ma nhombopagapaa ára, ipara oinya ha'e javi ojeupity aguã.
23 — Ha'e va'e ára ma nda'evei 'rã imemby ryru'i ha'e imemby kambu
va'e pe. Mba'eta yvy re oiko 'rã teko axy kova'e kuery mbopagaarã.
24 Ojukaa 'rã kyxe py, ha'e escravo-rã ogueraapaa 'rã yvy jave rupi. Judeu
e'ỹ va'e kuery po'akaa ára opa e'ỹa ja ha'e kuery opyrõmba 'rã Jerusalém
tetã re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mateus 24.29-31; Marcos 13.24-27

25 — Kuaray, jaxy ha'e jaxy-tata re ojekuaa 'rã hexa pyrã. Ye'ẽ revovo
ha'e yai opu'ã-pu'ã va'e gui yvy regua ikuai va'e nda'evei ha'e ndoikuaai
rei 'rã okuapy.
26 Yvy re mba'emo vai oiko ta va'e gui avakue onhemondyi vy ho'apa 'rã.
Mba'eta yva re ipo'akakueve ikuai va'e voi oitypaa 'rã.
27 Ha'e gui ma oexaa 'rã Ava ra'y ojeapo va'ekue arai rupi ou rã opo'aka
ha'e guexakãmba reve.[h]
28 Ha'e nunga oiko aguã ijypy ramo pevy'a, pemopu'ã peneakã, mba'eta
ovaẽ ta ma pendereraa jepea.

Mateus 24.32-44; Marcos 13.28-37

29 Peteĩ ayvu omombe'u avi mba'emo re ombojoja vy. Ha'e vy aipoe'i
ha'e kuery pe:
— Peikuaa pota figo'y ha'e yvyra ikuai va'e re.
30 Mba'eta hokypa rã pexa vy peikuaa 'rã ára pyau ovaẽ rai'i maa.
31 Ha'e rami ae xeayvuague oiko rã pexa vy peikuaa 'rã Nhanderuete
po'akaa ojekuaa aguã ovaẽ rai'i maa.
32 Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Aỹgua kuery opa e'ỹ re ha'e nunga ha'e javi oiko
'rã.
33 Yva ha'e yvy opa 'rã. Ha'e rã xeayvuague ma ndoaxa rivei 'rã.
34 — Ha'e nunga rupi peiko kuaa pota pendepy'a pemonyẽ e'ỹ
aguã opa marã rei pendekuaia, peka'ua, neĩ mba'emo ko yvy re
ikuai va'e re pepenaa guive, pendere ha'e va'e ára ou xapy'a e'ỹ
aguã nhuã rami.
35 Mba'eta ko yvy re ikuai va'e ha'e javi re ou 'rãe.
36 Peikuaa pota ha'e pejerure riae mba'emo oiko va'erã gui peo jepe aguã,
ha'e Ava ra'y ojeapo va'ekue renonde pene'aĩ aguã.[i]

Jesus ijayvu rã heta va'e kuery ojapyxaka okuapyague

37 Ko'ẽ nhavõ Jesus nhombo'e oikovy templo py. Ha'e gui pyávy ma oo
'rã Oliveiras yvyty re oke aguã.
38 Ha'e rã heta va'e kuery ha'e javi ma aje'ive reve 'rã jogueraa templo py
ijayvu rã ojapyxaka aguã.

Mateus 26.1-5; Marcos 14.1,2

22 1 Ovaẽ rai ma ngaru mbojape imbovua revegua e'ỹ "Páscoa" 'epy
va'e ára.

---

h 21.27 Daniel 7.13-14 **i 21.36** Lucas 12.35-48

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Sacerdote yvatekueve va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery oikuaa pota
okuapy marã rami vy pa Jesus ojuka aguã, mba'eta heta va'e kuery gui
okyje.[j]

Mateus 26.14-16; Marcos 14.10,11

3 Ha'e gui ma Satanás ipo'aka peteĩ hemimbo'e kuery doze ikuai va'e
regua Judas Iscariotes hery va'e py'a re.
4 Ha'e ramo oo jogueroayvu aguã sacerdote yvatekueve va'e ha'e jopya
ruvixa kuery reve, ha'e kuery pe Jesus ojopy uka aguã re.
5 Ha'e ramo ha'e kuery oguerovy'a vy ixupe ijayvu peráta ome'ẽ aguã re.
6 Judas ojou porã vy oikuaa pota ha'e kuery pe ojopy uka aguã pavẽ opu'ã
e'ỹ re.

Mateus 26.17-19; Marcos 14.12-16

7 Ovaẽ ma ngaru mbojape imbovua revegua e'ỹ Páscoa ára okaru aguã.
8 Ha'e ramo Jesus omondouka Pedro ha'e João. Ha'e vy aipoe'i:
— Tapeo, pereko katu Páscoa ára jakaru aguã.
9 Ha'e rã oporandu ixupe:
— Mamo tu reipota roguereko katu?
10 Jesus ombovai:
— Tetã py pevaẽ vy peovaexĩ 'rã peteĩ ava yryru revegua. Tapeo hupive
opy oikea peve.
11 Hoo va'e pe ke aipopeje: “Orembo'ea oporandu uka kuri ndevy: Mamo
pa oĩ opy ja'o Páscoa ára xeremimbo'e kuery reve rokaru aguã?” he'i uka.
12 Ha'e ramo oexa uka 'rã pẽvy peteĩ opy ja'o tuvixa va'e opa mba'e oĩa.
Ha'e py ae 'rã pereko katu — he'i.
13 Ha'e rami rã jogueraa vy ojoupa Jesus aipoe'iague rami. Ha'e vy
oguereko katu Páscoa ára okaru okuapy aguã.

Guemimbo'e kuery reve Páscoa ára opa vygua okaru okuapyague

14 Ha'e gui hora ovaẽ ramo mesa py Jesus oĩ apóstolo kuery reve.[k]
15 Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Xee ma kova'e Páscoa ára akaruxe ete pendereve, aiko axy e'ỹ
mbove'i.
16 Mba'eta aipoa'e pẽvy: Nda'uvei ma 'rã kova'e nunga Nhanderuete
po'akaa py ojeupity e'ỹa ja — he'i.
17 Ha'e gui ojopy karo. Oguerovy'a vy aipoe'i:
— Pejopy, pemboja'o jomeme.
18 Xee aipoa'e pẽvy: Aỹ gui ma nday'uvei ma 'rã uva rykue, Nhanderuete
po'akaa ovaẽ e'ỹa ja.

---

j 22.2 João 11.47-57 **k 22.14** Mateus 26.20,27-29

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mateus 26.26-29; Marcos 14.17-26

19 Peteĩ mbojape ju ojopy. Ha'e vy oguerovy'a ma vy oipe'ã-pe'ã'i vy
ome'ẽ. Aipoe'i:
— Kova'e ma xerete peẽ kuery re vy ame'ẽ va'erã regua. Guĩ nunga
pejapo 'rã xere penema'endu'aa rupi — he'i.
20 Ha'ekue rami ju okarupa ma rire karo ojopy vy aipoe'i:
— Kova'e karo ma xereve guarã ipyau va'e ajapo va'e regua, peẽ kuery
re vy xeruguy amoẽ uka ta va'e rupi.
21 Ha'e rami teĩ xejopy uka nhemiarã oĩ avi xereve mesa py.
22 Mba'eta Ava ra'y ojeapo va'ekue ma hekorã ipara oĩa rami ae 'rã oo.
Ha'e rã ijopy uka nhemiare pe ma nda'evei ete 'rã — he'i.
23 Ha'e ramo joupe-upe oporandu okuapy mava'e ete'i pa ha'e kuery
regua ojopy uka 'rãa re.

Yvatekueve va'e yvyĩve va'e rami ikuai aguã re ijayvuague

24 Hemimbo'e kuery joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu okuapy mava'e ete'i pa
joegui yvateve va'ea oikuaaxe vy.
25 Ha'e rami rã Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:
— Yvy regua huvixa kuery ipo'aka 'rã ha'e kuery re, ha'e ipo'akakue pe
“Ojapo porã va'e”, 'ea 'rã.
26 Ha'e rã pende kuery ma ha'e rami e'ỹ 'rã. Ha'e rami 'rãgue py peẽ
kuery va'e regua joegui yvatekueve va'e ma yvyĩgueve rami 'rã ikuai.
Joguerekoa ma nhoembiguai rami 'rã ikuai.[l]
27 Mba'eta mava'e nda'u joegui yvateve: mesa py oĩ va'e tyrã pa joupe
ojara va'e? Mesa py oĩ va'e'ỹ teve? Ha'e rami teĩ xee ma peẽ kuery mbyte
aiko joupe ojara va'e rami.
28 — Peẽ kuery ma xereve pendekuai riae va'ekue xereko a'ãa ha'e javi
rupi.
29 Ha'e rami rire xee rombopo'aka Xeru xembopo'akaague rami avi,
30 xepo'akaa py peẽ kuery avi pekaru ha'e pey'u aguã xe-mesa py, ha'e
tenda pepenaaty py peguapy vy Israel kuery doze regua ikuai va'e re
pepena aguã.

Mateus 26.31-35; Marcos 14.27-31; João 13.36-38

31 — Simão, Simão, ma'ẽ, Satanás ojerure pendererekо aguã trigo
ombogua va'e rami.
32 Ha'e rã xee ma ajerure ndere, rejeroviaa gui rejepe'a e'ỹ aguã. Ha'e rire
rejeko rerova ju ma vy emombaraete nde-irmão kuery — he'i.
33 Simão Pedro ombovai:

---

l 22.26 Mateus 20.20-28; Marcos 10.35-45; 1 Pedro 5.3

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Senhor, xevy pe ha'eve ndereve nhuã py aa, ha'e amano aguã
voi.
34 Ha'e rã Jesus aipoe'ive ju ixupe:
— Pedro, xee aipoa'e ndevy: Kuri uru ava ojapukai e'ỹ mbove
mboapykue renhemombe'u 'rã xekuaa e'ỹ va'e rami.

Kyxe re ijayvuague

35 Ha'e gui Jesus oporandu ha'e kuery pe:
— Xee romondouka jave peráta ryru reve'ỹ, voko, ha'e pendepy regua
reve'ỹ jave pendevy oata teve raka'e mba'emo?
— Any, mba'eve rei — he'i okuapy.
36 Ha'e ramo aipoe'i:
— Ha'e gui aỹ gui ma peráta ryru pereko va'e peraa, voko guive. Ha'e
kyxe ndaperekoi va'e ma pendecapa pevende 'rã pejogua aguã.
37 Mba'eta xerekorã ipara oiny va'e ojeupity 'rãe: “Jojuka rive va'ety rami
'rã oguerekoa”, he'iague rami. Xerekorã ipara oiny va'e ojeupity ta ma
— he'i.[m]
38 Ha'e rami rã ha'e kuery aipoe'i:
— Senhor, apy ma mokoĩ kyxe roguereko.
Ombovai:
— Ha'eve ma!

Mateus 26.36-41; Marcos 14.32-38

39 Oliveiras yvyty katy ju oo oikoaty rami vy. Hupive hemimbo'e kuery
oje'oi avi.
40 Ooxeague py Jesus ovaẽ ma vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Penhembo'e ke pendereko a'ãa py pejeity uka e'ỹ aguã — he'i.
41 Ha'e rã ha'e ma mombyry'i ojepe'a ovy, ha'e guenapy'ã re oĩ vy
onhembo'e.
42 Ha'e vy aipoe'i:
— Xeru, reipota ramo xegui oaxa 'rãgue kova'e karo. Ha'e rami avi xee
aipota va'e ma toiko eme, ndee reipota va'e ae toiko — he'i.
43 [Ha'e jave ou peteĩ anjo yva pygua omombaraete vy.
44 Ha'e rã ojexavai vy hatãve tema onhembo'e ramo hy'ai voi huguy rami
otyky yvy py.]
45 Ha'e gui onhembo'ea gui opu'ã ju vy guemimbo'e kuery ikuaia py oo.
Ha'e vy oexa rã okepa okuapy ra'e iporiau vy.
46 Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:
— Mba'e re tu pekepa ri? Pepu'ã katu, penhembo'e pendereko a'ãa py
pejeity uka e'ỹ aguã.

---

m 22.37 Isaías 53.12

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mateus 26.47-56; Marcos 14.43-50; João 18.1-11

47 Ha'e gui ijayvu teri ho'amy reve ovaẽ ma jogueruvy heta va'e. Ha'e
kuery renonde ou oiny peteĩ hembiguai kuery doze ikuai va'e regua Judas
hery va'e. Ha'e vy Jesus re onhemboja oova rayvu aguã.
48 Ha'e rã Jesus aipoe'i ixupe:
— Judas, reayvu vy 'rãe ty'y rejopy uka Ava ra'y ojeapo va'ekue?
49 Ha'e ramo hexevegua kuery ma oiko ta va'e oexa vy aipoe'i:
— Senhor, ha'eve pa orekyxe roiporu aguã? — he'i.
50 Ha'e vy ha'e kuery va'e regua peteĩ omboguai sacerdote yvateve va'e
rembiguai nambi oiporu kuaa regua rupi, ha'e vy omboi.
51 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:
— Tove, ha'eve ma! — he'i vyve inambi re opoko vy omonguera.
52 Ha'e gui Jesus ijayvu sacerdote yvatekueve va'e pe, templo rarõa
ruvixa ha'e nhomongeta va'ety kuery ijopyarã ou va'e kuery pe guive.
Ha'e vy aipoe'i:
— Peẽ kuery ma kyxe ha'e yvyra reve ri ty'y peju jojuka rive va'ety
rami xejopy aguã?
53 Mba'eta ko'ẽ nhavõ templo py peẽ kuery pendekuaia rupi aiko teĩ
ndaxejopyi va'ekue. Ha'e rami avi aỹ ma peẽ kuery hora ovaẽ, pytũ
ipo'aka aguã.

Mateus 26.69-75; Marcos 14.66-72; João 18.15-18,25-27

54 Ha'e kuery ojopy vy sacerdote yvateve va'e ro py ogueraa. Hakykue
Pedro oo avi mombyry'i rupi.
55 Oka mbyte py ojape'e okuapy aguã ojatapy ramo Pedro voi oguapy ha'e
kuery reve.
56 Ha'e gui peteĩ tembiguai kunhataĩ ma Pedro tata yvýry oguapy oiny
rã oexa vy oma'ẽ ngatu hexe. Ha'e vy aipoe'i:
— Peva'e voi hexeve oiko va'ety.
57 Ha'e ramo Pedro onhemboapu vy aipoe'i:
— Kunha, xee tu aexa va'e'ỹ rima — he'i.
58 Ha'e va'e rire amboae ju oexa vy aipoe'i:
— Ndee voi ta'vy ha'e kuery regua teve.
Ha'e ramo Pedro ombovai:
— Ava, xee tu ha'e kuery regua e'ỹ rima — he'i.
59 Aje'i ma rire amboae ju aipoe'i:
— Peva'e tu anhetẽ rima ha'e kuery regua, mba'eta ha'e voi Galiléia
pygua.
60 Ha'e ramo Pedro aipoe'ive ju:
— Ava, xee tu ndaikuaai rima ndeayvua — he'i. Ha'e ijayvu teri reve
uru ava ojapukai nhendu.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

61 Ha'e ramove Senhor ojere vy oma'ẽ Pedro re. Ha'e ramo mae ma
Pedro ima'endu'a ma Senhor aipoe'iague re: “Kuri uru ava ojapukai e'ỹ
mbove mboapykue 'rã renhemombe'u xekuaa e'ỹ va'e rami”, he'iague re.
62 Ha'e rami vy Pedro ojepe'a vy ojae'o vaipa.

Jesus rarõa kuery ojavyky rei okuapyague

63 Jesus rerekoa kuery ojavyky rei, oungapa guive.[n]
64 Hexa omo'ã vy aipoe'i okuapy:
— Emombe'u ke mava'e ete pa nembota ra'e — he'i.
65 Ha'e vy opa marã hexe ijayvuve tema ayvu vai rupi.

Mateus 26.57-68; Marcos 14.53-65

66 Ko'ẽ aje'ive'i reve nhomongeta va'ety kuery, sacerdote yvatekueve va'e
ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery onhemboatypa okuapy.[o] Ha'e vy ogueru
ruka omboayvu aguã. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
67 — Ndee ma Cristo ri vy emombe'u orevy.
Jesus ombovai:
— Xee anhemombe'u ri ramo peẽ kuery ndaperoviai 'rã.
68 Ha'e gui xee aporandu ramo peẽ kuery voi naxembovai 'rã.
69 Aỹ gui ma voi Ava ra'y ojeapo va'ekue oguapy 'rã Nhanderuete
Ipo'akapa va'e oiporu kuaa regua re — he'i.
70 Ha'e ramo ha'e javive aipoe'i:
— Ndee ae ma nhi'ã Nhanderuete Ra'y?
Ombovai:
— Peẽ ae ri tu aipopeje ha'e aikoa rami — he'i.
71 Ha'e ramo ha'e kuery joupe-upe aipoe'i:
— Mba'erã tu jaipotave hekokue mombe'uarã? Mba'eta nhande kuery
ae nhaendu ijuru gui.

Mateus 27.1,2,11-14; Marcos 15.1-5; João 18.28-38

23 1 Ha'e gui ijaty okuapy va'ekue opu'ãmba vy ogueraa Jesus
huvixa Pilatos-a py.
2 Ha'e py ju hexe ijayvu vy aipoe'i okuapy:
— Kova'e ava ma rojou heta va'e kuery ombo'e vaikue rei rã, mba'eta
aipoe'i huvixa César pegua imposto repy rome'ẽ ve'ỹ aguã. Aipoe'i avi
Cristo huvixave oikoa rami — he'i okuapy.
3 Ha'e rami rã Pilatos oporandu ixupe:
— Ndee ma nhi'ã judeu kuery pegua huvixave?
Jesus ombovai:
— Ndee ae ma aipo're — he'i.

---

n 22.63 Mateus 26.67,68; Marcos 14.65 **o 22.66** João 18.19-24

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Pilatos aipoe'i sacerdote yvatekueve va'e ha'e heta va'e kuery ijaty va'e
pe:
— Xee ma mba'eve py ndajoui kova'e ava otekoavyague.
5 Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'ive tema:
— Ha'e rami avi ojapo heta va'e kuery opa marã rei ikuai aguã rami,
Judéia ha'e javi rupi ombo'e vy, Galiléia py omboypya gui apy peve —
he'i okuapy.
6 Ha'e rami Pilatos oendu vy oporandu Galiléia pygua paa re.
7 Ha'e vy huvixa Herodes openaa pygua oikoa oikuaa vy ha'e va'e pe ju
omboaxa, mba'eta ha'e jave py Jerusalém py oĩ avi ramo.[p]

Herodes renonde ju Jesus ojexa ukaague

8 Herodes ma Jesus oexa vy ovy'a vaipa, mba'eta yma ma oexaxe,
hekokue oendu rire. Oexaxe avi hexa pyrã ojapo rã.
9 Ha'e rami vy opa marã re oporandu teĩ Jesus mba'eve py nombovai.
10 Sacerdote yvatekueve va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery ha'e py
ikuai avi va'e ma hekokue ramigua omombe'u okuapy ijayvu rei vy.
11 Ha'e rami rã Herodes oguereko vaikue rei oxondaro kuery reve. Ha'e vy
peteĩ ao iporãve va'e py omonhemonde vy Pilatos-a katy ju omondouka.
12 Ha'e va'e ára guive Herodes ha'e Pilatos joayvu, joe nda'ija'ei ete va'ekue
ri.

Mateus 27.15-26; Marcos 15.6-15; João 18.39–19.16

13 Ha'e gui ma Pilatos omboatypa sacerdote yvatekueve va'e ha'e huvixa
kuery heta va'e kuery reve.
14 Ha'e vy aipoe'i:
— Kova'e ava ma peẽ kuery peru kuri penetarã kuery opa marã rei
ombo'ea rami peikuaa vy. Ha'e gui ma pendua py xee amboayvu teĩ
mba'eve rei ndaikuaai pendeayvuague ramigua.
15 Neĩ huvixa Herodes voi ndoikuaai kuri. Ha'e rami vy ae xea py ju
ombou. Ha'e nunga rupi xee aikuaa rã mba'eve ndojapo vai omano aguã.
16 Ha'e rami vy ainupã uka ta, ha'e gui ma apoi uka ju 'rã — he'i.
17 [Mba'eta ngaru oikoa ára nhavõ opoi jepi 'rã peteĩ nhuã py oĩ va'e.]
18 Ha'e rami rã heta va'e kuery ha'e javi ojapukai vy
— Eraa upe va'e, ha'e vy epoi Barrabás orevy — he'i okuapy.
19 Barrabás ma nhuã py oĩ, tetã rupi nhomopu'ãmba rei ha'e jojukaague
re.[q]
20 Ha'e gui ma Pilatos ma teĩgue ju aipoe'i Jesus opoixea rami.

---

p 23.6-7 Huvixa Herodes ma Galiléia yvy re opena va'e (Lucas 9.7-9). Ha'e nunga rupi ixupe ju Pilatos omboaxa Jesus.

q 23.19 Atos 3.13,14

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma hatãve tema ojapukai okuapy:
— Emoĩ kuruxu re, emoĩ kuruxu re! — he'i okuapy.
22 Ha'e ramo mboapykuea ma Pilatos oporandu ha'e kuery pe:
— Mba'e nunga py tu ojapo vai raka'e? Xee ma hexe mba'eve ndaikuaai ajuka uka aguã. Ha'e nunga rupi ainupã ukapa rire apoi ju 'rã — he'i.
23 Ha'e rami rã katuve ma hatãve tema ojapukai okuapy kuruxu re omoĩ aguã re. Ha'e kuery ojapukaia ipo'aka.
24 Ha'e ramo Pilatos ojapo nho ha'e kuery ojerurea.
25 Ha'e rami vy opoi nhomopu'ãmba rei va'ety jojukaague py nhuã py oĩ va'e. Ha'e rã Jesus ma omboaxa ha'e kuery oipotaa rami oguereko aguã.

Mateus 27.32; Marcos 15.21

26 Ha'e gui ma Jesus reraa kuery ovaexĩ peteĩ ava Cirene pygua Simão hery va'e, mba'ety gui ou va'ekue. Ha'e vy ha'e va'e axi'y áry ju omoĩ kuruxu, Jesus rakykue ogueraa aguã.

Jesus ojuka aguã katy ogueraa ague

27 Hakykue heta oje'oi, amongue kunhague voi ipy'a vai vy opexo re oipete-pete oje'oivy.
28 Ha'e rami rã Jesus ojere vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Jerusalém memby kuery, pejae'o eme xere, ha'e rã pendejee ha'e penememby kuery re 'rã pejae'o.
29 Mba'eta ovaẽ 'rã aipopeje aguã ára: “Ovy'a ete 'rã imemby e'ỹ va'e, noikuavãi, neĩ nomokambui va'e”, peje aguã.
30 Ha'e va'e ára aipopeje 'rã yvyty pe: “Pe'a ke ore'áry”, ha'e yvy'ã'i pe “Oreao'i ke” peje 'rã.[r]
31 Mba'eta yvyra pyau re ha'e rami ojapoa rire, mba'e tu ojapoa 'rã ipirukue re? — he'i.[s]
32 Mokoĩ avi ogueraa joapo vai va'ety hexeve ojuka aguã katy.

Mateus 27.33-44; Marcos 15.22-32; João 19.17-27

33 Ha'e gui ma peteĩ henda py ovaẽ Calvário 'epy va'e py. Ha'e py omoĩ kuruxu re, joapo vai va'ety kuery guive: peteĩ ijaxu e'ỹa re, ha'e rã amboae ma ijaxua re.
34 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:
— Xeru, eperdoa ke, mba'eta ha'e kuery ndoikuaai mba'e pa ojapoa — he'i.
Ha'e gui ma ijao omboja'o-ja'o xortea oexa vy.

---

[s] **23.31** “Yvyra pyau oapya aguã rami e'ỹ opyta va'e” he'ia ma heko porã va'e re ijayvu vy, ha'e rã “Ipirukue” he'ia ma opaga aguã rami ikuai va'e re ijayvu vy (Ezequiel 20.47; 21.3).

r 23.30 Oséias 10.8; Lucas 21.20-24; Apocalipse 6.15-17

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

35 Heta va'e kuery ha'e py ikuai va'e oexa okuapy oiko va'e. Huvixa kuery
voi ojojai rei vy aipoe'i:
— Amboae kuery ogueraa jepe rire ha'e ae ju tojereraa jepe, anhetẽ ri
Cristo Nhanderuete rembiporavo oiko vy — he'i okuapy.
36 Xondaro kuery voi ha'e rami ojojai rei reve onhemboja vy vinagre
ogueru oy'u aguã. Ha'e vy aipoe'i:
37 — Judeu kuery pegua huvixave ri reiko vy ejereraa jepe ha'vy ndee
ae — he'i.
38 Inhakã áry omoĩa avi ipara [grego, romano ha'e hebraico ayvu py]:
"*Kova'e ma judeu kuery pegua huvixave*" he'ia.

Mokoĩ joapo vai va'ety ijayvuague

39 Peteĩ joapo vai va'ety kuruxu re oĩ va'e ojojai rei vy aipoe'i ixupe:
— Ndee Cristo e'ỹ ri ty'y? Ejereraa jepe na ndee ae, ore avi.
40 Ha'e rã amboae ma oirũ ombovai vy ijayvu ete ixupe. Ha'e vy aipoe'i:
— Nhanderuete renonde teĩ ndee neremoĩ va'e ty'y rejererokyje aguã?
Mba'eta peva'e rami nhanembopagaa.
41 Ha'e gui nhande ma ha'evea rami jajexavai, jajapoague py japaga aguã.
Ha'e rã peva'e ma mba'eve ndojapo vai — he'i.
42 Ha'e vy aipoe'ive ju:
— Jesus, nema'endu'a ke xere ndepo'akaa rupi reju jevy ma vy.
43 Jesus ombovai:
— Anhetẽ aipoa'e ndevy: Kova'e árave reĩ 'rã xereve 'amba marã e'ỹ py
— he'i.

Mateus 27.45-56; Marcos 15.33-41; João 19.28-30

44 Kuaray mbyte rai'i jave kuaray naexakãvei. Yvy jave re pytũmba
kuaray ojero'a puku peve.
45 Ha'e gui henda iky'a e'ỹ va'e ropy ajukue okẽ regua oĩ va'e oxoro mbyte
rupi.
46 Ha'e gui ma Jesus ojapukai atã:
— Xeru, ndepo py amboaxa xenhe'ẽ — he'i. Po rami ijayvu vyve
omano.[t]
47 Ha'e nunga xondaro ruvixa oexa vy omboete Nhanderuete. Ha'e vy
aipoe'i:
— Anhetẽ ae ra'e kova'e ava heko porã va'ekue — he'i.
48 Heta va'e kuery ha'e py mba'emo oiko va'e oexa aguã ijatypa va'ekue
ojepe'apa ju, ipy'a vai vy opexo re oipete-pete reve.
49 Ha'e rã Jesus rexaaty kuery ha'e kunhague Galiléia guive hupive oje'oi
va'ekue ma mombyry'i opytapa okuapy oma'ẽ aguã.

---

t 23.46 Salmo 31.5

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mateus 27.57-61; Marcos 15.42-47; João 19.38-42

50 Peteĩ ava oiko avi José hery va'e, nhomongeta va'ety kuery regua
heko porã va'e.
51 Ha'e va'e ma ndojou porãi oirũ kuery ojapoague. Ha'e ma judeu kuery
rekoa Arimatéia pygua, Nhanderuete po'akaa oarõ oikovy va'e.
52 Ha'e va'e ma Pilatos-a py oo vy ojerure Jesus retekue re.
53 Ha'e rami vy yvyra gui omboguejy vy onhovã ajukue xiĩ porã va'e py,
ha'e peteĩ itaova re ojo'o pyre py onhono porã, avave rei nonhono porãai
teria py.
54 Ha'e va'e ára ma mba'emo oguereko katupaa ára, ha'e sábado ovaẽ rai'i
ma.
55 Galiléia gui kunhague Jesus rupive ou va'ekue oje'oi avi oexa aguã
itakua hetekue onhono porãague.
56 Ha'e vy ojevy ju heakuã porã va'e oguereko katu aguã imoeakuãarã.
Ha'e gui sábado ára ma opytu'u ranhe okuapy ojapo uka pyre rami
vy.

Mateus 28.1-8; Marcos 16.1-8; João 20.1-13

24 1 Semana ijypya ára aje'ive reve kunhague ma hupa katy ju oje'oi,
heakuã porã va'e oguereko katu va'ekue ogueraa vy.
2 Ha'e kuery oexa rã ita ombojerea ma ra'e itakua rokẽ gui.
3 Ha'e kuery oike teĩ Senhor Jesus retekue ma ndojoui.
4 Ha'e gui ma ha'e kuery ndoikuaai rei okuapy jave mokoĩ avakue ojexa
uka ijao hexakãmba va'e.
5 Ha'e ramo kunhague okyje vy yvy re anho oma'ẽ joguerokuapy. Ha'e
ramo ha'e kuery pe avakue aipoe'i:
— Mba'e re tu peka oikove va'e omanogue rupa rupi?
6 Ha'e va'e ma apy noĩvei ma, onhemboete ju ma. Penema'endu'a ke
Galiléia py teri oiko vy ijayvuague re:
7 “Ava ra'y ojeapo va'ekue ma omboaxaa 'rã heko vai va'e kuery po py.
Kuruxu re omoĩ rire mboapy araa py onhemboete ju 'rã”, he'iague re.
8 Ha'e ramo mae kunhague ima'endu'a ijayvuague re.
9 Ha'e rami vy hupa gui ojevy vy omombe'upa hemimbo'e kuery onze-ve
va'e ha'e hexevegua kuery ha'e javi pe.
10 Apóstolo kuery pe omombe'u va'e ma Maria Madalena, Joana ha'e
Maria Tiago xy va'e. Ha'e kuery reve oo va'ekue voi omombe'u.
11 Ha'e rami teĩ apóstolo kuery pe rã ha'e va'e ayvu omombe'u rive
merami. Ha'e vy ndogueroviai.
12 Ha'e rã Pedro ma opu'ã vy onha ovy hupa katy. Ha'e gui ojeyvy reve
oma'ẽ vy mba'eve ndoexai, ajukue inhovãague e'ỹ vy. Ha'e vy ngoo katy
ju oo, mba'emo oiko va'ekue gui onhemondyi reve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Marcos 16.12,13

13 Ha'e va'e árave ha'e kuery va'e regua mokoĩ jogueraa peteĩ tekoa
Emaús 'epy va'e katy, Jerusalém tetã gui dez quilômetro rivyvyia katy.
14 Ha'e va'e kuery ma mba'emo oiko va'ekue ha'e javi re ijayvu jogueravy.
15 Ijayvu tema jogueravy jave Jesus oupity vy oo avi ha'e kuery reve.
16 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ndoexa kuaai ranhe, hexa mo'ãa va'e rami.
17 Ha'e ramo Jesus oporandu:
— Mba'e nunga re tu pendeayvu peovy peguataa rupi?
Ha'e ramo ha'e kuery opyta iporiau reve.
18 Ha'e kuery regua peteĩ ombovai, Cleopas hery va'e. Ha'e vy aipoe'i:
— Jerusalém tetã py reiko avi va'eri ndereikuaai teve kuee rupi
mba'emo oiko va'ekue? Ndee anho rima ndereikuaai teri ra'e — he'i.
19 Ha'e ramo oporandu:
— Mba'e nunga tu?
Ombovai:
— Jesus Nazaré pygua va'e re oiko va'ekue. Ha'e va'e ma Nhanderuete
renonde profeta ipo'akapa va'e oiko va'ekue ayvu py ha'e mba'emo ojapoa
py, heta va'e kuery ha'e javi oexaa rupi guive.
20 Sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhanderuvixa kuery omboaxa
imbopagaarã po py, kuruxu re ojuka uka aguã.
21 Ore kuery ma roexa'ã teĩ Israel kuery reraa jepearã oikoa re. Ha'e rami
avi kova'e ára reve vy mboapy ára ma ojapo ha'e nunga oikoague.
22 Anhetẽ avi amongue ore kuery revegua kunhague ange oremondyipave
ju, mba'eta ko'ẽ e'ỹ re onhono porãague py oje'oi
23 teĩ ndojouvei Jesus retekue. Ha'e vy ojevy vy aipoe'i anjo oexaague
rami oikove jevy maa omombe'u va'e.
24 Oreirũ kuery regua mboae ma onhono porãague py oo avi oikuaaxe vy
kunhague omombe'ua anhetẽ paa. Ha'e rami teĩ ndoexai ae — he'i.
25 Ha'e rami rã Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:
— Napene'arandui ha'e peneakã ratã va'e perovia aguã profeta kuery
omombe'u va'ekue.
26 Cristo nda'u ndoiko vai 'rã ri guexakãa py oike aguã? — he'i.
27 Ha'e rami vy Moisés ayvukue gui omboypy vy profeta kuery ha'e javi
ayvukue re ijayvu, guekorã re ipara oĩ va'e omombe'u porãve vy.
28 Ha'e gui ma ha'e kuery tekoa ovaẽxeague py ovaẽ ramo Jesus oove
aguã re ijayvu.
29 Ha'e rã ha'e kuery ma oguerovaẽxe vy aipoe'i:
— Evaẽ na orea py, mba'eta ka'aru ma, pytũ ma — he'i. Ha'e ramo ha'e
kuery reve ovaẽ opyta aguã.
30 Ha'e gui mesa py ovaẽmba ma ramo Jesus ma mbojape ojopy vy
oguerovy'a. Ha'e vy oipe'ã vy ome'ẽ ha'e kuery pe.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

31 Ha'e ramove ha'e kuery rexa ojepe'a rã oexa kuaa ju. Ha'e rã okanhy
xapy'a ha'e kuerya gui.
32 Ha'e rami rã joupe aipoe'i:
— Anhetẽ ae rãke tape rupi jaguataa rupi nhandepy'a re nhaendu kuri
javy'aa nhandevy kuaxia para omombe'u porãve rã — he'i.
33 Ha'e vyve opu'ã vy Jerusalém katy ju ojevy jogueravy onze hemimbo'e
kuery ijatypa okuapya py amboae kuery reve.
34 Ha'e ramo ha'e va'e kuery ranhe aipoe'i:
— Senhor onhemboete ju vy ojexa uka ma kuri Simão pe — he'i
okuapy.
35 Ha'e gui mokoĩve ju omombe'u tape rupi oiko va'ekue, ha'e mbojape
oipe'ã rã oexa kuaa ague.

João 20.19,20

36 Ha'e nungakue re ha'e kuery ijayvu teri reve Jesus ae ojekuaa ho'amy
ha'e kuery mbyte.[u] Ha'e vy aipoe'i:
— Toĩ peẽ kuery re mby'a porã.
37 Ha'e kuery onhemondyipa vy "'Ãgue po ojexa uka" he'i.
38 Ha'e ramo aipoe'ive ju:
— Mba'e re tu penhemondyipa, ha'e pendepy'a re oĩ ri ndaperoviai
aguã?
39 Pema'ẽ ha'vy xepo ha'e xepy re, xee ae aikoa peikuaa aguã. Pepoko na
xere perovia aguã, mba'eta ãgue ma ndao'oi, neĩ na'ikãguei xee rami e'ỹ
— he'i.
40 Po rami ijayvu vy oexa uka opo ha'e opy.
41 Ha'e kuery ovy'a ha'e onhemondyi vy ndogueroviai teri rã Jesus
aipoe'i:
— Mba'eve ndaperekoi pa ha'u va'erã?
42 Ha'e ramo ixupe ome'ẽ peteĩ pira mbixy pẽgue'i [ha'e ei hetãgue'i reve].
43 Ha'e ramo ha'e kuery oexaa py ho'u.

Kuaxia para Jesus omombe'u porãveague

44 Ha'e gui ma Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:
— Pendereve aiko teri vy aipoa'e va'ekue: "Ojeupity 'rãe xerekorã
Moisés lei oeja va'ekue, profeta kuery ayvukue ha'e Salmo re oĩa rami",
he'iague.
45 Ha'e rami vy ha'e kuery pe omombe'u porãve ipara oiny va'e.
46 Ha'e vy aipoe'i:
— Po rami ipara oiny: Cristo omano, ha'e gui mboapy araa py
onhemboete ju 'rã va'ekue ae.

---

u 24.36 Mateus 28.16-17; Marcos 16.14

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

47 Ha'e gui hery rupi yvy jave re ikuai va'e pe omombe'ua 'rã ojeko rerova
aguã, ojejavyague omboguepaa aguã. Jerusalém tetã gui ijypy 'rã.
48 Ha'e gui peẽ kuery ae ha'e nunga mombe'uarã pendekuai.[v]
49 Ha'e ramo pendevy ambou 'rã Xeru ome'ẽ 'rã va'ekue. Ha'e nunga rupi
pepyta ranhe tetã py, yvate gui penembopo'akaarã pendere onhemonde
e'ỹa ja.[w]

Marcos 16.19,20

50 Ha'e gui ma Betânia tekoa peve guemimbo'e kuery ogueraa vy opo
oupi reve ogueroayvu porã.
51 Ogueroayvu teri reve ojepe'a ovy ha'e kuerya gui, yva re oupia heravy
ramo.[x]
52 Ha'e ramo ha'e kuery omboete vy Jerusalém katy ojevypa jogueravy
ovy'a reve.
53 Ha'e vy templo py tema ikuai Nhanderuete omboetea py.

---

v 24.48 Mateus 28.18-20; Marcos 16.15-18 **w 24.49** Atos 1.6-8 **x 24.51** Atos 1.9-14

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

João ayvu porã ombopara va'ekue

João ayvu porã ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia Jesus rekokue oĩa ma hemimbo'e João ombopara va'ekue. Jypy'i João Jesus pe “Nhanderuete Ayvu” he'i ombojoja vy, mba'eta nhandeayvu ma nhandepy'a re oĩ va'e kuaa ukaa. Ha'e rã Jesus ou raka'e oexa uka aguã Nhanderuete nhanderayvu etea. “Mba'eta Nhanderuete yvy re ikuai va'e oayvu vy ome'ẽ Gua'y peteĩ'i va'e, hexe ojerovia va'e okanhy e'ỹ aguã, ha'e rã tekove marã e'ỹ oupity aguã. Mba'eta ko yvy re Nhanderuete Gua'y ombou yvy regua kuery ombopaga aguã e'ỹ, ha'e rã hexeve vy yvy re ikuai va'e oo jepe aguã” (3.16-17). “Avave rei ndoexai Nhanderuete, teĩ Nhanderuete Ra'y peteĩ'i va'e Nguu revegua ae oikuaa uka” (1.18).

Mba'exa 'rã tu “Nhanderuete Ra'y peteĩ'i va'e” he'ia py jaikuaa? Mba'eta Jesus ae “Xee ha'e Xeru reve ma peteĩ'i ae roiko”, he'i (10.30). Nguu reve peteĩ'i inhe'ẽ va'e oiko Nguu oipotaa rami anho, ha'e Nguu ipy'aa oexa uka guive raka'e. Nguu rami ae avi ojejavy e'ỹ va'e oiko.

Kova'e kuaxia para py Jesus onhemombe'u porã: “Xee ma mbojape tekove me'ẽa. Xere ou va'e kuery noenduvei 'rã okaruxea, xere ojerovia va'e ma noenduvei 'rã yuvei” (6.35); “Xee ma hendy va'e yvy regua kuery moexakãarã. Xerupive ikuai va'e ma pytũ rupi ve'ỹ 'rã oiko, mba'eta ha'e kuery re oĩ 'rã hendy va'e nhomoingovea” (8.12); “Xee ma okẽ aĩ. Xea rupi oike va'e kuery oo jepe 'rã” (10.9); “Xee ma vexa'i re opena porã va'ety rami aiko. Mba'eta opena porã va'ety ma guymba kuery re ome'ẽ 'rã guekove ae” (10.11-12); “Xee ae ma anhomboete ha'e anhomoingove va'e. Xere ojerovia va'e omano teĩ oikove jevy 'rã. Ha'e rami avi ha'e javive xere oiko ha'e ojerovia va'e ma nomanoi 'rã raka'eve rã peve guarã” (11.25-26); “Xee ae ma tape, anhetẽ va'e ha'e tekove. Avave rei ndooi 'rã Xerua py xereve'ỹ vy” (14.6).

Kova'e kuaxia João ombopara vy oito henda py omombe'u hexa pyrã Jesus ojapoague Nguuete reko oikuaa uka vy. Aipoe'i: “Jesus hexa pyrã heta ojapo raka'e guemimbo'e kuery oexaa rupi. Ha'e nungakue ha'e javi e'ỹ ipara oiny kova'e kuaxia re. Ha'e rã kova'e re ipara oinya ma peẽ kuery perovia aguã Jesus ae Cristo Nhanderuete Ra'y oikoa, pejerovia vy tekove peupity aguã hery rupi” (20.30-31).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jypy'i guive Ayvu oiko va'ekue ava ju ojeapoague re ijayvua

1 1 Jypy'i guive Ayvu oiko. Ayvu ma Nhanderuete reve oiko raka'e,
ha'e Ayvu ma Nhanderuete ae.[a]
2 Ha'e ma jypy'i guive oiko raka'e Nhanderuete reve.
3 Ha'e va'e rupi ae opa mba'e ojapoa raka'e. Neĩ peteĩve ma ndoikoi ha'e
ojapo va'ekue'ỹ.[b]
4 Hexe oĩ tekove, ha'e hekove ma avakue moexakãarã oĩ.
5 Hendy va'e ma pytũ rupi hexakã, pytũ ma hexe nda'ipo'akai.
6 Oiko raka'e peteĩ ava Nhanderuete ombou va'ekue João hery va'e.[c]
7 Ha'e va'e ma imombe'uarã ou, hendy va'e rekorã kuaa ukaarã, hendy va'e
ou rã hexe pavẽ ojerovia aguã.
8 João ma hendy va'e ete e'ỹ, hendy va'e mombe'uarã rive ou.
9 Hendy va'e ete ma yvy re ou vy omoexakã 'rã avakue ha'e javi.
10 Ha'e gui Ayvu ma yvy ixupe ojapo ukaa va'ekue re ae ou teĩ yvy
regua kuery ndoexa kuaai.
11 Guetarã kuerya py ae ou teĩ hetarã kuery nomovaẽi.
12 Ha'e rã ojee omovaẽ va'e ha'e javi pe ma ome'ẽ Nhanderuete ra'y kuery
ikuai aguã, hery rupi ojerovia va'e kuery pe ae.
13 Ha'e va'e kuery ma avakue gui rive'ỹ oiko, to'o oipotaa rami e'ỹ, neĩ
nguu kuery gui rive'ỹ guive. Ha'e kuery ma Nhanderuete gui ae oiko
va'e.
14 Ha'e gui Ayvu ma ava ojeapo vy oiko va'ekue ore kuery
mbyte rupi. Hexe oĩ va'e ma nhomboaxya ha'e anhetẽ va'e anho.
Hexakãmbaa avi roexa karamboae, Nhanderuete Ra'y peteĩ'i va'e
ramo.

João Batista Jesus rekorã omombe'u porãveague

15 Hekorã ma João omombe'u ma voi. Ha'e vy aipoe'i:
— Hekorã re ae xeayvu va'ekue. Aipoa'e: “Xee aju rire ojekuaa 'rã peteĩ
xegui yvateve ete va'e, mba'eta xee aiko e'ỹ mbove ha'e oiko ae ma”, ha'e
va'ekue — he'i.
16 Mba'eta ojee mba'emo porã oĩ va'e ome'ẽ nhande kuery ha'e javi pe,
nhanemboaxya oexa uka jepi.
17 Mba'eta lei ma Moisés pe oikuaa ukaa raka'e. Ha'e rã nhomboaxya ha'e
anhetẽ va'e ma Jesus Cristo rupi ae ojekuaa.
18 Avave rei ndoexai Nhanderuete, teĩ Nhanderuete Ra'y peteĩ'i va'e Nguu
revegua ae oikuaa uka.

---

[a] **1.1** Ayvu py ma jaikuaa uka 'rã nhandepy'a re oĩ va'e. Ha'e gui Jesus Cristo ma Nhanderuete py'a re oĩ va'e kuaa ukaarã ou (versículo 18; Colossenses 1.15).

b 1.3 Colossenses 1.16,17; Hebreus 1.1-4; 1 João 1.1-4

c 1.6-8 João 1.15-37; Marcos 1.2-8; Atos 19.4

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mateus 3.1-12; Marcos 1.2-8; Lucas 3.1-18

19 Po rami ae João omombe'u hekorã. Mba'eta Jerusalém tetã gui judeu
ruvixa kuery omondouka oirũ sacerdote ha'e levita kuery ixupe oporandu
aguã. Ha'e ramo aipoe'i:
— Marã ramigua tu ndee reiko? — he'i okuapy.
20 Ha'e ramo João onhemombe'u porã, nda'ijapui. Ha'e vy aipoe'i:
— Xee ma Cristo e'ỹ — he'i.
21 Ha'e ramo ha'e kuery oporanduve ju:
— Marã ramigua ha'vy ndee? Tyrã pa profeta Elias?
Ombovai:
— Xee ma ha'e'ỹ — he'i.
Ha'e kuery oporandu ju:
— Tyrã pa ndee profeta ou va'erã va'e reiko?
— Any — he'i ombovai vy.[d]
22 Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i:
— Emombe'u porã orevy marã ramigua pa reikoa, orembouare kuery
pe ju romombe'u aguã.
23 Ombovai:
— Xee ma tekoa e'ỹa rupi ajapukai aikovy vy "Pembo'yvi ke
tape Senhor ou aguã", ha'e va'e, profeta Isaías ijayvuague rami vy
— he'i.[e]
24 João-a py omondouka pyre kuery ma fariseu regua meme.
25 Ha'e gui ha'e kuery aipoe'i:
— Mba'e re tu ha'vy renhomongarai reikovy, Cristo e'ỹ, Elias e'ỹ neĩ
profeta e'ỹ va'eri?
26 Ha'e ramo João ombovai:
— Xee ma yy py rive anhomongarai va'e. Ha'e rã peẽ kuery mbyte rupi
peteĩ oiko ndapeikuaai va'e,
27 xerakykue ou va'e. Ixugui ma xe'yvyĩ'ive ete vy nda'evei ipy regua
amboi aguã voi — he'i.
28 Ha'e rami João ijayvu Jordão yakã rovai re, Betânia katy'i nhomongarai
oikovya py.

João Batista peteĩgue ju Jesus rekorã omombe'u porãveague

29 Ko'ẽ jevy João oexa Jesus ha'e katy ou oiny rã. Ha'e vy
aipoe'i:

---

[d] **1.21** Judeu kuery oikuaa rã Cristo ou e'ỹ mbove Nhanderuete ombou jevy 'rã profeta Elias imombe'uarã (Malaquias 4.5-6). Ha'e rã "Profeta ou va'erã va'e" he'ia ma Deuteronômio 18.15-18 py oĩa gui oikuaa.

[e] **1.23** Isaías 40.3

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Pee ma ou oiny Nhanderuetea guigua vexa'i, yvy re ikuai va'e reko
vaiaty pe'aarã.[f]
30 Hekorã re ae xeayvu vy “Raka'eve rã ou 'rã peteĩ ava xegui yvateve ete
va'e, mba'eta xee aiko e'ỹ mbove ha'e oiko ae ma”, ha'e va'ekue.
31 Xee eteve voi ndaikuaai va'ekue mava'e pa ha'e oikoa. Ha'e rami avi
Israel kuery oikuaa aguã xemboua karamboae yy py anhomongarai aguã
— he'i.

Mateus 3.13-17; Marcos 1.9-11; Lucas 3.21,22

32 João aipoe'i:
— Xee ma aexa karamboae Nhe'ẽ apykaxu'i rami yva gui oguejy ouvy
vy hexe oĩ rã.
33 Xee voi ndaikuaai teri va'ekue ha'e oikoa. Ha'e ramo yy py
anhomongarai aguã xembou va'ekue aipoe'i: “Rexa 'rã Nhe'ẽ oguejy ouvy
vy peteĩ ava re oĩ rã. Ha'e va'e ae ma Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ reve nhomongarai
va'erã”, he'i va'ekue xevy.
34 Ha'e gui ha'e va'ekue ma xee aexa ete karamboae. Ha'e rami vy ae pẽvy
aikuaa uka Nhanderuete Ra'y oikoa.

Jesus rupive João Batista remimbo'e kuery mokoĩ oje'oiague

35 Ko'ẽ jevy João oiko mokoĩ guemimbo'e reve.
36 Oexa Jesus oaxa rã. Ha'e vy aipoe'i:
— Peva'e ma Nhanderuetea guigua vexa'i — he'i.
37 Po rami ijayvu rã hemimbo'e mokoĩve oendu vy oje'oi Jesus rupive.
38 Ha'e gui Jesus guakykue re oma'ẽ vy oexa ha'e kuery ou rã. Ha'e vy
aipoe'i:
— Mba'e re tu peju?
Ha'e kuery aipoe'i:
— Rabi, mamo tu ndee rekeaty? — he'i. “Rabi” ma “Porombo'ea” 'ea.
39 Ha'e ramo aipoe'i ha'e kuery pe:
— Peju ha'vy pexa peikuaa aguã — he'i. Ha'e ramo ha'e kuery oje'oi vy
oexa okeaty, ha'e ka'aru ma ramo opyta hexeve.
40 Ha'e gui João ijayvu rã hemimbo'e kuery oendu vy Jesus rupive oje'oi
va'ekue regua peteĩ ma Simão Pedro ryvy André.
41 Ha'e va'e ma guyke'y Simão-a py ranhe oo. Ha'e vy aipoe'i guyke'y pe:
— Ore rojou ma Messias — he'i. “Messias” ma “Cristo” 'ea.[g]
42 Ha'e rami vy guyke'y ogueraa Jesus-a py.

---

[f] **1.29** Jesus pe “Nhanderuete guigua vexa'i” he'i, mba'eta omanoa py opaga raka'e nhandereko vaiaty re (Êxodo 12.3-13; Isaías 53.7-11; 1 Pedro 1.18,19; Apocalipse 5.6).
[g] **1.41** Tery Messias ma hebraico ayvu pygua, ha'e rã tery Cristo ma grego pygua. Mokoĩve joo rami he'ia va'e, “Nhandereraa jepearã Nhanderuete ombou va'e” he'ia.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e gui ha'e va'e re Jesus oma'ẽ vy aipoe'i:
— Ndee ma Simão, João ra'y reiko. Aỹ gui ma nderery 'rã Cefas — he'i.
“Cefas” ma “Pedro” 'ea.

Jesus guemimbo'erã Filipe ha'e Natanael oenoĩague

43 Ko'ẽ jevy Jesus onhembopy'a Galiléia katy oo aguã. Ha'e ramia ja
oexa Filipe. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Jaa ke xerupive — he'i.
44 Filipe ma Betsaida tetã pygua, André ha'e Pedro reve ha'e py hekoa
va'e.
45 Ha'e gui Filipe ma oo oeka Natanael. Ojou vy aipoe'i:
— Roexa ma Moisés lei re omboparaague, ha'e profeta kuery voi
omombe'u va'ekue. Ha'e va'e ma José ra'y Jesus Nazaré pygua va'e — he'i.
46 Ha'e ramo Natanael oporandu:
— Nazaré gui nda'u oiko 'rã ri mba'emo porã?
Filipe ombovai:
— Jaa ha'vy exa — he'i.
47 Ha'e gui Natanael ovaẽ ouvy rã Jesus oexa vy aipoe'i:
— Pee ma ou peteĩ Israel regua anhetẽ rupi ete oiko va'e — he'i.
48 Ha'e ramo Natanael oporandu:
— Mamo ha'vy ndee xerexa ra'e?
Jesus ombovai:
— Ndevy pe Filipe xemombe'u e'ỹ mbove ma voi xee roexa kuri figo'y
yvypy py reĩ rã — he'i.
49 Ha'e rami rã Natanael aipoe'i:
— Porombo'ea, ndee ma Nhanderuete Ra'y, Israel kuery pegua
huvixave ae — he'i.
50 Ha'e gui Jesus aipoe'i:
— Ndee ma ha'e rami aikoa rerovia mba'eta “Figo'y yvypy py reĩ rã
roexa”, ha'e ramo rive. Ha'e gui raka'eve rã mba'emo ndevy aikuaa uka 'rã
pova'e gui iporãve va'e.
51 Mba'eta anhetẽ aipoa'e pẽvy: Raka'eve rã pexa 'rã yva ojepe'a rã, ha'e
Nhanderuetea guigua anjo kuery ojeupi ha'e oguejy ramo Ava ra'y ojeapo
va'ekue re.

Omendaa py Jesus avi ooague

2 1 Ha'e gui mboapy araa py omendaa ta Caná tetã Galiléia regua py.
Ha'e py ma Jesus xy oo.
2 Jesus voi hemimbo'e kuery reve oenoĩa avi omendaa aguã py oo aguã.
3 Ha'e gui vinho opa ramo ixy omombe'u Jesus pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Ha'e kuery ndoguerekovei ma vinho.
4 Jesus ombovai:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Kunha, mba'e tu ndee rereko xereve? Mba'eta xe'ára novaẽi teri
— he'i.
5 Ha'e ramo tembiguai ikuai va'e pe ju ixy ijayvu:
— Pejapo tema ha'e ojapo uka va'e rei — he'i.
6 Ha'e py ma mboapy meme yryru tuvixakue ikuai, ita ku'i gui ojapo
pyre, oitenta, cem litro ogueraa va'e meme. Ha'e va'e yryru py yy oĩ va'e
ma judeu kuery gueko rami vy oiporu 'rã mba'emo oiky'a'o aguã.[h]
7 Ha'e gui Jesus aipoe'i tembiguai kuery pe:
— Pemonyẽmba yryru ikuai va'e — he'i. Ha'e ramo ha'e kuery
omonyẽmba.
8 Ha'e gui ma Jesus aipoe'ive ju:
— Aỹ ma penoẽve ju, ha'e peraa ngaru re opena va'e toa'anga — he'i.
Ha'e ramo ha'e kuery ojapo.
9 Ha'e gui ngaru re opena va'e oa'anga vy ojou porã, mba'eta yy gui
vinho ojeapo rire. Ha'e rami avi ndoikuaai magui pa vinho oguerua ra'e.
Tembiguai kuery yy haraare anho oikuaa.
Ha'e gui ngaru re opena va'e ndoikuaai rei teri reve oenoĩ omenda
va'e.
10 Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Ngaru py ikuai va'e pe ma vinho iporãve va'e ranhe 'rã ome'ẽa.
Oy'uxea rami oy'u pa ma rire iporã e'ỹve va'e ju 'rã ome'ẽa. Ha'e rã ndee
ma ha'e rami e'ỹ rejapo, vinho iporãve va'e remoĩ porã ra'e aỹ guarã —
he'i ndoikuaai vy.
11 Ha'e nunga Jesus ojapo va'e ma jypy'i hexa pyrã ojapo, Caná tetã
Galiléia regua py. Opo'akaa oexa uka ramo hemimbo'e kuery ojerovia
hexe.
12 Ha'e va'e rire ma Cafarnaum katy oo oxy, guyvy kuery ha'e
guemimbo'e kuery reve. Ha'e py ma nda'ikuai arei'i.

Templo gui Jesus oipe'apaague

13 Ovaẽ rai ma judeu kuery ngaru Páscoa ojapo aguã ára. Ha'e rami rã
Jesus oo avi Jerusalém katy.
14 Templo py ovaẽ vy oexa vaka, vexa'i ha'e apykaxu vendea kuery ikuai
rã, peráta mboekoviaa kuery guive.
15 Ha'e rami vy mba'emo ryvikue ojopy vy oipoka. Ha'e va'e py ma
omondyipa templo ropy gui. Vexa'i ha'e vaka omondyipa, ha'e mesa ikuai
va'e oity vy peráta onhoẽmba.[i]
16 Apykaxu vendea kuery pe ma aipoe'i:
— Peipe'apa apy gui kova'e nunga. Pejapo eme Xeru pegua oo mba'emo
vendeaty — he'i.

---

h 2.6 Marcos 7.3,4 **i 2.15** Mateus 21.12,13; Marcos 11.15-19; Lucas 19.45,46

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ha'e rami ojapo rã hemimbo'e kuery oexa vy ima'endu'a ipara oĩ va'e
re: “Ndevygua oo ayvu etea xemombaa 'rã” he'iague re.[j]
18 Templo gui Jesus oipe'apa rã judeu ruvixa kuery oexa vy oporandu
ixupe:
— Mba'e nunga 'rã tu rejapo ha'e nunga rejapo aguã re ndepo'akaa kuaa
ukaarã?
19 Ha'e ramo Jesus ombovai:
— Pembovaipa ha'vy kova'e templo, ha'e gui mboapy araa py ajapopa ju
'rã — he'i.
20 Ha'e ramo judeu ruvixa kuery aipoe'i:
— Kova'e templo ma quarenta e seis ma'etỹa re ojapopa. Mba'exa tu
ha'vy ndee mboapy araa pyve ri rejapopa ju ta? — he'i okuapy.
21 Ha'e rami avi Jesus “Templo” he'ia ma guete re ae ijayvu vy.
22 Omanoague gui onhemboete ju ma rire mae ma hemimbo'e kuery
ima'endu'a aipoe'iague re. Ha'e rami vy oguerovia ipara oĩ va'e ha'e Jesus
ijayvuague.

Jesus re heta ojerovia merami teĩ okuapyague

23 Páscoa ára Jerusalém py Jesus oiko jave heta oexa okuapy hexa pyrã
ojapo oikovy rã. Ha'e rami vy ojerovia hexe.
24 Ha'e rã Jesus ma ha'e kuery re ndojeroviai, ha'e javive py'a oikuaapa vy.
25 Avakue reko ixupe nomombe'uai teĩ ha'e ae oikuaa ha'e kuery py'a re oĩ
va'e.

Nicodemos reve Jesus ijayvuague

3 1 Oiko peteĩ ava fariseu regua Nicodemos hery va'e, judeu kuery
ruvixa.
2 Peteĩ pytũ ha'e va'e oo Jesus oĩa py. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Porombo'ea, ore kuery roikuaa ndee Nhanderuetea gui ae rejuague
nhombo'earã, mba'eta hexa pyrã ndee rejapo reikovy va'e nunga avave rei
ndojapo kuaai 'rã, hexeve Nhanderuete oiko e'ỹ re — he'i.
3 Jesus ombovai:
— Anhetẽ ete aipoa'e ndevy: Avave rei ndoexai 'rã Nhanderuete
po'akaa, oiko jevy e'ỹ vy — he'i.[k]
4 Ha'e ramo Nicodemos oporandu:
— Mba'exa 'rã tu jaiko jevy nhandetuja ma va'eri? Nhanderyru'i py ju
jajevy 'rã ri nda'u jaiko jevy aguã?
5 Jesus ombovai:
— Anhetẽ aipoa'e: Yy ha'e Nhe'ẽ gui ndapeikoi vy ma ndapeikei 'rãe
Nhanderuete po'akaa py.[l]

---

j 2.17 Salmo 69.9 **k 3.3** João 1.12,13; 1 Pedro 1.23 **l 3.5** Ezequiel 36.25-28

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 To'o gui oiko va'ekue ma to'o, ha'e rã Nhe'ẽ gui oiko va'ekue ma nhe'ẽ.
7 Penhemondyi eme peiko jevy aguã re xeayvu rã pendu vy.
8 Yvytu minha oipejua rupi rei 'rã oipeju. Pendu teĩ ndapeikuaai magui
pa oua, neĩ marã katy pa ooa. Nhe'ẽ gui oiko va'ekue voi ha'e rami ae avi
ikuai — he'i.
9 Ha'e ramo Nicodemos oporandu ju:
— Mba'exa 'rã tu ha'eve ha'e rami aguã?
Jesus ombovai:
10 — Ndee ma Israel kuery mbo'ea reiko va'eri mba'exa tu ndereikuaai
xeayvua?
11 Anhetẽ aipoa'e: Ore kuery ma mba'emo roikuaa ha'e roexa va'ekue anho
romombe'u. Ha'e rami teĩ peẽ kuery ma ndaperoviai.
12 Kova'e yvy re mba'emo oiko va'e re xeayvu rã ndaperoviai pekuapy.
Mba'exa 'rã tu ha'vy yva re ikuai va'e re xeayvu rã perovia?
13 Mba'eta avave rei ndooi yva re, Ava ra'y ojeapo va'ekue [ha'e pygua ae]
e'ỹ vy.
14 Tekoa e'ỹa py Moisés oupi imoiny raka'e mboi ra'angaa.[m] Ha'ekue rami
avi Ava ra'y ojeapo va'ekue voi oupia 'rã imoiny,
15 hexe ojerovia va'e ha'e javi oupity aguã tekove marã e'ỹ.

Ojerovia va'e ha'e ojerovia e'ỹ va'e kuery re ijayvuague

16 Mba'eta Nhanderuete yvy re ikuai va'e oayvu vy ome'ẽ Gua'y peteĩ'i va'e,
hexe ojerovia va'e okanhy e'ỹ aguã, ha'e rã tekove marã e'ỹ oupity aguã.[n]
17 Mba'eta ko yvy re Nhanderuete Gua'y ombou yvy regua kuery
ombopaga aguã e'ỹ, ha'e rã hexeve vy yvy re ikuai va'e oo jepe aguã.
18 Ha'e ramo hexe ojerovia va'e kuery ndopagai 'rã. Ha'e rã ndojeroviai
va'e ma opaga aguã rami ae ikuai, Nhanderuete Ra'y peteĩ'i va'e rery rupi
ndojeroviai vy.
19 Ha'e kuery opaga 'rã mba'eta yvy re hendy va'e ou teĩ ha'e kuery teko
vai rupi ikuai va'e vy pytũ rive ojou porãve.
20 Mba'eta teko vai rupi ikuai va'e ndojou porãi hexakãa, hendy va'e re
nonhembojaxei ae, heko vaiaty ojekuaa e'ỹ aguã.
21 Ha'e rã anhetẽ va'e rupi ikuai va'e ma onhemboja 'rã hendy va'e re heko
ojekuaa porã aguã rami, mba'eta Nhanderuete re ae ikuai.[o]

Jesus reko re teĩgue ju João Batista ijayvuague

22 Ha'e va'e rire guemimbo'e kuery reve oje'oi Judéia katy. Ha'e py ikuai
ranhe ha'e kuery reve nhomongarai vy.

---

m 3.14 Moisés mboi ra'angaa oupi raka'e peteĩ yvyra apy re, ha'e va'e re mboi oixu'u va'ekue oma'ẽ vy okuera aguã (Números 21.9; João 12.32).

n 3.16 Romanos 5.8,9; 1 João 5.11,12 **o 3.19-21** Efésios 5.8-14

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 João avi nhomongarai oikovy Enom re Salim katy'i, ha'e va'e rupi yy
ikuai rei ramo. Ha'e oĩa py heta oje'oi onhemongarai uka vy.
24 Ha'e va'e jave ma João nombo'aai teri.
25 Ha'e gui João remimbo'e kuery ijayvu okuapy peteĩ judeu reve, marã
rami vy pa ojeky'a'o aguã re oikuaaxe vy.
26 Ha'e ramo hemimbo'e kuery oje'oi João pe omombe'u. Ha'e vy aipoe'i
okuapy:
— Orembo'ea, kueve Jordão rovai re ndea py ava ou va'ekue, hekorã
remombe'ua va'ekue ma nhomongarai avi oikovy. Ha'e ramo pavẽ rei 'rã
oje'oi oĩa py — he'i okuapy.
27 Ha'e ramo João aipoe'i:
— Nhanderuete mba'emo ome'ẽ ramo 'rãe jareko.
28 Peẽ kuery voi peikuaa porã aipoa'eague: "Xee ma Cristo e'ỹ aiko, ha'e
rã henonderã xemboua va'ekue", ha'e va'ekue.
29 Ha'e rã Jesus ma omenda va'e rami oiko, ha'e omenda va'e anho 'rã
ogueraa kunha. Ha'e rã omenda va'e irũ ma ovy'a 'rã omenda va'e ayvu
oendu vy. Ha'e nunga rupi xee voi avy'a aikovy.
30 Tove heta-etave too hexe, ha'e rã xere ma mbovyve'i tou — he'i.

Jesus pavẽ gui yvatevea re ijayvua

31 Yva gui ou va'ekue ma pavẽ gui yvateve. Ha'e rã yvy re ikuai va'e
ma yvy regua meme ikuai, ha'e rami vy mba'emo yvy re oiko va'e re 'rã
ijayvu. Ha'e rã yva gui ou va'ekue ma yvateve pavẽ gui.
32 Ha'e va'e ma mba'emo oendu ha'e oexa va'ekue re ijayvu teĩ avave rei
ndogueroviaai ijayvua.
33 Ha'e rã oguerovia va'e ma Nhanderuete pe voi "Anhetẽ va'e" he'i.
34 Mba'eta Nhanderuete remimbou ma ijayvua anho 'rã omombe'u, hexe
Onhe'ẽ omoĩ ramo amongue'i py e'ỹ.
35 Tuu ma Gua'y oayvu ete vy opa mba'e omboaxa ipo py.
36 Ha'e nunga rupi Ta'y re ojerovia va'e kuery re oĩ tekove marã e'ỹ. Ha'e
rã Ta'y nonhe'ẽ rendui va'e re ma tekove noĩ. Ha'e kuery re oĩ va'e ma
Nhanderuete poxya anho.[p]

Samaria pygua kunha reve Jesus ijayvuague

4 1 Ha'e gui fariseu kuery oendu aipo'ea rã João gui Jesus omongarai
retavea guemimbo'erã. Senhor Jesus voi oikuaa ha'e kuery oendua.
2 Ha'e rami avi nhomongarai va'e ma Jesus e'ỹ, hemimbo'e kuery rima
nhomongarai.
3 Ha'e ramo Judéia yvy gui ha'e kuery oje'oi ju Galiléia katy.
4 Ha'e rami vy Samaria yvy rupi 'rãe oaxa.

---

p 3.36 1 João 5.11,12

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ha'e gui ha'e kuery ovaẽ peteĩ tetã Samaria kuery rekoa py. Ha'e va'e
tetã ma Sicar hery va'e, Jacó gua'y José pe yvy ome'ẽ va'ekue katy'i.
6 Ha'e py ma oĩ Jacó yguakue. Kuaray mbyte jave Jesus oguapy ygua
rexei'i ikane'õgua aguã.
7 Ha'e jave py peteĩ kunha Samaria pygua ou yy re. Ha'e ramo kunha
va'e pe Jesus aipoe'i:
— Eru na tay'u — he'i.
8 Mba'eta hemimbo'e kuery oopa ra'e tetã py tembi'u jogua vy.
9 Ha'e ramo kunha Samaria pygua aipoe'i:
— Mba'e re tu ndee judeu va'eri xee Samaria pygua pe rejerure yy re?
— he'i, mba'eta Samaria pygua kuery reve judeu kuery ndajoayvui.[q]
10 Jesus ombovai:
— Mba'emo Nhanderuete ndevy ome'ẽ va'e, ha'e mava'e pa ndevy yy re
ojerure va'e reikuaa va'e rire ndee ma xevy pe rejerure 'rãgue, ha'e ramo
ndevy pe xee ame'ẽ 'rãgue yy imarã e'ỹ va'e — he'i.
11 Ha'e gui kunha va'e aipoe'i:
— Ndee ndererekoi yy rejara aguã, ha'e kova'e ygua ikua puku. Magui
'rã tu yy imarã e'ỹ va'e rejou?
12 Ndee nda'u nhaneramoĩ Jacó gui ndepo'akave ri? Mba'eta Jacó ma
nhandevy oeja raka'e kova'e ygua ha'e ae oy'uaty, ta'y kuery ha'e hymba
kuery guive.
13 Jesus ombovai:
— Kova'e yy gui oy'u va'e ma ijy'uvei kuerei 'rã.
14 Ha'e rã xee yy ame'ẽ va'e oy'u va'e ma nda'ijy'uvei riaevei ma 'rã, mba'eta
xee yy ame'ẽ va'e ma yvu rami 'rã oĩ ipy'a re imoingo riaearã — he'i.[r]
15 Ha'e ramo kunha va'e aipoe'i:
— Xevy pe ha'vy eme'ẽ ha'e va'e regua yy xey'uvei riae e'ỹ, ha'e yy re
aju riae e'ỹ aguã.
16 Jesus ombovai:
— Tereo ha'vy enoĩ neme, ha'e gui peju ju apy.
17 Kunha va'e ju
— Xee ma xeme va'e'ỹ — he'i.
Jesus ombovai:
— Anhetẽ ae “Xeme va'e'ỹ” 'rea,
18 mba'eta peteĩ nhiruĩ avakue ma rereko raka'e. Ha'e gui aỹ ndereve oiko
va'e ma neme e'ỹ ae. Anhetẽ ae ri aipo'rea — he'i.

Nhanderuete nhamboete aguã anhetẽ va'e re Jesus ijayvuague

19 Ha'e gui kunha va'e aipoe'i:

---

q **4.9** Samaria pygua kuery ma judeu e'ỹ, amboae regua ikuai.

r **4.14** João 7.37-39; Apocalipse 22.17

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Senhor, xee aikuaa rã ndee profeta reiko.
20 Oreramoĩ kuery ma yma Nhanderuete omboete raka'e peva'e yvyty áry.
Ha'e rã peẽ kuery ma aipopeje Nhanderuete nhamboete aguã Jerusalém
py anho oĩa rami.
21 Jesus ombovai:
— Ha'e gui kunha, erovia xeayvu, mba'eta ovaẽ 'rã kova'e yvyty áry
avave rei Nhanderuete nomboeteavei aguã ára, neĩ Jerusalém py voi.
22 Ha'e gui peẽ kuery ma ndapeikuaai marã ramigua pa pemboetea.[s] Ha'e rã
ore judeu kuery ma roikuaa, mba'eta jogueraa jepearã judeu regua ae oiko.
23 Ovaẽ 'rã ára, ha'e ovaẽ ae ma guive Xeru omboete ete va'e kuery nhe'ẽ re ha'e
anhetẽa rupi omboete aguã. Mba'eta ha'e ramigua imboetearã ae Xeru oeka.
24 Nhanderuete ma nhe'ẽ. Ha'e nunga rupi imboetea kuery voi nhe'ẽ re 'rã
omboete, ha'e anhetẽa rupi — he'i.[t]
25 Ha'e ramo kunha va'e aipoe'i:
— Xee aikuaa ramo raka'eve rã ou 'rã Messias Cristo 'epy va'e. Ha'e ou
vy ma nhandevy omombe'u porãve 'rã ha'e ramigua.
26 Jesus ombovai:
— Xee ndereve xeayvu va'e ae ha'e — he'i.
27 Ha'e rami jave hemimbo'e kuery ovaẽmba ju. Ha'e kuery kunha reve
Jesus jogueroayvu rã oexa vy onhemondyipa, teĩ peteĩve ma noporandui
mba'e nunga re pa jogueroayvua, neĩ mba'e re pa kunha reve ijayvua re.
28 Ha'e ramove kunha va'e oeja ovy yryru tetã katy oo vy. Ha'e rami vy
aipoe'i tetã pygua kuery pe:
29 — Peju ke jaje'oi pexa aguã peteĩ ava xerekokue ha'e javi
mombe'uare. Ha'e nda'u Cristo e'ỹ ri? — he'i.
30 Ha'e ramo ha'e kuery tetã gui jogueru Jesus oĩa katy.

Mba'emo mono'õa kuery re ijayvuague

31 Ha'e rami jave hemimbo'e kuery aipoe'i:
— Orembo'ea, ekaru ma'vy.
32 Jesus ombovai:
— Xee ma tembi'u areko peẽ kuery peikuaa e'ỹ va'e — he'i.
33 Ha'e ramo hemimbo'e kuery joupe-upe aipoe'i:
— Amongue ta'vy ogueru ma teve ra'e ho'u va'erã?
34 Jesus ombovai:
— Xee tembi'u areko va'e ma Xembouare oipotaa rami ajapo aguã ae,
ajapopa peve.
35 Peẽ kuery aipopeje: “Irundy jaxy teri oata ovaẽ aguã onhotỹ mbyre
nhamono'õ aguã”, peje. Ha'e rã xee ma aipoa'e: Pema'ẽ pexa aguã onhotỹ
mbyre ijajupa ma oupya.

---

s 4.22 Romanos 10.1,2 **t 4.24** Romanos 12.1

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

36 Ha'e nunga mono'õa rupi ikuai va'e ma aỹ guive 'rã ojopy
omba'eapoague repy, tekove marã e'ỹ reguarã omono'õ va'e vy. Ha'e rami
vy mba'emo nhotỹare ha'e imono'õare kuery jovaive re 'rã ovy'a okuapy.
37 Anhetẽ ete "Peteĩ onhotỹ 'rã, ha'e amboae ju 'rã omono'õ", 'ea.
38 Mba'eta xee romondouka penhotỹ e'ỹague gui pemono'õ aguã. Amboae
kuery ranhe ma omboypy, ha'e gui peẽ kuery ju 'rã pemono'õ ha'e kuery
omba'eapoague rupi.[u]

Jesus re Samaria pygua kuery heta ete ojeroviaague

39 Ha'e va'e tetã Samaria pygua kuery heta ete ojerovia Jesus re, kunha
va'e "Opa mba'e ajapo va'ekue ha'e omombe'upa" he'i rire.
40 Ha'e rami vy Samaria pygua kuery Jesus oĩa py ou vy "Epytave apy ore
kuery reve", he'i ramo Jesus mokoĩ ára re opyta ha'e py.
41 Ha'e ramo amboae kuery voi heta ete ojerovia Jesus re, ijayvua ae
oendu vy.
42 Ha'e rami vy ha'e kuery aipoe'i kunha va'e pe:
— Aỹ ma ore kuery rojerovia mba'eta ore ae roendu ijayvua, ndee
remombe'u ramo e'ỹ. Aỹ ore kuery roikuaa ma Jesus anhetẽ yvy re ikuai
va'e reraa jepea oikoa — he'i okuapy.

Galiléia yvy katy Jesus peteĩgue ju ooague

43 Mokoĩ ára rire Galiléia yvy katy ju ojevy.
44 Mba'eta Jesus ae aipoe'i:
— Profeta ikuai va'e ma nomboeteai 'rã hekoa py ae — he'i.[v]
45 Ha'e gui Galiléia re ovaẽ ramo ha'e pygua kuery oguerovy'a okuapy,
ngaru Jerusalém py oiko jave mba'emo porã ojapo rã oexa rire.

Huvixave revegua ra'y Jesus omongueraague

46 Ha'e gui ojevy ju Caná tetã Galiléia regua py yy gui vinho ojapoague
py. Ha'e py oiko peteĩ huvixave rembiguai yvateve va'e. Ha'e va'e ra'y ma
Cafarnaum tetã py imba'eaxy oupy.
47 Ha'e va'e oendu "Judéia gui Jesus ou ju ma Galiléia re" 'ea rã. Ha'e rami vy
Jesus oĩa py oo ojerure gua'y omonguera aguã, mba'eta ta'y omano rai'i oupy.
48 Tuu va'e pe Jesus aipoe'i:
— Peẽ kuery ma hexa pyrã ajapo rã pexa vy 'rãe pejerovia — he'i.
49 Ha'e ramo ava va'e ojerure:
— Senhor, jaa ete ma xera'y omano e'ỹ mbove.
50 Jesus ombovai:
— Tereo katu, ndera'y oikove ju ma — he'i. Ha'e ramo ijayvua tuu
oguerovia vy oo ju.

---

u 4.35-38 Mateus 9.36-38 **v 4.44** Mateus 13.57

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

51 Tuu ooa rupi ovaexĩ guembiguai kuery. Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i:
— Ndera'y okuera ju ma — he'i okuapy.
52 Ha'e ramo tuu oporandu:
— Mba'e hora py xera'y okuera ra'e?
Hembiguai kuery ju
— Kuee kuaray mbyte rire'i ipire raku-a oaxa — he'i okuapy.
53 Ha'e ramo ma tuu ima'endu'a ha'e va'e hora py ae Jesus "Ndera'y oikove ju ma" he'iague re. Ha'e rami vy ojerovia hexe, hoo py ikuai va'e ha'e javive guive.
54 Ha'e va'e reve mokoĩguea ma Jesus hexa pyrã ojapo, Judéia gui Galiléia re ou rire.

Peteĩ ava oguata ve'ỹ va'e Jesus omongueraague

5 1 Ha'e va'e rire oiko ngaru judeu kuery pegua. Ha'e ramo Jesus oo Jerusalém katy.
2 Ha'e py vexa'i rokẽ 'epy va'e rexei'i oĩ peteĩ yy omboty pyre, hebraico ayvu py Betesda hery va'e. Ha'e va'e yvýry oĩ peteĩ nhiruĩ oguy.
3 Ha'e va'e oguy py ma imba'eaxy va'e anho ikuai: ára revegua e'ỹ, oguata e'ỹ va'e ha'e ipirupa va'e.
4 [Ha'e kuery ma oarõ okuapy yy omyĩ rã guarã, mba'eta ou jepi 'rã anjo yy omomyĩ aguã. Ha'e gui peteĩ imba'eaxy va'e ha'e ranhe yy py oguejy vy okuera 'rã imba'eaxya gui.]
5 Ha'e py oĩ peteĩ ava trinta e oito ma'etỹ re ma imba'eaxy oupy va'e.
6 Ha'e va'e onheno oupy rã Jesus oexa vy oikuaa yma ma imba'eaxy oupya. Ha'e vy oporandu:
— Ndee pa rekueraxe?
7 Imba'eaxy va'e ombovai:
— Senhor, nda'ipoai avave rei yy omyĩ rã xemboguejy va'erã. Yy omyĩ nhavõ amboae ranhe kuerei 'rã oguejy xegui — he'i.
8 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ixupe:
— Epu'ã ha'vy, ejopy nderupa, ha'e tereo — he'i.
9 Ha'e ramove ava okuera vy ngupa ojopy ha'e oguata ovy. Ha'e va'e ára ma sábado.
10 Ha'e nunga rupi judeu ruvixa kuery ijayvu okuapy okuera va'ekue pe:
— Kova'e ára sábado ramo nda'evei nderupa re revoyi aguã — he'i ixupe.[w]
11 Ombovai:
— Ha'e rami avi ava xemonguerare ma "Ejopy nderupa ha'e tereo" he'i xevy.
12 Ha'e ramo ha'e kuery oporanduve ju:

---

w 5.10 João 7.23

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Mava'e ava tu ndevy “Ejopy nderupa ha'e tereo?” 'eare?
13 Ha'e ramo ma okuera va'ekue ndoikuaai mava'e ete pa imongueraare,
mba'eta Jesus ha'e gui ojepe'a vyvoi rire, heta vaipa ikuai rã.
14 Ha'e gui ka'aruve ma Jesus oexa ju templo rupi oikoa py. Ha'e vy
aipoe'i:
— Aỹ ma rekuera ma. Ejejavyve eme nda'eveive va'e oiko e'ỹ aguã
ndevy — he'i.
15 Ha'e gui ava ojepe'a vy oo judeu ruvixa kuery pe omombe'u Jesus ae
omongueraague.
16 Ha'e ramo ha'e kuery onhea'ã okuapy Jesus omoĩ vai aguã sábado ára
py voi nhomongueraaty re.
17 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:
— Xeru ma aỹ voi omba'eapo. Ha'e rami ae avi xee voi amba'eapo tema
aikovy — he'i.
18 Ha'e nunga rupi judeu ruvixa kuery ojukaxe sábado ára py voi
nhomongueraaty re, ha'e Nhanderuete Tuu oikoa rami omombe'u vy
Nhanderuete rami avi onhemoingo ramo guive.[x]

Jesus gueko omombe'u porãveague

19 Ha'e gui Jesus ombovai vy aipoe'i:
— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Ta'y ma mba'eve ndojapoi 'rã ojegui ae, Tuu
mba'emo ojapo rã oexa e'ỹ vy. Mba'eta Tuu ojapo va'e ramigua ae avi 'rã
Ta'y ojapo oikovy.[y]
20 Tuu ma Gua'y oayvu vy ixupe oikuaa ukapa mba'emo ojapo oikovya.
Raka'eve rã ixupe ojapo uka 'rã mba'emo tuvixave ete va'e, peẽ kuery
penhemondyipa aguã.
21 Mba'eta Tuu ma omano va'ekue omboete ha'e omoingove jevya rami avi
Ta'y voi 'rã omoingove omoingovexe va'e.
22 Tuu ma nanhombopagai 'rã. Gua'y rima omoĩ pavẽ oikoague repy
me'ẽarã,
23 Ta'y omboete pavẽ aguã Tuu omboetea rami. Ha'e rã Ta'y nomboetei
va'e ma Tuu imbouare voi nomboetei.
24 — Anhetẽ aipoa'e: Amongue xeayvu oendu vy Xembouare re ojerovia
va'e, ha'e va'e kuery re oĩ tekove marã e'ỹ. Ha'e kuery ndopagavei 'rã,
mba'eta manoa gui oaxa ma tekove oupity aguã re.
25 Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Ovaẽ 'rã hora, ha'e ovaẽ ae ma guive omano
va'ekue oendu aguã Nhanderuete Ra'y ijayvua. Ha'e gui hendua kuery
oikove ju 'rã.
26 Mba'eta Tuu re tekove ome'ẽ aguã oĩa rami avi Gua'y voi ombopo'aka
tekove ome'ẽ aguã,

---

x 5.18 João 10.30,33 **y 5.19** João 14.10,11

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

27 ha'e pavẽ oikoague repy ome'ẽ aguã voi ombopo'aka, Ava ra'y ojeapo
va'ekue ramo.
28 Penhemondyi eme ha'e rami xeayvu rã pendu vy, mba'eta ovaẽ ma
ouvy hora yvyra rupa py ikuai va'e Ta'y ijayvua oendu vy opu'ãmba aguã.
29 Heko porã va'ekue opu'ãmba 'rã oikove riae aguã. Ha'e rã teko vai rupi
ikuai va'ekue ma opu'ã 'rã opaga aguã.
30 Xee ma mba'eve ndajapoi xejegui ae. Mba'emo ajapo va'e ma aenduague
rami meme ajapo. Ha'e pavẽ oikoague repy ame'ẽ vy voi ha'evea rami 'rã
ajapo, mba'eta xee ae aipota va'e'ỹ ajapoxe, ha'e rã Xembouare oipota va'e
anho.
31 — Ha'e gui xee anho rive xereko amombe'u va'e rire ndovarei 'rãgue
xeayvua.
32 Ha'e oiko avi amboae xereko kuaa ukaarã. Ha'e va'e xekuaa ukaa ma
anhetẽ va'e meme, xee aikuaa.
33 João Batista pe peẽ kuery peporandu uka ramo anhetẽ va'e meme
xemombe'u raka'e.
34 Ha'e rami teĩ xee naikotevẽi xekuaa ukaa ko yvy regua. Ha'e rami avi
João rekokue re xeayvu pendu vy peo jepe aguã.
35 Mba'eta ijayvuague ma tataendy opa rupi omoexakãa rami. Ha'e ramo
peẽ kuery pendu vy pevy'a ranhe raka'e penemoexakãa rupi.
36 Oiko avi peteĩ xereko kuaa ukaa João gui yvateve va'e, mba'eta
xerembiaporã Xeru ome'ẽ va'ekue ae 'rã oikuaa uka Xeru xembouague.
37 — Ha'e gui Xeru Xembouare voi ijayvu raka'e xerekorã re. Teĩ peẽ
kuery ma neĩ peteĩgue napendui ijayvua, ndapexai guive,
38 neĩ pendejee napemoĩ ijayvu, mba'eta ndapejeroviai pekuapy
hemimbou re.
39 Peikuaa pota 'rã kuaxia para re tekove marã e'ỹ peupity aguã. Ha'e va'e
re ma xerekorã mombe'ua oĩ,
40 ha'e rami teĩ xere ma ndapejuxei tekove peupity aguã.
41 — Xee ma avakue pe rive nanhemboyvate ukai.
42 Ha'e rã peẽ kuery reko ma xee aikuaa porã, mba'eta pendere noĩ
Nhanderuete peayvua.
43 Xeru rery rupi aju teĩ peẽ kuery naxemovaẽi. Ha'e rã amongue guery
rupi rive ou ramo ma pemovaẽ 'rã.
44 Mba'exa tu pejerovia ta xere? Mba'eta joupe rive penhemboeko porã uka,
ha'e rã Nhanderuete peteĩ'i va'e pe ma napenhemboeko porã uka potai.
45 — Pexa'ã eme Nhanderuete renonde xee pendere xeayvu aguã re.
Moisés pemboete va'e ae 'rã ijayvu pendere.
46 Ha'e rami avi anhetẽ ri Moisés ombopara va'ekue perovia va'e rire xere
voi pejerovia 'rãgue, xerekorã re ae ombopara rire.
47 Ha'e gui Moisés ombopara va'ekue ndaperoviai vy ma mba'exa tu
perovia ta xeayvu?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mateus 14.13-21; Marcos 6.30-44; Lucas 9.10-17

6 1 Ha'e va'e rire Jesus oaxa ovy Galiléia yupa Tiberíades 'epy va'e rupi.
2 Heta avi oo hupive, mba'eta oexa rire hexa pyrã ojapo rã imba'eaxy
va'e omongueraa py.
3 Ha'e gui peteĩ yvyty re Jesus oẽ vy guemimbo'e kuery reve oguapypa.
4 Ha'e jave ovaẽ rai'i ma judeu kuery pegua ngaru Páscoa oikoa ára.
5 Ha'e gui Jesus oma'ẽ vy heta ou rã oexa vy aipoe'i guemimbo'e Filipe
pe:
— Magui nda'u jajogua 'rã mbojape apy ikuai va'e kuery peguarã?
— he'i.
6 Jesus po rami ijayvu ombovai rã oenduxe vy, mba'eta oikuaa ae ma
ojapo va'erã.
7 Ha'e ramo Filipe aipoe'i:
— Peteĩ-teĩ mbojape ho'u aguã ma neĩ duzentos ára repy re mbojape
jajogua ramo voi 'rã nda'evei — he'i.
8 Ha'e gui hemimbo'e mboae Simão Pedro ryvy André aipoe'i Jesus pe:
9 — Ha'e rami avi pe py ma oĩ peteĩ kunumi peteĩ nhiruĩ mbojape
cevada guigua ha'e mokoĩ pira'i oguereko va'e. Ha'e rami teĩ nda'evei 'rã
ko heta ete ikuai va'e peguarã — he'i.
10 Jesus ombovai:
— Aipopeje ha'e javive oguapypa aguã — he'i. Ha'e py ma nhuũndy
porã ramo ha'e javi oguapypa. Ha'e py rã nda'u cinco mil avakue ikuai.
11 Ha'e gui peteĩ nhiruĩve mbojape Jesus ojopy vy oguerovy'a
Nhanderuete. Ha'e gui mae ma ombojoja uka pavẽ pe. Pira'i voi ha'ekue
rami ju ombojoja uka.
12 Ha'e gui ha'e javive hevyatãmba ma ramo Jesus aipoe'i guemimbo'e
kuery pe:
— Pemono'õmba ju hembyrekue ojeavyky rei e'ỹ aguã — he'i.
13 Ha'ekue rami ha'e kuery ojapo vy ha'e javi vy doze varai omonyẽ peteĩ
nhiruĩ mbojape gui hembyre va'ekue.
14 Ha'e gui ha'e py ikuai va'e ma hexa pyrã Jesus ojapo rã oexa vy
aipoe'i joupe-upe:
— Anhetẽ ae peva'e oiko ra'e profeta ko yvy re ou 'rã va'ekue — he'i
okuapy.
15 Ha'e rami vy ogueraaxe okuapy nguvixaverã. Ha'e rami teĩ Jesus oikuaa
vy ojepe'a vy oẽve ovy yvyty re.

Mateus 14.22-33; Marcos 6.45-51

16 Pytũ'i jave hemimbo'e kuery oguejy oje'oivy yupa peve.
17 Ha'e py ma ojou peteĩ kanoã hovaigua re oaxa aguã Cafarnaum tetã
katy. Pytũ are ma va'eri Jesus ndoui teri ha'e kuerya py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Ha'e gui ha'e kuery oo jave yai opu'ã-pu'ã, yvytu oipeju atã ramo.
19 Yy rembe gui cinco, seis quilômetro rãnda'u ha'e kuery oo ma
jave kanoãa katy Jesus ou jekuaa yy áry rupi oguata vy. Ha'e nunga
hemimbo'e kuery oexa vy onhemondyipa.
20 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:
— Penhemondyi eme, xee rima — he'i.
21 Ha'e ramo hemimbo'e kuery ovy'a vaipa reve oupi kanoã py. Ha'e
rire'ive ovaẽmba ma ooxeague py.

Jesus ae mbojape nhomoingo riaearã oikoa re ijayvuague

22 Ha'e gui ko'ẽ jevy heta va'e kuery yupa rembe re opyta va'ekue
ima'endu'a peteĩ kanoã kyrĩ'i va'e anho ha'e py ituiague re, ha'e va'e py
guemimbo'e kuery reve Jesus ndooiague re, mba'eta hemimbo'e kuery
ha'e kuery ae'i oje'oi rire.
23 Ha'e rami jave ma amboae kanoã ju Tiberíades tetã gui ou vy Senhor
mbojape oguerovy'a rire ho'u okuapyague katy'i ombojaa.
24 Jesus guemimbo'e kuery reve ha'e py ndoikovei maa heta va'e kuery
oikuaa vy ojopy kanoã, ha'e oje'oi Cafarnaum katy oeka vy.
25 Ha'e gui yupa rovaigua re oexa vy oporandu:
— Orembo'ea, araka'e ma tu revaẽ apy?
26 Jesus ombovai:
— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Peẽ kuery ma mbojape pe'u ha'e penevyatãmba
rire rive xereka, hexa pyrã ajapo rã pexa kuaa porã vy e'ỹ.
27 Penhea'ã eme tembi'u opa va'erã re rive, ha'e rã imarã e'ỹ va'e
nhomoingo riaearã re. Ha'e va'e regua ma Ava ra'y ojeapo va'ekue anho
'rã ome'ẽ, mba'eta Tuu oikuaa uka hemimbou oikoa — he'i.
28 Ha'e kuery oporandu ixupe:
— Mba'e nunga nda'u rojapo 'rã Nhanderuete oipota va'e rojapo aguã?
29 Jesus ombovai:
— Nhanderuete oipota va'e ma hemimbou re pejeroviaa — he'i.
30 Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'ive ju:
— Mba'e nunga hexa pyrã tu rejapo 'rã ha'vy roexa vy ndere rojerovia
aguã? Mba'e nunga tu ndee rejapo kuaa?
31 Mba'eta nhaneramoĩ kuery ma tekoa e'ỹa rupi ikuai vy ho'u raka'e maná,
ipara oĩa "Yva gui mbojape ombou ha'e kuery ho'u aguã", he'ia rami vy.[z]
32 Ha'e ramo Jesus ombovai:
— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Mbojape yva guigua Moisés e'ỹ ombou, Xeru
ae pẽvy ombou mbojape anhetẽ va'e yva gui.
33 Mba'eta mbojape Nhanderuetea guigua ma yva gui ou vy yvy re ikuai
va'e pe ome'ẽ tekove — he'i.

---

z 6.31 Êxodo 16.4; Neemias 9.15; Salmo 78.24-25

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

34 Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i:
— Senhor, eme'ẽ riae orevy ha'e va'e regua mbojape.
35 Jesus ombovai:
— Xee ae ma mbojape tekove me'ẽa. Xere ou va'e kuery noenduvei 'rã
okaruxea, xere ojerovia va'e ma noenduvei 'rã yuvei.[a]
36 Xee aipoa'eague rami ae peẽ kuery xerexa teĩ ndapejeroviai.
37 Xevy guarã Xeru ome'ẽ va'ekue-'ekue ma oupa 'rã xere. Ha'e xere ou
va'ekue ma ndaipe'avei 'rã xejegui.
38 Mba'eta xee ma yva gui aju Xembouare oipota va'e ajapo aguã, xee
aipota va'e'ỹ.
39 Ha'e gui Xembouare oipota va'e ma pova'e, xevy guarã ome'ẽ va'ekue
peteĩve namokanhyi aguã, ha'e rã opaa ára amboetepa ju aguã.
40 Mba'eta Xeru oipota ha'e javive Ta'y oexa kuaa vy hexe ojerovia va'e
kuery oupity tekove marã e'ỹ. Ha'e ramo ma xee amboetepa ju 'rã opaa
ára.

Yva guigua mbojape omombe'u porãveague

41 Ha'e gui Jesus "Yva guigua mbojape aiko" he'i rã judeu kuery oendu
vy ijayvu rei okuapy hexe.
42 Ha'e rami vy aipoe'i joupe-upe:
— Peva'e Jesus nda'u José ra'y e'ỹ ri? Tuu ha'e ixy ndajaikuaai ri ty'y?
Mba'exa tu ha'vy "Yva gui aju va'ekue" he'i kuri?
43 Ha'e ramo ma Jesus ombovai:
— Ha'e rami ete jomeme pendeayvu aguã ma nda'evei.
44 Mba'eta avave rei ndoui 'rã xere, Xeru Xembouare ndoguerui rã. Ha'e
gui opaa ára amboetepa ju 'rã.
45 Mba'eta profeta kuery regua ombopara vy "Nhanderuete oeko mbo'e 'rã
ha'e kuery ha'e javi", he'iague rami vy Xeru ayvu oendu ha'e oikuaa va'e
kuery ma ou 'rã xere.[b]
46 Ha'e rami avi avave rei ndoexai Xeru. Peteĩ'i anho oiko hexaare, oĩa gui
aju va'ekue ae.
47 Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Xere ojerovia va'e re ma tekove marã e'ỹ oĩ.
48 — Xee ae mbojape nhomoingove riaea aiko.
49 Peneramoĩ kuery ma tekoa e'ỹa rupi ikuai vy maná ho'u teĩ ha'e javive
omanomba raka'e.
50 Ha'e rã kova'e mbojape yva gui ou va'ekue ho'u va'e ma nomanoi 'rã.
51 Xee ae mbojape oikove va'e yva gui ou va'ekue. Ha'e va'e regua ho'u va'e
ma oiko riae 'rã. Mbojape ko yvy re ikuai va'e moingovearã xee ame'ẽ
va'erã ma xerete ae — he'i.
52 Ha'e ramo judeu kuery joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu. Ha'e vy aipoe'i:

---

a 6.35 João 4.13,14 **b 6.45** Isaías 54.13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Mba'exa 'rã tu peva'e ngo'o ome'ẽ ja'u aguã?
53 Jesus ombovai:
— Anhetẽ aipoa'e: Ava ra'y ojeapo va'ekue ro'o gui ndape'ui, ha'e huguy
gui ndapey'ui ri ramo pendere noĩ 'rã tekove.
54 Mba'eta xero'o gui ho'u, ha'e xeruguy gui oy'u va'e re ma oĩ tekove marã
e'ỹ, ha'e amboetepa ju 'rã opaa ára.
55 Mba'eta xero'o ma tembi'u anhetẽ va'e, ha'e xeruguy ma oy'u pyrã
anhetẽ va'e.
56 Xero'o gui ho'u ha'e xeruguy gui oy'u va'e ma ikuai 'rã xere, ha'e xee aĩ
'rã ha'e kuery re.
57 Xeru xembouare oikove, ha'e hexe xee aikovea rami avi xere okaru va'e
oikove 'rã xere.
58 Kova'e mbojape yva gui ou va'ekue ma penamoĩ kuery ho'u va'ekue
ramigua e'ỹ, mba'eta ha'e kuery omanomba raka'e. Ha'e rã kova'e mbojape
ho'u va'e ma oikove riae 'rã — he'i.
59 Ha'e rami Jesus ijayvu Cafarnaum tetã py judeu kuery onhembo'eaty py
nhombo'ea py.

Jesus oayvua omombe'u porãveague

60 Po rami ijayvu rã hemimbo'e kuery oendu vy heta aipoe'i okuapy:
— Haxy ete rima ijayvua. Mava'e tu oikuaa ta?[c]
61 Ha'e gui Jesus ma ha'e kuery ndojou porãia oikuaa ae vy aipoe'i:
— Peẽ kuery napendu kuaai va'e ty'y nami xeayvu rã?
62 Ha'e rami avi mba'exa 'rã tu peikuaa Ava ra'y ojeapo va'ekue ouague
katy ju ojeupi ovy rã pexa vy?
63 Mba'eta Nhe'ẽ ae rima nhomoingovearã oĩ, ha'e rã nhandero'o ma ha'e
rami aguã ndovarei. Nami xeayvu vy Nhe'ẽ ha'e tekove re rima xeayvu
kuri.
64 Ha'e rami avi peẽ kuery regua amongue ndapejeroviai — he'i. Po rami
Jesus ijayvu mba'eta oikuaa ae mava'e kuery pa hexe ndojeroviai, ha'e
mava'e pa ijopy uka nhemiarã oikoa.
65 Ha'e rami vy aipoe'ive ju:
— Ha'e nunga rupi xee aipoa'e kuri pẽvy: “Avave rei ndoui 'rã xere, ha'e
rami aguã Xeru ome'ẽ e'ỹ ramo.”

Jesus-a gui heta ojepe'aague

66 Ha'e rami rã hemimbo'e kuery heta ojepe'a, hexeve nda'ikuaixevei vy.
67 Ha'e ramo guemimbo'e kuery doze ikuai va'e pe ju Jesus oporandu:
— Ha'vy peẽ kuery voi teve pejepe'axe avi xegui?
68 Simão Pedro ombovai:

---

c 6.60 Mateus 13.10-17

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Senhor, mava'e rupive 'rã tu roo? Mba'eta ndee ndeayvua anho
tekove marã e'ỹ me'ẽa.[d]
69 Ha'e gui ore kuery roguerovia, roikuaa porã ete ndee Nhanderuete
remimbou Iky'a e'ỹ va'e reikoa — he'i.
70 Ha'e ramo Jesus ombovai:
— Ha'e rami avi peẽ kuery doze aiporavo va'ekue regua peteĩ re ma
anha oĩ — he'i.
71 Po rami ijayvu Simão Iscariotes ra'y Judas reko re, mba'eta ha'e va'e ma
doze ikuai va'e regua va'eri ijopy uka nhemiarã oiko.

Jesus re tyvy kuery ndojeroviai okuapyague

7 1 Ha'e va'e rire ma Jesus oiko Galiléia yvy rupi. Judéia yvy katy
ranhe ndoovei, judeu ruvixa kuery ojukaxe rã.
2 Ha'e gui ovaẽ rai'i ma judeu kuery pegua ngaru oguy'i py ikuai aguã
regua ára.
3 Ha'e ramo oĩa py tyvy kuery ou vy aipoe'i ixupe:
— Tereo ju kova'e tekoa gui judéia katy, neremimbo'e kuery ha'e pygua
voi mba'emo rejapo va'e oexa aguã.
4 Mba'eta avave rei ojekuaa ukaxe vy nhemi rupi ndojapoi 'rã mba'eve.
Tove yvy jave rupi toikuaa mba'emo rejapo reikovy va'e — he'i okuapy.
5 Ha'e rami tyvy kuery ijayvu mba'eta ha'e kuery ae ndojeroviai hexe.[e]
6 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:
— Nda'evei, xe'ára novaẽi teri. Ha'e rã peẽ kuery pe ma ára nhavõ
ha'evepa rei.
7 Peẽ kuery re yvy regua kuery nda'ija'e e'ỹi 'rã. Ha'e rã xere ma nda'ija'ei
okuapy, teko vai rupi ikuaia amombe'u ramo.
8 Tapeo peẽ ae ngarua py. Xee ma ndaa reguai ranhe, mba'eta novaẽi teri
xe'ára — he'i.
9 Ha'e rami Jesus ijayvu vy opytave ranhe Galiléia py.

Ngarua py Jesus ooague

10 Tyvy kuery ngarua py oje'oipa ma rire mae Jesus voi oo. Ha'e rami
teĩ avave rei pe ndojekuaa ukai guive.
11 Ngarua py ma judeu ruvixa kuery oeka okuapy, oporandu guive mamo
pa oĩa re.
12 Heta va'e kuery joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu okuapy heko re, mba'eta
amongue ma aipoe'i:
— Ha'e tu porayvu va'e rima.
Ha'e rã amboae kuery ma
— Xevy pe rã nhombotavypa rei oikovy — he'i.

---

d 6.68 Atos 4.12 **e 7.5** Mateus 10.36; Mateus 10.36

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Avave rei nomombe'u porãai guive marã rami pa oikoa, mba'eta judeu
ruvixa kuery gui okyje vy.

Jesus guetarã kuery ojerovia e'ỹ va'e reve jogueroayvu okuapyague

14 Ha'e gui ngaru oikoa mbyte py mae ma Jesus oo templo py nhombo'e vy.
15 Ha'e ramo judeu ruvixa kuery ma nhombo'e rã oendu vy
onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i:
— Mba'exa tu kuaxia para re oĩ va'e oikuaapa, nonhembo'ei va'ekue ri?
16 Jesus ombovai:
— Xee ma xejegui ae e'ỹ anhombo'e, ha'e rã Xembouare gui aikuaa.
17 Ha'e gui Nhanderuete oipotaa rami ikuaixe va'e ma oikuaa 'rã
Nhanderuete gui pa anhombo'e kuaa, tyrã pa xejegui ae.
18 Mba'eta ojegui ae nhombo'e va'e ma onhemboyvate ukaa rupi rive 'rã
oiko. Ha'e rã imbouare yvatea oikuaa ukaa rupi nhombo'e va'e ma anhetẽ
va'e, ha'e hexe noĩ 'rã teko vai.
19 Moisés e'ỹ teve peẽ kuery pegua lei ombopara raka'e? Ha'e ramive ma
peẽ kuery neĩ peteĩve ndapejapoi. Mba'e re tu xejukaxe ri?
20 Ha'e ramo heta va'e kuery aipoe'i:
— Anha teve rima ndere onhemonde. Mava'e tu ndejukaxe?[f]
21 Jesus ombovai:
— Xee ma peteĩ mba'e ajapo ramo rive peẽ kuery penhemondyipa.
22 Moisés ma oeja raka'e jopire pemboi aguã. Ha'e rami aguã ma Moisés
guigua ete e'ỹ guive, ha'e rã nhaneramoĩ kuery gui ijypy raka'e. Ha'e rami
rire sábado ára py teĩ pemboi 'rã avakue'i pire.
23 Moisés lei ombopara va'ekue rami vy sábado ára py voi avakue'i pire pemboi
va'eri mba'e re tu xejou vai ri pekuapy sábado ára py anhomongueraague re?
24 Nda'evei joe peikuaa pota aguã mba'emo pexaa rupi rive, ha'e rã anhetẽ
va'e ha'e teko porã rupi anho 'rã ha'eve.

Judeu ruvixa kuery joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvuague

25 Amongue Jerusalém pygua kuery aipoe'i:
— Peva'e e'ỹ nda'u huvixa kuery ojukaxe va'e?
26 Mba'exa tu ha'vy pavẽ oendua py nhombo'e teĩ avave rei nomokyrirĩ?
Tyrã pa huvixa kuery voi teve oikuaa Cristo oikoa rami?
27 Nhande kuery ma jaikuaa magui pa ha'e oua. Ha'e gui Cristo ou ramo
ma avave rei ndoikuaai 'rã magui pa oua — he'i okuapy.
28 Ha'e gui Jesus ma templo py nhombo'e vy aipoe'i:
— Peẽ kuery nda'u xekuaa, ha'e magui pa ajua peikuaa avi ri ty'y? Ha'e
gui xee ma xee ae aipotaa rami rive'ỹ aju. Peẽ kuery ma ndapeikuaai ae
Xembouare ma anhetẽ va'eri.

---

f 7.15,20 Mateus 13.53-58; Marcos 3.22

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

29 Ha'e rã xee ma aikuaa, mba'eta ixugui aju, ha'e ae xembou ramo — he'i.
30 Ha'e ramo ha'e kuery ojopyxe teĩ avave rei opo nomoĩ hexe, hi'ára
novaẽi teri ramo.
31 Ha'e pygua kuery regua heta ojerovia hexe. Ha'e vy aipoe'i:
— Cristo ou vy nda'u ojapo 'rã ri hexa pyrã peva'e ava ojapo va'e gui
iporãve va'e? — he'i okuapy.
32 Ha'e gui fariseu kuery ma heta va'e kuery Jesus ojou porã okuapya oikuaa
vy sacerdote yvatekueve va'e reve omondouka xondaro kuery ojopy aguã.
33 Ha'e ramo Jesus aipoe'i ha'e kuery pe:
— Aỹ'i tema aiko teri peẽ kuery reve. Ha'e gui aa ju ta ma Xembouarea py.
34 Ha'e va'e rire peẽ kuery xereka teĩ ndaxejoui 'rã, mba'eta xee aa ague py
peẽ kuery peo aguã nda'evei — he'i.
35 Ha'e ramo judeu ruvixa kuery joupe-upe ju aipoe'i:
— Marã katy nda'u ha'e oo 'rã ndajajoui aguã? Tyrã pa grego kuery retã
nhande kuery ikuaia rupi teve oo ta ombo'e vy?
36 Mba'e he'i vy nda'u po rami ijayvu: “Xereka teĩ ndaxejoui 'rã”, ha'e “Xee
aa ague py peo aguã nda'evei”, he'i kuri?

Yy imarã e'ỹ va'e re Jesus ijayvuague

37 Ngaru opaa ára ma omboeteave ára. Ha'e va'e ára Jesus opu'ã vy aipoe'i:
— Pendey'uvei va'e peju xea py pey'u.
38 Mba'eta xere ojerovia va'e kuery re oiko 'rã kuaxia para re oĩ va'e: “Ipy'a
gui oxyry 'rã yy imarã e'ỹ va'e” he'ia rami.[g]
39 Ha'e rami ijayvu Nhe'ẽ re, mba'eta Jesus re ojerovia va'e kuery re
Nhe'ẽ oĩ 'rã. Ha'e rã ha'e va'e jave ma Nhe'ẽ nombouai teri, mba'eta Jesus
nomboyvateai teri.
40 Ha'e gui po rami Jesus ijayvu rã heta va'e kuery oendu vy aipoe'i:
— Ha'e tu anhetẽ ae profeta oiko — he'i okuapy.
41 Amongue aipoe'i:
— Ha'e tu Cristo ete rima oiko.
Ha'e rã amboae kuery ma oporandu:
— Cristo nda'u Galiléia gui 'rã ri ou?
42 Mba'eta kuaxia re ipara oiny: “Cristo ma Davi ramymino 'rã oiko, ha'e
Belém tetã Davi rekoague py ae 'rã itui'i”, he'iague.
43 Ha'e rami vy joo rami e'ỹ-e'ỹ oikuaa Jesus reko re ijayvu vy.
44 Amongue ma ojopyxe teĩ avave rei opo nomoĩ hexe.

Xondaro kuery ojevypa riveague

45 Ha'e gui xondaro kuery ojevypa rive ju sacerdote yvatekueve va'e
ha'e fariseu kuerya py. Ha'e ramo xondaro kuery ha'e kuery oporandu:

---

g 7.38 João 4.13,14; Apocalipse 22.1,17

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Mba'e re tu ndaperui?
46 Xondaro kuery ombovai:
— Mba'eta ha'e va'e ava ijayvua rami avave rei nda'ijayvui teri — he'i okuapy.[h]
47 Ha'e ramo fariseu kuery aipoe'i:
— Peẽ kuery voi teve penembotavy ra'e?
48 Ha'e gui nhanderuvixa kuery e'ỹ vy fariseu kuery regua voi teve ojerovia hexe?
49 Ha'e rã heta va'e kuery ma nhandevygua lei oikuaa va'e'ỹ, ayvu vaipy meme ikuai — he'i okuapy.
50 Peteĩ ha'e kuery va'e regua ma Nicodemos, Jesus reve jogueroayvu vy oo va'ekue. Ha'e va'e ma oirũ kuery pe oporandu:
51 — Nhande kuery pegua lei rami vy nda'u ha'eve 'rã ri amongue nhamboayvu porã e'ỹ re nhanhombopaga aguã, e'ỹ vy mba'emo ojapo oikovya re jaikuaa pota porã e'ỹ re?
52 Irũ kuery ombovai:
— Ndee voi teve Galiléia pygua reiko? Eikuaa porã pota reikuaa aguã Galiléia gui neĩ peteĩ profeta ndoui 'rãa — he'i okuapy.
53 [Ha'e gui ma peteĩ-teĩ oje'oi ngoo katy.

Kunha itavy rei va'e ogueru okuapyague

8 1 Ha'e rã Jesus ma Oliveira yvyty katy oo.
2 Ko'ẽ rai ramove ma templo katy ju ou. Oĩa py heta va'e kuery voi joguerupa. Ha'e ramo oguapy vy ombo'epa oiny.
3 Ha'e gui Jesus oĩa py lei re nhombo'e va'ety ha'e fariseu kuery ogueru peteĩ kunha itavy reia py ojou pyre. Ha'e rami vy omopu'ã imo'amy teta mbyte py.
4 Ha'e vy aipoe'i Jesus pe:
— Porombo'ea, kova'e kunha ma itavya py ojoua ra'e.
5 Ha'e gui Moisés nhandevygua lei ombopara vy aipoe'i raka'e kunha itavy rei va'e ita py jajapipa aguã. Ha'vy ndee, mba'e 're? — he'i okuapy
6 oeko a'ã vy hexe ijayvu rei aguã.
Ha'e ramo Jesus yvy re oma'ẽ reve okuã py ombopara oiny yvy re.
7 Ha'e kuery oporandu riae ma okuapy ramo mae ma Jesus oma'ẽ. Ha'e vy aipoe'i:
— Pejejavy va'e'ỹ ete peiko va'e ranhe pejapi ita py — he'i.
8 Ha'e gui yvy re ju oma'ẽ reve omboparave ju oiny.
9 Ha'e rami ijayvu rã ha'e kuery oendu vy opy'apy py oikuaa ha'e kuery ae ojejavy va'ea. Ha'e rami vy peteĩ-teĩ ojepe'a oje'oivy. Tujakueve ranhe oo, ha'e rami py oje'oipa. Opyta va'e ma Jesus anho, ha'e kunha va'e guive, ha'e kuery mbyte py hi'aĩague py ae.

---

h 7.46 Mateus 7.28,29

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Ha'e gui Jesus oma'ẽ vy avave rei ndoexavei. Kunha va'e anho ho'ame
rã oexa vy aipoe'i ixupe:
— Kunha, mamo tu oopa ra'e ndere ijayvu va'ekue? Mava'eve rei teve
nanembopagai?
11 Kunha va'e ombovai vy
— Mava'eve rei, Senhor — he'i.
Ha'e ramo Jesus aipoe'i:
— Xee voi norombopagai 'rã. Tereo ju, ejejavyve eme.]

Jesus gueko omombe'u porãveague

12 Teĩgue ju Jesus aipoe'i:
— Xee ma hendy va'e yvy regua kuery moexakãarã. Xerupive ikuai va'e ma pytũ
rupi ve'ỹ 'rã oiko, mba'eta ha'e kuery re oĩ 'rã hendy va'e nhomoingovea — he'i.[i]
13 Ha'e gui fariseu kuery aipoe'i:
— Ndee tu ndereko re ae rima ndeayvu ra'e. Ha'e nunga rupi ndeayvua
ndovarei.
14 Jesus ombovai vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Xee ae xereko re xeayvu teĩ xeayvua anhetẽ meme. Mba'eta xee
aikuaa magui pa ajuague, ha'e marã katy pa aa 'rãa. Ha'e rã peẽ kuery ma
ndapeikuaai magui pa aju, neĩ marã katy pa aa 'rãa voi.
15 Peẽ kuery ma peikuaa rami rive penhombopagaxe, ha'e rã xee ma
avave rei nambopagai.
16 Ha'e anhombopaga vy voi anhetẽ rupi meme 'rã anhombopaga, mba'eta
xee ma xee ae'ỹ aiko. Xee ha'e Xembouare roiko.
17 Pendevygua lei re ma ipara oiny: “Mokoĩ joo rami meme ijayvu ramo
'rãe jaikuaa anhetẽa”, he'iague.
18 Xee aikuaa uka porã aikovy xereko, ha'e Xeru Xembouare voi xekuaa uka — he'i.
19 Ha'e ramo oporandu okuapy:
— Mamo ha'vy oĩ Nderu?
Jesus ombovai:
— Peẽ ndaxekuaaia rami avi neĩ Xeru voi ndapeikuaai. Xee xekuaa va'e
rire ma peikuaa avi 'rãgue Xeru — he'i.
20 Ha'e rami ijayvu templo py, peráta ryru oĩ va'e yvýry oĩa py. Ha'e rami
teĩ avave rei ndojopyai, hi'ára novaẽi teri ramo.

Heta va'e kuery pe Jesus onhemombe'u teĩ ndogueroviai okuapyague

21 Peteĩgue ju aipoe'i:
— Xee ma ajepe'a 'rã apy gui. Ha'e ramo peẽ kuery xereka teĩ ndapeoi
'rã xee aa ague py. Ha'e rami 'rãgue py pekanhymba 'rã pejejavyague re
— he'i.

---

i 8.12 João 1.4; Salmo 36.9

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Ha'e ramo judeu ruvixa kuery aipoe'i:
— Peva'e teve ojejukaxe? Ha'e vy ae ma “Ndapeoi 'rã aa ague py”, he'i ri kuri.
23 Jesus aipoe'ive ju:
— Peẽ kuery ma ko yvy rupigua, ha'e rã xee ma pe yvategua. Peẽ ma kova'e yvy regua, ha'e rã xee ma yvy regua e'ỹ.
24 Ha'e nunga rupi ae xee aipoa'e kuri pekanhymba 'rã pejejavyague re. Mba'eta xee ae aikoa ndaperoviai vy pejejavyague re pekanhymba 'rãe — he'i.
25 Ha'e ramo oporandu okuapy:
— Marã ramigua tu ndee?
Jesus ombovai:
— Mba'e tu jypy'i guive pendevy amombe'u raka'e?
26 Heta mba'e areko peẽ kuery reko re xeayvu aguã peikoague repy ame'ẽ vy guarã. Ha'e rami teĩ aỹ ma ko yvy re ikuai va'e pe amombe'u aikovy Xembouare anhetẽ va'e gui aendu va'e anho — he'i.
27 Ha'e rami ijayvu teĩ ha'e kuery ndoikuaai Nguu re ae ijayvua.
28 Ha'e gui Jesus aipoe'ive ju:
— Ava ra'y ojeapo va'ekue peupi ma pekuapy vy peikuaa 'rã marã ramigua pa aikoa, ha'e xejegui ae mba'eve ndajapoia, mba'eta Xeru xembo'ea rami anho xeayvu aikovy.
29 Xembouare ma oiko riae xereve. Ndaxerejai 'rã xee ae'i, ha'e oipotaa rami anho ajapo ramo — he'i.
30 Ha'e rami ijayvu ramo heta ojerovia hexe.
31 Ha'e gui judeu kuery hexe ojerovia va'e pe Jesus aipoe'i:
— Xeayvua rupi riae ri peiko vy anhetẽ ete 'rã xeremimbo'e peiko.
32 Ha'e rami vy peikuaa 'rã anhetẽ va'e, ha'e anhetẽ va'e pendejora 'rã escravo pendekuaia gui — he'i.
33 Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i:
— Ore ma Abraão ramymino orekuai vy neĩ peteĩgueve ma escravo orekuai va'e'ỹ. Mba'e re tu escravo ve'ỹ orekuai aguã re ri ndeayvu?
34 Jesus ombovai:
— Anhetẽ aipoa'e: Teko vai rupi ikuai va'e ma teko vai pegua escravo meme ikuai.
35 Ha'e escravo ikuai va'e ma ndoiko riaei 'rã herekoa ro py, ha'e rã ta'y anho.
36 Ha'e rami avi Ta'y pendejora ramo ojora pyre ete 'rã pendekuai.
37 Ha'e gui xee ma aikuaa ae peẽ kuery Abraão ramymino pendekuaia. Ha'e rami teĩ pendere xeayvu noĩ ramo xejukaxe pekuapy.
38 Xee ma xeayvu mba'emo Xerua py aexa va'ekue re anho. Ha'e rã peẽ kuery ma penderu mba'emo ojapo rã pexa va'ekue ae pejapo — he'i.
39 Ha'e ramo ha'e kuery

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Oreru ma Abraão ae — he'i okuapy.
Jesus ombovai:
— Anhetẽ ete ri Abraão ra'y kuery pendekuai va'e rire pejapo 'rãgue
Abraão ojapoague rami.
40 Ha'e rami 'rãgue py peẽ kuery xejukaxe pekuapy, anhetẽ va'e
Nhanderuete gui aendu va'e amombe'u ramo rive. Ha'e rã Abraão ma ha'e
ramigua e'ỹ ojapo raka'e.
41 Peẽ kuery ma penderu ojapo va'e ramigua ae pejapo va'e — he'i.
Ha'e kuery aipoe'i:
— Ore kuery ma tuu heta rei va'e'ỹ orekuai. Peteĩ'i oreru oiko. Ha'e va'e
ma Nhanderuete ae.
42 Jesus ombovai:
— Anhetẽ ri Nhanderuete re penderu va'e rire ma xerayvu 'rãgue
pekuapy, mba'eta xee ma Xeruetea gui aju vy apy ju aiko. Xee ae aipotaa
rami e'ỹ aju va'ekue, ha'e rã Xeru xembou ramo ma aju.
43 Mba'e re tu peẽ kuery ndapeikuaai ri xeayvua? Ndapeikuaai mba'eta
xeayvu pendu kuaa va'erã e'ỹ ae.
44 Peẽ kuery ma anha guigua pendekuai, hexe ae penderu va'e vy. Ha'e
rami vy ae anha oipotaa rami pendekuai. Mba'eta anha ma jypy'i guive
jojukaa rupi tema oiko, anhetẽ va'e rupi ndoikoi, hexe anhetẽ va'e noĩ ae
ramo. Ha'e vy ijapu 'rã oikovy gueko rami vy, mba'eta ijapu va'e ae, ha'e
ijapu va'e ru oiko.[j]
45 Ha'e nunga rupi ae anhetẽ va'e re xeayvu ramo peẽ kuery ndaperoviai.
46 Mava'e nda'u peẽ kuery regua peikuaa ajejavyague? Anhetẽ meme
aipoa'e teĩ mba'e re tu ndaperoviai?
47 Nhanderuete guigua kuery anho 'rã onhe'ẽ rendu. Ha'e nunga rupi ae peẽ
kuery naxenhe'ẽ rendui, mba'eta Nhanderuete guigua e'ỹ pendekuai — he'i.
48 Judeu kuery aipoe'i:
— Anhetẽ'ỹ ri nda'u aiporo'ea Samaria pygua ha'e anha revegua reikoa?
49 Jesus ombovai:
— Xee ma anha revegua e'ỹ aiko, ha'e rã Xeru amboete va'e. Ha'e rã peẽ
kuery ma naxemboetei.
50 Ha'e rami avi xee ma avave rei pe nanhemboyvate ukai. Peteĩ oiko
xemboyvatearã, ha'evea rami joe oikuaa pota va'e ae.
51 Anhetẽ aipoa'e: Xeayvua rupi ikuai va'e ma nomanoi 'rã raka'eve rã
peve guarã — he'i.
52 Ha'e ramo judeu kuery aipoe'i:
— Aỹ ma anhetẽ ete roikuaa ma anha revegua reikoa. Mba'eta Abraão
ha'e profeta kuery ha'e javive omano raka'e. Ha'e rã ndee ma “Xeayvua
rupi ikuai va'e nomanoi 'rã raka'e rã peve guarã” 're.

---

j 8.44 1 João 3.7-10

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

53 Ndee nda'u nhaneramoĩ Abraão omano va'ekue gui ndeyvateve ri?
Profeta kuery voi omanomba raka'e. Marã ramigua tu ndee renhemoingo?
54 Jesus ombovai:
— Xee ae anhemboyvate uka va'e rire ma xeyvatea mba'everã ndovarei
'rãgue. Ha'e rã xemboyvatearã ma Xeru ae oiko. Ixupe ma peẽ kuery
“Nhanderuete” peje
55 va'eri peikuaa va'e'ỹ. Ha'e rã xee ma aikuaa. Xee “Ndaikuaai” ha'e va'e
rire peẽ kuery rami avi 'rãgue xeapu. Xee ma aikuaa, ha'e ijayvua ajapo
aikovy guive.
56 Ha'e gui peneramoĩ Abraão ma ovy'a raka'e xerekorã ixupe oikuaa ukaa
rã oikuaa vy. Ha'e ma oikuaa vy xererovy'a ma voi raka'e — he'i.
57 Judeu kuery aipoe'i:
— Ndee tu neĩ cinqüenta ma'etỹ teri ndererekoi va'eri rexa ma va'e ty'y
Abraão?
58 Jesus ombovai:
— Anhetẽ aipoa'e: Abraão oiko e'ỹ mbove voi xee aiko ae ma — he'i.
59 Ha'e ramo ha'e kuery ojopy ita ojapi aguã, teĩ Jesus ojepe'a ovy
templo gui.

Peteĩ ava ára revegua e'ỹ va'e Jesus omoma'ẽ jevyague

9 1 Ha'e gui Jesus oo vy oexa peteĩ ava ára revegua e'ỹ ma voi oiko
va'ekue.
2 Ha'e ramo hemimbo'e kuery oporandu:
— Orembo'ea, mava'e nda'u ojejavy raka'e peva'e ára revegua e'ỹ ma voi
itui'i aguã: ha'e ae, tyrã pa tuu kuery ojejavy?
3 Jesus ombovai:
— Ha'e va'e ojejavyague gui e'ỹ oiko, neĩ tuu kuery gui e'ỹ guive. Hexe
Nhanderuete rembiapo ojekuaa aguã rima oiko.
4 Ha'e gui nhande kuery ma ára oĩ teri reve 'rã jajapo Xembouare ojapo
uka va'e, mba'eta pytũ ou ma oiny, avave rei nomba'eapoavei aguã.
5 Kova'e yvy re aiko teria ja yvy regua moexakãa aiko — he'i.
6 Ha'e rami ijayvu ma vy onyvõ yvy re. Ha'e rami vy guendyry py yvy
omoakỹ va'ekue oikyty ára revegua e'ỹ rexa re.
7 Ha'e vy aipoe'i:
— Tereo ejeovai yy omboty pyre Siloé hery va'e py — he'i. Ha'e va'e
tery ma “Omondouka pyre” 'ea. Ha'e gui ava oo vy ojeovai, ha'e gui oma'ẽ
porã ju ma ouvy.
8 Ha'e gui oo katy'i ikuai va'e ha'e mba'emo ojerure oiny rã oexa va'ety
kuery oexa okuapy. Oexa vy oporandu joupe-upe:
— Peva'e e'ỹ teve mba'emo re ojerureaty py oĩ va'ekue?
9 Amongue ma
— Ha'e rima — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e rã amboae kuery ma
— Any teve, ha'e ae merami rive ta'vy — he'i.
Ha'e ramo ha'e ae aipoe'i:
— Xee ae ri — he'i.
10 Ha'e ramo oporandu okuapy:
— Mba'exa tu aỹ rexa ri reikovy?
11 Ava va'e ombovai:
— Peteĩ ava Jesus hery va'e ma yvy omoakỹ vy oikyty kuri xerexa re. Ha'e vy aipoe'i xevy: “Tereo ejeovai Siloé yy omboty pyre py”, he'i. Ha'e ramo aa ajeovai, ha'e gui aỹ reve aexa porã ju — he'i.
12 Oporandu ju okuapy:
— Mamo tu ha'e oĩ?
Ombovai:
— Xee ndaikuaai — he'i.

Fariseu kuery omboayvuague ára revegua e'ỹ va'ekue

13 Ha'e gui fariseu kuerya py ju ha'e kuery ogueraa ára revegua e'ỹ ma voi itui'i va'ekue,
14 mba'eta Jesus yvy omoakỹ vy omoma'ẽa ára ma sábado.
15 Ha'e gui fariseu kuery ju oporandu marã rami vy pa oma'ẽa re.
Ha'e ramo ava va'e ombovai:
— Xerexa re yapo oikyty ha'e ajeovaipa rire ma ama'ẽ kuri — he'i.
16 Ha'e ramo fariseu kuery va'e regua amongue aipoe'i:
— Ha'e nunga apoare ta'vy Nhanderuete guigua e'ỹ teve, mba'eta sábado ára pyguarã oeja pyre rami e'ỹ oiko.
Ha'e rã amboae kuery ma aipoe'i:
— Mba'exa 'rã tu heko vai va'e ojapo kuaa guĩ ramigua hexa pyrã? — he'i okuapy. Ha'e rami vy joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu okuapy.
17 Teĩgue ju ha'e kuery oporandu ára revegua e'ỹ va'ekue pe:
— Nemoma'ẽare tu marã ramigua oikoa ndee reikuaa?
— Profeta — he'i.
18 Judeu ruvixa kuery ndogueroviai okuapy ára revegua e'ỹ ae itui'i raka'eague. Ha'e rami vy oenoĩ uka tuu kuery.
19 Tuu kuery pe oporandu okuapy:
— Peva'e ma nhi'ã pendera'y “Ára revegua e'ỹ ma voi itui'i” pejeague? Marã rami vy tu aỹ oma'ẽ?
20 Ha'e ramo tuu kuery ombovai:
— Ore ma roikuaa orera'y oikoa, ha'e ára revegua e'ỹ ma voi itui'iague.
21 Ha'e rã marã rami vy pa oma'ẽ jevya ma ore kuery ndoroikuaai, neĩ mava'e pa imoma'ẽare voi ndoroikuaa. Orera'y ma tuja ma ramo ixupe ae 'rã peporandu. Ha'e ae vy 'rãe ma onhemombe'u kuaa — he'i okuapy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Tuu kuery ma judeu ruvixa kuery gui okyje vy ha'e rami ijayvu,
mba'eta huvixa kuery ijayvu ma voi onhembo'eaty gui omoxẽ aguã
amongue Jesus ae Cristo oikoa rami omombe'u va'e.
23 Ha'e nunga rupi ae tuu kuery “Ha'e ma tuja ma, ixupe ae peporandu”
he'i.
24 Ha'e gui teĩgue ju huvixa kuery oenoĩ ava ára revegua e'ỹ va'ekue.
Ha'e vy aipoe'i:
— Nhanderuete rembojerovia va'e rupi emombe'u porã, mba'eta ore ma
roikuaa ha'e va'e ava heko vai va'ea — he'i.
25 Ha'e ramo ombovai:
— Xee ma ndaikuaai heko vai va'ea. Peteĩ mba'e tema aikuaa, mba'eta
ára revegua e'ỹ aiko va'ekue ri aỹ ma ama'ẽ — he'i.
26 Ha'e kuery oporanduve ju:
— Mba'e tu ojapo ndevy? Marã rami vy tu nemoma'ẽ?
27 Ombovai:
— Xee ma amombe'u ae ma kuri teĩ peẽ kuery ndaperoviai. Mba'e re tu
peẽ kuery penduxe vai ri ha'ekue-'ekue'i amombe'u rã? Tyrã pa peẽ kuery
voi hemimbo'e pendekuaixe? — he'i.
28 Ha'e rami rã ijayvu rei okuapy hexe. Ha'e vy aipoe'i:
— Ndee rima hemimbo'e, ha'e rã ore kuery ma Moisés remimbo'e
orekuai.
29 Mba'eta Moisés reve Nhanderuete ijayvu raka'e, roikuaa porã. Ha'e rã
ha'e va'e ava ma neĩ maguigua pa oikoa voi ndoroikuaai — he'i okuapy.
30 Ava va'e ombovai:
— Peẽ kuery tu “Maguigua pa oikoa ndoroikuaai” peje, xemoma'ẽ
va'eri.
31 Mba'eta jaikuaa ae ma Nhanderuete noendui 'rãa heko vai va'e
ojerurea. Ha'e rã Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi ha'e oipotaa
rami oiko va'e ojerurea ma oendu 'rã.
32 Yvy itui ypy'i guive nanhaendui teri ára revegua e'ỹ ma voi itui'i
va'ekue moma'ẽa omombe'ua rã.
33 Ha'e nunga rupi ha'e va'e ava ma Nhanderuete guigua e'ỹ va'e rire
mba'eve rei ndojapo kuaai 'rãgue — he'i.
34 Ha'e rã ha'e kuery ombovai:
— Ndee tu ndetui'i guive rejejavypa ma voi va'ekue ri aỹ ma orembo'e
ta? — he'i okuapy. Ha'e rami vy omoxẽ.

Ára revegua e'ỹ va'ekue pe Jesus ojekuaa ukaague

35 Jesus oendu ára revegua e'ỹ va'ekue omoxẽ okuapyague. Ha'e rami
vy ovaexĩ vy oporandu:
— Ndee tu rejerovia ri Ava ra'y ojeapo va'ekue re?
36 Ava va'e ombovai:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Senhor, mava'e tu oiko, hexe ajerovia aguã?
37 Jesus aipoe'i:
— Ndee ma rexa ma re'amy, xee ndereve xeayvu va'e ae ha'e — he'i.
38 Ombovai:
— Senhor, xee ajerovia — he'i vyve omboete.
39 Ha'e gui Jesus aipoe'i:
— Xee ma kova'e yvy re aju peteĩ-teĩ oikoague repy ojopy aguã, ha'e rami vy ára revegua e'ỹ ikuai va'ekue oma'ẽmba ju, ha'e oma'ẽ porã va'ekue ndoexavei aguã — he'i.
40 Ha'e ramo fariseu kuery regua ijyvýry ikuai va'e oporandu ixupe:
— Ha'e rami vy ore kuery voi teve ára revegua e'ỹ orekuai?
41 Jesus ombovai:
— Ára revegua e'ỹ ete pendekuai va'e rire pendereko vaia noĩ 'rãgue. Ha'e rã "Ore roma'ẽ porã" peje vy ma pendereko vaia oĩ tema.[k]

Vexa'i re opena porã va'e oikoa re Jesus ijayvuague

10 1 — Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Amongue vexa'i kora rokẽ rupi e'ỹ, amboae rupi oike va'e ma imonda ha'e jojuka rive-rive va'e anho.
2 Ha'e rã okẽ rupi oike va'e ma vexa'i kuery re opena va'e ete.
3 Ha'e va'e pe ma okẽ rarõa oipe'a 'rã, ha'e vexa'i kuery voi oendu kuaa 'rã okuapy ijayvua. Ha'e ramo guymba kuery hery rupi meme oenoĩ reve oguenoẽmba 'rã heravy oka py.
4 Guymba kuery oguenoẽmba ma vy henonde 'rã oo, ha'e rã hymba kuery ma ijayvua oendu kuaa vy oo 'rã hakykue.
5 Ha'e rã opena va'ety e'ỹ ou ramo ma vexa'i kuery ndooi 'rã hakykue, onhamba 'rã ixugui, ijayvua noendu kuaai vy — he'i.
6 Ha'e rami Jesus ijayvu mba'emo re ombojoja vy. Ha'e rami teĩ hendua kuery noendu kuaai.
7 Ha'e ramo Jesus omombe'u porãve ju:
— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Xee ae vexa'i kora rokẽ aĩ.
8 Xee aiko e'ỹ mbove ma imonda ha'e jojuka rive va'e kuery anho ou raka'e. Ha'e va'e kuery ayvu ma vexa'i kuery noendui.
9 Ha'e rã xee ma okẽ aĩ. Xea rupi oike va'e kuery oo jepe 'rã. Oike 'rã, ha'e gui oẽ ju vy ojou 'rã ho'u va'erã.
10 Imonda va'e ou 'rã mymba kuery oipe'a, ojuka ha'e omomba aguã rive. Ha'e rã xee ma aju ha'e kuery oupity aguã tekove, ha'e opa mba'e py ikuai porã aguã.
11 — Xee ma vexa'i re opena porã va'ety rami aiko. Mba'eta opena porã va'ety ma guymba kuery re ome'ẽ 'rã guekove ae.
12 Ha'e rã peráta re rive omba'eapo va'e ma vexa'i re opena ete va'ety e'ỹ, neĩ vexa'i ja e'ỹ guive. Ha'e rami vy aguara'i guaxu ou rã ha'e oexa vy

---

k 9.41 Lucas 18.9-14; Apocalipse 3.17

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

onha rive 'rã vexa'i kuery oejapa vy. Ha'e ramo aguara'i guaxu mymba
kuery oguero'a vy omondyipa 'rã imondovy opa rupi.
13 Peráta re rive omba'eapo va'e ma onha 'rã vexa'i kuery re'ỹ ae openave
vy.
14 Ha'e rã xee ma vexa'i re opena porã va'ety aiko. Aikuaa xerymba kuery,
ha'e rã ha'e kuery voi xekuaa,
15 Xeru xekuaa, ha'e xee Xeru aikuaa rami ae avi. Ha'e rami vy xerymba
kuery re ame'ẽ 'rã xerekove.
16 — Ha'e gui xerymba kuery areko avi kora mboae py, kova'e py e'ỹ.
Ha'e va'e kuery avi 'rã aru, xeayvu oendu avi ramo. Ha'e rami vy peteĩ
kora py 'rã ha'e javive ikuai, ha'e peteĩ'i avi 'rã oiko opena va'ety.
17 — Ha'e nunga rupi ae Xeru xerayvu, mba'eta ame'ẽ 'rã xerekove, ha'e
gui ajopy jevy aguã.
18 Xegui avave rei ndoipe'aai 'rã xerekove. Xee ame'ẽxea'i py ae 'rã ame'ẽ.
Mba'eta xepo'aka xerekove ame'ẽ, ha'e gui ajopy ju aguã, ha'e rami Xeru
ojapo uka rire.

Joo rami e'ỹ-e'ỹ judeu kuery ijayvu okuapyague

19 Ha'e rami Jesus ijayvu rã judeu kuery oendu vy joo rami e'ỹ-e'ỹ
ijayvu okuapy.
20 Ha'e kuery va'e regua heta aipoe'i:
— Evoko va'e re tu anha rima onhemonde ra'e na'inhakã porãvei aguã
rami. Mba'e re tu pejapyxaka ri ijayvua re?
21 Ha'e rã amongue ma aipoe'i:
— Ha'e rami avi anha revegua ma nda'ijayvui 'rã ha'e rami. Tyrã pa
anha omoma'ẽ kuaa ri ty'y oma'ẽ e'ỹ va'ekue?

Jesus pe oporandu ju okuapyague

22 Yro'y py oiko ngaru Jerusalém py, templo ojapopaague re ima'endu'aa
aguã regua.
23 Ha'e gui Jesus oiko templo roka rupi oguy puku Salomão 'epy va'e py.
24 Ha'e jave judeu kuery ijyvýry oupa vy oporandu ixupe:
— Raka'e peve tu ropẽxa rei aguã rami oremoingo ta? Cristo ete ri
reiko vy enhemombe'u porã.
25 Jesus ombovai:
— Xee ma anhemombe'u porã teĩ peẽ kuery ndaperoviai. Mba'emo porã
Xeru rery rupi ajapo aikovy va'e voi oikuaa uka marã ramigua pa aikoa.
26 Peẽ kuery ndapejeroviai mba'eta xerymba vexa'i regua e'ỹ pendekuai vy.
27 Mba'eta xerymba vexa'i kuery ma oendu 'rã xeayvu, ha'e rã xee ma
peteĩ-teĩ aexa kuaa. Ha'e kuery oo 'rã xerakykue.
28 Ha'e kuery pe ame'ẽ tekove marã e'ỹ. Ha'e ramo ha'e kuery nomanovei
ma 'rã, ha'e avave rei ndoipe'aai 'rã xepo gui.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

29 Xevy pe Xeru omboaxa va'ekue ma pavẽ gui ipo'akave. Ha'e Xeru po gui
ma avave rei ndoipe'aai 'rã.
30 Xee ha'e Xeru reve ma peteĩ'i ae roiko — he'i.
31 Ha'e gui teĩgue ju judeu kuery ojopy ita ojapi aguã.
32 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:
— Pexaa rupi mba'emo porã ajapo reta ma, Xeru ojapo uka va'e meme.
Ha'e nungakue regua mava'e re tu xeapipaxe ita py?
33 Judeu kuery ombovai:
— Mba'emo porã rejapo va'ekue re'ỹ ri rojapipaxe ita py, ha'e rã
Nhanderuete re ndeayvu vaiague re, mba'eta ndee ava rive reiko va'eri
Nhanderuete rami renhemoingo ramo — he'i okuapy.
34 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:
— Pẽvygua lei re aipo nde'i ri ty'y: “Xee aipoa'e tuuete regua
pendekuaia rami”?[1]
35 Nhanderuete ombopara uka va'ekue ndoaxa rivei 'rã. Ha'e nunga rupi
ha'e va'e kuery pe ijayvu vy “Tuuete” he'i rire
36 mba'e re tu ha'vy “Ndeayvu vai” peje xevy Nhanderuete Ra'y aikoa
rami anhemombe'u ramo? Mba'eta xee ma Xeru guemimbourã xemoĩ
va'ekue, ko yvy re xembou aguã.
37 Ha'e gui mba'emo Xeru ojapo uka va'e xee ndajapoi va'e rire ha'evea
rami 'rãgue xere ndapejeroviaia.
38 Ha'e rami avi ha'e nunga ajapo ramo ha'e nunga oikoa ri jepe perovia
'rãgue, xere ae ndapejeroviai teĩ. Ha'e rami vy peikuaa aguã xere Xeru
oĩa, ha'e Xeru re xee aĩa — he'i.
39 Ha'e rami ijayvu ramo ha'e kuery ojopyxe teĩ oo jepe ju ha'e kuery po
gui.
40 Peteĩgue ju Jordão yakã rovaigua re Jesus oo João nhomongarai
ypy'i oikovyague py. Ha'e py ranhe oiko.
41 Ha'e ramo heta ju oje'oi oĩa py. Ha'e rami vy joupe-upe aipoe'i okuapy:
— João ma neĩ peteĩgueve hexa pyrã ndojapoi va'ekue. Ha'e rã kova'e
rekorã re ijayvuague ma anhetẽ meme raka'e — he'i okuapy.
42 Ha'e rami vy ha'e py heta ete ojerovia hexe.

Jesus omboete jevyague Lázaro

11 1 Ha'e gui Maria ha'e tyke Marta rekoa Betânia py ma ikyvy
Lázaro imba'eaxy oupy.
2 Maria ma Senhor py re heakuã porã va'e oikyty vy o'a py ae omombiru
va'erã.
3 Ha'e gui Lázaro reindy kuery aipoe'i uka Jesus pe:
— Senhor, orekyvy reayvu ete va'e imba'eaxy oupy — he'i uka.

---

[1] **10.34** “Tuuete” he'ia ma joe oikuaa pota va'e kuery re ijayvu vy (Salmo 82.6).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ha'e nunga Jesus oendu vy aipoe'i:
— Ha'e va'e teko axy ma ijukaarã e'ỹ oiko, ha'e rã Nhanderuete yvatea
ha'e Ta'y yvatea avi ojekuaa aguã — he'i.
5 Jesus oayvu ete Marta, ikypy'y ha'e ikyvy Lázaro.
6 Ha'e rami vy Lázaro imba'eaxy oupya oikuaa teĩ mokoĩ ára ranhe
opytave oĩa py.
7 Ha'e gui mae ma
— Jaje'oi ju Judéia yvy katy — he'i guemimbo'e kuery pe.
8 Ha'e ramo hemimbo'e kuery oporandu:
— Orembo'ea, kuee'i judeu kuery ita py ndeapipaxe va'ekue ri ha'ekue
katy ju va'e ty'y rejevy ta?
9 Jesus ombovai:
— Doze hora e'ỹ ri ty'y peteĩ ára oĩ? Ha'e ara py teri amongue oguata
vy nonhepyxangai 'rã, hexakãa ko yvy regua oexa vy.
10 Ha'e rã pyávy ma oguata vy onhepyxanga 'rãe, mba'eta hexe noĩ
hexakãa — he'i.
11 Ha'e rami ijayvu ma vy aipoe'ive ju:
— Nhaneirũ Lázaro ma oke oupy. Ha'e ramo xee aa ta amomyĩ — he'i.
12 Ha'e ramo hemimbo'e kuery aipoe'i:
— Senhor, oke vy 'rã okuera — he'i okuapy.
13 Ha'e rami Jesus ijayvu va'eri Lázaro omano maa re ijayvu vy. Ha'e rã
hemimbo'e kuery ma okea re rive ijayvua rami oikuaa.
14 Ha'e ramo ma Jesus omombe'u porãve:
— Lázaro omano ma.
15 Ha'e pendere ama'ẽ vy avy'a ha'e py ndaikoiague re, mba'eta ha'e rami
rã 'rãe pejerovia. Jaje'oi ma'vy ituia py — he'i.
16 Tomé Dídimo hery va'e aipoe'i oirũ kuery pe:
— Jaje'oi ha'vy nhande kuery voi hexeve nhamano aguã — he'i.
17 Ha'e gui Jesus ovaẽ rã irundy ára ma ojapo Lázaro onhono porãa
ague.
18 Betânia tekoa ma Jerusalém gui três quilômetro rãnda'u opyta.
19 Marta ha'e Maria okyvy re ipy'a vai ramo heta ou judeu kuery
ombopy'a guaxu aguã.
20 Marta ma Jesus ou oinya oikuaa vy oo ovaexĩ aguã. Ha'e rã ikypy'y
Maria ma ngoo py ranhe opyta.
21 Ha'e gui Marta aipoe'i Jesus pe:
— Senhor, apy reiko va'e rire xekyvy nomano jepei 'rãgue.
22 Ha'e rami avi xee aikuaa opa mba'e re Nhanderuete pe rejerure ramo
ha'e ojapo 'rãa ndevy — he'i.
23 Jesus aipoe'i:
— Ndekyvy ma onhemboete ju 'rã.
24 Ha'e ramo Marta ma

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Tá, xee aikuaa ma opaa ára onhemboete ju 'rãa, omboetepaa jevy
jave — he'i.
25 Ha'e gui Jesus aipoe'i:
— Xee ae ma anhomboete ha'e anhomoingove va'e. Xere ojerovia va'e
omano teĩ oikove jevy 'rã.
26 Ha'e rami avi ha'e javive xere oiko ha'e ojerovia va'e ma nomanoi 'rã
raka'eve rã peve guarã. Rerovia pa xeayvua?[m]
27 Kunha va'e ombovai:
— Tá Senhor, xee arovia ndee Nhanderuete Ra'y Cristo ko yvy re reju
'rã va'ekue reikoa — he'i.
28 Ha'e rami ijayvupa vy ojepe'a ranhe, ha'e oenoĩ okypy'y Maria. Ha'e
vy ixupe anho'i aipoe'i:
— Nhanembo'ea ovaẽ ma, ha'e nerenoĩ — he'i.
29 Ikypy'y oendu vyve opu'ã ha'e oo oĩa katy.
30 Mba'eta Jesus ma tekoa py ete'i novaẽ teri, Marta oexaague py teri oĩ.
31 Ha'e gui judeu kuery Maria mbopy'a guaxuarã hoo py ou va'ekue
oexa okuapy Maria ojapura reve opu'ã ovy rã. Ha'e rami vy ha'e kuery voi
oje'oi hupive, “Ikyvy ituia katy po oo ojae'o aguã” he'i vy.
32 Ha'e gui Jesus oĩa py Maria ovaẽ vy oexa vyve guenapy'ã re oĩ
henonde. Ha'e vy aipoe'i:
— Senhor, apy reiko va'e rire xekyvy nomano jepei 'rãgue — he'i.
33 Ha'e ojae'o rã, ha'e judeu kuery hupive ou va'ekue ha'e javi ojae'o avi
ramo Jesus oexa vy oendu opy'a re omboaxya, ndovy'ai guive.
34 Ha'e rami vy oporandu:
— Mamo tu penhono porã raka'e?
Ha'e kuery ombovai:
— Senhor, eju ha'vy exa — he'i.
35 Jesus voi ojae'o.
36 Ha'e ramo judeu kuery oexa vy
— Ha'e oayvu ete va'e ty'y — he'i okuapy.
37 Ha'e rã amongue ma aipoe'i:
— Ha'e ma ára revegua e'ỹ omoma'ẽ va'ekue nda'evei ri ty'y kova'e voi
omano aguã gui ogueraa jepe aguã? — he'i.
38 Jesus teĩgue ju opy'a re oendu omboaxya. Ha'e vy oo onhono porãa
ague peve. Peteĩ itakua py onhono porãa, ha'e imbotyarã omoĩa ita tuvixa
va'e.
39 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:
— Peipe'a ita — he'i.
Ha'e ramo omano va'ekue reindy Marta aipoe'i:
— Senhor, heakuã ma rima, irundy ára ma rire.

---

m 11.25,26 João 5.21-29; 6.40

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

40 Jesus ombovai:
— Xee aipo nda'ei ri ty ra'e, rejerovia vy Nhanderuete po'akaa rexa
'rãa? — he'i.
41 Ha'e rami rã oipe'aa ita. Jesus yva re oma'ẽ vy aipoe'i:
— Xeru, xee roguerovy'a, mba'eta rendu xeayvua.
42 Xee ma aikuaa ae xeayvua rendu riaea. Ha'e rami avi nami xeayvu heta
va'e kuery oikuaa aguã ndee ae xembouague — he'i.
43 Ha'e rami ijayvu ma rire ojapukai reve aipoe'i:
— Lázaro, eẽ ke oka py — he'i.
44 Ha'e ramove omano va'ekue oẽ ouvy ipy ha'e ipo ojokuaague reve, ha'e
hova panhero py onhovãa va'ekue reve.
Ha'e ramo Jesus aipoe'i:
— Pejora, tove too — he'i.
45 Ha'e gui judeu kuery Maria-a py ou va'ekue ma ha'e rami Jesus ojapo
rã oexa vy heta ojerovia hexe.
46 Ha'e rã amboae kuery ma oje'oi vy fariseu kuery pe omombe'upa Jesus
ojapo va'ekue.

Huvixa kuery Jesus ojuka aguã re jogueroayvuague

47 Ha'e nunga sacerdote yvatekueve va'e ha'e fariseu kuery oendu vy
nhomboatypa nhomboayvu va'ety kuery reve. Ha'e vy aipoe'i:
— Mba'e tu nhande kuery jajapo jakuapy? Mba'eta ha'e va'e ava ma
hexa pyrã anho ojapo oikovy.
48 Xapy'a rei nanhapenai ramo ma ojerovia pavẽ 'rã hexe. Ha'e
ramo Roma pygua kuery ha'e nunga oendu vy ou vy omomba 'rã
nhambojeroviaaty ha'e nhande kuery voi — he'i okuapy.
49 Ha'e kuery regua peteĩ ma Caifás hery va'e, ha'e va'e ma'etỹ re
sacerdote yvateve va'e oĩ. Ha'e va'e aipoe'i:
— Peẽ kuery ma mba'eve ndapeikuaai,
50 neĩ ndapeikuaa potai guive, mba'eta nhande kuery nhamanombaa
'rãgue py ha'eveve peteĩ ava omano aguã heta va'e kuery rekovia — he'i.
51 Ojee ae gui e'ỹ ha'e rami ijayvu. Ha'e rã ha'e va'e ma'etỹ re sacerdote
yvateve va'e oĩ vy Nhanderuete gui ae ijayvu Jesus heta va'e kuery
rekovia omano aguã re.
52 Ha'e guetarã kuery rekovia anho e'ỹ guive omano, ha'e rã Nhanderuete
ra'y kuery yvy jave re ikuai va'e ha'e javi omoingo aguã peteĩ'i tete rami.
53 Ha'e gui ha'e va'e ára guive ha'e kuery onhembopy'a okuapy ojuka aguã.[n]
54 Ha'e nunga Jesus oikuaa vy judeu kuery ikuai rupi ve'ỹ oiko, ha'e rã
tekoa e'ỹa katy'i peteĩ tetã Efraim hery va'e oĩ va'e py oo. Ha'e py ranhe
opyta guemimbo'e kuery reve.

---

n 11.53 Mateus 26.1-5; Marcos 14.1,2; Lucas 22.1,2

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

55 Ha'e gui judeu kuery pegua ngaru Páscoa ára ovaẽ rai'i ma ramo
Jerusalém katy heta oje'oi tekoa ikuai va'e gui, Páscoa oiko rã guarã
ojeky'a'o aguã.
56 Ha'e py ma oeka okuapy Jesus. Ha'e rami vy templo py ikuai vy aipoe'i
joupe-upe:
— Mba'exa ndee reikuaa? Jesus nda'u ndoui 'rã ngarua py? — he'i.
57 Sacerdote yvatekueve va'e ha'e fariseu kuery aipoe'i amongue mamo pa
Jesus oikoa oikuaa vy omombe'u aguã, ha'e kuery ojopy aguã.

Mateus 26.6-12; Marcos 14.6-8

12 1 Mboapy meme ára teri oata Páscoa ára ovaẽ aguã jave ma Betânia
katy ju Jesus oo, Lázaro omanoague gui omboete ju va'ekue rekoa py.
2 Ha'e rã Jesus pe ojapo okuapy peteĩ ngaru. Marta ojara oikovy tembi'u.
Ha'e rã Lázaro voi ha'e kuery reve oĩ okarua py.
3 Ha'e gui Maria ogueru meio quilo heakuã porã va'e nardo gui anho
ojapo pyre, hepyve ete va'e. Ha'e rami vy Jesus py re oikyty heakuã porã
va'e, ha'e o'a py ju omombiru. Opy ha'e javi rupi omoeakuãmba.
4 Ha'e rami rã hemimbo'e kuery regua Judas Iscariotes ijopy uka
nhemiarã va'e aipoe'i:
5 — Mba'e re tu heakuã porã va'e novendei ra'e trezentos ára repy re,
iporiaukue'i pe hepykue ome'ẽ aguã? — he'i.
6 Ha'e rami ijayvu iporiaukue'i oipytyvõxe vy e'ỹ, mba'eta imonda va'e
oiko, ha'e oirũ kuery peráta ryru re opena va'e vy ojeupe guarã oipe'a
kuerei 'rã peráta omoĩ mbyre.
7 Ha'e ramo ixupe Jesus aipoe'i:
— Tove ri, mba'eta guĩ rami xerete omoeakuã ma voi xenhono porãa rã
guarã.
8 Iporiaukue'i ma ikuai riae 'rã peẽ kuery reve. Ha'e rã xee ma pendereve
ndaiko riaei 'rã.

Lázaro avi ojukaxe okuapyague

9 Heta judeu kuery ma Jesus ha'e py oĩa oikuaa vy jogueru ha'e katy. Jesus
oexaxe vy anho e'ỹ oo, oexaxe avi Lázaro omanoague gui omboete ju va'ekue.
10 Ha'e rã sacerdote yvatekueve va'e ma Lázaro voi ojukaxe okuapy,
11 mba'eta judeu kuery Lázaro oexa vy oje'oi va'ekue heta ma ojevy Jesus
re ojerovia reve.[o]

Mateus 21.1-9; Marcos 11.1-10; Lucas 19.28-38

12 Ko'ẽ jevy ngaru oĩa py ou va'ekue heta oendu okuapy Jerusalém katy
Jesus ou oinya.

---

o 12.9-11 Lucas 16.27-31

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Ha'e rami vy pindo rogue ojaya reta jogueravy ovaexĩ aguã oje'oi vy.
Ojapukai reve aipoe'i:
— Iporã ete! Ima'endu'a porãmby Israel kuery ruvixaverã Senhor rery
rupi ou va'e — he'i oje'oivy.[p]
14 Ha'e gui Jesus ma mburika'i ojou uka va'ekue áry ou, kuaxia para re
oĩa rami vy:
15 "Sião pygua kuery, pekyje eme, mba'eta mburika ra'y áry ou ma oiny
penderuvixaverã", he'iague rami.[q]
16 Hemimbo'e kuery ha'e nunga oexa teĩ ndoikuaai ranhe. Jesus
omboyvatea ju rire mae ma oikuaa, mba'eta ima'endu'a okuapy kuaxia
para re hekorã re ijayvuague re, omovaẽ porã okuapy rã oexa rire.
17 Mba'eta heta ikuai va'ekue Lázaro omanoague gui Jesus omopu'ã ju ha'e
onhono porãague gui oenoĩague py. Ha'e kuery ha'e nungakue omombe'u
ramo ae
18 heta va'e kuery oje'oi ovaexĩ aguã, ha'e nunga hexa pyrã ojapoague
oendu rire.
19 Ha'e ramo fariseu kuery ma aipoe'i okuapy joupe-upe:
— Opa mba'e jajapo va'e mba'everã ndovarei, mba'eta hakykue oje'oi
pavẽ.

Amongue grego kuery Jesus oexaxe okuapyague

20 Amongue grego kuery ngarua py ombojerovia aguã jogueru avi
va'ekue.
21 Ha'e gui ha'e va'e kuery oje'oi hemimbo'e Filipe oĩa py, Galiléia regua
Betsaida pygua ramo. Ha'e vy aipoe'i okuapy ixupe:
— Oreruvixa, ore kuery voi roexaxe Jesus — he'i.
22 Ha'e ramo Filipe oo vy André pe ranhe omombe'u. Ha'e rami vy André
reve Jesus pe ju omombe'u.
23 Ha'e ramo Jesus ombovai:
— Aỹ ovaẽ ma Ava ra'y ojeapo va'ekue omboyvatea ju aguã ára.
24 Anhetẽ aipoa'e pẽvy, trigo ra'yĩ yvy py ndo'ai ha'e nomanoi vy peteĩ
ha'yĩ'i ae 'rã opyta. Ha'e rã omano vy ma hi'a retave 'rã.
25 Guekove oayvu va'e kuery ma omokanhy 'rã. Ha'e rã ko yvy re ikuai
reve guekove ndoayvui va'ekue ma ojou 'rã tekove marã e'ỹ.[r]
26 Xerembiguai ikuaixe va'e toje'oi xerakykue, mamo rã xee aikoa py
xerembiguai avi ikuai aguã. Ha'e gui xerembiguai rami ikuai va'e ma
Xeru omboyvate 'rã.

---

q **12.13-15** Zacarias 9.9-10 py oĩa rami vy pindo rogue heta va'e kuery ogueru vy oexa uka nguvixa po'akaa oguerovy'aa, ha'e rã kavaju áry 'rãgue py mburika'i áry huvixa ou vy oexa uka onhemo'yvyĩ'i ha'e ha'evepa rei'ia.

p 12.13 Salmo 118.26 **r 12.25** Mateus 16.24-28; Apocalipse 2.10; 12.11

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

27— Aỹ ma xepy'a py aendu ndavy'aia. Ha'e rami vy mba'e ha'e nda'u
xee? “Xeru, xereraa jepe ke kova'e hora gui” ha'e 'rã nda'u? Any, mba'eta
kova'e hora pyguarã ae xee aju rire.
28 Ha'e rami 'rãgue py “Xeru, eikuaa uka ke nderery yvatea” ha'e — he'i.
Ha'e ramo onhendu peteĩ ayvu yva gui:
— Xee aikuaa uka ae ma xerery yvatea, ha'e aikuaa ukave ju 'rã guive
— he'i va'e.
29 Ha'e va'e ayvu ma heta va'e kuery ikuai va'e oendu vy aipoe'i:
— Yapu.
Ha'e rã amboae kuery ma
— Anjo rima ijayvu ra'e — he'i.
30 Ha'e gui Jesus ma aipoe'i:
— Pova'e ayvu ma xee anho aendu aguã e'ỹ onhendu, ha'e rã peẽ kuery
peguarã.
31 Aỹ ovaẽ ma ko yvy regua kuery opaga aguã oikuaa ukaa ára, ha'e ko
yvy regua kuery rerekoa avi 'rã oitya.
32 Mba'eta ko yvy gui xereupia ramo ha'e javi regua 'rã aru xejee — he'i.
33 Ha'e rami ijayvu, marã rami pa omano 'rãa re ijayvu vy.
34 Ha'e ramo heta va'e kuery oporandu:
— Ore kuery ma roikuaa lei re oĩa rami vy Cristo ou vy oiko riae 'rãa.
Mba'exa tu ha'vy ndee aipo're Ava ra'y ojeapo va'ekue yvy gui oupia 'rãa
rami? Mava'e tu “Ava ra'y ojeapo va'ekue” 'rea? — he'i okuapy.
35 Jesus aipoe'i:
— Aỹ'i ma hendy va'e oiko teri pendereve. Peiko kuaa ke pendereve
hendy va'e oĩa ja, pytũ penderupity e'ỹ aguã, mba'eta pytũ rupi ikuai va'e
ma ndoikuaai marã katy pa ooa.
36 Hendy va'e pendereve oiko teri reve pejerovia hexe, hendy va'e ra'y
kuery peiko aguã — he'i. Ha'e rami Jesus ijayvupa ma vy ojepe'a ovy, ha'e
ndojexa ukavei ha'e kuery pe.

Jesus re judeu kuery ndojeroviai okuapya re ijayvua

37 Ha'e kuery oexaa rupi hexa pyrã ojapo reta teĩ ndojeroviai okuapy
hexe,[s]
38 profeta Isaías aipoe'iague ojeupity aguã: “Senhor, mava'e tu oguerovia
'rã oreayvua? Mava'e kuery pe tu reikuaa ukaa 'rã ndepo'akaa?” he'iague
rami.[t]
39 Mba'eta ha'e kuery ndojeroviai ae, Isaías aipoe'ia rami vy:
40 “Ha'e kuery rexa amboguepa, amoakã ratã guive, ha'e kuery guexa py
mba'eve oexa e'ỹ aguã, ha'e opy'a py mba'eve oendu e'ỹ aguã, ojeko rerova
rã araa jepe aguã.”[u]

---

s 12.37 João 1.10,11 **t 12.38** Isaías 53.1 **u 12.40** Isaías 6.10

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

41 Ha'e rami Isaías ijayvu Jesus ipo'aka aguã oikuaa ma voi vy. Ha'e vy ae
hekorã re ijayvu.
42 Ha'e rami avi huvixa kuery heta ojerovia hexe teĩ okyje vy
onhenhomi guive, onhembo'eaty gui fariseu kuery omoxẽ gui.
43 Ha'e kuery ma avakue pe rive ojejou porã uka, Nhanderuete pe 'rãgue
py.

Gueko re peteĩgue ju Jesus ijayvuague

44 Ha'e gui Jesus ijayvu atã reve aipoe'i:
— Xere ojerovia va'e ma xere anho e'ỹ ojerovia, ha'e rã Xembouare re
avi.
45 Xerexa va'e kuery ma Xembouare avi oexa.
46 Mba'eta xee ma ko yvy regua moexakãarã aju, xere ojerovia va'e pytũ
rupi ve'ỹ ikuai aguã.
47 Ha'e gui amongue xeayvu oendu teĩ ndojapoi va'e ma xee nambopagai
'rã. Mba'eta xee aju ko yvy re ikuai va'e araa jepe aguã, ambopaga aguã
e'ỹ.
48 Ha'e rami avi oiko ae ma xere ndojeroviai ha'e xeayvua ndojapoi va'e
mbopagaarã. Xeayvu amombe'u va'ekue ae 'rã ojapo opaa ára opaga aguã
rami.
49 Mba'eta xee ma xejegui e'ỹ xeayvu. Xeru Xembouare ae oikuaa uka
xeayvu aguã, ha'e amombe'u va'erã.
50 Ha'e ijayvua ma tekove marã e'ỹ me'ẽa, xee aikuaa. Ha'e rami ae xee
xeayvua voi, mba'eta Xeru xembo'ea rami anho xeayvu.

Guemimbo'e kuery py Jesus ojoiague

13 1 Páscoa ára py ngaru oiko e'ỹ mbove Jesus oikuaa ovaẽ ta maa
ko yvy gui nguua katy ju oo aguã ára. Ojeupegua kuery yvy re
teri opytave va'erã oayvu etea rupi oexa uka oayvua opa peve.
2 Ha'e kuery okaru teri okuapy reve, Simão Iscariotes ra'y Judas py'a re
anha omoĩ Jesus ojopy uka nhemi aguã.
3 Ha'e rã Jesus ma oikuaa Tuu opa mba'e ipo py omboaxapaa. Oikuaa avi
Nhanderuetea gui ou rire ha'ea py ju oo 'rãa.
4 Ha'e rami vy okaru oinya gui opu'ã vy omboi okamixa puku, ha'e
peteĩ ajukue ojopy vy ojokua oku'a rupi.
5 Ha'e rami vy hy'a py yy omoĩ vy ojoi oiny guemimbo'e kuery py, ha'e gui
omombiru ju ajukue oku'a rupi ojokua va'ekue py.[v]
6 Ha'e gui Simão Pedro oĩa py ovaẽ ramo aipoe'i:

---

[v] **13.5** Ha'e kuery reko rami vy oo py ipoua kuery ovaẽ ramo hoo va'e omovaẽ vy ogueru ruka 'rã yy ojepyei aguã, tape rupi yvy ku'i rupi ou rire. Amongue py peteĩ tembiguai ojoi 'rã ipy (Gênesis 18.4; 19.2; 24.32; 43.24; Juízes 19.21; Lucas 7.44).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Senhor, ndee rejoi ta va'e ty'y xepy?
7 Jesus ombovai:
— Mba'emo aỹ ajapo va'e ndereikuaai rire teĩ raka'eve rã reikuaa 'rã — he'i.
8 Ha'e ramo Pedro aipoe'i:
— Ndee nderejoi 'rã xepy.
Jesus ombovai:
— Xee ndepy ndajoi ri ramo mba'eve ndererekoi 'rã xereve — he'i.
9 Ha'e ramo Pedro aipoe'i:
— Senhor, xepy anho'i e'ỹ ejoi, ha'e rã xepo ha'e xeakã ha'e javi rupi guive.
10 Jesus aipoe'i ixupe:
— Ha'e rami avi amongue ojaupa ma va'ekue opy anho ojoi uka teĩ ha'eve, nda'iky'avei vy. Peẽ kuery voi napendepy'a ky'avei ma aỹ, va'eri ha'e javive e'ỹ ta'vy — he'i.
11 Mba'eta ha'e oikuaa ae mava'e pa ijopy uka nhemiarã oikoa. Ha'e vy ae "Ha'e javi e'ỹ napendepy'a ky'ai" he'i.

Mba'e re pa guemimbo'e kuery py ojoiague Jesus omombe'u porãveague

12 Ha'e kuery py ojoipa ma rire omoĩ ju okamixa, ha'e mesa py ju oĩ. Ha'e vy oporandu:
— Peikuaa pa guĩ rami ajapoague?
13 Mba'eta peẽ kuery ma xevy "Orembo'ea" ha'e "Senhor" peje. Anhetẽ ae aipopeje, mba'eta ha'e ae aiko.
14 Ha'e gui xee penembo'ea ha'e Senhor aiko va'eri pendepy ajoi rire ma peẽ voi 'rã pejoi peteĩ-teĩ py.[w]
15 Mba'eta guĩ rami ajapo rombo'e aguã ha'ekue rami avi peẽ kuery voi peteĩ-teĩ pe pejapo aguã re.
16 Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Tembiguai kuery ma opatõ gui yvateve va'e'ỹ, ha'e imbou pyre voi imbouare gui yvateve va'e'ỹ.
17 Ha'e nunga peikuaa vy ha'e rami ri pendekuai vy pevy'a ete 'rã.
18 — Peẽ kuery ha'e javive reko re'ỹ guive xeayvu, mba'eta aikuaa xerembiporavo peteĩ-teĩ reko. Ha'e rami avi ojeupity 'rãe kuaxia re oĩ va'e: "Xereve okaru oiny va'ekue regua peteĩ opu'ã xerovai", he'iague.[x]
19 Ha'e nunga oiko e'ỹ mbove xee amombe'u ma voi pẽvy, ojeupity ramo xee ae aikoa perovia aguã.
20 Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Xeremimbou kuery amongue omovaẽ vy ma xee avi xemovaẽ. Ha'e xemovaẽa ma Xembouare avi omovaẽ.

Peteĩgue ju ijopy uka nhemiarã Jesus omombe'uague

21 Pova'e nunga re Jesus ijayvu vy oendu nda'evei etea. Ha'e vy omombe'u porãve:

---

w 13.14 Lucas 22.24-27; Filipenses 2.5-8 **x 13.18** Salmo 41.9

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Peẽ kuery va'e regua peteĩ xejopy uka nhemi
'rã — he'i.[y]
22 Ha'e ramo hemimbo'e kuery joe-joe rive oma'ẽ, mava'e re pa ijayvua
oikuaa e'ỹ vy.
23 Jesus yvýry oĩ hemimbo'e kuery regua oayvuve va'e.
24 Ha'e va'e pe ma Simão Pedro okuã py ojapo "Eporandu mava'e ete pa"
he'ia rami.
25 Ha'e ramo ha'e va'e hemimbo'e ma Jesus pexo re ojekove'i reve
oporandu:
— Senhor, mava'e tu?
26 Jesus ombovai:
— Mbojape ra'ykue hy'a py amoakỹ va'ekue ame'ẽa va'e ae 'rã —
he'i. Ha'e rire'ive mbojape ra'ykue ojopy vy omoakỹ, ha'e ome'ẽ Simão
Iscariotes ra'y Judas pe.
27 Ha'e va'e ma mbojape ho'u ramove ipy'a re onhemonde Satanás.
Ha'e ramo ixupe Jesus aipoe'i:
— Mba'emo rejapoxe va'e ke emboare eme — he'i.
28 Ha'e rami ijayvu rã okarua py amboae kuery ikuai va'e oendu va'eri
ndoikuaai okuapy mba'erã pa ijayvua.
29 Judas ma ha'e kuery peráta re opena va'e ramo amboae kuery "Ngaru
pyguarã ojogua aguã re po ijayvu" he'i, ha'e e'ỹ vy "Iporiaukue'i pe
mba'emo ome'ẽ aguã po omondouka" he'i teĩ.
30 Ha'e ramo Judas mbojape ho'upa vyve opu'ã ovy. Ha'e jave ma pytũ
ma.

Jajoayvu aguã re ijayvuague

31 Judas ojepe'a ramove Jesus aipoe'i:
— Aỹ ma ovaẽ ma Ava ra'y ojeapo va'ekue omboyvatea aguã, ha'e xere
vy Nhanderuete yvatea ojekuaa avi aguã.
32 Ha'e gui xere vy Nhanderuete yvatea ojekuaa ramo ma xee voi
xemboyvate 'rã ojea py ae, xemboyvate voi 'rã guive.
33 — Xera'y kue'iry, aỹ'i ma aiko teri pendereve. Araka'eve'i rã peẽ
kuery xereka 'rã pekuapy. Aỹ pẽvy aipoa'e avi judeu ruvixa kuery pe
aipoa'eague rami: "Peẽ kuery voi ndapeoi 'rã aa ague py" ha'e.
34 Ha'e gui mba'emo pyau ajapo uka pẽvy: Pejoayvu peteĩ-teĩ, xee roayvua
rami ae avi peẽ kuery voi pejoayvu aguã.
35 Pejoayvua pavẽ oexa vy 'rãe oikuaa xeremimbo'e kuery pendekuaia.[z]

Mateus 26.31-35; Marcos 14.27-31; Lucas 22.31-34

36 Ha'e ramo Simão Pedro oporandu:

---

y 13.21 Mateus 26.20-25; Marcos 14.17-21; Lucas 22.21-23 **z 13.35** 1 João 3.11-18

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Senhor, mamo tu reo ta?
Jesus ombovai:
— Xee aa ague py ma ndee ndereoi ranhe 'rã. Raka'eve ramo mae 'rã reo xerakykue — he'i.
37 Ha'e ramo Pedro oporanduve ju:
— Mba'e re tu nda'evei aỹve aa aguã nderupive? Xevy pe ha'evepa rei nderekovia ajejuka uka aguã voi.
38 Jesus ombovai:
— Anhetẽ ri nda'u rejejuka uka 'rã xerekovia? Anhetẽ aipoa'e ndevy, mboapykue uru ava ojapukai e'ỹ mbove renhemombe'u 'rã xekuaa e'ỹa rami — he'i.

Hebreus 10.19,20

14 1 — Pendepy'a re toĩ eme nda'eveia. Pejerovia tema Nhanderuete re, xere avi tema pejerovia.
2 Mba'eta xeru ro py ma heta oĩ tekoarã, ha'e aa ta areko katu pendekuai aguã. Ha'e rami e'ỹ va'e rire xee amombe'u ma voi 'rãgue pẽvy.
3 Ha'e gui aa vy pendekoarã areko katupa rire aju ju 'rã rogueraa aguã xea py, xee aikoa py peẽ voi pendekuai aguã.[a]
4 Ha'e peẽ kuery peikuaa ae ma aa aguã katy tape oo va'e — he'i.
5 Ha'e ramo Tomé aipoe'i:
— Senhor, ore ma ndoroikuaai mamo pa reo taa. Marã rami vy 'rã tu roikuaa tape?
6 Jesus ombovai:
— Xee ae ma tape, anhetẽ va'e ha'e tekove. Avave rei ndooi 'rã Xerua py xereve'ỹ vy.
7 Peẽ kuery anhetẽ ri xekuaa vy Xeru voi 'rã peikuaa. Ha'e rami avi aỹ gui voi peikuaa, ha'e pexa ma guive — he'i.
8 Ha'e ramo Filipe aipoe'i:
— Senhor, exa uka na Nderu. Ha'e rami rã ha'eve ma 'rã orevy.
9 Jesus ombovai:
— Filipe, yma ma ri tu ojapo peẽ kuery reve aikoague va'eri ndaxekuaai teri va'e ty'y? Xerexa va'e ma Xeru avi oexa.[b] Mba'e re tu aipo're ri ndee: “Exa uka na Nderu orevy” 're?
10 Ndereroviai va'e ty'y Xeru re xee aĩa, ha'e Xeru xere oĩa? Ha'e ayvu amombe'u va'e voi ma xejeguigua e'ỹ, ha'e rã Xeru xere oĩ va'e ae ojapo oikovy mba'emo.
11 Perovia na Xeru re aĩa, ha'e Xeru xere oĩa. Ha'e rami e'ỹ vy mba'emo ajapo va'e ri jepe perovia.
12 — Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Xere ojerovia va'e kuery ma mba'emo ajapo va'ekue ramigua ju 'rã ojapo. Iporãve va'e voi 'rã ojapo, Xerua py xee aa ma rire.

---

a 14.3 1 Tessalonicenses 4.16,17; Hebreus 11.16 **b 14.9** João 10.30; Colossenses 2.9

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Ha'e xerery rupi mba'emo re pejerure ramo ajapopa 'rã, Ta'y re vy Tuu
yvatea ojekuaa aguã.
14 Xerery rupi mba'emo re pejerure ramo xee ajapo 'rã.
15 Peẽ xerayvu vy pejapo 'rã ajapo uka va'ekue.

Nhanembopy'a guaxuarã ombou aguã re ijayvuague

16 — Ha'e xee ajerure 'rã Xeru pe ombou aguã Penembojoyvyarã
mboae, peẽ kuery reve oiko riae va'erã.
17 Ha'e va'e ma Nhe'ẽ anhetẽ va'e kuaa ukaa.[c] Ha'e va'e ma ko yvy regua
kuery ojee nomoĩ kuaai 'rã, mba'eta ndoexai neĩ ndoikuaai guive. Ha'e rã peẽ
kuery ma peikuaa ma, mba'eta pendereve oiko, ha'e pendere oĩ 'rã guive.
18 Xee ma ndoroeja rivei 'rã, aju ju 'rã pendereve aiko aguã.
19 Yvy regua kuery ma ndaxerexavei ranhe 'rã. Ha'e rã peẽ kuery ma
xerexa 'rã. Xee aikove ramo peẽ kuery voi peikove 'rã.
20 — Ha'e va'e ára peikuaa ete 'rã Xeru re aĩa, ha'e peẽ kuery xere peĩa,
ha'e gui xee peẽ kuery re aĩa guive.
21 Ajapo uka va'ekue ojee omoĩ ha'e ojapo ete va'e kuery ma xerayvu. Ha'e
xerayvua kuery ma Xeru rembiayvu ikuai, ha'e xee voi ayvu vy ajekuaa
uka 'rã ha'e kuery pe — he'i.
22 Ha'e ramo Judas mboae Iscariotes e'ỹ va'e aipoe'i:
— Senhor, mba'exa tu orevy anho rejekuaa uka ta, yvy regua kuery pe
any va'eri?
23 Jesus ombovai:
— Xerayvua kuery ma ikuai 'rã xeayvua rupi. Ha'e ramo ma Xeru
oayvu 'rã, ha'e roju 'rã ha'e kuery re roĩ aguã.
24 Ha'e rã ndaxerayvui va'e ma xeayvua rupi e'ỹ 'rã ikuai. Ha'e rami avi
xeayvu pendu va'e ma xee ae guigua e'ỹ guive, ha'e rã Xeru Xembouare
ayvu.
25 — Po ramigua re xeayvu pendereve teri aiko reve.
26 Ha'e rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ Penembojoyvyarã xerery rupi Xeru ombou va'erã
ma opa mba'e re 'rã penembo'e, ha'e penemoma'endu'a 'rã xeayvuague
ha'e javi re.
27 Pendevy pe aeja ta mby'a porã, xeguigua mby'a porã ae 'rã amboaxa
pendevy. Ha'e nunga mby'a porã ma yvy re ikuai va'e nome'ẽ kuaai. Ha'e
nunga rupi pendepy'a re toĩ eme nda'eveia, pekyje eme guive.
28 — Pendu ma pẽvy “Aa ta, ha'e gui aju ju 'rã pendea py” ha'e ramo.
Ha'e gui peẽ kuery anhetẽ xerayvu va'e rire pevy'a 'rãgue “Xerua py xee
aa ta” ha'e rã pendu vy, mba'eta Xeru ma xegui yvateve.
29 Ha'e nunga ma xee amombe'u ma voi oiko e'ỹ mbove, ojeupity rã
pejerovia aguã.

---

c 14.17 João 7.37-39; 16.7-14; Atos 2.1-4; 1 João 2.27

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

30 — Nda'evevei ranhe xeayvuve aguã pẽvy, mba'eta ou ma ko yvy
regua kuery rerekoa. Ha'e ma mba'eve ndoguerekoi xereve,
31 teĩ ha'e rami aiko 'rã ko yvy re ikuai va'e oikuaa aguã Xeru ayvua, ha'e
ajapo aikovya ha'e ojapo uka va'e. Pepu'ã ma ha'vy, jaje'oi apy gui.

Uva'y ha'e hakã re ombojojaague

15 1 — Xee ma uva'y anhetẽ va'e, ha'e rã Xeru ma ity re opena va'e.
2 Ha'e gui hakã xere oĩ va'eri ndai'ai va'e ma ha'e ojayapa 'rã. Ha'e
rã hi'a va'e ma ojaya pa'ũ-pa'ũ 'rã hi'a retave aguã.
3 Peẽ kuery ma hakã omoatyrõ mbyre rami ma pendekuai, ayvu pẽvy
amombe'ua py ha'eve va'e romoingo rire.
4 Peĩ atã xere, ha'e rã xee ma aĩ 'rã pendere. Mba'eta hakãgue rive ndai'ai
'rã ojegui ae, hi'y re oĩ e'ỹ vy. Ha'e rami ae avi peẽ kuery voi xere e'ỹ vy
hakã hi'a e'ỹ va'e rami 'rã pendekuai.
5 Mba'eta xee ma uva'y, ha'e rã peẽ kuery ma hakã. Amongue xere oĩ,
ha'e ha'e kuery re xee aĩ ramo hi'a porã 'rã, ha'e rã xere'ỹ vy ma mba'eve
ndapejapoi 'rã.[d]
6 Xere noĩ va'e kuery ma hakãgue rami 'rã omomboa ipirupa aguã. Ha'e
rire amongue ojopy vy tata py ju 'rã omombo okaipa aguã.
7 Xapy'a rei xere peĩ atã, ha'e pendere xeayvuague oĩ ramo ma peipota
va'e re pejerure ramo ojapoa 'rã.
8 Hakã hi'a reta va'e rami pendekuai ramo 'rãe ojekuaa Xeru yvatea, ha'e
xeremimbo'e ete pendekuai.
9 — Xeru xerayvua rami avi xee voi roayvu peẽ kuery. Xee roayvua
rupi tema pendekuai.
10 Xeayvua rupi pendekuai vy roayvua rupi avi 'rã pendekuai, Xeru
ijayvua rupi xee aiko vy xerayvua rupi aikoa rami avi.
11 Ha'e rami xeayvu xeguigua vy'a peẽ kuery re oĩ aguã, opa mba'e py
pevy'a aguã.
12 — Pova'e ae xee aeja pendevy: Peteĩ-teĩ pejoayvu 'rã xee roayvua
rami.
13 Mba'eta guembiayvu kuery rekovia ojejuka uka va'e gui ma avave rei
ndajoayvuavei.
14 Peẽ kuery ae xerembiayvu pendekuai, ajapo uka va'e pejapo vy.
15 Xee ma “Escravo” nda'ei pẽvy, mba'eta escravo kuery ndoikuaai mba'e
pa herekoa ojapo oikovya. Ha'e rami 'rãgue py “Xerembiayvu” ha'e pẽvy,
mba'eta pendevy pe aikuaa uka Xeru gui aendu va'e ha'e javi.
16 — Mba'eta peẽ ranhe'ỹ xeporavo va'ekue. Xee ae peẽ kuery roiporavo,
ha'e romoĩ guive peoa rupi heta pemoingo aguã hi'a opa e'ỹ va'erã. Ha'e
ramo 'rãe pẽvy Xeru ojapo xerery rupi pejerurea ha'e javi.

---

d 15.5 1 João 2.28; Gálatas 2.20; Filipenses 4.13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Pova'e ae ajapo uka pẽvy, peteĩ-teĩ pejoayvu aguã.
18 — Ha'e gui yvy regua kuery napenderayvui ramo peikuaa pota
tema pova'e re: Peẽ kuery gui xee ranhe ndaxerayvui okuapy.
19 Ha'e rã yvy regua peẽ pendekuai va'e rire ma yvy regua kuery
penderayvu 'rãgue, ha'e kuery regua ae pendekuai rã. Ha'e rami
avi yvy regua e'ỹ peẽ kuery pendekuai, ha'e kuery mbyte gui xee
roiporavo rire. Ha'e nunga rupi ae yvy regua napendayvui.
20 Penema'endu'a ke "Tembiguai kuery opatõ gui yvateve va'e'ỹ"
ha'eague re. Ha'e nunga rupi xere opu'ã rei okuapyague rami avi
peẽ kuery re voi opu'ã rei 'rã. Ha'e rã xeayvua oendua ramo ma
pendeayvua voi oendua 'rã.
21 Ha'e nunga ha'e javi 'rã pendere ha'e kuery ojapo xerery rupi
pendekuai ramo, mba'eta Xembouare voi ndoikuaai vy.
22 — Ha'e gui xee ndajui ha'e ha'e kuery pe ndaxeayvui va'e rire ma
ha'e kuery reko vaia noĩ 'rãgue. Va'eri aỹ gui ma nda'evei ha'e kuery
"Aikuaa vy e'ỹ ajejavy" he'i aguã.
23 Ndaxerayvui va'e kuery ma ndoayvui avi Xeru.
24 Ha'e kuerya rupi xee ndajapoi va'e rire mba'emo avave rei ojapo
kuaa e'ỹ va'e regua, ha'e kuery reko vaia noĩ 'rãgue. Ha'e rami avi
aỹ ma ha'e kuery xerexa teĩ ndaxerayvui, ha'e Xeru voi ndoayvui
okuapy.
25 Ha'e nunga oiko ojeupity aguã ha'e kuery pegua lei re "Mba'e py
e'ỹ ndaxerayvui okuapy" he'iague.[e]
26 — Ha'e gui Xerua gui ambou 'rã Penembojoyvyarã, anhetẽ va'e
kuaa ukaarã. Ha'e va'e ou ma vy oikuaa uka 'rã xereko.
27 Peẽ kuery avi 'rã pemombe'u, jypy'i guive xerupive pendekuai rire.

Nhanembojoyvyarã ou va'erã re ijayvuague

16 1 — Ha'e nunga xee amombe'u ma voi, pejeroviaa gui pejepe'a
e'ỹ aguã.
2 Mba'eta ha'e kuery penemoxẽ 'rã onhembo'eaty ikuai va'e gui. Ovaẽ
'rã pendejukaa kuery "Nhanderuete pe vy ajojuka" he'ia ára.
3 Ha'e nunga ha'e kuery ojapo 'rã mba'eta neĩ Xeru, neĩ xee voi xekuaa
e'ỹ vy.
4 Pova'e nunga xee amombe'u pendevy ha'e nunga ojeupity rã pexa
vy xeayvuague re penema'endu'a aguã. Po rami ma jypy'i guive e'ỹ
amombe'u pẽvy, mba'eta peẽ kuery reve teri 'rã aiko.
5 — Ha'e gui aỹ ma aa ta ma Xembouarea py. Ha'e rami teĩ peteĩve
voi "Mamo tu reo ta?" ndapejevei xevy.
6 Ha'e nunga amombe'u rire ndapevy'aia anho pendu pendepy'a re.

---

e 15.25 Salmo 35.19; 69.4

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Xee aa 'rãe, mba'eta xee ndaai ramo ndoui 'rã
Penembojoyvyarã. Ha'e rami avi xee aa vy ambou 'rã pẽvy.[f]
8 — Ha'e va'e ou vy yvy re ikuai va'e pe oikuaa uka 'rã heko vaia, teko
porã ha'e opagapa aguã.
9 Heko vaia oikuaa uka 'rã mba'eta xere ha'e kuery ndojeroviai rire.
10 Teko porã oikuaa uka 'rã, mba'eta Xerua py aa ramo ndaxerexavei 'rã.
11 Ha'e kuery opaga aguã avi 'rã oikuaa uka, mba'eta ko yvy regua kuery
rerekoa voi opaga aguã rami oiko.
12 — Heta teri areko pẽvy amombe'u va'erã, teĩ aỹ ma napendu kuaapai 'rã.
13 Ha'e gui Nhe'ẽ anhetẽ va'e kuaa ukaarã ou ma vy penembo'e 'rã anhetẽ
va'e ha'e javi re. Ojegui ae e'ỹ 'rã ijayvu, mba'eta oikuaa uka 'rã oendu
va'ekue anho, mba'emo oiko va'erã-'erã voi.
14 Ha'e ma xemboyvate 'rã, xeguigua pendevy oikuaa uka vy.
15 Opa mba'e Xeru oguereko va'e xemba'e meme. Ha'e nunga rupi aipoa'e:
"Ojopy 'rã mba'emo xegui, ha'e oikuaa uka 'rã pendevy" ha'e va'ekue.
16 Peẽ kuery ndaxerexavei rai'i ma. Ha'e gui areve'i rã xerexa ju 'rã — he'i.
17 Ha'e ramo hemimbo'e kuery regua joupe-upe aipoe'i:
— Mba'e he'i vy nda'u po rami ijayvu, "Ndaxerexavei rai'i ma, ha'e gui
areve'i rã xerexa ju 'rã", ha'e "Aa ta Xerua py" he'iague?
18 Mba'e he'ia nda'u "Areve'i rã" he'ia? Mba'e he'i vy paa ndajaikuaai — he'i.
19 Ha'e kuery oporanduxea Jesus oikuaa vy aipoe'i:
— Mba'e re tu joupe-upe ri peporandu "Ndaxerexavei rai'i ma. Ha'e gui
areve'i rã xerexa ju 'rã" ha'eague re?
20 Anhetẽ aipoa'e pẽvy: Peẽ kuery pejae'opa ha'e ndapevy'avei 'rã. Ha'e
rã yvy regua kuery ma ovy'a rei 'rã okuapy. Ha'e rire ma pevy'apa ju 'rã
ndapevy'aiague gui.
21 Kunhague imemby raxy va'e iporiau 'rã, ojexavai aguã hora ovaẽ ma
ramo. Ha'e gui imemby ma rire na'ima'endu'avei 'rã ojexavaiague re, kyrĩ
va'e itui'i ma ramo ovy'a vy.
22 Ha'e rami ae avi peẽ kuery aỹ pendu ndapevy'aveia. Ha'e gui jajoexa jevy
ramo ma pendepy'a py pendu 'rã pevy'aa avave rei ndoipe'a kuaai va'e.
23 — Ha'e va'e ára ma mba'eve re napeporanduvei 'rã xevy. Anhetẽ aipoa'e
pẽvy: Peipota va'e re rei Xeru pe pejerure ramo ome'ẽ 'rã xerery rupi.
24 Aỹ peve xerery rupi ndapejerurei teri mba'eve re. Pejerure, ha'e pejopy
'rã pevy'a ete aguã.

Oo rai'i ma vy ijayvuague

25 — Aỹ peve mba'emo re ambojojaa rupi xeayvu. Ha'e gui raka'eve rã
mba'emo re ambojojaa rupi ve'ỹ 'rã xeayvu, ha'e amombe'u porã 'rã Xeru
reko.

---

f 16.7 João 14.16-19; Romanos 5.5

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

26 Ha'e va'e ára ixupe pejerure 'rã xerery rupi. Aipo nda'ei Xeru pe xee
ajerure aguã pendere,
27 mba'eta Xeru ae penderayvu, peẽ kuery xerayvu ha'e Xerua gui ajuague
perovia rire.
28 Mba'eta Xerua gui aju karamboae yvy re. Aỹ ma yvy gui aa ju ta Xerua
py — he'i.
29 Ha'e ramo hemimbo'e kuery aipoe'i:
— Aỹ ma roikuaa aguã rami ma ndeayvu, ayvu haxy va'e py ve'ỹ ma.
30 Aỹ roikuaa ndee opa mba'e reikuaapa va'e reikoa, ndevy roporandu
e'ỹ teĩ reikuaa roporanduxea. Ha'e nunga rupi roguerovia Nhanderuete
remimbou reikoa — he'i okuapy.
31 Jesus ombovai:
— Perovia ete pa aỹ?
32 Mba'eta ou oiny hora, ha'e ovaẽ ae ma, peẽ kuery joa katy e'ỹ-e'ỹ peo
aguã peteĩ-teĩ ro katy. Peo vy xerejapa 'rã xee ae'i.[g] Ha'e rami teĩ xee ae'i
ete e'ỹ 'rã guive, mba'eta Xeru oiko 'rãe xereve.
33 Ha'e nunga ha'e javi re xeayvu, xere vy pendepy'a guaxu aguã. Ko yvy re ma
peiko axy 'rã. Ha'e rami teĩ pendepy'a guaxu ke, mba'eta xee xepo'aka ma yvy re.

Ojeupegua kuery re Jesus ojerure oinyague

17 1 Jesus ijayvupa ma vy yva re ju oma'ẽ. Ha'e vy aipoe'i:
— Xeru, aỹ ovaẽ ma hora. Emboyvate ke Ndera'y, Ndera'y ju
ndeyvatea oikuaa uka aguã,
2 avakue ha'e javi re ndee xembopo'akaague rami, xee ju tekove marã e'ỹ
ame'ẽ aguã xevy guarã reme'ẽ va'ekue ha'e javi pe.
3 Tekove marã e'ỹ ma po rami 'rã oupity: Ndee Tuuete peteĩ'i ha'e anhetẽ va'e
ndekuaa vy, ha'e xee neremimbou Jesus Cristo xekuaa avi vy 'rã oupity.
4 — Xee ma yvy re aiko jave aikuaa uka ma ndeyvatea, rejapo uka
va'ekue ajapopa vy.
5 Ha'e gui Xeru, aỹ ma ndea py ju xemboyvate, yvy itui e'ỹ mbove voi
ndereve aĩ jave xeyvateague py ae.
6 — Mba'eta yvy regua kuery mbyte gui amongue reiporavo vy xevy
guarã ju reme'ẽ va'ekue pe ma xee aikuaa uka ma nderery po'akaa. Ndepo
py ae ikuai va'ekue ri xevy guarã ju remboaxa. Ha'e ramo ha'e kuery ma
ndeayvua rupi meme ikuai.
7 Ha'e rami vy aỹ ma ha'e kuery oikuaa mba'emo xevy reme'ẽ va'ekue
ndeguigua memea.
8 Ha'e kuery pe xee amombe'u ma ayvu remombe'u uka va'ekue. Ha'e
ramo ha'e kuery oguerovia, oikuaa guive anhetẽ ete ndea gui ajuague,
ndee xembou rã.

---

g 16.32 Marcos 14.27,50

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 — Ha'e kuery re ma xee ajerure, yvy regua kuery re'ỹ, ha'e rã xevy
guarã reme'ẽ va'ekue re anho, mba'eta ndevygua meme ikuai.
10 Xevygua kuery ha'e javi ma ndevygua avi, ha'e ndevygua ikuai va'e ma
xevygua avi, ha'e ha'e kuery ikuaia rupi xeyvatea ojekuaa 'rã.
11 — Xee ma ndaikovei ma 'rã yvy re. Ha'e rã ha'e kuery ma yvy re
ikuai teri. Xee ma ndea py ta aa. Xeru ndeky'a e'ỹ va'e, epena ke ha'e
kuery re nderery po'akaa xere ju remoĩ va'ekue rupi, ha'e kuery voi peteĩ
rami ikuai aguã nhande rami avi.
12 Ha'e gui xee ma ha'e kuery reve aiko teri jave xee ae ranhe apena aikovy
nderery po'akaa xere remoĩ va'ekue rupi. Xee aepy ramo neĩ peteĩve
nokanhyi, okanhy 'rã va'ekue e'ỹ vy, kuaxia para re oĩa ojeupity aguã.
13 Aỹ ma xee aa ta ma ndea py. Ha'e rami xeayvu ko yvy re aiko teri reve,
ha'e kuery re xeguigua vy'a oĩ aguã opa mba'e py.
14 — Ha'e kuery pe ndeayvu aikuaa uka ramo yvy regua kuery
ndoayvui, mba'eta yvy regua e'ỹ ikuai, xee rami avi.
15 Ha'e kuery ko yvy gui reipe'a aguã re'ỹ ajerure, ha'e rã teko vai gui
repena aguã.
16 Mba'eta xee rami avi ha'e kuery voi yvy regua ve'ỹ ma ikuai.
17 Eiky'a'o ke ha'e kuery anhetẽ va'e rupi. Ndeayvu ae ma anhetẽ va'e.
18 — Ndee yvy re xembouague rami avi xee voi amondouka yvy jave rupi.
19 Ha'e kuery re ama'ẽ vy xee ae anhemboaxa ndevy, ha'e kuery voi
ndevygua iky'a e'ỹ va'e ikuai aguã, anhetẽ va'e rupi.
20 — Ha'e kuery re anho e'ỹ ajerure, ha'e rã amboae kuery ha'e kuery
ijayvua oendu vy xere ojerovia va'erã re guive,[h]
21 ha'e javive peteĩ rami meme ikuai aguã. Xeru, xee ndere aĩ, ha'e ndee
xere reĩa rami avi ha'e kuery voi nhandere toĩ. Ha'e ramo 'rãe ko yvy re
ikuai va'e oguerovia ndee xembouague.
22 Ndeyvatea xevy reme'ẽ va'ekue ma ha'e kuery pe ju ame'ẽ, peteĩ rami
meme ikuai aguã nhande rami avi.
23 Xee ha'e kuery re aĩ, ha'e ndee xere reĩ ramo ha'e kuery voi peteĩ rami
ete ikuai aguã, ko yvy re ikuai va'e oikuaa aguã ndee xembouague ha'e
ha'e kuery reayvua, xerayvua rami avi.
24 — Xeru, xee aipota mamo rã aĩa py xevy guarã reme'ẽ va'ekue avi
xereve ikuai, ha'e kuery oexa aguã xeyvatearã reme'ẽ va'ekue, mba'eta ko
yvy renhono e'ỹ mbove ma voi xerayvu.
25 — Xeru ndereko porã va'e, ko yvy regua kuery ma nandekuaai. Ha'e
rã xee ma roikuaa, ha'e kova'e kuery kuery voi oikuaa ndee xembouague.
26 Ha'e kuery pe aikuaa uka ma nderery po'akaa, ha'e aikuaa ukave ju 'rã
guive, ha'e kuery re oĩ aguã reayvua ndee xerayvua ramigua ae, ha'e gui
ha'e kuery re xee voi aĩ aguã.

---

h 17.20 Romanos 8.34; Hebreus 7.25

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mateus 26.47-54; Marcos 14.43-47; Lucas 22.47-51

18 1 Ha'e rami Jesus ijayvupa ma vy guemimbo'e kuery reve oje'oi
Cedrom yakã'i rovaigua re, ha'e peteĩ yvotyty oĩ va'e py oike ha'e
kuery reve.
2 Jesus jopy uka nhemiarã Judas hery va'e voi oikuaa ha'e va'e yvotyty,
mba'eta mbovykue rei e'ỹ ha'e py Jesus guemimbo'e kuery reve ikuai jepi
rire.
3 Ha'e rami vy ha'e katy Judas ogueraa xondaro kuery, sacerdote
yvatekueve va'e ha'e fariseu kuery pegua jopya kuery. Ha'e kuery yvyra
reve-reve, ha'e takua ryxa rendy reve ovaẽ ha'e py.
4 Ha'e gui Jesus mba'emo hexe oiko va'erã oikuaa vy ovaexĩ. Ha'e vy
oporandu ha'e kuery pe:
— Mava'e tu peka?
5 Ombovai vy
— Nazaré pygua Jesus — he'i okuapy.
Ha'e ramo Jesus aipoe'i:
— Xee ae ha'e — he'i. Ijopy uka nhemia Judas voi oiko ha'e kuery reve.
6 Ha'e gui Jesus "Xee ae ha'e" he'i ramove ha'e kuery oguevipa vy ho'apa
yvy rupi.
7 Teĩgue ju Jesus oporandu:
— Mava'e tu peka?
— Nazaré pygua Jesus — he'i okuapy.
8 Ha'e ramo Jesus ombovai:
— "Xee ae" ha'e ma kuri. Xee ri xereka ramo tove kova'e kuery toje'oipa
— he'i,
9 ipara re oĩ va'e ojeupity aguã: "Xevy guarã reme'ẽ va'ekue regua neĩ
peteĩve ma xee namokanhyi."
10 Ha'e ramo Simão Pedro kyxe ogueru va'ekue oekyi vy omboguai
sacerdote yvateve va'e rembiguai nambi oiporu kuaa regua re. Ha'e va'e
ma Malco hery va'e.
11 Ha'e ramo Jesus aipoe'i Pedro pe:
— Emoĩ ju kyxe hyru py. Nda'evei ri ty'y karo Xeru ome'ẽ va'e gui ay'u
aguã?

Anás ro py ogueraa ague

12 Ha'e gui xondaro kuery, huvixa ha'e judeu regua jopya kuery ojopy
okuapy Jesus, ha'e ojokuapa.
13 Ha'e rami vy Anás ro py ranhe ogueraa. Ha'e va'e ma ha'e va'e ma'etỹ re
sacerdote yvateve va'e Caifás oĩ va'e ratyua.[i]

---

i 18.13 Marcos 14.53,54

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Caifás ae judeu ruvixa kuery pe “Ha'eveve peteĩ ava omano heta va'e
kuery rekovia” he'i va'ekue.

Mateus 26.69-75; Marcos 14.66-72; Lucas 22.55-62

15 Simão Pedro ha'e amboae hemimbo'e reve jogueraa Jesus rakykue.
Ha'e va'e hemimbo'e ma sacerdote yvateve va'e rexaaty ae vy hoka py
oike avi Jesus ogueroikea jave.
16 Ha'e rã Pedro ma oka py ranhe opyta okẽ oĩ va'e rexei'i. Ha'e gui
hemimbo'e mboae sacerdote yvateve va'e rexaaty va'e ou vy ijayvu
kunhataĩ okẽ rarõa reve. Ha'e vy mae ma ogueroike avi Pedro.
17 Ha'e gui kunhataĩ okẽ rarõa oporandu Pedro pe:
— Ndee voi peva'e ava remimbo'e e'ỹ teve?
— Any — he'i.
18 Tembiguai ha'e jopya kuery ma tata omoendyague py ikuai ojape'ea
py, yro'y ramo. Pedro voi ojape'e ho'amy ha'e kuery mbyte.

Sacerdote yvateve va'e Jesus omboayvuague

19 Ha'e ramia ja sacerdote yvateve va'e oporandu Jesus pe hemimbo'e
kuery ikuaia ha'e nhombo'ea re.
20 Jesus omombe'u vy aipoe'i:
— Xee ma yvy re ikuai va'e pe amombe'u porã ma. Anhombo'e riae
judeu kuery ono'õa rupi, templo py ha'e py onhembo'eaty ikuai va'e rupi.
Mba'eve namombe'ui nhemi rupi.
21 Mba'e re tu xevy pe reporandu? Eporandu xeayvu renduare kuery pe.
Ha'e kuery ma oikuaa xeayvuague — he'i.
22 Ha'e rami Jesus ijayvu ramo peteĩ jopya ha'e py hi'aĩ va'e oipete. Ha'e
vy aipoe'i:
— Po rami va'e ty'y ndeayvu sacerdote yvateve va'e pe?
23 Jesus ombovai:
— Xeayvu vai ri ra'e ramo emombe'u xeayvu vaiague. Ha'e rami avi
xeayvu porã va'eri mba'e re tu xepete? — he'i.
24 Ha'e gui Anás ojokua uka reve omondouka sacerdote yvateve va'e Caifás-a py.[j]

Pedro peteĩgue ju onhenhomiague

25 Simão Pedro ha'e py teri ojape'e ho'amy. Ixupe oporandu okuapy:
— Ha'e rami vy ndee voi hemimbo'e kuery regua teve?
Pedro onhenhomi vy
— Xee any — he'i.
26 Ha'e py oĩ avi sacerdote yvateve va'e rembiguai regua peteĩ, Pedro
inambi omboiague va'e retarã. Ha'e va'e ju aipoe'i:

---

j 18.24 Mateus 26.59-66; Marcos 14.55-64; Lucas 22.66-71

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Xee ndoroexai ri ty ra'e hexeve yvotyty py?
27 Teĩgue ju Pedro onhenhomi. Ha'e ramove uru ojapukai.

Mateus 27.1,2; Marcos 15.1; Lucas 23.1

28 Ha'e rire aje'ive'i reve ma Caifás ro gui Jesus ogueraa okuapy huvixa ro katy. Ha'e rã judeu kuery ma nhomboayvuaty py ndoikexei, ojeko mongy'a e'ỹ aguã Páscoa ára py okaru aguã.
29 Ha'e ramo ha'e kuery ikuaia py huvixa Pilatos oẽ ijayvu aguã. Ha'e vy aipoe'i:
— Mba'ekue py tu peru kova'e ava?
30 Ombovai vy
— Kova'e ava ma mba'eve rei py ndotekoavyi va'e rire ndoroguerui 'rãgue ndea py — he'i okuapy.
31 Ha'e gui Pilatos aipoe'i ha'e kuery pe:
— Peẽ ae peraa, pendevygua lei rami ae pereko.
Judeu ruvixa kuery ombovai:
— Ha'e rami avi orevy pe nda'evei rojojuka aguã — he'i okuapy.
32 Ha'e rami oiko ojeupity aguã Jesus marã rami pa omano aguã re ijayvuague.

Mateus 27.11-26; Marcos 15.1-15; Lucas 23.1-5,13-25

33 Opy ju Pilatos oike vy oenoĩ Jesus. Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Ndee ma nhi'ã judeu kuery pegua huvixave?
34 Jesus ombovai:
— Ndee ae pa po rami reporandu tyrã amongue ndevy omombe'u xereko?
35 Ha'e ramo Pilatos aipoe'i:
— Xee ma nhi'ã judeu aiko? Neretarã kuery ha'e sacerdote yvatekueve va'e ae ndereru kuri xea py. Mba'e py tu rejapo vai?
36 Jesus ombovai:
— Xee apenaa ma ko yvy regua e'ỹ. Ko yvy regua va'e rire xerembiguai kuery opu'ãmba 'rãgue judeu ruvixa kuery re, xejopy uka e'ỹ aguã. Aỹ ma apenaa ko yvy regua e'ỹ — he'i.
37 Ha'e ramo Pilatos oporandu:
— Ndee ma huvixave ri ty'y?
Jesus ombovai:
— Ndee ae aipo're huvixave aikoa rami. Xee ma ha'e nungarã ae aiko, ha'e rami aguã aju ko yvy re, anhetẽ va'e amombe'u aguã. Ha'e ramo anhetẽ va'e rupi ikuai va'e ma oendu 'rã xeayvua — he'i.
38 Ha'e ramo Pilatos aipoe'i:
— Mba'e nunga tu “Anhetẽ va'e” 'rea? — he'i.
Po rami ijayvu rire oẽ ju judeu kuery ono'õa py. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Xee ma ndaikuaai mba'eve rei ojapo vaiague.
39 Pendereko rami vy ma Páscoa ára nhavõ pepoi uka 'rã amongue. Peẽ
kuery nda'u peipota ri apoi judeu kuery pegua huvixave?
40 Ha'e javive ojapukai reve ombovai:
— Peva'e'ỹ, epoi Barrabás — he'i okuapy. Barrabás ma jojuka rive
va'ety.

19 1 Ha'e rami rã Pilatos ogueraa uka ju Jesus, ha'e oinupã uka.
2 Xondaro kuery ojapo peteĩ ngora juu gui, ha'e omoĩ inhakã re.
Omonhemonde peteĩ ao puku púrpura guigua py.
3 Jesus re onhemboja vy
— Iporã ete judeu kuery pegua huvixave — he'i reve oipete-pete.
4 Teĩgue ju Pilatos oẽ vy aipoe'i judeu kuery pe:
— Peva'e ava ambou ju ta apy peẽ ae peikuaa pota aguã ojapo vaiague
re, mba'eta xee ma ndaikuaai — he'i.
5 Ha'e gui Jesus oguenoẽa heruvy ngora juu gui ojapo pyre ha'e ao
púrpura guigua py onhemonde reve. Ha'e ramo Pilatos aipoe'i:
— Apy ma ava hi'aĩ.
6 Ha'e ramo sacerdote yvatekueve va'e ha'e jopya kuery oexa vy ojapukai:
— Emoĩ kuruxu re, emoĩ kuruxu re.
Ha'e ramo Pilatos aipoe'i:
— Peẽ kuery ae peraa kuruxu re pemoĩ, mba'eta xee ndaikuaai ojapo
vaiague — he'i.
7 Judeu kuery ombovai:
— Ore kuery lei roguereko va'e rami vy ojukaa aguã rami oiko,
Nhanderuete Ra'y rami onhemoingo ramo — he'i okuapy.
8 Ha'e rami ijayvu rã Pilatos oendu vy okyjeve.
9 Ha'e rami vy ngopy ju ogueroike vy oporandu Jesus pe:
— Maguigua tu ndee? — he'i teĩ Jesus nombovai.
10 Ha'e ramo Pilatos aipoe'i:
— Naxembovai va'e ty'y? Ndereikuaai ri ty'y xepo'akaa ropoi e'ỹ vy
kuruxu re romoĩ aguã?
11 Jesus ombovai:
— Ndee ma mba'eve rei py xere nandepo'akai 'rãgue yvate gui
nanembopo'akaa ukai va'e rire. Ha'e nunga rupi ndea py xereruare kuery
heko vaive — he'i.
12 Ha'e rami rã Pilatos teĩgue ju onhea'ã teĩ opoi aguã. Ha'e rã judeu
kuery ma aipoe'i:
— Peva'e ndee repoi ri vy huvixave César irũ e'ỹ reiko. Mba'eta
huvixave onhemoingo va'e ma César rovaigua meme — he'i okuapy.
13 Ha'e rami ijayvu rã Pilatos oendu vy oka py ju oguenoẽ uka Jesus,
ha'e tenda nhomboayvuaty py oguapy oiny ita ombojopeague py. Ha'e
va'e henda ma hebraico ayvu py Gabatá hery va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Kuaray mbyte rai'i ma, ha'e sexta-feira Páscoa ára ovaẽ rai'i ma guive.
Ha'e gui Pilatos aipoe'i ha'e kuery pe:
— Apy ma peẽ kuery ruvixave hi'aĩ.
15 Ha'e rã ha'e kuery ma ojapukaive:
— Eraa, eraa, eupi kuruxu re — he'i okuapy.
Ha'e ramo Pilatos aipoe'i:
— Peipota va'e ty'y peẽ kuery ruvixave kuruxu re aupi uka?
Sacerdote yvatekueve va'e ombovai:
— Ore kuery ma oreruvixave ndoroguerekoi, César e'ỹ vy — he'i okuapy.
16 Ha'e rami rã Pilatos ogueraa uka kuruxu re omoĩa aguã.

Mateus 27.33-38; Marcos 15.22-28; Lucas 23.33-38

17 Ha'e ramo ha'e kuery ogueraa Jesus. Ha'e ae kuruxu ogueraa reve oo peteĩ henda Calvário 'epy va'e katy. Ha'e rã hebraico ayvu py ma ha'e va'e henda Gólgota hery va'e.
18 Ha'e py ma oupia imoiny kuruxu re, ha'e mokoĩ ju oupi avi ijyvy jovaive, ha'e Jesus mbyte py.
19 Pilatos ombopara uka avi peteĩ ayvu, ha'e kuruxu re omoĩ uka. Po rami ipara oiny: "*Nazaré pygua Jesus judeu kuery pegua huvixave*."
20 Ha'e va'e ipara heta judeu kuery ogueroayvu, mba'eta Jesus kuruxu re oupi imoinya ma tetã katy'i. Hebraico, latim ha'e grego ayvu py ipara oiny.
21 Ha'e ramo sacerdote yvatekueve va'e aipoe'i Pilatos pe:
— Embopara uka eme "Judeu kuery pegua huvixave." Ha'e rã embopara uka "Ha'e onhemombe'u judeu kuery pegua huvixave oikoa rami."
22 Ha'e ramo Pilatos ombovai:
— Xee ambopara uka va'ekue ma ipara ae ma oiny — he'i.

Jesus ao omboja'o okuapyague

23 Xondaro kuery Jesus kuruxu re oupi ma rire ojopy ijao, ha'e omboja'o irundy henda rupi, peteĩ-teĩ xondaro ojeupe guarã ojopy aguã. Ikamixa puku avi ojopy. Ha'e rã ikamixa puku ma ombovyvy pyre'ỹ, yvate katy gui ipy katy peve ojapo pyre.
24 Ha'e ramo joupe-upe aipoe'i:
— Nhamondoro eme teve kamixa puku. Ha'eve jaexa nhandexortea, mava'e ete'i pe pa kova'e opytaa jaikuaa aguã — he'i okuapy. Ha'e rami oiko kuaxia para re oĩ va'e ojeupity aguã: "Omboja'o-ja'o xeao, ha'e rã xekamixa re ma oexa okuapy oxortea" he'iague. Xondaro kuery ha'ekue rami ae ikuai.[k]

---

k 19.24 Salmo 22.18; Mateus 27.35,36,55,56; Marcos 15.24

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Kuruxu yvy'iry hi'aĩ Jesus xy, ikypy'y, ha'e gui Cleopas ra'yxy Maria
ha'e Maria Madalena.
26 Oxy, ha'e ijyvýry guemimbo'e oayvuve va'e hi'aĩ rã Jesus oexa vy
aipoe'i:
— Kunha, pee ma ndepi'arã hi'aĩ — he'i.
27 Ha'e gui guemimbo'e pe ju aipoe'i:
— Pee ma ndexyrã hi'aĩ — he'i. Ha'e rire hemimbo'e ogueraa ngoo py.

Mateus 27.45-56; Marcos 15.33-37; Lucas 23.44-46

28 Ha'e rire Jesus oikuaa mba'emo oiko 'rã va'ekue ojeupitypa maa. Ha'e
rami vy kuaxia re ipara oiny va'e ojeupity aguã aipoe'i avi:
— Xey'uvei — he'i.
29 Ha'e py oĩ peteĩ hy'a vinagre tynyẽ va'e. Ha'e va'e py peteĩ esponja
omoakỹa vy peteĩ takua apy re omoĩ, ha'e omovaẽ Jesus juru re.
30 Jesus vinagre oy'u ma rire aipoe'i:
— Aỹ ma ojeupitypa ma oiko 'rã va'ekue — he'i. Ha'e gui ma oity oakã,
ha'e omondouka onhe'ẽ.

1 João 5.6-8

31 Ha'e va'e ára ma judeu kuery mba'emo oguereko katua ára, mba'eta
ha'e va'e sábado ma ára omboetevepy. Ha'e rami vy sábado peve kuruxu
re hetekue oĩ e'ỹ aguã Pilatos pe judeu ruvixa kuery ojerure hetyma
omopẽ uka vy omboguejy uka aguã.
32 Ha'e ramo xondaro kuery oje'oi vy omopẽ jypy oĩ va'e retyma, ha'e
amboae hexeve kuruxu re oĩ va'e retyma ju.
33 Ha'e rã Jesus oĩa re ma ovaẽ vy oma'ẽ rã omano ma ra'e. Ha'e ramo ma
nomopẽi hetyma.
34 Ha'e rami avi inharukã py peteĩ xondaro oipyxo nho hu'y guaxu py.
Ha'e rã onheẽ huguy ha'e yy.
35 Ha'e nunga rexaare omombe'upa, anhetẽ guare meme omombe'u. Ha'e
oikuaa guive anhetẽ meme omombe'ua, peẽ kuery voi perovia aguã.
36 Ha'e rami oiko va'e kuaxia re ipara oinya ojeupity aguã: "Neĩ peteĩve
ikãgue nomopẽai 'rã" he'iague.[l]
37 Oĩ avi kuaxia para re "Ha'e kuery oexa ju 'rã oipyxo va'ekue" he'iague.[m]

Mateus 27.57-60; Marcos 15.42-46; Lucas 23.50-54

38 Ha'e va'e rire peteĩ ava Arimatéia pygua José hery va'e ma Pilatos-a
py oo vy ojerure Jesus retekue omboguejy aguã. Ha'e ramo omboguejy
uka rã José omboguejy Jesus retekue. Ha'e va'e ma judeu ruvixa kuery
gui okyje vy nhemi rupi Jesus remimbo'e oiko va'e.

---

l 19.36 Êxodo 12.46; Salmo 34.20 **m 19.37** Zacarias 12.10

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

39 Nicodemos pyávy Jesus reve ijayvu aguã oo va'ekue voi trinta quilo
heakuã porã va'e ogueraa mirra ha'e aloé guigua.
40 Ha'e kuery Jesus retekue ojopy vy ajukue py onhovã heakuã porã va'e
reve. Judeu kuery reko rami vy ojapo ha'e rami, onhono porã aguã.
41 Jesus kuruxu re oupi imoinyague katy'i ma peteĩ yvotyty oĩ. Ha'e py
ma oĩ peteĩ tuparã oguereko katu ramo'i va'ekue. Ha'e va'e py avave rei
nonhono porãai teri.
42 Judeu kuery mba'emo oguereko katua ára ovaẽ ma, ha'e tuparã
oguereko katu pyre ha'e katy rai'i oĩ ramo ma ha'e py ae onhono porã
Jesus retekue.

Mateus 28.1-8; Marcos 16.1-8; Lucas 24.1-12

20 1 Semana ijypya ára ko'ẽ rai, pytũ-pytũ'i teri reve Maria
Madalena oo Jesus onhono porãague katy. Ha'e vy oexa rã ita
imbotyarã omoĩ mbyre ombojerea ma ra'e.
2 Ha'e gui onha ovy Simão Pedro ha'e hemimbo'e mboae Jesus oayvuve
va'e oĩa katy. Ha'e vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Senhor retekue tu oguenoẽa rima ra'e hupa gui, ha'e ndoroikuaai
marã katy pa oguerovaague — he'i.
3 Ha'e gui Pedro ha'e hemimbo'e mboae jogueraa onhono porãague
katy.
4 Mokoĩve onha reve oje'oi. Amboae hemimbo'e ma Pedro gui onha ratãve
vy ha'e ranhe ovaẽ hupa py.
5 Ha'e rami vy ojeyvy vy oexa ajukue xiĩ va'e anho. Ha'e rami teĩ ndoikei.
6 Ha'e gui Simão Pedro ma takykueve'i ovaẽ vy oike. Ha'e rami vy oexa
avi ajukue
7 ha'e panhero Jesus akã re omoĩ mbyre. Ha'e va'e ma ajukue mboae reve'ỹ
itui, amboae henda py ombojo'a porã'i ra'e.
8 Ha'e gui amboae hemimbo'e ha'e ranhe ovaẽ va'ekue avi oike, ha'e
oexa vy oguerovia.
9 Ha'e kuery ndoikuaai teri kuaxia para re oĩa rami vy omanoague gui
onhemboete jevy aguã.
10 Ha'e gui hemimbo'e kuery mokoĩve ojevy ju jogueravy ngoo katy.

Marcos 16.9-11

11 Ha'e ramia ja Maria ma hupa rokẽ yvýry ojae'o ho'amy. Ojae'oa
ramive ojeyvy ikua katy oma'ẽ aguã.
12 Ha'e rami vy oexa mokoĩ anjo onhemondea xiĩ va'e Jesus retekue
ituiague py oguapy rã. Peteĩ ma inhakã katy, ha'e rã amboae ma ipy katy
oĩ.
13 Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i:
— Kunha, mba'e re tu rejae'o?

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Kunha va'e ombovai:
— Mba'eta ogueraa ra'e xe-Senhor, ha'e ndaikuaai marã katy pa
oguerovaague — he'i.
14 Ha'e rami ijayvu rire ojere vy oexa Jesus hi'aĩ rã, teĩ ndoikuaai teri
Jesus ae hi'aĩa.
15 Ha'e ramo Jesus oporandu:
— Kunha, mba'e re tu rejae'o? Mava'e tu reka?
Maria ma “Yvotyty re opena va'e po” he'i vy ombovai:
— Senhor, ndee ri apy gui hetekue rerova rire ke emombe'u marã katy
pa rerovaague, xee aa araa aguã — he'i.
16 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:
— Maria.
Ha'e rã ha'e va'e ojere vy aipoe'i hebraico ayvu py:
— Raboni — he'i, “Xembo'ea” he'ia.
17 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:
— Xejoko eme, mba'eta ndaai teri Xerua py. Ha'e rami 'rãgue py tereo
xeryvy kuery pe emombe'u aa taa Xeru ha'e Penderua py, Xeruete ha'e
Penderuetea py — he'i.
18 Ha'e rami rã Maria Madalena oo hemimbo'e kuery pe omombe'u:
— Aexa ma kuri Senhor — he'i. Omombe'u avi Jesus ijayvuague ha'e
javi.

Lucas 24.36-40

19 Ha'e va'e semana ijypya ára ka'aru hemimbo'e kuery ono'õmba peteĩ
oo py, ha'e okẽ ojokopa judeu ruvixa kuery gui okyje vy. Ha'e jave Jesus
ojexa uka xapy'a ha'e kuery mbyte. Ha'e vy aipoe'i:
— Toĩ pendere mby'a porã — he'i.
20 Ha'e vyve oexa uka opo ha'e oarukã. Ha'e ramo hemimbo'e kuery
Senhor oexa vy ovy'a okuapy.
21 Ha'e gui Jesus aipoe'ive ju:
— Toĩ pendere mby'a porã. Xeru xembouague rami avi xee voi
romondouka 'rã — he'i.
22 Ha'e rami ijayvupa vyve ipytuẽ. Ha'e vy aipoe'i:
— Pemovaẽ Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ pendejee.
23 Ha'e gui amongue ojejavyague peperdoa ramo ombogue pyre 'rã oiko.
Ha'e rã ndapeperdoai ramo ma ombogue pyre'ỹ 'rã oiko — he'i.

Tomé ndogueroviai ranheague

24 Peteĩ hemimbo'e doze va'e regua Tomé Dídimo hery va'e ma Jesus
ojekuaa jave noĩ va'ekue oirũ kuery reve.
25 Ha'e gui ixupe hemimbo'e kuery mboae
— Roexa ma kuri Senhor — he'i okuapy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e ramo ombovai:
— Xee ma ipo re karavo kuare ndaexai, ha'e xekuã py ae ndapokoi vy, ha'e gui inharukã re voi apoko e'ỹ re xee ndaroviai 'rã — he'i.[n]

Guemimbo'e kuery pe teĩgue ju Jesus ojexa ukaague

26 Oito ára rire hemimbo'e kuery ha'ekue py ju onhemboatypa, ha'e
Tomé avi oĩ ha'e kuery reve. Ha'e vy ojokopa okẽ. Ha'e gui Jesus ou vy
ha'e kuery mbyte hi'aĩ xapy'a. Ha'e vy aipoe'i:
— Toĩ pendere mby'a porã.
27 Ha'e vyve aipoe'i Tomé pe:
— Emoĩ apy nekuã, ha'e exa xepo. Epoko avi xearukã re. Ejerovia e'ỹve
eme, aỹ ma erovia ma — he'i.
28 Tomé ombovai:
— Xe-Senhor ha'e Xeruete! — he'i.
29 Ha'e ramo Jesus aipoe'i:
— Ndee xerexa vy rive teve rerovia? Ha'e rã ovy'a ete 'rã xerexa e'ỹ teĩ
ojerovia va'e kuery — he'i.[o]

Jajerovia aguã re ijayvuague

30 Jesus hexa pyrã heta ojapo raka'e guemimbo'e kuery oexaa rupi. Ha'e
nungakue ha'e javi e'ỹ ipara oiny kova'e kuaxia re.
31 Ha'e rã kova'e re ipara oinya ma peẽ kuery perovia aguã Jesus ae Cristo
Nhanderuete Ra'y oikoa, pejerovia vy tekove peupity aguã hery rupi.

Sete guemimbo'e kuery pe ju Jesus ojexa ukaague

21 1 Ha'e va'e rire, teĩgue ju Jesus ojexa uka guemimbo'e kuery pe,
Tiberíades yupa py. Ha'e rami py ojexa uka tema.
2 Ha'e py ma oĩ Simão Pedro, Tomé Dídimo hery va'e, Galiléia regua
Caná pygua Natanael, ha'e Zebedeu ra'y mokoĩve. Oĩve avi mokoĩ
hemimbo'e mboae.
3 Ha'e gui Simão Pedro aipoe'i:
— Xee aa ta pira mbo'a vy.
Ha'e ramo amboae kuery ombovai:
— Ore voi roo ta nderupive — he'i okuapy. Ha'e rami vy oje'oipa, kanoã
py ikuai pira mbo'aa rupi. Pytũ mbukukue re teĩ neĩ peteĩ'i nombo'ai.
4 Ko'ẽ aje'ive'i reve yy rembe re Jesus ojekuaa ho'amy ita ku'i reia py.
Ha'e rami teĩ hemimbo'e kuery ndoexa kuaai ha'e ri hi'aĩa.
5 Ha'e gui Jesus oporandu:
— Xera'y kuery, pereko pa upe py ja'u va'erã?
— Any — he'i okuapy.

---

n 20.25 Mateus 28.17 **o 20.29** 2 Coríntios 5.7; 1 Pedro 1.8,9

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e kuery pe aipoe'ive ju:
— Pemombo ha'vy pira mbo'aa kanoã yke peiporu kuaa regua re.
Ha'e rami vy 'rãe pembo'a — he'i. Ha'e rami ha'e kuery ojapo vy haxy py
omoatã pira mbo'aa, heta ho'a ramo.
7 Ha'e rami rã hemimbo'e Jesus oayvuve va'e aipoe'i Pedro pe:
— Senhor rima ra'e — he'i.
Ha'e ramo Simão Pedro ma Senhor-a oendu vy onhemonde pojava
onhemboipa rire. Ha'e rami vy oguejy yy py.
8 Ha'e rã hemimbo'e kuery mboae ma kanoã py ae ou, pira mbo'aa omoatã
heruvy, mba'eta yy rembe gui namombyryi ikuai, cem metros rivyvyia
py.
9 Yvy'ã re ha'e kuery oẽ vy oexa tapyĩ, ha'e hi'áry piky oexy inony va'e,
mbojape guive.
10 Ha'e gui Jesus ha'e kuery pe
— Peru avi pira peẽ pembo'a va'ekue — he'i.
11 Ha'e ramo Simão Pedro kanoã py oike vy omoatã pira mbo'aa yvy'ã re.
Cento e cinqüenta e três pira tuvixakueve anho tynyẽ. Ha'e rami teĩ pira
mbo'aa neĩ peteĩ henda py ma ndoxoi.
12 Ha'e gui Jesus
— Peju jakaru — he'i. Ha'e neĩ peteĩve hemimbo'e kuery noporandui
mava'e pa oikoa re, mba'eta Senhor ae oikoa oikuaa vy.
13 Ha'e gui Jesus onhemboja vy ojopy mbojape, ha'e omboja'o. Pira voi
ha'ekue rami omboja'o.
14 Kova'e re mboapykuea ma Jesus guemimbo'e kuery pe ojexa uka raka'e,
omanoague gui onhemboete rire.

Pedro pe mboapykue oporanduague

15 Ha'e kuery okarupa ma rire Jesus oporandu Simão Pedro pe. Ha'e vy
aipoe'i:
— Simão João ra'y, ndee nda'u xerayvuve ri amboae kuery gui?
Pedro ombovai:
— Tá Senhor, xee roayvu. Ndee ma reikuaa roayvua — he'i.
Ha'e ramo aipoe'i:
— Emongaru ha'vy xerymba vexa'i kuery — he'i.[p]
16 Teĩgue ju Jesus oporandu:
— Simão João ra'y, ndee pa xerayvu?
Ombovai:
— Tá Senhor, xee roayvu. Ndee reikuaa roayvua — he'i.
Ha'e ramo Jesus aipoe'i:
— Epena ha'vy xerymba vexa'i kuery re — he'i.

---

p 21.15 1 Pedro 5.1-4

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ha'e gui mboapykuea ma Jesus oporandu:
— Simão João ra'y, ndee pa xerayvu?
Ha'e ramo Pedro iporiau, mboapykue ma “Ndee pa xerayvu?” he'i ramo.
Ha'e vy ombovai:
— Tá Senhor, ndee ma opa mba'e reikuaa, ha'e reikuaa avi xee roayvua
— he'i.
Ha'e ramo Jesus aipoe'i:
— Emongaru ha'vy xerymba vexa'i kuery.
18 Anhetẽ aipoa'e ndevy: Nekunumive jave py ma ndee ae renhemonde
ha'e reo va'ekue reoxea katy rei. Ha'e rã ndetuja'i ma rire reupi 'rã ndejyva
jovaive, ha'e amboae kuery nemoxã vy ndereraa 'rã ndee reoxeague katy
e'ỹ — he'i.
19 Ha'e rami ijayvu vy oikuaa uka marã rami pa Pedro omano aguã
Nhanderuete mboetea rupi.[q] Ha'e rami ijayvupa rire aipoe'ive ju:
— Eju ke xerakykue — he'i.
20 Ha'e gui Pedro ojere vy oexa hakykue'i hemimbo'e Jesus oayvuve va'e
ou oiny ramo. Ha'e va'e ma okaru okuapy jave Jesus yvy'iry oguapy oiny,
ha'e ijopy uka nhemiarã mava'e pa oikoa re oporandu va'ekue.
21 Ha'e gui Pedro ha'e va'e oexa vy oporandu Jesus pe:
— Ha'vy peva'e?
22 Jesus ombovai:
— Xapy'a rei xee aipota ramo peva'e oikove 'rã aju jevy peve. Mba'e re
tu ndee ha'e nunga reikuaaxe? Ndee tema eju xerakykue — he'i.
23 Ha'e va'e rire irmão kuery oikuaa “Ha'e va'e hemimbo'e nomanoi 'rã”
he'iague rami. Ha'e rami teĩ Jesus ma “Nomanoi 'rã” nde'i. Ha'e rã “Xapy'a
rei xee aipota ramo ha'e oikove 'rã aju jevy peve. Mba'e re tu reikuaaxe
ha'e nunga?” he'i raka'e.

João omombe'u va'ekue re ijayvuague

24 Ha'e va'e hemimbo'e ae ha'e nunga omombe'u ha'e imboparaare. Ha'e
ore kuery roikuaa ha'e omombe'u va'ekue anhetẽ memea.
25 Heta teri oĩ Jesus ojapo va'ekue. Ha'e nunga ha'e javi omboparapaa
va'e rire xee aikuaa rã neĩ yvy jave re voi noĩmbai 'rãgue kuaxia
ombopara pyre.

---

q 21.19 2 Pedro 1.13,14

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Apóstolo kuery rembiapokue atos 'epy va'e oĩa

Apóstolo kuery ojapo va'ekue atos 'epy va'e oĩa

Jesus Cristo omanoague gui onhemboete ju, ha'e yva re oo ta ma jave ijayvu Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ hemimbo'e kuery re oguejy vy omombaraete aguã. Aipoe'i: “Ha'e ramo xeregua ayvu pemombe'ua rupi 'rã pendekuai. Jerusalém py 'rã pemombe'u, Judéia ha'e Samaria rupi, ha'e gui yvy apy ha'e javi rupi peve”, he'i (1.8b). Quarenta araa py ha'e kuery re Nhe'ẽ ou. “Ha'e ramo hemimbo'e kuery oje'oi vy opa rupi omombe'u ayvu. Senhor voi oipytyvõ hexa pyrã ojapoa py, ha'e kuery ayvu omombe'ua rupi anhetẽ memea oikuaa uka aguã” (Marcos 16.20). Kova'e kuaxia py ha'e nunga oĩ. Lucas ombopara va'ekue.

Jesus po'akaa rupi ha'e Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ rupi hemimbo'e kuery omombe'u Jesus Cristo re jajerovia aguã regua ha'e hexa pyrã ojapo. Jerusalém tetã gui omboypy, Judéia ha'e Samaria ha'e javi rupi ju oje'oi, ha'e gui judeu e'ỹ va'e ikuaia rupi. Apóstolo Pedro onhea'ãve raka'e judeu kuery pe ayvu omombe'u aguã, ha'e rã apóstolo Paulo ma judeu e'ỹ va'e kuery pe omombe'u. Ha'e ramia py opa rupi oikuaa uka ayvu Jesus nhandereraa jepea regua. Aỹ peve ha'e va'e ayvu omombe'ua teri peteĩ-teĩ regua ikuaia rupi, Jesus aipoe'iague rami vy. Ko yvy re Jesus ojevy e'ỹa ja ha'e rami 'rã omombe'ua, pavẽ oendu aguã.

Ijayvu ypyague

1 1 Jypygua kuaxia ndevy Teófilo ambopara va'ekue ma amombe'u
aguã Jesus ojapo va'ekue ha'e nhombo'eague ha'e javi,[a]
2 yvate heraa ára peve. Ha'e va'e e'ỹ mbove ma apóstolo kueryrã oiporavo
va'ekue pe ojapo uka mba'emo Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ rupi.
3 Mba'eta omano rire ha'e va'e kuery pe ojexa uka ju oikove va'e.
Mbovykue rei e'ỹ oikuaa uka anhetẽ ete oikovea. Quarenta ára re ha'e

---

[a] **1.1** Lucas “Jypygua kuaxia” he'ia ma Jesus Cristo reko ombopara va'ekue re ijayvu vy (Lucas 1.1-4), mba'eta ha'e va'e ombopara rire apóstolo kuery ojapo va'ekue ju ombopara, kova'e ae.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kuery pe ojexa uka vy ombo'e oikovy mba'emo Nhanderuete po'akaa rupi
oiko va'erã re.
4 Ha'e kuery reve okaru vy aipoe'i avi:
— Jerusalém gui pejepe'a e'ỹ re pearõ ranhe Xeru Onhe'ẽ ombou
aguã re ijayvuague. Ha'e va'e xee amombe'u rã pendu ae ma
va'ekue.[b]
5 Mba'eta João ma anhetẽ yy py nhomongarai va'ekue. Ha'e rã peẽ ma
Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ reve 'rã penemongaraia, are vaipa e'ỹ re — he'i.

Yva re Jesus ooague

6 Ha'e rami rã ijaty va'e kuery oporandu:
— Senhor, aỹ ma nhi'ã rejapo ta Israel kuery ipo'aka ju aguã
rami?
7 Ha'e ramo ombovai ha'e kuery pe:
— Mba'emo oiko aguã ára araka'e paa ma Xeru opo'akaa rupi ae
oa'anga va'ekue. Ha'e rã peẽ kuery ma nda'evei peikuaa aguã.
8 Ha'e rami avi pendere Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oguejy rã penembopo'akaa ae 'rã.
Ha'e ramo xeregua ayvu pemombe'ua rupi 'rã pendekuai. Jerusalém py
'rã pemombe'u, Judéia ha'e Samaria rupi, ha'e gui yvy apy ha'e javi rupi
peve — he'i.
9 Ha'e rami Jesus ijayvupa ma rire yvate heraa ha'e kuery oexaa gui.
Ha'e gui peteĩ arai ou vy ojao'i ramo ndoexavei.[c]
10 Yva re Jesus oo ma ramo ha'e kuery oma'ẽ teri okuapy jave ha'e
kuery yvýry mokoĩ ava hi'aĩ xapy'a ijao xiĩmba rei va'e.
11 Ha'e va'e kuery oporandu:
— Avakue Galiléia pygua, mba'e re tu pema'ẽ teri yvate? Mba'eta
penembyte gui Jesus yva re oo va'ekue ma ha'ekue rami ae ju 'rã ou, oo
rã pexaague rami ae.

Jerusalém tetã py temimbo'e kuery ikuaiague

12 Ha'e ramo Olival yvyty 'epy va'e gui ma Jerusalém tetã katy ju
ojevypa, sábado ára py oguata aguã ha'evea peve.[d]
13 Tetã re ovaẽ ma vy ojeupi jogueravy yvate opy oĩ va'e py. Ha'e py ma
nhomboaty: Pedro, João, Tiago, André, Filipe, Tomé, Bartolomeu, Mateus,
Alfeu ra'y Tiago, Simão Zelote ha'e Tiago ra'y Judas.
14 Ha'e va'e kuery ha'e javi ma peteĩ rami meme ikuai onhembo'ea py.
Kunhague avi ikuai. Ha'e kuery reve oĩ avi Jesus xy Maria, tyvy kuery
guive.

---

[d] **1.12** Judeu kuery gueko rami vy sábado ára oguata aguã ha'evea ma namombyryi'i, peteĩ quilômetro rai'i peve anho (Lucas 24.52,53.)

b 1.2-4 Lucas 24.36-49 **c 1.9** Mateus 28.16-20; Marcos 16.15,19; Lucas 24.50,51

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Apóstolo-rã Matias oiporavoa ague

15 Ha'e va'e jave py ma irmão kuery cento e vinte ikuai va'e mbyte
py Pedro opu'ã ho'amy. Ha'e vy aipoe'i:
16 — Irmão kuery, ojeupity 'rãe raka'e Davi juru rupi Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ omombe'u
va'ekue Judas rekorã. Ha'e va'e ma ogueraa raka'e Jesus jopyarã kuery.
17 Mba'eta ha'e va'e ma ore kuery regua vy kova'e tembiapo ojapo aguã
rami oiko avi va'ekue.
18 (Ha'e gui ha'e va'e ava ma ojejavyague repy re ojoguaa peteĩ yvy. Ha'e
py oo ma vy ho'a vy oxoropa, hyekue onheẽmba raka'e.
19 Ha'e nunga ha'e javi Jerusalém py ikuai va'e oikuaapa. Ha'e rami vy
oayvu py ae omboery Aceldama, "Yvy tuguy" he'ia.)[e]
20 Mba'eta kuaxia Salmo oĩa re ipara oiny: "Hogue topyta tekoa oĩ e'ỹa. Toĩ eme
avave rei ha'e va'e py", ha'e "Tove amboae tojopy hembiaporã va'ekue" he'iague.[f]
21 Ha'ekue rami vy jajou 'rã peteĩ ava Senhor Jesus oikoa pukukue re
nhandereve ikuai va'ekue regua,
22 João nhomongaraia ára guive, ore mbyte gui yvate Jesus heraa-a ára peve. Ha'e
va'e regua peteĩ toiko nhandereve onhemboete jevyague mombe'uarã — he'i.[g]
23 Ha'e ramo mokoĩ ranhe ojou okuapy: José Barsabás Justo 'epy va'e,
ha'e Matias guive.
24 Ha'e rami vy onhembo'e vy aipoe'i okuapy:
— Ndee Senhor ha'e javive py'a re oĩa reikuaa va'e vy eikuaa uka orevy
mava'e pa kova'e mokoĩ gui reiporavo ra'e,
25 apóstolo rembiapo ojapo oikovy aguã. Mba'eta Judas ma ha'e rami aguã
gui ojepe'a raka'e, ha'e ae oĩ aguã katy oo vy — he'i okuapy.
26 Ha'e gui ma xortea oexa vy oikuaa okuapy Matias ri ty ra'ea. Ha'e rami
vy omoĩ onze apóstolo ikuai va'e irũrã.

Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oguejyague

2 1 Pentecostes ára ojeupity jave ha'ekue py ae ono'õmba okuapy.
2 Ha'e gui yva gui ou nhendu xapy'a yvytu atã ramigua. Opy jave re
oguapy okuapya rupi onhendu.
3 Ha'e kuerya rupi tata rendy vuku ramigua ojekuaa avi, apekũ ramigua
merami. Ha'e vy peteĩ-teĩ áry oĩ.
4 Ha'e javive re Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩ ramo ijayvu okuapy ayvu mboae
py, Nhe'ẽ ombo'ea rami meme.

Amboae ayvu py omboayvuague

5 Jerusalém py ikuai avi judeu regua avakue Nhanderuete pegua, yva
guýry ha'e javi gui ou va'ekue.

---

e 1.18,19 Mateus 27.3-10 **f 1.20** Salmo 69.25; 109.8 **g 1.21,22** João 15.27

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e kuery ma hemimbo'e kuery ha'e rami ijayvu rã oendu vy heta ijatypa.
Ndoikuaai rei okuapy, mba'eta ijayvu rã oendu okuapy peteĩ-teĩ oayvu ae py.
7 Onhemondyipa ha'e ndoikuaai rei vy aipoe'i okuapy:
— Ne'endu, Galiléia pygua meme e'ỹ ri nda'u peva'e kuery ijayvu
okuapy va'e?
8 Mba'exa vy tu ijayvu rã peteĩ-teĩ nhandeayvu ae py nhaendu?
9 Mba'eta Pártia guigua nhandekuai, Média guigua, Elão, Mesopotâmia,
Judéia ha'e Capadócia guigua, Ponto ha'e Ásia guigua,
10 Frígia, Panfília, Egito, Líbia, Cirene katy'i ha'e Roma guigua guive apy
nhandekuai,
11 judeu ha'e judeu reko rami nhandekuai va'e, Creta ha'e Arábia guigua
kuery. Ha'e rami teĩ mba'exa vy tu nhandeayvu ae py nhaendu ha'e kuery
ijayvu rã Nhanderuete mba'emo porã ojapoa re? — he'i okuapy.
12 Ha'e javive ndoikuaai rei ha'e onhemondyipa vy oporandu okuapy
joupe-upe:
— Mba'erã nda'u po rami ijayvu? — he'i okuapy.
13 Ha'e rã amboae kuery ma ojojai rei vy
— Oka'upa rima ra'e — he'i okuapy.

Pedro ijayvuague

14 Ha'e ramo Pedro opu'ã ho'amy apóstolo kuery mboae onze va'e reve.
Ijayvu atã vy aipoe'i:
— Avakue judeu regua ha'e Jerusalém py pendekuai va'e ha'e javive,
pejapyxaka xeayvua re peikuaa porã aguã.
15 Kova'e avakue ma ndoka'ui pexa'ãa rami e'ỹ, mba'eta kuaray yvatepa
ramo'i.
16 Ha'e rami 'rãgue py oiko va'e ma profeta Joel pe aipoe'i ukaague rami:
17 "Senhor aipoe'i: 'Opaa ára py po rami 'rã oiko. Avakue ha'e javi re
ambou 'rã Xenhe'ẽ. Ha'e ramo pendera'y ha'e penderajy kuery ijayvu 'rã
xegui. Ipyaukueve oexa 'rã hexa pyrã, kakuaakueve voi oexa ra'u 'rã.
18 Ha'e va'e ára Xenhe'ẽ ambou 'rã xerembiguai avakue ha'e kunhague re.
Ha'e ramo ha'e kuery mba'emo omombe'u 'rã Nhe'ẽ rupi.
19 Yva re aexa uka 'rã nhomondyipaarã, yvy re voi hexa pyrã aexa uka 'rã
tuguy, tata ha'e hataxĩ.
20 Ha'e ramo kuaray pytũmba 'rã, jaxy voi tuguy rami 'rã opyta, Senhor
ára yvate ete ha'e hexakãmba va'e ovaẽ e'ỹ mbove.
21 Ha'e po rami 'rã oiko: Ha'e javive Senhor rery rupi ojapukai va'e oo jepe
'rã', he'iague."[h]
22 — Avakue Israel regua, pejapyxaka xeayvua re. Penerenonde
rupi Nhanderuete oikuaa uka va'ekue Nazaré pygua Jesus po'akaa.

---

h 2.17-21 Joel 2.28-32

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e ramo opo'akaa rupi ojapo oikovy penemondyiarã ha'e hexa pyrã.
Ipo rupi Nhanderuete ojapo raka'e penembyte rupi. Peẽ kuery voi
peikuaa.
23 Ha'e gui Jesus ma Nhanderuete ha'e ae oipotaa rami vy ojopy uka,
onhembopy'a voiague rami vy ae. Ha'e ramo peẽ kuery pejuka. Ha'e vy
kuruxu re pemoĩ uka heko vai va'e kuery pe.
24 Ha'e gui Nhanderuete ma manoa po'akaa ombovaipa vy omboete ju,
mba'eta hexe ma manoa nda'ipo'akai 'rãe.
25 Mba'eta hekorã re ae Davi ijayvu raka'e: "Xerenonde aexa riae Senhor
aiporu kuaa regua re oĩ rã, xereity uka e'ỹ aguã.
26 Ha'e rami rã xepy'a py avy'a vaipa, xeayvu py roguerovy'a guive. Xero'o
eteve voi ojeroviaa rupi 'rã opytu'u.
27 Mba'eta nderejai 'rã xenhe'ẽ omano aguã py, xerete voi nerembovaipa
ukai 'rã, neremimbo'e iky'a e'ỹ va'e aiko rã.
28 Ha'e rami 'rãgue py xevy pe reikuaa uka tape tekove katy oo va'e,
nerenonde xembovy'a 'rã guive opa mba'e py", he'i va'ekue.[i]
29 — Ke'y ha'e xeryvy kuery, tamombe'u porãve nhaneramoĩ Davi
rekokue. Ha'e va'e ma omano raka'e, onhono porãa guive. Onhono
porãague ma aỹ peve oĩ nhanembyte.
30 Ha'e rami avi profeta oiko, oikuaa guive Nhanderuete oura voiague,
hekovia peteĩ hamymino huvixaverã oĩ aguã re.
31 Ha'e nunga oikuaa vy ae ijayvu raka'e Cristo onhemboete jevy 'rãa re,
omanoa py ndoejai, neĩ hetekue ombovaipa uka e'ỹ aguã re.
32 Ha'e rami vy Nhanderuete omboete ju Jesus. Ha'e nungakue mombe'ua
ma ore kuery ha'e javive orekuai.
33 Ha'e gui Nhanderuete oiporu kuaa regua re omboyvateve ma ramo
Nguu gui ojopy Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ombou 'rã va'ekue. Ha'e va'e ae ombou kuri
pexa ha'e pendu va'e.
34 Mba'eta Davi ma yva re ndooi va'eri ha'e ae aipoe'i: "Senhor ma aipoe'i
xe-Senhor pe: 'Eguapy aiporu kuaa regua re,
35 nderovaigua kuery ndepy guýry guarã amoĩ e'ỹa ja', he'i va'ekue."[j]
36 Ha'e nunga rupi peẽ Israel kuery ha'e javi, peikuaa porã pota pova'e re:
Jesus kuruxu re pemoĩ va'ekue ae ma Nhanderuete oikuaa uka Senhor
ha'e Cristo oikoa — he'i.

Três mil onhemongarai ukaague

37 Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy opy'a re oendu okuapy ojeayvua.
Ha'e vy oporandu Pedro ha'e apóstolo kuery mboae pe:
— Ke'y kuery, mba'e tu rojapo ta?
38 Pedro ombovai:

---

i 2.25-28,31 Salmo 16.8-11 **j 2.34-35** Salmo 110.1

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Pejeko rerova, ha'e peteĩ-teĩ penhemongarai uka Jesus Cristo rery
rupi, pejejavyague omboguepa aguã. Ha'e rami vy pendevy voi ome'ẽa 'rã
Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ.
39 Mba'eta peẽ kuery pe voi ijayvu ombou aguã re, penda'y ha'e pendajy
kuery pe, ha'e mombyry teri ikuai va'e Senhor Nhanderuete oenoĩ va'erã
ha'e javive pe guive — he'i.
40 Opa marãgua ayvu py omongetave ju. Ha'e vy aipoe'i:
— Pejereraa jepe uka kova'e kuery heko vai va'e mbyte gui — he'i.
41 Ha'e gui onhe'ẽ rendu va'e kuery onhemongarai uka. Ha'e rami vy
ha'e va'e ára hetave três mil rai'i.

Ojeko me'ẽ va'ekue ikuaia re ijayvuague

42 Ha'e kuery ikuai tema apóstolo kuery ombo'ea rami peteĩ'i rami
meme, mbojape oipe'ã-pe'ã'ia rupi, ha'e onhembo'ea py.
43 Peteĩ-teĩ oendu ojererokyjea. Ha'e rã apóstolo kuery ma opo py heta
ojapo nhomondyipaarã ha'e hexa pyrã.
44 Ha'e javive oguerovia va'e joupive ikuai, ha'e opa mba'e oguereko va'e
joupe guarã meme.[k]
45 Ha'e rami vy oyvy ha'e mba'emo oguereko va'ekue ovende vy hepykue
omboja'o-ja'o amongue oikotevẽa rami.
46 Ko'ẽ nhavõ peteĩ rami ikuai templo py, ha'e ngoo rupi mbojape ho'u
okuapy. Ovy'a reve okaru peteĩ rami ipy'a reve.
47 Nhanderuete pe oporaeia rupi tema ikuai. Ha'e rami rã heta va'e kuery
ha'e javi ojou porã, ha'e ko'ẽ nhavõ Senhor omboetave heravy oo jepe
va'e.

Peteĩ oguata e'ỹ va'ekue omopu'ã jevyague

3 1 Kuaray ojero'a jave Pedro ha'e João templo katy oo onhembo'e vy.
2 Ha'e jave py ma heraa avi peteĩ ava itui'i guive ndoguatai va'e. Ha'e
va'e ma ko'ẽ nhavõ omoĩa 'rã templo rokẽ Iporã 'epy va'e py, oike va'e
kuery pe mba'emo re ojerure aguã.
3 Pedro ha'e João templo py oike jogueravy rã ava va'e oexa vy ha'e kuery
pe voi ojerure mba'emo ome'ẽ aguã.
4 Ha'e gui hexe Pedro ha'e João oma'ẽ porã ranhe. Ha'e vy
— Ema'ẽ orere — he'i.
5 Ha'e ramo ha'e kuery re oma'ẽ oiny mba'emo ojopy aguã oarõ vy.
6 Ha'e gui Pedro aipoe'i:
— Xee ma prata neĩ ouro ndarekoi. Ha'e rã areko va'e ma ame'ẽ 'rã.
Ha'e rami vy Jesus Cristo Nazaré pygua va'e rery rupi aipoa'e: Eguata
— he'i.[l]

---

k 2.44 Atos 4.32-35 **l 3.6** João 14.13,14

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Ha'e rami vy ipo oiporu kuaa regua re ojopy vy omopu'ã. Ha'e ramove
ipy ha'e ipy nhu'ã imbaraetepa.
8 Opo reve opu'ã vy templo py oike ha'e kuery reve. Opo-opo oikovy
Nhanderuete pe oporaei reve.
9 Ava va'e oguata ha'e Nhanderuete pe oporaei rã pavẽ rei oexa okuapy vy
10 oikuaapa ha'e ae ri ty ra'e mba'emo re ojerurea rupi templo rokẽ Iporã
'epy va'e py oguapy va'ety. Ha'e rami vy onhemondyipa, okyje guive ha'e
nunga ri ty ra'e oiko rã.

Templo ropy Pedro ijayvuague

11 Pedro ha'e João reve tema ava va'e onhemoirũ rã heta va'e kuery ha'e
javi oexa vy onhemondyipa reve onhamba jogueruvy ha'e kuerya katy,
Salomão roguy puku 'epy va'e py.[m]
12 Heta va'e kuery ou rã Pedro oexa vy aipoe'i ha'e kuery pe:
— Israel kuery, mba'e re tu penhemondyipa ri kova'e nunga gui? Mba'e
re tu orere anho ri pema'ẽ? Pexa'ã teve ore ae po'akaa py, e'ỹ vy orereko
porãa py romboguata jevyague?
13 Mba'eta Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete, nhaneramoĩ kuery Ruete ae
ojapo, guembiguai Jesus po'akaa oikuaa uka aguã. Ha'e va'e ma pejopy
uka nhemi, ha'e huvixa Pilatos opoi ta ramo henonde pendeayvu va'ekue
ndapeipotaia rupi.
14 Iky'a e'ỹ va'e, Heko porã ete va'e peẽ kuery ndapeipotai vy hekovia
pejerure jojuka rive va'ety opoi aguã.
15 Ha'e rami py pejuka uka Tekove me'ẽa. Ha'e rã Nhanderuete ma omboete
ju omanoague gui. Ore kuery ma ha'e nungakue mombe'ua orekuai.
16 Jesus rery re ore rojerovia ramo guery rupi ae omombaraete kova'e ava,
aỹ pexa vy peikuaa va'e. Tá, Jesus re rojerovia ramo ae omonguera porã
ju peẽ kuery ha'e javive renonde.
17 — Ha'e gui aỹ ke'y ha'e xeryvy kuery, xee aikuaa peikuaa e'ỹ vy
pejuka ukaague, penduvixa kuery reve.
18 Ha'e rami avi Nhanderuete ae ojapo Cristo oiko axy aguã rami, profeta
kuery pe omombe'u uka va'ekue ha'e javi ojeupity aguã.
19 Ha'e nunga rupi penhemboaxy ha'e pejeko rerova ke pejejavyague
omboguepa aguã,[n]
20 Senhor gui ou aguã javy'a aguã ára, ha'e pendereraa jepearã omoĩ
va'ekue Cristo ombou jevy aguã. Ha'e va'e ma Jesus ae.
21 Mba'eta yva re opyta ranhe 'rã mba'emo ombopyaupa aguã ára ovaẽ
e'ỹa ja. Ha'e va'e ára ma yma ma voi Nhanderuete omombe'u uka profeta
kuery iky'a e'ỹ va'e pe.

---

[m] **3.11** Salomão roguy puku 'epy va'e ma templo roka py oĩ.

n 3.19 Lucas 24.46,47

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Mba'eta anhetẽ ae Moisés aipoe'i: “Senhor Nhanderuete ma pendyvy
kuery regua va'e ae omoingo 'rã peteĩ profeta xee rami guarã. Ha'e va'e
ayvu re anho pejapyxaka 'rã opa mba'e omombe'u rã.
23 Ha'e rã ha'e va'e profeta ayvu re ndojapyxakai va'e ma oipe'apaa 'rã heta
va'e kuery mbyte gui”, he'i va'ekue.[o]
24 Ha'e gui Samuel oiko guive profeta ikuai va'e ha'e javi omombe'u ma
voi kova'e ára guarã.
25 Peẽ ma profeta ramymino kuery pendekuai, ha'e nhaneramoĩ kuery
pe Nhanderuete guexeve guarã ojapo va'ekue ma pendevy pegua voi,
mba'eta Abraão pe “Neramymino kuery re vy yvy regua ha'e javi ikuai
porã 'rã”, he'iague rami.[p]
26 Ha'e nunga rupi Nhanderuete Guembiguai omboete ju vy pendevy pe
ranhe ombou, peteĩ-teĩ pendeko vaia gui pendepe'a vy penemoingo porã
aguã.

Pedro ha'e João nhuã py ombotya ague

4 1 Heta va'e kuery pe apóstolo kuery ijayvu teri reve ou sacerdote
kuery, templo rarõa ruvixa ha'e saduceu kuery.
2 Ha'e va'e kuery ma ndojou porãi heta va'e kuery ombo'ea, mba'eta
omombe'u Jesus re vy omano va'ekue onhemboete jevy 'rãa.
3 Ha'e rami vy ka'aru ma ramo ojopy vy nhuã py omboty ko'ẽ jevy oikuaa
pota aguã.
4 Ha'e rã ijayvua oendu va'e kuery ma heta oguerovia. Avakue
oguerovia va'e ma cinco mil rai'i ikuai.

Pedro ha'e João omboayvu okuapyague

5 Ko'ẽ jevy Jerusalém tetã py huvixa kuery nhomboaty okuapy
nhomongeta va'ety kuery reve, lei re nhombo'e va'ety kuery,
6 sacerdote yvateve va'e Anás, Caifás, João, Alexandre ha'e gui sacerdote
yvateve va'e ro pygua kuery ha'e javi reve.
7 Ha'e gui ojea py apóstolo kuery ogueru ruka vy oporandu ha'e kuery pe:
— Mba'e nunga po'akaa rupi tu, ha'e mava'e rery rupi pejapo guĩ nunga?
8 Ha'e ramo Pedro re Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩ ramo aipoe'i:[q]
— Oreruvixa ha'e nhomongeta va'ety kuery,
9 aỹ ma oremboayvu peteĩ ava imba'eaxy va'e pe mba'emo porã oiko
va'ekue re, ha'e marã rami vy pa okueraague re.
10 Peikuaa pota ha'vy pova'e re, peẽ ha'e Israel kuery ha'e javi reve:
Nazaré pygua Jesus Cristo kuruxu re pemoĩ uka va'ekue, ha'e omanoague
gui Nhanderuete omboete ju va'ekue rery rupi ae kova'e ava okuera reve
hi'aĩ penerenonde.

---

o 3.22-23 Deuteronômio 18.15,18-19 **p 3.25** Gênesis 22.18; 26.4 **q 4.8** Lucas 21.12-15

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Jesus ae ita peẽ oo apoa kuery ndapeipotai va'ekue ri ita omboeteve
pyrã rami opyta.[r]
12 Mba'eta jipoi nhandereraa jepearã mboae, mba'eta yva guýry nda'ipoi
amboae tery nhandevy pe ome'ẽ mbyre, ha'e va'e rupi jaa jepe aguã
— he'i.
13 Ha'e rami rã Pedro ha'e João ipy'a guaxua oexa vy onhemondyipa
okuapy, mba'eta kuaxia para oexa kuaa va'e e'ỹ, imbo'e pyre'ỹ ikuaia
oikuaa vy. Ha'e rami vy oikuaa Jesus reve ikuai va'ekuea.
14 Ha'e kuery mbyte py ava omonguera pyre oĩ avi rã oexa vy nda'ijayvu
kuaavei ha'e kuery rovai.
15 Ha'e gui ma omboayvuague gui omoẽmba vy jomeme ju ijayvu vy
16 aipoe'i:
— Mba'e tu jajapo 'rã peva'e avakue re? Mba'eta anhetẽ ae Jerusalém
pygua kuery oikuaapa ha'e kuery mba'emo porã ete ojapoague. Ha'e
nunga rupi "Any" ja'e aguã nda'evei.
17 Ha'e rami avi heta va'e kuery pe ha'e kuery omombe'u ve'ỹ aguã
nhamongyje 'rã. "Ha'e va'e rery rupi pendeayvuve eme avave rei pe", ja'e
'rã — he'i okuapy.
18 Ha'e rami vy oenoĩ jevy vy ijayvu ha'e kuery pe Jesus rery rupi
nda'ijayvuvei neĩ nanhombo'evei aguã.
19 Ha'e ramo Pedro ha'e João ombovai:
— Peikuaa pota ke Nhanderuete renonde: Ha'eve ri nda'u peẽ kuery,
tyrã pa Nhanderuete ronhe'ẽ rendu aguã?
20 Mba'eta ore ma ndorojepe'ai 'rã mba'emo roexa ha'e roendu va'ekue re
oreayvua gui — he'i.
21 Ha'e rami rã omongyjeve rire opoipa, mba'e nunga re pa ombopaga
aguã oikuaa e'ỹ vy, heta va'e kuery gui okyje guive. Mba'eta pavẽ
rei ma mba'emo porã oikoague re ima'endu'a vy oguerovy'a okuapy
Nhanderuete,
22 mba'eta Nhanderuete opo'akaa py omonguera va'ekue ma quarenta
ma'etỹ raxa oguereko.

Igreja kuery onhembo'e okuapyague

23 Pedro ha'e João opoia ma ramo ojou irmão kuery. Ha'e vy ha'e kuery
pe omombe'u sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery
ijayvuague ha'e javi.
24 Omombe'u rã ha'e kuery oendu vy ha'e javive ojapukai okuapy
Nhanderuete pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Ndee Senhor Ndepo'akapa va'e ma yva, yvy, ye'ẽ ha'e opa mba'e hexe
ikuai va'e apoare reiko.[s]

---

r 4.11 Salmo 118.22 **s 4.24** Êxodo 20.11

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ rupi aipo'ere uka va'ekue nerembiguai oreramoĩ Davi
pe: “Mba'e re nda'u judeu e'ỹ va'e kuery ipoxypa, ha'e heta va'e kuery voi
mba'emo ovare'ỹ va'e ojapo aguã onhembopy'a okuapy?
26 Mba'eta yvy regua huvixave kuery opu'ã, huvixa kuery peteĩ rami
nhomboaty okuapy Senhor ha'e huvixaverã omoĩ va'ekue rovai”, 're uka
va'ekue.[t]
27 Mba'eta anhetẽ ae kova'e tetã py nhomboaty okuapy Nerembiguai iky'a
e'ỹ va'e Jesus nhandereraa jepearã remoĩ va'ekue rovai. Herodes ha'e
Pôncio Pilatos, judeu e'ỹ va'e ha'e oreretarã Israel kuery reve nhomboaty
raka'e
28 ojapo aguã ndepo'akaa rupi ndee ae renhembopy'a ma voiague ha'e
javi.
29 Aỹ ma Senhor, eikuaa pota oremongyje okuapya re, ha'e ore
nerembiguai kuery orembopy'a guaxu ndeayvu romombe'u aguã.
30 Ha'e ramia ja ndepo'akaa rupi enhomonguera. Nerembiguai iky'a e'ỹ
va'e Jesus rery rupi ejapo hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã — he'i okuapy.
31 Ha'e kuery onhembo'epa ramove oo ono'õ okuapya oryryipa. Ha'e
javive re Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩ. Ha'e ramo okyjea py e'ỹ omombe'u
Nhanderuete ayvu.[u]

Igreja kuery reko re ijayvuague

32 Ojerovia va'e kuery ma peteĩ rami meme ipy'a ha'e inhe'ẽ. Avave rei
“Xevy anho” nde'i neĩ peteĩve oguereko va'e regua pe ma voi. Mba'emo
oguereko va'e ma joupe-upe omboja'o va'erã meme oguereko.
33 Apóstolo kuery ma ipo'akapa reve omombe'u Senhor Jesus onhemboete
jevyague, ha'e pavẽ re oĩ omboaxya.
34 Mba'eta ha'e kuery mbyte neĩ peteĩve iporiau'i va'e ndoikoi, mba'eta
yvy, e'ỹ vy oo oguereko va'e ovendepa vy ogueru 'rã hepykue,
35 ha'e apóstolo kuery py yvýry omoĩ. Ha'e ramo peteĩ-teĩ pe omboja'o-ja'o
'rã mba'emo oikotevẽa rami.[v]

Barnabé mba'emo ome'ẽague

36 Peteĩ levita Chipre guigua José hery va'e avi ojapo, apóstolo kuery
omboery va'ekue Barnabé, “Nhombopy'a guaxua” 'ea.
37 Ha'e va'e ma oyvy oguereko va'ekue ovende, ha'e hepykue ogueru vy
omoĩ apóstolo kuery py yvýry.

Ananias ha'e Safira reko re ijayvuague

5 1 Oiko avi peteĩ ava Ananias hery va'e. Gua'yxy Safira reve ovende
avi oyvy,

---

t 4.25-26 Salmo 2.1-2 **u 4.31** Mateus 18.19,20 **v 4.35** Atos 2.42-47

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 va'eri gua'yxy reve jogueroayvua rami vy ojeupe guarã ae omboja'o
hepykue. Hembyrekue rive ogueraa vy omoĩ apóstolo kuery py yvýry.
3 Ha'e ramo Pedro aipoe'i:
— Ananias, mba'e re tu ndepy'a remonhemonde uka Satanás pe, Nhe'ẽ
Ky'a E'ỹ pe ndeapu aguã, ndeyvy repykue regua ndejeupe guarã ae remoĩ
porã vy?
4 Ndeyvy revende e'ỹ mbove nemba'e'ỹ ri ty'y itui? Ha'e revende rire voi
hepykue ndepo py e'ỹ ri ty'y oĩ? Mba'e re tu guĩ rami rejapo aguã ri oĩ
ndepy'a re? Avakue pe'ỹ ndeapu, ha'e rã Nhanderuete pe — he'i.[w]
5 Ha'e rami ijayvu rã Ananias oendu vyve ho'a, omano. Ha'e ramo pavẽ
oendu vy onhemondyipa.
6 Ha'e gui kunumigue ikuai va'e ovaẽ vy onhovãmba hetekue, ha'e onhono
porã aguã py ogueraa.
7 Ha'e gui três hora ma oaxa rire Ananias ra'yxy ju ovaẽ mba'e pa
oikoague ndoikuaai vy.
8 Ha'e ramo ixupe ju Pedro oporandu:
— Emombe'u xevy: Kova'e'i re ae ma nhi'ã pevende ra'e pendeyvy?
Kunha va'e ombovai:
— Tá, evoko va'e'i re ae ri — he'i.
9 Pedro aipoe'i:
— Mba'e re tu penhembopy'a ri Senhor Nhe'ẽ peko a'ã aguã? Aipo, okẽ
py onhendu neme nhono porãare kuery pyambu. Ha'e ndee voi ndereraa
avi 'rã — he'i.
10 Ha'e ramove kunha va'e ho'a Pedro py rupi, ha'e vy omano.
Kunumigue oike vy omano ma oupy rã ojou. Ha'e rami vy ogueraa vy ime
yvýry onhono porã.
11 Ha'e rami rã igreja ikuai va'e oendu okyjea, oiko va'ekue renduare
kuery ha'e javive guive.

Apóstolo kuery opa mba'e porã ojapoague

12 Apóstolo kuery po py hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã heta ojapo ukaa
heta va'e kuery mbyte rupi.[x] Ijatypa jepi 'rã Salomão roguy puku 'epy va'e py.
13 Ha'e rã amboae kuery ma peteĩve na'irũxei ha'e kuery re. Ha'e rami avi
heta va'e kuery ojou porã.
14 Ha'e rami vy avakue ha'e kunhague ma heta-etave tema oje'oivy Senhor
re ojerovia va'e.
15 Ha'e ramo tape rupi imba'eaxy va'e heraa vy onhonoa inony hupa reve
ha'e ajukue áry, Pedro oaxa ramo hi'ã ri jepe ojao'i aguã.
16 Jerusalém katy'i tetã ikuai va'e gui heta ou avi. Imba'eaxy ha'e nhe'ẽ vai
gui oiko axy va'e herua ramo omonguerapaa.

---

w 5.4 Gálatas 6.7 **x 5.12** Marcos 16.17-20

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Apóstolo kuery nhuã py ombo'aa ague

17 Ha'e gui ma sacerdote yvateve va'e ha'e irũ kuery saduceu regua ha'e
javive nda'ija'ei vy opu'ã okuapy.
18 Ha'e rami vy apóstolo kuery ojopy vy omboty nhuã py.
19 Ha'e rami teĩ pyávy peteĩ anjo Senhor-a guigua oipe'a nhuã rokẽ. Ha'e
vy oka katy ogueraa vy aipoe'i:
20 — Tapeo, templo py ju pene'aĩ, ha'e heta va'e kuery pe pemombe'u
tekove regua ayvu ha'e javi — he'i.
21 Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy ko'ẽmba'i ramove templo py oike vy
nhombo'e.
Ha'e gui sacerdote yvateve va'e ha'e irũ kuery ma nhomboayvuaty py
oupa vy omboatypa avi Israel ruvixa kuery ha'e javi. Ha'e vy omondouka
nhuã gui apóstolo kuery ogueru aguã.
22 Ha'e rã xondaro kuery nhuã py oo vy ndojoui. Ha'e rami vy ojevy ju vy
omombe'u.
23 Ha'e vy aipoe'i:
— Roexa rã nhuã onhemboty porã oiny, ha'e okẽ py ma nhuã rarõa
kuery ikuai. Ha'e rami teĩ roipe'a vy peteĩve ndorojoui opy — he'i okuapy.
24 Ha'e rami ijayvu rã templo rarõa ruvixa ha'e sacerdote yvatekueve va'e
oendu vy ndoikuaai rei okuapy mba'e pa apóstolo kuery re oikoague, neĩ
mba'e pa oiko 'rãa voi ndoikuaai.
25 Ha'e rami jave ete'i amongue ovaẽ vy omombe'u ha'e kuery pe:
— Nhuã py avakue pemboty va'ekue tu templo py rima ombo'e okuapy
heta va'e kuery — he'i.
26 Ha'e ramo templo rarõa kuery ruvixa ixondaro kuery reve oo vy ogueru
porã'i, mba'eta okyje heta va'e kuery ita py ojapipa gui.
27 Omboayvu aguã ogueru ma ramo sacerdote yvateve va'e oporandu ha'e
kuery pe.
28 Ha'e vy aipoe'i:
— Ha'e gui aiporo'e va'ekue napenhombo'evei aguã ha'e va'e rery rupi.
Ha'e ramive ma pejapo Jerusalém ha'e javi rupi penhombo'ea oikuaapaa
aguã rami. Orere pemoĩxe avi ha'e va'e ava ruguy omoẽague re ropaga
aguã — he'i.
29 Ha'e ramo Pedro ha'e apóstolo kuery mboae ombovai:
— Avakue ronhe'ẽ rendu 'rãgue py ha'eveve Nhanderuete ronhe'ẽ
rendu.
30 Mba'eta nhaneramoĩ kuery Ruete omboete ju Jesus, peẽ kuery yvyra re
pemoĩ uka vy pejuka va'ekue.
31 Ha'e rã Nhanderuete ma opo'akaa oexa uka vy omboyvate Huvixave
ha'e Jogueraa jepearã, Israel kuery onhemboaxya oendu nho ramo
ojejavyague omboguepa aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

32 Ha'e gui ore kuery ma ha'e nungakue kuaa ukaarã orekuai, Nhe'ẽ Ky'a
E'ỹ voi, mba'eta Nhanderuete ombou onhe'ẽ rendu va'e kuery pe.

Gamaliel ijayvuague

33 Ha'e rami apóstolo kuery ijayvu rã ha'e kuery oendu vy ipoxypave
okuapy, ojukaxe guive.
34 Ha'e rami teĩ nhomongeta va'ety kuery mbyte peteĩ fariseu opu'ã
Gamaliel hery va'e, lei re nhombo'e va'ety, ha'e heta va'e kuery ha'e javi
omboeteve va'e.[y] Ha'e va'e ma opu'ã vy apóstolo kuery omoẽ uka ranhe
xapy'a'i.
35 Ha'e vy oirũ kuery pe aipoe'i:
— Israel kuery regua, peikuaa pota ranhe, peva'e avakue pembopaga
rive e'ỹ aguã.
36 Mba'eta ymave opu'ã raka'e Teudas. Ha'e va'e ma onhemboyvate rei
ramo hexeve quatrocentos avakue rãnda'u onhemoirũ. Ha'e gui ma ojukaa
rire hexe ojapyxaka va'ekue-'ekue oaĩmba, mba'eve rei ojapo e'ỹ re.
37 Ha'e va'e rire tery ombopara ukaa jave py Galiléia pygua Judas ju opu'ã
vy heta ete ogueraa ngupive. Ha'e va'e voi omano, ha'e rã onhe'ẽ rendu
va'ekue oaĩmba rive.
38 Aỹ ma aipoa'e kova'e avakue re pejapo vai ve'ỹ aguã, tove ta'ikuai.
Mba'eta ha'e kuery ayvu ha'e hembiapo ma avakue guigua ri vy opa rive
'rã.
39 Ha'e rã Nhanderuete guigua ri ramo napembovaipa kuaai 'rã,
Nhanderuete rovaigua pendekuai e'ỹ aguã — he'i. Ha'e rami ijayvua rã
pavẽ rei ojou porã.
40 Ha'e gui ma apóstolo kuery oenoĩ ju vy oinupãmba. Ha'e vy ha'e
kuery pe ijayvu ijayvu ve'ỹ aguã Jesus rery rupi. Ha'e gui opoipa ju.
41 Ha'e rã ha'e kuery omboayvuague gui ojepe'a vy ovy'a jogueravy, Jesus
rery káuxa ikuai axy aguã oiporavo rire.
42 Ha'e gui ko'ẽ nhavõ templo py, ha'e oo ha'e javi rupi ndojepe'ai Jesus ae
Cristo oikoa re nhombo'ea gui.[z]

Nhopytyvõarã kuery omoĩa ague

6 1 Ha'e va'e jave temimbo'e kuery heta-etave oje'oivy ramo grego kuery
regua ijayvu rei okuapy hebreu regua re, mba'eta ko'ẽ nhavõ tembi'u
omboja'oa py grego kuery regua imeve'ỹ va'e kuery re hexarai ra'e.
2 Ha'e ramo apóstolo kuery doze va'e omboatypa temimbo'e kuery ha'e
javi. Ha'e vy aipoe'i:
— Nda'evei Nhanderuete ayvu romombe'ua gui ore kuery rojepe'a aguã
tembi'u romboja'oa rupi roiko aguã.

---

y 5.34 Atos 22.3 **z 5.41,42** Mateus 5.10-12; 1 Pedro 4.16,19

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ha'e nunga rupi irmão kuery, peiporavo peẽ kuery regua sete avakue
heko porã va'e, Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩa, ha'e hi'arandu va'e. Ha'e va'e
kuery ma romoĩ 'rã ha'e nunga rupi omba'eapo va'erã.[a]
4 Ha'e rã ore kuery ma ronhembo'ea ha'e ayvu romombe'ua rupi anho 'rã
orekuai — he'i okuapy.
5 Ha'e rami ijayvu rã pavẽ oendu vy ojou porã. Ha'e rami vy jypy ojou
Estêvão, peteĩ ava ojerovia ete ha'e Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩa va'e, ha'e gui
ma Filipe, Prócoro, Nicanor, Timão, Pármenas ha'e Nicolau. Ha'e va'e ma
Antioquia guigua judeu kuery reko rami oiko va'e.
6 Ha'e va'e kuery ma apóstolo kuery renonde ogueru ramo onhembo'e reve
ha'e kuery áry omoĩ okuapy opo.
7 Ha'e gui ma Nhanderuete ayvu oendupaave. Jerusalém tetã py
temimbo'e kuery heta-etave ma oje'oivy. Sacerdote kuery voi heta ikuai
ojeroviaa rupi.

Estêvão omboayvua ague

8 Ha'e gui Estêvão ma Nhanderuete omboaxya ha'e ipo'akaa rupi oiko
vy heta va'e kuery mbyte rupi ojapo oikovy nhomondyipaarã ha'e hexa
pyrã.
9 Ha'e ramo hexe opu'ã okuapy judeu kuery va'e regua escravo ve'ỹ
onhembo'eaty pygua, Cirene, Alexandria, Cilícia ha'e Ásia guigua. Ha'e
va'e kuery ma Estêvão reve ijayvu ete okuapy.
10 Va'eri hexe nda'ipo'akai, Nhe'ẽ guigua 'arandua rupi ijayvu ramo.[b]
11 Ha'e rami vy opaga amongue avakue aipoe'i aguã: “Roendu peva'e ava
ijayvu vaikue rã Moisés ha'e Nhanderuete rovai”, he'i aguã.
12 Ha'e rami py omopu'ãmba rei heta va'e kuery, nhomongeta va'ety
ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery guive. Ha'e rami vy oje'oi vy ojopy,
nhomongeta va'ety kuerya py ogueraa.
13 Ha'e py ma ogueru avi hekokue ramigua mombe'uarã. Ha'e va'e kuery
aipoe'i:
— Peva'e ava ma ijayvu vai riae oikovy templo iky'a e'ỹ va'e ha'e lei re.
14 Mba'eta roendu aipoe'i rã Nazaré pygua Jesus templo omomba 'rãa
rami, ha'e nhanderekorã Moisés oeja va'ekue oguerova 'rãa rami guive
— he'i.
15 Ha'e javive omboayvua py oguapy va'e ma Estêvão re anho oma'ẽ
okuapy. Oma'ẽ okuapy rã anjo rami hova.

Estêvão ijayvuague

7 1 Ha'e ramo sacerdote yvateve va'e oporandu vy aipoe'i:
— Ha'e rami ae teve?

---

a 6.3 1 Timóteo 3.8-10 **b 6.10** Lucas 21.14,15

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Estêvão ombovai:
— Ke'y kuery ha'e xeru kuery, pendu ke. Nhaneramoĩ Abraão ma
Mesopotâmia yvy re teri oiko jave, Harã py oiko e'ỹ mbove ixupe
Nhanderuete hexakãmba va'e ojexa uka raka'e.
3 Ha'e vy aipoe'i ixupe: "Ejepe'a ndeyvy neretarã kuerya gui, ha'e tereo
yvy aexa uka aguã katy", he'i va'ekue.[c]
4 Ha'e ramo caldeu kuery yvy gui oo Harã py ju oiko aguã. Tuu omano ma
rire apy ju Nhanderuete ombou yvy aỹ peẽ pendekuaia py.
5 Ha'e rami avi apy voi ixupe guarã nome'ẽi neĩ peteĩgue'i opy oguerova
aguã voi, teĩ ijayvu yvy ome'ẽ aguã, ha'e hamymino kuery pe voi. Ha'e
jave ma ndata'yi teri.
6 Ha'e gui Nhanderuete ijayvu hamymino kuery oyvy re'ỹ, yvy mboae re
ikuai 'rãa re. Ha'e py ma escravo kuery 'rã ikuai, quatrocentos ma'etỹ re
'rã ikuai axy.
7 Ha'e gui Nhanderuete aipoe'ive ju: "Xee ma ambopaga 'rã escravo
penemoingoare kuery. Ha'e va'e rire ha'e gui pexẽ 'rã kova'e yvy re ju
xerembiguai pendekuai aguã", he'i va'ekue.[d]
8 — Ha'e gui ma ipire omboi uka vy hexeve ojapo guexeve guarã. Ha'e
rami vy Isaque itui rire oito araa py Abraão omboi ipire. Isaque gui oiko
Jacó, ha'e gui ha'e va'e gui nhaneramoĩ kuery doze ikuai va'ekue oiko.
9 Ha'e gui José re nhaneramoĩ kuery nda'ija'ei vy ovende raka'e Egito yvy
katy heraarã pe. Ha'e rami teĩ Nhanderuete ma hexeve oiko vy
10 ogueraa jepe opa mba'e vai oiko va'e gui. Omboaxya rupi omo'arandu
Egito pygua huvixave Faraó renonde. Ha'e ramo Faraó omoĩ ha'e pygua
kuery re opena aguã, ha'e hoo pygua ha'e javi re guive.
11 Ha'e gui ma karuai oiko Egito yvy ha'e javi rupi. Canaã yvy re voi ikuai
axy ramo nhaneramoĩ kuery ndojouvei tembi'u.
12 Ha'e rã Egito yvy re ma trigo oguerekoa omombe'ua rã Jacó oendu vy
jypy omondouka raka'e nhaneramoĩ kuery.
13 Ha'e kuery teĩgue ju ovaẽ ramo José ojekuaa uka guyke'y kuery pe, ha'e
Faraó voi oexa José regua kuery.
14 Ha'e vy José oenoĩ uka nguu Jacó ha'e guetarã kuery ha'e javive setenta
e cinco ikuai va'e.
15 Ha'e rami py Egito yvy re Jacó oo raka'e. Ha'e py ma omano,
nhaneramoĩ kuery ha'e javive voi.
16 Hetekue ma Siquém katy heraa vy onhono porãa Hamor ra'y kuery gui
Abraão tuparã peráta re ojogua va'ekue py.
17 — Ha'e gui ovaẽ rai'i ma Abraão pe Nhanderuete ouraague ojeupity
aguã ára. Ha'e jave ma nhaneramoĩ kuery hetave oje'oivy Egito yvy re,
18 amboae huvixave José oikuaa va'e'ỹ oiko peve.[e]

---

c 7.3 Gênesis 12.1 **d 7.6-7** Gênesis 15.13-14 **e 7.18** Êxodo 1.8

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Ha'e va'e huvixa ma nhaneramoĩ kuery ombotavypa vy ojavyky rei,
ojapo guive gua'y kuery re ae nopenavei rã omanomba aguã rami.
20 Ha'e va'e jave py oiko Moisés. Ha'e va'e ma Nhanderuete renonde voi
ojou porãa ramo mboapy jaxy re ranhe onhomi tuu ro py.
21 Ha'e gui oejaa ramo Faraó rajy ju ogueraa vy omemby ae'i rami
omongakuaa.
22 Moisés ma Egito pygua 'arandua ha'e javi re ombo'ea ramo ipo'aka ayvu
py ha'e mba'emo ojapoa py.
23 — Quarenta ma'etỹ ma oguerekoa py oendu guyke'y kuery Israel
regua oexaxea.
24 Ha'e rami vy peteĩ ava ojavykya rei rã oexa vy oipe'a, ha'e oepy vy
ojuka Egito pygua.
25 Mba'eta Moisés oexa'ã hetarã kuery "Ixupe Nhanderuete nhandereraa
jepe uka 'rã" he'i aguã, teĩ ha'e kuery ha'e rami ndoikuaai.
26 — Ha'e gui ko'ẽgue onhemboja ju guetarã kuery joguero'a va'e re.
Ha'e kuery ikuai porã aguã omboja'oxe vy aipoe'i: "Avakue, peẽ kuery tu
joegua'i rima pendekuai. Mba'e re tu pejoguero'a rei?" he'i.
27 Ha'e ramo oirũ re ojeaive va'e omoanha vy aipoe'i: "Mava'e tu nemoĩ
oreruvixarã, orere repena aguã?
28 Xee voi teve xejukaxe avi kuee Egito pygua rejukaague rami?" he'i.[f]
29 Ha'e rami ijayvu rã Moisés oendu vy okanhy ovy, ha'e Midiã yvy re ju
oiko guekoa py e'ỹ. Ha'e py ma oiko mokoĩ ta'y.
30 — Quarenta ma'etỹ rire tekoa e'ỹa py Sinai yvyty re ixupe ojexa uka
peteĩ anjo. Yvyra rogue hendy va'e mbyte gui ojexa uka.
31 Moisés ha'e nunga oexa vy onhemondyi va'eri onhembojave ovy oexa
porãve aguã. Ha'e vy oendu Senhor aipoe'i rã:
32 "Xee ma neramoĩ kuery Abraão, Isaque ha'e Jacó Ruete aiko", he'i. Ha'e
rami rã Moisés okyje vy oryryipa, oma'ẽve aguã nda'ipy'a guaxui guive.
33 — Ha'e ramo Senhor aipoe'ive ju: "Emboi ndepy regua, mba'eta
repyrõa ma yvy ky'a e'ỹ.
34 Xee aexa ma Egito yvy re xevygua kuery ikuai axya, ha'e kuery ipoaẽ
rã aendu guive. Ha'e rami vy aguejy araa jepe aguã. Ejuve ke aỹ, xee
romondouka 'rã Egito katy", he'i.[g]
35 — Ha'e rami teĩ ha'e kuery nonhe'ẽ rendui Moisés. Ha'e vy aipoe'i:
"Mava'e tu nemoĩ huvixa orere repena va'erã?" he'i okuapy, huvixarã ha'e
heraa jepearã Nhanderuete ombou va'ekue ri, anjo yvyra rogue hendy
va'e mbyte gui ojexa uka va'ekue ipytyvõarã oiko guive.
36 Ha'e gui Egito yvy re nhomondyipaarã ha'e hexa pyrã Moisés ae ojapo
vy oguenoẽ nhaneramoĩ kuery. Ye'ẽ Pytã re voi ojapo, ha'e quarenta
ma'etỹa pukukue re tekoa e'ỹa rupi ikuai jave guive.

---

f 7.27-28,35 Êxodo 2.14 **g 7.32-34** Êxodo 3.5-8,10

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

37 Moisés ae Israel kuery pe aipoe'i: “Peẽ kuery regua Nhanderuete
omoingo 'rã peteĩ profeta xee rami guarã”, he'i va'ekue.[h]
38 Ha'e Moisés ae oĩ va'ekue tekoa e'ỹa py ono'õmba va'e kuery reve, Sinai
yvyty re ixupe anjo ijayvu va'ekue ha'e nhaneramoĩ kuery reve. Ojopy avi
ayvu imarã e'ỹ va'e nhandevy ju oikuaa uka aguã.
39 — Ha'e rami teĩ nhaneramoĩ kuery ma nonhe'ẽ rendui raka'e. Ha'e
kuery ndoipotai vy opy'a re omoĩ okuapy Egito katy ju ojevyxea.
40 Ha'e vy aipoe'i Arão pe: “Ejapo orevy nhanderueterã nhanerenonde re
oo va'erã. Mba'eta Egito yvy gui nhanerenoẽare Moisés re ma ndajaikuaai
mba'e pa oikoa”, he'i okuapy.[i]
41 Ha'e va'e jave ojapo vaka ra'y ra'angaa, ha'e ha'angaa pe mymba kuery
ojuka guive. Oguerovy'a rei okuapy opo py ojapo va'ekue rive.
42 — Ha'e ramo ha'e kuery gui Nhanderuete ojepe'a vy omboaxa yva re
ikuai va'e rive ombojerovia aguã, profeta kuaxia ombopara vy aipoe'iague
rami: “Israel kuery, tekoa e'ỹa rupi quarenta ma'etỹ re pendekuai vy xevy
pe teve mymba pejuka vy peme'ẽ raka'e?
43 Tuuete ramigua Moloque pe e'ỹ ri ty'y pejapo pembojerovia atyrã? Ha'e
tuuete ramigua Renfã jaxy-tata ra'angaa pejapo va'ekue pembojerovia
aguã. Ha'e nungakue re ma xee rogueraa ukapa 'rã Babilônia rovai katy”,
he'iague.[j]
44 — Ha'e gui ombojeroviaaty Nhanderuete ayvu oĩa va'e ma
nhaneramoĩ kuery oguereko raka'e tekoa e'ỹa re, Moisés pe ojapo
ukaague rami ae ojapo va'ekue.
45 Ha'e nunga ma nhaneramoĩ kuery Josué oiko javegua ju ojopy vy
amboae katy ogueraa, mba'eta ha'e kuery renonde gui Nhanderuete yvy
regua kuery omoxẽ ramo ha'e py ju ikuai. Davi oikoa ára peve oguereko
va'ekue.
46 Ha'e gui Davi ma Nhanderuete ojou porã ramo ojerure peteĩ oo Jacó
Ruete peguarã ojapo aguã.
47 Ha'e rã ixupe guarã oo apoare ete ma Salomão raka'e.
48 Ha'e rami teĩ Yvate ete va'e ma avakue opo py oo ojapo va'ekue py noĩ,
profeta aipoe'iague rami:
49 “Yva ma xerenda, ha'e rã yvy ma xepy rendarã itui. Mba'e nunga oo 'rã
tu pejapo xevy? Mamo 'rã tu xee apytu'u atyrã oĩ aguã ha'eve?
50 Mba'eta xepo py e'ỹ ri ty'y ha'e nunga ha'e javi ajapo va'ekue?” he'i
Senhor.[k]
51 — Avakue peneakã ratã va'e, pendepy'a ratã ha'e pendeapyxa e'ỹ
va'e, Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ijayvu teĩ ndapejapyxakaxei kuerei. Peneramoĩ kuery
ikuaiague rami ae ju peẽ voi pendekuai.[l]

---

h 7.37 Deuteronômio 18.15 **i 7.40** Êxodo 32.1,23 **j 7.42-43** Amós 5.25-27
k 7.48-50 Isaías 66.1-2; Atos 17.24 **l 7.51,52** Mateus 23.30-32

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

52 Mba'eta mava'e profeta re nda'u peneramoĩ kuery nopu'ã rei raka'e?
Mba'eta ojuka okuapy raka'e Heko porã ete va'e ou 'rãa mombe'ua kuery.
Ha'e va'e gui aỹ ma peẽ ju ijopy nhemiare ha'e ijuka riveare pendekuai.
53 Pende kuery ma anjo po gui lei pejopy va'eri ndapejapoi — he'i.

Estêvão omanoague

54 Ha'e rami ijayvu rã ha'e kuery oendu vy ipoxy okuapy opy'a py, ha'e
hexe opu'ã vy haĩ jekyty guive okuapy.
55 Ha'e rã Estêvão re ma Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩ ramo yva re oma'ẽ vy oexa
Nhanderuete rexakãa, ha'e oiporu kuaa regua re Jesus hi'aĩ rã.
56 Ha'e rami vy aipoe'i:
— Aipo aỹ, xee aexa yva ojepe'a rã, ha'e Nhanderuete oiporu kuaa
regua re Ava ra'y ojeapo va'ekue hi'aĩ rã — he'i.
57 Ha'e ramo ha'e kuery ojapukai atã vy omboty oapyxa, joo rami meme
oguero'a okuapy.
58 Tetã gui mombyry'i ogueraa py ojapipa okuapy ita py. Hekokue
ramigua mombe'uare kuery ma oao puku omboi vy oeja imoiny peteĩ
kunumi Saulo hery va'e hi'aĩa py.[m]
59 Ha'e rami vy ita py Estêvão ojapipaa ramo ojapukai vy aipoe'i:
— Senhor Jesus, eraa ke xenhe'ẽ — he'i.
60 Ha'e gui guenapy'ã re oĩ vy ijayvu atã:
— Senhor, embopaga eme kova'e kuery ojejavyague re — he'i. Po rami
ijayvu reve oke.[n]

8 1 Ha'e kuery ojuka okuapya ma Saulo ojou porã.

Atos 26.9-11

Ha'e va'e árave Jerusalém pygua igreja kuery omoingo axya vaipa. Ha'e ramo
ha'e kuery ha'e javive apóstolo e'ỹ vy oaĩmba Judéia ha'e Samaria yvy rupi.
2 Estêvão retekue ma Nhanderuete pegua avakue onhono porã, hexe
ojae'o vaipa guive.
3 Ha'e rã Saulo ma omombaxe ete heravy igreja kuery. Oo rupi oike vy
ogueraa avakue ha'e kunhague nhuã py omboty aguã.

Samaria tetã py Filipe oo vy ayvu omombe'uague

4 Ha'e gui opa rupi oaĩmba jogueravya rupi ayvu omombe'u.
5 Filipe ma Samaria tetã py oo vy ha'e kuery pe omombe'u Cristo.[o]
6 Filipe ijayvu rã heta va'e kuery peteĩ rami meme ojapyxaka okuapy.
Oendu, oexa guive hexa pyrã ojapo rã.

---

[m] **7.58** Saulo ma Jesus pe ojeko me'ẽ va'erã va'e (Atos 2.20). Guery oguerova rire ixupe "Apóstolo Paulo" 'ea (Atos 9.1-9; 13.9).

n 7.59,60 Lucas 21.16-19; 23.26,34 **o 8.4,5** Atos 1.8; João 12.24

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Mba'eta heta gui nhe'ẽ vai ojapukai reve-reve ojepe'a, ha'e heta oguata
e'ỹ ha'e hetyma pirupa va'e voi okuerapa.
8 Ha'e ramo ovy'a ete okuapy ha'e va'e tetã py.

Onhembo'e vaikue va'e Simão re ijayvuague

9 Ha'e py ma oiko peteĩ ava Simão hery va'e, onhembo'e vaikuea rupi
oiko. Samaria pygua kuery ombotavypa oikovy, ipo'akapa va'e rami rive
onhemoingo vy.
10 Hexe ojapyxaka pavẽ, yvyĩgueve ha'e yvatekueve guive. Ha'e vy aipoe'i:
— Kova'e ava re ma Nhanderuete po'akaa oĩ. Ha'e ramo Ipo'akapa va'e
hery — he'i okuapy.
11 Hexe anho ojapyxaka, mba'eta are ma omba'evykya py ombotavypa
ramo.
12 Ha'e gui ha'e pygua kuery pe Filipe omombe'u oikovy ayvu porã
Nhanderuete po'akaa ha'e Jesus Cristo regua. Ha'e ramo avakue ha'e
kunhague oguerovia ramo omongaraipa.
13 Simão eteve voi ojerovia avi, ha'e omongarai ma rire Filipe re
onhemoirũ oikovy, mba'eta hexa pyrã ha'e mba'emo porã ojapo rã oexa vy
onhemondyipa.

Samaria py Pedro ha'e João ikuai jave guare

14 Samaria pygua kuery Nhanderuete ayvu oguerovia omombe'ua rã
Jerusalém py apóstolo kuery ikuai va'e oendu okuapy. Ha'e rami vy ha'e
katy omondouka Pedro ha'e João.
15 Ha'e py ha'e kuery ovaẽ vy ha'e pygua kuery re onhembo'e Nhe'ẽ Ky'a
E'ỹ oĩ aguã,
16 mba'eta neĩ peteĩve re Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ndoguejyi teri, Senhor Jesus rery
rupi omongaraia rive.
17 Ha'e gui ha'e kuery áry apóstolo kuery opo omoĩ ramo ha'e kuery re
Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ou.
18 Apóstolo kuery joe opo omoĩ rã Nhe'ẽ [Ky'a E'ỹ] oua Simão oexa vy
apóstolo kuery pe ijayvu peráta ome'ẽ aguã re.
19 Ha'e vy aipoe'i:
— Xee voi ke xembopo'aka joe xepo amoĩ rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ou aguã
— he'i.
20 Ha'e rã Pedro ombovai:
— Ndeperáta too ndereve rekanhy aguã py, mba'eta rexa'ã peráta re
ndejeupe rejogua aguã Nhanderuete ome'ẽ rive va'e.
21 Ndee ma mba'eve ndererekoi ore rami reiko aguã, neĩ rojapo va'e rejapo
aguã voi, mba'eta ndepy'a py ha'eve e'ỹa rami reiko Nhanderuete renonde.
22 Ha'e nunga rupi ejeko rerova ndereko vaia gui, ha'e ejapukai Senhor pe.
Xapy'a rei ombogue 'rã ndepy'a re remoĩ va'ekue.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Mba'eta xee aexa rã opa marã rei teri reiko, nhuã py rami teko vai
nembo'a ramo — he'i.
24 Ha'e ramo Simão ombovai vy aipoe'i:
— Pejerure ha'vy Senhor pe pendeayvuague oiko e'ỹ aguã — he'i.
25 Ha'e kuery Senhor ayvu omombe'u ha'e nhombo'epa ma vy Jerusalém
tetã katy ju ojevy. Samaria pygua kuery rekoa ikuai va'e rupi omombe'u
oje'oivy ayvu porã.

Eunuco reve Filipe onhemoirũague

26 Ha'e gui Filipe pe peteĩ anjo Senhor-a guigua ijayvu. Ha'e vy aipoe'i:
— Epu'ã ke, tereo kuaray puku-a yke katy. Jerusalém gui Gaza katy
tape oo va'e rupi tereo, tekoa e'ỹa rupi — he'i. Ha'e ramo opu'ã vy oo.
27 Oo vy peteĩ ava oexa Etiópia pygua eunuco, huvixa kunha Candace
mba'e peráta ha'e javi re opena va'ety. Ha'e va'e ma Jerusalém py
ombojerovia aguã ooague gui
28 ojevya rupi oguapy oiny karóxa py. Ogueroayvu heravy profeta Isaías
ombopara va'ekue.
29 Ha'e ramo Nhe'ẽ aipoe'i Filipe pe:
— Enhemboja peva'e karóxa re, tereo ijyvy'iry — he'i.
30 Ha'e ramo Filipe onha ovy vy oendu ogueroayvu rã profeta Isaías
ombopara va'ekue. Ha'e vy aipoe'i:
— Reikuaa ma'ã reroayvu heravy va'e?
31 Ombovai:
— Mba'exa vy tu aikuaa ta avave rei omombe'u porãve e'ỹ rã? — he'i.
Ha'e rami vy oenoĩ Filipe karóxa py ojeupi vy hexeve oĩ aguã.
32 Ipara ogueroayvu oiny va'e po rami: “Vexa'i rami heraa ojukaa aguã py.
Ijukaarã renonde vexa'i okyrirĩa rami avi ha'e voi ndoipe'ai ojuru.
33 Omo'yvyĩ'i vy ha'eve e'ỹa rami oguerekoa. Mava'e nda'u omombe'u 'rã
hamymino kuery? Mba'eta yvy gui hekove oipe'aa rire”, he'iague.[p]
34 Ha'e ramo eunuco oporandu Filipe pe:
— Ajerure remombe'u aguã mava'e reko re pa profeta ijayvu, ojee ae
tyrã pa amboae reko re? — he'i.
35 Ha'e ramo Filipe omombe'u porãve. Po rami ipara oĩ va'e guive
omboypy vy ixupe omombe'u oiny Jesus.
36 Ha'e kuery oo tema tape rupi. Yy oĩa py ovaẽ vy eunuco aipoe'i:
— Apy ma yy oĩ. Nda'evei 'rã ri nda'u anhemongarai uka aguã?
37 [Filipe ombovai:
— Ndepy'a ha'e javi py rejerovia ramo ha'eve 'rã — he'i.
Ha'e ramo ombovai vy aipoe'i:
— Xee arovia Jesus Cristo Nhanderuete Ra'y oikoa — he'i.]

---

p 8.32-33 Isaías 53.7,8

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

38 Ha'e rami vy omombyta uka karóxa. Mokoĩve oguejy ovy yy py, ha'e
Filipe omongarai.
39 Yy gui oẽ jogueravy jave Senhor Nhe'ẽ oipe'a heravy Filipe. Ha'e
ramo eunuco ndoexavei va'eri ovy'a reve oo oiny tape rupi.
40 Ha'e va'e rire'ive Filipe ma Azoto tekoa py ra'e oikoa oikuaa vy oove
ha'e gui. Ayvu porã omombe'u heravy tetã ha'e javi rupi, Cesaréia py ovaẽ
peve.

Atos 22.4-11; 26.9-18

9 1 Ha'e ramia ja Saulo ma Senhor remimbo'e kuery ojukapa aguã re
ijayvu. Ha'e rami vy sacerdote yvateve va'ea py oo vy
2 ojerure kuaxia para re Damasco tetã py oo aguã judeu kuery
onhembo'eaty ikuai va'e rupi, Senhor reko rami avakue ha'e kunhague
ikuai va'e ojou vy oipokua ha'e Jerusalém katy oguerupa aguã.
3 Ha'e rami vy oo tape rupi. Damasco py ovaẽ rai'i ovya py yva gui
hendy va'e hexakãmba xapy'a ijyvýry.
4 Ha'e rã yvy rupi ho'a vy peteĩ ayvu oendu:
— Saulo, Saulo, mba'e re tu xerereko axyxe ri? — he'i va'e.
5 Ha'e ramo oporandu:
— Mava'e tu ndee, Senhor?
Ombovai:
— Xee ma Jesus rereko axy rei va'e.
6 Epu'ã ke, eike tetã py. Ha'e py ma omombe'ua 'rã rejapo va'erã — he'i.
7 Ha'e gui irũ kuery hupive oo va'e ma okyrirĩ reve opytapa. Ijayvu va'e
oendu teĩ avave rei ndoexai okuapy.
8 Ha'e rã Saulo ma yvy gui opu'ã vy guexa oipe'a teĩ mba'eve rei
ndoexavei. Ha'e gui ijyva re ogueraa Damasco katy.
9 Mboapy ára re oĩ oexa e'ỹ re. Ha'e ramia pukukue re ndokarui neĩ
ndoy'ui.

Atos 22.12-16

10 Damasco tetã py oiko peteĩ temimbo'e Ananias hery va'e. Ha'e va'e pe
Senhor ojexa uka vy aipoe'i:
— Ananias.
Ombovai:
— Senhor, apy ma aĩ — he'i.
11 Senhor aipoe'i:
— Epu'ã ke, tereo tape hi'yvi va'e 'epy va'e rupi. Judas ro py revaẽ vy ke
eka Tarso guigua Saulo. Mba'eta ha'e va'e ma onhembo'e oiny jave
12 oexa kuri peteĩ ava Ananias hery va'e ovaẽ ouvy rã, hi'áry opo omoĩ
oexa ju aguã — he'i.
13 Ananias ombovai:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Ha'e rami avi Senhor, heta gui ma aendu ha'e va'e ava reko.
Mbovykue rei ve'ỹ ma ojapo vai va'ekue Jerusalém py ikuai va'e re,
14 ha'e apy guarã ju kuaxia para ogueru sacerdote yvatekueve va'ea gui,
nderery rupi ojapukai va'e kuery ojopypa heravy aguã — he'i.
15 Ha'e ramo Senhor aipoe'i:
— Tereo nho, mba'eta ha'e va'e ma xerembiguairã aiporavo va'ekue
judeu e'ỹ va'e kuery pe xerery ogueraa aguã, huvixa kuery ha'e Israel
kuery renonde guive.
16 Ixupe xee ae aikuaa uka 'rã xerery rupi oiko ramo omoingo axya 'rãa
— he'i.
17 Ha'e ramo Ananias oo vy ovaẽ oo oĩa py. Hi'áry opo omoĩ reve aipoe'i:
— Irmão Saulo, Senhor Jesus tape rupi rejua rupi ojekuaa uka va'ekue
xembou kuri rexa ju aguã, ha'e ndere Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩ aguã — he'i.
18 Ha'e ramove hexa gui pira pekue ramigua ho'a ramo oexa ju. Ha'e gui
opu'ã vy onhemongarai uka.
19 Okarupa ma vy oendu imbaraetea. Ha'e vy Damasco py are'i opyta
Jesus remimbo'e kuery reve.

Damasco py ayvu Saulo omombe'u oikovyague

20 Ha'e rire'ive judeu kuery onhembo'eaty ikuai va'e rupi Saulo
omombe'u oikovy Jesus ae Nhanderuete Ra'y oikoa.
21 Ha'e javive oendu va'e onhemondyipa. Ha'e vy aipoe'i okuapy:
— Peva'e e'ỹ ri ty'y Jerusalém py Jesus rery rupi ojapukai va'e
ojukapaxe va'ety? Ha'e gui apy ju ou oipokuapa heravy aguã sacerdote
yvatekueve va'ea katy — he'i okuapy.
22 Ha'e rã Saulo ma imbaraeteve oikovy. Ha'e vy Jesus ae Cristo oikoa
omombe'u vy omokyrirĩmba judeu kuery Damasco py ikuai va'e.
23 Kueve ma rire judeu kuery jogueroayvu ojuka aguã.
24 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ojapoxe va'e Saulo oikuaa. Ha'e kuery ojuka vy
ara py ha'e pyávy tetã kora rokẽ py oarõ okuapy.
25 Ha'e rã temimbo'e kuery ma pyávy ogueraa vy peteĩ ajaka py omoĩ vy
omboguejy tetã kora rovai.

Jerusalém ha'e Tarso py Saulo ovaẽague

26 Jerusalém py ovaẽ vy onhemoirũxe temimbo'e kuery mboae reve,
teĩ ha'e kuery ha'e javive Jesus remimbo'e oikoa ndogueroviai vy okyje
okuapy.
27 Ha'e rã Barnabé ma apóstolo kuerya py ogueraa vy omombe'u porãmba
tape rupi Senhor ojekuaa uka vy hexeve ijayvuague, ha'e ramo Damasco
tetã py okyjea py e'ỹ Jesus rery rupi ijayvuague.
28 Ha'e rami rire Jerusalém py oiko ha'e kuery reve. Okyje reve'ỹ ijayvu
oikovy Senhor rery rupi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

29 Grego ayvu py ijayvu va'e kuery pe ayvu omombe'u ha'e ijayvu ete
oikovy ramo ha'e kuery ojukaxe ete.
30 Ha'e nunga irmão kuery oikuaa vy Cesaréia peve ogueraa, ha'e gui
Tarso katy ju omondouka.[q]

Igreja pygua heta-etave ovyague

31 Ha'e rami rire Judéia ha'e javi rupi igreja kuery ikuai porã,
Galiléia ha'e Samaria rupi guive. Imbaraeteve oje'oivy Senhor renonde
ojererokyjea rupi. Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ombopy'a guaxu ramo heta-etave ovy.

Enéias omongueraa ague

32 Ha'e gui Pedro ma opa rupi oaxa ovy vy Lida tetã py ovaẽ iky'a e'ỹ
va'e kuerya py.
33 Ha'e py ma peteĩ ava oexa Enéias hery va'e. Ha'e va'e ma oguata va'e'ỹ
vy oito ma'etỹ re ma tupa py itui.
34 Ixupe Pedro aipoe'i:
— Enéias, Jesus Cristo nemonguera. Epu'ã ke ha'vy, emoĩ porã ju
nderupa — he'i ramove opu'ã.
35 Ha'e ramo Lida ha'e Sarona pygua kuery ha'e javi oexa vy ojeko rerova
Senhor re.

Dorcas omboetea jevyague

36 Jope tetã py ma oiko peteĩ temimbo'e kunha Tabita hery va'e, Dorcas
he'ia. Ha'e va'e ma pavẽ oikuaa mba'emo porã anho ojapo ha'e mba'emo
ome'ẽ va'ety oikoa.
37 Ha'e va'e jave imba'eaxy vy omano. Ha'e gui hetekue ombojaupa ma rire
ombouve ju inony opy ja'o'i yvate oĩ va'e py.
38 Jope gui ma Lida py Pedro oĩa namombyryi'i. Ha'e ramo ha'e py
oĩa temimbo'e kuery oendu vy mokoĩ avakue omondouka "Jaa vyvoi ke
orereve" he'i aguã.
39 Ha'e nunga Pedro oendu vy oo ha'e kuery reve. Oo py ovaẽ ramo opy
ja'o'i yvate oĩ va'e py ogueraa. Imeve'ỹ va'e kuery ha'e javi ombojere rei,
ojae'o reve oexa uka ao puku ha'e tupyja Dorcas oikove teri reve ojapo
va'ekue.
40 Ha'e gui ma Pedro omoẽmba vy guenapy'ã re oĩ, ha'e vy onhembo'e.
Ha'e gui ojere vy hetekue ituia katy ju oma'ẽ. Ha'e vy aipoe'i:
— Tabita, epu'ã ke — he'i. Ha'e ramo guexa oipe'a vy oexa Pedro, ha'e
vy ovy oiny.
41 Ha'e ramo ipo re ojopy vy omopu'ã. Ha'e gui iky'a e'ỹ va'e ha'e imeve'ỹ
va'e kuery oenoĩmba vy oexa uka oikove va'e.

---

q 9.30 Gálatas 1.15-24

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

42 Ha'e nunga Jope pygua kuery ha'e javi oikuaa vy heta ojerovia
Senhor re.
43 Jope py ma Pedro opyta are, ipirekue re omba'eapo va'e Simão hery
va'e ro py.

Xondaro ruvixa Cornélio reko re ijayvuague

10 1 Cesaréia tetã py peteĩ ava oiko Cornélio hery va'e, xondaro
kuery Itália pygua ruvixa.
2 Ha'e va'e ma Nhanderuete pe oiko ojererokyjea rupi, ngoo pygua kuery
ha'e javi reve. Mba'emo ome'ẽ jepi ha'e py judeu kuery ikuai va'e pe,
Nhanderuete pe onhembo'e riae guive.
3 Ha'e gui ma kuaray ojero'a'i jave peteĩ anjo Nhanderuetea guigua
ojexa uka ixupe. Hexe onhemboja vy aipoe'i:
4 — Cornélio.
Ha'e ramo onhemondyi reve anjo re oma'ẽ vy oporandu:
— Mba'e tu, Senhor?
Anjo ombovai:
— Nhanderuete renonde ima'endu'aa renhembo'ea ha'e mba'emo reme'ẽ
reikovya re.
5 Aỹ ma emondouka Jope tetã katy Simão Pedro hery va'e renoĩarã.
6 Ha'e va'e ma ye'ẽ yvýry oiko, ipirekue re omba'eapo va'e Simão ro py
— he'i.
7 Hexeve anjo ijayvu va'ekue ojepe'a ramove oenoĩ mokoĩ guembiguai
ha'e peteĩ xondaro Nhanderuete pe oiko va'e ixupe omba'eapo va'e regua.
8 Ha'e va'e kuery pe ha'e nungakue omombe'upa vy Jope tetã katy
omondouka.

Pedro pe mba'emo ojexa ukaague

9 Ko'ẽ jevy tape rupi ha'e kuery oo vy tetã py ovaẽ rai'i ma oje'oivy jave,
Pedro ma kuaray mbyte rire'i oo áry ojeupi onhembo'e aguã.
10 Inhembyayi vy okaruxea oendu. Ha'e gui tembi'u ojapoa rã oarõ jave
ixupe ojexa uka peteĩ.
11 Ha'e vy oexa yva ojepe'a rã, ha'e oguejy ouvy peteĩ ajukue ramigua
tuvixa va'e, yvy rami omboguejya ijapy irundyve re.
12 Ha'e va'e áry ma opa marãgua mymba ikuai irundy ipy va'e, yvy rupi
otyryry ha'e guyra oveve va'e.
13 Ha'e gui ixupe peteĩ ijayvu va'e aipoe'i:
— Pedro, epu'ã ke, ejuka ha'e he'u.
14 Pedro ombovai:
— Any teve Senhor, mba'eta ha'u va'e'ỹ teri ha'eve'ỹ va'e nhomongy'aarã
— he'i.
15 Mokoĩguea ma ijayvu va'e aipoe'i:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Nhanderuete oiky'a'o va'ekue pe “Ha'eve'ỹ va'e” 're eme — he'i.
16 Ha'e nunga mboapykue oiko rire ajukue ogueraa ju yva re.

Cornélio remimbou kuery Jope py ovaẽague

17 Pedro mba'emo ojexa uka va'ekue mba'erã paa ndoikuaai rei oiny
jave avakue ovaẽ ma Cornélio ombou va'ekue. Simão ro re oporandu
jogueruvy rire okẽ py opyta.
18 Onhenduka vy oporandu:
— Simão Pedro hery va'e pa oĩ? — he'i.
19 Ha'e rã Pedro ma mba'emo oexa va'ekue re teri oikuaa pota oiny reve
Nhe'ẽ aipoe'i ixupe:
— Pe'i py mokoĩ ava ndereka va'e ikuai.
20 Epu'ã ha'vy, eguejy ha'e tereo ha'e kuery reve. Erovia e'ỹ eme, mba'eta
xee ae ambou uka — he'i.
21 Ha'e gui avakue ikuaia py Pedro oguejy ma vy aipoe'i:
— Xee apy aĩ va'e ae pa xereka? Mba'e re tu peju?
22 Ha'e kuery ombovai:
— Xondaro ruvixa Cornélio ma ava heko porã ha'e Nhanderuete
renonde ojererokyjea rupi oiko va'e, judeu kuery ha'e javi ima'endu'a
porãa va'e guive. Ha'e va'e ae nerenoĩ uka, ngoo py revaẽ rã ndeayvu
oendu aguã, anjo iky'a e'ỹ va'e aipoe'iague rami vy — he'i okuapy.

Pedro ijayvuague

23 Ha'e rami rã Pedro ma ha'e kuery omovaẽ ranhe, omoinge opy. Ko'ẽ jevy
opu'ã vy oo ha'e kuery reve. Jope pygua irmão kuery regua oo avi hupive.
24 Ko'ẽ jevy Cesaréia py ovaẽmba. Cornélio oarõ vy omboatypa ma ra'e
guetarã ha'e oirũ kuery oayvuve va'e.
25 Pedro ovaẽ ouvy rã Cornélio oẽ ovaexĩ aguã. Guenapy'ã re oĩ vy
ombojerovia.
26 Ha'e ramo Pedro omopu'ã vy aipoe'i:
— Epu'ã katu, xee voi ma ava avi aiko — he'i.
27 Hexeve ijayvu reve oike vy heta oexa ono'õ okuapy va'e.
28 Ha'e vy ha'e kuery pe aipoe'i:
— Peẽ ma peikuaa porã rã ore judeu kuery amboae regua re ronhemoirũ
aguã nda'evei, neĩ ronhemboja aguã voi. Ha'e rami teĩ xevy pe Nhanderuete
oikuaa uka avave pe “Nda'evei va'e” neĩ “Ha'eve'ỹ va'e” ro'e aguã nda'eveia.
29 Ha'e nunga rupi xerenoĩ uka ramo aju “Nda'evei” ha'e e'ỹ re. Aỹ ma
aporandu: Mba'erã pa xerenoĩ uka?
30 Cornélio ombovai:
— Kova'e ára reve vy irundy ára ma ojapo guĩ rami jave xero py
anhembo'e ainyague, kuaray ojero'a jave. Ha'e gui xerenonde ojexa uka
peteĩ ava ijao rexakãmba va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

31 Ha'e va'e ma aipoe'i: “Cornélio, Nhanderuete renonde ma oendua
renhembo'ea, ha'e mba'emo reme'ẽ reikovya re ima'endu'aa guive.
32 Emondouka ke Jope katy Simão Pedro hery va'e renoĩarã. Ha'e va'e ma
ye'ẽ yvýry oiko, ipirekue re omba'eapo va'e Simão ro py”, he'i va'ekue.
33 Ha'e ramo roenoĩ uka voi. Ha'eve vaipa rejuague. Aỹ ma apy roĩmba
Nhanderuete renonde, ndevy Senhor omombe'u uka va'e ha'e javi roendu
aguã — he'i.
34 Ha'e ramo Pedro ijayvu vy aipoe'i:
— Aỹ ma aikuaa ma anhetẽ ae ra'e Nhanderuete peteĩ regua rive joegui
oayvuve va'e e'ỹa.
35 Ha'e rami 'rãgue py ha'e javive regua omonhemboja 'rã henonde
ojererokyjea rupi ha'e ha'evea rami ikuai va'e.[r]
36 Pova'e ayvu Nhanderuete ombou raka'e Israel kuery pe, Jesus Cristo
re vy peteĩ rami nhanemoingo porã aguã. Mba'eta ha'e javi regua Senhor
oiko.
37 Peẽ avi peikuaa ayvu Judéia ha'e javi rupi oendua va'ekue, Galiléia gui
ijypy va'ekue, nhomongaraia regua João omombe'u ma rire.
38 Oendua Nhanderuete Jesus Nazaré pygua va'e ombopo'aka vy hexe Nhe'ẽ
Ky'a E'ỹ omoĩague. Ha'e ramo hexeve Nhanderuete oiko ramo opa rupi oiko
vy mba'emo porã ojapo, nhomonguera guive anha kuery omoingo axya gui.
39 Judeu yvy re ha'e Jerusalém tetã py mba'emo porã ojapo va'ekue ha'e
javi ma ore roexapa. Ha'e gui ma yvyra re omoĩ vy ojukaa.
40 Ha'e gui mboapy araa py Nhanderuete omboete ju, ha'e joupe oexa uka
guive.
41 Heta va'e kuery ha'e javive pe'ỹ oexa uka, ha'e rã imombe'uarã
Nhanderuete oiporavo va'ekue pe anho, ore kuery omanoague gui
onhemboete ju ma rire hexeve rokaru ha'e roy'u va'ekue pe ae.
42 Orevy pe ma ayvu omombe'u uka heta va'e kuery pe, roikuaa uka aguã
Nhanderuete omoĩague oikove va'e ha'e omano va'ekue re oikuaa pota
va'erã.
43 Hekorã re ae profeta kuery ha'e javi ijayvu raka'e. Ha'e vy omombe'u
hery rupi omboguepaa 'rãa hexe ojerovia va'e ha'e javi ojejavyague.

Judeu e'ỹ va'e kuery re Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oguejyague

44 Ha'e nunga re Pedro ijayvu teri oiny jave ayvu re ojapyxaka okuapy
va'e ha'e javive re Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oguejy.
45 Judeu e'ỹ va'e kuery pe voi Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ome'ẽa ramo judeu regua
ojerovia va'e Pedro rupive ou va'ekue onhemondyipa,
46 mba'eta oendu okuapy ayvu mboae py ijayvu rã Nhanderuete omboetea
rupi.

---

r 10.34,35 Romanos 2.11; 1 Timóteo 2.4-6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e ramo Pedro oporandu:
47 — Amongue nda'u ojoko 'rã yy py kova'e kuery romongarai aguã?
Mba'eta nhande rami avi kova'e kuery voi ojopy ra'e Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ — he'i.
48 Ha'e rami vy Jesus Cristo rery rupi omongarai uka. Ha'e ramo ojerure
ha'e kuery reve opytave ranhe aguã.

Pedro guekokue re ijayvuague

11 1 Ha'e gui Judéia py apóstolo ha'e irmão kuery ikuai va'e oendu
okuapy judeu e'ỹ va'e kuery voi Nhanderuete ayvu ogueroviaague.
2 Ha'e gui Jerusalém py Pedro ovaẽ ramo jopire omboi ukaxe va'e regua
ndojou porãi vy aipoe'i:
3 — Kore revaẽ va'e ty'y avakue opire omboi uka e'ỹ va'e ro py, ha'e
kuery reve rekaru guive — he'i okuapy.
4 Ha'e ramo Pedro omombe'upa jypy'i guive jorire-rire oiko va'ekue.
Ha'e vy aipoe'i:
5 — Xee ma Jope tetã py anhembo'e ainy jave, xeakanhy vy aexa peteĩ
ajukue tuvixa va'e ramigua oguejy ouvy rã. Ijapy irundyve re omboguejya
yva gui. Ha'e vy xea'i py peve ou.
6 Ipy katy ama'ẽ vy aexa ipy irundy va'e yvy re ikuai va'e, mymba inharõ
va'e, yvy rupi otyryry ha'e guyra oveve va'e.
7 Aendu avi peteĩ ayvu "Pedro, epu'ã ke, ejuka ha'e he'u", he'i va'e xevy.
8 Ha'e ramo xee aipoa'e: "Any teve Senhor, mba'eta xejuru py oike va'e'ỹ
teri ha'eve'ỹ va'e nhomongy'aarã", ha'e.
9 Teĩgue ju yva gui onhendu: "Nhanderuete oiky'a'o va'ekue pe 'Ha'eve'ỹ
va'e' 're eme", he'i va'e.
10 Ha'e nunga ma mboapykue oiko, ha'e gui ha'e nunga ha'e javi ma yva re
ju heraa.
11 — Ha'e va'e jave ete'i oo roĩa py ovaẽ mboapy avakue. Ha'e va'e kuery
ma Cesaréia gui omondouka pyre xerenoĩarã.
12 Ha'e ramo xevy pe Nhe'ẽ ijayvu ha'e kuery reve aa aguã akyje e'ỹ re.
Xerupive oo avi kova'e irmão kuery mboapy meme ikuai va'e. Ha'e gui ma
ha'e va'e ava ro py rovaẽ.
13 Ha'e ramo orevy pe omombe'u ngoo py anjo hi'aĩ rã oexaague, ha'e
ixupe aipoe'iague: "Emondouka amongue Jope katy, ha'e enoĩ uka Simão
Pedro hery va'e.
14 Ha'e va'e ma ndevy omombe'u 'rã reo jepe aguã regua ayvu, ndee ha'e
ndero pygua kuery ha'e javive reve", he'iague.
15 Ha'e gui ma xeayvu ypy'i ramove Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oguejy ha'e kuery re,
jypy nhandere oguejyague rami ae.
16 Ha'e ramo xema'endu'a Senhor aipoe'iague re: "João ma anhetẽ yy py
nhomongarai. Ha'e rã peẽ ma penemongaraia 'rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ reve",
he'iague re.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ha'e rami py ha'e kuery pe avi Nhanderuete ombou Senhor Jesus re
jajerovia ramo nhandevy ombouague rami. Ha'e rami rire mava'e tu xee
aiko Nhanderuete pe “Nda'evei” ha'e aguã? — he'i.
18 Ha'e rami ijayvu rã ha'e kuery oendu vy nda'ivaivei. Ha'e vy
Nhanderuete oguerovy'a vy aipoe'i:
— Ha'e rami vy ta'vy judeu e'ỹ va'e kuery pe voi teve Nhanderuete
ome'ẽ ojeko rerova vy tekove ojopy aguã — he'i okuapy.

Antioquia py temimbo'e kuery pe “Cristo pegua” 'eaague

19 Estêvão ojukaa rire oaĩmba va'ekue ma opa rupi oje'oi, Fenícia, Chipre
ha'e Antioquia peve. Judeu kuery regua pe anho ranhe omombe'u ayvu.
20 Ha'e gui ha'e kuery regua Chipre ha'e Cirene guigua ma Antioquia tetã
py ovaẽ vy grego kuery pe voi omombe'u ayvu porã Senhor Jesus regua.
21 Ha'e kuery re Senhor po'akaa oĩ ramo heta ojerovia vy ojeko rerova
Senhor re.
22 Ha'e nunga ma Jerusalém py igreja kuery ikuai va'e pe omombe'ua.
Ha'e rami rã Antioquia katy omondouka Barnabé.
23 Ha'e va'e ma ha'e py ovaẽ vy Nhanderuete omboaxya rupi ikuaia oexa
vy ovy'a, ha'e kuery ha'e javi omongeta guive ipy'a mbaraete reve Senhor
re ikuai aguã.
24 Mba'eta hexe Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ha'e ojerovia etea anho oĩ ramo ava
porayvu va'e oiko.[s] Ha'e ramo heta onhemboja Senhor re.
25 Ha'e gui Tarso katy ju Barnabé oo Saulo reka vy.
26 Ojou vy Antioquia py ogueru. Peteĩ ma'etỹ pukukue re ha'e pygua
igreja kuery reve ikuai vy heta ombo'e. Antioquia py temimbo'e kuery
ikuai va'e jypy'i oenoĩa Cristo pegua.

Karuai oiko va'erãa re Ágabo ijayvuague

27 Ha'e va'e jave py Antioquia py profeta kuery regua ou Jerusalém gui.
28 Peteĩ ha'e kuery regua Ágabo hery va'e opu'ã vy Nhe'ẽ gui omombe'u yvy
jave re karuai oiko 'rãa. Ha'e nunga oiko ae ma huvixave Cláudio oĩ jave py.
29 Ha'e ramo temimbo'e kuery jogueroayvu okuapy mba'emo
omondouka aguã Judéia py irmão kuery ikuai va'e pe. Peteĩ-teĩ ojoua'i
rami 'rã omondouka oipytyvõ vy.
30 Ha'ekue rami ae ha'e kuery ojapo. Ha'e vy Barnabé ha'e Saulo po py
ogueraa uka igreja re opena va'e kuery pe.

Huvixa Herodes apóstolo Tiago ha'e Pedro oguereko axyague

12 1 Ha'e va'e jave py huvixave Herodes ojopy uka igreja kuery ikuai
va'e regua oguereko axy aguã.

---

s 11.24 Atos 4.36,37

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Ha'e rami vy kyxe py ojuka uka João ryke'y Tiago.
3 Ha'e nunga judeu kuery ojou porã rei okuapya oikuaa vy oguereko
axyve ju. Ha'e vy Pedro voi ojopy uka, ngaru mbojape imbovua revegua
e'ỹ va'ea ára.
4 Ojopy uka vy ombo'a uka nhuã py. Xondaro kuery po py omboaxa
opena aguã. Irundy aty ikuai xondaro kuery, peteĩ-teĩ aty irundy xondaro
oguereko harõarã, Páscoa ára rire heta va'e kuery oendua py omboayvua
aguã.
5 Ha'e rami py Pedro nhuã py oĩ, teĩ hexe igreja kuery ikuai va'e
onhembo'e tema Nhanderuete pe.[t]
6 Pyávy huvixa Herodes omboayvu e'ỹ mbove'i, Pedro oke oupy mokoĩ
xondaro mbyte, mokoĩ corrente py ojokuaague reve. Xondaro kuery
mboae ma okẽ py ikuai nhuã oarõa py.
7 Ha'e gui peteĩ anjo Senhor-a guigua ou xapy'a ramo peteĩ hendy va'e
omoexakãmba nhuã ropy rupi. Pedro re opoko vy omomyĩ. Ha'e vy
aipoe'i:
— Epu'ã pojava — he'i ramove ojokuaague ho'apa ipo gui.
8 Anjo aipoe'i:
— Ejeku'a jokua ke, ha'e emoĩ ndepy regua. — Ha'ekue rami ojapo
ramo aipoe'ive ju: — Emoĩ ndeao puku, ha'e eju xerakykue — he'i.

Nhuã gui Pedro oguenoẽa ague

9 Ha'e gui Pedro oẽ vy hakykue oo. Ndoikuaai ovy anhetẽ paa anjo opo
py ojapo va'e, “Aexa ra'u rive po” he'i vy.
10 Xondaro ikuai va'e jypy ha'e mokoĩa ma oaxa vy ovaẽ jogueravy okẽ
ferro guigua tetã katy oĩ va'e py. Ha'e va'e ma ha'e ae ojepe'a. Ha'e gui oẽ
vy peteĩ tape rupi jogueraa. Oove'ia py anjo ojepe'a ixugui.
11 Ha'e ramo mae ma Pedro oikuaa xapy'a vy aipoe'i:
— Aỹ ma aikuaa anhetẽ Senhor ombou ra'e ojea pygua anjo, Herodes
po gui xereraa jepe aguã, ha'e judeu kuery ojapoxe va'e ha'e javi gui guive
— he'i.
12 Hexe oiko va'e re oikuaa pota vy onhembopy'a oo aguã João Marcos
hery va'e xy Maria ro py. Ha'e py ma heta ikuai onhembo'e vy.
13 Kora rokẽ re ombota ramo ou peteĩ tembiguai kunha'i Rode hery va'e,
mava'e paa oexa aguã.
14 Pedro ayvu oendu kuaa vy ovy'a vaipa vy hexarai omoinge aguã. Onha
reve opy ojevy Pedro okẽ py hi'aĩa omombe'u aguã.
15 Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i ixupe:
— Naneakã porãvei teve — he'i okuapy. Ha'e rami teĩ omombe'uve ha'e
etea.

---

t 12.5 Mateus 18.19,20

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e ramo aipoe'i ju:
— Inhe'ẽ rive ri nhi'ã — he'i okuapy.
16 Ha'e ramia ja Pedro ombotave tema ho'amy. Ha'e ramo mae ma ha'e
kuery oipe'a vy ha'e ri ty ra'ea oexa vy ndoikuaai rei okuapy.
17 Ha'e ramo opo py "Pekyrirĩ" he'ia rami ojapo vy omombe'u marã
rami pa nhuã gui Senhor oguenoẽ ukaague. Ha'e vy aipoe'i:
— Pemombe'u ke Tiago pe, irmão kuery pe guive — he'i. Ha'e gui oẽ ju
vy amboae katy oo.
18 Ko'ẽmba rã xondaro kuery nda'evei rei ikuai, mba'e pa Pedro re
oikoague ndoikuaai vy.
19 Herodes oeka uka teĩ ndojoui. Ha'e rami vy nhuã rarõa kuery
omboayvu ma vy ojuka ukapa. Ha'e vy Judéia gui ma Cesaréia katy ju oo.
Ha'e py oiko are.

Herodes omanoague

20 Ha'e va'e jave Herodes joo rami e'ỹ ijayvu Tiro ha'e Sidom pygua
kuery reve. Ha'e ramo oĩa py ha'e kuery oupa peteĩ rami ojexa uka aguã.
Ha'e rami vy huvixa rembiguai Blasto pe onhepytyvõ uka rire ojerure
okuapy peteĩ rami ju ikuai aguã re, mba'eta huvixa yvy rupi ho'u va'erã
ojou vy.
21 Ha'e gui oa'angaague ára py Herodes omoĩ ao iporãve va'e. Tenda
openaaty áry oguapy vy ijayvu ha'e kuery pe.
22 Ha'e ramo ha'e kuery ojapukai:
— Nhanderuete ae teve ijayvu, ava e'ỹ — he'i okuapy.
23 Ha'e ramove anjo Senhor-a guigua omomba'eaxy huvixa, Nhanderuete
nomboetei ramo. Haxo ho'upa rã omano.
24 Ha'e gui Nhanderuete ayvu oenduave tema opa rupi, ha'e ojerovia
va'e kuery hetave ovy.[u]
25 Barnabé ha'e Saulo ma ojapo 'rã va'ekue ojapopa ma vy ojevy ju
Jerusalém gui. Ngupive ogueraa avi João Marcos hery va'e.

Jypy'i Barnabé ha'e Saulo ayvu mombe'ua rupi oguataague

13 1 Antioquia pygua igreja kuery regua ikuai profeta ha'e
nhombo'ea kuery: Barnabé, Simeão Níger hery va'e, Cirene pygua
Lúcio, huvixave Herodes ryvy ranga Manaém ha'e Saulo.
2 Ha'e kuery ma Senhor pe okaru e'ỹ re ikuai ramo Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ aipoe'i:
— Peiporavo xevy Barnabé ha'e Saulo, xee aenoĩague rami ha'e kuery
omba'eapo aguã — he'i.[v]
3 Ha'e ramo okaru e'ỹ re onhembo'e okuapy ranhe. Ha'e gui ha'e kuery áry
opo omoĩ reve omondouka.

---

u 12.23,24 1 Pedro 1.24,25 **v 13.2** Atos 9.15,16; Romanos 1.1

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Onhembo'e vaikue va'e Elimas reko re ijayvua

4 Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ omondouka ramo Selêucia peve ranhe oo. Ha'e gui yy
rupi oje'oi Chipre katy.
5 Salamina py ovaẽ vy Nhanderuete ayvu omombe'u judeu kuery
onhembo'eaty ikuai va'e rupi. Ipytyvõarã ogueraa avi João.[w]
6 Ypa'ũ oaxapa vy Pafos tetã peve oo. Ha'e py oexa peteĩ judeu
onhembo'e vaikue va'e profeta ramigua, Barjesus hery va'e.
7 Ha'e va'e ma huvixa Sérgio Paulo irũ oiko. Ha'e rã huvixa ma ava
hi'arandu va'e. Ha'e rami vy Barnabé ha'e Saulo oenoĩ vy oendu porã pota
Nhanderuete ayvu omombe'u rã.
8 Ha'e rami teĩ onhembo'e vaikue va'e Elimas hery va'e ojokoxe huvixa
ojerovia e'ỹ aguã.
9 Ha'e gui Saulo Paulo avi hery va'e re ma Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ anho oĩ ramo
oma'ẽ porã ranhe Elimas re. Ha'e vy aipoe'i:
10 — Anha ra'y, ndere ma renhombotavypa ha'e opa marã rei reiko aguã
anho oĩ. Heko porã va'e re repu'ã rei. Nderepytu'ui ta ri ty'y Senhor reko
amboae rami rei reikuaa ukaa gui?
11 Aỹ ma ndere Senhor omoĩ 'rã opo nderexavei aguã. Ha'e ramo
mbovy ára rei ve'ỹ nderexavei 'rã kuaray — he'i. Ha'e ramove hexe ho'a
yvyxĩ ramigua pytũ va'e. Ha'e ramo ojere-jere oikovy, oipota ijyva re
imboguataarã.
12 Mba'emo oiko va'e huvixa oexa vy oguerovia ayvu, Senhor re ombo'e rã
oguerovy'a guive.

Jerusalém katy ju João Marcos ojevyague

13 Pafos gui ma Paulo yy rupi oo. Oirũ kuery reve oje'oi Panfília regua
Perge tetã re. Ha'e rã João ma ha'e kuery gui oja'o vy Jerusalém katy ju
ojevy.
14 Ha'e rã ha'e kuery ma Perge gui oove Pisídia regua Antioquia tetã peve,
ha'e sábado ára py judeu kuery onhembo'eaty py oo vy oguapy.
15 Lei ha'e profeta ombopara va'ekue ogueroayvupaa ma rire
onhembo'eaty pygua ruvixa aipoe'i uka ha'e kuery pe:
— Xeryvy kuery, heta va'e kuery pemombaraete aguã regua ayvu
pereko ri vy ke pemombe'u.

Antioquia py Paulo ayvu omombe'uague

16 Ha'e ramo Paulo opu'ã vy opo py ojapo “Pekyrirĩ” he'ia rami. Ha'e vy
aipoe'i:

---

[w] **13.5** Apy João hery va'e ma Apóstolo João e'ỹ, ha'e rã João Marcos, Jesus rekokue ombopara va'erã va'e (versículos 13-15).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Avakue Israel regua ha'e Nhanderuete renonde pejererokyjea rupi
pendekuai avi va'e, pejapyxaka ke.
17 Nhande Israel kuery Ruete ma oiporavo raka'e nhaneramoĩ kuery,
ha'e gui oyvy re'ỹ ikuaia pukukue re omboetave, Egito yvy re. Ha'e gui
opo'akaa rupi oguenoẽmba vy
18 quarenta ma'etỹ re tekoa e'ỹa py ikuai jave ogueropo'aka ha'e kuery
reko vai.
19 Ha'e gui sete regua Canaã yvy re ikuai va'ekue omomba vy ijyvykue
ome'ẽ ha'e kuery yvyrã,
20 quatrocentos e cinqüenta ma'etỹ rai'i rire. Ha'e va'e rire omoĩ herekoarã
kuery, profeta Samuel oikoa ára peve.
21 Ha'e gui nguvixaverã re ha'e kuery ojerure okuapy ramo Nhanderuete
omoĩ uka Benjamim regua Quis ra'y Saul. Ha'e va'e ma quarenta ma'etỹ re oĩ.
22 Ha'e gui ma oipe'a vy hekovia Davi ju oiporavo huvixaverã. Ha'e va'e
reko re ijayvu vy aipoe'i: “Jessé ra'y Davi ma ava xee ae rami ipy'a va'e
ajou, xee aipota va'e ojapopa va'erã”, he'i va'ekue.
23 Ha'e va'e ramymino kuery regua Nhanderuete ijayvuague rami vy
omoingo Israel kuery reraa jepearã. Ha'e va'e ma Jesus.
24 Ha'e va'e ojekuaa uka e'ỹ mbove João ranhe Israel kuery ha'e javive pe
omombe'u oikovy jajeko rerova vy nhanhemongarai uka aguã regua.
25 Ha'e gui João ojapo 'rã va'ekue ojapopa ma vy aipoe'i: “Xee ma pexa'ãa
ramigua e'ỹ. Ha'e rã xerakykue rima ou oiny peteĩ. Ha'e va'e gui ma
xe'yvyĩ'i ete vy neĩ ipy regua amboi aguã voi nda'evei”, he'i va'ekue.
26 — Ke'y kuery Abraão ramymino kuery ha'e Nhanderuete renonde
pejererokyjea rupi pendekuai va'e, nhandevy pe ae oikuaa uka ayvu jaa
jepe aguã regua.
27 Mba'eta Jerusalém pygua kuery nguvixa kuery reve ndoikuaai okuapy
Jesus, neĩ profeta kuery nhombo'ea noendu kuaai guive, sábado ára
nhavõ ogueroayvu teĩ, mba'eta ojuka uka raka'e Jesus, profeta kuery
ijayvuague ojeupity aguã rami.
28 Neĩ peteĩ henda py ojapo vaiague ha'e kuery ndoikuaai va'eri huvixa
Pilatos pe ojerure okuapy ojuka aguã re.
29 Hekorã ipara oiny va'e ojeupity aguã rami oguereko rire omboguejya
yvyra gui, ha'e vy tuparã ojapo pyre py onhono porãa.
30 Ha'e rami teĩ omanoague gui Nhanderuete omboete ju.
31 Ha'e ramo mbovy ára re rei e'ỹ ojexa uka oikovy, Galiléia guive
Jerusalém katy hexeve oje'oi va'ekue pe. Ha'e va'e kuery ma imombe'uarã
ikuai heta va'e kuery pe.
32 Ha'e gui ore ju pẽvy romombe'u ayvu porã Nhanderuete nhaneramoĩ
kuery omoingo porã aguã re ijayvuague regua.
33 Ha'e kuery ramymino nhandekuai va'e pe Nhanderuete ojapo ha'e
nungakue ha'e javi ojeupity aguã rami, Jesus omboete jevya py,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mba'eta mokoĩa Salmo re ipara oĩa rami vy: “Ndee ma Xera'y, ange xee
romoingo”, he'iague.[x]
34 Ha'e rami vy ae omanoague gui Nhanderuete omboete ju ivaipa e'ỹ
aguã, aipoe'iague rami: “Pendevy pe ajapo 'rã Davi pe xeayvuague iky'a
e'ỹ ha'e oguerovia pyrã ojeupity aguã rami.”[y]
35 Ha'e rami vy amboae Salmo py aipoe'i avi: “Nderejai 'rã neremimbo'e
retekue Iky'a e'ỹ va'e ivaipa aguã”, he'i va'ekue.[z]
36 Mba'eta anhetẽ Nhanderuete oipotaa rami vy heta va'e kuery re Davi
opena ma rire oke vy oo nguu kuery ooague py, ha'e ramo hetekue
ivaipa.
37 Ha'e rã Nhanderuete omboete ju va'e retekue ma nda'ivaipai.
38 — Ha'e nunga rupi ke'y kuery, peikuaa pota, mba'eta pẽvy pe
romombe'u hexe vy jejavya omboguepaa aguã regua.
39 Hexe vy ma ha'e javive ojerovia va'e omboeko porãa 'rã opa mba'e vai
gui. Ha'e rã Moisés lei oeja va'ekue rupi ma nanhanemboeko porãai 'rã.
40 Peikuaa pota ha'vy profeta kuery aipoe'iague pendere oiko e'ỹ aguã:
41 “Ma'ẽ ke, peẽ pejojojai rei va'e. Penhemondyi ha'e pekanhy, mba'eta
pende'ára py xee ajapo 'rã mba'emo ndaperoviai va'erã, pẽvy omombe'ua
teĩ”, he'iague.[a]

Sábado jevy py ayvu omombe'u aguã re ojerure okuapyague

42 Paulo ha'e Barnabé oẽ rã ojerure okuapy sábado jevy py ha'ekue rami
ae ju ijayvu aguã.
43 Onhembo'eaty gui ono'õ va'ekue oopa rã judeu kuery ha'e judeu reko
rami Nhanderuete pe ikuai va'e heta oje'oi Paulo ha'e Barnabé rakykue.
Ha'e ramo omongeta Nhanderuete porayvua re riae ikuai aguã.

Judeu e'ỹ va'e kuery pe ju Paulo ha'e Barnabé ayvu omombe'uague

44 Sábado jevy py tetã pygua ha'e javi rai ou Nhanderuete ayvu oendu
aguã.
45 Ha'e rã judeu kuery ma heta ijaty va'e oexa vy ndojou porãi. Ha'e rami
vy ijayvu vaikue, Paulo ayvu re ijayvu rei guive.
46 Ha'e ramo Paulo ha'e Barnabé okyjea py e'ỹ ijayvu vy aipoe'i:
— Peẽ kuery pe ranhe ma romombe'u Nhanderuete ayvu. Ha'e rã
napenduxei vy pexa uka tekove marã e'ỹ pejopy aguã nda'eveia. Ha'e
rami rã judeu e'ỹ va'e kuery ikuaia py ju 'rã roo.
47 Mba'eta ha'e rami aguã rami ae Senhor oremoĩ. Ha'e vy aipoe'i: “Xee
romoĩ judeu e'ỹ va'e kuery moexakãarã, yvy jave re ikuai va'e oo jepe
aguã”, he'i va'ekue.[b]

---

x 13.33 Salmo 2.7 **y 13.34** Isaías 55.3 **z 13.35** Salmo 16.10 **a 13.41** Habacuque 1.5
b 13.47 Isaías 49.6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

48 Ha'e rami ijayvu rã judeu e'ỹ va'e kuery oendu vy ovy'a okuapy,
Senhor ayvu oguerovy'a guive. Tekove marã e'ỹ jopyarã oiporavo pyre
ha'e javive oguerovia.
49 Ha'e rami rã ha'e va'e yvy ha'e javi rupi oendupaa Senhor ayvu.
50 Ha'e rami teĩ judeu kuery ombopoxy kunhague judeu reko rami ikuai
va'e yvatekueve, tetã pygua ruvixa kuery guive. Ha'e rami vy omoingo
axy Paulo ha'e Barnabé vy omoxẽ oyvy gui.
51 Ha'e ramo ha'e kuery opy regua gui yvy ku'i oity-ity oikuaa uka aguã
ha'e kuery oeja ma ovya. Ha'e gui Icônio katy ju oje'oi.[c]
52 Ha'e rã temimbo'e kuery ikuai va'e ma opa mba'e py ovy'a tema okuapy
Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ reve vy.

Icônio py Paulo ha'e Barnabé ovaẽague

14 1 Icônio tetã py ma Paulo ha'e Barnabé ma judeu kuery
onhembo'eaty py ovaẽ vy nhombo'e. Ha'e ramo heta ikuai va'e
oguerovia, judeu ha'e grego kuery guive.
2 Ha'e rã judeu kuery oguerovia e'ỹ va'e ma omopu'ã rei judeu e'ỹ va'e
kuery, ombopoxypa irmão kuery pe.
3 Ha'e ramive ma ikuai are ha'e py, okyjea py e'ỹ ijayvu Senhor gui. Ha'e
rã Senhor ma ha'e kuery po py hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã ojapo vy
oikuaa uka ayvu nhomboaxya regua anhetẽa.
4 Ha'e rami rire tetã pygua kuery oja'opa. Peteĩ regua oo judeu kuery re,
ha'e rã amboae kuery ma apóstolo kuery re oje'oi.
5 Ha'e rami vy judeu e'ỹ va'e ha'e judeu kuery nguvixa kuery reve
opu'ãmba rei okuapy ojojai reixe ha'e ita py ojapipa aguã.
6 Ha'e nunga ha'e kuery oikuaa vy ojava Licaônia regua Listra ha'e Derbe
tetã katy, ha'e katy rai-rai'i ikuai va'e rupi voi.
7 Ha'e py ju omombe'u ayvu porã.

Listra py peteĩ oguata e'ỹ va'e omongueraague

8 Listra py oguapy oiny peteĩ ava ipy pirupa va'e, itui'i guive ndoguatai
va'e, neĩ peteĩgue ma oguata va'e e'ỹ.
9 Ha'e va'e ava ma Paulo ayvu re ojapyxaka oiny ramo hexe oma'ẽ vy oexa
okuera aguã ojerovia etea.
10 Ha'e rami vy ijayvu atã reve aipoe'i ixupe:
— Epu'ã ke ndepy re — he'i ramove opo reve opu'ã vy oguata.
11 Heta va'e kuery Paulo ojapo va'e oexa vy ojapukai Licaônia ayvu py,
aipoe'i:
— Nhanderuete kuery teve avakue rami ojeapo vy oguejy ra'e nhandea
peve — he'i okuapy.

---

c 13.51 Lucas 10.10,11

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Ha'e rami vy Barnabé pe “Júpiter”, ha'e rã Paulo pe ma “Mercúrio” he'i
okuapy, mba'eta ijayvuve ramo.[d]
13 Ha'e Júpiter pegua sacerdote oĩ va'e ma ixupegua templo tetã kyvõ katy
oĩ va'e gui ou vy tetã rokẽ katy ogueru vaka ha'e ngora yvoty guigua.
Heta va'e kuery reve mymba ojukaxe ha'e kuery pe.
14 Ha'e nunga apóstolo kuery Barnabé ha'e Paulo oendu vy oao
omondoro reve opo heta va'e kuery mbyte py. Ha'e vy ojapukai:
15 — Avakue, mba'e re tu guĩ ramigua pejapo ta? Ore voi ma ava peẽ
ramigua. Pendua rami ae avi roendu. Ha'e rami vy pẽvy romombe'u ayvu
porã guĩ ramigua ovare'ỹ va'e pejapoa gui pejeko rerova aguã Nhanderuete
oikove va'e re. Ha'e va'e ae yva, yvy, ye'ẽ ha'e opa mba'e ikuai va'e apoare oiko.[e]
16 Ymagua kuery pe oeja raka'e peteĩ-teĩ regua ha'e kuery ae reko rami
ikuai aguã.
17 Ha'e rami teĩ ikuaa ukaarã ndoeja e'ỹi guive, mba'eta pendevy pe ojapo
porã vy yva gui ombou oky ha'e mba'emo hi'a aguã ára. Pekaru ha'e
pendepy'a py pevy'a aguã nomboatai — he'i.
18 Po rami ijayvu teĩ haxy ete py ojoko heta va'e kuery ha'e kuery pe
mymba ojuka taa.

Paulo ita py ojapipaague

19 Ha'e rami jave Antioquia ha'e Icônio gui judeu kuery ou vy
ombopoxypa heta va'e kuery. Ha'e rami vy Paulo ojapipa okuapy ita py.
Ombotyryry heravy tetã gui mombyry'i, “Omano ma po” he'i vy.
20 Ha'e gui temimbo'e kuery ombojere rei ramo opu'ã, ojevy ju tetã py.
Ko'ẽ jevy Barnabé reve Derbe katy oo.
21 Ha'e va'e tetã py ayvu porã omombe'u vy heta ojou temimbo'erã. Ha'e
gui ma Listra, Icônio ha'e Antioquia katy ju ojevy.
22 Temimbo'e ikuai va'e ombopy'a guaxu ovy vy omongeta ojeroviaa rupi
riae ikuai aguã.
— Jaiko axy vy 'rãe jaike Nhanderuete pegua po'akaa py — he'i.[f]
23 Peteĩ-teĩ igreja rupi okaru e'ỹ re onhembo'e rire oiporavo igreja re
opena va'erã. Ha'e Senhor re ojerovia va'e kuery ma omboaxa ovy ipo py.
24 Pisídia yvy oaxa vy Panfília katy ju jogueraa.
25 Perge py ayvu porã omombe'u rire oguejy jogueravy Atália katy.
26 Ha'e gui yy rupi oo Antioquia katy, mba'eta ha'e py Nhanderuete po py
jypy'i omboaxaa va'ekue mba'emo ojapo 'rã va'ekue ojapo aguã.[g]

---

[d] **14.12** Júpiter ma ha'e kuery ruete ramigua yvateve va'e, ha'e rã Mercúrio ma tuuete ramigua ijayvu kuaave va'e. [g] **14.26** Mokoĩ henda py oĩ raka'e tetã Antioquia hery va'e. Apy omombe'u va'e ma Síria regua, igreja kuery ikuaia. Ha'e rã capítulo 13, ha'e 14.21 py ijayvua ma Pisídia regua.

e 14.15 Êxodo 20.11; Salmo 146.6 **f 14.22** 2 Timóteo 3.10-12; 1 Pedro 4.12-14

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

27 Ha'e py ovaẽ vy omboatypa igreja kuery, ha'e omombe'u oguataa
rupi Nhanderuete ojapo va'ekue ha'e javi, ha'e okẽ judeu e'ỹ va'e kuery
ojerovia aguã regua oipe'aague guive.
28 Mbovy ára rei e'ỹ ikuai ha'e py temimbo'e kuery reve.

Judeu e'ỹ va'e kuery joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu okuapyague

15 1 Ha'e gui ma Judéia gui amongue ou vy ombo'e po rami irmão
kuery:
— Orerekorã Moisés oejaague rami vy pendepire napemboi ukai ri vy
ndapeo jepei 'rã — he'i okuapy.
2 Ha'e rami rã ha'e kuery reve Paulo ha'e Barnabé joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu
ramo jogueroayvu Jerusalém katy ha'e va'e mokoĩ oo aguã amboae kuery
ha'e pygua reve, apóstolo ha'e igreja re opena va'e kuery pe oikuaa pota
uka aguã ha'e nunga re.[h]
3 Ha'e rami vy igreja kuery omondouka vy mombyry'i peve omoirũ heravy.
Ha'e ramo Fenícia ha'e Samaria rupi oaxa vy judeu e'ỹ va'e ojeko rerovaague
omombe'u oje'oivy. Ha'e rami rã irmão kuery ha'e javive oendu vy ovy'a vaipa.
4 Jerusalém py ovaẽ ramo igreja kuery omovaẽ porã'i, apóstolo ha'e
opena va'e kuery reve. Ha'e ramo omombe'upa oguataa rupi Nhanderuete
ojapo va'ekue.
5 Ha'e rã amongue fariseu regua Jesus re ojerovia va'e ma opu'ã vy aipoe'i:
— Ojerovia va'e kuery ma opire omboi uka ramo 'rãe ha'eve, ha'e
nhambo'e avi 'rã lei Moisés oeja va'ekue rami ikuai aguã — he'i okuapy.

Jerusalém py opena va'e kuery nhomboatyague

6 Ha'e ramo apóstolo ha'e igreja re opena va'e kuery nhomboaty okuapy
ha'e nunga re oikuaa pota aguã.
7 Joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu ramo Pedro opu'ã vy aipoe'i:
— Irmão kuery, peẽ peikuaa yma Nhanderuete xeporavoague penembyte
gui, judeu e'ỹ va'e kuery pe ayvu porã amombe'u rã oendu vy ojerovia aguã.[i]
8 Ha'e gui Nhanderuete nhande kuery pavẽ py'a re oĩa oikuaapa va'e vy
ha'e kuery pe voi oikuaa uka ojou porãa, mba'eta ha'e kuery pe Nhe'ẽ Ky'a
E'ỹ ombou, nhandevy ombouague rami avi.
9 Nhande, neĩ ha'e kuery regua nanhanderayvuvei joegui, mba'eta ha'e
kuery ojerovia rã oiky'a'opa avi ipy'a.
10 Ha'vy aỹ, mba'e re tu Nhanderuete pe "Nda'evei" peje ri? Mba'eta
temimbo'e kuery pembovoyixe pekuapy nhaneramoĩ kuery
ndogueropo'akai va'ekue py, neĩ nhande voi ndajaropo'aka kuaai.[j]

---

j **15.10** Ha'e kuery ombovoyixe temimbo'e kuery amboae regua, mba'eta oipota ha'e kuery voi ikuai judeu kuery rekorã oeja pyre rami.

h 15.1,2 Gálatas 2.1-5; 5.1-6 **i 15.7** Atos 10.1-48

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Ha'e rami 'rãgue py jarovia nhande voi Senhor Jesus nhanemboaxy
ramo ae jaa jepea, ha'e kuery rami avi — he'i.

Tiago ijayvuague

12 Ha'e gui ma heta va'e kuery ha'e javive okyrirĩ okuapy ojapyxaka
aguã Barnabé ha'e Paulo omombe'u rã hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã
ipo py Nhanderuete ojapo va'ekue, judeu e'ỹ va'e kuery tekoa rupi
oguataa rupi.[k]
13 Ha'e kuery ijayvupa ma rire Tiago ju ijayvu. Ha'e vy aipoe'i:
— Irmão kuery, pejapyxaka xeayvu re.
14 Simão ranhe omombe'u kuri judeu e'ỹ va'e pe jypy'i Nhanderuete
ojekuaa ukaague, ha'e kuery regua gui oiporavo aguã hery rupi ikuai
va'erã.
15 Ha'e rami ae avi profeta kuery ayvu ipara oinya. Mba'eta aipoe'i:
16 "Ha'e nunga oiko ma rire ajevy vy ajapo ju 'rã Davi ro ho'apa va'ekue.
Ho'aague gui ajapo jevy vy amoatyrõmba 'rã,[l]
17 amboae kuery voi oeka aguã Senhor, judeu e'ỹ va'e kuery xerery rupi
aenoĩ va'e ha'e javi voi",
18 he'i Senhor yma voi ha'e nunga kuaa ukaare.[m]
19 Ha'e nunga rupi xee aikuaa ramo nda'evei nhamoangeko rei aguã judeu
e'ỹ va'e kuery Nhanderuete re ojeko rerova va'ekue.
20 Ha'e kuery pe nhambopara 'rã onhemongy'a e'ỹ aguã mba'emo ra'angaa
py, neĩ itavy reia py, ha'e ho'u e'ỹ aguã xo'o ojyryvipy vy ojuka pyre
ro'okue neĩ huguykue.
21 Mba'eta yma guive Moisés ombopara va'ekue rupi ijayvu va'e ikuai
ae tetã nhavõ rupi. Judeu kuery onhembo'eaty py voi sábado ára nhavõ
ogueroayvua 'rã.[n]

Antioquia katy ayvu ogueraa ukaa ague

22 Ha'e ramo apóstolo ha'e opena va'e kuery igreja ha'e javi reve ojou
porã ha'e kuery regua avakue oiporavo ha'e omondouka aguã Antioquia
tetã katy, Paulo ha'e Barnabé reve. Ha'e rami vy oiporavo Judas Barsabás
'epy va'e ha'e Silas, irmão kuery omboeteve va'e meme.
23 Ha'e va'e kuery po py ogueraa uka po rami ombopara va'ekue: "Irmão
kuery apóstolo ha'e igreja re opena va'e orekuai va'e, kova'e kuaxia
rombopara irmão kuery judeu e'ỹ va'e regua, Antioquia, Síria ha'e Cilícia
py pendekuai va'e pe. Pendevy roxarura.

---

[l] **15.16** "Ajapo ju 'rã Davi ro ho'apa va'ekue", he'ia ma Davi ramymino Jesus nhandereraa jepearã ombou aguã re ijayvu vy.

k 15.12 Gálatas 1.18,19 **m 15.16-18** Amós 9.11-12
n 15.21,22 1 Coríntios 9.19-22; 10.31-33

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 Roikuaa karamboae amongue romondouka ramo e'ỹ orembyte gui
[oje'oi va'ekue] penemoingo eta reiague, ayvu py penemoangeko rei vy.
25 Ha'e nunga rupi peteĩ rami roikuaa porã ma vy rojou porã amongue
avakue roiporavo vy peẽ kuerya py rombou aguã orerembiayvu Barnabé
ha'e Paulo reve.
26 Ha'e va'e avakue ma nhande-Senhor Jesus Cristo rery káuxa
ndojeayvuvei va'e.
27 Ha'e rami vy Judas ha'e Silas rombou, peẽ kuery pe ha'e kuery ae
omombe'u aguã ha'e nunga.
28 Mba'eta Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ reve rojou porã amboae ramigua pẽvy ndorojapo
ukai aguã, pova'e nunga anho:
29 Penhemongy'a eme mba'emo ra'angaa pe ome'ẽ mbyre pe'ua py,
neĩ huguykue, ha'e mymba ojyryvipy vy ojuka pyre ro'okue, ha'e
pendetavy rei eme guive. Ha'e nunga gui pejejoko vy peiko porã 'rã. Tove
tapendekuai porã.”

Kuaxia para ogueroayvu okuapyague

30 Are'ỹ re omondouka pyre kuery ma Antioquia tetã py ovaẽ ma vy
ha'e py ikuai va'e omboatypa vy ha'e kuery pe omboaxa kuaxia para.
31 Ha'e pygua kuery ogueroayvu vy ovy'a vaipa ombopy'a guaxu rã.
32 Judas ha'e Silas profeta ikuai va'e voi irmão kuery ombopy'a guaxu vy
heta ayvu py omombaraete.
33 Ha'e py ikuai are rire irmão kuery ombojevy uka porã'i ju
imondoukaare kuerya katy.
34 [Ha'e rã Silas ma ojou porã ha'e py ae opytave aguã.]
35 Paulo ha'e Barnabé ma Antioquia py ikuai are vy nhombo'e ha'e
omombe'u Senhor ayvu, heta ikuai va'e reve.

Barnabé gui Paulo oja'o rire mokoĩguea ma ayvu omombe'ua rupi oguataague

36 Are'i ma rire Paulo aipoe'i Barnabé pe:
— Aỹ ma jajevy ke jaexa ju irmão kuery tetã ha'e javi rupi Senhor ayvu
nhamombe'uague rupi, jaikuaa aguã marã rami pa ikuaia — he'i.
37 Ha'e vy Barnabé ogueraaxe João Marcos hery va'e.
38 Ha'e rã Paulo ma ndojou porãi ogueraa aguã, Panfília py oĩa gui ojepe'a
vy omba'eapoa rupi noipytyvõvei rire.[o]
39 Ha'e rami py joo rami e'ỹ ijayvu vy oja'o joegui. Barnabé ma Marcos
ogueraa vy yy rupi oo Chipre katy.
40 Ha'e rã Paulo ma oirũrã Silas oiporavo vy oo avi, Senhor po py irmão
kuery omboaxa rire.

---

o 15.38 Atos 13.13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

41 Ha'e vy Síria ha'e Cilícia rupi oaxa, omombaraete ovy igreja ikuai va'e
ha'e javi.

Paulo Timóteo ngupive ogueraa ague

16 1 Ha'e gui Derbe py ovaẽ avi, ha'e gui Listra py ju. Ha'e py ma
peteĩ temimbo'e oiko Timóteo hery va'e, judeu regua oguerovia
va'e pi'a. Ha'e rã tuu ma grego.
2 Ha'e va'e re ma Listra ha'e Icônio pygua irmão kuery ima'endu'a porã.
3 Paulo oipota oo hupive. Ha'e vy ipire omboi ha'e katy'i rupi judeu kuery
ikuai va'e re vy, mba'eta pavẽ oikuaa tuu grego oikoa.
4 Ha'e gui tetã ikuai va'e rupi oaxa vy irmão kuery pe omombe'u hekorã
apóstolo ha'e opena va'e kuery Jerusalém py ikuai va'e ijayvuague.
5 Ha'e rami vy igreja kuery ikuai va'e imbaraeteve oje'oivy ojeroviaa py.
Hetave ovy ko'ẽ nhavõ.

Trôade py peteĩ ava oexa ukaa ague

6 Ha'e gui ma Ásia py ma Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ayvu nomombe'u ukai ramo
Frígia-Galácia yvy rupi oje'oi.
7 Mísia py ovaẽ rai'i vy onhea'ã Bitínia katy oo aguã. Ha'e rami teĩ Jesus
Nhe'ẽ nomondoukai.
8 Ha'e ramo Mísia rupi oaxa vy Trôade tetã py oguejy.
9 Pyávy Paulo pe peteĩ oexa ukaa, Macedônia pygua ava opu'ã ho'amy
va'e. Ha'e va'e ma ojerure vy
— Tereo ke Macedônia katy orepytyvõ aguã — he'i.
10 Ha'e rami oexa ukaa rire roje'oi voi pota ha'e katy, mba'eta roikuaa ha'e
kuery pe ayvu porã romombe'u aguã orerenoĩare Nhanderuete ae oikoa.[p]

Filipos py Paulo oiko jave Lídia ojeko me'ẽague

11 Trôade gui yy rupi roo yvi Samotrácia katy. Ko'ẽ jevy ma Neápolis
katy,
12 ha'e gui ma Filipos katy ju roo.[q] Ha'e va'e tetã ma Macedônia regua
pavẽ gui omboetevepy, ha'e Roma tetã gui ae openaa va'e. Ha'e py ma
roiko are.
13 Sábado ára py tetã gui mombyry'i roo vy yakã rembe peve roguejy,
ha'e py onhembo'eaty oĩa roikuaa vy. Ha'e vy roguapypa vy oreayvu roiny
kunhague ijaty va'e reve.
14 Peteĩ kunha Lídia hery va'e ma ojapyxaka porã oiny oreayvua re. Ha'e
va'e ma Tiatira guigua, ajukue púrpura guigua vendea, ha'e Nhanderuete

---

p 16.10 "Oje'oi" he'i 'rãgue py "Roje'oi" he'i, mba'eta ha'e kuery rupive kova'e kuaxia mboparaa Lucas voi oo raka'e.

q 16.12 Filipenses 1.1

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

renonde ojererokyjea rupi oiko va'e. Ha'e va'e py'a re Senhor ae omoĩ
Paulo ijayvua re ojapyxaka pota aguã.
15 Ha'e rami vy onhemongarai uka ngoo pygua kuery ha'e javi reve. Ha'e
rami vy orevy pe ojerure vy aipoe'i:
— Senhor re ajeroviaa perovia vy ke pevaẽ ke xero py, ha'e py ae
pepyta — he'i. Ha'e rami ijayvua ha'eve orevy.

Peteĩ kunha'i imba'ekuaa va'e gui nhe'ẽ vai oipe'aague

16 Onhembo'eaty katy roo jave peteĩ kunha'i ou orerovaexĩ nhe'ẽ vai gui
imba'ekuaa va'e. Ha'e va'e ma omba'ekuaa rupi ongana vaipa oikovy opatõ
kuery pe.
17 Ha'e va'e ma Paulo ha'e ore kuery rakykue oo vy ojapukai reve aipoe'i 'rã:
— Peva'e avakue ma Nhanderuete Yvate ete va'e rembiguai, ha'e pẽvy
omombe'u tape peo jepe aguã — he'i.
18 Ha'e ramigua mbovy ára rei e'ỹ oiko. Ha'e ramo Paulo noenduxevei vy
ojere, ha'e aipoe'i nhe'ẽ vai pe:
— Jesus Cristo rery rupi aipoa'e: Ejepe'a ixugui — he'i ramove ojepe'a.

Paulo ha'e Silas oinupãmbaa rire nhuã py ombo'aa ague

19 Kunha'i patõ kuery ma nonganaveia oexa vy ojopy Paulo ha'e Silas,
ha'e vy tetã mbyte py ogueraa huvixa kuery renonde.
20 Huvixa kuerya py ogueraa vy aipoe'i:
— Peva'e avakue ma judeu ikuai vy opa marã omoingo nhaneretã pygua kuery.
21 Mba'eta teko mboae re nhombo'e 'rã. Ha'e va'e rupi ma nhandekuai
aguã nda'evei, mba'eta nhande ma Roma pygua regua — he'i.
22 Ha'e gui heta va'e kuery peteĩ rami opu'ãmba ha'e kuery re. Huvixa
kuery voi ijao omondoropa vy oinupã uka yvyra po'i'i py.
23 Ha'e gui oinupãmba rire omboty nhuã py, ha'e nhuã rarõa pe opena uka
oẽ e'ỹ aguã.
24 Ha'e va'e ma ha'e rami ijayvu rã oendu vy nhuã ropy apy py ogueraa,
ha'e ipy voi omboty yvyra py.
25 Pytũ mbyte jave ma Paulo ha'e Silas onhembo'e ha'e oporaei oiny
Nhanderuete pe omboete vy.[r] Ha'e rã amboae kuery nhuã py ikuai avi
va'e ma ojapyxaka okuapy.
26 Ha'e rami jave yvy oryryi xapy'a vy omongu'epa nhuã yta. Ha'e ramo
okẽ ikuai va'e ojepe'apa, ha'e javive gui oipa ojokuaague.

Nhuã rarõa ojeko me'ẽague

27 Nhuã rarõa omyĩ vy nhuã rokẽ ojepe'a rã oexa vy oekyi kyxe ojejuka
aguã, “Nhuã py ikuai va'ekue oẽmba ra'e ma po” he'i vy.

---

r 16.25 1 Tessalonicenses 5.16-18; Tiago 1.2-4

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 Ha'e ramo Paulo ojapukai vy aipoe'i:
— Mba'eve ejapo eme ndejee, apy roĩ pavẽ — he'i.
29 Ha'e ramo nhuã rarõa tataendy re ojerure vy oike pojava ovy.
Oryryipa reve Paulo ha'e Silas renonde oĩ guenapy'ã re.
30 Ha'e gui oka py ogueru vy aipoe'i:
— Avakue, mba'e tu ajapo 'rã aa jepe aguã?
31 Ombovai:
— Ejerovia Senhor Jesus re. Ha'e vy 'rã reo jepe, ndee ha'e ndero pygua kuery — he'i.
32 Ixupe omombe'u Nhanderuete ayvu, hoo pygua kuery ha'e javive pe guive.
33 Ha'e va'e hora-ve pyávy ha'e kuery re opena porã vy ojoi oinupãague.
Ha'e rire'ive onhemongarai uka, ha'e hoo pygua kuery ha'e javive reve.
34 Ha'e gui ma ngoo py ae ogueraa vy omongaru. Ngoo pygua kuery ha'e javi reve ovy'a ete okuapy Nhanderuete re ojerovia vy.

Nhuã gui Paulo ha'e Silas opoia ague

35 Ko'ẽmba jave huvixa kuery ombou guembiguai "Pepoi peva'e avakue" he'i aguã.
36 Ha'e ramo nhuã rarõa omboaxa pova'e ayvu Paulo pe:
— Huvixa kuery pendepoi uka kuri. Ha'e rã peẽmba aỹ, tapeo porã — he'i.
37 Ha'e ramo Paulo aipoe'i ha'e kuery pe:
— Ha'e rami avi mba'eve rojapo vaiague re'ỹ orenupãmba pavẽ oexaa py, nhuã py orembo'a uka guive, Roma pygua regua roiko va'eri. Aỹ ma nhemi rupi ju orepoi uka ta? Ha'e rami nda'evei. Ha'e rami 'rãgue py tou ha'e kuery ae torepoi — he'i.
38 Ha'e nunga tembiguai kuery oendu vy oo omombe'u huvixa kuery pe.
Ha'e va'e kuery ma Roma pygua regua oikoa oikuaa vy okyjepa.[s]
39 Ha'e rami vy Paulo kuerya py jogueru vy ijayvu porã'i. Nhuã gui oguenoẽ vy ojerure tetã gui ojepe'a aguã.
40 Ha'e ramo nhuã gui oẽ ma vy Lídia ro py ranhe ovaẽ. Irmão kuery oexa vy omombaraetepa. Ha'e gui ma oje'oi.

Tessalônica py Paulo ha'e Silas ovaẽague

17 1 Anfípolis ha'e Apolônia rupi oaxa vy ovaẽ Tessalônica tetã py.[t]
Ha'e py ma oĩ judeu kuery onhembo'eaty.
2 Paulo gueko rami vy oo ha'e kuery nhomboatya py. Mboapy sábado re ha'e kuery reve ijayvu oikovy ipara re oĩa re.
3 Nhombo'e vy omombe'u porã. Ha'e vy aipoe'i:

---

s 16.37,38 Atos 22.25-29 **t 17.1** 1 Tessalonicenses 1.1; 2.13,14

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Cristo omanoague gui onhemboete jevy aguã rami oiko va'ekue.
Jesus pẽvy amombe'u va'e ae ma Cristo — he'i.
4 Ha'e va'e kuery regua amongue oguerovia vy onhemoirũ Paulo ha'e Silas
re. Grego kuery heta avi Nhanderuete pe ikuai, kunhague omboetevepy voi.
5 Ha'e rã judeu kuery ma nda'ija'ei vy ojou avakue heko vai va'e. Ha'e vy
omono'õ reta vy opa marã rei nhomoingo tetã rupi. Jasom ropy oikepa,
teta mbyte katy Paulo kuery ogueraaxe vy.
6 Ha'e rami teĩ ndojoui vy huvixa kuerya py ogueraa Jasom ae, amongue
irmão kuery reve. Ha'e vy aipoe'i:
— Kova'e kuery ma yvy jave re ikuai va'e moingo eta reia, ha'e gui apy
ju rima ovaẽ ra'e.
7 Ha'e gui Jasom ma ngoo py omovaẽ. Ha'e va'e kuery ha'e javive César
ayvu rami e'ỹ ikuai, Jesus pe anho "Huvixave" he'i okuapy.
8 Ha'e nunga ayvu heta va'e ha'e huvixa kuery oendu vy ipoxypa.
9 Ha'e rami teĩ Jasom ha'e amboae kuery gui peráta ojopy rire opoi ju.

Beréia py Paulo ha'e Silas ovaẽague

10 Ha'e rire'i pyavyve irmão kuery ma Beréia tetã katy ju omondouka
Paulo ha'e Silas. Ha'e py ovaẽ ma vy judeu kuery onhembo'eaty oĩ va'e
katy jogueraa.
11 Ha'e gui Beréia pygua kuery ma Tessalônica pygua gui hi'aranduve va'e
vy ojapyxaka porã ayvu re oenduxe vy. Ko'ẽ nhavõ ipara oĩa re oikuaa
pota guive, oikuaa aguã oendu va'ekue anhetẽ paa.
12 Ha'e rami vy heta ojerovia, grego regua kunhague omboetevepy, ha'e
avakue mbovy e'ỹ avi.
13 Ha'e rami rã judeu kuery Tessalônica pygua ma Beréia py avi ri
ty ra'e Nhanderuete ayvu Paulo omombe'ua oikuaa vy ha'e py ju oje'oi
nhombopoxy ha'e nhomopu'ãmba rei aguã.
14 Ha'e ramo irmão kuery ojou porã Paulo omondouka voi aguã ye'ẽ
rembe peve. Ha'e rã Silas ha'e Timóteo ma opytave ranhe ha'e py.
15 Paulo re opena va'e kuery ma Atenas peve ogueraa. Ha'e kuery ojevy vy
Paulo ijayvuague ogueraa Silas ha'e Timóteo pe, oĩa py ha'e kuery ou voi
aguã.

Atenas tetã py Paulo ijayvuague

16 Atenas tetã py Paulo oirũ kuery oarõ jave tetã rupi mba'emo ra'angaa
anho oĩ rã oexa vy ndojou porãi vaipa.
17 Ha'e nunga rupi ijayvu oikovy judeu kuery onhembo'eaty py, judeu ha'e
judeu e'ỹ va'e Nhanderuete mboetea rupi ikuai va'e kuery reve. Ha'e rami
avi ko'ẽ nhavõ tetã mbyte rupi ijayvu ha'e py ikuai va'e reve.
18 Ha'e gui amongue onhemo'arandu va'e epicureu ha'e estóico regua
ijayvu hexeve. Joupe-upe oporandu:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Mba'e he'i vy tu po rami ijayvu katu rei va'e? Tuuete mboae re
teve ijayvu — he'i okuapy, mba'eta Jesus reko omombe'u, onhemboete
jevyague guive.
19 Ha'e rami vy ngupive ogueraa peteĩ henda Areópago hery va'e py. Ha'e
vy aipoe'i:
— Aỹ ma roikuaaxe mba'e nunga pyau re pa renhombo'ea.
20 Mba'eta remombe'u va'e ma ore kuery ndoroikuaai teri. Roikuaaxe
mba'e 'rea pa ha'e nunga — he'i okuapy.
21 Mba'eta Atenas pygua kuery ha'e amboae regua ha'e py ikuai va'e voi
amboae ramigua re ndoikuaa potai, mba'emo ipyauve va'e re rive ijayvu
ha'e ojapyxaka okuapy.
22 Ha'e ramo Areópago mbyte py Paulo opu'ã vy aipoe'i:
— Atenas pygua avakue, xee aexa rã peẽ kuery pembojerovia etea rupi
anho pendekuai.
23 Mba'eta tetã rupi aaxa avy vy aexa mba'emo pembojerovia va'ety ikuai
va'e. Peteĩ aexa avi pembojeroviaaty re ipara oiny "*Kova'e ma Nhanderuete
jaikuaa e'ỹ va'e pegua*" he'ia va'e. Ha'e gui peikuaa vy e'ỹ pembojerovia
va'e ae xee amombe'u porãve pẽvy.
24 — Mba'eta Nhanderuete yvy ha'e yvy re opa mba'e ikuai va'e moingoare
ma yva ha'e yvy re ipo'aka va'e vy oo avakue opo py ojapo va'ekue py noĩ,
25 neĩ nhande kuery po py nanhaipytyvõi 'rã mba'eve py. Nhandegui
mba'eve oipota va'e'ỹ, mba'eta nhande kuery ha'e javive pe ha'e ae ome'ẽ
nhanderekoverã, nhanepytuẽrã ha'e opa mba'e jareko va'e.
26 Peteĩ'i gui nhanemoingo raka'e opa marãgua yvy re nhandekuai va'erã.
Yma voi oa'anga raka'e pa, ha'e mamo ete pa peteĩ-teĩ regua ikuai aguã,
27 Nhanderuete jaeka aguã, ha'e jaeka ete vy jajou aguã. Ha'e rami avi
nhandegui mombyry e'ỹ oiko,
28 mba'eta hexe vy jaiko, nhamyĩ ha'e nhandekuai, peẽ kuery regua ijayvu
kuaa va'e "Mba'eta ixuguigua meme jaiko", he'ia rami.
29 Ha'e gui Nhanderuete gui meme jaikoague jaikuaa vy jaikuaa avi
mba'emo ouro guigua rami e'ỹ oikoa, neĩ prata ha'e ita gui avakue
o'arandua rupi ha'e oikuaa rami ojapo va'ekue rami e'ỹ guive.
30 — Ha'e gui ymave rupi jaikuaa vy e'ỹ mba'emo vai jajapoague re
Nhanderuete nanhanembopagai. Ha'e rami teĩ aỹ ma oikuaa uka avakue
opa rupi ikuai va'e ojeko rerova aguã.
31 Mba'eta oa'anga ma yvy re ikuai va'e ombopagapa aguã ára. Ha'evea
rami 'rã ombopaga uka peteĩ ava omoĩ va'ekue pe. Ha'e va'e ma jaikuaa
pavẽ aguã omanoague gui omboete ju — he'i.

Amongue ojojai rei, ha'e rã amboae kuery ma ogueroviaague

32 Omanoague gui Jesus onhemboeteague re Paulo ijayvu rã ha'e kuery
oendu vy amongue ojojai rei. Ha'e rã amboae kuery ma

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Amboae ára ma emombe'uve ju pova'e nunga roenduve aguã — he'i okuapy.
33 Ha'e ramo Paulo ojepe'a ha'e kuery mbyte gui.
34 Ikuai avi amongue avakue oguerovia vy hexe onhemoirũ va'e. Ha'e kuery regua ma Areópago pygua Dionísio, ha'e peteĩ kunha Dâmaris hery va'e. Ha'e va'e kuery reve ikuaive amboae kuery.

Corinto tetã py Paulo ovaẽague

18 1 Ha'e va'e rire Atenas tetã gui Paulo oẽ vy Corinto katy ju oo.
2 Ha'e py ma peteĩ judeu Ponto guigua oexa Áqüila hery va'e. Roma tetã gui huvixa Cláudio judeu kuery omoxẽmba ramo Itália gui oẽ vy Corinto py ovaẽ ramo'i va'ekue gua'yxy Priscila reve. Ha'e va'e kuery re Paulo onhemboja.[u]
3 Oo'i ipirekue guigua apoa rupi ikuai va'e meme ramo ha'e kuery reve Paulo opyta omba'eapoa py.
4 Ha'e gui sábado nhavõ ijayvu oikovy judeu kuery onhembo'eaty py. Judeu ha'e grego kuery pe omombe'u oikovy ayvu.

Jesus reko Paulo omombe'uague

5 Macedônia gui Silas ha'e Timóteo ovaẽ ma ramo Paulo nomba'eapovei, ayvu mombe'ua rupi anho oiko. Ha'e rami vy judeu kuery pe omombe'u oikovy Jesus ae Cristo oikoa.[v]
6 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ijayvu vaikue reve opu'ãmba ramo Paulo oao ombojaity vy aipoe'i:
— Peneakã re ae toĩ penderuguy pemoẽ ukaague re pepaga aguã.[w] Xee ma ha'e nunga py ndaxepo ky'ai. Aỹ gui ma amboae regua kuery pe ju 'rã aa amombe'u — he'i.
7 Ha'e gui ojepe'a vy peteĩ ava Tício Justo hery va'e ro py ovaẽ, judeu kuery onhembo'eaty yvy'iry oĩ va'ea py. Ha'e va'e ava ma Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi oiko.
8 Ha'e gui onhembo'eaty pygua ruvixa Crispo hery va'e ma Senhor re ojerovia okuapy ngoo pygua kuery ha'e javi reve. Corinto pygua kuery voi ayvu oendu vy heta oguerovia vy onhemongarai uka.
9 Ha'e gui pyávy Senhor ojexa uka Paulo pe. Ha'e vy aipoe'i:
— Ekyje eme. Ha'e rami 'rãgue py ndeayvuve tema rekyrirĩ e'ỹ re,
10 mba'eta xee aiko ndereve. Avave rei ndere nopu'ãi 'rã mba'emo vai ojapo aguã, mba'eta kova'e tetã py heta areko xejeupe guarã — he'i.
11 Ha'e ramo ha'e py ma peteĩ ma'etỹ ha'e mboapy meme jaxy re oiko. Nhombo'ea rupi oiko Nhanderuete ayvu re.

---

w 18.6 "Peneakã re ae toĩ penderuguy pemoẽ ukaague re pepaga aguã" he'ia ma ha'e kuery ae ndojereraa jepe ukaxei rire opaga aguã re ijayvu vy.

u 18.1,2 1 Coríntios 1.1-3; Romanos 16.3,4 **v 18.5** 2 Coríntios 11.9

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Huvixa Gálio renonde Paulo ojexa ukaague

12 Acaia pygua huvixa Gálio oĩ jave py ma judeu kuery peteĩ rami opu'ã
okuapy Paulo re. Nhomboayvuaty py ogueraa vy
13 aipoe'i:
— Kova'e ava ma nhombo'e oikovy lei re oĩa rami e'ỹ Nhanderuete
omboetea aguã re — he'i okuapy.
14 Ha'e ramo Paulo ombovai ta jave huvixa Gálio aipoe'i judeu kuery pe:
— Judeu kuery, mba'emo vai ete, e'ỹ vy jojukaague, mba'emo nda'evei
ete va'e re pendeayvu va'e rire ha'eve 'rãgue xee aikuaa pota aguã.
15 Ha'e rã ayvukue, tery ha'e pẽvygua lei re ri pendeayvu ta vy peikuaa
pota peẽ ae ha'e nunga re. Xee ma ha'e nunga re ndaikuaa potai 'rã
— he'i.
16 Ha'e rami vy nhomboayvuaty gui omoẽmba ju.
17 Ha'e ramo ha'e kuery ha'e javi ma judeu kuery onhembo'eaty pygua
ruvixa Sóstenes ojopy vy oinupãmba nhomboayvua kuery renonde. Ha'e
rami teĩ Gálio ma ha'e nunga re voi ndoikuaa potai.

Mokoĩguea ayvu mombe'u vy ooague gui Paulo ojevyague

18 Ha'e py ma Paulo opytave ranhe heta ára. Ha'e va'e rire irmão kuerya
gui oo vy Síria katy ju oguata. Ngupive ogueraa Priscila ha'e Áqüila. Ha'e
rami e'ỹ mbove Cencréia py onhopĩ uka oakã, mba'emo ojapo aguã re
onhemboayvuague ojapopa ma rire.
19 Ha'e gui ma Éfeso tetã py ovaẽ oirũ kuery oeja aguã py. Ha'e rã ha'e
ma judeu kuery onhembo'eaty py oike vy ha'e kuery pe omombe'u ayvu.
20 Ha'e kuery ojerure opytave aguã ha'e py, teĩ nda'evei.
21 Ha'e rã ha'e kuerya gui oo ta vy aipoe'i:
— Nhanderuete oipota ramo ajevy ju 'rã peẽ kuerya py — he'i. Ha'e gui
kanoã py ojeupi vy oove Éfeso gui.
22 Cesaréia py ovaẽ vy oguejy vy Jerusalém tetã re oo. Ha'e pygua
igreja pe oxarurapa ma vy Antioquia katy ju oguejy ovy.
23 Ha'e py ma oiko are rire oo ju. Galácia ha'e Frígia yvy rupi oaxa vy
omombaraeteve ovy temimbo'e kuery ha'e javive.

Mboapykuea ayvu mombe'ua rupi Paulo oguata, ha'e Éfeso py Apolo ovaẽague

24 Ha'e va'e jave py Éfeso py ma peteĩ judeu ovaẽ, Alexandria tetã
guigua Apolo hery va'e. Ha'e va'e ma ijayvu kuaa, ha'e ipara oikuaapa
va'e,
25 Senhor reko re ombo'e pyre. Ikyre'ỹ vy ijayvu Jesus reko re, ha'evea
rami nhombo'e oikovy guive, João nhomongarai jave guare anho oikuaa
va'eri.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

26 Ha'e rami ranhe okyjea py e'ỹ ijayvu judeu kuery onhembo'eaty py.
Ha'e ijayvu rã Priscila ha'e Áqüila oendu vy ogueraa, ha'e vy ixupe
omombe'u porãve Nhanderuete reko.[x]
27 Acaia katy Apolo ooxe ramo irmão kuery omonhanima, temimbo'e
kuery pe ombopara guive omovaẽ aguã. Ha'e py ovaẽ ma vy opa mba'e py
oipytyvõ Nhanderuete omboaxy rã ojerovia va'e kuery,
28 mba'eta ijayvu kuaa ete vy pavẽ oendua py ipo'aka judeu kuery re,
mba'eta ipara oĩ va'e gui omombe'u vy oikuaa uka Jesus ae Cristo oikoa.

Éfeso py Paulo ovaẽague

19 1 Corinto tetã py Apolo oiko jave Paulo ma yvy rupi oguata vy
Éfeso tetã py ovaẽ. Ha'e py ma amongue temimbo'e kuery ojou vy
2 oporandu ha'e kuery pe:
— Peẽ kuery pa pejerovia ramo pendere ou Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ?
Ha'e kuery ombovai:
— Any, ore kuery ma noroendui ae Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oiko va'ea — he'i
okuapy.
3 Ha'e ramo Paulo oporandu ju:
— Marã rami ha'vy penhemongarai uka?
Ha'e kuery ombovai:
— João Batista nhomongaraia rami rima — he'i okuapy.
4 Paulo aipoe'i ha'e kuery pe:
— João ma ojeko rerova va'ekue omongarai vy heta va'e kuery pe
ijayvu va'ekue araka'eve rã ou va'erã re ju ojerovia okuapy aguã. Ha'e va'e
ma Jesus — he'i.[y]
5 Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy onhemongarai ukapa Senhor Jesus
rery rupi.
6 Ha'e kuery áry Paulo opo omoĩ ramo ha'e kuery re ou Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ.
Ha'e ramo ayvu mboae py ijayvu, Nhe'ẽ guigua omombe'u guive.
7 Ha'e javi vy doze avakue ikuai.

Tirano nhombo'eaty py Paulo nhombo'eague

8 Ha'e gui ma judeu kuery onhembo'eaty py Paulo oo vy nhombo'e. Mboapy
jaxy re okyjea py e'ỹ nhombo'e vy omombe'u oikovy Nhanderuete po'akaa.
9 Ha'e rã amongue ma ndogueroviai ha'e noenduxei vy heta va'e kuery
oendua py ijayvu vai okuapy Senhor reko re. Ha'e ramo ha'e kuerya
gui Paulo oguerojepe'a temimbo'e kuery. Ha'e gui ma Tirano hery va'e
nhombo'eaty py ju ombo'e oikovy ko'ẽ nhavõ.
10 Mokoĩ ma'etỹ re nhombo'ea rami oiko ramo Ásia pygua kuery ha'e javi
oendu Senhor ayvu, judeu ha'e grego kuery voi.

---

x 18.24-26 Efésios 1.1,2; 1 Coríntios 3.6-9 **y 19.4** Lucas 3.15,16

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Paulo po py Nhanderuete mba'emo porã ete ojapo oikovy opo'akaa rupi.
12 Panhero ha'e avental Paulo oiporu va'ety ma imba'eaxy va'e ikuaia
rupi heraa ramo okuerapa 'rã imba'eaxya gui, nhe'ẽ vai ikuai va'ekue voi
ojepe'apa 'rã.
13 Ha'e gui amongue judeu kuery nhe'ẽ vai pe'aa rupi ikuai va'e ma
onhea'anga Senhor Jesus rery rupi nhe'ẽ vai oipe'a aguã. Ha'e vy aipoe'i:
— Xee aipoa'e pejepe'a aguã Jesus rery Paulo omombe'u va'e rupi
— he'i.
14 Ha'e rami ojapo va'e ma peteĩ judeu sacerdote yvateve va'e Ceva hery
va'e ra'y kuery, ha'e javi vy sete ikuai.
15 Ha'e rami rã ha'e kuery pe nhe'ẽ vai ombovai:
— Jesus ma xee aikuaa, Paulo guive. Ha'vy peẽ, mava'e tu peẽ? — he'i.
16 Ha'e rami vy ha'e kuery re nhe'ẽ vai onhemondea va'e opo vy ipo'aka
ha'e kuery ha'e javive re. Opa marã oguereko axy ramo ipire rei ha'e
ijaipa rei reve onhamba oo oĩa gui.
17 Ha'e nungakue Éfeso py ikuai va'e oendupa, judeu ha'e grego kuery.
Ha'e rami vy ha'e javive ojererokyje vy omboete okuapy Senhor Jesus
rery.
18 Oguerovia va'e kuery heta ou vy onhemombe'u. Mba'emo vai ojapoague
omombe'upa.
19 Heta avi onhembo'e vaikue va'ekue okuaxia oguerupa vy oapypa pavẽ
renonde. Kuaxia para repykue re oikuaa pota vy cinqüenta mil ára repy
oikuaa.
20 Ha'e rami vy Senhor ayvu oenduave ha'e ipo'akave ovy.

Macedônia katy Paulo oirũ kuery omondoukaague

21 Ha'e nunga ha'e javi oiko rire Paulo onhembopy'a Macedônia ha'e
Acaia rupi oaxa ma vy Jerusalém katy oo aguã. Mba'eta aipoe'i:
— Ha'e py aiko rire aexaxe avi Roma tetã pygua kuery — he'i.[z]
22 Mokoĩ opytyvõaty Timóteo ha'e Erasto omondouka Macedônia katy.
Ha'e rã ha'e ma Ásia py ranhe opytave.

Demétrio nhomopu'ãmba reiague

23 Ha'e va'e jave py heta opu'ã okuapy Senhor reko rami ikuai va'e re.
24 Mba'eta peteĩ ava oiko ouro re omba'eapo va'ety Demétrio hery va'e,
prata gui xyete ramigua Diana ra'angaa ojapo va'e. Ha'e nunga repykue
gui hexeve omba'eapo va'e kuery oguerekopa.
25 Ha'e gui guexeve omba'eapo va'e kuery omboatypa vy aipoe'i ha'e kuery
pe:
— Avakue, peikuaa kova'e nunga gui jajoupaa.

---

z 19.21 Romanos 1.13-15; 15.22-29

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

26 Pendu ha'e pexaa rami Éfeso tetã py ha'e Ásia yvy ha'e javi rupi rai'i
Paulo nhombo'e vy heta ojapo mba'emo ra'angaa nomboetevei aguã rami,
mba'eta ijayvu avakue opo py ta'angaa ojapo va'ekue tuuete e'ỹ oikoa
rami.
27 Ha'e nunga rupi nhanerembiapo re ndojeroviaavei. Ha'e rami anho e'ỹ,
nhandexyete Diana ipo'akapa va'e pegua templo eteve voi nomboetevei.
Ha'e rami vy ombovaipa 'rã Ásia ha'e yvy jave re ikuai va'e omboete va'e
yvatea — he'i.
28 Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy ipoxypa, ha'e vy ojapuka-pukai:
— Éfeso pygua xyete Diana ma yvate ete — he'i okuapy.
29 Tetã ha'e javi rupi opa marã ojapura okuapy vy ono'õaty oĩ va'e
katy oje'oi pavẽ. Ngupive ogueraa Paulo irũ kuery Gaio ha'e Aristarco,
Macedônia gui ou va'ekue.
30 Paulo voi heta va'e kuery pe ojexa ukaxe teĩ temimbo'e kuery
nomondoukai.
31 Ásia pygua huvixa kuery Paulo irũ ikuai vy ixupe ojerure uka avi
ono'õaty py oo e'ỹ aguã.
32 Ono'õ va'e regua amongue ojapukai peteĩ rami, ha'e rã amboae kuery
ma amboae rami ojapukai. Joo rami e'ỹ-e'ỹ ijaty va'e ikuai. Heta va'e
kuery neĩ mba'erã pa ono'õmba okuapya ma ndoikuaai.
33 Ha'e ramo teta mbyte gui judeu kuery ogueru Alexandre, ha'e vy pavẽ
renonde katy omoanha. Ha'e va'e ma ojapo opo py heta va'e kuery pe
ijayvuxea rami.
34 Ha'e rami teĩ judeu oiko ra'ea ha'e kuery oikuaa vy peteĩ rami ojapukai
okuapy mokoĩ hora re rãnda'u:
— Éfeso pygua xyete Diana ma yvate ete — he'i okuapy.
35 Ha'e va'e tetã py oiko kuaxia mboparaaty. Ha'e va'e ma opu'ã vy
omokyrirĩ heta va'e kuery. Ha'e vy aipoe'i:
— Avakue Éfeso pygua, pavẽ oikuaa ae ma Diana ipo'akapa va'e
ra'angaa pegua templo re nhande Éfeso tetã pygua kuery nhapena va'ea,
ha'e Júpiter-a gui ta'angaa ho'a va'ekue re guive.
36 Ha'e nunga avave rei amboae rami ndoikuaai 'rã. Ha'e nunga rupi
pekyrirĩ 'rãgue, mba'eve pejapo eme peikuaa pota porã e'ỹ re.
37 Mba'eta peva'e avakue apy peru va'ekue ma templo mbovaipaa rupi e'ỹ
ikuai, neĩ nhandexyete re voi nda'ijayvu vai guive.
38 Xapy'a rei Demétrio ha'e hexeve omba'eapo va'e kuery ri amongue re
ijayvu aguã oguereko ramo oa'angaa ae ma huvixa nhomboayvua kuery
oikuaa pota aguã ára, joe pendeayvu aguã.
39 Ha'e rã amboae ramigua re ri peikuaa potaxe ramo ma nhanhomboaty
aguã ára oa'anga pyre py 'rã jaikuaa pota.
40 Mba'eta nhandevy pe voi nda'evei ange oiko va'ekue re ijayvua
gui, nhapu'ãmba reiague rami omombe'ua rã. Mba'eta ha'e rami rã

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

peteĩ henda py ma voi nanhamombe'u porã kuaai 'rã mba'erã pa
nhanhomboatyague — he'i. Ha'e rami ijayvu ma vy ijaty va'ekue
omondoukapa ju.

Teĩgue ju Macedônia ha'e Grécia rupi Paulo oguataague

20 1 Ha'e kuery opa marã ikuaia gui opytu'upa ma ramo Paulo
oenoĩ uka temimbo'e kuery. Omombaraetea rupi ijayvu ma vy
oipopyypa, ha'e gui oo Macedônia katy.
2 Tekoa ikuai va'e rupi oaxa vy nhomongeta ha'e nhomombaraete ovy.
Ha'e gui Grécia katy ju oo.
3 Ha'e py ma mboapy jaxy re oiko. Síria katy oo ta oikovy vy oendu
judeu kuery hexe opu'ãmbaxea. Ha'e rami vy Macedônia rupi ju
ojevy.
4 [Ásia peve] omoirũ va'e kuery ma pova'e: Beréia pygua Pirro ra'y
Sópatro, Aristarco, Tessalônica pygua Secundo, Derbe pygua Gaio, ha'e
gui Timóteo, Tíquico ha'e Ásia pygua Trófimo.
5 Ha'e va'e kuery ma orerenonde oje'oi, Trôade tetã py orerarõ aguã.
6 Ha'e gui ngaru mbojape imbovua revegua e'ỹa ára oaxa ma rire Filipos
gui roo yy rupi. Ha'e gui peteĩ nhiruĩ araa py ma Trôade py rovaẽ ha'e
kuery ikuaia py. Ha'e py ma peteĩ semana ropyta.

Trôade py Paulo nhombo'eague

7 Semana ijypya ára py mbojape roipe'ã-pe'ã'i aguã ronhomboaty rã
Paulo nhomongeta. Ko'ẽ jevy oove ta vy pytũ mbyte peve ijayvu.
8 Opy ronhomboatya py heta oĩ tataendy.
9 Ha'e py peteĩ kunumi oĩ Êutico hery va'e janela py oguapy oinya py. Ha'e
va'e ma Paulo nda'ijayvupai ete ramo oke. Oke ete vy janela yvateve va'e
gui ho'a yvy py. Ha'e gui he'õgue ojopya.
10 Ha'e ramo Paulo oguejy vy ojero'a hi'áry. Oikuavã vy aipoe'i:
— Penhemondyi eme, hekove oime teri — he'i.
11 Ojeupi ju vy oipe'ã mbojape, ha'e ho'u. Nhomongetave ju ko'ẽmba peve.
Ha'e gui mae ma oo.
12 Ha'e rã kunumi va'e okuera jevy rã pavẽ oexa vy oguerovy'a ete
okuapy. Ha'e vy ogueraa ju okuapy oikove va'e.

Assôs gui Paulo oo vy Mileto py ovaẽague

13 Ore roove vy kanoã py roĩ, ha'e Assôs katy roo. Ha'e py roarõ Paulo
yvy rupi ooa ja, ha'e rami aguã orevy ijayvu rire.
14 Assôs py orea py ju ovaẽ ma ramo orereve oĩ avi kanoã py, ha'e vy
Mitilene katy ju roo.
15 Ha'e gui roove vy ko'ẽ jevy roaxa Quios ypa'ũ katy'i rupi. Are'ỹ'i re
rovaẽ Samos py, ha'e ko'ẽ jevy Mileto py ju rovaẽ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Mba'eta Paulo ijayvu ma voi Ásia yvy re ndopyta arexei vy Éfeso tetã
py ovaẽ e'ỹ aguã re, mba'eta ojapura Pentecostes ára Jerusalém py oiko
aguã, ha'eve ramo.

Mileto py Éfeso pygua igreja re opena va'e kuery omongetaague

17 Mileto tetã gui Paulo oenoĩ uka Éfeso pygua igreja re opena va'e kuery.
18 Oĩa py ovaẽmba ma ramo aipoe'i ha'e kuery pe:
— Peẽ peikuaa porã marã rami pa peẽ kuery reve aikoague Ásia py
avaẽ ypya ára guive.
19 Mba'eta anhemboyvatevea rupi e'ỹ Senhor pe ete aiko xerexay ha'e aiko
axya py, mba'eta judeu kuery xereko a'ã vy xemoingo axy ramo.
20 Ha'e rami teĩ xee ndajepe'ai romombaraetea rupi xeayvua gui. Ha'e
nunga re rombo'e aikovy pavẽ oendua rupi, ha'e peteĩ-teĩ ro rupi guive.
21 Judeu ha'e grego kuery pe amombe'u aikovy Nhanderuete re ojeko
rerova vy nhande-Senhor Jesus [Cristo] re ojerovia aguã.
22 — Aỹ ma xepy'a re aendu Jerusalém katy aaxea, ha'e py xere oiko
va'erã ndaikuaai teĩ.
23 Mba'eta tetã nhavõ rupi xee aa rupi Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oikuaa uka nhuã py
xembotya ha'e xemoingo axya 'rãa.
24 Ha'e rami teĩ mba'eve py xee naendui ajeayvua, ajapo 'rã va'ekue
ajapopaxea anho. Ha'e va'e ma xerembiaporã Senhor Jesus gui ae ajopy
va'ekue, Nhanderuete nhanemboaxya regua ayvu porã amombe'u aguã.
25 — Peẽ kuery mbyte Nhanderuete po'akaa re rombo'e aikovy rire teĩ
aỹ ma aikuaa xerova ndapexavei ma 'rãa.
26 Ha'e nunga rupi kova'e ára xee anhemombe'u porã pẽvy: Xee ndaxepo
ky'ai peẽ mava'eve ruguy py,
27 mba'eta peteĩgueve ndajepe'ai Nhanderuete oipota va'e ha'e javi
amombe'ua gui.
28 Pepena pendejee ae ha'e vexa'i kuery ha'e javi re, ha'e va'e kuery re
opena va'erã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ penemoĩ rire. Ha'e va'e ma Nhanderuete
pegua igreja kuery nguguy py ae ojogua va'ekue.[a]
29 Xee aikuaa rã aa ma rire penembyte oiko 'rã guary kuery
nhomondoropaarã, vexa'i kuery omboaxya rupi e'ỹ.
30 Peẽ kuery regua voi opu'ã 'rã avakue ha'eve e'ỹa rami nhombo'e va'e,
ojee ae temimbo'e kuery oguerova aguã.
31 Ha'e nunga rupi peikuaa pota. Penema'endu'a mboapy ma'etỹ re xeayvu
aikovyague re. Ara py ha'e pyávy ndapytu'ui xerexay reve peteĩ-teĩ
romongetaa gui.
32 — Ha'e gui aỹ ma Senhor po py romboaxa, ayvu nhanemboaxya
regua rupi vy penembaraete aguã, mba'eta ijayvu ma ipo'aka

---

a 20.28 João 21.15-17; 1 Pedro 5.1-4

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

penemombaraete vy pendevy guarã ome'ẽ aguã iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e
javi reve.
33 Xee ma napenai va'ekue avave mba'e prata, ouro, neĩ ao re.
34 Peẽ voi peikuaa xepo py ae ajouague xee ha'e xerevegua kuery roipota
va'e.
35 Opa mba'e py pẽvy aexa uka nhamba'eapo vy iporiaukue'i nhaipytyvõ
aguã. Penema'endu'a Senhor Jesus ae aipoe'iague re: “Joupe mba'emo
nhame'ẽ vy javy'ave 'rã jajopya gui”, he'iague re.

Ha'e kuery reve Paulo onhembo'eague

36 Ha'e rami Paulo ijayvupa ma vy guenapy'ã re oĩ, ha'e onhembo'e oiny
ha'e kuery ha'e javi reve.
37 Ha'e ramo ojae'o pavẽ. Oikuavã vy oayvupa.
38 Ndovy'avei okuapy, “Xerova ndapexavei 'rã”, he'i rire. Ha'e vy omoirũ
heravy kanoã ituia py peve.

Tiro tetã py Paulo ovaẽague

21 1 Ha'e kuerya gui rojepe'a rire kanoã ajukue regua py roo. Roje'oi
yvi vy Cós py rovaẽ. Ko'ẽ jevy Rodes py, ha'e gui ma Pátara py ju
rovaẽ.
2 Peteĩ kanoã Fenícia katy oo va'e rojou vy ha'e va'e py ju roĩ. Ha'e vy
roove.
3 Chipre ypa'ũ oreaxua regua ojekuaa maa gui roeja vy Síria yvy katy ju
roo. Ha'e gui ma Tiro tetã py rovaẽ, mba'eta ha'e py mba'emo omboguejya
'rã kanoã gui.
4 Ha'e py temimbo'e kuery rojou vy sete ára ropyta ha'e py. Ha'e va'e kuery
ma Nhe'ẽ gui oikuaa vy Paulo pe ijayvu Jerusalém katy oo e'ỹ aguã.
5 Ha'e rami teĩ are'ỹ'i re rojepe'a vy roove ju. Ha'e kuery ha'e javive
oremoirũ imondovy gua'yxy ha'e gua'y kuery reve. Tetã rovai roo vy ita
ku'i reia py orerenapy'ã re roĩ vy ronhembo'e rokuapy ha'e py.
6 Ha'e gui peteĩ-teĩ rojopopyy ma vy roĩ ju kanoã py. Ha'e rã ha'e kuery
ma ngoo katy ju ojevypa.

Cesaréia py Paulo ovaẽague

7 Ha'e gui Tiro tetã gui roove vy Ptolemaida py rovaẽ. Ha'e py ma
roxarura irmão kuery ikuai va'e pe. Peteĩ ára orekuai ha'e kuery reve.
8 Ko'ẽ jevy rojepe'a vy Cesaréia katy roo. Ha'e py ma Filipe ro py rovaẽ
vy ropyta hexeve. Ha'e va'e ma ayvu porã mombe'uarã sete omoĩ mbyre
regua.
9 Ha'e ma irundy guajy omenda e'ỹ va'e oguereko, profeta meme ikuai.
10 Ha'e py orekuai are ma rire Judéia gui ou peteĩ profeta Ágabo hery
va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Ha'e va'e ma orea py ovaẽ vy ojora Paulo ku'akuaa. Ha'e va'e py ma opy
ha'e opo ojokua reve aipoe'i:
— Po rami Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ oikuaa uka: Nami judeu kuery Jerusalém
pygua ojapo 'rã kova'e ku'akuaa ja re, mba'eta omboaxa 'rã judeu e'ỹ va'e
kuery po py — he'i.
12 Ha'e va'e ayvu roendu vy ha'e py ikuai va'e ha'e javi reve Paulo pe
rojerure rokuapy Jerusalém katy oo ve'ỹ aguã.
13 Ha'e ramo ombovai:
— Mba'e tu pejapo pejae'o ha'e xemokangy vy? Mba'eta xevy pe ma
ha'evepa rei Senhor Jesus rery káuxa Jerusalém tetã py nhuã py aa ha'e
amano aguã voi — he'i.
14 Ha'e rami rã ndorojokoi vy ropytu'u, ha'e vy
— Tove toiko Senhor oipota va'e — ro'e.
15 Ha'e va'e rire roiko katupa ma vy Jerusalém katy roje'oi.
16 Temimbo'e kuery Cesaréia gui ou va'ekue regua oo avi orerupive. Ha'e
va'e kuery ma peteĩ temimbo'e yma ogueraa avi Chipre py itui'i va'ekue
Mnasom hery va'e, mba'eta ha'e va'e ma ngoo py oremovaẽ va'erã.

Jerusalém py Paulo ovaẽague

17 Jerusalém py rovaẽ ma ramo irmão kuery ovy'a reve oremovaẽ.
18 Ko'ẽ jevy orereve Tiago-a py Paulo oo oexa aguã. Igreja re opena va'e
kuery ha'e javi ijaty ra'e.
19 Ha'e ramo Paulo oxarurapa ma vy omombe'u judeu e'ỹ va'e ikuaia rupi
omba'eapo rã mba'emo Nhanderuete ojapoague ha'e javi.
20 Ha'e nunga ha'e kuery oendu vy oguerovy'a okuapy Nhanderuete. Ha'e
gui ma Paulo pe aipoe'i:
— Ha'e rami avi irmão, apy rexa nhi'ã heta ikuai judeu kuery regua
ojerovia va'e. Ha'e va'e kuery ha'e javi ma lei re oĩa rami anho ikuai.
21 Ha'e kuery pe ma omombe'ua ma ndereko ramigua. Ha'e vy aipo'ea:
“Amboae regua ikuaia rupi Paulo ombo'e judeu kuery Moisés ojapo uka
va'ekue gui ojepe'a aguã re, gua'y kuery pire omboi e'ỹ, neĩ lei re oĩa rami
ve'ỹ ikuai aguã”, 'ea ndereko ramigua rive omombe'u vy.
22 Ha'e rami rã mba'exa 'rã tu jajapo? Mba'eta ndee revaẽague oikuaa pavẽ
'rã.
23 Ha'e nunga rupi ejapo oreayvu taa. Apy ore kuery regua ikuai irundy
avakue onhemboayvuague ojapo aguã rami ikuai va'e.
24 Ha'e va'e kuery reve tereo, ha'e ndee voi ejeky'a'o uka ha'e kuery reve, ha'e
eme'ẽ ha'e kuery oakã onhopĩ uka aguã regua. Ha'e ramo 'rãe oikuaa pavẽ
ndereko re ijayvuague anhetẽ e'ỹa, ha'e ndee voi lei re oĩa rami reiko avia.
25 Ha'e rã judeu e'ỹ va'e regua ojerovia va'e pe ma oreayvu romondouka ae
ma, ha'e kuery ho'u e'ỹ aguã mba'emo ra'angaa pe ojuka pyre, huguykue,
neĩ mymba ojyryvipy pyre ro'okue, ha'e gui itavy rei e'ỹ aguã — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

26 Ha'e ramo Paulo ma ko'ẽ jevy avakue ogueraa vy ha'e kuery reve
ojeky'a'o uka. Ha'e vy templo py oike vy omombe'u ojeky'a'oa ára raka'e
pa opa 'rãa, ha'e peteĩ-teĩ rekovia mymba ome'ẽ aguã.[b]

Paulo ojopy okuapyague

27 Sete araa opa ta ma jave judeu kuery Ásia gui ou va'ekue regua ma
Paulo templo py oĩ rã oexa vy ombopoxy heta va'e kuery ha'e javi. Ha'e
rami vy ojopy vy
28 ojapukai:
— Avakue Israel regua, orepytyvõ ke! Kova'e ava ma opa rupi
nhombo'e oikovy nhande kuery rovai guarã, lei ha'e kova'e oo rovai
guive. Aỹ katuve ma grego kuery ogueroike kuri templo py. Ha'e rami py
omongy'apa kova'e oo iky'a e'ỹ va'ekue — he'i okuapy.
29 Ha'e rami ijayvu mba'eta oexa va'ekue Éfeso pygua Trófimo hexeve tetã
py oĩ rã. Ha'e rami vy oexa'ã teĩ Paulo templo py ogueroikea re.
30 Ha'e ramo tetã ha'e javi rupi heta va'e kuery opu'ãmba vy onhamba
jogueruvy. Ha'e vy Paulo ojopy vy ombotyryry heravy templo ropy gui.
Ha'e ramove ombotypa vyvoi okẽ.
31 Ha'e kuery ojukaxe ete ramo xondaro ruvixa pe omombe'ua
Jerusalém pygua kuery opu'ãmba okuapya.
32 Ha'e ramo ha'e va'e ogueru vyvoi xondaro kuery, huvixa yvyĩve va'e reve.
Onhamba jogueruvy heta va'e kuery mbyte katy. Ha'e ramo huvixa ha'e
xondaro kuery ovaẽ rã heta va'e kuery oexa vy opytu'upa Paulo oinupãa gui.
33 Xondaro ruvixa ovaẽ vy ojopy Paulo, ha'e mokoĩ corrente py ojokua
uka. Ha'e vy oporandu mava'e paa, ha'e mba'e pa ojapoague re.
34 Heta va'e kuery regua amongue ojapukai peteĩ rami, ha'e rã amboae
kuery ma amboae rami ojapukai. Joo rami e'ỹ-e'ỹ ojapukai rã anhetẽa
huvixa ndoikuaai vy xondaro kuery okeaty katy ju ogueraa uka Paulo.
35 Tape pyrõ-pyrõa'i py ovaẽ vy xondaro kuery oupi heravy, heta va'e
kuery jo'a rei ramo.
36 Mba'eta heta va'e kuery hakykue katy gui ou vy ojapukai:
— Pejuka — he'i okuapy.
37 Ha'e gui Paulo ogueroike ta ma jave aipoe'i huvixa pe:
— Ha'eve pa ndereve xeayvu aguã mba'emo re?
Ombovai:
— Ndee ri ty'y grego ayvu py ndeayvu kuaa va'e?
38 Ndee e'ỹ teve Egito pygua yma renhomopu'ãmba va'ekue, ha'e tekoa
e'ỹa katy quatro mil porojukaa reraa va'ekue? — he'i.

---

[b] **21.26** Ha'e rami Paulo ojapo judeu kuery reko rami vy, pavẽ oikuaa aguã hekokue ramigua omombe'ua va'e anhetẽ e'ỹa (versículo 24), amongue ayvu porã oguerovia vy oo jepe aguã (1 Coríntios 9.19-22; 10.32,33).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

39 Ha'e ramo Paulo ombovai:
— Xee ma judeu regua, Tarso tetã omboetevepy va'e pygua aiko Cilícia
yvy re. Ha'e gui ndevy pe ajerure heta va'e kuery pe xeayvu aguã — he'i.
40 — Ha'eve — he'i ma ramo Paulo opu'ã ho'amy tape pyrõ-pyrõa'i py.
Opo py ojapo heta va'e kuery pe okyrirĩ aguã. Ha'e kuery okyrirĩmba rã
hebraico ayvu py ijayvu vy aipoe'i:

Paulo guekokue omombe'uague

22 1 — Ke'y kuery ha'e xeryvy kuery, pendu ke aỹ xerekokue
amombe'u rã — he'i.
2 Ha'e ramo hebraico ayvu py ijayvu rã ha'e kuery oendu vy okyrirĩ ete
okuapy. Ha'e rã ijayvuve tema:
3 — Xee ma judeu, Cilícia regua Tarso tetã py xetui'i va'ekue. Ha'e gui
kova'e tetã py ju xetuja. Apy Gamaliel remimbo'e aiko vy lei nhaneramoĩ
kuery reko oĩa rami ete anhembo'e va'ekue. Nhanderuete pe aiko aguã re
anho anhea'ã aikovy, aỹ peẽ kuery pendekuaia rami avi.
4 Amoingo axy va'ekue Senhor reko rupi ikuai va'e, ajuka guive. Ajopy vy
nhuã py amboty va'ekue, avakue ha'e kunhague.[c]
5 Ha'e nungakue sacerdote yvateve va'e ha'e nhomongeta va'ety ha'e javi
oikuaa anhetẽa, mba'eta ha'e kuery gui ae kuaxia para araa karamboae
nhanderyke'y kuery peguarã. Ha'e rami vy Damasco tetã katy ju aa, ha'e py
ikuai va'e voi aipokuapa reve Jerusalém py aru aguã omoingo axya aguã.[d]
6 — Ha'e gui ma tape rupi aa ainy jave, Damasco py avaẽ rai'i avya
py, kuaray mbyte rai'i jave, peteĩ hendy hatã va'e yva gui hexakã xapy'a
xeyvýry rupi.
7 Ha'e ramo ha'a yvy rupi. Ha'e gui peteĩ ayvu aendu xevy aipoe'i va'e:
"Saulo, Saulo, mba'e re tu xerereko axyxe ri?"
8 — Xee aporandu: "Mava'e tu ndee, Senhor?"
"Xee ma Jesus Nazaré pygua, ndee rereko axy rei va'e", he'i xevy.
9 Xerevegua kuery ma hendy va'e oexa teĩ noendu kuaai xevy ijayvu va'e
ayvu.
10 — Ha'e ramo xee aporandu: "Mba'e 'rã tu ajapo, Senhor?"
Ombovai: "Epu'ã ke, evaẽ Damasco py, mba'eta ha'e py ma omombe'ua
'rã ndevy ajapo uka va'e ha'e javi", he'i.
11 Ha'e va'e hendy va'e rexakã gui ndaexavei rã xerupive ikuai va'e xejyva
re xereraa ramo avaẽ Damasco py.
12 — Ha'e py oiko peteĩ ava Ananias hery va'e. Nhanderuete pe oiko lei
re oĩa rami, ha'e ha'e pygua judeu kuery ha'e javi ima'endu'a porãa va'e.
13 Ha'e va'e ma ou xereka. Xeyvýry ovaẽ ma vy aipoe'i: "Irmão Saulo, exa
ju ke", he'i. Ha'e ramove aexa jevy vy ama'ẽ hexe.

---

c 22.4 Atos 8.3 **d 22.5-16** Atos 9.1-19

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 — Ha'e ramo aipoe'ive ju: “Nhaneramoĩ kuery Ruete yma voi
ndeporavo ha'e oipota va'e reikuaa aguã, Heko porã ete va'e rexa aguã,
ha'e ayvu ijuru guigua ae rendu aguã.
15 Mba'eta ixupe reiko vy ha'e javi regua renonde remombe'u 'rã rexa ha'e
rendu va'ekue.
16 Ha'e vy aỹ mba'e re tu remboare ta? Epu'ã ke, enhemongarai uka, ha'e
ejeky'a'o uka rejejavyague gui, hery rupi rejapukai vy”, he'i.
17 — Ha'e gui ma Jerusalém katy ajevy ma rire templo py anhembo'e
ainy jave aexa xapy'a karamboae peteĩ ojexa uka va'e.
18 Ha'e rami vy aexa xereve aipoe'i va'e: “Ndepojava ke, tereo voi
Jerusalém gui, mba'eta ha'e kuery noenduxei 'rã xereko re ndeayvua”,
he'i.
19 — Xee aipoa'e: “Ha'e rami teĩ Senhor, judeu kuery oikuaa porã xee
nhuã py amboty va'ekuea ndere ojerovia va'e kuery, ha'e ha'e kuery
onhembo'eaty ikuai va'e rupi voi ainupãmbaague.
20 Ha'e gui xee voi aĩ karamboae ndeayvu mombe'ua Estêvão ruguy moẽa
kuery reve. Ha'e nunga ajou porã vy ijukaa kuery ao aarõ va'ekue”, ha'e.
21 — Ha'e rami teĩ aipoe'i xevy: “Tereo, mba'eta xee romondouka 'rã
mombyry, judeu e'ỹ va'e ikuaia rupi”, he'i.

Roma pygua regua Paulo oiko ramo noinupãaiague

22 Pova'e ayvu omombe'u peve'i ha'e kuery ojapyxaka. Ha'e gui ma
ojapukai vy aipoe'i okuapy:
— Peipe'a peva'e ava ko yvy gui, nda'evei oikove aguã — he'i okuapy.
23 Ha'e kuery ojapukai reve ojegui capa omboipa, ha'e yvy ku'i omombo-
mombo yvate katy.
24 Ha'e ramo xondaro ruvixa aipoe'i Paulo ogueroikea aguã xondaro
kuery okeaty py, ha'e oinupã reve omboayvu aguã, mba'e re pa hexe
ijayvu okuapya oikuaa aguã.
25 Ha'e gui ma ipire ra'ykue py ojokuaa rã Paulo aipoe'i huvixa yvyĩve va'e
pe:
— Ha'evea rami ri ty'y peinupã Roma pygua regua peikuaa pota porã
e'ỹ re? — he'i.
26 Ha'e nunga huvixa oendu vy xondaro ruvixa yvateve va'ea py ju oo.
Ha'e vy aipoe'i ixupe:
— Mba'e tu rejapo ta? Mba'eta peva'e ava ma je Roma pygua regua
— he'i.
27 Ha'e rami rã xondaro ruvixa ou vy oporandu Paulo pe:
— Emombe'u xevy, ndee ma nhi'ã Roma pygua regua?
Ombovai:
— Xee ha'e aiko — he'i.
28 Huvixa aipoe'i ixupe:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Xee ma heta peráta apaga karamboae Roma pygua regua anhemoingo uka aguã.
Paulo ombovai:
— Ha'e rã xee ma ha'e pygua regua ae aiko — he'i.
29 Ha'e ramove inupãarã ikuai va'ekue ojepe'apa. Huvixa eteve voi okyje Roma pygua regua ojokua uka rire.[e]
30 Ko'ẽ jevy mba'e re pa judeu kuery hexe ijayvu rei okuapyague huvixa oikuaa porãvexe vy ojora uka. Ha'e gui omboaty ukapa sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuery. Paulo ogueru ruka vy oexa uka ha'e kuery renonde.

Nhomongeta va'ety kuery renonde Paulo ojexa ukaague

23 1 Ha'e gui nhomongeta va'ety kuery re Paulo oma'ẽ vy aipoe'i:
— Ke'y kuery, xee ma Nhanderuete renonde xepy'a ky'a e'ỹa rupi aiko opa mba'e py, aỹ peve — he'i.
2 Ha'e ramo sacerdote yvateve va'e Ananias ma ijyvýry ikuai va'e pe oipete uka ijuru rupi.
3 Ha'e ramo Paulo aipoe'i ixupe:
— Nhanderuete nenupã avi 'rã, oo mbotya omoxiĩ mbyre rami rive reiko va'e.[f] Ndee ma upe py reguapy reiny lei re oĩa rami xemboayvu aguã, teĩ lei re oĩa rami e'ỹ ri ty'y xepete uka?
4 Ha'e ramo ijyvýry ikuai va'e aipoe'i:
— Ndeayvu vai ri ty'y sacerdote yvateve va'e Nhanderuete omoĩ va'ekue re?
5 Paulo ombovai:
— Ke'y kuery, xee ndaikuaai kuri sacerdote yvateve va'e oikoa. Mba'eta ipara oiny: “Pendeayvu vai eme heta va'e kuery ruvixa re” — he'i.[g]
6 Ha'e gui ma Paulo oikuaa nhomongeta va'ety kuery regua amongue saduceu, ha'e rã amboae ma fariseu regua ikuaia. Ha'e rami vy ojapukai:
— Ke'y kuery, xee ma fariseu regua, ha'e fariseu ra'y aiko. Omano va'ekue omboetepa jevy rã guarã aarõ aikovy ramo ae xemboayvua — he'i.
7 Ha'e rami ijayvu ramo fariseu ha'e saduceu kuery joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu. Mba'eta ijaty va'e kuery ma joo rami e'ỹ-e'ỹ oikuaa.
8 Mba'eta saduceu kuery ma oikuaa nonhemboete jevyavei 'rãa rami. Neĩ anjo, neĩ nhe'ẽ oikoa ha'e kuery ndogueroviai.[h] Ha'e rã fariseu kuery ma ha'e nunga ha'e javi oikoa oguerovia.
9 Ha'e rami py joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu. Ha'e gui lei re nhombo'e va'ety fariseu regua opu'ã vy ijayvu atã:

---

e 22.25-29 Atos 16.35-39 **f 23.3** Mateus 23.27,28 **g 23.5** Êxodo 22.28
h 23.8 Lucas 20.27

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Ore ma mba'eve ndoroikuaai kova'e ava ojapo vaiague. Xapy'a rei nhe'ẽ e'ỹ vy anjo ri ty'y ixupe oikuaa uka ha'e nunga — he'i okuapy.
10 Ha'e kuery joguero'apa ramo huvixa okyje Paulo omopẽmba gui. Ha'e vy aipoe'i uka xondaro kuery ou vy oipe'a ha'e gui, okeaty py ju ogueraa aguã.

Paulo pe Senhor ojexa ukaague

11 Pytũ jevy Paulo yvýry Senhor ojekuaa ho'amy. Ha'e vy aipoe'i:
— Ndepy'a guaxu ke, mba'eta Jerusalém py xereko remombe'uague rami avi Roma tetã py ju 'rã remombe'u.

Paulo ojuka aguã re judeu kuery jogueroayvuague

12 Ko'ẽmba rã judeu kuery nhomboaty vy oura okuapy Paulo ojuka e'ỹa ja ndokarui neĩ ndoy'ui aguã re, ayvu vaipy ikuai e'ỹ aguã.
13 Ha'e rami aguã re jogueroayvu va'e ma quarenta raxa'i ikuai.
14 Jogueroayvu va'e kuery ma sacerdote yvatekueve va'e ha'e nhomongeta va'ety kuerya py oo vy aipoe'i:
— Roura kuri Paulo rojuka e'ỹa ja ndorokarui ha'e ndoroy'ui aguã re, ayvu vaipy orekuai e'ỹ aguã.
15 Aỹ ma nhomongeta va'ety kuery po py pendeayvu pemondouka xondaro ruvixa pe, penerenonde oexa uka ju aguã. Hekokue re peikuaa pota porãvexea rami pemombe'u. Ha'e rã ore ma roarõ 'rã ovaẽ e'ỹ re rojuka aguã — he'i okuapy.
16 Ha'e rami ijayvu okuapy rã Paulo ri'y oendu. Ha'e rami vy ha'e va'e ma oo vy xondaro kuery okeaty py oike, ha'e vy Paulo pe omombe'u.
17 Ha'e rami rã Paulo xondaro ruvixa oenoĩ vy aipoe'i:
— Eraa kova'e kunumi va'e nderuvixaa py, mba'eta oguereko ixupe omombe'u va'erã — he'i.
18 Ha'e ramo nguvixaa py ogueraa vy aipoe'i:
— Nhuã py omboty pyre Paulo xerenoĩ vy ojerure kuri ndea py aru aguã kova'e kunumi va'e, mba'eta oguereko ndevy omombe'u va'erã — he'i.
19 Ha'e ramo huvixa ipo re ojopy vy mombyry'i oguerojepe'a heravy. Ha'e vy oporandu ixupe:
— Mba'e tu rereko xevy remombe'u va'erã?
20 Ombovai:
— Judeu kuery ijayvu kuri ndevy pe ojerure aguã ko'ẽ rã Paulo rexa uka aguã re nhomongeta va'ety kuerya py, hekokue re oikuaa pota porãvexea rami.
21 Ha'e rã ndee enhembotavy uka eme, mba'eta ha'e kuery regua quarenta raxa oura okuapy Paulo ojuka e'ỹa ja ndokarui neĩ ndoy'ui aguã re, ayvu vaipy ikuai e'ỹ aguã. Aỹ ma oiko katupa ma okuapy ndeayvua oarõ vy — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Ha'e rami rã huvixa ma kunumi va'e omondouka ju vy ijayvu avave
rei pe omombe'u e'ỹ aguã ixupe oikuaa ukaague.
23 Ha'e gui mokoĩ xondaro ruvixa ju oenoĩ vy aipoe'i:
— Pytũ are jave guarã pemboaty duzentos xondaro kuery, setenta
kavaju árygua, ha'e duzentos hu'y guaxu revegua Cesaréia peve peo aguã.
24 Pejou avi kavaju Paulo oĩ aguã, mba'eve oiko e'ỹ re ovaẽ aguã huvixave
Félix-a py — he'i.
25 Ha'e gui kuaxia huvixave peguarã ombopara uka po rami ijayvua:

Félix pe huvixa Cláudio kuaxia ombopara uka va'ekue oĩa

26 "Xee Cláudio Lísias ma kova'e ambopara uka ndee huvixave
omboetevepy Félix pe. Tereiko porã.
27 Kova'e ava ma judeu kuery ojopy vy ojuka rai ramo xee xondaro kuery
reve aju vy araa jepe, Roma pygua regua oikoa aikuaa vy.[i]
28 Ha'e gui hexe ijayvu okuapya aikuaa porãvexe vy araa uka ha'e kuery
regua mongetaaty ikuaia py.
29 Ha'e rami vy aikuaa ha'e kuery rekorã lei oeja pyre re oĩa re rive ijayvu
okuapya. Mba'eve rei ndojapo vai jajuka aguã, neĩ nhuã py nhamboty
aguã voi.
30 Ha'e rami vy ava va'e ojuka ta okuapya xevy omombe'ua rã aendu vy
amondouka voi ndea katy. Hexe ijayvu rei va'e kuery pe voi xeayvu,
ha'e kuery avi ou vy nerenonde omombe'u aguã hexeve oguereko va'e.
[Tereiko porã.]"

Huvixave Félix-a py Paulo ovaẽague

31 Ha'e gui xondaro kuery ma huvixa ijayvuague rami ikuai. Ha'e rami
vy pyavyve Paulo ogueraa vy Antipátride peve oguerovaẽ.
32 Ko'ẽ jevy ha'e kuery ojevypa ju okeaty katy, ha'e rã kavaju árygua
kuery pe ma ogueraa ukave Paulo.
33 Ha'e va'e kuery ma Cesaréia py ovaẽ vy huvixave pe omboaxa kuaxia
para, ha'e Paulo voi oexa uka.
34 Ha'e ramo huvixave ma kuaxia para ogueroayvupa ma vy oporandu
maguigua pa oikoa re. Cilícia pygua oikoa oikuaa vy
35 aipoe'i:
— Nderekokue mombe'ua kuery ovaẽmba ma ramo xee romboayvu 'rã —
he'i. Ha'e rami vy omboty uka ranhe Herodes oo guaxu ojapo va'ekue py.

Félix renonde Paulo rekokue ramigua omombe'ua ague

24 1 Peteĩ nhiruĩ ára rire ovaẽ sacerdote yvateve va'e Ananias,
nhomongeta va'ety kuery ha'e peteĩ ava ijayvu va'erã Tértulo

---

i **23.27** Atos 21.27-39; 22.24-30

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hery va'e. Ha'e va'e kuery ma huvixa renonde ojexa uka okuapy Paulo
rekokue re ijayvu aguã.
2 Ha'e gui Tértulo ma oenoĩa rã omombe'u hekokue ramigua. Ha'e vy
aipoe'i:
— Oreruvixa omboetevepy Félix, ndegui vy orekuai porã riae opa
mba'e py. Ndee repena porã ramo mba'emo porã anho oiko ore judeu
kuery pe.
3 Ha'e nunga roikuaa vy opa mba'e py roguerovy'a riae.
4 Ha'e rami avi xeayvu are e'ỹ aguã ajerure rejapyxaka porã aguã xapy'a'i.
5 Mba'eta ore roikuaa pota rã peva'e ava ma mba'eaxy vaikue rami. Judeu
kuery yvy jave re ikuai va'e omopu'ãmba rei oikovy, ha'e amboae rami
nhombo'e Nazaré pygua peguarã rive.
6 Ha'e gui templo omongy'a ta ramo ore rojopy karamboae [rombopaga
aguã ore kuery lei re oĩa rami vy.
7 Ha'e rami teĩ xondaro ruvixa Lísias ou vy ivai vaipa reve orepo gui
oipe'a heravy,
8 ha'e aipoe'i hexe oreayvu va'e apy ju roju aguã nerenonde.] Ha'e gui
ndee voi hekokue re reikuaa pota vy reikuaa avi 'rã oreayvua anhetẽ
memea — he'i.
9 Ha'e rami ijayvu rã judeu kuery ikuai va'e ojou porãmba. Ha'e vy
— Anhetẽ va'e meme — he'i okuapy.

Paulo guekokue omombe'uague

10 Ha'e gui Paulo pe ju huvixave opo py "Emombe'u ke" he'ia rami
ojapo. Ha'e ramo aipoe'i:
— Heta ma'etỹ re ma ore kuery ruvixa reĩa aikuaa vy xee voi ta
xeayvu.
11 Mba'eta ndee voi reikuaa doze ára ete'i ojapoa Jerusalém katy amboete
aguã aa ague.
12 Ha'e gui templo py ha'e kuery xejou okuapy jave avave reve ndaxeayvu
vai, neĩ nanhomopu'ãi ha'e kuery onhembo'eaty rupi, neĩ tetã rupi voi.
13 Ha'e kuery nomombe'u porã kuaai guive xere ijayvu rei okuapyague.
14 Ha'e rã peteĩ amombe'u ta ndevy: Xee ma Senhor reko rupi aiko, ha'e
kuery "Amboae rami onhembo'e va'e", he'ia rupi. Ha'e rami vy xee voi
aiko oreramoĩ kuery Ruete pe. Lei re ipara oinya ha'e profeta kuery
ombopara va'ekue rami vy mba'emo oiko va'e ha'e javi arovia.
15 Ha'e rami vy Nhanderuete gui aarõ aikovy ha'e kuery voi oarõ okuapy
va'e, heko porã ha'e heko porã e'ỹ va'ekue omboetepaa ju aguã.
16 Ha'e nunga rupi anhea'ã aikovy Nhanderuete ha'e avakue renonde
xepy'a ky'a e'ỹa rupi aiko aguã.
17 — Ha'e gui mbovy ma'etỹ rei e'ỹ aikoa gui aa karamboae ore kuery
pe ome'ẽ mbyre araa vy, ha'e Nhanderuete pe mba'emo ame'ẽ aguã guive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Ha'e nunga ajapo aikovya rupi ae judeu kuery Ásia pygua xejou templo
py. Ajeky'a'o ukapa ma rire xejou xeirũ heta reve'ỹ, ha'e anhombopoxy
reia py e'ỹ guive.
19 Ha'e va'e kuery ae ou 'rãgue nerenonde xere ijayvu aguã, oguereko va'e rire.
20 Ha'e rami e'ỹ vy apy ikuai va'e ae oikuaa ri vy tomombe'u nhomongeta
va'ety kuery renonde ha'ã jave ajapo vaiague ojou va'ekue.
21 Mba'eta po rami anho ha'e kuery mbyte ha'ã vy xeayvu atã: "Kova'e ára
xemboayvu omano va'ekue omboetepaa ju 'rãa arovia ramo", ha'e va'ekue.

Félix ha'e Drusila renonde Paulo ojexa ukaague

22 Ha'e ramo Félix ma Senhor reko oikuaa ae vy nopena voixei. Aipoe'i:
— Xondaro ruvixa Lísias ou jave mae ma aikuaa pota porã 'rã
pendeayvua re — he'i.
23 Ha'e rami vy xondaro ruvixa yvyĩve va'e pe aipoe'i Paulo oarõ vy hexe
opena porã'i aguã, ha'e irũ kuery oipytyvõxe rã ojoko e'ỹ aguã guive.
24 Kueve'i ma rire Félix ou ju gua'yxy judeu va'e Drusila reve. Ha'e vy Paulo
oenoĩ uka vy ojapyxaka oiny Cristo Jesus re jajerovia aguã re ijayvu rã.
25 Teko porã, jejokoa ha'e nhomboayvupaa aguã re ijayvu ramo Félix
oendu vy okyje. Ha'e vy aipoe'i:
— Ha'e rami vy aỹ tereo ju. Ha'eve jave roenoĩ uka ju 'rã — he'i.
26 Ha'e rami avi oipota teĩ Paulo ome'ẽ peráta ixupe. Ha'e rami vy
mbovykue rei e'ỹ oenoĩ uka vy ijayvu hexeve.
27 Mokoĩ ma'etỹ rire huvixa Félix rekovia oĩ Pórcio Festo. Ha'e jave Félix
ma judeu kuery pe ojejou porã ukaxe vy oeja ovy Paulo nhuã py.

Festo renonde Paulo oĩ vy César renonde ju ijayvu aguã re ojerureague

25 1 Festo ha'e pygua kuery ruvixarã oĩ vy mboapy ára rire Cesaréia
tetã gui oo Jerusalém katy.
2 Are'ỹ re ixupe sacerdote yvatekueve va'e ha'e judeu ruvixa kuery
omombe'u Paulo rekokue ramigua. Ha'e rami vy peteĩ re ojerure
3 oipytyvõ aguã. Paulo re nda'ija'ei vy ojerure Jerusalém katy ju ogueru
ruka aguã, ha'e kuery tape py oarõ vy ojuka aguã.
4 Ha'e rã Festo ombovai:
— Paulo ma Cesaréia py ae oĩ nhuã py, ha'e gui xee voi are'ỹ'i re aa 'rã
ha'e katy.
5 Peẽ kuery regua hi'arandukueve tapeo avi xerupive, ava va'e ojapo
vaiague peikuaa vy pemombe'u aguã — he'i.
6 Ha'e kuery ikuaia py ndoiko arei. Oito, dez araa py oguejy ju Cesaréia
katy. Ha'e gui ko'ẽ jevy nhomboayvuaty py oguapy vy ogueru ruka Paulo.
7 Paulo ovaẽ ramo judeu kuery Jerusalém gui ou va'ekue ombojere rei
okuapy. Opa marã rei hekokue ramigua omombe'u. Ha'e rami teĩ ha'e
kuery nomombe'u porã kuaai guive.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Ha'e rã Paulo ma guekokue omombe'u vy aipoe'i:
— Peteĩve henda py ma xee ndajejavyi judeu kuery pegua lei rovai, templo, neĩ César rovai — he'i.
9 Ha'e rã Festo ma judeu kuery pe ojejou porã ukaxe vy aipoe'i Paulo pe:
— Ndevy pe ha'eve pa Jerusalém katy reo aguã, ha'e py ju xee romboayvu aguã ha'e nungakue re?
10 Paulo ombovai:
— Xee ma César nhomboayvu atyrã omoĩ va'ekue py aĩ ae ma. Apy ae ha'eve xemboayvu aguã. Neĩ mba'eve ndajapo vai judeu kuery pe. Ndee reikuaa porã.
11 Mba'emo ajapo vai, e'ỹ vy ajojuka va'e rire amano teĩ ha'evepa rei 'rãgue. Ha'e rami 'rãgue py xerekokue ramigua omombe'u okuapya anhetẽ e'ỹ ramo nda'evei ha'e kuery po py avave rei xemboaxa rive aguã. Xee ma ajerure César renonde ju xeayvu aguã — he'i.
12 Ha'e gui Festo ma imongetaa kuery reve jogueroayvu ma rire aipoe'i ixupe:
— César renonde ndeayvu aguã re rejerure rire ma ha'e katy 'rã reo.

Agripa pe Festo omombe'uague Paulo reko

13 Kueve ma rire Cesaréia py huvixave Agripa gua'yxy Berenice reve ovaẽ huvixa Festo pe oxarura aguã.
14 Ha'e py ikuai are ramo huvixave pe Festo omombe'u Paulo reko. Ha'e vy aipoe'i:
— Apy Félix oeja ovy peteĩ ava nhuã py.
15 Ha'e va'e reko re ma Jerusalém py aĩ jave sacerdote yvatekueve va'e ha'e judeu mongetaaty kuery ijayvu. Ajuka uka aguã re ojerure okuapy.
16 Ha'e kuery pe aipoa'e Roma pygua kuery reko rami vy nda'evei peteĩ va'e rei ajuka uka aguã hexe ijayvu va'e kuery joa py ikuai e'ỹ re, ayvu oiko va'e ombovai aguã.
17 Ha'e gui ma apy ju ha'e kuery ovaẽmba ma ramo xee namboarei. Ko'ẽ jevy nhomboayvuaty py aguapy vy aru ruka ava.
18 Ha'e rã hexe ijayvu va'e kuery opu'ã vy peteĩve nda'ijayvui ojapo vaiague re xee aexa'ãague rami.
19 Ha'e rami 'rãgue py hexe ijayvu okuapy guekorã oeja pyre re rive, ha'e peteĩ ava omano va'ekue Jesus hery va'e re guive. Ha'e va'e pe ma Paulo “Oikove” he'i.
20 Ha'e nunga re xee ndaikuaa pota kuaai vy aporandu Jerusalém katy oo aguã ha'eve paa re, ha'e py ju amboayvu aguã ha'e nungakue re.
21 Ha'e rami teĩ Paulo ojerure nhuã py opyta aguã re César renonde ju ijayvu aguã. Ha'e ramo xeayvu apy ae opytave aguã, César-a katy amondouka peve — he'i.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Ha'e ramo Agripa aipoe'i Festo pe:
— Ha'e va'e ava ayvu ma xee voi aenduxe.
Ombovai:
— Ko'ẽ ramo rendu 'rã — he'i.

Teĩgue ju Agripa reve Festo ijayvuague

23 Ko'ẽ jevy Agripa ha'e Berenice opa marã omboetea reve ou vy
nhomboayvu aguã py ovaẽ, huvixa kuery ha'e tetã pygua yvatekueve
reve. Ha'e gui Festo ogueru ruka Paulo.
24 Ha'e rami vy aipoe'i:
— Huvixave Agripa, ha'e apy pendekuai va'e ha'e javi, kova'e ava
pexa va'e káuxa ae judeu kuery ha'e javi ijayvu karamboae xerenonde.
Jerusalém tetã py, ha'e apy voi ojapukai okuapy ndoikove riaevei aguã
rami.
25 Ha'e rã xee ma ndaikuaai ojapo vaiague omano aguã. Ha'e rami vy
nhanderuvixa guaxuve renonde ijayvu aguã re ojerure ramo xeayvu ha'e
katy ju amondouka aguã.
26 Ha'e rami avi hekokue mba'eve ndaikuaai anhetẽ va'e nhanderuvixa
pe ambopara aguã. Ha'e nunga rupi penerenonde ju aru ruka. Huvixave
Agripa, nerenonde ae aru ruka aikuaaxe vy, ndee remboayvu ramo
aikuaa aguã ambopara va'erã.
27 Mba'eta xevy pe nda'evei nhuã py omboty pyre amondouka aguã hexe
ayvu oiko va'e amombe'u porã e'ỹ re.

Huvixave Agripa renonde Paulo ijayvuague

26 1 Ha'e rire huvixave Agripa aipoe'i Paulo pe:
— Ha'eve ndeayvu ndereko re.
Ha'e ramo Paulo opo oupi vy omombe'u gueko. Aipoe'i:
2 — Huvixave Agripa, kova'e ára avy'a nerenonde xereko re xeayvu vy,
judeu kuery xere ijayvuague ha'e javi ambovai aguã.
3 Mba'eta ndee ma judeu kuery reko ha'e ayvu oiko va'e ha'e javi reikuaa
porãve va'e. Ha'e nunga rupi ajerure rejapyxaka porã aguã re.
4 Ha'e gui judeu regua huvixa kuery oikuaapa xekyrĩ guive aikoague, ha'e
jypy guive ore kuery ikuaia rupi ha'e Jerusalém tetã py aikoague guive.
5 Anhetẽ ae ha'e kuery jypy'i guive xekuaa, ha'e rami omombe'uxe rã.
Mba'eta orereko rupi onhea'ãve va'e fariseu kuery regua xee voi aiko
va'ekue.
6 Oreramoĩ kuery pe Nhanderuete ijayvuague ojeupity aguã re ajerovia
ramo rive xemboayvua aỹ.
7 Ha'e nunga ae ore kuery doze regua orekuai va'e roupity aguã ronhea'ã
rokuapy ara py ha'e pyávy, Nhanderuete pe orekuai vy. Xeruvixa, ha'e
nunga re ajerovia ramo ae judeu kuery xemboayvu.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Mba'e re tu peẽ kuery ndaperoviai Nhanderuete omano va'ekue omboete
ju 'rãa?
9 — Anhetẽ xevy rã voi ha'eve rei va'ekue opa marãgua ajapo aguã
Nazaré pygua Jesus rery amboetea rupi e'ỹ.[j]
10 Ha'e rami ae aiko va'ekue Jerusalém py. Kuaxia para sacerdote
yvatekueve va'e gui araa vy iky'a e'ỹ va'e kuery heta amboty va'ekue nhuã
py. Ojukaa ta ramo xee voi ojuka aguã re xeayvu va'ekue.
11 Mbovykue rei e'ỹ ainupã va'ekue judeu kuery onhembo'eaty ikuai va'e
rupi, ijayvu vai aguã rami guive ajapo. Ha'e kuery pe xevai vy yvy mboae
re tetã ikuai va'e rupi voi amoingo axy va'ekue.
12 — Ha'e rami aguã ae aa karamboae Damasco tetã katy. Sacerdote
yvatekueve va'ea gui kuaxia para araa, ha'e kuery xemoĩague kuaa ukaarã.
13 Xeruvixa, kuaray mbyte jave tape rupi aa vy peteĩ hendy va'e aexa
yva re, kuaray gui hendy ratãve va'e. Ha'e va'e ma xeyvýry rupi
omoexakãmba, ha'e xerupive oo va'e kuery yvýry guive.
14 Ha'e ramo yvy rupi ro'a pavẽ. Ha'e gui peteĩ ayvu aendu hebraico ayvu
py aipoe'i va'e: "Saulo, Saulo, mba'e re tu xerereko axyxe ri? Ndee ae
renhemoingo axy, ferro rakua re opyvoi va'e rami reiko vy", he'i.
15 — Ha'e ramo xee aporandu: "Mava'e tu ndee, Senhor?" Ombovai:
"Xee ma Jesus rereko axy va'e.
16 Ha'e gui epu'ã he'amy ndepy re, mba'eta po rami aguã ajexa uka ndevy,
xerembiguairã romoĩ reikuaa uka aguã mba'emo rexa va'ekue, ha'e raka'e
rã aexa uka va'erã guive.
17 Neretarã kuery ha'e judeu e'ỹ va'e kuery ikuaia rupi xee romondouka vy
rogueraa jepe 'rã ha'e kuery po gui.
18 Hexa reipe'a 'rã ojeko rerova aguã pytũa rupi ikuaia gui hendy va'e
peguarã, ha'e Satanás po'akaa rupi ikuaia gui Nhanderuete peguarã. Ha'e
rami vy 'rã ombogue ukapa ojejavyague, oupity aguã xere ojerovia vy
ojeky'a'o uka va'ekue pegua", he'i.
19 — Ha'e rami rã huvixa Agripa, xee nanhe'ẽ rendu e'ỹi yva guigua
aexa va'ekue.
20 Ha'e rami vy Damasco tetã py ranhe ayvu amombe'u, ha'e gui
Jerusalém py ju, Judéia regua ha'e javi rupi, ha'e judeu e'ỹ va'e kuerya
rupi amombe'u aikovy ikuaiaty gui ojepe'a vy Nhanderuete re ojeko
rerova aguã, ha'e iporã va'e ojapoa py oexa uka aguã ojeko rerovaague.
21 Ha'e rami aikoa re rima amongue judeu kuery xejukaxe vy xejopy
karamboae templo py aiko jave.
22 Ha'e rami teĩ Nhanderuete xepytyvõ ramo kova'e ára peve aiko.
Yvyĩgueve ha'e yvatekueve pe amombe'u ayvu. Xee amombe'u aikovy va'e
ma profeta kuery ha'e Moisés ijayvuague rami vy oiko va'erã anho.

---

j 26.9-18 Atos 8.3; 9.1-19

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Ha'e nunga ma Cristo oiko axy aguã, ha'e gui ha'e ranhe omanoague gui
onhemboete ju vy judeu ha'e judeu e'ỹ va'e kuery pe oikuaa uka aguã hendy va'e.

Paulo ijayvupa e'ỹ re Festo ijayvuague

24 Paulo gueko omombe'upa e'ỹ re Festo ojapukai reve aipoe'i:
— Paulo, naneakã porãvei ma teve. Ipara re renhembo'e vai ete vy
nane'aranduvei — he'i.
25 Paulo ombovai:
— Xeruvixa Festo, xee naxeakã porã e'ỹi ri. Ha'e rami 'rãgue py
xe'arandua rupi xeayvu anhetẽ va'e re anho.
26 Mba'eta ha'e nunga ha'e javi huvixave oikuaa. Ixupe ae amombe'u
akyjea py e'ỹ. Xee aikuaa rã ha'e nungakue ha'e javi oikuaapaa, mba'eta
neĩ peteĩve ndoikoi nhemi rupi.
27 Ha'vy ndee huvixave Agripa, rerovia pa profeta kuery ayvu? Xee aikuaa
porã reroviaa — he'i.
28 Ha'e ramo Agripa aipoe'i Paulo pe:
— Rexa'ã rã ndaxyi Cristo pegua xeapo aguã?
29 Paulo ombovai:
— Xeruvixa, tove ndaxyi e'ỹ vy haxy py teĩ Nhanderuete tojapo ndee
anho e'ỹ, kova'e ára xeayvu re ojapyxaka va'e kuery ha'e javive tojapo xee
rami, va'eri aỹ'i xejokuaa rami e'ỹ ta'vy.

"Ha'eve 'rãgue teĩ Paulo japoi aguã", he'iague

30 Ha'e rami rã huvixave opu'ã ju, ha'e gui huvixa mboae kuery,
Berenice, ha'e ha'e kuery reve oguapy okuapy va'ekue ha'e javi voi.
31 Ha'e kuery ojepe'apa vy peteĩ-teĩ joupe ijayvu vy aipoe'i:
— Peva'e ava mba'eve rei ndojapoi ra'e ojukaa aguã, neĩ nhuã py
ombotya aguã — he'i.
32 Ha'e ramo Agripa aipoe'i Festo pe:
— Peva'e ava ma ha'eve 'rãgue japoi aguã, César renonde ijayvu aguã re
ndojerurei va'e rire.

Itália katy Paulo omondoukaague

27 1 Ha'e gui huvixa kuery ijayvu Itália katy oremondouka aguã. Ha'e rami
vy Paulo ha'e nhuã py ikuai va'e regua omboaxa peteĩ xondaro ruvixa
heraarã po py. Ha'e va'e ma César oĩa pygua, Júlio hery va'e.
2 Ha'e ramo roĩmba peteĩ kanoã guaxu Adramítio guigua py. Ha'e va'e
ma Ásia yke rupi oo va'erã. Ha'e rami vy yy rupi roje'oi. Orerupive oo avi
Macedônia regua Tessalônica pygua Aristarco.
3 Ko'ẽ jevy rovaẽ Sidom py. Paulo re Júlio opena porã ivai reia py e'ỹ.
Ha'e rami vy omondouka oirũ kuery oexa aguã, ha'e mba'emo oipota va'e
ojou aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ha'e gui ma roje'oi ju yy rupi. Ha'eve e'ỹa katy gui yvytu oipeju ramo
Chipre ypa'ũ katy'i rupi roo ijyke yvytu e'ỹa rupi.[k]
5 Cilícia ha'e Panfília yke rupi ye'ẽ roaxa ma vy Lícia regua Mirra tetã py
rovaẽ.
6 Ha'e py ma xondaro ruvixa peteĩ kanoã Alexandria guigua ojou Itália
katy oo ta va'e. Ha'e va'e py ju oremoĩ.
7 Ha'e gui ma roove mbeguei'i. Mbovy ára rei e'ỹ haxy py Cnido tetã katy'i
rovaẽ. Yvytu ha'eve e'ỹa katy gui oipeju rã nda'evei rooxea katy roove
aguã. Ha'e ramo Creta ypa'ũ yke rupi roo yvytu e'ỹa rupi, Salmona gui
mombyry'i rupi.
8 Ijyke rupi anho roo vy haxy py rovaẽ peteĩ henda Porto Porã 'epy va'e
py. Ha'e katy rai oĩ Laséia tetã.

Ára vai rupi oguataague

9 Are ma rire ha'e kuery oove aguã ijavaete, mba'eta okaru e'ỹ re ikuaia
ára oaxa ma rire. Ha'e ramo Paulo ha'e kuery omongeta vy
10 aipoe'i:
— Avakue, xee aikuaa rã jaguataa rupi jaiko axy vaipa 'rã. Mba'emo
jajavyky rei 'rã, ha'e nhamokanhymba 'rã kanoã ha'e ivoyi guive,
nhanderekove voi — he'i.
11 Ha'e rã xondaro ruvixa ma Paulo ayvu gui ogueroviave kanoã
mboguataa ha'e ija ayvu.
12 Ha'e py yro'y jave kanoã omboja aguã nda'evei ramo ha'e kuery oovexe
ha'e gui, Fenice py ovaẽ jepe rivyvyi gui, ha'e py mae ma oaxa aguã yro'y.
Mba'eta ha'e py kanoã mbojaaty Creta ypa'ũ re oĩ va'e ma kuaray oua katy
ijapy jovaive opyta.
13 Ha'e gui kuaray ijapu'a'ia katy gui mbeguei'i yvytu oiny ramo ha'e
kuery oexa'ã teĩ ooxeague py ovaẽ jepe aguã re. Ha'e rami vy kanoã
mombytaa oupi ju rã Creta ypa'ũ yke rupi roo.
14 Ha'e rami teĩ are'ỹ'i re ypa'ũ katy gui ou yvytu atã, Euroaquilão 'epy
va'e.
15 Yvytu kanoã ogueraa rami rei ogueraa. Roguerova nhea'ã teĩ yvytu re
ndorepo'akai vy ropoipa. Ha'e vy noropenavei ogueraa tema aguã.
16 Peteĩ ypa'ũ'i Cauda 'epy va'e yke yvytu e'ỹa rupi roaxa jave haxy py
roupi imoiny kanoã'i.
17 Ha'e va'e oupi ma vy opa mba'e oiporu kanoã ojokua aguã, ita ku'i reia
re ojeapi gui okyje vy. Ajukue oupi pyre omboguejy ju vy nopenavei
ogueraa aguã.
18 Yvytu atã gui rojexavai vy ko'ẽ jevy ombovevuia kanoã mba'emo oĩ
va'e omomboa vy.

---

[k] **27.4** Yvytu po'akaa re ha'e kuery oo kanoã guaxu re ajukue oipyoa va'e py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Ha'e gui mboapy araa py ore ae po py romombo mba'emo kanoã regua
ye'ẽ py.
20 Ha'e gui ára vai orere ou va'ekue gui mbovy ára rei e'ỹ kuaray neĩ jaxy-
tata ndojekuaavei ramo noroexa'ãvei ma roo jepe aguã.
21 Are ma ore kuery ha'e javive ndorokaruvei ramo Paulo opu'ã ho'amy
ore kuery mbyte. Ha'e vy aipoe'i:
— Avakue, anhetẽ pejapyxaka va'e rire xeayvu re, ha'e Creta gui
ndajajui va'e rire, guĩ rami ete jajexavai ha'e nhamokanhymba e'ỹ aguã.
22 Ha'e rami teĩ aỹ ma po rami xee romongeta: Pendepy'a guaxu ke,
mba'eta peẽ kuery regua peteĩve nomokanhyi 'rã guekove, kanoã anho 'rã
okanhy.
23 Mba'eta angegua pyávy xea py peteĩ anjo ojekuaa Nhanderuete ixupe
aiko ha'e amba'eapoa va'ea guigua.
24 Ha'e va'e ma xevy pe aipoe'i: "Paulo, ekyje eme. César renonde rejexa
uka 'rãe. Ha'e gui Nhanderuete nhomboaxya rupi ndere oma'ẽ vy ogueraa
jepe 'rã ndereve oguata va'e kuery ha'e javi", he'i va'ekue xevy.[l]
25 Ha'e nunga rupi avakue, pendepy'a guaxu ke, mba'eta xee ajerovia
Nhanderuete re, xevy ijayvuague oiko aguã.
26 Ha'e rami teĩ nhandereraa 'rãe peteĩ ypa'ũ re — he'i.

Kanoã ivaipaague

27 Mokoĩ semana re ha'ekue'ỹ-kue'ỹ katy yvytu orereraa ye'ẽ Adriático
rupi. Ha'e gui ma pyávy pytũ mbyte jave kanoã mboguataa kuery oendu
yvy re ovaẽ rai'i maa.
28 Ha'e rami vy ixã ipoyi va'e oity vy oikuaa vinte braça typya. Oove'ia py
ixã oity ju vy quinze braça ete'i oikuaa.
29 Ha'e vy ita re ojeapi gui okyje vy kanoã revi gui irundy henda py
omboguejy kanoã mombytaarã. Ha'e rami vy onhembo'e okuapy ko'ẽ voi
aguã.
30 Kanoã mboguataa kuery oẽxe vy kanoã xĩ gui kanoã'i omboguejy
nhemi yy py, kanoã mombytaarã mboae omboguejy aguã merami.
31 Ha'e ramo Paulo aipoe'i xondaro ruvixa ha'e xondaro kuery pe:
— Peva'e kuery kanoã py ndopytai ramo peẽ voi ndapeo jepei 'rã — he'i.
32 Ha'e ramo xondaro kuery kanoã'i xã ojaya vy opoi ogueroxyry heravy
aguã.
33 Ko'ẽ rai'i jave pavẽ pe Paulo ijayvu okaru aguã. Ha'e vy aipoe'i:
— Kova'e ára reve vy mokoĩ semana ma ojapo pekaru e'ỹ re pendekuai,
mba'eve ndape'ui.
34 Ha'e ramo xee xeayvu pekaru aguã. Ha'e rami vy 'rãe penembaraete
peo jepe aguã. Mba'eta napemokanhyi 'rã neĩ peteĩ pende'a ma voi — he'i.

---

l **27.24** Atos 23.11

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

35 Po rami ijayvu ma vy peteĩ mbojape oupi, ha'e pavẽ oexaa py
oguerovy'a Nhanderuete. Ha'e gui oipe'ã vy omboypy ho'u aguã.
36 Pavẽ oexa vy oendu ipy'a guaxua, ha'e vy ha'e kuery voi okaru avi.
37 Kanoã py ikuai duzentos e setenta e seis ha'e javi vy.
38 Okaru porãmba ma vy ombovevuive ju kanoã, trigo ryru ye'ẽ py
omombopa vy.
39 Ko'ẽmba rã yvy oexa teĩ ndoexa kuaai. Ha'e gui ma peteĩ yy oikea
oexa. Ha'e va'e rembe re ma ita ku'i reia oĩ. Ha'e ramo nhomongeta
okuapy ha'e va'e re kanoã omboja aguã.
40 Ha'e rami vy kanoã mombytaa xã ojaya vy opoi yy py. Ojora avi
imbojeapaa ojokuaague. Kanoã xĩ katy oupi imoiny ajukue, yy rembe
katy yvytu ogueraa aguã.
41 Ha'e gui ma mokoĩ henda katy gui oxyrya py kanoã ovaẽ vy ipija. Ixĩ
ipija vy noẽvei. Ha'e rã hevi ma yai ojeapi-api vaipa ramo opẽmba.
42 Ha'e ramo xondaro kuery ijayvu nhuã py omboty pyre kuery ojukapa
aguã, peteĩve ho'yta vy oo jepe e'ỹ aguã.
43 Ha'e rã xondaro ruvixa ma Paulo ogueraa jepexe vy ndojuka ukai
omboty pyre kuery. Ha'e vy aipoe'i ho'yta kuaa va'e ranhe yy py opo
aguã, yy rembe re ovaẽ aguã.
44 Ha'e gui amboae kuery pe ma aipoe'i yvyrape ha'e kanoã pẽgue áry oo
jepe aguã. Ha'e rami py ha'e javive oo jepe, yvy'ã re oẽmba.

Malta ypa'ũ py ikuaiague

28 1 Yvy'ã re orekuai vy roikuaa ha'e va'e ypa'ũ Malta herya.
2 Ha'e pygua kuery opena porã'i orere. Tata ojapo vy
oremovaẽmba oky ha'e yro'y gui.
3 Paulo ma yxakã ra'ykue omono'õ vy tata py onhono ramo haku gui peteĩ
mboi oẽ vy oixu'u oiny ipo re.
4 Ipo re mboi ovava oiny rã ha'e pygua kuery oexa vy joupe-upe aipoe'i:
— Peva'e ava ta'vy jojuka rive va'ety teve, mba'eta ye'ẽ gui oo jepe
va'ekue ri Nhandererekoa ndoejai oikove aguã — he'i.
5 Ha'e rã Paulo ma tata py mboi omombo ramo mba'eve rei ndoikoi.[m]
6 Ha'e ramo ha'e kuery oexa pota iruru rivyvyi, e'ỹ vy ho'a vy omano
vyvoi gui. Ha'e rami teĩ aje'i ma oarõ rire mba'eve rei ndoikoi rã oexa vy
amboae rami ju oexa'ã okuapy. Ha'e vy
— Peva'e ta'vy tuuete kuery regua teve — he'i okuapy.

Huvixa Públio ngoo py Paulo omovaẽague

7 Ha'e katy rai oĩ ypa'ũ pygua ruvixa pegua yvy, Públio hery va'e. Ha'e
va'e ma ngoo py oremovaẽ porã mboapy ára peve.

---

m 28.5 Marcos 16.17,18

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Públio ru ma imba'eaxy oupy tye raxy gui, ipire raku vaipa guive. Ha'e
ramo Paulo oo oipou vy, ha'e onhembo'e reve hexe omoĩ opo. Ha'e rami
vy omonguera.
9 Ha'e nunga ypa'ũ pygua kuery oikuaa vy imba'eaxy va'e kuery mboae
ou vy okuerapa.
10 Ha'e pygua kuery opa mba'e ome'ẽ orevy. Roo ju ta ma ramo voi kanoã
py omboyru opa marãgua roikotevẽ va'e.

Oguatave jevyague

11 Mboapy jaxy oaxa rire roĩ peteĩ kanoã Alexandria guigua py, yro'y
jave ypa'ũ re onhemboja oupy va'ekue, Dióscuros ra'angaa oĩa va'e py.
12 Siracusa tetã py rovaẽ vy mboapy ára re ropyta ha'e py.
13 Ha'e gui roove vy Régio py rovaẽ. Ko'ẽ jevy kuaray puku-a katy gui
yvytu oipeju ramo mokoĩ araa py rovaẽ Putéoli py.
14 Ha'e py rojou amongue irmão kuery. Ha'e va'e kuery ojerure ha'e kuery
reve ropyta aguã sete ára peve. Ha'e rami py roje'oi Roma katy.
15 Roju roinya omombe'ua rã oendu vy Roma pygua irmão kuery ju ou
orerovaexĩ aguã. Praça de Ápio ha'e Mboapy Vendeaty 'epy va'e peve ou. Ha'e
va'e kuery ou rã Paulo oexa vy oguerovy'a Nhanderuete, ipy'a guaxuve guive.[n]

Roma py Paulo ovaẽague

16 Roma tetã py rovaẽ ma ramo Paulo ha'e ae oĩxea py omoĩa. Hexeve
oiko avi peteĩ xondaro harõarã.
17 Mboapy araa py oenoĩ uka judeu ruvixa kuery. Ha'e ramo ha'e kuery
jogueru vy ono'õmba ramo aipoe'i:
— Ke'y kuery, xee ma mba'eve rei ndajapoi nhande kuery rovai, neĩ
nhanderekorã nhaneramoĩ kuery pe oeja pyre rovai guive. Ha'e rami
teĩ Jerusalém tetã guive xejokuaa reve aju, Roma pygua regua po py
xemboaxaa rire.
18 Ha'e va'e kuery ma xemboayvu vy ndoikuaai mba'eve rei ajapo vaiague
xejuka aguã. Ha'e rami vy xepoixe teĩ
19 judeu kuery ma xere opu'ã rei rã ajerure César renonde ju xeayvu aguã re.
Ha'e rami avi mba'eve ndarekoi nhande kuery va'e regua re xeayvu aguã.
20 Ha'e nunga rupi peẽ kuery roenoĩ uka roexa ha'e peẽ kuery reve xeayvu
aguã, mba'eta Israel kuery ojerovia okuapya re xee voi ajerovia ramo
rima xejokuaa imoiny kova'e corrente py — he'i.
21 Ha'e ramo ha'e kuery aipoe'i ixupe:
— Ore ma Judéia guigua kuaxia para noroexai ndereko re ijayvu va'e,
neĩ peteĩve nhanderyke'y kuery regua ndouai guive ndereko omombe'u,
e'ỹ vy ndere ijayvu aguã.

---

n 28.15 Romanos 1.10-12

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Ha'e rami avi roenduxe reikuaa va'e, mba'eta anhetẽ amboae rami
penhembo'ea re opa rupi ijayvu reia rã roendu.

Roma py Paulo ayvu omombe'uague

23 Ha'e kuery oa'angaague ára py heta ete ou Paulo oĩa py, okeaty py ae.
Ha'e rã ko'ẽmba guive ka'aru peve ha'e kuery pe ayvu omombe'u porãve
Nhanderuete po'akaa regua. Moisés lei ombopara va'ekue ha'e profeta
kuery ombopara va'ekue rupi ijayvu vy onhea'ã Jesus re ha'e kuery
ojerovia aguã.
24 Ha'e ramo amongue ete'i oguerovia ijayvua. Ha'e rã amboae kuery ma
ndogueroviai ae tema.
25 Ha'e kuery joo rami e'ỹ-e'ỹ oikuaa vy oje'oipa ta ma ramo Paulo
aipoe'i:
— Ha'evea rami Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ijayvu raka'e penamoĩ kuery pe, mba'eta
profeta Isaías pe aipoe'i uka:
26 "Tereo heta va'e kuerya py, ha'e aipo'ere ha'e kuery pe: 'Pendeapyxa py
pendu teĩ napendu kuaai 'rã. Pexa pota teĩ ndapexa kuaai 'rã', 're.
27 Mba'eta ha'e kuery ma inhakã ratãmba. Oapyxa py oendu vai, guexa
guive omboty, ndoexai aguã guexa py, neĩ noendui aguã oapyxa py, opy'a
py oikuaa e'ỹ aguã, mba'eta ndojeko rerovaxei ae, xevy pe nonhemoingo
porã ukaxei guive", he'i va'ekue.[o]
28 — Ha'e nunga rupi peikuaa pota, mba'eta judeu e'ỹ va'e kuery pe voi
Nhanderuete oikuaa uka nhandereraa jepe aguã regua. Ha'e rã ha'e kuery
ma oendu 'rã — he'i.[p]
29 [Pova'e ayvu rupi ijayvu rã judeu kuery oendu vy nhomotare'ỹmba reve
oje'oipa.]

Mokoĩ ma'etỹ re Paulo omboty imoinyague

30 Mokoĩ ma'etỹ re Paulo oĩ oke atyrã oiporuka va'e py. Ha'e py ma
omovaẽ oexaxe vy ou va'e ha'e javi.
31 Omombe'u oikovy Nhanderuete po'akaa, ha'e nhombo'e oiny Senhor
Jesus Cristo re. Okyjea py e'ỹ ijayvu, avave rei omokyrirĩ e'ỹ re.

---

o 28.26-27 Isaías 6.9-10 **p 28.28** Atos 13.44-47

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Roma pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Roma pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia ma Roma tetã py Jesus remimbo'e kuery ikuai va'e peguarã apóstolo Paulo ombopara va'ekue. Paulo ma opa rupi oo raka'e ayvu porã omombe'u vy. Ha'e rã Roma tetã py ma ndooi ranhe. Ha'e py ma amboae kuery omboypy raka'e igreja. Ha'e py Paulo ovaẽxe avi vy ha'e pygua kuery pe ombopara kova'e kuaxia. Aipoe'i: "Mba'eta roexaxe ete, peẽ kuery pe voi aikuaa uka aguã Nhe'ẽ guigua penembaraeteve aguã. Ha'e rami avi peẽ kuery reve joo meme nhanhomombaraete aguã jajeroviaa rupi, peẽ ha'e xee. ... Mba'eta xee naxĩ ayvu porã amombe'u aguã, mba'eta ha'e va'e rupi Nhanderuete oexa uka opo'akaa ogueraa jepe vy hexe ojerovia va'e ha'e javive, jypy'i judeu regua, ha'e gui grego regua guive. Mba'eta ayvu porã rupi Nhanderuete oikuaa uka ojeguigua teko porã. Ha'e va'e ma jajerovia rã ome'ẽ 'rã", he'i (1.11-12,16-17a).

Mba'exa 'rã tu nhande kuery nhandereko vai va'e meme teĩ Nhanderuete nhanemboeko porã? Mba'eta Paulo aipoe'ia rami: "Mba'eta nhande ha'e javive jajejavy vy ndajaupity kuaai Nhanderuete rexakãa. Ha'e rami teĩ Nhanderuete nhanemboaxya rupi rive nhanemboeko porã 'rã Cristo Jesus nhandejogua rire. Mba'eta Jesus ma Nhanderuete ombou vy oikuaa uka raka'e jejavya pe'aarã, jajerovia rã huguy py ombogue aguã jajejavyague" (3.23-25a).

"Ha'e gui ma jajeroviaa re Nhanderuete nhanemboeko porã rire hexeve peteĩ rami ju jaiko, nhande-Senhor Jesus Cristo re vy" (5.1). Ha'e nunga rupi nhande ae nhanhea'ãa rupi e'ỹ Nhanderuete nhanemboeko porã, ha'e rã Jesus re jajerovia ramo nhanemboaxy vy rive ombogue 'rã nhandereko vaiaty, ha'e nhandevy ome'ẽ 'rã ojeguigua teko porã.

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

1 [1] Xee Paulo ma Jesus Cristo rembiguai aiko. Apóstolo-rã xerenoĩ ha'e
Nhanderuete guigua ayvu porã amombe'u va'erã xeporavo.
[2] Ha'e va'e ayvu ma yma ma voi Nhanderuete oikuaa uka aguã re ijayvu
ojeupegua profeta kuery omboparaa rupi,
[3] Gua'y rekorã re ijayvu vy. Ha'e va'e ma ngo'o re oiko Davi ramymino,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 ha'e rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ re ma omanoague gui onhemboete jevy vy
ojekuaa uka Nhanderuete Ra'y ipo'akapa va'ea. Ha'e va'e ma Jesus Cristo
nhande-Senhor.
5 Hexe vy oremboaxy vy oremoĩ apóstolo-rã guery omboete ukaa rupi vy,
judeu e'ỹ va'e ha'e javi regua hexe ojerovia vy onhe'ẽ rendu aguã.
6 Ha'e kuery regua ma peẽ voi pendekuai, Jesus Cristo peguarã penerenoĩ
rire.
7 Peẽ kuery Roma tetã pygua Nhanderuete rembiayvu ha'e iky'a e'ỹ va'erã
penerenoĩ va'ekue ha'e javive pe ambopara. Tove peẽ kuery tapendu
penemboaxya ha'e mby'a porã Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo
guigua.

Cristo pegua kuery Roma py ikuai va'e Paulo oexaxea re ijayvuague

8 Jypy ma peẽ kuery ha'e javi re arovy'a Xeruete Jesus Cristo rery rupi,
mba'eta yvy jave re pejerovia etea oendupaa.
9 Mba'eta Nhanderuete oikuaa peẽ kuery re xema'endu'a riaea. Ixupe ae
xenhe'ẽ py guive amba'eapo aikovy Ta'y regua ayvu porã amombe'ua rupi.
10 Ixupe anhembo'e nhavõ ajerure ha'evea ára, Nhanderuete oipotaa rami
peẽ kuery roipou aguã re.
11 Mba'eta roexaxe ete, peẽ kuery pe voi aikuaa uka aguã Nhe'ẽ guigua
penembaraeteve aguã.
12 Ha'e rami avi peẽ kuery reve joo meme nhanhomombaraete aguã
jajeroviaa rupi, peẽ ha'e xee.[a]
13 Mba'eta irmão kuery, aipota peikuaa peẽ kuerya py mbovykue rei e'ỹ
aaxea teĩ, peẽ kuery mbyte rupi voi ajou aguã Jesus peguarã, judeu e'ỹ
va'e mboae ikuaia rupi ajapoa rami avi. Ha'e rami teĩ aỹ peve nda'evei.
14 Mba'eta grego kuery ha'e amboae regua pe voi xee areve teri ayvu porã
amombe'u aguã, ombo'epa pyre ha'e kuaxia ndoexa kuaai teri va'e pe
guive.
15 Ha'e nunga rupi Roma tetã py pendekuai va'e pe voi ayvu porã
amombe'u aguã rami aiko.

Jesus Cristo re jajerovia ramo teko porã ome'ẽa aguã re ijayvua

16 Mba'eta xee naxĩ ayvu porã amombe'u aguã, mba'eta ha'e va'e rupi
Nhanderuete oexa uka opo'akaa ogueraa jepe vy hexe ojerovia va'e ha'e
javive, jypy'i judeu regua, ha'e gui grego regua guive.[b]
17 Mba'eta ayvu porã rupi Nhanderuete oikuaa uka ojeguigua teko porã.
Ha'e va'e ma jajerovia rã ome'ẽ 'rã, mba'eta ojerovia va'e pegua ae, ipara
re oĩa rami: “Heko porã va'e ma ojeroviaa rupi 'rã ikuai”, he'iague rami.[c]

---

a 1.10-12 Romanos 15.22-29; Atos 28.15 **b 1.16** 2 Timóteo 1.6-12; Romanos 3.21-24
c 1.17 Habacuque 2.4

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Avakue mba'emo rive ombojeroviaa ha'e opa marã rei ikuaia re ijayvua

18 Mba'eta Nhanderuete ma opoxya avi oikuaa uka yva gui, ojejavy
ha'e heko vai va'e ha'e javive rovai, mba'eta ha'e kuery gueko vaia rupi vy
ndoikuaaxei anhetẽ va'e.
19 Mba'eta ha'e kuery oikuaa ae Nhanderuete reko oikuaa pyrã oĩ va'e,
ha'e kuery pe ha'e ae oikuaa uka ramo.
20 Mba'eta Nhanderuete reko ma ndajaexai va'eri yvy itui ypy'i guive
jaikuaa porã 'rã guive hembiapokue re jaikuaa pota vy. Ha'e nunga rupi
jaikuaa porã 'rã ipo'akaa opa va'erã e'ỹ ha'e imarã e'ỹa. Ha'e rami vy heko
vai va'e kuery "Aikuaa vy e'ỹ rima ajejavy" he'i aguã nda'evei.
21 Mba'eta ha'e kuery Nhanderuete reko oikuaa teĩ nomboetexei vy ixupe
"Xeruete" nde'i, ndoguerovy'ai guive. Ha'e rami 'rãgue py opẽxaa py
ovare e'ỹ va'e opyta, ha'e opy'a py mba'eve noenduvei ramo pytũmba.
22 Ojeupe ae "Hi'arandu va'e" he'i va'eri inhakã porã ve'ỹ va'e opyta.
23 Ha'e rami vy Nhanderuete imarã e'ỹ ha'e hexakãmba va'e ombojerovia
'rãgue py avakue imarã va'e ra'angaa rive ombojerovia, ha'e gui guyra,
mymba ha'e yvy rupi otyryry va'e ra'angaa guive.
24 Ha'e nunga rupi Nhanderuete omboaxa ha'e kuery ae onhemboeko
ky'a aguã, opy'a re opa marã rei ikuaixea oĩa rami rive ikuai aguã, guete
voi joo meme omongy'a aguã.
25 Mba'eta Nhanderuete guigua anhetẽ va'e 'rãgue py apu rive ha'e kuery
oguerovia. Ha'e rami vy imoingoare 'rãgue py ombojerovia hemimoingo
kuery rive. Ha'e rã Nhanderuete anho ha'eve nhambojerovia aguã, raka'e
rã peve. Amém.
26 Ha'e nunga rupi ae Nhanderuete omboaxa itavy reixea rupi rive ikuai
aguã. Kunhague voi guekorã va'ekue omboekovia vy ha'eve'ỹa rami ikuai.
27 Avakue voi ha'e rami ae avi ojepe'a gua'yxy reve joguerekoa gui. Ha'e
vy jomeme itavy reixe vy avakue meme joavyky rei. Ha'e rami rire ojee
ae oendu ojejavyague re ha'evea rami opagaa.

Amboae regua kuery opa marã rei ikuai aguã
Nhanderuete omboaxaa re ijayvua

28 Nhanderuete reko ha'e kuery oikuaa va'eri oikuaa ete aguã ndojou
porãi ramo omboaxa opẽxaa py ojou vaipy ikuai, ha'e ha'eve'ỹ va'e anho
ojapo aguã.
29 Ha'e kuery re ma teko vai anho oĩ, tavy reia, hakãte'ỹa ha'e porayvu
e'ỹa. Joe ija'e e'ỹa rupi anho ikuai, jojukaa ha'e joguero'aa rupi guive.
Nhombotavypa rei ha'e porayvu e'ỹ rei va'e ikuai. Joe ijayvu rei,
30 ijayvuxe, neĩ Nhanderuete re voi nda'ija'ei, ojee anho ojerovia ha'e
ima'endu'a va'e, mba'emo vai re anho onhembopy'a, nguu kuery nonhe'ẽ
rendui,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

31 iporã va'e noenduvei, oayvuague ndojapoi, porayvu e'ỹ ae va'e, ha'e
nanhomboaxy kuaavei va'e guive.
32 Ha'e kuery oikuaa ae Nhanderuete ha'evea rami omokanhymba 'rãa
ha'e rami ikuai va'e. Ha'e ramive ma ojapove tema okuapy, ha'e amboae
kuery ha'e rami ikuai rã oexa vy ojou porã guive.

Judeu ha'e judeu e'ỹ regua ombopaga pyrã ikuaia re ijayvua

2 1 Ha'e nunga rupi ndee renhombopagaxe vai va'e, ndee voi nda'evei
"Aikuaa vy e'ỹ rima ajejavy" 're aguã, mba'eta amboae kuery
rembopagaxea py ndee ae renhembopaga uka, mba'eta rejou vai va'e
ramigua ndee voi rejapo.[d]
2 Ha'e rã Nhanderuete ma ha'evea rami 'rã ombopaga ha'e rami ikuai va'e,
jaikuaa pavẽ.
3 Ha'e rami teĩ ndee renhombopaga ukaxe va'eri ha'e rami ae reiko va'e,
rexa'ã ri ty'y reo jepe aguã re Nhanderuete nembopaga aguã gui?
4 Ndereikuaai ri ty'y rejeko rerova aguã ae Nhanderuete oexa ukaa
nderayvua? Tyrã pa nerembovarei ri ty'y oexa uka rã opa mba'e py
nderayvua, nanembopaga voi ha'e nerarõ area?
5 Ha'e rami py neakã ratã ha'e ndepy'a py nderejeko rerovaxei vy
ndejee ae remoĩ ukave Nhanderuete poxya. Ha'e va'e ma ha'evea rami
nhombopagaa ára py oexa uka 'rã.
6 Mba'eta peteĩ-teĩ pe ombojoja 'rã oikoague repy.[e]
7 Ha'e rami vy tekove marã e'ỹ ome'ẽ 'rã iporã va'e rupi anho ikuai vy
hexakãmbaa, omboetea aguã ha'e imarã e'ỹ aguã re onhea'ã va'e kuery
pe.
8 Ha'e rã joapo vaia rupi ikuai va'e pe ma oexa uka 'rã ivaia ha'e opoxya,
anhetẽ va'e rupi e'ỹ, teko vaia rupi anho ikuai va'e pe.
9 Mba'eta heko vai va'e kuery áry ou 'rã ojexavai ha'e ikuai axy aguã,
judeu kuery pe ranhe, ha'e gui grego kuery pe avi.
10 Ha'e rã iporã va'e rupi ikuai va'e pe ma ome'ẽ 'rã guexakã, imboetea
ha'e imoingo porãarã, judeu kuery pe ranhe, ha'e gui grego kuery pe avi,
11 mba'eta Nhanderuete ma peteĩ regua rive joegui oayvuve va'e'ỹ.
12 Ha'e nunga rupi lei revegua e'ỹ ojejavy va'e ha'e javi ma lei re'ỹ
avi 'rã okanhy. Ha'e rã lei revegua ojejavy va'e ma lei re oĩa rami ae 'rã
ombopagaa.
13 Mba'eta Nhanderuete renonde ma lei oendu rive va'e'ỹ 'rã heko porã, lei
re oĩa rami ikuai va'e anho 'rã omboeko porã.
14 Ha'e nunga rupi xapy'a rei amboae regua kuery, lei revegua e'ỹ teĩ lei re
oĩa rami ikuai 'rã oikuaa rami ae. Ha'e va'e kuery ma lei ndojopyi teĩ ha'e
kuery ae oikuaa 'rã lei regua.

---

d 2.1 Mateus 7.1,2 **e 2.6** Salmo 62.12; Provérbios 24.12

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Ha'e rami vy ha'e kuery oexa uka 'rã opy'a re lei regua oĩa, o'arandua
gui ae oikuaa guekorã. Ha'e rami vy amongue py oikuaa 'rã ojejavya, ha'e
rã amongue py ma oikuaa 'rã ha'evea rami ikuaia.
16 Ha'e nunga ha'e javi ojekuaa porã 'rã avakue nhemi rupi ikuaiague re
Nhanderuete oikuaa potaa ára. Ayvu porã amombe'u aikovya rami vy
Cristo Jesus pe ae 'rã oikuaa pota uka.

Judeu kuery "Aikuaa vy e'ỹ rima ajejavy" he'i aguã nda'eveia re ijayvua

17 Ha'e gui ndee ma "Judeu" 'epy va'e reiko. Rejerovia reikovy lei re oĩa
rami reikoa re, ha'e "Nhanderuete rembiayvu aiko" 're vy revy'a.
18 Lei re oĩa rami nembo'ea rã reikuaa ae Nhanderuete oipota va'e ha'e
rejapo kuaa iporã va'e.
19 Ndee rexa'ã rã ndee ae reiko ára revegua e'ỹ mboguataa, pytũa rupi
ikuai va'e moexakãa,
20 hi'arandu e'ỹ va'e rerekoa ha'e kyrĩgue mbo'ea, mba'eta lei rupi vy
'arandua ha'e anhetẽgua reikuaapa merami.
21 Ha'e rami avi nhombo'ea reiko va'eri mba'e re tu nerenhembo'ei ndee
ae? Imonda e'ỹ aguã renhomongeta va'eri ndee ae ri ty'y nemonda va'ety?
22 Joupe "Pendetavy eme", 're va'eri ndee ae ri ty'y ndetavy? Mba'emo
ra'angaa rejou vai va'eri ta'angaa pegua templo gui nemonda va'e ty'y?
23 Lei rejou porã va'eri lei rovai reikoa py Nhanderuete neremboete ukai.[f]
24 Mba'eta ipara re oĩa rami: "Peẽ kuery káuxa amboae regua kuery
ijayvu vai 'rã Nhanderuete rery re", he'ia rami ae pendekuai.[g]

Judeu regua anhetẽ ete va'e re ijayvua

25 Mba'eta ndepire remboi ukaague ma lei re oĩa rami ete ri reiko ramo
ovare. Ha'e rã lei re oĩa rami e'ỹ ri reiko ramo opire omboi uka e'ỹ va'e
rami repyta.
26 Ha'e rami avi amongue opire omboi uka e'ỹ va'eri lei re oĩa rami ikuai
ramo ha'e kuery pe "Opire omboi uka va'ekue rami ikuai", he'i pavẽ 'rã.
27 Ha'e rami vy opire omboi uka e'ỹ va'eri lei re oĩa rami ikuai va'e kuery
ijayvu 'rã okuapy ndere, mba'eta ipara re oĩ va'e reikuaa vy ndepire
remboi uka va'eri lei re oĩa rami e'ỹ reiko.
28 Mba'eta judeu ete ma guete re rive'ỹ oexa uka judeu oikoa, mba'eta
opire omboi uka aguã oeja pyre ma ngo'o re rive'ỹ 'rã ojapo aguã.
29 Ha'e rami 'rãgue py judeu ete ma opy'a py 'rã ha'e rami ikuai, ha'e opire
omboi uka aguã oeja pyre ma ipy'a reguarã, nhe'ẽ re ae, ipara regua
rive'ỹ. Ha'e rami ikuai va'e ma avakue rive'ỹ 'rã oguerovy'a, Nhanderuete
ae 'rã oguerovy'a.[h]

---

[h] **2.29** Tery "Judeu" ma "Oguerovy'apy" he'ia.

f 2.23 Romanos 3.19,20 **g 2.24** Isaías 52.5; Ezequiel 36.22

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Paulo mbovaia ayvu oĩa

3 1 Ha'e gui mba'e nunga py tu amboae regua reko gui judeu kuery
reko ha'eveve? Mba'erã nda'u ovare ha'e kuery opire omboi ukaa?
2 Mba'eta heta oguereko iporã va'e, opa mba'e py. Jypy'i ma judeu kuery
pe Nhanderuete ombou raka'e oayvu.[i]
3 Ha'e gui? Judeu regua amongue ndogueroviai rire nda'u Nhanderuete
ndoikovei 'rã ri ojeroviapy?
4 Any teve. Avakue ijapu va'e meme teĩ Nhanderuete ma anhetẽ va'e ae,
ipara oĩa rami vy: "Oikuaa pavẽ 'rã ndeayvua anhetẽ memea. Ha'e ramo
ndereko re oikuaa potaa rã ndepo'aka 'rã", he'ia rami.[j]
5 Ha'e gui amongue aipoe'i 'rã: "Nhandereko vaia ojapo 'rã
Nhanderuete reko porãa ojekuaa porãve aguã rami", he'i 'rã. Mba'exa
'rã tu nhambovai? Nda'evei ri nda'u Nhanderuete nhandereko vaia re
nhanembopaga aguã? (Nami avakue rami rive xeayvu.)
6 Any. Ha'e rami va'e rire mba'exa 'rã tu ha'eve Nhanderuete yvy re ikuai
va'e re oikuaa pota aguã?
7 Ha'e gui aipo'ea avi: "Xeapua ojapo 'rã Nhanderuete anhetẽ va'ea ojekuaa
porãve aguã rami, ha'e omboeteave 'rã guive. Ha'e rami rã mba'e re tu
xevy pe 'Ojejavy va'e' he'i vy xembopaga 'rã?" 'ea.
8 Any, ha'e rami va'e rire ha'eve avi teĩ 'rãgue "Teko vai rupi tema
nhandekuai mba'emo porã oiko aguã" ja'e aguã. Amongue ijapu vy
omombe'u 'rã ha'e rami ae oreayvua rami. Ha'e kuery ma ha'evea rami 'rã
ombopagaa.

Jajejavy va'e memea re ijayvua

9 Ha'e gui mba'exa tu jaikuaa? Ore judeu kuery teve amboae regua gui
orereko porãve va'e? Any, neĩ peteĩ henda py. Mba'eta amombe'u ae ma
judeu ha'e grego kuery jejavya guy py ikuai va'e memea,
10 ipara oĩa rami: "Jipoi heko porã va'e, neĩ peteĩve.[k]
11 Jipoi oikuaa ete va'e, jipoi Nhanderuete oeka va'e.
12 Mba'eta ojepe'a pavẽ, joo rami meme ovare'ỹ va'e ikuai. Jipoi iporã va'e
ojapo va'e, neĩ peteĩve."
13 "Ha'e kuery jyryvi ma omanogue rupa ojepe'a va'e rami. Oapekũ py
nhombotavypa." "Ha'e kuery juru re ma mboi guigua veneno ramigua oĩ."
14 "Ijuru tynyẽ oiny ayvu vai ha'e py'a vaikue reia anho."
15 "Ha'e kuery py ma tuguy omoẽ aguã katy oo vy inhakuã.
16 Ikuaia rupi ma nhomokanhyarã ha'e nhomomboriauarã oĩ.
17 Ha'e rã tape ikuai porã aguã ma ndoikuaai."

---

i 3.2 Romanos 9.4,5 **j 3.3,4** Salmo 51.4; Romanos 9.6-8; 11.1-5,25-27
k 3.10 Gálatas 3.11,22

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 “Ha'e kuery re noĩ ae Nhanderuete renonde ojererokyje aguã.”[l]

Judeu kuery amboae regua rami avi ojejavy va'ea re ijayvua

19 Ha'e gui lei re oĩ va'e ha'e javi ma lei rupi ikuai va'e pegua ae,
jaikuaa. Ha'e ramo Nhanderuete renonde yvy jave re ikuai va'e
okyrirĩmba ha'e opaga aguã rami ikuai aguã.
20 Mba'eta lei re onhea'ãa rupi ma avave rei nomboeko porãai 'rã henonde,
mba'eta lei gui ma jaikuaa 'rã jajejavy va'e memea.[m]

Jesus Cristo re jajerovia ramo nhanemboeko porãa aguã re ijayvua

21 Ha'e gui aỹ ma lei rupi e'ỹ Nhanderuete oikuaa uka ojeguigua teko
porã, lei ha'e profeta kuery omombe'u ma voi va'ekue.
22 Mba'eta Nhanderuete guigua teko porã ma Jesus Cristo re jajerovia
ramo ome'ẽ. Ojerovia va'e ha'e javive pegua oĩ, [ha'e javi regua peguarã
ombou,] mba'eta joo ramigua meme nhandekuai,
23 mba'eta nhande ha'e javive jajejavy vy ndajaupity kuaai Nhanderuete
rexakãa.[n]
24 Ha'e rami teĩ Nhanderuete nhanemboaxya rupi rive nhanemboeko porã
'rã Cristo Jesus nhandereraa jepe rire.
25 Mba'eta Jesus ma Nhanderuete ombou vy oikuaa uka raka'e jejavya
pe'aarã, jajerovia rã huguy py omboguepa aguã jajejavyague. Ha'e rami
py Nhanderuete oexa uka ha'evea rami joguereko va'ea, mba'eta oarõ
are kuaa va'e vy ymagua kuery ojejavyague re nombopaga potai ranhe
raka'e.[o]
26 Ha'e gui aỹ ma oexa uka ha'evea rami joguereko va'ea, mba'eta heko
porã va'e oiko, ha'e Jesus re ojerovia va'e kuery mboeko porãa guive.
27 Ha'e rami rire nda'u ha'eve nhanhemboyvate aguã? Peteĩve henda py
nda'evei. Mba'e re tu nda'evei? Mba'eta nhande ae nhanhea'ã rupi e'ỹ jaa
jepe, hexe jajerovia vy rive.
28 Ha'e nunga rupi jaikuaa jajerovia ramo 'rãe nhanemboeko porã, lei rupi
nhanhea'ãa rupi e'ỹ.
29 Tyrã pa Nhanderuete nda'u ore judeu kuery Ruete anho ri oiko?
Amboae kuery Ruete guive e'ỹ ri ty'y? Tá, amboae kuery Ruete guive
oiko,
30 mba'eta Nhanderuete ma peteĩ'i. Ha'e rami vy judeu kuery ojerovia rã
omboeko porã 'rã, ha'e amboae kuery voi ojerovia rã omboeko porã avi
'rã.

---

l 3.10-18 Salmo 5.9; 10.7; 14.1-3; 36.1; 53.1-3; 140.3; Eclesiastes 7.20; Isaías 59.7-8
m 3.19,20 Romanos 7.7,8; Gálatas 2.16
n 3.21-24 Romanos 1.17; 2 Coríntios 5.21; Gálatas 2.15-21; Filipenses 3.9
o 3.25 Atos 17.30,31

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

31 Ha'e gui jajeroviaa rupi jaa jepea py nda'u jajapo ri lei mba'erã ovare
ve'ỹa rami? Any, peteĩve henda py. Ha'e rami 'rãgue py lei re oĩ va'e
jaikuaa uka anhetẽ memea.

Abraão ojerovia ramo omboeko porãague re ijayvua

4 1 Ha'e gui mba'e tu Abraão oupity raka'e? Mba'eta ha'e va'e ma ngo'o
re oiko ore judeu kuery ramoĩ ypy.[p]
2 Ha'e gui Abraão ha'e ae onhea'ãa rupi onhemboeko porã va'e rire
oguereko 'rãgue onhemboyvate aguã. Ha'e rami avi Nhanderuete renonde
ndoguerekoi,
3 mba'eta mba'e he'i tu ipara? "Abraão ojerovia Nhanderuete re. Ha'e ramo
ojeroviaa re ome'ẽ teko porã", he'iague.[q]
4 Ha'e gui omba'eapo va'e pe omba'eapoague repy ma ome'ẽa va'e rive e'ỹ,
ixupe guarã ae oĩ.
5 Ha'e rã amongue ha'e ae onhea'ã 'rãgue py heko vai va'e mboeko porãa
re ojerovia ramo ma ixupe ome'ẽ 'rã teko porã, ojeroviaa re rive.
6 Ha'e rami ae Davi voi ijayvu raka'e, mba'eta omombe'u amongue
onhea'ã e'ỹ re ixupe Nhanderuete teko porã ome'ẽ ramo ovy'a ete 'rãa.
Ha'e vy aipoe'i:
7 "Ovy'a ete 'rã heko vaiague omboguepaa va'e, ojejavyague ojao'ipaa
ramo.
8 Ovy'a ete 'rã avakue ha'e kuery pe Senhor 'Heko vai va'e' nde'i ramo",
he'i raka'e.[r]
9 Ha'e gui opire omboi uka va'ekue pegua anho 'rã nda'u ovy'a ete aguã
oĩ, tyrã pa opire omboi uka e'ỹ va'e pegua avi? Mba'eta "Abraão ojeroviaa
re rive ixupe ome'ẽ teko porã", ha'eague rami.
10 Mba'e tu ojapo ramo teko porã ome'ẽ raka'e? Opire omboi uka rire
ri nda'u ome'ẽ, tyrã pa opire omboi uka e'ỹ re? Opire omboi uka rire'ỹ,
omboi uka e'ỹ mbove ma voi teko porã ome'ẽ raka'e Abraão pe.
11 Mba'eta opire omboi uka aguã ma hekorã Nhanderuete oeja raka'e
oikuaa uka aguã ojeroviaa re teko porã ixupe ome'ẽague, opire omboi
uka e'ỹ teri reve. Ha'e rami rire ojerovia va'e ha'e javi ru opyta, opire
omboi uka e'ỹ va'e kuery pe guive, mba'eta ha'e kuery voi ojerovia ramo
ome'ẽ 'rã teko porã.
12 Ha'e gui ore orepire romboi uka va'e ru avi oiko. Mba'eta ore ma
orepire romboi uka va'e rive e'ỹ orekuai, nhanderu Abraão opire omboi
uka e'ỹ re ojeroviaague rami rojerovia va'e avi.
13 Ha'e rami ae avi lei rupi e'ỹ Abraão ha'e hamymino kuery pe
Nhanderuete ijayvu raka'e ko yvy ome'ẽ aguã re, ha'e rã ojeroviaa re teko
porã ojopy rire.

---

p 4.1-22 Gálatas 3.6-18 **q 4.3,9** Gênesis 15.6 **r 4.7-8** Salmo 32.1-2

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Ha'e rã lei re ikuai va'e pe yvy ome'ẽ aguã re ijayvu va'e rire Abraão
ojeroviaa ndovarei 'rãgue, ha'e ixupe ijayvuague voi oaxa rive 'rãgue.
15 Mba'eta lei gui ou Nhanderuete ipoxy aguã, ha'e rã lei ndoikuaaia py
ma jipoi avi lei rovai ojejavy va'e.
16 Ha'e nunga rupi ae jajeroviaa re Nhanderuete ome'ẽ teko porã,
nhanemboaxy ramo rive jaupity aguã. Ha'e ramo Abraão ramymino
kuery ha'e javive pe ijayvuague oĩ atã 'rã, lei rupi ikuai va'e pe anho e'ỹ,
Abraão rami ojerovia va'e kuery ha'e javive pe, (mba'eta nhande kuery
pavẽ ru oiko,
17 ipara re "Heta regua rurã romoĩ" he'iague rami vy), mba'eta
Nhanderuete renonde hexe ojerovia. Mba'eta Nhanderuete ma omano
va'ekue moingovea, ha'e ndoikoi teri va'e pe "Oiko ae" he'i va'e guive.[s]
18 Abraão oarõ aguã noĩ merami teĩ oarõ nho vy ojerovia rire heta regua
ru opyta, ixupe "Heta 'rã neramymino kuery ikuai" he'iague rami vy.[t]
19 Ikangy e'ỹ re ojerovia nho vy oikuaa pota guete omanogue rami oĩa re,
mba'eta cem ma'etỹ ma oguereko, ha'e Sara voi guaimi'i ete ma.
20 Ha'e rami teĩ ndoguerovia e'ỹi Nhanderuete ijayvuague, oexa'ã reia
noĩ. Ha'e rami 'rãgue py ojeroviaa py imbaraeteve ovy, oguerovy'a guive
Nhanderuete,
21 mba'eta oikuaa porã oayvuague ojapo aguã ipo'aka va'ea.
22 Ha'e nunga rupi ae "Ojeroviaa re ome'ẽ teko porã" he'i.[u]
23 Ixupe anho e'ỹ guive ipara oiny ome'ẽa rami,
24 nhande kuery pe guive, mba'eta nhandevy pe avi ome'ẽ 'rã teko porã,
nhande-Senhor Jesus omanoague gui omboete ju va'ekue re jajerovia ramo.
25 Ha'e va'e ma omboaxaa raka'e nhandereko vaia re omano aguã, ha'e gui
onhemboete ju nhanemboeko porã aguã.

Jajeroviaa re Nhanderuete nhanemboeko porã rire hexeve jaiko porã aguã re ijayvua

5 1 Ha'e gui ma jajeroviaa re Nhanderuete nhanemboeko porã rire
hexeve peteĩ rami ju jaiko, nhande-Senhor Jesus Cristo re vy.
2 Hexe jajerovia vy Nhanderuete nhanemboaxya rupi nhandekuai, ha'e
Nhanderuete rexakãa ojekuaa aguã nharõ vy javy'a jaikovy guive.
3 Ha'e rami anho e'ỹ, jajexavaia py voi javy'a, mba'eta jaikuaa jajexavaia
ojapo jaropo'akave aguã rami.
4 Ha'e gui mba'emo jaropo'aka vy jaikuaa Nhanderuete nhandererovy'aa.
Ha'e nhandererovy'a ramo jareko iporã va'e nharõ aguã.[v]
5 Nharõa py ndajajekorei guive, mba'eta nhandepy'a re Nhanderuete
oendu uka ae nhanderayvua. Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ nhandere ombou va'ekue gui
nhaendu.

---

s 4.17 Gênesis 17.5 **t 4.18** Gênesis 15.5 **u 4.22** Gênesis 15.6 **v 5.3,4** Tiago 1.2-4

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Mba'eta nhanekangy teri reve Cristo omano raka'e nhandereko vai
va'e re, oa'angaague ára py ete.
7 Heko porã va'e re vy haxy amongue omano aguã, ha'e rã porayvu va'e re
ma amongue nhi'ã omano 'rã.
8 Ha'e rã Nhanderuete ma po rami oexa uka nhanderayvua: jajejavya rupi
teri jaiko reve Cristo omano raka'e nhandere.
9 Ha'e rami rire, aỹ katuve ma huguy rupi nhanemboeko porã rire
nhandereraa jepe 'rã nhombopaga aguã gui.
10 Mba'eta Nhanderuete rovaigua teri jaiko reve Ta'y omano vy hexeve
peteĩ rami ju nhanemoingo rire aỹ katuve ma hexeve peteĩ rami
nhanemoingo vy nhandereraa jepe 'rã, oikove ju rire.
11 Ha'e nunga anho e'ỹ, Nhanderuete re ae javy'a, nhande-Senhor Jesus
Cristo re vy. Mba'eta hexe vy aỹ peteĩ rami nhandekuai Nhanderuete
reve.

Adão re Cristo ombojojaague

12 Mba'eta peteĩ'i ava gui jejavya oiko ypy raka'e yvy jave re, ha'e
jejavya gui oiko avi nhamano aguã. Ha'e rami py nhande pavẽ nhamano
aguã rami nhandekuai, pavẽ jajejavy rire.
13 Mba'eta lei oejaa e'ỹ mbove ma voi jejavya oĩ ae ma raka'e yvy re, lei
ndoikuaa ukaai teri jave avave pe “Lei rovai ojejavy” nda'eai teĩ.
14 Ha'e rami avi Adão guive Moisés oiko peve manoa ipo'aka raka'e, ayvu
rovai Adão ojejavyague rami ete ndojejavyi va'e kuery re voi. Adão ma
nhaneramoĩ ypy raka'e, ou va'erã va'e kuaa ukaarã.
15 Ha'e rami avi Adão ojejavy jave guare rami e'ỹ oiko tekove me'ẽ rivea
ou rã, mba'eta peteĩ'i ojejavy rire heta omano. Ha'e gui ma heta pe avi
Nhanderuete oexa uka omboaxya, amboae ava Jesus Cristo ombou vy.
16 Ha'e rami avi tekove ome'ẽmby ma peteĩ anho ojejavy jave guare rami
e'ỹ guive, mba'eta peteĩ'i ojejavyague gui oiko raka'e nhombopagapa
aguã. Ha'e gui heta jajejavyague gui Nhanderuete nhanemboaxya oexa
uka vy nhanemboeko porã.
17 Peteĩ'i ojejavyague gui ae manoa ipo'aka rire teĩ Nhanderuete
nhanemboaxya ha'e teko porã ome'ẽ rã jaupity va'e katuve ma
nhandepo'aka 'rã peteĩ'i re vy. Ha'e va'e ma Jesus Cristo.[w]
18 Mba'eta peteĩgue'i ojejavya ague gui nhande kuery pavẽ re oiko raka'e
japaga aguã. Ha'e rã peteĩgue'i joapo porãague gui nhande kuery pavẽ pe
oiko avi nhanemboeko porã rã tekove jaupity aguã.
19 Mba'eta peteĩ'i ava nonhe'ẽ renduiague gui heta ikuai raka'e ojejavy
va'e. Ha'e gui ma peteĩ'i onhe'ẽ renduague gui ju heta ikuai 'rã heko porã
va'e.

---

w 5.17 1 Coríntios 15.20-22,45-49

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Ha'e gui ma lei oejaa avi raka'e jejavya ojekuaa porãve aguã, va'eri
jejavya hetave ramo nhanemboaxya voi hetave avi oexa uka raka'e.
21 Ha'e rami avi jejavya ipo'aka raka'e pavẽ nhamano aguã rami. Ha'e gui
nhanemboaxya ju nhanemboeko porã vy ipo'aka tekove marã e'ỹ jaupity
aguã, nhande-Senhor Jesus Cristo re vy.

Nhanderuete nhanemboaxy ramo jejavya po'akaa gui jaa jepea re ijayvua

6 1 Ha'e rami rã mba'e ja'e 'rã tu? Jajejavya rupi riae 'rã teve jaiko
Nhanderuete nhanemboaxyve aguã?
2 Any. Mba'exa tu jajejavy riaeve ta, ha'e nunga pe nhamano rire?
3 Tyrã pa ndapeikuaai teri teve Cristo Jesus peguarã nhanhemongarai vy
ha'e omanoague py avi nhanhemongaraiague?
4 Mba'eta nhanhemongarai vy hexeve nhande voi jajeaty uka avi
nhamanoa py, Nguu po'akaa rupi Cristo omanoague gui onhemboete
jevyague rami avi nhande voi nhandereko pyau reve nhandekuai aguã.[x]
5 Mba'eta Cristo omanoague rami nhande voi hexeve nhamano rire ha'e
onhemboete jevyague rami avi 'rã jaiko.
6 Mba'eta jaikuaa nhandereko ymague kuruxu re hexeve omano aviague,
to'o nhanembojejavy ve'ỹ aguã, jejavya rembiguai rami ve'ỹ jaiko aguã.
7 Mba'eta omano va'ekue ha'e javi oiko porã ju 'rã ojejavyague gui.
8 Ha'e gui nhande voi Cristo reve nhamano rire jarovia hexeve avi jaiko aguã.
9 Mba'eta jaikuaa Cristo omanoague gui onhemboete ju rire nomanovei
ma 'rãa. Hexe ma manoa nda'ipo'akavei.
10 Peteĩgue'i omano raka'e jejavya pe. Ha'e gui oikove vy Nhanderuete pe
ju oiko.
11 Ha'e rami ae avi po rami peẽ voi peikuaa: peẽ voi jejavya pe pemano
ma avi, ha'e gui Cristo Jesus re vy Nhanderuete pe ju peiko.
12 Ha'e nunga rupi jejavya ta'ipo'akave eme penderete imarã va'e re, to'o
oipota va'e rupi ve'ỹ pendekuai aguã.
13 Penderete regua voi pemboaxave eme jejavya pe, nhomboeko vaia
rembiguairã. Ha'e rami 'rãgue py omanoague gui oikove ju va'ekue rami
pejeko me'ẽ Nhanderuete pe. Ixupe anho pemboaxa penderete regua,
teko porã rembiguairã.
14 Mba'eta jejavya nda'ipo'akavei 'rã pendere, mba'eta lei guy py ve'ỹ
pendekuai, ha'e rã Nhanderuete penemboaxya rupi anho.

Lei, tembiguai ha'e nhanemboaxya re ijayvua

15 Ha'e gui? Lei guy py ve'ỹ, Nhanderuete nhanemboaxya rupi anho
nhandekuai vy nda'u jajejavy riaeve ta? Any.

---

x 6.1-11 2 Coríntios 5.17;
Gálatas 2.19,20; 5.24; 6.14; Efésios 4.22-24; Colossenses 3.1-11; 1 Pedro 4.1-3

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Ndapeikuaai ri ty'y nhoembiguairã pejeko me'ẽ rire pendererekoa anho
'rã penhe'ẽ rendu? Jejavya rembiguai ma omano aguã rami ikuai, ha'e rã
Nhanderuete nhanhe'ẽ rendu va'e ma teko porã rupi nhandekuai.[y]
17 Xee arovy'a Nhanderuete, mba'eta yma rupi jejavya rembiguai
pendekuaiague gui pejepe'a vy pendepy'a ha'e javi py penhe'ẽ rendu
penembo'eague rami.
18 Ha'e gui jejavya gui peo jepe vy teko porã rembiguai ju pendekuai.
19 Avakue reko re ambojoja, mba'eta pendero'o reve teri peiko vy
ndapeikuaa porãi ramo. Yma rupi penderete regua pemboaxa va'ekue
imongy'aarã pe hembiguairã, pendereko ky'ave ha'e pendereko vai reive
peovy aguã rami. Ha'e gui aỹ ma teko porã rembiguairã ju pemboaxa
penderete regua, iky'a e'ỹ va'e pendekuai aguã.
20 Mba'eta jejavya rembiguai teri pendekuai jave teko porã rupi e'ỹ
pendekuai va'ekue.
21 Ha'e va'e jave mba'e tu pejou raka'e ha'e nunga repy? Mba'emo aỹ
penemoxĩmba va'e anho, ha'e opaa py ma ha'e nunga nhandejuka 'rã.
22 Ha'e gui aỹ ma jejavya rembiguai pendekuaiague gui Nhanderuete
pendereraa jepe vy guembiguai ae ju penemoingo rire pejou iky'a e'ỹ va'e
penemoingoarã, ha'e opaa py ma tekove marã e'ỹ.
23 Mba'eta jejavyague repy ma manoa. Ha'e rã Nhanderuete ome'ẽ rive
va'e ma tekove marã e'ỹ, nhande-Senhor Cristo Jesus re oĩ va'e.

Omenda va'e reko re ombojojaague

7 1 Irmão kuery, lei peikuaa va'e pe ju ta xeayvu aỹ. Ndapeikuaai ri
ty'y jaikovea pukukue re anho lei ovare 'rãa?
2 Mba'eta lei re oĩa rami vy kunha omenda va'e minha ime oikovea ja
anho oiko 'rã ixupe. Ha'e gui ime omano ma ramo lei re oĩa rami vy
ndoikovei ma 'rã ixupe.
3 Xapy'a rei ime oikove teri reve amboae ava re onhemoirũ ramo jaikuaa
'rã itavy reia. Ha'e rã ime omano ma ramo ha'e va'e lei rami ve'ỹ ma 'rã
oiko. Omenda jevy teĩ itavy rei va'e'ỹ 'rã oiko.
4 Ha'e rami ae avi xe-irmão kuery, peẽ voi lei pe pemano va'ekue Cristo
rete reve vy, amboae pe ju peiko aguã, omanoague gui onhemboete ju
va'ekue pe ae, ha'e rami vy Nhanderuete oipotaa rami pendekuai aguã.[z]
5 Mba'eta to'o oipotaa rami teri nhandekuai jave lei ojapo raka'e
jajejavypa reixea anho nhaendu aguã rami, ha'e ramo opa marã oguereko
nhanderete regua nhandejuka ete aguã.
6 Ha'e gui aỹ ma lei gui nhandereraa jepe rire nhandere ipo'aka va'ekue
pe nhamano ma, Nhe'ẽ guigua teko pyau rupi ju nhandekuai aguã rami,
teko ymague ipara re oĩa rupi ve'ỹ.

---

y 6.16 João 8.34 **z 7.4** Romanos 10.4

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Lei ha'e jejavya re ijayvua

7 Mba'e ja'e 'rã tu ha'vy? Lei teve nhanembojejavyarã oĩ? Any. Ha'e rami
avi lei gui e'ỹ va'e rire xee ndaikuaai 'rãgue jejavya. Mba'eta lei aipo nde'i
va'e rire: “Emoaruã eme”, xee naendui 'rãgue amoaruãa.[a]
8 Ha'e gui ojapo uka pyre rupi vy jejavya ojapo opa marãgua amoaruãa
aendu aguã rami, mba'eta lei ndoikuaa py ma omano va'ekue rami avi
jejavya nda'ipo'akai.
9 Ymave rupi lei aikuaa e'ỹ mbove, aiko porã merami. Ha'e gui ma ojapo
uka pyre aikuaa ramo jejavya oikove ju, ha'e rã xee ma omano va'ekue
rami apyta.
10 Ha'e rami vy ojapo uka pyre nhomoingovearã oĩ va'ekue ri xemoingo
karamboae omano va'ekue rami.[b]
11 Mba'eta ojapo uka pyre rupi jejavya ipo'akave vy xembotavy ojapo uka
pyre aikuaa py ae, ha'e vy omano va'ekue rami xemoingo.
12 Ha'e gui lei ha'e ojapo uka pyre ma iky'a e'ỹ va'e meme, teko porã kuaa
ukaarã ha'e iporã va'e.
13 Ha'e gui iporã va'e ae teve xemoingo omano va'ekue rami? Any,
jejavya ae ha'e rami xemoingo iporã va'e rupi. Mba'eta ojapo uka pyre
rupi jejavya ojekuaa porãve, jejavya etea jaikuaa aguã rami. Ha'e rami vy
ae omano va'ekue rami xemoingo.
14 Mba'eta jaikuaa lei re oĩ va'e ma Nhe'ẽ guigua memea. Ha'e rã xee ma
to'o re aiko, jejavya rembiguairã omboaxa pyre rami.
15 Mba'eta xee ae voi ndaikuaai aikoa, mba'eta xee aikoxea rupi ndaikoi,
aikoxe e'ỹa rupi rive aiko.
16 Ha'e gui aikoxe e'ỹa rupi aiko vy lei pe “Iporã va'e” ha'e.
17 Ha'e rami xemoingoa ma xee ae e'ỹ, ha'e rã jejavya xere oĩ va'e.
18 Mba'eta aikuaa xere, xerete re ma iporã va'e noĩa. Ha'evea rami aikoxea
ma xere oĩ anhetẽ. Ha'e rã ha'e rami aiko kuaa etea ma noĩ.
19 Mba'eta ha'evea rami aikoxea rupi ndaikoi. Ha'e rami 'rãgue py
mba'emo vai ajapoxe e'ỹ va'e anho ajapo.
20 Ha'e nunga rupi ajapoxe e'ỹ va'e ajapo ramo ha'e rami xemoingoa ma
xee ae e'ỹ, ha'e rã jejavya xere oĩ va'e.
21 Mba'eta ha'evea rami aikoxe teĩ xere aendu avi mba'emo vai rupi
xemoingoarã.
22 Mba'eta xepy'a re ma Nhanderuete guigua lei arovy'a,
23 ha'e rã xero'o re ma amboae rami xemoingoarã aendu. Ha'e va'e ma xepy'a
re lei oĩ va'e re opu'ã 'rã xemoingo aguã xerete re jejavya oĩ va'e rembiguairã.
24 Ava ovy'a e'ỹ ete va'e xee aiko! Mava'e tu xereraa jepe 'rã kova'e tete
xejukaxe va'e gui?

---

a 7.7 Êxodo 20.17; Deuteronômio 5.21 **b 7.7-10** Romanos 3.20; Gálatas 3.23,24

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Arovy'a Nhanderuete, Jesus Cristo nhande-Senhor rupi. Mba'eta xejegui
ae xepy'a re oĩa rami vy aiko Nhanderuete guigua lei rembiguai, ha'e rã
to'o oipotaa rami aiko vy ma lei jejavya rembiguai aiko.

Nhe'ẽ re nhandekuai va'e ndajapagavei aguã re ijayvua

8 1 Ha'e gui aỹ Cristo Jesus re jaiko va'e ma japaga aguã rami ve'ỹ
jaiko,
2 mba'eta Nhe'ẽ guigua tekove me'ẽa Cristo Jesus re oĩ va'e ma
nhandereraa jepe ma jejavya nhandejukaa gui.[c]
3 Mba'eta lei rupi nhanhea'ã teri jave nda'evei va'ekue jajapopa aguã,
nhandero'o re nhanekangy vy. Ha'e ramo Nhanderuete ae ojapo
nhandevy, mba'eta Gua'y ombou raka'e nhandero'o re jajejavy va'e regua
rami teĩ, jajejavya oipe'a aguã. Ha'e rami py Nhanderuete oipe'a raka'e
to'o re jejavya oĩ va'e po'aka,
4 lei re ojapo uka pyre oĩ va'e jajapo nho aguã, to'o re ve'ỹ jaiko vy guive,
ha'e rã Nhe'ẽ re anho.
5 Mba'eta to'o re ikuai va'e ma to'o guigua re anho 'rã ipy'a, ha'e rã Nhe'ẽ
re ikuai va'e ma Nhe'ẽ guigua re 'rã ipy'a.
6 Mba'eta to'o re ikuai va'e omano aguã rami ikuai. Ha'e rã Nhe'ẽ re ikuai
va'e ma tekove ha'e mby'a porã 'rã oupity.
7 Mba'eta to'o re ikuai va'e ma Nhanderuete rovaigua meme ikuai. Ha'e
kuery nonhe'ẽ rendui 'rã Nhanderuete guigua lei rupi, mba'eta nda'evei ae
ha'e va'e rupi ikuai aguã.
8 Ha'e nunga rupi to'o re ikuai va'e nombovy'ai 'rã Nhanderuete.
9 Ha'e rã peẽ ma to'o re'ỹ pendekuai, ha'e rã Nhe'ẽ re, anhetẽ ri pendere
Nhanderuete Nhe'ẽ oĩ ramo. Ha'e rã amongue re Cristo Nhe'ẽ noĩ ramo
ixupegua e'ỹ oiko.
10 Ha'e rã pendere Cristo oĩ ramo penderete anhetẽ omano aguã rami oĩ
jejavya káuxa, teĩ pendere teko porã oĩ avi rã Nhe'ẽ ome'ẽ tekove.
11 Mba'eta Cristo Jesus omanoague gui omboete va'ekue Nhe'ẽ pendere oĩ
vy penderete imarã va'e voi omoingove avi 'rã, Onhe'ẽ pendere oĩ va'e py
ae.

Ta'y kuery ha'e mba'emo jopyarã jaikoa re ijayvua

12 Ha'e nunga rupi irmão kuery, Nhanderuete pe jaiko aguã rami
nhandekuai, to'o pe'ỹ, to'o oipotaa rami nhandekuai ve'ỹ aguã.
13 Mba'eta to'o oipotaa rami ri pendekuai vy pemano aguã rami peiko.
Ha'e rã Nhe'ẽ re vy to'o oipota va'e pemomba ri vy anhetẽ peikove 'rã.
14 Mba'eta Nhanderuete Nhe'ẽ pe ojerereko uka va'e ma Nhanderuete ra'y
kuery meme ikuai.[d]

---

c 8.2 Gálatas 5.16-26 **d 8.14** Gálatas 4.1-7

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Mba'eta Nhe'ẽ pendere oĩ va'e ma escravo penemoingoarã e'ỹ oĩ,
pekyjea rupi peiko ve'ỹ aguã. Pendere Nhe'ẽ oĩ va'e ma Nhanderuete
ra'y kuery peikoa kuaa ukaarã oĩ. Ha'e va'e rupi vy "Xeru, Xeru" ja'e 'rã
jajapukai vy,
16 mba'eta nhanenhe'ẽ reve Inhe'ẽ avi oikuaa uka Nhanderuete ra'y kuery
jaikoa.
17 Ha'e ta'y kuery jaiko vy raka'eve rã jajopy 'rã nhandevy guarã omoĩ
porã mbyre. Cristo reve vy jajopy 'rã Nhanderuete gui, mba'eta hexeve
jaiko axy rire hexeve avi 'rã nhanemoingo imarã ve'ỹ va'e.

Aỹ jaiko axy rire raka'eve rã iporã ete va'e jaupity aguã re ijayvua

18 Mba'eta po rami xee aikuaa porã: raka'eve rã imarã ve'ỹ va'e
nhanemoingoa ma ramo aỹ jaiko axyague pe "Mba'e'ỹ va'ekue" ja'e 'rã.[e]
19 Mba'eta mba'emo omoingo pyre ha'e javi oarõ avi Nhanderuete ra'y
kuery ojekuaa ára pyguarã.
20 Mba'eta opa mba'e omoingo pyre omombytaa raka'e ha'eve'ỹa rami
ranhe, ha'e ae oipotaa rami e'ỹ, imoingoare oipotaa rami.
21 Ha'e rami rire mba'emo omoingo pyre voi oarõ imarã aguã gui oo jepe
aguã, Nhanderuete ra'y kuery oo jepea rami avi ha'e nunga voi imarã ve'ỹ
va'e opyta aguã.
22 Mba'eta jaikuaa mba'emo omoingo pyre ha'e javi aỹ peve ikuai axy vy
ipoaẽ oinya.
23 Ha'e nunga anho e'ỹ, nhande kuery jypy Nhanderuete Onhe'ẽ ome'ẽ
rã jajopy va'ekue voi nhanepoaẽ avi nhandepy'a py, gua'y kuery eterã
nhandererova aguã nharõ vy, nhanderete voi ogueraa jepe avi jave.
24 Mba'eta ha'e rami aguã nharõ reve ae jaa jepe raka'e. Ha'e gui nharõ
va'e ojekuaa ma va'e rire nharõa noĩvei 'rãgue, mba'eta mba'emo ojekuaa
ma va'ekue nanharõvei 'rã.
25 Ha'e rami avi ndojekuaai teri va'e nharõ vy nhandekuerai e'ỹ re 'rã
nharõ.

Nhandere Nhe'ẽ ojerurea re ijayvua

26 Ha'e rami ae avi nhanekangya py Nhe'ẽ nhanepytyvõ 'rã, mba'eta
nhande ndajaikuaai neĩ nhanhembo'e aguã. Ha'e rã Nhe'ẽ ma nhandere
ojerure 'rã opoaẽa nanhaendu kuaai va'e rupi.
27 Nhe'ẽ py'a re oĩ va'e ma pavẽ py'a re oikuaa pota va'e oikuaapa 'rã,
mba'eta Nhanderuete oipotaa rami ae ojerure oikovy iky'a e'ỹ va'e kuery
re.
28 Jaikuaa mba'emo oiko va'e ha'e javi ojapo porã 'rãa Nhanderuete
jayvu va'e kuery pe, ha'e ae oipotaa rami vy nhanerenoĩ rire.

---

e 8.18 2 Coríntios 4.16-18; 1 Pedro 1.3-5

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

29 Mba'eta yma ma voi nhandekuaa vy nhandeporavo avi Gua'y reko rami
nhanemoingo aguã, guyvy kuery oguereko reta aguã.
30 Ha'e gui nhandeporavo rire nhanerenoĩ avi, ha'e gui nhanerenoĩ rire
nhanemboeko porã avi. Ha'e gui nhanemboeko porã rire imarã ve'ỹ va'e
avi nhanemoingo.[f]

Nhanderuete nhanderayvua jaikuaa porã aguã re ijayvua

31 Ha'e rami rire mba'e ja'e 'rã tu? Nhandereve Nhanderuete oiko ramo
mava'e 'rã tu nhanderovaigua oiko?
32 Mba'eta nhande kuery ha'e javi re Gua'y nome'ẽ e'ỹi rire hexeve opa
mba'e ome'ẽ avi 'rã nhandevy.
33 Mava'e tu ijayvu kuaa Nhanderuete rembiporavo kuery rovai? Mba'eta
nhanemboeko porãa ma Nhanderuete ae.[g]
34 Mava'e tu nhanembopaga 'rã? Mba'eta Cristo Jesus omano ha'e
onhemboete ju va'ekue ae nhandere ojerure oiny Nhanderuete oiporu
kuaa regua re.
35 Mava'e 'rã tu ha'vy nhandepe'a Cristo nhanderayvua gui? Jajexavaia
teve 'rã nhandepe'a, tyrã pa haxy va'e, nhandere opu'ã rei va'e, karuai,
nhandeao e'ỹa, ijavaete va'e, tyrã kyxe revegua teve?
36 Mba'eta ipara oĩa rami: “Ndevygua orekuai ramo ko'ẽ nhavõ
oremboaxaa orejukaarã pe. Vexa'i ojukaa aguã katy heraa va'e rami
orekuai”, he'iague rami.[h]
37 Ha'e nunga ha'e javi nhandere oiko teĩ opa mba'e py Nhanderayvua
nhanembopo'aka.
38 Mba'eta xee aikuaa porã Nhanderuete nhanderayvua gui nhandepe'aarã
ndoikoia: neĩ manoa, tekove, anjo kuery, huvixa kuery, mba'emo aỹ oiko
va'e, araka'eve rã guarã, ipo'akakueve,
39 yvategua, yvy guyrygua, neĩ amboae nunga voi nanhandepe'ai 'rã
Nhanderuete nhanderayvua nhande-Senhor Cristo Jesus re oĩ va'e gui.

Judeu kuery ogueraa jepexea re Paulo ijayvuague

9 1 Cristo rery rupi anhetẽ va'e amombe'u po rami, ndaxeapui. Nhe'ẽ
Ky'a E'ỹ re vy xepy'apy py aikuaa anhetẽa.
2 Mba'eta xeporiau ete, xekuraxõ raxy ndoaxai ae,
3 mba'eta xeryvy kuery, xeretarã kuery ngo'o re ikuai va'e araa jepe aguã
ha'eve va'e rire ayvu vaipy ha'e Cristo gui okanhygue 'rãgue xee aiko.
4 Ha'e kuery ma Israel regua ikuai. Ha'e kuery peguarã va'ekue ma
Nhanderuete ra'y kuery ikuai aguã, hexakã, guexeve guarã ojapo
va'ekue, lei, Nhanderuete ombojerovia aguã, ha'e mba'emo ome'ẽ aguã re
ijayvuague.

---

f 8.29,30 Efésios 1.3-5 **g 8.33** Romanos 5.1 **h 8.36** Salmo 44.22

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ha'e kuery regua ma oreramoĩ kuery ikuai raka'e, ha'e Cristo voi ngo'o
re ha'e kuery regua avi oiko. Ha'e va'e ma pavẽ gui yvateve va'e oiko
raka'e rã peve, Nhanderuete ima'endu'a porãmby. Amém.[i]

Israel kuery pavẽ e'ỹ Nhanderuete oiporavo ramo ijayvuague ndoaxa riveia re ijayvua

6 Ha'e rami avi jaikuaa Nhanderuete ijayvuague ndoaxa riveia, mba'eta
Israel ramymino kuery pavẽ e'ỹ ikuai Israel regua ete.[j]
7 Ha'e Abraão ramymino kuery ha'e javi e'ỹ guive ikuai ta'y kuery rami.
Mba'eta "Isaque ramymino kuery pe anho 'rã 'Neramymino kuery' 'ea 'rã",
he'i va'ekue.[k]
8 Ha'e nunga rupi ho'o gui rive oiko va'ekue'ỹ 'rã Nhanderuete ra'y kuery
ikuai. Ijayvuague rami oiko va'ekue anho 'rã ta'y kuery jaikuaa.
9 Mba'eta Abraão pe aipoe'i raka'e: "Kova'e ára ojeupity jevy jave aju ramo
Sara oguereko'i ma 'rã ava'i", he'i va'ekue.[l]
10 Ha'e va'e anho e'ỹ, Rebeca pi'a kuery voi peteĩ'i nguu oguereko raka'e,
oreramoĩ Isaque ae,
11 ha'e rami teĩ mokoĩve itui e'ỹ re ma voi peteĩ'i Nhanderuete oiporavo
raka'e, mba'emo porã neĩ mba'emo vai ha'e kuery ojapo e'ỹ re. (Mba'eta
Nhanderuete ha'e ae oipotaa rami vy nhandeporavo, nhande ae
nhanhea'ãa rupi e'ỹ, ha'e rã Nhanerenoĩa oipotaa rami vy anho.)
12 Ha'e nunga rupi ixy pe aipoe'i raka'e: "Tyke'y oiko 'rã guyvy rembiguai",
he'i,[m]
13 ipara oĩa rami: "Xee ayvu va'ekue Jacó, ha'e rã Esaú ma ayvu va'ekue'ỹ ae."[n]

Israel kuery amongue Nhanderuete ndoiporavoi teĩ ha'evea rami nhanderereko va'ea re ijayvua

14 Ha'e rami rã mba'e ja'e 'rã tu? Nhanderuete ha'eve e'ỹa rami teve
nhanderereko? Any teve.[o]
15 Mba'eta Moisés pe aipoe'i: "Xee amboaxy 'rã amboaxyxe va'e,
xemboaxya rami areko 'rã amboaxy va'e ete'i", he'i va'ekue.[p]
16 Ha'e nunga rupi nhande ae jaipotaa rami e'ỹ 'rã nhandeporavo, nhande
nhanhea'ãa re'ỹ guive, ha'e rã Nhanderuete ha'e ae nhanemboaxya rupi.
17 Mba'eta ipara oĩa py aipoe'i Faraó pe: "Po rami aguã ae romoĩ, ndee
reikoa rupi xepo'akaa aexa uka aguã, yvy jave re xerery oikuaapaa aguã",
he'i raka'e.[q]
18 Ha'e rami vy Nhanderuete omboaxy 'rã omboaxyxe va'e, ha'e rã amboae
kuery ma omoakã ratã 'rã, ha'e ae oipotaa rami oiko vy.

---

i 9.4,5 Romanos 3.1,2 **j 9.6** Romanos 2.25-29 **k 9.7** Gênesis 21.12
l 9.9 Gênesis 18.10,14 **m 9.12** Gênesis 25.23 **n 9.13** Malaquias 1.2-3
o 9.14 Romanos 3.5-8; Mateus 20.1-16 **p 9.15** Êxodo 33.19 **q 9.17** Êxodo 9.16

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Nhanderuete opa mba'e re ipo'aka va'ea re ijayvua

19 Ha'e gui xapy'a rei ndee aipo're 'rã xevy: “Mba'e re tu ha'vy
Nhanderuete jojou vai? Mava'e tu oiko 'rã ha'e oipotaa rami e'ỹ?” 're 'rã.
20 Ha'e rami teĩ ndee ava, marã ramigua tu reiko Nhanderuete rembovai
ete aguã? Mba'emo ryrurã ojapo pyre nda'u ijapoare pe: “Mba'e re tu guĩ
rami ri xeapo?” he'i 'rã ri?[r]
21 Mba'eta nhae'ũ gui mba'emo apoa ipo'aka 'rã yapo re, peteĩ apu'a gui
mokoĩ ryru ojapo aguã: iporã va'e ryrurã, ha'e gui mba'emo rive ryrurã
avi.
22 Mba'e ja'e 'rã tu ha'vy? Mba'eta xapy'a rei Nhanderuete opoxya ha'e
opo'akaa oexa ukaxe vy ogueropo'aka are 'rã mba'emo ryru ojou vai pyrã,
okanhy aguã rive oguereko pyre,
23 ha'e rã mba'emo ryru hemimboaxy ikuai va'e re ma oexa uka 'rã
guexakãa, yma ma voi guexakãa pyguarã oguereko katu rire.
24 Ha'e va'e kuery ma nhande ae, mba'eta judeu regua anho e'ỹ, amboae
regua voi nhanerenoĩ raka'e.
25 Mba'eta Oséias ombopara va'ekue re aipoe'ia rami: “Xevygua e'ỹ
va'ekue pe ‘Xevygua ae’ ha'e 'rã, ha'e xerembiayvu e'ỹ va'ekue pe
‘Xerembiayvu ae’ ha'e 'rã.
26 Ha'e gui pendevy pe ‘Xevygua e'ỹ’ 'ea 'rãgue py ‘Nhanderuete oikove
va'e ra'y kuery’ 'ea 'rã”, he'i raka'e.[s]
27 Ha'e rã Israel kuery re ma Isaías ijayvu vy aipoe'i: “Israel kuery ma
ye'ẽ rembe re ita ku'i ikuai va'e rami heta teĩ mbovy'i ete 'rã oo jepe.
28 Mba'eta Senhor ojapopa vyvoi 'rã oayvuague yvy re”,
29 Isaías aipoe'i ma voiague rami: “Senhor Ixondaro reta va'e
nhaneramyminorã nomoingovei va'e rire Sodoma ha'e Gomorra pygua
kuery rami avi 'rãgue nhakanhymba.”[t]

Israel kuery ndojeroviaia re ijayvua

30 Mba'e ja'e 'rã tu ha'vy? Amboae regua kuery nonhemboeko porã uka
potai va'ekue ri ojeroviaa rupi oupity nho teko porã.
31 Ha'e rã Israel kuery ma lei rupi teko porã re onhea'ã va'ekue ri ndoupityi.
32 Mba'e re nda'u ha'e kuery ndoupityi? Mba'eta ojeroviaa rupi e'ỹ
oupityxe, ha'e kuery ae onhea'ãa rupi rive. Ha'e rami vy onhepyxanga
okuapy ita nhomonhepyxangaarã oĩ va'e re,
33 ipara oĩa rami: “Pendu ke, Sião py amoĩ 'rã peteĩ ita
nhomonhepyxangaarã, joityarã. Ha'e rã hexe ojerovia va'e ma nda'eve e'ỹi
nho 'rã.”[u]

---

r 9.20 Isaías 29.16; 45.9 **s 9.25-26** Oséias 1.10; 2.23 **t 9.27-29** Isaías 1.9; 10.22-23
u 9.32-33 Isaías 8.14; 28.16

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Nhanderuete guigua teko porã judeu kuery ojee nomoĩxeia re ijayvua

10 1 Irmão kuery, xepy'a py aipota va'e, ha'e Nhanderuete pe
judeu kuery re ajerure aikovya ma ha'e kuery oo jepe aguã.
2 Mba'eta xee aikuaa rã ha'e kuery anhetẽ ete onhea'ã okuapy
Nhanderuete pe ojererovy'a ukaxe vy, teĩ oikuaa rupi e'ỹ onhea'ã.
3 Mba'eta ndoikuaai okuapy Nhanderuete guigua teko porã, ha'e rami
vy ha'e kuery ae reko porãa rive oexa ukaxe vy nonhemo'yvyĩxei
Nhanderuete guigua ojee omoĩ aguã.
4 Mba'eta Cristo ma lei opaa, mba'eta hexe ojerovia va'e ma teko porã
oguereko va'e meme.[v]
5 Ha'e gui Moisés ombopara raka'e: "Lei re teko porã oĩ va'e rupi
amongue oiko ri vy oikove 'rã ha'e va'e re", he'i.[w]
6 Ha'e rã ojeroviaa re teko porã oupity va'e re ma aipoe'i: "Eporandu
eme ndepy'a py: 'Mava'e tu oo 'rã yva re?' 're eme." (Pova'e ma "Yva
gui Cristo ogueru aguã", he'ia.)
7 "Neĩ 'Mava'e tu oguejy 'rã yvykua vaikue py?' 're eme guive." (Pova'e
ma "Cristo omanoague gui ogueru ju aguã", he'ia.)
8 Ha'e rami 'rãgue py mba'e he'i tu? "Ndeyvy'iry ae ayvu oĩ, ndejuru
py ha'e ndepy'a re", he'i.[x] Ha'e va'e ayvu ma jajerovia aguã regua
romombe'u va'e, po rami:
9 Ndejuru py Jesus Senhor oikoa rami ri remombe'u, ha'e ndepy'a py
omanoague gui Nhanderuete omboete jevyague rerovia vy reo jepe
'rã.
10 Mba'eta nhandepy'a py jajerovia 'rã teko porã jaupity aguã, ha'e
nhandejuru py ma nhanhemombe'u 'rã jaa jepe aguã.
11 Ha'e nunga rupi ae ipara oiny: "Ha'e javive hexe ojerovia va'e
nda'eve e'ỹi nho 'rã."[y]
12 Mba'eta judeu ha'e grego kuery joo rami ikuai, mba'eta peteĩ'i oiko
pavẽ regua Senhor, ha'e opa mba'e py omboaxy 'rã ixupe ojapukai va'e
ma guive rã,
13 "Ha'e javive Senhor rery rupi ojapukai va'e oo jepe 'rã" he'iague
rami.[z]
14 Ha'e rami avi mba'exa 'rã tu ixupe amongue ojapukai, hexe ojerovia
e'ỹ re? Ha'e mba'exa 'rã tu hexe ojerovia, ayvu oendu e'ỹ re? Ha'e
mba'exa 'rã tu oendu, imombe'uarã ndoikoi rã?
15 Ha'e mba'exa 'rã tu amongue omombe'u, omondoukaa e'ỹ ramo?
Mba'eta ipara oĩa rami: "Iporã ete ayvu porã mombe'ua kuery ou rã."[a]

---

v 10.4 Gálatas 3.24-27 **w 10.5** Levítico 18.5 **x 10.6-8** Deuteronômio 30.12-14
y 10.11 Isaías 28.16 **z 10.12,13** Joel 2.32; Romanos 1.16,17; Marcos 16.15,16
a 10.15 Isaías 52.7

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Israel kuery “Noroendui rima”, he'i aguã nda'eveia re ijayvua

16 Ha'e rami teĩ Israel kuery pavẽ e'ỹ onhe'ẽ rendu ayvu porã. Mba'eta
Isaías aipoe'i: “Senhor, mava'e tu oguerovia oreayvu?” he'i va'ekue.[b]
17 Ha'e nunga rupi ayvu omombe'ua ramo mae 'rã jajerovia, ha'e ayvu
omombe'u pyrã ma Cristo regua ae.
18 Ha'e rami teĩ aporandu ta: Israel kuery nda'u noendui ri? Ha'e kuery
oendu ae, mba'eta anhetẽ “Yvy jave rupi ojapo ayvu oendupaa aguã
rami. Ijayvua ma yvy apy rupi peve oenduka”, he'iague rami.[c]
19 Aporanduve ju ta: Israel kuery pe ri nda'u ndoikuaa ukai teri
ayvu? Jypy'i Moisés pe aipoe'i uka raka'e: “Penderegua e'ỹ va'e kuery
amboaxy vy ajapo 'rã penerakãte'ỹ aguã rami. Hi'arandu e'ỹ va'ekue
araa jepe vy peẽ kuery rojapo 'rã penerakãte'ỹa pendu aguã rami”,
he'i.[d]
20 Ha'e gui Isaías ju okyje e'ỹa py aipoe'i: “Ajejou uka xereka e'ỹ va'ekue
pe, xere oporandu e'ỹ va'ekue pe ajekuaa uka”, he'i.
21 Ha'e rã Israel kuery pe ma aipoe'i: “Ára pukukue re akuave'ẽ teĩ
xenhe'ẽ rendu e'ỹ ha'e xerovai ikuai va'e kuery aenoĩ vy.”[e]

Israel kuery reko re ijayvua

11 1 Ha'e gui aporandu jevy ta: Nhanderuete nda'u oejapa ri
guembiporavo kuery? Any, mba'eta xee voi Israel regua aiko,
Abraão ramymino ha'e Benjamim kuery regua.
2 Nhanderuete ma ndoeja rivei guembiporavo kuery yma ma voi oikuaa
va'ekue. Tyrã ndapeikuaai teve ipara Elias ayvu oĩa? Ha'e va'e ma
Nhanderuete renonde Israel kuery re ijayvu vy aipoe'i:
3 “Senhor, ha'e kuery ojuka ndevygua profeta kuery, ombovaipa guive
ndevygua altar ikuai va'ekue. Xee ae'i aikove, ha'e xerekove avi
oipe'axe okuapy”, he'i raka'e.
4 Ha'e gui mba'e he'i tu ombovai vy? “Ha'e rami avi xejeupegua areko
teri sete mil avakue Baal renonde guenapy'ã re oĩ e'ỹ va'e”, he'i.[f]
5 Ha'ekue rami avi aỹ voi ikuai amongue ete'i omboaxya rupi oiporavo
va'ekue.
6 Ha'e gui omboaxya rupi oiporavo vy ma ha'e kuery onhea'ãa rupi
e'ỹ Nhanderuete oiporavo. Ha'e rami e'ỹ va'e rire omboaxya rupi e'ỹ
oiporavo 'rãgue.
7 Ha'e gui mba'e ja'e 'rã tu ha'vy? Israel kuery onhea'ãa rupi teko porã
oupityxe teĩ ndoupityi, oiporavo va'ekue anho oupity. Ha'e rã amboae
kuery ma inhakã ratãmba,[g]

---

b 10.16 Isaías 53.1 **c 10.18** Salmo 19.4; Romanos 1.19,20 **d 10.19** Deuteronômio 32.21
e 10.20-21 Isaías 65.1-2 **f 11.3-4** 1 Reis 19.10,14,18 **g 11.7** Mateus 13.10-17

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 ipara oĩa rami: “Ha'e kuery py'a re Nhanderuete omoĩ ndoikuaa potavei,
hexa ma ojapo oexa e'ỹ aguã rami, ha'e ijapyxa ojapo oendu e'ỹ aguã rami
aỹ peve”, he'i.[h]
9 Davi aipoe'i avi: “Tove mesa py ha'e kuery ikuaia pyve toiko monde pi
ha'e nhuã rami, ha'e kuery onhepyxanga ha'e opaga aguã.
10 Ha'e kuery rexa tapytũmba oexa ve'ỹ aguã, ha'e ta'ikupe karẽ riae”, he'i
va'ekue.[i]

Atos 13.46; 28.23-28; Efésios 2.11-22; Hebreus 3.14

11 Ha'e gui aporandu ta: Israel kuery ho'a aguã ri nda'u onhepyxanga?
Any. Ha'e rami avi ha'e kuery heko vai ramo amboae regua kuery oo jepe,
Israel kuery ju hakãte'ỹa oendu aguã.
12 Mba'eta Israel kuery heko vai ramo yvy regua kuery oupity okuapy iporã
va'e, Israel kuery re iporã va'e noĩ ramo amboae regua opa mba'e porã
oupity. Ha'e gui ma Israel kuery oo jepe ramo katuve ma ikuai porã 'rã.
13 Aỹ peẽ amboae regua kuery pe ju xeayvu ta. Xee amboae regua
kuery pegua apóstolo aiko vy arovy'a xerembiaporã va'e,
14 mba'eta ajapoxe xeretarã kuery voi ikuai avi aguã pendekuaia rami,
ha'e kuery regua avi araa jepe uka aguã.
15 Mba'eta ha'e kuery ma Nhanderuete rembiayvu e'ỹ ikuai ramo yvy
regua kuery peteĩ rami ju ikuai hexeve. Ha'e rami rire mba'e tu oiko 'rã
guembiayvurã ju ogueru ramo? Omanoague gui oikove ju va'e 'rã ikuai.
16 Mba'eta jypy'i mbojape oexy pyre iky'a e'ỹ va'e oĩ rire ma mbojape ha'e
javi 'rã iky'a e'ỹ va'e avi opyta. Yvyra rapo iky'a e'ỹ va'e oĩ rire hakãgue
voi ha'e rami 'rã opyta.[j]
17 Ha'e gui hakãgue ojayaa raka'e, ha'e pende kuery ju oliveira iro va'e
rami teĩ ha'e kuery mbyte penemboja, hapo ha'e oliveira rykue re peiko
aguã.
18 Ha'e rami teĩ nda'evei hakãgue ae gui pejejou porãve aguã. Pejejou
porãve ri vy peikuaa pota pova'e re: peẽ e'ỹ hapo moingo porãa peiko,
ha'e rã hapo rima penemoingo porãa oĩ.
19 Xapy'a rei aipopeje 'rã: “Hakã ae ojayaa raka'e ha'ekue py ore roĩ aguã”,
peje.
20 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ndojeroviaia re ojayaa, ha'e peẽ ma pejerovia
ramo penemboja. Pejejou porã eme, ha'e rami 'rãgue py pemoĩ
pejererokyje aguã,
21 mba'eta hakãgue ae Nhanderuete ombopaga rire peẽ voi
napenembopaga e'ỹi 'rã.

---

[j] **11.16** “Jypy'i mbojape oexy pyre” ha'e “Yvyra rapo” he'ia ma judeu ypy kuery re ijayvu vy.

h 11.8 Deuteronômio 29.4; Isaías 29.10 **i 11.9-10** Salmo 69.22-23

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Peikuaa pota ke Nhanderuete porayvu ha'e nhombopaga va'ea re.
Ho'a va'e kuery ma Nhanderuete ombopaga 'rã. Ha'e rã pendevy pe ma
oexa uka 'rã oporayvua, hexe peĩ riae ramo. Ha'e rami e'ỹ ramo peẽ voi
pendepe'a 'rã.
23 Ha'e gui Israel kuery voi ojerovia e'ỹa gui ojeko rerova ramo omboja
nho 'rã, mba'eta Nhanderuete ipo'aka omoĩ ju aguã.
24 Mba'eta oliveira iro va'e gui pendeaya vy pendereko ae rovai oliveira
iporã va'e re penemboja rire hakãgue ae katuve ju 'rã omboja hi'y re.

Opaa py Nhanderuete nhomboaxypa aguã re ijayvua

25 Mba'eta irmão kuery, aipota peikuaa pova'e oikuaa pyre e'ỹ teri, peẽ
ae rive penhemo'arandu e'ỹ aguã. Mba'eta Israel kuery re ma amongue
henda py oiko imoakã ratãarã, peẽ amboae regua kuery pejerovia va'erã
va'e ha'e javi pejeroviapa peve.[k]
26 Ha'e va'e rire ma Israel kuery ha'e javive 'rã oo jepe, ipara oĩa rami:
"Sião gui ou 'rã Jacó regua reraa jepearã, ha'e kuery reko vaia oipe'apa 'rã.
27 Po rami 'rã ha'e kuery pe ajapo xereve guarã, ojejavyague aipe'a vy",
he'i.[l]
28 Ayvu porã ha'e kuery ndogueroviai vy Nhanderuete rovaigua ranhe
ikuai, peẽ kuery peo jepe aguã. Ha'e rami avi Nhanderuete oiporavoague
rami vy hembiayvu guive ikuai, oreramoĩ kuery pe ijayvuague rami vy.
29 Mba'eta Nhanderuete joupe mba'emo ome'ẽa ha'e oenoĩague ma oaxa
rive va'erã e'ỹ.
30 Mba'eta peẽ kuery minha ymave Nhanderuete napenhe'ẽ rendui
va'ekue ri aỹ ma ha'e kuery nonhe'ẽ rendui ramo peupity Nhanderuete
penemboaxya.
31 Ha'e gui aỹ ma ha'e kuery ju nonhe'ẽ rendui, ha'e kuery voi
Nhanderuete penemboaxya oexa vy omboaxya oupity avi aguã.
32 Mba'eta Nhanderuete nhanembotypa ranhe nhanhe'ẽ rendu e'ỹa py,
ha'e gui nhanemboaxypa ju aguã.

Nhanderuete 'arandua re ijayvua

33 Opa mba'e py Nhanderuete 'arandua ha'e oikuaapaa ma opa va'erã
e'ỹ. Mba'eta ipy'aa ma ndajaikuaai ae, heko re voi ndajaikuaa pota kuaai.[m]
34 Mba'eta mava'e tu oikuaa Senhor ipy'aa? Mava'e tu imongetaarã oiko?[n]
35 Mava'e ranhe tu mba'emo ome'ẽ ixupe, hekovia ojopy aguã?[o]
36 Mba'eta ixugui ae opa mba'e oiko raka'e, ipo guigua ha'e ixupe guarã
meme ikuai. Tove ha'e anho toguerovy'aa raka'e rã peve opa e'ỹ re.
Amém.

---

k 11.25 Lucas 21.24; João 10.16; Mateus 23.37-39 **l 11.27** Isaías 27.9
m 11.33 1 Coríntios 2.9,16 **n 11.34** Isaías 40.13 **o 11.35** Jó 41.11

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Teko pyau re ijayvua

12 1 Ha'e nunga rupi irmão kuery, Nhanderuete nhanemboaxy ramo
aipoa'e: Mymba pejuka 'rãgue py penderete ae peme'ẽ ixupe,
ome'ẽmby oikove ha'e iky'a e'ỹ va'e Nhanderuete ojou porã va'erã. Ha'e
rami vy 'rã pendepy'a py pembojerovia.
2 Ha'e rami vy penhemoingo ukave eme yvy regua kuery reko rami.
Ha'e rami 'rãgue py pejeko rerova pendepy'aa pembopyau uka vy,
Nhanderuete oipota va'e pejapo kuaa aguã. Ha'e va'e ma iporã ha'e
ha'evea ramigua meme. Ha'e rami pendekuai ramo pendejou porã 'rã.[p]

Nhe'ẽ guigua ome'ẽmby rupi jaikoa re ijayvua

3 Mba'eta Nhanderuete xemboaxyague rupi aipoa'e peẽ kuery peteĩ-teĩ
pe: Pejejou porã rei eme, ha'evea rami meme peikuaa pota pendereko re,
mba'eta jajeroviaa rupi joo rami e'ỹ-e'ỹ nhamba'eapo aguã Nhanderuete
ome'ẽ peteĩ-teĩ pe.
4 Mba'eta peteĩ'i tete re minha mbovy rei e'ỹ hexegua ikuai, ha'e joo
ramigua e'ỹ-e'ỹ oguereko guembiaporã.
5 Ha'e rami ae avi nhande kuery voi, mbovy e'ỹ nhandekuai va'eri Cristo
re vy peteĩ'i tete jaiko, ha'e peteĩ-teĩ joupegua nhandekuai.
6 Ha'e rami avi nhanerembiaporã joo ramigua e'ỹ-e'ỹ jareko
nhanemboaxya rupi ome'ẽ va'ekue.[q] Xapy'a rei Nhe'ẽ guigua nhamombe'u
aguã ri jajopy vy jajeroviaa rupi 'rã nhamombe'u.
7 Ha'e rami e'ỹ vy nhanhopytyvõ aguã ri jajopy vy nhanhopytyvõa rupi
nhanhea'ã ete 'rã. Nhombo'e va'e ma tonhea'ã ha'e rami aguã.
8 Nhombopy'a guaxu va'e ma tonhea'ã nhombopy'a guaxua rupi. Joupe
mba'emo ome'ẽ va'e ma hakãte'ỹ rei ve'ỹ re tome'ẽ. Joe opena va'e ma oikuaa
pota porã reve topena. Nhomboaxya rupi nhopytyvõa ma ovy'a reve tojapo.

Ha'evea ramigua anho jajapo aguã re ijayvua

9 Pejoayvu merami rive eme. Pejepe'a ha'eve'ỹ va'e gui, ha'evea ramigua
anho pejapo.[r]
10 Pejoayvu ete ke peteĩ-teĩ, joegua meme'i joayvua rami. Peteĩ-teĩ
penhomboetea rupi pendekuai.
11 Peneate'ỹ eme pemba'eapoa py. Senhor pe pendekuaia py penekyre'ỹ
penenhe'ẽ ha'e javi py.
12 Pevy'a ke pearõa py. Pendekuerai eme peiko axya py. Pejepe'a eme
pejerurea gui.

---

p 12.1,2 1 Coríntios 6.20; Filipenses 4.8,9
q 12.6 1 Coríntios 12.1-11; Efésios 4.11-16; 1 Pedro 4.10,11
r 12.9-21 Efésios 4.25–5.2; 1 Pedro 3.8-12

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Pemboja'o ke mba'emo iky'a e'ỹ va'e iporiaukue'i pe. Penhomovaẽ kuaa ke.
14 Peroayvu porã pendere opu'ã rei va'e kuery. Pendeayvu vai eme,
peroayvu porã anho.
15 Pevy'a ke ovy'a va'e kuery reve, ha'e rã ojae'o va'e reve ma pejae'o.
16 Peteĩ rami meme pendekuai. Penhemboyvate rei 'rãgue py penhemoirũ
yvyĩgueve'i re. Pendejeupe ae "Xe'arandu" peje eme.
17 Pendevy ojapo vaia rã peẽ pejapo vai eme. Penhea'ã pavẽ oexaa py
ha'evea ramigua anho pejapo aguã re.
18 Ha'evea ja pendekuai porã'i 'rã ha'e javive reve.
19 Xerembiayvu kuery, pejepy eme. Ha'e rami 'rãgue py pemboaxa
nhombopagaarã pe. Mba'eta ipara oiny: "Xee anhombopaga 'rã, xee
amboekovia 'rã", he'i Senhor.[s]
20 Ha'e rami 'rãgue py pendere ija'e e'ỹ va'e okaruxe ramo peme'ẽ ho'u
va'erã. Ijy'uvei ramo peme'ẽ oy'u aguã. Mba'eta ha'e rami vy 'rã rejapo
inhakã áry tapyĩ hexakã va'e ramigua oendu aguã rami.
21 Pejeity uka eme teko vai pe. Ha'e rami 'rãgue py peẽ ma teko vai re
pendepo'aka 'rã iporã va'e pejapo vy.[t]

Huvixa kuery nhanhe'ẽ rendu aguã re ijayvua

13 1 Ha'e javive penhe'ẽ rendu huvixa kuery, mba'eta joe opena va'e
kuery ma Nhanderuete ombopo'aka ramo opena. Huvixa ikuai
va'e ma Nhanderuete omoĩ uka va'ekue meme.[u]
2 Ha'e rami vy huvixa kuery re opu'ã rei va'e ma Nhanderuete omoĩ
va'ekue re ae opu'ã. Ha'e nunga rupi joe opu'ã rei va'e ma ha'e kuery ae
opaga aguã rami ojapo.
3 Mba'eta huvixa kuery ma heko porã va'e okyje aguã e'ỹ oĩ, ha'e rã heko
vai va'e okyje aguã. Pendekuaixe pa huvixa kuery gui pekyje reia rupi
e'ỹ? Pendereko porã ha'vy. Ha'e rami rã pendejou porã 'rã.
4 Mba'eta huvixa kuery ma Nhanderuete guembiguairã omoĩ va'ekue
nhandere opena porã aguã. Xapy'a rei pejapo vai vy pekyje 'rãe, mba'eta
huvixa kuery rive'ỹ oguereko kyxe. Nhanderuete rembiguai ikuai
joepyarã, ha'e ojapo vai va'e mbopagaarã.
5 Ha'e rami vy penhe'ẽ rendu 'rãe, penembopaga aguã gui pekyje vy anho
e'ỹ, ha'evea rami pendekuai aguã guive.
6 Ha'e nunga rupi ae imposto re pepaga, mba'eta huvixa kuery
Nhanderuete rembiguai ikuai ha'e nunga re opena va'ety.
7 Pavẽ pe pemboekovia perevea: huvixa pe ri pepaga aguã oĩ ramo
pepaga, imposto re ri pereve vy peme'ẽ, pemboete va'erã ma pemboete
'rã, ha'e pembojerovia va'erã ma pembojerovia 'rã.

---

s 12.19 Deuteronômio 32.35 **t 12.20-21** Provérbios 25.21-22
u 13.1 Mateus 22.21; Tito 3.1; 1 Pedro 2.13-17

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Porayvu va'e lei ojapopaa re ijayvua

8 Avave rei pe pereve riae eme mba'emo re, pejoayvu aguã re anho.
Mba'eta joayvu va'e ma lei re oĩa ha'e javi ojapopa.[v]
9 Mba'eta po rami oĩ: "Ndetavy rei eme, ejojuka eme, nemonda eme,
emoaruã eme." Ha'e nunga ha'e javi, ojapo uka pyre mboae ikuai va'e avi
ma pova'e ayvu re oĩ: "Reayvu 'rã neirũ ndee ae rejeayvua rami."[w]
10 Porayvu va'e ma ndojapo vai 'rã oirũ pe. Ha'e nunga rupi porayvu va'e
ojapopa 'rã lei re oĩ va'e ae.

"Ára ovaẽ rai'i ma", he'iague

11 Aỹ peẽ kuery mba'emo oiko va'e re peikuaa pota kuaa va'e pe xeayvu:
Ovaẽ ma pekeague gui pemyĩ aguã, mba'eta aỹ ma jaa jepe aguã ára ovaẽ
rai'ive ma jajerovia ypyague gui.
12 Pytũ oaxapa rai'i ma, ovaẽ ma ouvy ára.[x] Ha'e nunga rupi jajepe'a 'rã
pytũ rupi jaikoague gui, ha'e jaraa hendy va'e rembiporu.
13 Ha'evea rami pota 'rã nhandekuai ara py rami. Nda'evei opa marã rei
ikuai ha'e oka'u va'e rami nhandekuai aguã, itavy rei ha'e ha'eve e'ỹa
rami, neĩ joguero'a rei ha'e omoaruã reia rupi nda'evei.
14 Ha'e rami 'rãgue py penhemonde Senhor Jesus Cristo py, ha'e peteĩve
henda py pemoĩ eme to'o oipota va'e.

Ojeroviaa py ikangy va'e jaropo'aka aguã re ijayvua

14 1 Pemovaẽ ojeroviaa py teri ikangy va'e, ha'e kuery oikuaa va'e re
pejoguero'a e'ỹ re.
2 Mba'eta amongue oikuaa rã opa mba'e nunga ja'u aguã ha'eve. Ha'e rã
ikangy va'e ma mba'emo aju anho 'rã ho'u.
3 Ho'upa rei va'e ma tojou vai eme ho'upa rei e'ỹ va'e, ha'e ho'upa rei e'ỹ
va'e avi tojou vai eme ho'upa rei va'e, mba'eta Nhanderuete omovaẽ ma
mokoĩve.[y]
4 Tyrã marã ramigua tu ndee reiko nhoembiguai re reikuaa pota rei aguã?
Mba'eta guerekoa pe ae oiko, ojou porã, e'ỹ vy ndojou porãia rupi. Ha'e
rami avi Senhor ojou porã 'rã, mba'eta ipo'aka omombaraete aguã.
5 Amongue omboeteve 'rã amongue ára amboae gui, ha'e rã amboae ma
joo ramigua memea oikuaa ára nhavõ. Peteĩ-teĩ toikuaa porã ha'e kuery
ae o'arandua rupi.
6 Amongue ára omboeteve va'e ma Senhor pe ae omboete, ha'e ho'upa rei
va'e voi Senhor pe ae ho'u, mba'eta Nhanderuete oguerovy'a reve okaru.

---

v 13.8 Mateus 22.39,40; Gálatas 5.13-15; 1 João 3.11-18
w 13.9 Êxodo 20.13-17; Levítico 19.18; Deuteronômio 5.17-21 **x 14.11,12** Efésios 5.14-18
y 14.1-3 Mateus 7.1-5; 1 Coríntios 10.23-33

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ha'e ho'upa rei e'ỹ va'e voi Senhor pe avi ndo'upa rei, mba'eta ha'e voi
oguerovy'a 'rã Nhanderuete.
7 Mba'eta peteĩve nhandejeupe ae e'ỹ jaiko, ha'e nhandejeupe ae e'ỹ guive
nhamano.
8 Mba'eta jaikove vy ma Senhor pe jaiko, ha'e nhamano vy Senhor pe ae ju
'rã nhamano. Jaikove e'ỹ vy nhamano teĩ Senhor pegua meme nhandekuai.
9 Ha'e rami aguã ae Cristo omano ha'e onhemboete ju raka'e, omano
va'ekue ha'e okuave va'e ha'e javi Senhor oiko aguã.
10 Ha'e nunga rupi ndee, mba'e re tu reikuaa pota rei ri nde-irmão
re? Ha'vy ndee, mba'e re tu rejou vai nde-irmão? Mba'eta Nhanderuete
nhomboayvu aguã py ha'e javive 'rã jajexa uka henonde,
11 ipara oĩa rami: "Senhor aipoe'i: 'Xee ae rekove rupi aura vy aipoa'e:
Xerenonde pavẽ 'rã oĩ guenapy'ã re, pavẽ 'rã ojuru py omboete
Nhanderuete', he'i."[z]
12 Ha'e rami vy peteĩ-teĩ nhanhemombe'u 'rã Nhanderuete pe.

Peteĩ-teĩ jaikuaa rami jaiko teĩ jajoayvu aguã re ijayvua

13 Ha'e nunga rupi jajojou vai reive eme. Ha'e rami 'rãgue py penhea'ã
pende-irmão kuery pemonhepyxanga ha'e peity e'ỹ aguã.[a]
14 Xee ma Senhor Jesus gui aikuaa porã: Mba'eve jipoi ha'e nunga ae
nhanemboeko ky'a va'erã. Ha'e rami avi mba'emo pe amongue "Xemboeko
ky'aarã" he'i ramo ha'e kuery pe ma imboeko ky'aarã ae oĩ.
15 Ha'e nunga rupi mba'emo re'u va'e káuxa nde-irmão kuery remomboriau
vy mborayvu rupi e'ỹ reiko. Ha'e kuery re Cristo omano rire nda'evei
tembi'u káuxa rive rejoapo aguã okanhy aguã rami.
16 Ha'e rami avi ndejeupe ae rã ha'evea rami reiko teĩ nda'evei amboae
kuery ndejou vai aguã rami reiko aguã.
17 Mba'eta Nhanderuete po'akaa py ma ja'u ha'e jay'u va'e re rive'ỹ
nhanhea'ã, ha'e rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ guigua teko porã, mby'a porã ha'e
javy'aa re.
18 Mba'eta ha'e va'e rupi Cristo pe ikuai va'e ma ombovy'a 'rã
Nhanderuete, ha'e avakue voi ojou porã 'rã.
19 Ha'e nunga rupi peteĩ rami pota 'rã nhandekuai nhanhomombaraetea
rupi.
20 Tembi'u káuxa rive pembovaipa eme Nhanderuete rembiapo. Opa
marãgua tembi'u anhetẽ nanhanemboeko ky'ai va'erã meme. Ha'e rami teĩ
tembi'u pe "Xemboeko ky'aarã" he'i reve ho'u va'e pe ma nda'evei.
21 Ha'eveve xo'o ja'u e'ỹ, vinho jay'u e'ỹ, ha'e mba'eve rei jajapo e'ỹ aguã
nhande-irmão kuery reityarã regua, [e'ỹ vy imomboriauarã, e'ỹ vy
imokangyarã regua.]

---

z 14.11 Isaías 45.23 **a 14.13** 1 Coríntios 8.9-13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Ha'e nunga ha'evea rami reroviaa ma ndepy'a py ae ereko Nhanderuete
renonde. Ovy'a ete 'rã gueko ae ojou vai e'ỹ va'e.
23 Ha'e rã amongue ojeroviaa rupi e'ỹ mba'emo ho'u va'e ma ojou vai
pyrã ikuai, ojeroviaa rupi e'ỹ ikuai vy. Mba'eta jajeroviaa rupi e'ỹ ri
nhandekuai vy jajejavy.

Cristo rami mborayvu rupi jaiko aguã re ijayvua

15 1 Ha'e gui nhande nhanembaraetekueve va'e ma jaropo'aka 'rã
ikangy teri va'e ikuaia, nhande ae jaipota va'e rive jajapo 'rãgue py.
2 Peteĩ-teĩ nhandekuai amboae kuery oipota va'e rupi, iporã va'e anho
jajapo nhomombaraetearã.[b]
3 Mba'eta Cristo voi ha'e ae oipota va'e rupi e'ỹ oiko raka'e. Ha'e rami
'rãgue py hexe oiko ipara oĩa rami: "Ndere ijayvu rei okuapya ma xere ae
ou", he'iague rami.[c]
4 Mba'eta yma ombopara pyre ma Nhanderuete nhanembo'e aguã meme
ombopara uka, ipara oĩa re nhaĩ atã ha'e nhandepy'a guaxu vy jajeroviaa
rupi nharõ jaikovy aguã.
5 Ha'e gui Nhanderuete nhanemoĩ atãa ha'e nhanembopy'a guaxua va'e
ma peẽ voi tapendeapo peteĩ rami meme peikuaa aguã rami, Cristo Jesus
rami ete,
6 ha'e rami vy peteĩ rami pendepy'a, ha'e peteĩ'i rami ae peporaei aguã
Nhanderuete, nhande-Senhor Jesus Cristo Ru va'e pe.
7 Ha'e nunga rupi nhanhomovaẽ peteĩ-teĩ, Cristo nhanemovaẽmbaague
rami ae, Nhanderuete oguerovy'aa aguã rami.
8 Mba'eta aipoa'e pendevy: Nhanderuete omoĩ Cristo judeu kuery pe
oikuaa uka aguã anhetẽ rupi meme oikoa, ojapo aguã oreramoĩ kuery pe
ijayvuague ojeupitypa aguã rami,
9 ha'e gui amboae regua kuery voi Nhanderuete oguerovy'a okuapy aguã
omboaxya re, ipara oĩa rami: "Ha'e nunga rupi amboae regua kuery
mbyte xee roguerovy'a vy aporaei 'rã nderery amboetea rupi."[d]
10 Aipoe'i avi: "Peẽ amboae regua kuery, pevy'a avi ke ixupegua kuery reve."[e]
11 Aipoe'ive ju: "Peẽ amboae regua kuery ha'e javi, pemboete ke Senhor.
Ha'e javi regua tomboete okuapy."[f]
12 Isaías aipoe'i avi: "Peteĩ henhoĩ'i 'rã Jessé rapokue gui, amboae regua
kuery re opena va'erã. Ha'e va'e re vy ha'e kuery oguereko 'rã oarõ aguã."[g]
13 Nharõ jaikovy aguã Nhanderuete ome'ẽ va'e vy tove pendere tomoĩ
pevy'aa ha'e mby'a porã anho, Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ po'akaa rupi pearõ peikovy
aguã opa mba'e py.

---

g **15.12** "Jessé rapo guigua" he'ia ma Jesus Cristo re ijayvu vy (Isaías 11.10).

b 15.1,2 1 Coríntios 10.24; Filipenses 2.3-5 **c 15.3** Salmo 69.9
d 15.9 2 Samuel 22.50; Salmo 18.49 **e 15.10** Deuteronômio 32.43 **f 15.11** Salmo 117.1

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Paulo gueko omombe'u porãveague

14 Ha'e gui irmão kuery, xee aikuaa ae peẽ kuery re mborayvu ha'e
'arandua ha'e javi oĩa, joo meme penhomongeta kuaa aguã rami.
15 Ha'e rami avi mba'emo amombe'u porãa rupi kova'e kuaxia ambopara
pendevy, peteĩgue ju ha'e nunga re romoma'endu'a aguã, Nhanderuete
xemboaxy vy xemoĩague rami vy.
16 Mba'eta xemoĩ karamboae amboae regua kuery ikuaia rupi Cristo Jesus
pe amba'eapo aguã, mba'eta sacerdote rami amba'eapo Nhanderuete
guigua ayvu porã amombe'ua rupi. Ha'e rami rã Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ha'e kuery
oiky'a'o rire Nhanderuete pe ome'ẽmby rami amboaxa aguã, oguerovy'a
va'erã.[h]
17 Ha'e nunga rupi xee voi Nhanderuete pe amba'eapo aikovya rupi areko
Cristo Jesus re vy arovy'a aguã.
18 Ha'e rami avi mba'eve ndarovy'ai 'rã xepo rupi Cristo ae ojapo va'ekue
e'ỹ vy. Mba'eta xeayvu ha'e mba'emo ajapoa py Cristo ojapo amboae regua
kuery onhe'ẽ rendu aguã rami,
19 Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ po'akaa rupi hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã ajapoa py.
Ha'e rami vy Jerusalém katy'i rupi guive Ilírico yvy peve amombe'u ma
Cristo regua ayvu porã.
20 Ha'e rami avi xee anhea'ã aikovy Cristo regua ayvu ndoikuaai teria
rupi ju amombe'u aguã, amboae kuery omboypy ma voiague rupi e'ỹ
amba'eapo aguã.
21 Mba'eta ipara oĩa rami: “Ha'e kuery pe omombe'u pyre e'ỹ 'rã oexa
okuapy, ha'e oendu va'ekue'ỹ 'rã oikuaapa guive”, he'ia rami aiko.[i]

Paulo oguata aguã re ijayvuague

22 Ha'e nunga rupi ae mbovykue rei e'ỹ xee roipouxe teĩ nda'evei teri.
23 Ha'e rã aỹ ma ha'ekue rupi amba'eapo aguã jipovei ramo, ha'e peẽ kuery
roexaxe ete vy
24 xepy'a Espanha katy aguata vy roipou aguã re. Ha'e rami vy aguata
avya rupi avaẽ 'rã peẽ kuerya py, pendekuaia gui peẽ kuery ju
xemondoukave aguã aaxea katy, peẽ kuery reve xapy'a'i ri jepe aiko
ranhe rire.
25 Ha'e gui aỹ ma Jerusalém katy aa iky'a e'ỹ va'e kuery aipytyvõ aguã.
26 Mba'eta Macedônia ha'e Acaia pygua kuery ma omboaxya rupi peráta
omono'õ Jerusalém pygua kuery iky'a e'ỹ va'e iporiaukue'i oipytyvõ aguã.[j]
27 Ha'e rami ha'e kuery ojapoxe ete okuapy, “Judeu kuery pe jareve” he'i
vy. Mba'eta judeu kuery gui amboae regua kuery Nhe'ẽ guigua ojopy rire
ha'evea rami oipytyvõ mba'emo py.

---

h 15.16 Efésios 3.1-9 **i 15.21** Isaías 52.15 **j 15.26** 1 Coríntios 16.1-4

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 Ha'e gui ha'e kuery pe ha'e nungakue araapa ma rire peẽ kuerya py ju
'rã avaẽ Espanha katy aguata avy vy.
29 Xee aikuaa porã peẽ kuerya py aru 'rãa Cristo guigua opa mba'e py
penemoingo porãarã.

Ha'e kuery onhembo'e aguã re Paulo ojerureague

30 Ha'e gui irmão kuery, po rami ajerure nhande-Senhor rery rupi,
Nhe'ẽ guigua mborayvu rupi guive: Penhea'ã xereve Nhanderuete
xepytyvõ aguã re pejerure vy,
31 aa jepe aguã Judéia pygua kuery onhe'ẽ rendu e'ỹ va'ea gui, ha'e
Jerusalém pygua iky'a e'ỹ va'e kuery pegua araa rã ha'e kuery ojou porã
aguã,
32 ha'e gui Nhanderuete oipotaa rami roipou vy avy'a reve avaẽ aguã peẽ
kuerya py, jojavi japytu'u vy javy'a aguã.[k]
33 Nhanderuete peteĩ rami nhanemoingo va'e toiko peẽ kuery ha'e javi
reve. Amém.

Paulo Febe omovaẽ ukaague

16 1 Tamombe'u nhanereindy Febe, mba'eta Cencréia pygua igreja
kuery oipytyvõ va'ety oiko.
2 Ha'e nunga rupi pemovaẽ porã Senhor rery rupi, iky'a e'ỹ va'e kuery
nhamovaẽa rami ae. Peipytyvõ ke oipota va'e ha'e javi py, mba'eta heta re
ma opena porã'i va'ekue, xere voi.

Oirũ kuery pe oxaruraague

3 Pemombe'u ke xema'endu'aa Priscila ha'e Áqüila pe, mba'eta Cristo
Jesus pe amba'eapoa rupi xepytyvõ va'ety ikuai.
4 Ha'e va'e kuery ma ndojeayvuveikue py ikuai karamboae xere. Ha'e
nungakue re arovy'a, ha'e xee anho e'ỹ guive, amboae regua igreja kuery
ha'e javi avi.[l]
5 Pemombe'u avi xema'endu'aa ha'e kuery ro py igreja kuery onhemboaty
va'e pe. Pemombe'u avi xerembiayvu Epêneto pe. Ha'e va'e ma jypy'i Ásia
pygua ojeko me'ẽ raka'e Cristo pe.
6 Pemombe'u avi Maria peẽ kuery re vy omba'eapo vaipa va'ety pe.
7 Pemombe'u avi xeretarã kuery Andrônico ha'e Júnias nhuã py aĩ rã
xemoirũ va'ekue pe. Ha'e va'e kuery ma apóstolo regua ima'endu'a
porãmby ikuai. Xegui ha'e kuery ranhe Cristo pe ikuai raka'e.
8 Pemombe'u Amplíato pe voi, Senhor re vy ayvu va'e rã.
9 Pemombe'u xereve Cristo pe omba'eapo oikovy va'e Urbano pe, ha'e
xerembiayvu Estáquis pe guive.

---

k 15.32 Atos 28.15 **l 16.3,4** Atos 18.1-3,18,26

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Pemombe'u Cristo pegua ojou porãmby Apeles pe. Pemombe'u avi
Aristóbulo ro pygua kuery pe.
11 Pemombe'u xeretarã Herodião pe. Pemombe'u avi Narciso ro pygua
kuery Senhor re ikuai va'e pe.
12 Pemombe'u Trifena ha'e Trifosa pe. Ha'e va'e kuery ma Senhor pe
omba'eapo va'ety. Pemombe'u xerembiayvu Pérside Senhor pe omba'eapo
vaipa avi va'ety pe.
13 Pemombe'u Senhor ojeupe guarã oiporavo va'ekue Rufo pe, ixy pe
guive, mba'eta ha'i rami ae xere voi opena karamboae.
14 Pemombe'u Asíncrito, Flegonte, Hermes, Pátrobas ha'e Hermas pe, ha'e
gui irmão kuery ha'e kuerya py onhemboaty va'e pe.
15 Pemombe'u Filólogo ha'e Júlia pe, Nereu ha'e heindy pe, Olimpas, ha'e
iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e kuerya py onhemboaty va'e ha'e javi pe.
16 Pexarura joupe-upe iky'a e'ỹ va'e kuery joayvua rami. Cristo pegua
igreja ikuai va'e ha'e javi pygua omombe'u uka okuapy pendevy oxaruraa.

Nhomongetaague

17 Ha'e gui irmão kuery, ajerure peikuaa pota porã aguã amongue
penembo'eague rami e'ỹ, peteĩ rami e'ỹ penemoingoxe vy pendereityxe
va'e kuery re. Pejepe'a ha'e kuerya gui,
18 mba'eta nhande-Senhor Cristo pe'ỹ omba'eapo va'e, ojeupe guarã re
anho onhea'ã. Ha'e rami vy ijayvu porã'i ha'e joguerory merami rive vy
ombotavy 'rã onheangu e'ỹ va'e kuery kuraxõ.[m]
19 Ha'e rã peẽ kuery penhe'ẽ rendua ma pavẽ oikuaa. Xee voi
roguerovy'a avi ha'e rami pendekuaia re. Ha'e rami avi aipota pene'arandu
iporã va'e peikuaa aguã, ha'e rã mba'emo vai re ma peikuaa pota eme.
20 Ha'e ramo Nhanderuete mby'a porã me'ẽa va'e ma are'ỹ re 'rã
omoĩ Satanás pendepy guýry. Pendere toĩ riae nhande-Senhor Jesus
nhanemboaxya.

Irũ kuery oxarura ukaague

21 Xepytyvõa Timóteo oxarura uka pendevy, ha'e gui xeretarã kuery
Lúcio, Jasom ha'e Sosípatro guive.
22 Xee Tércio kova'e kuaxia ambopara va'e voi pendevy axarura avi
Senhor rery rupi.
23 Xemovaẽ porã va'ety Gaio oxarura uka avi pendevy. Ha'e va'e ma igreja
kuery ha'e javi omovaẽ va'ety. Tetã pygua peráta re opena va'ety Erasto
ha'e irmão Quarto oxarura uka avi pendevy.
24 [Peẽ kuery ha'e javive re toĩ riae nhande-Senhor Jesus Cristo
nhanemboaxya. Amém.]

---

m 16.17,18 Mateus 7.15-20; 1 João 3.10; 4.1-6; Efésios 5.6,7

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Opaa py ijayvuague

25 Nhanderuete opo'akaa rupi penemombaraete 'rã Jesus Cristo regua
ayvu porã amombe'u aikovy va'e rami vy. Ha'e va'e ayvu ma oikuaa e'ỹ
pyre, yma voi ndoikuaa ukai va'ekue.
26 Ha'e gui aỹ ma oikuaa uka vy profeta kuery pe ombopara uka,
Nhanderuete imarã e'ỹ va'e ojapo ukaague rami vy, ha'e javi regua
ojerovia vy onhe'ẽ rendu aguã.
27 Nhanderuete peteĩ'i oiko ha'e hi'arandupa va'e tomboetepaa Jesus Cristo
rupi, raka'e rã peve ete. Amém.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jypy'i Corinto pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Jypy'i Corinto pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Corinto ma tetã guaxu, aỹ Grécia yvy re oĩ va'e. Ha'e py Jesus Cristo pegua igreja oĩ va'e ma apóstolo Paulo ae omboypy va'ekue. Ha'e va'e rire ndovy'ai ha'e kuery joo rami e'ỹ-e'ỹ ikuaia omombe'ua rã oendu vy. Ha'e rami vy ombopara vy aipoe'i: "Irmão kuery, nhande-Senhor Jesus Cristo rery rupi ajerure joo rami pendeayvu aguã. Joo rami e'ỹ-e'ỹ pendekuai eme. Joo'i rami meme pendekuai, joo rami peikuaa ha'e joo rami meme pene'arandu" (1.10).

Ha'e kuery mbyte py oiko avi itavy rei va'e. Ha'e va'e reko apóstolo Paulo ndojou porãi vy nomovaẽ ukavei ranhe. Omongeta avi omenda va'e kuery reko re. Ombo'e Nhe'ẽ po'akaa rupi peteĩ-teĩ nhanhopytyvõa re, ha'e Jesus omanoague gui onhemboete ju rire nhande voi jaikove jevy aguã re. "Ha'e nunga rupi xerembiayvu irmão kuery, peĩ atã tema, pejeity uka eme, Senhor pe pemba'eapoa rupi penekyre'ỹ riae guive, mba'eta jaikuaa Senhor re vy nhamba'eapoa ndoaxa rivei 'rãa" (15.58).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

1 1 Xee Paulo ma Jesus Cristo pegua apóstolo-rã Nhanderuete oipotaa
rami vy xerenoĩ va'ekue. Irmão Sóstenes reve
2 roxarura Nhanderuete pegua igreja kuery Corinto tetã py pendekuai
va'e pe.[a] Peẽ kuery voi Cristo Jesus re vy pendeky'a'oa ha'e iky'a e'ỹ va'erã
penerenoĩa, nhande-Senhor Jesus Cristo rery rupi opa rupi ojapukai va'e
ha'e javi reve. Mba'eta ha'e kuery pegua Senhor avi oiko, nhande-Senhor
oikoa rami.
3 Tove pendere toĩ penemboaxya ha'e mby'a porã Nhanderuete ha'e
Senhor Jesus Cristo guigua.

---

a 1.2 Atos 18.1-17

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Oguerovy'aague

4 Peẽ kuery re arovy'a riae [Xe]ruete, mba'eta Cristo Jesus re penemoĩ
vy penemboaxy ramo.
5 Mba'eta ha'e va'e re vy mba'emo porã opa marãgua ome'ẽ pẽvy,
pendeayvurã ha'e pene'arandurã ha'e javi guive,
6 mba'eta pendekuaia re Cristo regua ayvu ojekuaa anhetẽ va'e.
7 Mba'eta nhande-Senhor Jesus Cristo ojekuaa aguã pearõ rã pendevy pe
opa marãgua Nhe'ẽ guigua ome'ẽ rã ndoatai peteĩve henda py.
8 Opa peve penemombaraete 'rã guive, nhande-Senhor Jesus Cristo ára py
opa mba'e py heko porã va'e pejexa uka aguã.
9 Nhanderuete penerenoĩ gua'y Jesus Cristo nhande-Senhor reve peteĩ
rami pendekuai aguã. Ha'e rire ojeroviapy 'rã oiko.

Peteĩ rami ikuai aguã re ijayvua

10 Irmão kuery, nhande-Senhor Jesus Cristo rery rupi ajerure joo rami
pendeayvu aguã. Joo rami e'ỹ-e'ỹ pendekuai eme. Joo'i rami meme
pendekuai, joo rami peikuaa ha'e joo rami meme pene'arandu.[b]
11 Mba'eta irmão kuery, Cloe ro pygua kuery omombe'u rã aendu
karamboae joo rami e'ỹ-e'ỹ peikuaa.
12 Mba'eta peteĩ-teĩ aipopeje: “Xee ma Paulo pegua” e'ỹ vy “Xee ma Apolo
pegua”, “Xee ma Cefas pegua” e'ỹ vy “Xee ma Cristo pegua”, peje.
13 Cristo nda'u onhemboja'opa ri? Xee Paulo nda'u penderekovia kuruxu re
xemoĩa va'ekue? Tyrã pa xerery rupi penhemongarai? Any.
14 Arovy'a [Nhanderuete] mba'eta peẽ kuery regua peteĩve xee
namongarai, Crispo ha'e Gaio e'ỹ vy,
15 avave rei xerery rupi penhemongaraiague rami penhemombe'u e'ỹ
aguã.
16 Amongarai avi Estéfanas ro pygua kuery. Ha'e va'e kuery e'ỹ vy amboae
kuery amongaraiague re naxema'endu'ai.
17 Mba'eta anhomongarai aguã e'ỹ Cristo xembou, ha'e rã ayvu porã
amombe'u aikovy aguã. Xee ae 'arandua rupi e'ỹ guive ayvu amombe'u,
kuruxu re Cristo omanoague regua ayvu amboyke rive e'ỹ aguã.

Ayvu kuruxu regua re ijayvua

18 Anhetẽ kuruxu ayvu regua ma okanhy aguã rami ikuai va'e pe
ovare'ỹ va'e merami. Ha'e rã nhande jaa jepe va'e pe ma Nhanderuete
po'akaa oĩa.
19 Mba'eta ipara oiny: “Ambovaipa 'rã hi'arandu va'e kuery 'arandua,
amomba 'rã oikuaapa va'e kuery oikuaa va'e”, he'i.[c]

---

b 1.10 Romanos 15.5,6; Efésios 4.1-6; Filipenses 2.1-4 **c 1.19** Isaías 29.14

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Mamo tu opyta hi'arandu va'e ha'e lei re nhombo'e va'ety kuery?
Mamo tu opyta ko yvy regua ijayvu kuaa va'e? Mba'eta kova'e yvy regua
'arandua ma Nhanderuete oikuaa uka mba'everã ndovareia.
21 Mba'eta Nhanderuete 'arandua rami vy yvy regua kuery ojee ae
'arandua rupi ikuai vy ndoikuaai okuapy. Ha'e ramo Nhanderuete
oiporavo ayvu "Ovare'ỹ va'e" 'ea va'e omombe'u uka vy ogueraa jepe aguã
hexe ojerovia va'e.[d]
22 Mba'eta judeu kuery ojerure 'rã hexa pyrã re, ha'e rã grego kuery ma
o'arandurã oeka okuapy.
23 Ha'e rã ore ma kuruxu re Cristo omoĩa ague regua romombe'u. Ha'e
va'e ma judeu kuery pe rã ojou vaipy, ha'e amboae regua kuery pe ovare'ỹ
va'e.
24 Ha'e rã oenoĩ mbyre judeu ha'e grego ikuai va'e pe ma romombe'u
Cristo Nhanderuete po'aka ha'e hi'arandu kuaa ukaa.
25 Mba'eta Nhanderuete ayvu "Ovare'ỹ va'e" 'ea teĩ avakue gui
hi'aranduve, ha'e ixuguigua "Ikangya" 'ea teĩ avakue gui imbaraeteve.

Iky'a e'ỹ va'erã oenoĩ mbyre re ijayvua

26 Irmão kuery, peikuaa pota ke penerenoĩ mbyre marã ramigua pa
pendekuaia re. Mba'eta heta e'ỹ pendekuai avakue oikuaa rã hi'arandupa
va'e, ipo'akapa va'e, neĩ omboetevepy.
27 Ha'e rami 'rãgue py ko yvy regua "Ovare'ỹ va'e" he'ia ma Nhanderuete
oiporavo omoxĩmba aguã hi'arandu va'e kuery, kova'e yvy regua "Ikangy"
he'ia ma oiporavo omoxĩmba aguã ipo'aka va'e kuery.[e]
28 Ko yvy regua "Yvyĩgueve'i", "Ojou vaipy" ha'e "Mba'e'ỹ" he'ia ma
Nhanderuete oiporavo omo'yvyĩ'i aguã onhemboyvate rei va'e,
29 Nhanderuete renonde avave rei onhemboyvate e'ỹ aguã.

Cristo ovare etea re ijayvua

30 Ha'e rã peẽ ma Nhanderuete ae penemoĩ Cristo Jesus re. Ha'e va'e
ma nhandevy pe ojeapo Nhanderuete guigua 'aranduarã, teko porã,
nhandeky'a'oarã ha'e nhandejoguaarã,
31 ipara oĩa rami: "Mba'emo oguerovy'a va'e ma Senhor ae toguerovy'a"
he'ia rami jaiko aguã.[f]

Nhe'ẽ guigua po'akaa rupi Paulo ayvu omombe'uague re ijayvuague

2 1 Irmão kuery, xee ma peẽ kuerya py Nhanderuete ayvu amombe'u
vy aju jave ijayvu kuaa va'e rami e'ỹ xeayvu karamboae, hi'arandu
va'e rami e'ỹ guive.

---

d 1.21 Mateus 11.25,26 **e 1.27** 2 Coríntios 12.7-10
f 1.30,31 Jeremias 9.24; Gálatas 6.14; 2 Coríntios 5.21

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Mba'eta peẽ kuerya py aiko jave xejee amoĩ mba'eve rei aikuaa e'ỹ aguã
Jesus Cristo regua e'ỹ vy, ha'e kuruxu re omanoague guive.
3 Xekangy, ajererokyje ha'e aryryipa reve aiko va'ekue peẽ kuery mbyte.
4 Xeayvua ma xee ae 'arandua rupi e'ỹ, xeayvu kuaa rupi e'ỹ guive
amombe'u. Ha'e rami 'rãgue py Nhe'ẽ guigua po'akaa aexa uka,
5 avakue 'arandu re rive'ỹ pejerovia aguã, ha'e rã Nhanderuete po'akaa re
anho.

'Arandua anhetẽ va'e re Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ nhanembo'ea re ijayvua

6 Ha'e rã hi'arandu va'e kuerya rupi ma 'arandua re guive oreayvu,
va'eri yvy regua 'arandu re'ỹ, neĩ yvy regua ipo'akakueve va'e 'arandu re
e'ỹ guive, mba'eta ha'e va'e kuery ma okanhy va'erã meme.
7 Nhanderuete 'arandu ndoikuaa ukai va'ekue re ae oreayvu. Ymave
rupi Nhanderuete ndoikuaa ukai teĩ jypy'i guive oguereko katu
nhanemoexakãmba aguã.
8 Ha'e va'e 'arandu ma yvy regua ipo'akakueve va'e peteĩve ndoikuaai, mba'eta
ha'e kuery oikuaa va'e rire kuruxu re ndojukai 'rãgue Senhor hexakãmba va'e.
9 Ha'e rami teĩ ipara oĩa rami: "Avakue oexa py ndoexai, oapyxa py
noendui, neĩ opy'a py voi noexa'ãi Nhanderuete guembiayvu kuery
peguarã oguereko katu va'ekue re."[g]
10 Ha'e rã nhandevy pe ma Nhanderuete oikuaa uka Nhe'ẽ rupi. Mba'eta
Nhe'ẽ ma opa mba'e oikuaa uka, Nhanderuete py'apy re oĩ va'e voi.
11 Mba'eta mava'e nda'u jaikuaa ta jopy'a re oĩ va'e? Inhe'ẽ hexe oĩ va'e
anho oikuaa 'rã. Ha'e rami ae avi Nhanderuete py'a re oĩ va'e voi avave rei
ndoikuaai 'rã, Nhanderuete Nhe'ẽ anho oikuaa.
12 Ha'e gui nhandere ma ko yvy regua nhe'ẽ e'ỹ omoĩ va'ekue, ha'e rã
Nhanderuete Nhe'ẽ, nhandevy Nhanderuete ome'ẽ va'e jaikuaa aguã.[h]
13 Ha'e nunga re ae oreayvu, avakue o'arandua rupi orembo'ea rami e'ỹ, ha'e
rã Nhe'ẽ orembo'ea rami, Nhe'ẽ guigua ayvu py Nhe'ẽ guigua romombe'u vy.
14 Ha'e rã avakue Nhe'ẽ revegua e'ỹ ma ojee nomoĩxei Nhanderuete Nhe'ẽ
guigua. Ha'e kuery pe rã ovare'ỹ va'e merami, noendu kuaai 'rãe, mba'eta
Nhe'ẽ gui anho 'rã jaikuaa.
15 Ha'e rã Nhe'ẽ revegua ma opa mba'e re oikuaa pota teĩ ha'e kuery re
avave rei ndoikuaa pota kuaai 'rã.
16 Mba'eta ipara oĩa rami "Mava'e tu oikuaa 'rã Senhor 'arandu ombo'e
aguã?" Ha'e rã nhandere ma Cristo guigua 'arandu oĩ.[i]

Nhe'ẽ re'ỹ vy ha'e kuery joguero'a reia re ijayvuague

3 1 Ha'e gui irmão kuery, xee ma nda'evei karamboae peẽ kuery
rombo'e aguã Nhe'ẽ revegua ambo'ea rami. To'o re ikuai va'e ambo'ea

---

g 2.9 Isaías 64.4 **h 2.12** João 14.26; 16.13-15 **i 2.16** Isaías 40.13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rami rive rombo'e va'ekue, mba'eta Cristo pegua kyrĩgue rami teri
pendekuai ramo.
2 Ha'e rami vy kamby py anho romongaru va'ekue, tembi'u ete name'ẽi,
mba'eta napendu kuaai teri va'ekue. Neĩ aỹ voi napendu kuaai teri, to'o re
rive pendekuai vy.
3 Mba'eta penembyte ikuai hakãte'ỹ ha'e joo rami e'ỹ-e'ỹ oikuaa va'e. Ha'e
rami vy nda'u to'o re e'ỹ ri pendekuai, yvy regua ikuaia rami?[j]
4 Mba'eta peẽ kuery regua amongue aipopeje 'rã: "Xee ma Paulo pegua",
e'ỹ vy "Xee ma Apolo pegua", peje. Ha'e rami vy nda'u yvy regua rami e'ỹ
ri pendekuai?
5 Mba'e ta marã ramigua tu Apolo oiko? Ha'e marã ramigua tu xee Paulo?
Tembiguai rive orekuai, ha'e ayvu romombe'u rã pejerovia raka'e. Peteĩ-
teĩ roiko Senhor orerembiaporã ome'ẽague rupi.
6 Xee ma anhotỹ ha'yĩgue, ha'e gui Apolo ju omoakỹ. Ha'e rã imbo'yvatea
ma Nhanderuete ae.
7 Ha'e rami vy inhotỹa ma mba'e'ỹ, imoakỹa voi mba'e'ỹ avi, ha'e rã
Nhanderuete imbo'yvatea va'e anho.
8 Ha'e gui ha'yĩgue nhotỹa ha'e imoakỹa roiko va'e ma joo rami
romba'eapo, ha'e peteĩ-teĩ rojopy 'rã romba'eapoague repy.
9 Mba'eta ore ma Nhanderuete pe omba'eapo va'e meme, ha'e rã peẽ kuery
ma Nhanderuete mba'ety, ha'e ixupegua oo guive.

Nhombo'ea kuery omba'eapoague re oikuaa potaa 'rãa re ijayvua

10 Nhanderuete xemboaxy vy xerembiaporã ome'ẽague rami vy oo apoa
hi'arandu va'e rami avi hoo ytarã amoĩ karamboae. Ha'e gui amboytaague
áry ma amboae ju ojapove heravy. Peteĩ-teĩ toikuaa pota porã ha'e ae
omba'eapoa re.
11 Mba'eta oo ytarã amboae ramigua ju nda'evei nhamoĩ aguã, omoĩa ae
ma va'ekue e'ỹ vy. Ha'e va'e ma Jesus Cristo.[k]
12 Ha'e gui xapy'a rei ha'e va'e áry amongue ojapove 'rã ouro guigua,
prata, ita iporãgueve va'e py, ha'e rami e'ỹ vy yvyra, mba'emo rogue
pirukue ha'e mba'emo 'ygue rive py.
13 Peteĩ-teĩ omba'eapoague ojekuaa porãmba 'rã. Hi'ára py 'rã ojekuaa tata
rupi, mba'eta peteĩ-teĩ omba'eapoague tata py ae 'rã oa'angaa.
14 Ha'e gui oo yta áry amongue ojapoveague ndokai ramo ojopy 'rã
hekovia.
15 Ha'e rã amongue omba'eapoague okai ramo ma omokanhymba 'rã. Ha'e
ae oo jepe 'rã tata rupi oaxa va'e rami rive.
16 Ndapeikuaai ri ty'y Nhanderuete mbojerovia atyrã pendekuaia, ha'e
pendere Nhanderuete Nhe'ẽ oĩa?

---

j 3.3 Gálatas 5.16-21; Tiago 4.1-3 **k 3.10,11** Efésios 2.19-22

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Xapy'a rei Nhanderuete mbojeroviaaty amongue ombovaipa ramo
Nhanderuete ju ombovaipa 'rã. Mba'eta Nhanderuete mbojeroviaaty ma
iky'a e'ỹ va'e. Ha'e va'e ma pendekuai.

Avakue 'arandu ovare e'ỹa re ijayvua

18 Avave rei tapejekore eme: Xapy'a rei peẽ kuery regua amongue ikuai
yvy regua kuery "Hi'arandu va'e" he'ia va'e. Ha'e va'e ma "Hi'arandu e'ỹ
va'e" he'ia va'e ju tojeapo, hi'arandu ete aguã.
19 Mba'eta kova'e yvy regua 'arandu ma Nhanderuete pe rã ovare'ỹ va'e.[l]
Ha'e nunga rupi ipara oiny: "Nhanderuete oitypa 'rã hi'arandu va'e ha'e
kuery ae 'arandua py."
20 Oĩ avi: "Senhor oikuaa hi'arandu va'e kuery py'a re oĩ va'e ovare'ỹ va'e
memea."[m]
21 Ha'e nunga rupi perovy'a rei eme avakue pegua peikoa, mba'eta opa
marãgua ikuai va'e pendevygua meme:
22 Paulo, Apolo, Cefas, kova'e yvy, tekove ha'e manoa, mba'emo aỹ oiko
va'e ha'e araka'e rã guarã, ha'e nunga ha'e javi ma pendevygua meme.
23 Ha'e rã peẽ ma Cristo pegua, ha'e gui Cristo ma Nhanderuete pegua.

Ayvu mombe'ua kuery Nhanderuete rembiguai ikuaia re ijayvua

4 1 Toikuaa pavẽ Cristo rembiguai orekuaia, Nhanderuete ayvu
ndoikuaa ukai va'ekue romombe'u porãve aguã.
2 Ha'e rami avi tembiguai ikuai va'e re herekoa oikuaa pota 'rã ixupe anho
pa ikuaia re.
3 Ha'e rã peẽ e'ỹ vy amboae kuery xere oikuaa pota ramo xee napenai.
Neĩ xee ae voi xejee ndaikuaa potai.
4 Peteĩve henda py noĩ xepy'a ky'aa teĩ ha'e nunga py ma xee ae
nanhemboeko porãi. Xere oikuaa pota va'e ma Senhor ae oiko.
5 Ha'e nunga rupi peikuaa pota rei eme avave re, Senhor oua ára ovaẽ e'ỹ
mbove. Ha'e gui ma Senhor omoexakãmba 'rã avakue hi'ã py ikuaiague,
ha'e oikuaa ukapa 'rã ipy'a re oĩ va'e ha'e javi. Ha'e ramo Nhanderuete gui
ae 'rã peteĩ-teĩ oendu oguerovy'aa.

Ijayvu eteague

6 Irmão kuery, ha'e rami ma xee ae reko re, ha'e Apolo reko re guive xeayvu peẽ
kuery re ama'ẽ vy, orereko re vy pene'arandu aguã. Ha'e rami vy peikuaave eme
ipara oĩ va'e gui, amongue joegui pejou porãve vy penhemboyvate rei e'ỹ aguã.
7 Mba'eta mava'e tu joegui penemboyvateve? Mba'emo pereko va'e
nda'u joegui pejopy va'ekue'ỹ ri? Ha'e joegui pejopy rire mba'e re tu
penhemboyvate ri, joegui mba'emo ndojopyi va'ekue rami?

---

l 3.19 1 Coríntios 1.10-25; Jó 5.13 **m 3.20** Salmo 94.11

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Peẽ kuery aỹ voi perekopa merami, napendeporiauvei ma. Peẽ ranhe
oregui peĩ huvixa rami. Ha'e rami avi huvixa peĩ ete ma 'rãgue, ore voi
peẽ kuery reve huvixa roĩ avi aguã.[n]
9 Xee aikuaa rã ore apóstolo kuery ma pavẽ rakykue py Nhanderuete
oremoĩ, ojuka pyrã rami. Mba'eta ore ma ko yvy regua kuery rembiexarã
rami orekuai, anjo kuery ha'e avakue oexaa rupi.
10 Cristo káuxa orevy pe "Inhakã porã e'ỹ va'e" 'ea, ha'e rã peẽ ma
Cristo re vy pene'arandu. Ore ma orekangy merami, ha'e rã peẽ
ma penembaraete. Peẽ ma omboetevepy, ha'e rã ore ma ojou vaipy
orekuai.
11 Mba'eta aỹ peve karuai ha'e yuvei gui rojexavai, neĩ oreaorã
ndoroguerekoi guive. Orenupãmbaa, neĩ orero roke atyrã
ndoroguerekoi,
12 ronhea'ã roikovy orepo py ae romba'eapoa py. Orere ijayvu vaia rã
rogueroayvu porã'i, oremoingo axya rei rã rogueropo'aka,
13 orere ijayvu vaikuea ramo rombovai porã'i. Aỹ peve orevy pe "Yvy
regua yty" ha'e "Opa mba'e ky'akue" 'ea.[o]

Tuu rami Paulo omongetaague

14 Romoxĩmba aguã e'ỹ ha'e rami ambopara, ha'e rã xera'y kuery rami
roayvu vy romongeta porã'i aguã.
15 Mba'eta Cristo re penderekombo'ea kuery ma mbovy e'ỹ ikuai teĩ heta
e'ỹ guive penderu ikuai. Ha'e gui xee ma ayvu porã amombe'ua rupi
penderu rami aiko karamboae Cristo Jesus re.
16 Ha'e nunga rupi aipota xee rami pendekuai.
17 Ha'e rami aguã ae pendea katy ambou xera'y ayvu va'e Timóteo,
Senhor re vy ojeroviapy oiko va'e. Ha'e va'e ma penemoma'endu'a
'rã Cristo Jesus pe aikoa re, opa rupi peteĩ-teĩ igreja ikuaia rupi
anhombo'ea rami vy.
18 Ha'e rã peẽ kuery regua amongue ma je onhemboyvate rei, pendea
py navaẽvei aguã re oexa'ã vy.
19 Ha'e rami avi Senhor oipota rã xee aju voi 'rã peẽ kuery roexa vy. Ha'e
rami vy aikuaa 'rã onhemboyvate rei va'e kuery anhetẽ pa ipo'aka va'ea,
tyrã ijayvu anho rei rive va'ea.
20 Mba'eta Nhanderuete po'akaa py ma ayvu anho e'ỹ oĩ, ha'e rã
ipo'akaa.
21 Mba'exa tu peipotave? Peẽ kuerya py yvyra rovi'i reve teve taju, tyrã pa
mborayvu ha'e xevai reve'ỹ?

---

n 4.8 Araka'eve rã Jesus ou jevy vy guexeve nhanemoĩ avi 'rã huvixa rami mba'emo re nhapena va'erã (1 Coríntios 6.2-3; 2 Timóteo 2.12; Apocalipse 5.10).

o 4.9-13 2 Coríntios 4.8-11

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Itavy rei va'e re ijayvuague

5 1 Opa rupi omombe'ua rã oendua peẽ kuerya rupi itavy rei va'e
oikoa, nguu ra'yxy reve joguereko va'e. Amboae regua kuery ikuaia
rupi voi ha'e rami ete itavy rei va'e ndoikoi.
2 Ha'e rami teĩ peẽ kuery ma pendeporiau 'rãgue py pejejou porã rei tema.
Penembyte gui ha'e rami ete ojapo vai va'e pemoxẽ va'e rire!
3 Xee ma anhetẽ peẽa py naĩ teĩ nhe'ẽ re pendereve aiko vy peẽ kuerya py
oĩ va'e rami xeayvu ha'e nunga apoare pembopaga aguã.
4 Ha'e rami aguã penhemboaty ke Senhor Jesus rery rupi, xenhe'ẽ ha'e
nhande-Senhor Jesus po'akaa reve.
5 Ha'e rami vy Satanás po py pemboaxa ho'o ombovaipa aguã, ha'e rã
inhe'ẽ oo jepe nho aguã Senhor [Jesus] ára py.[p]
6 Mba'eta pejejou porã reia ma na'iporãi. Ndapeikuaai ri ty'y trigo mbovua
ruxã'i oĩ teĩ mesa ha'e javi rupi omoeakuãmba 'rãa?
7 Ha'e nunga rupi penembyte gui pemombo ke trigo mbovua ymague oĩ
va'e, mbojape iky'a e'ỹ va'e ju pendekuai aguã, mba'eta trigo mbovua
revegua e'ỹ anhetẽ peiko. Mba'eta nhandere vy ojukaa ma ngaru Páscoa
pyguarã vexa'i. Ha'e va'e ma Cristo.
8 Ha'e nunga rupi ngaru jajapo 'rã trigo mbovua yma guare nhanemboeko
vai ha'e nhandeapo vaiarã reve'ỹ, ha'e rã mbojape irũ e'ỹ va'e reve. Ha'e
va'e ma anhetẽ ha'e teko porã rupi ete jaikoa.
9 Kuaxia mboae ambopara va'ekue py xeayvu karamboae heko vai va'e
re penhemoirũ ve'ỹ aguã.
10 Ha'e rami avi ko yvy regua heko vai va'e ha'e javi gui pejepe'a aguã re'ỹ xeayvu,
peráta re nda'eveive va'e gui, neĩ imonda va'e ha'e mba'emo ra'angaa ombojerovia
va'e gui. Mba'eta kova'e yvy gui jaa vy mae ma 'rã ha'e kuery gui jajepe'a.
11 Ha'e rami 'rãgue py aỹ ma amongue ojeupe "Irmão" he'i rive va'e re ambopara.
Ha'e kuery reve penhemoirũ ve'ỹ aguã re xeayvu, neĩ heko vai va'e, peráta re
nda'eveive va'e, mba'emo ra'angaa ombojerovia va'e, ijayvu vaikue rei va'e, oka'u
va'ety, ha'e imonda va'e. Ha'e nunga reve nda'evei pekaru aguã voi.
12 Mba'exa tu jaikuaa pota igreja pygua e'ỹ re? Peikuaa pota 'rãgue igreja
pygua kuery re ae.
13 Mba'eta igreja pygua e'ỹ re ma Nhanderuete ae 'rã oikuaa pota. Ha'e rã
peẽ ma penembyte gui pemoxẽ 'rã mba'emo vai apoa oiko va'e.[q]

Irmão kuery jomeme oikuaa pota uka e'ỹ aguã re Paulo ijayvuague

6 1 Ha'e gui peẽ kuery jomeme pendeayvu aguã pereko vy mba'exa tu
heko vai va'e kuery renonde py pejogueraa peikuaa pota uka aguã,
iky'a e'ỹ va'e kuery renonde 'rãgue py?

---

p 5.1-5 2 Coríntios 2.5-11 **q 5.13** Deuteronômio 17.7

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Ndapeikuaai teve raka'eve rã iky'a e'ỹ va'e kuery ko yvy regua re
oikuaa pota 'rãa? Ha'e gui ko yvy regua re peikuaa pota aguã rami
pendekuai vy aỹ mba'e'ỹ'i re peikuaa pota 'rãgue.
3 Ndapeikuaai ri ty'y anjo kuery re eteve voi jaikuaa pota 'rãa? Ha'e gui
aỹgua kuery re katuve ma 'rã jaikuaa pota.
4 Ha'e rã peẽ ma mba'emo ko yvy regua re peikuaa pota uka aguã
pereko vy igreja kuery ndojou porãi va'e renonde py ri peikuaa pota
uka!
5 Ha'e rami ma xeayvu pexĩmba aguã. Penembyte ndoikoi ri ty'y peteĩ ri
jepe hi'arandu va'e irmão kuery re oikuaa pota kuaa va'erã?
6 Ha'e rami 'rãgue py ojerovia e'ỹ va'e kuery renonde ri irmão kuery
meme jogueraa 'rã oikuaa pota uka aguã!
7 Peẽ kuery regua jomeme peikuaa pota ukaa py pejeity uka ma. Mba'e
re tu ha'e rami 'rãgue py ndapejekore ukai ri? Mba'e re tu mba'emo
pereko va'e ndapeipe'a ukapai?[r]
8 Ha'e rã peẽ ae pejoapo vai vy nhomba'e rei-rei peipe'a uka. Pende-
irmão kuery re ae pejapo ha'e rami.
9 Ndapeikuaai ri ty'y heko vai va'e kuery e'ỹ Nhanderuete po'akaa
pyguarã ikuai? Pejekore eme, mba'eta heko ky'apa rei va'e ma nda'ikuai
'rã Nhanderuete po'akaa py, neĩ mba'emo ra'angaa ombojerovia va'e,
itavy rei va'e, kunha rami rei oiko va'e, avakue meme joguereko va'e,
10 imonda va'e, peráta re nda'evei rei va'e, oka'u va'ety, ijayvu vaikue
va'e, neĩ jokorepa va'e voi Nhanderuete po'akaa py nda'ikuai 'rã.
11 Ha'e rami ae peẽ kuery regua pendekuai va'ekue ri pejejoi uka,
pejeky'a'o uka ha'e penhemboeko porã uka ma Senhor Jesus Cristo rery
rupi, ha'e Nhanderuete Nhe'ẽ re vy.

Nhandetavy rei e'ỹ aguã re ijayvua

12 "Opa mba'e ha'eve jajapo aguã", 'ea teĩ opa mba'e e'ỹ 'rã nhanemoingo
porã. "Opa mba'e ha'eve jajapo aguã", 'ea teĩ xere ma mba'eve ipo'aka
aguã nda'evei.
13 "Tembi'u ma nhanderyepy pyguarã oĩ, ha'e nhanderyepy ma tembi'u
oĩ aguã", 'ea teĩ Nhanderuete omomba 'rã mokoĩve. Ha'e rami avi
nhanderete ma itavy rei aguã e'ỹ oĩ, Senhor peguarã anho.[s] Ha'e Senhor
ma nhanderete peguarã ojou uka,
14 mba'eta Nhanderuete omboete ju rire nhande voi nhanemboete ju avi
'rã opo'akaa py.
15 Ndapeikuaai ri ty'y penderete Cristo rete regua oikoa? Ha'e gui Cristo
rete regua nda'u araa 'rã ri kunha itavy rei va'e re amboja aguã? Any
teve.

---

r 6.7 Mateus 5.38-40 **s 6.13** Romanos 12.1,2; 1 Tessalonicenses 4.1-8

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Ndapeikuaai ri ty'y kunha itavy rei va'e reve ava joguereko vy hexeve peteĩ'i
tete opytaa? Mba'eta "Mokoĩ 'rãgue py peteĩ'i to'o ikuai 'rã", he'iague rami.[t]
17 Ha'e rã Senhor re onhemboja va'e ma hexeve peteĩ'i nhe'ẽ oguereko.
18 Penhemombyry ha'vy tavy reia gui. Jejavya mboae py ma nhande ae
rete rovai e'ỹ jajejavy. Ha'e rã itavy rei va'e ma guete rovai ae ojejavy.
19 Ndapeikuaai ri ty'y penderete Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ mbojerovia atyrã
oĩa? Mba'eta Nhe'ẽ pendere oĩ va'e ma Nhanderuete gui pejopy rire
pendejeupegua ve'ỹ peiko.
20 Mba'eta hepy re pendejogua. Ha'e rami rire aỹ pemboete 'rã
Nhanderuete penderete py.

Omenda va'e reko re ijayvua

7 1 Ha'e gui xevy pe pemboparaague re ju ta xeayvu. Ha'eve ava kunha
reve joguereko e'ỹ ramo.
2 Ha'e rami teĩ tavy rei gui peteĩ-teĩ toguereko gua'yxy ae, ha'e peteĩ-teĩ
kunha toguereko ome ae.
3 Ava ma gua'yxy pe tojapo ojapo 'rã va'ekue, ha'e ta'yxy voi ha'e rami ae
tojapo ome pe.
4 Mba'eta kunha ma guete re ae nda'ipo'akai va'e, ha'e rã ime. Ha'e rami ae
ime ma guete re ae nda'ipo'akai avi, ha'e rã ta'yxy.
5 Peteĩ-teĩ joupe peikoxe e'ỹ eme, xapy'a'i pejoguereko rive ranhe aguã e'ỹ
vy, pejerurea rupi anho pendekuai aguã. Ha'e va'e rire ma pejoguereko ju,
pejejoko e'ỹa py Satanás penemoangeko e'ỹ aguã.
6 Ha'e rami xeayvu vy "Pejapo rã ha'eve" ha'e, "Pejapo 'rãe" nda'ei.
7 Mba'eta aipota teĩ pavẽ xee aikoa rami ikuai. Ha'e rami teĩ peteĩ-teĩ
guekorã ojopy Nhanderuete gui. Amongue ma anhetẽ peteĩ rami 'rã ikuai,
ha'e rã amboae ma amboae rami ikuai aguã ojopy.[u]
8 Ha'e rã omenda e'ỹ ha'e imeve'ỹ va'e kuery pe ma aipoa'e: Xee aikoa
rami ikuai rã ha'eve 'rãgue.
9 Ha'e rami teĩ amongue ndojejoko kuaai vy tomenda, mba'eta omendaxea
oendu riae 'rãgue py ha'eveve omenda aguã.

Omenda va'e joegui opoi rive e'ỹ aguã re ijayvua

10 Ha'e gui omenda va'e kuery pe ju xeayvu ta. Xee anho e'ỹ guive
xeayvu, Senhor ae ijayvu raka'e ome gui kunhague opoi e'ỹ aguã re.
11 (Ha'e gui opoi ri vy tomendave eme. Ha'e rami e'ỹ vy ome reve ae ju
toiko.) Ha'e ime kuery voi topoi eme gua'yxy gui.[v]
12 Ha'e rã amboae kuery pe ma xee ae aipoa'e, Senhor e'ỹ: Xapy'a rei
amongue irmão gua'yxy ojerovia e'ỹ va'e oguereko rã hexeve oikoxe ramo
ma topoi eme gua'yxy gui.

---

t 6.16 Gênesis 2.24 **u 7.7** Mateus 19.10-12 **v 7.10,11** Mateus 19.3-9

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Ha'e rami ae avi amongue kunha ome ojerovia e'ỹ va'e oguereko rã
hexeve oikoxe ramo topoi eme ome gui.
14 Mba'eta ime ojerovia e'ỹ va'e teĩ gua'yxy reve vy iky'a e'ỹ va'e rami
'rã oiko, ha'e ta'yxy ojerovia e'ỹ va'e voi iky'a e'ỹ va'e rami 'rã oiko ome
ojerovia va'e reve vy. Ha'e rami e'ỹ va'e rire penda'y kuery heko ky'a va'e
'rãgue ikuai, va'eri aỹ ma iky'a e'ỹ va'e ikuai.
15 Ha'e rã ojerovia e'ỹ va'e ma opoixe ri vy topoi. Ha'e rami rã irmão
ojegui opoi uka teĩ ha'eve, ha'e irmã ha'e rami ae avi. Mba'eta
Nhanderuete penerenoĩ peteĩ rami pendekuai aguã.
16 Mba'eta ndee ta'yxy, mba'exa tu reikuaa ndereve vy neme oo jepe 'rãa
rami? Ha'e ndee ime, mba'exa tu reikuaa ndereve vy ndera'yxy oo jepe
'rãa?
17 Peteĩ-teĩ tapeiko penderekorã Senhor oejaague rami, Nhanderuete
penerenoĩague rami ae. Ha'e rami ae ajapo uka aikovy igreja ikuai va'e
ha'e javi rupi.
18 Amongue Nhanderuete oenoĩ jave opire omboi uka va'ekue teve oiko?
Tombovaipa eme ha'vy opire omboi ukaague. Amongue oenoĩ jave opire
omboi uka e'ỹ va'e teve oiko? Tomboi uka eme ha'vy opire.
19 Mba'eta opire omboi ukaague ma mba'e'ỹ, ha'e opire omboi uka e'ỹa voi
mba'e'ỹ avi. Ovare va'e ma Nhanderuete ojapo uka va'e rupi nhandekuaia
anho.
20 Ha'e nunga rupi peteĩ-teĩ toiko oenoĩ jave oikoague rupi ae.
21 Escravo teve reiko nerenoĩ jave? Ndepy'a eta rei eme ha'e nunga re. Ha'e
rami avi escravo reikoa gui repoi aguã ha'eve ramo epoi ha'vy.
22 Mba'eta escravo Senhor oenoĩ va'ekue ma Senhor pegua escravo-ve'ỹ
ikuai. Ha'e escravo e'ỹ oenoĩ va'ekue ma Cristo pegua escravo ikuai.
23 Hepy re pendejogua rire pendekuaive eme avakue pegua escravo rami.
24 Irmão kuery, peteĩ-teĩ Nhanderuete renonde peiko tema penerenoĩ jave
peikoague rupi ae.

Ikuai axya ára pyguarã omenda ha'e omenda e'ỹ va'e re ijayvua

25 Ha'e gui kunhataĩgue omenda e'ỹ teri va'e peguarã ma xee ndaikuaai
Senhor ojapo uka va'ekue. Ha'e nunga rupi xee ae aikuaa va'e amombe'u
ta, mba'eta Senhor xemboaxy vy ojeroviapy xemoingo.
26 Xee aikuaa rã aỹ teko axy oiko ramo ha'eve 'rãgue peikoa rami ae tema
peiko aguã.
27 Remenda ri vy epoi eme, ha'e rã kunha reve'ỹ reiko vy emenda eme.
28 Remenda ri vy nderejejavyi 'rã. Kunhataĩ voi omenda vy ndojejavyi avi
'rã. Ha'e rami teĩ guete reve oikoa ja ikuai axy 'rã, ha'e ramo xee ajapoxe
ha'e nunga pendu e'ỹ aguã rami.
29 Ha'e gui irmão kuery, tamombe'u porãve: Ára ovaẽ rai'i ma. Aỹ guive
omenda va'e ta'ikuai omenda e'ỹ va'e rami,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

30 ojae'o va'e ta'ikuai ojae'o e'ỹ va'e rami, ovy'a va'e ta'ikuai ovy'a e'ỹ va'e
rami, mba'emo ojogua va'e ta'ikuai mba'eve oguereko e'ỹ va'e rami,
31 ha'e mba'emo ko yvy regua oiporu va'e ta'ikuai oiporu e'ỹ va'e rami,
mba'eta kova'e yvy jaexa va'e okanhy ma ovy.
32 Xee opa mba'e py aipota va'e ma pendereko eta reia gui peo jepea.
Mba'eta omenda e'ỹ va'e kuery ma Senhor pe oiko aguã re anho 'rã opena,
Senhor ombovy'a aguã.
33 Ha'e rã omenda va'e ma mba'emo ko yvy regua re openaa rupi avi 'rã
ikuai, gua'yxy ombovy'axe vy.
34 Ha'e rami vy peteĩ'i re'ỹ 'rã opena. Kunhague ma ha'e rami ae avi.
Imeve'ỹ va'e ha'e omenda e'ỹ teri va'e ma Senhor pe oiko aguã re anho 'rã
opena, guete py ha'e onhe'ẽ re iky'a e'ỹa rupi oiko aguã. Ha'e rã omenda
vy ma mba'emo ko yvy regua re voi 'rã opena, ome ombovy'a aguã.
35 Ha'e rami xeayvu peẽ kuery pevy'a aguã, romoingo eta reixe vy e'ỹ.
Ha'e rami 'rãgue py aipota ha'evea rami pendekuai, ajapoxe Senhor pe ete
iky'a e'ỹ va'e pendekuai aguã.
36 Ha'e gui xapy'a rei peteĩ tuu ojeupe ae "Xee ndareko kuaavei ma xerajy"
he'i 'rã. Xapy'a rei tajy iporãa oaxa ta, ha'e omenda aguã ha'eveve ramo kunha
va'e oipotaa rami ae tuu toguereko. Omomenda ri vy ndojejavyi 'rã.
37 Ha'e rã tuu mboae ma opy'a py omoĩ porã 'rã ngoo py ae guajy
oguereko tema aguã, xapy'a rei amboae rami imoingoarã jipoi, ha'e
ipo'aka ha'e ae oipotaa rami oguereko aguã. Ha'e gui ipy'a re ha'e rami
aguã oĩ atã ramo guajy omomenda e'ỹa py ha'evea rami ojapo.
38 Mba'eta guajy omomenda va'e ma ha'evea rami ojapo, ha'e rã
omomenda e'ỹ va'e ma ha'eveve va'e ojapo.
39 Ha'e gui ta'yxy kuery ma ime oikovea ja hexeve anho 'rã ikuai. Ha'e
gui ime omano ma ramo ha'eve omendaxea va'e re omenda ju aguã, va'eri
Senhor pegua re anho.
40 Ha'e rami avi imeve'ỹ va'e ma xee aikuaa rã ha'ekue rami ae oiko vy
ovy'ave 'rã. Aikuaa avi xere voi Nhanderuete Nhe'ẽ oĩa.

Mba'emo ra'angaa pe tembi'u ome'ẽ mbyre re ijayvua

8 1 Aỹ ma xeayvu ta mba'emo ra'angaa pe tembi'u ome'ẽ mbyre re.
Nhande kuery ha'e javive ha'e nunga jaikuaa. Ha'e gui mba'emo
oikuaa va'e ma ha'e kuery ae onhemboyvate rei 'rã, ha'e rã mborayvu re
ikuai va'e ma nhomombaraete 'rã.
2 Mba'eta "Mba'emo aikuaapa" he'i va'e ma ndoikuaai teri mba'emo oikuaa
ete aguã.
3 Ha'e rã Nhanderuete oayvua rupi ikuai va'e ma Nhanderuete rembikuaa ikuai.
4 Ha'e nunga rupi mba'emo ra'angaa pe tembi'u ome'ẽ mbyre ma po
rami jaikuaa: Kova'e yvy re mba'emo ra'angaa ikuai va'e ha'e javi ma
mba'e'ỹ, mba'eta Nhanderuete ndoikoi, peteĩ'i e'ỹ vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ha'e ikuai avi “Nhanderuete” he'i va'e yva re e'ỹ vy yvy re mba'emo
oĩ va'e pe. Heta ikuai “Nhanderuete” 'ea, ha'e heta avi “Senhor” 'ea
va'e.
6 Ha'e rami teĩ nhandevy pe ma peteĩ'i oiko Nhanderuete. Ixugui ma
opa mba'e oiko raka'e, ha'e ixupe meme jaiko. Ha'e rami ae avi peteĩ'i
oiko Senhor. Ha'e va'e ma Jesus Cristo. Mba'eta ipo gui ma opa mba'e
ikuai raka'e, nhande kuery voi ixugui jaiko.
7 Ha'e rami teĩ pavẽ e'ỹ ha'e rami oikuaa. Mba'eta mba'emo ra'angaa
mboetea rupi ikuai va'ekue amongue ma aỹ peve ta'angaa pe ome'ẽ
mbyre ho'u vy “Xemboeko ky'aarã ha'u” he'i 'rã, o'arandua py ikangy
teri vy.
8 Ha'e rami avi tembi'u e'ỹ 'rã nhanemboeko porã Nhanderuete
renonde, mba'eta mba'emo ndaja'ui vy mba'eve ndoatai 'rã nhandevy,
ha'e mba'emo ja'u teĩ mba'eve ndajarekovei 'rã.
9 Ha'e rami teĩ peikuaa pota pova'e re: Mba'emo pe'ua py peity e'ỹ
aguã irmão kuery ikangykueve.[w]
10 Mba'eta xapy'a rei ndee “Aikuaapa” 're reve reo 'rã mba'emo ra'angaa
pegua templo py rekaru aguã. Ha'e gui ha'e py ikangy teri va'e nderexa
vy ha'e kuery voi oendu 'rã tembi'u mba'emo ra'angaa pe ome'ẽ mbyre
ho'uxe avia.
11 Ha'e rami vy ndee reikuaa va'e káuxa nde-irmão ikangyve va'e
okanhy 'rã, hexe Cristo omano rire teĩ.
12 Ha'e ramia py rejejavy irmão kuery pe, mba'eta ha'e kuery 'arandua
ikangy teri va'e rembovaipa vy Cristo pe voi rejejavy.
13 Ha'e nunga rupi xee ma tembi'u ha'ua py xe-irmão kuery aity 'rãgue
py nda'uvei 'rã xo'o, aity rive'ỹ aguã.

Apóstolo Paulo gueko re ijayvuague

9 1 Ha'e rami avi nda'evei ri ty'y xee aikuaa rami aiko aguã? Xee
apóstolo e'ỹ ri ty'y? Ndaexai ri ty'y Jesus nhande-Senhor? Peẽ
kuery e'ỹ teve Senhor pe amba'eapoague rupi pejerovia va'ekue?
2 Xapy'a rei amboae kuery oikuaa rã xee apóstolo e'ỹ, ha'e rã pendevy
pe ma anhetẽ apóstolo aiko, mba'eta Senhor pegua apóstolo aikoa kuaa
ukaa ma peẽ ae peiko.
3 Xere oikuaa pota rei va'e kuery pe ma po rami ambovai:
4 Ore kuery ma nda'evei ri ty'y ronhemongaru uka aguã?
5 Nda'evei ri ty'y orerupive irmã orera'yxy rogueraa aguã, amboae
apóstolo kuery, Senhor ryvy kuery ha'e Cefas rami avi?
6 Tyrã pa xee ha'e Barnabé anho vi nda'evei romba'eapoa rupi e'ỹ roiko
aguã?

---

w 8.9 1 Coríntios 10.14-22; Romanos 14.13-23

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Mava'e xondaro tu ha'e ae operáta re oo 'rã joe opu'ã aguã? Mava'e uva
nhotỹare tu hi'a ho'u va'erã e'ỹ? Ha'e mava'e mymba re opena va'e tu
guymba kamby gui oy'u va'erã e'ỹ?[x]
8 Ha'e rami xeayvu vy avakue oikuaa rami rive teve xeayvu, tyrã pa lei
re oĩ va'e voi aipo nde'i?
9 Mba'eta lei Moisés ombopara va'ekue re ma ipara oiny: "Pejokua
eme vaka mba'emo ojyky va'e juru rupi", he'ia py vaka re anho teve
Nhanderuete ijayvu?[y]
10 Nhande kuery re avi e'ỹ ri ty'y ijayvu? Nhandereko re ae ipara oiny
anhetẽ, mba'eta yvy karaĩa rupi omba'eapo va'e ma mba'emo oarõ reve
'rã oyvy karaĩ. Ha'e mba'emo ojyky va'e voi ojeupegua oarõ reve 'rãe
omba'eapo.
11 Xapy'a rei peẽ kuerya py Nhe'ẽ guigua ronhotỹ rire ipoyi vaipa teve
mba'emo pereko va'e gui rojopy'i aguã?
12 Amboae kuery mba'emo pereko va'e ojopy aguã ha'eve ramo orevy pe
katuve ma nda'evei ri ty'y rojopy aguã?
Ha'e rami teĩ ore kuery ma ha'e nunga ndorojopyxei. Ha'e rami 'rãgue
py opa marãgua rogueropo'aka neĩ peteĩ henda py rojou vai uka e'ỹ aguã
Cristo regua ayvu porã.[z]
13 Tyrã pa ndapeikuaai teve templo re opena va'e kuery voi templo py
ogueru pyre gui okaru 'rãa? Altar rupi omba'eapo va'e kuery voi altar áry
ome'ẽ mbyre gui ae 'rã ho'u.
14 Ha'e rami ae avi Senhor ijayvu raka'e ayvu porã mombe'ua kuery
onhemongaru uka aguã ayvu porã omombe'ua re.
15 Ha'e rã xee ma peteĩgueve nanhemongaru ukai joupe, neĩ xemongarua
aguã re e'ỹ guive pendevy pe ambopara aỹ. Mba'eta joupe anhemongaru
uka aikovy 'rãgue py ha'eveve amano aguã. Avave rei ndoipe'ai 'rã xegui
ha'e rami aiko vy avy'aa.
16 Mba'eta ayvu porã amombe'u teĩ ha'e rami aikoa rive e'ỹ arovy'a,
mba'eta amombe'u aguã rami aikoa aendu riae. Xevy pe ndavy'ai ete
'rãgue ayvu porã amombe'u e'ỹ va'e rire.
17 Xee ae amombe'uxea rupi rive amombe'u vy ajopy 'rã hekovia. Ha'e rã
ayvu mombe'uarã xemoĩa rire amombe'ua aguã rami ae aiko.
18 Mba'exa tu ha'vy oĩ 'rã amba'eapoague repyrã? Po ramigua ae oĩ: Ayvu
porã amombe'ua rupi nanhemongaru ukai, ha'e rami ajapo va'e rire ha'eve
'rãgue teĩ.
19 Mba'eta avave pegua escravo e'ỹ aiko teĩ pavẽ escravo rami ajeapo,
heta araa jepe aguã, ha'evea peve.

---

[x] **9.7** Paulo ma apóstolo oiko vy nhombo'ea rupi oikoa py ha'eve 'rãgue guemimbo'e kuery pe onhemongaru uka va'e rire, teĩ ha'e rami ndoipotai (versículo 18).

y 9.9 Deuteronômio 25.4 **z 9.12** Atos 20.33-35; 2 Coríntios 11.7-9

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Ha'e rami vy judeu kuerya rupi judeu rami aiko, judeu kuery regua
araa jepe aguã. Lei re oĩa rami ikuai va'ea rupi xee voi ha'e kuery rami
aiko, lei guy py ikuai va'e araa jepe aguã, lei guy py ete'ỹ xee aiko teĩ.
21 Ha'e rã lei oikuaa e'ỹ va'ea rupi xee voi ha'e kuery rami aiko, araa jepe
aguã lei oikuaa e'ỹ va'e regua. Ha'e rami avi Nhanderuete pe vy lei rupi
ndaiko e'ỹi, Cristo guigua lei rupi aiko ae.
22 Ikangykueve ikuaia rupi ikangy va'e rami aiko, ikangy va'e regua araa
jepe aguã. Peteĩ-teĩ regua ikuaia rupi opa marãgua rami aiko, marã rami
vy pa araa jepe aguã amongue.
23 Ha'e nunga ha'e javi ajapo ayvu porã oendua aguã, xee voi ixuguigua
ajopy avi aguã.
24 Ndapeikuaai teve ougaa py onha va'e ha'e javive anhetẽ onha teĩ peteĩ'i anho
ojopy 'rãa ome'ẽ mbyrã? Peẽ voi ke penhea'ã ome'ẽ mbyrã pejopy aguã re.
25 Mba'eta ouga va'e kuery ha'e javi ojejoko 'rã opa mba'e py. Ha'e va'e
kuery ma akã regua imarã va'e ojopy aguã ojejoko, ha'e rã nhande kuery
ma imarã e'ỹ va'e jajopy aguã.
26 Xee voi aiko ha'e rami, aa aguã katy ama'ẽ reve tema anha. Ha'e rami
anhea'ã, ngovaigua oinupã ta vy ojavypa rive va'e rami e'ỹ.
27 Areko axy xerete, xevygua escravo rami areko, amboae kuery pe ayvu
amombe'u rire teĩ xee ae ougaa gui omoxẽ mbyre rami apyta e'ỹ aguã.

Israel regua ikuaiague re ijayvua

10 1 Mba'eta irmão kuery, ndaipotai penderexarai nhaneramoĩ kuery
ikuai jave guare re. Mba'eta ha'e kuery ma arai guy rupi oguata
vy ye'ẽ mbyte rupi oaxa pavẽ raka'e.[a]
2 Moisés peguarã onhemongaraia rami ha'e javive arai guy rupi oguata,
ha'e ye'ẽ rupi oaxapa raka'e.
3 Ha'e javive peteĩ'i regua tembi'u ho'u raka'e, Nhe'ẽ guigua,
4 ha'e oy'u avi Nhe'ẽ guigua yvu gui, mba'eta peteĩ ita Nhe'ẽ guigua ha'e
kuery oguataa rupi ojou kuerei va'e gui oy'u. Ha'e va'e ita ma Cristo.
5 Ha'e rami teĩ ha'e kuery regua hetave ma Nhanderuete ndoguerovy'ai vy
tekoa e'ỹa pyve oitypa.
6 Ma'ẽ, ha'e nunga oiko raka'e nhande voi nhanheangu aguã, ha'e kuery
ikuaiague rami ovare'ỹ va'e nhamoaruã avi e'ỹ aguã.[b]
7 Ha'e nunga rupi pembojerovia eme mba'emo ra'angaa ha'e kuery regua
ojapoague rami, ipara oĩa rami: "Ha'e kuery oguapy okuapy okaru ha'e
oy'u aguã. Ha'e gui ma opu'ã ju ovy'a aguã", he'iague rami.[c]
8 Ha'e nhandetavy rei eme guive ha'e kuery regua ojapoague rami, ha'e
ramo peteĩ ára pyve vinte e três mil oitya.

---

[a] **10.1-5** Apy ma Egito yvy gui Moisés Israel kuery ogueraapaague re ijayvu.
b 10.1-6 Hebreus 3.7–4.11 **c 10.7** Êxodo 32.6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Nda'evei Senhor jaeko a'ã aguã ha'e kuery regua ojapoague rami, ha'e
gui mboi oixu'u rã omanomba.
10 Pendeayvu rei eme Senhor re ha'e kuery regua ijayvuague rami, ha'e
ramo poromokanhya omomba.
11 Ha'e nunga ma ha'e kuery re oiko raka'e jaikuaa aguã, omboparaa guive
nhanheangu aguã, mba'eta nhande ma ára opaa pygua nhandekuai.
12 Ha'e nunga rupi "Xe'aĩ atã" he'i va'e ma tonheangu ho'a e'ỹ aguã.
13 Mba'eta penemoangekoa pendu va'e ma nhande ha'e javi nhaendu va'e
ramigua. Ha'e Nhanderuete ojeroviapy vy napenemoangeko ukai 'rã
penembaraetea áryve. Ha'e rami 'rãgue py penemoangekoarã ou ramo
oikuaa uka kuerei 'rã peo jepe aguã, ha'e va'e rupi vy peropo'aka aguã.

Mba'emo ra'angaa nhambojerovia e'ỹ aguã re ijayvua

14 Ha'e nunga rupi xerembiayvu kuery, penhemombyry ke mba'emo
ra'angaa pembojerovia aguã gui.
15 Pene'arandu va'e pe xeayvu, peẽ ae peikuaa porã pota xeayvua re.
16 Mba'eta karo nhanemoingo porãarã gui jarovy'a reve jay'u ramo Cristo
ruguy rupi e'ỹ ri ty'y hexe nhanemonhembojapa? Ha'e mbojape nhaipe'ã
reve ja'u ramo Cristo rete rupi e'ỹ ri ty'y hexe nhanemonhembojapa?
17 Mba'eta heta nhandekuai teĩ peteĩ'i mbojape, peteĩ tete anho jaiko,
mba'eta peteĩ'i mbojape gui ja'u pavẽ.
18 Peikuaa pota ke Israel kuery ngo'o re ikuai va'e reko re, mba'eta altar
áry tembi'u ome'ẽ mbyre gui ha'e javi ho'u.
19 Ha'e gui mba'e ha'e 'rã tu? Mba'emo ra'angaa pe tembi'u ome'ẽ mbyre,
e'ỹ vy mba'emo ra'angaa ae ojapo 'rã teve mba'emo?
20 Any, teĩ aipoa'e: Ta'angaa pe mba'emo ha'e kuery ome'ẽ va'e ma anha
pe ae ome'ẽ, Nhanderuete pe'ỹ. Ha'e rami rã xee ndaipotai anha kuery re
penhemboja.[d]
21 Nda'evei Senhor karo gui ha'e anha karo gui avi pey'u aguã. Nda'evei
Senhor pegua mesa py ha'e gui anha pegua mesa py avi peĩ aguã.
22 Tyrã pa pejapoxe ri Senhor nda'evei etea oendu aguã rami? Peẽ nda'u
ixugui pendepo'akave ri?

Cristo re vy jajoitya rupi e'ỹ nhandekuai aguã re ijayvua

23 "Opa mba'e ha'eve jajapo aguã" 'ea teĩ opa mba'e e'ỹ 'rã nhanemoingo
porã. "Opa mba'e ha'eve jajapo aguã" 'ea teĩ opa mba'e e'ỹ 'rã
nhanemombaraete.
24 Avave rei ojeupe anho rive tojapo porã eme, ha'e rã amboae kuery pe.[e]
25 Ha'eve pe'u aguã mba'emo vendea py ovende va'e rei, maguigua paa re
peporandu e'ỹ re peikuaa potaxe vy.

---

d 10.20 1 Coríntios 8.1-13 **e 10.24** Romanos 14.1–15.7; Filipenses 2.1-4

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

26 Mba'eta Senhor pegua ae ituí yvy ha'e opa mba'e hexe ikuai va'e.[f]
27 Ha'e rami vy ojerovia e'ỹ va'e regua ngoo py pekaru aguã penerenoĩ
ramo peoxe vy tapeo, ha'e pe'u tema penerenonde omoĩ va'e rei, mba'eve
re peporandu e'ỹ re peikuaa potaxe vy.
28 Ha'e rami avi pendevy amongue aipoe'i: "Kova'e tembi'u ma mba'emo
ra'angaa pe ome'ẽ mbyre", he'i ramo pe'u eme imombe'uare opy'a ky'aa
oendu e'ỹ aguã.
29 "Peẽ ae pendepy'a ky'aa gui pe'u eme" nda'ei, "Amboae kuery opy'a
ky'aa oendu e'ỹ aguã" ha'e.
Ha'e rami avi mba'exa tu amboae kuery opy'a ky'aa oendu e'ỹ aguã
nda'evei xee aikuaa rami aiko aguã?
30 Nhanderuete arovy'a reve mba'emo ha'u ramo mba'exa tu xere ayvua 'rã
mba'emo arovy'a va'e káuxa?
31 Ha'e nunga rupi pekaru ha'e pey'u, e'ỹ vy opa mba'e pejapo va'e rei
Nhanderuete omboetea aguã rami pejapo.
32 Peity eme judeu kuery, neĩ amboae regua, ha'e neĩ Nhanderuete pegua
igreja kuery,
33 xee voi opa mba'e py pavẽ pe ajapo porãxea rami avi. Mba'eta xejeupe
ae e'ỹ ajapo porãxe, ha'e rã pavẽ pe, ha'e kuery voi oo jepe aguã.

11

1 Xee rami avi ke pendekuai, xee voi Cristo rami aikoa rami.

Igreja py kunhague akã ao'ia oiporu aguã re ijayvuague

2 Anhetẽ xee roguerovy'a peẽ kuery, mba'eta opa mba'e py xereko re
penema'endu'a, ha'e pendekorã amombe'u va'ekue guive pemoĩ porã.
3 Ha'e rami avi aipota peikuaa Cristo avakue ha'e javi akã oikoa, ha'e
avakue ma kunhague akã, ha'e gui Cristo akã ma Nhanderuete ae oiko.
4 Ha'e nunga rupi avakue onheakã ao'i reve ri Nhanderuete pe onhembo'e,
e'ỹ vy Nhe'ẽ guigua omombe'u vy oakã mboetea rupi e'ỹ oiko.
5 Ha'e rã kunhague ma onheakã ao'i e'ỹ re ri ojerure, e'ỹ vy Nhe'ẽ guigua
omombe'u vy oakã nomboetei, inhakã onhopĩ mbyre revegua rami ikuai.
6 Ha'e nunga rupi kunhague akã ao'ia ndoiporui ri vy tojayapa o'a. Ha'e rã
o'a ndojayaxei, e'ỹ vy oakã onhopĩ aguã oxĩ ri vy toiporu akã ao'ia.
7 Mba'eta anhetẽ avakue onheakã ao'i aguã nda'evei, Nhanderuete ojee
rami omoingo rire ipo'akaa oexa uka aguã. Ha'e rã kunhague ma ava
po'akaa oexa uka aguã ikuai.
8 Mba'eta ava va'e ma kunha gui e'ỹ omoingo raka'e, ha'e rã kunha va'e ma
ava gui omoingo.
9 Ha'e kunha pytyvõarã e'ỹ ava oiko raka'e, ha'e rã ava pytyvõarã kunha oiko.
10 Ha'e nunga rupi kunhague omoĩ 'rã akã ao'ia, anjo kuery pe voi ipo'akaa
oexa uka aguã.

---

f 10.26 Salmo 24.1

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Ha'e rami teĩ Senhor re vy kunhague ndoikoi 'rã avakue e'ỹ re, ha'e
avakue voi ndoikoi 'rã kunhague e'ỹ re.
12 Mba'eta ava va'e gui kunha omoingoa raka'e teĩ kunhague gui avakue
itui'i guive, ha'e opa mba'e oiko Nhanderuete gui.
13 Peẽ kuery ae peikuaa pota: Ha'evea rami ri nda'u kunhague akã ao'ia
omoĩ e'ỹ re onhembo'e aguã Nhanderuete pe?
14 Nhanderekorã oeja pyre gui ndapeikuaai ri ty'y avakue hi'a vuku aguã
nda'eveia?
15 Ha'e rã kunhague ma hi'a vuku ramo jajou porã, mba'eta hi'a ma inhakã
ao'iarã ome'ẽa.
16 Ha'e amboae rami amongue oikuaa vy toikuaa pota pova'e re: Ore ma
amboae rami ndorekuai, neĩ Nhanderuete pegua igreja kuery mboae voi.

Senhor pegua ngaru marã rami pa jajapo aguã re ijayvua

17 Ha'e gui po ramigua ma roguerovy'aa rupi e'ỹ ambopara, mba'eta
pendekuai porãve aguã rami e'ỹ ri penhemboaty, ha'e rã napendekuai
porãive aguã rami.
18 Mba'eta jypy'igua omombe'ua rã aendu joo rami e'ỹ-e'ỹ pendekuaia
igreja penhemboatya py. Xee ma amongue henda py arovia guive.
19 Mba'eta peẽ kuery joo rami e'ỹ-e'ỹ 'rãe pendekuai, penembyte py
ha'evea rami ikuai va'e ojekuaa porã aguã.
20 Ha'e gui ngaru oiko aguã py penhemboaty vy Senhor pegua ngaru e'ỹ pe'u.
21 Mba'eta pekarua py peteĩ-teĩ ha'e ranhe 'rã ojopy ho'u va'erã. Oĩ 'rã
inhembyayi va'e, oĩ avi 'rã oka'u va'e.
22 Pendero ndaperekoi ri ty'y pekaru ha'e pey'u aguã? Tyrã pa
Nhanderuete pegua igreja napembovarei mba'eve oguereko e'ỹ va'e kuery
pemoxĩmbaa py? Mba'e ha'e 'rã tu pẽvy? “Roguerovy'a” ha'e 'rã teve? Ha'e
rami pendekuaia anhetẽ xee ndarovy'ai.
23 Mba'eta xee Senhor gui aikuaa va'ekue pendevy pe ju amombe'u:
Senhor Jesus ojopy uka nhemia pytũ ma ojopy raka'e mbojape,
24 ha'e oguerovy'a rire oipe'ã. Ha'e vy aipoe'i: “Kova'e ma xerete pendere
ame'ẽ va'e. Guĩ nunga pejapo 'rã xere penema'endu'a vy”, he'i.
25 Ha'ekue rami ae ju okarupa rire ojopy karo. Ha'e vy aipoe'i: “Kova'e
karo ma xereve guarã ipyau va'e xeruguy rupi ajapo va'e. Guĩ nunga pey'u
nhavõ xere penema'endu'a aguã pejapo”, he'i raka'e.
26 Mba'eta ha'e va'e regua mbojape pe'u, ha'e karo gui pey'u nhavõ Senhor
ou jevy peve peikuaa uka 'rã omanoague.[g]
27 Ha'e nunga rupi amongue ha'eve'ỹa rami oiko reve mbojape ho'u,
ha'e Senhor karo gui oy'u va'e ma Senhor rete ha'e huguy py onhemboeko
ky'a.

---

g 11.23-26 Mateus 26.26-30; Marcos 14.22-26; Lucas 22.14-20

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 Ha'e nunga rupi peteĩ-teĩ toikuaa pota gueko re ae. Ha'e rire mae ma
to'u mbojape, ha'e toy'u karo gui.
29 Mba'eta amongue Senhor rete mboetea rupi e'ỹ ho'u ha'e oy'u vy ha'e ae
onhembopaga uka ho'u ha'e oy'uague re.
30 Ha'e nunga rupi ae peẽ kuery va'e regua heta ikuai ikangy ha'e
imba'eaxy va'e, ha'e mbovy e'ỹ ma guive oke.[h]
31 Ha'e rã nhandere ae jaikuaa pota ramo nanhanembopagaai 'rã.
32 Ha'e rami avi Senhor nhanembopaga vy nhanemo'arandu, yvy regua
reve japaga ve'ỹ aguã.
33 Ha'e nunga rupi xe-irmão kuery, pekaru aguã py penhemboaty vy
penhoarõ ke jomeme.
34 Xapy'a rei amongue okaruxea rive oendu vy ngoo py ae tokaru,
penhemboatya py penhembopaga uka e'ỹ aguã. Ha'e gui amboae nunga
re peẽ kuerya py avaẽ ma rire mae ma xeayvu 'rã.

Nhe'ẽ ojapo kuaa ukaa re ijayvua

12 1 Irmão kuery, xee aipota peikuaa porã Nhe'ẽ guigua ome'ẽmby
ikuai va'e.
2 Mba'eta ymave rupi ndapejeroviai teri jave opa marã rei pejerereko uka
va'ekue mba'emo ra'angaa ijayvu e'ỹ va'e pe rive pendekuai aguã, peikuaa
rami.
3 Ha'e nunga rupi po rami xeayvu pendevy: Nhanderuete Nhe'ẽ gui
amongue ijayvu vy "Jesus ayvu vaipy toiko" nde'i 'rã. Ha'e rami ae avi
Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ gui anho 'rã "Jesus ma Senhor" 'ea.[i]
4 Ha'e gui nhanerembiaporã Nhanderuete ome'ẽ va'e ma joo ramigua
e'ỹ-e'ỹ, ha'e rã Inhe'ẽ ma peteĩ'i.[j]
5 Joo ramigua e'ỹ-e'ỹ 'rã nhanerembiaporã oĩ, ha'e rã Senhor ma peteĩ'i.
6 Joo rami e'ỹ-e'ỹ nhamba'eapo, va'eri ha'e nunga ha'e javi ma
Nhanderuete ojapo kuaa uka pavẽ pe.
7 Mba'eta peteĩ-teĩ pe oikuaa uka 'rã Nhe'ẽ guigua pavẽ pe ojapo porã aguã.
8 Mba'eta amongue pe Nhe'ẽ guigua ome'ẽ 'rã o'arandua rupi ijayvu aguã.
Amboae pe ma Nhe'ẽ guigua ome'ẽ 'rã ayvu mba'emo kuaa ukaarã.
9 Amboae pe ma Nhe'ẽ guigua ome'ẽ 'rã ojerovia ete aguã. Ha'e rã amboae
pe ma Nhe'ẽ guigua ome'ẽ 'rã nhomonguera aguã.
10 Amboae pe ma ome'ẽ 'rã hexa pyrã ojapo aguã. Amboae pe ju ome'ẽ 'rã
Nhe'ẽ guigua ayvu omombe'u aguã. Amboae pe ma ome'ẽ 'rã nhe'ẽ ikuai
va'e re oikuaa pota aguã. Amongue pe ma ome'ẽ 'rã opa marãgua ayvu py
ijayvu aguã. Ha'e rã amboae pe ma ome'ẽ 'rã ha'e rami ijayvua rã mba'e
he'i paa omombe'u porãve aguã.

---

[h] **11.30** "Oke" he'ia ma Cristo pegua omano va'ekue re ijayvu vy (15.20).
i 12.3 1 João 4.1-3 **j 12.4** Romanos 12.6-8; 1 Coríntios 14.29; 1 Pedro 4.10,11

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Ha'e rami avi peteĩ'i ae Nhe'ẽ ojapo kuaa uka 'rã ha'e nunga ha'e javi.
Peteĩ-teĩ pe ombojoja 'rã ha'e ae oipotaa rami.

Nhanderete re igreja ombojojaague

12 Mba'eta nhanderete minha peteĩ'i oĩ va'eri heta oĩ hexegua, ha'e
hexegua ikuai va'e ma heta teĩ ha'e javi vy peteĩ tete ojapo. Ha'e rami ae
Cristo pegua nhandekuai.[k]
13 Mba'eta peteĩ'i Nhe'ẽ reve nhande kuery ha'e javive nhanemongarai
raka'e peteĩ teterã, judeu, grego, escravo, escravo e'ỹ regua voi. Mba'eta
nhande kuery ha'e javive pe ome'ẽ peteĩ'i Nhe'ẽ gui jay'u aguã.
14 Mba'eta nhanderete re minha peteĩ'i regua e'ỹ oĩ, heta.
15 Xapy'a rei nhandepy aipoe'i 'rã: "Xee ma ipo e'ỹ vy tete regua e'ỹ aiko",
he'i teĩ ha'e nunga rupi voi ndoiko e'ỹi 'rã nhanderete regua.
16 Xapy'a rei nhandeapyxa aipoe'i rã: "Xee texa e'ỹ vy tete regua e'ỹ aiko",
he'i teĩ ha'e nunga rupi voi ndoiko e'ỹi 'rã tete regua.
17 Mba'eta nhanderete re texa anho oĩ va'e rire mba'exa 'rãgue tu
jajapyxaka? Apyxa anho oĩ va'e rire mba'exa 'rãgue tu nhaetũ?
18 Ha'e rami 'rãgue py nhanderete re ma Nhanderuete ae tete regua ha'e
javi omoĩ, ha'e ae omoĩxea rami.
19 Mba'eta ha'e javive joo ramigua anho oĩ va'e rire mba'e nunga tete
'rãgue tu oiko?
20 Ha'evea rami tete regua heta oĩ, peteĩ'i tete ojapo aguã.
21 Nda'evei nhandepo pe nhanderexa "Ndee noroikotevẽi" he'i aguã. Neĩ
nhaneakã voi nda'evei nhandepy pe "Peẽ noroikotevẽi" he'i aguã.
22 Ha'e rami 'rãgue py nhanderete regua ikangykueve va'e teĩ nhaikotevẽ
ete 'rã.
23 Nhanderete regua ovare e'ỹve va'e teĩ nhamboeteve 'rã. Na'iporãive va'e
re nhapena porãve 'rã.
24 Ha'e rã nhanderete regua jaexa ukave va'e ma nhamboete e'ỹ teĩ ha'eve 'rã.
Mba'eta Nhanderuete tete regua omoĩ vy ombovare ukave ovare e'ỹve va'e,
25 nhanderete regua joe opu'ã okuapy e'ỹ aguã, tete regua peteĩ rami
meme oĩ aguã jomeme opena porãa rupi.
26 Mba'eta peteĩ tete regua ojexavai ramo ha'e javive 'rã ojexavai hexeve.
Peteĩ omboetea rã ha'e javive avi 'rã ovy'a hexeve.
27 Ha'e rami ae peẽ kuery ma Cristo rete pendekuai, peteĩ-teĩ hete regua
peĩ.
28 Ha'e gui igreja mbyte py Nhanderuete omoĩ va'e jypy rã apóstolo-rã,
mokoĩa ma profeta-rã, mboapya ma porombo'earã, ha'e va'e rire ma hexa
pyrã apoarã, ome'ẽ avi nhomonguera aguã, nhopytyvõ aguã, joe opena
aguã, ha'e opa marãgua ayvu py ijayvu aguã.

---

k 12.12 Romanos 12.3-5; Efésios 1.22,23; 4.11-16

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

29 Ha'e javive teve apóstolo ikuai? Tyrã pa ha'e javive 'rã profeta? Ha'e
javive teve porombo'ea ikuai, tyrã pa hexa pyrã apoarã?
30 Ha'e javive pe teve ome'ẽ nhomonguera aguã? Ha'e javive teve ijayvu
kuaa 'rã amboae ayvu py? Ha'e javive teve omombe'u porãve kuaa 'rã
amboae regua ayvu?
31 Any teĩ penhea'ã tema ome'ẽmby iporãgueve pejopy aguã.

Mborayvu iporãve va'ea re ijayvua

Ha'e gui peteĩ tape pavẽ gui iporãve va'e ju amombe'u ta pendevy.

13 1 Avakue ha'e anjo kuery ayvu py xeayvu kuaa va'e rire
xeporayvu e'ỹ ri vy itapu onhendu va'e rami rive 'rãgue aiko, e'ỹ
vy hy'a pu rami rive.
2 Ha'e rami e'ỹ vy Nhe'ẽ guigua amombe'u kuaa va'e rire, mba'emo
ndoikuaa ukai pyre ha'e 'arandua ha'e javi aikuaapa, ha'e yvyty voi arova
kuaa aguã rami ajeroviaa oĩ teĩ xeporayvu e'ỹ ri vy mba'everã ndavarei
'rãgue.
3 Iporiaukue'i pe xemba'e rei-rei ame'ẽmba va'e rire, ha'e xerete rapyarã pe
amboaxa teĩ xeporayvu e'ỹ ri vy ha'e nungakue gui ndajoui 'rãgue mba'eve.
4 Ha'e rami 'rãgue py nhandeporayvua rupi nhandekuai vy ma
nanhanhogueroangeko rei 'rã, jajapo porã 'rã joupe. Nhandeporayvua
rupi vy joe nanhanerakãte'ỹi 'rã, nanhanhemboyvatei 'rã, neĩ ndajajejou
porã rei 'rã guive.
5 Ha'eve'ỹa rami rei ndajaikoi 'rã, nhande ae jaipota va'e anho ndajajapoi
'rã, nanhandevai rei 'rã, nhandevy otekoavya rã nanhanhenhandu vaikue
rei 'rã,
6 ndajarovy'ai 'rã teko vai, ha'e anhetẽ va'e anho 'rã jarovy'a.
7 Opa mba'e py nanhandekuerai 'rã, opa mba'e jarovia 'rã, opa mba'e
nharõ kuaa 'rã, opa mba'e jaropo'aka 'rã guive.
8 Mborayvu ma opa va'erã e'ỹ. Ha'e rã Nhe'ẽ guigua nhamombe'ua ma opa
'rã, amboae ayvu py nhandeayvua opa 'rã, mba'emo jaikuaa aguã voi opa
avi 'rã.
9 Mba'eta amongue henda py ete'i jaikuaa mba'emo, ha'e amongue henda
py ete'i guive nhamombe'u kuaa 'rã Nhe'ẽ guigua.
10 Ha'e gui ma opa mba'e py iporã va'e ou jave ma amongue henda py
ete'i jajapo kuaa ague omombaa 'rã.
11 Xee minha xekyrĩ jave py kyrĩ va'e rami xeayvu, mba'emo aendu, ha'e
xepy'a va'ekue. Ha'e gui xetuja ma vy xekyrĩ jave aikoague rami ve'ỹ ma
aiko.
12 Mba'eta aỹ ma mba'emo jaexa epéko oje'opa va'e re ojexa vai-vai va'e
rami. Ha'e rã ha'e va'e jave py ma hova re nhama'ẽ reve 'rã jaexa. Aỹ ma
amongue henda py ete'i aikuaa mba'emo. Ha'e rã ha'e va'e jave py ma
aikuaa porãmba 'rã Nhanderuete xekuaa-a rami avi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Ha'e gui aỹ mboapy oiko: jajeroviaa, nharõa ha'e mborayvu. Ha'e va'e
gui yvateve va'e ma mborayvu.[l]

Amboae ayvu py nhandeayvua gui Nhe'ẽ guigua nhamombe'ua yvatevea re ijayvua

14 1 Peiko ke mborayvu re, ha'e penhea'ã Nhe'ẽ guigua ome'ẽmby
pejopy avi aguã. Penhea'ãve Nhe'ẽ guigua ayvu pemombe'u aguã.
2 Mba'eta amboae ayvu py ijayvu va'e ma amboae kuery oendu aguã e'ỹ
ijayvu, Nhanderuete anho, mba'eta avave rei noendu kuaai 'rã, mba'eta
jaikuaa e'ỹ va'e re ijayvu onhe'ẽ py ae.[m]
3 Ha'e rã Nhe'ẽ guigua ayvu mombe'ua ma nhaendu kuaa aguã ijayvu,
nhanemombaraete, nhanemongeta ha'e nhanembopy'a porã aguã guive.
4 Amboae ayvu py ijayvu va'e ma ha'e ae onhemombaraete. Ha'e rã Nhe'ẽ
guigua mombe'ua ma omombaraete 'rã igreja kuery ha'e javi.
5 Xee aipota teĩ peẽ kuery ha'e javive pendeayvu amboae ayvu py. Ha'e
rami avi aipotave va'e ma Nhe'ẽ guigua ayvu pemombe'u, mba'eta Nhe'ẽ
guigua mombe'ua ma amboae ayvu py ijayvu va'e gui yvateve, oayvua ae
omombe'u porãve e'ỹ re igreja kuery omombaraeteve aguã.
6 Aỹ ma irmão kuery, amboae ayvu py xeayvu reve peẽ kuerya py avaẽ va'e
rire mba'exa tu roipytyvõ 'rãgue? Peteĩve henda py noroipytyvõi 'rãgue. Ha'e
rã Nhanderuete oikuaa uka va'ekue amombe'u ramo ha'eve, e'ỹ vy mba'emo
aikuaa va'e, Nhe'ẽ guigua, e'ỹ vy rombo'ea rupi xeayvu ramo ha'eve avi.
7 Mba'eta mba'epu omyĩ e'ỹ va'e voi, mimby, mbaraka mba'e nhaendu porã
aguã rami e'ỹ ri ombopua ramo mba'exa tu nhaendu kuaa ta mba'epu
ombopua rã?
8 Ha'e rami avi mimby guaxu nonhendu porãi ri ramo mava'e tu oiko katu
ta joe opu'ã aguã?
9 Ha'e rami ae avi peẽ voi amboae ayvu py amboae kuery oikuaa aguã
rami e'ỹ ri pendeayvu ramo mba'exa tu oendu kuaa ta aipopejea? Mba'eta
yvate rupi rive ijayvu va'e rami 'rãgue pendeayvu.
10 Anhetẽ opa marãgua ayvu ikuai ko yvy re, ha'e rã ayvu oendu kuaa
aguã ramigua e'ỹ ma jipoi.
11 Ha'e rami teĩ amongue ijayvu rã mba'e he'ia pa xee aikuaa e'ỹ va'e rire
ixupe amboae regua rami xee aiko 'rãgue, ha'e va'e voi amboae regua
'rãgue oiko xevy.
12 Ha'e rami ae avi peẽ voi Nhe'ẽ guigua ome'ẽmby pejopyxe vy
penhea'ãve igreja kuery mombaraeteará pejopy aguã.
13 Ha'e nunga rupi amboae ayvu py ijayvu va'e tojerure oayvua
omombe'u porãve kuaa avi aguã re.

---

l 12.31–13.13 João 13.31-35; Gálatas 5.13,14; Colossenses 3.12-14
m 14.2 1 Coríntios 12.7-11,27-31

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Mba'eta amboae ayvu py ri Nhanderuete pe anhembo'e ramo xenhe'ẽ
anhetẽ onhembo'e 'rã, ha'e rã xe'arandua ma oĩ rive 'rã.
15 Mba'exa tu aiko 'rã ha'vy? Xenhe'ẽ py anhembo'e 'rã, ha'e xe'arandua py
guive. Xenhe'ẽ py aporaei 'rã, ha'e xe'arandua py guive.
16 Mba'eta penenhe'ẽ py anho ri Nhanderuete perovy'a ramo mba'exa tu
oikuaa e'ỹ va'e "Amém" he'i ta perovy'apa ma ramo? Mba'eta ndoikuaai
'rã mba'e pejea paa.
17 Peẽ anhetẽ Nhanderuete perovy'a porã'i, ha'e rã pendeayvua oendu va'e
ma napemombaraetei 'rã.
18 Xee arovy'a Nhanderuete mba'eta peẽ kuery ha'e javive gui xeayvuve
amboae ayvu py.
19 Ha'e rami teĩ amboae ayvu py dez mil-kue xeayvu 'rãgue py igreja
kuery ikuaia py ajou porãve xe'arandua reve peteĩ nhiruĩ ayvu py ete'i
xeayvu aguã, anhombo'e porã aguã.

Igreja kuerya py ipoua kuery ikuai jave ome'ẽmby jaiporu kuaa aguã re ijayvua

20 Irmão kuery, kyrĩgue rami peiko eme pene'arandua py. Teko vai py
ma kyrĩgue rami peiko teĩ ha'eve. Ha'e rã pene'arandua py ma kakuaakue
oiko kuaa va'e rami peiko.
21 Lei re ipara oiny: "Kova'e kuery pe xeayvu 'rã amboae ayvu py, amboae
regua ayvu rupi 'rã xeayvu teĩ naxenhe'ẽ rendui 'rã", he'i Senhor.[n]
22 Ha'e nunga rupi ayvu mboae py ijayvua ma mba'emo kuaa ukaarã oiko,
teĩ ojerovia va'e kuery pe'ỹ, ojerovia e'ỹ va'e kuery pe anho. Ha'e rã Nhe'ẽ
guigua ayvu omombe'ua ma ojerovia e'ỹ va'e kuery pegua e'ỹ, ojerovia
va'e kuery pegua.
23 Ha'e gui igreja kuery ha'e javi joa py onhemboaty vy amboae ayvu py
ha'e javive ijayvu ramo amongue oikuaa e'ỹ rei va'e, ojerovia e'ỹ va'e oike
vy oendu vy "Na'inhakã porãveipa", nde'i 'rã ri ty'y?
24 Ha'e rã Nhe'ẽ guigua ayvu ri ha'e javive omombe'u rã amongue ojerovia
e'ỹ va'e, oikuaa e'ỹ va'e oike vy oendu vy onhemboaxy 'rã, mba'eta ha'e
javi ijayvu rã oendu 'rã gueko regua meme, ojeupe guarã ae.
25 Ha'e va'e opy'apy py mba'emo onhomi va'ekue teĩ oikuaapaa 'rã.
Ha'e ramo guenapy'ã re oĩ vy ngova yvy re omovaẽ reve omboete 'rã
Nhanderuete. Ha'e vy "Nhanderuete anhetẽ ete ri penembyte oĩ", he'i 'rã.

Nhanhemboatya py ha'evea rami meme nhandekuai aguã re ijayvua

26 Ha'e gui irmão kuery, mba'exa tu ha'vy pendekuai 'rã? Mba'eta
penhemboatya py amongue ogueru 'rã jogueroporaei aguã, ha'e rã
amboae ma nhombo'e aguã 'rã ogueru, amongue ma ogueru 'rã mba'emo

---

n 14.21 Isaías 28.11-12

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

oikuaa uka aguã, ha'e rã amboae ma ayvu mboae py ijayvu aguã rami 'rã
oiko, ha'e amboae ju omombe'u porãve 'rã ijayvuague. Ha'e nunga ha'e
javi ma nhomombaraete aguã rami meme tojeapo.
27 Ha'e gui amboae ayvu py ri amongue ijayvu vy mokoĩ e'ỹ vy mboapy
anho ta'ijayvu jorire. Toĩ avi ijayvuague omombe'u porãve va'erã.
28 Ha'e rami avi imombe'u porãvearã noĩ ramo pekyrirĩ 'rã peiny igreja
kuerya py. Pendejeupe ae, ha'e Nhanderuete reve anho 'rã pendeayvu.
29 Profeta kuery voi mokoĩ e'ỹ vy mboapy ta'ijayvu, ha'e rã amboae
kuery ma toikuaa pota ijayvua re.
30 Ha'e gui xapy'a rei peteĩ oguapy oiny va'e pe Nhe'ẽ mba'emo oikuaa uka
ramo jypy'igua tokyrirĩ ranhe.
31 Ha'e rami vy Nhe'ẽ guigua ayvu jorire peteĩ-teĩ omombe'u teĩ ha'eve 'rã,
pavẽ oikuaa vy ipy'a guaxuve aguã.
32 Mba'eta profeta kuery ikuai va'e ma ojoko kuaa 'rã onhe'ẽ ae.
33 Mba'eta Nhanderuete ma nanhanemboeko eta rei, peteĩ rami 'rã
nhanemoingo.
Ha'e javi igreja ikuai va'e rupi iky'a e'ỹ va'e kuery ikuaia py
34 kunhague okyrirĩ 'rã okuapy pavẽ onhemboatya py, nda'evei ijayvu
aguã. Ha'e rami 'rãgue py ome kuery po'akaa re ta'ikuai, lei re oĩa rami vy.
35 Xapy'a rei kunhague mba'emo oikuaa porãvexe vy ome pe toporandu
ngoo py ae. Mba'eta pavẽ onhemboatya py ri kunhague ijayvu vy oxĩmba
rei aguã rami ikuai.
36 Tyrã pa peẽ kuerya gui ranhe ri ty'y Nhanderuete ayvu ou raka'e?
Ha'e rami e'ỹ vy pendevy pe anho ri ty'y oikuaa uka raka'e?
37 Amongue ojeupe ae “Profeta” e'ỹ vy “Nhe'ẽ revegua” he'i va'e toikuaa
pota pova'e re: Pendevy pe xee amboparaa ma Senhor ae ojapo uka va'e
meme.
38 Pova'e nunga re amongue ndojapyxakaxei ramo ijayvua re ju
tojapyxakaa eme.
39 Ha'e gui xe-irmão kuery, penhea'ãve tema Nhe'ẽ guigua ayvu
pemombe'u kuaa aguã. Pejoko eme guive amboae ayvu py amongue
ijayvu rã.
40 Ha'e nunga ha'e javi ma ha'evea rami meme tojeapo jorire-rire.

Cristo onhemboete ju rire nhanhemboete ju avi aguã re ijayvua

15 1 Irmão kuery, aỹ romoma'endu'a ta ayvu porã amombe'u aikovy
va'e re. Ha'e va'e ma perovia rire hexe peĩ atã teri.
2 Ha'e va'e rupi peo jepe guive, xapy'a rei pendevy ayvu amombe'u va'ekue
pendejee pemoĩ riae vy. Ha'e rami e'ỹ ri vy peroviaague mba'everã
ndovarei 'rã.
3 Mba'eta xevy pe ranhe ayvu oikuaa uka pyre pendevy ju amombe'u
va'ekue: Jajejavyague re Cristo omano raka'e ipara oĩa rami vy.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ha'e gui onhono porãa, ha'e mboapy araa py onhemboete ju, ipara oĩa
rami vy ae ju.[o]
5 Ha'e gui jypy'i ojexa uka Cefas pe, ha'e va'e rire ma doze-ve pe.
6 Ha'e va'e rire ma peteĩgue pyve ojexa uka quinhentos raxa irmão kuery
pe. Ha'e va'e kuery regua heta okuave aỹ peve, ha'e rã amongue ma oke
ma.
7 Ha'e va'e rire ma Tiago pe ju ojexa uka, ha'e gui apóstolo kuery ha'e
javive pe.
8 Ha'e gui opaa py xevy pe avi ojexa uka, are rire itui'i va'ekue pe rami.
9 Mba'eta xee ma apóstolo kuery mboae gui xe'yvyĩve va'e aiko, ha'e
Nhanderuete pegua igreja kuery re apu'ã rei rire nda'evei va'ekue
apóstolo-rã xerenoĩa aguã.
10 Ha'e rami teĩ Nhanderuete xemboaxy ramo apóstolo xee aiko.
Xemboaxya ndoaxa rivei guive, mba'eta apóstolo kuery ha'e javive gui
amba'eapove va'e. Xee ae e'ỹ guive, Nhanderuete xemboaxya xere oĩ va'e
ojapo.
11 Ha'e rami teĩ xee, e'ỹ vy ha'e kuery teĩ ha'e rami ae romombe'u va'e, ha'e
gui ha'e rami ae ju perovia raka'e.
12 Ha'e gui Cristo omanoague gui onhemboete jevyague romombe'u
ramo mba'exa tu peẽ kuery regua amongue ijayvu ri omano va'ekue
nonhemboete jevyi 'rãa rami?
13 Mba'eta anhetẽ ri omanoague gui nonhemboete jevyai va'e rire Cristo
voi nonhemboete jevyi 'rãgue raka'e.
14 Ha'e Cristo nonhemboete jevyi va'e rire mba'everã ndovarei 'rãgue ayvu
romombe'ua ha'e pejeroviaa.
15 Ha'e Nhanderuete ayvu romombe'u merami rive 'rãgue, Nhanderuete
rovai oreapu va'e rami roiko 'rãgue, mba'eta Cristo omboete jevyague
romombe'u. Mba'eta Cristo nomboete jevyi va'e rire omano va'ekue
nonhemboete jevyi ae 'rãgue.
16 Mba'eta omano va'ekue nonhemboete jevyi ri ramo Cristo voi
nonhemboete jevyi 'rãgue raka'e.
17 Ha'e Cristo nonhemboete jevyi va'e rire pejeroviaa mba'everã ndovarei
'rãgue, ha'e pejejavya rupi teri peiko 'rãgue.
18 Ha'e rami anho e'ỹ, Cristo pegua oke va'ekue voi okanhymba ae 'rãgue.
19 Xapy'a rei aỹ jaikovea peve'i Cristo guigua nharõa ovare va'e rire pavẽ
gui ovy'a e'ỹve va'e jaiko 'rãgue.

Oke va'e kuery gui Cristo ranhe oikove jevyague re ijayvua

20 Ha'e rami avi anhetẽ ete omano va'ekue mbyte gui Cristo
onhemboete ju raka'e, oke va'e kuery gui ha'e ranhe oikove ju aguã.

---

o 15.4 Atos 2.24-36; 1 Coríntios 6.14

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Mba'eta peteĩ'i ava gui nhamano aguã ouague rami peteĩ ava gui avi ou
nhamanoague gui nhanhemboete ju aguã.
22 Mba'eta Adão re vy nhamano aguã rami japyta pavẽ. Ha'ekue rami avi
Cristo re vy pavẽ jaikove ju 'rã.
23 Ha'e rami avi peteĩ-teĩ hi'ára py porã 'rã oikove ju. Cristo ma jypygua
ete raka'e. Ha'e va'e rire Cristo ou jave ma ixupegua kuery ju 'rã okuave.
24 Ha'e va'e rire mae ovaẽ 'rã opaa ára. Ha'e jave py yvatekueve ha'e
ipo'akakueve ha'e javi Cristo omokanhymba ma rire Nguuete pe ju 'rã
omboaxa opo'akaa.
25 Mba'eta ipo'aka 'rã ngovaigua kuery ha'e javive opy guýry omo'yvyĩmba
peve.
26 Hovaigua opa vygua omomba va'erã ma manoa,
27 "Opa mba'e omoĩ 'rã ipy guýry", he'iague rami. Ha'e rami avi "Opa
mba'e ipo'aka guy py omoĩ", he'ia py ma ipo'aka guy py opa mba'e moĩare
re ae e'ỹ guive ijayvu.[p]
28 Ha'e gui ipo'aka guy py Tuu opa mba'e omoĩ ma rire mae ma Ta'y voi
ha'e ae onhemoĩ 'rã opa mba'e moĩare po'aka guy py, Nhanderuete opa
mba'e re ipo'aka aguã.

Nhanhemboete ju va'erã vy marã rami pa jaiko aguã re ijayvua

29 Ha'e rami e'ỹ ramo mba'exa 'rã tu ikuai omano va'ekue re vy
onhemongarai va'e? Anhetẽ ri omano va'ekue nonhemboete jevyi va'e rire
mba'e re tu ha'e kuery onhemongarai 'rã omano va'ekue re?
30 Ha'e mba'e re tu ore voi ndorojeayvuveikue py orekuai ára nhavõ?
31 Mba'eta ko'ẽ nhavõ xee ajejuka uka. Irmão kuery, ha'e rami xeayvu
mba'eta Cristo Jesus nhande-Senhor re vy peẽ kuery roguerovy'a vy.
32 Xapy'a rei avakue oikuaa rami rive ri Éfeso tetã py mymba inharõ va'e
reve anhea'ã va'e rire mba'e 'rãgue tu ajopy ha'e nunga rekovia? Mba'eta
omano va'ekue nonhemboete jevyvei ri ramo "Jakaru ha'e jay'u tema,
mba'eta ko'ẽ rã nhamanomba 'rã", ja'e 'rãgue.[q]
33 Pejekore eme, mba'eta heko vai va'e re penhemoirũ ramo ombovaipa 'rã
pendereko porãa.
34 Pendekuai porã pota nho ke, pejejavy ve'ỹ aguã. Mba'eta peẽ kuery
regua amongue ikuai Nhanderuete ndoikuaai teri va'e. Ha'e rami xeayvu
pexĩmba aguã.

Onhemboete jevy vy guete oguereko va'erã re ijayvua

35 Ha'e gui amongue aipopeje 'rã: "Marã rami 'rã tu ha'vy omano
va'ekue onhemboete ju? Marã ramigua tete 'rã tu ha'e kuery oguereko?"
peje 'rã.

---

p 15.27 Salmo 8.6 **q 15.32** Isaías 22.13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

36 Pene'arandu e'ỹ va'e, mba'emo ra'yĩgue omoaĩ mbyre rami 'rã ikuai,
mba'eta ha'yĩgue ma omano e'ỹ re naenhoĩ 'rã.
37 Mba'emo ra'yĩ nhamoaĩ va'e minha heterã reve'ỹ 'rã nhamoaĩ,
ha'yĩgue anho, trigo e'ỹ vy amboae ra'yĩ rei.
38 Nhanderuete ae heterã ome'ẽ 'rã ome'ẽxea rami, peteĩ-teĩ ha'yĩgue
pe heterã ae ome'ẽ.
39 Ha'e javi ho'o va'e voi joo ramigua e'ỹ-e'ỹ: Peteĩ ma avakue ro'o,
amboae ma mymba ro'o, amboae ma guyra, ha'e amboae ma pira ro'o.
40 Ikuai avi yva regua ha'e yvy regua. Anhetẽ yva regua jaexa rã yvy
regua reve joo rami e'ỹ-e'ỹ iporã va'e.
41 Kuaray rexakã ma ha'e rami 'rã iporã, jaxy rexakã ma amboae rami
'rã, ha'e jaxy-tata rendy ma amboae rami ju 'rã iporã. Jaxy-tata ikuai
va'e voi joo rami e'ỹ-e'ỹ 'rã hendy.
42 Ha'e rami ae avi 'rã omano va'ekue onhemboete ju jave.
Nhanderetekue ivaipa aguã rami onhono porãa va'ekue ri onhemboete
ju 'rã ivaipa ve'ỹ aguã rami. Nda'evei va'ekue onhono porãa va'ekue ri
onhemboete ju 'rã imarã ve'ỹ aguã.[r]
43 Ikangy va'e onhono porãa va'ekue ri onhemboete ju 'rã ipo'aka
reve.
44 Nhande regua tete onhono porãa va'ekue ri onhemboete jevy vy
Nhe'ẽ guigua ju 'rã oiko. Mba'eta oiko nhande regua tete, ha'e Nhe'ẽ
guigua tete avi oiko.
45 Mba'eta ipara oiny: "Ava jypygua Adão ma omoingo raka'e oikove
va'erã, ha'e rã opa vygua Adão ma nhe'ẽ nhomoingovearã oiko."[s]
46 Ha'e rami avi nhande regua ranhe oiko raka'e, Nhe'ẽ guigua e'ỹ.
Ha'e rire mae ma Nhe'ẽ guigua oiko.
47 Jypygua ava yvy gui ojapo rire yvy regua ae oiko. Ha'e rã mokoĩa
ava ma yva guigua.[t]
48 Jypygua ava yvy regua oiko rire avakue mboae yvy regua meme
ikuai. Ha'e gui yva guigua ava oikoague rami avi yva guigua 'rã
ikuai.
49 Yvy regua rami jaiko rire yva guigua rami ju 'rã jaiko.

Okuave va'e voi ombopyaupaa aguã re ijayvua

50 Irmão kuery, po rami amombe'u porã: Ho'o ha'e huguy va'e ma
nda'evei Nhanderuete po'akaa pyguarã, mba'eta imarã va'e nda'evei
imarã e'ỹa py ikuai aguã.
51 Ma'ẽ, pendevy amombe'u ta ndoikuaa ukai pyre: Pavẽ e'ỹ 'rã jake,
teĩ pavẽ 'rã nhanembopyaua,

---

t 15.45,47 "Opa vygua Adão" ha'e "Mokoĩa ava" he'ia ma Cristo re ae ijayvu vy.
r 15.42 Filipenses 3.20,21; 1 João 3.2 **s 15.45** Gênesis 2.7

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

52 nhaxapymi xapy'a'ia rami 'rã, opa vygua mimby guaxu onhendu jave.
Mba'eta mimby guaxu onhendu rã omano va'ekue onhemboete jevypa 'rã
imarã ve'ỹ aguã, ha'e nhande nhanembopyaupa 'rã.[u]
53 Mba'eta nhanderete imarã va'e onhemonde 'rã imarã e'ỹ aguã py.
Nhanderete omano va'erã va'e onhemonde 'rã omano ve'ỹ aguã py.
54 Ha'e gui nhanderete imarã va'e imarã e'ỹ aguã py ju onhemonde jave,
omano va'erã va'e omano ve'ỹ aguã py onhemonde ma jave py mae ma
ojeupity 'rã ayvu ipara oinya: "Ipo'akapave va'e ombovaipa ma manoa."[v]
55 Ha'e nunga rupi manoa, mamo tu opyta ndepo'akaague? Mamo tu
opyta orepiarã reiporu va'ekue?[w]
56 Mba'eta manoa popia ma jejavya, ha'e jejavya po'akaa ma lei re oĩ.
57 Ha'e rami teĩ jarovy'a Nhanderuete, mba'eta nhande-Senhor Jesus
Cristo re vy nhanembopo'aka.
58 Ha'e nunga rupi xerembiayvu irmão kuery, peĩ atã tema, pejeity uka
eme, Senhor pe pemba'eapoa rupi penekyre'ỹ riae guive, mba'eta jaikuaa
Senhor re vy nhamba'eapoa ndoaxa rivei 'rãa.

Judéia pygua kuery iporiaukue'i peguarã mba'emo omono'õ aguã re ijayvuague

16 1 Ha'e gui iky'a e'ỹ va'e kuery pe peme'ẽ va'erã pemono'õ aguã re
xeayvu po rami: Peẽ voi ke pejapo Galácia pygua igreja kuery pe
ajapo ukaague rami avi.
2 Ha'e rami vy semana ijypya ára nhavõ peteĩ-teĩ pendero rupi pemoĩ
porã 'rã pejoua rami. Pemono'õ-no'õve tema, xee avaẽ rã pemono'õ ve'ỹ teĩ
ha'eve aguã.
3 Ha'e gui avaẽ ma rire peẽ peiporavo va'e rei amondouka 'rã Jerusalém
katy kuaxia para reve. Ha'e rami rã ha'e kuery ogueraa 'rã peme'ẽ va'ekue.
4 Xee voi aa avi aguã ha'eve ramo ha'e kuery oo 'rã xerupive.[x]

Paulo oguataxea re ijayvuague

5 Macedônia yvy rupi aaxa rire peẽ kuerya py ju 'rã avaẽ, mba'eta ha'e
rupi aaxa aguã rami ranhe aiko.[y]
6 Xapy'a rei peẽ kuery reve aiko are vy aaxa 'rã yro'y jave, ha'e peẽ kuery
xepytyvõ 'rã aaxea katy aguatave aguã.
7 Mba'eta aaxa avy vy rive roexa aguã nda'evei, Senhor oipota rã peẽ
kuery reve aiko arexe.
8 Ha'e rami avi Pentecostes ára peve apyta 'rã Éfeso tetã py,
9 mba'eta ha'e py peteĩ okẽ tuvixa va'e ojepe'a xevy amba'eapo aguã,
xejokoxe va'e heta ikuai teĩ.

---

u 15.51,52 1 Tessalonicenses 4.13-18 **v 15.54** Isaías 25.8 **w 15.55** Oséias 13.14
x 16.1-4 Atos 11.27-30; Romanos 15.25-27; 2 Coríntios 8.1-24 **y 16.5** Atos 19.21,22

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Timóteo ha'e Apolo rekorã re ijayvuague

10 Peẽ kuerya py Timóteo ovaẽ ramo ke pepena porã okyje reia oendu
e'ỹ aguã rami, mba'eta xee rami avi Senhor pe omba'eapo va'e.
11 Ha'e nunga rupi pemboete e'ỹ eme. Ha'e rami 'rãgue py pemondouka
porã'i ju xea katy, mba'eta irmão kuery reve roarõ 'rã rokuapy.
12 Ha'e gui irmão Apolo pe ma mbovykue rei e'ỹ ajerure pendea katy
irmão kuery reve oo aguã, teĩ aỹ peve noendui ooxea. Ha'e rami avi
ha'eve jave ma ou 'rã.

Opaa py omongetaague

13 Peiko kuaa pota ke, peĩ atã pejeroviaa re, pendepy'a guaxu avakue
rami, penembaraete tema guive.[z]
14 Mba'emo pejapo va'e mborayvu rupi meme pejapo.

Estéfanas, Fortunato ha'e Acaico reko re ijayvua

15 Ha'e gui aỹ irmão kuery, po rami ajerure pendevy. (Mba'eta peikuaa
ae ma Estéfanas ro pygua kuery jypygua Acaia py ojeroviaague, ha'e iky'a
e'ỹ va'e kuery pytyvõarã ojeko me'ẽague.)
16 Ha'e gui aipota peẽ voi ha'e kuery regua oipotaa rami pendekuai, ha'e
hexeve omba'eapo va'e ha'e javi oipotaa rami guive.
17 Ha'e gui xea py Estéfanas, Fortunato ha'e Acaico ovaẽ ramo avy'a
karamboae, mba'eta xevy pe ha'e kuery ojapopa peẽ ndapejapopa reguai
va'ekue.
18 Ha'e rami vy xembopy'a guaxu, penembopy'a guaxua rami avi. Ha'e
nunga rupi pemboete ha'e kuery ramigua.

Oxarura ha'e ogueroayvu porãague

19 Ásia pygua igreja kuery oxarura ukapa pendevy. Senhor re ikuai
va'e pendevy oxarura uka ete okuapy, Áqüila, Priscila ha'e hoo py igreja
onhemboaty va'e voi.
20 Irmão kuery ha'e javive oxarura uka pendevy. Pexarura joupe-upe iky'a
e'ỹ va'e joayvua rami.
21 Xee Paulo xepo py ae ambopara axarura avia.
22 Ha'e rã Senhor oayvua rupi e'ỹ ikuai va'e ma ayvu vaipy topyta. Ore-
Senhor, eju voi ke.
23 Tove peẽ kuery tapendu Senhor Jesus penemboaxya.
24 Cristo Jesus re vy xee roayvua toiko avi peẽ kuery ha'e javi reve.

---

z 16.13 Efésios 6.10-12; 1 Pedro 5.8-9

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mokoĩguea Corinto pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Mokoĩguea Corinto pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia ma Corinto tetã pygua kuery pe apóstolo Paulo ombopara hexe opu'ã rei va'e ikuaia omombe'ua rã oendu vy. Ha'e va'e kuery ma ojeupe "Apóstolo" he'i teĩ ha'eve'ỹa rami nhombo'e, apóstolo Paulo re ijayvu rei, ha'e opa marã rei ikuai aguã rami ojapo guive. Ha'e nunga apóstolo Paulo oendu vy gueko omombe'u porãve ha'e kuery oikuaa porãmba aguã rami. "Mba'eta ore ma Nhanderuete ayvu romombe'ua rupi ndorojokorei. Ha'e rami 'rãgue py Cristo re vy Nhanderuete guigua anhetẽa rupi oreayvu roikovy, Nhanderuete renonde rupi ae" (2.17). Amongue henda py Paulo ndovy'ai vy ijayvu poyi ha'e kuery pe.

Paulo gueko re ijayvu vy ima'endu'a haxy va'e oendu oikovy va'e re. "Ha'e nunga rupi mboapykue Senhor pe ajerure xegui oipe'a aguã re. Ha'e rami teĩ ha'e aipoe'i xevy: 'Xee romboaxya ha'eve ma ndevy, mba'eta ikangy va'e re xepo'akaa ojekuaa porãve 'rã', he'i va'ekue. Ha'e nunga rupi avy'a reve 'rã xeayvu xekangya re, xere Cristo po'akaa oĩ aguã", he'i (12.8-9). Ha'e nunga ma ha'eve nhande kuery pavẽ pe.

Opaa py Paulo ijayvu ha'e kuery mba'emo ome'ẽ aguã Jerusalém tetã py Jesus remimbo'e kuery ikuai va'e pe, karuai oiko va'e gui ojexavai okuapy rã.

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

1 1 Xee Paulo ma Cristo Jesus pegua apóstolo-rã Nhanderuete oipotaa
rami xemoĩ va'ekue. Irmão Timóteo reve roxarura Nhanderuete
pegua igreja kuery Corinto py pendekuai va'e pe, ha'e iky'a e'ỹ va'e kuery
Acaia yvy re pendekuai va'e ha'e javi pe guive.
2 Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã Nhanderuete ha'e
Senhor Jesus Cristo guigua.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Nhanderuete ombopy'a guaxua re Paulo oguerovy'aague

3 Ta'ima'endu'a porãa Nhanderuete nhande-Senhor Jesus Cristo Ru va'e
re. Mba'eta Nhanderu ma nhanemboaxy ha'e opa mba'e py nhanembopy'a
guaxu va'e.
4 Ha'e rami vy ore voi opa mba'e py rojexavai rã orembopy'a guaxu 'rã,
ore ju rombopy'a guaxu aguã opa mba'e gui ojexavai va'e, Nhanderuete
orembopy'a guaxua py ae.
5 Mba'eta Cristo káuxa opa mba'e py rojexavaia rami avi Cristo
orembopy'a guaxua voi roendu avi opa mba'e py.
6 Ha'e nunga rupi rojexavaia oiko va'e ma peẽ kuery pendepy'a guaxu ha'e
peo jepe aguã oiko. Orembopy'a guaxua voi pendepy'a guaxu aguã oĩ,
mba'eta peẽ voi pendekuerai e'ỹ re peropo'aka pekuapy ore roiko axya
ramigua.
7 Peẽ kuery re rojerovia, mba'eta roikuaa ore rami pendekuai axya rami
orereve avi 'rã penembopy'a guaxua.
8 Mba'eta irmão kuery, aipota peikuaa Ásia yvy re roiko jave
rojexavaiague. Mba'eta ha'e nunga ndorogueropo'aka kuaavei peve ipoyi
ramo noroexa'ãvei ma va'ekue roikove aguã re.[a]
9 Ha'e rami vy orepy'a re romano taa roendu karamboae orejee ae rojerovia
e'ỹ aguã, ha'e rã Nhanderuete omano va'ekue omboete jevy va'e re anho.
10 Mba'eta ha'e ae orereraa jepe karamboae ha'e rami ete romano aguã
va'ekue gui. Hexe vy roarõ orereraa jepe riaeve aguã,
11 peẽ kuery voi orepytyvõ ramo pejerurea py. Ha'e rami rã heta 'rã
Nhanderuete oguerovy'a orere, heta ojerurea rupi orereraa jepe rire.

Paulo anhetẽa rupi oikoa re ijayvuague

12 Mba'eta pova'e nunga re ae roguerovy'a: Peteĩve henda py orepy'a
ky'aa noroendui, mba'eta Nhanderuete guigua iky'a e'ỹa ha'e anhetẽa rupi
orekuai kova'e yvy re, peẽ kuerya py guive. Avakue 'arandua rupi e'ỹ
roiko, ha'e rã Nhanderuete oremboaxya rupi.
13 Mba'eta pendevy romboparaague re ma peroayvu vy pendu kuaa va'erã
anho oĩ. Ha'e ajerovia pendu kuaa porãmba aguã,
14 amongue henda py orepy'a re oĩ va'e peikuaa maa rami, nhande-Senhor
Jesus oua ára py peẽ kuery orererovy'a aguã, ore roguerovy'aa rami avi.

Paulo mba'e re pa Corinto py ndooi teria omombe'u porãveague

15 Ha'e rami peẽ kuery orekuaa aguã re ajerovia vy anhembopy'a teĩ
peẽ kuerya py ranhe avaẽ vy jajoexa aguã, peteĩgue ju pejopy aguã
penemoingo porãarã,

---

a 1.8 Atos 19.23-40

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 ha'e gui peẽ kuery xepytyvõ ramo aave aguã Macedônia yvy katy, ha'e
Macedônia gui ajevy vy peẽ kuerya py ju avaẽ aguã, Judéia yvy katy ju
aa rã xepytyvõ aguã.
17 Ha'e rami aguã re xeayvu vy nda'u rombotavypa reia rupi ri aiko
raka'e? To'o revegua rami ri ty'y xeayvu? Xee teve "Ha'eve" ha'e vyve
"Nda'evei" ha'e avi va'e?
18 Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuete ojeroviapy oikoa rami avi ore voi peẽ
kuery pe "Ha'eve" ha'e "Nda'evei" ndoro'ei va'e,
19 Nhanderuete Ra'y Cristo Jesus peẽ kuery mbyte rupi ore kuery — xee,
Silvano ha'e Timóteo — romombe'u va'ekue rami avi, mba'eta Jesus ma
"Ha'eve" ha'e "Nda'evei" he'i avi va'e'ỹ. Hexe ma ha'eve va'e anho oĩ.
20 Mba'eta Cristo re vy Nhanderuete ijayvuague ojeupity aguã ha'eve va'e
meme. Ha'e rami ae hexe vy Nhanderuete nhamboete vy "Amém" ja'e avi
'rã.
21 Mba'eta Nhanderuete ae peẽ kuery reve nhanemoĩ atã Cristo re, ha'e
ojeupe guarã nhanemoĩ.
22 Nhandere ha'e nunga kuaa ukaarã omoĩ vy Onhe'ẽ ae omoĩ
nhanekuraxõ re.
23 Ha'e gui xerekove rupi ae aipoa'e, Nhanderuete voi oikuaa xeayvu
anhetẽa: Peẽ kuery romomboriau e'ỹ aguã rima ndajuvei teri apy Corinto
py.
24 "Pejeroviaa re orepo'aka va'e" nda'ei. Ha'e rami avi peẽ kuery pevy'ave
aguã re ronhea'ã. Mba'eta pejeroviaa rupi ae 'rã penembaraeteve.

2 1 Ha'e rami vy xejeupe ae xeayvu karamboae peẽ kuery
romomboriaua rupi aju ve'ỹ aguã re.
2 Mba'eta xee romomboriau va'e rire mava'e 'rãgue tu oiko xembovy'a ju
aguã, peẽ romomboriau va'ekue e'ỹ vy?
3 Ha'e nunga rupi ae ambopara va'ekue, peẽ kuerya py avaẽ vy peẽ
xembovy'aarã pendekuai va'e re xeporiau e'ỹ aguã. Mba'eta peẽ kuery ha'e
javi re ajerovia mba'emo xembovy'a va'e peẽ voi penembovy'a avi aguã.
4 Mba'eta xepy'a py aiko axya ha'e ajexavaia aendu reve ae ambopara
va'ekue pẽvy, xerexay ete reve guive. Pendeporiau rei aguã e'ỹ guive
ambopara, ha'e rã roayvu etea peikuaa aguã.

Ojejavy va'ekue ojeko rerova rã igreja kuery omovaẽ ju aguã re ijayvua

5 Ha'e gui penembyte py nhomomboriaua oiko va'ekue ma xee anho e'ỹ
xemomboriau, peẽ kuery ha'e javi penemomboriau amongue henda py.
Ha'e rami xeayvu ajou vai etea rupi e'ỹ.[b]

---

[b] **2.5** Ha'e kuery va'e regua otekoavy va'ekue re ijayvu, xapy'a rei itavy rei va'e
1 Coríntios 5 py omombe'u va'ekue re. Apy ma Paulo ijayvu operdoa ju aguã re
(Lucas 17.3,4; Gálatas 6.1,2).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'eve ma aỹ peẽ kuery regua hetave va'e pembopagaague.
7 Ha'e gui aỹ ma ha'eve peperdoa ha'e pembopy'a guaxu ju aguã,
mboriau gui okanhy ete e'ỹ aguã.
8 Ha'e rami vy pẽvy ajerure ixupe pexa uka ju aguã peayvua.
9 Ha'e nunga rupi ae ambopara va'ekue pẽvy, peẽ kuery anhetẽ opa
mba'e py pa xenhe'ẽ rendu va'ea aexaxe vy.
10 Mba'eta mba'emokue re pejoperdoa ri ramo xee voi aperdoa. Anhetẽ
peẽ kuery re ama'ẽ vy aperdoa ae ma Cristo renonde,
11 nhandere Satanás ipo'aka e'ỹ aguã, mba'eta jaikuaa porã ae
nhanembotavyxea.

Tito ndojoui vy Paulo ndovy'aia re ijayvuague

12 Ha'e gui Trôade tetã py Cristo regua ayvu porã amombe'u aguã
avaẽ jave py peteĩ okẽ ojepe'a xevy Senhor pe amba'eapo aguã.
13 Ha'e rami teĩ xe-irmão Tito ndajoui vy xepy'a py ma avy'aa
naendui. Ha'e nunga rupi ha'e kuerya gui ajepe'a vy Macedônia katy
ju aa.

Apóstolo kuery omba'eapoa rupi Cristo po'akaa ojekuaa 'rãa re ijayvua

14 Ha'e rami avi arovy'a Nhanderuete, mba'eta Cristo re vy opo'akaa
rupi riae orereraa, ha'e ore kuery orekuaia re opa rupi oikuaa uka
Cristo regua heakuã porã va'e ramigua.
15 Mba'eta ore kuery ma Cristo guigua heakuã va'e rami orekuai
Nhanderuete pegua, oo jepe va'e ha'e okanhy va'e kuerya rupi.
16 Okanhy oje'oivy va'e pe ma manoa reakuã rami orekuai, mba'eta
ha'e kuery oikuaa omano aguã regua romombe'ua. Ha'e rã oo jepe
va'e kuery pe ma tekove reakuã rami orekuai, mba'eta oikuaa tekove
regua romombe'ua. Ha'e ramo mava'e tu ha'eve 'rã ha'e rami aguã?
17 Mba'eta ore ma Nhanderuete ayvu romombe'ua rupi ndorojokorei,
amboae kuery rami e'ỹ. Ha'e rami 'rãgue py Cristo re vy Nhanderuete
guigua anhetẽa rupi oreayvu roikovy, Nhanderuete renonde rupi ae.

Guexeve guarã ojapo pyau pyre inhymague gui iporãvea re ijayvua

3 1 Po rami vy ri nda'u oreayvu rojejou porã uka reivea rupi?
Amboae kuery rami avi ore voi ri ty'y roipota kuaxia
oremombe'uarã pendevy pe rogueraa aguã, ha'e'ỹ vy pende guigua
kuaxia romba'eapoa kuaa ukaarã amboae rupi rogueraa aguã?
2 Any, mba'eta kuaxia para rami oremombe'uarã ma peẽ kuery ae
pendekuai. Ha'e nunga ma orepy'a re ipara oiny ramo ogueroayvu
pavẽ, oikuaapa 'rã.
3 Mba'eta peẽ ae pexa uka Cristo guigua kuaxia para pendekuaia, ore
kuery romba'eapoa kuaa ukaarã. Ha'e rami avi tinta py e'ỹ ipara, ha'e

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rã Nhanderuete oikove va'e Nhe'ẽ py. Itape re'ỹ guive ipara, avakue
ro'o re, orekuraxõ re ae.[c]
4 Cristo re vy ha'e rami ae rojerovia Nhanderuete re.
5 Orejegui ae e'ỹ guive mba'emo rojapo kuaa, oregui e'ỹ mba'emo oiko.
Mba'eta rojapo kuaa aguã ma Nhanderuete gui ae ou.
6 Ha'e ae oremo'arandu guexeve guarã ipyau va'e ojapo va'ekue
roikuaa uka aguã. Ha'e va'e ma ipara regua e'ỹ, ha'e rã Nhe'ẽ guigua.
Mba'eta ipara regua nhandejuka 'rã. Ha'e rã Nhe'ẽ ma nhanemoingove
'rã.
7 Ipara nhandejukaarã ma itape re omboparaa vy omoexakã reve oejaa
raka'e. Ha'e nunga gui Moisés rova hexakã raxy ramo hova katy Israel
kuery noma'ẽ kuaai raka'e, ogue ovy teĩ.
8 Ha'e va'ekue gui nda'u Nhe'ẽ guigua naexakã ratãive 'rã?
9 Mba'eta nhanembopagaarã omoexakã reve oejaa rire teko porã me'ẽa
katuve ma hexakã ratãve 'rã.
10 Ha'e nunga rupi aỹ hexakã ratãve va'e ou ma rire ymagua omoexakã
mbyre rexakãa ndojekuaavei ma.
11 Mba'eta ogue ovy va'e omoexakã reve oeja pyre gui ogue va'erã e'ỹ
katuve ma hexakã ratãve.

"Senhor Nhe'ẽ oĩa py jaiko porã 'rã", he'ia

12 Ha'e nunga roarõ roikovy vy orepy'a guaxua rupi ete oreayvu.
13 Ore ma Moisés ngova omo'ãague rami e'ỹ orekuai. Mba'eta ha'e va'e
ma ngova omo'ã raka'e Israel kuery oexa e'ỹ aguã ogue ovy va'e opa
rã.[d]
14 Ha'e rami teĩ ha'e kuery 'arandua omopytũmbaa. Mba'eta aỹ peve
yma guare guexeve guarã ojapo pyre ogueroayvu rã hova mo'ãa oime
teri. Imo'ãa ma ndoipe'aai teri, mba'eta Cristo re vy mae ma oipe'aa
'rã.
15 Aỹ peve Moisés ombopara va'ekue ogueroayvu rã imo'ãa oime teri ha'e
kuery py'a re.[e]
16 Ha'e rã amongue Senhor pe ojeko me'ẽ ramo oipe'aa 'rã imo'ãa.
17 Ha'e gui "Senhor" he'ia ma Nhe'ẽ, ha'e mamo rã Senhor Nhe'ẽ oĩa py
jaiko porã 'rã opa mba'e gui.
18 Mba'eta nhande kuery ha'e javive nhanderova mo'ãa oipe'aa rire Senhor
rexakã re nhama'ẽ porã jaikovy epéko re rami. Ha'e ramo nhanembopyau
'rã nhanerexakãve javy aguã rami, Senhor rami ete nhandekuai aguã.
Ha'e rami aguã ma Senhor, Nhe'ẽ gui ae ou.

---

[c] **3.3,6,7** "Itape re ipara va'e" he'ia ma lei Moisés ombopara va'ekue re ijayvu vy, teko yma guare kuaa ukaarã.

d 3.13 Êxodo 34.33,35 **e 3.15** Romanos 11.7-10

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Paulo ojapo 'rã va'ekue ojapo porãa re ijayvuague

4 1 Ha'e nunga rupi Nhanderuete oremboaxy vy ha'e ramigua
orerembiaporã ome'ẽ rire norekangyi,
2 neĩ nhemi rupi ndorekuai mba'emo nharoxĩ va'erãa rupi.
Ronhombotavya rupi e'ỹ orekuai, neĩ Nhanderuete ayvu ramigua rive
noromombe'ui. Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuete renonde orekuai anhetẽ
va'e roikuaa ukaa rupi, ha'evea rami orekuaia oikuaa pavẽ aguã.
3 Ha'e gui xapy'a rei ayvu porã romombe'u va'e ndojekuaai teri vy ma
okanhy aguã rami ikuai va'e pe anho ndoikuaa ukaai.
4 Mba'eta ha'e kuery ndojeroviai ramo kova'e yvy regua ruete
omopytũmba hi'arandua, ha'e kuery pe Cristo rexakãa regua ayvu porã
ojekuaa e'ỹ aguã. Ha'e va'e ma Nhanderuete rami ete heko va'e.
5 Mba'eta ore ma ore ae e'ỹ rojekuaa uka, ha'e rã Cristo Jesus Senhor
oikoa. Ha'e rã ore ma Jesus re vy peẽ kuery rembiguai rami roiko.
6 Mba'eta Nhanderuete "Pytũa gui taexakã hendy va'e", he'i va'ekue ae
oremoexakã avi orepy'a rupi, Cristo rova re hexakã ojekuaa va'e roexa uka aguã.[f]

Nhanderuete gui imbaraetea re Paulo ijayvuague

7 Ha'e nunga ma iporã ete va'eri hyru yapo gui ojapo pyre ramigua py rive
roguereko, pavẽ oikuaa aguã ipo'aka etea Nhanderuete gui ae oua, oregui e'ỹ.[g]
8 Mba'eta ore ma opa mba'e py oremoingo axya teĩ ndorejokoa etei.
Ndoroikuaai rei teĩ ndorekuerai.
9 Orere opu'ãa rei teĩ oeja pyre'ỹ orekuai. Orenupãa teĩ noremombai.
10 Orerete re Cristo ojukaa ague ramigua roendu riae, orerete re hekove
voi ojekuaa avi aguã.
11 Mba'eta Jesus káuxa nhande jaikove va'e jajejuka uka riae, Jesus rekove
ojekuaa avi aguã nhanderete imarã va'e re.
12 Ha'e rami vy orere oĩ orejukaa aguã, peẽ kuery re ma tekove oĩ aguã.
13 Ha'e rami teĩ rojeroviaa oĩ avi, ipara oĩa rami: "Xee arovia, ha'e rami vy
xeayvu."[h] Ore voi roguerovia vy oreayvu,
14 mba'eta roikuaa Senhor Jesus mboete jevyare ma Jesus re vy ore voi
oremboete ju avi 'rã, ha'e peẽ kuery reve nhandererupa 'rã guive.
15 Mba'eta orere oiko va'e ha'e javi ma peẽ kuery penemoingo porãarã
oiko. Ha'e rami vy Nhanderuete penemboaxya heta-etave oikuaa vy
oguerovy'a ha'e omboete 'rã okuapy.

Mba'erã pa jaiko axya re ijayvua

16 Ha'e nunga rupi nanhandekuerai 'rã. Ha'e rami 'rãgue py nhanderete
ivaipave ovy teĩ nhandepy'a rupi nhanembopyaua 'rã ko'ẽ nhavõ.

---

f 4.6 Gênesis 1.3 **g 4.7** 1 Coríntios 2.4,5; 2 Coríntios 12.9 **h 4.13** Salmo 116.10

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Mba'eta xapy'a'i jajexavaia ipoyi e'ỹ va'e ojapo 'rã mba'emo porã opa e'ỹ
va'e, opa mba'e gui ovareve va'e jajopy aguã rami.[i]
18 Ha'e nunga rupi mba'emo jaexa va'e re'ỹ jaikuaa pota, ha'e rã mba'emo
jaexa e'ỹ va'e re. Mba'eta jaexa va'e ma opa 'rã, ha'e rã jaexa e'ỹ va'e ma
opa va'erã e'ỹ.

Nhanderete jaeja vy Senhor oĩa py jaiko 'rãa re ijayvua

5 1 Mba'eta jaikuaa nhandero yvy regua ivaipa ramo yva re jajopy 'rã
nhanderorã Nhanderuete guigua, avakue opo py ojapo va'ekue e'ỹ,
opa va'erã e'ỹ.[j]
2 Ha'e gui kova'e oo py nhaĩ teria ja nhanepoaẽ jaikovy, nhanderorã yva
regua nharõ vy ha'e va'e py ju nhaĩ aguã.
3 Mba'eta ha'e va'e py ma nhaĩ vy hete e'ỹ va'e rami ve'ỹ 'rã jaiko.
4 Mba'eta anhetẽ kova'e oo py nhaĩ teri vy nhanepoaẽ jaikovy jajexavai
vy. Ha'e rami avi hete e'ỹ va'e ndajaikoxei guive, ha'e rã hete pyau va'e,
imarã va'e 'rãgue py tekove jareko vy.
5 Ha'e rami aguã rami Nhanderuete ae nhanemoingo, ha'e nhandevy
Onhe'ẽ guive ome'ẽ ikuaa ukaarã.
6 Ha'e nunga rupi nhandepy'a guaxu riae. Nhanderete re jaikoa ja
jaikuaa Senhor oĩa py ndajaikoi teria,
7 mba'eta jajeroviaa re jaiko, mba'emo jaexa va'e re'ỹ.
8 Ha'e gui nhandepy'a guaxu vy nhanderete jaejaxe, Senhor oĩa py ju jaiko
aguã.
9 Ha'e nunga rupi Senhor oĩa py, e'ỹ vy apy jaiko teĩ nhanhea'ã jaikovy
nhambovy'a aguã.
10 Mba'eta Cristo oikuaa potaaty renonde jajexa uka pavẽ 'rã, peteĩ-teĩ
jajopy aguã nhanderete re teri jaikoa ja ha'evea rami, e'ỹ vy ha'eve'ỹa
rami jaikoague rekovia.

Gueko re apóstolo Paulo ijayvuague

11 Senhor renonde rojererokyjea ore roendu vy amboae kuery pe voi
oreayvu ojeko rerova aguã. Nhanderuete orekuaa porã, ha'e ajerovia peẽ
voi pene'arandua py orekuaa porã avi aguã.
12 Ha'e rami peteĩgue ju oreayvua rojejou porã ukaa rupi e'ỹ. Ha'e rami
'rãgue py pendevy roikuaa uka orekuaia, amongue orere ijayvu rã peẽ
kuery orejou porãa rupi pembovai aguã. Ha'e kuery ma oexa va'e rive
oguerovy'ave, opy'a re oĩ va'e'ỹ.
13 Ha'e rami na'inhakã porãvei va'e rami oreayvua ma Nhanderuete
peguarã anho. Ha'e rã 'arandua rupi oreayvua ma pendevy guarã.

---

j **5.1** "Nhandero yvy regua" he'ia ma nhanderete re ijayvu vy (4.16; 2 Pedro 1.13,14).

i **4.17** Romanos 8.18-25; 1 Pedro 1.3-5

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Mba'eta Cristo orerayvu rire ixupe anho roiko. Mba'eta pavẽ re peteĩ
omano rire jaikuaa ha'e javive omanoague.
15 Anhetẽ ete Cristo omano raka'e pavẽ re, jaikove va'e nhandejeupe ae jaiko
ve'ỹ aguã, ha'e rã nhandere omano ha'e onhemboete ju va'ekue pe anho.
16 Ha'e ramo aỹ gui ma ndajaikuaa potavei avave rei ngo'o re oikoa re.
Yma rupi Cristo ngo'o re oikoa re jaikuaa pota va'ekue ri aỹ ma ha'ekue
rami ve'ỹ ma jaikuaa.
17 Mba'eta Cristo re ikuai va'e ma hemimoingo pyau ma. Heko ymague
oaxapa ma, ipyau va'e ju oĩ.[k]

Nhanderuete reve peteĩ rami ju nhandekuai aguã re ijayvua

18 Ma'ẽ, ha'e nunga ha'e javi Nhanderuete guigua meme. Mba'eta Cristo
re vy ngupive nhanemoingo peteĩ rami, ha'e nhanemoĩ guive hexeve peteĩ
rami ju nhandekuai aguã regua mombe'uarã,
19 po rami: Cristo re vy Nhanderuete ma ko yvy regua kuery reko vaiague
re oikuaa pota 'rãgue py ojapo raka'e hexeve peteĩ rami ikuai aguã. Ha'e
nhandevy omombe'u uka guive hexeve peteĩ rami nhandekuai aguã regua
ayvu.
20 Ha'e rã ore kuery ma Cristo rery rupi oreayvu va'e, ore oreayvua
rupi Nhanderuete voi ijayvu avi. Ha'e rami vy Cristo rery rupi rojerure:
Nhanderuete reve peteĩ rami penhemoingo uka.[l]
21 Mba'eta Cristo ojejavy e'ỹ va'eri nhandere vy hexe omoĩa raka'e
jajejavya, hexe vy nhandere Nhanderuete omoĩ aguã ojeguigua teko porã.

6 1 Ha'e rami rire ore hexeve romba'eapo va'e ma peẽ kuery pe oreayvu
avi Nhanderuete penemboaxya pejopy rive'ỹ aguã re.
2 (Mba'eta aipoe'i: "Ha'evea ára aendu pendeayvua, ha'e rami vy rogueraa
jepe aguã ára roepy", he'i va'ekue.[m] Ma'ẽ, aỹ ma ha'evea ára, aỹ ae peo
jepe aguã ára.)
3 Ore ma mba'eve py rojoitya rupi e'ỹ orekuai, romba'eapoa ndojou vaiai aguã.

Paulo onhemoingo axy ukaa re ijayvuague

4 Ha'e rami 'rãgue py opa mba'e py roexa uka Nhanderuete rembiguai
roikoa: orekuerai e'ỹa py, orekuai axya py, rojexavaia py, rojerereko axy
ukaa py,
5 ronhenupã ukaa py, nhuã py roĩa py, orere opu'ãmbaa reia py,
romba'eapoa py, roke e'ỹa py, rokaru e'ỹ re roikoa py,
6 orereko ky'a e'ỹa py, mba'emo roikuaa-a py, orevai rive-rive'ỹa py, ha'eve
vai'i orekuaia py, Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ po'akaa py, oreporayvu merami rive e'ỹa
py,

---

k 5.17 Romanos 6.4-6; Efésios 4.22-24; Colossenses 3.9,10
l 5.20 Romanos 5.1,10; Colossenses 1.19,20 **m 6.2** Isaías 49.8

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 anhetẽ ete rupi oreayvua py, Nhanderuete po'akaa rupi orekuaia py,
orepo jovaive py heko porã va'e rembiporu roiporua py;
8 oremboetea rupi, ha'e oremboete e'ỹa rupi orererekoa rã; orere ijayvu rei, ha'e
ijayvua porã rã; mba'eta nhombotavypa va'e rami orererekoa, anhetẽ va'e roiko teĩ;
9 oexapy e'ỹ rami orererekoa, oexa riaepy roiko teĩ; omano ta va'e rami orekuaa teĩ
oikove va'e roiko; ombopagapy rami orererekoa teĩ ndorejukaai;
10 orepy'a vai va'eri rovy'a riae; oreporiaukue'i va'eri heta rojapo iporiau
e'ỹ aguã rami; mba'eve ndoroguerekoi merami teĩ opa mba'e roguereko.

Paulo oayvua rami ha'e kuery voi oayvu aguã re ijayvuague

11 Peẽ Corinto pygua kuery pe ronhemombe'u porã, noronhomi orepy'a
re oĩ va'e.
12 Peẽ kuery pe ore noronhemoakãte'ỹi, peẽ kuery ae rima penhemoakãte'ỹ orevy.
13 Ore rami avi ke pendekuai. (Xera'y kuery pe rami xeayvu pendevy.)
Peẽ voi ke pendepy'a peipe'a avi orevy.

Ojerovia e'ỹ va'e kuery ikuaia rami nhandekuai e'ỹ aguã re ijayvua

14 Canga py peĩ eme amboae kuery ojerovia e'ỹ va'e reve. Mba'eta
mba'exa tu heko porã va'e nhomoirũ ta heko vai va'e reve? Mba'exa tu
hendy va'e nhomoirũ ta pytũ reve?
15 Mba'exa tu Cristo oguereko ta Poromboeko vaia reve? Mba'e tu ojerovia
va'e oguereko ta ojerovia e'ỹ va'e reve?[n]
16 Mba'e 'rã tu Nhanderuete pegua templo oguereko mba'emo ra'angaa
reve? Mba'eta nhande ae Nhanderuete oikove va'e pegua templo jaiko,
aipoe'iague rami: "Aĩ 'rã, aiko 'rã ha'e kuery mbyte. Aiko 'rã ha'e kuery
Ruete, ha'e rã ha'e kuery ma xevygua 'rã ikuai."[o]
17 "Ha'e nunga rupi pejepe'a ha'e kuery mbyte gui, penhemoirũve eme",
he'i Senhor. "Pepokove eme iky'a va'e re. Ha'e ramo xee romovaẽ 'rã,
18 aiko 'rã Penderu, ha'e rã peẽ ma xera'y ha'e xerajy kuery 'rã pendekuai",
he'i Senhor Ipo'akapa va'e.[p]

7 1 Ha'e nunga rupi xerembiayvu kuery, ha'e rami nhandereroayvu
porã rire jajeky'a'o ukapa 'rã nhanemboeko ky'aarã, nhandero'o
ha'e nhanenhe'ẽ mongy'aarã va'ekue ha'e javi gui. Iky'a e'ỹ ete va'e
nhandekuai, Nhanderuete renonde jajererokyjea rupi.

Corinto pygua kuery oayvua rupi Paulo ijayvuague

2 Oremovaẽ ke penekuraxõ py. Avave rei ndoroguerekoi ha'eve e'ỹa
rami, noronhomboeko vai ha'e ndorojokorei guive.

---

n 6.15 1 Coríntios 10.20-22; 15.33; Tiago 4.4,5
o 6.16 Levítico 26.11-12; Ezequiel 37.27; Jeremias 32.38
p 6.17-18 Ezequiel 20.41; Isaías 52.11; 2 Samuel 7.14

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ha'e rami avi rojou vaia rupi e'ỹ xeayvu, mba'eta aipoa'e ae ma peẽ
kuery orekuraxõ re roguerekoa, joupive nhamano e'ỹ vy jaikove aguã.
4 Opa mba'e py anhemombe'u porã pẽvy, opa mba'e py roguerovy'a guive.
Ha'e nunga rupi aendu xepy'a guaxuvea ha'e avy'a etea, opa mba'e py
rojexavai teĩ.

Tito ovaẽague re ijayvuague

5 Mba'eta Macedônia yvy re rovaẽ vy peteĩve henda py noroendui
karamboae mby'a porã. Ha'e rami 'rãgue py opa mba'e py rojexavai.
Amboae kuery opu'ã okuapy orere, ha'e orepy'a py roendu rokyjea.
6 Ha'e rami teĩ Tito ovaẽ ramo Nhanderuete ikuerai va'e mbopy'a guaxua
va'e vy orembopy'a guaxu ju.
7 Ha'e va'e ovaẽ ramo anho e'ỹ, peẽ kuery pembopy'a guaxuague
omombe'u rã roendu vy voi orepy'a guaxu. Mba'eta orevy pe omombe'u
peẽ kuery xerexaxea, penhemboaxya ha'e xenhe'ẽ rendu pekuapya. Ha'e
rami vy xembovy'ave.
8 Mba'eta peẽ kuery pe kuaxia ambopara va'ekue pexa vy pendeporiau
rei teĩ xee ma nda'evei nho ndaikoi, ymave nda'evei nho aiko va'ekue teĩ
(mba'eta aikuaa ha'e va'e kuaxia para xapy'a'i penemomboriaua).
9 Ha'e gui aỹ ma avy'a ju, pendeporiaupa reiague re rive'ỹ, ha'e rã pejeko
rerova aguã rami pendeporiauague re, mba'eta Nhanderuete gui ae pendu
pendeporiaua, ha'e rã oregui ma peteĩve henda py pendeporiau e'ỹ aguã.
10 Mba'eta Nhanderuete gui ma nhandeporiau vy jajeko rerova 'rã jaa jepe
aguã. Ha'e rami aguã gui ju avave rei ndojeko rerovavei 'rã. Ha'e rã yvy
guigua mboriau reia ma nhamano aguã rami 'rã ojapo.
11 Mba'eta Nhanderuete guigua mboriau ma opa mba'e py penemoingo
porã: penhemboeko porã uka, teko vai pejou vai ete, pejererokyje,
xerexaxe ete ju, xenhe'ẽ rendu, ha'e penhombopagaxe guive. Opa mba'e
py pexa uka pejejavya rupi ve'ỹ pendekuaia ha'e nungakue py.
12 Ha'e nunga rupi pẽvy ambopara va'ekue teĩ otekoavy va'ekue re vy e'ỹ
ambopara, neĩ omomboriau va'ekue re vy e'ỹ guive, ha'e rã Nhanderuete
renonde peẽ kuery pexa uka ju aguã orenhe'ẽ rendua.
13 Ha'e nunga rupi ae roendu ju karamboae orepy'a guaxua. Ha'e
orepy'a guaxua gui rovy'ave ete, mba'eta roendu avi Tito pembopy'a porã
ramo ovy'aa.
14 Mba'eta ixupe xeayvu va'ekue peẽ kuery roguerovy'aa rami, ha'e gui
nda'evei nho ndaikoi. Mba'eta opa mba'e py pendereve oreayvua anhetẽ
memea rami avi Tito oendua py roguerovy'aague voi anhetẽ ojeupitypa.
15 Tito voi penderayvua oenduve mba'eta penhe'ẽ renduague ha'e javi re
ima'endu'a vy, ha'e gui pejeayvu ha'e peryryipa reve pemovaẽague re
guive.
16 Xee avy'a mba'eta opa mba'e py peẽ kuery re ajeroviaa ojeupitypa.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Judéia py iporiaukue'i ikuai va'e pe Macedônia py igreja ikuai va'e peráta ome'ẽague re ijayvuague

8 1 Ha'e rami avi irmão kuery, peẽ kuery pe romombe'u va'ekue
Macedônia yvy re igreja kuery ikuai va'e Nhanderuete omboaxy vy
marã rami pa omoingoague,
2 mba'eta ha'e kuery ma opa marã omoingo axya teĩ oexa uka tema ovy'a
etea, mba'eta iporiaupa va'eri heta ojou irmão kuery pe ome'ẽ va'erã.[q]
3 Mba'eta xee aipoa'e: Ha'e kuery oexa uka mba'emo oguereko va'ekue
áryve ome'ẽxea.
4 Ha'e rami vy orevy pe ju ojerure jepi iky'a e'ỹ va'e kuery oipytyvõ aguã
re, amboae kuery rami avi.
5 Ha'e gui ore roexa'ãague rami anho e'ỹ ikuai, mba'eta Senhor pe ranhe
ojeko me'ẽ okuapy, ha'e rire Nhanderuete oipotaa rami orevy pe ju ikuai.
6 Ha'e nunga rupi ae Tito pe rojerure penepytyvõ aguã peráta peme'ẽ 'rã
va'ekue pemono'õmba aguã, ha'e rami aguã omboypy rire.
7 Ha'e nunga rupi pejapopa ke, opa mba'e py pendekuai porã etea pexa
ukaa rami avi: pejeroviaa py, ayvu py, mba'emo peikuaa-a py, opa mba'e
py penekyre'ỹa py, ha'e roayvua py guive.
8 Pẽvy ajapo uka nhea'ãa rupi e'ỹ guive xeayvu. Ha'e rami avi amboae
kuery nhopytyvõxea pẽvy amombe'u vy aexaxe anhetẽ pa peẽ kuery voi
pendeporayvua.
9 Mba'eta peikuaa ma Senhor Jesus Cristo nhanemboaxya, mba'eta iporiau
e'ỹ va'eri penderayvu vy iporiau va'e ojeapo raka'e, iporiau va'e oiko ramo
peẽ kuery iporiau e'ỹ va'e peiko aguã.
10 Amombe'u porãve ta aikuaa va'e: Peẽ kuery ma ma'etỹa oaxa va'e py
peẽ ranhe pemboypy va'ekue mba'emo pemono'õ aguã, mba'eta peẽ ranhe
pendepy'a re ha'e rami aguã pemoĩ va'ekue. Ha'e rami vy po rami 'rã
ha'eve:
11 Aỹ pejapopa ke pemboypy va'ekue. Peme'ẽxea peikuaa ukaague rami
pemono'õmba ke peme'ẽ va'erã, pejoua'i rami.
12 Mba'eta nhame'ẽxea oĩ ramo jajoua rami nhame'ẽ rã ojou porã pavẽ 'rã,
ruxã'i anho jajou vy nanhame'ẽive teĩ.
13 Mba'eta "Amboae kuery nome'ẽive, ha'e rã peẽ peme'ẽve aguã" nda'ei.
Ha'e rami 'rãgue py aipota joo rami meme pereko'i mba'emo.
14 Ha'e rami vy perekopa va'e gui pemboja'o ramo ha'e kuery pe ndoatavei
'rã, araka'eve rã ha'e kuery ju oguerekopa va'e gui omboja'o rã pendevy pe
ju ndoatavei aguã. Ha'e rami vy joo rami meme 'rã pereko,
15 ipara oĩa rami: "Omono'õ reta va'ekue pe naembyrei. Ha'e rã mbovy'i
omono'õ va'ekue pe ma ndoatai."[r]

---

q 8.2 Atos 11.27-30; Romanos 15.25-27; 1 Coríntios 16.1-4 **r 8.15** Êxodo 16.18

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tito pe ojapo uka pyau jevyague re ijayvua

16 Ha'e gui arovy'a Nhanderuete mba'eta Tito py'a re omoĩ xee rami
penepytyvõxea.
17 Ha'e ramo ojapyxaka karamboae rojerurea re. Ha'e rami vy ikyre'ỹve
ete vy ha'e ae penepytyvõxea rupi oguata peẽ kuerya katy.
18 Hupive romondouka avi irmão mboae. Ha'e va'e ma ayvu porã
omombe'ua rupi oiko va'e, opa rupi igreja kuery oikuaa.
19 Ha'e rami anho e'ỹ, igreja kuery oiporavo va'ekue oreirũrã, peráta
mono'õa rupi orepytyvõ aguã. Ha'e nunga rojapo Senhor omboetea aguã,
ha'e ronhopytyvõxe etea roexa uka aguã.
20 Mba'eta ronhea'ã avave rei orere ijayvu rei e'ỹ aguã peráta ome'ẽa reta
pyre rogueraa rã.
21 Mba'eta ronhea'ã ha'evea rami orekuai aguã Senhor renonde, ha'e
avakue oexaa py guive.
22 Ha'e va'e irmão kuery reve romondouka avi nhande-irmão mboae.
Ha'e va'e ma opa mba'e py nhopytyvõxea roexa jepi va'e, mbovykue
rei e'ỹ. Ha'e gui aỹ ma peẽ kuery re ojeroviaa rupi vy oexa ukave ju
nhopytyvõvexea.
23 Ha'e gui xeirũ Tito ma peẽ kuerya rupi xepytyvõ va'ety. Ha'e gui
irmão kuery mboae ma igreja kuery remimondouka meme, ha'e Cristo
mboetea guive.
24 Ha'e ramo igreja kuery pavẽ renonde peẽ voi ke pexa uka
pendeporayvua, ha'e va'e avakue oendua py ore roguerovy'a rire.

Ha'e kuery ome'ẽmba voi aguã re Paulo ijayvuague

9 1 Ha'e gui iky'a e'ỹ va'e kuery pe mba'emo pemboja'o aguã re
ambopara ve'ỹ teĩ ha'eve,
2 mba'eta aikuaa porã peipytyvõxea. Ha'e nunga py roguerovy'a
Macedônia pygua kuery ikuaia rupi. Mba'eta ha'e kuery pe aipoa'e
pendereko re: “Acaia pygua kuery ma ma'etỹa oaxa va'e guive mba'emo
omboja'o aguã rami ikuai”, ha'e va'ekue. Ha'e rami vy peẽ ranhe peme'ẽxe
rire heta ju ma ikuai ome'ẽxe avi va'e.
3 Ha'e rami avi pẽa py ambou irmão kuery, peẽ kuery roguerovy'aa oaxa
rive'ỹ aguã, ha'e rami 'rãgue py pemono'õmba aguã, xee aipoa'eague rami.
4 Ha'e rami vy Macedônia pygua kuery xerupive ou va'e oexa e'ỹ aguã
ndapejapo porãi ra'ea, roxĩmba e'ỹ aguã. (Ha'e rami avi “Peẽ pexĩmba 'rã”
nda'ei,) mba'eta peẽ kuery re ajerovia ae ha'e nunga py.
5 Ha'e rami avi ajou porã xegui irmão kuery ranhe peẽ kuerya py ambou
aguã, oguereko katu ma voi aguã mba'emo peme'ẽ aguã va'ekue. Ha'e
rami vy pemono'õmba 'rã penhopytyvõxea rupi ete, penerakãte'ỹ reia rupi
e'ỹ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mba'emo moaĩa ha'e imono'õa re ombojojaague

6 Aipoa'e: Mbovy'i ri amongue omoaĩ rire mbovy'i avi 'rã omono'õ. Ha'e
rã omoaĩ reta va'ekue ma omono'õ reta avi 'rã.
7 Peteĩ-teĩ tapeme'ẽ pendepy'a re pemoĩague rami, penerakãte'ỹa rupi e'ỹ,
neĩ ame'ẽ uka nhea'ã ramo e'ỹ guive, mba'eta Nhanderuete oayvu ovy'a
reve ome'ẽ va'e.
8 Ha'e ramo Nhanderuete penemboaxy vy opa mba'e 'rã ojou uka pẽvy.
Ha'e rami vy opa mba'e pejou riae 'rã, opa mba'e py penhopytyvõ aguã,
9 ipara oĩa rami: "Mba'emo omboja'o vy iporiaukue'i pe ome'ẽ ramo heko
porãa ojekuaa riae 'rã", he'iague rami.[s]
10 Mba'eta Nhanderuete ae ome'ẽ mba'emo ra'yĩgue inhotỹarã pe,
mbojape guive ome'ẽ ho'u va'erã pe. Ha'e pendevy pe voi ome'ẽ porãmba
'rã pemoaĩ va'erã, omboetave avi 'rã pendereko porãa.
11 Opa mba'e ome'ẽmba 'rã pendevy, opa mba'e py joupe pemboja'o aguã.
Ha'e gui ha'e joupe rogueraa ramo heta 'rã oguerovy'a Nhanderuete.
12 Mba'eta ha'e rami penhopytyvõ ramo iky'a e'ỹ va'e kuery oguerekopa
'rã. Ha'e rami anho e'ỹ, heta oguerovy'a 'rã Nhanderuete guive.
13 Mba'eta Nhanderuete omboete 'rã okuapy, peipytyvõa py Cristo
regua ayvu porã peroviaa rupi penhe'ẽ rendua pexa uka ramo, mba'eta
peme'ẽxea py ha'e kuery pe pemboja'o, pavẽ rei pe guive.
14 Ha'e ramo ha'e kuery ma pendererovy'aa rupi ojerure 'rã pendere, opa
mba'e py Nhanderuete penemboaxya oikuaa vy.
15 Nhandevy Nhanderuete ome'ẽ opa mba'e gui iporãve va'e. Ha'e ramo jarovy'a.

Apóstolo po'akaa rupi Paulo ijayvuague

10 1 Cristo ivai rei e'ỹ ha'e porayvu va'e rery rupi xee Paulo ae pẽvy
ajerure. Xee ma anhetẽ peẽ kuerya py aiko jave xe'yvyĩ'i va'eri
pendekuaia rupi e'ỹ aiko jave "Ijayvu ete va'e" 'ea xevy.
2 Tá, xee ajerure pẽvy peẽ kuerya py avaẽ ju jave ijayvu ete va'e rami e'ỹ
xeapo aguã, mba'eta anhetẽ xeayvu ete 'rã amongue to'o re roikoa rami
ijayvu va'e ikuai rã.
3 Mba'eta orero'o re roiko teĩ to'o oikuaa rami e'ỹ guive ropu'ã roikovy
orerovaigua kuery re.
4 Mba'eta ore ronhea'ãa rupi tembiporu roiporu va'e ma to'o guigua e'ỹ, ha'e rã
Nhanderuete guigua ipo'aka va'e, oo imbaraete ete va'e mbovaipaarã.[t] Ha'e rami
vy rombovaipa 'rã nhombotavypa reia rupi ayvua,
5 ha'e opa marãgua onhemboyvatevexea guive, Nhanderuete oikuaaxe
va'e rovai opu'ã va'e. Ha'e rami vy roity avakue 'arandu ha'e javi, ha'e
kuery voi Cristo onhe'ẽ rendu aguã rami.

---

s 9.9 Salmo 112.9 **t 10.4** Efésios 6.10-18; 1 Tessalonicenses 5.8

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e gui opa mba'e py penhe'ẽ rendu ma ri ramo rombopaga 'rã inhe'ẽ
rendu e'ỹ va'e ha'e javi.
7 Peikuaa pota ke mba'emo ojekuaa porã va'e re. Amongue ojejou porãa
rupi ojeupe "Cristo pegua" he'i vy peteĩgue ju toikuaa pota ojee. Mba'eta
Cristo pegua ha'e kuery oikoa rami avi ore voi Cristo pegua roiko.
8 Orepo'akaa re peteĩgue ju xeayvu teĩ naxĩ, mba'eta peẽ kuery
romombaraeteve aguã Senhor orembopo'aka, penembaraetea rombovaipa
aguã e'ỹ.
9 Ha'e rami xeayvu, kuaxia ambopara vy romongyjexea rami pexa'ã e'ỹ aguã.
10 Mba'eta amongue ndaxejou porãi vy aipoe'i: "Paulo kuaxia ombopara
va'ekue ma ipoyi, ha'e ipo'akaa kuaa ukaa guive, va'eri nhandea py oĩ vy
ikangy, ha'e ijayvu ndovarei", he'i.
11 Ha'e rami ijayvu va'e toikuaa pota pova'e nunga re: Ha'e kuerya py e'ỹ roĩ
jave kuaxia para romboparaa rami ae ju 'rã oreayvu ha'e kuerya py rovaẽ vy.
12 Mba'eta ore ma noronhemboyvatexei va'ekue, ojejou porã rei va'e
kuery rami e'ỹ. Ha'e kuery ma ojee ae rive ovy'a, ha'e ojegui ae mba'emo
ombojoja vy oexa uka o'arandu e'ỹa.

Mamo pa Paulo omba'eapo aguã oikuaa ukaague re ijayvua

13 Ha'e rã ore ma orejee ae ndoreayvui 'rã ha'evea ramigua áryve,
Nhanderuete orerembiaporã ome'ẽ va'ekue re anho oreayvu. Mba'eta peẽ
kuerya rupi voi romba'eapo aguã ome'ẽ.
14 Mba'eta peẽ kuerya rupi noremomba'eapoi va'e rire pendekuaia re
oreayvu aguã nda'evei 'rãgue. Ha'e rami avi Cristo regua ayvu porã
romombe'u vy peẽ kuerya rupi romba'eapo ae ma.
15 Ha'e rami avi ha'evea ramigua áryve e'ỹ 'rã oreayvu, amboae kuery
omba'eapoa re oreayvu e'ỹ aguã. Ha'e peẽ kuery re rojerovia, pejeroviaa
oĩve ramo peẽ kuerya rupi romba'eapove aguã, orerembiaporã ome'ẽ
mbyre rami vy,
16 ha'e pendekuaia rovai rupi voi ayvu porã romombe'u aguã, mba'eta ore
ndoreayvui 'rã amboae kuery omba'eapoague rupi ore ju romba'eapoa
roguerovy'aa rupi.[u]
17 Ha'e rami 'rãgue py "Mba'emo oguerovy'a va'e ma Senhor ae
toguerovy'a" he'ia rami orekuai.[v]
18 Mba'eta amongue ha'e ae rive ojererovy'a va'e'ỹ 'rã ojou porã mbyrã
oiko, ha'e rã Senhor oguerovy'a va'e anho.

Paulo gueko re ijayvuve jevyague

11 1 Inhakã porã e'ỹ va'e rami xeayvuve ju ta ramo aipota
xereropo'akave. Ha'e rami vy xereropo'akave'i ju ke.

---

u 10.16 Romanos 15.18-21 **v 10.17** Jeremias 9.24

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Mba'eta peẽ kuery re xee nda'evei etea ma Nhanderuete guigua ae.
Mba'eta omerã peteĩ'i va'e pe kunhataĩ ete'i ojexa uka va'e rami avi xee
ma roguereko katu peteĩ pe roexa uka aguã. Ha'e va'e ma Cristo.
3 Ha'e rami teĩ xee akyje, mboi ijapua rupi Eva ombotavyague rami avi
pene'arandua voi ombovaipa avi gui, peteĩ rami anho pendepy'aa ha'e
Cristo pe pendeko ky'a e'ỹa rupi pendekuaia gui pejepe'a gui.
4 Mba'eta anhetẽ pẽa py amongue ovaẽ vy Jesus regua ore romombe'u
va'ekue ramigua e'ỹ 'rã omombe'u, ha'e rami e'ỹ vy Nhe'ẽ e'ỹ vy ayvu porã
pejopy va'ekue ramigua e'ỹ 'rã omombe'u. Ha'e ramo ha'e va'e regua pe teĩ
penhembo'e uka 'rã, pevy'a reve.
5 Ha'e kuery ojeupe ae "Apóstolo" he'ia va'e gui xee ma neĩ peteĩ henda py
naxe'yvyĩ'ive.
6 Ayvu py xe'yvyĩ'i teĩ mba'emo aikuaa-a py any. Ha'e nunga ha'e javi
roikuaa uka ae ma pẽvy, opa mba'e py.

Joupe nonhemongaru ukaiague re Paulo ijayvuague

7 Tyrã pa peẽ kuery romboyvateve vy xee ae anhemo'yvyĩve vy ajejavy
va'ekue ri ty'y? Mba'eta peẽ kuerya rupi aiko jave hepy e'ỹ re amombe'u
va'ekue Nhanderuete guigua ayvu porã.
8 Mba'eta igreja kuery mboae gui mba'emo aipe'a heruvy peẽ kuery
roipytyvõ rive aguã, ha'e amba'eapoague repy ajopy guive.
9 Peẽ kuerya py aiko jave mba'emo py xeporiau teĩ peẽ kuery peteĩve
pe nanhemongaru ukai. Mba'eta Macedônia gui irmão kuery ovaẽ vy
ome'ẽmba aikotevẽ va'ekue. Opa mba'e py anhea'ã va'ekue peẽ kuery
pe anhemongaru uka e'ỹ aguã, ha'e anhea'ã riaeve 'rã guive ha'e
rami.[w]
10 Cristo regua ayvu anhetẽ ete va'e xere oĩ va'e rupi aipoa'e: Xegui
ndoipe'aai 'rã apy Acaia yvy re ha'e rami aiko vy avy'aa.
11 Mba'e re nda'u nanhemongaru ukai va'ekue pendevy? Peẽ kuery roayvu
e'ỹ vy teve ha'e rami aiko? Nhanderuete ma oikuaa roayvua.
12 Ha'e rami 'rãgue py "Paulo kuery rami orekuai" he'i rive va'e kuery
amokyrirĩ aguã nanhemongaru ukai va'ekue pendevy, ha'e kuery ojejou
porã ve'ỹ aguã. Ha'ekue rami aiko riaeve 'rã guive,
13 mba'eta ha'e kuery ma apóstolo ramigua rive, anhetẽ rupi e'ỹ
omba'eapo, Cristo pegua apóstolo ramigua rive onhemoingo va'e.
14 Ha'e ramigua jaexa teĩ nanhanhemondyi, mba'eta Satanás ae voi anjo
hexakãmba va'e rami onhemoingo.
15 Ha'e nunga rupi hembiguai kuery voi heko porã va'e merami rive
onhemoingo rã jaexa vy nanhemondyi 'rã. Ha'e gui opaa py ha'e kuery
ha'evea rami 'rã opaga ojapo vaiague re.

---

w 11.9 1 Coríntios 9.1-27

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ayvu porã káuxa ojexavaia re Paulo ijayvuague

16 Teĩgue ju xeayvu: Avave rei xevy pe “Inhakã porã e'ỹ va'e” ta'ea eme.
Ha'e rami teĩ ha'e rami xekuaa va'e ikuai vy taxereropo'akave'i ju, inhakã
porã e'ỹ va'e rami xejee xeayvuve rã.
17 Mba'eta xeayvu ta Senhor gui e'ỹ ijayvu va'e rami, 'arandu rupi e'ỹ,
ojejou porã rei va'e rami rive.
18 Heta ikuai to'o re vy ojererovy'aa rupi rive ijayvu va'e. Ha'e gui xee voi
xeayvu ta ranhe ajererovy'aa rupi.
19 Mba'eta peẽ kuery pendejeupe “Hi'arandu va'e” peje teĩ pevy'a reve
penhembo'e uka hi'arandu e'ỹ va'e pe.
20 Ha'e kuery pe pejejokuai uka escravo rami, penhemomba uka, pejekore
ukapa, mba'eta pendegui onhemboyvateve vy penderova petepa.
21 Xee axĩ reve xema'endu'a ha'e kuery rami orekuai aguã ndorepy'a
guaxuiague re. Ha'e rami avi amongue ipy'a guaxua rupi ijayvu ramo xee
voi xepy'a guaxu 'rã. Inhakã porã e'ỹ va'e rami teri xeayvu.
22 Ha'e kuery hebreu regua teve? Xee voi hebreu aiko. Ha'e kuery Israel
regua teve? Xee voi. Ha'e kuery Abraão ramymino teve ikuai? Xee voi.
23 Cristo rembiguai teve ikuai? (Inhakã porã e'ỹ va'e rami teri xeayvu.)
Xee katuve ma ha'e aiko. Mba'eta pavẽ gui amba'eapove, nhuã py
hetakueve aĩ, mbovykue rei e'ỹ anhenupã uka, mbovykue rei e'ỹ amano
aguã rupi aiko va'ekue.
24 Peteĩ nhiruĩgue ma judeu kuery xenupã trinta e nove-kue,
25 mboapykue xenupãa yvyra rovi py, peteĩgue ita py xeapipaa, mboapykue
kanoã aĩa va'e oike, peteĩ pytũ ha'e peteĩ ára ye'ẽ mbyte py aĩ va'ekue.
26 Aguataa rupi aiko vy mbovykue rei e'ỹ ajexavai. Yy oxyry atã va'e rupi
aaxa, jojuka rive-rive va'e ikuaia rupi, xeretarã kuery ha'e amboae regua
xejukaxe ramo, tetã ha'e tekoa e'ỹa rupi aikoa py, ye'ẽ rupi aa vy, ha'e
irmão ramigua rive xejukaxe ramo.
27 Amba'eapoa py aiko vy xekane'õ va'ekue, mbovykue rei e'ỹ ake e'ỹ re
aiko. Xenhembyayi ha'e xey'uvei va'ekue. Mbovykue rei e'ỹ akaru e'ỹ re
aiko va'ekue, ha'e xeao e'ỹ vy yro'y aendu guive.
28 Ha'e nunga xerete re oiko va'e ramigua anho e'ỹ aendu, ko'ẽ nhavõ xere
oĩ ipoyive va'e, igreja kuery ha'e javi re nda'evei aikoa.
29 Ha'e kuery va'e regua ikangy rã xee voi xekangya aendu. Ho'a ramo xee
voi xepy'a vai 'rã.
30 Ha'e rami avi mba'emo arovy'aa rupi xeayvu vy xeayvu ta avi
xekangya rupi aikoa re.
31 Nhanderuete, Senhor Jesus Ru va'e raka'e rã peve ima'endu'a porãmby
oiko va'e ma oikuaa ndaxeapuia.
32 Damasco tetã py aiko jave tetã re opena va'erã huvixave Aretas omoĩ
va'ekue omboaty jopya kuery xejopy aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

33 Ha'e rami teĩ tetã kora re janela oĩ va'e gui xemboguejya yvy katy peteĩ
ajaka tuvixa va'e py. Ha'e rami vy aa jepe karamboae ha'e kuery po gui.[x]

Senhor mba'emo oexa uka ha'e oikuaa ukaague re ijayvuague

12 1 Ajererovy'aa rupi xeayvuve aguã nda'evei teĩ amombe'u ta
Senhor mba'emo oexa ha'e oikuaa ukaague.
2 Peteĩ ava aikuaa Cristo pegua. Ha'e va'e ma catorze ma'etỹ ma ojapo
yva mboapya peve oupiague. Hete reve pa tyrã hete reve'ỹ oupia xee
ndaikuaai, Nhanderuete ma oikuaa.[y]
3 Ha'e gui ha'e va'e ava hete reve pa tyrã hete reve'ỹa ndaikuaai,
Nhanderuete ma oikuaa teĩ xee aikuaa
4 yvy marã e'ỹ re oupia. Ha'e ramo ayvu oendu avave rei omombe'ua aguã
nda'evei va'e.
5 Ha'e ramigua oikoague re xee xeayvu 'rã, ha'e rã xereko re ae
ndaxeayvui 'rã, xekangya re e'ỹ vy.
6 Ha'e rami ajererovy'aa rupi xeayvu va'e rire inhakã porã e'ỹ va'e ndaikoi
'rãgue, mba'eta anhetẽ va'e meme. Ha'e rami teĩ ha'e rami ndaxeayvuxei,
avave rei xejou porã rei e'ỹ aguã. Ha'e rã xere mba'emo oĩ rã oexa, e'ỹ vy
xegui ayvu oendu va'ekue anho ha'eve.

Ho'o re juu oĩ va'e re Paulo ijayvuague

7 Ha'e ramigua iporã ete va'e xevy oikuaa ukaague re ajejou porã rei
e'ỹ aguã, peteĩ juu omoĩa xero'o re. Ha'e va'e ma Satanás ombou va'ekue
xerereko axy aguã, anhemboyvate rei e'ỹ aguã.
8 Ha'e nunga rupi mboapykue Senhor pe ajerure xegui oipe'a aguã re.
9 Ha'e rami teĩ aipoe'i xevy: “Xee romboaxya ha'eve ma ndevy, mba'eta
ikangy va'e re xepo'akaa ojekuaa porãve 'rã”, he'i va'ekue. Ha'e nunga rupi
avy'a reve 'rã xeayvu xekangya re, xere Cristo po'akaa oĩ aguã.[z]
10 Ha'e rami vy arovy'a 'rã xekangya, xere ayvua reia, ajexavaia, xere opu'ãa reia,
ha'e nda'evei aikoa Cristo káuxa aendu va'e. Mba'eta xekangya py xembaraeteve 'rã.

Apóstolo oikoa kuaa ukaa re Paulo ijayvuague

11 Inhakã porã e'ỹ va'e rami xeayvu va'ekue, ha'e rami aguã rami peẽ ae
xemoingo ramo. Peẽ ae pendeayvu 'rãgue xererovy'aa rupi, mba'eta xee
ma mba'eve py ojeupe “Apóstolo” he'i rive va'e kuery gui naxe'yvyĩ'ive,
mba'e'ỹ aiko va'eri.
12 Mba'eta peẽ kuery mbyte rupi aexa uka ae ma apóstolo aikoa kuaa
ukaarã, opa mba'e aropo'akaa py, ha'e gui hexa pyrã, nhomondyipaarã
ha'e po'akaa kuaa ukaarã ajapoa py guive.

---

y **12.2** Apy “Peteĩ ava” he'ia ma ojee ae ijayvu vy (versículo 7).

x **11.32,33** Atos 9.23-25 z **12.9** 1 Coríntios 1.26-29

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Mba'e nunga py tu igreja kuery mboae gui peẽ kuery pe ajapo vaive,
xee anho pẽvy nanhepytyvõ ukaia py e'ỹ vy? Xeperdoa ke ha'e nunga py
ri ajapo vai rã.

Oipouxea rupi Paulo ijayvuague

14 Mboapykuea ma peẽ kuerya py aa aguã rami aiko, ha'e teĩgue ju
nanhepytyvõ ukai 'rã guive pẽvy. Mba'eta xee ndaipotai mba'emo pereko
va'e, peẽ kuery ae roipota. Mba'eta ta'y kuery minha mba'eve nomoĩ porãi
'rã nguu kuery peguarã, ha'e rã tuu kuery ma gua'y kuery peguarã omoĩ
porã 'rã mba'emo.
15 Ha'e nunga rupi xee avy'a reve mba'emo ame'ẽ, ha'e penenhe'ẽ re vy
xee ae anhemomba uka 'rã guive. Pavẽ gui xee roayvuve rã peẽ kuery
ndaxerayvuive teve?
16 Mba'eve py pẽvy nanhepytyvõ ukai ramo xapy'a rei peẽ kuery va'e
regua “Paulo ijapu vy nhandekorea rupi oiko” he'i 'rã.
17 Ha'e rami avi pẽa py amongue ambou va'ekue pe teve rokore uka?
18 Mba'eta Tito ou aguã re ajerure, ha'e hexeve ambou avi karamboae
irmão mboae. Tito teve pendekore raka'e? Hexeve peteĩ nhe'ẽ rupi ae e'ỹ
ri ty'y roiko? Peteĩ tape rupi e'ỹ ri ty'y roo?

Ha'e kuery oipou aguã okyjea rupi Paulo ijayvuague

19 Are ma guive rã peẽ kuery pexa'ã teĩ ore rojejou porã ukaxe vy rive
oreayvua rami. Ha'e rami 'rãgue py xerembiayvu kuery, Cristo re vy
Nhanderuete renonde romombaraeteve aguã oreayvu ha'e nunga ha'e javi
re.[a]
20 Ha'e rami teĩ akyje, peẽ kuerya py avaẽ vy aipotaa rami e'ỹ pendekuai
rã roexa gui, ha'e peẽ voi pexa'ãague rami e'ỹ xerexa gui. Akyje peẽ
kuery mbyte aexa gui joguero'a rei va'e, joe ija'e'ỹ, ivai rei, ha'e ranhexe
va'e, ijayvu vaikue, ijayvuxe, onhemboyvate ha'e nhombopoxypa rei va'e.
21 Akyje peteĩgue ju avaẽ ramo peẽ kuery mbyte Xeruete xemo'yvyĩ
rivyvyi gui, ha'e yma rupi pejejavyague gui ndapejeko rerovai rã xee
ajae'o rivyvyi gui, heko ky'a rei va'e, itavy rei ha'e opa marã ikuai va'e
aexa vy.

Oikuaa pota ha'e ijayvu ete aguã re Paulo ijayvuague

13 1 Kova'e re mboapykuea ma 'rã avaẽ peẽ kuerya py. “Mokoĩ e'ỹ
vy mboapy mba'emo omombe'u rã jaikuaa porãve 'rã”, 'ea ague
rami.[b]
2 Mba'eta mokoĩgue pẽa py aĩ jave aipoa'eague rami ae ju 'rã xeayvu. Aỹ
peẽ kuerya py naĩ vy aipoa'e ymave rupi ojejavy va'ekue pe, ha'e amboae

---

a 12.19 2 Coríntios 3.1-3 **b 13.1** Deuteronômio 19.5

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kuery ha'e javive pe guive: Peteĩgue ju avaẽ vy xee noromboaxyvei ma
'rã.
3 Mba'eta peikuaaxe anhetẽ pa Cristo gui ae xeayvua. Ha'e va'e rima
na'ikangyi 'rã peẽ kuery mbyte, ha'e rã pendevy pe oexa uka 'rã opo'akaa.
4 Mba'eta anhetẽ ikangy va'e rami kuruxu re onhemoĩ uka va'ekue ri
oikove ju raka'e Nhanderuete po'akaa rupi. Ha'e rami ae hexe vy ore
voi orekangy va'eri peẽ kuery mbyte Nhanderuete po'akaa rupi avi 'rã
orekuai hexeve.
5 Peikuaa pota ke pendejee ae, pexa aguã anhetẽ pa pejeroviaa oĩa.
Penhea'anga ke pendejee ae. Ndapeikuaai ri ty'y Jesus Cristo pendere
oĩa? Ha'e rami e'ỹ ri ramo ojou vaipy peiko.[c]
6 Ha'e rami teĩ xee ajerovia peikuaa aguã ore kuery ojou vaipy e'ỹ roikoa.
7 Nhanderuete pe rojerure mba'eve py pejejavy e'ỹ aguã, pavẽ orejou porã
aguã e'ỹ guive. Roipota va'e ma teko porã rupi peẽ pendekuai, ojou vaipy
ore roikoa rami amongue oikuaa teĩ.
8 Mba'eta peteĩve henda py ndorepo'akai 'rã anhetẽ va'e rojoko aguã, ha'e
rã anhetẽ va'e ojekuaa porãve aguã anho.
9 Ha'e rami vy rovy'a 'rã peẽ penembaraete ramo, ore orekangy teĩ. Ha'e
rami vy rojerure peẽ kuery opa mba'e py pendekuai porã aguã.
10 Ha'e nunga rupi pẽa py e'ỹ teri aiko vy ambopara ha'e rami, peẽ kuerya
py aiko jave Senhor xembopo'akaague rami vy rombopaga e'ỹ aguã,
mba'eta anhomomba aguã e'ỹ xembopo'aka, ha'e rã anhomombaraeteve
aguã.

Oxaruraa rupi ijayvuague

11 Aỹ ma irmão kuery, pevy'a ke. Opa mba'e py pendekuai porã pota,
joo meme penhombopy'a guaxu, peteĩ rami peikuaa, ha'e peteĩ rami
pendekuai guive. Ha'e ramo Nhanderuete mborayvu me'ẽa ha'e peteĩ rami
nhanemoingoa va'e oiko 'rã pendereve.
12 Pexarura joupe-upe iky'a e'ỹ va'e joayvua rami. Iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e
javi oxarura uka pẽvy.

Ogueroayvu porãague

13 Tove peẽ kuery ha'e javive tapendu Senhor Jesus Cristo
nhanemboaxya, Nhanderuete nhanderayvua ha'e Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ peteĩ
rami nhanemoingoa.

---

c 13.5 1 Coríntios 11.31

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Galácia pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Galácia pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia ma Galácia yvy re Jesus remimbo'e kuery ikuai va'e pe apóstolo Paulo ombopara va'ekue. Ha'e ae omboypy va'ekue igreja ha'e py. Ha'e gui Galácia yvy gui Paulo oo ma rire ha'e py ovaẽ amboae rami rei nhombo'e va'e, judeu regua. Ha'e va'e kuery ma nhombo'e vy aipoe'i: "Moisés lei oeja va'ekue rupi nhandekuai ramo 'rãe Nhanderuete nhanemboeko porã, nhandepire nhamboi uka aguã regua rupi guive", he'i nhombo'e vy.

Ha'e rã Paulo ma ha'e rami e'ỹ nhombo'e, avakue oikuaa rami rive'ỹ. Aipoe'i: "Ayvu porã pendevy xee amombe'u va'ekue ma avakue guigua e'ỹ. Mba'eta xee ma avakue gui naendui neĩ ndaikuaai karamboae. Jesus Cristo ae oikuaa uka xevy" (1.11b-12). "Nhanderuete renonde avave rei lei re onhea'ãa rupi nomboeko porãai 'rã, mba'eta 'Heko porã va'e ma ojeroviaa rupi 'rã ikuai', he'i" (3.11). "Mba'eta peẽ kuery voi Cristo Jesus re pejerovia vy Nhanderuete ra'y kuery pendekuai", he'i (3.26).

Ha'e gui ára nhavõ Nhanderuete renonde jaiko aguã ma ha'e rami ae avi, mba'eta nhande ae nhanhea'ãa rupi rive'ỹ 'rã jaupity teko porã, ha'e rã Jesus re jajeroviaa re, ha'e Nhe'ẽ po'akaa rupi anho. "Ha'e nunga rupi aipoa'e: Pendekuai Nhe'ẽ re. Ha'e vy 'rãe ndapejapoi to'o oipota va'e", he'i (5.16).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

1 1 Xee Paulo ma apóstolo aiko. Avakue e'ỹ xemoĩ, neĩ avakue
pe e'ỹ guive xemoĩ ukaa. Ha'e rã Jesus Cristo ae xemoĩ
va'ekue, ha'e omanoague gui Nhanderuete imboete jevyare va'e
voi.
2 Irmão kuery xeirũ ikuai va'e ha'e javi reve roxarura Galácia py igreja
kuery pendekuai va'e pe.[a]
3 Tove peẽ kuery tapendu Nhanderuete ha'e [nhande] Senhor Jesus Cristo
penemboaxya ha'e mby'a porã.

---

a 1.2 Atos 16.6; 18.23

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Mba'eta ha'e ae ojejuka uka raka'e jajejavyague re, Nhanderuete oipotaa
rami vy ko yvy vai regua reko gui nhandereraa jepe aguã.
5 Tove ha'e anho tomboetea aỹ, ha'e raka'eve rã peve. Amém.

Galácia pygua kuery ojeroviaa gui ojepe'aa re ijayvuague

6 Ha'e rami avi anhemondyi mba'eta omombe'ua rã aendu Cristo rupi
Nhanderuete penemboaxy vy penerenoĩ va'ekue ri ixugui pejepe'apa
vyvoia, ayvu porã ramigua re rive pevapaxe vy.
7 Ha'e va'e ma amboae ayvu porã e'ỹ guive. Ha'e rami avi amongue
rãnda'u Cristo regua ayvu porã oguerovaxe vy penemboeko eta rei.[b]
8 Ha'e gui ayvu porã romombe'u va'ekue rami e'ỹ ri omombe'u va'e rei
tove tokanhy, ore e'ỹ vy anjo yva pygua omombe'u teĩ.
9 Aipoa'e ae ma va'ekue ri teĩgue ju aipoa'e: Ayvu porã oregui pendu
va'ekue rami e'ỹ ri omombe'u vy tokanhy.

Ayvu porã oendu ha'e omombe'ua re Paulo ijayvuague

10 Ha'e rami xeayvu vy nda'u aỹ avakue pe ri ajejou porã uka, tyrã
pa Nhanderuete pe? Avakue rive ri nda'u ambovy'axe? Mba'eta avakue
ambovy'aa rupi rive aiko va'e rire ndaikoi 'rãgue Cristo rembiguai.
11 Irmão kuery, po ramigua aipota peikuaa porã: Ayvu porã pendevy xee
amombe'u va'ekue ma avakue guigua e'ỹ.
12 Mba'eta xee ma avakue gui naendui neĩ ndaikuaai karamboae. Jesus
Cristo ae oikuaa uka xevy.
13 Mba'eta pendu ae ma judeu kuery reko rami aikoague. Mba'eta
Nhanderuete pegua igreja kuery amoingo axy rei va'ekue, amombaxe ete vy.
14 Ha'e rami aikoa rupi xeretarã judeu kuery xejavegua gui voi anhea'ãve
va'ekue, oreramoĩ kuery orembo'eague rami ete aikoxe vy.[c]
15 Ha'e gui ma xetui'i e'ỹ mbove ma voi Nhanderuete xemboaxya rupi
xeporavo rire xerenoĩ, ha'e oipotaa rami vy
16 xevy pe oikuaa uka Gua'y regua, judeu e'ỹ va'e kuery ikuaia rupi amombe'u
aguã. Ha'e ramo amboae kuery pe xee naporandui karamboae aiko aguã re,
17 neĩ Jerusalém tetã katy ma voi ndaai ha'e kuery ranhe xegui apóstolo ikuai
va'ea py. Ha'e rã Arábia yvy katy ranhe aa, ha'e gui Damasco tetã py ju ajevy.

Jerusalém py, Síria ha'e Cilícia katy Paulo ooague

18 Ha'e gui mboapy ma'etỹa py mae ma Jerusalém katy aa Cefas aexa
aguã. Quinze ára re aiko hexeve.
19 Ha'e rã apóstolo kuery mboae ma ndaexai karamboae, Senhor ryvy Tiago e'ỹ vy.[d]
20 Nhanderuete renonde aipoa'e: Po rami pẽvy ambopara vy ndaxeapui.

---

b 1.7 Romanos 16.17; 2 Coríntios 11.3,4; Colossenses 2.8; 2 Pedro 2.1-3
c 1.13,14 Atos 26.9-20 **d 1.18,19** Atos 9.26-30

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Ha'e gui ma Síria ha'e Cilícia yvy katy ju aa.
22 Ha'e rã Judéia yvy re Cristo pegua igreja kuery ikuai va'e ma ndaxerexai teri.
23 Xereko omombe'ua ramo rive ha'e kuery oendu, “Nhanemoingo
axy reiare aỹ ma omombe'u oikovy jajerovia aguã regua yma rupi
ombovaipaxe va'ekue”, 'ea rã.
24 Ha'e rami xereko oendu vy oguerovy'a okuapy Nhanderuete.

Judeu ha'e judeu e'ỹ va'e ikuaia rupi apóstolo kuery omba'eapoa re ijayvuague

2 1 Ha'e gui catorze ma'etỹ rire ma Jerusalém katy ju aa karamboae
Barnabé reve. Tito avi araa.
2 Aa aguã Nhanderuete oikuaa ukaague rami vy aa. Ha'e py ma opena
va'e kuery pe amombe'u ayvu porã judeu e'ỹ va'e kuerya rupi amombe'u
aikovy va'e. Pavẽ pe'ỹ guive amombe'u, irmão kuery yvatekueve va'e pe
anho, ha'e kuery ombovaipa e'ỹ aguã anhombo'ea ha'e anhombo'eague.[e]
3 Ha'e rami teĩ neĩ Tito xerupive oo va'ekue pe voi ha'e kuery nda'ijayvui
opire omboi uka aguã, grego va'eri.
4 Omboi uka aguã ijayvu va'e ma irmão ramigua kuery rive, irmão kuery
reve onhemoirũ va'ekue. Ha'e kuery ma oikuaa pota reixe raka'e opa
mba'e gui Cristo Jesus nhandereraa jepe ramo nhandekuaia re, escravo
rami ju nhanemoingoxe vy.[f]
5 Ha'e rami teĩ ha'e kuery oipota va'e ma neĩ peteĩ henda py ma voi
ndorojapoi, ayvu porã anhetẽ va'e peẽ kuery peguarã opyta aguã.
6 Ha'e gui omboetevepy kuery re ma xee napenai, mba'eta Nhanderuete
voi amongue rive joegui oayvuve va'e'ỹ. Ha'e kuery yvatekueve ikuai va'e
voi neĩ peteĩ henda py naxembo'ei mba'emo pyau re.
7 Ha'e rami 'rãgue py xejou porã, mba'eta oikuaa amboae regua kuery
pe ayvu porã amombe'u aguã Nhanderuete xemoĩague, judeu kuery pe
Pedro omombe'u aguã omoĩague rami avi.
8 Mba'eta apóstolo Pedro judeu kuery pe ayvu omombe'ua rupi
Nhanderuete oipytyvõa rami avi xee voi xepytyvõ amboae regua ikuaia
rupi amba'eapoa rupi.
9 Ha'e gui ha'e rami amba'eapo aguã Nhanderuete xemboaxy vy xemoĩague
omboetevepy kuery Tiago, Cefas ha'e João oikuaa vy orererovy'a, orepopyy
guive, xee ha'e Barnabé reve. Mba'eta ojou porã amboae regua kuery mbo'ea
rupi ore orekuaia, ha'e kuery judeu kuery mbo'ea rupi ikuaia rami avi.
10 Peteĩ'i re anho tema ha'e kuery ojerure, iporiaukue'i roipytyvõ aguã re
orema'endu'a aguã. Ha'e gui xee ma ha'e nunga re anhea'ã ae ma aikovy.

---

[f] **2.4** Irmão ramigua kuery ma nhomoingoxe judeu kuery pegua lei rupi anho, escravo rami ae.

e 2.1,2 Atos 15.1-11

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pedro pe Paulo ijayvuague, ha'e Cristo Jesus re jajerovia ramo nhanemboeko porãa re ijayvua

11 Ha'e gui ma Antioquia tetã py Cefas ovaẽ ma vy ha'eve e'ỹa rami oiko
ramo xeayvu ete ixupe.
12 Mba'eta Tiago remimbou avakue novaẽi teria ja Cefas okaru oikovy
va'ekue judeu e'ỹ va'e kuery reve. Ha'e rami teĩ avakue ovaẽ ma ramo
opytu'u, judeu kuery gui okyje vy ojepe'a.
13 Hexeve judeu kuery mboae heta avi onhenhomi. Barnabé eteve voi ha'e
kuery onhenhomia rami onhemoingo uka.
14 Ha'e gui ma ha'e kuery ha'eve e'ỹa rami, ayvu porã anhetẽ va'e rami
e'ỹ ikuaia xee aexa vy pavẽ oendua py aipoa'e Cefas pe: "Ndee ma judeu
va'eri amboae regua reko rami reiko va'ekue, judeu reko rami e'ỹ. Ha'e
gui aỹ ma mba'e re tu amboae regua kuery ri remoingoxe judeu reko
rami?" ha'e va'ekue.
15 Mba'eta ore ma judeu ae ma voi orekuai, "Amboae regua ojejavypa
rei va'e" 'ea va'e e'ỹ.
16 Jaikuaa guive lei re nhanhea'ãa rupi e'ỹ nhanemboeko porãa, ha'e rã
Cristo Jesus re jajeroviaa re. Ha'e rami vy ore voi Cristo Jesus re rojerovia,
ha'e rami vy rojeroviaa re oremboeko porãa aguã, lei re ronhea'ãa rupi e'ỹ.
Mba'eta lei re onhea'ãa rupi ma avave rei nomboeko porãai 'rã.[g]
17 Ha'e rami avi xapy'a rei Cristo re vy nhanhemboeko porã uka teĩ
amongue ojou 'rã jajejavya. Ha'e rami vy nda'u Cristo ae ri nhandeapo
jajejavy aguã rami? Any teve.
18 Mba'eta mba'emo nhambovaipa va'ekue jajapo ju va'e rire mae japyta
'rãgue ojejavypa riae va'e.
19 Ha'e rami 'rãgue py lei re oĩa aikuaa porã rire xee amano ae ma lei pe,
Nhanderuete pe ju aiko aguã. Xee voi kuruxu re xemoĩa avi Cristo reve.[h]
20 Ha'e rami rire xee ve'ỹ ma aiko, Cristo oiko xere. Aỹ xero'o re aiko teri reve
Nhanderuete Ra'y re ajeroviaa rupi aiko, xerayvu vy xere ojejuka uka rire.
21 Xee ma Nhanderuete xemboaxya nambovare e'ỹi. Mba'eta lei re
nhanhea'ãa rupi nhanemboeko porãa va'e rire Cristo omanoague
ndovarei 'rãgue.

Galácia pygua kuery pe Paulo oporanduague

3 1 Peẽ Galácia pygua kuery pene'arandu e'ỹ va'e, mava'e
tu penembotavy ra'e? Mba'eta pendua py amombe'u porã
va'ekue Jesus Cristo kuruxu re ojejuka ukaague.

---

[g] **2.15,16** "Ore" he'ia ma judeu kuery re ijayvu vy. Galácia pygua kuery ma judeu e'ỹ ikuai. Ha'e gui ha'e javi regua ma Jesus Cristo re ojerovia vy 'rãe oo jepe (Romanos 3.21-30).

h 2.19-21 Romanos 6.1-4

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Po rami anho aikuaaxe pẽgui: Lei re penhea'ã rupi ri nda'u
Nhe'ẽ pejopy, tyrã pa ayvu porã pendu vy pejeroviaa py?
3 Pene'arandu e'ỹ va'e, Nhe'ẽ reve pemboypy va'ekue ri aỹ to'o re
rive ju ta ri ty'y opa mba'e py pendekuai porã? [i]
4 Pendekuai axy reiague ndovarei ri ty'y mba'everã? Ha'e
nungakue ndovare e'ỹi 'rãgue.
5 Ha'e gui Nhe'ẽ mbouare nda'u lei re penhea'ã ramo ri mba'emo porã
ojapo penembyte, tyrã pa ayvu porã pendu va'e re pejerovia ramo?

Abraão rekokue re ijayvua

6 Ha'e ramigua ae Abraão ojou raka'e, mba'eta "Nhanderuete re
ojerovia ramo ojeroviaa re ome'ẽ teko porã", he'iague rami. [j]
7 Ha'e nunga rupi jaikuaa ojerovia va'e ae Abraão ramymino kuery ikuaia. [k]
8 Mba'eta Abraão pe ranhe omombe'u ayvu porã vy "Ndegui vy
amoingo porã 'rã yvy regua ha'e javi", he'i va'ekue. Ha'e ramia
py ipara re Nhanderuete oikuaa uka ma voi amboae regua kuery
ojerovia ramo omboeko porã 'rãa. [l]
9 Ha'ekue rami vy Abraão ojerovia ete va'e reve omoingo porã avi
'rã ojerovia va'e kuery ha'e javi.
10 Ha'e rã lei re onhea'ã va'e ma ayvu vaipy meme, mba'eta ipara oiny:
"Lei re ikuai va'e ndojapopai ri vy ayvu vaipy opyta." [m]
11 Ha'e nunga rupi Nhanderuete renonde avave rei lei re onhea'ãa
rupi nomboeko porãai 'rã, mba'eta "Heko porã va'e ma ojeroviaa
rupi 'rã ikuai", he'i. [n]
12 Ha'e gui lei re nhanhea'ã vy ma jajeroviaa rupi e'ỹ nhandekuai.
Ha'e rami 'rãgue py "Lei re oĩa amongue ojapopa ri vy oikove 'rã
hexe vy", he'iague rami. [o]
13 Ha'e gui ma Cristo nhandejogua raka'e lei re ayvu vai oĩa gui,
nhanderekovia ayvu vaipy ojeapo vy. Mba'eta ipara oiny: "Yvyra re oupia
imoiny va'ekue ma ayvu vaipy meme" he'ia rami. [p]
14 Ha'e rami vy Jesus Cristo ojapo Abraão pe Nhanderuete "Ndegui vy
anhomoingo porã 'rã" he'iague amboae regua kuery voi oupity aguã. Ha'e
rami rã jajerovia vy jajopy 'rã Nhe'ẽ ombou va'erã va'ekue.

Nhanderuete ayvu mbovaipaarã e'ỹ lei oejaague re ijayvua

15 Irmão kuery, nhande ae reko re ambojoja ta aỹ. Mba'eta mba'emo
jajapo aguã re jajogueroayvu rire nda'evei avave rei ombovaipa, neĩ
omoĩave aguã ha'e va'ekue áry.

---

i 3.3 Gálatas 5.16-23; Efésios 2.8-10 **j 3.6** Gênesis 15.6 **k 3.7** Romanos 4.1-25
l 3.8 Gênesis 12.3; 18.18 **m 3.10** Deuteronômio 27.26 **n 3.11** Habacuque 2.4
o 3.12 Levítico 18.5 **p 3.13** Deuteronômio 21.23

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Ha'e gui Abraão ha'e hamymino pe Nhanderuete ijayvu raka'e omoingo
porã aguã re. Ha'e ramia py "Hamymino kuery pe" nde'i, mba'eta heta
pe rami e'ỹ ijayvu, peteĩ'i pe anho, "Neramymino" he'ia py. Ha'e va'e ma
Cristo.[q]
17 Ha'e gui aipoa'eve ju: Nhanderuete yma ma voi guexeve guarã ojapo ma
rire quatrocentos e trinta ma'etỹa py lei oeja avi vy nomboaxa rivei, neĩ
nombovaipai ijayvu ma voiague.[r]
18 Mba'eta lei re nhanhea'ãa rupi ri Nhanderuete gui mba'emo jajopy va'e
rire ijayvuague rupi ve'ỹ jajopy 'rãgue. Ha'e rami teĩ ijayvuague rupi rive
Nhanderuete mba'emo ome'ẽ raka'e Abraão pe.
19 Ha'e gui ma mba'erã nda'u oeja avi lei? Lei ma jejavya kuaa ukaarã
oeja raka'e, ovare aguã hamymino ijayvu ma voiague va'e oiko peve'i.[s]
Anjo kuery po rupi lei ome'ẽ uka raka'e, ha'e gui amboae po rupi ju.
20 "Amboae po rupi ome'ẽ uka" he'ia py ma peteĩ'i re e'ỹ ijayvu vy, mokoĩ
re. Ha'e rã Nhanderuete ma peteĩ'i.
21 Ha'e gui Nhanderuete nda'u ijayvu ma voiague rovai guarã ri lei oeja
raka'e? Any teve. Mba'eta tekove me'ẽarã ri lei oeja va'e rire anhetẽ lei re
nhanhea'ãa rupi 'rãgue teko porã jaupity.
22 Ha'e gui ipara oinya oikuaa uka jejavya guy py meme nhandekuaia,
Jesus Cristo re jajerovia vy ome'ẽ 'rã va'ekue jajopy aguã.

Cristo-a py lei nhanererovaẽague rami ijayvua

23 Ha'e gui hexe jajerovia aguã regua oikuaa uka e'ỹ mbove ma lei rupi
ranhe nhanemoingo vy omboty pyre rami nhanderereko raka'e, jajerovia
aguã regua oikuaa uka peve.
24 Ha'e rami vy lei ma nhandere opena va'e rami ranhe nhanderereko
raka'e, Cristo-a py nhanererovaẽ aguã, hexe jajerovia ramo nhanemboeko
porã aguã.[t]
25 Ha'e gui jajerovia aguã regua oikuaa uka ma rire nhanderekoare
rupi ve'ỹ nhandekuai.
26 Mba'eta peẽ kuery voi Cristo Jesus re pejerovia vy Nhanderuete ra'y
kuery pendekuai.
27 Mba'eta Cristo re penhemongarai uka va'ekue ha'e javi ma Cristo py avi
penhemonde.
28 Ha'e nunga rupi jipovei 'rã judeu ha'e grego, escravo ha'e escravo e'ỹ,
avakue ha'e kunhague, mba'eta Jesus Cristo re vy ha'e javive peteĩ regua
anho nhandekuai.
29 Ha'e rami vy Cristo pegua peiko vy peẽ kuery voi Abraão ramymino
kuery pendekuai, ha'e ijayvuague peupity avi aguã rami guive pendekuai.

---

q 3.16 Gênesis 13.15; 24.7 **r 3.15-18** Hebreus 6.13-18 **s 3.19** Romanos 5.20,21
t 3.24 Romanos 10.4

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Cristo re vy Nhanderuete ra'y kuery jaikoa re ijayvua

4 1 Aipoa'e: nguu gui ta'y kuery mba'emo ojopy aguã rami ikuai va'e
ma kyrĩgue teri ikuaia ja escravo rami ete 'rã ikuai, opa mba'e ha'e
kuery pe guarã oĩ teĩ.
2 Ha'e rami vy imbo'ea ha'e hexe opena va'e kuery oipotaa rami 'rã ikuai,
tuu oa'angaague ára novaẽi teria ja.
3 Nhande kuery voi ha'e rami avi nhandekuai va'ekue. Kyrĩgue rami
teri nhandekuai jave escravo rami nhanemoingoa va'ekue ko yvy regua
oikuaa rami rive.
4 Ha'e gui oa'angaague ára ovaẽ ramo Nhanderuete ombou Gua'y ae
kunha gui oiko aguã, lei rupi guarã,
5 lei rupi nhandekuaiague gui nhandereraa jepe vy ta'y kuery ete
nhanemoingo aguã.
6 Ha'e gui ta'y kuery jaiko ramo nhandepy'a re Nhanderuete ombou Gua'y
Nhe'ẽ, ojapukai vy "Xeru, Xeru" he'i va'erã.
7 Ha'e nunga rupi escravo ve'ỹ, ta'y kuery ma peiko. Gua'y kuery
Nhanderuete penemoingo rire ixugui mba'emo porã pejopy aguã rami
pendekuai.[u]

Gueko ymague ae rupi ju ojevyxea re ijayvuague

8 Ymave rupi Nhanderuete peikuaa e'ỹ mbove escravo rami pendekuai
teri va'ekue Nhanderuete ramigua kuery pe rive.
9 Aỹ ma peikuaa ma Nhanderuete, ha'e ranhe pendekuaa rire. Mba'e re
tu ha'vy pejevyxe ju mba'emo ipo'aka e'ỹ ha'e ovare'ỹ va'e re, ha'e nunga
pegua escravo ju pendekuaixe vy?
10 Mba'eta amongue ára pemboeteve 'rã joegui, amongue jaxy, mba'emo
oiko aguã ára ha'e amongue ma'etỹ guive.
11 Ha'e ramo xee akyje peẽ kuerya rupi amba'eapoague ndovarevei gui.[v]

Paulo ndoikuaai reia re ijayvuague

12 Xee rami avi pendekuai 'rãgue, mba'eta xee voi peẽ rami aiko.[w]
Irmão kuery, po rami anho ajerure, mba'eta xevy pe mba'eve py
ndapejapo vai.
13 Jypy'i pẽvy ayvu porã amombe'u jave xemba'eaxy ete va'ekue, peẽ
peikuaa porã.
14 Xee aiko axya peẽ kuery pe voi haxy ete va'ekue peropo'aka aguã. Ha'e
ramive ma peẽ kuery ndaxerexaxe e'ỹi, ndaxerayvu e'ỹi guive. Ha'e rami

---

[w] **4.12** Paulo ma judeu va'eri judeu e'ỹ va'e reko rami oiko ombo'ea rupi (1 Coríntios 9.21,22).

u 4.1-7 Romanos 8.14-17 **v 4.8-11** Colossenses 2.16,17

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

'rãgue py xemovaẽ porã va'ekue Nhanderuetea guigua anjo rami, Jesus
Cristo rami ete.
15 Ha'e gui aỹ ma mba'exa tu noĩvei ri pendekuai porãague? Xee aipoa'e
porã: Ha'eve va'e rire penderexa ae penoẽ 'rãgue raka'e xevy peme'ẽ aguã.
16 Ha'e gui aỹ ma anhetẽ va'e rupi xee romongeta vy nda'u penderovaigua
ju ri aiko?
17 Ha'e rã amboae kuery ma pendererory merami rive xegui
pendererovapaxe vy, ha'e kuery re ju peo aguã.
18 Ha'eve avi iporã va'e re peo aguã, pendereve xee aiko jave anho e'ỹ.
19 Xera'y kuery, peẽ kuery re nda'evei aiko imemby raxy va'e rami,
pendere Cristo reko ojekuaa porã e'ỹa ja.
20 Ha'eve va'e rire aỹ voi xee avaẽ 'rãgue peẽ kuerya py amboae rami ju
xeayvu aguã, mba'eta ndaikuaai rei peẽ kuery reko.

Sara ha'e Agar rekokue re ombojojaague

21 Lei rupi rive pendekuaixe va'e, pemombe'u xevy: Ndapeikuaai ri ty'y
lei re oĩ va'e?
22 Mba'eta ipara oiny: "Abraão oguereko mokoĩ gua'y. Peteĩ ma kunha
escrava pi'a, ha'e rã amboae ma escrava e'ỹ pi'a raka'e."[x]
23 Escrava pi'a ma to'o gui rive itui'i. Ha'e rã escrava e'ỹ pi'a ma
Nhanderuete ijayvuague rami vy itui'i.
24 Ha'e nunga oiko raka'e jaikuaa pota aguã, mba'eta ha'e va'e kunhague
ma mokoĩ ayvu nhanderekorã oeja pyre rami. Peteĩ ayvu ma Sinai yvyty
re oejaa, escravo rami nhanemoingo va'e. Ha'e va'e ma Agar.[y]
25 Mba'eta Agar ma Arábia regua Sinai yvyty rami, ha'e Jerusalém tetã aỹgua
rami guive oiko, mba'eta ha'e pygua kuery escravo rami meme teri ikuai.
26 Ha'e rã Jerusalém yvategua pygua kuery ma escravo e'ỹ ikuai. Ha'e
va'e ae ma nhandexy.
27 Mba'eta ipara oiny: "Nememby e'ỹ va'e, kyrĩ va'e reikuavã e'ỹ teri va'e,
evy'a ke. Kyrĩ va'e raxy rendu e'ỹ teri va'e, enhendu atã ke revy'a vy,
mba'eta ome reve oiko va'e memby kuery gui hetave 'rã ikuai kunha oeja
pyre memby kuery."[z]
28 Ha'e gui irmão kuery, peẽ ma Isaque itui'iague rami avi Nhanderuete
ijayvuague rami vy peiko.
29 Yma guare rami to'o gui itui'i va'ekue ma opu'ã rei raka'e Nhe'ẽ gui
itui'i va'ekue re. Ha'ekue ramigua ae aỹ voi oiko.

---

[x] **4.22** Abraão ma mokoĩ kunha re omenda raka'e, gua'yxy ae'i Sara re, ha'e gui escrava Agar re guive, Nhanderuete oipotaa rami e'ỹ teĩ. Sara pi'a ma Isaque, ha'e rã Agar pi'a ma Ismael (Gênesis 16). [y] **4.24** Sinai yvyty re ma lei judeu kuery rekorã oejaa raka'e. Ha'e va'e rupi onhea'ã va'e ma escravo rami meme ikuai (Êxodo 20; Hebreus 12.18-29).

[z] **4.27** Isaías 54.1

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

30 Ha'e rami teĩ ipara re oĩ: “Eipe'a ke escrava ipi'a reve, mba'eta nda'evei
escrava e'ỹ pi'a rami avi escrava pi'a ojopy aguã mba'emo.”[a]
31 Ha'e rami vy irmão kuery, nhande ma escrava memby kuery e'ỹ, ha'e rã
escrava e'ỹ memby kuery nhandekuai.

Lei rupi nhandekuai 'rãgue py Cristo re anho jajerovia aguã re ijayvua

5 1 Escravo ve'ỹ nhandekuai aguã ae Cristo nhandereraa jepe. Peĩ atã
ke ha'vy escravo penhemoingo uka jevy e'ỹ aguã.[b]
2 Mba'eta xee Paulo aipoa'e pẽvy: Pendepire pemboi uka ramo Cristo
pendereraa jepeague ndovarei 'rã.
3 Teĩgue ju aipoa'e pavẽ pe: Opire omboi uka va'ekue ma lei re oĩ va'e ha'e
javi ojapo aguã rami ikuai.
4 Peẽ kuery lei re penhea'ãa rupi penhemboeko porã ukaxe va'e, pejepe'a
ma Cristo gui, ha'e penemboaxyague peja guive.
5 Mba'eta ore ma Nhe'ẽ rupi vy rojerovia reve roarõ roikovy teko porã
ome'ẽ mbyrã.
6 Mba'eta Cristo Jesus re nhandekuai ramo mba'everã ndovarei
nhandepire nhamboi ukaague, neĩ nhamboi uka e'ỹa voi. Ovare va'e ma
jajeroviaa nhandeporayvua rupi jaexa uka va'e anho.
7 Peẽ kuery pendekuai porã va'ekue. Mava'e tu pendejoko ra'e anhetẽ
va'e rupi pendekuai ve'ỹ aguã?
8 Mba'eta ha'e rami aguã ma penerenoĩare gui e'ỹ ou.
9 Trigo mbovua minha ruxã'i teĩ mesa ha'e javi 'rã omoeakuãmba.
10 Ha'e rami teĩ xee ma Senhor rupi vy ajerovia amboae rami rei
peikuaa e'ỹ aguã. Ha'e rã penemoangeko reia mava'e rã rei opaga 'rã.
11 Ha'e gui irmão kuery, xee ma nhandepire nhamboi uka aguã re teri
anhombo'e va'e rire mba'exa 'rãgue tu ha'vy xembojexavai reia? Ha'e rami
anhombo'e va'e rire ha'e kuery ndojou vaivei 'rãgue kuruxu re Cristo
ojuka ukaague amombe'u rã.
12 Ha'eveve 'rãgue penemoangeko reia kuery ha'e kuery ae onhekyxĩmba va'e rire.

Escravo ve'ỹ ma jaiko vy nhandeporayvu aguã re ijayvua

13 Mba'eta peẽ irmão kuery, escravo ve'ỹ pendekuai aguã Nhanderuete
penerenoĩ. Ha'e rami avi escravo ve'ỹ pendekuaia rupi nda'evei to'o oipotaa rami
pendekuai aguã, ha'e rã pejoayvua rupi 'rã pendekuai peteĩ-teĩ rembiguai rami.[c]
14 Mba'eta lei re oĩ va'e ha'e javi 'rã jajapo peteĩ'i ayvu rupi nhandekuai
vy: “Peayvu peneirũ peẽ ae pejeayvua rami” he'iague.[d]
15 Ha'e rami teĩ jomeme pejoxu'u ha'e penhomboi-mboi ri vy penheangu
ke peẽ ae penhomomba e'ỹ aguã.

---

a 4.30 Gênesis 21.10 **b 5.1** João 8.32,36 **c 5.13** Romanos 6.18,19; 1 Pedro 2.16,17
d 5.14 Levítico 19.18

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

To'o rembiapo ha'e Nhe'ẽ guigua re ijayvua

16 Ha'e nunga rupi aipoa'e: Pendekuai Nhe'ẽ re. Ha'e vy 'rãe ndapejapoi
to'o oipota va'e.
17 Mba'eta to'o oipota va'e ma Nhe'ẽ ndoipotai, ha'e Nhe'ẽ oipota va'e ma to'o
ndoipotai, joo ramigua e'ỹ vy. Ha'e nunga rupi ae ndapejapo kuaai peipota va'e.
18 Ha'e rã Nhe'ẽ ri pendererekо ramo lei guy py ve'ỹ pendekuai.[e]
19 Ha'e gui to'o guigua ma jaikuaa pavẽ: tavy reia, teko ky'a, jajejoko
e'ỹa,
20 mba'emo ra'angaa re jajeroviaa, mba'evyky, joe nanhandea'eia, joe
nhapu'ã reia, takãte'ỹ, joupe nhandevai reia, nhandeyvate reixea, joegui
jaja'oa, joo rami e'ỹ-e'ỹ nhandekuaia,
21 jajojou vai reia, jaka'u reia, jakaru guaxua rupi nhandekuaia, ha'e ramigua
anho. Ha'e nunga re pẽvy xeayvu ae ma va'ekue, ha'e aỹ ma amombe'u porãve
ju: Ha'e rami ikuai va'e ma Nhanderuete po'akaa pyguarã e'ỹ.
22 Ha'e rã Nhe'ẽ guigua ma pova'e: mborayvu, vy'a, mby'a porã,
jajogueropo'akaa, joupe jajapo porãa, nhanhopytyvõa, ojeroviapy jaikoa,
23 nhandevai rive e'ỹa ha'e jajejokoa. Ha'e ramigua jokoarã lei jipoi.
24 Ha'e Jesus Cristo pegua ikuai va'e ma kuruxu re ojuka avi ma to'o opa
marã rei oipota va'e.
25 Nhe'ẽ re vy jaikove rire Nhe'ẽ reve ae tema nhandekuai.
26 Nda'evei jajejou porã rei aguã, nhanhombopoxy ha'e jajojou vaia rupi.

Nhanhopytyvõ ha'e nhandejee ae jaikuaa pota aguã re ijayvua

6 1 Irmão kuery, amongue ha'eve e'ỹa rami oiko rã oexaa ramo
peẽ Nhe'ẽ reve pendekuai va'e pemongeta 'rã, pendevai e'ỹ re.
Penheangu ke guive peẽ voi penhembotavy uka e'ỹ aguã.
2 Peraa ke peteĩ-teĩ voyi. Ha'e rami vy 'rãe Cristo guigua lei rupi
pendekuai.[f]
3 Ha'e rã amongue heko porãve e'ỹ teĩ ojeupe “Xereko porã” he'i vy ha'e
kuery ae ojekore.
4 Peteĩ-teĩ peikuaa pota peẽ ae pendereko re. Ha'e rami vy 'rãe
pejererovy'a aguã ha'eve, amboae kuery reko re peikuaa pota rei nda'ei.
5 Mba'eta peteĩ-teĩ ogueraa 'rã ovoyi ae.

Mba'emo nhanhotỹague gui nhamono'õ ju 'rãa re ijayvua

6 Ayvu porã re penembo'ea rã opa mba'e porã pemboja'o 'rã penembo'ea
kuery pe.
7 Pejekore eme pova'e nunga re, mba'eta Nhanderuete ndojejojai ukai 'rã,
mba'eta nhanhotỹague gui ae ju 'rã nhamono'õ.

---

e 5.16-18 Romanos 8.1-9 **f 6.1,2** Mateus 18.15; Lucas 17.3,4; Tiago 5.19,20

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 To'o guigua onhotỹ rire to'o gui ju 'rã omono'õ imombaarã. Ha'e rã
Nhe'ẽ guigua ri onhotỹ rire ma Nhe'ẽ gui ae ju 'rã omono'õ tekove marã
e'ỹ.
9 Japytu'u rive eme joupe jajapo porãa gui, mba'eta oa'angaague ára
nhamono'õ 'rã hekovia, ndajajepe'ai rire.
10 Ha'e nunga rupi ha'eve jave jajapo porã 'rã pavẽ pe, nhanderevegua
ojerovia va'e kuery pe katuve ma.[g]

Cristo kuruxu regua anho Paulo oguerovy'aa re ijayvuague

11 Pexa ke ipara tuvixa rei va'e xepo py ae ambopara va'ekue.
12 Ha'e gui to'o re onhemboyvatevexe va'e kuery onhea'ã 'rã pendepire
pemboi uka aguã re. Ha'e ramigua oipota onhembojexavai uka e'ỹ
aguã, mba'eta Cristo kuruxu regua omombe'u va'e rire ombojexavaia ae
'rãgue.
13 Ha'e rami avi opire omboi uka va'ekue voi ndojapopai 'rã lei re oĩa, ha'e
rami teĩ ha'e kuery onhea'ã pendepire pemboi uka aguã re, ha'e nunga re
ojererovy'a rei aguã.
14 Ha'e rã xee ma mba'eve rei ndarovy'ai kuruxu re nhande-Senhor
Jesus Cristo omanoague e'ỹ vy.[h] Mba'eta kuruxu re ma yvy regua reko
omano ae ma xevy, ha'e xee voi amano avi yvy regua reko pe.
15 Mba'eta nhandepire nhamboi ukaa, ha'e nhamboi uka e'ỹa voi mba'e'ỹ,
hemimoingo pyau jaikoa anho ovare.
16 Tove ha'e rami ikuai va'e ha'e javi toendu mby'a porã ha'e omboaxya,
Nhanderuete pegua kuery Israel regua voi.
17 Ha'e rami avi ndaipotavei ma avave rei xemoangeko, mba'eta xerete
rupi iperepa ma Jesus káuxa.

Ogueroayvu porãague

18 Irmão kuery, tove penenhe'ẽ py tapendu nhande-Senhor Jesus Cristo
penemboaxya. Amém.

---

g 6.6-10 2 Coríntios 9.6-15 **h 6.14** 1 Coríntios 1.22-24; 2.1,2

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Éfeso pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Éfeso pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia ma Jesus remimbo'e kuery Éfeso tetã pygua pe apóstolo Paulo ombopara va'ekue. Ha'e kuery pe omombe'u porãve nhandevy peguarã Nhanderuete oguereko va'e, araka'eve rã guarã guive, Ta'y Jesus re nhaĩ rã. Aipoe'i: "Tove Nhanderuete nhande-Senhor Jesus Cristo Ru va'e re ta'ima'endu'a porãa, mba'eta Cristo re nhanemoĩ vy yva re opa mba'e porã Nhe'ẽ guigua ome'ẽ nhandevy. Mba'eta yvy onhono e'ỹ mbove ma voi Cristo re nhanemoĩ vy ojeupe guarã nhandeporavo raka'e, henonde rupi iky'a e'ỹ ha'e otekoavy e'ỹ va'e nhandekuai aguã" (1.3-4). Jesus re jajerovia va'e ma iky'a e'ỹ va'erã ojogua pyre nhandekuai, Nhanderuete pegua templo rami, ha'e Jesus rete rami guive.

Paulo ijayvu avi Nhanderuete nhanderayvu etea re. Aipoe'i: "Mba'eta jajerovia rã nhanemboaxya py ae nhandereraa jepe. Ha'e nunga ma nhandegui ae e'ỹ ou, Nhanderuete ome'ẽ rive. Nhande ae nhanhea'ãa rupi e'ỹ guive ou, avave rei ojejou porã rei e'ỹ aguã" (2.8-9). Ha'e rami rire amboae kuery reve peteĩ rami nhandekuai aguã, Nhe'ẽ po'akaa rupi peteĩ-teĩ nhanhomombaraetea rupi ae.

Opaa py Paulo aipoe'i: "Penembaraete tema Senhor re, ipo'akaa rupi ae. Pendejee pemoĩ Nhanderuete guigua tembiporu ha'e javi, pendere anha opu'ã rã peĩ atã aguã" (6.10-11).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

1 1 Xee Paulo ma Nhanderuete oipotaa rami vy Cristo Jesus pegua
apóstolo aiko. Kova'e kuaxia ambou Éfeso tetã py iky'a e'ỹ va'e ha'e
Cristo Jesus pegua ojeroviapy pendekuai va'e pe:[a]
2 Tove peẽ kuery tapendu Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo guigua
penemboaxya ha'e mby'a porã.

---

a 1.1 Atos 19.1-40; 20.17-35

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Cristo nhandereraa jepe rã Nhanderuete nhanemoingo porãague re ijayvua

3 Tove Nhanderuete nhande-Senhor Jesus Cristo Ruete va'e re
ta'ima'endu'a porãa, mba'eta Cristo re nhanemoĩ vy yva re opa mba'e porã
Nhe'ẽ guigua ome'ẽ nhandevy.
4 Mba'eta yvy onhono e'ỹ mbove ma voi Cristo re nhanemoĩ vy ojeupe
guarã nhandeporavo raka'e, henonde rupi iky'a e'ỹ ha'e otekoavy e'ỹ va'e
nhandekuai aguã. Nhanderayvu vy
5 nhandeporavo ma voi va'ekue gua'y kuery ae nhanemoingo aguã. Ha'e
ae oipotaa rami vy nhanemboaxy Jesus Cristo rupi,[b]
6 nhanemboaxy ramo pavẽ oguerovy'a aguã. Ha'e rami nhandekuai aguã
ome'ẽ rive, gua'y oayvu va'e re nhanemoĩ vy.
7 Hexe nhanemoĩ vy nhandejogua raka'e jajejavyague gui, mba'eta
nhanemboaxy ete vy huguy py omboguepa.
8 Ha'e nunga Nhanderuete ombou nhandere opa marãgua 'arandu reve,
jaiko kuaa aguã.
9 Nhandevy oikuaa uka avi ha'e ae oipotaa rami mba'emo ojapo aguã
ndoikuaa ukai va'ekue. Ha'e va'e ma nhanemboaxya rupi ojapo uka 'rã
Cristo pe,
10 oa'angaague ára ovaẽ rã ojapo aguã opa mba'e re Cristo ipo'aka aguã
rami, yva ha'e yvy re ikuai va'e ha'e javi re.
11 Cristo re nhanemoĩ vy nhandeporavo raka'e ojeupe guarã. Ha'e ae
oipotaa rami vy opa mba'e omoingoague rami avi ha'e rami nhandeapo
onhembopy'a ma voiague rami,
12 ha'e rami nhandekuaia pavẽ oikuaa vy oguerovy'a aguã hexakãmbaa,
yma guive ore kuery Cristo roarõa rupi orekuaia re guive.[c]
13 Ha'e gui peẽ kuery voi penemoĩ avi Cristo re. Mba'eta pendereraa jepea
regua ayvu porã anhetẽ va'e pendu vy hexe pejerovia ramo pendere omoĩ
ikuaa ukaarã, Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ombou 'rã va'ekue ae.[d]
14 Mba'eta nhandere Onhe'ẽ omoĩ rire jaikuaa nhandevy guarã oguereko
va'e ha'e javi jajopy 'rãa. Ojeupegua eterã nhandereraa jepea ára ome'ẽ 'rã
nhandevy, hexakãmbaa oguerovy'aa pavẽ aguã.

Ojerovia va'e kuery re Paulo ojerureague

15 Ha'e nunga rupi xee voi arovy'a, omombe'ua rã aendu vy Senhor
Jesus re pejeroviaa ha'e iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e javi peayvua.
16 Ha'e rami vy anhembo'e nhavõ pendere xema'endu'a vy arovy'a
Nhanderuete.

---

[c] **1.12** Apy ma “Ore” he'ia ma judeu kuery re ijayvu vy.

b 1.5 Romanos 8.28-30; 1 Pedro 1.2 **d 1.13** 2 Coríntios 1.21,22

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ha'e rami vy ixupe ajerure pendere omoĩve aguã pene'arandurã
peikuaa ete aguã Nhanderuete nhande-Senhor Jesus Cristo Ru
hexakãmba va'e.
18 Tove pendepy'a py tapenemoexakã peikuaa aguã mba'e pearõ aguã pa
penerenoĩague, iky'a e'ỹ va'e kuery mboae reve opa mba'e porã pejopy
avi va'erã,
19 ha'e opa mba'e re ipo'akaa, hexe jajerovia va'e pe oexa uka rã peikuaa
avi aguã.
20 Mba'eta opo'akaa oexa uka raka'e Cristo omanoague gui omboete jevy
vy. Ha'e gui yva re ju omboguapy imoiny oiporu kuaa regua re,
21 huvixa ikuai va'e áryve oĩ aguã, joguerekoa kuery, mba'emo re
ombopo'aka ha'e opena uka pyre kuery áryve, aỹgua ha'e raka'eve rã
ikuai va'e áryve guive.[e]
22 Mba'eta ipy guýry opa mba'e omoĩ, ha'e opa mba'e akãrã omoĩ vy
igreja kuery pe ome'ẽ.[f]
23 Mba'eta igreja kuery ma hete.[g] Igreja kuery reve anho 'rã Cristo regua
oĩmba, hexeve anho opa mba'e oĩmbaa rami avi.

Nhanemboaxy vy nhandereraa jepeague re ijayvua

2 1 Pendevy pe voi ome'ẽ tekove, pendeko vai ha'e pejejavya rupi vy
omanogue rami pendekuai va'ekue ri.
2 Mba'eta ha'e rami anho pendekuai va'ekue yvy regua reko rami, arai
guy rupi nhe'ẽ vai ipo'aka va'e, Nhanderuete onhe'ẽ rendu e'ỹ va'e kuery
rerekoa va'e oipotaa rami rive.
3 Ha'e rami nhande kuery pavẽ nhandekuai va'ekue to'o oipotaa
rami. Mba'eta to'o oipota rami ha'e nhande ae nhandepy'aa rupi
rive nhandekuai va'ekue. Amboae kuery rami avi japaga aguã rami
nhandekuai va'ekue, ha'e rami ete nhandereko va'e vy.
4 Ha'e rã Nhanderuete opa ma mba'e py nhanemboaxy ha'e
nhanderayvu ete vy
5 omanogue rami nhandereko vaiague py teri nhandekuai va'ekue ri
nhande avi nhanemoingove ju Cristo reve, mba'eta nhanemboaxy ramo
ae jaa jepe.
6 Cristo Jesus reve nhanemoingove ju vy hexe vy nhanemboguapy avi yva
re,
7 raka'eve rã oexa uka aguã Cristo Jesus re vy nhanemboaxy etea ha'e
nhanderayvua.
8 Mba'eta jajerovia rã nhanemboaxya py ae nhandereraa jepe. Ha'e nunga
ma nhandegui ae e'ỹ ou, Nhanderuete ome'ẽ rive.

---

e 1.20,21 Filipenses 2.9-11; Colossenses 2.9,10 **f 1.22** Salmo 8.6
g 1.23 Efésios 4.11-16; Romanos 12.4,5; 1 Coríntios 12.12-27

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Nhande ae nhanhea'ãa rupi e'ỹ guive ou, avave rei ojejou porã rei e'ỹ
aguã.[h]
10 Mba'eta nhande ma Nhanderuete rembiapo jaiko. Cristo Jesus re
nhanemoingove ju iporã va'e jajapo jaikovy aguã, ha'e rupi nhandekuai
aguã yma ma voi omoĩ rire.

Cristo kuruxu gui judeu kuery ha'e amboae regua joegua meme ikuaia re ijayvua

11 Ha'e nunga rupi peẽ judeu e'ỹ va'e ke penema'endu'a yma rupi
pendero'o re pendekuaiague re. Pendevy pe judeu kuery "Opire omboi
uka e'ỹ va'e" he'i, ha'e kuery ojeupe ma "Opire omboi uka va'e" he'i
okuapy teĩ avakue po py rive omboi uka.
12 Ha'e va'e jave ma Cristo reve'ỹ pendekuai va'ekue, Israel regua e'ỹ
guive. Neĩ ndapeikuaai va'ekue Nhanderuete mba'emo porã ome'ẽ aguã
re ijayvu vy guexeve guarã ojapoague. Mba'eve ndaperekoi va'ekue pearõ
aguã, mba'eta Nhanderuete revegua e'ỹ pendekuai va'ekue yvy re.[i]
13 Yma Nhanderuetea gui mombyry pendekuai va'ekue ri aỹ ma Cristo
Jesus re vy penemonhemboja ma, Cristo ruguy rupi ae.
14 Mba'eta ha'e va'e ae ma peteĩ rami nhanemoingoa, mba'eta mokoĩ regua
gui peteĩ'i nhanemoingo.[j] Ha'e vy oity nhanembyte kora nhanemboja'oarã
hi'aĩ va'ekue. Ha'e va'e ma joe nanhandea'eiague.
15 Ngo'o reve vy ombovaipa raka'e lei re ojapo uka pyre ha'e ndojapo
ukai pyre oĩa. Mokoĩ regua gui peteĩ regua pyau omoingo, ojee ae
nhanemoingo vy. Ha'e rami vy peteĩ rami nhanemoingo.
16 Mokoĩve regua nhandereru ju Nhanderuete re, peteĩ'i tete nhandekuai
aguã. Kuruxu re omano vy oipe'apa raka'e ndajajoayvui reiague.
17 Ha'e gui ou vy oikuaa uka peteĩ rami ju nhanemoingopa aguã, peẽ
ixugui mombyry pendekuai va'ekue, ha'e'i rupi orekuai va'ekue guive.
18 Mba'eta hexe vy mokoĩve regua ha'eve Nhanderuete re nhanhemboja
aguã, peteĩ'i Nhe'ẽ rupi.
19 Ha'e nunga rupi amboae regua ve'ỹ, amboae guigua ve'ỹ ma
pendekuai. Ha'e rami 'rãgue py iky'a e'ỹ va'e kuery reve joegua,
Nhanderuete ro pygua kuery ae pendekuai.
20 Ha'e va'e oo ytarã ma apóstolo ha'e profeta kuery ranhe omoĩ raka'e,
ha'e gui peẽ kuery ju penemoĩ vy ojapove heravy. Cristo Jesus ae ita
omboeteve pyrã oĩ.
21 Hexe vy oo ha'e javi joo'i rami oĩ vy yvateve ovy, templo Senhor peguarã.[k]

---

j **2.14** "Mokoĩ regua" he'ia py ma judeu kuery ha'e amboae regua re ijayvu vy, mba'eta Jesus pegua joegua e'ỹ-e'ỹ nhandekuai teĩ peteĩ'i regua nhanemoingo (Gálatas 3.26-28).

h 2.8,9 Romanos 3.19-24; 5.6-8; Tito 2.11–3.7 **i 2.12** Colossenses 1.21,22
k 2.21 1 Coríntios 3.16,17; 1 Pedro 2.4,5

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Cristo re vy peẽ kuery voi joo'i rami penemoĩ ramo Nhanderuete
Onhe'ẽ rupi oĩ atyrã pepyta.

Amboae regua kuery oo jepea re ijayvua

3 1 Ha'e nunga rupi aỹ xee Paulo ma Cristo Jesus káuxa aĩ nhuã py, peẽ
judeu e'ỹ va'e kuery ayvu vy.
2 Mba'eta peẽ kuery pendu ma nhi'ã Nhanderuete xemboaxy vy
xemoĩague pendevy pe ayvu amombe'u aguã.[l]
3 Mba'eta xevy pe oikuaa uka karamboae ndoikuaa ukai va'ekue. Ha'e va'e
ma mboapy ayvu'i py pẽvy amboparaague.
4 Ha'e gui ambopara va'ekue peroayvu vy peikuaa avi 'rã Cristo regua
oikuaa uka e'ỹ pyre xevy pe ranhe oikuaa uka va'ekue.
5 Ymagua kuery pe ma ha'e nunga ndoikuaa ukai va'ekue. Ha'e gui aỹ ma
Onhe'ẽ rupi ae oikuaa uka iky'a e'ỹ va'e apóstolo ha'e profeta kuery pe.
6 Ha'e va'e ma pova'e: peẽ kuery judeu regua e'ỹ voi ore judeu kuery
reve nhandevy pavẽ pe Nhanderuete ome'ẽ 'rã mba'emo porã, ha'e gui
peteĩ'i tete nhanemoingo pavẽ, ha'e ijayvuague jajopy pavẽ aguã rami
nhanemoingo guive, Cristo Jesus regua ayvu porã oĩa rami vy.
7 Ha'e va'e mombe'uarã ae Nhanderuete xemoĩ. Xemboaxya rupi xemoĩ
opo'akaa oexa uka vy.
8 Xee ma iky'a e'ỹ va'e kuery pavẽ gui xe'yvyĩve va'eri Nhanderuete
xemboaxy vy xemoĩ karamboae amboae regua kuery pe ayvu porã
amombe'u aguã. Ha'e va'e oĩa rami vy opa mba'e porã jaikuaa e'ỹ va'e
regua Cristo re anho oĩ.
9 Xemoĩ karamboae amombe'u aguã mba'emo oiko va'erã, Nhanderuete
opa mba'e apoare va'e yma rupi onhembopy'aague ndoikuaa ukai teri
va'ekue ojeupity rã.
10 Mba'eta aỹ gui ma igreja kuery ikuaia rupi Nhanderuete ha'ekue-
'ekue'i rami e'ỹ oexa uka 'rã o'arandua. Yva pygua huvixa kuery ha'e
ipo'akakueve ikuai va'e pe voi oikuaa uka 'rã,
11 mba'eta jypy guive oipotaa rami ae onhembopy'a ojapo aguã Cristo
Jesus nhande-Senhor rupi.
12 Ha'e rami rire hexe vy nhandepy'a guaxu Nhanderuete re nhanhemboja
aguã, mba'eta aỹ jaikuaa ete hexe jajerovia ramo nhanemboaxya.
13 Ha'e nunga rupi pendere vy aiko axya omombe'ua rã pendu teĩ
ndaipotai pendekuerai, mba'eta pevy'ave aguã ae aiko axy.

Peteĩgue ju Paulo onhembo'eague

14 Ha'e nunga rupi Nhanderuete renonde xerenapy'ã re aĩ.
15 Hery rupi ae yva ha'e yvy re ha'e javi regua ikuai va'e omboerya.

---

l **3.2** Romanos 15.15,16; Colossenses 1.25-27

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Opa mba'e porã oguereko va'e vy ixupe ajerure pendepy'a re Inhe'ẽ oĩ
va'e rupi penemombaraete aguã,
17 ha'e rami py pejerovia rã pendepy'a re Cristo oiko aguã. Ha'e gui
mborayvu re penembaraete ha'e peĩ atã vy
18 iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e javi reve peikuaa aguã Cristo nhanderayvua
tuvixa etea, mba'eta ipy ete, ipuku, yvate ha'e yvy katy oo.
19 Ha'e rami vy peikuaa aguã nhanderayvua, ndajaikuaapai va'e teĩ,
Nhanderuete re oĩ va'e ha'e javi pendere voi oĩ aguã.
20 Nhanderuete ma opa mba'e py ipo'akapa va'e vy ojapo jajerurea ha'e
nhaexa'ãa áryve voi, nhandere opo'akaa oĩ va'e rupi ae.
21 Tove igreja kuery ikuaia rupi ixupe toporaeia, ha'e Cristo Jesus re vy
guive, aỹ ha'e araka'e rã peve. Amém.

Peteĩ rami jajerovia aguã re ijayvua

4 1 Senhor káuxa nhuã py aĩa py po rami xee romongeta: Nhanderuete
ojeupe guarã penerenoĩ rire ha'ekue rami ae ke pendekuai.
2 Pendekuai rive'i, ha'eve vai'i. Pendevai rei eme. Mborayvu re
pejogueropo'aka peteĩ-teĩ.
3 Penhea'ã pembovaipa e'ỹ aguã peteĩ rami Nhe'ẽ penemoingoa, jomeme
pendekuai porã vy.[m]
4 Mba'eta peteĩ'i tete nhandekuai, peteĩ Nhe'ẽ oiko ha'e peteĩ'i guive pearõ
pekuapy va'e, ha'e rami aguã penerenoĩ rire.[n]
5 Oiko peteĩ'i Senhor, peteĩ'i rami jajerovia aguã, peteĩ'i nhanhemongarai
aguã,
6 peteĩ'i Nhanderuete nhande kuery ha'e javi Ru va'e. Ha'e ma ha'e javi re
ipo'aka, ha'e javi rupi omba'eapo, ha'e javi re oĩ.

Iky'a e'ỹ va'e kuery mba'emo ojapo aguã re ijayvua

7 Ha'e rami avi nhanemboaxya rupi peteĩ-teĩ pe ome'ẽ
nhanerembiaporã. Cristo ae ome'ẽxea rami ome'ẽ.[o]
8 Ha'e nunga rupi ipara re oĩa py "Yvate ojeupi vy heta ogueraa
guembiguairã ojopy va'ekue, ha'e avakue pe ome'ẽ hembiaporã", he'i
va'ekue.[p]
9 Ha'e gui "Ojeupi" he'ia py jaikuaa yvy guýry peve oguejy ranheague,
10 mba'eta oguejy va'ekue ae ma ojeupi ju yva ha'e javi áry, opa mba'e re
oĩ aguã.
11 Ha'e gui amongue pe ome'ẽ apóstolo ikuai aguã, amboae pe ma profeta
ikuai aguã, amboae kuery pe ma ayvu porã mombe'ua rupi ikuai aguã,
amboae kuery pe ma igreja re opena, e'ỹ vy nhombo'ea rupi ikuai aguã.

---

m 4.2,3 Filipenses 2.1-4; Colossenses 3.12-15 **n 4.4** Romanos 12.4,5; 1 Coríntios 12.12,13
o 4.7 Romanos 12.4-8; 1 Coríntios 12.4-11; 1 Pedro 4.10,11 **p 4.8** Salmo 68.18

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Ha'e rami vy ombo'e uka porãmba iky'a e'ỹ va'e kuery peteĩ-
teĩ guembiapo ojapo kuaa aguã rami. Ha'e rami vy Cristo rete
omombaraeteve aguã,
13 peteĩ rami meme jajerovia ha'e Nhanderuete Ra'y jaikuaa ete peve. Ha'e
rami vy 'rãe kakuaakue rami nhandekuai, Cristo rami ete nhandekuai
peve opa mba'e py,
14 kyrĩgue rami ve'ỹ nhandekuai aguã, opa marã rei nhanembo'e va'e
yvytu rami nhandereraa rã ha'ekue'ỹ-kue'ỹ katy rive jaa e'ỹ aguã. Mba'eta
ha'e kuery ma avakue 'arandua rami rive 'rã nhanembo'e, ijayvu kuaa vy
nhanembotavypa 'rã guive.
15 Ha'e rami 'rãgue py anhetẽ va'e rupi ha'e mborayvu re nhandekuai vy
opa mba'e py nhandeyvateve 'rã javy Cristo rami ete nhandekuaia jaupity
peve, mba'eta ha'e anho nhaneakã oiko.
16 Hexe vy tete ha'e javi oĩmba porã 'rã, joo rami ikuaia py. Peteĩ-teĩ regua
joo rami meme ha'e mborayvu re nhomombaraete vy ha'e javi 'rã yvateve
ovy.

Jajeko rerova aguã re ijayvua

17 Ha'e nunga rupi aipoa'e Senhor rery rupi: Pendekuaive eme amboae
regua kuery reko rami, mba'eta ha'e kuery ma ipy'aa ovare e'ỹ va'e rupi
rive ikuai.
18 Ha'e kuery 'arandua ma pytũmba. Mombyry ikuai Nhanderuete reko
gui, inhakã ratãa rupi ae.
19 Ha'e kuery oxĩa noendu kuaavei vy opa marã rei ikuaia rupi
ndojejokovei ma, ha'e rami anho ikuaixe vy.
20 Ha'e rã peẽ kuery ma ha'e rami e'ỹ peikuaa raka'e Cristo reko.
21 Mba'eta anhetẽ ae Jesus regua anhetẽ va'e pendu, ha'e ha'e rupi ete
penembo'ea.
22 Penembo'ea pendereko ymague peja aguã re, mba'eta nhandereko
ymague rupi vy nhandereko ky'ave javy nhanhemoaruãa py jajekorepa
vy.
23 Ha'e gui penembo'ea penhembopyau uka aguã pendepy'a ha'e peikuaa-a
py,
24 ha'e pendeko pyau py ju penhemonde aguã. Ha'e va'e ma Nhanderuete
omoingo ha'e rami ete pendekuai aguã, anhetẽ guigua teko porã ha'e
pendeky'a e'ỹa rupi.[q]

Nhanderuete pe ete nhandekuai aguã re ijayvua

25 Ha'e nunga rupi pendeapuague peja vy peteĩ-teĩ anhetẽ rupi anho
pendeayvu jomeme, mba'eta peteĩ'i tete nhandekuai.[r]

---

q 4.22-24 Colossenses 3.5-10 **r 4.25** Zacarias 8.16

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

26 Pendevaia py teĩ pejejavy eme. Pendevaia gui pejepe'a kuerei 'rã kuaray
oike e'ỹ re,[s]
27 peteĩve henda py anha pe penhembotavy uka e'ỹ aguã.
28 Imonda va'ekue ta'imondave eme. Ha'e rami 'rãgue py tomba'eapo, opo
py tojapo iporã va'e, iporiaukue'i oipytyvõ aguã ojou aguã.
29 Pendejuru gui toẽ eme ayvu vai, ha'e rã ayvu porã anho, peteĩ-teĩ
oikotevẽa rami penhomombaraete aguã. Ha'e rami vy 'rã hendua kuery
pe pendeayvua ojapo porã.
30 Pemomboriau eme Nhanderuete Nhe'ẽ, mba'eta opa mba'e gui
pendereraa jepe aguã ára peve guarã pendere omoĩ, ojeupegua kuery
peikoa kuaa ukaarã.[t]
31 Pejepe'a ke pendevai reiaty gui, ha'e gui penhenhandu vaikue reia,
pendepoxy reia, penhomotare'ỹa, pendeayvu vaikue reia ha'e opa mba'e
vai gui.
32 Ha'e rami 'rãgue py joo rami meme pendekuai pejoayvu ha'e
penhomboaxya rupi. Pejoperdoa ke, Cristo re vy Nhanderuete
pendeperdoaague rami avi.

5 1 Ha'e nunga rupi Nhanderuete rami ete ke pendekuai, ta'y kuery
hembiayvu va'e vy.
2 Mborayvu re pendekuai Cristo penderayvua rami, mba'eta nhandere
ojejuka uka raka'e, Nhanderuete pe guekove ae ome'ẽ heakuã porã va'e
ome'ẽmby rami.

Hendy va'e ha'e pytũ rupi ikuai va'e re ijayvua

3 Iky'a e'ỹ va'e pendekuai vy nda'evei neĩ pendeayvu aguã mba'emo vai
re: tavy reia, nhemboeko ky'aa, nhomba'e re pena reia, ha'e nunga re.
4 Nda'evei pendeayvu vaikue aguã, pene'arandua rupi e'ỹ pendeayvu
aguã, neĩ penderoryai rei aguã. Ha'e ramigua ma nda'evei va'e meme.
Ha'e rami 'rãgue py perovy'a tema Nhanderuete.
5 Peikuaa pota ke pova'e nunga re: Cristo ha'e Nhanderuete po'akaa
ojekuaa jave peteĩve ndojejokoi rei va'e mba'eve ndojopyi 'rã, neĩ
onhemboeko ky'a rei va'e, nhomba'e re opena rei va'e, mba'eta ha'e
ramigua ma ta'angaa ombojerovia va'e rami meme.
6 Avave rei pe penhembotavy uka eme ayvu ovare'ỹ va'e py, mba'eta
Nhanderuete ombopaga 'rã nonhe'ẽ rendui va'e kuery ha'e rami ikuaiague
re.
7 Ha'e nunga rupi mba'eve pereko eme ha'e kuery reve.[u]
8 Mba'eta yma rupi, pytũ rupi pendekuai va'ekue ri aỹ ma Senhor re vy
hexakã va'e peiko. Pendekuai ha'vy hendy va'e ra'y kuery rami ete,

---

s 4.26 Salmo 4.4 **t 4.30** Gênesis 6.5,6; Salmo 78.40,41; Isaías 63.9,10
u 5.7 2 Coríntios 6.14–7.1

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 mba'eta hendy va'e guigua ma mborayvu, teko porã ha'e anhetẽ va'e rupi
nhandekuaia.[v]
10 Peikuaa pota ha'vy Senhor pembovy'aa rupi pendekuai aguã.
11 Mba'eve pereko eme pytũ rupigua mba'emo vai apoa kuery reve,
mba'eta ovare'ỹ va'e meme. Ha'e rami 'rãgue py peikuaa uka nda'evei
va'ea.
12 Mba'eta ha'e kuery nhemi rupi ojapo va'e re nhandeayvu vy voi
nhaxĩmba 'rã.
13 Mba'eta hendya py mba'emo jaikuaa uka ramo ojekuaapa 'rã marã
ramigua ete paa. Hendya py ojekuaa va'e ma hexakã va'e meme opyta,
14 aipoe'ia rami vy: "Reke va'e, emyĩ ke, epu'ã omano va'ekue mbyte gui,
ha'e gui Cristo nemoexakã 'rã."
15 Ha'e nunga rupi peiko kuaa pota. Pendekuaive eme hi'arandu e'ỹ va'e
rami, ha'e rã hi'arandu va'e rami anho.
16 Peiporu kuaa ke ára nhavõ, mba'eta ara vai meme.
17 Ha'e nunga rupi pepyta eme hi'arandu e'ỹ va'e, va'eri peikuaa pota
Senhor oipota va'e re.
18 Peka'u eme guive vinho py, mba'eta opa marã rei nhanemoingo. Ha'e
rami 'rãgue py pendere Nhe'ẽ anho toĩ.[w]
19 Ha'e rami vy jomeme pendeayvu salmos peporaei vy. Pendepy'a py
Senhor pemboetea rupi peporaei hinos ha'e Nhe'ẽ guigua mboraei.
20 Opa mba'e re Nhanderuete perovy'a riae, Senhor Jesus Cristo rery
rupi.[x]
21 Peteĩ-teĩ oipotaa rami peiko Cristo pemboetea rupi.

Omenda va'e kuery reko re ijayvua

22 Ha'e rami vy kunhague ma ome oipotaa rami ta'ikuai, Senhor pe
rami ete.
23 Mba'eta ime kuery ma gua'yxy akã ikuai, igreja kuery akã Cristo oikoa
rami avi, heraa jepea guive oiko. Ha'e va'e ma hete.
24 Ha'e gui igreja kuery Cristo oipotaa rami ikuaia rami avi kunhague voi
opa mba'e py ta'ikuai ome kuery oipotaa rami.
25 Peẽ ime kuery voi peayvu ke penda'yxy, Cristo igreja kuery oayvua
rami avi, mba'eta igreja kuery re vy guekove ae ome'ẽ raka'e,
26 iky'a e'ỹ va'erã omoingo aguã yy py ojoi vy, ayvu omombe'ua reve,
27 guenonde ae igreja kuery oexa uka aguã hexakãmba va'e, ipere ha'e
ixorĩmba rei e'ỹ va'e, ha'e kuery re ivaikue reia, neĩ ha'e va'e regua oĩ e'ỹ
aguã, ha'e rã iky'a e'ỹa anho.
28 Ha'e rami avi ime kuery ma guete ae'i rami toayvu gua'yxy. Gua'yxy
oayvu va'e ma ha'e ae ojeayvu.

---

v 5.8,9 1 João 1.5-10 **w 5.18** Gálatas 5.16-25 **x 5.19,20** Colossenses 3.16,17

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

29 Mba'eta guete ae ndoayvui va'e jipoi. Ha'e rami 'rãgue py nhamongaru
ha'e nhapena 'rã nhanderete re. Ha'e rami ae avi Cristo opena igreja re,
30 hete regua nhandekuai ramo.
31 "Ha'e nunga rupi avakue oeja 'rã nguu ha'e oxy, gua'yxy reve joguereko
aguã, mokoĩ 'rãgue py peteĩ'i to'o ikuai aguã", he'iague rami.[y]
32 Pova'e ma ndoikuaa ukai pyre iporã ete va'e, mba'eta Cristo ha'e igreja
re xeayvu.
33 Ha'e rami avi peẽ kuery voi peteĩ-teĩ peayvu 'rã penda'yxy peẽ ae
pejeayvua rami, ha'e kunhague voi tomboete ome.[z]

Tuu ha'e ta'y kuery reko re ijayvua

6 1 Peẽ ta'y ha'e tajy kuery voi Senhor re vy penhe'ẽ rendu 'rã penderu
ha'e pendexy, mba'eta ha'e rami vy 'rã ha'evea rami pendekuai,
2 "Pemboete 'rã penderu ha'e pendexy", he'iague rami. Ha'e va'e ojapo
uka pyre ma jypy'igua nhanemoingo porã aguã regua ayvu reve ou, po
rami:
3 "Kova'e yvy re peiko porã ha'e peikove puku aguã", he'i va'ekue.[a]
4 Ha'e gui peẽ tuu kuery ma pembopoxy rei eme penda'y ha'e
penderajy kuery. Ha'e rami 'rãgue py Senhor guigua 'arandu rupi 'rã
pemo'arandu ha'e pemongeta.[b]

Escravo ha'e joguerekoa kuery reko re ijayvua

5 Ha'e gui peẽ escravo kuery ma penhe'ẽ rendu ke pendererekoa ngo'o
re ikuai va'e. Pemboetea rupi pejererokyje pendepy'a ha'e javi py, Cristo
pemboetea rami avi.
6 Nda'evei pendererekoa oexaa py rive pemba'eapo porã aguã, avakue
rive pendererovy'a e'ỹ aguã. Ha'e rami 'rãgue py Cristo rembiguai peiko
vy pendepy'a py guive pejapo Nhanderuete oipota va'e.
7 Penekyre'ỹa py pemba'eapo, Senhor pe rami, avakue pe rive'ỹ.
8 Mba'eta jaikuaa iporã va'e rupi nhandekuai rire peteĩ-teĩ rekovia jajopy
'rãa Senhor po gui, escravo ha'e escravo e'ỹ teĩ.
9 Ha'e gui peẽ joguerekoa kuery voi, ha'e rami ae pereko porã
penembiguai kuery. Pemongyje rei eme, mba'eta peikuaa ha'e kuery
Senhor ha'e pende-Senhor yva re oikoa. Ha'e va'e ma peteĩ regua rive
joegui oayvuve va'e'ỹ.[c]

Nhanderuete guigua tembiporu re ijayvua

10 Ha'e gui ma penembaraete tema Senhor re, ipo'akaa rupi ae.

---

y 5.31 Gênesis 2.24 **z 5.22-33** Colossenses 3.18,19; 1 Pedro 3.1-7
a 6.2-3 Êxodo 20.12; Deuteronômio 5.16 **b 6.1-4** Colossenses 3.20,21
c 6.5-9 Colossenses 3.22–4.1; 1 Timóteo 6.1,2; Tito 2.9,10; 1 Pedro 2.18-21

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Pendejee pemoĩ Nhanderuete guigua tembiporu ha'e javi, pendere anha
opu'ã rã peĩ atã aguã.[d]
12 Mba'eta nhande kuery re avakue e'ỹ opu'ã, ha'e rã yva regua huvixa
kuery, ipo'akakueve, ko yvy pytũ guy rupigua rerekoa kuery, ha'e nhe'ẽ
vai arai guy rupigua.
13 Ha'e nunga rupi peraa ke Nhanderuete guigua tembiporu ha'e javi, ara
vai ovaẽ rã peĩ atã aguã, ha'e gui opa pendepo'akapa ma rire pejeity uka
e'ỹ re pene'aĩ aguã.
14 Ha'e gui peĩ atã aguã ma ku'akuaa rami pemoĩ 'rã anhetẽ va'e, ha'e teko
porã voi pemoĩ pexo regua rami.
15 Pendepy regua rami pemoĩ penekyre'ỹa, peiko katu aguã ayvu porã
Nhanderuete reve peteĩ rami nhanemoingoa regua pemombe'u aguã.
16 Hu'y jokoarã pereko riae ke pejeroviaa, poromboeko vaia hu'y hendy
va'e omombo rã pemboguepa aguã.
17 Ngora ratãrã ma peraa peo jepea, ha'e Nhe'ẽ guigua kyxe guive. Ha'e
va'e ma Nhanderuete ayvu.
18 Nhanderuete pe penhembo'e pavẽ re, Nhe'ẽ re vy pejerure riae. Ha'e
rami aguã peiko kuaa pota tema, peĩ atã guive iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e
javi re pejerurea py.
19 Xere voi ke pejerure, xeayvu ta rã xeayvurã ome'ẽa aguã, akyjea py e'ỹ
amombe'u aguã ayvu porã ndoikuaa ukai pyre.
20 Mba'eta ha'e rami aguã ae aĩ nhuã py, Jesus rery rupi ayvu
mombe'uarã. Tove Cristo re vy akyjea py e'ỹ tamombe'u, amombe'u aguã
rami ae rire.

Tíquico omondouka aguã re ijayvuague

21 Ha'e gui aikoa ha'e mba'emo ajapo aikovya peikuaa aguã ma
xerembiayvu irmão Tíquico omombe'upa 'rã pendevy. Ha'e va'e ma
Senhor pe omba'eapoa rupi ojeroviapy oiko.[e]
22 Ha'e rami aguã ae xee ambou aỹ, marã rami pa roikoa peikuaa aguã,
peẽ voi pendepy'a guaxu aguã.

Ogueroayvu porãague

23 Irmão kuery, tapendu mby'a porã, mborayvu ha'e pejeroviavea guive,
Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo guigua meme.
24 Tove nhande-Senhor Jesus Cristo oayvu ete va'e kuery ha'e javi toendu
nhanemboaxya.

---

d 6.11 2 Coríntios 10.3,4; 1 Tessalonicenses 5.8,9; 1 Pedro 5.8-10
e 6.21 Colossenses 4.7,8

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Filipos pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Filipos pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Filipos tetã re ma Roma pygua huvixave opena raka'e, Macedônia yvy re oĩ, aỹ Grécia re. Ha'e pygua igreja ma Europa pygua jypy'i apóstolo Paulo omboypy va'ekue (Atos 16.12-40).

Filipos tetã gui Paulo oo ma rire ombotya nhuã py. Ha'e gui Filipos pygua kuery nhuã py Paulo oĩa omombe'ua rã oendu vy ixupe guarã ogueru ruka jepi oipytyvõ vy. Ha'e ramo apóstolo Paulo nhuã py oĩ reve ae kova'e kuaxia ombopara raka'e ha'e kuery pe oguerovy'a vy.

Mba'eta nhuã py Paulo oĩ va'eri nda'ikuerai, ovy'a tema oikovy, ha'e ijayvu ha'e kuery voi ovy'a avi aguã re. Aipoe'i: "Peẽ kuery re xema'endu'a nhavõ arovy'a Xeruete. Anhembo'e nhavõ peẽ kuery ha'e javive re ajerure riae avy'a reve" (1.3-4). "Ha'e gui xapy'a rei xeruguy omoẽa 'rã Nhanderuete pe mymba ome'ẽmby rami, pejerovia peme'ẽ va'e irũrã. Ha'e rami teĩ ae ma xee avy'a 'rã, ha'e peẽ kuery ha'e javi reve 'rã arovy'a. Ha'e rami rã peẽ voi ke pevy'a, ha'e xererovy'a guive" (2.17-18). "Pevy'a riae ke Senhor re. Peteĩgue ju aipoa'e: Pevy'a riae ke", he'i (4.4).

Paulo ijayvu avi ha'e kuery peteĩ rami ikuai aguã. "Peẽ voi ke pendejee pemoĩ Cristo Jesus py'a re oĩ va'e ramigua, mba'eta ha'e va'e ma Nhanderuete rami ete oiko va'eri nonhea'ãi raka'e Nhanderuete rami riae yvate aguã. Ha'e rami 'rãgue py ojegui ha'e ae yvatea oipe'a vy tembiguai rami ju oiko, ava ojeapo vy. Ha'e rami vy ava rami ojekuaa vy onhemo'yvyĩ'ive ete. Ha'e vy onhe'ẽ rendu kuruxu re eteve voi ojejuka uka peve. Ha'e rami rire Nhanderuete omboyvate ju pavẽ aryve, ha'e heryrã ome'ẽ tery ikuai va'e gui yvateve va'e, Jesus rery pavẽ omboete vyi guenapy'ã re oĩ aguã, yva re, yvy re ha'e yvy guýry ikuai va'e guive, ha'e gui ha'e javive 'Jesus Cristo ae Senhor oiko' he'i okuapy aguã, Nhanderuete omboetea rupi," he'i (2.5-11).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

1 1 Paulo ha'e Timóteo, Cristo Jesus rembiguai roiko va'e roxarura
Filipos tetã py Cristo Jesus re vy iky'a e'ỹ va'e pendekuai va'e ha'e

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

javive pe, joe opena va'e ha'e nhopytyvõa kuery pe guive.[a]
2 Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã Nhanderuete,
Senhor Jesus Cristo Ru va'e guigua.

Filipos pygua kuery re oguerovy'a ha'e ojerureague

3 Peẽ kuery re xema'endu'a nhavõ arovy'a Xeruete.
4 Anhembo'e nhavõ peẽ kuery ha'e javive re ajerure riae avy'a reve.
5 Xema'endu'a jypy'i guive aỹ peve ayvu porã mombe'ua rupi xereve
penhea'ã pekuapya re.
6 Mba'eta xee aikuaa porã Cristo Jesus oua ára peve peẽ kuery re
mba'emo porã moĩ ypyare omoĩmba 'rãa.
7 Ha'eve peẽ kuery re xema'endu'a riae aguã, mba'eta xepy'a re aendu
roayvua. Mba'eta Nhanderuete xemboaxy vy ixupe amba'eapo aguã
xemoĩ rire peẽ kuery xepytyvõ pekuapy nhuã py aĩ rã, ha'e ayvu porã
anhetẽ va'e amombe'ua rupi guive.
8 Nhanderuete oikuaa peẽ kuery ha'e javive roexaxea. Ha'e rami aguã ma
Cristo Jesus gui ae aendu.
9 Po rami ajerure ixupe: Pendere tomoĩve heravy mborayvu, mba'emo
peikuaa porãve ha'e opa mba'e py pene'arandua reve,
10 iporã va'e anho pendejee guarã peiporavo aguã, iky'a e'ỹ va'e ha'e ojou
vaipy e'ỹ pendekuai aguã Cristo ára pyguarã,
11 Jesus Cristo guigua teko porã anho pexa uka rã Nhanderuete
oguerovy'aa ha'e omboetea aguã.

Apóstolo Paulo re mba'emo oiko ramo hetave ayvu porã oendua re ijayvuague

12 Ha'e gui irmão kuery, aipota peikuaa mba'emo xere oiko rire ayvu
porã oenduave ague.
13 Mba'eta huvixave pegua jopya kuery oikuaapa Cristo káuxa nhuã py
aĩa, ha'e amboae kuery ha'e javi voi.[b]
14 Ha'e ramo irmão kuery voi Senhor káuxa nhuã py aĩa heta oikuaa vy
ipy'a guaxu vy ndokyjevei okuapy Nhanderuete ayvu omombe'u aguã.
15 Ikuai avi amongue ete'i xere ija'e e'ỹa rupi Cristo regua ayvu omombe'u
va'e, xegui onhemboyvatevexe vy rive. Ha'e rã amboae kuery ma anhetẽ
rupi omombe'u.
16 Ha'e va'e kuery ma porayvua rupi ayvu omombe'u, mba'eta oikuaa ayvu
porã mombe'uarã xemoĩague.
17 Ha'e rã amboae kuery ma onhemboyvate reixe vy rive omombe'u
Cristo regua, anhetẽ rupi e'ỹ, mba'eta ha'e kuery ojapoxe nhuã py aĩa py
ajexavaive aguã rami.

---

a 1.1 Atos 16.12-40 **b 1.12,13** Atos 28.16,30,31; Efésios 6.19,20

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Ha'e rami teĩ xee ma ndaikuaa potai. Mba'eta anhetẽ rupi, ha'e'ỹ vy
anhetẽ rupi e'ỹ teĩ Cristo omombe'ua ramo avy'a, ha'e avy'a tema 'rã
guive.
19 Mba'eta po rami aikuaa porã: Xere pejerure ramo Jesus Cristo Nhe'ẽ
xepytyvõ 'rã opa mba'e gui aa jepe aguã.
20 Xee aipota ete va'e, ha'e ajeroviaa ma mba'eve py axĩmba e'ỹ aguã. Ha'e
rami 'rãgue py xepy'a guaxu aguã, aiko jepiaty rami aỹ voi xee aikoa rupi
Cristo omboetea aguã, aikove e'ỹ vy amano teĩ.
21 Mba'eta xevy pe ma aikovea Cristo pe aiko aguã, ha'e rã amano aguã
ma ajoupave aguã.
22 Ha'e rami teĩ, xero'o re aikove teri reve amba'eapoa rupi iporã va'e oiko
ramo xee ndaiporavo kuaai,
23 mba'eta mokoĩ rami aendu. Mba'eta aaxe Cristo reve aiko aguã. Ha'e
va'e ma opa mba'e gui ha'eveve va'e.
24 Ha'e rami avi xero'o re ranhe aikove vy 'rãe peẽ kuery roipytyvõve.
25 Ha'e nunga rupi aikuaa porã peẽ kuery ha'e javi reve apytave ranhe
'rãa, pevy'a ha'e pejeroviave aguã,
26 mba'eta peẽ kuerya py ju avaẽ rã xerexa vy perovy'ave 'rã Cristo Jesus.

Cristo reve vy peteĩ rami nhanhea'ã aguã re ijayvua

27 Opa mba'e gui ha'eveve va'e ma Cristo regua ayvu porã omboetea
aguã rami pendekuai aguã. Ha'e rami rã peẽ kuery roexa vy aa, ha'e'ỹ vy
ndaai teĩ pendekuaia omombe'ua rã aendu vy aikuaa 'rã peteĩ Nhe'ẽ re
peĩ atãa, ha'e peteĩ'i rami penhea'ã pekuapya ayvu porã rupi jajeroviaa
re,
28 mba'eve py nhanderovaigua kuery gui pekyje e'ỹ re. Ha'e kuery ma ha'e
rami pendekuaia oexa vy oikuaa okanhy aguã rami ikuaia, ha'e rã peẽ
kuery ma peikuaa Nhanderuete re vy peo jepe 'rãa.
29 Mba'eta pendevy pe ome'ẽ Cristo káuxa pendekuai axy aguã, hexe
pejerovia aguã anho e'ỹ,
30 mba'eta peẽ voi penhea'ã pekuapy ymave rupi pexa rã xee anhea'ãague
rami, ha'e aỹ pendu rã anhea'ãa rami avi.[c]

Jajoayvu ha'e joegui nhanhemo'yvyĩ'ive aguã re ijayvua

2 1 Ha'e nunga rupi Cristo re vy penembaraetea pendu vy,
penderayvua py pendepy'a guaxu, Nhe'ẽ reve peteĩ rami pendekuai,
ha'e pendeporayvua rupi penhomboaxya pendu vy,
2 ha'e rami vy xembovy'a ke opa mba'e py, peteĩ rami peikuaa vy, jomeme
pejoayvu, peteĩ rami anho pendepy'a, ha'e pendepy'a py peteĩ'i ramigua
anho pendu vy.[d]

---

c 1.29,30 Atos 5.41; 1 Pedro 4.12,13 **d 2.2** Romanos 15.5,6; Efésios 4.1-3

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Mba'eve pejapo eme penhemboyvatea rupi, neĩ pejejou porã reia rupi
guive. Ha'e rami 'rãgue py penhemo'yvyĩ'i vy peteĩ-teĩ penhomboyvateve
'rã pendejegui.
4 Pemoĩ peteĩ-teĩ peẽ ae peipotaa rami rive'ỹ pendekuai aguã, ha'e rã
amboae kuery oipotaa rami.

Cristo onhemo'yvyĩ'iague rami avi nhande voi nhandekuai aguã re ijayvua

5 Peẽ voi pendejee pemoĩ Cristo Jesus py'a re oĩ va'e ramigua,
6 mba'eta ha'e va'e ma Nhanderuete rami ete oiko va'eri nonhea'ãi raka'e
Nhanderuete rami riae yvate aguã.
7 Ha'e rami 'rãgue py ojegui ha'e ae yvatea oipe'a vy tembiguai rami ju
oiko, ava ojeapo vy.[e] Ha'e rami vy ava rami ojekuaa vy
8 onhemo'yvyĩ'ive ete. Ha'e vy onhe'ẽ rendu kuruxu re eteve voi ojejuka
uka peve.
9 Ha'e rami rire Nhanderuete omboyvate ju pavẽ áryve, ha'e heryrã ome'ẽ
tery ikuai va'e gui yvateve va'e,
10 Jesus rery pavẽ omboete vy guenapy'ã re oĩ aguã, yva re, yvy re ha'e
yvy guýry ikuai va'e guive,
11 ha'e gui ha'e javive "Jesus Cristo ae Senhor oiko" he'i okuapy aguã,
Nhanderuete omboetea rupi.[f]

Jaa jepea jaexa uka aguã re ijayvua

12 Ha'e ramo xerembiayvu kuery, peẽ kuery xenhe'ẽ rendu riae pekuapy
xerexaa rupi anho e'ỹ, aỹ peẽ kuerya py naĩ jave katuve ma. Ha'e rami vy
peo jepea pexa uka-ukave tema pejererokyje ha'e peryryipaa rupi,
13 mba'eta Nhanderuete ae pendere ojapo 'rã ha'e oipotaa rami
pendekuaixe ha'e pendekuai ete aguã rami.
14 Opa mba'e pejapoa py pendeayvu rei eme, ha'e pejoguero'a rei eme
guive,
15 ojou vaipy e'ỹ ha'e anhetẽ rupigua pendekuai aguã. Ha'e rami vy heko
vai ha'e opa marã rei ikuai va'e mbyte pendekuaia rupi pexa uka 'rã
Nhanderuete ra'y kuery iky'a e'ỹ va'e peikoa. Mba'eta ha'e kuery mbyte
rupi tataendy rami penerexakã peikovy kova'e yvy re,[g]
16 tekove regua ayvu re peĩ atã vy. Ha'e rami rire Cristo oua ára py xee
roguerovy'a 'rã nanhea'ã rivei neĩ namba'eapo rivei rire.
17 Ha'e gui xapy'a rei xeruguy omoẽa 'rã Nhanderuete pe mymba
ome'ẽmby rami, pejeroviaa peme'ẽ va'e irũrã. Ha'e rami teĩ ae ma xee
avy'a 'rã, ha'e peẽ kuery ha'e javi reve 'rã arovy'a.

---

e 2.7 João 13.12-17; 2 Coríntios 8.9 **f 2.9-11** Efésios 1.20-23; Apocalipse 5.1-14
g 2.15 Mateus 5.14-16

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Ha'e rami rã peẽ voi ke pevy'a, ha'e xererovy'a guive.

Paulo oirũ kuery Timóteo ha'e Epafrodito omombe'uague

19 Ha'e gui Senhor Jesus re ajerovia peẽ kuerya py ambou voi aguã
Timóteo, pendekuaia aikuaa vy xee voi avy'a aguã.
20 Mba'eta xeirũ mboae ndarekoi xee rami oendu va'erã anhetẽ rupi peẽ
kuery re opena aguã.
21 Mba'eta amboae kuery ma ha'e kuery ae oipotaa rami ikuaixe, Cristo
oipotaa rami e'ỹ.
22 Ha'e rã Timóteo ma peẽ voi peikuaa ae heko porã va'e oikoa, mba'eta
ayvu porã mombe'ua rupi xerupive omba'eapo nguu pe rami.
23 Amondouka voi aguã rami aiko, xere mba'emo oiko va'e aikuaa vyve.
24 Senhor re ajerovia aikovy hare'ỹ re xee voi aju aguã.
25 Ha'e rami teĩ ajou porã peẽ kuerya py ambou ranhe aguã Epafrodito.
Ha'e va'e ma xe-irmão, xereve omba'eapo ha'e onhea'ã va'ety. Ha'e va'e ma
peẽ kuery pemondouka avi raka'e, aiko axy rã xepytyvõ aguã.
26 Ha'e ramo peẽ kuery ha'e javive penderexaxe ete oikovy, ha'e ipy'a eta
rei guive, mba'eta imba'eaxya penduague ixupe omombe'ua rã oendu rire.
27 Anhetẽ imba'eaxy vy omano rai'i va'ekue, teĩ Nhanderuete omboaxy.
Ha'e anho e'ỹ, xee voi xemboaxy avi, xeporiauve ju e'ỹ aguã.
28 Ha'e nunga rupi ajapurave tema ambou aguã, pexa ju vy perovy'a aguã,
ha'e xee voi ndaxeporiau vaipavei aguã.
29 Ha'e ramo Senhor re vy pemovaẽ ke perovy'a ete reve, ha'e pemboete
tema ha'e ramigua avakue ha'e javi.
30 Mba'eta Cristo pe omba'eapoa rupi omano rai'i va'ekue ndojeayvuveikue
py, peẽ kuery naxepytyvõ reguavei rã xepytyvõ aguã.

Cristo re javy'a aguã re ijayvua

3 1 Ha'e gui xe-irmão kuery, pevy'a tema Senhor re. Ambopara ma
voiague ramigua peteĩgue ju ambopara. Ha'e rami teĩ ndajou porã
e'ỹi, mba'eta penemombaraeteve 'rã.[h]

Anhetẽ rupi e'ỹ nhombo'e va'e kuery gui nhanheangu aguã re ijayvua

2 Penheangu ke jagua rami heko vai va'e kuery gui, mba'eta ha'eve'ỹa
rami omba'eapo, ha'e anhetẽ rupi e'ỹ jopire omboi uka va'e.[i]
3 Ha'e rã nhande kuery ma opire omboi uka va'e ete nhandekuai, mba'eta
Nhe'ẽ rupi nhamboete Nhanderuete, jarovy'a Cristo Jesus, ha'e rã to'o re
ma ndajajeroviai va'e.

---

[i] **3.2** "Jagua rami heko vai va'e" he'ia kuery ma nhombo'ea rupi "Judeu reko rami pendekuai ramo anho 'rã Nhanderuete pendereraa jepe" he'i rive va'e.

h 3.1 Filipenses 2.18; 4.4

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ha'eve 'rãgue teĩ xee to'o re ajerovia aguã. Amongue va'e to'o re
ojerovia aguã ha'eve va'e rire xee katuve 'rãgue,
5 mba'eta oito ára arekoa py xepire omboia va'ekue, Israel ramymino aiko,
Benjamim kuery regua, hebreu kuery gui xetui'i va'ekue hebreu eterã.
Fariseu regua aiko vy lei rupi anhea'ã va'ekue.
6 Anhea'ãve ete vy igreja kuery re apu'ã rei va'ekue. Lei guigua teko porã
rupi aiko ramo xejou porã pavẽ karamboae.
7 Ha'e rami teĩ mba'emo xembovarearã areko va'ekue pe ma aỹ Cristo re
vy "Ovare'ỹ va'e" ha'e.
8 Anhetẽ opa mba'e pe "Ovare'ỹ va'e" ha'e aỹ, mba'eta Cristo Jesus xe-
Senhor aikuaa aguã ma pavẽ gui iporãve va'e. Hexe vy amokanhy ha'e
nungakue ha'e javi, ha'e "Omombo pyrã" ha'e guive, hekovia Cristo aupity
aguã,
9 ha'e hexe aĩ aguã. Ha'e rami vy teko porã aupity aguã, xee ae reko
porã e'ỹ, neĩ lei guigua e'ỹ guive, ha'e rã Cristo re jajerovia vy jaupity
va'erã. Ha'e nunga teko porã ma jajerovia ramo Nhanderuete ome'ẽ 'rã
nhandevy.[j]
10 Ha'e rami vy Cristo aikuaa ete aguã, ha'e omanoague gui imboete
jevyare po'akaa guive. Hexeve aiko axyxe avi, omanoague py guive
aikoxe ha'e rami,
11 marã rami vy pa aupity avi aguã amanoague gui anhemboete ju aguã.

Yvate katy nhanerenoĩa re ijayvua

12 Xee ma "Aupitypa ma" nda'ei, neĩ "Opa mba'e py xereko porã" nda'ei
guive. Ha'e rami teĩ anhea'ãve tema aupity aguã Cristo Jesus ojeupe guarã
xejogua vy xerenonderã omoĩ va'ekue.
13 Irmão kuery, xee ma "Aupitypa ma" nda'ei, teĩ peteĩ'i rupi ma anhea'ã
aikovy: Mba'emo xerakykue opyta va'e gui xerexarai vy anhea'ã tema
xerenonderã oĩ va'e re anho.[k]
14 Anhea'ã tema xerenonderã oĩ va'e re, aupity aguã iporã va'e
Nhanderuete ome'ẽ va'erã. Ha'e va'e ajopy aguã ae Cristo Jesus re vy
yvate katy xerenoĩ.
15 Jajeroviaa rupi nhanembaraete va'e ma ha'e rami ae 'rã jaikuaa. Ha'e
gui amboae rami ri peikuaa ramo ha'e nunga avi Nhanderuete oikuaa uka
'rã pẽvy.
16 Ha'e rami vy peteĩ-teĩ jaupity maague rupi tema nhandekuai.

Cristo kuruxu regua ayvu rovaigua kuery re ijayvua

17 Irmão kuery, peẽ avi ke xee aikoa rami tema pendekuai, ha'e ore
rami ikuai va'e reko re guive peikuaa porã pota.

---

j 3.9 Romanos 3.21-26; Efésios 2.8,9 **k 3.13** Hebreus 12.1-3

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Mba'eta nhanembyte rupi heta ikuai Cristo kuruxu rovaigua kuery.
Ha'e va'e kuery reko gui mbovykue rei e'ỹ xee romonheangu, ha'e aỹ
xerexay reve ju xeayvu ha'e rami.
19 Ha'e kuery ma okanhy aguã rami ikuai, ombojerovia guyepy ae rive, ha'e
oguerovy'a ogueroxĩ 'rã va'ekue, mba'emo kova'e yvy regua re anho nda'eveive vy.
20 Ha'e rã nhande kuery retã ma yva re oĩ, ha'e nharõ jaikovy
nhandereraa jepea Senhor Jesus Cristo ha'e gui ou rã guarã.
21 Mba'eta ou vy ombopyaupa 'rã nhanderete ikangy va'e, guete
hexakãmba va'e rami avi nhanemboete jevy vy. Opo'akaa rupi 'rã ha'e
rami nhanemoingo, opa mba'e re ipo'aka va'e vy.

4 1 Ha'e nunga rupi irmão kuery xerembiayvu va'e, ha'e rami ae tema
penembaraete Senhor re. Pendere xema'endu'a riae, mba'eta arovy'a
va'e ha'e xembovy'aarã peiko.

Evódia ha'e Síntique pe ojerure, ha'e gui javy'a ha'e nhanhembo'e aguã re ijayvua

2 Evódia ha'e Síntique pe ajerure Senhor re vy peteĩ rami ju oikuaa aguã.
3 Ha'e gui ndee xeirũ anhetẽ va'e pe ma ajerure avi ha'e va'e kunhague
reipytyvõ aguã, mba'eta xereve mokoĩve onhea'ã va'ekue ayvu porã
mombe'ua rupi, Clemente ha'e xepytyvõa kuery mboae reve guive. Ha'e
kuery rery oĩ ma kuaxia tekove oguereko va'e kuery rery oĩa re.
4 Pevy'a riae ke Senhor re. Peteĩgue ju aipoa'e: Pevy'a riae ke.
5 Pavẽ pe pexa uka ha'eve vai'i peikoa. Senhor mombyry e'ỹ oĩ.
6 Pendepy'a eta rei eme mba'eve re. Ha'e rami 'rãgue py, opa mba'e py
Nhanderuete pe pejerure peikotevẽ va'e re. Penhembo'e ha'e pejerure
tema perovy'a reve.
7 Ha'e ramo mby'a porã opa mba'e jaikuaa va'e gui iporãve va'e rupi
Nhanderuete opena 'rã penekuraxõ ha'e pendepy'a re, Cristo Jesus re vy.

Nhandepy'a re mba'emo nhamoĩ aguã re ijayvua

8 Ha'e nunga rupi irmão kuery, pendepy'a re pemoĩ anhetẽ va'e ha'e
javi, iporã va'e, ha'evea ramigua, iky'a e'ỹ va'e regua, nhombovy'a va'e
ha'e ojou porãmby ha'e javi. Ha'e gui ojou porãmby, e'ỹ vy oguerovy'apy
mboae oiko rã ha'e nunga re anho peikuaa pota.[l]
9 Ha'e gui pejapo mba'emo xegui peikuaa, pejopy, pendu ha'e pexa va'ekue
ramigua. Ha'e ramo Nhanderuete mby'a porã me'ẽa oiko 'rã pendereve.

Filipos pygua kuery re Paulo oguerovy'aague

10 Arovy'a ete Senhor, mba'eta peteĩgue ju pexa uka xepytyvõxea. Ha'e
rami aguã pendu ae ma va'ekue, teĩ pexa uka aguã novaẽi teri va'ekue.

---

l 4.8 Romanos 12.1,2

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Xevy pe mba'emo oata ramo e'ỹ ha'e rami xeayvu, mba'eta oiko va'e py
rei aikuaa avy'a aguã.
12 Aikuaa omo'yvyĩ'imby ha'e omboetevepy aiko aguã. Opa mba'e py,
opa marãgua oiko va'e py avy'a kuaa, arekopaa py ha'e anhembyayia py,
ajoupaa py ha'e xeporiaua py.
13 Opa mba'e aropo'aka 'rã xemombaraetea re vy.
14 Ha'e rami avi aiko axy rã peẽ kuery ha'evea rami xemoirũ uka.
15 Filipos pygua kuery, jypy'i ayvu porã pendu jave pendeyvy Macedônia
gui aa ramo jipoi raka'e igreja mboae mba'emo ome'ẽa py xepytyvõ va'e,
peẽ kuery anho'i e'ỹ vy. Ha'e rami peikuaa porã.
16 Mba'eta Tessalônica tetã py aĩa peve peteĩgue'i e'ỹ, mokoĩgue peraa uka
raka'e aipota va'e oata e'ỹ aguã.
17 Ha'e rami vy "Peme'ẽve ke xevy" nda'ei, mba'eta xee aipota va'e ma peẽ
ae pendejeupe guarã pejoupave aguã.
18 Mba'eta xee ajopypa ma, arekopa ramo mba'eve ndoatavei, mba'emo
peẽ kuerya gui Epafrodito ogueru va'ekue xepo py omboaxapa rire. Ha'e
nunga ma heakuã porã va'e rami oĩ Nhanderuete pe ome'ẽmby ojou porã
va'erã, imbovy'aarã.
19 Ha'e nunga rupi Cristo Jesus re vy Xeruete ojou ukapa 'rã peikotevẽ
va'e, guexakãa py oguerekopa ete va'e vy.
20 Nhanderuete tomboetea araka'eve rã peve. Amém.

Oxarura reve opaa py ijayvuague

21 Pemombe'u ke axaruraa iky'a e'ỹ va'e kuery Cristo Jesus re ikuai va'e
ha'e javi pe. Irmão kuery xerevegua oxarura uka pẽvy.
22 Iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e javi avi oxarura uka pẽvy, César ro pygua
kuery voi.
23 Tove penenhe'ẽ py tapendu Senhor Jesus Cristo penemboaxya.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Colossos pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Colossos pygua kuery pe Paulo ombopara va'ekue

Colossos tetã ma Ásia yvy 'epy va'e re, aỹ Turquia py oĩ. Ha'e pygua igreja re opena va'ety ma Epafras hery va'e. Ha'e gui Paulo ma nhuã py oĩ reve omombe'ua rã oendu ha'e py ha'eve'ỹa rami nhombo'ea kuery ovaẽague. Ha'e rami vy kova'e kuaxia ombopara ha'e pygua kuery omombaraete ha'e ombo'e porãve aguã.

Jypy ma ijayvu Jesus Cristo pavẽ gui yvatevea re. Aipoe'i: “Ha'e ma Nhanderuete jaexa e'ỹ va'e rami ete oiko, temimoingo ha'e javi renondegua guive. Mba'eta hexe vy omoingo raka'e yva ha'e yvy re ikuai va'e ha'e javi, jaexa va'e ha'e jaexa e'ỹ va'e guive, ha'e gui huvixa kuery, yvatekueve, imbaraetekueve ha'e ipo'akakueve va'e teĩ. Opa mba'e Jesus rupi ae omoingo raka'e, ha'e ixupe guarã meme ikuai. Opa mba'e oiko e'ỹ mbove oiko ae ma guive, ha'e hexe vy opa mba'e oĩmba porã. Igreja nhandekuai va'e ma hete, ha'e rã ha'e ma nhaneakã. Jypy'igua oiko, omanoague gui ha'e ranhe onhemboete ju va'ekue, pavẽ gui yvateve va'e oiko aguã opa mba'e py” (1.15-18). “Mba'eta hexe ae oĩ 'arandu ha'e oikuaa pyrã ndoikuaa ukai va'ekue ha'e javi. Ha'e rami xeayvu avave rei pe penhembotavy uka e'ỹ aguã, ijayvu porã merami rive va'e kuery pe” (2.3-4).

Paulo ijayvu avi jajojou vai e'ỹ aguã, ha'e rami 'rãgue py aipoe'i: “Pendejee pemoĩ penhomboaxy aguã, pendeporayvu, penhemo'yvyĩ'i, ivai rei e'ỹ va'e ha'e ivai rive-rive'ỹ va'e pendekuai aguã. Pejogueropo'aka peteĩ-teĩ, ha'e pendeapo vaia rã pejoperdoa guive. Senhor pendeperdoaague rami avi peẽ voi pejoperdoa 'rã” (3.12b-13).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

1 1 Xee Paulo ma Nhanderuete oipotaa rami vy Jesus Cristo pegua
apóstolo aiko. Irmão Timóteo reve
2 roxarura peẽ irmão kuery Colossos py pendekuai va'e pe. Iky'a e'ỹ
va'e peiko, ha'e Cristo re pejerovia ete va'e. Tove peẽ kuery tapendu
Nhanderuete penemboaxya ha'e mby'a porã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Oguerovy'aague

3 Peẽ kuery re ronhembo'e vy roguerovy'a riae Nhanderuete nhande-
Senhor Jesus Cristo Ru va'e,
4 mba'eta omombe'ua rã roendu Cristo Jesus re pejeroviaa, ha'e iky'a e'ỹ
va'e kuery ha'e javi peayvu pekuapya.
5 Ha'e rami pendekuai pearõ vy yva re pendevy guarã omoĩ porã mbyre.
Ha'e nunga ma yma voi pendu va'ekue ayvu porã anhetẽ va'e
6 peẽ kuerya rupi omombe'ua rã. Yvy jave re heta-etave ayvu porã
oguerovia vy ojeko rerovaa. Peẽ kuery voi ayvu anhetẽ va'e Nhanderuete
nhanemboaxya regua pendu vy peikuaa ára guive ha'e rami ae avi
pendekuai,
7 Epafras penembo'e ramo. Ha'e va'e ma orerembiayvu, ore reve Cristo
rembiguai avi oiko, ha'e peẽ kuery pytyvõa rupi Cristo pe omba'eapo va'e
ojeroviapy.
8 Ha'e va'e ma orevy ju omombe'u Nhe'ẽ reve vy mborayvu re
pendekuaia.

Colossos pygua kuery re Paulo ojerureague

9 Ha'e rami pendekuaia roendu guive ndoropytu'ui peẽ kuery re
ronhembo'ea gui. Rojerure Nhanderuete oipota va'e peikuaa porã ete
aguã, opa mba'e py Nhe'ẽ gui pene'arandu ha'e peikuaapa aguã guive.
10 Ha'e rami vy Senhor pegua ete pendekuai aguã, opa mba'e py
pembovy'a, joupe pejapo porã, ha'e Nhanderuete peikuaa porãve peovy
aguã.
11 Ajerure avi opa mba'e py penemombaraete aguã opo'akaa hexakãmba
va'e py, opa mba'e py peĩ atã ha'e peropo'akapa aguã rami, ha'e gui
pevy'a reve
12 Penderu perovy'a aguã opa mba'e py, mba'eta ha'e ae penemoingo
hexakãa py iky'a e'ỹ va'e kuery peguarã peupity avi aguã rami.

Cristo reko ha'e mba'emo ojapo va'e iporã etea re ijayvua

13 Mba'eta nhandereraa jepe raka'e pytũ po'akaa gui, ha'e Gua'y oayvu
va'e po'akaa py ju nhandereru.
14 Mba'eta hexe vy ae jaupity jaa jepe aguã, jajejavyague omboguepa
ramo.
15 Ha'e ma Nhanderuete jaexa e'ỹ va'e rami ete oiko, temimoingo ha'e javi
renondegua guive.
16 Mba'eta hexe vy omoingo raka'e yva ha'e yvy re ikuai va'e ha'e javi,
jaexa va'e ha'e jaexa e'ỹ va'e guive, ha'e gui huvixa kuery, yvatekueve,
imbaraetekueve ha'e ipo'akakueve va'e teĩ. Opa mba'e Jesus rupi ae
omoingo raka'e, ha'e ixupe guarã meme ikuai.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Opa mba'e oiko e'ỹ mbove oiko ae ma guive, ha'e hexe vy opa mba'e
oĩmba porã.[a]
18 Igreja nhandekuai va'e ma hete, ha'e rã ha'e ma nhaneakã. Jypy'igua
oiko, omanoague gui ha'e ranhe onhemboete ju va'ekue, pavẽ gui yvateve
va'e oiko aguã opa mba'e py.
19 Mba'eta Nhanderuete oipotaa rami vy ojapo guexegua ha'e javi Cristo
re avi oĩmba aguã.
20 Ha'e gui kuruxu re huguy omoẽ uka vy peteĩ rami ju guexeve
nhanemoingo, Cristo rupi opa mba'e ogueru ju aguã ojee, yvy ha'e yva re
ikuai va'e ha'e javi.
21 Peẽ kuery voi ojee pendereru, ymave rupi teko vai rupi anho
pendekuai vy pendepy'a py hexevegua e'ỹ, hovaigua pendekuai va'ekue ri.[b]
22 Ha'e gui aỹ ma pendereru ju ojee, Cristo guete ha'e ngo'o reve omanoa
py, guenonde penderexa uka aguã iky'a e'ỹ va'e, jejavya oĩa e'ỹ va'e, ha'e
ojou vaipy e'ỹ.
23 Pejeroviaa re peĩ atã ri ha'e rami 'rã pendekuai, pendepy'apy guive
penembaraete reve, ha'e ayvu porã regua pearõa gui ndapejepe'ai vy. Ha'e
va'e ayvu pendu va'ekue ma yva guýry ikuai va'e ha'e javi pe omombe'ua.
Xee Paulo voi imombe'uarã xemoĩa.

Ayvu porã oikuaa uka pyre re Paulo ijayvuague

24 Aỹ peẽ kuery re vy aiko axya rupi avy'a, mba'eta xero'o re aiko axyve
Cristo oiko axyague rami. Hete re vy aiko axy. Ha'e va'e ma igreja.
25 Mba'eta Nhanderuete xemoĩ karamboae igreja kuery rembiguairã, peẽ
kuerya rupi voi Nhanderuete ayvu amombe'upa aguã.
26 Ha'e va'e ayvu ma ndoikuaa ukai va'ekue ymave rupi ikuai va'e pe. Ha'e
rã aỹ ma iky'a e'ỹ va'e kuery pe oikuaa uka.
27 Mba'eta nhande kuery pe Nhanderuete oipotaa rami vy po rami
oikuaa uka: peẽ judeu e'ỹ va'e kuery peguarã voi oguereko iporã ete va'e
ndoikuaa ukai va'ekue, peẽ kuery re voi Cristo oĩ aguã.[c] Ha'e rami rã peẽ
voi pearõ pekuapy hexakã ojekuaa rã guarã.
28 Cristo regua ae romombe'u. Romongeta pavẽ, ha'e 'arandua ha'e javi
rupi rombo'e guive, henonde ha'e javive roexa uka aguã Cristo re vy opa
mba'e py ojerovia porã va'e.
29 Ha'e rami aguã ae xee amba'eapo, anhea'ã ete aikovy, ipo'akaa xere oĩ
va'e xemombaraete rã.

Colossos pygua kuery oipytyvõxea re Paulo ijayvuague

2 1 Mba'eta aipota peikuaa peẽ kuery re vy anhea'ã ete aikovya,
Laodicéia re ikuai va'e ha'e xerexa e'ỹ teri va'e ha'e javi re vy guive.

---

a 1.16,17 João 1.1-5,10-14; Hebreus 1.1-14 **b 1.21** Efésios 2.11-22 **c 1.27** Efésios 3.1-6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Ha'e rami rã pendepy'a py penembaraete ha'e mborayvu re peteĩ rami
pendekuai aguã, peikuaa porãmba aguã Nhanderuete guigua ndoikuaa
ukai va'ekue. Ha'e va'e ma Cristo.
3 Mba'eta hexe ae oĩ 'arandu ha'e oikuaa pyrã ndoikuaa ukai va'ekue ha'e
javi.
4 Ha'e rami xeayvu avave rei pe penhembotavy uka e'ỹ aguã, ijayvu porã
merami rive va'e kuery pe.
5 Mba'eta aỹ peẽ kuerya py xerete re ndaikoi teĩ xenhe'ẽ re aiko ae peẽ
kuery reve. Ha'e rami vy roguerovy'a pendekuai porãa ha'e Cristo re
pejerovia etea omombe'ua rã aendu vy.

Ha'e kuery ojeroviaa re imbaraete aguã re Paulo ijayvuague

6 Ha'e gui Senhor Jesus Cristo pemovaẽague rami avi hexe tema
pendekuai.
7 Hexe vy peĩ atã yvyra hapo porã va'e, ha'e oo omboyta porã mbyre
rami avi. Pejeroviaa re penembaraete penembo'eague rami, ha'e perovy'a
riaeve tema Nhanderuete.

Ha'eve'ỹa rami nhombo'ea, ha'e Cristo reko re ijayvua

8 Penheangu ke avave rei pe penhembotavy uka e'ỹ aguã ijayvu kuaa
ha'e ijayvu porã meramia py. Ha'e rami ijayvu va'e ma mba'emo ko yvy
regua re rive penembo'e, avakue oikuaa rami rive, Cristo gui e'ỹ.
9 Mba'eta hexe anho oĩ Nhanderuete py'a re oĩ va'e ha'e javi, hete re ae.
10 Ha'e hexe vy pendere voi Nhanderuete omoĩ ha'e nunga ha'e javi,
mba'eta Cristo ma yvatekueve ha'e ipo'akakueve ha'e javi áryvegua oiko.
11 Hexe vy opire omboi uka va'ekue ramigua avi peiko, teĩ avakue opo
py ojapoa rami e'ỹ. Pendegui omboi pyre ma to'o oipotaa. Ha'e nunga ae
Cristo omboi nhandegui.
12 Mba'eta penhemongaraia py penenhono porãa avi raka'e hexeve.
Penhemongaraia rupi penemboete ju avi, mba'eta Cristo omanoague gui
Nhanderuete omboete ju va'ekue po'akaa re peẽ voi pejerovia.
13 Mba'eta peẽ kuery voi omanogue pendekuai va'ekue pejejavya rupi,
to'o guigua napemboi uka kuaai vy. Ha'e rami teĩ pendevy pe voi tekove
ome'ẽ avi Cristo reve.[d] Mba'eta jajapo vaiague omboguepa raka'e
14 ipara japaga aguã oĩague ombovaipa vy. Ha'e nunga ma
nhanembopagaarã oĩ va'ekue, ojapo uka pyre nhanderovai oĩ va'ekue.
Ha'e nunga ma oipe'apa raka'e, kuruxu re ombokaravo avi vy.
15 Ha'e gui oipe'a avi yvatekueve ha'e ipo'aka va'e kuery po'akaa, ha'e pavẽ
pe oikuaa uka mba'everã ndovareia. Kuruxu re oĩ vy ipo'aka raka'e ha'e
kuery ha'e javi re.

---

d 2.13 Efésios 2.1-7

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mba'emo nhamboetea Cristo 'ã rami rive oikoa re ijayvua

16 Ha'e rami rire avave rei toikuaa pota rei eme mba'emo pe'u ha'e pey'ua re,
neĩ ngaru oikoa ára, jaxy pyau, e'ỹ vy sábado ára napemboeteia re,
17 mba'eta ha'e nunga ha'e javi ma ou oiny va'e 'ã ramigua rive. Ha'e rã ou
va'e ete ma Cristo.[e]
18 Avave rei pe pejekore uka eme pendevy guarã omoĩ porã mbyre
re, mba'eta onhemo'yvyĩ'i merami rive va'e ikuai, ha'e anjo kuery
ombojeroviaa rupi guive. Ha'e kuery ma mba'emo oexa ra'uague gui rive
oikuaa, ha'e ojee rive ojerovia reve to'o oipotaa rami anho ipy'a va'e.
19 Ha'e kuery ojepe'a ma igreja kuery Akã gui. Mba'eta hexe vy tete
nhandekuai va'e ha'e javi oiko porã ha'e oĩmba porã, mba'eta Nhanderuete
ae ojapo iku'ea ha'e hexegua ikuai va'e yvateve ovy aguã rami.

Avakue reko rupi rive nhandekuai vy jajejavya gui ndajajejokoi 'rãa re ijayvua

20 Cristo reve ko yvy regua 'arandua pe pemano ma avi rire, mba'e re tu
ha'vy ko yvy regua rami teri pendekuai ha'e kuery oipotaa rami?
21 Mba'eta po rami ijayvu: “Pejopy eme ha'e nunga”, “Pe'u eme ha'e
nunga”, ha'e “Pepoko eme ha'e nunga re” he'i.
22 Ha'e ramigua ma avakue ojapo uka va'e ha'e nhombo'ea rive. Ha'e
ramigua rupi nhandekuaia ma opa va'erã meme.[f]
23 Ha'e ramigua ojapo uka pyre re ma 'arandua oĩ merami teĩ, mba'eta
nhandejegui ae nhambojerovia kuaa aguã, nhanhemo'yvyĩ'i merami rive,
ha'e nhanderete jareko axy aguã re ijayvu. Ha'e rami teĩ peteĩve henda py
ndovarei to'o oipotaa jajoko aguã.

Cristo reve hexakãa py jajekuaa avi 'rãa re ijayvua

3 1 Ha'e nunga rupi Cristo reve penhemboete ju avi rire penhea'ã
yvate, Nhanderuete oiporu kuaa regua re Cristo oguapy oinya py
mba'emo oĩ va'e re.
2 Pendepy'a re pemoĩ yvate guigua, apy yvy regua rive e'ỹ.
3 Mba'eta pemano ma, ha'e ramo penderekove pyau ma Nhanderuetea py
oĩ, Cristo reve ndojekuaai teri va'e.[g]
4 Ha'e gui Cristo nhanderekove reruarã ojekuaa ramo peẽ voi peĩ avi 'rã
hexeve, hexakãa py.

Cristo reve nhandekuai vy teko vai jaipe'apa aguã re ijayvua

5 Ha'e nunga rupi pemomba ke pendereko ko yvy regua oĩ teri va'e:
tavy reia, nhemongy'apa reia, opa marã pendekuaixea, moaruã reia ha'e
peipotapa reia. Ha'e nunga ma ta'angaa pembojeroviaa rami.

---

e 2.16,17 Gálatas 4.8-11 **f 2.20-22** Gálatas 3.1-5 **g 3.3** Romanos 6.1-11

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e rami ae [onhe'ẽ rendu e'ỹ va'e kuery ikuai ramo ha'e kuery áry] ou
'rã Nhanderuete poxya.
7 Peẽ kuery voi ha'e rami pendekuai va'ekue ymave rupi, ha'e kuery reko
rupi ae.
8 Ha'e rã aỹ ma pendejegui pemboi ke ha'ekue ramigua ha'e javi:
pendevaia, pendepoxy reia, pejoapo vai reia, joe pendeayvu reia ha'e
ha'eve'ỹ rei va'e rupi pendeayvua.
9 Pendeapuve eme joupe, mba'eta pendereko yma guare pemboipa ma,
10 ha'e teko pyau ju pendejee pemoĩ rire. Mba'eta teko pyau moingoare ma
penembopyauve avi 'rã heravy opa mba'e oikuaa ukaa py, ojee rami ete
penemoingo aguã.
11 Ha'e ramia py jipovei grego neĩ judeu regua, opire omboi uka va'ekue
neĩ opire omboi uka e'ỹ va'e, amboae ramigua neĩ nhanderegua e'ỹ va'e,
escravo neĩ escravo e'ỹ va'e. Ha'e rã Cristo anho jaikuaa, nhande ha'e
javive re oĩ guive.[h]

Teko porã rupi nhandekuai aguã re ijayvua

12 Ha'e nunga rupi iky'a e'ỹ va'e ha'e guembiayvurã Nhanderuete
pendeporavo rire ke pendejee pemoĩ penhomboaxy aguã, pendeporayvu,
penhemo'yvyĩ'i, ivai rei e'ỹ va'e ha'e ivai rive-rive'ỹ va'e pendekuai aguã.
13 Pejogueropo'aka peteĩ-teĩ, ha'e pendeapo vaia rã pejoperdoa guive.
Senhor pendeperdoaague rami avi peẽ voi pejoperdoa 'rã.
14 Ha'e nunga ha'e javi áryve pemoĩ mborayvu, opa mba'e py
nhanemoingo porãarã.
15 Tove Cristo peteĩ rami nhanemoingoa tapenderereko pendepy'a py,
mba'eta ha'e rami aguã ae penerenoĩ, peteĩ'i tete pendekuai aguã. Ha'e
Nhanderuete perovy'aa rupi guive pendekuai.
16 Tove Cristo ayvu peẽ kuery re toĩ opa mba'e py penemoingo porãarã.
Penhombo'e ha'e penhomongeta 'arandua ha'e javi rupi. Nhanderuete pe
peporaei salmos, hinos ha'e Nhe'ẽ guigua mboraei, pendepy'a py perovy'a
reve.
17 Ha'e gui pendeayvua py, e'ỹ vy mba'emo pejapoa py, Senhor Jesus rery
rupi meme pejapo, hery rupi Nhanderuete perovy'a reve.[i]

Oo pygua kuery reko re ijayvua

18 Ta'yxy kuery, pendekuai peneme oipotaa rupi, mba'eta Senhor re vy
ha'e rami aguã ha'eve.
19 Ime kuery, peayvu pendera'yxy, ha'e pereko eme pendevai rei reve.
20 Ta'y kuery, penhe'ẽ rendu penderu ha'e pendexy opa mba'e py, mba'eta
ha'e rami rã Senhor voi pendererovy'a 'rã.

---

h 3.5-11 Efésios 4.17–5.2 **i 3.12-17** Efésios 4.1-16; 5.15-20

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Tuu kuery, pembopoxy rei eme pendera'y ha'e penderajy kuery, ha'e
kuery ikuerai rei e'ỹ aguã.[j]
22 Tembiguai kuery, opa mba'e py penhe'ẽ rendu pendererekoa ko
yvy regua. Ha'e kuery oexaa py anho e'ỹ pemba'eapo porã, avakue pe
ojejou porã ukaxe va'e rami rive. Ha'e rami 'rãgue py Senhor renonde
pejererokyjea rupi peteĩ rupi anho pendekuai pendepy'a py.
23 Opa mba'e pejapoa py pendepy'a ha'e javi py pejapo Senhor pe ae,
avakue pe'ỹ,
24 mba'eta peikuaa Senhor gui pejopy 'rãa hekovia omoĩ porã va'ekue.
Senhor Jesus Cristo pe ae pemba'eapo.
25 Ha'e rã heko vai va'e ma mba'emo vai anho 'rã ojopy, mba'eta
Nhanderuete oikuaa potaa py peteĩ regua rive ndoayvuvei joegui.

4 1 Joguerekoa kuery, pepena porã ke penerembiguai kuery re.
Ha'evea rami pereko, mba'eta peikuaa pendererekoa Senhor avi
oikoa yva re.

"Pejerure orere, ha'e 'arandu rupi pendekuai", he'iague

2 Peĩ atã tema pejerurea py, peiko kuaa pota ha'e perovy'a reve.
3 Ha'e rami nhavõ orere guive pejerure, peteĩ okẽ Nhanderuete oipe'a
aguã, Cristo regua ayvu ndoikuaa ukaai teria rupi romombe'u aguã. Ha'e
rami aikoa re ae aĩ nhuã py.
4 Pejerure amombe'u porãve aguã re, xevy ojapo ukaague rami ae.
5 'Arandu rupi pendekuai nhande revegua e'ỹ va'e kuerya rupi. Peiporu
kuaa ke ára nhavõ.[k]
6 Pendeayvu porã kuaa riae ke, juky py anho he'ẽ porã va'e rami, peteĩ-teĩ
pe pembovai kuaa aguã.

Tíquico ha'e Onésimo ombou aguã re ijayvuague

7 Ha'e gui xere mba'emo oiko va'ekue ma irmão Tíquico omombe'upa
'rã pẽvy. Ha'e va'e ma xerembiayvu ha'e ojeroviapy, xereve Senhor pe
omba'eapo va'ety.[l]
8 Pẽa py ambou, orere oiko va'ekue omombe'u ramo pendepy'a guaxu aguã.
9 Hupive amondouka avi 'rã irmão Onésimo, ojeroviapy ha'e
nhanerembiayvu, peẽ kuerya pygua ae. Ha'e va'e kuery ma omombe'upa
'rã orea py oiko va'ekue.

Opaa py oxaruraague

10 Peẽ kuery pe oxarura uka va'e ma nhuã py xereve oĩ va'e Aristarco,
ha'e Barnabé ryvy Marcos guive. (Ha'e va'e reko ma pẽvy omombe'ua ae
ma. Peẽ kuerya py ha'e ovaẽ rã ke pemovaẽ.)

---

j 3.18-22 Efésios 5.22–6.9 **k 4.5** Efésios 5.15,16; 1 Pedro 3.13-17 **l 4.7** Efésios 6.21,22

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Jesus Justo 'epy va'e voi oxarura uka pẽvy. Ha'e va'e kuery anho ikuai
judeu regua xereve Nhanderuete po'akaa amombe'ua rupi omba'eapo va'e,
xembopy'a guaxu va'e meme.
12 Ha'e gui peẽ kuery regua, Cristo Jesus rembiguai Epafras voi oxarura
uka avi pẽvy. Ha'e va'e ma onhea'ã ete oikovy peẽ kuery re ojerurea py,
opa mba'e py pendekuai porã ha'e Nhanderuete oipota va'e peikuaapa
porã aguã.
13 Ha'e va'e ma peẽ kuery re nda'evei oiko, Laodicéia ha'e Hierápolis
pygua kuery re guive.
14 Peẽ kuery pe oxarura uka avi xerembiayvu poropoanoa Lucas, ha'e gui
Demas.
15 Pexarura ke irmão kuery Laodicéia py ikuai va'e pe, Ninfa ha'e hoo
py igreja kuery onhemboaty va'e pe guive.
16 Kova'e kuaxia para ma peẽ kuerya py peroayvu ma rire Laodicéia katy
ju pemondouka, ha'e pygua igreja kuery voi ogueroayvu aguã. Ha'e gui
kuaxia para Laodicéia pegua voi peẽ kuerya py ju peru peroayvu aguã.[m]
17 Arquipo pe aipopeje: “Enhea'ã tema nerembiaporã Senhor ome'ẽ
va'ekue rupi, rejapopa peve.”

Oxarura reve ogueroayvu porãague

18 Xee Paulo xepo py ae ambopara pẽvy axaruraa. Penema'endu'a ke
nhuã py aĩ rã xere pejerure aguã.
Tove peẽ kuery tapendu Nhanderuete penemboaxya.

---

m 4.16 Colossenses 2.1

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tessalônica pygua kuery pe jypy'i Paulo ombopara va'ekue

Tessalônica pygua kuery pe jypy'i Paulo ombopara va'ekue

Tessalônica tetã ma aỹ Grécia yvy re oĩ. Ha'e va'e pygua igreja apóstolo Paulo omboypy va'ekue (Atos 17.1-10). Ha'e pygua kuery Jesus remimbo'e ikuai va'e re amboae kuery opu'ã rei teĩ ojeroviave tema Jesus re.

Ha'e nunga omombe'ua rã Paulo oendu vy kova'e kuaxia ombopara Tessalônica pygua kuery ombopy'a guaxu aguã. Oguerovy'a reve ijayvu ha'e kuery ojeroviaa py oĩ atã riae aguã re, mba'emo oiko teĩ. Aipoe'i: "Pevy'a riae ke. Pejerure riae tema pejepe'a e'ỹ re. Opa mba'e py perovy'a Nhanderuete. Ha'e rami ae oipota pendekuai Cristo Jesus re vy" (5.16-18). Omombe'u porãve guive Jesus remimbo'e kuery omano teĩ onhemboete jevy aguã, Jesus ou jevy jave.

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

1 1 Xee Paulo ma Silvano ha'e Timóteo reve roxarura peẽ kuery
Tessalônica tetã py Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo pegua
igreja pendekuai va'e pe. Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e
mby'a porã.

Tessalônica pygua igreja kuery re oguerovy'aague

2 Peẽ kuery ha'e javive re roguerovy'a riae Nhanderuete, ronhembo'e
nhavõ orema'endu'a pendere. Nhanderuete renonde orema'endu'a riae avi
3 pejeroviaa rupi pemba'eapoa re, pejoayvua rupi penhea'ãa, ha'e nhande-
Senhor Jesus Cristo ou jevy rã guarã pearõ pekuapya py peĩ atãa re.
4 Ha'e rami vy irmão kuery Nhanderuete rembiayvu pendekuai va'e,
roikuaa pendeporavoague.
5 Mba'eta pendea py ayvu porã romombe'u ramo ayvu anho e'ỹ ombou
raka'e, ombou avi opo'akaa, Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ha'e anhetẽ va'e peikuaa porã
aguã. Mba'eta peikuaa ma penembyte rupi orekuaiague, roayvua rupi.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e rami vy ore orekuaia rami avi peẽ voi pendekuai raka'e, Senhor
rami ete. Ha'e rami vy ayvu pendu vy pevy'a pekuapy Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ gui,
opa mba'e py pejexavai teĩ.
7 Ha'e rami py ojerovia va'e kuery Macedônia ha'e Acaia pygua ikuai va'e
ha'e javi pe pexa uka pekuapy teko porã.
8 Ha'e rami rã peẽ kuerya gui Senhor ayvu onhendu opa rupi. Macedônia
ha'e Acaia rupi anho e'ỹ, opa rupi oendua Nhanderuete re pejerovia
pekuapya. Ha'e rami rire ore romombe'u porãve e'ỹ teĩ ha'eve.
9 Mba'eta ha'e kuery ae omombe'u peẽ kuerya py orekuai jave
guare. Mba'eta Nhanderuete re pejeko rerova vy mba'emo ra'angaa
pembojeroviaa gui pejepe'apa raka'e, Nhanderuete oikove ha'e anhetẽ va'e
pe anho pendekuai aguã,
10 ha'e pearõ pekuapy aguã ta'y Jesus omanogue mbyte gui omboete
va'ekue yva gui ou jevy rã guarã. Ha'e va'e ma nhandereraa jepe 'rã poxya
ou oiny va'e gui.

Tessalônica py Paulo kuery ayvu porã omombe'ua rupi ikuai jave guare re ijayvuague

2 1 Mba'eta irmão kuery, peikuaa porã peẽ kuerya py orekuaiague
ndovare e'ỹia.
2 Jypy Filipos tetã py ranhe oremoingo axy ha'e orejojai rei teĩ
Nhanderuete re rojerovia vy peẽ kuery pe ju romombe'u ayvu porã, orere
opu'ã reia teĩ. Ha'e nungakue peẽ kuery peikuaapa.
3 Mba'eta ore ma ronhombotavya rupi e'ỹ ronhomongeta, orereko ky'aa
rupi e'ỹ, neĩ rojokore reia rupi e'ỹ guive oreayvu.
4 Mba'eta Nhanderuete anhetẽ rupi orekuaia oikuaa vy oremoĩ ayvu porã
mombe'uarã. Ha'e ramo ha'e rami ae oreayvu, avakue rive orejou porã aguã
e'ỹ, ha'e rã Nhanderuete nhandepy'a re oĩ va'e re oikuaa pota va'e anho.[a]
5 Mba'eta anhetẽ neĩ peteĩgueve ndoreayvui rojejou porã ukaa rupi rive,
neĩ mba'emo rojopyxea rupi e'ỹ guive, peẽ voi peikuaa, Nhanderuete
oikuaa avi.
6 Ndorekuai guive avakue orererovy'aa rupi, peẽ kuery, neĩ amboae kuery.
7 Cristo remimbou roiko vy ha'eve 'rãgue teĩ pẽvy ronhemongaru uka
aguã. Ha'e rami 'rãgue py penembyte rupi mborayvu rupi orekuai, kunha
omemby kuery oayvua rami.
8 Roayvu ete vy Nhanderuete guigua ayvu porã anho e'ỹ ha'eve pendevy
romboaxa aguã, ore ae rekove voi, orerembiayvu ete peiko ramo.
9 Mba'eta irmão kuery, penema'endu'a romba'eapoa rupi rojexavaiague re.
Nhanderuete guigua ayvu porã romombe'ua rupi orekuai jave ara py ha'e
pyávy ronhea'ã va'ekue peẽ kuery pe ronhemongaru uka e'ỹ aguã.

---

a 2.3,4 2 Coríntios 1.12; 4.1,2

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Mba'eta peẽ pejerovia va'e kuerya rupi iky'a e'ỹ va'e orekuai, heko porã
va'e ha'e ojou vaipy e'ỹ guive. Peẽ kuery peikuaa, ha'e Nhanderuete voi.
11 Peikuaa avi tuu gua'y kuery omongeta porã'ia rami avi peẽ kuery
peteĩ-teĩ
12 romongetaague, rombopy'a guaxu ha'e romokyre'ỹague guive,
Nhanderuete oipotaa rami pendekuai aguã, opo'akaa ha'e guexakãa
pyguarã penerenoĩ rire.

Tessalônica pygua kuery ojexavai teĩ ojeroviave temaa re ijayvuague

13 Amboae nunga re avi roguerovy'a riae Nhanderuete, mba'eta
ixuguigua ayvu romombe'u rã pendu vy pejopy raka'e avakue ayvu rami
rive'ỹ, ha'e rã Nhanderuete ayvu anhetẽ va'e rami ae. Ha'e va'e rupi oexa
uka opo'akaa pejerovia va'e pendekuaia rupi.[b]
14 Ha'e rami vy irmão kuery, Cristo Jesus re vy peẽ voi pendekuai Judéia
pygua igreja kuery Nhanderuete pe ikuaia rami. Mba'eta judeu kuery
po py ha'e kuery ikuai axyague rami avi peẽ voi pendekuai axy raka'e
peneretã pygua kuery po py.
15 Judeu kuery ma Senhor Jesus ha'e profeta kuery ojuka rire ore kuery ju
orembojexavai rei. Nhanderuete oguerovy'aa rupi e'ỹ ikuai, ha'e avakue
pavẽ re opu'ã rei okuapy guive.
16 Mba'eta amboae regua kuery pe ayvu romombe'u ta ramo ha'e
kuery orejoko karamboae, amboae regua oo jepe e'ỹ aguã. Ha'e rami
ojejavypave ovy rire ha'e kuery áry poxya ou ae ma.

Tessalônica pygua kuery Paulo oexaxea re ijayvuague

17 Irmão kuery, ore ma xapy'a rai'i orepe'aa karamboae peẽ kuerya gui
mombyry, ha'e rã orekuraxõ py ma peẽa gui mombyry e'ỹ orekuai. Ha'e
rami vy ronhea'ã ete roexa ju vy roo aguã.[c]
18 Ha'e nunga rupi peẽ kuerya py rojuxe jepi teĩ. Xee Paulo ri jepe,
peteĩgue'i anho e'ỹ, mokoĩgue ma aaxe. Ha'e rami teĩ Satanás orejoko.
19 Mba'eta mava'e tu roarõ ha'e orembovy'a va'e ikuai? Nhande-Senhor
Jesus ou rã mava'e kuery tu coroa roguerovy'a va'e 'rã ikuai henonde, peẽ
e'ỹ vy?
20 Tá, peẽ kuery ae rojou porã ha'e roguerovy'a va'e pendekuai.

Ha'e kuerya py oirũ Timóteo ombou jave guare re Paulo ijayvuague

3 1 Ha'e nunga rupi peẽ kuery re nda'eveia ndorogueropo'akavei vy
ronhembopy'a karamboae Atenas py ore ae'i ropyta,
2 ha'e vy pendea katy romondouka aguã irmão Timóteo.[d] Ha'e va'e ma
Nhanderuete rembiguai ha'e Cristo regua ayvu porã mombe'ua oiko.

---

b 2.13 Atos 17.1-9 **c 2.17** Atos 17.10-13 **d 3.1,2** Atos 17.14,15; 18.5

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Penemombaraete ha'e penembopy'a guaxu aguã rombou karamboae
pejeroviave aguã,
3 pendekuai axy teĩ mava'eve rei pejepe'a e'ỹ aguã. Mba'eta peẽ voi
peikuaa jajexavai aguã rami nhandekuaia.
4 Mba'eta peẽ kuerya py teri orekuai reve aiporo'e ae ma nhandekuai axy
'rãa. Ha'e ramo ha'ekue rami ae oiko, peẽ peikuaa rami.
5 Ha'e nunga rupi xee nda'evevei vy ambou Timóteo pejerovia teri paa
aikuaa aguã, mba'eta akyje poromoangekoa penemoangeko ramo peẽa py
romba'eapoague mba'everã ndovarei va'e opyta gui.
6 Ha'e gui aỹ ma peẽ kuerya gui Timóteo ou ju vy omombe'u pejerovia
riaea, pendeporayvu ha'e orere penema'endu'a riaea guive. Omombe'u avi
orerexaxe pekuapya, ore roexaxea rami avi.
7 Anhetẽ irmão kuery, peẽ kuery pejerovia riaea roikuaa vy orepy'a porã
ju, opa mba'e py orekuai axy ha'e rojexavai teĩ.
8 Aỹ ma Senhor re vy penembaraete riaea roendu vy orepy'a porã ju.
9 Mba'exa nda'u ha'eve Nhanderuete roguerovy'a aguã pendere? Mba'eta
opa mba'e py peẽ kuery re rovy'a Nhanderuete renonde.
10 Ara py ha'e pyávy rojerure orepy'a ha'e javi py roexa ju aguã,
pejeroviave aguã re norombo'epai teri va'ekue re rombo'eve ju aguã.

Tessalônica pygua kuery re Paulo ojerureague

11 Ha'e nunga rupi tove Nhanderuete ha'e nhande-Senhor Jesus
torembou peẽ kuerya py.
12 Senhor tojapo avi penembaraeteve ha'e pejoayvuve aguã rami jomeme
ha'e pavẽ reve, peẽ kuery roayvua rami avi.
13 Ha'e rami vy pendepy'a py penembaraeteve aguã, Nhanderuete renonde
iky'a e'ỹ va'e ha'e ojou vaipy e'ỹ pendekuai aguã, nhande-Senhor Jesus
ojeupegua iky'a e'ỹ va'e kuery reve ou rã guarã.

Iky'a e'ỹ va'e nhandekuai aguã re ijayvua

4 1 Aỹ ma irmão kuery, Senhor Jesus re vy rojerure ha'e romongeta
oreayvua pendu va'ekue rupi pendekuaive tema aguã, Nhanderuete
pendererovy'a aguã rami. Pendekuaia rami ae tema pejapove peovy.
2 Mba'eta peikuaa porã ae ma Senhor Jesus ayvu re rombo'eague.
3 Po rami ae Nhanderuete oipota: iky'a e'ỹ va'e pendekuai, pendetavy rei eme,
4 ha'e peteĩ-teĩ pereko kuaa penderete regua, iky'a e'ỹ va'e ha'e omboetepy
pendekuai aguã,
5 amboae regua kuery Nhanderuete ndoikuaai va'e itavy reixea rupi
ikuaia rami e'ỹ.
6 Ha'e nunga py avave rei petekoavy eme, neĩ pekore eme pende-irmão,
mba'eta Senhor nhombopaga 'rã ha'e nunga ha'e javi re. Ha'e nunga re
oreayvu ha'e romombe'u porã ae ma.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Mba'eta Nhanderuete ma nhanhemongy'apa rei aguã e'ỹ nhanerenoĩ,
ha'e rã iky'a e'ỹ va'e nhandekuai aguã.[e]
8 Ha'e nunga rupi ha'e va'e ayvu noenduxei va'e ma avakue ayvu rive'ỹ
noenduxei, ha'e rã Nhanderuete pendevy Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ome'ẽ va'ekue
ayvu ae.

Irmão kuery jayvu aguã re ijayvua

9 Irmão kuery peayvu aguã re ambopara e'ỹ teĩ ha'eve, mba'eta
Nhanderuete ae penembo'e peteĩ-teĩ pejoayvu aguã re.
10 Anhetẽ peayvu ae ma Macedônia py irmão kuery ikuai va'e ha'e javi.
Ha'e rami teĩ irmão kuery, ajerure mborayvu re pendekuaive tema aguã.
11 Penhea'ã ke pendekuai porãa rupi, peikuaa pota pendereko re ae, ha'e
pemba'eapo pendepo py, aiporo'eague rami ae.
12 Ha'e rami vy 'rã nhanderevegua e'ỹ kuery voi penemboete, ha'e mba'eve
ndoatai pẽvy.[f]

Senhor oua ára ixupegua kuery omano va'ekue onhemboete ju aguã re ijayvua

13 Irmão kuery, roipota peikuaa avi Cristo pegua oke va'ekue reko, ha'e
kuery re pendeporiau riae e'ỹ aguã, amboae kuery mba'eve noarõi va'e
rami e'ỹ.
14 Mba'eta jarovia Jesus omanoague gui onhemboete jevyague. Ha'ekue
rami avi ixupegua kuery oke ma va'ekue voi Nhanderuete ogueru rukapa
ju 'rã Jesus pe.
15 Mba'eta Senhor ayvu rupi romombe'u porãve ju: Senhor ou peve nhande
jaikove teri va'e ma nhande ranhe e'ỹ 'rã hexeve nhaĩ oke va'e kuery gui.
16 Mba'eta Senhor ijayvu atã reve oguejy 'rã yva gui, anjo yvateve va'e
ayvu ha'e Nhanderuete mimby guaxu onhendu reve. Ha'e gui Cristo
pegua omano va'ekue ranhe 'rã onhemboete.
17 Ha'e gui ma nhande jaikove teri va'e ju ha'e kuery reve nhandereraapaa
avi 'rã arai rupi, Senhor nhaovaexĩ aguã yvate. Ha'e rami vy Senhor reve
riae 'rã nhandekuai.
18 Ha'e va'e ayvu py penhombopy'a guaxu ke peteĩ-teĩ.[g]

Senhor ou xapy'a 'rãa re ijayvua

5 1 Irmão kuery, ha'e va'e ára ha'e araka'e paa amombe'u porã ve'ỹ teĩ
ha'eve,
2 mba'eta peikuaa ae Senhor ára ou xapy'a 'rãa, imonda va'e pyávy oua
rami.

---

e 4.1-7 Romanos 13.11-14; Efésios 5.3-14 **f 4.11,12** 2 Tessalonicenses 3.6-13
g 4.13-18 Mateus 24.29-31; 1 Coríntios 15.51-58

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Amboae kuery “Javy'a tema, mba'eve rei ndoikoi 'rã” he'i okuapy jave ou
xapy'a 'rã imombaarã, imemby ta va'e haxy oendua rami. Ha'e rami vy
ndoo jepei 'rã.[h]

Nhama'ena aguã re ijayvua

4 Ha'e rã irmão kuery, peẽ ma pytũ rupi e'ỹ pendekuai, ha'e va'e ára
penemondyiarã e'ỹ ovaẽ aguã imonda va'e rami.
5 Nhande ma ára pygua hendy va'e ra'y meme. Pyavygua e'ỹ, pytũ guy
rupigua e'ỹ nhandekuai.
6 Ha'e rami vy nda'evei amboae kuery rami jake aguã. Ha'e rami 'rãgue py
nhama'ena tema 'rã jaiko kuaa pota reve.[i]
7 Mba'eta oke va'e kuery ma pyávy 'rã oke, oka'u va'e voi oka'u 'rã okuapy
pyávy.
8 Ha'e rã nhande ma ara pygua vy jaiko kuaa pota 'rã. Nhandejee pexo
reguarã nhamoĩ 'rã jajerovia aguã ha'e mborayvu. Ngora ratãrã ma
nhamoĩ 'rã nhandereraa jepea nharõ jaikovya.
9 Mba'eta Nhanderuete ipoxy rã guarã e'ỹ nhanemoingo, ha'e rã jaupity
aguã nhande-Senhor Jesus Cristo nhandereraa jepe aguã.
10 Mba'eta nhandere omano raka'e, nharõ jaikovy e'ỹ vy jake ma teĩ
hexeve nhandekuai aguã.
11 Ha'e nunga rupi penhombopy'a guaxu ha'e penhomombaraete peteĩ-teĩ,
pejapoa rami ae.

Mba'exa pa nhandekuai aguã re ijayvua

12 Aỹ ma irmão kuery, rojerure pemboete aguã penembyte rupi
omba'eapo va'e kuery, Senhor re vy pendereereko ha'e penemongeta rã.
13 Senhor pe omba'eapo ramo peayvu ha'e pemboyvate guive.[j] Pendekuai
porã ke jomeme.
14 Ha'e gui irmão kuery, oreayvu avi po rami: pemongeta ke nhonhe'ẽ
rendu e'ỹ va'e, na'ikyre'ỹi va'e ma pembopy'a porã, ha'e rã ikangy va'e ma
pemombaraete. Pavẽ reve pendekuai peteĩ rami.
15 Peja eme avave rei ojepy-jepy aguã. Ha'e rami 'rãgue py iporã va'e rupi
meme pendekuai jomeme ha'e pavẽ reve.
16 Pevy'a riae ke.
17 Pejerure riae tema pejepe'a e'ỹ re.
18 Opa mba'e py perovy'a Nhanderuete. Ha'e rami ae oipota pendekuai
Cristo Jesus re vy.
19 Pejoko eme Nhe'ẽ.
20 Pembovare e'ỹ eme profeta kuery ijayvu rã.

---

h 5.1-3 Mateus 24.36–25.13; 2 Pedro 3.10-13 **i 5.4-6** Lucas 12.35-48
j 5.12,13 1 Timóteo 5.17-19

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Peikuaa pota opa mba'e re. Pendejee pemoĩ ha'eve va'e,
22 ha'e rã ha'eve'ỹa ramigua ha'e javi gui ma pejepe'a.

Apóstolo ojerureague

23 Tove Nhanderuete nhanemoingo porãa va'e tapendeky'a'o opa mba'e
py. Tove topena penenhe'ẽ, peikovea ha'e penderete re, peteĩ'i rupi iky'a
e'ỹ va'e pendekuai aguã nhande-Senhor Jesus Cristo ou jevy rã guarã.
24 Penerenoĩare ma ojeroviapy vy ojapo 'rãe ha'e rami.

Oxarura reve opaa py ogueroayvu porãague

25 Irmão kuery, pejerure ke orere.
26 Pexarura irmão kuery ha'e javi pe iky'a e'ỹ va'e kuery joayvua rami.
27 Senhor rery rupi ajerure kova'e kuaxia irmão kuery ha'e javi pe
ogueroayvua aguã.
28 Tove peẽ kuery tapendu nhande-Senhor Jesus Cristo penemboaxya.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tessalônica pygua kuery pe mokoĩguea Paulo ombopara va'ekue

Tessalônica pygua kuery pe mokoĩguea Paulo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia mokoĩguea ma Tessalônica tetã pygua Jesus remimbo'e kuery pe apóstolo Paulo ombopara va'ekue. Kuaxia jypy ombopara va'ekue ha'e kuery oexa teĩ ndoikuaai rei teri okuapy Senhor Jesus ou jevy aguã ára. Ha'e kuery va'e regua amongue "Ha'e va'e ára ovaẽ ma", he'i, ha'e rã amboae kuery ma "Any va'eri ha'e va'e ára ovaẽ rai'i ma ramo aỹ gui ma nanhamba'eapovei 'rã" he'i okuapy, ndoikuaai rei vy.

Ha'e nunga rupi kova'e kuaxia ju apóstolo Paulo ombopara omombe'u porãve aguã Senhor ou jevy rã guarã. Aipoe'i: "Avave rei pe penhembotavy uka eme, mba'eta heta ojepe'a ma ramo mae ma 'rã hi'ára ovaẽ, ha'e ava heko vai ete va'e nhomokanhya ra'y ojekuaa ma ramo" (2.3). Paulo omombaraetea rupi guive ijayvu Jesus re ojeroviave aguã.

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

1 1 Xee Paulo ma Silvano ha'e Timóteo reve roxarura Tessalônica py
Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo pegua igreja kuery pendekuai
va'e pe.
2 Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã Nhanderuete ha'e
Senhor Jesus Cristo guigua.

Tessalônica pygua kuery re oguerovy'aague

3 Irmão kuery, peẽ kuery re roguerovy'a riae Nhanderuete. Ha'evea
rami guive roguerovy'a, mba'eta opa mba'e py pejeroviave, ha'e peteĩ-teĩ
pejoayvuve peovy.
4 Ha'e rami rã Nhanderuete pegua igreja kuery ikuaia rupi orema'endu'a
porã peẽ kuery re, mba'eta roikuaa pejeroviaa py peĩ atãa, opa mba'e py
pendekuai axy ha'e pejexavai teĩ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ha'e rami pendekuai ramo pavẽ oikuaa Nhanderuete ha'evea rami
joguerekoa. Ha'e gui pendevy pe Nhanderuete “Xepo'akaa pyguarã
roiporavo” he'i 'rã, ikáuxa ae pendekuai axy ramo.
6 Mba'eta anhetẽ ha'evea rami Nhanderuete omoingo axy 'rã penemoingo
axyare kuery,
7 ha'e rã aỹ pendekuai axy va'e ma penemombytu'u avi 'rã orereve, yva
gui Senhor Jesus opo'akaa oexa uka vy ojekuaa jave, ojeupegua anjo
kuery reve.
8 Ha'e rami vy tata py ombopagapa 'rã Nhanderuete ndoikuaaxei ha'e
Senhor Jesus regua ayvu porã rupi nda'ikuaixei va'ekue.
9 Ha'e kuery ikuai axy riae 'rã Senhor renonde ha'e ipo'akaa rexakãa gui
mombyry oipe'aague py.
10 Ha'e va'e ára Jesus ou rã iky'a e'ỹ va'e kuery omboete 'rã, hexe ojerovia
va'e ha'e javi 'rã oguerovy'a okuapy, peẽ kuery voi, mba'eta ayvu porã
romombe'u rã perovia avi rire.
11 Ha'e nunga rupi ropytu'u e'ỹ re rojerure pendere, Nhanderuete ojeupe
guarã ete penemoingo aguã, penerenoĩague rami ae. Tove opo'akaa rupi
tomoingo joupe pejapo porãxea, ha'e pejeroviaa rupi mba'emo pejapoxea
ha'e javi guive.
12 Ha'e rami rã peẽ kuery pendekuaia re Senhor Jesus Cristo rery
omboetea aguã, ha'e hexe penemboetea avi aguã, Nhanderuete ha'e
Senhor Jesus Cristo penemboaxya oexa uka rire.

Senhor ou ju aguã, ha'e ava heko vai ete va'e re ijayvua

2 1 Ha'e gui irmão kuery, xeayvu ta nhande-Senhor Jesus Cristo
ou jevy ramo oĩa py nhano'õmba aguã re. Ha'e rami rã guarã
romongeta.
2 Xapy'a rei amongue ijayvu vy “Senhor ára ovaẽ ma” he'i rã pendu teĩ
penhemondyi eme, neĩ pepẽxa rei eme guive, “Nhe'ẽ guigua ayvu aendu”
'ea teĩ, ha'e'ỹ vy “Paulo kuery kuaxia para ombopara vy omombe'u” 'ea rã
pendu teĩ ae ma.
3 Avave rei pe penhembotavy uka eme, mba'eta heta ojepe'a ma ramo mae
'rã hi'ára ovaẽ, ha'e ava heko vai ete va'e nhomokanhya ra'y ojekuaa ma
ramo.
4 Ha'e va'e ma ivai ete reve opu'ã 'rã “Nhanderuete” 'epy va'e ha'e javi rovai,
mba'emo ombojeroviapy ikuai va'e re. Ha'e rami vy Nhanderuete ramigua
rive onhemoingo vy ixupegua henda iky'a e'ỹ va'e ropy ae 'rã oguapy.[a]
5 Napenema'endu'ai teve pendea py teri aiko vy amombe'u jepiague re?
6 Ha'e gui aỹ peikuaa avi mba'e pa ijokoarã oĩa, hi'ára py mae ma ojekuaa
aguã.

---

a 2.3,4 1 João 2.18,19

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ava heko vai ete va'e rekorã re ijayvua

7 Ha'e rami avi aỹ guive voi heko vaia nhemi rupi ojapo oiny mba'emo.
Ha'e rami teĩ ndojekuaa porãi teri, ijokoarã oĩ va'e oipe'aa e'ỹa ja.
8 Ha'e gui mae ma 'rã heko vai ete va'e ojekuaa. Ha'e va'e ma Senhor Jesus
ou vy ojuka 'rã ojuru py oipeju vy rive. Opo'akaa oexa ukaa py omokanhy
vyvoi 'rã.
9 Heko vai ete va'e ma Satanás po'akaa rupi ojekuaa vy ojapo 'rã opa
marãgua hexa pyrã ha'e nhomondyipaarã, nhombotavyxe vy.
10 Opa marãgua teko vai py ombotavy 'rã okanhy ovy va'e kuery, ha'e
kuery ojee nomoĩ rire anhetẽ va'e oendu pota aguã oo jepe aguã.[b]
11 Ha'e ramo Nhanderuete ombou 'rã imbotavyarã, apu rive oguerovia aguã.
12 Ha'e kuery ha'e javi 'rã ombopaga, anhetẽ va'e oguerovia 'rãgue py teko
vai anho oguerovy'a rire.

Jarovy'a reve nhanembaraete aguã re ijayvua

13 Ha'e nunga rupi irmão kuery Senhor rembiayvu pendekuai va'e,
ha'evea rami peẽ kuery re roguerovy'a riae Nhanderuete, mba'eta jypy'i
guive pendeporavo raka'e Nhe'ẽ pendeky'a'o, ha'e ayvu anhetẽ va'e re
pejerovia ramo peo jepe aguã.
14 Ha'e rami aguã ae ayvu porã romombe'u rã penerenoĩ raka'e, nhande-
Senhor Jesus Cristo rexakãa peupity aguã.[c]
15 Ha'e nunga rupi irmão kuery, peĩ atã ha'e pemoĩ porã oreayvu py ha'e
kuaxia romboparaague py rombo'eague.
16 Ha'e nunga rupi peẽ kuery re rojerure nhande-Senhor Jesus Cristo
ha'e Nhanderuete pe, mba'eta nhanderayvu vy nhanemboaxya rupi ome'ẽ
mby'a guaxu marã e'ỹ ha'e iporã ete va'e nharõ aguã.
17 Tove tapenembopy'a guaxuve ha'e tapenemombaraeteve, iporã va'e
pejapo ha'e iporã va'e re pendeayvua ha'e javi py.

Tessalônica pygua kuery Paulo re ojerure aguã re ijayvuague

3 1 Ha'e gui irmão kuery, pejerure avi orere, Senhor ayvu romombe'u
rã oenduave ha'e oguerovy'aave tema aguã, peẽ kuerya rupi oikoa
rami avi.
2 Pejerure roo jepe aguã avakue heko vai ha'e porayvu e'ỹ va'e gui,
mba'eta pavẽ e'ỹ ojerovia.
3 Ha'e rami teĩ Senhor ma ojeroviapy. Ha'e vy penemombaraete ha'e
pendere opena 'rã poromboeko vaia gui.
4 Ha'e rami avi Senhor re vy ore rojerovia peẽ kuery re, mba'eta roikuaa
rojapo uka va'ekue pejapopa pekuapya, ha'e pejapo riaeve 'rã guive.

---

b 2.7-10 Mateus 24.23-25; Apocalipse 13.1-10 **c 2.13,14** Romanos 8.28-30

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Tove Senhor pendepy'a re topena ixuguigua mborayvu ha'e Cristo re peĩ
atãa rupi pendekuai aguã rami.

Ha'evea ramigua jajapo aguã re ijayvua

6 Irmão kuery, Senhor Jesus Cristo rery rupi aiporo'e: Penhemoirũve
eme irmão ha'eve e'ỹa rami rei, rombo'eague rami e'ỹ ikuai va'e re.
7 Mba'eta peẽ ae voi peikuaa orekuaiague rami pendekuai aguã, mba'eta
neĩ peteĩ henda py ndoroiko vaikue rei va'ekue peẽ kuerya rupi,
8 ndorokaru rivei guive. Ha'e rami 'rãgue py romba'eapoa rupi ronhea'ã
ete va'ekue. Ara py ha'e pyávy romba'eapo va'ekue avave rei pe
ronhemongaru uka rive e'ỹ aguã.
9 Ha'e rami avi ronhemongaru uka aguã nda'eve e'ỹi teĩ ha'e rami
ndoroikoi va'ekue ore rami avi pendekuai aguã.
10 Mba'eta pendereve teri roiko vy aiporo'eague rami: “Nomba'eapoxei
va'e tokaru eme.”
11 Mba'eta omombe'ua rã roendu peẽ kuerya rupi amongue omba'eapo e'ỹ
vy ha'eve e'ỹa rami rei ikuaia. Joeko re rive tema oikuaa pota.
12 Ha'e rami ikuai va'e pe oreayvu, ha'e Senhor Jesus Cristo rery rupi
romongeta ikuai porã'ia rupi omba'eapo vy okaru aguã ha'e kuery ae po
py ojou va'ekue re.[d]
13 Ha'e rã peẽ irmão kuery, pejepe'a eme iporã va'e pejapoa gui.
14 Xapy'a rei kova'e kuaxia re oreayvu oĩ va'e amongue noendu potai 'rã.
Ha'e ramo peikuaa pota porã ke ha'e kuery re. Penhemoirũve eme oxĩmba
aguã.
15 Ha'e rami teĩ ha'e kuery pe “Xerovaigua” peje eme, ha'e rã irmão pe
rami 'rã pendeayvu.[e]
16 Tove Senhor nhanemoingo porãa va'e ae tapenemoingo porã opa
mba'e py. Senhor toiko peẽ kuery ha'e javi reve.

Oxarura reve opaa py ogueroayvu porãague

17 Axaruraa ma xee Paulo po py ae ambopara. Guĩ rami ae xekuaa 'rã
ambopara va'e nhavõ re. Guĩ rami ae xee ambopara xerery.
18 Tove peẽ kuery ha'e javi tapendu nhande-Senhor Jesus Cristo
penemboaxya.

---

d 3.6-13 Efésios 4.28; 1 Tessalonicenses 4.9-12 **e 3.14,15** Mateus 18.15-20

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Timóteo pe jypy'i Paulo ombopara va'ekue

Timóteo pe jypy'i Paulo ombopara va'ekue

Timóteo ma apóstolo Paulo irũ kunumi va'e raka'e. Paulo oirũrã ogueraa vy jypy ombo'e, ha'e gui Éfeso tetã katy omondouka, igreja ikuai va'e re opena aguã.

Kova'e kuaxia ma Timóteo pe Paulo ombopara mba'eta oendu vy omombe'ua rã Cristo remimbo'e kuery mbyte ha'eve'ỹa rami nhombo'e va'e ikuaia. Ha'e rami rã apóstolo Paulo ombopara ha'evea rami ju ombo'e vy. Aipoe'i: "Mba'eta peteĩ'i oiko Nhanderuete. Ha'e rami ae avi peteĩ'i oiko Nhanderuete reve peteĩ rami nhanemoingoa. Ha'e va'e ma Cristo Jesus ava ojeapo va'ekue. Pavẽ reraa jepearã ojejuka uka raka'e" (2.5-6a).

Paulo omongeta igreja re opena va'e kuery. Timóteo pe guive aipoe'i: "Iporã va'e re anho enhea'ã rejeroviaa rupi. Eupity ete tekove marã e'ỹ" (6.12a).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

1 1 Xee Paulo ma Cristo Jesus pegua apóstolo aiko, Nhanderuete nhandereraa
jepea ha'e Cristo Jesus nharõ jaikovy va'e ojapo ukaague rami vy.
2 Ndee Timóteo pe axarura. Rejeroviaa py xera'y ete rami reiko. Tove
terendu Nhanderuete ha'e nhande-Senhor Jesus Cristo guigua mborayvu,
nemboaxya ha'e mby'a porã.[a]

Éfeso tetã py Timóteo nhombo'e ha'e nhomongetaa rupi oiko aguã re ijayvuague

3 Macedônia yvy katy aa vy aipoa'e va'ekue ndee Éfeso tetã py ranhe
repyta aguã, ha'e rami vy amongue remongeta aguã, amboae rami rei
nhombo'e ve'ỹ aguã,
4 ha'e ayvu rive ha'e ymagua kuery rery oĩa ndopa kuaai va'e re oikuaa
pota ve'ỹ aguã, mba'eta ha'e nunga ojapo 'rã joo rami e'ỹ-e'ỹ oikuaa aguã
rami, ojeroviaa rupi Nhanderuete pe ikuai 'rãgue py.

---

a 1.2 Atos 16.1-5; 1 Coríntios 4.17; 16.10,11

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ha'e rami xeayvu ha'e kuery porayvu re ikuai aguã ipy'a ky'a e'ỹa ha'e
hi'arandua rupi anho, ojerovia merami rivea rupi e'ỹ.
6 Mba'eta ha'e rami ikuaia gui amongue ojepe'a vy okanhymba ma ovare
e'ỹ va'e re rive ijayvua rupi.
7 Ha'e kuery ma lei re nhombo'e va'ety ramigua onhemoingo va'eri ha'e
kuery ae oayvua oikuaa vy e'ỹ, neĩ mba'e nunga re pa nhombo'ea voi,
oikuaapa merami teĩ.

Lei mba'erã pa oejaague re ijayvua

8 Ha'e rami avi lei ma ha'evea rami amongue oiporu ramo ha'evea,
jaikuaa pavẽ.
9 Mba'eta heko porã va'e peguarã e'ỹ lei oejaa raka'e, ha'e rã heko vai ha'e
nhonhe'ẽ rendu e'ỹ va'e kuery pe, Nhanderuete nomboetei ha'e ojejavypa
rei va'e pe, ndojeroviai ha'e iky'a e'ỹ va'ea rupi e'ỹ ikuai va'e pe, nguu ha'e
oxy ae ojuka, ha'e amboae kuery voi ojuka va'e pe,
10 heko ky'a ha'e avakue meme joe opena va'e pe, jogueraa rive va'e pe, ijapu ha'e
ijayvuxe va'e pe, ha'e nhombo'e porãa rupi e'ỹ ikuai va'e mboae pe lei oejaa raka'e.
11 Mba'eta ayvu porã Nhanderuete hexakãmba ha'e ima'endu'a porãmby
va'e xevy pe omombe'u uka va'ekue re anho oĩ nhanhombo'e porã aguã.[b]

Nhanderuete omboaxyague re apóstolo Paulo ijayvuague

12 Arovy'a ete nhande-Senhor Cristo Jesus xemombaraetea va'e, mba'eta
ojeroviapy aikoa oikuaa vy xemoĩ ixupe amba'eapo aguã.
13 Xee ma yma hexe xeayvu vai ha'e ajoavyky rei va'ekue xevai vy. Ha'e rami ete
teĩ xemboaxy, mba'eta aikuaa e'ỹ vy, ajerovia e'ỹ vy ha'e ramigua ajapo.[c]
14 Ha'e gui nhande-Senhor xemboaxy etea oexa uka vy omoĩ ajerovia
aguã, mborayvu Cristo Jesus re oĩ va'e reve.
15 Pova'e ayvu ma ogueroviaa ha'e peteĩ-teĩ ojee omoĩmbaa aguã ha'eve
va'e: Cristo Jesus ou yvy re ojejavy va'e kuery ogueraa jepe aguã. Ha'e gui
xee ma pavẽ gui ajejavyve va'ekue,
16 va'eri xemboaxy karamboae po rami aguã, xee ajejavyve va'ekue aikoa
rupi Jesus Cristo oexa uka aguã nhomboaxy etea, amboae kuery xereko
oendu vy xee rami avi hexe ojerovia vy tekove marã e'ỹ oupity aguã.
17 Ha'e nunga rupi Huvixave imarã e'ỹ, omano e'ỹ ha'e jaexa e'ỹ va'e, Nhanderuete
peteĩ'i oiko va'e ae tomboetea ha'e toguerovy'aa aỹ ha'e araka'e rã peve. Amém.

Iporã va'e re Timóteo onhea'ã aguã re ijayvuague

18 Xera'y Timóteo, pova'e ae aeja rejapo aguã, Nhe'ẽ gui nderekorã
omombe'ua ague rami vy. Ha'e nunga re nembaraete vy enhea'ãve tema
iporã va'e re.

---

b 1.8-11 Gálatas 3.19-25 **c 1.13** Atos 26.9-18

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Ejepe'a eme rejeroviaa gui, neĩ ndepy'a ky'a e'ỹa rupi reikoa gui,
mba'eta amongue ma ipy'a ky'a e'ỹa rupi ikuaia gui ojepe'a vy ha'e kuery
ae ojeroviaa ombovaipa uka.
20 Ha'e va'e kuery regua ma Himeneu ha'e Alexandre. Ha'e ramo Satanás
po py ranhe xee amboaxa uka oguereko axy aguã, ha'e kuery ijayvu vai
ve'ỹ aguã.[d]

Pavẽ re jajerure aguã, ha'e Nhanderuete reve peteĩ rami nhanemoingoa re ijayvua

2 1 Opa mba'e gui aipotave va'e ma peẽ kuery pejerure aguã
Nhanderuete pe. Penhembo'e, pejerure, perovy'a guive pavẽ re
penema'endu'a vy,
2 huvixave ha'e joe opena aguã ombopo'aka pyre ha'e javi re guive,
ha'eve vai'i reve nhandekuai porã aguã, opa mba'e py Nhanderuete pe
nhandekuai ha'e nhanhomboetea rupi.
3 Ha'e rami pejerurea ma Nhanderuete nhandereraa jepea renonde iporã,
oguerovy'a 'rã guive.
4 Mba'eta oipota anhetẽ ete va'e pavẽ oikuaa vy oo jepe.
5 Mba'eta peteĩ'i oiko Nhanderuete. Ha'e rami ae avi peteĩ'i oiko
Nhanderuete reve peteĩ rami nhanemoingoa. Ha'e va'e ma Cristo Jesus
ava ojeapo va'ekue.[e]
6 Pavẽ reraa jepearã ojejuka uka va'ekue. Ha'e va'e ayvu ma ha'evea ára
oikuaa uka.
7 Ha'e rami aguã ae xemoĩ karamboae ayvu mombe'uarã, apóstolo ha'e
amboae regua mbo'earã, anhetẽ va'e re ha'e kuery ojerovia aguã. Ha'e
rami xeayvua ma anhetẽ, xeapua e'ỹ.

Nhandeatya py marã rami pa nhandekuai aguã re ijayvua

8 Ha'e nunga rupi aipota avakue opa rupi ikuai va'e onhembo'e opo iky'a
e'ỹ va'e oupi reve. Ivai e'ỹ re, ha'e nda'ija'ei rei e'ỹ re tonhembo'e.
9 Kunhague voi ha'e rami ae avi tonhemonde ha'eve va'e py anho.
Oikoaty'i rami ae toiko onhemoatyrõa py. Nda'evei opa marã oje'a popẽ
aguã, o'a re ouro ha'e ita hepyve va'e omoĩ aguã, neĩ ao hepyve va'e py
onhemonde aguã.
10 Ha'e rami 'rãgue py ojee tomoĩ joupe ojapo porã aguã, kunhague
Nhanderuete pegua reko rami vy.
11 Kunhague ombo'ea rã tokyrirĩ, opa mba'e py nhomboetea oexa uka
aguã.
12 Kunhague pe xee nanhombo'e ukai, neĩ ime re nambopo'aka ukai guive.
Ha'e rami 'rãgue py tokyrirĩ toiny.

---

d 1.20 1 Coríntios 5.4,5 **e 2.5** João 3.36; 14.6; Atos 4.12; 1 João 5.11,12

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Mba'eta Adão ranhe Nhanderuete omoingo rire mae ma Eva ju omoingo
raka'e.
14 Ha'e gui Adão e'ỹ guive onhembotavy uka, ta'yxy ranhe onhembotavy
uka vy ojejavy raka'e.
15 Ha'e rami teĩ kunhague omemby oikuavãa py ogueraa jepea nho 'rã,
o'arandua rupi ojeroviaa, porayvua ha'e iky'a e'ỹ va'e ikuaia gui ndojepe'ai
vy.

Igreja re openaa ha'e nhopytyvõa rupi ikuai va'e reko re ijayvua

3 1 Pova'e ayvu ma ogueroviaa aguã ha'eve va'e: Igreja kuery re openaa
rupi oikoxe va'e ma tembiapo iporã ete va'e ojapoxe.
2 Ha'e nunga rupi igreja re opena va'e ma pavẽ ojou porã aguã rami
ta'ikuai, peteĩ'i kunha re omenda va'e, hi'arandu ha'e ojejoko kuaa va'e,
omboetepy, nhomovaẽ ha'e nhombo'e kuaa va'e,
3 vinho oy'ua rupi e'ỹ oiko va'e, ojerovia rei e'ỹ va'e, ha'e rã ha'eve vai'i,
joguero'a rei e'ỹ va'e ha'e peráta re nda'evei rei e'ỹ va'e,
4 ha'e ngoo pygua kuery re opena porã va'e, gua'y ha'e guajy kuery onhe'ẽ
rendu ha'e omboete porã aguã rami oguereko va'e.
5 Mba'eta ngoo pygua kuery re ae nopena kuaai vy mba'exa 'rã tu opena
Nhanderuete pegua igreja kuery re?
6 Joe opena va'erã ma ojeko me'ẽ ramo va'e'ỹ 'rã, ojee rive ojerovia ramo
anha opagaa py ombopagaa e'ỹ aguã.
7 Ha'e rami 'rãgue py nhande revegua e'ỹ kuery voi omboete aguã rami
oiko va'e, ojou vaia e'ỹ ha'e anha pe onhembo'a uka e'ỹ aguã.[f]
8 Ha'e rami ae avi nhopytyvõa kuery ma omboetea aguã rami 'rã
ikuai, peteĩ'i rupi ijayvu va'e, vinho oy'ua rupi rei e'ỹ oiko va'e, peráta re
nda'evei rei e'ỹ va'e,
9 ha'e ipy'a ky'a e'ỹa rupi jajerovia aguã regua oikuaa uka pyre re opena
va'e.
10 Nhopytyvõarã reko re jaikuaa pota ranhe 'rã. Ha'e kuery re nda'ijayvu
vaiai ramo ma ha'eve 'rã nhopytyvõa ikuai aguã.
11 Ha'e rami ae avi kunhague voi omboetea aguã rami ta'ikuai. Ijayvu
vaikue rei e'ỹ, oiko kuaa va'e, ha'e opa mba'e py ojeroviapy ta'ikuai.
12 Nhopytyvõa oiko va'erã ma peteĩ'i kunha re omenda va'e, ha'e gui gua'y
ha'e guajy kuery, ngoo pygua kuery ha'e javi re opena kuaa va'e.
13 Mba'eta nhopytyvõ porã va'e ma ha'evea rami nhamboete, ha'e okyjea
py e'ỹ 'rã omombe'u Cristo Jesus re jajerovia aguã.

Nhanderuete pegua igreja reko omombe'u porãveague

14 Po rami ambopara ndevy, roexa aguã aa voi aguã rami aiko va'eri.

---

f 3.1-7 Tito 1.5-9

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Ha'e rami avi ndaa voi ramo kova'e kuaxia gui reikuaa 'rã Nhanderuete
ro pygua kuery marã rami pa ikuai aguã. Ha'e va'e oo ma Nhanderuete
oikove va'e pegua igreja, anhetẽ va'e yta ha'e hendarã oĩ va'e.[g]
16 Mba'eta anhetẽ Nhanderuete pe nhandekuai aguã kuaa ukaa ma yvate
ete:

Ngo'o re ojekuaa va'ekue ma
Nhe'ẽ ju oikuaa uka heko ky'a e'ỹa.
Anjo kuery oexa pota,
hexegua ma amboae regua ikuaia rupi voi omombe'ua.
Ha'e ramo hexe ojeroviaa yvy re.
Ha'e gui hexakãa py ju heraa.

Opaa ára py heta ojepe'a 'rãa re ijayvua

4 1 Nhe'ẽ oikuaa uka porã avi opaa ára py nhe'ẽ nhombotavya ha'e
anha nhombo'e rã amongue ojapyxaka vy ojepe'a 'rãa ojeroviaa gui.[h]
2 Nhombo'e vaikue va'e kuery ma heko porã merami rive ha'e ijapu rei
va'e, ipy'a ky'aa noenduvei aguã rami ha'e kuery ae ojeapo rire.
3 Ha'e kuery nanhomomenda ukai 'rã, ha'e ndo'u ukai 'rã guive amongue
regua tembi'u, jajerovia ha'e anhetẽ va'e jaikuaa va'e jarovy'a reve ja'u
aguã Nhanderuete omoingo va'eri.
4 Mba'eta Nhanderuete omoingo va'ekue ma ha'eve va'e meme. Jarovy'a
reve jajopy vy ndaja'u e'ỹi 'rã,
5 Nhanderuete ayvu ha'e jarovy'aa py nda'iky'avei ramo.

Heko porã ha'e nhombo'e porãa rupi Timóteo onhea'ã aguã re ijayvuague

6 Ha'e nunga re irmão kuery rembo'e vy reiko 'rã Cristo Jesus rembiguai
porã, jajerovia aguã regua ayvu re nembaraete ha'e nembo'e porãague
rupi reiko vy.
7 Ha'e rã ayvu reko rei guaimigue'i hi'arandu e'ỹ va'e omombe'u va'e nunga
ma endu rive. Enhea'ã tema Nhanderuete pe ete reiko aguã re.
8 Mba'eta jauga kuaa aguã re nhanhembo'ea ma xapy'a'i guarã rive ovare.
Ha'e rã Nhanderuete pe jaikoa ma opa mba'e py ovare, mba'eta tekove
ome'ẽ aỹ ha'e araka'e rã peve guarã.
9 Pova'e ayvu ma pavẽ ojerovia ha'e ojee omoĩ aguã ha'eve va'e.
10 Ha'e va'e rupi nhanhea'ã 'rã guive opa mba'e py, Nhanderuete oikove
va'e pavẽ reraa jepea va'e re jajerovia rire. Jajerovia va'e katuve ma
nhandereraa jepe.
11 Ejapo uka ha'e enhombo'e ke ha'e nunga re.
12 Nekunumi teri va'eri eiko eme avave rei nembojaru rei aguã rami.
Ha'e rami 'rãgue py ndee rami ojerovia va'e kuery ikuai aguã rami eiko,

---

g 3.15 Efésios 2.19-22 **h 4.1** Mateus 24.10-13; 2 Timóteo 3.1-5; 2 Pedro 2.1-3; Judas 3-21

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ndeayvu py, ndereko porãa, ndeporayvua, rejeroviaa ha'e ndereko ky'a
e'ỹa py guive.[i]
13 Xee aju e'ỹa ja eiko kuaxia reroayvua rupi pavẽ pe, renhomongetaa ha'e
renhombo'ea rupi.
14 Ejapo e'ỹ eme nerembiaporã ome'ẽ mbyre. Ha'e rami aguã ae Nhe'ẽ
oikuaa uka raka'e, igreja re opena va'e kuery ndeapyte re opo omoĩ
jave.
15 Eikuaa pota ke ha'e nunga re, ejapo porã pota guive, pavẽ oikuaa aguã
rejapo porãve reovya.
16 Eikuaa pota ke ndee ae reko re, renhombo'ea re guive. Enhea'ã tema
ha'e nunga re, mba'eta ha'e rami vy 'rã rejapo ndee ae reo jepe aguã rami,
ha'e ndeayvu re ojapyxaka va'e kuery guive.

Peteĩ-teĩ regua omongeta kuaa aguã re ijayvua

5 1 Ndeayvu vaipa eme tujakueve pe. Ha'e rami 'rãgue py nderu rami
emongeta. Kunumigue pe ma nderyvy pe rami 'rã ndeayvu,
2 guaimigue pe ma ndexy pe rami, ha'e kunhataĩgue pe nereindy pe rami
'rã ndeayvu, ndereko ky'a e'ỹa rupi.

Imeve'ỹ va'e kuery oipytyvõ aguã re ijayvua

3 Eipytyvõ uka imeve'ỹ va'e kuery, imeve'ỹ va'e ete ri ikuai ramo.[j]
4 Ha'e rã omemby, e'ỹ vy guemiarirõ kuery oguereko ramo topena pota
ngoo pygua re, oxy e'ỹ vy ojaryi openaague rekovia. Mba'eta ha'e rami
ikuai ramo Nhanderuete oguerovy'a 'rã.
5 Ha'e rã imeve'ỹ ete va'e, ipytyvõarã ndoguerekoi va'e kuery ma
Nhanderuete gui anho 'rã oarõ oikovy mba'emo. Ara py ha'e pyávy
ojerure ha'e onhembo'ea rupi 'rã ikuai.
6 Ha'e rã ndojejoko kuaai va'e ma oikove merami teĩ omanogue ikuai.
7 Ha'e rami ae emongeta ha'e kuery, ojou vaipy ikuai e'ỹ aguã.
8 Ha'e rã guetarã ha'e ngoo pygua kuery re nopenai va'e ma ojeroviaa rupi
ve'ỹ ikuai, ojerovia e'ỹ va'e kuery gui nda'eveive.
9 Imeve'ỹ va'e kuery sessenta ma'etỹ ma oguereko ramo mae ma 'rã
remoĩ uka hery. Peteĩ'i re omenda va'ekue rery anho 'rã remoĩ uka,
10 ojapo porãague oikuaa pavẽ va'e, omemby kuery omongakuaapa ma
va'ekue, nhomovaẽ porã va'ety, ha'e iky'a e'ỹ va'e kuery py ojoi va'ety,
iporiaukue'i oipytyvõ va'ety, ha'e ojapo porãa rupi onhea'ã va'ekue.
11 Ha'e rã imeve'ỹ va'e ipyaukueve rery ma emoĩ uka eme. Mba'eta
ha'e kuery ma Cristo pe anho ndoikoxevei vy oendu 'rã omenda
jevyxea.
12 Ha'e rami jypy ouraague omboaxa rive vy opaga aguã rami 'rã ikuai.

---

i 4.12 2 Timóteo 1.6-8; Tito 2.1-8 **j 5.3** Tiago 1.27

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Omboypy 'rã guive inhate'ỹ aguã, peteĩ-teĩ oo rupi ikuai vy. Inhate'ỹ vy
anho e'ỹ, ijayvu katu vai ete 'rã, ha'e joeko re oikuaa pota rei 'rã ha'eve'ỹ
va'e re ijayvu vy.
14 Ha'e nunga rupi aipota ipyaukueve omenda, omemby oguereko,
ha'e ngoo re opena porã aguã. Ha'e ramo 'rãe nhanderovaigua ndojoui
nhandere ijayvu rei aguã.
15 Mba'eta amongue ma Satanás re ova vy anhetẽ ojepe'a ma ojeroviaa gui.
16 Ha'e gui ojerovia va'e kuery guetarã imeve'ỹ va'e oguereko ri vy
toipytyvõ. Nda'evei igreja pygua kuery pe oipytyvõ uka aguã, igreja
kuery ma imeve'ỹ ete va'e anho oipytyvõ aguã.

Igreja re opena va'e kuery mba'emo ojapo aguã re ijayvua

17 Igreja re opena porã va'e kuery ma mba'emo onganave teĩ ha'eve,
mba'eta ayvu mombe'ua rupi ha'e nhombo'ea rupi onhea'ã va'e vy.
18 Mba'eta ipara re oĩa rami: "Vaka mba'emo ra'yĩ ojykya rupi omba'eapo
ramo nda'evei ijuru pejokua aguã." Oĩ avi: "Omba'eapo va'e ha'eve ojopy
aguã omba'eapoague repy", he'iague rami.[k]
19 Ha'e gui igreja re opena va'e re ayvua ramo ejapyxaka eme, mokoĩ e'ỹ
vy mboapy gui rendu e'ỹ vy.
20 Xapy'a rei ojejavy ramo pavẽ oendua py 'rã remongeta, amboae kuery
voi ojererokyje aguã.
21 Nhanderuete, Cristo Jesus ha'e anjo kuery oiporavo va'ekue renonde
aipoa'e ndevy: Ha'e va'e ayvu rami eiko rejepe'a e'ỹ re. Mba'eve ejapo eme
joe gui peteĩ reayvuvea rupi.
22 Avave apyte re ndepo emoĩ eme heko re reikuaa pota porã e'ỹ re,
amboae kuery ojejavya py renhemongy'a e'ỹ aguã. Eiko kuaa pota ke
ndee ae ndereko ky'a e'ỹ aguã.
23 Nda'evei yy anho riae rey'u aguã, ey'u avi kyrĩ'i vinho ndepy'a raxya
ha'e nemba'eaxya rendu jepi vy.
24 Amongue ojejavya oikuaapaa voi 'rã, ombopagaa aguã py ovaẽ e'ỹ
mbove ma voi. Ha'e rã amboae kuery ojejavyague ma raka'eve ramo mae
'rã ojekuaa.
25 Ha'e rami ae avi ha'evea rami nhandekuaia voi ojekuaa voi 'rã. Ha'e
rami e'ỹ va'ekue voi ndojekuaa e'ỹ riaei 'rã.

Escravo ha'e herekoa kuery reko re ijayvua

6 1 Ha'e gui escravo kuery jopo'aka guýry ikuai va'e ma opa mba'e py
tomboete guerekoa, Nhanderuete rery ha'e nhanembo'ea re ijayvu
vaia e'ỹ aguã.[l]

---

k 5.17,18 Deuteronômio 25.4; Atos 14.23; 1 Coríntios 9.7-14; 1 Pedro 5.1-4
l 6.1 Efésios 6.5-9; Colossenses 3.22-24; Tito 2.9,10; 1 Pedro 2.18-21

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Ha'e gui herekoa ma irmão ojerovia avi va'e ramo tomboete e'ỹ eme.
Ha'e rami 'rãgue py tomba'eapo porãve tema ixupe, mba'eta ojerovia va'e
vy hembiayvu oiko, ha'e ixupe omba'eapo porã ramo mba'emo ojouve 'rã.
Embo'e, ha'e ejapo uka ha'e nunga.

Amboae rami rei nhombo'e ha'e peráta re nda'evei va'e re ijayvua

3 Ha'e gui amongue amboae rami rei 'rã nhombo'e, nhande-Senhor Jesus
Cristo regua ayvu porã rami e'ỹ, Nhanderuete pe jaiko aguã regua rami e'ỹ.
4 Ha'e va'e kuery ma ojee ae rive ojerovia vy ndoikuaai mba'eve. Ha'e rami
vy joo rami e'ỹ-e'ỹ 'rã ijayvuxe rei, ha'e ayvu py rive joguero'a rei 'rã. Ha'e
nunga gui oiko 'rã joe ija'e'ỹ va'e, nhomoangeko rei va'e, joe ijayvu rei
va'e, oexa'ã vaikue rei va'e,
5 ha'e joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvua ndopa kuaai va'e guive. Hi'arandu ve'ỹ ramo
ha'e kuery re noĩvei anhetẽ va'e, oĩ va'e ma Nhanderuete pe merami rive
oikoa rupi mba'emo ojoupave aguã.
6 Ha'e rami avi anhetẽ Nhanderuete pe jaiko vy opa mba'e porã 'rã jajou,
javy'a 'rã guive.
7 Mba'eta mba'eve ndajarui ko yvy re, ha'e apy gui jaa vy mba'eve
ndajaraai 'rã guive.
8 Ja'u va'erã ha'e nhanhemonde aguã jareko vy ma tajavy'a.
9 Ha'e rã opa mba'e ojouxe va'e ma anha omoangeko rã onhembo'a uka 'rã
nhuã py. Hi'arandu ve'ỹ vy opa marã oipotaa rupi rive 'rã ikuai, ojexavai
'rã guive. Ha'e rami vy ikuai axy 'rã okanhy peve.
10 Mba'eta peráta re nda'eveivea gui ma opa marãgua teko vai oiko. Ha'e
nunga re anho amongue nda'evei vy ojepe'a ma 'rã ojeroviaa gui, ha'e
kuery ae onhemoingo axy uka 'rã guive opa mba'e py.

Timóteo omongetaague

11 Ha'e rã ndee Nhanderuete remimbo'e, eiko eme ha'e rami, enhea'ã
teko porã reupity aguã anho, ha'e gui Nhanderuete pe ete reikoa,
rejeroviaa, ndeporayvua, opa mba'e reropo'akaa ha'e ndevai e'ỹa guive.
12 Iporã va'e re anho enhea'ã rejeroviaa rupi. Eupity ete tekove marã e'ỹ,
ha'e rami aguã nerenoĩa, ha'e heta oendua py renhemombe'u porã rire.
13 Xee romongeta Nhanderuete opa mba'e moingoare va'e renonde, ha'e Pôncio
Pilatos renonde re Cristo Jesus onhemombe'u porã va'ekue renonde guive:
14 Senhor Jesus Cristo ojekuaa rã guarã enhea'ã ojapo uka pyre iky'a e'ỹ
va'e ha'e ojou vaipy e'ỹ oikuaa pavẽ aguã.[m]
15 Ha'e va'e ma Nhanderuete Ima'endu'a porãmby peteĩ'i oiko ha'e
Ipo'akapa va'e oexa uka 'rã oa'angaague ára py ae. Ha'e ma huvixave ikuai
va'e Ruvixave, ha'e senhor ikuai va'e Senhor oiko.

---

m 6.11-14 2 Timóteo 2.1-7

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Ha'e anho ma hekove marã e'ỹ va'e oiko. Hexakãa ma avave rei
ndoupity kuaai. Oexaa e'ỹ va'e, ha'e oexa pyrã e'ỹ oiko. Tomboetea ha'e
ta'ipo'aka riae. Amém.

Oguerekopa rei va'e kuery re ijayvua

17 Emongeta oguerekopa rei va'e kuery ojee e'ỹ ojerovia aguã, neĩ
mba'emo imarã va'erã re rive'ỹ guive, ha'e rã Nhanderuete re anho,
mba'eta ome'ẽ oikovy nhanembovy'aarã ha'e javi.
18 Ha'e kuery ma joupe ojapo porãa rupi ta'ikuai, tanhopytyvõ opa mba'e
py. Ome'ẽxea'i py tome'ẽ reta, hakãte'ỹa rupi e'ỹ tomboja'o.
19 Ha'e rami vy 'rãe mba'emo porã ojeupe guarã omoĩ porã uka araka'e rã
peve imarã e'ỹ va'erã, ha'e rami vy oupity aguã tekove anhetẽ ete va'e.[n]

Omongeta reve opaa py ogueroayvu porãague

20 Ha'e gui ndee Timóteo, epena ke ndepo py opena uka pyre re.
Ejapyxaka eme ayvu rive iporã e'ỹ va'e re, neĩ "Aikuaapa" he'i rive vy joo
rami e'ỹ-e'ỹ ijayvua re guive.
21 Mba'eta ha'e nunga re amongue ojapyxaka vy ojepe'a ma ojeroviaa gui.
Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya.

---

n 6.17-19 Lucas 12.15-21

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Timóteo pe mokoĩguea Paulo ombopara va'ekue

Timóteo pe mokoĩguea Paulo ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia mokoĩguea ma Timóteo peguarã apóstolo Paulo ogueraa uka va'ekue. Ixupe Paulo aipoe'i Jesus regua omombe'ua rupi okyje e'ỹ aguã, ojepe'a e'ỹ aguã guive.

Paulo guekorã re ae oexa'ã ojukaa voi aguã Jesus re ojeroviaa py. Ha'e rami teĩ ipy'a guaxu reve ojerovia tema. Ha'e vy aipoe'i: "Ovaẽ ma ouvy aa aguã ára. Iporã va'e re xee anhea'ã va'ekue, ajapopa ma xerembiaporã va'ekue, ha'e amombe'u porã jajerovia aguã regua. Aỹ ma heko porã va'e pegua coroa oĩ xevy pe oguereko katu pyre. Ha'e va'e ma Senhor ha'evea rami oikuaa pota va'e opaa ára ome'ẽ 'rã xevy. Xevy pe anho e'ỹ guive, oua ára peve oarõ ha'e oayvu okuapy va'e ha'e javi pe 'rã ome'ẽ", he'i (4.6b-8).

Timóteo pe ijayvu omokyre'ỹa rupi, oiko axy teĩ nhombo'ea rupi tema oiko aguã gueko porãa oexa uka reve.

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

1 1 Xee Paulo ma Nhanderuete oipotaa rami vy apóstolo-rã Cristo
Jesus xemoĩ va'ekue. Cristo Jesus re tekove oĩ va'e oikuaa uka aguã
re ijayvuague rami xemoĩ.
2 Timóteo xera'y roayvu ete va'e, taxarura ndevy. Tove terendu
Nhanderuete ha'e nhande-Senhor Jesus Cristo guigua mborayvu,
nemboaxya ha'e mby'a porã guive.

Timóteo ojeroviaa re Paulo oguerovy'aague

3 Xeramoĩ kuery rami avi xee voi ambojerovia Nhanderuete xepy'a
ky'a e'ỹa rupi, arovy'a guive, mba'eta ara py ha'e pyávy anhembo'e vy
xema'endu'a riae ndere.
4 Nderexaya re xema'endu'a vy roexaxe ete ju, opa mba'e py avy'a aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Xema'endu'a avi rejerovia etea re, mba'eta ndejaryi Lóide ranhe ha'e
ramigua oĩ, ha'e gui ndexy Eunice ju. Ha'ekue rami avi xee aikuaa
ndere voi oĩa.[a]

Nhanhea'ã, nhanembaraete ha'e jajerovia ete aguã re ijayvua

6 Ha'e nunga rupi romongeta nerembiaporã ome'ẽ mbyre rupi
renhea'ãve ju aguã re. Ha'e va'e ma ndeapyte re xepo amoĩ jave
Nhanderuete ome'ẽ va'ekue.
7 Mba'eta nhanemongyjearã e'ỹ nhandere Nhanderuete omoĩ
Onhe'ẽ, ha'e rã nhanembaraete, nhandeporayvu ha'e jajejokoa rupi
nhandekuai aguã.[b]
8 Ha'e nunga rupi exĩ eme Senhor regua remombe'u aguã, ikáuxa
nhuã py xee aĩ teĩ. Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuete po'akaa rupi
enhemoingo axy uka avi xereve ayvu porã remombe'ua py.
9 Mba'eta nhandereraa jepe vy iky'a e'ỹ va'e ojeupe guarã nhanerenoĩ
raka'e. Nhande ae nhanhea'ãa re e'ỹ guive. Ha'e rami 'rãgue py ha'e
ae oipotaa rami vy nhanemboaxy raka'e ára ijypy e'ỹ mbove voi, ha'e
onhembopy'aague rami vy nhanemoĩ Cristo Jesus re.
10 Ha'e gui aỹ mae ma oikuaa uka nhanemboaxya, Cristo Jesus
Nhandereraa jepearã ojekuaa py. Mba'eta ha'e va'e ma manoa
ombovaipa vy tekove marã e'ỹ oikuaa uka ayvu porã rupi.
11 Ha'e va'e amombe'u aikovy aguã xemoĩ apóstolo ha'e nhombo'earã.
12 Ha'e nunga rupi ae nami aiko axy. Ha'e rami teĩ xee naxĩ, mba'eta
aikuaa mava'e re pa ajeroviaa, aikuaa porã guive ipo'akapa va'e vy
ipo py xerekove amboaxa va'ekue re opena 'rãa, opaa ára peve guarã.
13 Enhombo'e tema ayvu amombe'u rã rendu va'ekue rupi, exa uka
guive rejeroviaa ha'e mborayvu Cristo Jesus re oĩ va'e.
14 Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ nhandere oĩ va'e po'akaa rupi epena tema iporã va'e
ndepo py opena uka pyre re.

Apóstolo Paulo nhuã py oĩa, ha'e irũ kuery ikuaia re ijayvuague

15 Xeirũ kuery Ásia pygua ojepe'apa xegui, ndee reikuaa ma. Ha'e
va'e kuery regua ma Fígelo ha'e Hermógenes.[c]
16 Ha'e rã Onesíforo ha'e hoo pygua kuery ma Senhor tomboaxy,
mba'eta mboapykue rei e'ỹ xembopy'a guaxu, ha'e nhuã py aĩa oendu
teĩ peteĩgueve ma naxereroxĩ.
17 Ha'e rami 'rãgue py Roma tetã py ovaẽ vy xereka raka'e xejou
peve.
18 Ha'e ramo tove opaa ára py Senhor tomboaxy. Xegui ndee reikuaa
porãve ha'e kuery xepytyvõ jepiague Éfeso tetã py.

---

a 1.5 Atos 16.1,2 **b 1.6,7** 1 Timóteo 4.12-16 **c 1.15** 2 Timóteo 4.16-18

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Cristo re jajeroviaa rupi vy nhanhemoingo axy uka aguã re ijayvua

2 1 Ha'e gui ndee xera'y, nembaraeteve tema Nhanderuete nemboaxya
Cristo Jesus re oĩ va'e re.
2 Heta oendua py xee anhombo'e rã renduague rami avi ndee ju embo'e
ojeroviapy kuery, amboae kuery mbo'earã.
3 Cristo Jesus pegua xondaro ojeroviapy va'e reiko vy enhemoingo axy
uka avi ke xereve.
4 Ha'e gui peteĩve xondaro ndoikoi 'rã amboae nunga re openaa rupi,
nguvixa hery moĩare ombovy'a aguã.
5 Ha'e rami ae avi ouga va'e kuery voi ha'evea rami ouga e'ỹ rã peteĩve
ndoguerovy'aai 'rã.
6 Oma'etỹa rupi onhea'ã va'ekue voi ha'eve ha'e ranhe ijaju va'e ho'u aguã.
7 Eikuaa pota ke xeayvua re, mba'eta Senhor oikuaa uka porãmba 'rã ndevy.
8 Nema'endu'a tema Jesus Cristo rekokue re, mba'eta Davi ramymino
oiko, ha'e omanoague gui onhemboete ju raka'e, ayvu porã amombe'u
aikovya rami vy.
9 Ha'e va'e káuxa ae xemoingo axya nhuã py heko vai va'e rami. Ha'e rã
Nhanderuete ayvu ma ndojoko kuaai.
10 Ha'e nunga rupi opa marãgua aropo'aka oiporavo pyre kuery re vy, ha'e
kuery voi oupity aguã Cristo Jesus nhandereraa jepea ha'e hexakãa imarã
e'ỹ va'e.
11 Pova'e ayvu ma jarovia ete va'erã:
Hexeve nhamano rire hexeve avi 'rã jaikove ju.
12 Mba'emo jaropo'akapa rire
hexeve avi 'rã nhaĩ huvixarã.
Ha'e rã ixupegua rami e'ỹ ri nhanhemombe'u rire
ha'e ju 'rã nanhanemombe'ui.[d]
13 Ojeroviapy e'ỹ jaiko ramo
ha'e ma ojeroviapy ae 'rã oiko,
mba'eta ndaexarai 'rã ojegui ae.

Amboae rami rei nhombo'e ha'e ojerovia merami rive va'e omongeta aguã re ijayvuague

14 Enhomoma'endu'a ke ha'e nunga re. Nhanderuete renonde ke ndeayvu
pavẽ pe, ha'e kuery joguero'a rei e'ỹ aguã ayvu mba'everã ovare'ỹ va'e py,
mba'eta ha'e nunga ma opa marã 'rã omoingo hendua kuery.
15 Enhea'ã tema rexĩmba rei e'ỹ re Nhanderuete pe rejexa uka aguã
omba'eapo va'e ojou porã va'erã, ayvu anhetẽ ete va'e ha'evea rami
remombe'u rire.

---

d 2.12 Mateus 10.32,33

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Ha'e rã ayvuxe iporã e'ỹ va'e ma endu rive, mba'eta ha'e rami ijayvu va'e
heko vaive 'rã oje'oivy.
17 Ha'e kuery ijayvua ma nhomokanhy tema 'rã heravy, mba'eaxy vaikue
nhandero'o omou'ũ va'e rami avi. Ha'e va'e kuery regua ma Himeneu ha'e
Fileto.
18 Ha'e va'e kuery ojepe'a ma anhetẽ va'e gui, mba'eta nhombo'e teĩ
nanhanhemboete jevyvei 'rãa rami. Ha'e rami vy joapo ndojeroviavei
aguã rami.
19 Ha'e rami teĩ oo ytarã Nhanderuete omoĩ va'ekue ma oĩ atã. Ha'e va'e re ma
po rami oĩ ikuaa ukaarã: "Senhor oikuaa ae ojeupegua kuery" he'ia va'e. Ha'e
gui amboae ju "Senhor rery rupi ikuai va'e tojepe'a teko vai gui", he'i avi.
20 Ha'e rami avi oo tuvixakueve ikuai va'e py oĩ 'rã mba'emo ryru ouro
ha'e prata guigua anho e'ỹ, oĩ avi 'rã yvyra ha'e yapo guigua. Iporãgueve
ma mba'emo porã ryrurã oĩ, ha'e rã amboae ma oiporu rive pyrã oĩ.
21 Ha'e rami ae avi nhande voi opa marã rei nhandekuaiague gui jajeky'a'o
vy mba'emo porã ryrurã rami 'rã jaiko, iky'a e'ỹ va'erã omboaxa pyre ija
oiporu va'erã rami, iporã va'e ha'e javi jajapo aguã rami nhandeapo rire.
22 Ha'e nunga rupi eiko eme kunumigue opa marã ikuaixea rami. Teko
porã rupi enhea'ã, rejeroviaa, ndeporayvu, ha'e peteĩ rami pendekuaia
rupi, ipy'a ky'a e'ỹ re Senhor pe ojapukai va'e kuery reve.
23 Endu rive amongue ijayvuxe rã ovare'ỹ va'e re hi'arandu e'ỹa rupi,
mba'eta ha'e nunga gui joguero'apa rei 'rã, reikuaa ma avi.
24 Mba'eta Senhor rembiguai kuery ma nda'evei joguero'a rei aguã. Ha'e
rami 'rãgue py ijayvu porã'i 'rã pavẽ reve, ha'e ivai rei e'ỹ re nhombo'e
kuaa 'rã guive.
25 Ha'e kuery re amongue opu'ã rei ramo omongeta porã'i 'rã, mba'eta
xapy'a rei ha'e kuery pe voi Nhanderuete ome'ẽ 'rã ojeko rerova vy anhetẽ
va'e oikuaa nho aguã,
26 ha'e rami vy hi'arandu ju vy anha pe onhembo'a ukaague gui oo jepe
aguã, ixupe ojerereko uka rire teĩ oipotaa rami ikuai aguã.[e]

Opaa ára opa marã rei ikuai 'rãa re ijayvua

3 1 Eikuaa pota ke pova'e re: Opaa ára py ou 'rã ikuai axya ete aguã.[f]
2 Mba'eta avakue ikuai va'e ojejou porã rei 'rã, peráta re anho 'rã
nda'eveive, ojee rive 'rã ojerovia, onhemboyvate rei 'rã, ijayvu vaikue-
ikue 'rã, nguu kuery nonhe'ẽ renduvei 'rã, ndajoguerovy'axevei 'rã,
Nhanderuete nomboetevei 'rã,
3 nda'iporayvuvei 'rã, nanhomboaxy kuaavei 'rã, joe ijayvu rei 'rã,
ndojejoko kuaavei 'rã, ojerovia rei 'rã, iporã va'e rovai 'rã ikuai,

---

e 2.24-26 1 Pedro 3.14-16
f 3.1 Mateus 24.9-13; 1 Timóteo 4.1-5; 2 Pedro 2.1-3; Judas 3-21

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 nhombo'a uka rive 'rã, o'arandua rupi e'ỹ 'rã ikuai, onhembotuvixa rei
'rã, ha'e kuery ae oipotaa rami 'rã ikuaixe, Nhanderuete pe ikuai 'rãgue
py,
5 Nhanderuete pe merami ikuai va'eri ixupe "Ipo'aka va'e'ỹ" he'i rive 'rã.
Ejepe'a ke ha'e kuery gui voi.
6 Ha'e kuery va'e regua ma joo rupi ovaẽ vy ombotavy 'rã kunhague
ikangykueve ojejavypa va'e, opa marã rei oikoxea rami rive ikuai va'e.
7 Ha'e kuery ma mba'emo re onhembo'e uka riae teĩ ndoupityi 'rã anhetẽ
va'e oikuaa ete aguã.
8 Moisés re Janes ha'e Jambres opu'ã reiague rami avi ha'e kuery voi
anhetẽ va'e re opu'ã rei teĩ. Ha'e kuery opa marã rei nai'arandui, ha'e
ndojeroviavei vy ojou vai pyrã ikuai.
9 Ha'e rami teĩ ha'e kuery nda'ikuai riaei 'rã ha'e rami, mba'eta pavẽ
oikuaa 'rã hi'arandu e'ỹa, Moisés rovaigua kuery re oikoague rami avi.

Timóteo anhetẽ va'e re oĩ atã aguã re Paulo ijayvuague

10 Ha'e rã ndee ma reikuaa ae ma anhombo'e aikovya, xereko,
anhembopy'aa, ajeroviaa, mba'emo aropo'akapaa, xeporayvua, aĩ atãa,
11 xemoingo axya ha'e ajexavaia guive, mba'eta ha'e ramigua ma Antioquia,
Icônio ha'e Listra tetã py oiko xere. Opa marãgua teko axy aropo'aka
va'ekue. Ha'e rami teĩ ha'e nunga ha'e javi gui Senhor xereraa jepe.[g]
12 Ha'e gui Cristo Jesus pe oikoxe va'e ha'e javi 'rã omoingo axya rei.
13 Ha'e rã heko vai ha'e heko porã merami rive va'e ma heko vaive 'rã
oje'oivy, nhombotavy ha'e onhembotavy ukaa rupi anho.

Nhanderuete ayvu anhetẽ ete ha'e ha'evea re ijayvua

14 Ha'e rã ndee ma eĩ atã tema mba'emo reikuaa ha'e rerovia va'e re.
Nema'endu'a ke ha'e nunga re mava'e pa nembo'eague re.
15 Mba'eta nekyrĩ reve reikuaa ae ma ipara iky'a e'ỹ va'e. Ha'e va'e rupi vy
reupity ne'arandurã Cristo Jesus re rejerovia vy reo jepe aguã.
16 Ha'e va'e ipara va'e ma Nhanderuete guigua meme, ha'e rami vy ha'eve
nhanhombo'e aguã, nhanhomongeta, nhanhomo'arandu, ha'e teko porã
rupi nhanhomoingo aguã,
17 Nhanderuete remimbo'e kuery opa mba'e py hi'arandu vy iporã va'e ha'e
javi ojapo kuaa aguã.[h]

Ayvu porã nhamombe'ua rupi nhanhea'ã aguã re ijayvua

4 1 Nhanderuete ha'e Cristo Jesus renonde xee romongeta. Ha'e va'e
ma ojekuaa ju vy oikuaa pota 'rã oikove va'e ha'e omano va'ekue
ikuaiague re.

---

g 3.10,11 Atos 13.14–14.22 **h 3.16,17** Romanos 15.4; 2 Pedro 1.20,21

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Emombe'u tema ayvu porã. Ha'e va'e rupi enhea'ã katu ha'eve jave, e'ỹ
vy haxy teĩ. Joupe ndeayvu, enhomo'arandu ha'e enhomongeta ndevai rei
e'ỹ re renhombo'ea ha'e javi py.[i]
3 Mba'eta ovaẽ 'rã ha'evea rami nhanhombo'e teĩ ndojapyxakaavei aguã
ára. Ha'e rami 'rãgue py ojou 'rã ha'e kuery ae oipotaa rami ombo'e va'erã,
oapyxa remo rive oikaraĩ va'e rami.
4 Ha'e rami vy noenduxevei 'rã anhetẽ va'e, ayvu rive re anho ojapyxakave
vy.
5 Ha'e rã ndee ma eiko kuaa pota opa mba'e py. Nemoingo axya
rã eropo'aka, ayvu porã remombe'ua rupi tema eiko, ejapopa ete
nerembiaporã va'e.

Apóstolo Paulo omano taa re ijayvuague

6 Ha'e gui xee ma xeruguy omoẽa ta ma mymba ome'ẽmby rami. Ovaẽ
ma ouvy aa aguã ára.
7 Iporã va'e re xee anhea'ã va'ekue, ajapopa ma xerembiaporã va'ekue, ha'e
amombe'u porã jajerovia aguã regua.[j]
8 Aỹ ma heko porã va'e pegua coroa oĩ xevy pe oguereko katu pyre. Ha'e
va'e ma Senhor ha'evea rami oikuaa pota va'e opaa ára ome'ẽ 'rã xevy.
Xevy pe anho e'ỹ guive, oua ára peve oarõ ha'e oayvu okuapy va'e ha'e
javi pe 'rã ome'ẽ.[k]

Avakue apóstolo oejapaague, ha'e rã
Nhanderuete ndoejaia re ijayvuague

9 Eju voi pota ke xea py.
10 Mba'eta Demas ma aỹ mba'emo oĩ va'e re nda'eveive vy xereja.
Tessalônica tetã katy ojepe'a ovy. Crescente ma Galácia katy, ha'e rã Tito
ma Dalmácia katy oo.
11 Lucas anho oiko teri xereve. Ejou ke Marcos, ha'e vy eru, mba'eta ha'e
ma xepytyvõ 'rã amba'eapoa rupi.
12 Ha'e gui Tíquico ma Éfeso tetã katy amondouka va'ekue.
13 Reju vy ke eru avi Trôade py capa aeja va'ekue, Carpo ro py. Eru avi
kuaxia para, aipotave va'e ma ipire guigua.
14 Ferro re omba'eapo va'ety Alexandre ma ojapo vai ete xevy. Ha'e ramo
Senhor ombopaga 'rã ojapoague re.
15 Ndee voi enheangu avi ixugui, mba'eta oreayvu rã orere opu'ã rei
va'ekue.
16 Jypy'i xemboayvua jave avave rei naxepytyvõai. Ha'e rami 'rãgue py
pavẽ rei xereja karamboae. Ha'e ramiague re tombopagaa eme.

---

i 4.2 Colossenses 4.5,6 **j 4.6,7** Atos 20.17-24
k 4.8 1 Coríntios 9.25; Tiago 1.12; 1 Pedro 5.4; Apocalipse 2.10

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ha'e rã Senhor ma xereve oiko vy xemombaraete, ayvu amombe'uve
ju rã amboae regua kuery oendupa aguã. Ha'e rami aguã xereraa jepe
karamboae guary juru gui.
18 Ha'e rami ae avi Senhor xereraa jepe 'rã xevy ojapo vaixe va'e ha'e javi
gui, ha'e opo'akaa py xereraa jepe 'rã yva re. Ixupe toporaeia aỹ ha'e
araka'e rã peve. Amém.

Oxarura reve opaa py ogueroayvu porãague

19 Emombe'u ke xema'endu'aa Prisca ha'e Áqüila pe, Onesíforo ro pygua
kuery pe guive.
20 Erasto ma Corinto tetã py opyta. Ha'e rã Trófimo ma Mileto py aeja
karamboae imba'eaxy rã.
21 Eju voi ke yro'y ovaẽ e'ỹ mbove. Ndevy oxarura uka va'e ma Êubulo,
Lino, Cláudia ha'e irmão kuery ha'e javive.
22 Tove Senhor toiko nenhe'ẽ reve. Tove peẽ kuery tapendu
penemboaxya.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tito pe Paulo ombopara va'ekue

Tito pe Paulo ombopara va'ekue

Tito ma Timóteo rami avi apóstolo Paulo irũ oiko raka'e igreja kuery re openaa rupi. Ha'e va'e ma Creta yy pa'ũ py Paulo oeja raka'e Jesus remimbo'e kuery ha'e py ikuai va'e ombo'e porãve aguã, ha'eve'ỹa rami nhombo'e va'e kuery ikuai avi rã.

Ha'e rami vy omombe'u porãve Jesus Cristo regua, ijayvu guive hemimbo'e kuery marã rami pa ikuai aguã re. “Mba'eta pavẽ pe Nhanderuete oikuaa uka omboaxya ogueraa jepe aguã. Ha'e rami vy nhanemo'arandu nhandereko vaiaty ha'e yvy regua reko gui jajepe'a aguã, ha'e aỹ gui voi jaiko kuaa pota ha'e teko porã rupi nhandekuai aguã Nhanderuete pe ete” (2.11-12).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

1 1 Xee Paulo ma Nhanderuete rembiguai ha'e apóstolo-rã Jesus Cristo
xemoĩ va'ekue, Nhanderuete rembiporavo kuery ambo'e rã ojerovia,
ha'e ixupe ikuai vy oikuaa porãmba aguã anhetẽ ete va'e,
2 ha'e tekove marã e'ỹ oarõ okuapy aguã guive. Ha'e va'e ma Nhanderuete
ijapu e'ỹ va'e ome'ẽ aguã re ijayvu raka'e, ára ijypy e'ỹ mbove ma voi.
3 Ha'e gui aỹ oa'angaague ára py ma Nhanderuete Nhandereraa jepea va'e
oayvu oikuaa uka vy oipotaa rami vy xemoĩ karamboae imombe'uarã.
4 Ndee Tito rejeroviaa py xera'y ete reiko va'e pe axarura. Tove terendu
Nhanderuete ha'e Nhandereraa jepea Cristo Jesus guigua nemboaxya ha'e
mby'a porã.[a]

Igreja re opena va'e kuery reko re ijayvua

5 Ha'e nunga rupi ae roeja karamboae Creta ypa'ũ py py, mba'emo
ndajapopai va'ekue rejapopa aguã, ha'e rami vy peteĩ-teĩ tetã py remoĩ
aguã igreja re opena va'erã, ndevy ajapo ukaague rami vy.

---

a 1.4 2 Coríntios 8.23; Gálatas 2.1-3

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'eve remoĩ aguã ojou vaia rei aguã rami e'ỹ ikuai va'e, ha'e peteĩ'i
ta'yxy va'e. Ta'y kuery ojerovia va'e, ha'e kuery opa marã rei e'ỹ, inhe'ẽ
rendua rupi anho ikuaia oikuaa pavẽ va'e.
7 Mba'eta igreja re opena va'e ma nda'evei ojou vaia rei aguã rami ikuai
aguã, ha'e kuery pe Nhanderuete ae opena uka rire. Ha'e kuery ojee
ae rive'ỹ ojerovia va'e, ivai ja e'ỹ, ha'e vinho oy'ua rupi e'ỹ ikuai va'e,
ojerovia rei e'ỹ va'e, neĩ peráta re nda'evei rei e'ỹ va'e ha'eve.
8 Ha'e rami 'rãgue py nhomovaẽ kuaa va'e, iporã va'e anho oguerovy'a
va'e, oiko kuaa pota ha'e ha'evea rami joguereko va'e, iky'a e'ỹa rupi oiko
ha'e ojejoko kuaa va'e,
9 ha'e ayvu anhetẽ ete va'e ojee omoĩ ete va'e ombo'eague rami ae. Ha'e
rami vy 'rãe nhombo'e porã ha'e nhombopy'a guaxu kuaa, ha'e ombovai
kuaa 'rã guive hexe opu'ã reia rã.

Nhombo'e porã merami rive va'e kuery re ijayvua

10 Mba'eta heta ikuai nhonhe'ẽ rendu e'ỹ va'e, ijayvuxe ha'e
nhombotavypa rei va'e. Judeu regua ma hetave ikuai ha'e rami.
11 Ha'e va'e kuery nhamokyrirĩ 'rãe, mba'eta oo pygua ha'e javi-javi 'rã
ombotavy ombo'e vaikuea rupi, peráta re rive nda'eveive vy.
12 Ha'e kuery reguae profeta rami aipoe'i va'ekue: “Creta pygua kuery ma
ijapu va'e ae, mymba inharõ va'e rami okaru guaxu ha'e inhate'ỹ va'e”,
he'iague rami.
13 Ha'e rami ijayvua ma anhetẽ. Ha'e nunga rupi ha'e kuery pe ndeayvu
ete 'rã ojeroviaa rupi imbaraete aguã,
14 ha'e ojapyxaka ve'ỹ aguã judeu kuery ijayvu rivea re, neĩ anhetẽ va'e
gui ojepe'a va'ekue ayvu re.
15 Mba'eta heko ky'a e'ỹ va'e kuery pe mba'eve rei nomongy'ai 'rã. Ha'e rã
heko ky'a ha'e ojerovia e'ỹ va'e kuery ma opa mba'e py 'rã onhemongy'a,
mba'eta o'arandua ha'e opy'aa rupi iky'apa rã.
16 Ha'e kuery ma “Xee aikuaa Nhanderuete” he'i teĩ gueko vaia py oexa
uka anhetẽ e'ỹa. Ojeguarupy ha'e nanhonhe'ẽ rendui va'e vy iporã va'e
ojapo aguã nda'evei.

Ojerovia va'e kuery reko re ijayvua

2 1 Ha'e rã ndee ma ndeayvu ke ha'evea rami renhombo'ea rupi.
2 Tujakueve embo'e ojejoko aguã re, omboetea aguã. Toiko kuaa
pota, ha'e ojeroviaa py ta'imbaraete, iporayvua ha'e oĩ atãa py guive.
3 Ha'e rami ae avi guaimigueve ma nhomboetea rupi ta'ikuai.
Ta'ijayvuxe rei eme, ha'e vinho oy'ua rupi ta'ikuai eme. Tanhombo'e iporã
va'e re,
4 ombo'e aguã kunhague ipyauve va'e ome ha'e omemby kuery oayvu ete
aguã re,

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 oiko porã pota ha'e heko ky'a e'ỹ aguã, ngoo rupi opena porã aguã,
ha'eve vai'i ha'e ome oipotaa rami oiko aguã, ha'e rami rã Nhanderuete
ayvu re ijayvu vaia e'ỹ aguã.
6 Kunumigue ha'e rami ae avi emongeta opa mba'e py oiko kuaa pota
aguã.
7 Ndee ae voi iporã va'e rupi eiko, amboae kuery ndee rami ikuai aguã.
Renhombo'ea rupi exa uka anhetẽ rupi anho reikoa ha'e renhomboetea.
8 Iporã va'e re anho ndeayvu ndejou vaia aguã rami e'ỹ, nhanderovaigua
kuery oxĩmba aguã, mba'eve py nhandere nda'ijayvu vai kuaai vy.
9 Escravo kuery ma guerekoa kuery nhe'ẽ rendua rupi ta'ikuai opa
mba'e py, ha'e ramo oguerovy'a aguã. Ta'inhe'ẽngi rei eme,
10 ha'e ta'imonda eme guive. Ha'e rami 'rãgue py toexa uka opa mba'e
py ojeroviapy oikoa. Ha'e rami vy opa mba'e py ojapo 'rã Nhanderuete
Nhandereraa jepea va'e regua ayvu ojou porãa aguã rami.

Cristo nhandereraa jepe vy nhanemoingo porãague re ijayvua

11 Mba'eta pavẽ pe Nhanderuete oikuaa uka omboaxya ogueraa jepe aguã.
12 Ha'e rami vy nhanemo'arandu nhandereko vaiaty ha'e yvy regua reko
gui jajepe'a aguã, ha'e aỹ gui voi jaiko kuaa pota ha'e teko porã rupi
nhandekuai aguã Nhanderuete pe ete,
13 ima'endu'a porãmby ou aguã nharõ jaikovya ja. Ha'e va'e ma
Nhanderuete Ipo'akapa va'e ha'e Nhandereraa jepea Cristo Jesus rexakãa
ojekuaa rã guarã.
14 Mba'eta nhandere ojejuka uka raka'e, opa mba'e vai gui nhandejogua
vy ojeupe guarã ae nhandeky'a'o aguã, iporã va'e re anho nhanhea'ãa rupi
nhandekuai aguã.[b]
15 Ha'e nunga re tema ndeayvu. Enhomombaraete ha'e enhomongeta
ipo'akaa ha'e javi rupi, avave rei nembojaru rei e'ỹ aguã.

Huvixa kuery nhanhe'ẽ rendu, ha'e iporã va'e rupi nhandekuai aguã re ijayvua

3 1 Enhomoma'endu'a ke joe opena va'e ha'e huvixa kuery oipotaa rami
ikuai aguã. Tonhe'ẽ rendu, ha'e ta'ikyre'ỹ opa mba'e porã ojapo aguã.
2 Avave rei re ta'ijayvu rei eme, neĩ ta'ijayvu rive eme joupe. Ha'e rami
'rãgue py ha'eve vai'i ta'ikuai, pavẽ reve ta'ijayvu porã'i opa mba'e py.[c]
3 Mba'eta nhande voi yma rupi hi'arandu e'ỹ va'e nhandekuai va'ekue,
nhonhe'ẽ rendu e'ỹ va'e ha'e okanhygue rami, to'o pegua escravo rami
nhandekuai va'ekue nhamoaruã rei ha'e opa marã nhandekuaixea
rupi. Jaiko vaikue rei, nanhandea'ei rei joe, nanhandeporayvui, ha'e
ndajajoayvui rei va'ekue.

---

b 2.11-14 Efésios 2.8-10; Filipenses 3.20,21 **c 3.1,2** Romanos 13.1-6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ha'e gui Nhanderuete Nhandereraa jepea va'e oexa uka
nhanderayvua, nhanemboaxypaa guive.
5 Ha'e rami vy nhanemboaxy vy rive nhandereraa jepe, teko porã re
nhanhea'ãa rupi e'ỹ. Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ nhandeky'a'o vy nhanemoingove ju,
ha'e nhanembopyau.
6 Ha'e va'e ma Nhandereraa jepea Jesus Cristo rupi nhandere Nhanderuete
ombou vy opa mba'e py nhanemoingo porã.
7 Ha'e ramo nhanemboaxy vy nhanemboeko porã ma rire tekove marã e'ỹ
nharõa rupi mba'emo porã jopyarã ju jaiko.
8 Ha'e va'e ayvu ma jarovia va'erã, aipota remombe'u porãve guive,
Nhanderuete re ojerovia va'e kuery iporã va'e ojapoa rupi onhea'ã aguã.
Ha'e nunga ma iporã, ha'e omoingo porã pavẽ 'rã.[d]
9 Ha'e rã ayvu ovare'ỹ va'e ma endu rive, ymagua kuery rery oĩa re
ijayvua rã, ha'e lei re joo rami e'ỹ-e'ỹ ijayvu vy joguero'a rei ramo,
mba'eta ha'e nunga ma nhomoingo porãarã e'ỹ, mba'everã ndovarei.
10 Joo rami e'ỹ-e'ỹ nhomoingoa kuery pe mokoĩgue ma ndeayvu rire
ejepe'a ke ha'e kuery gui.
11 Mba'eta reikuaa ma heko vai ha'e ojejavypa va'e ae ikuaia. Ha'e kuery
ae onhembopaga uka.

Oxarura reve opaa py ogueroayvu porãague

12 Ndea py ambou 'rã Ártemas, e'ỹ vy Tíquico. Ha'e va'e ovaẽ ma ramo
eju pojava Nicópolis tetã py xerovaexĩ aguã. Anhembopy'a ha'e py ae
yro'y aaxa aguã.
13 Eipytyvõ porã pota lei re nhombo'e va'ety Zenas oguatave ta ramo,
Apolo guive, ha'e kuery pe mba'eve oata e'ỹ aguã.
14 Ha'e gui nhanderevegua kuery tonhea'ã iporiaukue'i pytyvõa rupi,
yvyra hi'a e'ỹ va'e rami ikuai e'ỹ aguã.
15 Ha'e gui xereve ikuai va'e ha'e javi oxarura uka ndevy. Emombe'u ke
orema'endu'aa ojeroviaa py orerayvu va'e kuery ha'e javive pe.
Tove peẽ kuery ha'e javi tapendu penemboaxya.

---

d 3.3-8 Efésios 2.1-10

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Filemom pe Paulo ombopara va'ekue

Filemom pe Paulo ombopara va'ekue

Nhuã py apóstolo Paulo oĩ jave peteĩ ava oexa escravo oikoague gui ojava va'ekue, hery va'e Onésimo. Paulo oexa vy Jesus regua omombe'u ramo ojerovia, ojeko me'ẽ guive Jesus pe. Ha'e rami vy Paulo pytyvõa rupi oiko.

Onésimo rerekoa Filemom hery va'e ma amboae tetã Colossos pygua oiko Paulo oexa va'ety, igreja re opena va'e, ha'e Jesus regua Paulo omombe'u rã ojeko me'ẽ avi va'ekue. Ha'e nunga rupi Paulo onhembopy'a ija Filemom pe ju Onêsimo omondouka aguã.

Kova'e kuaxia ogueraa uka Onésimo po py, Filemom pe omombe'u porãve ha'e ojerure aguã operdoa vy omovaẽ porã ju aguã guembiguai onha va'ekue. Mborayvu rupi ojerure porã'i vy aipoe'i: “Ha'e rami vy ajerure xera'y Onésimo removaẽ porã ju aguã, ... ndevygua escravo-rã ju e'ỹ guive removaẽ aguã, ha'e rã nde-irmão reayvu ete va'e rami, nde-escravo rami rive'ỹ. Mba'eta Onésimo ma xe-irmão oiko rire nde-irmão katuve ma oiko, ngo'o re escravo rami rive'ỹ, ha'e rã Senhor re vy irmão oiko” (versículos 10a, 16).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

1 Xee Paulo ma Cristo Jesus pegua aikoa re nhuã py aĩ. Xe-irmão Timóteo reve
roxarura ndevy, xerembiayvu Filemom. Ore rami avi remba'eapo va'e reiko.
2 Irmã Áfia pe voi axarura, ore rami onhea'ã va'ety Arquipo, ha'e igreja
kuery ndero py onhemboaty va'e pe guive.
3 Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã Nhanderuete ha'e
Senhor Jesus Cristo guigua.

Filemom nhopytyvõa re oguerovy'aague

4 Ndere xema'endu'a riae vy Xeruete pe anhembo'e nhavõ arovy'a,
5 mba'eta aendu omombe'ua rã iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e javi reayvua, ha'e
Senhor Jesus re rejeroviaa rupi reikoa guive.
6 Ajerure ore rami rejerovia reve Cristo re vy mba'emo porã jareko va'e
reikuaapa avi aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Mba'eta irmão, ndeporayvua omombe'ua rã aendu vy avy'a ete ha'e
xepy'a guaxuve, iky'a e'ỹ va'e kuery rembovy'a ramo ipy'a py.

Onésimo re apóstolo Paulo ojerureague

8 Ha'e gui Cristo re vy aendu ndevy pe mba'emo ajapo uka va'e rire
ha'eve 'rãguea,
9 ha'e rami teĩ roayvua rupi ajerure porã'i ha'e nunga re. Xee Paulo xetuja'i
ma, ha'e aỹ Jesus káuxa nhuã py aĩ.
10 Ha'e rami vy ajerure xera'y Onésimo removaẽ porã ju aguã, mba'eta
xejokuaa imoinya py xera'y rami amoingo va'ekue.[a]
11 Ha'e va'e ma anhetẽ yma ndovarei va'ekue ndevy, teĩ aỹ ma ovare ete
ndevy, xevy pe voi.
12 Ha'e rami vy ndea py ambou ju xekuraxõ ae reve.
13 Xee ma nderekovia amombytavexe teĩ xea py, ayvu porã káuxa
xejokuaa imoinya py xepytyvõ aguã.
14 Ha'e rami avi mba'eve rei ndajapoxei ndevy pe ranhe aporandu e'ỹ re.
Ha'e ramo 'rãe xepytyvõxea'i py xepytyvõ uka, xee ajapo uka ramo rive'ỹ.
15 Mba'eta xee aikuaa rã xapy'a'i rive ojepe'a raka'e ndea gui, raka'e rã
peve guarã removaẽ ju aguã,
16 ndevygua escravo-rã ju e'ỹ guive removaẽ aguã, ha'e rã nde-irmão
reayvu ete va'e rami, nde-escravo rami rive'ỹ. Mba'eta Onésimo ma xe-
irmão oiko rire nde-irmão katuve ma oiko, ngo'o re escravo rami rive'ỹ,
ha'e rã Senhor re vy irmão oiko.
17 Ha'e nunga rupi xevy pe “Xerevegua” 're vy xee xemovaẽa rami ae
ha'e voi emovaẽ.
18 Ha'e gui xapy'a rei nemba'e rei-rei omokanhy rire ndevy pe orevea oĩ
ramo eja ranhe xee ae amboekoviapa aguã.
19 Xee Paulo xepo py ae ambopara amboekovia aguã re. Ha'e “Nderekove
re ae xevy pe rereve” ha'e e'ỹ teĩ reikuaa.
20 Ha'e nunga rupi irmão, Senhor re vy ejapo ha'e nunga xevy. Xembovy'a
ke Cristo re.

Oxarura reve opaa py ogueroayvu porãague

21 Ha'e rami ambopara ri teĩ aikuaa xenhe'ẽ rendu 'rãa, ha'e ajerurea gui
rejapove 'rã guive.
22 Ajerure avi rereko katu aguã ake aguã, mba'eta xee aikuaa rã xere
pejerurea rupi pẽa py xemboua ju 'rã.
23 Epafras ma Cristo re vy xereve oĩ avi nhuã py. Ha'e va'e ma oxarura avi ndevy,
24 ha'e gui Marcos, Aristarco, Demas ha'e Lucas xepytyvõ va'ety kuery voi.
25 Tove penenhe'ẽ py tapendu Senhor Jesus Cristo penemboaxya.

---

a 10 Romanos 15.7; Efésios 4.32

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Hebreu kuery pe ombopara pyre

Hebreu kuery pe ombopara pyre

Kova'e kuaxia para ma hebreu kuery Jesus re ojerovia va'e pe omboparaa. Imboparaare rery ma noĩ.

Jesus re ha'e kuery ojerovia ramo hetarã kuery opu'ã rei ha'e kuery re, nhandere oikoa rami ae avi. Ha'e rami rã ha'e kuery va'e regua amongue ojeroviaa gui ojepe'axe gueko ymague rami ju ikuai aguã. Ha'e nunga rupi kova'e kuaxia omboparaa ha'e kuery pe ipy'a guaxu reve onhea'ãve aguã, mba'eta Jesus regua ha'e kuery ojeroviaa ma pavẽ gui ha'eveve va'e, yma guare teko gui voi. Mymba kuery Nhanderuete pe ome'ẽa 'rãgue py Jesus ojejuka ukaague anho ovare nhandereraa jepe aguã. Jesus ma nhandereraa jepea peteĩ'i va'e Nhanderuete ombou va'ekue.

Aipoe'i: "Ha'e rami rire mba'exa 'rã tu nhande jaa jepe, nhandereraa jepe aguã regua iporãve va'e nhaendu rive vy? Mba'eta jypy'i Senhor ae omombe'u, ha'e gui henduare kuery ju omboaxa, anhetẽ etea jaikuaa porãve aguã rami" (2.3). Ha'e nunga rupi "nhanekangy e'ỹ re nhaĩ atã tema nharõ va'e nhamombe'u jaikovy va'e re" (10.23), "nhama'ẽ porã tema Jesus re anho, mba'eta ixugui ae ou jypy guive opa peve jajerovia aguã" (12.2). Mba'eta "Jesus voi tetã rokẽ gui mombyry'i oiko axy raka'e, nguguy py ae ojeupegua kuery oiky'a'o aguã. Ha'e nunga rupi oĩa py jaje'oi nhande voi, amboae kuery ikuaia gui mombyrya py teĩ, Jesus káuxa nhanembojaru reia rã jaropo'aka vy. Mba'eta anhetẽ apy ndajarekoi tetã oĩ riae va'erã, raka'eve rã ojekuaa va'erã va'e re nhanhea'ã" (13.12-14).

Nhanderuete ojekuaa ukaague re ijayvua

1 1 Ymave rupi Nhanderuete mbovykue rei e'ỹ, ha'e ha'ekue-'ekue'i rami
e'ỹ ijayvu raka'e nhaneramoĩ kuery pe profeta kuery rupi.
2 Ha'e gui aỹ opa vygua ára ma Gua'y rupi ae ijayvu nhandevy. Ha'e
va'e ma opa mba'e ikuai va'e jopyarã omoĩ, ipo rupi opa mba'e ojapo
rire.[a]

---

a 1.1,2 João 1.1-5; Colossenses 1.15-18

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Nhanderuete rexakãa rexa ukaa oiko, Nguu rami ete heko va'e vy.
Mba'emo ikuai va'e oguereko porãmba oayvu ipo'akapa va'e py rive. Ha'e
gui jajejavyague gui nhandeky'a'opa ma vy oguapy oiny yvate. Ipo'akapa
va'e oiporu kuaa regua re oĩ
4 anjo kuery gui omboyvateve rire, mba'eta hery oenoĩa va'e ma anjo
kuery oenoĩa gui iporãve.

Cristo Ta'y oikoa, ha'e rã anjo kuery ma tembiguai ikuaia re ijayvua

5 Mba'eta anjo kuery pe ma aipo nde'i: "Ndee ma Xera'y, ange ma
romoingo", nde'i. Ha'e gui teĩgue ju aipoe'i: "Xee aiko 'rã Tuu, ha'e rã ha'e
ma Xera'y 'rã oiko."[b]
6 Ha'e gui kova'e yvy re Gua'y Jypygua ombou vy teĩgue ju aipoe'i:
"Nhanderuete pegua anjo kuery tomboete pavẽ", he'i.[c]
7 Ha'e rã anjo kuery pe ma aipo'ea: "Ojeupegua anjo kuery ojapo yvytu
rami, guembiguai kuery ojapo tata rami", 'ea.[d]
8 Ha'e rã Ta'y pe ma aipo'ea: "Oreruete, ndepo'akaa ma raka'e rã peve
guarã. Ha'e ndepo'akaa py rejoguereko 'rã ha'evea rami.[e]
9 Rerovy'a teko porã, ha'e rã teko vai ma nderejou porãi. Ha'e nunga rupi
Nderu Nhanderuete ndererovy'aa rupi nemoĩ neirũ kuery áry guarã,
ndere azeite omoĩ uka vy", 'ea.
10 Ixupe aipo'ea avi: "Senhor, jypy'i renhono va'ekue yvy. Yva regua voi
ndepo py rejapo va'ekue meme.
11 Ha'e nunga ma opa va'erã. Ha'e rã ndee ma reiko riae 'rã. Ha'e nunga
ha'e javi 'rã inhyma ovy ao rami,
12 ha'e ramo ao pukukue rami 'rã rembojo'a imoiny, ao rami ae avi 'rã
remboekovia. Ha'e rã ndee ma ha'ekue ae reiko. Nderekove opa va'erã
e'ỹ", 'ea.[f]
13 Ha'e gui peteĩve anjo pe aipo nde'i: "Eguapy ke aiporu kuaa regua re,
nderovaigua kuery ndepy guýry amoĩ peve", nde'i.[g]
14 Mba'eta anjo kuery ma nhe'ẽ hembiguai ikuai, oo jepe aguã rami ikuai
va'e pytyvõarã ombou va'e.

Ayvu porã nhaendu rive'ỹ aguã re ijayvua

2 1 Ha'e nunga rupi anhetẽ ete va'e nhaendu vy nhamoĩ porã pota 'rã
nhandejee, ha'e va'e rupi nhandekuaia gui jajepe'a e'ỹ aguã.[h]
2 Mba'eta ymave rupi Nhanderuete ayvu anjo kuery omombe'u va'ekue
ndoaxa rivei raka'e, mba'eta ha'e va'e rupi heko vai ha'e nonhe'ẽ rendui
va'e kuery ombopagapa.

---

b 1.5 Salmo 2.7; 2 Samuel 7.14; 1 Crônicas 17.13 **c 1.6** Deuteronômio 32.43
d 1.7 Salmo 104.4 **e 1.8** Salmo 45.6-7 **f 1.10-12** Salmo 102.25-27 **g 1.13** Salmo 110.1
h 2.1 Marcos 4.14-25

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ha'e rami rire mba'exa 'rã tu nhande jaa jepe, nhandereraa jepe aguã
regua iporãve va'e nhaendu rive vy? Mba'eta jypy'i Senhor ae omombe'u,
ha'e gui henduare kuery ju omboaxa, anhetẽ etea jaikuaa porãve aguã
rami.
4 Ha'e kuery ijayvua rupi Nhanderuete oikuaa uka anhetẽ etea, hexa pyrã,
nhomondyipaarã ha'e opa marãgua opo'akaa rupi ojapo vy. Ha'e gui peteĩ-
teĩ rupi oexa uka avi Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ guigua, ha'e ae oipotaa rami vy.

Sacerdote yvateve va'e ojeroviapy ha'e nhomboaxy
kuaa va'e Jesus oikoa re ijayvua

5 Mba'eta anjo kuery pe'ỹ Nhanderuete opena uka raka'e yvy pyau
oreayvua va'e re.
6 Ha'e rami 'rãgue py amongue henda py omombe'u porã vy aipoe'i: "Marã
ramigua tu avakue, ha'e kuery re nema'endu'a aguã? Marã ramigua tu
avakue ra'y kuery, ha'e kuery re reikuaa pota aguã?
7 Ha'e rami teĩ hare'i anjo kuery gui remo'yvyĩ'ive rire remboyvate,
remboete uka [ha'e rembopo'aka ndepo py rejapo va'ekue ha'e javi re].
8 Opa mba'e re rembopo'aka, ipy guýry remoĩ vy", he'i va'ekue. Opa mba'e
re nhanembopo'aka rire ma mba'eve jipoi nhandepo'aka e'ỹa. Ha'e rami
teĩ aỹ peve ndajaexai teri opa mba'e re nhandepo'akaa.[i]
9 Ha'e rã Jesus ma jaexa omano rire Nhanderuete ombopo'aka ha'e
omboete ukaague. Mba'eta Nhanderuete nhanemboaxy vy anjo kuery gui
xapy'a'i omo'yvyĩ'ive raka'e Jesus, nhande kuery ha'e javi re omano aguã.[j]
10 Mba'eta Nhanderuete peguarã opa mba'e oiko, ha'e ae omoingopa
rire. Ha'e rami vy guexakãa katy gua'y kueryrã nhandereru aguã ma opa
mba'e py oguereko katu raka'e Nhandereraa jepearã, oiko axya py guive.
11 Mba'eta Nhandeky'a'oarã ou va'ekue ha'e nhande kuery oiky'a'o va'ekue
voi peteĩ'i gui ae jaiko. Ha'e nunga rupi noxĩ nhandevy "Xeryvy kuery"
he'i aguã,
12 mba'eta aipoe'i: "Xeryvy kuery pe aikuaa uka 'rã nderery, ha'e
onhemboaty okuapya py aporaei 'rã ndevy."[k]
13 Aipoe'ive ju: "Xee ajerovia 'rã hexe." Teïgue ju aipoe'i: "Apy ma xee aĩ,
ha'e xera'y kuery Nhanderuete ome'ẽ va'ekue reve", he'i.[l]
14 Ha'e gui ta'y kuery he'ia ho'o ha'e huguy va'e ikuaia rami avi ha'e voi
oiko ha'e rami, omanoa py ombovaipa aguã porojukaa po'akaa. Ha'e va'e
ma anha.
15 Ha'e gui nhandereraa jepe aguã, mba'eta jaikoa pukukue re nhamano
aguã gui jakyje vy manoa pegua escravo rami nhandekuai va'ekue.
16 Mba'eta anhetẽ anjo kuery reraa jepearã e'ỹ ou, ha'e rã Abraão
ramymino kuery reraa jepearã anho.

---

i 2.6-8 Salmo 8.4-6 **j 2.9** Filipenses 2.6-11 **k 2.12** Salmo 22.2 **l 2.13** Isaías 8.17-18

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ha'e nunga rupi opa mba'e py guyvy kuery rami 'rãe ojeapo,
nhanemboaxy kuaa ha'e ojeroviapy oikoa oexa uka aguã, ha'e
Nhanderuete pegua sacerdote yvateve va'e oiko aguã guive, ojeupegua
kuery ojejavyague re opaga aguã.
18 Mba'eta anha omoangekoa py oiko axy rire aỹ ipo'aka nhanderepy aguã
nhande voi nhanemoangeko rã.

Moisés gui Cristo yvateve ramo jajeroviaa gui jajepe'a e'ỹ aguã re ijayvua

3 1 Ha'e nunga rupi irmão kuery iky'a e'ỹ va'erã Yva pygua penerenoĩ
avi va'ekue, peikuaa pota porã Jesus re, mba'eta Nhanderuete
ombou raka'e Sacerdote Yvateve va'erã, nhamombe'ua rami ae.[m]
2 Ha'e va'e pe ma Nhanderuete ngoo pygua kuery re opena uka ramo
henonde rupi ojeroviapy oiko, Moisés oikoague rami avi.
3 Ha'e rami avi Moisés gui ma Jesus omboetevepy, oo gui ijapoare
omboeteavea rami avi.[n]
4 Mba'eta oo ikuai va'e ma ojapo pyre meme, ha'e rã opa mba'e apoare ma
Nhanderuete anho.
5 Ha'e gui Moisés ma Nhanderuete rembiguai rami oiko raka'e hoo pygua
ha'e javi re openaa rupi. Ha'e ramia py ojeroviapy oiko, omombe'u ma voi
guive raka'eve rã Nhanderuete omombe'u porãve va'erã regua.
6 Ha'e rã Cristo ma hoo pygua kuery re opena vy Ta'y ae oiko. Ha'e gui
"Hoo pygua kuery" he'ia ma nhande ae jaiko, opa peve ete ri nhaĩ atã vy
nhandepy'a guaxu ha'e jarovy'a reve nharõ jaikovya re.
7 Mba'eta Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ aipoe'iague rami: "Kova'e ára ijayvua pendu vy
8 peneakã ratã eme, tekoa e'ỹa rupi ymagua kuery ikuai jave oeko a'ã rei
ha'e nonhe'ẽ renduiague rami e'ỹ.
9 Mba'eta ha'e py ma peneramoĩ kuery xereko a'ã vy xemoangeko rei
va'ekue, quarenta ma'etỹ re mba'emo porã ajapo rã oexa okuapy teĩ.[o]
10 Ha'e nunga rupi ha'e javegua kuery pe xevai vy aipoa'e: 'Ha'e kuery
ojejavy riae opy'a py, ndoikuaaxei guive xereko', ha'e va'ekue.
11 Ha'e rami vy xepoxy reve aura va'ekue ha'e kuery oupity e'ỹ aguã
opytu'u aguã areko katu va'ekue", he'i.[p]
12 Ha'e nunga rupi irmão kuery, penheangu ke peẽ kuery regua neĩ
peteĩve py'a re oĩ e'ỹ aguã pejerovia e'ỹa, Nhanderuete oikove va'e
penhe'ẽ rendua gui pendepe'aarã.
13 Ha'e rami 'rãgue py ko'ẽ nhavõ penhomombaraete peteĩ-teĩ, "Kova'e
ára" he'iague oĩ teria ja, jejavya peteĩve penembotavy e'ỹ aguã peneakã
ratã aguã rami.

---

o 3.9 "Peneramoĩ kuery" he'ia ma Moisés reve Egito yvy gui oẽ va'ekue re ijayvu vy.
m 3.1 Números 12.7 **n 3.1-6** João 1.17,18 **p 3.7-11,15** Salmo 95.7-11

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Mba'eta Cristo revegua ete jaiko, anhetẽ ri jypy guive jajeroviaa re opa
peve nhaĩ atã vy.
15 Mba'eta “Kova'e ára ijayvua pendu vy peneakã ratã eme, oeko a'ã rei
va'e kuery rami e'ỹ”, he'iague rami.
16 Ha'e gui mava'e kuery tu ijayvua oendu teĩ nonhe'ẽ rendui raka'e?
Moisés reve Egito gui oẽmba va'ekue ha'e javi.
17 Ha'e mava'e kuery pe tu quarenta ma'etỹ re ipoxy raka'e? Ojejavy
va'ekue pe ae, mba'eta ha'e va'e kuery ma tekoa e'ỹa pyve ho'apa rã
hetekue opyta raka'e.
18 Ha'e gui mava'e rovai tu oura raka'e opytu'u aguã oguereko katu
va'ekue oupity e'ỹ aguã? Nonhe'ẽ rendui va'ekue rovai ae.
19 Ha'e rami vy po rami jaikuaa: Ha'e kuery ndojeroviaiague re ae nda'evei
raka'e oupity aguã.

Japytu'u aguã py Nhanderuete re jajeroviaa rupi jaike aguã re ijayvua

4 1 Ha'e nunga rupi nhanheangu, japytu'u aguã Nhanderuete oguereko
katu va'ekue jaupity aguã re ijayvu rire teĩ peẽ kuery regua
amongue ndapeupityi gui.
2 Mba'eta nhandevy pe voi ayvu porã omombe'ua, ymagua kuery pe rami
avi. Mba'eta ha'e kuery ayvu oendu teĩ ndojeroviai ramo ha'e kuery pe
mba'everã ndovarei.
3 Ha'e rã nhande jajerovia va'e ma jaupity 'rã japytu'u aguã, Nhanderuete
aipoe'iague rami vy: “Xepoxy reve aura va'ekue ha'e kuery oupity e'ỹ
aguã opytu'u aguã areko katu va'ekue” he'i, ko yvy onhono ypy jave
mba'emo ojapopa rire teĩ.
4 Mba'eta amongue henda py sete araa re ijayvu vy aipoe'i: “Sete araa py
Nhanderuete opytu'u raka'e mba'emo ojapoa gui”, he'i.[q]
5 Ha'e pyve ju aipoe'i: “Ha'e kuery ma ndoupityi 'rã opytu'u aguã areko
katu va'ekue”, he'i.
6 Ha'e nunga rupi oĩ teri opytu'u aguã amongue oupity aguã, ha'e rã ymagua
kuery pe ma ayvu porã omombe'ua rã nonhe'ẽ rendui vy ndoupityi raka'e.
7 Ha'e gui yma ete rire peteĩgue ju Nhanderuete oa'angaa ára, mba'eta
“Kova'e ára” he'i uka Davi pe, “Kova'e ára ijayvua pendu vy peneakã ratã
eme”, he'iague romombe'u ma voiague rami.
8 Mba'eta ha'e kuery opytu'u aguã ete py Josué ogueraa va'e rire ma yma
rire noa'anga jevyi 'rãgue ára mboae.
9 Ha'e nunga rupi oĩ teri Nhanderuete pegua kuery opytu'u aguã.
10 Mba'eta japytu'u aguã Nhanderuete oguereko katu va'ekue jaupity vy
japytu'u 'rã mba'emo re nhanhea'ã jaikovya gui, Nhanderuete oikoague
rami avi.

---

q 4.4 Gênesis 2.2

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Ha'e nunga rupi nhanhea'ã ke japytu'u aguã oguereko katu va'ekue
jaupity aguã, avave rei ho'a e'ỹ aguã inhe'ẽ rendu e'ỹ rei va'e kuery
ho'apaague rami.
12 Mba'eta Nhanderuete ayvu ma oikove ha'e ipo'akapa va'e. Kyxe
haĩmbe jovai va'e gui haĩmbeve va'e, mba'eta oike 'rã jaikovea ha'e
nhanenhe'ẽ omboja'o aguã peve, jaku'ea ha'e nhanderajy ojayaa rami avi.
Ha'e rami vy oikuaa uka 'rã nhapẽxaa ha'e nhandepy'aa ha'e javi.
13 Ha'e ramo hemimoingo jipoi henonde onhenhomi kuaa va'erã. Ha'e
rami 'rãgue py oikuaa pota va'e renonde jajexa uka rã opa mba'e ojekuaa
porãmba 'rã.[r]

Sacerdote yvateve va'e Jesus nhanemboaxya oikoa re ijayvua

14 Ha'e nunga rupi Nhanderuete Ra'y Jesus, Sacerdote yvateve va'e rami
nhanderepy vy yva re oo rire nhaĩ atã tema jajeroviaa re.
15 Mba'eta nhande-Sacerdote ma nhanekangy rã nanhanemboaxy e'ỹi 'rã.
Ha'e rami 'rãgue py nhande rami avi onhemoangeko uka raka'e opa mba'e
py, teĩ ojejavy e'ỹ re.
16 Ha'e nunga rupi jakyjea py e'ỹ 'rã nhanhemboja Nhanemboaxya
guenda openaaty py oguapy oinya re, nhanekangya ára jaupity aguã
nhanemboaxy vy nhanepytyvõa.[s]

Sacerdote ymagua kuery gui Cristo yvatevea re ijayvua

5 1 Mba'eta sacerdote yvatekueve ikuai va'e ma avakue mbyte gui
oiporavoa ha'e omoĩa rire Nhanderuete pe omba'eapo 'rã avakue
rekovia, mymba ojuka ha'e mba'emo ome'ẽ aguã ojejavyague re.
2 Ha'e omboaxy kuaa 'rã oikuaa e'ỹ vy ojejavy va'e kuery, mba'eta ha'e
kuery rami avi ikangy va'e vy.
3 Ha'e nunga rupi ae mba'emo ome'ẽ 'rã ha'e ae ojejavyague re, heta va'e
kuery ojejavyague re anho e'ỹ.
4 Ha'e gui avave rei ha'e ae nonhemboyvatei 'rã ha'e rami oiko aguã.
Nhanderuete oenoĩ ramo mae ha'eve, Arão oenoĩague rami.
5 Ha'e rami ae avi Cristo voi ha'e ae e'ỹ onhemboyvate sacerdote yvateve
va'e oĩ aguã. Ha'e rã ixupe "Ndee ma Xera'y, kova'e ára romoingo" he'i
va'e ae[t]
6 amboae henda py "Ndee ma sacerdote reĩ riae 'rã, Melquisedeque reko
rami ndereko va'e vy" he'i.[u]
7 Ha'e gui Jesus ma ngo'o re oiko jave ojapukai atã ha'e hexay reve
onhembo'e vy ojerure raka'e omanoa gui ogueraa jepe aguã ipo'aka va'e
pe. Ha'e ramo oendu ete, mba'eta Nguu pe ete oiko ramo.

---

r 4.12,13 Efésios 6.17; Apocalipse 1.16 **s 4.14-16** Hebreus 10.19-25; 1 João 2.1,2
t 5.5 Salmo 2.7 **u 5.6** Salmo 110.4

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Ta'y ae oiko va'eri oiko axya py voi oikuaa raka'e onhe'ẽ rendua.
9 Ha'e gui ha'e nunga ha'e javi oaxapa ma rire ogueraa jepe inhe'ẽ rendua
kuery ha'e javi, raka'e rã peve guarã,
10 Melquisedeque rami sacerdote yvateve va'erã Nhanderuete omoĩ
rire.[v]

Ha'e kuery ndoikuaa porãi teria re ijayvua

11 Ha'e va'e rekokue re ma heta roguereko oreayvu aguã, teĩ aỹ ma
napendu kuaa porãi ramo haxy 'rã romombe'u porãve aguã.[w]
12 Mba'eta yma ma pejerovia teĩ penhombo'e kuaa 'rãgue py peikotevẽ teri
Nhanderuete ayvu jypy guare, haxy e'ỹve va'e re penembo'e va'erã. Ha'e
rami vy kyrĩgue'i okambu va'e rami teri pendekuai, tembi'u tykue'ỹ va'e
ho'u va'e rami e'ỹ.
13 Mba'eta okambu va'e rami ikuai va'e ma noendu kuaai 'rã teko porã
regua, kyrĩ'i va'e rami teri ikuai vy.
14 Ha'e rã tembi'u tykue'ỹ va'e ma kakuaakueve peguarã, mba'eta
o'arandua re onhea'ãa rupi vy oikuaa 'rã ha'eve va'e ha'e ha'eve'ỹ va'e.[x]

Jajeroviaa regua jaikuaa porãve pota aguã re ijayvua

6 1 Ha'e nunga rupi jaikuaa porãve pota ke jypy'i Cristo regua re
nhanembo'eague, ha'e opa mba'e py nhanemoingo porãarã re ju
jaikuaa pota. Nda'evei jypy'i nhaendu va'ekue re rive rombo'eve ju aguã.
Ha'e va'e ma nhamano aguã rami nhandekuaiague gui jajeko rerova aguã,
Nhanderuete re jajerovia aguã,
2 nhanhemongarai aguã, nhandeapyte re opo omoĩa aguã, nhamanoague
gui nhanhemboete ju aguã, ha'e raka'e rã peve guarã nhanemboayvua
aguã.
3 Ha'e rami 'rãgue py amboae nunga re ju 'rã jaikuaa pota, Nhanderuete
oipota rã.

Ojeroviaa gui ojepe'a va'ekue re ijayvua

4 Ha'e rã anhetẽ va'e oikuaa va'ekue gui amongue ojepe'a ramo ma
nda'evei nhamboeko rerova ju aguã. Ha'e va'e kuery ojopy ae ma yva
guigua, Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ
5 ha'e Nhanderuete guigua ayvu porã, ha'e oendu ma guive Nhanderuete
po'akaa raka'eve rã peve guarã,
6 ha'e rami teĩ ha'e kuery ho'a ramo nda'evei nhamo'arandu ju aguã
ojeko rerova aguã rami, mba'eta ha'e kuery ae ojapo Nhanderuete
Ra'y pavẽ ojojai rei aguã rami, teĩgue ju kuruxu re omoĩa rami.

---

[w] **5.11** Melquisedeque rekokue ma capítulo 7 py omombe'u porãve.

v 5.7-10 Mateus 26.36-46 **x 5.11-14** 1 Coríntios 3.1,2; 14.20; Efésios 4.11-16

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Mba'eta yvy minha oky jepi rã inhakỹ vy hi'a porã 'rã oma'etỹ va'e kuery
peguarã. Ha'e va'e yvy ma Nhanderuete ogueroayvu porã 'rã.
8 Ha'e rã juu ha'e juu rakua endy rive moingoa yvy ma ndojou porãi 'rã,
ayvu vai pyrã rive oiko. Ha'e va'e ma opaa py oapypaa 'rã.[y]

Jaa jepea kuaa ukaarã re ijayvua

9 Ha'e rã peẽ orerembiayvu kuery, ha'e rami oreayvu teĩ roikuaa rã
pendere oĩ iporãve va'e nunga, peo jepea kuaa ukaarã.[z]
10 Mba'eta Nhanderuete ndaexarai 'rã pemba'eapoague ha'e hery rupi
pejoayvua pexa ukaague re, mba'eta iky'a e'ỹ va'e kuery peipytyvõ
va'ekue, ha'e peipytyvõve teri guive.
11 Ha'e rami avi roipota opa peve peteĩ-teĩ pexa uka ha'ekue rami
penhea'ãa, peupity aguã pearõ peikovy va'e.
12 Pendekuai eme inhate'ỹ va'e rami, ha'e rã ojeroviaa ha'e oĩ atãa rupi
Nhanderuete ijayvuague oupity va'erã kuery rami anho.

Nhanderuete ijayvuague ndoaxa rivei 'rãa re ijayvua

13 Mba'eta Abraão pe Nhanderuete mba'emo ome'ẽ aguã re ijayvu vy guery
rupi ae oura raka'e, mba'eta ixugui yvateve va'e jipoi hery rupi oura aguã.
14 Ha'e vy aipoe'i: "Anhetẽ romoingo porã 'rã, neramymino kuery amoingo
reta 'rã guive", he'i.[a]
15 Ha'e ramo Abraão oĩ atãa rupi oarõ rire oupity raka'e ijayvuague.
16 Ha'e gui avakue minha ha'e kuery gui yvateve va'e rery rupi 'rã oura.
Ha'e rami rire jomeme joguero'a teĩ ouraague ojapo 'rã peteĩ rami ju
oikuaa aguã rami.
17 Ha'e nunga rupi Nhanderuete voi oura reve ijayvu raka'e, ijayvuague
oupity va'erã kuery pe oikuaa uka aguã ndoaxa rivei 'rãa.
18 Ha'e rami vy mokoĩ mba'e oaxa rive e'ỹ va'erã py Nhanderuete oikuaa
uka raka'e nda'ijapuia.[b]
Ha'e rami rire jajereraa jepe uka rire nhandepy'a guaxu ete 'rã, ha'e
rami vy nharõ jaikovya nhanerenonderã omoĩ mbyre jaupity aguã.
19 Nharõ va'e ma kanoã mombytaa rami oĩ nhanenhe'ẽ moĩ atãarã.
Mba'eta mba'eve py nanhanemokanhy ukai 'rã, nhanemoĩ atã 'rã, templo
mbotya ajukue guigua rovai oike rire.[c]

---

[b] **6.18** "Mokoĩ mba'e oaxa rive e'ỹ va'erã" he'i, mba'eta Nhanderuete guery rupi ae ijayvu, ha'e oura guive. [c] **6.19** "Templo mbotya ajukue guigua" he'ia ma ombojeroviaaty ropy oĩ va'e re ijayvu vy, Henda iky'a e'ỹ ete va'e jaikea. Ha'e nunga omombe'u porãve capítulo 9 py. Ha'e rami avi apy ma ombojeroviaaty yva re oĩ va'e re ijayvu, 8.12 ha'e 9.11-12 py oĩa rami.

y 6.4-8 Hebreus 10.26-31 **z 6.9-12** 1 Tessalonicenses 1.2-4; 2 Pedro 1.5-10
a 6.14 Gênesis 22.17

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Mba'eta ha'e py ma Jesus nhandegui ha'e ranhe oike raka'e.
Nhandere vy oike, Melquisedeque rami sacerdote yvateve va'e
omoĩa rire raka'eve rã peve guarã.

Cristo rami Melquisedeque oikoague re ijayvua

7 1 Mba'eta Melquisedeque ma Salém tetã pygua huvixave oiko raka'e,
ha'e sacerdote Nhanderuete Yvate ete va'e pegua guive. Ha'e va'e ma
Abraão ovaexĩ vy oo raka'e. Abraão ma huvixa kuery juka vy ooague gui
ojevy jave Melquisedeque ovaexĩ vy ogueroayvu porã.
2 Ha'e ramo ixupe Abraão ome'ẽ raka'e mba'emo ojou va'ekue ha'e javi guigua
dízimo. (Jypy Melquisedeque rery ma "Huvixave heko porã va'e" he'ia, ha'e
rire ma Salém pygua huvixa avi oiko vy "Huvixave nhomoingo porãa" he'ia.
3 Tuu e'ỹ va'e, ixy e'ỹ va'e, tamoĩ e'ỹ va'e, hekove ijypy va'ekue'ỹ, neĩ opa
e'ỹ va'e guive oiko raka'e, Nhanderuete Ra'y rami omoingo pyre.) Ha'e ma
sacerdote raka'e rã peve guarã oiko.[d]

Levi ramymino kuery sacerdote ikuai va'e gui Melquisedeque yvatevea re ijayvua

4 Peikuaa pota ke ha'vy Melquisedeque yvatea re, mba'eta ixupe
nhandeypy Abraão ome'ẽ raka'e dízimo huvixa kuery mba'e rei-reikue
iporãve va'e guigua.
5 Ha'e gui Levi ramymino kuery regua sacerdote ikuai va'e ma lei re oĩa
rami vy heta va'e kuery gui ojopy 'rã dízimo, guyvy kuery gui ae, Abraão
ramymino ikuai avi va'eri.
6 Ha'e rã Melquisedeque ma ha'e kuery regua e'ỹ vy Abraão gui eteve voi ojopy
raka'e dízimo, ha'e ogueroayvu porã guive Nhanderuete ijayvuague renduare.
7 Ha'e rami avi joegui yvateve va'e ogueroayvu porã 'rã yvyĩve va'e,
jaikuaa pavẽ.
8 Ko yvy re Levi ramymino kuery regua dízimo jopya ikuai va'e ma avakue
omano va'erã meme. Ha'e rã Melquisedeque pe ma "Oikove va'e" 'ea.
9 Ha'e gui jaikuaa rã Levi voi dízimo ome'ẽ avi raka'e Abraão ome'ẽa py,
aỹ hamymino kuery dízimo jopya ikuai va'eri,
10 mba'eta tamoĩ Abraão ma Melquisedeque rovaexĩ vy oo jave hete re
Levi voi oĩ ae ma raka'e.

Levi ramymino kuery sacerdote ikuai aguã opa va'erã, ha'e rã Cristo ma opa va'erã e'ỹa re ijayvua

11 Levi ramymino kuery sacerdote ikuai aguã ma heta va'e kuery lei
ojopy va'ekue re oĩ. Ha'e rami avi Levi ramymino kuery opa mba'e gui

---

[d] **7.3** Apy Melquisedeque pe "Cristo rami oiko va'ekue" he'i, mba'eta Antigo Testamento py nomombe'uai tuu, ixy, tamoĩ kuery, ituiague neĩ omanoague (Gênesis 14.17-20).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nhandeky'a'opa va'e rire amboae regua sacerdote oĩ e'ỹ teĩ ha'eve 'rãgue.
Ha'e va'e ma Arão ramymino e'ỹ, ha'e rã Melquisedeque reko rami heko
va'e.
12 Lei omboekoviaa ramo mae ma ha'eve amboae regua sacerdote oĩ aguã.
13 Mba'eta sacerdote ro'ea va'e ma amboae regua. Ha'e va'e regua ma
avave rei altar rupi omba'eapo va'e'ỹ.
14 Mba'eta jaikuaa nhande-Senhor ma Judá ramymino oikoague. Ha'e va'e
regua pe ma Moisés "Sacerdote oĩ va'erã" nde'i.
15 Ha'e rami teĩ jaikuaa porãve 'rã, mba'eta amboae regua Melquisedeque
reko rami heko va'e sacerdote oĩ aguã ma ha'eve.
16 Ha'e va'e ma avakue pegua lei re oĩa rami e'ỹ omoĩa raka'e, ha'e rã
hekove imarã e'ỹ va'e vy ipo'akapa va'e ramo.
17 Mba'eta Jesus pe "Ndee ma Melquisedeque reko rami sacerdote reĩ
raka'e rã peve guarã", he'i.[e]
18 Ha'e ramia py omboyke yma ojapo uka pyre, mba'eta ha'e va'e ma
ipo'aka e'ỹ ha'e mba'everã ovare'ỹ ramo.
19 (Mba'eta lei ma peteĩve henda py nhandeky'a'o va'e'ỹ.) Ha'e gui oikuaa
uka iporãve va'e nharõ aguã, ha'e va'e rupi Nhanderuete re nhanhemboja
ete aguã.

Cristo anho'i sacerdote heko porã ete va'e oikoa re ijayvua

20 Ha'e gui Nhanderuete ma sacerdote-rã Jesus omoĩ vy ndoura e'ỹi
guive. (Amboae regua sacerdote kuery ma oura re'ỹ 'rã omoĩa.
21 Ha'e rã Jesus ma oura reve omoĩ, mba'eta ixupe "Senhor ouraague
ndoaxa rivei 'rã, 'Ndee ma sacerdote raka'e rã peve guarã', he'ia py.")
22 Ha'e nunga rupi Jesus ma Nhanderuete reve guarã iporãve va'e oikuaa
uka.
23 Ymave rupigua sacerdote kuery ma heta ikuai raka'e, mba'eta peteĩ-
teĩ omano vy noĩvei 'rã.
24 Ha'e rã Jesus ma raka'e rã peve guarã vy sacerdote opa e'ỹ re oĩ.
25 Ha'e nunga rupi hexeve vy Nhanderuete re nhanhemboja va'e
nhandereraa jepe 'rã opa mba'e gui, mba'eta oikove riae nhandere ojerure
aguã.
26 Anhetẽ ha'e va'e regua sacerdote yvateve va'e anho ha'eve nhandevy,
iky'a e'ỹ va'e, heko vaia oĩ e'ỹ va'e, heko ky'a e'ỹ va'e, ojejavy va'e kuerya
gui oipe'a pyre, ha'e yva áryve omboyvatea va'e.
27 Sacerdote yvateve va'e mboae ikuai va'e rami e'ỹ Jesus noikotevẽi ára
nhavõ ha'e ae ojejavyague re ranhe mymba ome'ẽ aguã, ha'e gui mae ma
amboae kuery ojejavyague re ju. Mba'eta peteĩgue'i ha'e ae ojejuka uka vy
ombogue raka'e jejavya.

---

e 7.17,21 Salmo 110.4

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 Mba'eta lei re oĩa rami vy sacerdote kuery yvatekueve va'e ma ikangy
va'e meme. Ha'e gui Nhanderuete lei oeja ma rire Gua'y ae omoĩ, oura
reve ijayvuague rami vy. Ha'e rã Ta'y ma opa mba'e py heko porã va'e,
raka'e rã peve guarã.

Jypygua guexeve guarã ojapo pyre gui Cristo rupi ou va'ekue iporãvea re ijayvua

8 1 Ha'e gui aiporo'eague ma po rami: Nhandevygua sacerdote yvateve
va'e ma yva re oguapy raka'e Ipo'akapa va'e renda oiporu kuaa regua
re.
2 Ha'e py ma ojeupegua kuery re ojerure oiny ombojeroviaaty iky'a e'ỹ ha'e
anhetẽ ete va'e py, Senhor ae ojapo va'ekue py, avakue ojapo va'ekue py e'ỹ.
3 Mba'eta sacerdote yvateve va'e kuery ma mba'emo ome'ẽ aguã omoĩa,
mymba ojuka aguã guive. Ha'e nunga rupi nhandevygua sacerdote
yvateve va'e voi oguereko avi ome'ẽ va'erã.[f]
4 Ha'e rami avi ko yvy re oiko teri va'e rire neĩ sacerdote voi ndoikoi
'rãgue, mba'eta ikuai 'rãe lei re oĩa rami vy mba'emo me'ẽarã.
5 Ha'e va'e kuery omba'eapo aguã ma yva re mba'emo oĩ va'e 'ã rami
rive, Moisés ombojerovia atyrã ojapo aguã re Nhanderuete ijayvu vy
aipoe'iague rami vy: "Ma'ẽ, ejapopa ke yvyty áry ndevy ha'angaa aexa
uka va'ekue rami", he'iague rami.[g]
6 Ha'e nungakue gui aỹ Jesus mba'emo ojapo va'e ma ha'eveve,
Nhanderuete reve guarã ogueru va'ekue voi ha'eveve, ayvu iporãve va'e
rupi ogueru guive.[h]
7 Mba'eta hexevegua jypy guare opa mba'e py ha'eve ete va'e rire ma
amboae ju ogueru e'ỹ teĩ ha'eve 'rãgue.
8 Ha'e rami avi Senhor ndoguerovy'ai raka'e ymagua kuery. Ha'e vy
aipoe'i: "Ma'ẽ, ou ma oiny ára xereve guarã ipyau va'e ju ajapo aguã Israel
ha'e Judá kuery pe.
9 Peneramoĩ kuery pe ajapo va'ekue ramigua e'ỹ 'rã ajapo, ha'e kuery po re
ajopy vy Egito yvy gui anoẽmba jave guare rami e'ỹ, mba'eta ha'e kuery
ojepe'apa ma xereve guarã ajapo va'ekue gui. Ha'e rire ha'e kuery re xee
napenavei ma 'rã", he'i Senhor.
10 "Ha'e gui raka'eve rã po rami 'rã ajapo xereve guarã pyau Israel
kuery pe. Xee aipota va'e amoĩ 'rã ha'e kuery 'arandua re, ipy'a re ae 'rã
ambopara. Xee aiko 'rã Tuuete, ha'e rã ha'e kuery ma xevygua kuery 'rã
ikuai", he'i Senhor.
11 "Ha'e rami rire mava'eve nombo'evei 'rã oirũ neĩ guyvy kuery Senhor
oikuaa aguã re, mba'eta pavẽ 'rã xekuaa, yvyĩgueve'i ha'e yvatekueve voi.

---

[f] **8.3** Jesus ome'ẽ va'ekue ma nguguy ae (Hebreus 9.12).

g 8.5 Êxodo 25.40 **h 8.6** Lucas 22.20; 2 Coríntios 3.6-11

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Mba'eta amboaxy vy amboguepa 'rã heko vaiague, naxema'endu'avei
ma 'rã ojejavyague re", he'i.[i]
13 "Ipyau va'e" he'ia py oikuaa uka jypy guare inhyma maa. Ha'e gui yma
guare inhymamba va'e vy oaxa ta ma ovy.

Ymave rupi mba'emo ome'ẽmby mba'everã ndovareiague re ijayvua

9 1 Ha'e gui Nhanderuete jypy guexeve guarã ojapo va'ekue re oĩ heta
va'e kuery ombojerovia aguã, ha'e ko yvy regua oo iky'a e'ỹ va'erã
ojapo aguã guive.[j]
2 Ha'e rami rã ojapopa raka'e ombojerovia atyrã. Ha'e gui opy jaikea
py ma oĩ va'ekue tataendy 'y, mesa ha'e Senhor renonde mbojape omoĩ
mbyre. Ha'e va'e henda pe ma "Henda iky'a e'ỹ va'e" 'eaague.
3 Ha'e gui ma peteĩ okẽ re ajukue mokoĩa oĩ va'e rovai ma ombojeroviaaty
ropy ete oĩ, "Henda iky'a e'ỹ ete va'e" 'eaague.
4 Ha'e va'e pegua oĩ va'ekue ma peteĩ altar ouro guigua heakuã porã
va'e rapyaty. Oĩ avi guexeve guarã Senhor ojapo va'ekue ryru, ouro py
onhovãmba pyre. Ha'e va'e ryepy py oĩ va'ekue maná ryru ouro guigua,
Arão popoka ipoty va'ekue, ha'e itape ayvu oeja va'ekue oĩa guive.
5 Hi'áry ma omopu'ã anjo ipepo va'e ra'angaa hexakãmba va'e. Ha'e kuery
omo'ã hyru mbotya teko vai mbogue atyrã oĩ va'e. Ha'e nungakue ma aỹ
nda'evei romombe'u porãve aguã.
6 Ha'e nunga ha'e javi oguereko katupa ma rire sacerdote kuery ma
opy ja'o oike ypya'i pyve oĩ va'e py oike jepi 'rã Nhanderuete pe mba'emo
ome'ẽ aguã.[k]
7 Ha'e rã opyve ma sacerdote yvateve va'e ha'e ae'i 'rã oike, peteĩgue-ĩgue'i
ma'etỹa nhavõ. Mba'emo ruguy reve 'rã oike ha'e ae ojejavyague re ome'ẽ
va'erã, ha'e gui heta va'e kuery oikuaa vy e'ỹ ojejavyague re ju.
8 Ha'e nunga py Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ po rami oikuaa uka: Ombojeroviaaty jypy
guare ho'ame teria ja Henda iky'a e'ỹ va'e py jaike aguã nda'evei, mba'eta
nhanhemboja aguã ndoikuaa ukaai teri.
9 Ha'e nunga oejaa raka'e nhande aỹgua kuery jaikuaa aguã, mba'eta
ymagua kuery ombojerovia vy mymba ojuka ha'e mba'emo ome'ẽ teĩ ha'e
nunga ma ipy'apy rupi ndoiky'a'oi raka'e opa mba'e vai gui.
10 Ha'e ramigua ojapo uka pyre ma ha'e kuery ro'o reguarã rive. Okaru,
oy'u ha'e ojepoei aguã rive oeja, opa mba'e ombopyau aguã ára peve
guarã.

Tuguy omoẽa re ijayvua

11 Ha'e gui ma Cristo ou vy sacerdote yvateve va'e rami ogueru
mba'emo porã aỹ ojekuaa va'e. Ha'e rami vy ombojeroviaaty tuvixave ha'e

---

i 8.8-12 Jeremias 31.31-34 **j 9.1-5** Êxodo 25.8-40 **k 9.6** Êxodo 30.10; Levítico 16.34

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

iporãve va'e py oike, avakue opo py ojapo va'ekue py e'ỹ, mba'eta ko yvy
regua e'ỹ ae.
12 Kavara ha'e vaka ra'y ruguy e'ỹ guive ogueroike raka'e Henda iky'a e'ỹ
ete va'e py, ha'e rã nguguy ae. Peteĩgue'i oike raka'e, araka'e rã peve guarã
nhandereraa jepe ma rire.[l]
13 Mba'eta ymave rupi kavara ha'e vaka ruguy, ha'e gui vaka ra'y oapy
pyre rugue ma onhemongy'a va'ekue áry omboayvi vy oiky'a'oa 'rã
hi'árykue rupi rive.
14 Ha'e gui Cristo ruguy katuve ma nhandeky'a'o 'rã, mba'eta Nhe'ẽ
imarã e'ỹ va'e po'akaa rupi iky'a e'ỹ va'e vy ha'e ae ojejuka uka raka'e
Nhanderuete pe ome'ẽ mbyrã. Ha'e rami vy nhandepy'apy rupi peve
'rã nhandeky'a'o, jajapo ve'ỹ aguã manoa katy nhandereraa arã nunga,
Nhanderuete oikove va'e pe anho nhandekuai aguã.
15 Ha'e rami py Nhanderuete reve guarã ipyau va'e ogueru. Omano
vy omboguepa raka'e jypy guare ayvu rupigua kuery ojejavyague,
Nhanderuete remienoĩ kuery ha'e javi oupity aguã mba'emo imarã e'ỹ va'e
ijayvuague.
16 Mba'eta amongue omano ta vy joupe mba'emo oeja aguã re ijayvuague
ma ijayvu va'ekue omano ramo anho 'rã ovare,
17 omano ma ramo mae ma ijayvuague oiko 'rã. Ijayvu va'ekue oikove
teria ja peteĩve henda py ndoikoi 'rã.
18 Ha'e nunga rupi Nhanderuete jypy guare guexeve guarã ojapo vy omoẽ
uka raka'e mba'emo ruguy.
19 Ha'e ramo Moisés ma heta va'e kuery pe lei regua ojapo uka pyre
omombe'upa ma vy ogueru raka'e vaka ra'y ha'e kavara ruguy yy reve.
Ha'e rami vy hissopo rogue ha'e vexa'i rague omopytã mbyre omoakỹ vy
omboayvi raka'e kuaxia para oĩ va'e ha'e heta va'e kuery ha'e javi re.
20 Ha'e vy aipoe'i: “Kova'e tuguy py Nhanderuete ojapo guexeve guarã,
ha'e va'e rupi pendekuai aguã”, he'i raka'e.
21 Ha'ekue rami ae huguy py omboayvi avi ombojeroviaaty ha'e tembiporu
opy rupi oiporu va'erã ha'e javi re.
22 Mba'eta lei re oĩa rami vy opa mba'e rai oiky'a'oa 'rã tuguy py, mba'eta
tuguy omoẽa e'ỹ re nda'evei jejavya omboguea aguã.

Cristo omanoague araka'e rã peve guarã ovarea re ijayvua

23 Ha'e va'e nunga ma yva re mba'emo oĩ va'e kuaa ukaarã rive ome'ẽa,
ha'e rami vy mymba ojukaa py 'rã oiky'a'oa. Ha'e rã yva re ete mba'emo oĩ
va'e ma yvateve va'e ojukaa py 'rã oiky'a'oa.
24 Mba'eta Cristo ma henda iky'a e'ỹ va'erã avakue opo py ojapo va'ekue
py e'ỹ oike raka'e, mba'eta ha'e nunga ma anhetẽ va'e kuaa ukaarã rive

---

l 9.11,12 1 Timóteo 2.5,6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ome'ẽa. Ha'e rami 'rãgue py yva re ete oike raka'e, aỹ peve Nhanderuete
renonde ojexa uka vy nhandere ojerure aguã.
25 Ojejuka uka jepi e'ỹ teĩ ha'eve guive, sacerdote yvatekueve va'e ma'etỹa
nhavõ henda iky'a e'ỹ ete va'e py mba'emo ruguy reve oike va'e rami e'ỹ.
26 Mba'eta ha'e rami va'e rire yvy itui ypy'i guive mbovykue rei e'ỹ
Cristo omano 'rãgue. Ha'e rami 'rãgue py aỹ ára ojeupity ramo peteĩgue'i
ojekuaa, ha'e ae ojejuka uka vy jejavya ha'e javi oipe'apa vyvoi aguã.
27 Mba'eta avakue renonderã omoĩa peteĩgue'i omano aguã, ha'e va'e rire
imboayvuarã pe ojexa uka aguã.
28 Ha'e rami ae avi Cristo voi peteĩgue'i ojejuka uka raka'e heta
ojejavyague oipe'a aguã, ha'e va'e rire jejavya reve'ỹ ju 'rã ojekuaa, oo
jepe aguã oarõ va'e kuery pe.

Mymba ojukaa ague rami e'ỹ Cristo omanoague re ijayvua

10 1 Lei regua ma henonde re mba'emo porã ou oiny va'e 'ã rami rive,
ou va'e ete e'ỹ.[m] Ha'e nunga rupi nda'evei 'rã opa mba'e gui oiky'a'o
aguã mba'emo me'ẽa kuery, ma'etỹa nhavõ mymba ome'ẽ jepi teĩ.
2 Ha'e rami e'ỹ va'e rire ombojerovia va'e kuery nome'ẽvei 'rãgue, mba'eta
peteĩgue'i oiky'a'opaa va'e rire ipy'a ky'aa noenduvei ma 'rãgue.
3 Ha'e rami avi ma'etỹa nhavõ mymba ome'ẽ aguã ma ojejavya re
ima'endu'a jepi aguã rive,
4 mba'eta vaka ha'e kavara ruguy omoẽ mbyre ma ndoipe'ai 'rãe jajejavya.
5 Ha'e nunga rupi kova'e yvy re Cristo ou vy aipoe'i: “Mymba ojukaa
pyre ha'e mba'emo ome'ẽmby ma ndereipotai. Ha'e rami 'rãgue py
xereterã rereko katu.
6 Jejavya regua oapy reve ome'ẽa rã ndererovy'ai.
7 Ha'e nunga rupi aipoa'e: ‘Ma'ẽ Xeruete, apy ma aĩ ndee reipota va'e ajapo
aguã, (mba'eta kuaxia onhemama va'e re oĩ xerekorã)’, ha'e”, he'i.
8 Jypy aipoe'i: “Mymba ojuka pyre ha'e mba'emo ome'ẽmby ndereipotai,
mba'eta jejavya regua oapy reve ome'ẽa rã ndererovy'ai”, he'i raka'e, lei re
oĩa rami vy ome'ẽa va'e meme teĩ. Ha'e va'e rire
9 aipoe'ive ju: “Ma'ẽ Xeruete, apy ma aĩ ndee reipota va'e ajapo aguã”, he'i.
Ha'e rami vy jypy guare omomba raka'e, hekovia amboae ju omoĩ aguã.
10 Ha'e rami vy “Nhanderuete oipota va'e” he'ia rami vy nhandeky'a'o,
Jesus Cristo guete reve peteĩgue'i ojejuka uka rire.
11 Ha'e gui sacerdote kuery ikuai va'e ma ko'ẽ nhavõ ojexa uka 'rã
Nhanderuete pe omba'eapo aguã, ha'ekue'i rami ae mymba ojukaa py,
ha'e nunga neĩ peteĩgueve jejavya ndoipe'ai teĩ.
12 Ha'e rã Jesus ma raka'e rã peve guarã peteĩgue'i ojejuka uka jejavya re,
ha'e rire Nhanderuete oiporu kuaa regua re oguapy oiny.

---

m 10.1 Colossenses 2.16,17

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Ha'e va'e rire oarõ oiny hovaigua kuery ipy guýry omoĩmba peve guarã.
14 Mba'eta peteĩgue'i ojejuka uka vy opa mba'e gui oiky'a'o raka'e ojeky'a'o
uka va'e ha'e javi, raka'e rã peve guarã.
15 Ha'e ramigua Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ voi oikuaa uka, mba'eta jypy'i Senhor
aipoe'i:
16 "Ha'e va'e ára rire ha'e kuery pe ajapo 'rã xereve guarã, po rami: Ha'e
kuery py'a re amoĩ 'rã aipota va'e, hi'arandua re ae 'rã ambopara", he'i rire
17 aipoe'ive ju: "Ha'e kuery ojejavyague ha'e heko vaiague re peteĩve
henda py naxema'endu'avei ma 'rã raka'e rã peve", he'i.
18 Ha'e nungakue omboguepa ma rire mba'eve nanhame'ẽvei ma 'rã
jajejavyague re.

Nhanderuete re nhanhemboja, nhaĩ atã ha'e nhanhopytyvõ aguã re ijayvua

19 Ha'e nunga rupi irmão kuery, Jesus ruguy gui vy nhandepy'a guaxu
Henda iky'a e'ỹ ete va'e py jaike aguã,
20 mba'eta nhandevy pe ojapo tape pyau imarã e'ỹ va'e, ajukue okẽ regua
rovai katy oo va'e. Ha'e va'e ma hete ae.
21 Nhandevy pegua sacerdote yvateve ete va'e oiko Nhanderuete pegua oo
re opena va'e.
22 Ha'e ramo nhanhemboja tema peteĩ rupi nhandepy'a ha'e jajerovia ete
reve, nhandepy'a oiky'a'opaa rire iky'aa oĩ va'ekue gui, ha'e nhanderete
voi yy iky'a e'ỹ va'e py ojoi porãmbaa rire.[n]
23 Nhanekangy e'ỹ re nhaĩ atã tema nharõ va'e nhamombe'u jaikovy va'e
re, mba'eta nhanemboaxy aguã re ijayvu va'ekue ma ojeroviapy.
24 Peteĩ-teĩ nhanhopytyvõ pota guive nhandeporayvu ha'e jajapo porãa
rupi nhandekuai aguã.
25 Japytu'u eme nhanhemboatya gui, amboae kuery ikuaia rami e'ỹ. Ha'e
rami 'rãgue py nhanhombopy'a guaxu, hi'ára ovaẽ rai'ive ma ouvy rã
jaexa vy katuve ma jajapove tema.

Ojejavy potae rei va'ekue ombopagaa 'rãa re ijayvua

26 Mba'eta anhetẽ va'e jaikuaa porã rire teĩ jajejavy potae reia rupi ri
nhandekuai ramo jipovei ma 'rã jajajevyague re ome'ẽ mbyrã.
27 Ha'e rami 'rãgue py jakyje reve 'rã nharõ nhanemboayvuarã ha'e tata
nhombopagaarã, hovaigua kuery mokanhyarã.[o]
28 Mba'eta Moisés lei ombopara va'ekue amongue noenduxei ramo
omboaxy e'ỹ re ojukaa 'rã raka'e, mokoĩ e'ỹ vy mboapy hekokue
omombe'u rire.[p]

---

n 10.19-22 Romanos 5.1,2; Efésios 3.12; Hebreus 4.14-16 **o 10.26,27** Hebreus 6.4-8
p 10.28 Deuteronômio 17.6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

29 Ha'e gui mba'exa tu peikuaa? Ha'e nungakue gui nombopaga vaipaaive
'rã teve amongue Nhanderuete Ra'y re opyrõmba rei va'ekue? Mba'eta
nombovarei Cristo ruguy, ha'e va'e py Nhanderuete guexeve guarã
ojapoague rami vy oiky'a'o rire teĩ, ha'e ombojaru rei guive Nhe'ẽ
nhanemboaxya kuaa ukaa.
30 Mba'eta jaikuaa ae "Xee ae ajoepy ha'e anhombopaga 'rã" he'i va'ekue.
Teĩgue ju aipo'ea: "Senhor omboayvu 'rã ojeupegua kuery."[q]
31 Nhanderuete oikove va'e po py amongue ho'a rã nda'evei ete 'rã.

Yma guare re nhanema'endu'a, ha'e jaikoague repy jaupity aguã re ijayvua

32 Ha'e rami avi penema'endu'a ke yma guare re, mba'eta ayvu
porã peikuaa rire pendere opu'ãa rei rã pejexavai teĩ peĩ atã
pekuapy raka'e.
33 Amongue py pavẽ rembiexarã penemoĩa penembojaru rei ha'e
pendereremo axy rei vy. Ha'e amongue py amboae kuery oguereko axya
rã ojexavai va'e kuery re penhemoirũ va'ekue,
34 nhuã py ikuai rã pemboaxy vy. Ha'e nunga anho e'ỹ, peẽ ae penemba'e
rei-rei peipe'a ukapa va'ekue pevy'a reve, mba'eta mba'emo iporãve ha'e
opa e'ỹ va'e perekoa peikuaa.
35 Ha'e nunga rupi pejepe'a eme pejeroviaa rupi pendekuaia gui, mba'eta
ha'e nungakue repy iporã va'e oĩ.[r]
36 Peĩ atã tema, Nhanderuete oipota va'e pejapopa ma rire peupity aguã
ijayvuague.
37 "Mba'eta are'ỹ'i re ou va'erã va'e ovaẽ 'rã, ndarei 'rã ou aguã.
38 Ha'e rami avi xevygua heko porã va'e ma ojeroviaa rupi 'rã ikuai. Ha'e
rã ha'ekue py ojevy ramo xee ndarovy'avei 'rã", he'i va'ekue.[s]
39 Ha'e rã nhande kuery ma okanhy aguã katy ojevy va'e regua
e'ỹ. Ojeroviaa rupi ikuai va'e regua nhandekuai, onhe'ẽ omokanhy
va'e'ỹ.

Jajeroviaa re ijayvua

11 1 Ha'e gui jajeroviaa rupi vy jaikuaa porã 'rã mba'emo nharõ va'e
anhetẽ ete oikoa, mba'emo jaexa e'ỹ va'e oikoa jaikuaa.
2 Mba'eta ymagua kuery voi ojeroviaa rupi vy oexa uka raka'e heko porã
va'ea.
3 Jajeroviaa rupi vy jaikuaa Nhanderuete oayvu py rive opa mba'e
omoingo raka'eague. Ha'e rami vy mba'emo jaexa va'e ma jaexa e'ỹ va'e
gui oiko va'ekue meme.[t]

---

q 10.30 Deuteronômio 32.35-36; Salmo 135.14 **r 10.32-35** Tiago 1.2-4,12
s 10.37-38 Habacuque 2.3-4 **t 11.3** Gênesis 1.1; 2 Pedro 3.5

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jypy ombopara pyre re jaikuaa pota aguã re ijayvua

Abel, Enoque ha'e Noé rekokue oĩa

4 Abel ma ojeroviaa rupi oiko vy ome'ẽ raka'e guyke'y Caim ome'ẽ
va'e gui iporãve va'e. Mba'emo ome'ẽ va'e Nhanderuete ojou porã ramo
jaikuaa heko porã va'ea. Ha'e nunga rupi omano ma rire teĩ aỹ voi ijayvu
teri.[u]
5 Enoque ma ojeroviaa rupi oiko ramo heraa raka'e omano e'ỹ aguã
rami. Nhanderuete ogueraa rire ndojouavei, mba'eta ogueraa e'ỹ mbove
voi oexa uka Nhanderuete ombovy'a va'ea.
6 Ha'e rã jajerovia e'ỹ re ma nda'evei Nhanderuete nhambovy'a aguã,
mba'eta Nhanderuete oikoa jarovia vy 'rãe nhanhemboja hexe, ha'e oeka
va'e kuery pe mba'emo porã ome'ẽ 'rãa jarovia vy guive.[v]
7 Noé voi ojeroviaa rupi vy Nhanderuete gui oikuaa raka'e mba'emo
ojekuaa e'ỹ teri va'e oiko 'rãa. Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi
vy ojapo raka'e peteĩ kanoã guaxu ngoo pygua kuery ogueraa jepe
aguã. Ha'e rami vy oikuaa uka ko yvy regua kuery ombopagaa 'rãa, ha'e
ojeroviaa rupi teko porã oupity aguã rami oiko.[w]

Abraão, Sara, Isaque, Jacó ha'e José rekokue oĩa

8 Ha'e gui Abraão ma ojeroviaa rupi oiko vy Nhanderuete oenoĩ rã
onhe'ẽ rendu, ha'e rami vy oo peteĩ henda oyvyrã ojopy aguã katy. Marã
katy pa ooa oikuaa vy e'ỹ oo.
9 Ojeroviaa rupi oiko yvy ome'ẽ va'erã va'e rupi, oyvy re'ỹ rami. Oo'i py
oiko raka'e Isaque ha'e Jacó reve. Ha'e va'e kuery voi hexeve ojopy avi 'rã
oyvyrã ijayvuague.
10 Mba'eta oarõ oikovy tetã ijyta porã va'e ojekuaa aguã. Ha'e va'e re
onhembopy'a va'ekue ha'e ijapoare ma Nhanderuete ae.[x]
11 Ta'yxy Sara voi ojeroviaa rupi oiko vy imemby nho raka'e, guaimi'i
ete ma va'eri. Mba'eta oikuaa imemby aguã re ijayvu va'ekue ojeroviapy
oikoa.[y]
12 Ha'e nunga rupi peteĩ ava omanogue rami oiko va'e gui heta ikuai
raka'e, yva re jaxy-tata ikuai va'e ha'e ye'ẽ yvýry ita ku'i ikuai va'e rami
avi mbovy rei e'ỹ ikuai.
13 Ha'e va'e kuery ha'e javive ojeroviaa rupi ikuai reve omano raka'e,
ome'ẽ va'erã va'ekue ojopy e'ỹ re. Ha'e nunga ma mombyry gui mba'emo
oexaa rami rive oguerovy'a. Ha'e rami vy yvy mboae regua ikuaia rami
onhemombe'u, ha'e rã ko yvy rupi ma oguata rei va'e ikuaia.

---

u 11.4 Gênesis 4.1-8 **v 11.5,6** Gênesis 5.21-24 **w 11.7** Gênesis 6.8-22
x 11.8-10 Gênesis 12.1-4 **y 11.11** Gênesis 17.15-22

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Ha'e rami ijayvu va'e kuery ma guekoarã oeka teria oikuaa uka.
15 Tekoa oxẽague re ima'endu'a riae va'e rire anhetẽ ojevy 'rãgue ha'e katy.
16 Ha'e rami 'rãgue py oeka oikovy guekoa iporãve va'erã, yva regua. Ha'e
nunga rupi Nhanderuete noxĩ "Ha'e kuery Ruete" he'i aguã ojeupe, ha'e
rami vy oguereko katu ha'e kuery retãrã.
17 Abraão ma Nhanderuete oeko a'ã ramo ojeroviaa rupi oiko vy
ome'ẽ gua'y Isaque. Nhanderuete omoingo aguã re ijayvu rã oendu vy
oguerovy'a va'ekue ri gua'y peteĩ'i va'e ojuka aguã rami oiko.
18 Mba'eta ixupe Nhanderuete "Isaque ra'y kuery pe 'Neramymino kuery'
'ea 'rã", he'i va'ekue.[z]
19 Ha'e rami Abraão oiko mba'eta oikuaa ta'y omanoague gui Nhanderuete
omboete ju aguã voi ipo'aka va'ea. Ha'e rire omanoague gui oikove ju va'e
rami ete avi ogueraa gua'y.[a]
20 Ha'ekue rami ju Isaque voi ojeroviaa rupi oiko vy ogueroayvu porã
gua'y kuery Jacó ha'e Esaú, ha'e rami vy omombe'u mba'emo oiko va'erã.[b]
21 Jacó ma ojeroviaa rupi vy omano ta ma vy ogueroayvu porã José ra'y
kuery peteĩ-teĩ. Ha'e rami vy opopoka apy re onhemomburu reve opu'ã vy
omboete Nhanderuete.[c]
22 José ma ojeroviaa rupi vy omano rai'i ma vy omombe'u Israel kuery
oopa ju 'rãa, ha'e okãgue guive ogueraa uka.[d]
23 Ha'e gui Moisés itui'i ramove tuu kuery ojeroviaa rupi ikuai vy
mboapy jaxy re onhomi raka'e, mba'eta oexa rã kyrĩ va'e iporã. Ha'e rami
vy ndokyjei huvixave ayvu rovai rupi ikuai aguã.[e]

Moisés rekokue oĩa

24 Moisés tuja ma rire ojeroviaa rupi vy ndoikoxevei Faraó rajy pi'a rami.
25 Mba'eta ojejavy reia py xapy'a'i ovy'a 'rãgue py ojou porãve
Nhanderuete pegua kuery reve ojerereko axy uka aguã.
26 Mba'eta Cristo káuxa onhemoingo axy uka vy Egito pygua kuery
oguerekopaa gui oguerekopave 'rãa oikuaa, mba'eta oarõ oikovy hekoviarã.
27 Ojeroviaa rupi vy oeja ovy Egito yvy, neĩ huvixa ipoxy ramo voi
ndokyjei guive. Ha'e rami 'rãgue py oĩ atã, jaexa e'ỹ va'e oexa va'e rami.
28 Ojeroviaa rupi vy ojapo raka'e ngaru Páscoa ára pygua, ha'e rami vy
vexa'i ruguy omoẽ uka porojukaa oupity e'ỹ aguã Israel regua ra'y kuery
tujakueve.[f]
29 Ha'e kuery ojeroviaa rupi ikuai vy oaxa raka'e Ye'ẽ Pytã rupi, yvy pirua
rupi ooa rami. Ha'e rã Egito pygua kuery ma oaxa aguã onhea'anga vy
oy'upa.

---

z 11.18 Gênesis 21.12 **a 11.17-19** Gênesis 22.1-18 **b 11.20** Gênesis 27.1-40
c 11.21 Gênesis 48.10-16 **d 11.22** Gênesis 50.22-26 **e 11.23-27** Êxodo 2.1-15
f 11.28,29 Êxodo 12.1-28; 14.15-31

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Canaã yvy re Israel kuery ikuai jave guare re ijayvua

30 Ha'e kuery ojeroviaa rupi ikuai ramo Jericó tetã kora ho'apa raka'e,
sete ára re ombojere rire.
31 Ha'e gui Raabe voi kunha itavy rei va'ekue ri ojeroviaa rupi oiko vy
omovaẽ porã raka'e avakue oikuaa pota vy oje'oi va'ekue. Ha'e rami vy
nokanhyi nhonhe'ẽ rendu e'ỹ va'e kuery reve.[g]
32 Ha'e gui nda'evei amombe'upave aguã. Mba'eta oata 'rãgue amombe'u
aguã Gideão rekokue, Baraque, Sansão, Jefté, Davi, Samuel ha'e profeta
kuery rekokue ha'e javi.
33 Ha'e va'e kuery ma ojeroviaa rupi ikuai vy ipo'aka raka'e tetã ikuai va'e
re, teko porã rupi joguereko, oupity mba'emo ome'ẽ 'rã va'ekue, omboty
uka guary juru,
34 ombogue uka tata guaxu, kyxe gui oo jepe, ikangya gui imbaraete ju,
joe opu'ãa py ipo'aka, ha'e amboae guigua xondaro kuery omonhamba.
35 Kunhague ma hoo pygua omano va'ekue omboetea jevy ramo ogueraa
ju oikove va'e. Ha'e rã amboae kuery ma nonhemoẽ ukaxei vy onhemoingo
axy uka raka'e, onhemboete ju aguã iporãve va'e oupity aguã.
36 Ha'e gui amboae kuery ju ombojarua rei rã ikuai axy rei, oinupãa,
oipokuaa, ha'e nhuã py ombotya ramo.
37 Ita py ojapipaa, omboayvua, yvyra kyxĩa py mbyte rupi ojayaa, kyxe py
ojukaa guive. Hoo e'ỹ va'e ikuai, vexa'i ha'e kavara pire py onhemonde,
iporiau rei, ojexavai rei ha'e ojavykya rei.
38 (Ha'e va'e kuery rekoarã kova'e yvy nda'evei.) Tekoa e'ỹa rupi ikuai,
yvyty, itakua ha'e yvykua oĩ va'e rupi.
39 Ha'e va'e kuery ha'e javive ma ojeroviaa rupi ikuai vy oexa uka raka'e
heko porã va'ea. Ha'e rami teĩ ndoupityi guive ome'ẽ 'rã va'ekue,
40 mba'eta nhande kuery peguarã Nhanderuete oguereko katu mba'emo
iporãve va'e, nhande kuery reve vy anho ha'e kuery oupitypa aguã
ijayvuague.

Cristo rami avi nhande voi nhaĩ atã aguã re ijayvua

12 1 Ymagua kuery heta ojeroviaa oexa uka va'ekue ma arai tuvixa
va'e rami nhanembojere okuapy. Ha'e ramo nhande voi ke
nhandejegui nhamboipa ipoyikue oĩ va'e ha'e javi, nhandere jejavya oja
ratã va'e guive. Ha'e rami vy nhaĩ atã reve nhanha tema nhanerenonderã
omoĩ mbyre katy.[h]
2 Nhama'ẽ porã tema Jesus re anho, mba'eta ixugui ae ou jypy guive opa
peve jajerovia aguã. Mba'eta ha'e ma henonderã imbovy'aarã omoĩ mbyre

---

[h] **12.1-2** Apy ma corrida re ombojoja Senhor pe nhandekuaia (Filipenses 3.12-14).

g 11.30,31 Josué 6.1-25

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ojopy voi 'rãgue py oxĩ e'ỹ re ogueropo'aka raka'e kuruxu re oiko axya.
Ha'e rire oguapy oiny Nhanderuete renda openaaty oiporu kuaa regua re.
3 Peikuaa pota porã ke ha'e rami ete heko vai va'ety kuery hexe opu'ã
rei rã ogueropo'akaague re, penekangy e'ỹ aguã, neĩ pendepy'a py
pendekuerai e'ỹ aguã.

Nhanemo'arandua py Nhanderuete nhanderayvua oexa ukaa re ijayvua

4 Mba'eta peẽ ma teko vai rovai penhea'ãa rupi penderuguy nomoẽai
teri.
5 Ha'e penderexarai guive gua'y pe rami penemongetaa re: "Xera'y kuery,
pembovare'ỹ eme Senhor penemo'arandu rã, pendekuerai eme guive pẽvy
ijayvu ramo.
6 Mba'eta Senhor omongeta 'rã guembiayvu kuery, ha'e oinupã 'rã gua'yrã
ogueru va'e ha'e javive", he'iague re.[i]
7 Ha'e nunga rupi penemoingo axya ma Nhanderuete penemo'arandu aguã
oiko, gua'y kuery rami ae pendereremo vy. Mba'eta jipoi ta'y kuery tuu
omo'arandu e'ỹ va'e.
8 Napenemo'arandui ri ramo penderu peikuaa e'ỹ va'e peiko, ta'y e'ỹ,
mba'eta Nhanderuete omo'arandu 'rã gua'y kuery ha'e javi.
9 Nhanderu kuery ngo'o re ikuai va'e ma nhanemo'arandu rã nhanhe'ẽ
rendu 'rã. Nhanenhe'ẽ Ruete katuve ma nhanhe'ẽ rendu 'rãgue, jaikove
aguã.
10 Mba'eta nhanderu kuery nhanemo'arandu 'rã xapy'a'i guarã, ha'e
kuery oikuaa rami. Ha'e rã Nhanderuete ma nhanemoingo porã aguã
nhanemo'arandu, iky'a e'ỹa rami nhande voi nhandekuai aguã.
11 Nhanemo'arandua nhavõ ha'e ramove'i nanhanembovy'ai 'rã merami,
nhanemomboriau ranhe. Ha'e rami teĩ nhanemo'arandupaa ma rire ojapo
'rã nhandekuai porã ha'e nhandereko porã aguã rami.[j]
12 Ha'e nunga rupi pemombaraete ju ipo ho'a va'ekue ha'e henapy'ã
kangy va'e kuery.
13 Pembo'yvi porã tape oguata aguã, okarau va'ekue okanhy 'rãgue py
okuera aguã.[k]

Peteĩ rami nhandekuai, ha'e nhandereko ky'a e'ỹ aguã re ijayvua

14 Peteĩ rami pendekuai pavẽ reve, ha'e penhea'ã pendeko ky'a e'ỹa rupi,
mba'eta ha'e rami e'ỹ vy avave rei ndoexai 'rã Senhor.
15 Peikuaa pota porã ke Nhanderuete omboaxya avave rei oupity e'ỹ re
ojepe'a e'ỹ aguã. Toĩ eme guive iro va'e rapo rami ikuai va'e, mba'eta ha'e
va'e henhoĩ vy penemoingo eta rei ha'e heta 'rã penemboeko ky'a.[l]

---

i 12.5,6 Jó 5.17; Provérbios 3.11-12 **j 12.11** João 15.1,2; Tiago 1.2-4; 1 Pedro 4.1,2
k 12.13 Provérbios 4.26 **l 12.15** Deuteronômio 29.18

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Penembyte rupi ta'ikuai eme heko ky'a va'e, neĩ ha'eve'ỹa rami ikuai
va'e Esaú ramigua. Mba'eta ha'e va'e ma peteĩgue'i okaru aguã re rive
ovende raka'e ta'y jypygua oikoa peguarã va'ekue.
17 Ha'e va'e rire ma nguu pe ojereroayvu porã ukaxe teĩ nda'evei ae. Hexay
reve onhea'ã teĩ ndojouvei ha'ekue py ojevy aguã.

Yvyty Sinai ha'e Sião re ijayvua

18 Ha'e gui peẽ ma yvyty tata haku raxy hendya py e'ỹ pevaẽ.[m] Pyávy
rami pytũa py e'ỹ pevaẽ, neĩ ara vai oikoa py,
19 mimby guaxu onhendu ratã va'e oĩa py, neĩ ayvu atãa py e'ỹ pevaẽ. Ha'e
va'e gui hendua kuery ojerure raka'e onhendu ve'ỹ aguã re,
20 mba'eta ha'e kuery ndogueropo'akavei ma ijayvuague: "Mymba teĩ ae
ma yvyty re onhemboja ramo tojapipaa ita py", he'iague.[n]
21 Anhetẽ ha'e nunga nhomondyipa ete ramo Moisés eteve voi "Akyje ha'e
aryryipa reia aendu!" he'i raka'e.[o]
22 Ha'e rami 'rãgue py peẽ ma Sião yvyty re pevaẽ, Nhanderuete oikove
va'e pegua tetã, yva re Jerusalém oĩ va'e py. Pevaẽ anjo kuery mbovy e'ỹ
ikuaia py, ha'e nhemboaty iky'a e'ỹ va'ea py,
23 igreja kuery jypygua ta'y ha'e tajy kuery yva re hery ipara va'e
ijatya py. Pevaẽ Nhanderuete pavẽ re oikuaa pota va'erã oĩa py, ha'e
penhemoirũ ma guive heko porã va'e kuery imoingo porãarã oupitypa ma
va'ekue nhe'ẽ reve.
24 Pevaẽ avi Nhanderuete reve guarã ipyau va'e Reruare Jesus oĩa py, ha'e
huguy nhandeky'a'oarã omboayvi pyre oĩa py guive. Ha'e va'e ma Abel
ruguy gui mba'emo iporãve va'e oikuaa uka va'e.
25 Ha'e nunga rupi pejapyxaka porã pota, ijayvua pendu rive'ỹ aguã.
Mba'eta yvy re Nhanderuete ijayvu rã noenduxei va'ekue ndoo jepei rire
nhande kuery katuve ma ndajaa jepei 'rã, yva gui nhandevy ijayvua gui
jajepe'a ri vy.
26 Ha'ekue py Nhanderuete ijayvu vy omomyĩ raka'e ko yvy. Ha'e gui
aỹ ma ijayvu jevy vy aipoe'i: "Peteĩgue ju, teĩgue'i pyve amomyĩ 'rã yvy
anho e'ỹ, yva guive", he'i.[p]
27 Ha'e gui "Peteĩgue ju, teĩgue'i pyve" he'ia py jaikuaa Nhanderuete
oipe'apa 'rãa guembiapo omomyĩ mbyrã oĩ va'e, omomyĩ mbyrã e'ỹ anho
opyta aguã.
28 Ha'e nunga rupi nhande ma nhaneretã omomyĩ mbyrã e'ỹ jareko
vy nhaĩ atã tema nhanemboaxya re, mba'eta nhanemboaxya rupi

---

[m] **12.18-22** Apy ma ijayvu judeu kuery yma guare Sinai yvyty katy'i ikuaia py lei ojopy jave okyje rei okuapyague re. Ha'e va'e jave py Nhanderuete ma nhomondyipa rei va'e rami ojekuaa (Êxodo 19.9-25; 20.18-21; Deuteronômio 4.9-12).

n 12.20 Êxodo 19.12-13 **o 12.21** Deuteronômio 9.19 **p 12.26** Ageu 2.6

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Nhanderuete pe nhandekuai ramo nhandererovy'a 'rã. Henonde
nhamboete ha'e jajererokyjea iky'a e'ỹ va'e rupi tema nhandekuai,
29 mba'eta Nhanderuete ma tata nhomombaarã oiko.[q]

Jomeme nhandekuai porã aguã re ijayvua

13 1 Pendekuai riae tema mborayvu re, joegua meme'i joayvua rami
ae.
2 Penhomovaẽ e'ỹ eme, mba'eta amongue ma oikuaa vy e'ỹ anjo kuery ete
omovaẽ raka'e.
3 Penema'endu'a tema nhuã py omboty pyre re, ha'e kuery reve peẽ voi
peĩ avia rami. Penema'endu'a avi oguereko axya va'e re, peẽ voi ojavyky
reipy peikoa rami.
4 Tomboete pavẽ omenda va'e kuery, ha'e iky'a e'ỹa rupi tajoguereko.
Mba'eta Nhanderuete ombopaga 'rã heko ky'a ha'e itavy rei va'e ha'e javi.
5 Pendekuai eme peráta re nda'eveivea rupi. Mba'emo pereko'i vy
pevy'a, mba'eta Nhanderuete aipoe'i: "Peteĩve henda py xee ndoroejai 'rã,
neĩ peteĩgueve ndoroayvu e'ỹi 'rã", he'i.[r]
6 Ha'e rami rire jakyjea py e'ỹ 'rã aipoja'e: "Senhor xepytyvõarã oiko ramo
xee ndakyjei 'rã. Mba'e tu avakue ojapo 'rã xere?"[s]

Nhanderuete pe jaiko aguã re ijayvua

7 Penema'endu'a tema pendererekoare kuery Nhanderuete ayvu
mombe'uare rekokue re. Peikuaa pota porã ha'e kuery omano peve
ikuaiague re. Ha'e kuery ojeroviaague rami ke peẽ voi pendekuai.[t]
8 Jesus Cristo ma jypy guive aỹ peve ha'ekue ae oiko, ha'e raka'e rã peve
guarã.
9 Opa marã ha'e amboae rami rei penembo'ea rã pendu rive. Mba'eta pavẽ
gui ovareve va'e ma Nhanderuete nhanemboaxya re nhanhemombaraete
aguã nhandepy'a py, tembi'u re rive'ỹ, mba'eta ha'e nunga re nda'eveive
va'e kuery peteĩve henda py ndoupityi 'rã imoingo porãarã.
10 Ha'e rã nhande kuery ma amboae regua altar jareko. Ha'e va'e gui ma
ombojeroviaaty pygua kuery ho'u aguã nda'evei.
11 Ha'e gui Henda iky'a e'ỹ ete va'e py sacerdote kuery yvatekueve va'e
ogueroike 'rã mymba ruguy jejavya re, ha'e rã ho'okue ma tekoa gui
mombyry'i 'rã oapy.
12 Ha'e rami ae Jesus voi tetã rokẽ gui mombyry'i oiko axy raka'e, nguguy
py ae ojeupegua kuery oiky'a'o aguã.
13 Ha'e nunga rupi oĩa py jaje'oi nhande voi, amboae kuery ikuaia gui
mombyrya py teĩ, Jesus káuxa nhanembojaru reia rã jaropo'aka vy.

---

q 12.29 Deuteronômio 4.24 **r 13.5** Deuteronômio 31.6 **s 13.6** Salmo 118.6-7
t 13.7 1 Tessalonicenses 5.12,13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Mba'eta anhetẽ apy ndajarekoi tetã oĩ riae va'erã, raka'eve rã ojekuaa
va'erã va'e re nhanhea'ã.
15 Ha'e rami vy Jesus rery rupi Nhanderuete pe nhame'ẽ riae 'rã jarovy'aa,
nhandejuru py jaroporai hery.
16 Ha'e rami ae avi pejepe'a eme joupe pejapo porãa ha'e peteĩ-teĩ
penhopytyvõa gui, mba'eta ha'e nunga ome'ẽmby ma Nhanderuete
oguerovy'a.
17 Penhe'ẽ rendu pendererekoa kuery, pendekuai ha'e kuery oipotaa rami,
mba'eta penenhe'ẽ re opena, ha'e raka'eve rã oikuaa potaa 'rã openaague
re. Ha'e rami rã ha'e kuery ovy'aa rupi 'rã opena pendere, iporiaua rupi
e'ỹ, mba'eta iporiaua ma mba'everã ndovarei 'rãgue pẽvy.

Opaa py mba'emo re ojerureague

18 Pejerure tema orere, mba'eta ore roikuaa rã orepy'a ky'a e'ỹa rupi
orekuaia, opa mba'e py ha'evea rami roikoxe vy.
19 Aipota pejerure ete pẽa py xee aju voive aguã re.
20 Ha'e gui Nhanderuete peteĩ rami nhanemoingo aguã nhande-Senhor
Jesus omanoague gui omboete ju raka'e, ha'e huguy rupi ojapo guexeve
guarã opa va'erã e'ỹ, ha'e omoĩ guive vexa'i kuery re opena va'erã yvateve
va'e.
21 Tove tapenemoingo porã opa mba'e py, ha'e oipota va'e pejapo aguã
rami. Tove peẽ kuery re tomoĩ imbovy'aarã pejapo aguã, Jesus Cristo rupi
ae. Jesus toguerovy'aa raka'e rã peve. Amém.
22 Irmão kuery, ajerure pendu porã aguã kova'e ayvu ipuku e'ỹ'i va'e
romongetaa rupi ambopara va'ekue.
23 Pẽvy amombe'u irmão Timóteo nhuã gui opoia jevy maa. Xapy'a rei
ha'e va'e xea py ovaẽ voi ramo hexeve roo 'rã roexa vy.
24 Pemombe'u ke pendererekoa kuery ha'e javive pe roxaruraa, iky'a e'ỹ
va'e kuery ha'e javi pe guive. Itália pygua kuery oxarura uka avi pendevy.
25 Tove peẽ kuery ha'e javive tapendu penemboaxya.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tiago ombopara va'ekue

Tiago ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia rupi Jesus ryvy Tiago omongeta hemimbo'e kuery. Ha'e rami vy ijayvu Jesus re jajeroviaa jaexa uka aguã mba'emo jajapoa py.

Mba'eta "Irmão kuery, nhande-Senhor Jesus Cristo hexakãmba va'e re pejerovia vy peteĩ regua rive joegui peayvuve eme" (2.1), "nda'evei pejejou porã rei aguã, neĩ anhetẽ va'e rovai pendeapu aguã guive" (3.14). Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuetea gui arandu ou va'e re 'rã nhandekuai. Mba'eta "yvate guigua 'arandua ma jypy'i nhandeapo 'rã nhandereko ky'a e'ỹ aguã rami, ha'e gui nanhandevai rive-rivei 'rã, mborayvu re nhandekuai, ha'eve vai'i va'e 'rã jaiko, ha'e opa mba'e py nhomboaxy ha'e nhopytyvõ va'e, peteĩ regua joegui ndajayvuvei 'rã, nanhandereko porã merami rivei 'rã guive" (3.17). Ha'e rami vy 'rãe jaexa uka Jesus re jajeroviaa.

Oxarura reve ijayvu aguã omboypyague

1 1 Xee Tiago ma Nhanderuete ha'e Senhor Jesus Cristo
rembiguai aiko.[a] Axarura doze regua opa rupi pendekuai va'e
pe.

Nhandereko a'ãa rire iporã va'e oiko va'erã re ijayvua

2 Irmão kuery, opa marã pendereko a'ãa rã pevy'a ete ke,
3 mba'eta peikuaa pejeroviaa a'ãarã oiko va'e peaxapa ma rire peĩ
atãve 'rãa.
4 Ha'e gui peĩ atãa tojapopa ojapo 'rã va'ekue, peẽ kuery opa mba'e
py pendereko porã aguã, peteĩve henda py iporã va'e oata e'ỹ re.[b]

Nhane'arandurã re jajerure aguã re ijayvua

5 Ha'e gui amongue 'arandurã oata ramo tojerure Nhanderuete
pe. Ha'e ramo ome'ẽ 'rã, mba'eta ivai e'ỹ re 'rã mba'emo ome'ẽ pavẽ
pe.

---

a 1.1 Atos 15.13; Gálatas 1.19; 2.9,12 **b 1.2-4** Romanos 5.3,4; 1 Pedro 4.12-14

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e rami avi ojeroviaa rupi tojerure, peteĩve henda py toĩ eme oexa'ã
reia.[c] Mba'eta ndojerovia porãi va'e ma yai yvytu ogueraa rupi rei
omomy-momyĩ va'e rami ikuai.
7 Ha'e ramigua avakue toexa'ã eme Senhor gui mba'emo ojopy aguã re,
8 mba'eta mokoĩ rami rei oikuaa va'e vy mamo rã oikoa rupi nai'arandui rei 'rã.

Mba'emo ko yvy regua okanhymba 'rãa re ijayvua

9 Irmão kuery yvyĩ'igueve va'e ma toguerovy'a Nhanderuete omboyvatea
re.
10 Ha'e rã oguerekopa va'e ma omo'yvyĩ'ia re toguerovy'a, mba'eta jai poty
rami rive 'rã okanhy.[d]
11 Mba'eta kuaray ojope ratã reve ou ramo jai ipiru rã ipoty okuipa 'rã.
Jaexa rã iporãague ndojekuaavei 'rã. Ha'e rami ae oguerekopa va'e voi
okanhy 'rã mba'emo re opena rupive.

Jejavya re ijayvua

12 Ovy'a ete 'rã avakue oeko a'ãa rã oĩ atã reve ogueropo'aka va'e,
mba'eta oaxapa rire coroa-rã oupity 'rã tekove. Ha'e va'e ma guembiayvu
kuery pe Senhor ome'ẽ aguã re ijayvu.
13 Ha'e rami teĩ avave rei omoangekoa rã "Nhanderuete xemoangeko" te'i
eme. Mba'eta Nhanderuete ma mba'emo vai pe onhemoangeko uka va'e'ỹ,
neĩ nanhanemoangekoi 'rã mava'eve rei.
14 Ha'e rami 'rãgue py peteĩ-teĩ nhande ae jaipotapa reia py nhanhemoangeko
uka. Ha'e nunga py ae nhanhembotavy uka ha'e jajeity uka.
15 Mba'eta jaipotapa reia ma nhandejee nhamoĩ rire nhanemoingo 'rã jajejavy
aguã rami. Ha'e gui jajejavya ma opaa py ojapo 'rã nhamano aguã rami.

Iporã va'e me'ẽa re ijayvua

16 Irmão kuery xerembiayvu, pejekore eme.
17 Mba'eta yvate gui meme ou mba'emo porã iky'a e'ỹ va'e, Nhanderuete
hendy va'e moingoare va'e ae ombou.[e] Ixupe ma jipoi amboae rami rei
imoingoarã, neĩ kuaray'ã rami rive herovaarã.
18 Mba'eta ha'e ae oipotaa rami vy gua'y kueryrã nhanemoingo raka'e
ayvu anhetẽ va'e rupi, hemimoingo kuery ha'e javi gui nhande ranhe
ixupegua nhandekuai aguã.

Nhanderuete ayvu rupi nhandekuai ete aguã re ijayvua

19 Irmão kuery xerembiayvu, ha'e nunga peikuaapa ae ma. Ha'e rami
avi peteĩ-teĩ penhea'ã penembo'ea rã pejapyxaka porã aguã. Ha'e rã
pendeayvu voi eme, neĩ pendevai voi eme guive.

---

c 1.6 Mateus 21.22 **d 1.10** 1 Pedro 1.24,25 **e 1.17** 2 Pedro 1.3,4

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Mba'eta avakue ivaia py ndoexa ukai 'rã Nhanderuete guigua teko porã.[f]
21 Ha'e nunga rupi pendejegui pemboi nda'evei va'e ha'e teko vai pendere
oĩ va'e ha'e javi. Ha'e penhemo'yvyĩ'i reve pendu ete ayvu porã pendere
omoĩ mbyre, mba'eta pendereraa jepe aguã ipo'aka va'e.
22 Ha'e rami vy ayvu ojapo ete va'e peiko, oendu rive va'e'ỹ, peẽ ae
pejekore e'ỹ aguã.[g]
23 Mba'eta ayvu oendu rive vy ha'e rupi ndoikoi va'e ma epéko re peteĩ
ava ojexa rive va'e rami,
24 mba'eta ojexa ma vy ojepe'a vyve marã rami pa ojekuaa ague re
hexaraipa vyvoi 'rã.
25 Ha'e rã lei opa mba'e gui nhanemoingo porã va'e re amongue oikuaa
pota ete ha'e ojapoa rupi oĩ atã va'e ma omoingo porãa ete 'rã mba'emo
ojapoa rupi rei, mba'eta oendu rive va'e'ỹ, ojapo ete va'e oiko rã.
26 Ha'e rã amongue ojeupe "Nhanderuete pegua" he'i teĩ oayvu py
ndojejokoi va'e ma opy'a py ae ojekore, ha'e Nhanderuete pe merami rive oiko.
27 Ha'e gui Nhanderuete renonde nhandereko ky'a e'ỹa ha'e anhetẽ rupi
nhandekuai vy jaipou 'rã tyre'ỹ ha'e imeve'ỹ va'e kuery ojexavai rã, ha'e
jajejoko 'rã yvy regua reko rupi nhandereko ky'a gui.

Peteĩ regua rive joegui jayvu ve'ỹ aguã re ijayvua

2 1 Irmão kuery, nhande-Senhor Jesus Cristo hexakãmba va'e re
pejerovia vy peteĩ regua rive joegui peayvuve eme.[h]
2 Xapy'a rei penhembo'eaty py peteĩ ava oike 'rã kuã regua ouro guigua
ha'e onhemonde porã reve. Ha'e gui amboae ju oike avi 'rã iporiaukue'i,
ao ymague py rive onhemonde va'e.
3 Xapy'a rei onhemonde porã va'e peroryxe vy "Apy ke eguapy tenda
iporãve va'e py" peje 'rã. Ha'e rã iporiaukue'i pe ma "Ndee, epu'ã he'amy
upe py, ha'e'ỹ vy eguapy apy xepy renda yvýry" peje 'rã.
4 Ha'e ramia py peteĩ regua rive'ỹ ri ty'y joegui peayvuve? Ha'eve'ỹa rami
e'ỹ ri ty'y joeko re peikuaa pota?
5 Irmão kuery xerembiayvu, pendu ke. Ko yvy regua kuery
"Iporiaukue'i" he'ia va'e regua e'ỹ teve Nhanderuete oiporavo ojerovia
ete aguã? Ha'e kuery va'e regua pe e'ỹ teve oupity uka opo'akaa? Mba'eta
guembiayvu kuery ha'e javi peguarã oguereko.
6 Ha'e rã peẽ kuery ma napemboetei pekuapy iporiaukue'i. Ha'e rami avi
oguerekopa rei va'e kuery e'ỹ ri ty'y penemoingo axy rei? Ha'e kuery e'ỹ
ri ty'y penemboayvua aguã katy pendereraa va'e?
7 Ha'e kuery e'ỹ ri ty'y tery porã pendere omoĩ mbyre re ijayvu rei
va'e?

---

f 1.20 Romanos 12.17-21; Efésios 4.26-32 **g 1.22** Mateus 7.24-27; 1 João 2.3-6
h 2.1 1 Timóteo 5.21

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Lei re ipara oĩ va'e “Reayvu 'rã neirũ ndee ae rejeayvua rami”
he'ia pejapopa ri vy ha'evea rami pendekuai.[i]
9 Ha'e rã peteĩ regua rive joegui peayvuve ri vy pejejavy. Lei rupi
e'ỹ pendekuai vy heko vai va'e pepyta.
10 Mba'eta lei re oĩ va'e ha'e javi amongue ojapopa teĩ peteĩ henda'i
py mba'e ho'a vy ha'e javi py onhemboeko ky'a.
11 Mba'eta “Ndetavy eme” he'i va'ekue ae “Ejojuka eme” he'i avi.
Ha'e ramo nandetavy rei va'eri rejojuka vy lei rovai rupi reiko.[j]
12 Ha'e nunga rupi pendeayvu ha'e pendekuai ke jaa jepe aguã
regua lei rupi, mba'eta ha'e va'e rupi ae 'rã nhandere oikuaa
potaa.
13 Mba'eta nanhanhomboaxyi rire nhanemboaxy re'ỹ ju 'rã
nhanembopaga. Ha'e rã nhomboaxy va'ekue ma nhombopagaa aguã
ára py ipo'aka 'rã.

Jajeroviaa jaexa uka aguã re ijayvua

14 Irmão kuery, mba'erã tu ovare amongue “Xee ajerovia” he'i teĩ
ojeroviaa mba'eve py ndoexa ukai ramo? Ha'e rami ojeroviaa rupi
nda'u oo jepe 'rã?
15 Xapy'a rei peteĩ irmão e'ỹ vy irmã nda'ijaoi ha'e tembi'u
ndoguerekoi rã
16 peẽ kuery regua pexa vy onheovã aguã napeme'ẽi e'ỹ re “Peiko
porã ke, penhemonde ha'e pekaru”, peje 'rã. Mba'erã tu ovare 'rã
ha'e rami pendeayvua?
17 Ha'e rami ae avi jajeroviaa voi mba'eve py ndajaexa ukai ri ramo
omanogue rami rive opyta, hexa ukaarã noĩ avi rã.[k]
18 Xapy'a rei amongue aipoe'i 'rã: “Peteĩ ojerovia 'rã, ha'e rã
amboae ma onhea'ã 'rã mba'emo ojapoa rupi”, he'i 'rã. Exa uka
ha'vy rejeroviaa mba'emo rejapo e'ỹ re. Ha'e rã xee ma aexa uka 'rã
ajeroviaa mba'emo ajapoa py.
19 Ndee rerovia teve Nhanderuete peteĩ'i oikoa? Ha'evea rami
reikuaa teĩ anha kuery voi ha'e rami oguerovia oryryipa reve.
20 Ha'e gui ava hi'arandu e'ỹ va'e, reikuaa porãxe teve jajeroviaa
ndajaexa ukai ramo mba'everã ndovareia?
21 Nhaneramoĩ Abraão nda'u ojerovia etea oexa uka e'ỹ re ri
omboeko porãa raka'e? Mba'eta altar áry gua'y Isaque ome'ẽ aguã
rami oiko.
22 Ma'ẽ, ojerovia ete ha'e oexa uka guive, mba'eta mba'emo ojapoa
py oexa uka ojerovia etea.

---

i 2.8 Levítico 19.18 **j 2.11** Êxodo 20.13-14; Deuteronômio 5.17-18
k 2.14-26 Lucas 3.8-14; Atos 26.20

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Ha'e rami vy ae ojeupity ipara re oĩ va'e: “Abraão ojerovia Nhanderuete
re. Ha'e ramo ojeroviaa re omoĩ teko porã” he'iague. Ipara avi oiny:
“Ixupe ‘Nhanderuete irũ’ 'ea.”[l]
24 Ha'e rami rire jajeroviaa jaexa uka ramo mae 'rã nhanemboeko porãa,
jajeroviaa re rive'ỹ.
25 Raabe itavy rei va'ekue voi ojeroviaa oexa uka ramo omboeko porãa
raka'e. Mba'eta ha'e va'e ma oikuaa pota aguã ombou pyre kuery omovaẽ
raka'e, ha'e gui amboae tape rupi ju omondouka guive.
26 Mba'eta nhanenhe'ẽ reve'ỹ vy nhanderete omanogue itui. Ha'e rami ae avi
jajeroviaa voi xapy'a rei mba'eve py jaexa uka e'ỹ ramo omanogue ae avi opyta.

Nhaneapekũ nhanemboeko vaia re ijayvua

3 1 Irmão kuery, nda'evei peẽ kuery heta peiko aguã porombo'ea, mba'eta
jaikuaa porombo'ea kuery rekokue re oikuaa potaa poyive 'rãa.
2 Mba'eta nhande kuery ha'e javive 'rã jajeity uka opa mba'e py. Oayvu py
ndojejavyi va'e ma opa mba'e py 'rã heko porã, ha'e guete regua ha'e javi
guive ojoko kuaa.
3 Kavaju re minha ijuru xã nhamoĩ 'rã jaipotaa rami jareko aguã. Ha'e
rami vy hete ha'e javi 'rã jaaxea rupi jaraa.
4 Peikuaa pota avi kanoã guaxu ikuai va'e re. Ha'e nunga ma tuvixa ete,
ha'e hexe yvytu oipeju atã teĩ imbojeapaa kyrĩ'i va'e py imboguataa kuery
ogueraaxea katy rei 'rã ogueraa.
5 Ha'e rami ae avi nhaneapekũ, mba'eta nhanderete regua kyrĩ'i va'eri
onhemboyvate reia rupi 'rã ijayvu, peteĩ tata ravijukue'i ka'aguy tuvixa
va'e omoendypaa rami avi.
6 Mba'eta nhaneapekũ voi tata ramigua, ha'e nhanderete regua ikuai va'e
mbyte py oĩ opa marãgua teko vai rexa ukaarã. Nhanemboeko ky'apa 'rã.
Tata ogue'ỹ va'e omoendy rire oapy avi 'rã jaikoa ha'e javi.
7 Mba'eta mymba ikuai va'e minha nhamomãxo kuaa 'rã: guyra, yvy rupi
otyryry va'e ha'e yy rupigua ha'e javive regua ma nhamomãxo va'e meme.
8 Ha'e rã nhaneapekũ ma avave rei ndojoko kuaai 'rã. Teko vai moingoa
ojoko pyrã e'ỹ oĩ, ha'e veneno rami jojuka 'rã guive.
9 Nhaneapekũ py jaroayvu porã 'rã Senhor Nhanderuete. Ha'e va'e py ae
ju 'rã nhandeayvu vai avakue Nhanderuete ojee rami omoingo va'ekue re.
10 Nhandejuru peteĩ'i va'eri ayvu porã ha'e ayvu vai rupi ijayvu. Irmão
kuery, ha'e nunga ma nda'evei.[m]
11 Yvu peteĩ'i oĩ va'e gui nda'u oẽ 'rã yy porã ha'e iro va'e avi?
12 Irmão kuery, figo rembypy gui nda'u oiko 'rã azeitona? Ha'e rami e'ỹ
vy uva'y gui nda'u oiko 'rã figo? Ha'e rami ae avi peteĩ yvu gui noẽi 'rã yy
he'ẽ ro ha'e iporã va'e.

---

l 2.23 Gênesis 15.6 **m 3.1-12** Efésios 4.29

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

'Arandua yvate guigua re ijayvua

13 Peẽ kuery va'e regua mava'e nda'u hi'arandu ha'e oikuaapa va'e
pendekuai? Pene'arandua pexa uka ha'vy pendevai reia rupi e'ỹ, ha'evea
rami anho pendekuaia py.
14 Ha'e rã xapy'a rei pendepy'a re joe napendea'ei reia ha'e peẽ ranhexea oĩ
ramo nda'evei pejejou porã rei aguã, neĩ anhetẽ va'e rovai pendeapu aguã
guive.
15 Ha'e ramigua pexa uka va'e ma yvate guigua 'arandua e'ỹ. Ha'e ramigua
ma yvy regua, mymba kuery oendu va'e ramigua rive, anha guigua ae.
16 Mba'eta joe nda'ija'ei ha'e ha'e ranhexe va'e ikuaia py oĩ avi 'rã joo rami
e'ỹ-e'ỹ ikuai va'e ha'e opa marãgua teko vai.
17 Ha'e rã yvate guigua 'arandua ma jypy'i nhandeapo 'rã nhandereko
ky'a e'ỹ aguã rami, ha'e gui nanhandevai rive-rivei 'rã, mborayvu re 'rã
nhandekuai, ha'eve vai'i va'e 'rã jaiko, ha'e opa mba'e py nhomboaxy ha'e
nhopytyvõ va'e, peteĩ regua joegui ndajayvuvei 'rã, nanhandereko porã
merami rivei 'rã guive.[n]
18 Mba'eta peteĩ rami nhomoingoa kuery ma oma'etỹ va'e rami avi peteĩ
rami nhomoingoague rupi ojou 'rã heko porã va'e.

Joguero'a reia re ijayvua

4 1 Magui tu ou joe pepu'ã ha'e pejoguero'a reixea? Pendepy'apy py
mba'emo re nda'eveivea pendu va'e gui e'ỹ teve ou?[o]
2 Mba'eta mba'emo peipota teĩ ndapejoui vy pejojukaxe. Mba'emo re
nda'eveive peiko teĩ ndapejoui vy pejoguero'a rei ha'e joe pepu'ãa rupi
pendekuai. Mba'eve ndapejoui mba'eta ndapejerurei.
3 Pejerure vy voi ndapejopyi, mba'eta ha'eve'ỹa ramigua re pejerure, peẽ
ae peipotaa rami pendekuaixe vy.
4 Nhanderuete pe merami rive pendekuai va'e, ndapeikuaai ri ty'y ko yvy
regua re peo vy Nhanderuete rovaigua pepytaa? Mba'eta ko yvy regua re
ooxe va'e rei Nhanderuete rovaigua oiko.
5 Tyrã pa pexa'ã ipara re oĩa oaxa rive 'rãa re? Mba'eta "Nhandere
Nhanderuete Onhe'ẽ omoĩ va'ekue oipota hexe anho jaa", he'i va'ekue.
6 Ha'e rami teĩ nhanemboaxyve ju 'rã, mba'eta aipoe'i avi: "Nhanderuete opu'ã
'rã onhemboyvate rei va'e re, ha'e rã onhemo'yvyĩ'i va'e ma omboaxy 'rã."[p]
7 Ha'e nunga rupi penhemo'yvyĩ'i ke Nhanderuete oipotaa rami. Ha'e rã
anha pe ma pejeity uka eme. Ha'e ramo ojava 'rã pendegui.
8 Penhemboja ke Nhanderuete re. Ha'e ramo ha'e ju onhemboja 'rã peẽ
kuery re. Pejejavypa va'e, peiky'a'o uka ke pendepo. Mokoĩ rupi rei
pendepy'a va'e, peiky'a'o uka pendepy'a.

---

n 3.15-17 Gálatas 5.19-26 **o 4.1** Tiago 3.14-16 **p 4.6** Provérbios 3.34

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Pendu ke penhemboaxya, ha'e rami vy peneraxẽ ha'e pejae'o. Penderory
rei 'rãgue py pendepy'a vai, pevy'a rei 'rãgue py pendeporiau.
10 Penhemo'yvyĩ'i ke Senhor renonde. Ha'e ramo penemboyvate ju 'rã.

Joe nhandeayvu rei e'ỹ aguã re ijayvua

11 Irmão kuery, pendeayvu rei eme joe. Mba'eta irmão kuery re ijayvu rei, e'ỹ vy
oikuaa pota rei va'e ma lei re voi ijayvu ha'e oikuaa pota rei. Ha'e gui lei re peikuaa
pota rei vy lei rupi ve'ỹ pendekuai, ha'e rã lei re peikuaa pota reia rupi rive.
12 Mba'eta peteĩ'i oiko lei mbouare ha'e joe oikuaa pota va'erã. Ha'e va'e
ma jogueraa jepe ha'e nhomokanhy aguã ipo'aka va'e. Ha'e rã ndee, marã
ramigua tu reiko, neirũ kuery re reikuaa pota rei aguã?[q]

Tenonde oiko va'erã ndajaikuaaia re ijayvua

13 Peẽ kuery va'e regua "Kova'e ára, e'ỹ vy ko'ẽ rã roo 'rã tetã re. Peteĩ
ma'etỹ re 'rã roiko ha'e py. Mba'emo romboekoviaa rupi rojoupa 'rã", peje.
Ha'e ramo pejapyxaka porã pota ke aỹ.
14 Mba'eta peẽ ndapeikuaai neĩ ko'ẽ rã mba'e pa oiko 'rãa voi.[r] Marã
ramigua tu peikovea? Mba'eta yvyxĩ xapy'a'i ojekuaa, ha'e gui are'ỹ'i re
okanhy va'e rami peiko.
15 Ha'e rami 'rãgue py "Senhor oipota ramo roikove, ha'e rojapo 'rã ha'e
nunga", peje aguã ha'eveve.
16 Ha'e rami teĩ aỹ ma mba'emo tuvixa va'e pejapo aguã re pendeayvua rupi
penhemboyvate rei. Ha'e rami nhanhemboyvatea ha'e javi ma teko vai.
17 Ha'e nunga rupi iporã va'e ojapo aguã oikuaa teĩ ndojapoi va'e ma ojejavy.

Ojeupe guarã rive ojou pyre Nhanderuete omomba aguã re ijayvua

5 1 Perekopa rei va'e kuery, pejapyxaka ke aỹ. Pejae'o ha'e pendepy'a
vai ke, mba'eta penembojexavaiarã ou.[s]
2 Mba'emo pereko va'e ma hu'ũmba 'rã, vixo ho'upa 'rã pendeao,
3 ha'e ouro, prata pereko va'e voi opa 'rã iky'apa vy. Iky'akue pavẽ oexa
vy oikuaa 'rã napene'aranduia. Ha'e nunga ma tata rami 'rã ombovaipa
pendero'o. Opaa ára py teĩ penemba'e rei-reirã rive pemono'õ.
4 Ma'ẽ, omba'eapo va'e kuery pe napeme'ẽi penhotỹ va'ekue omono'õague
repy, pekorepa rei rire ojapukai okuapy. Ha'e kuery ojapukaia ma Senhor
Ixondaro reta va'e oendua peve onhendu.
5 Perekopa va'ekue ko yvy re, pevy'aa rupi rive pendekuai. Penemombaa
ára py teĩ penekuraxõ py voi penhemongyra rive.
6 Heko porã va'e kuery ma pendere ha'e kuery nopu'ãi teĩ
pembopaga uka, ha'e pejuka uka guive.

---

q 4.11,12 Mateus 7.1-5; Lucas 6.37; Romanos 2.1-3; 1 Coríntios 4.5
r 4.13,14 Lucas 12.15-21 **s 5.1** 1 Timóteo 6.9,10

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jajapura rei e'ỹ aguã re ijayvua

7 Ha'e nunga rupi irmão kuery, Senhor ndoui teria ja pejapura
rei eme. Omba'eapo va'e voi ojapura e'ỹ re oarõ 'rã okuapy oky
jypy'igua ha'e opa vygua ho'a ramo onhotỹ va'ekue hi'a porã aguã.
8 Peẽ voi pejapura rei eme. Penembaraete ke penekuraxõ py, mba'eta
namombyryvei ma Senhor ou aguã.
9 Irmão kuery, pendeayvu eme joe, penembopagaa e'ỹ aguã. Ma'ẽ,
nhandere oikuaa pota va'erã ovaẽ ma okẽ py.
10 Irmão kuery, peiko axy teĩ pejapura eme, profeta kuery Senhor
rery rupi ijayvu va'ekue ikuaiague rami avi.
11 Amongue ojapura e'ỹ re mba'emo ogueropo'aka ramo jaikuaa ovy'a 'rãa.
Mba'eta pendu ma Jó teko axy ogueropo'akaague, peikuaa avi opaa py Senhor
omoingo porãague, opa mba'e py nhanemboaxy ha'e nhanderayvu va'e vy.[t]

Jaura e'ỹ aguã, ha'e jajerure aguã re ijayvua

12 Ha'e gui irmão kuery, opa mba'e gui yvateve va'e ma po rami:
Peura eme yva re, yvy re, neĩ amboae nunga re rei. Ha'e rami 'rãgue
py "Tá" peje aguã py "Tá" peje, ha'e "Any" peje aguã py "Any" peje,
penembopagaa e'ỹ aguã.[u]
13 Peẽ kuery mbyte ikuai teve ojexavai va'e? Tojerure ha'vy
Nhanderuete pe. Ikuai teve ovy'a va'e? Toporaei ha'vy.[v]
14 Penembyte ikuai teve imba'eaxy va'e? Toenoĩ ha'vy igreja re opena
va'e kuery, ha'e va'e kuery Senhor rery rupi azeite oikyty reve
ojerure aguã.
15 Ha'e gui ojeroviaa rupi ojerure ramo imba'eaxy va'e okuera 'rã,
Senhor ae omopu'ã ju 'rã. Ojejavyague oĩ ramo ombogue 'rã guive.
16 Ha'e nunga rupi peteĩ-teĩ pe pemombe'u pejejavyague, ha'e jomeme
pejerure pekuera aguã. Heko porã va'e ojerurea ma ipo'aka vaipa 'rã.
17 Elias ma nhande ramigua ae oiko raka'e, nhande rami guive
onhenhandu va'e. Ha'e va'e ma onhea'ãa rupi ojerure raka'e yvy áry
oky e'ỹ aguã. Ha'e ramo mboapy ma'etỹ raxa peve nda'okyi.
18 Ha'e gui ojerure ju ramo oky ou yva gui, ha'e ramo yvy gui oiko
mba'emo aju.
19 Irmão kuery, xapy'a rei peẽ kuery regua anhetẽ va'e gui ojepe'a
rã amongue ogueru jevy ramo
20 peikuaa pota pova'e re: Ojejavy va'e teko vai rupi oikoague gui
amongue ogueru ju vy inhe'ẽ ogueraa jepe omano aguã gui, ojejavyague
heta teĩ ombogue uka vy.[w]

---

t 5.11 Jó 2.10; 42.10-17 **u 5.12** Mateus 5.33-37 **v 5.13** Romanos 12.15
w 5.19,20 Mateus 18.15; Gálatas 6.1,2; 1 Pedro 4.8; Judas 22,23

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jypy'i kuaxia Pedro ombopara va'ekue

Jypy'i kuaxia Pedro ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia para apóstolo Pedro ogueraa uka Jesus Cristo remimbo'e kuery peguarã. Ha'e va'e kuery ma Jesus re ojerovia rã ha'e kuery re opu'ãa rei. Ha'e nunga rupi Pedro ijayvu omokyre'ỹ ha'e omombaraetea rupi, nhandereraa jepea re ima'endu'a riae aguã: "Yva re pendevy guarã omoĩ porã mbyre ma ivaipa e'ỹ va'e, iky'a e'ỹ ha'e imarã e'ỹ va'e. Peẽ kuery re Nhanderuete opena opo'akaa rupi, pejerovia vy opaa ára py peo jepe aguã. Ha'e va'e ojekuaa aguã ma namombyryvei ma guive. Ha'e rami aguã pearõ vy pevy'a, aỹ pendekuai axy aguã rami pendekuai vy are'ỹ'i re pendeporiau pekuapy ranhe teĩ, mba'eta ha'e nunga peaxapa ma ramo pejeroviaa ojekuaa aguã ovare ete va'e. Ouro tata py oiky'a'o pyre gui ovareve va'e, mba'eta ha'e nunga ivaipa va'erã. Ha'e rã peẽ ma Jesus Cristo ojekuaa jave pendererovy'aa 'rã, penemboyvate ha'e penemboetea 'rã guive", he'i (1.4-7).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

1 1 Xee Pedro ma Jesus Cristo pegua apóstolo aiko.[a] Axarura
Nhanderuete rembiporavo opa rupi pendeyvy re'ỹ pendekuai va'e pe.
Ponto re, Galácia, Capadócia, Ásia ha'e Bitínia re pendekuai.
2 Nhanderuete onhembopy'a ma voiague rami vy pendeporavo. Ha'e rami
vy ixupe guarã Inhe'ẽ penemoingo rire penhe'ẽ rendu Jesus Cristo, huguy
py pejeky'a'o uka vy.[b] Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a
porã opa mba'e py.

Nhandereraa jepea re jarovy'a aguã re ijayvua

3 Ta'ima'endu'a porãa Nhanderuete nhande-Senhor Jesus Cristo Ru va'e
re, mba'eta nhanemboaxy ete vy nhanemoingove ju raka'e. Ha'e ramo nharõ
jakuapy oikove va'e ou aguã, Jesus Cristo omanoague gui omboete ju rire.

---

a 1.1 João 1.40-42 **b 1.2** Romanos 8.29,30; Efésios 1.4,5

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ha'e gui yva re pendevy guarã omoĩ porã mbyre ma ivaipa e'ỹ va'e, iky'a
e'ỹ ha'e imarã e'ỹ va'e.
5 Peẽ kuery re Nhanderuete opena opo'akaa rupi, pejerovia vy opaa ára
py peo jepe aguã. Ha'e va'e ojekuaa aguã ma namombyryvei ma guive.
6 Ha'e rami aguã pearõ vy pevy'a, aỹ pendekuai axy aguã rami pendekuai
vy are'ỹ'i re pendeporiau pekuapy ranhe teĩ,
7 mba'eta ha'e nunga peaxapa ma ramo pejeroviaa ojekuaa aguã ovare
ete va'e. Ouro tata py oiky'a'o pyre gui ovareve va'e, mba'eta ha'e nunga
ivaipa va'erã. Ha'e rã peẽ ma Jesus Cristo ojekuaa jave pendererovy'aa 'rã,
penemboyvatea ha'e penemboetea 'rã guive.
8 Cristo ma peẽ ndapexai teri va'eri peayvu. Aỹ pexa e'ỹ re hexe pejerovia
vy perovy'a ete. Pendere vy'aa oĩ va'e ma iporã ete va'e nhamombe'u kuaa
va'e'ỹ,
9 mba'eta pejopy ma pejeroviaa rekovia. Ha'e va'e ma penenhe'ẽ oo jepea.
10 Ha'e rami jaa jepe aguã re ma profeta kuery yma guare oporandu
ha'e oikuaa pota raka'e, nhanemboaxya ombou pyrã omombe'u ma voi
va'ekue ri.
11 Mba'eta ha'e kuery re Cristo Nhe'ẽ oĩ vy yma ma voi oikuaa uka Cristo
omano 'rãa, ha'e va'e rire mba'emo iporã ete va'e oiko 'rãa guive. Ha'e
kuery oikuaaxe teĩ araka'e ete ha'e marã rami pa ha'e nunga ojeupity 'rãa.
12 Ha'e ramo ha'e kuery pe oikuaa uka ojeupe guarã e'ỹ ayvu omombe'ua,
ha'e rã peẽ kuery peguarã, mba'eta omombe'u ma voi raka'e mba'emo
aỹ peẽ kuery pe oikuaa ukaa va'e. Mba'eta pendevy pe ae ayvu porã
mombe'ua kuery omombe'u, yva gui Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ ombou pyre rupi. Ha'e
ramigua ma anjo kuery eteve voi oikuaa porãvexe teĩ okuapy.

Iky'a e'ỹ va'e jaiko aguã re ijayvua

13 Ha'e nunga rupi pendejee pemoĩ pene'arandurã, peiko kuaa pota ha'e
pearõ aguã, mba'eta Jesus Cristo ojekuaa ára oexa uka 'rã penemboaxy etea.
14 Ta'y kuery inhe'ẽ rendu va'e peiko vy pendekuaive eme yma
ndapeikuaai teri jave peipotaague rupi rive.
15 Ha'e rami 'rãgue py penerenoĩare iky'a e'ỹ va'e oikoa rami avi peẽ voi
ke iky'a e'ỹ va'e pendekuai, peikoa ha'e javi rupi,
16 mba'eta ipara oĩ va'e "Iky'a e'ỹ va'e ke pendekuai, mba'eta xee ma iky'a
e'ỹ va'e" he'ia rami.[c]
17 Nhanderuete ma peteĩ regua joegui oayvuve e'ỹ re oikuaa pota 'rã
peteĩ-teĩ jaikoague re. Ha'e nunga rupi kova'e yvy re peikoa pukukue re
pejererokyjea rupi tema pendekuai.
18 Mba'eta po rami peikuaa ae: Pendejoguaa raka'e pendereko yma
guare ovare'ỹ va'e rupi pendekuaiague gui, mba'eta peneramoĩ kuery

---

c 1.16 Levítico 11.44-45

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gui ha'e ramigua rive peikuaa va'ekue. Prata, ouro, mba'emo opa
va'erã re rive'ỹ guive pendejoguaa,
19 ha'e rã Cristo ruguy ovarepave va'e re. Ha'e va'e ma vexa'i ivaikue
rei e'ỹ, iky'a e'ỹ va'e rami ojukaa raka'e.
20 Hekorã ma kova'e yvy itui e'ỹ mbove ma voi Nhanderuete omoĩ
raka'e. Ha'e gui aỹ opaa ára py mae ma oikuaa uka penderayvu vy.
21 Cristo gui vy ae pejerovia Nhanderuete omanoague gui omboete
ha'e omboyvate ju va'ekue re. Ha'e rami py Nhanderuete re pejerovia
ha'e pearõ pekuapy.

Mborayvu re nhandekuai aguã re ijayvua

22 Anhetẽ va'e rupi penhe'ẽ rendu vy peiky'a'o uka ma pendepy'a. Aỹ
ma joegua meme'i joayvua rami pejoayvu, merami rive'ỹ. Ha'e rami
vy pendepy'a ha'e javi py pejoayvu peteĩ-teĩ.[d]
23 Mba'eta mba'emo ra'yĩ ivaipa va'erã gui e'ỹ penemoingove ju, ha'e
rã imarã e'ỹ va'e gui, Nhanderuete ayvu oikove ha'e ndopai va'erã gui
ae.
24 Mba'eta "Avakue ma jai rami meme 'rã opa. Iporãa ha'e javi ma jai
poty ramigua rive oĩ. Mba'eta jai ipiru rã ipoty okuipa 'rã.
25 Ha'e rã Senhor ayvu ma oĩ riae 'rã", he'i.[e] Ha'e va'e ayvu porã ma
pẽvy omombe'u pyre ae.

Cristo re jajerovia va'e Nhe'ẽ rorã nhanemoingoague re ijayvua

2 1 Ha'e nunga rupi pendejegui pemboi opa mba'e vai, pendeapua,
pendeko porã merami rivea, mba'emo peipota reia ha'e joe
pendeayvu reia ha'e javi.
2 Ha'e rami 'rãgue py kyrĩ'i va'e itui ramo'i va'e rami avi penhea'ã ke
kamby Nhe'ẽ guigua iky'a e'ỹ va'e re, ha'e va'e re pende'yvate vy oo
jepe ete va'e peiko aguã,
3 Senhor penderayvua pendu ma rire.
4 Cristo ma ita oikove va'e avakue omombo va'ekue rami oiko, teĩ
Nhanderuete pe ovare ete va'e rã oiporavo. Ha'e nunga rupi hexe
penhemboja ramo
5 peẽ voi ita oikove va'e rami Nhanderuete penemoĩ Nhe'ẽ rorã.[f] Ha'e
pygua sacerdote iky'a e'ỹ va'erã avi penemoĩ, ixupe peme'ẽ aguã Nhe'ẽ
guigua. Jesus Cristo rupi peme'ẽ ramo oguerovy'a 'rã.
6 Mba'eta ipara re oĩ: "Sião py amoĩ 'rã peteĩ ita oo ytarã aiporavo
va'ekue, ovare ete va'e. Ha'e va'e re ojerovia va'e kuery ma peteĩve
henda py nda'eve e'ỹi nho 'rã", he'i.[g]

---

d 1.22 1 João 5.1 **e 1.24,25** Isaías 40.6-9 **f 2.4,5** 1 Coríntios 3.16; Efésios 2.19-22
g 2.6 Isaías 28.16

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Peẽ kuery hexe pejerovia va'e pe ma anhetẽ ovare ete va'e oiko. Ha'e rã
ojerovia e'ỹ va'e kuery pe ma "Oo apoa kuery ita omombo va'ekue ma
omboeteve pyrã opyta, tenondeve pyguarã",[h]
8 ha'e "Nhomonhepyxangaarã, joityarã opyta", he'ia rami. Mba'eta ha'e
kuery ojeity uka 'rã ayvu porã oendu teĩ nonhe'ẽ renduia py, ha'e rami ae
hekorã omoĩa rire.[i]
9 Ha'e rã peẽ kuery ma peteĩ regua oiporavo pyre, huvixave pegua
sacerdote, iky'a e'ỹ va'e, Nhanderuete ojeupe guarã ae ojogua va'ekue,
peikuaa uka aguã pytũa gui guexakãa pyguarã penerenoĩ va'ekue
po'akaa.[j]
10 Mba'eta yma rupi peteĩ regua e'ỹ pendekuai va'ekue. Ha'e rã aỹ ma
Nhanderuete pegua pendekuai. Yma ndapeupityi penemboaxya, ha'e rã
aỹ ma peupity ma.[k]

Ojerovia e'ỹ va'e ha'e huvixa kuery pe Cristo pegua kuery iporã va'e anho oexa uka aguã re ijayvua

11 Xerembiayvu kuery, oyvy re'ỹ ikuai va'e pendekuai ramo ajerure
pejejoko aguã to'o oipota va'e gui, mba'eta penenhe'ẽ re opu'ã rei va'e.
12 Amboae regua mbyte pendekuaia rupi pexa uka tema pendereko porãa.
Ha'e ramo heko vai va'e re rami pendere amongue ijayvu rei teĩ, pendekuai
porãa oexa vy ha'e kuery voi ombojerovia aguã Nhanderuete, ojekuaa ára.
13 Senhor re vy penhe'ẽ rendu ke joe opena va'e kuery ha'e javi:
huvixave yvateve ikuai va'e
14 ha'e hembiguai kuery huvixa yvyĩgueve va'e, mba'eta ha'e kuery omoĩa
heko vai va'e ombopaga aguã, ha'e rã heko porã va'e ma oguerory aguã.
15 Mba'eta Nhanderuete oipota pendekuai porãa py pejapo hi'arandu e'ỹ
va'e kuery oikuaa vy e'ỹ ijayvua gui okyrirĩ aguã rami.
16 Opa mba'e gui peo jepe teĩ nda'evei "Jaa jepe" peje vy ha'eve'ỹ va'e
pejapo aguã. Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuete rembiguai rami pendekuai.
17 Pemboete pavẽ ke. Peayvu irmão kuery. Nhanderuete renonde
pendekuai pejererokyjea rupi. Pemboete avi huvixave.[l]

Tembiguai kuery omba'eapo porã aguã re ijayvua

18 Tembiguai kuery, penhe'ẽ rendu tema pendererekoa, opa mba'e py
pemboete reve. Pendererekoa porayvu ha'e hi'arandu va'e anho e'ỹ 'rã
penhe'ẽ rendu, ha'e rã heko vai va'e voi.[m]
19 Mba'eta xapy'a rei Nhanderuete renonde pendepy'a ky'a e'ỹa
rupi pendekuaia teĩ mba'e re'ỹ penemoingo axya 'rã. Ha'e ramigua
pendeporiau reia peropo'aka porã vy ojou porãmby 'rã peiko.

---

h 2.7 Salmo 118.22-23 **i 2.8** Isaías 8.14 **j 2.9** Isaías 43.21 **k 2.10** Oséias 1.6,9; 2.23
l 2.13-17 Mateus 22.21; Romanos 13.1-7 **m 2.18** Efésios 6.5-8; Colossenses 3.22-25

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Ha'e gui xapy'a rei pejejavyague re ri penembopagaa ramo mba'exa
'rã tu pendererovy'a? Ha'e rami avi xapy'a rei ha'evea rami pendekuai
teĩ penemoingo axya rã pendevai e'ỹ re peropo'aka ramo Nhanderuete
pendejou porã 'rã.
21 Mba'eta ha'e rami aguã ae penerenoĩ, mba'eta Cristo voi pendere oiko
axy raka'e, oikoague rami avi peẽ voi pendekuai aguã.
22 Ha'e ma ndojejavyi, peteĩve henda py nda'ijayvui nhombotavy reia rupi.
23 Ixupe ijayvu vaikuea rã nombovai ayvu vai py. Oguereko axya rei ramo
nanhomongyjei. Ha'e rami 'rãgue py onhemboaxa ha'evea rami joe oikuaa
pota va'e po py.[n]
24 Yvyra re ojukaa py guete re ae ogueraa raka'e jajejavyague, nhande
voi jejavya pe nhamano avi, ha'e teko porã re ju jaiko aguã. Ijai gui vy
jakuera.[o]
25 Mba'eta vexa'i okanhygue rami pendekuai va'ekue ri aỹ ma penenhe'ẽ
re Opena ha'e Onhangareko va'e oĩa py ju pendereru.[p]

Omenda va'e kuery joguereko kuaa aguã re ijayvua

3 1 Kunhague, peẽ voi peneme oipotaa rami avi peiko. Ha'e rami
avi ayvu porã rupi ha'e kuery nda'ikuai teri teĩ peẽ ta'yxy kuery
pendekuai porãa oexa vy rive ha'e kuery voi ojerovia 'rã pendeayvu re'ỹ.
2 Mba'eta opa mba'e py pejererokyjea rupi peiko ramo oexa 'rã pendekuai
porãa.
3 Peẽ ta'yxy kuery, penhemoatyrõ eme hi'árykue rive, peje'a vykypa reia
py, ouro guigua py pejeguaa py, neĩ ao hepyve va'e py penhemonde vy.
4 Ha'e rami 'rãgue py pendepy'a re oĩ va'e ae toexa uka peneporãa, ha'eve
vai'ia ha'e pejapura e'ỹa. Ha'e ramigua ma Nhanderuete pe ovareve ete va'e.
5 Mba'eta ymave rupi kunhague iky'a e'ỹa rupi Nhanderuete re ojerovia va'e
ma ha'e ramigua py ae onhemonde raka'e, ome oipotaa rami ikuaia py.
6 Abraão ra'yxy Sara voi ha'e rami oiko raka'e, mba'eta ome onhe'ẽ rendua
rupi ixupe "Senhor" he'i. Peẽ voi iporã va'e pejapo ha'e mba'eve rei gui
ndapekyjei vy imemby kuery 'rã peiko.
7 Ha'e peẽ ime kuery voi ha'e rami. Pene'arandua rupi pejoguereko
pendera'yxy reve. Ha'e kuery ikangyve ramo pemboetea rupi pereko,
mba'eta peẽ reve ha'e kuery peguarã voi tekove oĩ. Ha'e rami vy 'rãe
mba'eve napendejokoi pejerurea gui.[q]

Irmão kuery joayvu aguã re ijayvua

8 Opaa py aipota jojo'i rami peikuaa. Penhomboaxy, joegua meme rami
pejoayvu, joegui penhemo'yvyĩ'ive guive.

---

n 2.22,23 Isaías 53.9; Mateus 27.11-14,39-44; Lucas 23.39-41 **o 2.24** Isaías 53.4
p 2.25 Isaías 53.6 **q 2.1-7** Efésios 5.22-25; 1 Timóteo 2.9-11

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Pendevy otekoavya rã pejepy-jepy eme ha'ekue rami, ha'e pendere ijayvu
vaia rã pembovai eme ayvu vai rupi. Ha'e rami 'rãgue py pejogueroayvu
porã, mba'eta ha'e rami aguã ae Nhanderuete penerenoĩ, pendereroayvu
porãa peupity aguã.[r]
10 Mba'eta "Oiko pukuvexe ha'e ovy'aa aguã va'e ára oupityxe va'e ma tojoko
oapekũ mba'emo vai rupi ijayvu e'ỹ aguã, tojoko ojuru ijapu rei e'ỹ aguã.
11 Tojepe'a mba'emo vai gui, iporã va'e anho tojapo. Tonhea'ã pavẽ reve
ikuai porã aguã. Tonhea'ã ete, oupity peve.
12 Mba'eta heko porã va'e re Senhor oma'ẽ oikovy, ojapyxaka oiny guive
ha'e kuery ojerurea re. Ha'e rã mba'emo vai apoa kuery pe ma Senhor
oexa uka 'rã opoxya", he'i.[s]

Iporã va'e jajapoa rupi nhaĩ atã aguã re ijayvua

13 Ha'e gui iporã va'e pejapoa rupi penhea'ã ramo mava'e tu penemoingo
axy ta?
14 Ha'e rami avi pendereko porãa rupi pejexavai teĩ ovy'a ete va'e 'rã
peiko. Penemongyjea rupi ijayvua teĩ pekyje eme, pejapura eme guive.
15 Ha'e rami 'rãgue py pendepy'a py Cristo pemboetea rupi "Xe-Senhor
iky'a e'ỹ va'e" peje vy peiko katu riae oporandu va'e-va'e pe pemombe'u
porãve aguã pearõ peikovya.
16 Ha'e rami avi pendevai reia rupi pendeayvu eme, ha'e rã pejererokyjea
ha'e pendepy'a ky'a e'ỹa rupi anho. Ha'e ramo penderovai ijayvu va'e
oxĩmba 'rã Cristo re vy pendereko porãa re ijayvu vaiague re.[t]
17 Mba'eta pendekuai axy Nhanderuete oipota ri ramo ha'eveve pendeko
porãa re pendekuai axy, pendeko vaia re 'rãgue py.
18 Mba'eta Cristo voi omano raka'e jajejavyague re, peteĩgue'i. Heko
porã ete va'e ojejuka uka nhandereko vai va'e re, nhandereru aguã
Nhanderuete pe. Ngo'o re omano teĩ Nhe'ẽ omoingove ju raka'e.
19 Ha'e gui onhe'ẽ rupi oo vy ayvu omombe'u nhe'ẽ nhuã py omboty pyre
kuery pe.
20 Ha'e va'e kuery ma yma rupi Noé oiko jave Nhanderuete nonhe'ẽ rendui
okuapy teĩ Nhanderuete oarõ are ranhe kanoã guaxu ojapoa ja. Ha'e rami
teĩ mbovy'i oo jepe raka'e yy rupi, oito ete'i.
21 Ha'ekue rami ae ju aỹ ma peẽ voi penhemongaraia rupi peo jepe. Pendero'o
peiky'a'o vy rive peo jepe nda'ei, ha'e rã Nhanderuete pe pejapukaia rupi,
pendepy'a peiky'a'o uka vy. Jesus Cristo onhemboete ju rire pendeky'a'o.
22 Ha'e gui yva re oo ma vy Nhanderuete oiporu kuaa regua re oĩ. Ha'e
ramo ha'e oipotaa rami ikuai anjo kuery, yvatekueve ha'e mba'emo re
ombopo'aka pyre ha'e javi.

---

r 3.9 Lucas 6.27,28; Romanos 12.9-21 **s 3.10-12** Salmo 34.12-16
t 3.14-16 Isaías 8.12-13; Mateus 10.16-20; 2 Timóteo 2.24-26

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jejavya pe nhamano ha'e iky'a e'ỹ va'e jaiko aguã re ijayvua

4 1 Ha'e gui Cristo ngo'o re oiko axy rire peẽ voi pendepy'a re
pemoĩ ha'ekue rami penhemoingo axy uka avi aguã, mba'eta
ngo'o re oiko axy va'ekue ma mba'eve ndoguerekovei ma jejavya
reve.[u]
2 Ha'e rami rire pendero'o re peikove teria ja avakue oipotaa rami ve'ỹ
pendekuai aguã, ha'e rã Nhanderuete oipotaa rami anho.
3 Mba'eta ha'eve ma amboae regua oipotaa rami pendekuaiague.
Opa marã rei pendekuai va'ekue to'o oipota va'e rupi, peka'ua rupi,
opa marã vy'aa rupi, iro va'e pey'ua rupi, ha'e mba'emo ra'angaa
ojeguarupy pembojeroviaa rupi guive.
4 Ha'e gui amboae kuery opa marã ikuaia rupi peẽ kuery
napenhemoirũvei ramo onhemondyipa rei okuapy, ha'e peẽ kuery re
ijayvu vai guive.
5 Ha'e rami teĩ ha'e kuery onhemombe'upa 'rã oikove va'e ha'e omano
va'ekue re oikuaa pota va'e renonde.
6 Mba'eta ha'e rami aguã ae omano va'ekue pe voi ayvu porã
omombe'ua raka'e, avakue rami ha'e kuery ngo'o re opaga teĩ nhe'ẽ re
oikove ju aguã Nhanderuete rami.

Peteĩ-teĩ nhanhopytyvõ aguã re ijayvua

7 Namombyryvei ma opa mba'e opa aguã ára. Ha'e nunga rupi
pejejoko ha'e peiko kuaa pota ke penhembo'e kuaa aguã.[v]
8 Opa mba'e gui yvateve va'e ma peteĩ-teĩ pejoayvu ete aguã, mba'eta
porayvu va'e ombogue uka reta 'rã amboae kuery ojejavyague.[w]
9 Penhomovaẽ peteĩ-teĩ pendeayvu rei e'ỹ re.
10 Peteĩ-teĩ penerembiaporã pejopyague rami vy penhopytyvõ, mba'eta
peteĩ-teĩ pe Nhanderuete ome'ẽ joo rami e'ỹ-e'ỹ nhopytyvõ aguã. Ha'e
rami rã pejapo ete.
11 Ayvu omombe'u aguã ojopy va'ekue ma tomombe'u porã,
Nhanderuete ayvu ramo. Nhopytyvõ aguã ojopy va'ekue ma
Nhanderuete omombaraetea rupi tojapo, opa mba'e py Nhanderuete
omboetea aguã Jesus Cristo rery rupi. Ha'e va'e ma hexakãmba ha'e
ipo'akapa araka'e rã peve guarã. Amém.

Cristo káuxa nhanemoingo axya teĩ javy'a aguã re ijayvua

12 Xerembiayvu kuery, penembyte tata hendy va'e rami pendeko
a'ãarã ou teĩ penhemondyi eme, mba'eta penemondyipaarã e'ỹ ou.

---

u 4.1 Romanos 6.1-4; Colossenses 3.1-10 **v 4.7** Mateus 24.42-44; Apocalipse 16.15
w 4.8 Provérbios 10.12

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Ha'e rami vy Cristo oiko axyague rami peẽ voi pendekuai axy vy
pevy'a, hexakãa ojekuaa jave pevy'ave ete aguã.[x]
14 Cristo rery káuxa pendere ijayvua rei ramo ovy'a ete va'e peiko, mba'eta
pendere oĩ 'rã Nhanderuete Nhe'ẽ hexakãmba va'e.
15 Ha'e gui peẽ kuery va'e regua nda'evei mava'eve rei pejojukaague py
peiko axy aguã, e'ỹ vy penemondaague re, pejapo vai reiague re, neĩ joe
pepena reiague re guive.
16 Ha'e rã Cristo pegua peikoa re ri penemoingo axya rã pexĩ eme. Ha'e
rami 'rãgue py perovy'a Nhanderuete, pendere Cristo rery oĩa re.
17 Mba'eta ovaẽ ma ára Nhanderuete joe oikuaa pota aguã. Ojeupegua
kuery re ranhe 'rã oikuaa pota. Ha'e ramo nhande kuery re ranhe oikuaa
pota rire mba'exa 'rã tu ikuai Nhanderuete guigua ayvu porã rupi nonhe'ẽ
rendui va'ekue?
18 Mba'eta "Heko porã va'e ojexavaia py anho 'rã oo jepe, rire mba'exa 'rã tu
ikuai Nhanderuete re ima'endu'a e'ỹ ha'e heko vai va'e kuery?" he'iague rami.[y]
19 Ha'e nunga rupi Nhanderuete oipotaa rami vy ikuai axy va'e guekove
re topena uka imoingoare ojeroviapy va'e pe, ha'e iporã va'e rupi tema
ta'ikuai guive.

Igreja re opena va'e kuery omongetaague

5 1 Ha'e gui peẽ kuery regua igreja re pepena va'e kuery ju xee
romongeta, mba'eta xee voi peẽ kuery rami avi aiko igreja kuery re
apena va'e, ha'e Cristo oiko axyague amombe'u va'e, ha'e gui peẽ kuery
reve aĩ avi 'rã hexakãa ojekuaa jave.
2 Pepena porã ke Nhanderuete rymba kuery pẽvy opena uka va'ekue re.[z]
Ojapo uka ramo rive'ỹ pejapo, ha'e rã pejapoxea'i py, Nhanderuete oipotaa
rami ae. Peráta re rive'ỹ guive pejapo, ha'e rã penekyre'ỹa rupi.
3 Pejokuai poyi eme pẽvy opena uka va'ekue. Ha'e rami 'rãgue py peiko
ha'e kuery voi peẽ rami ikuai aguã.
4 Ha'e ramo Opena va'ety Yvateve ete va'e ojekuaa ramo pejopy 'rã coroa
hexakãmba va'e opa va'erã e'ỹ.

Omongeta ha'e oxarura reve opaa py ogueroayvu porãague

5 Ha'e rami ae avi peẽ kunumigueve, pendekuai 'rã tujakueve oipotaa
rami. Ha'e peẽ kuery ha'e javi, pendekuaia rupi pendejee pemoĩ joegui
penhemo'yvyĩ'ive aguã. Mba'eta Nhanderuete opu'ã 'rã onhemboyvate rei
va'e re, ha'e rã onhemo'yvyĩ'i va'e pe ma oexa uka 'rã omboaxya.[a]
6 Ha'e nunga rupi penhemo'yvyĩ'i Nhanderuete po'akaa guy py, ha'evea
ára py penemboyvate ju aguã.

---

x 4.12,13 João 16.1-4; Tiago 1.2-4 **y 4.18** Provérbios 11.31
z 5.1,2 João 10.11-13; 21.15; Atos 20.28 **a 5.5** Provérbios 3.34; Lucas 18.9-14

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Ipo py meme ke pemboaxa pendevoyi pereko va'e, mba'eta penemboaxya
rupi 'rã opena pendere.
8 Peiko kuaa pota ke, penheangu guive. Mba'eta penderovaigua anha
ma pendeyvýry rupi oiko guary guembiarã oeka vy okororõ oikovy va'e
rami avi.
9 Pejeity uka eme ixupe, pejeroviaa re peĩ atã vy. Mba'eta peikuaa pende-
irmão kuery yvy jave re ikuai va'e voi oendu avi okuapya peẽ pendekuai
axya ramigua.
10 Ha'e gui xapy'a'i pendekuai axy ma rire Nhanderuete penemoingo
porã ju 'rã, penemoĩ atã, penemombaraete ha'e penemombyta porã ju
'rã, mba'eta opa mba'e py nhanemboaxy va'e, ha'e Cristo re vy guexakãa
imarã e'ỹ va'e pyguarã nhanerenoĩ va'ekue.
11 Ha'e ae ta'ipo'akapa araka'e rã peve guarã. Amém.
12 Irmão Silvano pe ma kova'e kuaxia ambopara uka pẽvy. Ha'e va'e
ma xee aikuaa rami ojeroviapy oiko, peẽ kuery pe avi. Ayvu mbovy'i
py ambopara uka. Romongetaa rupi teĩgue ju aipoa'e: Ha'e rami ae
Nhanderuete nhanemboaxya anhetẽ va'e. Ha'e va'e re anho tema peĩ atã.
13 Babilônia py oiporavo pyre ikuai va'e avi oxarura uka peẽ kuery pe,
xera'y Marcos voi.[b]
14 Pexarura peteĩ-teĩ pe pejoayvua rupi.
Tove Cristo re pendekuai va'e ha'e javive tapendu mby'a porã.

---

[b] **5.13** Amongue py Roma tetã pe “Babilônia” 'ea 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mokoĩguea kuaxia Pedro ombopara va'ekue

Mokoĩguea kuaxia Pedro ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia py apóstolo Pedro ojapo Jesus Cristo remimbo'e kuery onheangu aguã. Mba'eta Jesus Cristo pegua igreja mbyte py ikuai nhombotavya rupi nhombo'e va'e. Mba'eta yma heta va'e kuery mbyte rupi profeta ramigua rive ikuaiague rami avi "peẽ kuery mbyte voi ikuai 'rã porombo'ea anhetẽ rupigua e'ỹ. Ha'e va'e kuery ma nhemi rupi 'rã omombe'u apu nhomombaarã. Senhor Ijoguaare Ipo'akapa va'e rovai eteve voi 'rã ijayvu. Ha'e ramia py o'áry ae ombou uka imomba vyvoiarã" (2.1b).

Ijayvu avi Jesus Cristo re jajeroviaa rupi nhaĩ atãve aguã, ha'e Jesus ou ju jave guarã nharõ jaikovy aguã. Mba'eta "Senhor ára ma imonda va'e rami 'rã ou xapy'a. Ha'e va'e jave py yapu ratã reve yva okanhymba 'rã, ha'e mba'emo jaexa va'e okai vy ivaipa 'rã. Ko yvy ha'e mba'emo ojapo pyre ha'e javi 'rã okaipa. Ha'e nunga ha'e javi ha'e rami ete okanhymba aguã rami opyta ramo peẽ kuery pendeky'a e'ỹa rupi pota ke pendekuai Nhanderuete pe ete" (3.10-11).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

1 1 Xee Simão Pedro ma Jesus Cristo rembiguai ha'e apóstolo-rã xemoĩ
va'ekue. Axarura pẽvy, mba'eta peẽ kuery voi peupity pejerovia
aguã, Nhanderuete ha'e Nhandereraa jepea Jesus Cristo guigua teko porã
rupi ome'ẽ va'ekue. Ha'e va'e ma ovare ete va'e.
2 Tove opa mba'e py tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã,
Nhanderuete ha'e nhande-Senhor Jesus Cristo peikuaa porãvea
rupi.

Cristo guigua jaexa uka aguã re ijayvua

3 Mba'eta Nhanderuete ma guexakãa ha'e gueko porãa jaupity aguã
nhanerenoĩ ma vy opo'akaa rupi ome'ẽ avi nhanemoingo porãarã ha'e
ixupe nhanemoingoarã regua ha'e javi. Nhanerenoĩare jaikuaa porãvea
rupi jajopypa 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ha'e rami vy mba'emo ovare ha'e iporã ete va'e nhandevy ome'ẽ aguã re
ijayvu, kova'e yvy re to'o oipota va'e nhanemongy'aarã oĩ va'e gui jaa jepe
aguã, nhandere voi Nhanderuete py'a re oĩ va'e oĩ avi aguã.
5 Ha'e nunga rupi ae penhea'ã pejeroviaa re pemoirũ aguã pendereko porã
aguã, ha'e pendereko porãa re pemoirũ pene'arandua rupi pendekuai
aguã,
6 ha'e pene'arandua re pemoirũ pejejoko aguã, ha'e pejejokoa re pemoirũ
peĩ atã aguã, ha'e peĩ atãa re pemoirũ Nhanderuete pe ete peiko aguã,
7 ha'e ixupe peikoa re pemoirũ irmão kuery pexaxe aguã, ha'e irmão
kuery pexaxea re pemoirũ mborayvu re pendekuai aguã.
8 Mba'eta pendere ha'e nunga oĩ, ha'e oĩve ovy ri ramo nhande-Senhor
Jesus Cristo peikuaa porãvea rupi pexa uka 'rã penekyre'ỹ ha'e iporã va'e
anho.[a]
9 Ha'e rã amongue re ha'e nunga noĩ ri ramo ára revegua e'ỹ, ha'e'i py oĩ
va'e anho'i oexa va'e rami teri oiko, mba'eta hexarai ma ojejavyague gui
oiky'a'oague re.
10 Ha'e nunga rupi irmão kuery, penhea'ãve tema penerenoĩague ha'e
pendeporavoague pexa ukaa rupi. Ha'e rami vy 'rã neĩ peteĩve henda py
voi ndapejeity ukai.
11 Ha'e rami rã nhande-Senhor Nhandereraa jepea Jesus Cristo po'akaa
imarã e'ỹ va'e peupity rã penemovaẽ porã 'rã.

Apóstolo Pedro nhanemoma'endu'aa rupi ijayvuague

12 Ha'e nunga rupi pendere anhetẽ va'e oĩ va'e peikuaa porã, ha'e nunga
re peĩ atã guive teĩ ha'e nunga re romoma'endu'a aguã rami riae aiko.
13 Mba'eta kova'e oo'i re aikove teria ja ha'e nunga re romoma'endu'aa rupi
xeayvu vy romokyre'ỹvexe.[b]
14 Mba'eta xee aikuaa rã kova'e oo'i areko va'e are'ỹ'i re aeja 'rã, nhande-
Senhor Jesus Cristo oikuaa ukaague rami vy.
15 Ha'e nunga rupi xee anhea'ãve 'rã aa ma rire ha'e nunga ha'e javi re
penema'endu'a aguã rami.

Nhanderuete ayvu anhetẽ etea re ijayvua

16 Mba'eta ore ma avakue akã gui rive'ỹ pẽvy romombe'u va'ekue
nhande-Senhor Jesus Cristo po'akaa, ha'e ou jevy aguã regua guive. Ha'e
rami 'rãgue py ipo'akaa ma ore ae rexa py roexa va'ekue.
17 Mba'eta Nguuete gui ae ou raka'e omboetepaa aguã ha'e hexakãa.
Mba'eta ixupe Hexakãmba va'e oayvu ombou vy "Kova'e ma Xera'y ayvu
va'e, arovy'a va'e", he'i va'ekue.

---

[b] **1.13** "Oo'i" he'ia ma guete'i re ae ijayvu vy (2 Coríntios 5.1-4).

a 1.8 Filipenses 2.12,13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Ha'e va'e ayvu yva gui onhendu rã ore voi roendu karamboae yvyty
iky'a e'ỹ va'e áry hexeve orekuaia py.[c]
19 Ha'e rami rire jaikuaa porãve profeta kuery ayvu anhetẽ va'e memea,
ha'e nhandejee nhamoĩ atãve 'rã guive, mba'eta pytũa py tataendy rami
nhanemoexakã 'rã ko'ẽmba peve, nhandepy'a re jaxy-tata ko'ẽ mbija
ojekuaa peve.
20 Po ramigua jypy'i jaikuaa: Ipara iky'a e'ỹ va'e re ayvu ikuai va'e ma
avakue akã gui rive'ỹ ou,
21 mba'eta peteĩve ayvu ndojekuaai raka'e profeta kuery ae oipotaa gui.
Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuete gui ae avakue [iky'a e'ỹ va'e] ijayvu
raka'e, Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ omo'arandu heravy rã.[d]

Porombo'ea kuery anhetẽ rupigua e'ỹ opaga 'rãa re ijayvua

2 1 Heta va'e kuery mbyte rupi ikuai avi raka'e profeta ramigua rive.
Peẽ kuery mbyte voi ikuai 'rã porombo'ea anhetẽ rupigua e'ỹ. Ha'e
va'e kuery ma nhemi rupi 'rã omombe'u apu nhomombaarã. Senhor
Ijoguaare Ipo'akapa va'e rovai eteve voi 'rã ijayvu. Ha'e ramia py o'áry ae
ombou uka imomba vyvoiarã.[e]
2 Heta 'rã ikuai avi ha'e kuery opa marã rei ikuaia rupi. Ha'e ramo ha'e
kuery káuxa ijayvu vaia 'rã tape anhetẽ va'e re.
3 Ha'e kuery ma peráta re nda'eveive vy pendekore 'rã ijapua py. Ha'e rami
teĩ ha'e kuery mbopagaarã yma guive omoĩ mbyre ndarei 'rã. Imombaarã
ma ndokei ae.
4 Mba'eta anjo kuery eteve voi ojejavy ramo Nhanderuete nomboaxyi
raka'e. Ha'e rami 'rãgue py yvy guy py nhuã oĩ va'e py omombo, yvykua
pytũ reia py omboty ombopaga aguã ára pyguarã.
5 Ymagua kuery voi nomboaxyi vy Noé teko porã mombe'ua va'e anho
ogueraa jepe raka'e, ha'e hexeve sete ju. Ha'e rã ko yvy regua heko vai
va'e kuery áry ma yy ombou.
6 Ha'e gui Sodoma ha'e Gomorra tetã ma tanhimbu rive omombyta.
Ombovaipa ete raka'e, raka'eve rã heko vai va'e ikuai va'erã oikuaa vy
onheangu aguã.
7 Ló anho ogueraa jepe. Ha'e va'e heko porã va'e ma nhonhe'ẽ rendu e'ỹ
va'e kuery opa marã rei ikuaia oexa vy nda'evei etea oendu raka'e.
8 (Mba'eta ha'e kuery opa marã rei ikuaia mbyte heko porã va'e oiko vy
ko'ẽ nhavõ oexa ha'e oendu vy opy'a heko porã va'e py ojexavai.)
9 Ha'e nunga rupi Senhor ogueraa jepe kuaa heko porã va'e ikuai axya
gui, ha'e rã heko vai va'e kuery ma ikuai axy aguã py omboty 'rã oikuaa
pota aguã ára pyguarã.

---

c 1.17,18 Marcos 9.1-8 **d 1.20,21** 2 Timóteo 3.16,17
e 2.1-22 1 Timóteo 4.1,2; Judas 3-23

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Ombopagave 'rã to'o oipotaa rami opa marã rei ikuai va'ekue, huvixa
kuery onhe'ẽ rendua rupi e'ỹ guive. Ha'e kuery ma nhombojaru ha'e
onhemboyvate rei va'e vy neĩ ipo'akakueve re ijayvu aguã voi ndokyjei.
11 Ha'e rã anjo kuery ma imbaraeteve ha'e ipo'akave va'eri huvixa kuery re
nda'ijayvu vai 'rã Senhor renonde.
12 Ha'e rã nhombojaru rei va'e kuery ma mymba inharõ va'e ombo'a ha'e
ojuka pyrã rami rive ikuai, mba'eta ijayvu vai 'rã oikuaa e'ỹ va'e re voi.
Ha'e ramo mymba opaa rami avi ha'e kuery voi omombaa 'rã.
13 Ha'e kuery ojexavai 'rã nhombojexavaiague py ae. Ha'e kuery ma ara py
teĩ opa marã rei 'rã ovy'a okuapy to'o oipotaa rupi. Mba'emo iky'apa ha'e
ivaikue rei va'e rami ikuai. Ha'e kuery ae 'rã onhemongy'a ojekorea py,
peẽ kuery reve okaru okuapya pyve.
14 Joe oma'ẽ 'rã itavy reixea rupi anho, ndopytu'ui 'rã guive ojejavya gui.
Ombotavy 'rã ikangy va'e, peráta re nda'eveive ha'e ayvu vaipy ra'y ikuai
vy.
15 Tape hi'yvi porã va'e gui ojepe'a vy Beor ra'y Balaão oikoague rupi oo
vy okanhymba, mba'eta ha'e va'e ma teko vai rupi mba'emo ojoupa va'erã
re anho nda'eveive raka'e.
16 (Ha'e rami avi opaga raka'e ojejavyague re. Profeta oiko va'eri hymba
ovoyi va'ety avakue ayvu py ijayvu ixupe, o'arandua rupi e'ỹ oiko ta ramo
ojokoxe vy.)
17 Ha'e kuery ma ygua ipirupa va'e rami ikuai, yvyxĩ yvytu ogueraapa
rive va'e rami guive. Pytũa rupi guarã rive ikuai.
18 Mba'eta onhemboyvate reia rupi ijayvu, ha'e to'o oipotaa rami ikuai vy
ombotavy 'rã gueko vaiaty gui oo jepexe va'e.
19 "Escravo ve'ỹ ma peiko", he'i teĩ ha'e kuery ae imongy'apaa pegua
escravo ikuai. Mba'eta jajeity uka vy nhandereityare pegua escravo japyta.
20 Mba'eta amongue ma Senhor Nhandereraa jepea Jesus Cristo oikuaa,
ha'e ko yvy regua nhomongy'apa reia gui oo jepe teĩ ha'e nunga pyve ju 'rã
ojekore ha'e ojeity uka. Ha'e rami rire jypy guare gui nda'eveive 'rã opaa py.
21 Ha'e kuery pe ha'eveve 'rãgue teko porã katygua tape ndoikuaai ma voi
va'e rire. Mba'eta oikuaa teĩ ojapo uka pyre iky'a e'ỹ va'e gui ojepe'a vy
ha'ekue py ju ojevy.
22 Ha'e kuery re oiko ayvu "Jagua ojevy 'rã ha'e ae ombojevyague py, ha'e
poryko ojoia porã teĩ ojevy ju 'rã yapo py onhemou'ũ aguã rive", he'i va'e.[f]

Senhor ou jevy aguã ára re ijayvua

3 1 Xerembiayvu kuery, kova'e kuaxia ma mokoĩguea ma pẽvy
ambopara. Mokoĩve ma mba'emo re romoma'endu'a aguã rupi
ambopara, pene'arandu ae teĩ.

---

f 2.22 Provérbios 26.11

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Ha'e rami rã penema'endu'a aguã profeta iky'a e'ỹ va'e kuery yma
ijayvuague re, ha'e Senhor Nhandereraa jepea ojapo uka va'ekue re guive,
peẽ kuerya rupi apóstolo kuery penembo'eague rami ae.
3 Jypy'i peikuaa pota pova'e nunga re: Opaa ára py ikuai 'rã porojojai rei
va'e. Nhandejojai reia rupi 'rã ikuai, ha'e kuery ae oipotaa rami rive.
4 Ha'e rami vy aipoe'i 'rã: “Mba'exa tu oiko Cristo ou jevy aguã re
ijayvuague? Mba'eta nhaneramoĩ kuery omano guive ha'ekue rami ae
tema opa mba'e ikuai, ko yvy onhonoa guive”, he'i 'rã.
5 Ha'e rami teĩ ha'e kuery hexarai potae pova'e nunga gui, mba'eta yma
Nhanderuete oayvu gui rive omoingo raka'e yva ha'e yvy. Yvy ma ojapo
raka'e yy gui ojekuaa aguã rami, yy mbyte rupi gui ae.
6 Ha'e va'e rupi ae ju ha'e va'e javegua yvy omomba, yy ombou vy.
7 Ha'e gui aỹ yva ha'e yvy itui va'e ma Nhanderuete oayvu rupi ae ju
omombyta tata py okaipa aguã. Joe oikuaa pota ha'e heko vai va'e kuery
ombopaga aguã ára pyguarã omombyta.
8 Ha'e rami avi xerembiayvu kuery, peteĩ mba'e oĩ penderexarai e'ỹ
aguã: Senhor pe rã peteĩ ára mil ma'etỹa rami, ha'e rã mil ma'etỹa ma
peteĩ ára rami rive oaxa.
9 Ha'e nunga rupi Senhor ndarei ijayvuague ojapo aguã, amongue “Are ete
ma” he'i teĩ. Ha'e rami 'rãgue py nhanerarõ are oikovy. Ndoipotai peteĩve
nhakanhy, ha'e rã nhande ha'e javive jajeko rerova.[g]
10 Ha'e gui Senhor ára ma imonda va'e rami 'rã ou xapy'a. Ha'e va'e jave
py yapu ratã reve yva okanhymba 'rã, ha'e mba'emo jaexa va'e okai vy
ivaipa 'rã. Ko yvy ha'e mba'emo ojapo pyre ha'e javi 'rã okaipa.[h]
11 Ha'e nunga ha'e javi ha'e rami ete okanhymba aguã rami opyta ramo
peẽ kuery pendeky'a e'ỹa rupi pota ke pendekuai Nhanderuete pe ete.
12 Nhanderuete ára pearõa rupi pejapo ovaẽ voive aguã rami. Ha'e va'e
jave py yva voi hendy vy ivaipa 'rã, ha'e mba'emo jaexa va'e okai vy
hykupa 'rã.
13 Ha'e rã nhande kuery ma ijayvuague rami vy yva pyau ha'e yvy pyau
nharõ jakuapy, teko porã rendarã.[i]

Senhor nharõ vy ipara re nhanhembo'e aguã re ijayvua

14 Ha'e nunga rupi xerembiayvu kuery, ha'e nunga pearõ vy penhea'ã
tema pejexa uka aguã peteĩ rami ikuai va'e, iky'a e'ỹ va'e ha'e ojou vai
pyrã e'ỹ.[j]
15 Penema'endu'a nhande-Senhor jogueraa jepexe vy nhoarõ area re. Ha'e
nunga re nhanerembiayvu irmão Paulo voi omo'aranduague rami vy
ombopara pẽvy.

---

g 3.8,9 Lucas 13.6-8 **h 3.10-13** Mateus 24.29-31; Apocalipse 21.1-8 **i 3.13** Isaías 65.17
j 3.14 1 João 3.2,3

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Ha'e va'e ijayvu ha'e kuaxia ombopara va'e ha'e javi re ma ha'e ramigua
oĩ. Ha'e rami avi amongue henda py oĩ jaikuaa aguã haxyve va'e. Ha'e
ramo oikuaa e'ỹ rei ha'e ikangy va'e kuery ma ha'e nunga oexa vy
ha'eve'ỹa rami 'rã oikuaa, ipara iky'a e'ỹ va'e mboae re oĩ va'e voi ha'e
kuery ndoikuaai reia rami avi. Ha'e ramia py ha'e kuery okanhy aguã
katy oo.
17 Ha'e rã peẽ xerembiayvu kuery, ha'e nunga peikuaa ma voi vy
penheangu. Penhembotavy uka eme Senhor nhe'ẽ rendu e'ỹa kuery pe,
penembaraetea rupi pendekuaia gui pejeity uka e'ỹ aguã.
18 Ha'e rami 'rãgue py penembaraeteve tema peovy nhande-Senhor
Nhandereraa jepea Jesus Cristo penemboaxya rupi, ha'e peikuaa porãvea
py. Ha'e ae toguerovy'aa aỹ ha'e araka'e rã peve.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jypy'i kuaxia João ombopara va'ekue

Jypy'i kuaxia João ombopara va'ekue

Apóstolo João aipoe'i: “Pova'e ayvu peẽ kuery pe ambopara peikuaa aguã pendere tekove marã e'ỹ oĩa, Nhanderuete Ra'y rery rupi pejerovia va'e re ae” (5.14).

Marã rami vy 'rã nda'u jaikuaa nhandere tekove marã e'ỹ oĩa? Jaikuaa 'rã jajejavya nhamombe'u ha'e jaejapa vy (1.8-9), Jesus ojapo uka va'ekue rupi nhandekuai vy (2.3), Jesus oikoague rami nhande voi nhandekuai vy (2.6), irmão kuery jayvu vy (2.9-11), Jesus revegua jaikoa rami nhanhemombe'u porã vy (2.23), ha'e teko porã rupi jaiko vy (2.29). Jesus Cristo re jajerovia vy 'rãe jaupity tekove marã e'ỹ: “Nhandevy Nhanderuete ome'ẽ tekove marã e'ỹ, ha'e tekove ma Ta'y re oĩ. Ha'e nunga rupi amongue Nhanderuete Ra'y reve ikuai ramo ha'e kuery re oĩ tekove. Ha'e rã Ta'y reve e'ỹ ikuai ramo ma ha'e kuery re tekove noĩ” (5.11-12).

Ayvu Tekove me'ẽa ha'e Nhanderuete reve peteĩ rami nhandekuaia re ijayvua

1 1 Jypy'i guive roendu va'ekue, orerexa py ae roexa ha'e hexe ropoko guive va'ekue ma Ayvu Tekove me'ẽa.[a]
2 Mba'eta Tekove me'ẽa ojekuaa rã ore roexa rire imombe'uarã roiko. Ha'e rami vy pendevy pe ju romombe'u. Ha'e va'e ma Tekove marã e'ỹ me'ẽa, Nguu reve oiko va'ekue ri orevy ju ojekuaa karamboae.
3 Roexa ha'e roendu va'ekue ma pendevy pe ju romombe'u, peẽ kuery voi orereve peteĩ rami nhandekuai aguã. Mba'eta ore ma Tuu ha'e Ta'y Jesus Cristo reve ae orekuai.
4 Ha'e va'e rombopara pẽvy opa mba'e py javy'a aguã.

---

a 1.1-2 João 1.1-3,14

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Nhanderuete rexakãa rupi nhandekuai aguã jajejavya nhamombe'upa aguã re ijayvua

5 Ha'e gui ayvu ixugui roendu va'ekue, ha'e pẽvy ju romombe'u va'e
ma pova'e: Nhanderuete ma hexakã va'e, hexe ma neĩ peteĩ henda py noĩ
pytũa.
6 Xapy'a rei "Xee ma Nhanderuete reve aiko" ja'e teĩ pytũa rupi jaiko vy
ma nhandeapu, anhetẽ va'e rupi e'ỹ jaiko.
7 Ha'e rami teĩ guexakãa rupi ha'e oikoa rami avi nhande voi hexakãa
rupi jaiko ri vy peteĩ rami 'rã nhandekuai jomeme, ha'e Ta'y Jesus ruguy
nhandeky'a'o 'rã jajejavya ha'e javi gui.
8 Ha'e rã "Xere ma neĩ peteĩ henda py jejavya noĩ" ja'e ri vy nhande ae
jajekore, ha'e nhandere anhetẽ va'e noĩ.
9 Ha'e gui jajejavya nhamombe'upa ramo ma Nhanderuete heko porã ha'e
ojeroviapy va'e vy ombogue 'rã jajejavyague, ha'e nhandeky'a'o 'rã teko
vai ha'e javi gui.
10 Xapy'a rei "Xee ma ajejavy va'e'ỹ" ja'e vy ixupe "Ijapu va'e" ja'e, ha'e
nhandere ijayvu noĩ.

2 1 Xera'y kue'iry, ha'e rami ambopara pejejavy e'ỹ aguã. Ha'e rami avi
xapy'a rei amongue ojejavy ramo ma Nhanderuetea py peteĩ oiko
nhanepytyvõarã. Ha'e va'e ma Jesus Cristo, heko porã va'e.
2 Ha'e ma jajejavyague re opaga va'ekue. Nhande jajejavyague re anho e'ỹ
opaga raka'e, ha'e rã yvy jave regua ojejavyague re.
3 Ha'e ojapo uka va'e rupi jaiko vy jaikuaa 'rã jaikuaa va'e jaikoa.
4 Ha'e nunga rupi amongue "Xee aikuaa" he'i teĩ ha'e ojapo uka va'e rupi
ndoikoi va'e ma ijapu, ha'e hexe noĩ anhetẽ va'e.
5 Ha'e rã ijayvua rupi jaiko vy 'rãe anhetẽ Nhanderuete jayvu aguã va'e
rami ete jayvu. Ha'e rami vy ae 'rã jaikuaa hexe nhaĩa.
6 "Xee ma hexe aĩ" he'i va'e ma ha'e oikoague rami ae toiko.

Ayvu yma guare ha'e ipyau va'e re ijayvua

7 Xerembiayvu kuery, ayvu ipyau va'e'ỹ ambopara pẽvy, ha'e rã yma
ojapo uka pyre jypy'i guive pendu va'ekue, mba'eta yma guive ojapo uka
pyre ma ayvu pendu va'ekue ae.[b]
8 Ha'e rami avi ojapo uka pyre ambopara va'e ma ipyau guive, mba'eta
Jesus Cristo ranhe anhetẽ va'e rupi oiko rire peẽ kuery ju ha'e va'e rupi
peiko. Mba'eta pytũ oaxa ma ovy, ha'e hendy va'e anhetẽ va'e ju hexakã
ouvy.
9 Amongue "Xee hexakãa rupi aiko" he'i teĩ o-irmão ndoayvui va'e ma
pytũ rupi teri oiko.

---

b 2.7 João 13.34

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Ha'e rã o-irmão kuery oayvu va'e ma hexakãa rupi oiko, ha'e hexe noĩ
joityarã.
11 Ha'e rã o-irmão ndoayvui va'e ma pytũ reia rupi oiko, marã katy pa ooa
voi ndoikuaai, pytũ oexa mbogue rã.

Kyrĩgue'i, tujakue ha'e ipyaukue pe ijayvua

12 Xera'y kue'iry, pẽvy ambopara mba'eta pejejavyague omboguepaa ma
hery rupi.
13 Ha'vy peẽ tujakue, pẽvy ambopara mba'eta peikuaa ma jypy'i guive
oiko va'e. Ha'e ipyaukue, pẽvy ambopara mba'eta pendepo'aka ma
poromboeko vaia re.
14 Xera'y kue'iry, pẽvy ambopara mba'eta peikuaa ma Nhanderuete.
Ha'e tujakue, pẽvy ambopara mba'eta peikuaa jypy'i guive oiko
va'e. Ipyaukue, pẽvy ambopara mba'eta penembaraete ha'e pendere
Nhanderuete ayvu oĩ ramo pendepo'aka ma poromboeko vaia re.

Kova'e yvy regua reko re ijayvua

15 Peayvu eme ko yvy regua reko, neĩ mba'emo yvy re ikuai va'e.
Mba'eta yvy regua reko rayvua kuery re ma Nhanderuete rayvua noĩ.
16 Mba'eta mba'emo yvy re ikuai va'e ma yvy regua meme: to'o oipota
va'e, mba'emo jaexa vy jaipotapa reia, ha'e nhandejee ae rive jajeroviaa.
Ha'e nunga ma yvy guigua meme, Nhanderuete guigua e'ỹ.
17 Ko yvy ma opa 'rã, to'o oipota va'e ha'e javi reve. Ha'e rã Nhanderuete
oipota va'e ojapo va'e ma oikove riae 'rã.

Cristo ramigua rive ikuai va'e re ijayvua

18 Xera'y kue'iry, ovaẽ ma opa aguã ára, Cristo ramigua rive ojekuaa
aguã. Pendu ma omombe'ua rã ha'e va'e ou 'rãa. Aỹ voi heta ma ikuai
Cristo ramigua rive. Ha'e nunga rupi ae jaikuaa opa aguã ára ovaẽ maa.
19 Ha'e kuery ma nhande kuery mbyte gui ojepe'a va'ekue, nhande regua
e'ỹ vy. Mba'eta nhande regua ikuai va'e rire opyta 'rãgue nhande kuery
reve. Ha'e gui ha'e kuery ojepe'a ramo jaikuaa nhande regua e'ỹ ikuaia.
20 Ha'e rã pendere ma oĩ penemo'aranduarã Iky'a e'ỹ va'e omoĩ va'ekue.
Ha'e rami rire peẽ kuery peikuaapa.
21 Kova'e kuaxia pẽvy ambopara “Anhetẽ va'e ndapeikuaai” ha'e vy e'ỹ.
Mba'eta peikuaa ae, ha'e peikuaa avi apu ikuai va'e anhetẽ va'e guigua
e'ỹa.
22 Ha'e gui ijapu va'e ma “Jesus ae Cristo oiko” nde'i va'e. Ha'e nunga ma
Cristo ramigua rive, mba'eta Tuu neĩ Ta'y re ndojeroviai va'e.
23 Ha'e nunga rupi Nhanderuete Ra'y pe “Xee ma hexevegua e'ỹ” he'i va'e
re ma Tuu noĩ. Ha'e rã “Nhanderuete Ra'y revegua ae xee” he'i va'e re ma
Tuu avi oĩ.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 Pendere toĩ riae jypy'i guive pendu va'ekue. Mba'eta jypy'i guive
pendu va'ekue pendere oĩ ramo ma peẽ voi 'rã peĩ Nhanderuete ha'e Ta'y
re.
25 Mba'eta ijayvu tekove marã e'ỹ ome'ẽ aguã re nhandevy.
26 Ha'e nunga ambopara penembotavyxea kuery gui penheangu aguã.

Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ nhanembo'ea re ijayvua

27 Ha'e gui pendere ojeguigua omoĩ va'ekue oĩ riae ramo penembo'earã
mboae oĩ e'ỹ teĩ ha'eve, mba'eta pendere omoĩ mbyre ae 'rã penembo'e
opa mba'e re. Ha'e va'e ma anhetẽ rupigua ae, anhetẽ rupigua merami
rive'ỹ. Peĩ riae ke hexe, penembo'eague rami vy ae.
28 Ha'e gui aỹ xera'y kue'iry, peĩ atã tema hexe. Ha'e rami vy ha'e
ojekuaa jevy ramo nhandepy'a guaxu, ha'e ixugui nhaxĩmba reve
nhanhemi e'ỹ aguã ou jevya py.
29 Cristo heko porã va'ea jaikuaa vy jaikuaa avi teko porã rupi ikuai va'e
ixugui oiko va'ekue memea.

Cristo iky'a e'ỹa rami nhande voi nhandekuai aguã re ijayvua

3 1 Peikuaa pota Nhanderuete nhanderayvu etea re, nhandevy "Xera'y
kuery" he'ia py. Anhetẽ ae Nhanderuete ra'y kuery nhandekuai.[c]
Ha'e nunga rupi ae yvy regua kuery nanhandekuaai, mba'eta Cristo voi
ndoikuaai okuapy rire.
2 Xerembiayvu kuery, aỹ voi Nhanderuete ra'y kuery nhandekuai. Ha'e
rami teĩ ndajaikuaai teri raka'eve rã marã ramigua ete pa jaiko 'rãa. Ha'e
rã peteĩ mba'e ma jaikuaa porã: Cristo ojekuaa ramo nhande voi 'rã heko
rami jaiko, mba'eta jaexa 'rã marã rami ete pa ha'e oikoa.
3 Ha'e rami aguã oarõ okuapy va'e ha'e javi ojeky'a'o uka 'rã ha'e iky'a e'ỹa
rami avi ikuai aguã.
4 Ha'e rã jejavya rupi ikuai va'e ma lei rovai rupi avi ikuai, mba'eta
jejavya ma lei rovai ae.
5 Peikuaa avi Cristo ou raka'e jajejavya oipe'apa aguã. Hexe ma jejavy noĩ.[d]
6 Hexe ikuai va'e ma ndojejavy riaevei ma 'rã. Ha'e rã jejavya rupi ikuai
va'e ma ndoexai, neĩ ndoikuaai okuapy.

Nhanderuete guigua ha'e anha guigua re ijayvua

7 Xera'y kue'iry, penhembotavy uka eme avave rei pe. Teko porã rupi
ikuai va'e ma heko porã va'e ae, Cristo heko porã va'ea rami avi.
8 Ha'e rã jejavya rupi ikuai va'e ma anha guigua, mba'eta anha jypy'i
guive ojejavy raka'e. Ha'e rami aguã ae Nhanderuete Ra'y ou, anha
rembiapo ombovaipa aguã.

---

c 3.1 João 1.12 **d 3.5** João 1.29

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ha'e javi Nhanderuete gui oiko va'ekue ma ndojejavy riaevei ma 'rã,
mba'eta ha'e kuery re oĩ Nhanderuete guigua. Ha'e kuery ndojejavy
riaevei 'rãe, Nhanderuete gui oiko rire.
10 Po rami 'rã jaikuaa mava'e pa Nhanderuete ra'y kuery ha'e anha ra'y
kuery ikuaia. Teko porã rupi nda'ikuai va'e ma Nhanderuete guigua e'ỹ,
ha'e o-irmão kuery ndoayvui va'e guive.

Irmão kuery jayvu ete aguã re ijayvua

11 Ha'e gui ayvu jypy'i guive pendu va'ekue ma pova'e: Peteĩ-teĩ jajoayvu
aguã.
12 Caim oikoague rami e'ỹ 'rã nhandekuai, mba'eta ha'e va'e ma
poromboeko vaia guigua oiko rire ojuka raka'e guyvy. Mba'e re nda'u
ojuka? Mba'eta heko vai va'e oiko, ha'e rã tyvy ma heko porã va'e.[e]
13 Irmão kuery, penhemondyi eme yvy regua kuery pendere nda'ija'ei
rã.
14 Irmão kuery jayvu vy ae 'rã jaikuaa manoa gui tekove jaupity aguã re
jaaxa maa.[f] Ha'e rã ndoayvui va'e ma manoa py teri ikuai.
15 Irmão kuery re nda'ija'ei va'e ma jojuka va'ety meme ikuai. Ha'e peikuaa
jojuka va'ety re tekove marã e'ỹ noĩa.
16 Po rami ae jaikuaa mborayvu, Cristo nhanderayvu vy nhandere
guekove ome'ẽ rire. Ha'e ramo nhande kuery avi 'rã nhanderekove
nhame'ẽ irmão kuery re.
17 Ha'e gui xapy'a rei amongue mba'emo kova'e yvy rupigua oguerekopa
rei va'e o-irmão ojexavai rei rã oexa teĩ ipy'a mbaraete 'rã oipytyvõ e'ỹ
aguã. Ha'e nunga re mba'exa tu oĩ Nhanderuete guigua porayvua?
18 Xera'y kue'iry, nda'evei jajoayvu merami aguã, nhandeayvu py rive.
Jaexa uka ete ke jajoayvua, nhanhopytyvõa py ae.
19 Po rami 'rã jaikuaa anhetẽ va'e guigua jaiko va'ea, henonde
nhandepy'a guaxu aguã ndajaikuaai reia gui.
20 Ha'e rami avi nhandepy'a py nhanembopagaarã nhaendu teĩ
nhandepy'a gui Nhanderuete hi'aranduve va'e vy opa mba'e oikuaa.
21 Xerembiayvu kuery, nhandepy'a py nhanembopagaarã nanhaendui ri
vy nhandepy'a guaxu 'rã Nhanderuete renonde.
22 Ha'e rami vy mba'emo re jajerurea voi jajopy 'rã ixugui, mba'eta
henonde ojapo uka va'e rupi jaiko vy nhambovy'a.
23 Po rami ae ha'e ojapo uka va'ekue: Ta'y Jesus Cristo rery rupi
jajerovia aguã, ha'e peteĩ-teĩ jajojayvu aguã ijayvuague rami vy.
24 Nhanderuete ojapo uka va'e rupi ikuai va'e ma hexe anho tema
ikuai, ha'e gui ha'e kuery re ma Nhanderuete voi oĩ. Po rami 'rã jaikuaa
nhandere oĩa, Inhe'ẽ nhandere omoĩ va'ekue gui ae.

---

e 3.12 Gênesis 4.8 **f 3.14** João 5.24

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

1 João 2.18-26; 2 João 7-11

4 1 Xerembiayvu kuery, nda'evei perovia aguã nhe'ẽ guigua ayvu va'e
ma guive rã. Peikuaa pota ranhe nhe'ẽ kuery anhetẽ Nhanderuete
guigua tyrã pa anya re, mba'eta heta ma ikuai profeta ramigua rive yvy
re.
2 Po rami jaikuaa 'rã Nhanderuete Nhe'ẽ, mba'eta "Jesus Cristo ngo'o reve
ou va'ekue re ajerovia" he'i va'e ma Nhanderuete guigua meme.
3 Ha'e rã "Jesus revegua aiko" nde'i va'e ma Nhanderuete guigua e'ỹ, ha'e
rã Cristo ramigua nhe'ẽ rive. Pendu ma ha'e nunga oiko 'rãa, ha'e gui aỹ
voi oiko ae ma yvy re.
4 Xera'y kue'iry, peẽ kuery ma Nhanderuete guigua pendekuai vy
pendepo'aka ma profeta ramigua kuery re, mba'eta pendere oĩ va'e ma
yvy regua kuery re oĩ va'e gui ipo'akave.
5 Ha'e kuery ma yvy regua ikuai va'e vy yvy gui rive 'rã ijayvu, ha'e ramo
yvy regua kuery ojapyxaka 'rã ijayvua re.
6 Ha'e rã nhande kuery ma Nhanderuete guigua nhandekuai ramo
Nhanderuete oikuaa va'e kuery ojapyxaka 'rã nhandeayvua re. Ha'e rã
Nhanderuete guigua e'ỹ ma ndojapyxakai 'rã okuapy. Ha'e rami rã jaikuaa
'rã nhe'ẽ anhetẽ rupi, tyrã pa nhombotavya rupi ijayvu va'ea.

Jajoayvu aguã re ijayvua

7 Xerembiayvu kuery, jajoayvu peteĩ-teĩ, mba'eta mborayvu ma
Nhanderuete guigua ae. Porayvu va'e ma Nhanderuete guigua meme
ikuai, ha'e oikuaa guive Nhanderuete.
8 Ha'e rã joayvu e'ỹ va'e ma ndoikuaai Nhanderuete, mba'eta Nhanderuete
ma mborayvu rupigua ae.
9 Po rami Nhanderuete oexa uka raka'e nhanderayvua, Gua'y peteĩ'i va'e
ombou vy, hexe vy jaikove riae aguã.
10 Pova'e py ma mborayvu ojekuaa: Nhanderuete jayvua py e'ỹ, ha'e rã ha'e
ranhe nhanderayvua py, mba'eta Gua'y ombou jajejavyague re opaga aguã.
11 Xerembiayvu kuery, ha'e rami Nhanderuete nhanderayvu rire nhande
kuery avi 'rã jajoayvu peteĩ-teĩ.
12 Avave rei ndoexaai teri Nhanderuete. Ha'e rami avi jomeme jajoayvu
ramo ma Nhanderuete oĩ 'rã nhandere, ha'e iporayvua ojekuaa 'rã va'ekue
ojekuaapa 'rã.[g]
13 Po rami jaikuaa 'rã hexe nhaĩa, ha'e ha'e voi nhandere oĩa, mba'eta
nhandereve guarã ombou Onhe'ẽ.
14 Ha'e ore kuery roexa ha'e romombe'u guive Nhanderuete Gua'y
ombouague yvy re ikuai va'e reraa jepearã.

---

g 4.12 João 1.18

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 “Jesus ma Nhanderuete Ra'y” he'i va'e re ma Nhanderuete oĩ. Ha'e
kuery voi ikuai Nhanderuete re.
16 Nhande kuery jaikuaa ha'e jarovia guive Nhanderuete nhanderayvua.
Nhanderuete porayvua rupi oiko va'e ramo porayvu rupigua ikuai va'e
ma hexe meme ikuai, ha'e ha'e kuery re Nhanderuete avi oĩ.
17 Ha'e ramo nhanderayvua jaikuaa porã vy nhandepy'a guaxu 'rã
pavẽ re oikuaa potaa ára py voi, mba'eta kova'e yvy re jaiko reve ma voi
nhandekuai ha'e oikoa rami.
18 Hembiayvu jaiko vy ndajakyje rei 'rã, mba'eta opa mba'e py
nhanderayvua oipe'a 'rã jakyjea. Mba'eta jakyjea ma japaga aguã rami
jaikoa py anho 'rã nhaendu. Ha'e nunga rupi okyje va'e ma ndoikuaa
porãi teri nhanderayvua.
19 Nhande kuery jajoayvu mba'eta ha'e ranhe nhanderayvu rire.
20 Amongue “Xee ayvu Nhanderuete”, he'i va'eri irmão kuery ndoayvui
va'e ijapu. Mba'eta o-irmão oexa va'e ndoayvui vy Nhanderuete oexa e'ỹ
va'e katuve ma ndoayvui 'rã.
21 Pova'e ayvu nhaendu ixugui: Nhanderuete oayvu va'e ma toayvu avi
o-irmão kuery.

Yvy rupigua re nhandepo'aka aguã re ijayvua

5 1 Jesus ae Cristo oikoa oguerovia va'e ma Nhanderuete gui oiko
va'ekue meme. Ha'e Nhanderuete oayvu va'e kuery oayvu avi 'rã
ixugui oiko va'ekue mboae.
2 Po rami jaikuaa Nhanderuete ra'y kuery jayvua, mba'eta Nhanderuete
jayvu vy ojapo uka va'e rupi nhandekuai.
3 Mba'eta Nhanderuete ojapo uka va'e rupi nhandekuaia py ae 'rã jaexa
uka jayvua.[h] Ha'e ojapo uka va'e ma nda'ipoyi guive,
4 mba'eta ha'e javi Nhanderuete gui jaiko va'ekue ma nhandepo'aka 'rã yvy
rupigua re. Po rami 'rã nhandepo'aka yvy rupigua re, jajeroviaa rupi ae.
5 Mava'e kuery nda'u ipo'aka 'rã yvy rupigua re? Jesus Nhanderuete Ra'y
oikoa oguerovia va'e kuery anho.

Jesus reko regua kuaa ukaa re ijayvua

6 Jesus Cristo ou vy yy ha'e nguguy py ojekuaa uka raka'e. Yy py anho
e'ỹ ojekuaa uka, ha'e rã yy ha'e nguguy py. Ha'e gui Nhe'ẽ avi oiko ikuaa
ukaarã, mba'eta Nhe'ẽ ma anhetẽ va'e kuaa ukaa ae.
7 Mba'eta ikuaa ukaa mboapy ikuai [yva re: Nhanderuete, Jesus ha'e
Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ. Ha'e mboapyve ma peteĩ'i.
8 Ha'e gui ikuaa ukaa mboapy avi ikuai yvy re:] Nhe'ẽ, yy ha'e huguy.
Mboapyve ma peteĩ rami meme oikuaa uka.

---

h 5.3 João 14.15

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ha'e gui avakue ayvu jarovia vy Nhanderuete ayvu katuve ma jarovia.
Po rami Nhanderuete oikuaa uka Gua'y reko regua.
10 Nhanderuete Ra'y re ojerovia va'e kuery re ae 'rã ikuaa ukaa oĩ. Ha'e rã
Nhanderuete ayvu ndogueroviai va'e ma ixupe "Ijapu va'e" he'i, mba'eta
Gua'y reko regua Nhanderuete oikuaa uka rã ndogueroviai.
11 Mba'eta oikuaa uka va'ekue ma pova'e ae: Nhandevy Nhanderuete
ome'ẽ tekove marã e'ỹ, ha'e tekove ma Ta'y re oĩ.
12 Ha'e nunga rupi amongue Nhanderuete Ra'y reve ikuai ramo ha'e kuery
re oĩ tekove. Ha'e rã Ta'y reve e'ỹ ikuai ramo ma ha'e kuery re tekove noĩ.[i]

Mba'emo re jajerure aguã re ijayvua

13 Pova'e ayvu peẽ kuery pe ambopara peikuaa aguã pendere tekove
marã e'ỹ oĩa, Nhanderuete Ra'y rery rupi pejerovia va'e re ae.
14 Nhanderuete re jajerovia vy jaikuaa avi ixupe mba'emo re jajerure
ramo oendu 'rãa, ha'e oipotaa rami ri jajerure ramo.
15 Jajerurea oendua jaikuaa vy jaikuaa avi jajerureague ome'ẽ ma 'rãa.
16 Ha'e gui xapy'a rei amongue oexa 'rã o-irmão omano aguã rami e'ỹ
ojejavy rã. Ha'e rami vy ha'e va'e re ojerure 'rã, ha'e ramo Nhanderuete
omoingove ju 'rã, omano aguã rami e'ỹ ojejavy ramo. Mba'eta oiko
avi teko vai nhamano aguã rami nhanemoingo va'erã. "Ha'e nunga re
pejerure" nda'ei.
17 Teko vai ma guive rã jejavya meme. Teĩ oiko avi teko vai nhamano
aguã rami nhanemoingo va'erã e'ỹ.
18 Jaikuaa ha'e javi Nhanderuete gui oiko va'ekue ndojejavy riaevei ma
'rãa. Mba'eta ha'e kuery re Nhanderuete gui jypy'i oiko va'ekue opena 'rã
poromboeko vaia oity e'ỹ aguã.
19 Jaikuaa nhande kuery Nhanderuete guigua nhandekuaia, ha'e rã yvy
regua kuery ma poromboeko vaia re ikuaia.

Omongeta reve opaa py ijayvuague

20 Jaikuaa avi Nhanderuete Ra'y ou vy nhanemo'arandu anhetẽ va'e
jaikuaa aguã rami. Ha'e rami rire ma anhetẽ va'e re nhaĩ, Ta'y Jesus
Cristo re ae. Ha'e va'e ma Nhanderuete anhetẽ va'e ha'e tekove marã e'ỹ
me'ẽa.
21 Xera'y kue'iry, penheangu ke Nhanderuete ramigua rive
pembojerovia e'ỹ aguã.

---

i 5.11-12 João 3.36

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mokoĩguea kuaxia João ombopara va'ekue

Mokoĩguea kuaxia João ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia apóstolo João ombopara va'ekue peteĩ kunha pe, imemby kuery pe guive. Ijayvu anhetẽ va'e rupi ikuai aguã, mborayvu re guive. Anhetẽ va'e ma Jesus Cristo regua ae, mba'eta “Cristo regua rami e'ỹ nhombo'ea, ha'e ayvu porã gui ojepe'a va'ekue re ma Nhanderuete noĩ. Ha'e rã ha'e va'e ayvu nhanembo'eague rupi riae ikuai va'e re ma Nhanderuete ha'e Ta'y oĩ” (versículo 9).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

1 Xee igreja re apena va'e ma axarura ndevy, xereindy Nhanderuete
ojeupe guarã ndeporavo va'ekue pe, ha'e nememby kuery xerembiayvu
ikuai avi va'e pe. Xee anho e'ỹ roayvu, anhetẽ va'e oikuaa va'e kuery ha'e
javi guive,
2 mba'eta nhande kuery pavẽ re anhetẽ va'e oĩ, ha'e nhandereve riae 'rã
oiko.
3 Nhandereve oĩ 'rã nhanemboaxya ha'e mby'a porã Nhanderuete ha'e
Ta'y Jesus Cristo guigua, anhetẽ va'e ha'e mborayvu guive.

Jajoayvu aguã re ijayvua

4 Xee avy'a ete nememby kuery regua anhetẽ va'e rupi ikuai rã aikuaa
vy, Nhanderu ojapo ukaague rami vy ae.
5 Aỹ ma xereindy, xee ajerure peteĩ-teĩ jajoayvu aguã. Ha'e ramia
py ma ayvu ipyau va'e'ỹ ambopara, ha'e rã jypy'i guive oeja
va'ekue. [a]
6 Po rami 'rã jajoayvu: ha'e ojapo uka va'e rupi nhandekuaia py. Kova'e ma
jypy'i guive ojapo uka va'e regua pendu va'ekue, mborayvu re nhandekuai
aguã.

---

a 4-5 João 13.34,35; 1 João 2.7,8

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Nhombotavya rupi nhombo'ea kuery reko re ijayvua

7 Mba'eta heta avi ikuai nhombotavy va'e yvy jave rupi. Ha'e va'e kuery
ma "Jesus Cristo ngo'o reve ou va'ekue re ajerovia" nde'i. Ha'e rami ikuai
nhombotavypa rei va'e kuery, Cristo rovaigua ae.[b]
8 Ha'e nunga rupi peiko kuaa pota, pemokanhy e'ỹ aguã penhea'ãague
repyrã oĩ va'e, ha'e rã pejopypa aguã.
9 Ha'e gui Cristo regua rami e'ỹ nhombo'ea, ha'e ayvu porã gui ojepe'a
va'ekue re ma Nhanderuete noĩ. Ha'e rã ha'e va'e ayvu nhanembo'eague
rupi riae ikuai va'e re ma Nhanderuete ha'e Ta'y oĩ.
10 Amongue pendea py ou vy ha'e va'e ayvu rupi e'ỹ penembo'e ramo
pemovaẽ eme pendero py, pexarura eme guive.
11 Mba'eta ha'e kuery pe amongue oxarura vy ma teko vai apoa kuery
reve onhemoirũ va'e.

Oxarura reve opaa py ijayvuague

12 Heta teri areko ambopara va'erã pẽvy. Ha'e rami teĩ aỹ namombe'uxei
tinta py kuaxia re, mba'eta peẽ kuerya py aju voixe. Ha'e ramo ma
nhandeayvu porã 'rã, javy'a ete aguã.
13 Ndekypy'y oiporavo pyre memby kuery ha'e javive oxarura uka
ndevy.

---

b 7 Romanos 16.17,18; 1 João 2.18-26

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mboapykuea kuaxia João ombopara va'ekue

Mboapykuea kuaxia João ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia ma apóstolo João ombopara va'ekue peteĩ igreja re opena va'e Gaio hery va'e pe. Oguerovy'aa rupi ijayvu, “mba'eta xera'y kuery anhetẽ va'e rupi ikuaia aendu rã xembovy'ave pavẽ gui”, he'i vy (versículo 4).

Guyvy Gaio pe oxarura reve ijayvu vy omboypyague

1 Xee igreja re apena va'e axarura ndee Gaio roayvu ete va'e pe.
2 Xerembiayvu, opa mba'e py ajerure reiko porã ha'e nerexaĩ aguã re,
nenhe'ẽ oiko porãa rami avi.
3 Xee avy'a ete irmão kuery ovaẽ vy omombe'u rã anhetẽ rupigua
reikoa, mba'eta anhetẽ va'e rupi ae reiko va'e.
4 Mba'eta xera'y kuery anhetẽ va'e rupi ikuaia aendu rã xembovy'ave pavẽ
gui.

Ayvu porã mombe'ua kuery nhaipytyvõ aguã re ijayvua

5 Xerembiayvu, irmão kuery reipytyvõ reikovya py ma ha'evea rami
rejapo. Yvy mboae guigua kuery ou ramo voi reipytyvõ jepi.
6 Mba'eta igreja kuery pe ha'e kuery omombe'u porã ndeporayvua. Ha'evea
rami reipytyvõ oguatave aguã, ha'e ramia py Nhanderuete rami ete rejapo.
7 Mba'eta ha'e kuery ma Hery rupi oje'oi vy peteĩve henda py nonhepytyvõ
ukai nhande kuery regua e'ỹ pe.
8 Ha'e nunga rupi ha'evea rami nhaipytyvõ ha'e va'e irmão kuery, anhetẽ
va'e oenduave aguã rami jajapo.

Heko vai ha'e heko porã va'e reko re ijayvua

9 Xee ma igreja kuery pe mba'emo re ambopara teĩ Diótrefes
onhemboyvatevexe rei vy ndojapyxaka potai oreayvu re.[a]

---

a 9 Mateus 20.25-28; 23.1-12

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Ha'e nunga rupi araka'e'i rã apy pendekoa py aju vy ixupe xeayvu 'rã
ha'eve'ỹa rami ojapoague re, mba'eta opa marã rei ijayvu orere. Ha'e
ramia gui ojapo vaivexe vy irmão kuery ha'e py ovaẽ ramo nomovaẽi,
ha'e amongue omovaẽ ta ramo nomovaẽ ukai, ha'e rã igreja gui omoxẽ ete
raka'e.
11 Xerembiayvu, ndee ma eiko eme teko vai rupi, ha'e rã teko porã rupi
anho, mba'eta teko porã rupi ikuai va'e ma Nhanderuete guigua meme.
Ha'e rã teko vai rupi ikuai va'e ma neĩ peteĩgue voi ndoexai Nhanderuete.
12 Ha'e rã Demétrio re ma ima'endu'a porã pavẽ, anhetẽ va'e eteve voi.
Ore kuery voi roikuaa heko porãa, ha'e ndee reikuaa avi oreayvu anhetẽ
ete memea.

Oxarura reve opaa py ijayvuague

13 Heta mba'e teri areko ndevy ambopara aguã. Ha'e rami teĩ
namombe'uxei tinta ha'e caneta py rive.
14 Mba'eta xee aa voixe roexa vy. Ha'e ramo ma nhandeayvu porã 'rã.
15 Tove terendu mby'a porã. Nhaneirũ kuery ha'e javi oxarura uka
ndevy. Ha'e nhaneirũ kuery ndea py ikuai va'e peteĩ-teĩ pe emombe'u
orema'endu'aa.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Judas ombopara va'ekue

Judas ombopara va'ekue

Kova'e kuaxia mboparaare ma Judas Iscariotes e'ỹ, Judas mboae, Tiago ha'e Jesus ryvy (versículo 1). Jypy onhembopy'a jaa jepea omombe'u porãve aguã, ha'e gui amboae rami onhembopy'a, jajeroviaa regua jaepya rupi nhanhea'ã aguã re ijayvu aguã. “Mba'eta amongue avakue Nhanderuete pegua e'ỹ nhanembotavyxe vy nhemi rupi oike ra'e nhanembyte py. Ha'e va'e kuery ma opa marã rei ikuai vy ha'eve'ỹa rami nhombo'e” (versículo 4a).

“Ha'e rã peẽ xerembiayvu kuery, tapenembaraeteve peovy pejeroviaa iky'a e'ỹ va'e rupi, ha'e Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ gui peikuaa vy pejerurea py guive. Nhanderuete penderayvua rupi anho tapendekuai. Pearõ tema nhande-Senhor Jesus Cristo penemboaxya rupi tekove marã e'ỹ ogueru rã guarã” (versículos 20-21).

Oxarura reve ijayvu vy omboypyague

1 Xee Judas ma Jesus Cristo rembiguai ha'e Tiago ryvy aiko.[a] Axarura
peẽ kuery Nhanderuete remienoĩ, hembiayvu, ha'e Jesus Cristo rery rupi
openamby pendekuai va'e pe.
2 Tove peẽ kuery tapenduve tema penemboaxya, mby'a porã ha'e
mborayvu.

Cristo re jajeroviaa regua re nhanhea'ã aguã re ijayvua

3 Xerembiayvu kuery, jypy anhembopy'a teĩ nhande kuery jaa jepea
re pẽvy ambopara aguã. Ha'e gui ma aendu ete amboae re xeayvu aguã
pẽvy ambopara vy, jajeroviaa regua anhetẽ va'e rupi penhea'ã aguã, iky'a
e'ỹ va'e kuery pe peteĩgue'i omboaxaa rire.
4 Mba'eta amongue avakue Nhanderuete pegua e'ỹ nhanembotavyxe vy
nhemi rupi oike ra'e nhanembyte py. Ha'e va'e kuery ma opa marã rei
ikuai vy ha'eve'ỹa rami nhombo'e Nhanderuete nhanemboaxya re, ha'e
Senhor Jesus Cristo Huvixave peteĩ'i va'e re ndojeroviaia rami ijayvu
guive. Ha'e kuery opaga aguã yma ma voi omoĩa.[b]

---

a 1 Mateus 13.55 **b 4** 2 Timóteo 3.1-9

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ymagua kuery heko vai va'e ombopagaa ague re ijayvua

5 Ha'e nunga ha'e javi peikuaa ae ma teĩ romoma'endu'axe ju Egito yvy
gui Senhor heta va'e kuery oguenoẽ vy ogueraa jepepa rire teĩ ojerovia
e'ỹ va'e kuery omokanhyague re.[c]
6 Anjo kuery voi guekorã va'ekue gui ojepe'a vy guekoa ae oejapa rire
Senhor ombotypa pytũa py, corrente opa e'ỹ va'e py ojokua, ombopaga
aguã ára tuvixa va'e pyguarã.
7 Ha'e gui Sodoma, Gomorra ha'e ha'e katy'i rupi tetã ikuai va'e re ha'ekue rami ae
ju oiko raka'e. Ha'e pygua kuery ma anjo ojejavy va'ekue rami ae itavy reia rupi
ikuai, ha'e amboae rami rei to'o oipotaa rupi guive. Ha'e kuery ombopagaague
ma tata ogue'ỹ va'e gui nhande voi jakyje aguã opyta.[d]
8 Ha'e gui aỹ voi nhombotavy reia kuery ma ha'ekue rami ae ju ikuai.
Oexa ra'ua rupi rive vy ngo'o ae omongy'a, nonhe'ẽ rendui huvixa kuery,
ha'e ijayvu rei 'rã ipo'akakueve re.
9 Ha'e rã anjo yvateve va'e Miguel ma anha reve Moisés retekue re joaka
ete ijayvua py voi nonhemboyvatei raka'e anha pe ijayvu vai aguã. Ha'e
rami 'rãgue py "Senhor ae ta'ijayvu ndevy", he'i.[e]
10 Ha'e rã nhombo'e vaia kuery ma ijayvu vai 'rã oikuaa e'ỹ va'e ha'e
javi re. Mymba kuery hi'arandu e'ỹ va'e rami avi onhemongy'apa rei 'rã
mba'emo oakã gui ae oikuaa va'e rupi rive.
11 Ha'e kuery pe nda'evei ete 'rã! Mba'eta Caim oikoague rupi ae ju ha'e kuery
ikuai, ha'e mba'emo ojoupaxea rupi rive oje'oi pojava Balaão ojekoreague ramigua
rupi, ha'e rire Coré kuery rami avi okanhymba 'rã nhonhe'ẽ raxaveague re.[f]
12 Ha'e kuery ma yy guy py ita itui va'e rami onhenhomi va'e, mba'eta ha'e
javi joa-joapy, pekarua py ha'e kuery voi 'rã ikuai, peteĩve henda py oxĩa
oendu e'ỹ re.[g] Mymba kuery re opena va'ety ha'e ae rive onhemongaru
va'e rami avi ikuai. Oky aguã e'ỹ arai yvytu ogueraapa rive va'e rami,
ha'e yvyra hi'a ára py teĩ hi'a e'ỹ va'e rami avi ikuai. Ha'e va'e nunga ma
mokoĩgue omano va'e, mba'eta ipirupa va'ekue ha'e oapo'opa pyre rami.
13 Ha'e kuery ma yai opu'ã-pu'ã vy hyjui ombovu va'e rami avi ikuai, ha'e
jaxy-tata ova va'e rami, pytũ reia py araka'e rã peve guarã omoingo pyre.
14 Ha'e va'e kuery rekorã ma Enoque omombe'u raka'e. Ha'e va'e ma
Adão ramymino kuery jevy regua sete-a va'ekue. Aipoe'i: "Senhor ou 'rã
ojeupegua kuery iky'a e'ỹ va'e mbovy rei e'ỹ reve.

---

[d] **5,7** Egito yvy gui oo jepe va'ekue ri ojerovia e'ỹ va'e omokanhyague omombe'u Números 14.26-30 py, ha'e gui tetã Sodoma ha'e Gomorra ombovaipaague ma Gênesis 19 py omombe'u. [f] **11** Caim rekokue ma Gênesis 4.1-8 py omombe'u, Balaão rekokue ma Números 22 py, ha'e rã Coré kuery rekokue ma Números 16.1-9 py omombe'u. [g] **12** Yy guy py ita itui va'e ma ijavaete 'rã, mba'eta ha'e nunga kanoã mboguataa kuery ndoexai vy onhembota rive 'rã.

c 5-23 2 Pedro 2.1-22 **e 9** Zacarias 3.2

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Joe oikuaa pota vy ou, mba'eta heko vai va'ekue ha'e javi 'rã ombopaga,
ixupe ndoikoxei vy teko vai ojapo, ha'e hexe ijayvu vaiague re”, he'i
va'ekue.
16 Ha'e kuery ma joe ijayvu rei riae va'e, ndovy'aia rupi rei ijayvu va'ety,
ha'e kuery ae oipotaa rami ikuai va'e. Onhemboyvate reia rupi anho
ijayvu. Joguerorya rupi 'rã ijayvu mba'emo ojoupaxe vy rive.

Apóstolo kuery ijayvu ma voiague rupi nhanemongetaague

17 Ha'e rã peẽ xerembiayvu kuery, penema'endu'a riae ke yma guive
nhande-Senhor Jesus Cristo pegua apóstolo kuery ijayvuague re.
18 Mba'eta aipoe'i pẽvy: “Opaa ára ikuai 'rã porojojai reia kuery, teko vai
ojapoxea rupi rive ikuai va'e”, he'i va'ekue.[h]
19 Ha'e va'e kuery ojapo 'rã joo rami e'ỹ-e'ỹ ikuai aguã rami. Yvy regua
reko rami rive ikuai, Nhe'ẽ revegua e'ỹ.
20 Ha'e rã peẽ xerembiayvu kuery, tapenembaraeteve peovy pejeroviaa
iky'a e'ỹ va'e rupi, ha'e Nhe'ẽ Ky'a E'ỹ gui peikuaa vy pejerurea py guive.
21 Nhanderuete penderayvua rupi anho tapendekuai. Pearõ tema nhande-
Senhor Jesus Cristo penemboaxya rupi tekove marã e'ỹ ogueru rã guarã.
22 Pemboaxy ke ndojerovia porãi teri va'e.
23 Ha'e rami vy peraa jepe, tata gui perojepe'a vy. Ha'e rã amboae kuery
ma pemboaxy avi teĩ pejererokyjea rupi guive, mba'eta to'o oipotaa rupi
vy oao voi omongy'apa rei vy ojeguarupy opyta.[i]

Opaa py ogueroayvu porãague

24 Ha'e gui Nhanderuete ma ipo'aka opena aguã ja'a e'ỹ aguã, ha'e
guexakãa py nhandererovy'a reve iky'a e'ỹ va'e nhanderexa uka aguã.
25 Tove Nhandereraa jepea Nhanderuete peteĩ'i va'e toguerovy'aa nhande-
Senhor Jesus Cristo rery rupi. Ha'e anho ha'eve yvate ete aguã, pavẽ re
opena ha'e ipo'aka aguã, yma guive, aỹ ha'e araka'eve rã peve. Amém.

---

h 18 2 Pedro 3.3 **i 22-23** Gálatas 6.1,2; Tiago 5.19,20

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

João pe oexa uka pyre Apocalipse 'epy va'e oĩa

João pe oexa uka pyre apocalipse 'epy va'e oĩa

"Kova'e ma Jesus Cristo araka'eve guarã oikuaa uka va'ekue. Ixupe Nhanderuete omboaxa va'ekue, guembiguai kuery pe ju oikuaa uka aguã mba'emo are'ỹ'i re oiko va'erã, tenonderã omoĩ ma voiague rami vy. Ha'e rami vy ojeupegua anjo ombou, guembiguai João pe oikuaa uka aguã" (1.1).

Apóstolo João pe Jesus ojexa uka vy aipoe'i: "Ekyje eme. Xee ma jypy'igua ha'e opa vygua, oikove va'e guive aiko. Mba'eta amano va'ekue, teĩ aỹ ma aikove ju araka'e rã peve guarã. Areko avi omanogue retã rokẽ pe'aa. Ha'e nunga rupi embopara ke mba'emo rexa va'ekue, mba'emo aỹ oiko, ha'e araka'eve rã oiko va'erã guive", he'i (1.17b-19). Ha'e gui ma omombe'u igreja kuery sete henda rupi ikuai va'e pegua João ombopara va'erã (capítulos 2-3). Ha'e gui ma ixupe oikuaa uka raka'eve rã oiko va'erã. Mba'eta oiko 'rã Jesus remimbo'e kuery re opu'ã rei va'e ha'e ko yvy re mba'emo tuvixa va'e Nhanderuete omoingo rã. Ha'e gui opaa py Jesus Cristo ou jevy 'rã yva gui, yva pyau ha'e yvy pyau reve. Hexe huvixa kuery opu'ã rei teĩ ojekuaa xapy'a 'rã pavẽ pe, mba'eta ha'e ma "Huvixave ikuai va'e Ruvixave, ha'e senhor ikuai va'e Senhor" (19.16).

Ha'e nunga rupi nhandepy'a guaxu ha'e nhaĩ atã 'rã Jesus re jajeroviaa py. Mba'emo oiko rã jaropo'aka 'rã, mba'eta Jesus ipo'aka ae ma mba'emo vai re, ha'e opaa ára py opo'akaa oexa uka 'rã pavẽ pe.

Jesus Cristo raka'eve guarã oikuaa uka va'ekue re ijayvua

1 1 Kova'e ma Jesus Cristo araka'eve guarã oikuaa uka va'ekue. Ixupe
Nhanderuete omboaxa va'ekue, guembiguai kuery pe ju oikuaa uka
aguã mba'emo are'ỹ'i re oiko va'erã, tenonderã omoĩ ma voiague rami
vy. Ha'e rami vy ojeupegua anjo ombou, guembiguai João pe oikuaa uka
aguã.
2 Ha'e va'e ju omombe'u Nhanderuete ayvu Jesus Cristo oikuaa uka
va'ekue. Oexa va'ekue ha'e javi omombe'u.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ovy'a ete 'rã okuapy kova'e ayvu ogueroayvu, e'ỹ vy oendu rire ipara
oĩa rupi ikuai va'e, mba'eta ára namombyryvei ma.[a]

Ásia yvy re sete igreja ikuai va'e pe João oxaruraague

4 Xee João axarura Ásia yvy re sete igreja ikuai va'e pygua kuery pe:
Tove peẽ kuery tapendu penemboaxya ha'e mby'a porã, aỹ oiko va'e,
yma guive oiko va'ekue, ha'e araka'eve rã ou va'erã va'e guigua, henda
openaaty renonde sete Nhe'ẽ ikuai va'e guigua,
5 ha'e Cristo guigua guive. Ha'e va'e ma anhetẽ va'e mombe'ua ojeroviapy
va'e oiko, omanogue mbyte gui ha'e ranhe ju onhemboete va'ekue, ha'e
yvy re huvixave kuery ikuai va'e áryve Ipo'akapa va'e. Nhanderayvu vy
nguguy py ae nhandejogua raka'e jajejavyague gui,
6 ha'e gui nhanemoingo opo'akaa pyguarã ha'e Nguuete pegua
sacerdote-rã. Ha'e ma taexakãmba ha'e ta'ipo'akapa araka'e rã peve.
Amém.
7 Ma'ẽ, arai rupi 'rã ou. Ha'e ramo oexa pavẽ 'rã, ipyxoare kuery voi.
Yvy re ikuai va'e ha'e javi regua oexa vy ojae'opa 'rã okuapy. Anhetẽ
ete va'e. Amém.[b]
8 Senhor Nhanderuete aipoe'i: "Xee ma jypy'igua ha'e opa vygua. Aỹ
aiko, yma guive aiko va'ekue, ha'e raka'eve rã aju va'erã va'e, Ipo'akapa
va'e aiko", he'i.

Jesus guexakã reve ojexa ukaague

9 Xee João ma pende-irmão aiko, ha'e gui jaiko axya py, Nhanderuete
po'akaa py ha'e Jesus re nhaĩ atãa py peẽ kuery irũ aiko. Peteĩ
ypa'ũ Patmos 'epy va'e re aĩ va'ekue, Nhanderuete ayvu Jesus regua
amombe'uague re.
10 Ha'e gui ma Senhor ára py Nhe'ẽ re aiko vy xerakykue katy gui peteĩ
aendu ijayvu atã va'e, mimby guaxu rami onhendu va'e.
11 Ha'e va'e ma aipoe'i xevy:
— Rexa va'e ke embopara kuaxia re, ha'e emondouka sete igreja
ikuai va'e pe: Éfeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardes, Filadélfia ha'e
Laodicéia pygua pe — he'i.
12 Ha'e ramo ajere aexa aguã xereve ijayvu va'e. Ajere vy sete tataendy
renda aexa ouro guigua meme.
13 Tataendy renda ikuai va'e mbyte peteĩ aexa avi ava ra'y rami ojekuaa
va'e. Ha'e va'e ma ao puku py onhemonde, ha'e ipexo rupi oĩ ajukue
ra'ykue ouro guigua.
14 Inhakã re hi'a oĩ va'e ma vexa'i rague rami xiĩ, yro'y apĩ rami avi.
Hexa ma tata rami hendy.

---

a 1.1-3 Apocalipse 22.6,7 **b 1.7** Zacarias 12.10

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Ipy ma overa va'e rami hendy, tata py omoexakã mbyre rami ojekuaa.
Ijayvua ma yy tuvixa va'e revovo rami onhendu.[c]
16 Opo oiporu kuaa regua py ma sete jaxy-tata oguereko. Ijuru gui ma peteĩ kyxe
guaxu oẽ haĩmbe jovai va'e. Hova ma kuaray ojope ratãa rami hexakã.
17 Ha'e gui aexa vy ipy yvýry ha'a ajupy omanogue rami. Ha'e ramo opo
oiporu kuaa regua xere omoĩ vy aipoe'i:
— Ekyje eme. Xee ma jypy'igua ha'e opa vygua,
18 oikove va'e guive aiko. Mba'eta amano va'ekue, teĩ aỹ ma aikove ju
araka'e rã peve guarã. Areko avi omanogue retã rokẽ pe'aa.
19 Ha'e nunga rupi embopara ke mba'emo rexa va'ekue, mba'emo aỹ oiko,
ha'e araka'eve rã oiko va'erã guive.
20 Ha'e gui sete jaxy-tata xepo aiporu kuaa regua py areko va'e, ha'e sete tataendy
renda ouro guigua rexa va'e ma ndoikuaa ukaai teri. Sete jaxy-tata ma anjo kuery
sete igreja ikuai va'e pegua, ha'e rã sete tataendy renda ma sete igreja ae — he'i.

Éfeso pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

2 1 — Embopara Éfeso tetã py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe:
"Po rami ijayvu opo oiporu kuaa regua re sete jaxy-tata oguereko
va'e, ha'e sete tataendy renda ouro guigua mbyte rupi avi oiko va'e:
2 "Xee aikuaa peẽ kuery reko. Xevy pe pemba'eapoa ha'e peĩ atãa voi aikuaapa,
ha'e heko vai va'e kuery ayvu re ndapejapyxakaia guive. Pea'anga apóstolo
onhemoingo rive va'e, ha'e vy ijapu va'e memea peikuaa.[d]
3 Peĩ atã, ha'e xerery rupi pendekuai ramo pendereko a'ãa rã pendekuerai
e'ỹ re peropo'akapa guive.
4 Ha'e rami avi pendereko regua peteĩ ma naxembovy'ai, mba'eta pejepe'a
ma jypy'i mborayvu rupi pendekuaiague gui.[e]
5 Penema'endu'a ke magui pa pe'aague re. Pejeko rerova ke, pendekuai ju
jypy peikoague rami. Ha'e rami e'ỹ rã pẽa py aju vy aipe'a 'rã pendevygua
tataendy renda oĩaty gui, pejeko rerova e'ỹ ramo.
6 Ha'e rami avi pendereko regua peteĩ oĩ xembovy'a va'e: Nicolaíta kuery
reko ndapejou porãia. Ha'e va'e kuery reko ma xee voi ndajou porãi.
7 Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijayvu rã. Mba'eta
ogueropo'akapa va'ekue pe ame'ẽ 'rã Nhanderuete 'amba re yvyra tekove
me'ẽa hi'aĩ va'e'a ho'u aguã."

Esmirna pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

8 — Ha'e gui Esmirna tetã py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe ju
embopara: "Po rami ijayvu jypy'igua ha'e opa vygua, omano va'ekue ri
oikove ju va'e:

---

c 1.13-15 Daniel 7.13; 10.5-6; Ezequiel 43.2 **d 2.2** 2 Coríntios 11.13-15
e 2.4 Mateus 24.12,13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 “Xee aikuaa pendekuai axy ha'e pendeporiaukue'i va'ea. Ha'e rami avi
perekopa va'e guive. Aikuaa avi judeu rami rive onhemoingo va'e kuery
pendere ijayvu rei okuapya. Ha'e va'e kuery ma Satanás peguarã rive
onhemboaty va'e.
10 Pekyje eme pendekuai axy aguã gui. Ma'ẽ, amongue peẽ kuery regua
ma anha omboty uka 'rã nhuã py pendereko a'ã aguã. Dez ára peve 'rã
pendekuai axy. Pejerovia tema pemano peve. Ha'e ramo coroa-rã pẽvy
ame'ẽ 'rã tekove.[f]
11 Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijayvu rã. Mba'eta
ogueropo'akapa va'ekue ma mokoĩguea manoa py nda'ikuai axyi 'rã,
peteĩve henda py.”

Pérgamo pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

12 — Embopara ke Pérgamo tetã py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo
pe: “Po rami ijayvu kyxe guaxu haĩmbe jovai va'e oguereko va'e:
13 “Xee aikuaa tetã pendekuaia py Satanás renda ae.[g] Ha'e rami teĩ
xerery rupi pendekuaia re peĩ atã, ndapejepe'ai guive xere pejeroviaa
gui, Antipas ojukaa ára voi. Ha'e va'e ma xevygua omombe'u porã ramo
ojukaa va'ekue penderekoa Satanás renda oĩa py.
14 Ha'e rami teĩ oiko avi pendereko regua naxembovy'ai va'e, mba'eta peẽ
kuery mbyte pereko Balaão nhombo'eague rupi ikuai va'e. Ha'e va'e ma
Balaque ombo'e raka'e Israel kuery renonde nhuã omoĩ aguã, mba'emo
ra'angaa pe ome'ẽ mbyre gui ha'e kuery ho'u ha'e itavy rei okuapy aguã rami.
15 Penembyte pereko avi Nicolaíta kuery nhombo'ea rupi ikuai va'e.
16 Ha'e nunga rupi pejeko rerova. Ha'e rami e'ỹ ramo aju voi 'rã pẽa py,
ha'e xejuru gui kyxe guaxu oẽ va'e py apu'ã 'rã ha'e kuery rovai.
17 Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijayvu rã. Mba'eta
ogueropo'akapa va'ekue pe ame'ẽ 'rã maná onhomi mbyre ha'e ita'i xiĩ va'e
guive. Ha'e va'e ita re ma tery pyau oĩ 'rã avave rei ndoikuaai va'e, ojopy
va'e e'ỹ vy.”

Tiatira pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

18 — Embopara ke Tiatira tetã py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe:
“Po rami ijayvu Nhanderuete Ra'y tata rami hexa ha'e overa va'e rami ipy
va'e:
19 “Xee aikuaa pendereko, pendeporayvua, pejeroviaa, xevy pe
pemba'eapoa ha'e peĩ atãa. Aikuaa avi jypy'i pemba'eapoague gui aỹ
pemba'eapovea.
20 Ha'e rami teĩ peteĩ oĩ pendereko regua naxembovy'ai va'e, mba'eta
kunha Jezabel ayvu re pejapyxaka. Ha'e va'e ma profeta ramigua rive

---

f 2.10 Mateus 10.28; 1 Pedro 1.6,7 **g 2.13** Filipenses 2.15

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

onhemoingo vy xerembiguai kuery ombo'ea rupi ombotavy, itavy rei ha'e
mba'emo ra'angaa pe ome'ẽ mbyre gui ha'e kuery ho'u okuapy aguã.
21 Ha'e va'e ma xee arõ are ma ojeko rerova aguã, teĩ itavy reia gui
ndojeko rerovaxei.
22 Ma'ẽ, ajapo 'rã tupa py ojexavai ete oupy aguã rami, ha'e hexeve itavy
rei va'ekue guive, kunha va'e ombo'ea rupi ikuaia gui ndojeko rerovai
ramo.
23 Ajuka ete 'rã imemby ha'e ipi'a kuery. Ha'e ramo igreja kuery ha'e javi
'rã oikuaa xee jopy'a ha'e nhokuraxõ re aikuaa pota va'ea. Ha'e rami vy
peteĩ-teĩ pe ame'ẽ 'rã peikoague rekovia.
24 "Ha'e rã peẽ Tiatira pygua kuery mboae, ha'e kuery rami e'ỹ
penhembo'e va'e, 'Satanás py'apy regua' he'ia re pepena e'ỹ va'e, peẽ
kuery pe ma aipoa'e: Pendevy pe ndajapo ukai 'rã ipoyi va'e,
25 pova'e anho: Xee aju peve peĩ atã tema mba'emo peupity ma va'e re.
26 Mba'eta ogueropo'akapa, ha'e opa peve ajapo uka va'e rupi ikuai
va'ekue pe ma ame'ẽ 'rã yvy regua kuery re ipo'aka aguã.
27 Ha'e ramo omo'arandu 'rã po pygua ferro guigua py, omboa'ypa 'rã
mba'emo ryru nhae'ũ guigua rami rive.[h]
28 Ha'e kuery pe voi ame'ẽ 'rã jaxy-tata ko'ẽ mbija, xevy pe xeru ome'ẽague
rami avi.
29 Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijayvu rã."

Sardes pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

3 1 — Sardes tetã py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo pe embopara:
"Po rami ijayvu sete nhe'ẽ Nhanderuete guigua ha'e sete jaxy-tata
oguereko va'e:
"Xee aikuaa pendereko. Pendevy pe 'Oikove va'e' 'ea teĩ omanogue
peiko.
2 Peiko kuaa pota ke, ha'e pemombaraete okuave'i teri teĩ omano aguã
rami ikuai va'e, mba'eta xee aikuaa Xeruete renonde opa mba'e py e'ỹ
pendereko porãa.
3 Ha'e nunga rupi penema'endu'a ke ayvu pendu vy pendejee pemoĩ
va'ekue re. Pemoĩ porã ju, ha'e pejeko rerova. Mba'eta ndapeiko kuaa
potai ri ramo aju xapy'a 'rã imonda va'e rami, ndapeikuaai 'rã guive
penderovai aju aguã hora.[i]
4 Ha'e rami avi Sardes tetã py peẽ kuery regua mbovy'i avi ikuai oao
nomongy'ai va'e. Ha'e va'e kuery heko porã va'e vy xerupive 'rã ikuai xiĩ
va'e py onhemonde reve.
5 Ogueropo'akapa va'ekue ma ha'e kuery rami avi 'rã onhemonde xiĩ va'e
py. Peteĩve henda py hery namboguei 'rã kuaxia tekove oguereko va'e

---

h 2.27 Salmo 2.9 **i 3.3** Lucas 12.35-40

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kuery rery oĩa gui. Ha'e rami 'rãgue py hery amombe'u porã 'rã Xeru ha'e
ixupegua anjo kuery renonde.
6 Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijayvu rã.”

Filadélfia pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

7 — Embopara ke Filadélfia tetã py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo
pe: “Po rami ijayvu iky'a e'ỹ ha'e anhetẽ va'e. Ha'e va'e ma oguereko okẽ
pe'aa Huvixave Davi rami ipo'aka aguã. Ha'e ramo oipe'aague avave rei
nombotyai 'rã, ha'e ombotyague avave rei ndoipe'aai 'rã guive. Ha'e vy
aipoe'i:
8 “Xee aikuaa pendereko. Ma'ẽ, penerenonde amoĩ 'rã peteĩ okẽ
ojepe'a va'e, avave rei nomboty kuaai va'erã, mba'eta amongue py ete'i
penembaraete va'eri xeayvu pemoĩ porã, napemombe'u e'ỹi guive xerery
rupi peikoa.
9 Ha'e gui Satanás peguarã onhemboaty va'e kuery, judeu rami rive
onhemoingo teĩ ha'e'ỹ ikuai va'e ma ajapo 'rã oupa vy pendepy
yvýry guenapy'ã re ikuai aguã rami. Ha'e ramo ha'e kuery oikuaa 'rã
xerembiayvu peikoa.
10 Xeayvuague rami vy peĩ atã rire xee voi pendere apena porã 'rã
jexavaia ára yvy jave re joeko a'ãarã ou va'e gui.
11 Aju 'rã are'ỹ'i re. Pendejee pemoĩ atã ke mba'emo peupity ma va'e,
pendevygua coroa avave rei oipe'aa e'ỹ aguã.
12 Mba'eta ogueropo'akapa va'ekue ajapo 'rã Xeruete ro iky'a e'ỹ va'e
yta rami oĩ aguã. Ha'e va'e rire ndoipe'aavei 'rã ha'e gui. Ha'e kuery re
amoĩ 'rã Xeruete rery, ha'e Xeruete pegua tetã rery guive. Ha'e va'e ma
Jerusalém pyau, yva Xeruetea gui oguejy va'erã. Ha'e kuery re amoĩ avi
'rã xerery pyau.
13 Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijayvu rã.”

Laodicéia pygua igreja kuery pe ombopara ukaague

14 — Embopara ke Laodicéia tetã py igreja kuery ikuai va'e pegua anjo
pe: “Po rami ijayvu Anhetẽ ete va'e hery va'e, mba'eta ha'e va'e ma anhetẽ
va'e mombe'ua ojeroviapy va'e, ha'e Nhanderuete omoingo va'ekue ha'e
javi ypy. Ha'e vy aipoe'i:
15 “Xee aikuaa pendereko. Ha'e gui peẽ ma yro'yxã va'e'ỹ, neĩ haku
va'e'ỹ. Penero'yxã e'ỹ vy penderaku va'e rire ha'eveve 'rãgue.
16 Ha'e rami 'rãgue py haku vevui va'e rive peiko, neĩ napenderakui, neĩ
napenero'yxãi. Ha'e rami rã xejuru gui rombojevy aguã rami aiko.[j]

---

[j] **3.15,16** “Haku va'e” he'ia ma Nhanderuete pe ete ikuai va'e, ha'e rã “Yro'yxã va'e” he'ia ma ixupe oikoxea neĩ oendu va'e'ỹ. Ha'e rã “Haku vevui va'e” he'ia ma ixupegua merami rive va'e.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Mba'eta peẽ kuery ‘Arekopa, aiko porã, xevy pe mba'eve ndoatai’ peje.[k]
Ha'e rami teĩ ndapeikuaai ovy'a e'ỹ ete va'e peikoa. Omboetepy e'ỹ,
iporiaukue, ára revegua e'ỹ ha'e ipire rei va'e peiko.
18 Ha'e ramo xee romongeta xegui pejogua aguã ouro tata py oiky'a'o pyre
oguerekopa va'e ete peiko aguã, ha'e ao xiĩ va'e py penhemonde aguã,
pendepire reia pexa ukaa py pexĩmba e'ỹ aguã. Xegui pejogua avi texa
raxy poã penderexa py pemoĩ vy pexa porã ju aguã.
19 Xerembiayvu kuery ha'e javive pe xeayvu amo'arandua rupi. Ha'e nunga
rupi penekyre'ỹ ha'e pejeko rerova.
20 Ma'ẽ, okẽ py xe'aĩ anhenduka vy. Amongue xeayvu oendu vy okẽ oipe'a
ramo aike 'rã hoo py. Hexeve akaru 'rã, ha'e voi okaru 'rã xereve.
21 Mba'eta ogueropo'akapa va'ekue pe amboguapy 'rã xereve xerenda apenaaty
yvýry, xee voi aropo'akapa rire Xeru reve henda yvýry aguapya rami avi.
22 Ijapyxa oĩ va'e ke toendu igreja kuery pe Nhe'ẽ ijayvu rã.”

Nhanderuete renda oexaague

4 1 Ha'e va'e rire ama'ẽ vy peteĩ okẽ aexa yva re ojepe'a va'e, ha'e
teĩgue ju aendu jypy'i ayvu aendu va'ekue. Mimby guaxu pu rami
onhendu vy aipoe'i:
— Enhemboja ke ejuvy. Ha'e ramo aikuaa uka 'rã kova'e nunga rire mae
ma mba'emo oiko va'erã, tenonderã omoĩ ma voiague rami vy — he'i.
2 Ha'e ramove nhe'ẽ re aiko vy peteĩ tenda aexa yva re huvixa openaaty
oĩ va'e, ha'e tenda py peteĩ oguapy oiny va'e guive.
3 Oguapy oiny va'e rova ma ita jaspe ha'e sardônio rami hexakã. Henda
yvýry rupi ojekuaa peteĩ karugua esmeralda rami hexakã va'e.
4 Tenda yvýry rupi ikuai avi vinte e quatro tenda mboae. Ha'e va'e áry ma
vinte e quatro tujakueve joe opena va'ety oguapy okuapy onhemondea xiĩ
va'e. Ha'e va'e kuery akã re oĩ coroa ouro guigua.
5 Mbytegua tenda oĩ va'e gui oẽ overa va'e, ayvu ha'e yapu. Tenda renonde
ma sete tataendy oĩ. Ha'e va'e ma sete nhe'ẽ Nhanderuete guigua.
6 Tenda renonde oĩ avi peteĩ henda yupa vidro guigua rami ojekuaa va'e,
itaendy rami hexakã va'e. Ha'e gui mbyte py, tenda ijyvýry rupi ikuai
irundy temimoingo kuery. Ha'e va'e kuery jovaive re ma hexa oĩmba va'e,
henonde katy ha'e hakykue katy guive.
7 Temimoingo jypygua ma guary rami ojekuaa, mokoĩa ma vaka ra'y rami,
mboapya ma ava rami hova va'e, ha'e rã irundya ma taguato tuvixa va'e
oveve oikovy va'e rami.
8 Irundy temimoingo ikuai va'e peteĩ-teĩ ma mboapy meme ipepo va'e.
Opa rupi hexa oĩ va'e, hi'áry ha'e hyepy rupi. Ara py ha'e pyávy opytu'u
e'ỹ re aipoe'i:

---

k 3.17 Lucas 12.15-21

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Iky'a e'ỹ, iky'a e'ỹ, iky'a e'ỹ va'e ma Senhor Nhanderuete Ipo'akapa
va'e. Yma guive oiko va'ekue ae, aỹ oiko, ha'e raka'eve rã ou va'erã va'e —
he'i okuapy.[l]
9 Ha'e gui tenda py oguapy oiny va'e araka'e rã peve guarã oiko va'e pe
temimoingo kuery oporaei okuapy. Omboete ha'e oguerovy'a ramo
10 vinte e quatro tujakueve joe opena va'ety voi guenapy'ã re ikuai, tenda
py oguapy oiny va'e araka'e rã peve guarã oiko va'e renonde. Omboete vy
tenda renonde omombo ojeupegua coroa. Ha'e vy aipoe'i:
11 — Senhor Oreruete, ndee ma ha'eve rombojerovia, romboete ha'e
ndepo'akaa roguerovy'a aguã, mba'eta opa mba'e moingoare reiko. Ndee
ae reipotaa rami vy ha'e nunga ha'e javi remoingo ramo oiko raka'e —
he'i okuapy.

Vexa'i ra'y kuaxia para oipe'a rã oexaague

5 1 Ha'e gui aexa rã tenda py oguapy oiny va'e opo oiporu kuaa regua
py oguereko peteĩ kuaxia para onhemama va'e. Ha'e va'e py rupi ha'e
hi'áry rupi ipara va'e oĩ. Sete henda py ombojaague ikuai.
2 Ha'e gui peteĩ aexa avi anjo imbaraete va'e. Ha'e va'e ijayvu atã vy
aipoe'i:
— Mava'e tu ha'eve kuaxia para mbojaague ikuai va'e omboi vy oipe'a
aguã? — he'i.
3 Ha'e rami teĩ yva re, yvy re ha'e yvy guýry avave rei jipoi kuaxia para
oipe'a aguã ha'eve va'e, neĩ kuaxia re oma'ẽ aguã voi nda'evei.
4 Ha'e ramo xee ajae'o vaipa, mba'eta avave rei ndojouai kuaxia para
oipe'a aguã ha'eve va'e, neĩ oma'ẽ aguã.
5 Ha'e rami teĩ tujakueve joe opena va'ety regua peteĩ aipoe'i xevy:
— Ejae'o eme. Ma'ẽ, Judá regua guary ipo'aka ma, Davi rapokue renhoĩ
'epy va'e. Ha'e rami rire ha'e va'e ae ha'eve kuaxia mbojaa sete ikuai va'e
omboi vy oipe'a aguã — he'i.
6 Ha'e ramo peteĩ aexa tenda ha'e irundy temimoingo kuery ha'e
tujakueve ikuai va'e mbyte hi'aĩ va'e, Vexa'i ra'y ojuka pyre rami ojekuaa.
Ha'e va'e re ma sete hakua oĩ, ha'e sete hexa avi. Hexa ma sete nhe'ẽ
Nhanderuete guigua yvy jave rupi omondouka va'e.[m]
7 Ha'e gui Vexa'i ra'y ou vy ojopy kuaxia para tenda py oguapy oiny va'e
oiporu kuaa regua gui.
8 Kuaxia para Vexa'i ra'y ojopy ramo henonde irundy temimoingo kuery
guenapy'ã re ikuai, ha'e vinte e quatro tujakueve voi. Peteĩ-teĩ opo py

---

[m] **5.6** Vexa'i ra'y ojuka pyre rami ojekuaa va'e ma Jesus Cristo ae
(Isaías 53.6-12; João 1.29; Filipenses 2.5-11). Ha'e rã hexa ma Zacarias 4.10 py omombe'u
porãve.

l 4.6-8 Ezequiel 1.4-10; Isaías 6.3

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

oguereko mba'epu ixã reta va'e ha'e hy'a'i ouro guigua, heakuã porã va'e
oapy va'erã tynyẽ va'e. Ha'e va'e ma iky'a e'ỹ va'e kuery onhembo'ea.
9 Ha'e kuery ma mboraei pyau omonhendu vy aipoe'i:
— Ndee ma ha'eve kuaxia para rejopy vy imbojaa reipe'a aguã. Mba'eta
ndejukaa va'ekue, ha'e nderuguy py Nhanderuete peguarã rejogua joegua
e'ỹ-e'ỹ, amboae rami ijayvu va'e, amboae yvy regua, ha'e amboae regua
kuery ha'e javi gui.
10 Nhanderuete po'akaa pyguarã remoingo, ixupegua sacerdote-rã guive.
Ha'e ramo ha'e kuery huvixa rami 'rã joguereko yvy re — he'i okuapy.
11 Ha'e gui teĩgue ju ama'ẽ vy peteĩ ayvu aendu tenda yvýry anjo kuery
mbovy e'ỹ ikuai va'e oporaei rã. Ha'e va'e kuery ma temimoingo kuery ha'e
tujakueve yvýry mbovy rei e'ỹ ikuai, jaipapapa kuaa aguã rami rei e'ỹ.
12 Oporaei atã vy aipoe'i okuapy:
— Vexa'i ra'y ojuka pyre pe ma ha'eve "Ipo'akapa va'e, oguerekopa,
hi'arandu ha'e imbaraete va'e" 'ea aguã. Ha'eve omboetea aguã,
oguerovy'a ha'e ombojerovia pavẽ aguã guive — he'i okuapy.
13 Ha'e gui aendu rã yva re, yvy, yvy guýry ha'e ye'ẽ áry temimoingo
ikuai va'e ha'e javi aipoe'i:
— Tove tenda py oguapy va'e ha'e Vexa'i ra'y tombojeroviaa, tomboetea,
toguerovy'aa, ha'e ta'ipo'akapa araka'e rã peve — he'i okuapy.
14 Ha'e ramo irundy temimoingo kuery ombovai vy
— Anhetẽ ete — he'i. Tujakueve voi guenapy'ã re ikuai vy omboete
okuapy.

Jypygua kuaxia para mbojaague Vexa'i ra'y omboi rã oexaague

6 1 Ha'e gui aexa rã Vexa'i ra'y omboi kuaxia para mbojaague sete oĩ
va'e regua jypygua. Ha'e gui aendu irundy temimoingo kuery va'e
regua yapu ratã va'e rami ijayvu rã. Ha'e vy
— Enhemboja ke ejuvy — he'i.
2 Ha'e ramo aexa rã ou peteĩ kavaju xiĩ va'e. Ha'e va'e árygua ma
guyrapa oguereko, ha'e ixupe ome'ẽa coroa. Ha'e ramo joe ipo'aka ovy,
ipo'akave aguã.[n]

Kuaxia para mbojaague mokoĩa va'e omboi rã oexaague

3 Ha'e gui kuaxia para mbojaague mokoĩa va'e omboi jave mokoĩa
temimoingo aendu
— Enhemboja ke ejuvy — he'i rã.
4 Ha'e gui aexa rã oẽ kavaju mboae, pytã va'e. Ha'e va'e árygua pe ma
ome'ẽa yvy regua kuery ojapo aguã peteĩ rami ve'ỹ ikuai aguã rami,
peteĩ-teĩ jojuka aguã. Ixupe ome'ẽa avi peteĩ kyxe guaxu.

---

n 6.1-17 Mateus 24.4-14

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Kuaxia para mbojaague mboapya va'e omboi rã oexaague

5 Kuaxia para mbojaague mboapya va'e omboi jave aendu mboapya temimoingo
— Enhemboja ke ejuvy — he'i rã.
Ha'e gui aexa rã ou peteĩ kavaju huũ va'e. Ha'e va'e árygua ma opo py oguereko mba'emo opejaa.
6 Peteĩ ayvu aendu avi irundy temimoingo kuery mbyte gui rami onhendu va'e. Ha'e vy aipoe'i:
— Peteĩ ryru'i trigo ma peteĩ ára repy re 'rã ovendea. Mboapy ryru cevada voi 'rã peteĩ ára repy re ovendea. Ha'e rami teĩ embovaipa eme azeite ha'e vinho — he'i.

Kuaxia mbojaague irundya va'e omboi rã oexaague

7 Ha'e gui Vexa'i ra'y kuaxia para mbojaague irundya va'e omboi jave aendu irundya temimoingo
— Enhemboja ke ejuvy — he'i rã.
8 Ha'e ramo ama'ẽ vy aexa peteĩ kavaju iju va'e. Ha'e va'e árygua rery ma Manoa Ja. Hakykue ou avi omanogue retã. Ha'e kuery pe ma ome'ẽa yvy regua kuery ojuka aguã, irundy-rundy ikuai va'e gui peteĩ-teĩ ojuka aguã kyxe guaxu py, karuai, nhomoingo axya ha'e yvy rupigua vixo inharõ va'e py.[o]

Kuaxia para mbojaague teĩ nhiruĩa va'e omboi rã oexaague

9 Kuaxia para mbojaague teĩ nhiruĩa va'e omboi jave ma aexa rã altar oĩ va'e yvýry ikuai Nhanderuete ayvu omombe'uague ha'e onhemombe'u porãague re ojuka pyre kuery nhe'ẽ.
10 Ha'e va'e kuery ojapukai atã vy
— Senhor ndepo'akapa va'e, iky'a e'ỹ ha'e anhetẽ va'e, raka'e peve 'rã tu ndereikuaa potai, neĩ nerembopagai yvy regua kuery oreruguy omoẽague re? — he'i okuapy.
11 Ha'e ramo ha'e kuery peteĩ-teĩ pe ome'ẽa ao xiĩ va'e, ha'e aipo'ea opytu'uve ranhe aguã xapy'a'i, ha'e kuery ojukaa ague rami avi irmão kuery Nhanderuete rembiguai ojuka pyrã ikuai va'e ojukapaa peve.

Kuaxia para mbojaague mboapy memea va'e omboi rã oexaague

12 Ha'e gui aexa rã Vexa'i ra'y kuaxia para mbojaague mboapy memea va'e omboi jave yvy oryryi atã. Kuaray pytũmba ajukue huũ rei va'e rami, jaxy voi tuguy rami pytãmba.
13 Yva re jaxy-tata ikuai va'e ho'apa yvy py, yvytu oipeju atã rã figo'a ky'i okuipaa rami avi.

---

o 6.2-8 Zacarias 6.1-6; Ezequiel 14.21

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Ha'e gui ma yva okanhy xapy'a mba'emo pire onhemama ovy va'e rami.
Yvyty ha'e ypa'ũ ikuai va'e ha'e javi ovapa oĩague gui.
15 Ha'e ramo yvy regua huvixave kuery, yvatekueve, xondaro ruvixa,
oguerekopa va'e kuery, ipo'akakueve, escravo ha'e escravo e'ỹ va'e ha'e
javi ma yvykua rupi onhemimba okuapy, ha'e yvy'ã re ita pa'ũ ikuai va'e
rupi guive.
16 Ha'e va'e kuery ma yvyty ha'e ita ikuai va'e pe aipoe'i:
— Pe'a ke ore'áry, orenhomi tenda py oguapy oiny va'e orerexa e'ỹ
aguã, ha'e Vexa'i ra'y orembopaga e'ỹ aguã.
17 Mba'eta ovaẽ ma ipoxya ára. Mava'e tu ogueropo'aka ta?

Cento e quarenta e quatro mil Israel kuery regua oexaague

7 1 Ha'e va'e rire irundy anjo aexa yvy apy irundy oĩ va'e py hi'aĩ rã.
Ha'e va'e kuery ma yvytu jokoarã ikuai, yvytu oipeju e'ỹ aguã yvy
re, ye'ẽ re, neĩ peteĩve yvyra hi'aĩ va'e re guive.
2 Ha'e gui peteĩ anjo mboae ju aexa kuaray oua katy gui oẽ ouvy va'e,
Nhanderuete oikove va'e guigua kuaa ukaarã ogueru. Ha'e va'e ma
ojapukai atã irundy anjo yvy ha'e ye'ẽ mbovaipaarã omoĩ mbyre pe.
3 Ha'e vy aipoe'i:
— Pembovaipa eme ranhe yvy, ye'ẽ, neĩ yvyra ikuai va'e, Nhanderuete
rembiguai kuery rova re ikuaa ukaarã romoĩ e'ỹa ja — he'i.[p]
4 Ha'e gui ikuaa ukaarã omoĩmbaa va'ekue oipapaa rã aendu mbovy
paa. Ha'e va'e kuery ha'e javi vy ma cento e quarenta e quatro mil ikuai,
Israel kuery ha'e javi regua gui.[q]
5 Judá regua kuery gui doze mil, Rúben regua gui doze mil ju, Gade regua
gui doze mil,
6 Aser regua gui doze mil, Naftali regua gui doze mil, Manassés regua gui
doze mil,
7 Simeão regua gui doze mil, Levi regua gui doze mil, Issacar regua gui
doze mil,
8 Zebulom regua gui doze mil, José regua gui doze mil, ha'e Benjamim
regua gui doze mil re avi ikuaa ukaarã omoĩa.

Ombopyau pyre opu'ã okuapy va'e oexaague

9 Ha'e va'e rire aexa rã heta ete ikuai avave rei oipapa kuaa aguã rami
e'ỹ, ha'e javi regua kuery, joegua e'ỹ-e'ỹ, amboae yvy regua ha'e amboae
rami ijayvu va'e gui. Ha'e va'e kuery opu'ãmba okuapy tenda ha'e Vexa'i
ra'y renonde. Xiĩ va'e py peteĩ-teĩ onhemonde va'e, opo py pindo rogue
oguereko guive.
10 Ha'e rami vy ijayvu atã vy aipoe'i:

---

p 7.3 Ezequiel 9.4 **q 7.4** Apocalipse 9.3,4; 14.1-5

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Tenda py Nhanderuete oguapy oiny va'e ha'e Vexa'i ra'y gui ae ou jaa
jepe aguã — he'i okuapy.
11 Anjo kuery ma tujakueve ha'e irundy temimoingo kuery yvýry rupi
ikuai, tenda jovaive re opu'ã okuapy. Ha'e javive guenapy'ã re ikuai tenda
renonde, yvy re ngova omovaẽ okuapy Nhanderuete omboete vy.
12 Ha'e vy aipoe'i:
— Anhetẽ ete. Tove Nhanderuete pe toporaeia, tombojeroviaa,
tai'arandu, toguerovy'aa, tomboetea, ta'ipo'aka ha'e ta'imbaraete araka'e
rã peve. Amém — he'i okuapy.
13 Ha'e gui tujakueve regua peteĩ ijayvu vy oporandu xevy:
— Peva'e kuery xiĩ va'e py onhemonde va'e, marã ramigua tu? Magui
ou va'ekue tu?
14 Xee ambovai vy
— Xeruvixa, ndee ma reikuaa 'rã — ha'e.
Ha'e ramo aipoe'i xevy:
— Ha'e kuery ma ikuai axy eteague gui ou va'ekue. Vexa'i ra'y ruguy py
oao ojoi uka vy oiky'a'o uka va'ekue.
15 Ha'e nunga rupi Nhanderuete renda renonde rupi riae ikuai. Ara py ha'e
pyávy ombojerovia okuapy ixupegua oo iky'a e'ỹ va'e py. Ha'e ramo ha'e
kuery áry rupi tenda py oguapy oiny va'e ojao'i 'rã ho'ã py.
16 Ha'e ramo ha'e kuery noenduvei ma 'rã karuai neĩ yuvei. Ha'e kuery áry
kuaray ndojope raxyvei 'rã, neĩ haku noenduvei 'rã guive,
17 mba'eta ha'e kuery re Vexa'i ra'y tenda py oĩ va'e opena 'rã, ha'e ogueraa 'rã guive
ygua tekove me'ẽa oĩa katy. Ha'e kuery rexay Nhanderuete omombirupa 'rã.[r]

Kuaxia para mbojaague sete-a va'e omboi rã sete anjo mimby guaxu oguereko va'e oexaague

8 1 Ha'e gui kuaxia para mbojaague sete-a va'e Vexa'i ra'y omboi jave
yva re okyrirĩmba katuĩ'i meia-hora rãnda'u.
2 Ha'e gui aexa sete anjo Nhanderuete renonde opu'ã okuapy rã. Ha'e va'e
kuery pe ma sete mimby guaxu ome'ẽa.
3 Ha'e gui ou avi anjo mboae. Ha'e va'e ma altar yvy'iry hi'aĩ. Opo py
oguereko hy'a'i heakuã porã va'e oapyaty ouro guigua. Ixupe ma ome'ẽa
vaipa heakuã porã va'e, iky'a e'ỹ va'e kuery ojerurea irũrã oapy aguã altar
ouro guigua tenda renonde oĩ va'e áry.
4 Ha'e gui anjo po py hy'a'i heakuã porã va'e rapyaty oĩ va'e gui hataxĩ
ojeupi ovy Nhanderuete oĩa peve, iky'a e'ỹ va'e kuery ojerurea irũrã.
5 Ha'e gui hy'a'i heakuã porã va'e oapyaty ma peteĩgue ju anjo omonyẽ
tata altar áry gui ojopy va'ekue. Ha'e vy omombo yvy re. Ha'e rã oiko
yapu, ayvu, overa ha'e yvy ryryi.

---

r 7.16-17 Isaías 49.10; 25.8

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ha'e gui mae ma anjo kuery sete mimby guaxu revegua oguereko katu
omonhe'ẽ aguã.

Jypygua mimby guaxu omonhe'ẽ jave oexaague

7 Ha'e gui jypygua anjo omonhe'ẽ mimby guaxu. Ha'e ramo ho'a
amandau ha'e tata tuguy re irũ va'e. Ha'e nunga ma ko yvy re omomboa.
Ha'e ramo oapy yvy, yvyra ikuai va'e ha'e jai rogue pyau ha'e javi.
Mboapy-apy henda ikuai va'e gui peteĩ-teĩ okai.

Mokoĩa mimby guaxu omonhe'ẽ jave oexaague

8 Ha'e gui anjo mokoĩa ju omonhe'ẽ mimby guaxu. Ha'e ramo peteĩ
omomboa ye'ẽ py, yvyty tuvixa va'e ramigua, hendy va'e. Ha'e ramo ye'ẽ
mboapy-apy oĩ va'e gui peteĩ-teĩ henda py opyta tuguy.
9 Temimoingo kuery ye'ẽ rupi mboapy-apy ikuai va'e peteĩ-teĩ omano.
Kanoã voi mboapy-apy ikuai va'e gui peteĩ-teĩ ombovaipa.

Mboapya mimby guaxu omonhe'ẽ jave oexaague

10 Ha'e gui anjo mboapya ju omonhe'ẽ mimby guaxu. Ha'e ramo yva
gui ho'a peteĩ jaxy-tata tuvixa va'e, takua ryxa rami hendy va'e. Yakã
mboapy-apy oĩ va'e gui peteĩ-teĩ áry ho'a, ha'e yvu ikuai va'e áry guive.
11 Jaxy-tata rery ma Iro ete va'e. Ha'e rami vy yy mboapy-apy oĩ va'e
gui peteĩ-teĩ iro. Ha'e ramo avakue heta omano yy gui, iro vaipa
ramo.

Irundya mimby guaxu omonhe'ẽ jave oexaague

12 Ha'e gui anjo irundya ju omonhe'ẽ mimby guaxu. Ha'e ramo kuaray,
jaxy ha'e jaxy-tata mboapy-apy ikuai va'e gui peteĩ-teĩ pytũ. Ara py ha'e
pyávy teĩ naexakãvei.
13 Ha'e ramo ama'ẽ vy aendu peteĩ taguato tuvixa va'e yva mbyte rupi
oveve vy ijayvu rã. Ijayvu atã reve aipoe'i:
— Nda'evei ete, nda'evei ete, nda'evei ete 'rã yvy regua kuery pe,
mboapy anjo mimby guaxu omonhe'ẽ va'erã oime teri ramo.

Teĩ nhiruĩa mimby guaxu omonhe'ẽ jave oexaague

9 1 Ha'e gui teĩ nhiruĩa anjo omonhe'ẽ mimby guaxu. Ha'e rã aexa
peteĩ jaxy-tata yva gui ho'a rã yvy re. Ha'e va'e pe ma ome'ẽa yvykua
pytũa rokẽ pe'aa.
2 Ha'e gui yvykua pytũa rokẽ oipe'a ramo yvykua gui ojeupi hataxĩ,
tatakua tuvixa va'e gui hataxĩ opu'ãa rami. Yvykua gui hataxĩ oẽ va'e
omo'ãmba kuaray ha'e yvate rupi.
3 Hataxĩ mbyte gui oẽ tuku, ha'e yvy re oje'oi. Ha'e va'e kuery pe ome'ẽa
japeuxa yvy rupigua rami jopi aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ha'e kuery pe aipo'ea ojavyky e'ỹ aguã yvy re nhuũ ha'e hogue va'e, neĩ
yvyra ikuai va'e, ha'e rã avakue rova re Nhanderuete guigua kuaa ukaarã
nomoĩaia va'ekue anho.
5 Tuku kuery jojuka aguã 'rãgue py ha'e kuery pe ome'ẽa teĩ nhiruĩ jaxy
re nhomoingo axy aguã rive. Ha'e ramo japeuxa jopi vy nhomoingo axya
rami 'rã nhomoingo axy.
6 Ha'e va'e jave py avakue onhea'ã 'rã omano aguã teĩ nda'evei 'rã.
Omanoxea oendu teĩ nda'evei 'rã omano aguã.
7 Tuku ma kavaju joe opu'ã aguã katy guarã oguereko katu pyre rami
ojekuaa. Inhakã re oĩ coroa ouro guigua rami ojekuaa va'e. Hova ma ava
rami ojekuaa.
8 Hi'a ma kunhague'a rami, haĩ ma guary raĩ rami.
9 Opexo re ma oguereko pexo regua ferro gui ojapo pyre ramigua. Ipepo
revovo ma joe opu'ã aguã katy karóxa heta kavaju omoatã heravy va'e
revovo rami.
10 Huguai ma japeuxa rami ipopia. Huguai re ae oĩ teĩ nhiruĩ jaxy re
nhomoingo axy va'erã.
11 Ha'e kuery rerekoa huvixave rami oguereko va'e ma anjo yvykua
pytũa pygua. Ha'e va'e rery ma hebraico py Abadom, ha'e rã grego py ma
Apoliom.
12 Ha'e rami py ojeupity ma jypygua “Nda'evei ete” he'iague. Ha'e va'e
rire mokoĩ ju 'rã oiko.

Mboapy memea mimby guaxu omonhe'ẽ jave oexaague

13 Ha'e gui anjo mboapy memea ju omonhe'ẽ mimby guaxu. Ha'e gui
aendu peteĩ ayvu. Ha'e va'e ma ouro guigua altar Nhanderuete renonde oĩ
va'e apy irundy oĩ va'e gui onhendu.
14 Ha'e vy aipoe'i anjo mboapy memea va'e mimby guaxu oguereko va'e
pe:
— Ejora ke irundy anjo Eufrates yakã guaxu yvýry ojokua pyre — he'i.
15 Ha'e ramo ojora irundy anjo. Ha'e va'e kuery ma ha'e va'e ma'etỹ, ha'e
va'e jaxy, ha'e va'e ára, ha'e va'e hora jave ae avakue mboapy-apy ikuai
va'e gui peteĩ-teĩ jukaarã oguereko katu pyre.
16 Kavaju árygua xondaro kuery mbovy paa aendu rã duzentos milhões
ikuai.
17 Ha'e rami vy aexa rã kavaju ha'e hi'árygua kuery opexo regua oguereko
tata rami pytã va'e, jacinto rami hovy va'e ha'e enxofre rami iju va'e.
Kavaju akã ma guary akã rami. Ijuru gui ma oẽ oiny tata, hataxĩ ha'e
enxofre.
18 Ha'e va'e mboapy nhomoingo axyarã ijuru gui oẽ va'e py ae jojuka 'rã,
tata, hataxĩ ha'e enxofre py. Avakue mboapy-apy ikuai va'e gui peteĩ-teĩ
ojuka 'rã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Mba'eta kavaju kuery mbaraetea ma ijuru ha'e huguai re oĩ. Huguai ma
mboi rami inhakã va'e. Ha'e va'e py ae 'rã nhomoingo axy.
20 Ha'e rã amboae kuery, imoingo axyarã oiko va'e gui nomanoi va'ekue
ma ndojeko rerovai opo py mba'emo vai ojapoaty gui. Ndojepe'ai ae anha
ha'e mba'emo ra'angaa ouro guigua omboetea gui, neĩ prata guigua, overa
va'e, ita ha'e yvyra guigua gui, ha'e nunga oexa va'erã e'ỹ, oendu va'erã
e'ỹ, neĩ oguata va'erã e'ỹ teĩ.
21 Ha'e kuery ndojeko rerovai ae jojukaaty gui, imba'evykya, itavy reia,
neĩ imondaa gui.[s]

João pe kuaxia para'i ho'u ukaa ague

10 1 Ha'e gui amboae anjo imbaraete va'e aexa yva gui oguejy ouvy
rã. Ha'e va'e ma arai py onhemonde ouvy. Inhakã áry rupi ma
karugua ojekuaa. Hova ma kuaray rami hexakã, ha'e hetyma ma tata
rami.
2 Opo py ma peteĩ kuaxia para'i ojepe'a va'e oguereko. Opy oiporu kuaa
regua re opyrõ ye'ẽ áry, ha'e rã opy oiporu kuaa e'ỹa re ma yvy re opyrõ.
3 Ha'e gui ojapukai atã guary okororõa rami. Ojapukai ramo sete yapu oĩ
va'e ombovai.
4 Sete yapu ijayvu rã aendu vy ambopara ta ramove peteĩ ayvu aendu yva
gui,
— Emombe'u eme sete yapu ijayvuague, embopara eme — he'i va'e.[t]
5 Ha'e gui ye'ẽ ha'e yvy re anjo opyrõ rã aexa va'e ma opo oiporu kuaa
regua oupi yvate katy.
6 Ha'e rami vy oura araka'e rã peve oiko va'erã rery rupi, yva, yvy, ye'ẽ
ha'e opa mba'e ikuai va'e apoare re. Ha'e vy aipoe'i:
— Ndarevei ma 'rã.
7 Mba'eta sete-a anjo ijayvua ára py mimby guaxu omonhe'ẽ ta jave
ojeupitypa ma 'rã Nhanderuete oikuaa uka e'ỹ teri va'ekue, guembiguai
profeta kuery pe omombe'uague rami vy — he'i.
8 Yva gui ijayvu va'ekue ma teĩgue ju ijayvu vy aipoe'i xevy:
— Tereo, ejopy kuaxia para ojepe'a va'e ye'ẽ ha'e yvy re anjo opyrõ va'e
po py oĩ va'e — he'i.
9 Ha'e ramo anjo hi'aĩa py aa vy ajerure kuaxia para'i xevy ome'ẽ aguã
re. Ha'e ramo aipoe'i:
— Ejopy ha'vy, ha'e he'upa. Anhetẽ iro 'rã nderyepy py, ha'e rã ndejuru
py oĩ teria ja ei rami he'ẽ 'rã — he'i.
10 Anjo po gui kuaxia para'i ajopy vy ha'u ramo xejuru py he'ẽ ei rami.
Ha'e rami teĩ amokõ rire xerye py ma iro.[u]
11 Ha'e gui aipoe'ive xevy:

---

s 9.20,21 Jeremias 5.3 **t 10.4** Daniel 12.4 **u 10.9-10** Ezequiel 3.1-3

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Teĩgue ju 'rã remombe'u heta regua kuery rekorã, amboae regua,
amboae rami ijayvu va'e ha'e huvixave ikuai va'e rekorã.

Nhanderuete pegua oo iky'a e'ỹ va'e oa'ã aguã re ijayvuague

11 1 Ha'e gui xevy pe ome'ẽa peteĩ takua popoka rami ipuku va'e.
Ha'e aipo'ea xevy:
— Epu'ã ke, tereo, ha'e ea'ã Nhanderuete pegua oo iky'a e'ỹ va'e. Ea'ã
avi altar oĩ va'e, ha'e pygua ombojerovia va'e kuery voi.[v]
2 Ha'e rã oo iky'a e'ỹ va'e roka ma tove, ea'ã eme, mba'eta amboae regua
kuery pe ranhe omboaxaa va'ekue. Ha'e va'e kuery ma quarenta e dois
jaxy re 'rã opyrõ tetã iky'a e'ỹ va'e re.

Mokoĩ profeta ojukaa rã oexaague

3 — Ha'e gui mokoĩ profeta xeayvu mombe'uarã ambou vy mil duzentos
e sessenta ára re 'rã amoingo, ajukue vaikue py onhemonde reve — he'i.
4 Ha'e va'e kuery ma mokoĩ oliveira, ha'e mokoĩ tataendy renda Senhor
yvy re ipo'aka va'e renonde hi'aĩ va'e.[w]
5 Ha'e kuery pe amongue ojapo vai ta ramo ijuru gui oẽ 'rã tata hovaigua
kuery mombaarã. Ha'e rami 'rãe imoingo axyxea kuery omano.
6 Ha'e kuery ipo'aka 'rã yva ojoko aguã, ayvu omombe'u oikovya ja oky e'ỹ
aguã. Yy re voi ipo'aka 'rã tuguy rami ojeapo aguã. Ipo'aka avi 'rã opa marãgua
nhomoingo axya py yvy ombovaipa aguã, mbovykue rei e'ỹ ojapoxea rami.
7 Ha'e va'e rire ha'e kuery omombe'u 'rã va'ekue omombe'upa ma ramo
ha'e kuery re peteĩ opu'ã 'rã, vixo vaikue yvykua gui oẽ va'e. Ha'e va'e ma
ha'e kuery re ipo'aka vy ojuka ete ranhe 'rã.
8 Ha'e kuery retekue omomboa inony 'rã tetã guaxu mbyte rupi tape oaxa
va'e py. Ha'e va'e tetã pe ma "Sodoma" ha'e "Egito" 'ea Nhe'ẽ gui, mba'eta
ha'e py ae ha'e kuery Senhor ojukaa aviague, kuruxu re.
9 Ha'e ramo mokoĩ profeta retekue re heta 'rã oma'ẽ: amboae yvy regua kuery,
joegua e'ỹ-e'ỹ, amboae rami ijayvu va'e ha'e amboae regua kuery. Irundy araa
kuaray mbyte peve 'rã hetekue re oma'ẽ okuapy, ojaty uka vy e'ỹ.
10 Mba'eta yvy regua kuery oguerovy'a rei 'rã mokoĩve omanoague. Ha'e
rami vy ojapo 'rã ngaru, ha'e joupe-upe ome'ẽ 'rã mba'emo, "Ha'e va'e
mokoĩ profeta ma yvy regua kuery omoingo axy rei va'ekue" he'i vy.
11 Ha'e gui irundy araa kuaray mbyte rire ma Nhanderuetea gui
nhe'ẽ imoingove jevyarã ou vy ha'e kuery re 'rã oĩ. Ha'e ramo opu'ã 'rã
nhogueno'amy, ha'e hexaa kuery ndaekorãvei 'rã okuapy.
12 Ha'e gui mokoĩ profeta yva gui oendu 'rã peteĩ ayvu atã "Penhemboja
ke pejuvy" he'i nhendu va'e. Ha'e ramo yva re ojeupi 'rã arai rupi,
hovaigua kuery oexaa py.

---

v 11.1 Ezequiel 40.3 **w 11.4** Zacarias 4.1-2

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Ha'e ramove oiko 'rã yvy oryryi atã va'e, tetã mbovaipaarã. Dez henda
oĩ va'e-va'e gui peteĩ-teĩ henda py 'rã ombovaipa. Yvy ryryi gui omano
'rã sete mil. Ha'e rã amboae kuery ma ndaekorãvei reve ombojerovia 'rã
okuapy Nhanderuete yva pygua.
14 Ha'e rami py ojeupity mokoĩguea "Nda'evei ete" he'iague. Ma'ẽ, are'ỹ'i
re mboapya ju 'rã ou.

Sete-a mimby guaxu ju omonhe'ẽ jave oexaague

15 Ha'e gui sete-a anjo ju omonhe'ẽ mimby guaxu. Ha'e ramo yva re
onhendu peteĩ ayvu atã:
— Yvy regua po'akaa ma nhande-Senhor ha'e hemimbou Cristo pegua
omboaxaa. Ha'e ramo ha'e va'e ju 'rã joguereko araka'e rã peve — he'i va'e.[x]
16 Ha'e gui vinte e quatro tujakueve joe opena va'ety kuery
Nhanderuete renonde, guenda py oguapy okuapy va'e ma guenapy'ã re
ikuai, ha'e yvy re ngova omovaẽ Nhanderuete omboetea rupi.
17 Ha'e vy aipoe'i okuapy:
— Senhor Oreruete Ndepo'akapa va'e, aỹ reiko ha'e yma guive reiko
va'ekue va'e, ore kuery roguerovy'a, mba'eta ndepo'aka etea rexa uka vy
huvixave ma reĩ.
18 Anhetẽ, yvy regua kuery ipoxypa va'ekue ri ovaẽ ma ndee ae ndepoxy
aguã, omano va'ekue remboayvu aguã ára rea'angaague. Ha'e rami vy
nerembiguai kuery pe reme'ẽ 'rã hekovia, profeta kuery, iky'a e'ỹ va'e ha'e
nderery oendu vy ojererokyjea rupi ikuai va'e ha'e javi, yvyĩgueve ha'e
yvatekueve. Ovaẽ avi yvy mombaare kuery remomba aguã — he'i.
19 Ha'e gui yva re ojepe'a jekuaa Nhanderuete pegua oo iky'a e'ỹ va'e rokẽ,
ha'e ramo iky'a e'ỹ va'e ropy aexa guexeve guarã ojapo va'ekue ryru oĩ va'e.
Ha'e gui oiko overa, ayvu, yapu ha'e yvy ryryi. Amandau avi ho'a vaipa.

Kunha ha'e teju-jagua oexaague

12 1 Yva re peteĩ ojekuaa avi hexa pyrã tuvixa va'e. Oiko peteĩ kunha
kuaray py onhemonde va'e, jaxy áry ipy oĩ va'e. Ha'e va'e akã re
ma oĩ peteĩ coroa doze jaxy-tata oĩa.
2 Hye guaxu'i va'e vy haxy rã haxẽ, ojexavai oiny kyrĩ'i va'e oikuavã aguã
haxy ramo.
3 Amboae ojekuaa avi hexa pyrã yva re, peteĩ teju-jagua pytã hi'aĩ tuvixa
va'e. Ha'e va'e ma sete inhakã ha'e dez hakua va'e. Sete inhakã re ma sete
coroa oĩ.
4 Nguguai py oity yva gui jaxy-tata ikuai va'ekue. Mboapy-apy oĩ va'e
gui peteĩ-teĩ oity vy omombo yvy katy. Kunha kyrĩ va'e oikuavã ta va'e
renonde teju-jagua hi'aĩ, itui'i ramove ho'u aguã.

---

x 11.15 Daniel 7.27

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ha'e gui itui'i ma peteĩ ava'i. Ha'e va'e ma ha'e javi regua mo'aranduarã
oiko po pygua ferro guigua py. Ha'e gui kunha va'e pi'a ma Nhanderuetea
py heraa, henda peve.
6 Ha'e gui kunha va'e ma tekoa e'ỹa katy ojava ovy. Ha'e py hekoarã
oĩ Nhanderuete oguereko katu va'ekue. Ha'e py omongaru uka 'rã mil
duzentos e sessenta araa peve.

Yva gui teju-jagua oitya rã oexaague

7 Ha'e gui yva re oiko joe opu'ã va'e. Ha'e rami vy anjo Miguel ma
guexevegua kuery reve opu'ã okuapy teju-jagua re. Ha'e ramo teju-jagua
ojeupegua anjo kuery reve opu'ã avi,
8 teĩ ha'e va'e kuery nda'ipo'akai. Ha'e ramo ha'e kuery pe noĩvei yva re
ikuai aguã.
9 Ha'e ramo yva gui oitya teju-jagua tuvixa va'e, mboi yma guive oiko
va'ekue, anha Satanás hery va'e, yvy regua kuery ha'e javi mbotavya. Yvy
katy omomboa, ixupegua anjo kuery reve.
10 Ha'e gui yva gui aendu peteĩ ijayvu atã va'e:
— Aỹ ma ojekuaa ma jaa jepe aguã, Nhanderuete ombaraetea ha'e
opo'akaa oexa uka aguã guive. Ojekuaa avi hemimbou Cristo po'akaa,
mba'eta oity ma nhande-irmão kuery rekokue ramigua mombe'ua. Ha'e
va'e ma ara py ha'e pyávy Nhanderuete renonde hi'aĩ ha'e kuery rekokue
omombe'ua py.
11 Ha'e rami teĩ hexe ma Vexa'i ra'y ruguy rupi ha'e kuery ipo'aka, ha'e
hexegua ayvu omombe'ua py guive. Ha'e kuery omano aguã rami ikuai
teĩ noendui okuapy ojeayvua.
12 Ha'e nunga rupi yva re pendekuai va'e ha'e javi, pevy'a ke. Ha'e rã yvy
ha'e ye'ẽ pe ma nda'evei ete 'rã, mba'eta pendea py oguejy ma anha. Ipoxy
vaipa reve oguejy, mba'eta oikuaa hi'ára opa rai'i maa.

Teju-jagua kunha va'e oakykue monha rã oexaague

13 Ha'e gui yvy py teju-jagua omomboa ma ramo oakykue monha kunha
opi'a'i oikuavã va'ekue.
14 Ha'e ramo kunha va'e pe ome'ẽa taguato tuvixa va'e pepo jovaive
revegua, tekoa e'ỹa katy oveve aguã, hekoarã oguereko katu pyre py. Ha'e
py ma omongarua 'rã mboapy ma'etỹ rire irundya mbyte peve, mboi oexa
e'ỹa py.[y]
15 Ha'e ramo kunha va'e rakykue mboi ou vy ojuru gui yy omoẽ yakã
rami, kunha va'e ogueroxyry heravy aguã.
16 Ha'e rami teĩ yvy ae oipytyvõ kunha va'e. Ha'e rami vy ojepe'a vy
omokõmba teju-jagua ojuru gui yy omoẽ va'ekue.

---

y 12.14 Daniel 7.25; 12.7

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Ha'e ramo kunha va'e pe teju-jagua ipoxyve ete vy oo imemby mboae
kuery ikuai va'e re opu'ã aguã. Ha'e va'e kuery ma Nhanderuete ojapo uka
va'e omoĩ porã, ha'e Jesus regua omombe'ua rupi ikuai va'e.
18 Ha'e gui teju-jagua ma ye'ẽ rembe re ju hi'aĩ ita ku'i reia py.

Ye'ẽ gui vixo vaikue oẽ rã oexaague

13 1 Ha'e gui peteĩ vixo vaikue aexa ye'ẽ gui oẽ ouvy rã. Ha'e va'e
ma dez hakua ha'e sete inhakã va'e. Hakua re ma dez coroa oĩ.
Inhakã re ma hery oĩ ayvu vai regua.
2 Vixo aexa va'e ma reõ rami hete. Ipy ma urso rami, ha'e rã ijuru ma
guary rami. Ixupe teju-jagua omboaxa opo'akaa, henda openaaty py oĩ
aguã, ha'e mba'emo tuvixa va'e ojapo aguã guive.[z]
3 Ha'e gui aexa rã inhakã sete ikuai va'e regua peteĩ re ijukaarã
omboguaiague oĩ, teĩ ijai ijukaarã oĩ va'ekue gui okuera. Ha'e ramo yvy
regua kuery ha'e javi onhemondyipa vy vixo re anho oje'oi.
4 Teju-jagua voi ombojerovia okuapy, vixo ombopo'aka rire. Vixo vaikue
avi ombojerovia. Ha'e vy aipoe'i okuapy:
— Mava'e nda'u vixo rami ipo'aka va'e? Mava'e nda'u opu'ã kuaa 'rã
hexe? — he'i.
5 Ixupe ome'ẽa avi ojuru py ijayvupa rei ha'e ijayvu vai aguã. Quarenta
e dois jaxy peve ombopo'akaa.
6 Ha'e ramo ojuru oipe'a Nhanderuete re ijayvu vai aguã. Ha'e rami vy
hery ha'e ombojeroviaaty re ijayvu rei, ha'e yva pygua kuery re guive.[a]
7 Ixupe ome'ẽa avi iky'a e'ỹ va'e kuery re opu'ã ha'e ipo'aka ete aguã.
Ombopo'akaa avi yvy re ikuai va'e re: peteĩ-teĩ regua re, joegua e'ỹ-e'ỹ,
amboae rami ijayvu va'e ha'e amboae regua kuery re.[b]
8 Ha'e ramo yvy regua kuery ha'e javi 'rã ombojerovia. Ha'e va'e kuery rery
ma kuaxia tekove oguereko va'e kuery rery oĩa re noĩ. Ha'e va'e kuaxia ma
Vexa'i ra'y pegua, mba'eta yvy itui ypy'i guive ojejuka uka va'ekue.
9 Ijapyxa oĩ va'e ke toendu.
10 Nhuã py heraa pyrã ma nhuã py ae 'rã oo. Kyxe guaxu py ojuka pyrã
ma kyxe py ae 'rã ojukaa. Ha'e rami oiko rã iky'a e'ỹ va'e kuery toexa uka
ogueropo'aka ha'e ojerovia etea.

Yvy guy gui vixo mboae oẽ ouvy rã oexaague

11 Ha'e gui vixo vaikue mboae ju aexa yvy guy gui oẽ ouvy rã. Ha'e va'e
ma Vexa'i ra'y rami hakua mokoĩ va'eri teju-jagua rami ijayvu va'e.
12 Jypygua vixo po'akaa rupi oiko henonde. Ha'e rami vy ojapo 'rã yvy
regua kuery vixo jypygua omboete aguã rami, ijai ijukaarã oĩ va'ekue gui
okuera rire.

---

z 13.1-2 Daniel 7.3-7 **a 13.6** Daniel 11.36 **b 13.7** Daniel 7.21

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Ojapo avi 'rã hexa pyrã tuvixa va'e. Ha'e rami vy yva gui omboguejy 'rã
tata yvy katy, avakue oexaa py.
14 Vixo renonde hexa pyrã ojapo aguã ombopo'akaague rupi ombotavy
'rã yvy regua kuery. Ha'e rami vy ha'e kuery pe ojapo uka 'rã vixo
ra'angaarã, kyxe guaxu py omboguaiague gui oikove ju va'ekue pegua ae.
15 Ombopo'aka avi vixo ra'angaa omopytuẽ aguã. Ha'e ramo ha'angaa
ijayvu, ha'e ojuka uka guive ha'angaa ombojerovia e'ỹ va'e kuery.
16 Pavẽ re omoĩ uka ikuaa ukaarã, ipo oiporu kuaa regua re, e'ỹ vy hova
re. Yvyĩgueve ha'e yvatekueve, oguerekopa va'e ha'e iporiaukue'i, escravo
ha'e escravo e'ỹ ha'e javi re omoĩ,
17 mba'eve rei ovende e'ỹ neĩ ojogua e'ỹ aguã, ikuaa ukaa oguereko va'e e'ỹ
vy. Ha'e va'e kuery re oĩ jypygua vixo rery, e'ỹ vy hery regua número.
18 Ha'e nunga ma 'arandua oexa ukaa aguã oiko. Hi'arandu va'e kuery
toikuaa pota vixo número mbovy paa re, mba'eta ava regua número ae,
seiscentos e sessenta e seis.

Vexa'i ra'y ha'e ixupegua kuery Sião yvyty áry ikuai rã oexaague

14 1 Ha'e gui ama'ẽ vy aexa Vexa'i ra'y Sião yvyty áry hi'aĩ rã. Hexeve
ikuai avi cento e quarenta e quatro mil. Ha'e va'e kuery rova re
ma hery ha'e Tuu rery omboparaa va'ekue.[c]
2 Ha'e gui peteĩ ayvu aendu yva gui onhendu va'e, yy heta ha'e yapu atã va'e
revovo rami, ha'e mba'epu ixã reta va'e ombopua rã onhendua rami guive.
3 Tenda oĩ va'e renonde rupi oporaeia okuapy mboraei pyau, irundy
temimoingo kuery ha'e tujakueve joe opena va'ety renonde. Ha'e va'e
mboraei ma avave rei ndoporaei kuaai, cento e quarenta e quatro mil yvy
regua kuery gui ogueraa jepe pyre'ỹ vy.
4 Ha'e va'e kuery ma kunhague reve onhemongy'a e'ỹ va'e, joguereko
e'ỹ va'e vy. Vexa'i ra'y ooa rupi rei hupive oje'oi va'e. Avakue mbyte gui
ojoguaa Nhanderuete ha'e Vexa'i ra'y peguarã jypy'igua ikuai aguã.
5 Ha'e kuery juru py apu oĩ e'ỹ va'e, mba'eta iky'a e'ỹ va'e meme.

Jypygua ayvu oenduague

6 Ha'e gui anjo mboae ju aexa yva mbyte rupi oveve-veve rã. Ha'e
va'e ma ayvu porã araka'e rã peve guarã oguereko yvy regua kuery pe
omombe'u va'erã, peteĩ-teĩ regua pe, joegua e'ỹ-e'ỹ, amboae rami ijayvu
va'e, ha'e amboae yvy regua kuery ha'e javi pe.
7 Ha'e vy ijayvu atã reve aipoe'i:
— Pejererokyje ke Nhanderuete renonde, pemboete guive, mba'eta
ovaẽ ma nhombopaga aguã hora. Pembojerovia yva, yvy, ye'ẽ ha'e yvu
ikuai va'e apoare — he'i.

---

c 14.1 Apocalipse 7.1-4

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mokoĩa ayvu oenduague

8 Ha'e va'e rire ou anjo mboae, mokoĩa va'e. Ha'e va'e ju aipoe'i:
— Ho'a, ho'apa ma Babilônia tetã guaxu. Mba'eta ha'e va'e tetã ma
vinho ome'ẽ va'ekue yvy regua kuery ha'e javi oy'u aguã. Ha'e va'e ma
poxya, Babilônia pygua kuery itavy reiague re ou va'e.

Mboapya ayvu oenduague

9 Ha'e va'e rire ou anjo mboae ju, mboapya va'e. Ha'e va'e ma ijayvu atã
reve aipoe'i:
— Vixo vaikue ha'e ha'angaa mbojeroviaa kuery rova re, e'ỹ vy ipo re
ikuaa ukaarã omoĩmbaa va'ekue ma
10 oy'u 'rã vinho Nhanderuete poxya regua. Ha'e nunga ma omoirũ e'ỹ re
oguereko katu va'ekue. Karo ipoxya oĩa gui ae 'rã ha'e kuery oy'u. Ha'e
rami vy tata enxofre revegua py ikuai axy 'rã anjo iky'a e'ỹ va'e kuery
ha'e Vexa'i ra'y renonde.
11 Ha'e kuery ikuai axya gui hataxĩ ojeupi 'rã araka'e rã peve guarã. Vixo
vaikue ha'e ha'angaa mbojeroviaa kuery re hery omoĩa va'ekue ma ara py
ha'e pyávy opytu'u e'ỹ re ikuai axy riae 'rã — he'i.
12 Ha'e rami oiko rã iky'a e'ỹ va'e kuery toexa uka oĩ atãa. Ha'e kuery
ma Nhanderuete ayvu ha'e Jesus re ojeroviaa rupi ikuai va'e.

Irundya ayvu oenduague

13 Ha'e ramo yva gui aendu peteĩ ayvu:
— Embopara ke: Ovy'a ete 'rã okuapy aỹ guive Senhor re omano va'e
kuery — he'i va'e.
Ha'e ramo Nhe'ẽ ombovai:
— Anhetẽ, mba'eta ha'e kuery opytu'u 'rã omba'eapoague gui. Heko
porãague repy ojekuaa avi 'rã ha'e kuery reve — he'i.

Mba'emo aju omono'õa rã oexaague

14 Ha'e gui ama'ẽ vy aexa peteĩ arai xiĩ va'e. Ha'e va'e áry ma peteĩ
oguapy oiny, ava ra'y ojeapo va'ekue rami ojekuaa va'e. Ha'e va'e akã re
ma coroa ouro guigua oĩ, ha'e opo py ma foice'i haimbe va'e oguereko.[d]
15 Ha'e gui ma Nhanderuete ro iky'a e'ỹ va'e gui oẽ ouvy anjo mboae. Ha'e
va'e ma ojapukai reve aipoe'i arai áry oguapy oiny va'e pe:
— Mba'ety yvy regua ijajupa ma. Eraa ke nde-foice'i ha'e emono'õ,
mba'eta remono'õ aguã hora ovaẽ ma. — he'i.
16 Ha'e ramo arai áry oguapy oiny va'e yvy áry rupi foice'i py ijaju va'e
ojaya vy omono'õmba yvy gui.[e]

---

d 14.14 Daniel 7.13 **e 14.14-16** Mateus 13.37-43

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Uva omono'õa rã oexaague

17 Ha'e gui yva re Nhanderuete ro iky'a e'ỹ va'e oĩ va'e gui oẽ ouvy anjo
mboae. Ha'e va'e voi foice'i haimbe va'e oguereko opo py.
18 Ha'e gui altar yvýry gui peteĩ oẽ anjo mboae ju, tata re opena va'ety.
Ha'e va'e ma foice'i haimbe va'e revegua pe ijayvu atã vy aipoe'i:
— Eraa ke nde-foice'i haimbe va'e, ha'e emono'õ uva yvy regua
hembypy gui, mba'eta uva ijajupa ma — he'i.
19 Ha'e ramo yvy áry rupi anjo foice'i omboaxa vy yvy re uva rembypy
ikuai va'e gui ojaya hi'a. Ha'e rami vy uva'a ma peteĩ onhami atyrã tuvixa
va'e oĩ va'e py omombopa, Nhanderuete opoxya rupi nhombopaga aguã.[f]
20 Ha'e ramo uva onhamia tetã gui mombyry'i. Ha'e ramo onhamiaty gui onheẽ
tuguy. Kavaju juruxã peve tyguaxu, ha'e trezentos quilometro-a rupi peve oxyry.

Sete nhomoingo axyarã omboua ta ramo oexaague

15 1 Ha'e gui aexa rã yva re ojekuaa hexa pyrã tuvixa va'e mboae,
nhomondyipaarã. Mba'eta sete anjo ikuai, sete nhomoingo axyarã
rerua. Ha'e va'e nhomoingo axya ma opa vygua, mba'eta ha'e nunga py
opa 'rã Nhanderuete opoxya rupi joguerekoa.

Moisés ha'e Vexa'i ra'y poraei oporaeia okuapy rã oenduague

2 Ha'e gui peteĩ yupa aexa vidro guigua rami ojekuaa va'e, tata re irũ
va'e. Ha'e va'e áry ma mba'emo vai re ipo'aka va'ekue ikuai: vixo vaikue
re, ha'angaa, ha'e hery regua número omoĩa 'rã va'ekue re. Ha'e va'e kuery
ma Nhanderuete pegua mba'epu ixã reta va'e oupi reve
3 oporaei okuapy Nhanderuete rembiguai Moisés ha'e Vexa'i ra'y poraei.
Ha'e rami vy aipoe'i:
— Senhor Oreruete Ndepo'akapa va'e, mba'emo rejapo va'e ma tuvixa
ha'e iporã va'e meme. Reikoa ha'e javi rupi ndereko porãa anhetẽ rupigua
meme rexa uka. Yvy regua kuery Ruvixave reiko!
4 Senhor, mava'e tu nderery oendu vy nanemboetei 'rã ojererokyjea rupi?
Mba'eta ndee anho iky'a e'ỹ va'e reiko. Ha'e nunga rupi yvy regua kuery ha'e javi
'rã nerenonde ou nemboete aguã, ndereko porãa ojekuaa ma rire — he'i okuapy.

Nhanderuete nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

5 Ha'e va'e rire ama'ẽ jevy rã yva re ombojeroviaaty iky'a e'ỹ va'e
ojepe'a, ha'e Nhanderuete ayvu ryru opy oĩa gui ojekuaa.
6 Ha'e gui iky'a e'ỹ va'e ropy gui sete anjo kuery oẽ ouvy sete nhomoingo
axyarã rerua. Ha'e va'e kuery ma ajukue porãve xiĩ rei hexakã va'e py
onhemonde, ajukue ra'ykue ouro guigua opexo rupi ojokua reve.

---

f 14.19 Apocalipse 19.15

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 Ha'e ramo sete anjo ikuai va'e po py irundy temimoingo kuery va'e regua
peteĩ omboaxa sete hy'a'i ouro guigua. Ha'e va'e ma tynyẽ Nhanderuete
raka'e rã peve oiko va'erã poxya.
8 Ha'e gui iky'a e'ỹ va'e ropy rupi tynyẽ Nhanderuete rexakã ha'e ipo'akaa
guigua hataxĩ. Ha'e ramo avave rei nda'evei ranhe oike aguã, sete
nhomoingo axyarã sete anjo oguereko va'e oiko e'ỹa ja.

Jypygua nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

16 1 Ha'e gui peteĩ ayvu aendu oo iky'a e'ỹ va'e gui onhendu atã va'e.
Ha'e rami vy sete anjo ikuai va'e pe aipoe'i:
— Tapeo, sete hy'a'i pereko va'e gui penhoẽ yvy re Nhanderuete poxya
rexa ukaarã — he'i.
2 Ha'e ramo anjo jypygua oẽ ovy vy hy'a'i py oĩ va'e onhoẽ yvy re.
Ha'e va'e gui ma oiko ai vaikue. Ha'e ramo vixo vaikue guigua kuaa
ukaarã avakue omoĩa ha'e ha'angaa ombojerovia va'ekue re oiko imoingo
axyarã.

Mokoĩa nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

3 Ha'e gui anjo mokoĩa va'e ma ye'ẽ áry ju onhoẽ hy'a'i gui. Ha'e va'e gui
ma omano va'ekue ruguy rami yy oiko. Ha'e ramo ye'ẽ rupi temimoingo
ikuai va'e omanomba.

Mboapya nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

4 Ha'e gui anjo mboapya va'e ma yakã ha'e yvu ikuai va'e áry ju onhoẽ
hy'a'i gui. Ha'e va'e gui ma tuguy ojeapo.
5 Ha'e ramo aendu yy re anjo opena va'e aipoe'i rã:
— Ndee ma heko porã va'e, aỹ reiko ha'e yma guive reiko
va'ekue, Ndeky'a e'ỹ ete va'e, mba'eta ha'e nunga py ma ha'evea rami
renhombopaga.
6 Ha'e kuery ma iky'a e'ỹ va'e ha'e profeta kuery ruguy omoẽ uka rire
ha'e kuery pe ju reme'ẽ tuguy oy'u aguã. Ha'e nunga py ha'evea rami
rembopaga — he'i.
7 Ha'e gui aendu avi altar gui ombovai va'e:
— Anhetẽ, Senhor Oreruete Ndepo'akapa va'e. Anhetẽ va'e ha'e ha'evea
rami meme renhombopaga — he'i.

Irundya nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

8 Ha'e gui irundya anjo ma kuaray re ju onhoẽ hy'a'i gui. Ha'e va'e gui
ma kuaray oapy avakue tata py.
9 Ha'e ramo kuaray aku gui okaipa vy ijayvu vaikue okuapy Nhanderuete
rery re, imoingo axyarã ombou aguã re ipo'aka va'e ramo. Ha'e rami teĩ
ndojeko rerovai guive omboete aguã.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Peteĩ nhiruĩa nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

10 Ha'e gui anjo peteĩ nhiruĩa va'e ma vixo vaikue renda openaaty re
ju onhoẽ hy'a'i gui. Ha'e va'e gui ma vixo openaa ha'e javi rupi pytũmba.
Ha'e rã avakue haxy va'e oendu vy oixu'upa oapekũ,
11 ai vaikue gui ojexavai vy ijayvu vai okuapy Nhanderuete yva pygua re.
Ha'e rami teĩ opa marã rei ikuaia gui ma ndojeko rerovai guive.

Mboapy memea nhomoingo axyarã ombou rã oexaague

12 Ha'e gui anjo mboapy memea va'e ma Eufrates yakã guaxu áry ju
onhoẽ hy'a'i gui. Ha'e va'e gui ma yy ipirupa peteĩ tape oĩ aguã, kuaray
oua katy gui huvixave kuery ou aguã.
13 Ha'e ramo ama'ẽ rã teju-jagua, vixo vaikue ha'e profeta ramigua juru
gui ma mboapy nhe'ẽ vai oẽ ju'i rami ojekuaa va'e.
14 Ha'e va'e nhe'ẽ ma anha kuery meme, hexa pyrã apoarã ikuai. Ha'e
kuery oje'oi 'rã yvy jave re huvixa kuery ikuai va'ea rupi omono'õmba
heruvy aguã, Nhanderuete Ipo'akapa va'e re opu'ã rei okuapy aguã,
mba'eta hi'ára tuvixave va'e ovaẽ rã.
15 (— Ma'ẽ, xee ma imonda va'e rami 'rã aju xapy'a. Ovy'a ete 'rã xerarõ
vy oao py onhemonde riae va'e, ipire reia rupi oiko e'ỹ aguã, oexa pavẽ rã
oxĩmba e'ỹ aguã — he'i.)
16 Ha'e gui anha kuery nhe'ẽ ma peteĩ henda py omono'õmba huvixa
kuery, hebraico ayvu py Armagedom 'epy va'ea py.

Sete-a nhomoingo axyarã ju ombou rã oexaague

17 Ha'e gui anjo sete-a va'e ma yvate rupi onhoẽ hy'a'i gui. Ha'e va'e jave
py ayvu atã onhendu oo iky'a e'ỹ va'e py, tenda openaaty oĩ va'e yvy'iry
gui. Ha'e vy
— Ojeupitypa ma — he'i.
18 Ha'e gui oiko overa, ayvu ha'e yapu. Oiko avi yvy ryryi atã tuvixa va'e.
Ha'e va'e ramigua yvy ryryi ma yvy re ikuaia ypy'i guive ndoikoi teri va'ekue.
19 Ha'e va'e gui ma tetã guaxu mboapy henda rupi oja'o. Ho'apa avi kova'e
yvy re tetã ikuai va'e. Mba'eta Babilônia tetã guaxu re Nhanderuete
oikuaa pota vy omboy'u vinho ipoxya oĩa karo gui.
20 Ha'e ramo ypa'ũ ha'e javi okanhymba, yvyty ikuai va'e voi ndojouavei.
21 Ha'e gui avakue áry ho'a yva gui amandau tuvixa va'e, trinta quilo
raxa va'e meme. Ha'e ramo amandau gui ojexavai vy ijayvu vai okuapy
Nhanderuete re, imoingo axyarã ombou va'ekue tuvixa ramo.

Kunha itavy rei ete va'e oexaague

17 1 Ha'e gui anjo kuery sete hy'a'i oguereko va'e regua peteĩ ou. Ha'e
va'e ma ijayvu vy aipoe'i xevy:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Enhemboja ke ejuvy, aexa uka ta kunha itavy rei ete va'e ombopagaa
rã. Ha'e va'e ma yy heta va'e áry oguapy oiny va'e.
2 Hexeve huvixave yvy re ikuai va'e itavy rei va'ekue. Kunha va'e itavy
reia vinho ma yvy regua kuery oy'u vy oka'upa va'ekue — he'i.
3 Ha'e gui nhe'ẽ re aiko reve anjo xereraa peteĩ henda tekoa e'ỹa py.
Ha'e py ma kunha va'e aexa peteĩ vixo pytã va'e kupe áry oguapy oiny
rã. Ha'e va'e vixo re ma tery nda'evei ete va'e oĩmba. Sete inhakã ha'e dez
hakua va'e hi'aĩ.
4 Kunha va'e ma púrpura ha'e pytã va'e py onhemonde va'e. Ouro
guigua py ojegua, ita hepyve va'e ha'e pérola guigua py. Opo py oguereko
peteĩ karo ouro guigua. Ha'e va'e ma ojeguarupy anho tynyẽ, itavy reia
rupi onhemongy'apaague.
5 Kunha va'e rova re ma peteĩ tery oĩ oikuaa pyrã e'ỹ: "*Babilônia tetã
guaxu, itavy rei va'e kuery xy, ha'e yvy re ojeguarupy omoingo va'ety*" he'ia.
6 Aexa rã kunha va'e ma Jesus regua mombe'ua kuery iky'a e'ỹ va'e ruguy
oy'u vy oka'u va'ekue. Ha'e nunga aexa vy anhemondyi vaipa.
7 Ha'e ramo anjo aipoe'i xevy:
— Mba'e re tu renhemondyi ri? Amombe'u porãve ta kunha va'e reko
reikuaa e'ỹ va'ekue, ha'e vixo sete inhakã ha'e dez hakua va'e kunha reraa
reko guive.
8 Vixo rexa va'e ma yma oiko va'ekue ri aỹ noĩvei, ha'e gui yvykua gui
oẽ aguã rami ju oiko, ha'e okanhy aguã rami guive. Ha'e rã yvy regua
kuery yvy itui ypy'i guive kuaxia tekove oguereko va'e kuery rery oĩa re
hery nomboparaaia va'e, ha'e kuery oexa 'rã vixo oiko va'ekue ri noĩvei
va'e ojekuaa ju rã. Ha'e gui vixo oiko va'ekue ri noĩvei va'e ojekuaa ju rã
rã yvy regua kuery oexa 'rã okuapy, yvy itui ypy'i guive kuaxia tekove
oguereko va'e kuery rery oĩa re hery nomboparaaia va'e kuery ae. Ha'e
kuery oexa vy onhemondyipa 'rã okuapy.
9 — Ha'e nunga ma hi'arandu va'e kuery oikuaa aguã: Vixo akã sete
ikuai va'e ma sete yvyty. Ha'e va'e yvyty áry ae kunha va'e oguapy oiny.
Sete huvixave guive ikuai.
10 Ha'e kuery va'e regua peteĩ nhiruĩ ma noĩvei ma. Peteĩ ju aỹ oikove,
ha'e rã amboae ma ndoikoi teri. Ha'e va'e ma ojekuaa vy are'ỹ'i re 'rã oiko,
henonderã omoĩ ma voiague rami vy.
11 Ha'e gui vixo yma oiko va'ekue ri aỹ noĩvei va'e ae 'rã oiko huvixave
oito-a va'erã. Sete ikuai va'e gui 'rã oiko. Ha'e rami avi okanhy aguã rami
oiko.
12 Ha'e gui dez hakua rexa va'e ma dez huvixave ikuai. Ha'e va'e kuery ma
nombopo'akaai teri. Vixo reve vy mae ma 'rã ipo'aka huvixa ikuai aguã.
Peteĩ hora ete'i 'rã oĩ.[g]

---

g 17.12 Daniel 7.24

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Ha'e va'e kuery ma peteĩ rami meme 'rã onhembopy'a. Ha'e rami vy
vixo pe omboaxa 'rã opo'akaa joguereko aguã.
14 Ha'e kuery opu'ã 'rã okuapy Vexa'i ra'y re. Ha'e rami teĩ ha'e kuery re
Vexa'i ra'y ipo'aka 'rã, mba'eta senhor ikuai va'e Senhor, ha'e huvixave
ikuai va'e Ruvixave. Hexevegua kuery ipo'aka avi 'rã, hexe anho ojerovia
va'e, oiporavo ha'e oenoĩ va'ekue ikuai vy — he'i.
15 Ha'e gui aipoe'ive ju xevy:
— Kunha itavy rei va'e oguapy oinya yy ma joegua e'ỹ-e'ỹ va'e, heta
va'e kuery, amboae yvy regua, ha'e amboae rami ijayvu va'e kuery.
16 Ha'e gui vixo ha'e dez hakua rexa va'ekue ma nda'ija'ei 'rã okuapy
kunha itavy rei va'e re. Ha'e rami vy oipe'apa 'rã heravy mba'emo
oguereko va'ekue. Ho'upa 'rã ho'okue, ha'e gui oapypa 'rã guive tata py.
17 Mba'eta ha'e kuery py'a re Nhanderuete ae 'rã omoĩ ha'e oipota va'e
ojapo aguã. Ha'e ramo peteĩ rami meme 'rã vixo pe omboaxa ipo'aka
aguã, Nhanderuete ijayvuague ojeupitypa peve.
18 Kunha rexa va'ekue ma tetã guaxu yvy regua huvixave kuery re ipo'aka
va'e.

"Babilônia tetã oitya ma" 'ea rã oenduague

18 1 Ha'e va'e rire ma ama'ẽ rã yva gui oguejy amboae anjo ipo'aka
ete va'e. Ha'e va'e rexakãa ma yvy jave re oexape.
2 Ha'e gui ojapukai vy aipoe'i:
— Oitya, oitypaa ma Babilônia tetã guaxu. Anha kuery ikuai atyrã rive
opyta, opa marãgua nhe'ẽ vai kuarã, ha'e guyra ojeguarupy ha'eve'ỹ va'e
onhemi atyrã.
3 Mba'eta Babilônia pygua kuery itavy reia re imbopagaarã vinho ma yvy
regua kuery ha'e javi oy'u. Hexeve yvy regua huvixave kuery itavy rei avi
va'ekue. Yvy regua mba'emo vendea kuery voi ojoupa va'ekue Babilônia
pygua kuery itavy reia gui.
4 Ha'e gui amboae ayvu ju aendu yva gui aipoe'i va'e:
— Xevygua kuery, pejepe'a ke ha'e kuery mbyte gui, ha'e kuery
ojejavya rupi pendekuai e'ỹ aguã, ha'e kuery moingo axyarã pendere voi
oiko e'ỹ aguã — he'i.
5 Mba'eta ha'e kuery ojejavya ma yva re peve ojekuaa. Ha'e ramo
Nhanderuete oikuaa pota ae ma teko vai rupi ikuaia re.
6 Tomoingo axya ete ha'e kuery nhomoingo axyague rekovia, tombopaga
raxaave guive ojapoague re. Karo py ha'e kuery nhomonga'u aguã
omoirũague py ae ju tomoirũave ete ha'e kuery oy'u aguã.
7 Ha'e kuery ojejou porã ha'e itavy reiague re tomboekoviaa ojexavai
ha'e ojae'o aguã rami, mba'eta ojeupe ae "Xee ma huvixa kunha rami
aguapy ainy. Imeve'ỹ va'e xee ndaikoi. Neĩ peteĩ henda py naendui 'rã
xembojae'oarã" he'i rire.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Ha'e nunga rupi peteĩ ára pyve 'rã ou imoingo axyarã. Oiko 'rã ijukaarã,
imbojae'oarã ha'e karuai. Ha'e gui okaipa 'rã tata py, mba'eta Senhor
Nhanderuete imbopagaarã oiko va'e ma ipo'aka.

Babilônia tetã oguerovy'a va'ekue ipy'a vai rã oexaague

9 Ha'e gui yvy regua huvixave kuery oexa 'rã okuapy Babilônia tetã okai
rã hataxĩ ojeupi va'e. Ha'e rami vy ojae'o ha'e ipy'a vai 'rã, ha'e kuery reve
itavy rei ha'e opa marã ovy'a rire.
10 Ha'e va'e kuery ma imbojexavaia gui okyje vy tetã gui mombyry ikuaia
gui 'rã oma'ẽ okuapy. Ha'e vy aipoe'i 'rã:
— Nda'evei, nda'evei ete teĩ. Ndee tetã guaxu Babilônia, tetã ipo'akapa
reiko va'ekue ri peteĩ hora pyve oiko nembopagaarã — he'i 'rã okuapy.
11 Yvy regua mba'emo vendea kuery voi ha'e nunga oexa vy ojae'o ha'e
ipy'a vai 'rã okuapy, mba'eta avave rei ndojoguaavei ma 'rã ovende va'erã
oguereko va'ekue.
12 Ovende va'erã oguereko va'ekue ma pova'e: ouro guigua, prata, ita
hepyve va'e, pérola, ha'e ajukue iporãve va'e guigua, púrpura, seda ha'e
pytã va'e guigua, opa mba'e marfim gui ojapo pyre, opa marãgua tenda,
mesa, ha'e nunga ha'e javi yvyra hepyve va'e gui ojapo pyre, overa va'e,
ferro ha'e mármore guigua,
13 canela heakuã porã va'e, mba'emo irũrã, heakuã porã va'e oapy pyrã,
moã jaikyty va'e nunga, bálsamo, vinho, azeite, trigo, trigo ra'yĩgue,
vaka, vexa'i, kavaju, karóxa ha'e escravo kuery, avakue oikove va'e ae.
14 Yvyra'a ijaju nhavõ ho'uxe vai va'ekue ma jipovei ma 'rã ndea py. Ndevy
pe jipovei ma 'rã mba'emo hepyve va'e, ojou porãmby ikuai va'e, ha'e
nunga ndojouavei ma 'rã ndea py.
15 Ha'e nunga vendea kuery omboekoviaa rupi ojoupa va'ekue ma mombyry
gui 'rã oma'ẽ okuapy, nembojexavaia gui okyje vy. Ojae'o reve ipy'a vai vy
16 aipoe'i 'rã okuapy:
— Nda'evei, nda'evei ete teĩ tetã guaxu pe. Mba'eta ajukue iporãve va'e
py anho ha'e kuery onhemonde va'ekue, púrpura ha'e pytã va'e py. Ijegua
va'ekue ouro, ita hepyve va'e ha'e pérola guigua py.
17 Ha'e rami teĩ peteĩ hora pyve oguerekopa va'ekue okanhymba — he'i 'rã
okuapy.
Ha'e gui kanoã ja kuery yy rupi oguata va'e, kanoã mboguataa kuery,
ha'e ye'ẽ rupi omba'eapo va'e kuery ha'e javi ma mombyry gui avi 'rã
oma'ẽ okuapy.
18 Ha'e rami vy tetã okai rã hataxĩ ojeupi va'e oexa vy ojapukai 'rã:
— Mba'e nunga tetã tu peva'e tetã guaxu iporãague rami iporã va'e? —
he'i 'rã okuapy.
19 Ha'e kuery oakã re yvy ku'i omombo-mombo reve ojae'o ha'e ipy'a vai
'rã. Ha'e vy ojapukai 'rã:

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Nda'evei, nda'evei ete teĩ tetã guaxu pe. Ha'e py ma ye'ẽ rupigua
kanoã ja kuery ha'e javi ojoupa va'ekue oguerekopaa gui. Ha'e rami teĩ
peteĩ hora pyve ivaipa — he'i 'rã okuapy.[h]
20 Ha'e nunga rupi yva pygua kuery, pevy'a ke. Ha'e peẽ kuery iky'a
e'ỹ va'e, apóstolo ha'e profeta kuery voi ke pevy'a, mba'eta Nhanderuete
ombopaga ma penemoingo axyare.

"Babilônia ivaipa ae ma" 'ea rã oenduague

21 Ha'e gui peteĩ anjo imbaraeteve va'e oupi peteĩ ita mba'emo mongu'ia
rami tuvixa va'e. Ha'e rami vy ye'ẽ mbyte py omombo. Ha'e vy aipoe'i:
— Guĩ rami 'rã oitya Babilônia tetã guaxu. Avave rei ndojouavei 'rã.
22 Ndea py noenduavei 'rã mba'epu ixã reta va'e mbopua, imba'epu va'e,
neĩ mimby ha'e mimby guaxu monhe'ẽa. Ndojekuaavei 'rã mba'emo py
omba'eapo va'e rembiapo. Ndea py noenduavei 'rã mba'emo ra'yĩgue
mongu'ia revovo.
23 Ndea py naexakãvei ma 'rã tataendy, omenda ta va'e kuery ayvu voi
noenduavei 'rã. Ndevy mba'emo ovende va'e ma yvateve ikuai va'ekue yvy re,
mba'eta yvy regua kuery ha'e javi rembotavypa va'ekue nemba'evykya py.
24 Ha'e va'e tetã py ae omoẽa profeta kuery ruguy, iky'a e'ỹ va'e kuery ha'e
yvy re ojukaa va'ekue ha'e javi ruguy.

Yva re ovy'a okuapy va'e oexaague

19 1 Ha'e nunga oiko rire ma yva re peteĩ ayvu atã aendu heta va'e
kuery ijayvua rami. Ha'e vy aipoe'i:
— Aleluia! Jaa jepe aguã, hexakãa ha'e po'akaa ma Nhanderuete
guigua meme.
2 Anhetẽ rupi, ha'evea rami meme nhombopaga, mba'eta ombopaga
ma kunha itavy rei ete va'ekue. Ha'e va'e ma itavy reia py omongy'apa
va'ekue yvy regua kuery, ha'e opo py ae Nhanderuete rembiguai kuery
ruguy omoẽ va'ekue teĩ ombopaga ma ha'e nungakue re — he'i.
3 Aipoe'ive ju:
— Aleluia! Kunha okaia gui hataxĩ opu'ã 'rã araka'e rã peve — he'i.
4 Ha'e ramo vinte e quatro tujakueve joe opena va'ety ha'e irundy
temimoingo kuery ma guenapy'ã re ikuai vy omboete avi okuapy
Nhanderuete tenda py oguapy oiny va'e. Ha'e vy
— Anhetẽ ete. Aleluia! — he'i okuapy.
5 Ha'e gui peteĩ ayvu onhendu tenda oĩa gui:
— Nhanderuete rembiguai pendekuai va'e, pembojerovia ke, henonde
pejererokyjea rupi pendekuai va'e ha'e javi, yvyĩgueve ha'e yvatekueve
— he'i.

---

h 18.13-19 Ezequiel 27.27-32

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Peteĩ ayvu aendu avi heta va'e kuery ijayvua rami, yy tuvixa va'e ha'e
yapu atã va'e revovo rami. Ha'e vy aipoe'i:
— Aleluia! Mba'eta Senhor Nhanderuete Ipo'akapa va'e ae oĩ
Joguerekoarã.
7 Javy'a ke, japoraei ha'e ixupe "Hexakãmba va'e" ja'e, mba'eta ovaẽ ma
Vexa'i ra'y omenda aguã ára. Ta'yxyrã onhemoatyrõmba ma guive,
8 mba'eta ha'e va'e onhemonde aguã ma ajukue iporãve, hexakã ha'e iky'a
e'ỹ va'e ome'ẽa — he'i okuapy. Mba'eta ajukue iporãve va'e ma iky'a e'ỹ
va'e kuery teko porã rupi ikuaia.
9 Ha'e ramo anjo aipoe'i xevy:
— Embopara ke po rami: "Ovy'a ete 'rã okuapy Vexa'i ra'y omenda aguã
ngaru py oenoĩ mbyre kuery."[i]
Aipoe'ive ju:
— Pova'e nunga ma Nhanderuete ayvu anhetẽ va'e — he'i.
10 Ha'e ramo ipy yvy'iry xerenapy'ã re aĩ amboete aguã. Ha'e rami teĩ
aipoe'i xevy:
— Ma'ẽ, ejapo eme evoko rami. Xee voi ndee rami tembiguai aiko, nde-
irmão kuery Jesus regua omombe'ua rupi ikuai va'e rami. Nhanderuete
anho tema emboete. Mba'eta profeta kuery pe Nhe'ẽ oikuaa uka va'e ma
Jesus regua ae.

Vixo vaikue ha'e profeta ramigua re Cristo ipo'aka rã oexaague

11 Ha'e gui ama'ẽ rã yva ojepe'a, ha'e oẽ ouvy peteĩ kavaju xiĩ. Hi'árygua
pe ma "Ojeroviapy ha'e Anhetẽ va'e" 'ea. Ha'e va'e ma ha'evea rami
joguereko, ha'e teko porã rupi opu'ã 'rã joe.
12 Hexa ma tata rami hendy. Inhakã re ma coroa heta oĩ. Hexe ipara oiny
peteĩ tery avave rei ndoikuaai va'e, ha'e anho e'ỹ vy.
13 Ijao ma tuguy py omopytã mbyre. Hery oenoĩa ma Nhanderuete ayvu.
14 Hakykue jogueru yva pygua xondaro kuery. Ha'e va'e kuery voi kavaju
xiĩ va'e áry ikuai, ha'e ajukue xiĩ rei iky'a e'ỹ va'e py onhemonde va'e.
15 Herekoa juru gui ma peteĩ kyxe guaxu haimbe va'e oẽ, ha'e va'e py yvy
regua kuery omoingo axy aguã. Ha'e rami vy omo'arandu 'rã po pygua
ferro guigua py, ha'e onhami 'rã uva Nhanderuete Ipo'akapa va'e poxya
rupi.[j]
16 Ijao puku re, ha'e hetyma re ma peteĩ tery ipara oiny: "*Huvixave ikuai
va'e Ruvixave, ha'e senhor ikuai va'e Senhor*" he'ia va'e.[k]
17 Ha'e gui peteĩ anjo aexa kuaray áry opu'ã ho'amy va'e. Ha'e va'e ma
ojapukai atã reve ijayvu yva mbyte rupi guyra oveve va'e ha'e javi pe.
Ha'e vy aipoe'i:

---

i 19.7-9 Mateus 22.1-14 **j 19.15** Salmo 2.9
k 19.11-16 Mateus 24.30; 2 Tessalonicenses 1.6-10

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Peju ke, pendeaty Nhanderuete ngaru tuvixa va'e ojapoa py,
18 pe'u aguã huvixave ro'okue, xondaro ruvixa, ipo'akakueve, kavaju ha'e
hi'árygua kuery ro'okue, opa marãgua ro'okue, escravo ha'e escravo e'ỹ,
yvyĩgueve ha'e yvatekueve ro'okue guive — he'i.
19 Ha'e gui ma aexa rã vixo vaikue ha'e yvy regua huvixave kuery ono'õ
okuapy, ha'e kuery pegua xondaro kuery reve. Ha'e va'e kuery ma kavaju
áry oĩ va'e rovai opu'ã aguã ono'õ okuapy, ixupegua kuery rovai guive.
20 Ha'e rami teĩ vixo ombotya nhuã py, profeta ramigua guive. Ha'e va'e
ma vixo renonde hexa pyrã ojapo vy ombotavy va'ekue vixo ra'angaa
mbojeroviaa kuery ixuguigua kuaa ukaarã omoĩa va'ekue. Ha'e kuery
mokoĩve ma oikove reve omomboa yupa tata guigua, enxofre okaia py.
21 Ha'e rã amboae kuery ma kavaju árygua ojukapa ijuru gui kyxe guaxu
oẽ va'e py. Ha'e ramo ho'okue re ma guyra kuery oveve va'e hevyatãmba.[l]

Mil ma'etỹ re anha ombotya, ha'e onhemboete ju va'e kuery oexaague

20 1 Ha'e gui peteĩ anjo aexa yva gui oguejy ouvy va'e. Opo py
ogueru yvykua rokẽ pe'aa, ha'e peteĩ corrente tuvixa va'e guive.
2 Ha'e gui ojopy teju-jagua, mboi yma guive oiko va'ekue. Ha'e va'e ma
anha Satanás. Ha'e rami vy mil ma'etỹ peve ojokua.
3 Yvykua py omombo vy omboty imoiny. Okẽ re omoĩ imbojaarã, mil
ma'etỹ ojeupity e'ỹa ja ombotavy ve'ỹ aguã yvy regua kuery. Ha'e va'e rire
ma henonderã omoĩ ma voiague rami vy opoia 'rã xapy'a'i.
4 Aexa avi huvixa kuery pegua tenda ikuai va'e. Ha'e va'e py ma
ombopo'aka pyre kuery oguapy okuapy joguereko aguã. Aexa avi
Nhanderuete ayvu Jesus regua omombe'uague re ojyryvi kyxĩ mbyre
kuery nhe'ẽ. Ha'e va'e kuery ma vixo vaikue ha'e ha'angaa nombojeroviai
va'ekue, neĩ ixuguigua kuaa ukaarã nomoĩ ukai va'ekue ngova re, neĩ opo
re. Ha'e kuery oikove ju, ha'e Cristo reve ipo'aka okuapy mil ma'etỹ re.
5 Ha'e va'e ma nhemboete jevya jypygua. Ha'e rã omano va'ekue mboae
ma ndoikove jevyi 'rã mil ma'etỹ ojeupity e'ỹa ja.
6 Ovy'a ete, ha'e iky'a e'ỹ va'e 'rã ikuai jypygua nhemboete jevya py
onhemboete ju va'e kuery. Ha'e va'e kuery re ma omano jevy aguã
nda'ipo'akai 'rã. Ha'e rami 'rãgue py Nhanderuete ha'e Cristo pegua
sacerdote 'rã ikuai. Hexeve huvixa rami 'rã opena okuapy mil ma'etỹ
re.[m]

Anha opoia ma rire ombopagaa rã oexaague

7 Ha'e gui mil ma'etỹ ojeupity ma ramo Satanás opoia 'rã nhuã py
ombotyague gui.

---

l 19.17-21 Ezequiel 39.17-20
m 20.4-6 1 Coríntios 15.20-25; 2 Timóteo 2.12; Apocalipse 5.9,10

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Ha'e ramo oẽ vy ombotavypa 'rã yvy regua kuery yvy apy irundyve
ikuaia rupi, Gogue ha'e Magogue 'epy va'e. Ha'e kuery ha'e javi 'rã
omboatypa joe opu'ã aguã. Ye'ẽ rembe re ita ku'i ikuai va'e rami 'rã heta.
9 Ha'e ramo ha'e kuery ma yvy jave rupi gui oguata jogueruvy vy ojokopa
'rã iky'a e'ỹ va'e kuery rekoa, tetã Nhanderuete oayvu ete va'e. Ha'e rami
teĩ yva gui tata oguejy vy omokanhymba 'rã.[n]
10 Ha'e gui anha imbotavyare omomboa 'rã yupa tata guigua enxofre
okaia py. Ha'e py ma oĩ avi vixo vaikue ha'e profeta ramigua rive. Ha'e
kuery ma ara py ha'e pyávy ojexavai 'rã araka'e rã peve.

Senhor oikuaa pota rã oexaague

11 Ha'e gui ma aexa peteĩ tenda guaxu openaaty xiĩ rei va'e, ha'e hi'áry
oguapy oiny va'e guive. Ha'e va'e renonde gui ma yvy ha'e yva regua
okanhymba, ndojouavei oĩ aguã.
12 Aexa avi omano va'ekue, yvatekueve ha'e yvyĩgueve guive. Ha'e kuery
ma tenda renonde ojexa uka vy opu'ãmba okuapy. Ha'e ramo oipe'aa
kuaxia para ikuai va'e, ha'e amboae kuaxia avi oipe'aa, tekove oguereko
va'e kuery rery oĩa. Ha'e rami vy omano va'ekue re oikuaa potaa 'rã
mba'emo ojapoague re, kuaxia ikuai va'e re ipara oĩa rami vy.[o]
13 Ye'ẽ gui ou 'rã omano va'ekue ha'e py ikuai va'ekue. Omanogue retã gui
avi 'rã ou. Ha'e ramo peteĩ-teĩ re oikuaa potaa 'rã mba'emo ojapoague re.
14 Ha'e ramo omanogue retã py ikuai va'ekue omombopaa 'rã yupa tata
guigua py. Ha'e va'e yupa tata guigua ma omano jevy aguã ae oĩ.
15 Kuaxia para tekove oguereko va'e kuery rery oĩa re amongue rery
ndojouai ramo omomboa 'rã yupa tata guigua py.

Yva pyau ha'e yvy pyau oexaague

21 1 Ha'e gui aexa yva pyau ha'e yvy pyau, mba'eta yva ha'e yvy jypy
guare ma okanhy ma, ye'ẽ voi jipovei ma.[p]
2 Aexa avi tetã iky'a e'ỹ va'e, Jerusalém pyau yva gui oguejy rã,
Nhanderuetea guigua. Ha'e va'e ma iporã ete, kunhataĩ omenda ta vy
omerã pe onhemoatyrõ va'e rami avi.
3 Ha'e gui peteĩ ayvu atã aendu tenda oĩa gui onhendu va'e:
— Ma'ẽ, aỹ gui ma Nhanderuete opyta 'rã avakue mbyte. Ha'e kuery
reve ae 'rã oĩ. Ha'e kuery ikuai 'rã ixupegua, ha'e rã Nhanderuete ma oiko
'rã ha'e kuery reve.[q]
4 Ha'e rami vy omombirupa 'rã ha'e kuery rexay. Omano va'e jipovei ma
'rã, neĩ ipy'a vai va'e voi, haxẽ va'e, neĩ haxy va'e voi jipovei 'rã, mba'eta
jypy guare oaxapa ma — he'i.[r]

---

n 20.8-9 Ezequiel 38.1-9,15 **o 20.12** Daniel 7.10; João 5.25-29 **p 21.1** 2 Pedro 3.13
q 21.3 Ezequiel 37.27 **r 21.4** Isaías 25.8

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ha'e gui tenda py oguapy oiny va'e aipoe'i:
— Ma'ẽ, opa mba'e ambopyaupa ma — he'i.
Aipoe'ive ju:
— Embopara ke pova'e ayvu, mba'eta anhetẽ meme vy ogueroviaa aguã ha'eve va'e.
6 Aipoe'ive ju xevy:
— Opa mba'e ojeupitypa ma. Xee ma jypy'igua ha'e opa vygua, mba'emo mboypyare ha'e ijapopaarã. Ijy'uvei va'e pe ma xee ame'ẽ rive 'rã yvu tekove me'ẽa gui oy'u aguã.
7 Ha'e nunga ma mba'emo ogueropo'aka va'e kuery peguarã. Xee aiko 'rã ha'e kuery Ruete. Ha'e rã ha'e kuery ma xera'y ha'e xerajy kuery 'rã ikuai.[s]
8 Ha'e rã okyje rei va'e kuery, ojerovia e'ỹ va'e, ojou vai pyrã, jojuka va'ety, onhemongy'apa rei va'e, imba'evyky va'e, mba'emo ra'angaa ombojerovia va'e, ha'e ijapu va'e kuery ha'e javi, ha'e kuery rekoarã ma yupa tata guigua enxofre okaia va'e. Ha'e kuery omano jevy aguã oĩ.

Jerusalém pyau regua omombe'u porãveague

9 Ha'e gui sete anjo kuery hy'a'i sete nhomoingo axyarã tynyẽ va'e oguereko va'ekue regua peteĩ ou. Ha'e va'e ma aipoe'i xevy:
— Enhemboja ke ejuvy, taexa uka kunhataĩ omenda va'erã, Vexa'i ra'y ra'yxyrã — he'i.
10 Ha'e rami vy nhe'ẽ re aiko reve xereraa peteĩ yvyty tuvixa ha'e yvateve va'e áry. Ha'e vy xevy pe oexa uka Jerusalém tetã iky'a e'ỹ va'e, yva Nhanderuetea gui oguejy ouvy rã.[t]
11 Ha'e va'e re ma oĩ Nhanderuete rexakã. Ita hepyve va'e rami hexakã, ita jaspe hendy va'e rami.
12 Ikora ma tuvixa ha'e yvate ete va'e. Doze okẽ oĩ. Okẽ rarõarã ma doze anjo ikuai. Okẽ re ma ipara oiny Israel kuery doze regua ikuai va'e rery.
13 Kuaray oua katy mboapy okẽ oĩ, kuaray ijapu'a'ia katy ma mboapy ju, kuaray puku-a katy ma mboapy ju, ha'e gui kuaray oikea katy ma mboapy ju oĩ.[u]
14 Tetã kora re ma doze ita oĩ ijytarã. Ha'e va'e re ma ipara oiny Vexa'i ra'y pegua apóstolo kuery doze ikuai va'e rery.
15 Xereve ijayvu va'e ma peteĩ yvyra po'i'i ouro guigua oguereko mba'emo oa'ãarã, tetã, kora ha'e okẽ oĩ va'e oa'ã aguã.
16 Tetã ma ipuku-a oĩ va'e'ỹ, ipuku-a ha'e ipya joo rami. Yvyra po'i'i py anjo tetã oa'ã rã dois mil e duzentos quilômetros ipuku-a. Ipuku-a, ipya ha'e yvatea ma joo rami meme.
17 Ha'e gui ikora ju oa'ã rã sessenta e cinco metros. Avakue oa'ã jepiaty rami ae avi anjo oa'ã.

---

s 21.7 1 Crônicas 17.13 **t 21.10** Ezequiel 40.1-2; Hebreus 12.22-24
u 21.12-13 Ezequiel 48.30-35

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Kora ma ita jaspe gui ojapo pyre. Ha'e rã tetã ma ouro iky'a e'ỹ va'e
guigua, vidro iky'a e'ỹ va'e rami hexakã.
19 Tetã kora ytarã ita ikuai va'e ma ita hepyve va'e opa marãgua py ijegua.
Ijyta jypygua ma jaspe guigua. Mokoĩa ma safira guigua. Mboapya ma
calcedônia guigua. Irundya ma esmeralda guigua.
20 Teĩ nhiruĩa ma sardônio guigua. Mboapy memea ma sárdio guigua.
Sete-a ma crisólito guigua. Oito-a ma berilo guigua. Nove-a ma topázio
guigua. Dez-a ma crisópraso guigua. Onze-a ma jacinto guigua. Ha'e gui
doze-a ma ametista guigua.
21 Doze okẽ oĩ va'e ma doze pérola. Peteĩ-teĩ okẽrã ma peteĩ pérola oĩ.
Tetã mbyte rupi tape guaxu oaxa va'e ma ouro iky'a e'ỹ va'e guigua, vidro
rami hexakã.
22 Tetã py xee ndaexai templo, mba'eta templo 'rãgue py Senhor
Nhanderuete Ipo'akapa va'e ha'e Vexa'i ra'y oĩ.
23 Tetã rupi kuaray neĩ jaxy nomoexakãi teĩ ha'eve, mba'eta Nhanderuete
rexakã ae oexape, ha'e Vexa'i ra'y ma tataendy rami omoexakã.
24 Tetã rexakãa rupi ma amboae regua kuery 'rã ikuai. Ha'e py 'rã yvy
regua huvixave kuery ogueru mba'emo porãgueve oguereko va'e.
25 Okẽ ikuai va'e ma nonhembotyi 'rã ara py, ha'e rã pytũ ma ndoikoi ha'e
py.
26 Ha'e py amboae regua kuery mba'emo porãgueve anho 'rã ogueru
imboeteará.
27 Ha'eve'ỹ va'e ma ndoikei 'rã ha'e py, neĩ ojeguarupy, e'ỹ vy apua rupi
ikuai va'e. Ha'e pygua kuery ma tekove oguereko va'e vy Vexa'i ra'y pegua
kuaxia re hery oĩa va'e kuery anho.

22 1 Xevy pe anjo oexa uka avi yakã tekove me'ẽa. Ha'e va'e ma
itaendy rami hexakã, Nhanderuete ha'e Vexa'i ra'y renda
openaaty oĩa gui oxyry ovy va'e.
2 Tape guaxu oĩ va'e mbyte rupi hi'aĩ yvyra tekove me'ẽa, yakã rembe
rovaive re guive. Ha'e va'e ma doze hi'a va'e, jaxy nhavõ hi'a mboae va'e.
Yvyra rogue ma heta va'e kuery joegua e'ỹ-e'ỹ mongueraarã oĩ.ᵛ
3 Jipovei ma 'rã ayvu vaipy. Tetã re 'rã oĩ Nhanderuete ha'e Vexa'i ra'y
renda openaaty. Ixupegua kuery omboete 'rã okuapy,
4 ha'e hova oexa 'rã guive. Ha'e rã ha'e kuery rova re ma oĩ 'rã hery.
5 Ha'e py pytũ jipovei ma ramo ha'e pygua kuery ikuaia rupi tataendy
nomoexakãi, neĩ kuaray ndojopei teĩ ha'eve, mba'eta Senhor Nhanderuete ae
'rã omoexakã. Ha'e ramo ha'e kuery huvixa rami 'rã opena araka'e rã peve.

Kova'e kuaxia re ayvu oĩ va'e anhetẽ ete memea re ijayvua

6 Ha'e gui aipoe'ive ju xevy:

---

v 22.1-2 Ezequiel 47.1,12

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

— Pova'e ayvu ma oguerovia pyrã ha'e anhetẽ va'e meme. Senhor profeta kuery
nhe'ẽ Ruete va'e ma guembiguai kuery ikuaia py ombou ojeupegua anjo are'ỹ'i re
mba'emo oiko va'erã oikuaa uka aguã, tenonderã omoĩ ma voiague rami vy.
7 Ma'ẽ, are'ỹ re 'rã aju. Ovy'a ete 'rã okuapy kova'e kuaxia para re ayvu oĩ
va'e rupi ikuai va'e.

Nhanemongeta ha'e nhandereroayvu porãague

8 Ha'e nunga xee João ae aendu ha'e aexa. Ha'e nunga aendu ha'e aexa
vy ikuaa ukaa anjo py yvy'iry aĩ xerenapy'ã re amboete aguã.
9 Ha'e ramo aipoe'i xevy:
— Ma'ẽ, ejapo eme evoko rami. Xee ma ndee rami avi tembiguai aiko,
nde-irmão kuery profeta ha'e kova'e kuaxia re ayvu oĩ va'e rupi ikuai va'e
ha'e javi ramigua. Nhanderuete ae 'rã remboete — he'i.
10 Aipoe'ive ju:
— Eikuaa uka e'ỹ eme kuaxia re ayvu oĩ va'e, mba'eta hi'ára
namombyryvei ma.
11 Tove heko vai va'e kuery taeko vaive tema. Tove heko ky'a va'e kuery
taeko ky'ave tema. Ha'e rã heko porã va'e ma teko porã rupi anho ta'ikuai,
ha'e heko ky'a e'ỹ va'e ta'ikuaive tema teko ky'a e'ỹa rupi.
12 Ma'ẽ, xee aju 'rã are'ỹ re, aru 'rã guive peteĩ-teĩ oikoague repy ame'ẽ va'erã.
13 Xee ma jypy'igua ha'e opa vygua, mba'emo mboypyare ha'e ijapopaarã.
14 Ovy'a ete 'rã okuapy [Vexa'i ra'y ruguy py] oao ojoi va'e, ha'e rami vy
yvyra 'a tekove me'ẽa va'e ho'u, ha'e tetã rokẽ rupi oike aguã.
15 Ha'e rã tetã rovai rupi ma jagua rami ikuai va'e 'rã opyta, imba'evyky
va'e, onhemongy'apa va'e, jojuka va'ety, mba'emo ra'angaa ombojerovia
va'e, ha'e ijapuxe vai va'e apu rupi rive ikuai va'e ha'e javi.
16 Xee Jesus ma xejeupegua anjo ambou peẽ igreja pygua kuery pe
ha'e nunga aikuaa uka aguã. Xee ma "Davi rapokue renhoĩ" 'epy va'e,
hamymino aiko, ha'e jaxy-tata ko'ẽ mbija hexakãmba va'e guive — he'i.
17 Nhe'ẽ ha'e ta'yxyrã ma
— Eju — he'i ixupe.
Tove oendu va'e voi
— Eju — te'i.
Tove ijy'uvei va'e voi tonhemboja touvy, yy tekove me'ẽa oy'uxe va'e rei
tojopy rive.[w]

Kuaxia para opaa py ijayvuague

18 — Po rami kova'e kuaxia para re ayvu oĩ va'e rendua kuery ha'e
javive pe xeayvu. Ayvu oĩ va'e áryve amongue omoĩve ri ramo hexe ju 'rã
Nhanderuete omoĩ nhomoingo axyarã kova'e kuaxia re ipara oiny va'e.

---

w 22.17 Isaías 55.1,2; João 4.13,14; 7.37-39

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Ha'e kova'e kuaxia re ayvu oĩ va'e gui amongue mba'emo'i teĩ oipe'a
ramo ixugui Nhanderuete oipe'a 'rã yvyra'a ho'u aguã, tetã iky'a e'ỹ va'e
py oike aguã, ha'e kova'e kuaxia re mba'emo porã oĩ va'e ojopy aguã.
20 Ha'e nunga kuaa ukaa aipoe'i:
— Anhetẽ are'ỹ re 'rã aju — he'i.
Amém. Eju, Senhor Jesus.

Ogueroayvu porãague

21 Tove peẽ kuery ha'e javive tapendu Senhor Jesus penemboaxya.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ayvu omombe'u porãve aguã - Glossário

Ymagua kuery rery oĩa:

Adão ha'e ta'yxy **Eva** ma jypy'i Nhanderuete omoingo va'ekue. Ha'e va'e kuery ojejavy vy omboypy vai raka'e (Gênesis 2,3).

Satanás ma anha ruvixa, jypy'i guive nhanembojejavy va'e (Gênesis 3.1-15, Apocalipse 12.9).

Caim ha'e **Abel** ma Adão ra'y kuery. Tyvy Abel heko porãve ramo Caim nda'ija'ei vy ojuka raka'e (Gênesis 4.8).

Noé oiko jave heta va'e kuery ojejavypa ramo Nhanderuete yy ombou vy omomba raka'e. Ha'e rã Noé ma heko porã ramo ogueraa jepe kanoã guaxu py (Gênesis 6-8).

Abraão ma Nhanderuete oenoĩ vy judeu kuery ypyrã oiporavo raka'e (Gênesis 12.1-3, Lucas 3.8, João 8.33, Atos 13.26).

Isaque ma Abraão ra'y. Nhanderuete ijayvuague rami vy oiko raka'e, tuurã tuja'i ete ma va'eri (Gênesis 21.1-5).

Jacó ma Isaque ra'y, Israel hery avi va'e ha'e judeu kuery ramoĩ. Ha'e nunga rupi judeu kuery pe “Israel kuery” ha'e “Jacó ramymino kuery” 'ea 'rã (Gênesis 32.28).

José ma Israel ra'y kuery va'e regua. Ha'e va'e oiko jave judeu kuery ha'e javi oo Egito yvy re. Ha'e py escravo ikuai quatrocentos ma'etỹ re (Gênesis 37-50, Atos 7.9-16).

Faraó ma Egito pygua huvixa. Egito yvy gui nomondoukaxei raka'e judeu kuery (Êxodo 5-14, Atos 7.17-19).

Moisés ma Nhanderuete oenoĩ raka'e Egito yvy gui guetarã kuery ogueraa aguã. Ha'e gui Moisés rupi ae avi lei ome'ẽ judeu kuery rekorã, Sinai yvyty áry (Êxodo 3,4,19, Atos 7.20-38).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Maná ma tekoa e'ỹa rupi Moisés reve judeu kuery ikuai jave Nhanderuete ombou yva gui ho'u va'erã (Êxodo 16.1-31, Números 11.17, João 6.31,32, 1 Coríntios 10.3).

Canaã yvy ma judeu kuery ramoĩ kuery pe Nhanderuete ome'ẽ aguã ijayvuague Gênesis 17.8). Ha'e va'e yvy re judeu kuery ovaẽmba ma vy hekoa raka'e.

Josué ma Moisés remimbo'e. Ha'e va'e ae Canaã yvy re heta va'e kuery oguerovaẽmba va'ekue (Josué 1.1-9, Atos 7.45).

Baal ma Canaã pygua kuery ruete ramigua (Josué 24.14-18, 1 Reis 18.20-40).

Davi ma judeu kuery ruvixave oiko raka'e, ha'e Jesus ramoĩ. Nhanderuete pe oporai vy heta mborai ojapo “Salmos” 'epy va'e. “Davi ro” ha'e “Davi ro pygua kuery” he'ia py ma Davi ramymino kuery re ijayvu vy (1 Crônicas 11.1-3, Atos 13.22).

Salomão ma Davi ra'y oiko raka'e judeu kuery ruvixave. Iporiau e'ỹ ha'e hi'arandupa va'e (1 Reis 1,3,10, Mateus 6.28,29).

Judá ha'e Israel regua kuery ma judeu regua meme teĩ joe nda'ija'ei vy huvixa Salomão omano ma ramo oja'o joegui. Judá regua kuery retã omboetevepy ma Jerusalém, ha'e rã Israel regua kuery retã omboetevepy ma Samaria raka'e (1 Reis 12.1-17).

Profeta kuery pe Nhanderuete ombou raka'e oayvu, heta va'e kuery pe ju omombe'u aguã. Profeta kuery va'e regua amongue ma ombopara raka'e Nhanderuete ayvu. Jypygua profeta ma Moisés, ha'e gui amboae ma Eliseu, Elias, Isaías, Jeremias ha'e Jonas. Ikuaive teri raka'e profeta kuery mboae. Nhanderuete ayvu anhetẽ ete va'e meme omombe'u (Deuteronômio 18.18, 2 Pedro 1.20,21). Ikuai avi profeta ramigua rive (2 Pedro 2.1).

Judeu kuery gueko rami vy mba'emo oguereko va'ekue oĩa:

Lei ma judeu kuery rekorã Moisés rupi Nhanderuete ome'ẽ va'ekue (Êxodo 20, Levítico, Números, Deuteronômio py oĩ).

Levita kuery ma Israel ra'y Levi ramymino kuery. Ha'e va'e kuery ma lei re oĩa rami vy templo re openaa rupi ikuai raka'e (Levítico 3,4, Números 3.5-10).

Templo ma oo guaxu judeu kuery Nhanderuete ombojerovia atyrã oguereko va'ekue. Opy ha'e oka rupi ma sacerdote kuery omba'eapo Nhanderuete pe. Templo ojapoa e'ỹ mbove ma mba'emo pirekue guigua judeu kuery oguataa rupi ogueraa va'ekue, Nhanderuete ombojerovia aguã (Êxodo 25.1-9).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sacerdote kuery ma levita regua Nhanderuete pe omba'eapo aguã oiporavo pyre. Heta va'e kuery regua ojejavy nhavõ sacerdote ojuka kuerei 'rã mymba Nhanderuete pe omboaxa aguã. Lei re oĩa rami vy oiko sacerdote yvateve va'e, ha'e sacerdote kuery mboae guive (Êxodo 28,29, Levítico 8).

Urim ha'e Tumim ma sacerdote opexo re ogueraa va'ekue imba'ekuaa aguã (Êxodo 28.30).

Altar ma mba'emo oapyaty templo roka py hi'aĩ va'ekue. Hi'áry ma Nhanderuete pe sacerdote kuery oapy 'rã ome'ẽ mbyre (Êxodo 27.1-8, 38.1-7). Oiko avi altar kyrĩve va'e ouro ete'i guigua, heakuã porã va'e oapy atyrã (Êxodo 30.1-10).

Heakuã porã va'e ma sacerdote kuery omoirũ 'rã Nhanderuete pe ome'ẽ mbyre reve oapy aguã (Levítico 16.11-13). Amongue py omano va'e retekue omoeakuãa 'rã onhono porãa aguã (Gênesis 50.26, João 19.38-40).

Dízimo ma Nhanderuete pe ome'ẽa. Dez nhangana va'ekue-'ekue gui peteĩ-teĩ repy nhame'ẽ 'rã Nhanderuete pe. Ha'e va'e ma dízimo (Levítico 27.30).

Ipire omboia ma judeu kuery lei rupi vy omboi 'rã avakue'i rakuaĩ pire'i, oito ára oguerekoa py (Gênesis 17.10-14), oexa uka aguã Nhanderuete onhe'ẽ rendua rupi mba'emo vai omboia. Ha'e nunga rupi ha'e kuery pe Nhanderuete ijayvu opy'a gui avi mba'emo vai omboi aguã, opy'a ha'e javi py ixupe ikuai aguã (Deuteronômio 10.16, 30.6). Ha'e rã amboae regua kuery Nhanderuete onhe'ẽ rendu e'ỹ va'e pe ma "Opire omboi uka e'ỹ va'e" he'i 'rã.

Sábado ára ma judeu kuery pe Nhanderuete oeja raka'e omboa'eapoa gui opytu'u vy hexe anho ima'endu'a aguã (Êxodo 20.8-11, Marcos 2.23-28).

Páscoa ára ma Egito yvy re judeu kuery escravo ikuaiague gui Nhanderuete oguenoẽmbaague re ima'endu'a aguã. Ha'e va'e ára ma judeu kuery ho'u 'rã mbojape imbovua revegua e'ỹ, ha'e Nhanderuete pe ojuka 'rã guive vexa'i ra'y (Êxodo 12.1-20). Aỹ ma Páscoa ára py nhande kuery nhanema'endu'a 'rã Jesus omanoague gui onhemboete jevyague re.

Okaru e'ỹ re ikuaia ma judeu kuery ojapo 'rã tembi'u oata ramo e'ỹ, ha'e rã Nhanderuete re anho ima'endu'a aguã (1 Samuel 7.6, 2 Samuel 12.15-17, Isaías 58, Daniel 9.3, Esdras 8.21-23). Igreja kuery voi ha'e rami 'rã ikuai amongue py (Atos 13.2).

"Ha'eve va'e ha'e ha'eve'ỹ va'e" 'ea 'rã tembi'u re ijayvu vy. Judeu kuery hekorã Nhanderuete oeja va'ekue rami vy ho'u aguã ha'eve va'e

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pe “Ha'eve va'e” he'i 'rã, ha'e rã nda'evei va'e pe ma “Ha'eve'ỹ va'e” he'i 'rã (Levítico 11). Ha'e rami avi Jesus nhombo'ea rami vy opa marãgua jarovy'a reve ja'u aguã ha'eve (Marcos 7.19, Atos 10.9-16).

Mimby ma mokoĩ regua judeu kuery oiporu va'ekue. Oiko nhande'i va'e rembiapo ramigua, amongue omenda e'ỹ vy omanoa py omonhe'ẽ va'erã (Mateus 9.23, 11.17). Ha'e gui amboae regua ma mimby guaxu, mimby pu. Ha'e va'e ma sacerdote kuery anho omonhe'ẽ 'rã heta va'e kuery oikuaa aguã oguata e'ỹ vy ngovaigua kuery re opu'ã aguã (Números 10.1-10, Mateus 24.31, 1 Coríntios 14.8, 15.52, 1 Tessalonicenses 4.16, Apocalipse 8.1-13).

Ajukue vaikue py judeu kuery onhemonde 'rã iporiau vy, ipy'a vai e'ỹ vy onhemboaxy vy mba'e. Amongue py oao omondoropa 'rã guive (2 Samuel 3.31), ha'e rami e'ỹ vy tanhimbu py oguapy 'rã (Lucas 10.13).

Hebraico ma judeu kuery ayvu (Atos 21.40).

Judeu regua ha'e amboae regua rery oĩa:

Fariseu kuery ma onhemboeko porã reia rupi ikuai. Ha'e va'e kuery ma lei re oĩ va'e ojapopaxe ete, tamoĩ kuery ojapo uka va'ekue guive. Ha'e rami teĩ lei re yvatekueve va'e rupi ma nda'ikuai. Ha'e va'e ma teko porã, nhomboaxya ha'e ojerovia etea rupi ikuai aguã (Mateus 23.1-36, Marcos 2.23,24, 7.3,4).

Saduceu kuery ma judeu regua ae, huvixa iporiau e'ỹ va'eri ndogueroviai okuapy anjo neĩ nhe'ẽ oikoa, neĩ nhanhemboete jevy 'rãa guive. Fariseu kuery reve joo rami e'ỹ oikuaa va'e (Mateus 22.23, Atos 23.8).

Hebreu kuery ma judeu kuery ae, ha'e judeu kuery ayvu py ijayvu va'e guive (2 Coríntios 11.22, Filipenses 3.5).

Samaria pygua kuery ma judeu kuery re irũmba va'eri judeu kuery reve ndajoayvui va'e guive (Lucas 9.52-56, João 4.9, 8.48). Samaria pygua kuery pe judeu kuery “Amboae rami rei onhembo'e va'e” he'i okuapy (2 Reis 17.24-41).

Grego kuery ma Grécia yvy regua. Babilônia yvy gui judeu kuery ojevy ma rire grego kuery ju ipo'aka ha'e kuery re (Daniel 8.18-22).

Roma pygua kuery ju judeu kuery re ipo'aka, ha'e yvy jave re rai guive. Roma tetã ma Itália yvy re oĩ, huvixave openaaty.

César ma Roma pygua huvixave, yvy jave re rai opena va'e (Marcos 12.13-17, João 19.12-15).

Pilatos ma Roma pygua huvixa, Judéia yvy re judeu kuery ikuai va'e re opena va'e (Lucas 3.1, 23.1). Openaaty ma Cesaréia tetã py oĩ. Amongue py ete 'rã ovaẽ Jerusalém py.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Herodes ma Pilatos oĩ e'ỹ mbove omoĩa Judéia yvy re judeu kuery ikuai va'e re opena va'erã. Jesus kyrĩ jave ojukaxe teĩ raka'e (Mateus 2.1-12). Ta'y ma Herodes avi hery va'e, Galiléia yvy re opena (Lucas 3.1). Ha'e va'e pe ma Pilatos omondouka Jesus omboayvu uka vy (Lucas 23.6-12).

Tetã ikuai va'e rery oĩa:

Jerusalém ma judeu kuery retã tuvixave ha'e omboetevepy. Ha'e va'e re ma jypy huvixa Davi ipo'aka raka'e (2 Samuel 5.6-10, Mateus 23.37, Atos 1.8, 2.5). Araka'eve rã yva gui oguejy 'rã Jerusalém pyau, tetã marã e'ỹ jaiko aguã (Apocalipse 21).

Sião ma Jerusalém tetã py yvyty oĩ va'e. Ha'e gui ma Nhanderuete pegua templo oĩa pe “Sião” 'ea (Salmo 48.1-14), ha'e Jerusalém tetã ha'e javi pe guive. Ha'e rami vy Jerusalém pygua kuery pe “Sião memby kuery” 'ea (Mateus 21.5, João 12.15, Romanos 9.33).

Tiro ha'e **Sidom** ma ye'ẽ yvýry tetã oĩ va'e. Ha'e pygua kuery ma Nhanderuete ayvu omombe'ua rã noenduxei raka'e (Isaías 23, Ezequiel 26-28, Lucas 10.13,14).

Sodoma ha'e **Gomorra** ma tetã yma guare. Ha'e pygua kuery ma opa marã rei ikuai ramo Nhanderuete omomba raka'e tata enxofre revegua ombou vy (Gênesis 19.1-29, Lucas 17.28,29).

Nínive tetã ma Assíria pygua kuery rekoa. Ha'e va'e kuery ma nhomboaxya rupi e'ỹ ikuai raka'e. Ha'e katy Nhanderuete omondouka profeta Jonas “Pejeko rerova ke” he'i aguã (Jonah 1,4). Ha'e pygua kuery ojeko rerova teĩ ha'ekue rami ae ju ikuai ramo Nhanderuete omomba raka'e (Naúm 2,3).

Babilônia tetã pygua kuery ma Nhanderuete rovai onhemboyvate rei raka'e. Ha'e katy judeu kuery Nhanderuete nonhe'ẽ rendui ramo ogueraa uka escravo-rã (2 Crônicas 36.15-23). Ha'e py ma huvixa Nabucodonosor mba'emo porã ojapo vy onhemboyvate raxa (Daniel 4.29-31). Ha'e va'e rire Nhanderuete omomba raka'e tetã (Isaías 13). Ha'e gui Novo Testamento py ma “Babilônia” 'ea 'rã Nhanderuete rovaigua kuery ikuaia re ijayvu vy (1 Pedro 5.13, Apocalipse 17.5). Ha'e va'e ma Nhanderuete omomba avi 'rã (Apocalipse 14.8, 16.19, 18).

Belém tetã'i ma Jesus ituiague. Belém do Pará Brasil regua e'ỹ ta'vy, Judéia regua. Ha'e py ma Jacó ra'yxy Raquel onhono porãa raka'e, ha'e gui Davi rekoague ju (Miquéias 5.2, Mateus 2.1, Lucas 2.4).

Nazaré ma Jesus tujaague (Mateus 2.23, Lucas 2.39,40). Ha'e nunga rupi ixupe “Nazaré pygua va'e” 'ea.

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Igreja kuery ayvu oiporu jepi va'e oĩa:

Igreja ma Jesus pegua kuery opa rupi ikuai va'e, ha'e peteĩ-teĩ henda py guive (Mateus 16.18, Atos 9.31, 13.1, Efesios 3.21).

Tery **Cristo** ma grego ayvu pygua, ha'e rã **Messias** ma hebraico pygua. Mokoĩve ma "Jogueraa jepearã Nhanderuete oiporavo va'ekue" he'ia meme. Ha'e va'e ma Jesus Cristo ae (João 1.41).

Apóstolo kuery ma Jesus remimbo'e doze ikuai, guery rupi ombopo'aka vy omondouka va'ekue (Mateus 10.1,2). Opa vygua apóstolo ma Paulo (1 Coríntios 15.8-10, Gálatas 1.1).

"Amém" he'ia ma "Anhetẽ ete" ha'e "Anhetẽ va'e meme" he'ia (1 Coríntios 14.16).

"Aleluia" he'ia ma "Peroporaei ke Senhor" he'ia (Salmo 148.1, Apocalipse 19.1,6).

"Oke va'e" 'ea 'rã Nhanderuete pegua omano va'ekue re ijayvu vy, mba'eta oikove jevy 'rã (Mateus 9.24, Lucas 8.52,53, João 1.11-13, Atos 7.60, 13.36, 1 Coríntios 11.30, 15.6,18,20,51, 1 Tessalonicenses 4.13,16).

Amboae ayvu omombe'u porãve aguã:

Anjo kuery ma Nhanderuete rembiguai yvy pygua. Ha'e va'e kuery ma amongue py ojexa uka 'rã (Salmo 91.11,12, 148.2, Daniel 6.22, Lucas 2.8-14, Hebreus 1.7,14).

Escravo ma tembiguai omomba'eapoa rive va'e (Êxodo 5.6-14).

Eunuco kuery ma avakue oa'yĩjo pyre. Ombopagaa rupi e'ỹ ha'e rami ojapo, ha'e rã huvixave ro py mba'emo re openaa rupi ikuai aguã.

Oiporu kuaa regua re huvixa kuery omoĩ 'rã oguerovy'ave va'e anho, omboete uka vy (Mateus 20.20,23, 22.44, 25.33, 26.64, Atos 2.25,33,34, 7.56, Efésios 1.20, Hebreus 1.3).

"Semana ijypya ára" 'ea ma domingo. Nhandevy pe rã segunda-feira teĩ domingo ae semana ijypya ára, calendário py oĩa rami (João 20.1, Atos 20.7).

Coroa ma huvixave akã regua. Ouro e'ỹ vy prata guigua, ha'e ita porãgueve oĩa va'e (1 Crônicas 20.2).

Torre ma mba'emo yvateve va'e ojapo pyre oikuaa pota atyrã, ha'e rami e'ỹ vy onhemi atyrã (2 Crônicas 26.9,10, Lucas 13.4, 14.28).

Kanoã mombytaa ma ferro guigua ipoyi ete va'e, ixã reve omboguejya 'rã yy guy py peve, kanoã omombytaa aguã (Atos 27.13,29,30,40).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pérola ma ita ramigua ijapu'a'i ha'e hexakã'i va'e. Pérola gui ojapoa 'rã mbo'y ovareve ete va'e (Mateus 7.6, 13.45, Apocalipse 17.4, 21.21).

Prata ma xiĩ rei va'e, ouro rami rai ovare va'e. Prata gui ojapoa 'rã hatã'i va'e (Gênesis 44.2, 1 Reis 10.21,22, Mateus 26.15, Atos 3.6).

Púrpura ma ajukue pytã rei va'e, huvixa ha'e iporiau e'ỹ va'e kuery anho oiporu va'ekue (Juízes 8.26, Lucas 16.19, João 19.2, Apocalipse 17.4, 20.10).

Camelo ma mymba ikupe vu va'e, kavaju gui tuvixave va'e (Gênesis 30.43, Mateus 19.24, 23.24).

Mirra ma heakuã porã va'e, yvyra rykue gui ojapo pyre. Moãrã avi ha'eve va'e (Cântico 5.1, Mateus 2.11, Marcos 15.23, João 19.39).

Lepra ma ai nhandero'o omou'ũ ovy va'e. Judeu kuery ma lepra revegua ayvu vaipy memea rami oikuaa, “Iky'a va'e” he'i 'rã guive ha'e kuery pe (Levítico 13, Marcos 1.40). Lepra gui amongue okuera vy oo 'rã sacerdote pe ojexa uka vy (Levítico 14).

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Leia o Bíblia

Enero

	data	seleção
1	Gênesis 1–2; Mateus 1.1–2.12; Salmo 1 Provérbios 1.1-6	
2	Gênesis 3–4; Mateus 2.13–3.6; Salmo 2; Provérbios 1.7-9	
3	Gênesis 5–7; Mateus 3.7–4.11; Salmo 3; Provérbios 1.10-19	
4	Gênesis 8–10; Mateus 4.12-25; Salmo 4; Provérbios 1.20-23	
5	Gênesis 11.1–13.4; Mateus 5.1-26; Salmo 5; Provérbios 1.24-28	
6	Gênesis 13.5–15.21; Mateus 5.27-48; Salmo 6; Provérbios 1.29-33	
7	Gênesis 16.1–18.19; Mateus 6.1-24; Salmo 7; Provérbios 2.1-5	
8	Gênesis 18.20–19.38; Mateus 6.25–7.14; Salmo 8; Provérbios 2.6-15	
9	Gênesis 20–22; Mateus 7.15-29; Salmo 9.1-12; Provérbios 2.16-22	
10	Gênesis 23.1–24.51; Mateus 8.1-17; Salmo 9.13-20; Provérbios 3.1-6	
11	Gênesis 24.52–26.16; Mateus 8.18-34; Salmo 10.1-15; Provérbios 3.7-8	
12	Gênesis 26.17–27.46; Mateus 9.1-17; Salmo 10.16-18; Provérbios 3.9-10	
13	Gênesis 28–29; Mateus 9.18-38; Salmo 11; Provérbios 3.11-12	
14	Gênesis 30.1–31.16; Mateus 10.1-25; Salmo 12; Provérbios 3.13-15	
15	Gênesis 31.17–32.12; Mateus 10.26–11.6; Salmo 13; Provérbios 3.16-18	
16	Gênesis 32.13–34.31; Mateus 11.7-30; Salmo 14; Provérbios 3.19-20	
17	Gênesis 35–36; Mateus 12.1-21; Salmo 15; Provérbios 3.21-26	
18	Gênesis 37–38; Mateus 12.22-45; Salmo 16; Provérbios 3.27-32	
19	Gênesis 39.1–41.16; Mateus 12.46–13.23; Salmo 17; Provérbios 3.33-35	
20	Gênesis 41.17–42.17; Mateus 13.24-46; Salmo 18.1-15; Provérbios 4.1-6	
21	Gênesis 42.18–43.34; Mateus 13.47–14.12; Salmo 18.16-36; Provérbios 4.7-10	
22	Gênesis 44–45; Mateus 14.13-36; Salmo 18.37-50; Provérbios 4.11-13	
23	Gênesis 46–47; Mateus 15.1-28; Salmo 19; Provérbios 4.14-19	
24	Gênesis 48–49; Mateus 15.29–16.12; Salmo 20; Provérbios 4.20-27	
25	Gênesis 50; Êxodo 1.1–2.10; Mateus 16.13–17.9; Salmo 21; Provérbios 5.1-6	
26	Êxodo 2.11–3.22; Mateus 17.10-27; Salmo 22.1-18; Provérbios 5.7-14	
27	Êxodo 4.1–5.21; Mateus 18.1-22; Salmo 22.19-31; Provérbios 5.15-21	
28	Êxodo 5.22–7.24; Mateus 18.23–19.12; Salmo 23; Provérbios 5.22-23	
29	Êxodo 7.25–9.35; Mateus 19.13-30; Salmo 24; Provérbios 6.1-5	
30	Êxodo 10.1–12.13; Mateus 20.1-28; Salmo 25.1-15; Provérbios 6.6-11	
31	Êxodo 12.14–13.16; Mateus 20.29–21.22; Salmo 25.16-22; Provérbios 6.12-15	

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Febrero

data	seleção
1	Êxodo 13.17–15.18; Mateus 21.23-46; Salmo 26; Provérbios 6.16-19
2	Êxodo 15.19–17.7; Mateus 22.1-33; Salmo 27.1-6; Provérbios 6.20-26
3	Êxodo 17.8–19.15; Mateus 22.34–23.12; Salmo 27.7-14; Provérbios 6.27-35
4	Êxodo 19.16–21.21; Mateus 23.13-39; Salmo 28; Provérbios 7.1-5
5	Êxodo 21.22–23.13; Mateus 24.1-28; Salmo 29; Provérbios 7.6-23
6	Êxodo 23.14–25.40; Mateus 24.29-51; Salmo 30; Provérbios 7.24-27
7	Êxodo 26–27; Mateus 25.1-30; Salmo 31.1-8; Provérbios 8.1-11
8	Êxodo 28; Mateus 25.31–26.13; Salmo 31.9-18; Provérbios 8.12-13
9	Êxodo 29.1–30.10; Mateus 26.14-46; Salmo 31.19-24; Provérbios 8.14-26
10	Êxodo 30.11–31.18; Mateus 26.47-68; Salmo 32; Provérbios 8.27-32
11	Êxodo 32–33; Mateus 26.69–27.14; Salmo 33.1-11; Provérbios 8.33-36
12	Êxodo 34.1–35.9; Mateus 27.15-31; Salmo 33.12-22; Provérbios 9.1-6
13	Êxodo 35.10–36.38; Mateus 27.32-66; Salmo 34.1-10; Provérbios 9.7-8
14	Êxodo 37–38; Mateus 28; Salmo 34.11-22; Provérbios 9.9-10
15	Êxodo 39–40; Marcos 1.1-28; Salmo 35.1-16; Provérbios 9.11-12
16	Levítico 1–3; Marcos 1.29–2.12; Salmo 35.17-28; Provérbios 9.13-18
17	Levítico 4–5; Marcos 2.13–3.6; Salmo 36; Provérbios 10.1-2
18	Levítico 6.1–7.27; Marcos 3.7-30; Salmo 37.1-11; Provérbios 10.3-4
19	Levítico 7.28–9.6; Marcos 3.31–4.25; Salmo 37.12-29; Provérbios 10.5
20	Levítico 9.7–10.20; Marcos 4.26–5.20; Salmo 37.30-40; Provérbios 10.6-7
21	Levítico 11–12; Marcos 5.21-43; Salmo 38; Provérbios 10.8-9
22	Levítico 13; Marcos 6.1-29; Salmo 39; Provérbios 10.10
23	Levítico 14; Marcos 6.30-56; Salmo 40.1-10; Provérbios 10.11-12
24	Levítico 15.1–16.28; Marcos 7.1-23; Salmo 40.11-17; Provérbios 10.13-14
25	Levítico 16.29–18.30; Marcos 7.24–8.10; Salmo 41; Provérbios 10.15-16
26	Levítico 19.1–20.21; Marcos 8.11-38; Salmo 42; Provérbios 10.17
27	Levítico 20.22–22.16; Marcos 9.1-29; Salmo 43; Provérbios 10.18
28	Levítico 22.17–23.44; Marcos 9.30–10.12; Salmo 44.1-8; Provérbios 10.19

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mczo

data	seleção
1	Levítico 24.1–25.46; Marcos 10.13-31; Salmo 44.9-26; Provérbios 10.20-21
2	Levítico 25.47–27.13; Marcos 10.32-52; Salmo 45; Provérbios 10.22
3	Levítico 27.14-34; Números 1; Marcos 11.1-25; Salmo 46; Provérbios 10.23
4	Números 2–3; Marcos 11.27–12.17; Salmo 47; Provérbios 10.24-25
5	Números 4–5; Marcos 12.18-37; Salmo 48; Provérbios 10.26
6	Números 6–7; Marcos 12.38–13.13; Salmo 49; Provérbios 10.27-28
7	Números 8–9; Marcos 13.14-37; Salmo 50; Provérbios 10.29-30
8	Números 10.1–11.23; Marcos 14.1-21; Salmo 51; Provérbios 10.31-32
9	Números 11.24–13.33; Marcos 14.22-52; Salmo 52; Provérbios 11.1-3
10	Números 14.1–15.16; Marcos 14.53-72; Salmo 53; Provérbios 11.4
11	Números 15.17–16.40; Marcos 15; Salmo 54; Provérbios 11.5-6
12	Números 16.41–18.32; Marcos 16; Salmo 55; Provérbios 11.7
13	Números 19–20; Lucas 1.1-25; Salmo 56; Provérbios 11.8
14	Números 21.1–22.20; Lucas 1.26-56; Salmo 57; Provérbios 11.9-11
15	Números 22.21–23.30; Lucas 1.57-80; Salmo 58; Provérbios 11.12-13
16	Números 24–25; Lucas 2.1-35; Salmo 59; Provérbios 11.14
17	Números 26.1-51; Lucas 2.36-52; Salmo 60; Provérbios 11.15
18	Números 26.52–28.15; Lucas 3.1-22; Salmo 61; Provérbios 11.16-17
19	Números 28.16–29.40; Lucas 3.23-38; Salmo 62; Provérbios 11.18-19
20	Números 30–31; Lucas 4.1-30; Salmo 63; Provérbios 11.20-21
21	Números 32.1–33.39; Lucas 4.31–5.11; Salmo 64; Provérbios 11.22
22	Números 33.40–35.34; Lucas 5.12-28; Salmo 65; Provérbios 11.23
23	Números 36; Deuteronômio 1; Lucas 5.29–6.11; Salmo 66; Provérbios 11.24-26
24	Deuteronômio 2–3; Lucas 6.12-38; Salmo 67; Provérbios 11.27
25	Deuteronômio 4; Lucas 6.39–7.10; Salmo 68.1-18; Provérbios 11.28
26	Deuteronômio 5–6; Lucas 7.11-35; Salmo 68.19-35; Provérbios 11.29-31
27	Deuteronômio 7–8; Lucas 7.36–8.3; Salmo 69.1-18; Provérbios 12.1
28	Deuteronômio 9–10; Lucas 8.4-21; Salmo 69.19-36; Provérbios 12.2-3
29	Deuteronômio 11–12; Lucas 8.22-39; Salmo 70; Provérbios 12.4
30	Deuteronômio 13–15; Lucas 8.40–9.6; Salmo 71; Provérbios 12.5-7
31	Deuteronômio 16–17; Lucas 9.7-27; Salmo 72; Provérbios 12.8-9

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Abril

	data	seleção
1	Deuteronômio 18–20; Lucas 9.28-50; Salmo 73; Provérbios 12.10	
2	Deuteronômio 21–22; Lucas 9.51–10.12; Salmo 74; Provérbios 12.11	
3	Deuteronômio 23–25; Lucas 10.13-37; Salmo 75; Provérbios 12.12-14	
4	Deuteronômio 26–27; Lucas 10.38–11.13; Salmo 76; Provérbios 12.15-17	
5	Deuteronômio 28; Lucas 11.14-36; Salmo 77; Provérbios 12.18	
6	Deuteronômio 29–30; Lucas 11.37–12.7; Salmo 78.1-31; Provérbios 12.19-20	
7	Deuteronômio 31.1–32.27; Lucas 12.8-34; Salmo 78.32-55; Provérbios 12.21-23	
8	Deuteronômio 32.28-52; Lucas 12.35-59; Salmo 78.56-64; Provérbios 12.24	
9	Deuteronômio 33; Lucas 13.1-21; Salmo 78.65-72; Provérbios 12.25	
10	Deuteronômio 34; Josué 1–2; Lucas 13.22–14.6; Salmo 79; Provérbios 12.26	
11	Josué 3–4; Lucas 14.7-35; Salmo 80; Provérbios 12.27-28	
12	Josué 5.1–7.15; Lucas 15; Salmo 81; Provérbios 13.1	
13	Josué 7.16–9.2; Lucas 16.1-18; Salmo 82; Provérbios 13.2-3	
14	Josué 9.3–10.43; Lucas 16.19–17.10; Salmo 83; Provérbios 13.4	
15	Josué 11–12; Lucas 17.11-37; Salmo 84; Provérbios 13.5-6	
16	Josué 13–14; Lucas 18.1-17; Salmo 85; Provérbios 13.7-8	
17	Josué 15; Lucas 18.18-43; Salmo 86; Provérbios 13.9-10	
18	Josué 16–18; Lucas 19.1-27; Salmo 87; Provérbios 13.11	
19	Josué 19–20; Lucas 19.28-48; Salmo 88; Provérbios 13.12-14	
20	Josué 21.1–22.20; Lucas 20.1-26; Salmo 89.1-13; Provérbios 13.15-16	
21	Josué 22.21–23.16; Lucas 20.27-47; Salmo 89.14-37; Provérbios 13.17-19	
22	Josué 24; Lucas 21.1-28; Salmo 89.38-52; Provérbios 13.20-23	
23	Juízes 1.1–2.9; Lucas 21.29–22.13; Salmo 90–91; Provérbios 13.24-25	
24	Juízes 2.10–3.31; Lucas 22.14-34; Salmo 92–93; Provérbios 14.1-2	
25	Juízes 4–5; Lucas 22.35-53; Salmo 94; Provérbios 14.3-4	
26	Juízes 6; Lucas 22.54–23.12; Salmo 95–96; Provérbios 14.5-6	
27	Juízes 7.1–8.17; Lucas 23.13-43; Salmo 97–98; Provérbios 14.7-8	
28	Juízes 8.18–9.21; Lucas 23.44–24.12; Salmo 99; Provérbios 14.9-10	
29	Juízes 9.22–10.18; Lucas 24.13-53; Salmo 100; Provérbios 14.11-12	
30	Juízes 11–12; João 1.1-28; Salmo 101; Provérbios 14.13-14	

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mayo

data	seleção
1	Juízes 13–14; João 1.29-51; Salmo 102; Provérbios 14.15-16
2	Juízes 15–16; João 2; Salmo 103; Provérbios 14.17-19
3	Juízes 17–18; João 3.1-21; Salmo 104.1-23; Provérbios 14.20-21
4	Juízes 19–20; João 3.22–4.3; Salmo 104.24-35; Provérbios 14.22-24
5	Juízes 21; Rute 1; João 4.4-42; Salmo 105.1-15; Provérbios 14.25
6	Rute 2–4; João 4.43-54; Salmo 105.16-36; Provérbios 14.26-27
7	1 Samuel 1.1–2.21; João 5.1-23; Salmo 105.37-45; Provérbios 14.28-29
8	1 Samuel 2.22–4.22; João 5.24-47; Salmo 106.1-12; Provérbios 14.30-31
9	1 Samuel 5–7; João 6.1-21; Salmo 106.13-31; Provérbios 14.32-33
10	1 Samuel 8–9; João 6.22-42; Salmo 106.32-48; Provérbios 14.34-35
11	1 Samuel 10–11; João 6.43-71; Salmo 107; Provérbios 15.1-3
12	1 Samuel 12.1–13.22; João 7.1-29; Salmo 108; Provérbios 15.4
13	1 Samuel 13.23–14.52; João 7.30-52; Salmo 109; Provérbios 15.5-7
14	1 Samuel 15–16; João 7.53–8.20; Salmo 110; Provérbios 15.8-10
15	1 Samuel 17.1–18.4; João 8.21-30; Salmo 111; Provérbios 15.11
16	1 Samuel 18.5–19.24; João 8.31-59; Salmo 112; Provérbios 15.12-14
17	1 Samuel 20–21; João 9; Salmo 113–114; Provérbios 15.15-17
18	1 Samuel 22–23; João 10.1-21; Salmo 115; Provérbios 15.18-19
19	1 Samuel 24–25; João 10.22-42; Salmo 116; Provérbios 15.20-21
20	1 Samuel 26–28; João 11.1-53; Salmo 117; Provérbios 15.22-23
21	1 Samuel 29–31; João 11.54–12.19; Salmo 118.1-18; Provérbios 15.24-26
22	2 Samuel 1.1–2.11; João 12.20-50; Salmo 118.19-29; Provérbios 15.27-28
23	2 Samuel 2.12–3.39; João 13.1-30; Salmo 119.1-16; Provérbios 15.29-30
24	2 Samuel 4–6; João 13.31–14.14; Salmo 119.17-32; Provérbios 15.32
25	2 Samuel 7–8; João 14.15-31; Salmo 119.33-48; Provérbios 15.33
26	2 Samuel 9–11; João 15; Salmo 119.49-64; Provérbios 16.1-3
27	2 Samuel 12; João 16; Salmo 119.65-80; Provérbios 16.4-5
28	2 Samuel 13; João 17; Salmo 119.81-96; Provérbios 16.6-7
29	2 Samuel 14.1–15.22; João 18.1-24; Salmo 119.97-112; Provérbios 16.8-9
30	2 Samuel 15.23–16.23; João 18.25–19.22; Salmo 119.113-128; Provérbios 16.10-11
31	2 Samuel 17; João 19.23-42; Salmo 119.129-152; Provérbios 16.12-13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Junio

	data	seleção
1	2 Samuel 18.1–19.10; João 20; Salmo 119.153-176; Provérbios 16.14-15	
2	2 Samuel 19.11–20.13; João 21; Salmo 120; Provérbios 16.16-17	
3	2 Samuel 20.14–22.20; Atos 1; Salmo 121; Provérbios 16.18	
4	2 Samuel 22.21–23.23; Atos 2; Salmo 122; Provérbios 16.19-20	
5	2 Samuel 23.24–24.25; Atos 3; Salmo 123; Provérbios 16.21-23	
6	1 Reis 1; Atos 4; Salmo 124; Provérbios 16.24	
7	1 Reis 2.1–3.3; Atos 5; Salmo 125; Provérbios 16.25	
8	1 Reis 3.4–4.34; Atos 6; Salmo 126; Provérbios 16.26-27	
9	1 Reis 5–6; Atos 7.1-29; Salmo 127; Provérbios 16.28-30	
10	1 Reis 7; Atos 7.30-50; Salmo 128; Provérbios 16.31-33	
11	1 Reis 8; Atos 7.51–8.13; Salmo 129; Provérbios 17.1	
12	1 Reis 9–10; Atos 8.14-40; Salmo 130; Provérbios 17.2-3	
13	1 Reis 11.1–12.19; Atos 9.1-25; Salmo 131; Provérbios 17.4-5	
14	1 Reis 12.20–13.34; Atos 9.26-43; Salmo 132; Provérbios 17.6	
15	1 Reis 14.1–15.24; Atos 10.1; Salmo 133; Provérbios 17.7-8	
16	1 Reis 15.25–17.24; Atos 10.23-48; Salmo 134; Provérbios 17.9-11	
17	1 Reis 18; Atos 11; Salmo 135; Provérbios 17.12-13	
18	1 Reis 19; Atos 12.1-23; Salmo 136; Provérbios 17.14-15	
19	1 Reis 20–21; Atos 12.24–13.15; Salmo 137; Provérbios 17.16	
20	1 Reis 22; Atos 13.16-41; Salmo 138; Provérbios 17.17-18	
21	2 Reis 1–2; Atos 13.42–14.7; Salmo 139; Provérbios 17.19-21	
22	2 Reis 3.1–4.17; Atos 14.8-28; Salmo 140; Provérbios 17.22	
23	2 Reis 4.18–5.27; Atos 15.1-35; Salmo 141; Provérbios 17.23	
24	2 Reis 6–7; Atos 15.36–16.15; Salmo 142; Provérbios 17.24-25	
25	2 Reis 8.1–9.13; Atos 16.16-40; Salmo 143; Provérbios 17.26	
26	2 Reis 9.14–10.31; Atos 17; Salmo 144; Provérbios 17.27-28	
27	2 Reis 10.32–12.21; Atos 18.1-22; Salmo 145; Provérbios 18.1	
28	2 Reis 13–14; Atos 18.23–19.12; Salmo 146; Provérbios 18.2-3	
29	2 Reis 15–16; Atos 19.13-41; Salmo 147; Provérbios 18.4-5	
30	2 Reis 17.1–18.12; Atos 20; Salmo 148; Provérbios 18.6-7	

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Julio

	data	seleção
1		2 Reis 18.13–19.37; Atos 21.1-16; Salmo 149; Provérbios 18.8
2		2 Reis 20.1–22.2; Atos 21.17-36; Salmo 150; Provérbios 18.9-10
3		2 Reis 22.3–23.30; Atos 21.37–22.16; Salmo 1; Provérbios 18.11-12
4		2 Reis 23.31–25.30; Atos 22.17–23.10; Salmo 2; Provérbios 18.13
5		1 Crônicas 1.1–2.17; Atos 23.11-35; Salmo 3; Provérbios 18.14-15
6		1 Crônicas 2.18–4.4; Atos 24; Salmo 4; Provérbios 18.16-18
7		1 Crônicas 4.5–5.17; Atos 25; Salmo 5; Provérbios 18.19
8		1 Crônicas 5.18–6.81; Atos 26; Salmo 6; Provérbios 18.20-21
9		1 Crônicas 7–8; Atos 27.1-20; Salmo 7; Provérbios 18.22
10		1 Crônicas 9–10; Atos 27.21-44; Salmo 8; Provérbios 18.23-24
11		1 Crônicas 11.1–12.18; Atos 28; Salmo 9.1-12; Provérbios 19.1-3
12		1 Crônicas 12.19–14.17; Romanos 1.1-17; Salmo 9.13-20; Provérbios 19.4-5
13		1 Crônicas 15.1–16.36; Romanos 1.18-32; Salmo 10.1-15; Provérbios 19.6-7
14		1 Crônicas 16.37–18.17; Romanos 2.1-24; Salmo 10.16-18; Provérbios 19.8-9
15		1 Crônicas 19–21; Romanos 2.25–3.8; Salmo 11; Provérbios 19.10-12
16		1 Crônicas 22–23; Romanos 3.9-31; Salmo 12; Provérbios 19.13-14
17		1 Crônicas 24.1–26.11; Romanos 4.1-12; Salmo 13; Provérbios 19.15-16
18		1 Crônicas 26.12–27.34; Romanos 4.13–5.5; Salmo 14; Provérbios 19.17
19		1 Crônicas 28–29; Romanos 5.6-21; Salmo 15; Provérbios 19.18-19
20		2 Crônicas 1–3; Romanos 6; Salmo 16; Provérbios 19.20-21
21		2 Crônicas 4.1–6.11; Romanos 7.1-13; Salmo 17; Provérbios 19.22-23
22		2 Crônicas 6.12–8.10; Romanos 7.14–8.8; Salmo 18.1-15; Provérbios 19.24-25
23		2 Crônicas 8.11–10.19; Romanos 8.9-21; Salmo 18.16-36; Provérbios 19.26
24		2 Crônicas 11–13; Romanos 8.22-39; Salmo 18.37-50; Provérbios 19.27-29
25		2 Crônicas 14–16; Romanos 9.1-21; Salmo 19; Provérbios 20.1
26		2 Crônicas 17–18; Romanos 9.22–10.13; Salmo 20; Provérbios 20.2-3
27		2 Crônicas 19–20; Romanos 10.14–11.12; Salmo 21; Provérbios 20.4-6
28		2 Crônicas 21–23; Romanos 11.13-36; Salmo 22.1-18; Provérbios 20.7
29		2 Crônicas 24–25; Romanos 12; Salmo 22.19-31; Provérbios 20.8-10
30		2 Crônicas 26–28; Romanos 13; Salmo 23; Provérbios 20.11
31		2 Crônicas 29; Romanos 14; Salmo 24; Provérbios 20.12

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Agosto

data	seleção
1	2 Crônicas 30–31; Romanos 15.1-22; Salmo 25.1-15; Provérbios 20.13-15
2	2 Crônicas 32.1–33.13; Romanos 15.23–16.7; Salmo 25.16-22; Provérbios 20.16-18
3	2 Crônicas 33.14–34.33; Romanos 16.8-27; Salmo 26; Provérbios 20.19
4	2 Crônicas 35–36; 1 Coríntios 1.1-17; Salmo 27.1-6; Provérbios 20.20-21
5	Esdras 1–2; 1 Coríntios 1.18–2.5; Salmo 27.7-14; Provérbios 20.22-23
6	Esdras 3–4; 1 Coríntios 2.6–3.4; Salmo 28; Provérbios 20.24-25
7	Esdras 5–6; 1 Coríntios 3.5-23; Salmo 29; Provérbios 20.26-27
8	Esdras 7.1–8.20; 1 Coríntios 4; Salmo 30; Provérbios 20.28-30
9	Esdras 8.21–9.15; 1 Coríntios 5; Salmo 31.1-8; Provérbios 21.1-2
10	Esdras 10; 1 Coríntios 6; Salmo 31.9-18; Provérbios 21.3
11	Neemias 1.1–3.14; 1 Coríntios 7.1-24; Salmo 31.19-24; Provérbios 21.4
12	Neemias 3.15–5.13; 1 Coríntios 7.25-40; Salmo 32; Provérbios 21.5-7
13	Neemias 5.14–7.60; 1 Coríntios 8; Salmo 33.1-11; Provérbios 21.8-10
14	Neemias 7.61–9.21; 1 Coríntios 9.1-18; Salmo 33.12-22; Provérbios 21.11-12
15	Neemias 9.22–10.39; 1 Coríntios 9.19–10.13; Salmo 34.1-10; Provérbios 21.13
16	Neemias 11.1–12.26; 1 Coríntios 10.14–11.2; Salmo 34.11-22; Provérbios 21.14-16
17	Neemias 12.27–13.31; 1 Coríntios 11.3-16; Salmo 35.1-16; Provérbios 21.17-18
18	Ester 1–3; 1 Coríntios 11.17-34; Salmo 35.17-28; Provérbios 21.19-20
19	Ester 4–7; 1 Coríntios 12.1-26; Salmo 36; Provérbios 21.21-22
20	Ester 8–10; 1 Coríntios 12.27–13.13; Salmo 37.1-11; Provérbios 21.23-24
21	Jó 1–3; 1 Coríntios 14.1-17; Salmo 37.12-29; Provérbios 21.25-26
22	Jó 4–7; 1 Coríntios 14.18-40; Salmo 37.30-40; Provérbios 21.27
23	Jó 8–11; 1 Coríntios 15.1-28; Salmo 38; Provérbios 21.28-29
24	Jó 12–15; 1 Coríntios 15.29-58; Salmo 39; Provérbios 21.30-31
25	Jó 16–19; 1 Coríntios 16; Salmo 40.1-10; Provérbios 22.1
26	Jó 20–22; 2 Coríntios 1.1-11; Salmo 40.11-17; Provérbios 22.2-4
27	Jó 23–27; 2 Coríntios 1.12–2.11; Salmo 41; Provérbios 22.5-6
28	Jó 28–30; 2 Coríntios 2.12-17; Salmo 42; Provérbios 22.7
29	Jó 31–33; 2 Coríntios 3; Salmo 43; Provérbios 22.8-9
30	Jó 34–36; 2 Coríntios 4.1-12; Salmo 44.1-8; Provérbios 22.10-12
31	Jó 37–39; 2 Coríntios 4.13–5.10; Salmo 44.9-26; Provérbios 22.13

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Setiembre

data	seleção
1	Jó 40–42; 2 Coríntios 5.11-21; Salmo 45; Provérbios 22.14
2	Eclesiastes 1–3; 2 Coríntios 6.1-13; Salmo 46; Provérbios 22.15
3	Eclesiastes 4–6; 2 Coríntios 6.14–7.7; Salmo 47; Provérbios 22.16
4	Eclesiastes 7–9; 2 Coríntios 7.8-16; Salmo 48; Provérbios 22.17-19
5	Eclesiastes 10–12; 2 Coríntios 8.1-15; Salmo 49; Provérbios 22.20-21
6	Cântico 1–4; 2 Coríntios 8.16-24; Salmo 50; Provérbios 22.22-23
7	Cântico 5–8; 2 Coríntios 9; Salmo 51; Provérbios 22.24-25
8	Isaías 1–2; 2 Coríntios 10; Salmo 52; Provérbios 22.26-27
9	Isaías 3–5; 2 Coríntios 11.1-15; Salmo 53; Provérbios 22.28-29
10	Isaías 6–7; 2 Coríntios 11.16-33; Salmo 54; Provérbios 23.1-3
11	Isaías 8–9; 2 Coríntios 12.1-10; Salmo 55; Provérbios 23.4-5
12	Isaías 10–11; 2 Coríntios 12.11-21; Salmo 56; Provérbios 23.6-8
13	Isaías 12–14; 2 Coríntios 13; Salmo 57; Provérbios 23.9-11
14	Isaías 15–18; Gálatas 1; Salmo 58; Provérbios 23.12
15	Isaías 19–21; Gálatas 2.1-16; Salmo 59; Provérbios 23.13-14
16	Isaías 22–24; Gálatas 2.17–3.9; Salmo 60; Provérbios 23.15-16
17	Isaías 25.1–28.13; Gálatas 3.10-22; Salmo 61; Provérbios 23.17-18
18	Isaías 28.14–30.11; Gálatas 3.23–4.31; Salmo 62; Provérbios 23.19-21
19	Isaías 30.12–33.12; Gálatas 5.1-12; Salmo 63; Provérbios 23.22
20	Isaías 33.13–36.22; Gálatas 5.13-26; Salmo 64; Provérbios 23.23
21	Isaías 37–38; Gálatas 6; Salmo 65; Provérbios 23.24
22	Isaías 39.1–41.16; Efésios 1; Salmo 66; Provérbios 23.25-28
23	Isaías 41.17–43.13; Efésios 2; Salmo 67; Provérbios 23.29-35
24	Isaías 43.14–45.10; Efésios 3; Salmo 68.1-18; Provérbios 24.1-2
25	Isaías 45.11–48.11; Efésios 4.1-16; Salmo 68.19-35; Provérbios 24.3-4
26	Isaías 48.12–50.11; Efésios 4.17-32; Salmo 69.1-18; Provérbios 24.5-6
27	Isaías 51–53; Efésios 5; Salmo 69.19-36; Provérbios 24.7
28	Isaías 54.1–57.13; Efésios 6; Salmo 70; Provérbios 24.8
29	Isaías 57.14–59.21; Filipenses 1.1-26; Salmo 71; Provérbios 24.9-10
30	Isaías 60.1–62.5; Filipenses 1.27–2.18; Salmo 72; Provérbios 24.11-12

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Octubre

data	seleção
1	Isaías 62.6–65.25; Filipenses 2.19; Salmo 73; Provérbios 24.13-14
2	Isaías 66; Filipenses 3.4-21; Salmo 74; Provérbios 24.15-16
3	Jeremias 1.1–2.30; Filipenses 4; Salmo 75; Provérbios 24.17-20
4	Jeremias 2.31–4.18; Colossenses 1.1-20; Salmo 76; Provérbios 24.21-22
5	Jeremias 4.19–6.14; Colossenses 1.21–2.7; Salmo 77; Provérbios 24.23-25
6	Jeremias 6.15–8.7; Colossenses 2.8-23; Salmo 78.1-31; Provérbios 24.26
7	Jeremias 8.8–9.26; Colossenses 3.1-17; Salmo 78.32-55; Provérbios 24.27
8	Jeremias 10–11; Colossenses 3.18–4.18; Salmo 78.56-72; Provérbios 24.28-29
9	Jeremias 12.1–14.10; 1 Tessalonicenses 1.1–2.9; Salmo 79; Provérbios 24.30-34
10	Jeremias 14.11–16.15; 1 Tessalonicenses 2.10–3.13; Salmo 80; Provérbios 25.1-5
11	Jeremias 16.16–18.23; 1 Tessalonicenses 4.1–5.3; Salmo 81; Provérbios 25.6
12	Jeremias 19–21; 1 Tessalonicenses 5.4-28; Salmo 82; Provérbios 25.7-10
13	Jeremias 22.1–23.20; 2 Tessalonicenses 1; Salmo 83; Provérbios 25.11-14
14	Jeremias 23.21–25.38; 2 Tessalonicenses 2; Salmo 84; Provérbios 25.15
15	Jeremias 26–27; 2 Tessalonicenses 3; Salmo 85; Provérbios 25.16
16	Jeremias 28–29; 1 Timóteo 1; Salmo 86; Provérbios 25.17
17	Jeremias 30.1–31.26; 1 Timóteo 2; Salmo 87; Provérbios 25.18-19
18	Jeremias 31.27–32.44; 1 Timóteo 3; Salmo 88; Provérbios 25.20-22
19	Jeremias 33–34; 1 Timóteo 4; Salmo 89.1-13; Provérbios 25.23-24
20	Jeremias 35–36; 1 Timóteo 5; Salmo 89.14-37; Provérbios 25.25-27
21	Jeremias 37–38; 1 Timóteo 6; Salmo 89.38-52; Provérbios 25.28
22	Jeremias 39–41; 2 Timóteo 1; Salmo 90–91; Provérbios 26.1-2
23	Jeremias 42.1–44.23; 2 Timóteo 2.1-21; Salmo 92–93; Provérbios 26.3-5
24	Jeremias 44.24–47.7; 2 Timóteo 2.22–3.17; Salmo 94; Provérbios 26.6-8
25	Jeremias 48.1–49.22; 2 Timóteo 4; Salmo 95–96; Provérbios 26.9-12
26	Jeremias 49.23–50.46; Tito 1; Salmo 97–98; Provérbios 26.13-16
27	Jeremias 51.1-53; Tito 2; Salmo 99; Provérbios 26.17
28	Jeremias 51.54–52.34; Tito 3; Salmo 100; Provérbios 26.18-19
29	Lamentações 1.1–2.19; Filemom 1; Salmo 101; Provérbios 26.20
30	Lamentações 2.20–3.66; Hebreus 1; Salmo 102; Provérbios 26.21-22
31	Lamentações 4–5; Hebreus 2; Salmo 103; Provérbios 26.23

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Noviembre

	data	seleção
1	Ezequiel 1.1–3.15; Hebreus 3; Salmo 104.1-23; Provérbios 26.24-26	
2	Ezequiel 3.16–6.14; Hebreus 4; Salmo 104.24-35; Provérbios 26.27	
3	Ezequiel 7–9; Hebreus 5; Salmo 105.1-15; Provérbios 26.28	
4	Ezequiel 10–11; Hebreus 6; Salmo 105.16-36; Provérbios 27.1-2	
5	Ezequiel 12.1–14.11; Hebreus 7.1-17; Salmo 105.37-45; Provérbios 27.3	
6	Ezequiel 14.12–16.42; Hebreus 7.18-28; Salmo 106.1-12; Provérbios 27.4-6	
7	Ezequiel 16.43–17.24; Hebreus 8; Salmo 106.13-31; Provérbios 27.7-9	
8	Ezequiel 18–19; Hebreus 9.1-10; Salmo 106.32-48; Provérbios 27.10	
9	Ezequiel 20; Hebreus 9.11-28; Salmo 107; Provérbios 27.11	
10	Ezequiel 21–22; Hebreus 10.1-17; Salmo 108; Provérbios 27.12	
11	Ezequiel 23; Hebreus 10.18-39; Salmo 109; Provérbios 27.13	
12	Ezequiel 24–26; Hebreus 11.1-16; Salmo 110; Provérbios 27.14	
13	Ezequiel 27–28; Hebreus 11.17-31; Salmo 111; Provérbios 27.15-16	
14	Ezequiel 29–30; Hebreus 11.32–12.13; Salmo 112; Provérbios 27.17	
15	Ezequiel 31–32; Hebreus 12.14-29; Salmo 113–114; Provérbios 27.18-20	
16	Ezequiel 33–34; Hebreus 13; Salmo 115; Provérbios 27.21-22	
17	Ezequiel 35–36; Tiago 1.1-18; Salmo 116; Provérbios 27.23-27	
18	Ezequiel 37–38; Tiago 1.19–2.17; Salmo 117; Provérbios 28.1	
19	Ezequiel 39.1–40.27; Tiago 2.18–3.18; Salmo 118.1-18; Provérbios 28.2	
20	Ezequiel 40.28–41.26; Tiago 4; Salmo 118.19-29; Provérbios 28.3-5	
21	Ezequiel 42–43; Tiago 5; Salmo 119.1-16; Provérbios 28.6-7	
22	Ezequiel 44.1–45.12; 1 Pedro 1.1-12; Salmo 119.17-32; Provérbios 28.8-10	
23	Ezequiel 45.13–46.24; 1 Pedro 1.13–2.10; Salmo 119.33-48; Provérbios 28.11	
24	Ezequiel 47–48; 1 Pedro 2.11–3.7; Salmo 119.49-64; Provérbios 28.12-13	
25	Daniel 1.1–2.23; 1 Pedro 3.8–4.6; Salmo 119.65-80; Provérbios 28.14	
26	Daniel 2.24–3.30; 1 Pedro 4.7–5.14; Salmo 119.81-96; Provérbios 28.15-16	
27	Daniel 4; 2 Pedro 1; Salmo 119.97-112; Provérbios 28.17-18	
28	Daniel 5; 2 Pedro 2; Salmo 119.113-128; Provérbios 28.19-20	
29	Daniel 6; 2 Pedro 3; Salmo 119.129-152; Provérbios 28.21-22	
30	Daniel 7; 1 João 1; Salmo 119.153-176; Provérbios 28.23-24	

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Diciembre

	data	seleção
1	Daniel 8; 1 João 2.1-17; Salmo 120; Provérbios 28.25-26	
2	Daniel 9.1–11.1; 1 João 2.18–3.6; Salmo 121; Provérbios 28.27-28	
3	Daniel 11.2-35; 1 João 3.7-24; Salmo 122; Provérbios 29.1	
4	Daniel 11.36–12.13; 1 João 4; Salmo 123; Provérbios 29.2-4	
5	Oséias 1–3; 1 João 5; Salmo 124; Provérbios 29.5-8	
6	Oséias 4–5; 2 João 1; Salmo 125; Provérbios 29.9-11	
7	Oséias 6–9; 3 João 1; Salmo 126; Provérbios 29.12-14	
8	Oséias 10–14; Judas 1; Salmo 127; Provérbios 29.15-17	
9	Joel 1–3; Apocalipse 1; Salmo 128; Provérbios 29.18	
10	Amós 1–3; Apocalipse 2.1-17; Salmo 129; Provérbios 29.19-20	
11	Amós 4–6; Apocalipse 2.18–3.6; Salmo 130; Provérbios 29.21-22	
12	Amós 7–9; Apocalipse 3.7-22; Salmo 131; Provérbios 29.23	
13	Obadias 1; Apocalipse 4; Salmo 132; Provérbios 29.24-25	
14	Jonás 1–4; Apocalipse 5; Salmo 133; Provérbios 29.26-27	
15	Miquéias 1–4; Apocalipse 6; Salmo 134; Provérbios 30.1-4	
16	Miquéias 5–7; Apocalipse 7; Salmo 135; Provérbios 30.5-6	
17	Naum 1–3; Apocalipse 8; Salmo 136; Provérbios 30.7-9	
18	Habacuque 1–3; Apocalipse 9; Salmo 137; Provérbios 30.10	
19	Sofonias 1–3; Apocalipse 10; Salmo 138; Provérbios 30.11-14	
20	Ageu 1–2; Apocalipse 11; Salmo 139; Provérbios 30.15-16	
21	Zacarias 1; Apocalipse 12; Salmo 140; Provérbios 30.17	
22	Zacarias 2–3; Apocalipse 13; Salmo 141; Provérbios 30.18-20	
23	Zacarias 4–5; Apocalipse 14; Salmo 142; Provérbios 30.21-23	
24	Zacarias 6–7; Apocalipse 15; Salmo 143; Provérbios 30.24-28	
25	Zacarias 8; Apocalipse 16; Salmo 144; Provérbios 30.29-31	
26	Zacarias 9; Apocalipse 17; Salmo 145; Provérbios 30.32	
27	Zacarias 10–11; Apocalipse 18; Salmo 146; Provérbios 30.33	
28	Zacarias 12–13; Apocalipse 19; Salmo 147; Provérbios 31.1-7	
29	Zacarias 14; Apocalipse 20; Salmo 148; Provérbios 31.8-9	
30	Malaquias 1–2; Apocalipse 21; Salmo 149; Provérbios 31.10-24	
31	Malaquias 3–4; Apocalipse 22; Salmo 150; Provérbios 31.25-31	

A Bíblia Sagrada na língua guarani mbyá do Brasil; 1st ed. © 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc.